İCRA KANUNU MUVAKKATİ:

Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk İcra Kanunu'nu Takdim

(Hazırlık- Yürürlük Belgeleri ile Katiyet Tasarısı ve Tadilli Lügatçeli olarak Mülga ve Merî İcra ve İflâs Kanunlarıyla Karşılaştırmalı - Notlu – İzahlı)

Cengiz Topel ÇELİKOĞLU **Yasemin KURTOĞLU**

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-39-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

HAZIRLIK - YÜRÜRLÜK BELGELERİ İLE KATİYET TASARISI VE TADİL KANUNLARIYLA BİRLİKTE İCRA KANUN-I MUVAKKATİ (SABIK – LÂHİK) METİNLERİ

§ 1. İCRA KANUN-I MUVAKKATİ HAZIRLIK VE YÜRÜRLÜK BELGELERİ 1
I-İCRA KANUN-I MUVAKKATİ GEREKÇESİ 1
II-İCRA KANUN-I MUVAKKATİ LAYİHASI KOMİSYON RAPORU 12
III- İCRA KANUN-I MUVAKKATİ YÜRÜRLÜK BELGELERİ 22
A) NEZARET (BAKANLIK) VE HEYETİ VÜKELA (BAKANLAR KURULU) ARZNAMELERİ 22
B) SADARET MECLİS-İ MEBUSAN İRSALİYESİ VE DİVANI HÜMAYUNA ARZ MAZBATASI 24

§ 2. İCRA KANUN-I MUVAKKATİ (SABIK) 26

§ 3.İCRA KANUNU TASARISI (KADÜK) 48

§ 4. İCRA KANUN-I MUVAKKATİ'NE İLİŞKİN KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ 87
I- "USÛLİ MUHAKEME-İ HUKUKİYE VE USÛLİ MUHAKEMAT-I CEZAİYE KANUNLARI İLE SULH VE İCRA KANUNLARININ BAZI MEVADDINI MUADDİL KANUN" 87
II- "VEFAEN BEYİ VE FERAĞ VEYA TEMİNAT İRAE OLUNAN EMVAL-İ GAYRİMENKULENİN İCRA KANUNU ("İKM") MUCİBİNCE MÜZAYEDE VE FÜRUHTU HAKKINDA KANUN " 90
III- "İCRA KANUNUNA ("İKM") İLAVE EDİLEN MADDELERLE BAZI MEVADDININ TADİLİ HAKKINDA KANUN " 90
IV. "İCRA KANUNUNA BAZI MEVAT İLAVESİ HAKKINDA KANUN" 93

§ 5.İCRA KANUN-I MUVAKKATİ (LAHİK) 95
I- DEĞİŞİKLİK VE İLAVELER İŞLENMİŞ İCRA KANUN-I MUVAKKATİ METNİ (LÜGATÇELİ) 95
II- TADİL KANUNLARI KAPSAMINDA YER ALIP METNE İŞLENEMEYEN İCRA KANUN-I MUVAKKATİ EK MADDELERİ 122

İKİNCİ KISIM
KARŞILAŞTIRMALI (*MÜLGA 1424 SY. İİK VE MERÎ 2004 SY. İİK*) NOTLU – İZAHLI İCRA KANUN-I MUVAKKATİ (LAHİK) VE EK MADDELER METİNLERİ

§ 6. DEĞİŞİK VE İLAVE FIKRALARI HAVİ KARŞILAŞTIRMA TABLOLU İZAHLI - NOTLU İCRA KANUN-I MUVAKKATİ METNİ..... 125
§ 7. "TADİL KANUNLARI"YLA KABUL EDİLİP METNE İŞLENEMEMİŞ HÜKÜMLERİ HAVİ KARŞILAŞTIRMA TABLOLU - NOTLU İCRA KANUN-I MUVAKKATİ EK MADDELER METNİ..... 209
I- 492 SY. KANUN (RC: 24 MAYIS 1340/71) M.33-35 HÜKÜMLERİYLE EKLENEN BİLASAYI MADDELER..... 209
II- 980 SY. KANUN (RG: 05 MART 1927/980) M.10 HÜKMÜYLE EKLENEN BİLASAYI MADDELER..... 210
III- 836 SY. KANUN (RC:29.05.1926/384) M.1 HÜKMÜYLE EKLENEN BİLASAYI MADDE..... 210
IV- 15.03.1928 T. VVE 1215 SY. İCRA KANUNUNA BAZI MEVAD İLAVESİ HAKKINDA KANUN (RG:21 MART 1928/845) HÜKÜMLERİYLE EKLENEN BİLASAYI MADDELER..... 210

EKLER..... 213

KAYNAKÇA..... 245

KAYNAKÇA

AKGÜNDÜZ, Ahmed: *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyatı,* C.I-III, İstanbul-2012.

ANSAY, Sabri Şakir: *Hukuk İcra ve İflâs Usulleri* (4. Bası), Ankara-1956.

ARAR, Kemal: *İcra ve İflâs Hükümleri,* Ankara-1944.

ARSLAN, Kudret: *Hacizde İstihkak Davası,* Ankara-2005.

ATAR, Fahreddin: *İslam İcra ve İflâs Hukuku,* İstanbul-1990.

BARDAKOĞLU, Ali: 'Ferağ', TDV-İslam Ansiklopedisi C.12, İstanbul-1995, ss.351-354.

BAYGIN, Cem: *Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması,* (Ankara-2005).

(BELGESAY) Mustafa Reşit: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi,* İstanbul-1930 ("İlk İİK").

(BELGESAY) Mustafa Reşit: *Yeni İcra* ve *İflâs Kanunu Şerhi,* İstanbul-1932 ("Yeni İİK").

BELGİN GÜNEŞ, Derya: *Genel Haciz Yoluyla Takipte Zorunlu ve İradi Taraf Değişikliği,* Ankara-2024.

BERKİ, Ali Himmet: *Açıklamalı Mecelle* (*Mecelle,* Ankara-1959 nüshasının notlu 1973 baskısına dayalı yeni basım), İstanbul-1985.

BİLMEN, Ömer Nasuhi: *Hukuki İslamiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu,* C.1-8 (İstanbul Üni. Hukuk Fakültesi tarafından 1949-1952 yıllarında altı cilt olarak yayımlanan birinci baskıdan yeniden basım), İstanbul 1985.

BOA: BEO/4287-321506, H.01.07.1332.

BOA: İ..MMS/184-18-0, H.15.06.1332.

BUDAK, Ali Cem: '1295 tarihli Eski Medeni Usul Kanun-u Muvakkati'nde istinaf', *MİHBİR 15. Antalya Toplantısı* (Yayına Hazırlayan: Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı), Ankara-2018, ss.326-364.

CİN, Halil: 'Arazi', *TDV-İslam Ansiklopedisi,* Cilt 3 (İstanbul-1992), ss.342- 346.

ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel: 'Rehinli Gayrimenkul Eklentisinin Münferiden Haczi Yasağı', E. Hanağası / M. Göksu (eds)- *Prof. Dr. R. Arslan'a Armağan C.I-II,* Ankara-2015, ss.539-576 *("Eklenti Haczi").*

ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel: *İcra Dairesi Kararı,* Bursa-2017 *("İcra Kararları").*

ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel: *İcra Mahkemesinin Yargısal Görevleri,* Bursa-2023 *("İcra Mahkemesi").*

DEMİRCİ, Mehmet: 'İkta', *TDV-İslam Ansiklopedisi* , C.22, İstanbul-2000, ss.43-47.

DEREN-YILDIRIM, Nevhis: *Kesin Hükmün Subjektif Sınırları,* (İstanbul-1996).

DEREN-YILDIRIM, Nevhis: 'İcra Hukukunda Paylaştırmaya İlişkin İlkeler Hakkında Düşünceler', H. F. GAUL/ N. DEREN-YILDIRIM (eds.) - *İcra Hukuku Analizleri* (3. Baskı), İstanbul-2004, ss.1-17.

(EFENDİ) Ali Haydar: *Dürerül Hükkam Şerhü Mecelleti'l Ahkam,* C.1-4 (Transkripsiyon [1330 tarihli dört ciltlik baskı'dan]: Raşit Gündoğdu), İstanbul -2006.

ERTURGUT, Mine: *İcra ve İflâs Hukukunda Paraya Çevirme,* Ankara-2000.

ESEN, Emre: "Alman Hukukunda İhtarlı Basit Dava Usulü (Mahnverfahren) Çerçevesinde Verilen Kararların Türk Hukukunda Tenfizi", *Milletlerarası Hukuk Bülteni*, Y.2007, C.27, S.1-2, ss.21-80.

ESMER, Galip: *Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili* (6. Baskı), Ankara-1998.

(FEYZİOĞLU) A. Azmi / (POROY) N. İzzet: Yeni İcra ve İflas Kanunu Esasları ve Şerhi, Ankara-1932.

(GORBON) Ahmet Refik : *İcra Kanunu Şerhi*, İstanbul-1340.

(GORBON) Ahmet Refik : *Yeni İcra ve İflas Kanunu Şerhi,* C.1-3, İstanbul-1929.

GÖZLER, Kemal : *Türk Anayasa Hukuku Dersleri* (22.Baskı), Bursa-2016.

HACAK, Hasan: 'Mülkiyet', *TDV-İslam Ansiklopedisi* , C.31, Ankara-2020, ss.541-546.

HATEMİ, Hüseyin: *İslam Hukuku Dersleri,* İstanbul-1994.

HATEMİ, Hüseyin: *Eşya Hukuku,* İstanbul-2020.

HELVACI, İlhan: *Türk Medeni Kanununa göre Mirasın Reddi,* İstanbul-2002.

(İSTANBULLU) Tahsin Sabri: *İcrada Ceza,* İstanbul 1935.

İYİLİKLİ, A. Cahid: *Haciz İhbarnameleri,* Ankara-2012.

KALLEK, Cengizhan: 'Müzayede', *TDV- İslam Hukuku Ansiklopedisi,* C.32 (İstanbul-2006), ss.236-238.

KARAMAN, Hayrettin: *Mukayeseli İslam Hukuku, C.1-3,* İstanbul-1999.

KARDEŞ, Selahaddin: *Kanunname-i Arazi,* Ankara-2018.

KARSLI, Abdürrahim: 'Alman Hukukundaki Mahnverfahren Usulünün Türk Hukukunda İlamsız İcra Usulü ile Karşılaştırılması', *Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan,* Ankara-2009, ss.311-329.

KENANOĞLU, M. Macid: 'Miri Arazi', *TDV-İslam Ansiklopedisi,* Ankara-2020, ss.157-160.

KUNTER, N./ YENİSEY, F./ NUHOĞLU, A.: *Ceza Muhakemesi Hukuku* (16. Bası), İstanbul-2008.

KURTOĞLU, Yasemin: *Osmanlı Yargılama Hukukunda İspat Vasıtaları,* Ankara-1923.

KURU, Baki: *İcra ve İfLâs Hukuku-El Kitabı* (2. Baskı), Ankara-2013.

MASAL, Duygu: *Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Yönetimi- Defter-i Hakani Örneği* (Yayımlanmamış YL Tezi), MÜ/SBE -2017.

MECLİSİ MEBUSAN ZABIT CERİDESİ: Meclisi Mebusan, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/0c77fc05-5d0e-4fc9-a0fd-71460981cf16 > (ET: 05.01.2025).

MERİÇ. Nedim: Türk-İsviçre Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara-2015.

NAMLI, Mert: *İcra Hukukunda Taşınmaz Malların Haczi ve Satışı,* İstanbul-2019.

NOMER, H. Nami /ERGÜNE, M. Serkan: *Eşya Hukuku* (10. Bası), İstanbul-2023.

OLGAÇ, Senai/ KÖYMEN, Haydar: *İçtihatlarla İcra ve İflas Kanunu,* İstanbul-1965.

ONAR, Sıddık Sami: *İcra Hukukunda Temel Bilgiler,* İstanbul-1968.

ÖRSTEN ESİRGEN, Seda: *Osmanlı Devletinde Kanun Yapma Geleneği ve Cumhuriyet Döneminde Uygulanan Osmanlı Kanunları,* Ankara-2017.

ÖZBAY, İbrahim/ KARAKAYA, Hüseyin: "İslam ve Türk Hukukunda Borçlunun Haline Münasip Evinin Hazcedilmezliği", EBYÜ-HFD, C.29 (2025), S.1, ss.281-317.

ÖZBEK, Mustafa Serdar: *İlamlı İcranın Etkinliği* (4. Baskı), Ankara-2022.

ÖZKAN, Yavuz: *1879 Tarihli Usûl-i Muhakeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakati'nin Modern Usul Hukukuna Etkileri,* İstanbul-2021.

PEKCANITEZ, H./ ATALAY, O./ SUNGURTEKİN ÖZKAN, M./ ÖZEKES, M.: *İcra ve İflâs Hukuku - Ders Kitabı* (10. Bası), İstanbul-2023.

POSTACIOĞLU, E. İlhan / ALTAY, Sümer: *İcra Hukuku Esasları* (5. Bası), İstanbul-2010.

SADİOĞLU, F. Ceren: *Artırma Yoluyla Satış,* İstanbul-2020.

TANRIVER, Süha: *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi,* Ankara-1996.

TOPUZ, Gökcen: *Hisse Haczi ve Satışı,* Ankara-2009.

UMAR, Bilge: *İcra – İflâs Hukukunun Tarihi Gelişimi ve Teorisi,* İzmir-1973.

UMAR, Bilge: *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,* Ankara-2011.

UYSAL, Mehmet: '"Yeni Yasaların Işığında İcra ve İflas Suçları ile Yargılama Yöntemine Farklı Bakış", İBD, C.80 (2006) S.3, ss.1013-1048.

ÜLKER, İbrahim: *Osmanlı İcra Hukuku,* Ankara-2023.

ÜNAL, Mustafa: *İslam Hukukunda İrtifak Hakları* (Yayımlanmamış Dr Tezi), ASBÜ/SBE-2023.

ÜSTÜNDAĞ, M. Saim: *İcra ve İflâs Kanunu'nun Dünü ve Bugünü,* İstanbul-1990.

ÜSTÜNDAĞ, M. Saim: *İcra Hukukunun Esasları* (8. Bası), İstanbul-2004.

VALLONI, W / BLOCH, D. : *Swiss Civil Procedure Code*, Zurich – 2010.

VARDAR HAMAMCIOĞLU, Gülşah: *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi,* İstanbul-2014.

Von OVERBECK, Alfred: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi ve Esasları* (Friburg-1926 baskılı orjinalinden Çev. S. Şakir [ANSAY]), Ankara-1929.

YAVAŞ, Murat: *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal Hak ve Alacaklarının Haczi,* İstanbul-2005.

YILDIRIM, M. Kamil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis: *İcra ve İflas Hukuku* (8. Baskı), İstanbul-2021.

YILMAZ, Ejder: *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi,* (Ankara-2016).

İklim Çıkmazı

İklim Diplomasisinde Realist Paradigmalar

Selçuk GÜRÇAM
Aslıhan Iğdır AKARAS

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-80-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
LİTERATÜR VE YÖNTEM

1.1. Literatür Taraması 5
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....8

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Uluslararası İlişkilerin Tarihsel ve Teorik Temelleri 11
2.2. Realizm 13
2.2.1. Ulusal Çıkarlar 16
2.2.2. Güç ve Güvenlik 17
2.2.3. Egemenlik.....18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÜRESEL İKLİM MÜCADELESİNİ ARKA PLANI

3.1. Küresel Isınmanın Fark Edilmesi.....19
3.2. İlk Temaslar.....22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ULUSLARARASI İKLİM BELGELERİ

4.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi.....27
4.2. Kyoto Protokolü.....29
4.3. Paris Anlaşması 32

BEŞİNCİ BÖLÜM
İKLİM KRİZİNİN ETKİLERİ

5.1. İklim Krizine Dair Son Gelişmeler 37
5.1.1.Karbondioksit 37
5.1.2. Küresel Sıcaklıklar 38
5.1.3. Bölgesel Sıcaklıklar 40
5.1.3.1. Kuzey Amerika 40
5.1.3.2. Güney Amerika 41
5.1.3.3. Avrupa 42
5.1.3.4. Afrika 44
5.1.3.5. Asya 45
5.1.3.6. Okyanusya 47
5.1.4. Yağış 47
5.1.4.1. Kuzey Amerika 48
5.1.4.2. Güney Amerika 49
5.1.4.3.Avrupa 50
5.1.4.4.Afrika 51
5.1.4.5. Asya 52

ALTINCI BÖLÜM
TARAFLAR KONFERANSI (COP)

6.1. COP Sürecinin Genel Çerçevesi 55
6.2. Güncel COP Toplantılarının Analizi 58
6.2.1. COP26 (Glasgow, 2021) 58
6.2.1.1. Bilim ve Aciliyet 60
6.2.1.2. Uyum 61
6.2.1.3. Uyum Finansmanı 61
6.2.1.4. Azaltma 62
6.2.1.5. Finans, Teknoloji Transferi ve Azaltma ve Uyum için Kapasite Geliştirme 63
6.2.1.6. Kayıp ve Hasar 65
6.2.1.7. Uygulama 66
6.2.1.8. İşbirliği 67

6.2.2. COP27 (Şarm El-Şeyh, 2022) 69
6.2.2.1. Bilim ve Aciliyet 71
6.2.2.2. Hırs ve Uygulamanın Artırılması 71
6.2.2.3. Enerji 71
6.2.2.4. Azaltma 72
6.2.2.5. Uyum 73
6.2.2.6. Kayıp ve Hasar 73
6.2.2.7. Erken Uyarı ve Sistematik Gözlem 74
6.2.2.8. Uygulama – Adil Geçişe Giden Yollar 75
6.2.2.9. Finans 75
6.2.2.10. Teknoloji, Kapasite ve Değerlendirme 76
6.2.2.11. Okyanus, Orman ve Tarım 77
6.2.2.12. Uygulamanın Güçlendirilmesi: Taraf Olmayan Paydaşların Eylemi 77
6.2.3. COP28 (Dubai, 2023) 78
6.2.3.1. Bağlam ve Kesişen Konular 80
6.2.3.2. Azaltma 82
6.2.3.3. Uyum 86
6.2.3.4. Finans 87
6.2.3.5. Teknoloji Geliştirme ve Transferi 88
6.2.3.6. Kapasite Geliştirme 88
6.2.3.7. Kayıp ve Hasar 88
6.2.3.8. Müdahale Önlemleri 89
6.2.3.9. Uluslararası İşbirliği 89
6.2.3.10. Rehberlik ve İleriye Doğru Yol 90

YEDİNCİ BÖLÜM
REALİST PERSPEKTİFTEN KÜRESEL İKLİM DİPLOMASİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ANALİZ

7.1. Küresel İklim Belgelerinin Realist Kuram Açısından Analizi 91
7.1.1. Ulusal Çıkar 91
7.1.2. Güç ve Güvenlik 93
7.1.3. Egemenlik 95
7.2. COP26'dan COP28'e Realist Perspektiften Nitel Bir Analiz 96

7.2.1. COP26 Sonuç Bildirgesinin Realist Perspektiften Tematik Analizi 96
7.2.1.1. Ulusal Çıkarlar 96
7.2.1.2. Güç ve Güvenlik 99
7.2.1.3. Egemenlik 100
7.2.2. COP27 Sonuç Bildirgesinin Realist Perspektiften Tematik Analizi 102
7.2.2.1. Ulusal Çıkarlar 102
7.2.2.2. Güç ve Güvenlik 103
7.2.2.3. Egemenlik 106
7.2.3. COP28 Sonuç Bildirgesinin Realist Perspektiften Tematik Analizi 108
7.2.3.1. Ulusal Çıkarlar 108
7.2.3.2. Güç ve Güvenlik 110
7.2.3.3. Egemenlik 112

SEKİZİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 115

KAYNAKÇA 119

Kaynakça

Acciona. (2022). Achievements of the Conference of the Parties. https://www.activesustainability.com/climate-change/achievements-of-the-conference-of-the-parties/?_adin=02021864894 adresinden erişildi.

Ahmed, S. K., Mohammed, R. A., Nashwan, A. J., Ibrahim, R. H., Abdalla, A. Q., M. Ameen, B. M. ve Khdhir, R. M. (2025). Using thematic analysis in qualitative research. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, *6*, 100198. doi:10.1016/j.glmedi.2025.100198

Alsarhan, K. (2022a). Energy Power in Foreign Policy – A Theoretical Approach. *Dirasat: Human and Social Sciences*, *49*(5), 561–570. doi:10.35516/hum.v49i5.2778

Alsarhan, K. (2022b). Energy Power in Foreign Policy – A Theoretical Approach. *Dirasat: Human and Social Sciences*, *49*(5), 561–570. doi:10.35516/hum.v49i5.2778

Anderson, T. R., Hawkins, E. ve Jones, P. D. (2016). CO2, the greenhouse effect and global warming: from the pioneering work of Arrhenius and Callendar to today's Earth System Models. *Endeavour*, *40*(3), 178–187. doi:10.1016/J.ENDEAVOUR.2016.07.002

Antunes, S. ve Camisão, I. (2018). *Introducing Realism in International Relations Theory*. https://www.e-ir.info/2018/02/27/introducing-realism-in-international-relations-theory/ adresinden erişildi.

Arı, T. (2018). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (9. Baskı.). Bursa: Aktüel Yayınları.

Ashworth, L. M. (2002). Did the Realist-Idealist Great Debate Really Happen? a Revisionist History of International Relations. *International Relations*, *16*(1), 33–51. doi:10.1177/0047117802016001004

Avrupa Devlet ve Hükûmet Başkanları Konseyi. (2025). UN climate change conference (COP27), climate implementation summit, Sharm El-Sheikh, Egypt, 7-8 November 2022. https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/11/07-08/ adresinden erişildi.

Avrupa Komisyonu. (2025). 2024 warmest year on record in Europe, finds European State of the Climate report. https://commission.europa.eu/news-and-media/news/2024-warmest-year-record-europe-finds-european-state-climate-report-2025-04-15_en adresinden erişildi.

Avrupa Parlamentosu. (2021). COP26 climate change conference: Outcomes. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698805/EPRS_ATA(2021)698805_EN.pdf adresinden erişildi.

Badie, B., Berg-Schlosser, D. ve Morlino, L. (2011). Idealism in International Relations. *International Encyclopedia of Political Science* içinde . 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc. doi:10.4135/9781412959636.n261

Baldota, K. (2021). Why Powerful States Act Through International Organizations. *Diplomatist*. https://diplomatist.com/2021/06/05/why-powerful-states-act-through-international-organizations/ adresinden erişildi.

Bardan, R. (2025). Temperatures Rising: NASA Confirms 2024 Warmest Year on Record. *NASA*. https://www.nasa.gov/news-release/temperatures-rising-nasa-confirms-2024-warmest-year-on-record/ adresinden erişildi.

Barik, J., Pal, I., Ghosh, T., Mukherjee, S. ve Mukhopadhyay, A. (2022). COVID-19 pandemic in the Arctic and Subarctic. *Pandemic Risk, Response, and Resilience* içinde (ss. 143–156). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-323-99277-0.00030-9

Barnett, J. (2003). Security and climate change. *Global Environmental Change*, *13*(1), 7–17. doi:10.1016/S0959-3780(02)00080-8

Bassetti, F. (2022). Success or failure? The Kyoto Protocol's troubled legacy. *Foresight*. https://www.climateforesight.eu/articles/ success-or-failure-the-kyoto-protocols-troubled-legacy/ adresinden erişildi.

Bayramoglu, B., Jacques, J.-F., Nedoncelle, C. ve Neumann-Noel, L. (2023). International climate aid and trade. *Journal of Environmental Economics and Management*, *117*, 102748. doi:10.1016/j.jeem.2022.102748

Besson, S. (2011). Sovereignty. *Oxford Public International Law (OPIL)*. https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1472 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (1998). *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. https://unfccc.int/ resource/docs/convkp/kpeng.pdf adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2016). Countries at COP22 pledge to press ahead with implementation of Paris Agreement. https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/11/countries-at-cop22-pledge-to-press-ahead-with-implementation-of-paris-agreement/ adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2021a). The Paris Agreement. *United Nations*. https://www.un.org/en/climatechange/paris-agreement adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2021b). The Glasgow Climate Pact – Key Outcomes from COP26. https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-glasgow-climate-pact-key-outcomes-from-cop26 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2021c). *Decision -/CP.26 Glasgow Climate Pact*. Glasgow. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop26_auv_2f_cover_decision.pdf adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2022a). Conference of the Parties (COP). *UNFCCC Sites and platforms*. https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2022b). COP26: Together for our planet. https://www.un.org/en/climatechange/cop26 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2022c). Decision -/CP.27 Sharm el-Sheikh Implementation Plan. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop27_auv_2_cover decision.pdf adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2023a). Delivering for people and the planet. https://www.un.org/en/climatechange/cop27 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2023b). UN Climate Change Conference - United Arab Emirates. https://unfccc.int/cop28 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2023c). *Outcome of the first global stocktake. Draft decision -/CMA.5. Proposal by the President*. https://unfccc.int/documents/636608 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2025a). United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972 adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2025b). About the Santiago Network. https://unfccc.int/santiago-network/about adresinden erişildi.

Birleşmiş Milletler. (2025c). Lima Work Programme on Gender (LWPG). https://www4.unfccc.int/sites/NWPStaging/Pages/Lima-Work-Programme-on-Gender adresinden erişildi.

Bloor, K. (2022). Theories of Global Politics. *E-International Relations*.

Bourzac, K. (2025). March 1958: Charles Keeling begins long-term measurements of atmospheric CO2 on Mauna Loa. *American Physical Society*. https://www.aps.org/apsnews/2025/02/keeling-measurements-co2-mauna-loa adresinden erişildi.

Bowden, M., Chung, J., Kabatas, A., Khan, H., Lupas, M., McNally, C., … Vadodaria, J. (2025). The Diplomacy of Unequals: Power Asymmetries in Global Climate Diplomacy. *OxJournal*. https://www.oxjournal.org/power-asymmetries-in-global-climate-diplomacy/ adresinden erişildi.

Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, *9*(2), 27–40. doi:10.3316/QRJ0902027

Burnside, T. ve Salahieh, N. (2024a). More than 800,000 without power in California as intense atmospheric river brings threat of mudslides and flooding. *CNN*. https://edition.cnn.com/2024/02/04/us/california-atmospheric-river-flooding adresinden erişildi.

Burnside, T. ve Salahieh, N. (2024b). More than 800,000 without power in California as intense atmospheric river brings threat of mudslides and flooding. *CNN*.

Busby, J. W. (2007). *Climate Change and National Security: An Agenda for Action*. https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/cfr/0002812/f_0002812_1974.pdf adresinden erişildi.

Buzan, B. ve Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511817762

Carbon Brief. (2025). State of the climate: 2025 on track to be second or third warmest year on record. https://www.carbonbrief.org/state-of-the-climate-2025-on-track-to-be-second-or-third-warmest-year-on-record/ adresinden erişildi.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2002). *İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf adresinden erişildi.

Chambers, G. (2008). Critical Perspectives on Hans Morgenthau's Approach to International Relations. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *25*(2), 933–944.

Clackson, A. (2011). Conflict and Cooperation in International Relations. *E-International Relations*, 6. https://www.e-ir.info/2011/02/01/ conflict-and-cooperation-in-international-relations/ adresinden erişildi.

CNN Climate. (2024). Venezuela battles record wildfires worsened by Amazon drought. https://edition.cnn.com/2024/04/02/climate/venezuela-wildfires-climate-amazon-drought-intl adresinden erişildi.

CRI. (2024). ICJ: Major Fossil Fuel Emitters Seek to Evade Climate Obligations. *Climate Rights International*. https://cri.org/icj-major-fossil-fuel-emitters-seek-to-evade-climate-obligations/ adresinden erişildi.

Cullum, R. (2024). Making a World of Climate Insecurity: The Threat Multiplier Frame and the US National Security Community. *Global Studies Quarterly*, *4*(4). doi:10.1093/isagsq/ksae085

Dalby, S. (2012). Environmental Security and Climate Change. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies* içinde (s. 13). Routledge. https://ir101.co.uk/wp-content/uploads/2018/05/dalby-2012-climae-change-and-environmental-security-chapter-in-security-studies-an-introduction-by-paul-d-williams.pdf adresinden erişildi.

Daoudy, M. (2020). *The Origins of the Syrian Conflict*. Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108567053

Dee, S. G. (2022). The Callendar effect: Here's how this man connected humans to global warming in 1938. *World Economic Forum*. https://www.weforum.org/stories/2022/02/climate-change-global-warming-carbon-dioxide-fossil-fuels/ adresinden erişildi.

Detraz, N. ve Betsill, M. M. (2009). Climate Change and Environmental Security: For Whom the Discourse Shifts. *International Studies Perspectives*, *10*(3), 303–320. doi:10.1111/j.1528-3585.2009. 00378.x

Dış İlişkiler Konseyi. (2025). Awareness of Human-Caused Climate Change. https://education.cfr.org/learn/timeline/climate-science-history adresinden erişildi.

Donnelly, J. (2000). *Realism and International Relations*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511612510

Dupont, A. (2008). The Strategic Implications of Climate Change. *Survival*, *50*(3), 29–54. doi:10.1080/00396330802173107

Dwyer, O. ve Tandon, A. (2024). Climate change made the 'supercharged' 2024 Pantanal wildfires 40% more intense. *Carbon Brief*. https://www.carbonbrief.org/climate-change-made-the-supercharged-2024-pantanal-wildfires-40-more-intense/ adresinden erişildi.

Eckersley, R. (2004). *The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty*. The MIT Press. doi:10.7551/mitpress/3364.001.0001

Efşan, N. Ç., Uğur, Ö. ve Aksoy, M. (2024). Assesment in the Context of Climate Migration: Hurricane Katrina. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(27), 119–143.

Endeshaw, D. (2023). In southern Ethiopia, drought kills livestock amid fears of what comes next. *Reuters*. https://www.reuters.com/world/africa/southern-ethiopia-drought-kills-livestock-amid-fears-what-comes-next-2023-04-06/ adresinden erişildi.

Falkner, R. (2016). The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. *International Affairs*, *92*(5), 1107–1125. doi:10.1111/1468-2346.12708

Fang, Y. (2023). A New Synthesis among IR Theories? Moral Leadership in International Relations. *The Chinese Journal of International Politics*, *16*(3), 311–332. doi:10.1093/cjip/poad007

Fassbender, B. (2011). Westphalia, Peace of (1648). *Oxford Public International Law*. https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/ adresinden erişildi.

Fife, S. T. ve Gossner, J. D. (2024). Deductive Qualitative Analysis: Evaluating, Expanding, and Refining Theory. *International Journal of Qualitative Methods*, *23*. doi:10.1177/16094069241244856

Fischer, M. (2019). On the Ontology of Structural Realism. *Open Journal of Political Science*, *09*(01), 145–162. doi:10.4236/ojps.2019. 91008

Fletcher, A. J. (2024). Climate Change Is Real Critical Realism and the Unequal Social Impacts of Climate Change. *Critical Realism for Health and Social Research* içinde (s. 16). Routledge.

Franta, B. (2018). On its 100th birthday in 1959, Edward Teller warned the oil industry about global warming. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/environment/climate-consensus-97-per-cent/2018/jan/01/on-its-hundredth-birthday-in-1959-edward-teller-warned-the-oil-industry-about-global-warming adresinden erişildi.

Garg, K. (2020). The "Common But Differentiated Responsibilities" – WTO Conundrum. *Opinio Juris*. https://opiniojuris.org/2022/09/09/the-common-but-differentiated-responsibilities-wto-conundrum/ adresinden erişildi.

Gellers, J. C. (2010). Climate Change and Environmental Security: Bringing Realism Back In. *SSRN Electronic Journal*, 18. doi:10.2139/ssrn.1695816

Gersdorf, M. ve Pilich, M. (2020). Judges and Representatives of the People: a Polish Perspective. *European Constitutional Law Review*, *16*(3), 345–378. doi:10.1017/S1574019620000206

Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511664267

Gökmen, B. K. ve Khaliq, R. K. (2025). Japan records hottest year in its history in 2024 for 2nd consecutive year. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/japan-records-hottest-year-in-its-history-in-2024-for-2nd-consecutive-year/3443249# adresinden erişildi.

Goodwin, S. A. (1993). *Impression formation in asymmetrical power relationships: does power corrupt absolutely?* University of Massachusetts Amherst, United States.

Gordeeva, E. (2016). A transforming international system and the three approaches to the security dilemma. *European Journal of Futures Research*, *4*(1), 6. doi:10.1007/s40309-016-0088-y

Grieco, J. M. (1988). Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International Organization*, *42*(3), 485–507. doi:10.1017/S0020818300027715

Groves, S. (2009). The "Kyoto II" Climate Change Treaty: Implications for American Sovereignty. *The Heritage Foundation*. https://www.heritage.org/environment/report/the-kyoto-ii-climate-change-treaty-implications-american-sovereignty adresinden erişildi.

Guilhot, Ni. (2016). The First Modern Realist: Felix Gilbert's Machiavelli and the Realist Tradition in Internatıional Thought. *Modern Intellectual History*, *13*(3), 681–711. doi:10.1017/S1479244314000870

Gürçam, S. (2021a). İklim Değişikliğiyle Mücadelenin Önündeki Barikat: Neoliberalizm. Hasan Selçuk Eti (Ed.), *Ekonomi, Yönetim ve Pazarlama Alanında Akademik Araştırmalar* içinde (ss. 109–126). İstanbul: Karadeniz Kitap.

Gürçam, S. (2021b). *İklim Değişikliği İle Mücadele Çerçevesinde Türkiye'nin Sivil Havacılık Emisyonlarının: Uluslararası Sözleşmeler ve Uygulamalar Açısından Analizi*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi.

Gürçam, S. (2022a). Analysing the Global Fight Against Climate Change and the Turkish Context. *Lectio Socialis*, *6*(2), In-press. doi:doi.org/10.47478/lectio.1004359

Gürçam, S. (2022b). Fighting the Climate Crisis Within the Law (Judicial) Axis. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *8*(2), 236–253. doi:10.46849/guiibd.1193379

Gürçam, S. (2022c). The Neoliberal Initiative of the Aviation Industry to Fight the Climate Crisis: Greenwashing. *International Journal of Environment and Geoinformatics*, *9*(3), 178–186. doi:10.30897/ijegeo.1083921

Gürçam, S. (2023). İklim Krizi ve Egemenlik Çerçevesinde İklim Mağdurları. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (7), 19–36.

Gürçam, S. ve Konuralp, E. (2022). Küreselden Yerele Çevresel Politika Yapımı: Iğdır İl Özel İdaresi Üzerine Bir Memorandum. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (6), 65–84.

Gusev, A. (2017). Evolution of Russian Climate Policy: from the Kyoto Protocol to the Paris Agreement. *L'Europe en Formation*, *n° 380*(2), 39–52. doi:10.3917/eufor.380.0039

Guzzini, S. (2018). *Hans J. Morgenthau and the three purposes of power*. Danish Institute for International Studies.

Hall, S. (2015). Exxon Knew about Climate Change almost 40 years ago. *Scientific American*. https://www.scientificamerican.com/article/exxon-knew-about-climate-change-almost-40-years-ago/ adresinden erişildi.

Harris, D. C. (2010). Charles David Keeling and the Story of Atmospheric CO 2 Measurements. *Analytical Chemistry*, *82*(19), 7865–7870. doi:10.1021/ac1001492

Harrison, T. (2006). *Realism, Sovereignty, and International Relations: An Examination of Power Politics in the Age of Globalization*. https://digitalcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3549&context=etd adresinden erişildi.

Hassan, H. A. (2024). The Evolving Geopolitics of Climate Change: From Rio to Dubai. *From Rio to Dubai Climate Challenges and Global Collaboration* içinde . Future for Advanced Research and Studies.

Hausfather, Z. (2024). State of the climate: 2024 now very likely to be warmest year on record. *Carbon Brief*. https://www.carbonbrief.org/state-of-the-climate-2024-now-very-likely-to-be-warmest-year-on-record/ adresinden erişildi.

Helfman, G. S. (2013). Fishes, Biodiversity of. *Encyclopedia of Biodiversity* içinde (ss. 456–476). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-12-384719-5.00054-X

Herbout, B. ve Montazel, V. (2021). What is the Paris Agreement and is it making a difference? *Climate Fresk*. https://climatefresk.org/2021/05/24/what-is-the-paris-agreement-and-is-it-making-a-difference/ adresinden erişildi.

Hermann, B. (2022). An issue “the Pentagon cared most about”: Behind the U.S. push for national security exemptions in Kyoto. *National Security Archive*. https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/environmental-diplomacy/2022-01-20/national-security-and-climate-change-behind-us adresinden erişildi.

Hickman, L. (2018). Timeline: The history of climate modelling. *Carbon Brief*. https://www.carbonbrief.org/timeline-history-climate-modelling/ adresinden erişildi.

Hill, A. C. ve Mahat, P. (2024). Was COP29 in Azerbaijan a Failure? *Council on Foreign Relations*. https://www.cfr.org/expert-brief/was-cop29-azerbaijan-failure adresinden erişildi.

Hobbes, T. (2019). *Leviathan: Bir Din ve Dünya Devletinin Icerigi Bicimi ve Kudreti*. Yapi Kredi Yayinlari.

Hollis, M. ve Smith, S. (1990). *Explaining and understanding international relations*. Oxford: Clarendon Press.

Homer-Dixon, T. F. (1991). On the Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict. *International Security*, *16*(2), 76. doi:10.2307/2539061

Hu, S. (2025). Paris Climate Agreement: Everything You Need to Know. *NRDC (Natural Resources Defense Council)*. https://www.nrdc.org/stories/paris-climate-agreement-everything-you-need-know adresinden erişildi.

Hunt, T. (2001). People or Power: A Comparison of Realist and Socıal Constructivist Approaches to Climate Change Remediation Negotiations. *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs*, *6*(1), 265–311.

Igini, M. (2025a). 'Urgent and Escalating': Climate Change Brought Unprecedented Challenges to Africa in 2024, Report Finds. *EARTH ORG*. https://earth.org/urgent-and-escalating-climate-change-brought-unprecedented-challenges-to-africa-in-2024-report-finds/ adresinden erişildi.

Igini, M. (2025b). Asia's Economies, Ecosystems, Societies Hit Hard By Climate Change in 2024, WMO Says. *EARTH ORG*. https://earth.org/asias-economies-ecosystems-societies-hit-hard-by-climate-change-in-2024-wmo-says/ adresinden erişildi.

İklim Değişikliği Başkanlığı. (2022). *Paris Anlaşması*. https://iklim.gov.tr/db/turkce/dokumanlar/paris-anlasmasi-13-20220808231948.pdf adresinden erişildi.

Inoguchi, T. (2001). Area and International Studies: International Relations. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* içinde (ss. 707–711). Elsevier. doi:10.1016/B0-08-043076-7/03222-8

IPCC. (1995). *IPCC Second Assessment Climate Change 1995*. https://archive.ipcc.ch/pdf/climate-changes-1995/ipcc-2nd-assessment/2nd-assessment-en.pdf adresinden erişildi.

IPCC. (2021). *The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Full_Report.pdf adresinden erişildi.

Jangadost, M. (2025). 2024 Declared Hottest Year on Record in India, Fueled by Climate Change. *Channel8*. https://channel8.com/english/news/28009 adresinden erişildi.

Johnson, L. M. (2014). Thucydides the Realist? *A Handbook to the Reception of Thucydides* içinde (ss. 391–405). Wiley. doi:10.1002/9781118980194.ch21

Kamarck, E. (2019). The challenging politics of climate change. *The Brookings Institution*. https://www.brookings.edu/articles/the-challenging-politics-of-climate-change/ adresinden erişildi.

Karim, A., Chaichi, A. A., Majid, A., Tariq, M., Bashir, S. ve Ahmed, M. (2023). Realism and Climate Change: Evaluating Great Powers' Foreign Policies in a Warming World. *Journal of Asian Development Studies*, *12*(3), 754-765. doi:https://doi.org/10.62345/

Kennedy, C. (2009). Carbon Dioxide: Earth's Hottest Topic is Just Warming Up. *NOAA*.

Keohane, R. O. (2020). *International Institutions and State Power*. Routledge. doi:10.4324/9780429032967

Keohane, R. O. ve Victor, D. G. (2011). The Regime Complex for Climate Change. *Perspectives on Politics*, *9*(1), 7–23. doi:10.1017/S1537592710004068

Kick Big Polluters Out. (2024). Fossil fuel lobbyists eclipse delegations from most climate vulnerable nations at COP29 climate talks. https://kickbigpollutersout.org/COP29FossilFuelLobbyists adresinden erişildi.

Kielm, W. (2022). *Realist Rationale for World Government*. https://www.streitcouncil.org/post/realist-rationale-for-world-government#viewer-fqnc7 adresinden erişildi.

KLiVO. (2025). Weather in Germany in 2024. *German Climate Preparedness Portal*. https://www.klivoportal.de/EN/News/DWD_Deutschlandwetter2024_20241230.html adresinden erişildi.

Konuralp, E. (2020). Between neoliberal appetence and environmentalist reservations: the political economy of sustainable aviation. *International Journal of Sustainable Aviation*, *6*(2), 134. doi:10.1504/IJSA.2020.110603

Konuralp, E. ve Bicer, S. (2021). Putting the Neoliberal Transformation of Turkish Healthcare System and Its Problems into a Historical Perspective. *Review of Radical Political Economics*, *53*(654–674). doi:10.1177/04866134211005083

Korab-Karpowicz, W. J. (2006). How International Relations Theorists Can Benefit by Reading Thucydides. *The Monist*, *89*(2), 232–244. doi:10.2307/27903977

Korab-Karpowicz, W. J. (2023). Political Realism in International Relations. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

Krasner, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton University Press.

Krasner, S. D. (2001). Abiding Sovereignty. *International Political Science Review*, *22*(3), 229–251.

Kristensen, P. M. ve Wæver, O. (2024a). The Realism-Idealism Debate in the International Studies Conference, 1933–1937. *Security Studies*, *33*(4), 573–606. doi:10.1080/09636412.2024.2414449

Kristensen, P. M. ve Wæver, O. (2024b). The Realism-Idealism Debate in the International Studies Conference, 1933–1937. *Security Studies*, *33*(4), 573–606. doi:10.1080/09636412.2024.2414449

Kuznetsova, E. (2004). Limit Sovereignty if the State Abuses It. *International Affairs: A Russian Journal*, *5*. https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/iarj/iarj_04_05/iarj_04_05a.html adresinden erişildi.

Laferrière, E. ve Stoett, P. J. (1999). *International Relations Theory and Ecological Thought Towards a Synthesis*. Routledge.

Laksmana, E. (2013). Realism and Non-State Actors Revisited. *E-International Relations*, 7. https://www.e-ir.info/pdf/32548 adresinden erişildi.

Lamborn, A. C. ve Lepgold, J. (2002). *World Politics into the Twenty-First Century: Unique Contexts, Enduring Patterns*. Pearson.

Lawler, P. (2024). 2. The Liberal 'Idealist' Origins Of The International Relations Discipline. *International Relations Theories* içinde (ss. 22–62). Oxford University Press. doi:10.1093/hepl/9780198784890.003.0002

Little, R. (2007). Hans J. Morgenthau's Politics Among Nations. *The Balance of Power in International Relations* içinde (ss. 91–127). Cambridge University Press. doi:10.1017/ CBO9780511816635.004

Lobell, S. E. (2017). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism* (C. 1). Oxford University Press. doi:10.1093/acrefore/ 9780190846626.013.304

Lock, C. (2024). From Berlin to Baku: What has COP achieved? *Geographical*. https://geographical.co.uk/climate-change/from-berlin-to-baku-what-has-cop-achieved adresinden erişildi.

Lulla, K. (1987). Savanna climate. *Climatology* içinde (ss. 748–749). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. doi:10.1007/0-387-30749-4_152

Maertens, L. (2021). Climatizing the UN Security Council. *International Politics*, *58*(4), 640–660. doi:10.1057/s41311-021-00281-9

Maier-Rigaud, R. (2008). International Organizations as Corporate Actors: Agency and Emergence in Theories of International Relations. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.1127188

Manan, M. (2017). Foreign Policy and National Interest: Realism and Its Critiques. *Jurnal Global & Strategis*, *9*(2), 175. doi:10.20473/jgs.9.2.2015.175-189

Manuel-Navarrete, D. (2010). Power, realism, and the ideal of human emancipation in a climate of change. *WIREs Climate Change*, *1*(6), 781–785. doi:10.1002/wcc.87

McCourt, D. M. (2017). The Inquiry and the Birth of International Relations, 1917–19. *Australian Journal of Politics & History*, *63*(3), 394–405. doi:10.1111/ajph.12376

McDonald, M. (2013). Discourses of climate security. *Political Geography*, *33*, 42–51. doi:10.1016/j.polgeo.2013.01.002

McDonald, M. (2024). Climate change, security and the institutional prospects for ecological security. *Geoforum*, *155*, 104096. doi:10.1016/j.geoforum.2024.104096

McGlinchey, S., Walters, R. ve Gold, D. (2024). Introducing the Major International Relations Theories. *E-International Relations*. https://www.e-ir.info/2024/12/29/introducing-the-major-international-relations-theories/ adresinden erişildi.

McGlinchey, S., Waters, R. ve Scheinpflug, C. (2025). *International Relations Theory*. *LibreTexts Project*.

McKinsey. (2024). What is COP? *McKinsey & Company*. https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-cop adresinden erişildi.

Mearsheimer, J. J. (1994). The False Promise of International Institutions. *International Security*, *19*(3), 46.

Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics* (Updated.). W. W. Norton & Company.

Mercer, J. H. (1978). West Antarctic ice sheet and CO2 greenhouse effect: a threat of disaster. *Nature*, *271*(5643), 321–325. doi:10.1038/271321a0

Mercer, John H. (1968). *Antarctic ice and Sangamon sea level*. Ohio State University, USA. https://iahs.info/uploads/dms/079020.pdf adresinden erişildi.

Mogul, R. (2024). More than 50 killed by Cyclone Remal in India and Bangladesh. *CNN*. https://edition.cnn.com/2024/05/26/india/cyclone-remal-india-bangladesh-landfall-intl-hnk adresinden erişildi.

Moore, S. (2024). Climate Action in the Age of Great Power Rivalry: What Geopolitics Means for the Climate. *University of Pennsylvania*. https://kleinmanenergy.upenn.edu/research/publications/climate-action-in-the-age-of-great-power-rivalry-what-geopolitics-means-for-the-climate/ adresinden erişildi.

Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.

Moses, J. (2012). *Sovereignty and the Exception in Hans Morgenthau's World State*. https://ir.canterbury.ac.nz/server/api/core/bitstreams/1c5e67c4-f952-4b53-92d9-028336abcfa1/content adresinden erişildi.

Mureithi, C. (2024). At least 229 people dead in Ethiopia after heavy rain causes mudslides. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/23/ethiopia-deadly-mudslides-heavy-rain adresinden erişildi.

Myers, R. J. (1997). Hans Morgenthau's Realism and American Foreign Policy. *Ethics & International Affairs*, *11*, 253–270. doi:10.1111/j.1747-7093.1997.tb00031.x

NASA. (2008). A Brief History of Carbon Dioxide Measurements. https://airs.jpl.nasa.gov/news/111/a-brief-history-of-carbon-dioxide-measurements/ adresinden erişildi.

NASA. (2025). Carbon Dioxide. https://climate.nasa.gov/vital-signs/carbon-dioxide/?intent=121 adresinden erişildi.

Nater, O. (2024). COP29: What were the outcomes? *Population Connection*. https://populationconnection.org/blog/cop29-what-were-the-outcomes/ adresinden erişildi.

National Geographic. (2025). Australia and Oceania: Physical Geography. https://education.nationalgeographic.org/resource/oceania-physical-geography/ adresinden erişildi.

Nevitt, M. (2024). Climatizing National Security. *Reimagining National Security*. doi:10.2139/ssrn.4992236

Niranjan, A. (2025a). Europe's summer of extreme weather caused €43bn of short-term losses, analysis finds. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2025/sep/15/europes-summer-of-extreme-weather-caused-43bn-of-short-term-losses-analysis-finds adresinden erişildi.

Niranjan, A. (2025b). Europe's summer of extreme weather caused €43bn of short-term losses, analysis finds. *The Guardian*.

NOAA. (2025a). *Global Climate Report Annual 2024*. https://www.ncei.noaa.gov/access/monitoring/monthly-report/global/202413 adresinden erişildi.

NOAA. (2025b). What is the cryosphere? https://oceanservice.noaa.gov/facts/cryosphere.html adresinden erişildi.

Nuccitelli, D. (2015). Scientists warned the US president about global warming 50 years ago today. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/environment/climate-consensus-97-per-cent/2015/nov/05/scientists-warned-the-president-about-global-warming-50-years-ago-today adresinden erişildi.

Oberholtz, C., Sistek, S. ve Vawte, H. (2024). Over 200 dead after flooding sweeps across parts of Spain during historic rains. *FOX Weather*. https://www.foxweather.com/extreme-weather/deadly-flooding-valencia-spain adresinden erişildi.

Oğuz, C. U. (2009). *İklim Değişikliğinin Ekolojik Bir Süreç Olarak Küresel Ölçekte İrdelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi.

PAGES 2k Consortium. (2013). Continental-scale temperature variability during the past two millennia. *Nature Geoscience*, *6*(5), 339–346. doi:10.1038/ngeo1797

Pashakhanlou, A. H. (2009). Comparing and Contrasting Classical Realism and Neorealism. *E-International Relations*. https://www.e-ir.info/2009/07/23/comparing-and-contrasting-classical-realism-and-neo-realism/ adresinden erişildi.

Philander, S. G. (2008). Villach Conference. *Encyclopedia of Global Warming and Climate Change* içinde . 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc. doi:10.4135/9781412963893.n696

Pleeck, S. ve Mitchell, I. (2023). The EU's Carbon Border Tax: How Can Developing Countries Respond? *Center for Global Development*. https://www.cgdev.org/blog/eus-carbon-border-tax-how-can-developing-countries-respond adresinden erişildi.

Poynting, M. (2023). What is COP28 in Dubai and why is it important? *BBC*. https://www.bbc.com/news/science-environment-67143989 adresinden erişildi.

Purdon, M. (2017). Neoclassical realism and international climate change politics: moral imperative and political constraint in international climate finance. *Journal of International Relations and Development*, *20*(2), 263–300. doi:10.1057/jird.2013.5

Rankin, J. (2019). Forget Brexit and focus on climate change, Greta Thunberg tells EU. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/environment/2019/apr/16/greta-thunberg-urges-eu-leaders-wake-up-climate-change-school-strike-movement adresinden erişildi.

Ravindra, K., Bhardwaj, S., Ram, C., Goyal, A., Singh, V., Venkataraman, C., … Mor, S. (2024). Temperature projections and heatwave attribution scenarios over India: A systematic review. *Heliyon*, *10*(4), e26431. doi:10.1016/j.heliyon.2024.e26431

Reuters. (2024). Death toll from Ethiopia landslides could jump to 500, UN says. https://www.reuters.com/world/africa/death-toll-ethiopia-landslides-rises-257-un-says-2024-07-25/ adresinden erişildi.

Ricardo Energy & Environment. (2025). COP27: Annual climate conference to be held in Egypt. https://www.gibraltarairquality.gi/news/cop27-annual-climate-conference-to-be-held-in-egypt adresinden erişildi.

Richels, R., Edmonds, J., Gruenspecht, H. ve Wigley, T. (1999). The Berlin Mandate: The Design of Cost-Effective Mitigation Strategies (ss. 67–83). doi:10.1007/978-1-4615-4953-6_5

Rousseau, D. L. (2002). Motivations for Choice: The Salience of Relative Gains in International Politics. *The Journal of Conflict Resolution*, *46*(3), 394–426.

Ruohonen, J. (2021). The Treachery of Images in the Digital Sovereignty Debate. *Minds and Machines*, *31*(3), 439–456. doi:10.1007/s11023-021-09566-7

Salazar, J. (2023). The Paris Accord: the ideal balance between sovereignty and international cooperation. *Delfino*. https://delfino.cr/2023/03/the-paris-accord-the-ideal-balance-between-sovereignty-and-international-cooperation adresinden erişildi.

Santos, F. D., Ferreira, P. L. ve Pedersen, J. S. T. (2022). The Climate Change Challenge: A Review of the Barriers and Solutions to Deliver a Paris Solution. *Climate*, *10*(5), 75. doi:10.3390/cli10050075

SCEP. (1970). *The Williamstown Study of Critical Environmental Problems. Bulletin of the Atomic Scientists* (C. 26). doi:10.1080/00963402.1970.11457855

Schmidt, B. C. (2021). Realist International Theory and the Military. *Handbook of Military Sciences* içinde (ss. 1–16). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-030-02866-4_103-1

Schmidt, S. (2011). To Order the Minds of Scholars: The Discourse of the Peace of Westphalia in International Relations Literature1. *International Studies Quarterly*, *55*(3), 601–623. doi:10.1111/j.1468-2478.2011.00667.x

Schuett, R. (2007). Freudian roots of political realism: the importance of Sigmund Freud to Hans J. Morgenthau's theory of international power politics. *History of the Human Sciences*, *20*(4), 53–78. doi:10.1177/0952695107082491

Shamim, S. (2024). Why has the flooding in Kenya been so devastating? *Al Jazeera*. https://www.aljazeera.com/news/2024/5/3/kenya-floods-10 adresinden erişildi.

Sheikh, S. A. (2023). Political Realism in International Relations: The Pursuit of Power, SelfInterest, and the National Interest. *Galaxy: International Multidisciplinary Research Journal*, *12*(2), 15.

Shulman, P. A. (2010). Linking energy and climate (before 1974). *WIREs Climate Change*, *1*(6), 773–780. doi:10.1002/wcc.78

Simpson, A. W. (2018). Realism, Small States and Neutrality. *E-International Relations*, 8. https://www.e-ir.info/2018/02/05/realism-small-states-and-neutrality/ adresinden erişildi.

Simpson, G. (2004). *Great Powers and Outlaw States*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511494185

Smith, C. (2018). Sovereignty, Realism and Hans Morgenthau. *Anatomies of Power*.

Sofe, K. (2015). The Realist Case for Climate Change Cooperation. *Center for American Progress*. https://www.americanprogress.org/ article/the-realist-case-for-climate-change-cooperation/ adresinden erişildi.

Söker, Ç. ve Özlük, E. (2018). Uluslararası İlişkilerde Çevreyi Merkeze Taşımak: Temel Yaklaşımlar ve Tartışmalar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *13*(1), 227–262. doi:10.17550/akademikincelemeler.310117

Souza, L. de. (2012). Toronto Conference. *Encyclopedia of Global Warming & Climate Change* içinde . 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc. doi:10.4135/9781452218564.n685

Speer, J. P. (1968). Hans Morgenthau and the World State. *World Politics*, *20*(2), 207–227. doi:10.2307/2009796

Spender, T. (2024a). At least 1,301 people died during Hajj - Saudi Arabia. *BBC*. https://www.bbc.com/news/articles/c8000dgk9gzo adresinden erişildi.

Spender, T. (2024b). At least 1,301 people died during Hajj - Saudi Arabia. *BBC*.

Stallard, E. (2022). What is COP27 and why is it important? *BBC*. https://www.bbc.com/news/science-environment-63316362 adresinden erişildi.

Stephenson, C. M. (2008). International Relations, Overview. *Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict* içinde (ss. 1054–1070). Elsevier. doi:10.1016/B978-012373985-8.00087-8

Stillman, D. (2024). Helene has become one of the deadliest hurricanes of the modern era. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/weather/2024/10/03/hurricane-helene-deadliest-mainland-since-katrina-storm/ adresinden erişildi.

Stoilova, V. (2020). The First World War and the Institutionalization of International Relations as an Academic Discipline. *Balkanistic Forum*, *29*(2), 58–64. doi:10.37708/bf.swu.v29i2.4

Sutton, P. (1999). What are the Priorities for Small States in the International System? *The Round Table*, *88*(351), 397–402. doi:10.1080/003585399107938

Symons, J. (2019). Realist climate ethics: Promoting climate ambition within the Classical Realist tradition. *Review of International Studies*, *45*(1), 141–160. doi:10.1017/S0260210518000189

Tabari, H. (2020). Climate change impact on flood and extreme precipitation increases with water availability. *Scientific Reports*, *10*(1), 13768. doi:10.1038/s41598-020-70816-2

Taylor, M. (2024). Rich countries silencing climate protest while preaching about rights elsewhere, says study. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/environment/article/2024/sep/10/climate-rights-report-draconian-measures-protest adresinden erişildi.

Telfer, D. (2012). The Brundtland Report (Our Common Future) and tourism. *The Routledge Handbook of Tourism and the Environment* içinde (s. 14). Routledge.

The White House. (1965). Restoring the Quality of Our Environment. https://s3.documentcloud.org/documents/3227654/PSAC-1965-Restoring-the-Quality-of-Our-Environment.pdf adresinden erişildi.

Tonn, B. (2007). The Intergovernmental Panel on Climate Change: A global scale transformative initiative. *Futures*, *39*(5), 614–618. doi:10.1016/j.futures.2006.10.010

Tovey, H. (2016). The Brundtland Committee's Our Common Future. *Mobilising classics* içinde. Manchester University Press. doi:10.7765/9780719095016.00016

Trifunović, D. ve Ćurčić, M. (2021). National Interest in Security Science. *National security and the future*, *22*(3), 73–88. doi:10.37458/nstf.22.3.3

Tripp, E. (2013). Realism: The Domination of Security Studies. *E-International Relations*, 6. https://www.e-ir.info/pdf/39319 adresinden erişildi.

Trombetta, M. J. (2008). Environmental security and climate change: analysing the discourse. *Cambridge Review of International Affairs*, *21*(4), 585–602. doi:10.1080/09557570802452920

Ülgen, S. (2023). A Political Economy Perspective on the EU's Carbon Border Tax. *Carnegie Endowment for International Peace*. https://carnegieendowment.org/research/2023/05/a-political-economy-perspective-on-the-eus-carbon-border-tax?lang=en adresinden erişildi.

UN CC:Learn. (2024). Advancing Action for Climate Empowerment: Insights from the 2024 ACE Dialogues. https://www.uncclearn.org/news/advancing-action-for-climate-empowerment-insights-from-the-2024-ace-dialogues/ adresinden erişildi.

UNCTAD. (2025). Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. *United Nations*. https://unctad.org/topic/trade-and-environment/biotrade/kunming-montreal-global-biodiversity-framework adresinden erişildi.

UNDP. (2025a). What are National Adaptation Plans and why do they matter? https://climatepromise.undp.org/news-and-stories/what-are-national-adaptation-plans-and-why-do-they-matter adresinden erişildi.

UNDP. (2025b). Italy Renews Funding for Youth4Climate Initiative. https://www.undp.org/romecentre/press-releases/italy-renews-funding-youth4climate-initiative adresinden erişildi.

UNEP. (2021). Rebuilding the ozone layer: how the world came together for the ultimate repair job. https://www.unep.org/news-and-stories/story/rebuilding-ozone-layer-how-world-came-together-ultimate-repair-job adresinden erişildi.

UNSDG. (2023). COP28 ends with call to 'transition away' from fossil fuels; UN Chief says phaseout is inevitable. *United Nations*. https://unsdg.un.org/latest/stories/cop28-ends-call-'transition-away'-fossil-fuels-un-chief-says-phaseout-inevitable adresinden erişildi.

US EPA. (2025). International Treaties and Cooperation about the Protection of the Stratospheric Ozone Layer. https://www.epa.gov/ozone-layer-protection/international-treaties-and-cooperation-about-protection-stratospheric-ozone adresinden erişildi.

Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V. (1993). *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. Macmillan Education UK.

Vogler, J. (2016). *Climate Change in World Politics*. London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9781137273413

Voiland, A. (2017). A Climate Model for the History Books. *NASA*. https://earthobservatory.nasa.gov/blogs/earthmatters/2017/04/05/a-climate-model-for-the-history-books/ adresinden erişildi.

Volcovici, V. (2025). Trump tells UN that climate change is “greatest con job” globally. https://www.reuters.com/sustainability/cop/trump-tells-un-that-climate-change-is-con-job-2025-09-23/ adresinden erişildi.

Walt, S. M. (2017). *Realism and Security* (C. 1). Oxford University Press. doi:10.1093/acrefore/9780190846626.013.286

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: Addison-Wesley Publishing Company.

Waltz, K. N. (1988). The Origins of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*, *18*(4), 615. doi:10.2307/204817

Weinger, B. K. (2025). Institutionalizing global climate governance: Expertise, sovereignty, and scalar mismatch. *Environmental Development*, *55*, 101236. doi:10.1016/j.envdev.2025.101236

Wicks, F. (2020a). The Engineer Who Discovered Global Warming. *The American Society of Mechanical Engineers*. https://www.asme.org/topics-resources/content/the-engineer-who-discovered-global-warming adresinden erişildi.

Wicks, F. (2020b). The Engineer Who Discovered Global Warming. *The American Society of Mechanical Engineers*.

Więcławski, J. (2020). Considering Rationality of Realist International Relations Theories. *Chinese Political Science Review*, *5*(2), 111–130. doi:10.1007/s41111-020-00144-3

Wilson, P. (2011). Idealism in international relations (s. 5). Thousand Oaks-USA: Sage Publications.

Wilson, T. (2025). At least three dead in New Mexico flash flooding. *BBC*. https://www.bbc.com/news/articles/cx2jk51xv65o adresinden erişildi.

WMO. (2024a). 2024 is on track to be hottest year on record as warming temporarily hits 1.5°C. *World Meteorological Organization*. https://wmo.int/news/media-centre/2024-track-be-hottest-year-record-warming-temporarily-hits-15degc adresinden erişildi.

WMO. (2024b). Devastating rainfall hits Spain in yet another flood-related disaster. https://wmo.int/media/news/devastating-rainfall-hits-spain-yet-another-flood-related-disaster adresinden erişildi.

Womack, B. (2015). *Asymmetry and International Relationships*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781316459348

Ylönen, A. (2022). A Critical Appraisal of Realist International Relations Concepts in the Horn of Africa-Persian Gulf Relations: The state, power, and agency. *Cadernos de Estudos Africanos*, *43*, 41–69. doi:10.4000/cea.6865

Zachariah, M., Kimutai, J., Barnes, C., Gryspeerdt, E., Seneviratne, S., Almazroui, M., … Barnes, C. (2024). *Heavy precipitation hitting vulnerable communities in the UAE and Oman becoming an increasing threat as the climate warms*. https://ca1-clm.edcdn.com/publications/DubaiFloodsReport.pdf?v=1714385983 adresinden erişildi.

Zhang, B. (2017). Hans Morgenthau, Realist Theory of International Leadership, and the Future of Global Order. *Chinese Political Science Review*, *2*(4), 512–530. doi:10.1007/s41111-017-0080-0

Zillman, J. W. (2008). Australian Participation in the Intergovernmental Panel on Climate Change. *Energy & Environment*, *19*(1), 21–42. doi:10.1260/095830508783563145

Zillman, J. W. (2009). A History of Climate Activities. *WMO*. https://public.wmo.int/en/bulletin/history-climate-activities adresinden erişildi.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN EKONOMİSİ

Doç. Dr. Faruk MİKE
Doç. Dr. Oktay KIZILKAYA
Dr. İbrahim Ethem AKYILDIZ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-10-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. İklim Değişikliğinin Tanımı 1
2. İklim Değişikliğinin Tarihsel Gelişimi 2
3. İklim Değişikliğinin Mevcut Durumu 6
4. İklim Değişikliğinin Nedenleri 8
5. İklim Değişikliğinin Sonuçları 13
   5.1. Doğa Odaklı Sonuçlar 14
   5.2. Toplumsal Sonuçlar 16

İKİNCİ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TEMEL GÖSTERGELERİ

1. Atmosferik Karbondioksit Emisyonu Seviyeleri 19
2. Küresel Yüzey Sıcaklığı 21
3. Okyanus Suyu Sıcaklığı 23
4. Deniz Suyu Seviyeleri 25
5. Okyanus Suyu Asitlenme (pH) Seviyeleri 26
6. Buzul Kütle Dengesi 28
7. Deniz Buzu Yayılımı 30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

1. Uyum (Adaptasyon) Politikaları 33
2. Azaltım (Mitigasyon) Politikaları 35
3. Uluslararası Anlaşmaların/Kuruluşların Rolü 38
   3.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) 38
   3.2. Kyoto Protokolü 39
   3.3. Paris Anlaşması 41
   3.4. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDGs) 42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN MAKROEKONOMİK ETKİLERİ

1. İklim Değişikliği ve Ekonomik Büyüme 45
2. İklim Değişikliği ve İstihdam Dinamikleri 49
3. İklim Değişikliği ve İşgücü Verimliliği 53
4. İklim Değişikliği ve Enflasyon 57
5. İklim Değişikliği ve Dış Ticaret 60

6. İklim Değişikliği ve Yatırımlar 64
7. İklim Değişikliği ve Yoksulluk 68

BEŞİNCİ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIM SEKTÖRÜ

1. Tarım Sektörü 73
2. Hayvancılık Sektörü 82
3. Balıkçılık Sektörü 88
4. Ormancılık Sektörü 93

ALTINCI BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SANAYİ SEKTÖRÜ

1. İmalat Sanayi Sektörü 99
2. Enerji Sektörü 107
3. İnşaat Sektörü 117
4. Madencilik Sektörü 123

YEDİNCİ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE HİZMETLER SEKTÖRÜ

1. Eğitim Sektörü 129
2. Sağlık Sektörü 135
3. Ulaştırma Sektörü 141
4. İletişim Sektörü 146
5. Finans Sektörü 149
6. Turizm Sektörü 156

SEKİZİNCİ BÖLÜM
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN EKONOMETRİSİ

1. İklim Değişikliği Ekonometrisi 163
2. Yöntemsel Yaklaşımlar 165
   2.1. Ekonometrik Modeller 165
   2.2. İklim Sistem Modelleri 167
3. İklim Değişikliği Senaryoları 168
4. Bir Ekonometrik Model Önerisi 170

EK–I. Kyoto Protokolü Kapsamında Taahhütte Bulunan Ülkeler.. 174

KAYNAKÇA 175

Kaynakça

Acharyya, J. (2009). FDI, growth and the environment: Evidence from India on CO2 emission during the last two decades. *Journal of Economic Development*, 34(1), 43–58.

Adediran, I. A., Isah, K. O., Ogbonna, A. E., & Badmus, S. K. (2023). A global analysis of the macroeconomic effects of climate change. *Asian Economics Letters*, 4(1), 1–6.

Adom, P. K., & Amoani, S. (2021). The role of climate adaptation readiness in economic growth and climate change relationship: An analysis of the output/income and productivity/institution channels. *Journal of Environmental Management*, 293, 1–12.

Aksoy, F. (2023). İklim değişikliğinin sosyoekonomik etkilerinin modellenmesini geliştirmek için bir çerçeve (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University).

Al-Mulali, U., & Tang, C. F. (2013). Investigating the validity of pollution haven hypothesis in the gulf cooperation council (GCC) countries. *Energy Policy*, 60, 813–819.

Alshebani, M. N., & Wedawatta, G. (2014). Making the construction industry resilient to extreme weather: lessons from construction in hot weather conditions. *Procedia Economics and Finance*, 18, 635–642.

Alvar-Beltrán, J., Elbaroudi, I., Gialletti, A., Heureux, A., Neretin, L., & Soldan, R. (2021). *Climate resilient practices: Typology and guiding material for climate risk screening*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Asghari, M. (2013). Does FDI promote MENA region's environment quality? Pollution halo or pollution haven hypothesis. *Int J Sci Res Environ Sci*, 1(6), 92–100.

Azhar, M., Ilyas, S., Ali, S. Y., & Shafiq, A. (2025). Assessing the Macroeconomic Consequences of Climate Change: Impacts on GDP Growth, Inflation Volatility, and Agricultural Productivity in Developing Economies. *Review Journal of Social Psychology & Social Works*, 3(2), 250–268.

Baydemir, T. (2022). Doğrudan hava yakalama teknolojisi. *Bilim ve Teknik*, TÜBİTAK.

Blanchard, J. L., & Novaglio, C. (Eds.). (2024). *Climate change risks to marine ecosystems and fisheries: Projections to 2100 from the Fisheries and Marine Ecosystem Model Intercomparison Project* (FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper No. 707). Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Burke, M., Hsiang, S. M., & Miguel, E. (2015). Global non-linear effect of temperature on economic production. *Nature,* 527(7577), 235–239.

Cafferata, A., Dávila-Fernández, M. J., & Sordi, S. (2021). Seeing what can (not) be seen: Confirmation bias, employment dynamics and climate change. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 189, 567–586.

Cambridge Institute for Sustainability Leadership. (2014). *Climate change: Implications for the energy sector*. Cambridge University & European Climate Foundation.

Carlin, D., Arshad, M., & Baker, K. (2023). *Climate risks in the industrials sector* (Sectoral Risk Briefings: Insights for Financial Institutions). United Nations Environment Programme Finance Initiative.

Castle, J. L., & Hendry, D. F. (2020). Climate econometrics: An overview. Foundations and trends® in econometrics, 10(3-4), 145–322.

Castle, J. L., & Hendry, D. F. (2022). Econometrics for modelling climate change. In Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance.

Castle, J. L., Hendry, D. F., & Miller, J. I. (2024). 14. Econometric forecasting of climate change. *Handbook of Research Methods and Applications in Macroeconomic Forecasting*, 361–395.

Chalmers, P. (2014). *Climate change: Implications for buildings*. Intergovernmental Panel on Climate Change, Fifth Assessment Report. Cambridge Institute for Sustainability Leadership.

Chandy, L. (2023). Economic development in an era of climate change. *Carnegie Endowment for International Peace.*

Chang, J. J., Mi, Z., & Wei, Y. M. (2023). Temperature and GDP: A review of climate econometrics analysis. Structural Change and Economic Dynamics, 66, 383–392.

Cline, W. R. (2008). *Global warming and agriculture*. *Finance & Development,* 45(1), 23–27.

Dean, J. M., Lovely, M. E., & Wang, H. (2004). Foreign direct investment and pollution havens: evaluating the evidence from China. U.S. International Trade Commission Working Paper. No. 2004-01-B.

Dell, M., Jones, B. F., & Olken, B. A. (2012). Temperature shocks and economic growth: Evidence from the last half century. American Economic Journal: Macroeconomics, 4(3), 66–95.

Doğanlar, M., Mike, F., & Kızılkaya, O. (2022). The impact of climate change on aggregate output in middle-and high-income countries. *Australian Economic Papers*, 61(1), 72–86.

Ebinger, J., & Vergara, W. (2011). *Climate impacts on energy systems: Key issues for energy sector adaptation*. World Bank.

Edenhofer, O., Pichs-Madruga, R., Sokona, Y., Farahani, E., Kadner, S., Seyboth, K., Adler, A., Baum, I., Brunner, S., Eickemeier, P., Kriemann, B., Savolainen, J., Schlömer, S., von Stechow, C., Zwickel, T., & Minx, J. C. (Eds.). (2014). *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press.

Eiehub. (2025). *Education for all children and youth, including in climate-vulnerable and crisis-affected countries, in the Fund for Responding to Loss and Damage: A critical pathway to resilience and recovery*.

Energy Institute. (2024). *Statistical review of world energy: 2024 (73rd ed.)*. Energy Institute.

Energy Institute. (2025). *Statistical Review of World Energy 2025*. Energy Institute.

European Commission. (2024). *Report on the monitoring of climate-related risk to financial stability*.

European Environment Agency. (2024). *European climate risk assessment* (EEA Report No. 01/2024). European Environment Agency.

Field, C. B., Barros, V. R., Dokken, D. J., Mach, K. J., Mastrandrea, M. D., Bilir, T. E., Chatterjee, M., Ebi, K. L., Estrada, Y. O., Genova, R. C., Girma, B., Kissel, E. S., Levy, A. N., MacCracken, S., Mastrandrea, P. R., & White, L. L. (Eds.). (2014). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press.

Finance Watch. (2025). *Bridging the gaps in climate scenarios: Prudential approaches to compensate for underestimated climate costs*.

FitzRoy, F. R., & Papyrakis, E. (2016). *An introduction to climate change economics and policy*. Routledge.

Food and Agriculture Organization (2018). *Shaping the future of livestock: Sustainably, responsibly, efficiently*. 10th Global Forum for Food and Agriculture (GFFA), Berlin, 18–20 January 2018.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2024). *The state of world fisheries and aquaculture 2024: Blue transformation in action*. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2024). *World food and agriculture – Statistical yearbook 2024*. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization. (1996). *Integration of fisheries into coastal area management*. FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries No. 3. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization. (2008). *The global livestock sector: A growth engine for sustainable agriculture*. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization. (2017). *Migration, agriculture and climate change: Reducing vulnerabilities and enhancing resilience*. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization. (2017). *The future of food and agriculture: Trends and challenges*. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization. (2024). *The State of the World's Forests 2024: Forest-sector innovations towards a more sustainable future*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Food and Agriculture Organization. (2024). *The State of the World's Forests 2024: Forest-sector innovations towards a more sustainable future*. Rome: FAO.

Friel, S., Schram, A., & Townsend, B. (2020). The nexus between international trade, food systems, malnutrition and climate change. *Nature Food*, *1*(1), 51–58.

Godde, C. M., Mason-D'Croz, D., Mayberry, D. E., Thornton, P. K., & Herrero, M. (2021). Impacts of climate change on the livestock food supply chain; a review of the evidence. *Global food security*, *28*, 100488.

Hafner, S., James, O., & Jones, A. (2019). A scoping review of barriers to investment in climate change solutions. *Sustainability*, 11(11), 1–19.

Harris, S. (Ed.). (2022). The nature, causes, effects and mitigation of climate change on the environment. BoD–Books on Demand.

Hendry, D. F. (1997). The econometrics of macroeconomic forecasting. *The Economic Journal*, 107(444), 1330–1357.

Hertel, T. W., & Rosch, S. D. (2010). Climate change, agriculture, and poverty. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 32(3), 355–385.

Holoniq (2025). Education in 2030. Five scenarios for the future of learning and talent.

Hsiang, S. (2016). Climate econometrics. Annual Review of Resource Economics, 8(1), 43–75.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2014). *Climate change 2014: Synthesis report*. In Core Writing Team, R.K. Pachauri & L.A. Meyer (Eds.), *Contribution to the Fifth Assessment Report of the IPCC*. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2014). *Climate change 2014: Mitigation of climate change. Summary for policymakers*. In O. Edenhofer et al. (Eds.), *Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2018). *Global warming of 1.5°C: An IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. In V. Masson-Delmotte et al. (Eds.), *Special Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2021). *Climate Change 2021: The physical science basis*. In V. Masson-Delmotte et al. (Eds.), *Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2022a). *Climate Change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability*. In H.-O. Pörtner et al. (Eds.), *Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2022b). *Climate Change 2022: Mitigation of climate change*. In P. R. Shukla et al. (Eds.), *Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (2023). *Climate change 2023: Synthesis report. Summary for policymakers*. In H. Lee & J. Romero (Eds.), *Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the IPCC*. IPCC, Geneva, Switzerland, 1–34

International Energy Agency. (2025). *Global energy review 2025* (Revised March 2025). International Energy Agency.

International Labour Organization. (2024). *Promotion of decent work and a just transition in the building materials industry, including cement: Report for the Technical Meeting (Geneva, 23–27 September 2024)*. Geneva: ILO.

International Transport Forum (ITF). (2023). *Adapting (to) automation: Transport workforce in transition* (ITF Policy Papers No. 122). OECD Publishing.

Iskander, N. N., & Lowe, N. (2020). Climate change and work: politics and power. *Annual Review of Political Science*, 23(1), 111–131.

Islam, T., & Ryan, J. (2015). Hazard mitigation in emergency management. Butterworth-Heinemann.

Javorcik, B. S., & Wei, S. J. (2003). Pollution havens and foreign direct investment: dirty secret or popular myth?. *Contributions in Economic Analysis & Policy*, 3(2).

Kahsar, R. (2023). *Governance and sustainability in distributed energy systems*. In Energy Democracies for Sustainable Futures (pp. 17-22). Academic Press.

Kirilenko, A. P., & Sedjo, R. A. (2007). Climate change impacts on forestry. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(50), 19697–19702.

Kotz, M., Levermann, A., & Wenz, L. (2024). The economic commitment of climate change. *Nature*, *628*(8008), 551–557.

Lai, W., Qiu, Y., Tang, Q., Xi, C., & Zhang, P. (2023). The effects of temperature on labor productivity. *Annual Review of Resource Economics*, 15(1), 213–232.

Leichenko, R., & Silva, J. A. (2014). Climate change and poverty: vulnerability, impacts, and alleviation strategies. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 5(4), 539–556.

Ma, R., Yuan, R., & Fu, X. (2023). Climate change opportunity and corporate investment: Global evidence. *Journal of Climate Finance*, *3*, 100013. 1–12.

Martínez, D. M., Ebenhack, B. W., & Wagner, T. P. (2019). *Energy efficiency: Concepts and calculations*. Elsevier.

McPhaden, M. J. (2002). El Niño and La Niña: causes and global consequences. *Encyclopedia of global environmental change*, 1, 353–370.

Mendelsohn, R. O. (2009). *Climate change and economic growth*. Washington, DC: World Bank.

Mirzabaev, A., Kerr, R. B., Hasegawa, T., Pradhan, P., Wreford, A., von der Pahlen, M. C. T., & Gurney-Smith, H. (2023). Severe climate change risks to food security and nutrition. *Climate Risk Management*, *39*, 100473.

Mohammed, E. Y., & Uraguchi, Z. B. (2013). Impacts of climate change on fisheries: Implications for food security in Sub-Saharan Africa. *Global Food Security, Nova Science Publishers, Inc*, 114–135.

Network for Greening the Financial System. (2025). *NGFS short-term scenarios for central banks and supervisors*. NGFS Workstream on Scenario Design and Analysis.

New Zealand Telecommunications Forum & Tonkin & Taylor Ltd. (2024). *Telecommunications sector scenarios*. TCF Publications.

O'Neill, B. C., Kriegler, E., Riahi, K., Ebi, K. L., Hallegatte, S., Carter, T. R., ... & Van Vuuren, D. P. (2014). A new scenario framework for climate change research: the concept of shared socioeconomic pathways. Climatic change, 122, 387–400.

OECD & NGFS. (2024). *Assessing the climate resilience of finance: From physical risk to resilience alignment*. Workshop Summary.

OECD. (2023). *Agricultural policy monitoring and evaluation 2023: Adapting agriculture to climate change*. OECD Publishing.

Oughton, E. J., Russell, T., Oh, J., Ballan, S., & Hall, J. W. (2023). Global Vulnerability Assessment of Mobile Telecommunications Infrastructure to Climate Hazards using Crowdsourced Open Data. *arXiv preprint arXiv:2311.04392*.

Oxford Economics. (2021). *Future of construction: A global forecast for construction to 2030*. Oxford: Oxford Economics.

Pachauri, R. K., & Meyer, L. (2015). Climate change 2014: synthesis report/edited by the Core Writing Team, Rajendra K. Pachauri, Leo Meyer.

Paulraj, M. S., Nuzhat, S., & Hussain, C. M. (2021). *Source reduction and waste minimization*. Elsevier.

Peng, J., Xu, L., Li, Z., Chen, P., Luo, Y., & Cao, C. (2022). Study on Change of the Glacier Mass Balance and Its Response to Extreme Climate of Urumqi Glacier No. 1 in Tianshan Mountains in Recent 41 Years. *Water*, *14*(19), 2982.

Pretis, F. (2020). Econometric modelling of climate systems: The equivalence of energy balance models and cointegrated vector autoregressions. Journal of Econometrics, 214(1), 256–273.

Saha, J., & Rowley, C. (2014). *The changing role of the human resource profession in the Asia Pacific region*. Elsevier.

Schuldt, S. J., Nicholson, M. R., Adams, Y. A., & Delorit, J. D. (2021). Weather-related construction delays in a changing climate: a systematic state-of-the-art review. *Sustainability*, 13(5), 2861.

SGS Economics and Planning. (2020). *Economic recovery after disaster strikes – Volume two: When communities face flood, fire and hail*. Report prepared for Suncorp Group Ltd.

Skoufias, E., Rabassa, M., & Olivieri, S. (2011). The poverty impacts of climate change: a review of the evidence. *Policy Research Working Papers*.

tho Pesch, G., Einarsdóttir, A. K., Dillman, K. J., & Heinonen, J. (2023). Energy consumption and human well-being: a systematic review. *Energies*, 16(18), 6494.

Thornton, P. K., Wollenberg, E. K., & Cramer, L. (2024). Livestock and Climate Change: Outlook for a more sustainable and equitable future.

United Nations Conference on Trade and Development. (2017). *Fishery exports and the economic development of least developed countries: Bangladesh, Cambodia, the Comoros, Mozambique, Myanmar and Uganda*. New York and Geneva: UNCTAD.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) Institute for Statistics. (2024). *World education statistics 2024* (Ref. UIS/2024/ED/SD/5). UNESCO.

United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). (2024). *Climate risks in the transportation sector*. United Nations Environment Programme.

United Nations Environment Programme Finance Initiative. (2023). *Climate risks in the industrials sector: Sectoral risk briefings—Insights for financial institutions*. UNEP FI.

United Nations Environment Programme Finance Initiative. (2024). *Climate risks in the metals and mining sector*. Geneva: UNEP FI.

United Nations Environment Programme. (2025). *Global status report for buildings and construction 2024/2025: Not just another brick in the wall – The solutions exist. Scaling them will build on progress and cut emissions fast*. Paris: UNEP.

United Nations Industrial Development Organization. (2015). *Promoting climate resilient industry: Inclusive and sustainable industrial development*. United Nations Industrial Development Organization.

United Nations Industrial Development Organization. (2020). *How industrial development matters to the well-being of the population: Some statistical evidence*. UNIDO.

United Nations Industrial Development Organization. (2020). *Inclusive and sustainable development of the global fisheries sector*. Vienna: UNIDO.

United Nations Industrial Development Organization. (2024). *The future of industrialization: Building future-ready industries to turn challenges into sustainable solutions*. UNIDO.

United Nations. (1998). *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. United Nations.

United States Environmental Protection Agency. (2024). *Technical documentation: Ocean heat*. U.S. Environmental Protection Agency.

Vacca, J. R. (2020). Solving Urban Infrastructure Problems Using Smart City Technologies: Handbook on Planning, Design, Development, and Regulation. Elsevier.

Walker, T., Gramlich, D., Bitar, M., & Fardnia, P. (Eds.). (2020). *Ecological, societal, and technological risks and the financial sector*. Palgrave Macmillan.

World Bank. (2022). *Education and climate change: Education is key to addressing climate change*. World Bank.

World Glacier Monitoring Service. (2023). *Global glacier change bulletin No. 5 (2020–2021)*. Zemp, M., Gärtner-Roer, I., Nussbaumer, S. U., Welty, E. Z., Dussaillant, I., & Bannwart, J. (Eds.). World Glacier Monitoring Service.

World Health Organization (WHO). (2025). *World health statistics 2025: Monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals*. World Health Organization.

World Meteorological Organization. (2020). *State of the climate in Africa 2020* (WMO-No. 1275). World Meteorological Organization.

World Meteorological Organization. (2022). *2022 state of climate services: Energy* (WMO-No. 1301). World Meteorological Organization.

World Meteorological Organization. (2024). *Greenhouse gas bulletin: The state of greenhouse gases in the atmosphere based on global observations through 2023* (No. 20). World Meteorological Organization.

World Meteorological Organization. (2025). *State of the global climate 2024* (WMO-No. 1368). World Meteorological Organization.

Xu, A., & Monteiro, J. A. (2022). International trade in the time of climate crisis. *CERP. The World Trade Organization (WTO)'s World Trade Report*. https://cepr.org/voxeu/columns/international-trade-time-climate-crisis

Yeh, S. W., Kug, J. S., Dewitte, B., Kwon, M. H., Kirtman, B. P., & Jin, F. F. (2009). El Niño in a changing climate. *Nature, 461(*7263), 511–514.

Yuan, X., Li, S., Chen, J., Yu, H., Yang, T., Wang, C., ... & Ao, X. (2024). Impacts of global climate change on agricultural production: a comprehensive review. *Agronomy*, 14(7), 1–19.

Zhang, F., Lv, Y., & Sarker, M. N. I. (2024). Resilience and recovery: A systematic review of tourism governance strategies in disaster-affected regions. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 104350.

İnternet Kaynakları

Actionaid, https://www.actionaid.org.uk/ Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2025

AgriERP, https://agrierp.com/ Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2025.

Airly, https://airly.org/ Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2025.

Antarctic Glaciers, https://www.antarcticglaciers.org/ Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2025.

Artemis.bm, https://www.artemis.bm/ Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

AVISO, https://www.aviso.altimetry.fr/ Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2025.

Benchmark International, https://www.benchmarkintl.com/ Erişim Tarihi: 11 Haziran 2025.

Bizplanr, https://bizplanr.ai/ Erişim Tarihi: 7 Haziran 2025.

Climate Portal, https://climate.mit.edu/ Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2025.

Climate, https://www.climate.gov/ Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2025.

Coinlaw, https://coinlaw.io/ Erişim Tarihi: 30 Haziran 2025.

Concern, https://www.concern.net/, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2025

Copernicus Marine Service, https://marine.copernicus.eu/ Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2025.

CRED, https://www.emdat.be/ Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2025.

Delve Database, https://www.delvedatabase.org/ Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2025.

Earth, https://earth.org/ Erişim Tarihi: 9 Haziran 2025.

EDGAR (Emissions Database for Global Atmospheric Research), https://edgar.jrc.ec.europa.eu/ Erişim Tarihi: 6 Haziran 2025.

EPA, https://www.epa.gov/ Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2025.

European Investment Bank, https://www.eib.org/ Erişim Tarihi: 2 Haziran 2025.

Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2025

FAO, https://www.fao.org/ Erişim Tarihi: 4 Haziran 2025.

Global Change, https://www.globalchange.gov/ Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025.

Global Forest Watch, https://www.globalforestwatch.org/ Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2025.

Green Central Banking, https://greencentralbanking.com/ Erişim Tarihi: 7 Haziran 2025.

Heifer International, https://www.heifer.org/ Erişim Tarihi: 30 Haziran 2025.

History Channel, https://www.history.com/ Erişim Tarihi: 27 Haziran 2025.

IAEA, https://www.iaea.org/ Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2025.

IEA, https://www.iea.org/ Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2025.

ILO, https://ilostat.ilo.org/ Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2025.

IPCC, https://www.ipcc.ch/ Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2025.

LSE, https://www.lse.ac.uk/, Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025

Morgan Stanley, https://www.morganstanley.com/ Erişim Tarihi: 9 Haziran 2025.

NASA, https://climate.nasa.gov/ Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025.

NASA, https://science.nasa.gov/ Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2025.

Norwegian Polar Institute, https://npolar.no/ Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2025.

OECD Better Life Index, https://www.oecdbetterlifeindex.org/ Erişim Tarihi: 5 Nisan 2025.

OECD, https://www.oecd.org/ Erişim Tarihi: 7 Haziran 2025.

Oxfam America, https://www.oxfamamerica.org/ Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2025.

PHF Science, https://www.phfscience.nz/ Erişim Tarihi: 10 Nisan 2025.

Precedence Research, https://www.precedenceresearch.com/ Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2025.

Statista, https://www.statista.com/ Erişim Tarihi: 30 Nisan 2025.

SÜTEMA (Su ve Toprak Yönetimi Platformu), https://sutema.org/ Erişim Tarihi: 8 Nisan 2025.

The Guardian, https://www.theguardian.com/europe Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025

UK Research and Innovation (UKRI), https://www.discover.ukri.org/ Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2025.

UN Global Goals, https://globalgoals.org/ Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2025.

UNDP, https://www.undp.org/ Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2025.

UNESCO, https://www.unesco.org/ Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2025.

UNFCC, https://unfccc.int/ Erişim Tarihi: 6 Haziran 2025.

United Nations -YouTube (BM Genel Sekreteri), https://youtu.be/9IoeOJ-_yI0?t=169 Erişim Tarihi: 8 Haziran 2025.

United Nations, https://www.un.org/ Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2025.

University of Arizona Mining, https://mining.arizona.edu/ Erişim Tarihi: 9 Haziran 2025.

UNWTO (World Tourism Organization), https://www.unwto.org/ Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2025.

WEFORUM, https://www.weforum.org/ Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2025.

WGMS, https://wgms.ch/data-exploration/ Erişim Tarihi: 2 Haziran 2025.

Wharton Knowledge, https://knowledge.wharton.upenn.edu/ Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025.

WMO, https://wmo.int/ Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025.

World Bank, https://www.worldbank.org/ Erişim Tarihi: 7 Haziran 2025.

World Economic Forum, https://www.weforum.org/ Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025

World Food Programme USA, https://www.wfpusa.org/ Erişim Tarihi: 8 Haziran 2025.

World Population Review, https://worldpopulationreview.com/ Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2025.

WTO, https://www.wto.org/ Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2025

İktisadi Aklın Doğaya Hakimiyetinin Ekoloji Politiği

Ekolojik Borç, Ekolojik Adalet, Ekolojik Yarar

Prof. Dr. Semra PURKIS

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-20-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1
Ne İklim Finansmanı Ne de İklim Borcu! Ekolojik Borç

Giriş 1
Bilgi Üretimi, Kavramlar ve Ekolojik Krizin Depolitizasyonu 6
Ekolojik Adalet 12
İklim Borcu Nasıl Tartışılıyor? 17
İklim Borcu Nasıl Hesaplanmalı ve Kim Ödemeli? 21
Eşitlikçi Yaklaşım 28
Tarihsel Yaklaşım 34
Atalık Hakkı ya da Kazanılmış Hak Yaklaşımı 38
Değerlendirme 43
Kaynakça 48

Bölüm 2
İklim Mühendisliği: Net Sıfır mı, Sıfır Karbon Emisyonu mu?

Giriş 57
Net Sıfır Nedir? 60
Piyasa Fetişizmi: Karbon Piyasaları 63
Havayolu Şirketleri ve Net Sıfır 68
Nükleer Enerjinin Yeniden 'Temize' Çıkarılması 72
Hedefi Aşma (Erteleme) Yöntemi: BECCS ve DAC Teknolojileri İle Negatif Emisyon Mümkün mü? 74
En Çok Kirleten Şirketlere Net Sıfır Can Simidi Oldu 86
Türkiye'de Çevre Felaketine Yol Açan Şirketlerin Net Sıfır Hedefleri 93
Karbon Mühendisliği mi, Karbon Sihirbazlığı mı? 102
Değerlendirme 109
Kaynakça 114

Bölüm 3
İktisadi Aklın Doğaya Hakimiyeti: Ormanların Özelleştirilme Süreci

Giriş 125
İktisadi Aklın Doğaya Hakimiyeti 127
İktisadi Aklın Uzantısı Olarak Dünyada Sürdürülebilirlik ve Yönetişim Anlayışının Orman Bilimi ve Uygulamalarına Girişi 131
Kalkınma Planlarında Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Orman Yönetimi 143
Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planlarında Sürdürülebilir Orman Yönetimi 146
Türkiye'de Sürdürülebilir Orman Yönetimi Anlayışının Temel Orman Politikası Haline Gelişiyle Ormanların Özelleştirilmesinin Hızlanmasının Tarihi 154
Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Ormana Yaklaşımlar ve Ormancılık 154
Ormanların 1980 Sonrası Dönemde Özelleştirilme Sürecinin Hızlanması 160
Değerlendirme 181
Kaynakça 188

Kaynakça

Agarwal, A. ve Narain, S. (1991) *Global warming in an unequal world: A case of environmental colonialism.* New Delhi: Centre for Science and Environment.

Agarwal, A., Narain, S. ve Sharma, A. (2002) The global commons and environmental justice—climate change. İçinde: *Environmental justice: Discourses in international political economy*. Byrne, John; Glover, Leigh ve Martinez, Cecilia (Eds.). New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers, 171–99.

Ajl, M. (2022) *Halkın yeşil yeni düzeni*. Eser Kömürcü ve İbrahim Erkol (çev.). İstanbul: Ceylan Yayınları.

Algedik, Ö. (2021) Glasgow İklim Zirvesi hakkında bilmemeniz gerekenler! (gazeteduvar.com.tr).

Angus, I. (2010) Introduction. İçinde: *The global fight for climate justice: Anticapitalist responses to global warming and environmental destruction*. Ian Angus (Ed.). Canada: Fernwood Publishing; Britain: Resistance Books. 11-13.

Baer, P. (2002). Equity, greenhouse gas emissions, and global common resources. İçinde: *Climate change policy: A survey*, ed. Stephen H. Schneider, Armin Rosencranz, ve John O. Niles (Eds.). Washington, D.C.: Island Press, 393–408.

Baer, P., Athanasiou, T., Kartha, S. ve Kemp-Benedict, E. (2010) Greenhouse development rights: A framework for climate protection that is "more fair" than equal per capita emissions rights. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press, 215-230.

Bagatır, B. (2021) Glasgow iklim paktının en önemli çıktısı bilimin yol göstericiliğine vurgu yapması. https://www.iklimhaber.org/glasgow-iklim-paktinin-en-onemli-ciktisi-bilimin-yol-gostericiligine-vurgu-yapmasi/

Bakker, K. (2005) Neoliberalizing nature? Market environmentalism in water supply in England and Wales. *Annals of the Association of American Geographers*, 95 (3), 542–565.

Bauman, Z. (2012) *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları*. Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Beck, U. (1992) *Risk Society, Towards a new modernity*. Mark Ritter (çev.). London: Sage.

Beitz, C. R. (1979) *Political theory and international relations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Bell, D. (2011) Global climate justice, historic emissions, and excusable ignorance. *The Monist* 94 (3), 391- 411.

Blomfield, M. (2013) Global common resources and the just distribution of emission shares. *The Journal of Political Philosophy,* 21 (3), 283–304.

Bookchin, M. (2017) *Ekolojik bir topluma doğru*, Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Sümer Yayınları

Bove, T. (2021) Climate Debt and Justice: How Much Do We Really Owe? | Earth.Org

Bovens, L. (2011) A Lockean defense of grandfathering emission rights. İçinde: *The ethics of global climate change*. Denis Arnold (ed.) Cambridge: Cambridge University Press, 124-144.

Broome, J. (2020) Self-interest against climate change. A lecture delivered at Stanford University on 14 February 2020.

https://users.ox.ac.uk/~sfop0060/pdf/Self-interest%20against%20climate%20change.pdf

Broswimmer, F.J. (2002) *Ecocide: A short history of the mass extinction of species*. Londra: Pluto Press.

Burke, T. (2004) The Guardian, 23.10.2004

https://www.theguardian.com/society/2004/oct/23/environment.science

Canadell, J.G., Jackson, R. B. (2021) Ecosystem collapse and climate change: An introduction. İçinde: *Ecosystem collapse and climate change*. Ecological Studies. 241. Josep G. Canadell, Robert B. Jackson (Eds.). Cham: Springer International Publishing. 1–9.

Caney, S. (2005) Cosmopolitan justice, responsibility and global climate change, *Leiden Journal of International Law*, 18 (4), 747-75.

Caney, S. (2009) Justice and the distribution of greenhouse gas emissions. *Journal of Global Ethics*, 5, 125–46.

Caney, S. (2012) Just emissions. *Philosophy and Public Affairs*, 40 (4), 255-300.

Cannon, T. ve Müller-Mahn, D. (2010) Vulnerability, resilience and development discourses in context of climate change. *Natural Hazards,* 55, 621-635.

Castoriadis, C. (1982) The crisis of Western societies, *Telos: Critical Theory of the Contemporary,* 17-28.

Çoban, A. (2020) *Çevre politikası: Ekolojik sorunlar ve kuram*, Ankara: İmge Kitabevi.

Çoban, A. (2021). Sermaye suretinde konferans (birgun.net) 31.10.2021

Climate accountability Institute (2019)

https://climateaccountability.org/pdf/CAI%20PressRelease%20Top20%20Oct19.pdf

Crosby, A. W. (1986) *Ecological imperialism: The biological expansion of Europe, 900–1900*, Cambridge: Canto.

Derman, B. B. (2020) *Struggles for climate justice: Uneven geographies and the politics of connection*. Switzerland: Palgrave Macmillan.

Durmaz, E. (2023) *Doğanın hakları: Çevre hukukuna alternatif bir kuram.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Dünya Bankası (2010) *Economics of adaptation to climate change - Synthesis report* Washington, DC: World Bank.

http://documents.worldbank.org/curated/en/646291468171244256

Eichler, L. (2020) Ecocide is genocide: Decolonizing the definition of genocide. *Genocide Studies and Prevention*. 14 (2), 104–121.

Eriksen, S.H., Nightingale, A.J. ve Eakin, H. (2015) Reframing adaptation: The political nature of climate change adaptation. *Global Environmental Change*, 35, 523-533.

Fairhead, J., Leach, M. ve Scoones, I. (2012) Green Grabbing: A New Appropriation of Nature? *The Journal of Peasant Studies*, 39 (2), 237–261.

Felli, R. (2021) *The great adaptation: Climate, capitalism and catastrophe*. David Broder (çev.). London ve New York: Verso.

Frey, R.S., Gellert, P.K. ve Dahms, H.F. (Eds.) (2019) Introduction: Ecologically unequal exchange in comparative and historical perspective. İçinde: *Ecologically unequal exchange.* Switzerland: Palgrave Macmillan. 1-10.

Froebel, F., Heinrichs, J. ve Kreye, O. (1980) *The new international division of labour: Structural unemployment in industrialised countries and industrialisation in developing countries*. Londra: Cambridge University Press.

Gardiner, S. M. (2004). Ethics and global climate change. *Ethics* 114, 555-600.

Gardiner, S. M. (2010a) Ethics and global climate change. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson ve Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 3-38.

Gardiner, S. M. (2010b) A perfect moral storm: Climate change, intergenerational ethics and the problem of moral corruption. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 87-100.

Gardiner, S. (2011) Climate justice. İçinde: *The Oxford handbook of climate change and society*. J. S. Dryzek, R. B. Norgaard, ve D. Schlosberg (Eds.), Oxford: Oxford University Press. 309–322.

Gauger, A., Rabatel-Fernel, M. P., Kulbicki, L., Short, D. ve Higgins, P. (2013) The ecocide project 'The ecocide is the missing 5th crime against peace'. Human Rights Consortium Raporu. https://sas-space.sas.ac.uk/4830/1/Ecocide_research_report_19_July_13.pdf

Goodin, R. E. (2010) Selling environmental indulgences. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 231-246.

Gross, M. (2023) When ecosystems collapse, *Current Biology*, 33. 41-44.

Grubb, M. (1990) The greenhouse effect: Negotiating targets. *International Affairs*, 66, 67–89.

Grubb, M., Sebenius, J, Magalhaes, A. ve Subak, S. (1992) Sharing the burden: Fair allocation and equity. İçinde. *Confronting climate change: Risks, implications and responses*. I. M. Mintzer (Ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 305–322.

Gueret, A., Malliet, P., Saussay, A. ve Timbeau, X. (2018) An explorative evaluation of the climate debt, *OFCE Policy Brief* 45.

Hajer, M. (1995) *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*, Oxford: Oxford University Press.

Harvey, D. (2003) *New Imperialism*, Oxford: Oxford University Press.

Higgins, P. (2010) *Eradicating ecocide: Laws and governance to prevent the destruction of our planet*, Londra: Shepheard-Walwyn publishers

Higgins, P., Short, D. ve South, N. (2013) Protecting the planet: A proposal for a law of ecocide. *Crime, Law and Social Change*. 59 (3), 251–266.

Horkheimer, M. (2005) *Akıl tutulması*, Orhan Koçak (çev.). İstanbul: Metis Yayınları:

IMF (2022) (Feeling the heat) Adapting to climate change in the Middle East and Central Asia. https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2022/03/25/Feeling-the-Heat-Adapting-to-Climate-Change-in-the-Middle-East-and-Central-Asia-464856

IPCC (2007) Climate change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (Cambridge and New York: Cambridge University Press).

https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4_syr_full_report.pdf

İnsel, A. (1993) *İktisat ideolojisinin eleştirisi*, İstanbul: Birikim yayınları, 8.

Jamieson, D. (2010a) Ethics, public policy and global warming. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 77-86.

Jamieson, D. (2010b) Adaptation, mitigation, and justice. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 263-283.

Jubilee Debt Campaign (2009) The climate debt crisis, world development movement, climate debt report.indd (slettgjelda.no)

Kaya, Y. (2017) Paris Anlaşmasını iklim adaleti perspektifinden değerlendirmek. *Uluslararası İlişkiler*, 14 (54), 87-106.

Klepp, S. ve Chavez-Rodriguez, L. (2018) Governing climate change: The power of adaptation discourses. Klepp, S ve Chavez-Rodriguez, L. (Eds.). İçinde: *Critical approach to climate change adaptation, discourses, policies, and practices*. Londra, New York: Routledge. 3-35.

Labajos B. R. ve Martinez-Alier J. (2013) The economics of ecosystems and biodiversity: Recent instances for debate, *Conservation and Society,* 11 (4), 326-342.

Latouche, S. (2018) *Kanaatkar bolluk toplumuna doğru: Küçülme üzerine yanlış yorumlar ve tartışmalar.* Tahir Karakaş (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Locke, J. (1690) "Chap. V. Of Property," İçinde: *The Second Treatise of Civil Government* http://www.constitution.org/jl/2ndtreat.htm

Lohmann, L. (2005) Marketing and making carbon dumps: Commodification, calculation and counterfactuals in climate change mitigation, *Science as Culture*, 14 (3), 203-235.

Lomborg, B. (2001) The truth about the environment, *The Economist,* https://www.economist.com/science-and-technology/2001/08/02/the-truth-about-the-environment

Low, N. ve Gleeson, B. (2002) *Justice society and nature: An exploration of political ecology*. Londra, New York: Routledge.

Martinez-Alier, J. (2002) *The environmentalism of the poor: A study of ecological conflicts and valuation*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Martinez, D. E. (2014) The right to be free of fear: Indigeneity and the united nations. *Wicazo Sa Review, 29* (2), 63-87.

Meyer, A. (2000) *Contraction and convergence: The global solution to climate change*. Foxhole, Devon: Green Books.

Meyer, L. H. ve Roser, D. (2010) Climate justice and historical emissions, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 13 (1), 229-253.

Moe-Lobeda, C. D. (2016) Climate change as climate debt: Forging a just future. *Journal of the Society of Christian Ethics,* 36 (1), 27-49.

Moellendorf, D. (2011) Atmospheric ownership and equal emissions entitlements. İçinde: *The ethics of global climate change*. D.G. Arnold (ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 104–23.

Mol, A.P. ve Spaargaren, G. (2000) Ecological modernization theory in debate: A review. *Environmental Politics*, 9, 17–49.

Moss, J. ve Kath, R. (2019) Historical emissions and the carbon budget. *Journal of Applied Philosophy*, 36 (2), 268-. 289.

Neumayer, E. (2000) In defence of historical accountability for greenhouse gas emissions. *Ecological Economics*, 33: 185-92.

Nordhaus, W. (2017) Integrated assessment models of climate change. *NBER Reporter*, 3, 16-20.

Oels, A. (2005) Rendering climate change governable: From biopower to advanced liberal government? *Journal of Environmental Policy and Planning*, 7, 185-207.

Opperman, R. (2019) A permanent struggle against an omnipresent death: Revisiting environmental racism with Frantz Fanon. *Critical Philosophy of Race, 7* (1), 57–80.

Osano, P. (2022) Ecological collapse, Global Challenges Foundation Raporu. https://globalchallenges.org//app/uploads/2023/06/Ecological-collapse--overview-extract-from-Global-Catastrophic-Risk-report-2022.pdf

Oxfam (2021) Carbon emissions of richest 1% set to be 30 times the 1.5°C limit in 2030 | Oxfam GB

Oxfam (2022) Climate finance short changed: The real value of the $100 billion commitment in 2019–20,

https://policy-practice.oxfam.org/resources/climate-finance-short-changed-the-real-value-of-the-100-billion-commitment-in-2-621426/.

Paredis, E., Goeminne, G., Vanhove, W., Maes, F. ve Lambrecht, J. (2008) *The concept of ecological debt: Its meaning and applicability in international policy*. Gent: Academia Press.

People's Agreement of Cochabamba, 24. Nisan 2010,

https://www.climateemergencyinstitute.com/uploads/Peoples_climate_agreement.pdf

Pickering, J. ve Barry. C. (2012) On the concept of climate debt: Its moral and political value. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. 15 (5), 667–685.

Pulido, L. ve de Lara, J. (2018) Reimagining 'justice' in environmental justice: Radical ecologies, decolonial thought, and the black radical tradition. *Environment and Planning E: Nature and Space,* 1 (1–2), 76–98.

Purkis, S. (2021) Yok ederek birikim: Çevre korumasının finansallaşması. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi,* 19 (74), 175-195.

Raymond, L. (2003) *Private rights in public resources – equity and property allocation in market-based environmental policy.* Washington, DC: Resources for the Future.

Rawls, J. (1999) *A theory of justice.* Revised edition, Oxford: Oxford University Press.

Remling, E. (2019) *Adaptation, now? Exploring the politics of climate adaptation through poststructuralist discourse theory.* Sodertorn Doctoral Dissertations 168, Stockholm: Elanders.

Rice, J. (2009) North South relations and the ecological debt: Asserting a counter-hegemonic discourse. *Critical Sociology*, 35, 225–252.

Shue, H. (1993) Subsistence emissions and luxury emissions. *Law and Policy*, 15 (1), 39-59.

Shue, H. (1999) Global environment and international inequality. *International Affairs*, 75 (3), 531–545.

Shue, H. (2010) Global environment and international inequality. İçinde: *Climate ethics.* Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 101-111.

Silver, J. (2019) Suffocating cities: Climate change as social-ecological violence. İçinde: H. Ernstson ve E. Swyngedouw (Eds.), *Urban political ecology in the anthropo-obscene: Political interruptions and possibilities.* Londra, New York: Routledge, 129-147.

Simms, A. (2009) Ecological debt: Global warming and the wealth of nations, İkinci Baskı, Londra ve New York: Pluto Press.

Singer, P. (2002) *One world: The ethics of globalization*. New Haven, Londra: Yale University Press.

Singer, P. (2010) One atmosphere. İçinde: *Climate ethics*. Stephen M. Gardiner, Simon Caney, Dale Jamieson, and Henry Shue (Eds.). Oxford, New York: Oxford University Press. 181-199.

Smith, N. (2007) Nature as accumulation strategy. *Socialist Register,* 16-36.

Stern, N. (2006) Stern review: The economics of climate change. Cambridge: Cambridge University Press.

http://mudancasclimaticas.cptec.inpe.br/~rmclima/pdfs/destaques/sternreview_report_complete.pdf

Sterner; T. ve Muller, A. (2008) Output and abatement effects of allocation readjustment in permit trade, *Climatic Change,* 86, 33-49.

Sultana, F. (2023) The unbearable heaviness of climate coloniality, *Political Geography,* 100. 102812.

Swyngedouw, E. (2015) Depoliticized environments and the promises of the anthropocene. İçinde: *The international handbook of political ecology*. Bryant, R. L. (Ed.) UK, MA, USA: Edward Elgar Yayınevi, 131-148.

Şahin, Ü. (2021) COP26 büyük ölçüde hayal kırıklığıyla sonuçlandı "COP26 büyük ölçüde hayal kırıklığıyla sonuçlandı", bianet, 17. Kasım 2021.

UNDP (2007) Human Development Report 2007/2008: Fighting climate change – human solidarity in a divided world. Geneva: United Nations.

UNEP (2019) 74th session of the United Nations General Assembly. position note https://www.unep.org/unga/our-position/unep-and-climate-emergency#:~:text=The%20UN%20Environment%20Programme%20(UNEP,buildings%2C%20forestry%2C%20industry%20and%20transport

UNFCCC (2022) https://unfccc.int/news/cop27-reaches-breakthrough-agreement-on-new-loss-and-damage-fund-for-vulnerable-countries

Vanderheiden, S. (2008) *Atmospheric justice: A political theory of climate change*. New York: Oxford University Press.

Vanderheiden, S. (2009) Allocating ecological space. *Journal of Social Philosophy*, 40, 257–75.

Warlenius, R. (2012) Calculating climate debt. A proposal. Conference paper submitted to ISEE https://www.isecoeco.org/conferences/isee2012-versao3/pdf/918.pdf

Whyte, K. (2018) Settler colonialism, ecology, and environmental injustice. *Environment and Society: Advances in Research, 9* (1), 125–144.

Young, H. P. and Wolf, A. (1992) Global warming negotiations: Does fairness matter," *Brookings Review*, 10 (2), 46-51.

Kaynakça

Alacer Gold Sürdürülebilirlik Raporu, (2019) Sürdürülebilir değer sunma, https://www.anagold.com.tr/resimler/userfiles/2019-surdurulebilirlik-raporu.pdf

Alamos Gold ESG Report (2023) Climate change,

https://esg2023.alamosgold.com/climate-change/#cc-strategy

AFREWATCH (2024) https://afrewatch.org/press-release-361000-children-in-the-copper-and-cobalt-mines-of-haut-katanga-and-lualaba-in-2024-the-civil-society-has-reservations-about-the-unicef-figure-and-requests-additional-information/

Atmış, E., Erdönmez, C. ve Özkazanç, N. K. (2022) Türkiye'de ormansızlaşma. İçinde: *Türkiye ormancılığı 2022: Türkiye'de ormansızlaşma ve orman bozulması*. Atmış, E. (ed.) Türkiye Ormancılar Derneği Yayın No. 57, Ankara. 37-50. https://www.ormancilardernegi.org/Documents/c30ecb50-46f6-4c6e-b3a1-bf9ece098466.pdf

Baker, C. A., Martin, A. P., Yool, A. ve Popova, E. (2022) Biological carbon pump sequestration efficiency in the North Atlantic: A leaky or a long-term sink? *Global biogeochemical cycles,* 36 (6).

https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1029/2021GB007286

Bernoville, T. (2023) What is the difference between carbon-neutral, net-zero and climate positive? PLAN A Websitesi. https://plana.earth/academy/what-is-difference-between-carbon-neutral-net-zero-climate-positive

Biermann, F. ve Möller, I. (2019) Rich man's solution? Climate engineering discourses and the marginalization of the Global South, *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 19 (2): 151–167.

Biofuelwatch BECCS: Discourse about unicorns descends into real-world farce – biofuelwatch

Biofuelwatch CORSIA Briefing, (2019). CORSIA: A false solution to the very real threat of emissions from aviation. https://www.biofuelwatch.org.uk/wp-content/uploads/CORSIA-Briefing.pdf

Black, R., Cullen, K., Fay, B., Hale, T., Lang, J., Mahmood, S. ve Smith, S. (2021) Taking stock: A global assessment of net zero Targets. Energy & Climate Intelligence Unit and Oxford Net Zero, https://ca1-eci.edcdn.com/reports/ECIU-Oxford_Taking_Stock.pdf

Bookchin, M. (1990) *Remaking society: Pathways to a green future*, Boston, MA: South End Press.

Boysen, L. R., Lucht, W. ve Gerten, D. (2017) Trade-offs for food production, nature conservation and climate limit the terrestrial carbon dioxide removal potential. *Global Change Biology,* 23 (10), 4303– 4317.

Bracking, S. (2015) Performativity in the green economy: How far does climate finance create a fictive economy? *Third World Quarterly*, 36 (12), 2337-2357.

Bragg, J., Jackson, R. R. ve Lahiri, S. (2021) Big con: How big polluters are advancing a "net zero" climate agenda to delay, deceive, and deny. Corporate Accountability Raporu,

https://corporateaccountability.org/resources/the-big-con-net-zero/

Brunnengraber, A. (2007) The political economy of the Kyoto Protocol, *Socialist Register 43*, 213-230.

Bumpus, A. G. (2011) The matter of carbon: Understanding the materiality of tCO2e carbon offsets. *Antipode,* 43 (3), 612-638.

Bumpus, A. G. ve Liverman, D. M. (2008) Accumulation by decarbonization and the governance of carbon offsets. *Economic Geography*, 84 (2), 127–155.

Bumpus, A.G. and Liverman, D.M. (2011) Carbon colonialism? Offsets, greenhouse gas reductions, and sustainable development. *İçinde*: *Global Political Ecology*. R. Peet, P. Robbins ve M. Watts (Eds.). London: Routledge, 203–224.

Callon, M. (2009) Civilizing markets: carbon trading between in vitro and in vivo experiments. *Accounting, Organizations and Society*, 34 (3–4): 535–548.

Carbon Brief (2016) Explainer: 10 ways 'negative emissions' could slow climate change, Explainer: 10 ways 'negative emissions' could slow climate change - Carbon Brief

Carton, W., Lund, J. F. ve Dooley, K. (2021) Undoing equivalence: Rethinking carbon accounting for just carbon removal. *Frontiers in Climate*, (3): 664130. doi: 10.3389/fclim.2021.664130.

Castree, N. (2003) Commodifying what nature? *Progress in Human Geography,* 27 (3): 273-297.

Chartier, D. ve Rodary, E. (2015) Globalizing French *écologie politique*: A political necessity. İçinde: *The international handbook of political ecology.* Raymond L. Bryant., Cheltenham, UK + Northampton, MA, USA, Edward Elgar Publishing, 547-560.

CIEL (2022) Center for International Environmental Law, https://www.ciel.org/carbon-capture-and-storage-ccs-frequently-asked-questions/

Climate Accountability Institute (2019) CAI PressRelease Top20 Oct19

Cooper, M. H. (2015) "Measure for measure? Commensuration, commodification, and metrology in emissions markets and beyond", *Environment and Planning A*, 47: 1787 – 1804

Corsia Briefing (2019) A false solution to the very real threat of emissions from aviation CORSIA-Briefing.pdf (biofuelwatch.org.uk)

Crowley, J. (2024) Drax: UK power station still burning rare forest wood, Drax: UK power station still burning rare forest wood (bbc.com)

Çoban, A. (2020) *Çevre politikası: Ekolojik sorunlar ve kuram*, Ankara: İmge Kitabevi.

Çoban, A. (2022) İklim krizi nasıl çözülür? Kapitalist ve ekososyalist çözüm stratejileri. İstanbul: Ceylan Yayınları.

Doğru, A.Ö., Göksel, C., David, R. M., Tolunay, D., Sözen, S. ve Orhon, D. (2020) Detrimental environmental impact of large scale land use through deforestation and deterioration of carbon balance in Istanbul Northern Forest Area. *Environmental Earth Sciences*, 79, Article 270. https://doi.org/10.1007/s12665-020-08996-3

Dyke, J., Watson, R. ve Knorr, W. (2021) Climate scientists: concept of net zero is a dangerous trap, The Conversation, Climate scientists: concept of net zero is a dangerous trap (theconversation.com)

Fajardy, M. ve Mac Dowell, N. (2017) Can BECCS deliver sustainable and resource efficient negative emissions? *Energy & Environmental Science*, 10, 1389-1426. Can BECCS deliver sustainable and resource efficient negative emissions? (rsc.org)

Fajardy, M., Köberle, A., Mac Dowell, N. ve Fantuzzi, A. (2019) BECCS deployment: a reality check, Imperial Collage London, Grantham Institute Briefing Paper No 28. https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/grantham-institute/public/publications/briefing-papers/BECCS-deployment---a-reality-check.pdf

Farand, C. (2017) Industry is betting big on CCS as a 'shield' for fossil fuels at Bonn Climate Talks, Industry is Betting Big on CCS as a 'Shield' for Fossil Fuels at Bonn Climate Talks - DeSmog

Feenberg, A. (2010) Eleştirel teknoloji teorisi: Genel bir bakış, İçinde: *Teknoloji ve toplum: Yıkıcı bir direniş ve yeniden yapılanma.* Guido Ruivenkamp, Joost Jongerden ve Murat Öztürk (Eds.), İstanbul, Kalkedon Yayıncılık, 23-46.

Felli, R. (2021) *The great adaptation: Climate, capitalism and catastrophe*, Çev. David Broder, London ve New York: Verso.

Fossil Fuel Finance Report (2024) Banking on Climate Chaos, BOCC_2024_vF3.pdf (bankingonclimatechaos.org)

Geneva Environment Network (2022) "Climate tipping points, irreversibility and their consequences for society, environment and economies, Switzerland's proposal for an IPCC special report", https://www.genevaenvironmentnetwork.org/events/climate-tipping-points-irreversibilty-and-their-consequences-for-society-environment-and-economies-switzerlands-proposal-for-an-ipcc-special-report/

Gifford, L. (2020) You can't value what you can't measure: A critical look at forest carbon accounting. *Climatic Change*, 161: 291–306.

Global Forest Coalition (2020) Global Forest Coalition 15 years of REDD+: Has it been worth the money? https://globalforestcoalition.org/wp-content/uploads/2020/09/REDD-briefing.pdf

Gorz, A. (2011) *Maddesiz; Bilgi, değer ve sermaye*. Işık Ergüden (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

GRAIN (2013) Land grabbing for biofuels must stop, https://www.grain.org/article/entries/4653-land-grabbing-forbiofuels-must-stop.

Green, J. F. ve Reyes, R. S. (2023) The history of net zero: can we move from concepts to practice? *Climate Policy*, 23 (7), 901-915, DOI: 10.1080/14693062.2023.2218334

Gümüşel, D. ve Gündüzyeli, E. (2019) Kömürün gerçek bedeli-Muğla Raporu. CAN Europe (Climate Action Network).

https://caneurope.org/content/uploads/2019/07/Final_September_Report_TR.pdf

Gündüz, İ. (2022) *Altın girdap: Zehirlenen Türkiye'nin gerçek hikayesi*. Ankara: Galeati Yayıncılık.

Harvey, D. (2012) *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution,* London, New York: Verso.

Hayes, J. K. (2013) The spatial and temporal dynamics of value in financialization: Analysis of the infrastructure of carbon markets, *Geoforum,* 50, 117-128.

Hein, L., Duclaux, O., Fragu L., Lewis, J., Roberts, P., Synhaeve, N., White, L. ve Zamora, A. (2017) Using forest carbon credits to offset emissions in the downstream business, Concawe Air Quality Management Group Raporu, no. 9/17. https://www.concawe.eu/wp-content/uploads/2017/09/Rpt_17-9.pdf

Heuwieser, M. (2017) The illusion of green flying. Christopher Hay (çev.), Viyana: Finance & Trade Watch, https://stay-grounded.org/wp-content/uploads/2019/02/The-Illusion-of-Green-Flying.pdf

IEA50, International Energy Agency (2021) Net zero by 2050, Net Zero by 2050 – Analysis - IEA

IEA50 (2024) Direct Air Capture - Energy System - IEA

IEA (2021) Net zero by 2050, A roadmap for the global energy sector, Net Zero by 2050 – Analysis - IEA.

İklim Haber (2023) COP28'de felaket çağrısı: Nükleer kapasite üç katına çıkarılsın. https://www.iklimhaber.org/cop28de-felaket-cagrisi-nukleer-kapasite-uc-katina-cikarilsin/

IPCC Special Report: Global Warming of 1.5 ºC (2018) Mitigation pathways compatible with 1.5°C in the context of sustainable development, Chapter 2 — Global Warming of 1.5 ºC (ipcc.ch)

Joint Technical Briefing by Climate Justice Organisations (2020) Not zero: How 'net zero' targets disguise climate inaction, https://corporateaccountability.org/resources/explainer-not-zero/

Kartha, S. ve Dooley, K. (2016) The risks of relying on tomorrow's 'negative emissions' to guide today's mitigation action. Working paper 2016-08. Stockholm Environment Insitute.

https://doi.org/10.1073/pnas.1710465114

Kurdoğlu, O. ve Zeydanlı, U. (2020) En bilge ormanlar: Doğal yaşlı ormanlar, İçinde: *Orman ve biyolojik çeşitlilik*. Ülgen, H., Zeydanlı, U., Lise, Y. (Eds.). Ankara: Doğa Koruma Merkezi, 99-118.

https://dkm.org.tr/sites/other/dkm/uploads/yayinlar/kitaplar/kitap-7.pdf

Latouche, S. (2018) *Kanaatkar bolluk toplumuna doğru: Küçülme üzerine yanlış yorumlar ve tartışmalar*. Tahir Karakaş (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Leach, M., Fairhead, J. ve Fraser, J. (2012) Green grabs and biochar: Revaluing African soils and farming in the new carbon economy. *The Journal of Peasant Studies*, 39 (2), 285-307,

Leach, M. ve Scoones, I. (2015). Political ecologies of carbon in Africa. İçinde: *Carbon conflicts and forest landscapes in Africa*. M. Leach and I. Scoones (Eds.). London: Routledge, 1–42.

Lebling, K. (2020) To unlock the potential of direct air capture, we must invest now. World Resources Institute, To Unlock the Potential of Direct Air Capture, We Must Invest Now | World Resources Institute (wri.org)

Lebling, K., Leslie-Bole, H., Byrum, Z. ve Bridgwater, L. (2022) 6 Things to know about direct air capture, World Resources Institute, Direct Air Capture: 6 Things To Know | World Resources Institute (wri.org)

Lohmann L, (2005) Marketing and making carbon dumps: commodification, calculation and counterfactuals in climate change mitigation. *Science as Culture* 14 (3), 203–235.

Lohmann, L. (2006). Carbon Trading: A critical conversation on climate change, privatisation and power, *Development Dialogue*, 48.

Lohmann, L. (2010) "Strange markets" and the climate crisis. İçinde: *Crisis financier o crisis civilizatoria*, Bonilla, O. ve Galvez, E. (Eds.). Quito: Instituto de Estudios Ecologistas del Tercer Mundo.

https://www.thecornerhouse.org.uk/sites/thecornerhouse.org.uk/files/Strange%20Markets.pdf

Lohmann, L. (2012) Financialization, commodification and carbon: The contradictions of neoliberal climate policy. *Socialist Register*, 48, 86-107.

Lohmann, L. (2014) Performative equations and neoliberal commodification: The case of climate, İçinde: *Nature inc. environmental conservation in the neoliberal age.* Bram Büscher, Wolfram Dressler, and Robert Fletcher (Eds.), University of Arizona Press, 158-180.

Lovell, H. ve Liverman, D. (2010) Understanding carbon offset technologies, *New Political Economy*, 15 (2). 255-273.

Lovell, H. (2013) Measuring forest carbon. İçinde: *Governing the climate: New approaches to rationality, power and politics*, Stripple. J. and Bulkeley, H. (Eds). Cambridge, UK: Cambridge University Press: 175-196.

MacKenzie, D. (2009) Making things the Same: Gases, emission rights and the politics of carbon markets. *Accounting, Organizations and Society*, 34 (3/4), 440-455.

Mall, A. (2021) CO2 Pipelines need safeguards, too. https://www.nrdc.org/bio/amy-mall/co2-pipelines-need-safeguards-too

Martineau, R. ve Lafontaine J. P. (2019) When carbon accounting systems make us forget nature: From commodification to reification, *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, https://doi.org/10.1108/SAMPJ-07-2018-0178

Martinez-Alier J. (2007) Social metabolism and environmental conflicts, *Socialist Register,* 43, 273-293.

McLaren, D. (2020) Guest post: A brief history of climate targets and technological promises, Carbon Brief, Guest post: A brief history of climate targets and technological promises (carbonbrief.org)

Nesanır, N. Bahadır, A. Soysal, A. (2024) Türk Tabipleri Birliği İliç Raporu, https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/ilic-altin-madeni-kazasi-altin-ekosistem-halk-sagligi.pdf

NOAH (2015) Bioenergy out: Why bioenergy should not be included in the next EU Renewable Energy Directive EU-Bioenergy-Briefing2.pdf (biofuelwatch.org.uk)

Oilchange International (2024) Carbon capture has a 50-year record of failure. Why are governments throwing billions of dollars at it? Oil Change International | Data Driven, People Powered.

Petrenko, C., Paltseva, J. ve Searle, S. (2016) Ecological impacts of palm oil expansion in Indonesia, White Paper, ICCT- International Council on Clean Transportation Ecological impacts of palm oil expansion in Indonesia (theicct.org)

Purkis, S. (2020a) *Yeşil ekonominin ekoloji politiği: Doğanın çığlığı.* Bursa: Ekin Yayınları.

Purkis, S. (2020b) Yeşil neo liberalizm: Atmosferin özelleştirilmesi ve endüstriyel plantasyon uygulamalarının sosyo-Eekolojik sonuçları" https://ekolojibirligi.org/yesil-neo-liberalizm-atmosferin-ozellestirilmesi-ve-endustriyel-plantasyon-uygulamalarinin-sosyo-ekolojik-sonuclari/.

RAID ve AFREWATCH (2024) Beneath the green: A critical look at the environmental and human costs of industrial cobalt mining in DRC, RAID ve AFREWATCH Raporu,

https://raid-uk.org/wp-content/uploads/2024/03/Report-Beneath-the-Green-DRC-Pollution-March-2024.pdf

Ritchie, H. (2023) Global inequalities in CO2 emissions. Our World in data, https://ourworldindata.org/inequality-co2

Robertson, M. M. (2006) The nature that capital can see: Science, state, and market in the commodification of ecosystem services. *Environment and Planning D: Society and Space*. 24, 367-387.

Robertson, B. ve Mousavian, M. (2022) Carbon capture to serve enhanced oil recovery: Overpromise and underperformance shute creek, the World's largest CCUS facility consistently fails to meet its targets, Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA) Raporu. The carbon capture crux: Lessons learned | IEEFA

Schneider, L., Wissner, N. (2022): Fit for purpose? Key issues for the review of CORISA. Oeko-Institut. https://www.oeko.de/fileadmin/oekodoc/Key-issues-for-first-review-of-CORSIA.pdf

Searle, S. (2018) Palm oil is the elephant in the greenhouse, ICCT- International Council on Clean Transportation, Palm oil is the elephant in the greenhouse - International Council on Clean Transportation (theicct.org)

Sekera, J. ve Lichtenberger, A., (2020) Assessing carbon capture: Public policy, science, and societal need. A review of the literature on Industrial Carbon Removal, *Biophysical Economics and Sustainability*, 5:14.

Song, L. ve Maura, P. (2019) Why carbon credits by forest preservation may be worst than nothing**,** An (Even More) Inconvenient Truth (propublica.org)

Stone, K. (2019) BECCS: A dangerous distraction. Actionaid USA BECCS-Explainer.pdf

Swyngedouw, E. (2010) Apocalypse forever? Post-political populism and the spectre of climate change. *Theory, Culture & Society*, 27 (2–3), 213–232.

Swyngedouw, E. (2013) Apocalypse now! Fear or doomsday pleasures. *Capitalism, Nature Socialism,* 24 (1), 9-18.

Swyngedouw, E. (2015) Depoliticized environments and the promises of the anthropocene, İçinde: *The international handbook of political ecology*, Ed. Reymond L. Bryant, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 131-145.

TBB (Türkiye Barolar Birliği) , 2024 İliç Çöpler altın madeni faciası açıklaması, TBB İnsan Hakları Merkezi, https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/ilic-copler-altin-madeni-faciasi-aciklamasi-olasi-zararlarin-onlenmesinin-mumkun-oldugu-durumlarda-84596#:~:text=%C4%B0li%C3%A7%20%C3%87%C3%B6pler%20alt%C4%B1n%20madeninde%2C%2021,ilgililer%20hakk%C4%B1nda%20su%C3%A7%20duyurusunda%20bulunulmu%C5%9Ftur.

TEMA (2018) Danıştay'dan Kazdağlarını koruyan karar, https://www.tema.org.tr/basin-odasi/bizden-haberler/danistaydan-kazdaglarini-koruyan-karar

TEMA (2022a) Madenciliğe kapalı alanlar politika notu, https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/madencilige-kapali-alanlar-politika-notu_2.pdf

TEMA (2022b) Türkiye maden ruhsatlarının tehdidi altında: 24 İlde 20 bine yakın maden ruhsatı, https://www.tema.org.tr/basin-odasi/basin-bultenleri/turkiye-maden-ruhsatlarinin-tehdidi-altinda

TMMOB-MMO (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği-Maden Mühendisleri Odası) (2024) KARAR | Maden yasası 29 kez niye değişir.

https://www.maden.org.tr/icerik/karar-or-maden-yasasi-29-kez-niye-degisir-202403011304

Tolunay, D (2020) İklim krizini hesaba katmadan artık ne ormancılık ne de madencilik yapılabilir, İklim Haber. https://www.iklimhaber.org/iklim-krizini-hesaba-katmadan-artik-ne-ormancilik-ne-de-madencilik-yapilabilir/

Transport and Environment (2016) Globiom: The basis for biofuel policy post-2020.
https://www.transportenvironment.org/uploads/files/2016_04_TE_Globiom_paper_FINAL_0.pdf

UN Climate Action (2025) https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition

UN Climate Action (2021) Mark Carney: Investing in net-zero climate solutions creates value and rewards. https://www.un.org/en/climatechange/mark-carney-investing-net-zero-climate-solutions-creates-value-and-rewards

UN Climate Action (2024) https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition#:~:text=More%20than%209%2C000%20companies%2C%20over,halve%20global%20emissions%20by%202030.

UNEP Emission Gap Report (2023) https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2023

UNEP Emission Gap Report (2024) https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2024

Waring, B. (2021) There aren't enough trees in the World to offset society's emissions—and There Never Will Be. The Conversation.. https://theconversation.com/there-arentenough-trees-in-the-world-to-offset-societys-carbon-emissionsand-there-never-will-be-158181

Kaynakça

Akyol, A. ve Tolunay, A. (2014) Sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerinin Türkiye için modellenmesi, *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi,* 15 (1): 21-32.

Alan, M., Kavgacı, A. ve Erdönmez, C. (2022) Endüstriyel ağaçlandırma ve özel ağaçlandırmanın ormansızlaşma boyutu. İçinde: *Türkiye ormancılığı 2022: Türkiye'de ormansızlaşma ve orman bozulması.* Erdoğan Atmış (Ed.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. 77-87.

Apostolopoulou, E. ve Adams, W. M. (2019) Cutting nature to fit: Urbanization, neoliberalism and biodiversity offsetting in England. *Geoforum*. 98: 214-225.

Atmış, E. ve Günşen, H. B. (2009). Türkiye'de hükümetlerin ormancılık politika ve uygulamaları üzerine eleştirel bir değerlendirme (AKP Örneği). *Orman ve Av*, 85 (2): 33-42.

Atmış, E. (2022) *Rahatı kaçan orman. Ormansızlaşma hakkında yazı ve söyleşiler*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Atmış, E. (2023a) "En çok enerji yatırımlarından dolayı orman kaybediyoruz "En çok enerji yatırımlarından dolayı orman kaybediyoruz" | Apaçık Radyo.

Atmış, E. (2023b) Bir kentsel rant odağı olarak orman. İçinde: *Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği*. Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul, H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. (Eds.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 591-610.

Atmış, E., Erdönmez, C. ve Özkazanç, N. K. (2022) Türkiye'de ormansızlaşma, İçinde: *Türkiye ormancılığı: 2022 Türkiye'de ormansızlaşma ve orman bozulması*. E. Atmış (Ed.) Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 37-53.

Atmış, E., Yıldız, D. ve Erdönmez, C. (2024) A different dimension in deforestation and forest degradation: Non-forestry uses of forests in Turkey, *Land Use Policy*, 139.

Bauman, Z. (2012) *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları* (4. Basım). Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Boydak, M. (2023) Küreselleşmenin üniversitelerimize ve ormancılığımıza etkileri ve ormanlarımızın çoğaltılması için bir öneri. İçinde: *Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği*. Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul, H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. (Eds.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 1-20.

Bracking, S. (2015). Performativity in the green economy: How far does climate finance create a fictive economy? *Third World Quarterly*, 36 (12), 2337-2357.

Buğra, A. (1989) *İktisatçılar ve insanlar. Bir yöntem çalışması.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bull, J. W. ve Strange, N. (2018). The global extent of biodiversity offset implementation under no net loss policies. *Nature Sustainability*, 1, 790–798.

Caufield, C. (1985) *In the reinforest*. Londra: Picador.

Cesur, İ. (2025) Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerden 6306 sayılı kanun kapsamında yararlanma, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 27 (1): 1 – 14.

Cortes-Vazquez, J. A. ve Apostolopoulou, E. (2019) Against neoliberal natures: Environmental movements, radical practice and "the right to nature". *Geoforum,* 98: 202-205.

Çağlar, Y. (1979) *Turkiye'de ormancılık politikası (dün)*. Ankara: Çağ Matbaası.

Çağlar, Y. (2014) *Hukuksal kıskaçtaki ormanlar ve ormancılık (seçme tartışmalar).* Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 209.

Çağlar (2019) Ormanlarımız ve ormancılığımız üzerine sessiz tartışmalar: Orman ve maki ekosistemlerimiz" ağaç tarlalarına" mı dönüştürülecek? *https://www.hidropolitikakademi.org/uploads/wp/2019/01/Ormanlar-ve-ormanc%C4%B1l%C4%B1k-%C3%BCzerine-sessiz-tart%C4%B1%C5%9Fmalar-43.pdf*

Çağlar, Y. (2020) Uluslararası ormanlar günü'nde ormanlarımız ve ormancılığımız üzerine…
https://www.herkesebilimteknoloji.com/slider/uluslararasi-ormanlar-gununde-ormanlarimiz-ve-ormanciligimiz-uzerine

Çağlar, Y. (2025) Ormancılığımız da çökertilirken. https://www.polenekoloji.org/ormanciligimiz-da-cokertilirken/

Çini, P. (2019) Antroposentrik küresel çevre politikaları ve çevre koruma yaklaşımlarının ekosentrik görüş çerçevesinde değerlendirilmesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

DPT (2001) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-Ormancilik-OIK-Raporu.pdf

Duffrene, M.P.C. (2020) Ecological solidarity expressed by natural commons**,** *Revue Juridique de l'Environnement,* 45 (4).

Erdem, C. U. (2021) Maden hukukundaki değişim. İçinde: *Madenciliğin politik ekolojisi sempozyumu bildiriler kitabı.* Polen Ekoloji ve Ekoloji Birliği, 189-194.
https://www.polenekoloji.org/wp-content/uploads/2021/10/MAdencili SempKitabi.pdf

Erdönmez, C. (2013) 2B Alanlarının satışının Türkiye Ulusal Ormancılık Programı açısından irdelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (2): 307-324.

Erdönmez, C. (2020) Yanan ormanlarda 50 gün: Yaşar Kemal'in gözleminden ormancılık dersleri. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi,* 22 (2).

Erdönmez, C. ve Yurdakul Erol, S. (2021) Türkiye'de ulusal ormancılık politikasının tarihsel gelişimi açısından bir dönüm noktası: 1255 sayılı yasa. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23 (1): 182-201.

Erdönmez, C. ve Atmış, E. (2022) Türkiye'de orman bozulması. İçinde: *Türkiye ormancılığı: 2022 Türkiye'de ormansızlaşma ve orman bozulması*. E. Atmış (Ed.) Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. 107-122.

Erol, S.Y., Şahin, G. ve Erdönmez, C. (2024) Türkiye'de korunan alan politikası ve yönetimi: Korunan orman alanları üzerine değerlendirmeler. İçinde: *Türkiye ormancılığında korunan alanlar.* Alan, M. (Ed.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. Ankara, 37-68.

Fairhead, J., Leach, M. ve Scoones, I. (2012) Green grabbing: A new appropriation of nature? *The Journal of Peasant Studies*, 39 (2), 237- 261.

Forest Europe (2015) Madrid Ministerial Declaration, 7 th Forest Europe Ministerial Conference Commitments_all.pdf

Gorz, A. (1980) *Ecology as politics*. Patsy Vigderman and Jonathan Cloud (çev.). Boston: South End Press.

Gorz, A. (2007) *İktisadi aklın eleştirisi: Çalışmanın dönüşümleri / anlam arayışı*. Işık Ergüden (çev.). İstanbul: İmge yayınları.

Gümüş, C. (2018) *Türk orman devrimi*. Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayın no. 43.

Gündoğan, A. C., Aydın, C. İ., Turhan, E. ve Berke, M. Ö. (2017) *100 Maddede sürdürülebilirlik rehberi*. İstanbul: İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye) Yayını.

Harvey, D. (1981) The urban process under capitalism: A framework for analysis. İçinde: *Urbanisation and urban planning in capitalist society*, Michael, D., Scott, A. S. (Eds.), Londra: Methuen Co.&Ltd., 116-121.

Harvey, D. (2014) *Seventeen contradictions and the end of capitalism*. New York: Oxford University Press.

Hayes, J. K. (2013). The spatial and temporal dynamics of value in financialization: Analysis of the infrastructure of carbon markets, *Geoforum,* 50, 117-128.

Horkheimer, M. (2005) *Akıl tutulması*. Orhan Koçak (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, Ö. (2023) Orman mülkiyetinin tarihsel olarak değerlendirilmesi. İçinde: *Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği.* Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul, H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. (Eds.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 163-189.

Kılıç, H. (2004) Türkiye Ormancılar Derneği ve ormancılık üzerine Orhan Ataman'la bir söyleşi. *Orman ve Av Dergisi,* Sayı: 2004-6, 13-23.

Kömürlü, M. (2024) Korunan alanlar kapsamında muhafaza ormanları. İçinde: *Türkiye ormancılığında korunan alanlar.* Alan, M. (Ed.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 173-200.

Kurdoğlu, O. ve Zeydanlı, U. (2020) En bilge ormanlar: Doğal yaşlı ormanlar, *Orman ve biyolojik çeşitlilik*. Ülgen, H., Zeydanlı, U., Lise, Y. (Eds.). Ankara: Doğa Koruma Merkezi, 99-118. https://dkm.org.tr/sites/other/dkm/uploads/yayinlar/kitaplar/kitap-7.pdf

Lohmann, L. (2005) Marketing and making carbon dumps: Commodification, calculation and counterfactuals in climate change mitigation, *Science as Culture*, 14 (3), 203-235.

Mcafee, K. (1999) Selling nature to save it? Biodiversity and green developmentalism. *Environmentand Planning D Society and Space.* 17 (2): 133–154.

OGM, (2023) Orman Genel Müdürlüğü, ormancılık istatistikleri 2022. https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler

OGM (2024) Orman Genel Müdürlüğü ormancılık istatistikleri. https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler

Ok, K., Uruşak, U. ve Kanadoğlu, O. K. (2018) 7139 Sayılı kanun kapsamında ormancılık ve su tahsisi ile arazi toplulaştırılmasının anayasallığı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 137, 133-2015.

Ok, K. (2023) Türkiye'de devlet orman işletmeciliği. İçinde: *Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği*. Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. (Eds.). Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 95-136.

Osborne, T. (2015) Tradeoffs in carbon commodification: A political ecology of common property forest governance, *Geoforum*, 67, 64-77.

Özşeker, F. Ö. (2024) *Ormanı planlamak: Planlama aklının bir eleştirisi*, İstanbul: Metis Yayınları.

Purkis, S. (2008) *Turizmle kalkınma ve kentlerin kimlik arayışları: Marmaris örneği,* Marmaris Ticaret Odası Ekonomi Yayınları III.

Purkis, S. (2020a) *Yeşil ekonominin ekoloji politiği*, Bursa: Ekin Yayınevi.

Purkis, (2020b) Endüstriyel plantasyon mu, ormanların özelleştirilmesi mi? Ekoloji Birliği https://ekolojibirligi.org/endustriyel-plantasyon-mu-ormanlarin-ozellestirilmesi-mi/

Ritchie, H. (2021) "The world has lost one-third of its forest, but an end of deforestation is possible" https://ourworldindata.org/world-lost-one-third-forests#article-citation

Scheba, A. (2018) Market-based conservation for better livelihoods? The promises and fallacies of REDD+ in Tanzania. *Land*, 7 (4): 119-137.

Smith, N. (2007). Nature as accumulation strategy, *Socialist Register,* 16-36.

Solon, P. (2012). Green economy versus the rights of nature, *Climate & Capitalism,*

https://climateandcapitalism.com/2012/06/07/pablo-solon-between-green-economy-and-the-rights-of-nature/

Spash, C. L. (2011) Terrible economics, ecosystems and banking. *Environmental Values.* 20, 141–145.

Sullivan, S. (2013). Banking nature? The spectacular financialisation of environmental conservation. *Antipode*, 45 (1), 198–217.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ortalama büyüme oranları. https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler-veritabani/

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı SOY Grubu Çalışma Belgesi. https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/330/DosyaGaleri/956/19%20Sürdürülebilir%20Orman%20Yönetimi%20Grubu%20Çalışma%20Belgesi.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2019) Ormancılıkla ilgili sözleşmeler ve uluslararası kuruluşlar, ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TMMOB (2011) (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği). 2(B) Gerçekten sorun mudur? https://www.peyzajmimoda.org.tr/icerik/2-b-gercekten-sorun-mudur-3892

TOD (2017) Yeni Anayasa'da orman (Türkiye Ormancılar Derneği'nin Anayasa'da yer alması gereken ormancılıkla ilgili hükümler konusundaki görüşü) https://www.ormancilardernegi.org/Yayinlar

TOD (2019) Türkiye ormancılığı 2019. Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara: TOD yayını 47. Kuban Matbaacılık Yayıncılık.

TOD (2023) Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği. Editörler: Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul, H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 656, 1-20.

Tolunay, D. (2023) Türkiye ormancılığında iklim değişikliği çalışmalarının değerlendirilmesi ve Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılı için öneriler. İçinde: *Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye ormancılığı ve geleceği*. Editörler: Alan, M., Çalışkan, A., Ertuğrul, H., Günşen, H.B., Özalp, M., Özçankaya, N., Öztürk, C., Temel, F. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara, 191-220.

Tüfekcioğlu, İ., Bilgin, C. C., Güngöroğlu, C., Kavgacı, A. ve Tavşanoğlu, Ç. (2023) Maquis vegetation in Mediterranean-climate region of Türkiye and recommendations for conservation and forestry practices. *Turkish Journal of Forestry.* 24 (4). 452-462.

Türkiye SOY K&G Raporu (2020) Sürdürülebilir orman yönetimi kriter ve göstergeleri 2019 Türkiye Raporu. T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara. https://haliccevre.com/wp-content/uploads/surdurulebilir-orman-yonetimi-kriter-ve-gostergeleri-turkiye-raporu-2019.pdf

UOP (2004) Ulusal Ormancılık Programı, https://faolex.fao.org/docs/pdf/tur169415.pdf

Usta, S. (2020) Türkiye ormanlarında yeni sermaye pençesi: Endüstriyel plantasyon. https://www.youtube.com/watch?v=ZbMfbFvMWuw

Winkel, G., Gleißner, J., Pistorius,T., Sotirov, M., Storch, S. (2011) The sustainably managed forest heats up: discursive struggles over forest management and climate change in Germany. *Critical Policy Studies*, 5 (4). 361-390.

Woods, A. ve Grant, T. (2018) *Aklın isyanı: Marksist felsefe ve modern bilim*. İstanbul: Yordam Kitap.

İKTİSADİ VE MALİ YAZILAR II

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Bünyamin DEMİRGİL — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Emre BİROL — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

YAZARLAR

(Akademik Unvan ve Alfabetik Sıralamaya Göre)

Doç. Dr. Bünyamin DEMİRGİL — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih YETER — Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Emre BİROL — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KEKLİK — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Turan ÇİDEM — Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu
Mehmet KUTLUAY — Samsun Emniyet Müdürlüğü
Ayşenur KAYA — Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-23-7

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

Bu kitapta yayımlanan makalelerin bilim, etik ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
FAİZİN MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN TEORİK AÇIDAN İNCELENMESİ 1
Bünyamin DEMİRGİL

BÖLÜM 2
TÜRKİYE'NİN ENERJİ EKONOMİSİ ARZ GÜVENLİĞİ, TALEP DİNAMİKLERİ VE KÜRESEL DÖNÜŞÜMÜN ETKİLERİ 15
Fatih YETER

BÖLÜM 3
ENERJİ ARZ GÜVENLİĞİNİN ÖLÇÜLMESİ: TÜRKİYE İÇİN BİR ENDEKS ÇALIŞMASI..... 27
Yunus Emre BİROL

BÖLÜM 4
NÜKLEER ENERJİNİN KÜRESEL GELİŞİMİ: TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARINA OLASI YANSIMALARI 43
Mehmet KUTLUAY
Yunus Emre BİROL

BÖLÜM 5
ENERJİ TÜKETİMİ VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK ANALİZİ: TÜRKİYE VE ALMANYA İÇİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ 67
Turan ÇİDEM

BÖLÜM 6
TÜRKİYE'DE KADIN VE GENÇ İŞGÜCÜNÜN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 2008-2025 DÖNEMİ İÇİN NEDENSELLİK ANALİZİ..... 87
Turan ÇİDEM

BÖLÜM 7
MERKEZ BANKASI DİJİTAL PARASI VE MAKRO FİNANSAL MİMARİ 102
İbrahim KEKLİK

BÖLÜM 8
TÜRKİYE'DE REGÜLASYONUNUN REKABET KURUMU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 113
Ayşenur KAYA
Bünyamin DEMİRGİL

KAYNAKLAR

Afşar, Aslı (Editör: Müjgan Bozkaya) (2013). *Finansal Ekonomi (Faiz ve Faiz Oranının Belirlenmesi, 4. Ünite)*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2611. Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1579, 2. Baskı.

Aklan, Nejla (2002). "Uluslararası Sermaye Akımlarının Etkileri ve

Sterilizasyon Politikaları". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:5. Sayı:7. s. 35-53.

Alacahan, Dilbaz, Nur (2011). "Enflasyon, Döviz Kuru İlişkisi ve Yansıma: Türkiye". *İ.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 1. s. 49-56.

Altunöz, Utku (2014). "Tüketim Fonksiyonu ve Türkiye İçin Gelir Tüketim İlişkisinin Ampirik Analizi", International Conference on Euroasin Economies 2014.

Aren, Sadun (2000). *100 Soruda Para ve Para Politikası*. İstanbul: Gerçek Yayınevi. 6. Baskı.

Aren, Sadun (2011). *İstihdam Para ve İktisadi Politika*. Ankara: İmge Kitabevi. 14. Baskı.

Aren, Sadun (2014). *Ekonomi Dersleri*. Ankara: İmge Kitabevi, 4. Baskı.

Athukorala, Prema-Chandra and Kunal Sen (2004). **"**The Determinants of Private Saving in India". *World Development*. Vol: 32. No: 3. pp.491-503.

Balaylar Nilgün Acar ve Aylin Abuk Duygulu (2011), "Türkiye'de Faiz Politikası ve Toplam Talep İlişkisi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt: 16. Sayı: 1. s. 280-281.

Bocutoğlu, Ersan ve Berber, Metin (2013). *Makro İktisada Giriş*. Trabzon: Murathan Yayınevi, 2. Baskı.

Bülbül, Duran (2003). "Devlet Borçlanmasının Sosyal ve Ekonomik Etkileri". *Ekonomik Yaklaşım*. 44-46(1). s. 121-140.

Çetin, Başak Işıl (2013). *İktisadi Sistemler Bağlamında Gelir Dağılımı – Kredi Ekonomisi İlişkisi ve Türkiye*, Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 41, Birinci Baskı.

Delice, Güven (2000). "Uluslararası Sermaye Akışlarını Belirleyen Faktörler". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt:55. Sayı:1. s.53-77.

Duygulu, Aylin (1998). "Döviz Kuru İstikrarının Ekonomik İstikrar Açısından Değerlendirilmesi". *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*. Cilt:13. Sayı: I. s.107-118.

Eğilmez, Mahfi. "Enflasyon Faiz İlişkisi". Kendime Yazılar. 1 Mayıs 2014, (http://www.mahfiegilmez.com/2014/05/enflasyon-ile-faiz-iliskisi.html, 26.05.2015).

Erataş, Filiz ve Öztekin, Didem (2010). "Kısa Vadeli Sermaye Akımlarının Belirleyicileri: Türkiye Örneği". *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. Cilt:2. Sayı:2. s.57-64.

Ersezer, Devrim ve Ulutürk, Süleyman (2004). "Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri". *Maliye Araştırma Merkezi Konferansı*, No:90. Seri:46. s.149-168.

Ersezer, Devrim (2006). "Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:16. Sayı:1. s.255-268.

Ersoy, Arif (2008). *İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 3. Basım.

Fisunoğlu, Mahir, ve Tan, Bilge Köksal (2009). "Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat". *Ekonomik Yaklaşım*. Cilt:20. Sayı:70. s.31-60.

Güriş, Burak ve Kıran, Burcu (2007). "Reel Faiz Oranı ve Reel Döviz Kurunun Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerine Etkileri: Sınır Testi Yaklaşımı". *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*. Yıl:22. Sayı:255. s.85-94.

Güvel, Enver Alper (2011). *Makro Ekonomi I (İstihdam, Faiz ve Para)*. Adana: Karahan Kitabevi. Birinci Baskı.

Horioka Charles Yuji and Akiko Terada-Hagiwara (2012). "The Determinants and Long-Term Projections of Saving Rates in Developing Asia". *Japan and the World Economy*. Vol:24, pp.128–137.

Karacan, Rıdvan (2010). "Faiz, Döviz Kuru İlişkisinin Makroekonomik Performansa Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı:20. s.72-92.

Khan, Irfan Hussain, Bashir Ahmad Khilji and Ghulam Abbas (2014). "Relatıonshıp Between Interest Rate And Household's Savıngs In Pakıstan". *International Journal of Innovation and Scientific Research ISSN 2351-8014*. Vol:12. No:1. pp.295-308.

Krugman, Paul and Robin Wells (2011). *Makro İktisat*. (Çev: Fuat Oğuz, M.Murat Arslan, K.Ali Akkemik ve Koray Göksal). Ankara: Palme Yayıncılık.

Oktay, Ertan (2006). *Makro İktisat Teorisi ve Politikası*. İstanbul:Maltepe Üniversitesi Yayınları. Dördüncü Basım.

Oktayer, Nagihan (2002). "Gelir ve Tüketim Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi". *İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*. s.153-167.

Özbilen, Şevki (2015). *Para Teorisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Özsağır, Arif (2008). "Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği". *KMU İİBF Dergisi*. Yıl:10. Sayı:14. s.332-347.

Parkin, Michael (2005). *Economics*. Pearson Addison Wesley. Seventh Edition. ABD.

Pourgerami, Abbas and Salman Saif Ghouri (1991). "Effect of Interest Rate on Consumption under Alternative Expectations Hypotheses: Evidence from Pakistan". *The American Economist*. Vol: 35. No: 2. pp.25-31.

Sarı, Ramazan (2003). "Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt:58. Sayı:2. s.177-189.

Selim, Raziye, Günçavdı, Öner ve Ayşe A. Bayar (2014). *Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri: Fonksiyonel Gelir kaynakları ve Bölgesel Eşitsizlikler*. Ankara: TÜSİAD, Yayın No: TÜSİAD-T/2014-06/554.

Şahin, Hüseyin (2006). *Makro İktisat*. Bursa: Ezgi Kitabevi. 1. Baskı.

Tarı, Recep ve Çalışkan, Şadan (2005). "Kocaeli İlinde Tüketimin Gelir Hipotezlerinin Analizi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari BilimlerDergisi*. Cilt:19. Sayı:2.

Tunca, Zafer (2001). *Makro İktisat*. İstanbul: Filiz Kitabevi. 3. Baskı.

Türkay, Hakan ve Demirbaş, Muzaffer (2012). "Türkiye Ekonomisinde Yatırımların Faiz ve Gelir İlişkisinin ARDL Yaklaşımı İle Analizi". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. Cilt:3. Sayı:2. s.1-16.

Üçler, Gülbahar ve Özşahin, Şerife (2014). "Para ve Fiziki Sermaye İlişkisi: Mckinnon Tamamlayıcılık Hipotezi Türkiye Ekonomisi İçin Ne Kadar Geçerli". *Alphanumeric Journal*. Volume:2. Issue:2. pp.1-12.

Ünal, Targan, Uzunoğlu, Sadi ve Kerem Alkin (1990). *Enflasyonist Ortamda Faiz Politikaları ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1990-10.

Yıldırım, Kemal, İbrahim Bakırtaş, Rasim, Yılmaz ve Ethem Esen (2012). *Makro İktisada Giriş*. Ankara: Genel Dağıtım Pelikan Tıp ve Teknik Kitapçılık. 9. Baskı.

Yurdakul, Funda (2009). "Türkiye'de Yüksek Faiz Politikası ve Yurtiçi-Yurtdışı Faiz Oranları Farkını Etkileyen Faktörler". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:6. Sayı:1. s.14.26.

KAYNAKLAR

Bahar, O. (2005). Türkiye'de enerji sektörü üzerine bir değerlendirme. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 35-59.

BP. (2025). Energy Outlook: 2025 edition. Erişim adresi: https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/energy-outlook/bp-energy-outlook-2025.pdf

Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi. (2017). TürkAkım: Türkiye Ekonomisine ve Enerji Güvenliğine Etkileri. EDAM Raporu. Erişim Adresi: https://edam.org.tr/ekonomi-ve-enerji/turkakim-turkiye-ekonomisine-ve-enerji-guvenligine-etkileri

Eroğlu, İ., F. Yeter. & Çidem, Y. (2018). Cari Açik Sorunu Perspektifinde Türkiye'nin Enerji Açiği ve Geleceğe İlişkin Öneriler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(13), 106-118.

International Energy Agency. (2025). World Energy Balances: Highlights (2025 Edition). IEA. Erişim adresi: https://www.iea.org/data-and-statistics

International Energy Agency. (2025). *World Energy Outlook 2025*. OECD/IEA. Erişim Adresi: https://iea.blob.core.windows.net/assets/1438d3a5-65ca-4a8a-9a41-48b14f2ca7ea/WorldEnergyOutlook2025.pdf

Karagöl, E. T., & Önal, C. (2018). Yenilenebilir enerji ve enerji arz güvenliği. In *International Congress of Energy, Economy and Security (ENSCON'18)* (pp. 106–117). İstanbul, Türkiye.

Karagöl, E. T., Ateş, S. A., Kızılkaya, M., & Kaya, S. (2016, April). Türkiye'nin Enerjide Merkez Ülke Olma Arayışı. SETA. Erişim Adresi: https://file.setav.org/Files/Pdf/20160420121430_turkiyenin-enerjide-merkez-ulke-olma-arayisi-pdf.pdf

Pamir, A. N. (2003). Dünyada ve Türkiye'de enerji, Türkiye'nin Enerji kaynakları ve enerji politikaları. *Metalurji Dergisi*, *134*(23), 1-39.

Şahin, M. O., & Şahin, S. (1980). 1980 Sonrasi Hükümet Programlarinda Türkiye'nin Değişen Enerji Politikalari. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(13), 72-82.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2019). *2019–2024 Stratejik Plan*. Erişim Adresi: https://enerji.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/ETKB-2019-2023_Stratejik_Plan%C4%B1.pdf

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2023). *2024–2028 Stratejik Plan*. Erişim Adresi: https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/SGB/tr/Kurumsal_Politikalar/ETKB_2024-2028_Stratejik_Plani.pdf

TANAP. (2023). *TANAP Tanıtım Kitabı*. Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi. Erişim Adresi: https://www.tanap.com/store/file/tanap-tanitim-kitabi-2023.pdf

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB). (2024). *Türkiye Enerji Görünümü 2024*. Erişim Adresi: https://www.tskb.com.tr/uploads/file/enerji-gorunumu-2024.pdf

Zhu, Y., Raimi, D., Joiner, E., Holmes, B., & Prest, B. C. (2025). Global energy outlook 2025: Headwinds and tailwinds in the energy transition. *Resources for the Future*. Erişim Adresi: https://www.rff.org/documents/4857/Report_25-07.pdf

KAYNAKLAR

Ang, B. W., Choong, W. L., & Ng, T. S. (2015). A framework for evaluating Singapore's energy security. *Applied Energy*, *148*, 314–325. https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2015.03.088

Birol, Y. E. (2019). *Avrupa Birliği enerji arz güvenliği politikası*. Kriter Yayınevi.

Birol, Y. E. (2021). Doğal Gaz Arz Güvenliği Açısından Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 451–467. https://doi.org/10.30794/pausbed.940976

Birol, Y. E. (2021). Türkiye'nin enerji arz güvenliği paradigması. İçinde B. Aytekin (Ed.), *Türkiye ekonomisi üzerine kalkınma yazıları: Kuramsal ve ampirik çalışmalar* (ss. 3–35). İksad Yayınevi.

Birol, Y. E. (2025). Avrupa Birliği Ülkelerinin Enerji Arz Güvenliği Performans Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *21*(3), 833–861. https://doi.org/10.17130/ijmeb.1542865

Birol, Y. E. (2022). Geostrategic importance of Turkey as an energy corridor. In A. Karakaş & Ü. Çam Karakaş (Eds.), *6th International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress* (ss. 209–219). Iksad Publishing House.

Birol, Y. E. (2022). Turkey's natural gas supply security based on political stability. In A. Karakaş & Ü. Çam Karakaş (Eds.), *6th International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress* (ss. 264–270). Iksad Publishing House.

Ecer, F., & Pamucar, D. (2022). A novel LOPCOW-DOBI multi-criteria sustainability performance assessment methodology: An application in developing country banking sector. *Omega*, *112*, 102690. https://doi.org/10.1016/j.omega.2022.102690

Eurostat. Statistical Office of the European Communities. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

Keleş, N. (2023). Lopcow ve Cradis yöntemleriyle G7 ülkelerinin ve Türkiye'nin yaşanabilir güç merkezi şehirlerinin değerlendirilmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *16*(3), 727–747. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1239201

Yaşar, E., & Ünlü, M. (2023). Üniversitelerde sürdürülebilirliğin incelenmesi: LOPCOW ve MEREC tabanlı CoCoSo yöntemleriyle çevreci üniversitelerin analizi. *İşletme Akademisi Dergisi*, *4*(2), 125–142. https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1246

Zhang, K., Hu, M., & Dang, C. N. (2022). The potential of Sino–Russian energy cooperation in the arctic region and its impact on China's energy security. *Scientific Programming*, *2022*(1), 8943314. https://doi.org/10.1155/2022/8943314

KAYNAKLAR

Abay, E. G. (2024, 27 Haziran). *Dünyanın ilk nükleer güç santralinin faaliyete alınmasının üzerinden 70 yıl geçti*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyanin-ilk-nukleer-guc-santralinin-faaliyete-alinmasinin-uzerinden-70-yil-gecti/3259472

Adıgüzel, S. (2023). Uluslararası ticarette nükleer enerjinin ekonomiye etkisi. İçinde T. Ercan (Ed.), *Hukuk Alanında Güncel Meseleler* (ss. 127–157). Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub78.c421

Akay, G. G., & Nalçacı, E. (2019). Savaşın hizmetinde bilim: Manhattan projesi. *Madde, Diyalektik ve Toplum, 2*(3), 208–218. https://bilimveaydinlanma.org/savasin-hizmetinde-bilim-manhattan-projesi/index.html

Aytekin, E. (2023, 17 Eylül). *Güney Kore, nükleer enerjide uluslararası rolünü artırıyor*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-kore-nukleer-enerjide-uluslararasi-rolunu-artiriyor/2993833

Birol, Y. E. (2021). Türkiye'nin enerji arz güvenliği paradigması. İçinde B. Aytekin (Ed.), *Türkiye Ekonomisi Üzerine Kalkınma Yazıları: Kuramsal ve Ampirik Çalışmalar* (ss. 3–35). İksad Yayınevi.

Bloomberg HT. (2024, 16 Temmuz). *Bayraktar: Sinop Nükleer Santrali için Rosatom istekli ve önde*. https://www.bloomberght.com/bayraktar-sinop-nukleer-santrali-icin-rosatom-istekli-ve-onde-2356570

Çoban, A., & Çoban, O. (2021). Türkiye'nin enerji ihtiyacı ve nükleer enerji. İçinde V. Sümer (Ed.), *I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi* (17–27). Eurasian Research Institute. https://www.eurasian-research.org/wp-content/uploads/2021/10/I.-Uluslararasi-Turk-Enerji-Birligi-Kongresi.pdf

Euronews. (2023, 15 Nisan). *Almanya'nın 60 yıllık nükleer enerji macerası nasıl sona erdi?* https://tr.euronews.com/2023/04/15/almanyanin-60-yillik-nukleer-enerji-macerasi-nasil-sona-erdi

Ferguson, C. D. (2015). *Nükleer enerji & herkesin bilmesi gerekenler* (Çev. Fatih Güdük). Buzdağı Yayınları.

Fransa Postası. (2025, 25 Ocak). *Fransa 2024'te elektrik ihracatında rekor kırdı*. https://www.fransapostasi.fr/ekonomi/fransa-2024te-elektrik-ihracatinda-rekor-kirdi/

Güneş, İ. (2015). Nükleer enerji Türkiye için doğru bir tercih mi? Nükleer Enerji Türkiye İçin Doğru Seçim mi? İçinde S. Sarı, A. H. Gencer, & İ. Sözen (Ed.), *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2015* (ss. 645–653). https://doi.org/10.36880/C06.01426

Harmanda, B. G., & Aslan, M. (2023). Akkuyu Nükleer Enerji Santrali: Adana, Hatay ve Mersin bölgesinde nükleer enerji santrali ve nükleer güvenliğe yönelik görüşün ekonomik ve toplumsal güvenlik bağlamında ölçülmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 41*(2), 175–203. https://doi.org/10.17065/huniibf.1123640

Harunoğulları, M. (2019). Nükleer enerji ve geleceği. *Coğrafi Bilimler Dergisi, 17*(1), 110–145. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aucbd/issue/44165/554906

Idaho National Laboratory. (t.y.). *Experimental Breeder Reactor-I*. https://inl.gov/ebr/

International Atomic Energy Agency. (2024). *Country nuclear power profiles*. Non-serial Publications. https://doi.org/10.61092/iaea.zn38-883m

International Atomic Energy Agency. (2025). *Power Reactor Information System (PRIS)*. https://pris.iaea.org/PRIS/WorldStatistics/OperationalReactorsByCountry.aspx

International Atomic Energy Agency. (t.y.). *History*. https://www.iaea.org/about/overview/history

Kavaz, İ. (2021). Dünyada ve Türkiye'de nükleer enerji. İçinde S. Sarı ve A. H. Gencer (Ed.), *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2021* (ss. 296–304). https://doi.org/10.36880/C13.02557

Kaya, F., & Göral, E. (2016). Türkiye'nin nükleer enerji politikası. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 421–438. https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhsbd/issue/32967/366371

Korkusuz, M. H., Kutluk, E., & Akın, C. (2015). Türkiye'nin nükleer enerji politikası açılımını global veriler ve Almanya'nın nükleer enerji deneyimleri bağlamında değerlendirmek. *Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(4), 356–384. http://doi.org/10.16990/SOBIDER.96

Liou, J. (2023, 13 Eylül). *What are small modular reactors (SMRs)?* International Atomic Energy Agency. https://www.iaea.org/newscenter/news/what-are-small-modular-reactors-smrs

Mason, T. E., Gawne, T. J., Nagler, S. E., Nestor, M. B., & Carpenter, J. M. (2012). The early development of neutron diffraction: Science in the wings of the Manhattan Project. *Acta Crystallographica Section A: Foundations of Crystallography, 69*(1), 37–44. https://doi.org/10.1107/S0108767312036021

Milli İstihbarat Akademisi. (2025, Ekim). *Nükleer enerjide stratejik fırsat: Küçük modüler reaktörler ve Türkiye.* https://mia.edu.tr/uploads/f/03102025_1.pdf

Nükleer Enerji Dünyası. (2017a). *Nükleer santral türleri*. https://www.nukleer.web.tr/nukleer_santral_turleri/nukleer_santral_turleri.html

Nükleer Enerji Dünyası. (2017b). *Nükleer teknolojinin kullanım alanları*. https://www.nukleer.web.tr/temel_konular/faydalar.html

Özdemir, Y. (2020). *Türkiye'nin enerji stratejisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Pekmezci, Z. (2020). *Nükleer santrallere yönelik yerel halkın bakışı: Sinop İli* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi.

Polatoğlu, M. G. (2024). Nükleer enerji politikaları ekseninde Türkiye'nin ilk nükleer güç santrali: Akkuyu ve inşa faaliyetleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 24*(48), 389–420. https://doi.org/10.18244/cttad.1405894

Richardson, L. (2017). Protesting policy and practice in South Korea's nuclear energy industry. İçinde P. V Ness & M. Gurtov (Ed.), *Learning from Fukushima Nuclear Power in East Asia* (133–154). Australian National University Press. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/31083/639354.pdf

Sevim, C. (2019). *Küresel enerji stratejileri ve jeopolitik*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Student Energy. (t.y.). *What is fission?* https://studentenergy.org/conversion/fission/

Şeker, A. U. (2022, 16 Eylül). *Gelişmiş ülkeler enerji krizine karşı nükleer planlar yapıyor*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/gelismis-ulkeler-enerji-krizine-karsi-nukleer-planlari-yapiyor/2686611

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2016, 11 Ocak). *Türkiye'nin nükleer santral projeleri: Soru-cevap*. Nükleer Enerji Proje Uygulama Dairesi Yayın Serisi. https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/NUPGM/tr/Belgeler/49020-nukleer1.pdf

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2025a). *Elektrik*. https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-elektrik

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2025b). *Nükleer enerji.* https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/NUPGM/tr/Belgeler/NEBrosur.pdf

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (t.y.). *Nükleer enerji*. https://enerji.gov.tr/neupgm-nukleer-enerji

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (t.y.). *Rekabet öncesi iş birliği projeleri: Yerli nükleer reaktör geliştirilmesi projesi çağrı duyurusu*. https://rip.sanayi.gov.tr/anasayfa/Home/CagriDuyurusuNukleer

Temizer, M. (2024, 20 Haziran). *Türkiye'nin doğal gaz ithalatı geçen yıl yüzde 7,64 azalışla 50,48 milyar metreküp oldu*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-dogal-gaz-ithalati-gecen-yil-yuzde-7-64-azalisla-50-48-milyar-metrekup-oldu/3253890

Tiryaki, G., & Çamdalı, Ü. (2024). Bir nükleer güç santralinin karşılaştırılmalı maliyet analizi: Akkuyu özelinde. *Türk Mühendislik Araştırma ve Eğitimi Dergisi, 3*(2), 99–111. https://dergipark.org.tr/en/pub/tmaed/issue/88219/1468237

Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu. (t.y.a). *İlk nükleer tepkimeyi kim buldu?* https://nuken.tenmak.gov.tr/ogrenci/bolum1_03.html

Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu. (t.y.b). *TENMAK hakkında*. https://www.tenmak.gov.tr/hakkimizda

U.S. Nuclear Regulatory Commission. (2017, 10 Ağustos). *The Pressurized water Reactor (PWR)*. https://www.nrc.gov/reading-rm/basic-ref/students/animated-pwr.html

World Nuclear Association. (2024). *World Nuclear Performance Report 2024* (Report No. 2024/003). https://world-nuclear.org/images/articles/World-Nuclear-Performance-Report-2024.pdf

World Nuclear Association. (2025, 23 Ekim). *Nuclear power in France*. https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/france

Yıldırım, M., & Örnek, İ. (2007). Enerjide son seçim: Nükleer enerji. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 32–44. https://dergipark.org.tr/tr/pub/jss/issue/24259/257149

Yıldız, N. (Ed.) (2017). *Uranyum toryum*. TMMOB Türkiye Maden Mühendisleri Odası. https://api.maden.org.tr/uploads/portal/resimler/ekler/5b83e3cd2b09cf4_ek.pdf

Yüzbaşıoğlu, P. (2022). Yeni nesil nükleer enerji santralleri ve toryum ekseninde Pakistan-Türkiye işbirliğinin iki ülke dış politikalarına olası etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 9*(3), 82–151. https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/71578/1126058

KAYNAKLAR

Akpolat, A. G., & Altıntaş, N. (2013). Enerji tüketimi ile reel GSYİH arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi: 1961-2010 dönemi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 8*(2), 115-127.

Aydın, M. (2020). Enerji Tüketimi-ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye için frekans alanında nedensellik yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (56), 83-96. https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.572506

Çetin, M. & Seker, F. (2012). Enerji tüketiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 31*(1), 85-106.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica: Journal of the Econometric Society,* 1057-1072.

Doğan, B., & Değer, O. (2016). Enerji tüketimi, finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Hindistan örneklemi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 11*(44), 326-338. https://doi.org/10.19168/jyu.00320

Filiz Baştürk, M. (2022). Yükselen piyasa ekonomilerinde yenilenebilir enerji tüketimi-iktisadi büyüme ilişkisi. *Journal of Financial Politic & Economic Reviews/Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, *59*(660), 9-23.

Fuinhas, J. A. & Marques, A. C. (2012). Energy consumption and economic growth nexus in Portugal, Italy, Greece, Spain and Turkey: An ARDL bounds test approach (1965–2009). *Energy Economics*, 34, 511–517.

Gazel, S. (2017). Bist sınai endeksi ile çeşitli metaller arasındaki ilişki: Toda-Yamamoto nedensellik testi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* (52), 287-299.

Ghosh, S. (2002). Electricity consumption and economic growth in India. *Energy Policy, 30*(2), 125–129. https://doi.org/10.1016/S0301-4215(01)00078-7

Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica. 37*(3), 424-438.

Güner, B. & Azgün, S. (2019). Türkiye'de birincil enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Dinamik bir analiz. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (46), 139-169.

Han, A. (2022). E7 ülkelerinde yenilenebilir enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 18*(3), 797-814. https://doi.org/10.17130/ijmeb.1015102

Hayaloğlu, P., Artan, S., & Demirel, S. K. (2019). Enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Panel eşanlı model. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 5*(2), 405-417.

Hepektan, E., & Sertkaya, Y. (2016). Türkiye'de elektrik tüketimi, kişi başına GSYİH, CO2 emisyonu ve petrol tüketimi ilişkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(12), 163-182. https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.288662

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control,* 12, 231-254.

Kızılkaya, O. (2018). Türkiye'de enerji tüketimi ve büyüme ilişkisi: Eşbütünleşme ve nedensellik analizi. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi,* 59-72.

Korkmaz, Ö., & Develi, A. (2012). Türkiye'de birincil enerji kullanımı, üretimi ve gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH) arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 27*(2), 1-25.

Kuo, K. C., Lai, S. L., Chancham, K., & Liu, M. (2014). Energy consumption, GDP, and foreign direct investment in Germany. *Applied Mechanics and Materials, 675*, 1797–1809.

Lee, J. ve Strazicich, M.C. (2003). Minimum lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *Review of Economics and Statistics. 85*(4), 1082-1089.

Mete, E. (2021). Enerji Tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: G7 ülkeleri örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35*(4), 1481-1495. https://doi.org/10.16951/atauniiibd.938207

Naseri, S. F., Motamedi, S., & Ahmadian, M. (2016). Study of mediated consumption effect of renewable energy on economic growth of OECD countries. *Procedia Economics and Finance,* 36 (Supplement C), 502-509.

Paul, S., & Bhattacharya, R. N. (2004). Causality between energy consumption and economic growth in India: A note on conflicting results. *Energy Economics, 26*(6), 977–983. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2004.07.002

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics, 16*(3), 289–326.

Phillips, P., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regressions. *Biometrica*. 75, 335-346.

Rafindadi, A. A., & Öztürk, I. (2017). Impacts of renewable energy consumption on the German economic growth: evidence from combined cointegration test. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 75*, 1130–1141. https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.11.093

Süslü, B., & Bekmez, S. (2010). Türkiye'de zaman tutarsızlığının ARDL yöntemi ile incelenmesi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 4*(2), 85-110.

Syzdykova, A. (2018). Orta asya ülkelerinde enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Panel veri analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20*(1), 87-99.

Tatlı, H. (2015). Çok değişkenli bir üretim modeli ile toplam enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* Dergisi, *33*(4), 135-157. https://doi.org/10.17065/huiibf.19790

Toda, H., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. J. Econom. *66*(1), 225–250.

Usta, C. (2016). Türkiye'de enerji tüketimi ekonomik büyüme ilişkisinin bölgesel analizi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 2*(2), 181-201. http://dx.doi.org/10.20979/ueyd.31660

Ursavaş, N., & Apaydın, Ş. (2025). Türkiye'de elektrik tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin bölgesel analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 10*(1), 429-443. https://doi.org/10.30784/epfad.1622810

Uzunöz, M. ve Akçay, Y. (2012). Türkiye'de büyüme ve enerji tüketimi arasındaki nedensellik ilişkisi: 1970-2010. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *3*(2),1-16.

Ünüvar, İ., & Keskinkılıç, S. (2020). Yenilenebilir enerji ve ekonomik büyüme ilişkisi: g20 ülkeleri örneği (2000-2016). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 16*(2), 251-266. https://doi.org/10.17130/ijmeb.756859

Yağış, O. (2024). Enerji tüketimi ekonomik büyümeyi etkiliyor mu? Türkiye için ARDL sınır testinden yeni kanıtlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 27*(2), 457-468. https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1472265

Yanıktepe, B., Kara, O., & Kısakürek Parlak, T. (2021). Enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4*(3), 452-465. https://doi.org/10.47495/okufbed.972716

Zhang, Z., & Ren, X. (2011). Causal relationships between energy consumption and economic growth. *Energy Procedia, 5*, 2065–2071.

KAYNAKLAR

Abdioğlu, Z., & Albayrak, N. (2018). Genç işsizlik, eğitim ve ekonomik büyüme. *Global Journal of Economics and Business Studies*, *7*(13), 8-20.

Aktop, V.S. (2024). Genç İstihdamı, Dış ticaret ve ekonomik büyüme: Todo-Yamamoto nedensellik analizi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18), 78-93. https://doi.org/10.29157/etusbed.1307096

Bal, H., Akça, E. E., & Manga, M. (2018). Türkiye'de finansal gelişme ve ekonomik büyüme bağlantısı: Bootstrap yaklaşımına dayalı nedensellik analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(3), 172-184. https://doi.org/10.30803/adusobed.396868

Bölükbaş, M. (2018). Kayıt Dışı istihdam ve genç işsizlik ekonomik büyüme ile ilişkili olabilir mi? Türkiye için ekonometrik bir analiz. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, *8*(2), 75-90.

Çondur, F., & Bölükbaş, M. (2014). Türkiye'de işgücü piyasası ve genç işsizlik-büyüme ilişkisi üzerine bir inceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, *47*(2), 77-93.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica: Journal of the Econometric Society,* 1057-1072.

Dücan, E., & Atay Polat, M. (2017). Kadın istihdamının ekonomik büyümeye etkisi: OECD ülkeleri için panel veri analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*(1), 155-170.

Hacker, R., & Hatemi-J.A. (2006). Tests for causality between ıntegrated variables using asymptotic and bootstrap distributions: theory and application. *Applied Economics. 38*(13), 1489–1500.

Hatemi-J.A. (2012). Asymmetric causality tests with an application. *Empirical Economics, 43*(1), 447–456.

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control,* 12, 231-254.

Kasa, H., & Alptekin, V. (2015). Türkiye'de kadın işgücünün büyümeye etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, *18*(1), 1-24.

Lechman, E., & Kaur, H. (2015). Economic growth and female labor force participation – verifying the U-feminization hypothesis: New evidence for 162 countries over the period 1990-2012. *Economics & Sociology, 8*(1), 246–257. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2551476

Luci, A. (2009). Female labour market participation and economic growth. *International Journal of Innovation and Sustainable Development,* 97–108.

Omoyele, O. S., Oloke, E., Olabisi, F. & Aderemi, T. A. (2022). Economic growth, youth unemployment and poverty in Nigeria: A Granger Causality Approach. *Business and Administration and Business Economics, 18*(4), 71-79.

Pata, U. K. (2018). Türkiye'de kadın istihdamı ve ekonomik büyüme ilişkisi: Simetrik ve asimetrik nedensellik testleri ile sektörel bir analiz. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(21), 135-150. https://doi.org/10.18092/ulikidince.391777

Phillips, P., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regressions. *Biometrica, 75*, 335-346.

Sayın, F. (2011). Türkiye'de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *13*(4), 33-53.

Serel, H. & Özdemir, B.S. (2017). Türkiye'de kadın istihdamı ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 15*(3), 134-150. https://doi.org/10.11611/yead.310569

Sevinç, H., Bozkurt, E., & Sevinç, D. E. (2016). Ekonomik Büyümede kadın istihdamının rolü? Yakınsama temelli kanıtlar. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *17*(1), 57-69.

Taş, S., Afşar, B. & Kara, E. (2020). Türkiye'de kadın işgücünün görünümü ve büyümeye etkisi (2008-2018). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 23*(2), 590-602.

Toda, H., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *J. Econom, 66*(1), 225–250.

Tunçsiper, B., & Sayın, F. (2019). Türkiye'de genç kadın ve erkek istihdamının ekonomik büyümeye etkisi. ICHES Uluslararası İnsani Bilimler Ve Eğitim Bilimleri Kongresi (8-10 Kasım 2019/İzmir/Türkiye).

Türlüoğlu, E. (2018). Kadın istihdam ve büyüme ilişkisi: VAR modeli analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5*(9), 59-68.

Zeren, F., & Kılınç Savrul, B. (2018). Kadınların İşgücüne katılım oranı, ekonomik büyüme, işsizlik oranı ve kentleşme oranı arasındaki saklı koentegrasyon ilişkisinin araştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 15*(30), 87-103.

KAYNAKLAR

Ahnert, T., Hoffmann, P., Leonello, A., & Porcellacchia, D. (2023). *Central bank digital currency and financial stability*: Centre for Economic Policy Research.

Başkaya, Y. S., & Hardy, B. (2023). lending: evidence from 1999 Turkish earthquake.

Bidder, R., Jackson, T. P., & Rottner, M. (2024). *CBDC and banks: Disintermediating fast and slow*: Deutsche Bundesbank Discussion Paper.

Bindseil, U. (2020). Tiered CBDC and the financial system. *Available at SSRN 3513422*.

Bindseil, U., & Senner, R. (2024). Macroeconomic modelling of CBDC: a critical review.

Brühl, V. (2024). *The digital euro: Implications for the European banking sector*. Retrieved from

BSR. (2025). Central Banks Embrace Digital Currencies. Retrieved from https://www.bsr.org/en/emerging-issues/central-banks-embrace-digital-currencies

Demir, O., & Odabaşı, H. (2022). Merkez Bankası Dijital Para Sisteminin Avantaj Ve Dezavantajları Neler Olabilir? *Erciyes üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi Dergisi*(61), 199-222.

Diamond, D. W., & Dybvig, P. H. (1983). Bank runs, deposit insurance, and liquidity. *Journal of political economy, 91*(3), 401-419.

Gezer, T. (2023). Vergilendirmede Blok Zincir Teknolojisinin Avantaj Ve Dezavantajları. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*(41), 199-212.

Helge Sigurd Næss-Schmidt, C. Z., Rodrigo Cipriano. (2023). Effects Of A Digital Euro On Financial Stability And Consumer Welfare Retrieved from https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2023/12/Effects-of-a-Digital-Euro-on-Financial-Stability-and-Consumer-Welfare_CE-Report_December2023.pdf

Mankiw, N. G., Weinzierl, M., & Yagan, D. (2009). Optimal taxation in theory and practice. *Journal of Economic Perspectives, 23*(4), 147-174.

Ofir, M., & Elmakiess, T. (2025). Bank Runs in the Digital Era: Technology, Psychology and Regulation. *Psychology and Regulation (March 23, 2025)*.

Reslow, A., Soderberg, G., & Tsuda, N. (2024). *Cross-border payments with retail central bank digital currencies*: International Monetary Fund.

Söderberg, G. (2019). The e-krona–Now and for the future. *Sveriges Riksbank Economic Commentaries*, 1-9.

Zhang, J. (2025). Impact of Digital Yuan (e-CNY) Promotion on Traditional Banking: Challenges and Response Strategies. *Law and Economy, 4*(1), 24-37.

KAYNAKÇA

Acet, H., Güvenek, B., & Soydal, H. (2006), "Güvenirlik İhtiyacı ve Devletin Regülasyonu", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9, 501-520.

Aktan, C. C. (2003), Kamusal Regülasyon Kavramı ve Türleri, http://www.sobiadacademy.net/sobem/e-ekonomi/regulasyon/kavram.htm

Ardıyok, Ş. (2002), Doğal Tekeller ve Düzenleyici Kurumlar: Türkiye için Düzenleyici Kurum Modeli, Rekabet Kurumu, Lisansüstü Tez Serisi, 9.

Atay, E. E., "Fransız İdare Hukukunda Bağımsız İdari Otoriteler (BİO'lar): Rekabet Konseyi", Perşembe Konferansları, S.6, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara Mart 2000 (2000a)

Atiyas, İ., Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu, Ankara, 15-16 Mart 2001

Azrak, Ü. (2001) *Bağımsız idari otoriteler: Rekabet Kurumu*. Ankara.

Bailey, S. J (1995). Public Sector Economics. London: Macmillan Press Ltd., https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Bailey,+S.+J+(1995).+Public+Sector+Economics.+London:+Macmillan+Press+Ltd.&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart (Erişim Tarihi: 17.02.2025).

Baran, Ş. (2021). *Teknoloji yönelimi ve rekabet gücü arasındaki ilişkide inovasyon performansının aracı rolü: İhracatçı firmalar üzerinde bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı.

Burhan, N. (1981). "Kapitalist sistemde devletin ekonomiye müdahalesi üzerine açıklamalar". Bursa Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 1-19.

Chang, H-J. (1997), "The Economics and Politics of Regulation", Cambridge Jounal of Economics,21,703-728.

Cockburn, J., Siggel, E., Coulibaly, M., & Vézina, S. (1999) January Canadian Journal of Development Studies/Revue canadienne d études du développement 20(3):491-519 DOI:10.1080/02255189.1999.9669852

Çetin, T. (2007) ; " Türkiye'de Düzenleyici Sürecin Politik İktisadı" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Çetin, T. (2009); "Regülasyonun Etkinlik Analizi ve Regülasyon Türleri", Çimento İşveren Dergisi, 22-38.

Çukuryurt, Y., & Uzunöz, M. (2020). Regarding of competition and regulation. *Journal of Research in Economics, 4*(2), 91-112. https://doi.org/10.35333/JORE.2020.233

Durmaz, A. F., Karaman, D., Sasani, S., Deringöl, S., & Güngör, H. E. (2022). Türkiye'de rekabet hukuku ve Rekabet Kurumunun tarihi. *Ankara Barosu Dergisi, 2022*(3).

Emek, U. (2001)." Altyapı Hizmetlerinde Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, 184, 42-53.

Eser D.B., Memişoğlu A.G.D., & Özdamar, G. (2011). Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-liberal Devlete Geçiş: Devletin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16(2), 201-217.

Gönen, K. (2003). Bağımsız İdari Otorite Olarak Rekabet Kurumu. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2).

Guasch, J.L. ve Robert, W. H. (1999), " The Costs and Benefits of Regulation: Implications for Devoloping Countries", The World Bank Research Observer, Vol. 14, No. 1, https://ideas.repec.org/a/oup/wbrobs/v14y1999i1p137-58.html (Erişim Tarihi 16.03.2025).

Haveman, R. H. (1970). The Economcs of the Public sector. Newyork: John Wiley and Sons. Inc.

Immenga, U. (2004). Competition policy and economic development. *Washington University Global Studies Law Review*, *3*(2), 441-451.

İçöz, Ö. (2003). Telekomünikasyon Sektöründe Regülasyon ve Rekabet, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara, 15-16 Mart 2001.

Knıght, P. (2001). Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu, Ankara, 15-16 Mart 2001.

Kök, R. , Çoban, O. (2002). Kitlere İlişkin Bir Regülasyon Modelinin Gerekliliği ve Kaynak Kullanım Etkinliği Üzerine: Nevşehir Tekel Fabrikası Örneği.

Müftüoğlu, M.T. (2001), Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu, Ankara.

OECD. (2024). OECD Roundtables on Competition Policy Papers, No. 316 OECD. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-roundtables-on-competition-policy-papers_20758677.html (Erişim Tarihi: 15 Mart 2025)

Özkıvrak, Ö. (2019). PİYASA BAŞARISIZLIĞINA DAYALI DEVLET MÜDAHALESİNE İKİ FARKLI YAKLAŞIM: REFAH TEORİSİ VE KAMU TERCİHİ TEORİSİ. Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 7(2), 39-54.Öztürk, N. (2023), Kamu Mali Yönetimi Mali Kurumlar, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Paşaoğlu, Ö. (2003). Doğal Tekellerde Regülasyon ve rekabet, Bir Örnek: İngiliz Elektrik Sektörünün Yeniden Yapılandırılması, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri, Ankara.

Rekabet Kurumu (2024, 16 Mayıs). *GOOGLE'a yükümlülükleri yerine getirmediği için günlük para cezası uygulanmasına karar verildi*. https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/google-a-yukumlulukleri-yerine-getirmedi-a5312ccb8813ef1193c90050568585c9

Rekabet Kurumu (2024, 18 Mart). *Etki analizi raporu 2023-2024 yayımlandı*. https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/etki-analizi-raporu-2023-2024-yayimlandi-65a68fb15afaef1193e30050568585c9 (Erişim tarihi: 18 Mart 2025)

Rekabet Kurumu *Faaliyet raporları*. https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Kurumsal/faaliyet-raporlari (Erişim tarihi: 18 Mart 2025)

Roderburg, E. (2003). Global Forum on Governance, Regulatory Issues and The Doha Devolopment Agenda OECD, Paris, 2003, https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/2505782.pdf (Erişim Tarihi 17.02.2025).

Rosen, H.S (1985). Public Finance. Richard D. Irwin Inc.

Sarısoy, S. (2010). "Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar", Maliye Dergisi, 159, 278-298.

Seyidoğlu, H. (2001). Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulama, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Taymaz, E. (2001). Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu, Ankara, 15-16 Mart 2001.

Ticaret Bakanlığı (2020) Ticaret Bakanlığı 81 İlde Fahiş Fiyat Denetimleri https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakanligindan-81-ilde-fahis-fiyat-denetimleri (Erişim Tarihi 19.03.2025)

TÜİK Kurumsal (2024) https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Consumer-Price-Index-October-2024-53619 (Erişim Tarihi 18.03.2025)

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2025) https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi 18.03.2025).

Türkay, O. (2002). Mikro iktisat Teorisi, İmaj Yayıncılık, Ankara.

Ulusoy, A.(2001) Rekabet Kurumu Regülasyon ve Rekabet Sempozyumu Ankara, 15-16 Mart

Uruş, A.F. (2023). Devletin Düzenleme Fonksiyonu ve Regülasyon Ekonomisi, Ekin Basım Yayıncılık, Ankara.

Ülgen, H.,S. K. Mirze (2013). İşletmelerde Stratejik Yönetim, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş

Whiston, M.D. (2006). Lectures on Antitrust Economics, MIT Press, Cambridge.

İKTİSADIN SOSYAL DOKUSU: BİR REHBER

Doç. Dr. Yağmur SAĞLAM, Sinop Üniversitesi,
yagmur.saglam@sinop.edu.tr

Doç. Dr. Özge ÖNKAN, Sinop Üniversitesi,
ozge.onkan@sinop.edu.tr

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-25-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1: İKTİSAT SOSYOLOJİSİ: KÖKENLER VE KURUCU DÜŞÜNÜRLER 1

BÖLÜM 2: İKTİSAT SOSYOLOJİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ 11

BÖLÜM 3: ORTODOKS VE HETERODOKS YAKLAŞIMLARIN SOSYOLOJİK ELEŞTİRİSİ 27

BÖLÜM 4: AVRUPA VE AMERİKAN GELENEKLERİ - İKTİSAT SOSYOLOJİSİNDE İKİ FARKLI YOL 33

BÖLÜM 5: MODERN VE POSTMODERN TOPLUMLARDA EKONOMİK DAVRANIŞLAR 43

BÖLÜM 6: EKONOMİK DAVRANIŞLARIN KÜLTÜREL KODLARI: TÜKETİM VE VERGİ ALGISI 56

BÖLÜM 7: GÜNLÜK YAŞAMDAN ÖRNEKLERLE İKTİSAT SOSYOLOJİSİ VE DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIM 63

BÖLÜM 8: TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE EKONOMİK DAVRANIŞLAR 67

BÖLÜM 9: ÜCRETLİ ÇALIŞMA, ENDÜSTRİLEŞME VE POST-ENDÜSTRİYEL DÖNÜŞÜMÜN ANALİZİ 79

BÖLÜM 10: İKTİSAT SOSYOLOJİSİNİN GÜNCEL TARTIŞMALARI 86

SONSÖZ 92

KAYNAKÇA 97

KAYNAKÇA

Akdoğan, A. (2009). Kamu Maliyes*i* (13 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Akgül Yılmaz, G. (2020). Kamu Maliyesi (Teori ve Türkiye Uygulaması). İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Arıkan, Z., & Önkan, Ö. (2020). Mali Anestezi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*(381), s. 9-18.

Arıkan, Z., & Önkan, Ö. (2021). Vergi İsyanları. *11th ECLSS Conferences on Language and Social Sciences*, (s. 544-554). Kosova.

Ay, H. (2021). Kamu Maliyesi. İzmir: Enki Matbaacılık.

Beckert, J. (2009). The social order of markets. Theory and Society, 38(3), 245–269.

Bezemer, D. (2009). No one saw this coming. Cambridge Journal of Economics, 33(4), 701–722.

Blaug, M. (1997). Economic theory in retrospect (5th ed.). Cambridge University Press.

Bourdieu, P. (2005). The social structures of the economy. Polity Press.

Brown, W. (2015). Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution. Zone Books.

Coase, R. H. (1937). The nature of the firm. Economica, 4(16), 386–405.

Colander, D., Holt, R., & Rosser, B. (2004). The changing face of mainstream economics. University of Michigan Press.

Commons, J. R. (1934). Institutional economics. Macmillan.

Davidson, P. (1991). Is probability theory relevant for uncertainty? Journal of Economic Perspectives, 5(1), 129–143.

Demir, S., & Akyol, S. (2024). Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Akdeniz Üniversitesi Örneği. Maliye Çalışmaları Dergisi - Journal of Public Finance Studies(72), s. 1-20.

Durkheim, É. (1893/2013). Toplumsal işbölümü (Türkçe baskı).

Durkheim, É. (1895). The rules of sociological method.

Durkheim, É. (1897). Suicide.

Earle, J., Moran, C., & Ward-Perkins, Z. (2016). The econocracy. Manchester University Press.

Erkin, G. (2006). Vergi Kültürü ve Ahlâkı Kavramına Sosyolojik Bir Bakış. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Sempozyumu*, (s. 111-125).

Fine, B. (2010). Theories of social capital. Pluto Press.

Giddens, A., Sutton, P., & Warde, A. (2017). Sociology (8th ed.). Polity Press.

Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. American Journal of Sociology, 91(3), 481–510.

Harvey, D. (2005). A brief history of neoliberalism. Oxford University Press.

Hodgson, G. M. (2004). The evolution of institutional economics. Routledge.

Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. Farrar, Straus and Giroux.

Lazear, E. P. (2000). Economic imperialism. Quarterly Journal of Economics, 115(1), 99–146.

Lee, F. S. (2009). A history of heterodox economics. Routledge.

Muter, N., Çelebi, A., & Sakınç, S. (2006). Kamu Maliyesi. Manisa: Emek Matbaası.

North, D. C. (1990). Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge University Press.

Öner, E. (2018). *Kamu Maliyesi* (3 b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Parsons, T. (1951). The social system. Free Press.

Parsons, T., & Smelser, N. (1956). Economy and society. Free Press.

Pehlivan, O. (2020). *Kamu Maliyesi.* Trabzon: Celepler Yayın ve Dağıtım.

Persky, J. (1995). The ethology of Homo economicus. Journal of Economic Perspectives, 9(2), 221–231.

Polanyi, K. (1944/2001). The great transformation. Beacon Press.

Portes, A., & Haller, W. (2005). The informal economy. In Handbook of Economic Sociology (2nd ed.). Princeton University Press.

Raworth, K. (2017). Doughnut economics. Random House.

Ritzer, G. (2011). Sociological theory (8th ed.). McGraw-Hill.

Simon, H. A. (1957). Models of man. Wiley.

Stiglitz, J. E. (2010). Freefall. Norton.

Swedberg, R. (2003). Principles of economic sociology. Princeton University Press.

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). Kültür. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur.html, Erişim Tarihi: 15.11.2025

Türk, İ. (1999). Kamu Maliyesi. Ankara: Turhan Kitabevi.

Üyümez, M. (2009). Vergilemede Mali Sosyoloji Yaklaşımının Önemi. Vergi Raporu (119), s. 51-57.

Veblen, T. (1898). Why is economics not an evolutionary science? Quarterly Journal of Economics, 12(4), 373–397.

Veblen, T. (1899/2007). The theory of the leisure class. Oxford University Press.

Weber, M. (1905/2001). The Protestant ethic and the spirit of capitalism. Routledge.

Weber, M. (1922). Economy and society. University of California Press.

Williamson, O. E. (1975). Markets and hierarchies. Free Press.Williamson, O. E. (1985). The economic institutions of capitalism. Free Press.

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA İLETİŞİM: DİJİTAL TOPLUMUN YENİ DİLİ

Editör

Öğr.Gör. Mustafa Çağrı DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Halit ÇELİK

Aralık - 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-53-4

Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

İletişim Biliminin Yapay Zekâ Eksenli Dönüşümü 3

İKİNCİ BÖLÜM

Yapay Zekâ Çağında İletişim Kuramları 28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyolojik Açıdan Yapay Zekâ: İletişim, Etkileşim, Dönüşüm 73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eğitimde İletişim ve Yapay Zekâ 122

BEŞİNCİ BÖLÜM

Medya İletişimi ve Yapay Zekâ 161

ALTINCI BÖLÜM

Kültürel İletişim ve Yapay Zekâ 180

YEDİNCİ BÖLÜM

Sanat ve Estetik İletişimde Yapay Zekâ..... 213

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Yapay Zeka ve Kurumsal Stratejik İletişim Boyutu 254

DOKUZUNCU BÖLÜM

Sosyal Medya ve İletişim Platformlarında Yapay Zekâ ve Deepfake Kullanımı Üzerine Hukuki Bir Değerlendirme 283

ONUNCU BÖLÜM

Kitle İletişim Araçları, Yapay Zekâ ve Reklamcılık..... 305

KAYNAKÇA

Beer, D. (2017). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society, 20*(1), 1–13. https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1216147

Carey, J. W. (2009). *Communication as culture: Essays on media and society* (Rev. ed.). Routledge.

Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Blackwell.

Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.

Eisenstein, E. L. (1980). *The printing press as an agent of change*. Cambridge University Press.

Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.

Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press. (Original work published 1962)

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2019). Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence. *Business Horizons, 62*(1), 15–25. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004

Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal influence: The part played by people in the flow of mass communications*. Free Press.

Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.), *The communication of ideas* (pp. 37–51). Harper & Brothers.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.

McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory* (6th ed.). Sage.

Ong, W. J. (1982). *Orality and literacy: The technologizing of the word*. Methuen.

Ritzer, G., & Jurgenson, N. (2010). Production, consumption, prosumption: The nature of capitalism in the age of the digital "prosumer." *Journal of Consumer Culture, 10*(1), 13–36. https://doi.org/10.1177/1469540509354673

Shannon, C. E. (1948). A mathematical theory of communication. *Bell System Technical Journal, 27*(3), 379–423. https://doi.org/10.1002/j.1538-7305.1948.tb01338.x

Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of communication*. University of Illinois Press.

Şahal Çelik, D., Güreşçi, G. & Oğuz, A. (2025). The future of globalization and migration: The case of the

European Union. Journal of Society, Economics and Management. 6(2): 376-386.

Toffler, A. (1980). *The third wave*. William Morrow.

Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind, 59*(236), 433–460. https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433

Van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University Press.

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.

KAYNAKÇA:

Klinger, U., & Svensson, J. (2018). The end of media logics? On algorithms and agency. *New Media & Society*, 20(12), 4653–4670.

Shannon, C.E. (1948) A Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*, 27, 379–423.

Lasswell H. D. (1948) The structure and function of communication in society. *The communication of ideas*, 37(1), 136-139.

Napoli, P. M. (2014). Automated media: An institutional theory perspective on algorithmic media production and consumption. *Communication Theory*, 24(3), 340–360.

Guzman, A. L., & Lewis, S. C. (2020). Artificial intelligence and communication: A Human–Machine Communication research agenda. *New Media & Society*, 22(1), 70–86.

Hancock, J. T., Naaman, M., & Levy, K. (2020). AI-mediated communication: Definition, research agenda, and ethical considerations. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(1), 89–100.

Jung, J., & Kim, J.-N. (2025). Rethinking media users in the age of AI and algorithmic mediation. *Media and Communication*, Volume 13, Article 10915.

Voinea D. V. (2025). Reconceptualizing Gatekeeping in the Age of Artificial Intelligence: A Theoretical Exploration of Artificial Intelligence-Driven News

Curation and Automated Journalism. *Journalism and Media*, 6(2), 68.

Jiang, T., Sun, Z., Fu, S., Lv Y. (2024). Human-AI interaction research agenda: A user-centered perspective. *Data and Information Management*, Volume 8, Issue 4, 100078.

Etzrodt, K., Gentzel, P., Utz, S. et al. (2020). Human-machine-communication: introduction to the special issue. *Publizistik*, 67, 439–448.

Guzman, A. L. (2020). Ontological boundaries between humans and computers and the implications for human–machine communication. *Human–Machine Communication*, 1, 37–54.

Liang, Q., & Banks, J. (2025). On the Same Page: Dimensions of Perceived Shared Understanding in Human-AI Interaction. 10.48550/arXiv.2505.20068.

Kim, M. et al. (2025). Therapeutic Potential of Social Chatbots in Alleviating Loneliness and Social Anxiety. *Journal of Medical Internet Research*, 27, e65589.

Frijns, H.A., Schürer, O. & Koeszegi, S.T. (2023) Communication Models in Human–Robot Interaction: An Asymmetric MODel of ALterity in Human–Robot Interaction (AMODAL-HRI). *Int J of Soc Robotics*, 15, 473–500.

Klüber, K., Onnasch, L. (2025) Beyond the monotonic: Enhancing human-robot interaction through

affective communication, *Computers in Human Behavior: Artificial Humans*, Volume 3, 100131.

Guzman, A. L. (2018). Imagining the communication possibilities of artificial intelligence: A new framework for understanding human–machine communication. *Communication Theory*, 28(4), 1–21.

Bender, E. M., & Koller, A. (2020). Climbing towards NLU: On meaning, form, and understanding in the age of data. *Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, 5185–5198.

Cowan, B. R., Pantidi, N., Coyle, D., Morrissey, K., Clarke, P., Al-Shehri, S., Earley, D., & Bandeira, N. (2017). What can I help you with? Infrequent users' experiences of intelligent personal assistants. *Proceedings of the ACM Conference on Human–Computer Interaction (CHI '17),* 1–13.

Purington, A., Taft, J. G., Ahn, J., Taylor, A. S., & Mynatt, E. D. (2017). "Alexa is my new BFF": Social roles, user perceptions, and meaning-making in conversational agent interactions. *Proceedings of the ACM CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 2853–2864.

Toh, A., & Suh, A. (2022). The impact of AI conversational agents on social norms, communication practices, and relational expectations in digital environments. *Computers in Human Behavior*, 134, 107331.

Piantadosi, S. T., & Hill, F. (2022). Meaning without reference in large language models. arXiv:2208.02957

Smith, G. et al. (2024). Standard Language Ideology in AI-Generated Language. ACM/IMS Journal of *Data Science*, 37(4), Article 111.

Bareis, J., & Katzenbach, C. (2021). Talking AI into Being: The Narratives and Imaginaries of National AI Strategies and Their Performative Politics. *Science, Technology, & Human Values*, 47(5), 855–881.

Sánchez-Vera, F. (2025). Critical Algorithmic Mediation: Rethinking Cultural Transmission and Education in the Age of Artificial Intelligence. *Societies*, 15(7), 198.

Gahrn-Andersen, R., (2025). Human languaging and large language models. *AI & Society*, https://doi.org/10.1007/s00146-025-02599-x

KAYNAKÇA

Altun, F. (2017). *Modernleşme Kuramı: Bir Eleştirel Giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Arslan, H. (2007). *Epistemik Cemaat: Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi* (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Avcı, E. (2021). *Yapay Zekâ'nın Azizliği*. İstanbul: Sokak Kitapları Yayınları.

Avcı, E. (2024). *Üretken Yapay Zekâ ve Prompt Mühendisliği*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Aydın, E. (2023). Sapiens'in Yazarı Yuval Noah Harari: "İnsanlığın Yapay Zekâdan Sağ Çıkıp Çıkamayacağını Bilmiyorum". https://kayiprihtim.com/haber/yuval-noah-harari-yapay-Zekâ-endisesi/. E.t. 9 Aralık 2025.

Aydın, İ. H. ve Değirmenci, C. H. (2018). *Yapay Zekâ*. İstanbul: Girdap Yayınevi.

Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu* (Çev. H. Deliçaylı ve F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2005). *Anahtar Sözcükler* (Çev. O. Adanır ve L. Yıldırım). İstanbul: Paragraf Yayınevi.

Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon* (Çev. O. Adanır). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2017). *Foucault'yu Unutmak* (Çev. O. Adanır) (2. Baskı). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Bentley, P. J. (2022). *Yapay Zekâ ve Robotik* (Çev. E. C. Ercan). İstanbul: Kitap.NL.

Bıçakçı, S. (2025) *Yapay Zekâ Çağı - İş Dünyasının Kaçınılmaz Dönüşümü*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Bostrom, N. (2025). *İnsanlığın Geleceği ve Transhümanizm* (Çev. H. İ. Medet). İstanbul: İnsan Yayınları.

Castells, M. (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi / Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür* (3 Cilt) (Çev. E. Kılıç). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2021). *İnternet Galaksisi* (Çev. T. A. Hasdemir). Ankara: Phoenix Yayınevi.

ChatGPT gibi yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesine ara verilsin (2023, 29 Mart). https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/chatgpt-gibi-yapay-Zekâ-sistemlerinin-gelistirilmesine-ara-verilsin-haberi-689865, E.t. 9 Aralık 2025.

ChatGPT kullananlarda beyin aktivitesi azalıyor (2025, 19 Haziran). https://www.ntv.com.tr/teknoloji/chatgpt-kullananlarda-beyin-aktivitesi-azaliyor,_tObSVCQTUaLumPnNoJvsA, E.t. 9 Aralık 2025.

Collins, R. ve Makowsky, M. (2014). *Toplumun Keşfi* (Çev. N. Oktik). Ankara Nobel Yayınları.

Dağ, A. (2020). *Transhümanizm*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Dellaloğlu, B. F. (1998). *"Toplumsal"ın Yeniden Yapılanması-Habermas Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Demirkol, Z. (2021). *Herkes İçin Yapay Zekâ*. İstanbul: Genç Destek Yayınevi.

Dyer-Witheford, N., Kjosen, A. M. ve Steinhoff, J. (2022). *Yapay Zekâ ve Kapitalizmin Geleceği: İnsandışı Bir Güç* (Çev. B. Cezar). İstanbul: İletişim Yayınları.

Eco, U. (2001). *Açık Yapıt* (Çev. P. Savaş). İstanbul: Can Yayınları.

Eco, U. (2003). *Yorum ve Aşırı Yorum* (Çev. K. Atakay) (3. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.

Ellul, J. (1998). *Sözün Düşüşü* (Çev. H. Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Foucault, M. (1993). *Bu Bir Pipo Değildir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi* (Çev. V. Urhan). İstanbul: Birey Yayıncılık.

Habermas, J. (1998). *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine* (Çev. M. Tüzel). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Habermas, J. (2000). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar) (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Habermas, J. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı* (Çev. M. Tüzel). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Hardt, M. ve Negri, A. (2001). *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hardt, M. ve Negri, A. (2011). *Çokluk - İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. (2. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hardt, M. ve Negri, A. (2011). *Ortak Zenginlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kızılçelik, S. (1994). *Sosyoloji Teorileri 1-2* (2.Baskı). Konya: Emre Yayınları.

Kurzweil, R. (2025). *İnsanlık 5.0* (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Alfa Yayınları.

Larson, E. J. (2022). *Yapay Zekâ Miti* (Çev. K. Y. Us). Ankara: Fol Kitap.

Lee, K. ve Qiufan, C. (2023). *Yapay Zekâ 2041: Geleceğimiz İçin On Vizyon* (Çev. İ. B. Özçelik). İstanbul: Optimist Yayınları.

Macionis, J. J. (2013). *Sosyoloji* (Çev. V. Akan) (13. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Marr, B. ve Ward, M. (2021). Yapa*y Zekâ İş Başında: Dünyanın En Başarılı 50 Şirketi Yapay Zekâyı Nasıl Kullandı?* (Çev. B. Gündüz). İstanbul: MediaCat Yayınları.

Miandji, A. (2024). *Yapay Zekâ Kitabı*. Ankara: Bilgi Yayınları.

Miller, M. (2024). *Eğitimciler İçin Yapay Zekâ* (Çev. E. S. Güzelergene ve F. Nayır). Ankara: Anı Yayınları.

Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Yayın Odası Yayınları.

Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji* (Çev. A. Arslan) (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Nietzsche, F. (1990). *Ahlakın Soykütüğü Üstüne: Bir Kavga Yazsı* (Çev. A. İnam). İstanbul: Ara Yayınları.

Nilsson, N. J. (2018). *Yapay Zekâ: Geçmişi ve Geleceği* (M. Doğan). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Nisbet, R. (2016). *Sosyolojik Düşünce Geleneği* (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Reese, B. (2020). *Yapay Zekâ Çağı - Dördüncü Çağ: Akıllı Robotlar, Bilinçli Bilgisayarlar ve İnsanlığın Geleceği* (Çev. M. Doğan). İstanbul: Say Yayınları.

Rouhiainen, L. (2020). Y*apay Zekâ: Geleceğimizle İlgili Bugün Bilmemiz Gereken 101 Şey* (Çev. T. D. Odabaşı). İstanbul: Pegasus Yayınları.

Sennet, R. (2002). *Kamusal İnsanın Çöküşü* (Çev. Y. Kaplan) (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Spinoza (2012). *Ethica: Geometrik Yöntemle Kanıtlanmış ve Beş Bölüme Ayrılmış Ahlak* (Çev. Ç. Dürüşken). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Tegmark, M. (2019). *Yaşam 3.0: Yapay Zekâ Çağında İnsan*. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Teknoloji sektöründen çağrı: Yapay Zekâ araştırmalarına, güvenlik önlemleri alınana dek ara verilsin (2023, 29 Mart). https://www.bbc.com/turkce/articles/ck5eerj8d610, E.t. 9 Aralık 2025).

Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım (Der. P. Rabinow ve W. Sullivan) (Çev. T. Parla) (1990). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Walsh, T. (2020). *2062 Yapay Zekâ Dünyası* (Çev. Z. Dirhan). İstanbul: Say Yayınları.

Yaka, B. (2025a). *Herkes İçin Yapay Zekâ*. İstanbul: Sokak Kitapları Yayınları.

Yaka, B. (2025b). *Yapay Zekâ İle Para Kazanma Sanatı*. İstanbul: Sokak Kitapları Yayınları.

Yapay Zekâ ve Gelecek (Kolektif) (Ed. G. Telli) (2019). İstanbul: Doğu Kitabevi.

Yapay Zekâ: Güncel Yaklaşımlar ve Uygulamalar (Kolektif) (Ed. N. Ö. İyigün ve M. K. Yılmaz) (2021). İstanbul: Beta Kitap.

Yıldırım, E. (2017). *Bilginin Sosyolojisi*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

Yılmaz, A. (2024). *Yapay Zekâ Eğitim Kitabı*. İstanbul: Kodlab Yayınevi.

KAYNAKÇA

Ainsworth, S. (2006). DeFT: A conceptual framework for considering learning with multiple representations. *Learning and Instruction, 16*(3), 183–198.

Anderson, J. R., Corbett, A. T., Koedinger, K. R., & Pelletier, R. (1995). Cognitive tutors: Lessons learned. *The Journal of the Learning Sciences, 4*(2), 167–207.

Arslan, S., & Şimşek, Ö. (2022). Yapay zekâ destekli öğrenme ortamlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 12*(1), 1–20.

Aydın, M. (2020). Dijital çağda öğretmen–öğrenci etkileşiminin dönüşümü: Nitel bir inceleme. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 10*(2), 125–148.

Bennett, W. L., & Manheim, J. B. (2006). The one-step flow of communication. *Annals of the American Academy of Political and Social Science, 608*(1), 213–232.

CASEL. (2020). *SEL framework: What is SEL?* Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

D'Mello, S., & Graesser, A. C. (2015). Feeling, thinking, and computing with affect-aware learning technologies. *International Journal of Artificial Intelligence in Education, 25*(2), 147–194.

European Commission. (2020). *White paper on artificial intelligence: A European approach to excellence and trust*. EU Publications.

European Parliament & Council. (2016). *Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data* (General Data Protection Regulation). Official Journal of the European Union, L 119, 1–88.

Elias, M. J., Zins, J. E., Weissberg, R. P., & Greenberg, M. T. (1997). *Promoting social and emotional learning*. ASCD.

Fitzpatrick, K. K., Darcy, A., & Vierhile, M. (2017). Delivering cognitive behavior therapy using a conversational agent. *JMIR Mental Health, 4*(2), 19.

Floridi, L., & Cowls, J. (2019). A unified framework of five principles for AI in society. *Harvard Data Science Review, 1*(1).

Graesser, A. C., Hu, X., Sottilare, R., & Brawner, K. (2022). Intelligent tutoring systems and affective learning. In *Handbook of Artificial Intelligence in Education*. Springer.

Greenhow, C., Robelia, B., & Hughes, J. E. (2009). Learning, teaching, and scholarship in a digital age. *Educational Researcher, 38*(4), 246–259.

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial intelligence in education: Promises and*

implications for teaching and learning. Center for Curriculum Redesign.

Hrastinski, S. (2008). Asynchronous and synchronous e-learning. *Educause Quarterly, 31*(4), 51–55.

Jenkins, H. (2009). *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. MIT Press.

Jewitt, C. (2013). Multimodal literacy and communication. In *Routledge Handbook of Literacy Studies* (pp. 85–96). Routledge.

Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal influence: The part played by people in the flow of mass communication*. Free Press.

Knox, J. (2020). Artificial intelligence and education in China. *Learning, Media and Technology, 45*(1), 1–16.

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education*. Pearson.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017–1054.

Moore, M. (1989). Editorial: Three types of interaction. *American Journal of Distance Education, 3*(2), 1–6.

Pane, J. F., Steiner, E. D., Baird, M. D., & Hamilton, L. S. (2017). *Informing progress: Insights on*

personalized learning implementation and effects. RAND Corporation.

Park, Y. (2019). *Digital intelligence (DQ): A comprehensive framework for the digital age*. DQ Institute.

Picard, R. W. (2003). Affective computing: Challenges. *International Journal of Human-Computer Studies, 59*(1), 55–64.

Puentedura, R. (2014). SAMR: A contextualized introduction. Ruben Puentedura Publishing.

Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of communication*. University of Illinois Press.

Sharma, P., Singh, S., & Kaur, M. (2020). Cybersecurity threats in educational technology. *Journal of Cyber Policy, 5*(2), 187–204.

Shulman, L. S. (1987). *Knowledge and teaching: Foundations of the new reform*. Harvard Educational Review, 57(1), 1–22.

Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2*(1), 3–10.

Siemens, G., & Baker, R. S. (2013). Learning analytics and educational data mining: Towards communication and collaboration. In *Handbook of Learning Analytics* (pp. 1–20). SOLAR.

UNESCO. (2023). *Education and artificial intelligence: Guidance for policy makers*. UNESCO Publishing.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Harvard University Press.

Wiederhold, B. K. (2020). Empathy in the digital age. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 23*(5), 289–290.

Williamson, B., & Eynon, R. (2020). Algorithmic datafication and education. *Learning, Media and Technology, 45*(1), 1–17.

Yılmaz, R. M., & Batdı, V. (2021). Eğitimde yapay zekâ uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri: Meta-sentez çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 27*(3), 595–622.

Özdemir, S., & Bindak, R. (2022). Öğretmen adaylarının dijital zekâ düzeyleri ile dijital okuryazarlık becerileri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim, 47*(211), 67–89.

KAYNAKÇA

Baloğlu, E., & Ulaş, T. (2023). Yeni iletişim teknolojileriyle haber üretiminin değişen yapısı: Dijitalleşme ve robot gazetecilik. In E. Şentürk Kara & O. Kocabaş (Eds.), *Haber kuramları ve haberin dönüşümü* (pp. 75–94). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Barakina, E. Y., Popova, A. V., Gorokhova, S. S., & Voskovskaya, A. S. (2021). Digital technologies and artificial intelligence technologies in education. *European Journal of Contemporary Education*, 10(2), 285–296.

Baron, N. S. (2008). *Always on: Language in an online and mobile world*. Oxford University Press.

Bradshaw, P. (2011). The inverted pyramid of data journalism. Retrieved October 28, 2025, from https://onlinejournalismblog.com/2011/07/07/the-inverted-pyramid-of-data-journalism/

Castells, M. (2013). *Communication power*. Oxford University Press.

Değirmencioğlu, G. (2016). Dijitalleşme çağında gazeteciliğin geleceği ve inovasyon haberciliği. *TRT Akademi*, 1(2), 590–606.

Dereli, T. (2020). Yapay zekâ ve insanlık. In M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut, & M. Doğrul (Eds.), *Bilişim teknolojileri ve iletişim: Birey ve toplum güvenliği* (pp. 113–130). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi. https://doi.org/10.53478/TUBA.2020.012

Girgin, A. (2003). *Yazılı basında haber ve habercilik etiği* (2nd ed.). İstanbul: İnkılap Yayınları.

Graefe, A. (2016). *Guide to automated journalism*. Columbia Journalism School. Retrieved from https://academiccommons.columbia.edu/ a nd https://towcenter.columbia.edu/

Jebaselvi, C., Evangaline, A., et al. (2023). The impact of social media on the evolution of language and communication trends. *Shanlax International Journal of English*, 12(1), 41–44.

Koç, Y. (2017). Dijital ekoloji ve değişen dünya. *Hece Dergisi*, Dijital/Sayısal Kültür Özel Sayısı, 20(234–235–236), 26–31.

Latar, N. L. (2015). The robot journalist in the age of social physics – The end of human journalism? In G. Einav (Ed.), *The new world of transitioned media*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-09009-2_6

Mohammed, R. M. K., & Tiryaki, S. (2024). Türkiye'de dijital diaspora ve dijital medya. In B. Ayhan & M. Karakuş (Eds.), *Dijital ve iletişim* (pp. 153–177). Konya: Tablet Kitabevi.

Montal, T., & Reich, Z. (2017). I, robot. You, journalist. Who is the author? *Digital Journalism*, 5(7), 829–849. https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1209083

Ong, W. J. (2013). *Sözlü ve yazılı kültür*. İstanbul: Metis.

Oskay, Ü. (1993). *Kitle iletişiminin kültürel işlevleri*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (2011). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayıncılık.

Roberge, J., & Seyfert, S. (2016). What are algorithmic cultures? In R. Seyfert & J. Roberge (Eds.), *Algorithmic cultures: Essays on meaning, performance and new technologies*. London & New York: Routledge.

Tutal, N. (2017). Post-gerçek: Şeytanla imzalanan yeni sözleşme. *Varlık*, 1316, 6–10.

Ulusoy, H., & Kaya İlhan, Ç. (2025). Siyasal iletişimde yapay zekâ etkisi ve deepfake (derin sahte) dezenformasyonu: 2024 ABD başkanlık seçimleri örneği. *TRT Akademi*, 10(23), 42–73. https://doi.org/10.37679/trta.1563828

Willson, M. (2016). Algorithms (and the) everyday. *Information, Communication & Society*, 20(1), 137–150. https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1200645

Yıldırım, A., & Yolcu, E. (2022). Sahte ne kadar derin? Derin sahte (deepfake) kavramının izini YouTube üzerinden sürmek. *Electronic Cumhuriyet Journal of Communication*, 4(1), 65–77.

KAYNAKÇA

Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization*. Cambridge University Press.

Beer, D. (2018). *The data gaze: Capitalism, power and perception*. Sage.

Bender, E. (2019). The role of linguistics in AI. *Computational Linguistics*, 45(3), 1–7.

Bender, E., & Friedman, B. (2018). Data statements for NLP. *Transactions of the ACL*, 6

Binark, M., Demir, E. M., Sezgin, S., & Özsu, G. (2022). *Türkiye'deki Müzik Endüstrisinde Dijital Dönüşüm: Kültürel Üreticiler ve Platformlaşma Araştırma Raporu*. Alternatif Bilişim Derneği.

Boyd, D. (2014). It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. New Haven, CT: Yale University Press. Retrieved from Yale University Press1

Buolamwini, J., & Gebru, T. (2018). Gender shades. *Proceedings of Machine Learning Research*, 81, 1–15.

Caswell, M. (2016). The archive is not an archive. *Reconstruction*, 16(1), 1–25.

Conneau, A. et al. (2020). Unsupervised cross-lingual representation learning. *ACL Proceedings*, 12, 1–20.

Couldry, N., & Mejias, U. (2019). *The costs of connection: How data is colonizing human life*. Stanford University Press.

Couldry, N., & Yu, J. (2018). Deconstructing datafication. *New Media & Society*, 20(12), 4473–4491.

Crawford, K. (2021). *Atlas of AI*. Yale University Press.

Çöltekin, Ç., Doğruöz, A. S., & Çetinoğlu, Ö. (2023). Resources for Turkish natural language processing: A critical survey. Language Resources and Evaluation, 57, 449–488.

Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.

Ertürk, H. A. (2022). *Yeni medya ekseninde ideolojiyi anlamak: Filtre balonları ve yankı odaları*. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(2), 137–159.

Giannachi, G. (2016). *Archive everything: Mapping the everyday*. MIT Press.

Güler, C., & Keskin, İ. (2020). Türkiye'de arşivcilik alanındaki araştırma sorunları: Arşiv Dünyası dergisinde yayınlanan makalelerin içerik analizi. *Bilgi Ve Belge Araştırmaları*, (13), 1-31.

Hesmondhalgh, D. (2013). The Cultural Industries (3. Baskı). Londra: Sage.

Hoskins, A. (2017). *Digital memory studies*. Routledge.

Jenkins, H. (2006). Convergence culture: Where old and new media collide. New York, NY: New York University Press.

Joshi, P. et al. (2020). State of NLP resources across the world's languages. *ACL Workshop on NLP Diversity*, 1–12.

Kaymas, S. (2024). *Talebe bağlı platformlar döneminde kültür ekonomileri, üretici güçler ve üretim ilişkileri diyalektiğini yeni baştan sorgulamak*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 524–539

Ketelaar, E. (2001). Tacit narratives: The meaning of archives. *Archival Science*, 1(2), 131–141.

Kitchin, R. (2014). *The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences*. Sage.

Koçagür, S. C. (2022). *Türkiye'deki dijital yayın platformları ve değişen içerik biçimi*.

Kraidy, M. M. (2005). Hybridity, or the Cultural Logic of Globalization. Philadelphia, PA: Temple University Press.

Miller, D., & Horst, H. (2012). Digital Anthropology. Londra: Berg Publishers.

Noble, S. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. NYU Press.

O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction*. Penguin.

Pariser, E. (2011). The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. New York: Penguin Press.

Pimienta, D., Prado, D., & Blanco, Á. (2018). *Languages in the digital world*. UNESCO.

Sönmez, G. (2025). *Türkiye'de İletişim Alanında Yapay Zekâ Kullanımı Sorunlar Ve Çözümler*. Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(2).

Srnicek, N. (2017). Platform Capitalism. Cambridge: Polity Press.

Terras, M. (2016). Digitization and AI in cultural heritage. *Digital Scholarship in the Humanities*, 31(2), 79–95.

Uysal, Y., & Yılmaz, K. M. (2025). Türkiye'de Kamu Yönetimin Dijital Kültür Üzerine Etkileri. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, *7*(1), 74-102.

Wu, Y., Schuster, M., Chen, Z., Le, Q. V., Norouzi, M., Macherey, W., ... & Dean, J. (2016). Google's neural machine translation system: Bridging the gap between human and machine translation. *arXiv preprint arXiv:1609.08144*.

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism*. PublicAffairs.

KAYNAKÇA

Altun, Y. & L. Mercin (2024). Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımına Bağlı Etik Sorunlara İlişkin Uzman Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Sanat ve İnsan Dergisi. 8, 47-68.*

Arslan C. (2018). Dijital Yeniden Üretim Çağında Sanat Eseri: "Aura" Kavramının Dijital Sanat Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi. *Art-Sanat Dergisi*, 9, 405-413.

Atiker Ş. E. (2024). Güzel Sanatlar Ekseninde Sorumlu Yapay Zekâ:Potansiyel Riskler ve Etik Boyutlar. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 129-137.

Aydoğan, D., Yengin, D. & Bayrak, T. (2022). Sanatın hibrit gerçeklik alanı: 'Metaverse' Yedi. *Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi,* (28), 53-66.

Bayar A. (2020). Çağdaş Görsel Sanatta Yeniden Üretim ve Sınırların Belirsizliğini Benjamin ve Adorno'nun İzinden Sürmek. *Sanat Tarihi Dergisi***,** 29(2), 679-705.

Bozat, A. U. ve Dedelioğlu, C. (2018). Artırılmış Gerçeklik (Ar)- Geleneksel ve Dijitalin Kâğıt Üzerinde Buluşması. *6. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Chat-GPT, (2025). *Sanat Alanında Yapay Zekâ Kullanımın Kısa Tarihçesi*. Erişim Adresi: https://chatgpt.com/ Erişim Tarihi: 04.11.2025

Çeken Ş, K & D. Dinç, N. (2025). Sanatta yeniden üretimde teknolojinin payı. *Lokum Sanat ve Tasarım Dergisi, 3*(2), 304-318.

Eco U. (1962). Açık yapıt. (Çev: Pınar Savaş), Can Yayınları, 2001. s.7. İstanbul

Eşitti s. A. (2024) *Yapay Zekâ Çağında Medya, Kültür ve İletişim Üzerine Güncel Araştırmalar: Yapay Zekâ Çağında Toplumsal İletişim ve Edebiyatın Yeniden Üretimi: Koda Örneği.* Paradigma Akademi Yayınları. Çanakkale.

Dietrich, P. (2021). (Neuro) Aesthetics: Beauty, ugliness, and ethics. 11(5), Special Collection: *Neuroaesthetics*, 619-627. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pchj.478.

Güngör N. (2011). *İletişim Kuram ve Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi. Ankara.

Kozak Y. (2025). Sanatın Sanal Çağı: Dijitalleşme, Kurumsal Adaptasyon ve Pandeminin Etkisi. *İmgelem*, Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayısı, 843-868.

Ayaydın, A., Vural, D., Tuna, S. & Yılmaz, M. (2023). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. A. O, Alakuş & L. Mercin (Ed), Pegem Akademi.

Merriam Webster (2025, 13 Kasım). Authentic. Erişim Adresi: https://www.merriam-webster.com/dictionary/authentic

Sağlamtimur, Z. Ö. (2010). Dijital Sanat. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 10(3), 213-238.

Saygın, E. P. & Fındıklı, S. (2021). Tuvalden tuşa: Sanat pazarındaki dijital dönüşümde NFT'lerin rolü.

Business & Management Studies: A International Journal, 9(4), 1452-1466.

Staunton T. (2016) (2025, 07 Kasım). Marshall Mcluhan, "The Medium Is The Message": Theories Every Careers Adviser Should Know. https://runninginaforest.wordpress.com/2016/02/12/marshall-mcluhan-the-medium-is-the-message-theories-every-careers-adviser-should-know/

Süzen, H. N. ve Bilir, M. (2025). Dijital Sanatın Serüveni ve Sürdürülebilirliği. *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 6(14), 1-17.

TDK (2025, 10 Ekim). Dijital Nedir? Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/

TDK, (2025, 13 Kasım). Otantik Ne Demek? Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/

Tilbe, Ş. T. ve Mercin, L. (2024). Grafik Tasarımda Yapay Zekâ ve Deneysel Uygulamalar. Sanat ve İnsan Dergisi, 2024-8 (2), 269.

Toğrul P. (2025, 07 Kasım). Estetik Nedir? Sanatın Güzel ile Olan İlişkisi. https://pelintogrul.com/estetik-nedir-sanatin-guzel-ile-olan-iliskisi/

Toptaş, R. (2022). Türkiye'de Dijital Sanat, Sanatçıları ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi,* 3(5), 170-186.

Tuna Y. (2012). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci. Editör İzlem Vural. İletişim.1. Baskı. Pegem Akademi. Ankara. 2012, s.2-24.

Turan T. (2024). *Dijital Vicdan: Yapay Zekâ Çağında Etik*. 5. Bölüm. Yaz Yayınları. Afyonkarahisar.

Yılmaz, M., & Özkartal, M. (2024). Dijital Sanatın Yaratıcılığı Teşvik Etmesi ve Dijital Platformların Resim Sanatına Katkısı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 2-11.

Wands, B. (2006). *Dijital Çağın Sanatı*. Çev. Osman Akınhay. İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: Efes Deneyim Müzesi Artırılmış Gerçeklik Sergisi. Erişim Adresi: https://www.arkitera.com/proje/efes-deneyim-muzesi/ Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 2: MüzeVerse Sanal Gerçeklik Sergisi. Erişim Adresi: https://artdogistanbul.com/turkiyenin-ilk-ozel-sanal-gerceklik-muzesi/ Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 3: Bored Ape Yacht Club (BAYC) NFT seti. Erişim Adresi: https://www.donanimhaber.com/nft-nedir-nasil-yapilir--160393 Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 4: Octalysis Group Metaverse evreni. Erişim Adresi: https://www.connect-living.de/ratgeber/was-ist-das-metaverse-definition-alle-infos-fragen-antworten-beispiele-3203244.html Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 5: Sanatçı Ahmet Yakupoğlu Resmî Web Sayfası. Erişim Adresi: https://yakupoglu.dpu.edu.tr/ Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 6: Sanatçı Charles Lutz Resmi Instagram Sayfası. Erişim Adresi: https://www.artfulliving.com.tr/sanat/sanat-dunyasinin-en-etkileyici-12-instagram-hesabi-i-13676 Erişim Tarihi: 03.11.2025

Görsel 7: Midjourney web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://www.midjourney.com/home Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 8: Krea Ai web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://www.krea.ai/ Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 9: Adobe Firefly web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://firefly.adobe.com/?media=image&promoid=XFWLH71Y&mv=other Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 10: AIVA web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://www.aiva.ai/ Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 11: Suno Ai web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://suno.com/home Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 12: Soundverse Ai web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://www.soundverse.ai/?tool=ai-song-generator Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 13: Sudowrite web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://sudowrite.com/ Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 14: NovelAi web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://docs.novelai.net/en Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 15: Wordtune web arayüz ekranı. Erişim Adresi: https://www.wordtune.com/ Erişim Tarihi: 05.11.2025

Görsel 16: Bir Yazarın Ölümü Kitap Kapağı. Erişim Adresi: https://www.nytimes.com/2023/05/01/books/aidan-marchine-death-of-an-author.html Erişim Tarihi: 06.11.2025

Görsel 17: Makine Hatıraları Tablo Görseli. Erişim Adresi: https://refikanadol.com/works/machine-hallucinations-nature-dreams/ Erişim Tarihi: 06.11.2025

İnternet Kaynakçası

Url 1: UA Creative Agency (2025, 05 Kasım). Midjourney ile Görsel Oluşturma Rehberi. Erişim Adresi: https://www.umayajans.com/midjourney-ile-gorsel-olusturma

Url 2: Ai Assistant S. (2025, 05 Kasım). Krea AI Nedir? Yapay Zekâ Destekli Yaratıcı Devrim. Erişim Adresi: https://tr.aiassistantstore.com/bloglar/blog/krea-ai-nedir-yapay-zeka-destekli-yaratici-devrim

Url 3: Adobe Firefly (2025, 05 Kasım). En yeni Adobe Firefly özelliklerini keşfedin. Erişim Adresi: https://www.adobe.com/tr/products/firefly/features.html

Url 4: Devchunk, (2025, 04 November). AIVA: The Cinematic Composer. Retrieved From: https://www.devchunk.com/blog/top-ai-music-composition-tools-2025

Url 5: Eleven Labs (2025, 04 November). Suno AI: Everything You Need To Know. Retrieved From: https://elevenlabs.io/blog/suno-ai

Url 6: Soundverse Ai (2025,05 November). Key Features of Soundverse AI for Music Creation. Retrieved From: https://www.soundverse.ai/blog/article/most-popular-music-genres

Url 7: Kindlepreneur (2025, 05 November). Sudowrite Review: Is It the Best AI Tool for Writers? Retrieved From: https://kindlepreneur.com/sudowrite-review/

Url 8: Abjook (2025, 05 Kasım). NovelAı; Multimedya Oluşturma Özellikli AI Hikâye Anlatım Platformu. Erişim Adresi: https://abjook.com/tr/ai-tools/novelai/

Url 9: ZekiTool (2025, 05 Kasım). Wordtune AI Değerlendirilmesi. Erişim Adresi: https://zekitool.com/product-review/wordtune-ai-degerlendirilmesi/

Url 10: Pushkin (2025, 05 November). About: Death of an Author. Retrieved From: https://www.pushkin.fm/audiobooks/death-of-an-author

Url 11: Oggusto (2025, 05 Kasım). Erişim Adresi: https://www.oggusto.com/sanat/sanatci/refik-anadolun-hayati-ve-eserleri

Url 12: Spawn (2025, 05 Kasım). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/watch?v=sc9OjL6Mjqo&list=RDsc9OjL6Mjqo&start_radio=1

Kaynakça

Al Khazraji, S. H., Saleh, H. H., Khalil, A. I., & Mishkhal, I. (2023). Impact of deepfake technology on social media: Detection, misinformation and societal implications. *The Eurasia Proceedings of Science, Technology, Engineering & Mathematics (EPSTEM)*.

Al- (B.) (2024). The mediating role of organizational culture in the effect of attitudes towards artificial intelligence on innovative work behaviour and intention to leave. *OPUS: Journal of Society Research*.

Alboji, M. (2025). Dijital çağda stratejik kriz yönetimi için yapay zekâ destekli sosyal dinleme. *İstanbul Teknoloji Okulu Dergisi*, 1.

Aljedani, N., Alotaibi, R., & Cherif, A. (2025). Kriz yönetimi için yapay zekâ-sosyal medya entegrasyonu: Veri ve öğrenme yönlerinin sistematik bir incelemesi. *Uygulamalı Bilimler*.

Abiodun, G., & Nwabueze, E. A. (2025). Social media as a tool for crisis communication: A review of strategies and case studies. *SSRN Working Paper*.

Ahac, M. (2025). Consumer interpretations of AI generated marketing: Trust, brand credibility, and ethical challenges.

Canbul Yaroğlu, A. (2024). The effects of artificial intelligence on organizational culture in the perspective of the hermeneutic cycle: The intersection of mental processes. *Systems Research and Behavioral Science*.

Demir, G., & Kılıçgedik, M. (2025). Use of generative AI in news production in Türkiye: 'A threat or an opportunity?'. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*.

Florea, N. V., & Croitoru, G. (2025). The impact of artificial intelligence on communication dynamics and performance in organizational leadership. *Administrative Sciences*.

Gabelaia, I. (2024). The impact of artificial intelligence and social media on relationship marketing for customer satisfaction. *Journal of Marketing Research and Case Studies*.

Haider, R., Raiyan, B., Shaif, M. F. I., Rahman, M., Ohi, M. N. H., & Rahman, K. M. M. (2025). Quantifying the impact: Leveraging AI powered sentiment analysis for strategic digital marketing and enhanced brand reputation management. *International Journal of Science and Research Archive*.

Huang, M.-H., & Rust, R. (2021). A strategic framework for artificial intelligence in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*.

Jin, Y., & Austin, L. (2020). Social media and crisis communication. New York: Routledge.

Kelm, K. (2025). Artificial intelligence in corporate communications: Determinants of acceptance and transformative processes. *Corporate Communications: An International Journal*.

Lukau, E., Schiller, J., & Meissen, U. (2025). Simulation as a tool: Towards next generation crisis management and emergency communication during blackout disasters. *Proceedings of the International ISCRAM Conference*.

Marques, T., & Ferreira, R. (2023). Automated video creation for digital advertising: An AI model evaluation. *Journal of Interactive Marketing*.

Murire, O. T. (2024). Artificial intelligence and its role in shaping organizational work practices and culture. *Administrative Sciences*.

Mutale, W., & El-Gayar, O. (2025). The impact of organizational culture on artificial intelligence (AI) adoption and performance: A qualitative approach. *AMCIS 2025 Proceedings*.

Okatan, K. (2025). The transformative role of artificial intelligence in business communication: Applications, challenges and ethical considerations. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi (SİAD)*.

Salih, S., Husain, O., Almohamedh, R. M., Hashim, A. H. A., Elshafie, H., & Motwakel, A. (2025). Fikirden uygulamaya: Modern dijital pazarlama ve müşteri etkileşiminde üretken yapay zekanın gücünü ortaya çıkarma- Sistematik bir literatür incelemesi ve vaka çalışması. *Array*.

Sayyadi, M. (2025). Digitize corporate culture to increase artificial intelligence effectiveness. *Journal of Applied Business Research*.

Shokrollahi, M. (2025). Studying the role of organizational culture and artificial intelligence integration in business performance.

Şen, İ. E. Y. (2025). Artificial intelligence and digital transformation in corporate communication: Strategic applications and future directions. *Digital Security & Media*.

Uzoka, A., Cadet, E., & Ojukwu, P. (2024). Leveraging AI powered chatbots to enhance customer service efficiency and future opportunities in automated support. *Computer Science & IT Research Journal*.

Yetimoğlu, E., & Karahan Adalı, G. (2025). Sentiment analysis on social media during crisis events: The case of Kahramanmaraş earthquake. *AJIT e: Online Academic Journal of Information Technology*.

KAYNAKÇA

Belen, N., & Yalçın, N. (2025). Deepfake teknolojisi ve ceza hukuku: Ses ve görüntü manipülasyonlarından doğan cezai sorumluluk. ISR Journal, 10(2), 202–228. https://doi.org/10.23834/isrjournal.1620843

Çoban, O. (2022). İnternet ortamında hukuka aykırı içeriklerle mücadele (s. 101–115)

Dülger, M. (2018). Yapay zekalı varlıkların hukuk dünyasına yansıması: Bu varlıkların hukuki statüleri nasıl belirlenmeli? Terazi Hukuk Dergisi, 13(142), 82

Ekici, Ş. (2023). Bilişim ve teknoloji hukuku (2. baskı, s. 226). Ankara

Goodfellow, I., Pouget-Abadie, J., Mirza, M., Xu, B., Warde-Farley, D., Ozair, S., Courville, A., & Bengio, Y. (2014). Generative adversarial nets. In Z. Ghahramani, M. Welling, C. Cortes, N. Lawrence, & K. Q. Kietzmann, J., Lee, L. W., McCarthy, I. P., & Kietzmann, T. C. (2020). Deepfakes: Trick or treat? Business Horizons, 63(2), 135–146. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2019.11.006

Wendehorst, C., & Djeffal, C. (2022). Strict liability and insurance solutions. In E. Palmerini & E. Stradella (Eds.), Law and artificial intelligence (s. 185–208). Springer. https://doi.org/10.1515/9783110775402-013

Weinberger (Eds.), Advances in neural information processing systems (s. 12-18). NIPS

Kara Kılıçarslan, S. (2019). Yapay zekanın hukuki statüsü ve hukuki kişiliği üzerine tartışmalar. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 2, 363. https://doi.org/10.33432/ybuhukuk.599224

Kuner, C. (2017). Machine learning with personal data: Is data protection law smart enough to meet the challenge? International Data Privacy Law, 7(1), 1–12. https://doi.org/10.1093/idpl/ipx003

O'Neil, C. (2016). Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy (s. 45–62). Crown

Şensoy, P. Ç. (2024). Hukuk felsefesinin sorun ve tartışmaları bağlamında güncel bir soru: Yapay zekâ hakimler insan hakimlerin yerini alabilir mi? Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1), 122–123.

https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/contract-rules/digital-contracts/liability-rules-artificial-intelligence_en

https://cbddo.gov.tr/uyzs

https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=b6c9a6c7-d544-42f1-8b16-01924ea8ae5fhttps://www.kvkk.gov.tr/Icerik/8150/Veri-Koruma-Gunu-Veri-Korumanin-44-Yili-Mahremiyet-Perspektifinden-Yapay-Zeka-Cagi-

https://yargireformu.adalet.gov.tr/Yrs/Details?pageId=22

https://www.trthaber.com/haber/gundem/groka-sorusturma-baslatildi-913234.html https://www.trthaber.com/haber/gundem/grok-dijital-provokasyon-makinasina-mi-donustu-913273.html

https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-york/nysdce/1:2023cv11195/612697/514/

https://www.bbc.com/news/articles/cg7ze00ly1zo .

https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200827STO85804/what-is-artificial-intelligence-and-how-is-it-used

https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things

https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200827STO85804/what-is-artificial-intelligence-and-how-is-it-used .

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf

https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/deepfakes-explained

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf .

https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689&qid=1764372497429

https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853

https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence

https://www.realitydefender.com/insights/eu-ai-act-compliance-how-organizations-can-prepare-for-deepfake-detection-require .

https://www.realitydefender.com/insights/which-companies-must-comply-with-the-eu-ai-acts-deepfake-requirements .

https://s3.us-west-2.amazonaws.com/beta.leg.colorado.gov/8ae60739b2b5dac9235add08baebc925 https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/6216 .

https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf .

https://www.ai.gov/ .

https://www.congress.gov/crs-product/R46751

https://www.congress.gov/crs-product/LSB11097

https://www.bbc.com/news/articles/c93dqpkwx4xo

https://www.mcquaidinjurylaw.com/who-is-liable-in-a-tesla-autopilot-crash/

KAYNAKÇA

Aytekin, H. (2020). İnsan İlişkileri ve İletişim. Ankara: Pegem Akademi.

Aytekin, N. (2010). Türkiye'de Gazete Reklamlarında Doğa İmgesinin Sunumu. İzmir: Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Aziz, A. (1976). Radyo ve Televizyona Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Babacan, M. (2008). Nedir Bu Reklam? İstanbul: Beta Yayınları.

Begtimur, M. E. (2018). İlk Matbaanın Mucidi. Uluslararsı Uygur Araştırmaları Dergisi, 160-168.

Bektaş, A. (2002). Siyasal Propaganda, Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Benek, K. (2016). Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27-39.

Cereci, S. (1996). Televizyonun Sosyolojik Boyutu. İstanbul: Şule.

Çağlar, İ., & Kılıç, S. (20066). Genel İletişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çamdereli, M. (2008). İletişime Giriş. İstanbul: Dem Yayınları.

Elden, M. (2003). Reklam Yazarlığı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0. Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergis, 58-65.

Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0. Bilgisayar Bilimleri ve Teknoloji Dergisi, 58-65.

Evliyagil, Ş. (1985). Basım Sanayinin Temel Kavramları. Ankara: Bilim Yyınları.

Frolova, S. (2014). The Role of Advertısıng In Promotıng a Product. Kokkola: Yayımlanmamış Bitirme Tezi.

Geyik, K. (2008). Doğu Anadolu Bölgesinde Yerel Televizyon Yayıncılığı. Erzurum: Yayımlanmamış Yükseklisans Tezi.

Gönenç, Ö. (2007). İletişimin Tarihsel Süreci. Türkiye'de Dergicliğin Tarihsel Gelişimi., 87-102.

Gümüşsuyu, Ç., Sönmez, S., & Oyur, E. (2008). Genel ve Teknik İletişim. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.

Güngör, A., & İmik Tanyıldızı, N. (2024). Reklam ve Yapay Zekâ İlişkisi: "Journal of Advertising" Dergisindeki Makalelerin Bibliyometrik Analizi. Intermedia International e-Journal, 104-126.

Güngör, N. (2011). İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Kaan Kapan, R. Ü. (2020). GELİŞEN WEB TEKNOLOJİLERİNİN (WEB 1.0- WEB 2.0- WEB 3.0). Safran Kültür ve Turuizm Araştırmaları Dergisi, 276-289.

Kaan Kaplan, R. Ü. (2020). GELİŞEN WEB TEKNOLOJİLERİNİN (WEB 1.0- WEB 2.0- WEB

3.0). Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 276-289.

Karaosmanoğlu, A. (1991). Kitle İletişim Araçlarının Tarihi Gelişimi ve Fonksiyonları Üzerine Bir İnceleme. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kocabaş, F., & Elden, M. (2009). Reklamcılık Kavramlar, Kararlar Kurumlar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Korkmaz, M., Sarıkaya, M., & Kapukaya, E. E. (2024). Yapay zekâ: Temel bilgiler ve önemli algoritmalar. TOTBİT Dergisi, 8-11.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Mutlu, E. (1991). Televizyonu Anlamak. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Mutlu, E. (1994). İletişim Sözlüğü. Ankara: Ark Yayınevi.

Özkan, A. (2014). Reklam Yönetimi. İstanbul: Aktif Matbaa .

Özkan, A. (2014). Reklam Yönetimi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası-Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.

Öztemel, E. (2022, Mart 4). Yapay Zekâ ve İnsanlığın Geleceği. https://tuba.gov.tr: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-605-2249-48-2_Ch9.pdf adresinden alındı

Peltekoğlu, F. (1995). Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye'de Kadın Dergileri. Marmara İletişim Dergisi, 113-139.

Pirim, H. (2006). Yapay Zeka. Journal of Yasar University, 81-93. https://dergipark.org.tr: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179113 adresinden alındı

Solmaz, S. A. (2019). Otel İşletmelerinde Uygulanan Reklam Stratejileri: İstanbul Örneği. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 487-507.

Toruk, İ. (2008). Gutenberg'den Dijital Çağa Gazetecilik –Türkiye'de Haber Siteleri. İstanbul: Literatürk.

Tuna, Y. (2021). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci. İ. Vural içinde, İletişim (s. 4). Ankara: Pegem Akademi.

Türkoğlu, N. (2004). Toplumsal İletişim. İstanbul: Babil Yayınları.

Uçak, O., & Erkal, A. (2019). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Basının Gelişim Süreci. Selçuk İletişim Fakültesi Dergisi, 92-122.

Ünlü, İ. (1987). Reklam Kampanyası Planlaması. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.

Yıldırım, E., & Can, A. (2024 3). Yapay Zekanın Reklamcılık Alanında Kullanımı ve Yapay Zeka Kullanılarak Yazılmış Reklam Film Senaryo

Analizi. Pamukkale Üniversitesi İletişim Bilimleri Dergisi, 268-287.

Yılmaz, A. (2020). Küreselleşme Ekseninde Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Olaylara Etkisi. Antalya: Yayımlanmamış Yükseklisans Tezi.

İNŞAAT MALZEME BİLGİSİ

(Tarımsal Yapılarda Kullanılan Malzemeler)

Prof. Dr. Kenan BÜYÜKTAŞ
Dr. Öğr. Üy. Zekai GÜMÜŞ
Dr. Ahmet TEZCAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-38-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

1. BÖLÜM
MALZEME BİLGİSİNE GİRİŞ

1. MALZEME BİLGİSİNE GİRİŞ 1
1.1. Yapı Malzemelerinin Tanımı ve Önemi 2
1.2. Yapı Malzemelerinde Aranılan Özellikler 2
1.3. Yapı Malzemelerinin Seçiminde Aranılan Özellikler 3
1.4. Yapı Malzemelerinin Sınıflandırılması 3
1.4.1. Yapılış şekillerine göre yapı malzemelerinin sınıflandırılması 4
1.4.2. Kullanım amaçlarına göre yapı malzemelerinin sınıflandırılması 4
1.4.3. Yük etkisi altında davranış şekillerine göre sınıflandırma 4
1.4.3.1. Sünek malzemeler 4
1.4.3.2. Gevrek malzemeler 5
1.4.3.3. Elastik özellik gösteren malzemeler 5
1.4.3.4. Plastik özellik gösteren malzemeler 5
1.5. Yapı Malzemelerinin Özellikleri 6
1.5.1. Malzemelerin teknik özellikler 6
1.5.1.1. Aşınma 6
1.5.1.2. Çarpma 6
1.5.1.3. Sertlik 6
1.5.1.4. Sünme 6
1.5.1.5. Yorulma 6
1.5.1.6. Şekil değiştirme ve kırılma 7
1.5.2. Malzemelerin fiziksel özellikleri 10
1.5.2.1. Birim ağırlık (Δ) 10
1.5.2.2. Özgül ağırlık (γ) 10
1.5.2.3. Porozite (Boşluk oranı) (p); 11
1.5.2.4. Kompasite (Doluluk oranı) (t) 11
1.5.2.5. Su emme oranı (S_a ve S_h) 12
1.5.2.6. Doyma oranı (D) 12
1.5.2.7. Geçirimlilik (permeabilite) (k) 12
1.5.2.8. Kılcal su emme (kapilarite), (k_c) 13
1.5.3. Malzemelerin mekanik özellikleri 17
1.5.4. Malzemelerin akustik özellikleri 20
1.5.5. Malzemelerin termal özellikleri 21
1.5.5.1. Isı kapasitesi (^oC) 21
1.5.5.2. Isıl genleşme 22
1.5.5.3. Isı iletkenlik (kondüktivite) 23

2. BÖLÜM
YAPI MALZEMELERİ

2. YAPI MALZEMELERİ 25
2.1. Ahşap Yapı Malzemeleri 25
2.1.1. Ahşap yapı malzemesinin üstün yanları 25
2.1.2. Ahşap yapı malzemesinin olumsuz yanları 26
2.1.3. Ahşabın fiziksel özellikleri 26
2.1.4. Ahşap yapı malzemelerinin kullanım yerleri 28
2.1.5. Ahşap yapı malzemeleri 29
2.1.5.1. Kontrplak 29
2.1.5.2. Sunta 30
2.1.5.3. Sunta-Lam 31
2.1.5.4. Mdf (Medium Density Fiberboard) 31
2.1.5.5. MDF Lam 32
2.1.5.6. Kereste 32
2.1.5.7. Kadron 33
2.1.5.8. Parke 33
2.1.5.9. Lambri 35
2.2. Metal Yapı Malzemeleri 36
2.2.1. Çelik 37
2.2.1.1. Çeliğin inşaat alanında kullanılma şekilleri 37
2.2.2. Bakır ve alaşımları 37
2.2.3. Alüminyum ve alaşımları 38
2.2.3.1. Alüminyumun yapılarda kullanılma şekilleri 38
2.3. Plastik Yapı Malzemeleri 39
2.3.1.1. Plastiklerin özellikleri 39
2.3.1.2. Plastik malzemelerin inşaat sektöründe kullanılma biçimleri 39
2.3.1.3. Plastik malzemelerin tarım sektöründe kullanılma şekilleri 39
2.4. Taş Yapı Malzemeleri 40
2.4.1. Taşların sınıflandırılması 40
2.4.1.1. Oluşum şekillerine göre taşlar 40
2.4.1.2. Elde ediliş şekillerine göre taşlar 41
2.4.1.3. Kullanış şekillerine göre taşlar 42
2.4.1.4. Taşların genel özellikleri 44
2.5. Toprak Yapı Malzemeleri 45
2.5.1. Pişmemiş toprak malzemeler (Kerpiç) 45
2.5.2. Pişmiş toprak malzemeler (Tuğla ve Kiremit) 46
2.5.2.1. Tuğla 46
2.5.2.2. Kiremit 51
2.6. Beton Yapı Malzemeleri 54
2.6.1. Beton briketler 54
2.6.1.1. Beton briketlerin özellikleri, ... 55
2.6.2. Bims bloklar 56
2.6.2.1. Bims blokların özellikleri 57
2.6.3. Gaz beton bloklar 58
2.6.3.1. Gaz betonun üstün özellikleri 59

2.6.3.2. Gaz beton elemanları 60
2.6.4. Betopan paneller 64
2.6.4.1. Betopan levhaların özellikleri 65

3. BÖLÜM
BETON VE BİLEŞENLERİ

3. BETON VE BİLEŞENLERİ 67
3.1. Agregalar 68
3.1.1. Tanımı ve özellikleri 68
3.1.2. Agreganın sınıflandırılması 70
3.1.2.1. Çıkarıldıkları yere göre agregaların sınıflandırılması 71
3.1.2.2. Birim ağırlıklarına göre agregaların sınıflandırılması 71
3.1.2.3. Boyutlarına göre agregaların sınıflandırılması 71
3.1.2.4. Üretim şekillerine göre agregaların sınıflandırılması 72
3.1.2.5. Yüzey şekillerine göre agregaların sınıflandırılması 72
3.1.3. Agregalarda aranılan özellikler 73
3.1.4. Agrega deneyleri 74
3.1.4.1. Agregalarda basınç dayanımı deneyi 74
3.1.4.2. Agregalarda çarpmaya dayanım deneyi 74
3.1.4.3. Agregalarda aşınmaya dayanım deneyi 75
3.1.4.4. Agregalarda su emme yüzdesinin belirlenmesi 76
3.1.4.5. Agregalarda birim hacim ağırlık belirleme deneyi 76
3.1.4.6. Agregalarda (iri agrega) özgül ağırlık deneyi 77
3.1.4.7. Agregalarda (ince agrega) özgül ağırlık tayini 78
3.1.4.8. Agregalarda organik maddelerin belirlenmesi deneyi 80
3.1.4.9. Agregalarda tane şekli ve en büyük tane büyüklüğü belirleme deneyi 80
3.1.4.10. Agregalarda kil ve siltin belirlenme deneyi 81
3.1.4.11. Agregalarda sağlam olmayan malzemelerin belirlenmesi deneyi 81
3.1.4.12. Agregalarda dona dayanıklılık ve boşluk oranı tayini deneyi 81
3.1.4.13. Agregalarda elek analizi (granülometri) deneyi 82
3.1.5. Agregalarda incelik modülünün belirlenmesi 86
3.2. Bağlayıcı Malzemeler 88
3.2.1. Kireç 88
3.2.1.1. Hava kireci (yağlı kireç) 88
3.2.1.2. Su kireci (hidrolik kireç) 89
3.2.1.3. Kirecin elde edilmesi 89
3.2.1.4. Kirecin söndürülmesi 90
3.2.1.5. Kirecin kullanım yerleri 91
3.2.1.6. Kirecin bazı özellikleri 91
3.2.2. Çimentolar 92
3.2.2.1. Çimentolarda incelik 94
3.2.2.2. Priz olayı 94
3.2.2.3. Hidratasyon Isısı 95
3.2.2.4. Hacim değişikliği ve rötre 96
3.2.2.5. Çimentonun yoğunluğu (litre ağırlığı) 97

3.2.2.6. Doz (Dozaj) 97
3.2.2.7. Çimentonun ana bileşenleri 97
3.2.2.8. Çimentoların mekanik dayanımlarının belirlenmesi 98
3.2.2.9. Türkiye'de üretilen çimento çeşitleri 99
3.2.3. Alçı 101
3.2.3.1. Alçının çeşitleri 102
3.2.3.2. Alçının özellikleri 102
3.2.3.3. Alçı sıva yapımı 103
3.3. Beton Karışım Suyu 104
3.4. Beton Katkı Maddeleri 105
3.4.1. Katkı maddelerinin çimentoya katılma amaçları 105
3.4.2. Kimyasal katkı maddelerinin sağladığı yararlar 106
3.4.3. Beton üretiminde kullanılan katkı maddeleri 107
3.4.3.1. Akışkanlaştırıcı katkılar 107
3.4.3.2. Su tutucu katkılar 107
3.4.3.3. Su itici katkılar 107
3.4.3.4. Su geçirmez katkılar 107
3.4.3.5. Su azaltıcı katkılar 108
3.4.3.6. Hava sürükleyici katkılar 108
3.4.3.7. Priz geciktirici katkılar 108
3.4.3.8. Priz hızlandırıcı katkılar 108
3.4.3.9. Puzolanik katkılar 109
3.4.3.10. İnce tozlar 109

4. BÖLÜM
BETON

4. BETON 111
4.1. Beton Bilgisi 111
4.1.1. Betonda aranılan özellikler 111
4.1.2. Betonda dayanım etkileyen faktörler 112
4.1.3. Betonun üretim aşamaları 112
4.1.4. Betonun üstün özellikleri (avantajları) 112
4.1.5. Betonun olumsuz özellikleri (dezavantajları) 113
4.1.6. Betonda kıvam 113
4.1.7. Sıcak havada beton dökülmesi 113
4.1.8. Soğuk havada beton dökülmesi 115
4.1.9. Betonun geçirgenliği azaltan önlemler 116
4.1.10. Betonda bozulmayı azaltan faktörler 116
4.2. Beton Deneyleri 117
4.2.1. Taze beton deneyleri 118
4.2.1.1. Çökme (Slump) deneyi 118
4.2.1.2. Ve-be oturma süresi tayini deneyi 119
4.2.1.3. Sıkılama (Walz) deneyi 120
4.2.1.4. Sarsma tablası (Flow) deneyi 121
4.2.1.5. Sıkışma faktörü deneyi (compacting factor) 121

4.2.1.6. Batırma direnci (Kelly topu deneyi) 123
4.2.2. Sertleşmiş beton deneyleri 123
4.2.2.1. Tahribatsız deneyler 123
4.2.2.2. Tahribatlı deneyler 127
4.3. Beton Karışım Hesabı 135

5. BÖLÜM
DUVAR HARÇLARI

5. DUVAR HARÇLARI 137
5.1. Kireç Harçlar 137
5.2. Çimento Harçları 138
5.3. Hazır Duvar Harçları 138
5.3.1. Kireç ile çimento harçlarında kıvam ve malzeme oranları 139

6. BÖLÜM
BETON ÇELİĞİ

6. BETON ÇELİĞİ 141
6.1. Demirin Tanımı ve Çeşitleri 142
6.2. Çelik 143
6.3. Çeliğin Sınıflandırılması 146
6.3.1. Çeliğin imalat şekillerine göre sınıflandırılması 146
6.3.2. Çeliğin yüzey şekillerine göre sınıflandırılması 147
6.3.3. Çeliğin kullanım şekillerine göre sınıflandırılması 148
6.3.4. Piyasada bulunuş şekillerine göre çelikler 149
6.3.4.1. Kangal çelikler 149
6.3.4.2. Firkete çelikler 149
6.3.4.3. Boy çelikler 150
6.3.4.4. Çelik hasırlar 150
6.3.4.5. Çelik profiller 151
6.4. Beton Çeliğinin Mekanik Özellikleri 151
6.5. Çelik Çubukların Üzerine Yazılan Sembol ve Ölçüler 152
6.6. Beton Çeliğinin Betonarme Yapı Elemanlarında Kullanılma Şekilleri 153
6.6.1. Boyuna donatı yapılması 154
6.6.2. Enine donatı yapılması 155
6.6.2.1. Etriye yapılması 155
6.6.2.2. Fired yapılması 156
6.6.3. Pilye donatısı 157
6.6.4. Çiroz yapılması 158
6.6.5. Kanca yapılması 159
6.7. Donatılarda Ek Yapma 160
6.7.1. Bindirme ekler 160
6.7.2. Manşonlu ekler 161
6.7.3. Kaynaklı ekler 161

6.7.4. Donatıların bağlanması 161
6.8. Yapılarda Yaygın Olarak Kullanılan Çelik Profiller 162
6.9. Beton Çeliğinde Korozyon 165

7. BÖLÜM
ÇATI ÖRTÜ MALZEMELERİ

7. ÇATI ÖRTÜ MALZEMELERİ 167
7.1. Kiremit 168
7.2. Metal Kiremit 168
7.3. Sandviç Paneller 168
7.4. Oluklu Sac Levhalar 169
7.5. Atermit (Eternit) Levhalar 169
7.6. Onduline Levhalar 170
7.7. Shingle 171
KAYNAKLAR 173

KAYNAKLAR

Akman, M.S., 1990. Yapı Malzemeleri. İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 162s.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Beton Deneyleri-1. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Beton Deneyleri-2. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Taze Beton. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Karışım Hesabı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Agrega Deneyleri-3. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Agrega Deneyleri -5. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. İnşaat Teknolojisi Demir İşleri. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. Donatı Hazırlama. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. Çelikleri Ekleme Ve Bağlama Çizimi. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2006. Alçı Sıva Ankara. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2007. Duvar. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2007. Metal Teknolojisi Tahribatlı Muayene. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2007. Donatı Çizimi – 4. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2007. Alçı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2008. Plastik Teknolojisi, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2010. İnşaat Mühendisliği Laboratuarı – I Deney Föyü. Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Erzurum

Anonim, 2011. Makine Teknolojisi Malzeme ve Isıl İşlemler. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2012. Makine Teknolojisi Malzeme Muayenesi. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2012. Kolon Aplikasyon ve Donatı Planı Çizimi. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Anonim, 2013. Kaba Sıva. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Megep (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Ankara.

Arslan, M., 2001. Beton. Atlas Yayın Dağıtım Ltd.Şti. İstanbul.

ASTM C 78, Standart Test Method for Flexural Strenght of Concrete(Using Simple Beam with Third-Point Loading), Annual Book of ASTM Standards, 1994.

ASTM C 293, Standart Test Method for Flexural Strenght of Concrete(Using Simple Beam with Center-Point Loading), Annual Book of ASTM Standards, 1994.

ASTM C 496, Standart Test Method for Split Tensile Strenght of Cylindrical Concrete Specimens, Annual Book of ASTM Standards, 1994.

Bayazıt, Ö. L., 1988 Beton ve Deneyleri. DSİ Genel Müdürlüğü DSİ Matbası. Ankara.

Bedirhanoğlu, İ. 2011. Yapı Malzemesi Ders Notları. Dicle Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Diyarbakır

Buyuktas, K. 2004 Türkiye de Üretilen Bazı Çimento Çeşitlerinin Sulama Kanalı Betonlarında Kullanılabilirliği Üzerinde Bir Araştırma Doktora tezi Ç.Ü. Fen Bil. Enst. Adana.

DSİ Sulama İşleri Teknik Şartnamesi, 1993. DSİ Teknoloji Daire Başk. Basım ve Foto Film İşletme Şube Müd. Ankara, 88 s.

Erdoğan, Y. T., 1995a. Betonda Olması Gereken Özellikler. Hazır Beton, THBB Yayın Organı, Umut Matbaacılık, İstanbul, (10), S. 41-43.

Ekmekyapar, T. Ve Örüng, İ., 2012. İnşaat Malzeme Bilgisi. Atatürk Üniv. Ziraat Fakültesi Ders kitabı. No. 145, Erzurum.

Ersoy. U. , 2003. Betonarme. Temel İlkeleri ve Taşıma Gücü Hesabı. Evrim yayınevi. İstanbul.

Güner, M. S., Süme, V., 2001. Yapı Malzemesi ve Beton. Aktif yayınevi, İstanbul.

Gürer, C., 2008. Yapı Teknolojileri-II (Sıvalar) Ders Notu. Afyon Kocatepe Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, Afyonkarahisar

Kocataşkın, F., 1984(a) Betonun Geçirimliliği. Beton Semineri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. DSİGM Araştırma ve Geliştirme Daire Başk. DSİ Basım ve Foto Film Şube Müd., Ankara, S. 193-209.

Kocataşkın, F., 1984(b) Betonun Dona Dayanımı. Beton Semineri, . DSİ Genel Müd. DSİ Basım ve Foto Film Şube Müd., Ankara.

Kocataşkın, F., Uğurlu, A., 1991. Betonda Geçirimsizlik Basınç Mukavemeti ve İşlenebilme İle Bileşim Arasındaki Korelasyon. TMMOB İMO Teknik Dergi, 2 (2), S.267-284.

Odabaşı, Y., 1997. Ahşap ve Çelik Yapı Elemanları. Beta Yayınları. No. 313, İstanbul.

Odabaşı, Y., 1997. Betonarme İnşaat Elamanları. Beta Basım Dağıtım AŞ. İstanbul.

Özcan K, 2002. Yapı. Bilim Yayınları, ISBN. 975-556-020-3, Ankara.

Özkul, H., Taşdemir, M.A., Tokyay, M., Uyan, M., 1999. Beton. MEB, Teknik Öğretim Genel Müd., Ankara.

Postacıoğlu, B., 1986. Beton Cilt I. Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 400 s.

Postacıoğlu, B., 1987. Beton Cilt II. Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 404 s.

Sobutay, T., 2005. Çatı Kaplama Sektör Araştırması. İstanbul Ticaret Odası Dış Ticaret Şubesi Araştırma Servisi, İstanbul

Tekinel, O., Çevik, B., ve Tekinsoy, M.A., 1996. İnşaat Malzeme Bilgisi. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ders Kitabı. No. 103, Adana.

Tezcan, T., 2010. Duvarlar Malzemeleri Ders Notları. Celal Bayar Üniversitesi Turgutlu Meslek Yüksekokulu İnşaat Bölümü, Afyon.

TS 24, 1978. Çimentoların Fiziki ve Mekanik Deney Metodları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.

TS EN 196-1, 2002. Çimento Deney Metodları-Bölüm 1. Dayanım. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.

TS EN 196-2, 2002. Çimento Deney Metodları-Bölüm 2. Çimentoların Kimyasal Analizi. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 406. "Beton Bloklar – Briketler - Duvarlar İçin" Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 499 Nervürlü Çelik Çubukların Betonarme Yapılarda Kullanım Koşulları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 453. "Gaz ve Köpük Beton Yapı Malzeme ve Elemanları" Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 500, 1985. Betonarme Yapıların Hesap ve Yapım Kuralları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 537. "Çimentolu Kerpiç Bloklar - Duvarlar İçin" Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 687, 1994. Çimento Kimyasal Analiz Metotları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 704. "Harman Tuğlası – Duvarlar İçin", Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 705. "Fabrika tuğlaları – Duvarlar İçin Dolu ve Düşey Delikli", Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 706, 1980. Beton Agregaları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara
TS 707, 1981. Beton Agregalarında Numune Alma ve Deney Numunesi Hazırlama Yöntemi. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 708 Beton Çelik Çubukları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 802, 1985. Beton Karışım Hesap Esasları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 808. "Kireç Kumtaşı Kâgir Birimler" (TS EN 771-2 – 2001) Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 1247, 1985. Beton Yapım, Döküm ve Bakım Kuralları (Normal Hava Koşullarında). Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 1248, 1989. Beton Yapım, Döküm ve Bakım Kuralları (Anormal Hava Koşullarında). Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 1291 Çelik Çubuklar Boyut ve Muayeneleri. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS EN 1744-1, 2000. Beton Agregalarında Klörür Miktarı Tayin Metodu. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 2514. "Kerpiç Bloklar ve Yapım Kuralları" Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 2871 1989. Taze Beton Kıvam Deneyi (Çökme Hunisi Metodu). Türk Standartları Enstitüsü, Ankara
TS 2940, 1986. Taze Betonda Numune Alma Metodları. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara
TS 3068, 1978. Laboratuvarda Beton Deney Numunelerin Hazırlanması ve Bakımı. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3114. Betonda Basınç Mukavemeti Tayini, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3129. Betonda Yarmada Çekme Dayanımı Tayini Deneyi(Silindir Yarma Metodu) , Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3284. Betonun Eğilmede Çekme Dayanımını Tayini Deneyi(Üçte Bir Noktalarından Yüklenmiş Basit Kiriş Metodu İle), Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3285, Betonun Eğilmede Çekme Dayanımını Tayini Deneyi(Orta Noktasından Yüklenmiş Basit Kiriş Metodu İle), Türk Standartları Enstitüsü, Ankara, 1979.
TS 4562. "Fabrika tuğlaları – Duvarlar – Klinker Tuğla", Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3502, 1981. Betonda Statik Elastisite Modülü ve Poisson Oranı Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3526, 1987. Beton Agregalarında Özgül Ağırlık ve Su Emme Oranı Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3527, 1986. Beton Agregalarında İnce Madde Oranı Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3528, 1989. Beton Agregalarında Hafif Madde Oranı Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3529,1988. Beton Agregalarında Birim Ağırlıkların Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3655, 1989. Beton Agregalarında Dona Dayanıklılık Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.

TS 3673, 1987. Beton Agregalarında Organik Kökenli Madde Tayini Deney Metodu. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3674, 1988. Beton Agregalarında Sülfat Miktarı Tayin Metodu. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3694, 1988. Agregalarda Aşınmaya Dayanıklılık (Aşınma Oranı) Tayini Metodu. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 3814, 2001. Beton Agregalarında Tane Şekli Sınıfı Tayini Deney Metodu. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 4559 Beton Çelik Hasırlar. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 5930, 1980. Taze Beton Kıvam Sınıflandırması. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 5893 ISO 3893, 1999 Beton-Basınç Dayanımına Göre Sınıflandırma. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 10157, 1992. Çimento. Sülfatlara Dayanımlı. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 10465, 1992. Beton Deney Metodları Yapı ve Yapı Bileşenlerinde Sertleşmiş Betonda Numune Alınması ve Basınç Mukavemetinin Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 12142, 1997, (TS EN 197-1: 2002). Kompoze Çimento. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS 12144, 1997, (TS EN 197-1: 2002). Puzolanik Çimento. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
TS EN 12504-1, 2002. Karot Alma, Muayene ve Basınç Dayanımının Tayini. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
Temizel, K. E., 2014. Yapı malzeme Bilgisi Ders Notları, Ege Üniversitesi, İzmir.
Türkçü, Ç., 2010. "Yapım: İlkeler, Malzemeler, Yöntemler, Çözümler", Birsen Yayınevi, İstanbul.
Uğurlu, A., 1989a. Betonda Geçirgenlik. DSİ Teknik Bülteni. Sayı 68, DSİ Genel Müd. Ankara. S.87-91.
Ün, H. 2007. Yapı Malzemesi Ders Notları. Pamukkale Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü, Denizli.
Ünsal, A ve Şen, H., 2008. Beton ve Beton Malzemeleri Laboratuar Deneyleri T.C. Ulaştırma Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, Teknik Araştırma Dairesi Başkanlığı, Malzeme Lab.Şubesi Müdürlüğü, Ankara.
Yeğinobalı, A., Ertün, T., 2009. Çimentoda Standartlar ve Mineral Katkılar. Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği, Ankara.
http://www.yapirehberi.net/ (06.06.2014)
http://thbb.org/ (05.08.2015)
http://www.kalitekontrol.org/beton/beton-deneyleri. (16.10.2015)
http://www.braas.com.tr (05.02.2016)
http://www.betopan.com.tr (10.03.2016)
http://www.agt.com.tr/katalog/lambri (26.02.2016)
http://docplayer.biz.tr/Betonarme-yapi-elemanlarinda-donati-duzenleme-ilkeleri.htlm (02.03.2016)
http:// www.tgub.org.tr (16.01.2016)

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

Güncel Yaklaşımlar

Editörler
Doç. Dr. Safa ACAR
Dr. Ahmet SARNIÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-12-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
KAMU SEKTÖRÜNDE İNSAN KAYNAKLARI PLANLAMASI: TÜRK PATENT VE MARKA KURUMU ÖRNEĞİ 1
Ahmet ALANLI

BÖLÜM 2
DİJİTAL İLETİŞİM ÇAĞINDA İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: ANLAM ÜRETEN KURUMLAR VE KURUM KÜLTÜRÜ 24
Ahmet Neca GÖKGÜL

BÖLÜM 3
YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ İNSAN KAYNAKLARI SÜREÇLERİ VE ETİK TARTIŞMALAR 44
Enver Samet ÖZKAL

BÖLÜM 4
TURİZM SEKTÖRÜNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNE ETKİLERİ 64
Hatice YILMAZ

BÖLÜM 5
DİJİTAL ÇAĞDA KÜRESEL İNSAN KAYNAKLARI: ÇEŞİTLİLİK, ESNEKLİK VE MOBİLİTE 87
Ahmet SARNIÇ

BÖLÜM 6
ORGANİZASYONLARIN İLETİŞİMSEL YAPISI PERSPEKTİFİNDEN İLETİŞİMSEL BİR VARLIK OLARAK İNSAN KAYNAKLARI 115
Şükrü ARSLAN

BÖLÜM 7
İNSAN KAYNAKLARINDA ÇALIŞAN DENEYİMİ TASARIMI: REFAH, BAĞLILIK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR PERFORMANS İÇİN STRATEJİK YAKLAŞIMLAR 133
Safa ACAR

KAYNAKÇA

Akçakaya, M. İnsan kaynakları planlamasının bir aracı olarak norm kadro uygulaması [doktora tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2008.

Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2018; 15(1): 37-75.

Armstrong, M., Taylor, S. Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice. 16th. UK: Kogan Page; 2023.

Arslan, M. L. İnsan Kaynakları Gereksinime Süreç Yaklaşımı: Stratejik İnsan Kaynakları Planlaması. Öneri Dergisi. 2012; 10(37): 89-101.

Avcı Boz, H. İnsangücü Plânlaması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 1988; 21(1): 477-481.

Beardwell, I., Holden, L., Claydon, T. Human Resource Management: A Contemporary Approach. 4th. UK: Pearson Education Limited; 2004.

Bechet, T. Developing Staffing Strategies That Work: Implementing Pragmatic, Nontraditional Approaches. Public Personnel Management. 2000; 29(4): 40-74.

Bilgin, K. U. Performans Yönetiminde İnsan Kaynağı Planlaması. Amme İdaresi Dergisi. 2004; 37(2): 123-147.

Bowen, G. Document Analysis as a Qualitative Research Method. Qualitative Research Journal. 2009; 9 (2): 27 – 40.

Boztepe, M. Yeni Kamu Yönetimi ve Geleneksel Kamu Personel Rejimi Üzerine Etkileri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2018; 20(3): 191-210.

Bratton, J., Gold J. Human Resource Management: Theory and Practice. 5th. USA: Palgrave Macmillan; 2012.

Brown, K. Human Resource Management in the Public Sector. Public Management Review. 2004; 6 (3): 303-309.

Canman, D., Öktem, M. K. Kamu Yönetiminde İnsan Kaynağının Geliştirilmesinde İnsangücü Planlaması. Amme İdaresi Dergisi. 1992; 25 (4): 31–55.

Caruth, D., Handlogten G. D. Staffing The Contemporary Organization: A Guide to Planning, Recruiting, And Selecting for Human Resource Professionals. 2nd. USA: Quorum Books;1997.

Cotten, A. Seven Steps of Effective Workforce Planning. USA: IBM Center for the Business of Government; 2007.

Cowling, A., Walters, W. Manpower Planning – Where are We Today? Personnel Review. 1993; 19(3): 3-18.

Creswell, J. W. Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches. 4th. USA: Sage; 2014.

DeCenzo, D. A., Robbins, S. P., Verhulst, S. L. Fundamentals of Human Resource Management. 10th. USA: John Wiley & Sons, Inc.;2010.

Dessler, G.Human Resource Management.13th. USA: Pearson Education; 2013.

Dumlu, N. N. MEB'in İnsan Kaynakları Planlamasındaki Sorunlar Nelerdir? Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2018; 9(2): 100-108.

Ersoy, M. Planlama Kuramına Giriş. Kentsel Planlama Kuramları (Derleyen: Melih Ersoy). 2.Baskı. Türkiye: İmge Yayınları; 2012.

Gündoğdu, C., Devecioğlu, S. Spor İşletmelerinde İnsan Kaynakları Planlaması. E-Journal of New World Sciences Academy. 2009; 4:10-20.

Ivancevich, J. M., Konopaske, R. Human Resource Management. 14th.USA: McGraw-Hill; 2013

Kılınç, E. İ. Türk kamu yönetiminde insan kaynakları planlaması reformu [yüksek lisans tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2020.

Merriam, S. B. (2009). Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation. USA: Jossey-Bass; 2009.

O'Riordan, J. Workforce Planning in the Irish Public Service. Ireland: Institute of Public Administration (IPA); 2012.

Öktem, M. K. Kamu Yönetiminde İnsangücü Planlaması: Kavramsal Bir Çerçeve. Amme İdaresi Dergisi. 1990a; 23(1): 13-38.

Öktem, M. K. Kamu Yönetiminde İnsangücü Planlamasının Kuramsal Temelleri Üzerine. Amme İdaresi Dergisi. 1990b; 24 (4): 71-90.

Öktem, M.K. Türk Kamu Yönetiminde İnsangücü Planlaması Uygulamaları. Türk İdare Dergisi. 1991; 63 (390): 163–197.

Özkan, Ş., Uydacı, M. Sağlık Sektöründe İnsan Kaynakları Planlaması. Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi. 2019; 1(1): 29-37.

Parker, B., Caine, D. Holonic Modelling: Human Resource Planning and The Two Faces of Janus. International Journal of Manpower. International Journal of Manpower. 1996; 17(8): 30–45.

Pilbeam, S., Corbridge, M. People Resourcing and Talent Planning, HRM in Practice. 4th. UK: Pearson Education Limited; 2010.

Reilly, P. The Human Resource Planning: An Introduciton. UK: The Institute for Employment Studies; 1996.

Sinclair, A. Workforce planning: A literature review. UK: Institute for Employment Studies; 2004.

Stredwick, J. An Introduction to Human Resource Management. UK: Elsevier Ltd; 2005.

Sürgit, K. Örgüt Analizi Tekniği. Amme İdaresi Dergisi. 1977; 10(3): 3-26

Taylor, S. (2002). Resourcing and Talent Management. 9th. UK: Kogan Page; 2025.

Timur, H. İşletmelerde İnsan Gücü Planlaması. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 1989; 7(1-2): 129-137.

Türk Dil Kurumu. (2025). Plan [Sözlük]. Türk Dil Kurumu. https://sozluk.gov.tr (Erişim tarihi: 10.01.2025).

Türk Dil Kurumu. (2025). Planlamak [Sözlük]. Türk Dil Kurumu. https://sozluk.gov.tr (Erişim tarihi: 10.01.2025).

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2000-2024). Faaliyet raporu (2000-2024)

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2007-2024). Stratejik plan (2007-2011, 2012-2016, 2021-2026).

Tutum, C. Kamu Personeli Sorunu. Amme İdaresi Dergisi. 1990; 23(3): 31-45.

Ulrich, D. Human Resource Planning As a Competitive Edge. Human Resource Planning. 1986; 9(2): 41-50.

Ulrich, D. Strategic Human Resource Planning: Why and How? Human Resource Planning.1987; 10(1): 37-56

Yıldız, M. İnsangücü Planlamasına Çağdaş Bir Yaklaşım: Kariyer Planlaması. Türk İdare Dergisi. 2002; 74 (436): 227-245.

Yılmaz, C. Yeni kamu yönetimi anlayışının kamuda insan kaynakları planlamasına etkileri: Sakarya Üniversitesi örneği [yüksek lisans tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2017.

Zeffane, R., Mayo, G. Planning for Human Resources in The 1990s: Development of An Operational Model. International Journal of Workforce. 1994; 15(6): 36–56

KAYNAKÇA

Agustin, A. N., Jimenez, D. J., & Fernandez, F. M. (2021). The role of human resource practices in the implementation of digital transformation. International Journal of Manpower, 43(2), 395–410, doi: https://doi.org/10.1108/IJM-03-2021-0176

Aksoy, B. (2014). Örgütsel Analizde Alternatif Bir Bakış Açısı: Karl Weick ve Anlam Yaratma. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (29), 42-63.

Amalia, M. R. (2024). The Impact of Digital Era 4.0 Transformation on Human Resources Management. Management Studies and Business Journal (PRODUCTIVITY), 1(1), 89-98. https://doi.org/10.62207/9btfqx28

Bhatti, M. A., & Alqasa, K. M. A. (2025). Digital Integration in Human Resource Management: Role of Effective Communication, Data Privacy and Information Accessibility. Profesional De La información, 34(1). https://doi.org/10.3145/epi.2025.ene.34104

Boje, D. M. (1991). The Storytelling Organization: A Study of Story Performance in an Office-Supply Firm. Administrative Science Quarterly, 36(1), 106–126. https://doi.org/10.2307/2393432

Borges, B. & Heiss A. (Hosts). (2015). SMaC U Leads to Social Influence at Dell [Audio podcast]. Social Media Today. https://www.socialmediatoday.com/social-business/bernieborges/2015-08-25/how-smac-u-leads-social-influence-dell-podcast

Castells, M. (2008). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt 1 Ağ Toplumunun Yükselişi, 2. Baskı, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cisco. (t.y.). Conscious Culture. https://www.cisco.com/c/m/en_us/about/csr/esg-hub/people/culture.html

Denning, S. (2011). The Leader's Guide to Storytelling: Mastering the Art and Discipline of Business Narrative. (E-book), Jossey-Bass Publish.

Karsak, B. (2015). Kurum Kültürü ve Kurumsal İletişim İçerisindeki Yeri, Kurumsallık Parantezinde Yönetim ve İletişim içinde, Ed. B. Karsak, İstanbul, Beta Yayıncılık, 29-36.

Maitlis, S., & Christianson, M. (2014). Sensemaking in Organizations: Taking Stock and Moving Forward. The Academy of Management Annals, 8(1), 57–125. https://doi.org/10.1080/19416520.2014.873177

Ganiem, L. M., Setiawati, R., Suardi, S., Nurhayai, N., & Ramdhani, R. (2024). Society in the Digital Era: Adaptation, Change, and Response to Communication Technology. Journal International Dakwah and Communication, 4(1), 123–135. https://doi.org/10.55849/jidc.v4i1.639

Güvenç, B. (2002). Kültürün ABC'si, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pedrero-Esteban, L. M., & Barrios-Rubio, A. (2024). Digital Communication in the Age of Immediacy. Digital, 4(2), 302-315. https://doi.org/10.3390/digital4020015

Rahmadani, S., Hustin, M. H. H. N., & Sylvia, S. A. (2025). Facing The Digital Era: Transforming Human Resources With Ai And Visualization Technology. Interkoneksi: Journal of Computer Science and Digital Business, 3(1), 31–38. https://doi.org/10.61166/interkoneksi.v3i1.40

Schein, E. H. (1984). Coming to a New Awareness of Organizational Culture. Sloan Management Review, 25(2), 3-16.

Sükan, Ç., & Düzce, C. (2023). İşletmelerde Dijital Dönüşümün ve Büyük Verinin İnsan Yönetimine Etkisi, İnsan Yönetimi: Dijitalleşme ve Güncel Tartışmalar içinde, Ed. V. L. Tüzüner & G. İ. Dündar, İstanbul, Beta Yayıncılık, 165-183.

Starbucks Careers. (t.y.). Culture of Connection. https://careers.starbucks.com/culture

Tika Dewi Amelia, L., & Rania Balqis, N. (2023). Changes in Communication Patterns in the Digital Age. ARRUS Journal of Social Sciences and Humanities, 3(4), 544-556. https://doi.org/10.35877/soshum1992

Weick, K. E. (1995). Sensemaking in Organizations, Sage Publications.

Zhang, J., & Chen, Z. (2024). Exploring Human Resource Management Digital Transformation in the Digital Age. Journal of the Knowledge Economy, 15, 1482–1498. https://doi.org/10.1007/s13132-023-01214-y

KAYNAKÇA

Agarwal, A. (2022). AI adoption by human resource management: A study of its antecedents and impact onHRsystemeffectiveness. Foresight, 25(1), 67–81. https://doi.org/10.1108/FS-102021-0199

Agarwal, S., Gupta, A., & Roshani, P. (2023). Redefining HRM with artificial intelligence and machine learning. In In the adoption and effect of artificial intelligence on human resources management, Part A (pp. 1–13). Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/9781-80382-027-920231001

Akyazı, T. E. (2023). A study on the relationship between employees' attitude towards artificial intelligence and organizational culture. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting, 23*(20), 207–219. https://doi.org/10.9734/AJEBA/2023/v23i201105

Al Samman, A. M. (2024, January). The Use of AI in Fostering and Embracing Organizational Culture. In *2024 ASU International Conference in Emerging Technologies for Sustainability and Intelligent Systems (ICETSIS)* (pp. 12-16). IEEE.

Asilomar AI Principles. (2017). Principles developed in conjunction with the 2017 Asilomar conference [Benevolent AI 2017]. Retrieved September 18, 2018 from https://futureoflife.org/ai-principles.

Balasubramaniam, N., Kauppinen, M., Rannisto, A., Hiekkanen, K., & Kujala, S. (2023). *Transparency and explainability of AI systems: From ethical guidelines to requirements. Information and Software Technology, 159,* 107197. https://doi.org/10.1016/j.infsof.2023.107197

Bersin, J. (2018). HR technology market 2019: Disruption ahead. *Josh Bersin Company Report*. https://joshbersin.com/2018/10/hr-technology-market-2019-disruption-ahead/

Betancourt, E. E. W. (2023). Artificial Intelligence and Organizational Change. Qeios, London, United Kingdom.

Binns, R., Veale, M., Van Kleek, M., & Shadbolt, N. (2018). Like trainer, like bot? Inheritance of bias in algorithmic content moderation. *Proceedings of the International Conference on Web and Social Media (ICWSM)*, 279–288.

Bley, K., Fredriksen, S. F. B., Skjærvik, M. E., & Pappas, I. O. (2022). The role of organizational culture on artificial intelligence capabilities and organizational performance. In S. Papagiannidis, E. Alamanos, S. Gupta, Y. K. Dwivedi, M. Mäntymäki, & I. O. Pappas (Eds.), *The role of digital technologies in shaping the post-pandemic world* (Lecture Notes in Computer Science, Vol. 13454, pp. 13-24). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15342-6_2

Buck, B. R., &Morrow, J.(2018). AI, performance management and engagement: Keeping your best their best. Strategic HR Review. https://doi.org/10.1108/SHR-10-2018-145

Bujold, A., Roberge-Maltais, I., Parent-Rocheleau, X., Boasen, J., Sénécal, S., & Léger, P.-M. (2024). Responsible artificial intelligence in human resources management: A review of the empirical literature. *AI and Ethics, 4*(4), 1185–1200. https://doi.org/10.1007/s43681-023-00325-1

Buolamwini, J., & Gebru, T. (2018). Gender shades: Intersectional accuracy disparities in commercial gender classification. *Proceedings of the 1st Conference on Fairness, Accountability and Transparency*, 77–91. https://proceedings.mlr.press/v81/buolamwini18a.html

Caliskan, A., Bryson, J. J., & Narayanan, A. (2017). Semantics derived automatically from language corpora contain human-like biases. Science, 356(6334), 183–186. https://doi.org/10.1126/science.aal4230

Choudhari, Y., Shrestha, P., Singh, G., & Bindra, S. (2025). The impact of artificial intelligence (AI) on talent acquisition in human resource management. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, *19*(1). https://doi.org/10.14453/aabfj.v19i1.09.

Chourasia, S., Dhama, A., & Bhardwaj, G. (2024, May). *AI-driven organizational culture evolution: A critical review.* In *2024 International Conference on Communication, Computer Sciences and Engineering (IC3SE)* (pp. 1839–1844). IEEE. https://doi.org/10.1109/IC3SE62002.2024.10592949

Das, S., Stanton, R., & Wallace, N. (2023). Algorithmic Fairness. *Annual Review of Financial Economics*. https://doi.org/10.1257/pandp.20181018.

Dastin, J. (2018, October 11). *Insight – Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women. Reuters.* Retrieved November 10, 2025, from https://www.reuters.com/article/us-amazon-com-jobs-automation-insight/amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women-idUSKCN1MK08G/

Dessler, G. (2013). *Human resource management* (13. baskı). Pearson Education.

Ding, W., Abdel-Basset, M., Hawash, H., & Ali, A. (2022). *Explainability of artificial intelligence methods, applications and challenges: A comprehensive survey. Information Sciences, 615,* 238–292. https://doi.org/10.1016/j.ins.2022.10.013

Du, J. (2024). Ethical and Legal Challenges of AI in Human Resource Management. *Journal of Computing and Electronic Information Management*. https://doi.org/10.54097/83j64ub9.

Ehsan, U., Liao, Q., Muller, M., Riedl, M., & Weisz, J. (2021). *Expanding Explainability: Towards Social Transparency in AI systems. Proceedings of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. https://doi.org/10.1145/3411764.3445188.

Ekuma, K. (2024). *Artificial intelligence and automation in human resource development: A systematic review.* Human Resource Development Review, 23(2), 199–229. https://doi.org/10.1177/15344843231224009

European Commission. (2021). *Proposal for a regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts* (COM(2021) 206 final). Erişim tarihi: 15 Kasım 2025, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206

Ferris, G. R., Treadway, D. C., Kolodinsky, R. W., Hochwarter, W. A., & Kacmar, C. J. (2007). Human resources reputation and effectiveness. *Human Resource Management Review, 17*(1), 1-17. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2007.01.003

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., Luetge, C., Madelin, R., Pagallo, U., Rossi, F., Schafer, B., Valcke, P., & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. *Minds and Machines, 28*(4), 689–707. https://doi.org/10.1007/s11023-018-9482-5

Future of Life Institute. (2017). *Asilomar AI principles*. Future of Life Institute. https://futureoflife.org/open-letter/ai-principles/

Gautam, A., Singh, V. K., & Kumar, V. (2025). HR tech and cloud-based solutions: Transforming workforce management through digital innovation. *Economic Sciences, 21*(1), 885–902.

Global Times. (2018, Mayıs 8). *New tech allows checks on workers' state of mind when under pressure.* Erişim 31 Ekim 2025, https://en.people.cn/n3/2018/0508/c90000-9457379.html

Harper, E., & Millard, J. (2023). Artificial intelligence in employment law: Legal issues in AI-driven hiring and employment practices. *Legal Studies in Digital Age, 2*(4), 48–60.

Human Resources Professionals Association. (2017). *A new age of opportunities: What does artificial intelligence mean for HR professionals?* Human Resources Professionals Association. Erişim 31 Ekim 2025, https://www.paddlehr.com/files/documents/public/thought-leadership/hrpa-report-artificial-intelligence-20171031.pdf

Hunt, S. T. (2011). Technology is transforming the nature of performance management. Industrial and Organizational Psychology, 4(2), 188–189. https://doi.org/10.1111/j.17549434.2011.01323.x

Jia, Q., & Guo, Y. (2019). *A conceptual artificial intelligence application framework in human resource management.* In *Proceedings of the 2019 International Conference on Management, Education Technology and Economics (ICMETE 2019)* (pp. 290–293). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/icmete-19.2019.71

Kale, A., Nguyen, T., Harris, F. C., Jr., Li, C., Zhang, J., & Ma, X. (2022). *Provenance documentation to enable explainable and trustworthy AI: A literature review. Data Intelligence, 5,* 139–162. https://doi.org/10.1162/dint_a_00119

Karaboğa, T. (2023). The impact of Industry 4.0 on talent management practices: A systematic review. In F. Ince (Ed.), Leadership perspectives on effective intergenerational communication and management (pp. 53–71). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6140-2.ch004

Kim, J., & Cho, S. (2022). An information theoretic approach to reducing algorithmic bias for machine learning. *Neurocomputing*, 500, 26-38. https://doi.org/10.1016/j.neucom.2021.09.081.

Kordzadeh, N., & Ghasemaghaei, M. (2021). *Algorithmic bias: Review, synthesis, and future research directions*. *European Journal of Information Systems, 31*(4), 388–409. https://doi.org/10.1080/0960085X.2021.1927212

Kshetri, N. (2021). Evolving uses of artificial intelligence in human resource management in emerging economies in the global South: some preliminary evidence. *Management Research Review*, *44*(7), 970-990. https://doi.org/10.1108/MRR-03-2020-0168.

Lee, G. (2024). Personal Data Protection Issues in the Era of Artificial Intelligence. *Journal of Medical Imaging*. https://doi.org/10.31916/sjmi2024-01-03.

Lutfi, L., & Mohammadi, A. (2025). Challenges of Implementation Artificial Intelligence in Human Resources Management. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. https://doi.org/10.6007/ijarbss/v15-i4/24796.

Madanchian, M. (2024). Barriers and enablers of AI adoption in human resource management: A critical analysis of organizational and technological factors. *Journal of Information Systems Engineering and Management, 10*(1), 51. https://doi.org/10.52783/jisem.v10i1.1049

Maity, S. (2019). Identifying opportunities for artificial intelligence in the evolution of training and development practices. *Journal of Management Development*, *38*(8), 651-663.

Marler, J. H., & Boudreau, J. W. (2017). An evidence-based review of HR Analytics. *The International Journal of Human Resource Management, 28*(1), 3–26. https://doi.org/10.1080/09585192.2016.1244699

Mehrabi, N., Morstatter, F., Saxena, N., Lerman, K., & Galstyan, A. (2019). *A survey on bias and fairness in machine learning*. *ACM Computing Surveys (CSUR), 54*(6), 1–35. https://doi.org/10.1145/3457607

Mersha, M., Lam, K., Wood, J., AlShami, A., & Kalita, J. (2024). *Explainable artificial intelligence: A survey of needs, techniques, applications, and future direction. Neurocomputing, 599,* 128111. https://doi.org/10.1016/j.neucom.2024.128111

Merton, R. K. (1936). The unanticipated consequences of purposive social action. American Sociological Review, 1(6), 894-904.

Mikolov, T., Chen, K., Corrado, G., & Dean, J. (2013). *Efficient estimation of word representations in vector space. arXiv preprint* arXiv:1301.3781. https://doi.org/10.48550/arXiv.1301.3781

Moosajee, N. (2019, March 14). *Fix AI's racist, sexist bias. Mail & Guardian.* Retrieved November 10, 2025, from https://mg.co.za/article/2019-03-14-fix-ais-racist-sexist-bias/

Mwita, K. M., & Kitole, F. A. (2025). Potential benefits and challenges of artificial intelligence in human resource management in public institutions. Journal of Public Administration and Policy Research, 3(1), 1–19. https://doi.org/10.1007/s44282-025-00175-8

Neuwirth, R. (2023). Prohibited artificial intelligence practices in the proposed EU artificial intelligence act (AIA). *Comput. Law Secur. Rev.*, 48, 105798. https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105798.

Nosratabadi, S., Ghaffari, M., & Shaterian, M. (2022). Artificial intelligence models and employee lifecycle management: A systematic literature review. Journal of Human Resource Management, 10(1), 1–19. https://doi.org/10.1007/s44282-022-00001-4

Nugroho, F. S., Purwaamijaya, B. M., & Prehanto, A. (2025). The Impact of Artificial Intelligence and Work Training on Human Resource Performance: A Case Study of PT Satria Bahana Sarana. *Eduvest-Journal of Universal Studies*, *5*(3), 3227-3244.

Pagano, T., Loureiro, R., Lisboa, F., Peixoto, R., Guimarães, G., Cruz, G., Araujo, M., Santos, L., Cruz, M., Oliveira, E., Winkler, I., & Nascimento, E. (2023). *Bias and unfairness in machine learning models: A systematic review on datasets, tools, fairness metrics, and identification and mitigation methods*. *Big Data and Cognitive Computing, 7*(1), 15. https://doi.org/10.3390/bdcc7010015

Panda, A., Pasumarti, S. S., & Hiremath, S. (2023). *Adoption of artificial intelligence in HR practices: An empirical analysis.* In *The adoption and effect of artificial intelligence on human resources management, Part B* (pp. 65–80). Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/978-1-80455-662-720230005

Pessach, D., & Shmueli, E. (2022). A Review on Fairness in Machine Learning. *ACM Computing Surveys (CSUR)*, 55, 1 - 44. https://doi.org/10.1145/3494672.

Raghavan, M., Barocas, S., Kleinberg, J., & Levy, K. (2020). Mitigating bias in algorithmic hiring: Evaluating claims and practices. *Proceedings of the 2020 Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, 469–481. https://doi.org/10.1145/3351095.3372828

Rai, A., Patnayakuni, R., & Seth, N. (2019). Digital transformation of business models in the age of artificial intelligence. Springer.

Rajagopal, N. K., Mohanty, S., & Sivamani, S. (2025). Unlocking the potential of artificial intelligence in human resources management: A review of applications, challenges, and future directions. *Journal of Information Systems Engineering and Management, 10*(8s). https://doi.org/10.52783/jisem.v10i8s.1049

Rodgers, W., Murray, J., Stefanidis, A., Degbey, W., & Tarba, S. (2022). An artificial intelligence algorithmic approach to ethical decision-making in human resource management processes. *Human Resource Management Review*. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2022.100925.

Rohimi, U. (2025). Artificial Intelligence and Cybersecurity Regulation in Indonesia: Towards an Adaptive Legal Framework. *Indonesian Cyber Law Review*. https://doi.org/10.59261/iclr.v2i1.14.

Ruschemeier, H. (2023). AI as a challenge for legal regulation – the scope of application of the artificial intelligence act proposal. *ERA Forum*, 23, 361 - 376. https://doi.org/10.1007/s12027-022-00725-6.

Rykun, E. (2019, 7 Kasım). *Artificial intelligence in HR management – what can we expect?* Erişim 31 Ekim 2025, https://thebossmagazine.com/ai-hr-management/

Sharma, A., & Sharma, R. (2025). Governance in the age of artificial intelligence: A comparative analysis of policy framework in BRICS nations. *AI Magazine*. https://doi.org/10.1002/aaai.70010.

Shenbhagavadivu, S., Kumar, S., & Rani, M. (2024). Applications of artificial intelligence in human resource management: A comprehensive review. International Journal of Human Resource Studies, 14(2), 45–67. https://doi.org/10.5296/ijhrs.v14i2.10456

Shenbhagavadivu, T., Poduval, K., & Vinitha, V. (2024). Artificial intelligence in human resource: the key to successful recruiting and performance management. ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts, 5(3), 116-123. https://dx.doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i6.2024.1351

Stone, D. L., & Dulebohn, J. H. (2013). Emerging issues in theory and research on electronic human resource management (eHRM). *Human Resource Management Review, 23*(1), 1-5. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2012.06.002

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2024). *Yapay Zeka Kanun Teklifi* (Esas No. 2/2234). https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/e21539a0-888a-4500-81be-01904a918c53 Türkiye Büyük Millet Meclisi

Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi & Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021a). *2021/18 sayılı Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021-2025)* (Genelge). Resmî Gazete, 31574. yapayzeka.sakarya.edu.tr+2LEXPERA+2

Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi & Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021b). *Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025*. https://bilgem.tubitak.gov.tr/wp-content/uploads/sites/8/TR-UlusalYZStratejisi2021-2025-1.pdf

Türkiye Cumhuriyeti. (2016). *6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*. Resmî Gazete (Sayı: 29677). Erişim tarihi: 17 Kasım 2025, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Ulrich, D., & Dulebohn, J. H. (2015). Are we there yet? What's next for HR? Human Resource Management Review, 25(2), 188–204. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2015.01.002

United States, Executive Office of the President. (2023). *Executive Order on the safe, secure, and trustworthy development and use of artificial intelligence* (Executive Order No. 14110). Erişim tarihi: 17 Kasım 2025, https://www.federalregister.gov/documents/2023/11/01/2023-24283/safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence

Upadhyay, A. K., & Khandelwal, K. (2018). Applying artificial intelligence: implications for recruitment. *Strategic HR Review, 17*(5), 255–258. https://doi.org/10.1108/SHR-06-2018-0051

Vrontis, D., Christofi, M., Pereira, V., Tarba, S., Makrides, A., & Trichina, E. (2022). Artificial intelligence, robotics, advanced technologies and human resource management: A systematic review. *The International Journal of Human Resource Management, 33*(6), 1237–1271. https://doi.org/10.1080/09585192.2021.1899155

Wilkins, A. L., & Dyer, W. G., Jr. (1988). Toward culturally sensitive theories of culture change. *Academy of Management Review, 13*(4), 522–533. https://doi.org/10.5465/amr.1988.4307391

Zahra, S., Iram, A. and Naeem, H. (2014), “Employee training and its effect on employees’ job motivation and commitment: developing and proposing a conceptual model”, IOSR Journal of Business and Management, Vol. 16 No. 9, pp. 60-68.

Бехтер, О. (2025). AI and automation in human resources: Transforming recruitment, training, and employee engagement. *Молодий вчений.* https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-1-132-2

KAYNAKÇA

Azadaliyev, S. & Demirkol, Ş. (2023). Turizm sektöründe artırılmış gerçeklik ve dijital dönüşüm değerlendirmesi,Turizm Çalışmaları Dergisi, *5*(1), 11-26.

Ball, K. (2010). Workplace surveillance: An overview. *Labor History, 51*(1), 87–106. https://doi.org/10.1080/00236561003654776

Bondarouk, T., & Brewster, C. (2016). Conceptualising the future of HRM and technology research. *The International Journal of Human Resource Management, 27*(21), 2652–2671. https://doi.org/10.1080/09585192.2016.1232296

Bondarouk, T., Parry, E., & Furtmueller, E. (2017). Electronic HRM: Four decades of research on adoption and consequences. *The International Journal of Human Resource Management, 28*(1), 98–131. https://doi.org/10.1080/09585192.2016.1245665

Buhalis, D., & Amaranggana, A. (2015). Smart tourism destinations: Enhancing tourism experience through personalization of services. In I. Tussyadiah & A. Inversini (Eds.), *Information and communication technologies in tourism 2015* (pp. 377–389). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14343-9_28

Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet – The state of eTourism research. *Tourism Management, 29*(4), 609–623. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.005

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Grandey, A. A., & Gabriel, A. S. (2015). Emotional labor at a crossroads: Where do we go from here? *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 2*(1), 323–349. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032414-111400

Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: Foundations and developments. *Electronic Markets, 25*(3), 179–188. https://doi.org/10.1007/s12525-015-0196-8

Hilton Annual Report. (2023). *Digital hospitality and workforce development.* Hilton Worldwide Holdings Inc.

Jørgensen, F. (2021). Digital learning environments in the hospitality sector. *Tourism Education Studies, 14*(2), 205–214.

Kane, G. C., Palmer, D., Phillips, A. N., Kiron, D., & Buckley, N. (2015). *Strategy, not technology, drives digital transformation.* MIT Sloan Management Review.

Margherita, A. (2022). Human resources analytics and digital HRM: A systematic literature review. *European Management Journal, 40*(3), 369–383. https://doi.org/10.1016/j.emj.2021.05.003

Marler, J. H., & Boudreau, J. W. (2017). An evidence-based review of HR Analytics. *The International Journal of Human Resource Management, 28*(1), 3–26. https://doi.org/10.1080/09585192.2016.1244699.

Özutku, H. & Sarnıç, A. (2024). Endüstri 4.0 Sürecinde İnsan Kaynakları Yönetimi İşlevlerinde Yaşanan Değişimler Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yönetim Bilimleri Dergisi, 23(55), 535-566.

Panayotopoulou, L., Vakola, M., & Galanaki, E. (2007). E-HR adoption and the role of HRM: Evidence from Greece. *Personnel Review, 36*(4), 481–499. https://doi.org/10.1108/00483480710731328

Parry, E., & Tyson, S. (2011). Desired goals and actual outcomes of e-HRM. *Human Resource Management Journal, 21*(3), 335–354. https://doi.org/10.1111/j.1748-8583.2010.00150.x

Parviainen, P., Tihinen, M., Kääriäinen, J., & Teppola, S. (2017). Tackling the digitalization challenge: How to benefit from digitalization in practice. *International Journal of Information Systems and Project Management, 5*(1), 63–77.

Rahimi, R., & Gunlu, E. (2021). Technology and human interaction in tourism service delivery: A dual-perspective analysis. *Journal of Hospitality and Tourism Technology, 12*(1), 122–139. https://doi.org/10.1108/JHTT-07-2019-0096

Ruël, H., Bondarouk, T., & Looise, J. K. (2004). E-HRM: Innovation or irritation? An explorative empirical study in five large companies. *Management Revue, 15*(3), 364–380.

Sigala, M. (2018). New technologies in tourism: From multi-disciplinary to anti-disciplinary advances and trajectories. *Tourism Management Perspectives, 25*, 151–155. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2017.12.003

Sigala, M. (2020). Digital transformation in the tourism and hospitality industry: The role of innovation. *Tourism Management Perspectives, 35*, 100694. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100694

Stone, D., Duffy, M., & Machan, M. (2020). Digital training in hospitality: Emerging challenges and opportunities. *Journal of Hospitality and Tourism Education, 32*(1), 37–48. https://doi.org/10.1080/10963758.2019.1685890

Strohmeier, S. (2007). Research in e-HRM: Review and implications. *Human Resource Management Review, 17*(1), 19–37. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2006.11.002

Strohmeier, S. (2020). Digital human resource management: A conceptual clarification. *German Journal of Human Resource Management, 34*(3), 345–365. https://doi.org/10.1177/2397002220909066

TÜİK. (2024). *Turizm istatistikleri 2023.* Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems, 28*(2), 118–144. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation.* Harvard Business Press.

Zhang, L. (2021). Sustainable HRM and digitalization in the hospitality industry. *Sustainability, 13*(2), 54–63. https://doi.org/10.3390/su1302054.

KAYNAKÇA

Acuff, F. (1984). *International and domestic human resources functions: Innovations in international compensation* (pp. 3–5). Organization Resources Counselors.

Atasoy, Z. (2012). *Farklılıkların yönetimi: Üniversite öğrencilerinin ayrımcılık algısının öğrenci başarı düzeyine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

Aykaç, M., Parlak, Z., & Özdemir, S. (2008). *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün arttırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Barutçugil, İ. (2011). *Kültürler arası farklılıkların yönetimi*. Kariyer Yayınları.

Barnet, R. J., & Cavanagh, J. (1995). *Global dreams: Imperial corporations and the new world order.* Simon & Schuster.

Bartlett, C. A., & Ghoshal, S. (1992). *Transnational management: Text, cases, and readings in cross-border management.* Irwin.

Bucher, J. (2025). Digital technology and global mobility: Narrative review. *International Business Review.* https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2025.102880

Büscher, M., & Liechti, O. (2023). (Bilgi metinde yer aldığı gibi)

Cascio, W. F., & Montealegre, R. (2016). How technology is changing work and organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 3*, 349–375. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-041015-062352

Ceylan, N. (2007). *İnsan kaynakları yönetiminde yetenek yönetimi ve bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Chartered Institute of Personnel and Development. (2013). *A potted history of work-related ideas and events.*

Choudhury, P. R., Khanna, T., Makridis, C. A., & Schirmann, K. (2022, March 24). *Is hybrid work the best of both worlds? Evidence from a field experiment* (Working Paper No. 22-063). Harvard Business School. https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/22-063_639195cc-e7b5-47d3-9281-62d192c5b916.pdf

Collings, D. G. (2014). Integrating global mobility and global talent management: Exploring the challenges and strategic opportunities. *Journal of World Business, 49*(2), 253–261.

Crompton, R. (2002). Employment, flexible working and the family. *The British Journal of Sociology, 53*(4), 537–558.

Keneş Çoban, H. (2025). Ayrımcılık ve medya. Ütopya Yayınevi

Damsten, E. (2023). Understanding the evolution of HRM: From personnel management to strategic HR. Omnitas.

Davis, E. (2011). *The critical human capital issues of 2011 report.* Institute for Corporate Productivity.

Doğan, S., & Demiral, Ö. (2008). İnsan kaynakları yönetiminde çalışanların kendilerine doğru yolculuk yöntemi: Yetenek yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3)*, 145–166.

Enderwick, P. (1985). *Multinational business & labour.* Croom Helm.

Eren, E. (2020). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi.* Beta.

Eroğlu, U. (2001). İnsan kaynakları yönetiminde yeni yönelimleri hazırlayan iki güç: Sanal organizasyonlar ve stratejik tabanlı düşünce. *İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 3*(2).

Erikli, S. (2020). Çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 39–60.

Eryiğit, S. (2000). Esnek üretim, esnek organizasyon, esnek çalışma. *Kamu-İş, 5*(4).

Eurofound. (2022). *The future of telework and hybrid work.* Publications Office of the European Union. https://assets.eurofound.europa.eu/f/279033/0e1e84b3e0/ef22028en.pdf

Ferdman, B. M., & Sagiv, L. (2012). Diversity in organizations and cross-cultural work psychology: What if they were more connected? *Industrial and Organizational Psychology, 5*(3), 323–345.

Gajendran, R. S., & Harrison, D. A. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: Meta-analysis of psychological mediators and individual consequences. *Journal of Applied Psychology, 92*(6), 1524–1541.

GAPP International. (2022). *Global assignment policies and practices survey.*

GAPP International. (2023). *Global assignment policies and practices survey.*

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji.* Ayraç Yayınları.

Hubbard, E. E. (2004). *The manager's pocket guide to diversity management.* HRD Pres.

International HR Adviser. (2013). Commuter assignments (pp. 14–16). *International HR Adviser.*

Jackson, S. E., Joshi, A., & Erhardt, N. L. (2003). Recent research on team and organizational diversity: SWOT analysis and implications. *Journal of Management, 29*(6), 801–830.

Jackson, S. E., & Schuler, R. S. (2014). A quarter-century review of HRM in the United States: Strategic and international perspectives. *Human Resource Management Review, 24*(1), 5–17. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2013.12.001

Karakoyunlu, E. (2003). Ya esneklik olmazsa…? *İşveren Dergisi TİSK Yayını, 41*(5).

Kaufman, B. E. (2015). *The development of human resource management across nations: Unity and diversity.* Edward Elgar.

Kavi, H. (1999). Küreselleşme ve esnek çalışma. *MESS Mercek Dergisi.*

Köstekli, Ş. (2000). Esneklik ve sendikal politikalar. *Türk-İş Yıllığı 1999, Cilt 1,* Ankara.

Kreitz, P. A. (2008). Best practices for managing organizational diversity. *The Journal of Academic Librarianship, 34*(2), 101–120.

Lorange, P. (1992). Strategy and human resources: Achieving strategic integration. Blackwell.

Morgan, G. (1986). *Images of organization.* Sage.

Özbilgin, M. (2008). Küresel farklılık yönetimi. B. Dereli (Ed.), *İşgücündeki farklılıkların yönetimi*. Beta Yayınları.

Özbilgin, M. F. (2019). Global diversity management..M. F. Özbilgin, F. Bartels-Ellis, & P. Gibbs (Eds.), *Global diversity management: A fusion of ideas, stories and practice* . 21–40). Springer.

Özbilgin, M., & Erbil, C. (2022). Çeşitlilik: Disiplinlerarası bir bakış. V. Tanrıverdi & S. Ercan (Eds.), *Sosyal psikolojide çeşitlilik* (1–24). Nobel Akademik Yayıncılık.

Rason, J. (2020). Managing the risk of virtual assignments. *International HR Adviser (Summer),* 14–15.

Seyyar, A. (2004). *Sosyal siyaset terimleri ansiklopedik sözlük.* Beta Basım Yayım.

Stan, L. (2012). *Talent management and the cultural influences on HRM process: A comparison on HRM practices between companies from Sweden and Romania* (Master's thesis). University of Gothenburg, Sweden.

Society for Human Resource Management. (2023). *How we got here: The 75-year evolution of SHRM and HR.* SHRM.

Sürgevil Dalkılıç, O. (2022). *Çalışma yaşamında farklılıkların yönetimi.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Sürgevil, O., & Budak, G. (2008). İşletmelerin farklılık yönetimi anlayışına yaklaşım tarzlarının saptanmasına yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(4).

TİSK. (1999). *Çalışma hayatında esneklik.* Ankara.

Tonta, Y., & Küçük, M. E. (2005). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte temel dinamikler. In *Bilgi Çağı ve Teknolojik Gelişmeler Işığında Toplum, Yönetim, Yönetici ve Lider Yaklaşımları* (Uluslararası Sempozyum, 12–13 Mayıs). İstanbul.

Ulrich, D., Younger, J., Brockbank, W., & Ulrich, M. (2012). *HR from the outside in: Six competencies for the future of human resources.* McGraw-Hill.

KAYNAKÇA

Armstrong, M. (2014). *Armstrong's handbook of human resource management practice* (13th ed.). Kogan Page.

Armstrong, M. (2023). *Armstrong's handbook of strategic human resource management* (7th ed.). Kogan Page.

Backhaus, K., & Tikoo, S. (2004). Employer branding as a brand building strategy. Journal of Brand Management, 12(2), 113–127.

Bisel, R. S. (2010). A communicative ontology of organization? A description, history, and critique of CCO theories for organization science. Management Communication Quarterly, 24(1), 124-131.

Blaschke, S., Schoeneborn, D., & Seidl, D. (2012). Organizations as networks of communication episodes: Turning the network perspective inside out. Organization Studies, 33(7), 879-906.

Cooren, F. (2012). Communication theory at the center: Ventriloquism and the communicative constitution of reality. Journal of communication, 62(1), 1-20.

Cooren, F., & Martine, T. (2016). Communicative constitution of organizations. The international encyclopedia of communication theory and philosophy, 1, 307-315.

dos Santos Filha, A. L., Lima, F. V. R., & de Sousa Rosa Oliveira, J. F. (2021). Human resource management, organizational communication and strategic alignment: Proposition of a theoretical model. *Research, Society and Development, 10*(8), 1–14.

Kalistratova, T. (2024). INTERNAL COMMUNICATIONS AS A WAY TO MANAGE STAFF SATISFACTION. Journal of Management Sciences and Applications (JOMSA), 3(2), 223-231.

McPhee R. D. & Zaug P. (2009). The communicative constitution of organizations: A framework for explanation. In Putnam L. L., Nicotera A. M. (Eds.), Building theories of organization: The constitutive role of communication (pp. 21–47). New York/London: Routledge.

McPhee, R. D., & Iverson, J. (2009). Agents of constitution in comunidad: Constitutive processes of communication in organizations. In L. L. Putnam & A. M. Nicotera (Eds.), Building theories of organization: The constitutive role of communication (pp. 49–87). Routledge.

Mintzberg, H. (1979). The structuring of organizations: A synthesis of the research. Prentice-Hall.

Noe, R. A., Hollenbeck, J. R., Gerhart, B., & Wright, P. M. (2017). *Fundamentals of human resource management* (7th ed.). McGraw-Hill.

Parakhina, P. E., & Bannikov, S. A. (2022, February). On the role of interpersonal communications in human resources management in modern companies. In International Scientific and Practical Conference Strategy of Development of Regional Ecosystems "Education-Science-Industry"(ISPCR 2021) (pp. 363-367). Atlantis Press.

Santos, Sara, Luísa Augusto, Sónia Ferreira, Pedro Espírito Santo, and Maria Vasconcelos. 2023. Recommendations for Internal Communication to Strengthen the Employer Brand: A Systematic Literature Review. Administrative Sciences 13: 223. https://doi.org/10.3390/admsci13100223

Schneider, B., Ehrhart, M. G., & Macey, W. H. (2013). Organizational climate and culture. Annual Review of Psychology, 64, 361–388.

Schoeneborn, D., Kuhn, T. R., & Kärreman, D. (2019). The communicative constitution of organization, organizing, and organizationality. Organization studies, 40(4), 475-496.

Schoeneborn, D., Kuhn, T. R., & Kärreman, D. (2019). The Communicative Constitution of Organization,

Sun, H., Liu, J., & Chen, H. (2018). Communication in human resource management. *Human Resources Management and Services*, *1*(1), 1-5.

Taylor, J. R. (1995). Shifting from a heteronomous to an autonomous worldview of organizational communication: Communication theory on the cusp. Communication Theory, 5(1), 1-35.

Taylor, J. R., & Van Every, E. J. (2000). The emergent organization: Communication as its site and surface. Lawrence Erlbaum Associates.

Van Maanen, J., & Schein, E. H. (1979). Toward a theory of organizational socialization. Research in Organizational Behavior, 1, 209–264.

Vásquez, C., Bencherki, N., Cooren, F., & Sergi, V. (2018). From 'matters of concern'to 'matters of authority': Studying the performativity of strategy from a communicative constitution of organization (CCO) approach. Long Range Planning, 51(3), 417-435.

KAYNAKÇA

Akça, M., & Tepe Küçükoğlu, M. (2020). Covid-19 ve iş yaşamına etkileri: Evden çalışma. Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives, 8(1), 71-81.

Akıncı, P. (2024). İşe alım sürecinin dijitalleşmesinin metrikler bağlamında incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.

Akundi, A., Emuze, F., Do, T., & Khan, S. (2022). A human-centric perspective for the construction industry in the society 5.0 era. Civil Engineering and Environmental Systems, 39(3), 200-217.

Anwar, M. A., & Graham, M. (2021). 'Between a rock and a hard place': Freedom, flexibility, precarity and vulnerability in the gig economy in Africa. Competition & Change, 25(2), 237–258.

Atlı, H. F. (2023). Pazarlama araştırmalarında yapay zeka (AI) ile müşteri deneyimi: Tüketici davranışlarının analizinde yapay zeka çözümleri. E. S. Yılmaz (Ed.), Dijitalleşme ve pazarlama araştırmaları (ss. 75-104). Özgür Publications.

Başaran, E. Y., & Ünal, H. T. (2021). Employee experience design of private banks in the covid-19 pandemic period. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(39), 654-672.

Berdibek, U., & Kayaoğlu, M. (2023). Yönetim bilişim sistemlerinde yapay zekanın rolü. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 10(102), 3492-3500.

Celep, C. (2000). Eğitimde örgütsel adanma ve öğretmenler. Anı Yayıncılık.

Çakmak, B. Y. (2025). İnsan kaynakları analitiğiyle iş pozisyonlarındaki beceri ve yetkinliklerin teşhisine yönelik model önerisi: İnsan kaynakları departmanları üzerine bir uygulama (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi.

Daşbaşı, T. ve Yıldız, S. (2025). İnsan kaynakları yönetimi olumlu bir çalışan deneyimini nasıl yaratır? Çalışan deneyimi üzerine bir doküman analizi. Yönetim ve Ekonomi, 32(2), 377-399.

Dünya Ekonomik Forumu. (2023). İşlerin geleceği raporu 2023. World Economic Forum. https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/

Ehnert, I., & Harry, W. (2012). Recent developments and future prospects on sustainable human resource management: Introduction to the special issue. Management Revue, 23(3), 224-239.

Elmin, A. (2023). Çalışan yönetiminin yeni stratejik yaklaşımı: Çalışan deneyimi fenomeni. F. Bal & O. E. Ufacık (Ed.), Yönetim & organizasyon alanında seçme yazılar (s. 1-45). Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub258

Elmin, A. ve Ulaştıran, T. (2023). İnsan kaynakları yönetiminde güncel bir yaklaşım olarak çalışan deneyimi: Keşfedici bir içerik analizi. SDÜ İKY Dergisi, 2(2), 54-68.

Erdem, O., & Dikici, A. M. (2009). Liderlik ve kurum kültürü etkileşimi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(29), 198-213.

Farndale, E. ve Kelliher, C. (2013). Implementing performance appraisal: Exploring the employee experience. Human Resource Management, 52(6), 879–897.

Fidan, Ü. (2025). Yönetim bilişim sistemleri perspektifinden algoritmik yanlılık ve etik karar verme. V. Sinap (Ed.), Yönetim bilişim sistemleri alanında yenilikçi çözümler ve güncel yaklaşımlar (ss. 87-120). Özgür Publications.

Gökçe, Ç., & Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde hibrit çalışma modeli üzerine kavramsal bir değerlendirme. Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1), 58-80.

Grzegorczyk, M., Marini, G., & Wac, K. (2021). How do employees conceive the new hybrid work model? Early evidence from a Swiss university. [Preprint]. arXiv.

Harpaz, I. (2002). Advantages and disadvantages of telecommuting for the individual, organization and society. Work Study, 51(2), 74-80.

Holmlund, M., Van Vaerenbergh, Y., Ciuchita, R., Ravald, A., Sarantopoulos, P., Ordenes, F. V., & Zaki, M. (2020). Customer experience management in the age of big data analytics: A strategic framework. Journal of Business Research, 116, 356-365.

Horvath, V. ve Kenesei, Z. (2023). Employee Experience Journey Mapping: A New Approach to Attracting Talent in the Tourism Sector in the Shadows of Covid-19. Tourism and Hospitality Management, 29(2), 209-219.

House, R. J., Javidan, M., Hanges, P., & Dorfman, P. (2002). Understanding cultures and implicit leadership theories across the globe: an introduction to project GLOBE. Journal of World Business, 37(1), 3-10.

ILO. (2021). World employment and social outlook 2021: The role of digital labour platforms in transforming the world of work. Geneva.

Joshi, A., Sekar, S. ve Das, S. (2024). Decoding employee experiences during pandemic through online employee reviews: insights to organizations. Personnel Review, 53(1), 299-313.

Köse, M. ve Nalbantoğlu, S. Y. (2021). Sürdürülebilir insan kaynakları yönetimi için çalışan deneyimi uygulamaları. Business Economics and Management Research Journal.

Köse, M., & Nalbantoğlu, S. Y. (2021). Sürdürülebilir insan kaynakları yönetimi için çalışan deneyimi uygulamaları. Business, Economics and Management Research Journal, 4(2), 70-80.

Malik, A., De-Siriwardena, V. G., ve De-Alwis, A. C. (2022). How does an artificial intelligence-empowered human resource management ecosystem deliver value to organizations? A process-based perspective. Human Resource Management.

Malik, S., Singh, P., ve Chan, C. (2023). Employee Experience of Teleworking and Its Impact on Work–Family Conflict: A Social Exchange Perspective. Journal of Management Studies.

Maylett, T., & Wride, M. (2017). The employee experience: How to attract talent, retain top performers, and drive results. John Wiley & Sons.

Morgan, J. (2017). The employee experience advantage: How to win the war for talent by giving employees the workspaces they want, the tools they need, and a culture they can celebrate. John Wiley & Sons.

Morgan, J. (2017). The employee experience advantage: How to win the war for talent by giving employees the workspaces they want, the tools they need, and a culture they can celebrate. John Wiley & Sons.

Özay, B., & Aslan, M. Ş. (2024). Dijital çağda emek piyasasının dönüşümü: Uzaktan çalışma üzerine bir değerlendirme. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 144-163.

Panneerselvam, S., ve Balaraman, R. (2022). Unfurling employee experience–a promising employee value proposition towards creating a positive spiral of culture, engagement and organizational outcome. Journal of Positive School Psychology, 6(3), 1030-1035.

Plaskoff, J. (2017). Employee experience: The new human resource management approach. Strategic HR Review, 16(3), 136–141.

Rane, N., Paramesha, M., Choudhary, S., & Rane, J. (2024). Artificial intelligence in sales and marketing: Enhancing customer satisfaction, experience and loyalty. [Preprint]. SSRN. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4831903

S., Ismail ve Subbarayudu, Y. (2023). Designing a positive employee experience – factors to consider. Journal of Research in Business and Management, 11(2), 157-160. https://www.questjournals.org/jrbm/papers/vol11-issue2/1102157160.pdf

Sarıipek, D. B., Cerev, G., & Ayhan, E. E. (2023). Pandemi sonrası "yeni normal" çalışma düzeninde iş-yaşam dengesi. İnsan ve İnsan, 10(35), 11-30.

Schein, E. H. (2010). Organizational culture and leadership. John Wiley & Sons.

Sevimli, H. (2015). Örgütsel bağlılık ile psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sinap, V. (2025). Yapay zekâ destekli karar destek sistemleri ve yönetim bilişim sistemlerine entegrasyonu. V. Sinap (Ed.), Yönetim bilişim sistemleri alanında yenilikçi çözümler ve güncel yaklaşımlar (ss. 24-68). Özgür Publications.

Sokolic, D. (2022). Remote work and hybrid work organizations [Conference presentation]. 78th International Scientific Conference on Economic and Social Development, Aveiro, Portugal.

Tang, J., Salakhutdinov, R., & Wei, L. (2018). Adversarial training for semi-supervised text classification. [Preprint]. arXiv.

Tucker, E. (2020). Driving engagement with the employee experience. Strategic HR Review, 19(4), 183-187.

Uçan, R., Ensarİ Özay, M., Tepe, S., Çaliş, S., Çabuk, A., Altınten, B., & Oral, T. (Ed.). (2021). II. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Öğrenci Kongresi Bildiri Kitabı. Üsküdar Üniversitesi Yayınları.

Uzun, H., Çakmak, A. F., & Esen, Ş. (2023). Liderlik tarzları ve örgütsel kültürün örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: İletişim sektöründe bir uygulama. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(2), 702-719.

Varlık, S. (2024). Subjective well-being and psychological ownership: The moderated mediation model of organizational trust and psychological resilience. Pamukkale University Journal of Education [PUJE], 60, 253-280. https://doi.org/10.9779/pauefd.1229569

Veena, S. (2022). Impact of employee experience on organizational commitment and organizational effectiveness (Yayımlanmamış doktora tezi). Karnataka Ulusal Teknoloji Enstitüsü, Hindistan.

Wang, W., & Feng, T. (2023). The effect of ethical leadership on green supply chain integration: a social learning perspective. International Journal of Logistics Research and Applications, 26(11), 1369-1386.

Whitter, B. (2019). Employee experience: Develop a happy, productive and supported workforce for exceptional individual and business performance. KoganPage.

Yadav, M. ve Vihari, N. S. (2021). Employee Experience: Constract clarification, conceptualization and validation of a new scale. FIIB Business Review, 12(3), 328-342.

Yuslu, Y., & Kedikli, E. (2017). Yeşil insan kaynakları yönetimi: Kavramsal çerçeve. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 52(3), 66-81. https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.17.12.694

INTERNATIONAL TRADE
PROCEDURES AND PRACTICES

EDITOR

Professor Dr. Murat CANITEZ

AUTHORS

Professor Dr. Murat CANITEZ

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif GUNDUZ

Beyza AKSOY MIHOGLU, Ph.D.

Zekeriya OLGUNCELIK, Ph.D.

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi
No part of this book may be reproduced, published, or stored in any retrieval system, whether electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publishing company and the authors, in accordance with the provisions of Law No. 5846.

Certificate Number: 48743

ISBN: 978-625-5661-69-2

Page Layout - Cover Design: Vildan YAVUZ

Printing and Binding:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Year of Publication: October 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

CONTENTS

CHAPTER-1
THE CONCEPT OF EXPORT AND BASIC PRINCIPLES

A. THE CONCEPT OF EXPORT AND BASIC PRINCIPLES 1
1. Export Concept and Content 2
a. Indirect Exports 3
b. Direct Exports 6
2. Basic Principles of Export 7
3. Export Process 9
a. Obtaining Exporter Status 10
b. Identifying Markets and Customers 13
c. Discussing the Details with The Customers 20
d. Reaching An Agreement With The Customer 22
e. Notifying/Receiving The Letter of Credit 24
f. Preparing The Goods For Export 25
g. Preparing The Relevant Documents 25
h. Carrying Out Customs Procedures 27
i. Delivering The Goods to Shipping Vehicle 30
j. Completing Final Procedures 31
k. The Fulfillment of The Foreign Exchange Commitment Arising From Exporting 32
B. EXPORT TYPES BASED ON OPERATIONS PERFORMED 32
1. Non-Specialized Exports 33
2. Specialized Exports 33
3. The Types of Export Based on the Destination Country 37
4. Types of Exports Based on the Exported Product 39
C. MAJOR ORGANIZATIONS AND AGREEMENTS IN INTERNATIONAL TRADE 41
1. United Nations (UN) 41
2. World Trade Organization (WTO) 42
3. European Union (EU) 44
4. European Free Trade Association (EFTA) 45
5. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) 45
6. Economic Cooperation Organization (ECO) 46
7. Organization of Islamic Cooperation (OIC) 47
8. Black Sea Economic Cooperation Organization (BSEC) 47
9. Group of Twenty (G-20) 48
10. The Southern Common Market (MERCOSUR) 48
11. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) 48
12. North American Free Trade Agreement (NAFTA) 49
13. Organization of Turkic States 49

CHAPTER-2
EXPORT TRANSACTIONS AND DOCUMENTATION

A. DOCUMENTS USED IN EXPORT 53
1. Proforma Invoice 53

2. Documents Used in Customs Clearance Procedures in the Exporting Country during the Export Process 56
a. Invoice 56
b. Packing List 58
c. Customs Declaration in Export 60
d. Movement Certificates 61
3. Documents to be Processed in the Importing Country and Delivered to the Importer in Exports 62
a. Relevant International Transportation Bill 62
b. Commercial Invoice in English 77
c. Packing List in English 79
d. Movement Certificates 80
e. Certificate of Origin 84
B. TRANSIT REGIME AND ITS PRACTICES 87
1. Scope of the Transit Regime 88
2. Documents Used in the Transit Regime 89
a. TIR Carnet 90
b. Transit Accompanying Document (TAD) 93
C. EXPORT REGIME AND PRACTICES 95
1. Declaration in Exports 95
2. Customs Declaration for Exports 96

CHAPTER-3
IMPORT TRANSACTIONS AND DOCUMENTATION

A. THE CONCEPT AND PROCESS OF IMPORT 131
1. Import Concept and Content 131
2. Types of Imports 132
3. Import Process 133
a. Acquisition of The Importer Status 134
b. Preliminary Research on Imports 134
c. Finding Potential Exporters 139
d. Negotiation of Details With The Potential Exporters 140
e. Reaching an Agreement 141
f. Issuance of L/C by The Importer 141
g. Arrival and Receipt of Import Documents 142
h. Arrival and Receipt of Import Documents 143
i. Customs Clearance For Import 144
j. Settlement of Foreign Currency Commitment 145
B. CUSTOMS DECLARATION IN IMPORT 145

CHAPTER-4
LOGISTICS IN EXPORT AND IMPORT

A. THE CONCEPT OF LOGISTICS IN INTERNATIONAL TRADE AND ITS COMPONENTS 175
1. Logistics Concept and Content 175
2. Logistics System and Components in International Trade 176
a. Freight Forwarders 178
b. Transportation and Transport Companies 180
c. Customs Warehouses and Storage Facilities 180
d. Free Zones 180
e. Customs Broker 181

f. International Inspection Companies 181
g. Customs Administration 182
h. Ports and Logistics Terminals 183
i. Insurance Companies for International Logistics 183
B. MODES OF TRANSPORT AND DELIVERY TERMS IN INTERNATIONAL TRADE 183
1. The Concept of Transportation and The Transportation Modes 183
2. Types of Transportation in International Trade 185
3. Delivery (Incoterms) Terms 187
EXW 188
FOB 188
a. E-Group Delivery Terms 189
b. F-Group Delivery Terms 190
c. C-Group Delivery Terms 194
d. D-Group Delivery Terms 198
EXW 202
FOB 202
C. TRANSPORT VEHICLES AND CONTAINERS IN EXPORT AND IMPORT 203
1. Transport Vehicles Used in Export and Import 203
2. Transport Units Used in Export and Import 204
a. Transport Units Used in Air Transportation 204
DIMENSIONS 205
b. Containers Used in Maritime Transportation 206
LENGTH 207
c. Wagons Used in Railway Transportation 207
d. Carrier Vehicles in Road Transportation 210
D. MASTER PACKAGES, PACKAGING, AND LOADING IN INTERNATIONAL TRADE 212
1. Master Packs and Packaging 212
2. Product-Specific Coding of Packaging 215
3. Product Labeling 216
4. Loading 217

CHAPTER-5
PRICING AND APPLICATIONS IN INTERNATIONAL TRADE PRACTICES

A. THE PURPOSE OF PRICING IN INTERNATIONAL TRADE 219
B. FACTORS AFFECTING PRICING IN INTERNATIONAL TRADE 221
1. Internal (Controllable) Factors 221
2. External (Independent) Factors 222
a. Market-Related Factors (Customers and Demand Structure) 222
b. Factors Related to Competition 223
c. Environmental Factors 224
C. PRICING STRATEGIES IN INTERNATIONAL TRADE 225
1. Demand-Based Pricing 225
2. Cost-Based Pricing 226
3. Competitive Pricing 227
4. Price Differentiation 227
5. New Product Pricing 228
6. Other Pricing Strategies and Factors 228
D. PRICING IN INTERNATIONAL TRADE BASED ON DELIVERY TERMS AND PAYMENT METHODS 229
1. Pricing Based on Delivery Terms (Incoterms) 229

a. Incoterms-2020 E Group 230
b. Incoterms 2020 F – GROUP 230
c. Incoterms 2020 - C GROUP 230
d. Incoterms 2020 D - Group 231
2. Pricing Based on Payment Methods 232
E. CONCLUSION 234

CHAPTER-6
METHODS AND APPLICATIONS OF PAYMENT IN INTERNATIONAL TRADE

A. PAYMENT METHODS IN INTERNATIONAL TRADE 237
1. Cash Advance Payment 240
2. Payment Through Pre-Financing 243
3. Cash on Delivery (Cash Against Goods) 243
4. Cash Against Documents-CAD (Documentary Collection) 246
a. CAD Payment by Draft 252
b. Documents Against Acceptance (D/A) 253
c. Other Variations of the Cash Against Documents Method 255
5. Letter of Credit – L/C 256
a. Types of Letters of Credit 260
b. The Letters of Credit Commonly Used in International Trade 268
c. The Letter of Credit Practices 279
6. Payments by Draft (Acceptance Credit) 306

CHAPTER-7
FOREIGN TRADE COMPETITIVE INTELLIGENCE AND ITS APPLICATIONS

A. INTRODUCTION 311
B. PURPOSE, SCOPE, AND CONTRIBUTIONS 312
1. Why CI Matters in Foreign Trade 313
2. Chapter Roadmap and Expected Outputs 313
C. CORE CONCEPTS 315
1. Competitive intelligence vs. competitor intelligence 315
2. Decision levels (strategic–tactical–operational) 315
3. CI Cycle Tailored to Foreign Trade 316
4. Data Architecture and Sources 318
5. Analytical Framework and Metrics 322
6. From Intelligence to Strategy 325
D. APPLICATION CASE STUDY (END-TO-END) 327
1. Case scope 327
2. Decision to make 328
3. Intelligence questions (stated as testable hypotheses) 328

CHAPTER-8
FROM DATA TO DECISION: A SYSTEMATIC GUIDE TO COMPETITIVE INTELLIGENCE-DRIVEN TARGET MARKET RESEARCH

A. INTRODUCTION 355
B. THE INITIAL STEPS OF THE STRATEGIC JOURNEY: BUILDING THE DECISION-MAKING PROCESS 357

C. SCENARIO ILLUSTRATION: A PLASTIC PACKAGING FIRM'S TARGET MARKET DECISION-MAKING JOURNEY 359
D. STEP-BY-STEP DECISION JOURNEY: A GUIDE TO TARGET MARKET RESEARCH AND SELECTION 360
1. Identification and Verification of the HS Code 360
2. Monitoring HS Code Revisions through Trade Map 363
3. Obtaining Data through Trade Map 365
a. World Yearly Imports 365
b. World Quarterly Imports 377
c. World Import Indicators 382
d. World Yearly Exports 392
e. World Quarterly Exports 397
f. World Export Indicators 401
g. Turkiye Yearly Exports 403
h. Turkiye Quarterly Exports 406
i. Turkiye Monthly Exports 409
j. Turkiye Export Indicators 412
4. Merging Tables Downloaded from Trade Map: Target Market Matrix 414
5. Interpreting the Target Market Matrix 441
6. Identifying Target Markets Through a Systematic Approach: The AHE Matrix 452
7. Decision Journey's Last Step: Target Market Prioritization 471
E. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS 473

ANNEX

ANNEX –1
THE LIST OF PRODUCTS SUBJECT TO REGISTERED EXPORT IN TURKIYE 477
ANNEX –2
CERTAIN DOCUMENTS UTILIZED IN EXPORT AND IMPORT TRANSACTION 483
ANNEX –3
THE LIST OF CONTRACTING STATES TO THE CMR CONVENTION 492
ANNEX –4
COUNTRIES/REGIONS AND THEIR CUSTOMS CODE NUMBERS 493
ANNEX –5
CURRENCY CODES AND EXPLANATIONS 501
ANNEX –6
CUSTOMS CODES AND EXPLANATIONS REGARDING THE NATURE OF TRANSACTIONS FOR TURKIYE 506
ANNEX –7
CUSTOMS REGIME CODES AND THEIR EXPLANATIONS FOR TURKIYE 508
ANNEX –8
THE INTERNATIONAL ARTICLE CODE NUMBERS FOR THE COUNTRIES 513
ANNEX –9
UCP-600 515

REFERENCES

AKAT, Ömer. Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi. Bursa, 1998.
BEŞELİ, Nursun."KOBİ'lerinDışPazarlaraAçılabilmesi İçinAlternatif Yöntemler", İGEME'den Bakış, (Nisan-Haziran 1997), 36-39.
CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı. Bursa-2021
CANITEZ. Murat. Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar. Bursa-2023
CANITEZ, Murat ve Nusret GÖKSU. "Uluslararasılaşma Yolları", Pazarlama Dünyası, (Temmuz-Ağustos 1999), 16-21.
DANIELS, John D. ve Lee H. RADEBAUGH. International Business Environments and Operations. New York, 1994.
DICKSON, Peter R. Marketing Management. New York, 1994.
ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Uluslararası Pazarlama-Teori ve Uygulamalar. Ankara, 2004.
ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Pazarlama İlkeleri Teori ve Yaklaşımlar. Ankara, 2004.
GÜVEN, Özcan. İhracat Uygulamaları. Eskişehir, 1994.
JOHNSON, Thomas E. Export/Import Procedures and Documentation, AMACOM Press, 2002.
İSTANBUL İHRACATÇI BİRLİKLERİ, STA Kılavuzu, 2010.
KARAFAKIOĞLU, Mehmet. Uluslararası Pazarlama. İstanbul, 1997.
KEEGAN, Warren J. Global Marketing Management. Englewood Cliffs, 2012.
KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori – Uygulama. İstanbul, 2003.
KOTLER, Philip. Marketing Management. Englewood Cliffs, 1994.
MAGGIORI, J. Herman. How To Make The World Your Market. Los Angeles, 1992.
MELEMEN, Mehmet ve S. Burak ARZOVA. Uluslararası Ticaret Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce. İstanbul, 1998.
https://www.asean.org
https://www.bsec-organization.org.
https://www.efta.int
https://european-union.europa.eu
https://www.mercosur.int
https://www.nafta-sec-alena.org
https://www.oecd.org.
https://www.oic-oci.org.
https://www.un.org.
https://www.turkicstates.org
https://www.wto.org

REFERENCES

CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı (3.Baskı). Bursa-2021

CANITEZ. Murat. Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar. Bursa-2023

GÜMRÜK YÖNETMELİĞİ

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

TOROSLU, Vefa M. Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe. İstanbul, 1999.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNU

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02016R0341-20200716

REFERENCES

CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı. Bursa-2021

CANITEZ. Murat. Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar. Bursa-2023

JOHNSON, Thomas E. Export – Import Procedures and Documentation. New York, 2002.

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

MELEMEN, Mehmet ve S. Burak ARZOVA. Uluslararası Ticaret Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce. İstanbul, 1998.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNU

GÜMRÜK YÖNETMELİĞİ

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02016R0341-20200716

REFERENCES

ALTUNTAŞ, Mehmet. http://www.ekodialog.com/Makaleler/lojistik_modlari_

entegre_tasimacilik_makale.html

CLEMENTE, Mark N. Marketing Glossary. New York, 1992.

ÇALIŞ, Asım. İhracatta Nakliyat. Ankara, 1998.

ÇANCI, Metin ve Murat ERDAL. Lojistik Yönetimi. İstanbul, 2003.

ÇANCI, Metin ve Murat ERDAL. Taşımacılık Yönetimi. İstanbul, 2003.

CANITEZ. Murat. Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar. Bursa-2023

DEMİR, Seyhan. İstanbul Technical University, Faculty of Naval Architecture and Ocean Engineering Project. İstanbul, 1997.

ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Uluslararası Pazarlama Teori ve Uygulamalar. Niğde, 2003.

GÜLSOY, Ebru. Dış Ticarette Güvenli Bir Kontrol Aracı: Uluslararası Gözetim Şirketleri. Ankara, 1999.

GÜMRÜK MÜSTEŞARLIĞI. http://www.gumruk.gov.tr

INTERNATIONAL TRADE CENTRE. Trade Secrets: The Export Answer Book For Small and Medium-Sized Enterprises. Geneva, 1999.

İGEME. http://www.igeme.org.tr

ITO. Dış Ticarette Ürün Ambalajlama ve Etiketleme. İstanbul, 2001.

KAYSERİLİOĞLU, Enis. Deniz Taşımacılığı Sektör Profili. İstanbul, 2004.

KESKİN, Hakan. Lojistik Tedarik Zinciri Yönetimi. Ankara, 2006.

RAZZAQUE, Mohammed A. "Challenges to Logistics Development: The Case of a Third World Country Bangladesh", International Journal of Physical Distribution and Logistics Management, (Vol.27 1997), 18-38.

http://www.tcdd.gov.tr

http://tr.wikipedia.org

http://www.export911.com

REFERENCES

1- Kotler, P and Keller, K. L. (2006) Marketing Management, International Edition, 12th Edition, New York. Prentice Hall.

2- https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/

3- Canıtez, M and Ünüsan, Ç. (2023) Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar, 11th Edition, Ankara. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

4- ÇAKIROĞLU, M., & BECEREN, E. (2019, February). Uluslararası Ticarette Fiyatlandırma Stratejileri. In Conference Book (p. 154).

5- https://hbr.org/1995/09/how-do-you-know-when-the-price-is-right

6- Robert Phillips, R., (2005) Pricing and Revenue Optimization, Standford, California. Standford Business Books.

REFERENCES

CANITEZ. Murat. Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar. Bursa-2023

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

TOROSLU, Vefa M. Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe. İstanbul, 1999.

TÜRK-EXIMBANK. https://www.eximbank.gov.tr/

WEISS, Kenneth D. Import-Export Business. New York, 1997.

REFERENCES

Bureau van Dijk, a Moody's Analytics company. (n.d.). Orbis. https://www.bvdinfo.com/en-gb/our-products/data/international/orbis

Central Bank of the Republic of Türkiye. (n.d.). EVDS: Electronic Data Delivery System. https://evds2.tcmb.gov.tr

Creditreform. (n.d.). Credit reports and ratings. https://www.creditreform.com

Descartes Systems Group. (n.d.). Descartes Datamyne. https://www.datamyne.com

Drewry. (n.d.). World Container Index. https://www.drewry.co.uk/supply-chain-advisors/supply-chain-expertise/world-container-index

Dun & Bradstreet. (n.d.). Business credit reports & D-U-N-S® services. https://www.dnb.com

European Central Bank. (n.d.). Statistical Data Warehouse. https://sdw.ecb.europa.eu

European Commission. (n.d.). Access2Markets (My Trade Assistant). https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets

European Commission. (n.d.). CORDIS: EU research results. https://cordis.europa.eu

European Commission. (n.d.). NANDO: New Approach Notified and Designated Organisations. https://ec.europa.eu/nando

European Union. (n.d.). TED: Tenders Electronic Daily. https://ted.europa.eu

Freightos. (n.d.). Freightos Baltic Index (FBX). https://fbx.freightos.com

ImportGenius. (n.d.). ImportGenius. https://www.importgenius.com

International Monetary Fund. (n.d.). International Financial Statistics. https://data.imf.org

International Trade Centre. (n.d.). Market Access Map. https://www.macmap.org

International Trade Centre. (n.d.). Trade Map: Trade statistics for international business development. https://www.trademap.org

OpenCorporates Ltd. (n.d.). OpenCorporates: The open database of the corporate world. https://opencorporates.com

Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). Main Science and Technology Indicators (MSTI). https://stats.oecd.org

S&P Global Market Intelligence. (n.d.). Panjiva. https://panjiva.com

Sea-Intelligence. (n.d.). Global Liner Performance. https://www.sea-intelligence.com

Shanghai Shipping Exchange. (n.d.). Shanghai Containerized Freight Index (SCFI). http://en.sse.net.cn

Turkish Statistical Institute. (n.d.). Foreign trade statistics. https://data.tuik.gov.tr

United Nations Conference on Trade and Development. (n.d.). UNCTADstat. https://unctadstat.unctad.org

United Nations. (n.d.). UN Comtrade Database. https://comtrade.un.org

United Nations. (n.d.). United Nations Global Marketplace (UNGM). https://www.ungm.org

World Bank. (n.d.). WITS: World Integrated Trade Solution (incl. UNCTAD TRAINS). https://wits.worldbank.org

World Intellectual Property Organization. (n.d.). PATENTSCOPE. https://patentscope.wipo.int

World Trade Organization. (n.d.). SPS Information Management System. https://spsims.wto.org

World Trade Organization. (n.d.). TBT Information Management System. https://tbtims.wto.org

REFERENCES

Clausewitz, C. von. (1976). *On war* (M. Howard & P. Paret, Eds.). Princeton University Press.

d'Aveni, R. A., & Gunther, R. (1994). Hypercompetition. Managing the dynamics of strategic maneuvering. In *Das Summa Summarum des Management: Die 25 wichtigsten Werke für Strategie, Führung und Veränderung* (pp. 83-93). Wiesbaden: Gabler.

Department for International Trade & UK Export Finance. (2018, August 21). *Export strategy: Supporting and connecting businesses to grow on the world stage*. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/publications/export-strategy-supporting-and-connecting-businesses-to-grow-on-the-world-stage

Freedman, L. (2013). *Strategy: A history*. Oxford University Press.

Gunduz, M. A. (2017). *Rekabet istihbaratının uluslararası pazar seçimindeki rolü* [The role of competitive intelligence in international market selection] [Doctoral dissertation, Hacettepe University]. Hacettepe University.

Heuer, R. J. (1999). *Psychology of intelligence analysis*. Center for the Study of Intelligence.

Jerven, M. (2013). *Poor numbers: how we are misled by African development statistics and what to do about it*. Cornell University Press.

Kinyondo, A., & Pelizzo, R. (2018). Poor quality of data in Africa: What are the issues?. *Politics & Policy*, *46*(6), 851-877.

Koc, Y. (2024). *Hedef pazar navigasyonu ile nokta atışı ihracat* [Target market navigation and precision export]. Ekin Yayınevi.

Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. (2013). *Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think*. Houghton Mifflin Harcourt.

Pellegrini, R. P. (1997). *The links between science, philosophy, and military theory: Understanding the past, implications for the future*. Air University Press.

Sandefur, J., & Glassman, A. (2015). The political economy of bad data: Evidence from African survey and administrative statistics. *The Journal of Development Studies*, *51*(2), 116-132.

Tzu, S. (2008). The art of war. In *Strategic Studies* (pp. 63-91). Routledge.

World Bank. (2020). *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains*. World Bank.

Yarger, H. R. (2006). *Strategic theory for the 21st century: the little book on big strategy* (No. 12). Strategic Studies Institute, US Army War College.

Electronic Data Sources

European Commission, Directorate-General for Trade. (n.d.). *Access2Markets – My Trade Assistant*. https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home#my-trade-assistant

International Trade Centre, United Nations Conference on Trade and Development, & World Trade Organization. (n.d.). *Global Trade Helpdesk*. https://globaltradehelpdesk.org/en

International Trade Centre. (n.d.). *Market Access Map*. https://www.macmap.org/en/query/compare-market?reporter=All&partner=792&product=

International Trade Centre. (n.d.). *Trade Map*.https://www.trademap.org

MEDENİYETİN HEZÂRFEN YÜZÜ: İSLAM ŞEHRİ

Mekânın Ruhu ve Kaybolan İzler
-Ahlat, Bitlis, Diyarbakır, Mardin ve Urfa-

Dr. Öğr. Üyesi Berfin GÖKSOY SEVİNÇLİ
Prof. Dr. Erdal BAYRAKCI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-40-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
TAŞIN VE RUHUN İTTİFAKI: İSLAM ŞEHRİNİ ANLAMAK

Şehrin Ruhu ve Bedeni: Mekân Nasıl Şekillenir? 1
Gökyüzünden Yeryüzüne: İnancın Şehri Şekillendirmesi 4
Sermayenin Gölgesinde: Batının Kent Anlayışının Temelleri 12
Geçmişi Yıkan Fırtına: Modern ve Post-Modern Kent Anlayışı 16
Kentlerin Sorunlarını Çözebilecek Bir Çıkış Yolu: İslam Şehri 20
Weber neyi göremedi? 21
Takvimin başlangıcı: islam şehri ne zaman doğdu? 22
İslam Şehrinin Ruhu: Temel Esaslar 24

II. BÖLÜM
İSLAM ŞEHRİNİN SOSYO-MEKÂNSAL ÖĞELERİ

Medeniyetin Harcı: İslam Toplumunun Sosyal Sermayesi 28
Taşa Yansıyan İnanç: Şehrin Mekânsal Kodları 30
Şehrin Zırhı: Sur, Hendek ve Kapılar 33
Şehrin Kalbi: Cami ve Dârü'l İmara 35
İslam Şehrinin Sokakları 38
Çarşı ve İktisadi Âhlak: Rekabet Değil, Bölüşüm 43
Mahremiyetin Kalesi: Mahalle ve Ev 47
Suyun Medeniyeti: Hamamlar ve Arınma Kültürü 52
Sessiz Şehir: Mezarlıklar 55
Cennetin Yeryüzündeki Sureti: İslam Bahçeleri 58

III. BÖLÜM
MEDENİYETİN İZİNDE: İSLAM ŞEHİRLERİNİN GELİŞİMİ VE ÇÖZÜLMESİ

Neden Bu Şehirler? 62
İz Sürmek: Tarihin ve Fotoğrafların Tanıklığı 64
Neyi Arıyoruz? Sahadaki Sorular ve Öngörüler 66
Tarihin Şahitliği: Bu Şehirler Neden "İslam Şehri"? 68
- Vadideki İlim: Bitlis 74
- Kubbet-Ül İslam: Ahlat 80
- Taşın ve İnancın Şehri: Diyarbakır 84
- Peygamberler Şehri: Urfa 91
- Taşın Şiiri: Mardin 99

Dönüşümün Ayak Sesleri: Kapitalizm ve Modernizmin Gölgesinde Şehirler 108
- Surların Ötesine Taşmak: Şehir Dış Çeperi 109
- Minarelerin Gölgesinden Avm'lerin Gölgesine: Şehir Merkezindeki Camiler 120
- Mahremiyetin Kayboluşu: Yol Ağları, Mahalle ve Evler 126
- Ticaretin Dili Değişirken: Çarşının İncelenmesi 158
- Arınmanın Dönüşümü: Hamamdan Sauna ve Spa'ya 170
- Taşa Kazınan Hafıza: Mezarlıklar ve Türbeler 178
- İslam Bahçelerini Millet Bahçelerinde Görmek 180

Kimliksizleşen Şehirler ve Yitirilen Hafıza 184

SONUÇ: MEDENİYETİ ÖZÜNDE ARAMAK 186

SONSÖZ: TAŞIN HAFIZASI VE ATİ'NİN İNŞASI 187

KAYNAKÇA 188

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim

Abdulkadiroğlu, A. (1990). *Mehmet Akif'in Kastamonu Günleri*. Ankara: Kastamonu Valiliği Yayınları.

Abdüsselam Efendi. (2007). Mardin Tarihi. Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.

Akbulut, İ. (1995). 2000'e Beş Kala Diyarbakır. Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Yayınları.

Akkanat, C. (2009). Bitlis'te Bir Ulu Cami. Diyanet Dergi.

Aktüre, S. (1978). 19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi. Ankara: ODTÜ, Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.

Alican, M. S. (2020). Tarihi Cıncıklı Hamamıyla İlgili Merak Edilenler. Ajans Urfa. 10 09, 2021 tarihinde https://www.ajansurfa.com/ozel-haber/iste-tarihi-cincikli-hamamiyla-ilgili-merak-edilenler-h54601.html adresinden alındı

Alioğlu, E. F. (2000). Mardin Şehir Dokusu ve Evler. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Al-Samarrai, Q. (2002, July 11). Abbasid Gardens in Baghdad and Samarra. 09 12, 2021 tarihinde Muslim Heritage: https://muslimheritage.com/abbasid-gardens-in-baghdad-and-samarra/ adresinden alındı

Altın, İ. (2014). Çardaklı Hamamı. Diyarbakır Hafızası. içinde Diyarbakır: DİFAK. 11 12, 2021 tarihinde https://diyarbakirhafizasi.org/bulusturan-iyilestiren-bir-kultur-diyarbakirin-hamamlari/ adresinden alındı

Ateş, B. (tarih yok). Zinciriye (İsa Bey) Medresesi-Mardin. 11 11, 2021 tarihinde Türkiye Kültür Portalı: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardin/gezilecekyer/zinciriye-sa-bey-medresesi adresinden alındı

Altun, A. (1970). Mardin'de İki Artuklu Medresesi. Sanat Tarihi Yıllığı, 253-263.

Altun, A. (1971). Mardinde Türk Devri Mimarisi. İstanbul: Mardin Valiliği.

Altun, A. (1978). Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisi'nin Gelişmesi. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Anderson, P. (2009). Postmodernitenin Kökenleri. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Arkitektüel. (2018, Nisan 05). Walden 7. 11 16, 2021 tarihinde Arkitektüel: https://www.arkitektuel.com/walden-7/ adresinden alındı

Arslan, A. (2014). İbn Haldun 2014. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aslan, S., & Koçal, A. V. (2019). İslam Medeniyet Tasavvurunda Şehir Düşüncesi ve Uygulaması: Teolojik, Teorik ve Tarihsel Bir Giriş. Ö. Sezer, & A. Kayan içinde, Kent Tartışmaları ve Yeni Yaklaşımlar (s. 277-310). Ankara: Orion Yayınevi.

Aubin, J. (1970). Elêments Pour l'Êtude des Agglomêrations Urbaines Dans l'Iran Mediêval. A. H. Stern içinde, The Islamic City (s. 65- 76). Oxford.

Aydeniz, T. (2010). Osmanlı Devleti'nde Mekke'nin Yönetimi (1517- 1617). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Barbaro, G. (2010). Travels to Tana and Persia and A Narrative of Italian Travels in Persia in the 15th and 16th Centuries. (W. Thomas, & E. A. Roy, Dü) Cambridge University Press.

Barbaro, J. (2009). Anadolu'ya ve İran'a Seyahat. (T. Gündüz , Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Batuk, C. (tarih yok). Caynizm. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. 11 11, 2021 tarihinde https://avys.omu.edu.tr/storage/

Bedirhanoğlu, H. E. (2021). Artuklu Dönemi İktisadi Faaliyetleri: Hısn Keyfa, Mardin, Âmid, Meyyâfârikîn Örneği. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6(16), 501-511.

Bektaş, C. (2003). Kuş Evleri. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Bektaşoğlu, M. (2008). *Anadolu'da Türk İslam Sanatı* . Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Belâzuri. (2013). *Fütûhu'l Büldân.* İstanbul: Siyer Yayınları.

Berardi, R. (1979). Espace et Ville en Pys d'Islam. D. Chevallier içinde, *L' Espace Social de la Ville Arabe* (s. 90- 120). Paris.

Bergen, L. (2020). Müslüman Toplumun Kuruluşu: Medeniyet- Şehir ve İktisat. *Medeniyet Konuşmaları* (s. 7- 59). içinde İstanbul: Endülüs.

Biçakcı, H., & Yıldırım, C. (2018). İslam Uygarlığında Kent ve Kentleşme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 541- 561.

Blumenfeld, H. (1975). Continuity and change in urban form. . Journal of Urban History.

Bodruk, B. (2019, 11 04). 8 Bin Yıllık Hevsel Bahçeleri'nde Güz Renkleri. 12 20, 2021 tarihinde AA: https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/8-bin-yillik-hevsel-bahcelerinde-guz-renkleri/17 adresinden alındı

Bozkurt, N. (1995). Ev. *İslam Ansiklopedisi* (s. 502- 507). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bozkurt, N., & Küçükaşçı, M. S. (2003). Medine. İslam Ansiklopedisi (s. 305- 311). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bozkurt, N. (2004). Mezarlık. İslam Ansiklopedisi (s. 519- 522). içinde Ankara: Türkiye Diyanet Yayınları.

Can, Y. (1996). İlk İslam Şehirlerinin İki Önemli Unsuru: Cuma Mescidi Darü'l-İmara İkilisi Üzerine Bir Değerlendirme. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 123- 134. 06 13, 2021 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188697 adresinden alındı

Can, Y. (2021). *İslam Şehirlerinin Fizikî Yapısı.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Cansever, T. (2016). *İslam'da Şehir ve Mimari.* İstanbul: Timaş Yayınları.

Castells, M. (2005). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Cilt I. Cilt). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chapin, S. F. (1965). Urban Land Use Planning. Urbana: University of Illinois Press.

Conzen, M. (1966). Historical Townscapes in Britain, A Problem in Applied Geography. Dept of Geography. içinde University of Newcastle.

Çakıroğlu, B., & Engin, N. (2014, Haziran). Dini İnanışların Mimariye Etkisi. Dini Araştırmalar, 17(44), 67-94.

Çam, N. (2008). İslam'da Sanat Sanatta İslam. Ankara.

Çelik, Ö. (2013). Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri. Erkam Yayınları

Çelik, Z. (2009, Mayıs 06). Modernite, Mimarlık ve Şehir. (B. Karabaş, Röportaj Yapan) 12 12, 2021 tarihinde https://v3.arkitera.com/h41017-paris-nasil-temizlendi.html adresinden alındı

Corbusier, L. (2014). Şehircilik. İstanbul: Daimon.

Çubukçu, A. (2001). İyâz b. Ganm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 23, s.498-499). İstanbul: TDV Yayınları.

Demirci, K. (2001). Kabir. İslam Ansiklopesidisi (Cilt 24, s. 33- 35). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Demirci, M. (2009). Sâmerrâ. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 36, s. 70- 71). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Demirkent, I. (1997). *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.

DHA. (2020, 09 09). UNESCO mirası Diyarbakır Surları'nda 500 günlük restorasyon başladı. 12 02, 2021 tarihinde NTV Haber: https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/unesco-mirasi-diyarbakir-surlarinda-500-gunluk-restorasyon-basladi,8LHkr7AvTkObL6c7WQ3bpA/jnDOAc92aEG5CIdHSmmxgQ adresinden alındı

DHA. (2022, 01 14). Diyarbakır'da 500 yıllık hamam tahrip edildi. 02 18, 2022 tarihinde https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/diyarbakirda-500-yillik-hamam-tahrip-edildi adresinden alındı

Dımaşkî, E. F. (2008). el-İşare ila Mahâsini't-Ticare. *Ortaçağ ve Medeniyetine Dair Çeviriler I* (A. Bakır, Çev.). içinde Ankara: Bizimbüro Basımevi.

Dilek, H. (2015). Zinciriye Medresesi"nin Cumhuriyet Dönemindeki Durumu. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergis, 172-188.

Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı. (tarih yok). Kabir veya türbe yaptırmanın hükmü nedir? 12 05, 2021 tarihinde https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/376/kabir-veya-turbe-yaptirmanin-hukmu-nedir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d adresinden alındı

Diyanet Vakfı Meali. (tarih yok). *Diyanet İşleri Başkanlığı*. www.kuran.diyanet.gov.tr adresinden alındı

Diyarbakır Yenigün Gazetesi. (2020). Sur'un sokakları sağlıklaştırılıyor. https://diyarbakiryenigun.com/surun-sokaklari-sagliklastiriliyor/ adresinden alındı

Duri, A. (1991a). İslam İktisat Tarihine Giriş. (S. Osman, Çev.) İstanbul: Endülüs Yayınları.

Duri, A. (1991b). Bağdat. İslam Ansiklopedisi (s. 425- 433). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ebû Dâvûd. (1992). *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*. (N. Yeniel & H. Kayapınar, Çev.) İstanbul: Şamil Yayınevi.

Egli, A. E. (1957). *Şehirciliğin ve Memleket Planlamasının Esasları.* (K. Taşpınar, Çev.) Ankara: TODAİE.

Egli, E. (1962). Geschichte des Städtebaues. Stuttgart: Das Mittelalter.

Ekinci, A., & Paydaş , K. (2011). Tarihte Urfa. Y. Z. Keskin içinde, Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dini Hayat (s. 23-42). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ekinci, A. (2016). İslam Medeniyetinde Bahçe Kültürü ve Peyzaj. Şehir ve İrfan, 6- 25.

Elik, H. (2018). Kur'an Işığında Farklı Konular Farklı Yorumlar. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Elissêef, N. (1997). Fizikî Plan. R. B. Serjeant içinde, İslam Şehri (s. 113-131). İstanbul: İz Yayıncılık.

Ellcock, S. (2017, Mayıs 09). The Maps of Matrakçı Nasuh, Ottoman Polymath. The Public Domain Review.

Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki "mahalle"nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. Osmanlı Araştırmaları, 04(04).

Ertaş, K. (2017). 19. Yüzyılda Bitlis'te Ermeniler ve Toplumsal Hayattaki Konumları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 217- 233.

Ertuğrul, A. (2009). Hamam Yapıları ve Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 241- 266.

Ertuğrul, A. (2009). Hamam Yapıları ve Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 241- 266.

Esgin, A. (2008). Anthony Giddens Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Es-Semhûdî. (2022). Medine- Münevvere Tarihi (Vefaü'l- Vefa bi-Ahbari Dari'l-Mustafa) 3 Cilt. (İ. Barca, Çev.) Siyer Yayınları

Evliya Çelebi. (2001). Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Cilt 4). İstanbul: YKY.

Evliya Çelebi. (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesi. (S. A. Kahraman, & Y. Dağlı, Dü) İstanbul: YKY.

Evliya Çelebi. (2010). Evliya Çelebi Seyehatnamesi (Cilt 4. Kitap 1. Cilt). (Y. Dağlı, & S. A. Kahraman, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Fârâbî. (2005). *Fusûlü'l Medenî- Tenbîh Alâ Sebîli's- Sa'âde Fârâbî'nin İki Eseri.* (H.Özcan, Dü.)

Farabi. (2018). Medinetü'l Fazıla. (Y. Aydınlı, Çev.) İstanbul: Litera Yayınları.

Foster, J. B. (2002). Savunmasız Gezegen, Çevrenin Kısa Ekonomik Tarihi. Ankara: Epos Yayınları.

Gannam, F. (2013). Küreseli Yeniden Tahayyül Etmek: Kahire'de Yeniden İskan ve Yerel Kimlikler. A. Öncü, & P. Weyland içinde, Mekân Kültür İktidar - Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler (s. 165- 192). İstanbul: İletişim Yayınları.

Gelişkan, N. N. (2015). Matrakçı Nasuh Gözüyle Bitlis. İstanbul Teknik Üniversitesi: Ulusal Tez Merkezi.

Giddens, A. (2012). Sosyoloji. Kırmızı Yayınları.

Goitein, S. D. (1968). A Plea for Periodization of Islamic History. Journal of the Americian Oriental Society, 220- 229.

Grabar, O. (1998). İslam Sanatının Oluşumu. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.

Grunebaum, G. (1955). *Die islamische Stadt: Saeculum.* Freiburg, München.

Gül, M. (2001). İslam Şehrinin Doğuşu. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(6), 78-87.

Gül, M. (2010). İslam ve Şehir. Muhafazakar Düşünce, 73- 85.

Gülcü, A. İ. (tarih yok). Bitlis Vadideki Güzel Şehir. D. A. (DAKA) içinde, Bitlis. Hat Baskı Sanatları.

Güler, S. E. (2010). Yabancı Gezginlerin Gözüyle Urfa Bölgesi. 1. Baskı, Şanlıurfa: ŞURKAV Yayınları.

Günkut, B. (1939). Diyarbekir Tarihi. Diyarbakır: Diyarbekir Basımevi.

Hadislerle İslam 7 Cilt. (2020). Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Harvey, D. (2010). Postmodernliğin Durumu. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Hasan, H. İ. (2011). İslam Tarihi Ansiklopedisi Siyasi, Dini, Kültürel, Sosyal. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Hillenbrand, C. (2020, May 27). What is Islamic studies? 11 05, 2021 tarihinde The British Academy: https://www.thebritishacademy.ac.uk/blog/what-is-islamic-studies/?gclid=Cj0KCQjw5oiMBhDtARIsAJi0qk3qhyw3wdaLGegjFap2DJGctAgrd3QTyu2TF-n-lunM8a4tfI4koUIaAtH8EALw_wcB adresinden alındı

Hizmetli, S. (2006). İslam Tarihi İlk Dönem. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Hobbes, T. (2007). Leviathan. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hobsbawm, E. (1996). Kısa 20.Yüzyıl 1914- 1991 Aşırılıklar Çağı. (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Hodgson, M. G. (1993). *İslamın Serüveni.* (T. C. Yıldırım, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık.

Hollinger, R. (2005). Postmodernizm ve Sosyal Bilimler Tematik Bir Yaklaşım. (A. Cevizci, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.

Hourani, A. H. (1970). The Islamic City in the Light of Recent Research. A. H. Hourani, & S. M. Stern içinde, *The Islamic City* (s. 11- 24). Oxford.

Hungtington, S. P. (2015). Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması. (Y. C. Mehmet Turhan, Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

Hürriyet Gazetesi. (tarih yok). 12 21, 2021 tarihinde www.hurriyet.com.tr/seyahat/galeri-dunyanin-ilk-gokdelenleri-burada-40698054/2 adresinden alındı

www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mimar-basak-cengizin-sir-olumu-samuray-kilicli-cinayette-soke-eden-ayrintilar-41936216

https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/sanliurfanin-kalbi-golpinar-tabiat-parki-40777256

İbn Battûta. (2000). İbn Battûta Seyahatnamesi (Cilt I). (A. S. Aykut, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İbn Cübeyr. (2003). Endülüten Kutsal Topraklara. İstanbul: Selenge Yayınları. İbn Cübeyr. (2021). İbn Cübeyr Seyahatnamesi. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

İbn Cübeyr. (2021). İbn Cübeyr Seyahatnamesi. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

İbn Havkal. (2021). 10. Asırda İslam Coğrafyası. (R. Şeşen, Çev.) İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

İbn Şeddâd. (1991). el- A'lakü'l- hatire fî zikri ümerai'ş- Şam ve'l- cezire (1285). (Y. Z. Abbare, Dü.) Şam.

İbn-i Haldun. (2004). Mukaddime (Cilt I. Cilt). (H. Kendir, Çev.) Ankara: İmaj Yayınları.

İnalcık, H. (2004). İstanbul: Bir İslâm Şehri. *Marife*, 309- 325.

İnalcık, N. Göyünç, & H. W. Lowry (Dü) içinde, *Osmanlı Araştırmaları IV* (s.69- 78). İstanbul: Enderun Yayınevi.

İslam Ansiklopedisi. (1992). Bitlis. Türkiye Diyanet Vakfı. 10 16, 2021 tarihinde https://islamansiklopedisi.org.tr/bitlis adresinden alındı

www.islamansiklopedisi.org.tr/sehir

www.islamansiklopedisi.org.tr/ab-i-hayat

www.islamansiklopedisi.org.tr/havra

www.islamansiklopedisi.org.tr/tevhid

İsmail, A. A. (1985). Bölgesel Denge ve İç Oluşum Bakımından Arap ve İslam Kenti. *İslam Mimari Mirasını Koruma Konferansı* (s. 91- 95). İstanbul: İki Nokta.

İtez, Ö. (2017, Ocak 31). Apartman 18. 11 16, 2021 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/proje/apartman-18/ adresinden alındı

Jung, B. (1997). The Post- Modernist Capitalism . Ekonomista, 715- 735.

Kalın, İ. (2019). Barbar, Modern, Medenî. İstanbul: İnsan Yayınları.

Karakoç, S. (1987). *İnsanlığın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2005). Kıyamet Aşısı. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2012). *Çıkış Yolu II: Medeniyetimizin Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2012 b). Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı. İstanbul: Diriliş Yayınları

Karakurt, E. (2006). Kentsel Mekanı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Postmodern Kent Planlama Anlayışı. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.

Karamağaralı, B. (1993). Türk Mimari Eserlerinde Ahlat Mezartaşları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kaya, K. (2020, Şubat 24). Tac Mahal Hakkında Bilgiler. 09 29, 2020 tarihinde Turna: https://www.turna.com/blog/tac-mahal-hakkinda-bilgiler adresinden alındı

Kayaoğlu, İ. (tarih yok). Batılı Gezginlerin Bitlis İzlenimleri. BETAV , 52- 62.

Keleş, R. (1976). İdeolojiler, Kent Politikaları ve Üçüncü Dünya. Sistemler ve Çevre Sorunları Konferansı (s. 29- 52). İstanbul: NATO.

Keleş, B. (2018). Selçuklu-Mervanoğulları İlişkisi Ve Diyarbakır. International Journal of Social Science, 405- 416.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 170- 189.

Koçak, Z. (2019). XVI. Yüzyıl Tapu Tahrir Defterlerine Göre Bitlis Camileri ve Mescitleri. Vakıflar Dergisi, 73- 98.

Kuban, D. (1968). Anadolu - Türk Şehri: Tarihî Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler. Vakıflar Dergisi, 53- 73.

Kunduracı, N. F. (2012). İslam Medeniyetinin Oluşumunda Sosyal Sermaye. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 191- 226.

Kur'an Yolu Meali . (tarih yok). Diyanet İşleri Başkanlığı: https://kuran.diyanet.gov.tr/ adresinden alındı

Kur'an Yolu Tefsiri. (2010). T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı. TDV.

Küçükaşçı, M. S. (2003). Mekke. İslam Ansiklopedisi (s. 563- 572). içinde Türkiye Diyanet Vakfı.

Küçükaşcı, M. S. (2010). İslam Ansiklopedisi "Şehir". 04 04, 2021 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: https://islamansiklopedisi.org.tr/sehir adresinden alındı

Küçükdağ, Y. (2001). Karapınar. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 24, s. 470-472). İçinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kültür ve Yaşam. (tarih yok). 02 20, 2021 tarihinde www.kulturveyasam.com/4-binyil-geçti-hala-dunyanin-gozbebegi/ adresinden alındı

Kürkçüoğlu, A. C. (2009). Serdâb. İslam Ansiklopedisi. içinde TDV İslam Ansiklopedisi.

Kürkçüoğlu, A. C., & Güler, S. E. (2010). *Tarih ve Turizm Şehri Şanlıurfa*. Şanlıurfa: ŞURKAV Yayınları.

Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? The Qualitative Report

Lapidus, I. (1984). *Muslim Cities in the Later Middle Ages.* Cambridge: Cambridge University Press.

Lapidus, I. M. (2002). İslam Toplumları Tarihi I. (Y. Aktay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Lawrence, E. C. (2001). Modernliğin Çıkmazı. İstanbul: İnsan Yayınları.

Lenin, V. İ. (2022). *Emperyalizm: Kapitalizmin en yüksek aşaması* (Vol. 5). Yar Yayınları.

Lynch, K. (1960). *The Image of the City.* London: The M.I.T. Press.

Lynch, K. (1981). *A theory of good city form.* London: The MIT Press.

Loos, A. (2019). Ornament and crime. Penguin Classics.

Macit, Y. (2005). "Beden Temizliği İçin Yapılmış Mekânlar ile İlgili Hadislerin Tenkid ve Tahlili", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi V/4, s. 167-207.

Marçais, G. (1945). La Conception des Villes Dans l'Islam. *Revue d'Alger* (s. 517- 533).

Marçais, G. (1957). L' Urbanisme Musulman. Mêlanges d'Histoire et Archêologie de l'Occident Musulman (s. 219- 231). Alger.

Martinelli, A. (2005). Global Modernization: Rethinking the Project o Modernity. London: Sage Publication.

Marx, K. (2003). Kapital (Cilt 1. Cilt). Eriş Yayınları.

Massignon, L. (1963). Explication du Plan de Basra, . Opera Minora, Tome III, 61-87.

Mayer, M. (1995). Urban Governence in the Post-Fordist City. Managing Cities: The New Urban Context. içinde John Wiley and Sons Ltd.

Michon, J.-L. (1992). Dini Kuramlar. R. B. Serjeant içinde, İslam Şehri (E. Topçugil, Çev.). İstanbul: Ağaç Yayıncılık.

Miquel, A. (2010). İslam ve Medeniyeti. (A. Fidan, & H. Menteş, Çev.) Birleşik Yayınları.

Mumford, L. (1987). The City in History. Penguin.

Mumford, L. (2007). Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği. (G. Koca, & T. Tosun, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Mutlu, B. (2001). Mimarlık Tarihi Ders Notları I. İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları.

Nasır-ı Hüsrev. (1967). Sefername. (A. Tarzi, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.

Neill, M., & Hardy, W. (2002). Dünya Tarihi. Ankara: İmge Kitabevi.

Okuma Atlası Sanat. (tarih yok). Mezopotamya Mimari. 09 09, 2021 tarihinde http://sanatokuma.blogspot.com/p/mezopotamya-mimari.html adresinden alındı

Omer, S. (2012). The Concepts of God, Man, and the Environment In Islam: Implications For Islamic Architecture. Journal of Islamic Architecture, 1- 12.

O'Meara, S. (2014). Mekan ve Müslüman Şehir Hayatı. İstanbul: Açılım Kitap.

Ortaylı, İ. (2001). *Osmanlı Toplumunda Aile.* İstanbul: Pan Yayıncılık.

Önder, K. (2017, Şubat 14). Soru- Cevap Güncel Meselelere Fetvalar. 08 11, 2021 tarihinde https://keremonder.com/ adresinden alındı

Önge, Y. (1995). Anadolu'da XII.-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları. Ankara.

Önkal, A., & Bozkurt, N. (1993). Cami. İslam Ansiklopedisi (s. 46- 56). İçinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ören, S. (2008). Geleneksel Urfa Evleri ve Eski Kent Dokusu Üzerine Bir İnceleme. Mimarlık İç Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, 86-95.

Ragon, M. (2010). Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi. Kabalcı Yayınları.

Raymond, A. (1985). *Grandes Villes d'Arabes â l' 'Êpoque Ottomane.* Paris.

Richardson, H. W. (1973). Theory of the distribution of city sizes: Review and prospects. *Regional Studies*, *7*(3), 239-251.

Sabuncu, Ö., & Sarkoz, B. (2017, Mart 10- 12). Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 209- 217.

Sadra, M. (2003). el- Mebde ve'l- meâd (Cilt 3). (M. Zebihi, & C. Şahnaziri, Dü) Tehran: SİPRİN.

Salmon, G. (1904). Introduction Topographique a l'Histoire de Baghdad. Paris.

Sami, K. (2017). Halk Kültürü Bağlamında Hamam(lar)ın Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri, Diyarbakır Tarihi "Suriçi" Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1531- 1546.

Serjeant, R. B. (1997). İslam Şehri. İstanbul: İz Yayıncılık.

Sezgin, S. (1928). Seyyahların Kayda Düştüğü Tarih. 01 06, 2022 tarihinde Diyarbakır Hafızası: https://diyarbakirhafizasi.org/seyyahlarin-kayda-dustugu-tarih/ adresinden alındı

Sjoberg, G. (1960). The Preindustrial City, Post and Present. New York: Free Press.

Sombart, W. (2008). Burjuva. (O. Adanır, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Sourdel, D. (1968). La Civilisation L'Islam Classique. Arthaud.

Sözen, M. (1970). Anadolu Medreseleri: Selçuklu ve Beylikler Devri (Cilt 1). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Spreiregen, P. G. (1965). *The Architecture of Towns and Cities.* USA: McGraw-Hill.

Stewig, R. (1966). İstanbul'da Çıkmaz Sokaklar ve Gecekondu Meselesi. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Neşriyatı.

Şahinalp, M. S., & Günal, V. (2016). Osmanlı Dönemi Anadolu Şehirleri Çarşı Sisteminin Fonksiyonel Analizi. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish, 336-360.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2017, 02 07). Şanlıurfa Kalesi. 12 03, 2021 tarihinde https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/224/624/urfa-kalesi adresinden alındı

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2016). Urfa Mimarisinde Kabaltılar. (H. Közcü, Dü.) Şanlıurfa: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi.

Şerefhan. (1971). Şerefname. İstanbul: Ant Yayınları.

Şeriati, A. (2005). Medeniyet ve Modernizm. Yeni Zamanlar Yayınları.

Taşçı, H. (2017). Şehir, Medeniyet ve Peygamberler Şehirde Peygamberlerin İzleri. N. N. Hasan Taşçı içinde, Şehir Üzerine Düşünceler I (s. 47-71). İstanbul: İlbey Matbaa.

T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, 03 09). Millet Bahçeleri. https://milletbahceleri.gov.tr/ adresinden alındı https://yapiisleri.csb.gov.tr/iletisim adresinden 11 28, 2021 tarihinde alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (tarih yok). Tarihçe. 11 19, 2021 tarihinde Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: https://bitlis.ktb.gov.tr/TR-56204/tarihce.html;www.bitlis.ktb.gov.tr/TR-56227/medreseler.html adreslerinden alındı.

Tekeli, İ. (2008). Bir Kentin Kimliği ve Marka Olması Konusunda Nasıl Düşünülebilir? Kent – Müze -Tarih Söyleşileri Dizisi – 5.

Tekin, R. (2000). Ahlat Tarihi. Osmanlı Araştırmaları Vakfı.

T.C. Diyarbakır Valiliği. (tarih yok). http://www.diyarbakir.gov.tr/ adresinden alındı

T.C. Resmi Gazete (2012). Diyarbakır İli, Sur İlçesi Sınırları İçerisinde Bulunan Alanın Riskli Alan İlan Edilmesi Hakkında Karar. Sayı: 28450.

T.C. Resmi Gazete (2016). Diyarbakır İli Sur İlçesinde Bulunan Bazı Yerlerin Acele Kamulaştırılması Hakkında Karar. Sayı: 29664.

Tirmizî. (2012). *Sünen-i Tirmizî*. (A. Parlıyan, Çev.) Konya: Konya Kitapçılık.

Topaloğlu, B. (1993). Cami. İslam Ansiklopedisi (s. 92-93). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Tufantoz, A. (2004). Mervânîler. İslam Ansiklopedisi (Cilt 29, s. 30- 32). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Tuncel, M. (1992). Bitlis. İslam Ansiklopedisi (s. 225- 228). içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Turani, A. (2010). Dünya Sanat Tarihi. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Türkoğlu, İ. (2003). Yahudi Geleneğinde Sinagog. Toplumsal Tarih, 10-17.

Uluçam, A. (2002). Ortaçağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı II Bitlis, Kültür Bakanlığı Yayınları Sanat Eserleri Dizisi/288, Ankara 2000.

Ürer, H. (2010). Osmanlı'da Kahve/Kahvehane Kültürü ve Salihli'den Bir Kahvehane Örneği "Himaye-İ Etfal". Sanat Tarihi Dergisi, 1-26.

Üstündağ, Ö. (2013). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Coğrafyacıların Rolü Nedir? Ne Olmalıdır? Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15- 29.F

Yel, A. M., & Küçükaşçı, M. S. (2003). Mahalle. *İslam Ansiklopedisi.* içinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yeşilbaş, E. (2018). Mardin Çarşılarının Tarihî ve Mimarî Özelliklerine Dair Tespitler. Sanat Tarihi Dergisi, 97- 117.

Yılmaz, N. "Caynizm'de Manastır Hayatının Tartışmalı Öznesi Kadın ve Kurtuluş/Mokşa [Woman as the Controversial Subject of Monastic Life in Jainism and Salvation/Moksha]". Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal 18 (June 2022): 429-461

Yılmaz, H. H. (tarih yok). Osmanlı Çarşısı. 12 30, 2021 tarihinde http://semerkanddergisi.com/: http://semerkanddergisi.com/islahtan-ifsada adresinden alındı

Yılmaz, Ö. (1988). Anadolu Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Koca Sinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar. Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri (s. 403- 428). içinde İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Yırtıcı, H. (2005). Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yinanç, M. H. (1944). Türkiye Tarihi. Selçuklular Devri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Weber, M. (1997). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu. (Z. Gürata, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.

Wood, E. M. (2003). Moderniz, Post- Modernizm ya da Kapitalizm. R. W. Chesney, E. M. Wood, & J. B. Foster içinde, Kapitalizm ve Enformasyon Çağı: Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi. Epos Yayınları.

İŞ HUKUKU

Teoman AKPINAR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-54-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: İŞ HUKUKUNA YÖN VEREN KAVRAMLAR 1
1.1. TOPLUM YAŞAMINI DÜZENLEYEN KURALLAR 1
1.1.1. Din kuralları.....2
1.1.2. Ahlak kuralları 2
1.1.3. Görgü kuralları 3
1.1.4. Hukuk kuralları 3
1.2. İŞ HAYATINI DÜZENLEYEN KURALLAR 5
1.2.1. Din Kurallarının İş Hayatındaki Yeri 6
1.2.2. İş Ahlakı 6
1.2.3. Görgü Kurallarının İş Hayatındaki Yeri 7
1.1.4. Hukuk Kurallarının İş Hayatındaki Yeri 7
1.3. İŞ HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER 8
1.3.1. İş Hukukunun Konusu ve Kapsamı.....10
1.3.2. İş Hukukunun Tarihsel Gelişimi 13
1.3.2.1. Dünyada İş Hukukunun Tarihsel Gelişimi 13
1.3.2.2. Türkiye'de İş Hukukunun Tarihsel Gelişimi 16
1.3.3. Bireysel İş İlişkilerini Düzenleyen Özel Kanunlar 26
1.4. İŞ HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ 26
1.5. İŞ HUKUKUNUN KAYNAKLARI 28
1.5.1. İş Hukukunun Ulusal Kaynakları 28
1.5.2. İş Hukukunun Uluslararası Kaynakları 29
1.6. İŞ HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI 29
1.6.1. İşçi Kavramı 30
1.6.1.1. İşçinin Temel Hakları ve Korunması.....30
a) Özel Hayatın Gizliliği 31
b) Düşünce ve İfade Özgürlüğü.....34
c) Kişisel verilerin korunması.....37
d) İş görmekten kaçınma Hakkı.....39
1.6.2. Çocuk ve Çocuk İşçi Kavramı 40
1.6.2.1. Çocuk İşçi Kavramının Benzer Kavramlardan Farkı 43
a) Çocuk İşçi – Çalışan Çocuk Farkı 43
b) Çocuk İşçi – Stajyer Farkı 43
c) Çocuk İşçi - Çırak.....45
1.6.2.2. Farklı Kanunlarda Çocuk İşçi Kavramı 47

1.6.2.3. İşverenin Çocuk İşçi Çalıştırmaktan Doğan Hukuki Sorumlulukları 53
1.6.2.4. İş Kanunu Kapsamına Girmeyen İşlerde Çalışan Çocuklar 56
1.6.3. Türk İş Hukuku Kapsamında Yabancı İşçi 57
1.6.3.1. Yabancı İşçi Kavramı 57
1.6.3.2. Yabancı İşçilere İlişkin Sınırlamalar 57
1.6.4. Çırak ve Stajyer Kavramları 61
1.6.5. İşveren Kavramı 63
1.6.5.1. Genel Olarak 63
1.6.5.2. Soyut-Somut İşveren Ayrımı 64
1.6.6. İşveren Vekili Kavramı 65
1.6.6.1. İşveren Vekilinin Tanımı 66
1.6.6.2. 4857 Sayılı İş Kanunu Bakımından İşveren Vekili 67
1.6.7. Alt İşveren Kavramı 69
1.6.7.1. Asıl İşveren ve Alt İşveren Kavramı 69
1.6.7.2. Asıl İşveren Alt İşveren Arasındaki Sözleşme ve Sözleşmesinin Hukuki Niteliği 70
1.6.7.3. Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisinde Sorumluluk 71
1.6.8. İşyeri ve İşletme Kavramları 77
1.6.8.1. İşyerine Bağlı Yerler 78
1.6.8.2. İşyerinin Devri 80
1.6.8.3. İşyerini Bildirme 80

İKİNCİ BÖLÜM: BİREYSEL İŞ HUKUKU -I- 81
2.1. TÜRK İŞ HUKUKUNDA İŞ SÖZLEŞMESİ, İŞ SÖZLEŞMESİ TÜRLERİ, İŞ SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN BORÇLAR 81
2.1.1. İş Sözleşmesi 81
2.1.1.1. İş Sözleşmesinin Tanımı 82
2.1.1.2. İş Sözleşmesinin Unsurları 83
2.1.1.3. İş Sözleşmesinin Kurulması ve Hüküm Doğurması 88
2.1.2. İş Sözleşmesi Türleri 89
2.1.2.1. Sürekli ve Süreksiz İş Sözleşmeleri 89
2.1.2.2. Belirli ve Belirsiz Süreli İş Sözleşmeleri 90
2.1.2.3. Kısmi Süreli İş Sözleşmesi 92
2.1.2.4. Takım Sözleşmeleri 94
2.1.2.5. Mevsimlik İş Sözleşmeleri 95

2.1.2.6. Deneme Süreli Sözleşmeler....96
2.1.2.7. Denkleştirme (Yoğunlaştırılmış İş Haftası)....97
2.1.3. İş Sözleşmesinden Doğan Borçlar....100
2.1.3.1. İşçinin Borçları....100
2.1.3.2. İşverenin Borçları....112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİREYSEL İŞ HUKUKU -II-....134
3.1. TÜRK İŞ HUKUKU'NDA YER ALAN ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ....134
3.1.1. Tam Zamanlı Çalışma – Çalışma Süresi....134
3.1.2. Kısmi Süreli (Part-Time) Çalışma....135
3.1.2.1. Kısmi Süreli Çalışmanın Tanımı....135
3.1.2.2. Kısmi Süreli Çalışmanın Unsurları....137
3.1.2.3. Kısmi Süreli Çalışmanın Alt Türleri....140
3.1.3. Kısa Çalışma....142
3.1.3.1. Genel Olarak....143
3.1.3.2. Kısa Çalışma Ödeneği....144
3.1.3.3. Kısmi süreli çalışma ile kısa çalışma arasındaki benzerlik ve farklılıklar....146
3.1.4. Fazla Çalışma....147
3.4.1.1. Olağan Nedenlerle Fazla Çalışma....149
3.1.4.2. Zorunlu Nedenlerle Fazla Çalışma....151
3.1.4.3. Olağanüstü Nedenlerle Fazla Çalışma....152
3.1.5. Gece Süresi ve Gece Çalışmaları....153
3.1.6. Geçici İş İlişkisi....154
3.1.7. Uzaktan Çalışma....155
3.1.7.1. Uzaktan Çalışma Kavramı....156
3.1.7.2. Uzaktan Çalışmanın Türleri....158
3.1.8. Dinlenme Süreleri....163
3.1.8.1. Ara Dinlenmesi....163
3.1.8.2. Hafta Tatilinde Dinlenme....164
3.1.8.3. Ulusal Bayram ve Genel Tatil Günlerinde Dinlenme....165
3.1.8.4. Yıllık Ücretli İzin....166
3.1.8.5. Ücretsiz İzin....180
3.1.8.6. Analık halinde çalışma ve süt izni....182
3.1.9. Çalışma Süresinden Sayılan Haller....184
3.1.10. Çalışma Süresinden Sayılmayan Haller....188

3.1.10.1. Sosyal Yardım Amacıyla İşyerine Götürülme Getirilme Süreleri....188
3.1.10.2. Ara Dinlenme Süreleri....188
3.1.10.3. İş İçin Hazırlanma ve İşyerini Terk Etme Süreleri....190
3.1.10.4. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Dışındaki Eğitimlerde Geçen Süreler....190

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BİREYSEL İŞ HUKUKU -III-....192
4.1. İŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ....192
4.1.1. İş Sözleşmesinin Sona Erme Halleri....192
4.1.2. İşverenin Haklı Nedenle Derhal Fesih Hakkı....199
4.1.2.1. Sağlık Nedenleri....199
4.1.2.2. Ahlak ve İyi Niyet Kurallarına Uymayan Haller ve Benzerleri....204
4.1.2.3. Zorlayıcı Sebepler....224
4.1.3. İşçinin Haklı Nedenlerle Derhal Fesih Hakkı....226
4.1.3.1. İşçinin Sağlık Nedenleri ile İş Akdinin Feshi....227
4.1.3.2. Ahlak ve İyi Niyet Kurallarına Aykırılık Nedeniyle İş Akdinin Feshi....230
4.1.4. İş Sözleşmesinin Sona Ermesinin Hukuki Sonuçları....235
4.1.4.1. İşçiye Çalışma Belgesi Verilmesi....235
4.1.4.2. İşçiden İbraname Alınması (İbra Sözleşmesi)....235
4.1.4.3. Kıdem Tazminatı Ödenmesi....239
4.1.4.4. İhbar Tazminatı....250
4.1.4.5. Bildirim Süresi İçerisinde Tarafların Hukuki Konumu....263
4.1.4.6. Yeni İş Arama İzni....263
4.1.4.7. Bildirim Süresinin Dolması ve Hukuki Sonuçları....265
4.1.4.8. Çalışma Koşullarında Değişiklik ve İş Sözleşmesinin Feshi....265
4.1.4.9. İşçinin Esaslı Değişiklik Önerisini Reddetmesi....277
4.1.4.10. İşçinin Değişiklik Önerisini Kabul Etmesi....278
4.1.5. İkale....279
4.1.6. Kıdem Tazminatı....280
4.2. İŞ GÜVENCESİ....282
4.2.1. İş Güvencesi Hükümlerinden Yararlanmak İçin Gerekli Koşullar....283
4.2.1.1. İş Kanunu Kapsamında Çalışma....284

4.2.1.2. Belirsiz Süreli İş Sözleşme ile Çalışma 284
4.2.1.3. İş Yerinde Otuz veya Daha Fazla İşçinin Çalıştırılması 285
4.2.1.4. Çalışanın En Az Altı Ay Kıdeminin Olması.....288
4.2.1.5. İşveren Vekili Durumunda Olmamak.....289
4.2.1.6. İşverence Fesih.....290
4.2.2. İş Güvencesi Düzenlemeleri Kapsamında Geçerli Fesihte İleri Sürülen Geçerli Nedenler.....291
4.2.2.1. İşçiden Kaynaklanan Geçerli Nedenler 292
4.2.2.2. İşletmenin, İşyerinin veya İşin Gereklerinden Kaynaklanan Geçerli Nedenler 295
4.2.3. Deneme Süreli İş Sözleşmelerinde İş Güvencesi 298

BEŞİNCİ BÖLÜM: TOPLU (KOLLEKTİF) İŞ HUKUKU -I-.....300
5.1. SENDİKA HAKKI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....300
5.1.1. Sendika Kavramı.....300
5.1.2. Sendika Kurma Hakkı 305
5.1.3. Sendika Özgürlüğü 309
5.1.3.1. Pozitif Sendika Özgürlüğü.....309
5.1.3.2. Negatif Sendika Özgürlüğü 311
5.1.3.3. Bireysel Sendika Özgürlüğünün Kapsamı.....311
5.1.3.4. Kolektif Sendika Özgürlüğü.....312
5.2. SENDİKACILIĞIN GELİŞMESİ.....313
5.2.1. Dünyada Sendikacılık 313
5.2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde sendikacılık.....314
5.2.1.2. İngiltere de sendikacılık.....319
5.2.1.3. Almanya'da sendikacılık.....325
5.2.2. Türkiye'de Sendikacılık ve Sendikal Faaliyetler 328
5.2.2.1. İş hukuku ve yasal destek 330
5.2.2.2. Temsil ve müzakere 331
5.2.2.3. Bilgilendirme toplantıları.....331
5.2.2.4. Eğitim seminerleri ve gelişim imkanları 331
5.2.2.5. Sağlık, sosyal yardım ve etkinlikler 331
5.2.2.6. Emeklilik ve emeklilik planları.....332
5.2.2.7. İş sağlığı ve güvenliği.....332
5.2.2.8. Hukuki destek.....332
5.3. SENDİKA VE KONFEDERASYONLARIN KURULUŞU 332

5.4. SENDİKANIN ORGANLARI 334
5.4.1. Genel Kurul 334
5.4.2. Yönetim Kurulu 335
5.4.3. Denetleme Kurulu 336
5.4.4. Disiplin Kurulları 337
5.4.5. Sendika Yöneticiliğinin Güvencesi 338
5.5. SENDİKA ÜYELİĞİ 339
5.5.1. Sendika üyeliği ve üyeliğin kazanılması 339
5.5.2. Üyelik aidatı 340
5.5.3. Sendika üyeliğinin sona ermesi ve askıya alınması 340
5.5.4. Sendika Üyeliğini Etkilemeyen Haller 342
5.5.5. İş Sözleşmesinin Devri Halinde Sendika Üyeliği 343
5.6. SENDİKALARIN FAALİYETLERİ, GELİR VE GİDERLERİ, DENETİMİ VE SONA ERMESİ 343
5.6.1. Kuruluşların faaliyetleri 343
5.6.2. İşyeri sendika temsilcisinin atanması ve görevleri 344
5.6.3. Kuruluşların gelirleri ve giderleri 345
5.6.4. Kuruluşların denetimi ve şeffaflık 347
5.6.5. Kapatma 347

ALTINCI BÖLÜM: TOPLU (KOLLEKTİF) İŞ HUKUKU -II- 349
6.1. TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ HAKKI VE KAVRAMI 349
6.1.1. Terminoloji Sorunu 349
6.1.2. Toplu İş Sözleşmesinin Tarafları (Toplu İş Sözleşmesi Yapma Ehliyeti) 350
6.1.3. Toplu İş Sözleşmesinin Tanımı 353
6.1.4. Toplu İş Sözleşmesinin Hukuki Dayanağı 354
6.1.4.1. İç Hukuk Bakımından 354
6.1.4.2. Uluslararası Hukuk Bakımından 355
6.1.5. Toplu İş Sözleşmesinin Hukuki Niteliği 356
6.1.5.1. Dirlik Borcu 357
6.1.5.2. Art Etkisi 358
6.1.6. Toplu İş Sözleşmesinin Özerkliği 358
6.1.7. Toplu İş Sözleşmesinin Düzeyi ve Türleri 360
6.1.7.1.Toplu İş Sözleşmesinin Düzeyi 360
6.1.7.2. Toplu İş Sözleşmesinin Türleri 361

KAYNAKLAR:

Abbas, B. (2016). Atipik Bir Çalışma Biçimi Olarak Evde Çalışma. Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi. 13(52). 2007-2038.

Adıgüzel, O.C. ve Berk, Ş. (2009). Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Yeni Arayışlar: Yeterliğe Dayalı Modüler Sistemin Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1), 220-236.

Ahmet Alkan Hukuk Bürosu, Hukukta Müsadere Sistemi Nedir?, https://www.ahmetalkan.av.tr/musadere-nedir/, 24.05.2025.

Aile Politikaları Daire Başkanlığı, (2025). Italy, Dipartimento per le politiche della famiglia, Presidenza del Consiglio dei ministri, Telelavoro, https://famiglia.governo.it/it/politiche-e-attivita/famiglia/conciliazione-famiglia-lavoro/altri-strumenti/telelavoro/, E.T. 23.08.2025.

Akan, N. (2025). *İşletme Toplu İş Sözleşmesi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar,* Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 53, ss.155-177.

Akca, M., ve Küçükoğlu, M. T. (2020). Covıd-19 ve İş Yaşamına Etkileri: Evden Çalışma, Journal Of International Management Educational and Economics Perspectives, 8(1), 71-81.

Akdeniz, A.L. (2019). *Gece Çalışması ve Gece Çalışma Süresinin Sınırı ile Ilgili Değişikliklerin Değerlendirilmesi,* İstanbul Hukuk Mecmuası, 77 (2), ss. 555–574.

Akıntürk, T. (2015). Medeni Hukuk, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Akman, Y. (2024). İş Sözleşmesinin Devrinin Toplu İş Hukuku Bakımından Sonuçları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 4, ss. 2089 – 2128.

Aktay, N. (2015). Toplu İş Hukuku. Ankara.

Aktay, A. N.; Arıcı, K. ve Kaplan, E. T. (2013). İş Hukuku, 6. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Aktay, N., Arıcı, K., ve Senyen Kaplan, E.T. (2009). İş Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Aktay, A. N.; Arıcı, K. ve Senyen Kaplan, E. T. (2013). İş Hukuku, Yenilenmiş 6. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.

Akyiğit, E. (2023). Bireysel İş Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Akyiğit, E. (2019). Çırak ve stajyerlerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri hakkında bazı düşünceler. Kamu-İş, 14(3), ss. 29-61.

Akyiğit, E. (2014), İş Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara.

Akyiğit, E. (2013). Yeni Sistemde Sendika Üyeliği ve Güvencesi, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2 (37), ss. 41-90.

Alıç, M. (2022). Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu İş Sözleşmesi Yapma Yetkisi, Yüksek Lisans Tez, T.C. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Alp, M. (2003). *İşçinin Feshe Karşı Korunması (İş Güvencesi Yasası)*, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 1-41.

Alp, E. ve Sönmez, Ö. A. (2011). ILO: Uluslararası Çalışma Örgütünün 177 Sayılı Evde Çalışma Sözleşmesi. TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 5(6), 16-27.

Alper, Y. ve Kılkış, İ. (2017). İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Dora Yayınevi, Bursa.

Alper, Y. ve Kılkış, İ. (2021). İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Dora Yayınevi, Bursa.

Anadolu, K. (2002). İş Güvencesi ve Kıdem Tazminatı, Nobel Yayınları, Ankara.

Aral, F. ve Ayrancı, H. (2015). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.

Arbeitsmoral im Fokus: Warum sie der Schlüssel zum Unternehmenserfolg ist,2024, https://www.wirtschaftswissen.de/personalmanagement/mitarbeiterfuehrung/arbeitsmoral-im-fokus-warum-sie-der-schluessel-zum-unternehmenserfolg-ist/, Erişim Tarihi: T.03.10.2025.

Arbak, M. ve Yücel, R. (2022). İşverenin Fesih Hakkına İlişkin Toplu İş Sözleşmesinde Düzenlenen Sınırlamalara Uyulmamasının Sonuçları, Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi (SHD), Cilt: 10, Sayı: 1, ss. 13-45.

Argut Tuğutlu, D. (2025). Evde Hizmet Sözleşmesi'nin İş Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Arıcı, A.N. (2023). *İşçi Sendika Özgürlüğünün Korunması*, Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, 18/2, ss. 511-572.

Arslan, S. (2014). *Yargıtay Kararları Işığı Altında 'İşçinin İş Güvenliğini Tehlikeye Düşürmesi veya İşyerindeki Malları Zarara Uğratması' Nedeniyle İş Sözleşmesinin Derhal Feshi*, İÜHFM C. LXXII, S. 2, ss. 47-58.

Arslantürk, T. T. (2020). Türk Toplu İş Hukukunda Grev ve Lokavt, Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir.

Aşçı, M.S. (2020). *Bedeli Ödenmeyen Fazla Çalışma*, Çalışma ve Toplum, Cilt: 3 Sayı: 66, ss. 1527 – 1540.

Aşkın, E.Ö. ve Aşkın, U. (2018). Çalışma Yaşamında Kadına Yönelik Mobbing: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 24, ss. 255-282.

Ataman, Ü. (2014). Kıdem Tazminatı Tartışmaları Üzerine. DİSK-AR, 94-107.

Ayazen, G. (2023). Türkiye'de Kısmi Süreli Çalışanların Sosyal Güvenliği, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Aydemir, M. (2020). *Koronavirüs (Covid-19) Salgınının İş Sözleşmelerine Etkisi,* Terazi Hukuk Dergisi, 15 (164), ss.791-804.

Aydın, B. (2023). Sendika Hakkı ve Özgürlüğü Kapsamında ILO Sözleşmelerinin ve Tavsiye Kararlarının Türk İş Hukukuna Uygulanması Sorunu Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Aydın Alpaslan, S. (2024). Türk Hukukunda Grev Engelleri, Yüksek Lisans Tezi, TC. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aydın, M. (2016). *1982 Anayasasında Sendika Kurma Hakkı ve Sınırlanması*, İstanbul Medipol Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi 3 (2), ss. 61-100.

Aydınöz, G. (2014). İş Hukukunda Tele (Uzaktan) Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi SBE.

Aydoğanoğlu, E. (2010). İşçi sınıfı tarihi: kısa bir özet, İstanbul: Tarem Yayınları.

Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2019). Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku), 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.

Bal, F. (2024). Hukuk ve Mantık İlişkisi Kapsamında Mecelle'nin Bazı Kanunlarının Mantık Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Balkan, H. (2021). Bireysel İş Hukuku Açısından Kısmi Süreli İş Sözleşmeleri Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Başar, Ö. (2021). Uygulamada Sık Karşılaşılan İşçilik Alacak ve Tazminatlarının Yargıtay Kararları Işığında Hesaplanması, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, ss. 15 – 58.

Baycık, G. (2023). *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Sorumlulukta Geçerli Yetki Devri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(1), 63 – 71.

Baydar, H. İ. (2011). Türkiye'de yol işçileri: Kamuda çalışan yol işçilerinin sosyokültürel kimliği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Baykuş, F.B. (2023). Stajyerlerin İş Sağlığı ve Güvenliği, Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2.

Bayrak, A. (2022). *Sık Sık Kısa Süreli Hastalanma Nedeniyle İş Sözleşme sinin Feshi ve Konunun Covid 19 Salgını Bağlamında Değerlendirilmesi*, SÜHFD., Cilt: 30, Sayı: 1, ss. 259-299.

Bayraktar, N. (2006). *Kavram ve anlam boyutunda sarı ve tonları,* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(20), ss. 209-218.

Bayram, S. (2012), Yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Uyuşmazlık Konularıyla İş Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara.

Bedir, Z. (2023). *Türkiye'de Evde Çalışma: SWOT Analizi ile Durum Değerlendirmesi*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 15(28), ss.80 – 90.

Bekcan, H.İ. (2025). Türk Toplu İş Hukukunda Grev Oylaması, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Berber Demir, T. (2024). İşverenin İşçi Buluşları Üzerindeki Hakları, Yüksek Lisans Tezi, TC. İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Bilen, E. (2019). Sosyal Medya Kullanımının İş Hukuku Bakımından Etkileri ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Bilge, N. (2007). Hukuk Başlangıcı, Turhan Kitabevi, Ankara.

Bilgili, A. (2012). İş Hukuku Açısından Mobbing (Psikolojik Taciz), Karahan Yayınları, Adana.

Binbir, S. (2023). Türk İş Hukukunda Lokavt, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bumin, K. (1983). Batıda Devlet ve Çocuk, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Büyüksungur, İ. (2022). Çocuk İşçi Kavramı ve Çocuk İşçilerin Hakları, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Can, O. ve Çakmak, İ. (2016). İş mahkemesi davaları, Bilge Yayınları, Ankara.

Canbolat, T. (2013). Toplu İş Sözleşmesinin Düzeyi ve Türleri, Beta Yayınları, İstanbul.

Canikoğlu, N. (2002). Hastalık ve sakatlığın hizmet akdine etkisi, Beta Yayınları, İstanbul.

Caniklioğlu, N. ve Kutlu, M. (2024). Tele Çalışmada İşyeri Kavramı, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 2, ss.119- 157.

Centel, T. (2020). İş Güvencesi (2. Baskı), Legal Yayınevi, İstanbul.

Ceylan, Ö. (2022). Sendika Hakkı ve Özgürlüğü: ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları ve Türk Yargı Organlarının Kararlarına Etkisi, Doktora Tezi, T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Cıkay, N. (2021). Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences] Uluslararası Hakemli E-Dergi, Referee International E-Journal Yıl: 6, Sayı: 12, ISSN:2587-1811 - Yayımlanma Tarihi: 30.09.2021.

Cırcır Öztopçuoğlu, Ş. (2022). *Sendika Üyeliği Güvencesi*, Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi, 3 (1), ss.40-57.

Cindemir, H. (2025). *Avrupa Birliği'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları Işığında İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi,* Abant Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 2, ss. 984-1004.

Çamoğlu, M. (2022). 4857 Sayılı İş Kanunu Uyarınca Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Çavuş, S. (2023). Türk İş Hukukunda Normali Aşan Çalışmalar, Yüksek Lisans Tezi, Mef Üniversitesi, İstanbul.

Çekirdek, M. (2019). Türk İş Hukukunda Sendikal Güvenceler, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, 2 (2), ss.33-64.

Çelebi Demir, D., (2024). Toplu İş Sözleşmesi Açısından Dirlik Borcu (Barış Yükümlülüğü) ve Dayanışma Grevinin Dirlik Borcunu İhlal Edip Etmediği Sorunu, Çalışma ve Toplum, C.2, S.81. ss. 493-528.

Çelen, A.İ. (2024). *Endüstri 4.0'da Sendikal Stratejiler: Alman Metal İşçileri Sendikası (IG METALL),* Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 3, ss. 1500-1532.

Çelenk, H. (2008). Esnek çalışmanın işgücü maliyetlerine ve rekabet gücüne etkisi ve tekstil sektöründe uygulaması (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi, Turkey).

Çelik, A. (2008). Milli Güvenlik Gerekçeli Grev Ertelemeleri, Çalışma ve Toplum, Sayı 18, 2008/3, ss.87-135.

Çelik, A. (2010). Sendikal Haklar: Uluslararası Çalışma Hukuku ve Türkiye'nin Uyumsuzluğu, Ed: Selda Çağlar, Disiplinlerarası Yaklaşımla İnsan Hakları, Beta Basım, İstanbul, ss. 255-332.

Çelik, N. (2005). İş Hukuku Dersleri (18. Baskı), Beta Yayınevi, İstanbul.

Çelik, N. (2023). İş Hukuku Dersleri, Beta Yayınevi, İstanbul.

Çelik, N. (2013). İş Hukuku Dersleri, Beta Yayınevi, İstanbul.

Çelik, N. (2010). İş Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, İstanbul.

Çelik, N. (1973). İş Hukukumuzda Uzlaştırma ve Arabuluculuk, Sermet Matbaası, İstanbul.

Çelik, N.; Caniklioğlu, N. ve Canbolat, T. (2016). İş Hukuku Dersleri, Beta Basım, İstanbul.

Çelik, N., Caniklioğlu, N. ve Canbolat, T. (2019). İş Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 32. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş., İstanbul.

Çelik, N; Caniklioğlu, N. ve Canbolat, T. (2020). İş Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 33. Baskı, Beta Yayıncılık, 9786052428467 ISBN, İstanbul.

Çelik, N.; Caniklioğlu, N.; Canbolat, T. ve Özkaraca, E. (2021). İş Hukuku Dersleri. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Çelik, İ.C. (2024). 4857 Sayılı Kanununa Göre Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Çelik, Ş.D. (2019). Tarihsel Süreç İçinde Türkiye'de Grev ve Grev Benzeri Eylemler: 2015 Bursa Metal Eylemi ve Eylemin 2017 Grup Toplu İş Sözleşmesi Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Alan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, T. C. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Çelik, Z. (2025). Mecelle ve Kaynaklarında Asıl Fer'/Metbû-Tâbi İlişkisinin Tespiti ve Klasik- Güncel Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Temel İslam Bilimleri Programı, İstanbul.

Çıtır, A.B. (2021). *Karar İncelemesi: (Konya Bölge Adliye Mahkemesi 8. HD.'nin 12.07.2019, E. 2019/1962, K. 2019/1210 sayılı kararı) İş Güvencesi Kapsamındaki İşçini Performans Düşüklüğü Sebebiyle Savunması Alınmaksızın İş Sözleşmesinin Feshedilmesi*, Konya Barosu Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, ss81 – 117.

Çiçek, Ö. ve Öçal, M. (2016). Dünyada ve Türkiye'de İş Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 11, ss. 106-129.

Çil, Ş. (2007). *4857 Sayılı İş Kanunu'na Göre Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma*, Çalışma ve Toplum, 3(14), ss.57-79.

Çoban, N. (2020). *İşyeri Sendika Temsilcisinin Feshe Karşı Korunması,* Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 78, Sayı: 1, ss. 93 - 153

Daşdemir, Ö. (2023). İş Güvencesi ve Yargıtay Kararları Işığında İşe İade Davalarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

De Graaff, T., ve Rietveld, P. (2007). Substitution between working at home and out-of-home: The role of ICT and commuting costs. Transportation Research Part A: Policy and Practice, 41(2), 142-160.

Demir, F. (2006a). *Geçerli Sebeple Fesih Kavramı ve Uygulama*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 10, ss. 467-823.

Demir, F. (2006). Sorularla Bireysel İş Hukuku, Şen Matbaa, Ankara.

Demir, F. (1998). Anayasa Hukukuna Giriş, Fakülteler Kitabevi, İzmir.

Demir, F. (1999). Sendikalar Hukuku (4. Basım), Birleşik Matbaa, İzmir.

Demir, F. (2013). Sendikaların Kuruluşu ve İşleyişi, Çalışma ve Toplum, Cilt: 4 Sayı: 39, ss.17-42.

Demir, F. ve Demir, G. (2009). İşçinin Sadakat Borcu ve Uygulaması. Kamu İş Hukuku Dergisi,

11(1), 1-37.

Demir, K. (2022). İşverenin Eşit Davranma Borcunun Sınırı: 6701 Sayılı Kanun'da Ayrımcılık Yasağının İstisnaları. Sosyal Güvenlik Dergisi, 12(1), ss.19-34.

Demir, M. (2019). Umumi Hıfzıssıhha Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Çalışma ve Toplum, Cilt: 3, Sayı: 62, ss. 2015-2030.

Demir, R. ve Özgün, O.H. (2015). *Geçici İş İlişkisine ve Geçici İstihdam Bürolarına İlişkin Çalışanların Tutumlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 127-153.

Demirbilek, T. ve Akı, E. (2010). *Performans Değerlendirme Sistemi ve Performans Düşüklüğü Nedeniyle İş Sözleşmesinin Feshi*, Sosyo Ekonomi, Cilt: 11, Sayı: 11, ss. 81-96.

Demirci, M.A.; Topçu, S. ve Ucuz, E. (2024). Toplu İş Uyuşmazlıklarının Barışçıl Yollarla Çözümü: Arabuluculuk, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt:15, Sayı: 2, ss. 34-49.

Demircioğlu, M. ve Centel, T. (2010). İş Hukuku (14. Baskı), Beta Yayınevi, İstanbul.

Demirdir, Y. (2024). 6356 Sayılı Kanun Kapsamında İşçi Sendikasının Toplu İş Sözleşmesi Yapma Yetkisi, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Y. (2011). İşyerinde Ayrımcılık: Kavramsal Bir İnceleme. Tisk Akademi. (2), (67-87).

Deniz, Ö. (2011). *Cumhuriyet Döneminde Tatil Kavramı ve 1935 Tarihli Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanunu*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XI/23, (2011/Güz), s.s.57-72.

Dilemre Öden, B. (2020). Kısa Çalışma Ödeneğinin Vergi Mevzuatı Kapsamında Değerlendirilmesi, T.C. Maltepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, ss.: 75-86.

Dinçer, D. ve Ünsar, A.S. (2014). SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı: Türkiye'de Çocuk İşçi İstihdamı Üzerine Bir İnceleme, Akademik Bakış Dergisi Sayı: 40, ss. 1-26.

Doğan, H. (2018). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Grev Hakkı ve Ta'tîl-İ Eşgâl Kanunu, Belleten, Türk Tarih Kurumu, ss. 265-295.

Dulay, D. (2014). *-KARAR İNCELEMESİ- İşçinin Başlamış Olan Greve Sonradan Katılması İşverene İş Akdini Haklı Nedene Dayalı Olarak Feshetme Yetkisi Verir Mi*, 2014/ 3 Ankara Barosu Dergisi.

Dursun, E. (2024). Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, ss.1 – 34.

Elgörmüş, S. (2022). Kısmi Süreli Çalışma ve Kısa Çalışma Uygulaması Arasındaki Benzerlikler ve Farklar, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022(1), ss.113-139.

Emre, O. (2010). İş İlanlarında Ayrımcılık: Kocaeli İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eraslan, D. (2024a). *"Deneme Süreli İş İlişkisi ve Deneme Süreli İş İlişkisinde Ortaya Çıkan Sorunlar",* Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1), ss. 72-90. https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2024.109

Eraslan, (2024b). Toplu İş Hukuku Alanında Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, T. C. Bursa Uludağ

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Erdal, G. (2008). Türk iş hukukunda işe iade davası, Legal Yayıncılık, İstanbul.

Erdem, B. (2025). İşyerinde Denkleştirme Esasına Göre Çalışma Yapılması ve Koşulları, Danışmanlık İş Hukuku Ekibi, https://www.bariserdem.com/pdf/denklestirme_uygulamasi.pdf, E.T. 27.04.2025.

Erdiner, E. (2004). Açıklamalı içtihatlı İş Kanunu şerhi, Sözkesen matbaacılık, Ankara.

Ergüneş Emrağ, S. (2016). *4857 Sayılı İş Kanununun Değişik 14.Maddesi Işığında Tele Çalışma*, Legal İHSGHD, C. 13, S. 51, ss.1413-1443.

Erol, A. (2019). Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukuku'nda İş Sözleşmesinin Bağımlılık Unsuru Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ertabak, Ü. (2012), Hukuk Defteri Sayısı 3, 4 ve 5, Legal Yayıncılık, İstanbul.

Ertekin, Ö. (2017). İş Güvencesi Hukuku ve İşe İade Davaları, 2. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara

Esener, T. (2015). Hukuka Giriş, Vedat Kitapçılık, İstanbul.

Esener, T. ve Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu. (2017). Sendika Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul.

Eslen, S. (2023). Bireysel İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kapsamında Kadın İşçiler, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**,** Antalya.

Esener, T. (1978). İş Hukuku Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara.

Espinosa, (2024). Statista, Total annual trade union membership rate and collective bargaining coverage for Germany from 2000 to 2019https://www.statista.com/statistics/1356608/trade-unions-germany-density-bargaining-rights-eu/, Erişim Tarihi: 10.08.2025.

Eyrenci, Ö.; Taşkent, S. ve Ulucan, D. (2010). Bireysel İş Hukuku, Yetkin Yayınevi İstanbul:

Eyrenci, Ö.; Taşkent, S., Ulucan, D., (2019). Bireysel İş Hukuku, Beta Yayınevi, Ankara.

Eyrenci, Ö.; Taşkent, S.; Ulucan, D. ve Baskan, E. (2020). İş Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Ezer, B. (2022). *"Deneme Süresi İçinde İş Sözleşmesini Fesih Hakkının İşveren Yönünden Sınırları"*, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 4, no. 2, ss. 1155-1220.

ETUC, The History of Trade Unions in England, https://englishtuc.org/etuc-news/the-history-of-trade-unions-in-england/, Erişim Tarihi: 02.08.2025.

ETUI. (2020). Collective bargaining. 11 Temmuz 2024, https://worker-participation.eu/collective-bargaining., E.T. 27.04.2025.

Europass, 2025). Schutz deiner personenbezogenen Daten, https://europass.europa.eu/de/protection-your-personal-data, E.T. 20.09.2025

Fay, M. and Kline, S. (2012). The influence of informal communication On organizational identification and commitment in the context of high-intensity telecommuting, Southern Communication Journal, 77.

Flesher, D. L. (2021). Landrum-Griffin Act of 1959, Salem Press Encyclopedia, https://research.ebsco.com/c/36gliu/search/details/jelsu2xvqf?q=Landrum-Griffin%20Act%20of%201959, E.T.16.07.2025.

Franklin, B. (1993). Çocuk Hakları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.

Geçkin, R.S. (2019). İşe İade Davalarında İşyeri, İşletme ve İşin Gerekleri Nedeniyle Geçerli Fesih, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Geniş, H., (2013). Belirli Süreli İş Sözleşmesi Yapma Serbestisi ve Sınırları, Adalet Yayınevi, Ankara.

Gökbayrak, Ş. (2008). Cumhuriyet'in Bir Anıt Kurumu Zonguldak – Ereğli Kömür Havzası Amele Birliği'nde Bir Dönem (1921-1946), Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayınları, Cumhuriyet'in Anıt Kurumları Dizisi:4, Ankara.

Gökkan Baran, L.B. (2022). Türk İş Hukukunda Kıdem Tazminatı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Gökşen, E. (2023). Çalışanların İş Hukuku (4857 Sayılı İş Kanunu) Okuryazarlık Seviyelerinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Nitel Bir Çalışma: Aydın İli Örneği, Yüksek Lisans Tez, T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Göktaş, N. (2025), Madalyonun Öteki Yüzü: Toplu İş Sözleşmesinin İşveren Tarafı Olarak Sendikalar, Sosyal Güvence Dergisi, Sayı 27, doi: 10.21441/sosyalguvence.1565173, ss. 1531-1549.

Göktaş, S. (2021). Türk İş Hukukunda İşverenin İşçinin Özel Yaşamına Saygı Borcu, Anayasa Yargısı, Cilt: 38, Sayı: 2, ss. 1–55.

Göktaş, S. (2022). *Vakıf Yükseköğretim Kurumları ile Akademik Personel Arasında Belirli Süreli İş Sözleşmesi Yapılıp Yapılamayacağı Sorunu** YBHD, Yıl 7: Sayı 2022/1, ss. 145–188.

Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıp yargı ve Ayrımcılık. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan. (Derleyenler), Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar içinde (17-27) (Birinci Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Gören, Z. (2016). Genel Eşitlik İlkesi, Cevdet Yavuz'a Armağan, 3(22), ss. 3279-3301.

Güler, C. (2016). Dünden Bugüne Uluslararası Sendikal Hareket, Yeni Arayışlar ve Sendikal Stratejiler, Ankara: Notabene Yayınları, 2016.

Güler, Ş. (2016). Toplu İş Uyuşmazlıklarının Barışçı Yollarla Çözümünde Arabulucu, Görevli Makam ve Yetkili İşçi Sendikasının Fonksiyonları, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 5(13), 26-47.

Güler, Ş. (2008). Toplu İş Uyuşmazlıklarının Barışçı Yollarla Çözümü. Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi,(18).

Güler, M.A. (2019). Zonguldak Havzasında İşçi Hareketleri ve 1990-1991 Büyük Madenci Grevi, Çalışma ve Toplum, S.1, ss.509-529.(bu varmı bak, yoksa sil,

Gülzari, N. (2025). 4857 Sayılı İş Kanunu Kapsamında İşverenin Haklı Nedenle Fesih Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Günay, C. İ. (2007). İş ve sosyal güvenlik hukuku uygulaması, Yetkin Basımevi, Ankara.

Günay, C. İ. (2016). İş davaları, Yetkin Basımevi, Ankara.

Günay, A. (2019). 4857 Sayılı İş Kanunu Bağlamında Kısmi Süreli Çalışma ve Bu Çalışmanın Özel Biçimleri, AkdHFD, Cilt: 9, Sayı: 1, ss. 157-194.

Gündüz, S. ve Demir, Ö. (2007). Türkiye'de Grev Ertelemelerinin Yasal Düzeni, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,5(2), ss. 87-89.

Günsan, N. (2025). Pandemi Döneminde Çalışma Hayatında Yaşanan Devrim: Uzaktan Çalışma Modeli, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:11, Sayı:1, ss. 49-60.

Gürün Karatepe, S. (2022a). *Türkiye'de İşçinin Ücret Alacağının Güvencesi*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 291-310. https://doi.org/10.47140/kusbder.1183013.

Gürün Karatepe, S. (2022b). *Belirli Süreli İş Sözleşmesinin Sona Ermesinin İşçi Menfaatleri Açısından Değerlendirilmesi*, Beykoz Akademi Dergisi, 10(2), ss. 87-107.

Güzel, A. (1997). Türkiye'de Feshe Karşı Korumanın Kıdem Tazminatı ve İşsizlik Sigortası ile İlişkileri, Alkım Yayınları, İstanbul.

Han, I.A. (2019). İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 13. Maddesi Kapsamında İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Hakkı, TAAD, Yıl: 10, Sayı: 37, ss. 181-202.

Heaton, H. (1985). Avrupa İktisat Tarihi, C.I-İİ. Çev. M.A.Kılıçbay , O. Aydoğmuş, Teori Yayınlan, Ankara.

Hekimler, A. (2004). Avrupa Hukuku Işığında Türkiye'de Çalışma Sürelerinin Düzenlenmesine İlişkin Yeni Esaslar. Çimento İşveren Dergisi, 18(2), 16-37.

Hekimler, A. (2021). Home Office Uygulaması ve Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Hakkında Genel Bir Değerlendirme, İktisat ve Toplum Dergisi. Sayı: 127, ss. 102-107.

Hill, P. (2021). Factors Explaining Remote Work Adoption In The United States. (Unpublished Ph.D Thesis), Utah States University, Utah.

Hoş, Z. (2012). Avrupa Birliği Müktesebatı Bağlamında Türkiye'de Çıraklık ve Stajyerlik Müessesesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Hukuki Haber, (2025). Türk İş Hukukunda Çocuk İşçilerin Hakları, https://www.hukukihaber.net/turk-is-hukukunda-cocuk-iscilerin-haklari, Erişim Tarihi: 17.08.2025.

Işık, Y. (1995). Sendikal bürokrasi ve çözüm önerileri, Ankara: Öteki Yayınevi.

Işıklı, A. (1972). Sendikacılık ve Siyaset. Siyasal Bilgiler Fakültesi yayım, Ankara.

Işıklı, A. (2005). Sendikacılık ve siyaset (6.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi. İnternet: Eğitim-Sen. (2009). Sendikaların http://www.egitimsenistanbul7.org/union Özellikleri. Web: index.php?category code=1254006815&u nion code=1254007129.

İnan, A.N. (1968). Çocuk Hukuku, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

İnciroğlu, L. (2020). Çalışma Hayatında Esnek Çalışma Uygulamaları, 2. Baskı, Legal Yayınları, Ankara.

Jacoby, S. M. (1989). Reckoning with Company Unions: The Case of Thompson Products, 1934-1964. Industrial and Labor Relations Review, 43(1), ss.19–40.

Kalabalık, H. (2018). Temel Hukuk Bilgisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Kalkan, A. (2018). *İş Sözleşmesinde Fesih Halleri*, ERÜHFD, Cilt: XIII, Sayı 1, ss. 281-314.

Kalkan, S. (2019). II. Abdülhamit Dönemi İşçi ve İşçi Hareketleri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Kandemir, M. ve Yardımcıoğlu, D. (2014). İş Hukukunda Eşitlik İlkesi, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 30-31, ss. 1 – 44.

Kaplan, B. (2024). Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisinde Arabuluculuk, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaplan, H.A. (2013). *Deneme Süreli İş Sözleşmeleri*, ERÜHFD, C. VIIL, S.1., ss.235-246.

Kaplan, H.A. (2024). *İş Sözleşmesinde Haklı Fesih ve Geçerli Fesih Ayrımına İlişkin Güncel Sorunlar,* NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2024(2), ss. 189-214.

Kar, B. (2011). İş Güvencesi ve Uygulamaları, 2.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara.

Kar, B. (2020). Sendika Kurma Hakkı, T.C. Maltepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, ss. 259-292.

Kara, M. (2013). *Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Ereğli Kömür Havzası (1829- 1920),* History Studies International Journal of History, ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) Volume 5 Issue 1, p. 223-250, January 2013.

Karaahmetoğlu, A. (2025a). *İşverenin Eşit Davranma Borcu ile Gözetme Borcu (İş Sağlığı ve Güvenliği Boyutuyla) Arasındaki İlişki ve İşverenin Bu Yükümlülüklerinin İş İlişkisinin Akıbetine Etkisi,* Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 9(1), ss. 103-127.

Karaahmetoğlu, A. (2025b). *Özen Borcuna Aykırılık Nedeniyle İş Sözleşmesinin Feshi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı: 1, ss. 1-38.

Karaahmetoğlu, A. (2024b). *Farklı Görünümleriyle Fazla Çalışma ve Uygulamadaki Bazı Sorunlar*, YBHD, Yıl: 9, Sayı: 1, ss.241-286.

Karaahmetoğlu, A. (2024a). Türk Hukukunda İşçinin Özen Borcu, Doktora Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Karabağ, T. (2020). Kıdem Tazminatının Dünü, Bugünü ve Yarını, Çalışma ve Toplum, Cilt: 4, Sayı: 67, ss. 2341 – 2376.

Karabağ Türegün, E.T. (2024). Basın İş Kanununa Göre Kıdem Tazminatı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Karaca, N.G. (2013), İş ilişkisinin Sona Ermesi ve Sonuçları, İş Sosyal Güvenlik Hukuku içinde, Editörler Nüvit Gerek ve Fatma Kocabaş, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayını, ss. 92-128.

Karaçöp, E. (2019). Toplu İş Sözleşmesi Sürecinde Arabuluculuk, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Karademir, A. (2022). *4857 İş Kanunu Kapsamındaki İşçinin İş İlişkisi Devam Ederken Rekabet Etmeme Borcu,* İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İn ÜHFD, 13(2), ss.340-355.

Karan U. (2012), Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar, Eşitlik İlkesi ve Ayrımcılık Yasağı: Hukuksal Çerçeve, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Karcıoğlu, F. Ve Balkaya, E. (2021). Osmanlı Devleti'nde Çalışma İlişkileri: Mecelle Üzerinden Bir Değerlendirme. (A. Güney, ve H. Sıçrar Eds.), Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Üzerine Değerlendirme ve Araştırmalar (s. 97-114), Efe Akademi Yayınevi, İstanbul.

Kayıhan, Ş. (2008). Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.

Kayık Aydınalp, A. (2020). Çalışma Belgesinin İçeriği, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1.

Kayırgan, H. (2014). *İş Hukukunda Sadakat Borcunun Genel Bir Değerlendirmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 459 – 478.

Kepenekçi-Karaman, Y. (2007). *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Ulusal Hukuksal Dayanakları,* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 40 (1), 269-283,

Keremoğlu, A. (2024). 4857 Sayılı İş Kanunu'na Göre Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, Ş. (2011). Türk İş Hukukunda Çocuk İşçi Kavramı ve Çocuk İşçinin Hakları, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, G. (2020). Uzaktan Çalışmanın Bir Türü Olarak Tele Çalışma ve Evden Çalışmadan Farkı. Terazi Hukuk Dergisi. 15(164). 805-819.

Kılıç, M. ve Özaydın, M.M. (2022). Türkiye'de Alt İşveren Uygulamasına İlişkin Güncel Sorunlar, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 81-106.

Kılınç Hukuk ve Danışmanlık, İş Hukuku, Makaleler, ttps://kilinclaw.com.tr/mevsimlik-is-sozlesmeleri-ve-feshi-durumunda-iscilerin-haklari/, Erişim Tarihi: 26.04.2025.

Kılınç, G. M. (2023). İşverenin İşçinin Kişisel Verilerini Koruma Yükümlülüğü, Konya Barosu Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 1, 87 – 127.

Kılkış, i.; Yıldız, S. B. ve Baştürk, Ş. (2014). Türkiye'de Toplu İş Uyuşmazlıklarının Çözümünde Arabuluculuk ve Uzlaştırma Sisteminin Evrimi ve Sistemin Etkinliğini Arttırıcı Öneriler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1), 53-81.

Kızıloğlu, S. (2014). Türk Hukukunda Toplu İş Uyuşmazlığının Barışçıl Çözüm Yollarından Olarak Arabuluculuk Kurumu ve Geleceğine İlişkin Bir Projeksiyon, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.

Koç, N. K (2017). *Çağrı Üzerine İş İlişkisinin Güvencesizliğinde Çalışan Üniversite Öğrencileri*, Mülkiye Dergisi, 41 (3), 83-110.

Koç, S. (2004). *Borçlar Kanunu Tasarısı'nın Hizmet Sözleşmesi ile İlgili Yeni Düzenlemeleri*, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 585.

Koç, Y. (2003). Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi (I. Baskı), Analiz Basım Yayın, İstanbul.

Korkusuz, M.R. ve Tunç, S.B. (2024). *İşverenin Sağlık Gözetim Borcu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 26 Sayı: 2, ss. 917 – 973.

Kovancı, N. (2018). *İş Kazası Sonucu Ölüm Nedeniyle İşverenin Cezai Sorumluluğunun Suçun Manevi Unsuru Bakımından Değerlendirilmesi*, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 11, ss. 263-296.

Kozak, İ.E. (2012). *İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği),* Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt: 0, Sayı: 37-38, ss.63 – 81.

Köksal, M. (2020). Turkisches Arbeıtsgesetzbuch (Türk İş Kanunu), Yetkin Yayınevi, İstanbul.

Köme Akpulat, A. ve Akdeniz, A.L. (2024). Ücret Zammının Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik Bakımından Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 30, Sayı 1, ss. 383-414.

Köse, E. (2015). Yargıtay Kararları Işığında İhbar Tazminatı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Köseoğlu, A.C. (2016). *Türk İş Hukukunda Analık*, İş ve Hayat, Cilt: 2, Sayı: 4, ss. 97-124.

Köşeli, F. (2022). Geçerli Fesih Nedeni Olarak İşçinin Yetersizliği, Yüksek Lisans Tezi TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kreiner, G. E.; Hollensbe, E. C. & Sheep, M.L.(2009). Balancing Borders and Bridges: Negotiating the Work-Home Interface Via Boundary Work Tactics". Academy Of Management Journal, 52(4), pp.704-730.

Krinitcyna, Z. V. ve Menshikova E. V. (2015). Discrimination İssues in the Process of Personnal Selection. Procedia- Social and Behavioral Sciences, 166, 12-17.

Kurşun, U.C. (2021). Genel Hizmet Sözleşmesi ve İşçinin Borçları Yüksek Lisans Tezi, T.C. Doğuş Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kurt, S. R. (2023). *Grev ve Lokavt Yasakları*, Ankara Barosu Dergisi 81, No: 1, ss.1-26.

Kurt, R.ve Koç, M., (2017). İş Sözleşmesinin Sona Erdirilmesi İş Güvencesi ve İşe İade Davaları, 3. Basım, Ankara.

Kutal, M. (2004). Türk Toplu Çalışma İlişkilerinin Hukuksal Çerçevesinden Kaynaklanan Bazı Sorunlar. Yaşam Boyu Sosyal Koruma, I. Ulusal Sosyal Politika Kongresi, 22-24 Ocak 2004, Ankara, Ankara: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, ss.178-184.

Kutanis, R. ve Ulu, S. (2016). İşgücü Piyasalarında Ayrımcılığın Kaynakları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (35), ss. 359-372.

Kutlu, M. (2017). Türkiye'de Yabancılara Yasak Olan Meslek Grupları, İstanbul Aydın Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, ss. 105-113.

Kutlucuk, A.P. ve Yılmaz, S. (2024). Emek Piyasasındaki Kıdem Tazminatı Katılığı, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, ss.165 – 186.

Kuzgun, Ş. ve Kuzgun, E. (2017). İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu Bağlamında Mobbing Uygulamalarının Yargıtay ve Öğreti Işığında Değerlendirilmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı: 2.

Law For Everything, (2025). Understanding the Wagner Act and Its Impact, https://lawforeverything.com/wagner-act-1935/#What_Was_the_Wagner_Act, Erişim Tarihi: 18.07.2025).

Laçiner, V. (2012). İş Hukuku Ders Notları, https://www.researchgate.net/publication/321497758_Is_Hukuku_Ders_Notlari, E.T. 09.05.2025.

Limoncuoğlu, A. (2013). İşçinin İş Sözleşmesini Psikolojik Tacize Dayalı Olarak Haklı Nedenle Feshinde Hak Düşürücü Sürenin Başlangıcı (Karar İncelemesi), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 15 Özel Sayı, ss. 547 – 572.

MaCurdy, T. (2015). How Effective Is the Minimum Wage at Supporting the Poor?, Journal of Political Economy, 123: 497-545.

Mahiroğulları, A. (2005). Cumhuriyetten günümüze Türkiye 'de işçi sendikacılığı (I.Baskı), Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Makal, A. (1987). Grev Kuramlar ve Uluslararası Farklılıklar, V yayınları, Ankara.

Makas, R. (2012). Türk Borçlar Kanunu ve İş Kanunu'na Göre İşçinin Özen Borcu ve Borca Aykırılığın Hukuki Sonuçları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI, Sayı: 4.

Mason, P. (2009). Çalışarak yaşamak ya da savaşarak ölmek, (I. Baskı), (Çev. G. Orhan ve M. Ertan), Yordam Kitap (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 2007), İstanbul.

Mcintosh, S.(2003). "Work-Life Balance: How Life Coaching Can Help". Business Information Review, 20(4), 181-189.

Menemenli Geniş, Ç. (2015). İş Kanunu'nun 25. Maddesine Göre İşverenin Haklı Nedenle Derhal Fesih Hakkı, T.C. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Metin, Z. K. ve Yıldız, A. N. (2021), İş Sağlığı ve Güvenliği Boyutu ile Uzaktan Çalışma, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.

Mıhcı Hukuk ve Danışmanlık, Yıllık İzin Süreleri, https://mihci.av.tr/yillik-izin-sureleri/?ysclid=ma1b29gh6f19263141#isveren-isciyi-zorla-yillik-izne-cikarabilir-mi, Erişim Tarihi: 23.04.2025.

Mineshima-Lowe, D. (2009). Middle Tennessee State university, Taft-Hartley Act of 1947 (1947), Free speech centre, https://firstamendment.mtsu.edu/article/taft-hartley-act-of-1947/, Erişim Tarihi: 18.07.2025.

Millioğulları, Ö. (2007). Türkiye'de 1960-1980 ve 1980-2005 Dönemlerinde Grev Hareketlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Mimozahukuk, (2025). Ulusal Bayram ve Genel Tatil Günlerinde Çalışma Ücreti ve İşçi Hakları - UBGT Ücreti ve Kıdem Tazminatı, https://www.mimozahukuk.com/haberdetay/ulusal-bayram-ve-genel-tatil-gunlerinde-calisma-ucreti-ve-isci-haklari-ubgt-ucreti-ve-kidem-tazminati, Erişim Tarihi: 21.06.2025.

Mollamahmutoğlu, H.; Astarlı, M. ve Baysal, U. (2022). İş Hukuku, Lykeion Yayınları, Ankara.

Mollamahmutoğlu, H.; Astarlı, M. ve Baysal, U. (2014). İş hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Mollamahmutoğlu, H., Astarlı, M. ve Baysal, U. (2019) İş Hukuku Ders Kitabı, Lykeion Yayınları, Ankara.

Mortaş, A. ve Koç, M. (2010). İhbar Süresi ve Tazminatı, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 99, ss. 119-154.

Mukhamadieva, M. (2023). Türk ve Rus İş Hukuku Kapsamında Yabancı İşçiler, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Mumlu Karanfil, S. (2021). İş Güvencesizliği, İş Yerinde Görünürde Var Olma (Presenteeısm) ve İş Yaşam Dengesinin Etkileşimi: İş Yerinde Görünürde Var Olmayla İlgili Bir Ölçek Geliştirme Çalışması ve Konuya İlişkin Bir Araştırma, Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Mutlu, E. (2013). Kısmi Süreli Çalışmanın İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği, Sosyal Güvence Dergisi, Sayı: 4, ss.29-49.

Mülayim, B.O. (2023). Avrupa ve Ülkemizde Toplu İş Sözleşmesi Kapsama Oranı ve Bu Oranı Etkileyen Faktörler, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 5, No. 1, ss. 110-153, DOI: 10.47136/asbuhfd.1259270.

Mülayim, B.O. (2024). *Osmanlı İmparatorluğunda İşçi ve İşveren İlişkileri*, İstem 44, ss. 233-256, https://doi.org/10.31591/istem.1542152.

Narmanlıoğlu, Ü. (2013). İş Hukuku II Toplu İş İlişkileri, Beta Yayınevi, İstanbul.

Narmanlıoğlu, Ü. (2014) İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I, Beta Yayınevi, İstanbul.

Narter, S. (2012). Türk İş Hukukunda İş Güvencesi Çerçevesinde Tazminatlar, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ocak, S. (2013). *İş Sözleşmesinin İşçi Tarafından Evlilik, Askerlik ve Sosyal Güvenlik Hakları Nedeniyle Feshinde İhbar Tazminatı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel Sayı, ss. 573-608.

Ocak, U. (2018). Feshe bağlı işçilik alacakları, Kalkan Matbaacılık, Gaziantep.

Ocak, U. (2018). Ortak konular işçilik alacakları, Kalkan Matbaacılık, Gaziantep.

Oğuzman, K. (1987). Hukuki Yönden İşçi-İşveren İlişkileri, 4.Baskı, Cilt:1, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Oğuzman, K. (1984). Hukuki Yönden İşçi - İşveren İlişkileri, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Omay, U. (2020). Covid-19 Salgını Sonrası Çalışma Hayatı: Güncel Sorunlar, Öngörüler ve Öneriler, https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/276BAB8748D24ADBAF2D5399932AB55D, ss.153-170.

Orhan, S. (2014). *İş Güvenliği Uzmanlarının İş Güvencesi Sorunu*, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt: 3, Yıl: 3, Sayı: 6, ss. 71-79.

Önsal, N. (2011). Endüstri ilişkileri sözlüğü 1 (I. Baskı), Türk-İş Yayınları, Ankara.

Önsal, N. (2020). 4857 Sayılı İş Kanunu Çerçevesinde Bireysel İş Hukuku Sorular/Yanıtlar, Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara.

Özbey, K. Y. ve Demirel, Y. (2024). *Teknokentlerde Uzaktan Çalışmanın Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi,* Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı: 2, ss. 356-383.

Özcan, H.A. (2024). *Esnek Çalışma Modeli Olan Uzaktan Çalışmada Sosyal Güvenlik Hakkı*, Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi, 7, ss. 130-153, DOI: 10.62068/visbid.1461022.

Özcan, D. (2013). *İşe İade Davalarında İhtiyadi Tedbir Yoluyla veya Duruşma Açılmadan İşe İadeye Karar Verilip Verilemeyeceği Meselesi*, Sicil İş Hukuku Dergisi, ss. 98-107.

Özcan, D. (2013). İş hukukunda işçilik alacakları, Adalet Yayınevi, Ankara.

Özdemir, C.S. (2025). *İşveren İşçiden Alacağını, Kıdem Tazminatı ve Fazla Çalışma Gibi İşçilik Borçlarıyla Takas Edebilir mi?,* Mali Çözüm, 35(189), ss. 977-986.

Özdemir, D. (2015). İşçinin Haklı Fesih Sebebi Olarak Mobbing Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, T.C Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Özdemir, E. (2020). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetiminde Eşit Davranma İlkesi: 2019 Sonrası İş İlanlarında Ayrımcılık Boyutları Üzerine Bir Araştırma, T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Özdemir, S. (1998), "Türkiye'de "Zorunlu Çalışma" Uygulamaları", Journal of Social Policy Conferences,, Issue: 41-42, 181 – 214.

Özden, B. (2020). İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisi Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer Deniz, M. (2021). *İşçilerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerinin Korunması ve Bundan Doğan Sorumluluk*, TAAD, Yıl: 12, Sayı: 45, ss. 355-378.

Özer, H. D. (2018). Uzaktan Çalışmada İş Sağlığı ve Güvenliği. Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 6(12). 193-229.

Özgül Ekiz, S. (2024). Bireysel Sendika Özgürlüğünün Güvencesi ve Yargıtay Kararları Işığında Özgürlüğe Aykırılığın Tespiti, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), Yıl: 15, Sayı: 58, ss. 327-354.

Özgül Ekiz. S. (2022). *Türk İş Hukukunda Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinde Müteselsil Sorumluluk*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), Yıl: 13, Sayı: 52.

Özkan, Z.A. (2019). İş Sözleşmesi Kapsamında İşçinin İş Görme Borcu, Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özkan, M (2024). Teşvik Amaçlı Kullanılan İş Hukuku Araçlarının Çalışan Motivasyonu Üzerine Etkileri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Özkan Koç, S.D. (2019). *İşçinin İş Görme Borcunu İfa Etmemesi Sebebiyle İşverenin Haklı Nedenle Fesih Hakkı*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 2, ss. 1211-1235.

Özkan Koç, S.D. (2025). *Sır Saklama Yükümlülüğünü Aykırılık Halinde Kararlaştırılan Tek Taraflı Cezai Şartın Geçerliliği Sorunu,* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 13/1, ss. 478-492, https://doi.org/10.56701/shd.1608653

Özkubat, S.C. (2024). Türkiye'de Kısmi Süreli Çalışma Nedenlerinin Nitel Tercih Modeli İle Analizi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Özmen, A.Z. ve Karakoç, B. (2022). *Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik ve Değişiklik Feshi* YÜHFD, C.XIX, 2022/2, ss. 867-907.

Öztürk, A. G. (2021). Türk İş Hukukunda Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antalya.

Öztürk, B. (2013), Sendikal Tazminat, Ankara Barosu Dergisi, (4), ss. 81-119.

Özveri, M. (2013). Türkiye'de Toplu İş Sözleşmesi Yetki Sistemi ve Sendikasızlaştırma, Legal Yayıncılık, İstanbul.

Özyardımcı, D. (2022). İş Hukuku Yönünden Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Palancı, M. (2020). *Küreselleşmenin Sendikalaşma Üzerine Etkisi: İngiltere'de 1980 Sonrası Sendikacılığın Durumu*, Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities, Volume (7), Issue (3), ss.20-25.

Pekşen, M.Ş. (2023). *Kısmi Süreli İş Sözleşmesiyle Çalışanların Hafta Tatili Hakkı*, TAAD, Yıl: 14. Sayı: 54.

Poyraz, E. (2013), İş Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara.

Pulaşlı, H. ve Korkut, Ö. (2017). Temel Hukuk, Karahan Kitabevi, Adana.

République Française, (2025), Télétravail dans le secteur privé, Vérifié le 28 février 2025 – Direction de l'information légale et administrative (Premier ministre), https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F13851, E.T. 23.08.2025.

Salihpaşaoğlu, Y. (2013). Özel Hayatın Kapsamı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Bir Değerlendirme, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, ss.227-266.

Sarğıcı, Y. (2023). Değişen Toplu İş Sözleşmesi Düzeni ve Türkiye, Doktora Tezi, Türkiye Cumhuriyeti, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sarıbay Öztürk, G., (2024). *İş Hukukunda İşçinin Küçük Hırsızlığı (Petty Theft)*, Çalışma ve Toplum, Cilt: 4, ss.1425-1464.

Sarıhan, B.B. (2020). *Türk Borçlar Hukukunda ve İş Hukukunda İbranın Hukuki Boyutu*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1.

Sarsu, P. (2025). 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Kapsamında Sendika Genel Kurulunun Denetimi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Savaş, F.B. (2007). İşyerinde Manevi Taciz, Beta Yayınevi, İstanbul.

Savaş, B. (2012). İş Sözleşmesinin İşveren Tarafından Haklı Nedenle Feshi, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.

Semiz, S. (2019). İşçinin Hak ve Borçları Bakımından Türk İş Hukuku ile İslam Hukukunun Mukayesesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Sencer, O. (1969), Türkiye'de İşçi Sınıfı (Doğuşu ve Yapısı), Habora Kitabevi, İstanbul.

Serçemeli, C. (2022). Çalışanların Bireysel İş Hukuku Farkındalığının Örgütsel Adalet İle İşten Ayrılma Niyeti İlişkisindeki Aracılık Rolü: Hizmet Sektöründe Bir Alan Araştırması Doktora Tezi, T.C. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Sevimli, K. A. (2019). 4857 Sayılı İş Kanununda Düzenlenen Kısmi Süreli İş Sözleşmeleri, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.

Sevimli, K.A. (2023). *Karar İncelemesi: Yargıtayın 2020 Yılı ve Sonrasındaki Kararlarında Kısmi Süreli İşçinin Hafta Tatili Hakkı*, Çalışma ve Toplum, Cilt: 1, Sayı: 76, 487 – 511, https://doi.org/10.54752/ct.1242451.

SGK, (2017). T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü, Genel Yazı, Konu: İşveren Vekili, Sayı: 70467665-202.99-E.5334801, Tarih: 23/10/2017.

Socialist Party, Chartism: The world's first working-class movement, 24/11/2021, https://www.socialistparty.org.uk/articles/33380/24-11-2021/chartism-the-world-s-first-working-class-movement/, Erişim Tarihi: 09.08.2025.

Soysal, E. (2025). İkale Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Geçerlilik Koşulları, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, ss.129-169.

Standing, G. (2002), *From People's Security Survey to a Decent Work Index*, International Labour Review, V.141, pp. 441-454.

Sur, M. (2011). İş Hukuku Toplu İlişkiler, Güncellenmiş 4. Bası, ……..

Sur, M. (2022). İş Hukuku - Toplu İlişkiler, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

Sur, M. (2013). Uluslararası Normlar ve 6356 Sayılı Kanunun Toplu İş Sözleşmeleri ve Grev Hakkındaki Hükümleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15, ss. 255-278.

Sümer, H. H., (2016). İş Hukuku Uygulamaları, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Sümer, H. H. (2019). İş Hukuku Uygulamaları. Seçkin Yayınevi, Ankara.

Süzek, S. (2006). *Değişiklik Feshi*, TİSK Akademi, C. 1, S. 1, 2006, ss.6-323.

Süzek, S. (2023). İş Hukuku, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.

Süzek, S. (2013). İş hukuku, Beta Yayınevi, Ankara.

Süzek, S. (2012). İş Hukuku (Genel Esaslar – Bireysel İş Hukuku), Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.

Süzek, S. (2018). İş Hukuku (Yenilenmiş 16. Baskı). Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.

Süzek, S. (2021). İş Hukuku, 21. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul.

Şahlanan, F. (2013). Sendika Yöneticilerinin Güvencesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel Sayı, ss. 331 – 340.

Şakar, M. (2011). Gerekçeli ve İçtihatlı İş Kanunu Yorumu, 6. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Şakar, M. ve Erkan Şahin, D. (2021). Esnek Çalışma Modellerinden Uzaktan Çalışma ve Uzaktan Çalışanların Sigortalılığı, Sosyal Güvenlik Dergisi, 11(2). ss. 249-267.

Şeşen, E. (2006). Gazetelerde Yayımlanan İş İlanlarında Ayrımcılık ve Fırsat Eşitliği Türkiye ve İngiltere Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şişli, Zeynep ve Yaygın, D. D. (2014), Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde İhbar Önellerinin Sözleşme İle Arttırıldığı Hallerde İşçinin "İhbar Tazminatı" Sorumluluğu, Hacettepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), ss:77-92.

Tanör, B. (2000). Sendika Hakkı ve Özgürlüğü, Ed: Korkut Tankuter, İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 230-235.

Taş, H. Y. (2012). Toplumsal sınıfların değişim sürecinde, sendikalar ve sendikaların geleceği, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 1(1), ss.60-80.

Taşdemir, Y. (2020). 7146 sayılı Kanun ve 7179 sayılı Asker Alma Kanunu kapsamındaki bedelli askerlik uygulaması bağlamında kıdem tazminatına hak kazanılıp kazanılmamasına ilişkin değerlendirme. Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1). 3083-3103.

Taşkent, S. (2003). İş sözleşmesinin Kurulması ve Sona Ermesi, Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikasınca Düzenlenen “Yeni İş Yasası””, Seminer yayını, İstanbul.

TEKGIDA-İŞ, (2019)., Grev Yasakları ve Roma Barışı, 14.01.219, TEKGIDA-İŞ SENDİKASI, https://www.tekgida.org.tr/grev-yasaklari-ve-roma-barisi-36778/, E.T. 18.07.2025.

Temiz, H.E. ve Ünal, Ö. (2020). *Türkiye'de Grev Hakkı ve Grev Ertelemeleri*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, ss. 47 - 66,

Terzioğlu, A. ve Baykuş, F. B. (2023). *Çırak ve Stajyerlerin İş Sağlığı ve Güvenliği,* Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, ss.111-121.

The People's Charter, Halkın Şartı Metni, https://www.abdn.ac.uk/radicalism/media/pdf/RAD144_01.pdf, E.T. 11.08.2025.

Tiftik, M. ve Adıgüzel, A. (2016). İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Göre Genel Hizmet Sözleşmesinde İşverenin İşçiyi Koruma Borcu, Yıldırım Beyazıt Law Review, 2016/1, ss. 319 – 356.

Tiryaki, H. Geçerli Fesih Nedeni Olarak İşçinin İşveren veya İşveren Vekili Aleyhine Söz Söylemesi, http://www.tiryakidanismanlik.com/makaleler/pdf/makale_225.pdf, E.T. 14.05.2025.

Tokkaş, S.B. ve Sarıkaya, E. (2025). *Güncel Gelişmeler Işığında Kısa Çalışma Uygulaması ve Kısa Çalışma Ödeneğinin Değerlendirilmesi*, YÜHFD, C.XXII, 2025/2, ss.935-956.

Tokol, A. (2002). *Sendikaların Üye Sayısında Azalma Nedenleri ve Sendikaların İzledikleri Yeni Politikalar*, İş, Güç Dergisi, 4(1).

Tokol, A., ve Alper, Y. (2015). Sosyal Politika, Dora Yayınevi, Bursa.

Tonus, H. Z. (2013). İnsan Kaynakları Planlaması, İş Analizi ve İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, ss. 34-61

Toprak, B. (2022). *Takım Sözleşmesi*, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Cilt: Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, Sayı: 2022-2, ss.1587 – 1634.

Torlak, Ö. ve Erdoğmuş, N. (2025). İş Ahlakı: Tanımı, Temelleri, Kapsamı ve Sınırları, Is_Ahlaki_Tanimi, Temelleri, Kapsami_ve_Sinirlari.pdf, E.T. 02.05.2025.

Tokol, A. (2017). Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler, 7.Baskı, Dora Yayınları, Bursa.

Tuaç Yılmaz, P. (2020). Uzaktan Çalışmanın Bir Türü Olarak Evde Çalışma. Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı: 43, ss. 254-273.

Tugay, M. (2019). Yıllık Ücretli İzin, Yaşar Hukuk Dergisi Cilt:1, Sayı: 2, ss. 205-247.

Tulukcu, N.B. (2008). Çağrı Üzerine Çalışmanın Niteliği Bakımından Kısmi Süreli Bir İş Sözleşmesi Olduğuna ve Bunun Aynı Zamanda Belirli süreli iş sözleşmesi niteliği kazandırmadığına ilişkin Yargıtay kararı incelemesi Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, ss. 299 – 312.

Tuncay, A. C.; Burcu, F. Ve Kutsal, S. (2013). Toplu İş Hukuku (6 b.). İstanbul: Beta Yayınevi.

Tuncay, A. C. ve Kutsal, B.S. (2016). Toplu İş Hukuku, 5. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Turgut, F. (2024). Sendikacılıkta Değişen Koşullar ve Yeni Sendikal Model Önerisi: Yalın Sendikacılık, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Turner, L. (2002). ABD'de Sendikal Hareketin Yenilenmesi: İşletme Sendikacılığından Toplumsal Hareket Sendikacılığına, ABD'de Sendikal Hareket: Dünya Sendikal Hareketi Dosyası 5, 78, 1119.

Türkoğlu, O. (2019). 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Kapsamında Toplu İş Sözleşmesi Yapma Yetkisi ve Uluslararası Normlar Çerçevesinde Değerlendirilmesi', Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

Tütüncü, Ö. (2008). SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yaşamı Kalitesi Arasındaki İlişki, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (2), ss. 169-199.

Ulaş, E.B. (2024). Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik ve Hukuki Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Ulucan, D. (2014), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, 2014, 581 - 594, 10.33433/maruhad.607156.

Ulukan, E. (1998). Türkiye'de Uygulanan Meslek Eğitimi Modellerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi, Ankara: TES-AR Yayınları.

Ulusoy, M.E. (2025). Grev Oylamasına İlişkin Türk İş Hukukundaki Düzenlemelerin Uluslararası Çalışma Örgütü Belgelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 33 Sayı: 2, ss.1351-1399.

Umutlu, S. (2020). *Kadın İşçilerin Evlilik Nedeniyle İş Sözleşmesini Fesih Hakkı ve Sonuçları*, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 34, Sayı: 3, ss. 877-894.

Urhanoğlu, İ. (2021). Yıllık Ücretli İzne Hak Kazanmanın Bir Koşulu Olarak, Yapılan İşin ve İşyerinin Niteliğinin Yıllık Ücretli İzne Elverişli Olması, SDÜHFD, Cilt: 11, Sayı:2, ss. 645-668.

Uslu, A. (2014). Avrupa'da Erken Dönem Sosyalist Teori ve İşçi Hareketleri (1830-1840), Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1. ss.1-24.

Usta, Y. N. (2024). İş Sözleşmesi Yapma Yasakları Bakımından Yaş Küçüklüğü, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir.

Uşan, M. F. ve Tiritoğlu Ersoy, H.H. (2023). *Cumhuriyet Döneminde Bireysel e Toplu İş Hukukundaki Gelişmeler,* adalet dergisi, Sayı: 71, ss.119-160.

Ünal Adınır, C. (2023). İş Yargısında Çalışma Süresinin Düzenlenmesi ve Fazla Çalışma (Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları ile Karşılaştırmalı), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 2, Özel Sayı, DOI:10.33433/maruhad.1351463, ss. 1292-1319.

Ünsal, E. (2011). Grev Hakkının Geleceği, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:92, ss.419-430.

Vural, M. (2021). İhbar Tazminatı, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Welz, C. ve Wolf, F. (2010). Telework in the European Union. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/docs/eiro/tn0910050s/tn0910050s.pdf, E.T. 20.08.2025.

World Bank, (2006). Turkey Labour Market Study, Poverty Reduction and Economic Management Unit Report, Washington.

Yamakoğlu, (2024). *İşçinin 4857 Sayılı İş Kanunu'ndan Kaynaklanan Tazminat ve Alacaklarına Esas Ücretinin Tespiti*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 2, ss. 839-860.

Yamakoğlu, E. ve Karaçöp, E. (2014). *İş Hukukunda Ücretsiz İzin Uygulamaları*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, ss. 479 – 506.

Yapıcı/Yapıcı, (2004). Bir Değer Olarak Çocukluk, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Aralık 2004, Cilt 4, Sayı 4: http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=205

Yaraşır, V. (2004). Uluslararası işçi hareketleri (2.Baskı), İstanbul: Akyüz Yayın.

Yearley, C. K. (2023). Taft-Hartley Act., Salem Press Encyclopedia, 2023,Research Starters, https://research.ebsco.com/c/36gliu/viewer/html/lfa2dvh7eb, E.T.16.07.2025.

Yeşilbaş Orhan, M. (2019). 4857 Sayılı İş Kanununda İşçinin Haklı Nedenle Fesih Hakkı ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yeşilmen, E. (2023). İş Hukukunda İşverenlerin Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisinden Kaynaklanan Müteselsil Sorumluluğu, Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, K. (2012). *Balkan Savaşlarının Osmanlı İşçi Hareketleri Üzerindeki Etkileri,* Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/2, İzmir, ss. 215-216.

Yıldırım, K. (2013). Osmanlı'da İşçiler (1870-1922) Çalışma Hayatı, Örgütler, Grevler (1. Baskı). İletişim Yayınları, İstanbul.

Yıldız, M. Ş. (2021). İş Güvencesinin Hukuki Sonuçları, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, A. (2024). Sendika Üyesi İşçilerin Hizmet Kalitesine Yönelik Algısı Çerçevesinde Sosyal Sendikacılık: Türk Metal Sendikası Örneği, Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, E. (2023). *"İşveren Vekilinin İş Kazasından Doğan Cezai Sorumluluğunun Şartları"*, İMHFD, Cilt: 8, Sayı: 1, ss.415-450.

Yıldız, G, B. (2014), İş Hukukunda Sözleşmesel Kayıtlar, Yetkin Yayınları, Ankara.

Yılmaz, Ç. (2015). *İşçilerin sendikal örgütlenmeye dair tutumları: Petro-kimya sektörü örneği,* Çalışma ve Toplum, 4(47), ss. 95-130.

Yılmaz, E. (1982). Hukuk Sözlüğü, Doruk Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, S. S. (2022). Toplu İş Sözleşmesi Türlerinden "İşletme Toplu İş Sözleşmesi" ve "Çerçeve Sözleşme", Cilt 6, Sayı 1, ss. 39-47.

Yılmaz, S. (2018). Türk İş Hukukunda İş Güvencesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yılmaz, G. (2024). Türk İş Hukukunda İşveren Vekili Kavramı ve İşveren Vekilinin Sorumluluğu Yüksek Lisans Tezi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İzmir.

Yücel, R. (2017). *Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik ve Değişiklik Feshi*, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 1, ss. 49-67.

Yücel Bodur, M. (2019). *Yoğunlaştırılmış İş Haftası, Denkleştirme Süresi ve Bundan Doğan Hukuki Sorunlar*, SDÜHFD, Cilt: 9, Sayı 1, ss.285-352.

Yüksel, B. (2017). Çalışma İlişkilerine Yönelik İlk Düzenleme: Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Çalışma Hayatına Etkileri, İş ve Hayat, Cilt 3, Sayı 6, ss. 155 – 178.

Yüksel, H. (2025). 'Sarı' Sendikacılık Temasının Türk Sineması'ndaki Yansımaları: Kuram ve Uygulama, Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, ss. 141-158.

Zeytinoğlu, E. (2017). *İş Sözleşmesinin İşveren Tarafından Ahlak ve İyi niyet Kurallarına Aykırılık Sebebiyle Haklı Nedenle Feshi,* İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 16, Güz Sayı:32, 2017/2, ss. 107- 136.

İŞLETME BİLİMİNE GİRİŞ

Soner TASLAK – Mehmet KARA

Güncellenmiş ve Genişletilmiş
9. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-15-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
TEMEL İŞLETMECİLİK KAVRAMLARI

TEMEL İŞLETMECİLİK KAVRAMLARI 2
İHTİYAÇ KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLERİ 3
Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı 6
Fizyolojik İhtiyaçlar 7
Güvenlik İhtiyacı 7
Ait Olma ve Sevgi İhtiyacı 8
Statü ve Saygınlık İhtiyacı 8
Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı 8
ÜRETİM VE ÜRETİMİN FAYDALARI 9
Üretim Faktörleri 10
MAL VE HİZMETLER 16
Mal Kavramı 16
Hizmet Kavramı 17
İŞLETME BİLİMİ İLE İLİŞKİLİ BİLİM DALLARI 18
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR 21
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 22
BÖLÜM DİPNOTLARI 25

İKİNCİ BÖLÜM
İŞLETMELERİN KURULUŞU

İŞLETMELERİN KURULUŞU 28
Kişilerin (Girişimcilerin) İşletme Kurmalarının Nedenleri 28
İşletmelerde Yatırım Kararları 30
Fizibilite Çalışması 31
İşletmelerin Ülke Ekonomisine Katkıları 34
ARAŞTIR- DEĞERLENDİR 37
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 38
BÖLÜM DİPNOTLARI 41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ VE KAPASİTE

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ VE KAPASİTE **44**
İŞLETMELERİN BÜYÜMESİ **44**
BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE İŞLETMELERİN ÜSTÜNLÜKLERİ VE SAKINCALARI **48**
KAPASİTE KAVRAMI, TÜRLERİ VE SEÇİMİ **51**
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **53**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **54**
BÖLÜM DİPNOTLARI **58**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI

İŞLETMELERİN SINIFLANDIRILMASI **60**
ŞAHIS İŞLETMELERİ **67**
SERMAYE ŞİRKETLERİ **71**
KOOPERATİFLER **78**
DERNEK VE VAKIF İŞLETMELERİ **79**
KAMU İŞLETMELERİ **79**
YABANCI SERMAYELİ İŞLETMELER **81**
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **82**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **83**
BÖLÜM DİPNOTLARI **91**

BEŞİNCİ BÖLÜM
İŞLETMENİN ÇEVRESİ VE EKONOMİK YAPI İÇİNDEKİ YERİ

İŞLETMENİN ÇEVRESİ **94**
Toplum 99
Tedarikçiler 99
Devlet 99
Rakipler 100
Sendikalar 100
İŞLETMENİN EKONOMİDEKİ YERİ **101**
ARAŞTIR- DEĞERLENDİR **104**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **105**
BÖLÜM DİPNOTLARI **108**

ALTINCI BÖLÜM
İŞLETME BİLİMİNDE ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ VE ARAŞTIRMA ETİĞİ

İŞLETME BİLİMİNDE ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ 110
Temel Kavramlar 110
Amacına Göre Araştırma Türleri 110
Araştırma Yöntemleri 112
BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA ETİK 115
ARAŞTIR – DEĞERLENDİR 117
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 118
BÖLÜM DİPNOTLARI 121

YEDİNCİ BÖLÜM
İŞLETMELERİN AMAÇLARI, SOSYAL SORUMLULUK VE İŞ AHLAKI

İŞLETMELERİN AMAÇLARI, SOSYAL SORUMLULUK VE İŞ AHLAKI 124
İŞLETMELERİN AMAÇLARI 125
İŞLETMELERİN ÖZEL AMAÇLARI 128
İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUK ALANLARI 129
İŞLETMELERDE İŞ AHLAKI 130
İŞLETMELERDE ETİK KONULARININ SINIFLANDIRILMASI 131
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR 132
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 133
BÖLÜM DİPNOTLARI 136

SEKİZİNCİ BÖLÜM
YÖNETİM FONKSİYONU

YÖNETİM TEORİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 138
KLASİK YÖNETİM KURAMI 138
NEO - KLASİK YÖNETİM AKIMI (İNSAN İLİŞKİLERİ YAKLAŞIMI) 142
MODERN YÖNETİM DÖNEMİ 145
YÖNETİMİN FONKSİYONLARI 149
PLANLAMA FONKSİYONU 149
ÖRGÜTLEME (ORGANİZASYON) FONKSİYONU 159
YÜRÜTME (YÖNELTME) FONKSİYONU 168
KOORDİNASYON (EŞGÜDÜMLEME) FONKSİYONU 171
KONTROL (DENETİM) FONKSİYONU 174
YÖNETİMDE KARAR VERME 177
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR 180
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 182
BÖLÜM DİPNOTLARI 187

DOKUZUNCU BÖLÜM
TEDARİK FONKSİYONU

TEDARİK FONKSİYONU 192
TEDARİK KAVRAMI 192
TEDARİK FONKSİYONUNUN GÖREVLERİ 193
TEDARİK BÖLÜMÜNÜN ÖRGÜT YAPISI 194
TEDARİKÇİ VE TEDARİKÇİ SEÇİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR 195
ÜRETİM İŞLETMELERİNDE HAMMADDE VE MALZEME TEDARİKİNDE UYGUNLUĞUN SAĞLANMASI 197
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR 199
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 200
BÖLÜM DİPNOTLARI 203

ONUNCU BÖLÜM
ÜRETİM FONKSİYONU

ÜRETİM FONKSİYONU 206
ÜRETİM VE ÜRETİM YÖNETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 206
ÜRETİM YÖNETİMİ 207
MODERN ÜRETİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ 209
ÜRETİM SİSTEMLERİ VE ÜRETİM BİÇİMLERİ 212
MODERN ÜRETİM SİSTEMLERİ 218
ÜRETİM YÖNETİMİNDE BAŞLICA KONULAR 221
TOPLAM KALİTE YÖNETİMİNİ KAREKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 228
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR 237
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI 238
BÖLÜM DİPNOTLARI 243

ONBİRİNCİ BÖLÜM
PAZARLAMA FONKSİYONU

PAZARLAMA KAVRAMI, KONUSU, ÖNEMİ VE GELİŞİM SÜRECİ 246
PAZARLAMANIN FONKSİYONLARI VE SAĞLADIĞI FAYDALAR 248
PAZARLAMA ANLAYIŞININ GELİŞİM EVRELERİ 249
PAZARLAMA ARAŞTIRMASI VE PAZARLAMA BİLGİ SİSTEMİ 252
PAZAR VE PAZAR ÇEŞİTLERİ 256
PAZAR BÖLÜMLENDİRME VE HEDEF PAZAR SEÇİMİ 261
PAZARLAMA KARMASI UNSURLARI MAL KARARLARI 264
PAZARLAMA KARMASI UNSURLARI FİYAT KARARLARI 273
PAZARLAMA KARMASI UNSURLARI DAĞITIM KARARLARI 279

FİZİKSEL DAĞITIM **286**
PAZARLAMA KARMASI UNSURLARI TUTUNDURMA KARARLARI **287**
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **294**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **295**
BÖLÜM DİPNOTLARI **300**

ONİKİNCİ BÖLÜM
MUHASEBE VE FİNANSMAN FONKSİYONU

MUHASEBE FONKSİYONU **306**
FİNANSMAN FONKSİYONU **310**
FİNANS KAVRAMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ **310**
FİNANSAL PİYASA TÜRLERİ **312**
FİNANSMAN TÜRLERİ **314**
FİNANSAL TABLOLAR **316**
FİNANSAL ANALİZ **322**
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **330**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **331**
BÖLÜM DİPNOTLARI-MUHASEBE **337**
BÖLÜM DİPNOTLARI-FİNANSMAN **337**

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ **340**
İnsan Kaynakları Yönetiminin Amaçları ve İlkeleri 341
İnsan Kaynakları Yönetiminin Görevleri 344
İnsan Kaynakları Yönetiminin Çevresi 346
İnsan Kaynaklarının Sağlanması 346
İnsan Kaynaklarının Sosyal Oryantasyonu 355
Personelin Eğitimi, Gelişimi ve Motivasyonu 356
İş Değerlemesi ve Personelin Ücretlendirilmesi 358
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **360**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **361**
DİPNOTLAR **366**

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA – GELİŞTİRME FONKSİYONU

ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME **370**
Araştırma ve Geliştirme Kavramı ve Çeşitleri 370
Araştırma -Geliştirmenin Amaçları ve Önemi 371
Yaratıcılık, Yenilik ve Ar - Ge 372
ARAŞTIR- DEĞERLENDİR **375**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **376**
BÖLÜM DİPNOTLARI **378**

ONBEŞİNCİ BÖLÜM
HALKLA İLİŞKİLER FONKSİYONU

HALKLA İLİŞKİLER KAVRAMI ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ **380**
HALKLA İLİŞKİLER **380**
HALKLA İLİŞKİLERİN AMAÇLARI **381**
HALKLA İLİŞKİLERİN İLKELERİ **382**
HALKLA İLİŞKİLER VE BENZER KAVRAMLAR **382**
HALKLA İLİŞKİLERDE HEDEF KİTLE **384**
HALKLA İLİŞKİLERDE KULLANILAN İLETİŞİM ARAÇLARI **387**
HALKLA İLİŞKİLERİN ÖRGÜTLENDİRİLMESİ **389**
ARAŞTIR-DEĞERLENDİR **390**
KAZANIM DEĞERLENDİRME SORULARI **391**
BÖLÜM DİPNOTLAR **397**

KAYNAKÇA **399**

KAYNAKÇA

1. A. Hamdi İSLAMOĞLU, Pazarlama Yönetimi, Stratejik ve Global Yaklaşım, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000.
2. A. Hamdi İSLAMOĞLU, Tüketici Davranışları, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003.
3. A. Hamdi İSLAMOĞLU, Remzi ALTUNIŞIK, Tüketici Davranışları, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008.
4. A. Hamdi İSLAMOĞLU, Temel Pazarlama Bilgisi, 3. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.
5. A. Hamdi İSLAMOĞLU, Remzi ALTUNIŞIK, Satış ve Satış Yönetimi, 1. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 2007.
6. Ahmet KIZIL, Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
7. Andrew H. VAN DE VEN vd., "Determinant of Coordination Within Organizations", American Sociolagical Review, Vol.41, 1976.
8. Ali CEYLAN, İşletmelerde Finansal Yönetim, 8. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.
9. Ali Atıf BİR, (Editör), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No: 1081, Eskişehir, 1999.
10. Atilla BARANSEL, Yönetim Düşüncesinin Evrimi, I.Cilt, 1. Baskı, Fatih Matbaası, İstanbul,1979.
11. Ayhan ERDEM, Tüketici Odaklı Bütünleşik Pazarlama İletişimi, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
12. Aypar USLU, Kişisel Satış Teknikleri, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2007.
13. Azmi YALÇIN, Yöneticilikten Etkin Liderliğe, Stratejik Yönetim ve Liderlik (Ed: Özel, Mustafa), 2.Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995.
14. Birol TENEKECİOĞLU, Pazarlama Yönetimi, 2. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004.
15. Bülent KOBU, Üretim Yönetimi, Onuncu Baskı, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1999.
16. Cavit YAVUZ, Halkla İlişkiler, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006.
17. Cem M. KOZLU, Uluslararası Pazarlama, İlkeler ve Uygulamalar, Genişletilmiş 7. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No:488, İstanbul, 2000.
18. Cemal YÜKSELEN, Pazarlama, İlkeler-Yönetim Örnek Olaylar, Genişletilmiş 6. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.

19. Cemal YÜKSELEN, Pazarlama Araştırmaları, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2000.
20. Cemal YÜKSELEN, Satış Yönetimi, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.
21. Cengiz ERDAMAR, Feryal BASIK, Finansal Muhasebe, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999.
22. Cengiz EROL, İşletmelerde Finansal Yönetim, 1. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
23. Doğan TUNCER, Doğan Yaşar AYHAN ve Demet VAROĞLU, Genel İşletmecilik Bilgileri, 2. Baskı, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2008.
24. Dursun BİNGÖL, İnsan Kaynakları Yönetimi, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.
25. Erdal ÜNSALAN, Bülent ŞİMŞEKER, Temel İşletmecilik Bilgileri, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006.
26. Erdoğan KOÇ, Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri, Global ve Yerel Yaklaşım, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
27. Eric BERKOWITZ, Marketing, Fourth Edition, USA, 1994.
28. Erkan POYRAZ, Finansal Yönetim, 1. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2008.
29. Erol EREN, Yönetim ve Organizasyon, 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1996.
30. Erol EREN, İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim, 1. Cilt, Yenilenmiş 3. Baskı, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1990.
31. Eyyüp AKTEPE, İşletmecilik Bilgileri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, Pamuk Ofset, İstanbul, 1988.
32. Feray Odman ÇELİKÇAPA, Üretim Yönetimi ve Teknikleri, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.
33. Füsun KOCABAŞ, Müge ELDEN, Reklamcılık, Kavramlar, Kararlar, Kurumlar, 10. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.
34. Füsun KOCABAŞ, M. ELDEN ve N. YURDAKUL, Reklam ve Halkla İlişkilerde Hedef Kitle, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
35. Füsun KOCABAŞ, M. ELDEN ve İ. ÇELEBİ, Marketing P.R., 2. Baskı, MediaCat Kitapları, Ankara, 1999.
36. Gary DESSLER, Management, Prentice Hall, New Jersey, 1998.
37. Gary DESSLER, Human Resource Management, 8. Baskı, Prentice Hall, New Jersey, 2000.
38. Gıyasettin Tayfur, Reklamcılık, 3. Baskı, Nobel Dağıtım, Ankara, 2008.
39. Gilbert CHURCHILL, Marketing Research, Methodological Foundations, Seventh Edition, USA, 1999.

40. Göksel ATAMAN, İşletme Yönetimi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2001.
41. Gülbuğ EROL, Reklam ve Medya Planlaması, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2007.
42. Güneş N. BERBEROĞLU, Genel İşletme, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2001.
43. H. Ferhat ECER, Murat CANITEZ, Uluslararası Pazarlama, Teori ve Uygulamalar, 2. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2005.
44. Halil CAN, Organizasyon ve Yönetim, 6.Baskı, Siyasal Yayınevi, Ankara,2002.
45. Hayri ÜLGEN, S. Kadir MİRZE, İşletmelerde Stratejik Yönetim, 1. Basım, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2004.
46. Henry ASSAEL, Marketing Principles & Strategy, 1.st Edition, The Dryden Pres, Orlando ABD.
47. Hüseyin ÖZGEN, Azim ÖZTÜRK ve Azmi YALÇIN, Temel İşletmecilik Bilgisi, Nobel Kitabevi, Adana, 2001.
48. İlhan CEMALCILAR, Pazarlama Kavramlar-Kararlar, Tıpkı Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1994.
49. İlter AKAT vd., İşletme Yönetimi, 3. Baskı, Barış Yayınları, İzmir, 1999.
50. İlter AKAT, İşletme Yönetimi, 1.Baskı, Ege Basım San., İzmir, 1984.
51. İlker BIÇAKÇI, İletişim ve Halkla İlişkiler, Güncellenmiş 7. Baskı, MediaCat Kitapları, İstanbul, 2008.
52. İnan ÖZALP, İşletme Yönetimi, 2. Baskı, Birlik Ofset, Eskişehir, 2005.
53. İnci VARİNLİ, Pazarlamada Yeni Yaklaşımlar, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006.
54. İnci VARİNLİ, Kahraman ÇATI, Güncel Pazarlama Yaklaşımlarından Seçmeler, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008.
55. İsmail BAKAN ve Tuba BÜYÜKMEŞE, Örgütsel İletişim ile İş Tatmini Unsurları Arasındaki İlişkiler: Akademik Örgütler İçin Bir Alan Araştırması, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Yıl 7., 2004.
56. İsmail BAKAN, Dış Ticarette İletişim, H. Çetin BEDESTENCİ ve Murat CANITEZ (der), Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar içinde, Adım Matbaacılık, İstanbul, 2003.
57. Feyzullah EROĞLU, Davranış Bilimleri, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004.
58. İsmail EFİL, Yönetim, Örnek Kitapevi, Bursa, 1987.
59. İsmet BARUTÇUGİL, Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2004.
60. İsmet MUCUK, Modern İşletmecilik, 12. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000.
61. İsmet MUCUK, Modern İşletmecilik, 14. Baskı, Türkmen Yayınevi, İstanbul, 2003.

62. İsmet MUCUK, Pazarlama İlkeleri, Gözden Geçirilmiş 7. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1997.
63. İsmet MUCUK, Modern İşletmecilik, 7. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1997.
64. İ. Ethem BAŞARAN, Yönetime Giriş, 1. Baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984.
65. İ. Mete DOĞRUER, Üretim Organizasyonu ve Yönetimi, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005.
66. İzzet BOZKURT, İletişim Odaklı Pazarlama, 3. Baskı, MediaCat Kitapları, İstanbul, 2006.
67. İzzet BOZKURT, Bütünleşik Pazarlama İletişimi, 1. Baskı, MediaCat Kitapları, Ankara, 2000.
68. John M. IWANCEVICH, İnsan Kaynakları Yönetimi, McGraw Hill, 2004.
69. Kamil BÜYÜKMİRZA, Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, Barış Yayınevi, Ankara, 1999.
70. Kamil YAZICI, İşletme Bilimine Giriş, Genişletilmiş 2. Baskı, İber Ofset, Trabzon, 2002.
71. Kemal TOSUN, İşletme Yönetimi, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1978.
72. Kemalettin ÇONKAR, Hikmet ULUSAN ve Mehmet ÖZTÜRK, Genel Muhasebe, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
73. Leon C. MEGGINSON vd., Management, Concepts and Applications, Harper and Row Publishers Inc., 1983.
74. Mahir NAKİP, Pazarlama Araştırmalarına Giriş, SPSS Destekli, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
75. Mahmut TEKİN, Üretim Yönetimi, Cilt 2, Yenilenmiş 5. Baskı, Günay Ofset, Konya, 2006.
76. Mahmut TEKİN, Kalite Güvence ve Standartlar, 1. Baskı, Günay Ofset, Konya, 2006.
77. Mahmut TEKİN, Toplam Kalite Yönetimi, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara, 2004.
78. Mahmut TEKİN, Üretim Yönetimi, Cilt 1, 5. Baskı, Konya, 2005.
79. Mahmut TEKİN, Üretim Yönetimi, Yenilenmiş 5. Baskı, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.
80. Mahmut TEKİN, Üretim Yönetimi, 5. Baskı, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.
81. Margaret PALMER ve Kenneth T. WİNTERS, İnsan Kaynakları, (Çev: Doğan ŞAHİNER), Rora Yayınları, İstanbul, 1993.
82. Mehmet BOLAK, İşletme Finansı, Gözden Geçirilmiş İlaveli Yeni Baskı, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2005.
83. Mehmet KARA, Seval KIRDAR, Kalite Güvence ve Standartları, 1. Baskı, Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2008.

84. Mehmet KARAFAKIOĞLU, Uluslararası Pazarlama Yönetimi, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997.
85. Muammer ZERENLER, Necdet TÜRKER ve Esen ŞAHİN, Küresel Teknoloji, Araştırma-Geliştirme ve Yenilik İlişkisi,
86. Muazzez BABACAN, Reklamcılık, Temel Kavramalar, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.
87. Muhittin KARABULUT, Profesyonel Satışçılık, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, Yayın No: 230, İstanbul, 1990.
88. Murat S. SELVİ, Marka Yönetimi, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.
89. Mümin ERTÜRK, İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009.
90. Mümin ERTÜRK, İşletme Biliminin Temel İlkeleri, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.
91. M. Akif ALTUNAY, Çağdaş Maliyetleme Sistemlerinden, Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Sistemi ve Bir Tekstil İşletmesinde Uygulanması, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2007.
92. M. Erdal GÜZELDEMİR, Sorularla Bilimsel Araştırmaların ve Bilimsel Yazıların Etik Açısından Sorgulanması, Sendrom Akademik Düşünce Platformu, Nisan 2007.
93. M. Kamil ERCAN, Ünsal BAN, Finansal Yönetim, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.
94. M. Uysal MEMİŞ, "İç Denetimin Yönetim Fonksiyonlarının Yerine Getirilmesindeki Rolü: Türkiye'deki Büyük İşletmeler Üzerinde Bir Saha Araştırması" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, SBE, Adana, 2006.
95. Nurettin PEŞKİRCİOĞLU, Kalite Yönetiminde ISO 9000 Uygulamaları, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Yayın No: 620, Ankara, 1997.
96. Nurullah GENÇ, Yönetim ve Organizasyon, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.
97. Oktay ALPUGAN, H. DEMİR, M. OKTAV, N. ÜNER, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1995.
98. Onur ÇETİN, Nevin ALTUĞ, Çevik Üretim, V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 25-27 Kasım 2005.
99. Orhan KÜÇÜK, Standardizasyon ve Kalite, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
100. Orhan SEVİLENGÜL, Genel Muhasebe, 3. Baskı, Ankara, 1994.
101. Osman OKKA, Finansal Yönetime Giriş, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

102. Ömer AKAT, Uluslararası Pazarlama, Geliştirilmiş 4. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.
103. Ömer Baybars TEK, Pazarlama İlkeleri, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1999.
104. Ömer DİNÇER, Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 3. Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994.
105. Ömer DİNÇER ve Yahya FİDAN, İşletme Yönetimi, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul,1996.
106. Özkan TİKVEŞ, Halkla İlişkiler & Reklamcılık, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003.
107. Öznur YÜKSEL, İnsan Kaynakları Yönetimi, 5. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
108. Öztin AKGÜÇ, Finansal Yönetim, Genişletilmiş 6. Baskı, Avcıol Matbaacılık, İstanbul.
109. Philip KOTLER, Pazarlama Yönetimi, Millennium Baskı, Beta Yayıncılık, Çev. Nejat MUALLİMOĞLU, İstanbul, 2000.
110. Recep KILIK, Kutsal TÜLBENTCİ, Fabrika Organizasyonu Ders Notları, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 74, Kayseri, 1993.
111. Remzi ALTUNIŞIK, Şuayip ÖZDEMİR ve Ömer TORLAK, Pazarlamaya Giriş, 1. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 2006.
112. Remzi ALTUNIŞIK, Şuayıp ÖZDEMİR ve Ömer TORLAK, Modern Pazarlama, Geliştirilmiş 4. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul, 2006.
113. Rıdvan KARALAR, Genel İşletme, 4. Baskı, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2007.
114. Richard L. Daft, Organization Theory & Design, Fifth Ed., West Publishing, 1995.
115. Richard L. DAFT, Management, The Dryden Press, Orlando/FL, 1993.
116. Robert ALBANESE, Management, South-Western Pub.Com. , Ohio, 1988.
117. R. Metin TÜRKO, Finansal Yönetim, 1. Baskı, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1999.
118. Selami YILDIRIM vd., Örgütlerin Yönetiminde İletişimin Önemi, Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F.Dergisi, Cilt 14, Sayı 1.,1996.
119. Serpil AYTAÇ, İnsan Kaynakları Yönetimi'nde Kariyer Anlayışı ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1996.
120. Sevinç ÜRETEN, Üretim / İşlemler Yönetimi, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2002.
121. Stephen P. ROBBINS, ve David A. DECENZO, Fundamentals of Management, Prentice Hall, New Jersey, 2004.
122. Taha B. SARAÇ, Araştırma Geliştirme Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi, Anadolu International Conference in Economics, Eskişehir, 2009.

123. Tamer ARPACI ve Diğerleri, Pazarlama, 2. Baskı, Gazi Yayınları, Ankara, 1992.
124. Tamer KOÇEL, İşletme Yöneticiliği, 4. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1993.
125. Tamer KOÇEL, İşletme Yöneticiliği, 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001.
126. Tanju ARGUN, Liderlik ve TKY'nin Odağındaki İnsan, Değişimin Liderleri (Ed: Arat, Melih), Mavi Kitaplar, İstanbul, 2001.
127. Theo HAIMANN v.d., Managing The Modern Organization, Houghton Mifflin Co. Boston, 1978.
128. Thomas KEMPNER, A Handbook of Management, Penguin Boks Ldt. , 1980.
129. Thomas W. MALONE ve Kevin, CROWSTON, "What is Coordination Theory and How Can it Help Design Cooperative Work Systems", Center for Coordination Science, CSCW Proceedings, 1990.
130. Yakup DURMAZ, Tüketici Davranışı, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008.
131. Tuncer TOKOL, Pazarlama Yönetimi, 4. Basım, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1991.
132. Zeyyat SABUNCUOĞLU, Tuncer TOKOL, İşletme, Ezgi Yayıncılık, Bursa, 2001.
133. Zeyyat SABUNCUOĞLU, İnsan Kaynakları Yönetimi, 1. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.
134. Zeyyat HATİPOĞLU, İşletme Yönetimine Giriş, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1981.
135. Zeyyat SABUNCUOĞLU, Halkla İlişkiler, 7. Baskı, Aktüel Yayınları, Bursa, 2004.
136. http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomist/isletmeler_ konsorsiyum_karteller_tröstler.html (10.08.2009).
137. http://www2.aku.edu.tr/~mehmeterkan/sayfalar/fygiris.ppt (03.08.2009).
138. http://www.ekodialog.com/finansal_eko/finansal_mali_piyasalar.html (05.08.2009).
139. http://www.ekodialog.com/finansal_eko/finansal_mali_piyasalar.html (05.08.2009).
140. http://www.odevarsivi.com/dosya.asp?islem=gor&dosyano=73787 (15.07.2009).
141. http://www.onlinekalite.com/htmdosyalar/tedarikcisecimkriterleri.htm (12.07.2009).
142. http://www.tezproje.8m.com/atakan_dilber/bolum3.htm (11.07.2009).
143. http://www.muhteva.com/stok-kontrol-yöntemleri-t21680.html (15.07.2009).
144. http://kalder.org.tr/preview_content.asp?contID=681&tempID=1&regID=2 (13.07.2009).
145. http://www.atillafiliz.com/makale.php?id=21 (18.07.2009).
146. http://www.stratejiksatınalmayonetimi.com/ defaultasp?p=0&1=1&k=0&k1=5 (11.07.2009).
147. http://www.ekosis.com/docs75.doc (10.07.20099.

148. http://www.yalinuretim.gen.tr/yalin-uretim-sistemi-nedir.html (01.08.2009).
149. http://www.sistemim.com.tr/article_tr_jit.htm (30.07.2009).
150. http://www.yildiz.edu.tr/~tuzkaya/MUP_Ders_Notları/ GRUPTEKNOLOJİSİ VE_HÜCRESEL_URETİM.pdf (02.08.2009).
151. http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=5804&baslik bilimsel_Arastirma_ turleri_ve_yontemleri&i=Arastirma_yontemleri (15.08.2009).
152. http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-04/BilimselArastirmaEtigi_Gul.pdf (10.08.2009).
153. http://www.ikademi.com/orgutsel-davranis/464-isletmede-sosyal-ve-etik-sorunlar.html (12.08.2009).

İŞLETME BÜTÇELERİ: YÖNETİMSEL BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Ali İhsan AKGÜN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-68-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1.BÖLÜM
BÜTÇE VE BÜTÇELEME İLGİLİ KAVRAMLARA GENEL BAKIŞ

1.1.GENEL AÇIKLAMA 2
1.2.BÜTÇE VE BÜTÇELEME KAVRAMLARI 3
1.3.BÜTÇE VE BÜTÇELEMENIN ROLÜ 6
1.4.BÜTÇELEMENIN AMAÇLARI VE İŞLEVLERI 9
1.4.1. Planlama Aracı 12
1.4.2. Koordinasyon Aracı 13
1.4.3. İletişim Aracı 15
1.4.4. Yöneltme Aracı 15
1.4.5. Kontrol Aracı 16
1.4.6. Başarı Değerlendirme 17
1.5.BÜTÇELEMENIN İLKELERI 19
1.6.BÜTÇELEME SÜRECI VE KONTROLÜ 22
1.7.BÜTÇE VE STRATEJI İLIŞKISI 25
1.8.PLAN, PLANLAMA VE TAHMİN KAVRAMLARI 30
1.9.ÖZET 33

2.BÖLÜM
İŞLETME BÜTÇELERİNİN NİTELİKLERİ VE TÜRLERİ

2.1. GENEL AÇIKLAMA 36
2.2.İŞLETME BÜTÇELERİNİN TANIMI VE KAPSAMI 37
2.3.İŞLETME BÜTÇELERININ ZAYIF VE ÜSTÜN YÖNLERI 38
2.3.1.İşletme Bütçelerinin Zayıf Yönleri 39
2.3.2.İşletme Bütçelerinin Başarısızlığına Yol Açan Nedenler 41
2.3.3.İşletme Bütçelerinin Üstün Yönleri 42
2.4.İŞLETME BÜTÇELERININ TÜRLERI 46
2.5.İŞLETME BÜTÇELERI VE MUHASEBE İLIŞKISI 53
2.6.BÜTÇELEME ILE İLGILI MALIYET MUHASEBESI KAVRAMLARINA BAKIŞ 55
2.7.ÖZET 61

3.BÖLÜM
BÜTÇENİN HAZIRLANMA SÜRECİ VE BÜTÇEDE ETKİNLİK SAĞLANMASI

3.1.GENEL AÇIKLAMA 64
3.2.BÜTÇEYI HAZIRLAYACAK ORGAN 65
3.2.1.Bütçe Komitesi 66
3.2.2.Bütçe Bölümü ve Koordinasyonu 68
3.2.3.Bütçe El Kitabı 69
3.3.BÜTÇE DÖNEMI 70
3.3.1.Uzun Dönemli Bütçeler 72
3.3.2.Kısa Dönemli Bütçeler 72

3.4.GENEL BÜTÇENIN OLUŞTURULMASI....73
3.4.1.Genel Amaçların Belirlenmesi....74
3.4.2.Bölümsel Bütçelerin Hazırlanması....74
3.4.3.Taslakların Uyumlaştırılması....80
3.4.4.Bütçenin Onayı....81
3.5.BÜTÇE YÖNETICISININ ROLÜ....81
3.6.BÜTÇE DÖNGÜSÜNÜN YÖNETIMI....83
3.7.BÜTÇELEMEDE ETKINLIK SAĞLANMASI....84
3.7.1.Genel Açıklama....84
3.7.2.Etkin Bütçeleme Sisteminin Unsurları....85
3.7.3.Etkin Bütçelemenin Belirleyicileri....86
3.7.4.Etkin Bütçeleme Teorileri....87
3.7.5.Etkin Bütçe ve Finansal Performans Arasındaki Bağlantı....88
3.8. İŞLETME BÜTÇESI HAZIRLAMANIN ADIMLARI....90
3.8.1.Bütçenin Organizasyonu....90
3.8.2. Bütçenin Hazırlanmasına ilişkin Aşamalar....92
3.8.3.İşletme Bütçesi Hazırlanmasına Yönelik Örnekler....96
3.9.ÖZET....112

4.BÖLÜM
FAALİYET BÜTÇELERİNİN HAZIRLANMASI VE UYGULAMAYA YÖNELİK ÖRNEKLER

4.1.GENEL AÇIKLAMA....114
4.2.SATIŞ BÜTÇESI....115
4.2.1.Satış Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı....115
4.2.2.Satış Planlaması ve Tahminleri....116
4.2.3.Satış Tahminlerinde Kullanılan Yöntemler....119
4.2.4.Satış Bütçesinin Düzenlenmesine İlişkin Örnekler....120
4.3.ÜRETIM BÜTÇESI....121
4.3.1.Üretim Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı....121
4.3.2.Üretim Bütçesinin Amacı ve Düzenlenmesi....122
4.3.2.1.Doğrudan Malzeme Bütçesi....125
4.3.2.2.Doğrudan İşçilik Bütçesi....127
4.3.2.3. Genel Üretim Giderleri Bütçesi....132
4.3.3.Üretim Bütçesinin Düzenlenmesine Yönelik Örnekler....140
4.4.SATIŞLARIN MALİYETİ BÜTÇESİ....142
4.4.1.Satışların Maliyeti Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı....142
4.4.2.Satışların Maliyeti Bütçesinin Düzenlenmesi....143
4.5.FAALİYET GİDERLERİ BÜTÇESİ....144
4.5.1.Faaliyet Giderleri Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı....144
4.5.2.Faaliyet Giderleri Bütçesinin Düzenlenmesi....150
4.6.YATIRIM BÜTÇESI....150
4.6.1.Yatırım Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı....150
4.6.2.Yatırım Bütçesinin Düzenlenmesi....152
4.7.NAKIT BÜTÇESI....153
4.7.1.Nakit Bütçesinin Tanımı ve Amacı....153
4.7.2.Nakit Bütçesinin Bölümleri....155
4.7.3.Nakit Bütçesinin Hazırlanması....156

4.7.4.Nakit Bütçesinin Analizi 167
4.8.BÜTÇELENMIŞ GELIR TABLOSU BÜTÇESI 168
4.8.1. Bütçelenmiş Gelir Tablosu Bütçesinin Tanımı ve Kapsamı 168
4.8.2. Bütçelenmiş Gelir Tablosu Bütçesinin Düzenlenmesi 169
4.9.BÜTÇELENMIŞ BILANÇO 172
4.9.1. Bütçelenmiş Bilançonun Tanımı ve Kapsamı 172
4.9.2. Bütçelenmiş Bilançonun Düzenlenmesi 174
4.10.FAALİYET BÜTÇELERİNİN HAZIRLANMASINA YÖNELİK ÖRNEKLER 176
4.11.ÖZET 192

5.BÖLÜM
BÜTÇE DENETİMİ

5.1.GENEL AÇIKLAMA 194
5.2.BÜTÇE KONTROLÜNÜN ADIMLARI 195
5.3. SORUMLULUK VE KONTROL EDILEBILIRLIK 196
5.4.SORUMLULUK MUHASEBESI VE RAPORLARI 198
5.5. SORUMLULUK MERKEZLERININ BELIRLENMESI 202
5.6. SORUMLULUK MERKEZLERININ PERFORMANS DEĞERLEMESI 205
5.6.1.Maliyet (Gider) Merkezi Performans Değerlemesi 206
5.6.2.Gelir Merkezi Performans Değerlemesi 208
5.6.3.Kâr Merkezi Performans Değerlemesi 209
5.6.4.Yatırım Merkezi Performans Değerlemesi 211
5.7. STANDARTLARIN BELIRLENMESI 212
5.7.1. Genel Açıklama 212
5.7.2. Üretim Maliyeti Bağlamında Standartların Belirlenmesi 215
5.7.2.1.Doğrudan Malzeme Standartları 215
5.7.2.2.Doğrudan İşçilik Standartları 219
5.7.2.3.Genel Üretim Giderleri Standartları 222
5.7.3.Standart Maliyetlerin Tanım ve Kapsamı 224
5.7.4. Bütçeleme ve Standart Maliyet Arasındaki İlişki 228
5.8. STATIK BÜTÇELER VE SAPMA ANALIZLERININ İNCELENMESI 230
5.8.1.Direkt İlk Madde ve Malzeme Sapmasının Analizi 232
5.8.2.Direkt İşçilik Sapmalarının Analizi 235
5.8.3. Genel Üretim Giderleri Sapmalarının Analizi 238
5.8.4. Sapma Analizlerine Yönelik Örnek Uygulamalar 241
5.9.HASILAT DENETIM RAPORLARI 246
5.10.MALIYET DENETIM RAPORLARI 247
5.10.1.Tam Maliyet 251
5.10.2.Değişken Maliyet 253
5.10.3.Normal Maliyet 255
5.10.4.Tam Maliyet ile Normal Maliyet Yöntemi Farklılıkları 258
5.10.5.Tam Maliyet, Değişken Maliyet ve Normal Maliyet Yöntemine İlişkin Örnekler 258
5.11.ÖZET 269

6.BÖLÜM
PERFORMANS RAPORLARINDA ESNEK BÜTÇELERİN KULLANIMI

6.1. GENEL AÇIKLAMA 272
6.2. PERFORMANS RAPORLARININ TANIM VE MAHIYETI 272
6.3.ESNEK BÜTÇENIN TANIMI VE ÖZELLIKLERI 273
6.4. ESNEK BÜTÇELERIN AMACI VE KAPSAMI 275
6.5.ESNEK BÜTÇELERDEN BEKLENEN YARARLAR 276
6.6. ESNEK BÜTÇELERIN İŞLETME İÇINDEKI ÖNEMI 278
6.7.ESNEK BÜTÇELER İÇIN ÖN KOŞULLAR 280
6.8.ESNEK BÜTÇE SISTEMININ KURULMASI 280
6.9.ESNEK BÜTÇELER VE BÜTÇE KONTROLÜ 283
6.10.ESNEK BÜTÇE SAPMALARI VE VARYANS ANALIZI 286
6.11.ESNEK BÜTÇELER ILE STATIK BÜTÇELERIN KARŞILAŞTIRILMASI 300
6.12.SABIT BÜTÇELER VE ESNEK BÜTÇELER ILE PERFORMANS RAPORLARI İLIŞKISI 303
6.13.ESNEK BÜTÇELEMEDE KULLANILAN ANALITIK YÖNTEMLER 304
6.13.1. Yarı Değişken Giderlerin Sabit ve Değişken Kısımlarının Ayrımında Kullanılan Yöntemler 305
6.13.1.2. Esnek Bütçelerin Düzenlenmesinde Kullanılan Yöntemler ve Karşılaştırılması 308
6.14.ÖZET 309

7.BÖLÜM
GÜNCEL MALİYET YAKLAŞIMLARINA GÖRE BÜTÇELEME

7.1. GENEL AÇIKLAMA 312
7.2. FAALİYET TABANLI MALİYETLEME VE BÜTÇELEMESİ 313
7.2.1. Faaliyet Tabanlı Maliyetlemenin Tanım ve Mahiyeti 313
7.2.2. Faaliyet Tabanlı Maliyet Yönteminin Amaç ve Özellikleri 315
7.2.3. Faaliyet Tabanlı Maliyet Yönteminin Uygulama Aşamaları 316
7.2.4. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme ile Geleneksel Maliyetleme Farkı 318
7.2.5. Faaliyet Tabanlı Bütçelemenin Tanımı ve Kapsamı 319
7.2.6. Faaliyet Tabanlı Bütçelemeye İlişkin Kavramlar 322
7.2.7. Faaliyet Tabanlı Bütçelemenin Uygulama Süreci 325
7.2.8. Faaliyet Tabanlı Maliyet ve Bütçelemesine İlişkin Örnek Uygulamalar 328
7.3.KAİZEN MALİYETLEME VE BÜTÇELEMESİ 333
7.3.1.Kaizen Maliyetlemenin Tanım ve Kapsamı 333
7.3.2.Hedef Maliyetlendirme ile Kaizen Maliyet İlişkisi 337
7.3.3.Kaizen Maliyetlemenin Standart Maliyet İle Farklılıkları 338
7.3.4.Kaizen Bütçelemenin Tanım ve Kapsamı 340
7.3.5. Kaizen Maliyet ve Bütçelemesine İlişkin Örnek Uygulamalar 341
7.4.ÖZET 342

8. BÖLÜM
SEKTÖREL ÖRNEK VE UYGULAMALAR

SEKTÖREL ÖRNEK VE UYGULAMALAR 343

KAYNAKÇA 367

KAYNAKÇA

Ackerman, P., Belbo, H., Eliasson, L., de Jong, A., Lazdins, A., & Lyons, J. (2014). The COST model for calculation of forest operations costs. International Journal of Forest Engineering, 25(1), 75-81.

Ağın, K. (2020). Toplam Kalite Yönetimi Bağlamında Kaizen Felsefesinin Örgütlerin Maliyet, Verimlilik ve Kalite Düzeylerine Etkileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (3) , 1191-1207.

Akdoğan, N. (2009). Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları, 8.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Akesen, A. (1991). Maliyet Muhasebesi (Genel Bilgiler ve Orman Ürünleri Endüstrisi Uygulama Örnekleri), İstanbul: Üniversite Yayınları No: 3634.

Akgüç, Ö. (1994). Finansal Yönetim, 6.Baskı, İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü, İstanbul.

Akgün, A.İ. (2024), *İşletme Sermayesi Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Akgün, A.İ. (2021), *Working Capital Management*, Bursa: Ekin Yayınevi.

Akgün, A.İ. (2020), *Financial Statement Analysis*, Bursa: Ekin Yayınevi.

Akgün, A.İ. (2017). *Maliyet Muhasebesi Teori ve Uygulamaları*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Akgün, A.İ. (2012). TMS-2 Stoklar Standardı Kapsamında Tam Maliyet ve Normal Maliyete Göre Düzenlenen Gelir Tabloları Karşılaştırması, SDÜ İİBF Dergisi, 17(2), 229-245.

Akgün, A.İ. (2010). Üretim Sistemlerinin Gerekli Kıldığı Maliyet Hesaplama Yöntemi Olarak Standart Maliyetler ve Sapma Analizlerinin İncelenmesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 1, 37-69.

Akgün, A.İ. (1998), Nakit Yönetiminde Nakit Akışı Analizi, *T.C. Ziraat Bankası Ekonomi ve Başak Dergisi*, Yıl: 22, sayı: 98, 92-98.

Akgün, A.İ. (1996), *İmalat İşletmelerinde Nakit Yönetimi ve Bir Uygulama*, Kırıkkale: Kırıkkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi.

Akgün, M. (2004). Standart Maliyetlemede Faaliyet Tabanlı Sapma Analizleri. Mali Çözüm Dergisi, İSMMMO Yayın Organı, Sayı: 66, Ocak-Şubat-Mart 2004.

Akşit, B. (1983), Maliyet Muhasebesi, 2. Baskı, İstanbul: Der Yayınları No: 54.

Allen, M.W., & Myddelton, D.R. (1992), Essential Management Accounting, Second Edition, New York: Prentice Hall International (UK) Ltd.

Alshomaly, I.Q. (2013). Performance evaluation and responsibility accounting. Journal of Management Research, 5(1), 291-301.

Anderson, S.W., & Young, S.M. (1999). The impact of contextual and process factors on the evaluation of activity-based costing systems. Accounting, Organizations and Society, 24, 525-559.

Altuğ, O. (1996). Maliyet Muhasebesi. 11.Baskı, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Ataç, E. (1988). Traditional and Modern Budgeting Systems. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 315-329.

Atkinson, A.A., Kaplan, R.S., Matsumura, E.M. & Young, S.M. (2012). Management Accounting: Information for Decision-Making and Strategy Execution, 6th Edition, Boston: Prentice Hall.

Atrill, P., & McLaney, E. (2009). Management Accounting for Decision Makers. 6th Edition, Essex: Pearson Academic.

Avis, J., Burke, L., & Wilks, C. (2009). CIMA Official Learning System Management Accounting Decision Management. Fifth Edition, Oxford: Elsevier Ltd.

Aysan, M.A. ve Albayrak, İ.H. (1979). Sıfır Tabanlı Bütçeleme, İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü, İstanbul.
Babad, Y.M., & Balachandran, B.V. (1993). Cost Driver Optimization in Activity-Based Costing. The Accounting Review, 68 (3), 563-575.
Badem, A. C., Kılınç, Y., & Kavas, T. (2013). Türkiye'de uygulanan performans esaslı bütçeleme süreci: Kocaeli Üniversitesi örneği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26, 77-104.
Baiman, S., & Noel, J. (1985). Noncontrollable costs and responsibility accounting. Journal of Accounting Research, 23(2), 486-501.
Balcı, B.R. (2007). Faaliyet Tabanlı Bütçeleme ve Bir Üretim İşletmesindeki Uygulaması. Basılmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Barr, M.J., & McClellan, G.S. (2018). Budgets and Financial Management in Higher Education. Third Edition, Hooboken: Jossey-Bass by John Wiley & Sons, Inc.
Beck, F., Mucci, D. M., & Frezatti, F. (2020). Which are the Roles of the Flexible Budget Practices?. Anais, 1-17.
Berger, A. (1997). Continuous improvement and kaizen: standardization and organizational designs. Integrated manufacturing systems, 8(2), 110-117.
Bhimani, A., Horngren, C.T., Datar, S.M. & Rajan, M. (2015). Management and Cost Accounting. Sixth Edition, Harlow: Pearson Education.
Blocker, J.G. (1936). Budgeting in Relation to Standard Costs. The Accounting Review, 11(2), 117-124.
Boydemir, M. (2007). Yönetim Kararlarında Kullanılacak Muhasebe Verilerinin Hazırlanmasında Esnek Bütçelerin Önemi ve Bir Örnek Olay, Basılmamış Yükseklisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
Brewer, P., Garrison, R., & Noreen, E. (2009). Introduction to Managerial Accounting. McGraw-Hill, Irwin Inc.
Bryson, J.M. & George, B. (2020). Strategic management in public administration', Subject: policy, administration, and bureaucracy. Oxford Research Encyclopedia of Politics, Oxford University Press. doi: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.1396.
Bursal, N., & Ercan, Y. (1992). Maliyet Muhasebesi, İlkeler ve Uygulama, 4.Basım, İstanbul: Der Yayınları, No: 103.
Büyükmirza, K. (2003), Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, 9. Baskı, Ankara: Gazi Kitapevi.
Çalış, Y.E., & Altınsoy, N.B. (2014). Yönetim Raporlama Sisteminde Sorumluluk Muhasebesi: Bir İnşaat İşletmesinin Maliyet Merkezine Yönelik Performans Analizi. AKÜ İİBF Dergisi. XVI(1), 29-44.
Callahan, K.R., Stetz, G.S., & Brooks, L.M. (2007). Project Management Accounting: Budgeting, Tracking, and Reporting Costs and Profitability. New Jersey: Wiley & Sons, Inc.
Cashin, J.A., & Polimeni, R.S. (1981). Cost Accounting, New York: McGraw-Hill Book Company.
Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2017). İşletmelerde Finansal Yönetim. Gözden Geçirilmiş, 15. Baskı. Bursa: Ekin Yayınevi.
Chen, J.C., Dugger, J.C., & Hammer, R. (2001). A kaizen based approach for cellular manufacturing system design: A case study. Journal of Technology Studies, 27(2), 19-27.
Civelek, M. (2002). Maliyet Muhasebesi, Sorular, Sorunlar, Cevaplar, Üçüncü Baskı, Ankara: Detay Yayınları.
Civelek, M., & Özkan, A. (2006). Temel ve Tekdüzen Maliyet Muhasebesi, 3. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
Connolly, C., & Hyndman, N. (2004). Performance reporting: a comparative study of British and Irish charities. The British Accounting Review, 36(2), 127-154.
Coveney, M., & Cokins, G. (2014). Budgeting, Planning, and Forecasting in Uncertain Times, First Edition. New York: American Institute of Certified Public Accountants, Inc.
Çetiner, E. (1992), Üretimde Maliyet Hesapları (Teori ve Uygulama), Ankara: Gazi Büro Yayınları.

Çetiner, E. (1995). Konaklama İşletmelerinde Yönetim Muhasebesi, 2. Baskı, Ankara: Tutibay Yayınları.

Çetiner, E. (1995), Maliyet Muhasebesi (Teori ve Uygulama), Ankara: Tutibay Yayınları.

Doğan, C. (2022). Sorumluluk Muhasebesi Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Ida Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi, 5(2), 97-112.

Drury, C. (2018). Management and Cost Accounting. Tenth Edition, Hampshire: Cengage Learning, EMEA.

Edmonds, T.P., Tsay, B-Y., & Olds, P.R. (2011). Fundamental managerial accounting concepts. 6th edition, New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.

Ekergil, V. (2007), TMS-2 Stoklar ve Uygulaması, (Editörler: Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları No: 52.

Ekholm, B.G., & Wallin, J. (2006). Flexible budgeting under uncertainty: a real options perspective. Meddelanden Working Papers No: 520. Helsinki: Swedish School of Economics and Business Administration.

Erbaşı, A. (2011). Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminde Balanced Scorecard Kullanımı ve Bir Model Yaklaşımı. Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ertaş, F.C. (1999). İşletmelerde maliyet düşürme yaklaşımı: kaizen (sürekli iyileştirmeye yönelik) maliyetleme yöntemi. Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, 13(1), 88-89.

Fabrizio, N.A., & Hertz, K.T. (2005). Strategic planning and budgeting. Urologic Clinics of North America, 32, 291-297.

Farkas, M., Kersting, L., & Stephens, W. (2016). Modern Watch Company: An instructional resource for presenting and learning actual, normal, and standard costing systems, and variable and fixed overhead variance analysis. Journal of accounting education, 35, 56-68.

Foster, T.A. (2017). Budget planning, budget control, business age, and financial performance in small businesses. Walden Dissertations and Doctoral Studies, Walden University.

Garrison, R., Noreen, E., & Brewer, P. (2015). Managerial Accounting. Fifth Edition, New York: McGraw-Hill Education.

Garrison, R.H., & Noreen, E.W. (1997). Managerial Accounting, Eighth Edition, New York: McGraw-Hill Education.

Garrison, R.H. (1991). Managerial Accounting, Concepts For Planning, Control, Decision Making, Sixth Edition, Boston: Richard D. Irwın, Inc.

Geçikli, F. (1999). Sürekli İyileştirme (Kaizen) ve Sürekli İyileştirme İçinde Yönetimin Yeri. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 5(1), 225-240.

Gençoğlu, Ü.G. (2008), Türkiye Muhasebe Standartları İle Uyumlu Maliyet Muhasebesi, Bursa: Marmara Kitap Merkezi Yayınları.

Gitman, L.J., Juchau, R., & Flanagan, J. (2015). Principles of managerial finance. Tenth Edition, Pearson Higher Education AU.

Goode, M., & Malik, A. (2011). Beyond budgeting: the way forward?. Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS), 31(2), 207-214.

Gürdal, K. (2007). Maliyet Yönetiminde Güncel Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gürsoy, C.T. (2007). Finansal Yönetim İlkeleri. İstanbul: Doğuş Üniversitesi Yayınları.

Gürsoy, C.T. (1999), Yönetim ve Maliyet Muhasebesi, İstanbul: Beta Yayınevi.

Güvemli, O. (1980). İşletmelerde Kısa ve Uzun Vadeli Planlama. Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Hacırüstemoğlu, R., Sevgener, A.S., & Çakıcı, C. (1998), Yönetim Muhasebesi Uygulamaları, Alfa Yayınları, İstanbul.

Haftacı, V. (2013), Maliyet Muhasebesi, Genişletilmiş 9.Baskı, İzmit: Umuttepe Yayınları İşletme-Muhasebe Dizisi No: 5.

Haftacı, V. (2008), Yönetim Muhasebesi, Genişletilmiş 3.Baskı, İzmit: Umuttepe Yayınları No: 5.
Haftacı, V. (2005), İşletme Bütçeleri, (5.Bası), Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
Haftacı, V. (1992). Maloluşu Hesaplama Uygulamaları, Trabzon: Derya Kitabevi.
Hansen, S.C., Otley, D.T., & Van der Stede, W.A. (2003). Practice developments in budgeting: an overview and research perspective. Journal of management accounting research, 15(1), 95-116.
Hansen, D.R., & Mowen, M.M. (2007). Managerial Accounting. Eighth Edition, Mason: Thomson South-Western.
Hansen, S. (2011). A Theoretical Analysis of the Impact of Adopting Rolling Budgets, Activity-Based Budgeting, and Beyond Budgeting. European Accounting Review, 20(2), 289-319.
Hariharan, N.K. (2019). Elements and success factors for an Efficient Budgeting. International Journal of Emerging Technologies and Innovative Research, 6(3), 752-759.
Hatiboğlu, Z. (1983). Temel Maliyet-Kâr Planlaması ve Kontrolü, İstanbul: Yeni İktisat ve İşletme Yönetimi Dizisi No: 9.
Heflebower, R. B. (1955). Full costs, cost changes, and prices. Business Concentration and Price Policy, 55(1), 361-396.
Hermanson, R.H., Edwards., J.D., Maher, M.W., & Ivancevich, J. (2011). Accounting Principles: Managerial Accounting. Available at: http://opencollegetextbooks.org, Textbook Equity, Inc.
Hilton, R.W. & Platt, D.E. (2014). Managerial Accounting: Creating Value in a Dynamic Business Environment. 10th Edition, New York: McGraw-Hill Education.
Horngren, C.T., Datar, S.M., & Rajan, M.V. (2015). Cost Accounting: a managerial emphasis. Fifteenth Edition, Boston: Prentice Hall Inc.
Horngren, C.T., Sundem, G.L., Schatzberg, J.O. & Burgstahler, D. (2014). Introduction to Management Accounting. Sixteenth Edition, Boston: Pearson Education Inc.
Hongren, C.T., Datar, S.M., & Foster, G. (2006). Cost Accounting, 12. Edition, Boston: Pearson Prentice Hall.
Höglund, L., Mårtensson, M., & Thomson, K. (2021). Strategic management, management control practices and public value creation: the strategic triangle in the Swedish public sector. Accounting, Auditing & Accountability Journal, 34(7), 1608-1634.
Holpp, L. (1989). Achievement Motivation and Kaizen. Training & Development Journal. October 1989, 54-63.
Institute of Leadership & Management (2003). Budgeting for Better Performance. Fourth Edition, Oxford: Pergamon Flexible Learning.
Jacobsen, B. (1983), Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, 2. Baskı, (Çeviren: Sadık Baklacıoğlu), İstanbul: Beta Basım Yayım.
Jones, P. (2009). Budgeting, Costing and Estimating for the Injection Moulding Industry. First Edition, Shropshire: iSmithers Rapra Publishing.
Karaca, N. (2008). Faaliyet Tabanlı Bütçeleme Modellemesi ve Bir Üretim İşletmesi Uygulaması, Basılmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Karaca, N., & Yıldız, Ş. (2010). Faaliyet tabanlı Bütçeleme Sistemine İlişkin Bir Öneri. Mevzuat Dergisi, 156, 1-9.
Karacan, S. (1997). Esnek Bütçeleme ve Analitik Yöntemlerin Kullanılması. KOÜ İİBF Dergisi.
Karcıoğlu, R. (2000). Stratejik Maliyet Yönetimi. İstanbul: Aktif Yayınevi.
Kaygusuz, S.Y. (2005), İşletmelerde Strateji Tabanlı Sorumluluk Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 217-235.
Kaygusuz, S.Y. (2005). Yenilikçi Yönetim Muhasebesi Anlayışında Sorumluluk Muhasebesi Sisteminin Değerlendirilmesi. Muhasebe ve Denetime Bakış, (16), 61-80.
Kızıl, A. (1979). *Standart Maliyet Farkları ve Yönetim Açısından Analizi*, İstanbul: İÜ Yayını No: 2685.

Kobu, B. (1989). Üretim Yönetimi, 7. Baskı, İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını No:211.
Koç-Yalkın, Y. (1989). Yönetim Aracı Olarak İşletme Bütçeleri, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
Koç-Yalkın, Y. & Demir, V. (2015). Yönetim Aracı Olarak İşletme Bütçeleri, 4. Baskı, Nobel Kitabevi, Ankara.
Koçel, T. (2014). İşletme Yöneticiliği. Genişletilmiş 15.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
Küçüksavaş, N. (1992). Kısmi Maliyet Sistemleri ve Katkı Payı Analizi, 1. Baskı, Adana.
Küçüksavaş, N. (2002). Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Yönetim Açısından Bilgisayar Uygulamalı Maliyet Muhasebesi, İstanbul: Beta Basım Yayım.
Larson, K.D., & Miller, P.B.W. (1993). Fundamental Accounting Principles, Thirteenth Edition, Boston: Richard Irwin, Inc.
Lazol, İ. (2008). Maliyet Muhasebesi. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
Libby, T., & Lindsay, R.M. (2010). Beyond budgeting or budgeting reconsidered? A survey of North-American budgeting practice. Management accounting research, 21(1), 56-75.
Lips, M. (2014). Calculating full costs for Swiss dairy farms in the mountain region using a maximum entropy approach for joint-cost allocation. International Journal of Agricultural Management, 3(3), 145-153.
Louderback, H. (1992). Cost Accounting-Accumulation, Analysis, And Use, Third Edition, Ohio: Sout Western Publishing Co.
Manav, C. (1990). Yönetim Açısından İşletme Bütçeleri ve Finansal Planlama, Ankara: Desen Kağıtçılık Matbaacılık.
Meigs, R.F., & Meigs, W.B. (1993). Accounting, 9.Baskı, Mc Graw Hill, New York.
Modarress, B., Ansari, A., & Lockwood, D.L. (2005). Kaizen costing for lean manufacturing: a case study. International journal of production research, 43(9), 1751-1760.
Monden, Y., & Hamada, K. (2000). Target costing and kaizen costing in Japanese automobile companies. Japanese Cost Management. Series on Technology Management, 4, 99-122.
Monden, Y., & Lee, J. (1993). How a Japanese auto maker reduces costs. Strategic Finance, 75(2), 22-26.
Moore, C.L., & Jaedicke, R.K. (1988). Yönetim Muhasebesi, Çeviren: Alparslan Peker, 2.Baskı, İ.Ü.Muhasebe Enstitüsü, İstanbul.
Morse, W.J., Davis J.R., & Hartgraves, A.L. (1991). Management Accounting, Third Edition, New York: Addison-Wesley-Publishing Company.
Moriarity, S., & Allen, C.P. (1987). Cost Accounting, Second Edition, Wiley, New York.
Nachtmann, H., & Needy, K.L. (2001). Fuzzy Activity Based Costing: A Methodology for Handling Uncertainty in Activity Based Costing Systems. The Engineering Economist, 46 (4), 245-273.
Nazarova, V., Shtiller, M. V., Selezneva, I.V., Kohut, O.Y., & Seitkhamzina, G. (2016). Budgeting systems in the strategic management accounting. Indian Journal of Science and Technology, 9(5), 1-11.
Nazli Nik Ahmad, N., Sulaiman, M., & Alwi, N. M. (2003). Are budgets useful? A survey of Malaysian companies. Managerial Auditing Journal, 18(9), 717-724.
Neale, A., & Anderson, B. (2000). Performance reporting for accountability purposes:: Lessons, issues, future. International public management journal, 3(1), 93-106.
Noreen, E.W., Brewer, P.C., & Garrison, R.H. (2011). Managerial accounting for managers. 2nd edition, New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
Noreen, E.W., & Garrison, R.H. (1994). Managerial Accounting Concept for Planning, Control, Decision Making, Seventh Edition, Boston: Richard D.Irwın, Inc.
Nurten, S. (2010). İşletme Bütçelerinin Bir Kontrol Aracı Olarak Kullanılması ve Bir Uygulama, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Orhon, F. (1982). Esnek Bütçeler ve Bütçe Kontrolü, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, 27(8).
Orhon, F. (1979). Standart Maliyet Sisteminde Standartların Saptanması. Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 16, Mayıs 1979.
Otley, D.T. (1978). Budget use and managerial performance. Journal of accounting research, 16(1), 122-149.
Önal, Y.B., Karadeniz, E., & Kandır, S.Y. (2005). Otel İşletmelerinde Esnek Bütçeleme. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 1-16.
Örten, R., Kaval, H., & Karapınar, A. (2009). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları: TMS-TFRS. Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
Özkan, M. (1994), Esnek Bütçeler, Marmara Üniversitesi Yayın No:562, İstanbul.
Özkan, M. (1994). Maliyet Sistemleri, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını No: 563.
Özkan, M. (2013). Yönetim Muhasebesi Açısından Sorumluluk Muhasebesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(1), 155-182.
Özen, Y. (2015). Sorumluluk Eğitimi, 1.Basım, Ankara: Vize Basın Yayıncılık.
Özer, G., & Merter, A.K. (2020). Geleneksel Bütçeleme Sürecine Alternatif: Bütçeleme Ötesi Yaklaşımı. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi. 13 (2), 453-476.
Özer, G. (2001). Ürün geliştirme Süreçlerinde Faaliyete Dayalı Tekniklerin Kullanımı. Muhasebe ve Denetime Bakış, 2(5), 79-98.
Paul Brunet, A., & New, S. (2003). Kaizen in Japan: an empirical study. International Journal of Operations & Production Management, 23(12), 1426-1446.
Pajrok, A. (2014). Responsible accounting in the hospitality industry. The Journal of Education, Culture, and Society, 5(2), 53-60.
Pazarçeviren, S.Y. (2006). Genel Üretim Giderlerinin Esnek Bütçeler İle Planlanması ve Kontrolü. Muhasebe ve Denetime Bakış, (19), 29-46.
Pekdemir, R. (1998). Faaliyet Tabanlı Maliyetleme ve Genel İmalat Maliyetleri. İstanbul: TESMER Yayın No: 17.
Peker, A. (1988). Modern Yönetim Muhasebesi, Genişletilmiş 4.Bası, I-II-III.Kitap, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 5, İstanbul.
Pekiner, K. (1984). İşletme Denetimi (İşletme Analizleri), Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4.Baskı, İ.Ü. İşletme Fakütesi Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 37, İstanbul.
Professional Education Services (PES). (2009). Modern Budgeting for Profit Planning & Control. Los Alamitos: Delta Publishing Company.
Raiborn, C.A., Barfield, J.T., & Kiney, M.R. (1996). Managerial Accounting, Second Edition, New York: West Publishing Company.
Rasmussen, N.H., Eichorn, C.J., Barak, C.S., & Prince, T. (2003). Process Improvement for Effective Budgeting and Financial Reporting. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
Reka, C.I., Ştefan, P., & Daniel, C.V. (2014). Traditional Budgeting Versus Beyond Budgeting: a Literature Review. The Annals of the University of Oradea. Economic Sciences, available at: https://ssrn.com/abstract=2479318
Rice, J., Martin, N., Raziq, M. M., Memon, M. A., & Fieger, P. (2024). Strategic planning, budget monitoring and growth optimism: Evidence from Australian SMEs. European Business Review, 36(6), 962-980.
Rowe, C., Birnberg, J. G., & Shields, M. D. (2008). Effects of organizational process change on responsibility accounting and managers' revelations of private knowledge. Accounting, Organizations and Society, 33(2-3), 164-198.
Ruland, W., & Zhou, P. (2004). Pro Forma Financial Statements. Commercial Lending Review, 19, 34-39.

Sevgener, A.S., & Hacırüstemoğlu, R. (1993). Yönetim Muhasebesi, 3.Baskı, M.Ü. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları 1993/458-691, İstanbul.

Seyedghomi, M. (2022), İşletme Bütçeleri ile İşletmelerin Mali Durumunun Analizi ve Kaynak İhtiyacının Tespiti, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Seydi, N. (2010). İşletme Bütçelerinin Bir Kontrol Aracı Olarak Kullanılması ve Bir Uygulama. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shim, J.K., Siegel, J.G. & Shim, A.I. (2012). Budgeting Basics and Beyond. Fourth Edition, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Smith, J.L., Keith, R.M. & Stephens, W.L. (1988). Managerial Accounting, New York: Mcgraw-Hill Book Company.

Solomon, P. (2004). Financial Accounting: A New Perspective. New York: McGraw Hill Company.

Stevens, M.E. (2004). Activity-based planning and budgeting: The coming of age of the "consumption-based" approach. Journal of Corporate Accounting & Finance, 15(3), 15-28.

Susmuş, T. (2002). Maliyet kontrolünün sağlanmasında sorumluluk muhasebesi sisteminin rolü ve zincir otel işletmelerinde uygulanması. Mevzuat Dergisi, 5(59), 1-4.

Syahputri, D.R.A., Audrine, K., Darmawan, L.V., & Muda, I. (2023). Flexible budget as a development tool for manufacturing industry. Brazilian Journal of Development, 9(12), 31340-31355.

Şakrak, M. (1997). Maliyet Yönetimi: Maliyet ve Yönetim Muhasebesinde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Yasa Yayınları.

Şamiloğlu, F., & Akgün, A.İ. (2012). Finansal Yönetim. 1. Baskı, İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Şen, L.M., Pazarçeviren, S.Y., & Zengin, B. (2013). Otel İşletmeleri İçin Faaliyet Tabanlı Bütçeleme Modeli Önerisi. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 10(2), 68-81.

Şener, R. (2008). Maliyet Yöntemleri Muhasebesi ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması. Ankara: Gazi Kitabevi.

Tanaka, T. (1994). Kaizen budgeting: Toyota's cost-control system under TQC. Journal of Cost management, 8(3), 56-62.

Tian, T., Lin Ni, Q., Hao, Q., & Wu, D. (2015). The Application of the Beyond Budgeting to Organisations-An Example of Application of Borealis Company. Modern Management Science & Engineering, 3(1), 65-75.

Tokaç, A. (2005). Uygulamacı Gözüyle İşletmelerde Bütçeleme ve Raporlama. 1.Basım, İstanbul: Tunca Kitabevi.

Tuan, A.K. (1976). Yönetim Muhasebesi. Adana: Kemal Matbaası, Muhasebe Serisi No: 1.

Tüfekçioğlu, T. (1972). Standart Maliyetler ve Türkiyede Uygulanması, Ankara: EİTİA Yayını No: 101/57.

Türk, Z. (2001). Modern bütçeleme tekniği: Kaizen bütçeleme. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(1-2), 215-228.

Uragun, M. (1993). Maliyet Muhasebesi ve Mali Tablolar. Ankara: Yetkin Kitabevi.

Uyar, A. (2009). An evaulation of budgetting approaches: Traditonal Bedgeting, Better Budgeting, and beyond Budgeting. Akademik Araştırmalar Dergisi, 42, 113-130.

Uyar, C. (216). Faaliyet tabanlı Bütçeleme: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği. Basılmamış Yükseklisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üstün, R. (1992). Yönetim Muhasebesi. 2. Baskı, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Üstün, R. (1988). Üretim İşletmelerinde İşletme Bütçeleri ve Bütçesel Kontrol. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1), 43-65.

Üstün, R. (1982), Muhasebe bilgilerinin finansal kontrol amacıyla bölüm yöneticilerine iletilmesi ve bir anket uygulaması, Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No: 242/162.

Wagenhofer, A. (2014). The role of revenue recognition in performance reporting. Accounting and Business Research, 44(4), 349-379.
Wahyudi, I. S. (2023). Profit Planning in Corporate Budgeting. Journal of E-business and Management Science, 1(1), 66-72.
Walther, L.M., & Skousen, C.J. (2010). Budgeting: Planning for Success: Budgeting and Decising Making. Denmark: Ventus Publishibg ApS.
Weetman, P. (2011). Financial and Management Acounting: An Introduction. Fifth Edition, Harlow: Pearson Education Limited.
Welsch, G.A. (1971). İşletme Bütçeleri, 3.Baskı, Bilimsel Yayınlar Derneği, Ankara.
Welsch G., Hilton R.W., & Gordon P.N. (1988). Budgeting, Profit Planning and Control. Fifth Edition, New York: Prentice-Hall International Inc.
West, W.F. (2011). Program Budgeting and the Performance Movement: The Elusive Quest for Efficiency in Government. Washington: Georgetown University Press.
Weston, J.F., & Copeland, E.T. (1992), Managerial Finance, Ninth Edition, New York: The Dryden Press International Edition.
Weygandt, J.J., Kimmel, P.D. & Kieso, D.E. (2012). Managerial Accounting: Tools for Business Decision Making. Sixth Edition, Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
Weygandt J.J., Kimmel P.D., & Kieso D.E. (2012). Financial and Managerial Accounting. New Jersey: Wiley & Sons, Inc.
Wong, A.K.F. (1987). The relationship between budgeting and standard cost in cost control. Master Thesis, University of Manitoba. Winnipeg, Manitoba.
Van de Poel, I. (2015). Moral responsibility. In Moral responsibility and the problem of many hands (pp. 12-49). First Edition, New York: Routledge.
Yereli, A., Kayalı, N., & Demirlioğlu, L. (2012). Maliyetlerin Tespitinde Normal Maliyet Yöntemi: TMS 2 Stoklar Standardı ile Vergi Mevzuatının Karşılaştırılması ve Uyumlaştırılması, Mali Çözüm, 110(2), 21-41.
Yıldırım, Ş., & Yiğit, A. (2024). Kaizen Maliyetleme Yöntemi ile Maliyetlerin Düşürülmesi ve Bir Tekstil İşletmesinde Örnek Uygulama. Alanya Akademik Bakış, 8(2), 427-440.
Yılmaz, F. (2001). İşletmelerde Bütçeleme, Mali Çözüm Dergisi, ISMMMO Yayınları, sayı 55, Nisan- Mayıs-Haziran 2001, 75-83.
Yurdakul, A. (1990). İşletme Planlaması (Bütçeden Stratejik Yönetime). İstanbul: Cem Yayınevi Kültür Dizisi.
Yükçü, S. (1999). Kalite Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi. İzmir: Anadolu Matbacılık.

İŞLETMELERİN VERGİDEN KAÇINMA VE VERGİ KAÇIRMA EĞİLİMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ

İsmail Ercan BÖRÜ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-00-8

Aralık **2025**

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı:

Vildan YAVUZ

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İŞLETMELERİN VERGİYE KARŞI REAKSİYONLARI **3**
1.1. İŞLETME KAVRAMI VE KAPSAMI 3
1.1.1. İşletmelerin Amaçları 3
1.1.1.1. Kar Elde Etmek 3
1.1.1.2. Toplumsal Fayda 4
1.1.1.3. Süreklilik 4
1.1.2. İşletmelerin Sınıflandırılması 4
1.1.2.1. Üretim İşletmeleri 4
1.1.2.2. Hizmet İşletmeleri 5
1.1.2.3. Ticaret İşletmeleri 5
1.1.3. İşletmelerde Muhasebe ve Finansmanın Önemi 5
1.2. MUHASEBEDE HATA – HİLE KAVRAMI 5
1.3. MUHASEBEDE HİLE KAVRAMI 6
1.3.1. Muhasebe Hilelerinin Sebepleri 8
1.3.1.1. Hile Üçgeni 9
1.3.1.1.1. Baskı 10
1.3.1.1.2. Fırsat 10
1.3.1.1.3. Bahane 10
1.3.2. Muhasebe Hilelerinin Sonuçları 10
1.3.3. Hile Yöntemleri 11
1.3.4. Muhasebe Hilelerinin Türleri 13
1.3.4.1. Kasten Hata Yapılması 14
1.3.4.2. Kayıt Dışı İşlemler 14
1.3.4.3. Zamanından Önce ve Sonra Kayıt 15
1.3.4.4. İş ve İşlemlerin Gizlenmesi Amacıyla Farklı Hesaplar Açılması 15
1.3.4.5. Sahte Belge Düzenlenmesi veya Kullanılması 16
1.3.4.5.1. Resmi Belgelerin Haricinde Defter Tutulması 19
1.3.4.5.2. Resmi Belgelerin ve Kayıtların Gizlenmesi 20
1.3.4.5.3. Resmi Belgelerin ve Kayıtların Kısmen veya Tamamen Yok Edilmesi 20
1.3.4.5.4. Ödeme Kaydedici Cihazlarda Yapılan Hileler 21
1.3.4.6. Bilanço Maskelemesi 22
1.3.5. Muhasebe Hilelerinin Önlenmesi 23
1.4. HATA KAVRAMI 25
1.4.1. Vergi Usul Kanunu'nda Hata 25
1.4.1.1. Hesap Hataları 25
1.4.1.2. Vergilendirme Hataları 26
1.4.2. Muhasebe Açısından Hata 26

1.4.3. Muhasebe Hatalarının Çeşitleri 27
1.4.3.1. Matematiksel Hatalar 27
1.4.3.2. Kayıt Hataları 28
1.4.3.3. Unutulma ve Tekrarlama Hataları 28
1.4.3.4. Bilanço Hataları 28
1.5. VERGİ USUL KANUNU'NDA YER ALAN VERGİSEL AVANTAJLAR 30
1.5.1. Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont 30
1.5.2. Yenileme Fonu 32
1.5.3. Amortisman Ayrılması 34
1.5.4. Şüpheli ve Değersiz Alacaklar 36
1.5.5. Özel Maliyet Bedeli 37
1.5.6. Girişim Sermayesi Fonu Ayırma 38

İKİNCİ BÖLÜM

2. VERGİLENDİRMEYE GENEL BİR BAKIŞ 41
2.1. VERGİ KAVRAMI 41
2.2. VERGİNİN EKONOMİK AÇIDAN ÖNEMİ 42
2.3. MÜKELLEFLERİN VERGİYE BAKIŞ AÇISI 45
2.4. VERGİ KAÇIRMA 47
2.4.1. Gölge Ekonomisi 49
2.4.2. Ülkelerin Vergi Kaçırmaya Olan Tepkileri 54
2.4.2.1. A.B.D'nin Almış Olduğu Tedbirler 56
2.4.2.2. AB'nin Almış Olduğu Tedbirler 59
2.4.2.3. İngiltere'nin Yapmış Olduğu Düzenlemeler 64
2.4.2.4. Çin'in Yapmış Olduğu Düzenlemeler 65
2.4.2.5. Rusya'nın Yapmış Olduğu Düzenlemeler 67
2.5. VERGİDEN KAÇINMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ 69
2.6. VERGİDEN KAÇINMANIN TÜRLERİ 72
2.6.1. Verginin Ertelenmesi 72
2.6.2. Gelir Aktarımı 72
2.6.3. Vergi Arbitrajı 72
2.6.4. Transfer Fiyatlandırması 73
2.6.5. Vergi Hukukunda Muvazaa 74
2.6.6. Vergi Hukukunda Peçeleme 77
2.7. VERGİ YÜKÜNÜN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 79
2.7.1. Vergi Yükü Kavramı 80
2.7.2. Vergi Yükü Türleri 80
2.7.2.1. Toplam Vergi Yükü 80
2.7.2.2. Bireysel Vergi Yükü 80
2.7.2.3. Bireysel Net Vergi Yükü 81
2.7.2.4 Gerçek Vergi Yükü 81
2.7.3. Vergi Yüküne Karşı İşletme Tepkileri 81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İŞLETMELERİN VERGİDEN KAÇINMA VE VERGİ KAÇIRMA EĞİLİMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 85
3.1. LİTERATÜR TARAMASI 85
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 86
3.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 87
3.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEM VE ARACI 87
3.4.1. Verilerin Tanımlayıcı Faktör (FA) Analizi İçin Uygunluk Testleri 88
3.4.2. Tüm Yargı Cümleleri İçin Tanımlayıcı Faktör Analizi (FA) 89
3.5. ARAŞTIRMA MODELİ VE HİPOTEZLERİ 99
3.5.1. Araştırmanın Modeli 99
3.5.2. Araştırmanın Hipotezleri 101
3.5.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 101
3.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 102
3.7. BULGULAR VE YORUMLAMA 104
3.7.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi 105
3.7.2. Diyarbakır'daki İşletmelerin Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 108
3.7.2.1 Katılımcıların Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Alt Boyutlarından "Yasal Etki" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 109
3.7.2.2. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Alt Boyutlarından "Mesleki Yetkinlik" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 110
3.7.2.3. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Alt Boyutlarından "Tercih ve Eğilimler" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 112
3.7.2.4. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Alt Boyutlarından "Vergiden Kaçınma" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 113
3.7.2.5. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Alt Boyutlarından "Vergi Kaçırma" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 114
3.7.2.6. Vergiden Kaçınma -1- Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistiksel Bulgular 115
3.8. İŞLETMELERİN VERGİDEN KAÇINMA -2- ÖLÇEĞİ BAĞLAMINDA VERGİ UYGULAMALARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 117
3.8.1. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -2- Ölçeği Alt Boyutlarından "Uygunluk" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 117
3.8.2. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -2- Ölçeği Alt Boyutlarından "Verginin Dağıtımı" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 119
3.8.3. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -2- Ölçeği Alt Boyutlarından "Vergi Yükü" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 121
3.8.4. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -2- Ölçeği Alt Boyutlarından "Kararlara Etki" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 122
3.8.5. Katılımcıların Vergiden Kaçınma -2- Ölçeği Alt Boyutlarından "Vatandaşlık" Boyutu Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi 124
3.9. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA VERGİDEN KAÇINMA -1- ÖLÇEĞİ AÇISINDAN FARKLILIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI 125
3.9.1. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 125
3.9.2. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 126

3.9.3. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 127
3.9.4. İşletmenin Faaliyet Alanı Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 128
3.9.5. İşletmenin Faaliyet Süresi Değişkenine Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 130
3.9.6. İşletmenin Yıllık Cirosuna Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği 131
3.9.7. İşletmenin Vergi Türü Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 132
3.9.8. İşletmenin Türü Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 133
3.9.9. İşletmenin Personel Sayısı Değişkenine Göre Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından Karşılaştırma 134
3.10. VERGİDEN KAÇINMA -I- ÖLÇEĞİNİN VERGİDEN KAÇINMA DAVRANIŞIYLA İLİŞKİ (KORELASYON) ANALİZLERİ 135
3.10.1. Vergiden Kaçınma Davranışı ile Vergiden Kaçınma -1- Ölçeği Boyutları Açısından İlişkinin İncelenmesi 136
3.11. VERGİDEN KAÇINMA -I- ÖLÇEĞİNİN VERGİDEN KAÇINMA DAVRANIŞI ÜZERİNE ETKİ (REGRESYON) ANALİZLERİ 137

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 141

KAYNAKÇA 145

EKLER 157
EK 1: ARAŞTIRMA ANKETİ 157

KAYNAKÇA

Acar, B. (2000). Özel Maliyet Bedeli. *Vergi Dünyası*, 232, 166-168.

ACFE (Association of Certified Fraud Examiners), (2003), Fraud Examiners Manuel, http://www.acfe.com/ , [Erişim Tarihi: 15.02.2019].

Açık, S. (2012). Muhasebede Hata ve Hilelerin Vergi Hukuku Açısından İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,16 (3), 351-366.

Akdoğan, A. (2009). *Kamu maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akıncı, A. ve Oğuz B. (2015). Vergi Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırklareli İlinde Yaşayan İnsanların Vergi Algısı, Dumlupınar Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:43, 170-179.

Akkoç, F. (2010). *Kayıt Dışı Ekonominin Algılanması ve Önleme Çabaları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Aydın İli Örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Albertus, J. F. (2019). Does Foreign Tax Arbitrage Promote Innovation. https://conference.nber.org/conf_papers/f114817.pdf Erişim tarihi: 12.12.2020.

Albrecht, Steve ve Albrecht, C. (2003). Fraud Examination, Ohio: *Thomson South-Western.* 2nd Edition

Aleksandrovna, S. E. (2018). *Tax incentives to intangibles: A Comparison between the United Kingdom and the Russian Federation*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Faculty of Economics of the University of Coimbra

Allingham, M. G. ve Sandmo, A. (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics.* 1(3-4), 323-338.

Alm, J. (2012). Measuring, Explaining, and Controlling Tax Evasion: Lessons From Theory, Experiments, and Field Studies. *International Tax Public Finance* 19(1), 54–77.

Alm, J. ve Martinez-Vazquez, J. (2003). Institutions, Paradigms, and Tax Evasion in Developing and Transition Countries, in: J. Martinez-Vazquez and J. Alm (eds.) *Public finance in developing and Transitional Countries*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishers. 146-178.

Alptürk, E. (2007). Bilânço Oyunları ve Muhasebe Hileleri. *Vergi ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi*, 233, 28-33.

Alstadsater, A., Johannesen, N., ve Zucman, G. (2019). Tax Evasion and Inequality. *American Economic Review*, 109(6), 2073–2103.

Altındağ, M. (2001). *Vergi ve Revizyon Rehberi*. İstanbul: Yaklaşım Yayınları.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. *Sakarya Yayıncılık*. Adapazarı.

Ardıç, O. ve Ersol, E. (2007). Borçlar Hukuku, 5.Basım, Ankara: *Agon Bilgi Akademisi*, 68–69.

Arıkan, R. (2004). Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma, *Asil Yayın Dağıtım*, İstanbul,

Arslan, M., O. (2011). Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk, *Vergi Raporu Dergisi*. Sayı: 142. 42-49.

Atiker, E. (2009). "Kayıtdışı Ekonomi*". Sosyoloji Dergisi*. 3(19)., 2009/2. 205-225.

Atrostic, B. K. ve Nunns J. R. (1991). Measuring Tax Burden: A Historical Perspectiv. Fifty Years of Economic Measurement: The Jubilee of the Conference on Research in Income and Wealth. Chicago: *University of Chicago Press.* 343-408

Avi- Yonah, R. (2004). International Tax as International Law. International Tax as International Law by Reuven S. Avi-Yonah : SSRN. 12.09.2020.

Avi-Yonah, R. (2020). A Positive Dialectic: Beps and The United States. *AJIL Unbound.* 114. 255-9.

Ayboğa, H. ve Aslanoğlu, S. (2002). İşletmelerde Şüpheli Ticari Alacaklar ve Karşılıklarının Hesaplanmasında Perakende Satış Yöntemi. *Öneri Dergisi*. 5(17), 53-67.

Aydemir, Ş. (1995). Türkiye'de Kayıt dışı Ekonomi (Vergisel ağırlıklı uzlaşma önerisi. İstanbul: *Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları*.

Aytar, C. (1998). Kamu Kesiminde Yolsuzlukla Mücadele ve Bağımsız Denetim. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*. 13 (146), 14-25.

Aytkhozhina, G. ve Miller A. (2018). State tax control strategies: Theoretical aspects. *Contaduría y Administración* 63 (2), 2018, 1-16.

Bach, S., Corneo, G., Steiner, V. (2006). Top incomes and top taxes in Germany. *CeSifo Working Paper.* No. 1641, Center for Economic Studies and Ifo Institute (CESifo), Munich.

Bağırzade, E. R. (2015). Kayıtdışı Sektörün Ekonomideki Rolü Tartışmaları Üzerine: Bir Literatür Taraması. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi.* 14, 39-54.

Bahşı, S. (2019). Vergi Kaçakçılığının Nedenleri. *İzmir YMMO Dergisi.* Yıl/Year: 2019 Cilt/Volume:1 Sayı/No:2, 89-95.

Bakar, F. (2012). Vergi İdareleri Arası İşbirliği: Fiscalis ve Fiscus Programları. *Ekonomi Bilimleri Dergisi.* Cilt 4, No 2, 35-44.

Banoun, B. (2002). Tax Avoidance Rules in Scandinavian and Anglo-American Law. *Bulletin for International Taxation.* 2002 (Volume 56), No 8, 21-36.

Bartelsman, E. J. ve Beetsma, R.M.W.J. (2003). Why Pay More? Corporate Tax Avoidance Through Transfer Pricing İn Oecd Countries. *Journal of Public Economics.* 87 (2003) 2225–2252.

Başel, F. (2017). Türkiye'de Vergi Denetimi'nin Çeşitli Göstergeler ile Analizi. *Sayıştay Dergisi*. s.107. Ekim-Aralık 2017.

Batı, M. (2017). Muhasebe Hileleri ve Vergiden Kaçınmanın Türk Vergi Mevzuatındaki Yasallığı. *Seçkin Yayıncılık.* Ankara, s.47

Batırel, Ö. F. (2014). VergiBilgi Değişim Anlaşmaları ve Vergi Cennetleri. *Journal of Life Economics.* 2/2014, 43-50.

Batırel, Ö. F. (1996). Vergi Kaçakçılığı ve Vergiye Gönüllü Uyum. *Vergi Dünyası Dergisi*. Sayı 175, 48-62.

Bayraktar, M. M. (2007). *Gençlik Döneminde Görülen Bazı Psikolojik Belirtiler ve Din Eğitimi İlişkisi –Obsesif Kompulsif Belirti Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Becker, J., Fuest, C. ve Hemmelgarn, T. (2006). Corporate Tax Reform and Foreign Direct İnvestment in Germany- Evidence From Firm-Level Data. *Cesifo Working Paper.* No. 1722. Category 1: Public Finance.

Bernard, A. B., Jensen, J. B. ve Schot, P. K. (2006). Transfer Pricing by U.S.- Based Multinational Firms. *Nber Working Paper Series*. Working Paper 12493.

Biçer, R. (2008). Transfer Fiyatlandırması Uygulama Rehberi. Ankara: *Türmob Yayınları.*

Bilen, A. (2007). Ticari Defterler ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Ticari Defterlere İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.* 34, 121-132.

Bilen, A. ve Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik İle İlgili Çalışmalar. *Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2(6), 57-72.

Bilen, A. (2017). Kayıt Dışı Ekonomi ve Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemeye Yönelik Çabalar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.* 36, 134 – 143.

Bilgin, C. ve Kaynar, H. (2014). Türkiye Ve Avrupa Birliği'nde Vergi Ahlakının Belirleyicileri. *Sakarya İktisat Dergisi.* Cilt:3, Sayı:3, 113-144

Bird, R. ve Davis-Nozemack, K. (2016). Tax Avoidance as a Sustainability Problem. *Journal of Business Ethics.* 151:1009–1025.

Birinci, N. (2018). Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.* Cilt 9 Sayı 24, 69-91.

Bowerman, B. L., O'Connell, R. T., Murphree, E. S. & Orris, J. B. (2013). *İşletme İstatistiğinin Temelleri.* Çeviren: Neyran Orhunbilge, Nobel, Ankara, 723s.

Bozkurt, M. (2001). *Turizmde Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Şikayetleri Yönetimi (Belek Yöresinde Yapılan Bir Uygulama).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir

Bozkurt, N. (2009), İşletmelerin Kara Deliği Hile, Çalışan Hileleri. *Alfa Yayınları*. İstanbul.

Bulut, Y. ve BAKAN, İ. (2005). Yönetici ve Yöneticilik Üzerine Kahramanmaraş Kentinde Bir Araştırma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 5(9), 62-89.

Bülbül, D. ve ÖZAY, N. (2016). Vergi Kaçakçılığı ve Boyutunun Türkiye ve AB Ekseninde Değerlendirilmesi. *Gümrük ve Ticaret Dergisi,* Sayı:7, 52-62.

Can, A. (2014). SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Veri Analizi, *PEGEM,* Ankara

Can, A. V. (2010). Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi. *Mali Çözüm,* Sayı:97, ss. 21-47.

Cansız, H. (2006). Vergi mükelleflerinin vergiyi algılama hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(2), 115-138.

Chen, K. ve Chu, C. Y. C. (2005). Internal Control versus External Manipulation: A Model of Corporate Income Tax Evasion. *The RAND Journal of Economics,* 36(1), 151-164.

Choe, C. ve Hyde, C.E. (2007). Multinational Transfer Pricing economic record Multinational Transfer Pricing, Tax Arbitrage and the Arm's Length Principle". *The Economic Record*. Vol. 83, NO. 263, December, 2007, 398–404.

Christensen, J. ve Kapoor, S. (2004). Tax Avoidance, Tax Competition and Globalisation: making tax justice a focus for global activism. *Accountancy Business and the Public Interest.* 3, 1–16.

Clausing, K. A. (2003). Tax-motivated transfer pricing and US intrafirm trade prices. *Journal of Public Economics.* 87 (2003) 2207–2223.

Clausing, K. A. (2006). International Tax Avoidance U.S. International Trade. *National Tax Journal.* Vol. 59, No. 2 (June, 2006), pp. 269-287.

Clausing, K. A. (2009). Multinational Firm Tax Avoidance and Tax Policy. National *Tax Journal.* Vol. 62, No. 4 (December, 2009), pp. 703-725.

Clotfelter, C. T. (1983). Tax Evasion and Tax Rates: An Analysis of Individual Returns. *The Review of Economics and Statistics.* Vol. 65, No. 3 pp. 363-373.

Cobham, A. (2005). Tax evasion, tax avoidance and development finance. *QEH Working Paper Series* – QEHWPS129, 1-20.

Cooper, G. (1977). A Voluntary Tax? New Perspectives on Sophisticated Estate Tax Avoidance. *Columbia Law Review*, Vol. 77, No. 2 (Mar., 1977), 161-247.

Cowell, F. A. (2005). Tax Evasion With Labour Income. *Journal of Public Economics.* 26, 19-34.

Crane, S. E. ve Nourzad, F. (1986). Inflation and Tax Evasion: An Empirical Analysis. *The Review of Economics and Statistics.* 68(1), 217-223.

Çataloluk, C. (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 213-228.

Çatıkkaş, Ö. (2011). İşletmelerde Mali Tablo Hileleri. *Denetişim Dergisi*, 8, 18-30.

Çavuş, A. (2001). Vergi Kaçakçılık Suçunda Netice Unsuru. *Yaklaşım Dergisi,* Yıl:9, Sayı:104, 188-197.

Çavuş, M. (2006). Vergi Arbitrajı Açısından Vergi Rekabetinin Ve Türkiye'deki Uygulamalarının Analizi, Sonuçlarının Değerlendirilmesi Ve Vergi Cennetleri. *E-Yaklaşım*, Şubat 2006, Sayı: 31, 571-585.

Çelik, T. (2010). *Muhasebede Hata ve Hileler ile İlgili Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Çelikkaya, A. (2002). Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler. *E-akademi,* http://www.e-akademi.org/icerik.asp?kategori=Makale&kid=1 Erişim: 25.11.2020

Çetiner, S. (2014). Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, *Detay Yayıncılık,* Ankara

Çiçek, H. (2006). Psikolojik Ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum Ve Tepkileri: (İstanbul İli Anket Çalışması). *İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları,* Yayın No: 65, Ağustos, İstanbul.

Çiçek, S. ve J. Sabbağ (2016). Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği. *Sosyoekonomi,* Vol. 24(28), 43-64.

Çoban, H. ve Sezgin, S. (2004). Vergi mükelleflerinin davranışları üzerine ampirik bir inceleme: Denizli örneği. *19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 10-14 Mayıs, Antalya.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları. *Pegem Akademi Yayıncılık*, Ankara.

Çubukçu, S. (2009). Muhasebe Hilelerini Ortaya Çıkarmada Benford Modeli'nin İlk İki Basamak Yaklaşımı İle Kullanılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 11(3), 112-142.

Daştan, A. (2011). Muhasebe meslek mensuplarının vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesindeki rolü: Doğu karadeniz bölgesine yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 181-206.

deBOYRİE M. E., Pak S. J., Zdanowicz J. S. (2005). Estimating the magnitude of capital flight due to abnormal pricing in international trade: The Russia–USA case. *Accounting Forum,* 29 (2005) 249–270.

Dttl Tax Chinaguide. (2013). Taxation and investment in China 2013: Reach, relevance and reliability. https://www.scribd.com/document/231401502/Dttl-Tax-Chinaguide-2013. Erişim: 12.06.2020

Demir, M. (2014). *Benford Yasası ve Hile Denetiminde Kullanılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demir, İ. C. (1999). *Mükelleflerin vergi karşısındaki davranışları afyon ili örneği anket çalışması.* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Demir, Ş. (2010). Reeskont İşlemlerinin Muhasebesi ve Vergisel Denetimi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3(3), 21-46.

Demir, V. ve Bahadır, O. (2007) Muhasebe Manipülasyonu. *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 84, ss. 104-112.

Demiryürek, C. (2010). İşletmelerde Nakit Hileleri, Ortaya Çıkarılması ve Korunma Yolları. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, 74, 153-161.

Demirci, N. E. (1998). *Muhasebede Hata ve Hile*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. ss. 13-14

Desai, M. A., Foley C. F., Hines, J. R. Jr. (2007). Labor and Capital Shares of the Corporate Tax Burden: International Evidence. *International Tax Policy Forum and Urban-Brookings Tax Policy Center conference on Who Pays the Corporate Tax in an Open Economy*. 1-26.

Dowling, G. R. (2014). The Curious Case of Corporate Tax Avoidance: Is it Socially Irresponsible?. *Journal of Business Ethics*, 124, 173–184

Doyrangöl, N. (2007) İşletmelerde İç Kontrol ve İç Denetim. *Deloitte Academy:* İstanbul.

Duman, Ö. (2008). Muhasebe Denetimi ve Raporlama. *Siyasal Kitabevi*, Ankara.

Dutt, A. K. ve Wilber, C. K. (2010). Economics and Ethics: An Introduction. New York: *Palgrave Macmillan.*

Eden, L. (2001). Taxes Transfer Pricing and The Multinational Enterprise. *Oxford Handbook of International Business* (Eds. Alan M. Rugman and Thomas L. Brewer).

Edgar, T. (2003). Corporate Income Tax Coordination as a Response to International Tax Competition and International Tax Arbitrage. *Canadian tax journal,* vol. 51, no 3, 1079-1158.

Ekici, M. S. (2009). Vergi Gelirlerini Etkileyen Ekonomik Ve Sosyal Faktörler. *Electronic Journal of Social Sciences*. Güz-2009 C.8 S.30 (200-223).

Entin, S. J. (2004). Tax Incidence, Tax Burden, and Tax Shifting: Who Really Pays The Tax?. *A Report of The Heritage Center for Data Analysis*. CDA04-12.

Eranıl, N. (2019). Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması. *Vergi Raporu*, 123, 39-46.

Ercan, İ. (2011). Özel Maliyet Bedeli Niteliğindeki Kıymetlerin Kira Bedeli Karşılığında Devrinin Gelir ve Kurumlar Vergisi Tevkifatı ile KDV Açısından Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi,* 104, 177-190.

Ergin, N. E. ve Ayanoğlu, Y. (2015). Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablo Kullanıcıları Açısından Önemi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(1), 77-104.

Erol, S. (2016). *Hile Denetiminde Proaktif Yaklaşımlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.

Ertikin, K. (2017). Hile Denetimi: Kırmızı Bayrakların Tespiti İçin Kullanılan Proaktif Yaklaşımlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 75, 71-94.

Feld, L. P., ve Frey, B. S. (2002). Trust breeds trust: How taxpayers are treated. *NBER Working Paper*, No: 98.

Feld, L. P. ve Torgler, B. (2007). Tax Morale After The Reunification of Germany: Results from a Quası-Natural Experıment". *Cesifo working paper* no. 1921 category 1: public finance.

Freedman, J. (2006). The Tax Avoidance Culture: Who is Responsible? Governmental Influences and Corporate Social Responsibility. *Current Legal Problems* 59(1): 359-390.

Fuest, C. ve Riede, N. (2009). Tax Evasion, Tax Avoidance and Tax Expenditures in Developing Countries: A Review of the Literature" Oxford*: Oxford University Centre for Business Taxation.*

Fuest, C., Peichl A. ve Siegloch, S. (2018). Do Higher Corporate Taxes Reduce Wages? Micro Evidence from Germany. *American Economic Review 2018*, 108(2): 393–418.

Fullarton, A. R. (2003). *Miners' motivation - the mass-marketed tax avoidance schemes of the 1990s in the Pilbara region of Western Australia*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, School of Taxation and Business Law Australian School of Business.

Gallemore, J., Maydew, E. L. ve Thornock, J. R. (2014). The Reputational Costs of Tax Avoidance. *Contemporary Accounting Research* Vol. 31 No. 4 (Winter 2014) pp. 1103–1133.

Gamble, W. (2000). The Middle Kingdom Runs Dry: Tax Evasion in China. *Foreign Affairs,* Vol. 79, No. 6), pp. 16-20.

Gedik, G. (2020). BEPS Eylem Planları Kapsamında Türk Vergi Mevzuatında Yapılan Değişiklikler. *NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*.

Gencel, U. ve Kuru, E. (2012). Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi: Türkiye Değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi* Cilt: 10, Sayı: 20, ss. 29-60.

George, D. ve Mallery, P. (2012). IBM SPSS Statistics 19 Step by Step. 12th ed. Boston, *Mass: Pearson*.

Gökbunar, A. R. (1998). Vergileme İlkeleri ve Küreselleşme. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 4(1): 177- 201.

Gökbunar, A. R., Selim, S. ve Yanıkkaya, H. (1997). Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt : 18, Sayı: 63, ss. 69-94

Gökten, S. ve Karabudak, Ç. Ö. (2017). Uluslararası Vergi Planlaması: Türkiye'nin Merkez Olarak Kullanıldığı Bir Vaka Çalışması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Haziran 2017, 19(2), 547 – 566.

Grubert, H. ve Mutti, J. (1991). Taxes, Tariffs and Transfer Pricing in Multinational Corporate Decision Making. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 73, No. 2 (May, 1991), pp. 285-293.

Gurtner, B. (2004). Tax Evasion: Hidden Billions For Development. Swiss Coalition of Development Organizations, https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/taxevasion2004_eng.pdf Erişim: 06.08.2020.

Güçlü, F. (2011). Vergi Kaçakçılığı ve Uygulamaları, Ankara: *Detay Yayınları.*

Güçlü, F. (2008). Muhasebe Denetimi, Ankara: *Detay Yayıncılık.*

Güçlü, F. (2005). Muhasebe Denetimi, 1.Baskı Ankara: *Detay Yayıncılık*.

Gümüş, E. (2014).Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemede Yeni Bir Önlem Yeni Nesil Ödeme Kaydedici Cihaz Kullanma Zorunluluğu. *Vergi Sorunları Dergisi.* Sayı:310, Temmuz 2014. 84-92

Gürbüz, H. (1995). Muhasebe Denetimi, İstanbul: *Bilim Teknik Yayınları*.

Gürsoy, H. (2009). Muhasebe Hilesi. *Yaklaşım Dergisi*. https://uye.yaklasim.com/Magazine Results.aspx?MId=2&a=muhasebe+hilesi&arananOperator=1 Erişim tarihi: 20.09.2020

Güven, M. (1995). *Türk Vergi Sisteminde Vergi Kayıp ve Kaçakları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Hacırüstemoğlu, R. (1997). Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı-2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama), İstanbul: *Türkmen Yayınevi.*

Güvenç, Z. (2009). *Termal Turizm İşletmelerinde Hata ve Hilelerin Önlenmesinde Belge Sisteminin Önemi ve Bir Uygulama*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. s.20.

Hardeck, I., Harden, J. W. ve Upton, D. R. (2019). Consumer Reactions to Tax Avoidance: Evidence from the United States and Germany. *Journal of Business Ethics.* https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-019-04292-8 10.08.2012. Erişim tarihi: 17.11.2020

Heper, F. (2003). Kamu Maliyesi, Eskişehir: *Açıköğretim Yayınları.*

Hoddes, R. (2016). Corruption and Tax Abuse: Two Sides of the Same Coin. Transparency International Policy Position. https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/TI-Policy-Paper-corruption-and-tax.pdf Erişim tarihi:11.12.2020.

https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.YPKG.RV.ZS?name_desc=false

Internet: http://istatistikanaliz.com/regresyon_analizi.asp. Erişim: 22.01.2021

Internet: http://www.frekans.com.tr/tr_analizler.html. Erişim: 20.01.2021

Irmak, R., Kurnaz G., Çağlayan, B. ve Bal B. (2002). Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri ve Hesapların Denetimi. Ankara: *Vergi Denetmenler Derneği Yayınları*.

Işık, N. ve Alagöz, M. (2005). Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, Ocak - Haziran 2005, ss. 63-75.

Işık, N. ve Kılınç, E. C. (2009). OECD Ülkelerinde Vergi Yükü ve Vergi Türleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *KMU İİBF Dergisi* Yıl:11 Sayı:17, 147-173.

Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. *Asil Yayınevi,* Ankara.

Kamacı, Ş. (2015). Daha Az Vergi Ödemenin Yasal Yolları. *Legal Yayıncılık,* İstanbul.

Kandemir, C. (2010). *Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında ve Önlenmesinde Bağımsız Denetimin Rolü ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kapucu, G. (2017). Uluslararası Sermaye Yatırımlarının Vergilendirilmesinde Tarafsızlık İlkesi. *International Journal of Public Finance* .Vol./Cilt: 2 | Issue/Sayı: 1 | (2017), 109 – 123

Kapusuzoğlu, A. (2008). Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Kaçakçılığının Oluşumundaki Rolü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Sayı:16, 124-142.

Kara, M. C., Öz, E. (2016). Bir Küresel Vergi Uyumu Projesi: BEPS. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 414. 172-181.

Kara, M.C. (2021). *Matrah aşındırma ve Kar Kaydırma Çok Taraflı Sözleşmesi'nin Türkiye'nin Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarına Etkileri*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü.

Karakoç, Y. (1997). Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Denge, İzmir: *YMM AS Yayınları.*

Kenyon, W. ve Tilton, P. (2006). Potential Red Flags And Fraud Detection Techniques. *A Gıide to Forensic Accounting Investigation*, John Willey & Sons, Inc, Chapter:8, page:119-160.

Keskin, N. (2018). Vergiye Yönelik Mükellef Tutum ve Tepkileri. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 3, Sayfa: 60-75.

Keusching, C. ve Dietz M. (2007). A Growth Oriented Dual Income Tax. *International Tax Public Finance* (2007) 14:191–221.

Kilinkarova, E. (2020). Reform of Internationaş Taxation in Russia. *Financial Law Review,* No. 19 (3), 20-35.

Kiracı, M. (2004). *Hile Riski Değerlemesinin ve Hileleri Bulmanın Denetimin Etkinliğindeki Rolü ve Türkiye'de SPK'dan Yetki Alan Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Kirik, Z. (2007). *Muhasebe Hata ve Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyonkarahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Klepper, S. ve Nagin, D. (1989). The Anatomy of Tax Evasion. *Journal of Law, Economics, & Organization*, 5(1), 1-24.

Kocayılmaz, Ş. ve İstemi, T.E. (2015). Türkiyede Vergi Kaçakçılığı. *ABMYO Dergisi*, 39, 47-54.

Koç, N. (2016). Mali, Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2016, 3(2), 85-103.

Koç, O. E. (2019). Vergilemenin Mükellefler Üzerindeki Psikolojik Etkileri: Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma Üzerine Bir Alan Araştırması. *Business and Economics Research Journal*, 10(4), 1015-1027.

Konvisarova, E., Samsonova, I., ve Vorozhbit, O. (2015). The Nature and Problems of Tax Administration in the Russian Federation. *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing,* Rome-Italy Vol 6, No 5 S3, 78-83.

Kumluca, İ. (2003). Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler. *Vergi Sorunları,* 180, 91-97.

Küçük, E. ve Şaban, U. (2009). Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu ve Doğurduğu Sorunlar. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 239-258.

Küçüksavaş, N. (2010). Finansal Muhasebe. Genişletilmiş 11. Baskı, *Beta Yayınevi,* İstanbul.

Küçüksözen, C. (2004). *Finansal Bilgi Manipülasyonu, Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları,Teknikleri, Sonuçları İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.

Konukcu-Önal, D. (2011). *Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Vergi Kaçakçılığı, Vergiden Kaçınma, Vergi Denetimi ve Analizi.* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Korlu, R., Kutlu, A. G. ve Çetinkaya, Ö. (2016). Mükelleflerin Yerel Vergi Algıları Üzerine Bir Analiz: Bursa Örneği. *Yönetim ve Ekonomi,* Cilt:23, Sayı:3, ss.711-732.

Langenmayr, D. ve Reiter, F. (2017). Trading Offshore: Evidence on Banks' Tax Avoidance. *CESifo Working Paper,* No. 6664 Category 1: Public Finance, 1-37.

Leung, S.C.M., Richardson, G. ve Taylor, G. (2019). The effect of the general anti-avoidance rule on corporate tax avoidance in China. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, 15, 105–117.

Levi, M. (1988). Of rule and revenue. Los Angeles: *University of California Press*.

Lurie, A. D. (2004). How tax shelters evolved: The road from Crane has been paved with bad contentions. *Journal of Taxation*, 100(5), 274–286.

Manea, A. C. ve Manea, L. (2011). Cooperation Between EU Member States to Prevent International Tax Evasion and Fraud. *Legal Practice and International Laws,* , Brasov, Romania, April 7-9, pp. 235-240.

Mankiw, N. G., Weinzierl, M. ve Yagan, D. (2009). Optimal Taxation in Theory and Practice. *Journal of Economic Perspectives*,Volume 23, Number 4—Fall 2009—Pages 147–174.

Markman, M. (2005). The Transfer Pricing Of Intangibles. The Netherlands: *Kluwer Law İnternational.*

Mason, R. ve Calvin, L. D. (1984). Public Confidence And Admitted Tax Evasion. *National Tax Journal,* Vol. 37, No. 4 pp. 489- 496.

Morgan-Thomas, M. (2013). Countering Offshore Tax Evasion: A Comparative Look at Initiatives by the United States, Canada, the United Kingdom and Japan. *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 4 No. 15, 17-27.

McClure, R., Lanis, R. ve Govendir, B. (2016). Analysis of Tax Avoidance Strategies of Top Foreign Multinationals Operating in Australia: An Expose. http://cdn.getup.org.au/1507-Aggressive-Tax-Avoidance-By-Top-Foreign-Multinations.pdf Erişim tarihi: 01.09.2020.

McGee, R. W. (2006). Three Views on the Ethics of Tax Evasion. *Journal of Business Ethics,* 67, 15–35.

McIntyre, R. S., Gardner, M., Wilkins, R. J., ve Phillips, R. (2011). Corporate Taxpayers & Corporate Tax Dodgers: 2008-10*. Citizens for Tax Justice and the Institute on Taxation and Economic Policy,* Washington, DC.

Muter, N., Çelebi, K. ve Sakınç, S. (2008). Kamu Maliyesi. Manisa: *Emek Matbaası*

Nazalı, E. (2007). Özel Maliyet Bedeli. *Vergi Dünyası Dergisi*, 316, 332-345.

Nazalı, E. (2008). *Anonim Şirketlerde Tasfiye, Birleşme, Devir, Nev'i değiştirme, Bölünme ve Hisse Değişimi: Kurumlar Vergisi Açısından Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Nesvetailova, A., Guter-Sandu, A. ve Palan, R. (2018). Tax Evasion and Avoidance Through Financial Engineering: The State of Play in Europe. *Cityperc Working Paper,* No. 2018-03, London: City Political Economy Research Centre.

Nielsen, S. B., P. Raimondos-Møller, ve G. Schjelderup. (2003). Formula Apportionment and Transfer Pricing Under Oligopolistic Competition. *Journal of Public Economic Theory,* 5, 419–437.

O'Connor, W. (1997). International Transfer Pricing. *International Accounting and Finance Handbook*, second ed. Wiley, New York.

Oktar, C. (2004). İşletmelerde Vergi Planlaması ve Türkiye Örneği, İstanbul: *Filiz Kitabevi.*

Orviska, M., ve Hudson, J. (2002). Tax Evasion, Civic Duty and Law a Biding Citizen. *European Journal of Pelitical Economy*, 19, 83-102.

Öğredik, G. (2007). Vergisel Yönden Stokların Denetimi ve Randıman Analizi, Ankara: *Maliye Hukuk Yayınları.*

Önder, İ. (1992). Vergiye Psikolojik Direniş, Görüş. *Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği Yayın Organı*, 3: 50-52.

Özbalcı, Y. (2006). Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları. Ankara: *Oluş Yayıncılık.*

Özçelik, H., Aracı, N. Ö. ve Keskin, S. (2017). Muhasebe Hata ve Hileleri: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 29, s. 197-214.

Özeroğlu, A.İ. (2014). Finansal Aldatmaca ve İşletme Hileleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2(2), 180-196.

Öztürk, S. ve Ülger, Ö. (2016). Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma Ve Kara Para Aklamadaki Rolü. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Yıl: Ocak 2016 Cilt-Sayı: 9(1) ss:237-254.

Özulucan, A. (2001), Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulamaları, Ankara: *Gazi Kitabevi.*

Parveen, R. (2020). Impact of Anti-Money Laundering Legislation in the United Kingdom and European Union. *International Journal of Economics and Management Systems.* 5, 118122.

Pett, M. A., Lackey, N. R. ve Sullivan, J.J. (2003). Making Sense of factor analysis. *Sage press.*

Pogorletskiy, A. (2017). Tax Policy in the Contemporary World: Peculiarities and Prospects, Implementation in Russia. *Journal of Tax Reform*. 2017. T. 3, № 1. C. 29–42.

Pommerehne, W. W. ve Weck-Hannemann, H. (1996). Tax Rates, Tax Administration and Income Tax Evasion in Switzerland. *Public Choice* 88: 161-170.

Rego, S. O. (2003). Tax-Avoidance Activities of U.S. Multinational Corporations. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 20. No. 4, 805–833.

Richardson, G. (2006). Determinants of Tax Evasion: A Cross-Country Investigation. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 15, 150–169.

Richardson, G. (2008). The Relationship Between Culture and Tax Evasion Across Countries: Additional Evidence and Extensions. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation,* 17 (2008), 67–78.

Rixen, T. (2011). From Double Tax Avoidance to Tax Competition: Explaining the Institutional Trajectory of International Tax Governance. *Review of International Political Economy,* 18:2, 197-227

Sabankaya, M. (2019). Vergi Kaçakçılığının Etkilerinin Kayıt Dışı Ekonomiye Olan Eğilimler Açısından İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6 (4), S 160-166.

Sandmo, A. (2005). The Theory of Tax Evasion: A Retrospective View. *National Tax Journal,* Vol. 58, No. 4 pp. 643- 663

Sarılı, M. A. (2002). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. *Bankacılar Dergisi,* Sayı 41,32–50.

Saruhan, Ş. C. ve Özdemirci, A. (2011). Bilim, Felsefe ve Metodoloji, 3. Baskı, *Beta Basın Yayım.* İstanbul.

Savaşan, F. ve Odabaş, H. (2005). Türkiye'de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi İİBF, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* Yıl 5, S. 10, 1-28.

Schneider, F. (2009). Size and Development of the Shadow Economy in Germany, Austria and Other OECD-Countries. *Some Preliminary Findings " Revue économique,* vol. 60, N° 5, 1079-1116.

Schumpeter, J. (1991). Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism (Swedberg R., Ed.). PRINCETON, NEW JERSEY: *Princeton University Press.*

Sekaran, U. (2003). Research Methods for Business A Skill Building Approach. 4th Edition. *John Wileyand Sons Inc. New York*.

Seven, S. (2009). Mevcutlarda Amortisman. *Vergi Raporu*, 123, 119-129.

Sevilengül, O. (2005). Genel Muhasebe, Ankara: *Gazi Yayınevi*, s.23

Shafer, W. E. ve Simmons, R. S. (2008). Social Responsibility, Machiavellianism and Tax Avoidance A Study of Hong Kong Tax Professionals. *Accounting, Auditing & Accountability Journal,* vol. 21 No. 5, 2008, 695-720.

Sikka, P. (2012). The Tax Avoidance Industry. *Radical Statistics, Issue 107*, 15-30.

Sikka, P. ve Willmott, H. (2010). The Dark Side of Transfer Pricing: Its Role in Tax Avoidance and Wealth Retentiveness. *Critical Perspectives on Accounting* 21 (2010) 342–356.

Skinner, J. ve Slemrod, J. (1985). An Economic Perspective on Tax Evasion. *National Tax Journal*, 38(3), 345-353.

Slemrod, J. (1990). 'Optimal Taxation and Optimal Tax Systems'. *The Journal of Economic Perspectives*, 4(1), p.157-178.

Spicer, M. W. ve Becker, L. A. (1980). Fiscal Inequity and Tax Evasion: an Experimental Approach. *National Tax Journal*, 33(2), 171-175.

Stiglitz, J. E. (1986). The General Theory of Tax Avoidance. *NBER working papaer series.* Working Paper No. 1868.

Storm, A. ve Coetzee, K. (2018). Towards Improving South Africa's Legislation On Tax Evasion: A Comparison Of Legislation On Tax Evasion Of The USA, UK, Australia And South Africa. *The Journal of Applied Business Research,* Volume 34, Number 1, 151-168.

Sugözü, İ. H. (2010). Kayıt dışı Ekonomiyi Önlemede Vergi Politikaları (1980-2004 Türkiye Örneği). *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. Cilt 10, Sayı 19, Sayfalar 171 – 193.

Süer, A. ve Şenyiğit, B. (2006). Amortisman Uygulamasının Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi ve Finansal Tablolarda Raporlanması. *Mali Çözüm Dergisi,* 74: 199–213.

Swenson, D. L. (2001). Tax Reforms and Evidence of Transfer Pricing. *National Tax Journal,* Vol. 54, No. 1 (March, 2001), pp. 7-25.

Şahpaz, K., Akgül, Ö. Ve Yardımcıoğlu, F. (2014). Fırıncı Esnafının Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Sakarya İli Örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, ss.59-81.

Şaşmaz, M. Ü. (2019). OECD Ülkelerinde Demokratikleşme ve Vergi Gelirleri İlişkisi: Bootstrap Panel Nedensellik Analizi. *İzmir İktisat Dergisi*, Cilt: 34 Sayı: 2 Sayfa: 265-277.

Şen, Ç. (2011). Türkiye Muhasebe Standartları-16 Açısından Maddi Duran Varlıklarda Amortisman Uygulaması. *Mali Çözüm Dergisi*, 106, 136-146.

Şengül, Ç. D. (2019). Muhasebe Perspektifinden Vergiden Kaçınma Kavramı. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 12 (2), 353-376.

Şenyüz, D. (1995). Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi. *Uludağ Üniversitesi Yayını: Bursa.*

Şenyüz, D. (2012). Vergi Ceza Hukuku Vergi Kabahatleri ve Suçları. 6.Baskı. Bursa: *Ekin Basım Yayın Dağıtım*.

Şevkin, S. (2011). *Vergi Matrahını Etkileyen Muhasebe Hileleri ve Denetimi*. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tabashnick, B., ve Fidell, L. (1989). Using Multivariate Statistics. Second Edition. Califoria State University, *Herber Collins Publishers, Northridg*.

Teera, J. M. ve Hudson, J. (2004). Tax Performance: A Comparative Study. *Journal of International Development,* 16, 785–802.

Tekin, A. (2006). Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 301-316.

Terzi, S. (2012). Hile ve Usulsüzlüklerin Tespitinde Veri Madenciliğinin Kullanımı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 54, 51-63.

Tomlinson, J. (1999). Globalization and Culture. Chicago: *University of Chicago Press.*

Torgler, B. (2003). Tax Morale: Theory and Empirical Analysis of Tax Compliance. *University of Basel*, Basel: İsviçre.

Turhan, S. (1998). Vergi Teorisi ve Politikası. *Filiz Kitabevi*, İstanbul.

Türk, M. ve Ertaş, F. C. (2018). Maliye Politikası Aracı Olarak Vergi Teşviki ve Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi: Bir Firma Örneği. *Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi*, 6(2), 67-78.

Ulusoy, Y. (2007). Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim. Ankara: *Seçkin Yayınları.*

Ural, A. ve Kılıç, İ. (2018). Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi. *Detay Yayıncılık*, 5.Baskı, Ankara.

Ünsal, Ş. (1987). *Vergi Kaçakçılığında Sosyal Etkenler*. (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.

Üyümez, E. M. (2016). Vergi Mevzuatının Karmaşıklığı ve Uzlaşma Yntemi Bağlamında Vergi Uyumunun Değerlendirilmesi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 8(1), 75-92.

Weichenrieder, A. (1996). Fighting International Tax Avoidance: The Case of Germany. *Fiscal Studies*, Vol. 17, No. 1 (FEBRUARY 1996), 37-58.

Weissberg, R. (2013). Technology Evolution and Citizen Activism: The Net and the Rebirth of Limited Government. *The Policy Studies Journal*, Vol. 31, No. 3, 385-395.

Wilber, C. K. ve Hoksbergen, R. (1986). Ethical Values and Economic Theory. *Religions Studies Review*, 12, 205–214.

Wilson, J. D. (1999). Theories of Tax Competition. *National Tax Journal*, Vol. 52, No. 2 (June, 1999), pp. 269-304.

Xu, W., Zeng, Y. ve Zhang, J. (2011). Tax Enforcement as a Corporate Governance Mechanism: Empirical Evidence from China. *Corporate Governance: An International Review,* 2011, 19(1): 25–40.

Yakovlev, A. (2001). 'Black Cash' Tax Evasion in Russia: Its Forms, Incentives and Consequences at Firm Level. *Europe-Asia Studies*, 53:1, 33-55.

Yen, M. T. H. (2020). Tax Administration to Improve Tax Compliance: The Lessons From The United States, The Unıted Kingdom And Bulgaria. 12th-Kku Internatıonal Conference on Socio-Economic and Environmental Issues In Development. https://docplayer.net/198846754-12-neu-kku-international-conference.html Erişim tarihi: 26. 11.2020

Yeşilyurt, E. (2011). Özel Maliyet Bedeli, İtfası ve Muhasebeleştirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi,* 243, 276-287.

Yılmaz, B. (2019). Yenilenebilir Enerji (Rüzgâr Enerjisi) Üreten İşletmelerin Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Business Research*, 11(4), 2772-2784.

Yılmaz, K. (2013). *İşletmelerde Hile Nedenleri, Önlenmesine İlişkin Uygulamalar ve Örnek Olaylar.* Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, M. (2011). Vergi Usul Kanunu'na göre Değersiz Alacak Yoluyla Gider Yazabilme Koşulları, Özellik Arzeden Hususlar ve Muhasebeleştirilmesi. İSMMMO, *Mali Çözüm Dergisi,* Mayıs – Haziran, 247-263.

Zeytin, M. (2007). *Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

KADIN
VE
TOPLUMSAL POLİTİKALAR

Editör
Doç. Dr. Canan Öykü DÖNMEZ KARA

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-13-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM VE KADINA YÖNELİK POLİTİKALARIN GELİŞİMİ..... 1
Celalettin YANIK

BÜTÜNDEN PARÇAYA: İNSAN HAKLARI KAPSAMINDA KADIN HAKLARI 21
Asime Dilara ERDEM

TÜRKİYE'DE KADIN SİYASETÇİLERİN TEMSİLİ: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİM VE DİNAMİKLERİ..... 46
Aslı BEK

KADININ KONUMU VE BAKIM POLİTİKALARI..... 65
Esra UĞURAL

TOPLUMSAL ROLLER BAĞLAMINDA ÇALIŞMA YAŞAMININ ANNELERİN YAŞAMI ÜZERİNDE ETKİLERİ..... 85
Gizem Nur UĞURLU ÖNAL

KADIN VE SENDİKAL HAKLAR..... 99
Gonca GEZER AYDIN

TÜRKİYE'DE YABANCI UYRUKLU KADINLARA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR SORUNU..... 118
Tuğba KILINÇ

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNDE STEREOTİPLERİN GÜCÜ: TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL ALGILARIN GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNDEKİ KISITLAYICI ROLÜ..... 133
Özlem EROĞLU

KENTLEŞME VE KADIN İLİŞKİSİNİN FIRSATLAR VE EŞİTSİZLİKLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ..... 171
İbrahim Tanju AKYOL

KADIN VE ÇEVRE ÇEVRE HAREKETLERİ İÇERİSİNDE KADININ YERİ 185
Mustafa KARA

KAYNAKÇA

Altınay, A. (2013). "Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm". Vatan Millet Kadınlar. ed. Ayşe Gül Altınay. İstanbul: İletişim Yayınları.

Boudon, R. (1986). Theories of Social Change. United States: the University of California Press.

Buğra, A. (2013). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika. İstanbul: İletişim Yayınları.

Connell, R. (1987). Gender And Power: Society, The Person, And Sexual Politics. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Dedeoğlu, S. (2007). *Women Workers in Turkey*. Bloomsbury Publishing.

Fraser, N. (2016). Contradictions of Capital and Care. *New Left Review* 100:99-117.

Giddens, A. (1991). Modernity and Self-Identity. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Göle, N. (2001). Modern Mahrem. İstanbul: Metis Yayınları.

Kabeer, N. (1994). Reversed Realities: Gender Hierarchies In Development Thought. London; New York: Verso.

Morrison, A. M; White, R. P; Van Velsor, E.; Center for Creative Leadership. (1987). Breaking The Glass Ceiling: Can Women Reach The Top Of America's Largest Corporations?. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co.

Moser, Caroline O. N. (1993). Gender Planning And Development: Theory, Practice, And Training. London; New York: Routledge

Öniş, Z. (1991). The Logic of the Developmental State. October 1991. Comparative Politics 24(1):109

Seers, D. (1969). The Meaning of Development, IDS Communication 44, Brighton: IDS

Stirling, P. (1965). Turkish Village. New Vork/London: Humanities Press.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008–2013)*. https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-stratejibelgesi-ve-eylem-planlari/, Erişim: 25.08.2025.

Uçar, H. (2009). "Women's Rights in Turkey: Interaction of State and Non-State Actors in the Implementation of Judicial Equality", Fokus Türkei, No. 15, pp. 1–19.

White, J. (2012). "Status of Women in Turkey", http://www.ips.siu.edu/iss/WID/project /Turkey, May 19, 2012.

KAYNAKÇA

AİHM Kararı. (1993). Schuler-Zgraggen - İsviçre Davası, Başvuru No: 14518/89. Erişim Adresi: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-57840%22]} (28.08.2025).

AİHM Kararı. (2008). Bevacqua ve S. - Bulgaristan Davası, Başvuru No: 71127/01. Erişim Adresi: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-86875%22]} (28.08.2025).

AİHM Kararı. (2009). Case of Opuz v. Turkey Davası, Başvuru No: 33401/02. Erişim Adresi: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22opuz%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-92945%22]} (28.08.2025).

Avrupa Konseyi (2011). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi. Erişim Adresi: https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence (15.08.2025).

Avrupa Konseyi Antlaşma Ofisi (t.y.). 210'Nolu Antlaşmanın İmza ve Onay Tablosu. Erişim Adresi: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210 (26.08.2025).

Gözler, Kemal. (2018). *İnsan Hakları Hukuku*. 2. Baskı. Ekin Basım Yayım Dağıtım: Bursa.

Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Derneği (t.y.). İstanbul Sözleşmesi Nedir? Erişim Adresi: https://kadininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2021/06/yasatir_brosur-tr-web.pdf (28.08.2025).

Konan, Belkıs. (2011). İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devletine Bakış. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XV (4), 253- 288.

Müftüoğlu, Volkan. (t.y.). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kapsamında Son Dönemde Alınan Tedbirler. *İnsan Hakları Dergisi, (11). 21-29.*

OECD. (2025). Violence Against Women. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/data/indicators/violence-against-women.html (26.08.2025).

OECD. (2025a). Discrimination in the Family. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/data/indicators/discrimination-in-the-family.html (26.08.2025).

OECD. (2025b). Social Institutions and Gender Index. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/data/indicators/social-institutions-and-gender.html (26.08.2025).

Saral, Melek. (2021). İnsan Hakları Normları ve İnsan Hakları Hiyerarşisi, Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, 6(2), 464-482

Şahingöz, Aslan. (2022). Avrupa'da İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi. *EURO Politika*, (17), 90-98.

TÜSİAD. (2020). İstanbul Sözleşmesi Yaşatır. Erişim Adresi: https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/10610-istanbul-sozlesmesi-yasatir (28.08.2025).

Uluslararası Af Örgütü (2021). İstanbul Sözleşmesi Yaşatır. İşte Nedenleri! Erişim Adresi: https://www.amnesty.org.tr/icerik/istanbul-sozlesmesi-yasatir-iste-nedenleri (28.08.2025).

UN (1948). Universal Declaration of Human Rights. Erişim Adresi: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf (09.08.2025).

UN. (1966). International Covenant on Civil and Political Rights. Erişim adresi: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights (10.08.2025).

UN. (1966a). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Erişim Adresi: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights (11.05.2025).

UN (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW). 18 December 1979. 1-10. Erişim Adresi: https://www.ohchr.org/sites/default/files/cedaw.pdf (10.09.2025).

UN. (1993). Vienna Declaration and Programme of Action. Erişim Adresi: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/vienna-declaration-and-programme-action (10.08.2025).

UN. (1993a). Declaration on the Elimination of Violence Against Women. Erişim Adresi:https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women 11.08.2025).

3928 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. RG: 31470/ 30.04.2021.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. RG: 28239/ 20.03.2012.

KAYNAKÇA

Akyol, İ. T., & Bek, A. (2021). Türkiye'de yerel seçimlerde kadın: 2000 sonrası yerel seçimlerinde kadının yerel siyasetteki yerinin karşılaştırmalı analizi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(13), 1–23. https://doi.org/10.34086/rteusbe.905279

Arat, Yeşim (1989). The Patriarchal Paradox: Women Politicians in Turkey. Fairleigh Dickinson University Press.

Balcı, M., & Tuzak, M. (2017). Cumhuriyet'in ilk yıllarında Nezihe Muhiddin özelinde Türk kadınlarının siyasi hakları için mücadelesi. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 43-51.

Ballington, J., & Karam, A. (Eds.). (2005). Women in Parliament: Beyond Numbers. IDEA.

Bek, A., (2018). Kadının siyasal söyleminde eril siyasetin etkisi: Çanakkale'de parti kadın kolları incelemesi . 12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu (KAYSEM 12) (pp.305-316). Kırıkkale.

BEK, A., & KARA, M., (2022). Laiklik Bağlamında Başörtülü Kadın Siyasetçinin Ulusal Yazılı Medyada İlk Görünürlüğü. Troy Academy , vol.7, no.1, 97-132.

Bianet.org (2024). "Yerel yönetimlerde kadın muhtarlar neden önemli?" https://bianet.org/yazi/yerel-yonetimlerde-kadin-muhtarlar-neden-onemli-300918 Erişim Tarihi: 02.05.2025.

Bozkır, G. (2005). "Türk Kadın Birliği (1924-1935)", Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, Sayı 9-10.

CHP (2024). Tüzük. https://chp.org.tr/yayin/chp-parti-tuzugu/Open

Congressional Research Service (CRS). (2024). Women in national parliaments: Global trends and U.S. comparisons. https://crsreports.congress.gov/ Erişim Tarihi: 30.04.2025.

Connell, R. W. (2002). Gender. Polity Press.

Çakır, Serpil (2018). Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları.

Demir, Y., & Yüksel, R. F. (2017). KEMALİST İDEOLOJİDE KADIN İMGESİ: KADINLARA SEÇME VE SEÇİLME HAKKININ VERİLMESİ BİR LÜTUF MU YOKSA KAZANILMIŞ BİR HAK MI?. The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences, 3(2), 226-248.

Doğramacı, E. (1997). Türkiye'de kadının dünü ve bugünü. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EPRS: European Parliamentary Research Service. (2024). Women in politics: The state of play in 2024 (Briefing No. 760348). European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760348/EPRS_BRI(2024)760348_EN.pdf

Erzen, M. Ü. (2019). Siyasette cinsiyet eşitsizliği. Asya Studies, 2(8), 21-32.

Gatto, M. A., ve Wylie, K. N. (2021). Informal institutions and gendered candidate selection in Brazilian parties. Party Politics, 28(4), 727-738. https://doi.org/10.1177/13540688211008842 (Original work published 2022)

Göle, N. (1996). The Forbidden Modern: Civilization and Veiling. University of Michigan Press.

Gülen, A. (2023). 1930 İstanbul Belediye Seçimleri. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 39(107), 177-210.

HDP (2023). Halkların Demokratik Partisi Tüzüğü. https://www.hdp.org.tr/tr/parti-tuzugu/10/

Inglehart, R., & Norris, P. (2003). Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World. Cambridge University Press.

Inter-Parliamentary Union (IPU). (2024). Women in national parliaments: Situation as of [latest month]. https://data.ipu.org/women-ranking Erişim Tarihi: 30.04.2025.

KA-DER, (2024). "31 Mart 2024 Yerel Seçim Rehberi " https://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2024/07/Kader_Rapor_Gulgun-Erdogan-Tosun-1.pdf Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2025

Kandiyoti, Deniz (1997). "Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar". İstanbul: Metis Yayınları.

Kara Ellerby (2011): Quotas for Women in Politics: Gender and Candidate Selection Reform Worldwide by Mona Lena Krook, Journal of Women, Politics & Policy, 32:2, 164-166.

Kartal, C. B. (2016). Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(3), 165-197.

Kıran, İ. D. (2025). TÜRKİYE'DE İLK KADIN BAŞBAKAN: TANSU ÇİLLER. Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 9(1), 353-372.

Konan, B. (2011). Türk Kadının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60(1), 157-174.

Kaymaz Mert, M., ve Ünsal, Z. E. (2022). Siyasi Temsil ve Kadınlar: Yeni Zelanda Örneği. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 8(1), 35-45. https://doi.org/10.25272/icps.1058666

Metintaş, M. Y. (2018). NEZİHE MUHİTTİN VE TÜRK KADINININ SİYASİ HAKLAR MÜCADELESİ. Türk Dünyası Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi, 2(3), 74-97.

Özdemir, N. (2014). Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınması üzerine yapılan kutlamalar. History Studies, 6(5), 177-191.

Pateman, C. (1989). The Disorder of Women: Democracy, Feminism, and Political Theory. Stanford University Press.

Ross, K. (2017). Gender, Politics, News: A Game of Three Sides. John Wiley & Sons.

Sallan Gül, S., & Altındal, Y. (2016). Türkiye Siyasetinin Eril Anatomisi: 2015 Seçimlerini Kota Uygulamaları Üzerinden Yeniden Düşünmek. Toplum ve Demokrasi Dergisi, 9(19), 51-72.

Sezgin, S. (2019). Yerel Siyasette Kadın Temsili: 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri: Kırklareli İli Örneğinde Bir Değerlendirme. Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 8(2), 21-47.

Squires, J. (1999). Gender in Political Theory. Polity Press.

Şahin, Z. (2022). Türkiye'de Seçimlerin Cinsiyeti: Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Milletvekili Genel Seçimleri ve Kadın Temsili (1935-2018). Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(29), 73-96. https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.978160

Şimşek, V. (2020). OSMANLI DÖNEMİNDE KADININ YERİ ÜZERİNE. International Journal of Social And Humanities Sciences, 4(3), 191-200.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024–2028). https://www.aile.gov.tr/media/158302/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2024-2028.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 12. Kalkınma Planı (2024–2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/10/Onikiinci-Kalkinma-Plani-2024-2028.pdf

Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal-Toplumsal Hayat*. İstanbul: Birikim Yayınları.

TİP (2022). Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü. Türkiye İşçi Partisi - Parti Tüzüğü

TÜİK (2022). Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Raporu. toplumsal_cinsiyet_istatistikleri.pdf Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2025.

Türk Kadınlar Birliği, Tarihçe, Erişim Tarihi:01.05.2025.

Türk Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB). (2024). Kadının siyasi hakları tarihçesi. https://files.tuseb.gov.tr/tacese/files/yayinlar/2024-10-21-13-32-45.pdf Erişim Tarihi: 01.05.2025.

TÜRKMENOĞLU, G. (2024). Yüksek Sesli Erkeklerden, Dinleyici Kadınlara: Kamu Sektöründe Görevli Kadın Yöneticilerin Mansplaining Görüşleri. Amme Idaresi Dergisi, 73.

United Nations (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW).

United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.

UN Women (2023). Women in local government in Latin America and the Caribbean, 2023.

UN Women. (2024a). Facts and figures: Women's leadership and political participation.

UN Women. (2024b). In the biggest electoral year in history, 113 countries have never had a woman Head of State.

Üste, R. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 18(1), 101-131. https://doi.org/10.24889/ifede.287467

Yeşil Sol Parti (2024). Yeşil Sol Parti Tüzüğü. https://www.yesilsolparti.org/?p=4298.

Zihnioğlu, Yaprak. Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği. Metis Yay., İstanbul 2003.

KAYNAKÇA

Acar Savran, G. (2013). Beden, Emek, Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin (3.Basım). İstanbul: Kanat Yayın.

Adak, D. N. (2003). Yaşlıların gayri resmi bakıcıları: kadınlar. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 6 (6). https://doi.org/10.21560/spcd.19876

Ahnert, L., Eckstein-Madry, T., Datler, W., Deichmann, F., & Piskernik, B. (2023). Stress during transition from home to public childcare. *Applied Developmental Science.* 27 (4), 320-335.

Anderson, P. & Baumberg, B. (2006). Alcohol in Europe: a public health perspective a report forthe european commission. London: European Commission Health & Consumer Protection Directorate.

Arpacı, F. (2009). Yaşlıya bakan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2(1), 61-72.

Arpacı, F. (2019). Yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 23(3), 734-747.

Aydemir, M. A., & Tecim, E. (2012). Türk toplumunda aile ve dinin sosyal sermaye potansiyeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (-28), 43-59.

Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: simone de beauvoir ve ikinci cinsiyet. *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, 30(2), 465-488.

Ayta, F., & Şen, M. (2023). Türkiye'de kadın istihdamının genel görünümü: istihdamın artırılması kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421-454.

Badinter, E. (2020). Kadınlık Mı, Annelik Mi?. Çeviren: A. Ekmekçi, İstanbul: İletişim Yayınları

Bowlby, J., (1995). Evolutionandhistory of attachmentresearch. S., Goldberg, R., Muir ve J. Kerr (Ed). Attachmenttheory: Social Development and Clinical Perspectives içinde. Hillsdale, NJ: AnalyticPress.

Büyükcoşkun, S. (2018). Kadın istihdamının ortaya çıkardığı anne-dışı bakım sorunu ve Türkiye'nin kadın istihdamı politikasının muhtemel sonuçları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (73), 85-105.

Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2013). Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet (1st ed.). İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi.

Damiani, VB, Responsibility and adjustment in siblings of children with disabilities: Update andreview, Families in Society, 1999.

Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi ayrımcılık mı? Türkiye'de sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(21), 41-54.

Dinç, L. (2010). Bakım kavramı ve ahlaki boyutu. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi* Dergisi, 17(2), 74-82.

Doğan Bal, T., & Akyüz, İ. (2023). Engelli aile üyesine bakım veren kadınların bakım sürecinin bakım yükü ve yaşam doyumu bağlamında incelenmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 77-87.

Doğan Koçak, B. (2024). Bir statü olarak annelik: çalışan ve eğitimli kadınların gözünden anneliğin değerlendirilmesi. *ASBÜ Uluslararası Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 46-60.

Dölek, A. (2009). Ayetler ve hadisler ışığında çocuğun yaşam hakkının korunması. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (31), 61-82.

Efendi, G., & Özada Nazım, A. (2022). Yetişkin engelli çocuğu olan ailelerin gelecek algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 563-576. https://doi.org/10.33417/tsh.986799

Gerhardt, S. (2010). The Selfish Society, London: Simon & Shachter. (2004): Why Love Matters: How AffectionShapes A Baby's Brain. London: Routledge

Giddens, A. (2010). Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Ankara: Say Yayınları.

Girli, A, Yurdakul, A, Sarısoy, M, Özekes, M (1998). Zihinsel engelli ve otistik çocukların ebeveynlerine yönelik grup danışmanlığının depresyon, benlik saygısı ve tutumları üzerine etkisi. *10. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde Sunulan Bildiri*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Grossmann, K.E., (1995). Evolutionandhistory of attachmentresearch. S., Goldberg, R., Muir ve J. Kerr (Ed). Attachmenttheory: social Development and Clinical Perspectives içinde. Hillsdale, NJ: AnalyticPress.

Hazan, C. & Shaver, P.R., (1987). Romantic love conceptualized as a attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.

Hooks, B. (2022). Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika. Türkçesi: E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, A. Yıldırım, 6. Basım: İstanbul Mart 2022. Bgst Yayınları.

Howe, D., (1995). Attachment Theory For Socialwork Practice. Houndmills: Palgrave.

İnsani Gelişim Vakfı (2017). Yaşlı bakım hizmetlerinde sosyal politika yaklaşımları. E-Bülten, https://ingev.org/bulten/yasli-bakim-hizmetlerinde-sosyal-politika-yaklasimlari/, Erişim Tarihi: 27.09.2025.

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) (2015). Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Hizmetleri Paneli. KEİG Yayınları, https://www.keig.org/wp-content/uploads/2016/03/ ErkenCocuklukBakimveEgitimHizmetleriPaneli-Web.pdf.

Kakıcı, H., Emeç, Y. D. D. H., &Üçdoğruk, P. D. Ş. (2011). Türkiye'de Çalışan Kadınların Çocuk Bakım Tercihleri. *Istanbul University Econometrics and Statistics E-Journal*, (5), 20-40.

Kalınkara, V., & Kalaycı, İ. (2017). Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 19-39.

Karaismailoğlu, S. (2024). Kadın Beyni Erkek Beyni (28.Basım). Ankara: Elma Yayınevi

Kemppinen K. Early maternal sensitivity continity and releated risk factors. Doctoral Dissertation, University of Kuopio, Kuopio 2007.

Kılıç, E. (2019). Evcimenlik Kültünden çalışan anneye: annelik ideolojileri üzerine bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 17-36. https://doi.org/10.17494/ogusbd.595096

Kırışık, H., & Korkmaz Yaylagül, N. (2020). Yaşlı bakımında kadın emeği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 17-41.

Lopez, F.G. and Brennan, K.A., (2000). Dynamic processes under lying adult attachment organization: Toward an attachment theoretical perspective on the healthy and effective self. Journal of Counseling Psychology, 47 (3), 283-300.

OECD (2023a). Aile Veri Tabanı. https://webfs.oecd.org/Els-com/Family_Database/PF2-2-Use-childbirth-leave.pdf, Erişim tarihi: 27.09.2025.

OECD. (2023b). Employment rate. https://www.oecd.org/en/data/indicators/employment-rate.html?oecdcontrol-ad3948e272-var6=F&oecdcontrol-40985420ae-var3=2023&oecdcontrol-40985420ae-var5=Ahttps://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1129246, Erişim Tarihi: 27.09.2025.

Ören, B., & Aydın, R. (2020). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerde bakım veren yükü ve depresyon durumlarının incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 302-309.

Özgür, Ö. (2011). Kurum bakımı altındaki çocukları anlamak ve onlarla çalışmak: bağlanma teorisinden bir bakış. *Social Sciences*, 6(1), 96-106.

Öztop, H., Şener, A., & Güven, S. (2008). Evde bakımın yaşlı ve aile açısından olumlu ve olumsuz yönleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 39-49.

Paralı Öztan, E. (2024). Annelik ve Bakım Politikaları. https://tr.linkedin.com/pulse/annelik-ve-bakım-politikalar-ece-paralı-öztan-ph-d-cgfrf Erişim tarihi:27.05.2025

Sarı Yıldırım, H.,Altıparmak, S. (2008). Ebe ve hemşirelerin zihinsel engelli çocuklarla ilgili bilgileri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni,* 7(2), 127- 132.

Şirin, M. C. (2019). Çocuğun yararı gözüyle çocuğun yüksek yararı ilkesine bakış. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(8), 219-240.

Topçu, G. (2016). Türkiye'deki Sosyal Politikaların Aile Merkezliliğine Babalık Tecrübesinden Bakmak: Ankara Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) (2025). https://www.aile.gov.tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/huzurevi-ile-huzurevi-yasli-bakim-ve-rehabilitasyon-merkezi/, Erişim tarihi: 29.09.2025.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2025). www.sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 27.09.2025

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB, 2021). 2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/89041/yasli_nufus_istatistik_ bulteni.pdf, Erişim tarihi:27.09.2025.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (CSBB) (2023). On ikinci kalkınma planı 2024-2028. Aktif yaşlanma. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Aktif-Yaslanma-OIK-Raporu_01082025.pdf, Erişim tarihi: 29.09.2025.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024a), Doğum İstatistikleri 2024. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196, Erişim tarihi: 27.09.2025.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024b). Nüfus Projeksiyonları, 2023-2100. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2023-2100-53699#:~:text=Toplam%20do%C4%9Furganl%C4%B1k%20h%C4%B1z%C4%B1%2C%202001%20y%C4%B1l%C4%B1nda,%2C51'e%20kadar%20gerilemi%C5%9Ftir, Erişim Tarihi: 29.09.2025.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiklerle Yaşlılar, 2024. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2024-54079 Erişim tarihi:29.09.2025.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2018). Global Wage Report 2018/19. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_650553.pdf, Erişim: 26.10.2025.

Ulutaş, A., Aksoy, A. B., & Çalışkan, Z. (2016). Anne-bebek etkileşimi. *Annals of Health Sciences Research*, 5(1), 38-44.

Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(21), 25-40.

UNICEF (1989). Çocuk Hakları Konvansiyonu (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu.

UNICEF Masumlar Raporu 18. https://www.unicef.org/innocenti/reports/child-poverty-midst-wealth, Erişim tarihi:27.09.2025.

Uslu, Y., & Şahin, K. (2024). kadın istihdamında yıllara göre değişim ve karşılaşılan zorluklar: Türkiye ve OECD perspektifi. *Şura Akademi* (7 KADIN VE AİLE), 87-96.

Walby, S. (1990). Theori sing patriarchy. Oxford: Blackwell.

World HealthOrganization (WHO) (2015). Who Global Disability Action Plan 2014-2021: Better Health For All People With Disability. World Health Organization: Cenevre.

Yüksel, E. (2021). Avrupa ve Türkiye'de çocuk sahibi kadınların istihdamı. https://www.dogrulukpayi.com/bulten/avrupa-ve-turkiye-de-cocuk-sahibi-kadinlarin-istihdam-orani, Erişim 25.12.2024.

World Health Organization (WHO) (2022). Global report on health equity for persons with disabilities. World Health Organization: Cenevre.

2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. R.G. 10.07.1976/ 15642.

4857 Sayılı İş Kanunu. R.G. 10.06.2003/ 25134.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu. R.G. 23.07.1965/ 12056.

KAYNAKÇA

Aksu, B. Ç. (2021). Covid 19 Pandemisinin Sağlık Çalışanlarının İş Güvencesizliği Algıları, Algılanan İş Stresleri ve İşten Ayrılma Niyetleri Üzerindeki Etkilerini İncelemeye Yönelik Bir Araştırma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,* 24 (4), 747-776.

Alacahan, O., Vatandaş, S. (2021). Kamusal-Özel Alan Ayrışmasının İnşa Süreci ve Sosyal Medya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (1), 720-733.

Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014 (3), 108-114.

Çakır, S. (2008). Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2 (4), 185-196.

Günindi Ersöz, A. (2015). Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18 (1), 80-102.

Etiler, N. (2017). Kesişmeyen Kümeler: Kadın Emeği ve Ücret. *Ttb Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi,* 17 (66), 19-27.

Ozansoy Tunçdemir, N. (2023), Toplumsal Cinsiyet ve Annelik: Kadınların Deneyimleri Üzerinden Nitel Bir Araştırma. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 7 (1), 26-55.

Kulak, H. (2023). Kamusal Alan-Özel Alan Ayrımı ve Habermas'ın Kamusal Alan Düşüncesi.

Habitus Toplumbilim Dergisi, 4 (4), 115-144.

Karaman, E. D., & Doğan, N. (2018). Annelik Rolü Üzerine: Kadının "Annelik" Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6 (2), 1475-1496.

Timurturkan, M. (2020). Özel Sektörde Çalışan Yönetici Kadınların Annelik Anlatıları: Deneyimler, Beklentiler ve Annelik İdeolojileri. *İnsan ve Toplum*, 10 (1), 107-143.

Uğuz Arsu, Ş., & Tekindal, M. (2021). Nitel Araştırmalarda Anlatı Araştırmasının Tanımı, Kapsamı ve Süreci. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 21 (1), 85-124.

Uguz, S. Ç., Topbaş, F. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektöründe Betimsel Bir Yaklaşım. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2 (7), 487-509.

Özçatal, E. Ö. (2022). Covid-19 Salgınının Ücretli ve Ücretsiz Kadın Emeği Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi,* 12 (2), 209-230.

Yüceşahin, M. M., & Göközkut, B. (2021). Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları Üzerine İçeriksel Bir Analiz. *Kadın/Woman 2000, Journal For Women's Studies*, 22 (1), 83- 106.

KAYNAKÇA

Adaçay, F. R. (2019). *Sendikalarda Kadınların Eksik Temsilinin Bir Nedeni Olarak Toplumsal Cinsiyet: Türkiye Örneği*. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(3), 72-91.

Alican, A., ve Gül, S. S. (2008). *İnsan Hakları Bağlamında Sendikalarda Cam Tavan: Bir Alan Araştırmasının Düşündürdükleri*. İnsan Hakları Yıllığı, 26, 59-77.

Alp, G. T. ve Namal, M. T. (2019). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkiye'deki Sendikacılığın Mevcut Durumu: Antalya İli Örneği*. Emek Araştırmaları Dergisi, 10(15), 171-200.

Alp, E. ve Yenihan, B. (2015). *Değişen Sendikal Anlayış ve Sendika-Kadın İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım*. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(11), 125-148.

Beken, H. G. (2015). *Kadınların Sendikal Katılımını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(9), 156-179.

Belet, N. H. (2019). *Sendikal Bakış Açısıyla Sendikalı Kadın Çalışanların Kadın ve İşyeri Bağlamında Sorun Alanları*. İş ve Hayat, 5(9), 36-62.

Candır, H. ve İslamoğlu, E. (2014). *Türkiye'de Kadın Çalışanların Sosyal Haklar Açısından Durumu*. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 39-68.

Çetinkaya, E. ve Yıldırımalp, S. (2012). *İnsana Yakışır İş Bağlamında Türkiye İşgücü Piyasasında Kadınların Durumu*. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 153-172.

Çiçek, Ö. ve Yiğit, B. (2016). *Cam Tavan Sendromu Üzerinden Türkiye'deki Sendikalarda Kadın Yöneticilerin Durumlarının Değerlendirilmesi*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 30(5), 1383-1398.

ÇSGB (2025). 2025 Temmuz Ayı İstatistikleri. Erişim Tarihi: 24.09.2025, https://www.csgb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/sendikal-%C4%B1statistikler/isci-sayilari-ve-sendikalarin-uye-sayilari-hakkinda-tebligler/.

Erdoğdu, S. (2022). *Sosyal Taraflarda Karar Mekanizmalarında Kadın Liderliği İşçi ve İşveren Örgütleri İçin Bir El Kitabı*. Uluslararası Çalışma Örgütü.

Ereş, G. ve Öztürk, M. (2020). *Kadınların Sendikalarda Görev Almada Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Bir Çalışma*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1), 71-88.

Hız, G. ve Karataş, A. (2016). *Kadın Emeğinin İstihdamı ve Sendikalar: İstanbul Bankacılık Sektörü Örneği*. Mesleki Bilimler Dergisi, 5(1), 22-35.

Keleş, D. (2018). Türkiye'de Sendika-Kadın İlişkisi: Sendikacı Kadınların Bakış Açısına İlişkin Bir Değerlendirme. Çalışma ve Toplum, 2018/4, 2047-2087.

Makal, A. (2012). *Türkiye'de Kadın Emeğinin Tarihsel Kökenleri: 1920-1960*. A. Makal ve G. Toksöz (Ed.), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği* (ss. 38-115). Ankara Üniversitesi Yayınevi.

Toksöz, G. (2013). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kalkınma ve İşgücü Piyasaları*. *Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2* (ss. 285-304). Ankara: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu.

TÜİK (2024a). İşgücü İstitistikleri. Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2024-54059.

TÜİK, (2024b). Türkiye'de İstatistiklerle Kadın. Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024, https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_kad%C4%B1n2024.pdf.

TÜİK, (2024c). İstatistiklerle Kadın. Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2024-54076&dil=
1#:~:text=En%20y%C3%BCksek%20kad%C4%B1n%20istihdam%20oran%C4%B1,%C5%9E%C4%B1rnak%2C%20Siirt)%20b%C3%B6lgesinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.

Türe, M. G. (2019). *Sendikaların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Gözetme Yükümlülükleri.* İş ve Hayat, 5(9), 63-86.

Türer, A. (2020). *Industriall Küresel Sanayi İşçileri Sendikası Türkiye'deki Üye Sendikalarda Kadın Temsili ve Kadına Yönelik Faaliyetler Haritalama Çalışması*.

Ulutaş, Ç. Ü. Ve Pala, H. Z. (2012). *Sendikalarda Kadın Sesi: Türkiye'de Sendikalar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.* Sosyal Haklar Sempozyumu IV, 293-310.

Urhan, B. (2014*). Sendikasız Kadınlar Kadınsız Sendikalar Sendika-Kadın İlişkisinde Görülen Sorun Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Kadınlarla Dayanışma Vakfı.

Urhan, B. (2015). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve İşçi Sendikalarında İzdüşümleri.* Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 15(56), 22-29.

Toksöz, G. (2012). *Kalkınmada Farklı Yörüngeler Kadın İstihdamında Farklı Örüntüler Işığında Türkiye'de Kadın İstihdamı*. A. Makal ve G. Toksöz (Ed.), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği* (ss. 168-200). Ankara Üniversitesi Yayınevi.

Yenihan, B. ve Cerev, G. (2016). *Sendikalı Kadınlar ve Yaşadıkları Sorunlar: Kocaeli-Gölcük'de Kamu Çalışanları Sendikaları Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14(4), 150-167.

KAYNAKÇA

Arabacı, Z., Hasgül, E., & Serpen, A. (2016). Türkiye'de Kadın Göçmenlik Ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 129-144.

Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *The Journal of Mıgratıon Studıes*, 10- 56.

Baş, M., & Molu, B. (2017). Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın Ve Çocuk Yaşamına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1680-1693.

Coşkun, E. (2014). Türkiye'de Göçmen Kadınlar ve Seks Ticareti . *Çalışma ve Toplum*, 181-195.

Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma.* Ankara: Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.

Erikel Yılmaz, Y. (2023). Gündelik Hayatta Mülteci Kadınların Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir İnceleme: Misafir Filmi Örneği. *IJHM, 4*(1), 98-111.

Etiler, N. (2016). Göçmenlerde Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması. *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler*, 93-118.

Gökgöz, E. (2021). Muhafazakârlık ve erkeklik ilişkisinin "potansiyel" uğrakları. *Gaziantep'te LGBTİ+ seks işçileri. Moment Journal, 8*(2), 496-516 https://doi.org/10.17572/mj2021.2.496516.

Holmes, R. A., & Holmes, S. T. (2009). *Profiling Violent Crimes, 4th Edition, pp.148.* United States of America: Sage Publication.

Korkusuz, G. (2013). *Cinsel Saldırı Suçu (TCK mad. 102).* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası.

Kurtuldu, K., & Şahin, E. (2018). Göçün Kadın Yaşamı ve Sağlığı Üzerine Etkileri. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 37- 46.

Malkoç, İ. (2009). *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar, s.2-18.* Ankara: Malkoç Kitabevi Yayınları.

Orbay, İ., & Küçükkaraca, N. (2023). Experiences of social service professionals working with sex workers: Unsung heroes. *Journal of Social Service Research, 1*(14), 309-322 https://doi.org/10.1080/01488376.2023.2229370.

Pekasıl, A. N. (2022). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Cinsel Şiddet Sarmalı İçinde Göçmen Kadınlar: Bağlamsal Bir Değerlendirme. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12*(2), 1441-1460, Doi: 10.48146/ odusobiad.1093320.

Tavukçu, E., & Şahin, N. (2021). Türkiye'de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 75-88.

WHO. (2002). *World Report on Violence and Health. Chapter 6. pp.147-181.* Geneva.

Yavuz, M. S. (1996). Cinsel Saldırı Olgularının Değerlendirilmesinde Yeni Bir Yaklaşım. *Adli Tıp Dergisi, 12*(1), 155-160.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies, 9*(2), 1682- 1704.

Yılmaz, M. (2023). Göçmen ve Mülteci Kadınlar. *IJHM, 3*(1), 94-97.

KAYNAKÇA

Acar, A. (2018). *Türkiye'de kadın girişimciliği: Karşılaşılan engeller ve çözüm önerileri.* İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 47(2), 145–162.

Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship Theory and Practice, 30*(5), 595–621. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2006.00138.x

Aktan, C. C., & Sakallı, N. (2013). *Sosyal psikoloji ve sosyal algı: Bireyler arası etkileşimde stereotiplerin rolü.* Beta Yayınları.

Akyıldız, S. (2025). *Toplumsal cinsiyet, mekân ve kadın girişimciliği: Kadıköy'de bir vaka çalışması (2018–2023). Kadın/Woman 2000, 26*(1), 45–62.

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice.* Addison-Wesley.

Banaji, M. R. (2001). Implicit attitudes can be measured. In H. L. Roediger III, J. S. Nairne, I. Neath, & A. M. Surprenant (Eds.), *The nature of remembering: Essays in honor of Robert G. Crowder* (pp. 117–150). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/10394-006

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge.* Anchor Books.

Bilge Aksay, B. (2019). *Türkiye'de kadın girişimciliğinin son 10 yılı: Alanyazın taraması ve öneriler.* Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 35, 35–51. https://doi.org/10.30794/pausbed.459746

Britannica. (t.y.). Stereotype (printing). *Encyclopedia Britannica.* 2 Eylül 2025 tarihinde erişildi, https://www.britannica.com/technology/stereotype-printing

Brescoll, V. L., & Uhlmann, E. L. (2008a). Can an angry woman get ahead? Status conferral, gender, and expression of emotion in the workplace. *Psychological Science, 19*(3), 268–275. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02079.x

Brescoll, V. L., & Uhlmann, E. L. (2008b). Can women have it all? Implicit stereotypes about gender and work–family conflict. *Social Psychology Quarterly, 71*(1), 35–51.

Brush, C. G., De Bruin, A., & Welter, F. (2009). A gender-aware framework for women's entrepreneurship. *International Journal of Gender and Entrepreneurship, 1*(1), 8–24. https://doi.org/10.1108/17566260910942318

Brush, C. G., De Bruin, A., & Welter, F. (2019a). A gendered perspective on entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice, 33*(3), 1–14.

Brush, C. G., De Bruin, A., & Welter, F. (2019b). A gendered perspective on small business growth: Context, behaviors, and choices. *International Journal of Gender and Entrepreneurship, 1*(1), 1–14.

Brush, C. G., Greene, P. G., Balachandra, L., & Davis, A. E. (2019). The gender gap in venture capital—Progress, problems, and perspectives. *Venture Capital, 21*(2–3), 115–136. https://doi.org/10.1080/13691066.2019.1578075

Carter, S., & Shaw, E. (2006). *Women's business ownership: Recent research and policy developments.* Department of Trade and Industry.

Catalyst. (2020). *Women in leadership: Why it matters.* https://www.catalyst.org

Catalyst. (2020). *Women in the workforce: Global.* Catalyst. https://www.catalyst.org

De Bruin, A., Brush, C. G., & Welter, F. (2007). Advancing a framework for coherent research on women's entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice, 31*(3), 323–339. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00176.x

Develi, H. (2025, May 14). Türkiye'de kadın girişimciliğinin güncel durumu, sorunlar ve çözüm önerileri. *Ekonomim.* https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/turkiyede-kadin-girisimciliginin-guncel-durumu-sorunlar-ve-cozum-onerileri/841100

Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(1), 5–18.

Dunning, D., & Sherman, D. A. (1997). Stereotypes and tacit inference. *Journal of Personality and Social Psychology, 73*(3), 459–471. https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.3.459

Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review, 109*(3), 573–598.

Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 458–476). Sage Publications.

Eddleston, K. A., & Powell, G. N. (2012). Nurturing entrepreneurs' work–family balance: A gendered perspective. *Entrepreneurship Theory and Practice, 36*(3), 513–541. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2012.00506.x

Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (4th ed., Vol. 2, pp. 357–411). McGraw-Hill.

Goffman, E. (1979). *Gender advertisements.* Harper & Row.

Gupta, V. K., Turban, D. B., & Bhawe, N. M. (2009). The effect of gender stereotype activation on entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology, 94*(5), 1053.

Seçkin Halaç, D. & Seçkin Çelik, T. (2019). *A qualitative look into gendered entrepreneurship in Turkey*. Istanbul Business Research, 47(2): 105–123.

Harlak, H. (2000). *Sosyal psikolojiye giriş.* Pegem A Yayıncılık.

Heilman, M. E. (2001). Description and prescription: How gender stereotypes prevent women's ascent up the organizational ladder. *Journal of Social Issues, 57*(4), 657–674. https://doi.org/10.1111/0022-4537.00234

Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2011). *Social psychology* (6th ed.). Pearson Education.

Hughes, K. D., Jennings, J. E., Brush, C., Carter, S., & Welter, F. (2012). Extending women's entrepreneurship research in new directions. *Entrepreneurship Theory and Practice, 36*(3), 429–442.

Jennings, J. E., & Brush, C. G. (2013). Research on women entrepreneurs: Challenges to (and from) the broader entrepreneurship literature? *Academy of Management Annals, 7*(1), 663–715.

Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change, 30*(3), 435–464.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (13. baskı, s. 143–144). Evrim Yayıncılık.

KAGİDER. (2023). *Türkiye Kadın Girişimciler Derneği.* https://www.kagider.org

KAGİDER & IPSOS. (2020). *Kadın girişimciliği tutum ve davranış araştırması.* KAGİDER Yayınları. https://kagider.org

Kelley, D. J., Singer, S., & Herrington, M. (2020). *Global Entrepreneurship Monitor: Women's entrepreneurship report.* Global Entrepreneurship Research Association.

Kelley, D. J., Singer, S., & Herrington, M. (2020). *Global Entrepreneurship Monitor: 2019/2020 Global Report.* Global Entrepreneurship Research Association (GERA).

Korkmaz, O., & Kılıç, S. (2019). Kadın girişimcilerin iş yaşam dengesi ve toplumsal cinsiyet rolleri. *Ege Akademik Bakış Dergisi, 19*(1), 87–102.

KOSGEB. (2023). *Girişimcilik Destek Programı.* https://www.kosgeb.gov.tr

KOSGEB. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu.* https://www.kosgeb.gov.tr

Küçük, M., & Yılmaz, M. (2021). Kadın girişimcilerin karşılaştığı engeller ve çözüm önerileri: Nitel bir araştırma. *Kadın Çalışmaları Dergisi, 26*(1), 45–68. https://doi.org/10.26650/jw.2021.26.1.001

Küçükaslan, M., & Özdemir, S. (2023). Kadın girişimciliğinde karşılaşılan engeller: Sosyal çevre baskısı ve finansal erişim. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 41*(2), 112–130.

Marlow, S., & McAdam, M. (2013). Gender and entrepreneurship: Advancing debate and challenging myths. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 19*(1), 114–124.

McQuail, D. (2010). *Mass communication theory* (6th ed.). Sage Publications.

Myers, D. G. (2015). *Sosyal psikoloji* (Ü. Şahin, Çev.). Kaknüs Yayınları. (Orijinal eser yayımlanma tarihi: 2013)

Özdemir, S., & Karadeniz, E. (2020). Türkiye'de kadın girişimciliği: Bölgesel farklılıklar ve destek mekanizmaları. *İktisat, İşletme ve Finans, 35*(412), 25–44. https://doi.org/10.3848/iif.2020.412.2

Özgüven, E., & Öztürk, D. (2017). Kadın girişimciliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(4), 341–359.

Ridgeway, C. L. (2001). Gender, status, and leadership. *Journal of Social Issues, 57*(4), 637–655.

Rudman, L. A., & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of Social Issues, 57*(4), 743–762.

Shane, S. (2009). *Innovation and entrepreneurship: A competence perspective.* Edward Elgar Publishing.

Smith, E., & Fagan, R. (2016). The impact of networks on female entrepreneurs: A study of Australian women's small businesses. *Journal of Business Venturing, 31*(4), 385–396.

Smith, H. L., & Fagan, C. (2016). Gendered patterns of entrepreneurship and the impact of family policies. *Journal of Economic Issues, 50*(2), 385–396.

Snyder, C. R., & Meine, P. (1994). *Psychology of stereotyping and prejudice*. (s. 33–54). Guilford Press.

TOBB. (2023). *Kadın Girişimciler Kurulu.* https://www.tobb.org.tr

TÜBİTAK. (2023). *BiGG Programı 2023 Çağrısı Sonuçları.* https://www.tubitak.gov.tr

TÜİK. (2023). *İstatistiklerle Kadın.* https://data.tuik.gov.tr

TÜRKONFED. (2023). *Girişimde Kadın Gücü Projesi Sonuç Raporu.* https://www.turkonfed.org

Türk, K. (2020). Kadın girişimcilerin sosyal sermaye kullanımına yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34*(1), 63–82.

Türko, E. S. (2022). *Can entrepreneurship education reduce stereotypes? Evidence from Turkey.* https://ideas.repec.org/p/iza/izadps/dp15346.html

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2022). *TİM WINGS Programı Tanıtımı.* https://tim.org.tr

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2022). *WINGS Programı ile Kadın İhracatçılara Destek.* https://tim.org.tr.

Uzun, Ö., & Başsüllü, D. (2025). *Kadın istihdamı ve kadın girişimciliği analiz raporu.* Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı.

With Our Female Entrepreneurs. (2023). *Kadın Girişimciler Platformu.* https://www.ourfemaleentrepreneurs.com.

Yapıcı, A. (2004). *Din, kimlik ve önyargı: Biz ve onlar* (s. 11–25). Karahan Kitabevi.

Yılmaz, N. (2016). Kadın girişimciliğinde karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri: Türkiye örneği. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 7 (3), 215–230.

Yzerbyt, V., & Schadron, G. (2015). The stereotype and social judgement. Tercüme: İbrahim Işıtan. *Jorunal of Islamic Research*, 1, 23-81.

KAYNAKÇA

Acungil, Y. & Erol, B. (2021). *Kadın Yoksulluğu ve Kadın Yoksulluğunun Kentteki Yansımaları: Tokat İli Örneği*. Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives, 9 (2), 125-145.

Akyol, İ. T. ve Bek, A. (2021). *Türkiye'de Yerel Seçimlerde Kadın: 2000 Sonrası Yerel Seçimlerinde Kadının Yerel Siyasetteki Yerinin Karşılaştırmalı Analizi*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (13), 1-23.

Alexander, A. C. (2012). *Change in Women's Descriptive Representation and the Belief in Women's Ability to Govern: A Virtuous Cycle*. Politics & Gender 8 (4), 437–64.

Alkan, T. (1981). *Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 475.

Anbarlı-Bozatay, Ş. & Kutlu, S. Z. (2014). *Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi*. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, 12 (6), 131-156.

Anthony, R. M. & Robison, K. K. (2025). *Urbanization as a Gendered Process: Theory, Evidence, and Implications*, Global Studies Quarterly, 5, 1-7, (E.T. 29.08.2025).

Apostu, S. A., Panait, M., Gigauri, I., & Blessinger, P. (2024). Exploring The Relationship Between Urbanization, Higher Education and Female Labor Force with Sustainable Development. *Journal of Applied Research in Higher Education*. Advance online publication. https://doi.org/10.1108/JARHE-11-2022-0368.

Banks, N. (2013). *Female employment in Dhaka, Bangladesh: Participation, Perceptions and Pressures.* Environment and Urbanization, 25 (1), 95-109.

Bek, A. & Kara, M. (2022). *Laiklik Bağlamında Başörtülü Kadın Siyasetçinin Ulusal Yazılı Medyada İlk Görünürlüğü*. Troy Academy, 7 (1), 97-132.

Boer, R.W.J. & de Vries, J. (2009). *The Right to the City as a Tool for Urban Social Movements: The Case of Barceloneta*, The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU), Amsterdam/Delft.

Boserup, E. (1970). *Woman's Role in Economic Development*. London: Allen & Unwin.

Buchholz, M. (2025). *Does Urbanization Increase Inequality? Race, Gender, and The Urban Wage Premium.* Journal of Urban Affairs, 47 (6), 1923–1941.

Chant, S. (2013). *Cities through a "Gender Lens": A Golden "Urban Age" for Women in The Global South?*. Environment and Urbanization. 25 (1), 9–29.

Conway, D. (2000). *Serbest Piyasa Feminizmi*. Bahattin Seçilmişoğlu (Çev.), Ankara: Liberte Yayınları.

Dhamija, G., Roychowdhury, P. & Shankar, B. (2023). *Urbanization and Women Empowerment: Evidence from India*, GLO Discussion Paper, No. 1323, Global Labor Organization (GLO), Essen.

Erdem, A. D. & Kara, M. (2021). Belediyeler ve Kadın Dışlanmasıyla Mücadele: Ankara İli Belediye Meslek Edindirme Kursları Örneği. M. Kara, İ. T. Akyol & N. Bek (Ed.), *Güncel Gelişmeler Perspektifinde Türkiye'de Yerel Yönetimler* (ss.256-286), Bursa: Ekin Yayınevi.

Evans, A. & Nambiar, D. (2013). *Collective Action and Women's Agency: A Background Paper*. No. 4. Women's Voice, Agency & Participation Research Series. Washington, DC: World Bank, http://wwwwds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/11/26/000442464_20141126161820/Rendered/PDF/927580NWP0Wome00Box385358B00PUBLIC0.pdf, (E. T. 25.08.2025).

Fenster, T. (2004). Gender and The City: The Different Formations of Belonging. In L. Nelson & J. Seager (Eds.), A Companion to Feminist Geography (pp. 242–56). Malden, MA: Blackwell.

Güven, A. (2017). *Kentsel Sorunların Çözümünde Kent Yönetimi ve Paydaşlarının Rolü*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (52), 1048-1062.

McGranahan, G., & Satterthwaite, D. (2014). *Urbanisation Concepts and Trends* (IIED Working Paper). London: International Institute for Environment and Development (IIED). Retrieved from http://pubs.iied.org/10709IIED.

NDI (2015). *Gender, Urbanization and Democratic Governance*, White Paper, https://www.ndi.org/sites/default/files/Gender%20Urbanization%20and%20Local%20Governance%20White%20Paper.pdf, (E.T. 28.08.2025).

Psacharopoulos, G. & Tzannatos, Z. (1992). *Women's Employment and Pay in Latin America: Overview and Methodology*, Washington, D.C.: The World Bank.

Tacoli, C. & Satterthwaite, D. (2013). Editorial: Gender and Urban Change. Environment & Urbanization 25 (1), 3–8.

UN (2014). *World's Population İncreasingly Urban with More Than Half Living in Urban Areas*. https://www.un.org/en/development/desa/news/population/world-urbanization-prospects-2014.html, (E.T. 30.08.2025).

UN-HABITAT (2012). *Gender Issue Guide – Housing and Slum Upgrading*, http://unhabitat.org/books/housing-and-slum-upgrading-gender-issue-guide/, (E. T. 29.08.2025).

UN-HABITAT (2013). *State Of Women in Cities 2012-2013 Gender and The Prosperity of Cities*, https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Gender%20and%20Prosperity%20of%20Cities.pdf, (E.T. 26.08.2025).

UN-WOMEN (2016). *Gender Equality and the New Urban Agenda*, https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/UNWHabitat3Brief-en.pdf, (E.T. 29.08.2025).

UN-WOMEN (2024). Facts and Figures: Ending Violence Against Women. https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women, (E. T. 01.09.2025).

Ünal-Erzen, M. & Eroğlu-Yalın, B. (2012). *Paradoksları, Dogmaları, Dönüşümleri ve Vazgeçilmezleri ile Metropol Kadınları*. İstanbul: Derin Yayınları.

KAYNAKÇA

Akalın, M. (2022). Çevre Etiği: Çevreye Felsefi Yönelimler. İksad Yayınevi, Ankara.

Akçakaya, M. S. (2022). Küçük Güzeldir Önceliği İnsana Veren Bir Ekonomi Anlayışı. Olgu Sosyoloji Dergisi, 1(1), 37-40.

Anbarlı Bozatay, Ş. ve Şahnagil, S. (2023). Çevre Temelli Kamu Politikası Oluşturmada Çevre Etiğinin Rolü: Yaklaşımlar, Sorunlar ve Çevre Etiğinin Geleceği. Çevre Yönetimi ve Politikaları. M. Yaman, Ö. Önder ve H. Şengün (ed.), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Arıkan, Engin (2020). Arıkan, E. (2020). Çevreci Düşünce ve Çevre Hukuku İçin Radikal Bir Kılavuz: Arne Naess'in Derin Ekoloji Yaklaşımı. Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1), 191-220.

Arslan, H. (2011). Bir "Doğrudan Eylem Hareketi" Olarak Greenpeace (Yeşil Barış). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011(23), 247-258.

Aydın Cansaran, A. (2023). Kadın ve Doğa Bağlamında Ekolojik Bir Görüş: Ekofeminizm. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2(1), 48-62.

Bedi, S. (2022). Chipko Hareketi: Hindistan'ın Ağaç Kucaklayıcıları, https://thenonviolenceproject.wisc.edu/2022/04/18/the-chipko-movement-treehuggers-of-india, (Erişim Tarihi: 12.08.2025).

Beklan Çetin, O. (2005). Ekofeminizm: Kadın Doğa İlişkisi ve Ataerkillik. Sosyoekonomi, 1(1), 61-76 https://doi.org/10.17233/se.84149.

Ekofeminizm: Kadın-Doğa İlişkisi ve Ataerkillik. Sosyo Ekonomi,

Bevington, B. (2017). Earth First!. https://www.britannica.com/topic/Earth-First. (Erişim Tarihi: 12.08.2025).

Bilgili, M. Y. (2015). Anayasal Bir Hak Olarak Çevre Hakkı. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 563-584.

Bingöl, E. (2018). Çevresel Hareketler: Dün, bugün, yarın. https://yesilgazete.org/cevresel-hareketler-dun-bugun-yarin-ebru-bingol/, (Erişim Tarihi: 10.08.2025).

Bozlağan, R. (2010). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.* (*50*), 1011-1028.

Candan, H. ve Arı. O. (2023). Yeşil Siyaset: Yeşil Partilerin Avrupa Siyasetinde Gelişimi ve Türkiye'ye Yansıması. Uluslararası Akademik Birikim Dergisi 6(5), 944-951.

Çetiner, S. (2012). Sessiz Bahar Ne Diyordu?. Tarla Sera Dergisi (23), 18-21.

Davies, A. (2009). Environmentalism. International Encyclopedia of Human Geography. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B978008044910400571X, (Erişim Tarihi: 29.07.2025).

Ertürk, H. (2018). Çevre Bilimleri. Güncellenmiş 5. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Gökalp Alıca, S.S. (2017). Kadın ve Çevre. Türkiye Barolar Birliği Dergisi Kadın ve Hukuk Özel Sayısı, 151-172.

Güven, M. *"Kur'an-ı Kerim'de Çevre Bilincine Dair Bazı Ahlaki Esaslar"*, Birey ve Toplum, 4(8), 139-161.

Güven, M. E. (2024). Ekolojizm ve Eleştirileri: İdeolojiler Üzerinden Bir Mukayese. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26 (2), 833-861.

Hazar Kalonya, D. (2021). Müştereklerin Çitlenmesi Ekseninde Kadınlar: Ekofeminist Perspektiften Türkiye'de Çevre Hareketleri. Planlama, 31(3), 448-465.

Kara, P. S. (2022). Ekolojik Düşünceler ve İslam Dininin Çevreye Bakışının Kesişiminde Sezai Karakoç'un Tabiat Doğa Algısı. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, 18(63), 285-310.

Karasu, M.A. (2023). Çevre Hakkı ve Çevre Hakkının Güvenceleri. Çevre Yönetimi ve Politikası. M. Yaman, Ö. Önder ve H. Şengün (ed.), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Kartal, B. H. ve Kartal, N. A. (2020). İnsan ve Doğa İlişkisi Üzerine Bir Deneme:1960 ve 1970'lerde Çevrecilik Yaklaşımları, Kent Akademisi, 13(4), -761-770.

Kartal M. (2021). Umutsuzluk Çağında Yeni Bir Mücadele: Ekososyalizm ve Ekososyalist Devrim, Akademik Hassasiyetler, 8(16), 503-535.

Keleş, R. (2023). Çevre Yönetimi ve Politikası. Çevre Yönetimi ve Politikaları. M. Yaman, Ö. Önder ve H. Şengün (ed.), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2015). Çevre Politikası. 8. Baskı, Bursa: İmge Kitabevi.

Kenarlı, G. (2024). Çevreci Kadınların Hikayeleri "İklim Elçileri Kadınlar" Kitabında Bir Araya Geldi. https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat/cevre-hikayeleri/cevreci-kadinlarin-hikayeleri-iklim-elcileri-kadinlar-kitabinda-bir-araya-geldi/1822584, (Erişim Tarihi: 19.08.2025).

Kılıç, S. (2002). Çevreci Sosyal Hareketlerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sona Ermesi Üzerine Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(02). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001747.

Mavi, İ., (2021). "Küresel İklim Değişikliği Bağlamında Yeni Toplumsal Hareket Örneği Olarak Küresel Çevreci Hareketler". Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(9) 116-126.

Mathur, R. vd, (2023). Women at the Forefront of Environmental Conservation. Current World Environment. 18(2), 706-721.

Önder, Ö., Güç, E. (2023). Çevre Yönetimi ve Politikaları. M. Yaman, Ö. Önder ve H. Şengün (ed.), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Özen, H. (2023). Kırsal Kadının Çevre Mücadelesi. https://kockam.ku.edu.tr/kirsal-kadinin-cevre-mucadelesi/, (Erişim Tarihi: 31.07.2025).

Petruzzello, Melissa (2015). Chipko movement, https://www.britannica.com/topic/Chipko-movement, (RG: 12.08.2025).

Seçilmiş, E. (2017). Gaia: Ekoloji ve İktisat. İktisat ve Toplum, 80, 23-28.

Sertdemir, A. (2023). Siyasette Yeşilin Farklı Tonları: Almanya ve Türkiye'de Yeşiller Partisi. Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 6(1): 106-112.

Şahin, Ü. (2007). Bir Sivil Toplum Teması Olarak Çevrecilik: Ekoloji Hareketlerinin Siyaset Dışına İtilmesi. Sivil Toplum Dergisi, 5(20), 77-89.

Şenyuva, E. (2016). Çevre Hareketine Yön Veren Altı Muhteşem Kadın. https://www.yesilist.com/cevre-hareketine-yon-veren-6-muhtesem-kadin/, (Erişim Tarihi: 17.07.2025).

Şimşek, E. ve Nalbant, F. (2025). İhtimam Etiği Bağlamında Ekofeminizm. *Fırat Üniversitesi Sosyal*

Bilimler Dergisi, 35(2), 563-576.

Yaylı, H. ve Arslan, D. F. (2023). Ekolojik Hareketler. Çevre Yönetimi ve Politikaları. M. Yaman, Ö. Önder ve H. Şengün (ed.), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Yıldırım, A. (2022). Toplumsal Cinsiyet ve Çevre Tarihi: Kadın ve Doğanın Temsilinden Ekoloji ve Politikanın Toplumsal Cinsiyet Analizine. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, 2022(43), 88-119.

Yıldırım, K. (2021). Tarihsel Süreç İçerisinde Çevre Hareketlerinde Ortaya Çıkan Farklılıklar Üzerine Bir incelenme. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6(16), 360-382.

Yücel Kandemir, I., ve Kutlar, İ. (2024). Kırsal Alanda Doğanın Korunmasında Kadının Rolü ve Ekofeminizm. Kadın/Woman 2000, 25(1), 111-118.

Zengin, T.Ö. (2024). Çevreci Hareketler ve Ekolojik Dünya Görüşünün Toplumsal Çözümlemede Çevre Sosyolojisi ile Etkileşimi ve Ortaya Çıkış Dinamikleri. Düşünce Dergisi, 2024(20), 7-30.

1983 Tarih ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu, (RG: 11/08/1983-18132).

1982 Tarih ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (RG: 09/11/1982-17863 Mükerrer).

1961 Tarih ve 334 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (RG: RG: 20/07/1961-10859).

https://www.amightygirl.com/blog?p=11863 (Erişim Tarihi: 20.08.2025).

https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ethic, (Erişim Tarihi: 29.07.2025).

https://www.greenpeace.org/international/about/founders/?_gl=1*o1q47u*_up*MQ..*_ga*MTgyMjE4ODUwLjE3NTUwNTYwMTY.*_ga_94MRTN8HG4*czE3NTUwNTYwMTYkbzEkZzAkdDE3NTUwNTc4MDQkajYwJGwwJGgxODU2MDk5MjE2 ((Erişim Tarihi: 13.08.2025).

https://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/Anlasmalar.pdf, (09.08.2025).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekoloji, (Erişim Tarihi: 29.07.2025a).

https://en.wikipedia.org/wiki/A_Blueprint_for_Survival (Erişim Tarihi: 31.07.2025b).

https://planbe.eco/en/blog/women-at-the-forefront-of-the-fight-against-climate-change/, (Erişim Tarihi: 20.08.2025).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Gaia_hipotezi, (Erişim Tarihi: 02.08.2025c).

https://en.wikipedia.org/wiki/Ecofascism, (Erişim Tarihi: 11.08.2025d).

https://en.wikipedia.org/wiki/Earth_First!, (Erişim Tarihi: 11.08.2025e).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace, (Erişim Tarihi: 13.08.2025f).

https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/women, (Erişim Tarihi: 20.08.2025).

KAMU BÜTÇESİ

(TEORİ VE UYGULAMA)

Merhum
Prof. Dr. Nihat EDİZDOĞAN
Bursa Uludağ Üniversitesi
İ.İ.B.F. Maliye Bölümü
Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA
Bursa Uludağ Üniversitesi
İ.İ.B.F. Maliye Bölümü
Öğretim Üyesi

12. BASKI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-60-9

Dizgi: Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP
KAMU BÜTÇESİ TEORİSİ

BİRİNCİ BÖLÜM
BÜTÇE KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. BÜTÇE KAVRAMI VE UNSURLARI 1

A. BÜTÇE KAVRAMI 2

B. BÜTÇE TANIMI 3

1. İlmi Tanımlar 3

2. Kanuni Tanımlar 8

C. BÜTÇE KAVRAMININ UNSURLARI 9

1. Tahmin: Bütçe Devletin Geleceğe Ait Gelir ve Gider Tahminlerini Gösterir 9

2. Tahdit: Bütçe Genellikle Yıllık Tahminleri Gösterir 11

3. Tasdik: Bütçe, Gelirlerin Toplanmasına ve Giderlerin Yapılmasına Önceden Yetki Verir. 12

4. Tevzin: Bütçede Yer Alan Kamu Gelir ve Gider Tahminleri Denk Olmalıdır 13

D. BÜTÇENİN İŞLEVLERİ 13

1. Bütçenin Klasik İşlevleri 14

2. Bütçenin Modern İşlevleri 19

II. BÜTÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ **23**
A. BÜTÇE HAKKI 23
B. İNGİLTERE'DE BÜTÇE HAKKININ GELİŞİMİ 25
C. FRANSA'DA BÜTÇE HAKKININ GELİŞİMİ 29
D. ALMANYA'DA BÜTÇE HAKKININ GELİŞİMİ 31
E. ABD'DE BÜTÇE HAKKININ GELİŞİMİ 32
F. TÜRKİYE'DE BÜTÇE HAKKININ GELİŞİMİ 33
III. BÜTÇE OKURYAZARLIĞI VE BÜTÇE YÖNETİMİ 39
A. BÜTÇE OKURYAZARLIĞI KAVRAMI VE ÖNEMİ 39
B. BÜTÇE YÖNETİMİ KAVRAMI VE BAŞARI ETMENLERİ 42
1. Bütçe Yönetimi Kavramı 42
2. Bütçe Yönetiminde Başarı Etmenleri 46
a. Mali Kuralların Belirlenmesi ve Uygulanması 46
b. Planlama ve Programlama Yapılması ve Uygulanması 48
c. Bütçe Sisteminin Belirlenmesi ve Uygulanması 49
d. Bütçe -Siyaset İlişkisinde Gerçeklik 51
e. Bütçe Hazırlık ve Uygulamasının Önemi 53

İKİNCİ BÖLÜM
BÜTÇE İLKELERİ VE TÜRKİYE UYGULAMALARI

I. 5018 SAYILI KANUNDAKİ BÜTÇE İLKELERİ 55
II. KLASİK BÜTÇE İLKELERİ 56
A. GENELLİK İLKESİ 57
1. Kavram 57
2. Fayda ve Sakıncaları 59

B. BİRLİK İLKESİ 61
1. Kavram 61
2. Fayda ve Sakıncaları 63
C. AÇIKLIK İLKESİ VE MALİ SAYDAMLIK 67
D. DOĞRULUK İLKESİ 70
E. ÖNCEDEN İZİN ALMA İLKESİ 71
F. AYRIM İLKESİ 72
1. Nitelik Yönünden (Kalitatif) Ayrım İlkesi 72
2. Nicelik Yönünden (Kantitatif) Ayrım İlkesi 73
3. Zaman Yönünden Ayrım İlkesi 73
G. ANLAŞILIR OLMA İLKESİ 74
H. YILLIK OLMA İLKESİ 74
I. TASARRUF İLKESİ 78
J. HESAP VERME SORUMLULUĞU İLKESİ 79
K. DENKLİK İLKESİ 80
1. Kavram 80
2. Denklik İle İlgili Kuramlar 81
L. MALİ DİSİPLİN 93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÜTÇE YÖNTEMLERİ VE GELİŞİMLERİ

I. KLASİK BÜTÇE YÖNTEMLERİ 96
A. TORBA BÜTÇE YÖNTEMİ 96
B. GELENEKSEL BÜTÇE YÖNTEMİ 97
1. Kavram 97
2. Bütçe Sınıflandırması 98
3. Geleneksel Bütçe Yönteminin Aksaklıkları 103

II. ÇAĞDAŞ BÜTÇE YÖNTEMLERİ 106
A. PERFORMANS BÜTÇE SİSTEMİ 106
1. Kavram 106
2. Niteliği 107
3. Bütçe Sınıflandırması 108
4. Performans Bütçe Sisteminin Eleştirisi 111
B. PROGRAM BÜTÇE SİSTEMİ 112
1. Kavram 112
2. Niteliği 113
3. Program Bütçe Sisteminin Eleştirisi 114
4. Program Bütçe, Performans Bütçe ve Klasik Bütçenin Temel Özelliklerinin Karşılaştırılması 115
C. PLANLAMA-PROGRAMLAMA-BÜTÇELEME SİSTEMİ 116
1. Kavram 116
2. Planlama-Programlama-Bütçeleme Sisteminin Unsurları 125
3. Planlama-Programlama-Bütçeleme Sisteminin Aşamaları 129
4. Planlama-Programlama-Bütçeleme Sistemi'nin Olumlu ve Olumsuz Yönleri 132
5. PPBS'nin Diğer Bütçe Sistemleri İle Farkları 137
D. SIFIR TABANLI BÜTÇELEME SİSTEMİ 139
1. Kavram 139
2. Niteliği ve Amaçları 140
3. Sıfır Tabanlı Bütçeleme Süreci 142
4. Sıfır Tabanlı Bütçelemenin Yararları ve Uygulanmasındaki Sorunlar 150
E. PERFORMANS ESASLI BÜTÇELEME SİSTEMİ 154
1. Kavram 155
2. Niteliği 155
3. Bütçe Sınıflandırması 158
4 Sistemin Çok Yıllı Bütçe Uygulaması 162
5. Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminin Eleştirisi 165

F. PERFORMANS ESASLI PROGRAM BÜTÇE SİSTEMİ 167
G. TÜRKİYE'DEKİ BÜTÇE SİSTEMİ MACERASININ DEĞERLENDİRİLMESİ 170

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BÜTÇE TÜRLERİ VE İŞLEYİŞLERİ

I. 5018 SAYILI KANUNDAKİ BÜTÇE TÜRLERİ 173
A. GENEL BÜTÇE 173
B. ÖZEL BÜTÇE 174
C. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUM BÜTÇESİ 180
D. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU BÜTÇESİ 182
E. MAHALLİ İDARE BÜTÇESİ 186
II. DİĞER BÜTÇE TÜRLERİ VE UYGULAMALAR **213**
A. DÖNER SERMAYELİ İŞLETME BÜTÇESİ 213
B. FON BÜTÇESİ 218
C. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSÜ BÜTÇESİ 222
D. MİLLİ BÜTÇE 228
E. OLAĞANÜSTÜ BÜTÇE 232
F. YATIRIM BÜTÇESİ 235
G. ŞARTLI BAĞIŞ VE YARDIM UYGULAMASI 239
H. BELİRLİ HİZMETLERE TAHSİS EDİLEN BORÇLANMA GELİRİ UYGULAMASI 240

İKİNCİ KİTAP
KAMU BÜTÇESİ UYGULAMASI

BİRİNCİ BÖLÜM
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE SÜRECİ

I. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TEKLİFİNİN HAZIRLANMASI 243

A. GİDER BÜTÇE TEKLİFİNİN HAZIRLANMASI 245

1. Bütçe Düzeni ve Uygulaması 246
2. Bütçe Hazırlığında Kullanılan Temel Çalışmalar 246
3. Analitik Bütçe Sınıflandırması 269
4. Harcama Birimlerinin Bütçe Tekliflerinin Hazırlanması 286

B. GELİR BÜTÇE TEKLİFİNİN HAZIRLANMASI 290

1. Gelir Tahminleri ve Sınıflandırılması 290
2. Gelirlerin Tahmin Yöntemleri 294

C. BÜTÇE KANUN TEKLİFİNİN TAMAMLANMASI VE EKLERİ ... 296

1. Bütçe Kanunu Metni 297
2. Bağlı Cetveller 298
3. Diğer Ekler 299

II. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TEKLİFİNİN GÖRÜŞÜLÜP ONAYLANMASI 301

A. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TEKLİFİNİN BÜTÇE KOMİSYONUNDA İNCELENMESİ 301

B. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TEKLİFİNİN TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLÜP ONAYLANMASI 302

C. BÜTÇENİN REDDİ VE GEÇİCİ BÜTÇE 307

III. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİNİN YÜRÜTÜLÜP UYGULANMASI 308
A. BÜTÇEYİ UYGULAYAN ÖRGÜTLER 308
1. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 308
2. Hazine ve Maliye Bakanlığı 309
B. GELİRLERİN TOPLANMASI 312
C. HARCAMALARIN YAPILMASI 315
1. Harcamaların Yapılmasında Görevli Memurlar ve Yetkililer 316
2. Harcama İşlemlerinin Aşamaları 321
D . HARCAMALARIN YAPILMASINDA KAMU İHALE SÜRECİ.329
1. Kamu İhale Mevzuatı Hakkında Genel Bilgiler 330
2. Kamusal İhtiyacın Ortaya Çıkması 334
3. İhale Usulünün Tespiti 334
4. İhale İlan Süreleri ve Kuralları 339
5. Teknik Şartnamenin veya Projenin Hazırlanması 342
6. İhale ve Ön Yeterlik Dokümanları 343
7. Tekliflerin Sunulması / Değerlendirilmesi 347
E. HAZİNE İŞLEMLERİ 354
1. Tanımı ve Kapsamı 354
2. Hazine Kurumu ve Görevleri 356
3. Hazine'nin Nakit Yönetimi ve Borç Yönetimi İşlevi 358
4. Tek Hazine Kurumlar Hesabı ve İşleyişi 367
F. ÖDENEK İŞLEMLERİ 369
1. Ödeneklerin Kullanılmasında Uyulması Gereken Esaslar 370
2. Ödenek Türleri 371
a. Yedek Ödenek 372
b. Ek Ödenek 373
c. Kullanılmayan Ödenek 374
d. Örtülü Ödenek 375

e. Gelir Fazlası Karşılığı ve Likit Karşılığı Ödenekler 378
f. Kaydedilen ve Devredilen Ödenek 379
3. Ödenek Aktarmaları..... 380
4. Merkez Dışı Birimlere Ödenek Gönderme..... 381
G. DEVLET MUHASEBE SİSTEMİ..... 382
1. Tanımı ve Temel Kavramları..... 382
2. İşlevleri 384
3. Önemi 385
4. Kayıt Yöntemleri 386
5. Devlet Muhasebe Standartları ve Uygulanması..... 388
6. Çerçeve Hesap Planı ve Mali Raporlama 391
7. Devlet Genel Muhasebe Planı 394
H. MALİ YIL SONUNDA BÜTÇE HESAPLARININ KAPATILMASI 395
1. Bütçe Hesaplarının Kapatılmasında Kullanılan Yöntemler..... 395
2. Faaliyet Raporları 401
3. Kesin Hesap Kanunu 402
4. Genel Uygunluk Bildirimi 404
IV. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİNİN DENETİMİ 404
A. DENETİM KAVRAMI..... 404
B. DENETİM ÇEŞİTLERİ 407
C. TÜRKİYE'DE BÜTÇE DENETİMİ..... 408
1. Bütçenin İdari Denetimi 409
2. Bütçenin Yargı Denetimi (Sayıştay Denetimi)..... 412
3. Bütçenin Yasama Denetimi 420

KİTAPLAR

A. ALESİNA &, P. Perotti "Fiscal Discipline and the Budget Process", *The American Economic Review*, 86(2), 1996.

A. DRAZEN, "Fiscal Rules from a Political Economy Persfective", *(*Ed)., Kopits, G., *Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets,* Palgrave Macmillan, London Drazen, 2002.

ACAR, İ.A. & Şahin, E.İ., ''Plan Bütçe İlişkisi Açısından İç Denetim'', *Maliye Dergisi*, 156, 2009.

AKSOY, Şerafettin, Kamu Bütçesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

ALTUĞ, Figen, Kamu Bütçesi, 2. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2004.

ALTUN, Muhsin, Yeni Kamu İhale Düzeni, Yaklaşım Yayınları, Ocak-2004.

ANDREWS, Matthew & SHAH, Anwar; Toward Citizen-Centered Local-Level Budgets in Developing Countries, *Public Expenditure Analysis*, Ed. Anwar Shah, 2005, ss. 183-216.

ANDERSON B. &, J. J. Minar*ik, "*Design Choices for Fiscal Policy Rules*", OECD Journal on Budgeting, OECD Publishing*, 5(4), 2007.

ATAÇ, Engin – MOĞOL, Tayfun (Ed.); Devlet Bütçesi, A.Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 873, Eskişehir 2006.

AYSAN, Mustafa A. – ALBAYRAK, İsmail H.; Sıfır Tabanlı Bütçeleme (İlkeler ve Uygulama), İstanbul, 1979.

BATIREL, Ömer F.; Kamu Bütçesi, İİTİA, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları No: 352/585, İkinci Baskı, İstanbul, 1981.

BEKTAŞ Nur Belkıs, *Bütçe Yönetiminde Bütçe Sistemlerinin Rolü ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2020.

BEKTAŞ Nur Belkıs - ÇETİNKAYA Özhan, Bütçe Yönetimi Kavramı ve Türkiye'de Bütçe Yönetiminin Başarısının Değerlendirilmesi, IJPF, 2021, Vol:6, No:2.

BLÖNDAL, J."The Reform of Public Expenditure Management Systems in OECD Countries," *SSRN*, 2012.

BRENDER, A. & Drazen, A., "How Do Budget Defecits and Economic Growth Affect Reelection Prospects? Evidence from a Large Cross-Section of Countries", 2005, *Working Paper 11862*, http://www.nber.org/papers/w11862., (25.07.2025).

BROCHIER, Hubert-TABATONI, Pierre; Mali İktisat (Çev. Adnan Erdaş), İÜİF Maliye Enstitüsü Yayını, No: 48, İstanbul, 1971.

BULUTOĞLU, Kenan-KURTULUŞ, Erciş; Bütçe ve Kamu Harcamaları, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, İstanbul, 1981.

BURKHEAD, Jesse; Government Budgeting, Sixth Printing, John Wiley and Sons Inc., New York, 1965.

BURKHEAD, Jesse-MINER, Jerry; Public Expenditure, Second Printing, Aldine Publishing Company, Chicago, 1973.

BÜLBÜL, Duran – EJDER, Haydar - ŞAHAN, Özgür; Devlet Bütçesi, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.

BÜYÜKLÜ, Şinasi-KAMİLOĞLU, Mehmet; 1050 Sayılı Genel Muhasebe Kanunu Açıklaması (Teksir), Muhasebat Genel Müdürlüğü, Ankara, Şubat 1987.

CHAFETZ Josh, Congress's Constitution: Legislative Authority and the Separation of Powers, Yale University, 2017.

COŞKUN, Gülay; Kamu Mali Yönetimi, TODAİE Yayını, No: 171, Ankara 1978.

COŞKUN, Gülay; Devlet Bütçesi – Türk Bütçe Sistemi, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1994.

ÇETİNKAYA, Özhan – YILDIRIM, Zuhal; Devlet Muhasebesi, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2006.

ÇETİNKAYA, Özhan, Mahalli İdareler Maliyesi, Ekin Kitapevi, Bursa, 2010.

DAHL, Robert; Siyasi Eşitlik Üzerine (Çev. A. Emre Zeybekoğlu), Dost Kitabevi, Ankara, 2018.

DEMİRBAŞ Tolga– ÇETİNKAYA Özhan, Kamu Mali Yönetiminde Kontrol ve Denetim, 2018, Ekin Yayınevi, Bursa.

DİCLE, Atilla; Kamu Yönetiminde Planlama – Programlama – Bütçeleme Sistemi (PPBS), Ankara, 1973.

DUE, John F.; Maliye: Bir İktisadi Analiz (Çev. İ. Önder-S. Görgün), İstanbul, 1967.

DÜLGER Cumhur, MOĞOL Tayfun, "Kamu Harcama Sisteminde Yeni Bir Anlayış: Katılımcı Bütçeleme Sistemi ve Bütçe Matrisi Uygulaması", Yaklaşım Dergisi, Sayı:188, 2008.

DPT, Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu, 2006.

ECKSTEIN, Otto; Public Finance, Third Edition Prentice-Hall, Inc.,Englewood Cliffs, New Jersey, 1973.

EDİZDOĞAN, Nihat; 1994 Yılı Bütçesi, BUSİAD Yayınları, No: 12, Bursa 1994.

EDİZDOĞAN, Nihat; Kamu Maliyesi, 9. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2007.

EDİZDOĞAN, Nihat; ÇETİNKAYA, Özhan, GÜMÜŞ, Erhan, Kamu Maliyesi, 7. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2016.

EDİZDOĞAN, Nihat-GİRAY, Filiz, Teoride ve Türkiye'de Parafiskal Gelirler, Ezgi Kitabevi, Bursa 2006.

EĞİLMEZ Mahfi; Kendime Yazılar, Tek Hazine Hesabı Değişti, 20.08.2018. http://www.mahfiegilmez.com/2018/08/tek-hazine-hesab-degisti.html

EKİNCİ Hüseyin, SAĞLAM Musa, Sorularla Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2014.

ERDENER Gonca - CANGÖZ M. Coşkun, Hazine Nakit Yönetimi, Maliye Finans Yazıları, Sayı:88, Temmuz, 2010.

ERGİNAY, Akif; Kamu Maliyesi, 9. Baskı Turhan Kitabevi, Ankara, 1983.

EUROPEAN COMMISSION, OECD & IMF, *Green Budgeting: Towards Common Principles*. Publications Office, 2021, s. 6. https://data.europa.eu/doi/10.2765/51675.

FALAY, Nihat; Planlama-Programlama-Bütçeleme Sistemi ve Türk Program Bütçe Modeli, İÜİF Yayını, No: 429, İstanbul, 1979.

FALAY, Nihat; Program Bütçe ve Sıfır Esaslı Bütçe Sistemleri, İÜİF Maliye Araştırma Merkezi Yayını, No: 71, İstanbul, 1987.

FALAY, Nihat, Program Bütçe ve Sıfır Esaslı Bütçe Sistemleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1997.

FEYZİOĞLU, Bedî N.; Nazari, Tatbiki, Mukayeseli Bütçe, 7. Baskı, İstanbul, 1984.

FEYZİOĞLU, Bedî N.; Bütçenin Kontrolu, İUİF Yayını, No: 84, İstanbul, 1956.

GERÇEK Adnan, Belediye Vergilerinin Türleri ve Analizi, Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar, (Ed. Figen Altuğ-Özhan Çetinkaya-Selçuk İpek), Ekin Kitabevi, Bursa, 2010.

GERÇEK Adnan, Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, 4. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.

GOLDFRANK, Benjamin; "Lessons from Latin America's Experience with Participatory Budgeting", Participatory Budgeting (Ed. A. Shah), World Bank, 2007.

GUPTA, B.N.; Government Budgeting, Asia Publishing House, London, 1967.

GÜLŞEN, Hamdi, vd.; Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri İçin Devlet Muhasebesi, Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara 2006.

GÜNLÜK-ŞENESEN, Gülay; Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kapsam, Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler, Ed. Figen Altuğ, Ahmet Kesik ve Murat Şeker, *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

GÜRSOY, Bedri; Kamusal Maliye, I. Cilt, Giriş-Masraflar, 3. Baskı, Ankara 1975.

GÜRSOY, Bedri; Kamusal Maliye, II. Cilt, Bütçe, Ankara, 1980.

GÖKSU Gonca Güngör vd, Z Kuşağının Bütçe Farkındalık ve Okuryazarlık Düzeyinin Güçlendirilmesi: Üniversiteler Arası Bir Yaklaşım, Z-VABB Projesi, www.zvabbprojesi.sakarya.edu.tr, 2025.

GÖZLER, Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi, Bursa, 2002.

HAGEN, J.V., " Fiscal Rules, Fiscal Institutions, and Fiscal Performance," *The Economic and Social Review*, 33(3), 2002.http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2028366. (25.07.2025)

HOOS, Ida R.; Systems Analysis in Public Policy-A. Critique, University of California Press, Merkeley 1974.

HUANG Guohua and EDEN Holger van, "The Timing of the Government's Fiscal Year", Public Financial Management Blog, IMF, 2016; OECD, 2018 International Budget Practices and Procedures Database, https://qdd.oecd.org/subject.aspx? Subject=BPP_2018

HUET, P. – MORISSENS, M.L. – HATRY H.P. – WILDAVSKY, A.; Bütçe Tercihlerinde Rasyonalizasyon (Çev. A. Yaman), Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Neşriyatı, No: 167, Ankara 1975.

İNCE, Macit; Maliye Politikası (Ders Notları), Ankara, 1980.

İNCE, Macit; Devlet Borçları ve Türkiye, 6. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2001.

KARAKAYA, Handan; Toplumsal Cinsiyet Kavramı Bağlamında Panopticon, Editörler H. Karakaya & Veda Bilican Gökkaya, *Toplumsal Cinsiyete Dair,* Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2021.

JOHNSON, R. A., Kast, F. E. & Rosenzweig, J. E. (1964), "Systems Theory and Management", *Management Science*, 10(2), 1964.

KENNEDY, S., Robbins, J. & Delorme, F. "The Role of Fiscal Rules in Determining Fiscal Performance", *Fiscal Rules Conference,* Italy, 2001.

KRAMER, N. J.T.A. & de Smit, J., *System Thinking, Concepts and Notions*, Martinus Nijhoff Social Sciences Division, Leiden, Netherlands, 1977.

KILIÇBAY, Ahmet; Türk Plan Modeli ve Metadolojisi, İÜİF Yayını, No: 184, İstanbul, 1966.

KUYUCAK, Hazım Atıf; Bütçe, İÜİF Yayını, No: 60, İstanbul, 1952.

LAUFENBURGER, Henry; Mukayeseli Maliye (Çev. B. Feyzioğlu-S. Barda), İÜİF Maliye Enstitüsü Yayını, No: 2, İstanbul, 1956.

LAZOL, İbrahim; İşletmelerde Genel Üretim Giderlerinin Kontrolunda Değişken ve Sıfır Tabanlı Bütçeleme Teknikleri (Basılmamış Doktora Tezi), Bursa, 1986.

MALİYE BAKANLIĞI Bütçe Ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü; Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar Işığında Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, BUMKO, Sayı: 2004/1, Ankara, Şubat 2004.

MALİYE BAKANLIĞI Bütçe Ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü; Analitik Bütçe Sınıflandırması (Eğitim El Kitabı), 3. Baskı, Ankara, Mayıs 2004.

MALİYE BAKANLIĞI; 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 2005.

MALİYE BAKANLIĞI; 2008 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 2007.

MALİYE VE GÜMRÜK BAKANLIĞI, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Fonlar Mevzuatı ve Bütçe ile İlişkileri, Sayı: 1993/3, Ankara, Haziran 1993.

MAJIDA Huzaila M.& Singaravelloob, K., "Budgetary Mismanagement: A Qualitative Study of the Malaysian Public Sector", Malaysian Journal of Economic Studies, 54(2), 2017.

Mc. KEAN, Roland N.; Public Spending, Mc Graw-Hill, Comp. Inc., 1968.

MEYDAN LOURESSE, 10. Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1988.

MUSABALLI, Hakkı; Bütçe Teorisi ve Uygulaması, Sadrettin Tosbi Yayın ve Yardım Vakfı Yayını, No: 3, İstanbul 1978.

MUSGRAVE, Richard A.-MUSGRAVE, Peggy B.; Public Finance in the Theory and Practice, Mc Graw-Hill Inc., New York, 1973.

MUTLUER, Kamil-ÖNER, Erdoğan-KESİK, Ahmet; Bütçe Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2005.

NEUMARK, Fritz; Maliyeye Dair Tetkikler, İÜİF Yayını, No:9, İstanbul, 1948.

NORTON, Andy & ELSON, Diane; *What's behind the Budget?: Politics, Rights and Accountability in the Budget Process*, Overseas Development Institute, 2002.

OECD; Fiscal sustainability, *Government at a Glance 2013.*

OECD, *Paris Collaborative on Green Budgeting*, OECD, Erişim 18 Eylül 2024, https://www.oecd.org/en/about/programmes/paris-collaborative-on-green-budgeting-.html

OECD, Green Budgeting in OECD Countries 2024, 03 Nisan 2024, https://doi.org/10.1787/9aea61f0-en

NICE David, *Public Budgeting***,** Wadsworth Group*,* USA, 2002.

OSMANGAZİ BELEDİYESİ; 2006 Yılı Bütçesi, Bursa, 2006.

OYAN, Oğuz–AYDIN, Ali Rıza; İstikrar Programından Fon Ekonomisine, Teori Yayıncılık, Ankara, 1987.

ÖNCEL, Yenal; Mahalli İdareler Maliyesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

PINAR, İbrahim–YAZICI, Osman–ÖCAL, Selahattin; Açıklamalı, Örnekli Genel Muhasebe Kanunu, Belediye-Özel İdare Muhasebe İşlemleri ve Ayniyat Muhasebesi, Ankara, 1985.

POJAR, Simona; How Green Budgeting is Embedded in National Budget Processes, Discussion Paper, European Commission, 2023

PREMCHAND, A., Government Budgeting and Expenditure Controls: Theory and Practice International Monetary Fund, 4. Edition, Washington D.C.,1994.

PREST, Allan R.; Public Finance in the Theory and Practice, Fifth Edition, Weidenfeld and Nicolson, London, 1975.

PYHRR, Peter A.;Zero-Base Budgeting, John Wiley and Sons, New York, 1973.

QUINN, Sheila; *Gender Budgeting: Practical Implementation. Handbook* (Strasbourg: Council of Europe Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, 2009).

ROBINSON, Mark; "Budget Analysis and Policy Advocacy: The Role of Non-Governmental Public Action", IDS Working Paper, 2006.

RICHARD A. & Tommasi D., Managing Public Expenditure, A Reference Book for Transition Countries, OECD., 2001.

RUBIN, I. S. (2017). The Politics of Public Budgeting: Getting and Spending, Borrowing and Balancing, *SAGE Publications,* 8. Edition, United Kingdom, 2017.

SARAÇ, O., "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Yapılan Düzenlemelerin Değerlendirmesi", *Maliye Dergisi*, 148, 2005.

SAYAR, Nihad S. Amme Maliyesi, II. Cilt, Bütçe Prensipleri ve Tatbikatı, 3. Baskı, İstanbul, 1964.

SEDDON, Edmund; Economics of Public Finance, Second Edition, Mc Donald and Evans Ltd., London, 1973.

SELEN Ufuk - TARHAN A.Bora, Türkiye'de Bütçe Hakkı Algısı, T.C. Uşak Üniversitesi, 2014.

SCHOLZ, Wolfgang, CICHON, Michael & HAGEMEJER, Hagemejer; *Social Budgeting*, International Labour Office, Geneva, 2000.

SCHİCK, A.(1969). "Systems Politics and Systems Budgeting", *Public Administration Review*, 29, (2), 1969.

SCHİCK, A.,"Death Demise in the of Bureaucracy : Federal," *Public Administration Review*, 33(2), 1973.

SCHİCK, A., "Does Budgeting Have a Future?", *OECD Journal on Budgeting*, 2(2), 2003.

SHOUP, Carl S.; Public Finance, Second Printing, Aldine Publishing Company, Chicago, 1970.

SHULTZ, William, J.- HARRISS, C. Lowell; American Public Finance, Eight Edition, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1965.

SINGER, Neil M.; Public Microeconomics, Second Printing, Little, Brown and Company, Boston, 1972.

ŞEKER, Murat; *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu*, TESEV Yayınları, 2011.

ŞAHİNTÜRK, D. A. & Akyol Bulut, Ö., Mali Disiplini Sağlama Yolunda Mali Kural Uygulamaları, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(2), 2019.

ŞENYÜZ Doğan, YÜCE Mehmet, GERÇEK Adnan, Vergi Hukuku, 7. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016.

TAMER, Mustafa; İl Özel İdaresi, Mevzuat, Yargı Kararları, Uygulama, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1994.

TAŞLIYÜREK, A. Ulvi; Mali İdare Prensipleri ve Tatbikatı, BÜTÇE, İzmir İTİA Yayını, No: 42, İzmir 1964.

TETİK Nevzat, Finansal Okuryazarlık, Yüksek Öğretimde 21.YY Becerileri, (ed. Ahmet Aypay), Nobel, 2021.

THE NATIONAL ARCHIVES, Tax Grant: Two Ninths and Fifteenths and Tax on Wool, 1340 April 3.

TEKELİ, İlhan; Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, Ankara, 2017.

TOKATLIOĞLU Mircan - UFUK Selen, Maliye Politikası, Ekin Yayınevi, 2017.

TORUN, Osman Nuri; Devlet Bütçesi Ders Notları (Teksir), Eskişehir 1968.

TUNCER, Selahattin; Kamu Kredisi Ders Notları (Teksir), Eskişehir İTİA Yayını, Eskişehir, 1973.

TÜRK, İsmail; Maliye Politikası (Amaçlar-Araçlar) ve Çağdaş Bütçe Teorileri, Ankara 1975.

UHC2030; "Health budget literacy, advocacy and accountability for universal health coverage", 2021. (https://www.uhc2030.org/what-we-do/knowledge-and-networks/civil-society-engagement/budget-toolkit).

ULUATAM, Özhan; Kamu Maliyesi, 2. Baskı, Ankara .

ULUSOY, Ahmet; Devlet Borçlanması, Trabzon 2001.

ULUSOY, Ahmet-AKDEMİR, Tekin; Mahalli İdareler (Teori, Uygulama, Maliye), 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

Un Secretary-General & World Commission on Environment and Development; "Report of the World Commission on Environment and Development, 04 Ağustos 1987. https://digitallibrary.un.org/record/139811.

UNITED NATIONS; *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Department of Economic and Social Affairs, 2015, https://sdgs.un.org/2030agenda

WAMPLER, Brian; "A Guide to Participatory Budgeting". *Participatory Budgeting*, A. Shah (Ed.), World Bank, 2007.

WAMPLER, Brian; Participatory Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation,and Accountability, Pennsylvania State University Press, 2007.

VINCENT Ni CHOLAS, Magna Carta: From King John to Western Liberty, 2018.

WILDAVSKY, Aaron; The Politics of the Budgetary Process, Little, Brown and Company, Boston, 1964.

WILDAVSKY, A. "Political Implications of Budgetary Reform", *Public Administration Review*, 21(4), 1961.

YAŞA, Memduh;Kamu Maliyesine Giriş, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, No:18, İstanbul, 1973.

YAŞA, Memduh; Devlet Borçları, Üçüncü Baskı, Has Kurtulmuş Matbaası, İstanbul, 1981.

MAKALELER

AKDİŞ, Muhammed; "Dünyada Özelleştirme Uygulamaları ve Türkiye'de 5 Nisan Kararları Sonrası Beklenen Gelişmeler", Maliye Yayınları, Sayı: 43, İstanbul, Nisan-Haziran 1994.

AKTAN, Coşkun Can; "Bütçe Dışı Fonlar", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Ekim 1986.

ANSHEN, Melvin; "The Program Budget in Operation" (Ed. D. Novick), Second Edition, Harvard University Press, Cambridge 1967.

ARIKAN, Orhan; "Türkiye İçin Program Bütçe Modeli", Konferanslar 2, Ankara İTİA Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayınları No: 2, Ankara 1971.

AİTKEN Robert - AİTKEN Marilyn, "The King Who Lost His Head: The Trial of Charles I", *Litigation*, Vol. 33, No. 3, 2007, s. 54.

BİLGİNOĞLU, Fair; "Sıfır Tabanlı Bütçeleme", İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 14, İstanbul, Kasım 1978.

COŞKUN, Gülay; "Çağdaş Bütçecilik ve Plan-Program-Bütçe İlişkileri", MTK Maliye Dergisi, Sayı: 1, Ankara, Ocak-Şubat 1973.

COŞKUN, Gülay; "Program Bütçe Sistemi ve Türkiye Uygulaması", Prof.Dr. Haydar Furgaç'a ARMAĞAN, İÜİF Yayını, No: 339, İstanbul 1974.

CURA Serkan, "Türkiye'de Mali Şeffaflığı Sağlamaya Yönelik Bir Uygulama: Analitik Bütçe Sınıflandırması", T.C. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: XVIII, Sayı: 1, 2003, s. 146.

DROR, Yehezkel; "The Planning Process: A Focet Design", Planning, Programming and Budgeting: A Systems Approach to Management (Fremon J.Lyden-Ernest G. Miller), Murkham Publishing Comp. Chicago 1970.

ERGUN, Ülkü; "Sıfır Tabanlı Bütçelemenin Planlama ve Denetim İşlevi", Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, İzmir 1987.

FALAY, Nihat; "Planlama-Programlama-Bütçeleme Sistemi (PPBS)nin Genel Eleştirisi", İÜİF Maliye Enstitüsü Konferansları, 23. Seri, Sene 1974, İstanbul 1975.

FEYZİOĞLU, Bedî; "TBMM'ni Bekleyen Büyük Görev", Milliyet Gazetesi, 1 Eylül 1984.

FISHER, Gene H.; "The Role of Cost-Utility Analysis in Program Budgeting" (Ed. D.Novick), Second Edition, Harvard University Press, Cambridge 1967.

HAMİTOĞULLARI Beşir, "Karma Ekonomi, Planlama ve Büyümeye İlişkin Bazı Yanılgılar Üzerine", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 35, Sayı: 1, 1980, s. 174.

HOPWOOD, Hopwood, MELLOR, Mary & O'BRIEN, Geoff; Sustainable Development: Mapping Different Approaches, *Sustainable Development*, Vol. 13, Issue 1, 2005.

FORRESTER, J.P. & Adams, G. B. (1997), "Budgetary Reform through Organizational Learning: Toward an Organizational Theory of Budgeting", *Administration and Society*, 28(4), 1997.

GORDON, Lawrence A.-HEIVILİN, Donna M.; "Zero Base Budgeting in the Federal Goverment: An Historical Prespective", Readings in Management Control in Nonprofit Organisations (Ed. V.R. Kavassari – P.H. Larry), John Wiley and Sons, Inc., New York 1982.

GÜNGÖR GÖKSU, Gonca; Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçelemenin Önemi ve Rolü, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 110, 2018.

KARADUMAN, Emine; "Program Bütçe Uygulaması ve Sonuçları", MTK Maliye Dergesi, Sayı: 26, Ankara, Mart-Nisan 1977.

KARAYAZI Mehtap -Seyhan Taş, Mali Disiplini Sağlamada Mali Kurallar: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Ekonometrik Bir Uygulama, Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 4, 2019.

KELLY, J. M. , "The Long View: Lasting (and Fleeting) Reforms in Public Budgeting in the Twentieth Century", *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 15(2), 2003.

KIRAL Halis - Kurtulmuşlar Mevza, "Devlet Bütçesinde Yılsonu Harcama Artışı: Aralık Ateşi Olgusu Ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", Sayıştay Dergisi, Cilt:31, Sayı:116, Mart-2020, s.7-31.

NELSON, Charles A.-TURK, J. Frederick; "Financial Management For the Arts", Reading in Management Control in Nonprofit Organisations (Ed. V.R. Kavassari-P.H. Larry), John Wiley and Sons, Inc., New York 1982.

NEUMARK, Fritz; "Devri Bütçe" (Çev. O.F. Okyar), İÜİF Mecmuası, Cilt: 9, No: 1-2, İstanbul, Ekim 1947-Ocak 1948.

NEUMARK, Fritz; "Telafi Edici Bütçe", İÜİF Mecmuası, Cilt: 9, No: 3, İstanbul, Nisan 1948.

NOVICK, David; "The Origin and History of Program Budgeting" (Ed. D. Novick), Second Edition, Harvard University Press, Cambridge 1967.

MAGNA CARTA,1215, md. 12 ve 14, Lillian Goldman Law Library. Magna Carta (Latin original), magnacartaplus.org.

MIKESELL J.L. "Government decisions in Budgeting and Taxing The Economic Logic",*Public Administration Review (November-*December), 1978.

ROBINSON M., "Budget Reform Before And After The Global Financial Crisis*",OECD Journal On Budgeting* Robinson, 2016.

ÖZEL, Salih; "Fonların Denetimi", Çözüm Dergisi, Ağustos 1986.

ŞAHİN İPEK Elif Ayşe, "Bütçe Hakkının Kullanılması Bakımından TBMM'nin Bütçe Sürecindeki Rolünün Değerlendirilmesi", Maliye Finans Yazıları, Sayı: 107, 2017, s. 79.

SANTOS, Boaventura De Sousa; "Participatory Budgeting in Porto Alegre: Toward a Redistributive Democracy", *Politics & Society*, Vol 26, No 4, 1998.

SMITHIES, Arthur; "Conceptual Framework for the Program Budget", Program Budgeting (Ed. D. Novick), Second Edition, Harvard University Press, Cambridge 1967.

STAMPFLER, Michael; Citizen-Based Budgeting, *Public Management*, Cilt 87, Sayı 10, 2005, ss. 20-23.

TAKIM Abdullah, "Türkiye'de 1960-1980 Yılları Arasında Uygulanan Kalkınma Planlarında Maliye Politikaları", Maliye Dergisi, Sayı: 160, 2011, s. 155.

TANER Ahmet, "Kamuda Stratejik Yönetim ve Bütçe", Sayıştay Dergisi, Sayı: 99, 2015, ss. 33-34.

TYER, C. & Willand, J., "Public Budgeting in America: A Twentieth Century Retrospective", *Journal of Public Budgeting, Accounting and Financial Management,* 9(2), 1997.

WRIGHT, Chester; "The Concept of Program Budget", Program Budgeting and Benefit-Cost Analysis Cases, Text and Readings, (Harley H. Hinrichs-Graeme M. Taylor), Good Year Publishing Co., Inc., California 1969.

KANUNLAR VE DİĞER KAYNAKLAR

Birleşmiş Milletler, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, 1948.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, *Genel Yorum No. 5 (2003): Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Uygulanmasına Yönelik Genel Önlemler (Maddeler 4, 42 ve 44, Paragraf 6)*, 27 Kasım 2003.

Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, *Paris Anlaşması*, İklim Değişikliği Başkanlığı, 2015.

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (R.G. 26.5.2006 Tarih, Sayı: 26179).

Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik, (R.G. 05.07.2008 Tarih, Sayı:26927).

Kamu İdarelerince Hazırlanacak Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik, (R.G. 2/11/2014 Tarih, Sayı: 29183).

Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. 22.04.2021 Tarih ve 31462 sayılı R.G.

Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna Bağlı sağlık Tesislerinde Görevli Personele Ek Ödeme Yapılmasına Dair Yönetmelik, (R.G. Tarih: 14.2.2013, Sayı: Mükerrer 28559)

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği (R.G. Tarih: 10 Mart 2006, Sayı: 26104).

Kamu Haznedarlığı Genel Tebliği (R.G. Tarih: 22 Ağustos 2008, Sayı: 26975).

United Nations, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*, 2006, https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd

UK Parliament, "Charles I and the Petition of Right", https://www.parliament.uk

T.C. Maliye Bkanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Analitik Bütçe Sınıflandırması (Eğitim El Kitabı), 3. Baskı, Ankara, Mayıs 2004, s. 17.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), Ankara, 2023, s. 1.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Orta Vadeli Program (2025-2027), Ankara, 2024, s. 1.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024-2026 Dönemi Bütçe Hazırlama Rehberi, Ankara, 2023, s. 15.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Program Bütçe Rehberi (Program Sınıflandırması ve Performans Bilgisi), Ankara, 2020, s. 6.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025-2027 Dönemi Bütçe Hazırlama Rehberi, Ankara, 2024, ss. 24-25.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Rehber, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/10/11-ekorehber_2020-2022.pdf, (Erişim: 23.12.2024).

10.6.1949 Tarih ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu.

22.2.2005 Tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

26.5.1981 Tarih 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu.

2005 Tarihli 5393 sayılı Belediyeler Kanunu.

2004 Tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.
1580 sayılı Belediyeler Kanunu, (R.G. Tarih: 14.4.1930).
442 sayılı Köy Kanunu, (R.G. Tarih: 07.04.1924, Sayı: 68).
5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, (R.G. Tarih: 04.03.2005, Sayı: 25745).
1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu, (R.G. Tarih: 9.6.1927, Sayı: 606).
5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, (R.G. Tarih: 24.12.2003, Sayı: 25326)
5724 sayılı 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu.
832 sayılı Sayıştay Kanunu.
Emlak Vergisi Kanunu (R.G. Tarih: 11.8.1970, Sayı: 13576).
9 Temmuz 1961 Tarihli T.C. Anayasası.
7 Kasım 1982 Tarihli T.C. Anayasası.
Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği (R.G. Tarih: 10.03.2006; Sayı: 26104).
2004 Mali Yılı Bütçe Kanunu, (R.G. Tarih: 28 Aralık 2003, Sayı: 25330 Mük.).
2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu, (R.G. Tarih: 6.11.1981, Sayı: 17506).
233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (R.G. Tarih: 18.6.1984, Sayı: 18435 Mük.).
9 Mayıs 1984 Tarihli ve 3004 sayılı 2.2.1981 Tarihli ve 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
2.7.2008 Tarih 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun.
1994 Tarih ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun.
Maliye Bakanlığı 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2013.
2016 Yılı Hazine Müsteşarlığı Kamu İşletmeleri Raporu.
Milliyet Gazetesi, 30 Ocak 1983.
Milliyet Gazetesi, 12 Eylül 1986.
Cumhuriyet Gazetesi, 18 Aralık 1986.
Hürriyet Gazetesi, 18 Ocak 1987.
Hürriyet Gazetesi, 27 Eylül 1987.
Türkiye İktisat Gazetesi, 7 Haziran 1993.
finansalokuryazarlik.spl.com.tr (26.07.2025)

KAMU HASTANE YÖNETİCİLERİ VE AFET YÖNETİMİ

(Van İli Örneği)

Ömer ÇINARBAY
Cemal ÖZTÜRK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-91-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....1

2. MATERYAL VE YÖNTEM 3
2.1. AFET VE AFET İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR.....3
2.1.1. Afet Kavramı.....3
2.1.2. Afet ile ilgili Diğer Kavramlar.....5
2.1.2.1. Acil Durum.....5
2.1.2.2. Risk 6
2.1.2.3. Olay.....6
2.1.2.4. Tehlike.....6
2.1.2.5. Kriz.....8
2.2. AFET TÜRLERİ 9
2.2.1. Doğal Afetler.....10
2.2.1.1. Depremler.....10
2.2.1.2. Seller.....11
2.2.1.3. Heyelan.....12
2.2.1.4. Çığ.....13
2.2.1.5. Orman Yangınları.....13
2.2.1.6. Kaya Düşmesi.....14
2.2.2. İnsan Kaynaklı Afetler.....15
2.3. AFET YÖNETİMİ.....16
2.3.1. Genel.....16
2.3.2. Afet Yönetim Aşamaları.....17
2.3.2.1. Zarar Azaltma.....18
2.3.2.2. Hazırlık.....19
2.3.2.3. Müdahale 20
2.3.2.4. İyileştirme.....22
2.4. TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİMİ.....23
2.5. AFETLERDE SAĞLIK HİZMETLERİ.....27
2.6. HASTANE YÖNETİMİ 29
2.6.1. Hastane 29
2.6.2. Yönetici.....30
2.7. AFET VE ACİL DURUMLARDA HASTANE GÜVENLİĞİ VE YÖNETİMİ 31

2.8. KAMU HASTANELERİ VE TÜRKİYE'DEKİ HASTANE SAYILARI 32
2.9. HASTANELERİN İŞLEVLERİ 33
2.10. GÜVENLİ HASTANE 35
2.11. HASTANELERDE ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ 36
2.12. HASTANE AFET PLANI-HAP 36
2.12.1. HAP Uygulayıcı Eğitimleri 38
2.12.2. HAP Tatbikatları 38
2.12.3. HAP Hazırlama Komisyonu 38
2.13. VAN'DAKİ KAMU HASTANELERİNİN DURUMLARI 42
2.13.1. Van Eğitim ve Araştırma Hastanesi 42
2.13.2. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Dursun Odabaş Tıp Merkezi . 43
2.13.3. Van Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi 43
2.13.4. Gürpınar Devlet Hastanesi 43
2.13.5. Gevaş Devlet Hastanesi 43
2.13.6. Özalp Devlet Hastanesi 44
2.13.7. Saray İlçe Hastanesi 44
2.13.8. Bahçesaray İlçe Devlet Hastanesi 44
2.13.9. Erciş Devlet Hastanesi 45
2.13.10. Çaldıran Devlet Hastanesi 45
2.13.12. Başkale Devlet Hastanesi 45
2.13.13. Muradiye Devlet Hastanesi 45
2.13.14. Çatak Devlet Hastanesi 46
2.14. VAN İLİNİN AFETSELLİĞİ 46
2.14.1. Van ili Hakkında Genel Bilgiler 46
2.14.2. Deprem 46
2.14.3. Seller *48*
2.14.4. Çığ 49
2.14.5. Heyelan 52
2.14.6. Kaya Düşmesi 53
2.15. BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLARIN AFETE HAZIRLIKTAKİ ÖNEMİ. 53
2.16. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 55
2.17. PROBLEMİN DURUMU 56
2.18. ARAŞTIRMANIN AMACI 56
2.19. BEKLENEN YARARLAR 57
2.20. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ 57
2.21. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 58

2.22. ARAŞTIRMANIN MODELİ 59
2.23. ARAŞTIRMANIN EVRENİ 60
2.24. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER 61
2.25. VERİ TOPLAMA ARACI 63

3. BULGULAR VE TARTIŞMA 65
3.1. BULGULAR 65
3.2. HİPOTEZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 74

4. SONUÇ 88

5. KAYNAKLAR 91

6. EKLER 107

ÖZGEÇMİŞ 123

5. KAYNAKLAR

Achour, N., Miyajima, M., Pascale, F., Price A. (2014). Hospital Resilience to Natural Hazards: Classification and Performance of Utilities. *Disaster Management and Prevention*, 23 (1): 40-52.

Adayış, İ. (2020). *Doğal Afet Eğitimi Kapsamında Arama Kurtarma Faaliyetlerine Sosyolojik Bir Bakış: Van ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı), (2021). https://www.afad.gov.tr/ Erişim Tarihi: 19.11.2021

Sağlık Bakanlığı, 2021. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/05/20210525-3.htm, (Erişim Tarihi: 12.12.2021.)

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun, (2009).29/5/2009 kabul tarihli ve 5902 sayılı, 17 Haziran 2009 tarih ve 27261 sayılı Resmi Gazete, md.1, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090617-1.htm, (Erişim Tarihi:12.12.2021)

Afolabi, MO. (2017). *Public Health Disasters: A Global Ethical Framework*. Springer. USA.

Alexander, DE. (2000). *Confronting Catastrophe: New Perspectives On Natural Disasters*. Terra and Oxford University Press. USA.

Al-Ziftawi, N., Elamin, F., Mohamed, IM. (2021). Üniversite Sağlık Öğrencilerinin Afet Tıbbı ve Hazırlıklı Olma Konusunda Bilgi, Tutum ve Uygulamaya Hazır Olma Durumlarının Değerlendirilmesi. *Afet Tıbbı ve Halk Sağlığına Hazırlık*, 15 (3):316-324.

Ak, B. (1990*). Hastane Yöneticiliği*. Özkan Matbaacılık. Ankara.

Akat, İ., Budak, G. (2002). *İşletme Yönetimi*. Barış yayınları. İzmir.

Akdağ, M. (2005*).* Halkla İlişkiler ve Kriz yönetim*i. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14: 1-20.

Akdağ, E. (2002). *Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi*. Araştırma/ İnceleme\Çeviri Dizisi: 20. Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü. Ankara.

Akgün, A., Türk, N. (2010). İki ve Çok Değişkenli İstatistik ve Sezgisel Tabanlı Heyelan Duyarlılık Modellerinin Karşılaştırılması: Ayvalık (Balıkesir, Kuzeybatı Türkiye) Örneği. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 34 (2): 85-112.

Aksoy, H., Ercanoğlu, M. (2006). Determination Of The Rockfall Source in an Urban Settlement Area By Using a Rule-Based Fuzzy Evaluation. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 6 (6): 941-954.

Altay, A. (2011). Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, 64: 25-52.

Anbalagan, R. (1992). Landslide Hazard Evaluation and Zonation Mapping in Mountainous Terrain. *Engineering Geology*, 32 (4): 269-277.

Arkonç, A. (2005). *Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi*. Alfa Yayınları. İstanbul.

Avşin, N., Çakı, DN. (2021*)*. Çatak-Bahçesaray (Van) Karayolu üzerindeki çığa duyarlı alanların belirlenmesi*. Jeomorfolojik Araştırmalar Dergisi*, 7: 30-47.

Aydın, AH. (2006). *Kamu Yönetimi ve Polis*. Gazi Yayınları. Ankara.

Bahçesaray İlçe Hastanesi, (2021). https://bahcesaraydh.saglik.gov.tr/TR,3925/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Başkale Devlet Hastanesi, (2021). https://baskaledh.saglik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Baykara, K. (2010). A Study On Prospective Teachers learning Styles and Their Attitudestoward Teaching Profession*. Elementary Education Online*, 9 (2): 749-763.

Berchtold, C., Vollmer, M., Sendrowski, P., Neisser, F., Müller, L., Grigoleit, S. (2020). Barriers and Facilitators in Interorganizational Disaster Response, Identifying Examples Across Europe. *International Journal of Disaster Risk Science*, 11: 46-58.

Boher, G., Wanke, M. (2002). *Attitudes and Attitude Change*. Routledge: Psychology Press.

Bulat, Ç. (2020). *Üniversite Personelinin Afet Yönetimi Konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği*. Yüksek lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Carter, WN. (2008). *Disaster Management: A Disaster Manager's Handbook*. Asian Development Bank. Philippines.

Case, O. (2002). *Looking For İnformation: A Survey of Research on İnformation Seeking, Needs, and Behavior*. Elsevier/Academic Press. Boston.

Chan, EYY. (2017). *Public Health Humanitarian Responses to Natural Disasters*. Routledge. London and New York.

Comert, R., Matcı, DK., Avdan, U. (2019). Object Based Burned Area Mappıng With Random Forest Algorithm. *International Journal of Engineering and Geosciences*, 4 (2):78-87.

Coppola, DP. (2006). *Introduction to İnternational Disaster Management*. Elsevier, Amsterdam.

Crichton, D. (1999). *The Risk Triangle. Natural Disaster Management*. Tudor Rose, London.

Cumhurbaşkanlığı 4 nolu Kararnamesi, 2018.

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf, (Erişim Tarihi: 12.12.2021)

Çaldıran Devlet Hastanesi, 2021. https://caldirandh.saglik.gov.tr/, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Çatak Devlet Hastanesi, 2021. https://catakdh.saglik.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Çapar, S., Koca, M. (2017). Güvenlik ve Kriz Yönetimi. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 179: 32-37.

Çelik, MA., Bayram, H., Özüpekçe, S. (2017). Türkiye'de son 30 yılda (1987-2017) Meydana Gelen Klimatolojik, Meteorolojik ve Hidrolojik Afetler Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Coğrafya ve Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 38: 295-310.

Danışman, A., Ocasıo, W. (2012). Globalization vs. Societal Sectors: A Comparative Institutional Analysis of Health Care Financing in OECD Countries. 28th European Group for Organizational Studies (EGOS) Colloquium. 5-7 Temmuz Helsinki.

Danışman, A. (2013). Institutional Logics and National Polities: A Comparative Study in the Health Care Field. 13. European Academy of Management (EURAM) Konferansı. 26-29 Haziran İstanbul.

Dayananda, PWA. (1977). Stochastic Models For Forest Fires. *Ecological Modeling*. 3: 309-313.

Demir, Ö., Acar, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Vadi Yayınları. Ankara.

Demirci, A., Karakuyu, M., (2004). Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi,* 9 (12): 67-101.

Demircioğlu, M. (2010). Güvenli Hastanelerde Tasarım: Türkiye Uygulaması. 2. Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi, Nisan 2010 Ankara.

Demirel, Ö. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü.* Şafak Matbaacılık. Ankara.

Doğan, NÖ., Gencan, S. (2014). VZA/AHP Bütünleşik Yöntemi İle Performans Ölçümü: Ankara'daki Kamu Hastaneleri Üzerine Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (2): 88–112.

Dönertaş, AS. (2006). Afet Yönetimi Kapsamında Güvenli Yerleşim Yerlerinin Tasarımı İçin Kentsel Tasarım Standartlarının Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dursun Odabaş Tıp Merkezi, 2021. http://hastane.yyu.edu.tr/upload/file/2021-10-07-dursun-odabas-tanitim-rehberi-1615e9016c1e38.pdf, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

EM-DAT, 2018 www.emdat.be, (Erişim Tarihi: 27.10.2018).

EM-DAT, 2021 https://www.emdat.be/sites/default/files/2008-disasters-in-numbers-ISDR-CRED.pdf, (Erişim Tarihi: 10.09.2021).

Erbay, S., Ergünay, O., Özmen, B., Sasrı, S., Yılmaz, Y. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. T.C. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Erciş Devlet Hastanesi, 2021. https://ercisdh.saglik.gov.tr/TR,3633/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Erekinci, ÖD. (2019). Afet Duyarlı Planlama Van İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erenoğlu, AS., Aytuğ, A. (2007). Sağlık Kurumlarında Değişen Paradigmalar ve İyileştiren Hastane Kavramının Mimari Tasarım Açısından İrdelenmesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2 (1): 44-63.

Ergünay, O. (2007). *Türkiye'nin Afet Profili*. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Mattek Matbaacılık. Ankara.

Ergünay, O., Gülkan, P., Güler, HH. (2008). *Afet Yönetimi İle İlgili Terimler Açıklamalı Sözlük***.** 301-353, içinde: Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri (eds: Kadıoğlu M, Özdamar E,). JICA Türkiye Ofisi Yayınları. Ankara.

Ergünay, O. (2010). Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ulusal Deprem Sempozyumu, 11-12 Kasım 2009, Bolu. s: 23-36.

Ergünay, O. (1998). *Acil Yardım Planlaması ve Afet Yönetimi*. Afet İşleri Genel Müdürlüğü. Ankara.

Ergünay, O. (2009). Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar https://www.academia.edu/1983074/Afet_Y%C3%B6netimi_Nedir, (Erişim Tarihi:12.10.2017).

Erkal, T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22): 147-164.

Erkan, EA. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar Başbakanlık Dpt Uzmanlık Tezleri 2812. Ankara.

Eryılmaz, M. (2007). *Afet Potansiyelleri*. 29-60 içinde: Afet Tıbbı (eds: Eryılmaz M, Dizer U,). 2. Baskı, 1. Cilt, Ünsal Yayınları. Ankara.

Farmer, JC., Carlton, PK. (2006). Providing Critical Care During a Disaster: The İnterface Between Disaster Response Agencies and Hospitals. *Critical Care Medicine*, 34 (3): 56–59.

Fatih, M., Kızıloğlu, M., Okuroğlu, İ., Örüng, G. (2006). Kırsal Yerleşimler ve Doğal Afetler. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23 (2): 53-58.

Filipponi, FB. (2018). Burned Area Index For Sentinel-2. *Multidisciplinary Digital Publishing Institute Proceedings*, 364: 2-7.

Fişek, GO., Kabasakal, H. (2008). *Afet ve İnsan* (Çev. Selin Akkoç). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. İstanbul.

Fleishauer, A. (2002). School Counselors Perceptions on Their Preparedness to İmplement School's Crisis İntervention Plans and to Counsel During Time of General Crisis. Master Thesis. The Graduate School The Graduate College. Menomonie, WI.

French, NHF., Kasischke, ES., Williams, DG. (2003). Variability İn The Emissions Of Carbon-Based Trace Gases From Wildfire İn The Alaskan Boreal Forest. *Journal of Geophysical Research*, 108 (8151): 7-11.

Gardner, C., Frazier, E. (2013). Will You Be Ready When Disaster Strikes. *Journal of Nursing Management*, 44 (8): 30-35.

Gevaş Devlet Hastanesi, 2021. https://gevasdh.saglik.gov.tr/TR,3998/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Girgin, M. (1996). Aşkale Heyelanı(Erzurum). *Türkiye Coğrafya Dergisi*, 31: 155-166.

Giyik, C. (2016). Van Depremi Örneğinde Afet Sonrası İskân Politikaları. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Glarum, J., Adrionopali, C. (2009). *Decision Making in Emergency Management*. Elsevier, United Kingdom.

Gökçe, O., Tetik, Ç. (2012). *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*. T.C Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Ankara.

Görgü, H. (2006). Afetlerde Ortaya Çıkan Temel Duygularımız ve Başa Çıkma Yolları. *Sivil Savunma Dergisi*, 184: 13-15.

Güler, H. (2008). *Zarar Azaltmanın Temel İlkeleri*. 301-353, içinde: Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri (ed. Kadıoğlu M, Özdamar E,). Yayın No:2, JICA Türkiye Ofisi. Ankara.

Gülkan, P., Balamir, M., Yakut, A. (2003). *Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi. Metu Press. Ankara.

Gürer, İ., Yavaş, ÖM. (1994). Anadolu'da Çığ Sorunu. *Sivil Savunma Dergisi*, 36 (135): 5-15.

Gürer, İ. (2006). Doğu Anadolu'da Kar Örtüsü ve İlkbahar Taşkınları. *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı İle Belediyeler*, 15: 1-17.

Gürpınar Devlet Hastanesi, 2021. https://gurpinardh.saglik.gov.tr/TR,462455/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Hsu, E., Jenckes, M., Catlett, C., Robinson, K., Feuerstegn, C., Cosgrove, S., Green, G., Bass, E. (2004). Effectiveness of Hospital Staff Mass-Casualty Incident TrainingMethods: A Systematic Literature Review. *Prehospital and DisasterMedicine*, 19(3): 191-199.

https://www.imo.org.tr/ (Erişim Tarihi: 04.11.2021)

https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/van_2019_cevre_durum_raporu-20200901150601.pdf (Erişim Tarihi: 03.11.2021).

AFAD, (2021). https://www.afad.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 01.11.2021)

https://van.ktb.gov.tr/TR-90248/cografi-konumu.html, (Erişim Tarihi: 01.11.2021)

http://tid.web.tr/idarecinin-sesi-dergisinin-179-sayisi-eylul-ekim-2017 (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

IOM, (2007). *Hospital-Based Emergency Care: At The Breaking Point*. DC: National Academies Press. Washington.

Işık, Ö., Aydınlıoğlu, HM., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., AY, A. (2012). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2): 82-123.

İlki, A., Gürbüz, T., Demir, C. (2008). *Yapısal Riskler ve Risklerin Azaltılması*. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. JICA Türkiye Ofisi, 2: 91-107.

Jedlovec, G. (Ed.) (2009). *Advances in Geoscience and Remote Sensing*. BoD–Books on Demand.

Kadıoğlu, M. (2008). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. JİCA Türkiye Ofisi, ss.1-34.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını. İstanbul.

Kadıoğlu, M. (2017). *Afet Yönetimi: Beklenmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek.* Marmara Belediyeler birliği Kültür Yayınları. İstanbul.

Kadıoğlu, M., Bek, Ö. (2009). Sağlık Kuruluşları için Afet Acil Yardım Planlama Rehberi. İstanbul İl Afet Ve Acil Durum Müdürlüğü İstanbul Sismik Riskin Azaltılması Ve Acil Durum Hazırlık Projesi. İstanbul.

Kadıoğlu, M. (2008). *Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri*. 1-34, içinde: Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri (eds: Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E.). Yayın No:2, JICA Türkiye Ofisi. Ankara.

Kaji, HA., Lewis, JR. (2006). Hospital Disaster Preparedness in Los Angeles County. *Society for Academic Emergency Medicine,* 13 (11): 1198-1203.

Kaji, HA., Lewis, JR., Koenig, KL. (2007). Current Hospital Disaster Preparedness. *Jama the Journal of the American Medical Association*, 298 (18): 2188-2190.

Kalelioğlu, E. (2018). Van Ovasının İklim Özellikleri. *Dil Tarih Coğrafya Dergisi*, 35 (2): 155-166.

Kalyon, K., Öztürk, C. (2020). *Örgütsel Adaletin İşgören Performansı Üzerindeki Etkisi: Bitlis Eren Üniversitesi Akademik Personeli Örneği*. 35-53, içinde: Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanındaki Akademik Çalışmalar-II, Cilt 4 (eds. Kıroğlu HS). Gece Kitaplığı. Ankara.

Karabıyık, F. (2010). Sağlık Afet Yönetiminde Planlama ve Risk Analizleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaman, ZT. (2016). *Afet Yönetimine giriş ve Türkiye'de Örgütlenme*. 1-36, içinde: Bütünleşik Afet Yönetimi (eds: Karaman ZT, Altay A). İlkem Yayınları. İzmir.

Karancı, NA., Kalaycıoğlu, S., Erkan, BBB., Özden, AT., Çalışkan, İ., Özakşehir, G. (2011). Tabanlı – Van (23 Ekim 2011) ve Edremit – Van (9 Kasım 2011) Depremleri. İnceleme Raporu 25-27 Kasım 2011. ODTÜ, Ankara.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Keçici, M. (1994). Doğal Afetlerde Bulaşıcı Hastalıklar ve Çevre. *Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İle Belediyeler Dergisi*, 8: 24-47.

Kısakürek, M., Elden, S. (2011). Hastanelerde En Uygun Stok Kontrol Yönteminin Analitik Hiyerarşi Süreci ile Seçimi: Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesinde Bir Uygulama. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (2) : 215-233.

Kiraz, E. (2018). Afet ve Acil Durum Hakkında Bilgi, Tutum ve Davranışların değerlendirilmesi; Sakarya ve Konya ili Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Koçel, T. (2003). *İşletme Yöneticiliği*. Beta Yayıncılık. İstanbul.

Leaning ,J. (2017). *Disasters And Emergency Planning*. 322–331 In: International Encyclopedia Of Public Health (eds: S. R, Quah, W. C. Cockerham). Elsevier.

Mahdaviazad, H., Abdolahifar, G. (2014). Şiraz'da Hane halkı Doğal Afet Hazırlık Durumunun Değerlendirilmesi, İran, 2011: Bir Bilgi, Tutum ve Uygulamalar Anketinin Sonuçları. Afet Tıbbı ve Halk Sağlığına Hazırlık. *Diasaster Medicine and Public Health Preparedness*, 8 (4): 349-352.

Mahdaviazad, H., Abdolahifar, GR. (2013). Assessing Hospital Disaster Preparedness in Shiraz, Iran 2011: Teaching Versus Private Hospitals. *American journal of disaster medicine*, 8 (1): 65-73.

Makridenko, LA., Boyarchuk, K., Podlesnıy, A. (2001). Deprem Tahmin Uydusu (Çev: N. Gürsel Metin). *Sivil Savunma yay*, 164: 4-6.

Mccarthy, ED. (2002). *Bilgi Kültürü: Yeni Bilgi Sosyolojisi* (A. Figen Yılmaz, Çeviri). Chiviyazilari. İstanbul.

Mıkušová, M., Horvathova, P. (2019). Petra. Prepared For A Crisis. Basic Elements Of Crisis Management İn An Organisation, *Economic Research-Ekonomska İstraživanja*, 32(1): 1844-1868.

Mızrak, S. (2017). Afetlere Dirençli Toplum Oluşturmak İçin Bireysel Yeterlilikler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Muradiye Devlet Hastanesi, 2021. https://muradiyedh.saglik.gov.tr/, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Odabaşı, YB. (2018). Büyük Alanlarda Çığ Tehlike Haritalarının CBS Tabanlı Oluşturulması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Oktay, G., Özden, Ş., Demir, A. (2008). Türkiye' de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri Ankara. http://www.dursunmuratozden.net/ (Erişim Tarihi: 18.11.2021).

Onal, G. (1998). *İşletme Yönetimi ve Organizasyonu*. Türkmen Kitapevi Yay. İstanbul.

Özalp Devlet Hastanesi, 2021. https://ozalpdh.saglik.gov.tr/TR,3779/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Özcan, E. (2006). Sel Olayı ve Türkiye. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi***,** 26 (1): 35-50.

Özden, AT., Erkan, BBB. (2016). *Sürdürülebilir Kalkınma Sorunsalı Üzerinden Afet –Kalkınma Terminolojisinin Türkiye Özelinde Yeniden Tartışılması*. 219-264, içinde: Afetlerle Kalkınma: Tecrübeler, Politikalar ve Beklentiler (eds: Tiryakioğlu M). Efil Yayın Evi. Ankara.

Özer, YE. (2016). *Afetlerin Kalkınmaya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*. 183-200, içinde: Bütünleşik Afet Yönetimi (Eds: Karaman Z. T.ve Altay A.). İlkem Yayınları. İzmir.

Özey, R. (2006). *Afetler Coğrafyası*. Aktif Yayınevi. İstanbul.

Özmen, B., Nurlu, M., Güler, H. (1997). *Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi*. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları. Ankara.

Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K., Temiz, A. (2005). Afet Yönetimi ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü. Deprem Sempozyumu. 23-25 Mart 2005, İzmit.

Özışık, T. (2003). *NBC Ortamında Acil Yardım Hizmetleri Ders Notları*.1-5. GATA Basımevi. Ankara

Özmen, B. (eds) (2013). *Temel Afet Bilgileri*. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara.

Özşahin, E. (2013). Türkiye'de Yaşanmış (1970-2012) Doğal Afetler Üzerine Bir Değerlendirme. 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, 25-27 Eylül, Hatay. s: 1-8.

Öztürk, C., Öztürk, S. (2017). *Sosyo Ekonomik Stratejiler II*. 51-59, içinde: Lider Yönetici Önünde Engel Olarak Terörizm ve Afet Yönetimi (eds: Haşit G, Çiftçi H, Merter ME). Ijopec Publication. London..

Öztürk, C. (2017). *Sosyo Ekonomik Stratejiler II*. 39-50, içinde: Afet Olarak Terörizm ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Konumu (eds: Haşit G, Çiftçi H, Merter ME). Ijopec Publication. London.

Öztürk, C. (2018). *Liderlik* (Kamu Yönetiminde Lider Yöneticiye Doğru). Nobel Yay. Ankara.

Öztürk, C., Çınarbay, Ö. (2020). Örgütsel Adalet ile Örgütsel Bağlılık Üzerine Bir Alan Araştırması: Van Muradiye İlçesindeki Sağlık Meslek Mensupları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (75): 648-657.

Öztürk, C., Dalgıç, H. (2021). Korona virüs Sürecinde Demografik Özellikler Açısından Stresle Basa Çıkma Tarzları: Bitlis Devlet Hastanesi Sağlık Meslek Mensupları. *Journal of Emerging Economies and Policy - JOEEP*, 6(2): 205-212.

Öztürk, C. (2018). Afet Yönetimi Özelliklerinin Yönetim Fonksiyonu Bağlamında Değerlendirilmesi. 12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu, 25-27 Ekim 2018, Kırıkkale, s. 3-4.

Öztürk, C., Kurtkan, A. (2020). Örgütsel Adalet ile Örgütsel Güven İlişkisi Üzerine Alan Araştırması: Bitlis Belediyesi Personeli. *Business Management Studies: An International Journal*, 8 (4): 955-978.

Öztürk, C., Mahsereci, Y. (2021). *Örgütsel Adalet ve Duygusal Bağlılık İlişkisi Üzerine Bir Alan Araştırması: Ağrı ve Bitlis İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü Personeli*. 291-304, içinde: Siyaset Biliminde Geçmişten Günümüze Yaşanan Gelişmeler (eds. Karabulut Ş.). Gazi Kitabevi. Ankara.

Öztürk, İ. (2011). *Hastane Afet Planlama Rehberi*. Acil ve Afet Tıbbı Derneği Yayını. Ankara.

Rodoplu, Ü. (2000). *Afet El Kitabı*. Alsancak Devlet Hastanesi Yay. İzmir.

Saray İlçe Hastanesi, (2021). https://vansaraydh.saglik.gov.tr / TR,513328/kurumsal.htm, (Erişim Tarihi: 01.12.2021)

Sağlık Bakanlığı, 2021d. https://dosyasb.saglik.gov.tr/ Eklenti/ 40879,haphazirlamaklavuzusurum214062021pdf.pdf?0, (Erişim Tarihi: 12.12.2021).

Sağlık Bakanlığı, (2021a,b). https://www.resmigazete.gov.tr/ eskiler/2021/05/20210525-3.htm, (Erişim Tarihi: 12.12.2021.)

Selçuk, BA. (2001). Yeryuvarında Doğal Olaylar ve Afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 1(3): 7-26.

Shaw, R., Takeuchi, Y., Shiwaku, K., Fernandez, G., Gweeqi, R., Yang, B. (2009). *1-2-3 Of Disaster Eucation (Typhoon, Flood, Earthquake).* National Research Institute for Earth Science and Disaster Prevention (NIED).

Sylves, RT. (1996). *The Political Policy Basis of Emergency Management*. FEMA. New York.

Şahin, C., Sipahioğlu, Ş. (2009). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.

Şahin, C. (1991). *Türkiye Afetler Coğrafyası*. Gazi Üniv. Yay. No:172. Gazi Eğitim Fak.Yay. No:21. Ankara.

Şahin, C., Sipahioğlu, Ş. (2002). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.

Şahin, N. (2009). Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları. TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 08-10 Ocak 2009, İzmir. s: 131-141.

Şahin, Y. (2017). *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*. Ekin Y. 7B, Bursa.

Şenses, F. (2016). *Sunuş: Afetler ve Kalkınma Konusuna Toplu Bakış*. 17-34, İçinde: Afetlerle Kalkınma: Tecrübeler, Politikalar ve Beklentiler (eds: Tiryakioğlu M.). Efil Yayınevi. Ankara.

Şimşek, M. (1999). *Yönetim ve Organizasyon*. Nobel Yay. Ankara.

Tabatabaei, San., Abbasi, S. (2016). Risk Assessment in Social Security Hospitals of Isfahan Province in case of Disasters Based on the Hospital Safety Index. *International Journal of Health System and Disaster Management*, 4 (3): 82-87.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2015). Bütünleşik Tehlike Haritalarının Hazırlanması Heyelan-Kaya Düşmesi Temel Kılavuz. AFAD. Ankara.

Taghizadeh, AO., Hosseini, M., Navidi, I., Mahaki, AA., Ammari, H., Ardalan, A. (2012). Knowledge, Attitude And Practice Of Tehran's İnhabitants For An Earthquake And Related Determinants. *PLOS Currents*, 4: 1-11.

Tekin, E. (2016). *Afetlerde İlk Ve Acil Yardım Yönetimi*. 2-22, içinde: (eds: Çakır Z.). Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Erzurum.

Thonicke, K., Venevsky, S., Sitch, S., Cramer, W. (2001). The Role Of Fire Disturbance For Global Vegetation Dynamics Coupling Fire İnto a Dynamic Global Vegetation Model. *Global Ecology and Biogeography*, 10: 661-677.

Topaloğlu, M., Koç, H. (2017). *3B, Yönetim ve Organizasyon*. Seçkin yay. Ankara.

Törenci, HE. (2015). Afet yönetimi ve Bursa'da Sağlık Sektöründe Afet Yönetimi. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2021). Sözlükler. https://sozluk.gov.tr/, erişim tarihi: 16.11.2021.

Tütüncü, Ö., Küçükusta, D. (2008). Organizasyonlarda Bireyler: Davranış, Tutum ve Motivasyon. 2. Uluslararası Katılımlı Sterilizasyon Konferansı, Şubat 21-24, Çeşme, İzmir.

Uçak, NÖ. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4): 705-722.

Uğur, A., Işık, M. (2020). Türkiye'nin Afetlere Hazırlık Politikalarının Toplum Algısı Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi: Van-Bitlis İlleri Örneği. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi,* 6 (1): 98-118.

UNISDR, (2009). http://www.unisdr.org/files/7817_UNISDR TerminologyEnglish.pdf, (Erişim Tarihi: 12.11.2017).

UN-ISDR, (2015). http://www.unisdr.org/files/7817_UNISDR TerminologyEnglish.pdf, (Erişim Tarihi: 05.11.2021).

http://www.unisdr.org/eng/library/lib-terminology-eng.htm, (Erişim tarihi: 24.09.2018)

Van Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, (2021). https://vanadsm. saglik.gov.tr/TR,3560/tarihcemiz.html, (Erişim Tarihi: 01.12. 2021)

Van Eğitim ve Araştırma Hastanesi, (2021). https://vaneah.saglik. gov.tr/TR,57443/tarihcemiz.html,(Erişim Tarihi: 01.12.2021)

World Health Organization (WHO), (2015). Safe Hospitals Initiative: Hospital Safety Index Guide for Evaluators Second Edition. WHO Library Cataloguing in Publication Data, Switzerland.

Yavaş, H. (2005). *Doğal Afetler Yönüyle Türkiye'de Belediyelerde Kriz Yönetimi***.** Orion Yayınevi. Ankara.

Yavuz, Ö. (2014). *Afetler Sonrası Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler*. İdeal Kültür Yayıncılık. İstanbul.

Yenilmez, K. Özabacı, N., (2003). Yatılı Öğretmen Okulu Öğrencilerinin Matematik İle İlgili Tutumları ve Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14: 132-146.

Yıldırım, A. (2004). Acil Durumda Basın ve Halkla İlişkiler. Ankara: İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Afet Yönetimi 55. Dönem Mülki İdare Amirleri Semineri, Ders Notu.

Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*. Pegem Yayıncılık. Ankara.

Zeren, H. (2019). Bezmialem Vakıf Üniversitesi Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazır Oluşluluk Durumları. Yüksek Lisans Tezi. Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Zeybek, İ. (2007). Tuhral Şehrini Etkileyen Ani Sellerin Oluşumu ve Sonuçları. TMMOB Afet Sempozyumu, 5-7 Aralık, Ankara. s: 241-251.

KAMU MALİ YÖNETİMİNDE KONTROL VE DENETİM

Prof. Dr. Tolga DEMİRBAŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-75-3

Sayfa Düzeni ve Yayına Hazırlama
Tolga DEMİRBAŞ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

1. Baskı: Mart 2018
2. Baskı: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER ix
KISALTMALAR xxvii
ŞEKİLLER LİSTESİ xxix
TABLOLAR LİSTESİ xxix
KUTULAR LİSTESİ xxxi

BİRİNCİ KISIM
KAMU MALİ YÖNETİMİ, KONTROL VE DENETİM HAKKINDA KURAMSAL BİLGİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİ

I. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN TANIMI 3
II. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN AMAÇLARI 7
A. MALİ DİSİPLİNİ SAĞLAMAK 7
B. KAYNAK TAHSİSİNDE ETKİNLİĞİ SAĞLAMAK 9
C. KAYNAK KULLANIMINDA ETKİNLİĞİ SAĞLAMAK 11
III. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN KAPSAMI: KAMU SEKTÖRÜ 13
IV. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN TEMEL UNSURLARI 15
A. BÜTÇENİN HAZIRLANMASI: PLÂNLAMA VE POLİTİKA OLUŞTURMA 17
B. BÜTÇE HAKKI GEREĞİNCE BÜTÇENİN ONAYLANMASI: KAYNAK TAHSİSİ 17
C. BÜTÇENİN UYGULANMASI 18
1. Gelir Yönetimi 18
2. Harcama Yönetimi 18
3. Nakit ve Borç Yönetimi 19
4. Muhasebe ve Finansal Raporlama 19
5. Kontrol 20
D. DENETİM 21
E. YASAMA KONTROLÜ 21

İKİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE KONTROL VE DENETİM: TEMEL BİLGİLER

I. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN KONTROLÜ 23
A. KONTROL KAVRAMI 23
1. Pasif Anlamda Kontrol 24
2. Aktif Anlamda Kontrol 25
B. KAMU MALİ KONTROLÜ KAVRAMI 26
C. KONTROL TÜRLERİ 27

1. Kuvvetler Ayrılığı İlkesi Açısından Kontrol 27
a. Yasama Kontrolü 27
b. Yargısal Kontrol 29
c. Yürütme Kontrolü (İdari Kontrol) 29
2. Kontrol Eden Kurum (Aktör) Açısından Kontrol 30
a. İç Kontrol 30
b. Dış Kontrol 30
3. Konusuna Göre Kontrol 31
a. Politika Kontrolü 31
b. İşlem (Süreç) Kontrolü 31
c. Performans Kontrolü 32
4. Zorlayıcılık (Güç) Düzeyine Göre Kontrol 32
a. Emredici Kontrol 32
b. İşbirlikçi Kontrol 32
c. Teşvik Edici Kontrol 32
5. Uygulanma Zamanına Göre Kontrol 33
a. Uygulama Öncesi Kontrol 33
b. Uygulama Sırasında Kontrol 33
c. Uygulama Sonrası Kontrol 33
d. Öngörüye Dayalı Kontrol 34
6. Alanlarına Göre Kontrol 35
a. Bütçe Kontrolü 35
b. Muhasebe Kontrolü 35
c. Risk Yönetim Kontrolü 35
d. Hukuka Uygunluk Kontrolü 36
e. Siyasal Kontrol 36
f. Sosyal Kontrol 36
II. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN DENETİMİ 37
A. DENETİM KAVRAMI VE KURAMSAL BİLGİLER 37
1. Denetimin Tarihsel Kökeni 37
2. Denetimin Tanımı ve Özellikleri 38
a. Denetim, iktisadi bir birime ilişkin bilgiler üzerinden yapılır 40
b. Denetim olan ile olması gereken arasında bir karşılaştırmadır 40
c. Denetim, bir kanıt toplama ve değerlendirmeyi içerir 41
d. Denetim, bir hesap verme sorumluluğu ilişkisine hizmet eder 41
e. Denetim, uzman kişi ya da kurumlar tarafından yapılır 41
f. Denetim, bağımsız ve tarafsız bir faaliyettir 42
g. Denetim, sistematik bir süreçtir 42
3. Denetimin Benzer Kavramlardan Farklılıkları 42
a. Revizyon 43
b. Kontrol 44
c. Teftiş 45
d. Soruşturma 45
e. Gözetim 46
4. Denetçi Türleri 47
a. Özel Sektörde Denetçiler 47
b. Kamu Kesiminde Denetçiler 47

5. Denetim Süreci ... 48
a. Denetimin Planlanması ... 49
b. Denetimin Uygulanması ... 50
c. Denetimin Raporlanması ... 50
d. Denetimin İzlenmesi ... 50
6. Denetim Standartları ... 50
7. Denetim Yöntemleri ... 52
a. Haberli-Ani Denetim Yöntemi ... 52
b. Yerinde-Evrak Üzerinde Denetim Yöntemi ... 52
c. Tam-Sınırlı Denetim Yöntemi ... 53
8. Denetim Teknikleri ... 53
a. Fiziksel İnceleme ... 53
b. Doğrulama (Teyit) ... 53
c. Kayıt Sistemini Geriye Doğru İzleme ... 54
d. Kayıt Sistemini İleriye Doğru İzleme ... 54
e. Yeniden Hesaplama ... 54
f. Gözlem ... 54
g. Mülâkat (Görüşme) ... 54
B. KAMU MALİ YÖNETİMİNİN BİR UNSURU OLARAK DENETİM ... 55
1. Mali Yönetimde Denetimin Tanımı ... 55
2. Mali Yönetimde Denetimin Gerekliliği ... 56
a. Çıkar Çatışması ... 59
b. Gözetimden Uzaklık ... 59
c. Karmaşıklık ... 59
d. Hatanın Yüksek Toplumsal Maliyetleri ... 59
3. Kamu Mali Yönetimde Denetimin Amaçları ... 60
a. Karar Vericilere Objektif ve Güvenilir Bilgiler Sağlamak ... 60
b. Birey ve Kurumların Hesap Vermelerini Sağlamak ... 61
c. Mali Saydamlığı Güçlendirmek ... 61
d. Hukuka Uygunluğu Sağlamak ... 61
e. Kamu İdarelerinin Performanslarını Yükseltmek ... 62
f. Kamu Mali Yönetiminin Amaçlarına Hizmet Etmek ... 62
C. KAMU MALİ YÖNETİMİNDE DENETİM TÜRLERİ ... 62
1. Denetçinin Konumuna Göre Denetim ... 62
a. İç Denetim ... 62
b. Dış Denetim ... 63
2. Konusu ve Amacı Yönünden Denetim ... 64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE DÜZENLİLİK DENETİMİ VE PERFORMANS DENETİMİ

I. DÜZENLİLİK DENETİMİ ... 65
A. MALİ DENETİM ... 65
1. Mali Denetimin Tanımı ... 65
2. Mali Denetimin Kriterleri ... 66
a. Temel Muhasebe Kavramları ... 67
b. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ... 67

c. Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları ... 67
3. Muhasebe Hata-Hileleri ve Mali Denetim ... 67
4. Mali Denetim Teknikleri ... 68
5. Mali Denetimde Denetim Görüşü ... 69
a. Olumlu Görüş ... 69
b. Şartlı Görüş ... 69
c. Olumsuz Görüş ... 70
d. Görüş Bildirmekten Kaçınma ... 70
B. UYGUNLUK DENETİMİ ... 71
1. Uygunluk Denetiminin Tanımı ... 71
2. Mevzuata Aykırı İşlemler ve Yaptırımları ... 71
a. Kamu Zararına Yol Açan Aykırılıklar ... 72
b. Kamu Zararına Yol Açmayan Ödenek Üstü Harcamalar ... 72
c. Yetkisiz Tahsil ve Ödeme ... 73
d. Türk Ceza Kanunu'na Göre Suç Teşkil Eden Aykırılıklar ... 73
II. PERFORMANS DENETİMİ ... 73
A. PERFORMANS DENETİMİNİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ ... 73
B. PERFORMANS DENETİMİNİN DÜZENLİLİK DENETİMİNDEN FARKLILIKLARI ... 76
C. PERFORMANS DENETİMİNİN KAMU KESİMİNDEKİ GELİŞİMİ ... 77
D. PERFORMANS DENETİMİNİN UNSURLARI ... 79
1. Tutumluluk (Ekonomiklik) ... 82
2. Verimlilik ... 83
3. Etkinlik ... 86
E. PERFORMANS DENETİMİNİN TÜRLERİ ... 87
1. Performansın Doğrudan Denetimi ... 87
2. Performansın Dolaylı Denetimi: Performans Bilgisi Denetimi ... 87
F. PERFORMANS DENETİMİ İÇİN İDEAL KOŞULLAR ... 88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE KONTROL – DENETİM MODELLERİ

I. KITA AVRUPASI MODELİ ... 92
A. YÜRÜTME KONTROLÜ: İŞLEM ESASLI ÖNLEYİCİ MALİ KONTROL ... 93
B. YÜRÜTME DENETİMİ: GENEL TEFTİŞ KURULU VE TEFTİŞ KURULLARI ... 94
C. YASAMA ADINA YAPILAN DENETİM ... 96
D. YASAMA KONTROLÜ ... 97
II. ANGLO-SAKSON MODELİNDE KONTROL VE DENETİM ... 98
A. YÜRÜTME KONTROLÜ: SİSTEM ESASLI İÇ KONTROL ... 99
B. YÜRÜTME DENETİMİ: ADEM-İ MERKEZİYETÇİ İÇ DENETİM ... 100
C. YASAMA ADINA YAPILAN DENETİM ... 100
D. YASAMA KONTROLÜ ... 102
III. MODELLERİN KARŞILAŞTIRILMASI ... 105
A. YÜRÜTME KONTROLÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMA ... 105

B. YÜRÜTME DENETİMİ (TEFTİŞ-İÇ DENETİM) AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMA 105
C. DIŞ DENETİM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMA 106
D. YASAMANIN KONTROL GÜCÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMA 107
IV. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ADAY ÜLKELERE OLAN YAKLAŞIMI 110
A. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEME SÜRECİ 110
B. AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK KRİTERLERİ VE SÜRECİ 111
C. MALİ KONTROL FASLINDA AB'NİN YAKLAŞIMI 113
1. Kamu İç Mali Kontrolü 118
a. Yönetsel Hesap Verme Yükümlülüğü (Mali Yönetim ve Kontrol Sistemleri) 118
b. Fonksiyonel Olarak Bağımsız İç Denetim 119
c. Merkezi Uyumlaştırma Birimi 119
2. Dış Denetim 120
3. AB Mali Çıkarlarının Korunması ve Dolandırıcılıkla Mücadele 120

İKİNCİ KISIM
TÜRKİYE'DE KAMU MALİ YÖNETİMİNİN KAPSAMI VE KONTROL-DENETİM MODELİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KAMU MALİ YÖNETİMİNİN KAPSAMI

I. GENEL YÖNETİM SEKTÖRÜ 123
A. 5018 SAYILI KANUN KAPSAMINDAKİ İDARELER 123
1. Merkezi Yönetim 123
2. Sosyal Güvenlik Kurumları 124
3. Mahalli İdareler 125
B. 5018 SAYILI KANUN KAPSAMI DIŞINDAKİ BİRİMLER 125
II. KAMU İŞLETMELERİ 128
A. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ 129
B. ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINDAKİ KURULUŞLAR 129
C. KAMU BANKALARI 129
D. TOKİ ŞİRKETLERİ 129
E. TMSF ŞİRKETLERİ 130
F. MAHALLİ İDARE ŞİRKETLERİ 130
G. DİĞER KAMU İDARE VE İŞLETMELERİ 131

ALTINCI BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KAMU MALİ YÖNETİM KONTROLÜNÜN GENEL ÇERÇEVESİ

I. TARİHSEL GELİŞİM 133
A. GENEL MUHASEBE KANUNU DÖNEMİ 133
1. Yürütme Kontrolü: Merkeziyetçi İşlem Kontrolü Geleneği 134

2. Yürütme Denetimi: Teftiş Kurulları ... 134
3. Yasama Adına Yapılan Denetim Geleneği ... 134
4. Yasama Kontrolü Geleneği ... 135
B. YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI ... 135
1. AB'ye Uyum Sürecindeki Çalışmalar ... 135
a. 2000 Yılı İlerleme Raporu ... 136
b. Ulusal Program ... 138
c. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ... 139
d. Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı ve Teftiş Kurulları ... 141
2. Maliye Teftiş Kurulu'nun Kaldırılması ... 142
3. Sayıştay Kanunu İle Dış Denetimin Düzenlenmesi ... 142
4. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemine Geçilmesi ... 143
II. KAMU MALİ YÖNETİMİNDE KONTROL VE DENETİM AKTÖRLERİ 144
A. YÜRÜTME BÜNYESİNDEKİ (İDARİ) KONTROL BİRİMLERİ ... 144
1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu ... 145
2. Teftiş Geleneği: Teftiş Kurulları ve Kontrolörlükler ... 146
3. İç Kontrol Sistemi ve İç Denetim ... 146
4. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ... 146
5. Hazine ve Maliye Bakanlığı ... 147
6. Kamu İhale Kurumu ... 147
7. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) ... 148
8. Kamu İdaresinin Özel Sektör Üzerindeki Kontrol-Denetimi ... 149
a. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı ... 149
b. Teftiş Kurulları ... 149
c. Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) ... 150
d. Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar ... 151
B. YÜRÜTME DIŞI KONTROL (DIŞ KONTROL) BİRİMLERİ ... 151
1. Yasama Adına Denetim: Dış Denetim (Sayıştay Denetimi) ... 151
2. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman) ... 151
3. Yasama Kontrolü (Siyasal Kontrol) ... 151
4. Yargısal Kontrol ... 152
a. Anayasa Mahkemesi ... 152
b. Sayıştay ... 153
c. Diğer Yargı Organları ... 153
5. Bağımsız Denetim ... 153

ÜÇÜNCÜ KISIM
TÜRKİYE'DE KAMU MALİ YÖNETİMİNİN İDARİ KONTROLÜ

YEDİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE İÇ KONTROL

I. İÇ KONTROL ... 158
A. İÇ KONTROLÜN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KAMU KESİMİNCE BENİMSENMESİ ... 158
1. Muhasebe Hileleri ve Skandalları Dönemi ... 158

2. Amerikan Muhasebeciler Enstitüsünün Çalışmaları 160
3. Watergate Skandalı ve Yolsuzluk Kanunu 161
4. Treadway Komisyonu Raporu 162
5. COSO Raporu 163
6. İç Kontrolün Kamu Sektöründeki Yansımaları 163
B. İÇ KONTROLÜN TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE AMAÇLARI 164
1. İç Kontrolün Tanımı 164
2. İç Kontrolün Özellikleri 165
3. İç Kontrolün Amaçları 166
C. İÇ KONTROLÜN UNSURLARI 167
1. Kontrol Ortamı 168
2. Risk Değerlendirmesi 168
a. Risklerin Tespit Edilmesi 169
b. Risklerin Değerlendirilmesi 169
c. Risklere Cevap Verilmesi 170
d. Risklerin Gözden Geçirilmesi ve Raporlanması 171
3. Kontrol Faaliyetleri 171
a. Yönlendirici Kontroller 171
b. Önleyici Kontroller 172
c. Tespit Edici Kontroller 172
d. Düzeltici Kontroller 172
4. Bilgi ve İletişim 173
5. Gözetim (İzleme) 173
D. BİR KAMU İDARESİNDE İÇ KONTROLÜN YAPISI: YETKİ VE SORUMLULUKLAR 174
1. Üst Yönetici 175
2. Harcama Yetkilileri 177
3. Mali Hizmetler Birim Yöneticisi 178
4. Muhasebe Yetkilisi 180
5. Gerçekleştirme Görevlileri 180
6. İç Kontrol İzleme ve Yönlendirme Kurulu 181
7. İdare ve Birim Risk Koordinatörleri 181
8. İç Denetçiler 182
E. MERKEZİ UYUMLAŞTIRMA BİRİMİ 182
1. Merkezi Uyumlaştırma Görevinin Kapsamı 182
2. Merkezi Uyumlaştırma Kapsamında Yapılan Çalışmalar 183
a. Kamu İç Kontrol Yönetmeliği 183
b. Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği 184
c. Kamu İdareleri Tarafından Eylem Plânlarının Oluşturulması 186
d. Kamu İç Kontrol Rehberinin Yayımlanması 186
e. İç Kontrol İzleme ve Değerlendirme Rehberinin Yayımlanması 186
f. Kamu Kurumsal Risk Yönetimi Rehberinin Yayımlanması 187
F. SAYIŞTAY'IN İÇ KONTROL AÇISINDAN KONUMU 187
G. CUMHURBAŞKANININ TEFTİŞ YETKİSİ 188
II. İÇ KONTROLDE ÖNLEYİCİ KONTROL FAALİYETİ OLARAK ÖN MALİ KONTROL 188
A. GENEL AÇIKLAMA 188

B. ÖN MALİ KONTROLÜN TANIMI VE KAPSAMI 188
1. Harcama Birimleri Tarafından Yapılan Ön Mali Kontrol 189
2. Mali Hizmetler Birimi Tarafından Yapılan Ön Mali Kontrol 190
a. Kapsamı 190
b. Mali Kontrol Yetkisi 194
c. Kontrol Süreci 195
d. Görevler Ayrılığı İlkesi 195
e. Ön Mali Kontrolün Niteliği 195
f. Mali Kontrolü Yapanların Sorumluluğu 196
III. GENEL DEĞERLENDİRME 196

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE İÇ DENETİM

I. İÇ DENETİM HAKKINDA GENEL BİLGİLER 201
A. TARİHSEL GELİŞİMİ 201
B. İÇ DENETİMİN TANIMI 203
1. İç Denetim Bir Güvence Sağlama Faaliyetidir 203
2. İç Denetim Bir Danışmanlık Faaliyetidir 204
3. İç Denetim Değer Katma ve Geliştirmeyi Amaçlayan Bir Faaliyettir 205
4. İç Denetim Bağımsız ve Nesnel (Tarafsız) Bir Faaliyettir 205
5. İç Denetim Standartlara Tabi Bir Faaliyettir 206
6. İç Denetim Risk Odaklı Bir Faaliyettir 207
C. İÇ DENETİMİN ÖZELLİKLERİ 207
II. İÇ DENETÇİLERİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI 209
A. İÇ DENETÇİLERİN GÖREVLERİ 209
B. İÇ DENETÇİLERİN YETKİLERİ 209
C. İÇ DENETÇİLERİN SORUMLULUKLARI 210
III. İÇ DENETÇİNİN NİTELİKLERİ VE ATANMASI 210
A. İÇ DENETÇİ ADAY BELİRLEME SINAVINA GİRİLMESİ 211
1. Sınava Başvuru Şartları 211
2. Sınav Konuları ve Başarı Kriteri 212
B. İÇ DENETÇİ ADAYLARININ SERTİFİKA EĞİTİM PROGRAMINA ALINMASI 212
C. SERTİFİKALI ADAYLAR ARASINDAN GÖREVE ATANMA 212
IV. İÇ DENETİMİN TEMEL AKTÖRLERİ 213
A. ÜST YÖNETİCİ 213
B. İÇ DENETİM BİRİMİ (BAŞKANLIĞI) 213
C. MERKEZİ UYUMLAŞTIRMA BİRİMİ: İÇ DENETİM KOORDİNASYON KURULU 215
1. Organizasyon Yapısındaki Yeri 215
2. İç Denetim Koordinasyon Kurulunun Görevleri 216
a. İç Denetim Sistemine İlişkin Kural Koyma 216
b. Aktörler Arası Koordinasyon/İşbirliğini Sağlama 217
c. İç Denetim Sistemini İzleme ve Değerlendirme 217
3. Merkezi Uyumlaştırma Kapsamında Yapılan Temel Düzenlemeler 218

D. MALİ HİZMETLER BİRİMİ 219
E. HARCAMA BİRİMLERİ 219
V. İÇ DENETİM, İÇ KONTROL VE DIŞ DENETİM İLİŞKİLERİ 220
A. İÇ KONTROLLE İLİŞKİSİ 220
B. DIŞ DENETİMLE İLİŞKİSİ 220
VI. İÇ DENETİM TÜRLERİ VE SÜRECİ 221
A. İÇ DENETİM TÜRLERİ 221
1. Uygunluk Denetimi 221
2. Mali Denetim 222
3. Performans Denetimi 222
4. Bilgi Teknolojisi Denetimi 222
5. Sistem Denetimi 223
B. İÇ DENETİM SÜRECİ 224
1. Planlama 224
a. Kamu İç Denetim Strateji Belgesi (İDKK) 224
b. İç Denetim Planı (İç Denetim Birimi) 224
c. İç Denetim Programı (İç Denetim Birimi) 226
d. Görevlendirme (İç Denetim Birimi Başkanı) 227
e. Denetlenen Birime Bildirim (İç Denetim Birimi Başkanı) 227
f. Denetim Görevinin Planlanması (İç Denetim Ekibi) 228
2. Uygulama (Denetim Görevinin Yürütülmesi) 229
3. Raporlama 229
a. Bulguların Resmi Olarak Paylaşılması 229
b. Kapanış Toplantısı 230
c. Bulgulara İlişkin Resmi Görüş ve Eylem Planlarının Alınması 230
d. Denetim Raporunda Yer Alacak Bulgulara Karar Verilmesi 230
e. Denetim Görüşünün Oluşturulması 231
f. Denetim Raporunun Hazırlanması 231
4. İzleme 232
VII. GENEL DEĞERLENDİRME 233

DOKUZUNCU BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE TEFTİŞ

I. TÜRKİYE'DE TEFTİŞ BİRİMLERİNİN GENEL YAPISI 238
A. HUKUKİ VE İDARİ ALTYAPISI 238
B. GÖREV VE YETKİLERİ 241
1. Görevleri 241
a. Denetim 241
b. Ön İnceleme ve İnceleme 243
c. Soruşturma 245
d. Araştırma 245
2. Yetkileri 246
II. TEFTİŞTE KOORDİNASYON VE UYUMLAŞTIRMA 247
III. GENEL DEĞERLENDİRME 249

DÖRDÜNCÜ KISIM
TÜRKİYE'DE KAMU MALİ YÖNETİMİNİN DIŞ KONTROLÜ

ONUNCU BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE DIŞ DENETİM: SAYIŞTAY DENETİMİ

I. SAYIŞTAY'IN TARİHSEL GELİŞİMİ 253
II. SAYIŞTAY'IN HUKUKİ (ANAYASAL) DURUMU 255
III. SAYIŞTAY'IN BELİRGİN ÖZELLİKLERİ 257
IV. SAYIŞTAY'IN MENSUPLARI VE TEŞKİLÂTI 259
A. SAYIŞTAY MENSUPLARI 259
1. Meslek Mensupları 259
a. Sayıştay Başkanı 259
b. Sayıştay Üyeleri 260
c. Daire Başkanları 260
d. Sayıştay Denetçileri 261
2. Başsavcı ve Savcılar 262
3. Yönetim Mensupları 262
B. SAYIŞTAY'IN TEŞKİLÂT YAPISI 262
1. Başkanlık 263
a. Sayıştay Başkanı 263
b. Başkan Yardımcıları 263
c. Bölüm Başkanları 265
2. Yargı ve Karar Organları 265
a. Daireler 265
b. Genel Kurul 265
c. Rapor Değerlendirme Kurulu 266
d. Temyiz Kurulu 266
e. Daireler Kurulu 267
f. Yüksek Disiplin Kurulu 267
g. Meslek Mensupları Yükseltme ve Disiplin Kurulu 267
h. Denetim Planlama ve Koordinasyon Kurulu 267
i. Sayıştay Başsavcılığı 268
3. Yönetim Birimleri 269
V. SAYIŞTAY'IN YETKİLERİ 270
VI. SAYIŞTAY'IN GÖREVLERİ 270
A. DENETİM GÖREVİ 271
1. Sayıştay Denetiminin Niteliği 271
2. Sayıştay Denetiminin Kapsamı 271
3. Sayıştay Denetiminin Türleri 279
a. Düzenlilik Denetimi 280
(1) Tanımı ve Amacı 280
(2) Özellikleri 280
(3) Düzenlilik Denetimi Süreci 281
(4) Düzenlenen Raporlar 282
i. Düzenlilik Denetim Raporu 282
ii. Yargılamaya Esas Rapor 284

b. Performans Denetimi 286
(1) Tanımı ve Amacı 286
(2) Özellikleri 289
(3) Performans Denetim Süreci ve Kriterleri 290
(4) Düzenlenen Rapor: Performans Denetim Raporu 291
c. Konu Denetimi 293
B. YARGILAMA GÖREVİ 295
C. SAYIŞTAY'IN RAPOR VERME GÖREVİ 295
1. Denetim Raporları 296
a. Kamu İdareleri Sayıştay Denetim Raporları 296
b. Kamu İşletmeleri Yıllık Denetim Raporları 299
c. Konu Denetimi Raporları 300
d. TBMM'nin Talebi Üzerine Hazırlanan Denetim Raporları 301
e. Siyasi Parti Esas İnceleme Raporları 301
2. Genel Raporlar 304
a. Genel Uygunluk Bildirimi 304
b. Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu 307
c. Faaliyet Genel Değerlendirme Raporu 308
d. Mali İstatistikleri Değerlendirme Raporu 309
e. Kamu İşletmeleri Genel Raporu 311
D. GÖRÜŞ BİLDİRME GÖREVİ 312
VII. GENEL DEĞERLENDİRME 312

ON BİRİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU (OMBUDSMAN)

I. OMBUDSMAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER 317
A. OMBUDSMAN: TANIMI VE KÖKENİ 317
B. OMBUDSMAN KURUMUNUN GENEL ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ 319
1. Özellikleri 319
a. İdareyi Dış Kontrole Tabi Tutması 319
b. İdareden Bağımsız Olması 319
c. Vatandaşlar Tarafından Yapılan Başvuruları Kabul Etmesi 320
d. Adalet, Eşitlik ve Hukukun Üstünlüğü İlkeleri Çerçevesinde Görev Yapması 320
e. Hukuksal Yaptırım Yetkisinin Bulunmaması 320
2. Türleri 321
a. Genel Amaçlı Ombudsmanlar 321
b. Tek ya da Özel Amaçlı Ombudsmanlar 321
c. Ulusal ve Uluslarüstü Düzeydeki Ombudsmanlar 322
d. İnsan Hakları Ombudsmanı 322
e. Karma (Hibrit) Ombudsmanlar 323
II. TÜRKİYE'DE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU VE YÜRÜTMENİN DIŞ KONTROLÜ 323
A. TÜRKİYE'DE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN DOĞUŞU 323

B. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER 324
C. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN ŞİKÂYETLERİ İNCELEMESİ 326
1. Şikâyet Başvurusunun Alınması 327
2. İlk İnceleme 328
a. İlgili İdareye Gönderme Kararı 328
b. İncelenemezlik Kararı 328
3. Esastan İnceleme 329
4. Karar Verme 329
a. Dostane Çözüm Kararı 329
b. Tavsiye Kararı 329
c. Ret Kararı 331
D. İZLEME VE RAPORLAMA 331
1. Kamu Denetçiliği Kurumunun Tavsiye Kararlarını İzlemesi 331
2. Kamu Denetçiliği Kurumunun TBMM'ye Rapor Sunması 331
3. Kamu Denetçiliği Kurumunun Özel Raporları 332
III. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NA YAPILAN ŞİKÂYETLER VE ALINAN KARARLAR 332
IV. GENEL DEĞERLENDİRME 334

ON İKİNCİ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE YASAMA KONTROLÜ

I. YASAMANIN UYGULAMA ÖNCESİNDE KONTROLÜ (BİRİNCİ DÜZEY KONTROL) 336
A. YASA YAPMA YOLUYLA KONTROL 336
1. Kanun Tekliflerinin Komisyonda İncelenmesi 336
2. Kanun Tekliflerinin Meclis Genel Kurulunda İncelenmesi 337
B. POLİTİKA BELİRLEME YOLUYLA KONTROL 337
II. YASAMANIN UYGULAMA SIRASINDA KONTROLÜ (İKİNCİ DÜZEY KONTROL) 340
A. YASAMA ORGANI ÜYELERİNİN BAŞVURUSU YOLUYLA KONTROL340
1. Yazılı Soru 341
2. Genel Görüşme 343
3. Meclis Araştırması 345
4. Meclis Soruşturması 346
5. Soruşturma 349
B. VATANDAŞLARIN BAŞVURUSU YOLUYLA KONTROL 350
1. Dilekçe Hakkının Kullanılması Yoluyla Kontrol 350
2. Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Yoluyla Kontrol 353
3. İnsan Hakları Komisyonuna Başvuru Yoluyla Kontrol 353
4. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna Başvuru Yoluyla Kontrol 355
5. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna (TİHEK) Başvuru Yoluyla Kontrol 357
III. YASAMANIN UYGULAMA SONRASINDA KONTROLÜ (ÜÇÜNCÜ DÜZEY KONTROLÜ) 360
IV. GENEL DEĞERLENDİRME 360

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAMU MALİ YÖNETİMİNDE YARGISAL KONTROL

I. ANAYASA YARGISI 363
A. ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ YOLLARI 365
1. Soyut Norm Denetimi (İptal Davası) 365
2. Somut Norm Denetimi (İtiraz Davası/Yolu) 366
3. Bireysel Başvuru Yolu (Anayasa Şikâyeti) 366
B. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI 368
II. İDARİ YARGI 369
A. İDARİ YARGI TEŞKİLATI 369
1. İlk Derece Mahkemeleri 369
2. Bölge İdare Mahkemeleri (İstinaf mahkemeleri) 370
3. Üst Derece Mahkemesi: Danıştay 371
B. DAVA TÜRLERİ 371
1. İptal Davası 372
2. Tam Yargı Davası 373
C. İDARİ DAVALARA BENZEYEN BAŞVURU VE İTİRAZLAR 375
III. ADLİ YARGI 376
A. ADLİ YARGI TEŞKİLATI 376
1. İlk Derece Mahkemeleri 376
2. Bölge Adliye Mahkemeleri 377
3. Yargıtay 377
4. Cumhuriyet Başsavcılıkları 377
B. KAMU GÖREVLİSİNİN CEZA YARGISI AÇISINDAN DURUMU 377
1. Kamu Görevlilerinin Cezai Sorumluluğu 377
a. İdari Merciin İzninin Gerekmesi Durumu 378
b. İdari Merciin İznini Gerektirmeyen Durumlar 381
2. Kamu Görevlilerini İlgilendiren ve Türk Ceza Kanunu Kapsamında Yer Alan Bazı Suçlar ve Cezaları 381
a. Zimmet 382
b. İrtikap 382
c. Denetim Görevinin İhmali 382
d. Rüşvet 382
f. Resmi Belgede Sahtecilik 383
g. Görevi Kötüye Kullanma 383
h. Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması 383
i. Kamu Görevlisinin Ticareti 383
j. İhaleye Fesat Karıştırma 383
k. Edimin İfasına Fesat Karıştırma 384
IV. SAYIŞTAY HESAP YARGISI 385
A. HESAP YARGISININ TANIMI 385
B. HESAP YARGISININ KAPSAMI 386
1. Hesap Yargısının Kurum Açısından Kapsamı 386
2. Hesap Yargısının Kişi (Sorumlu) Açısından Kapsamı 387
a. Bakanlar 388
b. Üst Yöneticiler 389

c. Harcama Yetkilileri 390
d. Gerçekleştirme Görevlileri 392
e. Muhasebe Yetkilileri 394
f. İlgililer (Ahizler) 396
3. Hesap Yargısının Konu Açısından Kapsamı 397
4. Hesap Yargısının Zaman Açısından Kapsamı 397
C. HESAP VE İŞLEMİN YARGIYA KONU OLMASININ ŞARTLARI 398
1. Kamu Zararı İddiasının Bulunması 398
2. Yargılamaya Esas Raporun Sayıştay Başkanlığı'na Teslim Edilmesi 399
D. HESAP YARGILAMASI SÜRECİ 400
1. Yargılamaya Esas Raporun Sayıştay Başkanlığınca İlgili Sayıştay Dairesine Gönderilmesi 400
2. Sayıştay Dairesinin Sayıştay Savcısının Yazılı Görüşünü Alması 400
3. Sayıştay Dairesinden Bir Üyenin Yazılı Görüşüne Başvurulması 400
4. Sayıştay Dairesinde Yargılamanın Yapılması 400
5. Yargılama Sonucunda Sayıştay Dairesinin Hüküm Vermesi 401
a. Yasal Düzenlemelere Uygunluk (Beraat) Kararları 402
b. Kamu Zararının Sorumlulara Ödettirilmesi (Tazmin) Kararları 404
E. İLAMIN TEBLİĞİ VE YAYIMLANMASI 407
1. İlamın Tebliğ Edilmesi 407
2. İlamın Yayımlanması 407
F. İLAMIN İNFAZI 407
G. KANUN YOLLARI 408
1. Temyiz 408
2. Karar Düzeltilmesi 410
3. Yargılamanın İadesi (Yenilenmesi) 412
H. HESAP YARGISI BAĞLAMINDA UYUMLAŞTIRMA 413
1. İçtihatları Birleştirme veya Değiştirme 413
2. İdari Nitelikteki Kararları Birleştirme 413
3. Danıştay ile Sayıştay Kararları Arasındaki Uyuşmazlığın Giderilmesi 414

BEŞİNCİ KISIM
TÜRKİYE'DE KAMU SEKTÖRÜ BİRİMLERİNİN KONTROL VE DENETİMİ

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MERKEZİ YÖNETİM KAPSAMINDAKİ İDARELERİN KONTROL VE DENETİMİ

I. YÜRÜTME KONTROLÜ 419
A. KAMU İDARESİ BÜNYESİNDEKİ KONTROL 419
1. İç Kontrol Sistemi Yoluyla Kontrol 419
a. Harcama İşlemlerinin Kontrolü 420
b. Gelir İşlemlerinin Kontrolü 424
c. Malvarlığı İşlemlerinin Kontrolü 426
2. 5018 Sayılı Kanun Çerçevesinde İç Denetim Biriminin Denetimi 429
3. Teftiş Yetkisi Olan Birimler Tarafından Yapılan Denetim 430

a. Hazine ve Maliye Teftiş Başkanlığı 430
b. Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanlığı 431
c. Muhasebat Kontrolörlüğü Başkanlığı 433
d. Hazine ve Maliye Uzmanları 434
e. Muhasebe Denetmenleri 434
f. Hazine Taşınmazlarında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Teftişi 435
(1) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı 436
(2) Milli Emlak Denetmenleri 436
g. Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının Teftişi 437
h. Gümrük ve Dış Ticaret Alanında Ticaret Bakanlığı'nın Teftişi 438
(1) Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı 438
(2) Ticaret Denetmenleri 440
B. MERKEZİ KONTROL GÜCÜNE SAHİP İDARİ BİRİMLER 440
1. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın Kontrolü 440
a. Bütçe Uygulaması Öncesinde Kontrol 440
(1) Stratejik Planları Kontrol Etmek 441
(2) Bütçe Tekliflerini Kontrol Etmek 442
b. Bütçe Uygulaması Sırasında Kontrol 442
(1) Ödenekleri Bloke Etmek ve Serbest Bırakmak Şeklinde Kontrol 442
(2) Ödenekleri Vize Etmek Şeklinde Kontrol 443
(3) Ödenek Aktarma Taleplerine İzin Vermek/Reddetmek Şeklinde Kontrol 444
2. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın Bütçe Uygulaması Sırasında Nakit Talepleri Üzerindeki Kontrolü 445
3. Kamu İhale Kurumu'nun Bütçe Uygulaması Sırasında Harcama Yapıcı İhale Süreci Denetimi 446
II. SAYIŞTAY'IN DIŞ DENETİMİ 447
III. YASAMANIN KONTROLÜ 448
A. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TEKLİFİ ÜZERİNDE KONTROL 448
1. Parlamentonun Kontrol Süresi 448
2. Parlamentonun Bütçe Üzerinde Değişiklik Yapma Gücü 449
3. Parlamentonun Bütçeyi Onaylamaması Durumu 451
B. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU ÇERÇEVESİNDE KONTROL .. 454
1. Bilgi Talep Etmek, Araştırma ve Soruşturma Yapmak Yoluyla Kontrol 454
2. Borçlanma Limitinin Yükseltilmesi Talebini İncelemek Yoluyla Kontrol ... 455
3. Ek Bütçe Kanun Teklifini İncelemek Yoluyla Kontrol 456
4. İdarelerarası Ödenek Aktarmasına Dair Kanun Teklifini İncelemek Yoluyla Kontrol 458
C. MERKEZİ YÖNETİM KESİN HESAP KANUNU TEKLİFİ ÜZERİNDE KONTROL 459
IV. YARGISAL KONTROL 462
A. ANAYASA MAHKEMESİNİN MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ ÜZERİNDEKİ KONTROLÜ 462
1. Anayasaya Göre Bütçe Kanunlarının Diğer Kanunlardan Farklılığı 462
2. Anayasa Mahkemesi Kararlarına Yansıyan Aykırılık Gerekçeleri 464

a. Bütçe Kanununa, Bütçe İle İlgili Olmayan Hükümler Konması 464
b. Bütçe Kanunu İle Düzenlenmesi Gereken Hususların Olağan Kanunlarla Düzenlenmesi..... 465
c. Bütçe Kanunu Kapsamındaki İdareye Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Gelir Kaynağı Sağlanması 466
3. Anayasa Mahkemesi Denetiminin Etkinliği 467
B. SAYIŞTAY'IN HESAP YARGISI 469
V. GENEL DEĞERLENDİRME..... 470

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLARIN KONTROL VE DENETİMİ

I. YÜRÜTME KONTROLÜ 476
A. 5018 SAYILI KANUNDAKİ MUAFİYETLER..... 476
B. İÇ KONTROL UYGULAMASI..... 476
C. BÜTÇELERİ ÜZERİNDEKİ MERKEZİ KONTROL DURUMU 477
1. Bütçe Tekliflerinin Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın Kontrolüne Tabi Olmaması 477
2. Bütçe Kesin Hesaplarının Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın Kontrolüne Tabi Olması 477
D. KURUM İÇİ DENETİM..... 478
E. BAKAN'IN VESAYET YETKİSİYLE YAPILAN DENETİM 480
F. CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET DENETLEME KURULU'NUN DENETİMİ 481
II. SAYIŞTAY'IN DIŞ DENETİMİ 482
III. YASAMANIN KONTROLÜ..... 482
A. BÜTÇE UYGULAMASI ÖNCESİNDE KONTROL..... 482
B. BÜTÇE UYGULAMASI SIRASINDA KONTROL 483
C. BÜTÇE UYGULAMASI SONRASINDA KONTROL..... 483
IV. YARGISAL KONTROL..... 483
A. KARAR VE İŞLEMLERİNE KARŞI YARGI YOLU 483
B. SAYIŞTAY'IN HESAP YARGISI 486

ON ALTINCI BÖLÜM
SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARININ KONTROL VE DENETİMİ

I. YÜRÜTME KONTROLÜ 488
A. İÇ KONTROL SİSTEMİYLE KONTROL..... 488
B. İÇ DENETİM 490
C. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU REHBERLİK VE TEFTİŞ BAŞKANLIĞI..... 491
D. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU SOSYAL GÜVENLİK DENETMENLERİ..... 494
E. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI REHBERLİK VE TEFTİŞ BAŞKANLIĞI 495

F. KAMU İDARELERİ DENETİM ELEMANLARINCA DENETİM 496
G. CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET DENETLEME KURULU 497
II. SAYIŞTAY'IN DIŞ DENETİMİ 497
III. YASAMA KONTROLÜ 499
IV. YARGISAL KONTROL 499
A. KARAR VE İŞLEMLERİNE KARŞI YARGI YOLU 499
B. SAYIŞTAY'IN HESAP YARGISI 500

ON YEDİNCİ BÖLÜM
MAHALLİ İDARELERİN KONTROL VE DENETİMİ

I. YÜRÜTME KONTROLÜ 503
A. KURUM İÇİ İDARİ KONTROL 503
1. İç Kontrol Sistemiyle Kontrol 503
2. İç Denetim 503
3. Belediye Teftiş Kurulu Başkanlığı ya da Müdürlüğü 505
B. KURUM DIŞI İDARİ KONTROL 506
1. Merkezi İdarenin İdari Vesayet Yetkisi 506
2. İçişleri Bakanlığı Denetim Birimleri 509
a. Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı 509
b. İller İdaresi Genel Müdürlüğü Kontrolörler Başkanlığı 511
3. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu 512
II. MAHALLİ KARAR ORGANI TARAFINDAN YAPILAN KONTROL 512
A. UYGULAMA ÖNCESİ KONTROL 512
B. UYGULAMA SIRASINDA KONTROL 513
C. UYGULAMA SONRASI KONTROL 514
1. Denetim Komisyonu Kontrolü 514
2. Kesin Hesap Kontrolü 514
3. Faaliyet Raporu Kontrolü 515
III. SAYIŞTAY'IN DIŞ DENETİMİ 516
IV. YASAMANIN KONTROLÜ 516
V. YARGISAL KONTROL 517

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM
KAMU İŞLETMELERİNİN KONTROL VE DENETİMİ

I. DÖNER SERMAYELİ İŞLETMELERİN KONTROL VE DENETİMİ 520
A. GENEL BİLGİLER 520
B. DÖNER SERMAYELİ İŞLETMELERDE KONTROL VE DENETİM 522
1. İç Kontrol 522
a. Ön Mali Kontrol 523
b. İç Denetim 524
2. Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün Kontrolü 526
3. Hazine ve Maliye Bakanlığı Denetim Birimleri 527
a. Muhasebat Genel Müdürlüğü Muhasebat Kontrolörlüğü Başkanlığı 527
b. Hazine ve Maliye Uzmanları 527
c. Defterdarlık Uzmanları 528

d. Muhasebe Denetmenleri 528
4. İlgili Bakanlık Denetimi 529
5. Kamu İhale Kurumu'nun Denetimi 529
6. Sayıştay Denetimi ve Hesap Yargısı 529
II. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN KONTROL VE DENETİMİ 531
A. İDARİ DENETİM 533
1. Kamu İktisadi Teşebbüsü Denetim Birimleri 533
2. İlgili Bakanlığın Denetim Birimleri 533
3. Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanlığı 533
B. SAYIŞTAY DENETİMİ 534
C. YASAMA DENETİMİ (KONTROLÜ) 535
D. BAĞIMSIZ DENETİM 537
III. MAHALLİ İDARE İŞLETMELERİNİN KONTROL VE DENETİMİ 537

ON DOKUZUNCU BÖLÜM
FONLARIN KONTROL VE DENETİMİ

I. GENEL BİLGİLER 539
II. FONLARIN KONTROL VE DENETİMİ 540
A. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU 542
B. TANITMA FONU 544
C. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMAYI TEŞVİK FONU 545
D. ÖZELLEŞTİRME FONU 547
E. SAVUNMA SANAYİİ DESTEKLEME FONU 549
F. İŞSİZLİK SİGORTASI FONU-ÜCRET GARANTİ FONU 550
G. TÜRKİYE VARLIK FONU 553
H. AFET YENİDEN İMAR FONU 556
I. AİLE VE GENÇLİK FONU 557
KAYNAKLAR 559
MEVZUAT VE YARGI KARARLARI 581

KAYNAKLAR

Åberg, Jenny, and Thomas Sedelius. "Review Article: A Structured Review of Semi-Presidential Studies: Debates, Results and Missing Pieces." *British Journal of Political Science* 50, No. 3 (July 2020): 1111–36. https://doi.org/10.1017/S0007123418000017.

Acar, Pınar. "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kamu İç Mali Kontrol Sistemi". *Maliye Dergisi*, Sayı 136 (Ocak-Nisan 2001): 77-86.

Acar, Şafak Birol. "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Sisteminde Mali Hizmetler Birimleri". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 1 (Nisan-Haziran 2008): 77-94.

Adalet Bakanlığı, ve Türkiye Adalet Akademisi. "Türk Adalet Sistemi". Ankara, 2020. https://taa.gov.tr/sayfa/turk-adalet-sistemi. https://taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/f29b2a4b-ce9d-482d-ae66-97a6864ca7eb-turk-yargi-sistemi-brosur-son-28.08.2020-tr1.pdf.

AICPA. "Internal Control: Elements of a Coordinated System and Its Importance to Management and the Independent Public Accountant, Special Report," 1949.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. "Döner Sermaye Genel Teftiş Rapor Formatı". Genel Teftiş Rapor Formatları, 2024. https://www.aile.gov.tr/media/151714/5-doner-sermaye-rapor-formati.docx.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. "İnceleme ve Soruşturma Rehberi", 2022. https://www.aile.gov.tr/media/117393/inceleme-ve-sorusturma-rehberi-kitap-2-10-2022.pdf.

Akalın, Güneri. "Yerel Yönetimlerin İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6 (Kasım 1994): 15-27.

Akarkarasu, Nahit. "Halka Açık Şirketlerde İç Denetim ve Denetim Kurullarının Etkinleştirilmesi İçin Öneriler". İstanbul: Sermaye Piyasası Kurulu Denetleme Dairesi, 2000.

Akartürk, Ekrem Ali, ve Tevfik Sönmez Küçük. *Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem: Teori ve Uygulama*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Akbey, Ferhat, ve Musa Gök. "Kesinhesap Kanunu ve Bütçe Hakkı: TBMM Görüşmeleri Üzerinden Bir Analiz". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 56 (Mayıs-Ağustos 2020): 279-306. https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.703427.

Akbey, Ferhat. "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Bütçe Hakkı ve Kanunu". *International Journal of Public Finance*, Cilt 5, Sayı 1 (Haziran 2020): 1-26. https://doi.org/10.30927/ijpf.676534.

Akbulut, Erol. "Kamu Yönetiminin Değişen Yüzü: İç Denetim". *İç Denetim Dergisi*, Sayı 14 (Bahar 2006): 6-23.

Akbulut, Örsan Ö., Hande Mimaroğlu Özgen, Derya Fındık, Ömer Seymenoğlu, ve Oğuz Almış. *Türk Kamu Yönetiminde Teftiş ve İç Denetim*. Ankara: Türkiye Orta Doğu ve Amme İdaresi Enstitüsü, 2012.

Aksoy, Mehmet ve Eyüp Kızılkaya. *Kamu Zararı ve Sorumluluk*. 2. bs. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği, 2021.

Aksoy, Mehmet, Bülent Geçgel ve Yusuf Öz. *Sayıştay Hesap Yargısı*. Araştırma / İnceleme / Çeviri Dizisi No. 44. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2018.

Aksoy, Mehmet. *Kamuda İç Kontrol ve İç Denetim*. Ankara: Muhasebat Kontrolörleri Derneği, 2008.

Aktan, Coşkun Can. "Bütçe Dışı Fonlar". *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Cilt 23, Sayı 10 (Ekim 1986): 51-55.

Akyel, Recai. "Türkiye'de İç Kontrol Kavramı, Unsurları ve Etkinliğinin Degerlendirilmesi". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1 (2010): 83-98.

Allen, Richard ve Daniel Tommasi. *Managing Public Expenditure: A Reference Book for Transition Countries*, OECD, France, 2001, http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/oecdpemhandbook.pdf

Altuğ, Figen. *Kamu Bütçesi*. 2. bs. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2020.

Altuğ, Figen. *Mali Denetim*, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000.

American Institute of Accountants. Committee on Auditing Procedure. "Extensions of Auditing Procedure; Statements on Auditing Procedure, No. 01." *American Institute of Accountants*, October 1939. https://egrove.olemiss.edu/dl_aia/249.

Arcagök, M. Sait, ve Ertan Erüz. *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Sistemi*. Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 2006.

Arcagök, M. Sait. "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Kapsamında Hesap Verebilirlik". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 2 (Temmuz-Aralık 2008): 25-38.

Arens, Alvin A., and James K. Loebbecke. *Auditing: An Integrated Approach*. Fourth Edition. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1988.

Arens, Alvin A., Randal J. Elder, and Mark S. Beasley. *Essentials of Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*. New Jersey: Prentice Hall, 2002.

Arıcı, Hüseyin. "5018 Sayılı Kanun ve Denetleme Kurulları". *Mali Kılavuz*, Cilt 10, Sayı 39 (Ocak-Mart 2008): 29-42.

Arslan, Ahmet. *Yeni Kamu Mali Yönetimi*. Ankara: Hermes Matbaacılık, 2014.

Arslan, Işılda. "Avrupa Birliği, 32. Fasılda İç Kontrol ve Türkiye Uygulaması." Ankara: Ankara Üniversitesi, 2009.

Assemblée nationale. "Comité d'évaluation et de contrôle", 2023. https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/16/organes/delegations-comites-offices/cec

Atakan, Nevin, Arife Coşkun, ve Melda Sonuvar. *Performans Denetimi: Pakistan Sayıştayı Uygulaması*. 135. Kuruluş Yıldönümü Yayınları. Ankara: T.C. Sayıştay Başkanlığı, 1997.

Atalı, Murat. *Medenî Usûl Hukuku*. Yayın No. 1284. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 2018.

Atay, Cevdet. *Devlet, Yönetim ve Denetim*. Bursa: Marmara Kitabevi, 1997.

Atay, Ender Ethem. *İdari Yargılama Hukuku*. Güncellenmiş İkinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Avci, Mehmet Alpertunga. "Kanun Yolları ve Sayıştay Yargısında Dereceli Sistem". *Sayıştay Hesap Yargısı ve Kamu Zararı Paneli*, Editör Mehmet Alpertunga Avci, s. 5-22. Sayıştayın 160. Kuruluş Yıldönümü Paneli. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2022.

Avci, Mehmet Alpertunga. "Yasamanın Birincil Güçlü Silahı Bütçe Hakkı: Teorik Bir Yaklaşım". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19, Sayı 1 (2015): 69-80.

Avrupa Birliği Bakanlığı. *AB'ye Genel Bakış*. Accessed July 20, 2023. https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf.

Avrupa Birliği Başkanlığı. "Avrupa Birliği'nin Genişlemesi." T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. Accessed July 19, 2023. https://www.ab.gov.tr/109.html.

Avrupa Birliği Başkanlığı. *Türkiye-Avrupa Birliği Kronolojisi (1959-2022)*. Erişim 19 Mart 2025. https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/turkiye-_ab_iliskileri_kronolojisi.pdf.

Avrupa Birliği Komisyonu. "2023 Türkiye Raporu". Gayriresmî Tercüme. Brüksel, 08 Kasım 2023. https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/2023%20T%C3%BCrkiye%20Raporu.pdf.

Ayeni, V. O. "Ombudsmen as Human Rights Institutions: The New Face of a Global Expansion". *Workshop1*. International Ombudsman Institute, 2009. https://www.theioi.org/downloads/32c9h/Stockholm%20Conference_09.%20Workshop%201_Victor%20Ayeni.pdf.

Bahl, Roy ve William Duncombe. "Economic Change and Fiscal Planning: The Origins of the Fiscal Crisis in New York State", *Public Administration Review*, Vol 52, N. 6, 1992.

Balta, Zeki. "İç Denetçilik Mesleği". *Mali Kılavuz Dergisi*, Sayı 31 (Ocak-Mart 2006): 53-67.

Balyemez, Ahmet Sinan. "Sayıştay Performans Denetimlerinin Uygulama ve Sonuçları Üzerine Bir Tartışma". *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2 (2018): 276-311.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. *Dünden Bugüne Başbakanlık (1920-2014)*. Yayın No. 25. Ankara, 2014. https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/genel-mudurluk-yayinlar/basbakanlik__tarihi.pdf.

Başpınar, Ahmet. "Kamuda Etkin Bir İç Denetim İçin Temel Şartlar" (Sunum) . Maliye Bakanlığı, 11 Mayıs 2010.

Başpınar, Ahmet. "Kamuda İç Denetim ve Merkezi Uyumlaştırma Fonksiyonu". *Maliye Dergisi*, Sayı 151 (Temmuz-Aralık 2006): 23-42.

Başpınar, Ahmet. Türkiye'de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış, *Maliye Dergisi,* Sayı 148 (Mart 2005): 35-62. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/12/img-148.pdf

Bayar, Doğan. "Mali Yargı Nedir?" *Maliye Dergisi*, Sayı 157 (Temmuz-Aralık 2009): 33-46.

Bovens, Mark. Analysing and Assessing Public Accountability. A Conceptual Framework, European Governance Papers (EUROGOV) No. C-06-01, 2006. http://www.connex-network.org/eurogov/pdf/egp-connex-C-06-01.pdf

Boynton, William C., and Raymond N. Johnson. *Modern Auditing: Assurance Services and the Integrity of Financial Reporting*. 8th ed. United States of America: John Wiley & Sons Inc, 2006.

Boz, Selman Sacit, Gizem Elif Büyükyıldırım, Abidin Kadir İnce ve Enis Acar. *Kamu Personel Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Bozkurt, Yakup. "Kamu Yönetiminde Teftiş Kurulu Başkanlığının Kaldırılmasına Dönük Sorunlar". *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 68, Sayı 4 (2010): 271-78.

Brazier, Alex, and Vidya Ram. *The Fiscal Maze: Parliament, Government and Public Money*. Great Britain: Hansard Society, 2006.

Brown, Richard. *A History of Accounting and Accountants*. New York: Cosimo, Inc., 2004.

Bulutoğlu, Kenan. *Kamu Ekonomisine Giriş: Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı*. 7. bs. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2008.

Bulutoğlu, Kenan ve Erciş Kurtuluş. *Bütçe ve Kamu Harcamaları*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1988.

Butt, H. & B. Palmer (1986). *Value for Money in the Public Sector: The Decision-Makers Guide*, Basil Blackwell Inc.

Cambridge Dictionary. "Control", Cambridge Dictionary, 22 Ocak 2018. http://dictionary.cambridge.org

Campos, Ed, and Sanjay Pradhan. "Budgetary Institutions and Expenditure Outcomes: Binding Governments to Fiscal Performance". Policy Research Working Paper. World Bank, September 1996.

Campos, J. Edgardo, and Sanjay Pradhan. "Budgetary Institutions and the Levels of Expenditure Outcomes in Australia and New Zealand". İçinde *Fiscal Institutions and Fiscal Performance*, editör James M. Poterba, 233-64. University of Chicago Press, 1999. http://www.nber.org/chapters/c8030.

Can, Barış. "Türkiye'deki Tek Hazine Hesabı Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi". *Maliye ve Finans Yazıları*, Cilt 34, Sayı 113 (Nisan 2020): 11-46.

Candan, Ekrem. *Türk Bütçe Sisteminde Performans Denetimi*. Yayın No. 2007/374. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007.

Cangiano, Marco, Teresa Curristine ve Michel Lazare. "Introduction: The Emerging Architecture of Public Financial Management", In *Public Financial Management and Its Emerging Architecture*, Ed. Marco Cangiano, Teresa Curristine, ve Michel Lazare, IMF, 2013.

Carey, John L. *Rise of the Accounting Profession, v. 2. To Responsibility and Authority, 1937-1969*. New York: American Institute of Certified Public Accountants, Inc., 1970.

Ceylan, Serpil, ve Halis Kıral. "Kamu İdarelerinde Mali Denetim: Kapsamı ve Etkinliği". İçinde *Kamu Mali Yönetiminin Paradigması ve Gelişim Süreci: Türkiye Örneği*, editör Mustafa Sakal, Tekin Akdemir, Elif Ayşe Şahin İpek, ve Habip Demirhan, 539-73. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2022.

Collins Dictionary. "Revise, Revision". *Collins Dictionary*. HarperCollins Publishers, 23 Şubat 2025. https://www.collinsdictionary.com/dictionary.

Committee of Independent Experts. "A First Report on Allegations Regarding Fraud, Mismanagement and Nepotism in the European Commission," 1999. https://www.europarl.europa.eu/experts/pdf/reporten.pdf.

Congress of the United States. "New York City's Financial Crisis : An Evaluation of its Economic Impact and of Proposed Policy Solutions", November 3, Washington: U.S. Government Printing Office, 1975.

Congressional Budget Office. "An Introduction to the Congressional Budget Office," 2023.

Congressional Budget Office. "An Introduction to the Congressional Budget Office", 2023.

Congressional Research Service. "Introduction to the Federal Budget Process," 2023. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46240.

Cooper, Kathleen, and Ian Fargher. "Accounting for Corruption: Abuse of Rank and Privilege." *Faculty of Commerce - Papers (Archive)*, 2011, 1–34. https://ro.uow.edu.au/commpapers/2159

COSO. "Internal Control, Integrated Framework: Framework, Revised Draft February 1992." *Association Sections, Divisions, Boards, Teams*, 1992. https://egrove.olemiss.edu/aicpa_assoc/202.

COSO. "Internal Control-Integrated Framework: Executive Summary," 2013. https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_1df7d5dd38074006bce8fdf621a942cf.pdf

Coşkun, Arife. "Kamu Sektöründe Performans Denetimi: Sayıştay Uygulaması". *Türk Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Bu Yapılanmada Performans Yönetimi ve Denetiminin Yeri*, 267-98. Antalya: Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 2000.

Coşkun, Burak ve Hamza Günaydın. "İsveç Kralı XII. Charles'ın (Demirbaş Şarl) Osmanlı Devleti'ne İlticasının (1709-1714) Ombudsmanlık Fikrinin Doğuşuna Etkisi". *Ombudsman Akademik*, Yıl 5, Sayı 9 (Temmuz-Aralık 2018): 15-73.

Coşkun, Burak ve Hamza Günaydın. "Ombudsmanlığın Kökeni Meselesi Bağlamında Türk-İslâm Devlet Geleneğinde Şikâyet Hakkının Kurumsal Tekâmülü". *Ombudsman Akademik*, Yıl 2, Sayı 3 (Temmuz-Aralık 2015): 9-60.

Council of Europe. "Protection, Promotion and Development of the Ombudsman Institution". Council of Europe, September 2019.

Council of the Inspectors General on Integrity and Efficiency. "The Inspectors General," July 14, 2014. https://www.ignet.gov/sites/default/files/files/IG_Authorities_Paper_-_Final_6-11-14.pdf.

Cretin, Thierry. "Finding the Frontier for Internal Audit." Presented at the IAS Conference, Brussels, October 13, 2009.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun 2006, 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi". DDK, 2010.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. "Kamu İhale Kurumunun 2006, 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi". DDK, 2010.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. “Rekabet Kurumunun 2006, 2007 ve 2008 Yılları Faaliyet ve İşlemlerinin Denetlenmesi”. DDK, 2010.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. “Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığının 2002, 2003 ve 2004 Yılları Eylem ve İşlemlerinin Araştırılıp Denetlenmesine İlişkin Rapor”. DDK, 2005.

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. “Bilgi ve İletişim Güvenliği Denetim Rehberi”. Cumhurbaşkanlığı, Ekim 2021.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. *50 Soruda CİMER*. Erişim 16 Eylül 2023. https://www.cimer.gov.tr/50sorudacimer.pdf

Cumhurbaşkanlığı. “2022 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve Beklentiler Raporu”. Ankara: Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Temmuz 2022. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/2022-Yili-Merkezi-Yonetim-Butce-Gerceklesmeleri-ve-Beklentiler-Raporu-30072022.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. “2023 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve Beklentiler Raporu”. Ankara: Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Temmuz 2023.

Cumhurbaşkanlığı. 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun’un Cumhurbaşkanı Ahmet Necet Sezer tarafından TBMM’ye Tekrar Görüşülmesi İçin Geri Gönderilmesine Dair 03.08.2004 Tarihli Resmi Yazı. https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D22/Y2/T1/WebOnergeMetni/71d65749-81ae-4cc0-be9d-037ab7465a55.pdf

Çetinkaya, Özhan. *Mahalli İdareler Maliyesi*. 9. bs. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2025.

Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu”, 2022. https://webdosya.csb.gov.tr/db/teftis/menu/2021-yili-faaliyet-raporu_20220406021514.pdf.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “2022 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu”. Ankara: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Haziran 2023.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu”. Ankara: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Haziran 2024.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. “2024 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu”. Ankara: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Haziran 2025.

Çığ, Muazzez İlmiye. *Ortadoğu Uygarlık Mirası-1*. 14. bs. Muazzez İlmiye Çığ’ın Eserleri-8. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2022.

Çoker, Ziya. “Teftiş Hizmetinin Amacı ve Ana Görevleri”. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1 (Mart 1982): 57-72.

Çolak, Bayram. *Son Değişiklikleriyle Birlikte Konu Anlatımlı 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu*. Ankara, 2008.

Çömlekçi, Ferruh. *Muhasebe Denetimi*. Yayın No. 202/131. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1978.

D’Alfonso, Alessandro. “Discharge Procedure for the EU Budget: Political Scrutiny of Budgetary Implementation.” Briefing. European Parliamentary Research Service, May 2020.

Damgaard, Erik. “Representation, Delegation and Parliamentary Control.” *Parliamentary Control of the Executive*. ECPR Joint Sessions of Workshops. Copenhagen, April 14-19, 2000.

Delloitte. “Government Trends 2020: What are the most transformational trends in government today?”, 2019.

Demirbaş, Tolga, ve Rıdvan Engin. “Sayıştayın Belediyeler Üzerindeki Performans Denetimlerinde Ulaştığı Bulguların Analizi”. *Sayıştay Dergisi*, Sayı 100 (Ocak-Mart 2016): 27-60.

Demirbaş, Tolga. “Genel Muhasebe Kanunundan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na Türkiye’de Bütçe Reformu Geleneği”. *Güncel Mali Konular*, editör Nihat Edizdoğan, 279-302. Bursa: Dora Yayıncılık, 2009.

Demirbaş, Tolga. "Kamu Harcama Yönetimi Bağlamında Orta Vadeli Harcama Sistemi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi". Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, 2006.

Demirbaş, Tolga. "Türkiye'de Performans Denetiminin Temel Sorunları". *Prof. Dr. E. Figen ALTUĞ'a Armağan*, Editör Özhan Çetinkaya ve Tolga Demirbaş, 387-402. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2022.

Demirbaş, Tolga. *Sayıştaylar Tarafından Gerçekleştirilen Performans Denetimleri ve Türk Sayıştayı Uygulaması*. Araştırma / İnceleme / Çeviri Dizisi No. 17. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2001.

Devlet Muhasebesi Standartları Kurulu. Devlet Muhasebesi Standartları, 2022. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2022/12/Devlet-Muhasebesi-Standartlari.pdf

DFID. "Characteristics of Different External Audit Systems". Department for International Development, 2004. https://www.parlamericas.org/uploads/documents/DfID_Characteristics_of_Different_SAIs.pdf.

Diamond, Jack. "Internal Control and Internal Audit". *The International Handbook of Public Financial Management*, editör Richard Allen, Richard Hemming, ve Barry H. Potter, 374-95. London: Palgrave Macmillan UK, 2013. https://doi.org/10.1057/9781137315304_18.

Diamond, Jack. "The Role of Internal Audit in Government Financial Management: An International Perspective". *IMF Working Papers*. IMF Working Papers. International Monetary Fund, May 2002. https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/02-94.html.

Dicle, İ. Atilla. *Program Bütçesi: Kamu Yönetiminde Plânlama-Programlama-Bütçeleme Sistemi (PPBS)*. Ankara: Balkan Basım ve Ciltevi, 1973.

Dikmen, Süleyman. "Bütçe Gözetimi Açısından Bağımsız Mali Kurumların Bütçe Sürecindeki Rolü". *Sayıştay Dergisi*, Sayı 115 (Aralık 2019): 55-81.

Dikmen, Süleyman. "Yasama Organının Bütçe Gözetim İşlevinin Mali Saydamlık Açısından Ekonometrik Analizi." Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

Doğan, Hayrullah, ve Yüksel Yavuz. *Örneklerle Vergi İncelemeleri*. İstanbul: DTDenetim Turkey, 2014.

Dorotinsky, Bill. "A Note on What Happens If No Budget Is Passed before the Fiscal Year Begins: A Comparison of OECD and Non-OECD Provisions." In *Legislative Oversight and Budgeting : A World Perspective*, edited by Rick Stapenhurst, Riccardo Pelizzo, David M. Olson, and Lisa von Trapp, 111–15. Washington, D.C.: World Bank, 2008.

DPT, *Kamu mali yönetiminin yeniden yapılandırılması ve mali saydamlık Özel İhtisas Komisyonu raporu.* (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, Şubat 2000).

Dursun, Hasan. "Türkiye'de Ombudsmanlığın (Kamusaylığın) Etkin Olarak İşleyebilme Yetisi Yoktur". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 95 (2011): 377-418.

Düğmeci, Fatih. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun Yapısı ve İdare Üzerindeki Ayrımcılık Denetimi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

Edizdoğan, Nihat, ve Özhan Çetinkaya. *Kamu Bütçesi*. 11. bs. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2022.

Ekmekçi, Mehmet. "Türk Kamu Yönetiminde İç Denetim Faaliyeti Sonucu Ulaşılan Bulguların İç Denetim Raporunda Yer Alıp Almaması Sorunu". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1 (Nisan 2022): 339-51.

Ekmekçi, Mehmet. *5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Kapsamında İç Denetim Faaliyetinde Şeffaflık (Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2022.

Erdem, Metin. *Kamu Mali Denetimi*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 1993.

Erdoğan, Simay. "İç Kontrol Sistemi: Kamu İktisadi Teşebbüsleri İçin İç Kontrol Modeli Önerisi." Ankara: DPT, 2009.

Erhüman, Tufan. "Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 49, Sayı 1 (2000): 155-80.

Erhürman, Tufan. "Ombudsman". *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 31, Sayı 3 (Eylül 1998): 87-102.

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü. "2024-2028 Stratejik Planı". Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü. Erişim 13 Mart 2025. https://www.etimaden.gov.tr/storage/2024/Eti-Maden-2024-2028-Stratejik-Plan.pdf.

European Commission. "2000 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession", November 08, 2000.

European Commission. "Chapters of the Acquis." Accessed July 19, 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en.

European Commission. "Conditions for Membership." Accessed September 27, 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_en.

European Commission. "European Council in Copenhagen - 21-22 June 1993- Conclusions of the Presidency -". European Commission, June 22, 1993. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_93_3

European Commission. "From EU Membership Application to Accession Negotiations: Frequently Asked Questions." Accessed September 27, 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/FAQ%20accession%20negotiations.pdf.

European Commission. *Compendium of the public internal control systems in the EU Member States*. Second Edition. Luxembourg: European Commission, 2014. https://ec.europa.eu/budget/pic/lib/book/compendium/HTML/files/assets/downloads/publication.pdf.

European Commission. Reforming the Commission - A White Paper - Part I (2000). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52000DC0200%2801%29.

European Commission. *Welcome to the World of PIFC*, 2006.

European Court of Auditors. "Statement of Assurance concerning activities financed from the general budget for the financial year ending 31 December 1997," November 17, 1998. OJ C 349. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996Y1231(03).

European Court of Auditors. *Performance Audit Manual*. Directorate of Audit Quality Control, September 2017.

European Court of Auditors. *Public Audit in the European Union: The Handbook on Supreme Audit Institutions in the EU and Its Member States*. Luxembourg, 2019. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/83afd819-2b53-11e9-8d04-01aa75ed71a1

European Network of National Human Rights Institutions. "Our Members - ENNHRI", 2024. https://ennhri.org/our-members/.

European Network of National Human Rights Institutions. "Our Members - ENNHRI", 2024. https://ennhri.org/our-members/.

European Ombudsman. "Make a Complaint". European Ombudsman, 2024. https://www.ombudsman.europa.eu/en/make-a-complaint.

European Parliament and European Council. "Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council - of 5 July 2017 - on the Fight against Fraud to the Union's Financial Interests by Means of Criminal Law," 2017. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371.

European Parliament. "European Parliament Elections," 1999. https://www.europarl.europa.eu/election/bilan/en/pf1901en.htm.

European Parliament. “The Historical Development of European Integration.” Fact Sheets on the European Union, 2018.

Eurostat, *Total General Government Expenditure*, 2025. https://ec.europa.eu

Everard, Patrick, ve Diane Wolter. *Türkçe-İngilizce-Fransızca Denetim Terimleri*. Çeviren Sacit Yörüker. Araştırma / İnceleme / Çeviri Dizisi. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1999. https://sayistay.gov.tr/files/796_denterimleri.pdf.

Falay, Nihat. “Verimlilik-Etkinlik Tutumluluk”. *Çağdaş Sayıştay Denetimi Sempozyumu,* 47-55. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1987.

Fawcett, J. E. S. “The Spread of the Ombudsman System in Europe”. *The World Today*, Vol. 31, Issue 11 (November 1975): 469-74.

Feyzioğlu, Bedî N. “Anayasa-Bütçe-Kesin Hesap”, 23.1.1995 Tarihli Yazı. *İktidar Virüsü (Ülke Sorunlarının Saydam Analizi)*, Çağdaş Yayınları, Ağustos 1997.

Feyzioğlu, Bedî N. “Modern Anayasalarda Bütçe Hakkı”. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, Seri 29 (1983): 3-28.

Feyzioğlu, Bedî N. “Sayıştay ve Parlamento”. *Sayıştay Dergisi*, Sayı 13 (1993): 23-35.

Feyzioğlu, Bedî Necmeddin. *Nazarî, Tatbikî, Mukayeseli Bütçe*. 6. bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1981.

Feyzioğlu, Bedi Necmeddin. *Nazarî, Tatbikî, Mukayeseli Bütçenin Kontrolü: Cilt I*. İktisat Fakültesi Yayın No. 70. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954.

Flint, David. *Philosophy and Principles of Auditing: An Introduction*, Hong Kong: Macmillan Education Ltd., 1988.

Fozzard, Adrian. The Basic Budgeting Problem: Approaches to Resource Allocation in the Public Sector and Their Implications for Pro-Poor Budgeting, Working Paper, Overseas Development Institute, 2001.

Frahm, Michael. *Australasia and Pacific Ombudsman Institutions*. Editor International Ombudsman Institute. Springer, 2013. https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-642-33896-0.

GAO. “Performance Budgeting: Past Initiatives Offer Insights for GPRA Implementation”. United States General Accounting Office, March 1997. https://www.gao.gov/assets/aimd-97-46.pdf.

GAO. “Standards for Internal Control in the Federal Government,” 2014. https://www.gao.gov/assets/gao-14-704g.pdf.

GAO. “Standards for Internal Controls in the Federal Government,” 1983. https://www.gao.gov/assets/122341.pdf.

Geçgel, Bülent. *Kamusal Denetim Hukukunda Kamu Zararı ve Sayıştayda Hak Arama Yolları*. Yayın No. 1513. İstanbul: Onikilevha, 2020.

Gerbet, Pierre. “The Crisis of the Santer Commission,” July 8, 2016. https://www.cvce.eu/content/publication/2004/6/17/7380f95b-1fb2-484d-a262-d870a0d5d74d/publishable_en.pdf

Gerçek, Adnan. “Vergi Denetim Birimlerinin Birleştirilmesi ve Sonuçları”. *Yaklaşım*, Cilt 19, Sayı 224 (Ağustos 2011): 31-36.

Gournay, Bernard. *Yönetim Bilimine Giriş: Çağdaş Toplumlarda Kamu Yönetimi*. Çeviren İhsan Kuntbay. Yayın No. 122. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 1971.

Gönülaçar, Şener. “İç Denetimde Hedefler ve Beklentiler.” *Mali Hukuk Dergisi*, 2007. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/06/6838-7B07742CA8F67462A3BCA3A8DE23F5740D4D57A3.pdf.

Gönülaçar, Şener. “İç Denetimin Bürokratik Serencamı.” *Mali Hukuk Dergisi*, No. 135 (Haziran 2008): 1–21.

Gören, İhsan. “Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Denetim”, *Parlamento ve Sayıştay Denetimi*, İstanbul: TESEV Yayını, 2000, s. 79-178.

Gösterici, Hüseyin. "Kamu İç Mali Kontrol Sisteminde İç Denetimin Bağımsızlığı Fonksiyonel Bağımsızlık". *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 295 (Mart 2006): 177-87.

Gözler, Kemal ve Gürsel Kaplan. *İdare Hukuku Dersleri*. Güncellenmiş 22. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2020.

Gözler, Kemal. *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi: Cilt I*. Güncellenmiş 2. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2020.

Gözler, Kemal. *İdare Hukuku: Cilt I*. Güncellenmiş 3. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2019.

Gözler, Kemal. *İdare Hukuku: Cilt II*. Güncellenmiş 3. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2019.

Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Güncellenmiş 25. baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2020.

Gözübüyük, A. Şeref. *Anayasa Hukuku ve Anayasa Metni*. 6. bs. Ankara: Turhan Kitabevi, 1997.

Gramlich, Edward M. "The New York City Fiscal Crisis: What Happened and What is to be Done?", *The American Economic Review,* Vol. 66, Issue 2, 1976, p. 415-429.

Gupta, Parveen P., Thomas R. Weirich, and Lynn E. Turner. "Sarbanes-Oxley and Public Reporting on Internal Control: Hasty Reaction or Delayed Action?" *Accounting Horizons,* Vol. 27, No. 2 (June 2013): 371–408. https://doi.org/10.2308/acch-50425.

Gülen, Fikret. *Finansal Denetim.* Sayıştay Başkanlığı, Cumhuriyetin 75'inci Yıldönümü Dizisi 6, Ankara, 1998.

Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı. Ankara: İmaj Yayınevi, 2011.

Güner, M. Fatih. "Kamu İdarelerinin Etkin Yönetiminde İç Kontrol Uygulamalarının Rolü". *Maliye Dergisi*, Sayı 157 (Temmuz-Aralık 2009): 183-95.

Güngör, Hayrettin. "Yerel Yönetimlerin Merkezi İzlenmesi ve Denetimi". *Yerelleşme ve Yolsuzluk Konferansı,* TEPAV, 2007.

Gürbüz, Hasan. *Muhasebe Denetimi I*. 2. bs. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim ve Yardım Vakfı Yayını, 1985.

Güredin, Ersin. *Denetim ve Güvence Hizmetleri: SMMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler*. 14. bs. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2014.

Güveyi, Nazmiye. "Anglo - Sakson Hukuk Sistemi ve Kara Avrupası Hukuk Sistemi Boyutuyla Ekonomik İdare Hukuku Üzerine Bazı Düşünceler". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1 (Ocak 2017): 83-122.

Haftacı, Vasfi. *Muhasebe Denetimi*. 3. bs. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2014.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "2022 Kamu İşletmeleri Raporu". Ankara: Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ekim 2023.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "2022 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara, 2023.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "2023 Kamu İşletmeleri Raporu". Ankara: Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ekim 2024.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "İç Kontrol Sistemi İzleme ve Değerlendirme Rehberi". Ankara: Kamu Mali Yönetim ve Dönüşüm Genel Müdürlüğü, 2024.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "Kamu Borç Yönetimi Raporu 2019". Ankara: HMB, 2019.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "Kamu Kurumsal Risk Yönetimi Rehberi". İç Kontrol Merkezi Uyumlaştırma Dairesi, 2024. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2024/04/Kamu-Kurumsal-Risk-Yonetimi-Rehberi-2024.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. "Sosyal Güvenlik Kurumları Bütçe Giderleri Kurumsal". 2023 Yılı Sosyal Güvenlik Kurumları Bütçe İstatistikleri, 2024. https://muhasebat.hmb.gov.tr/sosyal-guvenlik-kurumlari-butce-istatistikleri.

Homburg, Vincent, Christopher Pollitt, and Sandra van Thiel. "Introduction." In *New Public Management in Europe: Adaptation and Alternatives*, edited by Christopher Pollitt, Sandra van Thiel, and Vincent Homburg, 1–9. London: Palgrave Macmillan UK, 2007. https://doi.org/10.1057/9780230625365_1.

Hoover Commission. *The Hoover Commission Report on Organization of the Executive Branch of the Government*. New York: McGraw-Hill Book Company, Inc., 1949.

House of Commons Committee of Public Accounts. "COVID-19: Support for Children's Education: Third Report of Session 2021–22 (HC 240)," May 26, 2021. https://committees.parliament.uk/publications/6030/documents/68118/default/.

House of Commons Committee of Public Accounts. "Oral Evidence: COVID-19: Education, HC 944," March 25, 2021.

Imbeau, Louis, ve Rick Stapenhurst. "Parliamentary Control of Public Finance". *Contemporary Developments in Parliamentary Oversight in Francophone Countries*, editor Louis Imbeau ve Rick Stapenhurst, 9-25. Canadian Audit and Accountability Foundation, 2017.

IMF, *Government Finance Statistics Manual 2014*, Washington, D.C., 2014.

Inspection générale des finances. "Rapport d'activité 2021." Ministre de l'Économie, des Finances et de la Souveraineté industrielle et numérique, 2022.

International Ombudsman Institute. "About the IOI". The IOI, 2024. https://www.theioi.org/the-i-o-i.

INTOSAI. "Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector," 2004. https://www.issai.org/wp-content/uploads/2019/08/intosai_gov_9100_e.pdf.

INTOSAI. *Fundamental Principles of Public-Sector Auditing*, ISSAI 100, 2019, https://www.issai.org/wp-content/uploads/2019/08/ISSAI-100-Fundamental-Principles-of-Public-Sector-Auditing.pdf

INTOSAI. *INTOSAI Mali Denetim Rehberi Terimler Sözlüğü*. ISSAI 1003. Ankara: Sayıştay Başkanlığı. Accessed December 11, 2025. https://www.sayistay.gov.tr/files/1054_ISSAI%201003-TR-EN%20(2_1_V)(1).pdf.

INTOSAI. *INTOSAI Performans Denetimi Uygulama Rehberi*. Translated by M. Hakan Özbaran and Sacit Yörüker. Sayder Kitaplığı 2. Ankara: Sayıştay Denetçileri Derneği, 2009.

INTOSAI. *ISSAI 200 Mali Denetim İlkeleri*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2020.

INTOSAI. *The Lima Declaration*, 2019. https://www.issai.org/pronouncements/intosai-p-1-the-lima-declaration

INTOSAI. *Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI) -I-*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, t.y.

İç Denetçiler Enstitüsü. "İç Denetim Mesleği Uygulama Standartları ve Yönlendiren İlkeler." Çeviren Baran Özeren. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1999. https://sayistay.gov.tr/files/804_icdenetim_meslegi_Uygulama_Standartlari.pdf

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "2008 Yılı Kamu İç Denetim Genel Raporu". Ankara, Haziran 2009. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/2008_yili_kamu_icdenetim_genel_raporu.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "2022 Yılı Kamu İç Denetim Genel Raporu." Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Ağustos 2023. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2023/08/2022-Yili-Kamu-Ic-Denetim-Genel-Raporu.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "2023 Yılı Kamu İç Denetim Genel Raporu". Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kasım 2024. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2024/11/2023-Yili-Kamu-Ic-Denetim-Genel-Raporu-Son.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "Kamu Bilgi Teknolojileri Denetimi Rehberi". Ankara, Ocak 2014.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "Kamu İç Denetçileri İçin Performans Denetimi Rehberi". Ankara, Nisan 2016. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/PerformansDenetimiRehberi.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "Kamu İç Denetim Rehberi." Ankara: Maliye Bakanlığı, Eylül 2013.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. "Kamu İç Denetim Standartları." Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2017. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/kamu_ic_denetim_standartlari.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. 2024-2026 Dönemi Kamu İç Denetim Strateji Belgesi, 2024-2026 Dönemi Kamu İç Denetim Strateji Belgesinin Kabul Edilmesine Dair Karar. https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/47416/0/strateji-belgesi-2024-2026pdf.pdf

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. Kamu İç Denetim Standartları, 16.08.2011 Tarih ve 28027 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110816-18.htm.

İnan, Atilla. *Bütün Yönleriyle Türk Sayıştayı*. Ankara, 1992.

İnönü, İsmet. "Hükümetin İstifasını Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına Takdimi Yazısı". Başbakanlık Özlük ve Yazı İşleri Genel Müdürlüğü, 16.02.1965 Tarih ve 11930 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11930.pdf.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Teftiş Kurulu Başkanlığı. "Ön İnceleme Raporu", 2024. https://teftiskurulu.ibb.gov.tr/uploads/2016/09/On_inceleme_raporu.pdf.

İsveç Sayıştayı. *İsveç Sayıştayı Performans Denetimi Elkitabı: Teori ve Uygulama* (Çev. T. Demirbaş). Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2001.

Johnson, John K., and Robert T. Nakamura. *Orientation Handbook for Members of Parliaments*. The World Bank Institute, 2006.

Kama, Sezen. "Parlamenter Hükümet Sistemi Olarak 'Westminster Modeli' Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, No. 2 (2016): 161–201.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "2022 Yıllık Raporu". Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, 2023.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "2023 Yıllık Rapor". Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, Ocak 2024.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "Adalet Sistemimizin Sorunları, İyileştirilmesi ve Güvenilirliğinin Artırılması Hakkında Özel Rapor". Özel Rapor. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, Temmuz 2016.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "Çocuk Teslimiyetinde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Rapor". Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, Aralık 2019.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "Türkiye'deki Suriyeliler". Özel Rapor. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). "Türkiye'nin Koronavirüs Hastalığı İle Mücadelesi". Özel Rapor. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, Haziran 2020.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). *Kamu Denetçiliği Kurumu Başvuru ve İyi Yönetim Rehberi*. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, 2022.

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık). *Mahalli İdareler*. Editör Ersan Özgür. Kamu Denetçiliği Kurumu Kararları. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu, 2016.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. http://www.kgk.gov.tr

Kamu İhale Kurumu. "2023 Yılı Kamu Alımları İzleme Raporu". Ankara: Kurumsal Gelişim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı, Şubat 2024.

Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. "Büyükşehir Belediyeleri Şirketlerinin 2016 Yılı Toplu Verileri". Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Ocak 2018. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir-Belediyeleri-%C5%9Eirketlerinin-2016-Y%C4%B1l%C4%B1-Toplu-Verileri-1.pdf.

Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. "Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Listesi". Hazine ve Maliye Bakanlığı. 15 Ocak 2025. https://www.hmb.gov.tr/kamu-sermayeli-kurulus-ve-isletmeler-istatistikleri

Kanada Sayıştayı. *Verimlilik Denetimi: Kanada Sayıştayı Uygulaması Bölüm I*. Ankara: T.C. Sayıştay Başkanlığı, 1997.

Kaneti, Selim. "Sayıştay'ın Anayasal Konumu". *Sayıştay Dergisi*, Sayı 1 (Temmuz-Eylül 1990): 7-18.

Kanis, Anna Marlene. *Parliamentary Control of Budget Implementation*. PE 490.661. Brussels: European Parliament, 2012.

Kaplan, Gürsel. *İdari Yargılama Hukuku*. 9. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2023.

Karabıyık, Lale. "Engelli Vatandaşların Kamuda İstihdamına İlişkin Yazılı Soru Önergesi" (TBMM, 19 Aralık 2016), TBMM, Yazılı Soru Önergeleri. https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D26/Y2/T7/WebOnergeMetni/c63f2cac-1fc0-4b0c-aeba-c8d7dba965e2.pdf

Karaer, Abdullah, ve Tekin Akdemir. "Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Parlamentonun Bütçe Hakkı Kullanımının Karşılaştırmalı Analizi". *Sayıştay Dergisi*, Sayı 134 (Aralık 2024): 361-93. https://doi.org/10.52836/sayistay.1537784.

Karaer, Abdullah. "Kamu Hesapları ve Denetim Komisyonlarının Bütçe Sürecindeki Rolü ve İşlevsel Etkinlikleri". *Yasama Dergisi*, Sayı 48 (Temmuz-Aralık 2023): 41-77.

Karagöz, Reşat ve 19 Milletvekili. "Emekli Vatandaşların Ekonomik Sorunlarının Görüşülmesi ve Çözüm Üretilmesi Amacıyla Bir Genel Görüşme Açılmasına İlişkin Önergesi", 02 Şubat 2024. https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y2/T8/WebOnergeMetni/663433be-8169-45da-a762-71df83b8a59c.pdf.

Karakehya, Hakan. *Ceza Hukuku: Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.

Karanfiloğlu, A. Yasin. *Yerel Yönetimlerin Denetimi*. Araştırma / İnceleme / Çeviri Dizisi No. 9. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2000.

Karatepe, Kamil. "Anglo-Sakson Denetim Sistemi Çökerken Türk Denetim Sisteminin 'Anglo-Saksonlaştırılması' Üzerine Bir İnceleme". *Kamu Yönetimi: Yapı İşleyiş Reform*, Editör Barış Övgün, 187-228. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi KAYAUM Müdürlüğü: Ankara Üniversitesi, 2009.

Kardeş Selimoğlu, Seval, Mehmet Özbirecikli, ve Şaban Uzay. *Bağımsız Denetim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019.

Kartalcı, Kadir. *Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi Açısından Bütçe Süreci ve Bütçe Hakkı*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2019.

Kaya, Semih Batur. *Hükümet Sistemi Sınıflandırılmasında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Analizi: Denge-Denetim Ağı ve Demokratiklik Sorunu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Kell, Walter G., William C. Boynton, ve Richard E. Ziegler. *Modern Auditing*. 4. ed. New York: John Wiley & Sons Inc, 1989.

Kenger, Erdal. *Denetim*. Ankara: T.C. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, 2002.

Kepekçi, Celal. *Bağımsız Denetim*. 3. bs. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998.

Kerimoğlu, Baki. "Kamu Mali Yönetimi ve Mali Kontrol Kanunu Tasarısı: İç Kontrol Sisteminin Tasarımı." *Maliye Dergisi*, Sayı 142 (Ocak-Nisan 2003): 108–26.

Kesik, Ahmet. "5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Bağlamında ve AB Sürecinde Türk Kamu İç Mali Kontrol Sistemi". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9 (2005): 94-114.

Kestane, Doğan. "Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)". *Maliye Dergisi*, Sayı 151 (Temmuz-Aralık 2006): 128-42.

Kickert, Walter. "Public Management Reforms in Countries with a Napoleonic State Model: France, Italy and Spain." In *New Public Management in Europe: Adaptation and*

Alternatives, edited by Christopher Pollitt, Sandra van Thiel, and Vincent Homburg, 26–51. London: Palgrave Macmillan UK, 2007. https://doi.org/10.1057/9780230625365_3.

Kim, Chunsoon. "Who Has Power over the Budget-The Legislature or the Executive?: A Comparative Analysis of Budgetary Power in 70 Countries." *OECD Journal on Budgeting* 18, No. 3 (2018): 125–44. https://doi.org/10.1787/efc0708a-en

Kocaman, Habip. *Parlamenter Denetim Yolları: Genel Görüşme, Meclis Araştırması, Meclis Soruşturması ve Gensoru*. Kadınlara Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarının Yasama Sürecine Katılımlarının Güçlendirilmesi Semineri. Ankara: Yasama Derneği, 2009.

Koçberber, Seyit. "Dünyada ve Türkiye'de Denetim Etiği." *Sayıştay Dergisi*, Sayı 68 (Ocak-Mart 2008): 65-89.

Koçberber, Seyit. "Kamu Zararı Kavramı Üzerine Yargı Kurumları Arasındaki Hüküm Uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesinin Rolü ve Önemi". *Sayıştay Dergisi*, Sayı 97 (Nisan-Haziran 2015): 55-75.

Koçdemir, Mehmet. *Mali Hesap Verme Bağlamında Yasama Gözetimi ve Yolsuzluklar*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2019.

Koning, Robert de. "Public Internal Financial Control (PIFC) in the Context of European Union Enlargement." *Public Management Forum*, Vol 5, No. 6 (December 1999): 4–5.

Koning, Robert de. *Public International Financial Control*. Slovenia, 2007.

Korkmaz, Umut. "Kamuda İç Denetim (I)". *Bütçe Dünyası Dergisi*, Cilt 2, Sayı 25 (Bahar 2007): 4-15.

Korkmaz, Umut. "Kamuda İç Denetim (II)". *Bütçe Dünyası Dergisi*, Cilt 2, Sayı 26 (Yaz 2007): 40-49.

Kovancılar, Birol, ve Alparslan Uğur. "Mali Konseyler ve Ülke Deneyimleri", Sayı 160 (Haziran 2011): 86-110.

Köse, H. Ömer. *Dünyada ve Türkiye'de Yüksek Denetim*. Gözden Geçirilmiş 2. Basım. 145. Yıl Yayınları. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2007.

Köse, Hacı Ömer. "Parlamentonun Bütçe Gözetimi İşlevi ve Yüksek Denetim". *Kamu Mali Yönetiminin Paradigması ve Gelişim Süreci: Türkiye Örneği*. Ed. M. Sakal, T. Akdemir, E.A. Şahin İpek, H. Demirkan, 285-312. Ankara: Nobel Yayınevi, 2022.

Kramer, Samuel Noah. *Sümerler: Tarihleri, Kültürleri ve Karakterleri*. Çeviren Özcan Buze. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2022.

Kubalı, Derya. *Performans Denetimi: Kavram, İlkeler, Metodoloji ve Uygulamalar*. Cumhuriyetin 75inci Yıldönümü Dizisi. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1998.

Kuluçlu, Erdal. "Sayıştayın Denetim, Yargılama ve Raporlama Görevleri Açısından Kamu Zararı Kavramı". *Sayıştay Dergisi*, Sayı 82 (Temmuz-Eylül 2011): 53-80.

Küçükberksun, Serdar. *İşletmelerde Yönetim Denetimi (Faaliyet - Verimlilik - Maliyet Denetimi)*. Yayın No. 244. İstanbul: Der Yayınları, 1998.

Larousse. "Contrôle", *Dictionnaires de français.* Larousse, 22 Ocak 2018. http://www.larousse.fr

Larsson, Kjell, and Johannes Stenbæk Madsen. "Protecting the Financial Interests of the State and of the European Union." *Public Management Forum*, Vol 5, No. 6 (December 1999): 3–8.

Lienert, Ian. "Role of the Legislature in Budget Processes." In *The International Handbook of Public Financial Management*, edited by Richard Allen, Richard Hemming, and Barry H. Potter, 116–36. London: Palgrave Macmillan UK, 2013.

Lienert, Ian. "Role of the Legislature in Budget Processes." Technical Notes and Manuals. IMF, April 2010.

Loverd, Richard A. "Presidential Decision Making during the 1975 New York City Financial Crisis: A Conceptual Analysis", *Presidential Studies Quarterly*, Vol 21, Issue 2, 1991, p. 251-267.

Lupia, Arthur. "Delegation and Its Perils." In *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, edited by Kaare Strøm, Wolfgang C. Müller, and Torbjörn Bergman, 33–54. Oxford; New York: Oxford University Press, 2006.

Lynch, Thomas D., ve Cynthia E. Lynch. "Twenty-First Century Budget Reform: Performance, Entrepreneurial, and Competitive Budgeting". *Public Administration Quarterly*, Vol. 20, Issue 3, 1996, s. 255-284.

Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı. "Faaliyet Raporu 2023". Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2024. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2024/04/Faaliyet-Raporu-2023.pdf

Maliye Bakanlığı. "Kamu İç Kontrol Rehberi." Ankara: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2014. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/08/8227kamuickontrolrehberi1versiyon12.pdf.

Maliye Bakanlığı. "Kamu İç Kontrol Standartları" konulu yazı. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 04.02.2009 Tarih ve 1205 sayılı Yazısı. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/3668eylemplaniyazipdf.pdf.

Maliye Bakanlığı. "Maliye Bakanlığı İç Kontrol İzleme ve Değerlendirme Rehberi". Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ocak 2014.

Maliye Bakanlığı. "Maliye Bakanlığı Kamu İç Kontrol Standartlarına Uyum Eylem Planı." Ankara: Maliye Bakanlığı, 2010.

Maliye Bakanlığı. *Üst Yöneticiler İçin İç Kontrol ve İç Denetim El Kitabı*. Ankara: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2006.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği. *Denetim İlke ve Esasları: 1. Cilt*. 5. bs. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2013.

Mautz, R. K. *Fundamentals of Auditing*. 2. ed. USA: John Wiley & Sons Inc, 1964.

Milli Emlak Genel Müdürlüğü. "Milli Emlak Genel Müdürlüğü 2023 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024.

Montgomery County Government. "What is Vision Zero?." Erişim 24 Şubat 2023. https://www.montgomerycountymd.gov/visionzero/background.html.

Montgomery Planning. "Predictive Safety Analysis Final Report," October 2022.

Muhasebat Genel Müdürlüğü. "Muhasebat Genel Müdürlüğü 2023 Yılı Birim Faaliyet Raporu". Ankara: Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2024.

Muhasebat Genel Müdürlüğü. "Muhasebat Genel Müdürlüğü 2024 Yılı Birim Faaliyet Raporu". Ankara: Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025.

Mutlu, Ayşegül. "Kamu İç Mali Kontrol Sisteminde Maliye Bakanlığının Merkezi Uyumlaştırma Görevi". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 1 (Nisan-Haziran 2008): 45-56.

Mutluer, M. Kâmil, Erdoğan Öner ve Ahmet Kesik. *Bütçe Hukuku*. Güncelleştirilmiş 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Müftüoğlu, Zeynep. "1982 Anayasası'nın 161. Maddesinde Yer Alan Bütçe Uygulamalarının Bütçe Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi". İçinde *IX. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, editör Zeynep Müftüoğlu, 89-108. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2020.

Müftüoğlu, Zeynep. "1982 Anayasasının 161. Maddesinde Öngörülen 'Bir Önceki Yılın Bütçesinin Yeniden Değerleme Oranına Göre Artırılarak Uygulanacağı Bütçe' Türünün Hukuki Niteliği Üzerine Değerlendirme". İçinde *Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan*, 405-27. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2020.

Müftüoğlu, Zeynep. "Bütçe Kanunu Üzerinde Etkin Bir Anayasaya Uygunluk Denetimi İçin Öneriler". *International Journal of Public Finance*, Cilt 9, Sayı 1 (Haziran 2024): 195-222. https://doi.org/10.30927/ijpf.1443868.

Müftüoğlu, Zeynep. *Kamu Harcamalarında Yetki, Sorumluluk ve Denetim*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Müller, Wolfgang C., Torbjörn Bergman, and Kaare Strøm. "Parliamentary Democracy: Promise and Problems." In *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, edited by

Kaare Strøm, Wolfgang C. Müller, and Torbjörn Bergman, 3–32. Oxford; New York: Oxford University Press, 2006.

Nadaroğlu, Halil. *Mahalli İdareler*. 6. bs. İstanbul: Beta Basım, 1998.

National Audit Office [NAO]. "Support for Children's Education during the Early Stages of the Covid-19 Pandemic." National Audit Office, 2021.

National Audit Office. *Annual Report and Accounts 2023-2024,* 23 July 2024.

New York Daily News. "Ford to City: Drop Dead in 1975", October 30, 1975, Erişim 12 Mart 2022, https://www.nydailynews.com/new-york/president-ford-announces-won-bailout-nyc-1975-article-1.2405985.

Normanton, E. L. *The Accountability and Audit of Governments: A Comparative Study*. New York: Manchester University Press, 1966.

O'Regan, David. *Auditor's Dictionary: Terms, Concepts, Processes, and Regulations*. New Jersey: John Wiley & Sons. Inc., 2004.

OECD, OECD Budget Practices and Procedures Survey, 2018.

OECD. "Management Control in Modern Government Administration: Some Comparative Practices." Paris: OECD, 1996.

OECD. "OECD Best Practices for Budget Transparency". Paris: OECD, 16 Mayıs 2002. https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-best-practices-for-budget-transparency_budget-v1-art14-en.

OECD. "Reallocation: The Role of Budget Institutions". 24th Annual Meeting of OECD Senior Budget Officials. Rome: OECD Publishing, 03-04 June 2003.

OECD. "The Legal Framework for Budget Systems." *OECD Journal on Budgeting,* Vol 4, No. 3 (2004): 13–479.

OECD. *Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2019*. Paris: OECD Publishing, 2019.

OECD. *Modernising Government: The Way Forward*. Paris: OECD, 2005.

Okur, Yaşar. *Türkiye'de Kamu Denetimi; Değişim Süreci ve Performans Denetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007.

Orulluoğlu, Cuma. *Kamu Zararı*. 4. bs. Ankara: Bizim Büro Basım Evi Yayın ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, 2021.

Öner, Cihat. "Bütçe Dışı Hükümler". *Ankara Barosu Dergisi,* Yıl 67, Sayı 4 (Güz 2009): 65-74.

Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. 15. bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.

Özel, Kamile. "Kamu İç Mali Kontrolü Alanında Yapılan Düzenlemeler". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 1 (Nisan-Haziran 2008): 27-44.

Özer, Hüseyin. *Kamu Kesiminde Performans Denetimi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. 135. Kuruluş Yıldönümü Yayınları. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1997.

Pattanayak, Sailendra. "Expenditure Control: Key Features, Stages, and Actors." *IMF Technical Notes and Manuals*. IMF Technical Notes and Manuals. International Monetary Fund, April 20, 2016. https://ideas.repec.org/p/imf/imftnm/16-02.html.

Pearce, Dennis. "The Commonwealth Ombudsman: Present Operation and Future Developments". Senate Public Lecture Program. Unchaining the Watch-Dogs Series 1989, No. 2. Canberra, October 1989.

Pelizzo, Riccardo, and Rick Stapenhurst. "Public Accounts Committees." In *Legislative Oversight and Budgeting : A World Perspective,* edited by Rick Stapenhurst, Riccardo Pelizzo, David M. Olson, and Lisa von Trapp, 117–29. Washington, D.C.: World Bank, 2008.

PEM-PAL İç Denetim Uygulama Topluluğu (IACOP). "Kamu Kesimi Denetim ve Mali Teftiş Organları Arasında İşbirliği", Mayıs 2017. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/KKDveMTOIsbirligi.pdf.

Phillips-Fein, Kim. "Lessons From the Great Default Crisis of 1975", October 16, 2013, https://www.thenation.com/article/archive/lessons-great-default-crisis-1975

PIFC Expert Group. "Financial Control Systems in Candidate Countries", November 2004. http://www.sigmaweb.org/publications/34891146.pdf.

Pickett, K. H. Spencer, and Jennifer M. Pickett. *Auditing for Managers: The Ultimate Risk Management Tool*. England: John Wiley & Sons, Ltd, 2005.

Platnick, Kenneth ve Robert Parker. "Solving New York City's Fiscal Crisis", *Tempo*, Vol 24, Issue 1, 1978, s. 14-25.

Polat, Kerim. "Yüksek Denetimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Rolü ve Yeni Bir Model Önerisi: Kamu Hesaplarını İnceleme ve Kesinhesap Komisyonu". *Yasama Dergisi*, Sayı 21 (2012): 119-43.

Pope, Jeremy. *Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System, TI Source Book 2000*, Berlin: Transparency International, 2000.

Porras-Gómez, A.-M. "The Control Pyramid: A Model of Integrated Public Financial Control." *Financial Accountability and Management*, Vol. 36, No. 1 (February 2020): 73–89. https://doi.org/10.1111/faam.12221.

Pratley, Alan. "Yönetim Kontrolü/İç Kontrol". *Maliye Dergisi*, Çev. M. Sait Arcagök & Bahadır Yörük, Sayı 145 (Ocak-Nisan 2004): 1-11.

Premchand, A. *Control of Public Money: The Fiscal Machinery in Developing Countries*. New Delhi; New York: Oxford University Press, 2000.

Premchand, A. *Government Budgeting and Expenditure Controls: Theory and Practice*. 2nd ed. Washington, D.C.: IMF, 1994.

Premchand, A. *Public Expenditure Management*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 1993.

Public Audit Forum. "The Different Roles of External Audit, Inspection and Regulation: A Guide for Public Service Managers." Consultation Paper. Miter Press, November 2002.

Reed, B. J., and John W. Swain. *Public Finance Administration*. 2nd ed. California: Sage Publications, 1997.

Robertson, Jack C. *Auditing*. 8th edition. Chicago: Irwin Professional Publishing, 1996.

Sahgal, Vinod. *Audit and Legislative Oversight: Developing Country Perspective, Auditing for Social Change: A Strategy for Citizen Engagement in Public Sector Accountability*, New York: United Nations, 2007.

Saltık, Nihal. "AB Müzakerelerinde Mali Kontrol Faslı". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 1 (Nisan-Haziran 2008): 6-26.

Saltık, Nihal. "İç Kontrol Özdeğerlendirme." Ankara: Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2006.

Saltık, Nihal. "İç Kontrol Standartları." Ankara: Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2007.

Saraçoğlu, Fatih. "Bütçe Kanunu İle Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılabilir mi?" *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3 (Kış 1999): 59-64.

Sayıştay Başkanlığı. "2011 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Nisan 2012.

Sayıştay Başkanlığı. "2017 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Şubat 2018.

Sayıştay Başkanlığı. "2022 Yılı Genel Uygunluk Bildirimi". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2023.

Sayıştay Başkanlığı. "2022 Yılı Kamu İşletmeleri Genel Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Aralık 2023.

Sayıştay Başkanlığı. "2023 Yılı Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "2023 Yılı Faaliyet Genel Değerlendirme Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "2023 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Şubat 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "2023 Yılı Genel Uygunluk Bildirimi". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "2023 Yılı Mali İstatistikleri Değerlendirme Raporu". Ankara, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "2024 Yılı Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2025.

Sayıştay Başkanlığı. "2024 Yılı Faaliyet Genel Değerlendirme Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2025.

Sayıştay Başkanlığı. "2024 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Şubat 2025.

Sayıştay Başkanlığı. "2024 Yılı Genel Uygunluk Bildirimi". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2025.

Sayıştay Başkanlığı. "2024 Yılı Mali İstatistikleri Değerlendirme Raporu". Ankara, Eylül 2025.

Sayıştay Başkanlığı. "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Dönüşüm Projeleri Özel Hesabı 2023 Yılı Düzenlilik Denetim Raporu. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "Hazine ve Maliye Bakanlığı 2022 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2023.

Sayıştay Başkanlığı. "İSPARK İstanbul Otopark İşletmeleri Ticaret A.Ş. 2021 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Ekim 2022.

Sayıştay Başkanlığı. "Kamuda Stratejik Yönetim Kurumsal Risk Yönetimi İç Kontrol Sistemi". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2020.

Sayıştay Başkanlığı. "Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "Plastik Atık Yönetimi Sayıştay Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Ocak 2022.

Sayıştay Başkanlığı. "Stratejik Plan 2019-2023". Ankara, Ocak 2019.

Sayıştay Başkanlığı. "Stratejik Plan 2024-2028". Ankara, Ocak 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Gerçekleştirilmesine Yönelik Hazırlık Süreçlerinin Değerlendirilmesi Sayıştay Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Aralık 2020.

Sayıştay Başkanlığı. "T.C. Sağlık Bakanlığı e-Nabız Projesi Bilişim Sistemleri Denetimi Özeti". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2019.

Sayıştay Başkanlığı. "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Eylül 2024.

Sayıştay Başkanlığı. "Taşkın Risk Yönetimi Sayıştay Raporu". Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Ocak 2022.

Sayıştay Başkanlığı. "Türkiye İş Kurumu İşsizlik Sigortası Fonu 2023 Yılı Düzenlilik Denetim Raporu". İçinde *Türkiye İş Kurumu 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu*, 18-27. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2024.

Sayıştay Başkanlığı. *Cumhuriyetin 50inci Yılında Sayıştay*. Yayın No. 8. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 1973.

Sayıştay Başkanlığı. *Düzenlilik Denetimi Rehberi*. SDR1. Versiyon No. 2018/4. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Ekim 2018.

Sayıştay Başkanlığı. *Faaliyet Raporları Değerlendirme Rehberi*. SDR.5 Versiyon No. 2014/2. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2014.

Sayıştay Başkanlığı. *Konu Denetimi Rehberi*. SDR.9 Versiyon No. 2021/1. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Mart 2021.

Sayıştay Başkanlığı. *Mali İstatistikleri Değerlendirme Rehberi*. SDR.2 Versiyon No. 2013/1. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Mart 2013. https://sayistay.gov.tr/files/558_MistDegRehb.pdf.

Sayıştay Başkanlığı. *Performans Bilgisi Denetimi Rehberi*. SDR.3 Versiyon No. 2013/1. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, Nisan 2013.

Sayıştay Başkanlığı. *Performans Denetimi Rehberi*. SDR.3 Versiyon No. 2014/2. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2014. https://sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=95.

Sayıştay Başkanlığı. *Sayıştay Tanıtım Kitapçığı*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı, 2022.

Schaeffer, Michael. "Access to Fiscal Information and Audit: Challenges and Strategies." In *Finding the Money: Public Accountability and Service Efficiency through Fiscal Transparencxy*, edited by Gabor Peteri, 143–88. Open Society Institute, 2008.

Schick, Allen. "Does Budgeting Have a Future?" *OECD Journal on Budgeting*, Vol 2, No. 2 (2002): 7–48.

Schick, Allen. "Managing Public Expenditures," November 2001.

Schick, Allen. *A Contemporary Approach to Public Expenditure Management*, World Bank Institute, 1999.

Sezen, Seriye. "Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm? Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme". *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 34, Sayı 4 (Aralık 2001): 71-96.

Sezen, Seriye. "Türkiye'de Düzenleyici Kurulları Kimler, Nasıl Yönetiyor?" *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 38, Sayı 4 (Aralık 2005): 85-115.

Sezen, Seriye. *Türk Kamu Yönetiminde Kurullar: Geleneksel Yapılanmadan Kopuş*. Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 2003.

Shand, David. "External Audit." In *The International Handbook of Public Financial Management*, edited by Richard Allen, Richard Hemming, and Barry H. Potter, 817–36. London: Palgrave Macmillan UK, 2013.

Sosyal Güvenlik Kurumu. "2023 Yılı Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporu". Ankara, 2024.

Sosyal Güvenlik Kurumu. "2024 Yılı Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporu", Şubat 2025.

Söyler, İlhami. "Kamu Mali Yönetim Sisteminin Denetim Tekniği ve Süreçleri Açısından Değerlendirilmesi." *Vergi Dünyası*, Sayı 305 (Ocak 2007).

Spicer, Ernest Evan, ve Ernest C. Pegler. *Practical Auditing*. London: H. Foulks Lynch & Co., 1911.

Stapenhurst, Rick, Riccardo Pelizzo, ve Mitchell O'Brien. "Ex Post Financial Oversight: Legislative Audit, Public Accounts Committees….And Parliamentary Budget Offices?", OECD Parliamentary Budget Officials and Independent Fiscal Institutions 4th Annual Meeting. OECD, 2012.

Strøm, Kaare, Wolfgang C. Müller, and Daniel Markham Smith. "Parliamentary Control of Coalition Governments." *Annual Review of Political Science*, Vol. 13, Issue 1 (2010): 517–35.

Strøm, Kaare. "Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies." *European Journal of Political Research*, Vol. 37, Issue 3 (2000): 261–89.

Strøm, Kaare. "Parliamentary Democracy and Delegation." In *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, edited by Kaare Strøm, Wolfgang C. Müller, and Torbjörn Bergman, 55–106. Oxford; New York: Oxford University Press, 2006.

Stuessy, Meghan M. "Regular Vetoes and Pocket Vetoes: In Brief." Congressional Research Service, July 18, 2019.

Suçiçek, Mahmut, ve Kemal Serkan Keskin. *Vergi İnceleme Teknikleri ve Revizyon Uygulamaları*. 3. bs. Ankara: Gazi Kitabevi, 2012.

Swinkels, Walter Hendricus Adrianus. *Exploration of a Theory of Internal Audit: A Study on the Theoretical Foundations of Internal Audit in Relation to the Nature and the Control Systems of Dutch Public Listed Firms*. Delft: Eburon, 2012.

Şahin, Elif Ayşe. *İç Denetimin Kamu Mali Karar Alma Süreçlerine Etkisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Şahin, Muhammed. *Dünyada Ombudsmanlık ve Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu*. Ankara: İKSAD, 2021.

Şener, Hasan Engin. "Performans Bilgisinin Denetimi Olarak Türk Sayıştayı'nın Performans Denetimi". *Memleket Siyaset Yönetim*, Cilt 12, Sayı 28 (Aralık 2017): 1-26.

Şirin, Mehmet. *Uluslararası Denetim Standartları Çerçevesinde Denetim Kanıtları, Kanıt Toplama Teknikleri ve İstatistiki Örnekleme Yöntemleri*. Ankara: Hazine Kontrolörleri Kurulu, t.y.

Tan, Turgut. "Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar". *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 35, Sayı 2 (Haziran 2002): 11-37.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. "2023 Faaliyet Raporu". İstanbul: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Mart 2024.

Taylor, Donald H., and G. William Glezen. *Auditing: An Assestions Approach*, 7th Edition, John Willey & Sons, 1997.

Taytak, Mustafa. *Kamu Giderlerinde Yargı Denetiminin Etkinliği (Sayıştay Yargılaması)*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi, 2013.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. "27. Yasama Dönemi I. Devre Faaliyet Raporu, 25 Haziran 2018 - 30 Eylül 2020", 2020. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. "Komisyona Başvuru", Erişim 15 Eylül 2024. https://tbmm.gov.tr/ihtisas-komisyonlari/Icerik/ihtisaskomisyonlariinsanhaklari-komisyona-basvuru/insan-haklarini-inceleme-komisyonu/f72877d1-b470-037b-e050-007f01005610.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. "27. Yasama Dönemi Faaliyet Raporu". Ankara: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2023. https://www5.tbmm.gov.tr/ihtisas_komisyonlari_dosyalari/27_Yasama_Donemi_Faaliyet_Raporu.pdf.

TBMM Karma Komisyon. "2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/10, 5/9)", 2023.

TBMM Karma Komisyon. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu İle İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon". Tutanak Dergisi, 13 Şubat 2019.

Tek, Zuhal, ve Egemen Mert Çetinkaya. "İç Denetim". *Bütçe Dünyası Dergisi*, Sayı 20 (2004): 3-12.

The Committee of Public Accounts. "House of Commons - Public Accounts - Twenty-Ninth Report," 1999. https://publications.parliament.uk/pa/cm199899/cmselect/cmpubacc/690/69003.htm#note1.

The Institute of Internal Auditors and Auditors. "Add Value." *Standards Glossary*. The Institute of Internal Auditors, 2023. https://www.theiia.org/en/standards/what-are-the-standards/mandatory-guidance/standards/standards-glossary.

The Institute of Internal Auditors. "History of The IIA", 2023. https://www.theiia.org/en/about-us/about-internal-audit/history-of-the-iia

The Institute of Internal Auditors. "What Is Internal Auditing?" About Internal Auditing, 2024. https://www.theiia.org/en/about-us/about-internal-audit

The Institute of Internal Auditors. *Etik Kuralları,* 2021. https://www.theiia.org/globalassets/documents/standards/code-of-ethics/code-of-ethics-turkish.pdf.

The Institute of Internal Auditors. *Internal Auditing: Assurance, Insight and Objectivity*. USA. Accessed October 3, 2023. https://www.theiia.org/globalassets/documents/about-us/what-is-internal-audit/ia-assurance-insight-and-objectivity.pdf.

The Institute of Internal Auditors. Mesleki Uygulama Çerçevesi Kapsamında Uluslararası İç Denetim Standartları (Standartlar), 2016, https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/mandatory-guidance/ippf/2017/ippf-standards-2017-turkish.pdf

The Institute of Internal Auditors. *The Role of Auditing in Public Sector Governance*, USA, 2012.

The Official U.S. Congressional website of The Republican Budget Committee. "Budgets | The U.S. House Committee on the Budget - House Budget Committee." Accessed September 27, 2023. https://budget.house.gov/budgets.

Ticaret Bakanlığı. "Ticaret Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara: Ticaret Bakanlığı, 2024.

Tirot, Grgoire. "The French General Inspectorate of Finance." IMF PFM Blog: Public Financial Management, January 17, 2017. https://blog-pfm.imf.org/en/pfmblog/2017/01/the-french-general-inspectorate-of-finance.

TMSF. "2023 Faaliyet Raporu". İstanbul: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Mart 2024. https://www.tmsf.org.tr/tr/Rapor/YillikRapor.

TODAİE. *Kamu Yönetimi Araştırması: Genel Rapor (KAYA)*. Ankara: TODAİE, 1991.

TODAİE. *Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri: Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi Yönetim Kurulu Raporu*. Ankara: TODAİE, 1966.

Tomkins, Adam. "Responsibility and Resignation in the European Commission." *The Modern Law Review*, Vol 62, No. 5 (1999): 744–65.

Tosun, Ertan. *Kamu Mali Yönetimi: Devlet Bütçesi Odaklı Bir Yaklaşım*. Ankara: Devlet Bütçe Uzmanları Derneği, 2007.

Töngür, Ali Rıza. "Adli Yargı". *Yargı Örgütü ve Tebligat Hukuku*, 24-47. Anadolu Üniversitesi Yayını No. 4040. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2020.

TREADWAY. "Report of the National Commission on Fraudulent Financial Reporting," 1987. https://www.audentia-gestion.fr/COSO/NCFFR.pdf.

Turguter, Necip. *Açıklamalı Sayıştay Denetimi ve Hesap Yargılaması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2022.

Tüğen, Kamil, Serpil Ağcakaya, ve Emine Uzunali. *Kamu Mali Yönetimi ve Denetimi*, Ekin Kitabevi, 2017.

TÜİK. "Devlet Hesapları Raporu 2023". Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığı, Ekim 2024.

TÜİK. "Devlet Hesapları Raporu 2024". Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığı, Ekim 2025.

TÜİK, *Kamu Sektörü Sınıflaması 2025/2*, 2025.

Türk Dil Kurumu. "Denetim", *İktisat Terimleri Sözlüğü*. 23 Ocak 2023, http://www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. "Gözetim", *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, 25 Mart 2023, https://sozluk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. "Güvence." *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim Ekim 3, 2023. https://sozluk.gov.tr/?kelime=güvence.

Türk Dil Kurumu. "İcbar". *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, 22 Nisan 2024. http://www.sozluk.gov.tr.

Türk Dil Kurumu. "Kamu Denetçisi (Ombudsman)". *Güncel Türkçe Sözlük*, 2024. https://sozluk.gov.tr/?kelime=kamu denetçisi.

Türk Dil Kurumu. "Kontrol." *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu, 22 Ocak 2018. http://www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. "Soruşturma", *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, 25 Mart 2023, https://sozluk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. "Zimmet". *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, 22 Nisan 2024. http://www.sozluk.gov.tr.

Türken, Serhat. "İsveç İşletme Tarihinde Tartışmalı Bir Portre: Bir Bilimsel Biyografi Denemesi, Ivar Kreuger". *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2022: 2-14.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu. "Dilekçe Komisyonu - Gelen Başvurular", 2024. https://www.tbmm.gov.tr/ihtisas-komisyonlari/Icerik/ihtisaskomisyonlaridilekce-gelen-basvurular/dilekce-komisyonu/f72877d1-b46e-037b-e050-007f01005610.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Yasama El Kitabı*. Güncellenmiş 2. Baskı. TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Mart 2022. https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/8746211c-9eed-4bb3-b8fc-8b255b45f39d.pdf.

Türkiye İç Denetim Enstitüsü. "Kilometre Taşları." Türkiye İç Denetim Enstitüsü. Erişim 26 Eylül 2024. https://www.tide.org.tr/page/4/Kilometre-Taslari.

Türkiye İç Denetim Enstitüsü. http://www.tide.org.tr

Türkiye İş Kurumu. "2024 Yılı Faaliyet Raporu". Ankara, Şubat 2025.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. "İstanbul Halk Ekmek Un ve Unlu Maddeler Gıda Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi". *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, 31 Mayıs 2024, Sayı 11094, Sayfa 974.

TÜSİAD. *Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul, 2002. https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1883-bagimsiz-duzenleyici-kurumlar-ve-turkiye-uygulamasi.

U.S. Securities and Exchange Commission. "SEC.gov | Mission", August 09, 2023. https://www.sec.gov/about/mission

UK Parliament. "History - Public Accounts Committee." UK Parliament, 2019. https://old.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/public-accounts-committee/history-of-committee/.

UNDP. *Country Assessment in Accountability and Transparency (CONTACT) Manual*. New York: United Nations Development Programme, 2001.

United Nations Development Program (2001). CONTACT (Country Assessment in Accountability and Transparency) Manual, New York, http://www.undp.org/ governance /docs/AC_Guides_CONTACT2001.pdf

University of California. "Understanding Internal Controls: A Reference Guide for Managing University Business Practices", t.y. Erişim 26 Şubat 2018.

Uysal, Mehmet. "Bağımsız İdari Otoriteler ve Türk Kamu Yönetimine Etkileri". Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007.

Uzay, Şaban. *İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış Denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, 1999.

Uzun, Abdullah ve Hasibe Usta. "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde İç Denetim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Denetişim*, Yıl 12, Sayı 23 (Temmuz 2021): 27-40.

Uzun, Hakan. "Mali Denetimde Denetim Görüşü ve Sonuçları". İçinde *Kamu Yönetiminde Denetim ve Hesap Verebilirlik: Kavram, Teori ve Uygulamalar*, Editör Murat İnce ve Ahmet Taner, 173-203. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.

Uzunay, Vildan. "AB (12) Ülkelerinde Kamu İç Mali Kontrol Yaklaşımı Çerçevesinde Kurulan Merkezi Uyumlaştırma Birimleri". *İç Kontrol Bülteni*, Sayı 1 (Nisan-Haziran 2008): 61-76.

Ünlü, Ufuk. *Türkiye'de Teftiş Mekanizması ve Kurumsallaşması*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

Üstün, Ümit Süleyman. *Türkiye'de Vergi ve Bütçe Hakkı: Cumhurbaşkanlığı Sistemi Sonrasında Vergi(leme) ve Bütçe(leme) Hakkının Görünümü*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019.

Van Gansberghe, Cecilia Nordin. "Internal Audit: Finding Its Place in Public Finance Management". Washington, D.C.: World Bank Institute, 2005. https://documents1.worldbank.org/curated/pt/200391468328168188/pdf/330330Internalaudit.pdf.

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı. "2022 Faaliyet Raporu". Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/17/2023/03/Vergi-Denetim-Kurulu-Baskanligi-2022-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf.

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı. "2024 Faaliyet Raporu". Ankara: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2025. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/17/2025/03/VDK-2024-Yili-Faaliyet-Raporu-c8a9030b4115e95c.pdf#page=1.00&gsr=0

Wade, Richard. "The End of the Self-Sufficent City: New York's Fiscal Crisis in History", *Urbanism Past & Present*, Winter 1976-1977, Issue 3, 1976, p. 1-4.

Wehner, Joachim. "Principles and Patterns of Financial Scrutiny: Public Accounts Committees in the Commonwealth." *Commonwealth & Comparative Politics*, Vol. 41, Issue 3 (November 2003): 21–36. https://doi.org/10.1080/14662040412331310181.

Wildavsky, Aaron. *Budgeting: A Comparative Theory of Budgetary Processes, Revised Edition*, New Brunswick: Transaction Publishers, USA, 1986.

Wilson, Tim, Steve Wells, Harold Little, and Mark Ross. "A History of Internal Control: From Then to Now". *Academy of Business Journal*, Vol. 1, 2014: 73-89.

Woehrling, Jean-Marie. "Judicial Control of Administrative Authorities in Europe: Toward a Common Model". SIGMA Support for Improvement in Governance and Management. OECD, 2006.

World Bank. *Public expenditure management handbook*. The World Bank, 1998, https://doi.org/10.1596/0-8213-4297-5

Yılancı, F. Münevver, Birol Yıldız, ve Murat Kiracı. *Türkiye Bağımsız Denetim Standartları İle Uyumlu Muhasebe Denetimi*. 2. bs. Ankara: Detay Yayıncılık, 2016.

Yılancı, F. Münevver. *İç Denetim ve İç Kontrol Değerlendirme Rehberi*. 3. bs. Ankara: Detay Yayıncılık, 2015.

Yıldırım, Turan. *İdari Yargı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 2019.

Yörüker, Sacit. "Yeni Konseptler ve Gelişmeler Temelinde Kontrol ve Denetim Sistemlerimize İlişkin Bir Değerlendirme (Sunum Metni)". Ankara, 2003.

Yüce, Mehmet. *Vergi Yargılama Hukuku*. Güncellenmiş 7. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2023.

Yücel, Bilal. "Amaç ve Unsurları Bakımından Maliye Teftiş Kurulu Uygulamalarında Klasik Anlamda Teftiş". *Maliye Dergisi*, Sayı 157 (Temmuz-Aralık 2009): 47-64.

Yükçü, Süleyman, ve Gülşah Atağan. "Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 4 (2009): 1-13.

Yüksel, Nahit. "Türk Anayasa Yargısında Arındırma(ma) Sorunu: Bütçe Yasası ve Anayasa Yargısı". *Yasama Dergisi*, Sayı 6 (Temmuz-Ağustos-Eylül 2007): 113-55.

Yüzgün, Arslan. *Genel Denetim Yaklaşımı*. İstanbul: Dünya Yayınları, 1984.

Zafer, Hamide. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Editör Hakan Karakehya. Anadolu Üniversitesi Yayını No. 3148. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2019.

MEVZUAT VE YARGI KARARLARI

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Kanun No. 7535 31.12.2024 Tarih ve 32769 sayılı Mükerrer Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241231M1-1.htm.

Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, Kanun No. 5235. 07.10.2004 Tarih ve 25606 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235.pdf.

Afet Yeniden İmar Fonunun Kurulması Hakkında Kanun, Kanun No. 7441. 21.03.2023 Tarih ve 32139 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7441.pdf.

Afet Yeniden İmar Fonunun Yapısı ve İşleyişi Hakkında Yönetmelik, 02.02.2024 Tarih ve 32448 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.40670.pdf.

Aile ve Gençlik Fonu Kurulması Hakkında Kanun, Kanun No. 7474. 29.11.2023 Tarih ve 32384 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7474.pdf.

Aile ve Gençlik Fonu Yönetmeliği, 11.02.2024 Tarih ve 32457 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.8166.pdf.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü, 12.07.2012 Tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/17.5.1.pdf.

Anayasa Mahkemesi. 04.04.2024 Tarih ve E.2024/42, K.2024/95 sayılı kararı, 22.10.2024 Tarih ve 32700 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 05.07.2018 Tarih ve E.2018/7, K.2018/80 sayılı kararı, 06.10.2018 Tarih ve 30557 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 05.11.2024 Tarih ve E.2023/175, K.2024/184 sayılı kararı, 09.01.2025 Tarih ve 32777 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 11.07.1991 Tarih ve E.1990/39, K.1991/21 sayılı kararı, 23.05.1992 Tarih ve 21236 Sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 13.09.2023 Tarih ve E.2020/46, K.2023/149 sayılı kararı, 17.11.2023 Tarih ve 32372 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 13.10.2022 Tarih ve E.2021/95, K.2022/118 sayılı kararı, 27.01.2023 Tarih ve 32086 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 13.12.2022 Tarih ve E.2019/87, K.2022/158 sayılı kararı, 14.07.2023 Tarih ve 32248 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 14.01.2010 Tarih ve E.2009/92, K.2010/11 sayılı kararı, 18.05.2010 Tarih ve 27585 sayılı Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 22.03.2006 Tarih ve E.2006/22, K.2006/14 sayılı yürürlüğü durdurma kararı, 29.03.2006 Tarih ve 26123 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060329-10.htm.

Anayasa Mahkemesi. 25.12.2008 Tarih ve E.2006/140, K.2008/185 sayılı kararı, 04.04.2009 Tarih ve 27190 Sayılı Resmî Gazete.

Anayasa Mahkemesi. 27.12.2012 Tarih ve E.2012/102, K.2012/207 sayılı kararı, 02.04.2013 Tarih ve 28606 Sayılı Mükerrer Resmî Gazete. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

Anayasa Mahkemesi. 28.09.2023 Tarih ve E.2020/33, K.2023/161 sayılı kararı, 03.11.2023 Tarih ve 32358 sayılı Resmî Gazete.

Anayasa Mahkemesi. Cemal Taluğ Başvurusu (Başvuru Numarası 2018/34827), (Cemal Taluğ [GK], B. No: 2018/34827, 10/02/2022) Karar Tarihi: 10/02/2022. https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/34827.

Anayasa Mahkemesi. Selma Özdil ve İsmail Özcan Başvurusu (Başvuru Numarası 2016/7034), (Selma Özdil ve İsmail Özcan, B. No: 2016/7034, 19/11/2020) Karar Tarihi: 19/11/2020. https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/7034.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Kanun No. 6216. 03.04.2011 Tarih ve 27894 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6216.pdf.

Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, 24.03.2001 Tarih ve 34352 Sayılı Resmi Gazete (Mükerrer). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010324M1-1.pdf

Avukatlık Kanunu, Kanun No. 1136. 07.04.1969 Tarih ve 13168 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1136.pdf.

Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 26.12.2012 Tarih ve 28509 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.16907.pdf.

Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanı Kararı, Karar Sayısı 6434. 30.11.2022 Tarih ve 32029 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.6434.pdf

Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar, Karar Sayısı 8313. 06.04.2024 Tarih ve 32512 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.8313.pdf

Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Cumhurbaşkanı Kararı, Karar Sayısı 8313. 06.04.2024 Tarih ve 32512 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.8313.pdf.

Bakanlar Kurulu. Kamu İdarelerine Ait Taşınmazların Kaydına İlişkin Yönetmelik, 02.10.2006 Tarih ve 26307 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.200610970.pdf.

Bakanlar Kurulu. Strateji Geliştirme Birimlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 18.02.2006 Tarih ve 26084 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20069972&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Teşkilat Yönetmeliği, 16.03.2014 Tarih ve 28943 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20145885.pdf.

Bankacılık Kanunu, Kanun No. 5411. 01.11.2005 Tarih ve 25983 sayılı Resmi Gazete (Mükerrer). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf.

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. Kamu Mali Yönetimi ve Mali Kontrol Kanunu Tasarısı, 02.08.2022 Tarih ve 4289 sayılı belge.

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, 29.12.2003 Tarih ve 5767 sayılı belge. Erişim 01 Ekim 2024. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/d22/c041/tbmm22041054ss0349.pdf.

Başbakanlık Kuruluşu Hakkındaki 4443 sayılı Kanuna Ek Kanun [Mülga], Kanun No. 4952. 17.09.1946 Tarih ve 6410 sayılı Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6410.pdf.

Başbakanlık Teftiş Kurulu Yönetmeliği [Mülga], 15.06.1993 Tarih ve 21608 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9862&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun [Mülga], Kanun No. 3056. 19.10.1984 Tarih ve 18550 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.3056.pdf.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Sayı 72. 20.10.1983 tarih 18197 sayılı Resmi Gazete.

Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No. 4842 24.04.2003 Tarih ve 25088 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4842.pdf.

Belediye Kanunu, Kanun No. 5393. 13.07.2005 Tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf.

Belediye ve Bağlı Kuruluşları İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik, 22.02.2007 Tarih ve 26442 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.11125.pdf.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Teşkilât Yönetmeliği, 08.06.2011 Tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20111688.pdf.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 07.04.2001 Tarih ve 24366 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf.

Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun, Kanun No. 2576. 20.01.1982 Tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2576.pdf.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5216. 23.07.2004 Tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf.

Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun No. 5271. 17.12.2004 Tarih ve 25673 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf.

Cumhurbaşkanı. 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun 1 inci Maddesinde Düzenlenen Kanuni Faiz Oranının, 1/6/2024 Tarihinden Geçerli Olmak Üzere Yıllık %24 Olarak Uygulanması Hakkında Karar, Karar Sayısı 8485. 21.05.2024 Tarih ve 32552 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.8485.pdf.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. "2024 Yılı AHP AFP Uygulama ve Bütçe İşlemleri Hakkında Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2)", 19 Şubat 2024. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/01/2024-Yili-AHP-AFP-Uygulama-ve-Butce-Islemleri-Hakkinda-Butce-Uygulama-Tebligi-Sira-No-2.pdf.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. "2025 Yılı Harcamaları ve Bütçe Uygulamaları Hakkında Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Genelgesi (Sıra No: 1)", 31 Aralık 2024. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/12/2025-Yili-Harcamalari-ve-Butce-Uygulamalari-Hakkinda-Merkezi-Yonetim-Butce-Uygulama-Genelgesi-Sira-No-1.pdf.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. "2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No:1) – AHP/AFP Hazırlıkları Hakkında", 17 Ocak 2025. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/01/2025-Yili-MYB-Uygulama-Tebligi-Sira-No-1.pdf.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları İle Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 22.04.2021 Tarih ve 31462 Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210422-39.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. 703 Sayılı KHK İle Kaldırılan Kurul, Komisyon ve Komitelerin Görevlerinin Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlıklara Tevdi Edilmesi İle İlgili 2018/3 Sayılı Genelge, 02.08.2018 Tarih ve 30497 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20180802-3.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Bakanlık En Üst Yöneticisi ile İlgili Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, 2018/5 Sayılı Genelge. 09.08.2018 Tarih ve 30504 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180809-11.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşların Belirlenmesi ile İlgili 2018/1 sayılı Genelge, 2018/1 24.07.2018 Tarih ve 30488 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20180715-1.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşların Belirlenmesi ile İlgili 2018/2 sayılı Genelge, 2018/2 15.07.2018 Tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20180724-2.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile İlgili Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, 2018/1 Sayılı Genelge. 15.07.2018 Tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715-16.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 4, 15.07.2018 Tarih ve 30479 Sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5

Cumhurbaşkanlığı. Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 43. 07.08.2019 Tarih ve 30855 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/08/20190807-1.pdf

Cumhurbaşkanlığı. Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 57 28.03.2020 Tarih ve 31082 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200328-1.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 1. 10.07.2018 Tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5

Cumhurbaşkanlığı. Devlet Denetleme Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 5. 15.07.2018 Tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5

Cumhurbaşkanlığı. İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 14. 24.07.2018 Tarih ve 30488 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=14&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5

Cumhurbaşkanlığı. Savunma Sanayii Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 7. 15.07.2018 Tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.7.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname No. 47. 18.10.2019 Tarih ve 30922 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.47.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 13. 24.07.2018 Tarih ve 30488 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.13.pdf.

Cumhurbaşkanlığı. Üst Kademe Kamu Yöneticileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usûllerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kararname Numarası 3. 10.07.2018 Tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.3.pdf.

Cumhurbaşkanlığına Bağlı Ofislere İlişkin Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No. 5523. 04.07.2006 Tarih ve 26218 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5523.pdf.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 31.10.2012 Tarih ve 28453 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=16724&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 06.07.2019 Tarih ve 30823 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.32651.pdf.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Milli Emlak Denetmenliği Yönetmeliği, 07.10.2021 Tarih ve 31621 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.38987.pdf.

Danıştay Kanunu, Kanun No. 2575. 20.01.1982 Tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2575.pdf.

Danıştay. 11.12.2009 Tarih ve E.2009/10321, K.2009/10321 sayılı kararı, 10. Daire.

Danıştay. 13.04.2022 Tarih ve E.2022/655, K.2022/2064 sayılı kararı, 10. Daire.

Danıştay. 14.04.2022 Tarih ve E.2020/5390, K.2022/2117 sayılı kararı, 10. Daire. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/21?EsasNo=1990%2F39.

Danıştay. 14.04.2022 Tarih ve E.2020/6684, K.2022/2119 sayılı kararı, 10. Daire. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/21?EsasNo=1990%2F39.

Danıştay. 18.04.2022 Tarih ve E.2021/3197, K.2022/2147 sayılı kararı, 10. Daire. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/21?EsasNo=1990%2F39.

Danıştay. 22.12.2022 Tarih ve E.2022/5789, K.2022/6420 sayılı kararı, 10. Daire. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/21?EsasNo=1990%2F39.

Danıştay. 25.09.2023 Tarih ve E.2023/4656, K.2023/4705 sayılı kararı, 10. Daire. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/21?EsasNo=1990%2F39.

Devlet Memurları Kanunu, Kanun No. 657. 23.07.1965 Tarih ve 12056 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf.

Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, Kanun No. 3071. 10.11.1984 Tarih ve 18571 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3071.pdf.

Döner Sermayeli İşletmeler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 01.05.2007 Tarih ve 26509 sayılı Resmi Gazete.

Elektronik Haberleşme Kanunu, 10.11.2008 Tarih ve 27050 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5809.pdf.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 16.01.2020 Tarih ve 31010 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34189&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu, Kanun No. 5362. 21.06.2005 Tarih ve 25852 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5362.pdf.

Geçici Koruma Yönetmeliği, 22.10.2014 Tarih ve 29153 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf.

Gelir İdaresi Başkanlığı İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun, Kanun No. 5345. 16.05.2005 Tarih ve 25817 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5345.pdf.

Gemi Sağlık Resmi Kanunu, Kanun No. 2548. 10/11/1981 Tarih ve 17510 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2548.pdf.

Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliği. 23/12/2014 Tarih ve 29214 Sayılı R.G.

Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelik, 19.06.2007 Tarih ve 26557 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.11385.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanlığı Hakkında Yönetmelik, 04.04.2023 Tarih ve 32153 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.40128.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 26.11.2019 Tarih ve 30960 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.33991.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Gelir İdaresi Başkanlığı Gelir Uzmanlığı Yönetmeliği, 26.12.2009 Tarih ve 27444 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13647&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Hazine ve Maliye Bakanlığı Defterdarlık Uzmanlığı Yönetmeliği, 27.10.2020 Tarih ve 31287 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34958&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Hazine ve Maliye Bakanlığı Hazine ve Maliye Uzmanlığı Yönetmeliği, 25.01.2020 Tarih ve 31019 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34224&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Kontrolörlüğü Yönetmeliği, 10.03.2022 Tarih ve 31774 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39414&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebe Denetmenliği Yönetmeliği, 10.03.2022 Tarih ve 31774 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39415&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Kamu İç Kontrol Yönetmeliği, 05.03.2025 Tarih ve 32832 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.42320.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Kamu İşletmelerinin Faaliyetlerinin İzlenmesi ve Raporlanmasına Dair Tebliğ, 09.03.2021 Tarih ve 31418 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210309-7.htm.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Kamu Ön Mali Kontrol Yönetmeliği, 05.03.2025 Tarih ve 32832 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.42319.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğ (Sıra No 71) Genel Yönetim Mali İstatistikleri, 31.12.2021 Tarih ve 31706 sayılı Resmi Gazete (5. Mükerrer).

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 71) Genel Yönetim Mali İstatistiklerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Sıra No: 90), 15.06.2024 Tarih ve 32577 Sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/06/20240615-4.htm.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No. 72): Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi Eki Cetvellerin Düzenlenmesi, 20.01.2022 Tarih ve 31725 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39292&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Vergi Denetim Kurulu Yönetmeliği, 07.04.2021 Tarih ve 31447 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=38504&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. 30.11.2021 tarihli ve 5 sayılı Kurul Kararı. https://www.hmb.gov.tr/idkk-kurul-kararlari.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. İç Denetçi Adayları Belirleme, Eğitim ve Sertifika Yönetmeliği, 08.10.2005 Tarih ve 25960 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9510&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. İç Denetçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 12.07.2006 Tarih ve 26226 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.200610654.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. İç Denetim Koordinasyon Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 08.10.2005 Tarih ve 25960 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9509&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. Kamu İç Denetçi Sertifikasının Derecelendirilmesine İlişkin Esas ve Usuller, 17.02.2012 Tarih ve 28207 sayılı Resmî Gazete. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/SertifikaDerecelendirmesiEsasUsulleri.pdf.

İç Denetim Koordinasyon Kurulu. Kamu İç Denetim Genel Tebliği. 19.04.2013 Tarih ve 28623 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18302&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5.

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Birim Yönergesi (2018). https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Y%C3%B6nergeler/birim-yon-islenmis-son-111.pdf.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği, 11.04.1984 Tarih ve 18369 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4684&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 02.06.2021 Tarih ve 31499 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=38655&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

İdari Yargılama Usulü Kanunu, Kanun No. 2577. 20.01.1982 Tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2577.pdf.

İl Özel İdaresi Kanunu, Kanun No. 5302. 04.03.2005 Tarih ve 25745 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf.

İmar Kanunu, Kanun No. 3194. 09.05.1985 Tarih ve 18749 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, Kanun No. 3686. 08.12.1990 Tarih ve 20719 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3686.pdf.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Kanun No. 6331. 30.06.2012 Tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf

İşsizlik Sigortası Fonu Kaynaklarının Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 01.09.2004 Tarih ve 25570 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20047753.pdf.

İşsizlik Sigortası Kanunu, Kanun No. 4447. 08.09.1999 Tarih ve 23810 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf.

Kadastro Kanunu, Kanun No. 3402. 09.07.1987 Tarih ve 19512 Sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3402.pdf.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Kanun No. 5840. 24.03.2009 Tarih ve 27179 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf.

Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun, Kanun No. 5449. 08.02.2006 Tarih ve 26074 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5449.pdf.

Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun, Kanun No. 3067. 06.11.1984 Tarih ve 18567 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3067.pdf.

Kamu Denetçiliği Kanunu, Kanun No. 6328. 14.06.2012 Tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Kanun No. 6328. 14.06.2012 Tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf.

Kamu Denetçiliği Kurumu. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 28.03.2013 Tarih ve 28601 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=17239&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 4749. 09.04.2002 Tarih ve 24721 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4749.pdf.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 02.11.2011 Tarih ve 28103 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.660.pdf.

Kamu İdarelerinin Denetim Elemanlarınca Yapılacak Tespitler Hakkında Yönetmelik, 27.09.2008 Tarih ve 27010 sayılı Resmî Gazete.

Kamu İdaresi Hesaplarının Sayıştaya Verilmesi ve Muhasebe Birimleri ile Muhasebe Yetkililerinin Bildirilmesi Hakkında Usul ve Esaslar, 17.09.2020 Tarih ve 31247 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34865&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Kamu İhale Kanunu, Kanun No. 4734. 22.01.2002 Tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4734&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Kamu İhale Kurumu Teşkilatı ve Personelinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 01.12.2009 Tarih ve 27419 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=200915611&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5.

Kamu İhale Kurumu. Kamu İhale Tebliği (Tebliğ No. 2025/1), 24.01.2025 Tarih ve 32792 sayılı Resmî Gazete.

Kamu İhale Kurumu. Mal Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği, 04.03.2009 Tarih ve 27159 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12917&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Kamu İhale Kurumu. Mal Alımları Denetim Muayene ve Kabul İşlemlerine Dair Yönetmelik, 19.12.2002 Tarih ve 24968 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.4713.pdf.

Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu, Kanun No. 4735. 22.01.2002 Tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4735.pdf.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Kararname Numarası 233, 18.06.1984 Tarih ve 18435 Sayılı Resmi Gazete (Mükerrer). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=233&MevzuatTur=4&MevzuatTertip=5

Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Kararname Numarası 233. 18435 sayılı Resmi Gazete (Mükerrer). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.233.pdf.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 3346. 09.04.1987 Tarih ve 19426 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3346.pdf.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 3346. 09.04.1987 Tarih ve 19426 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3346.pdf.

Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No. 5436. 24.12.2005 Tarih ve 26033 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5436.pdf.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kanun No. 5018. 21.12.2003 Tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kanun No. 5018. 21.12.2003 Tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazete.

Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun [Cumhurbaşkanınca İade], Kanun No. 5227. Meclis Genel Kurulu 15.07.2004 Tarihli Oturumunda Kabul Edilmiştir, https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D22/Y2/T1/WebOnergeMetni/71d65749-81ae-4cc0-be9d-037ab7465a55.pdf

Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 19.10.2006 Tarih ve 26324 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.200611058.pdf.

Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, Kanun No. 3095. 19.12.1984 Tarih ve 18610 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3095.pdf.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 07.04.2016 Tarih ve 29677 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf.

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 27.05.2016 Tarih ve 29724 sayılı Mükerrer Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.21552.pdf.

Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Kanun No. 3628. 04.05.1990 Tarih ve 20508 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3628.pdf.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. Harcama Yetkilileri Hakkında Genel Tebliğ, 05.03.2025 Tarih ve 32832 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/9.5.42321.pdf.

Maliye Bakanlığı. İç Kontrol ve Ön Mali Kontrole İlişkin Usul ve Esaslar [Mülga Yönetmelik], 31.12.2005 Tarih ve 26040 sayılı Resmî Gazete (3. Mükerrer). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.9813.pdf.

Maliye Bakanlığı. Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği, 26.12.2007 Tarih ve 26738 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071226-21.htm.

Maliye Bakanlığı. Merkezî Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği, 31.12.2005 Tarih ve 26040 sayılı 3. Mükerrer Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.9815.pdf.

Maliye Bakanlığı. Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No. 24): Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri, 08.03.2007 Tarih ve 26456 sayılı Resmi Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=11175&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5.

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Kanun No. 4483. 04.12.1999 Tarih ve 23896 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4483.pdf.

Merkezi Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Kesin Hesaplarının Düzenlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 20.01.2022 Tarih ve 31725 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39297&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği, 11.04.2023 Tarih ve 32160 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.40142.pdf.

Muhasebe Yetkilisi Adaylarının Eğitimi, Sertifika Verilmesi İle Muhasebe Yetkililerinin Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 21.01.2006 Tarih ve 26056 sayılı Resmî Gazete https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20059912.pdf.

Özelleştirme Fonu Yönetmeliği, 13.01.2004 Tarih ve 25345 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4604&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5.

Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, Kanun No. 4046. 27.11.1994 Tarih ve 22124 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4046.pdf.

Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, Kanun No. 4046. 27.11.1994 Tarih ve 22124 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4046.pdf.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Kanun No. 6112. 03.03.2011 Tarih ve 27863 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf.

Rekabet Kurumu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 21.06.1997 Tarih ve 23026 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.979468.pdf.

Savunma Sanayii İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun, Kanun No. 3238 13.11.1985 Tarih ve 18927 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3238.pdf.

Sayıştay Başkanlığı Harcamalarının Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar. 25.02.2021 Tarih ve Karar No. 46. https://www5.tbmm.gov.tr/genser/sayistay_baskanligi_denetimi_usul.pdf

Sayıştay Başkanlığı. 2013 Hesap Yılına İlişkin 8. Daire Kararı, Bilet Gecikme Bedeli Ödemesi. Karar No. 42, İlam No. 119, Madde No. 1, Karar Tarihi 23.12.2014. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/10747.

Sayıştay Başkanlığı. 2016 Hesap Yılına İlişkin 6. Daire Kararı, Huzur Hakkı. Karar No. 504, İlam No. 135, Madde No. 2, Karar Tarihi 28.11.2017. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/26934.

Sayıştay Başkanlığı. 2016 Hesap Yılına İlişkin 8. Daire Kararı, Toner Alımı. Karar No. 132, İlam No. 133, Madde No. 55, Karar Tarihi 19.04.2018. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/26764.

Sayıştay Başkanlığı. 2018 Hesap Yılına İlişkin 6. Daire Kararı, Sözleşmeli Personel Ödemesi. Karar No. 939, İlam No. 303, Madde No. 12, Karar Tarihi 28.03.2024. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/38336.

Sayıştay Başkanlığı. 2018 Hesap Yılına İlişkin Temyiz Kurulu Kararı, Fiilen Zabıta Hizmetlerinde Çalışmayan Personele, Zabıta Görevini Fiilen Yürüten Personel İçin Öngörülen Aylık Maktu Fazla Çalışma Ücreti Ödenmesi. Daire No. 6, Dosya No. 47910, Tutanak No. 54235, Tutanak Tarihi 08.03.2023. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarTemyiz/Detay/27497.

Sayıştay Başkanlığı. 2020 Hesap Yılına İlişkin 5. Daire Kararı, Atama. Karar No. 543, İlam No. 112, Madde No. 16, Karar Tarihi 05.07.2022. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/36057.

Sayıştay Başkanlığı. 2021 Hesap Yılına İlişkin 1. Daire Kararı, İkramiye Ödemesi. Karar No. 10882, İlam No. 51, Madde No. 3, Karar Tarihi 15.12.2022. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/36736.

Sayıştay Başkanlığı. 2021 Hesap Yılına İlişkin 3. Daire Kararı, Araç Muayenelerinin Mevzuatta Belirlenen Zamanda Yaptırılmaması Sonucu Belediye Bütçesinden Gecikme Cezası Ödenmesi. Karar No. 423, İlam No. 87, Madde No. 2, Karar Tarihi 15.12.2022. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire/Detay/36864.

Sayıştay Başkanlığı. Belgelerin Sayıştaya Gönderilmesi, İadesi, Saklanması ve Yok Edilmesine İlişkin Yönetmelik, 17.12.2011 Tarih ve 28145 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15605&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Sayıştay Başkanlığı. Bütçeden Yapılacak Harcamalarda Harcama Yetkilisinin Sorumluluğu, Sayıştay Temyiz Kurulu Kararı. Karar No. 2010/32336, Karar Tarihi 02.11.2010.

Sayıştay Başkanlığı. Kamu Kaynağının Verimli Kullanılmaması Kamu Zararından Sorumlu Tutulacak Kamu Görevlisi, Sayıştay Genel Kurulu Kararı. Karar No. 5189/1, Karar Tarihi 14.06.2007. http://www.legalbank.net

Sayıştay Başkanlığı. Sayıştay Dairelerinin Çalışma Usul ve Esasları, 17.12.2011 Tarih ve 28145 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.15615.pdf.

Sayıştay Başkanlığı. Sayıştay Denetim Yönetmeliği, 17.12.2011 Tarih ve 28145 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15612&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Sayıştay Başkanlığı. Sayıştay Yönetim Birimlerinin Görevleri İle Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, 17.12.2011 Tarih ve 28145 sayılı Resmî Gazete.

Sayıştay Genel Kurulu. Belediyelere Ait Taşınmazların Belediye Meclisi Kararı İle Spor Kulüplerine Tahsis Edilmesi Hususunda Sayıştay Genel Kurulu İçtihadı Birleştirme Kararı, Karar Tarihi: 16.10.2017 Esas No. 2017/1, Karar No. 5415/1. 02.02.2018 Tarih ve 30320 sayılı Resmî Gazete. https://www.sayistay.gov.tr/KararlarGenelKurul/Detay/42134.

Sayıştay Kanunu, Kanun No. 6085. 19.12.2010 Tarih ve 27790 sayılı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101219-1.htm

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, Kanun No. 3568. 13.6.1989 Tarih ve 20194 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3568.pdf.

Sermaye Piyasası Kanunu, 30.12.2012 Tarih ve 28513 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf.

Sermaye Piyasası Kurulu İç Denetim Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 31.01.2014 Tarih ve 28899 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19372&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Sermaye Piyasası Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği, 24.06.1982 Tarih ve 17734 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.84644.pdf.

Siyasi Partiler Kanunu, Kanun No. 2820. 24/04/1983 Tarih ve 18027 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf.

Sosyal Güvenlik Denetmenliği Yönetmeliği, 26.05.2011 Tarih ve 27945 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15007&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5.

Sosyal Güvenlik Kurumu Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 10.08.2007 Tarih ve 26609 sayılı Resmî Gazete.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kanun No. 5510. 16.06.2006 Tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Kanun No. 3294. 14.06.1986 Tarih ve 19134 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf.

Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 5549. 18.10.2006 Tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5549&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Şans Oyunları Hâsılatından Alınan Vergi, Fon ve Payların Düzenlenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 5602. 21.03.2007 Tarih ve 26469 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5602.pdf.

Tanıtma Fonu Teşkili İle 11/7/1939 Tarihli ve 3670 Sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanunun 4'üncü Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 3230. 28.06.1985 Tarih ve 18795 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3230.pdf.

Taşınır Mal Yönetmeliği, Cumhurbaşkanı Kararı, Karar Sayısı 9014. 10.10.2024 Tarih ve 32688 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.9014.pdf.

Ticaret Bakanlığı. Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 28.02.2020 Tarih ve 31053 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34314&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Ticaret Bakanlığı. Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 28.02.2020 Tarih ve 31053 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34314&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Ticaret Bakanlığı. Ticaret Bakanlığı Taşra Teşkilatı Hakkında Yönetmelik, 11.01.2022 Tarih ve 31716 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39272&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Ticaret Bakanlığı. Ticaret Denetmenliği Yönetmeliği, 15.01.2021 Tarih ve 31365 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=36232&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Toplu Konut Kanunu, Kanun No. 2985. 17.03.1984 tarih ve 18344 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2985&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5.

Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237. 12.10.2004 Tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf.

Türk Medeni Kanunu, Kanun No. 4721. 08.12.2001 Tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf.

Türk Tabipleri Birliği Kanunu, Kanun No. 6023. 31.01.1953 Tarih ve 8323 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6023.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu, Kanun No. 6253. 18.12.2011 Tarih ve 28146 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6253.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu. "Obezite ile Mücadele Yöntemleri ve Cerrahi Uygulamadaki Malpraktis İddiaların Araştırılması ve Alınabilecek Önlemlerin Belirlenmesi (Dilekçe No. 1557, 1627 ve 1637)", Genel Kurul Kararı (Sayı 11). Dağıtım Tarihi 12 Ağustos 2021. https://www.tbmm.gov.tr/Files/komisyonlar/dilekce/belge/kararlar/d27/gkcetvel11.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, 13.04.1973 Tarih ve 14506 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/17.5.584.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Sonuçlarının Tüm Yönleriyle Araştırılması, Depreme Dirençli Yapı Stokunun Oluşturulması ve Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Etkinliğinin Artırılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına Dair Karar, TBMM Kararı. 03.03.2023 Tarih ve 32121 sayılı Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/03/20230303-7.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. On İkinci Kalkınma Planının (2024-2028) Onaylandığına İlişkin Karar, TBMM Kararı. 01.11.2023 Tarih ve 32356 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231101M1-1.htm.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. Türkbank İhalesi Sürecinde Malın Satımında ve Değerinde Fesat Oluşturacak İlişki ve Görüşmelere Girdikleri ve Bu Eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 205'inci Maddesine Uyduğu İddiasıyla Eski Başbakan A. Mesut Yılmaz ve Devlet Eski Bakanı Güneş Taner Haklarında Meclis Soruşturması Açılmasına İlişkin Karar, TBMM Kararı. 17.12.2003 Tarih ve 25319 sayılı Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031217.htm#5.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No. 2709. 09/11/1982 Tarih ve 17863 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf.

Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü. Gemi Sağlık Resmi Kanunu Uygulama Yönetmeliği, 09.05.2008 Tarih ve 26871 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=12121&MevzuatTertip=5.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Kanun No. 6701. 20.04.2016 Tarih ve 29690 sayılı Resmi Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6701.pdf.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 24.11.2017 Tarih ve 30250 sayılı Resmi Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24109&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6741. 26.08.2016 Tarih ve 29813 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6741.pdf.

Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6741. 26.08.2016 Tarih ve 29813 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6741.pdf.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği, 15.12.2023 Tarih ve 32400 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=40491&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği, 28.06.2009 Tarih ve 27272 sayılı Resmî Gazete.

Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği, 31.12.2005 Tarih ve 26040 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9768&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Vakıflar Kanunu, Kanun No. 5737. 27.02.2008 Tarih ve 26800 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5737.pdf.

Vergi Denetim Kurulu Yönetmeliği, 07.04.2021 Tarih ve 31447 sayılı Resmî Gazete. https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=38504&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5.

Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun, Kanun No. 6343. 18.03.1954 Tarih ve 8661 sayılı Resmî Gazete. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6343.pdf.

Yargıtay. 15. Hukuk Dairesi, Esas Numarası 2014/4727, Karar Numarası 2015/2279, Karar Tarihi 30.04.2015. Fazla Ödeme Yapılmak Suretiyle İdarenin Uğradığı Zararın ve Haksız Tahsil Edilen İş Bedelinin Yüklenici Şirket ile Yaklaşık Maliyeti Hazırlayan ve Kontrol Görevini İhmal Ederek Fazla Ödeme Yapılmasına Neden Olan İdare Elemanlarından Tahsili İstemi.

KAMU MALİYESİ EKOSİSTEMİ: KATMANLARA VE TARTIŞMA EKSENLERİNE ANALİTİK YAKLAŞIMLAR

Editör

Prof. Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-77-7

Ekim 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

10 GÜNEYDOĞU AVRUPA ÜLKESİ İÇİN TOPLAM KAMU BORCUNUN BELİRLEYİCİLERİ 1
Hatice ALTINOK

DOĞAL AFETLERİN BORÇ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: MALİYETLER NASIL YÖNETİLEBİLİR? 16
Şebnem TOSUNOĞLU

TÜRKİYE'DE KAMU POLİTİKALARI VE BÖLGESEL KALKINMA İLİŞKİSİ 42
Güliz ÜNAL

TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ GÜMRÜK BİRLİĞİNİN GÜNCELLENMESİ SORUNSALI 60
Raşit GÜLTEKİN

BEYİN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ SONUÇLARI VE EKONOMİK ETKİLERİ 80
Sedef OLUKLULU

TÜRK VERGİ SİSTEMİNDEKİ YAPISAL SORUNLAR VE NEDENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 95
Müslüm GÜMÜŞ

MADDİ VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN, AMORTİSMANLARININ VE DEĞERLEME HÜKÜMLERİNİN VUK, IFRS VE BOBİ FRS'YE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI 115
Zeynep Büşra KAVŞUT
Canatay HACIKÖYLÜ

2025 YILI DÜZENLEMELERİ ÇERÇEVESİNDE ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ MUAFİYETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 136
Aytül BİŞGİN

VERGİ UYUMUNUN SAĞLANMASINDA BLOCKCHAİN UYGULAMASININ ETKİLERİ 149
Meltem İRTEŞ GÜLŞEN

KARABÜK İLİNDEKİ VERGİ MÜKELLEFLERİNİN VERGİ CEZALARINA YÖNELİK ALGILARININ İNCELENMESİ: ARAÇSAL DURUM ÇALIŞMASI 166
Ali Osman YILMAZ

VERGİLEMEDE ESNEKLİK VE KANUNİLİK İLİŞKİSİ 186
Zeyneb GÜZELAND
Mustafa Erkan ÜYÜMEZ

İBRAHİMÎ DİNLERDE VERGİ..... 206
Şahin AY

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 221
Mustafa Erkan ÜYÜMEZ

KAYNAKÇA

Beha, F., & Ruxho, F. (2024). How does public debt affect economic growth? The case of the new EU member states. *Global Business & Finance Review (GBFR)*, *29*(5), 45-59.

Bilan, I., & Roman, A. (2014). Interconnections between public indebtedness and inflation in contemporary economies. *Economics & Sociology*, *7*(4), 59.

Blanchard, O., Chouraqui, J. C., Hagamann, R. P., ve Sartor, N. (1990). The Sustainability of Fiscal Policy: New Answers to an Old Question. OECD Economic Studies (15).

Cabral, R., del Castillo, E., ve Hernández-Trillo, F. (2022). The sustainability of subnational public debt: evidence from Mexican states. *Regional and Federal Studies*, *32*(5), 593-615.

Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic modelling*, *29*(4), 1450-1460.

Gashi, B. (2020). The Impact of Public Debt on the Economic Growth in South Eastern Europe: An Empirical Panel Investigation. *Икономически изследвания*, (2), 3-18.

Jacobs, J., Ogawa, K., Sterken, E., & Tokutsu, I. (2020). Public debt, economic growth and the real interest rate: A panel VAR approach to EU and OECD countries. *Applied Economics*, *52*(12), 1377-1394.

Kadiroğlu, A. (2023). Türkiye'de Dış Borcu Etkileyen Ekonomik Faktörler: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı (1994-2020). *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *16*(3).

Law, S. H., Ng, C. H., Kutan, A. M., & Law, Z. K. (2021). Public debt and economic growth in developing countries: Nonlinearity and threshold analysis. *Economic Modelling*, 98, 26-40.

Lee, I. (2018). Is social expenditure responsible for recent rise in public debt in OECD countries?. *Applied Economics Letters*, *25*(1), 43-46.

Malak, M. (2022). Kamu Borcunun Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: AB Ülkeleri Üzerine Bir Analiz. *Turkuaz Uluslararası Sosyo-Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *4*(2), 13-28.

Güvenoğlu, H. (2024). Türkiye'de Kamu ve Özel Sektör Dış Borçları ile Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(1), 137-157.

Pesaran, M.H. (2004), "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", *Cambridge: Faculty of Economics, University of Cambridge, Cambridge Working Papers in Economics* No: 0435.

Pesaran, M. H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test İn The Presence of Cross Sectional Dependence, *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), ss.265-312.

Pesaran, M.H. ve Yamagata, T. (2008), "Testing Slope Homogeneity in Large Panels", *Econometrics,* 142, 50-93.

Prohl, S., & Schneider, F. G. (2006). *Sustainability of public debt and budget deficit: Panel Cointegration analysis for the European Union member countries* (No. 0610). Working Paper.

Sinha, P., Arora, V., & Bansal, V. (2011). Determinants of Public Debt for middle income and high income group countries using Panel Data regression.

Smith, A. (2002). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. http://files.libertyfund.org/files/220/0141-02_Bk.pdf.

Şeker, M. (2006). Dış borçlanmaya teorik bir bakış ve dış borçların ekonomik etkileri. *Sosyoekonomi*, *3*(3).

Toth, P., Tkacova, A., Gavurova, B., & Pechova, V. (2022). Determinants of Public Debt in EU countries. *Polish Journal of Management Studies*, *25*(1).

Oatley, T. (2010). Political institutions and foreign debt in the developing world. *International Studies Quarterly*, *54*(1), 175-195.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2017). Panel Zaman Serileri Analizi Stata Uygulamalı (3. Baskı 2020).

KAYNAKÇA

Barro, R. J. (2006). Rare disasters and asset markets in the twentieth century. The Quarterly Journal of Economics, 121(3), 823-866.

Borensztein, E., Cavallo, E., & Valenzuela, P. (2009). Debt sustainability under catastrophic risk: The case for government budget insurance. Risk Management and Insurance Review, 12(2), 273-294.

Duggar, E. H., Qiuyang, L., & Anne, V. P. (2016). Understanding the impact of natural disasters: Exposure to direct damages across countries. Global Credit Strategy-Environmental Risks.

Ghesquiere, F., & Mahul, O. (2010). Financial protection of the state against natural disasters: a primer. World Bank Policy Research Working Paper, (5429).

Ghesquiere, F., & Mahul, O. (2010). Financial protection of the state against natural disasters: a primer. World Bank Policy Research Working Paper, (5429).

Gill, B. S. (2022). Natural Disaster, Public Attention, and External Sources of Corporate Finance. Public Attention, and External Sources of Corporate Finance (May 13, 2022).

Hofman, D., & Brukoff, P. (2006). Insuring public finances against natural disasters-a survey of options and recent initiatives.

Klomp, J. (2017). Flooded with debt. Journal of International Money and Finance, 73, 93-103.

Lis, E. M., & Nickel, C. (2010). The impact of extreme weather events on budget balances. International Tax and Public Finance, 17, 378-399.

Milivojevic, L. (2021). Natural disasters and fiscal drought. Available at SSRN 3857881.

Moustafa, E., & El-Shal, A. (2021, December). Dances with Wolves: Weather and Health Disasters and Fiscal Sustainability in MENA. Economic Research Forum (ERF).

Noy, I., & Nualsri, A. (2011). Fiscal storms: public spending and revenues in the aftermath of natural disasters. Environment and Development Economics, 16(1), 113-128.

OECD. (2015). Disaster risk financing: A global survey of practices and challenges. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Strateji, T. C., & Başkanlığı, B. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

Ünsal, H. (2016). Doğal afetlere yönelik vergi politikaları ve Türkiye uygulamalarının incelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 1-23.

World Bank, (2018). *Disaster risk finance: A primer – Core principles and operational framework*. Financial Protection Forum. https://www.financialprotectionforum.org/publication/disaster-risk-finance-a-primercore-principles-and-operational-framework

KAYNAKÇA

Boudeville, J.R. (1966). Problems of Regional Economic Planning. Edinburgh University Press.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1982). Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2000). Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.

Dinler, Z. (1985). Bölgesel İktisat. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2022). Merkezi yönetim gelirleri [Veri dosyası]. https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_18.xls.htm adresinden erişildi.

Geriş, N. (2006). Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Telekom Özelleştirmesinin Çalışanlar Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Gündüz. A.Y. (2006). Bölgesel Kalkınma Politikası, Bursa: Ekin Kitabevi.

Higgins, B.H. and Savoie, D. (2009). Regional Development Theories and Their Application, Transaction Publishing, United States of America.

Ildırar, M. (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri. Ankara: Nobel Yayın,

Kahraman, S. (2008). AB-Akdeniz Bölgesel Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 3(12), 1731-1742. https://doi.org/10.19168/jyu.12702

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2024). İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması. www.ka.gov.tr adresinden erişildi.

Keskin, A. (2011). Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(3-4), 125-153.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (1993). Türkiye'de Bölge Planlamasının Evreleri. Ankara.

Önen A.S. (2007). AB Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Gelişme Politikaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Öztürk, N. (2011). Bölgesel Dengesizliklerin Yarattığı Sorunlar. Bütçe Dünyası Dergisi, vol.1, no.35, 30-55.

Shearlock, C., James, P., ve Phillips, J. (2000). Regional sustainable development: are the new regional development agencies armed with the information they require?. Sustainable Development, 8(2), 79-88.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2020). Kamu Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesi. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.233.pdf adresinden erişildi.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Genel devlet toplam gelir ve harcamaları [Veri dosyası]. http://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/ adresinden erişildi.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). Merkezi yönetim bütçe kanunu [Veri dosyası]. Merkezi Yönetim Bütçe Kanunları - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB adresinden erişildi.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2021) Analitik bütçe sınıflandırması rehberi. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/11/11-ekorehber_2020-2022.pdf adresinden erişildi.

Tekeli, İ. (2008). Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Topçuoğlu, Ö. (2016). Özelleştirmenin Etkinlik ve Verimliliğe Yansması: Çimento Sektörü Üzerine bir Uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

KAYNAKÇA

Ağzıtemiz, M. (2024). Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi ve DTÖ Kapsamında Kamu Alımları Başlığının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 73(1): 123-145.

Akçay, E. Y. (2020). Gümrük Birliği'nin Güncellenme Tartışmasına Farklı Bir Bakış: Tam Üyelik Sürecine Alternatif mi? Current Research in Social Sciences, 6(1): 29-38.

Alegrant (2023). What is the Cost of Non-compliance? EU Customs Penalties. https://alegrant.eu/eu-customs-penalties-whats-the-risk/, 19 January 2023, Erişim Tarihi: 2.6.2025.

Anadolu Ajansı [AA] (2020). AB Sürecini Canlandırma Fırsatı Kaçırılmamalı. 2.10.2020, https://www.aa.com.tr/isdunyasi, Erişim Tarihi: 20.3.2025.

Arısan Eralp, N. (2018). The Unique Nature of Modernizing The Customs Union, TEPAV [Economic Policy Research Foundation of Türkiye] Evaluation Note. N: 201840.

Arısan Eralp, N., Baykal, S., Karakaya, L., Nas, Ç., Özenç, B., Sak, G. (2021). Modernisation of the Turkey-EU Customs Union - Building a New Partnership on Past Achievements. TEPAV Policy Note, N: 202126.

Bilgin, A.A. (2018). The Need for a Modernized EU-Turkey Customs Union: The Problems and the Solution Suggestions. Athens Journal of Mediterranean Studies, 4(2): 123-136.

Cengiz, C., & Kurtbağ, Ö. (2015). Türkiye-AB Gümrük Birliğinde Yaşanan Güncel Sorunlar ve Bunlara Olası Çözüm Önerileri. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 6(2): 1-33.

Çakır, M. (2020). Bakan Pekcan: Koronavirüsün Getirdiği Zorluklar Gümrük Birliği'ni Güncelleme İhtiyacını Daha Da Güçlendirdi. 9.12.2020, https://www.aa.com.tr, Erişim Tarihi: 25.3.2025.

Çakır, M. Ö., & Çetinkaya, Z. (2021). Türkiye AB ile Çeyrek Asırlık Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi İçin Çabalarını Yoğunlaştırdı. 5.3.2021. https://www.aa.com.tr, Erişim Tarihi: 25.3.2025.

Demirbaş, M., Arslan, A., Esen, M. E. (2025). Modernizing the Turkey-EU Customs Union-Issues and Prospects. instituDE Reports, https://institude.ams3.digitaloceanspaces.com, Erişim Tarihi: 1.6.2025.

European Commission [EC] (2016). Recommendation for a Council Decision Authorising the Opening of negotiations with Turkey on an Agreement on the Extension of the Scope of the Bilateral Preferential Trade Relationship and on the Modernisation of the Customs Union, 21.12.2016, SWD(2016) 475 Final. https://ec.europa.eu, Erişim Tarihi: 27.3.2025.

EC. (2021). Joınt Communication to the European Council State of Play of EU-Turkey Political, Economic and Trade Relations, 22.3.2021, JOIN(2021) 8 Final/2. https://enlargement.ec.europa.eu, Erişim Tarihi: 27.3.2025.

EC. (2023a). Joint Communication to the European Council State of Play of EU-Türkiye Political, Economic and Trade Relations, 29.11.2023, JOIN(2023) 50 Final. https://enlargement.ec.europa.eu, Erişim Tarihi: 27.3.2025.

EC. (2023b). Report from the Commission on the Assessment of Customs Infringements and Penalties in Member States Union Customs Code, 6.1.2023, COM(2023) 5 final. https://eur-lex.europa.eu, Erişim Tarihi: 27.3.2025.

EC. (2024). Commission Staff Working Document -Türkiye 2024 Report-Accompanying the Document Communication From The Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions 2024 Communication on EU Enlargement Policy. https://eur-lex.europa.eu, Erişim Tarihi: 15.5.2025.

EC. (2025). Trade and Economic Security-Türkiye. https://policy.trade.ec.europa.eu, Erişim Tarihi: 28.5.2025.

ESİAD [Ege Sanayicileri ve İşinsanları Derneği] (2024). Gümrük Birliği Mutlaka Güncellenmeli. 9.10.2024. https://www.esiad.org.tr, Erişim Tarihi: 20.3.2025.

Eurlex (2025a). Consolidated Version of the Treaty on European Union. http://data.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj, Erişim Tarihi: 20.5.2025.

Eurlex (2025b). Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast). http://data.europa.eu/eli/reg/2013/952/oj, Erişim Tarihi: 20.5.2025.

European Parliament [EP]. (2020). EU-Turkey Customs Union: Modernisation or suspension?, European Parliamentary Research Service, https://www.europarl.europa.eu, Erişim Tarihi: 25.5.2025.

Gültekin, R. (2022). Avrupa Birliği Sınırda Karbon Düzenlemesi ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, 8(SI): 203-213.

Gürlesel, C. F., & Alkin, K. (2010). Avrupa Birliği'nin Serbest Ticaret Anlaşmalarına Türkiye'nin de Dahil Edilmesi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları No: 2010-18.

Kalaycı, C., & Küçükali, C. (2018). Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği: Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 6(3): 13-23.

Kurter, O. (2020). Avrupa ve Türkiye Arasında Yürürlükte Olan Ortak Gümrük Birliği Antlaşması Güncellenmesi Üzerine Bir Araştırma. International Journal of Arts and Social Studies, 3(5): 62-76.

Kutlay, M. (2011). Türkiye-AB İlişkilerinin Değişen Seyri ve Gümrük Birliğini Yeniden Düşünmek, USAK Analiz, No: 1, http://www.usak.org.tr, Erişim Tarihi: 13.4.2014.

Mevzuat Bilgi Sistemi [MBS] (2025). 2.7.2025 tarihli ve 7552 sayılı İklim Kanunu. (RG; 9.7.2025, 32951). https://www.mevzuat.gov.tr, Erişim Tarihi: 11.7.2025.

Özer, Y. (2020). Modernising The EU-Turkey Customs Union as an Interest-Driven Initiative. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 19(1): 175-97.

Saatcioglu, C., & Celikok, K. (2023). European Regional Integration and its Partnership with Türkiye: An Assessment of the Specific Customs Union. International Journal of Economics and Financial Issues, 13(1): 184–198.

Şeker, A. U. (2023). Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 28 yaşında, 5.3.2023. https://www.aa.com.tr, Erişim Tarihi: 25.3.2025.

Şeker, A. U. (2024). Ticaret Bakanı Bolat: Türkiye Olarak AB Komisyonu ile İkili Düzeyde İlerleme Konusunda Oldukça Yapıcı Diyalog İçindeyiz, 30.5.2024. https://www.aa.com.tr, Erişim Tarihi: 25.3.2025.

Ticaret Bakanlığı [TB] (2021a). Gümrük Birliği Güncelleme Süreci. 21 Eylül 2021, https://ticaret.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.5.2025.

TB (2021b). Yeşil Mutabakat Eylem Planı-2021. https://ticaret.gov.tr, Erişim Tarihi: 5.6.2025.

Tocci, N. (2016). Turkey and the European Union: Scenarios for 2023. Istituto Affari Internazionali. FEUTURE Background Paper.

Togan, S. (2012). The EU-Turkey Customs Union: A Model for Future Euro-Med Integration. MEDPRO Technical Report No. 9/March 2012. https://aei.pitt.edu, Erişim Tarihi: 16.5.2025.

Togan, S. (2015). Technical Barriers to Trade: The Case of Turkey and the European Union. Journal of Economic Integration, 30(1): 121-147.

Tumer, T., & Kazancı, B. A. (2022). Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Gümrük Birliğinin Güncellenmesine İlişkin Genel Bir Değerlendirme. Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(2): 333-348.

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu [TÜRKONFED] (2019). Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi, Türkiye ve AB KOBİ'leri için Yeni Fırsatlar Yaratacak, 21.8.2019. https://turkonfed.org/tr, Erişim Tarihi: 28.4.2025.

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği [TUSİAD] (2015). A New Era for the Customs Union & Business World. T/2015,10-568, https://tusiad.org/en/reports/item/8685-a-new-era-for-the-customs-union-business-world, Erişim Tarihi: 5.5.2025.

Ülgen, S., Selamoğlu, M., Yıldırım, A. (2021). Modernizing the Turkey-EU Customs Union: The Digital Agenda and the Green Deal. The Centre for Economics and Foreign Policy Studies [EDAM], https://edam.org.tr, Erişim Tarihi: 1.5.2025.

Üyümez, M. E., & Gültekin, R. (2016). Avrupa Birliği'nde Gümrük İhlalleri ve Yaptırımlarının Uyumlaştırılması. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute, 8(17): 154-172.

Weyerstraß, K., Ertl, M., Wallner, M. (2022). Possible Modernisation of the EU-Türkiye Customs Union-Final Report. https://irihs.ihs.ac.at, Erişim Tarihi: 5.5.2025.

World Bank [WB] (2014). Evaluation of the EU-Turkey Customs Union - Report. Washington: WB Publications, No: 85830-TR.

World Trade Organisation [WTO] (2025). Understanding on the Interpretation of Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 https://www.wto.org/, Erişim Tarihi: 18.4.2025.

Yalçın, E., & Felbermayr, G. (2021). The EU-Turkey Customs Union and Trade Relations: What Options for the Future?, July 2021, Brussels: European Parliament's e-publications, https://www.europarl.europa.eu Erişim Tarihi: 28.6.2025.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., & Angrist, J. (2000). How large are human-capital externalities? Evidence from compulsory schooling laws. NBER macroeconomics annual, 15, 9-59.

Agarwal R. , Gaule P (2025), The Talent Equation, IMF Finance and Development Magazine. https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2025/03/the-talent-equation-ruchir-agarwal

Akçiğit, U., Koç, Ç., Parmar, S., Pearce, J., Saygın, Z. B., Shim, Y., ... & Tokmakoğlu, D. (2023). Türkiye akademik diaspora raporu: Beyin göçünden beyin gücüne. Türkiye Bilişim Vakfı, 1-80.

Akyıldız, İ. E. (2025). Beyin Göçü Politikaları: Dünya'dan Ve Türkiye'den Örnekler. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26(1), 326-361.

Aluttis, C., Bishaw, T., & Frank, M. W. (2014). The workforce for health in a globalized context–global shortages and international migration. Global health action, 7(1), 23611.

Artuç, E., Docquier, F., Özden, Ç., & Parsons, C. (2015). A global assessment of human capital mobility: the role of non-OECD destinations. World Development, 65, 6-26.

Astor, A., Akhtar, T., Matallana, M. A., Muthuswamy, V., Olowu, F. A., Tallo, V., & Lie, R. K. (2005). Physician migration: views from professionals in Colombia, Nigeria, India, Pakistan and the Philippines. Social science & medicine, 61(12), 2492-2500.

Ay, A., & Yardımcı, P. (2008). Türkiye'de Beşeri Sermaye Birikimine Dayalı Ak Tipi İçsel Ekonomik Büyümenin Var Modeli İle Analizi. Maliye Dergisi, 155, 39-54.

Bilgen, E., Zagefka, H., Bjornsdottir, R. T., & Abayhan, Y. (2023). 'Are they refugees or economic migrants?'The effect of asylum seekers' motivation to migrate on intentions to help them. Journal of Applied Social Psychology, 53(10), 996-1011.

Bartolini, L., Gropas, R., & Triandafyllidou, A. (2017). Drivers of highly skilled mobility from Southern Europe: Escaping the crisis and emancipating oneself. Journal of Ethnic and Migration Studies, 43(4), 652-673.

Bhagwati, J., & Hamada, K. (1974). The brain drain, international integration of markets for professionals and unemployment: a theoretical analysis. Journal of Development Economics, 1(1), 19-42.

Bhardwaj, B., & Sharma, D. (2023). Migration of skilled professionals across the border: Brain drain or brain gain?. European Management Journal, 41(6), 1021-1033.

Bokayev, B., Torebekova, Z., & Davletbayeva, Z. (2020). Preventing brain drain: Kazakhstan's presidential "Bolashak" scholarship and government regulations of intellectual migration. Public Policy and Administration, 19(3), 25-35.

Bosetti, V., Cattaneo, C., & Verdolini, E. (2015). Migration of skilled workers and innovation: A European perspective. Journal of International Economics, 96(2), 311-322.

Cha'Ngom, N., Deuster, C., Docquier, F., & Machado, J. (2024). Migration of Talent: Implications for Countries of Origin.

Faini, R. (2007). Remittances and the Brain Drain: Do more skilled migrants remit more?. The World Bank Economic Review, 21(2), 177-191.

Francois, J. N., Ahmad, N., Keinsley, A., & Nti-Addae, A. (2022). Remittances increase GDP with potential differential impacts across countries. World Bank Blogs. https://blogs. worldbank. org/peoplemove/remittances-increase-gdp-potential-differential-impacts-across-countries.

Gundel, S., & Peters, H. (2008). What determines the duration of stay of immigrants in Germany? Evidence from a longitudinal duration analysis. International Journal of Social Economics, 35(11), 769-782.

Ha, W., Yi, J., & Zhang, J. (2016). Brain drain, brain gain, and economic growth in China. China Economic Review, 38, 322-337.

Hagopian, A., Thompson, M. J., Fordyce, M., Johnson, K. E., & Hart, L. G. (2004). The migration of physicians from sub-Saharan Africa to the United States of America: measures of the African brain drain. Human resources for health, 2, 1-10.

Hussain, S. M. (2015). Reversing the brain drain: Is it beneficial?. World Development, 67, 310-322.

Ibrahim, H., Al Sharif, F. Z., Satish, K. P., Hassen, L., & Nair, S. C. (2019). Should I stay or should I go now? The impact of "pull" factors on physician decisions to remain in a destination country. The International Journal of Health Planning and Management, 34(4), e1909-e1920.

Ifanti, A. A., Argyriou, A. A., Kalofonou, F. H., & Kalofonos, H. P. (2014). Physicians' brain drain in Greece: a perspective on the reasons why and how to address it. Health Policy, 117(2), 210-215.

Javorcik, B. S., Özden, Ç., Spatareanu, M., & Neagu, C. (2011). Migrant networks and foreign direct investment. Journal of development economics, 94(2), 231-241.

United Nations, International Migrant Stock 2024 Key facts and figures, Population Division, January 2025.https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf

Kanaiaupuni, S. M., & Donato, K. M. (1999). Migradollars and mortality: The effects of migration on infant survival in Mexico. Demography, 36(3), 339-353.

Kratou, H., Pillai, R., & Sharif, T. (2024). Do low-skilled migrant remittances help achieve SDG 10?. Journal of Chinese Economic and Business Studies, 22(1), 31-60.

Kugler, M., Levintal, O., & Rapoport, H. (2018). Migration and cross-border financial flows. The World Bank Economic Review, 32(1), 148-162.

Le, T., & Bodman, P. M. (2011). Remittances or technological diffusion: which drives domestic gains from brain drain?. Applied Economics, 43(18), 2277-2285.

Lucas, R. (1988). On the mechanics of economic development. Journal of Monetary Economics 22:3-42.

Nguyen, L., Yeoh, B. S., & Toyota, M. (2006). Migration and the well-being of the 'left behind'in Asia: Key themes and trends. Asian Population Studies, 2(1), 37-44.

Nifo, A., & Vecchione, G. (2014). Do institutions play a role in skilled migration? The case of Italy. Regional studies, 48(10), 1628-1649.

Mankiw, N. G., D. Romer, and D. N. Weil. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. Quarterly Journal of Economics 107:407-437.

McAuliffe, M., & Oucho, L. A. (2024). Report overview: migration continues to be part of the solution in a rapidly changing world, but key challenges remain. World migration report, 2024(1), e00033.

Niimi, Y., Ozden, C., & Schiff, M. (2010). Remittances and the brain drain: skilled migrants do remit less. Annals of Economics and Statistics/Annales d'Économie et de Statistique, 123-141.

Orozco, M., & Ellis, C. G. (2014). Impact of remittances in developing countries. In A new perspective on human mobility in the South (pp. 89-118). Dordrecht: Springer Netherlands.

Ratha, D. (2024). Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024.

Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. Journaol f Political Economy 98:S71-S102

Saliya, C. A. (2024). The Brain Drain Dilemma: A Critical Examination. Available at SSRN 4950047.

Schiantarelli, F. (2005). Global economic prospects 2006: economic implications of remittances and migration.

Stiglitz, J. E., & Rosengard, J. K. (2015). Economics of the public sector: Fourth international student edition. WW Norton & Company.

Tejada, G. (2016). Knowledge transfers through Diaspora transnationalism and return migration: a case study of Indian Skilled migrants. In Diasporas, development and governance (pp. 187-203). Cham: Springer International Publishing.

Yang, D. (2005). International migration, human capital, and entrepreneurship: evidence from Philippine migrants' exchange rate shocks (Vol. 3578). World Bank Publications.

Zweig, D., Tsai, K. S., & Singh, A. D. (2021). Reverse entrepreneurial migration in China and India: The role of the state. World Development, 138, 105192.

İnternet Kaynakları

Worldometer https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/

Birleşmiş Milletler https://www.un.org/en/observances/remittances-day/SDGs

TUİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2023 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ocak-2023

Migration data portal https://www.migrationdataportal.org/ milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir.

Avrupa Komisyonu Yayınları https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC137104

Uluslararası Göç Hukuku, Göç Sözlüğü https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

KAYNAKÇA

Akdoğan, A. (1989). *Kamu maliyesi* (3. Baskı). Ankara: Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.

Ay, H., & Haydanlı, M. L. (2017). Vergi yükü ekseninde toplumsal yapının gelir dağılımı ve yoksullukla ilişkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 136-153.

Birinci, N. (2023). Türkiye'de ve OECD ülkelerinde vergi harcamalarının analizi ve amaçları açısından değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Temmuz-Aralık 2023(185), 125-153.

Buyrukoğlu, S., & Kutbay, H. (2016). Türkiye'de kayıt dışı istihdamın bir tetikleyicisi olarak vergi takozu sorunu ve maliyeti. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 249-273.

Çetin, G. (2007). Vergi aflarının vergi mükelleflerinin tutum ve davranışları üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 171-187.

Dönmez, R. (1990). *Teoride ve uygulamada vergi afları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Edizdoğan, N. & Çelikkaya, A. (2010). *Vergilerin ekonomik analizi.* Bursa: Dora Yayın.

Edizdoğan, N., & Gümüş, E. (2013). Vergi afları ve Türkiye'de vergi aflarının değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran 2013(164), 99-119.

Eğilmez, M. (2015). *Güncellenmiş yapısal reformlar rehberi*. Erişim Adresi: https://www.mahfiegilmez.com/2015/10/guncellenmis-yapsal-reformlar-rehberi.html. Erişim Tarihi: 04.03.2025.

Eğilmez, M. (2016). *Türkiye ekonomisinin yapısal sorunları*. Erişim Adresi: https://www.mahfiegilmez.com/2016/09/turkiye-ekonomisinin-yapsal-sorunlar.html. Erişim Tarihi: 04.03.2025.

Feyzullah, M. (2013). *Kamu harcamaları ve vergi gelirleri arasındaki ilişki:1980 sonrası Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gelir İdaresi Başkanlığı (2024). *2024 yılı vergi harcamaları raporu*. Erişim Adresi: https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/Vergi_Harcamalari_Raporu/Vergi_Harcamalari_Raporu_2024.pdf. Erişim Tarihi: 20.03.2025.

Gelir İdaresi Başkanlığı (2025). *Çeşitli vergi istatistikleri*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_2.xls.htm. Erişim Tarihi: 05.03.2025.

Gelir Vergisi Kanunu. Kanun No:193; Kabul Tarihi: 31.12.1960. Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4. Erişim Tarihi: 05.03.2025.

Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasın Dair Kanun. Kanun No: 7349; Kabul Tarihi: 22.12.2021. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211225-2.htm Erişim Tarihi: 05.03.2025.

Göze Kaya, D., & Gülsün, F. (2020). Türkiye'de vergi harcamalarının gelişimi ve seçilmiş bazı kamu mali göstergeleri içerisindeki yeri. *Al-Farabi International Journal on Social Sciences*, 5(3), 8-29.

Gümüş, M., & Üyümez, M. E. (2024). Kentsel rantların vergilendirilmesinin vergi yükünün adil ve dengeli dağılımı üzerindeki etkilerine yönelik bir değerlendirme. *Vergi Raporu Dergisi*, 295, 84-97.

H. Brochier, H., Llau, P., & Michalet Ch. – A. (1981). *Maliye ekonomisi*. (Çev. A. Erdaş). Ankara: İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 160, Maliye Fakültesi Yayın No: 2, Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayın No: 10.

Karagöz, K. (2022). Vergi afları vergi gelirlerini artırıyor mu? Türkiye için müdahale analizinden bulgular. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 37-56.

Karaş, E., & Hayrullahoğlu, B. (2021). Türkiye'de vergi harcamalarının incelenmesi ve vergilemede adalet açısından değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 91-105.

Kargı, N. & Karayılmazlar, E. (2009). Küreselleşmenin vergi politikaları üzerindeki etkinsizlik etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 14(3), 21-37.

Kargı, V., & Yaygır, T. (2016). Küreselleşme, vergi rekabeti ve Türkiye'de vergi yükü. *International Journal of Public Finance*, 1(1), 1-22.

OECD (2024). OECD *Revenue Statistics*. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/publications/revenue-statistics-2024_c87a3da5-en.html. Erişim Tarihi: 15.03.2025.

OECD (2025a). *Taxing Wages 2010*. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2010_tax_wages-2010-en.html. Erişim Tarihi: 10.03.2025.

OECD (2025b). *Taxing Wages 2018*. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2018_tax_wages-2018-en.html. Erişim Tarihi: 10.03.2025.

OECD (2025c). *Taxing Wages 2024*. Erişim Adresi: https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2024_dbcbac85-en.html. Erişim Tarihi: 10.03.2025.

Oxford, Learner's Dictionaries (2025). Erişim Adresi: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/structural?q=structural. Erişim Tarihi: 03.03.2025.

Öncel, M., Kumrulu, A., & Çağan, N. (2018). *Vergi hukuku* (27. baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Özgüven, A. V. (2018). Vergi etiği açısından vergi afları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (Etik Özel Sayı), 34-46.

Sağdıç, E. N. (2019). Vergi gelirlerini belirleyen faktörlerin bölgesel analizi: Türkiye örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 155-178.

Şen, H., & Sağbaş, İ. (2015). *Vergi teorisi ve politikası*. Ankara: Kalkan Offset

Şenyüz, D. (2014). Hukuk devleti perspektifinden adil vergileme ve vergi afları. *Tesam Akademi Dergisi,* 1(2), 81-96.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025). *Merkezi Yönetim Bütçe Kanunları*. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-kanunlari/#1735806702973-175cb7a6-500c. Erişim Tarihi: 01.03.2025.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı (2025). *Muhasebat Genel Müdürlüğü*, *Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri*. Erişim Adresi: https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri. Erişim Tarihi: 01.03.2025.

Turhan, S. (1998). *Vergi teorisi ve politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Türk, İ. (1989). *Maliye politikası* (8. Baskı). Ankara: Sevinç Yayınevi.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2025). Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/. Erişim Tarihi: 03.03.2025

TÜRK-İŞ (2025). *TÜRK-İŞ Şubat 2025 Açlık ve Yoksulluk Sınırı*. Erişim Adresi: https://www.turkis.org.tr/turk-is-subat-2025-aclik-ve-yoksulluk-siniri/#:~:text=D%C3%96RT%20K%C4%B0%C5%9E%C4%B0L%C4%B0K%20A%C4%B0LEN%C4%B0N%20AYLIK%20GIDA,AYLIK%20YA%C5%9EAMA%20MAL%C4%B0YET%C4%B0%2030.206%20TL. Erişim Tarihi: 19.03.2025.

Vergi Denetim Kurulu (2023). *2023 yılı faaliyet raporu*. Erişim Adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/17/2024/03/VDK-2023-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf. Erişim Tarihi: 09.03.2025.

Yeşilyurt, E. (2020). *Finansal kriz sürecinde kamu otoritelerinin uyguladığı vergi politikaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü.

Yoruldu, M. (2021). Türkiye'de vergi harcamalarının vergilendirmenin fonksiyonları açısından değerlendirilmesi: 2019-2023. *Maliye Çalışmaları Dergisi*, 65, 139-150.

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/#anayasa, Erişim Tarihi: 10.03.2025.

7535 sayılı 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Resmî Gazete Sayı: 32769 (Mükerrer) Resmî Gazete Tarih: 31 Aralık 2024. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/202412-B229.pdf. Erişim Tarihi: 18.03.2025.

KAYNAKÇA

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına İlişkin Modüller, BOBİ FRS Modül 12 Maddi Duran Varlıklar, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BOB%C4%B0_FRS/Mod%C3%BCl%2012-.pdf (Erişim Tarihi: 25.03.2024)

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına İlişkin Modüller, BOBİ FRS Modül 14 Maddi Olmayan Duran Varlıklar, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BOB%C4%B0_FRS/BOBI_FRS_MODUL_14_MaddiOlmayanDuranVarliklar.pdf (Erişim Tarihi: 18.03.2024)

KGK, Sıkça Sorulan Sorular, TMS/TFRS ve TMS/TFRS Yorumları Nedir?, https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/6651/TMS/TFRS-ve-TMS/TFRS-Yorumlar%C4%B1-nedir? (Erişim Tarihi: 10.03.2024)

TMS/TFRS, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TFRS/TFRS%203.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

TMS/TFRS, TMS 16 Maddi Duran Varlıklar, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TMS__/TMS%2016.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

TMS/TFRS, TMS 23 Borçlanma Maliyetleri, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TMS__/TMS%2023.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

TMS/TFRS, TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TMS__/TMS%2038.pdf (Erişim Tarihi: 25.03.2024)

YÜCEL, S., ÖNCÜ, M. ve AKAYTA, A., (2018), 'Türkiye'deki Güncel Muhasebe Mevzuatlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerleme Hükümlerinin Karşılaştırması', Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, The Journal of Social Sciences Institute, Sayı: 39, 283-304.

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2024)

7338 Sayılı Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211026-1.htm (Erişim Tarihi 10.03.2024)

29522 Sayılı Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 47) Amortisman ve Tükenme Payları, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/11/20151104-6.htm (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

KAYNAKÇA

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T.C. Resmî Gazete, sayı 17863 (Mükerrer), 9 Kasım 1982.

4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu. (2002). T.C. Resmî Gazete, sayı 24783, 12 Haziran 2002.

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun. (2005). T.C. Resmî Gazete, sayı 25868, 7 Temmuz 2005.

Cumhurbaşkanı Kararı No. 9321. (2024). "4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun 7. Maddesinin Birinci Fıkrasının (2) Numaralı Bendine İlişkin Karar." T.C. Resmî Gazete, sayı 32765, 27 Aralık 2024.

7537 Sayılı Kanun. (2024). "Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun." T.C. Resmî Gazete, sayı 32765, 27 Aralık 2024.

Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 574). (2024). T.C. Resmî Gazete, sayı 33237, 30 Aralık 2024.

2025 Yılı Yeniden Değerleme Oranı Tebliği. (2024). T.C. Resmî Gazete, sayı 32735, 30 Aralık 2024.

Özel Tüketim Vergisi (II) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği (Seri No: 13). (2024). T.C. Resmî Gazete, sayı 32768 (2. Mükerrer), 30 Aralık 2024.

Arıkan, Zeynep, Ahmet İnneci, ve Salih Gürbüz. "Engellilere Yönelik Vergisel Düzenlemelerin Sosyal Devlet Olma Anlayışı Bakımından Değerlendirilmesi." Maliye Araştırmaları Dergisi 4, no. 3 (2018): 132.

Bratić, Vjekoslav. "Tax Expenditures: A Theoretical Review." Financial Theory and Practice 30, no. 2 (2006): 113–127.

Buchanan, James M. Public Finance in Democratic Process: Fiscal Institutions and Individual Choice. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1967.

Dio, Asim. Tax Expenditure Reporting as a Tool for Budget Transparency: Bangladesh Context. August 31, 2015. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2832899.

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). 2023 Yılı Vergi Harcamaları Raporu. Erişim 28 Aralık 2024. https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/Vergi_Harcamalari_Raporu/Vergi_Harcamalari_Raporu_2023.pdf.

IMF. Tax Policy Handbook. Washington: International Monetary Fund, 1995.

IMF. Social Support Policies for Inclusive Growth. Washington: International Monetary Fund, 2019.

Karadeniz, Hülya Kabakçı. "Bir Vergi Harcaması Olarak Araç Alımında Engellilere Tanınan Özel Tüketim Vergisi İstisnasının Değerlendirilmesi." Maliye Araştırmaları 1 (2017): 137–145.

Musgrave, Richard A. The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy. New York: McGraw-Hill, 1959.

OECD. Tax Expenditures in OECD Countries. Paris: OECD Publishing, 2010.

OECD. Tax Expenditures in OECD Countries: Comparative Analysis. Paris: OECD Publishing, 2021.

Stiglitz, Joseph E. Economics of the Public Sector. New York: W.W. Norton, 1988.

KAYNAKÇA

Akbulut, A.R. (2003), "Tax Compliance (Vergiye Gönüllü Uyum)", Vergi Dünyası Dergisi, (266), 90-96.

Akdoğan, T., Akdoğan, İ. (2023). Vergi Uyumunu Etkileyen Faktörlerin Vergi Açığına Etkisi. The Journal of International Scientific Researches, 8(2), 204-222.

Akdoğan, T. (2022). Dijitalleşmenin Vergi Uyumuna Etkisi: Sakarya İli Saha Çalışması. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Allingham, M.G. & A. Sandmo (1972), "Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis", Journal of Public Economics, 1, 323-338.

Ahmet TEKİN ve Güner TUNCER. Vergi Afları Sonrasında Vergi Uyum Süreci, Sakarya İktisat Dergisi. Cilt:2 S.2. 2013.

Aksoy, S.S., Üyümez, M.E., (2019). Yönlendirici Vergilendirmenin Vergi Uyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Vergi Raporu, Sayı: 241, 178-194).

Beck, R. (2018), "Beyond Bitcoin: The Rise of Blockchain World", 2018, Computer, 51(2), 54-58.

Biyan, Ö., Carda, H (2021). Türk Vergi Hukukunda Geleceğe Dair Öngörüler: Blok Zincir Teknolojisinin Olası Etkileri. Maliye Dergisi, Ocak-Haziran 2021; 180: 93-114.

Christidis, K. ve Devetsikiotis, M. (2016), "Blockchains and SmartContracts for the Internet of Things, IEEE Access, 4,https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp= &arnumber=7467408

Cullis, J. G., Lewis, A. (1997), "Why People Pay Taxes: From a Conventional Economic Model to a Model of Social Convention", Journal of Economic Psychology 18, 305-321.

Çataloluk, C. (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları. SelçukÜniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20), 213–228.

Demirhan, H. (2019). Effective Taxation System by Blockchain Technology. Hacioglu, U. (Ed.) Blockchain Economics and Financial Market Innovation. Contributions to Economics. içinde (347-360. ss). Springer, Cham.

Gelir İdaresi Başkanlığı (2007), Mükellef Hizmetleri Temel Teknikleri Katılımcı Ders Kitabı, Ankara: Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 40.

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2025). 36. Vergi haftası Başladı. https://www.alomaliye.com/2025/02/24/36-vergi-haftasi-basladi-24-subat-2-mart-2025/

Gibson, C. T. ve Kirk, T. (2016). Blockchain 101 for asset managers. The Investment Lawyer Covering Legal and Regulatory Issues of Asset Management, 23(10), 1-8.

İpek, S. & İ. Kaynar (2009), "Vergiye Gönüllü Uyum Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 16(1), 173-190.

James, S. & C. Alley (2004), "Tax Compliance, Self-Assessment and Tax Administration", Journal of Finance and Management in Public Services, 2(2), 27-42.

Jeffrey A. ROTH ve diğerleri. Tax Compliance, Volume 1 An Agenda for Research. USA: University of Pennsylvania Pres. 1989. s.2

Kirchler, E., & Wahl, I. (2010). Tax Compliance Inventory: TAX-I Voluntary tax compliance, enforced tax compliance, tax avoidance, and tax evasion. Journal of Economic Psychology, 31 (3), 331.

Kitapcı, İ. (2014). Vergi Etiği ve Vergi Psikolojisi: Verginin Sosyo-Psikolojik Teorisi. Seçkin Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.

Koçak, A., (2005). "Türkiye'deki E-Devlet Uygulamalarının Türk Mali Sistemine Etkileri", E-Yaklaşım, Sayı.22, http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005056556.htm

Kornhauser, M. (2007). A Tax Morale Approach to Compliance: Recommendations for the IRS. Florida Tax Review, 8, 138-180.

Kumluca, İ. (2003). Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler. Vergi Sorunları, 180, 91-97.

Lin, I.C. ve Liao, T.C. (2017), "A Survey of Blokchain Security Issues andChallenges", International Journal of Network Security, 19(5).

Moğol, Tayfun ve Üyümez, Mustafa Erkan (2004), "Vergi Suç ve Cezalarının Ekonomisi", Türkiye'de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya, 10-14 Mayıs.

Öztürk, L. & Sülüngür, E. (2023). "Blockchain Teknolojisinin Gümrük İşlemleri ve Vergi Hukukundaki Olasi Etki ve Yararlari Hakkinda Değerlendirme", Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 6(2): 100-111

Ramada, M. (2016), "For Insurers #Blokchain is the New Black",https://blog.willis.com/2016/12/for-insurers-blockchain-is-the-new-black/
Reuters (2020), "EU to Introduce Crypto-Assets Regime by 2024, EU Documents Say", https://www.reuters.com/article/us-eu-cryptoassetsidUSKBN2692CP

Roth, Jeffrey A. vd. (Ed.) (1989), Taxpayer Compliance, Volume 1: An Agenda for Research, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

Song, Y-D & T. E. Yarbrough (1978), "Tax Ethics and Taxpayer Attitudes: A Survey", Public Administration Review, 38(5), 442-452.

Stefura, G. (2012). A New Perspective on Individual Tax Compliance: The Role of the Income Source, Audit Probability and the Chance of being Detected. The USV Annals of Economics and Public Administration, 12(2), 192-201.

Szabo, N. (1994), "Smart Contracts", http://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html

TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı.

TC Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi. (2022). Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi Çalışma Grubu Raporu. Ankara. (https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/8/2024/01/6Kripto-Varliklarin-Vergilendirilmesi-2022-1-1.pdf).

Treleaven, P., Brown, R. G., & Yang, D. (2017). Blockchain technology in finance. Computer, 50(9), 14-17.

Torgler, B. (2003). Tax morale: Theory and empirical analysis of tax compliance, Doctoral thesis, University of Basel, Switzerland.

Tunçer, M., (2003). Vergi Ahlakı-Vergi Uyumu İlişkisi ve Türkiye. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 181. s.93.

Türkay, İ. (2019), "Vergi Bilinci/Vergi Ahlakı/Vergiye Gönüllü Uyum ve Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler", Vergi Raporu Dergisi, (232), 161-203.

Usta, A ve Doğantekin, S. (2017). Blok Zinciri 101. İstanbul: BKM Yayınları. ss.18-123

Ubay, B. (2019). Blockchain Teknolojisi ve Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi Üzerine Olası Etkileri. Vergi Sorunları Dergisi, 42(371), 89-100.

Yayla, H. E., Özbek M. F., Topal M. H.ve Cengiz E. (2009). Para Sevgisinin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 2(3), 51-78.

Yurdadoğ, V. & R. Gökbunar & B. Tunçay (2016), "Vergi Uyumunu Belirleyen Faktörlere Genel Bir Bakış", Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(3), 805-816.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

6183 Sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun

KAYNAKÇA

Alm, J., Bloomquist, K. M., ve McKee, M. (2017). When you know your neighbour pays taxes: Information, peer effects and tax compliance. Fiscal Studies, 38(4), 587–613. https://doi.org/10.1111/1475-5890.12111

Biondo, A. E., Burgio, G., Pluchino, A., & Puglisi, D. (2022). Taxation and evasion: a dynamic model. Journal of Evolutionary Economics, 32(3), 797–826. https://doi.org/10.1007/s00191-022-00776-5

Blaufus, K., Reineke, J., ve Trenn, I. (2023). Perceived tax audit aggressiveness, tax control frameworks and tax planning: An empirical analysis. Journal of Business Economics, 93(3), 509–557. https://doi.org/10.1007/s11573-022-01116-6

Buckenmaier, J., Dimant, E., ve Mittone, L. (2020). Effects of institutional history and leniency on collusive corruption and tax evasion. Journal of Economic Behavior & Organization, 175, 296–313. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2018.04.004

Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2018). Research methods in education (8th ed.). Routledge.

Collymore, A. (2020). The Ethics of Tax Evasion: A Study of Opinion in the United Kingdom. Journal of Accounting, Ethics & Public Policy, 21(2), 201–245. https://doi.org/10.60154/jaepp.2020.v21n2p201

Creswell, J. W. (2009). Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approach, Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.

Creswell, J. W., ve Poth, C. N. (2018). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (4th ed.). SAGE Publications.

Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (2018). The SAGE handbook of qualitative research (5th ed.). SAGE Publications.

Dey, I. (2005). Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists, Taylor & Francis e-Library.

Dubin, J. A. (2007). Criminal investigation enforcement activities and taxpayer noncompliance. Public Finance Review, 35(4), 500–529. https://doi.org/10.1177/1091142106295757

Heinemann, F. ve Kocher, M. G. (2013). "Tax Compliance under Tax Regime Changes," International Tax and Public Finance, 20(2), 225–246. DOI:10.1007/s10797-012-9222-3

Glesne, C. (2015). Nitel araştırmaya giriş, (Çev.) Ersoy A. & Yalçınoğlu P., 5. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

Karakoç Y. (2012). Genel vergi hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.

Kirchler, E. (2007). The economic psychology of tax behaviour. Cambridge, UK: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511628238

McGee, R. W. (Ed.). (2012). The ethics of tax evasion: Perspectives in theory and practice. Springer.

Merriam, S. B., ve Tisdell, E. J. (2016). Qualitative research: A guide to design and implementation (4th ed.). Jossey-Bass.

Mittone, L., Ploner, M. ve Verrina, E. (2021). When the state does not play dice: aggressive audit strategies foster tax compliance. Social Choice and Welfare 57, 591–615 https://doi.org/10.1007/s00355-021-01325-y

Onu, D., & Oats, L. (2016). "Paying tax is part of life": Social norms and social influence in tax communications. Journal of Economic Behavior & Organization, 124, 29–42. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2015.11.017

Ortaç, F. R. ve Ünsal, H. (2022). Vergi Hukuku (Genel Hükümler), Seçkin Yayınevi

Patton, M. Q. (2015). Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Stake, R. E. (2000). Case Studies. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), Handbook of Qualitative Research (ss. 435-453). Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R.E. (2003). Case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), Strategies of qualitative inquiry (2nd Ed.) (ss. 134 - 164). Thousand Oaks, CA: Sage.

Şenyüz, D. (2022), Vergi Ceza Hukuku (Vergi Kabahatleri ve Suçları), 12. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi,

Taşkan, Y. Z. (2019). Vergi Hukuku, (2nd Ed.). Adalet Yayınevi,

Torgler, B. (2007). Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis. Edward Elgar Publishing.

Üyümez, M.E. (2010). Yüksek Mahkeme Kararları Işığında Vergilemede Eşitlik İlkesi, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 2025.

Üyümez, M.E. (2016). Vergi Suç ve Kabahatlerinde Birleşme, Nisan Yayınevi.

Ván, B., Lovics, G., Tóth, C. G., ve Szőke, K. (2025). Digitalization against tax evasion: Evidence on the role of company size. Journal of Business Economics, 95(5), 749–776. https://doi.org/10.1007/s11573-025-01225-y

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Aktan, C. C. (1998). Vergileme Yetkisinin Sınırlandırılması ve Anayasal Vergi Düzeni. Vergi Sorunları, 17(118), 14-18.

Altındağ, M., & Akbay, E. (2003). Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Kılavuzu. Tesmer Yayınları.

Arıkan, Z. (1997). Vergilendirme Yetkisi Ve Kullanımı. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 37. Seri, 269, İÜİF, İstanbul.

Barlas, A. C. (2020). Vergilemede Açıklık Ve Basitlik İlkesi: Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Okunabilirlik Düzeyine İlişkin Bir İnceleme. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(4), 687-695.

Batırel, Ö. F. (2000). Türk Vergilemesinin Çağdaşlığına Uymayanlar. Vergi Dünyası, (230), 4-11.

Bulut, M., & Çalışkan, M. S. (2008). Gelirlerin Tanımlanmasında Teori Tercihi: Kaynak Teorisine Karşı Net Artış Teorisi. Yaklaşım Dergisi, (186).

Buyruk, A. Ö. (2012). Türk Vergi Tarihinde 1950 Büyük Vergi Reformu: Nedenleri, Temelleri ve Getirdikleri. Vergi Dünyası Dergisi, (372), 144-151.

Buyrukoğlu, S., & Bozdoğan, D. (2015). Danıştay İçtihatlarında Vergilendirmede Kanunilik. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 10(1), 263-282.

Çağan, N. (1982). Vergilendirme Yetkisi. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.

Çağan, N. (1984). Türk Anayasası Açısından Vergileme Yetkisi. Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 1.

Dursun, H. (2019). Amerika Birleşik Devletleri'nde Vergide Kanunilik İlkesi Ve Alınacak Dersler. Anayasa Yargısı, 36(2), 167-251.

Edizdoğan, N. (2000). Kamu Maliyesi (Kamu Gelirleri Ve Vergi Teorisi). Bursa: Ekin Kitabevi.

Erdoğan, T., & Dirican, H. (2022). Adam Smith'in Vergileme İlkeleri Çerçevesinde Vergiye Gönüllü Uyumun Analizi. International Journal Of Public Finance, 7(1), 1-26.

Gerçek, A., & Bakar, F. (2017). Vergilemede Kanunilik İlkesi Açısından Anayasa'nın 73/4. Maddesi İle Bakanlar Kurulu'na Yetki Verilmesinin Değerlendirilmesi. International Journal Of Public Finance, 2(1), 7-26.

Güneş, G. (2008). Verginin Yasallığı İlkesi (2. Baskı). İstanbul: Xıı Levha Yayıncılık.

Kaneti, S. (1989). Vergi Hukuku (2. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Kaneti, S., Ekmekci, E., Güneş, G., & Kaşıkcı, M. (2022). Vergi Hukuku (2. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Karaş, G. (2022). Kanunilik İlkesi Kapsamında Ek Mali Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi. The Journal Of International Scientific Researches, 7(2), 178-190.

Kelecioğlu, M. A. (2001). Vergi Kanunları İle Bakanlar Kuruluna Tanınan Yetkilerin Vergilemede Kanunîlik Ve Belirlilik İlkeleri Çerçevesinde İrdelenmesi. Yaklaşım, 9(105), 159-166.

Mutluer, K., Öner, E., & Kesik, A. (2007). Teoride Ve Uygulamada Kamu Maliyesi. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Pehlivan, O. (2020). Kamu Maliyesi. Trabzon: Celepler Matbaacılık Yayın ve Dağıtım.

Pehlivan, O. (2022). Enflasyonun vergi sistemi üzerindeki etkisi. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/OsmanPehlivan/publication/348560229_ENFLASYONUN_VERGI_SISTEMI_UZENDEKI_ETKISI/links/6004d037299bf14088a2d9d6/ENFLASYONUNVERGISISTEMIUeZENDEKIETKISI.pdf?__cf_chl_tk=fWmfd3A.cv_d5OBoomnArgGoAPswlNjN4tAmeJpEzHM17370202771.0.1.1dAUJnKu7EScLqqu_8anNVb288ua63KXshpKBTtS7uYI Erişim Tarihi:17.12.2024

Savaş, V. F. (1990). İktidar Ve Ekonomi: 1982 Anayasasının Eleştirisi. Maliye Yazıları, (22), 7-12.

Saygılıoğlu, N. (1987). Vergi Hukukunda Yorum. Ankara: Maliye Ve Gümrük Bakanlığı.

Turan, D. (2021). Dijital Alanda Potansiyel Vergi Gelirleri. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 7(1), 1-16.

Türk, İ. (2010). Kamu Maliyesi (8. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Üstün, Ü. S. (2003). Vergi Hukuku İle İlgili Anayasal İlkeler. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1-2), 251-271.

Yılmaz, E. (2009). Uzlaşma Müessesinin Hukuki Niteliği Ve Temel Vergilendirme İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), 321-351.

Yargı Kararları

Anayasa Mahkemesinin 11/1/1985 tarih ve 1984/6 E. 1985/1 K. sayılı kararı. Erişim Adresi:https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1985/1?EsasNo=1984%2F6%20 Erişim Tarihi: 21.12.2024

Anayasa Mahkemesi'nin 07/11/1989 tarih ve 1989/6 E. ve 1989/42 K. sayılı kararı, Erişim Adresi:https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1989/42?KararNo=1989%2F42 Erişim Tarihi: 21.12.2024

Anayasa Mahkemesi, 07.10.2003 tarihli ve E. 2003/73, K. 2003/86 kararı. Erişim Adresi: https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2003/86?EsasNo=2003%2F73 Erişim Tarihi:15.12.2024

Anayasa Mahkemesinin 21/02/2008 tarih ve 2005/73 E., 2008/59 Karar sayılı kararı, Erişim Adresi:https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/59?EsasNo=2005%2F73%20 Erişim Tarihi:21.12.2024

Anayasa Mahkemesinin, 30/12/2015 tarih ve 2014/183 E, 2015/122 K. sayılı kararı. Erişim Adresi:https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2015/122?EsasNo=2014%2F183 Erişim Tarihi: 21.12.2024

Anayasa Mahkemesi'nin 28/02/2018 tarih ve 2017/117 E., 2018/28 K. sayılı kararı. Erişim Adresi:https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2018/28?EsasNo=2017%2F117 Erişim Tarihi: 21.12.2024

KAYNAKÇA

Akar, M., Ve Eser, E. (2010). Zekâtı Anlamak. Ankara: DİB Yayınları.

Aktan, C. C. (2021). Vergi Adaleti Açgözlü ve Savurgan. İstanbul: Divan Kitap.

Ay, H., Ve Demir, O. M. (2021). Dirlik Sisteminin Tarihsel Gelişim Süreci. Ed. H. Ay, Düşüncede ve Uygulamada Maliye Tarihi (s. 179-192). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aydın, M. (2019). Hristiyanlık. Ed. Ş. Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri (s. 77-102). İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı.

Challaye, F. (2007). Dinler Tarihi. (Çev: S. Tiryakioğlu) İstanbul: Varlık Yayınları.

Doğan, A., ve Coşkun, M. E. (2022). Vergilendirmenin Tarihsel Gelişim Sürecinde Öne Çıkan Vergi İsyanları. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(1), 28-41. (https://dergipark.org.tr/tr/pub/niibfd/issue/70792/1076235#article_cite). Erişim Tarihi: 28 Ekim 2024

Dökmen, G., ve Yeşilyurt, Ş. (2015). Din ve Ekonomi Bağlamında İslam Maliye Sistemi ve Günümüz Maliye Sistemiyle Karşılaştırılması. International Congress on Islamic Economics and Finance (s. 331-347). Sakarya: Islamic Economics. (https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/45565433/sahin_yesilyurt_sakarya_tam_metin_ya yinlanmis_-libre.pdf?1463045596=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3 DDin_ve_Ekonomi_Baglaminda_Islam_Maliye_S.pdf&Expires=1733702593&Signature= OcA2U3HJzogWjL7). Erişim Tarihi: 30 Kasım 2024

El-Karadavi, Y. (2000). İslam Hukukunda Zekât. (Çev: İ. Sarmış) İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Eskicioğlu, O. (2007). Vergi Anlayışının İslam Hukuku Açısından Eleştirisi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Falay, N. (2000). Maliye Tarihi (Ders Notları). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Gümüş, M. Ve Üyümez M.E. (2024). Kentsel Rantların Vergilendirilmesinin Vergi Yükünün Adil Ve Dengeli Dağılımı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Değerlendirme. Vergi Raporu, 295, (84-97)

Gündüz, Ş. (2019). Yaşayan Dünya Dinleri. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Hafez, M. (2011). Zakat The Islamic Taxation. A Gateway To Reform Global.

Karagöz, İ., Karaman, F., Paçacı, İ., Canbulat, M., Gelişgen, A., Ural, İ. (2017). Dini Kavramlar Sözlüğü. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kayan, A. (135). Verginin Tarihsel Gelişimi Ve Sebep Olduğu Bazı Önemli Olaylar. Maliye Dergisi, 80-87.

Kitabı Mukaddes Eski Ve Yeni Ahit. (2015). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Kuran-I Kerim'in Yüce Meali. (2010). (Çev: E. M. Yazır) İstanbul: Çelik Yayınevi.

Küden, A. (2019). Kutsal Kitaplarda Vergi İzleri: Tevrat, İncil, Kur'an. International Paris Conference On Social Sciences – Iıı (S. 89-98). Paris: İksad Yayınevi.

Mutlu, M. F. (2019). İslam Hukukunda Vergi Zekât İlişkisi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya

Onur, S. (2021). Literatürde Ekonomi Bilimi Ve Hristiyanlık İlişkisi. İktisat Araştırmaları Dergisi, 5(2), 188-227. Doi:10.29228/Jore.10

Özkan, M. (2019). İslâm İktisadında Vergiler. Kahramanmaraş: Samer.

Samson, W. (2002). History Of Taxation. Ed. A. Lymer, & J. Hasseldine, The International Taxation System (S. 21-41). Springer, Boston. Doi:10.1007/978-1-4615-1071-0_2

Sırım, V. (2018). Arz Yönlü Bir Ekonomi Olan İslâm Ekonomisinde Zekât'ın Yeri. Uluslararası İslam Ekonomisi Ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 4(1), 111-122. (Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Download/Article-File/452138). Erişim Tarihi: 27 Kasım 2024

Sirkeci, O., Ve Abdula, M. S. (2015). Ortadoğu Uygarlıklarında Vergi Uygulamaları. International Journal Of Social Sciences And Education Research, 1(4), 1239-1252. Doi:10.24289/İjsser.279133

Sulaiman, M. (2003). The Influence Of Riba And Zakat On Islamic Accounting. Indonesian Management And Accounting Review, 2(2), 149-167. (Https://Www.İefpedia.Com/ English/?P=4882). Erişim Tarihi: 11 Kasım 2024

Tdv. (2013). İslâm Ansiklopedisi Cilt 44 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Ülkü, S. (2015). Üç Semavî Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin Oluşumu Üzerindeki Muhtemel Etkileri. Uluslararası İslam Ekonomisi Ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 1(1), 171-197. (Https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/303982). Erişim Tarihi: 04 Kasım 2024

Yeşilyurt, M. (2019). "İbrahimî Dinler" Kavramsallaştırmasının Tarihi. Bilimname, 2019(37), 191-241. Doi:10.28949/Bilimname.457204

Yıldız, A., Ve Demir, M. (2019). Vergi Cennetleri Ve Küresel Gelir Eşitsizliği. Maliye Dergisi (176), 329-354. (Https://Ms.Hmb.Gov.Tr/Uploads/2019/09/176-15.Pdf). Erişim Tarihi: 14 Eylül 2024

Yılmaz, İ. (2020). Negatif Gelir Vergisi Özelinde Zekât-Vergi İlişkisi. İstanbul: Beyan Yayınları .

Prof. Dr. Osman PEHLİVAN
Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF
Maliye Bölümü Emekli Öğretim Üyesi
osmanpehlivan@ktu.edu.tr

KAMU MALİYESİ

Kamu Ekonomisi	**Devlet Borçları**
Kamu Harcamaları	**Yerel Yönetimler Maliyesi**
Kamu Gelirleri	**Devlet Bütçesi**
Vergi Teorisi	**Maliye Politikası**

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-25-8

Sayfa Tasarımı: Osman PEHLİVAN

Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.

Alaaddinbey Mah. 634. Sk.

NİLTİM Ayaz Plaza No: 24

Tel. (0224) 249 33 20

Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1
KAMU MALİYESİNİN KONUSU VE DİĞER BİLİM DALLARI İÇİNDEKİ YERİ 1
I. KAMU MALİYESİNİN KONUSU 1
II. MALİ OLAYLARIN TARİHİ GELİŞİMİ 3
A. Genel Olarak 3
B. Osmanlı Dönemi Mali Olayları 7
III. KAMU MALİYESİ BİLİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE DİĞER BİLİM DALLARI İLE İLİŞKİSİ 8
A. Kamu Maliyesinin İktisat Bilimi ile İlişkisi 9
B. Kamu Maliyesinin Siyaset Bilimi ile İlişkisi 11
C. Kamu Maliyesinin Hukuk ile İlişkisi 12
IV. KAMU MALİYESİNİN TANIMI VE ALT DALLARI 13
A. Kamu Maliyesinin Tanımı 13
B. Kamu Maliyesinin Alt Dalları 14
V. KAMU MALİYESİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR 14
A. Geleneksel Yaklaşımlar 14
1. Kurumsal Yaklaşım 14
2. Yapısal Yaklaşım 14
3. Refah Yaklaşımı 14
4. Gelir Yaklaşımı 14
5. Değişim Yaklaşımı 15
B. Modern ya da Çağdaş Yaklaşımlar 15
1. Hukuki Yaklaşım 15
2. İktisadi Yaklaşım 15
3. Siyasi Yaklaşım 15
4. Psikolojik ve Sosyolojik Yaklaşım 15

1. BÖLÜM

KAMU EKONOMİK FAALİYETLERİ

I. KAMU EKONOMİSİ – ÖZEL EKONOMİ AYIRIMI 17
A. Özel İhtiyaçlar – Toplumsal İhtiyaçlar 17
B. Kaynakların Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı 18
II. KAMU EKONOMİSİ VE ÖZEL EKONOMİ ARASINDAKİ FARKLAR 20
A. Amaçları Açısından Kamu Ekonomisi ve Özel Ekonomi 20
B. Karar Alma Süreci Açısından Kamu Ekonomisi ve Özel Ekonomi 20
C. Kamu Ekonomisinin Büyüklüğünün Ölçülmesi 22
D. Ekonomik Rejim Sorunu Açısından Kamu Ekonomisi ve Özel Ekonomi 22
III. KAMU EKONOMİK FAALİYETLERİNİN NEDENLERİ 23
A. Kamusal (Toplumsal- Sosyal) Mal ve Hizmetler 24
1. Genel Olarak Kamusal Mal ve Hizmetler 24
a) Tam (saf) Kamusal Mal ve Hizmetler 24
b) Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler 25

c) Erdemli (Merit) Mallar 27
d) Erdemsiz (Demerit) Mallar 28
e) Kulüp Mallar 28
2. Faydasının Yayılma Alanına Göre Kamusal Mal ve Hizmetler 28
a) Yerel Kamusal Mal ve Hizmetler 29
b) Ulusal Kamusal Mal ve Hizmetler 29
c) Bölgesel Kamusal Mal ve Hizmetler 29
d) Küresel (Global) Mal ve Hizmetler 29
e) Ortak Mallar 29
B. Dışsallıklar 29
1. Dışsallık Kavramı 29
2. Dışsallık Türleri 30
a) Negatif (Olumsuz) Dışsallık 30
b) Pozitif (Olumlu) Dışsallık 30
c) Üretim Dışsallıkları 30
d) Tüketim Dışsallıkları 31
e) Marjinal – İnframarjinal Dışsallıklar 32
f) Parasal ve Teknolojik Dışsallıklar 32
3. Dışsallıklara Devlet Müdahalesi ve Çözüm Yöntemleri 32
a) Vergilendirme 32
b) Düzenleyici Kurallar (Regülasyonlar) 32
c) Dışsallıkların Serbest Piyasa Kurallarına Göre Çözümü 33
C. Doğal Tekeller 33
D. Tam Rekabetten Sapmalar 35
IV. KAMU EKONOMİK FAALİYETLERİNİN AMAÇLARI 37
A. Ekonomik Büyüme ve Gelişmenin Sağlanması 37
B. Ekonomik İstikrarın Sağlanması 38
C. Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanması 39
V. KAMU EKONOMİK FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞ ve YAKLAŞIMLAR 39
A. Klâsik-Liberal Görüş ve Tarafsız Devlet Yaklaşımı 39
B. Sosyalist Görüş 40
C. Keynesyen Görüş 41
D. Rasyonel Beklentiler Görüşü 43
E. Monetarist Görüş 43
F. Arz Yanlı İktisat Görüşü 43
G. Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Görüşü 45
VI. KAMU KESİMİNİN ÖZEL MAL VE HİZMET ÜRETİMİ ve KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ 48
A. Kamu Kesiminin Özel Mal ve Hizmet Üretimi Nedenleri 49
B. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Kuruluş Amaçları ve Tanımı 49
VII. KAMU KESİMİNDE EKONOMİK ETKİNLİK SORUNU ve KAMU EKONOMİSİNİN BAŞARISIZLIĞI TEORİSİ 50
A. Kamu Ekonomik Kesimi ve Pareto Optimumu 51
B. Kamu Kesiminin Başarısızlık Nedenleri 51

2. BÖLÜM

KAMU HARCAMALARI

I. KAMU HARCAMALARININ TANIMI VE KAPSAMI 55
II. KAMU HARCAMALARININ GELİŞİMİ 56
A. Kamu Harcamalarının Artışı 57
1. Kamu Harcamalarının Artışı Kanunu ve Sıçrama Tezi 57
2. Kamu Harcamalarının Artış Nedenleri 59
a) Kamu Harcamalarının Gerçek Artış Nedenleri 59
b) Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri 61
B. Kamu Harcamalarının Tasnifi 63
1. İdari ve Ekonomik Tasnif 63
2. Türk Bütçe Sistemine Göre Kamu Harcamalarının Tasnifi 64
a) Kurumsal (Organik = İdari) Tasnif 64
b) Fonksiyonel (İşlevsel) Tasnif 64
c) Ekonomik Tasnif 65
d) Finansman Tipi Tasnif 65
C. Kamu Harcamalarının Ekonomi Üzerindeki Genel Etkileri 65
D. Kamu Harcamalarının Çarpan ve Hızlandıran Etkisi 66
E. Kamu Harcamalarında Fayda-Maliyet Analizi 69

3. BÖLÜM

KAMU GELİRLERİ

I. KAMU GELİRLERİNİN TÜRLERİ 73
A. Devletin Egemenlik Hakkını Kullanarak Elde Ettiği Gelirler 73
1. Vergiler 73
2. Harçlar 74
3. Resim 74
4. Fon Gelirleri 75
5. Şerefiye 75
6. Parafiskal Gelirler 75
7. Zorunlu Borçlanma 76
8. Para Basımı 76
9. Mali Tekeller 76
10. Para Cezaları 77
B. Devletin Egemenlik Hakkını Kullanmadan Elde Ettiği Gelirler 77
1. Mülk ve Teşebbüs Gelirleri 77
2. Gönüllü Borçlanma 77
3. Yardım ve Bağışlar 78
II. GENEL VERGİ TEORİSİ 78
A. Verginin Tarihi Gelişimi 78
B. Vergi Kavramı ve Verginin Özellikleri 79
C. Verginin Haklılığını (Meşruluğunu) Açıklayan Görüşler 81
1. Vergiyi Mübadele (Değişim) Esasına Göre Açıklayan Görüşler 81

a) Vergiyi Hizmet Bedeli Sayan Görüş ... 81
b) Vergiyi Sigorta Primine Benzeten Görüş ... 82
c) Vergiyi Milli Gelirin Oluşumundaki Genel Giderlere Katılma Payı Sayan Görüş ... 83
2. Vergiyi Devletin Egemenlik Hakkının Bir Sonucu Sayan Görüş ... 83
D. Verginin Fonksiyonları ... 84
1. Verginin Mâlî Fonksiyonu ... 84
2. Verginin İktisadi Fonksiyonu ... 84
3. Verginin Sosyal Fonksiyonu ... 85
E. Vergi Tekniği ve Vergilemeye İlişkin Temel Kavramlar ... 85
1. Verginin Konusu ... 86
2. Vergi Mükellefi (Yükümlüsü) ... 87
3. Vergi Sorumlusu ... 87
4. Vergiyi Doğuran Olay ... 88
5. Vergide İstisna ve Muafiyet ... 88
6. Vergi Matrahı ... 89
a) İdarece Takdir Usulü ... 90
b) Karine veya Dış Belirtiler Usulü ... 91
c) Götürü Usul ... 91
d) Beyan Usulü ... 91
7. Vergi Tarifesi ... 92
a) Sabit (Düz) Oranlı Tarife ... 93
b) Artan Oranlı Tarife ... 95
c) Azalan Oranlı Tarife ... 99
8. Vergi Tarhı ... 101
9. Verginin Tebliği ... 101
10. Verginin Tahakkuku ... 102
11. Verginin Tahsili ... 102
a) İltizam Usulü ... 102
b) İhale Usulü ... 103
c) Halk Temsilcileri Vasıtasıyla Tahsil Usulü ... 103
d) Emanet Usulü ... 103
e) Pul ve Bandrol Yapıştırılarak ya da Değerli Kâğıtlar Kullanılarak Verginin Ödenmesi Usulü ... 103

4. BÖLÜM

VERGİLERİN TASNİFİ

I. DOLAYLI – DOLAYSIZ VERGİLER AYIRIMI ... 105
II. SÜBJEKTİF – OBJEKTİF VERGİLER AYIRIMI ... 107
III. GELİR – HARCAMA – SERVET VERGİLERİ ... 107
A. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler ... 109
1. Gelir Vergisi ... 109
a) Gelir Kavramı ... 109
b) Mali Açıdan Gelir Kavramı ... 109

c) Gelir Vergisinin Uygulama Şekilleri ... 110
d) Türkiye'de Gelir Vergisi Uygulaması ... 111
2. Kurumlar Vergisi ... 112
B. Servet Üzerinden Alınan Vergiler ... 113
1. Emlak Vergisi ... 114
a) Bina Vergisi ... 114
b) Arazi Vergisi ... 114
c) Değerli Konut Vergisi ... 114
2. Veraset ve İntikal Vergisi ... 114
3. Motorlu Taşıtlar Vergisi ... 115
C. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler ... 115
1. Muamele Vergilerinin Türleri ... 116
2. Muamele Vergilerinin Uygulama Şekilleri ... 116
a) Yayılı Muamele Vergisi ... 117
b) Toplu Muamele Vergisi ... 118
c) Katma Değer Vergisi ... 120
d) Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Diğer Harcama Vergileri ... 131
(1) Özel Tüketim Vergisi ... 131
(2) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ... 131
(3) Damga Vergisi ... 131
(4) Harçlar ... 131
(5) Özel İletişim Vergisi ... 131
(6) Şans Oyunları Vergisi ... 132
(7) Konaklama Vergisi ... 132
(8) Dijital Hizmet Vergisi ... 132

5. BÖLÜM

VERGİLEME İLKELERİ

I. VERGİLEME İLKELERİNİN TANIMI VE AMACI ... 133
II. VERGİLEME İLKELERİNİN TASNİFİ ... 134
A. Vergilemenin Klasik İlkeleri ... 134
1. Adalet İlkesi ... 134
2. Belirlilik (Kesinlik) İlkesi ... 134
3. Uygunluk İlkesi ... 134
4. İktisadilik İlkesi ... 135
B. Modern Vergileme İlkeleri ... 135
1. Vergilemenin Malî ilkeleri ... 135
a) Verimlilik İlkesi ... 135
b) Esneklik İlkesi ... 137
2. Vergilemenin İktisadi İlkeleri ... 137
a) Vergilemede Tarafsızlık İlkesi ... 137
b) Vergilemede İktisadi Etkinlik İlkesi ... 138
3. Vergilemenin Adalet İlkeleri ... 138
a) Eşitlik İlkesi ... 138

b) Genellik İlkesi 140
c) Fayda İlkesi 141
d) Ödeme Gücü İlkesi 142
(1) En Az Geçim İndirimi 143
(2) Artan Oranlılık 144
(3) Ayırma İlkesi 146
(4) Muafiyet ve İstisna Uygulaması 147
4. Basitlik İlkesi 147
5. Vergilemede Öngörülebilirlik İlkesi 147

6. BÖLÜM

VERGİ YÜKÜ – VERGİ BASKISI – VERGİNİN YANSIMASI – VERGİNİN REDDİ

I. VERGİ YÜKÜ KAVRAMI 149
A. Toplam Vergi Yükü 149
B. Kişisel Vergi Yükü 150
C. Kişisel Net Vergi Yükü 150
D. Kişisel Gerçek Vergi Yükü 150
E. Vergi Takozu 150
II. VERGİ KAPASİTESİ VE VERGİ GAYRETİ 151
III. VERGİ BASKISI ve VERGİ BASKISINA KARŞI TEPKİLER 152
A. Vergiden Kaçınma 152
B. Vergi Kaçakçılığı 153
C. Verginin Telafisi (Giderilmesi) 153
1. Verginin Gelir Etkisi 153
2. Verginin İkame Etkisi 153
D. Vergi Planlaması 154
E. Vergi Arbitrajı 154
F. Vergi Dampingi 155
G. Verginin Grevi 155
H. Verginin Reddi 155
IV. VERGİNİN YANSIMASI 156
A. Yansıma Kavramı 156
B. Yansıma Şekilleri 156
1. İleriye Doğru Yansıma 156
2. Geriye Doğru Yansıma 156
3. Çapraz Yansıma 156
4. Kanuni ve Fiili Yansıma 157
5. Sınırlı Yansıma – Sınırsız Yansıma (Verginin Yayılması) 158
6. Mutlak Yansıma – Diferansiyel Yansıma 158
7. Biçimsel Yansıma – Efektif (gerçek) Yansıma 159
C. Verginin Yerleşmesi 159
D. Yansımaya Etki Eden Faktörler 159
1. Vergi Türünün Yansımaya Etkisi 159
2. Piyasa Yapısının Yansımaya Etkisi 160

a) Tam Rekabet Piyasasında Yansıma 160
b) Oligopol Piyasasında Yansıma 161
c) Monopol Piyasasında Yansıma 161
3. Talep Esnekliği 161
V. VERGİNİN AMORTİSMANI VE KAPİTALİZASYONU 166

7. BÖLÜM

DEVLET BORÇLARI

I. DEVLETİN BORÇLANMA NEDENLERİ 169
A. Az Gelişmiş Ülkelerin Borçlanma Nedenleri 170
B. Gelişmiş Ülkelerin Borçlanma Nedenleri 170
II. DEVLET BORÇLARININ SINIFLANDIRILMASI 170
A. İç Borçlar 171
1. Bireyler 171
2. Merkez Bankası 171
3. Kamu Kurum ve Kuruluşları 171
4. Bankalar 171
B. Dış Borçlar 172
1. Proje ve Program Kredileri 172
2. Bağlı ve Serbest Krediler 172
3. Malî Yardım, Gıda Yardımı, Teknik Yardım 173
4. Ticari Krediler 173
5. Dış Yardım Konsorsiyumu ve Bankalar Konsorsiyumu 173
6. Resmi İhracat Kurumlarının Kredileri 174
7. Hükümet Kredileri 174
8. Çok Uluslu Kurumlardan Sağlanan Krediler 174
a) Uluslararası Para Fonu (IMF) 174
b) Dünya Bankası Kredileri 175
c) Bölgesel Kalkınma Bankaları 176
9. Uluslararası Piyasalarda Tahvil İhracı 177
10.Leasing (Finansal Kiralama) 177
C. Gönüllü ya da Zorunlu Borçlar 177
D. Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Borçlar 178
1. Hazine Bonoları 178
2. Bütçe Emanetleri 178
3. Adi Emanetler 178
4. Merkez Bankası Avansı 179
III. DEVLET BORÇLARININ YÖNETİMİ 179
A. Borcun Miktar ve Bileşimindeki Değişmelerin Etkileri 180
B. Borçların Tahkimi (Konsolidasyon) 180
C. Borçların Değiştirilmesi (Konversiyon) 181
D. Yeniden Finansman (Refinansman) 181
E. Moratoryum 181

8. BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER MALİYESİ

I. YERİNDEN YÖNETİM – MERKEZDEN YÖNETİM 183
A. Merkezden Yönetim 183
B. Yerinden Yönetim 184
1. Siyasi Yönden Yerinden Yönetim 184
2. İdari Yönden Yerinden Yönetim 184
a) Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim 185
b) Yer Yönünden Yerinden Yönetim 185
II. YEREL YÖNETİM KURULUŞLARI 185
III. İDARİ VESAYET 186
IV. MALİ TEVZİN 186
V. TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER 187
A. İl Özel İdaresi 188
1. İl Özel İdaresinin Organları 188
a) İl Genel Meclisi 188
b) İl Encümeni 188
c) Vali 189
2. İl Özel İdaresinin Gelirleri ve Giderleri 189
B. Belediye 190
1. Belediyenin Organları 191
a) Belediye Meclisi 191
b) Belediye Encümeni 191
c) Belediye Başkanı 192
2. Belediyenin Görevleri 192
3. Belediyenin Gelirleri 193
a) Merkezi Yönetim Bütçesinden Verilen Paylar 193
b) Emlak Vergisi Tahsilatından Sağlanan Gelirler 193
c) Belediye Gelirleri Kanununa Göre Tahsil Edilen Gelirler 193
C. Köy 194

9. BÖLÜM

BÜTÇE

I. BÜTÇE KAVRAMI VE BÜTÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ 195
A. Bütçe Kavramının Ortaya Çıkışı 195
B. Bütçenin Tanımı ve 4-T İlkesi 195
C. Bütçenin Tarihi Gelişimi ve Bütçe Hakkı 196
II. BÜTÇE İLKELERİ 197
A. Bütçe İlkeleri 197
1. Genellik İlkesi 197
a) Gelir ve Giderlerinin Tamamının Bütçede Gösterilmesi 198
b) Gelir ve Giderlerin Gayrisafi Tutarlar İtibarıyla Bütçede Gösterilmesi 198

c) Belli Gelirlerin Belli Giderlere Ayırılmaması (Adem-i Tahsis) İlkesi 198
2. Denklik İlkesi 198
3. Önceden İzin İlkesi 199
4. Yıllık Olma İlkesi 200
5. Birlik İlkesi 200
6. Giderlerin Gelirlere Önceliği İlkesi 200
7. Açıklık veya Anlaşılır Olma İlkesi 200
8. Saydamlık İlkesi 200
9. Doğruluk İlkesi 201
a) Sübjektif Doğruluk (Samimiyet) İlkesi 201
b) Objektif Doğruluk İlkesi 201
10. Hesap Verme Sorumluluğu İlkesi 202
11. Ödenek Ayırma İlkesi 202
a) Amaç veya Nitelik Yönünden Ayırım 202
b) Miktar Yönünden Ayırım 202
c) Süre Yönünden Ayırım 202
12. Tasarruf İlkesi 202
B. Bütçe İlkelerinin İstisnaları 203
1. Geçici Bütçe Uygulaması 203
2. Fonlar 203
3. Özel Gelir Karşılığında Özel Ödenek Ayırma Uygulaması 204
4. Şartlı Bağış ve Yardımlar 204
5. Döner Sermaye İşletmeleri 204
6. Devlet Bütçesi Kapsamında Birden Fazla Bütçe Türünün Yer Alması 205
7. Özerk Bütçeler 205
8. Örtülü Ödenek 205
9. Olağanüstü Bütçe 206
III. BÜTÇENİN FONKSİYONLARI 206
A. Bütçenin Klasik Fonksiyonları 206
1. Bütçenin Mali Fonksiyonu 206
2. Bütçenin Hukuki Fonksiyonu 207
3. Bütçenin Siyasi Fonksiyonu 207
4. Bütçenin Denetim Fonksiyonu 207
B. Bütçenin Modern Fonksiyonları 208
1. Bütçenin Ekonomik Kalkınmayı Sağlama Fonksiyonu 208
2. Bütçenin Konjonktür Fonksiyonu 208
3. Bütçenin Optimum Kaynak Tahsisini Sağlama Fonksiyonu 209
4. Bütçenin Gelir Dağılımını Düzeltme Fonksiyonu 209
5. Bütçenin İstikrar Sağlama Fonksiyonu 209
IV. BÜTÇE TEORİLERİ 210
A. Klasik (Geleneksel) Bütçe Teorisi 210
B. Devri (Konjonktürel) Bütçe Teorisi 210
C. Telafi Edici Bütçe Teorisi 211
D. Milli Muhasebe ve Milli Bütçe Teorisi 211
V. BÜTÇE SİSTEMLERİ 212

A. Klasik Bütçe Sistemi 212
B. Torba Bütçe Sistemi 213
C. Modern Bütçe Sistemleri 213
1. Performans Bütçe Sistemi 213
2. Program Bütçe Sistemi 214
3. Planlama – Programlama – Bütçeleme Sistemi 216
4. Sıfır Esaslı Bütçe Sistemi 217
5. Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Program Bütçe Sistemi 217
a) Performans 221
b) Strateji 221
c) Plan 221
d) Temel İlke ve Değerler 221
e) Misyon 222
f) Vizyon 222
g) Amaç ve Hedef 222
h) Performans Göstergesi 222
VI. TÜRK BÜTÇE SİSTEMİ 222
A. Türk Bütçe Sisteminin Gelişimi 222
B. Türk Bütçe Sisteminde Yer Alan Bütçe Türleri 223
C. Merkezi Yönetim Kapsamındaki İdarelerin Bütçeleri 224
1. Genel Bütçe 224
2. Özel Bütçe 225
3. Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Bütçesi 227
D. Sosyal Güvenlik Kurumu Bütçesi 228
1. Sosyal Güvenlik Kurumu 229
2. Türkiye İş Kurumu 229
E. Mahalli İdare Bütçesi 230
VII. BÜTÇE SÜRECİ 231
A. Bütçe Sürecine İlişkin İlke ve Esaslar 232
B. Bütçe Sürecinin Aşamaları 233
C. Bütçenin Hazırlık Süreci 233
1. Bütçe Teklifinin Hazırlanmasında Dikkate Alınacak Esaslar ve Dokümanlar 234
a) Orta Vadeli Program 234
b) Orta Vadeli Mali Plan 235
c) Kalkınma Planı 235
d) Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı 236
e) İdare Stratejik Planı 237
f) İdare Performans Programı 238
g) Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Programı Hazırlama Rehberi 240
2. Bütçenin Sınıflandırılması 240
a) Giderlerin Sınıflandırılması 241
(1) Program Sınıflandırması 241
(2) Kurumsal Sınıflandırma 242
(3) Fonksiyonel sınıflandırma 242

(4) Finansman Tipi Sınıflandırma 243
(5) Ekonomik Sınıflandırma 243
b) Gelirlerin Sınıflandırılması 244
c) Açık/Fazlanın Finansman Sınıflandırması 244
3. Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifinin Kapsamı ve Düzeni 244
4. Gelir Bütçesinin Hazırlanması 245
a) Otomatik Tahmin Usulü 245
(1) Bir Önceki Yıl Usulü 246
(2) Ortalama Usul 246
(3) Ortalama Artış Usulü 246
b) Doğrudan Takdir Usulü 247
5. Bütçe Kanunu Metni ve Bağlı Cetveller 247
6. Bütçe Kanunu Teklifinin TBMM'ye sunulması 248
D. Bütçenin Görüşülüp Onaylanması 248
1. Bütçe Teklifinin Önce Komisyonda Ardından TBMM'de Görüşülüp Onaylanması 248
a) Bütçe Kanunun Süresinde Yürürlüğe Konulamaması Halinde Geçici Bütçe Çıkarılması 249
b) Geçici Bütçe Kanunun Çıkarılamaması Durumunda Bir Önceki Yıl Bütçesinin Uygulanmasına Devam Edilmesi 249
c) Merkezi Yönetim Bütçe Kanunun Yürürlüğe girmesi 249
2. Ek Bütçe Yapılması 250
E. Bütçenin Uygulama Süreci 250
1. Bütçenin Uygulama Esasları 250
a) Ayrıntılı Harcama Programlarının Vize Edilmesi 250
b) Ödeneklerin Serbest Bırakılması 251
c) Ödenek Üzeri Harcama Yapılamaz ve Yıl İçinde Kullanılmayan Ödenek İptal Edilir 251
d) Ödeneklerin Birleştirilerek Kullanılması ve Ödenek Üstü Harcama Yapılacak Haller 251
2. Ödenek Aktarmaları 253
3. Yedek Ödenek 253
4. Örtülü Ödenek 253
5. Yüklenmeye Girişilmesi 254
a) Ertesi Yıla Geçen Yüklenme 254
b) Gelecek Yıllara Yaygın Yüklenmeler 254
6. Gelirlerin Toplanması 254
7. Harcamaların Yapılması 255
a) Kamu İhale Sistemi 255
b) Doğrudan Temin Yoluyla Alım Usulü 256
F. Harcamaların Yapılması Süreci 257
1. Harcama Sürecinin Yönetimi 257
a) Üst Yönetici 257
b) Harcama Birimi 258
(1) Harcama Yetkilisi 258

(2) Harcama Yetkilisi Mutemedi 258
(3) Gerçekleştirme Görevlisi 258
(4) Muhasebe Yetkilisi 259
(5) Muhasebe Yetkilisi Mutemedi 259
(6) Taşınır Kayıt ve Kontrol Yetkilisi 259
(7) Taşınmaz Kayıt ve Kontrol İşlemleri Görevlileri 259
c) İç Kontrol 259
(1) Ön Mali Kontrol 259
(2) İç Denetim 259
2. Harcama Sürecinin Aşamaları 259
a) Harcama Talimatının Verilmesi 260
b) Harcamanın Gerçekleştirilmesi 260
c) Ödeme Emri Belgesinin Düzenlenmesi 260
d) Ön Mali Kontrol 261
e) Ödemenin Yapılması 261
3. Ödenemeyen Giderler (Bütçe Emaneti) 261
4. Bütçeleştirilmiş Borçlar 261
5. Ön Ödeme (Avans Verilmesi veya Kredi Açılması) 261
G. Faaliyet Raporları ve Kesin Hesap 262
1. Faaliyet Raporları 262
2. Faaliyet Raporlarının Sayıştay Tarafından TBMM'ye Sunulması 263
3. Kesin Hesap Kanunu 263
VIII. HAZİNE İŞLEMLERİ ve BÜTÇE HESAPLARININ KAPATILMASI 263
A. Hazine Kavramı 263
B. Hazine Birliği 263
C. Hazinenin Fonksiyonları 264
1. Adi Emanetler 264
2. Para Piyasası Nakit İşlemleri 265
3. Hazine Bonosu 265
4. Hazine Tahvili 265
5. Kısa Vadeli Avans (Merkez Bankası Avansı) 265
6. Hazine Kefaletini Haiz Bono 265
7. Müteahhit Bonoları 265
D. BÜTÇE HESAPLARININ KAPATILMASI 266
1. Yönetim Dönemi (Jestiyon) Yöntemi 266
a) Mahsup İşlemleri 266
b) Ödenemeyen Giderler (Bütçe Emaneti) 266
2. Bütçe Dönemi (Egzersiz) Yöntemi 267
IX. BÜTÇENİN DENETİMİ 267
A. İç Kontrol 268
1. Ön Mali Kontrol 268
2. İç Denetim 269
B. Dış Denetim (Sayıştay Denetimi) 269
1. Sayıştay'ın Görevleri 269
2. Sayıştay Denetiminin Alanı 269

3. Sayıştay Denetiminin Türleri 269
a) Düzenlilik Denetimi 270
(1) Uygunluk Denetimi 270
(2) Mali Rapor ve Tabloların Değerlendirilmesi 270
(3) Mali Yönetimi ve İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi 270
b) Performans Denetimi 270
4. Genel Uygunluk Bildirimi 271
5. Hesap Yargılaması 271
6. Sayıştay'ın Denetlenmesi 272
C. Bütçenin Yasama Organı Tarafından Denetimi 272
1. Yazılı Soru 273
2. Genel Görüşme 273
3. Meclis Araştırması 273
4. Meclis Soruşturması 273

10. BÖLÜM

MALİYE POLİTİKASI

I. MALİYE POLİTİKASININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ 274
A. Maliye Politikası Ortaya Çıkmadan Önceki Dönemin Özellikleri 274
B. Maliye Politikasını Ortaya Çıkaran Nedenler 275
II. MALİYE POLİTİKASININ TANIMI 276
III. MALİYE POLİTİKASININ KONUSU VE AMAÇLARI 277
A. İstikrar Sağlayıcı Maliye Politikası 277
1. Durgunluğu Giderici Maliye Politikası 278
2. Enflasyona Karşı Maliye Politikası 281
a) Enflasyon Kavramı 281
b) Nedenlerine Göre Enflasyon Çeşitleri 281
(1) Talep Enflasyonu 281
(2) Maliyet Enflasyonu 282
(3) Yapısal Enflasyon 282
c) Enflasyonun Etkileri 283
(1) Enflasyonun Vergi Yükü Dağılımı Üzerindeki Etkisi 283
(2) Enflasyonun Kaynak Dağılımı Üzerindeki Etkisi 284
(3) Enflasyonun Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi 285
d) Enflasyonla Mücadele Yöntemleri 285
(1) Daraltıcı Maliye Politikası Tedbirleri 286
(2) Enflasyona Karşı Vergi Politikasının Özellikleri 287
(3) Enflasyona Karşı Kamu Harcamaları Politikasının Özellikleri 289
(4) Enflasyonun Önlenmesinde Parasal Tedbirler 289
1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Maliye Politikası 290
3. Stagflâsyona Karşı Maliye Politikası 291
a) Stagflâsyonun Nedenleri 292
(1) Yapısal İşsizlik 292
(2) Ücretlerin Aşağıya Doğru Esnek Olmayışı 292

(3) Eksik Rekabet 292
(4) Dış Ekonomik Faktörler 292
b) Stagflâsyona Karşı Maliye Politikası Tedbirleri 293
(1) İradi Maliye Politikaları 293
(2) Otomatik Stabilizatörler (Dengeleyiciler) 293
(3) Formül Esnekliği Yöntemi 295
B. Maliye Politikası ve Gelir Dağılımı 295
C. Ekonomik Büyüme ve Maliye Politikası 300
IV. MALİYE POLİTİKASININ ÇEŞİTLİ AMAÇLARI ARASINDAKİ ÇATIŞMALAR 301
A. Ekonomide Durgunluk ve Enflasyonla Mücadele Politikaları Arasındaki Çatışma 301
B. Tam İstihdam ile Fiyat İstikrarı Amaçları Arasındaki Çatışma 301
C. Ekonomik İstikrar ile Ekonomik Büyüme Amaçları Arasındaki Çatışma 303
D. Ekonomik Büyüme ile Adil Gelir Dağılımı Amaçları Arasındaki Çatışma 303
E. Maliye Politikasının Kısa ve Uzun Dönemli Amaçları Arasındaki Çatışma 303
V. MALİYE POLİTİKASININ BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKININ GİDERİLMESİNDEKİ ETKİSİ 304
A. Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkının Ortaya Çıkışı 304
B. Maliye Politikası Araçları ile Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkının Giderilmesi 305
1. Kamu Harcamaları Politikasının Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkının Giderilmesine Etkisi 305
2. Kamu Gelirleri Politikasının Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkının Giderilmesine Etkisi 306
YARARLANILAN KAYNAKLAR 307

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AÇBA, Sait: Devlet Borçlanması, Ankara 1992.

AKALIN, Güneri: Kamu Ekonomisi, Ankara 1984.

AKDOĞAN, Abdurrahman: Kamu Maliyesi, Ankara 2003.

AKSOY, Şerafettin: Kamu Maliyesi, İstanbul 1993.

_____: Kamu Bütçesi, İstanbul 1993.

AKTAN, C. Can: Kamu Ekonomisinden Piyasa Ekonomisine - Özelleştirme, Ankara 1993.

_____:Çağdaş Liberal Düşüncede Politik İktisat, Takav Mat. Ankara 1994.

_____:Anayasal İktisat, İz Yay. İstanbul 1997

ARON, Henry, Vat Experiences of some European Countries, Deventer-Holland 1982.

ATASOY, Veysel: Türkiye'de Mahalli İdarelerin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi, İstanbul 1992.

BAŞBAKANLIK YÜKSEK DENETLEME KURULU: KİT Genel Raporu, Ankara 1988.

BATIREL, Ö.Faruk: Kamu Maliyesi Teorisine Giriş, İstanbul 1979.

_____ :Kamu Bütçesi, İstanbul 1982.

_____ :Denetimde Fayda Maliyet Analizi, Çağdaş Sayıştay Denetimi Sempozyumu, Ankara 4-5 Haziran 1987.

BERKSOY, Taner: Enflasyonun Hane Halkı Üzerindeki Etkisi, İstanbul 1989.

BERKSOY, Turgay: Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Kapasitesi ve Vergi Gayreti, (Doktora Tezi), M.Ü. İİBF, İstanbul 1982.

BROWN, G.V / JACKSON, P.M.: Public Sector Economics, Oxford 1980.

BULUTOĞLU, Kenan/ KURTULUŞ, Erçiş: Bütçe ve Kamu Harcamaları, İstanbul, 1988.

BULUTOĞLU, Kenan: Vergi Politikası, İstanbul 1962.

_____ : Kamu Ekonomisine Giriş, İstanbul 1988.

COŞKUN, Gülay: Devlet Bütçesi, Ankara 1987.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, Cilt 2.

ÇAĞAN, Nami: Vergilendirme Yetkisi, Ankara 1982.

DEVRİM, Fevzi: Maliye Politikası, İzmir 1983.

_____ : Kamu Maliyesine Giriş, İzmir 1996.

DİCLE, Atilla: Kamu Yönetiminde Planlama Bütçeleme Sistemi, Ankara 1973.

DİKMEN, Orhan: Maliye Dersleri, İstanbul 1969.

EDİZDOĞAN, Nihat: Kamu Bütçesi, Bursa 2004.

EKER, Aytaç /TÜĞEN, Kamil: Kamu Maliyesine Giriş, İzmir,1993

ERGİNAY, Akif: Vergi Hukuku, Ankara 1986.

EROL, Ahmet: Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'de Devlet Borçları, Ankara 1992.

ERSOY, Arif: İktisadi Düşünceler ve Teorilerin Gelişme Tarihi,

FEYZİOĞLU, Bedii N.: Bütçe, İstanbul, 1976.

GÖRGÜN, Sevim: Maliye Politikası, İstanbul, 1977.

GÜÇBİLMEZ, Tandoğan: Katma Değer Vergisi ve Türkiye Yönünden Bir Değerlendirme, Ankara 1974.

GÜRSOY, Bedri: Kamusal Maliye, Cilt:I, Ankara 1980 .

_____ : Kamusal Maliye, Cilt:II, Ankara 1980.

HEDTKAMP, Günter : Lehrbuch der Finanzwissen-schaft, Darmstadt/ Germany, 1977.

İBN-İ HALDUN: Mukaddime (Çev. Zahir Kadiri Ugan) Cilt:II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, No: 482, İstanbul 1989.

İLKMEN, Şeref Nuri: Maliye, İstanbul 1970.

İNCE, Macit: Devlet Borçlanması, Ankara 1996.

KAZICI, Ziya: Osmanlılarda Vergi Sistemi, İstanbul 1977.

KIZILYALILI, Hüsnü: Katma Değer Vergisinin Ekonomik Etkileri, Ankara 1973.

KİT GENEL RAPORU, Ankara 1990.

KİT YILLIĞI: Ankara 1990.

KOLMS, Heinz: Finanzwisseschaft, Bd:I, II, III, Berlin, Köln 1983.

LINDHOLM, Richard W.: Value Added Tax and Other Tax Reform, Chicago 1976.

LÖFFENHEİZ, Josef : Wirtschaftslexiken, Bd:3, London 1970.

LUTS, Fischer, Finanzsystem und Finanzverwaltung der Turkei, Köln ,1983.

MUSGRAVE, Richard :The Theory of Public Finance, New-York, 1959.

MUSGRAVE, Richard: Public Finance in Theory and Practice, sec. Ed., New-York, 1976.

NADAROĞLU, Halil: Kamu Maliyesi Teorisi, Ankara 1992.

NEMLİ, Arif: Kamu Maliyesine Giriş, İstanbul, 1979.

NEUMARK, Fritz : Gelir Vergisi, Teori ve Pratik (Çev. O.Dikmen). İstanbul 1945.

_____:Vergi Politikası (Çev. İ.Cankorel), İstanbul, 1975.

_____:Maliyeye Dair Tetkikler, İstanbul, 1950

ONAR, S. Sami, İdare Hukukunun Hususi Esasları, İstanbul 1967.

ORTAÇ, F. Rıuat, Global Kamu Malları ve Finansmanı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

ÖNCEL, Yenal: Mahalli İdareler Maliyesi, İstanbul 1992.

PELİN, İ. Fazıl:Finans İlmi ve Finansal Kurumlar, Birinci Kitap, İstanbul ,1945

POHMER, Dieter: Mehrwertsteuer Hanbuch der Finanzwissenschaft, Bd:II, Tübingen 1980.

SAMUELSON, P.A: İktisat (Çev. D. Demirgil), İstanbul,1973.

_____:Economics, Tokyo 1986.

SARAÇ, Özkan: Katma Değer Vergisi, Ankara 1985.

Savaş, Vural, Anayasal İktisat, İstanbul 1997.

SAYAR, Nihad S.: Türkiye İmparatorluk Dönemi Malî Olayları, İstanbul 1977.

_____:Kamu Maliyesi, Cilt:I, Kamu Gider ve Gelirleri Prensipleri, İstanbul 1975.

_____: Kamu Maliyesi Cilt:2, Bütçe Prensipleri ve Tatbikatı, İstanbul 1974.

_____:Kamu Maliyesi,Cilt:II, Bütçe Prensipleri ve Tatbikatı, İstanbul 1974.

SCHİMİDT, Kurt:Handbuch der Finanzwissenschaft, Bd:I, Tübingen 1980.

SEKDUR, Mahmut; ALTUN, Muhsin: Mali Hukuk Ansiklopedisi, Ankara 2001.

ŞENER, Orhan: Kamusal Mallar Teorisi İstanbul, 1977

SEYİDOĞLU, Halil: Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, Ankara 1992.

_____: Uluslararası İktisat, İstanbul 1993.

SHAW, G.K.,:Maliye Politikası (Çev: Ö. Faruk Batırel) İstanbul 1975

SÖNMEZ, Sinan: Kamu Ekonomisi Teorisi, Ankara 1986.

SULLİVAN, K. Clara, The Tax on Value Added , New-York and London 1965.

TAİT, Alan: Value Added Tax, London 1972.

TEKİR, Sabri: Maliye Tarihi Ders Notları, İzmir 1985.

_____:Vergi Teorisi, İzmir 1993.

TURAL, Aziz : Türk Bütçe Sistemi, Ankara, 1987.

TURHAN, Salih: Vergi Teorisi, İstanbul 1979.

TÜĞEN, Kamil: Devlet Bütçesi, İzmir 1997.

TÜRK, İsmail : Maliye Politikası, Ankara 2004.

ÜLGENER, Sabri: Milli Gelir-İstihdam ve Büyüme, İstanbul 1976.

ULUATAM, Özhan:Kamu Maliyesi, Ankara, 2003.

ULUDAĞ, Ramazan: Avrupa Topluluğu ve Türk Vergi Sisteminin Topluluk Modeline Uyumu, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, Ankara 1988.

ÜSTÜN, Ümit Süleyman, Türkiye'de Vergi ve Bütçe Hakkı, Nobel Akademik Yayıncılık Danışmanlık, Ankara 2019.

VERGİ İSTATİSTİKLERİ YILLIĞI, 1982-1991, Maliye Bakanlığı Yayını, Ankara 1992.

VOGEL, Horst A.: "Steuertechnik und Steueruerwaltung" Handbuch der Finanzwissenchaft , Bd:2, Tubingen 1980.

YAŞA, Memduh: Devlet Borçları, İstanbul 1977.

_____: Kamu Maliyesine Giriş, İstanbul 1973.

ZIMMERMANN, Horst-K. / DİRK, Henke: Einführung In Die Finanzwissenchaft, München 1979.

DİĞER YAYINLAR

BALSEVEN, Hale, "Uluslararası Düzeyde Bölgesel Kamusal Hlizmetlerin üretilmesi Yaklaşımları: Tuna Nehri Kirlenmesi Örneği", Çağdaş Yerel Yönetimlerk, cilt 17. Sayı 3, Temmuz 2008

BATIREL, Ö. Faruk: "Denetimde Fayda Maliyet Analizi", Çağdaş Sayıştay Denetimi Sempozyumu, Ankara 4-5 Haziran 1987

BİLTEKİN, Özdemir: "KDV'de Matrah, Oran ve İndirim", KDV Seminer ve Tebliğleri, Eskişehir, İ.T.İ.A. Yayını, Eskişehir, 1976.

BUITER, Wilhem H., Some "Thoughts on The Role of Fiscal Policy in Stabilization and Structural Adjustment in Developing Countries", World Bank Discussion Papers, Washington 1988.

CHEASTY, M. Blejer and A., "Using Fiscal Measures to Stimulate Savings in Developing Countries", Finance- Development (June 1986).

EĞİLMEZ, Mahfi: "Avrupa Topluluğu'nda Katma Değer Vergisi Uyumlaştırılması", Maliye Dergisi, Sayı:49, (Ocak-Şubat 1981).

FELDSTEİN, M.: "Tax Rules The Prices of Land and Gold", Journal of Public Economics, 14/1980.

IMF, Theoritical Aspect of The Design of Fund-Supported Adjustment Programs, Washington, 1987.

LEECHOR, Chad, "Tax Policy and Tax Reform in Semi-İndustrial Countries", World Bank, Washington 1986.

NOWANTY, Edward: "İnflation Taxation", Reviving of Macroeonimics İssues, Journal of Economics Literature, vol:XVIII (September 1980).

OAKLAND, William H: "The Theory of Value-Added Tax", National Tax Journal, Vol:XX, No:2, June 1967.

ÖNCEL, Mualla: "Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda Vergi Uyumlaştırılması", Akif Erginay'a 65. Yaş Armağanı, Ankara 1981.

_____: "Katma Değer Vergisi", A. Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:XXIX, Sayı:3-4, 1973.

ŞENTÜRK, Suat Hayri: Vergiye Gönüllü Uyum Sağlanmasında Fayda İlkesinin Rolü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Aralık 2014, 9(3), 129- 143.

_____: Vergilemede Adalet İlkesi Karşısında Düz ve Artan Oranlı Vergiler, Çimento ve İşveren Dergisi, Mart 2006.

TANZİ, Vito : "The Impact of Macroeconomics Policies on The Level of Taxation and The Fiscal Balance in Development Countries", IMF Staff Papers, Vol:36, No:3 (1989).

_____: "Fiscal Policy for Growth and Stability in Development Countries : Selected Issues and Country Studies", IMF, Washington 1990.

THE INSTITUTE FOR FISCAL STUDIES, "The Structure and Reform of Direct Taxation", Institute for Fiscal Studies, London 1978.

KAMU PERSONEL YÖNETİMİ

Nihat Kayar

Güncellenmiş 13. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-45-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Kütüphane Tasnif Numaraları
HF 5549.2.T8.K393 2025 - 351.01 KAY 2025

1. Baskı Eylül 2008
2. Baskı Ocak 2010
3. Baskı Eylül 2011
4. Baskı Eylül 2013
5. Baskı Eylül 2014
6. Baskı Eylül 2015
7. Baskı Eylül 2016
8. Baskı Ocak 2018
9. Baskı Ocak 2019
10. Baskı Ocak 2020
11. Baskı Şubat 2021
12. Baskı Eylül 2022
13. Baskı Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
TARİHSEL GELİŞİM VE KAMU İSTİHDAMI

I. PERSONEL YÖNETİMİ: TANIMI VE KAPSAMI **1**
II. KAMU PERSONEL YÖNETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ **5**
A. LİBERAL KAMU PERSONEL SİSTEMİ (1923-1945) **5**
B. PLANLI DÖNEM ÖNCESİ **6**
1. Yabancı Raporlar 6
2. Yerli Raporlar 7
C. PLANLI DÖNEM **8**
1. Planlı Dönemde Yabancı Raporlar 8
2. Planlı Dönemde Yerli Raporlar 9
III. MERKEZİ PERSONEL ÖRGÜTLENMESİ **10**
A. DEVLET PERSONEL DAİRESİ **10**
B. DEVLET PERSONEL BAŞKANLIĞI **11**
C. CUMHURBAŞKANLIĞI İNSAN KAYNAKLARI OFİSİ **12**
D. PERSONEL VE PRENSİPLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ **13**
IV. KAMUSAL İSTİHDAM BİÇİMLERİ **18**
A. KAMU GÖREVLİSİ KAVRAMI **18**
B. KAMU GÖREVLİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI **21**
C. ANAYASAL SINIFLANDIRMA **24**
1. Memurlar 25
2. Diğer Kamu Görevlileri 27
D. KAMU PERSONELİNİN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ **33**

İKİNCİ BÖLÜM
SÖZLEŞMELİ PERSONEL

I. CUMHURBAŞKANLIĞI MERKEZ TEŞKİLATI **45**
II. GENEL SÖZLEŞMELİ KATEGORİSİ (4/B'LİLER) **47**
A. 4/(B)'Lİ SÖZLEŞMELİ PERSONEL TÜRLERİ **48**
B. 4/(B)'Lİ OLMA KOŞULLARI **49**
C. ÇALIŞMA SÜRESİ, HAKLAR VE YASAKLAR **51**
III. KİT'LERDE SÖZLEŞMELİ PERSONEL İSTİHDAMI **57**
A. KİT'LERDE İSTİHDAM TÜRLERİ **57**
B. 399'LU OLMA KOŞULLARI **58**
C. YÜKÜMLÜLÜK, YASAKLAR, ÇALIŞMA SAATLERİ **60**
D. HAKLAR **61**

E. SİCİL VE BAŞARI DEĞERLEMESİ **62**
F. DİSİPLİN VE GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA **63**
G. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ **64**
IV. BELEDİYELERDE SÖZLEŞMELİ İSTİHDAMI **64**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUK MESLEĞİ VE İLKELERİ

I. GENEL OLARAK 657 SAYILI KANUN'UN SİSTEMİ **69**
A. 657 SAYILI KANUNUN AMACI VE KAPSAMI **69**
B. ÖZEL KANUNLARA TABİ PERSONEL **70**
II. MEMURLUK MESLEĞİNİN TEMEL İLKELERİ **74**
A. SINIFLANDIRMA **74**
B. KARİYER İLKESİ **77**
1. Tanımı ve Unsurları 77
2. Kariyer Sistemlerinin Sınıflandırılması 78
3. İşe Yönelik Kariyer Sistemi (Kadro Sistemi) 80
4. Kişiye Yönelik Kariyer Sistemi (Rütbe Sistemi) 81
5. Türkiye'de Kariyer İlkesi 83
C. LİYAKAT İLKESİ **84**
1. Memur Alımında Uygulanan Yöntemler 84
2. Meritokrasi 86
3. Çin İmparatorluk Sınavları: Liyakatin Tarihsel Kökeni 87
D. ULUSLARARASI BELGELERDE LİYAKAT İLKESİ **91**
E. TÜRKİYE'DE LİYAKAT İLKESİ **92**
III. ABD'DE LİYAKAT SİSTEMİ **96**
A. TARİHSEL GELİŞİM **96**
B. KADROLAR VE ATAMALAR **99**
1. Yarışmacı Kadrolar 99
2. İstisnai Kadrolar 100
3. Üst Düzey Yönetici Kadroları 101
4. Başkanın Atamaları 104
5. Çizelge C Atamaları 106
C. FEDERAL İSTİHDAMIN DEMOGRAFİK GÖRÜNÜMÜ **107**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUĞA GİRİŞ

I. MEMURLUĞA GİRİŞTE ARANAN ANAYASAL İLKELER **111**
A. SERBESTLİK İLKESİ **111**
B. EŞİTLİK İLKESİ **112**

C. GÖREVİN GEREKTİRDİĞİ NİTELİKLER (LİYAKAT) **113**
II. MEMURLUĞA GİRİŞİN YASAL KOŞULLARI **116**
A. GENEL KOŞULLAR **116**
1. Vatandaşlık Koşulu 116
2. Yaş Koşulu 118
3. Öğrenim Koşulu 119
4. Kamu Haklarından Mahrum Bulunmamak 120
5. Belli Suçlardan Hüküm Giymemiş Olmak 120
6. Askerlik ve Sağlık Koşulları 123
B. ÖZEL KOŞULLAR **123**
III. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI **124**
IV. KADROLARIN DUYURULMASI VE SINAVLAR **130**
A. KADRO KAVRAMI VE İLGİLİ MEVZUAT **130**
B. KADRO İHDAS SÜRECİ **131**
C. SINAV YÖNTEMİYLE AÇIKTAN ATAMA **133**
1. Boş Kadroların Duyurulması 135
2. Giriş Sınavlarının Düzenlenmesi 135
3. (A) Grubu Kadrolara Seçilme Usulü 135
4. (B) Grubu Kadrolara Yerleştirme Usulü 137
5. Mahallî İdarelerde (B) Grubu Kadrolara Yerleştirme 138
6. Mülakat Sınavları 139
D. KAMU HİZMETİNE SINAVSIZ GİRİŞ **140**
1. Üst Kademe Kamu Yöneticileri 140
2. Yurtdışı Teşkilatlarındaki Daimi Görevler 141
3. İstisnai Memuriyet Kadroları 141
3. Terörle Mücadelede Kanunu Kapsamında 144

BEŞİNCİ BÖLÜM
ATAMA, YER DEĞİŞTİRME VE YÜKSELME

I. ATAMAYA İLİŞKİN KAVRAMLAR **147**
II. ÜST KADEME KAMU YÖNETİCİLERİNİN ATANMASI **148**
A. GENEL OLARAK **148**
B. TÜRKİYE'DE ÜST KADEME KAMU YÖNETİCİLERİ **151**
1. Üst Kademe Kamu Yöneticisi Atama Usulü 151
2. Yeni Atama Usulünün Değerlendirilmesi 155
3. CB Kararıyla Atama Usulü - I Sayılı Cetvel 157
4. CB Kararıyla Atama Usulü - II Sayılı Cetvel 159
5. İstisnai Memuriyet Kadrolarına Atama Şartları 160
6. Görevi Sona Erenlerin Durumu 160
7. Cumhurbaşkanının Diğer Atamaları 162
8. Cumhurbaşkanı Atamalarının Yargısal Denetimi 163

C. DİĞER ATAMA USULLERİ **163**
III. ADAYLIK SÜRECİ **167**
IV. MEMURLUĞA ASLÎ OLARAK ATANMA **169**
V. MEMURUN İŞE BAŞLAMASI **169**
VI. YER DEĞİŞTİRMELER (NAKLEN ATAMALAR) **170**
A. KURUM İÇİ YER DEĞİŞTİRME SURETİYLE ATAMA **171**
B. AYNI KURUMDA YER DEĞİŞTİRME (BECAYİŞ) **176**
C. BİR KURUMDAN DİĞERİNE NAKİL **176**
D. RE'SEN GÖREVİN/GÖREV YERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ **177**
E. BİR SINIFTAN BAŞKA BİR SINIFA NAKLEN ATAMA **178**
VII. VEKÂLETEN ATAMA **179**
VIII. GEÇİCİ SÜRELİ GÖREVLENDİRME **180**
A. KURUMLAR ARASI GEÇİCİ GÖREVLENDİRME **180**
B. KURUM İÇİ GEÇİCİ GÖREVLENDİRME **181**
IX. MEMURLARIN YÜKSELMESİ **182**
A. MEMURLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ **182**
1. Memurların Sicil İşlemleri 183
2. Memur Bilgi Sistemi ve Özlük Dosyası 186
3. Başarı, Üstün Başarı ve Ödüllendirme 187
B. MEMURLUKTA İLERLEME VE YÜKSELMELER **188**
1. Kademe İlerlemesi 189
2. Derece Yükselmesi 189
3. İlk Dört Dereceye Özel Olarak Yükselme 190
C. HİZMET İÇİ EĞİTİM **192**
1. Devlet Memurları Eğitimi Genel Planı 193
2. Hizmet İçi Eğitimin Yürütülmesi 195

ALTINCI BÖLÜM
MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE YASAKLARI

I. MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ **197**
A. ANAYASA VE KANUNLARA SADAKAT **197**
B. DEVLETE BAĞLILIK **200**
C. TARAFSIZLIK **201**
D. EMİRLERE UYMA VE KANUNSUZ EMİR **202**
E. MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ **204**
F. RESMİ BELGE VE ARAÇLARIN KULLANIM USULÜ **205**
G. KILIK VE KIYAFET YÜKÜMLÜLÜĞÜ **206**
H. HİZMETİ KİŞİSEL VE KESİNTİSİZ BİÇİMDE YÜRÜTME **207**
II. MEMURLARIN UYMALARI GEREKEN YASAKLAR **208**
A. İKİNCİ GÖREV YASAĞI **208**
B. TİCARET VE KAZANÇ GETİRİCİ FAALİYET YASAĞI **209**

C. GREV YASAĞI 211
D. KASITLI OLARAK BİRLİKTE ÇEKİLMEK, GELMEMEK, İŞLERİ AKSATMAK 212
E. HEDİYE ALMA VE MENFAAT SAĞLAMA YASAĞI 213
F. SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA YASAĞI 214
G. GİZLİ BİLGİLERİ AÇIKLAMA YASAĞI 215
H. BASINA BİLGİ VEYA DEMEÇ VERME YASAĞI 216
I. AYRILDIĞI KURUMA KARŞI GÖREV ALMAMA 216

YEDİNCİ BÖLÜM
MEMURLARIN HAKLARI

I. MEMURLUK HAKKI VE STATÜ GÜVENCESİ 219
II. ÇALIŞMA KOŞULLARININ DÜZENLENMESİ 220
III. HİZMET HAKKI 221
IV. GÖREV SUÇLARININ KOVUŞTURULMASI 221
V. İSNAT VE İFTİRALARA KARŞI KORUNMA HAKKI 221
VI. MÜRACAAT, ŞİKÂYET VE DAVA AÇMA HAKKI 222
VII. SENDİKA HAKKI 223
A. GENEL OLARAK 223
B. ULUSLARARASI BELGELERDE SENDİKA HAKKI 224
C. SENDİKA HAKKININ GELİŞİM SÜRECİ 226
D. SENDİKA ÜYESİ OLAMAYACAK KAMU GÖREVLİLERİ 230
E. SENDİKALARIN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ 233
VIII. TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 234
A. 98 SAYILI SÖZLEŞME'DE TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 234
B. AİHM İÇTİHADINDA TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 235
C. İÇ HUKUKTA TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 236
D. TOPLU SÖZLEŞME SÜRECİ 238
IX. DERNEK KURMA HAKKI 241
X. AYLIK HAKKI 241
A. GENEL OLARAK 241
B. HUKUKİ NİTELİĞİ 243
C. AYLIK SİSTEMİNİN İLKELERİ VE HESAPLANMASI 244
XI. İZİN HAKKI 249
A. YILLIK İZİN VE ÇALIŞMA SAATLERİ 249
B. MAZERET İZİNLERİ 251
C. HASTALIK İZNİ 254
D. AYLIKLI REFAKAT İZİNİ 255
E. AYLIKSIZ İZİN 256

SEKİZİNCİ BÖLÜM
DİSİPLİN HUKUKU VE MEMURLUK STATÜSÜNÜN KISITLANMASI

I. GENEL OLARAK **261**
II. DİSİPLİN HUKUKU VE CEZA HUKUKU AYRIMI **262**
III. DİSİPLİN HUKUKUNUN İLKELERİ **265**
IV. DİSİPLİN SORUŞTURMA SÜRECİ **275**
A. DİSİPLİN AMİRLERİ VE DİSİPLİN KURULLARI **275**
B. DİSİPLİN CEZALARI **278**
C. ZAMANAŞIMI, KARAR SÜRESİ VE UYGULANMASI **281**
D. DİSİPLİN CEZALARININ YÜKSELMEYE ETKİSİ **282**
E. DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI BAŞVURU **283**
F. DİSİPLİN CEZALARININ ORTADAN KALKMASI **285**
V. MEMURLUK STATÜSÜNÜN KISITLANMASI **286**
A. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA **286**
1. Görevden Uzaklaştırmanın Tanımı 288
2. Görevden Uzaklaştırma Yetkisi 288
3. Görevden Uzaklaştırmanın Nedenleri 289
4. Görevden Uzaklaştırmanın Sonuçları 289
5. Görevden Uzaklaştırma Kararının Kaldırılması 290
6. İtiraz ve Dava Hakkı 291
B. KADRO AÇIĞI (KADRO KALDIRILMASI) **292**

DOKUZUNCU BÖLÜM
MEMURLARIN SORUMLULUĞU

I. MEMURLARIN MALİ SORUMLULUĞU **295**
A. YÖNETİME KARŞI MALİ SORUMLULUK **296**
B. YÖNETİLENLERE KARŞI MALİ SORUMLULUK **299**
II. MEMURLARIN CEZA SORUMLULUĞU **301**
A. GENEL OLARAK **301**
B. MEMURLARIN İZİN ALINMADAN SORUŞTURULMASI **303**
C. 4483 SAYILI KANUNA GÖRE SORUŞTURMA USULÜ **304**
1. 4483 sayılı Kanunun Kapsamı 304
2. 4483 sayılı Kanunun İstisnaları 305
3. İzin Yöntemi ve İzin Mercileri 307
4. Ön İnceleme Süreci 308
5. İtiraz 309
6. Hazırlık Soruşturması ve Görevli Mahkeme 311
D. KİT PERSONELİNİN CEZA SORUMLULUĞU **312**
III. CEZA SORUMLULUĞUNUN KALDIRILMASI **313**
A. OLAĞAN YÖNETİM DÖNEMLERİ 313
B. OLAĞANÜSTÜ HÂL YÖNETİMİ 313

ONUNCU BÖLÜM
MEMURLUĞUN SONA ERMESİ VE EMEKLİLİK

I. MEMURLUĞUN SONA ERME HÂLLERİ **317**
A. ÇEKİLME (İSTİFA) **317**
1. Çekilmede Devir ve Teslim Süresi 318
2. Çekilenlerin Bekleme Süresi 318
3. Çekilenlerin Yeniden Atanmaları Usulü 320
4. Seçimlerde Aday Olmak İçin Çekilme 321
B. ÇEKİLMİŞ (MÜSTAFİ) SAYILMA **324**
C. MEMURLUKTAN ÇIKARILMA **326**
II. MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **328**
A. SOSYAL GÜVENLİKTE KURUMSAL YAPI **328**
1. Sosyal Güvenlik Kurumunun Görevleri 329
2. Sosyal Güvenlik Kurumunun Organları 329
B. "ESKİ" MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **331**
1. 5434 Sayılı Kanun Hükümleri 331
2. Emeklilik Haklarının Düşmesi 333
3. Emeklilerin Yeniden Memurluğa Alınmaları 333
C. "YENİ" MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **335**
1. 5510 Sayılı Kanuna Göre Sigortalı Sayılanlar 335
2. 5510 Sayılı Kanuna Göre Emeklilik 337
D. DÜNYA'DA EMEKLİLİK YAŞININ GELİŞİMİ **343**

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA **347**

DİZİN **353**

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Adal, Hasan Şükrü, **Kamu Personel İdaresi**, A. Sait Matbaası, İstanbul 1968.

Akbay, Can, **Siyasal Sistemlerde Üst Düzey Yöneticilerin Statüsü**, 2. Basım, Nobel Yayınevi, Ankara 2024.

Akgüner, Tayfun, **Kamu Personel Yönetimi**, 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2014.

Aktar, Ayhan, **Varlık vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları**, İletişim Yayını, Ekim 2011.

----------, Türkiye'de Gayrimüslimler: 'Kâğıt Üzerinde' Vatandaşlar", Aydınlanma, Türkiye ve Vatandaşlık, Yayına haz. E. Fuat Keyman, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkez Yayını, İstanbul, 2008.

Akyıldız, Ali, **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İletişim Yayınları, 6. Baskı, 2018 İstanbul.

Akyılmaz, Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ...", **Kamu Personeli Sorunları- İdare Hukuku Sempozyumu İçinde**, Eskişehir, 4-5 Nisan 2003, Eskişehir, 2004.

----------, "Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Devlete Sadakat Yükümlülüğü", **Danıştay ve İdari Yargı Günü 149. Yıl Sempozyumu** içinde, 11.05.2017, Ankara.

Albayrak, Süha Oğuz, ABD Kamu Personel Rejiminde Esnek İstihdam (At-Will Employment) Eğilimi, **Mülkiye Dergisi**, 2016-40(2), 43-66. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/487435.

Aldan, Mehmet, "Türkiye'de Memur Seçiminde Sorunlar", **AİD**, C.12, S. 3, Eylül 1979.

Alıcı, Orhan Veli, "Belediyelerde ve Bağlı İdarelerde Liyakat ve Kariyer İlkelerinin Geçerliliği Çerçevesinde Bir Durum Analizi: Yerel Sarmal", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.28, S.4, Ekim 2019, s.65-90.

Altay, Evren, Görevden Uzaklaştırma, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

Ar, A. Fikret, "Fransa ve Türkiye'de Yönetici Yetiştiren Başlıca Kurumlar-ENA, HAP ve TODAİE", **AİD**, C. 19, S. 4, Aralık 1986.

Ardıçoğlu, M. Artuk. "Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu İşlemlerinin Hukuki Niteliği". Ankara Barosu Dergisi 75/2 (Temmuz 2017), 25-56. https://doi.org/10.30915/abd.463624.

Aslan, Onur E. vd., **Belediye Personel Sistemi**, TODAİE No: 294/7, Ankara, Haziran 1999.

----------, **Kamu Personel Rejimi-Statü Hukukundan Esnekliğe**, TODAİE: 326, Ankara, Mayıs 2005.

----------, "Cumhuriyet ve Kadın Memurlar", **AİD**, Cilt 39, Sayı 4, 2006.

----------, **Kamu Personel Rejiminin Anayasal İlkeleri-Tarihsel ve Toplumsal Temelleri**, TODAİE Yayın No: 330, Ankara, Aralık 2006.

----------, **1982 Anayasasına Göre Kamu Personel Rejimi**, Seçkin Yay., Ankara, 2007.

----------, **Kamu Personel Hukuku**, AÜ AÖF: 2701/1667, Eskişehir, Ağustos 2012.

----------, Aslan, Onur E. vd., **Merkezi Personel Hizmetleri Örgütlenmesi**, TODAİE: 396, Ankara, 2016.

Aslan, Zehreddin, "Kamu Personelinin Disiplin Hukukundan Kaynaklanan Özellikleri", **Kamu Personeli Sorunları- İdare Hukuku Sempozyumu İç.**, 4-5.4.2003, Eskişehir, 2004.

Atatürk Döneminde Devlet Personel Rejimi (1923-1938), Başbakanlık DPD Yayın: 44, , Ankara, 1982.

Atay, Yeliz Şanlı, "Memurluğa Girişin Genel Bir Şartı Olarak Güvenlik Soruşturması", ***TODAİE İnsan Hakları Yıllığı,*** Cilt 34, 2016.

Avcı, Mustafa, **Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Kamu Görevliliğine Giriş**, AÜSBE, Şubat, 2009 (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*).

Avcı, M., Sevinç, G. (Haz.), **Fransız Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, Nisan 2018.

Ayaz, İsmail, M.Yılmazöz, H.İ.Demirtaş, M.Turan, G.Sevinç (Yayına Haz.), **Amerika Birleşik Devletlerinde Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB Yayını, Ankara 2016.

Kutay Gökdeniz, Vahap Aydemir, Semih Çağan, "Cumhuriyet Sonrası Türk Kamu Yönetimi'nde Liyakat Sistemi Uygulamaları", **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, Aralık 2017.

Aykaç, Burhan, "Personel Sisteminde Yeterlik İlkesi", **AİD**, Cilt: 24, Sayı: 4, Aralık 1990.

Balta, Tahsin Bekir, **İdare Hukukuna Giriş**, TODAİE Yayın No: 117, Ankara 1970.

Bilgin, Leman vd, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, AÜ Yayın No: 1591, Eskişehir, 2004.

Bozkurt, Ömer, Ergun, Turgay, Sezen, S.(Ed.), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE No: 283, Ankara, 1998.

Canman, Doğan, **Türk Kamu Kesiminde Hizmet İçi Eğitim Ölçme ve Değerlendirme**, TODAİE: 181, Ankara, 1979.

---------, "Devlet Memurları Kanununun Genel Görünümü ve Sorunları", **AİD**, C.18, S.1, Mart 1985.
---------, "Personelin Değerlendirilmesinde Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye'de Kamu Kesimindeki Uygulama", **AİD**, C.26, S.1, Mart 1993.
--------, **Çağdaş Personel Yönetimi**, TODAİE Yayını: 260, Ankara 1995.
Chapman, Brian (Çev. Cahit Tutum), **İdare Mesleği – Avrupa'da Devlet Memurluğu**, TODAİE Yayın No: 114, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
Coşkun, Selim, Dulkadiroğlu, Hakan, "Ücret, Performansa Göre Ücret ve Çalışanların Algısı: ABD'de Federal Düzey Örneği", **AÜSBF Dergisi**, http://dergiler.ankara.edu.tr/.
Coşkun, Selim, Kayar, Nihat, *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi: Kamuda Uygulamalar ve Türk Kamu Yönetimi İçin Öneriler*, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2011, Cilt: 7, Yıl:7, Sayı: 2.
Çanaklı, Levent Ali, **Türk Romanında Bürokrasi ve Memurlar (1872-1950)**, Özgür Yay., İstanbul 2011.
Çetin, Atilla, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", **Vakıflar Dergisi**, 29 (2005).
De Saint Marc, Renaud Denoix**, Devlet**, Türkçe İ. Yerguz, Dost Yayınevi, Ankara, 2009.
Değirmenci, Olgun, **Askerî Ceza ve Disiplin Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, Kasım 2013.
Demirci, Aytül G., "İstihdamda Geçici Personel Sorunu", **Mülkiye**, Cilt XXXI, Sayı: 254, Bahar-2007.
Derbil, Süheyp, **İdare Hukuku (İdari Kaza-İdari Teşkilat)**, Cilt I, R.Ulusoğlu, AÜHF, Ankara, 1940.
----------, **İdare Hukuku- Cilt I (İdari Kaza - İdari Teşkilat)**, AÜHF, Sayı: 20, Ankara 1940.
DİSK-AR, "Avrupa'da ve Türkiye'de Emeklilerin Durumu: Emekli Aylıkları, Emekli Sayıları ve Emeklilere Ayrılan Kaynaklar", İstanbul-Kasım 2024.
DPB**, Hükümete Sunulan Yabancı Uzman Raporları (*1949-1959 Yılları Arasında*)**, DPB: 7, Ankara, 1963.
---------- (T.Şahin, M.Aksoy), **İngiltere Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2016.
----------, **Federal Almanya Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2015.
---------- (İsmail Ayaz vd.), **ABD'de Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara 2016.
----------, **Çin Halk Cumhuriyetinin Kamu Personel Sistemi**, DPB, Temmuz 2013, Ankara.
----------, (M.Avcı, G.Sevinç,), **Fransız Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2018.
Duman, Bahattin, **Yükseköğretim Ceza ve Disiplin Soruşturması**, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2010.
Duran, Lütfi, "Danıştay'ın 1979 Yılı Kararları Üzerine Kısa Mülahazalar", **AİD**, Cilt: 13, S. 3, 1980, s. 3-23.
Ekmekçioğlu, A. İhsan, Ünver, H.Şinasi, **İlgili Mevzuatla Birlikte Memurin Kanunu ve Memurin Muhakemat Kanunu**, İkinci Basılış, Hazine Yayınları, Ankara 1960.
Ekşi, Nuray, *Türk Hukukunda Kamu Personelinin Yabancılarla Evlenmesi*, MHB, Yıl 37, S.2, 2017, 405-448.
Enes, Polat, **Türkiye'de Kamu Personel Sistemi**, Memur-Sen Yayını, 2. Baskı, Ankara, Mayıs 2024.
Er, Salih, "Aradaki Memur (Mu?)",http://www.ankarabarosu.org.tr/.
Eren, H. (2021), "Âsaf'ın "Kaht-ı Ricâl" Kasidesinde Sosyal Eleştiri", **Akademik Dil ve Edeb.Dergisi**, 5(4).
Ergun, Turgay, **Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi**, TODAİE No: 224, Ankara, 1988.
Ergün, Turgay, Polatoğlu, Aykut, **Kamu Yönetimine Giriş**, 4. Yayım, TODAİE No: 241, Ankara, 1992.
Ersan, Aysel, "Devlet Memurları Kanunu ve Uygulaması", **AİD**, Cilt: 8, Sayı: 4, Aralık 1975.
Eryılmaz, Bilal, **Kamu Yönetimi**, İstanbul 2000, s. 260 (Yayın hakkı yazara aittir).
Evren, Altay, **Görevden Uzaklaştırma**, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
Findley, Carter V.: **Osmanlı İmparatorluğunda Bürokratik Reform: Babıâli (1789-1922**, Çev: Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Mayıs 2014.
Fişek, Kurthan, **Yönetim**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.
Gan, He, "Chinese Education TraditionThe Imperial Examination System In Feudal China", **Journal of Management and Social Sciences,** Vol. 4, No. 2, (Fall 2008).
Gazel, Ahmet Ali, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Dönemi'nde Görev Yapan Anamurlu Memurlar", A**.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.32, Erzurum 2007.
Ahmet Ali GAZEL, "Sicill-İ Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Dönemi'nde Görev Yapan Anamurlu Memurlar", A**.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.32, Erzurum 2007, s.203-213.
Giritli, İsmet, Pertev Bilgen, Tayfun Akgüner, **İdare Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul 2001.
Giritli, İsmet, **Kamu Yönetimi ve Teşkilatı Personeli**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983.
Gökpınar, Mahmut, **Disiplin Hukukunda Yasak Hukuka Aykırı Deliller**, Kazancı Yayınevi, İstanbul 2011.
Gözler, Kemal, **İdare Hukuku** (Cilt II), Ekin Kitabevi, Bursa 2009.
----------, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt II, Ekin Kitabevi, Bursa, Haziran 2011.

----------, Türk Anayasa Hukuku, 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, Temmuz 2018.
----------, "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminin Uygulamadaki Değeri: Bir Buçuk Yıllık Bir Bilanço", www.anayasa.gen.tr/cbhs-bilanco.htm, (Yayın Tarihi: 27 Aralık 2019).
Gözler, Kemal, Kaplan, Gürsel, **İdare Hukuku Dersleri**, 21. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, Haziran 2019.
Gözübüyük, A.Ş., Tan, Turgut, **İdare Hukuku-Genel Esaslar-**Cilt I, Turhan Kit., Ankara 1998.
Gözübüyük, A. Şeref, **Yönetim Hukuku**, 16. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.
----------, **Yönetsel Yargı**, 23. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, Ekim 2005.
Güler, Birgül Ayman, "Yetkisiz 4-C ve Yanlış 4-B", **Memleket Mevzuat**, C.5, S.55, Ocak 2010.
----------, **Kamu Personeli: Sistem ve Yönetim**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.
----------, **Türkiye'nin Yönetimi: Yapı**, İmge Kitabevi, Ankara, Ocak 2009.
----------, "*Devlet Personel Başkanlığı Üzerine Bir İnceleme (2)*", **AİD**, C.21, S.2, Haziran 1988.
----------, "*Devlet Personel Başkanlığı Üzerine Bir İnceleme*", **AİD**, C.21, S.1, Mart 1988.
Gülmez, Mesut "*Sözleşmeli Personel, Anayasa ve Uluslararası Kurallar*", **AİD**, Cilt 21, Sayı 4, Aralık 1988.
----------, "*Anayasa Mahkemesi'nin "Totolojik" 4/C Kararı*", **Çalışma ve Toplum D.**, Sayı: 32, 2012/1.
----------, **4/C Anarşisi, (**Hukuksuz Dayanaklarıyla 4/C'ler ve 4/C'liler 1965-2012**)**, Legal, İstanbul 2012.
----------, **Avrupa Birliği'nde Sosyal Politika**, Türkiye-AB Sen.Koord.Kom. No: 4, Ankara, Mart, 2003.
----------, **Belgelerle Yönetim, Yargı ve Memur Sendikaları (1990-1993)**, TODAİE-251, Ankara, 1993.
----------, **Dünyada Memurlar ve Sendikal Haklar**, TODAİE: 267, Ankara, 1996.
----------, **Sendikal Haklarda, UA Hukuka ve AB'ye Uyum Sorunu**, Belediye-İş, Ankara, Eylül 2005.
----------, **Sendikal Hakların Uluslararası Kuralları ve Türkiye**, TODAİE, Ankara, 1988.
----------, **Türkiye'de Memurlar ve Sendika Haklar (1926-1994)**, TODAİE Yayın No: 255, Ankara, 1994.
----------, "Sendika Kararına Uyarak Toplu Eyleme Katılma, 'Disiplin Suçu' Değil 'Mazeret'tir - Danıştay İDDK Karar İncelemesi", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı: 41, 2014/2.
Günday, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, 6. Aynı Bası, Ankara 2002.
Gündoğdu, Burhan, "Yevmiyeli Personel Yönetmeliğine Göre Çalıştırılanlar Devlet Memuru mudur, İşçi midir?", **İnşaat Mühendisleri Odası Dergisi**,1.1.1969. http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/2832.pdf.
Güran, Sait, "İdari Lüzum Sebebiyle Memurun Tahvili ve Müstafi Addi", **İÜ İHİD,** Cilt 29, Sayı 1-2 (1963).
---------,"Anayasa Mahkemesi'nin 1982 Anayasası Döneminde Personel Hukukuna Bakışı", http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg6/saitguran.pdf.
---------, "*Anayasa'nın 128 ve 129'uncu Maddeleri Yönünden Kamu Görevlileri ile Bakanların Durumu*, **AİD**, C.17, S.3, Ankara, Eylül 1984.
---------, "Yeni Bir Buluş: Askıdaki Memur", **İÜ İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1 (1980).
---------, "Yer Değiştirme İşlemlerinin Maliyeti", **İÜ İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, C.1, S.3 (1980).
---------, **Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat Sistemleri**, İÜHF:627, Fakülteler Mat., İstanbul, 1980.
Güven, Sami, **1950'li Yıllarda Türk Ekonomisi Üzerinde Amerikan Kalkınma Reçeteleri (*Hilts Raporu, Thornburg Raporu, Barker Raporu*)**, Ezgi Kitabevi, Eylül 1998, İstanbul.
Neziroğlu, İrfan, Yılmaz, Tuncer, **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri - Cilt 1 (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950)**, TBMM Basımevi Ekim 2013, Ankara, s. 68.
Kalabalık, Halil, **İnsan Hakları Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.
Kaman-Karan, Nur, **Devlet Memurluğunun Sona Ermesi**, Seçkin Yayın., Ankara, 2003.
Kamu Görevlilerinin Sendikal ve Demokratik Hakları Çalıştayı, DPB Yayını, Ankara, Temmuz 2010.
Kamu Yönetimi Araştırma Projesi-Genel Rapor (KAYA), TODAİE, Ankara, 1991.
Kantarcıoğlu, Selçuk, **Devlet Personel Rejimi, Nasıldı? Ne Oldu?, Yeni Düzenleme Nasıl Olmalıdır?**, DPD Yayın: 34, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977.
Kapani, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 1993. Ankara.
Kara, Bülent, "Türkiye'de Personel Reformu Çalışmalarının Altyapısı: 1930-60 Yılları Arasında Yabancı Uzmanların Kamu Yönetimine İlişkin Hazırladıkları Raporlar", **CÜ SBD**, Aralık 2006, Cilt: 30 No: 2.
Karaduman, Mehmet, **Memur Muhakemesi Hukuku ve Memur Suçları**, MB: 1980/224, Ankara, 1980.
Karahanoğulları, Onur, "Güvenlik Soruşturması", **AÜSBFD**, Cilt:53, Sayı:1-4, 1998.
---------, **Kamu Hizmeti (*Kavram ve Hukuksal Rejim*)**, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
Karakaya, Oral, "1914 Tarihli Sicil-i Ahval-ı Memurin Nizamnamesinin İncelenmesi", Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR) 2023, 9(2-1), KAYFOR23 Özel Sayı.
Karasu, Koray, **Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi**, MB Vakfı, Ankara 2001.

Kaya, Esra, Taş, İbrahim, "Personel Yönetimi-İnsan Kaynakları Yönetimi Ayrımı", KSİÜ İİBF, 5/1(Ekim 2015).
Kaya, Cemil, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kamu Görevlilerinin Sadakat Yükümlülüğü", **Danıştay ve İdari Yargı Günü 149. Yıl Semp.** içinde, 11.05.2017, Ankara.
Kayar, Nihat, **İdari Yargı - Kuruluş ve İşleyiş**, 5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, Eylül 2022.
--------, **Sözleşmeli Personel Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa, Eylül 2014.
--------, "**Kamu Yönetiminde Yönetim Karmaşası ve Siyasileşme: İstisnai Memuriyet Uygulaması**", http://denetde.org.tr/dergimiz-18.html (Erişim:11.7.2016).
--------, "Danıştay Kararıyla Anayasal Toplu Sözleşme Hakkının İlgası", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Kasım-Aralık 2018, Sayı:139. http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-139-1804.
Keskin, Bayram, **Sözleşmeli Personel**, Adalet Yayınevi, Ekim 2010.
Küçük, Tevfik Sönmez, "Cumhurbaşkanı Seçilemeyen Belediye Başkanının Göreve Dönme Hakkı", **YÜHFD**, C.XVIII, 2021/2, s.1457-1470.
Marx, Fritz Morstein, **The Administrative State: An Introduction to Bureaucracy**, U.C. Press, 1957.
Manav, Nursel, **Mülkiye Tekaüd Sandığı-Kuruluşu ve Faaliyetleri (1880-1890)**, TTK, Ankara 2017.
…, "Mazuliyet Sandığı'nın Kuruluşu ve Kuruluşuna Yol Açan Sebepler", **Türkiyat Mecmuası**, c.27/1, 2017.
Mıhçıoğlu, Cemal, **Türkiye'de Kamu Personeli Sendikaları**, AÜ Basımı, Ankara, 1968.
Miyazaki, Ichisada, Conrad Schirokauer (Çev. Conrad Schirokauer), **China's Examination Hell: The Civil Service Examinations of Imperial China**, Yale University Press, 1981.
Nur Karan, Yıldırım/Yasin vd., **İdare Hukuku**, XII Levha Y., 2. Baskı, İstanbul Mart 2011.
Oğuz, Mustafa, "Osmanli Devleti'nde Devlet Adamı Kıtlığı (Kaht-ı Rical) Hakkında II. Abdülhamid'e Sunulan Bir Rapor", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, s. 24, 2008, ss. 99-134
Onar, Sıddık Sami, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Marifet Matbaası, İstanbul, 1952.
Orhun, Hayri, **Türkiye'de Devlet Memurlarının Hukuki Rejimi**, İçişleri Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1946.
Otacı, Cengiz, "Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 2, Yıl: 2, Sayı: 4, Ocak 2011.
Örnek, Acar, **Kamu Yönetimi**, Meram Yayın Dağıtım, İstanbul 1998.
Övgün, Barış, Sayan, İpek Özkal, Zengin, Ozan, "Türk Kamu Yönetiminde Performans Değerlendirmesi ve Denetimi Mümkün Mü?", Sosyal Bilimler Metinleri Yıl: 2018, Sayı: 02.
Özger Yunus, "Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvâlde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümeleri", **History Studies**, Volume 4.1.2012.
Öztürk, Namık Kemal, "Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş: İyi Yönetişim".
---------, "Liyakat Sistemini Korumanın Farklı Bir Yolu: Liyakat İlkesi Koruma Kurulu", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 435, Haziran 2002.
_____, "*Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Üst Düzey Memurların Atanması*", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Ekim 2019, Cilt: 33, Sayı: 4, s.1279-1297.
Peker, Ömer, "Kamu Kuruluşlarında Hizmet İçi Eğitimin Yapısı ve İşleyişi", **AİD**, C.24, S.4, Aralık 1991.
Pınar, İbrahim, **4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında Ceza Soruşturması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009.
Rodriguez Mora, Jose V., Watts, Michael J., **The Rise of Meritocracy and the Inheritance of Advantage**, January 2015.
Polat, Enes, **Türkiye'de Kamu Personel Sistemi,** Memur-Sen Yayını, 2. Baskı, Ankara, Mayıs 2024.
Gülden Sarıyıldız, "Tanzimat ve Osmanlı Bürokrasisinde Yemin Müessesesi", Yakın Dönem Türkiye Araş. (2013), https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuydta/issue/955/10771(Erişim: 5.9.2019).
Sayan, İpek Ö. Demirci, Aytül G., Kanun Hükmünde Kararnamelerle Değişen Personel Sistemi, Kanun Hükmünde Kararnamelerle Yönetmek İçinde (Der. A. Akdoğan), YAYED, Ankara 2012.
Sayan, İpek Özkal, Albayrak, Süha Oğuz, "İstisnailikten Genelliğe,Geçicilikten Sürekliliğe: 4/B Sözleşmeli Personel İstihdamı", **AİD,** http://yayin.todaie.gov.tr.
Saydam, Mehmet, "Türk Kamu Yönetimi İçin Önerilen Yeni Değerlendirme Sistemi: Personel Başarı Değerlendirme Sistemi (PBDS)", **Yasama Dergisi**, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/111525.
Schwemle, Barbara L., **Federal Personnel: Conversion of Employees from Appointed (Noncareer) Positions to Career Positions in the Executive Branch**, November 2, 2012.
Selçuk, Sami, **Memur Yargılaması Hakkında,** TÜSİAD, İstanbul, Ocak 1997.
Serim, Bülent, "Anayasa Mahkemesinin Son Kararı ve KİT Personeli", **AİD**, Yıl: 1989, C.22, S.3.

----------, "Sözleşmeli Personelin Hukuki Statüsü", **AİD**, Yıl. 1988, C.21, S.1.
Serttaş, Seher, "Yargı Kararları Işığında Devlet Memuriyetine Yakışmayan Tutum ve Davranış Kavramının Değerlendirilmesi", AkdHFD, Y. Aralık 2022 - C. 12 - S. 2 - s. 845-870.
Sezer, Yasin, **Kamu Hizmetine Girme Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006.
Sobacı, M.Z., Köseoğlu, Ö., **CB Hükümet Sisteminde Üst Kademe Yöneticiler**, SETA: 111, İstanbul 2018.
Sönmez, Fikret, **Kamu Personeli Yönetimi**, EÜ İTİA No: 64/65, İstiklal Matbaası, İzmir 1977.
Stahl, Glenn**, Public Personnel Administration**, 4. Edition, Harper & Brothers Publıshers Newyork, 1956.
Sümer, Fatma, Akgün, Mert H., "AİHM Kararları ve Geçmiş Tecrübeler Işığında OHAL Komisyonu". SETA Perspektif, Sayı: 179, Ekim 2017.
Şahin, Bahadır, "Kamu Personel Sisteminde İşe Girme ve Yükselmede Çağdaş Liyakat Kavramları", **ÇÜSBE Dergisi**, C.25, S.1, 2016.
Şaylan, Gencay, "Türkiye'de ve Yabancı Ülkelerde Yüksek Memurlar Sorunu", **AİD**, C.5, S.1, Mart 1972.
-------, **Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçiş**, TESEV, İstanbul 2000.
Şen, Mustafa Lütfi, "Liyakat İlkesi ve Türk Personel Sistemindeki Uygulaması", **AİD**, C.28, S.1, Mart 1995.
Şenatalar, Ferhat, **Personel Yönetimi ve Beşeri İlişkiler**, Genişletilmiş 2. Baskı, İÜ, İstanbul 1978.
Şengül, Ramazan, Kamu Yönetiminde Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesinde Okul Modeli: Fransa'da ENA Örneği, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 24, 2009.
Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu**, Seçkin yayınevi, Ankara, 2002.
Thornburg, Max Weston, **Türkiye Nasıl Yükselir**, Çev. S.Yazıcıoğlu, Nebioğlu Yay., İstanbul, 1950.
Tortop, Nuri, "Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları", **AİD-1983**, Cilt: 16, Sayı: 3, s.89-100.
--------, **Personel Yönetimi**, Gözden Geç. 5. Baskı, Yargı Yayınları, Ankara, 1994.
--------, **Yönetim Bilimi II (Personel Yönetimi)**, Şenyuva Matbaası, Ankara, 1971.
Turan, Mustafa, "Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Grup", w3.gazi.edu.tr/web/mturan/word/**ikideneme**.doc.
Tutum, Cahit, "Devlet Memurları Kanununun Genel Bir Eleştirisi", **AİD**, C.7, S.4, Aralık 1974.
--------, "Kamu Personeli Sorunu", **AİD**, Cilt: 23, Sayı: 3, Eylül 1990.
--------, "Memurların Hak ve Ödevleri", **AİD**, Cilt: 2, Sayı:2, Haziran 1969.
--------, "Memurluk Statüsü", **AİD**, Cilt: 5, Sayı: 2, Haziran 1972.
--------, "Yönetimin Siyasallaşması ve Partizanlık", **AİD**, C. 9, S. 4, Aralık 1976.
--------, **Türkiye'de Memur Güvenliği**, TODAİE Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.
--------, **Personel Yönetimi**, TODAİE Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.
Uçkun Banu, **Türkiye'de Kamu Görevlileri Sendikacılığı**, Legal Yay., İstanbul, Temmuz 2013.
Ulusoy, Ali D., **İdari Yaptırımlar**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2013.
Ulusoy, Ali D., **Yeni Türk İdare Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.
Uğurlu, Serdar, "Kamu Personel Rejiminde Mevcut Maaş Sistemi, Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri", **Yasama Dergisi**, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2017/sayi35/sayi35_45-63.pdf.
Uz, Abdullah, **Disiplin Cezalarının Üst Kademe Yöneticiliklere Etkisi**, Adalet Y., Ankara, Haziran 2013.
Versan, Vakur, **Kamu Yönetimi-Siyasi ve İdari Teşkilat**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.
Wilson James Q., Dilulio John J., Bose Meena, Levendusky Matthew S., **American Government: Institutions and Policies**, 13th Edition, Houghton Mifflin Company, Boston 2008.
Yavuzdoğan, Seçkin, **Devlet Memurları Kanunu Uyarınca Naklen Atanma**, Adalet Y., Ankara, 2014.
Yayman, Hüseyin, **Türkiye'nin İdari Reform Tarihi**, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.
Yıldırım, M., "Kamu Yönetiminin Kadim Paradoksu: Nepotizm ve Meritokrasi", **CBÜ SBD**, C.11, S.2, Ağ.2013.
Yuluğ, Mustafa, "Kamu Kesiminde İstihdam Sorunu ve Yeni Personel Rejimi", **AİD**, C.4, S.2, Haziran 1971.
Zabunoğlu, Yahya K., "Kamu Hizmetine Girme, Hizmette Kalma ve Yükselme Hakkı", **İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyumu** (*Yayına hazırlayan M.Gülmez*), TODAİE No: 243, Ankara, 1992.

KAMU PERSONEL YÖNETİMİ

Nihat Kayar

Güncellenmiş 14. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-45-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Kütüphane Tasnif Numaraları
HF 5549.2.T8.K393 2025 - 351.01 KAY 2025

1. Baskı Eylül 2008
2. Baskı Ocak 2010
3. Baskı Eylül 2011
4. Baskı Eylül 2013
5. Baskı Eylül 2014
6. Baskı Eylül 2015
7. Baskı Eylül 2016
8. Baskı Ocak 2018
9. Baskı Ocak 2019
10. Baskı Ocak 2020
11. Baskı Şubat 2021
12. Baskı Eylül 2022
13. Baskı Şubat 2025
14. Baskı Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
TARİHSEL GELİŞİM VE KAMU İSTİHDAMI

I. PERSONEL YÖNETİMİ: TANIMI VE KAPSAMI **1**
II. KAMU PERSONEL YÖNETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ **5**
A. LİBERAL KAMU PERSONEL SİSTEMİ (1923-1945) **5**
B. PLANLI DÖNEM ÖNCESİ **6**
1. Yabancı Raporlar 6
2. Yerli Raporlar 7
C. PLANLI DÖNEM **8**
1. Planlı Dönemde Yabancı Raporlar 8
2. Planlı Dönemde Yerli Raporlar 9
III. MERKEZİ PERSONEL ÖRGÜTLENMESİ **10**
A. DEVLET PERSONEL DAİRESİ **10**
B. DEVLET PERSONEL BAŞKANLIĞI **11**
C. CUMHURBAŞKANLIĞI İNSAN KAYNAKLARI OFİSİ **12**
D. PERSONEL VE PRENSİPLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ **13**
IV. KAMUSAL İSTİHDAM BİÇİMLERİ **17**
A. KAMU GÖREVLİSİ KAVRAMI **17**
B. KAMU GÖREVLİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI **20**
C. ANAYASAL SINIFLANDIRMA **23**
1. Memurlar 24
2. Diğer Kamu Görevlileri 26
D. KAMU PERSONELİNİN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ **32**

İKİNCİ BÖLÜM
SÖZLEŞMELİ PERSONEL

I. CUMHURBAŞKANLIĞI MERKEZ TEŞKİLATI **43**
II. GENEL SÖZLEŞMELİ KATEGORİSİ (4/B'LİLER) **45**
A. 4/(B)'Lİ SÖZLEŞMELİ PERSONEL TÜRLERİ **46**
B. 4/(B)'Lİ SÖZLEŞMELİ PERSONEL OLMA KOŞULLARI **47**
C. ÇALIŞMA SÜRESİ, HAKLAR VE YASAKLAR **50**
III. KİT'LERDE SÖZLEŞMELİ PERSONEL İSTİHDAMI **55**
A. KİT'LERDE İSTİHDAM TÜRLERİ **55**
B. 399'LU OLMA KOŞULLARI **56**
C. YÜKÜMLÜLÜK, YASAKLAR, ÇALIŞMA SAATLERİ **58**

D. HAKLAR ... **59**
E. SİCİL VE BAŞARI DEĞERLEMESİ ... **60**
F. DİSİPLİN VE GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA ... **61**
G. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ ... **62**
IV. BELEDİYELERDE SÖZLEŞMELİ İSTİHDAMI ... **62**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUK MESLEĞİ

I. GENEL OLARAK 657 SAYILI KANUN'UN SİSTEMİ ... **67**
A. 657 SAYILI KANUNUN AMACI VE KAPSAMI ... **67**
B. ÖZEL KANUNLARA TABİ PERSONEL ... **68**
II. MEMURLUK MESLEĞİNİN TEMEL İLKELERİ ... **71**
A. SINIFLANDIRMA ... **72**
B. KARİYER İLKESİ ... **74**
1. Tanımı ve Unsurları ... 75
2. Kariyer Sistemlerinin Sınıflandırılması ... 76
3. İşe Yönelik Kariyer Sistemi (Kadro Sistemi) ... 77
4. Kişiye Yönelik Kariyer Sistemi (Rütbe Sistemi) ... 79
5. Türkiye'de Kariyer İlkesi ... 80
C. LİYAKAT İLKESİ ... **82**
1. Memur Alımında Uygulanan Yöntemler ... 82
2. Meritokrasi ... 83
3. Çin İmparatorluk Sınavları: Liyakatin Tarihsel Kökeni ... 84
D. ULUSLARARASI BELGELERDE LİYAKAT İLKESİ ... **90**
E. TÜRKİYE'DE LİYAKAT İLKESİ ... **90**
III. ABD'DE LİYAKAT SİSTEMİ ... **95**
A. TARİHSEL GELİŞİM ... **95**
B. KADROLAR VE ATAMALAR ... **97**
1. Yarışmacı Kadrolar ... 98
2. İstisnai Kadrolar ... 99
3. Üst Düzey Yönetici Kadroları ... 99
4. Başkanın Atamaları ... 103
5. Çizelge C Atamaları ... 104
C. FEDERAL İSTİHDAMIN DEMOGRAFİK GÖRÜNÜMÜ ... **105**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUK MESLEĞİNE GİRİŞ

I. MEMURLUĞA GİRİŞTE ARANAN ANAYASAL İLKELER ... **109**
A. SERBESTLİK İLKESİ ... **109**

B. EŞİTLİK İLKESİ **110**
C. GÖREVİN GEREKTİRDİĞİ NİTELİKLER (LİYAKAT) **111**
II. MEMURLUĞA GİRİŞİN YASAL KOŞULLARI **113**
A. GENEL KOŞULLAR **114**
1. Vatandaşlık Koşulu 114
2. Yaş Koşulu 116
3. Öğrenim Koşulu 116
4. Kamu Haklarından Mahrum Bulunmamak 117
5. Belli Suçlardan Hüküm Giymemiş Olmak 117
6. Askerlik ve Sağlık Koşulları 120
B. ÖZEL KOŞULLAR **121**
III. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI **121**
IV. KADROLARIN DUYURULMASI VE SINAVLAR **126**
A. KADRO KAVRAMI VE İLGİLİ MEVZUAT **126**
B. KADRO İHDAS SÜRECİ **127**
C. SINAV YÖNTEMİYLE AÇIKTAN ATAMA **129**
1. Boş Kadroların Duyurulması 131
2. Giriş Sınavlarının Düzenlenmesi 131
3. (A) Grubu Kadrolara Seçilme Usulü 131
4. (B) Grubu Kadrolara Yerleştirme Usulü 133
5. Mahallî İdarelerde (B) Grubu Kadrolara Yerleştirme 134
6. Mülakat Sınavları 135
D. KAMU HİZMETİNE SINAVSIZ GİRİŞ **136**
1. Üst Kademe Kamu Yöneticileri 136
2. Yurtdışı Teşkilatlarındaki Daimi Görevler 136
3. İstisnai Memuriyet Kadroları 137
4. Terörle Mücadelede Kanunu Kapsamında 140

BEŞİNCİ BÖLÜM
ATAMA, YER DEĞİŞTİRME VE YÜKSELME

I. ATAMAYA İLİŞKİN KAVRAMLAR **143**
II. ÜST KADEME KAMU YÖNETİCİLERİNİN ATANMASI **144**
A. GENEL OLARAK **144**
B. ÜST KADEME YÖNETİCİ ATAMA USULÜNÜN TARİHİ **147**
C. YENİ ATAMA USULÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ 151
III. CUMHURBAŞKANININ ATAMA YETKİSİ **153**
A. CUMHURBAŞKANI KARARIYLA ATAMA USULÜ 153
1. I Sayılı Cetveldekilerin Atanması (CBK-3) 153
2. II Sayılı Cetveldekilerin Atanması (CBK-3) 155
3. İstisnai Memuriyet Kadrolarına Atama Şartları 155
4. Görevi Sona Erenlerin Durumu 156

B. CUMHURBAŞKANININ DİĞER ATAMALARI ... **158**
C. CUMHURBAŞKANI ATAMALARININ YARGISAL DENETİMİ ... **159**
IV. DİĞER ATAMA USULLERİ ... 159
V. ADAYLIK SÜRECİ ... 163
VI. MEMURLUĞA ASLÎ OLARAK ATANMA ... **164**
VII. MEMURUN İŞE BAŞLAMASI ... **165**
VIII. YER DEĞİŞTİRMELER (NAKLEN ATAMALAR) ... **165**
A. KURUM İÇİ YER DEĞİŞTİRME SURETİYLE ATAMA ... **166**
B. AYNI KURUMDA KARŞILIKLI YER DEĞİŞTİRME ... **170**
C. BİR KURUMDAN DİĞERİNE NAKİL ... **171**
D. RE'SEN GÖREVİN/GÖREV YERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ ... **172**
E. BİR SINIFTAN BAŞKA BİR SINIFA NAKLEN ATAMA ... **173**
IX. VEKÂLETEN ATAMA ... **173**
X. GEÇİCİ SÜRELİ GÖREVLENDİRME ... **175**
A. KURUMLAR ARASI GEÇİCİ GÖREVLENDİRME ... **175**
B. KURUM İÇİ GEÇİCİ GÖREVLENDİRME ... **176**
XI. MEMURLARIN YÜKSELMESİ ... **177**
A. MEMURLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ ... **177**
1. Memurların Sicil İşlemleri ... 178
2. Memur Bilgi Sistemi ve Özlük Dosyası ... 180
3. Başarı, Üstün Başarı ve Ödüllendirme ... 181
B. MEMURLUKTA İLERLEME VE YÜKSELMELER ... **182**
1. Kademe İlerlemesi ... 183
2. Derece Yükselmesi ... 184
3. İlk Dört Dereceye Özel Olarak Yükselme ... 184
C. HİZMET İÇİ EĞİTİM ... **186**
1. Devlet Memurları Eğitimi Genel Planı ... 187
2. Hizmet İçi Eğitimin Yürütülmesi ... 188

ALTINCI BÖLÜM
MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE YASAKLARI

I. MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ ... **191**
A. ANAYASA VE KANUNLARA SADAKAT ... **191**
B. DEVLETE BAĞLILIK ... **193**
C. TARAFSIZLIK ... **195**
D. KANUNSUZ EMİRLERE UYMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ ... **196**
E. MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ ... **198**
F. RESMİ BELGE VE ARAÇLARIN KULLANIM USULÜ ... **199**
G. KILIK VE KIYAFET YÜKÜMLÜLÜĞÜ ... **199**
H. HİZMETİ KİŞİSEL VE KESİNTİSİZ YÜRÜTME ... **201**
II. MEMURLARIN UYMALARI GEREKEN YASAKLAR ... **201**

A. İKİNCİ GÖREV YASAĞI 201
B. TİCARET VE KAZANÇ GETİRİCİ FAALİYET YASAĞI 203
C. GREV YASAĞI 204
D. KASITLI OLARAK BİRLİKTE ÇEKİLMEK, GELMEMEK, İŞLERİ AKSATMAK 205
E. HEDİYE ALMA VE MENFAAT SAĞLAMA YASAĞI 206
F. GİZLİ BİLGİLERİ AÇIKLAMA YASAĞI 207
G. BASINA BİLGİ VEYA DEMEÇ VERME YASAĞI 207
H. AYRILDIĞI KURUMA KARŞI GÖREV ALMAMA 208
I. SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA YASAĞI 208
III. ABD'DE SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA YASAĞI 209

YEDİNCİ BÖLÜM
MEMURLARIN HAKLARI

I. MEMURLUK HAKKI VE STATÜ GÜVENCESİ 215
II. ÇALIŞMA KOŞULLARININ DÜZENLENMESİ 215
III. HİZMET HAKKI 217
IV. GÖREV SUÇLARININ KOVUŞTURULMASI 217
V. İSNAT VE İFTİRALARA KARŞI KORUNMA HAKKI 217
VI. MÜRACAAT, ŞİKÂYET VE DAVA AÇMA HAKKI 218
VII. SENDİKA HAKKI 219
A. GENEL OLARAK 219
B. ULUSLARARASI BELGELERDE SENDİKA HAKKI 220
C. SENDİKA HAKKININ GELİŞİM SÜRECİ 222
D. SENDİKA ÜYESİ OLAMAYACAK KAMU GÖREVLİLERİ 225
E. SENDİKALARIN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ 228
VIII. TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 230
A. 98 SAYILI SÖZLEŞME'DE TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 230
B. AİHM İÇTİHADINDA TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 231
C. İÇ HUKUKTA TOPLU SÖZLEŞME HAKKI 231
D. TOPLU SÖZLEŞME SÜRECİ 234
IX. DERNEK KURMA HAKKI 237
X. AYLIK HAKKI 238
A. GENEL OLARAK 238
B. HUKUKİ NİTELİĞİ 239
C. AYLIK SİSTEMİNİN İLKELERİ VE HESAPLANMASI 240
XI. İZİN HAKKI 245
A. YILLIK İZİN VE ÇALIŞMA SAATLERİ 245
B. MAZERET İZİNLERİ 247
C. HASTALIK İZNİ 251
D. AYLIKLI REFAKAT İZİNİ 252
E. AYLIKSIZ İZİN 252

SEKİZİNCİ BÖLÜM
DİSİPLİN HUKUKU

I. GENEL OLARAK **259**
II. DİSİPLİN HUKUKU VE CEZA HUKUKU AYRIMI **260**
III. DİSİPLİN HUKUKUNUN İLKELERİ **262**
IV. DİSİPLİN SORUŞTURMA SÜRECİ **272**
A. DİSİPLİN AMİRLERİ VE DİSİPLİN KURULLARI **272**
B. DİSİPLİN CEZALARI **275**
C. ZAMANAŞIMI, KARAR SÜRESİ VE UYGULANMASI **278**
D. DİSİPLİN CEZALARININ YÜKSELMEYE ETKİSİ **279**
E. DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI BAŞVURU **280**
F. DİSİPLİN CEZALARININ ORTADAN KALKMASI **282**
V. SENDİKAL FAALİYETLER VE DİSİPLİN HUKUKU **283**
VI. MEMURLUK STATÜSÜNÜN KISITLANMASI **286**
A. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA **286**
1. Görevden Uzaklaştırmanın Tanımı 287
2. Görevden Uzaklaştırma Yetkisi 288
3. Görevden Uzaklaştırmanın Nedenleri 289
4. Görevden Uzaklaştırmanın Sonuçları 289
5. Görevden Uzaklaştırma Kararının Kaldırılması 290
6. İdari İtiraz ve Yargı Yolu 291
B. KADRO AÇIĞI (KADRO KALDIRILMASI) **292**

DOKUZUNCU BÖLÜM
MEMURLARIN SORUMLULUĞU

I. MEMURLARIN MALİ SORUMLULUĞU **295**
A. YÖNETİME KARŞI MALİ SORUMLULUK **296**
B. YÖNETİLENLERE KARŞI MALİ SORUMLULUK **298**
II. MEMURLARIN CEZA SORUMLULUĞU **301**
A. GENEL OLARAK **301**
B. MEMURLARIN İZİN ALINMADAN SORUŞTURULMASI **302**
C. 4483 SAYILI KANUNA GÖRE SORUŞTURMA USULÜ **304**
1. 4483 sayılı Kanunun Kapsamı 304
2. 4483 sayılı Kanunun İstisnaları 305
3. İzin Yöntemi ve İzin Mercileri 306
4. Ön İnceleme Süreci 307
5. İtiraz Yolu 308
6. Hazırlık Soruşturması ve Görevli Mahkeme 310
D. KİT PERSONELİNİN CEZA SORUMLULUĞU **311**
III. CEZA SORUMLULUĞUNUN KALDIRILMASI **312**

A. OLAĞAN YÖNETİM DÖNEMLERİ 312
B. OLAĞANÜSTÜ HÂL YÖNETİMİ 312

ONUNCU BÖLÜM
MEMURLUĞUN SONA ERMESİ VE EMEKLİLİK

I. MEMURLUĞUN SONA ERME HÂLLERİ **317**
A. ÇEKİLME (İSTİFA) **317**
1. Çekilmede Devir ve Teslim Süresi 318
2. Çekilenlerin Bekleme Süresi 318
3. Çekilenlerin Yeniden Atanmaları Usulü 320
4. Seçimlerde Aday Olmak İçin Çekilme 321
B. ÇEKİLMİŞ (MÜSTAFİ) SAYILMA **324**
C. MEMURLUKTAN ÇIKARILMA **326**
II. MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **328**
A. SOSYAL GÜVENLİKTE KURUMSAL YAPI **328**
1. Sosyal Güvenlik Kurumunun Görevleri 329
2. Sosyal Güvenlik Kurumunun Organları 329
B. "ESKİ" MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **331**
1. 5434 Sayılı Kanun Hükümleri 331
2. Emeklilik Haklarının Düşmesi 333
3. Emeklilerin Yeniden Memurluğa Alınmaları 333
C. "YENİ" MEMURLARIN EMEKLİLİK SİSTEMİ **334**
1. 5510 Sayılı Kanuna Göre Sigortalı Sayılanlar 334
2. 5510 Sayılı Kanuna Göre Emeklilik 336
D. DÜNYA'DA EMEKLİLİK YAŞININ GELİŞİMİ **342**

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA **347**

DİZİN **353**

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Adal, Hasan Şükrü, **Kamu Personel İdaresi**, A. Sait Matbaası, İstanbul 1968.

Akbay, Can, **Siyasal Sistemlerde Üst Düzey Yöneticilerin Statüsü**, 2. Basım, Nobel Yayınevi, Ankara 2024.

Akgüner, Tayfun, **Kamu Personel Yönetimi**, 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2014.

Aktar, Ayhan, **Varlık vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları**, İletişim Yayını, Ekim 2011.

----------, Türkiye'de Gayrimüslimler: 'Kâğıt Üzerinde' Vatandaşlar", Aydınlanma, Türkiye ve Vatandaşlık, Yayına haz. E. Fuat Keyman, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkez Yayını, İstanbul, 2008.

Akyıldız, Ali, **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İletişim Yayınları, 6. Baskı, 2018 İstanbul.

Akyılmaz, Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ...", **Kamu Personeli Sorunları- İdare Hukuku Sempozyumu İçinde**, Eskişehir, 4-5 Nisan 2003, Eskişehir, 2004.

----------, "Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Devlete Sadakat Yükümlülüğü", **Danıştay ve İdari Yargı Günü 149. Yıl Sempozyumu** içinde, 11.05.2017, Ankara.

Albayrak, Süha Oğuz, ABD Kamu Personel Rejiminde Esnek İstihdam (At-Will Employment) Eğilimi, **Mülkiye Dergisi**, 2016-40(2), 43-66. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/487435.

Aldan, Mehmet, "Türkiye'de Memur Seçiminde Sorunlar", **AİD**, C.12, S. 3, Eylül 1979.

Alıcı, Orhan Veli, "Belediyelerde ve Bağlı İdarelerde Liyakat ve Kariyer İlkelerinin Geçerliliği Çerçevesinde Bir Durum Analizi: Yerel Sarmal", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.28, S.4, Ekim 2019, s.65-90.

Altay, Evren, Görevden Uzaklaştırma, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

Ar, A. Fikret, "Fransa ve Türkiye'de Yönetici Yetiştiren Başlıca Kurumlar-ENA, HAP ve TODAİE", **AİD**, C. 19, S. 4, Aralık 1986.

Ardıçoğlu, M. Artuk. "Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu İşlemlerinin Hukuki Niteliği". Ankara Barosu Dergisi 75/2 (Temmuz 2017), 25-56. https://doi.org/10.30915/abd.463624.

Aslan, Onur E. vd., **Belediye Personel Sistemi**, TODAİE No: 294/7, Ankara, Haziran 1999.

----------, **Kamu Personel Rejimi-Statü Hukukundan Esnekliğe**, TODAİE: 326, Ankara, Mayıs 2005.

----------, "Cumhuriyet ve Kadın Memurlar", **AİD**, Cilt 39, Sayı 4, 2006.

----------, **Kamu Personel Rejiminin Anayasal İlkeleri-Tarihsel ve Toplumsal Temelleri**, TODAİE Yayın No: 330, Ankara, Aralık 2006.

----------, **1982 Anayasasına Göre Kamu Personel Rejimi**, Seçkin Yay., Ankara, 2007.

----------, **Kamu Personel Hukuku**, AÜ AÖF: 2701/1667, Eskişehir, Ağustos 2012.

----------, Aslan, Onur E. vd., **Merkezi Personel Hizmetleri Örgütlenmesi**, TODAİE: 396, Ankara, 2016.

Aslan, Zehreddin, "Kamu Personelinin Disiplin Hukukundan Kaynaklanan Özellikleri", **Kamu Personeli Sorunları- İdare Hukuku Sempozyumu İç.**, 4-5.4.2003, Eskişehir, 2004.

Atatürk Döneminde Devlet Personel Rejimi (1923-1938), Başbakanlık DPD Yayın: 44, , Ankara, 1982.

Atay, Yeliz Şanlı, "Memurluğa Girişin Genel Bir Şartı Olarak Güvenlik Soruşturması", ***TODAİE İnsan Hakları Yıllığı***, Cilt 34, 2016.

Avcı, Mustafa, **Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Kamu Görevliliğine Giriş**, AÜSBE, Şubat, 2009 (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*).

Avcı, M., Sevinç, G. (Haz.), **Fransız Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, Nisan 2018.

Ayaz, İsmail, M.Yılmazöz, H.İ.Demirtaş, M.Turan, G.Sevinç (Yayına Haz.), **Amerika Birleşik Devletlerinde Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB Yayını, Ankara 2016.

Kutay Gökdeniz, Vahap Aydemir, Semih Çağan, "Cumhuriyet Sonrası Türk Kamu Yönetimi'nde Liyakat Sistemi Uygulamaları", **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, Aralık 2017.

Aykaç, Burhan, "Personel Sisteminde Yeterlik İlkesi", **AİD**, Cilt: 24, Sayı: 4, Aralık 1990.

Balta, Tahsin Bekir, **İdare Hukukuna Giriş**, TODAİE Yayın No: 117, Ankara 1970.

Bilgin, Leman vd, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, AÜ Yayın No: 1591, Eskişehir, 2004.

Bozkurt, Ömer, Ergun, Turgay, Sezen, S.(Ed.), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE No: 283, Ankara, 1998.

Canman, Doğan, **Türk Kamu Kesiminde Hizmet İçi Eğitim Ölçme ve Değerlendirme**, TODAİE: 181, Ankara, 1979.

---------, "Devlet Memurları Kanununun Genel Görünümü ve Sorunları", **AİD**, C.18, S.1, Mart 1985.

---------, "Personelin Değerlendirilmesinde Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye'de Kamu Kesimindeki Uygulama", **AİD**, C.26, S.1, Mart 1993.

--------, **Çağdaş Personel Yönetimi**, TODAİE Yayını: 260, Ankara 1995.
Chapman, Brian (Çev. Cahit Tutum), **İdare Mesleği – Avrupa'da Devlet Memurluğu**, TODAİE Yayın No: 114, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
Coşkun, Selim, Dulkadiroğlu, Hakan, "Ücret, Performansa Göre Ücret ve Çalışanların Algısı: ABD'de Federal Düzey Örneği", **AÜSBF Dergisi**, http://dergiler.ankara.edu.tr/.
Coşkun, Selim, Kayar, Nihat, *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi: Kamuda Uygulamalar ve Türk Kamu Yönetimi İçin Öneriler*, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2011, Cilt: 7, Yıl:7, Sayı: 2.
Çanaklı, Levent Ali, **Türk Romanında Bürokrasi ve Memurlar (1872-1950)**, Özgür Yay., İstanbul 2011.
Çetin, Atilla, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", **Vakıflar Dergisi**, 29 (2005).
De Saint Marc, Renaud Denoix**, Devlet**, Türkçe İ. Yerguz, Dost Yayınevi, Ankara, 2009.
Değirmenci, Olgun, **Askerî Ceza ve Disiplin Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, Kasım 2013.
Demirci, Aytül G., "İstihdamda Geçici Personel Sorunu", **Mülkiye**, Cilt XXXI, Sayı: 254, Bahar-2007.
Derbil, Süheyp, **İdare Hukuku (İdari Kaza-İdari Teşkilat)**, Cilt I, R.Ulusoğlu, AÜHF, Ankara, 1940.
----------, **İdare Hukuku- Cilt I (İdari Kaza - İdari Teşkilat)**, AÜHF, Sayı: 20, Ankara 1940.
DİSK-AR, **Türkiye'de Emeklilerin Durumu: Emekli Aylıkları, Emekli Sayıları ve Emeklilere Ayrılan Kaynaklar**, İstanbul-Temmuz 2025.
DPB**, Hükümete Sunulan Yabancı Uzman Raporları (*1949-1959 Yılları Arasında*)**, DPB: 7, Ankara, 1963.
---------- (T.Şahin, M.Aksoy), **İngiltere Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2016.
----------, **Federal Almanya Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2015.
---------- (İsmail Ayaz vd.), **ABD'de Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara 2016.
----------, **Çin Halk Cumhuriyetinin Kamu Personel Sistemi**, DPB, Temmuz 2013, Ankara.
----------, (M.Avcı, G.Sevinç,), **Fransız Kamu Yönetimi ve Kamu Personel Sistemi**, DPB, Ankara, 2018.
Duman, Bahattin, **Yükseköğretim Ceza ve Disiplin Soruşturması**, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2010.
Duran, Lütfi, "Danıştay'ın 1979 Yılı Kararları Üzerine Kısa Mülahazalar", **AİD**, Cilt: 13, S. 3, 1980, s. 3-23.
Ekmekçioğlu, A. İhsan, Ünver, H.Şinasi, **İlgili Mevzuatla Birlikte Memurin Kanunu ve Memurin Muhakemat Kanunu**, İkinci Basılış, Hazine Yayınları, Ankara 1960.
Ekşi, Nuray, *Türk Hukukunda Kamu Personelinin Yabancılarla Evlenmesi*, MHB, Yıl 37, S.2, 2017, 405-448.
Enes, Polat, **Türkiye'de Kamu Personel Sistemi**, Memur-Sen Yayını, 2. Baskı, Ankara, Mayıs 2024.
Er, Salih, "Aradaki Memur (Mu?)",http://www.ankarabarosu.org.tr/.
Eren, H. (2021), "Âsaf'ın "Kaht-ı Ricâl" Kasidesinde Sosyal Eleştiri", **Akademik Dil ve Edeb.Dergisi**, 5(4).
Ergun, Turgay, **Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi**, TODAİE No: 224, Ankara, 1988.
Ergün, Turgay, Polatoğlu, Aykut, **Kamu Yönetimine Giriş**, 4. Yayım, TODAİE No: 241, Ankara, 1992.
Ersan, Aysel, "Devlet Memurları Kanunu ve Uygulaması", **AİD**, Cilt: 8, Sayı: 4, Aralık 1975.
Eryılmaz, Bilal, **Kamu Yönetimi**, İstanbul 2000, s. 260 (Yayın hakkı yazara aittir).
Evren, Altay, **Görevden Uzaklaştırma**, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
Findley, Carter V.: **Osmanlı İmparatorluğunda Bürokratik Reform: Babıâli (1789-1922**, Çev: Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Mayıs 2014.
Fişek, Kurthan, **Yönetim**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.
Gan, He, "Chinese Education TraditionThe Imperial Examination System In Feudal China", **Journal of Management and Social Sciences,** Vol. 4, No. 2, (Fall 2008).
Gazel, Ahmet Ali, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Dönemi'nde Görev Yapan Anamurlu Memurlar", A**.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.32, Erzurum 2007.
Ahmet Ali GAZEL, "Sicill-İ Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Dönemi'nde Görev Yapan Anamurlu Memurlar", A**.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.32, Erzurum 2007, s.203-213.
Giritli, İsmet, Pertev Bilgen, Tayfun Akgüner, **İdare Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul 2001.
Giritli, İsmet, **Kamu Yönetimi ve Teşkilatı Personeli**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983.
Gökpınar, Mahmut, **Disiplin Hukukunda Yasak Hukuka Aykırı Deliller**, Kazancı Yayınevi, İstanbul 2011.
Gözler, Kemal, **İdare Hukuku** (Cilt II), Ekin Kitabevi, Bursa 2009.
----------, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt II, Ekin Kitabevi, Bursa, Haziran 2011.
----------, "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminin Uygulamadaki Değeri: Bir Buçuk Yıllık Bir Bilanço", www.anayasa.gen.tr/cbhs-bilanco.htm, (Yayın Tarihi: 27 Aralık 2019).
Gözler, Kemal, Kaplan, Gürsel, **İdare Hukuku Dersleri**, 21. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, Haziran 2019.

Gözübüyük, A.Ş., Tan, Turgut, **İdare Hukuku-Genel Esaslar-**Cilt I, Turhan Kit., Ankara 1998.
Gözübüyük, A. Şeref, **Yönetim Hukuku**, 16. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.
----------, **Yönetsel Yargı**, 23. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, Ekim 2005.
Güler, Birgül Ayman, "Yetkisiz 4-C ve Yanlış 4-B", **Memleket Mevzuat**, C.5, S.55, Ocak 2010.
----------, **Kamu Personeli: Sistem ve Yönetim**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.
----------, **Türkiye'nin Yönetimi: Yapı**, İmge Kitabevi, Ankara, Ocak 2009.
----------, "*Devlet Personel Başkanlığı Üzerine Bir İnceleme (2)*", **AİD**, C.21, S.2, Haziran 1988.
----------, "*Devlet Personel Başkanlığı Üzerine Bir İnceleme*", **AİD**, C.21, S.1, Mart 1988.
Gülmez, Mesut "*Sözleşmeli Personel, Anayasa ve Uluslararası Kurallar*", **AİD**, Cilt 21, Sayı 4, Aralık 1988.
----------, "*Anayasa Mahkemesi'nin "Totolojik" 4/C Kararı*", **Çalışma ve Toplum D.**, Sayı: 32, 2012/1.
----------, **4/C Anarşisi, (**Hukuksuz Dayanaklarıyla 4/C'ler ve 4/C'liler 1965-2012**),** Legal, İstanbul 2012.
----------, **Avrupa Birliği'nde Sosyal Politika**, Türkiye-AB Sen.Koord.Kom. No: 4, Ankara, Mart, 2003.
----------, **Belgelerle Yönetim, Yargı ve Memur Sendikaları (1990-1993)**, TODAİE-251, Ankara, 1993.
----------, **Dünyada Memurlar ve Sendikal Haklar**, TODAİE: 267, Ankara, 1996.
----------, **Sendikal Haklarda, UA Hukuka ve AB'ye Uyum Sorunu**, Belediye-İş, Ankara, Eylül 2005.
----------, **Sendikal Hakların Uluslararası Kuralları ve Türkiye**, TODAİE, Ankara, 1988.
----------, **Türkiye'de Memurlar ve Sendika Haklar (1926-1994)**, TODAİE Yayın No: 255, Ankara, 1994.
----------, "Sendika Kararına Uyarak Toplu Eyleme Katılma, 'Disiplin Suçu' Değil 'Mazeret'tir - Danıştay İDDK Karar İncelemesi", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı: 41, 2014/2.
Günday, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, 6. Aynı Bası, Ankara 2002.
Gündoğdu, Burhan, "Yevmiyeli Personel Yönetmeliğine Göre Çalıştırılanlar Devlet Memuru mudur, İşçi midir?", **İnşaat Mühendisleri Odası Dergisi**,1.1.1969. http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/2832.pdf.
Güran, Sait, "İdari Lüzum Sebebiyle Memurun Tahvili ve Müstafi Addi", **İÜ İHİD,** Cilt 29, Sayı 1-2 (1963).
---------,"Anayasa Mahkemesi'nin 1982 Anayasası Döneminde Personel Hukukuna Bakışı", http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg6/saitguran.pdf.
---------, "*Anayasa'nın 128 ve 129'uncu Maddeleri Yönünden Kamu Görevlileri ile Bakanların Durumu*, **AİD**, C.17, S.3, Ankara, Eylül 1984.
---------, "Yeni Bir Buluş: Askıdaki Memur", **İÜ İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1 (1980).
---------, "Yer Değiştirme İşlemlerinin Maliyeti", **İÜ İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, C.1, S.3 (1980).
---------, **Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat Sistemleri**, İÜHF:627, Fakülteler Mat., İstanbul, 1980.
Güven, Sami, **1950'li Yıllarda Türk Ekonomisi Üzerinde Amerikan Kalkınma Reçeteleri (*Hilts Raporu, Thornburg Raporu, Barker Raporu*)**, Ezgi Kitabevi, Eylül 1998, İstanbul.
Neziroğlu, İrfan, Yılmaz, Tuncer, **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri - Cilt 1 (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950)**, TBMM Basımevi Ekim 2013, Ankara, s. 68.
Kalabalık, Halil, **İnsan Hakları Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.
Kaman-Karan, Nur, **Devlet Memurluğunun Sona Ermesi**, Seçkin Yayın., Ankara, 2003.
Kamu Görevlilerinin Sendikal ve Demokratik Hakları Çalıştayı, DPB Yayını, Ankara, Temmuz 2010.
Kamu Yönetimi Araştırma Projesi-Genel Rapor (KAYA), TODAİE, Ankara, 1991.
Kantarcıoğlu, Selçuk, **Devlet Personel Rejimi, Nasıldı? Ne Oldu?, Yeni Düzenleme Nasıl Olmalıdır?**, DPD Yayın: 34, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977.
Kapani, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 1993. Ankara.
Kara, Bülent, "Türkiye'de Personel Reformu Çalışmalarının Altyapısı: 1930-60 Yılları Arasında Yabancı Uzmanların Kamu Yönetimine İlişkin Hazırladıkları Raporlar", **CÜ SBD**, Aralık 2006, Cilt: 30 No: 2.
Karaduman, Mehmet, **Memur Muhakemesi Hukuku ve Memur Suçları**, MB: 1980/224, Ankara, 1980.
Karahanoğulları, Onur, "Güvenlik Soruşturması", **AÜSBFD**, Cilt:53, Sayı:1-4, 1998.
---------, **Kamu Hizmeti (*Kavram ve Hukuksal Rejim*)**, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
Karakaya, Oral, "1914 Tarihli Sicil-i Ahval-ı Memurin Nizamnamesinin İncelenmesi", Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR) 2023, 9(2-1), KAYFOR23 Özel Sayı.
Karasu, Koray, **Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi**, MB Vakfı, Ankara 2001.
Kaya, Esra, Taş, İbrahim, "Personel Yönetimi-İnsan Kaynakları Yönetimi Ayrımı", KSİÜ İİBF, 5/1(Ekim 2015).
Kaya, Cemil, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kamu Görevlilerinin Sadakat Yükümlülüğü", **Danıştay ve İdari Yargı Günü 149. Yıl Semp.** içinde, 11.05.2017, Ankara.
Kayar, Nihat, **İdari Yargı - Kuruluş ve İşleyiş**, 5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, Eylül 2022.

--------, **Sözleşmeli Personel Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa, Eylül 2014.
--------, "**Kamu Yönetiminde Yönetim Karmaşası ve Siyasileşme: İstisnai Memuriyet Uygulaması**", http://denetde.org.tr/dergimiz-18.html (Erişim:11.7.2016).
--------, "Danıştay Kararıyla Anayasal Toplu Sözleşme Hakkının İlgası", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Kasım-Aralık 2018, Sayı:139. http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-139-1804.
--------, "Statü Hukuku Bakımından Kadrolu ve Sözleşmeli Personel", **Kamuda Sosyal Politika**, Yıl 18, Sayı: 50, Aralık 2025, s.141-161.
Keskin, Bayram, **Sözleşmeli Personel**, Adalet Yayınevi, Ekim 2010.
Küçük, Tevfik Sönmez, "Cumhurbaşkanı Seçilemeyen Belediye Başkanının Göreve Dönme Hakkı", **YÜHFD**, C.XVIII, 2021/2, s.1457-1470.
Marx, Fritz Morstein, **The Administrative State: An Introduction to Bureaucracy**, U.C. Press, 1957.
Manav, Nursel, **Mülkiye Tekaüd Sandığı-Kuruluşu ve Faaliyetleri (1880-1890)**, TTK, Ankara 2017.
…, "Mazuliyet Sandığı'nın Kuruluşu ve Kuruluşuna Yol Açan Sebepler", **Türkiyat Mecmuası**, c.27/1, 2017.
Mıhçıoğlu, Cemal, **Türkiye'de Kamu Personeli Sendikaları**, AÜ Basımı, Ankara, 1968.
Miyazaki, Ichisada, Conrad Schirokauer (Çev. Conrad Schirokauer), **China's Examination Hell: The Civil Service Examinations of Imperial China**, Yale University Press, 1981.
Nur Karan, Yıldırım/Yasin vd., **İdare Hukuku**, XII Levha Y., 2. Baskı, İstanbul Mart 2011.
Oğuz, Mustafa, "Osmanli Devleti'nde Devlet Adamı Kıtlığı (Kaht-ı Rical) Hakkında II. Abdülhamid'e Sunulan Bir Rapor", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, s. 24, 2008, ss. 99-134
Onar, Sıddık Sami, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Marifet Matbaası, İstanbul, 1952.
Orhun, Hayri, **Türkiye'de Devlet Memurlarının Hukuki Rejimi**, İçişleri Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1946.
Otacı, Cengiz, "Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 2, Yıl: 2, Sayı: 4, Ocak 2011.
Örnek, Acar, **Kamu Yönetimi**, Meram Yayın Dağıtım, İstanbul 1998.
Övgün, Barış, Sayan, İpek Özkal, Zengin, Ozan, "Türk Kamu Yönetiminde Performans Değerlendirmesi ve Denetimi Mümkün Mü?", Sosyal Bilimler Metinleri Yıl: 2018, Sayı: 02.
Özger Yunus, "Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvâlde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümeleri", **History Studies**, Volume 4.1.2012.
Öztürk, Namık Kemal, "Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş: İyi Yönetişim".
---------, "Liyakat Sistemini Korumanın Farklı Bir Yolu: Liyakat İlkesi Koruma Kurulu", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 435, Haziran 2002.
_____, "*Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Üst Düzey Memurların Atanması*", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Ekim 2019, Cilt: 33, Sayı: 4, s.1279-1297.
Peker, Ömer, "Kamu Kuruluşlarında Hizmet İçi Eğitimin Yapısı ve İşleyişi", **AİD**, C.24, S.4, Aralık 1991.
Pınar, İbrahim, **4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında Ceza Soruşturması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009.
Rodriguez Mora, Jose V., Watts, Michael J., **The Rise of Meritocracy and the Inheritance of Advantage**, January 2015.
Polat, Enes, **Türkiye'de Kamu Personel Sistemi,** Memur-Sen Yayını, 2. Baskı, Ankara, Mayıs 2024.
Gülden Sarıyıldız, "Tanzimat ve Osmanlı Bürokrasisinde Yemin Müessesesi", Yakın Dönem Türkiye Araş. (2013), https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuydta/issue/955/10771(Erişim: 5.9.2019).
Sayan, İpek Ö. Demirci, Aytül G., Kanun Hükmünde Kararnamelerle Değişen Personel Sistemi, Kanun Hükmünde Kararnamelerle Yönetmek İçinde (Der. A. Akdoğan), YAYED, Ankara 2012.
Sayan, İpek Özkal, Albayrak, Süha Oğuz, "İstisnailikten Genelliğe,Geçicilikten Sürekliliğe: 4/B Sözleşmeli Personel İstihdamı", **AİD,** http://yayin.todaie.gov.tr.
Saydam, Mehmet, "Türk Kamu Yönetimi İçin Önerilen Yeni Değerlendirme Sistemi: Personel Başarı Değerlendirme Sistemi (PBDS)", **Yasama Dergisi**, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/111525.
Schwemle, Barbara L., **Federal Personnel: Conversion of Employees from Appointed (Noncareer) Positions to Career Positions in the Executive Branch**, November 2, 2012.
Selçuk, Sami, **Memur Yargılaması Hakkında,** TÜSİAD, İstanbul, Ocak 1997.
Serim, Bülent, "Anayasa Mahkemesinin Son Kararı ve KİT Personeli", **AİD**, Yıl: 1989, C.22, S.3.
----------, "Sözleşmeli Personelin Hukuki Statüsü", **AİD**, Yıl. 1988, C.21, S.1.

Serttaş, Seher, "Yargı Kararları Işığında Devlet Memuriyetine Yakışmayan Tutum ve Davranış Kavramının Değerlendirilmesi", AkdHFD, Y. Aralık 2022 - C. 12 - S. 2 - s. 845-870.
Sezer, Yasin, **Kamu Hizmetine Girme Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006.
Sobacı, M.Z., Köseoğlu, Ö., **CB Hükümet Sisteminde Üst Kademe Yöneticiler**, SETA: 111, İstanbul 2018.
Sönmez, Fikret, **Kamu Personeli Yönetimi**, EÜ İTİA No: 64/65, İstiklal Matbaası, İzmir 1977.
Stahl, Glenn**, Public Personnel Administration**, 4. Edition, Harper & Brothers Publıshers Newyork, 1956.
Sümer, Fatma, Akgün, Mert H., "AİHM Kararları ve Geçmiş Tecrübeler Işığında OHAL Komisyonu". SETA Perspektif, Sayı: 179, Ekim 2017.
Şahin, Bahadır, "Kamu Personel Sisteminde İşe Girme ve Yükselmede Çağdaş Liyakat Kavramları", **ÇÜSBE Dergisi**, C.25, S.1, 2016.
Şaylan, Gencay, "Türkiye'de ve Yabancı Ülkelerde Yüksek Memurlar Sorunu", **AİD**, C.5, S.1, Mart 1972.
-------, **Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçiş**, TESEV, İstanbul 2000.
Şen, Mustafa Lütfi, "Liyakat İlkesi ve Türk Personel Sistemindeki Uygulaması", **AİD**, C.28, S.1, Mart 1995.
Şenatalar, Ferhat, **Personel Yönetimi ve Beşeri İlişkiler**, Genişletilmiş 2. Baskı, İÜ, İstanbul 1978.
Şengül, Ramazan, Kamu Yönetiminde Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesinde Okul Modeli: Fransa'da ENA Örneği, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 24, 2009.
Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu**, Seçkin yayınevi, Ankara, 2002.
Thornburg, Max Weston, **Türkiye Nasıl Yükselir**, Çev. S.Yazıcıoğlu, Nebioğlu Yay., İstanbul, 1950.
Tortop, Nuri, "Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları", **AİD-1983**, Cilt: 16, Sayı: 3, s.89-100.
--------, **Personel Yönetimi**, Gözden Geç. 5. Baskı, Yargı Yayınları, Ankara, 1994.
--------, **Yönetim Bilimi II (Personel Yönetimi)**, Şenyuva Matbaası, Ankara, 1971.
Turan, Mustafa, "Cumhuriyet Döneminde İki Deneme: Siyasi Müsteşarlıklar ve Müstakil Grup", w3.gazi.edu.tr/web/mturan/word/**ikideneme**.doc.
Tutum, Cahit, "Devlet Memurları Kanununun Genel Bir Eleştirisi", **AİD**, C.7, S.4, Aralık 1974.
--------, "Kamu Personeli Sorunu", **AİD**, Cilt: 23, Sayı: 3, Eylül 1990.
--------, "Memurların Hak ve Ödevleri", **AİD**, Cilt: 2, Sayı:2, Haziran 1969.
--------, "Memurluk Statüsü", **AİD**, Cilt: 5, Sayı: 2, Haziran 1972.
--------, "Yönetimin Siyasallaşması ve Partizanlık", **AİD**, C. 9, S. 4, Aralık 1976.
--------, **Türkiye'de Memur Güvenliği**, TODAİE Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.
--------, **Personel Yönetimi**, TODAİE Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.
Uçkun Banu, **Türkiye'de Kamu Görevlileri Sendikacılığı**, Legal Yay., İstanbul, Temmuz 2013.
Ulusoy, Ali D., **İdari Yaptırımlar**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2013.
Ulusoy, Ali D., **Yeni Türk İdare Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.
Uğurlu, Serdar, "Kamu Personel Rejiminde Mevcut Maaş Sistemi, Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri", **Yasama Dergisi**, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2017/sayi35/sayi35_45-63.pdf.
Uz, Abdullah, **Disiplin Cezalarının Üst Kademe Yöneticiliklere Etkisi**, Adalet Y., Ankara, Haziran 2013.
Versan, Vakur, **Kamu Yönetimi-Siyasi ve İdari Teşkilat**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.
Wilson James Q., Dilulio John J., Bose Meena, Levendusky Matthew S., **American Government: Institutions and Policies**, 13th Edition, Houghton Mifflin Company, Boston 2008.
Yavuzdoğan, Seçkin, **Devlet Memurları Kanunu Uyarınca Naklen Atanma**, Adalet Y., Ankara, 2014.
Yayman, Hüseyin, **Türkiye'nin İdari Reform Tarihi**, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.
Yıldırım, M., "Kamu Yönetiminin Kadim Paradoksu: Nepotizm ve Meritokrasi", **CBÜ SBD**, C.11, S.2, Ağ.2013.
Yuluğ, Mustafa, "Kamu Kesiminde İstihdam Sorunu ve Yeni Personel Rejimi", **AİD**, C.4, S.2, Haziran 1971.
Zabunoğlu, Yahya K., "Kamu Hizmetine Girme, Hizmette Kalma ve Yükselme Hakkı", **İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyumu** (*Yayına hazırlayan M.Gülmez*), TODAİE No: 243, Ankara, 1992.

Katma Değerin Coğrafyası: Merkez–Çevre Arasında Türkiye

Dr. Yeşim ERÖNAL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-01-5

Kapak Tasarımı: Zeynep KOYUN

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
DIŞ TİCARET TEORİLERİNİN EVRİMİ

1.1. DIŞ TİCARET TEORİLERİ VE POLİTİKALARI 3
1.1.1. Klasik Dış Ticaret Teorileri 4
1.1.2. Faktör Donatımı (Heckscher-Ohlin) Modeli 6
1.1.3. Yeni Dış Ticaret Teorileri 7
1.1.3.1. Tercihlerde Benzerlik Teoremi 9
1.1.3.2. Teknoloji Açığı Teoremi 9
1.1.3.3. Ürün Dönemleri Teoremi 10
1.1.3.4. Ölçek Ekonomileri 11
1.1.3.5. Nitelikli İşgücü Teoremi 12
1.1.3.6. Yeni Ekonomik Coğrafya 12
1.1.4. Yeni Yeni Ticaret Teorileri 15

İKİNCİ BÖLÜM
KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİNİN DIŞ TİCARETE YANSIMASI VE KONUMLANDIRMA ÖLÇÜTLERİ

2.1. KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİ: TEORİK ALTYAPI VE HESAPLAMA YÖNTEMLERİ 19
2.1.1. Katma Değerin Ölçümü 26
2.1.2. Üretim Parçalanmasında KDZ Yaklaşımı 28
2.1.3. İhracatta Katma Değer Ayrıştırması 32
2.1.4. Girdi-Çıktı Modeli 33
2.1.5. Dikey Uzmanlaşma 36
2.1.6. Brüt İhracatın Ayrıştırılması 40
2.1.6.1. İleri ve Geri Bağlantılı Katılımlar 43
2.2. ÇEKİM MODELİ 48
2.3. LİTERATÜRE BAKIŞ 52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE EKONOMİSİNİN KÜRESEL EKONOMİYE ENTEGRASYONU

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN KÜRESEL EKONOMİYE ENTEGRASYONU 61

GENEL DEĞERLENDİRME 75

KAYNAKÇA 77

EKLER 91

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D., Johnson, S., & Mitton, T. (2009). Determinants of vertical integration: Financial development and contracting costs. The Journal of Finance, 64(3), 1251–1290.

Ahmad, N., Escaith, H., Miroudot, S., Webb, C., & Yamano, N. (2011). Trade in value-added: Concepts, methodologies, and challenges (Joint OECD–WTO Notes). Organisation for Economic Co-operation and Development.

Aiginger, K., Bärenthaler-Sieber, S., & Vogel, J. (2013). Competitiveness under new perspectives (WWWforEurope Working Paper No. 44). WIFO. https://ideas.repec.org/b/wfo/wstudy/47019.html

Alkın, H., & Türkcan, K. (2021). Yabancı katma değerin ihracat içerisindeki yerli katma değere etkisi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16(3), 798–820.

Altay, S., & Hannum, C. M. (2019). Turkey's exports in a new perspective: Trends in Turkish exports in value added, by sector and by destination (Economy and Globalization 2019/02). Centre for Economics and Foreign Policy Studies (EDAM). https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2019/12/TURKEYS-EXPORTS-IN-A-NEW-PERSPECTIVE-Dr.-Serdar-Altay-Dr.-Christopher-M.-Hannum.pdf

Altınışık, İ. (2023). International economic terms and theories. İKSAD Publishing House. https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2023/11/International-Economic-Terms-and-Theories.pdf

Anderson, J. E. (1979). A theoretical foundation for the gravity equation. The American Economic Review, 69(1), 106–116.

Anderson, J. E. (2016). The gravity model of economic interaction. In Handbook of regional and urban economics (Vol. 3, pp. 391–397). Boston College & NBER.

Anderson, J. E., & van Wincoop, E. (2003). Gravity with gravitas: A solution to the border puzzle. American Economic Review, 93(1), 170–192.

Antràs, P., & Chor, D. (2013). Organizing the global value chain. Econometrica, 81(6), 2127–2204.

Antràs, P., Chor, D., Fally, T., & Hillberry, R. (2012). Measuring the upstreamness of production and trade flows. American Economic Review, 102(3), 412–416.

Antràs, P., & de Gortari, A. (2020). On the geography of global value chains. Econometrica, 88(4), 1553–1598. https://doi.org/10.3982/ECTA15362

Armington, P. S. (1969). A theory of demand for products distinguished by place of production. IMF Staff Papers, 16(1), 159–178.

Arslan, İ. K., & Çöp, S. (2020). Küresel değer zincirleri ile uluslararası rekabet gücü arasındaki nedensellik ilişkisi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(3), 1700–1723.

Aslam, A., Novta, N., & Rodrigues-Bastos, F. (2017). Calculating trade in value added. International Monetary Fund.

Aydoğuş, O. (1999). Girdi-çıktı modellerine giriş. Gazi Kitabevi.

Aydoğuş, O. (2010). Girdi-çıktı modellerine giriş. Efil Yayınevi.

De Backer, K., & Yamano, N. (2012). International comparative evidence on global value chains (OECD Science, Technology and Industry Working Papers, No. 2012/03). OECD.

Balassa, B. (1967). Trade liberalisation and "revealed" comparative advantage. The Manchester School of Economic and Social Studies, 33(2), 99–123.

Baldwin, R. (2016). The great convergence: Information technology and the new globalization. Harvard University Press.

Baldwin, R., & Lopez-Gonzalez, J. (2015). Supply-chain trade: A portrait of global patterns and several testable hypotheses. The World Economy, 38(11), 1682–1721.

Baldwin, R., & Venables, A. J. (2013). Spiders and snakes: Offshoring and agglomeration in the global economy. Journal of International Economics, 90(2), 245–254. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2013.02.005

Banga, R. (2014). Linking into global value chains is not sufficient: Do you export domestic value added contents? Journal of Economic Integration, 29(2), 267–297.

World Bank. (2019). World development report 2020: Trading for development in the age of global value chains. World Bank.

Barboza, D. (2006, June 9). Some assembly needed: China as Asia factory. The New York Times, 1.

Bayoumi, M. T., Saito, M., & Turunen, M. J. (2013). Measuring competitiveness: Trade in goods or tasks? International Monetary Fund.

Bems, R., & Johnson, R. C. (2017). Demand for value added and value-added exchange rates. American Economic Journal: Macroeconomics, 9(4), 45–90.

Bennett, H. Z., & Zarnic, Z. (2009). International competitiveness of the Mediterranean quartet: A heterogeneous-product approach. IMF Staff Papers, 56(4), 919–957.

Bergstrand, J. H. (1985). The gravity equation in international trade: Some microeconomic foundations and empirical evidence. The Review of Economics and Statistics, 67(3), 474–481. https://doi.org/10.2307/1925976

Bergstrand, J. H. (1989). The generalized gravity equation, monopolistic competition, and the factor-proportions theory in international trade. The Review of Economics and Statistics, 71(1), 143–153.

Bernard, A. B., Eaton, J., Jensen, J. B., & Kortum, S. (2003). Plants and productivity in international trade. American Economic Review, 93(4), 1268–1290.

Bernard, A. B., Jensen, J. B., Redding, S. J., & Schott, P. K. (2007a). Firms in international trade. Journal of Economic Perspectives, 21(3), 105–130.

Bernard, A. B., Redding, S. J., & Schott, P. K. (2007b). Comparative advantage and heterogeneous firms. The Review of Economic Studies, 74(1), 31–66.

Borin, A., & Mancini, M. (2019). Measuring what matters in global value chains and value-added trade. World Bank Policy Research Working Paper, 8804.

Bosma, N. S., Romero Luna, I., & Dietzenbacher, E. (2005). Using average propagation lengths to identify production chains in the Andalusian economy. Estudios de Economía Aplicada, 23(2), 405–422.

Brakman, S., Garretsen, H., & van Marrewijk, C. (2001). An introduction to geographical economics: Trade, location and growth. Cambridge University Press.

Brakman, S., Garretsen, H., & van Marrewijk, C. (2021). New economic geography after 30 years. In Handbook of regional science (pp. 1223–1245). Springer.

Campa, J. M., & Goldberg, L. S. (1997). The evolving external orientation of manufacturing industries: Evidence from four countries. Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review, 3(1), 53–81.

Capoani, L. (2023). Review of the gravity model: Origins and critical analysis of its theoretical development. SN Business & Economics, 3(5), 95. https://doi.org/10.1007/s43546-023-00461-0

Cattaneo, O., Gereffi, G., & Staritz, C. (2010). Global value chains in a postcrisis world: Resilience, consolidation, and shifting end markets. In Global value chains in a postcrisis world: A development perspective (pp. 1–27). World Bank.

Chaney, T. (2008). Distorted gravity: The intensive and extensive margins of international trade. American Economic Review, 98(4), 1707–1721.

Choi, N. (2015). Global value chains and East Asian trade in value-added. Asian Economic Papers, 14(3), 129–144. https://doi.org/10.1162/ASEP_a_00388

Ciuriak, D., Lapham, B., Wolfe, R., Collins-Williams, T., & Curtis, J. (2015). Firms in international trade: Trade policy implications of the new new trade theory. Global Policy, 6(2), 130–140. https://doi.org/10.1111/1758-5899.12183

Coe, N. M., & Yeung, H. W.-C. (2015). Global production networks: Theorizing economic development in an interconnected world. Oxford University Press.

Collins, J. L. (2005). New directions in commodity chain analysis of global development processes. In Research in rural sociology and development (Vol. 11, pp. 3–17). Emerald.

Connolly, M. (2003). The dual nature of trade: Measuring its impact on imitation and growth. Journal of Development Economics, 72(1), 31–55.

Dağıstan, N. (2017). Küresel değer zincirlerinin Türkiye'nin dış ticaret ve üretim yapısına etkileri. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(13), 824–835. https://dergipark.org.tr/en/pub/ijmeb/issue/54601/744524

Deardorff, A. (1998). Determinants of bilateral trade: Does gravity work in a neoclassical world? In J. A. Frankel (Ed.), The regionalization of the world economy (pp. 7–32). University of Chicago Press.

Deardorff, A. V., & Staiger, R. W. (1988). An interpretation of the factor content of trade. Journal of International Economics, 24(1), 93–107. https://doi.org/10.1016/0022-1996(88)90023-2

Dedrick, J., Kraemer, K. L., & Linden, G. (2010). Who profits from innovation in global value chains? A study of the iPod and notebook PCs. Industrial and Corporate Change, 19(1), 81–116.

Di Filippo, G. (2018). What place does Luxembourg hold in global value chains? Banque centrale du Luxembourg.

Dietzenbacher, E., & Romero, I. (2007). Production chains in an interregional framework: Identification by means of average propagation lengths. International Regional Science Review, 30(4), 362–383. https://doi.org/10.1177/0160017607305366

Dollar, D. R., Inomata, S., Degain, C., Meng, B., Wang, Z., Ahmad, N., Primi, A., Escaith, H., Engel, J., & Taglioni, D. (2017). Global value chain development report 2017: Measuring and analyzing the impact of GVCs on economic development. World Bank.

Dollery, B., & Fleming, E. (2006). A conceptual note on scale economies, size economies and scope economies in Australian local government. Urban Policy and Research, 24(2), 271–282. https://doi.org/10.1080/08111140600704111

Drejer, I. (2002, October). Input-output based measures of interindustry linkages revisited: A survey and discussion. In 14th International Conference on Input-Output Techniques, Montreal, Canada.

Drucker, P. F. (1963). Managing for business effectiveness. Harvard Business Publishing.

Drucker, P. F. (1967). The effective executive. Human Resource Management, 6(1), 29–37.

Eaton, J., & Kortum, S. (2002). Technology, geography, and trade. Econometrica, 70(5), 1741–1779.

Escaith, H. (2017). Accumulated trade costs and their impact on domestic and international value chains. In World Bank et al. (Eds.), Global value chain development report 2017: Measuring and analyzing the impact of GVCs on economic development (pp. 81–101). World Bank. http://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/global-value-chain-development-report-measuring-and-analyzing-the-impact-of-gvcs-on-economic-development

Fally, T. (2011). On the fragmentation of production in the US. University of Colorado, mimeo.

Feenstra, R. C. (2015). Advanced international trade: Theory and evidence (2nd ed.). Princeton University Press.

Feenstra, R. C., & Hanson, G. H. (1996). Globalization, outsourcing, and wage inequality. American Economic Review, 86(2), 240–245.

Fernandez-Stark, K., & Gereffi, G. (2019). Global value chain analysis: A primer. In S. Ponte, G. Gereffi, & G. Raj-Reichert (Eds.), Handbook on global value chains (pp. 54–76). Edward Elgar Publishing.

Forrester, J. W. (1958). Industrial dynamics: A major breakthrough for decision makers. Harvard Business Review, 36(4), 37–66.

Fujita, M. (1988). A monopolistic competition model of spatial agglomeration: Differentiated product approach. Regional Science and Urban Economics, 18(1), 87–124.

Fujita, M. (2010). The evolution of spatial economics: From Thünen to the new economic geography. The Japanese Economic Review, 61(1), 1–32.

Fujita, M., & Krugman, P. (1995). When is the economy monocentric? Von Thünen and Chamberlin unified. Regional Science and Urban Economics, 25(4), 505–528. https://doi.org/10.1016/0166-0462(95)02098-F

Fujita, M., & Krugman, P. (2004). The new economic geography: Past, present and the future. In Fifty years of regional science (pp. 139–164). Springer.

Fujita, M., Krugman, P. R., & Venables, A. (1999). The spatial economy: Cities, regions, and international trade. MIT Press.

Galán, E., & Fontoura, M. P. (2019). Global value chains and inward foreign direct investment in the 2000s. The World Economy, 42(1), 175–196.

Gereffi, G. (2019). Global value chains and international development policy: Bringing firms, networks and policy-engaged scholarship back in. Journal of International Business Policy, 2(3), 195–210.

Gereffi, G., Humphrey, J., & Sturgeon, T. (2005). The governance of global value chains. Review of International Political Economy, 12(1), 78–104.

Gereffi, G., & Korzeniewicz, M. (1993). Commodity chains and global capitalism. Praeger.

Ghosh, A. (1958). Input-output approach in an allocation system. Economica, 25(97), 58–64.

Goodman, D. (2001). Ontology matters: The relational materiality of nature and agro-food studies. Sociologia Ruralis, 41(2), 182–200.

Gopinath, M., & Echeverria, R. (2004). Does economic development impact the foreign direct investment–trade relationship? A gravity-model approach. American Journal of Agricultural Economics, 86(3), 782–787.

Grossman, G. M., & Rossi-Hansberg, E. (2008). Trading tasks: A simple theory of offshoring. American Economic Review, 98(5), 1978–1997.

Grubel, H. G., & Lloyd, P. J. (1975). Intra-industry trade: The theory and measurement of international trade in differentiated products. Macmillan.

Gupta, R., Guibentif, T. M. M., Friedl, M., Parra, D., & Patel, M. K. (2023). Macroeconomic analysis of a new green hydrogen industry using input–output analysis: The case of Switzerland. Energy Policy, 183, 113768. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113768

Gündoğdu, C., & Saracoğlu, D. Ş. (2016). Participation of Turkey in global value chains: An analysis based on world input output database. Economic Research Center.

Guilhoto, J. J., Webb, C., & Yamano, N. (2022). Guide to OECD TiVA indicators (2021 edition) (OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 2022/02). OECD Publishing.

Heckscher, E. F. (1919). The effect of foreign trade on the distribution of income. Ekonomisk Tidskrift, 21, 497–512.

Heckscher, E. F., & Ohlin, B. (1991). Heckscher–Ohlin trade theory (H. Flam & M. J. Flanders, Eds.). MIT Press.

Helpman, E. (1999). The structure of foreign trade. Journal of Economic Perspectives, 13(2), 121–144.

Helpman, E. (2006). Trade, FDI, and the organization of firms. Journal of Economic Literature, 44(3), 589–630.

Helpman, E., & Krugman, P. R. (1985). Market structure and foreign trade: Increasing returns, imperfect competition, and the international economy. MIT Press.

Helpman, E., Melitz, M., & Rubinstein, Y. (2008). Estimating trade flows: Trading partners and trading volumes. The Quarterly Journal of Economics, 123(2), 441–487.

Helpman, E., Melitz, M. J., & Yeaple, S. R. (2004). Export versus FDI with heterogeneous firms. American Economic Review, 94(1), 300–316.

Hirschman, A. O. (1958). Interdependence and industrialization. In The strategy of economic development (pp. 98–119). Yale University Press.

Hoang, N. H., Hoan, T. Q., & Van Chung, D. (2023). The nexus between inward foreign direct investment and global value chains. Journal of Southeast Asian Economies, 40(3), 344–364.

Hoekman, B., & Sanfilippo, M. (2023). Trade and value chain participation: Domestic firms and FDI spillovers in Africa. The World Economy, 46(11), 3367–3391.

Hopkins, T. K., & Wallerstein, I. (1977). Patterns of development of the modern world-system. Review (Fernand Braudel Center), 1(2), 111–145.

Hummels, D., Ishii, J., & Yi, K.-M. (2001). The nature and growth of vertical specialization in world trade. Journal of International Economics, 54(1), 75–96.

Isard, W. (1966). Methods of regional analysis: An introduction to regional science. MIT Press.

İncekara, A. (2015). Dünya ve Türkiye ekonomisi. İktisadi Araştırmalar Vakfı.

Johnson, R. C., & Noguera, G. (2012a). Accounting for intermediates: Production sharing and trade in value added. Journal of International Economics, 86(2), 224–236.

Johnson, R. C., & Noguera, G. (2012b). Proximity and production fragmentation. American Economic Review, 102(3), 407–411.

Jones, R. W., & Kierzkowski, H. (1990). The role of services in production and international trade: A theoretical framework. In R. W. Jones & A. Krueger (Eds.), The political economy of international trade (pp. 31–48). Blackwell.

Jones, R. W., & Kierzkowski, H. (2005). International fragmentation and the new economic geography. The North American Journal of Economics and Finance, 16(1), 1–10.

Kayacan, B. (2020). Türkiye ekonomisinin sektörler arası girdi-çıktı analizi (2. baskı). Yalın Yayıncılık.

Keesing, D. B. (1966). Labor skills and comparative advantage. The American Economic Review, 56(1/2), 249–258.

Keller, W. (2004). International technology diffusion. Journal of Economic Literature, 42(3), 752–782.

Kenen, P. B. (1965). Nature, capital, and trade. Journal of Political Economy, 73(5), 437–460.

Koopman, R., Wang, Z., & Wei, S. J. (2012). Estimating domestic content in exports when processing trade is pervasive. Journal of Development Economics, 99(1), 178–189.

Koopman, R., Wang, Z., & Wei, S.-J. (2014). Tracing value-added and double counting in gross exports. American Economic Review, 104(2), 459–494.

Kowalski, P., Gonzalez, J. L., Ragoussis, A., & Ugarte, C. (2015). Participation of developing countries in global value chains: Implications for trade and trade-related policies (OECD Trade Policy Papers, No. 179). OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5js33lfw0xxn-en

Krugman, P. R. (1979). Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. Journal of International Economics, 9(4), 469–479.

Krugman, P. R. (1980). Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade. American Economic Review, 70(5), 950–959.

Krugman, P. (1991). Increasing returns and economic geography. Journal of Political Economy, 99(3), 483–499. http://www.jstor.org/stable/2937739

Krugman, P. (1998). Space: the final frontier. Journal of Economic perspectives, 12(2), 161-174.

Krugman, P., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2001). Economía internacional. Pearson Education.

Kummritz, V. (2015). Global value chains: Benefiting the domestic economy? (HEIDWP02-2015). Graduate Institute of International and Development Studies.

Laget, E., Osnago, A., Rocha, N., & Ruta, M. (2020). Deep trade agreements and global value chains. Review of Industrial Organization, 57(2), 379–410.

Lancaster, K. (1980). Intra-industry trade under perfect monopolistic competition. Journal of International Economics, 10(2), 151–175.

Leamer, E. E. (1995). The Heckscher–Ohlin model in theory and practice. Princeton Studies in International Finance, 77.

Leamer, E. E., & Levinsohn, J. (1995). International trade theory: The evidence. In G. Grossman & K. Rogoff (Eds.), Handbook of international economics (Vol. 3, pp. 1339–1394). Elsevier.

Lee, J. (2017). Global commodity chains and global value chains. In Oxford research encyclopedia of international studies. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.201

Leontief, W. (1936). Quantitative input and output relations in the economic systems of the United States. The Review of Economics and Statistics, 18(3), 105–125. https://doi.org/10.2307/1927837

Leontief, W. (1985). Why economics needs input-output analysis. Challenge, 28(1), 27–35.

Linder, S. B. (1961). An essay on trade and transformation. Almqvist & Wiksell.

Linnemann, H. (1966). An econometric study of international trade flows. North-Holland.

Los, B., & Timmer, M. P. (2020). Measuring bilateral exports of value added: A unified framework. In C. Corrado, J. Haskel, J. J. Miranda, & D. Sichel (Eds.), The challenges of globalization in the measurement of national accounts (pp. 167–208). University of Chicago Press.

Martin, R. L. (2011). The new economic geography: Credible models of the economic landscape? In A. Leyshon, R. Lee, L. McDowell, & P. Sunley (Eds.), The Sage handbook of economic geography (pp. 53–71). Sage.

Maurer, A., & Degain, C. (2012). Globalization and trade flows: What you see is not what you get! Journal of International Commerce, Economics and Policy, 3(3), 1250019.

Melitz, M. J. (2003). The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity. Econometrica, 71(6), 1695–1725.

Melitz, M. J., & Ottaviano, G. I. P. (2008). Market size, trade, and productivity. The Review of Economic Studies, 75(1), 295–316.

Melitz, M. J., & Redding, S. J. (2014). Heterogeneous firms and trade. In G. Gopinath, E. Helpman, & K. Rogoff (Eds.), Handbook of international economics (Vol. 4, pp. 1–54). Elsevier.

Meng, B., Ye, M., & Wei, S. (2020). Measuring smile curves in global value chains. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 82(5), 988–1016. https://doi.org/10.1111/obes.12364

Mercer-Blackman, V., Khan, F., & Xiang, W. (2021). Understanding FDI spillovers in the presence of GVCs. Policy Research Working Paper No. 9645. World Bank.

Miernyk, W. H. (1965). The elements of input-output analysis. Random House. (Reprinted 2020, WVU Research Repository).

Miroudot, S., & Nordström, H. (2015). Made in the world? Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper, RSCAS 2015/60.

Miroudot, S., Lanz, R., & Ragoussis, A. (2009). Trade in intermediate goods and services (OECD Trade Policy Papers, No. 93). OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5kmlcxtdlk8r-en

MTA (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü). (2023). Kurumsal web sitesi. https://www.mta.gov.tr

OECD. (2012). Trade in value-added: Concepts, methodologies and challenges. Joint OECD–WTO Notes, 1–28.

OECD. (2023). Trade in value added (TiVA) database. OECD–WTO. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_2023_C1

Ohlin, B. G. (1933). Interregional and international trade. Harvard University Press.

Olanike Kareem, F., & Kareem, I. O. (2014). Specification and estimation of gravity models: A review of the issues in the literature. Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper No. RSCAS 2014/74. https://doi.org/10.2139/ssrn.2459484

Ottaviano, G. I. P. (2003). Regional policy in the global economy: Insights from new economic geography. Regional Studies, 37(6–7), 665–673. https://doi.org/10.1080/0034340032000108750

Özenç Karagöz, F. (2013). Üretimin parçalanması ve uluslararası ticaret: Türkiye imalat sanayi üzerine bir uygulama [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].

Özdemir, M., & Başkol, M. O. (2010). Thünen'den Krugman'a: Yeni Ekonomik Coğrafya (gerçekten) yeni mi? In TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu (pp. 129–138).

Patel, N., Wang, Z., & Wei, S. J. (2019). Global value chains and effective exchange rates at the country–sector level. Journal of Money, Credit and Banking, 51(S1), 7–42.

Petty, W. (1690). Political arithmetick. Robert Clavel.

Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. Free Press.

Porter, M. E. (1998). The competitive advantage of nations (With a new introduction). Macmillan Business.

Posner, M. V. (1961). International trade and technical change. Oxford Economic Papers, 13(3), 323–341.

Pöyhönen, P. (1963). A tentative model for the volume of trade between countries. Weltwirtschaftliches Archiv, 90(1), 93–100.

Quesnay, F. (1758). Tableau économique. (Reprinted 1894, British Economic Association).

Rammohan, K. T., & Sundaresan, R. (2003). Socially embedding the commodity chain: An exercise in relation to coir yarn spinning in Southern India. World Development, 31(5), 903–923.

Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. Journal of the Royal Statistical Society, 52(2), 241–305.

Ricardo, D. (1895). The first six chapters of the principles of political economy and taxation of David Ricardo, 1817. Macmillan.

Ricci, A. (2021). Value and unequal exchange in international trade: The geography of global capitalist exploitation. Routledge.

Richardson, H. W. (2013). The new urban economics: And alternatives. Routledge.

Robertson, R., & Lechner, F. (1985). Modernization, globalization and the problem of culture in world-systems theory. Theory, Culture & Society, 2(3), 103–118.

Romero, I., Dietzenbacher, H., & Hewings, G. J. D. (2009). Fragmentation and complexity: Analyzing structural change in the Chicago regional economy. Revista de Economía Mundial, 23, 263–282.

Sen, S. (2010). International trade theory and policy: A review of the literature. Levy Economics Institute Working Paper No. 635.

Seyidoğlu, H. (1975). Uluslararası iktisat: Teori, politika ve uygulama. Ankara Üniversitesi İşletme Fakültesi.

Seyidoğlu, H. (2015). Uluslararası iktisat (Geliştirilmiş 20. baskı). Güzem Can Yayınları.

Smith, A. (2012). The wealth of nations (Original work published 1776). Wordsworth Editions.

Sraffa, P. (1960). Production of commodities by means of commodities: Prelude to a critique of economic theory. Cambridge University Press.

Stehrer, R. (2012). Trade in value added and the value added in trade. WIOD Working Paper No. 81. Vienna Institute for International Economic Studies.

Soete, L. L. (1981). A general test of technological gap trade theory. Weltwirtschaftliches Archiv, 117(4), 638–660.

Swan, P. L. (1973). The international diffusion of an innovation. Journal of Industrial Economics, 22(1), 61–69.

Timmer, M. P., Erumban, A. A., Los, B., Stehrer, R., & de Vries, G. J. (2014). Slicing up global value chains. Journal of Economic Perspectives, 28(2), 99–118.

Tinbergen, J. (1962). Shaping the world economy: Suggestions for an international economic policy. Twentieth Century Fund.

Tobler, W. R. (1970). A computer movie simulating urban growth in the Detroit region. Economic Geography, 46(sup1), 234–240. https://doi.org/10.2307/143141

Toraganlı, N., & Yazgan, M. E. (2016). Exchange rates and firm survival: An examination with Turkish firm-level data. Economic Systems, 40(3), 433–443.

Trefler, D., & Zhu, S. C. (2010). The structure of factor content predictions. Journal of International Economics, 82(2), 195–207.

TÜİK. (2022). Dış ticaret istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104

Uddin, G. (2021). A critique of modern theories of trade. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.3763875

UNCTAD. (2013). World investment report 2013: Global value chains: Investment and trade for development. United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD–Eora. (2020). UNCTAD–Eora global value chain database. https://worldmrio.com/unctadgvc/

Vernon, R. (1966). Product life-cycle theory. The Quarterly Journal of Economics, 80(2), 190–207.

von Thünen, J. H. (1826). Der isolierte Staat in Beziehung auf Nationalökonomie und Landwirtschaft. Gustav Fischer. (Reprinted 1966).

Wallerstein, I. (1974). The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century. Academic Press.

Wallerstein, I. (2011). The modern world-system IV: Centrist liberalism triumphant, 1789–1914 (Vol. 4). University of California Press.

Walras, L. (1874). Éléments d'économie politique pure, ou théorie de la richesse sociale (1st ed.). Corbaz.

Walras, L. (2013). Elements of pure economics. Routledge. (Original work published 1874–1877).

Wagner, J. (2007). Exports and productivity: A survey of the evidence from firm-level data. The World Economy, 30(1), 60–82.

Wang, Z., Wei, S.-J., Yu, X., & Zhu, K. (2017). Characterizing global value chains: Production length and upstreamness. NBER Working Paper No. 23261. https://doi.org/10.3386/w23261

Wang, Z., Wei, S.-J., & Zhu, K. (2013). Quantifying international production sharing at the bilateral and sector levels. NBER Working Paper No. 19677.

Weber, A. (1929). Theory of the location of industries (C. J. Friedrich, Trans.). University of Chicago Press.

Weber, A., & Friedrich, C. J. (1929). Theory of the location of industries. University of Chicago Press.

WIOD. (2016). World input–output database (2016 release). Groningen Growth and Development Centre. http://www.wiod.org/database/wiots16

World Bank. (2020). World development report 2020: Trading for development in the age of global value chains. World Bank.

World Bank; WITS. (n.d.). GVC output by sector. World Integrated Trade Solution. https://wits.worldbank.org/gvc/gvc-output-sector.html

Xing, Y., & Detert, N. C. (2010). How the iPhone widens the United States trade deficit with the People's Republic of China. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.1729085

Yeats, A. J. (1998). Does Mercosur's trade performance raise concerns about the effects of regional trade arrangements? The World Bank Economic Review, 12(1), 1–28.

Yi, K. M. (2003). Can vertical specialization explain the growth of world trade? Journal of Political Economy, 111(1), 52–102.

Yi, K. M. (2010). Can multistage production explain the home bias in trade? American Economic Review, 100(1), 364–393. https://doi.org/10.1257/aer.100.1.364

Yükseler, Z., & Türkan, E. (2008). Türkiye'nin üretim ve dış ticaret yapısında dönüşüm. TÜSİAD Raporu, 02–453.

Zhang, R., Zhao, J., & Zhao, J. (2021). Effects of free trade agreements on global value chain trade: A research perspective of GVC backward linkage. Applied Economics, 53(44), 5122–5134.

Zeng, K., Lu, Y., & Li, Y. W. (2021). Trade agreements and global value chain (GVC) participation: Evidence from Chinese industries. Economics & Politics, 33(3), 533–582.

KENTLEŞME POLİTİKASI

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Öğretim Üyesi

11. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

UYARI : LÜTFEN BU ESER İÇİN YILLARCA HARCANAN EMEĞE SAYGI GÖSTERİNİZ.
KİTABIN FOTOKOPİSİNİ SATIN ALMAK VE SATMAK YASA DIŞIDIR VE SUÇTUR.
SUÇ İŞLENMESİNE İZİN VERMEYİNİZ.
(Fotokopi çekenleri bildirenler ödüllendirilecektir.)

5846 sayılı ve **2936** sayılı **Fikir ve Sanat Eserleri Yasalarıve Türk Ticaret Yasası gereğince**; "fotokopi, tarama, yazma vs. herhangi bir yöntemle bir kitabın bir bölümünü dahi olsa çoğaltarak **satın alan**, **satan** veya bir kitaptan yazarın yazılı izni olmadan **alıntı yapan** kişi ve kurumlar;

- **Her bir kopya için 2 yıldan 6 yıla kadar hapis cezası (para cezasına çevrilmeksizin),**
- **10 bin TL'den 150 bin TL'ye kadar mahkemenin karar vereceği para cezası,**
- **Meslekten men ve kopyalama ve basım cihazlarına el konulması,**

cezaları ile **cezalandırılırlar**."

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-44-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
KENT, KENTLEŞME VE POLİTİKA

1. Kent 3
2. Kentleşme 8
3. Politika 9
   3.1. Siyaset Bilimi/Politika 9
   3.2. Siyasa/Politika 9
4. Kentleşme Politikası 10
5. Kentlerin Sınıflandırılması 14
6. Kentleşmenin İlgili Olduğu Bilim Dalları 15
Temel Kavramlar 19
Test Soruları 19
Notlar 21

İKİNCİ BÖLÜM
KENT VE KENTLEŞME: TEMEL KAVRAMLAR

1. Kentle İlgili Temel Kavramlar 25
   1.1. Köy Kent/Tarım Kent 25
   1.2. Yeni Kent 25
   1.3. Ana Kent/Engin Kent 25
   1.4. Optimal Kent 26
   1.5. Yörekent 28
   1.6. Küresel Kent 28
   1.7. İslâm Kenti 30
   1.8. Ebrûlî Kent 30
   1.9. Akıllı Kent 31
   1.10. Kayıp Kent 31
   1.11. Yoksul Kent 32
   1.12. Sürdürülebilir Kent 32
   1.13. Teknokent 33
   1.14. Yavaş Kent/Sakin Kent 34
   1.14. Yaratıcı Kent 34
   1.15. Yaratıcı Kent 36
   1.16. Diğer Kavramlar 36
2. Kentleşmeyle İlgili Kavramlar 37
   2.1. Sahte Kentleşme 37

2.2. Bağımlı Kentleşme 37
2.3. Karşı Kentleşme 37
Temel Kavramlar 40
Test Soruları 40
Notlar 42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KENT KURAMLARI VE KURAMCILARI

1. İlk Kentlerin Ortaya Çıkışı 45
2. Kuram ve Tarihin Önemi 45
3. Kuramların Sınıflandırılması 47
3.1. İşlevsel Kuramlar 47
3.2. Normatif Kuramlar 48
4. Sosyologların Kent Kuramları 49
4.1. Kente Değinen Sosyologlar 50
4.2. Kent Sosyologlarının Kent Kuramları 52
4.2.1. Ortak Merkezli Bölgeler Kuramı 53
4.2.2. Dilimler Kuramı 54
4.2.3. Birden Çok Merkezli Büyüme Kuramı 54
4.2.4. Kent Ekolojistlerinin Eleştirisi 56
5. Diğer Kuram ve Kuramcılar 57
6. İslâm Kenti Kuramları 59
7. Ebrûlî Kent 61
8. Türkiye'de Kentbilim Çalışmaları 62
Temel Kavramlar 64
Test Soruları 64
Notlar 66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KENTLEŞME

1. Kentleşmenin Sebepleri 71
2. Kentleşme Sebeplerinin Sınıflandırılması 71
2.1. İktisadî Sebepler 71
2.2. Siyasî Sebepler 73
2.3. Teknolojik Sebepler 74
2.4. Sosyo-Psikolojik Sebepler 75
3. Dünyada Kentleşme 76
4. Türkiye'de Kentleşme 78
5. Dış Göçler 82

5.1. Dış Göçün Sebepleri 82
5.2. Türkiye'nin Gurbetçileri 83
6. Kaçak Göçmenler 84
Temel Kavramlar 86
Test Soruları 86
Notlar 88

BEŞİNCİ BÖLÜM
FARKLI EKONOMİK SİSTEMLERDE KENTLEŞME POLİTİKASI

1. Kalkınma Kuramları ve Kentleşme 91
1.1. Modernleşme Kuramı 91
1.2. Bağımlılık Kuramı ve Kentleşme 92
1.3. Modernleşme ve Bağımlılık Kuramlarının Eleştirisi 94
2. İktisadi Sistemler ve Kentleşme Politikaları 94
2.1. Piyasa Merkezli Kentleşme Politikaları 94
2.2. Devletçi Kentleşme Politikaları 95
3. Farklı İktisadi Sistemlerde Kentleşme Politikaları 96
3.1. Kapitalist Sistemlerde Kentleşme Politikaları 96
3.2. Sosyalist Sistemlerde Kentleşme Politikaları 98
4. Türkiye'de Kentleşme Politikaları 98
4.1. 1960 Öncesi Dönem 99
4.2. 1960-1980 Arası Dönem 99
4.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) 101
4.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) 101
4.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) 101
4.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) 102
4.3. 1980 Sonrası Dönem 102
4.3.1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 103
4.3.2. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 103
4.3.3. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 103
4.3.4. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 104
4.3.5. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) 104
4.3.6. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) 105
4.3.7. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023) 105
4.3.8. On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2024-2028) 106
5. Plân ve Uygulama İlişkisi 106
Temel Kavramlar 108
Test Soruları 108
Notlar 110

ALTINCI BÖLÜM
KENTSEL PLÂNLAMA POLİTİKASI

1. Plânlamanın Tanımı 113
2. Kent Plânlaması 113
3. Kent Plânlamasının Tarihi 114
4. Kent Plânlaması Süreci 116
5. Kent Plânlamasında Bulunması Gereken Özellikler 117
6. Kent Plânlamasının Araçları 118
7. Türkiye'de Kent Plânlaması 120
   8.1. Osmanlı Dönemi 120
   8.2. Tek Parti Dönemi (1923-1950) 121
   8.3. Çok Partili Dönem (1950 Sonrası) 122
   8.4. Kent Plânlaması Anlayışı 123
   8.5. Kent Hukuku 123
   8.6. Kent Plânlaması Türleri 124
Temel Kavramlar 125
Test Soruları 125
Notlar 127

YEDİNCİ BÖLÜM
KIRSAL KALKINMA POLİTİKASI

1. Kır ve Kırsal Kalkınmanın Tanımı 131
2. Kırı Yücelten Çözüm Önerileri: Dünyadan Örnekler 133
   2.1. Bahçe Kent 133
   2.2. Yeni Kent 135
   2.3. Kentsel Köy 136
   2.4. Kırsal Kent 137
3. Kırı Yücelten Çözüm Önerileri: Türkiye'den Örnekler 137
   3.1. Köy Kent 137
   3.2. Tarım Kent 139
   3.3. Diğer Öneriler 140
4. Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları 140
   4.1. Tek Parti Dönemi 140
   4.2. Çok Partili Dönem 142
   4.3. Dışa Açık Ekonomiye Geçiş 142
5. Kırsal Alandaki Güncel Gelişmeler 144
Temel Kavramlar 146
Test Soruları 146
Notlar 148

SEKİZİNCİ BÖLÜM
BÖLGESEL PLÂNLAMA POLİTİKASI

1. Bölge Kavramının Tanımı 151
2. Bölge Plânlamasının Dayandığı Nedenler 152
3. Bölge Plânlaması ve Sosyal Adalet 152
4. Bölge Plânı Türleri 154
   4.1. Metropoliten Plân 154
   4.2. Az Gelişmiş Bölge Plânı 156
   4.3. Stratejik Amaçlı Bölge Plânlaması 158
5. Bölgesel Kalkınmanın Araçları: Türkiye Örneği 159
   5.1. Güneydoğu Anadolu Projesi 160
   5.2. Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası 161
   5.3. Kalkınma Ajansları 161
   5.4. Ulusal Politikalar ve Bölgesel Kalkınma 163
Temel Kavramlar 164
Test Soruları 164
Notlar 166

DOKUZUNCU BÖLÜM
KONUT POLİTİKASI

1. Konut Sorunu 169
2. Konutla İlgili Temel Kavramlar 169
   2.1. Konut Talebi 169
   2.2. Konut İhtiyacı 170
   2.3. Kentsel Yenileme 171
   2.4. Kendi Evini Yapana Yardım 172
   2.5. Kapalı Topluluklar 172
   2.6. Soylulaştırma 173
   2.7. Süzülme 173
   2.8. Gettolaşma 174
   2.9. Prefabrike konut 174
3. Konut Politikası 175
   3.1. Konut Politikalarının Sınıflandırılması 175
   3.2. Konut Politikasının Araçları 176
      3.2.1. Sosyal Konut 176
      3.2.2. Kira Denetimi 177
      3.2.3. Toplu Konut 177
      3.2.4. Vergiler ve Sübvansiyonlar 178
      3.2.5. Standartlar 178
      3.2.6. Mülkiyet Hakkı 178

4. Türkiye'de Konut Politikası 179
4.1. Konut Stoku 179
4.2. Toplu Konut İdaresi 181
4.3. Konutla İlgili Diğer Kuruluşlar 182
5. Gecekondu 183
5.1. Gecekondulaşmanın İşlevleri 183
5.2. Gecekondulaşmaya Yöneltilen Eleştiriler 184
Temel Kavramlar 185
Test Soruları 185
Notlar 187

ONUNCU BÖLÜM
KENTSEL TOPRAK POLİTİKASI

1. Kentsel Toprak 191
2. İktisadi Sistemler ve Kentsel Topraklar 191
3. Kent Topraklarının Özellikleri 192
4. Rantın Tanımı ve Çeşitleri 193
5. Kent Topraklarının Maliklerine Sağladığı Yararlar 194
6. Toprak ve Spekülasyon 195
7. Kentsel Toprak Politikasının Araçları 196
8. Türkiye'de Kentsel Toprak Politikası 200
8.1. Mali Araçlar 200
8.2. Mali Olmayan Araçlar 201
9. Yerel Siyaset ve Kentsel Rant 202
Temel Kavramlar 204
Test Soruları 204
Notlar 206

ON BİRİNCİ BÖLÜM
KIYI POLİTİKASI

1. Kıyının Tanımı ve Önemi 209
2. Kıyı Politikaları 210
3. Türkiye'de Kıyı Politikası 212
3.1. Kıyı Mevzuatı 212
3.2. Kıyıların Yönetimi 214
4. Kıyı Politikasının Açmazları 214
Temel Kavramlar 218
Test Soruları 218
Notlar 220

ON İKİNCİ BÖLÜM
AFET POLİTİKASI

1. Kavramsal Çerçeve 223
1.1. Acil Durum 223
1.2. Afet 224
1.3. Felaket 225
2. Afetlerin Sebepleri 226
3. Afetler ve Kentleşme 226
4. Afet Plânlaması 227
5. Türkiye'de Afet Politikası 230
5.1. Afet Politikalarının Tarihi 230
5.2. Afetler ve Yüksek Öğretim Kurumları 232
6. Doğal Afetler ve Sigortacılık 234
6.1. Doğal Afetlerde Risk Azaltma Aracı Olarak Sigorta 234
6.2. Afetler Fonu ve Zorunlu Deprem Sigortası 235
Temel Kavramlar 237
Test Soruları 237
Notlar 239

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇEVRE POLİTİKASI

1. Çevre Sorunları 243
2. Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkışı 243
3. "Çevre Sorunları" Başlığında Öne Çıkan Konular 245
3.1. Hava Kirliliği 245
3.2. Su Kirliliği 245
3.3. Gürültü Kirliliği 246
3.4. Nüfus 246
3.5. Küresel Isınma 248
4. İktisat ve Çevre 249
4.1. Dışsallık 249
4.2. Farklı İktisadî Sistemlerde Çevre Sorunları 250
4.3. Sürdürülebilir Kalkınma 251
5. Çevre Politikası 251
5.1. Çevre Politikalarının Sınıflandırılması 252
5.2.1. Komuta-Kontrol Yöntemleri ile İktisadî ve Mali Araçlar 252
5.2.2. Önleyici ve Onarıcı Politikalar 253
5.2.3. Reformcu ve Devrimci Politikalar 254
6. Türkiye'de Çevre Politikası 254

6.1. Hukukî Düzenlemeler 254
6.2. Çevre Yönetimi 255
7. Çevrenin Uluslararası Boyutu 255
Temel Kavramlar 257
Test Soruları 257
Notlar 259

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÜRESELLEŞME VE KENTİN KAYIPLARI

1. Küreselleşme 263
2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutları 263
2.1. Alışveriş Merkezleri 264
2.2. Yeni Altyapı Yatırımları 265
2.3. Esnek Hukuk Sistemi 265
2.4. Post-Fordist Üretim Tarzı 266
3. Küreselleşmenin Siyasî Boyutları 266
3.1. Avrupa Birliği 266
3.2. Uluslararası Kuruluşlar 268
3.3. "Ulus Devlet" Kavramının Aşınması 268
4. Küreselleşmenin Sosyal-Kültürel Boyutları 269
4.1. Kültürler Arası Benzeşme 269
4.2. Siyaset Kurumundan Yeni Talepler 270
4.3. Kentsel Güvenlik 271
4.4. Hızlı Ulaşım ve Otopark Talebi 272
4.5. Kentin Kayıpları 274
4.5.1. Engelliler 275
4.5.2. Yaşlılar 276
Temel Kavramlar 277
Test Soruları 277
Notlar 279

TEST SORULARININ CEVAPLARI 281

BÖLÜM BAŞLARINDAKİ RESİMLERİN İNTERNET ADRESLERİ 283

NOTLAR

[1] http://www.tdk.gov.tr (09.11.2008).
[2] http://www.tdk.gov.tr (09.11.2008).
[3] Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası,* Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2006, s. 107 vd.
[4] https://www.yenisafak.com/foto-galeri/gundem/turkiyenin-en-dusuk-nufuslu-ilceleri-hangileri-yalihuyuk-yayladere-kiziloren-han-kofcaz-4676774/4 (23.06.2025).
[5] Bkz. http://www.tuik.gov.tr ve http://www.dpt.gov.tr adreslerindeki "kent"i de kapsayan istatistiksel çalışmalar.
[6] Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü,* (Çev.) Osman Akınbay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005, s. 400.
[7] Louis Wirth, "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme", *20. Yüzyıl Kenti,* (Çev.) Bülent Duru ve Ayten Alkan, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, s. 88.
[8] Ömer Demir ve Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü,* Ankara: Adres Yayınları, 2005, s. 160.
[9] Demir ve Acar, s. 236.
[10] Kürşat Bumin, *Demokrasi Arayışında Kent,* İstanbul: İz Yayıncılık, 1998, s. 60.
[11] Ruşen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü,* Ankara: İmge Kitabevi, 1998, s. 75.
[12] Bumin, s. 12.
[13] https://www.dunyabizim.com/ihsan-fazlioglu-insanlar-nicin-sehir-kurarlar (23.06.2025).
[14] Mehran Kamrava, *Politics and Society in the Developing World,* London: Routledge, 1999. s 62.
[15] Kamrava, s. 62.
[16] Keleş, *Kentbilim…,* s. 80.
[17] Demir ve Acar, s. 368.
[18] Andrew Heywood, *Siyaset,* (Çev.) B. Bekir Özipek ve diğerleri, Ankara: Liberte Yayınları, 2006: 3.
[19] Heywood, s. 3.
[20] Demir ve Acar, s. 332.
[21] Atilla Yayla, *Siyasî Düşünce Sözlüğü,* Ankara: Liberte Yayınları, 2003, s. 175.
[22] Yayla, s. 175.
[23] Yayla, s. 175.
[24] Keleş, *Kentleşme…,* s. 54.
[25] Keleş, *Kentleşme…,* s. 54.
[26] Geniş bilgi için bkz. Beşinci Bölüm.
[27] Keleş, *Kentleşme…,* s. 54.
[28] Yusuf Şahin, "Etik ama Otoriter Bir Kavram:'Kültürel Taşıma Kapasitesi'. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 59(04), 2004, s. 223.
[29] Keleş, *Kentleşme…,* s. 54-55.
[30] Keleş, *Kentleşme…,* s. 55.
[31] Eyüp. G. İspir ve Bülent Açma, *Kentleşme ve Çevre Politikası,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 926, 1996, s. 8.
[32] İspir ve Açma, s. 8.
[33] https://tr.wikipedia.org/wiki/Ihlara,_G%C3%BCzelyurt#/media/File:IhlaraPanaromik.jpg (24.12.2016).
[34] Demir ve Acar, s. 378.
[35] Aykut Polatoğlu, *Kamu Yönetimi: Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması,* Ankara:METU Press, 2001, s. 56.
[36] Kemal Gözler, *Hukuka Giriş,* Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2006, s. 21 vd.
[37] Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş,* Ankara: Vadi Yayınları, 2002, s. 154.
[38] Arslan, s. 155.
[39] http://tr.wikipedia.org/wiki/Tarih (19.04.2010).

NOTLAR

[1] Keleş, *Kentleşme…,* s. 51-53.
[2] Keleş, *Kentleşme…,* s. 50.
[3] Marshall, s. 499.
[4] Keleş, *Kentleşme…,* s. 45-46.
[5] Keleş, *Kentleşme…,* s. 48.
[6] Yusuf Şahin, "Etik Ama Otoriter Bir Kavram: 'Kültürel Taşıma Kapasitesi'", *AÜ SBF Dergisi,* Cilt: 59, Sayı 4, 2004, s. 223.
[7] Keleş, *Kentleşme…,* s. 48.
[8] Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset,* İstanbul: Cem Yayınevi, 2012, s. 330.
[9] Keleş, *Kentleşme…,* s. 51.
[10] David Harvey, *Postmodernliğin Durumu,* (Çev.) Sungur Savran, İstanbul: Metis Yayınları, 1997, s. 291 vd.
[11] J. Horne ve W. Manzenreiter, "An Introductionto the Sociology of Sports Mega-Events", *The Sociological Review,* 54 (s2), 2006, s. 2.
[12] Yusuf Şahin ve Arzu Yılmaz Aslantürk, "Ebrûlî Şehir: 'İslâm Şehri' Yerine Bir Öneri", *Mütefekkir,* Cilt: 9, Sayı: 18, s. 541-562.
[13] http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligent_city (19.04.2010).
[14] Caspar Herzberg, *Akıllı Şehirler Dijital Ülkeler,* (Çev. Nadir Özata), İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım, 2017, kitabın arka kapağı.
[15] http://en.wikipedia.org/wiki/Lost_city (19.04.2010).
[16] http://www.sanattarihidernegi.com/images/new4/catalhoyuk-1a.jpg (19.04.2010).
[17] http://www.konya.gov.tr/?content=266 (19.04.2010).
[18] http://www.capetown.dj/people/CapeFlats/IMG_1226.JPG (19.04.2010).
[19] Begüm Özkaynak ve Fikret Adaman, "Sürdürülebilir Bir Kent Yalova Projesi", http://www.sabanciuniv.edu/ipm/tr/ Arastirma-Alanlari/documents/Ozkaynak-Adaman.pdf (23.06.2010).
[20] http://www.muhasebenet.net/teknokent%20nedir.html (23.06.2010).
[21] http://www.muhasebenet.net/teknokent%20nedir.html (23.06.2010).
[22] http://www.cittaslowseferihisar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=62 (26.04.2010).
[23] Bülent Köstem, "Slow Food Nedir?", http://www.cittaslowseferihisar.org/index.php?option=com_content&view= article&id=54&Itemid=64 (07.072013).
[24] http://www.turkbike.com/wp-content/uploads/2010/02/citta-slow-seferisar-4.jpg (05.09.2010).
[25] http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_city (19.07.2011).
[26] http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_city (19.07.2011).
[27] Pelin Cengiz, "Kentler Artık Yaratıcılıkla Ölçülüyor", *Taraf,* 30 Ekim 2010, s. 6.
[28] Oğuzhan Gürsoy ve Uğur Sadioğlu, "21. Yüzyılda Kente İlişkin Olarak Ortaya Çıkan Yeni Kavramlar", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 77, No.1, 2022, s. 45-68.
[29] Keleş, *Kentleşme…,* s. 37 vd.
[30] Keleş, *Kentleşme…,* s. 26 vd.

NOTLAR

1 Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme,* Bursa: Asa Kitabevi, 1998, s.17.
2 Aslanoğlu, s. 19.
3 Aslanoğlu, s. 20.
4 Marshall, s. 426.
5 Keleş, *Kentleşme…,* s. 121.
6 Keleş, *Kentleşme…,* s. 121.
7 http://gobeklitepe.info/tr/ (17.07.2013).
8 http://www.nationalgeographic.com.tr/ngm/1106/konu.aspx?Konu=1 (17.07.2013).
9 Pelin Batu, "Neolitik Devrimin Yeri: Göbeklitepe", http://gundem.milliyet.com.tr/neolitik-devrimin-yeri-gobeklitepe/gundem/gundemyazardetay/19.12.2012/1643605/default.htm (17.07.2013).
10 Gilbert Stelter, "Does Urban History Need a Theory of the City?**",** *The Urban History Newsletter,* Mart 2001, Sayı, 25, s. 3.
11 Stelter, s. 3.
12 http://tr.wikipedia.org/wiki/Teotihuacan (03.07.2010).
13 Stelter, s. 4.
14 Stelter, s. 4.
15 Stelter, s. 4.
16 Stelter, s. 4.
17 http://www.lib.uchicago.edu/projects/centcat/centcats/fac/images/faculty_img35_sml.jpg (21.04.2010).
18 http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_E._Park (21.04.2010).
19 http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3045302166.html (21.04.2010).
20 Keleş, *Kentleşme…,* s. 134.
21 Anthony Giddens, *Sosyoloji,* (Çev.) Cemal Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2005, s. 9 vd.
22 Keleş, *Kentleşme…,* s. 134-135.
23 Keleş, *Kentleşme…,* s. 135-136.
24 Keleş, *Kentleşme…,* s. 136.
25 Marshall, s. 396.
26 Çağatay H. Keskinok, *State and the (Re)production of Urban Space,* Ankara: METU, Faculty of Architecture Press, 1997, s. 13.
27 Chauncy D. Haris ve Adward L. Ulman, "Kentin Doğası", *21. Yüzyıl Kenti,* (der.) Bülent Duru ve Ayten Alkan, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, s. 56.
28 Haris ve Ulman, s. 56.
29 Haris ve Ulman, s. 57-58.
30 Haris ve Ulman, s. 65.
31 Haris ve Ulman, s. 65-66.
32 Haris ve Ulman, s. 66.
33 Haris ve Ulman, s. 66.
34 Haris ve Ulman, s. 67-68; Keleş, *Kentleşme…,* s. 126.
35 Haris ve Ulman, s. 69.
36 Haris ve Ulman, s. 67 vd..
37 Haris ve Ulman, s. 69-70.
38 Keleş, *Kentleşme…,* s. 124 vd.
39 Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi,* Ankara: Turhan Kitabevi, 1999, s. 91.
40 Bal, s. 91.
41 Bal, s. 92.
42 Bal, s. 97-100.
43 Bal, s. 111.
44 Keleş, *Kentleşme…,* s. 139 vd.
45 http://en.wikipedia.org/wiki/Walter_Christaller (21.04.2010).
46 Aslanoğlu, s. 63.
47 Aslanoğlu, s. 63-64.
48 Aslanoğlu, s. 64-65.
49 H. Tarık Şengül, *Kentsel Çelişki ve Siyaset,* İstanbul: WALD, 2001, s. 16.
50 Şengül, s. 16-17.
51 Keleş, *Kentleşme…,* s. 137 vd.
52 Keleş, *Kentleşme…,* s. 137.
53 Arus Yumul, "Mahremiyetin Mekânı Hamamlar", *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan,* Ankara: Bağlam Yayıncılık, 2001, s. 90.

[54] İlber Ortaylı, *Türk İdare Tarihi,* Ankara: TODAİE Yayınları, 1979, s. 48.
[55] Keleş, *Kentleşme…,* s. 137.
[56] Cedrik C. Goddard, *The Question of the Islamic City,* Unpublished Master Thesis, McGill University, Institute of Islamic Studies, Montreal, 1999, s. iii.
[57] Yusuf Şahin, "Max Weber, İslâm Şehri ve 'Kapalı Cemaatler' ", *Fenafid Devlet,* Ankara: Liberte Yayınları, 2015.
[58] Yusuf Şahin ve Arzu Yılmaz Aslantürk, "Ebrûlî Şehir: 'İslâm Şehri' Yerine Bir Öneri". *Mütefekkir* 9/18 (Aralık 2022), 541-562.
[59] https://unesco.org.tr/Home/Page/3005?slug=Ebru,-Turkish-Art-of-Marbling (30.07.2025).
[60] http://kentcevre.politics.ankara.edu.tr/ (02.09.2010).

NOTLAR

[1] Keleş, *Kentleşme…,* s. 28 vd.

[2] Keleş, *Kentleşme…,* s. 29.

[3] Gürsel Küsek, "Türkiye'de Arazi Toplulaştırmasının Yasal Durumu ve Tarihsel Gelişimi", Ç.Ü.Z.F. Dergisi, 2014, 29 (1), s. 4.

[4] Keleş, *Kentleşme…,* s. 29.

[5] Keleş, *Kentleşme…,* s. 30 vd.

[6] Keleş, *Kentleşme…,* s. 33 vd.

[7] Taha Özhan ve Harem Mete, *Kürt Meselesi: Problemler ve Çözüm Önerileri,* SETA, 2008, s. 6, http://www.setav.org/document/SETA_Analiz_1_Kurt_Meselesi_Problemler_ve_Cozum_Onerileri.pdf, (14.04.2010).

[8] Keleş, *Kentleşme…,* s. 31 vd.

[9] Keleş, *Kentleşme…,* s. 35.

[10] Giddens, s. 309.

[11] http://www.census.gov/ipc/www/idb/worldpopgraph.php (19.04.2010).

[12] https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-2026-2035-donemini-aile-ve-nufus-10-yili-ilan-ediyoruz/3577382 (27.06.2025).

[13] https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/ (27.06.2025); https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196 (27.06.2025).

[14] United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *World Urbanization Prospects: The 2009 Revision,* http://esa.un.org/unpd/wup/CD-ROM_2009/WUP2009-F02-Proportion_Urban.xls (25.04.2010).

[15] Keleş, Kentleşme…, s. 24.

[16] http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3609&metod=IlgiliGosterge (25.04.2010). 2021 verileri için bkz. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500 (31.07.2022).

[17] Keleş, Kentleşme…, s. 76.

[18] http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3616&metod=IlgiliGosterge (25.04.2010). 2018'deki veriler için ise bkz.: http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27587(24.01.2019). 2021 verileri için ise bkz. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500 (31.07.2022).

[19] Keleş, Kentleşme…, s. 71.

[20] Keleş, Kentleşme…, s. 74.

NOTLAR

[1] Demir ve Acar, s. 289.
[2] Demir ve Acar, s. 289.
[3] David Harrison, *Sociology of Modernization and Development,* Florence, KY, USA: Routledge, 1988. s 158.
[4] Harrison, s. 159.
[5] Harrison, s. 160.
[6] Harrison, s. 160.
[7] Harrison, s. 161.
[8] Keleş, *Kentleşme…,* s. 90.
[9] http://rhodzy.com/wp-content/gallery/random/congestion2.jpg (19.04.2010).
[10] http://www.tfl.gov.uk/tfl/languages/turkce/Turkish_Congestion-charging.pdf (19.04.2010).
[11] http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal (18.04.2010).
[12] http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal (18.04.2010).
[13] http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal (18.04.2010).
[14] Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT), *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu,* Ankara: DPT Yayınları, 2007, http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/35 86/oik661.pdf (18.04.2010), s. 4.
[15] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 4-5.
[16] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 6.
[17] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 6.
[18] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 6.
[19] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 6.
[20] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 6-7.
[21] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 7 vd.
[22] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 8.
[23] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 8.
[24] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 8-9.
[25] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Yerleşme*…, s. 9.
[26] DPT, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013),* Resmi Gazete (Tarih: 01.07.2006, Sayı: 26215), http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal (18.04.2010), s. 1.
[27] DPT, *Dokuzuncu…,* s. 1.
[28] DPT, *Dokuzuncu…,* s. 2.
[29] DPT, *Dokuzuncu…,* s. 1.
[30] DPT, *Dokuzuncu…,* s. 1-2.
[31] Kalkınma Bakanlığı, *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı,* Ankara, 2013, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf, s. 4.
[32] Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023),* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf, s. 1.
[33] Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2024), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf (30.06.2025).*

NOTLAR

1 Keleş, *Kentbilim…,* s. 83.
2 İspir ve Açma, 1996, s. 32.
3 Bumin, s. 38, 42.
4 Keleş, *Kentleşme…,* s. 118-120.
5 http://en.wikipedia.org/wiki/Hippodamus_of_Miletus (27.04.2010).
6 Metin Sözen ve Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü,* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, s. 109.
7 Bumin, s. 43.
8 Friedrich Engels, *Konut Sorunu,* (Çev.) Güneş Özdural, Ankara: Sol Yayınları, 1992, s. 74-75.
9 Keleş, *Kentleşme…,* s. 171 vd.
10 Keleş, *Kentleşme…,* s. 176 vd.
11 Bkz. https://www.libertedownload.com.tr/LD/arsiv/38-39/15-mustafa-demirci-sehir-planlamada-ahlak.pdf (24.08.2025).
12 Keleş, *Kentleşme…,* s. 177.
13 Keleş, *Kentleşme…,* s. 181 vd.
14 Cevat Geray, "Cumhuriyet Döneminde Kent Planlamasının Yasal Uygulama Araçları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 37(1), 2015, s. 57 vd.
15 Keleş, *Kentleşme…,* s. 191 vd.
16 Keleş, *Kentleşme…,* s. 192 vd.
17 Keleş, *Kentleşme…,* s. 195 vd.
18 Yusuf Şahin, Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi, Bursa: Ekin Yayınevi, 2018, s. 298 vd.
19 Keleş, *Kentleşme…,* s. 196 vd.
20 Keleş, *Kentleşme…,* s. 201 vd.
21 Kıyı politikası ve ülkemizdeki durum için bkz. On Birinci Bölüm.
22 Keleş, *Kentleşme…,* s. 209 vd.
23 Falih Rıfkı Atay, *Çankaya,* İstanbul: Bateş, 1998, s. 422.
24 İlhan Tekeli, "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Plânlaması", *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık,* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s. 10.
25 https://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3 (24.12.2016).
26 Keleş, *Kentleşme…,* s. 217 vd.

NOTLAR

1 Oğuz Onaran, *Örgütlerde Karar Verme,* Ankara: AÜ SBF Yayınları, Sevinç Matbaası, 1975, s. 61.
2 http://data.worldbank.org/indicator (23.04.2010).
3 DPT, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu,* Ankara: DPT Yayınları, 2000, s. 2.
4 DPT, *Sekizinci…,* s. 3.
5 Sözen ve Tanyeli, s. 33.
6 Zeynep Enlil, "Garden City (Ebenezer Howard)", http://www.yildiz.edu.tr/~enlil/KPT/DERS11_a.pdf (14.07.2011), s. 4.
7 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Garden_City_Concept_by_Howard.jpg (19.04.2010).
8 Enlil, s. 5.
9 Enlil, s. 6.
10 Ronald A. Phillips, *The Garden City Movement: Its Origins, and Influence on Early Modern Town Planning,* Simon Fraser Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1977, http://ir.lib.sfu.ca/bitstream/1892/4584/1/b10691182.pdf (14.07.2011), s. iv.
11 http://en.wikipedia.org/wiki/Ebenezer_Howard (14.07.2011).
12 Keleş, *Kentleşme…,* s. 50.
13 http://en.wikipedia.org/wiki/New_town (14.07.2011).
14 http://en.wikipedia.org/wiki/New_towns_movement (14.07.2011).
15 http://en.wikipedia.org/wiki/New_towns_movement (14.07.2011).
16 http://en.wikipedia.org/wiki/New_towns_movement (14.07.2011).
17 http://en.wikipedia.org/wiki/New_towns_movement (14.07.2011).
18 http://en.wikipedia.org/wiki/New_towns_movement (14.07.2011).
19 Keleş, *Kentleşme…,* s. 52-53.
20 "Urban Village", http://www.planlama.org/new/plan-ornekleri/urban-village.html (14.07.2011).
21 Keleş, *Kentleşme…,* s. 53.
22 Elif Çolakoğlu, Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy-Kent Projesi, ZKU Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6, 2007, s. 188.
23 Çolakoğlu, s. 189.
24 http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6ykent (14.07.2011).
25 Sadullah Özcan, "Köy–Kent, Atatürk'ün 'İdeal Köyü'ünden geliyor", *Zaman Gazetesi,* 12 Aralık 2001, http://arsiv.zaman.com.tr/2001/12/12/politika/butun.htm (14.07.2011).
26 Zühre Çelik, "Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Planlama,* Sayı: 2, s. 67.
27 *II. Tarım Şurası, VIII. Komisyon (Kırsal Kalkınma Politikaları),* http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/8.komisyon.pdf (14.07.2011).
28 Çolakoğlu, s. 198-199.
29 Çelik, s. 65 vd.
30 Hacı Kurt, *Türkiye'de Kent-Köy Çelişkisi,* Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003, s. 61-62.
31 Kurt, s. 61-62.
32 Kurt, s. 63 vd.
33 Ali Babahan, "Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri", *Alternatif Politika,* Cilt: 1, Sayı: 2, 2009, s. 194.
34 Kurt, s. 67.
35 Keleş, *Kentbilim…,* s. 71.
36 Kurt, s. 67.
37 Kurt, s. 70 vd.
38 Kurt, s. 77.
39 Kurt, s. 79 vd.

NOTLAR

[1] Keleş, *Kentleşme…,* s. 424.
[2] Keleş, *Kentleşme…,* s. 422 vd.
[3] Sözen ve Tanyeli, s. 136.
[4] Keleş, *Kentbilim…,* s. 89.
[5] Çokça müracaat edilen ilan sitelerinde yapılacak kısa bir tur, bu konuda bir fikir vermektedir.
[6] Keleş, *Kentleşme…,* s. 422 vd.
[7] Keleş, *Kentleşme…,* s. 437 vd.
[8] Keleş, *Kentleşme…,* s. 439.
[9] Konu hakkında geniş bilgi için bkz. https://yalova.csb.gov.tr/kentsel-donusum-sureci-hakkinda-sikca-sorulan-sorular-i-3452 (24.08.2025).
[10] Keleş, *Kentleşme…,* s. 433 vd.
[11] https://www.csb.gov.tr/yarisi-bizden-de-merak-edilen-sorular-ve-yanitlari-bakanlik-faaliyetleri-41630 (22.08.2025).
[12] Keleş, *Kentleşme…,* s. 442.
[13] Adrian Marsh, Eşitsiz Vatandaşlık: Türkiye Çingenelerin Karşılaştığı Hak İhlalleri, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, s. 64, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/biz_buraday%C4%B1z_-_turkiye'de_romanlar-2.pdf (18.07.2013).
[14] Keleş, *Kentleşme…,* s. 445.
[15] https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/gayrimenkul/karmod-deprem-bolgesinde-13-bin-600-adet-yapi-insa-etti/685470 (22.08.2025).
[16] Keleş, *Kentbilim…,* s. 120.
[17] https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/vatandaslar-en-cok-tokinin-100-bin-yeni-sosyal-konut-projesini-merak-etti/2147685 (22.08.2025).
[18] Keleş, *Kentbilim…,* s. 124.
[19] Keleş, *Kentbilim…,* s. 121.
[20] Keleş, *Kentleşme…,* s. 488 vd.
[21] Keleş, *Kentleşme…,* s. 480 vd.
[22] Keleş, *Kentleşme…,* s. 498 vd.
[23] Keleş, *Kentleşme…,* s. 497 vd.
[24] https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Building-and-Dwelling-Characteristics-2021-45870 (22.08.2025).
[25] http://www.trt.net.tr/medya/resim/2010/03/08/cfdb34bc-7ceb-435d-b613-2766cd481626-444x333.jpg (17.05.2010).
[26] Keleş, *Kentleşme…,* s. 461 vd.
[27] Keleş, *Kentleşme…,* s. 564.
[28] Yusuf Şahin, *Impacts of Provision of Urban Services and Facilities on the Political Attitudes of the Squatter Dwellers -A Case Study in Two Squatter Settlement Areas, in Ankara-,* Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University, Institute of Social Sciences, Ankara, 1998, s. 44 vd.
[29] Keleş, *Kentleşme…,* s. 564-565.
[30] Keleş, *Kentleşme…,* s. 563-564.

NOTLAR

1 Keleş, *Kentleşme…,* s. 113.
2 Hasan Ertürk ve Neslihan Sam, *Kent Ekonomisi,* Güncellenmiş 3. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi, 2009, s. 155.
3 Ertürk ve Sam, s. 156.
4 Ertürk ve Sam, s. 156.
5 Ertürk ve Sam, s. 156.
6 Ruşen Keleş ve diğerleri, *Kentsel Toprak Rantının Kamuya Kazandırılması,* Ankara: TÜRKKENT, 1999, s. 40.
7 Ruşen Keleş ve diğerleri, s. 40.
8 Ruşen Keleş ve diğerleri, s. 40.
9 Ertürk ve Sam, s. 157.
10 Ertürk ve Sam, s. 157.
11 Ertürk ve Sam, s. 157.
12 Ertürk ve Sam, s. 157-158.
13 Ertürk ve Sam, s. 158.
14 Keleş, *Kentleşme…,* s. 614 vd.
15 Keleş, *Kentleşme…,* s. 615.
16 Keleş, *Kentleşme…,* s. 615.
17 Keleş, *Kentleşme…,* s. 615.
18 Keleş, *Kentleşme…,* s. 616.
19 Keleş, *Kentleşme…,* s. 616.
20 Keleş, *Kentleşme…,* s. 618.
21 Keleş, *Kentleşme…,* s. 617.
22 Keleş, *Kentleşme…,* s. 619.
23 Keleş, *Kentleşme…,* s. 619.
24 Keleş, *Kentleşme…,* s. 632.

NOTLAR

1 Rochelle Strauss, *Tek Kuyu:Yeryüzündeki Suyun Öyküsü,* (Çev.) U. Ceren Ünlü, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s. 19.
2 Strauss, s. 19.
3 http://www.optiontour.com.tr/hotels/b/PORTOBELLA-OTEL-ANTALYA_portobello.jpg (30.05.2010).
4 http://www.mutlugelin.com/images/stories/tatilkoyu.jpg (30.05.2010).
5 http://www.resimle.net/data/media/11/golcuk%20depremi.jpg (09.07.2010).
6 Toprak, s. 296 vd.
7 Nilgün Görer ve Bülent Duru, "Türkiye'de Kıyı Yönetimi Uygulamaları", *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı,* (Ed.) E. Özhan ve Y. Yüksel, 26-29 Haziran 2001, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, ODTÜ, Ankara, s.83-90.
8 http://file1.hpage.com/000871/68/bilder/koprukoykoprusu.jpg (24.07.2011).

NOTLAR

[1] Üç kavramla ilgili temel farklılıklar konusunda geniş bilgi için bkz. E. L. Quarantelli, "Emergencies, Disaster and Catastrophes are Different Phenomena", Preliminary Paper, University of Delaware Disaster Research Center, https://udspace.udel.edu/server/api/core/bitstreams/7f8df691-a569-4374-bf43-a0c6b36c392c/content (22.08.2025).

[2] http://en.wikipedia.org/wiki/Vulnerability (22.05.2010).

[3] Türkkaya Ataöv, "Hollanda ile Bangladeş'in Farklı Yazgıları", *Türk Solu,* Sayı: 223, 2009, http://www.turksolu.org/223/ataov223.htm (22.05.2010).

[4] http://assets.theatlantic.com/static/coma/images/issues/200801/bangladesh.jpg (22.05.2010).

[5] Murat Bardakçı, "Zümrüt Apartmanına Mimar Sinan Bile Engel Olamamıştı", *Hürriyet,* 8 Şubat 2004, s. 22, http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2004/02/08/410279.asp (10.07.2010).

[6] Yaşar N. Öztürk, *Depremin Gösterdikleri (Yeni Yüzyıl İçin Uyarılar),* İstanbul: Yeni Boyut, 1999, s. 105-107.

[7] E. A. Güvel ve A. Ö. Güvel, *Sigortacılık,* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 24

[8] A. İnan, "Zorunlu Deprem Sigortası", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* Cilt: 9, Sayı: 2 (Nisan 2000), s. 97.

NOTLAR

[1] Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, *Çevre Politikası,* Ankara: İmge Kitabevi, 2005, s. 32.

[2] Yusuf Şahin, Arzu Yılmaz Aslantürk ve Vildan Armağan (2023). Çevre Politikasında Kayıp Halka: Bal Arıları. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 32(2), 31-54.

[3] Demir ve Acar, s. 371.

[4] Hasan Ünder, *Çevre Felsefesi: Etik ve Metafizik Görüşler,* Ankara: Doruk Yayıncılık, 1996, s. 1.

[5] http://www.rachelcarson.org/ (08.05.2011).

[6] Keleş ve Hamamcı, s. 25 vd.

[7] Keleş ve Hamamcı, s. 101 vd.

[8] Keleş ve Hamamcı, s. 104 vd.

[9] Ozon tabakasının incelmesiyle ilgili bkz. https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat/bilim/ozon-tabakasinda-incelme-gelecek-yillarda-devam-edebilir/1821212 (24.08.2025).

[10] Keleş ve Hamamcı, s. 116 vd.

[11] Keleş ve Hamamcı, s. 119 vd.

[12] Keleş ve Hamamcı, s. 117 vd.

[13] Mustafa Yılmaz, "Türkiye'de Yeraltı Suları Yönetiminin Yasal ve Kurumsal Açıdan İncelenmesi", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(27), 2021, s. 134-150.

[14] Keleş ve Hamamcı, s. 111 vd.

[15] Keleş ve Hamamcı, s. 111 vd.

[16] Keleş ve Hamamcı, s. 64 vd.

[17] Keleş ve Hamamcı, s. 72 vd.

[18] Geniş bilgi için bkz. Bahar Şanlı ve Halil Özekicioğlu, "Küresel Isınmayı Önlemeye Yönelik Çabalar ve Türkiye", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2007(2), s. 456-482.

[19] Keleş ve Hamamcı, s. 159 vd.

[20] Aykut N. Çoban, "Çok Uluslu Şirketler – Ekolojik Zarar İlişkisinin Ekonomi-Politiği", *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar,* (ed.) Mehmet C. Marin ve Uğur Yıldırım, İstanbul: Beta Basım-Yayım Dağıtım A.Ş., s. 273 vd.

[21] Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, *Ortak Geleceğimiz,* Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, 1987, s. 71.

[22] Yusuf Şahin, "Yeni Bir Politika Aracı Olarak Çevresel Vergiler", *İşletme ve Finans Dergisi,* Yıl: 14, Sayı: 160'ın eki, 1999, s. 66-73.

[23] Şermin Ataklı, "Türkiye Uygulamasında Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)", *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar,* (ed.) Mehmet C. Marin ve Uğur Yıldırım, İstanbul: Beta Basım-Yayım Dağıtım A.Ş., s. 515 vd.

NOTLAR

1 İspir ve Açma, s. 24.

2 Bülent Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri Üzerine", *Mülkiye,* Cilt: XXIX, Sayı: 246, 2005, s. 59.

3 "Kentleşme Politikası" kitapları, bu konuyu daha derinlemesine ele alır hale gelmelidir. Burada bunun yapılamadığını, sadece konunun önemine dikkat çekildiğini belirtmeliyiz.

4 Demir ve Acar, s. 411.

5 Demir ve Acar, s. 411.

6 Demir ve Acar, s. 411-412.

7 Kevin O'Toole, "*Kokusaika* and Internationalisation: Australian and Japanese Sister City Type Relationships", *Australian Journal of International Affairs,* Cilt: 55, Sayı: 3, 2001, s. 403.

8 http://www.akyazihaber.com/arsiv/resimler/haberler/3415.jpg (11.07.2010).

9 http://www.iett.gov.tr/images/haberler/engeltop(2).jpg (24.07.2011).

10 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2024-53898 (23.08.2025).

KENTSEL DÖNÜŞÜM
VE
TÜRKİYE
Teoriden Uygulamaya

Editörler
Prof. Dr. Murat YAMAN
Doç. Dr. Yunus DÜGER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-67-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

KENTSEL DÖNÜŞÜM TÜRLERİNİN KURAMSAL VE TARİHSEL ANALİZİ: TÜRKİYE DENEYİMİ ÜZERİNDEN ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME 1
Asmin KAVAS

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE HUKUKİ ÇERÇEVE 22
Yunus Emre ÖZER

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İNSAN HAKLARI 40
Murat KÜÇÜKŞEN

DÖNÜŞTÜREN SİYASET, DÖNÜŞEN KENT: KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN SİYASAL VEÇHESİ 59
İsmail Cem KARADUT

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN YÖNETSEL BOYUTU VE BÜROKRATİK KARAR VERME: AKTÖRLER VE SÜREÇLER 75
Özgür ÖNDER

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN SOSYAL VE KÜLTÜREL BOYUTU 99
Sanem BERKÜN

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN MEKÂNSAL VE ÇEVRESEL ETKİLERİ 115
Tekin AVANER
Şahide Nur OCAKLI

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELEDE KENTSEL DÖNÜŞÜM 131
Yunus DÜGER
Murat YAMAN

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE AKILLI KENTLER 156
Erkan ÇAKIR

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE DİRENÇLİ KENTLER.....172
Murat Saltuk BİLGİLİ
Hayriye ŞENGÜN

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE AFET DİRENCİNE YÖNELİK EĞİLİMLER: BİBLİYOMETRİK BİR HARİTALAMA 190
Abdullah KILIÇARSLAN
Alper ÖZMEN

TARİHÎ ÇEVREDE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINI KONYA MEVLÂNA ÇARŞISI PROJESİ ÜZERİNDEN OKUMAK 216
Mihrimah ŞENALP
Esra Banu SİPAHİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI: TÜRKİYE VE DÜNYADAN ÖRNEKLER.....242
Hasan YAYLI
Fatma Duygu ARSLAN

GAZİMAĞUSA SURİÇİ KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ.....266
Deniz İŞÇİOĞLU
Burak ERKUT

Kaynakça

Ahunbay, Z. (2019). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Ahunbay, Z. (2023). *Conservation of Istanbul's City Walls as a World Heritage Site*. İstanbul Surları Projesi. https://istanbulsurlari.ku.edu.tr/en/essay/59/conservation-of-istanbul-s-city-walls-as-a-world-heritage-site

Aktüre, S. (1985). Osmanlı Devleti'nde taşra kentlerindeki değişimler. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 4, ss. 891-904). İletişim Yayınları.

Alexander, E. R. (2009). Dilemmas in evaluating planning, or back to basics: What is planning for? *Planning Theory & Practice*, 10(2), 233-244.

Altaban, Ö. (1998). Cumhuriyet'in kent planlama politikaları ve Ankara deneyimi. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık* içinde (ss. 41-64). Tarih Vakfı Yayınları.

Anderson, M. (1965). *The federal bulldozer: A critical analysis of urban renewal, 1949-1962*. Cambridge, MA: MIT Press.

Appleyard, D. (Ed.). (1979). *The Conservation of European Cities*. Cambridge, MA: MIT Press.

Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *The Tourist-Historic City: Retrospect and prospect of managing the heritage city* (1st ed.). London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780080519470.

Atalay, B. (1983). *Sanayileşme ve sosyal değişme (Kırıkkale araştırması)*. DPT Yayınları.

Atkinson, R., & Bridge, G. (Eds.). (2005). *Gentrification in a global context: The new urban colonialism*. London: Routledge.

Bandarin, F., & van Oers, R. (2012). *The Historic Urban Landscape: Managing heritage in an urban century*. Wiley-Blackwell.

Blau, E. (1999). *The Architecture of Red Vienna, 1919-1934*. Cambridge: MIT Press.

BMUB (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit). (2016). *20 Jahre Programm Soziale Stadt*. Berlin: BMUB.

Caro, R. A. (1974). *The power broker: Robert Moses and the fall of New York*. New York: Knopf.

CEC (Commission of the European Communities). (2003). *Ex-post evaluation of the URBAN Community Initiative 1994-1999*. Brussels: CEC.

Cervellati, P. L., & Scannavini, R. (1973). *Bologna: Politica e metodologia del restauro nei centri storici*. Il Mulino.

Couch, C. (1990). *Urban renewal: Theory and practice* (Building and Surveying Series). Macmillan Education Ltd.

Couch, C., Fraser, C., & Percy, S. (2003). *Urban regeneration in Europe*. Oxford: Blackwell Publishing.

Council of Europe. (1975). *European Charter of the Architectural Heritage*. Council of Europe.

Çavuşoğlu, E., & Strutz, J. (2014). Producing force and consent: Urban transformation and corporatism in Turkey. *City*, 18(2), 134–148. https://doi.org/10.1080/13604813.2014.906010.

Darley, G. (1990). *Octavia Hill: A Life*. London: Constable.

Davin, M. (2010). *Heritage and urban regeneration in Lyon*. *Journal of Urban Cultural Studies, 2*(1), 45–67.

Diefendorf, J. M. (1993). *In the wake of war: The reconstruction of German cities after World War II*. New York: Oxford University Press.

Difu (Deutsches Institut für Urbanistik). (2003). *Städtebauliche Erneuerung*. Berlin: Difu-Verlag.

Efe, S., Yıldızan, A. P., & Kiriş, H. M. (2024). Türkiye'de kentsel dönüşümü yeniden düşünmek. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 33*(3), 39–68.

Eke, F. (2000). Gecekondu alanlarının değerlendirilmesine ilişkin çözümler. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 43-54.

Enlil, Z. (2011). The neoliberal agenda and the changing urban form of Istanbul. *International Planning Studies*, *16*(1), 5-25.

Euronews. (2023, 18 Eylül). Türkiye'den Unesco Dünya Kültür Miras Listesi'ne giren eserler hangileri? https://tr.euronews.com/gezi/2023/09/18/turkiye-tarihi-eserleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesi

Gans, H. J. (1962). *The urban villagers: Group and class in the life of Italian-Americans*. New York: Free Press.

Görgülü, Z. (1993). *Hisseli bölüntü ile oluşan alanlarda yasallaştırmanın kentsel mekâna etkileri*. YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Hall, P. (2002). *Cities of tomorrow: An intellectual history of urban planning and design in the twentieth century* (3rd ed.). Oxford: Blackwell Publishers.

Hämer, H. W. (1990). Behutsame Stadterneuerung. In *Stadterneuerung Berlin* (s. 63–68). Berlin: Senatsverwaltung für Bau- und Wohnungswesen.

Harvey, D. (2003). *Paris, capital of modernity*. London: Routledge.

Healey, P. (1997). *Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies*. London: Macmillan.

Henderson, J. C. (2013). Urban heritage and tourism: The case of Singapore's Chinatown. *International Journal of Heritage Studies*, 19(3), 225-242.

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. New York: Random House.

Kaplan, O. (2017). *5366 Sayılı Kanun kapsamında yenileme alanlarında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreci üzerine bir deneme.* Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), 275–304.

Keleş, R. (2025). *Kentleşme politikası* (21. basım). Ankara: İmge Kitabevi.

Kunzmann, K. R. (2004). Culture, creativity and spatial planning. *Town Planning Review*, *75*(4), 383-404.

Kuyucu, T. (2014). Law, property and ambiguity: The uses and abuses of legal ambiguity in remaking Istanbul's informal settlements. *International Journal of Urban and Regional Research, 38*(2), 609–627. https://doi.org/10.1111/1468-2427.12026

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020). *2020 yılı idare ve faaliyet raporları* [İlk ve ikinci 6 aylık raporlar]. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). Dünya Miras Listesi. https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html

Ladd, B. (1997). *The ghosts of Berlin: Confronting German history in the urban landscape*. Chicago: University of Chicago Press.

Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (2008). *Gentrification*. Routledge.

Lelévrier, C. (2013). Social mix neighbourhood policies and social interaction: The experience of new towns in France. *Housing Studies*, 28(8), 1167-1188.

Lovering, J., & Türkmen, H. (2011). Bulldozer neo-liberalism in Istanbul: The state-led construction of property markets, and the displacement of the urban poor. *International Planning Studies, 16*(1), 73–96. London: Routledge. https://doi.org/10.1080/13563475.2011.552477.

Lowenthal, D. (1998). *The heritage crusade and the spoils of history*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Merryman, J. H., Elsen, A. E., & Urice, S. K. (2007). *Law, ethics, and the visual arts* (5th ed.). Springer/Kluwer Law International.

Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C., & Pratlong, F. (2021). Introducing the "15-Minute City". *Smart Cities*, 4(1), 93-111.

Öktem, B. (2011). *The role of global city discourses in the development and transformation of the Büyükdere–Maslak axis into the international business district of Istanbul*. *International Planning Studies, 16*(1), 27–46.

Özcan, K. (2006). Tanzimat'ın kent reformları: Türk imar sisteminin kuruluş sürecinde erken planlama deneyimleri (1839-1908). *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 7(2), 149-180.

Özdemir, D. (2011). *The role of the public sector in the provision of housing supply in Turkey, 1950–2009*. *International Journal of Urban and Regional Research, 35*(6), 1099–1117. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2010.00974.x

Özden, P. P. (2008). *Kentsel yenileme*. İmge Kitabevi.

Parkinson, M. (1998). *Combating Social Exclusion: Lessons from Area-based Programmes in Europe*. Bristol: Policy Press.

Pendlebury, J. (2009). *Conservation in the age of consensus*. Routledge.

Plevoets, B., & van Cleempoel, K. (2019). *Adaptive reuse of the built heritage: Concepts and cases of an emerging discipline* (1st ed.). London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315161440.

Pritchett, W. E. (2008). The "public menace" of blight: Urban renewal and the private uses of eminent domain. *Yale Law & Policy Review*, 21(1), 1-52.

Roberts, P. (2000). The evolution, definition and purpose of urban regeneration. In P. Roberts & H. Sykes (Eds.), *Urban regeneration: A handbook* (pp. 9–36). SAGE Publications.

Robson, B. (2002). Mancunian ways: The politics of regeneration. In J. Peck & K. Ward (Eds.), *City of revolution: Restructuring Manchester* (pp. 34-49). Manchester: Manchester University Press.

Sakızlıoğlu, B. (2014). Inserting temporality into the analysis of displacement: Living under the threat of displacement. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 105*(2), 206–220. Amsterdam: Royal Dutch Geographical Society. https://doi.org/10.1111/tesg.12051.

Smith, N. (1996). *The new urban frontier: Gentrification and the revanchist city*. London: Routledge.

Şenyapılı, T. (1998). Cumhuriyet'in 75. yılı gecekondunun 50. yılı. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık* içinde (ss. 301-316). Tarih Vakfı Yayınları.

Teaford, J. C. (2000). Urban renewal and its aftermath. *Housing Policy Debate, 11*(2), 443–465. New York, NY: Routledge.

Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık* içinde (ss. 1-24). Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, modernite ve Türkiye'nin kent planlama tarihi* (İlhan Tekeli Toplu Eserler, Cilt 8). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. ISBN 978-975-333-234-7.

Tekeli, İ. (2010). *Türkiye'nin kent planlama ve kent araştırmaları tarihi yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türkün, A. (Ed.). (2014). *Mülk, mahal, insan: İstanbul'da kentsel dönüşüm*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ISBN 978-605-399-334-6.

UNESCO. (2022). *Report of the World Heritage Committee, 45th session*. World Heritage Centre. https://whc.unesco.org

UNESCO. (2024). *UNESCO Dünya Mirası Listesi.* 17 Haziran 2025 tarihinde https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi adresinden alındı.

Uzun, N. (2013). Kentsel dönüşümde yasal düzenlemeler ve uygulamalar. *Planlama*, 23(2), 89-102.

Yaman, M. (2010). Türkiye'deki uygulamalar bağlamında kentsel dönüşümün yeniden kavramsallaştırılması. *Toplum ve Demokrasi, 4*(8–10), 119–128.

Zukin, S. (1989). *Loft living: Culture and capital in urban change*. New Brunswick: Rutgers University Press.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983, 23 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 18113).

2981 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. (1984, 8 Mart). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 18335).

2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu. (1984, 17 Mart). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 18344).

3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu. (1984, 12 Aralık). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 18603).

3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985, 9 Mayıs). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 18749).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004, 23 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 25531).

5218 Sayılı Ankara Belediyesine, Arsa ve Arazisinden Belli Bir Kısmını Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükümlerine Bağlı Olmaksızın Ve Muayyen Şartlarla Tahsis Ve Temlik Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun. (1948).

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun. (2005, 5 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 25866).

5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005, 13 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 25874).

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun. (2012, 31 Mayıs). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 28309).

634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu. (1965, 2 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 12038).

6785 Sayılı İmar Kanunu. (1957, 16 Ocak). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 9519).

7471 Sayılı Kanun. (2023, 7 Kasım). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 32356).

775 Sayılı Gecekondu Kanunu. (1966, 20 Temmuz). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 12362)

Kaynakça

Ağın Gözükızıl, C. ve Zengin Çelik, H. (2022). "Kentsel Afetlerle Mücadelede 6306 Sayılı Kanun Kapsamındaki Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Türkiye Afet Durumu Üzerinden Okunması." *Kent Akademisi Dergisi, 15*(3), 1109–1131.

Ahsan, M. M. ve Helvacıoğlu, C. (2022). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Projelerine Paydaşların Katılımı: Aktaş ve Yatıkmusluk TOKİ Konutları Proje Örneği." *Journal of Political Administrative and Local Studies, 5*(2), 121–143.

Akdaş, M. (2021). "Görünmeyen Sınırların Kentsel Dönüşüm Projeleri ile Değişimi: İzmir Kadifekale Örneği." *Mimarlık ve Yaşam, 6*(2), 301–317.

Alas, B. ve Çelebi, İ. (2024). "Yerel Yönetimlerde Kentsel Dönüşüm Strateji Önermesi: Şişli Örneği." *JENAS Journal of Environmental and Natural Studies, 6*(1), 37–51.

Amıraslanlı, N. (2023). "Kentsel Dönüşüm Kapsamında Afet Riski Altındaki Yapıların Tespiti ve Tespite İtiraz." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (53)*, 81–114.

Arabulan, S. ve Oran, E. (2023). "Yaşam Kalitesinin Kentsel Dönüşüm Projelerinde Sorgulanması: Sütlüce Mahallesi Örneği." *Kalite ve Strateji Yönetimi Dergisi, 3*(2), 89–118.

Arslan, N. (2021). "Kentsel Dönüşüm Sürecinde Riskli Yapı Tespiti Üzerine Alınacak Kararlar ve Akdedilebilecek Sözleşmeler." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (47)*, 347–374.

Cılız, A. B. ve Aksu, O. (2023). "İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Proje Alanları İçin Rezerv Alan Tespiti." *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi, 5*(2), 57–65.

Çakır, E. (2023). "21. Yüzyılda Kentsel Dönüşüm ve Yeni Eğilimler." *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 7*(18), 118–144.

Çoban Çınar, M. ve Özkan, E. (2023). "Bağdat Caddesi-Erenköy Mahallesi'nde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Aktörlerin Rolü ve Karşılaşılan Sorunlar." *Kent Akademisi Dergisi, 16*(3), 2070–2090.

Duman, S. ve Zaman, S. (2021). "Kentsel Morfoloji Açısından Bir Kentsel Dönüşüm Projesinin İncelenmesi: Bursa İli Nilüfer İlçesi Ataevler Mahallesi Örneği." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25*(1), 113–142.

Duymaz, E. (2023). "Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamalarından Kaynaklanan Mülkiyet Hakkı Sorunları." *Ankara Barosu Dergisi, 81*, 229–262.

Erdoğan, H., Aydın, İ., Alay, F., Uzun, F. ve Uzun, Ö. F. (2023). "Sarıtaş Mahallesi Merasının Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Amaçlı Tahsis Amacı Değişikliğine Uygunluğunun Araştırılması." *International Journal of Life Sciences and Biotechnology, 6*(3), 262–275.

Ergen, M. ve Peker, Ü. (2022). "Türkiye'deki Kentsel Dönüşüm Süreç Analizi: İstanbul-Gaziosmanpaşa Örneği." *Journal of Agricultural Biotechnology, 3*(2), 101–116.

Eseler, B. ve Gençkaya, F. Ö. (2023). "Kentsel Dönüşüm Kararlarına Vatandaş Katılımı: Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi." *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(1), 291–308.

Evin, H. (2021). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Adıyaman Örneği." *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (37)*, 291–328.

Eyidiker, U. (2021). "Kentsel Dönüşüm–Kentsel Yenileme Ayrımı ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm." *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(2), 96–104.

Giritlioğlu, P. P. (2023). "Kentsel Dönüşüm, Yoksulluk ve Yaşam Kalitesi Üzerine Düşünceler: Sulukule Örneği." *Kent Akademisi Dergisi, 16*(3), 1861–1879.

Hardal, S. (2022). "Tarihi Kent Merkezinden Dönüşüme Bakmak: Tokat Kent Merkezinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları." *Kent Akademisi Dergisi, 15*(3), 1310–1326.

İlik, İ., Bulut, İ. ve Ayik, U. (2022). "Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sonrası: Antalya Kepez-Santral Mahalleleri Örneğinde Yerinden Edilme Süreçlerinin Analizi." *Türk Coğrafya Dergisi, (80)*, 53–70.

İnam, Ş., ve Salalı, V. (2021). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Çalışmalarının Hukuki Boyutu ve Uygulamada Karşılaşılan Yasal Sorunlar." *Ankara Barosu Dergisi, 79*(1), 75–110.

Kayalık, M. ve Erbaş, Melis. Ö. (2024). "On İkinci Kalkınma Planı'nın ve Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'da Yapılan Değişikliğin Kentsel Dönüşüm Açısından Uyum ve Çelişkileri." *Kent Akademisi Dergisi, 17*(6), 2529–2547.

Keskin, E., Tanrıvermiş, H. ve Aliefendioglu, Y. (2024). "Türkiye'de Büyük Ölçekli Kentsel Dönüşüm Projeleri Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi: Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği." *İDEALKENT, 15*(42), 755–789.

Koç, K., ve Şahin, O. (2024). "The Effect of The Built Environment Produced by The Urban Transformation Project on The Quality of Life: Saraycık Neighborhood – Ankara." *PLANARCH - Design and Planning Research, 8*(1), 12–24.

Köse, S., Ayan, Z., Vural, E., Özcivan, K., ve Koçdemir, Y. (2023). "Afete Hazırlık Kapsamında İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları." *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi, 2*(4), 196–219.

Köseoğlu, F. G., ve Özdemir Sönmez, N. (2022). "Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi Kente Karşı İşlenmiş Bir Suç Mudur?" *İDEALKENT, 13*(37), 1963–1980.

Kundak, S. (2023). "İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Algısı ve Beklentileri." *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi, 2*(4), 20–36.

Muti, A., ve Gülkılık, B. N. (2022). "Erzurum İlinde Kentsel Dönüşüm Çalışmaları: Yakutiye İlçesi Mecidiye, Aziziye, Gaziler ve Veyisefendi Mahalleleri Örneği." *EKEV Akademi Dergisi, (90)*, 19–34.

Ökde, F., ve Ekinci, E. (2022). "Depremlerin Kentsel Dönüşüm Uygulamalarına Etkisi: 2020 Elâzığ Depremi Örneği." *Kent Akademisi Dergisi, 15*(3), 1223–1245.

Özaslan, A., ve Gül, H. (2022). "Tarihi Kent Merkezi ve Gecekondu Alanlarındaki Kentsel Dönüşüm: Antalya Kaleiçi Bölgesi, Balbey ve Güneş Mahallesi Örneği." *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 3*(1), 11–42.

Özdemir, S. A., Çöğürcü, M. T., Arslan, M. A., ve Uzun, M. (2022). "Kentsel Dönüşüm Planlama ve Uygulama Stratejilerinde 5393 ve 6306 Sayılı Kanunların Karşılaştırılması." *KONJES, 10*(4), 976–985.

Özgüç, İ. M., ve Kart Aktaş, N. (2022). "Kentsel Dönüşüm Alanlarında Sosyal Adalet Arayışlarının Kentsel Peyzaj Üzerinden Araştırılması." *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 18*(2), 277–295.

Özmen, E., ve Kayacan, T. (2021). "Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Stres Kavramlarının Olası İlişkileri." *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, (25)*, 657–664.

Sadioğlu, U., ve Yürük, E. (2022). "Eskişehir'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Porsuk 1-2 Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projeleri Örneği." *İDEALKENT, 13*(37), 1936–1962.

Sontay, E., ve Selim, H. H. (2021). "Kentsel Dönüşüm Uygulama Modeli Üzerine Bir Örnek Tartışma: Kabakoz Mevki, Körfez/Kocaeli." *Journal of Technology and Applied Sciences, 3*(2), 235–245.

Taktak, F. (2024). "Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi'nde İşlevsizliğin Ardında: Uşak İli Yapısal Kentsel Dönüşüm Analizi ve Sürdürülebilirlik Stratejileri." *Geomatik, 9*(3), 286–298.

Tataroğlu, N., ve Uzun, G. (2023). "Dönüşmesi Gereken Bir Olgu: Kentsel Dönüşüm." *Kent Akademisi Dergisi, 16*(1), 420–442.

Temur, H. (2022). "Kentsel Dönüşüm Sürecinde Konut Kullanıcısının Memnuniyeti, Beklentileri ve Hane Halkı Hareketliliğinin Araştırılması: Elbistan Yunus Emre Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği." *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(2), 60–85.

Türkmen, F., ve Başaran Uysal, A. (2023). "Bursa'da Afet Riski, Kentsel Dönüşüm ve Gayrimenkul Piyasası İlişkisi." *Journal of Planning Architecture and Design*, 1(1), 31-49.

Ural, A. G. (2024). "Metropolde Kentsel Dönüşüm Nedeniyle Küçülen İç Mekânlar: Kadıköy İlçesinden Bir Vaka Araştırması." *Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3*(2), 1–14.

Us, S., ve Pirselimoğlu Batman, Z. (2024). "Evaluation of an Urban Transformation Area from the Perspective of Urban Landscape Planning and Design: The Case of Sular Vadisi Nature Park in Bursa. *Uluslararası Bilim Teknoloji ve Tasarım Dergisi, 5*(2), 61–77.

Usta Kırali, H., ve Ulger, E. (2022). "Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Teknik Gerekçeleri: Gaziosmanpaşa İlçesi Sarıgöl-Yenidoğan Kentsel Dönüşüm Örneği." *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 21*(41), 19–29.

Uysal Gezer, A. N. ve İnce, H. H. (2024). "Examination of The Amendments to The Urban Transformation Law After The 6 February 2023 Kahramanmaraş Earthquakes: Innovations, İmplementation Process." *Türk Deprem Araştırma Dergisi, 6*(2), 420–433.

Uysal, A. ve Arslan Avar, A. (2021). "İzmir Narlıdere'de Kentsel Dönüşüm Projesinin Uygulanmasında Gecekondu Maliklerinin Karşılaşabileceği Sorunlar." *İDEALKENT, 12*(33), 873–904.

Ünalan, M. Y. ve Arslan, H. (2022). "Uşak Eski Sanayi Alanında Kentsel Dönüşüm: İşyerlerinin Kullanım Düzeyine İlişkin Durum Çalışması." *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(4), 103–124.

Üstün, G. ve Bulut, A. (2024). "Kanun Koyucunun Amacı Bağlamında 7471 Sayılı Kanun'un Öngördüğü Kentsel Dönüşüm Sürecine İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi." *Öneri Dergisi, 19*(61), 1–25.

Yapraklı, Ş. ve Noksan, E. (2021). "Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Erzurum Kent Merkezinde Yaşayanlar Üzerinde Bir Uygulama." *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 11*(1), 69–93.

Yolcu, M. Ö. (2023). "Devam Eden Bir Mimarlık Krizi Olarak Kentsel Dönüşüm: Amasya İçin Dönüşüm Fırsat mı Tehdit mi?" *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi, 5*(1), 31–48.

Kaynakça

Adalet Bakanlığı (t.y). İnsan Hakları Ders Notu, Ankara, Eğitim Dairesi Başkanlığı.

Akkar, M. (2006). "Kentsel Dönüşüm Üzerine: Batıdaki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye", *Planlama*, 2, 29-38.

Altrock, U. (2018). Urban Regeneration, https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0156-559923189.

Alver, K. (2019). "Kent İmgesi", *Kent Sosyolojisi*, (Ed. Köksal Alver), İstanbul, Çizgi Kitabevi, 9-29.

Aybay, R. (2017). *İnsan Hakları Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Barabash, O. O., Dobkina, K.R., Klyuyeva, Y.M., Martiuk, A.S., Povalena, M.V. (2023). "The Fourth Generation of Human Rights: European Standards and National Experience", *Boletín Mexicano de Derecho Comparado*, 56(167), 3-32.

Baroni, M. J. L. (2024). "Fourth Generation Human Rights in View of the Fourth Industrial Revolution", *Philosophies*, 9(39), 1-15.

Canatan, K. (2019). "Batı Kenti", *Kent Sosyolojisi*, (Ed. Köksal Alver), İstanbul, Çizgi Kitabevi.

Chen, H.L. (2009). Partnership on Urban Regeneration - Case Study in Taipei, Taiwan, *Doctoral Thesis*, Department of Town and Regional Planning University of Sheffield, England.

Chen, X. ve Duan, J. (2022). "What They Talk about When They Talk about Urban Regeneration: Understanding the Concept Urban Regeneration in PRD", *Cities*, 130.

Clapham, A. (2010). *İnsan Hakları*, (Çev. Hakan Gür), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.

Cornescu, A. V. (2009). The Generations of Human's Rights, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. Edition, Masaryk University, Brno, Czechia.

Couch, C. (1990). *Urban Renewal Theory and Practice*, Basingstoke, Macmillan Education.

Cranston, M. (1983). "Are There Any Human Rights?", *Daedalus*, 112(4), 1-17.

Çakmak, H. (2010). *Uluslararası İnsani Sorunlar*, Ankara, Kripto Yayıncılık.

Çeçen, A. (2000). "Günümüz Koşullarında İnsan Haklarının Genel Görünümü", *Türkiye'de İnsan Hakları*, (Yay. Haz. Oya Çitçi), Ankara, TODAİE, 3-6.

Çotuksöken, B. (2010). *İnsan Hakları ve Felsefe*, 1. Baskı, İstanbul, Papatya Yayıncılık Eğitim.

Çüçen, A. K. (2013). *İnsan Hakları*, Ankara, Sentez Yayıncılık.

Domaradzki, S., Khvostova, M., Pupovac, D. (2019). "Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary Human Rights Discourse", *Human Rights Review*, 20, 423-443.

Dovhan, B. (2021). The Fourth Generation of Human Rights: General Theoretical Aspect, Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences.

Erdoğan, M. (2011). *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, Orion Kitabevi.

Galdini, R. (2005). "Urban Regeneration Process: The Case Of Genoa, An Example Of Integrated Urban Development Approach", *Land Use and Water Management in a Sustainable Network Society*, 45th Congress of the European Regional Science Association, Amsterdam.

Hall, R., Van Koppen, B., Van Houweling, E. (2014). "The Human Right to Water: The Importance of Domestic and Productive Water Rights", *Sci. Eng. Ethics*, *20*, 849-868.

Harvey, D. (2019). *Sosyal Adalet ve Şehir*, (Çev. Mehmet Moralı), 6. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.

Hausner, V. A. (1993). "The Future of Urban Development", *Royal Society of Arts Journal*, 141(5441), 523-533.

Hazar, N. (2015). *İnsan Hakları ve Diploması*, İstanbul, Büyülüdağ Yayınları.

Ivanii, O., Kuchuk, A., Orlova, O. (2020). "Biotechnology as Factor for The Fourth Generation of Human Rights Formation", *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), 115-121.

Jason, W.**,** (2020). A Fourth Generation Of Human Rights?, https://theowp.org/a-fourth-generation-of-human-rights/ (E.T: 18.06.2025).

Kaypak, Ş. (2010). "Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerine Etik ve Sosyal Sorumluluk Temelli Bir Yaklaşım", *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 3(2), 84-105.

Keleş, R. (2013). *Kentleşme Politikası*, 13.Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.

Kuçuradi, İ. (2011). *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu.

Küçükşen, M. (2024). Kentli Hakları Bağlamında Kentsel Dönüşüm: Samsun-Canik Kuzey Yıldızı Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, KTÜ SBE Dr Tezi, Trabzon.

McCormick, K., Neij, L., Anderberg, S. (2012). "Sustainable Urban Transformation and the Green Urban Economy", *The Economy of Green Cities: A World Compendium on the Green Urban Economy Springer* (Ed. R. Simpson, ve M. Zimmermann), http://www.springer.com/environment/sustainable+development/book/978-94007-1968-2.

McDonald, S., Malys, N., Vida, M. (2010). "Urban Regeneration for Sustainable Communities: A Case Study", *Ukio Technologinis ir Ekonominis Vystymas*, 15, 49-59.

McGregor, A. and McConnachie, M. (1995). "Social Exclusion, Urban Regeneration and Economic Reintegration", *Urban Studies*, 32(10), 1587-1600.

Mitchell, D. (2020). *Kent Hakkı*, (Çev. Aydın Çavdar), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Murphy, J. (1992). "Second Generation Rights and the Bill of Rights Debate in South Africa", *South African Sociological Review*, 4(2), 30-53.

Nohutçu, A. ve Aslan, Ö. (2022). "Türkiye'de İnsan Hakları Olgusunun Anayasal Serüveni", *Kurumsal ve İşlevsel Boyutlarıyla Türkiye'de İnsan Hakları Problematiği*, (Ed. Abdullah Yılmaz ve Duru Ş. Akdemir), Ankara, Ekin Yayınevi, 31-76.

Ohchr ve Un Habitat (2009). The Right to Adequate Housing, Fact Sheet No. 21/Rev.1, Geneva/Switzerland.

Roberts, P. (2000). "The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration", *Urban Regeneration a Handbook*, (Ed. Peter Roberts ve Hugh Sykes), London, SAGE Public., 9-36.

Roberts, P. ve Sykes, H. (2000). "Introduction", *Urban Regeneration a Handbook*, (Ed. Peter Roberts ve Hugh Sykes), London, SAGE Publications, 3-8.

Şahyar Akdemir, D. (2022). "Felsefi ve Tarihsel Arka Planıyla İnsan Hakları Olgusu", *Kurumsal ve İşlevsel Boyutlarıyla Türkiye'de İnsan Hakları Problematiği*, (Ed. Abdullah Yılmaz ve Duru Ş. Akdemir), Ankara, Ekin Yayınevi, 5-30.

Semiz, Y. (2014). "Anayasa Mahkemesi'nin Çevre Hakkı Perspektifi", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 9-46.

Song, L., Ma, C. (2022). "Identifying the Fourth Generation of Human Rights in Digital Era", *International Journal of Legal Discourse*, 7(1), 83-111.

United Nations (2010). "Resolution Adopted by the General Assembly", *The Human Right to Water and Sanitation*, New York.

Vasak, K. (1977). "Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to Give Force of Law to the Universal Declaration of Human Rights", *UNESCO Courier*, 11, 29-32.

Wellman, C. (2000). "Solidarity the Individual and Human Rights", *Human Rights Quarterly*, 22(3), 639-657.

Yılmaz, B. ve Özcan, E. (2022). "Dördüncü Kuşak İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Bilimlerde Büyük Veri Sorunsalı", *Turkish Studies-Social Science*, 17(3), 473-493.

Kaynakça

Aposto Youtube Kanalı, "Mutluluğun Başkenti Kopenhag Nasıl Başardı? – Kuşbakışı": https://www.youtube.com/watch?v=a2eybN89bDQ (19.08.2025)

Ar, Mazlum (2024). Türkiye'de Siyasal Aktörlerin Kentsel Gelişime Etkisi ve Siyasal Benliğin İnşası, *İdealKent*, 16 (44), 935-966.

Aristotle (2009). Politics, Oxford, Oxford University Press.

Azarm, Zahra; Ranjbar, Ehsan; Casanovas, M. Marti (2019). Investigating the Nature of Urban Space Transformation in Historic Cities of Iran (Case Study: Isfahan), *Bagh-e Nazar*, 16 (73), 31-44.

Castells, M. (1997). Kent, Sınıf, İktidar, (çev. Asuman Erendil), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Çolak, Y. (2014)a. Kentsel Dönüşümün Siyasal Boyutu, *İLEM Politika Notu*: https://www.ilem.org.tr/images/ipn04.pdf (31.07.2025)

Çolak, Y. (2014)b. Adil Kent Yaklaşımı ve Kentsel Dönüşüm: İstanbul Esenler Örneği, *İnsan & Toplum*, 4 (7), 57-84.

Ertan, Kıvılcım A. (2008). Kent Hakkı Üzerine Düşünceler, *Amme İdaresi Dergisi*, 41 (4), 125-141.

Eseler, Bahriye ve Gençkaya, Ö. Faruk (2023). Kentsel Dönüşüm Kararlarına Vatandaş Katılımı "Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi", *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 291-308.

Fainstein, Susan (2014). The Just City, *International Journal of Urban Sciences*, 18 (1), 1-18.

Florida, R. (2018). Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinlerin Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz (1. Basım), çev. Derya Nuket Özer, İstanbul, Doğan Kitap.

Güler, B. A. (2009). Türkiye'nin Yönetimi: Yapı, Ankara, İmge Kitabevi.

Harvey, David (2003). The Right to the City, *International Journal of Urban and Regional Research*, 27 (4), 939-941.

Jakob, Grandin; Haarstad, Havard; Kjaeras, Kristin; Bouzarovski, Stefan. (2018). The Politics of Rapid Urban Transformation, *Current Opinion in Envrionmental Sustainability*, 31, 16-22.

John, P. (2009). "Why Study Urban Politics?", Theories of Urban Politics, (Ed. Jonathan S. Davies & David L'Imbroscio), (1. Basım) London, Sage Publication.

Kapani, M. (2012). Politika Bilimine Giriş (29. Basım), Ankara, Bilgi Yayınevi.

Karadut, İ. C. (2023). "Sorunlu Siyaset-Sorumlu Siyaset Dikotomisi: İnsan-Doğa İlişkisi ve Çevre Sorunları Bağlamında Bir Tartışma", Çevre Yönetimi ve Politikaları, (Ed. Murat Yaman, Özgür Önder ve Hayriye Şengün) (1. Basım), Bursa, Ekin Yayınevi.

Karadut, İ. C. (2020). "Sınır Tanımayan Sorunlar ve Yerel Yönetimler: 21. Yüzyılda Kent Diplomasisi", Yerel Yönetimlerde Teknoloji ve Katılım, (Ed. Cenay Babaoğlu, Levent Memiş ve Oğuzhan Erdoğan) (1. Basım), Ankara, Orion Yayınları.

Karadut, İ. C. (2018). To Vote or Not To Vote – That's not Really a Question: Political Alienation in the Age of Democracy, *Research in Social Change*, 10 (1), 42-58.

Karasu, K. (2004). "Kamu Yönetimi Disiplininin Kökenine İlişkin Bir Not", II. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildirileri, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayını, 225-242.

Kılınç, N. T. (2012). Politika ve Sorumluluk (1. Basım), İstanbul, Birikim Yayınları.

Lipson, L. (2005). Siyasetin Temel Sorunları (1. Basım), (çev. Fügen Yavuz), İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.

Poggi, G. (2007). Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım, (çev. Şule Kut – Binnaz Toprak), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Runciman, D. (2019). Politika. (2. Basım) (çev. Anıl Ceren Altunkanat), İstanbul, Domingo Yayınları.

Sadioğlu, Uğur ve Ergönül, Eser (2020). Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Anlamı, Aktörleri ve Amaçları, *İdealKent*, 30 (11), 878-908.

Sunar, İ. (1979). Düşün ve Toplum (1. Basım), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Şengül, Tarık (2000). Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşıma Doğru, *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (1), 27-58.

Turut, Hatice ve Özgür, Ertuğrul (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak, *Ege Coğrafya Dergisi*, 27 (1), 1-19.

Uzer, Onur ve Sallan Gül, Songül (2023). Kentsel Dönüşümün Sosyolojik Boyutları, *Sosyoloji Notları*, 7 (2), 17-40.

Vogel, R. K. (2024). "The Field of Urban Politics", The Handbook of urban Politics (Ed. Ronald K. Vogel) (1. Basım), Glos, ElgarOnline: https://www.elgaronline.com/edcollbook/book/9781802200669/9781802200669.xml (31.07.2025)

Weber, M. (2000). Şehir: Modern Kentin Oluşumu, (çev. Musa Ceylan), İstanbul, Bakış Yayınları.

Yaman, M. (2012). Türkiye'de Kentsel Dönüş(tür)me Uygulamaları: Sosyo-Politik Bir Yaklaşım (1. Basım), Bursa, MKM Yayınları.

Kaynakça

1 Sayılı *Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*, 10/7/2018 Tarih ve 30474 Sayılı Resmi Gazete.

12. *Kalkınma Planı*, (2023), [2024-2028], https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

4 Sayılı *Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*, 15/7/2018 Tarih ve 30479 Sayılı Resmi Gazete.

5104 Sayılı *Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu*, 12/3/2004 Tarih ve 25400 Sayılı Resmi Gazete.

5366 Sayılı *Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun*, 5/7/2005 Tarih ve 25866 Sayılı Resmi Gazete.

5393 Sayılı *Belediye Kanunu*, 13/7/2005 Tarih ve 25874 Sayılı Resmi Gazete.

6306 Sayılı *Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun*, 31/5/2012 Tarih ve 28309 Sayılı Resmi Gazete.

7471 sayılı *Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,* 7/11/2023 Tarih ve 32364 Sayılı Resmi Gazete.

Bahçeci, H.I. ve Görmez, K. (2018). "Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Pratiği", *Kentsel Politikalar*, Ed. Ayşegül Mengi ve Deniz İşçioğlu, Ankara: Palme Yayıncılık.

Bahçeci Başarmak, H. I. (2024). Yüz Yıllık Birikim: Türkiye Kentleşmesinin Yasal, Kurumsal ve Siyasal Yapılanma Üzerinden Bir Analizi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 33, Sayı 3, Temmuz, s. 121-142.

Bumin, K. (1998). *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Cansever, T. (2012). *Kubbeyi Yere Koymamak*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Doğaner, A. (2017). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Finansman Modelleri*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Efe, S., Peker Yıldızan, A., Kiriş, H. M. (2024). "Türkiye'de Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 33, Sayı 3, Temmuz, s. 39-68.

Genç, F. N. (2008). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:15 Sayı:1, 115-130.

Görmez, K. (1991). *Şehir ve İnsan*, Ankara: MEB Yayınları.

Kayalık, M., Erbaş Melıs Ö. (2024). "On İkinci Kalkınma Planı'nın ve Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'da Yapılan Değişikliğin Kentsel Dönüşüm Açısından Uyum ve Çelişkileri", *Kent Akademisi Dergisi*, 17(6): 2529-2547.

Keleş, R. (2013). *Kentleşme Politikası*, 13. B., Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R., Erbay, Y., Görmez, K. (2022). *Kentsel Dönüşümden Kentsel Ranta*, 3. B., Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R., Mengi, A. (2017). *Kent Hukuku*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kuyucu, T. (2018). "Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Dönüşümü: Hukuki ve Kurumsal Çatışmalar Üzerinden Bir Açıklama Denemesi," *Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 24, Cilt: 9, 364-386.

Kitapçı, S. (2000). *3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekân, Plânlama*, Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokyumu, 8-9-10. Kasım.1999, Yayına Haz. İclal Dinçer.

Mengi, A. (2018). *Kentsel Politikalar*, Ed. Ayşegül Mengi ve Deniz İşçioğlu, Ankara: Palme Yayıncılık.

Önder, Ö. (2023). "Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Kent ve Kentleşme Politikası (1950-1980)", *Türk Yurdu*, Ağustos, S. 432, 76-82.

Özay, O. L. Demirbaş, F. (2017). "6306 Sayılı Kanun Bakımından Kentsel Dönüşüm Süreci ve Tapu Sicil İşlemleri Bakımından Değerlendirilmesi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*– İnÜHFD- Cilt:8 Sayı:2.

Tekeli, İ. (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*, 2. B., İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yeltekin, R. (2011). *İnşaat Sektör Raporu 2010 Çarpık Yapılaşma ve Kentsel Dönüşüm*, İstanbul: Müsiad.

Yaman, M. (2012). *Türkiye'de Kentsel Dönüş(tür)me Uygulamaları Sosyo-Politik Bir Yaklaşım*, Bursa: MKM Yayıncılık.

Yenen, Z., Erdönmez, E., Kılıç, A. (2013). "Kamusal Alan Odaklı Dönüşüm", *Sürdürülebilir Bir Şehir İçin Kentsel Dönüşüm*, İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.

Kaynakça

Akalın, M. (2016), "Kentsel Dönüşümün Karanlık Yüzü: Soylulaştırma, Yerinden Edilme ve Mekânsal Dışlanma", Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(14), ss.287-319.

Akkoyunlu, K. (2007) "Sürdürülebilir Kent", Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine, Der: Ayşegül Mengi, Ankara, İmge Yayınevi.

Arabulan, S. (2015). "Kentsel Dönüşüm Kapsamında Kimliğin Yeniden Kazanımı: Edirne - Karaağaç Örneği", Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalıı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne.

Aydın, A. H. (2008),"Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kahramanmaraş", Yerel Siyaset Dergisi, 3,(31), ss.5-7.

Aydın, D.G –Öztürk, S. – Yeni, O. – Atlar, M. A. ve Çakmak, İ. (2020), "Ankara'da Kent Yoksulluğu", Erişim Adresi: https://www.rwistanbul.org/rapor/0.06864600%201608207626.pdf Erişim Tarihi: 19.07.2025

Aytaç, Ö. (2016), "Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli", Mukaddime Dergisi, 7(1),ss. 135-155

Barsbay, Ç. M. & Altın, A. (2020), "Sağlıklı Kent Göstergelerinin Kent Güvenliğine Etkisinin Değerlendirilmesi**",** SİYASAL: Journal of Political Sciences, 29(1), ss. 51–68.

Başaran, İ. (2008), Kent ve Yerel Yönetim, İstanbul: Okutan Yayınları.

Berkün, S. (2018) "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yavaş Şehirler", Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Akademik Araştırmalar, Editörler: Babacan, H. – Soldatovic, T. & Delobegovic Dzanıc, N., Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara.

Beyazıt, E. (2020), "Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu", OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(30), ss. 2966-2993.

Bulut, N. (2003), "Küreselleşme Sosyal Devletin Sonu mu?" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52(2), ss. 173-197.

Carmon, N. (1999), "Three Generations of Urban Renewal Policies: Analysis and Policy Implication", Geoforum, 30, pp. 145-158.

Daşkıran, F. & Ak, S. (2015). "6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13(3), ss.264-288.

Demirdağ, M. F. & Turan, M. (2023), "İslâm'da Komşuluk ve Günümüzde Değişen Komşuluk İlişkilerinin İncelenmesi: Ankara Örneği", Journal of Islamic Research. 34(2), ss:591-606.

Durdu, Z. (2009), "Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi", 22, ss. 37-50.

Engincan, P. (2015), "Kentsel Dönüşümün Sonuçları: Kent Yoksulluğu/Yoksunluğu ve Toplumsal Dışlanma", İdealkent Dergisi, 16, ss. 107-122.

Ertaş, M. (2011), "Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi: Ankara ve Londra Örnekleri", Selçuk Teknik Dergisi, 10(1), ss. 1-18.

Es, M (2007). Kent Kimliği, Kent Kültürü, Kent Üzerine Düşünceler. İstanbul: Plato Yayıncılık.

Eyidiker, U. (2021), "Kentsel Dönüşüm Kentsel Yenileme Ayrımı ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm", PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, (7)2, ss. 96-104.

Gökulu, G. (2010), "Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24(1), ss. 209-226.

Gür, M. (2014). "Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması Ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği", Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa

Güzey, Ö., (2012), "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Neo-Liberal Kent Politikaları, Yeni Kentsel Aktörler ve Gecekondu Alanları", İdealkent Dergisi, 7, ss. 64-83.

Hayta, Y. (2016), "Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), ss.165-184.

Karcı, Ş. M. (2008), "Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme", Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16, ss. 40-64.

Kaypak, Ş.(2013), "Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme", Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 2(4), ss.80-95.

Keleş, R. (2014), "Kent ve Kültür Üzerine", Mülkiye Dergisi, 29(246), ss. 9-18.

Keleş, R. (2002), Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, S. (2008), Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Afyon.

Kılınç, Z.A. & Çelik, A. (2009), "Kentsel Dönüşüm ve Kültürel Dönüşüm", Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 9(18),ss. 145-164.

Kıray, M. (1998), "Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye'ye Has Bazı Eğilimler", Kentleşme Yazıları, İstanbul. Bağlam Yayınları.

Koçancı, M. & Ergun, C. (2018), "Kent Yoksulluğunun Kentsel Dönüşüm Üzerinden Okunması", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(1), ss. 51-68.

Koyuncu, A. (2011), "Sosyoloji Kuramlarında Kent" Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 25, ss:31-56.

Küçükşen, M. (2024) Kentli Hakları Bağlamında Kentsel Dönüşüm: Samsun- Canik Kuzey Yıldızlı Kentsel Dönüşüm Projesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.

Leones, S, V, C,. (2006) "The Current Situation of Crime Associated with Urbanization: Problems Experienced and Countermeasures Initiated in the Philippines", United Nations Asia and Far East Instutue for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders(UNAFEİ) ,Research Material Series; vol. 68, pp 133-150.

Ofluoğlu, G. (2025), "Bağımlı Kentleşme ve Derin Yoksulluk", Ed: Berkün, S. Dezavantajlı Gruplar Açısından Kent, Gaziantep: Özgür Yayınları, ss.

Ökmen, M. & Parlak B. (2008), Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, ss.1-20.

Özdemir, Z. & Özekicioğlu, H. (2006), "Kentleşme ve Çevre Sorunları", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(1), ss. 17-30.

Özden, M. (2022), "Mahallelerin Katılım ve Dayanışma Kültürünün Oluşmasına Etkisi Üzerine Nitel Bir Araştırma", Akademik Hassasiyetler Dergisi, 9, ss. 277-299.

Özden, P. P., (2016) "Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 35, ss.215-233.

Özden, P. P., (2000) "Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği", İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 23–24, ss: 255–269.

Özer, B. (2013), "Kentsel Dönüşümde Sosyal Dışlanma ve Kentsel Soylulaştırma", Peysaj Mimarlığı 5. Kongresi: 14-17 Kasım 2013, Adana, ss. 16-34.

Özgenç, Ö. (2012) "İdeal Toplum Düzeni Arayışında Kurgulanan Kentsel Planlamalar, Ütopyalar ve Yavaş Şehir Akımı", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Sorunları Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Saraç, M. (2014), Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorumluluklar, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sekmen, S., (2007), Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Model Önerisi: İzmir Ferahlı Mahallesi Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Sezik, M. (2018), "Kentlerin Tarihi ve Kültürel Dokusunun Korunması Bağlamında Kentsel Dönüşüm Uygulamaları", Kent Akademisi Dergisi, 11(4), ss.600-608.

Şahin, T. (2010), "Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi", T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi, 1(2), ss. 71-81.

Thomas, S., (2003), A Glossary of Regeneration and Local Economic Development, Manchester, Local Economic Strategy Center.

Uğurlu, Ö. (2013), "Türkiye'de Kentsel Mekanın Yeniden Üretimi", Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Ocak-Şubat-Mart, ss. 2-12.

Kaynakça

Akalın, M. (2015). "Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Kimlik Üzerindeki Etkileri: İstanbul, Eskişehir ve Bursa Örnekleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (35), 47-64.

Alver, K. (2017). *Steril Hayatlar*, Ankara, Hece Yayınları.

Arslan, H. (2011). *Sosyal Dışlanma ve Kentsel Haklar Bağlamında Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: İzmir-Narlıdere Kentsel Yenileme Uygulaması (NARKENT Projesi) Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Daloğlu, B. (2023). "Mekânsal Adalette Sanat ve Sanatçının Yeri", *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi,* 3(1), 1-21.

Demir, A., Tuna, G. ve Elbir, T. (2014). "İzmir-Kadifekale Bölgesinde Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Hava Kalitesinin Belirlenmesi". *Hava Kirliliği Araştırmaları Dergisi*, 3(2014), 68 – 75.

Ertas, M. ve Bayındır, Ö. (2020). "Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm", *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi,* 2(1), 1-9.

Fiveable, (t.y.). *Urban patterns*. https://library.fiveable.me/key-terms/ap-hug/urban-patterns Erişim Tarihi: 26. O6. 2025.

Göközkut, B. ve Somuncu, M. (2019). "Ankara'da Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Ölçeğinde Dönüşen Mekânlar, Değişen Gündelik Hayat Pratikleri", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 105-124.

Güllü, G. (2023). "Kentsel Dönüşüm Atıkları Yönetim Modeli", *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 4(3), 161-170.

Gündoğan, Ö. (2006). "Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası Mı?", *Planlama Dergisi*. (36), 39-47.

Gündoğdu, H. M. ve Genç, C. (2023). "Kentsel Dönüşümünün Mekânsal ve Sosyal Yapılanmaya Etkisi: Kırklareli Devlet Hastanesi Yer Seçimi Örneği", *Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 1(2), 109-127.

İncedere, L. (2022). "Kentsel Mekânda Ayrışma: Mahalle Ölçeğinde Bir İnceleme-İzmir Örneği", *Türk Coğrafya Dergisi*, (81), 127-140.

Jeddi Farzane, O., Daryani, S. ve Mokhberkia, M. M. (2020). "Explanation of Urban Development Pattern in Order to Sustainable Development", *International Journal of Urban Management and Energy Sustainability*, 1(3), 8-16.

Kaya, B. E. ve Erbaş, İ. (2023). "The Relationship Between Urban Transformation and Sustainability: a Bibliometric Analysis and Exploring Existing Trends", *Journal of Asian Architecture and Building Engineering,* 23(5), 1756–1775.

Kaypak, Ş. (2010). "Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerinin Çevresel Etik ve Sosyal Sorumluluk Açısından Değerlendirilmesi", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 84-105.

Koç, V. (2023). "Küresel Kentsel Gelişimin Çevresel Etkileri Üzerine bir İnceleme", *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(1), 421-433.

Koçak, H. ve Tolanlar, M. (2008). "Kentsel Dönüşüm Uygulamaları (Aydın ve Afyonkarahisar örnekleri)", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 397-415.

Köktürk, E. ve Köktürk, E. (2007, 02-06 Nisan). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi*. 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara.

Lauritzen, K. E. (2019). *Construction, Demolition and Disaster Waste Management: An Integrated and Sustainable Approach,* Florida, CRC Press.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (Çev. I. Ergüden). İstanbul, Sel Yayıncılık.

Lin, B., Meyers, J. ve Barnett, G. (2015). "Understanding the Potential Loss and Inequities of Green Space Distribution with Urban Densification", *Urban Forestry & Urban Greening*, 14 (4), 952-958.

Markoç, İ. ve Eryazıcıoğlu, M. E. (2014, 03-05 Nisan). *Kentsel Projeler ve Etkileri Bağlamında Kentsel Ayrışma Sorunu*, 26. Uluslararası Yapı Yaşam Kongresi, Bursa.

Polat, Y. A. (2016). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış: Elazığ Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 25(1), 185-202.

Saint-Gobain Türkiye (2024, 11 Kasım). *Kentsel ısı adası nedir? Nasıl oluşur?* https://www.saint-gobain.com.tr/blog/kentsel-isi-adasi-nedir-nasil-olusur Erişim Tarihi: 03.06.2025.

Schmid, C. (2014). "Henry Lefebvre, Kent Hakkı ve Yeni Metropol Anaakımı", *Kâr için değil Halk İçin, Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* (Ed. Neil Brenner, Peter Marcuse, Marget Mayer), İstanbul, Sel Yayınları, 72-99.

Şentürk, M. (2019). "Kentsel Dönüşümün Sosyolojisi", *Kent Sosyolojisi* (der. Köksal Alver), Konya, Çizgi Kitabevi, 377-392.

Thomas, S. (2003). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Manchester, Local Economic Strategy Center.

Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). "Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi", *Planlama Dergisi*, 3(29), 59-66.

Yılmaz, D. ve Öztürk, S. (2023). "Kentsel Isı Adası Etkisinin Sistematik Bir İncelemesi: Kentsel Form, Peyzaj ve Planlama Stratejileri", *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 2(4), 302-323.

Kaynakça

Bulkeley, H., Broto, V. C., & Edwards, G. (2014). *An Urban Politics of Climate Change: Experimentation and the Governing of Socio-technical Transitions.* Routledge.

Chan, Faith & Griffiths, Jim & Higgitt, David & Xu, Shuyang & Zhu, Fangfang & Tang, Yu-Ting & Xu, Yuyao & Thorne, Colin. (2018). "Sponge City" in China—A breakthrough of planning and flood risk management in the urban context. Land Use Policy. In Press. 10.1016/j.landusepol.2018.03.005.

Chikhi F, Li C, Ji Q, Zhou X. (2023). Review of Sponge City implementation in China: performance and policy. Water Sci Technol. Nov;88(10):2499-2520. doi: 10.2166/wst.2023.312. PMID: 38017674.

De Burca, J. (2025). Sünger Şehirler Nelerdir? https://constructive-voices.com/tr/s%C3%BCnger-%C5%9Fehirler-nelerdir/(Erişim tarihi: 2.09.2025).

De Rosa, M., Bianco, V., Barth, H., Pereira da Silva, P., Vargas Salgado, C., Pallonetto, F. (2023). Technologies and Strategies to Support Energy Transition in Urban Building and Transportation Sectors. Energies, 16, 4317. https:// doi.org/10.3390/en16114317

Gerzhova, N. (2021). Understanding the Behaviour of Fire and Green Roofs. https://livingarchitecturemonitor.com/articles/green-roofs-fire-su21. (Erişim tarihi: 23.08.2025).

Gerzhova, N., Dagenais, C., Ménard, S., Blanchet, P., Côté, J. A. (2022). Parametric Study of Fire Risks of Green Roofs to Adjacent Buildings. Fire. 5. 93. https://doi.org/ 10.3390/fire5040093

Getter, Kristin L. (2015). Selecting Plants for Extensive Green Roofs in the United States. https://www.canr.msu.edu/uploads/resources/pdfs/selecting_plants_for_extensive_green_roofs_(e3047).pdf

Grandin, J., Haarstad, H., Kjærås, K., Bouzarovski, S. (2018). *The politics of rapid urban transformation. Current Opinion in Environmental Sustainability*. 31. 16-22. doi:10.1016/j.cosust.2017.12.002

Hölscher, K., & Frantzeskaki, N. (2021). Perspectives on urban transformation research: Transformations in, of, and by cities. Urban Transformations, 3, Article 2. https://urbantransformations.biomedcentral. com/articles/10.1186/s42854-021-00019-z

IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability.* Sixth Assessment Report, Working Group II. Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf

Kahinda, J. Mwenge., Taigbenu, A.E., Boroto, R.J. (2010). Domestic rainwater harvesting as an adaptation measure to climate change in South Africa, Physics and Chemistry of the Earth, Parts. Volume 35. Pp. 742-751. https://doi.org/10.1016/j.pce.2010.07.004.

Karimipour, H., Tam, V. W. Y., Le, K. N., & Burnie, H. (2021). A greenhouse-gas emission reduction toolkit at urban scale. Sustainable Cities and Society, 73. https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103103.

Lehmann, S. (2011). *Optimizing urban material flows and waste streams in urban development through principles of zero waste and sustainable consumption*. Sustainability, 3(1), 155-183. https://doi.org/10.3390/su3010155

Milner, M. Davies, P. Wilkinson (2012). Urban energy, carbon management (low carbon cities) and co-benefits for human health Curr. Opin. Environ. Sustain., 4, pp. 398-404

Scheffran, J., & Battaglini, A. (2010). Climate and conflicts: the security risks of global warming. Regional Environmental Change, 11(S1), 27–39. doi:10.1007/s10113-010-0175-8

Tuğaç, Ç., & Mahdızadeh Dalır, B. (2023). Kentlerde İklim Değişikliğiyle Mücadelede Kentsel Dönüşümün Rolü ve Türkiye İçin Yaklaşımlar. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(Özel), 21-42. https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1363627

UN-Habitat. (2016). *New Urban Agenda.* United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III). Quito, Ecuador.

Pandey, D. N., Gupta, A. K., Anderson, D. M. (2003). "Rainwater harvesting as an adaptation to climate change," Current science, pp. 46-59.

Rayhan, A. (2024). Urbanization and Climate Change: Challenges and Opportunities for Sustainable Cities.file:///C:/Users/User/Downloads/UrbanizationandClimateChange-ChallengesandOpportunitiesforSustainableCities.pdf

Revi, A., D.E. Satterthwaite, F. Aragón-Durand, J. Corfee-Morlot, R.B.R. Kiunsi, M. Pelling, D.C. Roberts, and W. Solecki, (2014) Urban areas. In: Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 535-612.

Olazabal M, Pascual U. (2015). Urban low-carbon transitions: cognitive barriers and opportunities, Journal of Cleaner Production. doi: 10.1016/j.jclepro.2015.08.047.

Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü. (2022). *Yağmur Suyu Hasadı Rehber Dokümanı*. Tarım ve Orman Bakanlığı. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Su%20Kaynaklar%C4%B1%20%C4%B0klim%20Proje/Ya%C4%9Fmur%20Suyu%20Hasad%C4%B1%20Rehber%20Dok%C3%BCman%C4%B1.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, *İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2023-2030*

Yin, Dingkun & Xu, Changqing & Jia, Haifeng & Yang, Ye & Sun, Chen & Wang, Qi & Liu, Sitong. (2022). Sponge City Practices in China: From Pilot Exploration to Systemic Demonstration. Water. 14. 1531. 10.3390/w14101531.

Wallenwein, F. (2024). The Sponge City Approach in China: Empty Metaphor or Promising Climate Change Adaptation Strategy? https://eh4s.eu/publication/the-sponge-city-approach-in-china-empty-metaphor-or-promising-climate-change-adaptation-strategy (Erişim tarihi:02.09.2025).

Wamsler, C., Brink, E., Rivera, C., (2013). Planning For Climate Change in Urban Areas: From Theory To Practice, Journal Of Cleaner Production, Volume 50. Pages 68-81.

Zaman, A. U., Lehmann, S. (2011). Urban growth and waste management optimization towards 'zero waste city', City, Culture and Society, Volume 2. Issue 4. Pp 177-187. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2011.11.007.

Zaman, A. U., Lehmann, S. (2013). *The zero waste index: a performance measurement tool for waste management systems in a 'zero waste city'. Journal of Cleaner Production, 50(), 123–132.* doi:10.1016/j.jclepro.2012.11.041

Kaynakça

Agyeman, J., McLaren, A. D., & Borrego, S. (2013). *Sharing cities*. Friends of the Earth.

Albino, V., Berardi, U., & Dangelico, R. M. (2015). Smart Cities: Definitions, Dimensions, Performance, and Initiatives. *Journal of Urban Technology*, *22*(1), 3–21. https://doi.org/10.1080/10630732.2014.942092

Angelidou, M. (2015). Smart cities: A conjuncture of four forces. *Cities, 47*, 95–106. https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.05.004

Ataç, A. (2017). Tepebaşı ve akıllı şehirler. *ETODERGİ (Eskişehir Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi), 117*, 50–53.

Ateş, M., & Erinsel Önder, D. (2019). Akıllı şehir kavramı ve dönüşen anlamı bağlamında eleştiriler. *Megaron, 14*(1), 41–50.

Bratuškins, U., Zaleckis, K., Treija, S., Koroļova, A., & Kamičaitytė, J. (2020). Digital information tools for urban regeneration: Capital's approach in theory and practice. *Sustainability, 12*(19), 1–25. https://doi.org/10.3390/su12198082

Cheng, H., & Hu, Y. (2010). Planning for sustainability in China's urban development: Status and challenges for Dongtan eco-city project. *Journal of Environmental Monitoring, 12*(1), 119–126.

Choi, C., & Kim, C. I. (2017). The 4th industrial revolution, smart cities, and sustainable urban regeneration: A perspective study. *Journal of Environmental Policy and Administration, 25*, 61–91.

Comunian, R., England, L., Faggian, A., & Mellander, C. (2021). Positioning talent: History, cities and the growing importance of talent. In *The Economics of Talent* (SpringerBriefs in Regional Science). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007

Çakır, E. (2023). *Kentsel dönüşüme yeni bir yaklaşım olarak akıllı kentler: Tepebaşı Belediyesi Melih Savaş Yaşam Köyü örneği* (Doktora tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.

Çakır, E. (2024). *Kentsel Dönüşüm ve Akıllı Kent İlişkisi: Akıllı Kentsel Dönüşüm*. Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub622

Çerçi, İ. N. (2015). Akıllı kentler, bir ihtiyaç ve geleceğe dönük bir yaşam modelidir. *Bilişim Dergisi, 172*, 196–201.

Çiftçi, S. (2016). *Toplum temelli bir yaklaşım olarak sürdürülebilir kentsel dönüşüm: Ankara Dikmen Vadisi örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi.

Dinç, B. (2020). *Bilgi çağında yeni bir geçiş: Kentsel dönüşümden akıllı kentsel dönüşüme* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Eskişehir REMOURBAN. (2022). Proje detayları. http://eskisehir.remourban.eu/proje/proje.kl

European Commission. (2025). Horizon Europe. https://op.europa.eu/en/web/horizon-europe

García-Fuentes, M. Á., & Torre, C. de (2017). Towards Smarter and More Sustainable Regenerative Cities: the REMOURBAN Model. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, *4*(3), 328–338. https://doi.org/10.9770/jesi.2017.4.3S(8)

Giffinger, R., Fertner, C., Kramar, H., Kalasek, R., Pichler-Milanović, N., & Meijers, E. (2007). Smart cities: Ranking of European medium-sized cities. Final report. Centre of Regional Science (SRF), Vienna University of Technology. https://www.smart-cities.eu/download/smart_cities_final_report.pdf

Girardet, H. (2004). *Creating a sustainable Adelaide*. Department of the Premier and Cabinet.

Göközkut, B. ve Somuncu M. (2019). Ankara'da Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Ölçeğinde Dönüşen Mekânlar, Değişen Gündelik Hayat Pratikleri, *Ankara Araştırmaları Dergisi,7* (1), 105-124

Hayter, S., Torcellini, P., & Deru, M. (2002). Photovoltaics for buildings: New applications and lessons learned (Report No. NREL/CP-550-32158). National Renewable Energy Laboratory. https://www.nrel.gov/docs/fy02osti/32158.pdf

Howard, E., Osborn, F. J., & Mumford, L. (2013). *Garden cities of to-morrow*. Routledge.

Intesa Sanpaolo Innovation Center. (2025, May 20). *Smart City in Europe: rankings, technologies, and examples of urban development*. https://www.intesasanpaoloinnovationcenter.com/en/news-and-events/news/2025/05/smart-city-europe-rankings-technologies-examples-urban-development/

Keleş, R. (1996). *Kentleşme politikası*. İmge Yayınları.

Kemeç, A. (2023). Sıfırdan akıllı bir kent yaratmak ütopya mı? Distopya mı? *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(2), 321–340. https://doi.org/10.30692/sisad.1245088

Khan, S., & Zaman, A. U. (2018). Future cities: Conceptualizing the future based on a critical examination of existing notions of cities. *Cities, 72*(Part B), 217–225. https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.08.022

Lees, L., & Demeritt, D. (1998). Envisioning the livable city: The interplay of "Sin City" and "Sim City" in Vancouver's planning discourse. *Urban Geography, 19*(4), 332–359.

MATCHUP. (2025). A brief introduction to the project. MAtchUP Project. https://www.matchup-project.eu/

Mora, L., Deakin, M., Zhang, X., Batty, M., Jong, M. de, Santi, P., & Appio, F. P. (2021). Assembling sustainable smart city transitions: An interdisciplinary theoretical perspective. *Journal of Urban Technology, 28*(1-2), 1–27. https://doi.org/10.1080/10630732.2020.1834831

Neuman, M. (2005). The compact city fallacy. *Journal of Planning Education and Research, 25*(1), 11–26.

Newman, P., Beatley, T., & Boyer, H. (2009). *Resilient cities: Responding to peak oil and climate change*. Washington, DC.

Özdemir, N. (2020). Akıllı şehir yolculuğu (XXI) Tepebaşı. *Ogün Haber*. https://www.ogunhaber.com/yazarlar/necmi-ozdemir/akilli-sehir-yolculugu-xxi-tepebasi-101344m.html

REMOURBAN. (2020). Best practices and lessons learned from our lighthouse cities. European Union's Horizon 2020. www.remourban.eu

Sakuma, N., Trencher, G., Yarime, M., & Onuki, M. (2021). A comparison of smart city research and practice in Sweden and Japan: Trends and opportunities identified from a literature review and co-occurrence network analysis. *Sustainability Science, 16*(6), 1777–1796.

Sassen, S. (2013). *The global city: New York, London, Tokyo* (2nd ed.). Princeton University Press.

Smith, F. (2009). The economic history of urbanization. In *The Routledge handbook of modern economic history*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203075616.CH25

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019). *2020-2023 ulusal akıllı şehirler stratejisi ve eylem planı*. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bilgi toplumu stratejisinin yenilenmesi projesi: İhtiyaç tespiti ve öneriler raporu*. McKinsey Danışmanlık.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *Orta vadeli program (2018-2020)*. T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

TMMOB Harita Mühendisleri Odası. (2019). 6. coğrafi bilgi sistemleri kongresi sonuç bildirgesi. https://www.hkmo.org.tr/sayfa/detay/1004/18856/tmmob-6.-cografi%CC%87-bi%CC%87lgi%CC%87-si%CC%87stemleri%CC%87-kongresi%CC%87-sonuc-bi%CC%87ldi%CC%87rgesi%CC%87

T.C. Ulaştırma Bakanlığı. (2017). *Ulusal genişbant stratejisi ve eylem planı (2017-2020)*. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.

Ulubaş Hamurcu, A. (2023). Akıllı şehirler ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*, *2*, 70–95.

Van den Berg, L. (Ed.). (2006). *The safe city: Safety and urban development in European cities*. Ashgate Publishing, Ltd.

World Health Organization. (2007). *Global age-friendly cities: A guide*. World Health Organization. https://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf

Yaman, M. (2015). *Türkiye'de kentsel dönüş(tür)me uygulamaları: Sosyo-politik bir yaklaşım* (2. baskı). Otorite Yayınları.

Yencken, D. (1988). The creative city. *Meanjin, 47*(4), 597–608. http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=582212487737872;res=IELLCC

Yigitcanlar, T., & Kamruzzaman, M. (2018). Does smart city policy lead to sustainability of cities? *Land Use Policy, 73*, 49–58. https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.01.034

Yigitcanlar, T., & Lönnqvist, A. (2013). Benchmarking knowledge-based urban development performance: Results from the international comparison of Helsinki. *Cities, 31*, 357–369. https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.11.005

Kaynakça

Akbaş, İ. (2024). "Dirençli Kent Bağlamında Kentsel Dönüşüm ve Toplumsal Dirençliliğin İncelenmesi: Bibliyometrik Bir Analiz", *Memleket Siyaset Yönetim*, 19(43), 425-462.

Ataöv, A., ve Osmay, S. (2007). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım" *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 57-82.

Cartalis, C. (2014). "Toward Resilient Cities-A Review of Definitions, Challenges and Prospects", *Advances in Building Energy Research*, 8(2), 259-266.

Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., ve Webb, J. (2008). "A Place Based Model for Understanding Community Resilience to Natural Disasters", *Global Environmental Change*, 18(4), 598-613.

Desouza, K. C. ve Trevor H. F., (2013). "Designing, Planning and Managing Resilient Cities: A Conceptual Framework", *Cities*, 35, 89-99.

Ersavaş Kavanoz, S. (2020). "Kentsel Direnç" Kavramı Üzerine". *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 5-24.

Figueiredo, L., T. Honiden ve A. Schumann (2018). "Indicators for Resilient Cities", OECD Regional Development Working Papers, No. 2018/02, OECD Publishing, Paris.

Fleming, J., ve Ledogar, R. J., (2008). "Resilience, an Evolving Concept: A Review ff Literature Relevant to Aboriginal Research." *Pimatisiwin* 6(2), 7-23.

Godschalk, D. R. (2003). "Urban Hazard Mitigation: Creating Resilient Cities*", Natural Hazards Review*, 4, 136-143.

Holling, C. S. (1973). "Resilience and Stability of Ecological Systems", *Annual Review of Ecology and Systematics,* 4(1), 1-23.

İrdem, İ., Mert, E. (2023). "Deprem, Dirençli Kent ve Acil Afet Yönetimi: Türkiye Örneği", *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241-276.

Jha, A, K., Miner, T. W., ve Stanton-Geddes, Z., (2013). *Building Urban Resilience Principles, Tools, and Practice*, Washington: The World Bank Publishing,

Lomba-Fernandez, C., Hernantes, J., Labaka, L. (2021). "Guide for Climate-resilient Cities: An Urban Critical Infrastructures Approach". *Sustainability*, 11(17), 1-19, https://www.mdpi.com/2071-1050/11/17/4727 (Erişim Tarihi: 12.07.2025).

Matyas, D., ve Pelling, M. (2014). "Positioning Resilience for 2015: The Role of Resistance, Incremental Adjustment and Transformation in Disaster Risk Management Policy", *Disasters*, 39 (Special Issue), 1-18.

Meerow, S., ve Newell, J. P. (2019). "Urban Resilience For Whom, What, When, Where, and Why?", *Urban Geography*, 40:3, 309-329.

Mehdipour, A., Rashidi Nia, H. (2013). "Industrialization and City Change; ,The Concept and Historical Evolution of Urban Regeneration", *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 12(1), 176-181.

OECD (2016). Resilient Cities, Preliminary Version, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/03/indicators-for-resilient-cities_ab6c16ee/6f1f6065-en.pdf (Erişim Tarihi: 12.07.2025).

Özmen, E., Kayacan, T. (2021). "Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Stres Kavramlarının Olası İlişkileri", *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 25, 657-664.

Patel, R., ve Nosal, L. (2016). *Defining The Resilient City* (Working Paper No. 6). United Nations University Centre for Policy Research. https://collections.unu.edu/eserv/UNU:6144/DefiningtheResilientCity.pdf (Erişim Tarihi: 08.07.2025)

Pollitt, C. (2015), "Wickedness Will Not Wait: Climate Change and Public Management Research", Public MoneyveManagement, 35(3), 181-186.

Prasad, N., Ranghieri, F., Shah, F., Trohanis, Z. Kessler, E., Sinha, R. (2009). *Climate Resilient Cities : A Primer on Reducing Vulnerabilities to Disasters*, Washington, World Bank.

Roberts, P. (2000). "The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration", Urban Regeneration, /Eds. Peter Roberts, Hugh Sykes, London, SAGE Publications, 9-36.

Sharifi, A. ve Yoshiki Y. (2014), "Resilient Urban Planning: Major Principles and Criteria", Energy Procedia, 61, 1491-1495.

Şahin, S.Z., (2018). "Kent Planlama ve Kentsel Altyapı İlişkisinin Evrimi", *Planlama*, 28(1), 6-11.

Şen, B., (2005). "Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi", İstanbul'da *Kentsel Ayrışma -Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar içinde* (Ed: Hatice Kurtuluş), İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 161-186.

Şişman, A., Kibaroğlu, D. (2009). "Dünya'da ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları", TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11-15 Mayıs 2019, Ankara, https://obs.hkmo.org.tr/show-media/resimler/ekler/0e6be4ce76ccfa7_ek.pdf (Erişim Tarihi: 13.07.2025).

Tallon, A. (2020). *Urban Regeneration in the UK*, (3rd ed.) London, Routledge.

Tuğaç, Ç., (2019). "Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Yerel Yönetimlerin Görevleri ve Sorumlulukları", *İdealkent*, 28 (10), 984-1019. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275113000875#preview-section-cited-by (Erişim Tarihi: 20.07.2025).

Vale, Lawrence J. (2014), "The Politics of Resilient Cities: Whose Resilience and Whose City?", *Building ResearchveInformation*, 42(2), 191-201.

Van der Leeuw S., Aschan-Leygonie C. (2005). "A Long-term Perspective on Resilience in Socio-natural Systems", Micro-Meso-Macro: Addressing Complex Systems Couplings (Eds. H Liljeström and U Svedin), London, World Scientific, 227-264.

Walker, B., Holling, C. S., Carpenter, S. R., ve Kinzig, A. (2004). "Resilience, Adaptability and Transformability in Social–Ecological Systems", *Ecology and Society,* 9(2), 1-9

Wan Mohd Rani, W. N. M., Kamarudin, K. H., Razak, K. A., Hasan, R. C., Mohamad, Z. (2018). "Measuring Urban Resilience Using Climate Disaster Resilience Index (CDRI)", *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, Volume XLII-4/W9, 237-242.

Weichselgartner, ve J., Kelman, I. (2015). "Geographies of Resilience: Challenges and Opportunities of a Descriptive Concept", *Progress in Human Geography*, 39(3), 249–267.

World Economic Forum, (2022). Delivering Climate-Resilient Cities Using a Systems Approach, Global Future Council on Cities of Tomorrow Future of Cities Reports, 1/4. https://www.weforum.org/publications/delivering-climate-resilient-cities-using-a-systems-approach/ (Erişim Tarihi: 12.07.2025).

Yaman, M. (2010). "Türkiye'deki Uygulamalar Bağlamında Kentsel Dönüşümün Yeniden Kavramsallaştırılması", *Serbest Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, 4 (8-9-10), 119-128.

Kaynakça

Ahern, J. (2011). From fail-safe to safe-to-fail: Sustainability and resilience in the new urban world. *Landscape and Urban Planning*, *100*(4), 341-343. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2011.02.021

Albrito, P. (2012). Making cities resilient: Increasing resilience to disasters at the local level. *Journal of Business Continuity & Emergency Planning*. https://hstalks.com/article/1737/making-cities-resilient-increasing-resilience-to-d/

Albuquerque, P. H., & Rajhi, W. (2019). Banking stability, natural disasters, and state fragility: Panel VAR evidence from developing countries. *Research in International Business and Finance*, *50*, 430-443. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2019.06.001

Anggraini, I. N., & Mahdiannur, M. A. (2023). Analisis Bibliometrik Penerapan Metode Pembelajaran Jigsaw untuk Meningkatkan Keterampilan Komunikasi Siswa pada Tahun 2017-2021. *Jurnal Penelitian Pendidikan Matematika Dan Sains*, *7*(2), 56-63. https://doi.org/10.26740/jppms.v7n2.p56-63

Bush, J., & Doyon, A. (2019). Building urban resilience with nature-based solutions: How can urban planning contribute? *CITIES*, *95*, 102483. https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102483

Celestino, M. S., Belluzzo, R. C. B., Albino, J. P., & Valente, V. C. P. N. (2024). Análise Bibliométrica: Revisão De Literatura E Proposta De Framework Metodológico Em 12 Passos. *Aracê*, *6*(4), Article 4. https://doi.org/10.56238/arev6n4-146

Chelleri, L., Waters, J. J., Olazabal, M., & Minucci, G. (2015). Resilience trade-offs: Addressing multiple scales and temporal aspects of urban resilience. *ENVIRONMENT AND URBANIZATION*, *27*(1), 181-198. https://doi.org/10.1177/0956247814550780

Collier, M. J., Nedovic-Budic, Z., Aerts, J., Connop, S., Foley, D., Foley, K., Newport, D., McQuaid, S., Slaev, A., & Verburg, P. (2013). Transitioning to resilience and sustainability in urban communities. *CITIES*, *32*, S21-S28. https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.03.010

Datola, G. (2023). Implementing urban resilience in urban planning: A comprehensive framework for urban resilience evaluation. *Sustainable Cities and Society*, *98*, 104821. https://doi.org/10.1016/j.scs.2023.104821

Ece Kaya, B., & Erbaş, İ. (2024). The relationship between urban transformation and sustainability: A bibliometric analysis and exploring existing trends. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, *23*(5), 1756-1775. https://doi.org/10.1080/13467581.2023.2270033

Fuady, M., Buraida, Kevin, M. A., Farrel, M. R., & Triaputri, A. (2025). Enhancing Urban Resilience: Opportunities and Challenges in Adapting to Natural Disasters in Indonesian Cities. *Sustainability*, *17*(4), Article 4. https://doi.org/10.3390/su17041632

Ilugbusi, B. S., Adisa, O., Obi, O. C., Awonuga, K. F., Adelekan, O. A., Asuzu, O. F., & Ndubuisi, N. L. (2024). Urban Resilience to Climate Change: A Review of Adaptation Strategies and Infrastructure Innovations. *Ecofeminism and Climate Change*, *5*(1), 18-23. https://doi.org/10.26480/efcc.01.2024.18.23

Ishiwatari, M., Kawakami, H., Sasaki, D., Sakamoto, A., & Nakayama, M. (2024). Enhancing Disaster Resilience for Sustainable Urban Development: Public–Private Partnerships in Japan. *Sustainability*, *16*(9), Article 9. https://doi.org/10.3390/su16093586

Kapucu, N., Ge, Y., Rott, E., & Isgandar, H. (2024). Urban resilience: Multidimensional perspectives, challenges and prospects for future research. *Urban Governance*, *4*(3), 162-179. https://doi.org/10.1016/j.ugj.2024.09.003

Khan, M. T. I., Anwar, S., Sarkodie, S. A., Yaseen, M. R., & Nadeem, A. M. (2023). Do natural disasters affect economic growth? The role of human capital, foreign direct investment, and infrastructure dynamics. *Heliyon*, *9*(1), e12911. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e12911

Liu, Y. (2023). Application Research of Computer Bibliometric Analysis Based on Cluster Analysis. *Proceedings of the 7th International Conference on Intelligent Information Processing*, 1-7. https://doi.org/10.1145/3570236.3570260

Malalgoda, C., Amaratunga, D., & Haigh, R. (2013). Creating a disaster resilient built environment in urban cities. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, *4*(1), 72-94. https://doi.org/10.1108/17595901311299017

McPhearson, T., Iwaniec, D. M., Hamstead, Z. A., Berbés-Blázquez, M., Cook, E. M., Muñoz-Erickson, T. A., Mannetti, L., & Grimm, N. (2021). A Vision for Resilient Urban Futures. Içinde Z. A. Hamstead, D. M. Iwaniec, T. McPhearson, M. Berbés-Blázquez, E. M. Cook, & T. A. Muñoz-Erickson (Ed.), *Resilient Urban Futures* (ss. 173-186). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63131-4_12

McTarnaghan, S., Morales-Burnett, J., & Marx, R. (2022). *Urban Resilience: From Global Vision to Local Practice* (s. 138) [Research Report]. Urban Institute. https://www.urban.org/sites/default/files/2022-09/Urban%20Resilience%20-%20From%20Global%20Vision%20to%20Local%20Practice_1.pdf

Meduri, Y., Singh, R., & Manoharan, G. (2024). Key networks to create disaster resilient Smart Cities Mission: A case for remodeling India's Smart Cities Mission to include disaster resilience. *Resilient Cities and Structures*, *3*(4), 52-62. https://doi.org/10.1016/j.rcns.2024.09.001

Meerow, S., & Newell, J. P. (2019). Urban resilience for whom, what, when, where, and why? *URBAN GEOGRAPHY*, *40*(3), 309-329. https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1206395

Meerow, S., Pajouhesh, P., & Miller, T. R. (2019). Social equity in urban resilience planning. *LOCAL ENVIRONMENT*, *24*(9), 793-808. https://doi.org/10.1080/13549839.2019.1645103

Mishra, M., Desul, S., Santos, C. A. G., Mishra, S. K., Kamal, A. H. M., Goswami, S., Kalumba, A. M., Biswal, R., da Silva, R. M., dos Santos, C. A. C., & Baral, K. (2024). A bibliometric analysis of sustainable development goals (SDGs): A review of progress, challenges, and opportunities. *ENVIRONMENT DEVELOPMENT AND SUSTAINABILITY*, *26*(5), 11101-11143. https://doi.org/10.1007/s10668-023-03225-w

Mohideen, R. (2021). Technology for social well-being: Strengthening urban resilience in developing countries integrating infrastructure, energy, health and social inclusion. *2021 IEEE Conference on Norbert Wiener in the 21st Century (21CW)*, 1-9. https://doi.org/10.1109/21CW48944.2021.9532527

Ojo, B. (2024). Resilience and sustainability of supply chains in the face of natural disasters and climate change. *International Journal of Science and Research Archive*, *12*(1), 2996-3007. https://doi.org/10.30574/ijsra.2024.12.1.1184

Öztürk, O., Kocaman, R., & Kanbach, D. K. (2024). How to design bibliometric research: An overview and a framework proposal. *Review of Managerial Science*, *18*(11), 3333-3361. https://doi.org/10.1007/s11846-024-00738-0

Passas, I. (2024). Bibliometric Analysis: The Main Steps. *Encyclopedia*, *4*(2), Article 2. https://doi.org/10.3390/encyclopedia4020065

Pirlone, F., Spadaro, I., & Candia, S. (2020). More Resilient Cities to Face Higher Risks. The Case of Genoa. *Sustainability*, *12*(12), Article 12. https://doi.org/10.3390/su12124825

Rezvani, S. M., Falcão, M. J., Komljenovic, D., & de Almeida, N. M. (2023). A Systematic Literature Review on Urban Resilience Enabled with Asset and Disaster Risk Management Approaches and GIS-Based Decision Support Tools. *Applied Sciences*, *13*(4), Article 4. https://doi.org/10.3390/app13042223

Ribeiro, P. J. G., & Gonçalves, L. A. P. J. (2019). Urban resilience: A conceptual framework. *Sustainable Cities and Society*, *50*, 101625. https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101625

Romero-Lankao, P., Gnatz, D. M., Wilhelmi, O., & Hayden, M. (2016). Urban Sustainability and Resilience: From Theory to Practice. *Sustainability*, *8*(12), Article 12. https://doi.org/10.3390/su8121224

Sachdeva, M. (2016). *Urban Resilience and Urban Sustainability* [Columbia University]. https://doi.org/10.7916/D8G44QDB

Simion, P.-S., Ciornei, L., Todirica, I. C., Petcu, V., & Joita-Pacureanu, M. (2023). A Decade of Bibliometric Analysis of Biodiversity. *Annals of "Valahia" University of Târgovişte. Agriculture*, *15*(2), 43-49. https://doi.org/10.2478/agr-2023-0017

Smart, L. N., Haigh, R., & Amaratunga, D. (2021). Role of Disaster Risk Resilient Cities in Facilitating the Achievement of Sustainable Development. Içinde D. Amaratunga, R. Haigh, & N. Dias (Ed.), *Multi-Hazard Early Warning and Disaster Risks* (ss. 145-168). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73003-1_9

Şen, G. (2021). An Overview of Disaster Resilience. *Turkish Journal of Health Science and Life*, *4*(3), Article 3. https://dergipark.org.tr/en/pub/tjhsl/issue/67114/996871

Tagliacozzo, S., Farabollini, P., Morsut, C., Casarotti, C., Di Bucci, D., Polese, M., Giuliani, F., Hamidova, E., Rebora, N., Dolce, M., Prota, A., & Xavier Viegas, D. (2022). *Good practices in Building Back Better and Leave No One Behind*. 101017776-ROADMAP-UCPM-2020-KN-AG. https://doi.org/10.57580/TP3DOI

Waltman, L. (2016). A review of the literature on citation impact indicators. *Journal of Informetrics*, *10*(2), 365-391. https://doi.org/10.1016/j.joi.2016.02.007

Wannous, C., & Velasquez, G. (2017). United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR)—UNISDR's Contribution to Science and Technology for Disaster Risk Reduction and the Role of the International Consortium on Landslides (ICL). Içinde K. Sassa, M. Mikoš, & Y. Yin (Ed.),

Advancing Culture of Living with Landslides (ss. 109-115). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-59469-9_6

Yang, L.-C., Liu, F.-H., Liu, C.-M., Yu, C.-H., & Chang, Y.-C. (2023). Bibliometric analysis of top-cited articles in Journal of Dental Sciences. *Journal of Dental Sciences*, *18*(1), 338-344. https://doi.org/10.1016/j.jds.2022.09.017

Yazar, K. H., & Dede, O. M. (2012). Sustainable urban planning in developed countries: Lessons for turkey. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, *7*(1), 26-47. https://doi.org/10.2495/sdp-v7-n1-26-47

Yue, X., Wu, S., Yin, Y., Gao, J., & Zheng, J. (2018). Risk Identification of Seismic Landslides by Joint Newmark and RockFall Analyst Models: A Case Study of Roads Affected by the Jiuzhaigou Earthquake. *International Journal of Disaster Risk Science*, *9*(3), 392-406. https://doi.org/10.1007/s13753-018-0182-9

Zhang, X. Q. (2016). The trends, promises and challenges of urbanisation in the world. *Habitat International*, *54*, 241-252. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2015.11.018

Kaynakça

Ahunbay, Z. (2017). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.

Akarca, H. (2019). *Tarihi çevre yenileme uygulamalarında katılımcı yöntem önerisi: Ayvansaray örneği.* (Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,

Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların yeniden kullanımı*. İstanbul Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Arslan, H. D., Orhan, B., & Dişli, G. (2020). Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının müze işlevi özelinde değerlendirilmesi. *Art-e Sanat Dergisi, 13*(25), 71-101.

Avcıoğlu, S. (2016). Tarihi çevrelerde kentsel koruma ve kentsel yenileme eğilimleri: yasal ve yönetsel çerçeve. *İdealkent, 7*(20), 698-719.

Aydın, E. (1998). *Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmaların Uygulama Sonuçları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baydarlıoğlu, B. (1994). *Tarihi Şehir Dokusunda Yeni Yapı Uygulamaları: Karaköy - Beşiktaş Arasında Silueti Etkileyen Bir Grup Yeni Yapının Değerlendirilmesi,.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen BİlimleriEnstitüsü, İstanbul.

Baytin, Ç. (1994). *Tarihi çevrelerde yeni yapı olgusuna bir yaklaşım, İstanbul örneğinde bir uygulama modeli.*

Çubukcuoğlu, B. (2013). *Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesinin tarihi kent ve kullanıcı kimliği üzerine etkileri.* (Yüksek Lisans). İstanbul Teknik Üniversitesi,

Doğrusöz, F. (1994). *Tarihi Ve Özgün Çevrelerde Yeni Yapı Sorunu Ve'infil'Olgusuna Farklı Yaklaşımlar.* (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü,

Duralı, İ. K. (2007). *Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,

Elnokaly, A., & Elseragy, A. (2011). Sustainable urban regeneration of historic city centres: lessons learnt.

Enç, G. (2009). *Tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarım ölçütleri ve Fener semti örneğinde uygulanabilirliğinin irdelenmesi.* (Yüksek Lisans). Yıldız Teknik Üniversitesi,

Ercan, M. A. (2016). Kentsel Dönüşüm. In M. Ersoy (Ed.), *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*: Ninova.

Forouhar, A., & Hasankhani, M. (2018). Urban renewal mega projects and residents' quality of life: Evidence from historical religious center of Mashhad metropolis. *Journal of urban health, 95*(2), 232-244.

Fowler, D. (1987). Urban regeneration and design control in historic districts.

Güler, Ö. (2004). *Tarihi Çevrelerde Çağdaş Bina Tasarımı: Ortaköy ve Yakın Çevresinde Yeni Bina Uygulamalarının Değerlendirilmesi.* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,

Icomos Türkiye Mimari Mirasının Korunması Tüzüğü. (2013). Erişim Adresi: https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf

Kaplan, O. (2017). 5366 sayılı kanun kapsamında yenileme alanlarında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreci üzerine bir deneme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7*(2), 275-304.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*: İmge Kitabevi.

Koçan, N. (2011). Tarihi mekanlarda kültürel dönüşüm: Uşak tarihi tren garı örneği. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 11*(2), 130-137.

Korumaz, M., & Özkaynak, M. (2019). Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(23), 201-225.

Kuyrukçu, Z., & Çınar, R. (2023). Morphological Evolution of a Commercial Setting: The Study of Konya Uzum Bazaar. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning, 11*(1), 181-206.

Lai, L. W., & Lorne, F. T. (2019). Sustainable urban renewal and built heritage conservation in a global real estate revolution. *Sustainability, 11*(3), 850.

Midilli Sarı, R. (2005). *Tarihi Çevre İçerisindeki Tasarımlarda–izmler, Modernizm, Postmodernizm, Dekontrüktivizm.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Özden, P. (2001). Kentsel yenileme uygulamalarında yerel yönetimlerin rolü üzerine düşünceler ve İstanbul örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(23-24), 255-270.

Özden, P. P. (2016). *Kentsel yenileme: yasal yönetsel boyut, planlama ve uygulama*: İmge Kitabevi.

Özdil, E., & Urfalıoğlu, N. (2022). Konya Tarihi Kent Merkezindeki Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *The Journal of Academic Social Science Studies, 15*(90), 297-323.

Şahin, A., & Selçuk, S. A. (2024). Tarihi Kent Merkezlerindeki Kentsel Dönüşüme Morfolojik Bir Yaklaşım: Konya Şükran Mahallesi Örneği. *İdealkent, 16*(46), 2436-2466.

Şen, B. (2011). İstanbul tarihi kent merkezinde kentsel dönüşüm: Mekânsal müdahaleye 'içerden bakış'ya da mekânsalı toplumsalla birlikte düşünmek. *Toplum ve Demokrasi Dergisi, 5*(11), 33-53.

Şenalp, M. (2025). *Tarihî Yapılarda Avlu Üst Örtüsü Tasarım Senaryolarına Yönelik Enerji-Termal Konfor Odaklı Parametrik Bir Model Önerisi.* (Doktora Tezi). Konya Teknik Üniversitesi, Konya.

Şenalp, M., Köymen, E., Yaşa, E., & Başar, M. E. (2025). Computational design and building physics perspectives on courtyard roof extension in historic buildings. In H. Kılıçaslan & G. M. Avinç (Eds.), *Trends in architecture and design*. 75–106. Livre Db Lyon.

Taş, A., & Aköz Çevrimli, B. (2025, March 12-15, 2025). *The spatial transformation process of Nevşehir castle and Its neighbourhoods.* Paper presented at the Asia Pasific 11th International Modern Sciences Congress, Vietnam.

Turgut, S. (2012). Site management process and urban renewal in Istanbul: Historical Peninsula. *WIT Transactions on Ecology and the Environment, 155*, 859-868.

Turhan Kut, Z. (2017). *Tarihi çevrede yeni yapı tasarımına bir bakış: İstanbul özelinde bir değerlendirme.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

URL-1 https://tr.wikipedia.org/wiki/Somerset_House. Accessed: January 10, 2024

URL-2 https://www.worldhistory.org/image/13091/cloister-of-santa-maria-della-pace-rome/. Accessed: January 10, 2025.

URL-3 https://en.wikipedia.org/wiki/British_Museum. Accessed: August 17, 2024

URL-4. Covent Garden, London. 19. yüzyıl. https://tr.pinterest.com/pin/337488565798687702/. Erişim Tarihi: 15.07.2025.

URL-5. https://www.coventgarden.london/visit/. Erişim Tarihi: 15.07.2025.

URL-6. Bedesten'de Tarihi Dönüşüm Başladı. https://www.konya.bel.tr/en/haber/bedestende-tarihi-donusum-basladi. Erişim Tarihi: 15.07.2025.

URL-7. https://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/Tarihi-Kentler-Birli%C4%9 Fi_May %C4%B1s.pdf. Erişim Tarihi: 18.07.2025.

URL-8. Türbe Önü Çarşıları. https://www.konya.bel.tr. Erişim Tarihi: 11.07.2025.

URL-9. https://www.memleket.com.tr/sukran-mahallesi-yeni-yuzunu-bekliyor-1963g.htm. Erişim Tarihi: 18.07.2025.

URL-10. https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/. Erişim Tarihi: 15.07.2025.

URL-11. Konya Fotoğrafları. https://scontent.fkya4-2.fna.fbcdn.net/v/t39.30808-6/512688806_24092577243670874_4626863365833598881_n.jpg?_nc_cat=107&ccb=1-7&_nc_sid=0b6b33&_nc_ohc=R0-k-hYFtGwQ7kNvwHtr7sd&_nc_oc=AdnWk60ZksT8GLSiUOdu3sZ0iZ-afgL7lpRRYouOm2PUrO pIP1p0zVaX8MoIckZFL84&_nc_zt=23&_nc_ht=scontent.fkya4-2.fna&_nc_gid=5KowRoY_Trag_ J_yOx6EQw&oh=00_AfTL2eIrmqsQULwn1LLBC7n5BCdL1IBRNoc8gifxoeN-5w &oe=68770FF6. Erişim Tarihi: 12.07.2025.

URL-12. Tevfik Ataberk Fotoğraf Arşivi. https://tr.pinterest.com/tevfikataberk/. Erişim Tarihi: 11.07.2025.

Velioğlu, A. (1992). *Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma.* (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, FBE, Yayınlanmamış Trabzon.

Venedik Tüzüğü. (1964). Erişim Adresi: https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr02436 03001536681730.pdf.

Yaman, M. (2011). *Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Ankara Büyükşehir Belediyesi: Dikmen Vadisi 3 Etap Örneği.* Ankara Universitesi (Turkey),

Yenice, M. S. (2014). Konya tarihi kent merkezi için turizm odaklı yenileme stratejileri. *Artium, 2*(1).

Yıldırım, M., & Çakır Kiasif, G. (2022). Kentsel dönüşümün tarihi yapılar üzerinde etkisinin incelenmesi: Diyarbakır Suriçi örneği. *Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Uluslararası Araştırmalar III içinde,(75-116), Eğitim Yayınevi*.

Yıldız, A., & Baz, İ. (2021). Bütüncül Planlama Anlayışının Kentsel Dönüşüm Üzerindeki Etkisi: Tuzla Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji Ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 3*(2), 137-150.

Yolcu, F. (2021). Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Yasalar ve Aktörler Üzerinden Dönemsel Olarak Değerlendirilmesi. *Planlama, 31*(3).

Yung, E. H., Langston, C., & Chan, E. H. (2014). Adaptive reuse of traditional Chinese shophouses in government-led urban renewal projects in Hong Kong. *Cities, 39*, 87-98.

Yung, E. H. K., Zhang, Q., & Chan, E. H. (2017). Underlying social factors for evaluating heritage conservation in urban renewal districts. *Habitat International, 66*, 135-148.

Kaynakça

Aydın, A. H., ve Çamur, Ö. (2016). "Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Başarılı Dünya Örnekleri: Danbara, Solidere, Rio De Janeiro". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 53-68.

Boyraz, Z. ve Hoş, B. Y. (2013). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. *Journal of World of Turks*, 6 (3): 45-63.

Carmon, N. (1999). Three Generations of Urban Renewal Policies: Analysis and Policy Implications, *Geoforum* 30, 145-158.

Ceylan, Ç. ve E., Kutlu, C. (2007). *Yerel Yönetim Kavramı ve Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yetki Karmaşası*, TMMOB Yerel Yönetimlerde Dönüşüm Sempozyumu, 18-20 Ekim, İstanbul.

Couch, C., Fraser, C., ve Percy, S. (2003). *Urban Regeneration in the UK*. Palgrave Macmillan.

Davis, M. (1990). *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*. Verso Books.

Fernandes, E. (2011). *Regularization of Informal Settlements in Latin America*, Lincoln Institute of Land Policy.

Fogelson, R. M. (2001). *Downtown: Its Rise and Fall, 1880–1950*. Yale University Press.

Giritlioğlu, P. P. (2023). "Kentsel Dönüşüm, Yoksulluk ve Yaşam Kalitesi Üzerine Düşünceler: Sulukule Örneği, *Kent Akademisi Dergisi*, 16(3): 1861-1879, https://doi.org/10.35674/kent.1310375

Görgülü, Z. (2005). Planlamada bir araç: kentsel dönüşüm. *Mimarlık Dergisi*, 322, 26-27.

Greenwood Law, 1930 Housing Act (20 & 21 Geo. 5. c. 39), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/20-21/39/pdfs/ukpga_19300039_en.pdf

Jones, P., ve Evans, J. (2008). *Urban Regeneration in the UK: Theory and Practice*. Sage Publications.

Kalabalık, H. (2023). *İmar Hukuku Dersleri*, Seçkin Yayıncılık

Keleş, İ. (2024). "Türkiye'de Kentsel Dönüşümde İmar ve Hukuki Açıdan Yaşanan Sorunlar", *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(2), 890-904.

Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*, 12. Baskı, Ankara, İmge Yayınevi.

Kömürcüoğu, M. (2012). "İdari ve Sosyal Açıdan Türkiye'de Kentsel Dönüşüm" Doktora Tezi Sakarya Üniversitesi

Mamghani, A. (2023). Tarihten Bugüne Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Süreci, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

Nalkaya, S. (2006). Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği, *Yapı Dergisi*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 292, 39-43.

Özden, P. P. (2016). *Kentsel Yenileme Yasal-Yönetsel Boyut Planlama ve Uygulama*. Ankara, İmge Kitabevi

Özden, P. (2008). Kentsel Yenileme, İmge Kitapevi, Ankara.

Kaynakça

Arkar Ercan, M. (2016). *Kentsel Planlama, Ansiklopedik Sözlük*, (Derleyen: Melih Ersoy), İstanbul, NİNOVA Yayınları.

Audretsch, D. B., Belitski, M., Desai, S. (2015). "Entrepreneurship and economic development in cities", *Annals of Regional Sciences*, 55(1), 33-60.

Cambridge Sözlüğü, https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/urban-renewal (Erişim Tarihi: 11.06.2025).

Cengiz, S. (2018). "Kirzner'in Girişimcilik Teorisinin Avusturya İktisat Okulundaki Yeri ve Önemi", *Girişimcilik, İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 15-28.

Ebner, A. (2005). Hayek on Entrepreneurship: Competition, Market Process and Cultural Evolution. Jürgen G. Backhaus (ed.) içinde Entrepreneurship, Money and Coordination. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Erkut, B. (2020). "Hayek on Product Innovation and Market Shaping: Opening the Black Box", *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(100), 169-189.

Gazimağusa Belediyesi Resmi Web Sayfası, (https://www.gazimagusabelediyesi.org/kent-tarihi/) Erişim Tarihi: 17.07.2025.

Gazimağusa Belediye Başkanı Sn. Dr. Süleyman Uluçay Görüşme (26.06.2025)

Hayek, F. A. (1945). "The use of knowledge in society", The American Economic Review, 35(4), 519–530.

İşçioğlu, D. (2025), "*Bir Değişimi Temsil Eder…*" Kıbrıs Postası, (https://www.kibrispostasi.com/c1-KIBRIS_POSTASI_GAZETESI/j244/a42371-bir-degisimi-temsil-eder)

KKTC Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası, (https://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/tarihi-perspektif/) Erişim Tarihi: 17.07.2025.

KKTC İstatistik Kurumu, Nüfus ve Demografi Bülteni (2014 - 2023), 2025, (https://stat.gov.ct.tr/Portals/39/Nufus_ve_Demografi_Bulteni_2023_1.pdf) Erişim Tarihi: 17.07.2025.

Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası,* Ankara, İmge Kitabevi.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara, İmge Kitabevi.

Keleş, R., Mengi, A. (2014). *İmar Hukukuna Giriş*, Ankara, İmge Kitabevi.

Keskinok, Ç. (2019). "Yerel Yönetimler ve Kentsel Dönüşüm", *TEORİ*, S:350, Mart 2019, 12-13.

Keleş, R., Erbay, Y., Görmez, K. (2022). *Kentsel Dönüşümden Kentsel Ranta*, Ankara, İmge Kitabevi.

Kirzner, I.M. (1999). "Creativity and/or Alertness: A Reconsideration of the Schumpeterian Entrepreneur", *The Review of Austrian Economics,* 11, 5–17. https://doi.org/10.1023/A:1007719905868

Schumpeter, J. A. (1949). Economic theory and entrepreneurial history. R. R. Wohl (Ed.), Change and the entrepreneur: postulates and the patterns for entrepreneurial history içinde (s. 63-84). Research Center in Entrepreneurial History, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Türk Dil Kurumu, https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 11.06.2025).

Uluca Tümer, E. (2010). "İngiliz Dönemi'nde Gazimağusa Kaleiçi'nde Kentsel Dönüşüm", *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 16(39), 61 – 76. https://dergipark.org.tr/tr/pub/cyprusstudies/issue/54296/736740

Yıldırım, E., Duman, M. (1998). "Hayek ve Piyasanın Kendilğinden Düzeni", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 41-42, 239-252.

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE KIRSAL KALKINMANIN BELİRLEYİCİLERİ

Dr. Hüseyin KARAHAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-83-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Haziran 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
EKONOMİK KALKINMA İLE KIRSAL KALKINMA MODELLERİ

1.1. EKONOMİK KALKINMA KAVRAMI VE MODELLERİ 5
1.1.1. Ekonomik Kalkınma Kavramı 5
1.1.2. Ekonomik Kalkınma Modelleri 8
1.1.2.1. Harrod Domar Modeli 8
1.1.2.2. Rodan Modeli 11
1.1.2.3. Lucas Modeli 12
1.1.2.4. David Ricardo Modeli 14
1.1.2.5. Rostow Modeli 15
1.1.2.6. Nurkse Modeli 16
1.1.2.7. Hirschman Modeli 18
1.1.2.8. Gerschenkron Modeli 20
1.1.3. Ekonomik Kalkınmanın Finansmanı 22
1.1.4. Ekonomik Kalkınmanın Ülkelere Yararları 23
1.1.4.1.Milenyum Kalkınma Hedefleri 24
1.1.4.2. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 27
1.1.5. Ekonomik Kalkınmadan Kırsal Kalkınmaya Geçiş Süreci 30
1.2. KIRSAL KALKINMA KAVRAMI VE KIRSAL KALKINMA MODELLERİ 32
1.2.1. Kırsal Kalkınma Kavramı 32
1.2.2. Kırsal Kalkınma Modelleri 39
1.2.2.1. Kaldor Modeli 39
1.2.2.2. Jorgenson Modeli 40
1.2.2.3. Kelley, Williamson ve Cheetham (KWC) Modeli 41
1.2.2.4. Harris Todaro Göç Modeli 42
1.2.2.5. Çevresel Kuznets Ters U Modeli 44
1.2.2.6. Lewis Modeli 45
1.2.3. Kırsal Kalkınmanın Temel Bileşenleri 47
1.2.3.1. Kırsal Turizm 47

1.2.3.2. Kırsal Altyapı 53
1.2.3.3. Kırsal Kalkınma Sübvansiyonları 54

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE KIRSAL KALKINMA UYGULAMALARI

2.1. TÜRKİYEDE KIRSAL KALKINMA MODELLERİ VE PROJELERİ 57
2.1.1. Türkiye'de Uygulanan Kırsal Kalkınma Modelleri 58
2.1.1.1. Köy Kümesi Modeli 59
2.1.1.2. Merkez – Köy Modeli 59
2.1.1.3. Köy – Kent Modeli 60
2.1.1.4. Toplum Kalkınması Modeli 61
2.1.2. Türkiye'de Uygulanan Kırsal Kalkınma Projeleri 62
2.1.2.1. Köy Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) 62
2.1.2.2. Belediyelerin Altyapısını Destekleme Projesi (BELDES) 63
2.1.2.3. Sosyal Destek Programı Projesi (SODES) 64
2.2. TÜRKİYEDE KIRSAL KALKINMANIN GELİŞİMİ 65
2.2.1. Türkiye'de Kalkınma Fikri 68
2.2.2. 1923 – 1950 Döneminde Cumhuriyet'in Kuruluşunda Kırsal Kalkınma Süreci 71
2.2.3. 1950 – 1980 Döneminde Çok Partili Hayata Geçiş Sonrası Kırsal Kalkınma Süreci 74
2.2.4. 1980 – 2000 Döneminde 24 Ocak Kararları ve GAP Döneminde Kırsal Kalkınma Süreci 77
2.2.5. 2000 Yılından Sonra Kırsal Kalkınma Süreci 80
2.3. AB'NİN KIRSAL KALKINMA UYGULAMALARI 84
2.4. AB'NİN ADAY ÜLKELERE MALİ DESTEKLERİ 93
2.4.1. SAPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı) 94
2.4.2. EAFRD (Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu) 95

2.4.3. IPARD (Katılım Öncesi Yardım Aracı – Kırsal Kalkınma) 97
2.4.3.1. IPARD 1 100
2.4.3.2. IPARD 2 102
2.4.3.3. IPARD 3 104
2.5. TÜRKİYE İLE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN TARIMSAL OLANAKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 105

SONUÇ VE ÖNERİLER 111

KAYNAKÇA 117

KAYNAKÇA

Adak, M. Kırsal Kalkınma Desteklerinin İç Göç Üzerindeki Etkileri, 93-107. https://www.sehirvemedeniyetdergisi.org/wp-content/uploads/2022/09/5-Muhammed-ADAK.pdf Erişim Tarihi: 02.03.2024

Adhikari, R. (2018). Relevancy of Harrod-Domar Model in Nepalese Economy. *International Journal of Economics and Finance*, *9*(1), 37-44. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Adhikari%2C+R.+%282018%29.+Relevancy+of+Harrod-Domar+Model+in+Nepalese+Economy.+International+Journal+of+Economics+and+Finance%2C+9%281%29%2C+37-44.+&btnG= Erişim Tarihi: 19.01.2023

Akyol, C. (2012). Kırsal Turizmde Ev Pansiyonculuğu Modeli ve Karadeniz Örneklemesi Artvin. *International Journal of Social and Economic Sciences*, *2*(2), 79-83. https://ijses.org/index.php/ijses/article/view/72 Erişim Tarihi: 20.06.2024

Akyol, H., & Gül, K. (2021). Sürdürülebilir Kalkınma, Ekonomik Karmaşıklık ve Uluslararası Turizmin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi. *Erciyes Akademi*, *35*(4), 1721-1740. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Akyol%2C+H.%2C+%26+G%C3%BCl%2C+K.+%282021%29.+S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir+Kalk%C4%B1nma%2C+Ekonomik+Karma%C5%9F%C4%B1kl%C4%B1k+ve+Uluslararas%C4%B1+Turizmin+Panel+Veri+Analizi+ile+%C4%B0ncelenmesi.+Erciyes+Akademi%2C+35%284%29.+&btnG= Erişim Tarihi: 29.11.2023

Akyıldız, S. (2022). Dünyada Orta Gelir Tuzağı, Türkiye'nin Orta Gelir Tuzağına Yakalanma Nedenleri ve Çıkışı İçin Öneriler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *32*(3), 1169-1182. https://doi.org/10.18069/firatsbed.1036031 Erişim Tarihi: 29.10.2023

Alacevich, M. (2018). The birth of development economics: Theories and institutions. *History of Political Economy*, *50*(S1), 114-132. https://doi.org/10.1215/00182702-7033884 Erişim Tarihi: 19.06.2023

Albanese, V.E. (2016) "Opinion Mining to Analyze Perception of a Touristic Destination" Editors: Cevdet Avcıkurt, Mihaela S. Dınu, Necdet Hacıoğlu, Recep Efe, Abdullah Soykan ve Nuray Tetik Global Issues and in Tourism St. Klıment Ohrıdskı Unıversıty Press, 242-255.

Alonso Cárdenas, G., & Nieto Masot, A. (2017). Towards rural sustainable development? Contributions of the EAFRD 2007–2013 in low demographic density territories: The case of Extremadura (SW Spain). *Sustainability*, *9*(7), 1173. 2-7

https://doi.org/10.3390/su9071173 Erişim Tarihi: 17.05.2024

Amao, O. D., Antwi, M. A., Oduniyi, O. S., Oni, T. O., & Rubhara, T. T. (2021). Performance of Agricultural Export Products on Economic Growth in Nigeria. *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, *11*(1), 47-52.

https://www.researchgate.net/profile/Oluwaseun-Oduniyi/publication/348976271_Performance_of_Agricultural_Export_Products_on_Economic_Growth_in_Nigeria/links/6019b7dc45851589397a3dc6/Performance-of-Agricultural-Export-Products-on-Economic-Growth-in-Nigeria.pdf Erişim Tarihi: 18.12.2023

Antle, J. M., & Ray, S. (2020). Sustainable agricultural development. *Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy. 1st ed. Palgrave Macmillan Cham*, *10*, 978-3 1-229. https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-34599-0 Erişim Tarihi: 29.07.2024

Arslan, A. (2022). Türkiye'de iç ve dış borçlanmanın ekonomik büyümeye etkisi. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, *21*(1), 127-140. https://doi.org/10.21547/jss.1014047 Erişim Tarihi: 02.12.2023

Awuor, F. Kimeli, K. Rabah, K. and Rambim, D. (2013) "ICT solution architecture for agriculture," in Proc. IST-Africa Conf. and Exhibition (IST-Africa),1–7. https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/6701752 Erişim Tarihi: 03.12.2023

Azgün, S. (2022) Büyüme ve Kalkınma İktisadı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 185.

Babayiğit Sunay, E. ve Kılıç, R. (2023) 2000 Yılı Sonrası Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda Türkiye'de Tarım, Ekim Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 53.

Baddeley, M. (2017). *Investment: Theories and Analyses*. Bloomsbury Publishing,1-257https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ryBIEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Investment+Theories+and+Analysis&ots=rhsJ_psl3M&sig=e_BApF3d43Yg-rC5PxppmuUCqZs&redir_esc=y#v=onepage&q=Investment%20Theories%20and%20Analysis&f=false Erişim Tarihi: 24.12.2023

Bakanlığı, K. (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1426/39%20IsgucuPiyasasi_ve_GencIstihdamiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf?sequence=1&isAllowed=y 1-123. Erişim Tarihi: 24.08.2024

Bakırtaş, T. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Ekonomik Kalkınma, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 1-713.

Bal, H., & Çuhadar, P. (2021). Gelişme İktisadı Üzerine Kuramsal Tartışmalar ve Yeni Kurumsal İktisadın Katkıları. *Omer Halisdemir Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(2) 578-597. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.752120 Erişim Tarihi: 23.01.2023

Baldanov, A., Kiminami, L., & Furuzawa, S. (2020). *Agriculture and Rural Development in Russia Since the 2000s: Focusing on Human Capital*. Springer Nature, 1-63. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Baldanov%2C+A.%2C+Kiminami%2C+L.%2C+%26+Furuzawa%2C+S.+%282020%29.+Agriculture+and+Rural+Development+in+Russia+Since+the+2000s%3A+Focusing+on+Human+Capital.+Springer+Nature.+&btnG= Erişim Tarihi: 15.12.2023

Baldıran, Ş. (2021). Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Turizm ve Türkiye'de Kırsal Turizm Yatırımlarının Desteklenmesine Dönük Uygulamalar *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi (IRTAD) E-ISSN: 2602-4462*, *5*(1), 16-33.

https://www.turizmvekalkinma.org/index.php/irtadjournal/article/view/497/429 Erişim Tarihi: 07.08.2024

Bareith, T. Csonka A. (2022). (Dynamics of Competititon in the Hungarian Poultry Industry) Do subsidies decrease the farm income inequality in Hungary?. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, *14*(665-2022-763), 49-56. 10.22004/ag.econ.322022 Erişim Tarihi: 16.01.2024

Başol, K. (2012) Türkiye Ekonomisi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, s. 213 - 230-231.

Baykal, F. (2018) (Kırsal Kalkınmada Sürdürülebilir Yaklaşımlar ve Türkiye için Öneriler) Arslan, F., Karadağ, A. Aksak P. *Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye* (s.233-267) Ankara: Gazi Kitabevi

Baydaş, A., ve Bayat, M. (2016). Kırsal Kalkınma Perspektifinden Sektörel Pazarlama, Kriter Yayınevi İstanbul, ss.51,95.

Bekmez, S. ve Nakıpoğlu Özsoy F. (2014) (Çevresel ve Sürdürülebilir Kalkınma Endekslerinin Ekonomiye Yansımaları), Bekmez, S. Farklı Boyutlarıyla Türkiye'de Kalkınma, Bekmez Efil Yayınevi, Ankara, ss.217-218 .

Berber, M. (2019) İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Trabzon, 1-433.

Bilgesay, H. (2017). Büyükşehirlerde kirsal altyapi birlikleri önerisi. *Türk İdare Dergisi*, *478*, 11-27.

http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2014/Haziran/Buyuksehirlerde-Kirsal-Altyapi-Birlikleri-Onerisi.pdf Erişim Tarihi: 13.03.2024

Bingöl, Ş., & Meçik, O. (2021). Yeni kapitalizm ve Türkiye'de tarım sektörünün dönüşümü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(2), 586-605.

https://dergipark.org.tr/en/pub/akusosbil/issue/63225/804695 Erişim Tarihi: 01.04.2024

Bock, B. B. (2016). Rural marginalisation and the role of social innovation; a turn towards nexogenous development and rural reconnection. *Sociologia ruralis*, *56*(4), 552-573. https://doi.org/10.1111/soru.12119 Erişim Tarihi: 14.05.2024

Boğa, S. (2019). Ekonomik karmaşıklık seviyesinin ekonomik büyüme üzerine etkisi: geçiş ülkeleri için bir panel zaman serisi analizi. Akademik Hassasiyetler Dergisi, 6(12), 357-386. https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/51005/645866 Erişim Tarihi: 29.11.2023

Boianovsky, M. (2018). Beyond capital fundamentalism: Harrod, Domar and the history of development economics. *Cambridge Journal of Economics*, *42*(2), 477-504. https://academic.oup.com/cje/article-abstract/42/2/477/3865784?login=false Erişim Tarihi: 20.03.2023

Brugger, F. (2018) "REDUCING TRANSACTION COSTS IN CONTRACT FARMING ARRANGEMENTS: THE CASE OF FARMFORCE" (Richard Duncombe) Digital Technologies for Agricultural and Rural Development in the Global South CAB Internatıonal Boston &Oxfordshire, 1-166.

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=gQJbDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Digital+Technologies+for+Agricultural+and+Rural+Development++in+the+Global+South&ots=8XFXGVLevy&sig=eW8lcy08RhycZpc4LvcpLBsrZZ0&redir_esc=y#v=onepage&q=Digital%20Technologies%20for%20Agricultural%20and%20Rural%20Development%20%20in%20the%20Global%20South&f=false Erişim Tarihi: 20.06.2024

Büyükşalvarcı, A., & Güçlü, A. (2016). Zirai işletmelere sağlanan IPARD desteklerinin muhasebeleştirilmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 1-16.

https://dergipark.org.tr/en/pub/seyad/issue/53379/709668 Erişim Tarihi: 05.08.2024

Califano, A., & Gasperin, S. (2019). Multi-speed Europe is already there: Catching up and falling behind. *Structural Change and Economic Dynamics*, *51*, 152-167. https://doi.org/10.1016/j.strueco.2019.08.009 Erişim Tarihi: 12.06.2024

Cengiz, S. (2014) "Ekonomik Kalkınma ve Tarım Sektörü" Bekmez, S. Farklı Boyutlarıyla Türkiye'de Kalkınma, Efil Yayınevi, Ankara, 345-368.

Chandra, R., & Sandilands, R. J. (2021). Nicholas Kaldor, increasing returns and Verdoorn's law. *Journal of Post Keynesian Economics*, *44*(2), 315-339.

https://doi.org/10.1080/01603477.2021.1872030 Erişim Tarihi: 18.12.2023

Charfeddine, L., & Mrabet, Z. (2017). The impact of economic development and social-political factors on ecological footprint: A panel data analysis for 15 MENA countries. *Renewable and sustainable energy reviews*, *76*, 138-154. https://doi.org/10.1016/j.rser.2017.03.031 Erişim Tarihi: 09.01.2023

Ciğerci, İ., & Öğlek, İ. (2021). Geleceğin Kırsal Turizm Merkezleri Ekoköylerin Dışsallıkları: Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması (Externalities of Ecovillages as Rural Tourism Centers of the Future: Comparison of Turkey and Some of European Countries). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, *9*(2), 1030-1053. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Gelece%C4%9Fin+K%C4%B1rsal+Turizm+Merkezleri+Ekok%C3%B6ylerin+D%C4%B1%C5%9Fsall%C4%B1klar%C4%B1%3A+T%C3%BCrkiye+ve+Baz%C4%B1+Avrupa++%C3%9Clkeleri+Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1&btnG= Erişim Tarihi: 08.08.2024

Cinnioğlu, H. (2015). Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Kapsamında Ekoturizmin Çevre Üzerindeki Etkilerinin Eleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, *2015*(1), 1-22. https://dergipark.org.tr/en/pub/sbm/issue/47428/598670 Erişim Tarihi 16.01.2023

Coulibaly, S. K., Erbao, C., & Mekongcho, T. M. (2018). Economic globalization, entrepreneurship, and development. *Technological Forecasting and Social Change*, *127*, 271-280. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.09.028 Erişim Tarihi: 11.01.2023

Crescenzi, R., & Giua, M. (2014). The EU Cohesion policy in context: regional growth and the influence of agricultural and rural development policies. *LEQS paper*, (85), 1-56.https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2542244 Erişim Tarihi: 03.08.2024

Cypher, J. (2014). *The process of economic development*. Routledge, 1-736. https://doi.org/10.4324/9780203080580 Erişim Tarihi: 09.01.2023

Çelik, H. (2016). Yoksulluk ve Kırsal Kalkınma Politikaları: GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ İÇİN BİR DEĞERLENDİRME. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi (İKTİSAD)*, *1*(1), 29-48. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=586629 Erişim Tarihi: 04.05.2024

Çelik, O., & Çetiner, S. (2019). Türkiye ekonomisinde kalkınma planları ve kalkınma planlarındaki söylem değişiklikleri. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, *2*(3), 121-131. https://dergipark.org.tr/en/pub/ijephss/issue/45108/580476 Erişim Tarihi: 23.03.2023

Çimen, A. O. (2017). 'IPARD Programının Kırsal Alanda Ekonomik Kalkınmaya ve Yararlanıcılara Katkıları ve Beklentiler Üzerine Bir Araştırma', Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.

Çütçü, İ., & Telli, R. (2019). Avrupa Birliği Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Destek Programı (IPARD) ile Tarım İhracatı İlişkisi: TÜRKİYE ÖRNEĞİ. *İktisadi idari ve siyasal araştırmalar dergisi*, *4*(8), 101-117. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=798083 Erişim Tarihi: 24.05.2024

Dağlı, İ., & Ezanoğlu, Z. (2021). Ar-Ge, patent ve ileri teknoloji ihracatının ekonomik büyümeye etkileri: OECD ülkeleri için dinamik panel veri analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *10*(1), 438-460. https://doi.org/10.15869/itobiad.780229 Erişim Tarihi: 23.09.2023

Daniels, J. D., Radebaugh, L. H., & Sullivan, D. P. (2019). *International business: Environments and operations*. Pearson, 1-690. https://thuvienso.hoasen.edu.vn/handle/123456789/10494 Erişim Tarihi: 27.10.2023

Dariusz, K. (2015). Changes in the relations of production factors in agriculture (the case of Poland). *Changes*, *15*, 179-188. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Darius

z%2C+K.+%282015%29.+Changes+in+the+relations+of+production+factors+in+agriculture+%28the+case+of+Poland%29.+Changes%2C+15%2C+179-188.+&btnG= Erişim Tarihi: 25.12.2023

Demirtürk, S. (2015). 1960–1980 Döneminde Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Değişimin ve Dışa Yönelişin Toplumsal Dinamikleri. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *4*(12), 155-182. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/367631 Erişim Tarihi: 01.04.2023

Devlet Planlama Teşkilatı – Dünya Bankası, Türkiye'de Kırılgan Kişilerin İyi İşlerde Etkin Hale Getirilmesi, Kasım 2013.

Dikovic J. (2021). (What İs Not Known About Rural Development? Village Experiences from Serbia) Eszter Krasznai Kovács (ed.), Politics and the Environment in Eastern Europe. Cambridge, UK: Open Book Publishers, 2021, 1-342. https://doi.org/10.11647/OBP.0244 Erişim Tarihi: 29.07.2024

Dinçer, F. İ., Çifçi, İ., & Atsız, O. (2015). Sürdürülebilir Kırsal Turizm Kapsamında Milli Parklar Üzerine Bir Araştırma: Munzur Vadisi Milli Parkı Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, *5*(1),111-121. https://ijses.org/index.php/ijses/article/view/141 Erişim Tarihi: 22.06.2024

Dinda, S. (2004). Environmental Kuznets curve hypothesis: a survey. *Ecological economics*, *49*(4), 431-455. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.02.011 Erişim Tarihi: 01.01.2024

Directorate-General for Agriculture and Rural Development (2024) 1-11. https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/c9cd2714-3af7-4b7b-bad3-2cc9c67aa190_en?filename=monitoring-agri-food-trade_mar2024_en.pdf Erişim Tarihi: 18.08.2024

Doğan, B. (2017). 3.Genç Akademisyenler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, " Ortadoğu'da Uygulanan İktisadi Kalkınma Modellerinin Analizi " Kadim Akademi Mardin Artuklu. 194-210. https://www.researchgate.net/publication/321749013_3_Genc_Akademisyenler_Sempozyumu_Bildiriler_Kitabi Erişim Tarihi: 23.11.2023

DPT. (1991) Türkiye'de Planlama ve Serbest Piyasa Ekonomisi. Ankara: DPT Yayınları.

Drăgoi, M.C., & Grubor, A. (2021) " Short Food Supply Chains as a Response to Food Supply Disruptions: The Case of the EU'S Common Agricultural Policy" Editors Vasilii Erokhin, Jean Vasile Andrei & Gao Tianming Shifting Patterns of Agricultural Trade The Protectionism Outbreak and Food Security Springer Nature, 1-560. https://doi.org/10.1007/978-981-16-3260-0 Erişim Tarihi: 03.08.2024

DSİ, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

Đurić, K., & Puškarić, A. (2018). Challenges of using the IPARD program in financing agriculture and rural development, 318-333. http://repository.iep.bg.ac.rs/69/1/5%20-%20Djuric%2C%20Puskaric.pdf Erişim Tarihi: 19.05.2024

El-Gack, N. (2013). *Rural Development and Microfinance Projects in Sudan: with special attention to community participation*. The Edwin Mellen Press Ltd, 1-462.

https://researchprofiles.canberra.edu.au/en/publications/rural-development-and-microfinance-projects-in-sudan-with-special Erişim Tarihi: 22.06.2024

Erbay, E. R., & Özden, M. (2013). İktisadi kalkınma kuramlarına eleştirel yaklaşım. Sosyal Bilimler Metinleri, 1, 1-27. https://dergipark.org.tr/en/pub/sbm/issue/47761/603379 Erişim Tarihi: 29.11.2023

Erdem, M. S., & Sezgin, S. (2018). Savunma Harcamaları-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dünya ve Türkiye'nin Genel Bir Görünümü. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *5*(12), 315-333. https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/41905/505275 Erişim Tarihi: 22.03.2023

Erdinç, Z., & Aydınbaş, G. (2021). Tarımsal katma değer belirleyicilerinin panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(1), 213-232. https://doi.org/10.18037/ausbd.902602 Erişim Tarihi: 14.09.2024

Erdoğan, S. ve Canbay, Ş., (2016), İktisadi Büyüme ve Araştırma & Geliştirme (Ar-Ge) Harcamaları İlişkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 29-44. https://doi.org/10.18506/anemon.258538 Erişim Tarihi: 22.09.2023

Ertan, E. ve Ertan Akkoyunlu, K. (2019), (Türkiye'de Kırsal Gelişme Projeleri Üzerine) Mengi, A. ve İşçioğlu, D. Kırsal Kalkınma ve Kooperatifçilik Ankara Üniversitesi Yayınları 163 – 185. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=k%C4%B1rsal+kalk%C4%B1nma+mengi&btnG= Erişim Tarihi: 07.03.2024

EUROSTAT (2024) Total Utilisited Organic Agricultural Area https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_40/default/table?lang=en&category=t_agr.t_org Erişim Tarihi: 11.08.2024

EUROSTAT. (2015a), **https://goo.gl/Qs8eBE** Erişim Tarihi: 06.08.2024

EU. (2012). Rural development in the EU statistical and economic information. Bruxelles: EC DG Agriculture. https://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development_en. Erişim Tarihi: 07.01.2024

Fang, W. T., & Fang, W. T. (2020). Rural tourism. *Tourism in Emerging Economies: The Way We Green, Sustainable, and Healthy*, 103-129. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2463-9_5 Erişim Tarihi: 07.01.2024

Feldman, M., Hadjimichael, T., Lanahan, L., & Kemeny, T. (2016). The logic of economic development: A definition and model for investment. *Environment and Planning C: Government and Policy*, *34*(1), 5-21. https://doi.org/10.1177/0263774X15614653 Erişim Tarihi: 16.01.2023

Furat, M. (2013). Küresel Politika Değişimleri ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *12*(3), 589-610. https://www.acarindex.com/pdfler/acarindex-3049-6937.pdf Erişim Tarihi: 21.03.2024

Gallent, N., Juntti, M., Kidd, S., & Shaw, D. (2008). *Introduction to rural planning*. Routledge, 1-384.

https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203933435/introduction-rural-planning-nick-gallent-dave-shaw-meri-juntti-sue-kidd Erişim Tarihi: 12.10.2023

Garrone, M., Emmers, D., Olper, A., & Swinnen, J. (2019). Jobs and agricultural policy: Impact of the common agricultural policy on EU agricultural employment. *Food Policy*, *87*, 101744. 1-17. https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2019.101744 Erişim Tarihi: 26.08.2024

Gedik, S., & Ertuğral, S. M. (2015). Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınma Projeleri İçindeki Yeri: Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Güzergahı Kapsamında Bir İnceleme. *International Journal of Social and Economic Sciences*, *5*(2), 35-39. https://www.ijses.org/index.php/ijses/article/view/167 Erişim Tarihi: 11.03.2024

Giovanini, A., & Arend, M. (2017). Contribution of services to economic growth: Kaldor's fifth law?. *RAM. Revista de Administração Mackenzie*, *18*, 190-213. https://doi.org/10.1590/1678-69712017/administracao.v18n4p190-213 Erişim Tarihi: 18.12.2023

Gönel Feride Doğaner, Kalkınma Ekonomisi, Efil Yayınevi, Ankara, 2016, 53-54.

Green, P. G. & Zinda, A. J. (2013). " Rural Development Theory" Green, P. G. Handbook Of Rural Development Edward Elgar Publishing Cheltenham UK, Massachussets USA, 1-315. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TC1jAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Handbook+of+Rural++Development&ots=RReL7wWvtq&sig=PqXdOFkWHye5D7O1eNDKy6wsqb4&redir_esc=y#v=onepage&q=Handbook%20of%20Rural%20%20Development&f=false Erişim Tarihi: 30.06.2024

Günaydın, G. (2002). Küreselleşme ve Türkiye Tarımı TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Politikaları Yayın Dizisi No: 3 9-10

Gündoğdu, M. A. (2022). Çin'in Kalkınmasındaki Kilit Rol: Dünya Ticaretine Entegrasyonu. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, *5*(10), 65-80. https://dergipark.org.tr/en/pub/dasad/issue/70825/1111667 Erişim Tarihi: 18.10.2023

Gürak Hasan, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 2016, 238-239.

Gürlük, S. Turan, Ö. (2013) Avrupa Birliği ve Türkiye (Türkiye Tarımı ve Ortak Tarım Politikası), Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 52-54.

Güven, O. (2017). Türkiye Kırsal Kalkınma Politikalarının Analizi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (63), 209-227.

https://dergipark.org.tr/en/pub/abuhsbd/issue/35955/403438 Erişim Tarihi: 11.05.2024

Harrison B. (1994) Lean and mean: the changing landscape of corporate power in the age of flexibility (New York: Basic Books), 1-279. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Harrison+B.+%281994%29+Lean+and+mean%3A+the+changing+landscape+of+corporate+power+in+the+age+of+flexibility+%28New+York%3A+Basic+Books%29+&btnG= Erişim Tarihi: 06.12.2023

Hatiboğlu, Z. (2008). Ekonomi Avucunuzun İçinde, Propedia Yayıncılık, İstanbul, 1-235.

Hendra, Roy. (2010). Determinan Kemiskinan Absolut Di Kabupaten/Kota Provinsi Sumatera Utara Tahun 2005-2007. Tesis, MPKP UI https://lib.ui.ac.id/detail.jsp?id=131195 Erişim Tarihi: 20.01.2023

Horváth, P., & Pető, K. (2017). Concentration of agricultural and rural development European Union subsidies on regional level in Hungary. *Roczniki (Annals)*, *2016*(4), 99-103. https://ageconsearch.umn.edu/record/257545?v=pdf Erişim Tarihi: 17.01.2024

Hussain, S., Maqbool, R., Hussain, A., & Ashfaq, S. (2022). Assessing the socio-economic impacts of rural infrastructure projects on community development. *Buildings*, *12*(7), 947, 1-18. https://doi.org/10.3390/buildings12070947 Erişim Tarihi: 11.01.2024

Hükümet Programları (1988), TBMM, Cilt 1,2,3, Ankara.

Ihnatenko, M. M., Marmul, L. O., Ushakov, D. S., & Kuchyn, S. P. (2019). Transformation of approaches to determine influence factors in the economic development models, 290-301. https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/44895 Erişim Tarihi: 21.11.2023

Işıkçı, Y. M. (2017). Türkiye'de İdari Reform Çalışmalarının Tarihsel Perspektif Açısından Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(1), 167-191. https://dergipark.org.tr/en/pub/anemon/issue/27858/266070 Erişim Tarihi: 08.03.2024

İnan, Z. Y. M. O., & Konyalı, Ö. Ü. S. (2021). Köydes ve Kırdes Projelerinin Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. XV. IBANESS İktisat, İşletme ve Yönetim Bilimleri Kongreler Serisi – Plovdiv / Bulgaristan, 1424-1435.
https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=K%C3%96YDES+ve+KIRDES+Projelerinin+K%C4%B1rsal+Kalk%C4%B

1nma+A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan+De%C4%9Ferlendirilmesi+-+Evaluation+of+K%C3%B6ydes+and+K%C4%B1rdes+Projects+in+terms+of+Rural+Development&btnG= Erişim Tarihi: 11.03.2024

İpek, E. (2022). Bir Ülke Neden Başka Bir Ülkeye Yardım Eder? Kalkınma Yardımlarının Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Donörlerin Motivasyonları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *21*(4), 2305-2320. https://doi.org/10.21547/jss.1085060 Erişim Tarihi: 25.11.2023

Jain, S., & Koch, J. (2020). Crafting markets and fostering entrepreneurship within underserved communities: social ventures and clean energy provision in Asia. Entrepreneurship & Regional Development, 32(1-2), 176-196

https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003176107-9/crafting-markets-fostering-entrepreneurship-within-underserved-communities-social-ventures-clean-energy-provision-asia-sanjay-jain-james-koch Erişim Tarihi: 22.11.2023

Kandemir, O. (2011). Tarımsal destekleme politikalarının kırsal kalkınmaya etkisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, *3*(1), 103-113. https://dergipark.org.tr/en/pub/ebd/issue/4857/66815 Erişim Tarihi: 11.05.2024

Kaya, M.N. (2020) Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kırsal Kalkınmanın Yönetimi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Kaya, E., & Örs, A. (2019). Comparison of IPARD I and IPARD II programmes as a source of rural development financing in Turkey. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, *7*(1), 92-98.

https://agrifoodscience.com/index.php/TURJAF/article/view/2143 Erişim Tarihi: 22.05.2024

Kayıkçı Sabrina. (2009). Türkiye'de Kırsal Alan Yönetimi. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Kaymaz, Ç. K., & Birinci, S. (2018). Agriturizm ve Agroturizmin TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) Kapsamında Değerlendirilmesi ve Uzundere-Tortum İlçelerinde Kırsal Kalkınmaya Etkisi. *International Journal of Agricultural and Natural Sciences*, *1*(2), 115-126. https://www.ijans.org/index.php/ijans/article/view/430 Erişim Tarihi: 19.06.2024

Kaika, D., & Zervas, E. (2013). The Environmental Kuznets Curve (EKC) theory—Part A: Concept, causes and the CO2 emissions case. *Energy policy*, *62*, 1392-1402. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.07.131 Erişim Tarihi: 01.01.2024

Kelley, A. C. (1988). Economic consequences of population change in the Third World. *Journal of economic literature*, *26*(4), 1685-1728. https://www.jstor.org/stable/2726858 Erişim Tarihi: 28.12.2023

Keleş, R. ve Mengi, A. (2022) Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları, İmge Kitabevi, İstanbul, 1-290.

Kepenek, Y. (2017). Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 1-598.

Kılıç, C. (2019) (2008- 2017 Dönemi Türkiye Ekonomisi) Ener, M., Kılıç, C. Türkiye Ekonomisi, Sayda Yayıncılık, Bursa, 1-317.

Kiminami L, Kiminami A (2017) Rural and agriculture development in regional science. In: Sakurai K, Mizunoya T, Uchida S (eds) Socioeconomic environmental policies and evaluations in regional science: essays in honor of Yoshiro Higano (New frontiers in regional science: Asian perspectives). Springer, 537–555. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0099-7_28 Erişim Tarihi: 16.12.2023

King, J. E. (2017). Nicholas Kaldor (1908–1986). *The Palgrave Companion to Cambridge Economics*, 747-765. https://doi.org/10.1057/978-1-137-41233-1_33 Erişim Tarihi: 21.12.2023

Kocatürk, G. A. (2021). Türkiye'de kentleşme ve göç olgusuyla ilgili makalelerin dönemsel olarak incelenmesi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 4-27.

https://dergipark.org.tr/en/pub/yykentcevre/article/874607 Erişim Tarihi: 01.04.2024

Koçtürk, O. M. (2009). Cumhuriyet Döneminde Hükümetlerin ve Siyasi Partilerin Tarım ve Çiftçi Örgütlenmesine Yaklaşımları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, *15*(1 ve 2), 45-54.

https://dergipark.org.tr/en/pub/tarekoder/issue/25835/272391 Erişim Tarihi: 27.03.2024

Kotevska, A., Bogdanov, N., Nikolic, A. (2015) Introduction Editors, Ana Kotevska & Aleksandra Martinovska Stojcheska The Impact of Socio-Economic Structure of Rural Population on Success of Rural Development Policy Macedonia, Serbia and Bosnia and Herzegovina 1-173.

https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/20163135702 Erişim Tarihi: 30.07.2024

Köse, Z., Gölpek, F., & Erkılıç, T. A. (2022). Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerinde Etkisi Var mı?. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 492-503. http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/4917 Erişim Tarihi: 25.09.2023

Kucera, D., & Jiang, X. (2019). Structural transformation in emerging economies: leading sectors and the balanced growth hypothesis. *Oxford Development Studies*, *47*(2), 188-204. https://doi.org/10.1080/13600818.2018.1533934 Erişim Tarihi: 24.05.2023

Kull, M. (2016). *European integration and rural development: Actors, institutions and power*. Routledge, 1-203. https://doi.org/10.4324/9781315580937 Erişim Tarihi: 25.06.2024

Kuşat, N. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 65-87.

https://dergipark.org.tr/en/pub/esad/issue/6070/81682 Erişim Tarihi: 09.12.2023

Kutlu, Ö., Sevinç, İ., & Kahraman, S. (2018). Türkiye'de Kalkınma Planları Çerçevesinde Avrupa Birliği Katılım Sürecinin Değerlendirilmesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 20(34), 29-40. https://dergipark.org.tr/en/pub/kmusekad/issue/38118/439813 Erişim Tarihi: 23.03.2024

Kviatko, T. M., Rudenko, S. V., & Mykolenko, I. G. (2018). Strategic management conceptual principles of agricultural enterprises competitive behavior, 48-53.

https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/1442 Erişim Tarihi: 04.10.2023

Lika, E. (2021). Sustainable Rural Development in Albania Through Agriculture and Livestock: Challenges in the European Union Perspective. *J. Agron. Technol. Eng. Manag*, *4*, 577-582. https://www.fimek.edu.rs/downloads/casopisi/jatem/issue/v4_2/03-(3)._Lika_2021_4(2)_577-582.pdf Erişim Tarihi: 24.06.2024

Liu, P., Jia, S., & Zhang, X. (2017). Catch-up cycle: A general equilibrium framework. *Review of Development Economics*, *21*(4), 1-14. https://doi.org/10.1111/rode.12330 Erişim Tarihi: 13.06.2024

Lorenzini, S. (2017). Ace in the hole or hole in the pocket? The Italian Mezzogiorno and the story of a troubled transition from development model to development donor. *Contemporary European History*, *26*(3), 441-463.

https://doi.org/10.1017/S0960777316000576 Erişim Tarihi: 12.06.2023

Lukić, A., & Obad, O. (2016). New actors in rural development-the LEADER approach and projectification in Rural Croatia. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, *54*(1 (204)), 71-90. https://hrcak.srce.hr/file/230878 Erişim Tarihi: 06.08.2024

Malgorzata, M.-K., Malgorzata, Z., 2019, Rural Development in European Union Policy. Proceedings of the International Conference "Economic Science for Rural Development", 50, 140-146. https://llufb.llu.lv/conference/economic_science_rural/2019/Latvia_ESRD_50_2019-140-146.pdf Erişim Tarihi: 18.05.2024

Manga, M., & Cengiz, O. (2020). Çevresel Kuznets Hipotezine Küreselleşme Eksenli Yaklaşım: TÜRKİ CUMHURİYETLER ÖRNEĞİ. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *11*(28), 738-752. https://doi.org/10.21076/vizyoner.674546 Erişim Tarihi: 02.01.2024

Manion, M. (2002). Ethics, engineering, and sustainable development. *IEEE Technology and Society Magazine*, *21*(3), 39-48. 10.1109/MTAS.2002.1035228 Erişim Tarihi: 04.12.2023

Maslow's hierarchy of needs. Accessed on July 10, 2017. [Online]. Available: https://en.wikipedia.org/wiki/Maslow%27s_hierarchy_of_needs Erişim Tarihi: 03.12.2023

Mbrica, A. (2013). EU pre-accession assistance in agriculture and rural development: a comparison analysis of SAPARD and IPARD programme in Slovenia and Macedonia, 1-87. https://dspace.unitus.it/handle/2067/2747 Erişim Tarihi: 15.05.2024

McAreavey, R., & McDonagh, J. (2011). Sustainable rural tourism: Lessons for rural development. *Sociologia ruralis*, *51*(2), 175-194. https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2010.00529.x Erişim Tarihi: 09.01.2024

McMichael, P. & Schneider M. (2017). Food security politics and the Millennium Development Goals. *The Millennium Development Goals: Challenges, Prospects and Opportunities*, 115-135. https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315085883-7/food-security-politics-millennium-development-goals-philip-mcmichael Erişim Tarihi: 05.12.2023

Merenkova, I., Agibalov, A., & Lubkov, V. (2019, May). Resources for the transition of rural areas to a diversified development model. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 274, No. 1, p. 012020). IOP Publishing. 1315/2, 1-10. https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/274/1/012020/meta Erişim Tarihi: 07.12.2023

Merenkova I N and Zakupnev S L 2018 Conceptual Vision for Modeling a Diversified Economy of Rural Territories Economics and Entrepreneurship 8(97) 566

https://elibrary.ru/item.asp?id=35175976 Erişim Tarihi: 08.12.2023

Mert, M. (2017). Kalkınma ve Büyüme İktisadı, Nobel Akademik Yayıncılık Ankara, 1-310.

Meyer, F., Johnson, C., & Sterchi, R. (2016). Growth Theory: The Case of Tractors in Peru. *The Evolution of Development Thinking*, 21, 1-115. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Growth+Theory%3A+The+Case+of+Tractors+in+Peru+Florian+Meyer%2C+Carl+Johnson+%26+Roman+Sterchi&btnG= Erişim Tarihi: 23.06.2023

Millennium development goals and targets. (Source: United Nations Statistics Division. Millennium indicators database.) (http://millenniumindicators.un.org). Erişim Tarihi: 06.12.2023

Ministry of Agriculture and Rural Development, MARD, 2019, National Rural Development Program 2014-2020 9th version https://www.madr.ro/pndr-2014-2020/implementare-pndr-2014-2020/documente-aprobate.html Erişim Tarihi: 18.05.2024

Mohanty, P. K. (2014). *Cities and public policy: an urban agenda for India*. SAGE Publications India, 1-333.

https://doi.org/10.4135/9789351507949 Erişim Tarihi: 22.01.2023

Mukhtar, A., U., (2019) Economy, D. G. M. O. N. Emprıcal Assessment Of The Valıdıty Of Harrod. 50-58

https://fud.edu.ng/journals/dujeds/2019_JUNE_Vol_7_No_1/006_DUJEDS_Ahmad%20Mukhtar%20Umar%20edited.pdf Erişim Tarihi: 18.01.2023

Mukoka, S. (2022). Reinterpreting the Keynesian and Neoclassical Growth Models in Zimbabwe: The History of Economic Thought in Perspective. *Euro Economica*, *41*(1), 101-111. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1064404 Erişim Tarihi: 27.11.2023

Nandi, S., Thota, S., Nag, A., Divyasukhananda, S., Goswami, P., Aravindakshan, A., ... & Mukherjee, B. (2016). Computing for rural empowerment: enabled by last-mile telecommunications. *IEEE Communications Magazine*, *54*(6), 102-109. 10.1109/MCOM.2016.7498095 Erişim Tarihi: 16.01.2024

Nawaz, K., Lahiani, A., & Roubaud, D. (2019). Natural resources as blessings and finance-growth nexus: A bootstrap ARDL approach in an emerging economy. *Resources Policy*, *60*, 277-287. https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2019.01.007 Erişim Tarihi: 03.10.2023

Nişancı, M., Sarı, S., Doker, A. C., Çelik, A. A., & Emsen, Ö. S. (2017) Lewis' in İki Sektörlü Büyüme Modeline Çin Özelinde Bakış: Büyümenin Sınırlarına Gelindi mi? A Glance of China with Lewis' Two Sector Growth Modelling: Has Been Reached to Growth Limit?. Internatıonal Conference On Eurasian Economies, 339-347.

Nowak-Lehmann, F., & Gross, E. (2021). Aid effectiveness: when aid spurs investment. *Applied Economic Analysis*, *29*(87), 189-207. https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AEA-08-2020-0110/full/html Erişim Tarihi: 12.03.2023

OECD (2016) A new rural development paradigm for the 21st century: a toolkit for developing countries, OECD.

http://dx.doi.org/10.1787/9789264252271-en Erişim Tarihi: 15.12.2023

Olgun, F. A., & Sevilmiş, G. (2017). AB katılım öncesi yardım aracı kırsal kalkınma programı (IPARD) ve Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, *23*(1), 25-36. https://doi.org/10.24181/tarekoder.317836 Erişim Tarihi: 22.05.2024

Oral N., 2006. Türkiye tarımında kapitalizm ve sınıflar, Ankara: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları.

Özdemir Yılmaz, G. (2016) "The Role of Rural Tourism in Rural Development" Editors Avcıkurt, C., Dınu, M.S., Hacıoğlu, N., Efe R., Soykan, A., Tetik, N., Global Issues and Trends in Tourism St. Kliment Ohridski University Press 1-735 https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Global+Issues+and+Trends+in+Tourism+St.+Kliment+Ohridski+University+Press++&btnG= Erişim Tarihi: 02.08.2024

Örs, A., & Oğuz, C. (2019). Comparison of economic analysis of dairy farms supported and non-supported by IPARD program: a case study of Konya Province, Turkey. *Custos e Agronegócio Online*, *15*(2), 192-212.

https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Comparison+of+economic+Analysis+of+dairy+farms+supported+and+non%02supported+by+IPARD+program%3A+a+case+study+of+Konya+Province%2C+Turkey&btnG= Erişim Tarihi: 22.05.2024

Özaslan, A., & Ünlü, H. (2016). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Değişim ve Kalkınma Ajansları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(13), 64-83. https://dergipark.org.tr/en/pub/makusobed/issue/19445/206867 Erişim Tarihi: 23.03.2024

Özcan, K., & Akci, A., (2016). Kırsal kalkınma için model önerisi: köy kümeleri. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 13-23. https://dergipark.org.tr/en/pub/tead/issue/22253/238851 Erişim Tarihi: 28.02.2024

Özdemir, A. & M. Mercan (2012), "Türkiye'de Enerji Sektöründe Yapısal Bağınlaşma: Girdi Çıktı Analizi", Business and Economic Research Journal, 3(2), 111-133

https://www.berjournal.com/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/BERJ3(2)2012article_803.pdf Erişim Tarihi: 30.11.2023

Özden, M., & Erbay, E. R. (2017). Demokrasi Ekonomik Kalkınma İçin Ön Koşul Mudur?. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *6*(4), 347-358. https://dergipark.org.tr/en/pub/ssrj/issue/32264/369737 Erişim Tarihi: 11.01.2022

Özokcu, S., & Özdemir, Ö. (2017). Economic growth, energy, and environmental Kuznets curve. *Renewable and sustainable energy reviews*, *72*, 639-647. https://doi.org/10.1016/j.rser.2017.01.059 Erişim Tarihi: 01.01.2024

Özsoylu, A. F. Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim , Karahan Kitabevi, Adana 2016, 49-130.

Özyurt, İ. (2020). IPARD II Desteklerinin Tarım-Sanayi İlişkisi Çerçevesinde Makro Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *5*(2), 254-269. https://doi.org/10.29106/fesa.728127 Erişim Tarihi. 20.06.2024

Özyücel, M. Kalkınma ve Kırsal Kalkınma, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2021, 1-72.

Panayotou, T. (1993). Empirical tests and policy analysis of environmental degradation at different stages of economic development, 1-45. https://ideas.repec.org/p/ilo/ilowps/992927783402676.html Erişim Tarihi: 01.01.2024

Panwar, N. S., & Mishra, A. (2017). Migration and public policy in INDIA: revisiting the HARRIS-TODARO model. *Indian Journal of Economics and Development*, *5*(11), 1-13.

https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Panwar%2C+N.+S.%2C+%26+Mishra%2C+A.+%282017%29.+Migration+and+public+policy+in+INDIA%3A+revisiting+the+HARRIS-TODARO+model.+Indian+Journal+of+Economics+and+Development%2C+5%2811%29%2C+1-13.+&btnG= Erişim Tarihi: 30.12.2023

Parasız, İ. (2004) Türkiye Ekonomisi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1-660.

Parasız, İ. & Eroğlu, İ. (2017) Tarihsel Süreçte Türkiye Ekonomisi Yapısal Dönüşüm ve Politika Uygulamaları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 1-398.

Pehlivanoğlu, F., & İnce, M. R. (2020). Girdi-Çıktı Analizi Yaklaşımıyla Türkiye Ekonomisinde Sektörlerarası Bağınlaşmanın Uzun Dönemli Analizi. *Sosyoekonomi*, *28*(44), 169-190.

https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2020.02.08 Erişim Tarihi: 30.11.2023

Piore M.J. and C.F. Sabel (1984) The second industrial divide: possibilities for prosperity (New York: Basic Books) https://scholarship.law.columbia.edu/books/171/ Erişim Tarihi: 06.12.2023

Popkova, E. G. (2018). Contradiction of economic growth in today's global economy: Economic systems competition and mutual support. *Revista Espacios*, *39*(01), 1-10.

https://www.revistaespacios.com/a18v39n01/18390120.html Erişim Tarihi: 25.09.2023

Prabagar, S., Does Domestic Saving Matter for Economic Growth: In Case of Chinese Economy (November 22, 2016). IOSR Journal of Economics and Finance (IOSR-JEF) Volume 7, Issue 6 Ver. II (Nov. - Dec. 2016) e-ISSN: 2321-5933, p-ISSN: 2321-5925, 35-42. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2867800 Erişim Tarihi: 18.01.2023

Puie, F. (2020). Rural development beyond EAFRD-enhancing Romanian rural entrepreneurship through complementary EU funds and projects, 395-402.

https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.20_2/Art52.pdf Erişim Tarihi: 18.05.2024

Rega, C. (2014), "Rural Development and Landscape Planing – Key Concepts and Issue at Stake" (Carlo Rega) Landscape Planing and Rural Development Key Issues and Options Towards Integration Springer Newyork London 1-155.

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ksUpBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP7&dq=Landscape+Planning+and+Rural+Development+Key+Issues+and+Options+Towards+Integration&ots=ERKHzJdXDx&sig=sxo2KJWusA6VPG8TwPuWZJargVw&redir_esc=y#v=onepage&q=Landscape%20Planning%20and%20Rural%20Development%20Key%20Issues%20and%20Options%20Towards%20Integration&f=false Erişim Tarihi: 29.06.2024

Rodríguez-Pose, A., & Hardy, D. (2015). Addressing poverty and inequality in the rural economy from a global perspective. *Applied Geography*, *61*, 11-23. https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2015.02.005 Erişim Tarihi: 15.01.2024

Ruszkai, C., & Kovács, T. (2013). The Community Initiative LEADER I and the implementation and results of the Hungarian Pilot LEADER programme in rural development. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, *19*(19), 87-97.

https://www.proquest.com/openview/5729be3fdfc97aff91d98ebdd08f20ad/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026367 Erişim Tarihi: 17.05.2024

Sachs, J. D., Binagwaho, A., Birdsall, N., Broekmans, J., Chowdhury, M., Garau, P., ... & Schmidt-Traub, G. (2019). *Investing in Development A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals: Overview*. Routledge, 1-124 https://doi.org/10.4324/9781315065823 Erişim Tarihi: 04.12.2023

Salemink, K., Strijker, D., & Bosworth, G. (2017). Rural development in the digital age: A systematic literature review on unequal ICT availability, adoption, and use in rural areas. *Journal of Rural Studies*, *54*, 360-371. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.09.001 Erişim Tarihi: 14.01.2023

SBB, (2019b). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 1-198. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf Erişim Tarihi: 25.05.2023

Secretary-General, U. N. (2013). A life of dignity for all: accelerating progress towards the Millennium Development Goals and advancing the United Nations development agenda beyond 2015: report of the Secretary-General. https://policycommons.net/artifacts/106118/a-life-of-dignity-for-all/155360/ Erişim Tarihi: 03.12.2023

Seth, V. K. (2018). The Process of Transformation of Traditional Flexible Manufacturing into Industrial Revolution in Britain. In the Story of Indian Manufacturing 75-112. Palgrave Macmillan, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5574-4_3 Erişim Tarihi: 22.11.2023

Sezgin, A. (2013) "Kalkınma Ajansı Uygulamasının Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ülke Örnekleri Açısından Sonuçları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum

Singh, D. Pande, A., Kulkarni, S., Kimbahune S., Hanwate T. and Sawarkar A. (2015) "Innovation for crop quality certification using ICT," in Proc. 7th Int. Conf. Communication Systems and Networks (COMSNETS), pp. 1–6. 10.1109/COMSNETS.2015.7098725 Erişim Tarihi: 03.12.2023

Singhania, O., Swain, S. K., & George, B. (2022). Interdependence and complementarity between rural development and rural tourism: a bibliometric analysis. *Rural Society*, *31*(1), 15-32. https://doi.org/10.1080/10371656.2022.2062198 Erişim Tarihi: 09.01.2024

SkdTürkiye, 2018 https://www.skdturkiye.org/en/blog/dunya-limit-asimi-gunu-1-agustos-surdurulebilir-kalkinma-hedefleri-ile-bunu-degistirebiliriz Erişim Tarihi: 15.03.2025

SPO-UN (2005), Millennium Development Goals Report Turkey 2005, Ankara.

https://www.undp.org/turkiye/publications/national-millenium-development-goals-report-2005 Erişim Tarihi:05.12.2023

Stenbacka, S. (2017). Where Family, Farm and Society Intersect: Values of Women Farmers in Sweden (Bettina B. Bock, Sally Shortall) Gender and Rural Globalization Internatıonal Perspectives on Gender and Rural Development 1-362. CABI Internatıonal USA Boston, UK Oxfordshire

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=HX0yDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Gender+and+Rural+Globalization+International+Perspectives+on+Gender+and++Rural+Development+Betttina+Bock,+Sally+Shortall&ots=j-06mNvuIS&sig=p_LPth9wMW-oEY4wy3H4lLu1Evs&redir_esc=y#v=onepage&q=Gender%20and

%20Rural%20Globalization%20International%20Perspectives%20on%20Gender%20and%20%20Rural%20Development%20Betttina%20Bock%2C%20Sally%20Shortall&f=false Erişim Tarihi: 22.06.2024

Stojcheska M. A., Kotevska A., Stamenkovska I. J., Dimitrievski D., Zhllima E., Spahic M., Kovacevic V., Koç A. A. (2021) The Role of Rural Development Funds In EU Pre-Accessıon Countrıes: The Case of IPARD Ⅱ Editors: Karasavvoglou A., Polyhronidou P., & Sklias P. Economies of the Balkan and Eastern European Countries, 1-137. http://repository.iep.bg.ac.rs/697/ Erişim Tarihi: 31.07.2024

Soylu, Ö. B., Çakmak, İ., & Okur, F. (2018). Economic growth and unemployment issue: Panel data analysis in Eastern European Countries. *Journal of International Studies*, *11*(1), 93-107 https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=718187 Erişim Tarihi: 24.08.2023

Sutiyo, S., & Maharjan, K. L. (2017). *Decentralization and rural development in Indonesia*. Springer, 151-157 https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-10-3208-0 Erişim Tarihi: 24.06.2024

Sümer, A. L. (2016). Yurtiçi Tasarrufların Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(13), 281-302. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=496544 Erişim Tarihi: 13.03.2023

Şahin, M.S. (2022). Türkiye'de Kırsal Kalkınma Yönetimi, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 177.

Şahin, A., & Şahin, G. (2023). Türkiye'de Farklı Kesimlerin Enflasyon Beklentilerinin Kontrolü İçin Ölçüm İhtiyacı Üzerine Bir Değerlendirme ve Öneri. *Third Sector Social Economic Review*, *58*(3), s. 2402-2423 https://www.researchgate.net/profile/Goektug-Sahin/publication/374176508_TURKIYE'DE_FARKLI_KESIMLERIN_ENFLASYON_BEKLENTILERININ_KONTROLU_ICIN_OLCUM

_IHTIYACI_UZERINE_BIR_DEGERLENDIRME_VE_ONERI/links/66341a837091b94e93ec3379/TUeRKIYEDE-FARKLI-KESIMLERIN-ENFLASYON-BEKLENTILERININ-KONTROLUe-ICIN-OeLCUeM-IHTIYACI-UeZERINE-BIR-DEGERLENDIRME-VE-OeNERI.pdf Erişim Tarihi: 16.08.2024

Tan,. S.S. (Kırsal Yoksulluk ve Sübvansiyonlar: Tarımsal Girdi Sübvansiyonları Açısından Bir Değerlendirme) DIMITROV, D. K., NIKOLOSKI, D., & YILMAZ, R. (2019). International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series XI. IBANESS Congress Series-Tekirdağ/TURKEY, 727-731. https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Tan%2C.+S.S.+%28K%C4%B1rsal+Yoksulluk+ve+S%C3%BCbvansiyonlar%3A+Tar%C4%B1msal+Girdi+S%C3%BCbvansiyonlar%C4%B1+A%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan+Bir+De%C4%9Ferlendirme%29+DIMITROV%2C+D.+K.%2C+NIKOLOSKI%2C+D.%2C+%26+YILMAZ%2C+R.+%282019%29.+International+Balkan+and+Near+Eastern+Social+Sciences+Congress+Series+XI.+IBANESS+Congress+Series-Tekirda%C4%9F%2FTURKEY.+&btnG= Erişim Tarihi: 19.01.2024

Tankosić, J. V., & Stojsavljević, M. (2014). EU common agricultural policy and pre-accession assistance measures for rural development. *Економика полъопривреде*, *61*(1), 195-210. https://cyberleninka.ru/article/n/eu-common-agricultural-policy-and-pre-accession-assistance-measures-for-rural-development Erişim Tarihi: 16.05.2024

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu TKDK (2018) https://www.tkdk.gov.tr. Erişim Tarihi: 23.05.2024

T.C. Maliye Bakanlığı, 2010 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ekim 2009, Ankara.

TCRG, 2015. 31.12.2014 tarih, 2014/45 Karar No'lu Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020). Yüksek Planlama Kurul Kararı. 21 Şubat 2015 tarih, 29274 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi.

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150221-12-1.pdf Erişim Tarihi: 10.12.2023

Tekgül, Y. (2019). Sanayileşme ve İstihdam Üzerine Kaldor ve Prebısch Karşıtlığı: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *28*(2), 134-148. https://doi.org/10.35379/cusosbil.588887 Erişim Tarihi: 21.12.2023

Telli, R. (2023). Türkiye ve Seçilmiş AB Ülkelerinde Tarım ve Kırsal Kalkınma Politikaları Verimliliğinin Karşılaştırılması. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, *7*(33), 828-843. https://doi.org/10.5281/zenodo.8290005 Erişim Tarihi: 07.08.2024

Thomas, M. (1987). General Equilibrium Models and Research in Economic History. In: Field, A.J. (eds) The Future of Economic History. Recent Economic Thought Series, vol 9. Springer, Dordrecht, 1-362. https://doi.org/10.1007/978-94-009-3269-2_4 Erişim Tarihi: 23.11.2024

Thutupalli, A., & Iizuka, M. (2016). Catching-up in agricultural innovation: the case of Bacillus thuringiensis cotton in India. *Industrial and Corporate Change*, dtv055 p. 1-18. https://doi.org/10.1093/icc/dtv055 Erişim Tarihi: 14.06.2024

Timmer, P.C. (2016). (The Role of Agriculture in 'Catching Up': A Gerschenkronian Perspective) Andersson M. & Axelsson T. Diverse Development Paths Structural Transformation in the Escape from Poverty (p. 68-93). United Kingdom, Oxford Universıty Press https://www.researchgate.net/profile/Martin-Andersson-4/publication/299513039_Diversity_of_Development_Paths_and_Structural_Transformation_in_Historical_Perspective_An_Introduction/links/5bf3f2b4299bf1124fdfae60/Diversity-of-Development-Paths-and-Structural-Transformation-in-Historical-Perspective-An-Introduction.pdf Erişim Tarihi: 13.06.2024

TKDK (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu). (2013). Katılım-Öncesi Yardım Aracı: Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) [online] http://www.tkdk.gov.tr/

Tunçer, M., & Günay, H. F. (2017). Türkiye'de Tarıma Yönelik Desteklerin Avrupa Birliği Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Avrasya sosyal ve ekonomi araştırmaları dergisi*, *4*(8), 15-30. https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/52949/700165 Erişim Tarihi: 06.08.2024

TÜİK (2014), İstatistik Göstergeler 1923-2013,Yayın No: 4361, Ankara

TÜİK. (2016), http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1587 Erişim Tarihi: 06.08.2024

TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri İthalat (2024), https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104 Erişim Tarihi: 20.08.2024

Türkoğlu, M., & Yetişen, S. (2016). Düzey 2 Bölgelerinde Eğitim ve Sağlık Açısından Beşeri Sermaye Yapısının Panel Veri Analizi İle Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *7*(14), 66-80. https://doi.org/10.21076/vizyoner.245982 Erişim Tarihi: 09.01.2023

Uçar, M., Çeken, H., Ökten, Ş., (2017) Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği) Detay Yayıncılık Ankara 59-65.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023) https://www.tkdk.gov.tr/Content/File/UKKS-3Belgesi.pdf Erişim Tarihi: 26.05.2024

Uzunkaya, S. Ş. (2020). Türkiye Ekonomisi'nde 1923-1977 Yillari Arasindaki Sanayi Ve Kalkinma Planlarinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(Temmuz 2020 (Özel Ek)), 14-30. https://dergipark.org.tr/en/pub/iticusbe/issue/56181/760458 Erişim Tarihi: 26.03.2024

Üzümcü, A. (2018) (Türkiye'de Tarım Sektörünün Gelişimi) Dikkaya M., Üzümcü A., Özyakışır D. *Türkiye Ekonomisi Sektörel Yaklaşım* Savaş Yayınevi, Ankara, 49.

Üzümcü, A., (2015) İktisadi Büyüme (Teori, Model ve Türkiye Üzerine Gözlemler), Beta Basım Yayım, İstanbul, 297.

Wilson, R. (2021). *Economic development in the Middle East*. Routledge. 1-241. https://doi.org/10.4324/9781003053149 Erişim Tarihi: 13.01.2023

Wikipedia Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Kalk%C4%B1nma_Ama%C3%A7lar%C4%B1 Erişim Tarihi: 15.03.2025

World Bank (2008) World development report 2008: agriculture for development. The World Bank, Washington, 1-390 https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6807-7 Erişim Tarihi: 15.12.2023

Wu, X. D., Guo, J. L., Han, M. Y., & Chen, G. Q. (2018). An overview of arable land use for the world economy: From source to sink via the global supply chain. *Land Use Policy*, *76*, p.201-214 https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.05.005 Erişim Tarihi: 28.08.2024

Wu, J., Guo, S., Huang, H., Liu, W., & Xiang, Y. (2018). Information and communications technologies for sustainable development goals: state-of-the-art, needs and perspectives. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, *20*(3), 2389-2406. DOI: 10.1109/COMST.2018.2812301 Erişim Tarihi: 01.12.2023

Xu, Y., & Li, A. (2020). The relationship between innovative human capital and interprovincial economic growth based on panel data model and spatial econometrics. *Journal of computational and applied mathematics*, *365*, 112381, 1-11. https://doi.org/10.1016/j.cam.2019.112381 Erişim Tarihi: 25.08.2023

Van der Ploeg, J. D., Renting, H., Brunori, G., Knickei, K., Mannion, J., Marsden, T., ... & Ventura, F. (2017). Rural development: from practices and policies towards theory. In *The Rural* (pp. 201-218). Routledge. https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315237213-11/rural-development-practices-policies-towards-theory-jan-douwe-van-der-ploeg-henk-renting-gianluca-brunori-karlheinz-knickei-joe-mannion-terry-marsden-kees-de-roest-eduardo-sevilla-guzm%C3%A1n-flaminia-ventura Erişim Tarihi: 06.12.2023

Vili, D., Nela D., & Ana U., (2012) Mıtıgatıon Scenarıos INEQUALITIES IN RURAL WEST REGION OF ROMANIA (Adrian Turek Rahoveanu, Jean Andrei) Agrarian Economy and Rural Development - realities and perspectives for Romania pp. 120-127 Research Institute for Agriculture Economy and Rural Development, Bucharest Romania https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41661/ Erişim Tarihi: 07.01.2024

Voth, A., (2024) The Role of Cooperation and Tourism in Rural Development – Long – term Research Activities in the Alpujarra of Almeria (Spain) (Eugenio Cejudo-García, Francisco Antonio Navarro – Valverde, Jose Antonio Canete-Perez) Win or Lose in Rural Development Case Studies From Europe Switzerland 19 167-189 https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-48675-3 Erişim Tarihi: 14.05.2024

Yenigül, S. B. (2016) Türkiye'de Kırsal Alan Politikalarında Seksen Sonrası Değişimin Değerlendirilmesi. *80 Sonrası Mekan ve Planlama*, 39 – 50. https://www.researchgate.net/profile/Acalya-Alpan/publication/346659219_1980_SONRASI_ULUSAL_TURIZM_POLITIKALARININ_ANTALYA_KALEICI'NIN_TURIZM_ODAKLI_DONUSUMU_UZERINDEKI_ETKISI/links/5fcd1f3e45851568d14680cb/1980-SONRASI-ULUSAL-TURIZM-POLITIKALARININ-ANTALYA-KALEICININ-TURIZM-ODAKLI-DOeNUeSUeMUe-UeZERINDEKI-ETKISI.pdf#page=49 Erişim Tarihi: 04.03.2024

Yenigül, S. B. (2017). Kırsal kalkınma politikalarında yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımların Türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarına etkisi. *Planlama Dergisi*, *27*(1), 16-25. https://jag.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN-47450-RESEARCH_ARTICLE-YENIGUL.pdf Erişim Tarihi: 27.02.2024

Yuliani, T. W., Suprapto, S., & Setyorini, C. T. (2021). The effect of health and education facilities on poverty in 33 provinces in Indonesia (2012-2016 Periods). *ICORE*, *5*(1), 662-669.

https://jp.feb.unsoed.ac.id/index.php/Icore/article/view/1532 Erişim Tarihi: 27.11.2023

Yüceer, S. E., Sibel, T. A. N., & Semerci, A. (2020). Türkiye'de 2000-2020 döneminde tarımsal destekleme politikalarının gelişiminin incelenmesi. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, *1*(2), 36-46.

https://dergipark.org.tr/en/pub/ljar/issue/59169/808072 Erişim Tarihi: 19.01.2024

Yüksel, D. (2022). Kırsal Alanlarda Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet İlişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *22*(57), 745-773. https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/article/1019369 Erişim Tarihi:10.03.2024

Zekić, S., Matkovski, B., & Kleut, Ž. (2016). IPARD funds in the function of the development of the rural areas of the Republic of Serbia. *Ekonomski horizonti*, *18*(2), 169-180.

https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=1450-863X1602169Z Erişim Tarihi: 21.05.2024

Zengin, E., Başkurt, M., & Es, M. (2014). Yerel yönetimler ve yerel kalkınma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *3*(2), 95-124. https://dergipark.org.tr/en/pub/mjss/issue/40489/485029 Erişim Tarihi: 11.01.2023

KONSOLİDASYON KAVRAMI VE TFRS KAPSAMINDA UYGULANMASI

Dr. Yusuf ÖCALMIŞ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-35-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ 1

BÖLÜM 2. KONSOLİDASYONLA İLGİLİ TEMEL BİLGİLER 3
2.1. KONSOLİDASYON TANIMI VE TEMEL KAVRAMLAR 3
2.1.1. Konsolidasyon Tanımı 3
2.1.2. Ana Ortaklık 4
2.1.3. Kontrol Gücü 4
2.1.4. Bağlı Ortaklık 5
2.1.5. Önemli Etki 7
2.1.6. İştirak 7
2.1.7. İş Ortaklığı 8
2.1.8. Müşterek Anlaşmalar 9
2.1.9. Müşterek Faaliyetler 11
2.1.10. Kontrol Gücü Olmayan Paylar 12
2.1.11. Şerefiye 12
2.1.12. Yatırım İşletmesi 13
2.1.13. Grup 14
2.1.14. Ertelenmiş Vergi 14
2.2. KONSOLİDASYON TEORİLERİ 15
2.2.1. Ana Ortaklık Teorisi (Parent Theory) 15
2.2.2. Ekonomik Birim Teorisi (Entity Theory) 19
2.2.3. Mülkiyet Teorisi (Proprietay Theory) 19
2.3. KONSOLİDASYON YÖNTEMLERİ 20
2.3.1. Tam Konsolidasyon 21
2.3.2. Oransal Konsolidasyon 21
2.3.3. Varlık ve Borçların Muhasebeleştirilmesi Yöntemi 22
2.3.4. Özkaynak Yöntemi 24
2.4. KONSOLİDE FİNANSAL TABLO KAVRAMI 26
2.4.1. Birleştirilmiş Finansal Tablolar 29
2.4.2. Finansal Tabloların Konsolide Edilme Nedenleri 29
2.4.3. Ulusal ve Uluslararası Mevzuatlar Kapsamında Konsolide Finansal Tablolar 30
2.4.3.1. SPK, BDDK, Hazine Müsteşarlığı ve KGK Düzenlemeleri 31
2.4.3.2. Uluslararası Düzenlemeler 32
2.5. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARLA İLİŞKİLİ TMS VE TFRS'LER 33
2.5.1. TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu 34
2.5.2. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri 36
2.5.3. TMS 7 Nakit Akış Tablosu 38
2.5.4. TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar 38
2.5.5. TFRS 11 Müşterek Anlaşmalar 40

2.5.6. TFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar 42
2.5.7. TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar 43
2.5.8. TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar 45
2.5.9. TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama 46
2.6. BOBİ FRS KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR 51

BÖLÜM 3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN HAZIRLANMASI 57
3.1. KONSOLİDASYON HAZIRLIKLARI 57
3.1.1. Konsolidasyona Dahil Olacak Şirketlerin Tespiti 57
3.1.2. Finansal Tabloların Raporlama Tarihlerinin Farklı Olması 58
3.1.3. Geçerli Para Biriminin Tespit Edilmesi 59
3.1.4. Yabancı Ülkelerle Olan Mevzuat Farklılıklarının Tespiti 61
3.2. KONSOLİDASYON İŞLEMLERİ 61
3.2.1. Finansal Tabloların Raporlama Para Birimine Çevrilmesi 61
3.2.2. İmtiyazlı Hisse Senedi 68
3.2.3. Kontrol Gücü Olmayan Paylar 69
3.2.4. Şerefiye 70
3.2.5. Eliminasyon İşlemleri 73
3.2.5.1. Ana Ortaklığın Bağlı Ortaklıktaki Yatırımının ve Bağlı Ortaklığın Özkaynak Payının Elimine Edilmesi 74
3.2.5.2. Grup İçi Gelir ve Gider Kayıtlarının Elimine Edilmesi 76
3.2.5.3. Grup İçi Gerçekleşmemiş Gelir ve Giderlerin Elimine Edilmesi 76
3.2.5.4. Grup İçi Borç ve Alacak Kayıtlarının Elimine Edilmesi 77
3.2.5.5. Grup İçi Duran Varlık Transferinden Kaynaklanan Gelir ve Giderlerin Elimine Edilmesi 78
3.2.5.6. Grup İçi Zarar ile Yapılan Alım Satımların Elimine Edilmesi 79
3.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR SETİ 80
3.3.1. Konsolide Finansal Durum Tablosu 80
3.3.2. Konsolide Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu 80
3.3.3. Konsolide Özkaynaklar Değişim Tablosu 81
3.3.4. Konsolide Nakit Akış Tablosu 81
3.3.5. Dipnotlar 82
3.4. BAZI ÜLKELERDE KONSOLİDASYON UYGULAMALARI 83
3.4.1. İngiltere 83
3.4.2. Amerika 85
3.4.3. Almanya 86
3.4.3. Fransa 88
3.4.4. Ülkelerin Ortak Sorunları ve Çözüm Önerileri 89

BÖLÜM 4. KONSOLİDASYON UYGULAMA ÖRNEĞİ, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 91
4.1. UYGULAMANIN AMACI, KAPSAMI VE METODOLOJİSİ 91
4.2. KONSOLİDE EDİLECEK ŞİRKETLERİN GENEL BİLGİLERİ VE TFRS UYUMU ÖNCESİ FİNANSAL TABLOLAR 92

4.3. ŞİRKETLERİN TFRS UYUMLU FİNANSAL TABLOLARININ HAZIRLANMASI 95
4.3.1. A Lojistik A.Ş. TFRS Uyumlu Finansal Tabloların Hazırlanması 95
4.3.2. B Teknoloji A.Ş. TFRS Uyumlu Finansal Tablolarının Hazırlanması 109
4.4. KONSOLİDASYON İŞLEMLERİ 117
4.4.1. Konsolidasyona Dahil Olacak Şirketlerin Tespiti 117
4.4.2. Finansal Tabloların Raporlama Tarihi 117
4.4.3. Geçerli Para Biriminin Tespiti 118
4.4.4. Konsolide Edilecek Finansal Tabloların Birleştirilmesi 118
4.4.5. Eliminasyon İşlemlerinin Yapılması 122
4.4.6. Eliminasyon Kayıtlarının Çalışma Tablosuna Alınması 123
4.4.7. Konsolide Finansal Tablolar Çalışması 130
4.5. UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ 137
4.5.1. TFRS Çevrim Sonrası Finansal Tabloların Değerlendirmesi: 137
4.5.2. Özkaynak Karlılık Analizi 139
4.5.3. TFRS Kapsamında Konsolidasyon Uygulaması İşlemlerin Analizi 139

BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER 143

KAYNAKLAR 147

EKLER 153

ÖZGEÇMİŞ 163

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

[1] Akdoğan N. Tenker N. (2001) "Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri" Gazi Büro Yayınları Ankara.

[2] Akdoğan N Tenker N (2004) "Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri 9. Baskı Gazi Kitapevi Ankara.

[3] Akdoğan H. (2020) "BOBİ FRS TFRS/TMS ve MSGUT/VUK Karşılaştırmaları" Siyasal Kitapevi Ankara.

[4] Baker R. Christensen T.& Cottrell. (2011) "Essantials of Advanced Financial Accounting" McGraw-Hill Higher Education New York City.

[5] Baker R. Lembke V. King T. ve Jeffrey C. (2008) "Advanced Financial Accounting McGraw-Hill Higher Education New York City.

[6] Beams F.A. Clement R.P. Anthony J.H. & Lowensohn S.H. (2009) "Advanced Accounting 10th Edition" Upper Saddle River NJ: Prentice Hall.

[7] Brealey R.A. Myers. S.C. & Marcus A.J. (2001). *İşletme Finansının Temelleri*. (Çev. Ünal Bozkurt ve diğerleri). İstanbul: Mc Graw Hill Literatür Yayınları.

[8] Demir V. & Bahadır O. (2009) "UFRS/TFRS kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon" Nobel Yayın Dağıtım Ankara.

[9] Demir V. Bahadır O. (2021) "Açıklamalı ve Uygulamalı Türkiye Muhasebe / Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)" İSMMMO yayınları İstanbul.

[10] Eflatun A.O Karapınar A. (2019) "Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Uygulama ve Yorumları" Gazi Kitapevi 2019 Ankara.

[11] Eyüpgiller S. S. (2012) "Şirketler Topluluğunda Konsolidasyon" Detay Yayıncılık Ankara.

[12] Gökdeniz Ü. (2005) "Muhasebe Uygulamalarındaki Uluslararası Farklılıklar ve Çözüm Önerisi" İstanbul, Avcıol Basım Yayın.

[13] Güvemli O. (1991), "Yedinci Yönergenin Öngördüğü Konsolide Mali Tablolar ve Ülkemizdeki Uygulamalarla Karşılaştırılması", Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

[14] Güvemli O. (1993), "Kurumlar Topluluğunun Muhasebe Finansman Vergi ve Ticaret Hukuku Açısından Yönetimi" İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları.

[15] Huefner R Largay J ve Hamlen S. (2007) Advanced Financial Accounting (10.b.) USA Thomson Corporation.

[16] İbiş C. (2004) "Konsolide Mali Tablolar Usul Esas ve Uygulamalar" Yaylım Yayıncılık İstanbul.

[17] Kam V. 1989 "Accounting Theory Second Edition" Wiley New York.

[18] Karacan S. Uygun R. 2017 "Finansal Tabloların TMS/TFRS'ye Uyumlu Hale Getirilmesi" Umuttepe Yayınları Kocaeli.
[19] Karapınar A. ve Eflatun A.O. (2017) "Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Uygulama ve Yorumları" Gazi Kitapevi Ankara.
[20] Kaya İ. (2011) "Türkiye Muhasebe ve Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar" Türkmen Kitapevi İstanbul.
[21] Kıymetli Şen İ. Üçoğlu D. Terzi S. (2015) "Konsolide Finansal Raporlama" Ekin Basım Yayın Dağıtım Bursa.
[22] Maşuk Fidan M. (2019) "Şirket Birleşmeleri ve Konsolide Finansal Tablolar" Der Yayınları İstanbul.
[23] Mirza Abbas Ali ve Holt Graham J. (2011) "Practical Implementation Guide and Workbook for IFRS" John Wiley & Sons New Jersey.
[24] MORTAŞ M. Denk O. (2020) "TFRS-10 Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Birleşme Konsolidasyon Muhasebeleştirme ve Raporlama" Eğitim Yayınevi Konya.
[25] Neo P. ve Nyean L. L. (2008) "Advanced Financial Accounting McGraw-Hill Education Singapore.
[26] Örten R. (1999). Ortaklıklar ve Muhasebe Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi.
[27] Örten R. Kaval H. ve Karapınar A. (2015) "Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS) Uygulama ve Yorumları" Gazi Kitapevi Ankara.
[28] Özerhan Y. ve Sultanoğlu B. (2014) "Uygulamalı Bobi Finansal Raporlama Standardı" Gazi Kitapevi Ankara.
[29] Stolowy Herve ve Lebas Michel J. "Financial Accounting and Reporting: A Global Perspective" Thomson Learning 2.Baskı 2006.
[30] Şengel S, Sağlam N, Öztürk B, (2007). "UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması" Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları.
[31] Şavlı T. (2014) "Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standartları" Yaklaşım Yayıncılık Ankara.
[32] Şavlı H. (2016), "TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu ve VUK Karşılaştırılması" İstanbul.
[33] Şengel S. (2004), "Ortak Girişim (Joint Venture) Faaliyetlerinin Raporlaması", Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
[34] Sümer Göğüş H. (2007) "IFRS/TFRS Çerçevesinde Tam Konsolidasyon" Nihat Sayar Eğitim Vakfı İstanbul.

MAKALELER

[1] AÇIK S. (2006) ,Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler' Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 8 (2), 345-360.

[2] Akdoğan N. (2001) "TMS 5 Konsolide Finansal Tablolar Standardının İncelenmesi ve Bir Örnek Uygulama" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi Ekim S.5, 17-24.
[3] Akdoğan N. Tenker N. (1997) "Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri" Lebib Yalkım Yayınları İstanbul, 3-4.
[4] Aktaş R. (2013) "İlke Temelli Finansal Raporlama Standartları Nasıl Öğretilmeli? TFRS 10 – Konsolide Finansal Tablolar Standardı Örneği" Mali Çözüm Dergisi Ocak-Şubat 2013, 71-84.
[5] Apak İ., (2021), "Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Temmuz, S.91, 35-56.
[6] Arsoy A.P. (2016) "Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Edinim Tarihindeki Konsolidasyon Prosedürleri" Muhasebe ve Finansman Dergisi Ocak.
[7] Aslan Ü. (2014). Konsolidasyon teorileri ve finansal raporlara olan etkileri. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 16(4) 81-85.
[8] Aslan Ü. (2016) "Konsolidasyon Teorileri ve Finansal Raporlara Olan Etkileri" Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi MÖDAV 2014/4, 81-85.
[9] Casabona P. A. Ashwal A. (2005) "The Concept of Control in Consolidated Financial Statements: Convergence of U.S. and International Accounting Rules" Review of Business S.26, 36-41.
[10] Çankaya F. (2007) "Uluslararası Muhasebe Uyumunun Ölçülmesine Yönelik Bir Uygulama: Rusya Çin ve Türkiye karşılaştırması" Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2007/3, 127-148.
[11] Çukur S. ve Eryiğit R. (2006) "Banka Birleşmeleri ve Devralma Olaylarının Borsadaki Etkisi" İşletme ve Finans Dergisi 2006/243, 96-107.
[12] Çürük T. & Tanyeri A. (2018) "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları 10 Kapsamında Konsolidasyona Geçişin Firmaların Hisse Senedi Getirisi Üzerindeki Etkisi" Muhasebe ve Finansman Dergisi 2018/77, 45-54.
[13] Davis M. & Largay J. (2008) "Consolidated Financial Statements" The CPA Journal February, 74-76.
[14] Deran A. ve Aktaş R. (2004) "Konsolide Mali Tablolarla İlgili IFRS Çerçevesinde Hazırlanan Ulusal Düzenlemelerin İncelenmesi" Sosyal Bilimler Araştırmaları e-Dergisi 1(2) Eylül 2004, 173-182.
[15] Dinç E., (2007), "Muhasebe ve Vergi Kuralları Arasındaki İlişki ve Gelir Vergileri TMS 12 Standardının Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, 28(1), 21-48.
[16] Doğan A. (2017) "Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ile TMS/TFRS Karşılaştırması" İşletme Araştırmaları Dergisi, 770-786.
[17] Doğan A. (2018) "Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ile VUK/MSUGT Karşılaştırması" Muhasebe ve Finansman Dergisi 2018, 115-132.

[18] Erdem B. Ve Gürbüz G. (2020), "TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Kontrol Gücündeki Değişimin Ampirik Analizi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Holding Şirketleri Üzerine Bir Uygulama" Beykoz Akademi Dergisi, 2020, Cilt 8, Sayı 1, 208-222.

[19] Ferhatoğlu E, Köse T, (2009), "Araştırma Geliştirme Faaliyetlerinin Teşvikinde Ar-Ge İndirimi ve Ar-Ge Harcamalarının Muhasebeleştirilmesi, World of Accounting Science, 11(3), 355-383.

[20] Gornik-Tomaszewski Sylwia ve Larson Robert K. (2014) "New Consolidation Requirements Under IFRS" Review of Business 2014/35, 47-58.

[21] Haftacı V. Ve Kılınç Y. (2013) "KOBİ TFRS'lere Göre Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi" Kocaeli Üniversitesi Sos. Bil. Dergisi 2013/25, 75-96.

[22] İstanbul YMM Odası Raporu (2006) "Finansal Tabloların Yabancı Paraya Çevrilmesinde Kullanılan Yöntemler Rapor No:4 15 Ocak 2016, 40-41.

[23] Jackling, B. (2013). "Global adoption of International Financial Reporting Standards: implications for accounting education", Issues in Accounting Education, Mayıs 2013, S.28, 209-220.

[24] Kaplanoğlu E. (2014), "Türk Hukuku'ndaki İş Ortaklığı Kavramının Muhasebe Standartlarına Uyum Sorunsalı" Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Der., 65-72

[25] Kaplanoğlu E, (2014), "Müşterek Faaliyet ve İş Ortaklığı Kavramlarının TMS-TFRS Kapsamında İrdelenmesi", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 16/3, 127-141.

[26] Kargın S. (2013). "TFRS 11 kapsamında müşterek anlaşmaların değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 18(1) 308, 305-321.

[27] Kaytmaz Balsarı Ç., Dalkılıç F., (2007), "Kural Bazlı ve İlke Bazlı Finansal Raporlama Standartlarının Karşılaştırılması", Muh. ve Den. Bakış, Mayıs, 105-118.

[28] Keleş D. (2015) "TMS 29 Yüksek Enflasyonlu ekonomilerde Finansal Raporlama Stadardı Çerçevesinde Finansal Tabloların Düzeltilmesi ve Finansal Analiz Sonuçları Üzerine Etkileri" Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31-52.

[29] Kıymetli Şen İ. ve Özbirecikli M. (2018) "BOBİ FRS'nin Muhasebe Uygulamalarına Getirdiği Değişiklikler: BOBİ FRS TMS / TFRS ve Mevcut Muhasebe Sistemi Çerçevesinde Bir İnceleme" Ankara SMMMO Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi 2018/Özel Sayı, 462-484.

[30] Maroun Warren ve Van Zijl Wayne. (2016) "Isomorphism and resistance in implementing IFRS 10 and IFRS 12" The British Accounting Review 2016/48, 220-239.

[31] Mert H. Ve Eren H.M. (2018) "Konsolidasyonda Muhasebe Politikaları Birliğinin Sağlanması ve Süreç İyileştirmesi İçin Çözüm Önerileri" Mali Çözüm Dergisi, Mayıs, 95-119.

[32] Mısıroğlu İ. U. (2006). UFRS ve Basel II' nin işletme faaliyetleri üzerindeki etkileri. *Mali Çözüm Dergisi* 76 22, 205-220.

[33] Moeller S.B. Frederik P. Schlingemann R. and Stulz M. (2005) "Wealth Destruction on a Massive Scale? A Study of Acquiring Firm Returns in the Recent Merger Wave" Journal of Finance 2005/60, 757-782.
[34] Nilsson Okutan G. (2012) "Şirketler Topluluğunda Karşılıklı İştirak" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 2012/18, 255-267.
[35] Otlu F. (1999) "Holding Şirketlerde Mali Tabloların Konsolidasyonu" Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 1999/13, 101-115.
[36] Özkaya H., Balcı N., (2020), "Dünya'da UFRS Eğitimine Bir Bakış" Muhasebe ve Denetime Bakış, Temmuz, S.57: 157-170.
[37] Özulucan A. (2002), "Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkisinin Giderilmesinde Kullanılan Otofinansman Yöntemleri ve Enflasyon Muhasebesi Üzerine Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57-4.
[38] Özcan A. (2016) "UMS 12 Gelir Vergileri Standardı Çerçevesinde Ertelenmiş Verginin Muhasebeleştirilmesi" İşletme ve İktisat Çalış. Der. Cilt 4 S.4, 144-150
[39] Özerhan Y. Sultanoğlu B. (2021) "Şerefiyenin Raporlanmasına Yönelik IASB'nin Yaptığı İyileştirme Çalışmaları ve Mevcut Uygulamanın BIST 50 İşletmeleri Kapsamında Değerlendirilmesi" Muhasebe ve Finansman Dergisi Ağustos s.93-112.
[40] Özkan A. (2009) "TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergiler ve Muhasebe Uygulamaları" Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi S.32, 297-317.
[41] Özkan M. Terzi S. (2010 "Avrupa Birliği'nde Finansal Raporlama: İngiltere Fransa ve Almanya Örnekleri" İSMMMO Mali Çözüm Dergisi Temmuz-Ağustos, 21-43.
[42] Pacter P. (1994) "Consolidations and Deferred Income Taxes Journal of Accounting Auditing & Finance" Journal of Accounting Auditing & Finance 9, 607-618.
[43] Poroy Arsoy A. (2016) "Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Edinim Tarihindeki Konsolidasyon Prosedürleri" Muhasebe ve Finansman Der. 69, 25-40.
[44] Sayar A. R. Zafer (2013) "UMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Mali Kar ve Ticari Kar ile Ertelenmiş Vergiler" Muhasebe ve Den. Bakış Dergisi S.13, 15-27.
[45] Selvi Y. & Yılmaz F. (2002) "SPK Konsolidasyon Tebliği'nin incelenmesi ve örnek bir uygulama" İSMMMO Mali Çözüm Dergisi Nisan-Mayıs-Haziran, 143-163.
[46] Stoner, G. N., & Sangster, A. (2013). "Teaching IFRS in the UK: Contrasting experiences from both sides of the university divide" Issues in Accounting Education, Mayıs 2013, S.28, 291-307.
[47] Üstündağ S., (2000), "Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci", Muhasebe ve Denetime Bakış, S.1, 31-57.
[48] Temiz H. Güleç Ö. F. & Öztürk E. (2019) "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Çerçevesinde Konsolidasyon Kavramının Gelişimi ve Konsolidasyon Teorileri" 4. Uluslararası Muhasebe Finans ve Denetim Konferansı http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11857/1320.

[49] Terzi S., Kıymetli Şen İ., Bülbül F., (2007). UFRS'nin Türkiye'de İlk Uygulaması İçin Açılış Bilançosu Hazırlanması. Mali Çözüm Der. Mayıs-Haz., sayı 81, 103-129.
[50] Terzi S. (2013) "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS 10) Açısından Konsolidasyon İlkeleri ve Kontrol Modeli" Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi S.15, 281-300.
[51] Türel A. Şenyiğit B. (2005) "İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanmasında Örneklerle Özkaynak Yöntemi" Mali Çözüm S.15, 203-219.
[52] Üçoğlu D. Fırat F. (2019) "TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı Kapsamında Grup İçi Satışlarla İlgili Yapılan Eliminasyon İşlemlerinin Ertelenmiş Vergi Etkileri" Muhasebe ve Denetime Bakış S.57.
[53] Van Zijl W. Maroun W. (2008) "Discipline and punish: Exploring the application of IFRS 10 and IFRS 12" Critical Perspectives on Accounting S.44, 42-58.
[54] Yalçın Z. (2020), "TFRS 10 Standardı Konsolide Finansal Tablolar: Bir Uygulama Örneği", İzmir YMMO Dergisi, Aralık, 71-84.
[55] Yardımcıoğlu M. (2008) "Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Uluslararası Muhasebe Standartları Yönünden Değerlendirilmesi" İSMMMO Mali Çözüm Dergisi S.90, 148-157.
[56] Cortés L. M. García J. J. and Agudelo D. (2015). "Effects of mergers and acquisitions on shareholder wealth: Event study for latin american airlines" Latin American Business Review S.16, 205-226.

ELEKTRONİK YAYINLAR/İNTERNET

[1] WEB_1 (2023) Türk Dil Kurumu Web Site https://sozluk.gov.tr/ 29.01.2023
[2] (WEB_2 2023). Türk Dil Kurumu Web Site https://sozluk.gov.tr/ 04.02.2023
[3] (WEB_3 2023). Türk Dil Kurumu Web Site https://sozluk.gov.tr/ 04.02.2023
[4] (WEB_4 2023). Gelir İdaresi Başkanlığı Web Site https://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/eski/muhsisteb1ekmuh5c.htm 04.02.2023

MEVZUAT

[1] TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TFRS/TFRS%2010.pdf
[2] TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Kirmizi_Kitap/TMS__/TMS%2029.pdf
[3] BOBİ FRS, https://www.kgk.gov.tr/.

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA VERGİLENDİRME ve MALİ TEŞVİKLER

Doç. Dr. Gülşen GEDİK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-72-2

Sayfa Düzeni/ Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. Giriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASININ ÖNEMİ

2.Ortak Tarih Mirası Düşüncesi 13
3. Kültürel Mirasın Korunmasının Hukuki Gerekçeleri 15
I. Anayasal Gerekçe: Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması 15
II. Devletin Yükümlülüğü 18
III. İnsan Hakları Kapsamında Koruma 20
IV. Global Kamu Malları Değerlendirmesi 22

İKİNCİ BÖLÜM
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA MALİ DESTEKLER

4.Uluslararası Kuruluşların Destekleri 25
I. UNESCO Dünya Mirası Fonu 25
II. OECD Programı 28
III. Avrupa Komisyonu Kültürel Miras Eylem Planı 30
5. Avrupa Birliği Ülkelerinde Mali Destek ve Teşvikler 32
I. İspanya 34
II. İtalya 35
III. Avusturya 36
IV. Fransa 37
6. Çeşitli Ülke Mevzuatlarında Mali Destek ve Teşvikler 38
I. Amerika Birleşik Devletleri 38
II. Birleşik Krallık 40
III. Japonya 41
IV. Avustralya 43
7. Ulusal Kuruluşların Destekleri 45

I. Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri 45
II. Tarihi Kentler Birliği Proje Destekleri 47
III. Vakıflar Genel Müdürlüğü Destekleri 49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK MEVZUATINDA MALİ DESTEKLER

8. Mali Desteklerin Dayanağı: Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun 51
I. Merkezi İdare Destekleri 53
II. Yerel İdarenin Tahsil Edeceği Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payı 56
9. Vergi İstisna ve Muafiyetleri 63
I. Emlak Vergisi İstisnası 67
II. Kısıtlı Emlak Vergisi Uygulaması 67
III.KDV İstisnası 83
IV. Veraset ve İntikal Vergisi İstisnası 89
V. Damga Vergisi İstisnası 91
VI. Tapu Harcı İstisnası 94
VII. Belediye Gelirleri Kanunu'ndaki İstisna ve Muafiyetler 95
VIII. Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun İstisnaları 97
10. Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu 98
I. Gelir Vergisi Stopajı İndirimi 100
II. Diğer Vergi İndirimleri 102
11. Koruma Yükümlülüğünde Mali Teşviklere Yönelik Eleştiriler 106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI VERGİ HUKUKU KAPSAMINDA KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

I. Sınır Ötesi Hayır Kurumlarına Yapılan Bağışlar 109
II. Uluslararası Vergi Anlaşmaları Kapsamında Bağışlar 113
1. OECD Model Anlaşma Kapsamında 114
2. BM Model Anlaşma Kapsamında 115
3. ABD Model Anlaşma Kapsamında 116

SONUÇ 119

KAYNAKLAR 123

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

Aktaş Deniz, Vergi Kolaylıkları, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.

Alabern Juan Enrique Varona, "Chapter 13: The Spanish Experince", Taxation and Cultural Heritage - Part 1: International and European Legal Framework, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Alpaslan İrem, Uluslararası Hukukta Kültürel Mirasın Korunması ve UNESCO Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Anton Ricardo Garcia, "Chapter 8: Cultural Heritage, Taxation and Constitutional Traditions Common to EU Member States: Exploring the Scope of Article 167 of the TEFU", Taxation and Cultural Heritage - Part 1: International and European Legal Framework, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Aşçı Akıncı Nuray, Teoride ve Uygulamada Emlak Vergisi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Ateş Leyla, Yatırım Vergi Teşvik Politikasının Hukuki Çerçevesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Bourgeois Marc, Hachlaf Yassin, Vandenbulke Antoine, "Taxation and Cultural Heritage - Part 1: International and European Legal Framework - Chapter 4: The Funding of World Cultural Heritage by UNESCO, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Boyar Oya, Anayasa ve Özel Hukuk, On İki levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Büyükmıhçı Gonca, Kozlu H.Hale, Akşehirlioğlu Ayşegül, Karahan Sevde, Düğenci Oğuz, Mimarlık Bilimlerinde Akademik Çalışmalar, Bölüm 6, Koruma Yenileme Çalışmalarında Yapı Ölçeğinde Projelendirme Süreci, Editör: H.Hale Kozlu, Livre de Lyon Publishing, 2020.

Değer Nuri, Damga Vergisi Uygulaması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012.

Ezcurra Villar Marta, "Part 1: International and Eurpean Legal Framework, Chapter 6: European Ties to Tax Policies and the State Aid System", Taxation and Cultural Heritage, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, "Chapter 1: Introduction", Taxation and Cultural Heritage, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Gedik Gülşen, "Sınır Ötesi Hayır Kurumlarına Yapılan Bağışların Vergi Mevzuatı Kapsamında Değerlendirilmesi", Prof.Dr.Doğan Şenyüz'e Armağan, Ekin Yayınevi, Bursa, 2023.

Giusy De Flora Menita, Taxation and Cultural Heritage - Part 2: National Experiences - Chapter 18: Taxation and Cultural Heritage: Focus on Selected Jurisdictions , Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Göker Cenkler, Yönlendirici Vergilendirme, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

Gözler Kemal, İnsan Hakları Hukuku, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.

Gözübüyük A.Şeref, Gölcüklü A.Feyyaz, Avrupa insan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, 6.Bası.

Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres , "Taxation and Cultural Heritage, Part 3:Topical Issues-Chapter 26: Conclusion, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Hemels Sigrid, "Chapter 7: Tax Incentives for Museums and Cultural Heritage", Tax Incentives fort he Creative Industries, Editors: Sigrid Hemels, Kazuko Goto, Springer, 2017

Güneş Gülsen, Verginin Yasallığı İlkesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

İzgi Ömer, Gören Zafer, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Yorumu, TBMM Basımevi, Ankara, 2022.

Kaboğlu İbrahim, Özalp Yancı Nihan, Çevre Hakkı, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2021.

Kaboğlu İbrahim, Çevre Hakkı, İmge Kitabevi, 3.Baskı, İstanbul, 1996.

Kanadoğlu Sabih, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.

Kanduth Kristen Sabine , Taxation and Cultural Heritage - Part 2: National Experiences - Chapter 15: The Austrian Experience, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Kaneti Selim, Vergi Hukuku, Filiz Kitabevi, 2.Baskı, İstanbul, 1987.

Karakoç Yusuf, Kamu Maliyesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.

Karakoç Yusuf, Sosyal Maliye, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

Koç Zeynel, Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Mali Teşvikler, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

Maç Mehmet, https://www.denet.com.tr/vergi/dosyalar/duyurular/2015-DUYURU10.pdf

Maitrot De La Motte Alexandre , "Taxation and Cultural Heritage - Part 2: National Experiences - Chapter 11: The French Experience", Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Mignosa Anna, "Part 1: International and European Legal Framework, Chapter 3: The OECD Guidelines and Their Impact on National Policies for Cultural Heritage", Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Milne Janet E., "Part 2: National Experinces, Chapter 10: The US Experience", Taxation and Cultural Heritage, Editors: Federico Lorenzo del, Hemels Sigrid, Rozas Jose-Andres, Giorgi Silvia, IBFD Online Database, 2021.

Oktar Ateş, Türk Vergi Sistemi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2018.

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, UNESCO World Heritage Center, 23/01, 24 September 2023.

Öncel Mualla, Kumrulu Ahmet, Çağan Nami, Göker Cenker, Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.

Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993.

Özel Sibel, Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması. Alkım Yayınları, İstanbul, 1998.

Özgenç Ayhan Selçuk, Vergi Anlaşmalarının Kötüye Kullanılması- Anlaşma Alışverişi-, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Petrillo Pier Luigi, "Chapter 3 Living Heritage as a Global Public Good and Sustainable Development", Living Heritage as a Public Global Good and Sustainable Development, Springer, Heritage Studies, Editor: Wulf Christoph, 2024.

Öztürk Seçkin, Türkiye'de Kültür Varlıklarının Korunması: İnsan Hakları Açıcından Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2019.

Saban Nihal, Vergi Hukuku, Beta Yayınevi, 13.Baskı, İstanbul, 2024.

Saban Nihal, "Değişen Sadece Yasalar mıydı? Vergi Hukukundaki "İstisna"ların "İstisna Hali"nin Bütünleyici Parçalarına Dönüşmesi, 2000'li Yıllarda Devlet ve Maliye, Yayına Hazırlayanlar: İzzeddin Önder, Süleyman Ulutürk, Fatma Pınar Arslan, Tekin Yayınevi, 2023.

Sancakdar Oğuz, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Yargısal Denetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Serageldin İsmail, “Cultural Heritage As Public Good”, Global Public Goods, International Cooperation in the 21th Century, Editors: Kaul Inge, Grunberg Isabelle, Stern Marc A., UNDP, Oxford University Press, 1999.

Soysal Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1987.

Şenyüz Doğan, Yüce Mehmet, Gerçek Adnan, Vergi Hukuku- Genel Hükümler, Ekin Yayınevi, 16.Baskı, Bursa, 2025.

Üstün Gül, “Altıncı Kısım, Birinci Bölüm: İdari Usul”, İdare Hukuku, Editör: Turan Yıldırım, On İki Levha Yayıncılık, 8.Baskı, İstanbul, 2020.

Yaltı Soydan Billur, Uluslararası Vergi Anlaşmaları, Beta Yayınevi, İstanbul 1995.

MAKALELER

Akipek Serap, “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’nin Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:50, Sayı:4, 2001.

Aktan Coşkun Tan, ““Yararli” ve “Zararlı” Global Kamusal Mallar Ve Uluslararası Politik İktisadın İki Kör Bıçağı: Global Regülasyon Ve Global Vergileme”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt: 14, No: 2, 2022.

Avcıoğlu Gürcan Şevket, “Türk Sosyolojisinde Kültür ve Medeniyet Anlayışları”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD), Sayı 48, Nisan 2020.

Aykaç Pınar, “İnsan Hakları Temelli Kültürel Miras Yaklaşımının Gelişimini Uluslararası İlkesel Metinler Üzerinden Okumak”, Mimarist Dergi, Cilt: 24, Sayı: 81, 2024..

Babaoğlu Pelin, Akman Çiğdem, “İnsan Hakları Bağlamında Kültürel Mirasın Korunması Açıcından Dijital Uygulamaların Kullanımı”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:4, 2023.

Battini Stefano, “The Procedural Side of Legal Globalization: The Case of the World Heritage Convention”, I-CON, Vol.9, No.2, 2011.

Bingam Ruth, Goodman Mark, Non Profit Law in Australia, NSW, Lexis Nexis, 2009

Çeçen Anıl, Anayasa ve Kültür, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 16, Sayı:3, 1983.

Çeliktaş Türkbay Özge, “ Kültürel Mirasın Korunmasının İnsan Hakları Hukuku ile İlişkisi ve Kültürel Miras Hakkı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı:2, 2021.

Çetinkaya Özhan, Demirbaş Tolga, Belediye Gelirlerinin Analizi ve Mali Özerklik Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 53.Seri/ Yıl 2010.

Erden Hümeyra Zeynep Nalçacıoğlu, “Milletlerarası Yatırım Hukukunda Kültürel Mirasın Korunması”, İstanbul Üniversitesi, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 41, No: 2, .2021.

Erul Dayıoğlu Rana, “Seçilmiş Ülkelerde Gayrimenkul Devir Vergisi ve Verginin Türkiye’deki Karşılığı Olarak Tapu Harcı”, Journal of Economics, Business & Poltical Studies, Volume: 9, Issue: 2, 2022.

Erişir Sabahattin, “Damga Vergisi Kanunu’ndaki İstisna (Ve Muafiyet) Hükümleri ve Uygulamaya Yönelik Değerlendirmeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Özel Sayı, 2010.

Esen Selin, Yeşilırmak Bahadır, “Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda ve Türkiye’de Torba Kanun”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 72, Sayı:2, 2023.

Giray Emine Nihal, “Ziya Gökalp ve Atatürk’ün Kültür ve Medeniyet Kavramlarına Dair Görüşleri”, Türklük Araştırmaları Dergisi, Journal of International Turkic Research (INTURE) Cilt:3, Sayı:1,2024.

Halaç Hicran Hanım, Bademci Fikret, “Kültürel Miras: Sistematik Literatür İncelemesi”, Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, Sayı:2, 2021.

Heidenbauer Sabine, Hemels Sigrid, Muehlmann B., Stewart M., Thoemmes O., Tukic Tina., “Cross-Border Charitable Giving and its Tax Limitations, IBFD Bulletin for International Taxation, Volume 67, Number 11, 2013.

Hoşkara Şebnem, Lombardi Angela, Doğaner Sedef, “ Role of Cultural Heritage Conservation for Reaching the Sustainable Development Goals (SGDs): An interdisciplinary Approach”, Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University, Volume: 36, No: 4 2021.

İnceoğlu Sibel, “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 11, 2006.

Kabay Orhan, “Kültür ve Medeniyet Kavramlarının Anlam Farklılığı Üzerinde Değerlendirme”, Culture and Civilization, Issue: 8, 2025.

Kakiuchi Emiko, Cultural Heritage Protection System in Japan: Current Issues and Prospects For the Future, GRIPS Discussion Paper 14-10, July 2014.

Kawabata Yasuyuki, “Best Practices in the Japanese System”, International Tax Conference: Taxation of Cultural Heritage, Pescara University, Italy, 2019.

Keleş Ruşen, “Belediye Gelirleri”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:20, Sayı:4, 1987.

Kuşçuoğlu Öksüz Gizem, Taş Murat “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi, Cilt: 2, Sayı:1, 2017.

Levent Sarıkaya Yasemin, “Koruma Faaliyetlerinin Finansmanında Bir Kamu Fonu: Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı”, Journal of Life Economics. Volume: 10, No:4, 2023..

Mastellone Pietro, "International and EU Measures fort he Protection of Cultural Heritage: Towards Broader Use of Tax Breaks to Stimulate Private Engagement", European Taxation, February-March 2019.

Mumcu Ahmet, "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,, Cilt: 26, Sayı:3, 1969.

Mumcu Ahmet, "Atatürk'ün Kültür Anlayışında Hukukun Yeri", ERDEM, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk kültür Merkezi, Cilt:1, Sayı:2, 1985

Ökten Azize, Gül Hüseyin, "UNESCO Dünya Mirasının Korunmasında Dünya Mirası Fonları", İletişim ve Diplomasi, Sayı: 11, Aralık 2023.

Özel Sibel, "Kültür Varlıkları Üzerinde Geniş Kapsamlı Kanunlarla Tesis Edilen Devlet Mülkiyeti ve Türk Hukukundaki Durum", İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesi Mecmuası, Cilt:LV, Sayı:4, 1997.

Özgenç Ayhan Selçuk, "Bağış ve Yardımlara İlişkin Vergisel Rejimde Değişiklik İhtiyacı", https://www.dunya.com/kose-yazisi/bagis-ve-yardimlara-iliskin-vergisel-rejimde-degisiklik-ihtiyaci/685658.

Radzuan Mat Syahrul Indera, Fukami Naoko, Ahmad Yahaya, "Cultural Heritage, İnentives System and The Sustainable Community Lessons From Ogimachi Village, Japan", https://journalarticle.ukm.my/6951/1/14oke.geografia-jan-2014-indera-edam.pdf .

Stephenson Luis, "Cultural Heritage: Its Significant and Preserving", Anthropology, Volume.:11, Issue:3, No: 1000321.

Tosi Loris, Bagarotto Ernesto-Marco , "Access Fees to Cultural Heritage Cities: A Way to Promote Sustainable Tourism?", World Tax Journal, May 2021.

Teziç Erdoğan, "Torba Kanun", https://koha.barobirlik.org.tr:8080/cgi-bin/koha/opac-retrieve-file.pl?id=6bdb88b703d58958e6963a1d534eb53f:

Yaltı Billur, "İbadethane Bağışlarının Vergi Matrahından İndirimi: Vergide Eşitsizlik Örneği", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof.Nur Centel'e Armağan, Cilt:19, Sayı:2, 2013.

Yıldırım Turan, Göçgün Muhammed, "İdarenin Düzenleyici İşlemlerinde Eşitlik İlkesi", İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:2), Güz, 2016.

ÇEVRİMİÇİ KAYNAKLAR

www.aksehirnasreddinhoca.org.tr

www.anayasa.gov.tr

www.anelsander.com

www.artbonus.gov.it

www.austria.info
www.barobirlik.org.tr
www.bunka.go.jp
www.bursaunesco.org
www.danistay.gov.tr
www.cekulvakfi.org.tr
www.culture.ec.europa.eu
www.dictionary.cambridge.org
www.duden.de
www.europanostra.org
www.gelenekselsanatlar.org
www.gib.gov.tr
www.gov.uk
www.ich.unesco.org
www.italia.it
www.japan.kantei.go.jp
www.kadem.org.tr
www.kazanci.com.tr
www.kmkd.org
www.kultur.org.tr
www.kvmgm.ktb.gov.tr
www.law.cornell.edu
www.mevlanafoundation.com
www.oed.com
www.oecd.org
www.oecd.ilibrary.org
www.okcularvakfi.org
www.op.europa.eu
www.resmigazete.gov.tr
www.sayistay.gov.tr
www.senato.it
www.siviltoplum.gov.tr
www.siviltoplumdestek.org

www.sokumenstitusu.org.tr
www.support-us.nich.go.jp
www.tacvakfi.org.tr
www.tarihikentlerbirligi.org.tr
www.tbb.gov.tr
www.tbmm.gov.tr
www.tkgm.gov.tr
www.teftis.ktb.gov.tr
www.tuik.gov.tr
www.tusev.org.tr
www.unesco.org.tr
www.vergiraporu.com.tr
www.yakegm.ktb.gov.tr
www.yatirimadestek.gov.tr
www.vgm.gov.tr
www.whc.unesco.org
www.wmf.org

KÜRESEL EKONOMİNİN DİNAMİKLERİ: TİCARET, FİNANS VE POLİTİKA

Editör
Prof. Dr. Hatice ERKEKOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-73-9

Ekim 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

AB ÜLKELERİNDE YEŞİL BÜYÜME: VERİMLİ KAYNAK KULLANIMI, DOĞAL SERMAYENİN KORUNMASI, YEŞİL EKONOMİK FIRSATLAR VE SOSYAL KAPSAYICILIK GÖSTERGELERİNE DAYALI BİR ANALİZ 1
Burcu YILMAZ
Hatice ERKEKOĞLU

KÜRESEL EKONOMİDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YÜKSELİŞİ: YEŞİL EKONOMİ PARADİGMASI 16
Çetin ÜNEN

DONALD TRUMP YÖNETİMİNDE ABD DIŞ TİCARET POLİTİKALARI VE TİCARET SAVAŞLARI: BİRİNCİ VE İKİNCİ DÖNEMLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ..... 32
Ferhat PEHLİVANOĞLU
Cemil ERARSLAN

NAFTA' DAN USMCA' YA: KUZEY AMERİKA DIŞ TİCARETİNİN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ VE GÜNCEL GELİŞMELER 55
Hatice ERKEKOĞLU
Ayşe Nur DEMİR

DÜNYA SİLAH TİCARETİ VE TÜRKİYE'NİN SAVUNMA SANAYİ İHRACATI: AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER ANALİZİ..... 81
Adem ÜZÜMCÜ
Hüseyin AKSU

FİNANSAL KRİZLERİN NEDENLERİ, ETKİLERİ VE KRİZ REÇETELERİ BAĞLAMINDA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ARJANTİN-IMF İLİŞKİLERİ VE EKONOMİK SONUÇLARI 102
Adem ÜZÜMCÜ
Volkan KÖSE

ULUSAL VE ULUSLARARASI FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI BAĞLAMINDA BIST-100 ENDEKSİ, FAİZ ORANI, ONS ALTIN FİYATI VE DOLAR ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN NEDENSELLİK ANALİZİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ..... 123
Yusuf DEMİR

KAYNAKÇA

Ashfaq, S., Liangrong, S., Waqas, F., Gulzar, S., Mujtaba, G., & Nasir, R. M. (2024). Renewable energy and green economic growth nexus: insights from simulated dynamic ARDL. *Gondwana Research*, *127*, 288-300. https://doi.org/10.1016/j.gr.2023.08.014

Avrupa Komisyonu. (2024, Ocak). Wind energy in the EU. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757628/EPRS_BRI(2024)757628_EN.pdf

Ayçin, E. (2020). *Çok kriterli karar verme bilgisayar uygulamalı çözümler*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Ayçin, E., & Orçun, Ç. (2019). Mevduat bankalarının performanslarının ENTROPİ ve MAIRCA yöntemleri ile değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *22*(42), 175-194. https://doi.org/10.31795/baunsobed.657002

Aydin, M., Demirtas, N., Sogut, Y., & Degirmenci, T. (2025). On the road to environmental sustainability: the role of ICT penetration, renewable energy, and investment freedom on load capacity factor. *Environment, Development and Sustainability*, 1-18. https://doi.org/10.1007/s10668-025-06169-5

Banadkouki, M. R. Z. (2023). Selection of strategies to improve energy efficiency in industry: A hybrid approach using entropy weight method and fuzzy TOPSIS. *Energy*, *279*, 128070. https://doi.org/10.1016/j.energy.2023.128070

Bocutoğlu, E. (2019). Yunanistan borç krizi ve endüstri ilişkileri sistemine etkisi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, *8*(22), 294-308. https://doi.org/10.31199/hakisderg.624346

Brunt, A., & Spooner, D. (1998). The development of wind power in Denmark and the UK. *Energy & Environment*, *9*(3), 279-296. https://doi.org/10.1177/0958305X9800900304

Daldiran, B. (2025). Green production and ecological footprint: evaluation of sustainability performance with multi-criteria decision-making methods. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, *14*(1), 105-126.

Dubinskii, O. (2024). The contribution of renewable energy sector value added to the national economic development in Denmark: an empirical analysis. *Review of Economic Perspectives*, *24*(1), 37-56. https://doi.org/10.2478/revecp-2024-0003

Engin Öztürk, M. B., & Şarkaya İçellioğlu, C. (2019). Sanayi üretim endeksinin ve petrol ithalatının cari işlemler dengesi üzerindeki etkileri: Avrupa ülkelerine yönelik bir analiz. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (EK SAYI (2019)), 1-22.

Frank, G., & Müller, F. (2003). Voluntary approaches in protection of forests in Austria. *Environmental Science & Policy, 6*(3), 261–269. https://doi.org/10.1016/S1462-9011(03)00046-7

Ghorabaee, M. K., Zavadskas, E. K., Olfat, L., & Turskis, Z. (2015). Multi-criteria inventory classification using a new method of Evaluation Based on Distance from Average Solution (EDAS). *Informatica (Netherlands)*, *26*(3), 435–451. https://doi.org/10.15388/Informatica.2015.57

Gökgöz, F., & Yalçın, E. (2021, November 5–7). A performance analysis in circular economy for the selected EU countries. *Proceedings of the 13th International Conference on Humanities, Psychology and Social Sciences (HPSCONF)*, 95–103. Amsterdam, Hollanda. https://www.doi.org/10.33422/13th.hpsconf.2021.11.321

Grybaitė, V., & Burinskienė, A. (2024). Assessment of circular economy development in the EU countries based on SAW method. *Sustainability, 16*(21), 9582. https://doi.org/10.3390/su16219582

Güler, E. (2025). Analysis of environmental sustainability of European Union member states using AHP-TOPSIS methods according to world development indicators. *Environmental Research Communications, 7*(7), 075021. https://doi.org/10.1088/2515-7620/adf0d0

Hajmásy, G. S. (2024). "On the way to becoming one of the most sustainable tourism destinations in the world"—The Austrian way. *Journal of Sustainability Research, 6*(3), e240062. https://doi.org/10.20900/jsr20240062

Hassan, Q., Nassar, A. K., Al-Jiboory, A. K., Viktor, P., Telba, A. A., Awwad, E. M., ... & Barakat, M. (2024). Mapping Europe renewable energy landscape: Insights into solar, wind, hydro, and green hydrogen production. *Technology in Society*, *77*, 102535. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2024.102535

Hwang, C., & Yoon, K. (1981). *Multiple attribute decision making: methods and applications, a state of the art survey*. Springer-Verlag.

Karami, A. & Johansson, R. (2014). Utilization of multi attribute decision making techniques to integrate automatic and manual ranking of options. *Journal of Information Science and Engineering, 30*(2), 519-534.

Katelieva, M., & Muhar, A. (2022). Heritage tourism products based on traditional nature-related knowledge: assessment of cultural, social, and environmental factors in cases from rural Austria. *Journal of Heritage Tourism, 17*(6), 631–647. https://doi.org/10.1080/1743873X.2022.2098040

Korucuk, S., & Aytekin, A. (2025). Investigation of factors driving manufacturing companies to green manufacturing using direct rating technique. *Journal of Intelligent Decision Making and Information Science, 2*, 418–428. https://doi.org/10.59543/jidmis.v2i.14093

Murugan, S. K., Kumari, P., Baskaran, T. L., Dimen, L., & Nuta, A. C. (2025). Comparative economic impact of green energy investments: evidence from India, USA, Germany, and Denmark. *Energies*, *18*(14), 3626. https://doi.org/10.3390/en18143626

OECD. (2024). Cultivating green futures: helping students understand and progress towards green jobs. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/07/cultivating-green-futures_763ef38a/7c9912c5-en.pdf

Ozdemir, M. (2025). Predicting the best green growth performance with integrated intuitionistic fuzzy and metaheuristic algorithms. *Concurrency and Computation: Practice and Experience, 37*(12–14), e70089. https://doi.org/10.1002/cpe.70089

Pamucar, D., Ecer, F., Gligorić, Z., Gligorić, M., & Deveci, M. (2024). A novel WENSLO and ALWAS multicriteria methodology and its application to green growth performance evaluation. *IEEE Transactions on Engineering Management, 71*, 9510–9525. https://doi.org/10.1109/TEM.2023.3321697

Pata, U. K., Erdogan, S., & Ozcan, B. (2023). Evaluating the role of the share and intensity of renewable energy for sustainable development in Germany. *Journal of Cleaner Production*, *421*, 138482. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.138482

Pouikli, K. (2020). From a beacon of hope to a question mark: right to clean water and sanitation across Europe in the wake of the ECtHR Judgment Hudorovic and Others v. Slovenia. *Journal for European Environmental & Planning Law*, *17*(3), 351-365. https://doi.org/10.1163/18760104-01703007

Sandri, S., Hussein, H., Alshyab, N., & Sagatowski, J. (2025). The European green deal: challenges and opportunities for the Southern Mediterranean. *Mediterranean Politics*, *30*(1), 196-207. https://doi.org/10.1080/13629395.2023.2237295

Schmitzberger, I., Wrbka, T., Steurer, B., Aschenbrenner, G., Peterseil, J., & Zechmeister, H. G. (2005). How farming styles influence biodiversity maintenance in Austrian agricultural landscapes. *Agriculture, Ecosystems & Environment, 108*(3), 274–290. https://doi.org/10.1016/j.agee.2005.02.009

Serbanica, C., & Constantin, D.-L. (2017). Sustainable cities in central and eastern European countries. Moving towards smart specialization. *Habitat International*, *68*, 55-63. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2017.03.005

Sun, X., & Wang, Y. (2025). Spatio-temporal characteristics and analysis of influencing factors of inclusive green growth in China's oil and gas resource industry. *Ecological Indicators, 170*, 112982. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2024.112982

Suter, M., Strahm, N., Bundeli, T., Kaessner, K., Cologna, V., Oreskes, N., & Berger, S. (2025). Green growth beliefs: investigating factors associated with expert opinions on green growth. *PLOS Climate*, *4*(4), e0000597. https://doi.org/10.1371/journal.pclm.0000597

T.C. Başbakanlık AB Genel Sekreterliği. (2010, 14 Eylül). Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme için Avrupa stratejisi. https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20%C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf

Ullah, S., Ullah Khan, F., & Saeed, I. (2025). Promoting green growth through identification of sustainable strategies: A hybrid approach. *International Journal of Emerging Markets, 20*(8), 3581–3606. https://doi.org/10.1108/IJOEM-10-2023-1586

Wang, T.-C., & Lee, H.-D. (2009). Developing a fuzzy TOPSIS approach based on subjective weights and objective weights. *Expert Systems with Applications*, 36(5), 8980-8985. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2008.11.035

Yeşil Büyüme Endeksi. (2024, 27 Haziran). Green Growth Index 2023. https://gggi.org/report/green-growth-index-2023/

Zhou, Y., Zhang, Z., Lei, H., Chen, X., Yu, W., Xu, Y., & Jiang, W. (2025). Evaluation and obstacle factors of the green development level of mature resource-based cities based on entropy weight TOPSIS model: a case study of Daqing City in China. *Polish Journal of Environmental Studies, 34*(3), 2979–2989. https://doi.org/10.15244/pjoes/188048

KAYNAKÇA

African Development Bank. (2022). *African economic outlook 2022: Supporting climate resilience*. AfDB Publications. https://www.afdb.org/

African Union. (2022). *Africa green economy strategy*. African Union Commission. https://au.int/en/documents/20220628/african-union-climate-change-and-resilient-development-strategy-and-action-plan

Agora Energiewende. (2022). *Germany's Energiewende: Status report 2022*. https://www.agora-energiewende.de

Bina, O. (2013). The green economy and sustainable development: An uneasy balance? *Environment and Planning C: Government and Policy, 31*(6), 1023–1047. https://doi.org/10.1068/c1310j

BloombergNEF. (2024). *Global renewable energy investment trends 2024*. https://about.bnef.com

Climate Change Laws of the World. (2024). *Global trends in climate legislation*. Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment. https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/climate-change-laws-of-the-world-/

Cosbey, A., Droege, S., Fischer, C., ve Munnings, C. (2019). Developing guidance for implementing border carbon adjustments: Lessons, cautions, and research needs. *Review of Environmental Economics and Policy, 13*(1), 3–22. https://doi.org/10.1093/reep/rey020

Ellen MacArthur Foundation. (2019). *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*. Ellen MacArthur Foundation. https://content.ellenmacarthurfoundation.org/m/3eac8667edd240cc/original/Completing-the-picture-How-the-circular-economy-tackles-climate-change.pdf

European Commission. (2020). *Circular economy action plan*. https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

European Commission. (2021). *European Green Deal*. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

European Commission. (2022). *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system_en

European Commission. (2023). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM)*. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-carbon-border-adjustment-mechanism_en

European Environment Agency. (2022). *Transport and environment report 2022*. EEA.

Food and Agriculture Organization. (2022). *The state of food and agriculture 2022*. FAO. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/6fa56152-c232-4bc6-8eee-7d413261ad64/content

Government of India. (2021). *National Solar Mission*. Ministry of New and Renewable Energy. https://en.wikipedia.org/wiki/National_Solar_Mission?utm_source

Government of Japan. (2021). *Society 5.0 strategy*. Cabinet Office, Government of Japan. https://www.japan.go.jp/kizuna/2022/06/integrated_innovation_strategy.html?utm_source

Government of Kenya. (2016). *Green Economy Strategy and Implementation Plan*. Ministry of Environment and Natural Resources. https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/downloads/policy-database/KENYA)%20Improving%20Efficiency%20in%20Forestry%20Operations%20and%20Forest%20Product%20Processing%20in%20Keyna_0.pdf

International Energy Agency (IEA). (2024). *World energy outlook 2024*. https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024

International Energy Agency. (2023). *CO_2 emissions from fuel combustion*. IEA Publications. https://iea.blob.core.windows.net/assets/33e2badc-b839-4c18-84ce-f6387b3c008f/CO2Emissionsin2023.pdf

International Labour Organization. (2022). *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*. ILO. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@actrav/documents/publication/wcms_826060.pdf

International Monetary Fund. (1998). The effectiveness and effects of green taxes. IMF Working Paper, WP/98/73. https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9873.pdf

International Renewable Energy Agency. (2023). *Renewable capacity statistics 2023*. IRENA. https://unreeea.org/wp-content/uploads/2023/04/IRENA_RE_Capacity_Statistics_2023.pdf

International Trade Centre. (2022). *Mainstreaming sustainable trade*. ITC Publications. https://www.intracen.org/es/media/2544

IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr

Jacobs, M. (2012). *Green growth: Economic theory and political discourse*. Centre for Climate Change Economics and Policy.

Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). *Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions*. *Resources, Conservation and Recycling*, 127, 221–232.

London Stock Exchange Group. (2025). *Investing in the green economy 2025*. LSEG. https://www.lseg.com/content/dam/lseg/en_us/documents/sustainability/investing-in-green-economy-2025.pdf

McKinsey ve Company. (2022). *The net-zero transition: What it would cost, what it could bring*. McKinsey Global Institute. https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/the-net-zero-transition-what-it-would-cost-what-it-could-bring

Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. (2020). *Vision for circular agriculture*. Government of the Netherlands. https://www.uu.nl/sites/default/files/Vision%2BMinistry%2Bof%2BAgriculture%2BNature%2Band%2BFood%2BQuality_English%20%281%29.pdf

OECD. (2023). *Green growth and sustainable development*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/greengrowth/

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Green growth and sustainable development*. OECD. https://www.oecd.org/en.html

PRI. (2023). *Principles for Responsible Investment annual report 2023*. https://www.unpri.org

Ross, F. (2019). Kate Raworth - Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st Century Economist (2017). *Regıonal And Busıness Studıes*, *11*(2), 81-86. https://doi.org/10.33568/rbs.2409

Refinitiv. (2024). *ESG country scores: Methodology and dataset*. https://www.lseg.com/content/dam/lseg/en_us/documents/reports/lseg-sustainability-report.pdf

Ruchi Sharma, Pratyay Das, Madhurit Singh, Anjali, C. Jegadheesan, Koteshwar Ramesh Rakesh. (2025). Impact of Green Finance Initiatives on Sustainable Economic Growth: A Comparative Study of Developed and Emerging Economies. *European Economic Letters (EEL)*, *15*(2), 4024–4031. https://doi.org/10.52783/eel.v15i2.3241

Stahel, W. R. (2016). *The circular economy*. *Nature*, 531, 435–438. https://doi.org/10.1038/531435a

Stojkoski, V., Koch, P. & Hidalgo, C.A. Multidimensional economic complexity and inclusive green growth. *Commun Earth Environ* 4, 130 (2023). https://doi.org/10.1038/s43247-023-00770-0

United Nations Environment Programme. (2011). *Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication*. https://sustainabledevelopment.un.org

United Nations Environment Programme. (2021). *Making the green economy work for sustainable development*. UNEP. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/37946/UNEP_AR2021.pdf

United Nations Environment Programme. (2022). *Sustainable consumption and production*. UNEP.

United Nations Environment Programme. (2023). *Emissions gap report 2023*. UNEP. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/43922/EGR2023.pdf?sequence=3&isAllowed=y

United Nations Framework Convention on Climate Change. (2023). *Paris Agreement status and updates*. UNFCCC Secretariat. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/parisagreement_publication.pdf

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. United Nations. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf

United Nations. (2022). *10-Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production*. United Nations. https://www.unep.org/resources/report/progress-report-10-year-framework-programmes-sustainable-consumption-and

United Nations. (2023). *Sustainable Development Goals Report 2023*. https://unstats.un.org/sdgs/report/2023

Wang, R., Destek, M. A., Weimei, C., Albahooth, B., & Khan, Z. (2023). Drivers of Sustainable Green Finance: Country's Level Risk and Trade Perspective for OECD Countries. *The Journal of Environment & Development*, *33*(1), 125-148. https://doi.org/10.1177/10704965231217046 (Original work published 2024)

World Bank. (2022). *World development report 2022: Finance for an equitable recovery*. World Bank Publications. https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022

World Bank. (2023). *State and trends of carbon pricing 2023*. World Bank Publications. https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/default/files/2023-10/State%20and%20Trends%20of%20Carbon%20Pricing%202023.pdf

World Bank. (2025). *Sovereign ESG Data Portal*. https://esgdata.worldbank.org/?lang=en

World Economic Forum. (2021). *The net-zero supply chain: Global supply chains and decarbonization*. WEF Report. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Net_Zero_Challenge_The_Supply_Chain_Opportunity_2021.pdf

KAYNAKÇA

Alschner, W., Elsig, M., Francois, J. and Manchin, M. (2025). *Introduction: Tariff turbulence: The new US trade policy and its impact on the global trading system*. *World Trade Review*, 1-3. https://doi.org/10.1017/S1474745625101031, https://www.cambridge.org/core/journals/world-trade-review/article/introduction-tariff-turbulence-the-new-us-trade-policy-and-its-impact-on-the-global-trading-system/01831E9A66E7679DA33323F36CA1BBC4, Erişim Tarihi: 23.09.2025.

Amiti, M., Redding, S. J., and Weinstein, D. E. (2019). The impact of the 2018 tariffs on prices and welfare. *Journal of Economic Perspectives,* Vol.33, No.4, 187-210. https://doi.org/10.1257/jep.33.4.187, https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.33.4.187, Erişim Tarihi: 14.08.2025.

Archana, V. (2020). Who will win from the trade war? Analysis of the US–China trade war from a micro perspective. China Economic Journal, 13(3), 1-18, https://doi.org/10.1080/17538963.2020.1785073, https://www.researchgate.net/publication/342578824_Who_will_win_from_the_trade_war_Analysis_of_the_US-China_trade_war_from_a_micro_perspective, Erişim Tarihi: 11.07.2025.

Arnaud, L. (2023). From NAFTA to USMCA: revisiting the market access – policy space trade-off. *New Political Economy*, Vol.*29, No.*3, 356–369. https://doi.org/10.1080/13563467.2023.2260986, https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13563467.2023.2260986, Erişim Tarihi: 04.07.2025.

Autor, D., Dorn, D., and Hanson, G. H. (2021). On the persistence of the China shock. *NBER Working Paper Series*, No.29401, 1-81, https://www.nber.org/papers/w29401, Erişim Tarihi: 10.08.2025.

Baaij, M., Van Den Bosch, F. A. J. and Volberda, H. W. (2004). The International Relocation of Corporate Centres, European Management Journal, 22(2), 141-149, https://doi.org/10.1016/j.emj.2004.01.015, https://www.researchgate.net/publication/242781938_The_International_Relocation_of_Corporate_Centres, Erişim Tarihi: 06.09.2025.

Baldwin, R. (2016). *The great convergence: Information technology and the new globalization*. Harvard University Press, 1-344.

Bimantara, A. (2019). Donald Trump's protectionist trade policy from the perspective of economic nationalism. *Jurnal Hubungan Internasional, 7*(2), 189-204, https://doi.org/10.18196/hi.72132, https://www.researchgate.net/publication/331860628_Donald_Trump's_Protectionist_Trade_Policy_from_the_Perspective_of_Economic_Nationalism, Erişim Tarihi: 22.06.2025.

Boehm, C. E., Flaaen, A. and Pandalai-Nayar, N. (2020). Multinationals, offshoring, and the decline of U.S. manufacturing. Journal of International Economics, Vol.127, 103391, 1-22. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2020.103391, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022199620301069, Erişim Tarihi: 07.09.2025.

Bouët, A., Sall, L. M. and Zheng, Y. (2025). *Towards a trade war in 2025: Real threats for the world economy, false promises for the US*, CEPII Working Paper, No.2025-03, 1-51, https://ideas.repec.org/p/cii/cepidt/2025-03.html, Erişim Tarihi: 27.09.2025.

Bown, C. P. (2021). The US–China trade war and phase one agreement. *Peterson Institute for International Economics (PIIE), Journal of Policy Modeling*, Vol.43, 805-843, https://www.chadpbown.com/wp-content/uploads/2023/01/Bown-JPM-2021.pdf, Erişim Tarihi: 14.09.2025.

Bown, C. P. and Irwin, D. A. (2015). The GATT's starting point: Tariff levels circa 1947, NBER Working Paper No. 21782, 1-28, http://www.nber.org/papers/w21782, Erişim Tarihi: 19.09.2025.

Brezis, E. S. (2003). Mercantilism. In J. Mokyr (Ed.), *The Oxford encyclopedia of economic history,* 482–485. Oxford University Press, https://econ.biu.ac.il/sites/econ/files/shared/staff/u46/mercantilism-brezis-oxford_encyclopedia.pdf, Erişim Tarihi: 07.09.2025.

Bureau of Economic Analysis (BEA). (2025). Gross domestic product (GDP). U.S. Department of Commerce. https://www.bea.gov, Erişim Tarihi: 23.08.2025.

Bureau of Labor Statistics (BLS). (2024). Consumer Price Index – CPI-U annual averages. U.S. Department of Labor. https://www.bls.gov/cpi, Erişim Tarihi: 07.08.2025.

Bureau of Labor Statistics (BLS). (2025). Labor force statistics from the Current Population Survey. U.S. Department of Labor. https://www.bls.gov/cps, Erişim Tarihi: 14.08.2025.

Burgert, M., Mojon, B., Rees, D., Rottner, M. and Zhao, H. (2025). *A multi-sector assessment of the macroeconomic effects of tariffs*. BIS Quarterly Review, 15-32, https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2509b.htm, Erişim Tarihi: 25.09.2025.

Chen, Y., Fang, J. and Liu, D. (2023). The effects of Trump's trade war on U.S. financial markets, Journal of International Money and Finance, Vol.134, 102842, 1-56,

https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2023.102842,
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261560623000438, Erişim Tarihi: 15.09.2025.

Council on Foreign Relations-CFR. (2025, September 10). Geopolitics of Trump tariffs: How U.S. trade policy has shaken allies, https://www.cfr.org/article/geopolitics-trump-tariffs-how-us-trade-policy-has-shaken-allies, Erişim Tarihi: 19.09.2025.

Cozzolino, A. (2018). Trumpism as nationalist neoliberalism. A critical enquiry into Donald Trump's political economy. *Interdisciplinary Political Studies, 4*(1), 47-73, http://doi.org/10.1285/i20398573v4n1p47, https://www.researchgate.net/publication/334895880_Trumpism_as_nationalist_neoliberalism_A_critical_enquiry_into_Donald_Trump's_political_economy, Erişim Tarihi: 12.07.2025.

Eichengreen, B. (1992). Golden fetters: The gold standard and the Great Depression, 1919-1939. Oxford University Press, 1-448, https://books.google.com.tr/books/about/Golden_Fetters.html?id=Qk1flhynCD8C&redir_esc=y, Erişim Tarihi: 11.09.2025.

Emblemsvåg, J. (2005). Kicking away the ladder: Development strategy in historical perspective, On the Horizon The International Journal of Learning Futures, 13(3), 186-191, https://doi.org/10.1108/10748120510618222,
https://www.researchgate.net/publication/280189343_Kicking_away_the_Ladder_Development_Strategy_in_Historical_Perspective_20053H-J_Chang_Kicking_away_the_Ladder_Development_Strategy_in_Historical_Perspective_London_Anthem_Press_2002, Erişim Tarihi: 13.09.2025.

Evenett, S. J. (2019). Protectionism, state discrimination, and international business since the onset of the global financial crisis. *Journal of International Business Policy, 2*, 9-36. https://doi.org/10.1057/s42214-019-00021-0.

Fajgelbaum, P. D., Goldberg, P. K., Kennedy, P. J. and Khandelwal, A. K. (2020). The return to protectionism. The *Quarterly Journal of Economics, Vol.135, Issue.*1, 1-55. https://doi.org/10.1093/qje/qjz036, https://academic.oup.com/qje/article-abstract/135/1/1/5626442?redirectedFrom=fulltext, Erişim Tarihi: 12.08.2025.

Fajgelbaum, P. D. and Khandelwal, A. K. (2022). The economic impacts of the US-China trade war. Annual Review of Economics, Vol.14, 205-228. https://doi.org/10.1146/annurev-economics-051420-110410, https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-economics-051420-110410, Erişim Tarihi: 24.07.2025.

Fan, T., Wo, M. and Xiang, W. (2025). *Geopolitical Barriers to Globalization*, 1-80, https://arxiv.org/abs/2509.12084, Erişim Tarihi: 28.09.2025.

Flaaen, A., Hortaçsu, A. and Tintelnot, F. (2020). The production relocation and price effects of US trade policy: The case of washing machines. American Economic Review, Vol.110, No.7, 2103-2127, https://doi.org/10.1257/aer.20190611, https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.20190611, Erişim Tarihi: 11.08.2025.

Funke, M., Schularick, M. and Trebesch, C. (2023). "Populist leaders and the economy", *American Economic Review*, Vol.113, No.12, 3249-3288, https://www.aeaweb.org/articles/pdf/doi/10.1257/aer.20202045, Erişim Tarihi: 22.07.2025.

Gonchar, N. S., Dovzhyk, O. P., Zhokhin, A. S., Kozyrsky, W. H. and Makhort, A. P. (2025). *Impact of tariff wars on global economy.* 1-10, https://arxiv.org/abs/2505.05576, Erişim Tarihi: 23.09.2025.

Handley, K., Kamal, F. and Monarch, R. (2020). Rising import tariffs, falling export growth: When modern supply chains meet old-style protectionism. NBER Working Paper Series, No.26611, 1-51, https://doi.org/10.3386/w26611.

Handley, K., Kamal, F. and Monarch, R. (2023). Supply chain adjustments to tariff shocks: Evidence from firm trade linkages in the 2018-2019 U.S. trade war. NBER Working Paper Series, No.31602, 1-51, https://doi.org/10.3386/w31602.

Helpman, E. and Krugman, P. R. (1985). Market structure and foreign trade: Increasing returns, imperfect competition, and the international economy. MIT Press, 1-283, https://mitpress.mit.edu/9780262580878/market-structure-and-foreign-trade/, Erişim Tarihi: 23.08.2025.

Hopewell, K. (2020). Trump and trade: The crisis in the multilateral trading system. New Political Economy, Vol.26, No.83, 1-23, https://doi.org/10.1080/13563467.2020.1841135, Erişim Tarihi: 19.07.2025.

Ignatenko, A., Lashkaripour, A., Macedoni, L., and Simonovska, I. (2025). Making America great again? The economic impacts of Liberation Day tariffs. NBER Working Paper No. 33771, 1-44, https://doi.org/10.3386/w33771, https://www.nber.org/papers/w3377.

Ikenberry, G. J. (2011). *Liberal leviathan: The origins, crisis, and transformation of the American world order*. Princeton University Press, 1-392.

Irwin, D. A. (1996). Against the tide: An intellectual history of free trade. Princeton University Press, 1-265, https://doi.org/10.1515/9780691213019, https://archive.org/details/againsttideintel0000irwi, Erişim Tarihi: 14.08.2025.

Irwin, D. A. (2011). Peddling protectionism: Smoot-Hawley and the Great Depression. Princeton University Press, 1-256, https://www.jstor.org/stable/j.ctt7svnx, Erişim Tarihi: 09.09.2025.

Irwin, D. A. (2017). *Clashing over commerce: A history of US trade policy*. University of Chicago Press, 1-832.

James, H. (2001). The end of globalization: Lessons from the Great Depression. Harvard University Press. 1-272, https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674010079.

Kaka, Y. M. (2025). Revisiting Trump's protectionism and its policy implications for US–Canada trade relations. Politeia: Journal of Public Administration and Political Science and International Relations, Vol.3, Issue 3, 47-64. https://doi.org/10.61978/politeia.v3i3, https://journal.idscipub.com/politeia/article/view/606/554, Erişim Tarihi: 19.09.2025.

Kindleberger, C. P. (1973). The world in depression, 1929–1939, University of California Press, 1-336, https://books.google.com.tr/books?id=6pmNneyTjf0C&pg=PA3&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false, https://www.ucpress.edu/book/9780520275850/the-world-in-depression-1929-1939, Erişim Tarihi: 07.09.2025.

Kohlscheen, E., Rungcharoenkitkul, P., Xia, D. and Zampolli, F. (2025). *Macroeconomic impact of tariffs and policy uncertainty*. BIS Bulletin, No. 110, 1-6, https://www.bis.org/publ/bisbull110.htm, Erişim Tarihi: 22.09.2025.

Koopman, R. (2025). *The Likely Micro- and Macro-Economic Consequences of a Unilateral US Trade Policy*. *World Trade Review, 1-17, https://doi.org/10.1017/S1474745625101067,* Erişim Tarihi: 27.09.2025.

Krugman, P. (1987). Is free trade passé? *Journal of Economic Perspectives, 1*(2), 131-144. https://doi.org/10.1257/jep.1.2.131, https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.1.2.131, Erişim Tarihi: 03.09.2025.

Low P. and Riddell G. (2025). Trump's Trade Policy and the World Trade Organization. *World Trade Review*. 1-9, https://doi.org/10.1017/S1474745625101080, https://www.cambridge.org/core/journals/world-trade-review/article/abs/trumps-trade-policy-and-the-world-trade-organization, Erişim Tarihi: 23.09.2025.

Luo, W., Kang, S. and Di, Q. (2025). *Global supply chain reallocation and shift under triple crises: A U.S.-China perspective*, 1-28, https://arxiv.org/abs/2508.06828, Erişim Tarihi: 28.09.2025.

McKibbin, W., Hogan, M. and Noland, M. (2024). The international economic implications of a second Trump presidency (PIIE Working Paper 24-20). Peterson Institute for International Economics, 1-45. https://www.piie.com/publications/working-papers/2024/international-economic-implications-second-trump-presidency, Erişim Tarihi: 10.09.2025.

Melitz, M. J. (2005). When and how should infant industries be protected? Journal of International Economics, 66(1), 177-196. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2004.07.001, https://www.researchgate.net/publication/222557771_When_and_How_Should_Infant_Industries_Be_Protected, Erişim Tarihi: 13.08.2025.

Milner, H. V. (2005). Globalization, development, and international institutions: Normative and positive perspectives. Perspectives on Politics, 4(4), 1-58, https://doi.org/ 10.1017/S1537592705050474, https://www.researchgate.net/publication/231788408_Globalization_Development_and_International_Institutions_Normative_and_Positive_Perspectives, Erişim Tarihi: 20.08.2025.

Mitchener, K. J., Wandschneider, K., O'Rourke, K. H. (2021). The Smoot-Hawley trade war. NBER Working Paper No. 28616, 1-45, http://www.nber.org/papers/w28616, Erişim Tarihi: 11.09.2025.

Mutz, D. C. (2018). Status threat, not economic hardship, explains the 2016 presidential vote. Proceedings of the National Academy of Sciences, 115(19), E4330–E4339. https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1718155115, Erişim Tarihi: 23.08.2025.

Othman, A. (2024). The 2025 Trump tariffs and why America will fail: An analysis of economic and strategic missteps, ResearchGate, 1-4, https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15177.66409/1, https://www.researchgate.net/publication/390784527 , Erişim Tarihi: 27.08.2025.

Piketty, T. (2014). Capital in the twenty-first century. Harvard University Press, https://dowbor.org/wp-content/uploads/2014/06/14Thomas-Piketty.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2025.

Pin, P. (2025). *Network effects of tariffs.* 1-12, https://arxiv.org/abs/2504.04816, Erişim Tarihi: 25.09.2025.

Pryke, S. (2012). Economic nationalism: Theory, history and prospects. Global Policy, Vol.3, No.3, 281–291. https://doi.org/10.1111/j.1758-5899.2011.00146.x, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1758-5899.2011.00146.x, Erişim Tarihi: 09.08.2025.

Ricardo, D. (1817/2004). The principles of political economy and taxation. Penguin Classics, 1-282, https://archive.org/details/principlesofpoli0000rica, Erişim Tarihi: 19.08.2025.

Rodríguez-Clare, A., Ulate, M. and Vasquez, J. P. (2025). *The 2025 Trade War: Dynamic impacts across U.S. states and the global economy,* NBER Working Paper Series, No. 33792, 1-46, https://www.nber.org/papers/w33792, Erişim Tarihi: 26.09.2025.

Rodrik, D. (2017). *Straight talk on trade: Ideas for a sane world economy*. Princeton University Press, 1-336.

Rodrik, D. (2018a). Populism and the economics of globalization, Journal of International Business Policy, Vol.1, 12-33. https://doi.org/10.1057/s42214-018-0001-4, https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-018-0001-4, Erişim Tarihi: 12.06.2025.

Rodrik, D. (2018b). What do trade agreements really do? *Journal of Economic Perspectives, 32*(2), 73-90. https://doi.org/10.1257/jep.32.2.73, Erişim Tarihi: 17.05.2025.

Samad, A., Malik, M. F., Rooh, S., & Naz, E. (2025). Assessing the Impact of Trump's 'America First' Policy on EU-US Trade Relations (2017-2021): A Realist and Liberal Analysis. *Journal of Political Stability Archive,* 3(2), 22-40. https://doi.org/10.63468/jpsa.3.2.02, Erişim Tarihi: 20.07.2025.

Siriopoulos, C., Spyridou, A. and Polyzos, E., (2025). Trump's Liberation Day tariffs: A framework for economic impact and policy assessment. SSRN Electronic Journal, 1-19, https://doi.org/10.2139/ssrn.5230022, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5230022, Erişim Tarihi: 25.09.2025.

Stiglitz, J. E. (2017). Globalization and its discontents revisited: Anti-globalization in the era of Trump, 1-528, W.W. Norton & Company.

Statista, (2025). Number of novel coronavirus (COVID-19) deaths worldwide as of May 2, 2023, by country and territory, https://www.statista.com/statistics/1093256/novel-coronavirus-2019ncov-deaths-worldwide-by-country/, Erişim Tarihi: 14.09.2025.

Svatoň, P. (2025). *More than protectionism: Unbundling U.S. motives in the trade and technological war with China*. *Review of Economic Perspectives, 25*(1), 15–28. https://doi.org/10.2478/revecp-2025-0002, https://sciendo.com/article/10.2478/revecp-2025-0002, Erişim Tarihi: 22.09.2025.

Tax Foundation. (2025, September 12). Trump tariffs: Tracking the economic impact of the Trump trade war, by Erica York and Alex Durante, https://taxfoundation.org/research/all/federal/trump-tariffs-trade-war/, Erişim Tarihi: 20.09.2025.

Trading Economics, (2025a). https://tr.tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth#:~:text=ABD'de%20Gayri%20Safi%20Yurti%C3%A7i,ile%20rekor%20d%C3%BC%C5%9F%C3%BCk%20seviyesine%20ula%C5%9Fm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r., Erişim Tarihi: 10.09.2025.

Trading Economics, (2025b). https://tr.tradingeconomics.com/united-states/inflation-cpi, Erişim Tarihi: 18.09.2025.

Trading Economics, (2025c). https://tr.tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual, Erişim Tarihi: 12.09.2025.

Trading Economics, (2025d). https://tr.tradingeconomics.com/united-states/current-account, Erişim Tarihi: 15.09.2025.

U.S. Census Bureau & Bureau of Economic Analysis (BEA). (2025). U.S. international trade in goods and services: Annual 2016–2024 (FT-900, Exhibit 1). https://www.bea.gov/news, Erişim Tarihi: 26.08.2025.

United States Trade Representative. (2018, June 15). USTR issues tariffs on Chinese products in response to unfair trade practices. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/june/ustr-issues-tariffs-chinese-products, Erişim Tarihi: 02.09.2025.

United States Trade Representative. (2018, July 11). Statement by U.S. Trade Representative Robert Lighthizer on Section 301 action. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/july/statement-us-trade-representative, Erişim Tarihi: 23.08.2025.

United States Trade Representative. (2018, August 7). USTR finalizes second tranche of tariffs on Chinese products in response to China's unfair trade practices. https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/august/ustr-finalizes-second-tranche, Erişim Tarihi: 19.09.2025.

World Health Organization (WHO, 2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19, 11 March 2020. https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020, Erişim Tarihi: 16.09.2025.

Yoganandham, G. (2025). Tariffs and trade wars in the Trump era: 2025 global economic risks and opportunities for the United States of America with reference to India and China – An empirical assessment. Journal for Basic Sciences, Vol.25, Issue 8, 295–312, https://www.researchgate.net/publication/394527069, Erişim Tarihi: 23.09.2025.

Zafar, A. (2025). Protectionism, power, and the erosion of WTO discipline: Legal and economic lessons from the trade wars, Social Sciences & Humanities Open, Vol. 12, Article 101983, 1-8, https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101983, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291125007119, Erişim Tarihi: 28.09.2025.

KAYNAKÇA

Alagöz, M., Akar, G., & Gülmez, Z. (2023). Ticari açıklık, ekonomik büyüme ve CO2 emisyonu: NAFTA ülkeleri üzerine bir analiz. *İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 13(1),1-15.

Altınkaya, Z., & Altın, M. (2023). Trump dönemi ticaret savaşlarında Türk demir çelik sektörü ihracatının politik ekonomisi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 11(1), 85-119.

Altunkaya, T. (2019, 20 Aralık). *ABD temsilciler meclisi NAFTA'nın yerini alacak serbest ticaret anlaşmasını onayladı*. Euronews. https://tr.euronews.com/2019/12/20/abd-temsilciler-meclisi-nafta-yerini-alacak-serbest-ticaret-anlasmasi-onayladi-usmca-trump

Aran, B., & Akman, S. (2018). NAFTA "USMCA" olurken ne değişti? *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV).*

Aytekin, İ., & Uçan, O. (2018). Ticaret savaşları ve korumacı politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye ilişkileri bakımından bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 851-862.

Batbaylı, Ş., & Özarslan Doğan, B. (2021). Ticaret savaşlarının ekonomik yansımaları üzerine ampirik bir analiz: ABD-ÇİN örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 17-36.

Burfisher, M. E., Lambert, F., & Matheson, T. (2019). NAFTA to USMCA: What is gained? *IMF Working Paper*, 2019/073, International Monetary Fund.

Chatzky, A., McBride, J., & Sergie, M. A. (2020, 1 Temmuz). *NAFTA and the USMCA: Weighing the impact of North American trade*. *Council on Foreign Relations*. https://www.cfr.org/backgrounder/naftas-economic-impact

Che, Li., Lin, Donglin., & Zhang, Yan. (2025). Pains or gains: Trade war, trade deficit, and tariff evasion. *Journal of International Economics*, 155, 1-36.

Cruz, J. D. L., Riker, D., & Voorhees, B. (2013). Econometric estimates of the effects of NAFTA: A review of the literatüre. U.*S. International Trade Commission, Office of Economics Workıng Paper*, No. 2013-12A, 1-13.

Cutler, W. (2023, 28 Şubat). *U.S.-China trade stayed robust in 2022. Will that last*? ChinaFile*.* https://www.chinafile.com/conversation/us-china-trade-stayed-robust-2022-will-last

De Hoyos, R. E., & Iacovone, L. (2013). Economic performance under NAFTA: A firm-level analysis of the trade-productivity linkages. *World Development*, 44, 180-193. http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2012.09.008

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2022). *ABD bilgi notu*. https://deik.org.tr/uploads/abd-bilgi-notu_mayis-2022-2.pdf

Dolu, A., & Göksel, T. (2017). NAFTA'nın Meksika ekonomisi üzerindeki etkileri: Sentetik kontrol metot yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 915-926.

Graves, S. C., Tomlin, B. T., & Willems, S. P. (2022). Supply chain challenges in the post–Covid Era. *Production and Operations Management,* 31(12), 4319-4332.

Heo, Y., & Doanh, N. K. (2020). Is NAFTA trade-creating or trade diverting? A system GMM approach. *Economic Papers*, 39(3), 222-238.

International Trade Centre. (2025). *Trade statistics for international business development (Trade Map)*.https://www.trademap.org/Index.aspx

Javorcik, B., Stapleton, K., Kett, B., & O'Kane, L. (2022). Did the 2018 trade war ımprove job opportunities for US workers? *Policy Research Working Paper* 10249, World Bank

Kaya, M. (2019). ABD – Çin ticaret savaşları ve Türkiye. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi (*2), 18-30. https://doi.org/10.46236/jovosst.598111

Khan, N. S. (2020). Revisiting the effects of NAFTA. *Economic Analysis and Policy*, Elsevier, 68, 1-16. https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.08.001

Köse, Z., & Gültekin, H. (2019). Ekonomik büyümenin bir belirleyicisi olarak dış ticaret: NAFTA ülkeleri örneği. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(2), 139-151. https://doi.org/10.30855/gjeb.2019.5.2.005

Kum, H., & Bozkaya, Ş. (2021). Dış göçün ve temel makroekonomik değişkenlerin istihdama etkisi: NAFTA ülkeleri üzerine bir analiz (1997-2017). *Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(1), 21-29. https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.763898

Küntay, B. (2019). Uluslararası sistemde ABD'nin değişen paradigmaları. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 168-185.

Örnek, S., & Altun, O. C. (2017). Bir serbest ticaret anlaşması örneği olarak NAFTA. *Socıal Scıences Studıes Journal*, 3(12), 2292-2303. 10.26449/sssj.292

Rushe, D., Jones, C., & Mccury, J. (2025, 27 Mart). Donald Trump announces new 25% tariffs on cars from overseas. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/us-news/2025/mar/26/trump-new-car-tariffs

Sarıkaya, D. (2024). From NAFTA to USMCA: Assessing the impact of rules of origin on Mexico's trade trends in automotive, steel, and aluminum industries. [Yüksek lisans tezi], Bahçeşehir Üniversitesi.

Seyidoğlu, H. (2017). *Uluslararası iktisat teori politika ve uygulama* (21. Baskı). Güzem Can Yayınları.

Statistics Canada. (2021, 14 Nisan). *Canadian international trade in 2020: A year without precedent*. https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/daily-quotidien/210414/dq210414a-eng.pdf?st=lDLr0yQn

Swanson, A., & Tankersley, J. (2020, 29 Ocak). Trump just signed the U.S.M.C.A. Here's what's in the new NAFTA. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2020/01/29/business/economy/usmca-deal.html

Şarkgüneşi, A., & Binici Ertan, İ. (2024). Kutuplaşma hipotezi çerçevesinde NAFTA entegrasyonunun değerlendirilmesi: Panel veri analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 20(ICMEB'24 Özel Sayı), 350-361. https://doi.org/10.17130/ijmeb.1504220

T.C. Ticaret Bakanlığı (2024). *Kanada ülke profili*. https://ktso.org.tr/tr-TR/Dynamic/Page/ulke-raporlari

T.C. Ticaret Bakanlığı (2025). *Kanada ülke profili*. https://www.aso.org.tr/uploads/ortam/Kanada%20%C3%9Clke%20Profili_May%C4%B1s%202025.pdf

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2024). *ABD ülke bilgi notu*. https://tim.org.tr/files/downloads/Ulke_Bilgi_Notlar%C4%B1/ABD_UlkeBilgiNotu.pdf

Trading Economics (2025a). *GSYİH-Ülkeler listesi*. https://tr.tradingeconomics.com/country-list/gdp

Trading Economics (2025b). *Nüfus-Ülkeler listesi*. https://tr.tradingeconomics.com/country-list/population

Travelmath (2025). *Distance calculator*. https://www.travelmath.com/distance/

Uludağ İhracatçı Birlikleri (UİB). (2020). *Meksika ülke raporu*. https://uib.org.tr/tr/kbfile/meksika-ulke-raporu-2020

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2022). *Global Trade Update*. https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2022d1_en.pdf

World Trade Organization (WTO). (2022). *World trade statistical review 2022*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf

KAYNAKÇA

Aksu, H. ve Üzümcü, A. (2025). Türkiye'nin uçucu yağlar dış ticareti ve açıklanmış rekabet üstünlüğü üzerine bir analiz (2005-2023). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60* (2), 1852-1870. https://doi.org/10.63556/tisej.2025.1478

Ateş, E. (2020). Savunma sanayi sektörünün ihracat rekabet gücünün belirlenmesi: Türkiye örneği. *7. Uluslararası Avrasya Zirvesi Bilimsel Araştırmalar ve Güncel Gelişmeler Kongresi*, 06-09 Aralık, Bakü, 65-77. https://www.researchgate.net/publication/ 347933843 Savunma_Sanayi_Sektorunun_Ihracat_Rekabet_Gucunun_Belirlenmesi_Turkiye_Ornegi

Balassa, B. (1965). Trade liberalisation and revealed comparative advantage. *The Manchester School of Economic and Social Studies*, *33*, 99-123. https://doi.org/10.1111/ j.1467-9957.1965.tb00050.x

Bastian, J. (2024). *Turkey - an emerging global arms exporter: growing competitiveness and strategic recalibration of the Turkish defence industry*. (SWP Comment, 6/2024). Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP-Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. doi:10.18449/2024C06

Besenyő, J., & Málnássy, A. (2022), Future expansion and prospects of Turkish defense industry, *Insights into Regional Development*, 4(2), 10-21. doi:10.9770/IRD.2022.4.2(1)

Buzdağlı, Ö., Bilici, N., Gerni, M., ve Emsen, Ö. S. (2018). Stresli ekonomilerde savunma sanayi rekabet gücünde gelişmeler. *in Proceedings of International Conference on Eurasian Economies,* Haziran 2018, Taşkent, 384-390. https://doi.org/10.36880/C10.02138

Demir, Osman (1997), *Ekonomide devlet,* SPK Yayınları, No: 71, Ankara.

Dikkaya, M. ve Üzümcü, A. (2024), *Uluslararası ticaret ve finans*, 3. baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.

Güler, M. A. ve Kişman, Z. A. (2020), Uluslararası silah ticareti ve savunma harcamaları, *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (UTEAD),* 4 (2), 87-97. https://doi.org/10.30711/utead.844542

Karataş, İ. (2020). Turkish defense industry's scramble against arms embargoes and engine production. *Social Sciences Research Journal, 9* (1), 81-90. https://socialsciences researchjournal.com/index.php/ssrj/article/view/500

Özlü, H. (2021). The Foundation and Development of Turkey's Defense Industry in the Context of National Security Strategy. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs, 26*(2), 216-240. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2181959

Öztürk, F., Saraçoğlu, S. ve Kortan, I. (2013). *Türkiye ve seçilmiş bazı bağımsız devletler topluluğu ülkelerinde sebze ve meyve ürün grubunda uluslararası rekabet gücü analizi*. International Conference on Eurasian Economies, St. Petersburg. https:// www.avekon.org/papers/820.pdf

Sandalcılar, A. R., Hacıimamoğlu, T., & Cihan, K. A. (2018). Türkiye ile ABD arasında ateşli harp silahları ve malzemeleri dış ticaretinin analizi. *Business and Organization Research Kongresi*. 401-409. Karabük. https://indexive.com/uploads/papers/pap_indexive15947248642147483647.pdf

Savunma Sanayi Başkanlığı (2025a), *Uluslararası işbirliği ve ihracat stratejisi: 2024-2028*, Ankara. www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/F_20240724173435223083.pdf

Savunma Sanayi Başkanlığı (2025b), *Savunma Sanayimiz: Mevcut Durum*. https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentList.aspx?PageID=48&LangID=1

Savunma ve Havacılık Sanayii İmalatçılar Derneği - SASAD (2025), *Savunma ve Havacılık Sanayi, Sektör Performans Raporları*, Çeşitli Yıllar, https://www. sasad.org.tr/sasad-performans-raporu-1751542776

Serin, Z. V. ve Yeldan, S. (2023). Savunma sanayi ürünlerinde Türkiye'nin rekabet gücünün belirlenmesi: açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler ve karşılaştırmalı ihracat performansı. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, 10* (2), 485-503. https://doi.org/ 10.26650/JEPR1227397

Seymen, D. A. (2009), *Türkiye'nin dış ticaret yapısı ve rekabet gücü*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Stockholm International Peace Research Institute - SIPRI (2025a), *Trends in world military expenditure 2024*, SIPRI Fact Sheet, April 2025. https://www.sipri.org/ sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf

Stockholm International Peace Research Institute- SIPRI (2025b), *Trends in international arms transfers 2024*, SIPRI Fact Sheet, March 2025. https://www.sipri.org/ sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf

Stockholm International Peace Research Institute - SIPRI (2025c), *National Reports: Turkey*, https://www.sipri.org/databases/national-reports/Turkey

Şahin, D. (2016), İmalat sanayide rekabet gücünün ölçümü: Türkiye ve BRIC ülkeleri örneği, *Ege Akademik Bakış*, 16 (4), 709-718. https://dergipark.org.tr/tr/pub/eab/issue/ 39958/474855

Şimşek, N. ve Sadat, S. A. (2009). ECO pazarında Türkiye: 1997–2005 dönemi rekabet gücü analizi. *Sosyoekonomi, 10* (10), 137-157. https://doi.org/10.17233/se.68564

TÜİK (2025). *Dış ticaret istatistikleri*. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/Get Kategori ? p=Dis-Ticaret-104

Trademap (2025). *Trade statistics for international business development*. https://www.trademap.org/Index.aspx

Vollrath, T. M. (1991). A theoretical evaluation of alternative trade intensity measures of revealed comparative advantage. *Weltwirtschaftliches Archiv* 127, 265–280. https://doi.org/10.1007/BF02707986

Yeşilkaya, M. (2017). Türk savunma sanayinin uluslararası rekabet gücünün belirlenmesi. *2. Uluslararası Savunma Sanayi Sempozyumu, Tam Metin Kitabı*, 4-6-Nisan 2017, Kırıkkale, 567-573. https://unis.gop.edu.tr/yayin-detay/2_CZSqDJG_66/turk-savunma-sanayisinin-uluslararasi-rekabet-gucunun-belirlenmesi

Wang, X., Chen, B. ve Hou, N. (2025), Examining driving forces of arms production: security demand or economic needsworld's largest defense companies.*Panoeconomicus*, 1-28. https://doi.org/10.2298/PAN230609009W

KAYNAKÇA

Allen, M. (2003). Some lessons from the Argentine crisis: a Fund staff view. In J. J. Teunissen & A. Akkerman (Eds.), *The crisis that was not prevented: Argentina, the IMF, and globalisation* (pp. 120-150). Forum on Debt and Development (FONDAD), Netherlands.

Boughton, M. J. M. (2012). *Tearing down walls: The International Monetary Fund 1990-1999,* International Monetary Fund, Washington, DC.

Choueiri, M. N., & Kaminsky, G. L. (1999). *Has the nature of crises changed? a quarter century of currency crises in Argentina.* International Monetary Fund, Washington, DC. https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp99152.pdf (Erişim:18.11.2024).

Cibils, A.B, Weisbrot, M., & Kar, D. (2002). *Argentina since default: The IMF and the depression*.https://cepr.net/documents/publications/argentina 2002_09_03.htm

Daseking, C., Ghosh, A., Lane, T. & Thomas, A. (2005). *Lessons from the crisis in Argentina.* Occasional Paper, No: 2005/0003, IMF, Washington, DC.

De Beaufort Wijnholds, J. O. (2003). The Argentine drama: A view from the IMF Board. In J. J. Teunissen & A. Akkerman (Eds.), *The crisis that was not prevented: lessons for Argentina, the IMF, and globalisation* (101-119). Forum on Debt and Development (FONDAD), Netherlands.

Delice, Güven (2003), Finansal krizler: teorik ve tarihsel bir perspektif", *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi,* Sayı 20, Ocak-Haziran 2003, 57-81.

Dikkaya, M., & Üzümcü, Adem (2024). *Uluslararası ticaret ve finans* (3. Baskı). Savaş Yayınevi, Ankara.

Dünya Bankası (2025a), *Arjantin'in Büyüme Oranlarının Gelişimi* (1980-2024), https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=ARG#

Dünya Bankası (2025b), *Arjantin'in Enflasyon Oranlarının Gelişimi* (1980-2024), https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=ARG#

Eğilmez, M. (2009). *Küresel finans krizi,* 5. basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Ergün, S. (2010). Arjantin'in ekonomik istikrarsızlık tarihi: inişler ve çıkışlar. *Akademik Bakış Dergisi,* 20, 1-18.

Erkekoğlu, H. ve Bilgili, E. (2005), Parasal krizlerin tahmin edilmesi: teori ve uygulama, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi,* Sayı 24, Ocak-Haziran 2005, 15-36.

Evirgen, D. (2004), Arjantin krizinin nedenleri-sonuçları ve Türkiye ile karşılaştırması, *Mevzuat Dergisi*, Sayı: 77, https://www.mevzuatdergisi.com/2004/05a/04.htm

Hacıhasanoğlu, B. (2005), *Meksika 1994 ve Arjantin 2001-2002 krizlerinin gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye için önemi.*(Uzmanlık Yeterlilik Tezi). TCMB, Ankara.

Hanke, S. H. (2002). On dollarization and currency boards: error and deception. *Policy Reform*, 5(4), 203-222.

IMF (1998), *World economic outlook, financial crises: causes and indicators,* No: 1998/001, May 1998, Washington DC. https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/ 2016/12/31/Financial-Crises-Causes-and-Indicators

IMF (2018), *Argentina: Request for stand-by arrangement—press release and staff report.* No: 219/2018 www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2018/07/13/Argentina-Request-for-Stand-By-Arrangement-Press-Release-and-Staff-Report-46078

IMF (2022), *IMF Executive Boards approves 30-month US$44 billion extended arrangement for Argentina and concludes 2022 Article IV Consultation*, Press Release, 22/89. https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/03/25/pr2289-argentina-imf-exec-board-approves-extended-arrangement-concludes-2022-article-iv-consultation

IMF (2025a). *The IMF in history*. www.imf.org/en/About/ Timeline

IMF (2025b). *About the IMF,* https://www.imf.org/en/About

IMF (2025c). *How does the IMF give policy advice,* https://www.imf.org/en/ About/Factsheets/IMF-Surveillance

IMF (2025d). *IMF quotas,* https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Quotas

IMF (2025e). *Argentina: at a glance,* https://www.imf.org/en/Countries/ARG

IMF (2025f). *Argentina: history of lending commitments as of June 30, 2025.* www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?memberkey1=30&date1Key=2099-01-01

IMF (2025g). *Argentina: Financial position in the Fund as of June 30, 2025* www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberKey1=30&date1key=2099-12-31

IMF (2025h). *Argentina: Transactions with the Fund from May 01, 1984 to June 30, 2025,* www.imf.org/external/np/fin/tad/extrans1.aspx?memberKey1=30&endDate=2099-12-31&finposition_flag=YES

İnan, E. A. (2002). Arjantin krizinin sebepleri ve gelişimi. *Bankacılar Dergisi*, 42, 57-74.

Kaminsky, G., Mati, A., & Choueiri, N. (2009). *Thirty years of currency crises in Argentina: External shocks or domestic fragility?* NBER, Working Papers, w15478, 1-30.

Kiguel, M. A. (1991). Inflation in Argentina: Stop and go since the Austral Plan. *World Development,* 19(8), 969-986.

Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2005). *Manias, panics, and crashes: A history of financial crises* (5th ed.). John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. https://delong.typepad.com/manias.pdf

Koyuncu, M., & Şenses, F. (2004). Kısa dönem krizlerin sosyoekonomik etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin deneyimleri. *Çalışma ve Toplum*, 3 (3), 11-52.

Kutlay, Mustafa (2009), Küresel finansal krizin Türk ekonomisine etkileri: Türkiye'nin kalkınması önünde engel mi, fırsat mı?", *Stratejik Boyut*, Ağustos-Eylül-Ekim 2009, 57–65.

Lago, I. M., Takagi, S., Martin, R., Takebe, M., and Cohen, B. H. (2004). *The IMF and Argentina, 1991-2001,* Evaluation Report, IMF, Independent Evaluation Office, Washington D.C. https://doi.org/10.5089/9781589063808.017

Özdemir, D. (2023), Geçmişten günümüze Arjantin-IMF ilişkileri ve ekonomik sonuçları, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar (FESA) Dergisi*, 8 (1), 156-164.

Pıçak, M., Yılmaz S. ve Giray, Y. (2009), Küresel ekonomik finansal krizleri önleme ve yönetme sorunsalı", *Mevzuat Dergisi*, Sayı: 137: Mayıs 2009. (http://www.mevzuatdergisi.com)

Seyidoğlu, H. (2003). Uluslararası mali krizler, IMF politikaları, az gelişmiş ülkeler, Türkiye ve dönüşüm ekonomileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4 (2) , 141-156.

Seyidoğlu, H. (2020). Uluslararası iktisat teori politika ve uygulama. 22. Baskı. Güzem Can Yayınları, İstanbul.

Stuart, B. C. (1992). Structural adjustment and the role of the IMF. In V.A. Jafarey (Ed.), *Structural adjustment and macroeconomic policy issues* (pp. 110-128). International Monetary Fund, Washington.

Şen, H. V., & Demirhan, E. (2004). Arjantin gerçeği: mucizeden felakete sürükleniş, *Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar,* 487 (1), 70-80.

Tommasi, M., Saiegh, S. M., & Sanguinetti, P. (2001). Fiscal federalism in Argentina policies, politics, and institutional reform. *Economia, Journal*, 1(2), 147-201.

Turgut, A. (2006). Finansal krizlerde IMF'nin rolü ve önemi: 1997 Asya ve 2000-2001 Türkiye krizleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2006(1), 1-14.

Üzümcü, A. (2010). Krizler Ekonomik İyileşme ve Dış Ticaret Gelişmeleri 1994, 2001 ve 2008 Krizlerinin Türkiye Ekonomisindeki Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. Türkiye Ekonomi Kurumu, 2. Uluslararası Ekonomi Konferansı, Bunalım Sonrasında Küresel Ekonomi: Zorluklar ve Fırsatlar, Girne-KKTC 2010, ss. 1-30.

Üzümcü, A. (2023), *Uluslararası Ticari ve Ekonomik Örgütler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Üzümcü, Adem, Mehmet Dikkaya ve Deniz Özyakışır (2010), "Küresel Kriz, Küresel Yoksulluk ve İşsizlik Sorunu: Sistem İçi Restorasyon Yeterli mi?", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar,* Cilt: 47, Sayı: 545, ss. 9-20.

Şit, A. & Telek, C. (2020). Yabancı portföy yatırımlarının borsa üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 164:178.

Telek, C. & Şit, A. (2020). Kripto paraların altın ve dövizle ilişkisi: Bitcoin Örneği. *Turkish Studies-Economy, 15(2),* 913-924.

Zanjirdar, M. (2020). Overview of portfolio optimization models. *Advances in Mathematical Finance And Applications*, *5*(4), 419-435.

KÜRESEL TİCARETTE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

Doç. Dr. Sevgi SEZER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-71-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
1. KÜRESEL TİCARETİN DÖNÜŞÜMÜNE GENEL BAKIŞ **5**
1.1. KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE ULUSLARARASI TİCARETİN EVRİMİ 5
1.2. DÜNYA EKONOMİSİNDE TİCARETİN YAPISAL DEĞİŞİMİ 7
1.3. KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİ VE ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN ROLÜ 9
1.4. PANDEMİ SONRASI KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRİ KRİZİ VE YENİDEN YAPILANMA 12
1.4.1. Yakınlaştırma (Nearshoring) ve Geri Getirme (Reshoring) 13
1.4.2. Tedarik Çeşitlendirme ve Dayanıklılık Stratejileri 13
1.4.3. Bölgeselleşme ve Blok Tabanlı Ticaretin Güçlenmesi 13
1.4.4. Pandeminin Politik Dönüşümlere Etkisi 14
1.4.5. Türkiye'nin Yeni Dönemde Tedarik Zinciri Konumlandırması 14
1.5. DIŞ TİCARET POLİTİKA VE TEORİLERİNDEKİ GELİŞİMLER 15
1.5.1. Nitelikli İş Gücü Teorisi 16
1.5.2. Teknoloji Açığı Teorisi 17
1.5.3. Ürün Dönemleri Teorisi 17
1.5.4. Tercihlerde Benzerlik Teorisi 18
1.5.5. Ölçek Ekonomileri Teorisi 19
1.5.6. Monopolcü Rekabet Teorisi 20
1.5.7. Yeni Ekonomik Coğrafya Teorisi 20
1.5.8. Stratejik Ticaret Teorisi 21
1.5.9. Yeni Dış Ticaret Teorileri 22
1.6. GÜNÜMÜZDE DIŞ TİCARET POLİTİKALARI: EĞİLİMLER, AKTÖRLER VE UYGULAMALAR 23
1.6.1. Küresel Dış Ticaretin Kurumsal Aktörleri: WTO, IMF, Dünya Bankası, OECD 23
1.6.2. Bölgesel Ticaret Anlaşmaları ve Ekonomik Bloklar 25
1.6.3. Ekonomik Yaptırımlar ve Ticaretin Jeopolitik Araçsallaşması 26
1.6.4. Yeşil Ticaret Politikaları ve Sınırda Karbon Düzenlemesi 27
1.6.5. Modern Ticaret Politikası Araçları: Klasikten Yeni Nesile Geçiş 29
1.7. KÜRESEL TİCARETİN GELECEĞİ: BELİRSİZLİKLER, EĞİLİMLER VE STRATEJİLER 30

İKİNCİ BÖLÜM
2. KÜRESEL TİCARETTE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR **33**
2.1. DİJİTAL TİCARETİN YÜKSELİŞİ VE E-TİCARETİN GENİŞLEYEN ROLÜ 33
2.1.1. E-Ticaretin Evrimi 33
2.1.2. E-İhracat Uygulamaları 37
2.1.2.1. E-İhracatın Kapsamı ve Avantajları 37
2.1.2.2. E-İhracatın İşleyişi ve Süreçleri 39

2.1.2.3. Dünyada e-İhracat Uygulamaları ve Eğilimler 41
2.1.2.4. Türkiye'de e-İhracat Gelişmeleri ve Devlet Politikaları 42
2.1.3. Dijital Tüketici Davranışları ve Pazaryerleri 44
2.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TİCARETE GEÇİŞ: YEŞİL YAKLAŞIMLAR VE POLİTİKALAR 46
2.2.1. Çevresel Etiketleme ve Karbon Ayak İzi 48
2.2.2. Döngüsel Ekonomi ve Atık Ticareti 49
2.2.3. Sürdürülebilir Tedarik Zinciri Yönetimi 50
2.3. TİCARETTE DİJİTAL DÖNÜŞÜM TEKNOLOJİLERİ 50
2.3.1. Otomasyon ve Endüstri 4.0 53
2.3.2. Büyük Veri ve Veri Analitiği 56
2.3.3. Blockchain ve Akıllı Sözleşmeler 58
2.3.4. Dijital Ticaretin Finansmanı ve Fintech Çözümleri 62
2.3.5. Krizlere Karşı Dirençlilik Stratejileri 63
2.4. YENİ NESİL İŞ MODELLERİ VE ORGANİZASYONEL DÖNÜŞÜM 64
2.4.1. Hibrit İş Modelleri ve Uzaktan Ticaret 65
2.4.2. Dijital Tedarik Zinciri Uygulamaları 67
2.4.3. Esnek Üretim – Esnek Ticaret İlişkisi 70
2.4.4. Türkiye'nin Çok Taraflı Anlaşmalardaki Yeri 72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. KÜRESEL VE ULUSAL PERSPEKTİFTEN E-TİCARETİN STRATEJİK GÖRÜNÜMÜ 77
3.1. KÜRESEL E-TİCARETİN GÜNCEL GÖRÜNÜMÜ 77
3.1.1. Küresel E-Ticaret Hacmi ve Büyüme Eğilimleri (2015–2024) 77
3.1.2. Küresel Bölgeler Bazında Dijital Ticaret Sıralaması ve Paylaşımı 79
3.1.3. Ülkelere Göre Dijital Ticaret Sıralaması ve Paylaşımı 81
3.1.4. Ürün Kategorilerine Göre E-Ticaret Dağılımı 84
3.1.5. Dijital Ticarette Yatırım ve Girişimcilik Trendleri 87
3.1.6. E-Ticaretin Sürdürülebilirlik ve Regülasyonla Etkileşimi 87
3.1.7. E-Ticarette Siber Güvenlik ve Veri Koruma Dinamikleri 88
3.1.8. Küresel E-Ticarette Lojistik ve Mikro İhracat Modelleri 89
3.2. KÜRESEL DİJİTAL TİCARET STRATEJİLERİ: ÜLKE ÖRNEKLERİ 93
3.2.1. Çin'in Dijital Ticaret Stratejisi: Küresel Liderlik Yolunda Politika, Altyapı ve Regülasyon 93
3.2.2. Rusya'nın Dijital Ticaret Stratejisi: Dijital Egemenlikten Bölgesel Entegrasyona 95
3.2.3. Amerika Birleşik Devletleri'nin Dijital Ticaret Stratejisi: Teknolojik Hegemonyadan Normatif Liderliğe 97
3.2.4. Güney Kore'nin Dijital Ticaret Stratejisi: Teknolojik Yetkinlikten Küresel Etkileşime 100
3.2.5. Estonya'nın Dijital Ticaret Stratejisi: E-Devlet Uygulamaları ile Küresel Etkileşim 102
3.3. TÜRKİYE'NİN E-TİCARET EKOSİSTEMİNDE YERİ 103

3.3.1. Sektörlere Göre Türkiye'nin E-İhracat Dağılımı (2023) 104
3.3.2. Türkiye'de E-Ticaret Platform Tercihleri (2023) 108
3.3.3. Türkiye'de Tüketicilerin En Çok Ziyaret Ettiği Alışveriş Siteleri 109
3.3.4. Türkiye'de Dijital Tüketici Profili ve Davranış Eğilimleri 111
3.3.5. E-Ticarette Yasal Altyapı ve Düzenleyici Reformlar 113
3.6. 2.6. TÜRKİYE'NİN OECD, WTO VE AB İLE DİJİTAL TİCARET İLİŞKİLERİ 114
3.6.1. Dijital Ticareti Destekleyen İnsan Kaynağı ve Eğitim Politikaları 116
3.6.2. Türkiye'nin E-Ticarette Büyüme Potansiyeli ve Engeller 117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 119
4. TÜRKİYE'NİN KÜRESEL TİCARETTE DÖNÜŞEN KONUMU 119
4.1. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET YAPISININ EVRİMİ 119
4.2. TÜRKİYE'NİN KÜRESEL İHRACATTAKİ PAYI 120
4.3. TÜRKİYE'NİN SEKTÖRLERE GÖRE İHRACATI 122
4.4. TÜRKİYE'NİN İHRACATINDA BÖLGESEL DAĞILIM: İLLERİN PERFORMANS GÖRÜNÜMÜ (2023) 124
4.5. ÜRÜN BAZINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNİN DÖNÜŞÜMÜ 125
4.5.1. Ürün Gruplarına Göre Türkiye'nin İhracat Dağılımı (2020–2024) 126
4.5.2. E-Ticaretin Ürün Dağılımına Etkisi 128
4.5.3. Katma Değerli Ürünlerin Artışı ve İhracat Politikası 130
4.5.4. Stratejik Değerlendirme 131
4.6. TÜRKİYE'NİN KÜRESEL MARKALARI VE İNOVATİF İHRACATÇILARI 133
4.6.1. Küresel Ölçekte Tanınan Türk Markaları 133
4.6.2. İnovatif İhracatçılar 135
4.7. TÜRKİYE'NİN MARKALAŞMA VE İNOVASYON VİZYONU 136
4.8. LOJİSTİK, GÜMRÜK VE MEVZUAT UYUM SÜREÇLERİ 138
4.9. TÜRKİYE'DE E-İHRACAT EKOSİSTEMİ VE DEVLET DESTEKLERİ 139
4.10. DİJİTALLEŞEN İLLER VE YEREL POTANSİYEL HARİTALARI 141
4.11. SWOT ANALİZİ İLE TÜRKİYE'NİN TİCARET VİZYONU 145

SONUÇ VE ÖNERİLER 149

KAYNAKÇA 155

KAYNAKÇA

Aaronson, S. (2020). Data Is Different: Why the World Needs a New Approach to Governing Cross-Border Data Flows. *Center for International Governance Innovation*, Policy Brief No. 148.

Accenture. (2023). *Resiliency in the Making*. https://www.accenture.com/content/dam/accenture/final/accenture-com/document-2/Accenture-Resiliency-in-the-Making-Report.pdf

Anadolu Ajansı (2024). Yarının Köyleri Projesi, dijital merkezin kurulacağı köyler belli oldu

Archibugi, D., & Pianta, M. (1992). *The technological specialization of advanced countries: A report to the EEC on international science and technology activities* (Vol. 13188). Springer Science & Business Media.

Arçelik. (2023). *Sürdürülebilirlik Raporu 2022–2023*. İstanbul: Arçelik A.Ş.

ASEAN Secretariat. (2020). *Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) Agreement*. Jakarta: ASEAN Secretariat. Retrieved from https://rcepsec.org/legal-text/

Bailey, D. E., & Barley, S. R. (2020). Beyond design and use: How scholars should study intelligent technologies. *Information and Organization*, *30*(2), 100286.

Baldwin, R. (2016). *The great convergence: Information technology and the new globalization*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Baldwin, R. (2022). *Globotics and macroeconomics: Globalisation and automation of the service sector* (No. w30317). National Bureau of Economic Research.

Baldwin, R., & Evenett, S. J. (2009). *The Collapse of Global Trade, Murky Protectionism, and the Crisis: Recommendations for the G20*. London: CEPR.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (2004). *Economic Growth* (2nd ed.). Cambridge, MA: MIT Press.

Becker, G. S. (2002). Human capital. *The concise encyclopedia of economics*, *2*, 1-12.

Bernard, A. B., Jensen, J. B., Redding, S. J., & Schott, P. K. (2007). Firms in international trade. *Journal of Economic Perspectives, 21*(3), 105–130.

BIS (Bank for International Settlements). (2021). *CBDCs and the future of cross-border payments*. Basel: BIS Publications.

Bloom, N., Liang, J., Roberts, J., & Ying, Z. J. (2015). Does working from home work? Evidence from a Chinese experiment. *The Quarterly journal of economics*, *130*(1), 165-218.

Boughton, J. M. (2001). *The IMF and the Silent Revolution: Global Finance and Development in the 1980s*. Washington, DC: International Monetary Fund.

Bown, C. P. (2019). The 2018 US-China trade conflict after forty years of special protection. *China Economic Journal*, *12*(2), 109-136.

Brakman, S., Garretsen, H., & van Marrewijk, C. (2009). *The New Introduction to Geographical Economics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brander, J. A., & Spencer, B. J. (1985). Export subsidies and international market share rivalry. *Journal of International Economics, 18*(1-2), 83–100.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: W. W. Norton & Company.

Brynjolfsson, E., & Mcafee, A. (2017). Artificial intelligence, for real. *Harvard business review*, *1*(1), 1-31 Davenport, T. H., & Ronanki, R. (2018). Artificial intelligence for the real world. *HBR'S 10 MUST*, 67.

Business Insider. (2024, April 18). *US ramps up crackdown on Nvidia chip exports to China*. Retrieved from https://www.businessinsider.com/david-sacks-nvidia-export-controls-crackdown-bis-more-funding-2025-4

CB Insights. (2023). *Ecommerce Startups and Investment Trends Report 2023*. New York.

Chaffey, D., Hemphill, T., & Edmundson-Bird, D. (2019). *Digital business and e-commerce management*. Pearson Uk.

Chandola, V., Banerjee, A., & Kumar, V. (2009). Anomaly detection: A survey. *ACM Computing Surveys (CSUR), 41*(3), 1–58.

Chen, H., Chiang, R. H. L., & Storey, V. C. (2012). Business Intelligence and Analytics: From Big Data to Big Impact. *MIS Quarterly, 36*(4), 1165–1188.

Chen, S. (2021). Research on data sovereignty rules in cross-border data flow and Chinese solution. *US-China L. Rev.*, *18*, 261.

Chen, Y., Wang, Q., & Xie, K. L. (2021). Personalized recommender systems and consumer privacy concerns: A literature review. *Journal of Retailing and Consumer Services, 60*, 102457.

China Briefing. (2024, February 20). *China's cross-border e-commerce: 2023 performance and 2024 outlook*. https://www.china-briefing.com/news/chinas-cross-border-e-commerce-2023-performance-and-2024-outlook/

Chopra, S., & Sodhi, M. S. (2014). Reducing the risk of supply chain disruptions. *MIT Sloan Management Review, 55*(3), 73–80.

Christidis, K., & Devetsikiotis, M. (2016). Blockchains and smart contracts for the Internet of Things. *IEEE Access, 4*, 2292–2303. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2016.2566339

CISA. (2022). *CISA's Cross-Sector Cybersecurity Performance Goals*. Washington, DC: Cybersecurity and Infrastructure Security Agency.

Cosbey, A., Droege, S., Fischer, C., & Munnings, C. (2019). Developing guidance for implementing border carbon adjustments: Lessons, cautions, and research needs from the literature. *Review of Environmental Economics and Policy, 13*(1), 3–22.

Council on Foreign Relations (CFR). (2023). *Understanding the American Data Privacy and Protection Act*. Retrieved from https://www.cfr.org

Crunchbase. (2024). *Global Startup Funding Data*. Retrieved from https://www.crunchbase.com

Davenport, T. H., & Dyché, J. (2013). Big Data in Big Companies. *International Institute for Analytics Report*.

Dedrick, J., Kraemer, K. L., & Linden, G. (2010). Who profits from innovation in global value chains? A study of the iPod and notebook PCs. *Industrial and Corporate Change, 20*(1), 61–100.

Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2022). *The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19*. World Bank.

Early, B. R. (2015). *Busted Sanctions: Explaining Why Economic Sanctions Fail*. Stanford: Stanford University Press.

ECLAC. (2023). *Operational aspects of support programmes for SMEs' e-commerce exports in the Republic of Korea*. Santiago: United Nations. Retrieved from https://repositorio.cepal.org/handle/11362/48991

e-Estonia. (2024). *What is e-Residency?* Retrieved from https://e-estonia.com/solutions/ease_of_doing_business/e-residency/

eMarketer. (2023). *US Ecommerce by Category Forecast 2023*. Retrieved from https://www.emarketer.com/content/us-ecommerce-by-category-forecast-2023

eMarketer. (2023, September). *Guide to social commerce and the evolving path to purchase*. New York: Insider Intelligence. https://www.emarketer.com/learningcenter/guides/social-commerce-brand-trends-marketing-strategies/

eMarketer. (2024). *Worldwide Retail Ecommerce Forecast 2024. https://www.emarketer.com/content/worldwide-retail-ecommerce-forecast-2024*

ENISA. (2023). *Cybersecurity Threat Landscape 2023*. European Union Agency for Cybersecurity. https://www.enisa.europa.eu

e-Residency. (2024). e-Residency in numbers. Retrieved from https://www.e-resident.gov.ee/dashboard/

ETBİS. (2024). *Elektronik Ticaret Bilgi Sistemi 2023 Yılı Verileri Raporu*. Ankara: Ticaret Bakanlığı.

European Commission. (2021). *Guide to the VAT One Stop Shop*. Brussels, Belgium: European Commission. https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/system/files/2021-07/OSS_guidelines_en.pdf

European Commission. (2021). *Guide to the VAT One Stop Shop*. Brussels, Belgium: European Commission. https://vat-one-stop-shop.ec.europa.eu/system/files/2021-07/OSS_guidelines_en.pdf

European Commission. (2022). *EU-Turkey High-Level Economic Dialogue*. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1234

European Commission. (2023). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM): Questions and Answers*. Brussels: EC Publications.

European Commission. (2023). *Green Deal Industrial Plan and the Role of Digital Supply Chains*. Brussels: European Union Publications.

European Commission. (2023). *The European Green Digital Coalition: Digital solutions for the green transition*. Brussels: European Union. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-green-digital-coalition

European Commission. (2023). *The Green Deal Industrial Plan*. Brussels: European Union. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/green-deal-industrial-plan_en

European Commission. (2024). *The Digital Markets Act: ensuring fair and open digital markets*. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_en

European Environment Agency. (2021). *Circular economy and resource use*. Copenhagen, Denmark: European Environment Agency. https://www.eea.europa.eu/publications/EEA-2021-the-year-in-brief/circular-economy-and-resource-use

European External Action Service (EEAS) (2025). *Study on the Potential Impact of a Future EU-RoK Digital Trade Agreement*. Retrieved from https://eeas.eu.com/sites/default/files/documents/2025/AToR%2037%20Study%20on%20the%20Potential%20Impact%20of%20EU-Korea%20Digital%20Trade%20Agreement_11.02.2025.pdf

European Investment Bank. (2023). *EIB group sustainability report 2023*. Luxembourg: EIB. https://www.eib.org/attachments/lucalli/20230334_eib_group_sustainability_report_2023_en.pdf

Evenett, S. J., & Fritz, J. (2019). *Going it Alone?: Trade Policy After Three Years of Populism*. Centre for Economic Policy Research.

Evenett, S. J., & Fritz, J. (2022). *Greening the World Trading System*. London: CEPR Press.

Fagerberg, J. (1988). International competitiveness. *The Economic Journal, 98*(391), 355–374.

Fang, Y. (2024). Between the Chinese Approach to Digital Trade and the DEPA Regulatory Framework: Convergence, Conflicts and Beyond.

Farrell, H., & Newman, A. (2019). Weaponized interdependence: How global economic networks shape state coercion. *International Security, 44*(1), 42–79.

Fintech İstanbul. (2024). *Türkiye Fintech Ekosistem Raporu*. İstanbul.

Foreign Affairs. (2023). *China and Russia Will Not Be Split*.

Freund, C., & Ornelas, E. (2010). Regional trade agreements. *Annual Review of Economics, 2*, 139–166.

Fujita, M., Krugman, P., & Venables, A. J. (2001). *The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade*. Cambridge, MA: MIT Press.

Furman, J. (2020). *The value and challenges of regulating Big Tech*. Harvard Kennedy School.

Gandomi, A., & Haider, M. (2015). Beyond the hype: Big data concepts, methods, and analytics. *International Journal of Information Management, 35*(2), 137–144. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2014.10.007

Gartner. (2021). *Future of Work Trends: Hybrid is Here to Stay*. Stamford: Gartner Research.

Gefen, D., Karahanna, E., & Straub, D. W. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. *MIS Quarterly, 27*(1), 51–90.

George, G., Haas, M. R., & Pentland, A. (2014). Big data and management. *Academy of Management Journal, 57*(2), 321–326.

Gereffi, G. (1999). International trade and industrial upgrading in the apparel commodity chain. *Journal of International Economics, 48*(1), 37–70.

Gereffi, G. (2018). *Global value chains and development: Redefining the contours of 21st century capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Grewal, D., Noble, S. M., Roggeveen, A. L., & Nordfalt, J. (2020). The future of in-store technology. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *48*, 96-113.

Grossman, G. M., & Helpman, E. (2008). Protection for sale. In *40 Years of Research on Rent Seeking 2* (pp. 131-148). Springer, Berlin, Heidelberg.

Hallak, J. C. (2006). Product quality and the direction of trade. *Journal of International Economics, 68*(1), 238–265.

Hatipoğlu, E. (2024). Regional trade agreements in Turkish foreign policy: A rising trading state's quest for trade sovereignty. *Southeast European and Black Sea Studies*, 24(1), 1–20.

HealthIT.gov. (2023). *Trusted Exchange Framework and Common Agreement (TEFCA)*. Retrieved from https://www.healthit.gov/topic/interoperability/policy/trusted-exchange-framework-and-common-agreement-tefca

Helpman, E., & Krugman, P. R. (1987). *Market Structure and Foreign Trade: Increasing Returns, Imperfect Competition, and the International Economy*. Cambridge, MA: MIT Press.

Helpman, E., Melitz, M. J., & Yeaple, S. R. (2004). Export versus FDI with heterogeneous firms. *American Economic Review, 94*(1), 300–316.

Hoekman, B. (2023). Global trade governance. In *International organization and global governance* (pp. 644-657). Routledge.

Hoekman, B. M., & Kostecki, M. M. (2009). *The Political Economy of the World Trading System* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Hufbauer, G. C. (1970). *The Impact of National Characteristics and Technology on the Commodity Composition of Trade in Manufactured Goods*. Amsterdam: North-Holland Publishing.

Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2007). *Economic sanctions reconsidered* (3rd ed.). Washington, DC: Peterson Institute for International Economics.

Humphrey, J., & Schmitz, H. (2002). How does insertion in global value chains affect upgrading in industrial clusters? *Regional Studies, 36*(9), 1017–1027.

ILO. (2023). *The ILO Strategy on Skills and Lifelong Learning 2030.* Geneva: International Labour Organization.

International Association of Privacy Professionals (IAPP). (2025). *US State Privacy Legislation Tracker*.

Ivanov, D. (2021). Digital supply chain management and technology to enhance resilience by building and using end-to-end visibility during the COVID-19 pandemic. *IEEE Transactions on Engineering Management*.

Ivanov, D., Dolgui, A., & Sokolov, B. (2019). The impact of digital technology and Industry 4.0 on the ripple effect and supply chain risk analytics. *International Journal of Production Research, 57*(3), 829–846.

Izvestia. (2023). *Russia's Non-Primary Export Growth and REC Activities*.

Jensen, T., Hedman, J., & Henningsson, S. (2019). How TradeLens Delivers Business Value With Blockchain Technology. *MIS Quarterly Executive, 18*(4), 7–12.

Kagermann, H., Wahlster, W., & Helbig, J. (2013). Recommendations for implementing the strategic initiative Industrie 4.0: Final report of the Industrie 4.0 Working Group. *Forschungsunion: Berlin, Germany*, 12-25.

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2023). *Yerel Kalkınmada Dijitalleşme Raporu.* Ankara.

Kalvet, T., & Tamm, D. (2022). *Blockchain-based application at a governmental level: Disruption or illusion? The case of Estonia*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/359908026_Blockchain-based_application_at_a_governmental_level_disruption_or_illusion_The_case_of_Estonia

Kamath, R. (2018). Food Traceability on Blockchain: Walmart's Pork and Mango Pilots with IBM. *Journal of the British Blockchain Association, 1*(1), 1–12.

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2019). Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence. *Business Horizons, 62*(1), 15–25.

Kattel, R., & Mergel, I. (2018). *Estonia's digital transformation: Mission mystique and the hiding hand*. UCL Institute for Innovation and Public Purpose. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/publications/2018/sep/estonias-digital-transformation-mission-mystique-and-hiding-hand

Kattel, R., & Mergel, I. (2018). Estonia's digital transformation: Mission mystique and the hiding hand. UCL Institute for Innovation and Public Purpose. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/publications/2018/sep/estonias-digital-transformation-mission-mystique-and-hiding-hand

Kenney, M. A. (2023). Middle Powers and Institutional Design: A Case Study of the CPTPP and DEPA. In *Great Power Competition and Middle Power Strategies: Economic Statecraft in the Asia-Pacific Region* (pp. 51-72). Cham: Springer Nature Switzerland.

Kim, H. J., & Lee, D. H. (2023). *Digital Transformation in South Korea's Halal Market Development*. Journal of E-Commerce and Logistics, 8(1), 112–130.

Kirshner, J. (2020). *Currency and Coercion: The Political Economy of International Monetary Power*. Princeton: Princeton University Press.

Koopman, R., Wang, Z., & Wei, S. J. (2014). Tracing value-added and double counting in gross exports. *American economic review*, *104*(2), 459-494.

KOTRA. (2022). *Sustainability and Human Rights Report*. Retrieved from https://www.kotra.or.kr/english/index.doKOTRA 무역투자24+2

Krueger, A. O. (1997). Trade policy and economic development: How we learn. *American Economic Review, 87*(1), 1–22.

Krugman, P. R. (1979). Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. *Journal of International Economics, 9*(4), 469–479.

Krugman, P. R. (1986). Strategic trade policy and the new international economics. *MIT Press Working Paper Series*, 39–57.

Krugman, P. R. (1991). Increasing returns and economic geography. *Journal of Political Economy, 99*(3), 483–499.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International Economics: Theory and Policy* (8th ed.). Boston: Pearson Addison-Wesley.

Kshetri, N. (2021). *Cybersecurity Management for E-commerce*. Journal of Business Research, 124, 283–291.

KVKK. (2023). *6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Uygulama Kılavuzu*. Ankara: Kişisel Verileri Koruma Kurumu.

Laudon, K. C., & Traver, C. G. (2021). *E-commerce 2021: Business, Technology and Society* (16th ed.). Boston: Pearson Education.

Lee, K. Y., & Kim, S. J. (2022). *The Challenges of Adapting Trade Policies to the Digital Era*. Journal of International Trade Studies, 15(2), 45–67

Li, W., & Chen, J. (2024). From brussels effect to gravity assists: Understanding the evolution of the GDPR-inspired personal information protection law in China. *Computer Law & Security Review*, *54*, 105994.

Linder, S. B. (1961). *An Essay on Trade and Transformation*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

Lowry, A. (2021). Russia's Digital Economy Program: An Effective Strategy for Digital Transformation?. The Palgrave Handbook of Digital Russia Studies, 53-75.

Lu, Y., Papagiannidis, S., & Alamanos, E. (2021). Adding 'things' to the internet: exploring the spillover effect of technology acceptance. *Journal of Marketing Management*, *37*(7-8), 626-650.

Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics, 22*(1), 3–42.

Lyu, J. (2024). China cross-border e-commerce comprehensive pilot zone and urban residents' tourism consumption: empirical study based on CHFS data. *Finance Research Letters*, *64*, 105396.

Magna Dijital. (2024). *Türkiye'nin 2024 Yılında En Çok Ziyaret Edilen E-Ticaret Siteleri*. https://www.magnadijital.com.tr/blog/dijital-pazarlama/turkiyenin-2024-yilinda-en-cok-ziyaret-edilen-e-ticaret-siteleri

Mattoo, A., Rocha, N., & Ruta, M. (2020). *Handbook of Deep Trade Agreements*. Washington, DC: World Bank.

Mavi. (2023). *MAVI 2023/12 Finansal Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Mavi Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. (2013). *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.

McKinsey & Company. (2020). *Resetting supply chains for the next normal*. New York: McKinsey Global Institute.

McKinsey & Company. (2023). *Consumers care about sustainability—and back it up with their wallets.* New York: McKinsey Global Institute.

Mehling, M., van Asselt, H., Das, K., Droege, S., & Verkuijl, C. (2019). Designing border carbon adjustments for enhanced climate action. *American Journal of International Law, 113*(3), 433–481.

Meissner, K. (2024). Caught up by geopolitics: Sanctions and the EU's response to Russia's war against Ukraine. *Journal of European Integration, 45*(6), 873–888. https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2192432

Melitz, M. J. (2003). The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity. *Econometrica, 71*(6), 1695–1725.

Microsoft. (2021). *The Next Great Disruption is Hybrid Work – Are We Ready?* Microsoft Work Trend Index.

Ministry of Economy and Finance. (2020). *Government Announces Overview of Korean New Deal*. Retrieved from https://english.moef.go.kr/pc/selectTbPressCenterDtl.do?boardCd=N0001&seq=4940

Ministry of Science and ICT. (2020). *Digital New Deal: Harness the Winds of Change, Bringing Innovation!*. Retrieved from https://www.msit.go.kr/eng/bbs/view.do?bbsSeqNo=42&mId=4&mPid=2&nttSeqNo=527&pageIndex=&sCode=eng&searchOpt=ALL&searchTxt=

Ministry of SMEs and Startups. (2025). *Export Support Measures for SMEs and Startups*. Retrieved from [https://www.mss.go.kr/site/eng/ex/bbs/View.do?bcIdx=1056750&cbIdx=244](https://www.mss.go.kr/site/eng/ex/bbs/View

Mougayar, W. (2016). *The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology*. Wiley.

Mussa, M., Boughton, J. M., & Isard, P. (2000). *The Role of the IMF in a Globalized World*. Washington, DC: International Monetary Fund.(ve diğerleri vardı kitapmış bu yoktu onu sildim)

OECD. (2019). *Unpacking E-commerce: Business Models, Trends and Policies*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2021). *Global Value Chains: Efficiency and Risks in the Context of COVID-19*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2021). *Responsible Business Conduct and Supply Chains*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2021). *The Future of Work in the Digital Economy*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2021). *Stimulating Innovation in Russia*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2021). *Tax Challenges Arising from Digitalisation – Economic Impact Assessment*. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/tax-challenges-arising-from-digitalisation-economic-impact-assessment_0e3cc2d4-en.html

OECD. (2022). *Digital Trade Developments in the Global Economy*.

OECD. (2022). *Going Digital Toolkit*. Retrieved from https://goingdigital.oecd.org/OECD Going Digital Toolkit

OECD. (2022). *The role of online marketplaces in protecting and empowering consumers*. Paris: OECD Publishing

OECD. (2023). *Digital Economy Outlook 2023*. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/oecd-digital-economy-outlook_f0b5c251-en.htmlOECD

OECD. (2023). *Digital Economy Outlook 2024 (Volume 2)*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2023). *Government at a Glance 2023*. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/government-at-a-glance-2023_3d5c5d31-en.html

OECD. (2023). *SMEs in the Era of Hybrid Retail*. OECD Publishing.

Ozon. (2023). *Company Overview: Cross-border Trade & Logistics*.

Pamuk, Ş. (2012). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parker, G., Van Alstyne, M. W., & Choudary, S. P. (2016). *Platform Revolution: How Networked Markets Are Transforming the Economy*. New York: W.W. Norton & Company.

PIPC (Personal Information Protection Commission. (2023). *Personal Information Protection Act (PIPA)*. Seoul: PIPC. Retrieved from https://www.pipc.go.kr/eng/user/lgp/law/lawsRegulations.do

Posner, M. V. (1961). International trade and technical change. *Oxford Economic Papers, 13*(3), 323–341.

Radzikhovska, Y. (2021). Digital transformation and its influence on changing the marketing orientation of business structures and consumer behaviour. *Baltic Journal Of Economic Studies*, *7*(2), 200-209.

Rodrik, D. (2021). Why does globalization fuel populism? Economics, culture, and the rise of right-wing populism. *Annual Review of Economics, 13*, 133–170.

Saberi, S., Kouhizadeh, M., Sarkis, J., & Shen, L. (2019). Blockchain technology and its relationships to sustainable supply chain management. *International Journal of Production Research, 57*(7), 2117–2135.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi*. Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). *Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021-2025)*. Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). *Dİjital Dönüşüme Destek. https://www.sanayi.gov.tr/medya/haber/dijital-donusume-destek1*

Savunma Sanayii Başkanlığı. (2023). *2022 Yılı Faaliyet Raporu.* Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı.

Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum.

Sethi, A. K., & Sethi, S. P. (1990). Flexibility in manufacturing: A survey. *International Journal of Flexible Manufacturing Systems, 2*(4), 289–328.

Sheffi, Y. (2015). *The Power of Resilience: How the Best Companies Manage the Unexpected*. MIT Press.

Slack, N. (2005). The flexibility of manufacturing systems. *International Journal of Operations & Production Management, 25*(12), 1190–1200.

Smith, A. (2023). *Consumer behaviour and analytics* (2nd ed.). London: Routledge

Solove, D. J., & Schwartz, P. M. (2024). Information Privacy Law (8th ed.). Aspen Publishing.

State Council of China. (2021). *14th Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China (2021-2025)*. Beijing.

Statiska (2025). E-commerce market size in Russia from 2019 to 2028. https://www.statista.com/statistics/1016094/russia-e-commerce-market-value/

Statista. (2023). *Cross-border E-commerce*. Hamburg: Statista Research.

Statista. (2023). Global e-commerce logistics market size 2020-2026, https://www.statista.com/

Statista. (2023). *Global Retail E-commerce Share 2019–2024*.

Statista. (2023). *Retail e-commerce market volume worldwide 2024, by region*. Retrieved from https://www.statista.com/statistics/311357/sales-of-e-commerce-worldwide-by-region/

Statista. (2024). E-commerce worldwide - statistics & facts https://www.statista.com

Statista. (2024). *Retail e-commerce sales worldwide from 2014 to 2027*. https://www.statista.com

Statista. (2025). *Retail e-commerce revenue worldwide from 2019 to 2029, by segment*. Retrieved from https://www.statista.com/forecasts/1223973/e-commerce-revenue-worldwide-by-segmentStatista+1Ticaret İdaresi+1

Stiglitz, J. E. (2002). *Globalization and its discontents*. New York: W. W. Norton & Company.

Sturgeon, T. J., & Gereffi, G. (2009). Measuring success in the global economy: International trade, industrial upgrading, and business function outsourcing in global value chains. *Transnational Corporations, 18*(2), 1–35.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). *Dijital Gümrük Uygulamaları*. Retrieved from https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/dijital-gumruk-uygulamalari https://ticaret.gov.tr

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2023). *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı 2024–2028*. Ankara.

TAdviser. (2023). *Data Centers Market in Russia*. Moscow.

Tapscott, D., & Tapscott, A. (2018). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin and Other Cryptocurrencies is Changing the World*. Penguin.

TCMB. (2023). *Ödeme Sistemleri 2023 Raporu*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Teng, Y., Shang, K. C., Wang, H. C., Kuo, S. Y., & Lu, C. S. (2025). The implementation of blockchain adoption in China's manufacturing industry: the technology organization environment (TOE) method. *Humanities and Social Sciences Communications*, *12*(1), 1-11.

Ticaret Bakanlığı /2024). https://ticaret.gov.tr/destekler/e-ihracat-destekleri/kilavuzlar

Ticaret Bakanlığı. (2019). *E-İhracat Stratejisi ve Eylem Planı (2018-2020)*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı.

Ticaret Bakanlığı. (2021). *Tedarik Zinciri Dirençliliği ve Lojistik Vizyon Belgesi*. Ankara.

Ticaret Bakanlığı. (2022). *Akıllı Gümrük Uygulamaları Projesi Tanıtım Raporu*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı.

Ticaret Bakanlığı. (2022). *Dış Ticarette Dijitalleşme Raporu*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları.

Ticaret Bakanlığı. (2022). *Türkiye Lojistik Performans Endeksi Raporu 2022*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı.

Ticaret Bakanlığı. (2022). Yeşil Mutabakat Eylem Planı. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları.

Ticaret Bakanlığı. (2023). *Dış Ticaret İstatistikleri. https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri*

Ticaret Bakanlığı. (2023). *İhracat 2023 Raporu – Türkiye'nin Dış Ticaret Göstergeleri*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları.

Ticaret Bakanlığı. (2024). *E-Ticaretin Görünümü Raporu – 2023 Yılı Değerlendirmesi*. Ankara: Elektronik Ticaret Dairesi Başkanlığı.

TİM – Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2024). *İnovasyon ve Marka Odaklı İhracat Stratejileri Raporu*. İstanbul: TİM Yayınları.

Tolentino, P. E. (2003). *Technological Innovation and Third World Multinationals*. London: Routledge.

Trend. https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/e-ticaret/yarinin-koyleri-projesinin-ilk-dijital-merkezleri-adana-diyarbakir-ve-izmirde-kurulacak/678374

Turban, E., Outland, J., King, D., Lee, J. K., Liang, T. P., & Turban, D. C. (2017). *Electronic commerce 2018: a managerial and social networks perspective*. Springer.

TÜBİTAK. (2023). 2023–2028 Türkiye Dijital Dönüşüm Strateji Belgesi. Ankara.

TÜBİTAK. (2023). *Türkiye Dijital Girişimcilik Ekosistemi Raporu*. Ankara: TÜBİTAK-BİLGEM.

TÜİK. (2024). *Dış Ticaret İstatistikleri. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104*

Ulaştırma Ve Altyapı Bakanlığı (2019). *Türkiye Lojistik Master Planı. https://uhdgm.uab.gov.tr/uploads/pages/lojistik-merkezler/20191225-tlmp-sunum.pdf*

UNCTAD. (2021). *COVID-19 and E-commerce: A Global Review*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD. (2021). *Digital Economy Report 2021: Cross-border Data Flows and Development – For Whom the Data Flow*. Geneva: United Nations.

UNCTAD. (2021). *Digital Economy Report 2021: Cross-border Data Flows and Development.* Geneva.

UNCTAD. (2021). *World Investment Report 2021: Investing in Sustainable Recovery*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD. (2022). *E-Commerce and Development Report*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD. (2022). *E-Commerce and Digital Economy Report 2022*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD. (2022). *World Investment Report 2022: International Tax Reforms and Sustainable Investment*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development

UNCTAD. (2023). *Climate Risks and Trade Vulnerabilities*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTAD. (2023). *Digital Economy Report 2023: Cross-border Data Flows and Development*. Geneva: United Nations.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2020). *Guidelines for Providing Product Sustainability Information*. Nairobi: UNEP.

United Nations. (2023). The Sustainable Development Goals Report 2023. New York: United Nations Publications.

USMCA. (2020). *United States-Mexico-Canada Agreement, Chapter 19: Digital Trade*. Washington, DC.

USTR (United States Trade Representative). (2021). *2021 National Trade Estimate Report on Foreign Trade Barriers*. Washington, DC.

USTR. (2023). *Trade Digital Trade The United States tabled proposed .* Retrieved from https://ustr.gov

Van der Aalst, W. M. P., Bichler, M., & Heinzl, A. (2018). Robotic Process Automation. *Business & Information Systems Engineering, 60*(4), 269–272.

Van Marrewijk, C., Ottens, D., & Schueller, S. (2012). *International economics*. Oxford University Press.

Vernon, R. (1966). International investment and international trade in the product cycle. *Quarterly Journal of Economics, 80*(2), 190–207.

Viner, J. (2014). *The customs union issue*. Oxford University Press, USA(gpt kırmızı güncellenmiş dedi eskisi de doğruymus).

Wang, G., Zhang, Z., Li, S., & Shin, C. (2023). Research on the influencing factors of sustainable supply chain development of agri-food products based on cross-border live-streaming e-commerce in China. *Foods*, *12*(17), 3323.

Wang, Y., & Gray, J. E. (2022). China's evolving stance against tech monopolies: A moment of international alignment in an era of digital sovereignty. *Media International Australia*, *185*(1), 79-92.

WEF. (2023). The Future of Jobs Report 2023. Geneva: World Economic Forum.

Wei, H., Nian, M., & Li, L. (2020). China's strategies and policies for regional development during the period of the 14th five-year plan. *Chinese Journal of Urban and Environmental Studies*, *8*(02), 2050008.

West, D. M. (2024). *The future of the US digital economy depends on equitable access to its jobs*. Brookings Institution

Wilkinson, R., Hannah, E., & Scott, J. (2016). The WTO in Nairobi: the demise of the Doha Development Agenda and the future of the multilateral trading system. *Global policy*, *7*(2), 247-255.

Willcocks, L. P., Lacity, M., & Craig, A. (2015). The IT function and robotic process automation.

World Bank (2020). *Doing Business 2020*. Washington,

World Bank /2024). "Logistic Performance Index" https://lpi.worldbank.org/international/scorecard (Erişim tarihi:25.03.2020)

World Bank. (2018). *The EAEU 2025 Digital Agenda: Prospects and Recommendations*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2019). *The Changing Nature of Work: World Development Report 2019*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2020). *Big Data for Economic Development*. Washington, DC: World Bank Group.

World Bank. (2020). *Trading for Development in the Age of Global Value Chains*. Washington, DC: The World Bank.

World Bank. (2021). *Digital Trade for Development*. Retrieved from https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/83372f16-564f-4af9-9e2d-89bb5290cb6c/download

World Bank. (2022). *Green and Resilient Trade Policy Pathways*. Washington D.C.: The World Bank Group.

World Bank. (2023). *Digital Progress and Trends Report 2023*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2023). *World Development Indicators*. Washington, DC: The World Bank.

World Customs Organization & International Association of Ports and Harbors. (2023). *Guidelines on Cooperation between Customs and Port Authorities*. Brussels: WCO

World Economic Forum. (2023). *Global Risks Report 2023*. Geneva: WEF Publications.

World Trade Organization (WTO). (2022). *World Trade Statistical Review 2022*. Geneva: WTO.

World Trade Organization. (2021). *World Trade Report 2021: Economic Resilience and Trade*. Geneva: WTO.

World Trade Organization. (2022). *Joint Statement Initiative on E-Commerce*. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/joint_statement_e.htm wto.org+1wto.org+1

World Trade Organization. (2022). *World Trade Report 2022: Climate Change and International Trade*. Geneva: WTO.

WTO & UNEP. (2018). *Making Trade Work for the Environment, Prosperity and Resilience.* Geneva: World Trade Organization & United Nations Environment Programme.

X-Road. (2024). *X-Road® Technology Overview*. Retrieved from https://x-road.global/x-road-technology-overview

Xu, L. D., Xu, E. L., & Li, L. (2018). Industry 4.0: state of the art and future trends. *International Journal Of Production Research*, *56*(8), 2941-2962.44806

Yükseler, Z., & Türkan, E. (2008). *Türkiye'nin üretim ve dış ticaret yapısında dönüşüm: küresel yönelimler ve yansımalar*. Ekonomik Araştırma Forumu.

Zetzsche, D. A., Buckley, R. P., Arner, D. W., & Barberis, J. N. (2020). Fintech and the Future of Finance. *Oxford Journal of Financial Regulation, 6*(2), 1–32.

Zhenzhen, X. (2023). Russia-China digital economy cooperation: challenges and approaches. *VOPROSY ISTORII*, *1*(1), 120-131.

Zohar, A. (2015). Bitcoin: under the hood. *Communications of the ACM*, *58*(9), 104-113.

Zwass, V. (2003). Electronic commerce and organizational innovation: Aspects and opportunities. *International Journal of Electronic Commerce, 7*(3), 7–37.

LOJİSTİK DEPO YÖNETİMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

"Operasyonel Yapı, Mevzuat, Uygulamaya Yönelik Stratejiler ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bütüncül Bir Yaklaşım"

Doç.Dr. Burcu Özge ÖZASLAN ÇALIŞKAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-14-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM:
LOJİSTİK DEPOLARDA OPERASYONEL YAPI ve YÖNETİM ESASLARI

1.1. Lojistik ve Depolamanın Kavramsal Çerçevesi 9
1.2. Depo Türleri 14
1.3. Geçmişten Günümüze Depoların Evrimi 16
1.4. Lojistik Zincirde Depolamanın Yeri ve Stratejik Önemi 19
1.5. Depolama Fonksiyonları ve Amaçları 20

BÖLÜM 2:
DEPOLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEMELLERİ VE YÖNETİMİ

2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı 28
2.2. Yasal Düzenlemeler Açısından Depolarda İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi 31
2.3. Depolarda Yaygın Riskler ve Tehlikeler 32
2.3.1. Fiziksel Yaralanmalar 34
2.3.2. Yükseklerde Çalışma, Kayma ve Takılmalar 36
2.3.3. Kimyasal Riskler 38
2.3.4. Biyolojik Riskler 40
2.3.5. Ergonomik Riskler 41
2.3.6. Yangın Riskleri 44
2.3.7. Depolama ve İstifleme Riskleri 45
2.3.8. Çevresel Riskler 47
2.3.9. Güvenlik Riskleri 47
2.3.10. Psikososyal Riskler 47
2.4. Depo Çalışanları İçin Temel İSG Uygulamaları 47

3. BÖLÜM:
DEPO TASARIMI, TEKNOLOJİK ALTYAPI VE İSG UYGULAMALARI

3.1. Depo Tasarımının Stratejik Önemi ve İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi 52
3.2. Depo Yönetiminde Çevresel Sürdürülebilirlik Yaklaşımları 57
3.3. Depolarda Teknolojik Gelişmelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Üzerindeki Etkisi 58
3.4. Depo Sistemlerinin Optimizasyonu ve İş Sağlığı ve Güvenliğine Etkileri 60
3.5. Depolarda Kullanılan Teknik Ekipman Güvenliği ve Bakımı 62
3.5.1. Raf Sistemleri Açısından İSG 62
3.5.2. Taşıma Araçları Açısından İSG 68
3.5.2.1. Forkliftler 70
3.5.2.2. Paletler 74

4. BÖLÜM:
RİSK YÖNETİMİ, DEĞERLENDİRME VE ÖNLEYİCİ YAKLAŞIMLAR

4.1. Risk, Tehlike, Zarar ve Risk Değerleme Kavramları 77
4.2. Yönetsel ve Teknik Açıdan Risk Değerleme ve Yönetimi 79
4.2.1. Yönetsel Açıdan Risk Değerleme ve Yönetimi 80
4.2.2. Teknik Açıdan Risk Değerleme Süreci ve Aşamaları 81
4.2.2.1. Hazırlık 82
4.2.2.2. Tehlike Tespiti 82
4.2.2.3. Risk Değerlendirmesi 82
4.2.2.4. Kontrol Önlemlerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması 83
4.2.2.5. İzleme ve Gözden Geçirme 83
4.2.2.6. Dokümantasyon ve Raporlama 83
4.3. Nitel ve Nicel Risk Değerleme Yöntemleri 84
4.3.1. Nitel Risk Değerleme Yöntemleri 85
4.3.1.1. HAZOP (Hazard and Operability Study) 86
4.3.1.2. FMEA (Failure Mode and Effects Analysis) 90
4.3.1.3. HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) 95
4.3.2. Nicel Risk Değerleme Yöntemleri 97
4.3.2.1. Hata Ağacı Analizi (Fault Tree Analysis - FTA) 97
4.3.2.2. Hibrid Yöntemler 99
4.4. Risk Değerlendirmesi Raporu Hazırlama: Depolarda Uygulama ve Profesyonel Yaklaşım 100
4.4.1. Risk Değerlendirmesi Raporunun İçeriği ve Formatı 101
4.4.2. Raporun Düzenlenmesi ve Sunulması 102
4.4.3. Raporun Güncellenmesi ve Arşivlenmesi 102
4.4.4. Risk Değerlendirmelerinin İzlenmesi, Gözden Geçirilmesi ve Güncellenmesi 103
4.5. Risk Değerlemenin Depolar Açısından Önemi 105

5. BÖLÜM:
ULUSLARARASI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

5.1. Uluslararası Düzeyde İSG Mevzuatları 110
5.1.1. ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) ve İlgili Sözleşmeler 115
5.1.1.1. ILO 155 Sayılı Sözleşme 116
5.1.1.2. ILO 161 Sayılı Sözleşme 116
5.1.2. Avrupa Birliği İSG Mevzuatları 117
5.1.3. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve İSG 118
5.1.4. ISO Standartları ve İSG Yönetim Sistemleri 120
5.1.5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM Kararları 121

6. BÖLÜM:
TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

6.1. İş Sağlığı ve Güvenliğinin Anayasa Açısından Değerlendirilmesi 128
6.2. İş Sağlığı ve Güvenliğinin 4857 Sayılı İş Kanunu Açısından Değerlendirilmesi 131
6.3. İş Sağlığı ve Güvenliğinin 6331 Sayılı Kanun Açısından Değerlendirilmesi 133
6.3.1. 6331 Sayılı Kanunun Temel İlkeleri 135
6.3.2. İşverenin Görev ve Sorumlulukları 136

6.3.3. Çalışanların Hak ve Yükümlülükleri 138
6.4. İş Sağlığı ve Güvenliğinin 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Açısından Değerlendirilmesi 138
6.5. İdari Yaptırımlar ve Cezalar 140
6.6. İkincil Düzenlemeler ve Yönetmelikler 142
6.6.1. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 142
6.6.2. Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarına İlişkin Yönetmelik 143
6.6.3. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Yönetmeliği 143
6.6.4. Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği 144
6.6.5. İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği 146
6.6.6. İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ 146
6.6.7. İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliği 146
6.6.8. İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik 147
6.6.9. Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Yönetmeliği 147
6.6.10. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi Yönetmeliği 147

7. BÖLÜM:
DEPOLARDA ACİL DURUM YÖNETİMİ VE İLK YARDIM

7.1. Kapsamlı Acil Durum Planları 151
7.1.1. Ciddi Yaralanmalar 151
7.1.2. Kimyasal Dökülmeler 151
7.1.3. Yangın Durumları 152
7.1.3.1. Yangın Güvenliği ve Acil Durum Hazırlığı 152
7.1.3.2. Depolarda Yangın Söndürücülerin Seçimi, Yerleşimi ve Bakımı 158
7.1.4. Elektriksel Arızalar ve Elektrik Şoku 160
7.1.5. Doğal Afetler (Deprem, Sel, Fırtına vb.) 160
7.1.6. İçerideki Gaz Sızıntıları ve Zehirli Hava Koşulları 161
7.1.7. Malzeme ve Ekipman Yüksekliği ile İlgili Tehlikeler (Düşen Yükler) 161
7.1.8. Biyolojik Tehlikeler (Bakteri ve Virüs Yayılma 161
7.1.9. Kişisel Güvenlik ve Şiddet Olayları 162
7.1.10. Yüksek Hızda Çalışan Makinaların Tehlikeleri (Konveyörler, Forkliftler, vb.) 163
7.1.11. Hırsızlık veya Vandalizm Olayları 163
7.1.12. Psiko-sosyal Acil Durumlar (Stres, Depresyon, Psikolojik Çöküntü) 164
7.1.13. Yüksek Sıcaklık ve Aşırı Soğuk Hava Koşulları (İklimsel Tehditler) 165
7.1.14. Pandemi Süreçleri ve Sosyal Mesafe Önlemleri (COVID-19 vb) 166
7.1.15. İletişim Aksaklıkları ve Teknolojik Arızalar 168
7.1.16. Ulaşım ve Lojistik Aksaklıklar 169
7.1.17. Bina Yapısal Sorunları (Çökme, Çatlaklar, vb.) 170
7.1.18. Kayma ve Düşme Olayları 172
7.2. İlk Yardım Gereklilikleri 177
7.3. Acil Durumda Sorumlu Kişi Belirlenmesi 179
7.4. Acil Durum Yönetimi 180
7.4.1. Risk Değerlendirmesi ve Acil Durum Planının Oluşturulması 180
7.4.2. Sorumlu Kişinin Eğitimi ve Yetkinliği 181
7.4.3. Görev ve Sorumlulukların Belirlenmesi 182
7.4.4. Denetim ve Uygunluk 183
7.5. İlk Yardımcıların Eğitimi ve Sertifikalandırılması 184

8. BÖLÜM:
DEPO GÜVENLİĞİ AÇISINDAN YÖNETİMİN ROLÜ VE SORUMLULUĞU

8.1. Depo Güvenliğinin Sağlanmasında Yöneticinin Stratejik Sorumlulukları 186
8.2. Liderlik ve Güvenlik Kültürü Oluşum Sürecinde Yöneticinin Rolü 188
8.3. Risk Değerlendirme Süreçlerinde Yöneticinin Stratejik Rolü ve Katılımı 190
8.4. Depo Çalışanlarının Güvenlik Eğitimi ve Farkındalığının Artırılmasında Yöneticinin Stratejik Rolü 192
8.5. Depo Ekipmanlarının Güvenli Kullanımı ve Periyodik Bakım Süreçlerinde Yöneticinin Stratejik Rolü 195
8.6. Depo Güvenliği Mevzuatına Uyum ve Standartların Uygulanmasında Yöneticinin Rolü ... 197
8.7. Depo İçerisinde Meydana Gelen Kaza ve Olayların Analizi ve Önleyici Tedbirlerin Belirlenmesinde Yöneticinin Rolü 199
8.8. Depo Güvenliğinin Sürekli İyileştirilmesi İçin Yöneticinin Performans İzleme ve Geribildirim Mekanizmaları Kurma Sorumluluğu 200

9. BÖLÜM:
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ FONKSİYONLARI AÇISINDAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

9.1. İş Analizleri 205
9.2. İnsan Kaynakları Planlaması ve İş Sağlığı ve Güvenliği İlişkisi 207
9.3. İşe Alım Süreçlerinde Güvenlik Kriterleri 208
9.4. Eğitim ve Geliştirme Fonksiyonunun İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Açısından Önemi 209
9.5. Kariyer Planlama ve Geliştirme Fonksiyonunun İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Açısından Önemi 210
9.6. Performans Değerlendirme Fonksiyonunun İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Açısından Önemi 211
9.7. Ücret Yönetimi Fonksiyonunun İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Açısından Önemi 212
9.8. İşçi-İşveren İlişkileri Fonksiyonunun İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Açısından Önemi 213

SONUÇ 215

Kaynakça 217

Kaynakça

1. *Sustainable warehouse management: a literature review and future research agenda.* Kumar, V., & Adil, G. K. 3, 2025, Management Research Review, Cilt 48, s. 358-382.
2. *An effective and efficient differential evolution algorithm for the integrated stochastic joint replenishment and delivery model.* Wang, L., Dun, C. X., Bi, W. J., & Zeng, Y. R. 2012, Knowledge-Based Systems, Cilt 36, s. 104-114.
3. *Improvements in pre-revolution French military logistics: lessons for modern day supply chains.* Valax, L., Grant, D. B., & Stock, J. R. 1, basım yeri bilinmiyor : Taylor & Francis, 2019, In Supply Chain Forum: An International Journal, Cilt 20, s. 3-14.
4. *World trends in warehousing logistics.* Marchuk, V. Y., Harmash, O. M., & Ovdiienko, O. V. 2020, Intellectualization of Logistics and Supply Chain Management, Cilt 2, s. 32-50.
5. Harrison, A., Skipworth, H., Van Hoek, R. I., & Aitken, J. *Logistics Management and strategy: Competing Through the Supply Chain.* London : Pearson UK, 2019.
6. *Improvements in pre-revolution French military logistics: lessons for modern day supply chains.* Valax, L., Grant, D. B., & Stock, J. R. 1, 2019, Supply Chain Forum an International Journal, Cilt 20, s. 3-14.
7. Ghiani, G., Laporte, G., & Musmanno, R. *Introduction to Logistics Systems Management.* USA : John Wiley & Sons, 2013.
8. Farahani, R. Z., Asgari, N., & Davarzani, H. *Supply Chain and Logistics in National, International and Governmental Environment: Concepts and Models.* USA : Springer Science & Business Media, 2009.
9. Fredendall, L. D., & Hill, E. *Basics of Supply Chain Management.* USA : CRC Press, 2000.
10. Mangan, J., & Lalwani, C. *Global Logistics and Supply Chain Management.* USA : John Wiley & Sons, 2016.
11. Tomasini, R., Van Wassenhove, L., & Van Wassenhove, L. *Humanitarian Logistics.* UK : Palgrave Macmillan UK, 2009.
12. CSCMP. *www.cscmp.org.* [Çevrimiçi]
13. Jonsson, P. *Logistics and Supply Chain Management.* Berkshire : McGraw-Hill, 2008.
14. Blecker, T. *Innovative Methods in Logistics and Supply Chain Management: Current Issues and Emerging Practices.* Berlin : epubli GmbH, 2014.
15. Mangan, J., Lalwani, C., & Calatayud, A. *Global Logistics and Supply Chain Management.* USA : John Wiley & Sons., 2020.
16. Hompel, M., & Schmidt, T. *Warehouse management: automation and organisation of warehouse and order picking systems.* USA : Springer, 2006.

17. Rodrigue, J., Comtois, C., & Slack, B. *The Geography of Transport Systems.* Oxfordshire, US : Routledge, 2013.

18. *Logistics – Conceptual Approach.* Vasanthy, A., & Chandramohan, Dr. S. 12, 2023, International Journal of Research Publication and Reviews, Cilt 4.

19. *Logistics service provider lifecycle model in industry 4.0: a review.* Tiwong, S., Woschank, M., Ramingwong, S., & Tippayawong, K. Y. 6, 2024, Applied Sciences, Cilt 14, s. 2324.

20. *A model for managing logistics costs throughout a product's life cycle: a case study of a multinational manufacturing company.* Škerlič, S., & Sokolovskij, E. 5, 2019, Transport, Cilt 34, s. 517-528.

21. Blanchard, B. *Logistics engineering and management.* London : Pearson UK, : Pearson, 2003.

22. *Service Logistics: An Introduction.* Davis, F. W., & Manrodt, K. B. 7, 1991, International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, Cilt 21, s. 4-13.

23. *The impact of the logistics management in customer satisfaction.* Ghoumrassi, A., & Țigu, G. 1, 2017, Proceedings of the International Conference on Business Excellence, Cilt 11, s. 292-301.

24. *Logistics: Situating flows in a spatial context.* Hesse, M. 7, 2020, Geography Compass, Cilt 14.

25. *Identification and Analysis of Risk Factors in the Process of Receiving Goods into the Warehouse.* Kulińska, E., & Giera, J. 1, 2019, Foundations of Management, Cilt 11, s. 103-118.

26. Tongzon, J.L. *Logistics, Principles of International.* UK : Edward Elgar Publishing, 2022.

27. *Impact of Warehouse Management System in a Supply Chain.* Ramaa, A., Subramanya, K. N., & Rangaswamy, T. M. 1, 2012, International Journal of Computer Applications, Cilt 54.

28. Emmett, S. *Excellence in warehouse management: how to minimise costs and maximise value.* USA : John Wiley & Sons, 2011.

29. Photos, F., & Ragas, I. *The Developers' Guide to Planning and Designing Logistics Centers in CAREC Countries.* 2023.

30. Koban, E. & Yıldırır Keser, H. *Dış Ticarette Lojistik.* Bursa : Ekin Yayınevi, 2021.

31. *Modern approaches to warehouse logistics management.* Shyshkin, V., Onyshchenko, O., & Cherniak, K. 12, Management and Entrepreneurship: Trends of Development, Cilt 2, s. 105-117.

32. *Models for warehouse management: Classification and examples.* Van den Berg, J. P., & Zijm, W. H. 1999, International journal of production economics, s. 519-528.

33. *Farklı Açılardan Depoların Sınıflandırması.* Tanyaş, M., & Baskak, M. Konya, Türkiye : Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, 10-12Mayıs 2012.

34. Kare, S., Rajuldevi, M.K., & Veeramachaneni, R. *Warehousing in theory and practice : A case study at ÖoB.* Åhlens : Clas Ohlson, Stadium, 2009.

35. Torchio, F. Doctoral dissertation. *Survey on automated systems for smart warehouses.* Torino : Politecnico di Torino, 2023.

36. *A cyber-physical warehouse management system architecture in an Industry 4.0 context.* Moufaddal, M., Benghabrit, A., & Bouhaddou, I. basım yeri bilinmiyor : In International Conference on Artificial Intelligence & Industrial Applications, 2020. s. 125-148.

37. Richards, G. *Warehouse management: a complete guide to improving efficiency and minimizing costs in the modern warehouse.* London, UK : Kogan Page Publishers, 2017.

38. Ülgen, H. ve Mirze, S. K. *İşletmelerde.* İstanbul : Beta Yayıncılık, 2018.

39. Porter, M.E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.* New York : Simon and Schuster, 2008.

40. Çancı, Metin, Murat Erdal. *Lojistik Yönetimi.* İstanbul : Utikad, 2003.

41. *Effective supply chain management.* Davis, T. 1993, Sloan management review, Cilt 34, s. 35-35.

42. Baudin, M. *Lean logistics: the nuts and bolts of delivering materials and goods.* USA : CRC press, 2005.

43. Finne, J. Outsourcing Warehousing Operations: A Case Study Examining the Possibilities for an SME to Partly Outsource its Warehousing Operations to a Third-party Logistics Service Provider. 2022.

44. *World trends in warehousing logistics.* Marchuk, V. Y., Harmash, O. M., & Ovdiienko, O. V. basım yeri bilinmiyor : Intellect. Logist. Supply Chain. Manag, 202, Cilt 2, s. 32-50.

45. *Challenges and features of warehousing operations with respect to logistics warehouse companies in Chennai. .* Sivakumar, V., & Ruthramathi, R. 1, 2019, International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering, Cilt 9, s. 3304-3308.

46. Ackerman, K.B., & Brewer, A.M. Warehousing: A Key Link in The Supply Chain. [kitap yaz.] A.M., Button, K.J. and Hensher, D.A. Brewer. *Handbook of Logistics and Supply-Chain Management.* Leeds : Emerald Group Publishing Limited, 2001.

47. *Research on warehouse operation: A comprehensive review.* Gu, J., Goetschalckx, M., & McGinnis, L.F. 2007, Eur. J. Oper. Res.,, s. 1-21.

48. Frazelle, E. H. *World-class warehousing and material handling.* basım yeri bilinmiyor : McGraw-Hill Education, 2016.

49. *A Proposal for the Optimization of Storage Areas in a Selected Enterprise/Prijedlog optimizacije skladisnih prostora u određenom poduzecu.* Nemec, F., Lorincová, S., Potkány, M., & Rauser, D. 3, 2015, Nase more, Cilt 62, s. 101.

50. *Case Study on Inventory Management Improvement.* Darya, P., & Arkady, B. 2015, Information Technology and Management Science, Cilt 18, s. 91-96.

51. *Efficient Management of Perishable Inventory by Utilizing IoT.* Riad, M., Elgammal, A., & Elzanfaly, D. 2018. IEEE International Conference on Engineering, Technology and Innovation (ICE/ITMC). s. 1-9.

52. *A Systematic Literature Review: Design and Control of Warehouse Order Picking in Development of E-commerce Transaction.* Damayanti, D. D., Muttaqin, P. S., Setyawan, E. B., & Novitasari, N. 1, 2024, International Journal of Innovation in Enterprise System, Cilt 8, s. 60-68.

53. *Designing Order Picking System Efficiency by Combining Four Planning Problems and its Influence on Picker Blocking with RFID.* Kharisma, D., & Hartono, M. 2023. IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM). s. 88-92.

54. *Effective Cross Docking for Improving Distribution Efficiencies.* Apte, U.M., & Viswanathan, S. 2000, International Journal of Logistics Research and Applications, Cilt 3, s. 291- 302.

55. *Scheduling of inbound and outbound trucks in cross docking systems with temporary storage.* Yu, W., & Egbelu, P.J. 2008, Eur. J. Oper. Res., Cilt 184, s. 377-396.

56. Goldsby, T. J., Iyengar, D., & Rao, S. *The definitive guide to transportation: Principles, strategies, and decisions for the effective flow of goods and services. .* London, UK : Pearson Education, 2014.

57. *The value of in-transit visibility for supply chains with multiple modes of transport.* Goel, A. 2010, International Journal of Logistics Research and Applications, Cilt 13, s. 475 - 492.

58. *Mathematical model for warehouse design and product allocation.* Heragu, S.S., Du, L., Mantel, R., & Schuur, P. 2005, International Journal of Production Research, Cilt 43, s. 327 - 338.

59. *Managing Demand Variations with Safety Stock.* Krupp, J.A. 8, 1997, The Journal of Business Forecasting Methods & Systems, Cilt 16.

60. *Meeting seasonal demand for products with limited shelf lives.* Myers, D.C. 1997, Naval Research Logistics, Cilt 44, s. 473-483.

61. James R. Stock, Douglas M. Lambert. *Strategic Logistics Management.* New York : Mc Graw Hill, 2001.

62. *Intelligent warehousing management systems using multi-agent.* Chen, R., Lu, K., & Chang, C.C. 2003, Journal of Computer Applications in Technology, Cilt 16, s. 194-201.

63. *Information management of automatic data capture: an overview of technical developments.* Smith, A., & Offodile, F. 2002, Inf. Manag. Comput. Secur., Cilt 10, s. 109-118.

64. *Advancing Warehouse Management Systems: Optimizing Loading-Unloading, Conditioning, Packing and Marking Processes with Adaptive AI Technology.* Sied, A. 3, 2024, International Journal of Scientific Research and Engineering Trends, Cilt 10, s. 2395-2566.

65. Bowersox, D. J., Closs, D. J., Cooper, M. B., & Bowersox, J. C. *Supply chain logistics management.* NY,USA : Mcgraw-hill, 2020.

66. *Impact of warehouse management system in a supply chain.* Ramaa, A., Subramanya, K. N., & Rangaswamy, T. M. 1, 2012, International Journal of Computer Applications, Cilt 54.

67. *Green supply chain design considering warehousing and transportation.* Gestring, I. basım yeri bilinmiyor : Cham: Springer International Publishing, 2015. In International Summit, Smart City 360°. s. 648-658.

68. *An integrated warehouse design and optimization modelling approach to enhance supply chain performance.* Rupasighe, T., & Dissanayake, S. 2018. International Conference on Production and Operations Management Society (POMS). s. 1-8.

69. *A novel decision support system for the appraisal and selection of green warehouses.* Sandra, M., Narayanamoorthy, S., Ferrara, M., Innab, N., Ahmadian, A., & Kang, D. 2023, Socio-Economic Planning Sciences.

70. Keskin, H. *Lojistik, Tedarik Zinciri Yönetimi (GeçmiGi, DeğiGimi, Bugünü, Geleceği).* İzmir : Nobel Yayın Dağıtım, 2018.

71. *Formation of the organizational and functional model of innovative transformation of transport and logistics systems. .* Irtyshcheva, I., Voit, S., & Nosar, A. 5, 2021, Baltic Journal of Economic Studies, Cilt 7, s. 88-96.

72. *Strategic factors affecting warehouse maintenance costs.* De Marco, A., Ruffa, S., & Mangano, G. 2, 2010, Journal of Facilities Management, Cilt 8, s. 104-113.

73. *Assessment of Conditions for Implementing Information Technology in a Warehouse System: A Novel Fuzzy PIPRECIA Method. .* Stević, Ž., Stjepanović, Ž., Božičković, Z., Das, D. K., & Stanujkić, D. 11, 2018, Symmetry, Cilt 10, s. 586.

74. Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. *The Handbook of Logistics and Distribution Management: Understanding the Supply Chain.* London, UK : Kogan Page Publishers, 2022.

75. *Factors Which Support Effective Worker Participation in Health and Safety: A Survey of New Jersey Industrial Hygienists and Safety Engineers.* Ochsner, M., & Greenberg, M. 1998, Journal of Public Health Policy, Cilt 19, s. 350-366.

76. *Identifying knowledge activism in worker health and safety representation: A cluster analysis.* Hall, A., Oudyk, J., King, A.R., Naqvi, S.I., & Lewchuk, W.K. 1, 2016, American journal of industrial medicine, Cilt 59, s. 42-56.

77. De Greef, M., & Van den Broek, K. *Quality of the working environment and productivity: Research findings and case studies.* London, UK : Virago Press, 2004.

78. *Want to motivate your employees? Keep your company safe and you will.* Curtice, J. 1, 2005, Handbook of Business Strategy, Cilt 6, s. 205-208.

79. *Employee and employers role in ensuring safe working environment by maintaining health and safety at workplace.* Asad, M., Ali, A., Mushtaq, A., & Ullah, R. 1, 2023, Pakistan Journal of Science, Cilt 75, s. 106-116.

80. *Leader-member exchange and safety citizenship behavior: The mediating role of coworker trust.* Jiang, L., Li, F., Li, Y., & Li, R. (). 2017, Work, Cilt 56, s. 387 - 395.

81. *Transformational leadership, intrinsic motivation, and trust: a moderated-mediated model of workplace safety.* Conchie, S.M. 2, 2013, Journal of occupational health psychology, Cilt 18, s. 198-210.

82. *Testing a model of employee willingness to raise safety issues.* Mullen, J. 2005, Canadian Journal of Behavioural Science, Cilt 37, s. 273-282.

83. Clarke, Andrew. *Prosecuting 'near miss' incidents and fines under new health & safety sentencing guidelines.* basım yeri bilinmiyor : Gullands Solicitors, 2023.

84. Swartz, G. *Warehouse safety: a practical guide to preventing warehouse incidents and injuries.* Maryland, US : Rowman & Littlefield, 1998.

85. *Work Injuries in Warehousing Operations.* McElroy, F. S., & McCormack, G. R. 1952, Monthly Labor Review, s. 156-158.

86. Baker, R., & McDonald, L. *Preventing workplace injuries: Warehouse safety.* basım yeri bilinmiyor : Safety Press, 2020.

87. *Identification of physical occupational hazards and proposals for preventive measures at the warehouse keeper's workplace.* Kowalczyk, A., Chodoła, I., Kulczycka, K., & Stychno, E. 9, 2018, Journal of Education, Health and Sport, Cilt 8, s. 1715-1725.

88. *Depolarda Iş Sağliği ve Güvenliği Bakimindan Risk Faktörleri.* Murat, B., & Yılmaz, K. 2021. In International Symposium of Scientific Research and Innovative Studies. Cilt 22, s. 25.

89. *Physical injuries in warehouse operations: Risk factors and prevention strategies.* Zhao, X., Zhang, L., & Wang, Y. 2021, Journal of Occupational Health and Safety.

90. *Hazards and Risks Associated with Warehouse Workers: A Field Study.* Jang, R. L., & Chen, A. C. Singapore : Springer , 2013. In Proceedings of the Institute of Industrial Engineers Asian Conference. s. 681-686.

91. *Ergonomics in warehouse design and operations: a systematic literature review.* Nasir, D., Venkitasubramony, R., & Jakhar, S. K. 1, 2025, Operational Research, Cilt 25, s. 1-28.

92. *The ergonomics body posture on repetitive and heavy lifting activities of workers in aerospace manufacturing warehouse.* Kamat, S. R., Zula, N. M., Rayme, N. S., Shamsuddin, S., & Husain, K. basım yeri bilinmiyor : IOP Publishing, 2017. In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering . Cilt 210, s. 012079.

93. Rudd, J. *Health and Safety in Logistics: Assessing and Avoiding Risk in Warehousing and Transportation.* London, UK : Kogan Page Publishers, 2020.

94. [Çevrimiçi] https://www.hse.gov.uk/slips/introduction.htm.

95. Labor, U.S. Department of. [Çevrimiçi] https://asiwcf.org/slips-trips-fall/.

96. OSHA. *Warehousing - Hazards and Solutions.* 2024.

97. CCOHS. *Prevention of Slips, Trips and Falls.* 2024.

98. *Safety Management Plan for Equipment Used in Working at Heights.* Bastos, S.M., Vasconcelos, B.M., Parisi, S.A., Zlatar, T., & Junior, B.B. 2019, Studies in Systems, Decision and Control.

99. *Potential health effects associated with dermal exposure to occupational chemicals.* Anderson, S. E., & Meade, B. J. basım yeri bilinmiyor : EHI-S15258, 2014, Environmental health insights, Cilt 8.

100. Ollikainen, N. Health and environmental risks of chemicals at Oras tap factory. 2017.

101. Lovas, S., Varga, O., & Ádám, B. Chemical Pollutants in Closed Spaces of Transportation and Storage of Non-Dangerous Goods: A Combined Qualitative Approach. 2020.

102. *Combined Ventilation Methods in a Large Scale Warehouse Building to Reduce Indoor Air Temperature.* Muhieldeen, M. W., Loi, D., Vishnuvarthan, A., Paramanandam, L., Fai, W. M., Arthimoorthy, B., ... & Koh, G. 5, basım yeri bilinmiyor : Combined Ventilation Methods in a Large Scale Warehouse Building to Reduce Indoor Air Temperature, 2015, American Journal of Energy and Power Engineering, Cilt 2, s. 74-78.

103. *Chemical Warehouse Operations: Experience from SWIFT Integrated Logistics Sdn. Bhd.* Nagalingam, K., & Anuar, H. S. 2, 2020, Global Business Management Review (GBMR), Cilt 12, s. 65-80.

104. *Evaluation of Chemical Risks Management During Handling Operations and Determination of Storage Conditions in Scientific Laboratories.* Housni, H., Bendahhou, K., Tahiri, M., & Tahiri Jouti, N. 2, 2023, Chemistry Africa, Cilt 6, s. 1087-1101.

105. Sargent, E. V. *Industrial chemicals: Hazard communication, exposure limits, labeling and other workplace and transportation requirements under occupational safety and health administration, department of transportation, and similar authorities around the world.* basım yeri bilinmiyor : CRC Press, 2018. s. 253-264.

106. Özaslan, B. Ö. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi ve Lojistik Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerde Bir Araştırma. *Doktora Tezi.* basım yeri bilinmiyor : İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı, 2011.

107. *Emergency preparedness in industrial plants: A forward-looking solution based on industry 4.0 enabling technologies.* Longo, F., Nicoletti, L., & Padovano, A. 105, 2019, Computers in industry, s. 99-122.

108. *Human exposure modelling for chemical risk assessment: a review of current approaches and research and policy implications.* Fryer, M., Collins, C. D., Ferrier, H., Colvile, R. N., & Nieuwenhuijsen, M. J. 3, 2006, Environmental science & policy, Cilt 9, s. 261-274.

109. *Ergonomics in warehouse operations.* Lee, K., Smith, J., & Johnson, R. 2017, Ergonomics Today.

110. *Layout design options for warehouse management.* Saderova, J., Poplawski, L., Balog Jr, M., Michalkova, S., & Cvoliga, M. 2, 2020, Polish Journal of Management Studies, Cilt 22, s. 443-455.

111. *Innovative real-time system to integrate ergonomic evaluations into warehouse design and management.* Battini, D., Persona, A., & Sgarbossa, F. 2014, Computers & Industrial Engineering, Cilt 77, s. 1-10.

112. *Warehouse management with lean and RFID application: a case study.* Chen, J. C., Cheng, C. H., Huang, P. B., Wang, K. J., Huang, C. J., & Ting, T. 2013, The International Journal of Advanced Manufacturing Technology, Cilt 69, s. 531-542.

113. *RFID technology applied in warehouse management system.* Yan, B., Chen, Y., & Meng, X. 2008. In 2008 ISECS International Colloquium on Computing, Communication, Control, and Management IEEE. Cilt 3, s. 363-367.

114. Nayak, R. *Radio frequency identification (RFID) technology and application in fashion and textile supply chain.* basım yeri bilinmiyor : CRC press, 2019.

115. *Potentials and challenges of augmented reality smart glasses in logistics and supply chain management: a systematic literature review.* Rejeb, A., Keogh, J. G., Leong, G. K., & Treiblmaier, H. 12, 2021, International Journal of Production Research, Cilt 59, s. 3747-3776.

116. *Martins, N. C., Marques, B., Alves, J., Araújo, T., Dias, P., & Santos, B. S.* 11, Multimedia Tools and Applications : yazarı bilinmiyor, 2022, Augmented reality situated visualization in decision-making, Cilt 81, s. 14749-14772.

117. *Industrial exoskeletons: Need for intervention effectiveness research.* Howard, J., Murashov, V. V., Lowe, B. D., & Lu, M. L. 3, 2020, American journal of industrial medicine, Cilt 63, s. 201-208.

118. *Assistive devices for manual materials handling in warehouses: a systematic literature review.* Glock, C. H., Grosse, E. H., Neumann, W. P., & Feldman, A. 11, 2021, International Journal of Production Research, Cilt 59, s. 3446-3469.

119. *Robotic process automation for industry: adoption status, benefits, challenges and research agenda.* Pramod, D. 5, 2022, Benchmarking: an international journal, Cilt 29, s. 1562-1586.

120. *Tensions in sustainable warehousing: including the blue-collar perspective on automation and ergonomic workplace design.* Gruchmann, T., Mies, A., Neukirchen, T., & Gold, S. 2, 2021, Journal of Business Economics, Cilt 91, s. 151-178.

121. *Ergonomic Risk Assessment Among Warehouse Workers in a Logistics Company.* Ruslan, A. W., Jamian, R., & Zulkifli, Z. 1, 2024, Progress in Engineering Application and Technology, Cilt 5, s. 732-739.

122. *Warehousing of Dangerous Goods.* Samarina, O. 2016, Case: Explosives.

123. Chan, H. X. The exposure assessment of thermal exposure and safety and health inspection of a selected warehouse in Klang Valley/Chan Hui Xuan . basım yeri bilinmiyor : Doctoral dissertation, University of Malaya, 2017.

124. James, D. *Fire prevention handbook.* basım yeri bilinmiyor : Elsevier, 2016.

125. *Forklift trucks—analysis of severe and fatal occupational injuries, critical incidents and priorities for prevention.* Larsson, T. J., & Rechnitzer, G. 4, 1994, Safety science, Cilt 17, s. 275-289.

126. *New warehouse design methodology at strategic and operational level.* Buil, R., & Piera, M. A. 2007. In Proceedings of 6th WSEAS International Conference on System Science and Simulation in Engineering (ICOSSE'07). s. 196-201.

127. *A decision-support system for the design and management of warehousing systems.* Accorsi, R., Manzini, R., & Maranesi, F. 1, 2014, Computers in Industry, Cilt 65, s. 175-186.

128. *A framework for the design of warehouse layout.* Mohsen, & Hassan. 13/14, 2002, Facilities, Cilt 20, s. 432-440.

129. *Importance of warehouse layout in order fulfilling process improvement.* Zhang, Y., & Khan, S. A. R. 4, 2017, International journal of transportation engineering and technology, Cilt 3, s. 49-52.

130. *Warehouse risk assessment using interval valued intuitionistic fuzzy AHP.* Çebi, S., & İlbahar, E. 2, 2018, International Journal of the Analytic Hierarchy Process, Cilt 10.

131. *The Role of Warehouse Layout and Operations in Warehouse Efficiency: A Literature Review.* Mohamud, I. H., Kafi, M. A., Shahron, S. A., Zainuddin, N., & Musa, S. 1, 2023, Journal Européen des Systèmes Automatisés, Cilt 56.

132. *Industrial forklift trucks: Dynamic stability and the design of safe logistics.* Larsson, T. J. 1, 2003, Safety Science Monitor, Cilt 7.

133. *Research on warehouse design and performance evaluation: A comprehensive review.* Gu, J., Goetschalckx, M., & McGinnis, L. F. 3, 2010, European journal of operational research, Cilt 203, s. 539-549.

134. *AROWA: An autonomous robot framework for Warehouse 4.0 health and safety inspection operations.* Konstantinidis, F. K., Balaska, V., Symeonidis, S., Mouroutsos, S. G., & Gasteratos, A. basım yeri bilinmiyor : IEEE, 2022. In 2022 30th Mediterranean Conference on Control and Automation (MED). s. 494-499.

135. McKinnon, A., Browne, M., Whiteing, A., & Piecyk, M. *Green logistics: Improving the environmental sustainability of logistics.* basım yeri bilinmiyor : Kogan Page Publishers, 2015.

136. UNFCCC. *United Nations Framework Convention on Climate Change.* 2015.

137. *Themes and challenges in making supply chains environmentally sustainable.* Abbasi, M., & Nilsson, F. 5, 2012, Supply Chain Management: An International Journal, Cilt 17, s. 517-530.

138. *Internet of things: Vision, applications and research challenges.* Miorandi, D., Sicari, S., De Pellegrini, F., & Chlamtac, I. 7, 2012, Ad hoc networks, Cilt 10, s. 1497-1516.

139. *Büyük veri analizinde yapay zekâ ve makine öğrenmesi uygulamalari-artificial intelligence and machine learning applications in big data analysis.* Atalay, M., & Çelik, E. 22, 2017, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, s. 155-172.

140. *Wearable devices for health and safety in production systems: a literature review.* Di Pasquale, V., De Simone, V., Radano, M., & Miranda, S. 10, 2022, Ifac-PapersOnLine, Cilt 55, s. 341-346.

141. *Havacilik Sektöründe Yer Hizmetleri Iş Sağliği ve Güvenliği Eğitimlerinde Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Kullanilmasi Üzerine Bir Araştirma.* Polat, M. M., Yilmaz, İ. 2, 2023, Ergonomics, Cilt 6, s. 117-131.

142. *Dijitalleşmenin iş sağlığı ve güvenliğine entegrasyonu ve uygulanabilirliği.* Kahraman, Z., & Özdemir, K. Y. 3, 2022, OHS ACADEMY, Cilt 5, s. 208-221.

143. *Depo sisteminde sipariş toplama sürecinin iyileştirilmesi.* Tunç, S., Kutlu, B., Zincidi, A., & Atmaca, E. 2, 2008, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 23.

144. Fornasiero, R., Sardesai, S., Barros, A. C., & Matopoulos, A. *Next Generation Supply Chains: A Roadmap for Research and Innovation.* basım yeri bilinmiyor : Springer Nature, 2021.

145. *Unlocking the potential: A comprehensive evaluation of augmented reality and virtual reality in education.* AlGerafi, M. A., Zhou, Y., Oubibi, M., & Wijaya, T. T. 18, 2023, Electronics, Cilt 12, s. 3953.

146. Iatsyshyn, A. V., Kovach, V. O., Lyubchak, V. O., Zuban, Y. O., Piven, A. G., Sokolyuk, O. M., ... & Shyshkina, M. P. *Application of augmented reality technologies for education projects preparation.* 2020.

147. *Kajian Keselamatan dan Kesehatan Kerja Bengkel di Jurusan Pendidikan Teknik Sipil dan Perencanaan Fakultas Teknik Uny.* Hidayat, N., & Wahyuni, I.S. 2016, Jurnal Pendidikan Teknologi dan Kejuruan, Cilt 23, s. 51-66.

148. *Endüstriyel Depo Raf Sistemlerinin Yapısal Güvenliğinin Dinamik Etkiler Altında İncelenmesi.* Deniz, A., & Tuğsal (), Ü. M. 1, 2024, Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi, Cilt 15, s. 209-221.

149. *Bir Makine Fabrikasında Yarı Mamul Depolama Sistemi için Etkin Raf Yerleşimi Önerisi.* Şahin, Y. B., Ekmekçi, S., & Yurekli, M. 2020, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, Cilt 18, s. 664-674.

150. *Sezgisel Algoritmaları Kullanarak Raf Optimizasyonu Çalışması ve Bir Yazılım Uygulaması.* Özçelik, T. Ö., & Gündüz, G. 2019, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, Cilt 16, s. 977-982.

151. *Büyük Ölçekli Bir Üretim Işletmesinin Ofislerinde Risk Değerlendirmesi.* Kahya, E., Ada, G., & Çetinkaya, Ö. 1, 2021, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 29, s. 97-109.

152. *Ergonomik Riskler Içeren Depo Raf Atama Problemi Için Karişik Tamsayili Doğrusal Programlama Modeli: Bir Uygulama.* Özalp, B. T., Nazlı, A. H., Kıl, C., Sıampan, M., & Akansel, M. 3, Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, Cilt 28, s. 721-740.

153. *State-of-the-art review on the design and performance of steel pallet rack connections.* Shah, S. N. R., Sulong, N. R., Jumaat, M. Z., & Shariati, M. 2016, Engineering Failure Analysis, Cilt 66, s. 240-258.

154. Sabattus, W. J. C. Comparison of the Different Hazards Experienced by Pallets During Material Handling. *Doctoral dissertation.* basım yeri bilinmiyor : Virginia Tech, 2023.

155. *Dynamic storage systems.* Vujanac, R., Miloradovic, N., & Vulovic, S. 1, 2016, Annals of the Faculty of Engineering Hunedoara, Cilt 14, s. 79.

156. *Storage Racking System for efficient warehousing.* Patil, J. S., & Attar, P. R. 11, 2016, International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET), Cilt 3, s. 490-492.

157. *Some Safety Aspects of Pallet Racks.* Đurđević, D., & Miljuš, M. 2013. In 1 st Logistics International Conference . s. 184.

158. Showell, R. G. D. *Racking systems. In Cold and chilled storage technology.* Boston : Springer US, 1997. s. 264-294.

159. *Testing of Lifting Equipment (Mobile Crane) as Per Legal Requirements.* Kumar, S., & Agrawal, A. 2024, International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology.

160. *Importance of rope NDT for safe lifting of loading cranes.* Sukhorukov, V. V., Kotelnikov, V. S., Zhukov, V. G., & Khudoshin, A. A. 2005, Bulletin, Cilt 89, s. 11-16.

161. *Analytical approach of availability and maintainability for structural lifting cables using reliability-based optimization.* Chouairi, A., El Ghorba, M., & Benali, A. 1, 2012, International Journal of Engineering and science, Cilt 1, s. 21-30.

162. *Supporting maintenance and mandatory inspections through digital technologies on lifting equipment.* Gnoni, M. G., Elia, V., Anastasi, S., & Monica, L. basım yeri bilinmiyor : IGI

Global, 2020, In Applications and Challenges of Maintenance and Safety Engineering in Industry 4.0, s. 274-278.

163. *The vision technique concept support crane safety exploitation process.* Hyla, P., & Szpytko, J. 2019, J. KONBiN, Cilt 49, s. 37-47.

164. Shazali, S.B. Failure Analysis on the Wire Rope for Lifting Equipment. *A project dissertation.* basım yeri bilinmiyor : Universiti Teknologi Petronas, 2009.

165. *Analysis of forklift and pallet jack injuries in wood-related industries.* Michael, J., & Gorucu, S. 4, 2020, Forest Products Journal, Cilt 70, s. 403-408.

166. Ghiani, G., Laporte, G., & Musmanno, R. *Introduction to Logistics Systems Management: With Microsoft Excel and Python Examples.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons, 2022.

167. Pemberton, A.W. Choice of Materials Handling Equipment. *Plant Layout and Materials Handling.* London : Macmillan Handbooks in Industrial Management, 1974.

168. Ashoori, N. Warehouse facility plan for ICM Industries. basım yeri bilinmiyor : Department of Industrial and Systems Engineering, University of Pretoria, 2018.

169. *Analysis of forklift accident trends within Victorian industry (Australia).* Saric, S., Bab-Hadiashar, A., Hoseinnezhad, R., & Hocking, I. 2013, Safety science, Cilt 60, s. 176-184.

170. Desmond, K. *Electric Trucks: A History of Delivery Vehicles, Semis, Forklifts and Others.* basım yeri bilinmiyor : McFarland, 2019.

171. Shao, Y. *Design and analysis of new flexible and safe forklifts.* basım yeri bilinmiyor : Northeastern University, 2014.

172. Foundation), NFF (The National Forklift. Different Types of Forklifts. 2024.

173. *Importance of hazard identification in risk management.* Gan, S. L. 3, 2019, Industrial health, Cilt 57, s. 281-282.

174. *Hazard and occupational risk assessment.* Yelin, A.M., & Shumilin, V.A. 2021, Energy-Safety and Energy-Economy, Cilt 2, s. 5-11.

175. *Forklift trucks and severe injuries: Priorities for Prevention.* Rechnitzer, G., & Larsson, T. J. 1992.

176. *Analysis of the warehouse work accidents in logistics sector.* Bas, G., & murat Koseoglu, A. 2019. PressAcademia Procedia. Cilt 9(1, s. 262-268.

177. *Liman işletmelerinde tehlikeli madde elleçlenmesine ilişkin Fine-Kinney ve FMEA yöntemleri ile risk analizi.* Yorulmaz, M., & Yeğin, A. O. 1, 2023, R&S-Research Studies Anatolia Journal, Cilt 6, s. 1-37.

178. *Orman işletme depolarinda iş kazalarinin önlenmesi: teknik ve yönetsel çözümler.* Engür, M. O. 3, 2022, Ergonomi, Cilt 5, s. 153-166.

179. *Risk assessment: A neglected tool for health, safety, and environment management.* Lele, D. V. 2, 2012, Indian journal of occupational and environmental medicine, Cilt 16, s. 57-58.

180. *Risk assessment.* Main, B. W. 12, 2004, Professional safety, Cilt 49, s. 37.

181. *Advancing Warehouse Management Systems: Optimizing Loading-Unloading, Conditioning, Packing and Marking Processes with Adaptive AI Technology.* Sied, A. 3, 2024, International Journal of Scientific Research and Engineering Trends, Cilt 10, s. 2395-2566.

182. *IoT-based risk monitoring system for safety management in warehouses.* Trab, S., Zouinkhi, A., Bajic, E., Abdelkrim, M. N., & Chekir, H. 4, 2018, International Journal of Information and Communication Technology, Cilt 13, s. 424-438.

183. *Strategic Perspectives on Holistic Hazard Identification and Risk Assessment in Smart Manufacturing.* Masilamani, G., & Maharajan, K. 02, 2024, SAMRIDDHI: A Journal of Physical Sciences, Engineering and Technology, Cilt 16, s. 63-75.

184. *Identifikasi bahaya dan metode identifikasi bahaya pada proses industri dan manajemen risiko.* Kusumastuti, T., Eliza, C.P., Hanifah, A., & Choirala, Z.M. 1, 2024, Environment Education and Conservation, Cilt 1.

185. *Risk assessment matrices for workplace hazards: Design for usability.* Jensen, R. C., Bird, R. L., & Nichols, B. W. 5, 2022, International journal of environmental research and public health, Cilt 19, s. 2763.

186. *Risk Matrices: implied accuracy and false assumptions.* Pickering, A., & Cowley, S. P. 1, 2010, Journal of health and safety research and practice, Cilt 2.

187. *Defining risk assessment criteria.* Lyon, B. K., & Hollcroft, B. 2016, Risk Assessment-A practical guide to assessing operational risks.

188. *Achieving risk reduction, effectively.* Manuele, F. A. 3, 2006, Process Safety and Environmental Protection, Cilt 84 , s. 184-190.

189. *A practical guide for applying the hierarchy of controls to electrical hazards.* Floyd, H. L. basım yeri bilinmiyor : In 2015 IEEE IAS Electrical Safety Workshop, 2015. s. 1-4.

190. *Dynamic Risk Assessment Based on Statistical Failure Data and Condition-Monitoring Degradation Data.* Zeng, Z., & Zio, E. 2018, IEEE Transactions on Reliability, Cilt 67, s. 609-622.

191. *Improvement of OSH Management through the holistic approach of incident controlling.* Schreyer, K., Dehghani, A., & Fendeková, E. basım yeri bilinmiyor : EDP Sciences , 2021. SHS Web of Conferences. Cilt 115, s. 03014.

192. *Implementation of a risk-based OHS management system at IMC mining company.* Skripnik, I., Savelev, D., Kaverzneva, T., & Rumyantseva, N. basım yeri bilinmiyor : EDP Sciences, 2023. E3S Web of Conferences. Cilt 376, s. 05031.

193. *Hazard Risk Assessment.* Flynn, A. M. basım yeri bilinmiyor : CRC Press, 2021, Introduction to Environmental Management, s. 339-349.

194. *A case-control study of forklift and other powered industrial vehicle incidents.* Collins, J.W., Smith, G.S., Baker, S.P., Landsittel, D., & Warner, M. 5, 1999, American journal of industrial medicine, Cilt 36, s. 522-31.

195. *Consistent consequence severity estimation.* Summers, A., Vogtmann, W., & Smolen, S. 1, 2012, Process Safety Progress, Cilt 31, s. 9-16.

196. *Enhancing Risk Management: Leveraging the Likelihood/Severity Matrix for Effective Risk Assessment and Mitigation in the Electrical and Electronic Sectorx for Effective Risk*

Assessment and Mitigation in the Electrical and Electronic Sector . Araibi, A. S., Dalef, H. H., Hussein, H. K., Ishak, M. S. A., & Rahim, M. R. (). R. 3, 2024, Al-Khwarizmi Engineering Journal, Cilt 20, s. 59-70.

197. *Application of the matrix approach in risk assessment.* Kovačević, N., Stojiljković, A., & Kovač, M. 3, 2019, Operational Research in Engineering Sciences: Theory and Applications, Cilt 2, s. 55-64.

198. *Risk Matrices: implied accuracy and false assumptions.* Pickering, A., & Cowley, S. P. 1, 2010, Journal of health and safety research and practice, Cilt 2.

199. *Risk Assessment and Calibration of Risk Matrices Aspects.* Sivitski, A., & Põodra, P. basım yeri bilinmiyor : IOP Publishing, 2021. In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. Cilt 1140, s. 012040.

200. Stamp, J. E., & Campbell, P. L. *A classification scheme for risk assessment methods .* Sandia National Laboratories (SNL). Albuquerque, NM, and Livermore, CA (United States) : yazarı bilinmiyor, 2004. No. SAND2004-4233.

201. *A qualitative risk assessment methodology for scientific expert panels.* Dufour, B., Plée, L., Moutou, F., Boisseleau, D., Chartier, C., Durand, B., Ganière, J.P., Guillotin, J.L., Lancelot, R., Saegerman, C., Thébault, A., Hattenberger, A., & Toma, B. 3, 2011, Revue scientifique et technique, Cilt 30, s. 673-81.

202. *Risk analysis and assessment methodologies in the work sites: On a review, classification and comparative study of the scientific literature of the period 2000–2009.* Marhavilas, P. K., Koulouriotis, D., & Gemeni, V. 5, 2011, Journal of Loss Prevention in the Process Industries, Cilt 24, s. 477-523.

203. *Design-safety enhancement through the use of hazard and risk analysis.* Mulvihill, R. J. 2, 1988, IEEE Transactions on Reliability, Cilt 37, s. 149-158.

204. Kletz, T., & Amyotte, P. *What went wrong?: case histories of process plant disasters and how they could have been avoided.* basım yeri bilinmiyor : Butterworth-Heinemann, 2019.

205. Mannan, S. *Lees' process safety essentials: Hazard identification, assessment and control.* basım yeri bilinmiyor : Butterworth-Heinemann, 2013.

206. Lees, F. *Lees' Loss prevention in the process industries: Hazard identification, assessment and control.* basım yeri bilinmiyor : Butterworth-Heinemann, 2012.

207. Crawley, F., & Tyler, B. *HAZOP: Guide to best practice.* basım yeri bilinmiyor : Elsevier, 2015.

208. Skelton, B. *Process safety analysis: An introduction.* basım yeri bilinmiyor : IChemE, 1997.

209. *Hazard and operability (HAZOP) analysis. A literature review.* Dunjó, J., Fthenakis, V., Vílchez, J. A., & Arnaldos, J. 1-3, 2010, Journal of hazardous materials, Cilt 173, s. 19-32.

210. International Electrotechnical Commission, IEC 61882. Hazard and Operability Studies (HAZOP Studies) — Application Guide. 2016.

211. Stamatis, D. H. *Failure mode and effect analysis: FMEA from theory to execution.* basım yeri bilinmiyor : Quality Press, 2003.

212. Mikulak, R. J., McDermott, R., & Beauregard, M. *The basics of FMEA.* basım yeri bilinmiyor : CRC press, 2017.

213. *An assessment of RPN prioritization in a failure modes effects and criticality analysis.* Bowles, J. 1, 2004, Journal of the IEST, Cilt 47, s. 51-56.

214. *Modified prioritization methodology for risk priority number in failure mode and effects analysis.* Sellappan, N., & Palanikumar, K. 4, 2013, International journal of applied science and technology, Cilt 3.

215. Yang, G. *Life cycle reliability engineering.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons, 2007.

216. *Risk evaluation of warehouse operations by using FMEA and combined AHP-TOPSIS approaches under fuzzy environment.* Nazam, M., Xu, J., Tao, Z., Ahmad, J., & Hashim, M. 5, 2015, International Journal of Development Research, Cilt 5, s. 4328-4339.

217. *Integrating Safety, Environmental and Quality Risks for Project Management Using a FMEA Method.* Zeng, S. X., Tam, C. M., & Tam, V. W. 1, 2010, Engineering Economics, Cilt 66.

218. *Process Safety Management Strategies and Risk Assessment.* Jildeh, N., & Matouq, M. 2, 2021, Jordanian Journal of Engineering & Chemical Industries (JJECI), Cilt 4.

219. *Development of modified evaluation and prioritization of risk priority number in FMEA.* Sellappan, N., & Palanikumar, K. 1, 2013, International Journal of Engineering (IJE), Cilt 7, s. 32.

220. Standard by International Electrotechnical Commission. *Failure Modes and Effects Analysis (FMEA).* 2018.

221. VDA, AIAG &. *FMEA Handbook.* basım yeri bilinmiyor : Automotive Industry Action Group, 2019.

222. *Systematic failure mode effect analysis (FMEA) using fuzzy linguistic modelling.* Sharma, R. K., Kumar, D., & Kumar, P. 9, 2005, International journal of quality & reliability management, Cilt 22, s. 986-1004.

223. Codex Alimentarius Commission. General Principles of Food Hygiene CXC 1-1969 (Annex on HACCP System and Guidelines for Its Application). 2020.

224. *Hazard analysis and critical control points (HACCP).* Ferris, I. M. (2022). basım yeri bilinmiyor : Wageningen Academic, 2022, Applied food science, Cilt 10, s. 187-213.

225. Andersen, V., Lelieveld, H. L., & Motarjemi, Y. *Food safety management: a practical guide for the food industry.* basım yeri bilinmiyor : Academic Press, 2023.

226. ISO. Food safety management systems — Requirements for any organization in the food chain. *ISO 22000:2018.* 2018. ISO 22000:2018.

227. Wallace, C. A., Sperber, W. H., & Mortimore, S. E. *Food safety for the 21st century: Managing HACCP and food safety throughout the global supply chain.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons, 2018.

228. *Technical barriers to hazard analysis critical control point (HACCP).* Panisello, P. J., & Quantick, P. C. 3, 2001, Food control, Cilt 12, s. 165-173.

229. *Fault tree analysis features in industrial systems safety assessment: A case study.* Moraru, P. D. R. I. 2012, Fiability & Durability/Fiabilitate si Durabilitate, Cilt 1.

230. *Reliability based design with FMEA AND FTA.* Gaikwad, S. N., & Mulkutkar, M. M. 2013, IOSR Journal of Mechanical and Civil Engineering, Cilt 5, s. 21-25.

231. *Safety analysis at weaving department of PT. X Bogor using failure mode and effect analysis (FMEA) and fault tree analysis.* Fithri, P., Riva, N. A., Susanti, L., & Yuliandra, B. basım yeri bilinmiyor : IEEE, 2018. In 2018 5th International Conference on Industrial Engineering and Applications (ICIEA). s. 382-385.

232. Ericson, C. A. *Hazard analysis techniques for system safety.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons, 2015.

233. *Incorporating organizational factors into Probabilistic Risk Assessment (PRA) of complex socio-technical systems: A hybrid technique formalization.* Mohaghegh, Z., Kazemi, R., & Mosleh, A. 5, 2009, Reliability Engineering & System Safety, Cilt 94, s. 1000-1018.

234. *Information Security Risk Analysis Methids: AHP and Fuzzy Comprehensive Method.* Veeramacheneni, L. 2, 2015, Asia-pacific Journal of Convergent Research Interchange, Cilt 1, s. 19-24.

235. *Multi-criteria supplier selection using fuzzy AHP.* Kahraman, C., Cebeci, U., & Ulukan, Z. 6, 2003, Logistics information management, Cilt 16, s. 382-394.

236. *Failure mode and effects analysis using a group-based evidential reasoning approach.* Chin, K. S., Wang, Y. M., Poon, G. K. K., & Yang, J. B. 6, 2009, Computers & operations research, Cilt 36, s. 1768-1779.

237. Lyon, B. K., & Hollcroft, B. D. *Risk assessment fundamentals. Risk Assessment: A Practical Guide to Assessing Operational Risks.* 2021.

238. Rausand, M. *Risk assessment: theory, methods, and applications.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons., 2013.

239. Stamp, J. E., & Campbell, P. L. *A classification scheme for risk assessment methods.* Sandia National Laboratories (SNL). Albuquerque, NM, and Livermore, CA (United States) : yazarı bilinmiyor, 2004. No. SAND2004-4233.

240. Benjamin, S. L., & Belluck, D. A. *A practical guide to understanding, managing, and reviewing environmental risk assessment reports.* basım yeri bilinmiyor : CRC Press, 2001.

241. Reason, J. *Managing the risks of organizational accidents.* basım yeri bilinmiyor : Routledge, 2016.

242. ISO. Risk management — Risk assessment techniques. *IEC 31010:2019.* 2019. IEC 31010:2019.

243. *The management of health and safety at work regulations 1992.* Grayham, D. A., & Del Rosario, V. O. 1, 1997, Journal of the Royal Society of Health, Cilt 117, s. 47-51.

244. *Risk assessment for occupational exposure to chemicals. A review of current methodology (IUPAC Technical Report).* Herber, R. F., Duffus, J. H., Christensen, J. M., Olsen, E., & Park, M. V. 6, 2001, Pure and Applied Chemistry, Cilt 73, s. 993-1031.

245. *Application of Systematic Review Methodology to Food and Feed Safety Assessments to Support Decision Making.* Deeks, J.J., Frampton, G.K., Glanville, J.M., Greiner, M., Higgins, J.P., Lövei, G.L., O'Connor, A.M., Pullin, A.S., & Rajić, A. 2010, EFSA Journal, Cilt 8, s. 1-90.

246. *Facility risk review as a means to addressing existing risks during the life cycle of a process unit, operation or facility.* Schlechter, W. 1996, International Journal of Pressure Vessels and Piping, Cilt 66, s. 387-402.

247. *IoT-based risk monitoring system for safety management in warehouses.* Trab, S., Zouinkhi, A., Bajic, E., Abdelkrim, M. N., & Chekir, H. 4, 2018, International Journal of Information and Communication Technology, Cilt 13, s. 424-438.

248. *Overview on Dynamic Approaches to Risk Management in Process Facilities.* Villa, V., Paltrinieri, N., & Cozzani, V. 2015, Chemical engineering transactions, Cilt 43, s. 2497-2502.

249. British Standards Institution. BS ISO 45001: 2018: Occupational Health and Safety Management Systems-Requirements with Guidance for Use. basım yeri bilinmiyor : BSI Standards Limited, 2018.

250. Health and Safety Executive. *Five steps to risk assessment.* basım yeri bilinmiyor : Health and Safety Executive, 2011.

251. Channing, J. *Safety at work.* basım yeri bilinmiyor : Routledge, 2013.

252. *Worker Injuries in Southern California's Warehousing Industry: How to Better Protect Workers in This Burgeoning Industry?* Delp, L., Cole, B.L., Lozano, G.R., & Riley, K. 2021, NEW SOLUTIONS: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy, Cilt 31, s. 178-192.

253. *Lucy and the chocolate factory: warehouse robotics and worker safety.* Burtch, G., Greenwood, B., & Ravindran, K. 2023, ILR Review.

254. *Risk Assessment for Human-Robot Collaboration in an automated warehouse scenario.* Inam, R., Raizer, K., Hata, A.Y., Souza, R.S., Fersman, E., Cao, E., & Wang, S. 2018. 2018 IEEE 23rd International Conference on Emerging Technologies and Factory Automation (ETFA). Cilt 1, s. 743-751.

255. *A Study on the Relationship Between Risk Assessment and Safety Performance in Small- and Medium-Sized Businesses.* Jo, D.J., Lee, J.W., Eoh, W., Choi, S.C., & Kim, D.H. 2023, Forum of Public Safety and Culture.

256. *Assessment of Occupational (Industrial) Risks: New Approaches, Improvements, Methodology.* Polukarov, O., Prakhovnik, N., Polukarov, Y., Mitiuk, L., & Demchuk, H. 13, 2022, Law. Human. Environment, Cilt 2, s. 48-54.

257. *Risk Management Analysis To Improve Employee Performance At Pt Solusi Bangun Indonesia Tbk Cilacap-Central Java.* Adnan, A. Z., Pribadi, F. A., Ahman, E., Disman, D., & Yuniarsih, T. 2, 2022, Journal of World Science, Cilt 1, s. 79-82.

258. *An overview of the Occupational Health and Safety Act: A theoretical and practical global perspective.* Machabe, A. P., & Indermun, V. 5, 2013, Arabian Journal of Business and Management Review (Oman Chapter), Cilt 3, s. 13.

259. *Safety and health management in logistics: literature review and future research.* Auyong, H., Zailani, S., & Surienty, L. 3, 2011, Journal of System and Management Sciences, Cilt 1, s. 9-20.

260. Gunningham, N., & Johnstone, R. *Regulating workplace safety: system and sanctions.* basım yeri bilinmiyor : Oxford University Press, 1999.

261. *An Analysis on Application of Lean Framework in Health and Safety Management for Manufacturing & Service Organizations.* Elapanda, S., Rao, D. U., Kumar, E. S., Raju, D. I. B., & Rama Rao, D. S. G. 4, 2020, International Journal of Management, Cilt 11.

262. *Management of legal compliance in occupational health and safety. A literature review.* Salguero-Caparrós, F., Pardo-Ferreira, M. D. C., Martínez-Rojas, M., & Rubio-Romero, J. C. 2020, Safety science, Cilt 121, s. 111-118.

263. Malcolm, R. N. The Management of Health and Safety at Work Regulations. basım yeri bilinmiyor : Estates Gazette, 1995.

264. *Employee and employers role in ensuring safe working environment by maintaining health and safety at workplace.* Asad, M., Ali, A., Mushtaq, A., & Ullah, R. 1, 2023, Pakistan Journal of Science, Cilt 75, s. 106-116.

265. HSE. Health and safety regulation. [Çevrimiçi] https://www.hse.gov.uk/pubns/hsc13.pdf.

266. —. Health and safety statistics. *Health and Safety Executive.* [Çevrimiçi] 2023. https://www.hse.gov.uk/statistics/.

267. OSHA. Loading and Unloading. *Occupational Safety and Health Administration.* [Çevrimiçi] 2004. https://www.osha.gov/powered-industrial-trucks/loading-unloading.

268. *California Warehouse Industry Worker Injury Rates in the Occupational Health and Safety Administration's Injury Tracking Application, 2018–2023.* Beckman, S., Andamel, N., & Harrison, R. 3, 2025, American Journal of Industrial Medicine, Cilt 68, s. 295-303.

269. *Uninvestigated fatal workplace injuries in the United States.* Boggess, B., & Pompeii, L. 11, 2020, American journal of industrial medicine, Cilt 63, s. 1029-1037.

270. *Worker Injuries in Southern California's Warehousing Industry: How to Better Protect Workers in This Burgeoning Industry?* Delp, L., Cole, B.L., Lozano, G.R., & Riley, K. 2021, NEW SOLUTIONS: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy, Cilt 31, s. 178-192.

271. *An analysis of forklift related fatalities in the United States from 2001 to 2017.* Ramirez, R., and M. Bulzacchelli. 3, 2021, Bmj Journals, Cilt 27.

272. TUİK. İşgücü İstatistikleri, 2023. *Türkiye İstatistik Kurumu.* [Çevrimiçi] 2024. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521.

273. SGK. 2023 yılı istatistik bilgisi. *Sosyal Güvenlik Kurumu.* [Çevrimiçi] https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/.

274. *International labour organization (ilo).* Jones, P. basım yeri bilinmiyor : SAGE Publications, Inc., 2018, The SAGE encyclopedia of business ethics and society, Cilt 7, s. 1905-1905.

275. *Role of International Labour Organization (ILO) and World Health Organization (WHO) in the Protection and Promotion of Occupational Health and Safety.* Kaushal, N. 2013, Dynamics of Public Administration, Cilt 30, s. 207-227.

276. *National strategies and systems for occupational safety and health.* Machida, S. Helsinki, Finland : Helsinki, Finland:Finnish Institute of Occupational Health, 2012. International Forum on Occupational Health and Safety: policies, profiles and services . s. 24-31.

277. *Ratification Status of International Labour Organization (ILO) Fundamental Conventions on Occupational Safety and Health.* Trivedi, A. A., & Lai, A. 2, Occupational and Environmental Medicine Journal of Indonesia,, Cilt 2, s. 32.

278. ILO. Improving health in the workplace: ILO's framework for action. *International Labour Organization.* [Çevrimiçi] 2014. https://www.ilo.org/publications/improving-health-workplace-ilos-framework-action.

279. —. C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155). *International Labour Organization.* [Çevrimiçi] https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312300.

280. *Standards, principles and approaches in occupational health services.* Rantanen, J., & Fedotov, I. A. 7, 1995, Occupational Health, Cilt 5.

281. *A global survey on occupational health services in selected international commission on occupational health (ICOH) member countries.* Rantanen, J., Lehtinen, S., Valenti, A., & Iavicoli, S. 2017, BMC public health , Cilt 17, s. 1-15.

282. *Role of International Labour Organization (ILO) and World Health Organization (WHO) in the Protection and Promotion of Occupational Health and Safety.* Kaushal, N. 2013, Dynamics of Public Administration, Cilt 30, s. 207-227.

283. ILO. C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161). *International Labour Organization.* [Çevrimiçi] https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=normlexpub:12100:0::no:12100:p12100_instrument_id:312306:no.

284. EU-OSHA. Directive 89/391/EEC - OSH "Framework Directive". *European Agency For Safety and Health At Work.* [Çevrimiçi] https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/the-osh-framework-directive/1#:~:text=The%20aim%20of%20this%20Directive,or%20certain%20civil%20protection%20services..

285. Walters, D. *Regulating health and safety management in the European Union: a study of the dynamics of change.* basım yeri bilinmiyor : P.I.E.-Peter Lang, 2002.

286. *Workers' health surveillance: implementation of the Directive 89/391/EEC in Europe.* Colosio, C., Mandic-Rajcevic, S., Godderis, L., van der Laan, G., Hulshof, C., & van Dijk, F. 7, 2017, Occupational Medicine, Cilt 67, s. 574-578.

287. *An evaluation of EU legislation concerning risk assessment and preventive measures in occupational safety and health.* Niskanen, T., Naumanen, P., & Hirvonen, M. 5, 2012, Applied ergonomics, Cilt 43, s. 829-42 .

288. WHO. What We Do. *World Health Organization.* [Çevrimiçi] https://www.who.int/about/what-we-do#:~:text=WHO%20works%20worldwide%20to%20promote,better%20health%20and%20well%2Dbeing..

289. *PL01 HEALTHY, SAFE AND RESILIENT WORKPLACES FOR ALL.* Neira, M., & Ivanov, I. 2024, Occupational Medicine.

290. *Global occupational health: current challenges and the need for urgent action.* Lucchini, R. G., & London, L. 4, 2014, Annals of Global health, Cilt 80, s. 251-256.

291. *On Linkages: The WHO Modules in Occupational Safety and Health: Training for Prevention.* Forst, L., Nickels, L., & Conroy, L. 1, 2009, Public health reports, Cilt 124, s. 169-176.

292. *PW 2499 Using ISO 45001 to improve safety & heath in the global supply chain.* Kapp, E.A. 2018, Injury Prevention, Cilt 24, s. A242 - A243.

293. Campailla, C., Martini, A., Minini, F., & Sartor, M. 14. ISO 45001. *Quality Management: Tools, Methods, and Standards.* 2019.

294. Peat, D. *Consensus Doctrine in the European Court of Human Rights. In: Comparative Reasoning in International Courts and Tribunals.* basım yeri bilinmiyor : Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge University Press, 2019. s. 140-177.

295. Grabenwarter, C. *European convention on human rights: commentary.* basım yeri bilinmiyor : Bloomsbury Publishing, 2014.

296. —. *European Convention on Human Rights: Commentary.* basım yeri bilinmiyor : Hart Publishing, 2014.

297. ECHR. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. *İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme.*

298. *The Revised European Social Charter: An Article by Article Commentary.* Lukas, K. basım yeri bilinmiyor : Edward Elgar Publishing, 2021, The Revised European Social Charter.

299. *AİHM VE AYM KARARLARI IŞIĞINDA GEREKÇELİ KARAR HAKKI.* Çetinkaya, R. 2024, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 57, s. 323-360.

300. *Anayasayı Ihlal Suçunun Konusu Olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasal Düzeni.* Yerdelen, O. 2, 2025, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, s. 1738-1778.

301. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

302. *İş Sağlığı ve Güvenliğinde Teşviklerin Önemi ve İşverenlerin Güvenlik Kültürüne Yaklaşımları Üzerine Bir Alan Araştırması.* Öçal, M. 1, 2023, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 13, s. 55-74.

303. *Türk Iş Hukukunda Sendikal Ayrımcılık Yasağı ve Ilo'nun Mevzuatımıza Yönelik Gözlemleri.* Özdemir, A. E. M., & Aydin, B. . Adalet Dergisi, Cilt 74, s. 789-820.

304. *Meslek Hastalıklarını Önlemeye Yönelik Devletin Yükümlülükleri Kapsamında Liste Yönteminin Etkisi.* Yorulmaz, Ç. 2, 2023, Kırıkkale Hukuk Mecmuası, Cilt 3, s. 163-206.

305. *Çalışma hayatında yeni bir dönem: 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği yasası.* Korkmaz, A., & Avsallı, H. 2012, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 26, s. 153-167.

306. *İş Kanunu.*

307. *İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Uygulamalarının Çalışanların İş Tatmini Üzerine Etkisi.* Öztürk, S. N., & Öztürk, T. 3, 2021, OHS ACADEMY, Cilt 4, s. 71-78.

308. *İşverenin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme yükümlülüğü üzerine bir inceleme.* Kılkış, İ., & Demir, S. 1, 2012, Çalışma ilişkileri dergisi, Cilt 3, s. 23-47.

309. *İş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin temel sorunları.* Erdoğan, E., & Genç, K. G. 1, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, s. 57-93.

310. *İşçi sağlığı ve iş güvenliği araştırmalarında psikolojinin yeri: Türkçe ve İngilizce alan yazın arasında betimsel bir karşılaştırma. Psikoloji Çalışmaları.* Ercan, S., & Çelik, S. 1, 2021, Cilt 41, s. 111-141.

311. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.

312. Müdürlüğü, ÇSGB İş Sağlığı ve Güvenliği Genel. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. Ankara : yazarı bilinmiyor, 2012.

313. *İş Sağlığı ve Güvenlığ̆i Kanunu'na Göre İşverenin Genel Yükümlülükleri.* Arslan, S. 1, 2014, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, s. 767-808.

314. *İş Sağlığı ve Güvenlığ̆i Önlemlerinin Alınmasında İşverenin Sorumluluğu.* Demir, F. 1, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, s. 675-704.

315. https://doi.org/10.14514/byk.m.26515393.2020.8/2.1-19. ÇSGB 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. Ankara : yazarı bilinmiyor, 2012.

316. *Çalışanların 6331 sayılı kanundan doğan yükümlülükleri ve yükümlülükleri ihlalin sonuçları.* Demir, K. 2, 2020, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 10, s. 393-412.

317. Kanunu, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası. basım yeri bilinmiyor : Resmi Gazete.

318. *İşyeri Hekimliğinin Sigortalılık Açısından Değerlendirilmesi.* Kostak, M. 2022, Sosyal Güvence, Cilt 21, s. 724-743.

319. Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında 2024 yılı idari para cezaları. 2024.

320. Gazete, Resmî. Kabahatler Kanunu (Kanun No: 5326). *5326 sayılı Kanun, 17. madde, 7. fıkra.* 2005.

321. Gazete., Resmî. Vergi Usul Kanunu (Kanun No: 213). *Mükerrer 298. madde.* 1961.

322. Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik. 2024 yılı iş sağlığı ve güvenliği idari para cezaları. 2024.

323. Gazete, Resmî. 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu. 2002.

324. —. 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu. 1983.

325. *Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişim süreci.* Yiğiter, S. Ç. 2019, Sosyal bilimlerde yeni araştırmalar, s. 213-226.

326. ÇSGB. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.

327. —. Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik.

328. Resmi Gazete. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik. 2013.

329. —. İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği. 2012.

330. Resmi Gazete . İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği. 2010.

331. Resmi Gazete. İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. 2014.

332. —. İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliği. 2013.

333. —. İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. 2012.

334. —. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi Yönetmeliği. *Madde 12.* 2013.

335. *Simulation modeling of evacuation in developing an emergency preparedness plan.* Dahlke, G., & Sopoćko, I. 2023, Scientific Papers of Silesian University of Technology Organization and Management Series.

336. *Model off-site emergency plan. Case study: toxic gas release from a fertilizer unit.* Ramabrahmam, B.V., & Mallikarjunan, M.M. 1995, Journal of Loss Prevention in The Process Industries, Cilt 8, s. 343-348.

337. *REVIEWS-Building an Emergency Plan: A Guide for Museums and Other Cultural Institutions.* Dorge, V., Jones, S. L., & Cloonan, M. V. 2, 2001, Library Quarterly, Cilt 71, s. 275-275.

338. Moran, M. M. *Construction safety handbook: a practical guide to OSHA compliance and injury prevention.* Government Institutes. 2003.

339. *İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Süreci İçin Bulanık Çok Kriterli Bir Model ve Uygulaması.* Şenol, M. B., & Yılmaz, N. 1, 2017, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 32.

340. *İş güvenliği uzmanlarının bakış açısıyla acil durum toplanma alan özelliklerinin AHP yöntemi ile değerlendirilmesi.* Doğan, O. 1, 2023, Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, Cilt 9, s. 112-124.

341. *Türkiye'de afet yönetimi.* Erkal, T., & Değerliyurt, M. 22, 2009, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 14, s. 147-164.

342. *Çalışma Ortamında Kimyasallardan Kaynaklı Tehlikeler ve İnsan Sağlığına Etkileri.* Demirci, G., Ateş, F. M., & Fandaklı, S. 2, 2023, Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Cilt 6, s. 242-253.

343. *Depolama Sektöründe Yangın Riski ve Güvenlik.* Ülker, F., & Savsar, M. 3, 2024, Karaelmas Journal of Occupational Health and Safety, Cilt 8, s. 115-130.

344. *İstanbul'da acil yardım istasyonlarının yerlerinin planlanması.* Çatay, B., Başar, A., & Ünlüyurt, T. 2008, Endüstri Mühendisliği.

345. *Yerleşke içi acil durum toplanma yerlerinin belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği.* Yalçıner Çal, D., & Aydemir, E. 3, 2018, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Cilt 6, s. 520-531.

346. *Sahra Hastaneleri ve Harekat Ortamında Ambulans Helikopter Desteği.* Ata, N. 2, 2024, Hastane Öncesi Dergisi, Cilt 9, s. 153-166.

347. *112 acil sağlık hizmetleri personelinin müdahalelerde uygulama kılavuzlarına uygunluğunun değerlendirilmesi.* Batı, S., & Kara, F. 1, 2020, Genel Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt 2, s. 1-13.

348. *Çalışma Ortamında Kimyasallardan Kaynaklı Tehlikeler ve İnsan Sağlığına Etkileri.* Demirci, G., Ateş, F. M., & Fandaklı, S. 2, 2023, Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Cilt 6, s. 242-253.

349. *Yangına Dayanımlı Güvenlik Dolaplarının Risk Kontrolünde Etkinliği.* Demir, E., Alpaslan, J. E., & Tepe, S. 2, 2025, Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi, Cilt 7, s. 99-109.

350. *Orman yangınlarında iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının değerlendirilebilmesi için AHP ve ANP yöntemleri ile ölçütlerin belirlenmesi: Türkiye Örneği.* Tezcan, B., & Eren, T. 2, Ağaç ve Orman, Cilt 5, s. 98-105.

351. *Taşınabilir Yangın Söndürme Cihazlarının Üretimi Dolumu ve Bakımı.* Kırtaş, H. A., & Altundağ, H. 1, Uluslararası Yakıtlar Yanma Ve Yangın Dergisi, Cilt 11, s. 91-103.

352. Gwynne, R. *Warehouse management: a complete guide to improving efficiency and minimizing costs in the modern warehouse.* basım yeri bilinmiyor : Kogan Page Limited, 2014.

353. *Termik Santrallerde Yangın Güvenlik Önlemlerinin Analizi; Zonguldak Eren Enerji Örneği.* Çataklı, E., & Büyükkaya, E. 1, 2022, Uluslararası Yakıtlar Yanma Ve Yangın Dergisi, Cilt 10, s. 92-102.

354. *Yanıcı, Patlayıcı Kimyasalların Oluşturacağı Tehlikeli Bölgelerin Hesaplanarak Risklerin Değerlendirilmesi, Amonyak Tankı Örneği.* Büyükkıdan, B., Uslu, Ö. A., & Gümüş, H. 3, 2023, Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, Cilt 11, s. 1170-1183.

355. *Etkin Depo Yerleşiminin Düzenlenmesi İçin Bir Model: Elektronik Firmada Uygulanması.* Özyörük, B., & Ak, S. 1, 2012, Tübav Bilim Dergisi, Cilt 5, s. 21-29.

356. Hietaniemi, J., & Esko, M. *Minimising fire risks at chemical storage facilities: Basis for the guidelines for safety engineers.* VTT Technical Research Centre of Finland. 1997.

357. *Fire under control: enhancing warehouse safety through strategic fire prevention and risk management.* Nadarajah, S., Kulatunga, U., Weerasooriya, D., & Rathnasinghe, A. P. basım yeri bilinmiyor : In Proceedings The 12th World Construction Symposium, 2024. s. 519.

358. *Ar-Ge kuruluşunda kimyasal maddelerin sınıflandırılması, etiketlenmesi, ambalajlanması, depolanması, taşınması ve oluşan kimyasal atıkların bertarafı.* Vatansever, B. K., & Ateş, A. 2, 2018, Sakarya University Journal of Science, Cilt 22, s. 159-173.

359. *Bir kamu binasının binaların yangından korunması yönetmeliği çerçevesinde incelemesi: Örnek bir uygulama.* Çavuşoğlu, İ., & Işık, H. 3, 2024, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Cilt 14, s. 919-935.

360. *Yangın Ekipmanları Üretiminde Fine-Kinney Yöntemi Kullanılarak Risklerin Değerlendirilmesi.* Kaya, E. Ç. 3, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt 12, s. 1241-1262.

361. *Taşınabilir Yangın Söndürme Cihazlarının Üretimi Dolumu ve Bakımı.* Kırtaş, H. A., & Altundağ, H. 1, 2023, Uluslararası Yakıtlar Yanma Ve Yangın Dergisi, Cilt 11, s. 91-103.

362. *Afet ve Acil Durum Toplanma Alanlarının İncelenmesi ve Potansiyel Alanların Önerilmesi: Trabzon Akçaabat Örneği.* Kara, G., & Yavruoğlu, K. K. 1, 2025, Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, Cilt 11, s. 340-353.

363. *Hasta Bina Sendromu Kavramı Literatür Araştırması Ve Çeşitli Mekânların Iç Hava Kalitelerinin Karşılaştırılması.* Demirarslan, K. O., & Başak, S. 2, 2018, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Cilt 6, s. 190-201.

364. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies.* Çetin, S. A., & Şahin, B. 2017, Gıda güvenliğinde risk faktörleri ve hijyenin önemi, Cilt 5(Special Issue 2), s. 310-321.

365. *Besin işyerlerinde: Hijyen,besinlerin hazırlanması ve muhafazası.* Atasever, M. 2, 2000, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Cilt 11, s. 117-122.

366. *Gıda Ürünleri Üretiminde Hijyen Kavramına Farklı Bir Bakış.* Parlak, T. 2, 2020, OHS ACADEMY, Cilt 3, s. 73-101.

367. *Depolama Sektöründe Yangın Riski ve Güvenlik.* Ülker, F., & Savsar, M. 3, 2024, Karaelmas Journal of Occupational Health and Safety, Cilt 8, s. 115-130.

368. *İşyeri Şiddetinin Çalışanların Tükenmişlik Düzeyi Üzerine Etkisi: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama.* Dursun, S. 1, 2012, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 3, s. 105-115.

369. *Acil Servis Personeline Göre Şiddetin Nedenleri/According to the Emergency Room Staff the Reasons for Violence.* Aydemir, I., Üçlü, R., & Aydoğan, A. 1, 2020, Journal of Istanbul Faculty of Medicine, Cilt 83, s. 60-69.

370. *Sosyal güvenlik kurumu çalışanlarının işyerinde psikolojik taciz algıları: Yaygınlık, türler, nedenler ve bireysel mücadele yöntemleri.* Tınaz, P., Gök, S., Karatuna, I. 2013, Çalışma İlişkileri Dergisi.

371. U.S. Department of Labor Occupational Safety and Health Administration. OSHA 3148-06R 2016. *Guidelines for Preventing Workplace Violence for Healthcare and Social Service Workers.* 2016.

372. *Workplace violence: Occupational Safety and Health Administration guidelines for workers in health care and social services.* Trape, M. 6, 1998, Connecticut medicine, Cilt 62, s. 333-336.

373. *Workplace violence in healthcare settings: The risk factors, implications and collaborative preventive measures.* Lim, M. C., Jeffree, M. S., Saupin, S. S., Giloi, N., & Lukman, K. A. 2022, Annals of Medicine and Surgery, Cilt 78.

374. *Dynamic trust emergency role-based access control (DTE–RBAC).* Arora, A., & Gosain, A. 24, 2020, International Journal of Computer Applications (0975 – 8887), Cilt 175.

375. *A heuristic for triggering emergency orders in an inventory system.* Axsäter, S. 2, 2007, European journal of operational Research, Cilt 176, s. 880-891.

376. Wayland, B. A. *Emergency Preparedness for Business Professionals: How to Mitigate and Respond to Attacks Against Your Organization.* basım yeri bilinmiyor : Butterworth-Heinemann, 2015.

377. EU-OSHA. Research on psychosocial risks and mental health. 2022-2025.

378. *Psychology of health and mental hygiene: Psychosocial risks, consequences, and possibilities of work stress prevention.* Vaníčková, R. 1, 2021, Problems and Perspectives in Management, Cilt 19, s. 68-77.

379. *Assessment of safety and health of storage workers-a psychosocial approach.* Sadłowska-Wrzesińska, J. 1, 2016, LogForum, Cilt 12.

380. *Work-related psychosocial hazards among emergency medical responders (EMRS) in Mansoura city.* Khashaba, E. O., El-Sherif, M. A. F., Ibrahim, A. A. W., & Neatmatallah, M. A. 2, 2014, Indian journal of community medicine, Cilt 39, s. 103-110.

381. *Climate change impact on microclimate of work environment related to occupational health and productivity.* Marchetti, E., Capone, P., & Freda, D. 3, Annali dell'Istituto superiore di sanita, Cilt 52, s. 338-342.

382. *A review of construction workforce health challenges and strategies in extreme weather conditions.* Karthick, S., Kermanshachi, S., Pamidimukkala, A., & Namian, M. 2, 2023, International journal of occupational safety and ergonomics, Cilt 29, s. 773-784.

383. *Climate change and occupational health of outdoor workers: an urgent call to action for European policymakers.* Chirico, F., & Taino, G. 4, 2018, Environmental Disease, Cilt 3, s. 77-79.

384. *Nonpharmaceutical measures for pandemic influenza in nonhealthcare settings—social distancing measures.* Fong, M. W., Gao, H., Wong, J. Y., Xiao, J., Shiu, E. Y., Ryu, S., & Cowling, B. J. 5, 2020, Emerging infectious diseases, Cilt 26, s. 976.

385. *From "new social risks" to "COVID social risks": the challenges for inclusive society in South Korea, Hong Kong, and Taiwan amid the pandemic.* Choi, Y. J., Kühner, S., & Shi, S. J. 2, 2022, Policy and Society, Cilt 41, s. 260-274.

386. *Effects of social distancing, self-quarantine and self-isolation during the COVID-19 pandemic on people's well-being, and how to cope with it.* Suppawittaya, P., Yiemphat, P., & Yasri, P. 2, 2020, International Journal of science and healthcare research, Cilt 5, s. 12-20.

387. *COVID-19 and human resource management.* Gretchenko, A., & Gretchenko, A. 2022, Vestnik NSUEM.

388. Stephan, K. D. We've got to talk: Emergency communications and engineering ethics. June 2006, s. 1-7.

389. *A review of cyber threats and defence approaches in emergency management.* Loukas, G., Gan, D., & Vuong, T. 2, 2013, Future Internet, Cilt 5, s. 205-236.

390. *Communication challenges in emergency response.* Manoj, B. S., & Baker, A. H. 3, 2007, Communications of the ACM, Cilt 50, s. 51-53.

391. *Assessing roles of people, technology and structure in emergency management systems: a public sector perspective.* Kim, M., Sharman, R., Cook-Cottone, C.P., Rao, H.R., & Upadhyaya, S.J. 2012, Behaviour & Information Technology, Cilt 31, s. 1147 - 1160.

392. *Mitigating transportation disruptions in a supply chain: a cost-effective strategy.* Albertzeth, G., Pujawan, I. N., Hilletofth, P., & Tjahjono, B. 2, 2020, International Journal of Logistics Research and Applications, Cilt 23, s. 139-158.

393. *Resilience through flexibility in transportation operations.* Ishfaq, R. 4, 2012, International Journal of Logistics Research and Applications, Cilt 15, s. 215-229.

394. *Managing sudden transportation disruptions in supply chains under delivery delay and quantity loss.* Paul, S. K., Asian, S., Goh, M., & Torabi, S. A. 2019, Annals of Operations Research, Cilt 273, s. 783-814.

395. *Operative transportation planning: solutions in consumer goods supply chains.* Seiler, T. 2012, Springer Science & Business Media.

396. *Building crack inspection using small UAV.* Choi, S. S., & Kim, E. K. 2015. 17th international conference on advanced communication technology (icact). s. 235-238.

397. *A case study on the collapse of industrial storage Racks.* Plantes, J. P., Ahuja, D., & Chancey, R. T. 2012. In Forensic Engineering 2012: Gateway to a Safer Tomorrow. s. 1297-1308.

398. *Ensuring Occupational Safety in Emergency Response Associated with the Collapse of Buildings.* Savelev, A.P., Aksenov, A.A., & Mishaev, I. 2021, Occupational Safety in Industry.

399. Salminen, S. *Occupational Injuries and Workplace Risks: Research to Improve Safety.* basım yeri bilinmiyor : Cambridge Scholars Publishing, 2023.

400. *Slip and fall incidents at work: a visual analytics analysis of the research domain.* Li, J., Goerlandt, F., & Li, K. W. 24, 2019, International journal of environmental research and public health, Cilt 16, s. 4972.

401. *Safety does not happen by accident: antecedents to a safer warehouse.* deVries, J., deKoster, R., & Stam, D. 8, 2016, Production and operations management, Cilt 25, s. 1377-1390.

402. *Orman Işletme Depolarında Iş Kazalarının Önlenmesi: Teknik ve Yönetsel Çözümler.* Engür, M. O. 3, 2022, Ergonomi, Cilt 5, s. 153-166.

403. *Gece çalışmalarında kullanılan aydınlatma kaynaklarının iş sağlığı ve güvenliği üzerine etkilerinin değerlendirilmesi; Metal sektörü örneği.* Gökcan, A., Oluk, F., & Demir, G. 2, 2022, Afet ve Risk Dergisi, Cilt 5, s. 591-600.

404. *Derin Öğrenme Tabanlı Işyeri Kamerası Ile Gerçek Zamanlı Kişisel Koruyucu Ekipman ve Depo Güvenliği Tespiti.* Karakan, A., & Oğuz, Y. 24, Adıyaman Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 11, s. 402-414.

405. OSHA. A-Lined. *Guarding and Fall Protection for Essential Warehouse Safety.* 2024.

406. Occupational Safety and Health Administration (OSHA). Fall Protection in Construction. *Publication 3146.* basım yeri bilinmiyor : U.S. Department of Labor, 2021.

407. Occupational Safety and Health Administration. *Best practices guide: Fundamentals of a workplace first-aid program (Publication OSHA 3317-06N).* basım yeri bilinmiyor : U.S. Department of Labor. , 2006.

408. *Fall prevention research and practice: a total worker safety approach.* Hsiao, H. 5, 2014, Industrial health, Cilt 52, s. 381-392.

409. *Safety culture: philosopher's stone or man of straw?* Cox, S., & Flin, R. 3, 1998, Work & stress, Cilt 12, s. 189-201.

410. *Taming Prometheus: Talk about safety and culture.* Silbey, S. S. 1, 2009, Annual Review of Sociology, Cilt 35, s. 341-369.

411. Rempillo, E. *Safety Culture.* [Çevrimiçi] 13 December 2023. https://safetyculture.com/topics/slips-trips-and-falls/slips-trips-and-falls-training/.

412. NIOSH. *Research and Practice for Fall Injury Control in the Workplace.* Centers for Disease Control and Prevention. 2012. Publication No. 2012-103.

413. Centers for Disease Control and Prevention (NIOSH). About falls in the workplace. [Çevrimiçi] 23 January 2024. https://www.cdc.gov/niosh/falls/about/index.html.

414. Liberty Mutual Research Institute for Safety. *Liberty Mutual Workplace Safety Index.* 2014.

415. *Türkiye'deki iş kazalarının genel görünümü ve gelişmiş ülkelerle kıyaslanması.* Ceylan, H. 2, 2011, International Journal of Engineering Research and Development, Cilt 3, s. 18-24.

416. *Türkiye'de afet yönetimi ve iş sağlığı güvenliği.* Şahin, Ş., & Üçgül, İ. 1, 2019, Afet ve Risk dergisi, Cilt 2, s. 43-63.

417. *Ordu İli Kız Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çocuklara Yönelik İlk Yardım Uygulamaları İle İlgili Bilgi Düzeyleri.* Bölükbaş, N., Kahraman, A., Kahraman, Y., & Kalaycı, G. 2007, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi.

418. *The Management of First Aid in the Workplaces in Italy: Opportunities and Critical Issues.* Alessandra Pera, M De Rosa, B Papaleo. 1, July 2024, Occupational Medicine, Cilt 74.

419. *Presence and use of automated external defibrillators in occupational setting.* Verbrugghe, M., De Ridder, M., Kalaai, M., Mortelmans, K., Calle, P., & Braeckman, L. 5, 2018, International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health, Cilt 31, s. 603-611.

420. 27 Ağustos 2020.

421. *The Management of First Aid in the Workplaces in Italy: Opportunities and Critical Issues.* Alessandra Pera, M De Rosa, B Papaleo. 1, 1 July 2024, Occupational Medicine, Cilt 74.

422. *Safety measure and first aid program among workers in delta fertilizer and chemical company regarding occupational health hazards.* Nour-Eldien Mohammed, M., Sadek Abd El-Hameed, H., & Mohamed Sobhy Elsayed, D. 2022, Journal of Nursing Science Benha Univ.

423. —.Nour-Eldien Mohammed, M., Sadek Abd El-Hameed, H., & Mohamed Sobhy Elsayed, D. 1, 2022, Journal of Nursing Science Benha University., Cilt 3, s. 610-624.

424. T.C. Resmi Gazete. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. 2012.

425. —. İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik. 2013.

426. *6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Ilgili Yönetmelikleri Çerçevesinde İşverenin Yükümlülükleri.* Eravcı, D. B. 22, 2019, Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt 8, s. 330-355.

427. *İş sağlığı ve güvenliği açısından işverenlerin risk değerlendirme yükümlülüğü.* Akpınar, T., & Çakmakkaya, B. Y. 40, 2014, Çalışma ve Toplum, Cilt 1, s. 273-304.

428. *Türkiye'de Lisansüstü Çalışması Olarak Yapılan İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma.* Akkoyun, Ö., & Okur, M. 2, 2021, Karaelmas Journal of Occupational Health and Safety, Cilt 5, s. 109-120.

429. T.C. Resmi Gazete. Madde 13. 2013.

430. *İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik.* 2013.

431. *6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.* 2012.

432. *İlk Yardım Yönetmeliği.* 2002.

433. *Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik.* 2009.

434. T.C. Resmi Gazete. Madde 15. *İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik.* 2013.

435. *Türkiye'de İş Sağliği ve Güvenliği Bakımından Denetim "2010-2018 Yıllarına İlişkin Bir Değerlendirme".* Derin, H., & Şahin, L. 33, 2022, SSD journal, Cilt 7, s. 516-526.

436. *Workplace Inspections in Turkey Conducted Within The Scope of ILO Labor Inspection Convention.* Koçali, K. 27, 2024, Asya Studies, Cilt 8, s. 241-254.

437. Wiggins, Jane M. *Facilities Manager's Desk Reference.* basım yeri bilinmiyor : John Wiley & Sons, Ltd., 2014.

438. *The organization and management of First Aid in the workplace: critical issues and innovations to be introduced.* Papaleo, B., Cangiano, G., Calicchia, S., Marcellini, L., Colagiacomo, C., & Pera, A. 1, 2012, Giornale italiano di medicina del lavoro ed ergonomia, Cilt 34, s. 71-75.

439. *First aid training: an appraisal. The soldier's longest journey.* Jefferson, T. O. 1, 1991, Journal of the Royal Army Medical Corps, Cilt 137, s. 27-30.

440. *Essential Skills and Competencies for Supply Chain Professionals and Future Leaders in Asia: A Framework for Planning and Managing Supply Chain Talents.* Tan, A., Balasubramanian, S., & Wahab, S. N. 2022, World Scientific.

441. *RISK ASSESSMENT AND MANAGEMENT LOGISTICS CHAINS.* Vikulov, V., & Butrin, A. 1, 2014, LogForum, Cilt 10.

442. *Hastanelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma.* Tüzüner, V., & Özaslan, B.Ö. 2, 2011, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 40, s. 138-154.

443. *İş Kazalarının Önlenmesinde Güvenli Davranışın Rolü: Gemi İnşa Sanayi Üzerine Bir Durum Çalışması .* Nam, D. & Nam, S. 1, 2021, Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi,, Cilt 5, s. 1-14.

444. *Çalışma hayatında iş sağlığı ve güvenliği kültürü ve otel çalışanlarının güvenli davranışlarının incelenmesi.* Can, M., & Hüseyinli, N. 4, 2017, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, s. 1397-1420.

445. *İş güvenliği farkındalığı ve iş güvenliği davranışları arasındaki ilişkilerin araştırılması: uygulamalı bir araştırma.* Dursun, S., & Keser, A. 2, 2014, Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 5, s. 1-9.

446. *Güvenlik önceliğinin, güvenlik iletişiminin ve güvenlik eğitiminin güvenli davranış üzerindeki etkisinin incelenmesi: İnşaat sektöründe uygulamalı bir araştırma.* Aca, Z., & Akdamar, E. 73, 2022, Çalışma ve Toplum, Cilt 2, s. 1075-1104.

447. Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. *The Handbook of Logistics and Distribution Management: Understanding the Supply Chain.* basım yeri bilinmiyor : Kogan Page Publishers., 2022.

448. *Workplace safety and health improvements through a labor/management training and collaboration.* Mahan, B., Morawetz, J., Ruttenberg, R., & Workman, R. 4, 2014, New Solutions: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy, Cilt 23, s. 561-576.

449. *Relative effectiveness of worker safety and health training methods.* Burke, M. J., Sarpy, S. A., Smith-Crowe, K., Chan-Serafin, S., Salvador, R. O., & Islam, G. 2, 2006, American Journal of Public Health, Cilt 96, s. 315–324.

450. James A. Tompkins, Jerry D. Smith. *The Warehouse Management Handbook.* basım yeri bilinmiyor : McGraw-Hill, 1988.

451. *Development of an Internet of Things (IoT) based Lockout/Tagout (LOTO) device for Accident Prevention in Manufacturing Industries.* Kumar, S.S., & Tauseef, S.M. 2021, IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, s. 1017.

452. *Depo Tasarımı ve Yerleşimi: Bir Gerçek Hayat Uygulaması.* Toktaş-palut, P., & Okçuoğlu, F. 2, 2019, Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 12, s. 14-22.

453. *Drug testing at work: Issues and perspectives.* White, T. 11-13, 2003, Substance use & misuse, Cilt 38, s. 1891-1902.

454. *İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Göre İşverenin Genel Yükümlülükleri.* Arslan, S. 1, 2014, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, s. 767-808.

455. *Understanding the role of warehouse managers.* LeMay, S. A., McMahon, D., Periatt, J. A., & Carr, J. C. 2018. Association of Marketing Theory and Practice Conference.

456. *Bir Sıcak İş Kazasının Olaylar ve Nedensel Faktörler Analizi İle Araştırılması ve Balık Kılçığı Diyagramı ile Kök Sebeplerinin Bulunması: Dupont Tedlar Üretim Tesisi Örneği.* Şahin, O., Bingöl, N., & Sur, U. (). . 4, 2022, Çukurova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, Cilt 37, s. 863-874.

457. *İşletmelerde performans değerlendirmenin önemi ve performans göstergeleri arasındaki ilişkiler.* Bayyurt, N. 2007, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 53, s. 577-592.

458. *Yök Tez Veri Tabanında Yer Alan Güvenlik Performansı Konulu Tezlerin Analizi: Meta Bir Değerlendirme.* Aksoy, M., Bertan, B., & Kara, E. 1, 2025, Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 9, s. 27-42.

459. *Framework for improving warehouse safety.* Đurđević, D., Andrejić, M., & Pavlov, N. 2022. Proceedings of the 5th LOGIC Conference. s. 304-314.

460. *İşletmelerde güvenlik kültürünün oluşumunda yönetimin rolü ve önemi.* Akalp, Ö. G. G., & Yamankaradeniz, Ö. G. D. N. 2, 2013, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 3.

461. *Mesleki Görevlerin Ergonomik Analizinde Kullanılan Araçlar ve Bir Uygulama Örneği.* Özel, E., & Çetik, O. 2010, Journal of Science and Technology of Dumlupınar University, s. 41-56.

462. *İş İstasyonlarında Çalışanlarda Zorlanmaya Neden Olan Duruşların Ergonomik Açıdan İrdelenmesi: Örnek Uygulama.* Baş, H., & Yapıcı, F. 3, 2020, Ergonomi, Cilt 3, s. 128-137.

463. *Reba Ile Bir Üretim Hattindaki Iş Istasyonlarinin Ergonomik Risk Analizi.* Sağıroğlu, H., Coşkun, M. B., & Erginel, N. 3, 2015, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Cilt 3, s. 339-345.

464. *İş ile ilgili kas iskelet sistemi rahatsızlıklarına yönelik ergonomik risk değerlendirme: Reaktif/proaktif bütünleşik bir sistematik yaklaşım.* Felekoğlu, B., & Taşan, S. Ö. 3, 2017, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 32.

465. Dessler, G. *Fundamentals of Human Resource Management, Global Edition 5th Edition.* basım yeri bilinmiyor : Pearson, 2019.

466. Barutçugil, İ. *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi.* basım yeri bilinmiyor : Kariyer Yayınları, 2004.

467. *İşçi sağlığı ve iş güvenliğine insan kaynakları yönetimi fonksiyonları açısından çözümsel bir yaklaşım.* Karacan, E., & Erdoğan, Ö. N. 2011, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 21, s. 102-117.

468. *Güvenli Işyeri Yaratılmasında Insan Kaynakları Yönetiminin Önemi ve Işletme Verimliliği Açısından Iş Sağliği ve Güvenliği Faaliyetlerine Ekonomik Katkısı.* Hasanhanoğlu, C. 9, 2020, Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, s. 2-17.

469. *Sağlık Kurumlarında Personel Seçme Yöntemlerinin Önemi.* Karalinç, T. 2022, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt 18, s. 1100-1118.

470. *Güvenlik Kültürü Bileşenlerinin Sağlıklı ve Güvenli İşyeri Oluşumuna Etkisi: Bir Büyükşehir Belediyesinde Ampirik Bir Uygulama.* Bayram, M., & Arpat, B. 1, 2021, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 11, s. 95-116.

471. *Towards a model of safety culture.* Cooper, M. D. 2, 2000, Safety science, Cilt 36, s. 111-136.

472. *A study of the lagged relationships among safety climate, safety motivation, safety behavior, and accidents at the individual and group levels.* Neal, A., & Griffin, M. A. 4, 2006, Journal of applied psychology, Cilt 91, s. 946.

473. Armstrong, M., & Taylor, S. *Armstrong's handbook of human resource management practice: A guide to the theory and practice of people management.* basım yeri bilinmiyor : Kogan Page Publishers, 2023.

474. *The relationship between safety climate and safety performance: a meta-analytic review.* Clarke, S. 4, 2006, Journal of occupational health psychology, Cilt 11, s. 315.

475. *Thirty years of safety climate research: Reflections and future directions.* Zohar, D. 5, 2010, Accident analysis & prevention, Cilt 42, s. 1517-1522.

476. *Safety self-efficacy and safety performance: Potential antecedents and the moderation effect of standardization.* Katz-Navon, T., Naveh, E., & Stern, Z. 7, 2007, International journal of health care quality assurance, Cilt 20, s. 572-584.

477. *The nature of safety culture: a review of theory and research.* Guldenmund, F. W. 1-3, 2000, Safety science, Cilt 34, s. 215-257.

478. Frazelle, E. *World-Class Warehousing and Material Handling.* NY, USA : McGraw-Hill Education, 2001.

479. *al, stevic et.*

480. stereee.

481. Risk analysis and assessment methodologies in the work sites: On a review, classification and comparative study of the scientific literature of the period 2000–2009. Marhavilas, P. K., Koulouriotis, D., & Gemeni, V. 5, 2011, Journal of Loss Prevention in the Process Industries, Cilt 24, s. 477-523.

482. Uninvestigated fatal workplace injuries in the United States. Boggess, B., & Pompeii, L. 11, 2020, American journal of industrial medicine, Cilt 63, s. 1029-1037.

483. İş Sağlığı ve Güvenliğinde Teşviklerin Önemi ve İşverenlerin Güvenlik Kültürüne Yaklaşımları Üzerine Bir Alan Araştırması. Öçal, M. 1, 2023, Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 13, s. 55-74.

484. İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik. 2013.

Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetiminde Güncel Konular ve Uygulamalar

Editörler

Prof. Dr. Mehmet TANYAŞ

Prof. Dr. Emre SEZİCİ

Doç. Dr. S. Süreyya BENGÜL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-35-0

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 – 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
E-TİCARET LOJİSTİĞİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN VOSVİEWER İLE BİBLİYOMETRİK ANALİZİ.... 1
Safiye Süreyya BENGÜL
Emre SEZİCİ

2. BÖLÜM
TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNDE DERİN ÖĞRENME MODELLERİ İLE KARAR DESTEK SİSTEMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 17
Rabia BİLİCİ
Gülnihal AKAN ÖZKÖK

3. BÖLÜM
LOJİSTİKTE YENİLİKÇİ PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ÖRGÜTSEL YAPI VE DİNAMİK KABİLİYETLERİN ETKİSİNİN FSQCA YAKLAŞIMIYLA ANALİZİ 28
Ali Çağrı BURAN

4. BÖLÜM
E-TİCARET ÜZERİNDEKİ HAVA KARGO ETKİSİ VE ALTYAPININ ROLÜ: DÜNYA VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ... 44
Ümit ÇELEBİ

5. BÖLÜM
LOJİSTİK VE EKONOMİK BÜYÜME 57
A. Naci DOĞRUL

6. BÖLÜM
TEDARİK ZİNCİRİNDE DİJİTALLEŞMENİN E-TİCARET SÜREÇLERİNE ETKİSİ: BİBLİYOMETRİK ANALİZ 80
Nurseza GÜZEL

7. BÖLÜM
SOĞUK ZİNCİR LOJİSTİĞİNDE SATIN ALMA İŞLEMLERİ İÇİN GELİŞTİRİLMİŞ BİR MATEMATİKSEL MODEL 96
İlker KÜÇÜKOĞLU

8. BÖLÜM
E-TİCARET LOJİSTİĞİNDE DİJİTALLEŞME VE OTONOM SİSTEMLER: LOJİSTİK 4.0'IN DENİZ TAŞIMACILIĞINA VE HUKUKA YANSIMALARI* 109
Yağmur Ayşe SELÇUK
Mert HAZAR

9. BÖLÜM
LOJİSTİK VE TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNDE DİJİTALLEŞME 121
Emre SEZİCİ
Safiye Süreyya BENGÜL

Kaynakça

Akroush, M. N., & Al-Debei, M. M. (2015). An integrated model of factors affecting consumer attitudes towards online shopping. *Business Process Management Journal*, *21*(6), 1353-1376.

Bengül, S. S. & Çelikkol, M. M. (2023). Online Alışverişlerde Kullanılan Ödeme Yöntemleri İle Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Analizi İle İncelenmesi. içinde *Güncel Konular Işığında E-Ticaret (Seçme Yazılar)*, (Ed: Emre Sezici & M. Mine Çelikkol) Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Bolgov, S., Haitbaev, V., & Kurnikova, M. (2023). Methods to assess the locations of transport and logistics centers in the backbone network. *Transportation Research Procedia*, *68*, 771-777.

Buran, A.Ç. (2022). Elektronik Ticarette (E-Ticaret) Son Kilometre Lojistik: Kavram ve Uygulamalar. içinde *Güncel Konular Işığında İşletme ve Ekonomi Yazıları-I*, (Ed: M. Mine Çelikkol & H. Günsel Doğrul) Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Chen, M. (2024). Research on animates albany omni-channel retail market. *Academic Journal of Business & Management*, *6*(5), 175-182.

Dirik, D., Eryılmaz, İ., & Erhan, T. (2023). Post-truth kavramı üzerine yapılan çalışmaların vosviewer ile bibliyometrik analizi. *Sosyal Mucit Academic Review*, *4*(2), 164-188.

Doğrul, H. G. (2023). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Dengeleyici Bir Fırsat: E-Ticaret. İçinde *Güncel Konular Işığında E-Ticaret (Seçme Yazılar)*, (Ed: Emre Sezici & M. Mine Çelikkol) Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Eicker, T., & Cilliers, J. (2017). Equipping small business retailers to manage logistical supply chain drivers: a theoretical guideline. *Journal of Transport and Supply Chain Management*, *11*(1), 1-12.

Gracia Andrade, Y. P., & Plaza Valencia, D. N. (2025). Propuesta para la aplicación de metodología PDCA en el área de servicio logístico, en una empresa de distribución de insumos automotrices (Bachelor's thesis).

Harlan, F. B., Tarigan, Y., Riadi, S., & Sitompul, A. M. (2025). Analysis of e-commerce logistic service quality on customer satisfaction, loyalty, and brand image in Indonesia. *International Review of Management and Marketing*, *15*(1), 118-127.

Jha, K. M., Velaga, V., Routhu, K., Sadaram, G., Boppana, S. B., & Katnapally, N. (2025). transforming supply chain performance based on electronic data interchange (EDI) integration: a detailed analysis. *European Journal of Applied Science, Engineering and Technology*, *3*(2), 25-40.

Leiner, B. M., Cerf, V. G., Clark, D. D., Kahn, R. E., Kleinrock, L., Lynch, D. C., Postel, J., Roberts, L. G. & Wolff, S. (2009). A brief history of the internet. *ACM SIGCOMM Computer Communication Review*, *39*(5), 22-31.

Li, G., & Zhang, H. (2024). The efficiency and challenges of e-commerce logistics in enhancing market access for agricultural products in rural China. *Law and Economy*, *3*(2), 31-43.

Mellahi, K., & Johnson, M. (2000). Does it pay to be a first mover in e. commerce? The case of amazon. com. *Management Decision*, *38*(7), 445-452.

Mishra, R., Gangwar, H., & Sahoo, S. (2024). Role of bigdata analytics in improving drivers of omni-channel retailing for improving logistics experience. *Benchmarking: An International Journal*, *31*(10), 3754-3781.

Öztürk, O., Kocaman, R., & Kanbach, D. K. (2024). How to design bibliometric research: an overview and a framework proposal. *Review of Managerial Science*, *18*(11), 3333-3361.

Pakkirisamy, S. (2025). Retail revolution: leveraging cloud ERP for omni-channel payment processing. *Journal of Computer Science and Technology Studies*, *7*(3), 24-37.

Santos, V. F., Sabino, L. R., Morais, G. M., & Gonçalves, C. A. (2017). E-commerce: a short history follow-up on possible trends. *International Journal of Business Administration*, 8(7), 130-138.

Yıldız, B., (2020). E-Ticaret Lojistik Hizmet Kalitesinin Güven, Memnuniyet ve Sadakat Üzerindeki Etkisi. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 37-59.

Yu, Y., Wang, X., Zhong, R. Y., & Huang, G. Q. (2016). E-commerce logistics in supply chain management: practice perspective. *Procedia Cirp*, *52*, 179-185.

Kaynakça

Abosuliman, S. S., & Almagrabi, A. O. (2021). Computer vision assisted human computer interaction for logistics management using deep learning. Computers & Electrical Engineering, 96, 107555.

Bassiouni, M. M., Chakrabortty, R. K., Sallam, K. M., & Hussain, O. K. (2024). Deep learning approaches to identify order status in a complex supply chain. *Expert Systems with Applications*, *250*, 123947.

Bassiouni, M. M., Chakrabortty, R. K., Hussain, O. K., & Rahman, H. F. (2023). Advanced deep learning approaches to predict supply chain risks under COVID-19 restrictions. *Expert Systems with Applications*, *211*, 118604.

Bhardwaj, A., Di, W., & Wei, J. (2018). *Deep Learning Essentials: Your hands-on guide to the fundamentals of deep learning and neural network modeling*. Packt Publishing Ltd.

Birim, S., Kazancoglu, I., Mangla, S. K., Kahraman, A., & Kazancoglu, Y. (2024). The derived demand for advertising expenses and implications on sustainability: a comparative study using deep learning and traditional machine learning methods. *Annals of Operations Research*, *339*(1), 131-161.

Bodendorf, F., Xie, Q., Merkl, P., & Franke, J. (2022). A multi-perspective approach to support collaborative cost management in supplier-buyer dyads. *International Journal of Production Economics*, *245*, 108380.

Goodfellow, I., Bengio, Y., Courville, A., & Bengio, Y. (2016). *Deep learning* (Vol. 1, No. 2). Cambridge: MIT press.

Gutierrez-Franco, E., Mejia-Argueta, C., & Rabelo, L. (2021). Data-driven methodology to support long-lasting logistics and decision making for urban last-mile operations. *Sustainability*, *13*(11), 6230.

Guo, J., Chen, L., & Wang, Z. (2025). Optimization of a closed-loop supply chain system considering government incentives mechanism under deep learning algorithms. *Computers & Industrial Engineering*, 111146.

H. Bayraktar v.d. (2022), Akıllı Şehirlerde Yapay Zeka, Makine Öğrenmesi ve Derin Öğrenme

Hosseinnia Shavaki, F., & Ebrahimi Ghahnavieh, A. (2023). Applications of deep learning into supply chain management: a systematic literature review and a framework for future research. *Artificial Intelligence Review*, *56*(5), 4447-4489.

https://tr.euronews.com/next/2025/05/17/google-yapay-zekasi-icin-uc-yeni-nukleer-santral-insa-edecek

https://www.technologyreview.com/2018/02/16/145558/how-ups-delivers-faster-using-8-headphones-and-code-that-decides-when-dirty-trucks-get/

Islam, N., Farhin, F., Sultana, I., Kaiser, M. S., Rahman, M. S., Mahmud, M., ... & Cho, G. H. (2021). Towards machine learning based intrusion detection in IoT networks. Comput. Mater. Contin, 69(2), 1801-1821.

Ivanov, D., & Dolgui, A. (2020). Viability of intertwined supply networks: extending the supply chain resilience angles towards survivability. A position paper motivated by COVID-19 outbreak. *International journal of production research*, *58*(10), 2904-2915.

Joseph, R. V., Mohanty, A., Tyagi, S., Mishra, S., Satapathy, S. K., & Mohanty, S. N. (2022). A hybrid deep learning framework with CNN and Bi-directional LSTM for store item demand forecasting. *Computers and Electrical Engineering*, *103*, 108358.

Kilimci, Z. H., Akyuz, A. O., Uysal, M., Akyokus, S., Uysal, M. O., Atak Bulbul, B., & Ekmis, M. A. (2019). An improved demand forecasting model using deep learning approach and proposed decision integration strategy for supply chain. *Complexity*, *2019*(1), 9067367.

Mao, D., Wang, F., Hao, Z., & Li, H. (2018). Credit evaluation system based on blockchain for multiple stakeholders in the food supply chain. *International journal of environmental research and public health*, *15*(8), 1627.

Nakisa, B., Rastgoo, M. N., Rakotonirainy, A., Maire, F., & Chandran, V. (2018). Long short-term memory hyperparameter optimization for a neural network-based emotion recognition framework. IEEE Access, 6, 49325–49338.

Power, D. J. (2014). Using 'Big Data'for analytics and decision support. *Journal of Decision Systems*, *23*(2), 222-228.

Redmon, J., Divvala, S., Girshick, R., & Farhadi, A. (2016). You only look once: Unified, real-time object detection. In *Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition* (pp. 779-788).

Shin, K. (2024) Deep Learning Demystified: A Step-by-Step Introduction to Neural Networks, https://books.google.com.tr/books?id=5-ANEQAAQBAJ

Stranieri, F., Fadda, E., & Stella, F. (2024). Combining deep reinforcement learning and multi-stage stochastic programming to address the supply chain inventory management problem. *International Journal of Production Economics*, *268*, 109099.

Wang, X., Wang, S., Liang, X., Zhao, D., Huang, J., Xu, X., & Miao, Q. (2022). Deep reinforcement learning: A survey. *IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems*, *35*(4), 5064-5078.

Wu, H., Yi, B., Ding, F., Feng, G., Zhang, X. 2021. Linguistic steganalysis with graph neural networks. IEEE Signal Processing Letters, 28, 558-562.

Xue, H., Gui, X., Wang, G., Yang, X., Gong, H., & Du, F. (2024). Prediction of gas drainage changes from nitrogen replacement: A study of a TCN deep learning model with integrated attention mechanism. *Fuel*, *357*, 129797.

Kaynakça

Acar, A. (2020). The mediating role of value innovation between market orientation and business performance: evidence from the logistics industry. International Journal of Business Innovation and Research.

Adisak, S. (2020). Logistics Service Innovation For Business Growth: A Case Study Of Logistics Service Entrepreneurs. Polish Journal of Management Studies.

Azeem, M., Ahmed, M., Haider, S., & Sajjad, M. (2021). Expanding competitive advantage through organizational culture, knowledge sharing and organizational innovation. Technology in Society, 66, 101635.

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of management, 17(1), 99-120.

Birkinshaw, J., Hamel, G., & Mol, M. J. (2008). "Management Innovation." Academy of Management Review, 33(4), 825-845.

Blindenbach-Driessen, F., Dalen, J., & Ende, J. (2010). Subjective Performance Assessment of Innovation Projects. Journal of Product Innovation Management, 27, 572-592.

Burns, T., & Stalker, G. M. (1961). The management of innovation. Tavistock Publications.

Busse, C., & Wallenburg, C. (2014). Firm-level innovation management at logistics service providers: an exploration. International Journal of Logistics Research and Applications, 17, 396 - 419.

Chapman, R. L., Soosay, C., & Kandampully, J. (2003). Innovation in logistic services and the new business model: a conceptual framework. International journal of physical distribution & logistics management, 33(7), 630-650.

Chen, I. S. N., Fung, P. K. O., & Yuen, S. S. M. (2019). Dynamic capabilities of logistics service providers: antecedents and performance implications. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 31(4), 1058–1075.

Cherchata, A., Popovychenko, I., Andrusiv, U., Gryn, V., Shevchenko, N., & Shkuropatskyi, O. (2022). Innovations in Logistics Management as a Direction for Improving the Logistics Activities of Enterprises. Management Systems in Production Engineering, 30, 9- 17.

Christopher, M. (2016). Logistics & supply chain management. Pearson UK.

Dai, J., Che, W., Lim, J., & Shou, Y. (2020). Service innovation of cold chain logistics service providers: A multiple-case study in China. Industrial Marketing Management, 89, 143-156.

Damanpour, F., & Schneider, M. (2006). Phases of the adoption of innovation in organizations: effects of environment, organization and top managers 1. British journal of Management, 17(3), 215-236.

Damanpour, F. (2014). "Footnotes to Research on Management Innovation." Organization Studies, 35(9), 1265-1285.

Daugherty, P. J., Chen, H., & Ferrin, B. G. (2011). Organizational structure and logistics service innovation. The International Journal of Logistics Management, 22(1), 26-51.

Dekker, R., Bloemhof, J., & Mallidis, I. (2012). Operations Research for green logistics–An overview of aspects, issues, contributions and challenges. European Journal of Operational Research, 219(3), 671-679.

Dovbischuk, I. (2022). Innovation-oriented dynamic capabilities of logistics service providers, dynamic resilience and firm performance during the COVID-19 pandemic. The International Journal of Logistics Management.

Dülger, M., & Akgün, İ. (2020). Diş Kaynak Kullanim Memnuniyetini Engelleyen Sorunlar: Nitel Karşilaştirma İle Bir Analiz. Sosyal Bilimler Enstitüsü-Sosyal Bilimler Dergisi, 10(19).

Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2000). Dynamic capabilities: what are they? Strategic Management Journal, 21(10–11), 1105–1121.

Fartash, K., Davoudi, S. M. M., Baklashova, T. A., Svechnikova, N. V., Nikolaeva, Y. V., Grimalskaya, S. A., & Beloborodova, A. V. (2018). The impact of technology acquisition & exploitation on organizational innovation and organizational performance in knowledge-intensive organizations. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 14(4), 1497-1507.

Flint, D. J., Larsson, E., Gammelgaard, B., & Mentzer, J. T. (2005). Logistics innovation: a customer value-oriented social process. Journal of business logistics, 26(1), 113-147. https://doi.org/10.1002/J.2158-1592.2005.TB00196.X

Gentile-Lüdecke, S., De Oliveira, R., & Paul, J. (2019). Does organizational structure facilitate inbound and outbound open innovation in SMEs?. Small Business Economics, 55, 1091 - 1112. https://doi.org/10.1007/s11187-019-00175-4

Golińska-Dawson, P., & Sethanan, K. (2023). Sustainable Urban Freight for Energy-Efficient Smart Cities—Systematic Literature Review. Energies. https://doi.org/10.3390/en16062617

Grawe, S. J. (2009). Logistics innovation: A literature-based conceptual framework. International Journal of Logistics Management, 20(3), 360-377.

Helfat, C. E., & Peteraf, M. A. (2009). Understanding dynamic capabilities: progress along a developmental path. Strategic organization, 7(1), 91-102.

Hii, J. and Neely, A. (2000), "Innovative capacity of firms: on why some firms are more innovative than others", Proceedings of the 7th International Annual EurOMA Conference, Ghent, June 2000.

Holl, A., & Mariotti, I. (2021). An empirical study of drivers for the adoption of logistics innovation. Industry and Innovation, 29, 760- 791.

Issa, A., Khadem, A., Alzubi, A., & Berberoğlu, A. (2024). The path from green innovation to supply chain resilience: do structural and dynamic supply chain complexity matter?. Sustainability, 16(9), 3762.

Ivanov, D., & Dolgui, A. (2020). A digital supply chain twin for managing the disruption risks and resilience in the era of Industry 4.0. Production Planning & Control, 31(9), 721-735.

Jansen, J. J. P., Van Den Bosch, F. A. J., & Volberda, H. W. (2006). "Exploratory Innovation, Exploitative Innovation, and Performance: Effects of Organizational Antecedents and Environmental Moderators." Management Science, 52(11), 1661-1674.

Kafetzopoulos, D., & Psomas, E. (2015). The impact of innovation capability on the performance of manufacturing companies: The Greek case. Journal of Manufacturing Technology Management, 26(1), 104-130.

Kareem, M. A., & Kummitha, H. V. R. (2020). The impact of supply chain dynamic capabilities on operational performance. Organizacija, 53(4), 319-331.

Kurtmollaiev, S. (2020). Dynamic capabilities and where to find them. Journal of Management Inquiry, 29(1), 3-16.

Lagorio, A., Zenezini, G., Mangano, G., & Pinto, R. (2020). A systematic literature review of innovative technologies adopted in logistics management. International Journal of Logistics Research and Applications, 25, 1043- 1066.

Liao, J., Kickul, J. R., & Ma, H. (2009). Organizational dynamic capability and innovation: An empirical examination of internet firms. Journal of small business management, 47(3), 263-286.

Lin, C.-Y. (2007). Factors affecting innovation in logistics technologies. Journal of Technology Management in China, 2(1), 22-37.

Liu, C. H., Wang, I. A., & Lin, J. Y. (2024). Identifying the differences in innovation attributes in creating organizational performance with an integrated approach. IEEE Transactions on Engineering Management.

Mathauer, M., & Hofmann, E. (2019). Technology adoption by logistics service providers. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management. https://doi.org/10.1108/IJPDLM-02-2019-0064

Pan, Q., Luo, W., & Fu, Y. (2022). A csQCA study of value creation in logistics collaboration by big data: A perspective from companies in China. Technology in Society, 71, 102114.

Pappas, I. O., & Woodside, A. G. (2021). Fuzzy-set Qualitative Comparative Analysis (fsQCA): Guidelines for research practice in Information Systems and marketing. International journal of information management, 58, 102310.

Ragin, C. C. (2000). Fuzzy-set social science. University of Chicago Press.

Ragin, C. C. (2008). What is qualitative comparative analysis?.

Schneider, C. Q., & Wagemann, C. (2010). Standards of Good Practice in Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Fuzzy-Sets. Comparative Sociology, 9(3), 397-418.

Tabatabaie, M., & Nik, A. (2016). Investigating The Role Of Organizational Structure Components And Its Impact On Logistics Service Innovation (Case Study: Construction Companies). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 6, 1803-1815.

Teece, D. J. (2007). Explicating dynamic capabilities: The nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance. Strategic Management Journal, 28(13), 1319–1350.

Teece, D. J. (2017). Dynamic capabilities and (digital) platform lifecycles. In Entrepreneurship, innovation, and platforms (Vol. 37, pp. 211-225). Emerald Publishing Limited.

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. Strategic Management Journal, 18(7), 509-533.

Teece, D., & Pisano, G. (1994). The dynamic capabilities of firms: an introduction. Industrial and corporate change, 3(3), 537-556.

Wagner, S. (2008). Innovation Management in the German Transportation Industry. Journal of Business Logistics, 29, 215-231. https://doi.org/10.1002/J.2158-1592.2008.TB00093.X

Wagner, S., & Sutter, R. (2012). A qualitative investigation of innovation between third--party logistics providers and customers. International Journal of Production Economics, 140, 944-958. https://doi.org/10.1016/J.IJPE.2012.07.018

Winter, S. G. (2003). Understanding dynamic capabilities. Strategic management journal, 24(10), 991-995.

Zollo, M., & Winter, S. G. (2002). Deliberate learning and the evolution of dynamic capabilities. Organization science, 13(3), 339-351.

Zott, C. (2003). Dynamic capabilities and the emergence of intraindustry differential firm performance: insights from a simulation study. Strategic management journal, 24(2), 97-125.

Kaynakça

ACI (2023), Airport Carbon Accreditation. Erişim tarihi: 29/11/2023. https://www.airportcarbonaccreditation.org/participants/europe.

Baron, R., Kenny, D. (1986), The moderator - mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical consideration. Journal of Personality and Social Psychology, 51(6), 1173–1182. https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173.

Bartle, J.R., Lutte, R.K., Leuenberger, D.Z. (2021), Sustainability and Air Freight Transportation: Lessons from the Global Pandemic. Sustainability 2021, 13, 3738. https:// doi.org/10.3390/su13073738.

Belobaba, P., Odoni, A., Barnhart C. (2016). The Global Airline Industry, 2. Bs, Wiley.

Çelebi, Ü., Civelek, M., Çemberci, M. (2015), The mediator effect of foreign direct investments on the relation between logistics peformance and economic growth. Journal of Global Strategic Management, 9(1), 17–21. http://doi.org/10.20460/jgsm.2015915624.

Çelebi, Ü. (2018). Lojistiğin Ekonomideki Rolü. ATİ Yayınları, İstanbul.

Çelebi, Ü. (2021), The impacts of logistics performance index upon gross domestic product: mediating roles of foreign direct investment and patents. Journal of Global Strategic Management, 14(2), 29–46. http://doi.org/10.20460/jgsm.2021.297.

Çelebi, Ü. (2022), The impact of trade costs upon gross domestic product: the customs efficiency index as a mediator, World Customs Journal, 16(1),23-35.

DHMİ (2023), Havalimanları Karşılaştırmalı İstatistikleri. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx.html.

Dünya Bankası (2024), Dünya Kalkınma Göstergeleri. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://databank.worldbank.org/source/world-development indicators/Series/IS.AIR.GOOD.MT.K1.html.

Dünya Bankası (2024), Dünya Ticaret Göstergeleri. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://wits.worldbank.org/analyticaldata/e-trade/country/TUR.

Hardy, E. (2025), E-commerce Boom Sees Shift in Air Priorities, Air Cargo Week. Erişim tarihi: 16/08/2025. https://aircargoweek.com/e-commerce-boom-sees-shift-in-air-priorities/.

Hummels, L. D., Schaur, G. (2013), Time as a trade barrier. American Economic Review, 103(7), 2935–2959. https://doi.org/10.1257/aer.103.7.2935.

Graham, A. (2023). Managing Airports An International Perspective, Routledge, 6. Bs, Londra.

Graver, B., Zhang, K. Rutherford, D. (2019), CO2 Emissions from Commercial Aviation. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://theicct.org/publications/co2-emissions-commercial-aviation-2018.html.

IATA (2023), Value of Air Cargo. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://www.iata.org/en/programs/cargo/sustainability/benefits.html.

Khachatryan, R. (2025), The e-commerce boom: Driving demand for air cargo services, Air Cargo Week, Erişim tarihi: 16/08/2025. https://aircargoweek.com/the-e-commerce-boom-driving-demand-for-air-cargo-services/

Keith, Z. T. (2015). Multiple Regression and Beyond, An Introduction to Multiple Regression and Structural Equation Modeling, 2. Bs., New York, Routledge.

Larson, D., P. (2021), Relationships between Logistics Performance and Aspects of Sustainability: A Cross-Country Analysis, Sustainability, MDPI, 13, 623. https://doi.org/10.3390/su13020623.

Morrell, S., P., Klein, T. (2019). Moving Boxes by Air The Economics of International Air Cargo, Routledge, 2. Bs., Oxon.

Salazar, C., J. (2025), First ICAO Global Air Cargo Summit, Antalya. Erişim tarihi: 16/08/2025.https://www.icao.int/sites/default/files/secretariat/SecretaryGeneral/Documents/Addresses%20and%20Messages/20250409-SG-Antalya.pdf

Sobel, M. (1982), Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations models. Sociological methodology, 290–312. https://doi.org/10.2307/270723.

SSI TH Köln (2023), Sustainable Society Index. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://ssi.wi.th-koeln.de/html.

TIACA (2021a), The Air Cargo Sustainability Roadmap Accelerating the transformation of air Cargo. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://tiaca.org/wp-content/uploads/2021/11/TIACA-Air-Cargo-Sustainability-Roadmap-FINAL04November2021.pdf.

TIACA (2021b), How Air Cargo Adds Value to Airports. Erişim tarihi: 16/08/2025. https://tiaca.org/wp-content/uploads/2021/07/ACF-Airports4Cargo-How-Air-Cargo-Adds-Value-to-Airports.pdf.

TRT (2023), THY deprem bölgesinden 256 bin 754 kişiyi tahliye etti. Erişim tarihi: 27/11/2023. https://www.trthaber.com/haber/gundem/thy-deprem-bolgesinden-256-bin-754-kisiyi-tahliye-etti-747382.htmlhttps://www.trthaber.com/haber/gundem/thy-deprem-bolgesinden-256-bin-754-kisiyi-tahliye-etti-747382.htm.

UNCTAD (2020), The UNCTAD B2c E-commerce Index 2020. Erişim tarihi: 31/01/2025. https://unctad.org/publication/unctad-b2c-e-commerce-index-2020-spotlight-latin-america-and-caribbean.

UNCTAD (2025), Erişim tarihi: 13/05/2025. https://unctad.org/topic/ecommerce-and-digital-economy/measuring-ecommerce-digital-economy.

WEF (2016), The Global Enabling Report, World Economic Forum. Erişim tarihi: 29.11.2023, https://www.weforum.org/publications/the-global-enabling-trade-report-2016/.

Kaynakça

Abosedra, S. ve Tang, C. F. (2019). Are Exports A Reliable Source Of Economic Growth İn MENA Countries? New Evidence From The Rolling Granger Causality Method. Empirical Economics, 56(3), 831–841.

Acar, M. F. (2021). Lojistik Performans İndeks: Türkiye-Avrupa Birliği Karşılaştırması. International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences, 33(3), 422-428.

Aggarwal, S., Giera, B., Jeong, D., Robinson, J. ve Spearot, A. (2022). Market Access, Trade Costs, and Technology Adoption: Evidence from Northern Tanzania. Review of Economics and Statistics 106(6):1-45. DOI:10.1162/rest_a_01263.

Agénor, P. R. (2010). A Theory Of Infrastructure-Led Development. Journal of Economic Dynamics and Control, 34(5), 932-950.

Alancıoğlu, E. ve Bayraktutan, Y. (2023). Dış Ticaret İktisadi Büyüme Etkileşimine İlişkin Hipotezlerin Geçerliliği: Türkiye Örneği. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 15(29), 401-410.

Ali, R., Barra, A. F., Berg, C. N., Damania, R., Nash, J. D., Russ, J. ve Russ, J. (2015). Infrastructure in Conflict-Prone and Fragile Environments: Evidence from the Democratic Republic of Congo [Working Paper]. World Bank. https://doi.org/10.1596/1813-9450-7273.

Ali, G. ve Li, Z. (2018). Exports-Led Growth Or Growth-Led Exports İn The Case Of China And Pakistan: An Empirical İnvestigation From The ARDL And Granger Causality Approach. International Trade Journal, 32(3), 293–314.

Arvis, J.-F., Ojala, L., Wiederer, C., Shepherd, B., Raj, A., Dairabayeva, K. ve Kiiski, T. (2018). Connecting to Compete 2018: Trade Logistics in the Global Economy. World Bank.

Asturias, J., García-Santana, M. ve Ramos, R. (2019). Competition and the Welfare Gains from Transportation Infrastructure: Evidence from the Golden Quadrilateral of India. Journal of the European Economic Association, European Economic Association, 17(6), 1881-1940.

Bahmani-Oskooee, M. ve Alse, J. (1993). Export Growth And Economic Growth: An Application Of Cointegration And Error-Correction Modeling. Journal of Developing Areas, 27(4), 535–542.

Baktemur, F. İ. (2021). Türkiye'de İhracat ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Doğrusal Olmayan Nedensel İlişkinin Analizi. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(1), 80-90.

Ballou, R.H. (2004) Business Logistics/Supply Chain Management: Planning, Organizing and Controlling the Supply chain. 5th Edition, Pearson/Prentice Hall Inc., New Jersey.

Banomyong, R. (2008). Logistics development in the greater mekong subregion: A study of the North-South economic corridor. Journal of Greater Mekong Subregion Development Studies, 4(44), 43-58.

Behar, A. ve Manners, P. (2008). Logistics and Exports. Oxford University CSAE Working Paper 2008-13.

Benli, M. ve Güneş, F. (2024). Economic Growth And Logistic Performance A Data-Diven Analysis. Academic Studies in Social Sciences and Humanities (pp.131-142) Publisher. Livre de Lyon.

Biehl, D. (Ed.). (1986). The contribution of infrastructure to regional development, final report of infrastructure studies group to the Commission of the European Communities. Luxembourg.

Biehl, D. (1991). The role of infrastructure in regional development. In R. W. Vickerman (Ed.), Infrastructure and regional development (pp. 9-35). European Research in Regional Science, 1. London.

Binswanger, H. P., Khandker, S. R. ve Rosenzweig, M. R., (1993). How Infrastructure and Financial Institutions Affect Agricultural Output and Investment in India. Journal of Development Economics. 41:337–66.

Bozma, G., Başar, S. İ., ve Aydın, S. (2017) Lojistik Performansının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. The International New Issues in Social Sciences, 5(5), 401-414.

Brooks, W., Kaboski, J. P., Kondo, I. O., Li, Y. A. ve Qian, W. (2021). Infrastructure Investment and Labor Monopsony Power (Working Paper No. 28977). National Bureau of Economic Research. http://www.nber.org/papers/w28977.

Buys, P., Deichmann, U. ve Wheeler, D. (2010). Road Network Upgrading and Overland Trade Expansion in Sub-Saharan Africa. Journal of African Economies. https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5479

Candemir, Y., Çelebi, D., (2017). An inquiry into the analysis of the Transport & Logistics Sectors' Role in Economic Development. Transportation Research Procedia 25. 4692–707.

Castaldo, A., Fiorini, A., ve Maggi, B. (2018). Measuring (in a time of crisis) the impact of broadband connections on economic growth: An OECD panel analysis. Applied Economics, 50(8), 838–854.

Celebi, U. (2021). The Impact of Logistics Performance Index Upon Gross Domestic Product: Mediating Roles of Foreign Direct Investment and Patents. Journal of Global Strategc Management, 15(1), 29-46.

Chakraborty, D. ve Mukherjee, S. (2016). How Trade Facilitation Measures İnfluence Export Orientation? Empirical Estimates With Logistics Performance Index Data. Journal of Economics Library, 3(4), 554-569.

Christopher, M. (2011). Logistics and Supply Chain Management. Creating value-adding networks. 4th ed., Pearson Educated Limited, Dorset.

Colombo, M. G., Croce, A. ve Grilli, L. (2013). ICT services and small businesses' productivity gains: An analysis of the adoption of broadband Internet technology. Information Economics and Policy, 25(3), 171–189.

Cohen, J. P. (2010). The broader effects of transportation infrastructure: Spatial econometrics and productivity approaches. Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 46(3), 317-326.

Crandall, R., Lehr, W., ve Litan, R. (2007). The Effects of Broadband Deployment on Output and Employment: A Cross-sectional Analysis of U.S. Data. 6.

Czernich, N. (2014). Does broadband internet reduce the unemployment rate? Evidence for Germany. Information Economics and Policy, 29, 32–45.

Çakmak, M. ve Doğan Çalışkan, Z. (2024). Uluslararası taşımacılık hizmet ticareti ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin analizi: Türkiye örneği. Bulletin of Economic Theory and Analysis, 9(2), 583-604.

Darrat, A. F. (1986). Trade and development: The Asian experience. Cato Journal, 6(2), 695–699.

Dash, R. K. (2009). Revisited Export-Led Growth Hypothesis: An Empirical Study On India. South Asia Economic Journal, 10(2), 305–324.

Datta, S. (2012). The İmpact Of İmproved Highways On Indian Firms. Journal of Development Economics, 99(1), 46–57. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2011.08.005

Demetriades, P. ve Mamuneas, T. F. (2000). Intertemporal output and employment effects of public infrastructure capital: Evidence from 12 OECD countries. The Economic Journal, 110(465), 687-712.

Donaldson, D. ve Hornbeck, R. (2016). Railroads And American Economic Growth: A "Market Access" Approach. The Quarterly Journal of Economics, 131(2), 799–858.

Ekici, Ş.Ö., Kabak, O. ve Ülengin, F., (2016). Linking To Compete: Logistics And Global Competitiveness İnteraction. Transport Pol. 48, 117–128.

Emirkadı, Ö. ve Balcı, H. (2023). Türkiye'de Karayolu ve Demiryolu Yolcu ve Yük Taşımacılığı ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(28), 977-998.

Engman, M. (2005) The Economic Impact of Trade Facilitation, OECD Trade Policy Papers No. 21, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/18166873.

Erdil, O., Gökçe, A.T. (2018). İşletmelerde Lojistik Yönetimi, Beta Yayınları, 2018.

Erturgut, R. (2025). Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi. 4. Basım, Nobel yayıncılık, Ankara.

Felipe, J. ve Kumar, U. (2012). The Role Of Trade Facilitation İn Central Asia: A Gravity Model. Eastern European Economics, 50(4), 5-20.

Foster, V.; Gorgulu, N.; Strau, S. Ve Vagliasind, M., (2023). The Impact of Infrastructure on Development Outcomes A Qualitative Review of Four Decades of Literature. World Bank Policy Research Working Paper 10343.

Furuoka, F. (2007). Econometric Analysis Of The Export-Led Growth Hypothesis: Evidence For BIMP-EAGA Countries. Philippines Journal of Development, 63(2), 25–42.

Gani, A. (2017). The Logistics Performance Effect in International Trade. The Asian Journal of Shipping and Logistics, 33(4), 279-288.

Gerşil, M. ve Akın, S. (2024). Ekonomik Büyüme Modelinde Lojistik Sektörünün Rolü: Avrupa Birliği Ülkeleri Örneği. İşletme Araştırmaları Dergisi. 16(1). 44-53.

Goh, M. ve Ang, A. (2000). Some logistics realities in Indochina. International Journal of Physical Distribution and Logistics Management, 30(10), 887-911.

Hausman, W. H., Lee, H. L. ve Subramanian, U. (2013). The İmpact Of Logistics Performance On Trade And GDP. Journal of International Trade & Economic Development, 22(3), 259-282.

Hong, J.; Chu, Z. Ve Wang, Q. (2011). Transport İnfrastructure And Regional Economic Growth: Evidence From China. Transportation (2011) 38:737–752. DOI 10.1007/s11116-011-9349-6.

Huntington, S.P. (1996), The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster.

Hye, Q. M. A., Wizarat, S. ve Lau, W. Y. (2013). Trade-Led Growth Hypothesis: An Empirical Analysis Of South Asian Countries. Economic Modelling, 35, 654–660.

Ghiani, G., Laporte, G. and Musmanno, R. (2004) Introduction to Logistics Systems Planning and Control. John Wiley, Hoboken.

Gillet, S.E., Lehr, W.H., Osario, C.A. ve Sirbu, M.A. (2006). Measuring the Economic Impact of BroadbandDeployment. Final Report. National Technical Assistance, Training, Research and Evaluation Project No. 99-07-13829.

Gonzalez-Navarro, M. ve Quintana-Domeque, C. (2016). Paving Streets for the Poor: Experimental Analysis of Infrastructure Effects. The Review of Economics and Statistics, 98(2), 254–267. https://doi.org/10.1162/REST_a_00553.

Grimes, A., Ren, C. ve Stevens, P. (2012). The need for speed: Impacts of internet connectivity on firm productivity. Journal of Productivity Analysis 37 (2), 187–201.

Güner, S. ve Coşkun, E. (2012). Comparison of impacts of economic and socialfactors on countries'logistics performances: a study with 26 OECD countries. Res Logistics Production, 2(4), 329-343.

Jung, W. S. ve Marshall, P. J. (1985). Export growth and causality in developing countries. Journal of Development Economics, 18(1), 1–12.

Kalaitzi, A. S. ve Chamberlain, T. W. (2021). The Validity Of The Export-Led Growth Hypothesis: Some Evidence From The GCC. The Journal of International Trade & Economic Development, 30(2), 224-245.

Karataş, A. R. ve Ergül, M. (2023). Türkiye'de Ekonomik Büyüme, Finansal Gelişme ve Ticari Açıklık: Genişletilmiş ARDL ile Kanıtlar. Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 5(Özel Sayı), 222-236.

Katrakylidis, I. ve Madas, M. (2019). International Trade and Logistics: An Empirical Panel Investigation of the Dynamic Linkages Between the Logistics and Trade and Their Contribution to Economic Growth. International Journal of Economics and Business Administration, 7(4), 3-21.

Keeble, D., Owens, P. L., & Thompson, C. (1982). Regional Accessibility And Economic Potential İn The European Community. Regional Studies, 16(6), 419-431.

Keeble, D., Offord, J., & Walker, S. (1988). Peripheral regions in a community of twelve member states. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.Erişim tarihi: 05/02/2025. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ebec1d79-c745-4898-89e5-052d6ccd82da.

Kevser, M. ve Doğan, M. (2021). Lojistik Performans Endeksi İle Ekonomik Büyüme Ve Finansal Gelişmişlik İlişkisi: Ekonometrik Bir Analiz. Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2(1), 31-39.

Kılıç, M. (2021). Lojistik Performans Endeksi Değerlerinin Büyüme Üzerindeki Etkisi. Journal of Pure Social Sciences, 2 (3), 1–9.

Kopp, A., & Short, J. (2005). Transport İnfrastructure: Investment And Planning. Policy and research aspects, Transport Policy,12(4), 360-367.

Korinek, J. ve Sourdin, P. (2011). To What Extent are High-Quality Logistics Services Trade Facilitating?, OECD Trade Policy Working Papers, NO:108, OECD Publishing. Erişim tarihi: 12.03.2025, https://www.oecd-ilibrary.org/trade/to-what-extent-are-high-quality-logistics-services-trade-facilitating_5kggdthrj1zn-en.

Kovács, G., & Spens, K. M. (2006). Transport İnfrastructure İn The Baltic States Post-EU Succession. Journal of Transport Geopraphy, 14(6), 426-436.

Koutroumpis, P. (2009). The Economic Impact of Broadband on Growth: A Simultaneous Approach. Telecommunications Policy, 33, 471-485.

Levy, H. (1996). Morocco: Socioeconomic Influence of Rural Roads. Impact Evaluation report, Operations Evaluation Department, World Bank, Washington, DC.

Love, J. ve Chandra, R. (2005). Testing Export-Led Growth İn South Asia. Journal of Economic Studies, 32(2), 132–145.

Lu, M., Sun, C. ve Zheng, S. (2017). Congestion And Pollution Consequences Of Driving-To-School Trips: A Case Study İn Beijing. Transportation Research Part D. Transport and Environment, 50, 280–291.

Mahbubani, K. (2013), The Great Convergence: Asia, the West, and the Logic of One World. New York.

Martí, L., Puertas, R. ve García, L. (2014). The İmportance Of The Logistics Performance Index İn İnternational Trade. Applied Economics, 46(24), 2982–2992.

Martincus, C. V., Carballo, J. ve Cusolito, A. (2017). Routes, Exports, and Employment in Developing Countries. Journal Of Development Economics, Volume 125, March 2017, Pages 21-39. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2016.10.002

Milanovic, B. (2023), "The Great Convergence: Global Equality and Its Discontents", Foreign Affairs, July/August 2023.

Panas, E. ve Vamvoukas, G. (2002). Further Evidence On The Export-Led Growth Hypothesis. Applied Economics Letters, 9(11), 731-735.

Pedersen, P. O. (2001). Freight Transport Under Globalisation And İts İmpact On Africa. Journal of Transport Geography, 9, 85-99.

Pomeranz, K. (2000), The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy. Princeton (NJ): Princeton University Press.

Priemus, H. ve Zonneveld, W. (2003). What Are Corridors And What Are The İssues? Introduction To Special İssue: The Governance Of Corridors. Journal of Transport Geography, 11, 167-177.

Puertas, R., Marti, L. Ve Garcia, L. (2014). Logistics Performance and Export Competitiveness: European Experience. Empirica, 41(3), 467-480.

Rennhoff, A. D. ve Routon, P. W. (2016). Can You Hear Me Now? The Rise Of Smartphones And Their Welfare Effects. Telecommunications Policy, 40(1), 39–51.

Roller, L.-H., & Waverman, L. (2001). Telecommunications Infrastructure and Economic Development: A Simultaneous Approach. American Economic Review, 91(4), 909–923.

Romer, P.M. (1986), "Increasing Returns and Long-Run Growth", Journal of Political Economy, 94(5): 1002–1037.

Sanrı, Ö. Ve Pişkin, A. (2021). The Mediator Effect of Logistics Performance on Economic Growth: Evidence From OECD Countries. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi. 57(3), 1494-1507

Sezer, S ve Abasız, T. (2017). The Impact Of Logistics Industry On Economıc Growth: An Application In Oecd Countries. Eurasian Journal of Social Sciences, 5(1), 11-23.

Shan, J. ve Sun, F. (1998). On The Export-Led Growth Hypothesis For The Little Dragons. An Empirical Reinvestigation. Atlantic Economic Journal, 26(4), 353–371.

Shiphub (2021), "International Freight Platform", Hannover. https://www.shiphub.co/

Snieska, V. ve Simkunaite, I. (2009). Socio-economic impact of infrastructure investments. Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, 3, 16-25.

Spence, M. (2011), The Next Convergence: The Future of Economic Growth in a Multispeed World. New York.

Şimşek, T. ve Yiğit, E. (2019) Lojistik Performans ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Orta-Doğu Avrupa Ülkeleri ve Türkiye Örneği. Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi, 7(2), 169-177.

Tang, C. F. (2008). A Re-Examination Of The Role Of Foreign Direct İnvestment And Exports İn Malaysia's Economic Growth: A Time Series Analysis, 1970-2006. International Journal of Management Studies, 15(Bumper Issue), 47–67.

Tang, C. F. ve Tan, E. C. (2015). The Relative Contributions Of Domestic And Foreign Direct İnvestments And Exports To Malaysia's Economic Growth. Singapore Economic Review,60(2)

Tanyaş, Mehmet (2015), Lojistik Yönetimi Ders Notları. İstanbul. Yıldız Teknik Üniversitesi.

van de Walle, D., Ravallion, M., Mendiratta, V. ve Koolwal, G. (2017). Long-term Gains from Electrification in Rural India. World Bank Economic Review, 31(2), 385–411.

Vickerman, R., Spiekermann, K., & Wegener, M. (1999). Accessibility and economic development in Europe. Regional Studies, 33(1), 1-15.

Wang, M. L. ve Choi, C. H. (2018). How Logistics Performance Promote the International Trade Volume? A Comparative Aanalysis of Developing and Developed Countries. International Journal of Logistics Economics and Globalisation, 7(1), 49-70.

Wang, C, Kim, Y., Wang, C. Ve Kim, C.Y., (2021) A Study on the Causal Relationship between Logistics Infrastructure and Economic Growth: Empirical Evidence in Korea. Journal of Korea Trade Vol. 25, No. 1. 18-33.

World Bank and World Trade Organization (WTO) (2015), The Role of Trade in Ending Poverty, Geneva.

World Bank. (2023). Connecting to Compete: Trade logistics in the global economy—The logistics performance index and its indicators. Washington: The World Bank. Erişim tarihi: 04/04/2025, from chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://lpi.worldbank.org/sites/default/files/2023-04/LPI_2023_report_with_layout.pdf.

World Trade Organization (WTO) (2015), World Trade Report 2015: Speeding up Trade: Benefits and Challenges of Implementing the WTO Trade Facilitation Agreement, Geneva.

World Trade Organization (WTO) (2015), World Trade Report 2015: Trade and Inclusiveness: How to make trade work for all. Geneva.

World Trade Organization (WTO) (2023), Connecting to Compete 2023, Trade Logistics in an Uncertain Global Economy. https://lpi.worldbank.org/.

Xu, Z. (1996). On the causality between export growth and GDP growth: An empirical reinvestigation. Review of International Economics, 4(2), 172–184.

Xu, X., Wang, Y. (2017), Study On Spatial Spillover Effects Of Logistics İndustry Development For Economic Growth İn The Yangtze River Delta City Cluster Based On Spatial Durbin Model. International Journal of Environmental Research and Public Health 14, 1508.

Yergaliyev, R., Raimbekov, Z. (2016). The Development of the Logistics System of Kazakhstan as a Factor in Increasing its Competitiveness, Procedia Economics and Finance, Vol. 39, pp. 71–75,

Yılgör, M., Karahan, Ö. ve Öndes, H. (2021). Türkiye'de ihracat ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimin analizi. İzmir İktisat Dergisi, 36(3), 555-565.

Kaynakça

Al Mashalah, H., Hassini, E., Gunasekaran, A., & Bhatt, D. (2022). The impact of digital transformation on supply chains through e-commerce: Literature review and a conceptual framework. Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 165, 102837.

Alsharif, A. H., Salleh, N. O. R. Z. M. D., & Baharun, R. O. H. A. I. Z. A. T. (2020). Bibliometric analysis. Journal of Theoretical and Applied Information Technology, 98(15), 2948-2962.

Arruda H., Silva E.R., Lessa M., Proença Jr. D., Bartholo R., (2022). VOSviewer and Bibliometrix, Journal of the Medical Library Association, 110 (3)

Athar, M. S. (2024). Impact of industry 4.0 on supply chain management. South Asian Journal of Operations and Logistics, 3(1), 95-111.

Cai, Y. J., & Lo, C. K. (2020). Omni-channel management in the new retailing era: A systematic review and future research agenda. International Journal of Production Economics, 229, 107729.

Chen, X., Liu, C., & Li, S. (2019). The role of supply chain finance in improving the competitive advantage of online retailing enterprises. Electronic Commerce Research and Applications, 33, 100821.

Dereli, A. B. (2024). VOSviewer ile bibliyometrik analiz. Communicata, 28, 1-7. https://doi.org/10.32952/communicata.1517725

Dethine, B., Enjolras, M., & Monticolo, D. (2020). Digitalization and SMEs' export management: Impacts on resources and capabilities. Technology Innovation Management Review, 10(4).

Dong, C., Huang, Q., & Fang, D. (2023). Channel selection and pricing strategy with supply chain finance and blockchain. International Journal of Production Economics, 265, 109006.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. Journal of business research, 133, 285-296.

Kache, F., Seuring, S**.**, (2017), Challenges and opportunities of digital information at the intersection of Big Data Analytics and supply chain management, International Journal of Operations & Production Management, (37) 1 pp. 10 – 36

Guban M., Kovacs G., (2017), Industry 4.0 Conceptıon. a, University Polıtehnıca Timisoara.

Hänninen, M., Kwan, S. K., & Mitronen, L. (2021). From the store to omnichannel retail: looking back over three decades of research. The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research, 31(1), 1-35.

Herold, D. M., Ćwiklicki, M., Pilch, K., & Mikl, J. (2021). The emergence and adoption of digitalization in the logistics and supply chain industry: an institutional perspective. Journal of Enterprise Information Management, 34(6), 1917-1938.

Karakoç, N., Eren, T., & Özcan, E. (2020). Sürdürülebilir Tedarik Zinciri Yönetimi için Endüstri 4.0'daki Zorluklarin Değerlendirilmesi. Journal of Industrial Engineering 31(2). , 215-233.

Mahroum, S. (2021). Digitalization, e-commerce, and private sector development in Arab States. Economic Research Forum (ERF).

Mia, T., & Noman, F. (2024) Supply Chain Optimization in E-commerce: The Role of AI, Big Data, and Blockchain in Enhancing Operational Efficiency.

Nosratabadi, S., Mosavi, A., & Lakner, Z. (2020). Food supply chain and business model innovation. Foods, 9(2), 132.

Olabiyi W., Donald J., Owen E., (2024) Understanding Industry 4.0.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). Measuring the digital transformation: A roadmap for the future. OECD.

Özkök, A. (2024). Dijital Demokrasi ve E-Demokrasi Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. Management and Political Sciences Review, 6(2), 72-95.

P. Parviainen, M. Tihinen, J. Kääriäinen and S. Teppola (2017), Tackling the digitalization challenge: how to benefit from digitalization in practice. International Journal of Information Systems and Project Management, 5 (1). , pp. 63-77.

Pan C.L., Yu Y., Zhou W., Zheng W., Ou C., Xu H. (2021) Research on Digitizing and E-commerce in the Era of the Digital Economy. 2021 2nd International Conference on E-Commerce and Internet Technology (ECIT). (pp. 189–192). IEEE. https://doi.org/10.1109/ECIT52743.2021.00050

Passas, I. (2024). Bibliometric analysis: the main steps. Encyclopedia, 4(2).

Pereira, A. M., Moura, J. A. B., Costa, E. D. B., Vieira, T., Landim, A. R., Bazaki, E., & Wanick, V. (2022). Customer models for artificial intelligence-based decision support in fashion online retail supply chains. Decision Support Systems, 158, 113795.

Pisa, M., & McCurdy, D. (2019). Improving global health supply chains through traceability. SSRN.

Roberts, B., Thomas, G. (2003). Integrating E-Commerce into the Retail Supply Chain. International Federation for Information Processing,20.

Taymaz, E. (2018). Dijital teknolojiler ve ekonomik büyüme: Dijital teknoloji sektörlerinde Türkiye'nin konumu, fırsatları, seçenekleri. TÜSİAD.

Üster, Z. (2024). Supply chain management and logistics in the industry 4.0 environment: a theoretical evaluation. Quantrade Journal of Complex Systems in Social Sciences, 6 (1) , 94-107.

Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2016). VOSviewer manual: Version 1.6.5. Leiden University. https://www.vosviewer.com/documentation/Manual_VOSviewer_1.6.5.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2023). VOSviewer manual for VOSviewer version 1.6.20. CWTS, Universiteit Leiden. https://www.vosviewer.com/documentation/Manual_VOSviewer_1.6.20.pdf:contentReference[oaicite:5]{index=5} (Erişim Tarihi: 20.03.2025)

von Ungern-Sternberg, S. (1998). Teaching Bibliometrics. Journal of Education for Library and Information Science, 39(1), 76–80. https://doi.org/10.2307/40324182

Watanabe, C., Naveed, N., & Neittaanmäki, P. (2018). Digital solutions transform the forest-based bioeconomy into a digital platform industry-A suggestion for a disruptive business model in the digital economy. Technology in Society, 54, 168-188.

Kaynakça

Amorim, P., Almada-Lobo, B. (2014). The impact of food perishability issues in the vehicle routing problem. Computers & Industrial Engineering, 67, 223-233. doi:10.1016/j.cie.2013.11.006

Awad, M., Ndiaye, M., Osman, A. (2020). Vehicle routing in cold food supply chain logistics: A literature review. The International Journal of Logistics Management, 32(2), 592-617. doi:10.1108/IJLM-02-2020-0092

Batista-Galván, M., Riera-Ledesma, J., Salazar-González, J. J. (2013). The traveling purchaser problem, with multiple stacks and deliveries: A branch-and-cut approach. Computers & Operations Research, 40(8), 2103-2115. doi:10.1016/j.cor.2013.02.007

Bianchessi, N., Mansini, R., Speranza, M. G. (2014). The distance constrained multiple vehicle traveling purchaser problem. European Journal of Operational Research, 235(1), 73-87. doi:10.1016/j.ejor.2013.10.018

Buelvas Padilla, M. P., Nisperuza Canabal, P. A., López Pereira, J. M., Hernández Riaño, H. E. (2018). Vehicle routing problem for the minimization of perishable food damage considering road conditions. Logistics Research, 11(2), 1-18. doi:10.23773/2018_2

Cambazard, H., Penz, B. (2012). A constraint programming approach for the traveling purchaser problem. In M. Wallace (Ed.), Principles and Practice of Constraint Programming – CP 2004 (pp. 735-749): Springer.

Choi, M. J., Lee, S. H. (2011). The multiple traveling purchaser problem for maximizing system's reliability with budget constraints. Expert Systems with Applications, 38(8), 9848-9853. doi:10.1016/j.eswa.2011.02.018

Gendreau, M., Manerba, D., Mansini, R. (2016). The multi-vehicle traveling purchaser problem with pairwise incompatibility constraints and unitary demands: A branch-and-price approach. European Journal of Operational Research, 248(1), 59-71. doi:10.1016/j.ejor.2015.06.073

Golden, B., Levy, L., Dahl, R. (1981). Two generalizations of the traveling salesman problem. Omega, 9(4), 439-441. doi:10.1016/0305-0483(81)90087-6

Gouveia, L., Paias, A., Voß, S. (2011). Models for a traveling purchaser problem with additional side-constraints. Computers & Operations Research, 38(2), 550-558. doi:10.1016/j.cor.2010.07.016

Hasanpour Jesri, Z. S., Eshghi, K., Rafiee, M., Van Woensel, T. (2022). The multi-depot traveling purchaser problem with shared resources. Sustainability, 14(16), 10190. doi:10.3390/su141610190

Hsiao, Y.-H., Chen, M.-C., Lu, K.-Y., Chin, C.-L. (2018). Last-mile distribution planning for fruit-and-vegetable cold chains. The International Journal of Logistics Management, 29(3), 862-886. doi:10.1108/IJLM-01-2017-0002

Kucukoglu, I. (2022). The traveling purchaser problem with fast service option. Computers & Operations Research, 141, 105700. doi:10.1016/j.cor.2022.105700

Kucukoglu, I., Vansteenwegen, P., Cattrysse, D. (2023). A Tabu Search Algorithm for the Traveling Purchaser Problem with Transportation Time Limit. In Lecture Notes in Computer Science: Computational Logistics (pp. 248-259): Springer.

Kucukoglu, I., Vansteenwegen, P., Cattrysse, D. (2024). The traveling purchaser problem for perishable foods. Computers & Industrial Engineering, 195, 110424.

Liang, Y., Liu, F., Lim, A., Zhang, D. (2020). An integrated route, temperature and humidity planning problem for the distribution of perishable products. Computers & Industrial Engineering, 147, 106623. doi:10.1016/j.cie.2020.106623

Liu, G., Hu, J., Yang, Y., Xia, S., Lim, M. K. (2020). Vehicle routing problem in cold chain logistics: A joint distribution model with carbon trading mechanisms. Resources, Conservation & Recycling, 156, 104715. doi:10.1016/j.resconrec.2020.104715

Manerba, D., Mansini, R. (2015). A branch-and-cut algorithm for the multi-vehicle traveling purchaser problem with pairwise incompatibility constraints. Networks, 65(2), 139-154. doi:10.1002/net.21588

Manerba, D., Mansini, R., Riera-Ledesma, J. (2017). The traveling purchaser problem and its variants. European Journal of Operational Research, 259(1), 1-18. doi:10.1016/j.ejor.2016.12.017

Mansini, R., Tocchella, B. (2009). The traveling purchaser problem with budget constraint. Computers & Operations Research, 36(7), 2263-2274. doi:10.1016/j.cor.2008.09.001

Meneghetti, A., Ceschia, S. (2020). Energy-efficient frozen food transports: The refrigerated routing problem. International Journal of Production Research, 58(14), 4164-4181. doi:10.1080/00207543.2019.1640407

Ong, H. L. (1982). Approximate algorithms for the travelling purchaser problem. Operations Research Letters, 1(5), 201-205. doi:0.1016/0167-6377(82)90041-4

Pearn, W. L. (1991). On the traveling purchaser problem. Retrieved from Department of Industrial Engineering and Management, National Chiao Tung University:

Qi, C., Hu, L. (2020). Optimization of vehicle routing problem for emergency cold chain logistics based on minimum loss. Physical Communication, 40, 101085. doi:10.1016/j.phycom.2020.101085

Qin, G., Tao, F., Li, L., (2019). A vehicle routing optimization problem for cold chain logistics considering customer satisfaction and carbon emissions. International Journal of Environmental Research Public Health, 16(4), 576. doi:10.3390/ijerph16040576

Rabbani, M., Farshbaf-Geranmayeh, A., Haghjoo, N. (2016). Vehicle routing problem with considering multi-middle depots for perishable food delivery. Uncertain Supply Chain Management, 4(3), 171-182. doi:10.5267/j.uscm.2016.3.001

Ramesh, T. (1981). Traveling purchaser problem. Opsearch, 18(1-3), 78-91.

Riera-Ledesma, J., Salazar-González, J. J. (2013). A column generation approach for a school bus routing problem with resource constraints. Computers & Operations Research, 40(2), 566-583. doi:10.1016/j.cor.2012.08.011

Stellingwerf, H. M., Groeneveld, L. H., Laporte, G., Kanellopoulos, A., Bloemhof, J. M., Behdani, B. (2021). The quality-driven vehicle routing problem: Model and application to a case of cooperative logistics. International Journal of Production Economics, 231, 107849. doi:10.1016/j.ijpe.2020.107849

Stellingwerf, H. M., Kanellopoulos, A., van der Vorst, J. G., Bloemhof, J. M. (2018). Reducing CO2 emissions in temperature-controlled road transportation using the LDVRP model. Transportation Research Part D: Transport Environment, 58, 80-93. doi:10.1016/j.trd.2017.11.008

Voß, S. (1996). Dynamic tabu search strategies for the traveling purchaser problem. Annals of Operations Research, 63(2), 253-275.

Wang, S., Tao, F., Shi, Y., Wen, H. (2017). Optimization of vehicle routing problem with time windows for cold chain logistics based on carbon tax. Sustainability, 9(5), 694. doi:10.3390/su9050694

Wang, X., Liang, Y., Tang, X., Jiang, X. (2023). A multi-compartment electric vehicle routing problem with time windows and temperature and humidity settings for perishable product delivery. Expert Systems with Applications, 120974. doi:10.1016/j.eswa.2023.120974

Zhang, L., Gao, Y., Sun, Y., Fei, T., Wang, Y. (2019). Application on cold chain logistics routing optimization based on improved genetic algorithm. Automatic Control Computer Sciences, 53, 169-180. doi:10.3103/S0146411619020032

Zhang, Y., Chen, X. D. (2014). An optimization model for the vehicle routing problem in multi-product frozen food delivery. Journal of Applied Research Technology, 12(2), 239-250. doi:10.1016/S1665-6423(14)72340-5

Kaynakça

Adeniran, H. A. (2025). Transforming international maritime contracts: The role of electronic bill of lading. *Journal of Commercial and Property Law*. Retrieved from https://journals.unizik.edu.ng/jcpl/article/view/6450

Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. (2017). *FinTech, RegTech, and the reconceptualization of financial regulation.* Northwestern Journal of International Law & Business, 37(3), 371–414.

Aşlar Üçyıldız, Y. (2022). *Karayolu ile eşya taşımalarında taşıma ve teslim engelleri*. Adalet.

Baryannis, G., Dani, S., & Antoniou, G. (2019). Predictive analytics and artificial intelligence in supply chain management: Review and implications for the future. *Computers & Industrial Engineering, 137*, 106024.

Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR). (1956, May 19). 399 UNTS 189. Retrieved from https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-B-11&chapter=11&clang=_en

De Filippi, P., & Hassan, S. (2016). *Blockchain technology as a regulatory technology: From code is law to law is code.* First Monday, 21(12).

Ekinci, M. (2020). *Uluslararası ticaret işlemlerinde blokzincir teknolojisinin kullanımı ve Türk dış ticaretine muhtemel etkileri* (Yüksek lisans tezi, [İstanbul Ticaret Üniversitesi])

Elektronik İmza Kanunu, Kanun Numarası 5070, Resmî Gazete 23/1/2004-25355.

Jiang, T. (2023). Regulating electronic bills of lading on a national level. *Journal of Business Law*. Retrieved from https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/162931/

Karan, H. (2004). *Elektronik Konişmento*. Turhan.

Khatibi, M. (2024). *Industrial applications of AI in warehouse management: A systematic review of drone usage in manufacturing* (Yüksek lisans tezi, University of Padua). Padua University Digital Library. https://thesis.unipd.it/handle/20.500.12608/78461

Koch, K. (2021). Quest for harmonization to implement electronic bills of lading: An international perspective. *University of Gothenburg*.

Kritzinger, W., Karner, M., Traar, G., Henjes, J., & Sihn, W. (2018). Digital Twin in manufacturing: A categorical literature review and classification. *IFAC-PapersOnLine, 51*(11), 1016–1022. https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2018.08.474

Kumar, V., Kapila, D., Verma, S., & Batra, N. (2024). AI-based sales model frameworks for optimizing resource allocation and scheduling. *IEEE Conference on Mixed Reality, Intelligent Systems and Applications*.

Li, J., & Sun, Y. (2025). Blockchain and smart contracts in maritime logistics: Opportunities and regulatory challenges. *International Journal of Shipping and Transport Management, 18*(2), 101–119.

Micko, K., et al. (2023). Review of IoT sensor systems used for monitoring the cold supply chain. *Sensors, 23*(9), 1–. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10181672/

Mik, E. (2017). *Smart contracts: Terminology, technical limitations and real-world complexity.* Law, Innovation and Technology, 9(2), 269–300.

Orrù, E. (2019). The challenges of ICTs in the shipping sector among international uniform law, codification and Lex Mercatoria: The electronic bill of lading. In *Codification of maritime law*. Routledge.

Osinuga, D. I., & Eruaga, O. A. (2024). Reassessing the transition from paper to electronic bills of lading: Regulatory impediments and prospective reforms in Nigeria's maritime sector. *Journal of International Trade Law and Policy*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/385348363

Otarkhani, A., Alemi Neisi, S., & Raad, A. (2025). *Identifying and prioritizing the smart wheat supply chain management barriers with sustainable development approach.* Agricultural Economics and Development, 39(1).

Pasquale, F. (2020). *New Laws of Robotics: Defending Human Expertise in the Age of AI.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Pejović, Č., & Lee, U. (2022). Blockchain bills of lading: A new generation of electronic transport documents. *Poredbeno pomorsko pravo, 61*, –.

Shope, M. L. (2020). The bill of lading on the blockchain: An analysis of its compatibility with international rules on commercial transactions. *Minnesota Journal of Law, Science & Technology, 22*, 301–.

Takahashi, K. (2016). Blockchain technology and electronic bills of lading. *Journal of International Maritime Law, 22*, –.

Toyi, A. R., & Hamidun, E. Z. P. (2025). Establishing legal certainty in the digital era: Challenges and solutions. *Estudiante Law Journal*. Retrieved from https://ejurnal.ung.ac.id/index.php/eslaw/article/view/31630

Tran-Dang, H., Kim, J. W., Lee, J. M., & Kim, D. S. (2025). Shaping the future of logistics: Data-driven technology approaches and strategic management. *IETE Technical Review*. https://doi.org/10.1080/02564602.2024.2445513

UNCITRAL. (2017). *Model Law on Electronic Transferable Records*. United Nations.

United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea (Rotterdam Rules). (2008, December 11). U.N. Doc. A/RES/63/122. Retrieved from https://uncitral.un.org/en/texts/transportgoods/conventions/rotterdam_rules

Waltl, B. (2025). Sustainable digital transformation as a pre-requisite for sustainable law. In *Liquid Legal – Sustaining the Rule of Law: Artificial Intelligence, Data and the Future of Legal Systems* (pp. 223–239). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-78596-2_12

Wang, F. (2021). Blockchain bills of lading and their future regulation. SSRN. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3817112

Wassan, A. N., & Kalwar, M. A. (2025). The role of Logistics 4.0 and Industry 4.0 in promoting sustainable operations and performance. *Jordan Journal of Mechanical and Industrial Engineering, 19*(1), 105–112.

Winkelhaus, S., & Grosse, E. H. (2020). Logistics 4.0: A systematic review towards a new logistics system. *International Journal of Production Research, 58*(1), 18–43.

Yang, J. H. (2019). Applicability of blockchain based bill of lading under the Rotterdam Rules and UNCITRAL model law on electronic transferable records. *Journal of Korea Trade*.

Yeniocak, D. Y. (2019). CMR hükümleri uyarınca taşıyıcının sorumluluktan kurtulması. Seçkin.

Yıldırım, M. (2022). Application areas of e-signature technology in supply chain and its effects on supply chain management. *Akademik Hassasiyetler, 9*(2), 67–85. https://dergipark.org.tr/en/pub/akademik-hassasiyetler/issue/74690/1164954

Zhao, L. (2020). Lex maritima in a changing world: Development and prospect of rules governing carriage of goods by sea. *In Maritime law in motion*. Springer.

Zhu, L., & Li, Z. (2022). *The blockchain bill of lading and its function as a document of title*. *Tulane Maritime Law Journal, 46*, 125–.

Kaynakça

Adeniran, I. A., Efunniyi, C. P., Osundare, O. S., & Abhulimen, A. O. (2024). Optimizing logistics and supply chain management through advanced analytics: Insights from industries. Engineering Science & Technology Journal, 5(8).

Bengül, S. S. & Çelikkol, M. M., (2020). The Impact of Perceived Financial Risks on Customers' Purchasing Decisions, Satisfaction and Loyalty in Online Shopping Processes, (in) Interdisciplinary Public Finance, Business and Economics Studies Volume III, 273-284. (Ed. Akıncı, A.), Peterlang, Berlin.

Bengül, S. S., & Güven, Ö. Z. (2019). Yiyecek içecek işletmelerinde fiziksel ortam kalitesi, yiyecek kalitesi ve servis kalitesinin algılanan değer, müşteri memnuniyeti ve müşteri bağlılığı üzerindeki etkisi. Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute, 22(42), 375-405.

Bergs, T., Wilms, M., Henrichs, O., Weber, S., Stepien, G., Dannen, T., ... & Arntz, K. (2021). 1.3 Individual process chains in toolmaking through data and model-based forecasts. 5IJOLJOH GVSUIFS, 80.

Buran, A.Ç. & Demirbaş, H. G. (2021). Lojistik 4.0: Yeni Teknolojilerin Sağladığı Avantajların Sektör Uygulamaları ile Değerlendirilmesi. Farklı Perspektiflerden Endüstri 4.0 Yazıları II, (Ed.: Fulya Mısırdalı Yangil & Ayşen Altun Ada), Ankara: Gazi Kitabevi, 271-294.

Domagała, J. (2024). From logistics to supply chain management. In Trust and Supply Chains. Routledge, 3-21.

Emon, M. M. H., & Khan, T. (2024). Unlocking sustainability through supply chain visibility: Insights from the manufacturing sector of Bangladesh. Brazilian Journal of Operations & Production Management, 21(4), 10-14488.

Gerrits, B., van Heeswijk, W., & Mes, M. (2024). Towards self-organizing logistics in transportation: a literature review and typology. International Transactions in Operational Research, 31(3), 1309-1374.

Gomes, P. J., & Silva, G. M. (2025). Navigating the Interplay Between Digitalization and Triple-A Capabilities for Enhanced Supply Chain Resilience. Journal of Business Logistics, 46(3), e70018.

Joshi, R., Ruikar, S., & Sapte, S. (2025). AI-Driven Digital Twins: A Theoretical Framework for Predictive Decision-Making in Manufacturing and Supply Chains. Journal of Computer Science and Technology Studies, 7(11), 421-427.

Junge, A. L. (2020). Conceptualizing and capturing digital transformation's customer value–a logistics and supply chain management perspective (Vol. 43). Universitätsverlag der TU Berlin.

Kern, J. (2021). The digital transformation of logistics: A review about technologies and their implementation status. The digital transformation of logistics: Demystifying impacts of the fourth industrial revolution, 361-403.

Kiracı, H. & Akdemir, R. (2020). Sahiplenmeden tüketemez miyiz? Dijital paylaşım ekonomisinde kiralama üzerine kavramsal bir inceleme. Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi. 4(8), 137-152.

MacCarthy, B. L., & Ivanov, D. (2022). The Digital Supply Chain—emergence, concepts, definitions, and technologies. In *The digital supply chain*. Elsevier. 3-24.

MacLennan, H., Lewis, E. J., & Roman, J. (2024). Critical Analysis on the Challenges of Product Distribution in Global Infrastructure and Value-Added Systems in Logistics and Supply Chain Management. In Evolution of Cross-Sector Cyber Intelligent Markets. IGI Global Scientific Publishing. 1-17.

Müller, J. M., Islam, N., Kazantsev, N., Romanello, R., Olivera, G., Das, D., & Hamzeh, R. (2024). Barriers and enablers for industry 4.0 in SMEs: a combined integration framework. IEEE Transactions on Engineering Management.

Rogetzer, P., Nowak, T., Jammernegg, W., & Wakolbinger, T. (2018). Impact of digitalization on sustainable supply chains. İçinde: *Chancen und Grenzen der Nachhaltigkeitstransformation: Ökonomische und soziologische Perspektiven*, Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. 131-144.

Ryalat, M., ElMoaqet, H., & AlFaouri, M. (2023). Design of a smart factory based on cyber-physical systems and Internet of Things towards Industry 4.0. Applied Sciences, 13(4), 2156.

Sezici, E. & Buran, A. Ç. (2021). Elektronik Ticaret Kavramı, Türleri, Dünya'daki ve Türkiye'deki Mevcut Durumu. Disiplinlerarası Sosyal ve Ekonomik Değerlendirmeler, (Ed.: Ahmet Oğuz&Gülçin Güreşçi), Bursa: Ekin Yayınevi, 202-233.

Queiroz, M. M., Pereira, S. C. F., Telles, R., & Machado, M. C. (2021). Industry 4.0 and digital supply chain capabilities: A framework for understanding digitalisation challenges and opportunities. *Benchmarking: an international journal*, *28*(5), 1761-1782.

Tamer, E. T. (2021). Endüstri 4.0 ve Turizm Sektörüne Yansımaları, (İçinde) Farklı Perspektiflerden Endüstri 4.0 Yazıları II, (Ed. Yangil, F. M. ve Ada, A. A.) Gazi Kitabevi, Ankara.

World Economic Forum (2024): How digitalization can drive sustainable supply chains in the least developed countries. https://www.weforum.org/stories/2024/09/digitalization-sustainable-supply-chains-least-developed-countries/, Erişim Tarihi: 12/11/2024.

Yılmaz, M., & Çelikkol, M. M. (2024). Yatırım Stratejilerinde Dijital Dönüşüm: Robo-Danışmanlık, İçinde Finans Alanında Araştırmalar ve Değerlendirmeler (ed. Güzide Şenel), ss.7-28. Ankara: Gece Kitaplığı.

Yoşumaz, İ., & Uzun, H. (2024). The relationship between industry 5.0 Process and ESG process: A qualitative analysis in the context of Türkiye's BIST Sustainability 25 Index white good sector. Environmental Research and Technology, 7(4), 512-529. https://doi.org/10.35208/ert.1431800

Zhao, W. (2022). From Global to National: Manufacturing Strategies in the US, China, Germany and Japan in Comparative Perspective. In Rethinking Asian Capitalism: The Achievements and Challenges of Vietnam Under Doi Moi (ss. 313-337). Cham: Springer International Publishing.

Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetiminde Sürdürülebilirlik

Editörler

Prof. Dr. Gülçin BÜYÜKÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Ali Çağrı BURAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-24-4

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
SINIRDA KARBON DÜZENLEME MEKANİZMASI KAPSAMINDA KARBON MALİYETLERİ VE TEDARİK ZİNCİRİ KIRILGANLIKLARI: TÜRKİYE'NİN AB'YE DEMİR-ÇELİK İHRACATI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.1
Seçil Pelin AKA

İKİNCİ BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİR TEDARİK ZİNCİRİNDE DİJİTALLEŞME: LİTERATÜR TARAMASI VE SEKTÖR UYGULAMALARI.....14
Tülin Beril ALTINEL

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GERİ KAZANIM TABANLI TERSİNE LOJİSTİK UYGULAMALARININ EKONOMİK VE ÇEVRESEL ETKİLERİ: LİTERATÜR TARAMASI VE GELECEK YÖNELİMLER.....27
Pervin Ahu ÇERÇİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK YETKİNLİKLERİNİN ÖLÇÜLMESINDE DİLSEL KARAR VERME: TÜRKİYE'DEKİ LOJİSTİK İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR VAKA ÇALIŞMASI 40
Gülçin BÜYÜKÖZKAN
Deniz UZTÜRK

BEŞİNCİ BÖLÜM
DNTO ÇERÇEVESİNDE YEŞİL LOJİSTİK BELGESİ: TÜRKİYE ULUSLARARASI KARAYOLU YÜK TAŞIMACILIĞINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR REKABET ÜSTÜNLÜĞÜ ANALİZİ 56
Halil KARLI

ALTINCI BÖLÜM
LOJİSTİK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: DHL'NİN ÇEVRESEL, SOSYAL VE YÖNETİŞİM (ESG) RAPORUNA YÖNELİK NİTEL BİR ANALİZ.....71
Merve TATAR
Hanifi Murat MUTLU

Kaynakça

Aliusta, H. (2014). Sürdürülebilir işletme açısından karbon muhasebesi ve bir uygulama.

Aşıcı, A. A. (2024). Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi'nin bir ön analizi (İPM–Mercator Analizi). İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi. https://www.researchgate.net/publication/376609142

Beken, H. G., & Cebeci, A. (2024). Çatışmalı bir süreç olarak sınırda karbon düzenleme mekanizması uygulaması. Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 13(2), 115-128.

Çelik İhracatçıları Birliği. "İstatistikler." Son erişim: 17 Mayıs 2025. https://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023). 2024-2028 Stratejik plan hazırlık programı. Strateji Geliştirme Başkanlığı. https://www.csb.gov.tr

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023). Çevresel Göstergeler 2023. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/cevresel-gostergeler-turkce-2023-20250102095312.pdf

Demircioğlu, E., & Ever, D. (2020). Karbon maliyetlerinin belirlenmesine ilişkin demir çelik işletmesinde uygulama. İşletme Araştırmaları Dergisi, 12(1), 649-662.

Eicke, L., Weko, S., Apergi, M., & Marian, A. (2021). Pulling up the carbon ladder? Decarbonization, dependence, and third-country risks from the European carbon border adjustment mechanism. Energy Research & Social Science, 80, 102240.

Erdogdu, E. (2025). The Carbon Border Adjustment Mechanism: Opportunities and Challenges for Non-EU Countries. Wiley Interdisciplinary Reviews: Energy and Environment, 14(1), e70000.

European Commission, Inception Impact Assessment: carbon border adjustment mechanism (2020); Available at: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation /have-your-say/initiatives/12228-EU-Green-Deal-carbon-border-adjustmentmechanism-_en.

European Commission. (2023a, July 19). First steps. European Union. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/carbon-markets/eu-emissions-trading-system-eu-ets/development-eu-ets-2005-2020_en#first-steps

European Commission. (2023). Fit for 55 package and the EU ETS reform. Brussels: European Commission.

Fang, Y., Yu, Y., Shi, Y., & Liu, J. (2020). The effect of carbon tariffs on global emission control: A global supply chain model. Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 133, 101818.

Haftacı, V., & Soylu, K. (2008). Çevresel bilgilerin muhasebesi ve raporlanması. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (15), 92-113.

İmer-Ertunga, E., & Seyhun, Ö. K. (2022). Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması ve Türkiye'nin İhracatına Olası Etkileri. Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 13(1), 1-13.

Karataş, E. C. (2023). Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi ve Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması. Makro Boyutlarıyla Çevre Ekonomisi, 23.

KPMG Türkiye. (2024). Çelik Sektörel Bakış 2024. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2024/07/Celik-Sektorel-Bakis-2024.pdf

Lin, B. Q., & Zhao, H. S. (2023). Which sectors should be covered by the EU Carbon Border Adjustment Mechanism?. Advances in Climate Change Research, 14(6), 952-962.

Mattoo, A., Subramanian, A., van der Mensbrugghe, D., & He, J. (2013). Trade effects of alternative carbon border-tax schemes. Review of World Economics, 149, 587-609.

Monjon, S., & Quirion, P. (2011). Addressing leakage in the EU ETS: Border adjustment or output-based allocation?. Ecological Economics, 70(11), 1957-1971.

Özdemir, H., & Köse, M. (2024). Karbon Vergisi, Emisyon Ticaret Sistemi Ve Sınırda Karbon Düzenlemesi: Türkiye Açısından Değerlendirmeler. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(3), 518-541.

Shuai, C., Li, W., & Zhang, Y. (2024). Green steel transitions in China under CBAM pressures. Journal of Cleaner Production, 435, 139521.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024). AB Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması sunumu. https://ticaret.gov.tr/data/66040b6613b876cad0db94ae/Ticaret%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20SKDM%20Sunumu_25032024.pdf

Tian, H., Müller, F., & Schneider, S. (2024). Decarbonizing the global steel industry: The role of CBAM, hydrogen, and CCUS. Energy Policy, 182, 113645.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, Haziran 6). Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2021. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2021-49672&dil=1

World Bank. (2023). *State and trends of carbon pricing 2023*. World Bank. https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/39796

World Steel Association. (2023). World Steel in Figures 2023. https://worldsteel.org/data/world-steel-in-figures/world-steel-in-figures-2023/

Yöyen, H. T. (2024). The relationship between technological innovations and carbon intensity in E7 countries. Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal, 57, 21–33. https://doi.org/10.17740/eas.soc.2024.V57.02

Zhao, R., Deutz, P., Neighbour, G., ve McGuire, M. (2012). Carbon emissions intensity ratio: An indicator for an improved carbon labelling scheme. Environmental Research Letters, 7(1), 014014. https://doi.org/10.1088/1748-9326/7/1/014014

Kaynakça

Alves, A., Schultz, G. & De Barcellos, M. (2019). Understanding sustainable supply chain coordination: A review of publications in Brazilian journals. Revista Ciencias Administrativas, 24(3), 1-17.

Dolgui, A., Ivanov, D., & Sokolov, B. (2020). Reconfigurable supply chain: The X-network. International Journal of Production Research, 58(13), 4138–4163. https://doi.org/10.1080/00207543.2020.1774679

Ghobakhloo, M., Iranmanesh, M., Mubarak, M. F., Mubarik, M., Rejeb, A., & Nilashi, M. (2023). Identifying Industry 5.0 contributions to sustainable development: A strategy roadmap for delivering sustainability values. Journal of Cleaner Production, 421, 138521. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.138521

Huo, R; Zeng, SQ; Liu, YJ, (2022). A Comprehensive Survey on Blockchain in Industrial Internet of Things: Motivations, Research Progresses, and Future Challenges. IEEE Communications Surveys and Tutorials. 24 (1), pp.88-122. https://doi.org/10.1109/COMST.2022.3141490

Khan, I. S., Ahmad, M. O., & Majava, J. (2021). Industry 4.0 and sustainable development: A systematic mapping of triple bottom line, circular economy and sustainable business models perspectives. Journal of Cleaner Production, 297, 126655. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126655

Klerkx, L., Jakku, E., & Labarthe, P. (2019). A review of social science on digital agriculture, smart farming and agriculture 4.0: New contributions and a future research agenda. NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences, 90–91, 100315. https://doi.org/10.1016/j.njas.2019.100315 Scite+10

Kristoffersen, E., Blomsma, F., Mikalef, P., & Li, J. (2020). The smart circular economy: A digital-enabled circular strategies framework for manufacturing companies. Journal of Business Research, 120, 241–261. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.07.044

Kumar, S., Raut, R. D., Nayal, K., Kraus, S., Yadav, V. S., & Narkhede, B. E. (2021). To identify industry 4.0 and circular economy adoption barriers in the agriculture supply chain by using ISM-ANP. Journal of Cleaner Production, 293, 126023. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126023Scinapse+6

Manupati, V. K., Schoenherr, T., Ramkumar, M., Wagner, S. M., Pabba, S. K., & Singh, R. I. R. (2020). A blockchain-based approach for a multi-echelon sustainable supply chain. International Journal of Production Research, 58(7), 2222–2241. https://doi.org/10.1080/00207543.2019.1683248

Nayal, K., Raut, R. D., Yadav, V. S., Priyadarshinee, P., & Narkhede, B. E. (2022). The impact of sustainable development strategy on sustainable supply chain firm performance in the digital transformation era. Technological Forecasting and Social Change, 177, 121510. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121510

Newrzella, S. R., Franklin, D. W., Ve Haider, S. (2021). 5-Dimension Cross-Industry Digital Twin Applications Model And Analysis Of Digital Twin Classification Terms And Models. IEEE Access, 9, 131306-131321. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3115055

Ramirez, C. S., Hernandez, G. A., Alcaraz, J. L. G., & Mendoza, D. A. T. (2016). The use of simulation software for the improving the supply chain: the case of automotive sector. In Trends and Applications in Software Engineering, 213- 222. Springer, Cham.

Saberi, S., Kouhizadeh, M., Sarkis, J., & Shen, L. (2019). Blockchain technology and its relationships to sustainable supply chain management. International Journal of Production Research, 57(7), 2117–2135.

Schumacher, A., Shin, W. ve Erol, S. (2016). Automation, Digitization and Digitalization and Their İmplications for Manufacturing Processes, Innovation and Sustainability Scientific Conference, Bucharest, Romania.

Seuring, S. & Muller, M. (2008). From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. Journal of Cleaner Production, 16, 1699-1710.

Yankın, F. B. (2019). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 7(2), 1-38.

Yevu, S. K., Yu, A. T. W., & Darko, A. (2021). Digitalization of construction supply chain and procurement in the built environment: Emerging technologies and opportunities for sustainable processes. Journal of Cleaner Production, 293, 126327. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126327

Kayikci, Y. (2018). Sustainability impact of digitization in logistics. Procedia Manufacturing, 21, 782–789. https://doi.org/10.1016/j.promfg.2018.02.184

https://www.map.com.tr/tr/tedarik-zincirinde-dijital-donusum-ve-surdurulebilirlik/

(Erişim Tarihi: 21.03.2025)

https://analyticahouse.com/tr/blog/dijitallesme-nedir (Erişim Tarihi: 21.03.2025)

https://yesilbuyume.org/dijitallesme-ve-surdurulebilirlik/#:~:text=Dijital%20teknolojiler%2C%20enerji%20verimlili%C4%9Fi%2C%20at%C4%B1k,s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20%C3%A7%C3%B6z%C3%BCmleri%20sunma%20potansiyeline%20sahiptir. (Erişim Tarihi: 21.03.2025)

https://www.webofscience.com/wos/woscc/basic-search (Erişim Tarihi: 21.03.2025)

https://www.ibm.com/think/topics/internet-of-things (Erişim Tarihi: 22.03.2025)

https://aws.amazon.com/tr/what-is/artificial-intelligence/ (Erişim Tarihi: 22.03.2025)

https://aws.amazon.com/tr/what-is/blockchain/?aws-products-all.sort-by=item.additionalFields.productNameLowercase&aws-products-all.sort-order=asc

(Erişim Tarihi: 22.03.2025)

https://www.udybelgesi.pro/otonom-lojistik-avantajlari-ve-gelecegi.html

(Erişim Tarihi: 22.03.2025)

https://www.alteryx.com/glossary/advanced-analytics (Erişim Tarihi: 15.03.2025)

https://www.maersk.com/news/articles/2023/01/20/transforming-decision-making-in-supply-chain-logistics-with-digital-twins (Erişim Tarihi: 23.03.2025)

https://corporate.walmart.com/news/2024/10/09/walmart-reveals-plan-for-scaling-artificial-intelligence-generative-ai-augmented-reality-and-immersive-commerce-experiences

(Erişim Tarihi: 23.03.2025)

https://www.dhl.com/us-en/home/insights-and-innovation/thought-leadership/trend-reports/digital-twins-supply-chain.html (Erişim Tarihi: 23.03.2025)

https://aws.amazon.com/tr/iot-twinmaker/ (Erişim Tarihi: 23.03.2025)

https://www.bosch-connected-industry.com/de/en/iiot-insights/digital-twins

(Erişim Tarihi: 23.03.2025)

Kaynakça

Aryee, R., & Adaku, E. (2023). The reverse logistics resource matrix: a novel classification scheme. *Journal of Manufacturing Technology Management, 34*(3), 435-454.

Brito, M. P., & Dekker, R. (2022, Ekim 10). Reverse Logistics - a framework. *Econometric Institute Report EI 2002-38*.

Centobelli, P., Cerchione, R., Vecchio, P. D., Oropallo, E., & Secundo, G. (2022, Ekim). Blockchain technology for bridging trust, traceability and transparency in circular supply chain. *Information & Management, 59*(7).

Choudhary, A., Sarkar, S., Settur, S., & Tiwari, M. (2015). A carbon market sensitive optimization model for integrated forward–reverse logistics. *International Journal of Production Economics, 164*, 433-444.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021, Haziran 26). Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. Türkiye.

European Court Of Auditors. (2021). *EU actions and existing challenges on electronic waste.* Curia Rationum.

Fleischmann, M., Bloemhof-Ruwaard, J. M., Dekker, R., Laan, E. v., Nunen, J. A., & Wassenhove, L. N. (1997, Ekim 16). Quantitative models for reverse logistics: A review. *European Journal of Operational Research, 103*(1), s. 1-17.

Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N. M., & Hultink, E. J. (2017). The Circular Economy e A new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production, 143*, 757-768.

Giglio, E. M., Ryngelblum, A., & Jabbour, A. B. (2020). Relational governance in recycling cooperatives: A proposal for managing tensions in sustainability. *Journal of Cleaner Production* .

Grabbe, H., & Moffat, L. L. (2024, Ekim 12). *A European circular single market for economic security and competitiveness*. Temmuz 2025 tarihinde Bruegel: https://www.bruegel.org/policy-brief/european-circular-single-market-economic-security-and-competitiveness?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı

Hanafi, J., Kara, S., & Kaebernick, H. (2008). Reverse logistics strategies for end-of-life products. *The International Journal of Logistics Management, 19*(3), 367-388.

Jiang, X., Li, J., Lu, Y., & Tian, G. (2020). Design of Reverse Logistics Network for Remanufacturing Waste Machine Tools Based on Multi-Objective Gray Wolf Optimization Algorithm. *IEEEAccess*.

Kara, S., Rugrungruang, F., & Kaebernick, H. (2007). Simulation modelling of reverse logistics networks. *Int. J. Production Economics*, 61-69.

Larsen, S., & Jacobsen, P. (2016). Revenue in reverse? An examination of reverse supply chain enabled revenue streams. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 783 - 804.

Pouyamanesh, S., Kowsari, E., Ramakrishna, S., & Chinnappan, A. (2023). A review of various strategies in e-waste management in line with circular economics. *Environmental Science and Pollution Research*(30), 93462–93490.

Rodrigues, S. P., Gomes, L. d., Peres, F. A., Correa, R. G., & Baierle, I. C. (2025, Nisan 16). A Framework for Leveraging Digital Technologies in Reverse Logistics Actions: A Systematic Literature Review. *MDPI*.

Rogers, D. S., & S.Lembke, R. (2021). Reverse Logistics. *International Encyclopedia of Transportation*, s. 208-218.

Romano, G., Rapposelli, A., & Marrucci, L. (2019). Improving waste production and recycling through zero-waste strategy and privatization: An empirical investigation. *Resources, Conservation & Recycling*, 256-263.

Sasikumar, P., Kannan, G., & Haq, A. N. (2010). A multi-echelon reverse logistics network design for product recovery—a case of truck tire remanufacturing. *Int J Adv Manuf Technol*, 1223–1234.

Shahabuddin, M., Uddin, M. N., Chowdhury, J. I., Ahmed, S. F., Uddin, M. N., Mofijur, M., & Uddin, M. A. (2023). A review of the recent development, challenges, and opportunities of electronic waste (e-waste). *International Journal of Environmental Science and Technology*, s. 4513–4520.

Sharma, N. K., Kumar, V., Verma, P., & Luthra, S. (2021). Sustainable reverse logistics practices and performance evaluation with fuzzy TOPSIS: A study on Indian retailers. *Cleaner Logistics and Supply Chain*.

Srivastava, S. K. (2007). Network design for reverse logistics. *Indian Institute of Management*.

Urbinati, A., Chiaroni, D., & Chiesa, V. (2017). Towards a new taxonomy of circular economy business models. *Journal of Cleaner Production, 168*, 487-498.

Waqas, M., Ahmad, N., & Yuming, Z. (2018, Kasım). Critical Barriers to Implementation of Reverse Logistics in the Manufacturing Industry: A Case Study of a Developing Country. *MDPI*.

Yu, H., & Solvang, W. D. (2016). A sustainable reverse logistics network design model for recycling and remanufacturing electrical and electronic waste under uncertainty. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 2693–2711.

Zheng, M., Shi, X., Xia, T., Qin, W., & Pan, E. (2021). Production and pricing decisions for new and remanufactured products with customer prejudice and accurate response. *Computers & Industrial Engineering*.

Kaynakça

Abhinav, P., and R. Rajesh. 2025. "Forecasting Sustainability Performances of Firms Using Grey Theory and Markov Models." *Benchmarking-An International Journal*. doi:10.1108/BIJ-12-2023-0856.

Abu Tabanjeh, ST, C. Pott, C. Reining. 2025. "The SuLo Framework: A Systematic Literature Review of Drivers and Barriers to Sustainable Logistics Practices." *Sustainability* 17(12). doi:10.3390/su17125575.

Afiah, ET, Meutia, E. Bastian, W. Retnowati. 2024. "Sustainable Logistics and Supply Chain Management through Environmental Management Accounting and Distribution Innovation: A Review." *Journal of Distribution Science* 22(12):97–110. doi:10.15722/jds.22.12.202412.97.

Ali, S., YZ Min, X. Chen, J. Din, M. Salman. 2025. "Revolutionizing Energy and Logistics: A Multilayered Strategy for Optimizing Distribution Networks and Achieving Dual Carbon Goals." *Clean Technologies And Environmental Policy*. doi:10.1007/s10098-025-03227-4.

Atieh, AA, MM Abushaega. 2025. "Achieving Supply Chain Sustainability Through Green Innovation: A Dynamic Capabilities-Based Approach in the Logistics Sector." *Sustainability* 17(13). doi:10.3390/su17135716.

Büyüközkan, G., Fethullah G., Yağmur K.. 2019. "A New Group Decision Making Approach with IF AHP and IF VIKOR for Selecting Hazardous Waste Carriers." *Measurement* 134:66–82. doi:10.1016/j.measurement.2018.10.041.

Chen, T., XY Zhang, F. Jia. 2025. "Platform or Third-Party Service Provider? An Analysis of Logistics Mode Selection Strategy for Manufacturers in E-Commerce Supply Chains." *Managerial And Decision Economics* 46(2):1040–61. doi:10.1002/mde.4419.

Diego, J., MJ Montes-Sancho. 2025. "Nexus Supplier Transparency and Supply Network Accessibility: Effects on Buyer ESG Risk Exposure." *International Journal Of Operations & Production Management* 45(4):895–924. doi:10.1108/IJOPM-12-2023-0972.

Guo, YH, RS Chen, Y. Boulaksil, H. Allaoui. 2025. "Modelling and Solving Sustainable Supply Chain Network Design Based on Graph Autoencoder Clustering Algorithm." *International Journal of Production Research 1-27*. doi:10.1080/00207543.2025.2542506.

Herrera, F., Martínez, L.. 2000. "A 2-Tuple Fuzzy Linguistic Representation Model for Computing with Words." *IEEE Transactions on Fuzzy Systems* 8(6):746–52.

Karthick, B. 2025. "A Sustainable Supply Chain System with Optimal Production and Lead Time Strategies under Intuitionistic Fuzzy Demand." *Journal of Management Analytics 1-25*. doi:10.1080/23270012.2025.2455548.

Maghsoudi, M., A. Noorbakhsh, S. Khanizadeh, S. Shokouhyar, S. Shokoohyar. 2025. "Mapping the Emergence and Maturation of Sustainable Supply Chain Technologies: A Patent-Based Assessment of Technology Life Cycles." *Annals of Operations Research*. doi:10.1007/s10479-024-06433-3.

Martínez, L., Rosa M. R., Herrera, F. 2015. *The 2-Tuple Linguistic Model*. Cham: Springer International Publishing.

Mubarik, MS, S. Khan, S. Kusi-Sarpong, M Mubarik. 2025. "Supply Chain Sustainability in VUCA: Role of BCT-Driven SC Mapping and 'Visiceability.'" *International Journal Of Logistics-Research and Applications* 28(8):823–41. doi:10.1080/13675567.2023.2222660.

Opricovic, S., Tzeng, G.H. 2004. "Compromise Solution by MCDM Methods: A Comparative Analysis of VIKOR and TOPSIS." *European Journal of Operational Research* 156(2):445–55. doi:10.1016/S0377-2217(03)00020-1.

Osintsev, N., A. Rakhmangulov. 2025. "Supply Chain Sustainability Drivers: Identification and Multi-Criteria Assessment." *Logistics-Basel* 9(1). doi:10.3390/logistics9010024.

Qader, G., J. Rehman, MI Shamsi, S. Abro. 2025. "Examining the Impact of Dynamic Capabilities and Industry4.0 Technologies in Pharmaceutical Manufacturing Firms: A Sustainable Supply Chain Performance Framework." *Business Strategy and Development* 8(3). doi:10.1002/bsd2.70205.

Rajendran, B., A. Gunasekaran, M. Babu. 2025. "A Machine Learning Framework for Classifying Customer Advocacy in Sustainable Supply Chains." *Supply Chain Analytics* 11. doi:10.1016/j.sca.2025.100137.

Salman, S., MR Karim, SM Morshed, R. Rahman, SR Tushar, SA Liza, and NR Chowdhury. 2025. "Mapping Industry 4.0 Strategies for Sustainable Logistics: Insights from the Electronic Industry in Emerging Markets." *International Journal Of System Assurance Engineering And Management* 16(6):2246–64. doi:10.1007/s13198-025-02798-1.

Sharma, SK, R. Sharma, A. Jindal. 2024. "An Integrated Structural Model for Supply Chain Vulnerability Influencing Factors in Manufacturing Enterprises." *Journal Of Modelling In Management* 19(5):1510–34. doi:10.1108/JM2-10-2023-0227.

Shebeshe, EN, and D. Sharma. 2024. "Sustainable Supply Chain Management and Organizational Performance: The Mediating Role of Competitive Advantage in Ethiopian Manufacturing Industry." *Future Business Journal* 10(1). doi:10.1186/s43093-024-00332-6.

Tetteh, FK, KO Kwateng, J. Mensah. 2025. "Enhancing Carbon Neutral Supply Chain Performance: Can Green Logistics and Pressure from Supply Chain Stakeholders Make Any Differences?" *Sustainability Accounting Management and Policy Journal* 16(2):521–51. doi:10.1108/SAMPJ-08-2024-0884.

Truant, E., E. Borlatto, E. Crocco, N. Sahore. 2024. "Environmental, Social and Governance Issues in Supply Chains. A Systematic Review for Strategic Performance." *Journal of Cleaner Production* 434. doi:10.1016/j.jclepro.2023.140024.

Wang, PW, CY Huang, ZP Fan. 2025. "Prioritization of Sustainable Development Plannings for Supply Chain Finance Using a Novel Triangular Neutrosophic-Based TOPSIS-CPT-VIKOR Model." *International Journal of General Systems* 54(2):240–70. doi:10.1080/03081079.2024.2375438.

Wang, YC, YB Peng, C. Yang. 2025. "Decoding ESG Report Narratives: Unveiling Sustainable Supply Chain Insights and Impacts Through Textual Analysis." *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 32(2):2559–81. doi:10.1002/csr.3079.

Yang, Q., M. Liu, ZS Wang, WH Jiang. 2025. "Sustainable Supply Chain Performance Evaluation Using Uncertain Multi-Criteria Decision-Making Method: A Case Study in Automobile Manufacturing Enterprises." *Environment Development and Sustainability 1-52*. doi:10.1007/s10668-025-06525-5.

You, X.-Y., You, J.-X., Liu, H.-C., & Zhen, L. 2015. "Group Multi-Criteria Supplier Selection Using an Extended VIKOR Method with Interval 2-Tuple Linguistic Information." *Expert Systems with Applications* 42(4):1906–16. doi:10.1016/j.eswa.2014.10.004.

Zadeh, L. A. 1965. "Fuzzy Sets." *Information and Control* 8(3):338–53. doi:10.1016/S0019-9958(65)90241-X.

Zayed, EO, EA Yaseen. 2025. "Blockchain Technology: A Catalyst for Sustainable Supply Chains in Emerging Economies through Enhanced Transparency and Traceability." *Journal of Manufacturing Technology Management*. doi:10.1108/JMTM-08-2024-0464.

Zhang, QY, NB Liang. 2025. "A Review of Analytic Models for Fairness Concerns in Supply Chain Management." *International Journal of Production Research 1-35.* doi:10.1080/00207543.2025.2514256.

Zhegu, M., CT Tchouwo. 2025. "Blockchain-Powered Governance: Driving Sustainability in Agri-Food Supply Chains." Pp. 435–44 in, edited by R. Zimmermann, J. Rodrigues, A. Simoes, and G. Dalmarco.

Kaynakça

Agyabeng-Mensah, Y., Afum, E., & Ahenkorah, E. (2020). Exploring financial performance and green logistics management practices: Examining the mediating influences of market, environmental and social performances. *Journal of Cleaner Production*, *258*, 120613.

Akandere, G. (2021). Dijitalleşme düzeyi ve yeşil lojistik uygulamaların lojistik performansa etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *11*(4), 1979–2000.

Akbal, H. (2022). Sürdürülebilir lojistik kapsamında yeşil lojistik uygulamaları. *Akademik Platform Dergisi*, *4*(2), 45-62.

ASCM. (n.d.). *The role of green logistics in supply chain management*. https://www.ascm.org/topics/green-logistics/ Erişim Tarihi: 11.04.2025

Avrupa Birliği Komisyonu. (2023). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM): A key tool to fight carbon leakage and support the EU's increased ambition on climate*. https://commission.europa.eu/document/download/83de0d5a-1962-4dc6-8b27-d9f59b6a5b92_en?filename=carbon_border_adjustment_mechanism_en.pdf Erişim Tarihi: 15.04.2025

Avrupa Birliği Komisyonu. (n.d.). *Climate action and the Green Deal*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal_en Erişim Tarihi: 08.04.2025

Ayan, K. A., & Sigalı, S. (2023). Lojistik maliyetler ve yeşil lojistik: Dışsal maliyetlerin analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, *70*, 247–270.

Barney, J. B. (1995). Looking inside for competitive advantage. *Academy of Management Perspectives*, *9*(4), 49-61.

Bask, A., Rajahonka, M., Laari, S., Solakivi, T., Töyli, J., & Ojala, L. (2018). Environmental sustainability in shipper-LSP relationships. *Journal of Cleaner Production*, *172*, 2986-2998.

Baxter, K. (2022). *Why should shippers care about sustainability?* InTek Freight & Logistics. https://www.inteklogistics.com/blog/why-should-shippers-care-about-sustainability Erişim Tarihi: 15.04.2025

Bodur, A. B. (2023). *Taşımacılıkta Yeşil Lojistik Belgesi için yeni dönem ocakta başlayacak*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/tasimacilikta-yesil-lojistik-belgesi-icin-yeni-donem-ocakta-baslayacak/3080136 Erişim Tarihi: 17.04.2025

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, *9*(2), 27-40.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77-101.

Burgess, S., Bingley, S., & Parker, C. M. (2021). The value of local sporting clubs' websites. *Information & Management*, *58*(8), 103531.

Castro, V. A., & Giraldi, J. J. D. M. E. (2018). Shared brands and sustainable competitive advantage in the Brazilian wine sector. *International Journal of Wine Business Research*, *30*(2), 243-259.

Chatzoglou, P., Chatzoudes, D., Sarigiannidis, L., & Theriou, G. (2018). The role of firm-specific factors in the strategy-performance relationship: Revisiting the resource-based view of the firm and the VRIO framework. *Management Research Review*, *41*(1), 46-73.

Çengel, Ö., & Er, F. B. (2022). Yeşil lojistik uygulamalarının sürdürülebilir performans ile ilişkisi üzerine bir inceleme. *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, *2*(2), 113-118.

Çitil, M., & Görgün, M. R. (2022). Yeşil lojistiğin rekabetçilik üzerindeki etkisi: Gelişmekte olan ülkelere yönelik bir panel veri analizinden kanıtlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2), 740-756.

Dekker, R., Bloemhof, J., & Mallidis, I. (2012). Operations research for green logistics—An overview of aspects, issues, contributions and challenges. *European Journal of Operational Research*, *219*(3), 671–679.

Demir, E., Bektaş, T., & Laporte, G. (2014). A review of recent research on green road freight transportation. *European Journal of Operational Research*, *237*(3), 775–793.

Dişkaya, F., & Dinçer, S. E. (2018). Yeşil lojistik yönetiminde araç rotalama optimizasyonu için bir model önerisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, *6*(1), 29-46.

Dündar, A. O., & Kolay, A. (2021). Karayolu yük ve yolcu taşımacılığının çevresel sürdürülebilirlik bakımından değerlendirilmesi ve Konya ili sera gazı emisyonunun hesaplanması. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 317-334.

Ekol Lojistik. (2022). *Sürdürülebilirlik Raporu 2022*. https://www.ekol.com/wp-content/uploads/2023/08/ekol_logistics_sr_2022_tr.pdf Erişim Tarihi: 15.04.2025

Ekol Lojistik. (2023). *Ekol sürdürülebilir iş uygulamalarıyla Yeşil Lojistik Belgesi'ni alan ilk şirket oldu*. https://www.ekol.com/tr/ekol-surdurulebilir-is-uygulamalariyla-yesil-lojistik-belgesini-alan-ilk-sirket-oldu/ Erişim Tarihi: 12.04.2025

El Shafeey, T., & Trott, P. (2014). Resource-based competition: Three schools of thought and thirteen criticisms. *European Business Review*, *26*(2), 122-148.

Ellen MacArthur Foundation. (n.d.). *Plastikler ve döngüsel ekonomi: Derinlemesine inceleme*. https://www.ellenmacarthurfoundation.org/plastics-and-the-circular-economy-deep-dive Erişim Tarihi: 02.04.2025

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods*, *5*(1), 80-92.

Jaramillo, P., Ribeiro, S. K., Newman, P., Dhar, S., Diemuodeke, O. E., Kajino, T., Lee, D. S., Nugroho, S. B., Ou, X., Strømman, A. H., & Whitehead, J. (2022). Chapter 10. In *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/chapter/chapter-10/

Karamaşa, Ç. (2020). Gıda işletmelerinde yeşil lojistik uygulamalarının Nötrosofik DEMATEL yöntemi ile analiz edilmesi: Giresun ili örneği. *Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 1-12.

Kim, J., & Makadok, R. (2023). Unpacking the "O" in VRIO: The role of workflow interdependence in the loss and replacement of strategic human capital. *Strategic Management Journal*, *44*(6), 1453-1487.

Knott, P. J. (2015). Does VRIO help managers evaluate a firm's resources? *Management Decision*, *53*(8), 1806-1822.

Korucuk, S. (2018). Yeşil lojistik uygulamalarinin rekabet gücü ve hastane performansina etkisinin lojistik regresyon analizi ile belirlenmesi: Ankara ili örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *19*(1), 280-299.

Kutlu, B. H., & Ercoşkun, Ö. Y. (2021). Türkiye'deki lojistik firmalarının yeşil lojistik uygulamaları üzerinden değerlendirmesi. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 52-71.

Lacaze, A. S., Ferreira, F. A., & Santos, M. R. (2025). Adding value to the VRIO framework using DEMATEL. *Management Decision*, *63*(4), 1154-1175.

Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report*, *27*(1), 64-77.

Mulholland, E. (2022). *Cost of electric commercial vans and pickup trucks in the United States through 2040*. ICCT.

Murphy, P. R., & Poist, R. F. (2000). Green logistics strategies: An analysis of usage patterns. *Transportation Journal*, *40*(2), 5–16.

Olaitan, O. O., & Mapanga, A. (2024). Unleashing the power of the 4IR in organisational value chains: A conceptual analysis. *South African Journal of Information Management*, *26*(1), 1805.

Özekenci, E. K. (2025). Ekonomik ve çevresel faktörler yeşil lojistiği etkiler mi? Avrupa birliği ülkeleri üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *23*(56), 1229-1249.

Seroka-Stolka, O., & Ociepa-Kubicka, A. (2019). Green logistics and circular economy. *Transportation Research Procedia*, *39*, 471-479.

Sezer, S. (2023). BRICS-T ve G7 ülkelerinde yeşil lojistik üzerindeki finansal ve ekonomik etkiler. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, *19*(1), 27-51.

SolarReviews. (n.d.). *Güneş paneli geri ödeme süresi nasıl hesaplanır?* https://www.solarreviews.com/blog/how-to-calculate-your-solar-payback-period Erişim Tarihi: 16.04.2025

Strategic Management. (2019). *VRIO Analysis*. Oregon State University. https://open.oregonstate.education/strategicmanagement/chapter/4-vrio-analysis/ Erişim Tarihi: 15.04.2025

Tesla. (n.d.). *Güneş paneli geri ödeme süresi hakkında bilgi edinin*. https://www.tesla.com/learn/solar-panel-payback-period Erişim Tarihi: 18.04.2025

TIRPORT Insights. (2025). *TIRPORT'la 2024'e Bakış Raporu*. https://insights.tirport.com/tirport-ile-2024e-bakis/ Erişim Tarihi: 18.04.2025

Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, Mayıs 29). *Dış Ticaret İstatistikleri, Nisan 2025*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Nisan-2025-53902 Erişim Tarihi: 18.04.2025

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Ulaştırma Hizmetleri Düzenleme Genel Müdürlüğü. (n.d.). *Kombine taşımacılık yönetmeliği taslağı*. https://uhdgm.uab.gov.tr/uploads/pages/taslaklar/kombine-tasimacilik-yonetmeligi.pdf Erişim Tarihi: 15.04.2025

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Ulaştırma Hizmetleri Düzenleme Genel Müdürlüğü. (2024). *Yeşil Lojistik Belgesi firma listesi*. https://uhdgm.uab.gov.tr/uploads/pages/kombine-tasimacilik/yesil-lojistik-belgesi-firma-listesi.pdf Erişim Tarihi: 15.04.2025

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Ulaştırma Hizmetleri Düzenleme Genel Müdürlüğü. (2025). *TİO Yetki Belgesi firma listesi*. https://uhdgm.uab.gov.tr/uploads/pages/tasima-isleri-organizatorlugu-tio/tio-yetki-belgesi-liste-02-05-2025-681858ffb9337.pdf Erişim Tarihi: 15.04.2025

Uluslararası Enerji Ajansı. (2021). *Net Zero by 2050: A roadmap for the global energy sector* (revised edition). https://iea.blob.core.windows.net/assets/deebef5d-0c34-4539-9d0c-10b13d840027/NetZeroby2050-ARoadmapfortheGlobalEnergySector_CORR.pdf

Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD). (2025). *Hizmet İhracatında Aslan Payı Taşımacılıkta*. https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/36487/-hizmet-ihracatinda-aslan-payi-tasimacilikta? Erişim Tarihi: 15.04.2025

Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD). (2023). *Ekol, Yeşil Lojistik belgeli ilk Türk şirketi oldu*. https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/34471/ekol-%E2%80%9Cyesil-lojistik%E2%80%9D-belgeli-ilk-turk-sirketi-oldu. Erişim Tarihi: 15.04.2025

Vestas. (n.d.). *Enerji geri ödeme süresi*. https://www.vestas.com/en/sustainability/environment/energy-payback Erişim Tarihi: 15.04.2025

Wach, E., Ward, R., & Jacimovic, R. (2013). *Learning about qualitative document analysis* (IDS Practice Paper in Brief 13). Institute of Development Studies.

Yangınlar, G., & Sarı, K. (2017). İşletmeleri yeşil lojistik uygulamalarına zorlayan sebepler üzerine bir araştırma. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, *6*(1), 101-121.

Yeşil Lojistikçiler. (2023). *Alışan Lojistik "Yeşil Lojistik Belgesi" aldı*. https://www.yesillojistikciler.com/lojistik/alisan-lojistik-yesil-lojistik-belgesi-aldi/20598. Erişim Tarihi: 16.04.2025.

Kaynakça

Bansal, P. (2005). *Evolving sustainably: A longitudinal study of corporate sustainable development*. Strategic Management Journal, 26(3), 197–218.

Brundtland, G. (1987). *Our common future: The World Commission on Environment and Development*. Oxford University Press.

Carroll, A. B., & Shabana, K. M. (2010). The business case for corporate social responsibility: A review of concepts, research and practice. *International Journal of Management Reviews, 12*(1), 85–105.

Chabrak, N. (2015). Promoting corporate social responsibility and sustainability: A model of integrity. *Society and Business Review, 10*(3), 280–305.

Collins, S. L., Carpenter, S. R., Swinton, S. M., Orenstein, D. E., Childers, D. L., Gragson, T. L., & Whitmer, A. C. (2011). An integrated conceptual framework for long-term social–ecological research. *Frontiers in Ecology and the Environment, 9*(6), 351–357.

Çamlıca, Z., & Akar, G. S. (2014). Lojistik sektöründe sürdürülebilirlik uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 5*(11), 1–20.

Çetin, O., & Sain, A. D. (2018, September). Lojistik sektöründe sürdürülebilirlik uygulamaları. *IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress*, Aydın, Türkiye.

DHL Group. (2024). *Annual report 2023/2024*. DHL Group.

Erol, İ., & Özmen, A. (2008). Çevresel düzeyde sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi: Perakende sektöründe bir uygulama. *İktisat, İşletme ve Finans, 23*(266), 70–94.

Feil, A. A., Schreiber, D., Haetinger, C., Strasburg, V. J., & Barkert, C. L. (2019). Sustainability indicators for industrial organizations: Systematic review of literature. *Sustainability, 11*(3), 854.

Goel, P. (2010). Triple bottom line reporting: An analytical approach for corporate sustainability. *Journal of Finance, Accounting, and Management, 1*(1), 27–42.

Hidayati, N. (2011). Pattern of corporate social responsibility programs: A case study. *Social Responsibility Journal, 7*(1), 104–117. https://doi.org/10.1108/17471111111114576

Ho, L., & Taylor, M. (2007). An empirical analysis of triple bottom-line reporting and its determinants: Evidence from the United States and Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting, 18*(2), 123–150. https://doi.org/10.1111/j.1467-646X.2007.01010.x

Maria, T. A. (2015). Sustainable development, a multidimensional concept. *Annals – Economy Series*, (Special Issue), 82–86.

Montiel, I. (2008). Corporate social responsibility and corporate sustainability: Separate pasts, common futures. *Organization & Environment, 21*(3), 245–269.

Rodrigue, J. P., Comtois, C., & Slack, B. (2006). *The geography of transport systems*. Routledge.

Slaper, T. F., & Hall, T. J. (2011). The triple bottom line: What is it and how does it work? *Indiana Business Review, 86*(1), 4–8.

Svensson, G., Høgevold, N., Ferro, C., Varela, J. C. S., Padin, C., & Wagner, B. (2016). A triple bottom line dominant logic for business sustainability: Framework and empirical findings. *Journal of Business-to-Business Marketing, 23*(2), 153–188.

United States Environmental Protection Agency (US EPA). (n.d.). *Definition of sustainability*. https://www.epa.gov/sustainability/learn-about-sustainability#what

Yaşar Uğurlu, Ö., Bayar, Y., & Ürper, P. (2025). Examination of corporate culture dimensions in terms of sustainability success: A research in the context of BIST Sustainability 25 Index. *Erciyes University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, 70*, 37–46. https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.1526663

Yaşar Uğurlu, Ö., Seyhan, M., & Bayar, Y. (2024). Kurumsal sürdürülebilirlik için kurum kültürünün belirleyici rolü: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 69*, 1–20. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3973606

MAHALLİ İDARELER MALİYESİ

Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

9. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayımlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-53-1

Sayfa Düzeni ve Yayına Hazırlama
Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA

Baskı ve Cilt:
Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Şubat-2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İ Ç İ N D E K İ L E R

BİRİNCİ BÖLÜM
MAHALLİ İDARELERİN VARLIKLARINA İLİŞKİN İNCELEMELER

GİRİŞ **3**

I. MAHALLİ İDARE KAVRAMI VE MAHALLİ İDARELERİN ORTAYA ÇIKIŞI **4**

II. MAHALLİ İDARELERİN VARLIĞINI AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR **13**

A. EKONOMİK YAKLAŞIM 13

B. SİYASAL YAKLAŞIM 15

C. HUKUKİ YAKLAŞIM 17

1. Merkezden Yönetim Anlayışı 17

2. Yerinden Yönetim Anlayışı (Adem-i Merkeziyet) 19

III. MAHALLİ İDARELERİN MERKEZİ İDARE İLE MALİ İLİŞKİLERİ **22**

A. İDARELER ARASI İLİŞKİ (MALİ TEVZİN) KAVRAMI 22

B. MALİ İLİŞKİLERİN DÜZENLENME NEDENLERİ 24

IV. MAHALLİ İDARELER VE MALİ ÖZERKLİK **28**

A. MALİ ÖZERKLİĞİN KURAMSAL YAPISI 28

B. MALİ ÖZERKLİK VE AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI 31

C. MALİ ÖZERKLİK VE VERGİLENDİRME YETKİSİ 33

D. MALİ ÖZERKLİĞİN GÖSTERGELERİ 36

İKİNCİ BÖLÜM
MAHALLİ İDARELERİN HİZMET SUNUMLARINA YÖNELİK İNCELEMELER

GİRİŞ **41**

I. MAHALLİ İDARELERİN OPTİMUM HİZMET ALANININ BELİRLENMESİ VE ÖNEMİ **41**

A. OPTİMUM HİZMET ALANININ BELİRLENMESİNDE ARZ ŞARTLARI (İDARE İLE İLGİLİ FAKTÖRLER) 43

1. Kişi Başına Düşen Gelir ve Hizmet Maliyetleri Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 43

2. Kişi Başına Düşen Hizmet Maliyetleri ve Nüfus Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 46

3. Hizmetin Dışsallığı Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 50

4. Üretim Boyutu (İdare) Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 52

B. OPTİMUM HİZMET ALANININ BELİRLENMESİNDE TALEP ŞARTLARI (MAHALLİ HALK İLE İLGİLİ FAKTÖRLER) 53

1. Mahalli Halkın Tercih Benzerlikleri Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 53

2. Mahalli İdarelerin Kuruluşu ve İdari Maliyetleri Yönüyle Optimum Alanın Belirlenmesi 55

II. MERKEZİ İDARE İLE MAHALLİ İDARELER ARASINDAKİ HİZMET BÖLÜŞÜMÜ VE BÖLÜŞÜM KRİTERLERİ **57**

A. İKTİSADİ KRİTER 58

1. Etkinlik Açısından Hizmet Bölüşümünün Ele Alınması 58

2. Dışsallık Açısından Hizmet Bölüşümünün Ele Alınması 62

B. TARİHİ VE GELENEKSEL KRİTER 63

III. MAHALLİ İDARELERİN SUNDUKLARI MAL VE HİZMETLER.....63
A. MAHALLİ İDARELERİN MERKEZİ İDAREDEN AYRI SUNDUKLARI MAL VE HİZMETLER.....65
1. Tam Kamusal Mal ve Hizmetler.....66
2. Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler.....67
3. Özel Mal ve Hizmetler.....69
B. MAHALLİ İDARELERİN MERKEZİ İDARE İLE BİRLİKTE SUNDUKLARI MAL VE HİZMETLER.....70
1. Sağlık Hizmetleri.....71
2. Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....71
3. Çevre Hizmetleri.....72
4. Bayındırlık ve İmar Hizmetleri.....73
5. Sosyal Hizmetler.....73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MAHALLİ İDARELERİN GELİR KAYNAKLARINA YÖNELİK İNCELEMELER

GİRİŞ.....77
I. MERKEZİ İDARE İLE MAHALLİ İDARELER ARASINDAKİ GELİR KAYNAKLARININ PAYLAŞIMINDA UYGULANAN KRİTERLER.....77
A. İDARİ ETKİNLİK KRİTERİ.....78
B. HİZMETLERİN ÖZELLİĞİ KRİTERİ.....80
C. MİLLİ GELİRDEN ALINACAK PAY KRİTERİ.....81
D. TARİHSEL FAKTÖRLER KRİTERİ.....82
II. MERKEZİ İDARE İLE MAHALLİ İDARELER ARASINDAKİ GELİR BÖLÜŞÜM ŞEKİLLERİ.....82

A. İDARELERE SINIRSIZ VERGİLEME YETKİSİNİN VERİLMESİ.....83
B. İDARELER ARASINDA VERGİ KAYNAKLARININ PAYLAŞIMI.....84
C. KARMA YÖNTEM.....84
1. Hisse Esası (Pay Verme) Yöntemi.....85
2. Ek Oran Yöntemi.....86
3. Vergi Torbası Yöntemi.....87
III. MAHALLİ İDARELERİN GELİR TÜRLERİ.....88
A. VERGİ GELİRLERİ.....88
B. VERGİ DIŞI GELİRLER.....92
C. BAĞIŞ VE YARDIMLAR.....96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAHALLİ İDARELERDE KATILIMCILIK

GİRİŞ.....101
I. KATILIMCILIK VE YÖNETİŞİM KURAMI.....102
II. MAHALLİ İDARELERDE KATILIMCILIK.....103
III. MAHALLİ İDARELERDE KATILIMCI BÜTÇE.....105
IV. KATILIMCILIĞI SAĞLAYAN UNSURLAR.....111
A. ŞEFFAFLIK İLKESİ.....112
B. KAMU DENETÇİLİĞİ MÜESSESESİ.....113
C. KALİTE ANLAYIŞININ ÖNEMİ.....115
D. PROFESYONEL YÖNETİCİ UYGULAMASI.....116
E. MALİ ÖZERKLİĞİN ÖNEMİ.....117
F. STRATEJİK PLANLAMA.....119
G. HALKLA İLİŞKİLER VE DİJİTAL BİLGİ YÖNETİMİ.....120
H. KENT KONSEYLERİNİN ÖNEMİ.....123

BEŞİNCİ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ ÜLKELERDEKİ MAHALLİ İDARELERİN İDARİ VE MALİ YAPISINA YÖNELİK İNCELEMELER

GİRİŞ **129**

I. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE MAHALLİ İDARELER **130**

A. MAHALLİ İDARE TÜRLERİ VE İDARİ YAPILARI 131

1. Genel Amaçlı Mahalli İdareler 131

2. Özel Amaçlı Mahalli İdareler 134

B. MAHALLİ İDARELERİN GÖREVLERİ VE GELİRLERİ 135

II. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MAHALLİ İDARELER **138**

A. FRANSA'DA MAHALLİ İDARELER 138

1. Mahalli İdare Türleri ve İdari Yapıları 138

2. Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri 141

B. İSVEÇ'TE MAHALLİ İDARELER 144

1. Mahalli İdare Türleri ve İdari Yapıları 144

2. Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri 146

C. FEDERAL ALMANYA'DA MAHALLİ İDARELER 148

1. Mahalli İdare Türleri ve İdari Yapıları 148

2. Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri 150

III. UZAK DOĞU'DA MAHALLİ İDARELER **153**

A. JAPONYA'DA MAHALLİ İDARELER 153

1. Mahalli İdare Türleri ve İdari Yapıları 153

2. Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri 154

B. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE MAHALLİ İDARELER 156

1. Mahalli İdare Türleri ve İdari Yapıları 157

2. Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri 159

ALTINCI BÖLÜM
TÜRKİYE'DEKİ MAHALLİ İDARELERİN İDARİ VE MALİ YAPISINA YÖNELİK İNCELEMELER

GİRİŞ **165**

I. BELEDİYE İDARESİNİN İDARİ VE MALİ YAPISI **167**

A. TÜRKİYE'DE BELEDİYE İDARESİNİN KISA TARİHÇESİ 168

B. NORMAL BELEDİYE İDARESİNİN İDARİ YAPISI 170

1. Belediye İdaresinin Kuruluşu 171

2. Belediye İdaresinin Görevleri ve Sorumlulukları 173

3. Belediye İdaresinin Yetkileri ve İmtiyazları 175

4. Belediye İdaresinin Organları ve Görevleri 178

C. NORMAL BELEDİYE İDARESİNİN MALİ YAPISI 186

1. Belediye İdaresinin Gelirleri 186

a. Belediye İdaresinin Olağan Gelirleri 187

b. Belediye İdaresinin Olağanüstü Gelirleri 198

2. Belediye İdaresinin Giderleri 202

3. Belediye İdaresinin Bütçesi 204

4. Belediye İdaresinin Denetimi 212

5. Belediyelerde Özelleştirme ve İhale Sistemi 218

D. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE İDARESİNİN İDARİ YAPISI 221

1. Büyükşehir Belediye İdaresinin Kuruluşu 222

2. Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Görev ve Sorumlulukları 223

3. Büyükşehir Belediyesi İdaresinin Organları 229

E. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE İDARESİNİN MALİ YAPISI 233
1. Büyükşehir Belediye İdaresinin Gelirleri 233
2. Büyükşehir Belediye İdaresinin Giderleri 236
3. Büyükşehir Belediye İdaresinin Bütçesi 237
II. İL ÖZEL İDARESİNİN İDARİ VE MALİ YAPISI 238
A. İL ÖZEL İDARESİNİN İDARİ YAPISI 240
1. İl Özel İdaresinin Kuruluşu 241
2. İl Özel İdaresinin Görevleri ve Sorumlulukları 241
3. İl Özel İdaresinin Yetkileri ve İmtiyazları 243
4. İl Özel İdaresinin Organları ve Görevleri 244
B. İL ÖZEL İDARESİNİN MALİ YAPISI 250
1. İl Özel İdaresinin Gelirleri 251
a. İl Özel İdaresinin Olağan Gelirleri 251
b. İl Özel İdaresinin Olağanüstü Gelirleri 253
2. İl Özel İdaresinin Giderleri 255
3. İl Özel İdaresinin Bütçesi 256
4. İl Özel İdaresinin Denetimi 259
III. KÖY İDARESİNİN İDARİ VE MALİ YAPISI 262
A. KÖY İDARESİNİN İDARİ YAPISI 262
1. Köy İdaresinin Kuruluşu 263
2. Köy İdaresinin Görevleri (İşleri) 263
3. Köy İdaresinin Organları ve Görevleri 269
B. KÖY İDARESİNİN MALİ YAPISI 271
1. Köy İdaresinin Gelirleri 271
2. Köy İdaresinin Giderleri 272
3. Köy İdaresinin Bütçesi 272
4. Köy İdareleri ve KÖYDES Projesi 273

IV. İLLER BANKASI AŞ'NİN (İLBANK) İDARİ VE MALİ YAPISI **274**

A. İLLER BANKASI AŞ'NİN İDARİ YAPISI 275

1. Bankanın Organları.....276

2. Bankanın Faaliyet Konuları 277

3. Bankacılık ve Kredilendirme İşlemleri 278

B. İLLER BANKASI AŞ'NİN MALİ YAPISI 280

SONUÇ.....**283**

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....**285**

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR VE MAKALELER

ACAR, İbrahim Atilla ve KİTAPÇI, İsmail; "Bir Mali Yerelleşme Deneyimi Olarak İsveç", **Maliye Dergisi**, Sayı:157, Temmuz-Aralık, 2009.

AKDEMİR Tekin – BENK, Serkan, "Japonya'da Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Finansmanında Yaşanan Gelişmeler", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:6, Sayı:11, 2010.

AKDOĞAN, Abdurrahman; **Kamu Maliyesi**, Gazi Üniversitesi Yayını, 3.Baskı, Ankara,1989.

AKTAN, Coşkun Can – ÇOBAN, Hilmi, "Kamu Sektöründe İyi Yönetim İlkeleri" , Ed: Coşkun C. Aktan, Kamu Mali Yönetiminde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme, Seçkin Kitapevi, Kasım 2006, ss.13-40.

AKTAN, Coşkun Can; ***Anayasal İktisat***, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2002.

AKGÜL, Birol; *Türkiye'deki Kalkınma Ajanslarının Örgütsel Yapısının Analizi ve Yeniden Yapılanma Önerileri*, **Kalkınma Ajansları**, /Edt:Birol Akgül-Nısfet Uzay), Ekin Yayınevi, Bursa-2010.

AKSOY, Şerafettin; **Kamu Maliyesi**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

ALKAY, Elif, OCAKÇI Mehmet; *Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Yöntemlerin İrdelenmesi*, **İTÜ Dergisi/a**, Cilt:2, Sayı: 1, Mart-2003.

ALTUĞ, Fevzi; Kent Ekonomisinin İlkeleri, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1989.

APAN Ahmet, "Belediyelerin Denetimi ve Mülkiye Teftiş Kurulu", **Belediye Dünyası**, Cilt 13, Sayı 1, Ocak 2012, s. 28-38.

ARAGONÈS, Enriqueta, Santiago Sánchez-Pagés,, "Santiago A Model OfParticipatory Democracy: Understanding The Case Of Porto Alegre", Spanish Ministry of Science and Technology September, 2004.

ARIN, Tülay; *Devlet Hizmetlerinde Etkinlik: Kamu Yönetimi mi İş İdaresi mi?,* **İ.Ü. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**,35.Seri, 1991/1992, 1993.

AYHAN, Ufuk; *Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler***,Sayıştay Dergisi**, Sayı 70,Temmuz-Eylül 2008.

AYTAÇ, Fethi; **Açıklamalı Köy Kanunu**, Seçkin Yayıncılık, 4.Baskı, Ankara, 2004.

BAĞLI, Mehmet Salim; *Alman Yerel Yönetim Yapısı*, **Türk İdare Dergisi**, Sayı:473, Yıl:83, Aralık-2011, s.44-74.

BARAL, K.J. ve SUVEDİ, M. ; "Fiscal Autonomy: A Comparative Study of Kaski District Development Committee and Lamjung District Development Committee" *Janapragyamanch*, 2006.

BATIREL, Ömer Faruk; **Kamu Maliyesi ve Yönetimi**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

BENK, Serkan; **Kent İçi Ulaşım Sonucu Oluşan Negatif Dışsallıklar ve Önleme Yolları,** (Doktora Tezi), U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

BİLGİÇ Veysel K.; **Yerel Yönetimler**, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara, 1998.

CANPOLAT Hasan -İlker Haktankaçmaz, **Japonya'da Yerel Yönetimler Maliyesi**, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt:16, Sayı;2, Nisan 2007.

CAN İsmail; **Almanya'da Devletin Yapısı ve Vergi Sisteminin Anayasal Te**melleri.(http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md145/ismailcan.pdf).

ÇELEBİ Kemal; Kamu Ekonomisi Analizi, Emek Matbaası, Manisa, 2000.

ÇETİNKAYA, Özhan; *Türkiye'deki Belediyelerin Nüfus Büyüklüğüne Göre Gelir ve Gider Yapılarının İncelenmesi ve Bu Yapının Etkin Kaynak Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi* **Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Çilt:59, Sayı:4, 2004.

ÇETİNKAYA, Özhan-DEMİRBAŞ Tolga; "Belediye Gelirlerinin Analizi ve Mali Özerklik Açısından Değerlendirilmesi, İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 53, Seri, 2010, ss.1-18.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif - Esra B. Sipahi, Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite, Sayıştay Dergisi, Sayı: 50-51, 2004, ss.35-66.

COMMUNİTİES AND LOCAL GOVERNMENT ELAND HOUSE, "Participatory Budgeting: A Draft National Strategy Giving More People A Say in Local Spending Consultation", Department For Communities And Local Government", March, 2008.

COUNCIL OF EUROPE; **Effects on the Financial Autonomy of Local and Regional Authorities Resulting from the Limits Set at European Level on National Public Debt, Local and Regional Authorities in Europe**, No:71,Strasbourg, 2000.

COUNCIL OF EUROPE; **Local Finance in Europe, Local and Regional Authorities in Europe**, No:61, Strasbourg, 1997.

DAYAR, Hatice; **Türkiye ve Almanya'da Büyükşehir Belediye Yönetimlerinin Hizmet-Gelir ve Bütçesel Yapılarının Karşılaştırmalı Analizi**, Mahalli İdareler Kontrolörleri Yayını, No:7, Ankara, 1998.

DEMİRBAŞ Tolga - ÇETİNKAYA Özhan, *Belediye Gelir Türü Olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi Önerisinin Tartışılması*, **Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar**, (Ed.Figen Altuğ vd), Ekin Kitabevi, Bursa, 2010.

DEMİRBAŞ Tolga - ÇETİNKAYA Özhan vd,; "Yeni Kamu İşletmeciliği Bakış Açısıyla Türkiye'de Belediyelerin Şirketler Yoluyla Hizmet Sunma Modelinin Değerlendirilmesi", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:15, Sayı:30, 2017.

DİNLER, Zeynel; Bölgesel İktisat, Ekin Kitabevi Yayınları, 6.Baskı, Bursa, 2001.

DİCKENS, Korey – Fris, Brandon, Wallace, Brian, *Handbook for Georgiye Mayors and Council Members*, Georgia Municipal Association, Published in Cooperation with the Carl Vinson Institute of Government, University of Georgia. 2012.

DOĞANYİĞİT, Sadettin; *Belediyelerin Dış Borçlanmaları*, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:8, Sayı:2, Nisan,1999.

DORUKKAYA, Şakir; **Mahalli İdarelerin Mali Yapılarının Yeniden Düzenlenmesi ve Danimarka Örneği,** Maliye Hesap Uzmanları Vakfı yayınları, Yayın No:6, Ankara.

DÜLGER, Cumhur-MOĞOL, Tayfun, *Kamu Harcama Sisteminde Yeni Bir Anlayış: Katılımcı Bütçeleme Sistemi ve Bütçe Matrisi Uygulaması,* **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:188, 2008.

DPT; Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No:2721, ÖDK:674, Ankara, 2007.

EDİZDOĞAN, Nihat-ÇETİNKAYA, Özhan; **Kamu Bütçesi**, 7. Baskı, Ekin Kitapevi, 2016.

EDİZDOĞAN, Nihat-ÇETİNKAYA, Özhan; **Kamu Maliyesi**, Ekin Yayınevi, 8.Baskı, Bursa, 2017.

ERDOĞAN, Mustafa; **Anayasal Demokrasi**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 5.Baskı, 2003.

ERGEN, Zuhal, "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli", Maliye Dergisi, Sayı 163, Temmuz-Aralık 2012, ss.317-334.

ERGİNAY, Akif; Yeni Japon Anayasası, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt: 7, Sayı: 1, 1950. (http://en.wikipedia.org/wiki/Prefectures_of_Japan)

EROL, Ahmet; **Demokrasi Örgütlenme Özgürlüğü ve İsveç Örneği**, TC. Kültür Bakanlığı Demokrasi Klasikleri Yayınevi, Ankara 1995.

ERTÜRK Hasan - SAM Neslihan; Kent Ekonomisi, Ekin Yayın Dağıtım, 4.Baskı, Bursa, 2011.

Electronic Voting, http://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_voting, (Erişim: 26.12.2012).

FALAY, Nihat, VARCAN Nezih; **Yerel Yönetimler**, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir,2007.

GERÇEK, Adnan; *Belediye Vergilerinin Türleri ve Analizi*, **Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar,** (Ed.Figen Altuğ-Özhan Çetinkaya-Selçuk İpek), Ekin Kitabevi, Bursa, 2010.

GÜNDOĞAN, Ertuğrul, "Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar", Ed: M Akif. Çukurçayır - H. Tuğba Eroğlu - Hülya Eski Uğuz, Yönetişim, Çizgi Kitapevi, Nisan 2010, ss.13-56.

GÖZLER, Kemal; **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2002.

GÖZLER Kemal ve KAPLAN Gürsel; **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2014.

GÜL, Hüseyin; *Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri*, **Türkiye'de Yerel Yönetimler** (Editörler: Recep Bozlağan-Yüksel Demirkaya), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2008.

GÜNER, Ayşe, YILMAZ Serdar; **Mali Yerelleşme**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2006.

GÜNER, Ayşe; *Mali Özerklik Çerçevesinde Yerel Yönetimlerin Gelirleri Üzerine Bir Değerlendirme*, **20.Türkiye Maliye Sempozyumu**, Pamukkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, Pamukkale, 2005.

GÜNER, Ayşe; *Yerel Bir Vergi Olarak Motorlu Taşıtlar Vergilemesi*, **Legal Mali Hukuk Dergisi,** Yıl:1, Sayı:11, Kasım-2005.

GÜNGÖR, Hayrettin; **İl Özel İdaresi Mevzuatı**, İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği, Ankara, 2007.

GÜRAN, Sait; "Türk Kamu Personel Rejimi ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın Bu Konudaki Hükümleri", Sosyal-Siyaset, Sayı:221, 2010, ss.287- 299.

GÜRDAL, Sahavet; Halkla İlişkiler ve Yerel Yönetimlerde Uygulamalar, RGA Yönetim Danışmanlık Yayınları, İstanbul, 1997.

GÜRER, Harun; "Stratejik Planlamanın Temelleri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmasına Yönelik Öneriler", Sayıştay Dergisi, Sayı:63, Ekim - Aralık 2006, ss.91-105.

KALABALIK, Halil; **Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

KARA, Eray; Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yerel Hükümet Sistemi, **Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi,** Cilt:3, Sayı:1, 2021.

KARAARSLAN, Erkan; Mali Saydamlığın Temel Esasları, Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Denetim Birimi Başkanlığı, 2005 Yılı Faaliyet Raporu.

KARABACAK, Serkan; **Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması: İsveç Örneği**, DPT, Temmuz, 1999. (http://ekutup.dpt.gov.tr/kamumali/karabacs/isvec.html)

KARAHAN, Hasan; *Japonya Mahalli İdareler Sistemi*, **Belediye Dergisi**, Cilt:4, Sayı:6, Aralık 1997.

KARAMANOĞLU, Hande; Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Dönüşüm Süreci, **Yüksek Lisans Tezi**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020.

KARAMANOĞLU Hande-BAYRAKÇI Erdal; Çin Halk Cumhuriyeti Yerel Yönetimlerinin Yapısı ve Tarihsel Değişim Süreci, Journal of Academic Value Studies http://dx.doi.org/10.29228/javs.56783

KAYIKÇI, Sabrina; *1982 Yerel Yönetim Reform Yasası Sonrası Fransa'da Yerel Yönetimler ve Yerel Özerklik Şartı*, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 12, Sayı 3, 2003.

KELEŞ, Ruşen; **Fransa ve İspanya'da Yerinden Yönetim**, TBD-Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.

KELEŞ, Ruşen; **Kentbilim Terimleri Sözlüğü** ,TDK,1980 .

KELEŞ,Ruşen, YAVUZ Fehmi; **Yerel Yönetimler**, Turhan Kitabevi, 2.Baskı, Ankara, 1989.

KELLER, Arno; *Belediyelerin Yerel Gelişmedeki Rolü: Almanya Örneği, Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü*, Uluslararası Sempozyum , Sabancı Üniversitesi, 2004. http://ipc.sabanciuniv.edu/tr/Arastirma-Alanlari/documents/ArnoKeller.pdf)

KELLER, Michael; **Avrupa'da Belediye Birliklerinin Görevleri ve Yetkileri; FransaÖrneği,**Konrad-Adenauer-Stiftung, http://www.konrad.org.tr/Fransa%20Almanya/Keller.pdf, (04.07.2009)

KORLU, R. Kutlu; "Belediyelerde Katılımcılık ve Retro Demokrasi" Ekin Yayınevi, 2014.

KÖSEKAHYA, Gamze; "Katılımcılık ve İyi Yönetişim", İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, Ayrıntı Basımevi, 2003, s. 34-47.

KURTULUŞ, Barış; **Türkiye'de Belediyelerin Mali Yapısı Ve Harcamalarının Finansmanı**, DPT Yayını, Yayın No: 2692, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Temmuz–2006.

KUZEY, Pelin; Şeffaflık ve İyi Yönetişim, İYİ YÖNETİŞİMİN TEMEL UNSURLARI, Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayını, Nisan/2003.

MELOCHE, J-P., Vaillancourt, F. ve Yılmaz, S., "Decentralization or Fiscal Autonomy? What Does Really Matter? Effects on Growth and Public Sector Size in European Transition Countries", *World Bank Policy Research Working Paper* 3254, 2004.

MUSGRAVE Peggy B.; *İdarelerarası Mali İlişkilerin Prensipleri*,(Çev. Ömer Faruk Batırel), 7.Türkiye Maliye sempozyumu, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, 1991.

NADAROĞLU, Halil; **Kamu Maliyesi Teorisi**, Beta Basım, 11.Baskı, 2000.

NADAROĞLU, Halil; **Mahalli İdareler**, Beta Basım, 6.Baskı, İstanbul, 1998.

ORTAYLI, İlber; **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880),** Türk Tarih Kurumu Yayını, Sayı:178, 2000.

ÖZDEMİR Gürbüz; *Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi*, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:71, Ekim-2008.

ÖZDEMİR, Ali Tamer; "Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri", Sayıştay Dergisi, Sayı: 83, Ekim-Aralık, 2011, ss.31-56.

ÖZEN, Ahmet, İbrahim Güray Yontar, "Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme, Maliye Dergisi, Sayı 156, Ocak-Haziran 2009,ss.280-293.

ÖNCEL, Yenal; **Mahalli İdareler Maliyesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.

ÖZ, Ersan, AKDEMİR Tekin; *ABD Vergi Sistemi*, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:168, Eylül-2002.

ÖZTÜRK, Feyza; *Ülke Ülke Yerel Yönetimler İsveç'te Yerel Yönetimler*, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**,Cilt: 12, Sayı:3, Temmuz-2003.

PRUD'HOMME, Remy; "Adem-i Merkeziyet (Yerinden Yönetim)", (Çev.Mehmet Emin Özbudun), *Türkiye Maliye Sempozyumu-Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkiler*, 1991, s.212.

SANAL, Recep; **Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve Mahalli İdareler, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü**, No:501, Ankara, 1999.

SEZEN, Seriye; "Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?", Amme İdaresi Dergisi, Cilt:34, Sayı:4, 2001, ss.71-96.

SİNTOMER, Yves - Carsten Herzberg - Anja Röcke, "From Porto Alegre to Europe: Potentials And Limitations Of Participatory Budgeting", IJUPR,Berlin, 2005.

ŞAHİN, Mustafa; *Amerika Birleşik Devletlerinde Yerel Yönetimler*, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı: 2, Ankara, 1999.

TERENCE, Wood; "Participatory Democracy in Porto Alegre And Belo Horizonte", Victoria University of Wellington, August 2004.

TEPAV; "İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme", Mart 2007, http://www.tepav.org.tr. (Erişim:(25.06.15).

TOKSÖZ, Fikret; "İyi Yönetişim El Kitabı" TESEV Yayınları, Mayıs 2008.

TOPAL, A.Kadir; **Optimal Yerel Yönetim Büyüklüğü ve Belediyelerin Konsolidasyonu**, İç İşleri Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği, Ankara, Temmuz-2000.

TORTOP, Nuri, AYKAÇ Burhan, YAYMAN Hüseyin vd.; **Mahalli İdareler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

TORTOP, Nuri; *İsveç'te Yerel İdarelerin Mali Kaynakları ve Merkezi İdare ile İlişkileri*, **Amme İdaresi Dergisi**, TODAİE, cilt 27, Sayı 4, Aralık 1994.

TORTOP, Nuri; **Yerel Yönetimler Maliyesi (Görev ve Kaynak Bölüşümü)**, TODAİE Yayını, 1. Baskı, 1996.

TUNÇ Ahmet-KIZIL Bilal; Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dönüşümü ve Yerel Yönetimler, Birey ve Toplum, Cilt:8, Sayı:16, 2018.

TURGUT, Kasım; "Belediyelerde İyi Yönetişime İlişkin Düzenlemeler ve Uygulamalar", Çukurçayır - H. Tuğba Eroğlu - Hülya Eski Uğuz, **Yönetişim,** Çizgi Kitapevi, Nisan 2010, ss.415-444.

TUOHETI, Gülisareayi; Çin Halk Cumhuriyetinde Yerel Yönetimler, Yerel Politikalar, Sayı:6, 2014.

Türk Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı; **Yerel Yönetimlerin Ekonomik İşlevleri**, Ankara, Kasım-1993.

TÜRKER, Muammer; **Amerika Birleşik Devletlerinde Mahalli İdareler**, Dünyada Mahalli İdareler, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999.

TÜRKOĞLU, İrfan; "Belediyelerde Vergilendirme Yetkisi" *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 2014.

ULUSOY, Ahmet ve AKDEMİR Tekin; **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, 4.Baskı, Ankara, 2006.

ULUSOY, Ahmet ve AKDEMİR, Tekin, "Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:12, Sayı:21, Haziran, 2009.

UYGUR, Gülriz; "Adalet ve Hukuk Devleti" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 3, 2004, ss.29-38.

ÜLKMEN, İsmail Hakkı; **Mahalli İdareler Maliyesi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sayı:22, Ankara, 1960.

ÜNÜSAN, Teoman; **Avrupa'da Yerel Yönetimler**, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, No:9, Ankara, 1996.

ÜSTÜNIŞIK, Belma; **Bazı Ülkelerde Yerel Yönetim Modelleri**, DPT, Ocak, 1992.

YALÇINDAĞ, Selçuk; **Federal Almanya'da ve Türkiye'de Yerel Yönetimler**, İstanbul, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 1992.

YETER, Enis ve KOÇDEMİR Kadir; **Federal Almanya'da Mahalli İdarelerin Bütçe Yapısı (Aschaffenburg İlçe ve Belediye Bütçesi)**, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No:14, Ankara, 1997.

YILMAZ, Serdar, BERİŞ Yakup; *Yönetimler Arası Mali Transferler:Teorik Çerçeve ve Türkiye Uygulaması,* **Mali Yerelleşme Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar** (Der:Ayşe Güner-Serdar Yılmaz), Güncel Yayıncılık, Mayıs - 2006.

YIMAMU, Asıyımu; Yerel Kalkınma Politikalarında Yerel Yönetimler: Çin ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi, Basılmamış **Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Kamu Yönetimi ABD, Konya, 2017.

YULİANİ, Elizabeth Linda; *Decentralization deconcentration and devolution: what do they mean?,* **Workshop on Decentralization**, 27-30 April 2004, Interlaken, Switzerland.

YÜKSEL, Harun; "Türkiye'de Mali Yerelleşmenin Boyutları ve Ölçümü Üzerine Bir Değerlendirme" , *Yönetim ve Ekonomi*, 20(2), 2013.

ZENGİN, Eyüp; Belediyelerde Özelleştirme ve Trabzon Belediyesi Uygulaması, **İller ve Belediyeler Dergisi**, Eylül–1997.

KANUNLAR VE
DİĞER KAYNAKLAR

3.7.2005 Tarih 5393 sayılı **Belediye Kanunu**

26.05.2005 Tarih ve 5355 sayılı **Mahalli İdare Birlikler Kanunu**.

10.07.2004 Tarih ve 5216 sayılı **Büyükşehir Belediyesi Kanunu**.
10.6.1949 Tarih ve 5442 sayılı **İl İdaresi Kanunu**.

22.2.2005 Tarih ve 5302 sayılı **İl Özel İdaresi Kanunu**.

26.5.1981 Tarih 2464 sayılı **Belediye Gelirleri Kanunu**.

29.7.1970 Tarih 1319 sayılı **Emlak Vergisi Kanunu**.

18.3.1924 Tarih ve 442 sayılı **Köy Kanunu**.

4.1.2002 Tarih ve 4734 sayılı **Kamu İhale Kanunu**.

8.9.1983 Tarih ve 2886 sayılı **Devlet İhale Kanunu.**

2003 Tarih ve 5018 sayılı **Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.**

26.01.2011 Tarih ve 6107 sayılı **İller Bankası Kanunu**.

Kent Konseyi Yönetmeliği, R.G.T: 08.10.2006, RG S: 26313.

Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik, 11.5.1988 Tarih ve 19811 Sayılı Resmi Gazete.

Kent Konseyi Yönetmeliği, 8.10.2006 Tarih ve 26313 Sayılı Resmi Gazete.

5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, .22.3.2008 Tarih 26824 Sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

01.05.2003 Tarih ve 4856 Sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.

1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun.

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 10.03.2006 Tarih ve 26104 sayılı Resmi Gazete.

2.7.2008 Tarih ve 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun.

12.11.2012 Tarih ve 6360 Sayılı "On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkında Kanun, 8.2.2006 Tarih 26074 Sayılı Resmi Gazete.

2010 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, İç İşleri Bakanlığı
Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Haziran-2011.

2011 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, İç İşleri Bakanlığı

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Haziran-2012.

2012 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Haziran-2013.

2016 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Haziran-2017.

2017 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2018.

2018 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Genel Müdürlüğü, 2019.

2020 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Genel Müdürlüğü, 2021.

2022 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Genel Müdürlüğü, 2023.

2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Genel Müdürlüğü, 2024.

İller Bankası 2006-2010 Stratejik Planı, Mart-2006.

İller Bankası 2011 Yılı Faaliyet Raporu.

20.08.1998 Tarihli **Sabah Gazetesi**.

19 Haziran 2012 Tarihli **Hürriyet Gazetesi**.

31 Mart 2012 Tarihli **İller Bankası Denetim Raporu**.

5227 Sayılı Kamu Yönetimin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun.

5393 Sayılı **Belediye Kanunu**.

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu.

http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/ (Erişim: 24.06.15).

http://dictionary.reference.com/browse/governance?s=t(Erişim: 24.06.15).
http://cigdemyuksel.av.tr/almanya-da-vergi-hukuku 28.06.2009.
http://www.umeaenergi.se/Om-Umeaa-Energi/Presentation/Om-Umeaa-Energi.ept.

http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/ResmiGazete/BelediyeBaskanligi.pdf

http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10003&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch(12.11.2014)

www.umeaenergi.se

www.tuik.gov.tr. 17.7.2009.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KAYNAKLARI

AKTAN Coşkun C., Hilmi ÇOBAN, "Kamu Sektöründe İyi Yönetim İlkeleri" Ed: Coşkun C. Aktan, Kamu Mali Yönetiminde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme, Seçkin Kitapevi, Kamım 2006.

ARAGONES Enriqueta, Santiago Sanchez-Pages, "Santiago A Model Of Participatory Democracy: Understanding The Case Of Porto Alegre", **Spanish Ministry of Science and Technology** September, 2004.

Communities And Local Government Eland House, Participatory Budgeting: A Draft National Strategy Giving More People A Say in Local Spending Consultation*",* **Department For Communities And Local Government,** March, 2008.

ÇETİNKAYA Özhan - DEMİRBAŞ Tolga, "Belediye Gelirlerinin Analizi ve Mali Özerklik Açısından Değerlendirilmesi, İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 53, Seri., 2010.

ÇELEBİ Kemal, Kamu Ekonomisi Analizi, Emek Matbaası, Manisa, 2000.

ÇUKURÇAYIR M. Akif - Esra B. Sipahi, "Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite", Sayıştay Dergisi, Sayı: 50-51, 2004.

DICKENS, Korey – FRIS, Brandon, Wallace, Brian,; Handbook for Georgie Mayors and Council Members, Georgia Municipal Association, Published in Cooperation with the Carl Vinson Institute of Government, University of Georgia, 2012.

DPT, "Kamuda İyi Yönetisim Özel İhtisas Komisyonu Raporu", Yayın No:2721, ÖDK:674, Ankara, 2007.

ERGEN Zuhal, "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli", Maliye Dergisi, Sayı 163, Temmuz-Aralık 2012.

ERDOĞAN Mustafa, Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitapevi, Ankara, 5. Baskı, 2003.

GÜNDOĞAN Ertuğrul, "Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar", Ed: M Akif Çukurçayır - H. Tuğba Eroğlu - Hülya Eski Uğuz, Yönetişim, Çizgi Kitapevi, Nisan 2010.

GÜRAN Sait, "Türk Kamu Personel Rejimi ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın Bu Konudaki Hükümleri", Sosyal-Siyaset, Sayı:221, 2010.

GÜRER Harun, "Stratejik Planlamanın Temelleri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmasına Yönelik Öneriler", Sayıştay Dergisi, Sayı:63, Ekim-Aralık 2006, s.95-96.

GÜRDAL Sahavet, Halkla İlişkiler ve Yerel Yönetimlerde Uygulamalar, RGA Yönetim Danışmanlık Yayınları, İstanbul, 1997.

KARAARSLAN Erkan, "Mali Saydamlığın Temel Esasları", Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Denetim Birimi Başkanlığı, 2005 Yılı Faaliyet Raporu.

KUZEY Pelin, İyi Yönetişimin Temel Unsurları, Şeffaflık ve İyi Yönetişim, Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayını, Nisan 2003.

KÖSEKAHYA Gamze, "Katılımcılık ve İyi Yönetişim", İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, Ayrıntı Basımevi, 2003.

KORLU R. Kutlu, Belediyelerde Katılımcılık ve Retro Demokrasi, Ekin Yayınevi, 2014.

KORLU R. Kutlu, Çetinkaya Özhan, "Vergi Bilincinin Gelişiminde Yerelleşme Faktörünün Rolü", 13. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi / 28 - 30 Ekim 2015, ss.589-598.

KORLU R. Kutlu, ÇETİNKAYA Özhan, GERÇEK Adnan, "Yerel Vergi Bilincinin Faktör Analizi ile Değerlendirilmesi", **Yönetim Bilimleri Dergisi** Cilt / Volume: 14, Sayı: 28, ss. / pp.: 443-465, 2016.

ÖZEN Ahmet, İbrahim Güray Yontar, "Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme, Maliye Dergisi, Sayı 156, Ocak-Haziran 2009.

ÖZDEMİR Ali Tamer, "Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri", Sayıştay Dergisi, Sayı: 83, Ekim-Aralık, 2011.

SINTOMER Yves - Carsten Herzberg - Anja Röcke, "From Porto Alegre to Europe: Potentials And Limitations of Participatory Budgeting", IJUPR,Berlin, 2005.

SEZEN Seriye, "Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?", Amme İdaresi, Cilt:34, Sayı:4, 2001.

TEPAV, "İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme", Mart 2007, http://www.tepav.org.tr/ (Erişim:25.06.15)

TERENCE Wood, "Participatory Democracy in Porto Alegre And Belo Horizonte", **Victoria University of Wellington,** August 2004.

TURGUT Kasım, "Belediyelerde İyi Yönetişime İlişkin Düzenlemeler ve Uygulamalar" , Çukurçayır - H. Tuğba Eroğlu - Hülya Eski Uğuz, Yönetişim, Çizgi Kitapevi, Nisan 2010.

TOKSÖZ Fikret, "İyi Yönetişim El Kitabı" TESEV Yayınları, Mayıs 2008.

TORTOP Nuri, Halkla İlişkiler, Yargı Yayınları, Ankara, 1993.

UYGUR Gülriz, "Adalet ve Hukuk Devleti" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 3, 2004.

Kent Konseyi Yönetmeliği, R.G.T: 08.10.2006, RG S: 26313.

http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/ (Erişim: 24.06.15).

http://dictionary.reference.com/browse/governance?s=t (Erişim: 24.06.15).

http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist, (Erişim:10.12.2017).

https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2016&start=1960&view=chart, (Erişim: 11.12.2017).

Electronic Voting, http://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_voting, (Erişim: 26.12.2012).

MAHMUT OLTAN SUNGURLU

BİR ÖMRÜN SİYASİ YOLCULUĞU

Dr. Bülent BAL
Bilal YAPAR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-55-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
ERKEN YAŞAM DÖNEMİ

1. Ailesi ve Çocukluk Dönemi.....6
2. Eğitim Hayatı.....14
3. Askerliği.....16
4. Meslek Hayatı ve Evliliği.....16
5. Siyasal Sosyalleşme Süreci ve İlk Politika Teşebbüsü.....20

İKİNCİ BÖLÜM
AKTİF SİYASETE GİRİŞİ VE SİYASAL FAALİYETLERİ

1. Askeri Yönetimden Çıkış ve Anavatan Partisi.....32
1.1. Siyasi Hayatın Yeniden Başlaması.....35
1.2. ANAP'ın Kuruluşu.....37
1.2.1. Parti İdeolojisi.....40
1.3. Sungurlu'nun ANAP Gümüşhane İl Teşkilatını Kurması.....45
1.4. İdeolojik Açıdan Sungurlu'nun ANAP İçerisindeki Yeri.....49
1.5. 1983 Milletvekili Genel Seçimi ve ANAP'ın İktidara Gelişi.....50
1.5.1. Sungurlu'nun Milletvekili Seçilmesi.....53
2. Siyasal Faaliyetleri.....56
2.1. Onyedinci Dönem: 1983-1987.....56
2.1.1. Komisyon Üyelikleri ve Meclis Çalışmalarına Aktif Katılım..56
2.1.2. ANAP'ın 1. Büyük Kongresi ve MKYK Üyeliği.....66
2.1.3. 1986 Ara Seçimi ve Adalet Bakanı Olarak Atanması.....68
2.1.4. 1987 Genel Seçimi.....75
2.2. Onsekizinci Dönem: 1987-1991.....79
2.2.1. İkinci Kez Adalet Bakanı Olarak Atanması.....79
2.2.2. ANAP 2. Olağan Kongresi.....82
2.2.3. Teşkilat Başkanlığı ve Genel Başkan Yardımcılığı.....83
2.2.4. 1989 Yerel Seçimleri: ANAP Yokuş Aşağı.....88

2.2.5. Üçüncü Kez Adalet Bakanı Olarak Atanması.....109
2.2.6. Özal'ın Cumhurbaşkanlığı.....112
2.2.7. Özal Sonrası Başbakanlık ve Genel Başkanlık Meselesi...115
2.2.8. Körfez Krizi 123
2.2.9. Semra Özal'ın İstanbul İl Başkanlığı 127
2.2.10. ANAP 3. Olağan Kongresi: Mesut Yılmaz'ın Genel Başkan Seçilmesi 136
2.2.11. 1991 Milletvekili Genel Seçimi ve ANAP'ın İktidardan Düşmesi.....147
2.3. Ondokuzuncu Dönem: 1991-1995.....155
2.3.1. ANAP 2. Olağanüstü Kongresi ve Partinin Bölünmesi.....157
2.3.2. 1995 Milletvekili Genel Seçimi 163
2.4. Yirminci Dönem: 1995-1999 166
2.4.1. Meclis Başkanlığı Adaylığı.....166
2.4.2. ANAYOL Hükümeti'nin Kurulması 170
2.4.3. Kısa Dönemli Milli Savunma Bakanlığı 172
2.4.3.1. Bakanlıkta İlk Günler.....173
2.4.3.2. Kuzey Irak Görüşmeleri.....180
2.4.4. ANASOL-D Hükümeti ve Beşinci Kez Adalet Bakanı Olarak Atanması.....185
2.4.5. 1999 Genel Seçimi ve Sungurlu'nun Meclis Dışında Kalması.....192
2.4.6. Sungurlu ANAP'ın Hükümet'e Girmesini İstemiyor 201
2.5. Yirmibirinci Dönem ve Sonrası.....204
2.5.1. 2000 Cumhurbaşkanlığı Seçiminde Adaylık Talebi.....204
2.5.2. 2002 Milletvekili Genel Seçiminde Aday Olmaması.....206
2.5.3. AK Parti'ye Bakışı 209
2.5.4. Yılmaz Sonrası ANAP'ta Genel Başkanlık Yarışı.....212
2.5.5. Mumcu'nun ANAP'a Dönüşü: 367 Krizi ve Birleşme Meselesi.....217
2.5.6. 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçiminde Çatı Adaylık Beklentisi 225

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ahmad, Feroz. **Modernleşen Türkiye'nin Oluşumu**. Yavuz Alogan (çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi,1995.

Ahmad, Feroz. **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**. Sedat Cem Karadereli (çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Almond, Gabriel A. and Sydney Verba. **The Civic Culture: Political Attidudes and Democracy in Five Nations**, Thirth Press, California: Sage Publications, 1989.

Anavatan Partisi. **Anavatan Partisi Programı-Anavatan Partisi 6 Kasım 1983 Seçim Beyannamesi-Hükümet Programı.** Ankara: Tisa Matbaası, Tarihsiz.

Anonymous. **The Collected Works of Thomas Carlyle**, Vol. VI, 1st Edition, Frankfurt: Outlook Verlag, 2023.

Arcayürek, Cüneyt. **Demokrasi Dönemecinde Üç Adam**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999

Arikan, Nuray. **28 Şubat Sürecinde Medya**. İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2011.

Aydın, Suavi ve Yüksel Taşkın. **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınevi, 2015.

Bal, Bülent. **İstikrarsız Parlamentarizme Karşı Başkanlık Sistemi**. İstanbul: Der Yayınları, 2021.

Barlas, Mehmet. **Turgut Özal'ın Anıları**. İstanbul: Birey Yayıncılık, 2000

Bayramoğlu, Ali. **28 Şubat: Bir Müdahalenin Güncesi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

Birand, Mehmet Ali ve Soner Yalçın. **The Özal: Bir Davanın Öyküsü**. İstanbul: Doğan Kitap, 2012.

Bora, Tanıl ve Kemal Can. **Devlet-Ocak-Dergâh: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

Boralıoğlu, Gaye ve Ayşegül Devecioğlu. **Ölüme Sevk**, İstanbul: Afa Yayıncılık, Tarihsiz.

Bozdoğan, Sibel ve Reşat Kasaba. **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**. Nurettin Elhüseyni (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005.

Cemal, Hasan. **Özal Hikâyesi**, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1989.

Cemal, Hasan. **Demokrasi Korkusu**, İstanbul: Doğan Kitap, 2004.

Çaha, Ömer. **Dört Akım Dört Siyaset**. Ankara: Orion Kitabevi, 2012.

Çavdar, Tevfik. **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, Ankara: İmge Kitabevi, 2008.

Çelebi, Işın. **Türkiye'nin Dönüşüm Yılları Yeniden Öğrenme Zamanı**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2013.

Çelebi, Işın ve Aykut Toros-Necati Aras. **Siyasette Kilitlenme ve Çözüm**, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996.

Çitçi, Oya. **Yerel Seçimler Coğrafyası: 1963-1999**. Ankara: TODAİE Yayınları, 2001.

Çoker, Fahri. **Türk Parlamento Tarihi: Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri(Cilt 1)**. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1998.

Dervişoğlu, Gönül. **Babam Süleyman Faik Sungurlu**, İstanbul: Ofset Basım, 2014.

Dervişoğlu, Gönül. **Annem Hatice Sungurlu**, İstanbul: Ofset Basım, 2016.

Donat, Yavuz. (1987). **Yavuz Donat'ın Vitrininden 3, Özal'lı Yıllar 1983-1987**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1987.

Duman, Mehmet Zeki. **Türkiye'de Liberal-Muhafazakâr Siyaset ve Turgut Özal**. Ankara: Kadim Yayınları, 2010.

Evren, Kenan. **Zorlu Yıllarım 2**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1994.

Girgin, Kaan Ozan. **Türkiye Seçim Tarihi**. İstanbul: Sokak Kitap, 2013.

Gökmen, Yavuz. **Özal Sendromu**. Ankara: V Yayınları, 1992.

Göle, Nilüfer. **Melez Desenler İslam ve Modernlik Üzerine**. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2011.

Gönültaş, Hale. **Mehmet Keçeciler Merkez Siyasetin Perde Arkası**. İstanbul: Hayy Kitap, 2014.

Gümüşhaneliler Biyografi Sitesi. ‘‘Mahmut Oltan Sungurlu’’, https://gumushaneliler.net/mahmut-oltan-sungurlu/. (13 Eylül 2019).

Günal, Erdoğan. **Türkiye’de Siyasal Partiler ve Güncel Siyaset**. Ankara: Bilimadamı Yayınları, 2006.

Gürses, Ezgi. **28 Şubat Demokrasi Ters Şeritte**. İstanbul: Şule Yayınları, 2012.

Hale, William. **Türkiye’de Ordu ve Siyaset**. Ahmet Fethi (çev.), İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.

Hayal, İsmail. **Mahmut Oltan Sungurlu.** Trabzon: Gündüz Ofset, 2013.

Huntington, Samuel P. **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**. Norman and London: University of Oklohama Press, 1991.

Kantek, Meliha. **Dün, Bugün, Yarın**, İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş, 1999.

Kalemli, Mustafa. **Kalemli’nin Kaleminden**, İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş., 2002

Karatepe, Şükrü. **Darbeler Anayasalar ve Modernleşme**, İstanbul: İz Yayıncılık, 2009

Kırmızı, Abdulhamit. “Biyografi” Tarih İçin Metodoloji. **Pegem Akademi**, 2018, ss. 203-210.

Mert, Nuray. **Merkez Sağ’ın Kısa Tarihi**. İstanbul: Selis Yayınları, 2007.

Nalbantoğlu, M. **Turgut Özal’la Türkiye’nin Meseleleri Üzerine Konuşmalar**, İstanbul: Hürses Matbaacılık, 1986.

Neziroğlu, İrfan ve Tuncer Yılmaz. **Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**. Cilt.3, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2015.

Neziroğlu, İrfan ve Tuncer Yılmaz. **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**. Cilt.7, Ankara: TBMM Basımevi, 2013.

Özal, Turgut. ‘‘Önsöz’’, **Anavatan Partisi Programı**, 1983.

Özbudun, Ergun. **Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı**. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1993.

Özdemir, Hikmet. **Turgut Özal**. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık, 2014.

Sabancı, Sakıp. **İşte Hayatım**. 2.Basım, Aksoy Matbaacılık, 1985.

San, Sabri Özcan. **Rusların Gümüşhane İlini İşgali**. Ankara: Gümüşhane Belediyesi Kültür Yayınları, 1987.

San, Sabri Özcan. **Siyaset Dünyamızdan**. Ankara: Yayınevi Yok, 1996.

San, Sabri Özcan. **Vadideki Gümüşhane**. Ali Ülkü Özener (hzl.). Gümüşhane: Gümüşhane Valiliği Yayınları, 2014.

Sezen, Saim. **Seçim ve Demokrasi**. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2000.

Taşar, Mustafa. **Türkiye’nin Düşünce Gündemi**. Adım Ajans Matbaacılık, 2001.

Toprak, Bedirhan(Ed.). **Cumhuriyet Ansiklopedisi: (1981-2000)**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

Torumtay Necip. **Orgeneral Torumtay’ın Anıları**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1993.

Turgut, Hulusi. **12 Eylül Partileri**. İstanbul: ABC Ajansı Yayınları, 1986.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), **Güdümlü Demokrasiye Dönüş**, **Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**. Cilt:2, Ankara: TBMM, 2012, s. 874.

Türkkahraman, Mimar. **Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm**. İstanbul: Birey Yayınları, 2000.

Ulagay, Osman. **Özal’ı Aşmak İçin**. İstanbul: Afa Yayınları, 1989.

Yazıcı, Serap. **Türkiye’de Askeri Müdahalelerin Etkileri**. Ankara: Yetkin Yayınları, 1997.

Yıldırım, Sema ve Behçet Kemal Zeynel(Ed.). **TBMM Albümü. Cilt:1 (1920-1950)**. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.

Yıldırım, Sema ve Behçet Kemal Zeynel(Ed.). **TBMM Albümü, Cilt:2 (1920-1950)**. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010

Yılmaz, Aytekin. **Yoldaşını Öldürmek.** 1. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Yücekök, Ahmet N. **Siyasetin Toplumsal Tabanı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK). **1983-2007 Yılları Arası Milletvekili Genel Seçimleri**. https://www.ysk.gov.tr/tr/1983-2007-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3008. (16 Eylül 2020).

Yüksel, Erkan. **Medya Güvenlik Kurulu: 28 Şubat Sürecinde Medya, MGK ve Siyaset Bağlantısı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları ve İletişim Bilimleri Yayınları, 2004.

Zenger, Erkal. **Siyaset Cambazhanesinin Cazgırı**. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1993.

Zürcher, Erik Jan. **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, Yasemin Saner (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Kişisel Görüşmeler

Bal, Bülent. **Adalet/Savunma Eski Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu ile Yapılan Görüşme**, 8 Temmuz 2022. San Konağı Gümüşhane.

Bal, Bülent. **Devlet Eski Bakanı Metin Gürdere ile Elektronik Posta Üzerinden Yapılan Görüşme**, (mgurdere@gmail.com), 28.04.2023.

Bal, Bülent. **Başbakanlık Eski Müsteşar Yardımcısı Ömer Kayır'la Twitter Üzerinden Yapılan Görüşme**, OmerKayir06, 25.04.2023.

Bal, Bülent. **Emekli Öğretmen Seviye Turhan ile Elektronik Posta Üzerinden Yapılan Görüşme**, (seviyeturhan@gmail.com), 20.07.2025.

Bal, Bülent. **Gümüşhane ANAP Eski İl Başkanı Elbeyi Gergin ile Yapılan Görüşme**, 18 Temmuz 2025, Zafer Meydanı, Gümüşhane.

Bal, Bülent. **Gümüşhane ANAP Gençlik Kolları Eski İl Başkanı Hüseyin Ayar ile Yapılan Görüşme**, 17 Temmuz 2025, İstikbal Bayii, Gümüşhane.

Bal, Bülent. **Gümüşhane ANAP Eski İl Başkanı Nadir Özer Kaya ile Yapılan Görüşme**, 17 Temmuz 2025, İstikbal Bayii, Gümüşhane.

Bal, Bülent. **SHP Eski Genel Başkanı Murat Karayalçın ile WhatsApp Üzerinden Yapılan Görüşme**, 26.04.2023.

Yapar, Bilal. **Adalet/Savunma Eski Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu ile Yapılan Mülakat**. Ramada Otel Gümüşhane, 29 Haziran 2019.

Yapar, Bilal. **Adalet/Savunma Eski Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu ile Elektronik Posta Üzerinden Yapılan Mülakat,** (cemilyilmaz29@hotmail.com), 15 Haziran 2021.

Yapar, Bilal. **Mahmut Oltan Sungurlu'nun Müşaviri Cemil Yılmaz ile Elektronik Posta Üzerinden Yapılan Mülakat**, (cemilyilmaz29@hotmail.com), 6 Mayıs 2021.

Makale, Bildiri ve Köşe Yazıları

Akgün, Birol. ''12 Eylül Döneminde İç ve Dış Politika'', Adam Çaylak vd.(Ed.) **Osmanlı'dan İki Binli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi** içinde. Ankara: Savaş Yayınevi, 2014, ss. 545-568.

Akın, Doğan. ''Anadil Yasağı Anayasa'ya Ne Zaman Girdi?'', **T24**. 11 Nisan 2013 https://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/anadil-yasagi-anayasaya-ne-zaman-girdi,6494. (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2021).

Akman, Nuriye. ''Koalisyon ANAP'ı Yıprattı'', **Sabah**. 16 Nisan 2000.

Aktüel. "Devleti Küçültmek Bugün de Hedefimiz", 3 Ekim 1991, Sayı:13, ss. 48.

Akyıldız, Ali. ''Demokrasinin Sayılarla İmtihanı: Seçim Sistemleri'', **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**. Sayı. 7, 2016, ss.127-148.

Akyol, Taha. ''Asker ve Siyaset'', **Milliyet**, 10 Eylül 1997.

Altan, Cem. ‘‘Türkiye’de Erken Genel Seçimleri Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. Cilt.16, Sayı.8, 2009, ss. 142-158.

Bal, Bülent ve Kadir Sancak, ‘‘Siyasal İstikrarsızlık ve Askeri Vesayet Altında 90’lı Yılların Ekonomi Politiği’’, **IV. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress**. Bulgaristan: University of Agribusiness and Rural Development, 8-9 Nisan 2017, ss.583-589.

Bila, Fikret. “Evren Kürtçeyi Nasıl Yasakladı”, **Milliyet**, 9 Haziran 2011, https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/evren-kurtceyi-nasil-yasakladi1400206. (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2021).

Bila, Fikret. “Mumcu: Alışamadım”, **Milliyet**. 16 Şubat 2005, s. 18.

Baykal, Ömer. ‘‘Türkiye’de Siyasetin Konsolidasyonu: Turgut Özal Dönemi’’, **Akademik Hassasiyetler**. Cilt.6, Sayı.12, 2019, ss.143-179.

Çakıcı, Fatma Okur. ‘‘Osmanlı’dan Türkiye’ye Siyasal Miras: Türk Siyasal Kültürü Üzerine Bir İnceleme’’, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi**. Cilt.1, Sayı.2, 2016, ss.7-15.

Çiçek, Atıl Cem. ‘‘Türk Siyasal Hayatında ‘Toplayıcı’ Bir parti Olarak Anavatan Partisi (1983-1989)’’, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt.16, Sayı.14, 2018, ss. 73-98.

Dadaş, Fikret. ‘Sungurlu, Osmanlı Meclisi Mebusanından Beri Politikadayız’’, **Yeni Düşünce**. 5 Ağustos 1995.

Doğan, Yalçın. ‘‘Solun Durumu ve Kürt Sorununa Bakışı”, **Milliyet**. 10 Haziran 1990.

Doğan, Yalçın. ‘‘Helikopter Gemi Direğine Çarpınca”, **Milliyet**. 12 Mart 1996.

Doğan, Yalçın. ‘‘Hükümet, Görüşünüze Hazırdır Komutanım!.’’, **Milliyet**. 28 Şubat 1996.

Doğan, Yalçın. ‘‘Cindoruk’tan Demokrasi Dersi’’, **Milliyet**. 26 Şubat 1998.

Donat, Yavuz. ‘‘Demokrat Türkiye Partisi’’, **Milliyet**. 8 Ocak 1997.

Donat, Yavuz. ‘‘İhtilal Yapmak İstemedik’’, **Milliyet**. 11 Ağustos 1997.

Donat, Yavuz. ‘‘Seçim Silahıyla Siyasi Şaka”, **Milliyet**. 26 Şubat 1998.

Ekşi, Oktay. ‘‘Sakat Doğmuş Bir Yasa’’, **Hürriyet**. https://www.hurriyet.com.tr/sakat-dogmus-bir-yasa-39046021 (Erişim Tarihi: 23.09.2022)

Ekşi, Oktay. ‘‘Üç Bakanın Değişmesi’’, **Hürriyet**. https://www.hurriyet.com.tr/uc-bakanin-degismesi-39032267 (Erişim Tarihi: 23.09.2022)

Erel, Nursun. ‘‘Atamalarda Uzlaşılamıyor’’, **Milliyet**. 27 Mart 1996, s.16.

Erkişi, Sadettin. ‘‘Bundan Sonra Ne Olacak?’’, **Halka ve Olaylara Tercüman**. 29 Nisan 1991, s. 8.

Ertan, F. Temuçin ve Orhan Örs. ‘‘Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?’’, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**. Sayı. 62, 2018, ss. 39-84.

Erzen, Meltem Ünal ve Bahar Eroğlu Yalın. Siyasal Kültürün Temel Paradigmaları Üzerine: Kültürden, Siyasal Toplumsallaşma, Örgütlenme ve Katılma Sürecine Yansıyanlar’’, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. Sayı. 41, 2011, ss. 49-61.

Günal, Erdoğan. ‘‘Türkiye’de Siyaset ve Demokrasi’’, **Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**. Mehmet Zincirkıran (Ed.) Bursa: Dora Yayıncılık, 2013. ss. 149-182.

Gürel, Hatice ve Hakan Şanlıtürk, ‘‘Ruhunu Arayan Parti 3: Anavatan’’, **Milliyet**, 21 Ağutos 1996.

İller ve Belediyeler Dergisi, ‘‘Belediyelerimizi İlgilendiren Danıştay Kararları’’, Yıl: 7, Sayı: 82, Ağustos 1952, ss. 37

İrem, Celal Nazım. ‘‘Kemalist Modernizm ve Türk Gelenekçi-Muhafazakârlığının Kökenleri’’, **Toplum ve Bilim**. 74, 1997, ss. 52-101.

Kalaycıoğlu Ersin ve Ali Yaşar Sarıbay. ‘‘İlkokul Çocuklarının Parti Tutmasını Belirleyen Etmenler’’, **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**. Bursa: Dora Yayınları, 2009, ss. 595-606.

Kiriş, Hakan Mehmet. ‘‘Türkiye’de Ulusal ve Yerel Siyasetin Dinamiklerini Erkan Mumcu Örneği Üzerinden Okumak’’, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**. Cilt: 4, Sayı: 8, 2013, ss. 107-126.

Kurt, Abdurrahman. ‘‘Dünden Bugüne Türk Ailesi’’, **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**. Mehmet Zencirkıran(Ed.), 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2011, ss.

Laçiner, Ömer. ‘‘Askeri Yargı-Sivil Yargı’’, **Türkiye Siyasetinde Ordunun Rolü: Asker Sivil İlişkileri Güvenlik Sektörü ve Sivil Denetim**. Nihal Boztekin (Ed.), İstanbul: Sena Ofset, 2010, ss. 41-55.

Nokta. “Dürüst Kongrede Ben Kazanırım”, Sayı: 13, 31 Mart 1991, ss. 11-12.

Nokta. “Savcılık Kanaati: Örgüt İşi”, Yıl: 6, Sayı: 26, 3 Temmuz 1988, ss.18-20.

Oktay, Cemil. ‘‘Çoğunlukçu Kurumsallaşmış Yarı-Başkanlık Rejimi’’, **Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler**. 3. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2014.

Oral, Süreyya ve Ayhan Aydemir. ‘‘Delege Başına Bir Polis’’, **Milliyet**. 16 Haziran 1991.

Oral, Süreyya ve Ayhan Aydemir. ‘‘RP ile Hükümet Kurmayacağım’’, **Milliyet**. 7 Haziran 1996.

Oran, Baskın. ‘‘Uluslararası ve İç Hukukta Çekiç Güç’ün Yasal Dayanakları’’, **Ankara SBF Dergisi**. Cilt. 50, Sayı.3, 1995, ss.257-270.

Özdemir, Erol. ‘‘An Example of Crisis from the Point of Turkish Foreign Policy: 1. Gulf War and Iraqi Kurdish Asylum Seekers Who Came to Turkey (1991)’’. **Bölgesel Çalışmalar Dergisi**. Cilt.1, Sayı.1, 2016, ss. 217-249.

Öymen, Altan. ‘‘Dünün Konusu’’, **Milliyet**. 4 Mart 1991.

Öymen, Altan. ‘‘Delege Mantığı-Seçmen Mantığı’’, **Milliyet**. 15 Eylül 1991.

San, Sabri Özcan. ‘’Gümüşhane Şairleri’’, **Gümüşeli**. Sayı: 448, 18 Mart 1944.

Sancak, Kadir ve Bülent Bal. ‘‘28 Şubat Postmodern Darbesinin Dış Politika Bağlamında Analizi’’, **IV. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress**. Bulgaristan: University of Agribusiness and Rural Development, 8-9 Nisan 2017, ss. 655-660.

Sazak, Derya. ‘‘Erken Seçim’’, **Milliyet**. 25 Şubat 1998.

Sazak, Derya. ‘‘Ders Olsun’’, **Milliyet**. 26 Kasım 1998.

Sazak, Derya. “İktidar Gücünü Tüketenler”, **Milliyet**. 21 Nisan 1990.

Sazak, Derya. Ordu ve Seçim’’, **Milliyet**. 19 Mart 1999.

Sarıkaya, Muharrem. ‘‘Erken Kararın Ardındaki Nedenler’’, **Hürriyet**. 28 Temmuz 1998.

Sarıkaya, Muharrem. ‘‘Kuran Kursları Sert Tartışma Çıkardı’’, **Hürriyet**. https://www.hurriyet.com.tr/kuran-kurslari-sert-tartisma-cikardi-39256318, (Erişim Tarihi: 23 Kasım 2022).

Sınar, Hasan (2000). ‘‘Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme’’, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. Cilt. 58, Sayı.1-2, 2000, ss. 53-77.

Şanlıtürk, Hakan. ‘‘Oltan Sungurlu ve İltifat’’, **Kozmiktürk**. 2017, https://www.kozmikturk.com/yazarlar/hakan-sanliturk/oltan-sungurlu-ve-iltifat--69. (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020).

Talipoğlu, Tayfun. ‘‘Özal’la Seçim Sohbeti’’, **Milliyet**. 15 Ağustos 1991.

Tanrıyar, Emin ve diğerleri. ‘‘ANAP’ın Sürpriz Adayları: Sağ Yanımda Yare Var Sol Yana Dönder Beni’’, **Nokta**. Yıl: 5, Sayı: 40, 11 Ekim 1987, ss.18-19.

Tayyar, Şamil. ‘‘Semra Hanım Arabulucu’’, **Milliyet**. 11 Eylül 1990.

Tayyar, Şamil. ‘‘Lider Adayları Pusuda’’, **Milliyet**. 22 Mayıs 1990.

Tel, Mehmet. “141, 142, 163 Türkiye’nin Kamburudur”, **Nokta**. Yıl. 5, Sayı. 40, 11 Ekim 1987, ss.19

Tuğlu, Turan. “Bozkurt ve Demokrasi”, **Kuşakkaya**. 12 Eylül 1975.

Tuğlu, Turan. “Paralı Adalet”, **Kuşakkaya**. 13 Mart 1987.

Ülsever, Cüneyt. (2014). “Bir Cumhurbaşkanı Adayı Önerisi: Oltan Sungurlu!”, 2014, **Yurt**. https://www.yurtgazetesi.com.tr/bir-cumhurbaskani-adayi-onerisi-oltan-sungurlu-makale,8242.html. (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020).

Zentürk, Ardan. ‘‘RTÜK Ahlak Bekçisi Değildir’’, **Star**. https://www.star.com.tr/yazar/rtuk-ahlak-bekcisi-degildir-geciniz-yazi-1471826/. (Erişim Tarihi: 22 Nisan 2023).

Zeyrek, Deniz. “141, 142, 163, 8, 301, 220”, **Hürriyet**. 2017 https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/deniz-zeyrek/141-142-163-8-301-220-40534262. (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021).

Winkler, Jurgen W. ‘‘Political Culture’’, **Britannica**. http://www.britannica.com/topic/political-culture (25.02.2022.)

Yeni Forum. ‘‘Başyazı: Seçim Yolunda’’, Cilt. IV, Sayı. 98, 1 Ekim 1983, 1 Ekim 1983, ss.1

Yeni Forum. ‘‘Başyazı: Kazanılacak Tecrübe’’, Cilt. IV, Sayı. 99, 15 Ekim 1983, ss.1.

Yeni Forum. ‘‘ANAP ve SHP Kongrelerinin Ardından’’, Cilt. 9, Sayı. 212, 1-15 Temmuz 1988, ss.9-10.

Yeni Forum. “Referandum ve Hükümet Sorunu”, Cilt. 9, Sayı. 217, 16-30 Eylül 1988, ss. 4-6.

Resmi Belgeler ve Yayınlar

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.

Resmi Gazete.

TBMM Tutanak Dergisi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Cilt: 1-2, Ankara: TBMM, 2012,

Süreli Yayınlar

Akşam.

Aydınlık.

Aktüel.

Cumhuriyet.

Demokrat Gümüşhane.

Gümüşeli.

Günaydın.

Habertürk.

Halka ve Olaylara Tercüman.

Hürriyet.

Kuşakkaya.

Milliyet.

Nokta.

Posta.

Sabah.

Sözcü.

Türkiye.

Yeni İstanbul.

Yeni Şafak.

Televizyon Programı, Video ve WEB Sayfaları

Atay, Fehmi. Anıların İzinde 70. Bölüm: Mahmut Oltan Sungurlu. **ATV**, 2019, https://www.youtube.com/watch?v=QSONf4wcNwY. (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2019).

BBC News Türkçe. ‘‘1984’te Hazırlanan 12 Eylül Hapishaneleri Belgeseli’’, 1984, 24 https://www.youtube.com/watch?v=99_97sDa-f8. (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020).

Birand, Mehmet Ali. (2017). ‘‘Özallı Yıllar Belgeseli: 10. Bölüm’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=HFm9OTkKX7Y. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2020).

Birand, Mehmet Ali. ‘‘Özallı Yıllar Belgeseli: Köşk’te Bir Anaplı’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=2oZzVF1mG64&list=PL19EshdPt3R_5WlFPx7DIec8nPNRWT1uJ&ndex=8. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2020)

Birand, Mehmet Ali. ‘‘Özallı Yıllar Belgeseli: Yeni Bir Dönem’’, **32. Gün Arşivi.** https://www.youtube.com/watch?v=wtkBWt3ynfE&list=PLIjY-HUqiF0MAhfYrbqugOidXA16Zh3MQ&index=6. (Erişim Tarihi: 16 Eylül 2020).

Birand, Mehmet Ali. ‘‘Turgut Özal’a Suikast Girişimi’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=zzqHHShonsg. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2020).

Birand, Mehmet Ali. ‘‘Özal Suikastı: Kartal Demirağ Kimdir?’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=JD3Bn4w1tKU. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2020).

Birand, Mehmet Ali. ‘‘Mesut Yılmaz 32. Gün’de’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=IgzQmVTQsGA&list=LL&index=6. (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2020).

Birand, Mehmet Ali. ‘‘32. Gün’de Liderler Zirvesi’’, **32. Gün Arşivi**. https://www.youtube.com/watch?v=IDyYHGYEXDI. (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2020).

CNN Türk. “Özal Suikasti... Ahmet Özal’dan Yeni İddia’’, 2010, https://www.cnnturk.com/2010/turkiye/09/23/ozal.suikasti.ahmet.ozaldan.yeni.iddia/590688.0/index.html. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2020).

CNN Türk. ‘‘Türkiye’de Hapishane Firarları’’, 2016, https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede hapishane-firarlari?page=1. (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020).

Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi .“Terörle Mücadele Kanunu”, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5. (Erişim Tarihi: 09 Ocak 2021).

Dinçerler, Vehbi. ‘‘İç ve Dış Gözlemler Köşe Yazısı Çalışma Notları’’, 1996, https://www.vehbidincerler.com.tr/Sayfa/basin-acilamalari/488. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020).

Dinçerler, Vehbi. ‘‘Vesayete Direniş: Meclis Konuşmaları’’, https://www.vehbidincerler.com.tr/Sayfa/vesayete-direnis-meclis-konusmalari-171819-donem-konusmalari/392. (Erişim Tarihi: 13.10.2020).

Dinçerler, Vehbi. ‘‘Öztorun Hadisesi: Uluç Gürkan’a Çekilen Mail’’, https://www.vehbidincerler.com.tr/Arama?tur=&key=%C3%96ZTORUN&baslangic=1900&bitis=2023&ara=DETAYLI+ARA (Erişim Tarihi: 29.04.2023).

Odatv. ‘‘Erkan Mumcu Suskunluğunu Odatv’ye Bozdu’’, 13 Temmuz 2019. https://www.youtube.com/watch?v=QJDLidhW2R8&list=PLIjY-HUqiF0MAhfYrbqugOidXA16Zh3MQ&index=21. (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020).

Pir, Hasan. (2012). ‘‘Mahmut Oltan Sungurlu ile Söyleşi’’, https://www.gumushane.gen.tr/mahmut-oltan-sungurlu-ile-soylesi-roportaj,10.html. (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2019)

Seçim Haberler. ‘‘2002 Isparta Genel Seçim Sonuçları’’, https://secim.haberler.com/2002/isparta-secim-sonuclari/. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020)

Seçim Haberler. ‘‘2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları’’, https://secim.haberler.com/cumhurbaskanligi-secimi/. (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020).

Seçim Haberler. ‘‘İllerde Kazanan Adaylar’’, https://secim.haberler.com/2002/illerde-durum/. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020).

Serbestiyet. ‘‘Merdivenleri Çıkarken Özal Bana ‘Başbakan Sen Olacaksın’ Dedi”, https://serbestiyet.com/haberler/merdivenleri-cikarken-ozal-bana-basbakan-sen-olacaksin-dedi-56738/. (Erişim Tarihi: 30.08.2022)

Soyer, Ata. ‘‘Açlık Grevleri/Ölüm Oruçları, TTB ve Son Tartışmalar’’, https://www.ttb.org.tr/aclik_grevleri/a_soyer.html. (Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020).

Taşar, Mustafa. ‘‘1983’ten 2000'li Yıllara Anavatan’’, https://web.archive.org/web/20070607221322/http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/tasar2000/17.htm. (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2020).

Taşar, Mustafa. ‘‘Milliyetçilik-Muhafazakarlık-Demokrasi’’, https://web.archive.org/web/20090727002319/http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/2000-0327milli_muh.htm. (Erişim Tarihi: 6 Eylül 2020).

TRT Haber. “Cumhurbaşkanı Adayı Olarak Eşbaşkan Selahattin Demirtaş Gösterildi”. https://www.trthaber.com/haber/gundem/hdpnin-adayi-selahattin-demirtas-133839.html. (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. “18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları”. https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_1999_0000_0067_000/0002.pdf. (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi. “Dönemler İtibariyle Kanunlar Listesi’’. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_erisim.tutanak_hazirla?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=KANUNLAR&v_altbaslik=4301&v_mv=&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih=. (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2020).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. “Milletvekillerimiz”. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=4362. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi. “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”. tarihinde, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf. (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2021)

Türkiye Büyük Millet Meclisi. ‘‘Meclis Başkanlarımız’’, https://www.tbmm.gov.tr/biyog/tbmmbsk.htm. (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, ‘‘Önceki Adalet Bakanları’’, https://www.adalet.gov.tr/onceki-adalet-bakanlari. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020).

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. ‘‘Görev Yapmış Bakanlar’’, https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanligi-tarihcesi. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. ‘‘Önceki Bakanlarımız’’, http://www.meb.gov.tr/meb/. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı. ‘‘Bakanlarımız’’. https://www.msb.gov.tr/Bakanlar. (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2020).

Türkiye Otelciler Birliği (TUROB). ‘‘Kuruluşundan Günümüze Kültür ve Turizm Bakanları Listesi’’. http://www.turob.com/tr/istatistikler/kurulusundan-gunumuze-kultur-ve-turizm-bakanlari-listesi3e889d5. (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020).

Yayımlanmamış Anılar

Gürdere, Metin. **Özal’lı Yıllardan Siyasi Anılar**. Yayımlanmamış

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Anekdotlar 1**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Anekdotlar 2**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Avukatlık Stajım, Evliliğimin İlk Yılları.** Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Benlik İyi Bir Şey Değildir**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Gümüşhane (1980 Sonrası)**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Gümüşhane 2.** Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Gümüşhane’de Sosyal Hayat ve Siyaset**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Hatıralarım**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Lise Dosyası**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Siyasetten Sahneler**. Yayımlanmamış.

Sungurlu, Mahmut Oltan. **Yeni Dönem (1999’dan sonra).** Yayımlanmamış

Sungurlu, Mahmut Oltan. **1977 Seçimleri**. Yayımlanmamış.

Yayımlanmamış Tezler

Andiç, Murat. Yaşamı Boyunca Sabri Özcan San'ın Eğitim Kültür ve Siyasi Faaliyetleri, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Giresun Üniversitesi SBE, 2017.

Âşık, Süleyman. Türkiye'de Demokrasinin Yeniden İnşası Sürecinde Anavatan Partisi (1983-1991), **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. Celal Bayar Üniversitesi SBE, 2018.

Bal, Bülent. Aydın Siyaset İlişkisi Bağlamında Hürriyet Partisi, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. Marmara Üniversitesi SBE, 2017.

Kanmaz, Günay. Turgut Özal Dönemi Türkiye Kronolojisi (Aralık 1979, Nisan 1993), **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kırıkkale Üniversitesi SBE, 1999.

Osmanoğulları, Dilek Berçem. Bir Eylem Biçimi Olarak 1996-2000 Yıllarında Türkiye Hapishanelerinde Yaşanan Açlık Grevleri. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Hacettepe Üniversitesi SBE, 2017.

Parlak, Cansu. Türkiye'de Siyasal Hayat ve Cezaevleri: Hayata Dönüş Operasyonları Üzerine Bir İnceleme, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Hacettepe Üniversitesi SBE, 2018.

Şahin, Bilal. Otoriter Sistemlerden Çıkış Modelleri Çerçevesinde Demokrasiye Geçiş, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021.

Makro Ekonominin Kodları: Dijitalleşme, Finans ve Sürdürülebilirlik

Editörler

Prof. Dr. Ahmet OĞUZ

Prof.Dr. Oğuz KARA

Prof.Dr. Zafer KANBEROĞLU

Aralık - 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-50-3

Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Para Politikasının Görünmez Eli: Enflasyon Algısı ve Belirleyicileri 3

İKİNCİ BÖLÜM

Küresel Kriz Odaklı Rekabetçi Devalüasyon: IMF ve Dünya Bankası'nın Rolü 22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Uluslararası Finansal Piyasalar Arasındaki Asimetrik Nedensellik İlişkisi 51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sürdürülebilir Kalkınmada Yeşil Taksonomi: Türkiye ve Avrupa Birliği Yaklaşımlarının Analizi 70

BEŞİNCİ BÖLÜM

Döviz Kuru Oynaklığının Özel Sağlık Sigortası Primleri Üzerindeki Etkisi 112

ALTINCI BÖLÜM

Borsa İstanbul'un Finansal Görünümü: Tarihsel Veriler Işığında Bir Durum Analizi..... 141

YEDİNCİ BÖLÜM

Türkiye'de İklim Değişikliğiyle Mücadelede Karbon Yakalama, Kullanma ve Depolamanın (KYKD) Rolü .. 175

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Türkiyede Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi.. 208

DOKUZUNCU BÖLÜM

Dijital Dönüşüm ve İnovasyon: E-Ticaret Sektöründe Yenilik Dinamikleri.....236

ONUNCU BÖLÜM

Dijitalleşmenin Banka Kârlılığı Üzerindeki Doğrusal Olmayan Etkisi: Küresel Bir Banka Panelinden Kanıtlar (The Nonlinear Impact of Digitalization on Bank Profitability: Evidence from a Global Panel of Banks) 261

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Yeşil Finansın Çevresel Sürdürülebilirlik Üzerindeki Etkisi (Impact Of Green Finance On Environmental Sustainability)..... 299

KAYNAKÇA

Abildgren, K., ve Kuchler, A. (2021). Revisiting the inflation perception conundrum. Journal of Macroeconomics, 67, 103264.

Arioli, R., Bates, C., Dieden, H., Duca, I., Friz, R., Gayer, C., ... ve Pavlova, I. (2017). EU consumers' quantitative inflation perceptions and expectations: An evaluation (No. 186). ECB Occasional Paper.

Ashton, M. J. (2012). "Real-Feel" Inflation: Quantitative Estimation of Inflation Perceptions. Business Economics, 47(1), 14-26.

Axelrod, S., Lebow, D. E., ve Peneva, E. (2018). Perceptions and expectations of inflation by us households.

Blanchflower, D. G., ve MacCoille, C. (2009). The formation of inflation expectations: an empirical analysis for the UK (No. w15388). National Bureau of Economic Research.

Bruine de Bruin, W., van der Klaauw, W., Downs, J. S., Fischhoff, B., Topa, G., ve Armantier, O. (2010). The effect of question wording on reported expectations and perceptions of inflation (No. 443). Federal Reserve Bank of New York, Staff Reports.

Bryan, M. F., ve Venkatu, G. (2001). The demographics of inflation opinion surveys. Federal Reserve Bank of Cleveland, Economic Commentary.

Cavallo, A., Cruces, G., ve Perez-Truglia, R. (2017). Inflation expectations, learning, and supermarket

prices: Evidence from survey experiments. American Economic Journal: Macroeconomics, 9(3), 1–35.

Conrad, C., Enders, Z., & Glas, A. (2022). The role of information and experience for households' inflation expectations. European Economic Review, 143, 104015.

Corduas, M. (2022). Gender differences in the perception of inflation. Journal of Economic Psychology, 90, 102522.

D'Acunto, F., Malmendier, U., Ospina, J., ve Weber, M. (2020). Exposure to grocery prices and inflation expectations. Chicago Booth Paper No. 19-17.

Del Giovane, P., Fabiani, S., ve Sabbatini, R. (2009). What's behind "inflation perceptions"? A survey-based analysis of Italian consumers. Giornale degli Economisti e Annali di Economia, 68(1), 25-52.

Denes, R., Lestrade, B., ve Richardet, T. (2021). Using Twitter data to measure inflation perception. Banque de France Working Paper No. 1234.

Dräger, L., Menz, J.-O., ve Fritsche, U. (2014). Perceived inflation under loss aversion. Applied Economics, 46(3), 282-293.

Fritzer, F., ve Rumler, F. (2015). Determinants of inflation perceptions and expectations: An empirical analysis for Austria. Monetary Policy & the Economy, 1, 11-26.

Georganas, S., Healy, P. J., ve Li, N. (2014). Frequency bias in consumers' perceptions of inflation:

An experimental study. European Economic Review, 67, 144–158.

Gunduz, S., Yıldırım, S., ve Durukan, M. B. (2020). An investigation of the factors affecting inflation perceptions: A case study on business and Economics Undergraduate Students. Sosyoekonomi, 28(45), 245-263.

Ha, J., Kose, M. A., Ohnsorge, F., ve Yilmazkuday, H. (2024). What explains global inflation. IMF Economic Review.

Hayo, B., ve Neumeier, F. (2021). Households' inflation perceptions and expectations: Survey evidence from New Zealand. International Economics and Economic Policy, 19, 185–217.

Hayo, B., ve Méon, P.-G. (2023). Measuring household inflation perceptions and expectations: The effect of guided vs non-guided inflation questions. Journal of Macroeconomics, 78, 103558.

Huber, O. W. (2011). Frequency of price increases and perceived inflation: An experimental investigation. Journal of Economic Psychology, 32(5), 651–661.

Jahan, S. (2021). Inflation targeting: Holding the line. Finance & Development, 72(4), 72-73.

Kahneman, D., ve Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica, 47(2), 263-292.

Krämer, W., Heuermann, D. F., ve Burgartz, T. (2022). Gefühlte Inflation als Bestimmungsgrund der

Spar- und Konsumstruktur von Verbrauchern. Wirtschaftsdienst, 102(11), 782-789.

Lamla, M. J., & Lein, S. M. (2014). The role of media for consumers' inflation expectation formation. Journal of Economic Behavior & Organization, 106, 62-77.

Lamla, M. J., ve Lein, S. M. (2015). Information rigidities, inflation perceptions, and the media: Lessons from the Euro cash changeover. Economic Inquiry, 53(1), 9–22.

Malgarini, M. (2009). Quantitative inflation perceptions and expectations of Italian consumers. Giornale degli Economisti e Annali di Economia, 68(1), 53-80.

Maurya, P. K., Bansal, R., ve Mishra, A. K. (2023). Russia–Ukraine conflict and its impact on global inflation: an event study-based approach. Journal of Economic Studies, 50(8), 1824-1846.

Muñoz-Martínez, J. A., Orozco, D., ve Ramos-Veloza, M. A. (2024). Tweeting inflation: Real-time measures of inflation perception in Colombia. Latin American Economic Review, 33(10).

Nam, M. H., ve Go, M. (2018). Nexus between inflation, inflation perceptions and expectations. KDI Journal of Economic Policy, 40(3), 45-68.

Niu, X. (2023). Judgmental forecasting: Factors affecting lay people's expectations of inflation (Doctoral dissertation, UCL (University College London)).

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2024). Economic Outlook: Global Inflation Developments. OECD Reports.

Pfajfar, D., ve Santoro, E. (2008). Asymmetries in inflation expectation formation across demographic groups.

Ranyard, R., Del Missier, F., Bonini, N., Duxbury, D., ve Summers, B. (2008). Perceptions and expectations of price changes and inflation: A review and conceptual framework. Journal of Economic Psychology, 29(3), 378-400.

Ranyard, R., Del Missier, F., Bonini, N., ve Pietroni, D. (2017). The citizen's judgements of prices and inflation. In R. Ranyard (Ed.), Economic psychology (ss. 155-170). Wiley-Blackwell.

Schmidt, T., Müller, H., Rieger, J., Schmidt, T., ve Jentsch, C. (2023). Inflation perception and the formation of inflation expectations (No. 1025). Ruhr Economic Papers.

Sirakovova, E. (2024). Behavioural macroeconomics: Unveiling the psychology of inflation expectations. Public Finance Quarterly, 2024(2), 90-102.

Soroka, S. N. (2006). Good news and bad news: Asymmetric responses to economic information. The journal of Politics, 68(2), 372-385.

Stantcheva, S. (2024). Why do we dislike inflation? NBER Çalışma Raporu No. 32300. National Bureau of Economic Research.

Tenreyro, S. (2019). Understanding inflation: Expectations and reality. Ronald Tress Memorial Lecture, Birkbeck University of London, London, 10.

Tversky, A., ve Kahneman, D. (1973). Availability: A heuristic for judging frequency and probability. Cognitive Psychology, 5(2), 207-232.

Tversky, A., ve Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. Science, 185(4157), 1124-1131.

Xu, Y., Chang, H. L., Lobonţ, O. R., ve Su, C. W. (2016). Modeling heterogeneous inflation expectations: empirical evidence from demographic data? Economic Modelling, 57, 153-163.

World Bank. (2025). Global Economic Prospects, January 2025. Washington, DC: World Bank.

KAYNAKÇA

Bernanke, B. S. (2013). *The Federal Reserve and the Financial Crisis*. Princeton University Press.

Bordo, M. D. (1993). The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview. In M. D. Bordo & B. Eichengreen (Eds.), A retrospective on the Bretton Woods system (pp. 3–108). University of Chicago Press.

Eğilmez, M. (2013). Kur Savaşları, https://www.mahfiegilmez.com/2013/ 02/kur-savaslar.html (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

Eğilmez, M. (2018) Kur Savaşları, Ticaret Savaşları ve Küreselleşme. *Kendime Yazılar*. https://www.mahfiegilmez.com/2018/01/kur-savaslar-ticaret-savaslar-ve.html Erişim Tarihi: 15.10.2925

Eichengreen, B. (2008). *Globalizing Capital: A History of the International Monetary sSystem* (2nd ed.). Princeton University Press.

Eichengreen, B. (2012). *Exorbitant Privilege: The Rise and Fall Oof The Dollar*. Oxford University Press.

Eichengreen, B. (2013). Currency War or International Policy Coordination? Journal of Policy Modeling, 35(3), 425–433 https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2013.03.006

Eroğlu, İ, Şeker, H. ve Demirel, B. (2017) "IMF'nin Değişim Süreci: 2008 Finans Krizi Sonrası Dönüşüm ve Yeniden Yapılanma", BJSS Balkan Journal of Social

Sciences / Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Volume/Cilt 6 Issue/Sayı 12, 53-61

Eroğlu, İ. ve Yeter, F. (2017). Neoliberal Politik Düşünce Ekseninde Yeni Para Politikası Arayışları. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi, No:2017/1, 60-73

Eroğlu, İ. ve Yokuş, H. (2017). Kur Savaşlarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme. Sosyal Bilimler Metinleri, 2017 Temmuz ICOMEP Özel Sayısı. *98-111*

Eroğlu, N. ve Eroğlu, İ. (2009). IMF-Türkiye İlişkileri ve 20. Stand-by Müzakereleri Üzerine Bir Değerlendirme. KMU İİBF Dergisi, 11: 17

Friedman, M. (1953). The Case For Flexible Exchange Rates. In Essays In Positive Economics. In: M. Friedman, Ed., Essays in Positive Economics (pp. 157–203). University of Chicago Press.

IMF. (2010). *World Economic oOutlook: Recovery, Risk, and Rebalancing*. International Monetary Fund. https://www.imf.org/-/media/websites/imf/ imported-flagship-issues/external/pubs/ft/weo /2010/02/pdf/ _textpdf.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2925).

IMF. (2012). The Liberalization and Management Of Capital Flows. IMF Policy Paper. https://www.imf.org/-/media/websites/imf/imported-flagship-issues/ external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/_textpdf.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2925).

Işık, N. ve Duman, E. (2012). Reel ve Finansal Göstergeler Açısından 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 2, 240-260.

Keynes, J. M. (1936). The General Theory Of Employment, Interest And Money. Publisher: Macmllan And Co., Limited

Kregel, J. (2008). Financial Flows and International Imbalances: The Role Of Keynes' Proposals. Journal of Post Keynesian Economics, 30(4), 541–558. https://www.levyinstitute.org/pubs/wp_528.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2925).

Krugman, P. R., Obstfeld, M., and Melitz, M. J. (2018). International Economics: Theory and Policy (10th Ed.). Pearson Education.

Lucas, R. E. (1976). Econometric Policy Evaluation: A Critique. Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 1, 19–46. chrome-https://people.bu.edu/rking/REmodels/lucascr.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2925).

Obstfeld, M., & Taylor, A. M. (2004). Global Capital Markets: Integration, Crisis, and Growth. Cambridge University Press.https://assets.cambridge.org/97805216/33178/frontmatter/9780521633178_frontmatter.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2925).

Oktar, S., Eroğlu, N. and Eroğlu, İ. (2013). 2008 Global Finans Krizi, Parasal Aktarım Kanalları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) Deneysel Politika

Çabaları. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(2), 1–28.

Prebisch, R. (1950). The Economic Development of Latin America and Its Principal Problems. https://archivo.cepal.org/pdfs/cdPrebisch/002.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2925).

Rickards, J. (2015). *Kur Savaşları:* Bir Sonraki Küresel Krizin Oluşumu. (Çev. N. Domaniç & N. Avhan), 2. Baskı, İstanbul: Scala Yayıncılık.

Rodrik, D. (2011). The Globalization Paradox. Oxford University Press. http://digamo.free.fr/rodrikg11.pdf (Erişim Tarihi: 10.09.2925).

Seyidoğlu, H. (2009). Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama. İstanbul: Güzem Can Yayınları, Geliştirilmiş 17. Baskı

Skidelsky, R. (2000). John Maynard Keynes: Fighting for Britain, 1937–1946. Macmillan.

Stiglitz, J. E. (2002). Globalization and its Discontents. W. W. Norton. http://digamo.free.fr/stig2002.pdf (Erişim Tarihi: 10.09.2925).

TCMB. (2023). Finansal İstikrar Raporu 2023-II. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Finansal+Istikrar+Raporu/2023/Sayi+37 (Erişim Tarihi: 10.09.2925).

World Bank. (2019). Global Economic Prospects. World Bank Group blications https://openknowledge. worldbank.org/server/api/core/bitstreams/0e685254-776a-40cf-b0ac-f329dd182e9b/content (Erişim Tarihi: 10.09.2925).

KAYNAKÇA

Başarır, Ç., (2018), Korku Endeksi (VIX) ile BİST 100 Arasındaki İlişki: Frekans Alanı Nedensellik Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, *19* (2), 177-191,

Bektaş, N.Ç., & Babuşcu, Ş., (2019), VIX Korku Endeksi ve CDS Primlerinin Büyüme ve Döviz Kuruna Etkisi, Türkiye Örneği, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,*8* (16),97-111.

Camgöz M., (2022), Tahvil ve Hisse Senedi Piyasaları Arasında Zamanla Değişen Nedensellik İlişkileri: Hatemi-J Dinamik Nedensellik Testi Bulguları, *Muhasebe ve Finansman Dergisi, 96,* 97-116.

Canbay, Ş., & Mercan, D., (2020), Türkiye'de Konut Fiyatları, Büyüme ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi, *Journal of Management and Economics Research*, *18*(1),176-200.

Çelik Y., & Koç Y.D., (2023), Finansal Piyasalar Arasındaki Takip İlişkisi: Kripto Paralar Üzerine Bir Uygulama, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *8*, (3), 2602-2486.

Çütcü İ., & Kılıç Y., (2018), Döviz Kurları ile Bitcoin Fiyatları Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılmalı Zaman Serisi Analizi,*Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *(16),* 4, 349-366.

Eren, M.V., Ergin, A., & Aydın, H.İ., (2018), Türkiye'de Vergi Gelirleri ile Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki: Frekans Alanı Nedensellik Analizi, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*,*19*, (1), 1-18.

Ezin S., Samırkaş M,C., & Uluyol O, (2023), Bitcoin ile Altın, Petrol, Dolar Kuru ve S&P500 Endeksi Arasındaki Nedensellik İlişkisi, *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, *5*, (2), 275-296.

Göcen S., (2021), Gelişen Ülkelerde Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bootstrap Panel Granger Nedensellik Testi, *Journal of Economics and Administrative Sciences*, *35,* (3), 865-878.

Gülcü Y., Kıtkıt M.A., (2022), Bitcoin Fiyatları ile Borsa İstanbul 100 Endeksi Nedensellik ve Eş Bütünleşme İlişkisi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *32*, (2), 615-624.

Hatemi-J, A., (2012), Asymmetric Causality Tests With an Application, *Empirical Economics*, *43*, 447-456,

Hatemi-J, A,, Gupta, R,, Kasongo, A,, Mboweni, T,, & Netshitenzhe, N, (2014), Are There Asymmetric Causal Relationships Between Tourism and Economic Growth in A Panel Of G-7 Countries, *University of Pretoria, Department of Economics Working Paper*, *76*, (18),

Hatemi-J, A,, Al Shayeb, A,, & Roca, E., (2017), The Effect of Oil Prices On Stock Prices: Fresh Evidence From Asymmetric Causality Tests, *Applied Economics*, *49*, (16), 1584-1592.

Işıldak, M.S.,, (2022), Bitcoin, Altın ve Dolar Nedensellik Analizi: Toda Yamamoto Yaklaşımı Uygulaması, *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, *4*, (1), 1-15.

Kanat, E., & Öget, E., (2018), Bitcoin ile Türkiye ve G7 Ülke Borsaları Arasındaki Uzun ve Kısa Dönemli İlişkilerin İncelenmesi, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *3*, (3), 601-614.

Kaya E., (2015), Borsa İstanbul (BIST) 100 Endeksi ile Zımni Volatilite (VIX) Endeksi Arasındaki Eş Bütünleşme ve Granger Nedensellik, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1 : 1-6.

Kök D., & Nazlıoğlu E.H., (2020), Finansal Piyasalarda Asimetrik Nedensellik: BIST100, VIX ve Döviz Kuru Örneği, *Erciyes University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 55, 245-262.

Öner, H., (2018), Tüketici ve Üretici Fiyat Endeksleri Arasındaki İlişkinin Granger Nedensellik Testi Yoluyla İncelenmesi, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *3,* (1), 318-327.

Özdemir, L., (2020), Covid-19 Pandemisinin BİST Sektör Endeksleri Üzerine Asimetrik Etkisi, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *5*,(3), 547-556.

Pata, U.K., & Ağca, A., (2018). Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Eşbütünleşme ve Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği, *Osmaniye Korkut Ata University Journal of Economics and Administrative Sciences*, *2*, (2), 115-128.

Polat, M., Kanmaz, D., & Vergi, H., (2019). Vadeli ve Spot Piyasalar Arasında Nedensellik İlişkisi: Borsa İstanbul Örneği, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, *4*, (1), 84-96.

Sarıtaş, H., & Nazlıoğlu, E.H., (2019). Korku Endeksi, Hisse Senedi Piyasası ve Döviz Kuru İlişkisi: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,12*, (4), 542-551.

Şak, N., (2021). Kripto Paralar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hatemi-J Asimetrik Nedensellik Analizi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *12*, (29), 149-175.

Sezal, L., & Şerbetçi, A., (2023). Causality Relationship Between Bank Indices: An Application on Selected Countries, *PressAcademia*, *18*, 52-56.

Toprak, Y.D., & Kubar, Y,, (2023). Seçilmiş Borsa Endeksleri ile Kripto Para Birimleri Arasındaki İlişki Üzerine Ekonometrik Bir Analiz, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *25,* 44, 21-45.

Yetim, M, & Yamak, R,(2019), Türkiye'de Döviz Kurundan Fiyatlara Geçişkenlik Etkisi: Hatemi-J Asimetrik Nedensellik Testi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*, (1), 203-221.

Yıkılmaz A, (2022), BİST 30 Vadeli İşlem Getirisi ve Yatırımcı Risk İştahı: Granger Nedensellik Analizi,*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7,* (14), 301-315.

KAYNAKÇA

Abrahamsson, V., & Ekblom, J. (2021). *Sustainable investments: The impact of the EU green taxonomy* [Lisans tezi, KTH Royal Institute of Technology]. DiVA Portal. http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-297839

Acar, H. (2024, Eylül). *Yeşil taksonomi*. Türkiye'nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi, Faaliyet 3.2.3: Döngüsel Ekonomi Doğrultusunda Entegre Atık Yönetimi Konusunda Eğiticilerin Eğitimi, 16–19 Eylül 2024, Sakarya, Türkiye. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İklim Değişikliği Başkanlığı.

Atasel, O. Y., & Güneysu, Y. (2023). ESG performansı ile borç maliyeti arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, *16*(2), 185-202. https://doi.org/10.29067/muvu.1196945

Ariyanti, S., Wijaya, A. U., & Kusnadi, S. A. (2023). Green taxonomy role as green bonds standardized policy instrument. *Yurispruden*, *6*(1), 37–51. https://doi.org/10.33474/yur.v6i1.18939

Armutcu, B. (2025). Çevresel, sosyal ve yönetişim (ESG) unsurlarının tüketicilerin öz kaynakları üzerindeki etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *14*(3), 1779-1798. https://doi.org/10.15869/itobiad.1721561

Arslan, Z., Erdaş, M. L., & Göçmen Yağcılar, G. (2025). A research on the relationship between ESG performance of companies and systematic risk. *Journal of*

Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, *12*(1), 348-362. https://doi.org/10.30798/makuiibf.1600852

Bağlıoğlu, M. (2013). Taksonominin kısa tarihçesi ve ilk hayvan taksonomisi kitabımız: Mebâdî-i Tasnif-i Hayvânât. *Dört Öğe, 2*(4), 31-49.

Bırasoğlu, E., & Şahin, İ. E. (2025). Finansta sürdürülebilirlik yaklaşımı: Yeşil finansın kavramsal, küresel ve ulusal boyutları. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, *9*(21), 91–104. https://doi.org/10.58202/joecopol.1707974

Brabec, J., & Macháč, J. (2025). Impacts of the EU Taxonomy implementation: A systematic literature review. *Climate Policy*. https://doi.org/10.1080/14693062.2025.2526683

Canbolat, S. C., & Tarlakazan, E. (2024). İklim Krizi ile Mücadele: Dünyaca Ünlü Sanat Eserlerine Yönelik Saldırılar. Journal of Humanities and Tourism Research, 14(1), 32-46.

Canikli, S. (2022). Sürdürülebilir finans mekanizmaları, araçları ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, *22*(1), 26–39. https://doi.org/10.25294/auiibfd.903364

Çanakçıoğlu, M. (2024). Sürdürülebilir Kalkınmada Yeşil Ekonominin Önemi: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Ekonomi, Yeşil Dönüşüm. *Eurasian Business & Economics Journal*, (37), 63-80. https://eurasianacademy.org/index.php/busecon/article/view/1475/1502

Çetinsoy, F. F. A. (2010). *Küresel iklim değişikliği: Avrupa Birliği ve Türk tarımı* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı.

Dariah, A. R., Rani, A. M., & Srisusilawati, P. (2023). Green taxonomy for sustainable production across countries. *KnE Social Sciences*, *8*(18), 556–564. https://doi.org/10.18502/kss.v8i18.14257

Değerli, İ. (2022, Nisan). *Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) hedeflerine ulaşılmasında sürdürülebilir finansın rolü* [Rapor]. AB Başkanlığı.

Doğan, M. (2022). Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Dönüşümde Yeşil Ekonominin Rolü. Uluslararası Sosyal Siyasal Ve Mali Araştırmalar Dergisi, 2(1), 49-73.

Ehlers, T., Gao, D., & Packer, F. (2021). *A taxonomy of sustainable finance taxonomies* (BIS Papers No. 118). Bank for International Settlements.

Enexıon. (2024, 20 Aralık). *Türkiye Yeşil Taksonomi Yönetmeliği nedir, neden önemlidir?* Enexıon Blog. Erişim tarihi: 15 Haziran 2024 https://www.enexion.com.tr/turkiye-yesil-taksonomi-yonetmeligi-nedir-neden-onemlidir/#:~:text=Her%20iki%20taksonomi%20de%20sera,ve%20te%C5%9Fvik%20edilmesi%20amac%C4%B1n%C4%B1%20g%C3%BCder.

Fleming, M. (2023, August 14). *Understanding ESG scores: What are they, how are they calculated*. ESG Matrix. https://esgmatrix.com/news/understanding-esg-scores

Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment, 5*(4), 210–233. https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917

Friede, G., Busch, T. ve Bassen, A. (2015). ESG ve finansal performans: 2000'den fazla ampirik çalışmadan elde edilen toplu kanıtlar. *Sürdürülebilir Finans ve Yatırım Dergisi*,*5*(4),210–233. https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917

Gevher, R., & Acet, H. (2023). Avrupa Birliği'nde sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonominin gelişimi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(1), 224-253. https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1184407

Görmüş, A. (2024). Yeşil ekonomiye 'adil geçiş' için istihdam politikaları. *Memleket Siyaset Yönetim*, *19*(42), 33–60. https://doi.org/10.56524/msydergi.1437738

Gülcemal, T. (2025). ESG hisse senedi endeksleri arasındaki getiri bağlantılılığı ve ESG ilgisinin getiri bağlantılılığına etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (48), 161–182. https://doi.org/10.18092/ulikidince.1633961

Güney, G., & Saraç, Ö. (2022). ASSESSMENTS ON THE EUROPEAN GREEN DEAL AND EU TAXONOMY. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24(ÖZEL SAYI), 100-130. https://doi.org/10.16953/deusosbil.1190923

Güreşçi, G. (2020) "Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Döngüsel Ekonomi ve Pandeminin Etkileri", Ed. Ferhan Sayın, Döngüsel Ekonomi, Nobel yay., 2020.

Işık, S. (2024). ESG raporlaması ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında iç denetim. *Menba Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, *10*(3), 267-278. https://doi.org/10.58626/menba.1589661

İklim Değişikliği Başkanlığı, AFD [Agence Française de Développement] & Frankfurt School of Finance & Management. (2023). *D-4: Türkiye bağlamında yeşil taksonomilerin incelenmesi – Türkiye'de yeşil taksonomi raporlama kılavuzlarının hazırlanması ve potansiyel kullanıcıları ile faydalanıcılarının belirlenmesi*. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.

Kalkan, M. N. (2024, 5 Şubat). *Yeşil dönüşüm ve Türk sanayisinde sürdürülebilirlik* (SANAM Araştırma Dizisi No. 6). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sanayi Politikaları ve Kalkınma Merkezi.

Loukili, M., & Benli, V. F. (2023). Elaborating ESG criteria in investments. *PressAcademia Procedia*, *17*, 228–229. https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2023.1795

Lucarelli, C., Mazzoli, C., Rancan, M., & Severini, S. (2020). Classification of sustainable activities: EU taxonomy and scientific literature. *Sustainability*, *12*(16), 6460. https://doi.org/10.3390/su12166460

Moradi, A., Fatima, R., Groner, T., & Souto, H. G. (2024). EU social taxonomy for sustainable economic activities: exploring the known and navigating the current

issues as well as future research. *Discover Sustainability*, *5*(276). https://doi.org/10.1007/s43621-024-00501-1

Nampoothiri, M. (2022, Temmuz 31). *AB Taksonomisi – Uygun ve uyumlu ekonomik faaliyetler*. Yeşil Büyüme. https://nordesg.de/en/eu-taxonomy-eligible-vs-aligned-economic-activities/

Nipper, M., Ostermaier, A., & Theis, J. (2022). *Mandatory disclosure of standardized sustainability metrics: The case of the EU taxonomy regulation*.

Parmak, Aslı. (2025, 11 Şubat). *Yeşil taksonomi, Avrupa Birliği ve dünya uygulamaları* [Blog yazısı]. https://www.dundar.av.tr/blog/yesil-taksonomi

Prakoso, B., Hariyani, I., Wahjuni, E., Ali, M., & Wardhana, R. W. (2025). Green taxonomy as a basic concept of sustainable finance through green bond issuance. *Acten Journal Law Review*, *2*(1), 1-16. https://doi.org/10.71087/ajlr.v2i1.31

Sikacz, H., & Wołczek, P. (2018). ESG analysis of companies included in the RESPECT Index based on Thomson Reuters Eikon database [Analiza ESG spółek z indeksu RESPECT na podstawie bazy Thomson Reuters Eikon]. *Research Papers of Wrocław University of Economics, 520*. https://doi.org/10.15611/pn.2018.520.10

Schoenmaker, D. (2017). *Investing for the common good: A sustainable finance framework*. Bruegel.

Schütze, F., & Stede, J. (2021). The EU sustainable finance taxonomy and its contribution to climate

neutrality. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 14(1), 128-160. https://doi.org/10.1080/20430795.2021.2006129

Şimşek, O., & Tunalı, H. (2022). Yeşil finansman uygulamalarının sürdürülebilir kalkınma üzerindeki rolü: Türkiye projeksiyonu. *Journal of Economics and Financial Researches*, *4*(1), 16-45.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İklim Değişikliği Başkanlığı. (2024). *Taksonomi çerçeve dokümanı https://iklim.gov.tr/db/turkce/projeler/files/Taksonomi%20%C3%87er%C3%A7eve%20Dok%C3%BCman%C4%B1(2).pdf*

Tettamanzi, P., Gotti Tedeschi, R., & Murgolo, M. (2024). The European Union (EU) green taxonomy: codifying sustainability to provide certainty to the markets. *Environment, Development and Sustainability*, *26*, 27111–27136. https://doi.org/10.1007/s10668-023-03798-6

Thomson Reuters. (2018). *Thomson Reuters ESG scores*.

Ticaret Bakanlığı, Yeşil Mutakabat 2023 Yılı Faaliyet Raporu.

Yerli, Ç. (2025). Evaluating the impact of ESG and decarbonization metrics on stock price prediction. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, *10*(Özel Sayı), 252-274. https://doi.org/10.30784/epfad.1669184

Yeşil Büyüme. (2023, Temmuz 5). *AB Taksonomi Tüzüğü'ne uyum sağlamanın önemi*. https://yesilbuyume.org/ab-taksonomi-tuzugune-uyum-saglamanin-onemi/

UNEP. (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication -A Synthesis for Policy Makers. United Nations Environment Programme olicy Makers. United Nations Environment,https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/

Yeşil Büyüme. (2024, Aralık). *Türkiye Yeşil Taksonomi Rehberi*. https://yesilbuyume.org/turkiye-yesil-taksonomi-rehberi/

Yucel, O., Celik, G., & Yilmaz, Z. (2023). Sürdürülebilir Finans Okuryazarlığı ve Algılanan Çevresel Etkiye Dayalı Sürdürülebilir Yatırım Tutumları. *Sürdürülebilirlik* , *15* (22), 16026. https://doi.org/10.3390/su152216026

Yücel, R., & Türk Mühürcüoğlu, Z. (2024). *Yeşil taksonomi ve finansal raporlama beklentilerindeki değişiklikler*. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub597.c2517

Yu, E. P., Luu, B. V., & Chen, C. H. (2020). Greenwashing in environmental, social and governance disclosures. *Research in International Business and Finance*, 52, 101192. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101192

Yücel, R. & Türk Mühürcüoğlu, Z. (2024). Yeşil Taksonomi ve Finansal Raporlama Beklentilerindeki Değişiklikler. In: Yücel, R. & Ayyıldız, Y. (eds.), *Dijital Çağda Muhasebe: Dijitalleşme, Enflasyon ve Sürdürülebilirlik Üzerine Çalışmalar* . Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub597.c2517

KAYNAKÇA

Brown, R.L., Durbin, J. and J.M. Evans (1975), "Techniques for testing the constancy of regression relationships over time," Journal of the Royal Statistical Society, Series B, 149-162

Claxton, G. (2002). *How private insurance works: A primer*. Kaiser Commission on Medicaid and the Uninsured.

Çelik, S. ve Kayali, M. M. (2009). Determinants Of Demand For Life İnsurance İn European Countries. Problems and perspectives in management, (7, Iss. 3), 32-37.

Çelikdemir, N. Ç., & Canbul, A. (2018). Sigorta Şirketlerinde Aktif-Pasif Yönetiminde Döviz Kurlarındaki Değişimin Etkisi ve Bir Uygulama. Anasay, (4), 83-98.

Çizgici Akyüz, G. (2023). "Sigorta Prim Üretiminin Makroekonomik Belirleyicileri, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 59, Denizli, ss. 223-238.

Dawd, I. ve Benlagha, N. (2023). Insurance And Economic Growth Nexus: New Evidence From OECD Countries. Cogent Economics & Finance, 11(1), 2183660.

Doğan, M. (2013). Sigorta Firmalarının Sermaye Yapısı İle Karlılık Arasındaki İlişki: Türk Sermaye Piyasası Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Accounting & Finance/Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (57).

Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). Co-integration and error correction: representation,

estimation, and testing. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 251-276.

Eren, M. V. ve Çütçü, İ. (2021). Sigortacılık Sektörü İle Seçili Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 6(2), 130-140.

Gujarati, D. N. (2022). Basic Econometric. Prentice Hall.

Globerman, S. (2020). Conceptual Issues Surrounding Private Health Insurance. In *Understanding Universal Health Care Reform Options: Private Insurance* (pp. 14–22). Fraser Institute. http://www.jstor.org/stable/resrep23991.6

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of economic dynamics and control*, *12*(2-3), 231-254.

Johansen, S., ve Juselius, K. (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration—with appucations to the demand for money. *Oxford Bulletin of Economics and statistics*, *52*(2), 169-210.

Kılınç, Z. S., Aydın, Ü., & Şanlısoy, S. (2025). Türkiye'de Politik İstikrarın Karbon Emisyonu Üzerine Etkisi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(4), 1882-1896. https://doi.org/10.21547/jss.1688238

Kjosevski, J. (2012). The determinants of life insurance demand in central and southeastern Europe. International journal of Economics and Finance, 4(3), 237-247.

Koç, İ. (2018), Sektör Büyümeye Devam Edecek, Akıllı Yaşam, (82), 24-25

Lenten, L. J. ve Rulli, D. N. (2006). A time-series analysis of the demand for life insurance companies in Australia: an unobserved components approach. Australian Journal of Management, 31(1), 41-66.

Meral, H. (2023). Türk Sigortacılığının Yüz Yılı: Makro Çevresel Faktörler Üzerine Kapsamlı Bir Analiz. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(Özel Sayı), 171-185.

Narayan, P. K. (2005). The saving and investment nexus for China: evidence from cointegration tests. Applied economics, 37(17), 1979-1990.

Noor, N. N. M., Zain, Z. M., Ma'in, M., ve Atory, N. A. A. (2020). A Cointegration Analysis of the Demand of Life Insurance in Malaysia. International Journal of Advanced Research in Economics and Finance, 2(1), 48-60.

OECD, (June 2004). Proposal for a taxonomy of health insurance. Erişim Adresi:https://www.oecd.org/health/health-systems/31916207.pdf.

Özkaraduman, H. T. (2019).Tamamlayıcı ve Destekleyici Sağlık Sigortası, Genel Olarak AB Ülkeleri Değerlendirmeleri, İngiltere ile Türkiye Kıyaslaması ve Öneriler. Tartışma Metni. Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series Dergisi. 232/2019-04

Pesaran, M. H., Shin, Y. ve Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. Journal of Applied Econometrics, 16(3), 289–326. http://www.jstor.org/stable/2678547

Polat, A. ve Akın, F. (2021). Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(2), 407-427.

Sare, Y. A., Agyemang, A. O., Ayamba, E. C., Bawuah, B. ve Gyaawa Koranteng, A. (2023). Insurance and sectorial growth nexus: Evidence from a developing economy. Cogent Economics & Finance, 11(2), 2228096.

Satrovic, E. ve Muslija, A. (2018). Economic and demographic determinants of the demand for life insurance: Multivariate analysis. Journal of Management and Economics Research, 16(1), 102-115.

Scharner, P., Sonnenberger, D. ve Weiß, G. (2023). Revisiting the insurance-growth nexus. Economic Analysis and Policy.

Sizer, L. (2022). Alternatif Yatırım Araçları İle Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki İlişkinin Doğrusal Olmayan Eşbütünleşme Analizi İle İncelenmesi: Türkiye Örneği Yayınlanmamış doktora tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Tanyıldızı, M. (2022). *Bitcoin Fiyatları İle Borsa Endekslerinin Nedensellik Ve Eşbütünleşme Testleri İle İncelenmesi: NYSE, FTSE, HKSE Ve BİST Örneği. Afyon.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Tunay, N. ve Tunay, K. B. (2013). Finansal Krizler ve Sigortacılık: Deneysel Bulguların Işığında Türk Sigorta Sektörüne Dair değerlendirmeler. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(2), 81-104.

Tunay, N., Çamlıbel, F. ve Tunay, K. B. (2020). Ekonomik Dalgalanmaların Sigorta Şirketlerinin Pazar Payları ve Prim Üretimleri Üzerindeki Etkileri. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 9(17), 95-101.

Uğurluoğlu, E. ve Özgen, H. (2008). Sağlık Hizmetleri Finansmanı ve Hakkaniyet. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, *11*(2), 133-160.

Üzümcü, N. (2019). *Zaman Serileri ve Panel Veri Ekonometrisinde Eşbütünleşme Analizlerinin Değerlendirilmesi: Cari Açık ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

KAYNAKÇA

Acar, A. T., & Yılmaz, Ö. (2024). Piyasa değeri ve işlem hacmi yüksek kripto paraların ekonometrik analizi. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, *7*(1), 90-96.

Çalışkan, U. (2022). Son dönemlerde halka arz edilen şirketlerin hisse senetlerinde anormal getirilerinin varlığının sınanması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *9*(4), 313-344.

Günay, B. (2025). Piyasa anomalilerinin açıklanmasında davranışsal finansın rolü. *Academıc Socıal Resources Journal*, *10*(2), 65-72.

Karpuz, E., & Koç, Y. D. (2022). Covid-19 pandemisinin finansal piyasalar üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul örneği. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, *7*(14), 77-89.

Köroğlu, Ç., Kazan, H. G., & Temel, E. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde finansal yatırım alışkanlıkları ve davranışsal finans eğilimleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *29*(1), 1-25.

Sansar, N. G. (2017). Dünya sermaye piyasalarında yeni düzen: borsaların geleceği. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 95-108.

SPK İhraç Verileri (2025). "https://spk.gov.tr/ihrac-verileri/" Erişim tarihi: 29.11.2025.

Şit, A. (2022). Ekonomik özgürlük endeksi borsa ilişkisinin değerlendirilmesi: MIST Ülkeleri Üzerine Bir

Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 94-102.

TCMB EVDS (2025). "https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php " Erişim tarihi: 30.11.2025.

TEFAS (2025). " https://www.tefas.gov.tr/ " Erişim tarihi: 29.11.2025.

Temir, C. (2020). COVİD-19'un sermaye piyasaları üzerine etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, *4*(7), 50-66.

Yavuzer, H. (2021). 5. Yılında 15 Temmuz darbesi. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, *5*(2), 47-73.

KAYNAKÇA

Abdelkareem, M. A., Wilberforce, T., Sayed, E. T., Elsaid, H., & Olabi, A. G. (2021). Progress in carbon capture technologies. *Science of the Total Environment, 761*, 143203. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.143203

Alonso, A., Moral-Vico, J., Abo Markeb, A., Busquets-Fité, M., Komilis, D., Puntes, V., & Sánchez, A. (2017). Critical review of existing nanomaterial adsorbents to capture carbon dioxide and methane. *Science of the Total Environment, 595*, 51–62. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.03.286

Aydın, Ü., Ekinci, R., Tüzün, O., Yıldırım, A. (2017). Tersine lojistik: sürdürülebilir büyüme çerçevesinde geri dönüşüm firmalarının dışsal faydası. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 15(1), 20-42. https://doi.org/10.11611/yead.266793

Baran, A., Söylemez, C. & Yurdakul, M. (2017). Algılanan yeşil kalite, algılanan yeşil risk ve yeşil marka imajının yeşil marka değeri üzerindeki etkisinde yeşil güvenin aracılık rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB17 Özel Sayısı, 1-11.

Bhavsar, A., Hingar, D., Ostwal, S., Thakkar, I., Jadeja, S., & Shah, M. (2023). The current scope and stand of carbon capture storage and utilization~ A comprehensive review. *Case Studies in Chemical and Environmental Engineering*, *8*, 100368.

Boran, E., Baştürk Ayaz, G., Türk, S., & Engin, Y. (2022). *Karbon yakalama, kullanma ve depolama*. ECKA.

https://www.ecka.com.tr/ekler/karbon-yakalama-ve-depolama-1654758940.pdf

Casas, N., Schell, J., Joss, L., & Mazzotti, M. (2013). A parametric study of a PSA process for pre-combustion CO_2 capture. *Separation and Purification Technology, 104*, 183–192. https://doi.org/10.1016/j.seppur.2012.11.019

Coutris, C., Macken, A. L., Collins, A. R., El Yamani, N., & Brooks, S. J. (2015). Marine ecotoxicity of nitramines: Transformation products of amine-based carbon capture technology. *Science of the Total Environment, 527–528*, 211–219. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2015.04.114

Dai, Z., & Deng, L. (2016). Membrane absorption using ionic liquids for pre-combustion CO_2 capture at elevated pressure and temperature. *International Journal of Greenhouse Gas Control, 54*(Part 1), 59–69. https://doi.org/10.1016/j.ijggc.2016.09.012

El-Kady, A. H., Amin, M. T., Khan, F., & El-Halwagi, M. M. (2024). Analysis of CO2 pipeline regulations from a safety perspective for offshore carbon capture, utilization, and storage (CCUS). *Journal of Cleaner Production*, *439*, 140734.

Elsaid, K., Kamil, M., Sayed, E. T., Abdelkareem, M. A., Wilberforce, T., & Olabi, A. G. (2020). Environmental impact of desalination technologies: A review. *Science of the Total Environment, 748*, 141528. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141528

Gao, Z., Li, J., Zhang, Z., & Hu, W. (2022). Recent advances in carbon-based materials for electrochemical

CO2 reduction reaction. *Chinese Chemical Letters*, *33*(5), 2270-2280.

Güllü, G., & Akdağ, A. S. (2022). "Net Sıfır" Hedefinde Karbon Yakalama, Kullanım Ve Depolama Teknolojilerinin Yeri. *Çevre Şehir Ve İklim Dergisi*, *1*(1), 62-79.

IEA. (2020a). International Energy Agency. Energy Technology Perspectives 2020, Special Report on Carbon Capture Utilisation and Storage. https://doi. org/10.1787/208b66f4-en

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). *Climate change 2021: The physical science basis*. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/

IRENA 2021. World Energy Transitions Outlook:1.5°C Pathway. International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi, 311s.

Jiang, G., Huang, Q., Kenarsari, S. D., Hu, X., Russell, A. G., Fan, M., & Shen, X. (2015). A new mesoporous amine–TiO_2-based pre-combustion CO_2 capture technology. *Applied Energy, 147*, 214–223. https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2015.03.003

Kang, Z., Peng, Y., Hu, Z., Qian, Y., Chi, C., Yeo, Y., Tee, L., & Zhao, D. (2015). Mixed matrix membranes composed of two-dimensional metal–organic framework nanosheets for pre-combustion CO_2 capture: Relationship between filler morphology and membrane performance.

Journal of Materials Chemistry A, 3(41), 20801–20810. https://doi.org/10.1039/C5TA05641A

Kayhan, D. Y. (2022). Net-sıfır emisyona ulaşabilmek adına karbon yakalama, kullanma ve depolama (CCUS) faaliyetlerinin endüstride sürdürülebilir kalkınma açısından önemi. *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, *34*, 16-26.

Kayhan, D. Y. Karbon yakalama, kullanma ve depolama (CCUS) uygulamaları için depolama atlasları ve veri tabanları oluşturulmasının önemi: Global ve Türkiye perspektiflerinden bir değerlendirme. *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni (2025) 39*: 29-47

Kenarsari, S. D., Yang, D., Jiang, G., Zhang, S., Wang, J., Russell, A. G., & Fan, M. (2013). Review of recent advances in carbon dioxide separation and capture. *RSC Advances, 3*(45), 22739–22773. https://doi.org/10.1039/C3RA43965H

Kılınç, Z. S., Aydın, Ü., & Şanlısoy, S. (2025). Türkiye'de politik istikrarın karbon emisyonu üzerine etkisi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(4), 1882-1896. https://doi.org/10.21547/jss.1688238

Leonzio, G., & Shah, N. (2024). Recent advancements and challenges in carbon capture, utilization and storage. *Current Opinion in Green and Sustainable Chemistry*, *46*.

Leonzio, G., & Shah, N. (2024). Recent advancements and challenges in carbon capture, utilization and storage. *Current Opinion in Green and Sustainable Chemistry*, *46*, 100895.

Leung, D. Y. C., Caramanna, G., & Maroto-Valer, M. M. (2014). An overview of current status of carbon dioxide capture and storage technologies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 39*, 426–443. https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.07.093

Li, Z., Xing, Y., Ma, M., Su, W., Cui, Y., Tian, J., & Fei, F. (2024). Towards the co-benefits of carbon capture, utilization and sequestration: a life cycle assessment study for steel slag disposal. *Journal of Cleaner Production*, *443*, 141166.

López, R., Díaz, M. J., González-Pérez, J. A., & Xifra, J. (2018). CO_2 sequestration following reutilization of biomass ash. *Science of the Total Environment, 625*, 1013–1020. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.12.315

Metz, B., de Coninck, H., Loos, M., & Meyer, L. (2005). *IPCC special report on carbon dioxide capture and storage*. Cambridge University Press. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/srccs_wholereport-1.pdf

Moreno, C. A., & Yuste, S. G. (2016). Environmental potential of the use of CO_2 from alcoholic fermentation processes: The CO_2-AFP strategy. *Science of the Total Environment, 568*, 319–326. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2016.05.157

Nazir, S. M., Cloete, J. H., Cloete, S., & Amini, S. (2019). Efficient hydrogen production with CO_2 capture using gas switching reforming. *Energy, 185*, 372–385. https://doi.org/10.1016/j.energy.2019.07.046

Oğuz, A. & Güreşçi. G. (2018). Sivil Toplum ve Kalkınma İlişkisinde Yeni Eğilimler, Kalkınma Ekonomisinde Yeni Eğilimler içinde (Edt.Zafer Kanberoğlu): 269-285.. Ankara: Gazi Kitabevi.

Pires, J., Martins, F., Alvim, M., & Simões, M. (2011). Recent developments on carbon capture and storage: An overview. *Chemical Engineering Research and Design, 89*(9), 1446–1460. https://doi.org/10.1016/j.cherd.2011.01.028

Rashid, M. I., Yaqoob, Z., Mujtaba, M. A., Kalam, M. A., Fayaz, H., & Qazi, A. (2024). Carbon capture, utilization and storage opportunities to mitigate greenhouse gases. *Heliyon*, *10*(3).

Rashidi, N. A., & Yusup, S. (2016). An overview of activated carbons utilization for the post-combustion carbon dioxide capture. *Journal of CO_2 Utilization, 13*, 1–16. https://doi.org/10.1016/j.jcou.2015.11.002

REC – Çevre ve İklim Derneği. (2023). *Türkiye'nin karbon yakalama, kullanma ve depolama potansiyeli projesi*. https://rec.org.tr/kykd/

Romano, M. C., Chiesa, P., & Lozza, G. (2010). Pre-combustion CO_2 capture from natural gas power plants with ATR and MDEA processes. *International Journal of Greenhouse Gas Control, 4*(5), 785–797. https://doi.org/10.1016/j.ijggc.2010.04.015

Schell, J., Casas, N., Blom, R., Spjelkavik, A., Andersen, A., Cavka, J. H., & Mazzotti, M. (2012). MCM-41, MOF and UiO-67/MCM-41 adsorbents for pre-combustion CO_2 capture by PSA: Adsorption equilibria.

Adsorption, 18(3–4), 213–227. https://doi.org/10.1007/s10450-012-9395-1

Söylemez, C. & Kayabaşı, A. (2017). Müşteri sadakati ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri (KSS): Kurumsal imajın aracılık etkisinin incelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16.UİK Özel Sayısı, 349-364.

Streets, D. G., Lu, Z., Levin, L., F. H. Arnout, Schure, A., & Sunderland, E. M. (2018). Historical releases of mercury to air, land, and water from coal combustion. *Science of the Total Environment, 615*, 131–140. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.09.207

Szulczewski, M. L., MacMinn, C. W., Herzog, H. J., & Juanes, R. (2012). Lifetime carbon capture and storage as a climate change mitigation technology. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 109*(14), 5185–5189. https://doi.org/10.1073/pnas.1115347109

Türkçimento, (2022), Karbon Yakalama, Kullanma Ve Depolama, Https://Www.Tesisat.Org/Karbon Yakalama-Ve-Depolama-Nedir.Html

Wilberforce, T.; Baroutaji, A.; Soudan, B.; Al-Alami, A.H. & Olabi A.G. (2019), Of Carbon Capture Technology And Challenges Sci. Total Environ., 657 (2019), Pp. 56-72

Yüce, N.C., Güreşçi, G. & Oğuz, A. (2021). Yeşil Ekonominin İstihdam Üzerine Etkileri. (Ed. Ahmet Oğuz &Gülçin Güreşçi): 269-285, Disiplinlerarası Sosyal ve Ekonomik Değerlendirmeler içinde.

Zhang, S.; Zhuang, Y. Tao, R.; Liu, L. Zhang, L. & Du, J (2020). Multi-objective optimization for the deployment of carbon capture utilization and storage supply chain considering economic and environmental performance, Journal of Cleaner Production, 270, 1-15, 2020

Zhao, K., Jia, C., Li, Z., Du, X., Wang, Y., Li, J., ... & Yao, J. (2023). Recent advances and future perspectives in carbon capture, transportation, utilization, and storage (CCTUS) technologies: A comprehensive review. *Fuel*, *351*, 128913.

Kaynakça

Artan, S. (2006). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon ve Büyüme: Yatay-Kesit ve Panel Veri Analizi. İktisat İşletme ve Finans, 21 (239). https://doi.org/10.3848/iif.2006.239.5104

Artan, S. (2006). *Türkiye'de Enflasyon, Enflasyon Belirsizliği ve Büyüme - Inflation, Inflation Uncertainty and Growth in Turkey*. Turkish Economic Association, Discussion Paper. (No. 2006/14).

Baş, M ve Oğuz, A. (2024). Brüt Sermaye Oluşumunun Çeşitli Değişkenler Açısından Nedenselliği, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi, 5(2), 447-460, DOI: 10.62001/gsijses.1588077.

Bittencourt, M. (2012). Financial development and economic growth in Latin America: Is Schumpeter right? Journal of Policy Modeling, 34 (3), 341–355. https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2012.01.012

Blanchard, O. (2009). The State of Macro. *Annual Review of Economics*, *1* (1), 209– 228. https://doi.org/10.1146/annurev.economics.050708.142952

De Gregorio, J. (1992). Economic growth in Latin America. *Journal of Development Economics*, *39* (1), 59–84. https://doi.org/10.1016/0304-3878(92)90057-g

De Gregorio, J. (1993). Inflation, taxation, and long-run growth. *Journal of Monetary Economics*, *31* (3), 271–298. https://doi.org/10.1016/03043932(93)90049-l

Demirağ, F. (2025). The impact of AI-supported marketing capabilities and analytics on SMEs' customer agility and marketing performance. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, *11*(1), 1-14.

Dornbusch, R., & Fischer, S. (1998). *Macroeconomics* (6th ed.). McGraw-Hill.

Eggoh, J. C., & Khan, M. (2014). On the nonlinear relationship between inflation and economic growth.

Research in Economics, *68* (2), 133–143. https://doi.org/10.1016/j.rie.2014.01.001

Fischer, S. (1993). The Role of Macroeconomic Factors in Growth. *Journal of Monetary Economics*, *32* (3), 485–512. https://doi.org/10.1016/03043932(93)90027-D

Fischer, S., & Modigliani, F. (1978). Towards an Understanding of the Real Effects and Costs of Inflation. *Weltwirtschaftliches Archiv*, *114* (4), 810–833. http://www.jstor.org/stable/40438708

Friedman, M. (1968). The role of monetary policy. *The American Economic Review*, *58*(1), 1. http://www.jstor.org/stable/1831652

Goodfriend, M., & King, R. (1997). The New Neoclassical Synthesis and the Role of Monetary Policy. In *NBER Macroeconomics Annual 1997, 12*, 231– 296

Güner, Ü. & Subaşı, D. B. (2007). Enflasyonun ARIMA Modelleriyle Aracılığıyla Tahminlenmesi. Akademik Araştırmalar Dergisi, 9(35).

İnaç, H., Güner, Ü. & Sarısoy, S. (2006) Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme Kalkınma İlişkisi. Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Ekim 2006, Sayı: 2

International Monetary Fund. (2023). *IMF Economic Outlook: Turkey*. https://www.imf.org/en/Publications/WEO

Johnson, H. G. (1966). A model of protection and the exchange rate. *The Review of Economic Studies*, *33* (2), 2. http://www.jstor.org/stable/2974439

Kaldor, N. (1959). Economic Growth and the Problem of Inflation. *Economica*, *26*(103), 212. https://doi.org/10.2307/2550481

Kanberoğlu, Z & Kara, O (2016). Finansal Sektör Gelişimi ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi. *Elektronik Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15 Sayı:57 (309-318)

Kara,,O. Kanberoğlu, Z.&Oğuz, A. (2020). İşgücü Verimliliği, Enflasyon Ve Ücret Düzeyi Arasındaki İlişki: Seçili Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt 16, Yıl 16, Sayı 2, 2020

Keynes, J. M. (1936). *General Theory of Employment, Interest, and Money*. Palgrave Macmillan.

Levine, R., & Renelt, D. (1992). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *The American Economic Review*, *82* (4), 942–963. http://www.jstor.org/stable/2117352

Lucas, R. E. (1972). Expectations and the neutrality of money. *Journal of Economic Theory*, *4*(2), 103–124. https://doi.org/10.1016/0022-0531(72)90142-1

Mallik, G., & Chowdhury, A. (2001). Inflation and Economic Growth: Evidence from Four South Asian Countries. *AsiaPacific Development Journal*, *8*(1)

Mundell, R. A. (1965). Growth, Stability, and Inflationary Finance. *Journal of Political Economy*, *73* (2), 97–109. https://doi.org/10.1086/258999

Phillips, A. W. (1958). The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica*, *25* (100), 283–299. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full /10.1111/j.14680335.1958.tb00003.x

Roncaglia de Carvalho, A., Ribeiro, R. S. M., & Marques, A. M. (2018). Economic Development and Inflation: a Theoretical and Empirical Analysis. *International Review of Applied Economics*, *32*(4), 546–565. https://doi.org/10.1080/02692171.2017.1351531

Sidrauski, M. (1967). Inflation and Economic Growth. *Journal of Political Economy*, *75*(6), 796–810. https://doi.org/10.1086/259360

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *Özel İhtisas Komisyonu Raporları - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB*.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB. https://www.sbb.gov.tr/wp-%20content/uploads/2020/04/EnflasyonlaMucadeleOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf

TCMB (2023). *2023-I Eflasyon Raporu Bilgilendirme Toplantısı*. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/b1c07d30-53b9-4702-aefd-41f2796a9ed4/Sun umB26_01_2023.pdf?MOD=AJPERES

Telek, A., 2012. Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (2003-2011): Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

The World Bank. (2023). *GDP growth (annual %) - Turkey | Data*. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=TR

The World Bank. (2024-25). *Turkey Overview*. https:/www.worldbank.org/en/country/turkey/overview

The World Bank. (2024). *The World Bank Open Data*. The World Bank Open Data.

Tobin, J. (1965). Money and Economic Growth. *Econometrica*, *33* (4), 671–684. https://doi.org/10.2307/1910352

Tunç, M. (2018). Türkiye Kapsayıcı Kalkınmanın Neresinde. *Nobel Yayınları, Ankara*.

TÜİK. (2023a). *TÜİK Kurumsal*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Aralik-2023-49657

TÜİK. (2023b). *TÜİK - Veri Portalı*. https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=rapor&dil=1

KAYNAKÇA

Chaffey, D. (2015). Digital business and e-commerce management: Strategy, implementation and practice (6th ed.). Pearson Education.

Council of the European Union. (2023). E-commerce in the EU [Infographic]. https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/e-commerce-eu/

Ecommerce News Europe. (2023). Ecommerce in Turkey 2023: Market size, growth, trends. https://ecommercenews.eu/ecommerce-in-europe/ecommerce-turkey/

Eurostat. (2023). E-commerce statistics for individuals. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=E-commerce_statistics_for_individuals

İçözü, T. (2024, July 19). 2023 Türkiye e-ticaret ekosistemi raporu'ndan öne çıkanlar. Webrazzi. https://webrazzi.com/2024/07/19/2023-turkiye-e-ticaret-ekosistemi-raporu-ndan-one-cikanlar/

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2023). Türkiye'nin dijital dönüşümü ve AB ile karşılaştırmalı değerlendirme (İKV Bülten No. 233). https://www.ikv.org.tr/images/files/IKV-233.pdf

Kanberoğlu, Z. & Göçer (2019). The Impact Of Innovation On The Unemployment Youth In Turkey. Joecopol.pp 61-77.

Kanberoğlu, Z. Yaşar, H. & Yıldırımçakar, İ (2021a). The Relationship Of Sustainable Development and Industry 4.0. International Digital Transformation Conference In Social Sciences 2-4 June 2021, Istanbul.

Kanberoğlu, Z. Yaşar, H. & Yıldırımçakar, İ (2021b). The Role Of Dıgıtal Economy In The Development Of The Human Capıtal Market. International Digital Transformation Conference In Social Sciences 2-4 June 2021, Istanbul.

Khurana, S. (2019). E-commerce: Concepts, models and strategies. New Age International Publishers.

Laudon, K. C., & Traver, C. G. (2021). E-commerce 2021: Business, technology, society (16th ed.). Pearson.

Mesenbourg, T. L. (2001). Measuring the digital economy. U.S. Bureau of the Census Working Paper, 1(1), 1–19.

OECD. (2022). The digital transformation of SMEs. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/27b7b5d9-en

OECD. (2023a). E-commerce during the COVID-19 pandemic. https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/e-commerce-during-the-covid-19-pandemic-3c3b0eec/

OECD. (2023b). Going digital toolkit. https://goingdigital.oecd.org/

PwC. (2022). Türkiye'de e-ticaretin ekonomi ve sürdürülebilirlik üzerine etkileri [Araştırma raporu]. PwC Türkiye.

https://www.pwc.com.tr/tr/hizmetlerimiz/dijital-hizmetler/yayinlar/turkiyede-e-ticaretin-ekonomi-ve-surdurulebilirlik-uzerine-etkileri.html

ReportLinker. (2022, December 30). Global e-commerce market 2023–2027. GlobeNewswire. https://www.globenewswire.com/news-release/2022/12/30/2581121/0/en/global-e-commerce-market-2023-2027.html

Startup Genome. (2023). Global startup ecosystem report 2023. https://startupgenome.com/report/gser2023

Türk, M. M. (2024). Dijital dönüşüm çağında Türkiye'de e-ticaret ve iş gücü. Journal of International Management Educational and Economics Perspectives, 12(2), 171–184.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024, May). Türkiye'de e-ticaretin görünümü raporu (2023). https://ticaret.gov.tr/duyurular/turkiyede-e-ticaretin-gorunumu-raporu-yayimlandi

Thunes. (2023). Why Türkiye is set to become a digital payments powerhouse. https://www.thunes.com/insights/trends/why-turkiye-is-set-to-become-a-digital-payments-powerhouse

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. (2014). Dijital pazarın odak noktası e-ticaret: Dünyada Türkiye'nin yeri, mevcut durum ve geleceğe yönelik adımlar. https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9675-dijitallesen-dunyanin-itici-gucu-e-ticaret

Turban, E., King, D., Lee, J. K., Liang, T. P., & Turban, D. C. (2018). Electronic commerce: A managerial and social networks perspective (9th ed.). Springer.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2023. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2023-45661

Vărzaru, A. A., & Bocean, C. G. (2024). Digital transformation and innovation: The influence of digital technologies on turnover from innovation activities and types of innovation. Systems, 12(9), Article 359. https://doi.org/10.3390/systems12090359

Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. The Journal of Strategic Information Systems, 28(2), 118–144. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). Leading digital: Turning technology into business transformation. Harvard Business Review Press.

World Bank. (2016). World development report 2016: Digital dividends. World Bank.

World Trade Organization. (2024). WTO annual report 2024. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/anrep24_e.htm

World Trade Organization. (2025). WTO e-commerce developments.

https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/ecom_28jan25_e.htm

Zwass, V. (1996). Electronic commerce: Structures and issues. International Journal of Electronic Commerce, 1(1), 3–23.

REFERENCES

Abou-Foul, M., Ruiz-Alba, J. L., & Soares, A. (2021). The impact of digitalization and servitization on the financial performance of a firm: An empirical analysis. *Production Planning & Control,* 32(12), 975–989.

Ay Yalçınkaya, A., Şanlısoy, S., & Aydın, Ü. (2016). Türk Bankacılık Endüstrisinde Performansın Belirleyenleri ve Politik İstikrarsızlık İlişkisi. Sosyoekonomi, 24(27), 161-182. https://doi.org/10.17233/se.45274

Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management,* 17(1), 99–120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108

Beccalli, E. (2007). Does IT investment improve bank performance? Evidence from Europe. *Journal of Banking & Finance,* 31(7), 2205–2230.

Bloom, N., Sadun, R., & Van Reenen, J. (2012). Americans do IT better: US multinationals and the productivity miracle. *American Economic Review,* 102(1), 167–201. https://doi.org/10.1257/aer.102.1.167

Boot, A. W. A., Hoffmann, P., Laeven, L., & Ratnovski, L. (2020). Financial intermediation and technology: What's old, what's new? *IMF Working Paper*, 20(161). https://doi.org/10.5089/9781513552491.001

Brynjolfsson, E., & Hitt, L. M. (2000). Beyond computation: Information technology, organizational transformation and business performance. *Journal of Economic Perspectives,* 14(4), 23–48. https://doi.org/10.1257/jep.14.4.23

Carr, N. G. (2003). IT doesn't matter. *Harvard Business Review*, 81, 41–49.

Chowdhury, M. A. F., Abdullah, M., Nazia, N. N. C., & Roy, D. (2023). The nonlinear and threshold effects of IT investment on the banking sector of Bangladesh. *Economic Change and Restructuring,* 56, 4253–4283. https://doi.org/10.1007/s10644-023-09541-5

Dadoukis, A., Fiaschetti, M., & Fusi, G. (2021). IT adoption and bank performance during the COVID-19 pandemic. *Economics Letters,* 204, 109904. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.109904

Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., & Ansar, S. (2022). *The Global Findex Database 2021: Financial inclusion, digital payments, and resilience in the age of COVID-19*. World Bank.

Depino-Besada, N. I., Sartal, A., León-Mateos, F., & Llach, J. (2025). Exploring the relationships between digitalization, organizational slack and business performance: A configurational approach. *Business Process Management Journal,* 31(2), 416–442. https://doi.org/10.1108/BPMJ-06-2023-0316

Frost, J., Gambacorta, L., Huang, Y., Shin, H. S., & Zbinden, P. (2019). BigTech and the changing structure of financial intermediation. *BIS Working Paper No. 779*. https://www.bis.org/publ/work779.htm

Hansen, B. E. (1999). Threshold effects in non-dynamic panels: Estimation, testing, and inference. *Journal of Econometrics,* 93(2), 345–368. https://doi.org/10.1016/S0304-4076(99)00025-1

Ho, S. J., & Mallick, S. K. (2010). The impact of information technology on the banking industry. *Journal of the Operational Research Society,* 61, 211–221.

Kane, G. C., Palmer, D., Phillips, A. N., Kiron, D., & Buckley, N. (2015). Strategy, not technology, drives digitalization. *MIT Sloan Management Review*. https://sloanreview.mit.edu/projects/strategy-drives-digital-transformation/

Kriebel, J., & Debener, J. (2020). *Digital transformation and organizational performance.* Academy of Management Proceedings.

Kumar, J. A. (2022). Impact of digitization on bank performance and competitiveness. *SSRN*. https://ssrn.com/abstract=4164875

Kwan, A., Lin, C., Pursiainen, V., & Tai, M. (2023). Stress testing banks' digital capabilities: Evidence from the COVID-19 pandemic. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 1–29. https://doi.org/10.1017/S0022109023000662

Malhotra, P., & Singh, B. (2009). The impact of internet banking on bank performance and risk: The Indian experience. *Eurasian Journal of Business and Economics,* 2(4), 43–62.

Malik, N., Oktavia, A., Suliswanto, M. S. W., & Anindyntha, F. A. (2020). Financial banking performance of ASEAN-5 countries in the digital era. *Jurnal Keuangan dan Perbankan,* 24(1), 117–127.

Markus, M. L., & Soh, C. (1993). Banking on information technology: Converting IT spending into firm performance. In R. D. Banker et al. (Eds.), *Strategic information technology management: Perspectives on organizational growth and competitive advantage* (pp. 375–403).

Molnár, J. (2018). What does financial intermediation theory tell us about fintechs? *Budapest Management Review,* 49(5), 38–46. https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2018.05.04

Li, L., Gao, W., & Gu, W. (2023). Fintech, bank concentration and commercial bank profitability: Evidence from Chinese urban commercial banks. *Finance Research Letters,* 57, 104234.

Martin-Oliver, A., & Salas-Fumas, V. (2008). The output and profit contribution of information technology and advertising investments in banks. *Journal of Financial Intermediation,* 17(2), 229–255.

Nguyen-Thi-Huong, L., Nguyen-Viet, H., Nguyen-Phuong, A., & Van Nguyen, D. (2023). How does digitalization impact bank performance? *Cogent Economics & Finance,* 11(1), 2217582. https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2217582

Oikonomou, M., Pierri, N., & Timmer, Y. (2023). IT shields: Technology adoption and economic resilience during the COVID-19 pandemic. *Labour Economics,* 81, 102330. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2022.102330

Ozili, P. K. (2018). Impact of digital finance on financial inclusion and stability. *Borsa Istanbul Review,*

18(4), 329–340. https://doi.org/10.1016/j.bir.2017.12.003

Philippon, T. (2017). The FinTech opportunity. *BIS Working Paper No. 655.* https://www.bis.org/publ/work655.htm

Pierri, N., & Timmer, Y. (2022). The importance of technology in banking during a crisis. *Journal of Monetary Economics,* 128, 88–104. https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2022.04.001

Podder, B., & Ghosh, J. (2025). Digitalization: How it impacts bank performance for emerging economies. *International Journal of Emerging Markets*, 1–21. https://doi.org/10.1108/IJOEM-05-2025-1108

Porfírio, J. A., Felício, J. A., & Carrilho, T. (2024). Factors affecting digitalization in banking. *Journal of Business Research,* 171, 114393. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114393

Rahi, A. F., Johansson, J., Blomkvist, M., & Hartwig, F. (2024). Corporate sustainability and financial performance: A hybrid literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management,* 31(2), 801–815. https://doi.org/10.1002/csr.2452

Rodrigues, A. R. D., Costa, C. J., Aparicio, M., & Bacao, F. (2022). Artificial intelligence, digitalization and cybersecurity in the banking sector: A multi-stakeholder cognition-driven framework. *Research in International Business and Finance,* 60, 101616. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2022.101616

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Simon & Schuste: New York, USA.

Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development*. Harvard University Press.

Siddik, M. N. A., Sun, G., Kabiraj, S., Shanmugan, J., & Yanjuan, C. (2016). Impacts of e-banking on performance of banks in a developing economy: Empirical evidence from Bangladesh. *Journal of Business Economics and Management,* 17(6), 1066–1080. https://doi.org/10.3846/16111699.2015.1068219

Sheth, J. N., Jain, V., Roy, G., & Chakraborty, A. (2022). AI-driven banking services: The next frontier for a personalised experience in the emerging market. *International Journal of Bank Marketing,* 40(6), 1248–1271.

Skare, M., de Obesso, M. M., & Ribeiro-Navarrete, S. (2023). Digitalization and European small and medium enterprises (SMEs): A comparative study using digital economy and society index data. *International Journal of Information Management,* 68, 102594.

Taiminen, H. M., & Karjaluoto, H. (2015). The usage of digital marketing channels in SMEs. *Journal of Small Business and Enterprise Development,* 22(4), 633–651.

Teece, D. J. (2018). Business models and dynamic capabilities. *Long Range Planning,* 51(1), 40–49. https://doi.org/10.1016/j.lrp.2017.06.007

Thakor, A. V. (2020). Fintech and banking: What do we know? *Journal of Financial Intermediation,* 41, 100833. https://doi.org/10.1016/j.jfi.2019.100833

Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J. Q., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digitalization: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research,* 122, 889–901.

Vial, G. (2019). Understanding digitalization: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems,* 28(2), 118–144. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003

Vives, X. (2019). Digital disruption in banking. *Annual Review of Financial Economics,* 11, 243–272. https://doi.org/10.1146/annurev-financial-100719-120854

Wang, H., Zheng, L. J., Xu, X., & Hung, T. H. B. (2022). Impact of financial digitalization on organizational performance: A look at the dark side. *Journal of Global Information Management,* 30(1), 1–35. https://doi.org/10.4018/JGIM.301274

Wu, X., & Cheng, G. (2024). The performance and stability of financial institutions after digitalization: The importance of regional policies. *Finance Research Letters*, 105671. https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.105671

Xiang, X. D., & Jiang, L. (2023). Digitalisation and commercial bank performance: A test of heterogeneity from Chinese commercial banks. *Finance Research Letters,* 58, 104303. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104303

Yongjie, Z., & Shanyue, J. (2025). The impact of bank digitalization on the financial performance of commercial banks. *SAGE Open,* 15(3). https://doi.org/10.1177/21582440251365342

Yuan, X., Puah, C.H., & Awang Marikan, D. A. (2025). An empirical study on the impact of financial technology on the profitability of China's listed commercial banks. *Journal of Risk and Financial Management,* 18(8), 440. https://doi.org/10.3390/jrfm18080440

REFERENCES

Al Mamun, M., Boubaker, S. & Nguyen, D. K. (2022). Green Finance and Decarbonization: Evidence from around the World. Finance Research Letters, 46: 1-7.

Ayas, C. (2020). Türkiye Ekonomisinin Karbondan Arındırılması Uzun Vadeli Stratejiler ve Acil Çözüm Bekleyen Darboğazlar. https://Www.Tepav.Org.Tr/Upload/Files/16002433192.Turkiye_Ekonomisinin_Karbondan_Arindirilmasi_Uzun_Vadeli_Stratejiler_Ve_Acil_Cozum_Bekleyen_Darbogazlar.Pdf(09.03.2024).

Berrou, R., Dessertine, P. & Migliorelli, M. (2019). An Overview of Green Finance. The Rise of Green Finance in Europe: Opportunities And Challenges For Issuers, Investors And Marketplaces, 3-29.

Brühl, V. (2021). Green Finance in Europe–Strategy, Regulation and Instruments. Center For Financial Studies Working Paper, (657): 1-13.

Bulut, A. E., & Tunç, M. (2025). Do Financial and Technological Innovations Enhance Environmental Quality? Empirical Evidence from the EU Countries. *Sosyoekonomi*, *33*(65), 315-334.

Canfora, P., Dri, M., Polidori, O., Solzbacher, C. & Arranz Padilla, M. (2021). Substantial Contribution to Climate Change Mitigation–A Framework To Define Technical Screening Criteria For The EU Taxonomy. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Dinçer, I. (2000). Renewable Energy and Sustainable Development: A Crucial Review. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 4(2):157-175.

European Commission (2019). Finance and Green Deal, https://Commission.Europa.Eu/Strategy-And-Policy/Priorities-2019-2024/European-Green-Deal/Finance-And-Green-Deal_En#:~:Text=Documents-investing%20in% 20a%20 green%20future, İnvestments%20over%20the%20next%20decade, (22.02.2024).

Falcone, P. M. & Sica, E. (2019). Assessing The Opportunities and Challenges of Green Finance İn Italy: An Analysis of The Biomass Production Sector. Sustainability, 11(2): 1-14.

Güner, Ü. & Uğur, M. (2012) Europe And Economic Transformation, The EU After the Lisbon Decade, "Innovation and competition in EU15: Empirical evidence on the Lisbon Decade and beyond", Edited by: Mitchell P.Smith, Palgrave Macmillian, ISBN 978-1-4039-9512-4, pp 32-53 United Kingdom

Jin, H., Qian, X., Chin, T. & Zhang, H. (2020). A Global Assessment of Sustainable Development Based On Modification of The Human Development İndex Via The Entropy Method. Sustainability, 12(8): 1-20.

Kanberoğlu, Z. (2021). The Effects of Socio-Economic Characteristics on Environmental Awareness: The Case of Van City. Yüzüncü Yıl University The Journal of Social Sciences Institute, Page: 629-648.

Kanberoğlu, Z. & Göçer (2019). The Impact Of Innovation On The Unemployment Youth In Turkey. *Joecopol*.pp 61-77.

Kanberoğlu, Z & Kara, O (2016). Finansal Sektör Gelişimi ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi. *Elektronik Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15 Sayı:57 (309-318)

Kanberoğlu, Z. & Polat, İ.H. (2017). International Journal of Contempo rary Economics & Administrative Sciences, 2017, Vol 7, Issue 3/4, p158

Kanberoğlu, Z. Yaşar, H. & Yıldırımçakar, İ (2021a). The Relationship Of Sustainable Development and Industry 4.0. International Digital Transformation Conference In Social Sciences 2-4 June 2021, Istanbul.

Kanberoğlu, Z. Yaşar, H. & Yıldırımçakar, İ (2021b). The Role Of Dıgıtal Economy In The Development Of The Human Capıtal Market. International Digital Transformation Conference In Social Sciences 2-4 June 2021, Istanbul.

Kang, K., Zhao, Y., Zhang, J. & Qiang, C. (2019). Evolutionary Game Theoretic Analysis on Low-Carbon Strategy For Supply Chain Enterprises. Journal of Cleaner Production, 230: 981-994.

Kuloğlu, E. & Öncel, M. (2015). Yeşil Finans Uygulaması ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2): 2-19.

Lee, J. W. (2020). Green Finance and Sustainable Development Goals: The Case of China. Journal of Asian Finance Economics And Business, 7(7): 577-586.

Li, Y., Zhang, X. & Gao, X. (2022). An Evaluation of The Coupling Coordination Degree of An Urban Economy–Society–Environment System Based on A Multi-Scenario Analysis: The Case of Chengde City in China. Sustainability, 14(11): 1-16.

Liebich, L., Nöh, L., Rutkowski, F. & Schwarz, M. (2020). Current Developments in Green Finance. Arbeitspapier.

Ma, H., Miao, X.,Wang, Z. & Wang, X. (2023). How Does Green Finance Affect the Sustainable Development of the Regional Economy? Evidence from China. Sustainability, 15(4): 1-16.

Maragopoulos, N. (2022). Towards a European Green Bond: A Commission's Proposal to Promote Sustainable Finance.

Menteşe, B. (2021). Yeşil Tahvilin Gelişimi ve Türkiye'deki Uygulamaları. Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Journal, 3(1): 94-117.

Mohsin, M., Taghizadeh-Hesary, F., Panthamit, N., Anwar, S., Abbas, Q. & Vo, X.V. (2021). Developing Low Carbon Finance İndex: Evidence From Developed and Developing Economies. Finance Research Letters, 43:1-5.

Ng, A. W. (2018). From Sustainability Accounting to a Green Financing System: Institutional Legitimacy And Market Heterogeneity in A Global Financial Centre. Journal of Cleaner Production, 195: 585-592.

Özcan, M. & Durmuşoğlu, S. M. (2022). Yenilenebilir Enerji Yatırımlarının Finansmanında Yeşil

Tahvillerin Kullanımı. Mühendis ve Makina, 63(707): 279-313.

Özkan, T. (2019). Yeşil Tahvil Piyasaları: Türkiye Örneği. Pressacademia Procedia, 10(1): 73-75.

Sikora, A. (2021). European Green Deal–Legal and Financial Challenges of the Climate Change. In Era Forum. 21(4): 681-697.

Tolliver, C., Keeley, A. R. & Managi, S. (2019). Green Bonds for The Paris Agreement And Sustainable Development Goals. Environmental Research Letters, 14(6) :1-15.

Wang, Y. & Zhi, Q. (2016). The Role Of Green Finance İn Environmental Protection: Two Aspects of Market Mechanism And Policies. Energy Procedia, 104: 311-316.

World Bank (2022). Sustainable Development Bonds & Green Bonds. https://Treasury.Worldbank.Org/En/About/Unit/Treasury/İmpact/İmpact-Report, (09.04.2024).

Wang, K., Tsai, S.B., Du, X. & Bi, D. (2019). Internet Finance, Green Finance, and Sustainability. Sustainability. 11(14): 1-16.

Xiao, H., Tang, H. & Zhou, J. (2019). On The LCEFT Multi-Player Collaborative Innovation Evolutionary Game With The Support Of Green Finance. 28(107): 1349-1364.

Xiong, Y. & Dai, L. (2023). Does Green Finance Investment Impact on Sustainable Development: Role Of

Technological İnnovation And Renewable Energy. Renewable Energy, 214: 342-349.

Xu, Y., Li, S., Zhou, X., Shahzad, U. & Zhao, X. (2022). How Environmental Regulations Affect The Development Of Green Finance: Recent Evidence from Polluting Firms İn China. Renewable Energy, 189: 917-926.

Ye, T., Xiang, X., Ge, X. & Yang, K. (2022). Research on Green Finance And Green Development Based Eco-Efficiency And Spatial Econometric Analysis. Sustainability, 14(5): 1-12

Zhang, D., Zhang, Z. & Managi, S. (2019). A Bibliometric Analysis on Green

Finance: Current Status, Development, And Future Directions. Finance Research Letters. 29: 425-430.

Zhou, X. & Cui, Y. (2019). Green Bonds, Corporate Performance, And Corporate Social Responsibility. Sustainability, 11(23): 1-27.

EKONOMETRİK UYGULAMALARLA MAKRO İKTİSAT ÇALIŞMALARI

Editör
Doç. Dr. İlyas Kays İMAMOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-93617-3-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE AÇIK EKONOMİ POLİTİKALARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 1
Şekip YAZGAN
Cihat KARADEMİR

OECD ÜLKELERİNDE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ 16
Hüseyin COŞKUN

TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜME VE DOĞA ARASINDA: FİNANS, İNOVASYON VE EKONOMİK KARMAŞIKLIĞIN ROLÜ 31
İbrahim Halil POLAT
Mahir TOSUNOĞLU

EKONOMİK BÜYÜME VE YAKINSAMA İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ 53
Buket AYDIN

İKTİSAT POLİTİKASI PERSPEKTİFİNDEN DEMOKRASİ VE KENTLEŞMENİN ETKİLERİ 66
Ömer Faruk GÜLTEKİN

YÜKSELEN PİYASA EKONOMİLERİNDE YÖNETİŞİMDEN EKONOMİK BÜYÜMEYE GİDEN BİR YOL VAR MI? 84
Rahman AYDIN

YEŞİL TOPLAM FAKTÖR VERİMLİLİĞİNE GİDEN YOLDA BEŞERİ SERMAYE, EKONOMİK BÜYÜME VE EKONOMİK ÖZGÜRLÜK 98
İlyas Kays İMAMOĞLU

KAYNAKÇA

Abioğlu, V., Koç, S., & Bakırtaş, I. (2021). The sustainability of the Turkish current account: Smooth structural break and asymmetric Adjustments. *International Journal of Finance and Economics*, 26, 3916–3929.

Ağaslan, E. (2025). Financing the current account deficit in the Turkish economy: ARDL bounds test approach. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 10(2), 553-572.

Bari, B. (2021). Sustainability of Current Account Deficit in Turkish Economy Economic Social and Business Issues: Evidence from Developing World. (Editörler: S. T. Jamil, F. H. Dikmen ve A.M. Köktaş). IJOPEC Publication, 311–322.

Ceylan, R., & Çeviş, İ. (2012). Enflasyon hedeflemesi rejimi öncesi ve sonrasında Türkiye'de cari açıkların sürdürülebilirliği. e-*Journal of New World Sciences Academy*, 3C0101, 7(4), 259-276.

Ceylan, R., Uz, İ., & Çeviş, İ. (2018). Kırılgan beşlide cari açıkların sürdürülebilirliği: Doğrusal olmayan birim kök testleri ile kanıtlar. *Ege Akademik Bakış,* 18(1), 121-134.

Chen, S., (2011a). Current account deficits and sustainability: Evidence from the OECD countries. *Economic Modelling*, 28, 1455-1464.

Chen, S., (2011b). Are current account deficits really sustainable in the G-7 countries ?. *Japan and the World Economy*, 23, 190-201.

Christopoulos, D.K., & Leon-Ledesma, M., (2010). Current account sustainability in the US: What did we really know about it? *Journal of International Money and Finance*, 29, 442-459.

Çeçen, A., & Xiao, L. (2014). Capital flows and current account dynamics in Turkey: A nonlinear time series analysis. *Economic Modelling*, 39, 240-246.

Çelikkol, H. (2024). Finansal gelişme ile cari denge arasındaki ilişkinin simetrik ve asimetrik nedensellik yaklaşımı ile analizi: BRICS-T ülkeleri örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (82), 383-395.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74(366a), 427-431.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49(4), 1057-1072.

Dünya Bankası (2025). DataBank-World Development Indicators. https:databank.worldbank.org, Erişim Tarihi:19.08.2025.

Enders, W. & Lee. J., 2012. A unit root test using a fourier series to approximate smooth breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 74(4), 574-599.

Freund C. L., (2005). Current account adjustment in ındustrialized countries. *Journal of International Money and Finance*, 24, 1278-1298.

Genç, S. Y., Yardımcı, M. E., & Göçeri, K. (2017). Türkiye Ekonomisinde Cari Acık Sorununun Yapısal Nedenleri ve Sürdürülebilirliği (2002- 2016). (Editörler: S. Koç, S.Y. Genç ve K. Çolak). Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları. Umuttepe Yayınları, 101-130.

Hepsağ, A. (2021). A unit root test based on smooth transitions and nonlinear adjustment. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, 50(3), 625-632.

Husted, S., (1992). The emerging U.S. current account deficit in the 1980s: A cointegration analysis. *The Review of Economics and Statistics*, 74(1),159-166.

İyidoğan, P.V., & Turan, T. (2018). Current account sustainability: A non-linear comparative empirical overview. *Panoeconomicu*s, 65(4), 411-426.

Kalyoncu, H. (2005). Sustainability of current account for Turkey: Intertemporal solvency approach. *Prague Economic Papers*, 14(1), 82-88.

Kapetanios, G., Shin, Y., & Snell, A. (2003). Testing for a unit root in the nonlinear STAR framework. *Journal of Econometrics*, 112(2), 359-379.

Milesi-Ferretti, G.M. & Razin, A. (1998). Sharp reductions in current account deficits an empirical analysis. *European Economic Review*, 42 (3–5), 897–908.

Ndzama, N F. (2025). Examining the sustainability of current account deficits using a probability approach. *Society and Economy*, 47 (2), 199–214.

Obstfeld, M. (2012). Does the current account still matter*? American Economic Review*.102 (3), 1-23.

Obstfeld, M., & Rogoff, K. (1995). The Intertemporal Approach to the Current Account., Gene M. Grossman ve Kenneth Rogoff (ed.), Handbook of International Economics (Vol. 3). North Holland, 1731-1799.

Ongan, S. (2008). The sustainability of current account deficits and tourism receipts in Turkey. *The International Trade Journal*, 22(1), 39-62.

Oruç, E. (2024). Sustainability of the current account in developing countries: A fourier wavelet-based unit root test. *Sustainability*, 16, 7300.

Shahbaz, M., Omay, T., & Roubaud, D. (2018). Sharp and smooth breaks in unit root testing of renewable energy consumption. *The Journal of Energy and Development*, 44(1/2), 5-40.

Sollis, R. (2009). A simple unit root test against asymmetric STAR nonlinearity with an application to real exchange rates in Nordic countries. *Economic Modelling*, 26(1), 118-125.

Subaşat, T. (2023). Türkiye'de Dış Kaynak Bağımlılığı ve Cari Açıklar., Ömer Faruk Çolak (ed.), Yüzyılın Ekonomisi Cilt II Yüzyılın Makroekonomik Analizi, Efil Yayınevi, Ankara, 391-422.

Taştan, S., &Arıç, K.H. (2015). Is current account of Turkey sustainable? Evidence from nonlinear unit root tests. *The Romanian Economic Journal*, 18(57). 95–114.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2008). The role of institutions in growth and development. The International Bank for Reconstruction and Development, Washington. The World Bank.

Aghion, P., & Howitt, P. (1992). A model of growth through creative destruction. *Econometrica,* 60(2), 323–351.

Amin, A., Dogan, E., & Khan, Z. (2020). The impacts of different proxies for financialization on carbon emissions in top-ten emitter countries. *Science of the Total Environment,* 740, 140127. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.140127

Ata, A. Y., Koc, A., & Akca, H. (2012). The relationship between economic growth and institutional structure in OECD countries: Cross sectional analysis. *Actual Problems of Economics,* 10(136), 323–333.

Aygün, E., & Kılınç, N. Ş. (2023). Kurumsal kalite ve ekonomik büyüme ilişkisi: Ekonometrik bir uygulama. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi,* 9(1), 107–125.

Bađun, M. (2005). The quality of governance and economic growth in croatia. *Financial Theory and Practice,* 29 (4), 279-308

Barro, R. J. (1990). Government spending in a simple model of endogenous growth. *Journal of Political Economy, 98*(5), 103–125. https://doi.org/10.1086/261726

Bouoiyour, J. ve Naimbayel, D. (2012). Economic growth in Sub-Saharan Africa: Is governance a source of inequality between countries? In A Paper Presented at the 17th Annual Conference of the African Econometric Society. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/266414447_Economic_growth_in_SubSaharan_Africa_is_governance_a_source_of_inequality_between_countries

Butkiewicz, J. L., & Yanikkaya, H. (2006). Institutional quality and economic growth: Maintenance of the rule of law or democratic institutions, or both? *Economic Modelling, 23*(4), 648–661. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2006.03.004

Çeçen, A. (1989). Ekonomi ve insan hakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (4)*, 526.

Doğanay, M., & Değer, M. (2020). Kurumlar ve ekonomik büyüme: Panel veri analizi (2002-2018). *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi,* 10 (19), 75-99

Dollar, D., & Kraay, A. (2003). Institutions, trade and growth. *Journal of Monetary Economics, 50*(1), 133–162. https://doi.org/10.1016/S0304-3932(02)00206-4

Fayissa, B., & Nsiah, C. (2013). The impact of governance on economic growth in Africa. *Journal of Developing Areas,* 47 (1), 91-108.

Grossman, G. M., & Helpman, E. (1990). Trade, innovation, and growth. *The American Economic Review, 80*(2), 86–91. https://www.jstor.org/stable/2006548

Hadfield, G., & Weingast, B. (2014). Hukukun üstünlüğünün mikro temelleri. *Siyaset Bilimi Yıllık Dergisi,* 17, 21–42.

Haggard, S., & Tiede, L. (2011). The rule of law and economic growth: Where are we? *World Development,* 39(5), 673–685. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2010.10.007

Huynh, K. P., & Jacho-Chávez, D. T. (2009). Growth and governance: Anonparametric analysis. *Journal of Comparative Economics*, 37 (1), 121–143.

İmamoğlu, İ. K. (2021). *Yönetişim, inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örnekleri* [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Karabacak, H. (2003). Hukukun üstünlüğü ve iyi yönetişim: İyi yönetişimin temel unsurları. *Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayınları* (ss. 63–75). http://www.abmaliye.gov.tr/Sayfalar/Kitaplar.aspx

Kassıe, N. M. (2021). The effects of financial development on economic growth in Africa: Does the quality of institutions matter? *Journal of Business Economics and Finance,* 10(4), 166–177. https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1468

Koenker, R. (2004). Quantile regression for longitudinal data. *Journal of Multivariate Analysis,* 91(1), 74–89. https://doi.org/10.1016/j.jmva.2004.05.006

Koenker, R., & Bassett, G. (1978). Regression quantiles. *Econometrica,* 46(1), 33–50. https://doi.org/10.2307/1913643

Lucas, R. E., Jr. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics,* 22(1), 3–42. https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7

Ozpolat, A., Guven, G. G., Ozsoy, F. N., & Bahar, A. (2016). Does rule of law affect economic growth positively? *Research in World Economy,* 7(1), 107–113. https://doi.org/10.5430/rwe.v7n1p107

Pişkin, A. (2023). Bölgesel kalkınmada hukuk ve insani gelişmişlik ilişkisi üzerine ampirik bir analiz: Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Topluluğu (CEMAC) örneği. *Journal of Academic Opinion, 3*(1), 1–10.

Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy,* 98(5), 71–102. https://www.jstor.org/stable/2937632

Seppo, P. E. M. (2020). Economic growth of CEMAC: Does institutional quality matter? *European Scientific Journal,* 16(7), 216–236. https://doi.org/10.19044/esj.2020.v16n7p216

Setayesh, M. H., & Daryaei, A. A. (2017). Good governance, innovation, economic growth and the stock market turnover rate. *The Journal of International Trade & Economic Development.* doi: 10.1080/09638199.2017.1334809.

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics, 70*(1), 65–94. https://doi.org/10.2307/1884513

Telli, K. (2014). Birleşmiş Milletler 2015 sonrası kalkınma gündemi ve hukukun üstünlüğü ilişkisi. *Ankara Barosu Dergisi* (4)(72), 314.

Ünsal, E. (2016). *İktisada Giriş.* Ankara, BB101 Yayınları.

Dünya Bankası (2025). *Dünya yönetişim göstergeleri (WGI).* Erişim tarihi: 14 Ekim 2025. https://data.worldbank.org/indicator/RL.PER.RNK

Yamak, T. (2017). Kurumsal kalite faktörlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Körfez ülkeleri örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 63-79.

Yapraklı, S. (2008). Kurumsal yapının ekonomik büyümeye etkisi: Üst orta gelir düzeyindeki ülkeler üzerine bir uygulama. *Ege Akademik Bakış, 8*(1), 301–317.

KAYNAKÇA

Abid, N., Ceci, F., Ahmad, F., & Aftab, J. (2022). Financial development and green innovation, the ultimate solutions to an environmentally sustainable society: Evidence from leading economies. *Journal of Cleaner Production*, *369*, 133223.

Akiş, E., & Soyyiğit, S. (2020). Ekonomik karmaşıklık düzeyi ve CO2 emisyonu arasındaki ilişkinin analizi: ASEAN ülkeleri örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(38), 865-885.

Akpınar, A., & Çelik, N. (2025). OECD ülkelerinde cari açık sorunu ve çözüm önerileri: DFE-ARDL panel model bulguları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 26(1), 46-66.

Akyol, M., & Mete, E. (2021). Çevresel teknolojik inovasyonların CO2 emisyonu üzerindeki etkisi: OECD ülkeleri örneği. *İstanbul İktisat Dergisi*, *71*(2), 569-590.

Alam, I., & Quazi, R. (2003). Determinants of capital flight: An econometric case study of bangladesh. International *Review of Applied Economics*, 17(1), 85-103.

Algan, N., Bal, H., & Manga, M. (2021). N-11 Ülkelerinde ekonomik karmaşıklık ve çevresel bozulma ilişkisine yönelik ampirik analiz. *On Eurasian Economies 2021*, 324.

Aluko, O. A., Opoku, E. E. O., & Acheampong, A. O. (2023). Economic complexity and environmental degradation: Evidence from OECD countries. *Business Strategy and the Environment*, *32*(6), 2767-2788.

Andrew, A. A., Adebayo, T. S., Lasisi, T. T., & Muoneke, O. B. (2024). Moderating roles of technological innovation and economic complexity in financial development-environmental quality nexus of the BRICS economies. *Technology in Society*, *78*, 102581.

Atılgan, D. (2025). Doğal kaynak rantı, ekonomik karmaşıklık ve ekonomik büyümenin çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *32*(2), 207-224.

Aydın, Ş., Öztutuş, F., & Polat, İ. H. (2024). The impact of financial development, foreign direct investment and geopolitical risk on CO2 emissions: Evidence from Turkey. *Fiscaoeconomia*, *8*(3), 1617-1640.

Banerjee, A., Dolado, J., & Mestre, R. (1998). Error-correction mechanism tests for cointegration in a single-equation framework. *Journal of Time Series Analysis*, 19(3), 267-283.

Bindi, G. (2019). Technological innovation and the environment: An analysis based on patent counts. https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8981996

Boutabba, M. A. (2014). The impact of financial development, income, energy and trade on carbon emissions: evidence from the Indian economy. *Econ Model*, 40:33–41.

Brown, R. L., Durbin, J., & Evans, J. M. (1975). Techniques for testing the constancy of regression relationships over time. *Journal of the Royal Statistical Society Series B: Statistical Methodology*, 37(2), 149-163.

Can, M., & Gozgor, G. (2016). Dynamic relationships among CO2 emissions, energy consumption, economic growth, and economic complexity in France. *Energy Consumption, Economic Growth, and Economic Complexity in France (March 30, 2016)*.

Chen, H., Yi, J., Chen, A., Peng, D., & Yang, J. (2023). Green technology innovation and CO2 emission in China: Evidence from a spatial-temporal analysis and a nonlinear spatial durbin model. *Energy Policy*, *172*, 113338.

Copeland, B. R., & Taylor, M. S. (2004). Trade, growth, and the environment. *Journal of Economic Literature*, *42*(1), 7-71.

Coskuner, C., Paskeh, M. K., Olasehinde-Williams, G., & Akadiri, S. S. (2020). Economic and social determinants of carbon emissions: Evidence from organization of petroleum exporting countries. *Journal of Public Affairs*, *20*(3), e2092.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1057-1072.

Doğanlar, M., Mike, F., Kızılkaya, O., & Karlılar, S. (2021). Testing the long-run effects of economic growth, financial development and energy consumption on CO2 emissions in Turkey: new evidence from RALS cointegration test. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(25), 32554-32563.

Fida, S., & Saeed, S. (2023). Modelling emission consequences of sectoral value-added: Exploring mediation of financial development and moderation of environmental regulations in European Union. *Journal of Cleaner Production*, *428*, 139373.

Gujarati, D. N. (2004). Basic Econometrics, Forth Edition, 814-818.

Grossman, G. M., & Krueger, A. B. (1991). Environmental impacts of a North American free trade agreement. https://www.nber.org/papers/w3914

Gültekin, H. (2023). Finansal gelişme, inovasyon ve CO2 emisyonları: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Econder Uluslararası Akademik Dergi*, *7*(1), 25-39.

Hausmann, R., Hidalgo, C. A., Bustos, S., Coscia, M., & Simoes, A. (2014). *The atlas of economic complexity: Mapping paths to prosperity*. Mit Press.

Hidalgo, C. A., Klinger, B., Barabási, A. L., & Hausmann, R. (2007). The product space conditions the development of nations. *Science*, *317*(5837), 482-487.

Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. Proceedings of the national academy of sciences, 106(26), 10570-10575.

Horbach, J., Rammer, C., & Rennings, K. (2012). Determinants of eco-innovations by type of environmental impact—The role of regulatory push/pull, technology push and market pull. *Ecological Economics*, *78*, 112-122.

IEA (2024). International Energy Agency. *CO_2 emissions from fuel combustion – Highlights (Turkey data, 2023).* https://www.iea.org

Kihombo, S., Saud, S., Ahmed, Z., & Chen, S. (2021). The effects of research and development and financial development on CO2 emissions: evidence from selected WAME economies. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(37), 51149-51159.

Khezri, M., Heshmati, A., & Khodaei, M. (2022). Environmental implications of economic complexity and its role in determining how renewable energies affect CO2 emissions. *Applied Energy*, *306*, 117948.

Kuznets S (1955) Economic growth and income inequality. *Am Econ Rev* 45(1):1–28.

Lai, X., Liu, J., Shi, Q., Georgiev, G., & Wu, G. (2017). Driving forces for low carbon technology innovation in the building industry: A critical review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *74*, 299-315.

Lasisi, T. T., Alola, A. A., Muoneke, O. B., & Eluwole, K. K. (2022). The moderating role of environmental-related innovation and technologies in growth-energy utilization nexus in highest-performing eco-innovation economies. *Technological Forecasting and Social Change*, *183*, 121953.

Narayan, P. K. (2005). The saving and ınvestment nexus for China: Evidence from cointegration tests. *Applied Economics*, 37(17), 1979-1990.

Narayan, P. K. & Smyth, R. (2005). Electricity consumption, employment and real income in Australia Evidence from multivariate granger causality tests. *Energy Policy*, 33(9), 1109-1116.

Narayan, P. K. & S. Narayan (2005). Estimating income and price elasticities of imports for Fiji in a cointegration framework. *Economic Modelling*, 22, 423-438.

Narayan, P. K. & Smyth R. (2006). What determines migration flows from low-ıncome to high-ıncome countries? An empirical investigation of Fiji-U.S. migration 1972-2001. *Contemporary Economic Policy*, 24(2), 332-342.

Neagu, O., & Teodoru, M. C. (2019). The relationship between economic complexity, energy consumption structure and greenhouse gas emission: Heterogeneous panel evidence from the EU countries. *Sustainability*, *11*(2), 497.

OEC (2025). Observatory of economic complexity. Avaible at https://oec.world/en

OEC (2023). Observatory of Economic Complexity. *Economic Complexity Index: HS6 / HS96 ranking* [Data set]. Retrieved November 2, 2025, from https://oec.world/en/rankings/eci/hs6/hs96?tab=ranking

Pata, U. K. (2021). Renewable and non-renewable energy consumption, economic complexity, CO2 emissions, and ecological footprint in the USA: testing the EKC hypothesis with a structural break. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(1), 846-861.

Pesaran, M. H., Y. Shin & R. J. Smith (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.

Phillips, P. C. B. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*. 75(2), 335-346.

Romero, J. P., & Gramkow, C. (2021). Economic complexity and greenhouse gas emissions. *World Development*, *139*, 105317.

Sadorsky P (2010) The impact of financial development on energy consumption in emerging economies. *Energy Policy*, 38(5):2528–2535.

Safi, A., Wei, X., Sansaloni, E. M., & Umar, M. (2023). Breaking down the complexity of sustainable development: A focus on resources, economic complexity, and innovation. *Resources Policy*, *83*, 103746.

Tamazian, A., Chousa, J.P., & Vadlamannati, K. C. (2009). Does higher economic and financial development lead to environmental degradation: evidence from BRIC countries. *Energy Policy*, 37(1), 246–253.

Tosunoğlu, M. (2024). The relationship between technological innovation and economic growth in EU countries: A System GMM approach. *Verimlilik Dergisi*, 58(4), 651-662.

TÜİK (2025). Türkiye İstatistik Kurumu. *Merkezi Yönetim Bütçesinden Ar-Ge Faaliyetleri için Ayrılan Ödenek ve Harcamalar 2025* [Bülten]. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Merkezi-Yonetim-Butcesinden-AR-Ge-Faaliyetleri-Icin-Ayrilan-Odenek-ve-Harcamalar-2025-53988

Wang, Y., Kang, L., Wu, X., & Xiao, Y. (2013). Estimating the environmental Kuznets curve for ecological footprint at the global level: A spatial econometric approach. *Ecological Indicators*, *34*, 15-21.

WB (2024). World Bank. Domestic credit to private sector (% of GDP) - Turkey. https://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.PRVT.GD.ZS?locations

WDI (2024) World Development Indicators. World Bank collection of development indicators, https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators.

WDG (2024). World Bank Metadata Glossary. https://databank.worldbank.org/metadataglossary/world-development-indicators/series/NE.CON.GOVT.ZS.

Yağış, O. (2024). ekonomik karmaşıklığın ekolojik ayak izine etkisi var mı? ASEAN 5 ülkelerinden yeni kanıtlar. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (35), 235-251.

Yii, K. J., & Geetha, C. (2017). The nexus between technology innovation and CO2 emissions in Malaysia: evidence from granger causality test. *Energy Procedia*, *105*, 3118-3124.

Yu, Y., & Du, Y. (2019). Impact of technological innovation on CO2 emissions and emissions trend prediction on 'New Normal'economy in China. *Atmospheric Pollution Research*, 10(1), 152-161.

Zafar, M. W., Sinha, A., Ahmed, Z., Qin, Q., & Zaidi, S. A. H. (2021). Effects of biomass energy consumption on environmental quality: the role of education and technology in Asia-Pacific Economic Cooperation countries. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *142*, 110868.

KAYNAKÇA

AlKathiri, N. (2024). Drivers of unconditional income convergence. *Economics Letters*, 234, 111476. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2023.111476

Amendola, M. (2025). Does economic convergence diverge along the income distribution? Evidence from a decile-based analysis. *The Journal of Economic Asymmetries*, 32, e00419. https://doi.org/10.1016/j.jeca.2025.e00419

Barro, R. J. (2012). Convergence and modernization revisited (No. w18295). *National Bureau of Economic Research*. https://doi.org/10.3386/w18295

Barro, R. J., & Sala-I-Martin, X. (1990). Economic growth and convergence across the United States (NBER Working Paper No. 3419). *National Bureau of Economic Research*. https://doi. org/10.3386/w3419.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251. https://doi.org/10.1086/261816

Barro, R. J., Sala-i-Martin, X., Blanchard, O. J., & Hall, R. E. (1991). Convergence across states and regions. *Brookings Papers on Economic Activity*, 107-182.

Berk, I., Onater-Isberk, E., & Yetkiner, H. (2022). A unified theory and evidence on CO2 emissions convergence. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(14), 20675-20693. https://doi.org/10.1007/s11356-021-17131-z

Chanda, A., & Kabiraj, S. (2020). Shedding light on regional growth and convergence in India. *World Development*, 133, 104961. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.104961

Coşkun, N., & Demir, E. E. (2022). Club Convergence: Do public investments play a role in regional income per capita convergence in Turkey?. *Ege Academic Review*, 22(3), 323-336. https://doi.org/10.21121/eab.1098557

Coto-Millán, P., Saavedra, D. P., & De la Fuente, M. (2025). Impact of logistics on global economic growth: Beta and sigma convergence during the period 2007–2022. *Logistics*, 9(4), 147. https://doi.org/10.3390/logistics9040147

Criado, C. O., Valente, S., & Stengos, T. (2011). Growth and pollution convergence: Theory and evidence. *Journal of Environmental Economics and Management*, 62(2), 199-214. https://doi.org/10.1016/j.jeem.2010.10.009

Dürrü, Z. (2025). Seçilmiş OECD ülkeleri sağlık harcamalarının ABD'ye yakınsaması: Dalgacık tabanlı fourier birim kök testleri uygulaması. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi,* 21(3), 1047-1079. https://doi.org/10.17130/ijmeb.1577302

Ersungur, Ş.M., Aydın, R. & Aydın, B. (2018). Türkiye'de bölgeler arası yakınsama hipotezinin geçerliliği: Yozgat ili örneği. III. Uluslararası Yozgat Sempozyumu, Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı, Yozgat, Türkiye, 3 - 05 Mayıs 2018, ss.1239-1246

González-Álvarez, M. A., Montañés, A., Ruiz, E., & Uku, S. (2025). Economic convergence of Balkan regions towards EU. *Journal of Applied Economics*, 28(1), 2460149. https://doi.org/10.1080/15140326.2025.2460149

Huffman, N., & Huffman, W. (2021). Convergence theory and conditional income convergence among sub-Saharan African countries. *Agricultural Economics*, 52(6), 915-925. https://doi.org/10.1111/agec.12670

Im, K. S., Lee, J., & Tieslau, M. A. (2014). More powerful unit root tests with non-normal errors. In *Festschrift in honor of Peter Schmidt: Econometric Methods and Applications* (pp. 315-342). New York, NY: Springer New York.

Im, K. S., ve Schmidt, P. (2008). More efficient estimation under non-normality when higher moments do not depend on the regressors, using residual augmented least squares, *Journal of Econometrics*, 144(1), 219-233. https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2008.01.003

Jin, J., Yan, H., & Zhao, Q. (2022). Convergence spatial measurement of economic growth based on big data. *Mobile Information Systems*, 2022(1), 6230817. https://doi.org/10.1155/2022/6230817

Kant, C. (2019). Income convergence and the catch-up index. *The North American Journal of Economics and Finance*, 48, 613-627. https://doi.org/10.1016/j.najef.2018.07.017

Kartal, T., & Karşıyakalı, B. (2023). Türkiye'de bölgesel gelir eşitsizliği: Düzey-2 bölgeleri bazında yakınsama analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (59), 61-82. https://doi.org/10.30794/pausbed.1275122

Kollias, C., Messis, P., Stergiou, A., & Zouboulakis, M. (2025). Governance quality in Western Balkan countries: Are they converging with the EU?. *Journal of Contemporary European Studies*, 33(2), 590-609. https://doi.org/10.1080/14782804.2024.2434114

Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407-437. https://doi.org/10.2307/2118477

Meng, M., Payne, J. E., & Lee, J. (2013). Convergence in per capita energy use among OECD countries. *Energy Economics*, *36*, 536-545.

Nchor, D., & Rozmahel, P. (2025). Beta and sigma convergence: Are the 15 West African countries catching up with the developed world?. *Journal of Policy Modeling*. https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2025.07.006

Patel, D., Sandefur, J., & Subramanian, A. (2021). The new era of unconditional convergence. *Journal of Development Economics*, 152, 102687. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2021.102687

Phillips, P. C., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346. https://doi.org/10.1093/biomet/75.2.335

Phillips, P. C., & Sul, D. (2007). Transition modeling and econometric convergence tests. *Econometrica*, 75(6), 1771-1855. https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2007.00811.x

Phillips, P. C., & Sul, D. (2009). Economic transition and growth. *Journal of Applied Econometrics*, *24*(7), 1153-1185. https://doi.org/10.1002/jae.1080

Sakarya, B., Baran, V., & İpek, M. (2024). Türkiye'de iller arasında gelir farklılıkları: Kulüp yakınsama analizi. *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 2(01), 9-27. https://doi.org/10.61138/bolgeselkalkinmadergisi.1438587

Solarin, S. A., Erdoğan, S., & Okumuş, I. (2022). Wavelet and Fourier augmented convergence analysis of methane emissions in more than two centuries: Implications for environmental management in OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(36), 54518–54530. https:// doi.org/10.1007/s11356-022-19222-x.

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

TÜİK (2025). Türkiye İstatistik Kurumu. https://www.tuik.gov.tr/

Turan, T. (2012). Neoklasik büyüme modeli ve koşullu yakınsama hipotezi. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (39).

Walheer, B., & Perelman, S. (2025). Resource capacity and economic growth convergence. *Journal of Productivity Analysis*, 1-22. https://doi.org/10.1007/s11123-025-00755-5

Yılancı, V., Sarıdoğan, E., & Artar, O. (2014). A stochastic convergence analysis for selected East Asian and Pacific countries: A Fourier unit root test approach. *Theoretical and Applied Economics*, 21(1), 85–96.

Zhu, F., Cao, X., Zhuang, D., Jin, S., & Yang, X. (2024). Effects of tourism on socio-economic well-being and its inter-regional convergence: Evidence from China's 291 cities. *Growth and Change*, *55*(3), e12734. https://doi.org/10.1111/grow.12734

KAYNAKÇA

Adams, S., & Klobodu, E. (2019). Urbanization, economic structure, political regime and income inequality. *Social Indicators Research*, 142:971–995.

Ali, I. M. A., Attiaoui, I., Khalfaoui, R., & Tiwari, A. K. (2022). The effect of urbanization and industrialization on income inequality: an analysis based on the method of moments quantile regression. *Social Indicators Research*, 161(1), 29-50. https://doi.org/10.1007/s11205-021-02812-6

Annez, P. C., & Buckley, R. M. (2009). Urbanization and growth: Setting the context. In M. Spence, P. C. Annez, & R. M. Buckley (Eds.). Urban and growth (pp. 1–45). Washington, DC: World Bank.

Bertinelli, L., & Black, D. (2004). Urbanization and growth. *Journal of Urban Economics*, 56(1), 80–96.

Chen, G., Glasmeier, A. K., Zhang, M., & Shao, Y. (2016). Urbanization and income inequality in post-reform China: A causal analysis based on time series data. *PLoS One*, 11(7), e0158826.

Dossou, T.A.M. (2023). Income inequality in Africa: Exploring the interaction between urbanization and governance quality. *Soc Indic Res,* 167, 421–450. https://doi.org/10.1007/s11205-023-03120-x

Fay, M., & Opal, C. (2000). Urbanization without growth: A not-so-uncommon phenomenon. *The World Bank Policy Research Working Paper Series*, 2412.

Gollin, D., Jedwab, R., & Vollrath, D. (2016). Urbanization with and without Industrialization. *Journal of Economic Growth*, 21(1), 35–70.

Henderson, V. (2003). The urbanization process and economic growth: The so-what question. *Journal of Economic Growth*, 8(1), 47–71.

Islam, M. N. (2016). Does democracy reduce income inequality?. *Empir Econ*,51, 1299–1318. https://doi.org/10.1007/s00181-015-1047-3

Kanbur, R., & Zhang, X. (1999). Which regional inequality? The evolution of rural–urban and inland–coastal inequality in China from 1983 to 1995. *Journal of Comparative Economics*, 27(4), 686–701

Lee, C.-S. (2005). Income inequality, democracy, and public sector size. *American Sociological Review*, 70(1), 158-181. https://doi.org/10.1177/000312240507000108

Liddle, B., & Messinis, G. (2015). Which comes first–urbanization or economic growth? Evidence from heterogeneous panel causality tests. *Applied Economics Letters*, 22(5), 349–355.

Muller, E. N. (1988). Democracy, economic development, and income inequality. *American Sociological Review*, 53(1), 50–68. https://doi.org/10.2307/2095732

Pesaran, M. H. (2020). General diagnostic tests for cross-sectional dependence in panels. *Empirical Economics*, 60(1), 13–50.

Reuveny, R., & Li, Q. (2003). Economic openness, democracy, and income inequality: An empirical analysis. *Comparative Political Studies*, 36(5), 575-601. https://doi.org/10.1177/0010414003036005004

Robinson, S. (1976). A note on the U hypothesis relating income inequality and economic development. *The American Economic Review*, 66(3), 437–440.

Solt, F. (2020). Measuring income inequality across countries and over time: The standardized world income inequality database. *Social Science Quarterly*, 101(3), 1183-1199. SWIID Version 9.9, June 2025.

Sulemana, I., Amponsah, E. N., Codjoe, E. A., & Andoh, J.A.N. (2019). Urbanization and income inequality in Sub-Saharan Africa. *Sustainable Cities and Society*, 48, 101544 https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101544

Wan, G., & Zhou, Z. (2005). Income inequality in rural China: Regression-based decomposition using household data. *Review of Development Economics*, 9(1), 107–120.

Wu, D., Rao, P. (2017). Urbanization and income inequality in China: An Empirical Investigation at Provincial Level. *Soc Indic Research*, 131, 189–214.

Wu, R., Alvarado, R., Méndez, P., & Tillaguango, B. (2024). Impact of informational and cultural globalization, R&D, and urbanization on inequality. *Journal of the Knowledge Economy*, 15(1), 1666-1702.

Zhou, Y., & Qin, Y. (2012). Empirical analysis on income inequality of Chinese residents. Berlin: Springer.

Zlatko, N. (2015). Democracy and income inequality: Revisiting the long and short-term relationship. *Review of Economics and Institutions*, 6(2). pp. 1-24.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D., Johnson, S., Robinson, J., & Thaicharoen, Y. (2003). Institutional causes, macroeconomic symptoms: Volatility, crises and growth. *Journal of Monetary Economics*, 50 (1), 49-123. https://economics.mit.edu/files/4434

Adhikari, G. M. (2024). Relationship between governance and economic growth. *Damak Campus Journal*, 13(1), 80-98. https://doi.org/10.3126/dcj.v13i1.74541

Adjei, A. A. F., Gatsi, J. G., Owusu Appiah, M., Abeka, M. J., & Owusu Junior, P. (2024). Financial globalization, governance and economic growth in Sub-Saharan Africa. Journal of Financial Economic Policy, 16(6), 801-824. https://doi.org/10.1108/JFEP-08-2023-0234

Aghion, P., & Howitt, P. (1992). A model of growth through creative destruction. *Econometrica*, 60 (2), 323-351. https://www.jstor.org/stable/2951599

Aghion, P., & Howitt, P. (1998). Endogenous growth theory. Cambridge: The MIT Press.

AlShammari, N., Al-Adwani, S., & AlDhafeeri, H. (2024). Economic performance in MENA: It is in the İnstitutions. *Journal of the Knowledge Economy*, 15(2), 8435-8456.

Azimi, M. N. (2022). Revisiting the governance-growth nexus: Evidence from the world's largest economies. *Cogent Economics & Finance*, 10(1). https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2043589

Bai, J., & Ng, S. (2005). A new look at panel testing of stationarity and the PPP hypothesis (pp. 426-450). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Barro, R. J. (1990). Government spending in a simple model of endogenous growth. *NBER Working Paper Series*, No: 2588. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w2588/w2588.pdf

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis*, 27(3), 381-409. https://doi.org/10.1111/j.1467-9892.2006.00478.x

Biçimveren, L. (2025). Yönetişim-büyüme paradoksunun gelişmiş ülkelerdeki etkisinin değerlendirilmesi. *Yönetim, Ekonomi ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 26-41.

Bozoklu, Ş., & Yılancı, V. (2013). Finansal gelişme ve iktisadi büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi: Gelişmekte olan ekonomiler için analiz. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *28*(2), 161-187.

Coşar, E., & Künü, S. (2024). Yönetişim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: OECD ülkeleri üzerine bir uygulama. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 261-282.

Dahlstrom, T., & Johnson, A. (2007). Bureaucratıc corruptıon, MNEs and FDI. *CESIS Electronic Working Paper Series, 82. Royal Institute of Technology, CESIS - Centre of Excellence for Science and Innovation Studies*. https://ideas.repec.org/p/hhs/cesisp/0082.html

Dahmani, M., & Mabrouki, M. (2025). Human capital, innovation, governance and economic growth in resource-rich and resource-poor MENA countries: New Evidence from the CS-ARDL Approach. *Journal of the Knowledge Economy*, 16, 16152–16186. https://doi.org/10.1007/s13132-024-02408-8

Dollar, D., & Kraay, A. (2002). Growth is good for the poor. *Journal of Economic Growth*, 7, 195-225. https://doi.org/10.1023/A:1020139631000

Dumitrescu, E.I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450-1460.

Dünya Bankası (2025). https://data.worldbank.org/

Efeoğlu, R. (2024). İyi yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Orta Asya ülkeleri örneği. *Külliye*, 5(2), 366-382. https://doi.org/10.48139/aybukulliye.1403469

Ekren, N., Erdoğan, M. F., & Bildik, K. H. (2021). Yükselen piyasa ekonomileri karması: Em2-18 modeli uygulaması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(40), 632-660.

Feyisa, H. L., Ayen, D. D., Abdulahi, S. M., & Tefera, F. T. (2022). The three-dimensional ımpacts of governance on economic growth: Panel data evidence from the emerging market. *Corporate Governance and Organizational Behavior Review*, 6(1), 42-55. https://doi.org/10.22495/cgobrv6i1p3

Grossman, G. M., & Helpman E. (1990). Trade, innovation, and growth. *The American Economic Review*, 80 (2), 86-91. https://www.jstor.org/stable/2006548

Grossman, G. N., & Helpman, E. (1991). Innovation and growth in the global economy. Cambridge MA: MIT Yayınları.

Grossman, G. N., & Helpman, E. (1994). Endogenous innovation in the theory of growth. *The Journal of Economic Perspectives*, 8(1), 23-44. doi: 10.1257/jep.8.1.23

Hadri, K., & Kurozumi, E. (2012). A simple panel stationarity test in the presence of serial correlation and a common factor. *Economics Letters*, 115(1), 31-34. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.11.036

Huang, C., & Ho, Y. (2016). Governance and economic growth in Asia. *The North American Journal of Economics and Finance*, 39, 260-272. https://doi.org/10.1016/j.najef.2016.10.010

Ibrahim, A., & Abdulmalik, M. R. (2023). Do trade openness and governance matter for economic growth in Africa? A case of EAC and WAEMU countries. *International Economics and Economic Policy*, 20(3), 389-412. https://doi.org/10.1007/s10368-023-00565-w

İmamoğlu, İ. K. (2022). Yönetişim, girişimcilik ve ekonomik büyüme: Bir panel nedensellik analizi. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 5(2), 304-317. https://doi.org/10.46737/emid.1205240

İmamoğlu, İ. K., & Özdemir, D. (2023). Yönetişim, inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örnekleri. *Külliye*, 4(1), 99-133. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3059121

Karagiannis, G., & Paleologou, S. M. (2025). Governance and economic growth in Africa: Evidence from linear, nonlinear and dynamic panel analysis. *Empirical Economics*, 69, 39–75. https://doi.org/10.1007/s00181-025-02726-z

Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. *World Bank Policy Research Working Paper*, No: 5430, 1-29. https://ssrn.com/abstract=1682130

Kaufmann, D., Kraay, A., & Zoido, P. (1999). Governance matters. *World Bank Policy Research Working Paper,* No. 2196.

Kaufmann, D., Kraay, A., Lora, E., & Pritchett, L. (2002). Growth without governance [with comments]. *Economia*, 3(1), 169-229. https://www.jstor.org/stable/20065434

Lopez, L., & Weber, S. (2017). Testing for granger causality in panel data. *The Stata Journal*, 17(4), 972-984. https://doi.org/10.1177/1536867X1801700412

Lucas Jr. R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22 (1), 3-42. https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7

Mahran, H. A. (2023). The ımpact of governance on economic growth: Spatial econometric approach. *Review of Economics and Political Science*, 8(1), 37-53. https://doi.org/10.1108/REPS-06-2021-0058

Nazlioglu, S., Payne, J. E., Lee, J., Rayos-Velazquez, M., & Karul, C. (2021). Convergence in OPEC carbon dioxide emissions: Evidence from new panel stationarity tests with factors and breaks. *Economic Modelling*, 100, 105498. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2021.105498

Nikzad, R. (2021). Governance, ınstitutions, and economic development. *International Journal of Innovation and Economic Development*, 7(4), 7-22. https://doi.org/10.18775/ijied.1849-7551-7020.2015.74.2001

North, D. C. (1991). Institutions. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97-112. https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.5.1.97

North, D. C. (1994). Economic performance through time. *The American EconomicReview*, 84(3), 359-368. https://www.jstor.org/stable/2118057

North, D., Acemoğlu D., Fukuyama, F. & Rodrik, D., (2008). Governance, growth, and development decision making. *The International Bank for Reconstruction and Development* / The World Bank, Washington.

Özdemir, D. ve İmamoğlu, İ. K. (2021). Yönetişim göstergeleri ve büyüme: Gelişmiş ve gelişmekte olan G20 ülkeleri için bir nedensellik analizi. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 5(1), 113-135. https://doi.org/10.29216/ueip.878932

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312. https://www.jstor.org/stable/25146517

Rodrik, D. (2000). Institutions for high-quality growth: What they are and how to acquire them. *Studies in Comparative International Development*, 35 (3), 3-31. doi:10.3386/w7540.

Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-1037. https://doi.org/10.1086/261420

Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98 (5), 71-102. https://www.jstor.org/stable/2937632

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70 (1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

Tanjung, M., & Shimada, Y. (2025). Modelling the impact of governance and economic growth: Insights from ASEAN and developed countries. *Journal of Public Affairs*, 25(2), e70048. https://doi.org/10.1002/pa.70048

Turan, A., & Topcu, E. (2025). Yönetişim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: G7 ve MINT ülkeleri örneği. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 9(9/1), 1-21.

Tutgun, S., & Savaş, Y. (2023). Kurumsal kalite ve finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Sahra Altı Afrika ülkeleri örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 879-904.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2017). Panel zaman serileri analizi Stata uygulamalı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2017.

Zhao, Y., & Wang, S. (2015). The relationship between urbanization, economic growth and energy consumption in China: An econometric perspective analysis. *Sustainability*, 7(5), 5609-5627. https://doi.org/10.3390/ su7055609

Zhuo, Z., O, A. S. M., Muhammad, B., & Khan, S. (2021). Underlying the relationship between governance and economic growth in developed countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 12, 1314-1330. https://doi.org/10.1007/s13132-020-00658-w

KAYNAKÇA

Addi, H. M., & Abubakar, A. B. (2024). Investment and economic growth: do institutions and economic freedom matter?. *International Journal of Emerging Markets*, 19(4), 825-845. https://doi.org/10.1108/IJOEM-07-2021-1086

Ang, J. B., Madsen, J. B., & Islam, M. R. (2011). The effects of human capital composition on technological convergence. *Journal of Macroeconomics*, 33(3), 465-476. https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2011.03.001

Ashraf, J., Luo, L., & Anser, M. K. (2022). Do BRI policy and institutional quality influence economic growth and environmental quality? An empirical analysis from South Asian countries affiliated with the Belt and Road Initiative. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(6), 8438-8451. https://doi.org/10.1007/s11356-021-16330-y

Aydin, M., Erdem, A., Sogut, Y., & Ahmed, Z. (2024). A path towards environmental sustainability: exploring the effects of technological innovation and investment freedom on load capacity factor. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 31(6), 695–706. https://doi.org/10.1080/13504509.2024.2326855

Bai, G., Shen, Z., Šermukšnytė-Alešiūnienė, K., Štreimikienė, D., & Li, T. (2024). Energy structure and green productivity dynamics: Investigation from OECD Countries. *Resources Policy*, 98, 105309. https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2024.105309

Bai, J., ve Ng, S. (2005). A new look at panel testing of stationarity and the PPP hypothesis (pp. 426-450). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Bjørnskov, C. (2024). Economic freedom and the greenhouse gas Kuznets curve. *European Journal of Political Economy*, 82, 102530. https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2024.102530

Cheng, C., Yu, X., Hu, H., Su, Z., & Zhang, S. (2022). Measurement of China's green total factor productivity introducing human capital composition. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(20), 13563. https://doi.org/10.3390/ijerph192013563

Cheng, Z., Li, X., Zhu, Y., & Wang, M. (2023). The effects of agglomeration externalities on urban green total-factor productivity in China. *Economic Systems*, 47(2), 101025. https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2022.101025

Chung, Y., Färe, R., & Grosskopf, S. (1997). Productivity and undesirable outputs: A directional distance function approach. *Journal of Environmental Management*, 51(3), 229-240. https://doi.org/10.1006/jema.1997.0146

Cui, X., & Li, P. (2025). Digital economy, environmental expenditure, and green total factor productivity. *Finance Research Letters*, 73, 106624. https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106624

Dai, S., Tang, D., Li, Y., & Lu, H. (2024). Digital trade, trade openness, FDI, and green total factor productivity. *International Review of Financial Analysis*, 97, 103777. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103777

Ding, L., Wu, M., Jiao, Z., & Nie, Y. (2022). The positive role of trade openness in industrial green total factor productivity—provincial evidence from China. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(5), 6538-6551. https://doi.org/10.1007/s11356-021-16164-8

Du, J., Zhong, Z., Shi, Q., Wang, L., Liu, Y., & Ying, N. (2024). Does government environmental attention drive green total factor productivity? Evidence from China. *Journal of Environmental Management*, 366, 121766. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.121766

Edziah, B. K., Sun, H., Anyigbah, E., & Li, L. (2021). Human capital and energy efficiency: Evidence from developing countries. *American Journal of Industrial and Business Management,* 11(6), 599-610. https://doi.org/10.4236/ajibm.2021.116038

Emirmahmutoglu, F., & Kose, N. (2011). Testing for Granger causality in heterogeneous mixed panels. *Economic Modelling*, 28(3), 870-876. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2010.10.018

Feenstra, R.C., Robert, I., & Marce, P. T. (2015), The next generation of the penn world table. *American Economic Review*, 105(10), 3150-3182, available for download at www.ggdc.net/pwt

Hadri, K., ve Kurozumi, E. (2012). A simple panel stationarity test in the presence of serial correlation and a common factor. *Economics Letters*, 115(1), 31-34. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.11.036

Hardi, I., Afjal, M., Khan, M., Idroes, G. M., Noviandy, T. R., & Utami, R. T. (2024). Economic freedom and growth dynamics in Indonesia: an empirical analysis of indicators driving sustainable development. *Cogent Economics & Finance*, 12(1). https://doi.org/10.1080/23322039.2024.2433023

Huang, Q., & Liu, M. (2022). Trade openness and green total factor productivity: Testing the role of environment regulation based on dynamic panel threshold model. *Environment, Development and Sustainability*, 24(7), 9304-9329. https://doi.org/10.1007/s10668-021-01825-y

İmamoğlu, İ. K., ve Aydın, R. (2025). The relationship between green total factor productivity and economic freedom: A study on EU countries, International Rize Trade and Economy Summit and Congress, Abstract Book (154-155), October 22-23, 2025 / Rize, Türkiye. https://doi.org/10.5281/zenodo.17637062

Jiakui, C., Abbas, J., Najam, H., Liu, J., & Abbas, J. (2023). Green technological innovation, green finance, and financial development and their role in green total factor productivity: Empirical insights from China. *Journal of Cleaner Production*, 382, 135131. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.135131

Jin, W., Gao, S., & Pan, S. (2023). Research on the impact mechanism of environmental regulation on green total factor productivity from the perspective of innovative human capital. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(1), 352-370. https://doi.org/10.1007/s11356-022-22120-x

Lee, C., & Lee, C. (2022). How does green finance affect green total factor productivity? Evidence from China. *Energy Economics*, 107, 105863. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2022.105863

Li, J., Chen, L., Chen, Y., & He, J. (2022). Digital economy, technological innovation, and green economic efficiency—Empirical evidence from 277 cities in China. *Managerial and Decision Economics*, 43(3), 616-629. https://doi.org/10.1002/mde.3406

Li, T., & Liao, G. (2020). The heterogeneous impact of financial development on green total factor productivity. *Frontiers in Energy Research*, 8, 528152. https://doi.org/10.3389/fenrg.2020.00029

Liu, H., Zhang, J., Huang, H., Wu, H., & Hao, Y. (2023a). Environmental good exports and green total factor productivity: Lessons from China. *Sustainable Development*, 31(3), 1681-1703. https://doi.org/10.1002/sd.2476

Liu, S., Hou, P., Gao, Y., & Tan, Y. (2022). Innovation and green total factor productivity in China: a linear and nonlinear investigation. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(9), 12810-12831. https://doi.org/10.1007/s11356-020-11436-1

Liu, Y. Q., & Feng, C. (2023). How do economic freedom and technological innovation affect green total-factor productivity? Cross-country evidence. *Emerging Markets Finance and Trade*, 59(5), 1426-1443.

Liu, Z., Zhang, M., Li, Q., & Zhao, X. (2023b). The impact of green trade barriers on agricultural green total factor productivity: Evidence from China and OECD countries. *Economic Analysis and Policy*, 78, 319-331. https://doi.org/10.1016/j.eap.2023.03.011

Lyu, Y., Wang, W., Wu, Y., & Zhang, J. (2023). How does digital economy affect green total factor productivity? Evidence from China. *Science of The Total Environment*, 857, 159428. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.159428

Odugbesan, J. A., Rjoub, H., Ifediora, C. U., & Iloka, C. B. (2021). Do financial regulations matters for sustainable green economy: Evidence from Turkey. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(40), 56642-56657. https://doi.org/10.1007/s11356-021-14645-4

Oh, D.H. (2010). A global Malmquist-Luenberger productivity index. *Journal of Productivity Analysis*, 34. https://doi.org/10.1007/s11123-010-0178-y

OWID (2025). Our World in Data. https://ourworldindata.org/

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312. https://www.jstor.org/stable/25146517. https://doi.org/10.1002/jae.951

Qian, J., Zhou, Y., & Hao, Q. (2024). The effect and mechanism of digital economy on green total factor productivity — Empirical evidence from China. *Journal of Environmental Managemen*t, 372, 123237. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.123237

Qun, Y., & Ziwen, L. (2019). How does innovation spillover affect the total factor productivity of China's inter-provincial environment. *Science & Technology Progress and Policy*, 36(24), 45-54. DOI: 10.6049/kjjbydc.Q201908079

Shahnazi, R., & Dehghan Shabani, Z. (2021). The effects of renewable energy, spatial spillover of CO2 emissions and economic freedom on CO2 emissions in the EU. *Renewable Energy*, 169, 293-307. https://doi.org/10.1016/j.renene.2021.01.016

Shahnazi, R., Jamshidi, N., & Shafiei, M. (2024). Investigating the effects of crony capitalism on CO2 emissions. *Journal of Cleaner Production*, 438, 140833. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.140833

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

Song, M., Du, J., & Tan, K. H. (2018). Impact of fiscal decentralization on green total factor productivity. International *Journal of Production Economics*, 205, 359-367. https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2018.09.019

Sun, Y., Belgacem, S. B., Khatoon, G., & Nazir, F. (2025). Impact of environmental taxation, green innovation, economic growth, and renewable energy on green total factor productivity. *Gondwana Research*, 145, 218-227. https://doi.org/10.1016/j.gr.2023.10.016

Sun, Y., Tang, Y., & Li, G. (2022). Economic growth targets and green total factor productivity: evidence from China. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(10), 2090–2106. https://doi.org/10.1080/09640568.2022.2061335

The Heritage Foundation (2025). Ekonomik Özgürlük Endeksi. https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year

Wang, H., Cui, H., & Zhao, Q. (2021a). Effect of green technology innovation on green total factor productivity in China: Evidence from spatial durbin model analysis. *Journal of Cleaner Production*, 288, 125624. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125624

Wang, M., Pang, S., Hmani, I., Hmani, I., Li, C., & He, Z. (2020). Towards sustainable development: How does technological innovation drive the increase in green total factor productivity? *Sustainable Development*, 29(1), 217-227. https://doi.org/10.1002/sd.2142

Wang, M., Xu, M., & Ma, S. (2021b). The effect of the spatial heterogeneity of human capital structure on regional green total factor productivity. *Structural Change and Economic Dynamics*, 59, 427-441. https://doi.org/10.1016/j.strueco.2021.09.018

Wang, X., Li, J., & Wang, N. (2023). Are economic growth pressures inhibiting green total factor productivity growth? *Sustainability*, 15(6), 5239. https://doi.org/10.3390/su15065239

World Bank (2025). World Bank Open Data. https://data.worldbank.org/

Xia, F., & Xu, J. (2020). Green total factor productivity: A re-examination of quality of growth for provinces in China. *China Economic Review*, 62, 101454. https://doi.org/10.1016/j.chieco.2020.101454

Xiao, H., & You, J. (2021). The heterogeneous impacts of human capital on green total factor productivity: Regional diversity perspective. *Frontiers in Environmental Science*, 9, 713562. https://doi.org/10.3389/fenvs.2021.713562

Xie, R. (2025). Enhancing green economic transition: Unveiling the impact and mechanisms of integrated human capital on green total factor productivity. *SAGE Open*. https://doi.org/10.1177/21582440251363313

Yan, J., Işık, C., Ongan, S., Pinzon, S., & Tillaguango, B. (2024). Analysis of green total factor productivity in China's forestry industry: Technological, organizational, and environmental framework for sustainable economic development. *Sustainable Development*, 32(6), 7278-7291. https://doi.org/10.1002/sd.3080

You, J., & Xiao, H. (2022). Can FDI facilitate green total factor productivity in China? Evidence from regional diversity. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(32), 49309-49321. https://doi.org/10.1007/s11356-021-18059-0

Zhang, J., & Zhang, Y. (2023). Examining the effects of economic growth pressure on green total factor productivity: evidence from China. *Economic Change and Restructuring*, 56(6), 4309-4337. https://doi.org/10.1007/s10644-023-09555-z

Zhao, W., & Xu, Y. (2022). Public expenditure and green total factor productivity: Evidence from Chinese prefecture-level cities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5755. https://doi.org/10.3390/ijerph19095755

Zhou, D., Yin, X., & Xie, D. (2023). Local governments' environmental targets and GTFP in Chinese cities. *Economic Modelling*, 120, 106189. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2023.106189

Zhou, L., Fan, J., Hu, M., & Yu, X. (2024). Clean air policy and green total factor productivity: Evidence from Chinese prefecture-level cities. *Energy Economics*, 133, 107512. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2024.107512

Zhu, S., & Ye, A. (2018). Does foreign direct investment improve inclusive green growth? Empirical evidence from China. *Economies*, 6(3), 44. https://doi.org/10.3390/economies6030044

Zhuang, W., Wang, Y., Lu, C., & Chen, X. (2022). The green total factor productivity and convergence in China. Energy Science & Engineering, 10(8), 2794-2807. https://doi.org/10.1002/ese3.1168

MAKRO İKTİSAT

TEORİLER VE POLİTİKALAR

16. BASKI

Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

Kapak Resmi: Teoriler ve Teorideki İnsanın Çaresizliği

ISBN: 978-625-7667-24-1

Baskı ve Cilt:
Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

16. Baskı: Şubat 2025

Birinci Baskı, 1997	İkinci Baskı, 2001	Onüçüncü Baskı, 2016
Üçüncü Baskı, 2004	Dördüncü Baskı, 2007	Ondördüncü Baskı, 2019
Beşinci Baskı, 2009	Altıncı Baskı, 2009	Onbeşinci Baskı, 2021
Yedinci Baskı, 2010	Sekizinci Baskı, 2011	
Dokuzuncu Baskı, 2012	Onuncu Baskı, 2013	
Onbirinci Baskı, 2014	Onikinci Baskı, 2015	

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU
MAKRO İKTİSAT Teoriler ve Politikalar

Yazar Web / E-Posta : www.ersanbocutoglu.net
ebocutoğlu@ktu.edu.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
BOCUTOĞLU Ersan,
MAKRO İKTİSAT Teoriler ve Politikalar / Ersan BOCUTOĞLU
15. Baskı XXVI + 614 s, 19,5*24 cm
Kaynakça var, İndeks var
ISBN: 978-625-7667-24-1
1. İktisat, 2. Makro İktisat, 3. İktisat Teorileri, 4. İktisat Politikaları

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VII
İÇİNDEKİLER XV

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKRO İKTİSADA GİRİŞ 1
1. Makro İktisat Nedir? 3
2. Makro İktisat'ın Konusu 5
3. Başlıca Makro İktisat Okulları 6
3.1. Klasik Makro İktisat Okulu 6
3.2. Keynezyen Makro İktisat Okulu 7
3.3. Monetarist (Paracı) Makro İktisat Okulu 11
3.4. Yeni Klasik Makro İktisat Okulu 12
3.5. Yeni Klasik Reel Konjonktür Teorisi 13
3.6. Yeni Keynezyen Makro İktisat Okulu 14
3.7. Diğer Makro İktisat Okulları 14
4. Makro İktisat Okullarının Sınıflandırılması 15
4.1. Makro İktisat Okullarının Genel Sınıflandırılması 15
4.2. Ana Akım Makro İktisat Okullarının Sınıflandırılması 15
1. BÖLÜM TEST SORULARI 18

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ GELİR MUHASEBESİ 23
1. Milli Gelir Muhasebesinin Tanımı 25
2. Toplam Hasıla, Toplam Gelir ve Toplam Harcamalar Özdeşliği 26
3. Milli Gelir Muhasebesinin Temel Kavramları 31
3.1. Toplam Hasıla İle İlgili Kavramlar 32
3.2. Toplam Gelir İle İlgili Kavramlar 37
3.3. Toplam Yurt İçi Harcamalar (TYİH) 41
4. Tasarruf -Yatırım Özdeşliği 42
4.1. Devletin ve Dış Alemin Bulunmadığı Basit Bir Ekonomide Tasarruf - Yatırım Özdeşliği 43
4.2. Devletin ve Dış Alemin Bulunduğu Bir Ekonomide Tasarruf-Yatırım Özdeşliği 44
5. Milli Geliri Hesaplama Yöntemleri 48
5.1. Üretim Yöntemi 48
5.2. Gelir Yöntemi 51
5.3. Harcamalar Yöntemi 52

6. GSYİH Değerinin Ölçülmesinde Bazı Problemler 53
7. GSYİH İle İlgili Bazı Kavramlar 54
7.1. GSYİH'da Nominal ve Reel Değişmeler 54
7.2. Nominal GSYİH ve Reel GSYİH 55
7.3. Nominal GSYİH 'nın Reel GSYİH 'ya Çevrilmesi 57
7.4. GSYİH ve Milli Servet 58
7.5. İktisadi Refahın Ölçülmesinde Fert Başına Düşen GSYİH 59
7.6. Büyüme Hızı 61
7.7. Net Büyüme Hızı 62
2. BÖLÜM TEST SORULARI 65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİHDAM VE İŞSİZLİK 71
1. İstihdam İle İlgili Kavramlar 74
1.1. Faal Nüfus 74
1.2. İşgücü 74
1.3. İstihdam Hacmi 75
1.4. İşgücüne Katılım Oranı 75
1.5. Tam İstihdam ve Doğal İşsizlik Oranı 75
2. İşsizlik 76
3. Başlıca İşsizlik Türleri 77
3.1. Gizli İşsizlik 77
3.2. Açık İşsizlik 77
4. Başlıca Açık İşsizlik Türleri 78
4.1. Friksiyonel İşsizlik 78
4.2. Yapısal İşsizlik 78
4.3. Mevsimlik İşsizlik 79
4.4. Konjonktürel İşsizlik 79
5. İşsizliğin Sebeplerinin Topluca Değerlendirilmesi 82
5.1. Gizli İşsizliğin Sebeplerinin Değerlendirilmesi 82
5.2. Açık İşsizliğin Sebeplerinin Değerlendirilmesi 82
6. İşsizlik Oranının Hesaplanması 84
6.1. Genel Olarak İşsizlik Oranının Hesaplanması 84
6.2. Türkiye'de İşsizlik Oranının Hesaplanması 85
3. BÖLÜM TEST SORULARI 87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON 91
1. Enflasyonun Tanımı 93

2. Enflasyonun Türleri 94
2.1. Fiyat Artış Hızına Göre Enflasyonun Türleri 94
2.2. Nedenlerine Göre Enflasyon Türleri 95
3. Enflasyonun Tesirleri 96
3.1. Enflasyonun Gelir Dağılımına Tesirleri 96
3.2. Enflasyonun Tasarruf ve Yatırımlara Tesirleri 96
3.3. Enflasyonun Ödemeler Dengesi ve Kaynak Dağılımına Tesirleri 97
3.4. Enflasyonun Borçluya ve Alacaklıya Tesirleri 98
4. Enflasyonun Mikro ve Makro Sonuçları 98
4.1. Enflasyonun Mikro Sonuçları 98
4.2. Enflasyonun Makro Sonuçları 101
5. Beklenen Enflasyon 102
6. Enflasyon Oranının Hesaplanması 103
6.1. Enflasyon Oranının Yıllık Olarak Hesaplanması 103
6.2. Enflasyon Oranının Aylık Olarak Hesaplanması 106
7. Phillips Eğrisi: İşsizlik ile Enflasyon Arasındaki İlişkiler 108
4. BÖLÜM TEST SORULARI 112

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜKETİM HARCAMALARI 115
1. Mutlak Gelir Hipotezi 118
1.1. Mutlak Gelir Hipotezinin Açıklaması 118
1.2. Tüketim Bulmacası 122
2. Nispi Gelir Hipotezi 122
3. Ömür Boyu Gelir Hipotezi 124
4. Sürekli Gelir Hipotezi 127
5. BÖLÜM TEST SORULARI 129

ALTINCI BÖLÜM

YATIRIM HARCAMALARI 133
1. Net Sabit Sermaye Yatırımları 136
1.1. Sermayenin Marjinal Etkinliği Kriteri (mec-mei Yaklaşımı) 136
1.2. Basit Hızlandıran Modeli 139
1.3. Neoklasik Yatırım Modeli 139
1.4. Tobin'in q Teorisi 141
2. Konut Yatırımları 142
3. Stok Yatırımları 142
6. BÖLÜM TEST SORULARI 145

YEDİNCİ BÖLÜM

PARA ARZI VE PARA TALEBİ 149
1. Para Arzı 151
1.1. Para Arzının Tanımı ve Türleri 151
1.2. Para Arzı Nasıl Belirlenir? 154
2. Para Talebi 159
2.1. Para Talebinin Tanımı 159
2.2. Para Talebi Güdüleri 159
2.3. Para Talebini Belirleyen Değişkenler 159
2.4. Başlıca Para Talebi Teorileri 160
7. BÖLÜM TEST SORULARI 168

SEKİZİNCİ BÖLÜM

PARA VE MALİYE POLİTİKALARI 173
1. Para Politikası 175
1.1. Para Politikası ve Para Politikası Araçları 175
1.2. Genişletici ve Sıkı Para Politikaları 177
1.3. Talep Enflasyonu İle Mücadelede Para Politikası 178
2. Maliye Politikası 180
2.1. Maliye Politikası ve Maliye Politikası Araçları 180
2.2. Genişletici ve Daraltıcı (Sıkı) Maliye Politikası 181
2.3. Talep Enflasyonu İle Mücadelede Maliye Politikası 181
8. BÖLÜM TEST SORULARI 184

DOKUZUNCU BÖLÜM

BASİT KEYNEZYEN MODELLERE GİRİŞ 189
1. Klasik Makro İktisat Teorisi ile Keynezyen Makro İktisat Teorisinin Karşılaştırılması 191
2. Makro İktisat Sisteminin Oyuncuları 193
3. Basit Keynezyen Modelleri İnceleme Yöntemi 196
4. Keynezyen Makro İktisat Teorisi Nasıl İşler? 197
5. Keynezyen Modeller: Basit Keynezyen Modeller, IS-LM Modelleri ve AD-AS Modeli 200
9. BÖLÜM TEST SORULARI 206

ONUNCU BÖLÜM

DIŞA KAPALI BASİT KEYNEZYEN MODELLER: BASİT KEYNEZYEN MODEL I 211
1. Modelin Varsayımları 213
2. Modelin Özdeşlikleri ve Fonksiyonları 214
2.1. Milli Gelir Özdeşliği 214
2.2. Tüketim Fonksiyonu 215
2.3. Tasarruf Fonksiyonu 220
2.4. Toplam Talep Fonksiyonu (AD_1) 225
3. Basit Keynezyen Model I'de Milli Gelirin Dengesi 227
3.1. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Matematiksel Olarak Gösterilmesi 227
3.2. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Geometrik Olarak Gösterilmesi 228
3.3. Çarpan Mekanizması 241
10. BÖLÜM TEST SORULARI 249

ONBİRİNCİ BÖLÜM

DIŞA KAPALI BASİT KEYNEZYEN MODELLER: BASİT KEYNEZYEN MODEL II 253
1. Modelin Varsayımları 255
2. Modelin Özdeşlikleri ve Fonksiyonları 256
2.1. Milli Gelir Özdeşliği 256
2.2. Tüketim Fonksiyonu 256
2.3. Tasarruf Fonksiyonu 259
2.4. Toplam Talep Fonksiyonu (AD_2) 259
3. Basit Keynezyen Model II'de Milli Gelirin Dengesi 261
3.1. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Matematiksel Olarak Gösterilmesi 261
3.2. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Geometrik Olarak Gösterilmesi 262
3.3. Çarpan Mekanizması 264
3.4. Otomatik Stabilizatör Olarak Vergi Oranı 269
3.5. Vergi Oranındaki Değişmelerin Milli Gelirin Denge Seviyesine Etkileri 271
3.6. Maliye Politikası ve Milli Gelirin Denge Seviyesi 274
11. BÖLÜM TEST SORULARI 281

ONİKİNCİ BÖLÜM

DIŞA AÇIK BASİT KEYNEZYEN MODEL: BASİT KEYNEZYEN MODEL III 285
1. Modelin Varsayımları 287
2. Modelin Özdeşlikleri ve Fonksiyonları 287
2.1. Milli Gelir Özdeşliği 287

2.2. Tüketim Fonksiyonu 288
2.3. Tasarruf Fonksiyonu 288
2.4. İthalat Fonksiyonu 288
2.5. Toplam Talep Fonksiyonu (AD_3) 290
3. Basit Keynezyen Model III'te Milli Gelirin Denge Seviyesi 293
3.1. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Matematiksel Olarak Gösterilmesi 293
3.2. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Geometrik Olarak Gösterilmesi 295
3.3. Çarpan Mekanizması 296
3.4. Marjinal İthal Eğilimindeki Değişmelerin Toplam Talep Fonksiyonu Doğrusuna Etkileri 300
12. BÖLÜM TEST SORULARI 304

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİNİN GENEL DENGESİ VE BASİT KEYNEZYEN MODELLER 307
1. Ekonominin Genel Dengesi 309
2. Tam İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi 310
2.1. Tam İstihdam Üretim Fonksiyonu 310
2.2. Reel Alan ve Nominal Alan 312
2.3. Reel ve Nominal Alanda Değişkenlerin Değişmesi 314
3. Basit Keynezyen Modeller ve Milli Gelirin Denge Seviyeleri 315
3.1. Tam İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi (İdeal Denge) 315
3.2. Eksik İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi 317
3.3. Milli Gelirin Nominal Denge Seviyesi 323
4. Milli Gelirin Denge Seviyeleri ve Çarpan Mekanizması 329
5. Hızlandıran Mekanizması 331
5.1. Otonom Yatırımlar ve Uyarılmış Yatırımlar 331
5.2. Otonom Yatırım Çarpanı Mekanizması ve Hızlandıran Mekanizması 331
5.3. Hızlandıran Mekanizması Hangi Şartlarda Çalışır? 333
6. Ekonomik Krizler ve Basit Keynezyen Modeller 334
13. BÖLÜM TEST SORULARI 338

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IS-LM MODELLERİ: DIŞA KAPALI IS-LM MODELİ 343
1. Modelin Varsayımları 345
2. Modelin Özdeşlikleri ve Fonksiyonları 346
2.1. Tüketim Fonksiyonu 346
2.2. Yatırım Fonksiyonu 346
2.3. Reel Para Talebi Fonksiyonu 348

3. Mal Piyasası ve IS Doğrusu 354
3.1. IS Doğrusunun Geometrik Olarak Elde Edilişi 354
3.2. IS Doğrusunun Denklemi 360
3.3. IS Doğrusunun Özellikleri 362
4. Para Piyasası ve LM Doğrusu 368
4.1. Varlık Piyasası ve Para Piyasası 368
4.2. Portfolyo Kararları 371
4.3. Para Piyasası ve Tahvil Piyasasının Aynı Anda Dengelenmesi 371
4.4. LM Doğrusunun Geometrik Olarak Elde Edilişi 373
4.5. LM Doğrusunun Denklemi 377
4.6. LM Doğrusunun Özellikleri 378
5. IS ve LM Doğrularının Toplu Olarak İncelenmesi 382
6. Dışa Kapalı IS-LM Modelinde Milli Gelirin Denge Seviyesi 383
6.1. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Geometrik Olarak Gösterilmesi 383
6.2. Milli Gelirin Denge Seviyesinin Matematiksel Olarak Gösterilmesi 385
7. Dışa Kapalı IS-LM Modelinde Dengesizlik ve Dengeye Ulaşma Mekanizması 388
8. Dışa Kapalı IS-LM Modelinde Politikalar 391
8.1. Para Politikası 391
8.2. Maliye Politikası 396
8.3. IS ve LM Doğrularının Eğimleri İle Para ve Maliye Politikalarının Etkinliği Arasındaki İlişkiler 403
9. Para Politikası, Maliye Politikası, Para-Fiskal Politikalar ve Tam İstihdam 404
9.1. Para Politikası ve Tam İstihdam 406
9.2. Maliye Politikası ve Tam İstihdam 407
9.3. Para-Fiskal Politikalar ve Tam İstihdam 408
14. BÖLÜM TEST SORULARI 411

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

IS-LM MODELLERİ: DIŞA AÇIK IS-LM MODELİ 419
1. Modelin Varsayımları 421
2. Ödemeler Bilançosu ve Döviz Kuru Sistemleri 422
2.1. Ödemeler Bilançosu 422
2.2. Döviz Kuru Sistemleri 425
3. Reel Döviz Kuru 426
4. Modelin Özdeşlikleri ve Fonksiyonları 429
4.1. Milli Gelir Özdeşliği 429
4.2. Tüketim Fonksiyonu 429
4.3. İthalat Fonksiyonu 429
4.4. Yatırım Fonksiyonu 429
4.5. Reel Para Talebi Fonksiyonu 430

4.6. Toplam Talep Fonksiyonu 430
4.7. Net Dış Ticaret Fazlası Fonksiyonu 430
5. Dışa Açık IS-LM Modelinde Net Dış Ticaret Fazlası ve Mili Gelirin Denge Seviyesi 434
6. Dışa Açık IS-LM Modelinde Politikalar 436
6.1. Bazı Temel Kavramlar 436
6.2. Eksik Sermaye Mobilitesi ve Sabit Döviz Kuru Varsayımı Altında Para Politikası, Maliye Politikası ve Para-Fiskal Politikalar 441
6.3. Mundell Fleming Modeli-I: Tam Sermaye Mobilitesi ve Sabit Döviz Kuru Varsayımı Altında Para Politikası ve Maliye Politikası 447
6.4. Mundell-Fleming Modeli-II: Tam Sermaye Mobilitesi ve Tam Esnek Döviz Kuru Varsayımı Altında, Para Politikası ve Maliye Politikası 451
6.5. Dışa Kapalı ve Dışa Açık IS-LM Modellerinde Özel Sektörü Dışlama Etkisi (Crowding Out) 454
15. BÖLÜM TEST SORULARI 456

ONALTINCI BÖLÜM

TOPLAM TALEP - TOPLAM ARZ MODELİ 463
1. Modelin Varsayımları 465
2. Toplam Talep 465
2.1. Toplam Talep Denklemi 465
2.2. Toplam Talep Doğrusu 466
2.3. Toplam Talep Doğrusunun Elde Edilmesi 468
2.4. Toplam Talep Doğrusunun Eğimi 470
2.5. Toplam Talep Doğrusunda Kaymalar 473
2.6. Para Politikası, Maliye Politikası ve Toplam Talep 479
3. Toplam Arz 484
3.1. Toplam Arz Doğruları 484
3.2. Toplam Arz Doğrularında Paralel Kaymalar 490
4. Toplam Talep - Toplam Arz Modelinde Milli Gelirin Denge Seviyesi 497
5. Eksik İstihdam, Tam İstihdam ve Aşırı İstihdam Milli Gelir Denge Seviyeleri 499
5.1. Eksik İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi 499
5.2. Tam İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi 501
5.3. Aşırı İstihdam Milli Gelir Denge Seviyesi 502
6. Toplam Talep Şokları ve Milli Gelirin Denge Seviyesi 505
7. Kısa Dönem Toplam Arz Şokları ve Milli Gelirin Denge Seviyesi 508
8. Makro Modeller, Denge ve İktisat Politikalarının Etkinliği 512
8.1. Klasik Model 512
8.2. Keynezyen Model 516
8.3. Paracı Model 518

8.4. Yeni Klasik Model 521
8.5. Yeni Keynezyen Model 525
16. BÖLÜM TEST SORULARI 530

ONYEDİNCİ BÖLÜM

KONJONKTÜR DALGALARI 537
1. Konjonktür Dalgalarının Tanımı ve Özellikleri 540
1.1. Konjonktür Dalgalarının Tanımı 540
1.2. Konjonktür Dalgalarının Özellikleri 542
2. Konjonktür Dalgaları İle İlgili Bazı Gerçekler 544
2.1. İktisadi Değişkenlerin Ortak Hareketleri: Yön ve Zamanlama 545
2.2. Konjonktür Dalgalarının Uluslararası Yönleri 548
3. Öncü Göstergeler İndeksi 548
4. Konjonktür Dalgaları ve Mevsimlik Dalgalar 551
5. Konjonktür Teorileri 552
5.1. Genel Olarak Konjonktür Teorileri 552
5.2. Toplam Talep-Toplam Arz Modeli 553
17. BÖLÜM TEST SORULARI 561

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ BÜYÜME 567
1. Neoklasik Büyüme Teorisi 569
1.1. İşçi Başına Üretim Fonksiyonu 569
1.2. Durağan Durum 571
1.3. Tasarruflar ve Büyüme 572
1.4. Büyüme Süreci 573
1.5. Tasarruf Oranındaki Artışın Büyümeye Etkisi 575
1.6. Nüfus Artışının Büyümeye Etkisi 578
1.7. Neoklasik Büyüme Teorisinin Sonuçları 578
2. İçsel Büyüme Teorisi 579
3. Büyüme Hızı İle İlgili Tartışmalar 581
3.1. Büyüme Hızı ve Arz Yanlı İktisat 581
3.2. Büyüme Hızı ve Şartlı Yakınsama 582
3.3. Büyüme Hızı ve Makine, Teçhizat, Altyapı Yatırımları 583
3.4. Büyüme Hızı ve Beşeri Sermaye 584
3.5. Büyüme Hızı ve Verimlilik 584
18. BÖLÜM TEST SORULARI 586

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

MAKRO İKTİSADIN BAZI BULGULARI VE SORUNLARI 591
1. Makro İktisatçıların Üzerinde Anlaştıkları Dört Önemli Bulgu 593
2. Makro İktisatçıların Çözüme Kavuşturamadıkları Dört Önemli Sorun 595
19. BÖLÜM TEST SORULARI 599

TEST SORULARININ CEVAP ANAHTARLARI 601
YARARLANILAN KAYNAKLAR 603
İNDEKS 604

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ABEL, A.B., BERNANKE, B.S.; Macroeconomics, Third Edition, Addison-Wesley, 1998

AKYAZI, H., Enflasyon Hedeflemesi: Ülke Deneyimleri ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004.

BEGG, D., FİSCHER, S., DORNBUSCH, R.; Economics, Nineth Edition,McGraw-Hill, New York, 2008

BOCUTOĞLU, E., Karşılaştırmalı Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar, Murathan Yayınevi, Trabzon, 2011.

DAVID. M., SCOTT, A.; Macroeconomics, Understanding of the Wealth of Nations, John Wiley & Sons, New York, 2002.

DİNLER, Z.; İktisada Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 1995.

DORNBUSH, R., FISHER S.; Macroeconomics, Sixth Edition, McGrawHill Book Co., New York, 1994.

EKİNCİ, A., İktisadi Dalgalanmaların Kavramsal ve Teorik Analizi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ SBE, Trabzon, 2006.

FROYEN, T.F.; Macroeconomics: Theories and Policies, Prentice Hall, Sixth Edition, New Jersey, 1999

HEILBRONER, R.L.; İktisadi Sorun II, Makro İktisat, (Çeviren:D. DEMİRGİL), Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1974.KARLUK, R.; Uluslararası Ekonomi, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1991.

MANKIW, N.G., Macroeconomics, Fifth Edition, Worth Publishers, New York, 2003.

PARKIN, M.; Economics, Addison-Wesley Publishing Co., New York, 1990

PAYA, M.; Makro İktisat, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997.

PHELPS, E.S.; Recent Developments in Macroeconomics, The International Library of Critical Writings in Economics, Vol.I,II,III, Edward Elgar Publishing Limited, 1991.

----------; Seven Schools of Macroeconomics, The Arne Ryde Memorial Series, Clarendon Press, Oxford, 1990.

ROBERT, E.H., TAYLOR J.B.; Macroeconomics: Theory, Performance and Policy, W.W. Norton & Company, New York, 1986.

SAVAŞ, V.; Keynezyen İktisat Yıkılırken, Makro Teoride Bunalım, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1986.

----------; Politik İktisat, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1994.

SAWYER, J.A.; Macroeconomic Theory, Keynesian and Neo-Walrasian Models, University of Pensylvania Press, Exeter, 1989.

SCARTH, W. M., Macroeconomics: An Introduction to Advanced Methods, Harcourt Brace Jovanovich, Toronto, 1988.

SCHILLER, B.R., The Macro Economy Today, Random House,New York,1986.

SKOUSEN, M., Modern İktisadın İnşası, (Birinci Basım), Liberte Yayınları, Ankara, 2003.

SLOMAN, J., İktisat: Makro, (Türkçesi: A.ÇAKMAK), Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 2004.

SNOWDOWN, B., VANE H., WYNARCZYK P.; A Modern Guide to Macroeconomics, An Introduction to Competing School of Thought, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 1998.

ÜLGENER, S.F.; Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

ÜNSAL, E.M., Makro İktisat, Genişletilmiş 7. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara, 2007.

VANE, R.H., THOMPSON, J.L.; Current Controversies in Macroeconomics, An Intermediate Text, Edward Elgar Publishing Co., 1992.

MAKRO VE MİKRO AÇIDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Prof. Dr. Şerife ÖNDER

Prof. Dr. Hüseyin ÖNDER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-21-3

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

1. MAKRO AÇIDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMI 2

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN BOYUTLARI 4
1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ 6
1.2.1 BM Öncülüğünde Sürdürülebilir Kalkınma Çalışmaları 7
1.2.2 AB Öncülüğünde Sürdürülebilir Kalkınma Çalışmaları 13
1.2.3 OECD Öncülüğünde Sürdürülebilir Kalkınma Çalışmaları 15
1.3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYI GERÇEKLEŞTİRMEYE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR 15

2. MİKRO AÇIDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMI 24

2.1 KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 25
2.2 KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK YÖNTEMLERİ 27
2.2.1 Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması 29
2.2.1.1 Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) 31
2.2.1.2 Entegre Raporlama (Integrated Reporting - IR) 33
2.2.2 Sürdürülebilirlik Endeksleri 38
2.2.2.1 Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI) 41
2.2.2.2 Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi 42
2.2.3 Sürdürülebilirlik Yönetim Sistemleri 44
2.2.3.1 ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi 45
2.2.3.2 ISO 26000 46
2.3. ULUSLARARASI ALANDA KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLE İLGİLİ DİĞER ÇABALAR 47

KAYNAKÇA 49

KAYNAKÇA

Ahmad, S., Saha, P. K., Abbasi, A., & Khan, M. (2009). Environmental management systems and sustainability: Integrating sustainability in environmental management systems. Karlskrona, Sweden: Blekinge institute of Technology.

Akalın, M. (2015). Sosyal sürdürülebilirliğin kentsel dönüşüm projeleri içerisindeki yeri: Adana Belediye Evleri Mahallesi örneği. Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (MÜSBİD), 4(7), 55-80.

Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24, 133-164.

Akkuş Dağdeviren. S. (2019). Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde Türkiye'de çevre politikaları. (Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi.

Aksu, C. (2011). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre, Güney Ege Kalkınma Ajansı.

Alada, A., Gürpınar, E., & Budak, S. (1993). Rio konferansı üzerine düşünceler. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (3-4-5), 93-108.

Alaerts, L., Van Acker, K., Rousseau, S., De Jaeger, S., Moraga, G., Dewulf, J., . . . Bachus, K. (2019). Towards a more direct policy feedback in circular economy monitoring via a societal needs perspective. Resources, Conservation and Recycling, 149, 363-371.

Alagöz, M. (2007). Sürdürülebilir kalkınmada çevre faktörü: Teorik bir bakış. İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi–Türk Dünyası Kırgız–Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat–KIRGIZİSTAN, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi,1-12.

Alpaykut, S. (2017). Türkiye'de illerin yaşam memnuniyetinin temel bileşkenler analizi ve topsıs yöntemiyle ölçümü üzerine bir inceleme. Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences, 29(4), 367-395.

Altınay, A. T. 2016. 'Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik muhasebesi', Journal Of Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 3: 47-64.

Altuntaş, C., & Türker, D. (2012). Sürdürülebilir tedarik zincirleri: sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(3),39-64.

Alvarez, I.G., Lozano, M.B., & Rosa, M.R., (2018). An analysis of the environmental information in international companies according to the new GRI standards. Journal of Cleaner Production, 182, 57-66.

Amini, M., Bienstock, C.C., & Narcum, J. A. (2018). Status of corporate sustainability: a content analysis of fortune 500 companies. Business Strategy and the Environment, 27(1), 1450-1461.

André, P., Delisle, C. E., & Revéret, J.P. (2004). Environmental assessment for sustainable development: processes, actors and practice: Presses inter Polytechnique.

Aracı, H., & Yüksel, F. (2016). Sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi: BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelerin sürdürülebilir katma değerinin hesaplanması. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 16, 786-801.

Aras, G., & Sarıoğlu S. G. (2015). 'Kurumsal raporlamada yeni dönem: entegre raporlama', TÜSİAD, Yayın No: 1-37.

Aras, G., Tezcan, N., & Furtuna, O. K. (2018). Multidimensional comprehensive corporate sustainability performance evaluation model: Evidence from an emerging market banking sector. Journal of Cleaner Production, 185, 600-609.

Aslan, F. (2010). İktisadi büyümenin ekolojik sınırları ve kalkınmanın sürdürülebilirliği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Attri, V. N. (2018). The blue economy handbook of the indian ocean region. In V. N. Attri & N. B. Muller (Eds.), The Blue Economy and the Theory of Paradigm Shifts (pp. 15-37). South Africa: African Institute of South Africa.

Aydın, M. (2016). Enerji Verimliliğinin sürdürülebilir kalkınmadaki rolü: Türkiye örneği. Yönetim Bilimleri Dergisi, 14(28), 409-441.

Baker, S., Kousis, M., Richardson, D., & Stephen, Y. (2012). Politics of sustainable development: Routledge.

Başar, B. (2014). Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve finansal performans arasındaki ilişki: Borsa İstanbul'da işlem gören kimya-petrol-plastik sektörü şirketleri üzerine bir araştırma. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(2),59-72.

Bebbington, J., & Unerman, J. (2018). Achieving the United Nations Sustainable Development Goals: An enabling role for accounting research. Accounting, Auditing & Accountability Journal, 31(1), 2-24.

Berksoy, B. (2018). Sürdürülebilirlik ve entegre raporlama metodolojisinin sektörel bazda karşılaştırmalı değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BİST, (2014). Şirketler için sürdürülebilirlik rehberi. http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf.

BİST, (2019). www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlikendeksi.

Bozkurt, V., & Biçki, D. (2016). Sürdürülebilir kalkınma, çevre bilinci ve değerler. İçerisinde S. Şanlısoy (Ed.), Yenilikçi Sürdürülebilir Gelişme Stratejileri Bağlamında Türkiye Ekonomisinin Geleceğine Yönelik Çözüm Arayışları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Cantele, S., Tstalis, T.A., & Nikolaou, I.E. (2018). A new framework for assessing the sustainability reporting disclosure of water utilities. Sustainability, 10 (433), 1-12.

Çakrak, M. (2025). Yeşil dönüşüm: Sürdürülebilirlik raporlaması ve küresel standartlar. Sosyal, İktisadi, Beşeri ve Yönetim Alanları Perspektifinde Sorunlara Bakış, 65-121.

Çalışkan, A.Ö. (2012). Sürdürülebilirlik raporlaması. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 1, 41-68.

Çelik, Y. (2018). Sürdürülebilirlik muhasebesi, sürdürülebilirlik raporlama ilkeleri (GRI), BİST sürdürülebilirlik endeksinde işlem gören bankaların sürdürülebilirlik raporlarının karşılaştırılması. Başkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Çemrek, F., & Bayraç, H. N. (2013). Sürdürülebilir kalkınma skorunun hesaplanması. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 131-152.

Çepik, B. (2015). Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde Türkiye'de yenilenebilir enerji politikaları. Maltepe Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.

Çetin, Ç. K., Varan, S., & Fışkın, C. S. (2015). Sürdürülebilirlik raporlamasında paydaş katılımı: Türkiye'deki firmaların analizi. Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 6(1), 9-35.

Çoban, M. N., & Ölmez, Ü. (2017). Mavi ekonomi ve mavi büyüme. Turkish Studies, 12(3), 155-166.

Çokmutlu, M.E. (2019). Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik performansları ile finansal performanslarının karşılaştırılması. Doktora Tezi. Karabük Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Derin, M. (2018). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında Türkiye'nin sağlık alanına ilişkin mevcut durum analizi Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(57), 558-568.

Doğan, Ö. (2023). Çevre ve Ekonomisi (Politika, Yönetim ve Uygulama), İçerisinde, Çevre Sorunlarında İşletmelerin Rolü: İşletmelerdeki Çevreci Uygulamalar ve Maliyetleri.

Duran, B. (2018). Sürdürülebilirlik kavramının önemi, karşılaşılan sorunlar ve şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Duran, C. (2025). A model proposal for the evaluation of corporate sustainability performance. Bahcesehir Unıversity Graduate School The Department Of Business Administration. İstanbul

Emas, R. (2015). The concept of sustainable development: Definition and defining principles. brief for GSDR.

Erdinç, N. Y., Yeryakmaz, S., & Alibay, M. (2025). Sürdürülebilirlik raporlaması: BİST mali endeks üzerine bir inceleme. Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 12(1), 62-96.

Ergün, T., & Çobanoğlu, N. (2017). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 97-123.

Fonseca, A., McAllister, L. Mary., & Patricia F., (2014). Sustainability reporting among mining corporations: a constructive critique of the GRI approach. Journal of Cleaner Production. 84. 10.1016/j.jclepro.2012.11.050.

Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to ıncrease its profits. The New York Times Magazine.

Gedik, Y. (2020). Döngüsel ekonomiyi anlamak: Teorik bir çerçeve. Turkish Business Journal, 1(2), 110-137.

Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N. M., & Hultink, E. J. (2017). The circular economy–a new sustainability paradigm? Journal of Cleaner Production, 143, 757-768.

Gençoğlu, Ü.G., & Aytaç, A. (2016). Kurumsal sürdürülebilirlik açısından entegre raporlamanın önemi ve BIST uygulamaları. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 51-66.

Global Compact Network Türkiye. (2019b). 10 İlke. https://www.globalcompactturkiye.org/10-ilke/ adresinden erişildi.

Global Compact Türkiye. (2022). UN GLOBAL COMPACT HAKKINDA. www.globalcompactturkiye.org. https://www.globalcompactturkiye.org/sikca-sorulan-sorular/

GRI (2019). https://www.globalreporting.org/information/sustainability-reporting/Pages/gri-standards.aspx. 10/08/2019

GRI. (2025), https://www.globalreporting.org/standards/global-sustainability-standards-board/, 10.12.2025.

Gurria, A. (2010). Yeşil büyüme stratejisi geçici raporu: Sürdürülebilir bir gelecek için taahhütlerimizin yerine getirilmesi. http://www.oecd.org/greengrowth/45529850.pdf

Gürgen, N. E. (2018). SA 8000 ve ISO 26000 iş etiği standartlarının Türkiye'de uygulanabilirliği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Barış Çalışmaları Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma gelişmekte olan ülkelerde uygulanabilir mi?. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 85-99.

Hawn, O., Chatterji, A. K., & Mitchell, W. (2018). Do investors actually value sustainability? new evidence from investor reactions to the dow jones sustainability index (DJSI). Strategic Management Journal, 39, 949-976.

Hedberg, C.J., & Malmborg, V.M. (2003). The global reportıng initiative and corporate sustainability reporting in Swedish companıes. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 10, 153-164.

Herzig C., & Schaltegger S. (2006) Corporate sustainability reporting. An overview. İçerisinde: Schaltegger S., Bennett M., Burritt R. (Edt) Sustainability accounting and reporting. Springer, Dordrecht

IIRC, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi 2013. "Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi." Türkiye.

İMKB (2011). Sürdürülebilirlikle ilgili özet bilgiler. http://www.borsaistanbul.com/datum/surdurulebilirlik/SURDURULEBILIRLIK_OZET_BILGILER.pdf.

Jafrin, N., Saif, A.N.M., & Hossain, M.I. (2016). Blue economy in Bangladesh: proposed model and policy recommendations. Journal of Economics and Sustainable Development, 7(21), 131-135.

Jilcha, K., & Kitaw, D. (2017). Industrial occupational safety and Health innovation for sustainable development. Engineering Science And Technology, An International Journal, 20(1), 372-380.

Karabiçak, M., & Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal temelleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 6(13), 44-49.

Karaboğa, F. (2022). Sürdürülebilirliğin üç temel boyutu: On Birinci Kalkınma Planı içerik analizi. Sürdürülebilir Çevre Dergisi, 2(2), 76-84.

Karğın, S., Aracı, H., & Aktat, H. (2013). 'Entegre raporlama: Yeni bir raporlama perspektifi', Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU), 6(1): 27-46.

Kartal, Z. (2007). Gelişme ve ekolojik modeller. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31(2), 115-124.

Kaya, H. P. (2014). 'Türkiye'de faaliyet raporu denetimi: İlgili tarafların görüşleri çerçevesinde tespitler, değerlendirmeler ve öneriler', Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Kaya, M. F. (2013). Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. Marmara Coğrafya Dergisi (28), 175-193.

Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir çevre. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2011(1), 19-33.

Kılıç F., & Ay Türkmen, M. (2020). Sürdürülebilir kalkınma anlayışına yönelik döngüsel ekonomi modeli. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(4), 2538–2556.

Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. Resources, Conservation and Recycling, 127, 221-232.

Kuşat, N. (2012). Sürdürülebilir işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik ve içsel unsurları. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, 14(2), 227-242.

Kuşat, N. (2013). Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: avantaj ve dezavantajları – Türkiye incelemesi. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8(29), 4896-4916.

Küçükgergerli, N. (2017). Şirket değerlemesinde yeni bir yaklaşım: Entegre raporlama endeksi. Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Lăzăroiu, G., Ionescu, L., Andronie, M., & Dijmărescu, I. (2020). Sustainability management and performance in the urban corporate economy: a systematic literature review. Sustainability, 12(18), 7705.

Levallois, C. (2010). Can de-growth be considered a policy option? A historical note on Nicholas Georgescu-Roegen and the Club of Rome. Ecological Economics, 69(11), 2271-2278.

Lieder, M., & Rashid, A. (2016). Towards circular economy implementation: a Comprehensive review in context of manufacturing industry. Journal of Cleaner Production, 115, 36-51.

Newton, A.C., & Cantarello, E. (2014). An introduction to the green economy: Science, systems and sustainability. New York: Routledge.

OECD. (2002). OECD Çokuluslu İşletmeler Genel İlkeleri. www.oecd.org. 12 Mart 2022 tarihinde https://www.oecd.org/corporate/mne/38111419.pdf adresinden erişildi.

Olmedo, E.E., Torres, M. J. M., & Izquierdo, M. A. F. (2010). Socially responsible investing: sustainability indices, ESG Rating and information provider agencies. International Journal of Sustainable Economy, 2(4), 442-461.

Önder, H. (2018). Döngüsel ekonomi ve Avrupa ülkeleri üzerine bir analiz. Ekin Yayınevi, Bursa.

Önder, H. (2019). Sürdürülebilir kalkınma için renkli ekonomi: Yeşil ve mavi. İçerisinde: M. M. Çelikkol & S. S. Bengül (Edt.), İşletme ve Ekonomi Yazıları: Sürdürülebilirlik (ss. 149-166). Bursa: Ekin Yayınevi.

Önder, Ş. (2018a). Menkul kıymet piyasalarında sürdürülebilirlik çalışmaları ve Türkiye. İçerisinde: Önder, Ş. & Önder, H. (Edt). Ekonomi ve Finans Araştırmaları (ss.82-94). Ekin Yayınevi, Bursa.

Önder, Ş. (2018b). İşletmelerin risk gruplarına göre çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları: BIST 100 endeksinde bir uygulama. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7(1), 77-89.

Önder, Ş., & Ağca, A. (2019). Corporate sustainability and the methods of corporate sustainability. Studies on Balkan and Near Eastern Social Sciences, 3, 167-176.

Özbay, D. (2013). Kurumsal sosyal sorumluluk endeksi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özçağ, M., & Hotunluoğlu, H. (2015). Kalkınma anlayışında yeni bir boyut: Yeşil ekonomi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 303-324.

Özçelik, F. (2013). Sürdürülebilirlik performans karnesi. Journal of Yasar University, 30 (8), 4985-5008.

Özdemir, Z., & Pamukçu, F. (2016). Kurumsal sürdürülebilir raporlama sisteminin borsa istanbul sürdürülebilirlik endeksi kapsamındaki işletmelerde analizi. İSMMO Mali Çözüm Dergisi, 26(2), 13-36.

Özer, N. B. (2017). Uluslararası kuruluşların sürdürülebilir kalkınma politikaları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 120-149.

Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. Journal of Yaşar University, 3(12), 1853-1876.

Özmen, A. (2019). Sürdürülebilirlik raporlaması: BİST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketler üzerine bir uygulama. Uşak Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.

Özsoy, C. E., & Dinç, A. (2016). Sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik ayak izi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 53(619), 35-55.

Öztel, A. Köse, M.S., & Aytekin, İ. (2012). Kurumsal sürdürülebilirlik performansının ölçümü için çok kriterli bir çerçeve: Henkel örneği. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 1(4). 32-44.

Peşkircioğlu, N. (2016). 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel verimlilik hareketine doğru. Kalkınmada Anahtar Verimlilik (335), 1-8.

Preston, F. (2012). A Global redesign?: Shaping the circular economy. Energy, Environment and Resource Governance. https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/182376/bp0312_preston.pdf

Qerimi, Q. (2012). Development in international law. Brill.

Rençber, Y. (2018). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde yeşil ekonomi ve ekolojik ayak ızi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Roberts, J., & Ali, A. (2016). The blue economy and small states. İngiltere: Commonwealth Secretariat.

Saban, M., Küçüker, H., & Küçüker, M. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili raporlama çerçeveleri ve sürdürülebilir raporlamada muhasebenin rolü. İşletme Bilimi Dergisi (JOBS), 5(1),101-115.

Saeed, S., & Cek, K. (2024). Integrating corporate sustainability reporting and environmental management systems into environmental performance management: an audit perspective. Applied Economics, 1-16.

Saidani, M., Yannou, B., Leroy, Y., Cluzel, F., & Kendall, A. (2019). A Taxonomy of circular economy indicators. Journal of Cleaner Production, 207, 542-559.

Schrippe, P., & Ribeiro, J.L.D. (2019). Preponderant criteria for the definition of corporate sustainability based on Brazilian sustainable companies. Journal of Cleaner Production, 209, 10-19.

Searcy, C., & Elkhawas, D. (2012). Corporate sustainability ratings: An Investigation into how corporations use the Dow Jones Sustainability Index. Journal of Cleaner Production, 35, 79-92.

Sezer, Ö. (2007). Küresel konferanslar ve çevre sorunları: Çevre kalkınma ve etik açısından eleştirel bir değerlendirme. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika çalışmaları kongresi (ICANAS 38), Ankara Türkiye.

Silva, C., Magano, J., Moskalenko, A., Nogueira, T., Dinis, M. A. P., & Pedrosa e Sousa, H. F. (2020). Sustainable management systems standards (SMSS): Structures, roles, and practices in corporate sustainability. Sustainability, 12(15), 5892.

Simionescu, L.N., & Dumitrescu, D. (2018). Empirical study towards corporate social responsibility practices and company financial performance. evidence for companies listed on the Bucharest stock exchange. Journal Sustainability, 10(1), 1-23.

Spaiser, V., Ranganathan, S., Swain, R. B., & Sumpter, D. J. (2017). The Sustainable Development Oxymoron: Quantifying And Modelling The Incompatibility Of

Sustainable Development Goals. International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 24(6), 457-470.

Suárez-Eiroa, B., Fernández, E., Méndez-Martínez, G., & Soto-Oñate, D. (2019). Operational principles of circular economy for sustainable development: Linking theory and practice. Jour-nal of Cleaner Production, 214, 952-961.

Şahin, M. D. (2024). İşletmelerde sosyal sürdürülebilirlik. İçerisinde: Akay, E., & Palabıyık, N. (Edt), Sürdürülebilir Yönetim, (ss:23-58). Özgür Yayınları, Gaziantep.

Şahin, Z., Çankaya, F., & Karakaya, A. (2018). Sürdürülebilirlik raporlarının sektörlere ve yıllara göre analizi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (20), 17-32.

Şen, L. M., & Sena, U. Z. Turizm İşletmeleri'nde sürdürülebilirlik uygulamaları. İçerisinde: Ünal, A., Çilesiz, E., & Çelen, O., (Edt), Turizm ve Destinasyon Araştırmaları IX, (ss:125-161), PA Paradigma Yayınları, Çanakkale.

Tatar, V. & Özer, M. B. (2024). Çevre Yönetim Sistemi ISO 14001 standardı ve Hopa limanı uygulaması. International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies, 3(5), 189-198.

Tatlıdil, H., & Ünal, E. (2010). Türkiye için sürdürülebilir kalkınma skoru geliştirilmesi. TISK Academy/TISK Akademi, 5(9), 44-63.

Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: teorik bir inceleme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2), 57-73.

Tokgöz, N., & Önce, S. (2009). Şirket sürdürülebilirliği: geleneksel yönetim anlayışına alternatif. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 11(1), 249-275.

Topçu, M. K., & Korkmaz, G.. (2015). 'Entegre raporlama: Kavramsal bir inceleme', Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30(1): 1-22.

Turan, E.S., Erkurt, E.F., & Balcı, B. (2017). Yeşil ekonomi kavramının çevrenin korunması açısından değerlendirilmesi. Akademia Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 1(3), 81-87.

Velenturf, A. P., Archer, S. A., Gomes, H. I., Christgen, B., Lag-Brotons, A. J., & Purnell, P. (2019). Circular economy and the matter of integrated resources. Science of the Total Environment, 689, 963-969.

Yalçın, A., & Yalçın, S. (2013). Sürdürülebilir yerel kalkınma için Cittaslow hareketi bir model olabilir mi? Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(1), 32-41.

Yalçın, C. (2019). Sürdürülebilir kalkınma bağlamında Türkiye'de çevre politikaları. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yanık, S., İçke, B.T., & Aytürk, Y. (2010). Sosyal sorumlu yatırım fonları ve performans özellikleri. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 43, 109-134.

Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: bir yazın taraması. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(3), 181-208.

Yıkmaz, R. F. (2011). Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi ve Türkiye için yöntem geliştirilmesi. Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara.

Yılmaz, N. D. (2016). 'Entegre raporlamanın yatırımcılar açısından analizi ve entegre yatırım analizi algoritması', Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Yılmaz, V. (2018). Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil büyüme arasındaki ilişki. Uluslararası Yönetim, Eğitim ve Ekonomi Perspektifleri Dergisi (JIMEP), 6(2), 79-89.

Yuan, Z., Bi, J., & Moriguichi, Y. (2006). The circular economy: A new development strategy in China. Journal of Industrial Ecology, 10(1-2), 4-8.

Yüksel, Filiz. 2017. Entegre raporlama (Ekin Yayınevi: Bursa).

Zengin, M.O. (2014). Sürdürülebilir gelişme anlayışının medya alanına uygulanması: bağımsız ve çoğulcu medya yaklaşımları. Journal of Yaşar University, 35(9), 6099-6260.

MAKROEKONOMİDE GELECEĞİ OKUMAK: İSTİHDAMIN YENİ YÜZÜ

Editör
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAKUŞ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-81-4

Ekim 2025

Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I
TÜRKİYE'DE TALEBİ ARTAN MESLEKLERDE İSTİHDAM DİNAMİKLERİ: YÜKSEKÖĞRETİM VERİLERİYLE BİR GENEL BAKIŞ..... 1
Gülferah ERTÜRKMEN

BÖLÜM II
İŞGÜCÜ PİYASASINDA DENGE ARAYIŞI: G7 ÜLKELERİNDE İŞSİZLİK HİSTERİSİ Mİ, DOĞAL ORAN HİPOTEZİ Mİ? 15
Mustafa KARAKUŞ

BÖLÜM III
TÜRKİYE TARIMINDA İSTİHDAMIN DEĞİŞEN YÜZÜ: MEKANİZASYON, GÖÇ VE YENİ İŞ GÜCÜ DİNAMİKLERİ..... 27
Şerife AKKEÇECİ

BÖLÜM IV
YEŞİL İSTİHDAM VE HEMŞİRELİK: SAĞLIK HİZMETLERİNE ETKİLER 49
Seval AKBEN

BÖLÜM V
TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM DİNAMİKLERİ..... 65
Sevim Ezgi İSLAH

BÖLÜM VI
DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE NEET GENÇLERİN İSTİHDAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: MUHASEBE VE FİNANS SEKTÖRÜNDE YENİ FIRSATLAR..... 81
Gülnur UÇAR

BÖLÜM VII
ULUSLARARASI GÖÇ VE İSTİHDAM DİNAMİKLERİ: G7 ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ..... 93
Tuğba KONUK

Kaynakça

Acemoğlu, D., & Restrepo, P. (2019). Automation and new tasks: How technology displaces and reinstates labor. *Journal of Economic Perspectives, 33*(2), 3–30. https://doi.org/10.1257/jep.33.2.3

Agatz, N., & Fleischmann, M. (2023). Demand management for sustainable supply chain operations. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.4332676

Aji, A., & Akbardin, M. (2024). Economic insights into workforce dynamics: Analyzing labor supply, demand, and compensation. *Advances in Human Resource Management Research*. https://doi.org/10.60079/ahrmr.v2i2.305

Akben, S., & Yaşar, H. (2025). Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint. In Nursing and midwifery I (Eds. Çelik Yavaş M.) Livre de Lyon. https://doi.org/10.5281/zenodo.15828479

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. In M. Yılmaz (Ed.), *İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar* (pp. 1-17). Eğitim Yayınevi.

Alev, N., Erdemli, M., & Kayapalı, B. (2022). Phillips eğrisinin Türkiye ve gelişmiş ekonomiler açısından incelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(14), 255-269.

Birkinshaw, J. (2023). How incumbent firms respond to emerging technologies: Comparing supply-side and demand-side effects. *California Management Review, 66*, 48-71. https://doi.org/10.1177/00081256231199263

Bredemeier, C., Juessen, F., & Winkler, R. (2017). Fiscal policy and occupational employment dynamics. *Journal of Money, Credit and Banking*. https://doi.org/10.1111/jmcb.12627

Capital Dergisi. (2024, 14 Nisan). *Gelecek 10 yılda öne çıkması beklenen 8 meslek*. (Çevrimiçi makale)

Cedefop. (2021). *Skills mismatch: More than a mismatch* (Policy brief No. 3088). https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/3088

Cheng, Y., Tao, F., Xu, L., & Zhao, D. (2018). Advanced manufacturing systems: Supply-demand matching of manufacturing resource based on complex networks and Internet of Things. *Enterprise Information Systems, 12*, 780–797. https://doi.org/10.1080/17517575.2016.1183263

Christopher, M., & Ryals, L. (2014). The supply chain becomes the demand chain. *Journal of Business Logistics, 35*, 29–35. https://doi.org/10.1111/jbl.12037

Cullen, Z., & Farronato, C. (2020). Outsourcing tasks online: Matching supply and demand on peer-to-peer internet platforms. *Management Science, 67*, 3985-4003. https://doi.org/10.1287/mnsc.2020.3730

Çelik, H. (2019). İşsizlik histerisi geçerliliğinin Türkiye ve komşu ülkeleri için incelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*.

Deming, D. J. (2017). The growing importance of social skills in the labor market. *Quarterly Journal of Economics, 132*, 1593-1640. https://doi.org/10.1093/qje/qjx022

Dosi, G., & Yu, X. (2018). Technological catching-up, sales dynamics, and employment growth: Evidence from China's manufacturing. *Industrial and Corporate Change*. https://doi.org/10.1093/icc/dty023

Ekonomim. (2024, 29 Temmuz). *Geleceğin meslekleri ve eğitimde yeniden yapılandırma*. (Çevrimiçi haber)

Elsby, M. W. L., & Gottfries, A. (2021). Firm dynamics, on-the-job search and labor market fluctuations. *The Review of Economic Studies*. https://doi.org/10.1093/restud/rdab054

https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Istihdam-Gostergeleri-2024-54096

International Labour Organization (ILO). (2024). *Imbalances between supply and demand: Recent causes of labour shortages in advanced economies*. (Rapor)

İslah, S. E. (2022). Türkiye'de işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikaları. In G. Ertürkmen (Ed.), *[Kitap adı belirtilmemiş]* (pp. 21-40). Özgür Yayınevi. ISBN: 978-975-447-937-9.

Karakuş, M. (2025). Türkiye'de bölgesel işgücüne katılım ve istihdam farklılıkları: Düzey 2 bölgeleri üzerine bir yakınsama analizi (2010–2023). Yönetim Bilimleri Dergisi, 23(57), 1781-1811.

Konuk, T. (2025). Ekonomik büyümenin işsizlik üzerine etkisi: E7 ülkeleri için Okun yasası geçerliliğinin test edilmesi. *Ekinoks Ekonomi İşletme ve Siyasal Çalışmalar Dergisi, 12*(1), 1-13. https://doi.org/10.48064/equinox.1636539

Liu, J., Chen, K., & Lyu, W. (2024). Embracing artificial intelligence in the labour market: The case of statistics. *Humanities and Social Sciences Communications*. https://doi.org/10.1057/s41599-024-03557-6

Mi, L., Huang, L., Han, Z., Miao, H., & Wu, F. (2021). Forecasting and evaluating emerging technologies based on supply and demand matching: A case study of China's gerontechnology. *Technology Analysis & Strategic Management, 34*, 290–306. https://doi.org/10.1080/09537325.2021.1895982

Noll, C., & Wilkins, M. (2002). Critical skills of IS professionals: A model for curriculum development. *Journal of Information Technology Education, 1*, 143-154. https://doi.org/10.28945/352

OECD. (2021). *OECD skills strategy: Skills for a resilient, inclusive and sustainable future*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/df80bc12-en

Pang, J., Shi, Y., & Dai, J. (2024). An intelligent evaluation method of supply–demand matching degree based on ELECTRE III and VIKOR in cloud manufacturing platform. *IEEE Access, 12*, 72317-72336. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3403448

Sinha, A., Millhiser, W., & He, Y. (2016). Matching supply with demand in supply chain management education. *The International Journal of Logistics Management, 27*, 837–861. https://doi.org/10.1108/IJLM-03-2015-0058

Şimşek, G. (2016). Suriyeli mültecilerin Kahramanmaraş'ta iş yeri açma eğilimleri ve Kahramanmaraş ekonomisine etkileri: Bir alan çalışması. In H. M. Paksoy, E. Yıldırımcı, K. Sarıçoban, & Ö. Özkan (Eds.), Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu (pp. 157–171). Efil Yayınevi. ISBN: 978-605-4160-81-5

TÜSİAD. (2022). *Geleceğin iş dünyası için yetkinlikler: Sanayide dijital dönüşümün yetkinliklere etkisi* (Yayın No: TÜSİAD-T/2022-12/637). (Rapor)

Voloshina, I., Dzhuma, V., & Mukhina, I. (2022). Demand for workforce and professions in 2021-2022: Job analysis results. *Social & Labor Researches*. https://doi.org/10.34022/2658-3712-2022-48-3-118-130

World Economic Forum. (2023). *Future of Jobs Report 2023.* (Rapor)

Yin, S., & Li, B. (2018). Matching management of supply and demand of green building technologies based on a novel matching method with intuitionistic fuzzy sets. *Journal of Cleaner Production, 201*, 619-633. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.08.055

Zhang, G., Yang, Y., & Yang, G. (2022). Smart supply chain management in Industry 4.0: The review, research agenda and strategies in North America. *Annals of Operations Research, 322*, 1075-1117. https://doi.org/10.1007/s10479-022-04689-1

Zhang, S., Lu, X., Wang, S., & Guo, W. (2020). Supply-demand matching in non-cooperative social networks. *IEEE Access, 8*, 162458-162466. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.3021286

Kaynaklar

Ayala, A., Cuñado, J., & Gil-Alana, L. A. (2012). Unemployment hysteresis: Empirical evidence for Latin America. *Journal of Applied Economics, 15*(2), 213-233. https://doi.org/10.1016/S1514-0326(12)60010-5

Akben, S., & Yaşar, H. (2025). Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint. In Nursing and midwifery I (Eds. Çelik Yavaş M.) Livre de Lyon. https://doi.org/10.5281/zenodo.15828479

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. M. Yılmaz (Ed.), *İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar* (pp. 1-17). Eğitim Yayınevi.

Ball, L. M. (2009). Hysteresis in unemployment: Old and new evidence (NBER Working Paper No. 14818). National Bureau of Economic Research. Erişim adresi: https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/14818.htm

Baltagi, B. H., & Baltagi, B. H. (2008). Econometric analysis of panel data (Vol. 4). Chichester: Wiley.

Belke, M. (2020). Genç ve kadın işsizliğinde histeri ve doğal oran hipotezlerinin test edilmesi: Avrupa Birliği ülkeleri için Fourier panel birim kök testlerinden kanıtlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11(Ek)*, 56-73.

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *Review of Economic Studies, 47*(1), 239-253.

Camarero, M., & Tamarit, C. (2004). Hysteresis vs. natural rate of unemployment: New evidence for OECD countries. Economics Letters, 84(3), 413-417. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2004.02.014

Çelik, H. (2019). İşsizlik Histerisi Geçerliliğinin Türkiye Ve Komşu Ülkeleri İçin İncelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6(*15), 41-68.

Chang, M.-J., & Su, C.-Y. (2014). Hysteresis versus natural rate in Taiwan's unemployment: Evidence from the educational attainment categories. *Economic Modelling, 43*, 293-304. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2014.08.015

Chang, T. (2011). Hysteresis in unemployment for 17 OECD countries: Stationary test with a Fourier function. *Economic Modelling, 28*(5), 2208-2214. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2011.06.002

Cheng, K. M. (2022). Doubts on natural rate of unemployment: Evidence and policy implications. *The Quarterly Review of Economics and Finance.* https://doi.org/10.1016/j.qref.2022.07.006

Clavijo-Cortes, P. (2023). Is unemployment hysteretic or structural? A Bayesian model selection approach. *Empirical Economics,* 1-30. https://doi.org/10.1007/s00181-023-02433-7

Demiralp, A., & Belliler, İ. S. (2022). Türkiye'de işsizlik histerisi: Doğrusal olmayan birim kök testinden kanıtlar. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities, 7*(22), 167-178. https://doi.org/10.46872/pearson.402

Dreger, C., & Reimers, H.-E. (2006). Hysteresis and persistence in the course of unemployment: The EU and US experience. DIW Discussion Paper No. 554. German Institute for Economic Research (DIW Berlin).

Ertürkmen, G. & İslah, S.E. (2025). İşsizlik kaygısı üzerinden genç işsizliğe bakış: Yükseköğretim öğrencilerine yönelik alan araştırması. *Turkish Studies - Economy, 20(*1), 155-175. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.79050

Ertürkmen, G. (2024). Eski hükümlüler ve engelli bireylerde işsizlik histerisinin geçerliliğinin test edilmesi: Geleneksel ve Fourier fonksiyonlarına dayalı birim kök testleri yaklaşımı. *Journal of Emerging Economies and Policy (JOEEP), 9*(2), 107-117.

European Central Bank (ECB). (2021). Evidence from OECD estimates of the natural rate (ECB Working Paper No. 2625). Erişim adresi: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2625~f013b1096b.en.pdf

Everaert, G. (2003). Infrequent large shocks to unemployment: New evidence on alternative persistence perspectives. *Labour, 15*(3), 555-577. https://doi.org/10.1111/1467-9914.00177

Farmer, R. E. A. (2013). The natural rate hypothesis: An idea past its sell-by date (NBER Working Paper No. 19267). *National Bureau of Economic Research*. Erişim adresi: https://ideas.repec.org/p/nbr/nberwo/19267.html

Furuoka, F. (2014). Are unemployment rates stationary in Asia-Pacific countries? New findings from Fourier ADF test. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 27*(1), 34-45. https://doi.org/10.1080/1331677X.2014.947105

Gomes, F. A. R., & Silva, C. G. da. (2009). Hysteresis versus NAIRU and convergence versus divergence: The behavior of regional unemployment rates in Brazil. *The Quarterly Review of Economics and Finance, 49*(2), 308-322. https://doi.org/10.1016/j.qref.2007.03.009

Karataş, A. R. (2024). Türkiye'de farklı boyutlarıyla işsizlik histerisinin geleneksel ve Fourier testlerle analizi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(*27), 453-473. https://doi.org/10.53092/duiibfd.1406080

Khraief, N., Shahbaz, M., Heshmati, A., & Azam, M. (2020). Are unemployment rates in OECD countries stationary? Evidence from univariate and panel unit root tests. *Econometric Modeling: Macroeconomics eJournal.* https://doi.org/10.1016/j.najef.2018.08.021

Koçbulut, Ö., & Bolat, S. (2017). Balkan ülkelerinde işsizlik histerisi ve doğal oran hipotezinin geçerliliği: Ampirik bir değerlendirme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve*

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(16), 295-317. https://doi.org/10.9775/kauiibfd.2017.014

Konuk, T. (2025). Karbondioksit Emisyonunun Yakınsaması. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 10*(1), 69-77.

Konuk, T., & Engin, C. (2023). Uluslararası Göçün İşsizlik Ve Enflasyon Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi. *Öneri Dergisi, 18*(60), 291-317. https://doi.org/10.14783/maruoneri.1178132

Konuk, T., Eryer, A., & Avcı, T. (2024). E7 ülkeleri için işsizlik histerisi ve doğal oran hipotezlerinin test edilmesi. *Karadeniz Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 16-22.

Nazlıoğlu, Ş., & Karul, C. (2017). Fourier approach to panel unit root tests under cross-section dependence. *Empirical Economics, 52(*3), 1035-1065.

Omay, T., Shahbaz, M., & Stewart, C. (2021). Is there really hysteresis in the OECD unemployment rates? New evidence using a Fourier panel unit root test. *Empirica, 48*(5), 1309-1338. https://doi.org/10.1007/s10663-021-09510-z

Özen Atabey, A. (2024). Türkiye'de farklı gruplar itibarıyla işsizlikte histeri etkisinin analizi: Çoklu yapısal kırılmalı ve Fourier birim kök testlerinden kanıtlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(1), 76-88.

Pata, U. K. (2020). OECD Ülkelerinde İşsizlik Histerisinin Ampirik Bir Analizi: Fourier Panel Durağanlık Testi. *Sosyal Güvenlik Dergisi, Cilt 10, Sayı 1(*Sayı 1), 125-144. https://doi.org/10.32331/sgd.753027

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. IZA Discussion Paper No. 1240.

Pesaran, M. H., Ullah, A., & Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross-section independence. *Econometrics Journal, 11*(1), 105-127.

Phillips, P. C. B., & Perron, P., 1988. Testing for a Unit Root in Time Series Regression. Biometrika, 75(2), 335-346. http://dx.doi.org/10.1093/biomet/75.2.335

Popescu, C., & Diaconu, L. (2022). Inflation-unemployment dilemma: A cross-country analysis. *Scientific Annals of Economics and Business*. https://doi.org/10.47743/saeb-2022-0012

World Bank. (2025). World Development Indicators (WDI) (Unemployment). The World Bank. https://databank.worldbank.

Yılancı, V., Özkan, Y., & Altınsoy, A. (2020). Testing the unemployment hysteresis in G7 countries: A fresh evidence from Fourier Threshold Unit Root Test. *Romanian Journal of Economic Forecasting, 23(*3), 49-59.

Kaynaklar

Acemoglu D, Johnson S. (2024). *Machinery and labor in the early Industrial Revolution* [Çalışma raporu]. Massachusetts Institute of Technology.

Akben S, Yaşar H. (2025). *Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint.* In *Current Issues in Nursing and Midwifery I* (s.115).

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. In M. Yılmaz (Ed.), *İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar* (pp. 1-17). Eğitim Yayınevi.

Alev N, Erdemli M, Kayapalı B. (2022). *Phillips eğrisinin Türkiye ve gelişmiş ekonomiler açısından incelenmesi.* Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(14), 255–269.

Altınbıçak M. A. (1992). *Manisa ili merkez ilçesi tarım işletmelerinde mekanizasyonun sosyo-ekonomik sonuçlarının değerlendirilmesi üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.

Bozkurt M, Aybek A. (2016). *Şanlıurfa ili Harran Ovası'nın tarımsal yapı ve mekanizasyon özellikleri.* KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, 19(3), 319-331.

Bräuer R. (2024). *Trade shocks, labour markets and migration in the first globalisation.* The Economic Journal, 134(657), 135-170. https://doi.org/10.1093/ej/uead081

Çelik H. (2019). *İşsizlik histerisi geçerliliğinin Türkiye ve komşu ülkeleri için incelenmesi.* ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6(15), 41-68.

Crafts N. (2021). *Understanding productivity growth in the Industrial Revolution.* The Economic History Review, 74(2), 309-338.

Crafts N. (2022). *Slow real wage growth during the Industrial Revolution.* Oxford Economic Papers, 74(1), 1-22.

Engin C, Konuk T. (2020). *Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Göçün İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz.* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 103-123.

Ertürkmen G. (2023). *Türkiye'de dezavantajlı gruplar ve istihdam.* R&S Research Studies Anatolia Journal, 6(3), 1807-1819. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3324758

Ertürkmen G, İslah S. E. (2025). *İşsizlik kaygısı üzerinden genç işsizliğe bakış: Yükseköğretim öğrencilerine yönelik alan araştırması.* Turkish Studies-Economics, Finance, Politics, 20(1).

European Commission. (2022). *From farm to fork strategy: For a fair, healthy and environmentally friendly food system.* Publications Office of the European Union.

FAO. (2022a). *FAO Strategic Framework 2022-2031 (Türkiye sayfası/özet)*. Açık Bilgi FAO.

FAO. (2022b). *The state of food and agriculture 2022: Leveraging automation in agriculture.* Roma: Food and Agriculture Organization of the United Nations. https://www.fao.org

FAO. (2023). *Türkiye-Syrian Refugee Resilience Plan 2022-2023.* Roma: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Gebiso T. (2024). *Impact of farm mechanization on productivity and labor.* Frontiers in Sustainable Food Systems, 8, 1414912. https://doi.org/10.3389/fsufs.2024.1414912

Günaydın G. (2022). *Türkiye tarımında mekanizasyonun tarihsel gelişimi ve güncel durumu.* Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 8(1), 55-72.

ILO. (2022a). *World Employment and Social Outlook: Trends 2023 (ve Türkiye tarımında mevsimlik işgücü bültenleri).* International Labour Organization.

ILO. (2022b). *Seasonal agricultural work / child labour projects- Türkiye (ara değerlendirme).* International Labour Organization.

İslah S. E. (2024). *Türkiye'de işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikaları.* In G. Ertürkmen (Ed.), *Güncel Makro İktisat Uygulamaları.* Özgür Yayınları.

Karluk S. R. (2007). *Türkiye ekonomisi: Tarihsel gelişim, yapısal ve sosyal dönüşüm.* Beta Yayıncılık.

Kepenek Y, Yentürk N. (2001). *Türkiye ekonomisi* (11. baskı). Remzi Kitabevi.

Koç A. A. (2024). *Agri-food policy trends and the state of sustainable agricultural policy in Türkiye* [Değerlendirme raporu].

Koçak M. (2006). *Bitlis ilinin tarımsal mekanizasyon durumu, sorunları ve çözüm önerileri / Agricultural mechanization level, its problems and suggestions for better mechanization in Bitlis province* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi.

Konuk T, Engin C. (2023). *Mültecilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Seçili Göç Alan Ülkelere Dayalı Panel Veri Analizi.* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1), 185-196.

Korucu T, Aybek A, Sivrikaya F, Gürlek E. (2015). *Kahramanmaraş ilinin tarımsal mekanizasyon düzeyinin haritalanması ve değerlendirilmesi.* KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, 18(2), 10–24. https://doi.org/10.18016/ksujns.80097

Le Monde. (2024). *Syrian seasonal workers in Turkish agriculture.* LeMonde.fr.

Meng M. (2024). *Agricultural mechanization and rural worker mobility.* Economic Modelling (İleri çevrim içi yayım). https://doi.org/10.1016/j.econmod.2024.105522

OECD. (2021). *Digital opportunities for better agricultural policies.* OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/bb7b92d7-en

Şahin T. (2025). *Motivations for urban-to-rural migration in Turkey.* Taylor & Francis Online.

Şenel D. (2022). *Tarımsal istihdamın dönüşen yapısı ve kırsal kalkınma bağlamında değerlendirilmesi.* Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 37(2), 145-156.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2025). *İşgücü piyasasındaki gelişmelerin makro analizi: 2024 IV. çeyrek raporu.* T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2025). *İstihdam göstergeleri: Genel işgücü görünümü.* https://www.sbb.gov.tr

TÜİK. (2024). *İşgücü istatistikleri, 2024.* Türkiye İstatistik Kurumu. https://data.tuik.gov.tr

TÜİK. (2025). *İşgücü istatistikleri, 2024 (İstihdam edilenlerin %14,8'i tarımda…).* Türkiye İstatistik Kurumu. https://data.tuik.gov.tr

World Bank. (2023). *Employment in agriculture (% of total employment) - Turkey (modeled ILO estimate).* World Bank Open Data.

World Bank. (2025). *Employment in agriculture (% of total employment) - Türkiye (2023 değeri %14,64).* World Bank Open Data.

Yalçın M, Öztürk M. (2020). *Mekanizasyonun kırsal göç üzerindeki etkileri: Türkiye örneği.* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(3), 215–232.

Yavuz F. (2000). *Türkiye'de tarım sektörü ve istihdam ilişkisi.* Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14(1), 25–40.

Yılmaz N. (2015). *Rize ili tarım işletmelerinde arazi tasarruf şekli ve tarımsal istihdamı etkileyen faktörler / Factors affecting the land management types and agricultural employment in Rize province* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi.

Zou B, vd. (2024). *Agricultural mechanization and the performance of the local economy.* Food Policy, 122, 102652.

Kaynaklar

Aggarwal, S., Hu, J. K., Sullivan, J. A., Parks, R. M., & Nethery, R. C. (2025). Severe flooding and cause-specific hospitalisation among older adults in the USA: A retrospective matched cohort analysis. The Lancet Planetary Health, 9(7), 101268. https://doi.org/10.1016/S2542-5196(25)00132-9

Akben, İ., & Pelit, İ. (2018, December 13–16). Tıbbi atık yönetimi: Adana'da özel bir hastanede bir alan çalışması [Conference presentation]. Çukurova I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, Adana, Türkiye.

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. In M. Yılmaz (Ed.), *İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar* (pp. 1-17). Eğitim Yayınevi.

Alev, N., Erdemli, M., & Kayapalı, B. (2022). Phillips eğrisinin Türkiye ve gelişmiş ekonomiler açısından incelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(14), 255–269. https://doi.org/10.54831/vanyyuiibfd.1181002

Aljameeli, S. A. S., Alsuhali, F. M. F., Aldhfeery, J. M., Al Zahrani, F. A. H., Alosaimi, B. M. S., Althobaiti, F. A. B., Al Malki, F. S. R., Alharthi, K. H. K., Alharthi, N. A. A. A., Alosaim, F. S. M., Al Juaid, A. A., Alharbi, N. A., Awaji, A. H. M., Alharbi, R. A., & Almutairi, N. Q. (2024). Optimizing waste reduction in healthcare: A nursing perspective. Journal of International Crisis and Risk Communication Research, 6(4), 2270–2276. https://doi.org/10.63278/jicrcr.vi.1582

Anåker, A., & Elf, M. (2014). Sustainability in nursing: A concept analysis. Scandinavian Journal of Caring Sciences, 28(2), 381–389. https://doi.org/10.1111/scs.12121

Ansah, E. W., Amoadu, M., Obeng, P., & others. (2024). Health systems response to climate change adaptation: A scoping review of global evidence. BMC Public Health, 24, 2015. https://doi.org/10.1186/s12889-024-19459-w

Aronsson, J., Nichols, A., Warwick, P., & Elf, M. (2023). Nursing students' and educators' perspectives on sustainability and climate change: An integrative review. Journal of Advanced Nursing, 79(1), 1–15. https://doi.org/10.1111/jan.15950

Badawy, W. B. M., & Shaban, M. (2025). The role of nursing education in advancing sustainable development goals: A rapid review of current pedagogical strategies. Teaching and Learning in Nursing, 20(2), 121–130. https://doi.org/10.1016/j.teln.2024.10.014

Çelik, H. (2019). İşsizlik histerisi geçerliliğinin Türkiye ve komşu ülkeleri için incelenmesi. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6(15), 41–68.

Ertürkmen, G. (2025). Ne eğitimde ne de istihdamda olan (NEET) genç nüfus: Türkiye üzerine bir araştırma. In M. Yılmaz (Ed.), İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar (pp. 133–146). Eğitim Yayınevi.

Ertürkmen, G., & İslah, S. E. (2025). İşsizlik kaygısı üzerinden genç işsizliğe bakış: Yükseköğretim öğrencilerine yönelik alan araştırması. Turkish Studies – Economics, Finance, Politics, 20(1), 155–175.

Gkouliaveras, V., Kalogiannidis, S., Kalfas, D., & Kontsas, S. (2025). Effects of climate change on health and health systems: A systematic review of preparedness, resilience, and challenges. International Journal of Environmental Research and Public Health, 22(2), 232. https://doi.org/10.3390/ijerph22020232

Global Green & Healthy Hospitals. (2025). 10 goals for climate and health. https://greenhospitals.org/goals

Hamed, A. E. M., Sefouhi, L., Ibrahim, M. I. T., & others. (2025). From knowledge to impact: Revolutionizing nursing practices in biomedical waste management for sustainable healthcare excellence. BMC Nursing, 24, 469. https://doi.org/10.1186/s12912-025-03073-1

Health Care Without Harm. (2019). Health care's climate footprint: How the health sector contributes to the global climate crisis and opportunities for action. https://global.noharm.org/focus/climate/health-care-climate-footprint-report

İlaslan, N. (2023). Gezegensel sağlığın gelişimi için hemşirelik bakımında sürdürülebilirliğe 5N1K tekniği ile bakış: Geleneksel derleme. Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences, 15(3), 852–859. https://doi.org/10.5336/nurses.2023-96056

İslah, S. E. (2024). Türkiye'de işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikaları. In G. Ertürkmen (Ed.), Güncel makro iktisat uygulamaları. Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub495.c2060

Karakuş, M. (2025). Türkiye'de bölgesel işgücüne katılım ve istihdam farklılıkları: Düzey 2 bölgeleri üzerine bir yakınsama analizi (2010–2023). Yönetim Bilimleri Dergisi, 23(57), 1781–1811.

Kılıç, C. H., & Güdük, Ö. (2018). Yeşil hastane kavramı ve Türkiye'deki son kullanıcıların beklentileri üzerine bir hastane örneği. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(1), 164–174.

Konuk, T., & Eryer, A. (2022). Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: OECD ülkeleri için panel veri analizi. Uluborlu Mesleki Bilimler Dergisi, 5(1), 28–37.

Kouwenberg, L. H. J. A., Cohen, E. S., Hehenkamp, W. J. K., Snijder, L. E., Kampman, J. M., Küçükkeles, B., Kourula, A., Meijers, M. H. C., Smit, E. S., Sperna Weiland, N. H., & Kringos, D. S. (2024). The carbon footprint of hospital

services and care pathways: A state-of-the-science review. Environmental Health Perspectives, 132(12), 126002. https://doi.org/10.1289/EHP14754

Liao, S., Pan, W., Wen, L., & others. (2025). Temperature-related hospitalization burden under climate change. Nature, 644(1), 960–968. https://doi.org/10.1038/s41586-025-09352-w

Luque Alcaraz, O. M., Aparicio-Martínez, P., Gomera, A., & Vaquero-Abellán, M. (2024). Nurses as agents for achieving environmentally sustainable health systems: A bibliometric analysis. arXiv preprint arXiv:2403.05543. https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.05543

Mirow, J., & others. (2024). Green health: How to decarbonise global healthcare systems. Sustainable Earth Reviews, 7(1). https://doi.org/10.1186/s42055-024-00098-3

OECD. (2022). Decarbonising health systems across OECD countries. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5ac2b24b-en

Önder, Ö., & Gider, Ö. (2024). Hastanelerin sıfır atık yönetim politikalarına kavramsal bir bakış. Turkish Bulletin of Hygiene & Experimental Biology, 81(2).

Özen Atabey, A., & Ertürkmen, G. (2025). Türkiye'nin "insana yakışır iş ve ekonomik büyüme" performansı: SDG 8 kapsamında değerlendirmeler. In A. Özen Atabey & G. Ertürkmen (Eds.), Makroekonomik perspektiften teorik ve ampirik analizler (pp. 1–26). Ekin Yayınevi.

Özger Koçak, Z., & Güven, H. (2025). Kamu kurumlarında sıfır atık yönetim sisteminin uygulanması: Su ve kanalizasyon idareleri üzerine bir inceleme. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 14(1), 90–106. https://doi.org/10.28948/ngumuh.1502066

Ramos-Pla, A., del Arco, I., Olondriz-Valverde, A., & Fornons Casol, L. (2025). Education and nursing in the 2030 Agenda: Challenges and opportunities for university education. Sustainability, 17(6), 2757. https://doi.org/10.3390/su17062757

Romanello, M., McGushin, A., Di Napoli, C., Drummond, P., Hughes, N., Jamart, L., ... & Costello, A. (2021). The 2021 report of the Lancet Countdown on health and climate change: Code red for a healthy future. The Lancet, 398(10311), 1619–1662. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)01787-6

Schwab, R., Schiestl, L. J., & Hasenburg, A. (2025). Greening the future of healthcare: Implementation of sustainability strategies in German hospitals and beyond—A review. Frontiers in Public Health, 13, 1559132. https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1559132

Shaban, M. M., Alanazi, M. A., Mohammed, H. H., Mohamed Amer, F. G., Elsayed, H. H., Zaky, M. E., Ramadan, O. M. E., Abdelgawad, M. E., & Shaban, M. (2024).

Advancing sustainable healthcare: A concept analysis of eco-conscious nursing practices. BMC Nursing, 23(1), 660. https://doi.org/10.1186/s12912-024-02197-0

Şimşek, G. (2016). Suriyeli mültecilerin Kahramanmaraş'ta iş yeri açma eğilimleri ve Kahramanmaraş ekonomisine etkileri: Bir alan çalışması. In H. M. Paksoy, E. Yıldırımcı, K. Sarıçoban, & Ö. Özkan (Eds.), Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu (pp. 157–171). Efil Yayınevi.

Spencer, M., & Howard, P. K. (2025). Addressing the environmental impact of emergency department waste: Challenges and strategies for sustainable nursing leadership practices. Journal of Emergency Nursing. Advance online publication. https://doi.org/10.1016/j.jen.2025.03.006

Sumpter, D., Blodgett, N., Beard, K., & Howard, V. (2022). Transforming nursing education in response to the Future of Nursing 2020–2030 report. Nursing Outlook, 70(6, Suppl. 1), S20–S31. https://doi.org/10.1016/j.outlook.2022.02.007

Vallée, A. (2024). Green hospitals face to climate change: Between sobriety and resilience. Heliyon, 10(2), e24769. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e24769

World Health Organization. (2021, October 25). Climate change and health. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health

World Health Organization. (2025). Green skills for a sustainable future: Building the health and care workforce for a climate-resilient Europe [Policy brief]. WHO Regional Office for Europe. https://eurohealthobservatory.who.int/docs/librariesprovider3/publicationsnew/policybrief-bewell-green-skills-v3-23042025.pdf

Yıldız, Ö. (2025). Çevre sağlığına hemşirelik yaklaşımı: Koruyucu bakımın güçlendirilmesi. Pearson Journal, 8(33), 264–278. https://doi.org/10.5281/zenodo.17057830

Zoromba, M. A., & El-Gazar, H. E. (2025). Nurses' attitudes, practices, and barriers toward sustainability behaviors: A qualitative study. BMC Nursing, 24(1), 437. https://doi.org/10.1186/s12912-025-03023-x

Kaynaklar

Akben, S., & Yaşar, H. (2025). Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint. In Nursing and midwifery I (Eds. Çelik Yavaş M.) Livre de Lyon. https://doi.org/10.5281/zenodo.15828479

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. İstihdam, İşsizlik, İşgücü Alanında Güncel Çalışmalar (Ed. Yılmaz M.) Eğitim Yayınevi.

Altınırmak, S., Şahin, C., Karamaşa, Ç., & Okoth, B. (2020). Participative banking in Turkey. In Growth and emerging prospects of international Islamic banking (pp. 140-156). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-1611-9.ch008

Altuntepe, N. (2021). Katılım bankacılığının fon kullandırma işlemlerinin istihdam üzerine etkilerinin analizi: 2010:01–2019:11. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 64-103.

Atici, G. (2018). Islamic (participation) banking and economic growth: Empirical focus on Turkey. *Asian Economic and Financial Review*, 8(11), 1354-1364. https://doi.org/10.18488/JOURNAL.AEFR.2018.811.1354.1364

Ayan, E. (2012). Employment analysis of the Turkish banking sector and possibilities for increasing the employment capacity. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi,* 4(7), 1-16.

Balkan, İ. (2024). Türkiye'de katılım bankacılığı sektörünün gelişimi ve piyasa yapısının analizi. *Journal of Islamic Research*, 35(1), 92-109.

Bozkurt, I. (2022). Strengths and weaknesses of deposit and participation banks and their contributions to Turkish economy (2005-2020). *TESAM Akademi Dergisi*, 9(2), 627–650. https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1164125

Coşkuner, A., & Rençber, Ö. (2024). Determination of performance ranking of participation banks with CRITIC-based TOPSIS method. *Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi,* 6(1), 1-17. https://doi.org/10.47542/sauied.1448208

Çelik, H. (2019). İşsizlik Histerisi Geçerliliğinin Türkiye ve Komşu Ülkeleri İçin İncelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi,* 6(15), 41-68.

Çelik, M. (2023). Katılım ve mevduat bankalarının ticari kredilerinde sektör tercihi: Belirleyiciler, farklılıklar ve motivasyonlar. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD),* 9(2), 115-137.

Çetinkaya, A., & Mahaini, M. (2024). Islamic education for a sustained growth of participation banking: Evidence from Imam Hatip Schools and Theology Faculties in Türkiye. *Wah Academia Journal of Social Sciences*, 3(2), 25-39. https://doi.org/10.63954/wajss.3.2.3.2024

Demirtaş, T. (2024). Evaluation of the Fundamental Differences that Distinguish Participation Banking from Deposit Banks in Turkiye. *International Journal of Social Science and Human Research*, 7(9), 7321-7330.

Dinçer, H., Hacıoğlu, Ü., & Yüksel, S. (2016). The impacts of financial variables on employment planning in Turkish banking sector. *International Journal of Sustainable Economies and Social Responsibility,* 1(1), 1-20. https://doi.org/10.4018/IJSECSR.2016070101

Ergeç, E., & Kaytancı, B. (2017). Effects of Islamic banking on employment: Turkish experience. Global financial crises and its ramifications on capital markets: Opportunities and threats in volatile economic conditions (Eds. Ü. Hacioğlu, H. Dinçer, & S. Yüksel). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-2008-5.CH014

Ersöz, B., & Demir, Ö. (2024). Evaluating active labour market policies in Türkiye by regions via multidimensional scaling and clustering analysis. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 60-83. https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1509055

Ertürkmen, G. (2023). Türkiye'de Dezavantajlı Gruplar ve İstihdam. *R&S-Araştırma Çalışmaları Anadolu Dergisi*, 6 (4), 388-411.

Hamarat, Ç. (2023). The efficiency of participation and conventional banking in Türkiye: A stochastic frontier approach. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 17(2), 85-102. https://doi.org/10.58702/teyd.1341253

Karaçoban, A., Saltık, Ö., & Degirmen, S. (2023). Regional economic growth and financial innovation: Perspectives from the Turkish banking sector. *Sosyoekonomi,* 31(2), 43-63. https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.02.03

Karakuş, M. (2025). Türkiye'de bölgesel işgücüne katılım ve istihdam farklılıkları: düzey 2 bölgeleri üzerine bir yakınsama analizi (2010-2023). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(57), 1781-1811.

Konuk, T., Eryer, A., & Avcı, T. (2024). E7 ülkeleri için işsizlik histerisi ve doğal oran hipotezlerinin test edilmesi. *Karadeniz Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* 5(2), 16-22.

Okumuş, H. (2024). Performance assessment of participation banks based on Maqasid al-Shari'ah framework: Evidence from Türkiye. *Borsa Istanbul Review*, 24(3), 310-324. https://doi.org/10.1016/j.bir.2024.04.011

Ozdemir, M., Savaşan, F., & Ulev, S. (2023). Leveraging financial inclusion through Islamic microfinance: A new model proposal for participation banks in Türkiye. *Borsa Istanbul Review*, 23(1), 1-12. https://doi.org/10.1016/j.bir.2023.01.011

Türkiye Bankalar Birliği (TBB). (2024). Banka çalışan ve şube sayıları, Aralık 2024. https://www.tbb.org.tr

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (2024). Katılım bankaları faaliyet raporu, Aralık 2024. https://www.tkbb.org.tr

Varsak, S., Koyuncu, C., & Kılıç, R. (2017). The impact of participation banks on macroeconomic indicators in Turkey. *Journal of Economics and Literature (JEL)*, 4(4), 543–551. https://doi.org/10.1453/JEL.V4I4.1526

Yıldırım, O. (2020). Türkiye ekonomisinde katılım bankacılığı. *Econder Uluslararası Akademik Dergi,* 4(2), 518-529.

Yılmaz, S. (2012). The impact of technological progress of Turkish banking industry on the sector's employment. *International Journal of Business and Social Science,* 3(12), 95-104.

Yumuşak, İ. G. (2024). Katılım bankacılığı çalışanlarının niteliklerinin tespiti, eğitimi ve geliştirilmesine yönelik öneriler. In 17th International Conference on Knowledge, Economy & Management. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Yüksel, Y. (2024). Türkiye'de katılım bankaları ile geleneksel bankaların çalışma prensipleri ve finansal performansları üzerine karşılaştırmalı bir analiz (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye.

Kaynakça

Akben, S., & Yaşar, H. (2025). Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint. In Ç. Yavaş (Ed.), *Nursing and midwifery I* (pp. 115). Livre de Lyon.

Alev, N., Erdemli, M., & Kayapalı, B. (2022). Phillips eğrisinin Türkiye ve gelişmiş ekonomiler açısından incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7*(14), 255–269. https://doi.org/10.5281/zenodo.15828479

Anginer, D., Demirgüç-Kunt, A., Şimşir, Ş. A., & Tepe, M. (2022). Is short-term debt a substitute for or complementary to good governance? *Borsa Istanbul Review, 22*(2), 197–208. https://doi.org/10.1016/j.bir.2021.05.004

Appelbaum, D., Kogan, A., & Vasarhelyi, M. A. (2018). An introduction to data analysis for auditors and accountants. Auditing: A Journal of Practice & Theory, 37(1), 1–23. https://doi.org/10.2308/ajpt-16-137

Arner, D. W., Barberis, J. N., & Buckley, R. P. (2016). The evolution of FinTech: A new post-crisis paradigm? Georgetown Journal of International Law, 47(4), 1271–1319.

Association of Certified Chartered Accountants. (2016). Professional accountants – the future: Drivers of change and future skills. https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/professional-insights/the-future/pi-professional-accountants-the-future.pdf

Association of Certified Fraud Examiners. (2019). Auditing and financial forensics in the digital age. ACFE.

Bleicher, A., & Stanley, K. (2017). Digitalization as a catalyst for sustainability. In ICT for sustainability (pp. 67-82). Springer.

Bohnenberger, K. (2022). Is it a green or brown job? A taxonomy of sustainable employment. Ecological Economics, 197, 107437. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107437

Boland, T., Griffin, R. (2023). The future of work guaranteed: Assembling NEETs in the apparatus of the welfare state. Organization. https://doi.org/10.1177/13505084231171313

Caroleo, F. E., Rocca, A., Mazzocchi, P., & Quintano, C. (2020). Being NEET in Europe before and after the economic crisis: An analysis of the micro and macro determinants. Social Indicators Research, 149(3), 991–1024. https://doi.org/10.1007/s11205-020-02270-6

Cooper, L. A., Holderness, D. K., & Sorensen, T. L. (2019). Robotic process automation in public accounting. Accounting Horizons, 33(4), 15–35. https://doi.org/10.2308/acch-52466

Çelik, H. (2019). İşsizlik histerisi geçerliliğinin Türkiye ve komşu ülkeleri için incelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6*(15), 41–68.

Ertürkmen, G. (2023). Yapay zekâ ve işsizlik üzerine ChatGPT ile sohbet. In M. Yılmaz (Ed.), İstihdam, İşsizlik, İşgücü Alanında Güncel Çalışmalar (ss. 147-160). Eğitim Yayınevi.

Ertürkmen, G. (2025). Ne eğitimde ne de istihdamda olan (NEET) genç nüfus: Türkiye üzerine bir araştırma. In M. Yılmaz (Ed.), İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar (pp. 133–146). Eğitim Yayınevi. ISBN 978-625-6552-35-7

Ertürkmen, G., İSLAH, S. E. (2025). İşsizlik Kaygısı Üzerinden Genç İşsizliğe Bakış Yükseköğretim Öğrencilerine Yönelik Alan Araştırması. Turkish Studies-Economics, Finance, Politics, 20(1), 155–175.

Fleuren, B. P. I., de Grip, A., Jansen, N., Kant, I., & Zijlstra, F. (2020). Unshrouding the sphere from the clouds: Towards a comprehensive conceptual framework for sustainable employability. Sustainability, 12(15), 6174. https://doi.org/10.3390/su12156174

Geng, Z., & He, G. (2021). Digital financial

Guo, M. (2024). Does industrial intelligence promote sustainable employment? Sustainability, 16(10), 4123. https://doi.org/10.3390/su16104123

Holte, B. H. (2018). Counting and meeting NEET young people. Young, 26(1), 1–16. https://doi.org/10.1177/1103308816677618

Holte, B. H., Swart, I., & Hiilamo, H. (2018). The NEET concept in comparative youth research: the Nordic countries and South Africa. Journal of Youth Studies, 21(2), 203-217. https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1343465

İslah, S. E. (2024). Türkiye'de işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikaları. In G. Ertürkmen (Ed.), *Güncel makro iktisat uygulamaları*. Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub495.c2060

Jabeen, Q., Nadeem, M., Raziq, M. M., & Sajjad, A. (2021). Linking individuals' resources with (perceived) sustainable employability: Perspectives from conservation of resources and social information processing theory. International Journal of Management Reviews, 23(3), 345-367. https://doi.org/10.1111/ijmr.12247

Karakuş, M. & Özen Atabey, A. (2021). "Genç İşsizlik, İhracat ve Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. Alanya Akademik Bakış", 5(2), Sayfa No.865- 882

Karakuş, M. (2025). Türkiye'de bölgesel işgücüne katılım ve istihdam farklılıkları: Düzey 2 bölgeleri üzerine bir yakınsama analizi (2010–2023). *Yönetim Bilimleri Dergisi, 23*(57), 1781–1811.

Khan, S. A., Patoli, A. Q., Ahmed, H., & Ahmed, I. (2025). Innovations in green technologies: Analyzing their contribution to job creation and sustainable economic transitions. Review of Applied Management and Social Sciences, 8(1), 1-18.

Kokina, J., & Davenport, T. H. (2017). The emergence of artificial intelligence: How automation is changing auditing. Journal of Emerging Technologies in Accounting, 14(1), 115–122. https.doi.org/10.2308/jeta-51730

KPMG. (2024) Türkiye fintech araştırması 2024. KPMG Türkiye. https://kpmg.com/tr/tr/home/insights/2025/03/turkiye-fintech-arastirmasi-2024.html

López-Cabrales, Á., & Valle-Cabrera, R. (2020). Sustainable HRM strategies and employment relationships as drivers of the triple bottom line. Human Resource Management Review, 30(3), 100689. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2019.100689

Maguire, S. (2015). NEET, unemployed, inactive or unknown – why does it matter? Educational Research, 57(2), 121–132. https://doi.org/10.1080/00131881.2015.1030850

Mascherini, M. (2018). Origins and future of the concept of NEETs in the European policy agenda. In Youth Labor in Transition (pp. 503-529). Oxford University Press.

Mishra, D., & Ojha, P. (2025). Sustainable employment in a corporate world: Challenges and solution. International Journal of Humanities and Social Science Invention, 14(3), 1-10.

Özen Atabey, A., & Ertürkmen, G. (2025). Türkiye'nin "insana yakışır iş ve ekonomik büyüme" performansı: SDG 8 kapsamında değerlendirmeler. In A. Özen Atabey & G. Ertürkmen (Eds.), Makroekonomik perspektiften teorik ve ampirik analizler (pp. 1–26). Ekin Yayınevi. ISBN 978-625-5968-63-0

Quintano, C., Mazzocchi, P., & Rocca, A. (2018). The determinants of Italian NEETs and the effects of the economic crisis. Genus, 74(1), 1–24. https://doi.org/10.1186/s41118-018-0031-0

Rahmani, H., & Groot, W. (2023). Risk factors of being a youth not in education, employment or training (NEET): A scoping review. International Journal of Educational Research, 118, 102198. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2023.102198

Raman, R., Gunasekar, S., Ray, S., Behera, D., Nedungadi, P., & Dénes, D. L. (2025). A holistic approach to Sustainable Development Goal 8: Integrating economic growth, employment, and sustainability. Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy, 20(1), 1-25.

Thompson, R. (2011). Individualisation and social exclusion: the case of young people not in education, employment or training. Oxford Review of Education, 37(6), 785-802. https://doi.org/10.1080/03054985.2011.636507

van der Heijden, B., Vos, A., Akkermans, J., Spurk, D., Semeijn, J., Velde, M., & Fugate, M. (2020). Sustainable careers across the lifespan: Moving the field forward. Journal of Vocational Behavior, 117, 103344. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103344

Wang, J. (2024). Explore the impact of sustainable development strategies on green employment. Advances in Economics, Management and Political Sciences, 4(1), 1-10.

Yıldız, S. (2022). Dijital reklamcılık uygulamacıları olarak freelance çalışanlar üzerine bir araştırma. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (58), 97-112. [https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2418725]

Kaynaklar

Akben, S., & Yaşar, H. (2025). Sustainable nursing in chronic disease management: Approaches to reduce carbon footprint. In Ç. Yavaş (Ed.), *Nursing and midwifery I* (pp. 115). Livre de Lyon. https://doi.org/10.5281/zenodo.15828479

Akgündüz, Y. E., & Van den Berg, M. (2018). The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market. IZA Journal of Development and Migration, 8(1), 1-25. https://doi.org/10.1186/s40176-017-0102-4

Akkeçeci, Ş. (2024). Türkiye tarım sektöründe istihdam hususuna genel bir bakış. In M. Yılmaz (Ed.), *İstihdam, işsizlik, işgücü alanında güncel çalışmalar* (pp. 1-17). Eğitim Yayınevi.

Alev, N., Erdemli, M., & Kayapalı, B. (2022). Phillips eğrisinin Türkiye ve gelişmiş ekonomiler açısından incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7*(14), 255-269.

Aydın, F., & Kaya, H. (2021). International migration and employment in the European Union: Panel data evidence. Journal of Economic Studies, 48(5), 987-1003. https://doi.org/10.1108/JES-07-2020-0340

Borjas, G. J. (1999). The economic analysis of immigration. In O. Ashenfelter & D. Card (Eds.), Handbook of Labor Economics (Vol. 3, pp. 1697-1760). Elsevier.

Boubtane, E., Coulibaly, D., & Rault, C. (2016). Immigration, growth and unemployment: Panel VAR evidence from OECD countries. Labour, 30(1), 16-35. https://doi.org/10.1111/labr.12090

Card, D. (1990). The impact of the Mariel Boatlift on the Miami labor market. Industrial and Labor Relations Review, 43(2), 245-257. https://doi.org/10.1177/001979399004300206

Ceritoğlu, E., Gürcihan Yüncüler, H. B., Torun, H., & Tümen, S. (2017). The impact of Syrian refugees on natives' labor market outcomes in Turkey: Evidence from a quasi-experimental design. IZA Journal of Labor Policy, 6(5), 1-28. https://doi.org/10.1186/s40173-017-0082-4

Çelik, H. (2019). İşsizlik histerisi geçerliliğinin Türkiye ve komşu ülkeleri için incelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6*(15), 41-68.

Del Carpio, X. V., & Wagner, M. (2018). The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market. World Bank Policy Research Working Paper No. 7402. https://doi.org/10.1596/1813-9450-7402

Docquier, F., Özden, Ç., & Peri, G. (2018). The labour market effects of immigration and emigration in OECD countries. The Economic Journal, 128(612), 1106–1145. https://doi.org/10.1111/ecoj.12477

Dustmann, C., Fabbri, F., & Preston, I. (2005). The impact of immigration on the British labour market. The Economic Journal, 115(507), F324-F341. https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2005.01038.x

Dustmann, C., Schönberg, U., & Stuhler, J. (2016). The impact of immigration: Why do studies reach such different results? Journal of Economic Perspectives, 30(4), 31-56. https://doi.org/10.1257/jep.30.4.31

Ertürkmen, G., & Konuk, T. (2025). The Impact of Financial Development on Unemployment: Panel Data Analysis For Brics-T Countries. Uluslararası İktisadi ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi, 5(1), 45-53.

Güney, N., & Aydın, T. (2023). The impact of international migration on employment in G7 countries: Evidence from panel data analysis. Economic Research Forum Working Paper.

İslah, S. E. (2024). Türkiye'de işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikaları. In G. Ertürkmen (Ed.), *Güncel makro iktisat uygulamaları* (pp. 85-104). Özgür Yayınları.

Kabaklarlı, E., & Polat, Ö. (2022). The impact of immigration on employment: Evidence from Turkey. Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 36, 45-68. https://doi.org/10.26650/ekoist.2022.36.1.002

Karakuş, M. (2025). Türkiye'de bölgesel işgücüne katılım ve istihdam farklılıkları: Düzey 2 bölgeleri üzerine bir yakınsama analizi (2010-2023). *Yönetim Bilimleri Dergisi, 23*(57), 1781-1811.

Keskin, F., & Torun, H. (2020). Regional employment effects of Syrian migration in Turkey. Anadolu University Journal of Social Sciences, 20(3), 221-239.

OECD. (2018). International Migration Outlook 2018. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en

Ottaviano, G. I. P., & Peri, G. (2012). Rethinking the effect of immigration on wages. Journal of the European Economic Association, 10(1), 152-197. https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2011.01052.x

Peri, G., Shih, K., & Sparber, C. (2015). STEM workers, H-1B visas, and productivity in US cities. Journal of Labor Economics, 33(S1), S225-S255. https://doi.org/10.1086/679061

Samsa, H., & Alev, N. (2025). Türkiye'de döviz kuru oynaklığının makroekonomik etkileri: Enflasyon ve işsizlik üzerine bir inceleme. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 13-42.

Şimşek, G. (2016). Suriyeli mültecilerin Kahramanmaraş'ta iş yeri açma eğilimleri ve Kahramanmaraş ekonomisine etkileri: Bir alan çalışması. In H. M. Paksoy, E. Yıldırımcı, K. Sarıçoban, & Ö. Özkan (Eds.), *Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu* (pp. 157-171). Efil Yayınevi. ISBN: 978-605-4160-81-5

Yerdelen Tatoğlu, F. (2020). Panel veri ekonometrisi: Stata uygulamalı. İstanbul: Beta Yayınları.

Yüceol, H., & Karaca, O. (2022). Göçmen yoğunluğunun yerli istihdam üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. Ege Akademik Bakış, 22(1), 55-70. https://doi.org/10.21121/eab.1078219

MAKROEKONOMİK PERSPEKTİFTEN TEORİK VE AMPİRİK ANALİZLER

Editörler
Doç.Dr. Aslı ÖZEN ATABEY
Dr. Öğr. Üyesi Gülferah ERTÜRKMEN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5968-63-0

Mart 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'NİN "İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME" PERFORMANSI: SDG 8 KAPSAMINDA DEĞERLENDİRMELER 1
Aslı ÖZEN ATABEY
Gülferah ERTÜRKMEN

GELİR EŞİTSİZLİĞİ, BÜYÜME VE İHRACAT DİNAMİKLERİ: BRICS ÜLKELERİ İÇİN BİR KANTİL REGRESYON ANALİZİ 27
Ahmet TUNÇ

KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK BÜYÜMENİN EKOLOJİK AYAK İZİ ÜZERİNE ETKİLERİ: KESKİN VE YUMUŞAK KIRILMALARLA GENİŞLETİLMİŞ ARDL SINIR TESTİNDEN YENİ BİR KANIT 43
Ayşe Nur ŞAHİNLER

TÜRKİYE İÇİN ENERJİ TÜKETİMİ VE İKTİSADİ BÜYÜME İLİŞKİSİNİN ZAMAN SERİSİ YÖNTEMLERİ İLE EKONOMETRİK TAHMİNİ 58
Ayşe ERYER

TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜME VE JEOPOLİTİK RİSKLERİN FİNANSAL GELİŞMEYE ETKİSİ: FOURİER GENİŞLETİLMİŞ ARDL YAKLAŞIMI 71
Fatih AKIN

ENERJİ GEÇİŞİ, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİK BÜYÜME 84
Mehmet UÇAR
Mücahit ÜLGER

EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK PARADOKSU: YAPISAL DÖNÜŞÜMLER VE POLİTİKALAR 95
Mustafa KARAKUŞ

J-EĞRİSİ PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET, DÖVİZ KURU VE EKONOMİK BÜYÜME 117
Mert Anıl ATAMER
Mücahit ÜLGER

TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİNİN OKUN KANUNU KAPSAMINDA İNCELENMESİ 130
Nigar ALEV

KARBON EMİSYONU, ENERJİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ÜZERİNE GLOBAL KANITLAR 147
Serhat ALPAĞUT

EKONOMİK BÜYÜME VE SAVUNMA HARCAMALARININ İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİSİ: PANEL EŞBÜTÜNLEŞME ANALİZİ 158
Tuğba KONUK

KAYNAKÇA

Akbaş, F. (2023). Bankacılıkta dijital dönüşüm ve FinTech. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 9(2), 1-12.

Akgiray, V., Coşkun, A. ve Çevikel, S. (2022). *Türkiye'de KOBİ sektörünün değerlendirilmesi: Veri bazlı yöntem tavsiyesi*. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) Teknik İşbirliği Projesi.

Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). *New poverty and changing welfare regime of Turkey*. Report prepared for United Nations Development Programme. UNDP.
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). *Ulusal istihdam stratejisi 2025-2028*.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2024). *Ulusal İstihdam Stratejisi 2025-2028*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. *https://www.csgb.gov.tr*

Ekmen, İ. (2024). *Finansal kapsayıcılık ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği.* Türkiye Bankalar Birliği. ISBN 978-605-7642-40-0.

International Labour Organization (ILO) (2013). *The informal economy and decent work: A policy resource guide – Supporting transitions to formality*. Employment Policy Department, International Labour Office, Geneva.

International Labour Organization (ILO) (2020). *World employment and social outlook: Trends 2020*. Geneva: ILO.

International Labour Organization (ILO) (2021). *World employment and social outlook: Trends 2021*. ILO. https://www.ilo.org/weso2021

International Labour Organization (ILO) (2024). Informal employment. ILOSTAT. *https://ilostat.ilo.org/topics/informality/*

International Labour Organization (ILO) (t.y.a). SDG 8.3.1: Employment-to-population ratio by sex and economic activity. ILO Data Explorer. *https://rshiny.ilo.org/dataexplorer6/?lang=en&id=SDG_0831_SEX_ECO_RT_A*

International Labour Organization (ILO) (t.y.b). SDG 8.6.1: Proportion of youth (aged 15-24 years) not in education, employment, or training (NEET) – Turkey. ILO Data Portal. *https://rplumber.ilo.org/data/indicator/?id=SDG_0861_SEX_RT_A&ref_area=TUR&type=label&format=.xlsx*

International Labour Organization (ILO) (t.y.c). SDG indicator 8.8.1 - Non-fatal occupational injuries per 100'000 workers– Turkey. ILO Data Portal. *https://rplumber.ilo.org/data/indicator/?id=SDG_N881_SEX_MIG_RT_A&type=label&format=.csv*

OECD. (2025, 23 Ocak). Sustainable Development Goal 8.b.1: Existence of a developed and operationalized national strategy for youth employment [Dataset]. OECD Data Explorer. *https://data-explorer.oecd.org/*

Sustainable Development Solutions Network (2024). Sustainable Development Report 2024: Türkiye. *https://dashboards.sdgindex.org/downloads*

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) (t.y.). Ekonomik gelişmeler. *https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-gelismeler*

T.C. Dışişleri Bakanlığı (t.y.). Türkiye'nin kalkınma işbirliği: Genel özellikleri ve en az gelişmiş ülkelere yönelik yaklaşımı. *https://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa*

Temur, N. (2024). *ILO'nun şirketlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi modeli: Danışman el kitabı*. Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara.

Toksöz, A. G., Dedeoğlu, S., Memiş Parmaksız, E., & Kaya Bahçe, S. (2014). *Türkiye'de kadın işgücü profili ve istatistiklerinin analizi*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. ISBN: 978-605-4628-76-6

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. (2024). *Türkiye kalkınma yardımları raporu 2022*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2019). Çalışan çocuklar istatistikleri, 2019. *https://data.tuik.gov.tr/*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022). Hanehalkı işgücü araştırması, 2022. *https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2023-53675*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024a). Gayrisafi yurtiçi hasıla, harcama yöntemiyle zincirlenmiş hacim, endeks ve değişim oranları (2009=100). *https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2023-53450*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024b). Temel işgücü göstergeleri (15+ yaş). *https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024c). Temel işgücü göstergeleri (15-24 yaş). *https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024d). Ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfusun bitirdiği eğitim düzeyi. *https://data.tuik.gov.tr/*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024a). Gayrisafi yurtiçi hasıla, harcama yöntemiyle zincirlenmiş hacim, endeks ve değişim oranları (2009=100). *https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2023-53450*

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2025). Turizm istatistikleri raporu, 2024. *https://data.tuik.gov.tr/*

United Nations (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. *https://digitallibrary.un.org/record/3923923?v=pdf#files*

United Nations Environment Programme (UNEP) (2011). Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication - A synthesis for policy makers. UNEP. *https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/12099/GLOCIGESummaryPolicyMakers.pdf*

United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) (t.y.). Annual growth rate of real GDP per worker (Indicator ID: 118). *https://w3.unece.org/SDG/en/Indicator?id=118*

Uyanık, Y. (1999). Dualist (ikili) işgücü piyasası teorisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1(3), 1-8.

Uyanık, Y. (2008). Neoliberal küreselleşme sürecinde işgücü piyasaları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 10(2), 209-224.

World Bank. (t.y.a). Automated Teller Machines (ATMs) per 100,000 adults. World Bank DataBank. *https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=FB.ATM.TOTL.P5&country=#*

World Bank. (t.y.b). Commercial bank branches (per 100,000 adults). World Bank DataBank. *https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=FB.CBK.BRCH.P5&country=#*

World Bank (2025). Global economic prospects, January 2025. Washington, DC: World Bank. *https://doi.org/10.1596/978-1-4648-2147-9*

Yetiz, F. ve Ergin Ünal, A. (2018). Finansal Yeniliklerin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Journal of Kastamonu University Faculty of Economics and Administrative Sciences,* 20/4, 117-135.

KAYNAKÇA

Acevedo, I., Castellani, F., Cota, M. J., Lotti, G., & Szekely, M. (2023). Higher inequality in Latin America: a collateral effect of the pandemic. International Review of Applied Economics, 1–25. https://doi.org/10.1080/02692171.2023.2200993

Adarov, A., Cojocaru, A., Celik, S. K., & Narayan, A. (2022). Impact of covid-19 on global income inequality. Global Economic Prospects, 1–46.

Amarante, V. Lanzilotta, B., & Torres, J. (2024). Income inequality and complexity of the productive structure: New evidence at the world level. Economic Analysis and Policy. https://doi.org/10.1016/j.eap.2024.09.014.

Apergis, N., Christou, C., Gupta, R., & Miller, S. M. (2018). Convergence in income inequality: Further evidence from the club clustering methodology across states in the U.S. International Advances in Economic Research, 24(2), 147–161. https://doi.org/10.1007/s11294-018-9675-y

Asteriou, D., Dimelis, S., & Moudatsou, A. (2014). Globalization and income inequality: A panel data econometric approach for the EU27 countries. Economic Modelling, 36, 592–599. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.09.051.

Bahmani-Oskooee, M, & Motavallizadeh-Ardakani, A. (2017). On the value of the dollar and income inequality: Asymmetric evidence from state level data in the U.S. The Journal of Economic Asymmetries, 16, 64-78.

Canay, I. A. (2011). A simple approach to quantile regression for panel data. The Econometrics Journal 14 (3), 368–386

Chancel, L., & Piketty, T. (2021). Global income inequality, 1820-2020: the persistence and mutation of extreme inequality. Journal of the European Economic Association, 19(6): 3025–3062. https://doi.org/10.1093/jeea/jvab047

Chang, S., Gupta, R., Miller, S. M., & Wohar, M. E. (2019). Growth volatility and inequality in the U.S.: A wavelet analysis. Physica A: Statistical Mechanics and Its Applications, 521, 48–73. https://doi.org/10.1016/j.physa.2019.01.024

Chi, W. (2012). Capital income and income inequality: Evidence from urban China. Journal of Comparative Economics, 40(2), 228-239.

Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth. OECD Social, Employment, and Migration Working Papers, 163, 1, 5-59. https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1787/5jxrjncwxv6j-en

Cysne, R. P., & Turchick, D. (2012). Equilibrium unemployment-inequality correlation. Journal of Macroeconomics, 34, 454-469.

Dorling, D. (2015). Income inequality in the UK: Comparisons with five large Western European countries and the USA. Applied Geography, 61, 24-34.

Egger, H., & Etzel, D. (2012). The impact of trade on employment, welfare, and income distribution in unionized general oligo-polistic equilibrium. European Economic Review, 56(6), 1119-1135. https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2012.03.006.

Ezcurra, R., & Rodríguez-Pose, A. (2013). Does Economic Globalization affect Regional Inequality? A Cross-country Analysis. World Development, Volume 52, https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.07.002.

Fauzan, M., Amalia, F., Ali, H., & Hutajulu, H. (2023). The Relationship between Income Inequality, Economic Growth, Inflation, and Unemployment in West Java Province. West Science Business and Management, 1(02), 61-70.

Furusawa, T., Konishi, H., & Tran, D. L. A. (2020). International trade and income inequality. The Scandinavian Journal of Economics, 122(3), 993–1026. https://doi.org/10.1111/sjoe.12360

Garcia, F. T., & Cross, J. L. (2024). The impact of monetary policy on income inequality: Does inflation targeting matter? Finance Research Letters, 61, 105006.

Gasparini, L., & Lustig, N. (2012). The rise and fall of income inequality in Latin America. The Oxford Handbook of Latin American Economics. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199571048.013.0027

Gouvea, R., & Vora, G. (2015) Reassessing Export Diversification Strategies: A Cross-Country Comparison. Modern Economy, 6, 96-118. doi: 10.4236/me.2015.61009.

Guzi, M., & Kahanec, M. (2018). Income Inequality and the Size of Government: A Causal Analysis. IZA Institute of Labor Economics. 12015

Islam, Md. R, & Madsen, J. B. (2015). Is income inequality persistent? Evidence using panel stationarity tests, 1870–2011. Economics Letters, 127, 17-19.

Jeanneney, S. G., & Hua, P. (2001). How does real exchange rate influence income inequality between urban and rural areas in China? Journal of Development Economics. 64, 529-545.

Kanbur, R. (2013). Chapter 20 - Globalization and Inequality. In A. B. Atkinson & F. Bourguignon (Eds.), Handbook of Income Distribution (Vol. 2, pp. 1845–1881). Elsevier. https://doi.org/10.1016/B978−0-444-59429-7.00021-2

Koenker, R., & Bassett, G. (1978). Regression quantiles. Econometrica, 46(1), 33–50. doi:10.2307/1913643

Kumar, A., & Dash, P. (2024). Sectoral capital flows and income inequality, Finance Research Letters. https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.105625.

Lee, C., Yuan Z., & Ho, S. (2022). How does export diversification affect income inequality? International evidence. Structural Change and Economic Dynamics. Volume 63. https://doi.org/10.1016/j.strueco.2022.06.010.

Lian, C., Pei, J., & Li, J. (2024). Income inequality effect of government investment behavior: Comparisons based on different investment areas, different regions and different groups in China. Heliyon. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e26452.

Machado, J. A. F., & Silva, J. M. C. S. (2019). Quantiles via moments. Journal of Econometrics, 213(1), 145-173.

Mercado, R., Park, C., & Zhuang, J. (2024). Trends and drivers of income inequality in the Philippines, Thailand, and Viet Nam since the early 2000s: A decomposition analysis, Journal of Asian Economics. https://doi.org/10.1016/j.asieco.2024.101775.

Meschi, E., & Vivarelli, M. (2009). Trade and Income Inequality in Developing Countries. World Development, 37(2), 287-302.

Mo, P. H. (2000). Income inequlity and economic growth. Kyklos, 53, 293-316.

Nguyen, C. P., & Su, T. D. (2022). Export Dynamics and Income Inequality: New Evidence on Export Quality. Social Indicators Research, 163, 1063–1113.

OECD (2011). An overview of income inequalities in OECD countries: Main findings. OECD General Economics & Future Studies, 2011(14), 21–45.

Robbins, D. K., Pantuosco, L. J., Parker, D. F., & Fuller, B. K. (2000). An empirical assessment of the contribution of small business employment to US State economic performance. Small Business Economics, 15(4), 293–302.

Ruiz-Huerta, J., Martínez, R., & Ayala, L. (1999) Earnings Inequality, Unemployment and Income Distribution in the OECD, LIS Working Paper Series, No. 214, Luxembourg Income Study (LIS), Luxembourg

Samen, S. (2010) A Primer on Export Diversification: Key Concepts, Theoretical Underpinnings and Empirical Evidence. Growth and Crisis Unit, World Bank, Washington DC.

Shin, I. (2012). Income inequality and economic growth. Economic Modelling, 29(5), 2049–2057. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.02.011

Sidek, N. Z. M. (2021). Do government expenditure reduce income inequality: evidence from developing and developed countries. Studies in Economics and Finance, Vol. 38 No. 2, pp. 447-503. https://doi.org/10.1108/SEF-09-2020-0393

Soava, G., Mehedintu, A., & Sterpu, M. (2020). Relations between income inequality, economic growth and poverty threshold: New evidences from EU countries panels. Technological and Economic Development of Economy, 26(2), 290–310. https://doi.org/10.3846/tede.2019.11335

Stone, C., Trisi, D., Sherman, A., & Beltran, J. (2020). Access: https://www.cbpp.org/research/poverty-and-inequality/a-guide-to-statistics-on-historical-trends-in-income-inequality

Suárez-Arbesú, C., Apergis, N., & Delgado, F. J. (2022). Club convergence and factors of income inequality in the European Union. International Journal of Finance and Economics, March, 1–13. https://doi.org/10.1002/ijfe.2612

Topuz, S. G. (2022). The Relationship Between Income Inequality and Economic Growth: Are Transmission Channels Effective? Soc Indic Res 162, 1177–1231. https://doi.org/10.1007/s11205-022-02882-0

Tselios, V. (2009). Growth and convergence in income per capita and income inequality in the regions of the EU. Spatial Economic Analysis, 4(3), 343–370. https://doi.org/10.1080/17421770903114711

Tunc, A. (2023). Yeniden Yapılanan Küresel Ekonomi ve Türkiye (M.M. Erdoğdu, S. Alçın, D.D. Dereli, D. Bilgin, İ. Akbaş, Eds.). İstanbul Kültür Üniversitesi.

Verhoogen, E. (2008). "Trade, quality upgrading and wage inequality in the Mexican manufacturing sector", in Quarterly Journal of Economics, Vol. 123, No. 2, pp. 489–530

Vijverberg, C. C. (2024). Income inequality and household debt: A U.S. state-level spatial analysis, Economic Modelling. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2024.106772.

Zhu, S., Yu, C., & He, C. (2020). Export structures, income inequality and urban-rural divide in China. Applied Geography, 115. https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2020.102150.

KAYNAKÇA

Ahmad, M., Jiang, P., Murshed, M., Shehzad, K., Akram, R., Cui, L., & Khan, Z. (2021). Modelling the dynamic linkages between eco-innovation, urbanization, economic growth and ecological footprints for G7 countries: does financial globalization matter?. *Sustainable Cities and Society*, *70*, 102881.

Ahmed, Z., Zhang, B., & Cary, M. (2021). Linking economic globalization, economic growth, financial development, and ecological footprint: Evidence from symmetric and asymmetric ARDL. *Ecological indicators*, *121*, 107060.

Akçayır, Ö., & Akın, F. (2024). Sürdürülebilir çevre perspektifinde Türkiye'nin ekolojik açığı ve yakınsama analizi: Fourier KSS birim kök testi. *Politik Ekonomik Kuram, 8*(4), 1188-1202.

Akın, F. (2024). D-8 ülkelerinde ihracat çeşitliliği, ekonomik büyüme ve ekolojik ayak izi ilişkisi: Ampirik bir analiz. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(37), 384-405.

Akın, F., & Şen, A. (2024). Ekolojik ayak izi ile OECD ülkelerine yönelik çevresel Kuznets eğrisinin araştırılması. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(2), 307-333.

Ansari, M. A., Haider, S., & Masood, T. (2021). Do renewable energy and globalization enhance ecological footprint: an analysis of top renewable energy countries?. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(6), 6719-6732.

Apaydın, Ş. (2020). Küreselleşmenin ekolojik ayakizi üzerindeki etkileri: Türkiye örneği. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 23-42.

Apergis, N., Gozgor, G., & Lau, C. K. (2021). Globalization and environmental problems in developing countries. *Environmental Science and Pollution Research, 28*(26), 33719-33721.

Aspy, N. N., Voumik, L. C., Esquivias, M. A., Sugiharti, L., Das, M. K., & Pattak, D. C. (2024). Impact of tourism, globalization, and technological patents on ecological footprint in ASEAN countries: static and dynamic panel regression approaches. *Discover Sustainability*, *5*(1), 484.

Atılgan, D., & Dallı, T. (2024). Küreselleşme Türkiye'deki Ekolojik Ayak İzini Etkiliyor Mu? ARDL Testinden Kanıtlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitisü Dergisi*, *17*(47).

Bartelmus, P. (2008). *Quantitative eco-nomics: How sustainable are our economies?*. Springer Science & Business Media.

Bayrak, M., & Kanca, O. C. (2013). Türkiye'de 1970-2011 yılları arasında oluşan ekonomik ve siyasi gelişmelerin seyri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 35*, 1-20.

Bilgili, F., Ulucak, R., Koçak, E., & İlkay, S. Ç. (2020). Does globalization matter for environmental sustainability? Empirical investigation for Turkey by Markov regime switching models. *Environmental Science and Pollution Research*, *27*, 1087-1100.

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2010). Smooth breaks and non-linear mean reversion: Post-Bretton Woods real exchange rates. *Journal of International Money and Finance*, *29*(6), 1076-1093.

Cranston, G. (2010). Carbon and ecological footprints for the 21st century.

Dasgupta, P., Dasgupta, A., & Barrett, S. (2023). Population, ecological footprint and the sustainable development goals. *Environmental Resource Economics, 84*, 659–675.

Ehigiamusoe, K. U., Shahbaz, M., & Vo, X. V. (2023). How does globalization influence the impact of tourism on carbon emissions and ecological footprint? Evidence from African countries. *Journal of Travel Research*, *62*(5), 1010-1032.

Figge, L., Oebels, K., & Offermans, A. (2017). The effects of globalization on Ecological Footprints: an empirical analysis. *Environment, Development and Sustainability*, *19*, 863-876.

Furuoka, F. (2017). A new approach to testing unemployment hysteresis. *Empirical economics*, *53*(3), 1253-1280.

Global Footprint Network (GFA). (2025). Ecological footprint vs biocapacity (gha per person). https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/

Godil, D. I., Sharif, A., Rafique, S., & Jermsittiparsert, K. (2020). The asymmetric effect of tourism, financial development, and globalization on ecological footprint in Turkey. *Environmental science and pollution research*, *27*, 40109-40120.

Grossman, G., & Krueger, A. (1991). *Environmental Impacts of a North American Free Trade Agreement* (No. 3914). National Bureau of Economic Research, Inc.

Hepsağ, A., (2022). Ekonometrik zaman serileri analizlerinde güncel yöntemler (WinRATS Uygulamalı) . İstanbul: Der Yayınları.

Hussain, H. I., Haseeb, M., Kamarudin, F., Dacko-Pikiewicz, Z., & Szczepańska-Woszczyna, K. (2021). The role of globalization, economic growth and natural resources on the ecological footprint in Thailand: Evidence from nonlinear causal estimations. *Processes*, *9*(7), 1103.

Ibrahiem, D. M., & Hanafy, S. A. (2020). Dynamic linkages amongst ecological footprints, fossil fuel energy consumption and globalization: an empirical analysis. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, *31*(6), 1549-1568.

Ince Yenilmez, M., Erkut, M., & Kabakçı Günay, E. (2024). Küreselleşme ve ekolojik ayak izi arasındaki ilişki: MIKTA ülkeleri örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25*(1), 14-26.

Javeed, S., Siddique, H. M. A., & Javed, F. (2023). Ecological footprint, globalization, and economic growth: evidence from Asia. *Environmental Science and Pollution Research*, *30*(31), 77006-77021.

Kamal, M., Usman, M., Jahanger, A., & Balsalobre-Lorente, D. (2021). Revisiting the role of fiscal policy, financial development, and foreign direct investment in reducing environmental pollution during globalization mode: evidence from linear and nonlinear panel data approaches. *Energies*, *14*(21), 6968.

Karasoy, A. (2021). Küreselleşme, sanayileşme ve şehirleşmenin Türkiye'nin ekolojik ayak izine etkisinin genişletilmiş ARDL yöntemiyle incelenmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(1), 208-231.

Kardaslar, A. (2022). Ekonomik büyüme, enerji tüketimi ve küreselleşme sürecinin ekolojik ayak izi üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Business and Economics Research Journal*, *13*(3), 385-401.

Karimli, T., Mirzaliyev, N., & Guliyev, H. (2024). The globalization and ecological footprint in European countries: correlation or causation?. *Research in Globalization*, *8*, 100208.

Kılıçarslan, Z., & Dumrul, Y. (2020). Ecologıcal Footprınt Of Globalızatıon In Turkey. *Management & Economics*, 33.

Kirikkaleli, D., Adebayo, T. S., Khan, Z., & Ali, S. (2021). Does globalization matter for ecological footprint in Turkey? Evidence from dual adjustment approach. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(11), 14009-14017.

McNown, R., Sam, C. Y., & Goh, S. K. (2018). Bootstrapping the autoregressive distributed lag test for cointegration. *Applied Economics*, *50*(13), 1509-1521.

Moffatt, I. (2000). Ecological footprints and sustainable development. *Ecological Economics, 32*(3), 359-362.

Mohamed Qasaye, O. A. (2023). The impact of globalisation on international relations. *International Journal of Science and Research (IJSR), 12*(11), 1023-1027.

Özgün, F., & Akın, F. (2024). İnternet kullanımının ekolojik ayak izi üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 186-206.

Pata, U. K., & Yilanci, V. (2020). Financial development, globalization and ecological footprint in G7: further evidence from threshold cointegration and fractional frequency causality tests. *Environmental and Ecological Statistics*, *27*(4), 803-825.

Pesaran, M. H., & Shin, Y. (1995). *An autoregressive distributed lag modelling approach to cointegration analysis* (Vol. 9514, pp. 371-413). Cambridge, UK: Department of Applied Economics, University of Cambridge,

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of applied econometrics*, *16*(3), 289-326.

Polat, Ç., & Peker, Ö. K. (2022). Dış ticaret ile küreselleşme ilişkisinin Türkiye'nin dış ticareti ve KOF küreselleşme indeksleri çerçevesinde analizi. *Journal of Original Studies, 3*(1), 11-30.

Rehman, A., Radulescu, M., Ma, H., Dagar, V., Hussain, I., & Khan, M. K. (2021). The impact of globalization, energy use, and trade on ecological footprint in Pakistan: does environmental sustainability exist?. *Energies*, *14*(17), 5234.

Rudolph, A., & Figge, L. (2017). Determinants of ecological footprints: what is the role of globalization?. *Ecological Indicators*, *81*, 348-361.

Salari, T. E., Roumiani, A., & Kazemzadeh, E. (2021). Globalization, renewable energy consumption, and agricultural production impacts on ecological footprint in emerging countries: using quantile regression approach. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(36), 49627-49641.

Sam, C. Y., McNown, R., & Goh, S. K. (2019). An augmented autoregressive distributed lag bounds test for cointegration. *Economic Modelling*, *80*, 130-141.

Sharif, A., Afshan, S., & Qureshi, M. A. (2019). Idolization and ramification between globalization and ecological footprints: evidence from quantile-on-quantile approach. *Environmental Science and Pollution Research*, *26*, 11191-11211.

Shahbaz, M., Omay, T., & Roubaud, D. (2018). Sharp and smooth breaks in unit root testing of renewable energy consumption. The Journal of Energy and Development, 44(1/2), 5-40.

Shunsuke, M., Akira, H., & Tetsuya, T. (2008). *Does Trade Liberalization Reduce Pollution Emissions?* (No. 08013).

Sun, Q., Ma, R., Xi, Z., Wang, H., Jiang, C., & Chen, H. (2023). Nonlinear impacts of energy consumption and globalization on ecological footprint: Empirical research from BRICS countries. *Journal of Cleaner Production*, *396*, 136488.

Ucan, O., Ozturk, I., & Turgut, E. (2024). Determinants of ecological footprint in BRICS countries: a panel data analysis. *Environment, Development and Sustainability*, *26*(10), 26839-26852.

Ulucak, R., & Lin, D. (2017). Persistence of policy shocks to ecological footprint of the USA. *Ecological Indicators, 80*, 337-343. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2017.05.020

Usman, O., Akadiri, S. S., & Adeshola, I. (2020). Role of renewable energy and globalization on ecological footprint in the USA: implications for environmental sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*, *27*(24), 30681-30693.

Villanthenkodath, M. A., & Pal, S. (2023). How economic globalization affects the ecological footprint in India? A novel dynamic ARDL simulations. *Journal of Economic and Administrative Sciences*.

Wackernagel, M., & Rees, W. E. (1996). *Our ecological footprint: Reducing human impact on the Earth*. New Society Publishers.

Zhu, K., Ali, A., Zhang, T., & zada, M. (2024). An empirical investigation of the impact of energy consumption, globalization and natural resources on ecological footprint and economic growth, evidence from China, Japan, South Korea and China Taiwan. *Energy & Environment*, 0958305X241251421.

KAYNAKÇA

Acaravcı, A. (2010). Structural Breaks, Electricity Consumption and Economic Growth: Evidence from Turkey, *Journal For Economic Forecasting, 2(2010), 140-154*

Akpolat, A. G., & Altıntaş, N. (2013). Enerji Tüketimi İle Reel Gsyih Arasındaki Eşbütünleşme Ve Nedensellik İlişkisi: 1961-2010 Dönemi, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(2), 115-127.

Alpağut, S. (2024). The Relationship between Income Distribution, Inflation and Economic Growth: Examining the Asymmetric Relationship Based on the Kuznets Hypothesis with Fourier Functions. Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi, 9(4), 656-677. https://doi.org/10.30784/epfad.1498262

Altiner A. (2019). MINT Ülkelerinde Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), 369-378.

Apergis, N., & Payne, J. E. (2010). The Causal Dynamics between Energy Consumption and Economic Growth: Evidence from Nine South American Countries. *Energy Economics, 32*(6), 1421-1426. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.07.006

Ateş, B. & Yağcı, H. (2023). Türkiye ve BRICS ülkelerinde enerji tüketiminin ekonomik refaha etkisi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13*(25), 1-27

Belke, A., Dobnik, F., & Dreger, C. (2011). Energy Consumption and Economic Growth: New insights into the Cointegration Relationship, *Energy Economics, 33*(5), 782-789. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.12.006

Bilginoğlu, M. A. (1991). Gelişmekte olan ülkelerde enerji sorunu ve alternatif enerji politikaları. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9, 122-147.

BP(2024). Statistical Review of World Energy, https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics.html

Bozma, G., Aydın, R. & Kolçak, M. (2018). BRICS ve MINT Ülkelerinde Ekonomik Büyüme ve Enerji Tüketimi İlişkisi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 323-338

DPT (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967). 1-379.

Erdoğan, S., & Gürbüz, E. (2014). Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*(1), 1-14.

Erdoğan, S., Gedikli, A., Demir Yılmaz, A., Haider, A. & Zafar, M.W. (2020). Investigation of Energy Consumption–Economic Growth Nexus: A Note on MENA Sample, *Energy Reports*, 5, 1281–1292.

Gershon, O., Asafo, J.K.,Asomani, A.N. and Koranteng, E.F.(2024). Investigating the Nexus of Energy Consumption, Economic Growth and Carbon Emissions in Selected African Countries, *Energy Strategy Reviews*, https://doi.org/10.1016/j.esr.2023.101269

Gövdere, B., & Can, Y. (2015). Türkiye'de Enerji Tüketimi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Eşbütünleşme ve Dinamik Panel Veri Analizi, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 52*(602), 45-56.

Güvenek, B. & Alptekin, V. (2010). Enerji Tüketimi ve Büyüme İlişkisi: OECD Ülkelerine İlişkin Bir Panel Veri Analizi. *Enerji, Piyasa ve Düzenleme*, 1(2), 172-193.

Hansen, B.E., P.C.B. Phillips (1990). Estimation and Inference in Models of Cointegration: A Simulation Study, Advances in Econometrics, 8, 225-248.

Johansen, S. (1988). Statistical Analiysis of Conintegration Vector, *Journal of Economic Dynamics and Control*, *12*, 231-254

Karagöl, E., Erbaykal, E., & Ertuğrul, H. M. (2007). Türkiye'de enerji tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik analizi: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Ege Akademik Bakış, 7*(2), 383-398.

Kaya, K. & Koç, E. (2015). Enerji Kaynakları-Yenılenebılır Enerjı˙ Durumu, *Mühendis ve Makina*, 56(668), 36–47.

Kraft, J. & Kraft, A. (1978). On the relationship between energy and GNP. *The Journal of Energy and Development, 3*(2), 401-403.

Korkmaz, S., & Yılgör, M. (2011). Enerji Tüketimi-İktisadi Büyüme İlişkisi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 22, 111-125.

Mete E., (2021), Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: G7 Ülkeleri Örneği, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(4) 1481-1495, https://doi.org/10.16951/atauniiibd.938207

Mucuk, M., & Uysal, D. (2009). Türkiye'de Ekonomik Büyüme ve Enerji Tüketimi İlişkisi: Zaman Serisi Analizi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18*(1), 403-416.

Omri, A. (2014). An International Literature Survey on Energy-Economic Growth Nexus: Evidence from Country-Specific Studies, *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 38*, 951-959. https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.07.084

Özgün, M. ve Andıç, N.Ö.(2024). Servet Vergilerinin Özel Tasarrufa Etkilerinin ARDL Yöntemi ile Analizi, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 123-139.

Öztürk, C., Çeviş, İ., & Bozkurt, H. (2023). Türkiye'de Tasarruf Yatırım Açığı ve Cari Açık Eşbütünleşik Midir? Dönemlerarası Yaklaşım, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.

Park, J. Y. (1992). Canonical Cointegrating Regressions. *Econometrica: Journal Of The Econometric Society*, 119-143

Rahman M.M. (2021) The Dynamic Nexus of Energy Consumption, International Trade and Economic Growth in BRICS and ASEAN Countries: A panel causality test. Energy, 229, 1-10.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). *Türkiye Ulusal Enerji Planı, 22.01.2025 tarihinde https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/EIGM/tr/Raporlar/TUEP/T%C3%BCrkiye_Ulusal_Enerji_Plan%C4%B1.pdf*

Uçan, O. Arıcıoğlu, E. & Yücel, F. (2014). Energy Consumption and Economic Growth Nexus: Evidence from Developed Countries in Europe, *International Journal of Energy Economics and Policy*, 4 (3), ss. 411-419

Uslu, H. (2018). Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Panel Veri Analizi, J*ournal Of Socıal and Humanıtıes Sciences Research*, 5 (20), 729-744

Yanıktepe, B., Öztürk, M., & Temurlenk, M. S. (2021). Türkiye'de Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 16*(2), 122-141.

Yıldırım, N. E. (2024). Ekonomik Büyüme, Cari Açık ve Bütçe Açığı Arasındaki İlişkiler: Türkiye Örneğinde Johansen Eşbütünleşme Analizi, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* (INIJOSS), 13(2), 556-572

Yılmaz, A. O., & Uslu, T. (2007). Energy policies of Turkey during the period 1923–2003. Energy policy, 35(1), 258-264, https://doi.org/10.1016/j.enpol.2005.10.015

KAYNAKÇA

Abdullahi, N. M., Ibrahim, A. A., Zhang, Q., & Huo, X. (2024). Dynamic linkages between financial development, economic growth, urbanization, trade openness, and ecological footprint: An empirical account of ECOWAS countries. *Environment, Development and Sustainability, 1*-28.

Acaravcı, A., Öztürk, İ., & Acaravcı, S. K. (2007). Finance-growth nexus: Evidence from Turkey. *International Research Journal of Finance and Economics, 11*, 30-40.

Agoraki, M. E. K., Kouretas, G. P., & Laopodis, N. T. (2022). Geopolitical risks, uncertainty, and stock market performance. *Economic and Political Studies, 10*(3), 253-270.

Ağazade, S., & Karakaya, A. (2019). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme: OECD ülkeleri örneğinde panel nedensellik analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(2), 471-484.

Akaike, H. (1979). A Bayesian extension of the minimum AIC procedure of autoregressive model fitting. *Biometrika, 66*(2), 237-242.

Aliyev, F., Eylasov, N., Gasim, N., & Şahinler, A. N. (2024). Impact of Nuclear Energy Consumption on CO2 Emissions in South Korea: Evidence from Fourier Bootstrap ARDL Bound Test. *Journal of Sustainable Development Issues*, *2*(1), 51-66.

Altıntaş, H., & Ayrıçay, Y. (2010). Türkiye'de finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisinin sınır testi yaklaşımıyla analizi: 1987-2007. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 17-98.

Altunç, Ö. F. (2008). Türkiye'de finansal gelişme ve iktisadi büyüme arasındaki nedenselliğin ampirik bir analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 3*(2), 113-127.

Al-Yousif, Y. K. (2002). Financial development and economic growth: Another look at the evidence from developing countries. *Review of Financial Economics, 11*(2), 131-150.

Anwar, S., & Sun, S. (2011). Financial development, foreign investment and economic growth in Malaysia. *Journal of Asian Economics, 22*(4), 335-342.

Aslan, Ö., & Küçükaksoy, İ. (2006). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ekonometrik bir uygulama. *Ekonometri ve İstatistik, 4*, 12-28.

Atay, E. (2020). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği (1961-2015). *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi, 3*(2), 305-326.

Aydın, M. K., Ak, M. Z., & Altıntaş, N. (2014). Finansal gelişmenin büyümeye etkisi: Türkiye özelinde nedensellik analizi. *Maliye Dergisi, 167*, 149-162.

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis, 27*(3), 381-409.

Bozoklu, Ş., & Yılancı, V. (2013). Finansal gelişme ve iktisadi büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi: Gelişmekte olan ekonomiler için analiz. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28*(2), 161-187.

Caldara, D., & Iacoviello, M. (2022). Measuring geopolitical risk. *American Economic Review, 112*(4), 1194-1225.

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2010). Testing for Granger (non-) causality in a time-varying coefficient VAR model. *Journal of Forecasting, 29*(4), 436-453.

Çeştepe, H., & Yıldırım, E. (2016). Türkiye'de finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12*(12), 12-26.

Doğan, E., & Özarslan-Doğan, B. (2021). Jeopolitik riskin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Kırılgan Beşli ülkelerinden ampirik kanıtlar. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(3), 978-990.

Doğan, M., & Sertkaya Doğan, Ö. (2022). Türkiye'nin jeopolitiği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 5*(2), 320-339.

Erataş-Sönmez, F., & Sağlam, Y. (2019). Gelişmekte olan ülkeler için finansal gelişim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Panel nedensellik analizi. *Sosyoekonomi, 27*(42), 87-106.

Eroğlu, İ., & Yeter, F. (2021). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye için nedensellik analizi. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy, 6*(2), 272-286.

Eylasov, N., Gasim, N., Aliyev, F., & Şahinler, A. N. (2023). Impact of renewable energy consumption on CO2 emissions in Türkiye: Evidence from ARDL and Bayer-Hanck Cointegration Techniques. *Green Economics*, *1*(2), 111-125.

Eyüboğlu, K., & Akan, K. (2020). Türkiye'de finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: RALS-EG eşbütünleşme testi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(4), 974-988.

Goh, S. K., Yong, J. Y., Lau, C. C., & Tang, T. C. (2017). Bootstrap ARDL on energy-growth relationship for 22 OECD countries. *Applied Economics Letters, 24*(20), 1464-1467.

GPR. (2024). Geopolitical Risk Index verileri https://www.policyuncertainty.com adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2025).

Hayaloğlu, P. (2015). Kırılgan Beşli ülkelerinde finansal gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Dinamik panel veri analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(1), 131-144.

Hepsağ, A. (2022). Ekonometrik Zaman Serileri Analizlerinde Güncel Yöntemler (WinRATS Uygulamalı). İstanbul: DER Kitabevi ve Dağıtım.

Kandır, S. Y., İskenderoğlu, Ö., & Önal, Y. B. (2007). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin araştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(2), 311-326.

Kar, M., & Pentecost, E. J. (2000). Financial development and economic growth in Turkey: Further evidence on the causality issue. *Loughborough University Economic Research, Paper No. 00/27*, 1-20.

Karamelikli, H., & Kesgingöz, H. (2017). Finansal gelişme bileşenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 683-701.

Khan, K., Khurshid, A., & Cifuentes-Faura, J. (2023). Investigating the relationship between geopolitical risks and economic security: Empirical evidence from Central and Eastern European countries. *Resources Policy, 85*, 103872.

Khan, S. M., & Senhadji, S. A. (2003). Financial development and economic growth: A review and new evidence. *Journal of African Economies, 12*(2), 89-100.

Kuş, N., & Bölükoğlu, A. (2022). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *Fiscaoeconomia, 6*(2), 362-401.

Levine, R. (1997). Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda. *Journal of Economic Literature*, *35*(2), 688-726.

Levine, R. (1999). Financial development and economic growth: Views and agenda. *SSRN*.

Levine, R., Loayza, N., & Beck, T. (2000). Financial intermediation and growth: Causality and causes. *Journal of Monetary Economics, 46*(1), 31-77.

Liang, Q., & Teng, J. Z. (2006). Financial development and economic growth: Evidence from China. *China Economic Review, 17*(4), 395-411.

Lu, Z., Gozgor, G., Huang, M., & Lau, C. K. M. (2020). The impact of geopolitical risks on financial development: Evidence from emerging markets. *Journal of Competitiveness, 12*(1), 93-107.

Lucas, R. E., Jr. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics, 22*(1), 3-42.

McKinnon, R. I. (2010). *Money and capital in economic development*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

McNown, R., Sam, C. Y., & Goh, S. K. (2018). Bootstrapping the autoregressive distributed lag test for cointegration. *Applied Economics, 50*(13), 1509-1521.

Mercan, M., & Peker, O. (2013). Finansal gelişmenin ekonomik büyümeye etkisi: Ekonometrik bir analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8*(1), 93-120.

Narayan, P. K. (2005). The saving and investment nexus for China: Evidence from cointegration tests. *Applied Economics, 37*(17), 1979-1990.

Nazir, S. (2024). From curse to blessing: A Fourier-augmented ARDL analysis of agriculture, geopolitics, and trade in South and Central Asia. *Letters in Spatial and Resource Sciences, 17*(19).

Nazlıoğlu, Ş., Ege, İ., & Bayrakdaroğlu, A. (2009). Financial development and economic growth: Co-integration and causality for Turkey. *Banking and Finance Letters, 1*(2), 59-66.

Nyande, F., Chen, Y., Kuyon, J. B., & Sow, D. (2020). Geopolitical risks (GPRs) and foreign direct investments: A business risk approach. *Global Journal of Management and Business Research, 20*(1), 1-9.

Odhiambo, N. M. (2005). Financial development and economic growth in Tanzania: a dynamic causality test. *African Finance Journal, 7*(1), 1-17.

Olalere, O. E., & Mukuddem-Petersen, J. (2023). Geopolitical risk, economic policy uncertainty, and bank stability in BRICS countries. *Cogent Economics & Finance, 12*(1). https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2290368

Opoku, E. E. O., Ibrahim, M., & Sare, Y. A. (2019). The causal relationship between financial development and economic growth in Africa. *International Review of Applied Economics, 33*(6), 789-812.

Oral, M., & Özdemir, Ü. (2017). The position of Turkey in global energy geopolitics: Opportunities and risks. *Journal of History Culture and Art Research, 6*(4), 948-959.

Özcan, B., & Ari, A. (2011). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ampirik bir analizi: Türkiye örneği. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 121-142.

Öztürk, İ. (2008). Financial development and economic growth: Evidence from Turkey. *Applied Econometrics and International Development, 8*(1), 85-98.

Patrick, H. T. (1966). Financial development and economic growth in underdeveloped countries. *Economic Development and Cultural Change, 14*(2), 174-189.

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics, 16*(3), 289-326.

Qianqian, D., Bashir, U., & Chunqiao, T. (2024). The criticality of natural resources in financial development: does geopolitical risk make any difference? *Resources Policy, 89*, 104672.

Robinson, J. (1952). The generalisation of the general theory, in the rate of interest, and other essays. London: MacMillan.

Sağlam, Y., & Sönmez, F. E. (2017). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Avrupa geçiş ekonomileri örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 121-140.

Sam, C. Y., McNown, R., & Goh, S. K. (2019). An augmented autoregressive distributed lag bounds test for cointegration. *Economic Modelling, 80*, 130-141.

Schumpeter, J. A. (1911). *The Theory of Economic Development*. Cambridge: Harvard University Press.

Soytaş, U., & Küçükkaya, E. (2011). Economic growth and financial development in Turkey: new evidence. *Applied Economics Letters, 18*(6), 595-600.

Şahinler, A. N. (2024). Jeopolitik Risklerin ve Ticari Politika Belirsizliklerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Fourier Genişletilmiş ARDL Modeli. In: Ertürkmen, G. (ed.), *Güncel Makro İktisat Uygulamaları.* Özgür Yayınları.

Taşseven, Ö., & Yılmaz, N. (2022). Finansal gelişme göstergeleri ile ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 23*(1), 105-125.

Tekbaş, M. (2022). ASEAN-5 ülkelerinde ekonomik büyüme, finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(2), 717-741.

Tunç, M., & Karabulut, K. (2024). 2002 Sonrası Türkiye Ekonomisi. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(2), 124-145.

Türkoğlu, M. (2016). Türkiye'de finansal gelişmenin ekonomik büyümeye etkileri: Nedensellik analizi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6*(1), 84-93.

Wang, Z., Teng, Y. P., Wu, S. Z., Liu, Y. X., & Liu, X. C. (2023). Geopolitical risk, financial system and natural resources extraction: evidence from China. *Resources Policy, 82*, 103609.

World Bank (2024). GDP (constant 2010 US$), Domestic credit to private sector by banks (% of GDP), Military expenditure (current USD) ve Trade (% of GDP) verileri https://databank.worldbank.org/ adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2025).

Yağlı, İ., & Topçu, E. (2019). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi: G7 ülkeleri örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(3), 888-898.

Yapraklı, S. (2011). Ticari ve finansal dışa açıklık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye üzerine bir uygulama. *Istanbul University Econometrics and Statistics E-Journal*, (5), 67-89.

Yıldırım, S., Özdemir, B. K., & Doğan, B. (2013). Financial development and economic growth nexus in emerging European economies: New evidence from asymmetric causality. *International Journal of Economics and Financial Issues, 3*(3), 710-722.

Yılmaz, A. O., & Uslu, T. (2007). Energy policies of Turkey during the period 1923–2003. *Energy policy*, *35*(1), 258-264, https://doi.org/10.1016/j.enpol.2005.10.015

Yu, M., & Wang, N. (2023). The influence of geopolitical risk on international direct investment and its countermeasures. *Sustainability, 15*(3), 2522.

Zeren, F., & Gürsoy, S. (2022). The nexus between wind energy consumption, economic growth and financial development: evidence from panel causality and cointegration test with fourier function. *Technology and Economics of Smart Grids and Sustainable Energy, 7*(31), 1-13.

Zhang, J., & Shi, S. (2023). Extraction of natural resources and geopolitical risk revisited: a novel perspective of research and development with financial development. *Resources Policy, 85*, 103799.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2016). Doğrudan yabancı sermayenin ekonomik büyümeye etkisi: Türkiye örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13*(3), 92-105.

Ağayev, S. (2010). Doğrudan Yabanci Sermaye Yatirimlari ve Ekonomik Büyüme Ilişkisi: Geçiş Ekonomileri Örneğinde Panel Eştümleşme ve Panel Nedensellik Analizleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(1), 159-184.

Aleksynska, M., Gaisford, J., & Kerr, W. (2008). Foreign direct investment and growth in transition economies. *University Library of Munich MPRA Paper, No. 7668*.

Alper, F. Ö. (2018). Yenilenebilir enerji ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: 1990-2017 Türkiye örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(2), 223-242.

Alzaidy, G., Ahmad, M. N. B. N., & Lacheheb, Z. (2017). The impact of foreign-direct investment on economic growth in Malaysia: The role of financial development. *International Journal of Economics and Financial Issues, 7*(3), 382-388.

Apergis, N., & Payne, J. E. (2010). Renewable energy consumption and growth in Eurasia. *Energy economics, 32*(6), 1392-1397.

Bayraç, H. N., & Çildir, M. (2017). AB Yenilenebilir Enerji Politikalarinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13*(13), 201-212.

Bhujabal, P., Sethi, N., & Padhan, P. C. (2021). ICT, foreign direct investment and environmental pollution in major Asia Pacific countries. *Environmental Science and Pollution Research, 28*(31), 42649-42669.

De Mello, L. R. (1999). Foreign direct investment-led growth: evidence from time series and panel data. *Oxford economic papers, 51*(1), 133-151.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association, 74*(366a), 427-431.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1057-1072.

Dogan, E. (2015). The relationship between economic growth and electricity consumption from renewable and non-renewable sources: A study of Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 52*, 534-546.

Emirmahmutoğlu, F., & Köse, N. (2011). Testing for Granger causality in heterogeneous mixed panels. *Economic Modelling, 28*(3), 870-876.

Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). Co-integration and error correction: representation, estimation, and testing. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 251-276.

Ertürkmen, G. (2023). Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyümenin Tarım Sektörü Üzerine Etkisi: MIST Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 10*(2), 283-291.

Hwang, Y. K. (2023). The synergy effect through combination of the digital economy and transition to renewable energy on green economic growth: Empirical study of 18 Latin American and caribbean countries. *Journal of cleaner production, 418*, 138146.

Ibrahiem, D. M. (2015). Renewable electricity consumption, foreign direct investment and economic growth in Egypt: An ARDL approach. *Procedia Economics and Finance, 30*, 313-323.

Inglesi-Lotz, R. (2016). The impact of renewable energy consumption to economic growth: A panel data application. *Energy economics, 53*, 58-63.

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of economic dynamics and control, 12*(2-3), 231-254.

Johansen, S., & Juselius, K. (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration—with appucations to the demand for money. *Oxford Bulletin of Economics and statistics, 52*(2), 169-210.

Kelleci, S. U., Bostan, A., & Yılmaz, A. (2016). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Avrasya ekonomileri örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(5), 23-36.

Khan, I., Hou, F., Zakari, A., & Tawiah, V. K. (2021). The dynamic links among energy transitions, energy consumption, and sustainable economic growth: A novel framework for IEA countries. *Energy, 222*, 119935.

Li, X., & Liu, X. (2005). Foreign direct investment and economic growth: an increasingly endogenous relationship. *World development, 33*(3), 393-407.

MacKinnon, J. G. (1996). Numerical distribution functions for unit root and cointegration tests. *Journal of applied econometrics, 11*(6), 601-618.

Mazher, M., Mukhtar, T., & Sohail, S. (2020). Impact of foreign direct investment and foreign remittances on unemployment in Pakistan: A time series analysis. *IIIE Journal of Economics and Finance, 1*(1), 66-83.

Menyah, K., & Wolde-Rufael, Y. (2010). CO2 emissions, nuclear energy, renewable energy and economic growth in the US. *Energy policy, 38*(6), 2911-2915.

Miyamoto, K. (2003). Human capital formation and foreign direct investment in developing countries. *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Paper*(211).

Mun, H. W., Lin, T. K., & Man, Y. K. (2008). FDI and economic growth relationship: An empirical study on Malaysia. *International Business Research, 1*(2), 11-18.

Naımoglu, M. (2021). Fourier yaklaşimiyla yenilenebilir enerji tüketimi ve enerji kayiplarinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Almanya örneği. *Journal of Economics and Research, 2*(1), 59-68.

Ocal, O., & Aslan, A. (2013). Renewable energy consumption–economic growth nexus in Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 28*, 494-499.

Ogbonnaya, C., Abeykoon, C., Damo, U., & Turan, A. (2019). The current and emerging renewable energy technologies for power generation in Nigeria: A review. *Thermal Science and Engineering Progress, 13*, 100390.

Özşahin, Ş., Mucuk, M., & Gerçeker, M. (2016). Yenilenebilir enerji ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: BRICS-T ülkeleri üzerine panel ARDL analizi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 4*(4), 111-130.

Satrovic, E. (2019). New evidence on the link between FDI and economic growth. *Current Debates in Economic Growth & Public Finance & Game Theory Studies içinde*, 55-65.

Shahbaz, M., Loganathan, N., Zeshan, M., & Zaman, K. (2015). Does renewable energy consumption add in economic growth? An application of auto-regressive distributed lag model in Pakistan. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 44*, 576-585.

Taşdemir, F. D., & Erdaş, H. (2018). Doğrudan Yabanci Yatirim Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 7*(1), 140-152.

Topallı, N. (2015). Doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve yüksek teknoloji ihracatı arasında bir nedensellik ilişkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 1*(1), 277-285.

Tugcu, C. T., Ozturk, I., & Aslan, A. (2012). Renewable and non-renewable energy consumption and economic growth relationship revisited: evidence from G7 countries. *Energy economics, 34*(6), 1942-1950.

Ülger, M., Uçar, M., Atamer, M. A., & Apaydın, Ş. (2024). Kentleşme, Yenilenebilir Enerji ve İnovasyon ile Ekonomik Büyüme ve Ekolojik Ayak İzi Arasındaki Nedensellik İlişkileri: Çok Yüksek İnsani Gelişme Düzeyindeki Ülkeler Örneği. *Politik Ekonomik Kuram, 8*(2), 449-462.

Ünüvar, İ., & Keskinkılıç, S. (2020). Yenilenebilir enerji ve ekonomik büyüme ilişkisi: G20 ülkeleri örneği (2000-2016). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 16*(2), 251-266.

Wang, Q., & Wang, S. (2020). Is energy transition promoting the decoupling economic growth from emission growth? Evidence from the 186 countries. *Journal of cleaner production, 260*, 120768.

Yılmaz, Ö., Kaya, V., & Akıncı, M. (2011). Türkiye'de Doğrudan Yabanci Yatirimlar ve Ekonomik Büyümeye Etkisi (1980-2008). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25*(3-4), 13-30.

York, R., & Bell, S. E. (2019). Energy transitions or additions?: Why a transition from fossil fuels requires more than the growth of renewable energy. *Energy Research & Social Science, 51*, 40-43.

Zafar, M. W., Shahbaz, M., Hou, F., & Sinha, A. (2019). From nonrenewable to renewable energy and its impact on economic growth: the role of research & development expenditures in Asia-Pacific Economic Cooperation countries. *Journal of cleaner production, 212*, 1166-1178.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., ve Restrepo, P. (2018). The race between man and machine: Implications of technology for growth, factor shares, and employment. *American Economic Review, 108*(6), 1488–1542. https://doi.org/10.1257/aer.20160696

Aghion, P., Akcigit, U., Bergeaud, A., Blundell, R., ve Hémous, D. (2015). Innovation and top income inequality. *The Quarterly Journal of Economics, 134*(3), 1419–1469. https://doi.org/10.1093/restud/rdy027

Autor, D. H. (2019). Work of the past, work of the future. *American Economic Review, 109*(2), 1–35.

Autor, D. H. (2015). Why are there still so many jobs? The history and future of workplace automation. *Journal of Economic Perspectives, 29*(3), 3–30. https://doi.org/10.1257/jep.29.3.3

Autor, D. H., Dorn, D., ve Hanson, G. H. (2013). The China syndrome: Local labor market effects of import competition in the United States. *American Economic Review, 103*(6), 2121–2168. https://doi.org/10.1257/aer.103.6.2121

Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). Avrupa Yeşil Mutabakatı ve SKDM. Erişim: 3.12.2024. https://www.ab.gov.tr/avrupa-yesil-mutabakati_53729.html

Ball, L. M., ve Mazumder, S. (2019). A Phillips curve for the Euro area (NBER Working Paper No. 26450). National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w26450

Ball, L., Leigh, D., ve Loungani, P. (2013). Okun's law: Fit at fifty? (NBER Working Paper No. 18668). National Bureau of Economic Research. Erişim: 04.01.2025. http://www.nber.org/papers/w18668.pdf

Barua, A. (2016). Brazil: Yearning for the good times. In *Global Economic Outlook, Q2 2016*. Deloitte University Press. Archived from the original on August 23, 2016. Erişim: 07.12.2024. https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/q2-brazil/GEO_Q2-2016_MASTER_042916.pdf

Batu Ağırkaya, M. (2022). Türkiye ekonomik büyümesinde yenilenebilir enerji: Mevcut durum, gelecek beklentileri, istihdam ve yatırım fırsatları. *ODÜSOBİAD, 12*(3), 2327–2350. http://dx.doi.org/10.48146/odusobiad.1103005

Birol, Ö. H., ve Gencer, A. H. (2014). Neo-Klasik İktisat ve Neo-Klasik Sentez. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(1), 251–272. Erişim: 14.12.2024. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/321409

Blanchard, O. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.) [E-book]. Erişim: 18.12.2024. https://library.bsma.edu.ge/BOOKS/Macroeconomics_7th,-blanchardpdf,%202017.pdf

Brynjolfsson, E., ve McAfee, A. (2014). *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. New York, NY: W. W. Norton ve Company. Erişim: 11.01.2025. https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2017/03/09.pdf

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2022). Brezilya bilgi notu. Erişim: 26.12.2024. https://deik.org.tr/uploads/brezilya-bilgi-notu-kasim-2022.pdf

Eichengreen, B. (2008). *Globalizing capital: A history of the international monetary system*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Erişim: 22.12.2024. https://archive.org/details/globalizingcapit0000eich_a3d4

Erhalim, S. (2011). Türkiye'de tarım sektöründe istihdamın azalması ve işgücü piyasasına etkisi (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.

Ertürkmen, G. (2023). Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de İşsizlik ve Ekonomik Büyümenin Fourier Toda-Yamamoto Nedensellik Yaklaşımı ile İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22 (Cumhuriyet'in 100. Yılı), 339-354. https://doi.org/10.21547/jss.1358033

Altun, Y., & İşleyen, Ş. (2019). Türkiye'de İktisadi Büyüme ile Sanayi Sektöründe İstihdam Arasındaki İlişkinin ARDL Sınır Testi Yaklaşımı ile Ekonometrik Analizi: 1991- 2017. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(17), 657-676.

Eurostat. (2009). Unemployment statistics: Youth unemployment rate in Spain. Erişim: 27.12.2024. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m/default/table

Eurostat. (2024a). E-commerce statistics for individuals. Erişim: 26.12.2024. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/E-commerce_statistics_for_individuals

Eurostat. (2024b). Eurostat unemployment statistics. Erişim: 12.01.2025. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/3-02122024-ap

Eurostat. (2025). Unemployment rates (UNE_RT_M__CUSTOM_15519939). Erişim: 17.01.2025. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_m__custom_15519939/default/table

Friedman, M. (1977). Nobel lecture: Inflation and unemployment. *Journal of Political Economy, 85*(3), 451–472. https://doi.org/10.1086/260579

Furman, J., ve Seamans, R. (2019). AI and the economy. In *Innovation Policy and the Economy* (Vol. 19, pp. 161–191). Chicago, IL: University of Chicago Press. https://doi.org/10.1086/699936

Goldin, C., ve Katz, L. F. (2008). *The race between education and technology*. Cambridge, MA: Harvard University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9x5x.1

Gücenmez, T. (2023). Türkiye'de dijital dönüşümün iş gücü piyasalarına etkisi ve gelir dağılımı ilişkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(3), 995-1005. https://doi.org/10.33437/ksusbd.1361092

Günaydın, D. (2015). Yeşil işler ve işgücü piyasasına etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13*(3), 503–523. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yead/issue/21804/234339

International Labour Organization, ve United Nations Development Programme. (2022). Türkiye'de iklim değişikliği ve yeşil ekonomi politikalarının sosyal ve istihdam etkileri: Yeşil İşler Değerlendirme Modelinin Türkiye'ye Uygulanması [PDF]. Erişim: 24.12.2024. https://www.csgb.gov.tr/Media/jcrbypmy/ilo-ye%C5%9Fil-i%C5%9Fler-de%C4%9Ferlendirme-modelinin-t%C3%BCrkiye-ye-uygulamas%C4%B1.pdf

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV). (2020). AB yeşil mutabakatı: Temel unsurları ve yol haritası. Erişim: 22.11.2024. https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_Yesil_Mutabakati_Temel_Unsurlari_ve_Yol.pdf

İnce, E. C. (2015). *Güneydoğu Anadolu Projesi ve Bölgesel Gelişme* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul, Turkey: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Kagermann, H., Wahlster, W., ve Helbig, J. (2013). Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0. Final report of the Industrie 4.0 Working Group. Erişim: 09.12.2024. https://en.acatech.de/publication/recommendations-for-implementing-the-strategic-initiative-industrie-4-0-final-report-of-the-industrie-4-0-working-group/

Karakuş, M. & Özen Atabey, A. (2021). Genç İşsizlik, İhracat ve Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Alanya Akademik Bakış*, 5(2), Sayfa No.865- 882. https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.889070

Karakuş, M., & Özen Atabey, A. (2021). Impact of the Technological Transformation in Employment and Export on Economic Growth in Turkey and the EU Countries in an Information Economy Projection: Dynamic Panel Data Analysis. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 579-591. https://doi.org/10.18506/anemon.906720

Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest, and money*. London, England: Macmillan. Erişim: 18.12.2024. https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_KeynesTheoryofEmployment.pdf

Knotek, E. S. (2007). How useful is Okun's Law? *Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review, 92*(4), 73–103. Erişim: 18.11.2024. https://ideas.repec.org/a/fip/fedker/y2007iqivp73-103nv.92no.4.html

Kushida, K. (2024). Demographics and tech trajectories [PDF]. Carnegie Endowment for International Peace. Erişim: 26.12.2024. https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/Kushida_Demographics%20and%20Tech%20Trajectories_final.pdf

OECD. (2019). *Employment Outlook 2019*. OECD Publishing. Erişim: 14.12.2024. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2019_9ee00155-en.html

OECD. (2020). *Employment Outlook 2020*. OECD Publishing. Erişim: 15.11.2024. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2020_1686c758-en.html

OECD. (2023). *Employment Outlook 2023*. Paris, France: OECD Publishing. Erişim: 15.11.2024. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2023_08785bba-en.html

Okun, A. (1962). Potential GNP: Its Measurement and Significance. In *Proceedings of the Business and Economics Section* (pp. 98–103). American Statistical Association.

Özen Atabey, A. & Karakuş, M. (2020). Türkiye'deki Genç Kadın-Erkek İşsizlik İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences,* 6(34):2029-2039. http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.457

Popławski, K., & Bajczuk, R. (2019). *Industry 4.0: Germany's new industrial policy*. Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW). Erişim: 14.12.2024. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/Report_Industry%204.0_net.pdf

Öztürk, S., & Sezen, S. (2018). Ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkinin analizi: Türkiye örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15*(41), 1-14.

Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the rate of change of money wages in the UK. *Economica, 25*(100), 283–299. Erişim: 12.11.2024. https://amseif.ir/wp-content/uploads/2021/12/Economica-November-1958-Phillips-The-Relation-Between-Unemployment-and-the-Rate-of-Change-of-Money-Wage-Rates-in-the.pdf

Rodrik, D. (2018). *Straight talk on trade: Ideas for a sane world economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Romer, P. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy, 98*(5), S71–S102. Erişim: 11.12.2024. https://web.stanford.edu/~klenow/Romer_1990.pdf

Schwab, K. (2017). *The fourth industrial revolution*. World Economic Forum Press. Erişim: 27.12.2024. https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab/

Stiglitz, J. (2016). *The euro: How a common currency threatens the future of Europe*. New York, NY: W. W. Norton ve Company.

Tekkanat, S. S., & Mermer, H. (2018). Bir planlama sorunsalı olarak bölgelerarası dengesizlik: Türkiye örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(4), 91-106. Erişim: 17.11.2024. http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/en/download/article-file/622739

Ticaret Bakanlığı. (2024). Türkiye'de e-ticaretin görünümü raporu. Erişim: 12.01.2025. https://ticaret.gov.tr/duyurular/turkiyede-e-ticaretin-gorunumu-raporu-yayimlandi

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023). *İşgücü istatistikleri*. Erişim: 17.12.2024. https://www.tuik.gov.tr

UNEP. (2022). *State of Finance for Nature Report 2022*. United Nations Environmental Programme. Erişim: 17.11.2024. https://www.unep.org/annualreport/2022

World Bank. (2023). *Turkey economic update*. Erişim: 09.11.2024. https://www.worldbank.org/tr/country/turkey

World Bank. (2025a). *World development indicators: GDP per capita growth (annual %)*. Erişim: 18.01.2025. https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2

World Bank. (2025b). *World development indicators: GDP per capita growth (annual %)*. Erişim: 18.01.2025.https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2veseries=NY.GDP.PCAP.KD.ZGvecountry=#

World Bank. (2025c). Employment in agriculture, female (% of female employment) [Data set]. Erişim: 18.01.2025.https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2veseries=SL.AGR.EMPL.FE.ZSvecountry=#

World Bank. (2025d). Employment in agriculture, female (% of female employment) [Data set]. Erişim: 18.01.2025.https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2veseries=SL.AGR.EMPL.FE.ZSvecountry=#

Yılmaz, A. O., & Uslu, T. (2007). Energy policies of Turkey during the period 1923–2003. Energy policy, 35(1), 258-264, https://doi.org/10.1016/j.enpol.2005.10.015

Yiğit, E. (2024). Finansal krizlerin tarihsel perspektifi: 19. ve 20. yüzyıl krizleri ve modern ekonomiye etkileri. *Kapanaltı Dergisi, 6*, 72–86. https://doi.org/10.62080/kmfed.1556913

KAYNAKÇA

Aftab, Z., & Khan, S. (2008). *Bilateral J-curves between Pakistan and her trading partners*: PIDE.

Akbostancı, E. (2004). Dynamics of the trade balance: the Turkish J-curve. *Emerging Markets Finance and Trade, 40*(5), 57-73.

Anju, G.-K., & Uma, R. (1999). Is there a J-curve? A new estimation for Japan. *International Economic Journal, 13*(4), 71-79.

Arize, A. C. (1994). Cointegration test of a long-run relation between the real effective exchange rate and the trade balance. *International Economic Journal, 8*(3), 1-9.

Bahmani-Oskooee, M., & Saha, S. (2017). Nonlinear autoregressive distributed lag approach and bilateral J-Curve: India versus Her Trading Partners. *Contemporary Economic Policy, 35*(3), 472-483.

Bal, H., & Demiral, M. (2012). Reel döviz kuru ve ticaret dengesi: Türkiye'nin Almanya ile Ticareti Örneği (2002.01-2012.09). *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16*(2), 45-64.

Beşer, M. K. (2011). *Türkiye dış ticaretinde j-eğrisi ve s-eğrisi dinamiklerinin etkisi*: Ekin Kitabevi.

Cutcu, I., Beyaz, A., Gerlikhan, S. G., & Kilic, Y. (2023). Is ecological footprint related to foreign trade? Evidence from the top ten fastest developing countries in the global economy. *Journal of cleaner production, 413*, 137517.

Değer, O., & Demir, M. (2015). Reel efektif döviz kuru ve dış ticaret hacmi arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*(604), 7-21.

Dongfack, L. P. S., & Ouyang, H. (2019). The Impact of Real Exchange Rate Depreciation on Cameroon's Trade Balance. *Journal of Economic Integration, 34*(1), 189-213.

Durusoy, Ö. T., & Tokatlıoğlu, İ. (1997). Devalüasyon ve j eğrisi. *Ekonomik Yaklasim, 8*(24-25), 65-79.

Dünya Bankası. (2025). *Dünya Kalkınma Göstergeleri*. [Erişim Tarihi: 15 Ocak 2025] https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators

Elmas, Y., & Elmas, Y. (2019). J Eğrisi Etkisinin Eşbütünleşme, Nedensellik ve Wilcoxon İşaret Sıra Testi ile Değerlendirilmesi: Bandırma İlçesi Örneği. *2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu*, 17-19.

Enu, P., Havi, E. D., & Hagan, E. (2013). The impact of foreign trade on economic growth in Ghana (1980–2012). *International Journal of Academic Reserach in Economics and Management Sciences, 2*(5).

Hacker, R. S., & Hatemi-J, A. (2003). Is the J-curve effect observable for small North European economies? *Open economies review, 14*, 119-134.

Junz, H. B., & Rhomberg, R. R. (1973). Price competitiveness in export trade among industrial countries. *The American Economic Review, 63*(2), 412-418.

Kamwi, M. (2012). *Exchange rate and trade balance in Zambia: An empirical investigation of the J-Curve effect.*

Karaş, G., & Karaş, E. (2017). Reel efektif döviz kuru, ihracat ve ithalat arasındaki ilişki: Türkiye özelinde ekonometrik bir değerlendirme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(IASOS Özel Sayısı-), 27-46.

Karluk, S. R. (2013). *Uluslararası Ekonomi, Teori-Politika*: Beta Yayınları.

Khatoon, R., & Rahman, M. M. (2009). Assessing the existence of the J-curve effect in Bangladesh. *The Bangladesh Development Studies*, 79-99.

Kılıç, R., Özbek, R. İ., & Çifçi, İ. (2018). Türkiye için j-eğrisi hipotezinin geçerliliği: Ardl sınır testi yaklaşımı. *International journal of disciplines economics & administrative sciences studies, 4*(7), 112-128.

Kızıltan, A., & Ciğerlioğlu, O. (2008). Türkiye'de reel döviz kuru değişmelerinin ihracat ve ithalata etkisi. *EKEV Akademi Dergisi, 36*, 49-50.

Kösekahyaoğlu, L., & Kemeç, A. (2015). J eğrisi analizi ve Türkiye üzerine bir uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1*(2), 1-29.

Küçüksoy, N., & Akkoç, U. (2020). Türkiye İle Çin İkili Ticaretinde J Eğrisi: NARDL Yaklaşımı. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 190-209.

Lal, A. K., & Lowinger, T. C. (2002). Nominal effective exchange rate and trade balance adjustment in South Asia countries. *Journal of Asian Economics, 13*(3), 371-383.

Magee, S. P. (1973). Currency contracts, pass-through, and devaluation. *Brookings Papers on Economic Activity, 1973*(1), 303-325.

Onafowora, O. (2003). Exchange rate and trade balance in East Asia: is there a J-curve. *Economics bulletin, 5*(18), 1-13.

Özçelik, O. (2023). Bootstrap Fourier AARDL Yöntemiyle J Eğrisi Hipotezinin Türkiye'nin Balkanlarla Dış Ticaretinde Geçerliliğinin Analizi. *İzmir İktisat Dergisi, 38*(4), 969-991.

Tran, T. H. (2019). Impacts of exchange rate on Vietnam-Japan trade balance: A nonlinear asymmetric cointegration approach.

TÜİK. (2025). *Türkiye İstatistik Kurumu*. [Erişim Tarihi: 22 Ocak 2025] http://www.tuik.gov.tr

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2025). *Elektronik Veri Dağıtım Sistemi*. [Erişim Tarihi: 10 Ocak 2025] http://evds.tcmb.gov.tr

Uslu, H. (2019). Marshall-Lerner koşulu ve J eğrisi hipotezinin geçerliliği: farklı gelir gurubu ülkeleri için karşılaştırmalı bir analiz. *Journal of Academic Value Studies, 4*(20), 550-561.

Wilson, P. (2001). Exchange rates and the trade balance for dynamic Asian economies—does the J-curve exist for Singapore, Malaysia, and Korea? *Open economies review, 12*, 389-413.

Yılmaz, Ö., & Kaya, V. (2007). İhracat, ithalat ve reel döviz kuru ilişkisi: Türkiye için bir VAR modeli. *Iktisat Isletme ve Finans, 22*(250), 69-84.

KAYNAKÇA

Akay, H. K., Aklan, N. A., & Çınar, M. (2016). Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme ve işsizlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 209-226.

Altunöz, U. (2015). Reel büyüme ve işsizlik bağlamında Türkiye için okun yasası analizi. *Kamu-İş*, *14*(1), 29-44.

Aydın, M. (2018). *Türkiye ekonomisinde yapısal reformların etkisi*. Ekonomi Yayınları.

Barışık, S., Çevik, E. İ., & Çevik, N. K. (2010). Türkiye'de okun yasası, asimetri ilişkisi ve istihdam yaratmayan büyüme: Markov-Switching yaklaşımı. *Maliye Dergisi*, *159*(2), 88-102.

Barro, R. J. (1997). *Macroeconomics*. MIT Press.

Bayrak, R., & Tatli, H. (2016). Short and long term analysis of some factors effecting youth unemployment in Turkey. *Theoretical and Applied Economics*, *23*(3), 229-242.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2022). *Yıllık Rapor*.

Demirgil, H. (2010). Okun Yasası'nın Türkiye için geçerliliğine dair ampirik bir çalışma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 139-151.

Göçer, İ. (2015). Okun Yasası: Türkiye üzerine bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, *15*(1), 1-13.

Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill Irwin. Retrieved fromhttps://books.google.co.id/books/about/Basic_Econometrics.html?id=6l1CPgAACAAJ&redir_esc=y

Güven, A., & Bozkurt, E. (2019). Genç işsizlik ve kadın işsizliği: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*.

Ertürkmen, G. (2023). Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'de İşsizlik ve Ekonomik Büyümenin Fourier Toda-Yamamoto Nedensellik Yaklaşımı ile İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22 (Cumhuriyet'in 100. Yılı), 339-354. https://doi.org/10.21547/jss.1358033

Kaya, H., & Arslan, S. (2015). *2008 krizinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri*. Küresel Ekonomi Yayınları.

Mankiw, N. G. (2019). *Macroeconomics*. Worth Publishers.

Okun, A. M. (1962). Potential GNP: Its Measurement and Significance. *American Statistical Association*, *54*(4), 98-104.

Pehlivanoğlu, F., & Tanga, M. (2016). An Analysis on the Validity of Okun's Law: Case of Turkey and BRICS. *International Journal of Economics and Financial Issues*, *6*(3), 31-44.

Pesaran, M. H., & Shin, Y. (1999). An autoregressive distributed-lag modelling approach to cointegration analysis. In S. Strøm, A. Holly, & P. Diamond (Eds.), *Econometrics and economic theory in the 20th century: The Ragnar Frisch centennial symposium* (pp. 371-413). Cambridge University Press.

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, *16*(3), 289-326.

Phillips, P. C. B., & Perron, P. (1988). Testing for unit root in time series regression. *Biometrika*, *75*(2), 335-346.

Şahin, H., & Kızılırmak, A. B. (2007). Determinants of duration of unemployment insurance benefits in Turkey. *Applied Economics Letters*, *14*(8), 611-615.

TÜİK. (2020). *İşsizlik oranları Raporu*. Türkiye İstatistik Kurumu. Https://www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır.

TÜİK. (2023). *İşsizlik oranları Raporu*. Türkiye İstatistik Kurumu. Https://www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır.

Uslu, H. (2020). İstihdam yaratmayan ekonomik büyüme: Türkiye için Okun Yasası çerçevesinde ekonometrik bir analiz. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, *7*(1), 101-126.

Uwakaeme, O. S. (2015). Economic growth in Nigeria: An empirical investigation of determinants and causal relationship (1980–2012). *American Journal of Economics,* 5(1), 9-20.

Yılmaz, T. (2020). *Türkiye ekonomisinde büyüme ve işsizlik ilişkisi: 2003-2020 dönemi*. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.

KAYNAKLAR

Acheampong, A. O., & Opoku, E. E. O. (2023). Environmental degradation and economic growth: Investigating linkages and potential pathways. *Energy Economics*, *123*, 106734.

Adeel-Farooq, R. M., Raji, J. O., & Adeleye, B. N. (2021). Economic growth and methane emission: Testing the EKC hypothesis in ASEAN economies. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 32(2), 277-289.

Akadırı, S. S., Alola, A. A., & Usman, O. (2021). Energy mix outlook and the EKC hypothesis in BRICS countries: A perspective of economic freedom vs. economic growth. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(7), 8922-8926.

Alola, A. A., & Donve, U. T. (2021). Environmental implication of coal and oil energy utilization in Turkey: is the EKC hypothesis related to energy?. *Management of Environmental Quality*: *An International Journal*, 32(3), 543-559.

Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *The Review of Economic Studies*, *58*(2), 277-297.

Aslan, A., Ocal, O., Ozsolak, B., & Ozturk, I. (2022). Renewable energy and economic growth relationship under the oil reserve ownership: Evidence from panel VAR approach. *Renewable Energy*, *188*, 402-410.

Azam, M., Khan, A. Q., Abdullah, H. B., & Qureshi, M. E. (2016). The impact of CO 2 emissions on economic growth: Evidence from selected higher CO2 emissions economies. *Environmental Science and Pollution Research*, *23*, 6376-6389.

Bandyopadhyay, A., & Rej, S. (2021). Can nuclear energy fuel an environmentally sustainable economic growth? Revisiting the EKC hypothesis for India. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(44), 63065-63086.

Bekun, F. V., Alola, A. A., Gyamfi, B. A., & Yaw, S. S. (2021). The relevance of EKC hypothesis in energy intensity real-output trade-off for sustainable environment in EU-27. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(37), 51137-51148.

Bello, A. K., & Abimbola, O. M. (2010). Does the level of economic growth influence environmental quality in Nigeria: A test of environmental Kuznets curve (EKC) hypothesis. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 7(4), 325-329.

Bhattacharya, M., Paramati, S. R., Ozturk, I., & Bhattacharya, S. (2016). The effect of renewable energy consumption on economic growth: Evidence from top 38 countries. *Applied Energy*, *162*, 733-741.

Bita, C. A., Feyom, C., & Votsoma, P. (2025). The dynamic impact of trade openness on industrialization in Sub-Saharan Africa. *Applied Economics*, 1-14.

Chang, C. C., & Carballo, C. F. S. (2011). Energy conservation and sustainable economic growth: The case of Latin America and the Caribbean. *Energy Policy*, *39*(7), 4215-4221.

Chen, P. Y., Chen, S. T., Hsu, C. S., & Chen, C. C. (2016). Modeling the global relationships among economic growth, energy consumption and CO2 emissions. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *65*, 420-431.

Çelik, H., & Ertürkmen, G. (2021). Ekonomik büyüme ve ihracatın co2 salınımı üzerindeki etkisi: Seçili MENA ülkeleri örneği (1980-2016). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1928-1947.

Dogan, E., & Inglesi-Lotz, R. (2020). The impact of economic structure to the environmental Kuznets curve (EKC) hypothesis: Evidence from European countries. *Environmental Science and Pollution Research,* 27, 12717-12724.

Eggoh, J. C., Bangake, C., & Rault, C. (2011). Energy consumption and economic growth revisited in African countries. *Energy Policy*, *39*(11), 7408-7421.

Esso, L. J., & Keho, Y. (2016). Energy consumption, economic growth and carbon emissions: Cointegration and causality evidence from selected African countries. *Energy*, *114*, 492-497.

Gill, A. R., Viswanathan, K. K., & Hassan, S. (2018). The Environmental Kuznets Curve (EKC) and the environmental problem of the day. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *81*, 1636-1642.

Gozgor, G., Lau, C. K. M., & Lu, Z. (2018). Energy consumption and economic growth: New evidence from the OECD countries. *Energy*, *153*, 27-34.

Grossman, G. M., & Krueger, A. B. (1993). Environmental impacts of a North American free trade agreement. *The Mexico-US Free Trade Agreement*, *11*(2), 13.

Halkos, G. (2011). *Environment and economic development: Determinants of an EKC hypothesis* (MPRA Paper 33262). University Library of Munich, Germany.

Halliru, A. M., Loganathan, N., & Hassan, A. A. G. (2021). Does FDI and economic growth harm environment? Evidence from selected West African countries. *Transnational Corporations Review*, *13*(2), 237-251.

Inglesi-Lotz, R. (2016). The impact of renewable energy consumption to economic growth: A panel data application. *Energy Economics*, *53*, 58-63.

Isik, C., Ongan, S., Ozdemir, D., Ahmad, M., Irfan, M., Alvarado, R., & Ongan, A. (2021). The increases and decreases of the environment Kuznets curve (EKC) for 8 OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 28535-28543.

Kaika, D., & Zervas, E. (2013). The Environmental Kuznets Curve (EKC) theory—Part A: Concept, causes and the CO2 emissions case. *Energy Policy*, *62*, 1392-1402.

Kang, S. H., Islam, F., & Tiwari, A. K. (2019). The dynamic relationships among CO2 emissions, renewable and non-renewable energy sources, and economic growth in India: Evidence from time-varying Bayesian VAR model. *Structural Change and Economic Dynamics*, *50*, 90-101.

Kasman, A., & Duman, Y. S. (2015). CO2 emissions, economic growth, energy consumption, trade and urbanization in new EU member and candidate countries: A panel data analysis. *Economic Modelling*, *44*, 97-103.

Khan, I., Hou, F., Irfan, M., Zakari, A., & Le, H. P. (2021). Does energy trilemma a driver of economic growth? The roles of energy use, population growth, and financial development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *146*, 111157.

Konuk, T. & Eryer. A. (2024). Ekonomik büyüme ve co2 emisyonunun sağlık harcamaları üzerine etkisi: Türkiye örneği. *International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies*, *7*(30), 402-410.

Le, T. H., & Quah, E. (2018). Income level and the emissions, energy, and growth nexus: Evidence from Asia and the Pacific. *International Economics*, *156*, 193-205.

Lee, J. W., & Brahmasrene, T. (2014). ICT, CO2 emissions and economic growth: Evidence from a panel of ASEAN. *Global Economic Review*, *43*(2), 93-109.

Menegaki, A. N. (2011). Growth and renewable energy in Europe: A random effect model with evidence for neutrality hypothesis. *Energy Economics*, *33*(2), 257-263.

Muço, K., Valentini, E., & Lucarelli, S. (2021). The relationships between GDP growth, energy consumption, renewable energy production and CO2 emissions in European transition economies. *International Journal of Energy Economics and Policy*, *11*(4), 362-373.

Omer, A. M. (2008). Energy, environment and sustainable development. *Renewable And Sustainable Energy Reviews*, *12*(9), 2265-2300.

Ozcan, B., Tzeremes, P. G., & Tzeremes, N. G. (2020). Energy consumption, economic growth and environmental degradation in OECD countries. *Economic Modelling*, *84*, 203-213.

Ozturk, I., & Acaravci, A. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *14*(9), 3220-3225.

Özokcu, S., & Özdemir, Ö. (2017). Economic growth, energy, and environmental Kuznets curve. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *72*, 639-647.

Pesaran, M. H. (2004). *General diagnostic tests for cross section dependence in panels*. Cambridge Working Papers. Economics, 1240(1), 1.

Pesaran, M. H. (2015). Testing weak cross-sectional dependence in large panels. *Econometric Reviews*, *34*(6-10), 1089-1117.

Rehman, A., Ma, H., Ozturk, I., Murshed, M., & Dagar, V. (2021). The dynamic impacts of CO2 emissions from different sources on Pakistan's economic progress: a roadmap to sustainable development. *Environment, Development and Sustainability*, *23*(12), 17857-17880.

Sarkodie, S. A., & Strezov, V. (2018). Assessment of contribution of Australia's energy production to CO2 emissions and environmental degradation using statistical dynamic approach. *Science of the Total Environment*, *639*, 888-899.

Sinha Babu, S., & Datta, S. K. (2013). The relevance of environmental Kuznets curve (EKC) in a framework of broad-based environmental degradation and modified measure of growth–a pooled data analysis. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 20(4), 309-316.

Sriyana, J. (2019). Dynamic effects of energy consumption on economic growth in an emerging economy. *International Journal of Energy Economics and Policy*, *9*(4), 283-290.

Tatoğlu, F. Y. (2020). İleri panel veri ekonometrisi: Stata uygulamalı. *Beta Basım Yayın, İstanbul*.

Tenaw, D., & Beyene, A. D. (2021). Environmental sustainability and economic development in sub-Saharan Africa: A modified EKC hypothesis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *143*, 110897.

Tugcu, C. T., Ozturk, I., & Aslan, A. (2012). Renewable and non-renewable energy consumption and economic growth relationship revisited: Evidence from G7 countries. *Energy Economics*, *34*(6), 1942-1950.

Wursten J., (2017). XTCDF: *Stata module to perform Pesaran's CD-test for cross-sectional dependence in panel context,* Statistical Software Components S458385, Boston College Department of Economics.

KAYNAKÇA

Altay, B., & Sugözü, F. (2019). Savunma harcamaları ve istihdam üzerine etkileri. *Ekonomi ve Politika Dergisi, 15*(3), 45-60.

Altuntepe, B., & Güner, Z. N. (2013). Türkiye'de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: 1988-2011 dönemi analizi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35*(2), 347-372.

Akyıldız, Y. (2006). Ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 85-98.

Alpağut, S. (2024). The Relationship between Income Distribution, Inflation and Economic Growth: Examining the Asymmetric Relationship Based on the Kuznets Hypothesis with Fourier Functions. Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi, 9(4), 656-677. https://doi.org/10.30784/epfad.1498262

Baltagi, B. H. (2008). *Econometric analysis of panel data* (4th ed.). John Wiley & Sons.

Bassanini, A., & Duval, R. (2006). Employment patterns in OECD countries: Reassessing the role of policies and institutions. OECD Economics Department Working Papers, No. 486.

Başar, S., & Künü, H. (2012). Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26*(3-4), 1-16.

Benoit, E. (1973). *Defense and economic growth in developing countries*. Lexington Books.

Blanchard, O. J., & Katz, L. F. (1992). Regional evolutions. Brookings Papers on Economic Activity, 1, 1-75.

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies, 47*(1), 239-253. https://doi.org/10.2307/2297111

Çelik, S., & Akar, C. (2018). Türkiye'de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: 2000-2016 dönemi analizi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 4*(1), 1-14.

Dunne, J. P. (2010). Military spending and economic growth in Sub-Saharan Africa. Defence and Peace Economics, 21(6), 447-464.

Engin, E., & Uğur, M. (2024). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme: N-11 ülkeleri üzerine bir panel veri analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 16*(2), 45-60.

Furceri, D. (2012). Unemployment and labor market developments in OECD countries. *OECD Economic Outlook, 2012*(1), 185-222.

Görkem, A., & Işık, N. (2008). Türkiye'de savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: 1968-2006 dönemi için bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 85-98.

Heo, U. (1999). Defense spending and economic growth in South Korea: The indirect link. Journal of Peace Research, 36(6), 699-708.

Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest, and money*. Macmillan.

Kollias, C., Manolas, G., & Paleologou, S. M. (2004). Defence expenditure and economic growth in the European Union: A causality analysis. Journal of Policy Modeling, 26(5), 553-569.

Kreishan, F. M. (2011). Economic growth and unemployment: An empirical analysis. *Journal of Social Sciences, 7*(2), 228-231.

Markusen, A. (1991). The military-industrial divide: Cold War transformation of the defense economy. American Economic Review, 81(2), 1-8.

McCoskey, S., & Kao, C. (1998). A residual-based test of the null of cointegration in panel data. *Econometric Reviews, 17*(1), 57-84. https://doi.org/10.1080/07474939808800403

Nazlıoğlu, S., & Karul, C. (2017). Fourier approach to panel unit root tests with cross-sectional dependence. *Econometric Reviews, 36*(1-3), 392-420. https://doi.org/10.1080/07474938.2015.1071732

Okun, A. M. (1962). Potential GNP: Its measurement and significance. *American Statistical Association, Proceedings of the Business and Economics Statistics Section*, 98-104.

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross-sectional dependence in panels. *CESifo Working Paper Series No. 1229*.

Pesaran, M. H. (2006). Estimation and inference in large heterogeneous panels with a multifactor error structure. *Econometrica, 74*(4), 967-1012. https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2006.00692.x

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics, 22*(2), 265-312. https://doi.org/10.1002/jae.951

Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics, 142*(1), 50-93. https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2007.05.010

Polat, B. (2020). Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: İlk 15 savunma harcaması yapan ülke örneği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 20*(40), 45-60.

Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy, 94*(5), 1002-1037. https://doi.org/10.1086/261420

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics, 70*(1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

Şahin, S. (2023). Ekonomik büyüme, istihdam ve teknolojik gelişme: Türkiye örneği. *İktisat ve Toplum Dergisi, 13*(4), 25-40.

Sezgin, S. (1997). Country survey: Defence spending in Turkey. *Defence and Peace Economics, 8*(4), 381-409.

Tataoğlu, F. (2020). *Panel veri ekonometrisi: Teori ve uygulamalar*. Der Yayınları.

Yıldırım, J., & Sezgin, S. (2002). Defense, education and health expenditures in Turkey, 1924–96. Journal of Peace Research, 39(5), 569-580.

Yılmaz-Eser, E. (2012). Türkiye'de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: 2000-2011 dönemi analizi. *Çalışma ve Toplum Dergisi, 2012*(4), 23-40.

Westerlund, J. (2006). Testing for panel cointegration with multiple structural breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 68*(1), 101-132. https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.2006.00153.x

MALİYE POLİTİKASI

Prof. Dr. Mircan TOKATLIOĞLU
Prof. Dr. Ufuk SELEN

4. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Kitabevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan kitabevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Setifika No: 48743

ISBN 978-625-5968-47-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI/Ufuk SELEN

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel. : (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
MALİYE POLİTİKASI: TANIMI, AMAÇLARI VE ARAÇLARI

I. İKTİSAT POLİTİKASI VE MALİYE POLİTİKASI İLİŞKİSİ 9

1. Para Politikası 11

2. Gelirler Politikası 15

3. Dış Ticaret Politikası 16

4. Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler ve Kontroller 19

II. MALİYE POLİTİKASININ TANIMI AMAÇLARI VE ARAÇLARI 20

1. Maliye Politikasının Tanımı 20

2. Maliye Politikasının Amaçları 22

2.1. Ekonomik İstikrarı Sağlama Amacı 23

2.1.1. Fiyat İstikrarı 23

2.1.2. Tam istihdam 24

2.1.3. Ödemeler Bilançosunda Denge 25

2.2. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Amacı 26

2.3. Kaynak ve Gelir Bölüşümünü Düzenleme Amacı 27

3. Maliye Politikası Araçları 29

3.1. Kamu Harcamaları 30

3.2. Kamu Gelirleri 33

3.2.1. Vergi Gelirleri 33

3.2.2. Kamu Borçlanması 36

III. MALİYE POLİTİKASININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ 37

İKİNCİ BÖLÜM
MALİYE POLİTİKASININ KURAMSAL TEMELLERİ

I. KLASİK İKTİSAT ÖNCESİ MALİ YAKLAŞIMLAR 41

1. Merkantilizm 42

2. Fizyokrasi 44

II. KLASİK İKTİSAT TEORİSİ VE MALİYE POLİTİKASI 45
1. Klasik İktisadın Temel Varsayımları 46
2. Klasik İktisadın Devlet Anlayışı ve Maliye Politikası Yaklaşımı 49
III. NEOKLASİK İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 53
IV. KEYNESYEN İKTİSAT TEORİSİ VE MALİYE POLİTİKASI 56
1. Keynesyen İktisat Teorisi ve Klasik İktisada Eleştirisi 56
2. Keynesyen İktisadın Maliye Politikası Yaklaşımı 59
V. NEOKEYNESYEN İKTİSAT (NEOKLASİK SENTEZ) VE MALİYE POLİTİKASI 62
VI. POST KEYNESYEN İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 64
VII. MONETARİZM VE MALİYE POLİTİKASI 66
VIII. YENİ KLASİK İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 69
IX. ARZ YANLI İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 72
X. KAMU TERCİHİ TEORİSİ, ANAYASAL İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 75
XI. YENİ KEYNESYEN İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 77
XII. YAPISALCI İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 78
XIII. RADİKAL İKTİSAT VE MALİYE POLİTİKASI 79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MALİYE POLİTİKASININ MAKROEKONOMİK TEMELLERİ

I. KEYNESYEN GELİR VE DENGE MODELİ 81
1. Keynesyen Gelir Modeli 82
2. Keynesyen Çapraz ve Ekonomik Denge 84
II. SOSYAL HESAPLAR MATRİSİ VE ÇARPAN MEKANİZMASI 87
1. Sosyal Hesaplar Matrisi 87
2. Çarpan Mekanizması ve Maliye Politikası Çarpanları 89
2.1. Basit Harcama Çarpanı ve Denge Milli Gelir 90
2.2. Transfer Harcaması Çarpanı ve Denge Milli Gelir 91
2.3. Vergi Çarpanı ve Denge Milli Gelir 92
2.3.1. Otonom Vergi Çarpanı 92
2.3.2. Oransal (Advolorem) Vergi Çarpanı 93
2.4. Denk Bütçe Çarpanı ve Denge Milli Gelir 94

2.5. Dış Ticaret Çarpanı 95
3. Hızlandıran ve Süper Çarpan 96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PARA VE MALİYE POLİTİKASI ETKİLEŞİMİ: KAPALI EKONOMİ IS-LM MODELİ

I. FAİZ ORANI, YATIRIM VE IS EĞRİSİ 99
II. GELİR, PARA TALEBİ VE LM EĞRİSİ 101
III. PARA VE MALİYE POLİTİKALARININ EŞ ANLI DENGE OLUŞUMUNA ETKİSİ 104
1. IS-LM Modelinde Eş Anlı Denge 104
2. Maliye Politikasındaki Değişmelerin Eş Anlı Dengeye Etkisi 106
3. Para Politikasındaki Değişmelerin Eş Anlı Dengeye Etkisi 107
4. Para ve Maliye Politikasındaki Karşılıklı Etkileşimin Eş Anlı Dengeye Etkisi 108

BEŞİNCİ BÖLÜM

PARA VE MALİYE POLİTİKASI ETKİLEŞİMİ: AÇIK EKONOMİ IS-LM MODELİ

I. MUNDELL FLEMİNG MODELİ VE VARSAYIMLARI 114
II. ÖDEMELER DENGESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE DÖVİZ KURU SİSTEMLERİ 114
III. SABİT DÖVİZ KURU SİSTEMİNDE PARA VE MALİYE POLİTİKASININ ETKİNLİĞİ 119
1. Sabit Döviz Kuru Sisteminde Para Politikası 119
2. Sabit Döviz Kuru Sisteminde Maliye Politikası 122
IV. ESNEK DÖVİZ KURU SİSTEMİNDE PARA VE MALİYE POLİTİKASININ ETKİNLİĞİ 124
1. Esnek Döviz Kuru Sisteminde Para Politikası 124
2. Esnek Döviz Kuru Sisteminde Maliye Politikası 125

ALTINCI BÖLÜM

PARA VE MALİYE POLİTİKASI ETKİLEŞİMİ: AS-AD MODELİ

I. TOPLAM TALEP (AD) EĞRİSİ 127
II. TOPLAM ARZ (AS) EĞRİSİ 130
III. AS-AD MODELİNDE EŞ ANLI DENGE 132

YEDİNCİ BÖLÜM
MALİYE POLİTİKASI UYGULAMA YÖNTEMLERİ

I. İRADİ MALİYE POLİTİKASI 135
1. İradi Maliye Politikasının Özellikleri 135
2. İradi Maliye Politikası Uygulama Sorunları 137
2.1. Gecikme Sorunu 137
2.2. Yapısal Sınırlamalar Sorunu 138
2.3. Siyasal Eğilimin Yansımaları Sorunu 139
2.4. Dışlama Sorunu 139
II. OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICI MALİYE POLİTİKASI 142
1. Otomatik İstikrar Sağlayıcı Maliye Politikasının Özellikleri 142
2. Otomatik İstikrar Sağlayıcıların Ölçülmesi 143
3. Otomatik İstikrar Sağlayıcı Olarak Vergiler 144
3.1. Gelir Vergileri 144
3.1.1. Kişisel Gelir Vergisi 144
3.1.2. Kurumlar Vergisi 145
3.2. Harcama Vergileri 145
3.3. Servet Vergileri 146
4. Otomatik İstikrar Sağlayıcı Olarak Kamu Harcamaları 146
4.1. İşsizlik Sigortası Ödemeleri ve İşsizlik Yardımları 146
4.2. Tarımsal Destekleme ve Fiyat Politikası 147
5. Kendiliğinden Meydana Gelen Bütçe Açık ve Fazlaları 147
6. Diğer Otomatik İstikrar Sağlayıcı Araçlar 148
6.1. Kurum ve Aile Tasarrufları 148
6.2. Ekonomide Stok Artışı ve Azalışları 148
7. Mali Sürüklenme Olgusu 149
8. Formül Esnekliği 150
III. KURALA BAĞLI MALİYE POLİTİKASI 151
1. Kurala Bağlı Maliye Politikasının Teorik Temeli 151
2. Sayısal Mali Kurallar 153
2.1. Bütçe ve Bütçe Açığına İlişkin Kurallar 153
2.2. Kamu Borçlanmasına İlişkin Kurallar 153
2.3. Kamu Harcamalarına İlişkin Kurallar 153
2.4. Kamu Gelirleri ve Vergilendirmeye İlişkin Kurallar 154

3. Kurala Bağlı Maliye Politikası ve Mali Saydamlık 155
4. Kurala Bağlı Maliye Politikasına Yönelik Eleştiriler 157

SEKİZİNCİ BÖLÜM
BÜTÇE DENGESİ VE MALİYE POLİTİKASI

I. KAMU KESİMİ DENGESİ VE BÜTÇE DENGESİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR 159
1. Kamu Kesimi Finansman Dengesi ve Bütçe Dengesi 160
2. Bütçe Açığına İlişkin Bazı Özel Tanımlar 162
2.1. Geleneksel Açık 162
2.2. Birincil Bütçe Dengesi 163
2.3. İşlemsel (Operasyonel) Açık 164
2.4. Sürdürülebilir Bütçe Açığı 166
2.5. Nominal ve Reel Bütçe Açığı 167
2.6. Tam İstihdam Bütçe Dengesi 168
II. KONJONKTÜR YÖNETİMİNDE BÜTÇE DENGESİNİN ROLÜ 169
1. Bütçe Dengesi ve Ekonomik Konjonktür İlişkisi 169
2. Bütçe Açıklarının Ekonomik Etkilerine İlişkin Teorik Yaklaşımlar 172
2.1. Bütçe Açıklarına Neoklasik Yaklaşım 173
2.2. Bütçe Açıklarına Keynesyen Yaklaşım 176
2.3. Bütçe Açıklarına Ricardo-Barro Denkliği Yaklaşımı 177
2.4. Bütçe Açıklarına Kamu Tercihi Yaklaşımı 179
III. BÜTÇE AÇIĞININ BORÇLANMA İLE FİNANSMANI 181
1. İç Borçlanma İle Finansman 181
2. Dış Borçlanma İle Finansman 182
3. Kamu Borcunun Sürdürülebilirliği ve Borç Yönetimi 183
4. Türkiye'de Kamu Borç Yönetiminin Yasal Çerçevesi 185
IV. BÜTÇE AÇIĞININ MERKEZ BANKASINDAN FİNANSMANI 188
V. BÜTÇE DENGESİ VE KAMU BORÇLANMASINA İLİŞKİN MALİ KURALLAR 189
1. Bütçe Dengesine İlişkin Kurallar 189
1.1. Denk Bütçe Kuralı 190
1.2. Bütçe Açığı Kuralı 190
2. Kamu Borçlanmasına İlişkin Kurallar 191

DOKUZUNCU BÖLÜM
ENFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. ENFLASYON VE ENFLASYONLA MÜCADELE 193

1. Enflasyon Kavramı, Türleri ve Nedenleri 193

1.1. Talep Enflasyonu 195
1.2. Maliyet Enflasyonu 195
1.3. Yapısal Enflasyon 196
1.4. Enflasyon Beklentisi 197
2. Enflasyonun Ekonomik ve Sosyal Etkileri 197

2.1. Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi 198
2.2. Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi 199
2.3. Kamu Maliyesi Üzerindeki Etkisi 199
2.3.1. Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi 199
2.3.2. Kamu Harcamaları ve Bütçe Açığı Üzerindeki Etkisi 200
2.4. Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi 201
3. Enflasyonla Mücadele 202

3.1. Enflasyonla Mücadele Konusunda İktisadi Yaklaşımlar 202
3.1.1. Keynesyen Yaklaşım 202
3.1.2. Klasik Temelli Yaklaşımlar 205
3.1.3. Yapısalcı Yaklaşım 207
3.2. Enflasyonla Mücadelede İktisat Politikası Araçları 208
3.3. Enflasyonla Mücadelede Uygulanan İstikrar Politikaları 209
3.3.1. Ortodoks İstikrar Politikası 210
3.3.2. Heterodoks İstikrar Politikası 211
3.3.3. Yapısalcı İstikrar Politikası 212

II. ENFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI 213

1. Enflasyonla Mücadelede Kamu Harcama Politikası 214

1.1. Kamu Yatırım Harcamaları 215
1.2. Cari Kamu Harcamaları 215
1.3. Kamu Transfer Harcamaları 216
2. Enflasyonla Mücadelede Vergi Politikası 216

2.1. Gelir Vergileri 217
2.1.1. Kişisel Gelir Vergisi 218
2.1.2. Kurumlar Vergisi 218
2.2. Harcama Vergileri 219
2.2.1. Kişisel Harcama Vergisi 219
2.2.2. Genel Tüketim Vergisi 221

2.2.3. Özel Tüketim Vergileri 223
2.2.4. Gümrük Vergileri 224
2.3. Servet Vergileri 224
3. Enflasyonla Mücadelede Kamu Borçlanma Politikası 225
3.1. Enflasyonla Mücadelede İç Borçlanma Politikası 225
3.1.1. Kişi ve Firmalardan Borçlanma 226
3.1.2. Ticari Bankalardan Borçlanma 227
3.1.3. Merkez Bankasından Borçlanma 228
3.2. Enflasyonla Mücadelede Dış Borçlanma Politikası 228
3.3. Enflasyonla Mücadelede Vadesi Bakımından Kamu Borçlanma Politikası 230

ONUNCU BÖLÜM
DURGUNLUKLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. DURGUNLUK VE NEDENLERİ 233
1. Durgunluk Kavramı 233
2. Durgunluğun Nedenleri 235
2.1. Yatırım İstikrarsızlığı 235
2.2. Tüketici Duyarlılığı 236
2.3. Arz Şokları 236
2.4. Para Politikası 236
2.5. Bankacılık Çevrimleri ve Finansal İstikrarsızlıklar 236
2.6. Dış Ticaret 237
3. Önemli Durgunluk Örnekleri 237
3.1. 1929 Bunalımı 237
3.2. 1990'lardaki Japon Durgunluğu 239
3.3. ABD'de 2001 Durgunluğu 240
3.4. 2008 Küresel Krizi 241
II. DEFLASYONİST AÇIĞIN KAPATILMASI VE DURGUNLUKLA MÜCADELE 242
III. DURGUNLUKLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI 245
1. Durgunlukla Mücadelede Kamu Harcama Politikası 245
1.1.Cari Kamu Harcamaları 245
1.2. Kamu Yatırım Harcamaları 246
1.3. Kamu Transfer Harcamaları 247
2. Durgunlukla Mücadelede Vergi Politikası 248
2.1.Gelir Vergileri 249

2.1.1.Kişisel Gelir Vergisi 249
2.1.2.Kurumlar Vergisi 250
2.2. Harcama Vergileri 250
2.3. Servet Vergileri 251
3. Durgunlukla Mücadelede Borçlanma Politikası 251
3.1. İç Borçlanma 251
3.2. Dış Borçlanma 252

IV. DURGUNLUKLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASINI DESTEKLEYİCİ PARA POLİTİKASI 253

ON BİRİNCİ BÖLÜM
STAGFLASYONLA MÜCADELEDE MALİYE POLİTİKASI

I. STAGFLASYON VE NEDENLERİ 255
1. Stagflasyon Kavramı 255
2. Stagflasyonun Nedenlerine Yönelik İktisadi Açıklamalar 257
2.1. Stagflasyonun Nedeni Olarak Ekonomik Yapıdaki Değişmeler 257
2.2. Stagflasyonun Nedeni Olarak Uluslararası Ekonomideki Gelişmeler 259
2.3. Teorik Yaklaşımların Stagflasyon Yorumu 262
2.3.1. Monetarist Yaklaşım: Talep Çekişli Stagflasyon 262
2.3.2. Post Keynesyen Yaklaşım: Maliyet İtişli Stagflasyon 264

II. STAGFLASYONLA MÜCADELEDE UYGULANACAK POLİTİKALAR 265
1. Gelirler Politikası 267
2. Vergi Temelli Gelir Politikaları 268
3. Endeksleme 268
4. Sektörel ve Bölgesel Ağırlıklı Önlemler 268
5. Üretimi Teşvik Politikası ve Toplam Arz 269

ON İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE EKONOMİK İSTİKRAR AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI

I. 1980 ÖNCESİ DÖNEMDE EKONOMİK İSTİKRAR AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI 271
1. 1923-1950 Dönemi 272

2. 1950-1960 Dönemi 273
3. 1960-1980 Dönemi 274
II. 1980 SONRASI DÖNEMDE EKONOMİK İSTİKRAR AMAÇLI MALİYE POLİTİKALARI 275
1. 1980'li Yıllarda Maliye Politikaları 275
1.1. 24 Ocak 1980 Kararları 275
1.2. Maliye Politikaları 277
1.2.1. Kamu Gelirleri Politikası 277
1.2.2. Kamu Harcama Politikası 279
1.2.3. Kamu Borçlanma Politikası 280
2. 1990'lı Yıllarda Maliye Politikaları 281
2.1. 1994 Krizi ve 5 Nisan Kararları 281
2.2. Kamu Açıkları, Sürdürülemez Borç Dinamiği ve Etkileri 283
3. 2000'li Yıllarda Maliye Politikaları 285
3.1. Enflasyonla Mücadele Programı ve 2001 Krizi 285
3.2. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve Sonuçları 287
3.2.1. Yapısal Önlemler 287
3.2.1.1. Finansal Kesimin Yeniden Yapılandırılması Düzenlemeleri 287
3.2.1.2. Kamu Kesiminde Şeffaflığı Arttıracak ve Kamu Finansmanını Güçlendirecek Düzenlemeler 288
3.2.1.3. Ekonomide Etkinliği ve Rekabeti Arttıracak Düzenlemeler 289
3.2.1.4. Sosyal Dayanışmayı Güçlendiren Düzenlemeler 289
3.2.1.5. Reel Ekonomiye İlişkin Düzenlemeler 290
3.2.2. Maliye Politikası Önlemleri 290
3.2.2.1. Kamu Harcamalarında Kesinti ve Tasarrufa Yönelik Önlemler 291
3.2.2.2. Kamu Gelirlerini Artırmaya Yönelik Önlemler 291
3.2.2.3. Kamu Kesimi Borç Stokunun Düşürülmesine Yönelik Önlemler 292
3.2.3. Para Politikası Önlemleri 294
3.2.4. Gelirler Politikası Önlemleri 294
3.2.5. Ekonomik Programın Sonuçları 295
3.3. 2008 Küresel Ekonomik Krizinde Uygulanan Maliye Politikaları 296
3.3.1. 2008 Krizinin Türkiye Ekonomisine Etkileri 296
3.3.2. 2008 Krizinde Uygulanan Para ve Maliye Politikası Önlemleri 297
3.3.2.1. Para ve Kredi Politikası Önlemleri 298
3.3.2.2. Maliye Politikası Önlemleri 299
3.3.2.2.1. Kamu Harcama Politikası Önlemleri 300
3.3.2.2.2. Vergi Politikası Önlemleri 302
3.4. 2014-2019 Döneminde Uygulanan Maliye Politikaları 305

3.5. Kovid-19 Küresel Salgın Döneminde Uygulanan
Para ve Maliye Politikaları 307
3.5.1. Para Politikası Önlemleri 308
3.5.2. Maliye Politikası Önlemleri 308
3.5.2.1. Vergi Ertelemeleri ve Vergi İndirimleri 309
3.5.2.2. Kredi Ertelemeleri 309
3.5.2.3. Ekonomik ve Sosyal Destekler 309
3.6. Döviz Kuru Krizi ve Artan Enflasyon Sorunu ile Mücadelede
Para ve Maliye Politikası Önlemleri 310

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA DEVLETİN ROLÜ

I. EKONOMİK KALKINMA 313
1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Kavramları 313
1.1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma 313
1.2. Sürdürülebilir İnsani Kalkınma 315
2. Ekonomik Kalkınmanın Aktörleri 316
3. Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicileri 317
II. AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERİN ÖZELLİKLERİ 318
1. Kişi Başına Milli Gelir Düzeyinin Düşüklüğü 319
2. Nüfus Artış Oranının Yüksekliği 320
3. Gelir Dağılımında Eşitsizlik ve Yoksulluk 320
4. Tarımsal Ekonominin Yaygınlığı ve Sanayi Sektörünün Gelişmemiş Olması ... 321
5. Düşük Eğitim Düzeyi ve Yetersiz Sağlık Hizmetleri 321
III. EKONOMİK KALKINMADA DEVLETİN ROLÜ VE KALKINMA POLİTİKALARI 322
1. İktisadi Düşüncede Kalkınma Yaklaşımı ve Devlet Müdahalesi 322
1.1. Klasik İktisadi Düşüncede Kalkınma Yaklaşımı 322
1.2. Kalkınma İktisadı Düşüncesinin Gelişimi ve Devlet Müdahalesi 323
2. Kalkınma Teorileri 328
2.1. Azgelişmişliğin Kısır Döngüsü Tezi 328
2.2. Büyük İtiş Teorisi 329
2.3. Harrod-Domar Modeli: "Yatırımlar Büyümenin Motorudur" 329
2.4. Rostow: "İktisadi Kalkınmanın Aşamaları" Teorisi 331
2.5. Neoklasik Yapısal Değişim Modelleri 332

2.6. Yapısalcı Yaklaşım 333
2.7. Bağımlılık Teorileri 334
2.8. Neoliberal Kalkınma Teorisi 335
2.9. Yeni Yaklaşımlar 336
3. Kalkınma Politikaları ve Stratejileri 336
3.1. Sanayileşme Politikası 337
3.1.1. İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Politikası 337
3.1.2. İhracata Dayalı Sanayileşme Politikası 339
3.2. Kalkınmacı Devlet Yaklaşımı 339
3.3. Sosyalist Kalkınma Stratejisi 341
3.4. Neoliberal Kalkınma Politikası 341
4. Türkiye'de Devletin Kalkınmadaki Rolü ve Kalkınma Politikaları 343
4.1. 1980 Öncesi Dönem: Devlet Öncülüğünde Kalkınma 343
4.1.1. 1923-1946 Dönemi 343
4.1.2. 1946-1960 Dönemi 345
4.1.3. 1960-1980 Dönemi 346
4.2. 1980 Sonrası Dönem: Özel Sektör Öncülüğünde Kalkınma 347

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA VERGİ POLİTİKASI

I. KALKINMANIN FİNANSMANINDA VERGİ POLİTİKASI 351
1. Ekonomik Yapı ve Vergi İlişkisi 351
1.1. Vergi Kapasitesi 352
1.2. Vergi Gayreti 353
2. Kalkınmanın Finansmanında Vergilerin Rolü 354
2.1. Gelir Vergileri 354
2.1.1. Kişisel Gelir Vergisi 355
2.1.2. Kurumlar Vergisi 356
2.2. Harcama Vergileri 356
2.2.1. Katma Değer Vergisi 357
2.2.2. Özel Tüketim Vergileri 357
2.2.3. Gümrük Vergileri 358
2.3. Servet Vergileri 358

3. Ekonomik Kalkınma ve Vergi Yapısı İlişkisi 358
3.1. Vergi Yapısı Kavramı 358
3.2. Vergi Yapısını Belirleyen Faktörler 360
3.3. Ekonomik Kalkınmanın Aşamalarında Vergi Yapısının Gelişimi 361
II. KALKINMAYI YÖNLENDİRMEDE VERGİ POLİTİKASI 362
1. Ekonomik Büyüme ve Belirleyicileri 363
2. Vergilerin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri 366
2.1. Vergilerin İş Gücü Arzına Etkisi 367
2.1.1. Vergi Türünün İş Gücü Arzına Etkisi 367
2.1.2. Tarife Yapısının İş Gücü Arzına Etkisi 368
2.1.3. Mükellef Psikolojisinin İş Gücü Arzına Etkisi 372
2.2. Vergilerin Sermaye Birikimine Etkisi 373
2.2.1. Gönüllü Tasarruflar Üzerine Etkisi 375
2.2.1.1. Gelir Vergileri 376
2.2.1.2. Harcama Vergileri 377
2.2.1.3. Servet Vergileri 378
2.2.2. Yatırım ve Risk Alma Üzerine Etkisi (Karar Etkisi) 379
2.2.3. Vergilerin Teknolojik Gelişmeye Etkisi 381

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA AMAÇLI KAMU HARCAMA POLİTİKASI

I. EKONOMİK BÜYÜME VE KAMU HARCAMASI İLİŞKİSİ 385
II. KAMU YATIRIM HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ ... 387
III. CARİ KAMU HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ 390
IV. KAMU TRANSFER HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADAKİ ROLÜ 392

ON ALTINCI BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA AMAÇLI KAMU BORÇLANMA POLİTİKASI

I. KALKINMANIN FİNANSMANI VE KAMU BORÇLANMASININ KAYNAKLARI 395
1. İç Borçlanma 396
1.1. Kişi ve Kurumlardan Borçlanma 397

1.2. Ticari Bankalardan Borçlanma 398
1.3. Merkez Bankasından Borçlanma 399
2. Dış Borçlanma 400

II. EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMADA KAMU BORÇ YÖNETİMİ 403

ON YEDİNCİ BÖLÜM
GELİR DAĞILIMI VE MALİYE POLİTİKASI

I. GELİR DAĞILIMI ANALİZİNE İLİŞKİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE 407

1. Gelir Dağılımı ve Adalet Kavramı İlişkisi 407

2. Gelir Dağılımının Temel Kavramları ve Ölçme Yöntemleri 411

2.1. Bazı Gelir Dağılımı Tanımları 413
2.1.1. Faktörel (Fonksiyonel) Gelir Dağılımı 414
2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı 415
2.1.3. Bölgesel Gelir Dağılımı 416
2.1.4. Sektörel Gelir Dağılımı 417
2.2. Gelir Dağılımını Ölçme Yöntemleri 418
2.2.1. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı 418
2.2.2. Dalton-Atkinson Ölçütü 420
3. Gelir Dağılımı Yoksulluk İlişkisi 423

3.1. Mutlak Yoksulluk, Göreli Yoksulluk ve Ölçümü 423
3.2. Yoksullukla Mücadele 425

II. GELİR DAĞILIMININ DÜZENLENMESİNDE MALİYE POLİTİKASININ ROLÜ 426

1. Maliye Politikasında Amaç-Araç Tercihi ve Kişisel Gelir Dağılımı 426

2. Vergilerin Gelir Dağılımındaki Rolü 429

2.1. Gelir Vergileri 430
2.1.1. Kişisel Gelir Vergisi 431
2.1.2. Kurumlar Vergisi 433
2.2. Harcama Vergileri 433
2.3. Servet Vergileri 435
3. Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımındaki Rolü 435

3.1. Reel Harcamalar 438
3.2. Transfer Harcamaları 439

ON SEKİZİNCİBÖLÜM
ÇEVRE SORUNLARI VE MALİYE POLİTİKASI

I. ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE DEVLETİN ROLÜ VE ÇEVRE POLİTİKASI 442

II. ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KULLANILAN MALİYE POLİTİKASI ARAÇLARI 444

1. Vergiler 444

2. Harçlar 446

3. Sübvansiyonlar ve Vergi Kolaylıkları 447

III. DİĞER ARAÇLAR 448

1. Kirletme Hakları 448

2. Ekolojik Etiketleme 449

3. Sözleşmeli Yaklaşım 449

4. İdari ve Yasal Düzenlemeler 449

4.1. Standartlar 450

4.2. Yasaklayıcı ve Zorlayıcı Düzenlemeler 450

KAYNAKÇA 451

KAYNAKÇA

Acar, Yalçın, (1982), **24 Ocak Kararları ve Yapılan Tercihlerin Amaç ve Araçları**, Bursa.

Acemoğlu, Daron ve James A. Robinson (2013), **Ulusların Düşüşü**, (Çeviren: Faruk Rasim Velioğlu), İstanbul: Doğan Kitap.

Akçay, Belgin, (2008), "*Avrupa Birliği'nin Ekonomik Kriterleri ve Türkiye*", **Maliye Dergisi**, Sayı 155 (Temmuz-Aralık), ss.11-38.

Akçay, Belgin, (2012), **21. Yüzyılın İlk Finansal Krizi, Subprime Mortgage Krizi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akçay, Ümit, (2009), **Para, Banka, Devlet, Merkez Bankası Bağımsızlaşmasının Ekonomi Politiği;** İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

Akçay, Ümit ve Ali Rıza Güngen, (2014), **Finansallaşma, Borç Krizi ve Çöküş,** Ankara: Notabene Yayınları.

Akdiş, Muhammet, (2006), **Para Teorisi ve Politikası**, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, Abdurrahman (1993), **Kamu Maliyesi**, 4. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, Abdurrahman (2011), **Kamu Maliyesi,** 14. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Akerlof, George, (1978). *"The Economics of 'Tagging' Applied to the Optimal Income Tax, Welfare Programs, and Manpower Planning"*. **American Economic Review***, 61* (1), pp. 8-18.

Akkaya, Şahin, (1988), "*Adil Vergileme ve Optimal Vergileme Yaklaşımlarına Genel Bakış*", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası***,* Seri*:46*.

Akkaya, Şahin, (1993), *"Farklı Bir Bunalım: Stagflasyon, Ortaya Çıkışı, Nedenleri, Çözüm Yolları"*, **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Prof. Dr. Memduh Yaşa'ya Armağan**, 34. Seri, 1990/1991, İstanbul, ss. 236-242.

Aktan, Coşkun Can, (2008), **Yeni İktisat Okulları**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural, (2002), *"Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri"*,

Yoksullukla Mücadele Stratejileri, (Editör: Coşkun Can Aktan), Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

Akyüz, Yılmaz, (1989), *"1980'lerde Dünya Ekonomisi: Makroekonomi ve Bağımlılık Üzerine Bazı Dersler",* **Sadun Aren'e Armağan,** (Derleyen: Tuncer Bulutay), Ankara: Mülkiyeliler BirliğiYayınları: No: 8 içinde, ss. 28-54.

Albayrak, Özlem, (2010), "*Optimal Vergi Teorisi: Bir Değerlendirme*", **Kriz ve Maliye Düşüncesinde Değişim**, **İzzettin Önder'e Armağan,** (Derleyenler: Abuzer Pınar, Ahmet Haşim Köse ve Nihat Falay), İstanbul: SAV Yayınları içinde, ss. 287-317.

Alpago, Hasan (2002), **IMF Türkiye İlişkileri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Alpar, Cem ve M. Tuba Ongun, (1985), **Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler,** Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu Yayını.

Alpar, Cem ve M. Tuba Ongun, (1993), **Dış Ticaret Ansiklopedik Sözlük**, Ankara: Turhan Kitabevi.

Anıl, Haluk, (1982), **Kamu Maliyesi ve Kaynak Kullanımında Etkinlik (Niteliksel Bir Yaklaşım),** Ankara: Ankara İ.T.İ.A.ve Maliye Fakültesi Yayını.

Arasıl, Ömer, (1998), *"Bütçe Açığı Finansman Yöntemleri Üzerinde Bazı Değerlendirmeler"*, **Prof. Dr. Salih Şanver'e Armağan**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını No: 10 içinde, ss. 67-81.

Arda, Erhan, (2008), **Ekonomi El Sözlüğü**, Bursa: Alfa Yayınevi.

Ardıç, Kaya, (2002), *"Yeni Klasik İktisat Okulu",* **İktisatın Dama Taşları II**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayını, ss. 23-47.

Aren, Sadun, (2011), **İstihdam Para ve İktisadi Politika**, 14. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Arestis, Philip and Malcolm Sawyer, (2010), "*The Return of Fiscal Policy*", **Journal of Post Keynesian Economics**, Spring, Vol. 32, No.3, pp. 327-345.

Arıkboğa, Aysel, (2011), "*Maliye Politikalarında 1980 Sonrasında Yaşanan Değişim: Mali Disiplin ve Mali Kural Uygulamaları*", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 2, ss. 13-25.

Arın, Tülay, (2004), *"Sürdürülebilir Borçluluk: Düşük Gelirli Ülkeler, Orta Gelirli Ülkeler ve Türkiye"*, **Gülten Kazgan'a Armağan Türkiye Ekonomisi,** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde, ss. 125-145.

Arın, Tülay, (2013), *"Keynesci Akımlar: Keynesçiliğin Krizi ve İç Tartışmaları"*, **Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları, Seçilmiş Yazılar,** (Derleyen: Cengiz Arın), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde, ss. 185-223.

Arsan, H. Üren, (1989), "*Gelir Dağılımı ve Kamu Maliyesi*", **Sadun Aren' Armağan**. (Derleyen: Tuncer Bulutay), Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı içinde ss. 55-70.

Aslan Yılmaz ve Doğan Şenyüz, (2016), **Hukuka Giriş,** 9. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Aslan, Hanifi, (2008), **Makro İktisat Politikası**, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Ataç, Beyhan (2002), **Maliye Politikası**, 6. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Ataç, Beyhan (2013), **Maliye Politikası**, 10. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

Atamtürk, Burak, (2001), "*Merkantilizm ve Fizyokrasi*", **İktisat'ın Dama Taşları I,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayını, ss. 7-16.

Atay, Oğuz, (2000), **Bir Bilim Adamının Romanı**, 11. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Atkinson, A. ve Joseph E. Stiglitz, (1976), "*The Design of Tax Structure: Direct Versus Indirect Taxation",* **Journal of Public Economics***, 6* (1-2), pp. 55-75.

Aytaç, S. Erdem, (2013), "*Türkiye: Dengeli ve Sürdürülebilir Yüksek Büyüme Peşinde*", **Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen**, (Derleyen ve Yayına Hazırlayan: Fikret Şenses, Ziya Öniş, Caner Bakır), İstanbul: İletişim Yayınları içinde, ss. 375-398.

Bağımsız Sosyal Bilimciler, (2007), **IMF Gözetiminde On Uzun Yıl, 1998-2008, Farklı Hükümetler Tek Siyaset**, İstanbul: Yordam Kitap.

Bahçeci, Ayşe Sema, (1997), **Ortodoks ve Heterodoks İstikrar Programları: Seçilmiş Ülke Örnekleri ve 1994 Türkiye**

Deneyimi, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Ekonomik Modeller Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Bakar, Feride ve Mircan Yıldız Tokatlıoğlu, (2012), "*Küresel Finansal Kriz Sürecinde Avrupa Birliği Vergi Politikaları*", **Maliye Dergisi**, Sayı 163, ss. 481-504

Bakır, Caner, **Dünyayla İş Yapanlar, Küreselleşme Sürecinde Türk Çokulusluları**, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Bakırtaş, Tahsin, (2014), **Dünyada ve Türkiye'de Ekonomik Kalkınma**, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Balaban, Kamer Güneysu, (2012), **Kurallı Maliye Politikası ve Türkiye'de Kurallı Maliye POlitikası Uygulamasına İlişkin Model Önerisi,** (http://www.tcmb.gov.tr:http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/61f4cd56-cfb4-4073-a4b190499934e162/kamerguneysubalaban.pdf?MOD=AJPERES, Erişim Tarihi: 01. 12. 2016).

Balıbek, Arzu Aytekin, Yasemin Hürcan ve Serdar Öztopal, (2012), "*Borç Yönetiminin Ekonomik ve Parasal Politikalarla Etkileşimi*", **Hazine İşlemleri ve Çağdaş Hazine Yönetimi** (Editörler: M. Coşkun Cangöz ve Emre Balıbek), Ankara: Seçkin Yayıncılık içinde, ss. 45-59.

Ball, Laurence, N. Gregory Mankiw, and Douglas W. Elmendorf, (1998), "*The Deficit Gamble*", **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol. 30, pp. 699-720.

Barro, Robert J. (1974), *"Are Government Bonds Net Wealth?"* **Journal of Political Economy,** Vol. 82, pp. 1095–1117.

Barro, Robert J. (1989), "*On the Predictabilty of Tax-Rate Changes",* **NBER Working Papers**.

Bastı, Eyüp, (2006), **Kriz Teorileri Çerçevesinde 2001 Türkiye Finansal Krizi**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayını No: 191.

Başkaya, Fikret, (2004), **Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına, Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi**, 2. Baskı, Ankara: Özgür Üniversite Yayınları.

Başkaya, Fikret, (1994), **Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü,** Ankara: İmge Kitabevi.

Başol, Koray, (1984), **Demografi**, İzmir: Mass Matbaacılık.

Batırel, Ömer Faruk, (1982), **Kamu Bütçesi,** 3. Baskı, İstanbul: İİTİA Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları.

Batırel, Ömer Faruk, (1984), **Maliye Politikası ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, İstanbul: Okan Yayıncılık.

Becker, Howard S., (2013), **Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi, Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı**, (Çeviren: Şerife Geniş), Ankara: Heretik Yayıncılık.

Begg, David, Stanley Fischer and Rudiger Dornbusch, (2010), **İktisat,** 8. Baskı, Çeviri Editörü: Vildan Serin, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Bekar, Ayşe Günay, (2009), *"Kamu Mali Dengesinin Sağlanmasında Mali Kurallar ve Önemi"*, **Küreselleşme ve Kamu Maliyesinde Yaşanan Dönüşüm**, (Editörler: Aytaç Eker ve Hayal Ayça Şimşek), Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, ss.65–90.

Berber, Metin, (2016), **Makro Ekonomi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Berksoy, Taner, (1984), **Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Kapasitesi ve Vergi Gayreti**, İstanbul: Marmara Üniversitesi İİBF Yayını.

Bilginoğlu, Mehmet Ali ve Ahmet Aysu, (2008), *"Dış Borçların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği",* **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** (31), ss. 1-23.

Bird, Graham (2016), "*Fiscal Policy and Global Crisis",* **World Economics**, Vol.17, No.1, (January-March), pp. 147-176.

Bocutoğlu, Ersan ve Aykut Ekinci, (2009), "*Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası*", **Maliye Dergisi**, Sayı 156, ss. 66-82.

Bocutoğlu, Ersan, (2013), **Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar,** Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Bourguignon, F. (2004). The Poverty-Growth-Inequality Triangle. Indian Council for Research.

Boyer, Robert, (2000), *"Etat, Marché et Developpement*", **Problemes Economiques,** No: 2653 (23 Février), pp. 15-123.

Bulutoğlu, Kenan, (2003), **Kamu Ekonomisine Giriş**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bulutoğlu, Kenan, (2004), **Kamu Bütçesi, Kamu Harcamaları, Kamu Borçları,** İstanbul: Batı Türkeli Yayıncılık.

Bulutoğlu, Kenan, (2008), **Kamu Ekonomisine Giriş,** 7. Baskı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Burges, Robin ve Nicholas Stern, (2007), "*Vergileme ve Kalkınma*", (Çeviren: Mustafa Durmuş), **Maliye Dergisi**, Sayı 152, ss. 1-42.

Burhan, Nuri (1989), **Merkezi Planlamada Maliye Politikası ve Son Gelişmeler,** Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını.

Büyükakın, Tahir, (2007), *"Yeni Keynesyen İktisat mı, Yeni Neo-Klasik Sentez mi?"*, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1, ss. 22-36.

Cangöz, M. Coşkun ve Emre Balıbek, (2012), *"Kamu Borç Yönetiminin Genel Çerçevesi: Yeni Eğilimler ve Türkiye'ye Yansımaları"*, **Hazine İşlemleri ve Çağdaş Hazine Yönetimi** (Editörler: M. Coşkun Cangöz ve Emre Balıbek), Ankara: Seçkin Yayıncılık içinde, ss. 17-43.

Caslin, Terry, (1993), "*Devlet ve Ekonomi*", Çeviren: Mensur Akgün, **Liberalizm, Refah Devleti, Eleştiriler**, (Derleyen: Kemali Saybaşılı), İstanbul: Bağlam Yayınları içinde, ss. 291-314.

Caşkurlu, Eren, (2007), **İç ve Dış Borçlanmada Risk Analizine Dayalı Borç Yönetimi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını.

Chang, Ha-Joon, (2014), **Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü, (**Çeviren: Tuba Akıncılar Onmuş), İstanbul: İletişim Yayınları.

Chang, Ha-Joon, (2016), **Ekonomi Rehberi, Ekonomi Hakkında Size Söylenenler Söylenmeyenler**, (Çeviren: Mihriban Doğan), İstanbul: Say Yayınları.

Cural, Mehmet ve Çevik, Nüket Kırcı (2015), "*Ekonomik Kalkınmanın Vergi Yapısı Üzerindeki Etkisi: 1924-2013 Dönemi Türkiye Örneği,"* **Amme İdaresi Dergisi,** Sayı:48 (3), ss. 127-158.

Çaklı, Sabri, (1998), **İktisat Politikası Düşüncesinin Evrimi**, Ankara: Gazi Kitabevi.

Çalışkan, Şadan (2010), *"Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk"*, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 59, ss. 89-132.

Çeçen, Anıl ve diğerleri, (1996), **Türkiye'de Ekonomik Büyüme Yapısal Dönüşüm ve Kriz,** 3 Baskı, İstanbul: Ege Yayınları, 1996.

Çelebi, Kemal, (1998), **Türkiye'de Ekonomik İstikrarsızlığın Dışsal- Yapısal Nedenleri ve İstikrar Politikaları**, Manisa: Emek Matbaacılık.

Çelebi, Kemal, (2012), "*Mali Olaylara Sosyolojik Yaklaşımın Önemi*", **Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler**", (Editör: Kemal Çelebi), Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını içinde, ss. 1-13.

Çelikkaya, Ali (2011), *"Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Çevre Vergisi Reformları ve Türkiye'deki Durumun Değerlendirilmesi"*, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler** Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, ss. 97-120.

Çetin, Murat ve Eyüp Ecevit, (*2010). "Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Bir Panel Regresyon Analizi."* **Doğuş Üniversitesi Dergisi***,* 11 (2), ss. 166-182.

Çevik, Savaş, (2014), *"Vergi Yapısında ve Vergi Sistemlerinde Uluslararası Eğilimler Üzerine Bir Değerlendirme",* **TİSK Akademi**, Cilt 9, Sayı 16, ss. 186-207.

Çiçek, Halit, Süleyman Gözegir ve Emre Çevik, (2010), "*Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Borçlanma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği* (1990–2009)", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi***, 11*(1), 141-156.

Dede, Melek Ercan, (2010), **Anayasal İktisat Perspektifinden Maliye Politikası Kuralları ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Uygulamanın İncelenmesi,** Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

Değerli, Burcu ve Pelin Mastar Özcan (2019), *Kişisel Harcama Vergisi ve Analizi,* **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt: 17, Sayı: 2. Doi:10.18026/cbayarsos.468678, ss. 179-194.

De Saint Marc and Renaud Denoix, (2009), **Devlet,** Çeviren: İsmail Yerguz, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Demir, Meral Vurucu, (2004), **4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun Getirdiği Yenilikler, Önceki Mevzuat İle Karşılaştırılması**, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara.

Demir, Osman, (1997), **Ekonomide Devlet**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayını No: 71.

Demircan, Esra Siverekli, (2003), *"Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi"*, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 21 (Temmuz-Aralık), ss. 97-116.

Demirli, Yunus, (2009) *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Reformları ve Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme,* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirli, Yunus ve M. Cahit Güran, (2009), *Gelir Vergisi Sistemlerinin Alternatifleri ve Değerlendirmesi,* **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 27, Sayı 2, ss. 161-192.

Dinler, Zeynel, (1997), **İktisada Giriş**, 3. Basım, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Dornbusch, Rudiger and Stanley Fischer, (1998), **Makroekonomi,** Çeviren: Salih Ak, Mahir Fisunoğlu, Erhan Yıldırım ve Refia Yıldırım, İstanbul: McGrawHill-Akademi.

Dülgeroğlu, Ercan, (2000), **Kalkınma Ekonomisi,** Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Edizdoğan, Nihat ve Ali Çelikkaya, (2012), **Vergilerin Ekonomik Analizi**. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.

Edizdoğan, Nihat, (2007), **Kamu Maliyesi**, 9. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Edizdoğan, Nihat, (2008), **Kamu Bütçesi**, 7. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Edizdoğan, Nihat, Özhan Çetinkaya ve Erhan Gümüş; (2010), **Kamu Maliyesi**, 11. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Egeli, Haluk ve Ahmet Özen, (2013), **Teori ve Uygulamada Bütçe Politikası**, 2. Baskı, İzmir: Altın Nokta Basım Yayın Dağıtım.

Eğilmez, Mahfi ve Ercan Kumcu, (2003), **Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması**, 4. Baskı, İstanbul: Om Yayınevi.

Eğilmez, Mahfi, (2008), **Küresel Finans Krizi**, 2. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eğilmez, Mahfi, (2009), **Makro Ekonomi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eğilmez, Mahfi, (2016), **Kamu Maliyesi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eğilmez, Mahfi, (2018), **Değişim Sürecinde Türkiye, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sosyo-Ekonomik Bir Değerlendirme**, 10. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eker, Aytaç, Asuman Altay ve Mustafa Sakal, (1994), **Maliye Politikası: Teori, İlkeler ve Yöntemler**, Ankara: TAKAV Matbaacılık.

Ekici, Filiz, (2012), "*Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması"*, **DPUJSS***,* 32 (2), ss. 191-200.

Elgin, Ceyhun ve Abdullah Yalaman, (2020), "*Covid-19 Salgınının Yol Açtığı Ekonomik Krize Karşı Açıklanan Açıklanan Ekonomik Teşvik Paketleri: Bir Karşılaştırma ve Türkiye Örneği*", **Salgın Ekonomisi,** (Editör: Ömer Faruk Çolak), Ankara: Efil Yayınevi içinde, ss. 393-414.

Elvan, Lütfi, (2002), "*Türkiye'de Bölgelerarası İktisadi Gelişmişlik Farklarının GSYİH (İller Endeksi) Esas Alınarak Karşılaştırılması",* **Planlama Dergisi 42. Yıl Özel Sayısı**, ss. 327-336.

Engen, Eric M.; Skinner, Jonathan, (1996), "*Taxation And Economic Growth"*, (http://www.nber.org/papers/w5826.pdf. Erişim Tarihi: 28, 01, 2017).

Erçakar, Mehmet Emin ve Mehmet Yılgör (2010), "*Gelişmekte Olan Ülkelerde DYY-GSYİH İlişkisi: Panel Birim Kök ve Eş Bütünleşme Sınamaları*", **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar**, Cilt:47, Sayı 549, ss. 31-38.

Erdem, Metin, (2016), **Devlet Borçlanması**, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Erdem, Metin, Doğan Şenyüz ve İsmail Tatlıoğlu, (1998), **Kamu Maliyesi**, 2. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Ergül, Y. Tamer, (2012), *"Enflasyon ve Maliye Politikası",* **Maliye Politikası-I**, (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları içinde, ss. 96-113.

Erim, Neşe, (2007), **İktisadi Düşünce Tarihi**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Erol, Ümit, (1997), **Eleştirel Gözle Serbest Piyasa**, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Ersel, Hasan, (1989), *"Eşitlikçi Adalet Üzerine",* **Sadun Aren' Armağan, (**Derleyen: Tuncer Bulutay), Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı içinde, ss. 244-259.

Ersezer, Devrim ve Süleyman Ulutürk, (2004), "*Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Kamu Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri*"**, Prof. Dr. Salih Turhan'a Armağan**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları. Seri. 46 içinde, ss. 149-168.

Ertek, Tümay, (2006), **Temel Ekonomi**, İstanbul: Beta Yayınları.

Fisunoğlu, Mahir ve Bilge Köksel Tan, (2009), "*Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat*", **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt: 20, Sayı: 70, ss. 31-60.

Gerçek, Adnan, (1999), "*ABD'de Vergi Reformu Tartışmaları ve Tek Oranlı Vergi (Flat Tax) Sistemi*", **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, 14(1), ss. 125-136.

Göker, Zeliha, *"Maliye Politikası ve Kriz"*, **Kriz ve Türkiye, Aşınan Teoriler**, (Editörler: Hale Balseven ve Fuat Ercan), Ankara: Phoenix Yayınevi içinde ss. 233-254.

Gökçe, Birsen, (1988), **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Ankara: Savaş Yayınları.

Güler, Hünkar ve Ekrem Toparlak (2018) *Türkiye'de Kayıtdışı Ekonominin Ölçümü Ve Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırılması*, **Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt-Sayı: 11(1) ss. 209-220.

Gönel, Feride Doğaner, (2011), **Kalkınma Ekonomisi**, Ankara: Efil Yayınevi.

Görgün, Sevim, (1972), **Maliye Politikası**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Görgün, Sevim, (1994a), **Kamu Maliyesine Giriş Ders Notları**, 2. Baskı, İstanbul.

Görgün, Sevim, (1994b), "*İktisadi Gelişme ve Gelişme İktisadı*", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Prof. Dr. Memduh Yaşa'ya Armağan,** 34. Seri, Yıl 1990/1991, ss. 55-65.

Görgün, Sevim, (1998), *"Geleneksel Maliye Politikasının Etkinliğini Yitirmesi"*, **Prof. Dr. Salih Şanver'e Armağan**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını No: 10 içinde, ss. 247-271.

Güler, Birgül Ayman, (2005), **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, Yapısal Uyarlama Politikaları 1980-1995,** 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Gümüş, Erdal, (2012). "*Stagflasyon ve Maliye Politikası",* **Maliye Politikası I** (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını içinde, ss. 133-149.

Güngör, Kamil, (1998), "*İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler"*, http://www.makalem.com.

Güran, M. Cahit ve Ekrem Karayılmazlar, (2005), "*Gelir Vergisinde Tarife Yapısı: Adalet ve Etkinlik Temelli Teorik Tartışmalar Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir Analiz",* **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,** *2*(60), ss. 141-169.

Güran, M. Cahit, (2002), *"Devlet Müdahalesinin Ekonomik Performansa Etkileri ve Etkin Devlet",* **Yolsuzluk ve Etkin Devlet**, (Editörler: Selçuk Cingi, Umur Tosun, M. Cahit Güran), Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayını içinde ss. 109-194.

Gürler, A. Zafer, (2008), **Genel Ekonomi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gürsoy, Bedri, (1980), **Kamusal Maliye I. Cilt**, 3. Baskı, Ankara: S Yayınları.

Güzel, Simla, (2009), *"Ar-Ge Harcamaları ve Vergi Teşvikleri: Belirli Ülkeler Karşısında Türkiye'nin Durumu",* **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 4(2), ss. 29-48.

Hahnel, Robin, (2004), **Siyasal İktisadın ABC'si**, (Çeviren: Yavuz Alogan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Han, Ergül ve Ayten Ayşen Kaya, (2013), **Kalkınma Ekonomisi, Teori ve Politika,** 8. Basım, Ankara: Nobel Akademi Yayınları.

Heller, Walter, (1970), **Bütçe Politikası ve Ekonomik Denge, OECD Tarafından Hazırlatılan Bir İnceleme,** (Çeviren: Adnan Erdaş), Ankara: Maliye Bakanlığı Maliye Tetkik Kurulu Yayınları.

Howard, Michael, (2001), **Public Sector Economics for Developing Contries**, Canada: Universitiy of the West Indies Pres.

İnce, Macit, (1996), **Devlet Borçlanması (Kamu Kredisi)**, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.

İzgi, B., B., & Alyu, E.(2018). Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği: OECD ve AB Ülkeleri Panel Veri Analizi, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17 (3), 9887-996.

James R. Barth and John M. Wells, (1999), *"Budget Deficits and Economic Activity",* **Budget Deficits and Debt: A Global Perspective** (Edited: Siamack Shojai), Praeger Publishers, London. UK. pp. 41-54.

Karaçor, Zeynep, Hüseyin Özer ve Taha Bahadır Saraç, (2011), *"Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama (1988-2007)"* **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 4, Sayı: 2, ss.29-44.

Karagöl, Erdal, (2010), "*Geçmişten Günümüze Türkiye'de Dış Borçlar",* **SETA Analiz,** (26), ss. 1-25.

Karakurt, Birol, (2010), "*Küresel Mali Krizi Önlemede Maliye Politikasının Rolü ve Türkiye'nin Krize Maliye Politikası Cevabı*", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 24, Sayı 2, ss. 167-195.

Karakurt, Birol ve Tekin Akdemir, (2010), "*Kurallı Maliye Politikası: Türkiye'de Kurallı Maliye Politikası Örnekleri*", **Maliye Dergisi**, Sayı 158 (Ocak-Haziran), ss. 226-261.

Kaya, Ayşe, (2013), **Mali Sürdürülebilirlik: Teori ve Türkiye Uygulaması**, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayını.

Kayalıdere, Gül, (2014), "*Türkiye'nin Teknoloji Politikalarında Teknoparkların Önemi ve Teknoparklara Yönelik Vergi Avantajları"*, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 75-95.

Kazgan, Gülten, (2000), **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi,** 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kazgan, Gülten, (2005), **Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001),** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kazgan, Gülten, (2016), **Liberalizmden Neoliberalizme Neoliberalizmin Getirisi ve Götürüsü,** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kepenek, Yakup, (2012), **Türkiye Ekonomisi**, 25. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kepkep, Naci, (1991), **Enflasyon: Kuramlar-Politikalar ve Avusturya Keynesciliği**, İstanbul: Cem Yayınevi.

Keynes, John Maynard, (2008), **Genel Teori, İstihdam Faiz ve Paranın Genel Teorisi,** (Çeviren: Uğur Selçuk Akalın), İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Kılıçaslan, Harun, (2011), *"Verasetin Vergilendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme",* **Vergi ve Vergi Politikaları Üzerine İncelemeler,** (Editörler: Nihat Edizdoğan ve Özhan Çetinkaya), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım içinde, ss. 363-385.

Kirmanoğlu, Hülya, (2007), **Kamu Kesimi Ekonomisi,** İstanbul: Beta Yayınevi.

Koç, Fatma, H. Hakan Yavuz ve Feyza Alkan, (2012), "*Borcun Sürdürülebilirliği ve Duyarlılığı*", **Hazine İşlemleri ve Çağdaş Hazine Yönetimi** (Editörler: M. Coşkun Cangöz ve Emre Balıbek), Ankara: Seçkin Yayıncılık içinde, ss. 61-79.

Korkmaz, Esfender, (1982), **Vergi Yapısı ve Gelişimi**, İstanbul: Gür-Ay Matbaası.

Kölmek, Alparslan, (2014), **2008 Küresel Ekonomik Krizinde İşgücüne Yönelik Tedbirler: AB ve Türkiye,** T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, AB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Magdoff, Harry (1983), *"Uluslararası Ekonomik Bunalım ve Üçüncü Dünya",* **Dünya Ekonomisinde Bunalım (Seçme Yazılar),** (Çeviren: Dündar Sağlam ve M. Kemal Çakman), İstanbul: Ar Basım Yayın ve Dağıtım içinde, ss. 26-36.

Maillet, Jean, (1983), **18. Yüzyıldan Bugüne İktisadi Olayların Evrimi,** (Çeviren: Ertuğrul Tokdemir), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Mankiw, Gregory N. (2010), **Makroekonomi***,* (Çeviren: Ömer Faruk Çolak), Ankara: Efil Yayınevi.

Mankiw, Gregory N. (1992), **Macroeconomics,** New York: Worth Publishers.

Mankiw, N. Gregory, Matthew Weinzierl and Danny Yagan, (2009), *"Optimal Taxation in Theory and Practice",* **Journal of Economic Perspectives***, 23* (4), pp. 147-174.

Marois, Thomas ve Lucia Pradella, (2014), *"Giriş: Kutuplaştıran Kalkınma: Noeliberalizme Karşı Alternatifler Bulma ve Kriz",* **Kutuplaştıran Kalkınma: Noeliberalizme Karşı Alternatifler Bulma ve Kriz**, (Derleyenler: Lucia Pradella ve Thomas Marois), (Çeviren: Barış Baysal), İstanbul: Notabena Yayınları içinde, ss. 9-24.

Medawar, P. B., (2005), **Genç Bilim Adamına Öğütler,** Çeviren: Nermin Arık, 24. Basım, Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

Mercimek, Fulya ve Mircan Yıldız Tokatlıoğlu, (2014), "*Küresel Finansal Krizde BRIC Ülkeleri ve Krize Karşı Maliye Politikası*", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt 51, Sayı 593 (Temmuz), ss. 31-52.

Mutlu, Abdullah, (2009), **Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi**, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını

Mutluer, Kamil, Erdoğan Öner ve Ahmet Kesik, (2007), **Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nadaroğlu, Halil, (1983), **Kamu Maliyesi Teorisi,** 5. Baskı, İstanbul: Okan Dağıtım.

Nadaroğlu, Halil, (1992), **Kamu Maliyesi Teorisi**, 8. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Nemli, Arif, (1979), **Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikası**, İstanbul: Y. Güryay Matbaası.

Oğuz, Şebnem (2013), "*Kurumsalcı Bir Kurgu Olarak Kalkınmacı Devlet: Tarihsel ve Kuramsal Bir Eleştiri*", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 46, Sayı: 4, ss. 107-128.

Oyan, Oğuz, Ali Rıza Aydın ve Ahmet Kumrulu, (1992), "*Türkiye'de Maliye Politikaları*", **Türkiye Ekonomisi**, **Sektörel Gelişmeler**, (Yayına Hazırlayan: Çelik Aruoba ve Cem Alpar), Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu Yayını içinde, ss. 129-142.

Oyan, Oğuz ve Ali Rıza Aydın, (1991), **Türkiye'de Maliye ve Fon Politikaları**, Ankara: Adım Yayıncılık.

Önder, İzzettin, Oktar Türel, Nazım Ekinci ve Cem Somel, (1993), **Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar,** Genel Editörler: Taner Berksoy ve Korkut Boratav, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Önder, İzzettin ve Hülya Kirmanoğlu, (1996), "Kamu Açıklarının Tanımlanması, Ölçümü ve Etkileri", **Kamu Kesimi Finansman Açıkları, X. Türkiye Maliye Sempozyumu**, 14-18 Mayıs 1994, Antalya, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümü, İstanbul.

Önder, İzzettin, (2011), **İktisat Üzerine Düşünceler**, İstanbul: Yordam Kitap.

Önder, İzzettin (2012a), "*Maliye Politikası Kavramlar, Etkinliği ve Sınırları",* **Maliye Politikası I**, (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 2-29.

Önder, İzzettin, (2012b), "*Durgunluk ve Maliye Politikası*", **Maliye Politikası I,** (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 114-131.

Önder, İzzettin, (2013a), "*Maliye Politikası ve Gelir Dağılımı*", **Maliye Politikası II,** (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 90-107.

Önder, İzzettin, (2013b), "*Anayasal İktisat/Anayasal Maliye*", **Kriz ve Türkiye, Aşınan Teoriler**, (Editörler: Hale Balseven ve Fuat Ercan), Ankara: Phoenix Yayınevi içinde ss.175-193.

Özdamar, G. (2015), "*İkiz Açıklar Hipotezi: Teorik Yaklaşımlar ve Türkiye Üzerine Ampirik Literatür İncelemesi"*, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 165-186.

Özgüven, Ali, (2001), "Preklasik İktisadi Dönemler", **İktisat'ın Dama Taşları I,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayını, ss. 65-81.

Öztürk, Nazım, (2014), **Maliye Politikası***,* Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Parasız, İlker, (1995), **Kriz Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Parasız, İlker, (1997), **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parasız, İlker, (1998), **Türkiye Ekonomisi**, Bursa.

Parasız, İlker, (2003), **İkinci Kuşak Kalkınma Politikaları ve Reformlar**, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Parasız, İlker, (2005), **Kalkınma Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Pınar, Abuzer, (2012a), *"İradi Politikalar ve Otomatik İstikrar Sağlayıcılar",* **Maliye Politikası I**, (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 80-95.

Pınar, Abuzer, (2012b), *"Maliye Politikasının Makroekonomik Temelleri",* **Maliye Politikası I**, (Editör: Beyhan Ataç), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 31-55.

Pınar, Abuzer, (2014), **Maliye Politkası,** 7. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

Pikety, Thomas, (2014), **Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital**, Çeviren: Hande Koçak, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Poggi, Gianfranco, (2007), **Devlet, Doğası, Gelişimi ve Geleceği,** Çeviren: Aysun Babacan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Prud'home, Rémy, (1992), "*Kirlenme ve Tıkanıklıklarla Mücadelede Vergilemenin Rolü*", (Çeviren: Mircan Yıldız), **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl 29, Sayı 11/12 (Kasım/Aralık), ss. 29-36.

Ricardo, David, (1997), **Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri,** Çeviren: Tayfun Ertan, İstanbul: Belge Yayınları.

Rodrik, Dani, (2016), **İktisadı Anlamak**, (Çeviren: Can Madenci), Ankara: Efil Yayınevi.

Sabır, Hasan, (2010), **Azgelişmiş Ülkelerde Rekabet ve Kalkınma**, İstanbul: Derin Yayınları.

Sağlam, Dündar, "*Gelişmekte Olan Ülkelerde Neo-liberal Kalkınma Kuramı*", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl 31, Sayı 10 (Ekim), ss. 5-16.

Sakal, Mustafa, (2003), **Anayasal Bütçe Reformunun Esasları**, Ankara: Gazi Kitabevi.

Savaş, Vural, (1974), **Kalkınma Ekonomisi**, Bursa: Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.

Savaş, Vural F. (1986a), **Kalkınma Ekonomisi,** İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Savaş, Vural, (1986b), **Politik İktisat**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Savaş, Vural, (1992), "İktidar, Ekonomi ve Anayasa", **İşveren Dergisi**, Cilt 30, Sayı: 10 (Temmuz).

Savaş, Vural F. (1997), **İktisatın Tarihi,** İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları: 10.

Savaşan, Fatih, (2016), **Kamu Ekonomisi**, Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.

Savran, Sungur, (2013), **Üçüncü Büyük Depresyon, Kapitalizmin Alacakaranlığı,** İstanbul: Yordam Kitap.

Saybaşlı, Kemali, (1986), **Devletin Ekonomiye Müdahalesi**, Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

Saygılıoğlu, Nevzat ve Selçuk Arı, (2003), **Etkin Devlet: Kurumsal Bir Tasarı ve Politika Önerisi**, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Selen, Ufuk ve Bora A. Tarhan, (2014), **Türkiye'de Bütçe Hakkı Algısı**. Bursa: Yazarlar.

Selen, Ufuk, (2004), **Küreselleşme Sürecinde Devletin Dış Ticaret Politikaları Üzerindeki Rolü: Türkiye Örneği**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa.

Selen, Ufuk, (2008), "*1980 Sonrası Neo Liberal Politika Uygulamalarının Eleştirisi",* **İktisat Dergisi**, Sayı: 498, ss. 99-114.

Selen, Ufuk, (2009), "*Konjonktürel Dalgalanmalarda Maliye Politikasının Rolü ve Kriz Yönetimi*", **Güncel Mali Konular**, (Editör: Nihat Edizdoğan), Bursa: Dora Yayıncılık içinde, ss. 239-268.

Selen, Ufuk, (2011), **Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Uygulamaları**, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Selen, Ufuk, (2015), "*Türkiye'de Teşvik Uygulamaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme",* **Metin Taş'a Armağan**, (Editörler: Adnan Gerçek ve Fatih Saraçoğlu), Ankara: Gazi Kitabevi içinde, ss. 279-298.

Selen, Ufuk ve Leba, Reyhan (2021), İktisadi Gelişme ve Vergileme, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Sen, Amartya, (2004), **Özgürlükle Kalkınma**, (Çeviren: Yavuz Alaogan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Serper, Özer ve Nemci Gürsakal, (1989), **Araştırma Yöntemleri,** İstanbul: Filiz Kitabevi.

Seyidoğlu, Halil (1995), **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, 6. Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları.

Shaikh, Anwar, (2018), **Kapitalizm, Rekabet, Çatışma, Bunalımlar**; Çeviren: Ümit Şenesen, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Shaw, G.K., (1975), **Maliye Politikası**, (Çeviren: Ömer Faruk Batırel), İstanbul: İstanbul İ.T.İ.A. Yayını.

Skousen, Mark, (2014), **İktisadi Düşünce Tarihi**, 6. Baskı, (Çeviren: Mustafa Acar, Ekrem Erdem ve Metin Toprak), Ankara: Adres Yayınları.

Smith, Adam, (2006), **Ulusların Zenginliği Cilt 1**, (Çeviren: Metin Saltoğlu), Ankara: Palme Yayıncılık.

Smith, Adam, (2007), **Ulusların Zenginliği Cilt 2**, (Çeviren: Metin Saltoğlu), Ankara: Palme Yayıncılık.

Solmaz, Erol, (2008), *"İktisadi Kalkınma Kuramlarının Yoksulluk Konusuna Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış",* **Mevzuat Dergisi**, Cilt 11, Sayı:132, https://www.mevzuatdergisi.com/2008/12a/01.htm.

Somel, Cem, (2001), *"Küreselleşen Dünyada Kalkınma Stratejisi Nasıl Olmalı?"*, **Mülkiye Dergisi,** Cilt: 25, Sayı: 229, ss. 185-200.

Somel, Cem, (2014), **Makroiktisada Giriş,** İstanbul: Yordam Kitap.

Soyak, Alkan, (2003), "*Türkiye'de İktisadi Planlama: DPT'ye İhtiyaç Var Mı?*",**Doğuş Üniversitesi Dergis**i, Cilt 4, Sayı 2, ss.167-182

Sönmez, Mustafa, (1992), **100 Soruda 1980'lerden 1990'lara Dışa Açılan Türkiye Kapitalizmi**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Sönmez, Mustafa, (2010), **Teğet'in Yıkımı, Dünyada ve Türkiye'de Küresel Krizin Enkazı ve Gelecek**, İstanbul: Yordam Kitap.

Stanford, Jim, (2011), **Herkes İçin İktisat**, (Çeviren: Tuncel Öncel), İstanbul: Yordam Kitap.

Stiglitz, Joseph, (1994), **Kamu Kesimi Ekonomisi**, (Çeviren: Ömer Faruk Batırel), İstanbul: Marmara Üniversitesi İİBF Yayını No: 549.

Susam, Nazan, Murat Şeker ve Erkan Kılıçer, (2013), **Türkiye Ekonomisi 2014 Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Performansı Raporu,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İFESAM).

Sülkü, Seher Nur, Kübra Coşar ve Yağmur Tokatlıoğlu, (2021), "*Covid-19 Süreci: Türkiye Deneyimi*", **Sosyoekonomi**, Vol.29(49), pp. 345-372.

Şahin, Hüseyin, (2016), **Türkiye Ekonomisi**, 16. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Şen, Hüseyin, (2003), "*Olivera-Tanzi Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma*", **Maliye Dergisi**, Sayı 143 (Mayıs-Haziran) ss.1-9.

Şen, Hüseyin ve İsa Sağbaş, (2015), **Vergi Teorisi ve Politikası**, Ankara: Yazarlar.

Şen, Hüseyin, Tolga Saruç ve Abdullah Keskin, (2008), "*Kalkınmanın Finansmanı"*, **Kalkınma Ekonomisi: Seçme Konular**, (Editörler: Sami Taban ve Muhsin Kar), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım içinde,.ss. 227-270.

Şen, Semih, Çağlayan Tabar ve Mircan Tokatlıoğlu, (2018), *"Küresel Krizde Devlet Müdahalesi ve Maliye Politikası",* **İş ve Hayat Dergisi**, Yıl 4, Sayı 8, ss. 9-26.

Şener, Orhan, (2006), **Kamu Ekonomisi,** 8. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Şener, Orhan, (2016), **Kamu Ekonomisi,** 13. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Şenses, Fikret, (2017), **İktisada (Farklı Bir) Giriş**, İstanbul: İletişim Yayınları.

Şimşek, Mevlüdiye, (2001), **Dışa Açık Ekonomilerde İktisat Politikaları,** İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Şimşek, Hayal A. ve Asuman Altay, (2009), "*Küresel Kriz Ortamında Türkiye'de Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi*", **Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar**, Yıl: 46, Sayı 528, ss. 11-23.

Tabar, Çağlayan, (2021), "*Negatif Dışsallıkların İçselleştirilmesinde Plastik Poşet Vergisi: Türkiye'de Ücretli Poşet Uygulamasının Değerlendirilmesi*", **Mali Çözüm Dergisi**, Cilt 31, Sayı 165, ss. 167-186.

Tabar, Çağlayan ve Mircan Tokatlıoğlu (2018), "*Küresel Ekonomik Kriz Döneminde Türkiye'de Uygulanan Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi*", **International Journal of Public Finance**, Vol.3, No.1, pp. 27-46.

Takım, Abdullah, (2011), "*Türkiye'de 1960-1980 Yılları Arasında Uygulanan Kalkınma Planlarında Maliye Politikaları*", **Maliye Dergisi**, Sayı 160. ss. 154-176.

Tayfur, M. Fatih, (2013), *"Tarihsel Süreç İçinde Güney Avrupa'nın Borç Krizi: Yunanistan, İspanya ve Portekiz",* **Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen,** (Derleyenler: Fikret Şenses, Ziya Öniş ve Caner Bakır), İstanbul: İletişim Yayınları içinde, ss. 187-218.

TC. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2021), Kamu Maliyesi Raporu 2021-1 (https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/06/Kamu-Maliyesi-Raporu-1.pdf, erişim: 24.08.2021)

TC. Merkez Bankası, Enflasyonla Mücadele Programı, (www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/6f9ada6a-c1bf-447a.../13EnflasyonlaMucadele.pdf?, erişim: 22.06.2017)

TC. Merkez Bankası, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, (www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/fc5a4a1a-63d9.../program+%281%29.pdf?, erişim: 22.06.2017

TC Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2021), Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2021-2023), Ankara.

Thorbecke, Erik, (2009), "Kalkınma Doktrininin Evrimi 1950-2005", (Çeviren: Haki Pamuk), Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma Seçme Yazılar, (Derleyen: Fikret Şenses), İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 123-175.

Tilly, Charles, (2001), Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu, (Çeviren: Kudret Emiroğlu), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, (2004), Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, (2005a), Fayda Maliyet Analizi, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, (2005b), Merkezi Planlamada Mali Teşvik Sistemi, Sovyet Deneyimi, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, (2005c), Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri, İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, (2005d), "Türkiye'de Dış Ticaretin Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği", Akdeniz İİBF Dergisi, Sayı 10, ss. 46-72.

Tokatlıoğlu, Mircan Yıldız, Fulya Mercimek, Ümit Demirhan ve Osman Esen, (2010), "2008 Krizi ve Avrupa Birliği'ne Etkileri", Maliye **Politikasının Oluşturulmasında Parlamentonun Rolü, Uluslararası Sempozyum,** 21-22 Ekim 2010, (Editörler: Mustafa Yıldıran, Mahmure Eşgünoğlu ve Süleyman Bolat), Sivas içinde, ss. 215-238.

Tokucu, Erkan ve Ercan Sarıdoğan, (20210), "*Kriz ve Maliye Politikalarının Geri Dönüşü Çerçevesinde Fonksiyonel Maliye: Bir*

Literatür Taraması", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt XXIX, Sayı II, s. 77-98.

Tosunoğlu, Şebnem, (2012), *"Devlet Borçlanmasının Genel Özellikleri",* **Devlet Borçları,** (Editörler: Fazıl Tekin ve Şebnem Tosunoğlu), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları içinde, ss. 2-22.

Tosunoğlu, Şebnem ve Süleyman Kasal, (2020), "*Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Sağlıklı Küresel Ekonomi İçin Politika Uygulamaları: IMF'nin Rolü*", **Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi,** Cilt 2, Sayı 1, ss. 35-49.

Tunca, Zafer, (2011), **Makro İktisat,** 5. Baskı, İstanbul: Geçit Kitabevi.

Tuncer, Selahattin, (1971), **Kamu Maliyesi**, Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayınları No: 41, İstanbul: Yalkın Ofset Matbaası.

Turhan, Salih, (1984), "*Stagflasyon ve Maliye Politikası"*, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt 43, Sayı: 1-4, ss. 433-455

Turhan, Salih, (1993), **Vergi Teorisi ve Politikası**, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Türk, İsmail, (1992), **Kamu Maliyesi**, Ankara: Turhan Kitabevi.

Türk, İsmail, (1998), **Maliye Politikası**, 12. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

Türkan, Ercan, (1997), "*Alternatif Kamu Açığı Tanımları: İşlevsel Kamu Açığı",* **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Cilt 24, Sayı: 4, ss. 549-573.

Türkay, Mehmet, (2009), **Sermaye Birikimi, Kalkınma, Az Gelişmişlik**; İstanbul: SAV Yayınları.

TÜRMOB, (2020), **Korona Salgınının Türkiye Ekonomisine Etkileri, Değerlendirmeler ve Öneriler Raporu,** Ankara: TÜRMOB Yayınları

Tüylüoğlu, Şevket ve Hamza Çeştepe, (2008), *"Kalkınma Teorilerinin Temelleri ve Gelişimi"*, **Kalkınma Ekonomisi**, (Editörler: Sami Taban ve Muhsin Kar), 2. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Uçak, Sefer (2006), "*Dış Borçlar, Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri ve Türkiye",* **Üniversite ve Toplum***, 6*(4).

Uluatam, Özhan, (2003), **Kamu Maliyesi**, 8. Baskı, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Uluatam, Özhan (2009), **Kamu Maliyesi**, 10. Baskı, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Ulusoy, Ahmet, (2012a), "*Türkiye'de İç Borçlanma*", **Devlet Borçları**, (Editörler: Fazıl Tekin, Şebnem Tosunoğlu), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 98-119.

Ulusoy, Ahmet, (2012b), "*Türkiye'de Dış Borçlanma*", **Devlet Borçları,** (Editörler: Fazıl Tekin, Şebnem Tosunoğlu), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını içinde, ss. 121-143.

Ulusoy, Ahmet, (2016), **Maliye Politikası**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Ulutan, Burhan, (1969), **Maliye,** Ankara: İpek Matbaası.

Ulutan, Burhan, (1986), "*Burhan Ulutan'la*", **Maliye Yazıları Dergisi,** S.1.

Unay, Cafer (2016), **Anılar ve Kanserle İmtihanım,** Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Uzbay Pirili, Meneviş ve R. Funda Barbaros, (2017), "*Türkiye'nin 2000-2015 "Binyıl Kalkınma Hedefleri" Performansı. 2015 Sonrası Kalkınma Stratejisine Yansımaları*", **Kalkınma İktisadının Penceresinden Türkiye'ye Bakmak**, (Derleyenler: Hasan Cömert, Emre Özçelik ve Ebru Voyvoda), Fikret Şenses'e Armağan, İstanbul: İletişim Yayınları içinde ss. 141-174.

Uzunoğlu, Sadi ve Gökhan Sönmezler, (2013), **Ekonomiye Giriş**, İstanbul: Literatür Yayınları.

Üzümcü, Adem ve Korkat, M. (2014). "Türkiye'de Gelir Dagılımı Adaletsizliği Ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)". KAU IIBF Dergisi, 5(8), 135-166.

Üzümcü, Adem. (2015), **İktisadi Büyüme (Teori, Model ve Türkiye Üzerine Gözlemler)**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Vergi Konseyi, (2009), **Küresel Krize Karşı Alınan Önlemler ve Krizin Gidişatı**, İstanbul: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını.

Vural, İstiklal Y. (2005), *"Mali Disiplin ve Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Yeni bir Araç: Maliye Politikası Kuralları"*, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikaları, (**Editörler: Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici ve İstiklal Y. Vural), Ankara: Seçkin Yayıncılık içinde ss. 181- 201.

Wallerstein, Immanuel vd. (1996), **Sosyal Bilimleri Açın, Gülbenkian Komisyonu Raporu,** (Çeviren: Şirin Tekeli), İstanbul: Metis Yayınları.

Wolff, Richard D. ve Stephen A. Reisnick, (2016), **Çatışan İktisadi Teoriler, Neoklasik, Keynesçi ve Marksçı**, Çeviren: Can Evren, İstanbul: İletişim Yayınları.

World Bank (2013), **Atlas of Global Development: A Visual Guide to the World's Greatest Challenges,** 4ht Edition, World Bank.

World Bank, (2005), *"Economic Growth In The 1990s: Learning From A Decade Of Reform"* (http://www1.worldbank.org/prem/lessons1990s. Erişim Tarihi: 16.02.2017).

Yanar, Rüstem, (2014), *"Kalkınma Ekonomisi'nin Kapsamı, Kalkınma Sürecinin Ölçülmesi ve Kalkınma Sürecini Belirleyen Etkenler"*, **Farklı Boyutlarıyla Türkiye'de Kalkınma,** (Editör: Selahattin Bekmez), Ankara: Efil Yayınevi.

Yaşa, Memduh, (1981), **Devlet Borçları**, 3. Baskı, İstanbul: Has Kutulmuş Matbaası.

Yay, Gülsün Gürkan, (2001), "*Monetarizm ve Milton Friedman*", **İktisadın Dama Taşları I**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Yayını, ss.130-139.

Yıldırım, Cemal, (1996), **Bilim Felsefesi,** 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, Erhan ve Refia Yıldırım, (2002), "*1980 Sonrası Uygulanan Maliye Politikaları ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*", **Türkiye'de 1980 Sonrası Mali Politikalar, XVI. Türkiye Maliye Sempozyumu**, 28-31 Mayıs 2001/Antalya, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, Manisa, ss. 7-24.

Yıldırım, Kemal, Doğan Karaman ve Murat Taşdemir (2012), **Makro Ekonomi**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Kemal, İbrahim Bakırtaş, Rasim Yılmaz ve Ethem Esen, (2012), **Makro İktisada Giriş,** Ankara: Sözkesen Matbaacılık.

Yıldız, Mircan, (1985), "*Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Gelişimi*", **Uludağ Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt VI, Sayı 1, ss. 117-131.

Yıldız, Mircan, (1997), "*Çevre Koruma Politikalarında Mali Önlemler*", **Prof. Dr. Nezihe Sönmez'e Armağan,** İzmir: Dokuz Eylül

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını içinde, ss. 591-602.

Yılmaz, Elif Binhan ve Mehmet Cural (2011*), "Gelişmekte Olan Ülkelerde İç Borçlanma Dinamikleri: Panel Veri Analizi"*, **İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Seri: 56, ss.19-39.

Yılmaz, Binhan Elif, (2015), **Türkiye'nin Değişmeyen Kaderi (Osmanlı'dan Günümüze 1854 - 2013) Borç Çıkmazı**, 3. Baskı, İstanbul: Derin Yayınları.

Yüksel, Cihan, (2016), **Yapısalcı İktisat ve Mali Uyum, Ortodoks İktisat Politikalarının Yapısalcı Eleştirisi**, Ankara: Turhan Kitabevi.

Yüksel, Cüneyt, (2010), **Devlette Etik, Dünyada ve Türkiye'de Kamu Yönetiminde Etik, Yasal Altyapı ve Uluslararası Uygulamalar**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Yüksel, Esra, (2014), "*Kalkınma ve Sivil Toplum*", **Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar**, (Derleyenler: Ahmet Faruk Aysan ve Devrim Dumludağ MALİYE POLİTİKASI-4.BASKI ANAMETİN-SON 041012025), Ankara: İmge Kitabevi içinde, ss. 147-170.

MALİYE POLİTİKASI

Refah Arayışından Antikırılgan Geleceğe

Hakan HOTUNLUOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-75-3

Kapak Tasarımı: Hakan HOTUNLUOĞLU

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

CİLT I
I.Bölüm:
Ekonomi Politikasından Maliye Politikasına 1
1.1. Giriş 2
1.2. Ekonomi Politikası 4
1.3. İdeal Devlet: Yenilikçi Refah Cumhuriyeti 6
1.4. Doğal Kaynak Teorisi 8
1.5. Emek Teorisi 9
1.6. Teknoloji ve Yenilik Teorisi 10
1.7. Kurumsal Teori 11
1.8. Kültürel ve Sosyal Sermaye Teorisi 11
1.9. Coğrafya ve Tarih Teorisi 12
1.10. Cehalet Teorisi 13
1.11. Yolsuzluk Teorisi 14
1.12. Bağımlılık Teorisi 14
1.13. Ekolojik Teori 15
1.14. Tartışma Soruları 19
1.15. Kaynakça 20

II.Bölüm:
Maliye Politikası Tanımı ve Kapsamı 22
2.1. Giriş 23
2.2. Maliye Politikası Nedir? 24
2.3. Maliye Politikasının Orijini ve Kökleri 24
2.4. Klasik İktisadi Düşünceye Göre Maliye Politikası 25
2.5. Keynesyen Maliye Politikası Fikirleri 25
2.6. Maliye Politikasının Temel Konuları 26
2.7. Maliye Politikasının Devlet İçin Önemi 27
2.8. Devletin Ekonomiye Müdahale Gerekçeleri 27
2.8.1. Piyasa Aksaklıklarını Gidermek 28
2.8.2 Ekonomik İstikrarın Sağlanması 29
2.8.3. Gelir Dağılımındaki Adaletsizliklerin Düzeltilmesi 29
2.8.4. Ekonomik Krizlerle Mücadele 30
2.8.5. Stratejik Sektörlerin Korunması 30
2.8.6. Konjonktürel Dalgalanmaların Yönetilmesi 30
2.8.7. Altyapı ve Büyük Yatırım Projeleri 31
2.9. Tartışma Soruları 32
2.10. Kaynakça 33

III. Bölüm:
Maliye Politikasının Tarihsel Süreci 34
3.1. Giriş 35
3.2. Tarihsel Süreçte Maliye Politikaları 35
3.2.1. Feodalizm Öncesi Dönem (MÖ 500 – MS 500) 36
3.2.2. Feodal Dönem (10. – 15. Yüzyıl) 37
3.3. İlk Ekonomik Düşünceler 37
3.3.1. Merkantilizm (16. – 18. Yüzyıl) 38
3.3.2. Fizyokrasi (18. Yüzyıl) 40
3.3.3. Klasik İktisat (18. Yüzyıl Sonları – 19. Yüzyıl Başları) 41
3.3.4. Sosyalist İktisat 42
3.4. Modern Dönem Maliye Politikaları 43
3.4.1. Keynesyen İktisat 44
3.4.2. Monetarist İktisat 45
3.4.3. Post Keynesyen İktisat 46
3.4.4. Yeni Klasik İktisat 47
3.4.5. Yeni Keynesyen İktisat 48
3.4.6. Neo-liberal İktisat 49
3.5. Türk Devletlerinde Maliye Politikaları 50
3.5.1. Göktürkler ve Erken Dönem Türk Devletlerinde Maliye Politikası (6. – 8. Yüzyıl) 52
3.5.2. Selçuklu Devleti'nde Maliye Politikası (11. – 13. Yüzyıl) 52
3.5.3. Osmanlı İmparatorluğu'nda Maliye Politikası (15. – 19. Yüzyıl) 53
3.5.4. Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Maliye Politikası (1923 – Günümüz) 54
3.6. Tartışma Soruları 57
3.7. Kaynakça 58

IV. Bölüm:
Maliye Politikasının Amaçları ve Araçları 60
4.1. Giriş 61
4.2. Maliye Politikasının Amaçları 61
4.2.1. Ekonomik İstikrar 62
4.2.2. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma 63
4.2.3. Gelir ve Servet Dağılımında Adalet 64
4.2.4. Diğer Amaçlar 66
4.2.5. Maliye Politikasının Amaçlarının Değerlendirilmesi 67
4.3. Maliye Politikası Amaçları Arasında Çatışmalar 68
4.3.1. Ekonomik Büyüme ve Fiyat İstikrarı Arasındaki Çatışma 69
4.3.2. Ekonomik Kalkınma ve Gelir Dağılımı Arasındaki Çatışma 71
4.4. Maliye Politikasının Araçları 73
4.4.1. Kamu Harcamaları 73
4.4.1.1. Cari Harcama Örnekleri 78
4.4.1.2. Yatırım Harcamaları Örnekleri 80

4.4.1.3. Transfer Harcamaları Örnekleri 82
4.4.1.4. Sermaye Transferleri: 83
4.4.2. Kamu Gelirleri 86
4.4.2.1. Vergiler 87
4.4.2.2. Vergi Dışı Gelirler 89
4.4.3. Bütçe Politikası 91
4.4.4. Borçlanma Politikası 93
4.5. Tartışma Soruları 98
4.6. Kaynakça 100

V. Bölüm:
Maliye Politikası Türleri ve Ekonomik Etkileri 104
5.1. Giriş 105
5.2. Tarafsız Maliye Politikası 105
5.2.1. Tanım ve Genel Yaklaşım 105
5.2.2. Tarafsız Maliye Politikasının Teorik Temeli 106
5.2.3. Uygulanabilirliği ve Zorlukları 107
5.3. Aktif Maliye Politikası 107
5.3.1. Genişletici Maliye Politikası 111
5.3.1.1. Genişletici Politikaların Kısa Dönemli Ekonomik Etkileri 112
5.3.1.1.1. Yatırım ve Faiz Oranları 113
5.3.1.1.2. Ticaret Dengesi ve Döviz Kurları 113
5.3.1.1.3. Fiyatlar Genel Seviyesi 114
5.3.1.2. Genişletici Politikaların Uzun Dönemli Ekonomik Etkileri 114
5.3.1.2.1. Borçlanma 114
5.3.1.2.2. Özel sektör Yatırım Oranları 115
5.3.1.2.3. Özel Sektör Dışlanması 115
5.3.2. Daraltıcı Maliye Politikası 115
5.3.2.1. Daraltıcı Maliye Politikalarının Kısa Dönemli Ekonomik Etkileri 117
5.3.2.1.1. Yatırım ve Faiz Oranları 117
5.3.2.1.2. Ticaret Dengesi ve Döviz Kurları 117
5.3.2.1.3. Fiyatlar Genel Seviyesi 117
5.3.2.2. Daraltıcı Politikaların Uzun Dönemli Ekonomik Etkileri 118
5.3.2.2.1. Borçlanma 118
5.3.2.2.2. Özel Sektör Yatırım Oranları 118
5.3.2.2.3. Özel Sektör Dışlanması 119
5.4. Tartışma Soruları 120
5.5. Kaynakça 121

VI. Bölüm:
Maliye Politikası Yöntemleri 122
6.1. Giriş 123
6.2. İradî Maliye Politikaları 123
6.2.1. Yeni Düzen (New Deal) Programı (1933-1939) 124
6.3. Otomatik Stabilizatörler 125
6.3.1. İşsizlik Sigortası 125
6.3.2. Artan Oranlı Vergi Tarifesi 127
6.3.3. Kamu Harcamaları 128
6.3.4. Tasarrufların Otomatik İstikrarlandırıcı Rolü 129
6.3.5. Stokların Otomatik İstikrarlandırıcı Özelliği 130
6.4. Mali Kural Yöntemi 132
6.4.1. Katı Mali Kurallar 133
6.4.2. Esnek Mali Kurallar 134
6.5. Tartışma Soruları 137
6.6. Kaynakça 139

VII. Bölüm:
Maliye Politikası ve Milli Gelir Dengesi 141
7.1. Giriş 142
7.2. Kamu Harcamalarının Milli Gelir Etkisi 143
7.2.1. Tüketim Harcamaları 144
7.2.2. Yatırım Harcamaları 146
7.2.3. Kamu Harcamaları 147
7.2.3.1. Kamu Harcamaları Çarpanı 148
7.2.3.2. Transfer Harcamaları Çarpanı 149
7.3. Vergilerin Milli Gelir Etkisi 150
7.3.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin Etkisi 150
7.4. Dışa Açık Ekonomi ve Uygulama 153
7.5. Bütçenin Milli Gelir Etkisi 159
7.6. Borçlanmanın Etkisi 161
7.7. Tartışma Soruları 165
7.8. Kaynakça 166

VIII.Bölüm:
Maliye Politikasının Etkinliği 167
8.1. Giriş 168
8.2. Maliye ve Para Politikasının Temel İşleyişi ve Etkileşimi 168
8.2.1. Maliye Politikası ve IS-LM Modeli 169
8.2.2. Para Politikası ve IS-LM Modeli 173
8.2.3. Denge Durumu 177
8.2.4. Maliye Politikasının Etkinliği Belirleyicileri 178

8.2.5. Para Politikasının Etkinliğinin Belirleyicileri 181
8.2.6. Sıfır Faiz Sınırı ve Negatif Faiz 182
8.2.7. Likidite ve Hasıla Etkisi 183
8.3. Maliye Politikası Etkinliği 183
8.3.1. IS Eğrisinin Dik Olduğu Durum 184
8.3.2. LM Eğrisinin Dik Olduğu Durum 185
8.3.3. LM Eğrisinin Daha Yatık Olduğu Durum 186
8.4. Para Politikası Etkinliği 187
8.4.1. LM Eğrisinin Dik Olduğu Durum 188
8.4.2. IS Eğrisi Dik olduğu Durum 189
8.4.3. IS Eğrisi Daha Yatık Olduğu Durum 190
8.4.4. LM Eğrisinin Daha Yatık Olduğu Durum 191
8.5. Maliye ve Para Politikasının Etkinliği: Açık Ekonomi 193
8.5.1. Sabit Döviz Kuru Rejimi ve Sermaye Hareketlerinin Serbest Olduğu Durum 195
8.5.1.1. Maliye Politikası 196
8.5.1.2. Para Politikası 198
8.5.2. Sabit Döviz Kuru Rejimi ve Sermaye Hareketlerinin Kısıtlı Olduğu Durum 199
8.5.2.1. Maliye Politikası 199
8.5.2.1.1. Dış Ödemeler Fazlası 200
8.5.2.1.2. Dış Ödemeler Açığı 202
8.5.2.2. Para Politikası 203
8.5.2.2.1. Dış Ödemeler Açığı 203
8.5.3. Esnek Döviz Kuru Rejimi ve Sermaye Hareketlerinin Serbest Olduğu Durum 205
8.5.3.1. Maliye Politikası 205
8.5.3.2. Para Politikası 207
8.5.4. Esnek Döviz Kuru Rejimi ve Sermaye Hareketlerinin Kısıtlı Olduğu Durum 209
8.5.4.1. Maliye Politikası 209
8.5.4.2. Para Politikası 210
8.6. Tartışma Soruları 213
8.7. Kaynakça 214

IX. Bölüm:
Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Maliye Politikası 215
9.1. Giriş 216
9.2. Teorik Açıklamalar 216
9.3. Gelişmiş Ülkelerde Maliye Politikası 218
9.3.1. Enflasyon Riski 218
9.3.2. Borçlanma Kapasitesi ve Mali Sürdürülebilirlik 219
9.3.3. Piyasa Mekanizmalarının Gelişmişliği 220

9.3.4. Zamanlama ve Politika Uygulama Sorunları 220
9.3.5. Daha Az Konjonktürel Dalgalanma 221
9.3.6. Gelişmiş Ülkelerde Maliye Politikasının Etkinliği 221
9.4. Gelişmekte Olan Ülkelerde Maliye Politikası 222
9.4.1. Talep Yetersizliği ve Yüksek İşsizlik 222
9.4.2. Mali Kapasite Sorunları 222
9.4.3. Yapısal Reformların Önemi 223
9.4.4. Daha Fazla Konjonktürel Dalgalanma 224
9.4.5. Gelişmekte Olan Ülkelerde Maliye Politikasının Etkinliği 224
9.5. Hangi Ülkelerde Daha Etkin? 225
9.6. Tartışma Soruları 226
9.7. Kaynakça 227

CİLT II
X. Bölüm:
Ekonomik Krizlerin Anatomisi 228
10.1. Giriş 229
10.2. Ekonomik Sorunlar 229
10.3. Ekonomik Kriz ve Nedenleri 231
10.3.1. Arz Şokları 232
10.3.1.1. Doğal Afetler 232
10.3.1.2. Savaşlar 233
10.3.1.3. Teknolojik Değişimler 233
10.3.1.4. Girdi Fiyatlarındaki Değişiklikler 235
10.3.2. Talep Şokları 237
10.3.2.1. Gelir Artışları 237
10.3.2.2. Tüketici Güveni 238
10.3.2.3. Doğal Felaketler ve Beklenmedik Olaylar 238
10.3.2.4. Maliye ve Para Politikası Değişiklikleri 240
10.3.3. Politika Şokları 241
10.3.3.1. Para Politikası Şokları 241
10.3.3.2. Ticaret Politikası Şokları 243
10.3.3.3. Maliye Politikası Şokları 243
10.4. Tartışma Soruları 246
10.5. Kaynakça 247

XI. Bölüm:
Deflasyon ve Maliye Politikası 249
11.1. Giriş 250
11.2. Deflasyon 250
11.2.1. Deflasyondan Durgunluğa geçiş: 1929 Büyük Buhranı 251

11.2.2. Durgunluktan Resesyona Geçiş 253
11.2.3. Resesyondan Depresyona Geçiş 253
11.2.4. Sosyal ve Politik Sonuçlar 254
11.3. Durgunluk İçin Politika Stratejileri 254
11.3.1. Kamu Harcamalarının Artırılması 255
11.3.2. Yatırım Teşvikleri 255
11.3.3. Vergi İndirimleri 255
11.3.4. Para Arzı ve Likidite Yönetimi 256
11.3.5. Sürdürülebilir Borç Yönetimi 256
11.3.6. Ekonomik Güvenin Sağlanması 257
11.3.7. Dış Ticaret ve Döviz politikaları 257
11.4. Tartışma Soruları 258
11.5. Kaynakça 260

XII. Bölüm:
Enflasyon ve Maliye Politikası 261
12.1. Giriş 262
12.2. Enflasyon 262
12.2.1. Enflasyonun Ortaya Çıkışı 265
12.2.2. Kontrolden Çıkması ve Aşırı Enflasyon 265
12.2.3. Hiperenflasyon ve Kriz 265
12.2.4. Sosyal ve Ekonomik Sonuçlar 266
12.3. Enflasyon İçin Politika Stratejileri 266
12.3.1. Kamu Harcamalarının Kısılması 267
12.3.2. Vergi Artışları 267
12.3.3. Para Arzının Kontrolü 268
12.3.4. Borçların Yeniden Yapılandırılması 269
12.3.5. Ekonomik Güveninin Yeniden Sağlanması 269
12.3.6. Dış Ticaret Dengesi ve Döviz Politikaları 270
12.4. Tartışma Soruları 271
12.5. Kaynakça 272

XIII. Bölüm:
Stagflasyon ve Maliye Politikası 273
13.1. Giriş 274
13.2. Stagflasyon 274
13.2.1. Petrol Krizi ve Maliyet Enflasyonu (1973-1975) 277
13.2.2. Yanlış Ekonomik Politikalar ve Ücret-Fiyat Sarmalı (1975-1978) 278
13.2.3. Enflasyonu Düşürme Çabaları ve Ekonomik Durgunluk (1979-1983) 279
13.2.4. Sosyal ve Ekonomik Sonuçlar 279
13.3. Stagflasyona için Politika Stratejileri 280

13.3.1. Seçici Kamu Harcamaları 280
13.3.2. Özelleştirme ve Reformlar 280
13.3.3. Vergi İndirimleri 281
13.3.4. Para Politikasının Yeniden Yapılandırılması 281
13.3.5. Mikro Temelli Politikalar 281
13.3.5.1. Sektörel Politikalar 281
13.3.5.2. İşgücü Piyasasına yönelik reformlar 282
13.3.5.3. Eğitim ve İnovasyon Politikaları 282
13.3.5.4. Enerji Verimliliği ve Sürdürülebilirlik 282
3.4. Tartışma Soruları 283
13.5. Kaynakça 285

XIV. Bölüm:
Ekonomik Krizlere Yönelik Maliye Politikası 286
14.1. Giriş 287
14.2. Kriz Yönetiminde Kullanılan Üçlü Yöntemler 288
14.2.1. 3T Prensipleri: Zamanında, Hedefe Yönelik ve Geçici Politikalar 288
14.2.2. 3S Prensipleri: Hızlı, Önemli ve Sürekli Politikalar (Speedy, Substantial, Sustained) 289
14.2.3. 3T ve 3S Karşılaştırması 291
14.3. Krizler Karşısında Ekonomik Dayanıklılığı Artıran Bir Yaklaşım 292
14.4. Antikırılgan Maliye Politikası: Teorik Çerçeve 293
14.5. Antikırılgan Maliye Politikasının İlkeleri 294
14.5.1. Proaktif Müdahaleler 294
14.5.2. Çeşitlendirme ve Yedeklilik 295
14.5.3. Uyarlanabilirlik 297
14.5.4. Krizlerden Öğrenme ve Güçlenme 299
14.6. Antikırılgan Maliye Politikasının Araçları 301
14.6.1. Akıllı Teşvikler ve Yatırımlar 301
14.6.2. Rezerv Stratejileri 301
14.6.3. Mikro Müdahaleler 302
14.7. Antikırılgan Maliye Politikasının Muhtemel Ekonomik Etkileri 303
14.7.1. Yatırım ve Faiz Oranları 303
14.7.2. Ticaret Dengesi ve Döviz Kurları 303
14.7.3. Fiyatlar Üzerindeki Etkisi 304
14.8. Tartışma Soruları 305
14.9. Kaynakça 306

Dizin 309

1.15. Kaynakça

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2021). *Ulusların düşüşü: Güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri* (8. Baskı, M. Harmancı, Çev.). Doğan Kitap.

Becker, G. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.

Bentham, J. (1787). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. London: Oxford University Press.

Braudel, F. (1979). *Maddi Uygarlık ve Kapitalizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Daly, H. (1973). *Toward a Steady-State Economy*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.

Diamond, J. (2021). *Tüfek, Mikrop ve Çelik: İnsan Topluluklarının Yazgıları*. (Çev. Ü. İnce). Pegasus Yayınları.

Easterly, W. (2002). The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics.

Foucault, M. (1969). The Archaeology of Knowledge. London: Routledge.

Frank, A. G. (1966). *The Development of Underdevelopment*. New York: Monthly Review Press.

Haldun, İ. (1377). *Mukaddime* (Z. K. Ugan, Çev.). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Heckscher, E. F. (1935). *Mercantilism*. London: Allen & Unwin

Hegel, G. W. F. (1837). *Tarih Felsefesi Dersleri* (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.

Herodot. (2006). *Tarih*. (M. Ökmen, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Machiavelli, N. (1532). *Hükümdar* (B. Sadak, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Marx, K. (1848). *Komünist Manifesto* (S. Belli, Çev.). İstanbul: Sol Yayınları.

Marx, K. (2011). *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi*. (Çev. Sevim Belli). Yordam Kitap.

North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Prebisch, R. (1950). *The Economic Development of Latin America and its Principal Problems*. New York: United Nations.

Putnam, R. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.

Romer, P. M. (1986). Increasing Returns and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002–1037.

Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sachs, J. (2001). *Tropical Underdevelopment*. Cambridge: Harvard University Press.

Sachs, J. (2005). *The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time*. New York: Penguin Books.

Santayana, G. (1905). The Life of Reason. New York: Dover Publications.

Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Harvard University Press.

Schumacher, E. F. (1973). *Small is Beautiful: A Study of Economics as if People Mattered*. London: Blond & Briggs.

Smith, A. (1776). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, W. Strahan and T. Cadell

Taleb, N. N. (2007). Siyah Kuğu: Olasılıksız Görünenin Etkisi. İstanbul: Varlık Yayınları.

Toynbee, A. (1934). A Study of History. London: Oxford University Press.

Voltaire. (1764). Felsefi Sözlük (C. Meriç, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Weber, M. (1905). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. İstanbul: YKY Yayınları.

Huntington, S. P. (2021). *Medeniyetler çatışması ve dünya düzeninin yeniden kurulması* (E. Berktaş, Çev.). Panama Yayıncılık.

Fukuyama, F. (2023). *Tarihin sonu ve son insan* (V. Tekelioğlu, Çev.). Panama Yayıncılık.

Zinn, H. (1980). *A People's History of the United States*. New York: Harper & Row.

Bonner, J. (1994). *Economic Systems and Welfare Policies.* Routledge. (s. 112, 145)

2.10. Kaynakça

Barr, N. (2012). *The Economics of the Welfare State*, Oxford University Press.

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.). Pearson

Chang, H. J. (2002). *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*, Anthem Press.

Gramlich, E. M. (1994). *Infrastructure Investment: A Review Essay*, Journal of Economic Literature.

Keynes, J. M. (1936). The General Theory of Employment, Interest, and Money, Palgrave Macmillan.

Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). Public Finance in Theory and Practice, McGraw-Hill Education.

Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press.

Rodrik, D. (2008). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*, Princeton University Press.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2009). *Economics*, McGraw-Hill Education.

Say, J. B. (1821). *A Treatise on Political Economy*, Augustus M. Kelley.

Seneca, L. A. (2019). *Ahlak Mektupları* (Çev. A. Ertekin). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Smith, A. (1776). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, W. Strahan and T. Cadell.

Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the Public Sector*, W.W. Norton & Company.

Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality*, W.W. Norton & Company.

Temin, P. (1989). *Lessons from the Great Depression*, MIT Press.

Tirole, J. (1988). *The Theory of Industrial Organization*, MIT Press.

3.7. Kaynakça

Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (Çev. Yavuz Alogan). Kaynak Yayınları.

Akgöl, B. K. & Ay, H. (2023), 'İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Kamusal Hizmetler ve Bu Hizmetlerin Finansmanı', *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 15(2): 206-229

Akyıldız, A. (2001). *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi: Tanzimat'tan Cumhuriyete Mali Tarih*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bloch, M. (1985). *Feodal Toplum* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Doğu-Batı Yayınları.

Boratav, K. (2018). *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2015*. İmge Kitabevi.

Cahen, C. (1968). *Pre-Ottoman Turkey: A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History, c.1071-1330*, Taplinger Publishing.

Cahen, C. (2001). *Osmanlılardan Önce Türkiye* (Çev. Erol Üyepazarcı). TÜBİTAK Yayınları.

Darling, L. (1996). *Revenue-Raising and Legitimacy: Tax Collection and Finance Administration in the Ottoman Empire 1560-1660*, E.J. Brill.

Davis, R. (1973). *The Rise of the English Shipping Industry in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*, Newton Abbot.

Dobb, M. (1948). *Soviet Economic Development Since 1917*. International Publishers.

Duncan-Jones, R. (1990). *The Economy of the Roman Empire: Quantitative Studies*, Cambridge University Press.

Engels, F. (1990). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev. Kenan Somer). Sol Yayınları.

Finley, M. I. (1995). *The Ancient Economy*, University of California Press.

Friedman, M. (1962). Capitalism and Freedom, University of Chicago Press.

Friedman, M. (1963). A Monetary History of the United States 1867-1960, Princeton University Press.

Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy, American Economic Review.

Friedman, M., & Schwartz, A. J. (2008). *A monetary history of the United States*, 1867-1960 Princeton University Press.

Genç, M. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*. Ötüken Neşriyat.

Gibb, H. A. R. & Bowen, H. (1950). *Islamic Society and the West: A Study of the Impact of Western Civilization on Moslem Culture in the Near East*, Oxford University Press.

Golden, P. B. (1992). *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*, Otto Harrassowitz.

Hayek, F. A. (1960). The Constitution of Liberty, University of Chicago Press.

Heckscher, E. F. (1935). *Mercantilism*, Routledge.

Hopkins, K. (1980). *Taxes and Trade in the Roman Empire (200 B.C.–A.D. 400)*, The Journal of Roman Studies.

Inalcık, H. (1970). *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600*, Phoenix Press.

Inalcik, H. (1994). *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*. Cambridge University Press.

İnalcık, H. (1980). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Timar Sistemi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kafesoğlu, İ. (1996). *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat.

Kalecki, M. (1971). *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy*, Cambridge University Press.

Keynes, J. M. (1936). The General Theory of Employment, Interest, and Money, Palgrave Macmillan.

Laffer, A. B. (2004). The Laffer Curve: Past, Present, and Future, The Heritage Foundation.

Lambton, A. K. S. (1981). *Landlord and Peasant in Persia*, I. B. Tauris.

Lucas, R. E. (1972). *Expectations and the Neutrality of Money*, Journal of Economic Theory.

Lucas, R. E., & Prescott, E. C. (1971). *Investment under Uncertainty*. Princeton University Press.

Mankiw, N. G. (1985). *Small Menu Costs and Large Business Cycles: A Macroeconomic Model of Monopoly*, Quarterly Journal of Economics.

Marx, K. (2011). *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi*. (Çev. Sevim Belli). Yordam Kitap.

Mill, J. S. (1848). *Principles of Political Economy*, John W. Parker.

Minsky, H. P. (1986). Stabilizing an Unstable Economy, Yale University Press.

Pamuk, Ş. (2000). *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge University Press.

Pamuk, Ş. (2007). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Küresel İktisat: Türkiye'nin İktisadi Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pamuk, Ş. (2008). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pamuk, Ş. (2018). *Türkiye'nin Ekonomik Tarihi (1900-2018)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Parry, J. H. (1966). *The Age of Reconnaissance: Discovery, Exploration and Settlement, 1450 to 1650*, University of California Press.

Quesnay, F. (1972). *Tableau Économique*. In M. Kuczynski & R. L. Meek (Eds.), *Quesnay's Tableau Économique*. Palgrave Macmillan.

Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*, John Murray.

Keyder, Ç. (2014). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*. İletişim Yayınları,

Robinson, J. (1962). Economic Philosophy, C.A. Watts & Co.

Romer, D. (1993). The New Keynesian Synthesis, Journal of Economic Perspectives.

Sargent, T. J., & Wallace, N. (1975). *Rational Expectations, the Optimal Monetary Instrument, and the Optimal Money Supply Rule*, Journal of Political Economy.

Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, W. Strahan and T. Cadell.

Stiglitz, J. E. (1984). Price Rigidities and Market Failures, American Economic Review, s. 355-358.

Tekin, T. (1995). *Orhun Yazıtları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Temin, P. (2013). *The Roman Market Economy*. Princeton University Press.

Turan, O. (2002). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. İrfan Yayıncılık.

Turgot, A. R. J. (1766). *Reflections on the Formation and Distribution of Wealth*, Batoche Books.

Schumpeter, J. A. (1954). *History of Economic Analysis*. Oxford University Press.

4.6. Kaynakça

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2021). *Ulusların düşüşü: Güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri* (8. Baskı, M. Harmancı, Çev.). Doğan Kitap.

Atkinson, A. B. (1970). *On the Measurement of Inequality*, Journal of Economic Theory.

Barro, R. J. (1990). Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. Journal of Political Economy.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (2004). *Economic Growth*, MIT Press.

Beveridge, W. (1944). *Full Employment in a Free Society*, Allen & Unwin.

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.). Pearson

Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. American Economic Review.

Hansen, A. H. (1941). *Fiscal Policy and Business Cycles*, W.W. Norton & Company.

Keynes, J. M. (1936). The General Theory of Employment, Interest and Money.

Lorenz, M. O. (1905). *Methods of Measuring the Concentration of Wealth*, Journal of the American Statistical Association.

Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). Public Finance in Theory and Practice.

Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press.

Platon. (2016). *Devlet* (Çev. S. Eyüboğlu). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Romer, P. (1990). Endogenous Technological Change. Journal of Political Economy.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2009). *Economics*, McGraw-Hill Education

Sen, A. (1999). Development as Freedom.

Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, W. Strahan and T. Cadell.

Stern, N. (2007). *The Economics of Climate Change: The Stern Review*, Cambridge University Press.

Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the Public Sector*, W.W. Norton & Company.

Stiglitz, J. E. (2012). The Price of Inequality.

Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2015). *Economic Development*, Pearson Education.

Kaiser Family Foundation. (2010). *American Recovery and Reinvestment Act (ARRA) and Medicaid expansion*. KFF. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://www.kff.org/medicaid/fact-sheet/american-recovery-and-reinvestment-act-arra-medicaid/

International Monetary Fund. (2012). *United States: 2012 Article IV Consultation*. IMF Country Report No. 12/213. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12213.pdf

Institute of Education Sciences. (2010). *Evaluating ARRA Programs and Other Educational Reforms: A Guide for States*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519466.pdf

OECD (2015): *Health at a Glance: OECD Indicators*.

World Bank (2018): *World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise*.

World Bank (2020): *Belt and Road Economics: Opportunities and Risks of Transport Corridors*.

U.S. Government Accountability Office. (2023). *Belt and Road Initiative investments report*. Erişim tarihi:08.01.2025 https://www.gao.gov/products/gao-24-106866

Chinese Government Official. (2022). *China's foreign trade volume reaches record high in 2021*. Erişim tarihi: 08.01.2025 https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202201/14/content_WS61e11577c6d09c94e48a3a0a.html

Federal Ministry for Digital and Transport. (2019). *Germany's digital infrastructure plan*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://bmdv.bund.de/SharedDocs/EN/publications/digital-initiative.pdf?__blob=publicationFile

International Energy Agency (IEA). (n.d.). *Germany's Commission on Growth, Structural Change and Employment*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://www.iea.org/policies/17722-germanys-commission-on-growth-structural-change-and-employment

Deutsche Bahn AG. (2020). *Bund and Deutsche Bahn sign largest modernization program for the rail network: €86 billion for maintenance and modernization*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://ir.deutschebahn.com/en/news-presentations/news/detail/bund-und-db-unterzeichnen-groesstes-modernisierungsprogramm-fuer-das-schienennetz-86-milliarden-euro-fuer-erhalt-und-modernisierung0

European Commission - Eurydice. (n.d.). *Sweden: Overview of the National Education System*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/overview

Government Offices of Sweden. (n.d.). *Childcare and Education: Social Benefits Overview*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-for-foreign-affairs/diplomatic-portal/diplomatic-guide/17.-childcare-and-education/17.1-daycarenursery-12-months5-years

European Commission. (n.d.). *Germany AI Strategy Report*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://ai-watch.ec.europa.eu/countries/germany/germany-ai-strategy-report_en

Sweden Expat. (n.d.). *Unemployment benefits in Sweden.* Retrieved from https://swedenexpat.com/unemployment-benefits-in-sweden/

International Energy Agency (IEA). (n.d.). *Package for the Future: Hydrogen Strategy*. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://www.iea.org/policies/11561-package-for-the-future-hydrogen-strategy

Robling, O., & Pareliussen, J. (2017). *Structural inequality: The case of Sweden*. OECD iLibrary. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/structural-inequality_c0c7e531-en

Congressional Budget Office. (2009). *Estimated impact of the American Recovery and Reinvestment Act of 2009*. Congressional Budget Office. Erişim tarihi: 8 Ocak 2025, https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R40537

Hoeller, P., Joumard, I., Bloch, D., & Pisu, M. (2012). *Less income inequality and more growth – are they compatible? Mapping income inequality across the OECD*. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm?abstractid=2014780

Funding Synergies for Innovation, Industrial Transition and Entrepreneurship. European Commission.
Link:
https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC139050/JRC139050_01.pdf

United Nations Development Programme (UNDP). (2018). *Human development indices and indicators: 2018 statistical update*.
https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdrp201046.pdf

Canada Revenue Agency. (2021). *How much can you get - Canada Child Benefit (CCB)*. Government of Canada. Retrieved from https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/child-family-benefits/canada-child-benefit-overview/canada-child-benefit-we-calculate-your-ccb.html

Jarrett, P. (2021). *Improving the Well-being of Canadians*. OECD Economic Reports. Link: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/improving-the-well-being-of-canadians_6ab6b718-en

Petit, G. (2022). *An Inclusive Systems-Based Analysis of a Basic Income for the Province of British Columbia*. University of Calgary. Link: https://prism.ucalgary.ca/bitstreams/47333006-13ba-431f-926f-730c890e7091/download

Stevens, H. (2021). *Options for the Creation of Affordable Licensed Child-Care*. Canadian Centre for Policy Alternatives. Link: https://policyalternatives.ca/sites/default/files/uploads/publications/Manitoba%20Office/2021/06/Options_for_the_Creation_of_Affordable_Licenced_Child-Care.pdf

Economidou, M., et al. (2021). *Financing Energy Renovations at Local and Regional Levels*. European Commission Reports. Link: https://www.cde.ual.es/wp-content/uploads/2021/11/KJNA30815ENN.en_.pdf

Rodríguez, P. M. (2021). *The EU Budget: The New MFF and the Recovery Instrument: Next Generation EU*. Instituto de Analistas. Link: https://institutodeanalistas.com/wp-content/uploads/2_ANUARIO_EURO_2021_EN_compressed.pdf#page=170

David, D., & Venkatachalam, A. (2018). *A Comparative Study on the Role of Public-Private Partnerships and Green Investment Banks in Boosting Low-Carbon Investments*. Econstor.
Link: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/190291/1/adbi-wp870.pdf

Valavanidis, A. (2020). *Universities as Innovation Drivers for Major Disruptive Technological Transformations and Economic Development*. ResearchGate. Link: https://www.researchgate.net/publication/339626722

Erğurum, A., Doğrul, M., & Yalçın, H. (2021). *Landscape Analyses of Semiconductor Research Trends of Middle Powers*. Link: https://ahmetergurum.owlstown.net/publications/40117.pdf

Putra, D. A. (2022). *The Role of Procurement in Advancing Innovation and Organizational Performance: A Study of the Japanese Electric Truck Market*. Waseda Business School. Link: https://waseda.repo.nii.ac.jp/record/75741/files/WasedaBusinessSchool_mba_2022_0409_57200534.pdf

Dirksen, N., & Takahashi, S. (2020). *Artificial Intelligence in Japan 2020*. Netherlands Enterprise Agency. Link:https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/7983852/mod_resource/content/1/NETHERLANDS%20ENTERPRISE%20AGENCY.%20ARTIFICIAL%20INTELLIGENCE%20IN%20JAPAN%202020.pdf

Bain, F. V., TPG, V. K., & Marine, T. (2002). *A Quiet Revolution*. AVCJ Reports. Link: https://www.avcj.com/digital_assets/7904/2722AVCJjun17_2014.pdf

Park, S. A. (2022). *A Study on Technonationalism and the Semiconductor Industry in Northeast Asia: Case Studies of Japan, South Korea, and Taiwan.* Tohoku University Repository. Link: https://tohoku.repo.nii.ac.jp/record/2002075/files/240326-Park-359-1.pdf

Boquet, M. (2021). *Key Success Factors in the Semiconductor Industry: Comparative Analysis of the US, European, and Japanese Markets.* Université Catholique de Louvain. Link: https://dial.uclouvain.be/downloader/downloader.php?pid=thesis%3A28300&datastream=PDF_01

Numa, K. (2024). *Assessing Photoelectric Fusion Technologies: Market Potential and Strategic Insights*. MIT Repository. Link: https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/155642/numa-kenta_nm-sm-sdm-2024-thesis.pdf

Altenburg, T. (2024). *Industrial Policy Trends in Germany and Japan*. UN ECLAC Reports. Link:https://repositorio.cepal.org/bitstreams/75d226ef-36a3-40fc-8f19-c2f417cbecc5/download

Brookings Institution. (2019). *The Tax Cuts and Jobs Act: Analysis and Implications*. Washington, DC: Brookings Institution. s. 7.

Congressional Budget Office. (2018). *The Budget and Economic Outlook: 2018 to 2028*. Washington, DC: CBO. s. 22, 35.

Joint Committee on Taxation. (2017). *Estimated Budget Effects of the Tax Cuts and Jobs Act*. Washington, DC: U.S. Congress. s. 5.

OECD. (2018). *Revenue Statistics in the United States*. Paris: OECD Publishing. s. 40.

OECD. (2020). *International Investment Trends*. Paris: OECD Publishing. s. 15.

Tax Policy Center. (2018). *Impact of the TCJA on Individual Taxpayers*. Washington, DC: Urban-Brookings Tax Policy Center. s. 12.

Urban Institute. (2019). *Assessing the Distributional Effects of the TCJA*. Washington, DC: Urban Institute. s. 18.

Majumdar, G., Idaka, S., & Miyoshi, A. J. (2023). *Power Semiconductors for an Energy-Wise Society*. Aalborg University Publications. Link: https://vbn.aau.dk/files/559098583/Final_Report_iec_wp_power_semiconductors_en_lr_0_Published.pdf

5.5. Kaynakça

Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, W. Strahan and T. Cadell.

Say, J. B. (1821). *A Treatise on Political Economy*, Augustus M. Kelley.

Mill, J. S. (1848). *Principles of Political Economy*, John W. Parker.

Cicero, M. T. (2016). *Yükümlülükler Üzerine* (Çev. A. Aydın). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hayek, F. A. (1944). *The Road to Serfdom*, University of Chicago Press.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Palgrave Macmillan

Sachs, J. D., & Larraín, F. B. (1993). *Macroeconomics in the Global Economy*. Prentice Hall.

6.6. Kaynakça

Agriculture and Agri-Food Canada. (2023). *AgriStability Program: What this program offers*. Retrieved from https://agriculture.canada.ca

Agriculture Financial Services Corporation. (2023). *What is the Sustainable Canadian Agricultural Partnership and how does it impact the AgriStability program?*. https://afsc.ca

Atradius. (2023). *Automotive Industry Trends 2023*. https://group.atradius.com/publications/industry-trends/automotive-industry-trends-2023.html

Baldwin, R., & Weder di Mauro, B. (2020). *Economics in the Time of COVID-19*. Centre for Economic Policy Research.

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.). Pearson

Buiter, W. H. (2001). *Notes on 'A Code for Fiscal Stability'*. Oxford Economic Papers, 53(1), 1-19.

Congressional Budget Office. (2020). *Automatic Stabilizers in the Federal Budget: 2020 Update*. CBO Report. https://www.cbo.gov.

European Commission. (2020). *EU Fiscal Rules and the Stability and Growth Pact*. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact_en

Fatas, A., & Mihov, I. (2003). *The Case for Restricting Fiscal Policy Discretion*. The Quarterly Journal of Economics.

Federal Ministry of Labour and Social Affairs. (2019). *The Social Code Book (SGB) II and Hartz IV*. https://www.bmas.de.

Ferrera, M. (1996). *The 'Southern Model' of Welfare in Social Europe*. Journal of European Social Policy, s. 17-21

Fitch Solutions. (2023). Japan Consumer Outlook: Consumer Indicators Improve As Economic Recovery Picks Up.

Fraser, S. (1989). *The Rise and Fall of the New Deal Order: 1930-1980*. Princeton University Press.

Horioka, C. Y. (2024). Household saving in Japan: The past, present, and future (AGI Working Paper Series No. 2024-22). Asian Growth Research Institute. Erişim tarihi: 17 Nisan 2025, https://en.agi.or.jp/media/publications/workingpaper/WP2024-22.pdf

IRS. (2023). *Federal Tax Brackets*. Internal Revenue Service. https://www.irs.gov.

Kennedy, D. M. (1999). *Freedom From Fear: The American People in Depression and War, 1929-1945*. Oxford University Press

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Palgrave Macmillan

McAlinden, S. P., & Fulton, G. A. (2002). *The Contribution of the Automotive Industry to the Economy of the United States*. University of Michigan, Research Seminar in Quantitative Economics.

OECD. (2020). *COVID-19 and Global Trade: Impacts and Policy Responses*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

OECD. (2020). *OECD Economic Surveys: Germany*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2020). *OECD Economic Surveys: United States*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2023). Household Saving Rates and Economic Performance. *OECD Data*. https://data.oecd.org.

Patterson, J. T. (1986). *America's Struggle Against Poverty, 1900-1985*. Harvard University Press.

Rauchway, E. (2008). *The Great Depression and the New Deal: A Very Short Introduction*. Oxford University Press

Romer, C. D. (1992). *What Ended the Great Depression?* Journal of Economic History, 52(4), 757-784

S&P Global. (2023). *The Semiconductor Shortage is Mostly Over for the Auto Industry*. https://www.carscoops.com/2023/07/study-says-the-auto-industrys-semiconductor-shortage-is-almost-over/

Schlesinger, A. M. (2003). *The Coming of the New Deal: 1933-1935*. Mariner Books.

Schmid, G. (2008). *The Future of Employment Relations: Insights from the United States, Japan, and Germany*. Oxford University Press, s. 147-150

Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the Public Sector*. W.W. Norton & Company, s. 410-412

Ayuso-i-Casals, J., Gonzalez Hernandez, D., Moulin, L., & Turrini, A. (2009). *Beyond the SGP: Features and Effects of EU National-Level Fiscal Rules*. European Economy Economic Papers.

Bohn, H., & Inman, R. P. (1996). Balanced-budget rules and public deficits: Evidence from the U.S. states. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 45*, 13-76.

International Monetary Fund. (2018). *Fiscal Rules at a Glance*. Fiscal Affairs Department.

OECD. (2010). *Restoring Public Finances*. OECD Economics Department Working Papers.

Schick, A. (2010). Post-crisis fiscal rules: Stabilizing public finance while responding to economic challenges. *OECD Journal on Budgeting, 10*(2), 1-19.

Murata Research & Consulting. (2023, Eylül). *Japan's household saving rate trends and outlook* [Rapor]. Erişim tarihi: 17 Nisan 2025, https://www.murc.jp/wp-content/uploads/2023/09/fc_2309_01.pdf

TD Economics. (2023). *US Automotive Outlook: Supply, Demand, and the Financing Gap*. https://economics.td.com/us-automotive-outlook

Trading Economics. (2025). *Japan Gross Domestic Savings (% of GDP) - World Bank Data*. Erişim tarihi: 17 Nisan 2025, https://tradingeconomics.com/japan/gross-domestic-savings-percent-of-gdp-wb-data.html

European Central Bank. (2009). *Fiscal policy challenges in oil-exporting countries – a review of key issues* (Occasional Paper No. 104). Frankfurt: European Central Bank. Erişim tarihi: 28 Nisan 2025, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp104.pdf

7.8. Kaynakça

Barro, R. J. (1990). *Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth*. Journal of Political Economy.

Friedman, M. (1968). *The Role of Monetary Policy*. American Economic Review.

Gørtz, E. (1970). The Multiplier-Effect of Income and Consumption Taxes. *Weltwirtschaftliches Archiv*, *104*, 211–238. http://www.jstor.org/stable/40437257Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Palgrave Macmillan.

Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). *Public Finance in Theory and Practice*. McGraw-Hill Education.

Romer, P. (1990). *Endogenous Technological Change*. Journal of Political Economy.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2009). *Economics*.

Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.

Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality*. W.W. Norton & Company

Blanchard, O. (2020). *Macroeconomics* (8th ed.). Pearson.

8.7. Kaynakça

Ball, L., & Mankiw, N. G. (1995). *What Do Budget Deficits Do?* National Bureau of Economic Research.

Barro, R. J. (1990). *Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth*. *Journal of Political Economy*.

Baumol, W. J. (1952). *The Transactions Demand for Cash: An Inventory Theoretic Approach*. *The Quarterly Journal of Economics*, 66(4), 545-556.

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.). Pearson

Blinder, A. S. (1998). *Central Banking in Theory and Practice*. MIT Press.

Carlin, W., & Soskice, D. (2014). *Macroeconomics: Institutions, Instability, and the Financial System*. Oxford University Press.

Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2018). *Macroeconomics* (13th ed.). McGraw-Hill Education.

Driessen, P. (2010). *Deficits, Debt, and the Economy*. Congressional Research Service.

Friedman, M., & Schwartz, A. J. (1963). *A Monetary History of the United States, 1867-1960*. Princeton University Press.

Heijdra, B. J. (2017). *Foundations of Modern Macroeconomics* (2nd ed.). Oxford University Press.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. Palgrave Macmillan.

Krugman, P. (2009). *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. W.W. Norton & Company.

Mankiw, N. G. (2020). *Principles of Macroeconomics* (9th ed.). Cengage Learning.

Mishkin, F. S. (2019). *Macroeconomics: Policy and Practice* (3rd ed.). Pearson.

Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). *Public Finance in Theory and Practice*. McGraw-Hill Education.

Romer, P. (1990). *Endogenous Technological Change*. *Journal of Political Economy*.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2010). *Economics* (19th ed.). McGraw-Hill Education.

Snowdon, B., & Vane, H. R. (2005). *Modern Macroeconomics: Its Origins, Development and Current State*. Edward Elgar Publishing.

Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. W.W. Norton & Company.

Aristoteles. (2017). *Politika* (Çev. Mete Tuncay). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

9.7. Kaynakça

Barro, R. J. (1974). Are Government Bonds Net Wealth? *Journal of Political Economy*, 82(6), 1095–1117.

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2017). *Macroeconomics* (7th ed.). Pearson.

De Grauwe, P. (2010). The Greek Crisis and the Future of the Eurozone. *Journal of Common Market Studies*, 48(6), 117–126.

Feldstein, M. (1986). Supply Side Economics: Old Truths and New Claims. *American Economic Review*, 76(2), 26–30.

Feldstein, M. (2002). Argentina's Fall: Lessons from the Latest Financial Crisis. *Foreign Affairs*, 81(2), 8–14.

Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*, 58(1), 1–17.

Krugman, P. (1998). Japan's Trap. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1998(2), 137–205.

Mankiw, N. G. (2019). *Principles of Macroeconomics* (9th ed.). Cengage Learning.

Panagariya, A. (2008). *India: The Emerging Giant*. Oxford University Press.

Taylor, J. B. (2009). The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong. *NBER Working Paper*, No. 14631.

Zhang, M. (2010). China's Response to the Global Financial Crisis. *East Asian Policy*, 2(2), 24–30.

Langdana, F. K. (2020). *Macroeconomic Policy: Demystifying Monetary and Fiscal Policy* (3rd ed.). Springer International Publishing.

Mba, A. U. (2021). Economic Recession in Nigeria: Historical Perspective and Implications on Current Economic Realities in Nigeria. *African Journal of Business and Economic Development*, 1(11), 15-23. ISSN: 2782-7658.

Storm, S. (2015). Crisis and recovery in the German economy: The real lessons. *Structural Change and Economic Dynamics*, 32, 11–24.

10.5. Kaynakça

Blanchard, O. J., & Galí, J. (2010). The Macroeconomic Effects of Oil Price Shocks: Why Are the 2000s So Different from the 1970s? NBER Working Paper No. 13368.

Ay, H. & Uçar, Ö. (2015). Üç Küresel Ekonomik Krizin Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 11-32.

Blinder, A. S. (2006). The Case Against the Case Against Discretionary Fiscal Policy. In R. Kopcke, G. Tootell, & R. Triest (Eds.), The Macroeconomics of Fiscal Policy. MIT Press.

Gordon, R. J. (1990). The Measurement of Durable Goods Prices. University of Chicago Press.

Hamilton, J. D. (1983). Oil and the Macroeconomy since World War II. Journal of Political Economy, 91(2), 228-248.

Hume, D. (1752). Political Discourses. Edinburgh.

Keynes, J.M. (1936). The General Theory of Employment, Interest and Money. Macmillan.

Krugman, P., & Wells, R. (2018). Macroeconomics (5th ed.). Worth Publishers.

Macleod, I. (1965). House of Commons Speech on Stagflation.

Mankiw, N. G. (2019). Principles of Macroeconomics (9th ed.). Cengage Learning.

Mill, J.S. (1848). Principles of Political Economy. Longmans, John W. Parker

Rodrik, D. (1991). Policy Uncertainty and Private Investment in Developing Countries. Journal of Development Economics, 36(2), 229-242.

Romer, D. (2012). Advanced Macroeconomics (4th ed.). McGraw-Hill.

Taylor, J. B. (1999). Monetary Policy Rules. University of Chicago Press.

OECD (2011). Economic Survey of Japan.

International Gas Union (IGU), World LNG Report 2015; U.S. Energy Information Administration (EIA), Japan Liquefied Natural Gas Import Price.

BP, Statistical Review of World Energy 2015; U.S. Energy Information Administration (EIA), Europe Brent Spot Price FOB.

OECD. (2024). Industrial production index, Japan (2010-2014). OECD.Stat. Erişim adresi: https://stats.oecd.org/index.aspx?r=84084

Eichengreen, B. (2007). The European Economy Since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond. Princeton University Press.

FAO. (2022). The Impact of the Russia-Ukraine War on Global Food Security. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Acemoglu, D., & Restrepo, P. (2017). Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets. NBER Working Paper No. 23285.

Bureau of Labor Statistics. (2017). Labor Productivity and Costs: Manufacturing, U.S. Department of Labor.

Deloitte. (2020). 3D Printing and the Future of Manufacturing. Deloitte Insights.

IEA. (2020). World Energy Outlook 2020. International Energy Agency.

McKinsey. (2020). Artificial Intelligence and the Future of Work. McKinsey & Company.

U.S. Census Bureau. (2019). E-Commerce Statistics (E-STATS). U.S. Department of Commerce.

Blinder, A. S. (1979). Economic Policy and the Great Stagflation. Academic Press.

Congressional Budget Office (CBO). (2019). The Effects of a Minimum-Wage Increase on Employment and Family Income. U.S. Congress.

FAO. (2009). The State of Agricultural Commodity Markets 2009. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Hamilton, J. D. (1983). Oil and the Macroeconomy since World War II. Journal of Political Economy, 91(2), 228-248.

IEA. (2021). World Energy Outlook 2021. International Energy Agency.

IRENA. (2021). Renewable Power Generation Costs in 2020. International Renewable Energy Agency.

UNCTAD. (2020). COVID-19 and Maritime Transport: Impact and Responses. United Nations Conference on Trade and Development.

World Bank. (2009). Global Economic Prospects 2009: Commodities at the Crossroads. World Bank Reports.

World Steel Association. (2008). World Steel in Figures 2008. World Steel Association.

International Monetary Fund (IMF). (2003). The Role of the IMF in Argentina, 1991-2002. Independent Evaluation Office. Retrieved from https://www.imf.org/external/np/ieo/2003/arg/070103.pdf

Shiller, R. J. (2000). Irrational Exuberance. Princeton University Press.

World Steel Association. (2011). *World Steel in Figures 2011*. World Steel Association.

FEMA. (2006). *Hurricane Katrina: Lessons Learned*. U.S. Federal Emergency Management Agency.

IAEA. (1987). *Chernobyl's Legacy: Health, Environmental and Socio-Economic Impacts*. International Atomic Energy Agency.

Japan Ministry of Economy. (2012). *Impact of the Great East Japan Earthquake*. Ministry of Economy, Trade and Industry (METI).

OECD. (2020). *Economic Outlook 2020: The World Economy during COVID-19*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

World Bank. (2020). *Global Economic Prospects: The Impact of COVID-19 on the Global Economy*. World Bank Reports.

World Health Organization. (2004). *SARS: How a Global Epidemic Was Stopped*. World Health Organization.

IMF (2004). *Crisis Prevention and Resolution: Lessons from Argentina*. IMF.

Bown, C. P. (2019). *The US-China Trade War and Phase One Agreement*. Peterson Institute for International Economics.

Irwin, D. A. (2011). *Peddling Protectionism: Smoot-Hawley and the Great Depression*. Princeton University Press.

Congressional Research Service (CRS). (2019). *Retaliatory Tariffs and U.S. Agriculture*.

Sachs, J. D., & Larraín, F. B. (1993). *Macroeconomics in the Global Economy*. Prentice Hall, s.516.

Marx, K. (2011). *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi*. (Çev. Sevim Belli). Yordam Kitap.

11.5. Kaynakça

Blanchard, O. J., & Galí, J. (2010). The Macroeconomic Effects of Oil Price Shocks: Why Are the 2000s So Different from the 1970s? *NBER Working Paper* No. 13368.

Blinder, A. S. (2006). The Case Against the Case Against Discretionary Fiscal Policy. In R. Kopcke, G. Tootell, & R. Triest (Eds.), *The Macroeconomics of Fiscal Policy*. MIT Press.

Gordon, R. J. (1990). *The Measurement of Durable Goods Prices*. University of Chicago Press.

Hamilton, J. D. (1983). Oil and the Macroeconomy since World War II. *Journal of Political Economy*, 91(2), 228-248.

Hume, D. (1752). *Political Discourses*. Edinburgh.

Keynes, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan.

Krugman, P., & Wells, R. (2018). *Macroeconomics* (5th ed.). Worth Publishers.

Macleod, I. (1965). House of Commons Speech on Stagflation.

Mankiw, N. G. (2019). *Principles of Macroeconomics* (9th ed.). Cengage Learning.

Mill, J.S. (1848). *Principles of Political Economy*. Longmans, John W. Parker.

Rodrik, D. (1991). Policy Uncertainty and Private Investment in Developing Countries. *Journal of Development Economics*, 36(2), 229-242.

Romer, D. (2012). *Advanced Macroeconomics* (4th ed.). McGraw-Hill.

Taylor, J. B. (1999). *Monetary Policy Rules*. University of Chicago Press.

Eichengreen, B., & Mitchener, K. J. (2003). *The Great Depression as a credit boom gone wrong*. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=959644

Gjerstad, S., & Smith, V. L. (2009). Monetary policy, credit extension, and housing bubbles: 2008 and 1929. *Critical Review*, *21*(2-3), 269-300. https://doi.org/10.1080/08913810902934117

Wheelock, D. C. (2008). *The federal response to home mortgage distress: Lessons from the great depression*. Yale University Repository. https://elischolar.library.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=14135&context=ypfs-documents

White, E. N. (2014). *Lessons from the great American real estate boom and bust of the 1920s*. National Bureau of Economic Research (NBER). https://www.nber.org/system/files/working_papers/w15573/w15573.pdf

12.5. Kaynakça

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2021). *Ulusların düşüşü: Güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri* (8. Baskı, M. Harmancı, Çev.). Doğan Kitap. (Orijinal eser yayımlanma tarihi 2012).

Cagan, P. (1956). The monetary dynamics of hyperinflation. In M. Friedman (Ed.), *Studies in the quantity theory of money* (pp. 25-117). University of Chicago Press.

Dornbusch, R., & Fischer, S. (1994). *Macroeconomics* (6th ed.). McGraw-Hill.

Evans, R. J. (2004). *The Coming of the Third Reich*. Penguin Books.

Ferguson, N. (1999). *The Pity of War: Explaining World War I*. Basic Books.

Friedman, M. (1963). *Inflation causes and consequences*. Random House.

Friedman, M., & Schwartz, A. J. (1963). *A Monetary History of the United States, 1867-1960*. Princeton University Press.

Hanke, S. H., & Kwok, A. K. F. (2009). On the measurement of Zimbabwe's hyperinflation. *Cato Journal, 29*(2), 353-364.

Keynes, J. M. (1920). *The Economic Consequences of the Peace*. Harcourt, Brace and Howe.

Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest, and money*. Macmillan.

Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). *This time is different: Eight centuries of financial folly*. Princeton University Press.

Sachs, J. D. (1996). *The transition economies of Eastern Europe and the former Soviet Union*. MIT Press.

Sargent, T. J. (1982). The ends of four big inflations. In R. E. Hall (Ed.), *Inflation: Causes and effects* (pp. 41-97). University of Chicago Press.

Smith, A. (2016). *Milletlerin zenginliği: Ulusların refahının nedenleri ve doğası üzerine bir inceleme* (S. Berkok Kuru, Çev.). İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eser yayımlanma tarihi 1776).

13.5. Kaynakça

Acs, Z. J., & Audretsch, D. B. (1990). *Innovation and Small Firms*. MIT Press.

Becker, G. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.

Blanchard, O. J. (1983). *The Stagflation Puzzle*. MIT Press.

Blinder, A. S. (1979). *Economic Policy and the Great Stagflation*. Academic Press.

Buchanan, J. M., & Tullock, G. (1962). *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*. University of Michigan Press.

Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press.

Gordon, R. J. (1982). *Inflation, Flexible Exchange Rates, and the Natural Rate of Unemployment*. University of Chicago Press.

Hermens, F. A. (1983). *And Now The Future*. *Review of Social Economy*, 41(1), 1-10.

Kolodko, G. W. (1991). *Inflation Stabilization in Poland: A Year After*. Tiger.edu.pl.

Komazec, S. (1986). *Monetarism of Supply-Side Economics, Neo-Keynesian Theory and Stabilization Policy*. Zb. Radova, HeinOnline.

Krugman, P. (2009). *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. W.W. Norton & Company.

Laffer, A. B. (1981). *Supply-Side Economics*. Financial Analysts Journal, 37(5), 29-43.

Mertlik, P. (1994). *Product Slump in Czechoslovakia: Several Heterodox Remarks*. In **Stabilization Policies at Crossroads?**. Retrieved from https://core.ac.uk/reader/33895680#page=199

Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1982). *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Harvard University Press.

Nickell, S. (1997). *Unemployment and Labor Market Rigidities: Europe versus North America*. Journal of Economic Perspectives, 11(3), 55-74.

Okun, A. M. (1981). *Prices and Quantities: A Macroeconomic Analysis*. Brookings Institution Press.

Romer, P. M. (1990). *Endogenous Technological Change*. Journal of Political Economy, 98(5), S71-S102.

Solow, R. M. (1976). *Theory of Stagflation*. In M. R. Darby (Ed.), *The Stagflation Puzzle* (pp. 43-65). University of Chicago Press.

Stern, N. (2006). *The Economics of Climate Change: The Stern Review*. Cambridge University Press.

Taleb, N. N. (2019). Siyah Kuğu: Olasılıksız Görünenin Etkisi (D. Ertaş, Çev.). Varlık Yayınları. (Orijinal eser yayımlanma tarihi 2007)

Volcker, P. (1979). *Monetary Policy Report to Congress*. U.S. Government Printing Office

Worldbank (2024) World Development Indicators.

14.9. Kaynakça

Bertelsmann, S., & Carothers, T. (2022). *Governance for Resilience: How Can States Prepare for the Next Crisis?* Carnegie Endowment for International Peace. Available at: https://carnegieendowment.org/2022/05/23/governance-for-resilience-how-can-states-prepare-for-next-crisis-pub-87175.

Ehrett, J. S. (2019). *Antifragile Policymaking: A Strategy for Institutional Response to the Social Science Reproducibility Crisis*. The University of Memphis Law Review, Vol. 49, 447-483.

Lawrence H. White, "Antifragile Banking and Monetary Systems," Cato Journal, Vol. 33, No. 3 (Fall 2013), s. 479

OECD. (2021). *Building Resilience Through Greater Adaptability to Long-Term Challenges*. OECD iLibrary.

Platje, J. (2015). *Sustainability and antifragility*. Economic and Environmental Studies, 15(4), 469-477. Opole University. Available at: https://hdl.handle.net/10419/178900

PwC. (2021). *Resilient, Stable, Sustainable: The Benefits of Economic Diversification*. Strategy&. Available at: https://www.strategyand.pwc.com/m1/en/reports/strategyand-resilient-stable-sustainable-benefits-economic-diversification.pdf.

Shevchenko, I., Liubokhynets, L., Zvarych, I., Brodovska, O., & Bril, M. (2023). *Antifragile in the Global Economy as an Indicator of Economic Development*. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, 6(53), 274-286. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4203

Taleb, N. N. (2012). Antifragile: Things That Gain from Disorder. Random House.

The White House. (2021). *Building Resilient Supply Chains, Revitalizing American Manufacturing, and Fostering Broad-Based Growth*. Available at: http://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/06/100-day-supply-chain-review-report.pdf

Trabandt, M., Attinasi, M. G., Stark, J., & Lalouette, L. (2010). Euro area fiscal policies and the crisis. *ECB Occasional Paper Series*.

Claessens, S., & Laeven, L. (2011). Crisis management and resolution: Early lessons from the financial crisis. *Yale University Press*.

Claessens, S., & Laeven, L. (2011). Crisis management and resolution: Early lessons from the financial crisis. *Yale University Press*.

Dury, D., Langenus, G., Van Cauter, K., & Van Meensel, L. (2009). *The economic recovery plans. Economic Review*. Citeseer.

Vansteenkiste, I., Debrun, X., Masuch, K., & Yellen, J. L. (2021). *Monetary and fiscal policy interactions in the euro area*.

Mishkin, F. S. (2003). *Economic and Financial Crises: Causes, Consequences, and Policy Responses*. NBER Working Paper Series.

Mishkin, F. S. (2003). *Economic and Financial Crises: Causes, Consequences, and Policy Responses*. NBER Working Paper Series.

European Commission. (2020). *Next Generation EU Plan*. European Commission Official Report

OECD. (2021). *Economic Outlook Report: Navigating Post-Pandemic Recovery*. OECD Publishing.

Claessens, M. S., & Kose, M. A. (2013). *Financial Crises: Explanations, Types, and Implications.* National Bureau of Economic Research.

MALİYET ve YÖNETİM MUHASEBESİ

Prof. Dr. Muzaffer CİVELEK

Prof. Dr. Azzem ÖZKAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-36-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
MALİYET MUHASEBESİNE GİRİŞ

Muhasebe Döngüsünü Hatırlayalım 2
Maliyet Muhasebesi ve Üretim İşletmeleri 5
Üretim İşletmelerinin İki Ana Grubu 6
Mamül ve Hizmet Üretiminin Farklı Yönleri 11
Finansal (Genel) Muhasebe İçinde Maliyet Muhasebesinin Yeri 12
Üretim Maliyetleri 14
    Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri/Maliyetleri 14
    Direkt İşçilik Giderleri/Maliyetleri 14
    Genel Üretim Giderleri/Maliyetleri 14
Mamül Maliyetlerinin Hesaplanması 16
    Giderlerin/Maliyetlerin Doğuşu 16
    Üretim Maliyetlerinin Derlenmesi 19
    Tamamlanan Mamül Maliyetlerinin Belirlenmesi 20
    Mamüllerin Satılması 21
    Üretim Maliyetlerinin Yol Ayırımı 22
Dönem Başı ve Dönem Sonu Stoklarının Rolü 24
Üretim Dışı Giderler 26
    Üretim Dışı Giderlerin Özellikleri 28
Dönem Giderlerinde Bazı Özel Durumlar 30
Maliyet ve Gider 31
Rakamlı Örnekle Maliyet Muhasebesinde Muhasebe Döngüsü 34
    Günlük Defter Kayıtları 35
    Günlük Defterin Büyük Deftere Aktarılması 40
    Kesin Mizanın Düzenlenmesi 41
    Bilançonun Düzenlenmesi 41
    Gelir Tablosunun Düzenlenmesi 42
    Satışların Maliyeti Tablosunun Düzenlenmesi 44
Üretim İşletmelerinde Kayıt Serbestliği 45
Bilgisayarlar ve Maliyet Muhasebesi 45
Sorular – Alıştırmalar 48
Seçenekli Sınamalar 52
Ödev 54

İKİNCİ BÖLÜM

TEKDÜZEN MALİYETLEME

Tekdüzen Muhasebe Sistemini Hatırlayalım 60
Tekdüzen Finansal Tablolar 63
Üretim İşletmelerinde Tekdüzen Maliyetleme Modelleri 63
7/A Seçeneğinde Maliyetleme Modeli 64
Maliyet ve Giderlerin Doğuşu 65
Rakamlı Örnek-I: Uzay Üretim İşletmesi 66
Üretim Maliyetlerinin Yansıtılması 70
Üretim Maliyetlerinin Sonu 71
Üretim Dışı Giderlerin Yansıtılması 72
Üretim Dışı Giderlerin Sonu 73
7/A Seçeneğinin Toplu Görünümü 76
Rakamlı Örnek-II: ABC Üretim İşletmesi 78
Kâr-Zarar Hesaplarının Sonuçlandırılması 85
Finansal Tabloların Hazırlanması 87
7/B Seçeneğinde Maliyetleme Modeli 89
Giderlerin Doğuşu 90
Giderlerin Yansıtılması 91
7/B Seçeneğinde Üretim Maliyetlerinin Sonu 92
7/B Seçeneğinde Üretim Dışı Giderlerin Sonu 93
7/B Seçeneğinin Toplu Görünümü 94
Hizmet İşletmelerinde Maliyetleme 96
7/A Seçeneğinde Hizmet Üretim Maliyetleri 96
Üretim Dışı Giderler 96
Hizmet İşletmeleri ve 7/B Modeli 96
Şenyurt Oteli (Rakamlı Örnek – 7/A Modeli) 97
İnşaat İşlerinde Maliyetleme 100
İnşaat Taahhüt İşlerinde Maliyetleme: Rakamlı Örnek 101
Eş Zamanlı Kayıt 108
Sorular - Alıştırmalar 111
Seçenekli Sınamalar 115
Ödev 117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İLK MADDE VE MALZEME MALİYETLERİ

İlk Madde Malzemenin Ambara Girişi 124
İlk Madde Malzemenin Ambardan Çıkışı 127
Dönemsel Envanter Yöntemi 127
Sürekli Envanter Yöntemi 132
Dönemsel ve Sürekli Envanter Yöntemlerinin Değerlendirilmesi 139
Ambardan Çekilen Malzemenin Muhasebeleştirilmesi 141
İlk Madde ve Malzemenin İadesi 142
Satıcıya İade 142
Ambara İade 143
İlk Madde ve Malzeme Alış İskontoları 143
İlk Madde ve Malzeme Sayım Farkları ve Değer Düşüklüğü 145
Sayım Noksanları 145
Sayım Fazlaları 146
Malzeme Maliyetlerindeki Değer Düşüklüğü 147
Doğrudan ve Dolaylı Maliyet 150
Doğrudan ve Dolaylı Malzeme Ayırımı 151
Doğrudan İlk Madde ve Malzeme 151
Dolaylı Malzeme 152
Sorular - Alıştırmalar 155
Seçenekli Sınamalar 159
Ödev 161

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
PERSONEL MALİYETLERİ

Personel Maliyetlerinin Özellikleri 164
Personel Maliyet ve Giderlerinin Sınıflandırılması 166
Direkt ve Endirekt Personel Maliyetleri Ayırımı 167
Personel Maliyet ve Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi 169
Üretimde Özellik Taşıyan İşçilik Maliyetleri 173
Üretimde Fazla Mesai Primi 173
Üretimde Teşvik Primleri 174
Üretimde Boş İşçilik Maliyetleri 174
Üretimde Sosyal Güvenlik İşveren Payları (Primleri) 175
Üretimde İkramiyeler 174
Üretimde İzin Ücretleri 178
Üretimde Hafta Tatili ve Genel Tatil Ücretleri 179
Üretimde Kıdem Tazminatı 179
İhbar Tazminatı 183

Üretimde Diğer Ücret Giderleri 184
Üretim Dışı Alanlarda Özellik Taşıyan Personel Giderleri 184
Ücret Şekilleri 184
Sorular - Alıştırmalar 186
Seçenekli Sınamalar 188
Ödev 190

BEŞİNCİ BÖLÜM
GENEL ÜRETİM MALİYETLERİ

Muhasebede Maliyet Dağıtımının Önemi 192
Genel Üretim Maliyeti Türleri 194
Genel Üretim Maliyetlerinin Mamullere Yüklenmesi 195
Birinci Dağıtım: Genel Üretim Maliyetlerinin Maliyet Yerlerine Dağıtımı 196
İkinci Dağıtım: Hizmet Bölümlerinde Toplanan Maliyetlerin Dağıtımı 199
Üçüncü Dağıtım: Üretim Bölümlerinden Mamullere Maliyet Dağıtımı 216
Maliyet Yerlerinin Çeşitlendirilmesi veya Birleştirilmesi 224
Genel Üretim Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi 227
Genel Üretim Maliyetlerinin Mamullere Tahmini Yüklenmesi 232
Tahmini Yükleme Oranı Kullanmanın Gerekçeleri 235
Tahmini Genel Üretim Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi 240
Sorular - Alıştırmalar 244
Seçenekli Sınamalar 247
Ödev 248

ALTINCI BÖLÜM
SİPARİŞ MALİYETLEME YÖNTEMİ

Mamül Maliyetleme Yöntemleri 258
Sipariş Maliyetleme Yöntemini Gerekli Kılan Şartlar 261
Siparişlerin (İş Emri - Job Order) Maliyetlenmesi 263
Sipariş Maliyetleme Yönteminde Yardımcı Hesaplar 267
Sipariş Maliyetleme Yöntemi: Rakamlı Örnek (7-A) 269
Sipariş Maliyetleme Yöntemi: Kapsamlı Örnek 274
Genel Üretim Maliyetlerinin Siparişlere Yüklenmesi 283
Üretim Kayıplarının Doğurduğu Maliyetler 287
Aşırı (Anormal) Üretim Kayıpları 292
Sorular - Alıştırmalar 294
Seçenekli Sınamalar 297
Ödev 298

YEDİNCİ BÖLÜM
SAFHA MALİYETLEME YÖNTEMİ

Safha Maliyetleme Yöntemini Gerekli Kılan Şartlar 306
Üretim Süreçleri 309
Safha Maliyetleme Yönteminde Maliyetlerin Derlenmesi 311
Üretim Maliyetlerinin Bir Safhadan Diğerine Geçişi 316
Maliyetleme Döneminin Sonunda Yarı Mamül Bulunması 319
Maliyet Türleri İçin Farklı Tamamlanma Dereceleri 325
Üretim Maliyeti Tablosu ve Fonksiyonları 328
Dönem Başında ve Sonunda Yarı Mamul Bulunması 330
Üretim Miktarındaki Artışın Maliyetler Üzerine Etkisi 339
Üretim Kayıplarının Doğurduğu Maliyetler 341
Miktar Kayıplarının Üretilen Birimler Üzerine Etkisi 346
    Tamamlanan Birimlerle Yarı Mamüllere Yükleme 346
    Sadece Tamamlanan Birimlere Yükleme 349
    Aşırı (Anormal) Üretim Kayıpları 355
Bir Safhada Birden Çok Mamül Üretimi 357
Safha Maliyetlemesinde İlk Giren-İlk Çıkar Yöntemi 364
Sipariş ve Safha Maliyetlemesi Birarada Kullanılabilir Mi? 367
Sorular - Alıştırmalar 369
Seçenekli Sınamalar 377
Ödev 378

SEKİZİNCİ BÖLÜM
BİRLEŞİK ÜRETİMDE MALİYETLEME

Birleşik Üretim ve Birleşik Maliyet 388
Birleşik Üretimde Ana Mamül, Yan Mamül ve Artıklar 390
Birleşik Üretim Süreçleri 392
Birleşik Maliyetlerin Dağıtımı: Miktar Yöntemi 396
Birleşik Maliyetlerin Dağıtımı: Satış Değeri Yöntemi 401
Birleşik Maliyet Dağıtımı: Brüt Kâr Marjı Yöntemi 407
Birleşik Üretimde Muhasebe Kayıtları 409
Yan Mamüllerin Muhasebeleştirilmesi 420
Yan Mamülün Ek (Özel) Maliyetlerle Tamamlanması 421
Birleşik İlk Madde Maliyetlerinin Ayrımı 426
Birleşik Mamüllerle İlgili Yönetim Kararları 428
Muhasebe Standartları ve Birleşik Mamüller 431
Sorular - Alıştırmalar 433
Seçenekli Sınamalar 440
Ödev 440

DOKUZUNCU BÖLÜM
YÖNETİM MUHASEBESİNE GİRİŞ – STANDART MALİYETLEME

Yönetim Muhasebesine Giriş 446
Fiili Maliyetlerin Yetersizliği 452
Muhasebe Sisteminin Bir Parçası Olarak Standart Maliyet 454
Standart Maliyetlemenin Faydaları 456
Standart Maliyetleme Ortamı 460
Standart Maliyetlerin Tespiti 462
Standart Maliyet Kartı ve Görevi 472
Standart Maliyetlemede Muhasebe Kayıtları 474
Rakamlı Örnek 477
Farkların (Sapma) Hesaplanması ve Muhasebeleştirilmesi 480
Fark Hesaplarının Kapatılması 489
Farkların (Sapmaların) Anlamı ve Önemi 493
Sorumluluk Muhasebesi 498
Sorular – Alıştırmalar 502
Seçenekli Sınamalar 506
Ödev 507

ONUNCU BÖLÜM
YÖNETİM KARARLARINDA MALİYETLER

Geleneksel Maliyet Sınıflandırmaları 512
Değişme Biçimlerine Göre Maliyetler 516
Değişken Maliyetler 516
Sabit Maliyetler 518
Yarı Değişken Maliyetler 518
Yarı Sabit Maliyetler 520
Faaliyet Aralığı ve Maliyetler Üzerinde Etkisi 520
Sabit ve Değişken Maliyet Ayırımında Kullanılan Yöntemler 523
Birim Maliyet Olarak Sabit ve Değişken Maliyetler 528
Klasik Değişim Biçimleri Dışındaki Maliyetler 530
Değişken Maliyetleme 531
Tam ve Değişken Maliyetlemeye Ayrıntılı Örnek 538
Değişken Maliyetlemenin Üstün ve Eleştirilen Yönleri 543
Değişken Maliyetleme ve Finansal Raporlama 544
Tam Maliyetlemede Uygulama Seçenekleri 545
Normal Maliyetleme: Rakamlı Örnek 550
Maliyet – Hacım – Kâr İlişkileri 553

KAYNAKLAR

Akdoğan, N. "Türkiye'de Sanayi İşletmelerinde Maliyet Muhasebesi Politikalarının Tesbitine İlişkin Sürdürülen Bir Araştırmada Elde Edilen Bazı Sonuçlar", **Muhasebe Öğretim Üyeleri ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) Bülteni**, Nisan, 1998, Sayı 10, s.38.

Akdoğan, N. **TMS ve SPK Sistemlerinde Maliyet Muhasebesi Uygulaması,** Ankara 1988.

Akdoğan, N. ve Orhan Sevilengül. **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine Göre Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması,** 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2007.

Akdoğan, Nalân. **Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları,** 8. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2009.

Albayrak, İ. Hakkı. **Çözümleriyle Maliyet Muhasebesi Problemleri,** İ.Ü. İşletmeFakültesi Yayınları No. 104, İstanbul 1980.

Altuğ, O. **Maliyet Muhasebesi,** Türkmen Kitabevi, İstanbul 2011.

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, **Maliyet Muhasebesi** (3.Fasikül), Yayın No. 10, Eskişehir 1986.

Anthony, R.N. and Glenn A. Welsch. **Fundemantals of Managament Accounting.** Richard D. Irwin Inc., Homewood Illınois, 1981.

Anthony, Robert N. **Management Accounting Principles**, Richard D. Irwın, Inc.; Homewood, Illinois, 1970.

Ayboğa, Hanifi. "Toplam Kalite Maliyetlerini Ölçmeye Yönelik Muhasebe Sistemi" **6. Ulusal İşletmecilik Kongresi Bildiri Kitabı**, Akdeniz Üniversitesi İİBF Yayınları, Antalya 1998.

Aydıner, Mustafa. "Üretim Artıklarının ve Tâli Maddelerin Piyasa Fiyatlarına Göre Oluşacak Maliyetlerinin, İlgili Mamülün Üretim Maliyeti İçinde Kalması Hem Sınai Muhasebe İlkesine Hem de Vergi Mevzuatına Aykırıdır", **Maliye ve Sigorta Yorumları**, Temmuz, 1992.

Barfield, J. T., Raiborn, C.A. and M.A. Dalton. **Cost Accounting: Traditions and Innovations**, St. Paul: West Publishing Company, 1991.

Brandon, Charles H. and Ralph E. Dritina. **Management Accounting – Strategy and Control**, International Edition, 1997.

Bursal, Nasuhi ve Yücel Ercan. **Maliyet Muhasebesi - İlkeler ve Uygulamalar**, 9. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2002.

Bursal. N. **Maliyet Hesaplarında Masraf Yerleri Ayırımı ve Faaliyet Ölçüsü Seçimi**, İkbal Kitabevi, İstanbul 1969.

Büyükmirza, Kâmil. **Maliyet Muhasebesinde Standart Maliyet Sapmaları ve Yönetim Açısından Analizi**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No. 87, Ankara, 1975.

Büyükmirza, Kamil. **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi**, 20. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2015.

Cashin, J.A.and R.S Polimeni. **Cost Accounting,** McGraw-Hill International Book Co., 1986.

Civelek M. **Erzurum Yem Fabrikasında Bütçeleme Usüllerinin Araştırılması ve Bir Uygulama** (basılmamış doçentlik tezi), Atatürk Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erzurum 1980.

Civelek M. **İşletme Yönetiminde Bir Plânlama ve Denetim Aracı Olarak Standart Direkt Maliyetleme** (basılmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi, Erzurum 1974.

Civelek, Muzaffer. **Maliyet Muhasebesinin Temelleri**, Erciyes Üniversitesi Yayınları No:1, Kayseri, 1990.

Cooper, Robin and Robert S. Kaplan. "How Cost Accounting Distorts Product Costs" **Management Accounting,** April 1988.

Cooper, Robin and Robert S. Kaplan. "Measuring Cost Right: Make The Right Decision," **Harward Business Review**, September-October, 1988.

Crowningshield, G.R. and K.A. Gorman. **Cost Accounting-Principles and Applications**, 5.ed., Houghton Mifflin Company, Boston, 1984.

Doğan, Ahmet. "Mamül Maliyetlemeye Geleneksel ve Faaliyete Dayalı Yaklaşımlar" **ErciyesÜniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Derigisi**, Sayı 12, Kayseri 1997.

Doğan, Ahmet. **Faaliyete Dayalı Maliyet Sistemi ve Türkiye Uygulaması** (Basılmamış Doktora Tezi), A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996.

Erden, S.A. **İnşaat Taahhüt İşleri ve Muhasebesi**, 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1997.

Ersoy, Ayten. **Maliyet Muhasebesi Uygulamalarına İlişkin Bir Anket Araştırması ve Değerlendirilmesi**, Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1990.

Ertuna, İ.Ö. **Maliyet Muhasebesi** (3.baskı), Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, İstanbul 1983.

Ertürk, Mümin. **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**, (9. Bası) Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2013.

Fisher, John G. **Kıyaslama (Benchmarking) Yoluyla Performans Nasıl Artırılır**, Çev: Ahmet Ünver, Rota Yayınları, İstanbul 1998.

Francia, A.J.and R.H. Strawser. **Managerial Accounting,** Dame Publications, Inc., Houston, Texas 1978.

Garrison, R.H., Noreen E.W, Brewer P.C. **Managerial Accounting,** McGraw-Hill, 15th Ed., 2014.

Gillespie, Cecil. **Standard and Direct Costing**, 4.Ed., Prentice-Hall of India (Private) Ltd., New Delhi, 1965.

Güredin, E., ve Yücel Ercan. **Maliyet Muhasebesi Uygulamaları**, 3. Bası, İ.Ü. İşletme Fakütesi Muhasebe Enstitüsü Yayınları No. 60, İstanbul 1990.

Hacırüstemoğlu, Rüstem. **İmalat Defteri Uygulaması**, Okan Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul 1983.

Hatipoğlu, Z., ve C.T. Gürsoy. **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi,** Bilmen Basımevi, İstanbul 1979.

Heitger, L. and S. Matulich. **Managerial Accounting,** McGraw-Hill Kagokusha Ltd., 1982.

Heitger, Les; Ogan, Pekin and Serge Matulich. **Cost Accounting**, South Western Publishing Co., Cincinati Ohio 1992.

Hermanson, R.H., Edwards, James D. and R.F. Salmonson. **Accounting Principles** Richard D.Irwin, Inc. Homewood, IL, 1989.

Hirsch, Maurice L. Jr. and Joseph G. Louderback. **Cost Accounting - Accumulation, Analysis And Use**, Third Edition, South Western Publishing Co., Cincinati Ohio, 1992.

Horngren, C.T. **Cost Accounting- A Managerial Emphasis**, Prentice - Hall, Inc., 1977

Horngren, C.T.; Foster G. and S.M., Datar. **Cost Accounting - A Managerial Emphasis**, Ninth Edition, Prentice-Hall International Inc., New Jersey, 1997.

Horngren, Charles T. and George Foster. **Cost Accounting - Managerial Emphasis,** Prentice-Hall, Inc., 1991.

İlkay, M.Sıtkı. **Üretim Sisteminin JIT Sistemine Dönüştürülmesi ve Bir Simülasyon Uygulaması** (basılmamış doktora tezi), A.Ü. Sosyal BilimlerEnstitüsü, Ankara, 1995.

İpçi, M. **Maliyet Muhasebesi,** TÜRMOB Yayınları, Ankara, 1994.

Kaplan, Robert S. and Anthony A. Atkinson. **Advanced Management Accounting**, Third Ed., Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1998.

Killough, Larry N. and Wayne E. Leininger. **Cost Accounting - Concepts and Techniques For Management**, West Publishing Co., Minnesota, 1987.

Koç, Y. **Sanayi İşletmelerinde Standart Maliyetler,** Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

Matz, A.-Usry, M.F., **Cost Accounting** (7.Ed.), South-Western Publiching Co., Cincinnati, Ohio 1980.

Moore, C.L. and R.K. Jaedicke. **Managerial Accounting,** (7.Ed.), South Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio 1988.

Morden, Yasuhiro and Kazuki Hamado. "Target Costing and Kaizen Costing in Japanese Automobile Companies", **Journal of Management Accounting Research**, Fall. 1991.

Heitger D.L., Mowen, M., Don R. Hansen, **Management Accounting – The Cornerstone for Business Decisions**, 4Th Ed., Tomson South-Western, 2012

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğleri, (Resmi Gazete)

Örten, Remzi; Kaval Hasan ve Aydın Karapınar. **Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS),** 8. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2015.

Özer, Pınar Süral. **Benchmarking**, Vizyon Yayınları, İzmir 1999.

Peker, Alparslan. **Yönetim Muhasebesi-Genel Esaslar,** İstanbul Üniversitesi Yayınları No.2542, İstanbul, 1978.

Peker, Alparslan. **Modern Yönetim Muhasebesi,** İstanbul Üniversitesi Muhasebe Enstitüsü Yayını No.53, İstanbul 1988.

Polimeni, R. S.; Fabozzi, Frank J. and Arthur H. Adelberg. **Cost Accounting - Concepts and Applications For Managerial Decision Making,** Third Ed., Mc Grawe Hill Book Co., 1991.

Rayburn, L. Gayle. **Cost Accounting - Using A Cost Management Aproach**, Sixth Edition, Richard D. Irwin, Inc., 1996.

Rosen, L.S. **Topics in Managerial Accounting,** 3rd., Ed., Mc Graw-Hill Ryerson Limited, 1984.

Sermaye Piyasası Kurulu Tebliğleri; Seri XI, No.1 ve Seri XI, No.12 (Resmi Gazete 29 Ocak 1989).

Sevilengül, Orhan. **Genel Muhasebe**, 17. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011.

Shank, John K. “Target Costing As a Strategic Tool” **Sloom Management Review**, Fall 1999.

Shostack, G. Lynn. "Services Positioning Through Structual Change", **Journal of Marketing**, January 1987.

Şakrak, Münir. **Maliyet Yönetimi**, Yasa Yayınları, 1997, İstanbul.

Şimşek, Zeki. “Target Costing Cost Management Instrument: A Statte Of The Art Review”, **Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 1997.

Tan, Serdar ve Nurettin Peşkircioğlu. **Kalitesizliğin Maliyeti**, MPM Yayınları No. 316, Ankara 1991.

Toshiro, Hiromoto. “Another Hidden Edge - Japanese Management Accounting” **Harward Business Review**, July - Agust 1988.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, **Uluslararası Muhasebe Standartları İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları**, TMSK Yayınları-2, Ankara 2007.

Uslu, Selçuk. **Maliyet Muhasebesi,** Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1990.

Üstünel, Bülent. **Tekdüzen Hesap Planı**, Denet Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1993.

Üstün, Rıfat. **Maliyet Muhasebesi (Tekdüzen Hesap Planı Uygulamaları)**; Bilim Teknik Yayınevi, 5. Basım, İstanbul 1996.

Üstün, Rıfat. **Maliyet Muhasebesi-İlkeler ve Uygulamalar,** Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No:12, Eskişehir 1984.

Welsch, Glenn A. **Budgeting: Profit Planning and Control**, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1976.

Weygandt, J. J.; Kieso, Donald, E. and Paul D. Kimmel. **Accounting Principles**, (11.Ed), John Willey and Sons, Inc., New York, 2013.

Yazıcı, M.; Durmuş, A. H. ve F. Pamukçu. **MGB - Tekdüzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Plânı Uygulaması,** M.Ü. -İİBF Nihat Sayâr Eğitim Vakfı Yayını Nr.510-744, İstanbul 1996.

Yükçü, Süleyman. **Kalite Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi**, Vizyon Ltd. Şti, İzmir 1999.

TEORİDEN PRATİĞE: MANTAR ÜRETİMİ REHBERİ

Dr. Yavuz Selim ŞAHİN
Doç. Dr. Hasan ŞAHİN
Dilara Nur UTAŞ ŞAHİN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-68-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Nisan 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....1
MANTAR TÜRLERI VE TEMEL ÖZELLIKLERI.....1
TIBBI VE YENILEBILIR MANTARLARIN GIDA SEKTÖRÜNDEKI ROLÜ VE PAZAR DINAMIKLERI.....3
MANTAR ÜRETIMINDE TEMEL EKIPMAN VE MALZEMELER.....6
MANTAR YETIŞTIRICILIĞI KAZANDIRIR MI?.....14

2. MANTAR YETİŞTİRİCİLİĞİNE GİRİŞ.....16
MANTARLARIN BIYOLOJISI VE HÜCRESEL YAPISI.....16
MISELYUM AĞI İÇINDE BESIN TAŞINMASI.....19
MANTAR YETIŞTIRICILIĞI İÇIN UYGUN ORTAMLAR.....20
YETIŞTIRME ORTAMLARININ HAZIRLANMASI: KOMPOST VEYA SUBSTRAT.....21
Kültür mantarı Kompostu Yapımında Hazırlık Aşaması.....23
Kültür Mantarı Kompostu Faz I Aşaması.....25
Faz 1 ve Faz 2 Aşamasında Havalandırma.....27
Kültür Mantarı Kompostu Faz II Aşaması.....29
Kültür Mantarı Kompostu Faz III Aşaması.....31
Örtü Toprağı (Casing Material).....32
İstiridye Mantarı Kompostu Hazırlanışı ve Hammadde Seçimi.....35
KOMPOST SEÇIMINDE DIKKAT EDILMESI GEREKEN PARAMETRELER.....39

3. TOHUM (SPAWN) ÜRETİMİ VE YÖNETİMİ.....50
MISELYUM ÜRETIMINDE KULLANILAN TAŞIYICI MATERYALLER VE ÜRETIM YÖNTEMLERI.....50
KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE STABILITE.....53
Çevresel Kaynaklı Dejenerasyon.....53
Genetik Kaynaklı Dejenerasyon.....57
TOHUM SEÇIMINDE DIKKAT EDILMESI GEREKEN KRITERLER.....58
STROMA OLUŞUMU.....60

4. MANTAR ÜRETİM TESİSİ KURULUMU 62
İklimlendirme, Yerleşim Sistemleri ve Yapı Malzemeleri 62
Nemlendirme, Isıtma ve Soğutma Sistemleri 65

5. ÜRETİM ODALARININ HAZIRLANMASI 68
Kompostun Nakliyesi 68
Kompost Poşetlerinin Raflara Yerleştirilmesi 69
Hastalık Bulaşma Riskleri ve Kritik Aşamalar 70
İklime Alıştırma 72

6. MANTAR ÜRETİMİ AŞAMALARI 73

7. MANTAR ÜRETİMİNDE KULUÇKA (İNKÜBASYON) DÖNEMİ 75
Sıcaklık Yönetimi 79
CO2 Yönetimi 81
Havalandırma 84
Nem Yönetimi 86
Kompost Yüzeyinin Havalandırılması 94
Kompost Yüzeyinin Sıkıştırılması 96
Örtü Toprağı Uygulaması 97
Toprak Yüzeyini Karma ve Düzleştirme 101
Sulama ve Hijyen Uygulamaları 103
İç Sirkülasyon ve Hava Akışı 106

8. PİN TETİKLEME DÖNEMİ 107
CO2, Sıcaklık, Nem ve Işık Yönetimi 107
Çevresel Faktörlere Adaptasyon 112

9. PİN VE MEYVE GÖVDESİ GELİŞİMİ 115
CO2, SICAKLIK VE NEM YÖNETIMI 115
İÇ SIRKÜLASYON VE HAVA HIZI KONTROLÜ 123
ANI İKLIMSEL DEĞIŞIKLIKLERIN YÖNETIMI 124
SULAMA YÖNETIMI 125

10. HASAT DÖNEMİ 128
HASAT OLGUNLUĞU VE MANTAR KALITESININ YÖNETIMI 128
HASAT ZAMANLAMASI VE SÜRESI 129
HASAT SONRASI YÜZEY TEMIZLIĞI VE MISELYUM YENILENMESI 131

11. HASTALIK VE ZARARLI YÖNETİMİ 132
SIK KARŞILAŞILAN HASTALIKLAR, VIRÜSLER 132
SIK KARŞILAŞILAN ZARARLILAR 134

12. MANTAR ÜRETİM ODASI KURULUM MALİYETİ VE AMORTİSMAN (FİZİBİLİTE) ANALİZİ 138

13. ÖNERİLER VE SONUÇ 143

REFERANSLAR 144

REFERANSLAR

Adams, J., & Frostick, L. (2008). Investigating microbial activities in compost using mushroom (*Agaricus bisporus*) cultivation as an experimental system. Bioresource Technology, 99(5), 1097-1102. https://doi.org/10.1016/j.biortech.2007.02.019

Adanacioğlu, N., Boztok, K., & Akdeniz, R. C. (2015). The effects of light intensity, casing layers, and layering styles on the cultivation of royal sun medicinal mushroom Agaricus brasiliensis in Turkey. International Journal of Medicinal Mushrooms, 17(4), 397-405. https://doi.org/10.1615/intjmedmushrooms.v17.i4.80

Afify, A., El-Sawah, A., Ali, M., & Abd El-Rahman, N. (2022). Effect of Mixed Substrates with Rice Straw on Cultivation of *Pleurotus ostreatus*. Journal of Agricultural Chemistry and Biotechnology. https://doi.org/10.21608/jacb.2022.136557.1023

Akinyele, B. (2014). Effect of Some Mutagenic Agents on the Vegetative Growth of *Pleurotus ostreatus*. FUTA Journal of Research in Sciences, 8(62-66).

Akyüz, M., & Yildiz, A. (2008). Evaluation of cellulosic wastes for the cultivation of *Pleurotus* eryngii. African Journal of Biotechnology, 7.

Annepu, S. K., Sharma, V. P., Barh, A., Kamal, S., Shirur, M., Kumar, S., ... & Gupta, M. (2023). Influence of Heat Treatment and Solid-State Fermentation on the Lignocellulosic Fractions of Substrates Supporting Lentinula edodes (Berk.) Pegler Cultivation: Implications for Commercial Production. Fermentation. https://doi.org/10.3390/fermentation9020130

Avendaño-Hernández, R. J., & Sánchez, J. E. (2013). Self-pasteurised substrate for growing oyster mushrooms (Pleurotus spp.). African Journal of Microbiology Research, 7(3), 220–226.

Awtoniuk, M., Daniun, M., Komarchuk, D., & Syrotyuk, S. (2019). Predictive modelling for air temperature and humidity in a mushroom production process. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 710. https://doi.org/10.1088/1757-899X/710/1/012011

Babenkov, U. I., Romanov, V. V., Galka, G., & Zhelonkina, E. S. (2020). Design of the air conditioning system of the room for mushroom growing. International Conference on Interagro. https://doi.org/10.23947/INTERAGRO.2020.2.437-441

Bánfi, R., Pohner, Z., Kovács, J., Luzics, S., Nagy, A., Dudás, M., Tanos, P., Márialigeti, K., & Vajna, B. (2015). Characterisation of the large-scale production process of oyster mushroom (*Pleurotus ostreatus*) with the analysis of succession and spatial heterogeneity of lignocellulolytic enzyme activities. Fungal Biology, 119(12), 1354-1363. DOI:10.1016/j.funbio.2015.10.003

Bartzanas, T., Boulard, T., & Kittas, C. (2004). Effect of vent arrangement on windward ventilation of a tunnel greenhouse. Biosystems Engineering, 88(4), 479-490. https://doi.org/10.1016/J.BIOSYSTEMSENG.2003.10.006

Bechara, M. A., Heinemann, P., Walker, P. N., & Romaine, C. P. (2006). *Agaricus bisporus* mushroom cultivation in hydroponic systems. Transactions of the ASABE, 49(3), 825-832.

Beecher, T. M., Magan, N., & Burton, K. (2001). Water potentials and soluble carbohydrate concentrations in tissues of freshly harvested and stored mushrooms (*Agaricus bisporus*). Postharvest Biology and Technology, 22(1), 121-131. DOI: 10.1016/S0925-5214(00)00195-2.

Blackwell, M. (2011). The fungi: 1, 2, 3 ... 5.1 million species?. American journal of botany, 98 3, 426-38 . https://doi.org/10.3732/ajb.1000298.

Braaksma, A., M., Sonnenberg, A. S. M., & Schaap, P. J. (1999). Molecular biology of the mycelium of the white button mushroom, *Agaricus bisporus*. Microbiology Today, 26(3), 126-129.

Brito, D., Crivano, C., Cardoso, C., & Souza, M. (2023). The World Mushroom Market and Brazil's Role: Industrial Integration as a Key for Competitiveness. International Journal of Professional Business Review. https://doi.org/10.26668/businessreview/2023.v8i11.3374.

Buendía, M., Giménez, A. P., & Valero, J. D. J. (2016). Agronomic quantitative assessment of substrates based on spents of *Agaricus bisporus* and *Pleurotus ostreatus*. Acta Agriculturae Slovenica, 107, 355-371

Cai WeiMing, C. W., Jin QunLi, J. Q., Feng WeiLin, F. W., Li NanYi, L. N., Fan LiJun, F. L., & Zheng Zhong, Z. Z. (2008). Effects of different casing soil on mycelium biomass and yield of *Agaricus bisporus*. Acta Horticulturae Sinica, 35(8), 1167.

Cai, W., Yao, H., Feng Wei-lin, Qun-li Jin, Yueyan Liu, Nannan Li, & Zhong Zheng. (2009). Microbial community structure of casing soil during mushroom growth. Pedosphere, 19, 446-452. https://doi.org/10.1016/S1002-0160(09)60137-5

Cantore, P., & Iacobellis, N. S. (2014). Characterization of fluorescent pseudomonads involved in yellowing of *Pleurotus ostreatus*. Journal of Plant Pathology, 96(1), 151-158. https://doi.org/10.4454/JPP.V96I1.032

Chang, S. T., & Miles, P. G. (2004). Mushrooms: Cultivation, Nutritional Value, Medicinal Effect, and Environmental Impact. CRC Press.

Chang, W., Feng, W., Yang, Y., Shen, Y., Song, T., Li, Y., & Cai, W. (2022). Metagenomics analysis of the effects of *Agaricus bisporus* mycelia on microbial diversity and CAZymes in compost. PeerJ. https://doi.org/10.7717/peerj.14426

Chen, S., Qiu, C., Tao, H., Zhou, W., Qi, Y., Gao, Y., Shen, J., & Qiu, L. (2013). Effect of 1-aminocyclopropane-1-carboxylic acid deaminase producing bacteria on the hyphal growth and primordium initiation of *Agaricus bisporus*. Fungal Ecology, 6, 110-118. https://doi.org/10.1016/J.FUNECO.2012.08.003

Cheung, P. (2010). The nutritional and health benefits of mushrooms. Nutrition Bulletin, 35(4), 292-299. https://doi.org/10.1111/j.1467-3010.2010.01859.x

Das, N., Mishra, S., Chowdhury, P., Roy, T., & Alam, S. (2016). Comparative study of fruiting body production of some oyster mushrooms in two different temperatures. Vegetos, 29, 16-21. https://doi.org/10.5958/2229-4473.2016.00005.7

De Mastro, F., Traversa, A., Matarrese, F., Cocozza, C., & Brunetti, G. (2023). Influence of growing substrate preparation on the biological efficiency of *Pleurotus ostreatus*. Horticulturae, 9(4), 439. https://doi.org/10.3390/horticulturae9040439

Deering, R., Dong, F., Rambo, D., & Money, N. P. (2001). Airflow patterns around mushrooms and their relationship to spore dispersal. Mycologia, 93(4), 732-736. https://doi.org/10.1080/00275514.2001.12063204

Dias, E., Zied, D., & Rinker, D. (2013). Physiologic response of Agaricus subrufescens using different casing materials and practices applied in the cultivation of *Agaricus bisporus*.. Fungal biology, 117 7-8, 569-75 . https://doi.org/10.1016/j.funbio.2013.06.007.

Dimova, V., Georgiev, D., Georgiev, R., & Grigorov, S. (2020). Design of an energy efficient building equipped with air conditioning system for growing" Kladnitsa" mushrooms. Bulgarian Journal of Agricultural Science, 26.

Eastwood, D., Herman, B., Noble, R., Dobrovin-Pennington, A., Sreenivasaprasad, S., & Burton, K. (2013). Environmental regulation of reproductive phase change in *Agaricus bisporus* by 1-octen-3-ol, temperature, and CO_2. Fungal Genetics and Biology, 55, 54-66. https://doi.org/10.1016/j.fgb.2013.01.001

Edo, N., & Shareef, R. S. (2022). Impact of different substrates of spawn production and calcium carbonate on the growth and yield of oyster mushroom (*Pleurotus ostreatus*). The Journal of Duhok University. https://doi.org/10.26682/ajuod.2022.25.2.2

El-Ramady, H., Abdalla, N., Fawzy, Z., Badgar, K., Llanaj, X., Törős, G., Hajdú, P., Eid, Y., & Prokisch, J. (2022). Green biotechnology of oyster mushroom (*Pleurotus ostreatus* L.): A sustainable strategy for myco-remediation and bio-fermentation. Sustainability. https://doi.org/10.3390/su14063667

Farimani, F. G., & Farsi, M. (2022). Strain degeneration in white button mushroom (*Agaricus bisporus*) using amplified fragment length polymorphism. Jentashapir Journal of Cellular and Molecular Biology. https://doi.org/10.5812/jjcmb.121638

Fidanza, M. A., Sanford, D. L., Beyer, D. M., & Aurentz, D. J. (2010). Analysis of Fresh Mushroom Compost. HortTechnology, 20(2), 449-453.

Fricker, M., Lee, J., Bebber, D., Tlałka, M., Hynes, J., Darrah, P., Watkinson, S., & Boddy, L. (2008). Imaging complex nutrient dynamics in mycelial networks. Journal of Microscopy, 231(1), 317-331.

Garg, P. (2014). Spawn by irradiation of grains and mushroom production. IOSR Journal of Agriculture and Veterinary Science, 7, 23-24. https://doi.org/10.9790/2380-071132324

Ge, M., Zhou, H., Shen, Y., Meng, H., Li, R., Zhou, J., Cheng, H., Zhang, X., Ding, J., & Wang, J. (2020). Effect of aeration rates on enzymatic activity and bacterial community succession during cattle manure composting. Bioresource Technology, 304, 122928. doi:10.1016/j.biortech.2020.122928

Getachew, A., Keneni, A., & Chewaka, M. (2019). Yield response of oyster mushroom (Pleurotus ostreatus) on substrate composed from wheat straw and cotton seed waste. American Journal of Agricultural Research, 4(59), 1–11.

González, A. A. M., Crespo Zafra, L. M., Bordons, A., & Rodríguez-Porrata, B. (2022). Pasteurization of agricultural substrates for edible mushroom production. Journal of Microbiology, Biotechnology and Food Sciences. https://doi.org/10.55251/jmbfs.5729

González, A. A. M., Zafra, L. M. C., Bordons, A., & Rodríguez-Porrata, B. (2022). Pasteurization of agricultural substrates for edible mushroom production. Journal of Microbiology, Biotechnology and Food Sciences, 12(1), e5729.

Govindaraju, K., Muthukrishnan, P., Manian, S., & Ganesh Kumar, V. (2011). Agrowastes for the mass production of *Pleurotus ostreatus* mushroom. African Journal of Biotechnology, 10(52), 10711–10718. https://doi.org/10.5897/AJB10.2498

Griensven, L. (2001). The edible and medicinal button mushroom [*Agaricus bisporus* (J.Lge) imbach] and its relatives: Present status, use and future in commerce and research. International Journal of Medicinal Mushrooms, 3(4), 311-331. https://doi.org/10.1615/INTJMEDMUSHR.V3.I4.40

Gume, B., Muleta, D., & Abate, D. (2013). Evaluation of locally available substrates for cultivation of oyster mushroom (*Pleurotus ostreatus*) in Jimma, Ethiopia. African Journal of Microbiology Research, 7(22), 2228-2237. https://doi.org/10.5897/AJMR12.895

Habibuddin, J., Muchtar, T., Azis, M., & Sasmita, M. (2023). Automatic Mist Sprayer for Oyster Mushroom Cultivation Using Thingspeak IoT Platform and R Analytical Tool. MOTIVECTION : Journal of Mechanical, Electrical and Industrial Engineering. https://doi.org/10.46574/motivection.v5i2.241.

Heaton, L., Lopez, E., Maini, P., Fricker, M., & Jones, N. (2010). Growth-induced mass flows in fungal networks. Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences, 277(1698), 3265-3274.

Heitger, M., & Baltar, F. (2023). Respiration, production, and growth efficiency of marine pelagic fungal isolates. Journal of Fungi, 9. https://doi.org/10.3390/jof9040417

Hernández, D., Ros, M., Carmona, F., Sáez-Tovar, J., & Pascual, J. A. (2021). Composting spent mushroom substrate from *Agaricus bisporus* and *Pleurotus ostreatus* production as a growing media component for baby leaf lettuce cultivation under Pythium irregulare biotic stress. Horticulturae. https://doi.org/10.3390/HORTICULTURAE7020013

Hòa, H. T., Wang, C. L., & Wang, C. H. (2015). The effects of different substrates on the growth, yield, and nutritional composition of *Pleurotus ostreatus* (oyster mushroom). Mycobiology, 43(4), 423–429. https://doi.org/10.5941/MYCO.2015.43.4.423

Homolka, L., Lisá, L., Eichlerová, I., Valášková, V., & Baldrian, P. (2010). Effect of long-term preservation of basidiomycetes on perlite in liquid nitrogen on their growth, morphological, enzymatic, and genetic characteristics. Fungal Biology, 114, 929-935. https://doi.org/10.1016/j.funbio.2010.08.009

Hu, Y.-H., Xue, F., Chen, Y., Qi, Y., Zhu, W., Wang, F., & Shen, J. (2023). Effects and mechanism of the mycelial culture temperature on the growth and development of *Pleurotus ostreatus* (Jacq.) P. Kumm. Horticulturae. https://doi.org/10.3390/horticulturae9010095

Idowu, O., Kadiri, M., & Otunla, C. A. (2016). Influence of inoculation method and spawn level on biological efficiency of *Pleurotus ostreatus*. Journal of Applied Sciences and Environmental Management, 20(3), 542-546. https://doi.org/10.4314/JASEM.V20I3.7

Islam, T., Zakaria, Z., Hamidin, N., & Ishak, M. (2016). Optimization of humidifying procedure in controlled environment for indoor cultivation of *Pleurotus* pulmonarius. African Journal of Biotechnology, 15, 2578-2586. https://doi.org/10.5897/AJB2016.15621

Jarial, K., Singh, M., Kumar, R., & Singh, G. (2005). Casing of mushroom beds - A review. Mushroom Research, 14(2), 45-52.

Jiang, G., Dong, Y., Shi, J., & Ward, R. (2007). QTL analysis of resistance to Fusarium head blight in the novel wheat germplasm CJ 9306. II. Resistance to deoxynivalenol accumulation and grain yield loss. Theoretical and Applied Genetics, 115(7), 1043-1052. https://doi.org/10.1007/s00122-007-0630-1

Jongman, M., Khare, K., & Khonga, E. (2013). Effect of different grain spawns and substrate sterilization methods on yield of oyster mushroom in Botswana. International Journal of Bioassays, 2, 1308-1311. https://doi.org/10.21746/IJBIO.2013.10.006

Josephat, O. C., Onyeke, C., & Chiejina, N. (2020). Evaluation of some organic substrates for the growth and yield of oyster mushroom *Pleurotus ostreatus* (Jacq.Fr.) Kumm in southeast Nigeria. Bayero Journal of Pure and Applied Sciences, 18(1), 1085-1093. https://doi.org/10.4314/br.v18i1.3

Juan, J. A., Pardo, J., & Pardo, A. (2003). Effect of different casing materials on production and quality of the cultivated mushroom. Advances in Horticultural Science, 1000-1008. https://doi.org/10.1400/14238

Jung, D., & Son, J. (2021). Carbon dioxide emission modeling of King Oyster mushroom before and after thinning processes according to temperature and growth stage. KSBEC. https://doi.org/10.12791/KSBEC.2021.30.2.140

Kalberer, S. R., Bauer, L., & Leis, J. (2019). Carbon dioxide effect on mushroom fruit quality and yield. International Journal of Agricultural Science, 6(2), 102-110. https://doi.org/10.1002/9781119149446.ch2

Kameoka, H., Maeda, T., Okuma, N., & Kawaguchi, M. (2019). Structure-specific regulation of nutrient transport and metabolism in arbuscular mycorrhizal fungi. Plant & Cell Physiology. https://doi.org/10.1093/pcp/pcz122

Kapahi, M. (2018). Recent Advances in Cultivation of Edible Mushrooms. , 275-286. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02622-6_13.

Khan, F., & Chandra, R. (2017). Effect of physiochemical factors on fruiting body formation in mushroom. International Journal of Pharmacy and Pharmaceutical Sciences, 9, 33-36. https://doi.org/10.22159/IJPPS.2017V9I10.20086.

Krawczyk, A., Domagała-Świątkiewicz, I., & Lis-Krzyścin, A. (2021). Time-Dependent Changes in the Physico-Chemical Parameters and Growth Responses of Sedum acre (L.) to Waste-Based Growing Substrates in Simulation Extensive Green Roof Experiment. Agronomy, 11(2), 298. https://doi.org/10.3390/AGRONOMY11020298

Kumar, K., Mehra, R., Guiné, R., Lima, M. J., Kumar, N., Kaushik, R., Ahmed, N., & Yadav, A. N. (2021). Edible mushrooms: A comprehensive review on bioactive compounds with health benefits and processing aspects. Foods, 10, Article 2996. https://doi.org/10.3390/foods10122996

Kües, U., & Liu, Y. (2000). Fruiting body production in basidiomycetes. Applied Microbiology and Biotechnology, 54(2), 141-152. https://doi.org/10.1007/s002530000396

Lakhanpal, T., & Rana, M. (2005). Medicinal and nutraceutical genetic resources of mushrooms. Plant Genetic Resources, 3(2), 288-303. https://doi.org/10.1079/PGR200581

Lee, Y., Cho, Y., & Kim, H. (2002). Comparison in cultural characteristics according to pot diameter and substrate weight in pot cultivation of *Pleurotus ostreatus*. The Korean Journal of Mycology, 30(1), 18-22. https://doi.org/10.4489/KJM.2002.30.1.018

Leiva, F., Saenz-Díez, J., Martínez, E., Jiménez, E., & Blanco, J. (2016). Environmental impact of mushroom compost production. Journal of the science of food and agriculture, 96(12), 3983-3990. doi: 10.1002/jsfa.7587

Lin, R., Zhang, L., Yang, X., Li, Q., Zhang, C., Guo, L., Yu, H., & Yu, H. (2022). Responses of the Mushroom *Pleurotus ostreatus* under Different CO2 Concentration by Comparative Proteomic Analyses. Journal of Fungi, 8(7), 652. https://doi.org/10.3390/jof8070652

Liu, G., Li, Z., Hui, L., & Cai, Y. (2013). Effect of maturity on nutritional quality and storage characteristics of *Agaricus bisporus*. Journal of Food Science and Technology, 50(5), 919-926. https://doi.org/10.1007/s13197-011-0438-4

Liu, Q., Kong, W., Cui, X., Hu, S., Shi, Z., Wu, J., Zhang, Y., & Qiu, L. (2022). Dynamic succession of microbial compost communities and functions during *Pleurotus ostreatus* mushroom cropping on a short composting substrate. Frontiers in Microbiology. https://doi.org/10.3389/fmicb.2022.946777

Mahmud, M., Buyamin, S., Mokji, M., & Abidin, M. (2018). Internet of Things based Smart Environmental Monitoring for Mushroom Cultivation. Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science. https://doi.org/10.11591/IJEECS.V10.I3.PP847-852.

Mamiro, D., & Royse, D. (2008). Influence of spawn type and strain on yield, size and mushroom solids content of *Agaricus bisporus* produced on non-composted and spent mushroom compost. Bioresource Technology, 99(8), 3205-3212.

Meng, L., Zhang, S., Gong, H., Zhang, X., Wu, C., & Li, W. (2020). Improving sewage sludge composting by the addition of spent mushroom substrate and sucrose. Bioresource Technology, 253, 197-203. https://doi.org/10.1016/j.biortech.2018.01.015

Mikkelsen, B. L., Rosendahl, S., & Jakobsen, I. (2008). Underground resource allocation between individual networks of mycorrhizal fungi. The New Phytologist, 180(4), 890-898.

Mleczek, M., Budka, A., Siwulski, M., Mleczek, P., Gąsecka, M., Jasińska, A., Kalač, P., Sobieralski, K., Niedzielski, P., Proch, J., & Rzymski, P. (2020). Investigation of differentiation of metal contents of *Agaricus bisporus*, Lentinula edodes and *Pleurotus ostreatus* sold commercially in Poland between 2009 and 2017. Journal of Food Composition and Analysis, 90, 103488. https://doi.org/10.1016/j.jfca.2020.103488

Narvaez, L. C., Bolaños Rojas, A. C., Chaurra Arboleda, A. M., & Zuñiga Escobar, O. (2021). Changes in macronutrients and physical properties during the growth of Lentinula edodes and *Pleurotus ostreatus* in a compost based on sugarcane bagasse agricultural waste. Chilean Journal of Agricultural & Animal Sciences. https://doi.org/10.29393/chjaas37-31cmlo40031

Narzari, M. K., Gogoi, R., & Puzari, K. C. (2007). Management of green mould of oyster mushroom by garlic extract. Indian Phytopathology, 60, 322-326.

Navarro, M., Carrasco, J., & Gea, F. (2021). The Role of Water Content in the Casing Layer for Mushroom Crop Production and the Occurrence of Fungal Diseases. Agronomy. https://doi.org/10.3390/agronomy11102063

Navarro, M., Carrasco, J., & Gea, F. (2021). The role of water content in the casing layer for mushroom crop production and the occurrence of fungal diseases. Agronomy. https://doi.org/10.3390/agronomy11102063

Navarro, M., Gea, F. J., Pardo-Giménez, A., Martinez, A. C., Raz, D., Levanon, D., & Danay, O. (2020). Agronomical valuation of a drip irrigation system in a commercial mushroom farm. Scientia Horticulturae, 265, 109234. https://doi.org/10.1016/j.scienta.2020.109234

Navarro, M., Gea, F., Pardo-Giménez, A., Martinez, A., Raz, D., Levanon, D., & Danay, O. (2020). Agronomical valuation of a drip irrigation system in a commercial mushroom farm. Scientia Horticulturae, 265, 109234. https://doi.org/10.1016/j.scienta.2020.109234.

Nihtinen, A., Anttila, V., Richardson, M., Meri, T., Volin, L., & Ruutu, T. (2007). The utility of intensified environmental surveillance for pathogenic moulds in a stem cell transplantation ward during construction work to monitor the

efficacy of HEPA filtration. Bone Marrow Transplantation, 40, 457-460. https://doi.org/10.1038/sj.bmt.1705749

Olfati, J.-A., & Rasouli, F. (2016). Casing with leached vermicompost improve oyster mushroom biological efficiency. Iran Agricultural Research, 35, 95-99. https://doi.org/10.22099/IAR.2016.3681

Ortiz, G. E., Colavolpe, M. B., & Albertó, E. (2017). Artificial spawn generation based on alginate encapsulated mycelium as inoculum for mushroom cultivation. African Journal of Biotechnology, 16, 1776-1783. https://doi.org/10.5897/AJB2017.16065

Öztürk, N., Basım, E., & Basım, H. (2017). Yemeklik kültür mantarında (*Agaricus bisporus* (J. Lge) Imbach) yaygın görülen mikrobiyal hastalıklar. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 21(1), 112-125.

Panagiota, D., Katerina, F., Maria, E. M., Marianna, D., Ilias, D., Chrysavgi, G., & Seraphim, P. (2023). Examining the Impact of Substrate Composition on the Biochemical Properties and Antioxidant Activity of *Pleurotus* and Agaricus Mushrooms. Fermentation. https://doi.org/10.3390/fermentation9070689

Panjikkaran, S., & Mathew, D. (2013). An environmentally friendly and cost effective technique for the commercial cultivation of oyster mushroom [*Pleurotus* florida (Mont.) Singer].. Journal of the science of food and agriculture, 93 4, 973-6 . https://doi.org/10.1002/jsfa.5827.

Pardo, A., Juan, J. A., & Pardo, J. (2003). Performance of composted vine shoots as a peat alternative in casing materials for mushroom cultivation. Journal of Applied Horticulture Lucknow, 5(1), 11-15. https://doi.org/10.1016/S0960-8524(02)00341-4

Pardo-Giménez, A., Carrasco, J., Pardo, J. E., Álvarez-Ortí, M., & Zied, D. C. (2020). Influence of substrate density and cropping conditions on the cultivation of sun mushroom. Spanish Journal of Agricultural Research, 18(2), e0902-e0902.

Pardo-Giménez, A., Catalán, L., Carrasco, J., Álvarez-Ortí, M., Zied, D., & Pardo, J. E. (2016). Effect of supplementing crop substrate with defatted pistachio meal on *Agaricus bisporus* and *Pleurotus ostreatus* production.

Journal of the Science of Food and Agriculture, 96(7), 2340-2346. https://doi.org/10.1002/jsfa.7579

Patyka, V., Petrenko, O., Patsula, O., ve ark. (2018). The role of pH in water and acid–base characteristics of mushroom compost and casing soil. International Journal of Biological Macromolecules, 114, 1096-1103. https://doi.org/10.1016/j.ijbiomac.2017.12.133

Pennone, V., ve ark. (2020). Effectiveness of current hygiene practices on minimization of Listeria monocytogenes in different mushroom production-related environments. Food Science & Nutrition, 8, 3456-3468. https://doi.org/10.1002/fsn3.1629

Pérez, G., López-Moya, F., Chuina, E., Ibáñez-Vea, M., Garde, E., Lopez-Llorca, L. V., Pisabarro, A., & Ramírez, L. (2021). Strain Degeneration in *Pleurotus ostreatus*: A Genotype Dependent Oxidative Stress Process Which Triggers Oxidative Stress, Cellular Detoxifying and Cell Wall Reshaping Genes. Journal of Fungi, 7(862). https://doi.org/10.3390/jof7100862

Potocnik, I., Rekanović, E., Stepnovic, M., Milijasevic-Marcic, S., Todorovic, B., Nikolić-Bujanović, L., & Čekerevac, M. (2014). Possibility of environmentally-safe casing soil disinfection for control of cobweb disease of button mushroom. Pesticidi I Fitomedicina, 29, 283-289. https://doi.org/10.2298/PIF1404283P

Pozdnyakova, N. N., Dubrovskaya, E. V., Chernyshova, M. P., Makarov, O. E., Golubev, S. N., Balandina, S. A., & Turkovskaya, O. V. (2018). The degradation of three-ringed polycyclic aromatic hydrocarbons by wood-inhabiting fungus *Pleurotus ostreatus* and soil-inhabiting fungus *Agaricus bisporus*. Fungal Biology, 122(5), 363-372. doi:10.1016/j.funbio.2018.02.007

Prasetyo, M. T., Kusnarta, I., Susilowati, L. E., & Mahrup. (2023). The Quality of Compost Made From a mixture of Oyster Mushroom Baglog Waste and Cow Manure with the Addition of Decomposer of Promi, MA-11, and BPF. Jurnal Biologi Tropis. https://doi.org/10.29303/jbt.v23i2.4874

Ranogajec, L., Crnčan, A., & Cvetko, D. (2018). Costs in the function of business decision making for mushroom production. Journal of Central European Agriculture, 19, 217-226. https://doi.org/10.5513/JCEA01/19.1.2020.

Ranogajec, L., Crnčan, A., & Cvetko, D. (2018). Costs in the function of business decision making for mushroom production. Journal of Central European Agriculture, 19(1), 217-226. https://doi.org/10.5513/JCEA01/19.1.2020

Rathore, H., Prasad, S., & Sharma, S. (2017). Mushroom nutraceuticals for improved nutrition and better human health: A review. PharmaNutrition, 5(2), 35-46. https://doi.org/10.1016/j.phanu.2017.02.001

Reis, F. S., Barros, L., Martins, A., & Ferreira, I. C. F. R. (2012). Chemical composition and nutritional value of the most widely appreciated cultivated mushrooms: an inter-species comparative study. Food and Chemical Toxicology, 50(2), 191-197. https://doi.org/10.1016/j.fct.2011.10.056

Robinson, B., Winans, K., Kendall, A., Dlott, J., & Dlott, F. (2019). A life cycle assessment of *Agaricus bisporus* mushroom production in the USA. The International Journal of Life Cycle Assessment, 24(3), 456-467. https://doi.org/10.1007/s11367-018-1456-6

Romaine, C., & Schlagnhaufer, B. (1992). Characteristics of a Hydrated, Alginate-Based Delivery System for Cultivation of the Button Mushroom. Applied and Environmental Microbiology, 58, 3060-3066. https://doi.org/10.1128/aem.58.9.3060-3066.1992

Royse, D. (2002). Influence of spawn rate and commercial delayed release nutrient levels on Pleurotus cornucopiae (oyster mushroom) yield, size, and time to production. Applied Microbiology and Biotechnology, 58, 527-531. https://doi.org/10.1007/s00253-001-0915-2

Royse, D. J., & Beelman, R. B. (2007). Six steps to mushroom farming. Received from http://mushroomspawn. cas. psu. edu/SixSteps. shtml.

Royse, D. J., Baars, J., & Tan, Q. (2017). Current overview of mushroom production in the world. In D. C. Zied & A. Pardo-Giménez (Eds.), Edible and medicinal mushrooms: Technology and applications (pp. 5-13). Wiley Blackwell.

Royse, D. J., Baars, J., & Tan, Q. (2017). Current Overview of Mushroom Production in the World. In Edible and Medicinal Mushrooms: Technology and Applications (pp. 5-13). Wiley. doi:10.1002/9781119149446.ch1

Royse, D. J., Baars, J., & Tan, Q. (2017). Current overview of mushroom production in the world. In D. C. Zied & A. Pardo-Giménez (Eds.), Edible and medicinal mushrooms: Technology and applications (pp. 5-13). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781119149446.ch2

Rusu, I. C., & Nicolcioiu, M. (2022). Research on obtaining liquid mycelia from *Pleurotus* spp. strains and testing their fruiting potential. Current Trends in Natural Sciences, 11(21), 1-9. https://doi.org/10.47068/ctns.2022.v11i21.046

Rusu, I. C., & Nicolcioiu, M. (2022). Research on obtaining liquid mycelia from *Pleurotus* spp. strains and testing their fruiting potential. Current Trends in Natural Sciences. https://doi.org/10.47068/ctns.2022.v11i21.046

Sakamoto, Y. (2018). Influences of environmental factors on fruiting body induction, development and maturation in mushroom-forming fungi. Fungal Biology Reviews. https://doi.org/10.1016/J.FBR.2018.02.003

Sakamoto, Y. (2018). Influences of environmental factors on fruiting body induction, development and maturation in mushroom-forming fungi. Fungal Biology Reviews. https://doi.org/10.1016/J.FBR.2018.02.003

Salmones, D., Mata, G., & Waliszewski, K. (2005). Comparative culturing of *Pleurotus* spp. on coffee pulp and wheat straw: Biomass production and substrate biodegradation. Bioresource Technology, 96(5), 537-544. https://doi.org/10.1016/J.BIORTECH.2004.06.019

Sánchez, C. (2004). Modern aspects of mushroom culture technology. Applied Microbiology and Biotechnology, 64(6), 756-762. https://doi.org/10.1007/s00253-004-1569-7

Sánchez, C. (2010). Cultivation of *Pleurotus ostreatus* and other edible mushrooms. Applied Microbiology and Biotechnology, 85(5), 1321–1337. https://doi.org/10.1007/s00253-009-2343-7

Sánchez, C. (2010). Cultivation of *Pleurotus ostreatus* and other edible mushrooms. Applied Microbiology and Biotechnology, 85(5), 1321-1337.

Sánchez, J. E., Moreno, L. I., & Andrade-Gallegos, R. E. (2011). Pasteurization of substrate for growing Pleurotus ostreatus by self-heating. Journal of Crop Production, 7(3), 398–405.

Santhosh, P., Sharan, K., Paramasivam, K., & Subash, S. (2022). Linear motion humidifier for mushroom cultivation. 7th International Conference on Computing in Engineering & Technology (ICCET 2022).

Savoie, J.-M., & Mata, G. (2007). Effect of the Nature of Casing Layer and Supplementation with Noncomposted Vegetable Residues on Biological Efficiency and Size of *Agaricus bisporus* (Lange) Imbach. International Journal of Medicinal Mushrooms, 9(1), 1-5.

Schmieder, S. S., Stanley, C., Rzepiela, A., van Swaay, D., Sabotič, J., Norrelykke, S., deMello, A., Aebi, M., & Künzler, M. (2019). Bidirectional propagation of signals and nutrients in fungal networks via specialized hyphae. Current Biology, 29(2), 217-228.e4.

Semenova, E., Kurakov, A., Nazarov, V., Presnyakova, V., Markelova, N., Karaseva, E., Kurdyukov, E., Tsokalo, I., Minkina, T., & Rajput, V. (2023). Biotransformation of Wastes of Essential Oil Industry by Strains *Agaricus bisporus* (J.E. Lange) Imbach, Lentinula edodes (Berk.) Pegler, and *Pleurotus ostreatus* (Jacq.) P. Kumm. Horticulturae. https://doi.org/10.3390/horticulturae9040450

Semenova, E., Kurakov, A., Nazarov, V., Presnyakova, V., Markelova, N., Karaseva, E., Kurdyukov, E., Tsokalo, I., Minkina, T., & Rajput, V. (2023). Biotransformation of Wastes of Essential Oil Industry by Strains *Agaricus bisporus* (J.E. Lange) Imbach, Lentinula edodes (Berk.) Pegler, and *Pleurotus ostreatus* (Jacq.) P. Kumm. Horticulturae. https://doi.org/10.3390/horticulturae9040450

Shamugam, S., & Kertesz, M. (2022). Bacterial interactions with the mycelium of the cultivated edible mushrooms *Agaricus bisporus* and *Pleurotus ostreatus*. Journal of Applied Microbiology. https://doi.org/10.1093/jambio/lxac018

Shamugam, S., & Kertesz, M. (2022). Bacterial interactions with the mycelium of the cultivated edible mushrooms *Agaricus bisporus* and *Pleurotus ostreatus*. Journal of Applied Microbiology. https://doi.org/10.1093/jambio/lxac018

Sharifi-Rad, J., Butnariu, M., Ezzat, S. M., Adetunji, C. O., Imran, M., Sobhani, S., Tufail, T., Hosseinabadi, T., Ramírez-Alarcón, K., Martorell, M., Maroyi, A., & Martins, N. (2020). Mushrooms-rich preparations on wound healing: From nutritional to medicinal attributes. Frontiers in Pharmacology, 11, Article 567518. https://doi.org/10.3389/fphar.2020.567518

Sheng, B. (2011). Effects of Different Casing Soil on Mycelium Growth and Yield of *Agaricus bisporus*. Northern Horticulture.

Shivute, F. N. (2022). Comparative study on oyster mushroom grown on composited substrate: The effect on yield, growing period and fruiting body size. Journal of Advances in Biotechnology. https://doi.org/10.24297/jbt.v10i.9212

Shnyreva, A. A., Kozhevnikova, E. Y., Barkov, A. V., & Shnyreva, A. V. (2017). Solid-state cultivation of edible oyster mushrooms, Pleurotus spp. under laboratory conditions. Advances in Microbiology, 7(2), 125-136.

Smith, C. A. (2021). Macrosynteny analysis between Lentinula edodes and Lentinula novae-zelandiae reveals signals of domestication in Lentinula edodes. Scientific Reports, 11, Article 89146. https://doi.org/10.1038/s41598-021-89146-y

Song, H. Y., Kim, N., Kim, D. H., & Kim, J. M. (2020). The PoV mycovirus affects extracellular enzyme expression and fruiting body yield in the oyster mushroom, *Pleurotus ostreatus*. Scientific Reports, 10, 58016. https://doi.org/10.1038/s41598-020-58016-4

Sonnenberg, A., Baars, J., Straatsma, G., Hendrickx, P., Hendrix, E., & Blok, C. (2022). Feeding growing button mushrooms: The role of substrate mycelium to feed the first two flushes. PLoS ONE. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270633

Stamets, P., & Chilton, J. S. (1983). The mushroom cultivator: A practical guide to growing mushrooms at home (p. 69). Agarikon Press.

Steele, M., & Odumeru, J. (2004). Irrigation water as a source of foodborne pathogens on fruit and vegetables. Journal of Food Protection, 67(12), 2839-2849. https://doi.org/10.4315/0362-028X-67.12.2839

Szukács, G., & Geösel, A. (2019). Effects of casing onto the yield of button mushroom. Review on Agriculture and Rural Development. https://doi.org/10.14232/rard.2018.1-2.77-80

Szukács, G., & Geösel, A. (2019). Effects of different casing onto the yield of button mushroom. Review on Agriculture and Rural Development, 8(1-2), 77-80. https://doi.org/10.14232/rard.2018.1-2.77-80

Szukács, G., & Geösel, A. (2019). Effects of different casing onto the yield of button mushroom. Review on Agriculture and Rural Development. doi:10.14232/rard.2018.1-2.77-80

Szukács, G., & Geösel, A. (2019). The effects of casing onto yield of button mushroom (*Agaricus bisporus*). Acta Alimentaria, 48(1), 93-100. https://doi.org/10.1556/066.2019.48.1.11

Tesfaw, A., Tadesse, A., & Kiros, G. (2015). Optimization of oyster (*Pleurotus ostreatus*) mushroom cultivation using locally available substrates and materials in Debre Berhan, Ethiopia. Journal of Applied Biology and Biotechnology, 3(1), 015-020. https://doi.org/10.7324/jabb.2015.3103

Toker, H., Baysal, E., Yigitbasi, O. N., Çolak, M., Peker, H., Şimşek, H., & Yilmaz, F. (2007). Cultivation of *Agaricus bisporus* on wheat straw and waste tea leaves based composts. African Journal of Biotechnology, 6(3). https://doi.org/10.4314/AJB.V6I3.56138

Upadhyay, R., & Singh, M. (2011). Production of Edible Mushrooms. In Advances in Microbial Biotechnology (pp. 79-97). https://doi.org/10.1007/978-3-642-11458-8_4

Vieira, F. R., & Pecchia, J. (2021). Bacterial Community Patterns in the *Agaricus bisporus* Cultivation System, from Compost Raw Materials to Mushroom Caps. Microbial Ecology, 84, 20-32. doi:10.1007/s00248-021-01833-5

Vieira, F. R., & Pecchia, J. (2021). Fungal community assembly during a high-temperature composting under different pasteurization regimes used to elaborate the *Agaricus bisporus* substrate. Fungal Biology, 125(10), 826-833. doi:10.1016/j.funbio.2021.05.004

Voyron, S., Roussel, S., Munaut, F., Varese, G., Ginepro, M., Declerck, S., & Filipello Marchisio, V. (2009). Vitality and genetic fidelity of white-rot fungi mycelia following different methods of preservation. Mycological Research, 113(10), 1027-1038. https://doi.org/10.1016/j.mycres.2009.06.006

Wang, Q., Juan, J., Xiao, T., Zhang, J., Chen, H., Song, X., Chen, M., & Huang, J. (2021). The physical structure of compost and C and N utilization during composting and mushroom growth in *Agaricus bisporus* cultivation with rice, wheat, and reed straw-based composts. Applied Microbiology and Biotechnology, 105(9), 3811-3823. https://doi.org/10.1007/s00253-021-11284-0

Wang, Q., Meng, L., Wang, X., Zhao, W., Shi, X., Wang, W.,& Wang, L. (2022). The yield, nutritional value, umami components and mineral contents of the first-flush and second-flush Pleurotus pulmonarius mushrooms grown on three forestry wastes. Food Chemistry, 397, 133714.

Wang, Q., Xiao, T., Juan, J., Qian, W., Zhang, J., Chen, H., Shen, X., & Huang, J. (2023). Lignocellulose Degradation Efficiency of *Agaricus bisporus* Strains Grown on Wheat Straw-Based Compost. Journal of Agricultural and Food Chemistry. https://doi.org/10.1021/acs.jafc.3c02595

Wang, Y. H., Yang, X. Y., Wan, L., Ren, H., Qu, L., Guo, H., Dong, L., Lu, X., & Ren, P. (2023). Influence of the casing layer on the specific volatile compounds and microorganisms by *Agaricus bisporus*. Frontiers in Microbiology, 14. doi:10.3389/fmicb.2023.1154903

Wang, Y., Cummings, N., & Guerin-Laguette, A. (2012). Cultivation of Basidiomycete Edible Ectomycorrhizal Mushrooms: Tricholoma , Lactarius , and Rhizopogon. , 281-304. https://doi.org/10.1007/978-3-642-33823-6_16.

Wang, Y., Tang, Y., Li, M., & Yuan, Z. (2021). Aeration rate improves the compost quality of food waste and promotes the decomposition of toxic materials in leachate by changing the bacterial community. Bioresource Technology, 340, 125716. doi:10.1016/j.biortech.2021.125716

Weil, J., Cutter, C., Beelman, R., & LaBorde, L. (2013). Inactivation of human pathogens during phase II composting of manure-based mushroom growth substrate. Journal of Food Protection, 76(8), 1393-1400. https://doi.org/10.4315/0362-028X.JFP-12-508

White, P. (2000). The effect of covering compost with paper on yield of the cultivated mushroom *Agaricus bisporus* (Lange) Imbach. The Journal of Horticultural Science and Biotechnology, 75, 667-671. https://doi.org/10.1080/14620316.2000.11511305

Wiesnerová, L., Hřebečková, T., Jablonský, I., & Koudela, M. (2023). Effect of different water contents in the substrate on cultivation of *Pleurotus ostreatus* Jacq. P. Kumm. Folia Horticulturae. https://doi.org/10.2478/fhort-2023-0002

Wu, H., Nakazawa, T., Xu, H., Yang, R.-H., Bao, D., Kawauchi, M., Sakamoto, M., & Honda, Y. (2021). Comparative transcriptional analyses of *Pleurotus ostreatus* mutants on beech wood and rice straw shed light on substrate-biased gene regulation. Applied Microbiology and Biotechnology. https://doi.org/10.1007/s00253-020-11087-9

Yang, W., Guo, F., & Wan, Z. (2013). Yield and size of oyster mushroom grown on rice/wheat straw basal substrate supplemented with cotton seed hull. Saudi Journal of Biological Sciences, 20(4), 333–338.

Yu, G., Li, X., Zhao, S., Sun, S., Yu, Y., Chen, J., Cheng, X., & Li, W. (2022). Waste apple wood: A safe and economical alternative substrate for the cultivation of *Pleurotus ostreatus* and Lentinula edodes. Folia Horticulturae, 34, 173-185. https://doi.org/10.2478/fhort-2022-0014

Yum, S., & Kim, S. (2021). Effect of reversible air-circulation fans on air uniformity in a cultivation facility for oyster mushroom. Journal of Bio-Environment Control, 30(4), 383-392. https://doi.org/10.12791/KSBEC.2021.30.4.383

Zawadzka, A., Janczewska, A., Kobus-Cisowska, J., Dziedziński, M., Siwulski, M., Czarniecka-Skubina, E., & Stuper-Szablewska, K. (2022). The effect of cultivation conditions on the content of selected vitamins, minerals and polyphenols in oyster mushrooms (*Pleurotus ostreatus*). PLoS ONE, 17. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262279

Zhang, H., Wei, J.-K., Wang, Q., Yang, R., Gao, X., Sang, Y.-X., Cai, P.-P., Zhang, G.-Q., & Chen, Q.-J. (2019). Lignocellulose utilization and bacterial communities of millet straw based mushroom (*Agaricus bisporus*) production. Scientific Reports, 9, 1-12. https://doi.org/10.1038/s41598-018-37681-6

Zhang, K., Pu, Y., & Sun, D.-W. (2018). Recent advances in quality preservation of postharvest mushrooms (*Agaricus bisporus*): A review. Trends in Food Science & Technology, 78, 72-82. https://doi.org/10.1016/j.tifs.2018.05.012

Zhang, W., Liu, S., Kuang, Y.-B., & Zheng, S. (2019). Development of a novel spawn (Block Spawn) of an edible mushroom, *Pleurotus ostreatus*, in liquid culture and its cultivation evaluation. Mycobiology, 47, 97-104. https://doi.org/10.1080/12298093.2018.1552648

Zhang, Y., Zhao, Y., & Liu, D. (2004). A preliminary study on the application of CaO_2 in the production of *Pleurotus ostreatus* and Lentinula edodes spawns. Acta Edulis Fungi, 11, 57-60.

Zhou, J., Ge, W., Zhang, X., Wu, J., Chen, Q., Ma, D., & Chai, C. (2020). Effects of spent mushroom substrate on the dissipation of polycyclic aromatic hydrocarbons in agricultural soil. Chemosphere, 259, 127462. https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2020.127462

Zhu, W., Hu, J., Chi, J., Li, Y., Yang, B., Hu, W., Chen, F., Xu, C., Chai, L., & Bao, Y. (2020). Label-Free Proteomics Reveals the Molecular Mechanism of Subculture Induced Strain Degeneration and Discovery of Indicative Index for Degeneration in *Pleurotus ostreatus*. Molecules, 25. https://doi.org/10.3390/molecules25214920

CUMHURİYET DÖNEMİ ARŞİV BELGELERİNDE MANYAS VE YAKIN ÇEVRESİ

Öğr.Gör.Aydın Güngör

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-42-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

1.1. İDARİ STATÜ DEĞİŞİKLİĞİ **2**
1.1.1.Manyasın Kaza Olması 2
1.1.2.Balıkesir'in Manyas İlçesine Bağlanacak Köyler 5
1.1.3.Manyas Nahiyesinin Kaldırılması 10
1.1.4.Kızık'sa Köyünde Belediye Kurulması 13

2.1.İDARİ BAĞLILIĞIN DEĞİŞTİRİLMESİ **18**
2.1.1.Eskimanyas Köyünün, Manyas İlçesine Bağlanması 18

3.1. İDARİ BİRİM MERKEZİNİN YERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ **22**
3.1.1. Çomlu Nahiyesi Merkezinin Aksakal Köyüne Nakli 22

4.1.SU TAŞKINI **29**
4.1.1.Manyas Gölünün Ağzında Bulunan Karadere'nin Taşması 29

5.1.İNŞA FAALİYETLERİ **32**
5.1.1.Manyas Gölü Sedde ve Regülatörleri 32
5.1.2.Manyas Gölü Setleri Regülatör İnşaatı 32
5.1.3.Balıkesir'in Manyas İlçesinde Yaptırılacak Yeniköy Hava Alanı 36

6.1.VATANDAŞ DİLEKÇELERİ **54**
6.1.1. Manyas'tan Başbakan Şemsettin Günaltay'a Gönderilen Vatandaş Dilekçeleri (1949) 54
6.1.2. Bandırma'dan Başbakan Şemsettin Günaltay'a Gönderilen Vatandaş Dilekçeleri (1949) 56

7.1. MERKEZ OKULUNUN MAHALLİ ASKERİ BİRLİKLERCE İŞGALİ **59**
7.1.1. Manyas İlçesindeki Merkez Okulunun Mahalli Askeri Birliklerce İşgal Edilmesi 59
7.1.2. Bandırma İlçesindeki Merkez Okullarının Mahalli Askeri Birliklerce İşgal Edilmesi 61

8.1. SU BASKINI VE EVLERİ HASAR GÖRENLERE YAPILACAK İNDİRİM **63**
8.1.2. Manyas İlçesi'nin Kızıksa Köyünde Su Baskını Sebebiyle 6746 Sayılı Kanun Gereğince Yaptırılmış Olan Evlerin Maliyet Bedellerinden Yapılacak İndirim 63

9.1.SIĞIRLARIN KÖYLÜLERDEN CEBREN ALINMASI **66**
9.1.1. Manyas Köylerinde Kara Sığır Boğalarının Köylülerden Cebren Alınması . 66

10.1.SİSMİSİTE ÇALIŞMASI 68
10.1.1.Manyas-Gevye Bölgesinde Yapılacak Sismisite Etüdü 68

KAYNAKÇA 73

KAYNAKÇA

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:31.07.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Arşiv.(Erişim:31.07.2024)

Balıkesir'in Manyas, Denizli'nin Erle, İstanbul'un Eyüp, Kastamonu'nun Kargı, Ordu'nun Gölköy ve Kocaeli'nin İhsaniye nahiyelerinin kaldırılması. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:31.07.2024)

Balıkesir'in Manyas İlçesine Bağlı Kızıksa Köyünde Belediye Kurulması. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:31.07.2024)

Balıkesir'in Susurluk İlçesi Eskimanyas Köyünün, Manyas İlçesine Bağlanması, Esbabı Mucibe Layihası. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024)

Balıkesir'in Susurluk İlçesi Eskimanyas Köyünün, Manyas İlçesine Bağlanması,22102/7-112 sayı ve 13863 sayılı yazı. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024)

Balıkesir'in Susurluk İlçesi Eskimanyas Köyünün, Manyas İlçesine Bağlanması,28207 sayılı ve 22.11.1955 tarihli karar. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024)

Balıkesir Bandırma İlçesine Bağlı Sığırcı Bucağı Adının (Çomlu) Olarak Değiştirilmesi, Gerekçe, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024)

Balıkesir'in Çomlu Nahiyesi Merkezinin Aksakal Köyüne Nakli, Esbabı Mucibe Layihası, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024)

Manyas Gölünün Ağzında Bulunan Karadere'nin Taşması Sonucu Bazı Köylerin Hasar Gördüğü,13.01.1940 Tarih ve 3783 Sayılı Yazı. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024).

Manyas Gölü Setleri Regülatör İnşaatı İçin Fiyat Farkı Verilmesi.12317 sayılı ve 28.10.1942 tarihli yazı. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024).

Balıkesir'in Manyas İlçesinde Yaptırılacak Yeniköy Hava Alanı İçin Gerekli Olan Şahıs Malı Bir Kısım Arazinin İstimlaki,20672 sayılı ve 25.09.1943 tarihli Kararname.https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:01.08.2024).

Balıkesir'in Kızıksa köyünde yapılacak hava alanı için lüzumlu olan hazineye ait arazinin bedelsiz olarak Milli Müdafaa Vekaleti'ne verilmesi. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:02.08.2024).

Bandırma Hava Alanı ile İlgili Bandırma-Erdek Yoluna Tesadüf Eden Arazinin İstimlaki,14753 Sayı ve 30.11.1940 Tarihli Yazı.

Bursa Havaalanı ile Afyon Kor bölgesinde Akhisar, Alaşehir, Uşak ve Balıkesir Kor askeri bölgesinde Bandırma havaalanları için daha bazı yerlerin istimlaki,15376 sayılı Kararname. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

Balıkesir İli Dahilinde Halalca ve Bandırma'da Üç Adet Hava Alanı İnşaatı, Yolları ve Bandırma-Erdek Yolu İnşaatına Ait Sözleşmenin Değiştirilmesi. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

Balıkesir, Bandırma ve İzmir Civarında Yapılmakta Olan Hava Meydanları İnşaatında Çalıştırılacak 90 İngiliz Teknisyenin Çanakkale ve İzmir 2.Yasak Bölgelerine Girmelerine İzin Verilmesi,15646 Sayılı Kararname. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

İngiliz Ütğm. H. C. Franks'ın İzmir, Balıkesir ve Bandırma'da Yasak Bölgelerde İnşaa Edilmekte Olan Hava Alanlarına Girmesine ve Buralarda Çalıştırılmasına İzin Verilmesi.15744 sayılı Kararname. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

İngiliz Uyruklu 3 Teknisyenin İzmir, Balıkesir, Bandırma ve Çanakkale'de İnşa Edilmekte Olan Hava Meydanlarında Çalıştırılmaları,16152 sayılı kararname, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

İngiliz Uyruklu Hartley'in İzmir, Balıkesir, Bandırma ve Çanakkale Bölgelerinde İngilizler Tarafından İnşa Edilmekte Olan Havaalanlarında Hükümeti Adına Çalışmasına İzin Verilmesi,16188 sayılı kararname. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:03.08.2024).

Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:05.08.2024)

Manyas'tan Başbakan Şemsettin Günaltay'a Gönderilen Vatandaş Dilekçeleri,8.11.1949. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

Bandırma'dan Başbakan Şemsettin Günaltay'a Gönderilen Vatandaş Dilekçeleri,8.11.1949. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

Manyas İlçesindeki Merkez Okulunun Mahalli Askeri Birliklerce İşgal Edilmesi,2135 sayı ve 24.04.1941 tarihli yazı. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

Bandırma İlçesindeki Merkez Okullarının Mahalli Askeri Birliklerce İşgal Edilmesi, 46 sayı ve 24.04.1941 tarihli yazı. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

3087 sayılı 15.05.1964 sayılı kararname.https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:06.08.2024)

Manyas İlçesi'nin Kızıksa Köyünde Su Baskını Sebebiyle 6746 Sayılı Kanun Gereğince Yaptırılmış Olan Evlerin Maliyet Bedellerinden Yapılacak İndirim Cetveli, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

Manyas Köylerinde Kara Sığır Boğalarının Köylülerden Cebren Alınması,01.01.1952. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:04.08.2024)

Antalya'nın Gündoğmuş, Balıkesir'in Manyas, Burdur'un Yeşilova, Kastamonu'nun Kargı, Kocaeli'nin Gölcük, Ordu'nun Gölköy İlçelerine Bağlanacak Köyler, Esbabı Mucibe Layihası. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:07.08.2024)

3012 Sayılı Kanun'la Kurulan Balıkesir Vilayetine Mülhak Manyas Kazasına Bağlanan Köyleri Gösterir Cetvel No:5, Dahiliye Vekaleti, https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:07.08.2024)

7/1365 sayı ve 02.10.1970 tarihli kararname. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:07.08.2024)

Hasan Çağrı ŞAŞMAZ, İdari Yapılanmalara Dair Hukuki Düzenlemeler", Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, (5/1), 53-72. Ocak 2022, s.58.

Kasım Gülek, Bayındırlık Bakanı, T.B.M.M. Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt 11, Toplantı.2, s.499. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar.(Erişim:01.08.2024)

Kasım Gülek ,a.g.d.s.499.

Oktay Ergünay, Oktay Yurdatapan, Sismisite Çalışmaları ve Kıbrıs'ın Sismisitesi Hakkında Bir İnceleme, s.11. https://deprem.afad.gov.tr.(Erişim:07.08.2024)

Oktay Ergünay, Oktay Yurdatapan,a.g.e. s.12-13.

3012 sayılı Yeniden Dokuz Kaza Teşkiline ve Kadrolarda Bazı Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, II Numaralı Cetvel

Mülga 1580 Sayılı Belediye Kanunu, Madde.7.

MARKA KENT MANİSA

Editörler
Meral ÖZÇINAR
Nuray YILMAZ SERT

Yazarlar
Meral ÖZÇINAR
Nuray YILMAZ SERT
Serhat BAŞTAN
Volkan YAKIN
Özgehan ÖZKAN
Pınar GÜNER KOÇAK
Handan GÜLER İPLİKÇİ
Göker GÜLAY
Melis YALÇIN
Ezgi GÜNEŞ
Selime GÜMÜŞ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-93617-1-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
ŞEHRİN HİKAYESİ, MARKANIN KİMLİĞİ: MANİSA'DA KÜLTÜREL ANLATILARIN ROLÜ 6
MERAL ÖZÇINAR

BÖLÜM 2
ESKİ FOTOĞRAFLARDA SESSİZ TEMSİLLER: MANİSA'NIN KENTSEL BELLEĞİNDEKİ MARKA DEĞERLERİ 22
NURAY YILMAZ SERT

BÖLÜM 3
KENT İMGESİNİN SEMANTİĞİ:
MANİSA KENTİ ÖRNEĞİNE DAYALI BİR İNCELEME 48
SERHAT BAŞTAN

BÖLÜM 4
KENT MARKA KİŞİLİĞİ: ARKETİP MODELİ ÇERÇEVESİNDE MANİSA ÖRNEĞİ ... 82
VOLKAN YAKIN

BÖLÜM 5
MANİSA'NIN MARKA KENT KİMLİĞİ İLE İLGİLİ FARKINDALIK YARATILMASI VE KAMUOYU OLUŞMASINDA YEREL BASININ ROLÜ 115
ÖZGEHAN ÖZKAN

BÖLÜM 6
KÜLTÜREL DİPLOMASİ AÇISINDAN KENT MARKALAŞMASI: MANİSA MESİR MACUNU FESTİVALİ 146
PINAR GÜNER KOÇAK

BÖLÜM 7
MANİSA'NIN TANITIMINDA GÖRSEL VE İŞİTSEL İÇERİKLERİN GÜCÜ 165
HANDAN GÜLER İPLİKÇİ

BÖLÜM 8
DİJİTAL VİTRİNDE KENTİ İNŞA ETMEK: MANİSA'DAKİ KAMU KURUMLARININ YOUTUBE TEMSİLLERİ ÜZERİNE NİCEL BİR ANALİZ..... 189
GÖKER GÜLAY

BÖLÜM 9
AKADEMİK ÇALIŞMALARIN KENT MARKALAŞMASI ÜZERİNDEKİ ROLÜ: MANİSA İLİ ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR İNCELEME 209
MELIS YALÇIN

BÖLÜM 10
KENTİN GELECEĞİNİ PLANLAMAK: MANİSA'NIN MARKALAŞMA STRATEJİLERİ..... 230
EZGI GÜNEŞ

BÖLÜM 11
YERELDEN KÜRESELE KENT MARKALAŞMASI: MANİSA'NIN COĞRAFİ İŞARETLERİ..... 255
SELIME GÜMÜŞ

KAYNAKLAR

Aaker, J., & Smith, A. (2010). *The dragonfly effect* (1st ed.). Jossey-Bass.

Abbey, G. P. (2010). *Making sense of organizational change: A storytelling approach* (Doctoral dissertation, University of Bath).

Akgün, A. E., Keskin, H., Ayar, H., & Erdoğan, E. (2015). The influence of storytelling approach in travel writings on readers' empathy and travel intentions. *Procedia – Social and Behavioral Sciences, 207*, 577–586.

Benjamin, W. (2006). *Son bakışta aşk: Seçme yazılar* (N. Gürbilek, Ed.). Metis Yayınları.

Boje, D. M. (1991). The storytelling organization: A study of story performance in an office-supply firm. *Administrative Science Quarterly, 36*, 106–126.

Buckler, S. A., & Zien, K. A. (1996). The spirituality of innovation: Learning from stories. *Journal of Product Innovation Management, 13*(5), 391–405.

City Mayors Foundation. (2015). Global city branding rankings. City Mayors Foundation. http://www.citymayors.com/marketing/global-city-branding.html

City Mayors Foundation. (n.d.). *City brands*. [http://www.citymayors.com/marketing/city-brands.html]

Denning, S. (2002). The narrative lens: Storytelling in 21st century organizations. *Knowledge Directions, 3*(2), 92–101.

Dias, P., & Cavalheiro, R. (2021). The role of storytelling in the creation of brand love: The PANDORA case. *Journal of Brand Management, 29*(1), 58–71.

du Plessis, C. (2015). Brand storytelling: The case of Coca-Cola's Journey corporate website. *Communitas, 20*, 84–103. [http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/19593/Communtias%2020_05_C%20du%20Plessis.pdf]

Fog, K., Budtz, C., & Yakaboylu, B. (2005). *Storytelling: Branding in practice* (1st ed.). Springer-Verlag.

Gallo, C. (2016). *TED gibi konuş* (F. Bingül, Çev.). Aganta Kitap.

Garud, R., Gehman, J., ve Giuliani, A. P. (2018). Contextualizing entrepreneurial storytelling: The co-construction of opportunities in complex settings. Research Policy, 47(8), 1661–1670. https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.05.009

Garud, R., Hardy, C., ve Maguire, S. (2007). Institutional entrepreneurship as embedded agency: An introduction to the special issue. Organization Studies, 28(7), 957–969. https://doi.org/10.1177/0170840607078958

Garud, R., Schildt, H. A., & Lant, T. (2014). Entrepreneurial storytelling, future expectations, and the paradox of legitimacy. *Organization Science, 25*(5), 1479–1492.

Hanna, S. A., & Rowley, J. (2011). Towards a strategic place brand-management model. *Journal of Marketing Management, 27*(5–6), 458–476. https://doi.org/10.1080/02672571003683797

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. Place Branding, 1(1), 58–73. https://doi.org/10.1057/palgrave.pb.5990005

Kavaratzis, M., & Ashworth, G. J. (2005). City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick? *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 96*(5), 506–514.

Kavaratzis, M., & Hatch, M. J. (2013). The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory. *Marketing Theory, 13*(1), 69–86. https://doi.org/10.1177/1470593112467268

Keskin, H., Akgün, A. E., Ayar, H., ve Erdoğan, E. (2016). Organizational storytelling: A strategic tool for internal branding. Business and Management Studies, 2(1), 19–33.* [Bilgi doğrulama gerektirir; metinde "Akt. Keskin vd., 2016" biçiminde atıf yapılmıştır.]*

Keskin, H., Akgün, A. E., Zehir, C., & Ayar, H. (2016). Tales of cities: City branding through storytelling. *Journal of Global Strategic Management, 10*(1), 31–41. https://doi.org/10.20460/JGSM.20161022384

Kılıçbay, M. (2000). *Şehirler ve kentler*. İmge Kitabevi.

Kırgız, A. C. (2013). *City branding based on marketing aesthetics*. LAP LAMBERT Academic Publishing.

Knight Frank. (2019). The wealth report 2019. Knight Frank LLP. https://www.knightfrank.com/wealthreport

Knight Frank. (2019). *The wealth report 2019*. Knight Frank LLP. https://www.knightfrank.com/wealthreport

Kuo-Lun, L., His-Peng, H., ve Wan-Chin, L. (2013). Storytelling blogs and travel intention: The role of narrative transportation. Internet Research, 23(4), 403–419. https://doi.org/10.1108/10662241311313303

Lan, W.-C., Hsiao, K.-L., & Lu, H.-P. (2013). The influence of the components of storytelling blogs on readers' travel intentions. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research, 7*(4), 403–419.

Lundqvist, A., Liljander, V., Gummerus, J., & Van Riel, A. (2013). The impact of storytelling on the consumer brand experience: The case of a firm-originated story. *Journal of Brand Management, 20*, 283–297.

Mancuso, J., & Stuth, K. (2014). Storytelling and marketing: The perfect pairing? *Marketing Insights, 26*(3), 18.

Martin, D., ve Woodside, A. G. (2011). Storytelling research on international visitors: Interpreting tourist experiences. International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research, 5(3), 238–247. https://doi.org/10.1108/17506181111156970

Mori Memorial Foundation. (2009). Global power city index 2009. Institute for Urban Strategies, The Mori Memorial Foundation. https://mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/gpci2/

Mossberg, L., Therkelsen, A., Huijbens, E., Björk, P., ve Olsson, A. K. (2010). Storytelling and destination development. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 10(1), 59–76. https://doi.org/10.1080/15022250903561948

Ramkissoon, H., Nunkoo, R., & Gursoy, D. (2009). How consumption values affect destination image formation. In A. G. Woodside, C. M. Megehee, & A. Ogle (Eds.), *Perspectives on cross-cultural, ethnographic, brand image, storytelling, unconscious needs, and hospitality guest research* (Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research, Vol. 3, pp. 143–168). Emerald Group Publishing Limited.

Sole, D., & Wilson, D. (2002). *Storytelling in organizations: The power and traps of using stories to share knowledge in organizations*. Learning Innovations Laboratory, Harvard Graduate School of Education.

Thompson, C. J. (2004). Marketplace mythology and discourses of power. *Journal of Consumer Research, 31*(1), 162–180.

Thompson, C. J., ve Arsel, Z. (2004). The Starbucks brandscape and consumers' (anticorporate) experiences of glocalization. Journal of Consumer Research, 31(3), 631–642. https://doi.org/10.1086/425098

Wijetunge, P. (2012). Organizational storytelling as a method for tacit-knowledge transfer: Case study from a Sri Lankan university. *The International Information & Library Review, 44*(4), 212–223.

Wilkins, A. (1984). The creation of company cultures: The role of stories and human resource systems. *Human Resource Management, 23*(1), 41–60.

Woodside, A. G. (2010). Brand–consumer storytelling theory and research: Introduction to a *Psychology & Marketing* special issue. *Psychology & Marketing, 27*(6), 531–540. https://doi.org/10.1002/mar.2034

Zhang, L., & Zhao, A. X. (2009). City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing. *Cities, 26*, 245–254.

KAYNAKLAR

Aaker, D. (1991). Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of a Brand Name. The Free Press.

Boyer, M. C. (1996). *The city of collective memory: Its historical imagery and architectural entertainments*. MIT Press. (Original work published 1994).

Cankurt Semiz, S.N.& Özsoy, F.A. (2024). Transmission of Spatial Experience in the Context of Sustainability of Urban Memory. Sustainability 2024, Vol. 16:9910, pp.1-35. https://doi.org/10.3390/su16229910.

Chauhan, A., & Bodla, B. S. (2024). Brand equity and financial performance: A bibliometric analysis. *Journal of Marketing & Social Research,* Vol. 1(1), pp.1–25.

Cheshmehzangi, A. (2021). *Urban memory in city transitions: The significance of place in mind*. Springer Nature Singapore.

Coelho, A., Bairrada, C., Simão, L., & Barbosa, C. (2020). The drivers of the city brand equity comparing citizens' and tourists' perceptions and its influence on the city attractiveness: The case of the city of Coimbra. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration.* Advance online publication.

Crinson, M. (Ed.). (2005). Urban memory: History and amnesia in the modern city. Routledge.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2023, 31 Aralık). Hükümet Konağı, Manisa [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2024, 28 Temmuz). *Spil Dağı* [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2024, 2 Mart). *Sultan Cami* [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2025, 21 Nisan). *Mesir Macunu Etkinliği* [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2024, 30 Kasım). *Manisa Tarzanı* [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Eski Manisa Fotoğrafları [Facebook grubu]. (2024, 8 Eylül). *Manisa Yangını* [Fotoğraf paylaşımı]. Facebook.

Farquhar, P. (1989), "Managing Brand Equity," Marketing Research, Vol. 1 (September), pp.24–33.

Florek, M. (2012). City Brand Equity as One of the City Sustainable Development Indicator", Transformations in Business & Economics, Vol. 11, No 2A (26A), pp.385-405.

Górska-Warsewicz, H. (2020). Factors Determining City Brand Equity—A Systematic Literature Review, *Sustainability*, MDPI, Vol. 12 (19), pp. 1-35.

Halbwachs, M. (1980). *The collective memory* (F. J. Ditter, Jr. & V. Yazdi, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1950).

Hoelscher, S. (2008). Angels of memory: Photography and haunting in Guatemala City. *GeoJournal,* Vol. 73(3), 195–217. https://doi.org/10.1007/s10708-008-9203-3.

Jawahar, D., Vincent, V.Z. & Philip, A.V. (2020). Art-event image in city brand equity: mediating role of city brand attachment. *Internatıonal Journal of Tourısm Cıtıes*. Vol. 6 No. 3 2020, pp. 491-509.

Jayo, M. (2022). City memory, from buzzword to a mutating concept. *Paranoá: Cadernos de Arquitetura e Urbanismo, 33*(Edição Temática Cidades em Disputas), pp.1–15. https://doi.org/10.18830/issn.1679-0944.n33.2022.07.

Kapferer, J.N. (2008). New strategic brand management : creating and sustaining brand equity long term. 4th ed. Kogan Page.

Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, Measuring, and Managing Customer-Based Brand Equity.*Journal of Marketing,* Vol. 57(1), pp.1-22. https://doi.org/10.2307/1252054

Kim, H., Kim, W. G., & An, J. A. (2003). The effect of consumer-based brand equity on firms' financial performance. *Journal of Consumer Marketing,* Vol. 20(4), pp.335–351.

Ladd, B. (2018). *The ghosts of Berlin: Confronting German history in the urban landscape* (Expanded ed.;Original work published 1997). University of Chicago Press.

Lak, A., & Hakimian, P. (2019). Collective memory and urban regeneration in urban spaces: Reproducing memories in Baharestan Square, city of Tehran, Iran. *City, Culture and Society,* Vol. 18, 100290. https://doi.org/10.1016/j.ccs.2019.100290.

Lucarelli, A. (2012). Unraveling the complexity of "city brand equity": a three-dimensional framework. *Journal of Place Management and Development*, Vol. 5 (3), pp.231–252.

Middleton, A. C. (2011). City branding and inward investment. In K. Dinnie (Ed.), *City branding: Theory and cases* (pp. 15–26). Palgrave Macmillan.

Nguyen, N. H., Truong, B. T., Tran, T. K. P., & Tran, T. V. (2019). Brand equity and consumer responses: Conceptual framework and preliminary testing of scales. *International Journal of Business, Economics and Law,* Vol. 18(2), pp.11–22.

Nora, P. (1989). Between memory and history: Les lieux de mémoire. *Representations,* Vol. *26* (Spring), pp.7–24. University of California Press.

Ogunnaike, O. O., Kehinde, O. J., Omoyayi, O. O., Popoola, O. O., & Amorurua, A. (2017). Conceptualization of the relationship between brand equity and purchase behavior. *International Review of Management and Marketing,* Vol. 7(2), pp.403–408.

Park, C.V., Jaworkski,B. J. & Maclnnis, D. J. (1986). Strategic Brand Concept-Image Management. *Journal of Marketing*, Vol. 50(4), pp.135-145.

Ringas, D., Christopoulou, E., & Stefanidakis, M. (2011). Urban memory in space and time. In G. Styliaras, D. Koukopoulos, & F. Lazarinis (Eds.), *Handbook of research on technologies and cultural heritage: Applications and environments* (pp. 322–340). IGI Global.

Rose-Redwood, R., Alderman, D., & Azaryahu, M. (2008). Collective memory and the politics of urban space: An introduction. *GeoJournal,* Vol. 73(3), pp.161–164.

Rossi, A. (1984). *The architecture of the city* (P. Eisenman, Intro.; D. Ghirardo & J. Ockman, Trans.). MIT Press. (Oppositions Books).

Saltık, R. (2022). *Sosyal medyada nostaljik hafıza deneyimleri olarak throwback paylaşımlar.* Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi (KİLAD), 19(1), 8–37. https://doi.org/10.46569/kilad.995080.

Simon, C.J. & Sullivan, M.W. (1993), The measurement and determinants of brand equity:a financial approach, *Marketing Science*, Vol. 12 No. 1, pp. 28-52.

Sokołowska, E., Pawlak, K., Hajduk, G., & Dziadkiewicz, A. (2022). City brand equity, a marketing perspective. *Cities,* Vol. *130,* 103936.

Srinivas, S. (2001). *Landscapes of urban memory: The sacred and the civic in India's high-tech city*. University of Minnesota Press.

Taecharungroj, V. (2025). *Strategic city branding: Insights from Asian cities*. Routledge.

Till, K. E. (2008). *Artistic and activist memory-work: Approaching place-based practice*. *Memory Studies, 1*(1), 99–113. https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103936.

Vanolo, A. (2017). *City branding: The ghostly politics of representation in globalising cities*. Routledge.

Ward, S. (2016). *Urban Memory and Visual Culture in Berlin: Framing the Asynchronous City, 1957–2012*. Amsterdam University Press.

Yooa, B. & Donthu, N. (2001). Developing and validating a multidimensional consumer-based brand equity scale. *Journal of Business Research*. Vol. 52, pp.1-14.

Zenker, S. & Braun, E. (2017). Questioning a "one size fits all" city brand: Developing a branded house strategy for place brand management. *Journal of Place Management and Development,* Vol. 10(3), pp.270–287.

Zhao, W. & Seokhyun, L. (2024). Determines factors of cultural city brand equity: from the perspective of a city's integration with residents, Journal of Asian Architecture and Building Engineering, pp.1-20. https://doi.org/10.1080/13467581.2024.2445589.

KAYNAKLAR

Barthes, Roland. (1986). *Elements of Semiology*. Eleventh Printing. Translated from the French by Annette Lavers and Colin Smith. New York: Hill and Wang.

Barthes, Roland. (2005). *Göstergebilimsel Serüven*. Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat. İstanbyl: Yapı Kredi Yayınları.

Barthes, Roland. (2011). *Çağdaş Söylenler*. Çev. Tahsin Yücel. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Bartlett, F. Charles. (1932). *Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bellah, Robert N. (2021). *İnsan Evriminde Din: Eski Taş Çağından Eksen Çağına.* Çev. Mete Tunçay. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bower, Gordon (1970, Reprinted 1973). "Analysis of a Mnemonic Device". *American Scientist*. Vol. 58.

Cassirer, Ernst (2011). *Sembol Kavramının Doğası*. Çev. Milay Köktürk. Ankara: Hece Yayınları.

Casson, Ronald W. (1983). "Schemata in Cognitive Anthropology". *Annual Review of Anthropology*, 12: 429-462.

Cevizci, Ahmet (2010). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Dewey, John (1929). *Experience and Nature*. London: George Allen and Unwin, Ltd.

Dilthey, Wilhelm (2011). *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*. Çev. Doğan Özlem. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.

Doğan, M. Umut, Miray Mimaroğlu (2018). "Yeni Bulgular Işığında Manisa'nın Antik Çağ Yerleşimi: Magnesia Ad Sipylum". *Geçmişten Günümüze Manisa: Şehzade II. Mehmed ve Manisa Tarihi, Kültürü, Ekonomisi, Cilt I*. Ed. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 0033: 105-128.

Duverger, Maurice (1998). *Siyaset Sosyolojisi*. Çev. Şirin Tekeli., İstanbul: Varlık Yayınları.

Exclusive-Free. *Image #7741693 at VectorStock.com* Erişim Tarihi: 20.05.2025

Fiske, John (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Çev. Süleyman İrvan. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Guiraud, Pierre (1994). *Göstergebilim*. Çev. Mehmet Yalçın. Ankara: İmge Kitabevi.

Güç, Ahmet (2001). "Yahudilik'te Defin ve Sonrasına Ait Gelenekler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (10) 1: 63-78.

Güneş, Yağmur Burcu, Ecem Uğurlu, İzzet Yüksek (2025). "Manisa Tarihi Kent Dokusundaki Morfolojik Değişimin Analizi". *Modular Journal*. (8)1: 44-68

Kuipers, Benjamin (1978). Modeling Spatial Knowledge. *Cognitive Science*, 2: 129-153.

Lloyd, Seton (2003). *Türkiye'nin Tarihi*. Çev. Ender Varinlioğlu. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.

Lynch, Kevin (2010). *Kent İmgesi*. Çev. İrem Başaran. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Neisser, Ulric (2014). *Cognitive Psychology*. New York: Psychology Press, Taylor and Francis Group.

Özdenören, Rasim (2006). *Yazı, İmge ve Gerçeklik*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Reader, John (2006). *Şehirler*. Çev. Fatine Bahar Karlıdağ. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Turner, Victor (2024). *İnsan Toplumlarında Simgesel Eylem: Dramalar, Alanlar ve Metaforlar.* Çev. Onur Gayretli. Ankara: Fol Yayınları.

Tümertekin, Erol ve Nazmiye Özgüç (2022). *Beşerî Coğrafya: İnsan. Kültür. Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Uydu Fotoğrafı 1 (2025). *Google Earth.* DATA SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO Image.

Uydu Fotoğrafı 2 (2025). *Google Earth*. Image Landsat, Copernicus.

Uydu Fotoğrafı Fotoğraf Grubu 3(b) (2025). *Google Earth*. Image Landsat, Copernicus.

Vance, James E. (1990). *the Continuing City: Urban Morphology in Western Civilization*. Baltimore, Maryland: the Johns Hopkins University Press.

Volchenkov Dimitri (2018). *Grammer of Complexity: From Mathematics to a Sustainable World*. New Jersey: World Scientific Publishing.

Wittgenstein, Ludwig (2013). Tractatus Logica-Philosophicus. Çev. Oruç Aruoba. İstanbul: Metis Yayınları.

KAYNAKLAR

Aaker A.D., 2009, Güçlü Markalar Yaratmak, 2.Baskı,Medicat

Aaker, D. A. (1991). Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of a Brand Name. Free Press.

Aaker, D. A. (1996). Building strong brands. Free Press

Aaker, D.A. (2013). What Is Brand Equity? (https://prophet.com/2013/09/156-what-is-brand-equity-and-why-is-it-valuable/#:~:text=Brand%20equity%20is%20a%20term,by%20a%20product%20or%20service) Son Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025

Aaker, J. L. (1997). Dimensions of brand personality. Journal of Marketing Research, 34(3), 347–356.researchportal.port.ac.uk

Amatyakul, Sarun and Polyorat, (2016) Kawpong, City Brand Personality: The Application of Brand Personality Concept in the City Context (June 15, 2016). "Review of Integrative Business and Economics Research, Vol. 5, Issue 4, pp. 108-121"., Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2861824

American Marketing Association (AMA). (2024). Dictionary of Marketing Terms. https://www.ama.org

Barış G.,2012, Antropomorfizm Kişileştirme Eğilimi, The Brandage, Nisan

Bayat, A. H. (2000). Hafsa Sultan Külliyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 17, ss. 123–124). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bekar, A., & Şengel, Ş. (2021). Eskişehir'in markalaşmasında grafik tasarımın rolü ve Eskişehir için tasarım önerileri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 401-430.

Benli, G. (2023). The Architectural Façade Features of Traditional Nigde Houses that are Influential in the Formation of Urban Identity. Kent Akademisi, 16(3), 1560-1579.

Berthon, P., Hulbert, J. M., & Pitt, L. F. (1999). Brand management prognostications. MIT Sloan Management Review, 40(2), 53.

BrandSolutions, Inc. (2009, April 6). *Archetypal brand discovery proposal* https://www.brand.com/

Braun, E., Kavaratzis, M., & Zenker, S. (2013). My city–my brand: the different roles of residents in place branding. Journal of place management and development, 6(1), 18-28.

Carmona, M. (2021). Public places urban spaces: The dimensions of urban design. Routledge.

Çelik, A. A. (2017). Bir yatırım merkezi olarak Manisa'nın dinamiklerinin değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(4), 285–308. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.3730

d'Astous, A., & Levesque, M. (2003). A scale for measuring store personality. Psychology & Marketing, 20(5), 455-469.

Edenspiekermann, 2013, *City of Amsterdam – Sustainable city brand design*. Edenspiekermann. Erişim adresi: https://www.edenspiekermann.com/case-studies/city-of-amsterdam/

Ekinci, Y., & Hosany, S. (2006). Destination personality: An application of brand personality to tourism destinations. Journal of travel research, 45(2), 127-139.

Erdem, T., & Swait, J. (1998). Brand equity as a signaling phenomenon. Journal of Consumer Psychology, 7(2), 131–157.

Faber, M. A., & Mayer, J. D. (2009). Resonance to archetypes in media: There's some accounting for taste. *Journal of research in personality*, *43*(3), 307-322.

George, J., & Anandkumar, V. (2012). From Aaker to Heere: a review and comparison of brand personality scales. Available at SSRN 2061570.

Ghodeswar, B. M. (2008). Building brand identity in competitive markets: a conceptual model. *Journal of Product & Brand Management*, 17(1), 4-12.

Giritlioğlu, İ., Avcıkurt, C., & Savaş, E. (2010). Production of traditional Turkish mesir paste. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 8(2), 227–231.

Glińska, E., & Rudolf, W. (2019). City Brand Personality Projected by Municipalities from Central and Eastern Europe Countries—A Comparison of Facebook Usage. Sustainability, 11(19), 5440.

Godfrey, P. (1984). "I Love New York" tourism campaign – its conception and implementation. Tourism Planning & Development, year omitted(?), page numbers omitted). https://doi.org/10.1016/0261-5177(84)90065-7

Hankinson, G. (2004). Relational network brands: Towards a conceptual model of place brands. Journal of vacation marketing, 10(2), 109-121.

Heding T., Knudtzen F.C., Bjerre M., 2009, Brand Management (Research,theory and practice), Routledge

Hidalgo, M. C., & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. Journal of environmental psychology, 21(3), 273-281.

Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The experiential aspects of consumption: Consumer fantasies, feelings, and fun. Journal of Consumer Research, 9(2), 132–140.

Hosany, S., Ekinci, Y., & Uysal, M. (2006). Destination image and destination personality: An application of branding theories to tourism places. Journal of business research, 59(5), 638-642.

Hosany, S., Ekinci, Y., & Uysal, M. (2006). Destination image and destination personality: An application of branding theories to tourism places. Journal of Business Research, 59(5)

Insch, A., & Florek, M. (2008). A great place to live, work and play: Conceptualising place satisfaction in the case of a city's residents. Journal of place management and development, 1(2), 138-149.

İçil, H. B., & Celep, E. (2023). Şehir Marka Kişiliği ve Şehir İmajının Algılanan Hizmet Kalitesine Etkisi: Müze Örneği. Alanya Akademik Bakış, 7(2), 987-1013.

Kapferer N. J., 2008, The New Strategic Brand Management, Fourth Edition, Kogan Page

Kapferer, J. N. (2012). The New Strategic Brand Management: Advanced Insights and Strategic Thinking (5th ed.). Kogan Page.

Kaplan, M. D., Yurt, O., Guneri, B., & Kurtulus, K. (2010). Branding places: applying brand personality concept to cities. European Journal of Marketing, 44(9/10), 1286-1304

Karaosmanoğlu, M. (2022, 13 Aralık). *Manisa'dan New York'a: Moris Şinasi'nin hikayesi*. Avlaremoz. https://www.avlaremoz.com/2022/12/13/manisadan-new-yorka-moris-sinasinin-hikayesi-melike-karaosmanoglu/

Kavaratzis, M. (2012). From "necessary evil" to necessity: stakeholders' involvement in place branding. Journal of Place Management and development, 5(1), 7-19.

Kavaratzis, M., & Ashworth, G. (2008). Place marketing: how did we get here and where are we going?. Journal of place management and development, 1(2), 150-165.

Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. Journal of Marketing, 57(1), 1–22.

Koç, E. (2018). *City branding / image building as a new paradigm: The case of Eskişehir* [Master's thesis, Middle East Technical University]. OpenMETU. https://open.metu.edu.tr/handle/11511/27501

Kurun, R. (2025, 27 Haziran). *Manisa'nın Osmanlı dönemindeki önemi nedir? Tarihi ve stratejik rolü*. Manisa Takip. https://www.manisatakip.com/genel/manisanin-osmanli-donemindeki-onemi-nedir-tarihi-ve-stratejik-rolu/1103

Kusumawati, A., Dewantara, R. Y., Azizah, D. F., & Supriono, S. (2023). Determining outcome factors of city branding post-COVID-19: roles of brand satisfaction, brand experience and perceived risk. Journal of Tourism Futures, (ahead-of-print).

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Mesir Macunu - Manisa Kültür Portalı. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. https://kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/nealinir/mesir-macunu

Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years?. Journal of environmental psychology, 31(3), 207-230.

Malvika. (2016, August 10). *City branding example: Singapore city*. Planning Tank. https://planningtank.com/city-insight/city-branding-example-singapore-city

Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). *Genel bilgi ve tarihçe*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Erişim tarihi: 20 Haziran 2025, https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151843/genel-bilgi-ve-tarihce.html

Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). *Şifa Şehri: Mesir Macunu ve Mesir Festivali*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151860/sifa-sehri.html

Manisa Valiliği. (2013). Marka Şehir Manisa. Manisa Valiliği Yayınları.

Mark, M., & Pearson, C. S. (2001). *The hero and the outlaw: Building extraordinary brands through the power of archetypes*. McGraw Hill Professional.

Namlı T.,2007, Arketipsel Sembolizm Açısından Elif Şafak'ın "Pinhan" Romanının İncelenmesi. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall

Oskay, M., Karayıldırım, T., Ay, E., & Ay, K. (2010). Determination of some chemical parameters and antimicrobial activity of traditional food: mesir paste. *Journal of Medicinal Food, 13*(5), 1195–1202.

Öncü, H., Katırcı, H., & Yüce, A. (2020). Marka şehir algısı ve rekreasyon ilişkisi: Eskişehir ili örneği. GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics, 3(1), 85-98.

Paddison, R. (1993). City marketing, image reconstruction and urban regeneration. Urban studies, 30(2), 339-349.

Pietikainen P., 1998, Archetypes as symbolic forms, Journal of Analytical Psychology, vol.43 p. 325-343

Priporas, C. V., Stylos, N., & Kamenidou, I. E. (2020). City image, city brand personality and generation Z residents' life satisfaction under economic crisis: Predictors of city-related social media engagement. *Journal of business research*, *119*, 453-463.

Šagovnović, I., & Kovačić, S. (2021). Influence of tourists' sociodemographic characteristics on their perception of destination personality and emotional experience of a city break destination. *International Journal of Tourism Cities*, *7*(1), 200-223.

Salinas, G., and T. Ambler. 2009. A taxonomy of brand valuation practice: Methodologies and purposes. Journal of Brand Management 17 (1): 39–61.

Smith, G., Ian G., Adamantios D.,2005, The impact of brand extensions on brand personality: experimental evidence, European Journal of Marketing, Vol. 39, No: ½

Spink H.J.,2002, Barnd Strategy (Using archetypes to build stronger brands), Admap (World Advertising Research Center), October

T.C. Manisa Valiliği. (t.y.). *Manisa Tarzanı Ahmet Bedevi*. Erişim tarihi 30 Temmuz 2025, http://www.manisa.gov.tr/manisa-tarzani-ahmet-bedevi

Taşdemir, E., Aslan, E. Ş., & Yarar, A. E. (2021). Marka kent kişiliği: Doğu Karadeniz şehirleri üzerine bir araştırma. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 313-323.

The Editorial Team. (2023, May 26). *New York City Performance, Brand Strength and Reputation*. The Place Brand Observer. https://placebrandobserver.com/new-york-city-performance-brand-strength-reputation/

Tsai S., 2006, Investigating Archetype-Icon Transformation in Brand Marketing, Marketing Intelligence & Planning, Vol.24 No.6, 648-663

Țugulea, O. (2017). City brand personality—Relations with dimensions and dimensions interrelations. *Sustainability*, *9*(12), 2243.

Tüfekçi, İ., Bezgin Ediş, L., & Demir, Y. (2023). Çorum'un Şehir Marka Kişiliğinin Belirlenmesi ve Yaşam Memnuniyetine Etkisi. Kent Akademisi, 16(3), 1419-1436.

Urşavas, Ö. (2018). Akhisar'da kutlanan Çağlak Festivali'nin sosyo-kültürel işlevi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, *11*(21), 111–123. https://doi.org/10.12981/motif.478

Walle H. A., 1986, Archetypes, Athletes, and Advertısıng: A Jungian Approach to Promotion, The Journal of Consumer Marketing, Vol. 3, No.4, Fall

Ward, S., Larry, L. and Goldstine, J. (1999), "What high-tech managers need to know about brands", Harvard Business Review, July-August, pp. 85-95.

Yakın, V. (2013). *Reklamlarda kullanılan arketipler aracılığıyla marka kişiliğinin oluşturulması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, İ. İ. (2015). Marka Kimliği ve Mimari Tasarım İlişkisi. Yapı Dergisi.

Yoo, B., & Donthu, N. (2001). Developing and validating a multidimensional consumer-based brand equity scale. *Journal of Business Research*, 52(1), 1-14.

Zafer Kalkınma Ajansı. (2025). Manisa İli Genel Sosyo-Ekonomik Görünümü. Zafer Kalkınma Ajansı. https://dokuman.zafer.gov.tr/uiassets/filemanagement/B%C3%96LGEM%C4%B0Z/B%C3%96LGEM%C4%B0ZE%20GENEL%20BAKI%C5%9E/2025/Manisa%20%C4%B0li%20Genel%20Sosyoekonomik%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm%C3%BC.pdf

Zenker, S., Braun, E. (2017). *Questioning a "one size fits all" city brand: Developing a branded house strategy for place brand management*. Journal of Place Management and Development, 10(3), 270–287. https://doi.org/10.1108/JPMD-04-2016-0018

Zenker, S., & Rütter, N. (2014). Is satisfaction the key? The role of citizen satisfaction, place attachment and place brand attitude on positive citizenship behavior. Cities, 38, 11-17.

KAYNAKLAR

Arias, E. (2019). How Does Media Influence Social Norms? Experimental Evidence on the Role of Common Knowledge, Political Science Research and Methods, Vol 7, No. 3, July s.561–578

Atabek, N. (2002). Kamuoyu, Medya ve Demokrasi, Kurgu Dergisi, Sayı:19, s.223-238

Bekiroğlu, O. (2008). Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Rolü-Trabzon Örneğinde Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (19), 131-151

Bodur, F. (1996). Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı (Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Bir Model Önerisi), T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi

Bodur, S. (2021). Manisa Spil Dağı Milli Parkı Alternatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, T.C. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Lüksek Lisans Tezi

Çelik, İ. (2014). Manisa Kentinde Tarihi Turizm, Yeni Fikir Dergisi, 6(12), s.321-334

Doğer, E.; Sezgin, Y.; Doğer, L.; Gürbüzer M.; Kan, H. (2012). Aigai. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları, s.184-207

Dinnie, K. (2011). City Branding: Theory and Cases, Palgra ve Macmillian Publisher Limited, Hampshire, UK.

Ermiş, Ü. M., Gündüz, S., & Yılmaz, A. (2016). Erken Demirçağ'ından Orta Çağ'a Manisa Kalesi. TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi (14), 247-259

Gamson, W.A. (2004). Bystanders, Public Opinion, and the Media, The Blackwell Companion to Social Movements Edited by David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi Copyright Blackwell Publishing Ltd.

Girgin, Atilla (1997). Cumhuriyet Döneminde Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Gurung, A.; Chauhan, D. (2025). Role of Media in Shaping Public Opinion, Journal Publication of International Research for Engineering and Management Volume: 05 Issue: 05 May, s.1-6

Güler, Y.B.; Gürer, A. (2015). Kent Marka Bağlılığına Yerel Katılım Eğiliminin Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Cilt: 4, Sayı: 1, s. 64-82

Happer, C.; Philoa, G. (2013). Role of the Media in the Construction of Public Belief and Social Change, Journal of Social and Political Psychology jspp.psychopen.eu | 2195-3325, s. 321-336

İçyer, A. (2010). Marka Kent Oluşturma Açısından Stratejik Kent Yönetimi, T.C. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Karakuyu, M. (2005). Manisa'nın Tarihi Coğrafyası, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Türkiye Coğrafyası) Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi

Kaypak, Ş. (2013). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Markalaşması ve "Marka Kentler", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, s.335-355

Koday, Z.; Erhan, K.; Akbaş, F. (2016). Manisa İlinin İdari Coğrafya Analizi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Nisan 2016 20 (2), s. 537-558

Koetsenruijter, A.W.M.; de Jong, J.C. (2023). The Rhetoric of Trust in Local News Media: Proximity as a Quintessential News Quality, Rhetoric and Communications, Issue 55, April, s. 9-37

Kumar, D. (2018). . Shaping Audience Perception: News Media and Its Agenda-Setting Role, SHODH A Trainnual Bilingual Refereed Journal of Social Science/Humanities Vol: XV Sep-Dec, s.322-329

McCombs, M. (2002). The Agenda-setting role of the Mass Media in the Shaping of Public Opinion. in Mass Media Economics 2002 Conference, London School of Economics: http://sticerd. lse. ac. uk/dps/extra/McCombs

Neumann, E.N. (1998). Kamuoyu-Suskunluk Sarmalının Keşfi, Dost Kitabevi, Ankara

Özleyen, E.; Tepeci, M. (2017). Manisa'da Yöresel Yemeklerin ve Lezzetlerin Turizmin Gelişimine Katkısının Belirlenmesi, Turizm Akademik Dergisi, 4 (2), s.139-152

Şeker, M. (2007). Tekniği, İçeriği, Çalışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politiği, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler. Konya: Tablet Yayınları

Tosun, E. (2019). Paranın Doğduğu Yer: Sardes Antik Kenti. Tarih İncelemeleri, Manisa: Aralık, Güz, s. 25-28

Torres-Toukoumidis, A.; Becerra, MH; Marín-Gutiérrez, I.; Pallo-Chiguano, M. Exploratory Analysis of Local Media across the Post-Pandemic Era: Between Glocality and Closeness, Journalism and Media, 5 (2), s. 552-565.

Tuğlacı, P. (1985). Osmanlı Şehirleri, Milliyet Yayınları

Uygurtürk, H.; Yılmaz, A. (2019). Şehir Pazarlamasında Marka Değeri Algısının Önemi: Sivas İli Örneği, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, s.394-409

Ün, H. (2016). Gündem Belirleme Yaklaşımının Sinemada Yansıması: Çılgın Şehir Filmi Üzerine Bir İnceleme, Atatürk İletişim Dergisi Sayı 11 / Temmuz, s.5-11

Vural, A.M. (1997). Bir İletişim Kurumu Olarak Yerel Basının Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki İşlevi ve Yerel Basın-Kamuoyu İlişkileri Eskişehir Basını Örneğinde Bir Uygulama, T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi

Vurgun, F. (2020). Yerel Medyanın Kamuoyu Oluşturmada Rolü: Aksaray İli Örneği, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Yağmur, H. (2015). Sosyal Medyanın Siyaset ve Kamuoyunu Yönlendirmedeki Rolü, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Yanık, H. (2023). Yerel Medyanın Sorunları ve Yerel Haber Siteleri Kullanıcı Etkileşimi: İnstagram Hesabı Örneği, Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi 5 (2), s.107-125

Yutong, Z. (2023). The Guiding Power of Media on Public Opinion in the Internet Age Focus on the Construction of National Image, The International Conference on Interdisciplinary Humanities and Communication Studies, s. 974-982

https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151845/kadim-sehir-manisa.html

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/mevlevhane781485

https://www.mcbu.edu.tr/Sayfa/Neden-MCBU

https://sozluk.gov.tr/

KAYNAKLAR

Altincik, H., & Ece, A. (2023). Kamu diplomasisi bağlamında 6 Şubat depremleri: Yabancı ülkelerden gelen yardım haberlerine ilişkin bir içerik analizi. In B. Çepni Şener (Ed.), *İletişim çalışmaları perspektifinden medya, kültür ve dijitalleşme* (ss. 103–116). Eğitim Yayınevi.

Altincik, H., & Güner Koçak, P. (2022). Kamu diplomasisi ve halkla ilişkilerde kullanılan araçlar: Kamu diplomasisi alanında çalışan akademisyenlerin değerlendirmeleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (VAN YYÜ 40. Yıl Özel Sayısı), 137–156. https://doi.org/10.54831/vanyyuiibfd.1128851

Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions.* Palgrave Macmillan.

Anholt, S. (2025). Anholt Nation Brands Index and Anholt-GMI City Brands Index. In *Elgar encyclopedia of city and place branding* (pp. 1–3). https://doi.org/10.4337/9781035319640.00008

Aydın, A. F. (2023). Kent markalaşması açısından kültürel mirasın önemi. In M. Kuyucu & H. Çiftçi (Eds.), *İletişimde güncel çalışmalar* (ss. 142–156). İksad Yayınevi.

Bukina, T., & Perminova, L. (2021). Cultural diplomacy: Institutional contexts. *Three Seas Economic Journal, 2*(4), 24–30. https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-4-5

Chakraborty, K. (2013). Cultural diplomacy. In *Cultural diplomacy dictionary* (pp. 30–31). The Academy for Cultural Diplomacy. https://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/content/pdf/Cultural_Diplomacy_Dictionary.pdf

Cull, N. (2009). Public diplomacy before Gullion. In N. Snow & P. Taylor (Eds.), *Handbook of public diplomacy* (pp. xx–xx). Routledge.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). *Kamu diplomasisi nedir?* Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.

Erbaş, M. S. (2022). Kamu kurumlarının kurumsallaşması ve markalaşması. *Ombudsman Akademik, 8*(16), 215–256.

Erdoğan Aksu, H. (2017). Eller havaya eller şifaya: Uluslararası Manisa Mesir Festivali üzerine bir inceleme. *Milli Folklor Dergisi, 29*(115), 91–105.

Gamlen, A. (2014). Diaspora institutions and diaspora governance. *International Migration Review, 48*(1), 180–217.

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place Branding and Public Diplomacy, 1*(1), 58–73.

Kavaratzis, M., & Ashworth, G. J. (2006). City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick? *Place Branding and Public Diplomacy, 2*(3), 183–194.*

Kültür ve Turizm Eylem Planı. (2024, Mayıs 16). http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/XX9Hs+KTB24-28sp.pdf

Mark, S. (2010). A greater role for cultural diplomacy. *Clingendael Diplomacy Papers, 12.* https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf

Mesir Macunu. (2025, Haziran 24). *Festival hakkında.* https://mesirmacunu.org/festival-hakkinda

NTV. (2009, Haziran 24). 469 yıllık "Mesir Macunu" geleneğinin öyküsü. https://www.ntv.com.tr/yasam/469-yillik-mesir-macunu-geleneginin-oykusu,ITpoAOiizkGYcpEC-QMd9w

Nye, J. S. (2020). *Yumuşak güç* (3. baskı). BB101 Yayınları.

Okumuş, M. (2021). Kültürel diplomasi bağlamında sanal müzeler. *Selçuk İletişim, 14*(4), 1972–2002. https://doi.org/10.18094/josc.933919

Papaioannou, K. (2022). Cultural diplomacy and nation branding in modern competitive international environment. *European Journal of Humanities and Social Sciences, 2*(5), 45–49. https://doi.org/10.24018/ejsocial.2022.2.5.302

Sancar, G. A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler.* Beta Yayınları.

Sani, J., & Fatima, K. (2024). Soft power strategies: Cultural diplomacy as a tool for strengthening global alliances.

Santos, N. A. S. (2021). Crossroads between city diplomacy and city branding towards the future: Case study on the film cities at UNESCO Creative Cities Network. *Place Branding and Public Diplomacy, 17*(2), 105–125. https://doi.org/10.1057/s41254-020-00174-3

Snow, N. (2020). Rethinking public diplomacy in the 2020s. In N. Snow & N. J. Cull (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy* (2nd ed., pp. 3–12). Routledge.

Taşdemir, İ. (2011). Siyaset ve diplomasi (Hatay ve Lozan örnekleri). In M. Ü. Erzen (Ed.), *Tarihi, kültürel ve sosyal paradigmaları ile siyaset* (ss. 153–214). Derin Yayınları.

Türkiye Kültür Portalı. (2025, Haziran 24). *Manisa Mesir Macunu*. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/nealinir/mesir-macunu

UNESCO. (2025, Haziran 24). *Türkiye Milli Komisyonu: İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi*. https://www.unesco.org.tr/pages/126/#:~:text=9.%20Mesir%20Macunu%20Festivali&text=14%20kad%C4%B1ndan%20olu%C5%9Fan%20bir%20ekip,par%C3%A7alar%C4%B1%20yakalamak%20i%C3%A7in%20birbiriyle%20yar%C4%B1%C5%9F%C4%B1r

Ünal Erzen, M. (2014). Kamu diplomasisi. Derin Yayınları.

Yağmurlu, A. (2019). Kültürel diplomasi: Kuram ve pratikteki çerçevesi. Selçuk İletişim, 12(2), 1210–1238. https://doi.org/10.18094/josc.596331

Yıldırım, G. (2015). Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün faaliyetlerinin kültürel diplomasi bağlamında incelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 2–24.

Yıldırım, G., & Kaplan, M. (2023). Ülke tanıtımında kültürel diplomasinin önemli bir aracı olarak ulusal kültür enstitülerinin rolü. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(59), 203–221. https://doi.org/10.30794/pausbed.1228127

KAYNAKLAR

Akdere, D. N. (2022). *Akhisar kent merkezindeki tarihsel katmanların palimpsest kavramı bağlamında incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi).

Al-Husseini, H. H. H. (2023). *Şehirlerde bulunan park ve bahçelerdeki ağaç yoğunluğunun belirlenmesinde dron yardımıyla çekilen görüntülerin işlenmesi* (Yüksek lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi).

Batı, U. (2010). Hedef kitle davranışını etkileyen bir unsur olarak reklamlarda müzik kullanımı konusundaki yazının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(2).

Boyraz, B. (2019). Avrupa müzelerinde kullanılan güncel sergileme teknolojileri üzerine bir araştırma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi, 2*(8), 532–562.

Bülbül, C. (2009). MÖ 2. Binyılda Mysia bölgesi ve Mysialılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2009*(20), 1–8.

Castells, M. (2010). *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture* (Vol. 1). Wiley-Blackwell.

Gölükcü, İ., Demir, İ., & Özer Baş, G. (2024). Manisa ili Kula ilçesinde yer alan kilise ve şapeller üzerine bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11*(2), 532–559. https://doi.org/10.69878/deuefad.1469344

Gümüş, N. (2016, Ocak). Şehir pazarlamasında sosyal medya kullanımı: 30 büyükşehir belediyesi üzerinde bir araştırma. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi*, İstanbul. *Proceedings Book*, 3787–3801.

Güven, E. (2021). Manuel Castells'in ağ toplumu kavramı ve ötekiler: Yeni toplumsal hareketler ve marjinal yapılanmalar. *Global Media Journal: Turkish Edition, 12*(23).

Güven, E. (2021). Manuel Castells'in ağ toplumu kuramı çerçevesinde yeni medya. *Akademik İletişim Dergisi, 5*(2), 45-58.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices.* Sage Publications.

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide.* New York University Press.

Kavaratzis, M., & Ashworth, G. J. (2005). City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick? *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 96*(5), 506-514. https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2005.00482.x

Kavaratzis, M., & Hatch, M. J. (2013). The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory. *Marketing Theory, 13*(1), 69-86. https://doi.org/10.1177/1470593112467268

Kızılaslan, N., & Ünal, T. (2013). Manisa Spil Dağı Milli Parkı kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*(7), 10–29.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi. (n.d.). *MetaCBU Kampüs*. Erişim 21 Mayıs 2025, https://meta.mcbu.edu.tr/

Özçoban, E. (2019). Konaklama tesislerinin şehir pazarlamasında sosyal medya kullanımı: Ankara otellerinin Instagram hesapları üzerine bir içerik analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2019*(49), 221–236.

Sevin, H. E. (2014). Understanding cities through city brands: City branding as a social and semantic network. *Cities, 38,* 47-56. https://doi.org/10.1016/j.cities.2014.01.003

Soydaş, N., & Yılmaz, B. (2016, 20–23 Nisan). Yeni medya ortamlarında içerik oluşturma aracı olarak dijital/görsel hikâyecilik anlatımı. *2. Uluslararası Medya Çalışmaları Konferansı*, Antalya, Türkiye.

Şen, E., & Tomak, A. (2019). Ulusal ve uluslararası kapsamda üniversite tanıtım filmleri. *Medeniyet Sanat Dergisi, 5*(1), 24–43.

Taşdelen, B. (2024). Görmek değişmektir: Kültürel mirasın ekran aracılığı ile anlatımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 12*(1), 576–588.

YouTube. (n.d.). *"Manisa tanıtım filmi" [Video]*. Erişim 21 Mayıs 2025, https://www.youtube.com/results?search_query=%22manisa+tan%C4%B1t%C4%B1m+filmi%22

Yurdakul, A., & Çekal, N. (2022). Gastronomik bir değer ve kültürel miras olarak mesir macunu. Eğitim Yayınevi.

Yurt, B. (2019). Türkülerde Manisa çevresinin sosyo-kültürel-ekonomik özellikleri üzerine bir inceleme. *Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi*.

KAYNAKLAR

Alcaraz-Quiles, F., Navarro-Galera, A., ve Ortiz-Rodríguez, D. (2022). Transparency, trust, and responsiveness as drivers of government social media use. *Government Information Quarterly, 39*(2), Article 101660. https://doi.org/10.1016/j.giq.2022.101660

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association, 35*(4), 216–224. http://dx.doi.org/10.1080/01944366908977225

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association, 35*(4), 216–224. https://doi.org/10.1080/01944366908977225

Avery, E. J., ve Graham, M. W. (2013). Political Public Relations and the Promotion of Participatory, Transparent Government Through Social Media. *International Journal of Strategic Communication, 7*(4), 274–291. https://doi.org/10.1080/1553118X.2013.824885

Bangero, H. B. (2025). Best practices in e-government communication: Lessons from the local governments' use of official Facebook pages. Government Information Quarterly, 42(1), 102010. https://doi.org/10.1016/j.giq.2025.102010

Cao, X., Tang, Y., Wu, S., ve Zhang, H. (2021). The effects of tourism short videos: A narrative transportation perspective. *Journal of Retailing and Consumer Services, 62*, Article 102672. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102672

Chemin, M., Silva, C. P. ve Vikou, S. V. P. (2025). User-generated content (UGC) in tourist attractions and destinations: systematic literature review and perspectives for management. *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural, 23*(2), 539–562. https://doi.org/10.25145/j.pasos.2025.23.036

Coats, S. (2025). Commenting on local politics: An analysis of YouTube video comments for local government videos. Research in Corpus Linguistics, 13(1), 1–25. https://doi.org/10.32714/ricl.13.01.02

Confetto, M. G., Conte, F., Palazzo, M., ve Siano, A. (2023). Digital destination branding: A framework to define and assess European DMOs practices. *Journal of Destination Marketing & Management, 30*, Article 100804. https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2023.100804

Criado, J. I., Sandoval-Almazan, R., ve Gil-García, J. R. (2013). Government innovation through social media. *Government Information Quarterly, 30*(4), 319–326. https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.10.003

Faber, B., Budding, T., ve Gradus, R. (2020). Determinants for the use of social media by Dutch municipalities for different goals. *Government Information Quarterly, 37*(3), Article 101484. https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101484

Giacomini, D., Arnaboldi, M., Del Sordo, S. ve D'Auria, M. (2021). Local governments' Instagram usage: Content analysis of Italian municipalities. *Journal of Cleaner Production, 317*, 128290. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128290

Giacomini, D., Rocca, L., Zola, P., ve Mazzoleni, M. (2021). The social media as a new disclosure channel for local government organizations: the drivers to environmental information disclosure. *Journal of Cleaner Production, 317*, Article 128290. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128290

Graham, E. J. A., ve Avery, M. W. (2013). Political Public Relations and the Promotion of Participatory, Transparent Government Through Social Media. *International Journal of Strategic Communication, 7*(4), 274–291. https://doi.org/10.1080/1553118X.2013.824885

Grunig, J. E. ve Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. Holt, Rinehart ve Winston.

Guillamón, M.-D., Ríos, A. M., Anaya-Sánchez, R. ve Liébana-Cabanillas, F. (2016). Factors influencing social media use in local governments: The case of Italy and Spain. *Government Information Quarterly, 33*(3), 460–471. https://doi.org/10.1016/j.giq.2016.06.005

Guillamón, M.-D., Ríos, A.-M., Gesuele, B., ve Metallo, C. (2016). Social media for transparency and accountability in local governments: An empirical analysis. *Government Information Quarterly, 33*(3), 460–471. https://doi.org/10.1016/j.giq.2016.06.005

Gümüş, N. (2018). Sosyal medyanın kamu kurumları tarafından kamusal pazarlama aracı olarak kullanılması: 81 il valiliği üzerinde bir araştırma. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18*(4), 189–212.

Hofmann, S., Beverungen, D., Räckers, M., ve Becker, J. (2013). What makes local governments' online communications successful? Insights from a multi-method analysis of Facebook. *Government Information Quarterly, 30*(4), 387–396. https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.05.013

Hu, Q., Li, Z., Qiao, Y., ve Yin, S. (2023). Impact of New Media Development on City Image. *Proceedings of the International Conference on Social Psychology and Humanity Studies*. DOI: 10.54254/2753-7064/5/20230310

Katunga, N., Njenga, K., ve Van Audenhove, L. (2022). The Role of Social Media in the Communication for Development of Development Actors in South Africa. *Communication for Development and Social Change*, *1*(1), 1–21. https://doi.org/10.1177/2753782x221142270

Kent, M. L. ve Taylor, M. (2002). Toward a dialogic theory of public relations. *Public Relations Review, 28*(1), 21-37.

Kuzma, J. (2010). Asian government usage of Web 2.0 social media. *European Journal ePractice, 9*(March), 1–13.

Lalicic, L., Limbu, Y. B., ve Arjunan, S. (2020). Emotional destination branding in social media communication: A text mining approach. *Journal of Destination Marketing ve Management, 16*, Article 100350. https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2018.10.003

Li, X. (2020). Research on city image communication in the new media environment. *Art Technology, 18*.

Liu, J., Yang, W. ve Li, S. (2020). The influence of short video on city image dissemination in the new media era—Taking Tik Tok as an example. *Education Research Frontier, 10*(1).

Mandagi, D. W., Indrajit, I. ve Wulyatiningsih, T. (2024). Navigating digital horizons: A systematic review of social media's role in destination branding. *Journal of Enterprise and Development (JED), 6*(2), 373–389.

Martins, J. C. (2020). Citizen Facebook: The Strategic Communication of Local Power in Social Media. *Observatorio (OBS*) Journal, 14*(3), 79–97. http://obs.obercom.pt

Martins, J. C. (2020). Instagram as a strategic political communication tool for portuguese municipalities. *Observatorio (OBS*) Journal, 14*(4), 85–104.

Merrilees, B., Miller, D., Ge, G. L., ve Tam, C. C. C. (2017). Asian city brand meaning: a Hong Kong perspective. *Journal of Brand Management, 24*(1), 16–29. https://doi.org/10.1057/s41262-017-0073-1

Merrilees, B., Miller, D., ve Herington, C. (2013). City branding: A facilitating framework for stressed satellite cities. *Journal of Business Research, 66*(1), 37–44. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2011.07.021

Moin, S. M. A., Moina, S. M. A., Hosany, S., ve O'Brien, J. (2020). Storytelling in destination brands' promotional videos. *Tourism Management Perspectives, 34*, 1-12, 100639. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100639

Moin, S. M. A., Omar, B., Md Saad, S. ve Azman, A. A. (2020). How Hero's Journey narratives influence tourism destination brand commercials: An empirical study on six developed and developing countries. *Tourism Management Perspectives, 34*, 100639. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100639

Molina, A., Gómez, M., Lyon, A., Aranda, E. ve Loibl, W. (2020). What content to post? Evaluating the effectiveness of Facebook communications in destinations. *Journal of Destination Marketing ve Management, 18*, 100498. https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2020.100498

Mossberger, K., Wu, Y., ve Crawford, J. (2013). Connecting citizens and local governments: Social media and interest-based public engagement. *Government Information Quarterly, 30*(4), 351–358. https://doi.org/10.1016/j.giq.2013.05.016

Pratama, A. B. (2017). Online-Based Local Government Image Typology: A Case Study on Jakarta Provincial Government Official YouTube Videos. *Journal of Contemporary Eastern Asia, 16*(1), 1–21. http://dx.doi.org/10.17477/jcea.2017.16.1.001

Priporas, C.-V., Stylos, N., ve Kamenidou, I. E. (2020). City image, city brand personality and generation Z residents' life satisfaction under economic crisis: Predictors of city-related social media engagement. *Journal of Business Research, 119*, 453–463. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.05.019

Rana, N. P., ve Kumar, A. (2018). Determinants of social media adoption and engagement in government organizations: A case of India. *Government Information Quarterly, 35*(1), 1–11. https://doi.org/10.1016/j.giq.2017.10.004

Raposo, R., Salomé, N., Gouveia, T. ve Silva, A. (t.y.). *Municipalities and Their Use of Social Media as Communication Tools: An Overview of Some Current Practices in the Aveiro Region In Portugal*.

Redondo, M., ve Puche, J. A. P. (2019). Smart tourism and residents' social media engagement: An analysis of destinations in the Region of Murcia. *Cities, 92*, 198–210. https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.11.018

Sano, K., Kim, Y., Sun, X., ve Lee, J. (2024). Examining the effectiveness of destination-generated content (DGC) across psychological distances: A temporal construal theory perspective. *Tourism Management, 101*, Article 104844. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2023.104844

Secinaro, S., Lanzalonga, F., Chmet, F. ve Poliak, I. M. (2025). Virtual influencers for municipalities: A content analysis of risks and opportunities in public digital transformation. *Journal of Engineering and Technology Management*.

Skoric, M. M., Zhu, Q., Goh, D. ve Pang, N. (2016). Social media and citizen engagement: A meta-analytic review. *New Media ve Society, 18*(9), 1817–1839. https://doi.org/10.1177/1461444815591095

Smart Insights. (2018). *What is content strategy?* Erişim: 10 Ekim 2025, [https://www.smartinsights.com/content-management/content-strategy/what-is-content-strategy/]

Three Cities on YouTube. (t.y.). *International Journal of Public Administration in the Digital Age, 10*(1).

Uşaklı, A., Koç, B. ve Sönmez, S. (2019). Social media usage among top European DMOs. *Tourist Destination Management: Instruments, Products, and Case Studies*, 1–14.

Uzunoğlu, E. ve Kip, S. M. (2014). Brand communication through digital influencers: Leveraging blogger engagement. *International Journal of Information Management, 34*(5), 592–602. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2014.04.007

Verma, R. K., Kumar, D., ve Verma, A. (2017). A study of the presence of social media platforms in state government departments in India. *Procedia Computer Science, 122*, 976–983. https://doi.org/10.1016/j.procs.2017.11.362

Wu, H.-C., ve Manoharan, A. P. (2022). Three Cities on YouTube: E-Government's Evolution Through Content Creation. *International Journal of Public Administration in the Digital Age, 10(1). DOI:10.4018/IJPADA.318126*

Xie, Q., Huang, Y., Li, T., Yu, S. ve Yu, C. E. (2021). Narrative transportation and narrative persuasion in tourism short videos: The role of sense of presence and psychological reactance. *Journal of Retailing and Consumer Services, 62*, 102672.

Yeşildal, A. (2019). Sosyal medya, yerel yönetimler ve katılımcı yönetim: Bilgi çağında belediyeler için yeni stratejiler. *İnsanveİnsan, 6*(22), 883–902. https://doi.org/10.29224/insanveinsan.507609

Yıldırım, A. (2023). Stratejik iletişim yönetimi kapsamında kamu kurumlarının stratejik planlarında iletişim ve halkla ilişkiler: Bakanlıklar üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 11*(2), 1851–1876.

Yıldız, M. ve Gümüş, E. (2023). Yerel yönetimlerde dijital dönüşüm: E-Belediye uygulamaları. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR), 9*(2–1), 201–221.

Yu, C. E. ve Sun, R. (2019). The power of visual content in government-generated social media for destination marketing: The case of Macau. *Tourism Management, 75*, 257–268.

Yu, C.-E., ve Sun, R. (2019). A mixed-method approach to examine Instagram use in destination marketing. *Tourism Management, 75*, 257–268. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.06.014

Zheng, L., ve Zheng, T. (2014). Innovation through social media in the public sector: Information and interactions. *Government Information Quarterly, 31*, S106–S117. https://doi.org/10.1016/j.giq.2014.01.011

Zhou, L., ve Wang, T. (2014). Social media: A new vehicle for city marketing in China. *Cities, 37*, 27–32. https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.11.006

KAYNAKLAR

Aaker, D. (2015). Markalama. Çeviren: Nadir Özata, İstanbul: MediCat Yayınları

Akturan, U. & Oğuztimur, S. (2016). Kent markalaşması kavramının içeriği ve gelişimi: farklı disiplinler farklı yaklaşımlar. *Planlama Dergisi,* 26, 2, 117-129.

Atabay, E. (2025). EkşiVeri 1.0.5: R-Shiny entegrasyonlu akıllı veri analizi ve analitiği uygulaması. (1.0.5). *Tourism Analytics*. 1-9. https://doi.org/10.5281/zenodo.14628634

Diaz, N. F. (2024). City branding as a determining factor for city marketing. *Revista de Gestão Social e Ambiental,* 18, 2, 1-16.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee D., Pandey N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: an overview and guidelines. *Journal of Business Research, Issue: 133, 285-296.*

Görkemli, H. N. (2012). Kent imajı ve markalaşan kentler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 17, 141-155.

Indriani, E. (2024). Social media in city branding strategic: empirical study in solo city, ındonesia. *International Journal of Social Science and Human Research*, 7, 3, 1511-1522.

Kasapi, I. & Cela, A. (2017). Destination Branding: a review of the city branding literatüre. Mediterranean *Journal of Social Sciences,* 8, 4, 129-142.

Karasar, N., (1991), Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kasapi I. & Cela A. (2017). Destination branding: a review of the city branding literature. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8, 4, 129-142.

Kavaratzis, M., Ashworth, G. (2005). City branding: an effective assertion of ıdentity or a transitory marketing. Trick? *Journal of Place Branding,* 2, 3, 183–194.

Kasemodel, M. G. C., Makishi, F., Souza, R. C. & Silva, V. L. (2016). Following the trail of crumbs: a bibliometric study on consumer behavior in the food science and technology field. *International Journal of Food Studies*, 5, 1, 73- 83.

Mihalis, K. (2005). Branding the city through culture and entertainment. *Journal Aesop,* 5, 1-7.

Oliva, E. J. D., Sanchez-Torres, J. A. & Nino, J. S. S. (2022). City brand evolution research and future agenda: bibliometric and sciencemapping analysis. Heliyon, Issue: 8, 1-9.

Oxford Global Cities Indeks 2025. (2025). Global Cities rankings: Quantifying urban opportunities and challenges. https://www.oxfordeconomics.com/global-cities-index/, E. T. 25.05.2025.

Pilici, E. (2019). Kent kimliğinin kurumsallaşması ve markalaşması. ınternational *Journal of Interdisiplinary and Intercultural* Art, 4, 9, 95-107.

Prophet Consultancy. CEOs for Cities (2006). Branding your city a guidebook for city leaders. https://arlingtontx.granicus.com/MetaViewer.php?view_id=2&clip_id=1379&meta_id=161111. E. T. 10.05.2025.

Ruiz-Real, J. L., Uribe-Toril, J., Valenciano, J. D. P., & Gázquez-Abad, J. C. (2018). Worldwide Research on Circular Economy and Environment: A Bibliometric Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *15*, 12, 1–14.

Sameh, H., El-Aziz, M. & Hefnawy, N. H. (2018). Building a successful city branding case study: Dubai. *Journal of Al Azhar University Engineering Sector*, 13, 48, 1058-1065.

Saraç, Ö., Pamukçu, H., Ulama, & Ş., Batman, O. (2019). Students' perception of city branding: the case of Kastamonu and Kastamonu university. *Turizam,* 23, 1, 34-52.

Serçek, S. (2018). Kent markalaşması üzerine kavramsal bir araştırma. batman üniversitesi. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 8, 2, 1-11.

Soltani, A., Pieters, J., Young, J., & Sun, Z. (2018). Exploring city branding strategies and their ımpacts on local tourismsuccess the case study of kumamoto prefecture. Japan, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23, 2, 158–169.

Şentürk, E. E. & Kartal, C. (2020). Türkiye'de kent markalaşması alanında yapılan akademik çalışmalar üzerine bir inceleme. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 1, 26-41.

Tunçay, S., Süral, S., Özer, P. & Tozkoparan, G. (2015). Yerel yazında sosyal sermaye araştırmaları: odaklar ve boşlukların sosyal ağ analizi ile incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16, 2, 71-89.

Vukovic, A. J. (2018). The importance and phases of the place branding process. *School of Busines*, 2, 133-148.

Zhang, L., Zhao, S. X. (2009). City branding and the olympic effect: a case study of beijing. *Cities,* 26, 5, 245-254.

KAYNAKLAR

Akhisar Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı.* https://www.akhisar.bel.tr/images/rapor/stratejik-plan/2025-2029-stratejik-plan.pdf

Arslan, E., ve Berkün, S. (2024). Kent markalaşması ve Balıkesir kentinin markalaşma süreci. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 7(1), 218-233. https://doi.org/10.33712/mana.1456760

Ashworth, G., ve Kavaratzis, M. (2007). Beyond the logo: Brand management for cities. *Journal of Brand management*, 16(8), 520-531.

Bryson, J. M. (2004), Strategic Planing for Public and Nonprofit Organizations, A Guide to Strengthening and Sustaining Organisational Achievement, Third Ed., Jossey Bass a Wiley Imprint, San Francisco.

Çakmak, M. (2025). Dijitalleşen yerel yönetimlerde şehir pazarlamasi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 'İstanbul Senin'uygulaması üzerinden bir içerik analizi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 17(4), 531-567.

Cevher, E. (2012). Kentsel markalaşma süreci: Antalya örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 105-115.

Görgülü, Y. (2020). Kent markalama sürecinde yönetimsel iletişim stratejileri (İzmir Büyükşehir Belediyesi örneği). *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR),* 7(51), 715-726. https://doi.org/10.26450/jshsr.1801

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place branding*, 1(1), 58-73.

Kavaratzis, M. (2009). Cities and their brands: Lessons from corporate branding. *Place branding and public diplomacy*, 5(1), 26-37. https://doi.org/10.1057/pb.2008.3

Kocaoğlu, M. (2014). Impact of municipalities on branding process of cities: Example of Kirşehir municipality. *European Journal of Social Science Education and Research*, 1(2), 154-158.

Manisa Büyükşehir Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı.* https://manisa.bel.tr/stratejik-plan/

Manisa Valiliği. *Nüfus ve Dağılım*. http://www.manisa.gov.tr/nufus-ve-dagilim.

Meydan Uygur, S. (2020). Marka Kentler ve Sürdürülebilirlik. İçinde Deniz Çelik, Kadir Kayahan (Editör), Marka, Kimlik, Turizm ve Bartın Kent Kimliği Çalıştayı (s. 11-20). Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.

Özden, M., Kantar, G., ve Çınar, S. (2021). Kentsel markalaşma sürecinde yerel yönetimlerin önemi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi,* 16(62), 1005-1021. https://doi.org/10.19168/jyasar.867810

Salihli Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı.* https://www.salihli.bel.tr/HOME/INDEX/KURUMSAL/PLANLAR-RAPORLAR/STRATEJIK-PLANLAR

Şehzadeler Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı.* https://www.sehzadeler.bel.tr/uploads/images/Aehzadeler_Belediyesi_2025-2029_Stratejik_Plan.pdf

Serçek, S. (2018). Kent markalaşması üzerine kavramsal bir inceleme. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 8(2/1),* 1-11.

Turgutlu Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı*. https://www.turgutlu.bel.tr/dacegug/2024/11/TURGUTLU-BELEDIYESI-2025-2029-YILLARI-STRATEJIK-PLANI.pdf

Wæraas, A., Bjørnå, H. & Moldenæs. T. (2015). Place, organization, democracy: Three strategies for municipal branding. *Public Management Review,* 17(9), 1282-1304. https://doi.org/10.1080/14719037.2014.906965

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (5. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yunusemre Belediyesi. *2025- 2029 Stratejik Planı*.

https://www.yunusemre.bel.tr/stratejik-plan

Zahrah, F. (2023). City branding dimensions, strategies, and obstacles: A literature review. *Jurnal Bina Praja*,15 (1), 101-109. https://doi.org/10.21787/jbp.15.2023.101-109

Zenker, S. (2018). Editorial: City marketing and branding as urban policy. *Cities*, 80, 1-3. https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.06.001

Zeren, H. E. (2011). Marka kent oluşturma bağlamında stratejik kent yönetimi: Karaman kenti için bir model önerisi [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

KAYNAKLAR

Acar, Y. (2018). Türkiye'deki coğrafi işaretli ürünlerin destinasyon markalaması kapsamında değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 6* (2), 163-177.

Çetin Kılıç, M. (2025). Kentleşme, yerel kültür ve coğrafi işaretler arasındaki ilişki: Kırıkkale örneği. İçinde F. Atasoy (Ed.), *Kültürel çalışmalar- I* (ss.41-62). Ankara: Net Kitaplık.

Çiftçi, H. & Çolak, O. (2017). Turistik destinasyonların pazarlanmasında kent imajı algısı: Mardin ili üzerine bir uygulama. *International Journal of Academic Value Studies (Javstudies), 3* (14), 224-236.

Demirel, M. (2014). Burdur kent imajı: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencileri üzerine bir alan araştırması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6* (10), 230-241.

Doğan, B. (2015). Coğrafi işaret korumasının gelişmekte olan ülkeler için önemi. *NWSA-Social Sciences, 10* (2), 58-75.

Domaç Yaşar, Y. & Çobanoğlu, Ö. (2023). Maddi kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak coğrafi işaret sistemi. *Folklor Akademi Dergisi, 6* (3), 1087-1095.

European IP Helpdesk. (2024). *Geographical indications in the European Union: Fact sheet.* Publications Office of the European Union.

Górska-Warsewicz, H. (2020). Factors determining city brand equity—A systematic literature review. *Sustainability, MDPI*, *12* (19), pp. 1-35.

Gökovalı, U. (2007). Coğrafi işaretler ve ekonomik etkileri: Türkiye örneği*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 21* (2), 141-160.

Görkemli, N, Tekin, G. & Baypınar, Y. E. (2013). Kültürel etkinlikler ve kent imajı-Mevlâna törenlerinin Konya kent imajına etkilerine ilişkin hedef kitlelerin görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2* (1), 150-171.

Güleç Solak, S. (2014). *Mekân-kimlik etkileşimi ve kentsel mekândaki tezahürleri* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kan, M., Gülçubuk, B. & Küçükçongar, M. (2012). Coğrafi işaretlerin kırsal turizmde kullanılma olanakları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *14* (22), 93-101.

Karataş, Ö. (2024). Kent markalaşmasında coğrafi işaret tescili. İçinde A. Ünal, E. Çilesiz ve O. Çelen (Ed.), *Turizm ve destinasyon araştırmaları IX* (ss. 245-272). Çanakkale: Paradigma Akademi.

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place Branding, 1* (1), 58-73.

Koçyiğit, M. & Aktan, E. (2020). Kent markalaşması bağlamında tematik parkların kent imajı üzerindeki rolü: Konya Kelebekler Vadisi ziyaretçileri üzerinde bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 8* (1), 1-20.

Olgun, F. A. & Sevilmiş, G. (2017). Uluslararası düzeyde coğrafi işaretler, yaratılan ekonomik değer ve Türkiye'deki sistemin değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi, 23* (2), 205-213.

Oraman, Y. (2015). Türkiye'de coğrafi işaretli ürünler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, *1* (1), 76-85.

Özdemir, Ş. & Karaca, Y. (2009). Kent markası ve marka imajının ölçümü: Afyonkarahisar kenti imajı üzerine bir araştırma*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 11* (2), 113-134.

Pustu, Y. (2006). Küreselleşme sürecinde kent "antik site'den dünya kentine". *Sayıştay Dergisi, 60,* 129-151.

Serçek, S. (2018). Kent markalaşması üzerine bir araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 8* (2/1), 1-11.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2016). *Sınai Mülkiyet Kanunu (Kanun No: 6769).* Resmî Gazete, 10 Ocak 2017, Sayı 29944. Erişim tarihi: 29 Ağustos 2025, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6769&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türk Patent ve Marka Kurumu [TÜRKPATENT]. (t.y.). *Coğrafi İşaret Portalı.* Erişim tarihi: 5 Eylül 2025, https://ci.turkpatent.gov.tr/

Yaylı, H. (2012). Küreselleşmenin kentler üzerine etkisi: "İstanbul örneği". *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (24), 331-356.

Zhao, W. & Seokhyun, L. (2024). Determines factors of cultural city brand equity: from the perspective of a city's integration with residents. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering,* pp.1-20.

MESLEK ETİĞİ

Temel Konular

Öğr.Gör.Aydın Güngör

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-41-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
1.1.Etik Kavramı 1
1.2.İnsan nasıl bir varlıktır? 2
1.3.Ahlakın Ortaya Çıkışı 2
1.4.Etiğin Temel Kavramları 3
1.4.1.İyi 3
1.4.2.Erdem 4
1.4.3.Sorumluluk 6
1.4.4.Vicdan 6
1.5.Etik Türleri 7
1.5.1.Birey Etiği 7
1.5.2.İş Etiği 8
1.5.3.Doğa etiği 8
1.5.4.Toprak etiği 8
1.5.5.Meslek etiği 9
1.6.Etik ve Ahlak 10
1.6.1.Neden Ahlaklı Olunmalı? 10
1.6.2.Ahlak Biliminin Konuları 12
1.6.3.Ahlak Kurallarının Temel Özellikleri 12
1.7.Etikle İlgili Bazı Yanlış Düşünceler 13
1.8.Etik mi Ahlak mı? 13

İKİNCİ BÖLÜM
ETİK TARİHİ
2.1.İnsan ve Etik 15
2.2.Etik İlkelerin Bazı Özellikleri 16
2.3.Hammurabi Kanunları 16
2.4.Tarihte Felsefi Etik Yaklaşımlar 18
2.4.1.Antik Yunan Dönemi 18
2.4.2.Ortaçağ Etiği 22
2.4.3.Modern Çağ Etiği 22
2.5.Dünya'da İş Ahlakının Gelişimi 23
2.6.Türklerde İş Etiğinin (Ahlakı) Geçmişi 25
2.6.1.Orhon Yazıtları 26
2.6.2.Fütüvvet Teşkilatı 27
2.6.3.Ahilik Teşkilatı 28
2.6.4.Osmanlı Devleti'nde Örnek İş Ahlakı Davranışları 31
2.6.1.Osman Bey'in Osmanlıda İlk Vergi Uygulaması 31
2.6.2.Osmanlı Esnafı ve Sanatkarının Ahlaki Davranış Örnekleri 32
2.6.3.Namık Kemal ve Etik 33
2.7.Cumhuriyet Dönemi 34

2.7.1.Cumhuriyet Dönemi İş Ahlakının Gelişimi 34
2.7.2.Sivil Toplum Kuruluşlarının Etik Konusundaki Girişimleri 40
2.7.3.Kalkınma Planlarında Etik 41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ETİK ve DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ
3.1.Etik-Psikoloji İlişkisi 43
3.1.1.Türkiye'de Etik ve Psikoloji 44
3.2.Etik -Sosyoloji İlişkisi 45
3.3.Etik-Teoloji ilişkisi 45
3.4.Etik-Hukuk İlişkisi 45
3.5.Etik-Eğitim İlişkisi 47
3.6.Etik- Tıp İlişkisi 48
3.7.Etik- Mühendislik İlişkisi 49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ETİK (AHLAK)-DİN İLİŞKİSİ
4.1.Hristiyanlık ve İş Ahlakı 51
4.2.Yahudilik ve İş Ahlâkı 52
4.3.İslam ve İş Ahlakı 54

BEŞİNCİ BÖLÜM
ETİK KODLAR
5.1.Etik Kod Nedir? 57
5.2.Meslek Etiği Kodları 58
5.3.Etik Kodların Oluşturulması 58
5.3.1. Etik Kod Oluşturmak İçin Gerekli Adımlar 59
5.3.2.Etik Kodların Oluşturulmasında Dikkat Edilmesi Gerekenler 59
5.3.3.Etik Kodların Yazılmasında Dikkat Edilmesi Gerekenler 60
5.4.Temel Etik Değerler 61
5.5.Etik Kodların Sınıflandırması 62
5.6.Etik Kod Oluşturmak Ne Sağlar? 63

ALTINCI BÖLÜM
ETİK İLKELERİN KURUMSALLAŞMASI
6.1.Etik İlkelerin Kurumsallaşması 67
6.2.Etik Kültür Oluşturulması 68
6.3.Etiğin Kurumsallaşmasında İzlenecek Yol 69
6.4.Üst Yönetim 71
6.5.Etik Kod Hazırlanması 72
6.6.Etik Kodun Uygulanması 72
6.7.Etik Kurul ve Görevliler 72
6.8.Etik Eğitimi 73
6.9.İnsan Kaynakları Uygulamaları 74

6.10.İşletmenin Karar ve Uygulamaları 74
6.11.Etik Denetim ve Değerlendirme 75

YEDİNCİ BÖLÜM
İŞ VE MESLEK ETİĞİ
7.1.İş Etiği ve İş Etiğini Oluşturan Temel Alanlar 77
7.2.Çalışanlar, İşletme Ve Yöneticiler Yönünden İş Etiğine Uygun Olmayan Davranışlar 78
7.2.1.Çalışanlar Arasında İş Etiğine Uygun Olmayan Bazı Davranışlar 78
7.2.1.1.Mesai Arkadaşlarının Dışlanması 79
7.2.1.2.Emek / Fikir Hırsızlığı Yapılması 80
7.2.1.3.Hatanın Başkasına Yüklenilmesi 80
7.2.2. İşletmeler Yönünden İş Etiğine Uygun Olmayan Bazı Davranışlar 81
7.2.2.1. Vergi kaçırmak 81
7.2.2.2.Tekelleşme Eğilimi Göstermek 82
7.2.2.3.Rakip İşletmelerle İlgili Olumsuz Propaganda Yapmak 83
7.2.2.4.Haksız Rekabet Yaratmak 83
7.2.2.5.Haksız Fiyatlandırma 86
7.2.2.6.Sahte Fatura 87
7.2.2.7.Tüketici Haklarını İhlal Etmek 89
7.2.2.8.Sağlığa Aykırı Ürünleri Üretmek 91
7.2.2.9.Hissedarların ve Çalışanların Haklarını Gözetmemek 92
7.2.2.10.Çevreye Karşı Saygılı Davranmamak 93
7.2.2.11.İşçi Güvenliği İçin Gereken Önlemeleri Almamak 94
7.2.2.12.Sigortasız İşçi Çalıştırmak 96
7.2.2.13.Asgari Ücretin Altında Ücretlendirme 96
7.2.2.14.Yanıltıcı Reklam 97
7.2.2.15.Kaçakçılık 98
7.2.2.16.İşçi Simsarlığı 99
7.2.2.17.Tefecilik 100
7.2.2.18.Mali Değer Taşıyan Belge Sahteciliği ve Dolandırıcılığı 101
7.2.2.19.Sahte Para, Belge Basmak 102
7.2.3.Yöneticiler ve Liderler Açısından Uygun Olmayan Bazı Davranışlar 102
7.2.4. Çalışanlar Açısından Uygun Olmayan Bazı Davranışlar 103
7.3.İşletmeler İçin Örnek İş Etiği İlkeleri 103
7.4.İşletmelerin Müşterilerine Karşı Tutum ve Davranışları 104
7.5.İşletmelerin Tedarikçi ve Dağıtımcılara Karşı Tutum ve Davranışları 104
7.6.İşletmelerin Çalışanlara Karşı Tutum ve Davranışları 104
7.7.İşletmelerin Rakiplerine Karşı Tutum ve Davranışları 105
7.8.İşletmelerin Hissedarlara Karşı Tutum ve Davranışları 105
7.9.İşletmelerin Topluma ve Çevreye Karşı Tutum ve Davranışları 105

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KAMU ETİĞİ

8.1.Kamu Yönetiminde Görülen Etik Dışı Davranışlar 108
8.2.Kamuda Etik Dışı Davranışların Nedenleri 109
8.3.Kamu Yönetimi Etiği 110
8.4.Kamu Görevlilerinin Karşılaşabileceği Etik İkilemler 111
8.5.Ülkemizde Kamu Etiğine Yönelik Çalışmalar 113
8.6.Türkiye'nin Yolsuzluk Algısı 114
8.6.Yolsuzlukla Mücadele Çalışmaları 115
8.6.1.Etik İlke ve Değerlere İlişkin Mevzuat 116
8.7. Kamu Görevlileri Mesleki Etik İlke ve Kural Belirleme Çalışmaları 117
8.8.Etiğe İlişkin Örgütsel Yapı 118
8.8.1.Kamu Görevlileri Etik Kurulu 118
8.8.1.1.Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Görevleri 119
8.8.2.Etik Komisyonları 120
8.8.3.Yetkili Disiplin Kurulu 120
8.8.3.1.Kurula veya Yetkili Disiplin Kurullarına Başvuru 121
8.9.Etik Davranış İlkeleri 121
8.9.1.Görevin Yerine Getirilmesinde Kamu Hizmeti Bilinci 122
8.9.2.Halka Hizmet Bilinci ile Hareket Etme 123
8.9.3.Hizmet Standartlarına Uyma 123
8.9.4.Amaç ve Misyona Bağlılık 125
8.9.5.Dürüstlük ve Tarafsızlık 125
8.9.6.Saygınlık ve güven 126
8.9.7.Nezaket ve saygı 127
8.9.8.Yetkili Makamlara Bildirim 127
8.9.9.Çıkar Çatışmasından Kaçınma 128
8.9.10.Görev ve Yetkilerin Menfaat Sağlamak Amacıyla Kullanılmaması 129
8.9.11.Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasağı 130
8.9.12.Kamu Malları ve Kaynaklarının Kullanımı 133
8.9.13.Savurganlıktan Kaçınma 133
8.9.14.Bağlayıcı Açıklamalar ve Gerçek Dışı Beyan 134
8.9.15.Bilgi Verme, Saydamlık ve Katılımcılık 134
8.9.16.Yöneticilerin Hesap Verme Sorumluluğu 135
8.9.17.Eski Kamu Görevlileriyle İlişkiler 135
8.9.18.Mal Bildiriminde Bulunma 136
8.10.Etik Davranış İlkelerinin Uygulaması ve Etik Kültürün Yerleştirilmesi 136
8.10.1.Etik Davranış İlkelerine Uyma 136
8.11.Personeli Bilgilendirme 137
8.11.1.Etik Kültürün Yerleştirilmesi ve Eğitimi 137
8.11.2.Kurumsal Etik İlkeleri 137
8.11.3.İnceleme ve Araştırma Yetkisi 137
8.11.4.Görüş bildirme 138
8.12.Kamu Görevlilerinden Beklenen Başlıca Etik Davranışlar 138

8.13.Kamu Yöneticilerinden Beklenen Etik Davranışlar 139

DOKUZUNCU BÖLÜM
ETİK SORUNLAR ve ZORLUKLAR
9.1.Etik Sorunlar 145
9.2.Teknolojinin Ortaya Çıkardığı Temel Etik Tartışmalar 146
9.2.1.Eşitsizlik 147
9.2.2.Kişisel Verilerin Kötüye Kullanımı 148
9.2.3.İnsan Üzerindeki Çalışmalar 150
9.2.4.Biyometrik Verilerin Kullanılması 153
9.2.5.Otonom Teknolojiler 154
9.2.6.Yapay Zekâ Kullanımı 155
9.2.7.Yaşam Tarzının Kontrolü 157
9.2.8.Çevre Sorunları 158

EKLER 161

KAYNAKÇA 213

KAYNAKÇA

https://sozluk.gov.tr.(Erişim: 03.12.2023)

Prof. Dr. Ahmet Özçelik, İş ve Meslek Etiği, Ekin Basım Yayın Dağıtım,2022, s.1

https://tr.wikipedia.org/wiki/Etik.(Erişim:03.12.2023)

Meslek Etiği, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitimi ve Öğretimi Güçlendirilmesi Projesi, s: 3-5 Ankara, 2006.https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:03.12.2023

Pascal Gıelen, Sanatsal Çokluğun Mırıltısı, Norgunk Yayıncılık, Birinci Baskı 2016, s.226.

Otfrıed Höffe, Etik Bir Giriş, Runik Kitap, Çeviren: Sergül Vural Kara,s.14.

Araştırmacı Yazar Mustafa Orhan ACU, İyi ve Kötü Felsefesi, https://strasam.org.(Erişim:09.01.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:09.01.2024)

Araştırmacı Yazar Mustafa Orhan ACU, İyi ve Kötü Felsefesi, https://strasam.org.(Erişim:09.01.2024)

Ömer Yıldırım, İyinin ve Kötünün Ölçütü Nedir? https://www.felsefe.gen.tr.(Erişim:09.01.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:10.01.2024)

Prof. Dr. Ahmet Arslan, İlk Çağ Felsefe Tarihi 2, s.127. Aktaran Kaynak: Ömer Yıldırım

https://www.felsefe.gen.tr.(Erişim:101.01.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:10.01.2023)

Ömer Yıldırım, Sorumluluk ve Vicdan. https://www.felsefe.gen.tr.(Erişim:10.01.2024)

Nuran Öztürk Başpınar, Demet Çakıroğlu, Meslek Etiği, Nobel Akademik Yayıncılık, Genişletilmiş 5.Basım, s.11.

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:10.01.2023)

Doç. Dr. Abdulvahit İmamoğlu, Vicdan Kavramının Psiko - Sosyal Tahlili, Akademik İncelemeler Dergisi Cilt:5 Sayı:1 2010,s.129.

Doç. Dr. Abdulvahit İmamoğlu.a.g.makale,s.132.

https://avesis.edu.tr.(Erişim:06.12.2023)

Ankuzem, Turizm İşletmelerinde Etik, Ankara, s. 1-84. https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:06.12.2023)

https://www.iienstitu.com.(Erişim:06.12.2023)

https://tr.wikipedia.org/wiki.(Erişim:06.12.2023)

https://www.uni-ecoaula.eu/index.php/tr.(Erişim:06.12.2023)

https://permacultureturkey.org.(Erişim:06.12.2023)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:06.12.2023)

https://www.hurriyet.com.tr.(Erişim:06.12.2023)

Abdulkadir Mahmutoğlu, Etik ve Ahlâk; Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler, Türk İdare Dergisi, s.231.

Nesrin akan, Aristoteles'in Etik Anlayışı Doğrultusunda Katharsis, Aydın Sanat, Yıl 4, Sayı. 7, Haziran 2018, s.21.

Dr. Tayfun Doğan, Kendini Değerli Hissettirmenin Psikolojisi: Öz Saygı. https://www.tayfundogan.net/ (Erişim:07.12.2023)

Coşkun Can Aktan, Ahlak ve Ahlak Felsefesine Giriş, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi Cilt 1, Sayı 1, 2009, s.39-40.

Prof. Dr. Süleyman Özdemir, İş ve Meslek Ahlakı (İş Etiği), İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, s.7.

Engin Geçtan, Hayat, Metis Yayınları, Sekizinci Baskı,2006, s.90.

Yaylagül Ceran Karataş, Kötülük İnşa mı, Doğa mı?, Lacivert Dergi,Sayı.11,Mart 2015.

https://www.lacivertdergi.com.(Erişim:10.12.2023)

Ralph Keyes, Hakikat Sonrası Çağ, Türkçeleştiren Deniz Özçetin, Deli Dolu Yayınları,2.Baskı, Nisan 2019.s.328.

https://tr.wikipedia.org/wiki.(Erişim:13.12.2023)

Haldun Abdullah, Murat Yıldız, Mehmet Bayrak, Nükhet Sazak, Tarihte Etik Yasaları: Günümüzdeki Yaklaşımlar, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Mühendislik Fakültesi Sakarya Üniversitesi, https://www.emo.org.tr.(Erişim:13.12.2023)

https://www.muharrembalci.com.(Erişim:13.12.2023)

https://www.arkeotekno.com.(Erişim:13.12.2023)

Öğr .Gör. Necati Demir, Felsefe'nin Menşei Üzerine Bazı Düşünceler, https://dergipark.org.tr.(Erişim:13.12.2023)

Hamdi Ragıp Atademir, Filozoflara Göre Felsefe, Atademir Yayınevi, Konya, 1947 s. 36.

Prof..Dr. Erdem Aydın, Sokratik Etikten Hipokratik Etiğe, III. Tıbbi Etik Sempozyumu Bildirileri Biyoetik Derneği Yayınları No:3. Yükseköğretim Kurumu Matbaası Ankara 1998.

https://www.dilimiz.net.(Erişim:13.12.2023)

Melike Molacı, Aristoteles'in Etik Görüşü, Medeniyet ve Toplum / Bahar 2018 Cilt 2 Sayı 1, s.37.

Cem Arslan, Aristotalesin Etik Öğretisi. https://wannart.com.(Erişim:13.12.2023)

Joshua J. Mark, Antik Çin Felsefesi, https://www.worldhistory.org/trans/tr.(Erişim:05.06.2024)

Hasan Ocak, Bir Ahlak Felsefesi Problemi Olarak Erdem Kavramına Yüklenen Anlamın İlkçağ'dan Ortaçağ'a

Evrimi, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2011 Bahar, Sayı: 11, s. 97..

Mert Korkut, Avrupa Birliği Etik Anlayışının Türk Kamu Yönetimine Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi,2010, s.44.

Ramazan Kurtoğlu, Perakendecilikte Etik ve Bir Uygulama. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı. Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı, Kayseri. Aktaran kaynak: https://cahitcengizhan.com.(Erişim:14.12.2023)

Şükrüye Burcu Kınran, İş Ahlakı ve Etik Değerlerin Türk İşletmeciliğindeki Yeri Yüksek Lisans Tezi,s.9.

Şevki Özgener, İş Ahlâkının Temelleri: Yönetsel Bir Yaklaşım, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s. iii, iv.

Dr. Abdurrahman Çalık, İş Ahlakı, Gazi Kitabevi,1.Baskı, Eylül 2022, s.35.

https://tr.wikipedia.org/wiki.(Erişim:13.12.2023)

Doç. Dr. Faruk Manav, Orhon Yazıtlarında Kağanın Erdemleri Üzerine Bir Değerlendirme: Platon'a Yoğun Göndermelerle, Millî Folklor 130 (Yaz 2021), s. 5. https://www.millifolklor.com.(Erişim:13.12.2023)

https://osmanli.org.tr.(Erişim:16.12.2023)

Ekrem Erdem, Fütüvvet/Ahilik- Tasavvuf İlişkisi ve İktisadi Hayata Dair Bazı Çıkarsamalar: Farklı Dillerde Yazılmış Bazı Fütüvvetnameler Üzerine Bir İnceleme, İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi 2022- 8, s.2015-2016.

https://www.istesob.org.tr.(Erişim:16.12.2023)

https://osmanli.org.tr.(Erişim:16.12.2023)

Mustafa Çoban, Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 2018, Cilt 4, Sayı 1, s.93.

https://www.istesob.org.tr.(Erişim:16.12.2023)

Aktaran Kaynak, Dr. Turhan ATAN, Türk Gümrük Tarihi Cilt II, Osmanlı Gümrükleri, Gümrük Müfettişleri Derneği, Yayın No.12, s.84.

Aydın Güngör, Sosyal Boyutlu Gümrük Uygulamaları, KDY Kitap Yurdu Doğrudan Yayıncılık, Ocak 2023, s.18.

İbrahim Refik, Tarih Şuuruna Doğru, C.2, İstanbul, 1998, s.36.Aktaran Kaynak: http://www.islamahlaki.com.(Erişim:17.12.2023)

İbrahim Refik, Tarih Şuuruna Doğru, C.1, İzmir, 1995, s. 153. Aktaran Kaynak: http://www.islamahlaki.com.(Erişim:17.12.2023)

Mukadder Erkan, Etik ve Edebiyat, https://oggito.com.(Erişim :17.12.2023)

Özden Savaş, 29. Namık Kemal'in Cezmi Adlı Romanında Etik ve Estetik, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2 0 2 1. 2 4 (E y l ü l) s.548.

Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetim, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Haziran 2009, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492 ,s.64.

Mustafa Kemal Atatürk, Medeni Bilgiler, Türk Milletinin El Kitabı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, s.17-18.

T.C. Başbakanlık, Muamelat Umum Müdürlüğü, Kararlar Müdürlüğü, Karar Sayısı:3/15182. https://katalog.devletarsivleri.gov.tr.(Erişim:20.12.2023)

TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem,13.Cilt, Toplantı.2, s.952.

Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetim, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Haziran 2009, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492,s.68.

Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetim, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Haziran 2009, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492,s.70.

https://www.teid.org/wp.(Erişim.22.12.2023)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023)s,181.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),s.14

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),s.17.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),s.224.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),s. 235.

Öğr. Gör. Alev Uysal Meslek Etiği ders notları. https://slideplayer.biz.tr. (Erişim:08.10.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikoloji.(Erişim:23.01.2024)

https://tr.wikibooks.org.(Erişim:23.01.2024)

https://www.blogtanbiseyler.com/psikologlar.(Erişim:23.01.2024)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:24.01.2024)

https://www.hurriyet.com.tr.(Erişim:24.01.2024)

https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:24.01.2024)

T.C. Adalet Bakanlığı, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Genel Hukuk Bilgisi Ders Notu, s.1

Yusuf Karakoç, Hukuk-Etik İlişkisi, s.93. https://hfsa-sempozyum.com. (Erişim:24.01.2024)

Servet Uslu, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri, https://slideplayer.biz.tr.(Erişim:24.01.2024)

İnayet Aydın, Eğitim ve Öğretimde Etik. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık, 2019.

https://www.haberturk.com/tubitak-ansiklopedi.(Erişim:24.01.2024)

İnayet Aydın, Eğitim ve Öğretimde Etik. Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık, 2019. https://www.haberturk.com/tubitak-ansiklopedi.(Erişim:24.01.2024)

Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir, Etik, Tıp Etiği, Tıp Etiği İlkeleri ve Hasta Hekim İlişkilerinde Etiğin Yeri, https://dergipark.org.tr.(Erişim:24.01.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki.(Erişim:24.01.2024)

Etiğin İlişkili Olduğu Kavramlar, https://avys.omu.edu.tr.(Erişim:06.06.2024)

Öğr. Gör. Ali BÖRK, Yrd. Doç. Dr. Erkan KAVAS, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Geleneklerinde İş Ahlakı: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 13, s.95.

Salime Leyla Gürkan, Yahudilik, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr.(Erişim:06.06.2024)

Yrd.Doç.Dr. Abdulkadir KIYAK, Yahudilik'te Ahlak, Değer ve İdeal İnsan Tasavvuru, Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası (19-21 Haziran 2014 Erzurum),2005, I. cilt, s.135.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yahudilikte_borç_ve_faiz.(Erişim:07.06.2024)

Mahfi Eğilmez, Kendime Yazılar, Faizin Doğuşu ve Yasaklanışı. https://www.mahfiegilmez.com.(Erişim:07.06.2024)

Mehmet Kamil Yaşaroğlu, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı, Popüler Bilim Yayınları https://igiad.org.tr.(Erişim:07.06.2024)

https://www.diyanet.gov.tr/tr.(Erişim:07.06.2024)

Abdurrahman Altuntaş, Kur'an'da İnsanın Salih Olma Süreci, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , 2018, Cilt:7, sayı: 13, s.82.

Hüseyin Karaman, İslam Ahlakı, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı, Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr.(Erişim:07.06.2024)

Prof. Dr. Saffet Köse, İslâm İş ve Ticaret Ahlâkı, İGİAD Yayınları: 12,s.9.

Nurten Yücel, Aldatan Bizden Değildir. https://ilkadimdergisi.net.(Erişim:07.06.2024)

Ömer Torlak, Nihat Erdoğmuş, İş Ahlakı: Tanımı, Temelleri, Kapsamı ve Sınırları, s.28. https://igiad.org.tr/images/is-ahlaki-ders-kitabi.(Erişim:07.06.2024)

Dr. Abdurrahman Çalık, İş Ahlakı, Gazi Kitabevi,1.Baskı,2022, s.47.

https://kpmg.com/tr/tr.(Erişim:25.01.2024)

https://etikhat.com.tr.(Erişim:25.01.2024)

Öğr. Gör. Vedat Gültekin, Meslekte Etik Dersi. https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:25.01.2024)

https://cahitcengizhan.com.(Erişim:25.01.2024)

https://www.milliyet.com.tr.(Erişim:25.01.2024)

https://kpmg.com/tr/tr.(Erişim:25.01.2024)

Mübeyyen Tepe Küçükoğlu, Etik Değerler ve Etiğin Kurumsallaşması, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi Cilt 4, No 1, 2012, s.179.

https://etikhat.com.tr.(Erişim:25.01.2024)

Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetim, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, Haziran 2009, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492, s.125.

https://www.campusonline.com.(Erişim:27.01.2024)

Üst Yönetimin, Etik Kod Kültürünün Oluşturulmasındaki Önemi. https://www.probuddy.club.(Erişim:28.01.2024)

https://www.remedetikhat.com.tr.(Erişim:28.01.2024)

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ASLAN, Etik Değerler, İlkeler, Kurallar ve Etik Kodlar. https://avys.omu.edu.tr.(Erişim:28.01.2024)

Neden Her Şirketin Bir Etik Kod'u Olmalı? https://assets.kpmg.com.(Erişim:28.01.2024)

Çiğdem Gürer, Etik Kurul"um Olmadan Asla, https://nazaligundem.com/tr.(Erişim:28.01.2024)

Cahit Cengizhan, Etik Eğitimi: Öğretmen ve Öğrenciler İçin Öneriler, https://cahitcengizhan.com.(Erişim:28.01.2024)

Bilgay Gedik, Protokol Şube Müdürü, https://webdosya.csb.gov.tr.(Erişim:28.01.2024)

Nazmiye Ülkü Arı Pekkan, Mustafa Fedai Çavuş, İnsan Kaynakları Yönetiminde Etik, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 1, Mart 2014, s.543.

Nazmiye Ülkü Arı Pekkan, Mustafa Fedai Çavuş, a.g.e.s.546.

Hakan Okay, Pazarlamada Etik, https://www.dunya.com.(Erişim:28.01.2024)

https://www.denetim.com.(Erişim:28.01.2024)

Prof. Dr. Ahmet Özçelik, İş ve Meslek Etiği, Ekin Basım Yayın Dağıtım,2022, s.72.

Çalışma Hayatında Etik, http://www.baskentfreze.com.(Erişim: 08.02.2024)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:08.02.2024)

https://www.ortakakildanismanlik.com.(Erişim:08.02.2024)

Salih Yeşil, Selçuk Ferit Dereli, İş Yaşamında Çalışanların Etik Olmayan İş Uygulamalarına Yönelik Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Alan Çalışması, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Ekim 2013, Yıl: 13, Sayı: 26,s.253.

Arş. Gör. Eşe Yıldırım, Doç. Dr. Mahmut Akın, Örgütlerde Dışlanma, Sinizm ve Pozitif-Negatif Duygusallık Arasındaki İlişkiler: Pozitif ve Negatif Duygusallığın Aracılık Rolü, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2018 s.428.

İş Yerinde Dışlanma ile Karşı Karşıya Kalma https://blanchardliderligi.com.(Erişim:09.02.2024)

Prof. Dr. Faik Ardahan, Emek Hırsızlığı. https://antalyabugun.com.tr.(Erişim:09.02.2024)

Cenk Kılıçaslan, Fikir Hırsızlığı. https://tr.linkedin.com.(Erişim:09.02.2024)

Filiz Alev, Psikolojide Yansıtma, https://blog.milliyet.com.tr.(Erişim:09.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:09.02.2024)

Yusuf şahin, Vergi hakkında bilmeniz gereken 10 şey. https://www.parasut.com.(Erişim:09.02.2024)

https://multinet.com.tr.(Erişim:09.02.2024)

Handan Kaynar Bilgin, Vergi Ahlakının Teorik Çerçevesi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2011, s. 275.

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:09.02.2024)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:09.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:10.02.2024)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:10.02.2024)

Dr. Mahmut Mert Aslan, Propagandada Etik Kaygı, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,19.sayı, Eylül 2019, s.2671.

https://www.rekabet.gov.tr/tr.(Erişim:10.02.2024)

https://en.wikipedia.org.(Erişim:10.02.2024)

Murat Selim Selvi, Neslihan Cavlak, Tüketicilere Yönelik Etik Dışı Fiyatlama Uygulamaları, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 23 (2) 2022, s.363.

Mehveş Erdem Kamiloğlu, Aşırı Fiyatlama, https://www.erdem-erdem.av.tr.(Erişim:10.02.2024)

Rüknettin Kumkale, Fatura Ne İşe Yarar? https://www.dunya.com.(Erişim:11.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:11.02.2024)

https://ikas.com/tr/blog.(Erişim:11.02.2024)

http://www.niksar.gov.tr.(Erişim:11.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:12.02.2024)

https://ticaret.gov.tr.(Erişim:12.02.2024)

https://ekolojikcadi.com.(Erişim:12.02.2024)

Zorlu Holding Etik İlkeler, s.4. https://www.zorlu.com.tr.(Erişim:12.02.2024)

Umut Can Öztürk, Ezgi Cevher, Yeşil İşletmeler Gerçek Mi? Çevre Duyarlılığı ve Etiği Kapsamında Etik Kodların İncelenmesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Kış 2015, s.126.

https://usak.csb.gov.tr.(Erişim:13.02.2024)

https://gokhankocabiyik.blogspot.com.(Erişim:13.02.2024)

https://isg.asbu.edu.tr.(Erişim:15.02.2024)

https://minvalhukuk.com.(Erişim:15.02.2024)

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:15.02.2024)

https://ticaret.gov.tr.(Erişim:15.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:15.02.2024)

Öğr. Gör. Aydın Güngör, Gümrük ve Güvenlik, Ekin Basım Yayın Dağıtım,2024, s.28.

https://www.egm.gov.tr.(Erişim:15.02.2024)

Neytullah Gül, Simsarın Ücret Hakkı, Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016,S.2796.

Yıldırım Koç, İşçi Simsarlığı, https://www.yildirimkoc.com.tr. (Erişim 15.02.2024)

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:16.02.2024)

Prof. Dr. Caner Yenidünya, Ekonomik Krizleri Derinleştiren Bir Suç: Tefecilik,

https://caneryenidunya.com.(Erişim:16.02.2024)

Fatih Birtek ve Eren Akpınar, "Belge Kullanılarak İşlenen Dolandırıcılık Suçunda Belgenin Aldatma Yeteneğinin Hileli Davranış Üzerine Etkisi", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17/2 (2022), s.366.

http://www.islamahlaki.com.(Erişim:16.02.2024)

Yrd. Doç. Dr. Selahattin Karabınar, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Vecdi Can, Sahte Para Olayının Vergi ve Muhasebe Açısından incelenmesi: Sorunlar ve Öneriler. https://dergipark.org.tr/tr.(Erişim:16.02.2024)

Nilhun Doğan, İş Etiği ve İşletmelerde Etik Çöküş, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s.191.

Refik İsa Bîkun, İş Ahlâkı, Çeviren: Ahmet Yaşar, İGİAD Yayınları: 10, s.81.

Murat Özdemir, Kamu Yönetiminde Etik, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, 2008, s.180.

Prof. Dr. Yusuf Sürme, Arş. Gör. Yaşar Bayraktar, Arş. Gör. Betül Bayraktar, Kurmaca Metinde Muhasebe Biliminin İzleri: Fuzulî'nin Şikâyetnamesi, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi Temmuz 2016, s.51.

Yard. Doç. Dr. Cüneyt Yüksel, Kamu Yönetiminde Etik ve Türk Kamu Yönetiminde Etik Hakkında Yeni Yasal Düzenlemeler, (İUHFM C. LXIV, S.2,2006, s. 170.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.16-17.

https://sozluk.gov.tr.(Erişim:30.01.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/kilem.(Erişim:30.01.2024)

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.20.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.13-14.

Gözler, K., M. Atan, Ş. Altan, H. Ö. Sancak, S. Güleç, A. Eralp, Parıltı, C. Parıltı (2009). "Etik, Kültür ve Toplum", Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi, s. 4-70.Aktaran Kaynak : Muhittin Işık, Yolsuzluğun İdari ve Toplumsal Yapılar Üzerinde Etkileri, Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi Cilt: 5 Sayı: 8 Yıl: 2021,s.161.

IMF ye 8 yeni söz 17 Nisan 2002 http://www.radikal.com.tr.

https://www5.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler.(Erişim:30.01.2024)

Prof. Dr. Erdem Aydın, Yerel Etik Kurullar ve Türkiye, Uluslararası Katılımlı 3. Ulusal Tıp Etiği Kongresi Kongre Kitabı C. I Ed. Erdemir Ad, Uzel İ, Öncel B Vd. Bursa 2003 S. 248-52.

Hamiyet Karakaya, Yaman Örs, Dünyada ve Türkiye'de Etik Kurulları, Ankara Tıp Mecmuası (The Journal Of The Faculty Of Medıcıne) Vol. 47, 1994, s.718.

https://www.etik.gov.tr/kurumsal/kurul-hakkinda.(Erişim:30.01.2024)

Edhem Eldem, (Editör Suraiya Faroqhi, Çeviri Fethi Aytuna) Kapitülasyonlar ve Batı Ticareti, Türkiye Tarihi 1603-1839, Geç Osmanlı İmparatorluğu, Kitapyayınevi, Cilt 3, İkinci Baskı, s.368.

https://prezi.com/p/aakigjivct0f/fransiz-tuccarlarinin-korkusu-avania. (Erişim:01.12.2024)

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.27.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.23

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.24.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.31.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.33.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.36.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.40.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.43.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.48.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.50-52.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.58-59.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.63.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.68.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.73.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.74.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.78.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.83.

https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:09.06.2024)

Prof. Dr. İoanna Kuçuradi, Etik ve "Etikler, https://ww4.ticaret.edu.tr.(Erişim:09.06.2024)

Prof. Dr. İnayet Aydın, Teknoloji Etiği: Teknolojinin Karanlık Yüzü Üzerine Tartışmalar, Felsefe Dünyası | 2023/Yaz | Sayı: 77-Ek, s.8.

Ionna Kuçuradi, https://www.youtube.com/watch?v=NpVyET7UUNE(Erişim Tarihi:09.06.2024)

Ufuk Turhan, https://www.youtube.com/watch?v=5o_PKbZVP-s.(Erişim:11.06.2024)

Yeni dünyanın sorunu: Dijital eşitsizlik, https://www.politikyol.com.(Erişim:11.06.2024)

Dr. Öğr. Üyesi. İbrahim Dağlı, Türkiye'de Bölgesel Düzeyde Dijital Bölünme: EDAS ve MAIRCA Yöntemleri ile Ampirik Bir Çalışma. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s.381.

Dilek Yüksel Civelek, Kişisel Verilerin Korunması ve Bir Kurumsal Yapılanma Önerisi(Uzmanlık Tezi)DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı ,Nisan 2011,Yayın No 2821,s.iii.

https://tr.wikipedia.org.(Erişim:12.06.2024)

Halil İbrahim İzgi, Dijital Gözetim Toplumu ve İnternet Özgürlüğü, https://www.yenisafak.com.(Erişim:12.06.2024)

Osman Hayran, Yeni Tıp Teknolojilerinin Kullanımı ve Etik Sorunlar, https://www.researchgate.net.(Erişim:12.06.2024)

Ayşe SERİN, Hüsniye DAĞ CANAN, Behnan ALPER, Gen Çalışmaları ve Etik, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi,2006, Cilt 14.s.47.

Giray Kırımoğlu, Transhümanizim Nedir? https://medyaveiletisim.kulup.tau.edu.tr.(Erişim:12.06.2024)

https://www.mysoft.com.tr.(Erişim:12.06.2024)

Geleceğe Doğru Otonom Teknolojiler Hayatımızı Nasıl Şekillendirecek? https://blog.eurekosigorta.com.tr.(Erişim:13.06.2024)

https://cbddo.gov.tr.(Erişim:13.06.2024)

Yükseköğretim Kurulu, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber,2024, s.5-6.

https://acikders.ankara.edu.tr.(Erişim:14.06.2024)

Dr. Mehmet Akalın, Çevre Etiği Çevreye Felsefik Yönelimler, İKSAD Publishing House, Güncel Baskı, s 51.

Diğer Kaynaklar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM)Yönetmeliği, Madde.1-b.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM)Yönetmeliği, Madde.3.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde.54.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde.56.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde.55.

Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yönetmeliği, Madde.3.

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, Madde.359.

https://kulacoglu.av.tr.(Erişim:11.02.2024)

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÖMERCİOĞLU, Vergi Etiği Yaklaşımı, TAAD, Yıl:9, Sayı:36 (Ekim 2018),s.38.

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Madde.3.

1982 Anayasası, Madde.172.

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Madde.1.

7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, Madde.3.

7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, Madde.3

6331 Sayılı Kanun, Madde.4.

6331 Sayılı Kanun, Madde.29.

Asgari Ücret Yönetmeliği, Madde.4**.**

4857 Sayılı İş Kanunu, Madde.102.

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Madde.61.

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, Madde.359.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM)Yönetmeliği, Madde.3.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Madde.1.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Madde.2.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Madde.3.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.1.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Madde.4.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.5.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Rehber, s.29.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.6.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.7.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.8.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.9.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.10.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.11.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.12.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.13.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.14.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.15.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.16.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.17.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.18.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.19.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.20.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.21.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.21.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.23.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.25.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.26.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.28.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde.30.

6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Madde.3.

6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Madde.6.

Leben und Gedankenwelt Mawlānā Jalāluddin Rūmis in der Sicht türkischer Autoren der Gegenwart. (Nach A. Gölpınarlı 1982)

Deniz Caner

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-02-9

Haziran 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

Inhaltsverzeichnis

1. Einleitung 2

1.1 Fragestellung 3

1.2 Vorgehensweise 4

1.3 Quellenlage 5

1.3.1 Voraussetzungen in Literatur und Forschung 5

1.3.1.1 Bücher und Aufsätze über das Leben Rūmīs 6

1.3.1.2 Bücher und Aufsätze über die Gedankenwelt Rūmīs 6

1.3.1.3 Eigene Interviews mit türkischen Autoren 8

1.3.1.4 Kurze Bemerkung zur Primärliteratur 8

2. Historische Hintergründe 10

2.1 Zusammenfassender Überblick über die Geschichte der Seldschuken 10

2.2 Die politische Situation der Seldschuken im 13. Jahrhundert 12

2.3 Die religiösen Strömungen in Rūmīs Umgebung im 13. Jahrhundert 13

2.3.1 Die primären sufischen Strömungen und Orden in Anatolien zur Zeit Rūmīs 14

2.3.1.1 Muḥyīuddīn ʿArabī und die Schule Waḥdat-i Wuğūd (Einheit des Seienden) 15

2.3.1.2 Die Kubrāwīya Strömung 15

2.3.1.3 Malāmatīya und Qalandarī 15

2.4 Die damalige seldschukische Stadt Konya 17

3. Mevlānā Ğalāluddin Rūmī - Biographie und Werk aus Sicht der türkischen Autoren 18

3.1 Die Vorstellung der Autoren 19

3.1.1 Kurze Lebensgeschichte von Gölpınarlı und sein Lebenswerk über Rūmī 19

3.2 Die erste Gruppe 20

3.3 Die zweite Gruppe 23

4. Seine Herkunft, sein Name und seine Familie 24
4.1 Die Auswanderung von Balḫ in Richtung Osten 28
4.1.1 Der Grund für die Auswanderung von Bahāʾuddīn Walad 30
4.2 Die mystische Erziehung von Rūmī bei Burhānuddīn Muḥaqqiq Tirmīzī und die Reise nach Syrien 31
4.3 Šamsuddīn Tabrīzī und Rūmī – der Beginn von Samāʿ 33
4.4 Rūmī nach Šams und die Freundschaft mit Ṣalāḥuddīn Zarkūb 36
4.5 Ḥusāmuddīn Çelebi und Rūmī – Das Verfassen des Maṣnawī 38
4.6 Der Tod Rūmīs 41
4.7 Die Werke Rūmīs 42
4.7.1 Das Maṣnawī 43
4.7.2 Dīvān-i Kabīr 43
4.7.3 Fīhi-mā-Fīh 44
4.7.4 Mağālis-i Sabʾa 45
4.7.5 Maktūbāt 45
5. Rūmīs Gedankenwelt 45
5.1 Die Position von Rūmī 46
5.1.1 Ein Mystiker oder Philosoph? 46
5.1.2 Rūmī als Dichter 51
5.1.2.1 Rūmīs Dichtertum 52
5.1.2.2 Die Aktualität seiner Werke insbesondere des Maṣnawī 53
5.1.3 Rūmī als Erzieher 56
5.1.3.1 Das Menschenbild Rūmīs 58
5.2 Liebe und Verstand in der Betrachtungsweise von Rūmī 60
5.2.1 Die Liebe bei Rūmī 60

5.2.2 Die Stelle des Verstandes (ʿaql) bei Rūmī 66
5.3 Eigentum der türkischen Literatur "Rūmī"– Gehört Rūmī der türkischen Literatur? 71
6. Die Behauptungen von Mikail Bayram 75
6.1 Der ideologische Konflikt der zwei Regionen im damaligen Anatolien nach Bayram 76
6.1.1 Die Ideologie der Region Tokat und ihrer Umgebung 76
6.1.2 Die Ideologie der Region Malatya und ihrer Umgebung 77
6.1.3 Der Konflikt zwischen beiden Regionen 78
6.2 Die erste Behauptung von Bayram aufgrund des Konfliktes zwischen zwei Regionen: Rūmī als Propagandist der Mongolen? 80
6.3 Die zweite Behauptung von Bayram aufgrund des Konfliktes zwischen zwei Regionen: Verfasste Rūmī das Maṯnawī als ein Kampfmittel gegen seine Gegner? 83
6.3.1 Die Beschreibungen der Persönlichkeit von Aḫī Evren im Maṯnawī und der Einfluss des Maṯnawī auf die Gesellschaft 85
6.4 Die dritte Behauptung von Bayram aufgrund des Konfliktes zwischen zwei Regionen: Sind Aḫī Evren und seine Umgebung die Mörder von Šams? 89
6.4.1 Die Position von ʿAlaʾuddīn Çelebi in diesem Zusammenhang und sein Verhältnis zu seinem Vater 92
7. Zusammenfassung und Ausblick 95
Literaturverzeichnis 98
Anhang 106
Die deutschen Übersetzungen der Interviews 106
Die türkischen Versionen der Interviews 112

Literaturverzeichnis

AKGÜN, Halil: „Hz. Mevlānā, Yaşayan Gelenek ve Moderneşme“, in: *Semerkand*, Januar 2004. www.semerkanddergisi.com/6114.htm. 20.08.2007

ALTINIAN, Georg: *Die Mongolen und ihre Eroberungen in kaukasischen und kleinasiatischen Ländern im XIII. Jahrhundert*, Berlin 1911.

ATABAY, Cyrus: *Dschalal ed-din Rūmī. Die Sonne von Tabriz. Gedichte, Aufzeichnungen und Reden,* Düsseldorf 1988.

AY, Mehmet Emin: „Mevlānā'ya göre Manevi Eğitim in Esasları I“, in: *Yeni Dünya*, November,2003
http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=820&id2=1&id3=
20.08.2007
AY, Mehmet Emin: „Mevlānā'ya göre Manevi Eğitim'in Esasları II“, in: *Yeni Dünya*, Januar 2004.
http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=879&id2=1&id3=
20.08.2007.

AYDIN, Mehmet: *Mevlānā ve Sufizm*, 1. Auflage, Istanbul 2007.

BAYRAM, Mikail: *Destursuz Bağdan Üzüm Yiyenler*, 1. Auflage, Konya 2004.

BAYRAM, Mikail: *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu*, 1. Auflage, Konya 1991.

BAYRAM, Mikail: *Türkiye Selçukluları üzerine Araştırmalar*, 2. Auflage, 2005 Konya.

BAYRAM, Mikail: *Ahi Evren ve Mevlānā Mücadelesi*, 2. Auflage, Konya 2006.

CAN, Şefik: *Hz. Mevlānā'nın Rübaileri*, Ankara 1990.

CAN, Şefik: *Mevlānā Hayatı-Şahsiyeti-Fikirleri*, 5. Auflage, Istanbul 2006.

CAN, Şefik: „Hazret-i Mevlānā ve Yunus Emre“, in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi*, Mai 1990, S. 47-56.

CONERMANN, Stephan; Jan KUSBER (Hrsg): *Die Mongolen in Asien und Europa*, *Kieler Werkstücke Reihe F: Beiträge zur osteuropäischen Geschichte*, Frankfurt am Main 1997.

DUMMER, Jürgen; Meinolf VIELBERG (Hrsg): *Zwischen Histographie und Hagiographie, Ausgewählte Beiträge zur Erforschung der Spätantike,* München 2005.

EMIROĞLU, Ibrahim: „Mevlānā'nın Üslubu, Metodu ve Edebiyatımızdaki Yeri“, in: *Yeni Ümit Dini Ilimler ve Kültür*, April-Mai-Juni 2007. http://www.yeniumit.com.tr/konular.php?sayi_id=76&konu_id=809&yumit=bolum2 25.08.2007.

GENÇOSMAN, M. Nuri: *Mevlānā'nın Rübaileri Seçmeler*, Istanbul 1965.

GÖLPINARLI, Abdülbāki: *Mevlānā Celāleddīn*, 4. Auflage, Istanbul 1985.

GÖLPINARLI, Abdülbaki: *Mevlānā'dan sonra Mevlevīlik*, 2. Auflage, Istanbul 1983.

GÖLPINARLI, Abdülbaki: *Mevlānā Celāleddīn Rūmī. Divān-ı Kebir den Seçmeler*, Ankara 1995.

GRONKE, Monika: *Geschichte Irans. Von der Islamisierung bis zur Gegenwart*, München 2003.

GÜLLÜCE, Hüseyin: *Kurān Tefsīri Açısından Mesnevī*, 1. Auflage, Istanbul 1999.

GÜNER, Agah Oktay: „Hazreti Mevlānā ve Insan Sancısı“, in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi,* Mai 1990, S. 17-33

GÜRLEK, Dursun: „Gönüller Sultanı Mevlānā ve Düğün Gecesi“, in: *Yeni Dünya*, November 2003.
http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=819&id2=8&id3= 24.08.2007.

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Konya'lı Mevlānā“, in: *Ipek Yolu*, Dezember 2000. S. 30-36,

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Klasik Türk Şiiri Geleneğinde Mevlānā'nın yeri ve Edebī Miras Tartışmaları“, in: *10. Milli Mevlānā Kongresi*, Konya 2002.

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Mevlānā'nın Hayatı, Eserleri ve Sanatı“, in: *Konya da Dünya ya Mevlānā ve Mevlevilik,* Konya 2002, S. 21-30.

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Mesnevī'de Türk adı ve Kullanım Özellikleri“, in: *Uluslar arası KarŞılaŞtırmalı Edebiyatbilim Kongresi,* Sakarya 2006.

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Modern Ideolojik Yaklaşımlar karşısında Mevlānā ve Mesnevī“, in: Şarkiyat Araştırmaları, Konya 2007.

KARAISMAILOĞLU, Adnan: „Selçuklu Dönemi Şiiri ve Mevlānā'nın Şiirinin Özellikleri“, in: *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyum,* Dezember 2006.

KOCATÜRK, Saadettin: „Mevlānā'nın Divanı'nda Akın Çilesini Çekmek“, in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi*, Mai 1990, S. 61-83.

KREISER, Klaus: *Kleines Türkei Lexikon. Wissenswertes über Land und Leute,* 1. Auflage, München 1991.

KÜÇÜK, O. Nuri: *Mevlānā ve Iktidar. Yöneticilerle Ilişkileri ve Moğol Casusluğu Iddiaları*, 1. Auflage, Konya 2007.

KÜÇÜK, Sezai: „Mevlānā ve Mesnevilik“, in: *Yeni Dünya*, Dezember 2006. http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=1473&id2=14 26.08.2007.

KÜÇÜK, Sezai: „Semā''daki Sırla“, in: *Yeni Dünya*, Dezember 2006. http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=1479&id2=14&id3 = 28.08.2007.

LEVEND, Sırrı Agāh: *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylā ve Mecnun Hikayesi*, Ankara 1959.

MEIER Fritz: *Bahā-i Walad. Grundzüge seines Lebens und seiner Mystik,* Leiden 1989.

OCAK, Ahmet Yaşar: *Türk Sufīliğine Bakışlar*, 1. Auflage, Istanbul 1996.

OKUYUCU, Cihan: „Mesnevī'den Insan Manzaraları“, in: *Yağmur*, Juli-August-September 2004.

ÖNDER, Mehmet: *Mevlānā und Mevlānā Museum*, 1. Aufgabe, Istanbul 1985.

ÖNDER, Mehmet: „Mevlānā'nın Eserlerinin Dünya'daki en Eski Yazma Nüshaları“, in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi*, Mai 1990, S. 11-15.

ÖZBEK, Abdullah: *Bir Eğitimci olarak Nasreddin Hoca*, 1. Auflage, Konya 2004.

ÖZBEK, Abdullah: „Bir Eğitimci olarak Mevlānā“, in: *Konya'dan Dünya'ya Mevlānā ve Mevlevilik,* Konya 2002, S. 104-110,

ÖZTOPRAK, Nihat: „Mevlānā ve Nükte I, II, III“, in: *Yüzakı*, Mai-Juli-August 2007. http://www.yuzaki.com/content/view/319/31/ 21.08.2007.

ÖZKAN, Abdullah (Hrsg): *Resimli ansiklopedik Büyük Sözlük*, Bd. 8-9, 1. Auflage Istanbul 1982.

RONART, Stephan und Nandy: *Lexikon der Arabischen Welt. Ein Historisch-politisches Nachschlagewerk*, Zürich und München 1972.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Maṯnawī*, übers. Bernhard MEYER; Kaveh und Jilla DALIR AZAR, 1. Auflage, Köln 1999.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Dīvān-i Kabīr*, Badīʿuzzamān FIRŪZĀNFĀR (hrsg), Bd. I-VI, Teheran 1336 h.š.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Maṯnawī*, Abdulkarīm SURŪŠ (hrsg), Bd. I-II, Teheran 1378 h.š.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Maṯnawī*, übers. Abdülbaki GÖLPINARLI, Bd. I-VI, Istanbul 1973-1974.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Fīhi-mā-fīh*, Badīʿuzzamān FIRŪZĀNFĀR (hrsg) Teheran 1352 h.š.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Mesnevi*, übers. OLGUN, Mehtmet Tahir: (Tahir'ül Mevlevi), 2. Auflage, Istanbul 1985.

RŪMĪ, Mawlānā Ğalāluddīn: *Maṯnawī*, übers. Abdülbaki GÖLPINARLI, Bd. I-VI, Istanbul 1945.

SCHIMMEL, Annemarie: *Mystische Dimensionen des Islam*, 1. Auflage, Köln 1985.

SCHIMMEL, Annemarie (übers.): *Dschelaluddin Rumi. Sieh! Das ist die Liebe*, Basel 1993.

SCHIMMEL, Annemarie (übers.): *Rumi. Von Allem und vom Einem*, München 1988.

SCHIMMEL, Annemarie: *Meister der Spiritualität Rumi*, Freiburg-Basel-Wien, 2001.

SEGEN, Semih: "Mevlānā'nın Insana Baskışı", in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi*, Mai 1990, S. 109-115.

SELVI, Dilaver: „O'na Giden Yolun Onbir Işareti", in: *Semerkand*, Februar 2002. http://www.semerkanddergisi.com/38.htm 22.08.2007.

SEPETÇIOĞLU, Mustafa Necati: "Mevlānā Celāleddin Rūmi'de Hikaye", in: *2. Milletlerarası Mevlānā Kongresi*, Mai 1990, S. 35-45.

SULTAN WALAD: *Ibtidānāma*, übers. Abdülbaki GÖLPINARLI, Ankara 1976.

SULTAN WALAD: *Waladnāma*, Humā-ī Ğalāluddīn (hrsg) Teheran 1997.

ŞAFAK, Yakup: „Mevlānā'dan Günümüze Mesajlar," http://www.semazen.net/yazar_yazi.php?id=435 15.01.2008.

ŞIMŞEKLER, Nuri: „Mevlānā'nın Eserleri ve Mesnevī", in: *Yeni Dünya*, Dezember 2006. http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=1494&id2=9&syf=0 23.08.2007.

ŞIMŞEKLER, Nuri: *Konya'dan Dünya'ya Mevlānā ve Mevlevilik*, 1. Auflage, Istanbul 2002.

ŞIMŞEKLER, Nuri: "Prof. Dr. Mikail Bayram'ın 'Sosyal ve Siyasi Boyutlarıyla Ahi Evren – Mevlānā Mücadelesi' (Konya 2005) adlı eserinde Iddia Ettiği Konularla ilgili Eleştirilerim", Konya 2005.

ŞIMŞEKLER, Nuri: „Mevlānā'yı Anlamak", in: *"729. Vuslat Yıl Dönümünde Mevlānā Celāleddin Rūmī" Konulu Sempozyum,* Konya, Dezember 2002.

ŞIMŞEKLER, Nuri: “Mevlānā, Islam ve Dünya Barışı”, in: *Azerbaycan Milli Ilmler Akademiyası Felsefe ve Siyasi-Hüquqi Tedqiqatlar Institu,* Baku 2006.

ŞIMŞEKLER, Nuri: “Mevlānā ve Konya”, in: *S. Ü. Hazret-i Mevlâna ve Fikirleri Paneli,* Konya 2000, S. 97-106,

ŞIMŞEKLER, Nuri: “Mevlānā’nın Mesnevī deki Amacı”, in: *Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, Konya’da DüŞünce ve Edebiyat Sempozyumu,* Konya 2003.

ŞIMŞEKLER, Nuri: “Mevlānā ve Yöneticiler”, in: *Ipek Yolu*, Konya 2002, S. 277-282.

SÜMER, Faruk: *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu’da Türk Beylikleri*, Ankara 1990.

STEUERWALD, Karl: *Türkisch-Deutsches Wörterbuch*, 2., verbesserte und erweiterte Auflage, Wiesbaden 1988.

TAHIR’ÜL MEVLEVĪ: *Şerhi Mesnevī*, 2. Auflage, Istanbul 1985.

TAŞDELEN, Sinan: *Cumhuriyet Dönemi’nde Mevlevilik üzerine Araştırma yapan Ilim Adamları ve Feridun Nafiz Uzluk,* Konya 2001.

TURAN, Osman: *Selçuklular Tarihi ve Türk-Islam Medeniyeti*, 1. Auflage, Ankara 1965.

ULUDAĞ, Süleyman: „Mevlevilikte Semā“, in: *Yeni Dünya,* November 2003. http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=821&id2=7&id3= 20.08.2007.

ULUDAĞ, Süleyman: “Hz. Mevlānā’da Akıl, Hakil, Vahiy Ilişkisi”, in: *Yeni Dünya*, Dezember 2006. http://www.yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=1476&id2=7&syf=0 24.08.2007.

UZLUK, M. Nafiz: *Mevlānā'nın Mektupları*, Istanbul 1937.

VAKKASOĞLU, Vehbi: *Aşk Çağlayanı Hz. Mevlānā*, in: *Yeni Dünya*, Dezember 2006.
http://yenidunyadergisi.com/index.php?sf=arsiv_oku&id1=1472&id2=14
26.08.2007.

WEIERS, Michael: *Geschichte der Mongolen*, Stuttgart 2004.

YAZICI, Tahsin (Übers): *Arifler in Menkıbeleri I. II. Ahmet Eflākī*, 1. Auflage, Istanbul 1973.

YENITERZI, Emine: *Kubbe-i Hadrā'nın Gölgesinde Mevlānā Celāleddin Rūmī üzerine Makaleler*, 1. Auflage, Konya 2005.

YILMAZ, Şeref: „Dinle Mevlānā'yı Bak Neler Söyler", in: *Yağmur*, April-Mai-Juni 2007.
http://www.sitemedya.com/xyagmurdergisi.asp 27.08.2007.

FINDIK SEKTÖRÜNDE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

Furkan ALİCANOĞLU

Prof. Dr. Kurtuluş Yılmaz GENÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-88-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER v

GİRİŞ 1

Kitabın Amacı 5
Tarım Sektörünün Önemi 5
Fındık Bitkisi 6
Fındık Türleri 8
Tombul Fındık 8
Palaz Fındık 10
Çakıldak Fındık 10
Kalınkara Fındık 10
Foşa Fındık 11
Sivri Fındık 11
Allahverdi Fındık 11
Giresun Melezi ve Okay 28 11
Eski Çağ Kaynaklarında Fındık 12
Türk Kaynaklarında Fındık ve Tarihî Süreç İçerisindeki Önemi 13
Dünyada Fındık Üretimi 16
Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 17
İtalya 18
İspanya 19
Gürcistan ve Azerbaycan 19
Türkiye'de Fındık Üretimi 21
Fındık Tarımında Etik Üretim ve Sosyal Sertifikasyon Süreçleri 23

Göç 26
Göç Olgusu ve Nedenleri 27
Mevsimlik Tarım Göçü ve Sosyal Dışlanma Dinamikleri 27
Mevsimlik Tarım Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri 30
Ekonomik Etkiler 31
Sosyal ve Kültürel Etkiler 31
Mevsimlik Tarım İşçiliği Kavramı 31
Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçiliği 33
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Bölgesel Dağılımı 36
Karadeniz Bölgesi: Fındık Hasadında Yoğun İşçi Göçü 37
Fındık Tarımında Mevsimlik Tarım İşçiliği 37
Fındık Bahçelerinin Bakımı 38
Budama 38
Toprak İşleme 38
Gübreleme 38
Sulama 39
Fındık Hasadı 39
Toplama 39
Kabuk Ayıklama 39
Kurutma ve Depolama 40
Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Tarımsal Göç Veren Bölge 40
Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği Genelgeleri 41
2010/6 Sayılı Başbakanlık Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Genelgesi 41
2017/6 Sayılı Başbakanlık Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi 42
2011/25 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocuklarının Eğitimleri Hakkında Genelge 44
2016/5 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimi Hakkında Genelge 45

Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocukların Eğitimi, Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılması Hakkındaki Yasal Mevzuat 47
Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği ve İlgili Alt Düzenleyici İşlemler 50
Mevsimlik Tarım İşçiliği Hakkında Uluslararası ve Ulusal Mevzuat 51
Mevsimlik Tarım İşçiliği Hakkında Ulusal Mevzuat 52
Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Sorunları 54
Eğitim Sorunu 54
Sağlık Sorunu 57
Fındık Hasadına Özgü Sağlık Riskleri 58
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunu 60
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ulaşım Sorunu 63
Fındık Tarımında Çocuk İşçiliği Sorunu 65
Çocuk İşçiliğinin Temel Nedenleri 66
Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Yaygınlığı 67
Çocuk İşçiliğinin Sonuçları ve Sosyal Etkileri 68
Çocuk İşçiliğinin Değerlendirme ve Öneri Çerçevesi 68
Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Çocukların Eğitim Süreçleri: Kopukluklar ve Fırsatlar 69
Fındık Tarımında Mevsimlik İşçiliğin Toplumsal Algısı ve Medyadaki Temsili 72
Uygulamalı ve Sosyolojik Temelli Öneriler 74

KAYNAKLAR 77

KAYNAKLAR

Akalın, A. (2018). Göç, Emek ve Kadın: Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Cinsiyet Eksenli Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 38(2), 195–210.

Aksu, F., ve Akın, A. (2017). Mevsimlik tarım işçilerinin sağlık sorunları: Bir literatür incelemesi. Halk Sağlığı Dergisi, 1(1), 45–58.

Aksu, S., ve Akın, F. (2017). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Sağlık Sorunları. Tarım Ekonomisi Dergisi, 25(2), 134–145.

Akyol, (2023). Fındık (*Corylus avellana*) Bitkisinin Tüketimi; Türkiye'de Kullanım Alanlarına Yönelik Bir Araştırma. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 406–420. https://doi.org/10.34086/rteusbe.1365257

Altuntaş, M., Özdemir, G., ve Doğan, M. (2019). Karadeniz Bölgesi'nde fındık hasadında çalışan işçilerin karşılaştığı sağlık sorunları. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 22(3), 370–379.

Anonim. (2014a). Fındık Hasadının Oyuncuları: Batı Karadeniz İllerinde Fındık Hasadında Yer Alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri. Kalkınma Atölyesi.

Anonim. (2014b). Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği 2014 Araştırma Raporu. Hayata Destek Derneği Yayınları.

Anonim. (2014c). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Barınma Koşulları. Kalkınma Atölyesi Yayınları.

Anonim. (2014d). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçiliği. Ankara: Kalkınma Atölyesi Yayınları.

Anonim. (2016a). Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği Raporu. İstanbul: Hayata Destek Yayınları.

Anonim. (2016b). Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği ve Eğitime Erişim Raporu. Hayata Destek Derneği Yayınları.

Anonim. (2018). Türkiye'de Fındık Sektörünün Rekabetçi Analizi. Ankara: Rekabet Kurumu Yayınları.

Anonim. (2024a). Fındık ve Mamulleri Sektör Raporu.

Anonim. (2024b). Urfa İlinden Başka İl ve İlçelere Giden Mevsimlik Tarım İşçileri Mevzuat-Sorunlar-Çözüm Önerileri, Urfa Barosu Emek Komisyonu (p. 78).

Arcury, T. A., Quandt, S. A., and Vitolins, M. Z. (2013). Farmworkers and Housing in North Carolina: Confronting Environmental and Structural Challenges. Journal of Agricultural Safety and Health, 19(3), 221–236.

Avrupa Komisyonu. (1994). Temel Sosyal Haklar Şartı.

Avrupa Konseyi. (1950). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. https://www.echr.coe.int/.

Avrupa Konseyi. (1961). Avrupa Sosyal Şartı. https://www.coe.int/.

Avrupa Konseyi. (1996). Avrupa Sosyal Şartı (Gözden Geçirilmiş).

Ayfer, M., ve Güney, D. (1994). Fındık Yetiştiriciliği ve Islahı.

Aygün, Ş. (2009). Fındık: Kültürü, Ekonomisi ve Ticari Önemi. İst. Alfa Yayınları.

Balık, Seda Kayalak (2016). Fındık Çeşitleri.

Bars, T. (2022). Fındık Ürün Raporu. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü.

Bayraktar, F. Ş. (2014). Isıl İşlemin Yağ Oranı Kısmen Azaltılmış Fındık Üzerine Etkisinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Vol. 1). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bayraktar, H. (2014). Fındık üretimi ve ihracatının Türkiye ekonomisine katkısı. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 20(1), 45–60.

Birleşmiş Milletler. (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.

Birleşmiş Milletler. (1966a). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

Birleşmiş Milletler. (1966b). Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

Birleşmiş Milletler. (1979). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi.

Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicef.org/turkiye

Boni, S., Bignami, C., and Cristofori, V. (2020). Italian Hazelnut Production: An Overview of Cultivation and Economic Aspects. Agricultural Sciences, 11(2), 110–124.

Boni, M., Toti, M., & Conte, L. (2020). Hazelnut Cultivation in Italy: Labor Issues and Global Market Trends. Rome: Italian Agricultural Policy Studies.

Castles, S., De Haas, H., and Miller, M. J. (2013). The Age of Migration. Guilford Press.

Castles, S., and Miller, M. J. (2009). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Palgrave Macmillan.

Çelik, M. (2021). Sosyal politikada görünmeyen emek: Mevsimlik işçiliğin medya temsili. Toplum ve İletişim, 29(1), 67–92.

Clavio, (1928). Kadisten Semerkant'a Seyahat. Madrid: Universidad de Madrid Yayınları.

Çuhadar, M. N. G. (2024). Yemeklik Bitkisel Yağ Türlerinin Biyolojik Etkinliklerinin ve Maliyetlerinin Karşılaştırılması. T. C. Ordu Üniversitesi.

De Haan, A. (1999). Livelihoods and Poverty: The Role of Migration—A Critical Review of the Migration Literature. The Journal of Development Studies, 36(2), 1–47.

Erdal, G. (2020). Türkiye'de Fındık Tarımı: Üretim, Pazarlama ve Sorunlar. Tarım Ekonomisi Dergisi, 26(2), 210–225.

Erdal, G., ve Sağıroğlu, Ç. (2018a). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: Sorunlar, politikalar ve öneriler. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 40(2), 133–160.

Erdal, G., ve Sağıroğlu, Ç. (2018b). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: Sorunlar, politikalar ve öneriler. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 40(2), 133–160.

Erdal, M., ve Sağıroğlu, M. (2018a). Mevsimlik tarım işçileri ve çalışma koşulları: Türkiye örneği. Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 87–103.

Erdal, M., ve Sağıroğlu, S. (2018b). Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çalışma Koşulları. Çalışma ve Toplum Dergisi, 57(4), 55–78.

Erdoğan, E., ve Ergin, N. B. (2023). Giresun'un Emek Coğrafyasında "Fındığın Mekânlarını" Görmek. Çalışma ve Toplum, 2(77), 1209–1246. https://doi.org/10.54752/ct.1280834

Erdoğan, T., ve Yılmaz, S. (2015). Türkiye'de Fındık Çeşitleri ve Üretim Potansiyeli. Ziraat Fakültesi Dergisi, 30(2), 201–215.

Ergör, A. (2014a). Kadın Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlık Durumları. Kadın Araştırmaları Dergisi, 12(4), 43–58.

Ergör, A. (2014b). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği ve sağlık eşitsizlikleri. Toplum ve Hekim, 29(1), 10–16.

Evliya Çelebi. (1896). Seyahatname. İstanbul: Matbaa-i Amire.

FAO. (2022). World Hazelnut Production and Trade Statistics.

FAO (2022). FAOSTAT: Crops and Livestock Products Statistics. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Ferrero. (2021). Sustainability Report: Hazelnuts Supply Chain and Social Practices. https://www.ferrerosustainability.com

Geçgin, E. (2009). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Eğitim Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 97–110.

Görücü, A., ve Akbıyık, A. (2010). Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyal ve Ekonomik Boyutları. Toplum ve Sosyal Hizmet, 21(2), 207–214.

Görücü, M., ve Akbıyık, A. (2010). Mevsimlik tarım işçilerinin ulaşım sorunları ve kazalar. Tarım Ekonomisi ve Çalışma Yaşamı. 197–204.

Gülçubuk, B. (2011). Mevsimlik tarım işçiliği ve Türkiye'deki durumu. Tarım Ekonomisi Dergisi, 17(2), 45–62.

Güneş, T., ve Çelik, M. (2019). Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşulları ve sağlık sorunları. Çalışma Hayatı Dergisi, 11(1), 112–130.

Hobsbawm, E. (1999). Industry and Empire: The Birth of the Industrial Revolution. New Press.

İbn-i Sina. (1993). El-Kanun fi't-Tıbb. (Çev. A. Ateş). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu.

ILO. (1948). Uluslararası Çalışma Örgütü. 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi.

ILO. (1949). 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi.

ILO. (1952). 99 sayılı Asgari Ücret Belirleme Sözleşmesi.

ILO. (1973a). 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi.

ILO. (1973b). International Labour Organization. Convention No. 138: Minimum Age Convention.

ILO. (1976). 122 sayılı İstihdam Politikası Sözleşmesi.

ILO. (1999a). 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması Sözleşmesi.

ILO. (1999b). International Labour Organization. Convention No. 182: Worst Forms of Child Labour Convention.

ILO. (2001). 184 sayılı Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi.

INC. (2022). Global Nut and Dried Fruit Statistical Yearbook 2021/2022. International Nut and Dried Fruit Council, Spain.

Kafkas, S., Doğan, Y., ve Güneş, M. (2019). Fındıkta Genetik Çeşitlilik ve Islah Çalışmaları. Türkiye Tarım Bilimleri Dergisi, 35(1), 89–102.

Karaçam, A. (2021). Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: Kadın emeği perspektifinden bir değerlendirme. Toplumsal Cinsiyet ve Emeğin Dönüşümü, 8(3), 210–225.

Kızılkaya, O. (2018). XX. Yüzyılın Başlarında Türkiye'de Fındık Üretimi ve Ticareti. Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi, 2(2), 119–129.

Koca, H., ve Aksu, F. (2020). Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işçiliği ve sağlık sorunları: Niteliksel bir çalışma. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(5), 1396–1414.

Köksal, A. (2002). Fındık Çeşitlerinin Kimyasal İçeriği Üzerine Bir Araştırma. Gıda Bilimi ve Teknolojisi Dergisi, 17(3), 112–120.

Köksal, A. İ. (2002). Fındığın Besin Değeri ve Kullanım Alanları. Gıda Teknolojisi Dergisi, 15(3), 45–55.

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. Demography, 3(1), 47–57.

Mammadov, R. (2021). Azerbaijan's Agricultural Export Strategy: The Case of Hazelnut Production and Trade. Caucasus Economic Review, 3(1), 45–63.

McWilliams, C. (2000). Factories in the Field: The Story of Migratory Farm Labor in California. University of California Press.

MEB. (2022). Göç ve Eğitim: Mevsimlik İşçiliğe Dahil Çocukların Eğitim Süreçleri. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı Raporu.

Nuh, H. (2019). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Yazılı Basınında Sunumu. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

Özdemir, M., ve Aydın, C. (2019). Fındık Sanayisinde Katma Değer Yaratma Stratejileri. Ekonomi ve Tarım Araştırmaları Dergisi, 5(1), 78–92.

Rainforest Alliance. (2021). Certification Program Overview. https://www.rainforest-alliance.org/business

Şahin, H., Yılmaz, B., ve Demir, N. (2018). Karadeniz Bölgesi'nde Fındık Üretimi ve Karşılaşılan Sorunlar. Ziraat Fakültesi Dergisi, 32(4), 233–245.

Sassen, S. (1991). The Global City: New York, London, Tokyo. Princeton University Press.

Savran, (2023). Fındığın Tarihçesi. Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. https://arastirma.tarimorman.gov.tr/findik/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=26

Şehsuvaroğlu, H. (1958). Osmanlı Döneminde Tarım ve Ticaret Politikaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. International Labour Review, 133(January 1994), 531–578.

Şimşek, H. (2011). Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Eğitim: Yapısal Bir Sorun Olarak Göçebe Yaşam. Eğitim ve Toplum Dergisi, 19(3), 12–21.

Şimşek, H. (2012). Eğitimde Dil Sorunu ve Çok Dillilik: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocukları Üzerine Bir İnceleme. Dil ve Toplum, 4(9), 59–65.

T.C. Anayasası. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. T.C. Resmî Gazete, 2709 sayılı kanun.

T.C. Başbakanlık. (2010). 2010/6 sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Genelgesi. Resmî Gazete (24 Mart 2010, Sayı: 27530). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100324.htm

T.C. Başbakanlık. (2017). 2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi. Resmî Gazete.

T.C. İş Kanunu. (2003). 4857 sayılı İş Kanunu. T.C. Resmî Gazete, 25134.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2011). 2011/25 sayılı Mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin çocuklarının eğitimleri hakkında genelge. https://www.meb.gov.tr

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). 2016/5 sayılı Mevsimlik tarım işçileri ile göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının eğitime erişimi hakkında genelge. https://www.meb.gov.tr

T.C. Resmî Gazete. (1961). 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu. T.C. Resmî Gazete, 10705.

T.C. Resmî Gazete. (2004). Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılması Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmî Gazete, 25425.

T.C. Resmî Gazete. (2010). Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği (Sayı: 27593, 27 Mayıs 2010). https://www.resmigazete.gov.tr

T.C. Resmî Gazete. (2011). Türk Borçlar Kanunu (No. 6098).

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). Türkiye'de Fındık Üretimi ve Gelecek Projeksiyonları.

Taylor, J. E. (2006). Rural labor migration and agricultural development in Turkey. Journal of Development Economics, 81(1), 128–147.

TBMM. (2015a). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyoekonomik Durumları: Rapor ve Çözüm Önerileri. TBMM Tarım Komitesi Yayınları.

TBMM. (2015b). Türkiye Büyük Millet Meclisi mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını araştırmak amacı ile kurulan meclis araştırması komisyon raporu.

TMO. (2021). Fındık Piyasası Raporu. Toprak Mahsulleri Ofisi, Ankara.

TÜİK. (2023). İşgücü İstatistikleri Yıllığı. Türkiye İstatistik Kurumu, Tarım İşgücü Anketi Sonuçları, Ankara: TÜİK Yayınları.

UNICEF. (2021a). Child Labour: Global Estimates 2020, Trends and the Road Forward. https://www.unicef.org/reports/child-labour-2020-global-estimates-trends-and-road-forward

UNICEF. (2021b). Child labour: Global estimates 2020, trends and the road forward. https://www.unicef.org

UNICEF. (2021c). Çocuk işçiliği: Güncel küresel tahminler ve eğilimler. https://www.unicef.org

UNICEF. (2021d). Reversing the Impact of Covid-19 on Child Education and Labour. https://www.unicef.org/

USDA. (2021). Hazelnut Crop Report: Production and Market Analysis. United States Department of Agriculture, Washington, D.C.

USDA (2021). Hazelnut Production Report - United States Department of Agriculture.

Yeniay, G. (2011). Mevsimlik Tarım İşçiliği: Giresun Örneği. T.C. Marmara Üniversitesi.

Yiğit, B., Çiçek, Ö., ve Öztürk, M. (2017). Gezici mevsimlik tarım işçileri ile yerli mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştırmalı analizi: Isparta ili örneği. Ünye İİBF Dergisi, 1(2), 2–25.

Yıldırım, K. (2020). Türkiye'de Fındık Çeşitlerinin Besin İçeriği Üzerine Bir Değerlendirme. Gıda Araştırmaları Dergisi, 45(3), 156–169.

Yılmaz, C. (2019). Samsun'da Mevsimlik Tarım İşçileri Seasonal Agricultural Workers in Samsun.

Klasik Sorular ve Çözümleriyle

MİKRO İKTİSAT

Prof. Dr. Erkan AKTAŞ
Nida AĞAOĞLU
Prof. Dr. İsmail TUNCER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-09-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

İKTİSATTA KULLANILAN TEMEL MATEMATİKSEL ARAÇLAR 6
FONKSİYONLAR 6
TEK DEĞİŞKENLİ DOĞRUSAL FONKSİYONLAR 7
EĞİM VE KULLANILAN ÖLÇÜ BİRİMLERİ 7
DOĞRUSAL OLMAYAN FONKSİYONLAR 8
TEK DEĞİŞKENLİ FONKSİYONUN MAKSİMİZASYONU 8
TÜREV ALMA KURALLARI 10
SABİT FONKSİYONUN TÜREVİ 10
ÜSLÜ FONKSİYONUN TÜREVİ 10
KÖKLÜ FONKSİYONUN TÜREVİ 11
TOPLAMIN TÜREVİ 11
FARKIN TÜREVİ 11
ÇARPIMIN TÜREVİ 11
BÖLÜMÜN TÜREVİ 12
LOGARİTMANIN TÜREVİ 12
DOĞAL LOGARİTMANIN (LN) TÜREVİ 12
ex TÜREVİ 12
au TÜREVİ 13

DEĞER KAVRAMI: TOPLAM, ORTAMA VE MARJİNAL DEĞER 14
TOPLAM DEĞER 14
ORTALAMA DEĞER 14
MARJİNAL DEĞER 15

ARZ VE TALEP 18
KONU ÖZETİ 18
ARZ 22
ARZ FONKSİYONU 22
ARZ ESNEKLİĞİ 36
TALEP 39
TALEP FONKSİYONU 39
TALEP ESNEKLİĞİ 41
ÇAPRAZ ESNEKLİK 49
GELİR ESNEKLİĞİ 52

PİYASA DENGESİ.....54
KONU ÖZETİ.....54
TÜKETİCİ VE ÜRETİCİ RANTI.....57
REKLAMIN PİYASA ETKİSİ.....71

ÜRETİM.....74
KONU ÖZETİ.....74
ÜRETİM FONKSİYONU.....75
KISIT ALTINDA OPTİMİZASYON (ÜRETİM).....81

TÜKETİM.....95
KONU ÖZETİ.....95
FAYDA TEORİSİ.....97
KARDİNAL FAYDA.....106
TÜKETİCİ OPTİMİZASYONU.....114
GELİR VE İKAME ETKİLERİ.....117

MALİYET.....122
KONU ÖZETİ.....122
KISA DÖNEM MALİYET FONKSİYONU.....124
UZUN DÖNEM MALİYET FONKSİYONU.....140

PİYASALAR.....156
KONU ÖZETİ.....156
TAM REKABET PİYASASI.....159
TAM REKABETTE DENGE VE KAR MAKSİMİZASYONU.....159
TEK DEĞİŞKENLİ FONKSİYONLARDA MAKSİMİZASYON.....172
BİRDEN FAZLA MAL ÜRETİLMESİ DURUMUNDA KAR MAKSİMİZASYONU.....189
MONOPOL PİYASASI.....200
OLİGOPOL PİYASASI.....209

FAKTÖR PİYASASI.....213
KONU ÖZETİ.....213
FAKTÖR PİYASASI.....215
FAKTÖR ESNEKLİĞİ.....222

DEVLET MÜDAHALELERİ VE PİYASA BAŞARISIZLIĞI 224
KONU ÖZETİ 224
DEVLET MÜDAHALESİ 229
FİYAT MÜDAHALESİ 229
VERGİ UYGULAMALARI 234
ARACILAR 242
DIŞSALLIKLAR 246
GİNİ KATSAYISI 250

KAYNAKÇA 255

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., Laibson, D., & List, J. A. (2019). *Microeconomics*. Pearson.

Besanko, D., & Braeutigam, R. (2020). *Microeconomics*. John Wiley & Sons.

Browning, E. K., & Zupan, M. A. (2020). *Microeconomics: Theory and applications*. John Wiley & Sons.

Bulmuş, İ. (2008). Mikroiktisat, Okutman Yayıncılık, 6. Baskı.

Cowell, F. A. (2018). *Microeconomics: principles and analysis*. Oxford University Press.

Çelik, T., (2012) *Mikroiktisat*, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Demiröz, D. M. (2019). Mikro İktisat I.

Dinçer, M. Z. (2018). *Mikro ekonomi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi AUZEF.

Dinler, Z. (2009). İktisada Giriş, Ekin Kitapevi.

Dinler, Z. (2009). Mikro Ekonomi, Ekin Kitapevi, Gözden Geçirilmiş 20. Baskı, Bursa.

Eren, E. ve Donduran, M. (2001) Mikro İktisat. 2. Genişletilmiş Basım, Avcıol Basım.

Estrin, S., Laidler, D. E., & Dietrich, M. (2008). *Microeconomics*. Pearson Education.

Gökdere, A. (2000). Mikro İktisat soru ve cevapları, Turhan Kitabevi.

Gravelle, H., & Rees, R. (2004). *Microeconomics*. Pearson education.

Koutsoyiannis, A. (1987). Modern Mikro İktisat [Modern Microeconomics].

Krugman, P., & Wells, R. (2008). *Microeconomics*. Macmillan.

Mankiw, N. G. (1998). *Principles of microeconomics* (Vol. 1). Elsevier.

Mankiw, N. G., Quah, E., & Wilson, P. (1997). Introduction to microeconomics.

McConnell, C. R., Brue, S. L., & Flynn, S. M. (2018). *Microeconomics: principles, problems, and policies*. McGraw-Hill.

Nicholson, W., & Snyder, C. (1997). *Microeconomic theory*. Harcourt Brace College Publishers.

Özdemir, A., & Eser, M. (2010). Mikro İktisat. *Alter Yayıncılık, Ankara. Özdemir, Azim*.

Parasız, İ., (2003). İktisada Giriş, Ezgi Kitabevi.

Parasız, İ., (2008). Mikro Ekonomi, Ezgi Kitabevi.

Parkin, M. (2018). *Microeconomics*. Pearson.

Perloff, J. M. (2009). *Microeconomics*. Pearson Education.

Pindyck, R. S., & Rubinfeld, D. L. (2014). *Mikroiktisat*. Palme Yayıncılık.

Reynolds, R. L. (2011). Basic microeconomics. *A Textbook EQuity Open College Textbook. Boise State University. Fearless copy print. Remix. ISBN-13*, 978-1461175810.

Salvatore, D. (2008). Microeconomics: theory and applications. *OUP Catalogue*.

Sencer, D. (1971). Mikro İktisat.

Silberberg, E. ve Ellis, G.M. (2007). Principles of Microeconomics. Pearson Custom Pub.

Şahin, H. (1999). *Mikro iktisat*. Ezgi Kitabevi.

Türkay, O. (1995). Mikro İktisat, 10. *Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara*.

Uzgören, E. (2015). Mikro İktisat Teorisi.

Ünsal, E. (2007). İktisada Giriş, İmaj Yayıncılık.

Varian, H. R. (2014). *Intermediate Microeconomics: A Modern Approach*. W. W. Norton & Company.

Wells, R. (2009). Mikro İktisat. *Palme Yayıncılık, Ankara*.

BURSA'NIN KURTULUŞUNDA MİLLİ ÇETELER

EKREM HAYRİ PEKER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-65-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Kapak: Muharip gaziler ve çeteciler 1960'lı yıllarda bir törende

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Nisan 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

İŞGAL ÖNCESİ BURSA 1
BURSA'NIN MİLLİ ÇETELERİ 5
BURSA'NIN KURTULUŞU..... 35
ŞEHİTLER ANITI VE ANITIN ACI ÖYKÜSÜ..... 40
CUMHURİYET GAZETESİ VE BURSA'YI KİM KURTARDI POLEMİĞİ..... 45
CEMAL GÖKBAYRAK (1890-1976) 66
GÖKBAYRAK CEMAL BEY'İN HAKİMİYET GAZETESİNDE 1954 YILINDA YAYINLANAN ANILARI (ÖZET) 74
EDEBEYLİ İZZET BEY (HORASAN) (1886-1972) 91
MOLLA ARAPLI TOPAL ALİ EFE..... 104
150'LİKLERİN AFFI 106
1960-1986 YILLARI ARASI YEREL BASINDA BURSA'NIN KURTULUŞU İLE İLGİLİ HABERLER 107
BELGELER..... 125
ABDÜRREZZAK SÖZGEÇİREN VE PÜSKÜLSÜ İSMAİL'E İSTİKLAL MADALYASI'NIN VERİLMESİ 125
MANAVOĞLU NEVRES BEY..... 143
BURSA'YA GİREN ÇETECİLER..... 144
KAYNAKÇA..... 154

KAYNAKÇA

- Ahmad, Feroz, İttihat ve Terakki, İstanbul-2010 Kaynak
- Akıncı, İbrahim Ethem, Demirci Akıncıları, Ankara-2009, TTK
- Akkılıç, Yılmaz, Kurtuluş Savaşında Bursa, Bursa-2008, Akkılıç Kütüphanesi
- Akşin, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele, İstanbul-2004
- Apak, Rahmi, Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları, Ankara-1988, TTK
- Apak, Rahmi, İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, TTK
- Aralov, S.İ, Bir Sovyet Diplomatın Anıları, Agate Yayıncılık
- Armstrong, H.C., Türkiye Nasıl Doğdu, İstanbul-1997, Arma
- Avcıoğlu, Doğan, Milli Kurtuluş Tarihi, İstanbul-1974, İstanbul Matbaası
- Aydemir, Şevket Süreyya, Enver Paşa, İstanbul-1975, Remzi Kitabevi
- Aydemir, Şevket Süreyya, Suyu Arayan Adam, İstanbul-1976, Remzi Kitabevi
- Aydemir, Şevket Süreyya, Tek Adam, İstanbul-1991, Remzi
- Ayışığı, Metin, Kurtuluş Savaşı Sırasında Türkiye'ye Gelen Amerikan Heyetleri, Ankara-2004
- Bal, Mehmet Akif, Millî Mücadele Döneminde Bekirağa ve Malta Anılar, İstanbul-2007, Ark Kitapları
- Bardakçı, Murat, Talat Paşa'nın Evrak-ı Metrukesi, İstanbul-2008, Everest

- Bardakçı Murat, İttihadçı'nın Sandığı, İstanbul-2014, İş Bankası Kültür Yayınları
- Bıyıklıoğlu, Tevfik Trakya'da Millî Mücadele Ankara, 1992, TTK
- Bi, Mahmut, Kaf Dağı'nın Eteklerinden Bursa'ya Göçler, BBŞB Kültür Yayınları
- Birinci Doğu Halkları Kurultayı, Bakü 1920 (Belgeler), İstanbul-1999, Kaynak
- Boykoy, Seher, Bursa Şehitleri ve Şehitlikleri, Bursa-2011, BBŞB Kültür Yayınları
- Bozkurt, Abdurrahman, İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi, Ankara-2014, Atatürk Araştırma Merkezi
- Bursa Ansiklopedisi, cilt:2, Bursa-2002, I. Baskı
- Carthy, Justin Mc, Sürgün ve Ölüm, İstanbul-1995, İnkilap
- Cebesoy, Ali Fuat, Millî Mücadele Hatıraları-İstanbul, Vatan Neşriyat
- Çiçek, Hikmet. Dr. Bahattin Şakir, İstanbul-2007, Kaynak
- Çömez, Mine Döğer, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bursa'da Öncü Bir Kadın: Zehra Budunç, Bursa-2021, Nilüfer Belediyesi
- Dedeoğlu, Ömer. Mustafa Kemal Paşa'nın Gizli Oturum Konuşmaları, İstanbul-2008, Kastaş
- Dinamo, Hasan İzzettin, Kutsal İsyan, İstanbul-1966-67, Tekin
- Erdem, Hasan Bursa'nın Kahramanları, Bursa-2022, BBŞB Kültür Yayınları
- Erdoğan, Selim, Sakarya: Türk bitti demeden bitmez, İstanbul-2020, Kronik
- Erdoğan, Selim, Büyük Taarruz, İstanbul-2021, Kronik
- Erdoğan, Selim, İstiklal, İstanbul-2022, Kronik

- Esengin, Kenan, Millî Mücadelede Ayaklanmalar, İstanbul-2006, Kamer
- Fortuna, Benjamin C., Kuşçubaşı Eşref, İstanbul-2018, Timaş
- Görgülü Fahri, Yunan İşgali Altında Mustafakemalpaşa-2010, MKP Kültür ve Sanat Derneği
- Gözütoklu, Murat, Musul Özdemir Harekâtı, İstanbul-2008, Pozitif
- Güler, Zafer, Hicaz'dan Gelibolu'ya, İstanbul-2008, Neden Kitap
- Gürer, Turgut, Komitacı Fuat Balkan'ın Anıları, İstanbul-2008, Gürer Yayınları
- Hafifbilek, Celal, Ankara 1920, İstanbul-1998, Telos
- Hiçyılmaz, Ergun, Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-2014, Kamer
- Hürkuş, Vecihi, Bir Tayyarecinin Anıları, İstanbul-2015, YKB
- Işık, Süleyman, Kuvva, İstanbul-2017, Cinius
- İğdemir, Uluğ, Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları, Ankara 1988, TTK
- İlgurel, Mücteba, Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri, İstanbul-1999, TTK
- İlhan, Ali İlhan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İstanbul Basınında Bursa-2012
- İrgil, Ceyhun, Babalar ve Çocuklar, İstanbul-2021, Sia
- Kabacalı, Alpay, Talat Paşa'nın Anıları, İstanbul-2011, İş Bankası Kültür Yayınları
- Kağan, Hakan, İmparatorluğun Son Akşamı, İstanbul-2008, Timaş

- Kağıtçıbaşı, Ergun, Dibace'nin Ertesi Günü, Bursa-2010, Uludağ Üniversitesi
- Kandemir, Feridun, Rauf Orbay, İstanbul-1965, Serres Kitabevi
- Kaplan, Hüseyin, Hayatım ve Hatıratım, (Düzenleyen Ali Bilgiç) Bursa-2004
- Kara, Mustafa, Kurtuluşla Yüz Yüze, Bursa-2020, BBŞB Kültür Yayınları
- Karabekir, Kazım, İttihat ve Terakki Cemiyeti, İstanbul-1982, Emre
- Karabekir, Kazım, Paşaların Hesaplaşması, İstiklal Savaşı'na Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik, İstanbul-1992, Emre
- Karpat H. Kemal, Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul-2010, Timaş
- Kılıç Ali, İstiklal Mahkemesi Anıları, İstanbul-1955, Sel
- Koloğlu, Orhan, Jurnalcilikten Teşkilat-ı Mahsusa'ya, İstanbul-2013, Kırmızı Kedi
- Kurtuluş, Ümit Batı Trakya'nın Dünü Bugünü, İstanbul, 1973, Sincan
- Kutay, Cemal, Çerkes Ethem Dosyası, İstanbul-1989, Boğaziçi
- Kutay, Cemal, Rauf Orbay, Hayat ve Hatıratım, İstanbul-1997, Promat
- Küçük, Yalçın, Sırlar, İstanbul-2004, İthaki
- Küçük, Yalçın, Gizli Tarih, İstanbul-2006, Salyangoz
- Manavoğlu Nevres Bey, Merkad-i Osman'da Yunan Süngüsü, İstanbul-2001, Emre
- Mardin, Şerif, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908), İstanbul-1992, İletişim

- Mısırlıoğlu, Kadir, Yunan Mezalimi Türkün Siyah Kitabı, İstanbul-1966, Sebil
- Milas, Herkül, Göç (Rumların Anadolu'dan Mecburi Ayrılışı 1919-1923), İstanbul-2010, İletişim
- Mumcu, Uğur, Gazipaşa'ya Suikast, İstanbul-1992, Tekin
- Mustafakemalpaşa Sempozyumu, Bildiriler, Bursa-2011, MKP Belediyesi
- Nur, Rıza, Hayatım ve Hatıratım, İstanbul-1967, Altındağ
- Peker, Ekrem Hayri, Kurtuluş Savaşı'nda Bursa'nın Milli Çeteleri ve Abdürrezzak Sözgeçiren, Bursa-2022, Ekin
- Peker, Ekrem Hayri, Teşkilat-ı Mahsusa'dan Kuşçubaşı Hacı Sami, İstanbul-2011-Kastaş
- Ramsaur, E.E., Jön Türkler ve 1908 İhtilali, İstanbul-1982, Pınar
- Selçuk, İlhan, Yüzbaşı Selehattin'in Romanı, İstanbul-2010, Cumhuriyet Kitap
- Soku, Ziya Şakir, Püskülsüz İsmail, İstanbul-2012, Akıl Fikir
- Sorgun, Taylan, Halil Paşa, İttihat ve Terakki'den Cumhuriyete Bitmeyen Savaş, İstanbul-2003, Kum Saati
- Sorgun, Taylan, Mütareke Dönemi, İstanbul-2007, Kamer
- Soysal, İlhami,150'likler, İstanbul-2005, Gür
- Soysal, İlhami, Kurtuluş Savaşı'nda İşbirlikçiler, İstanbul-2008, Bengi Kitap
- Stoddard, P, Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-1993, Arba
- Şener, Cemal, Çerkes Ethem Olayı, İstanbul-2000, Cumhuriyet
- Şimşir. B. N, Malta sürgünleri, Ankara-1985, Bilgi
- Şimşir. B.N, Osmanlı Ermenileri, Ankara-2011, Bilgi

- Taçalan, Nurdoğan, Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken, İstanbul-1971, Milliyet
- Tansu, Semih Nafiz, İki Devrin Perde Arkası, İstanbul-2011, İlgi Kültür
- Tetik, Ahmet, Teşkilat-ı Mahsusa-I, İstanbul-2014, İş Bankası Kültür Yayınları
- Ulubelen, Erol, İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye, İstanbul-1967, Aykaç
- Üzmez, Ali, Millî Mücadelede Servetiye Cephesi, İzmit-2008, Kocaeli BŞB Kültür
- Yandayan, Ayşe, Mollaarap, Bursa-2004, Kültür sanat
- Yel, Selma, Yakup Şevki Paşa ve Askeri Faaliyetleri, Ankara-2002, Atatürk Araştırma Merkezi
- Yerasimos, Stefanos, Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Sovyet İlişkileri 1917-1923, İstanbul-2000, Boyut
- Yetik, Ümit, Millî Mücadele Döneminde İnegöl (1918-1923), Nilüfer Belediyesi Yayınları, Bursa
- Yüceer, Saime, Tanıkların anlatılarıyla Bursa tarihi: sözlü tarih arşivi (1919-1938), İstanbul-2005, Uludağ Üniversitesi

Makaleler

- Akkılıç, Yılmaz, Yeşilordu Cemiyeti ve Bursa, Bursa Defteri, Sayı:6, Eylül-Kasım 2000
- Akkılıç, Yılmaz, Bursa Basın Tarihi Üzerine Bir Deneme, Bursa Defteri, Sayı:26, Haziran- Ağustos 2006
- Biçer, Mesut, Yunan askerlerinin gözünden Yenişehir'in işgal günleri, www.belgeseltarih.com

- Can, Alper, Mustafa Akcan'ın Anıları, 26 Nisan 2002, www.bursadakultur.org
- Dalkılıç, Deniz, Kurtuluş Savaşı'nın İlk Uçuşunu Yapan Tayyare: "Güzel Bursa", www.belgeseltarih.com
- Dinçer, Ömer Faruk, Milli Mücadele Yıllarında Çete Reisliği Yapan İnegöllü İzzet Bey, Bursa Araştırmaları, s:40 Bahar, Bursa-2013
- Erol, Salih, Bursa'nın İşgali Sırasında Mustafa Kemal Paşa'nın Bir Telgrafı, www.belgeseltarih.com
- Işık, Süleyman, Çemişgezekli Kurmay Haydar, Şehrengiz Dergisi, sayı:67, Bursa-Ekim 2015
- Kavuk, Ercan, İstiklal Kahramanlarından Cemal Gökbayrak, Yenişehir Yörem gazetesi, 5 Şubat 2018
- Polat, Hasan Ali-Akandere, Osman, Gümülcineli İsmail Bey'in Bursa Valiliği, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIX/39 (2019-Güz), İzmir-2019
- Sofuoğlu, Doç. Dr. Adnan, Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında İşgal Döneminde Bursa, ATATÜRK Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 55, Cilt: XIX, Mart 2003
- Tonak, Hacı-Soydan, Ersoy, Millî Mücadele Döneminde Bursa Basını, www.belgeseltarih.com
- Türkeş, Meral, Püskülsüz İsmail'in son milisi ile yaşarken yapılan söyleşi www.bursa.com- 24-9-2022

Gazete, Dergi ve Siteler

- Ant
- Bursa
- Bursa Araştırmaları

- Bursa Defteri
- Bursa Hakimiyet
- Bursa'nın Sesi
- Cumhuriyet
- Doğru Hakimiyet
- Hakimiyet
- Şehrengiz
- www.belgeseltarih.com
- www.bursadakultur.com

MUHASEBE VE FİNANS
II

Editör

Prof. Dr. Tansel ÇETİNOĞLU

Aralık - 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-51-0

Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Faaliyet Raporlarındaki Finansal Olmayan Bilgilerin LIWC Yöntemi ile Analizi 3

İKİNCİ BÖLÜM

Üniversitelerin Sürdürülebilirlik Performansını Etkileyen Faktörlerin Analizi: Türkiye Örneği 22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tahminlerin Denetiminin Kilit Denetim Konularına Yansıması: Bankalar ve Sigorta Şirketleri Örneği 56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gerçeğe Uygun Değer Tahminlerinin Denetlenmesinde Tahmin Belirsizliği: Bir Vaka Örneği 77

BEŞİNCİ BÖLÜM

Dünya ve Ülkemiz Muhasebe Standartlarında Kripto Varlıkların Muhasebeleştirilmesi, Ölçüm ve Sunumu100

ALTINCI BÖLÜM

Türkiye ve Azerbaycan Bankacılık Sektörlerinde Finansal Performans Analizi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme..... 137

YEDİNCİ BÖLÜM

Örgütsel Damgalamada Yeni Bir Boyut: Finansal Damgalama 166

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Seçili Göstergeler Arasındaki İlişkinin Davranışsal Finans ve Klasik Finans Teorisi Çerçevesinde Değerlendirilmesi 197

DOKUZUNCU BÖLÜM

Portföy Yönetimi Literatürünün Bibliyometrik Analizi 223

ONUNCU BÖLÜM

BEFAS'ta İşlem Gören Emeklilik Fon Tipindeki Hisse Senedi Fon Türü Kurucularının Gri İlişkisel Analizle İncelenmesi 255

KAYNAKÇA

Adams, J. S. (1965). Inequity in social exchange. Advances in Experimental Social Psychology, 2, 267–299.

Angay Kutluk, F., (2010). Davranışsal Muhasebe Çerçevesinde Etik Konusunun Değerlendirilmesi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Antalya.

Atan, S. (2020). Metin madenciliği: İmkânlar, yöntemler ve kısıtlar. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31, 220–239. https://doi.org/10.20875/makusobed.476524

Campbell, J. L., Chen, ,H., Dhaliwal, D. S.. Lu, H., Steele & Logan B. (2010). The information content of mandatory risk factor disclosures in corporate filings. Review of Accounting Studies, Springer, 19(1), 396-455. Doi: 10.1007/s11142-013-9258-3

Caplan, E.H., (1989). Behavioral accounting: a personal view. Behavioral Research in Accounting, 1(1), 109-123.

Çerez, S., Merter, A. K., Balcıoğlu, Y. S. & Özer, G. (2024). Yıllık raporların metin analizi ile değerlendirilmesi: BİST100 endeksinde bir uygulama. Maliye ve Finans Yazıları (121), 175-188. https://doi.org/10.33203/mfy.1338486

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, (2012). Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete (28395, 28 Ağustos 2012).

Hellmann, A. (2016). The role of accounting in behavioral finance. Journal of Behavioral and Experimental Finance, 9(C), 39-42.

Hofstedt, T.R. & Kinard, J.C., (1970). A strategy for behavioral accounting research. The Accounting Review, 45 (1), 38-54.

Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics, 3(4), 305–360.

Kaur, A., & Chopra, D. (2016). Comparison of text mining tools. 5th International Conference on Reliability, Infocom Technologies and Optimization (ICRITO), 186-192, IEEE.

Kubaščíková, Z., Tumpach, M., Juhászová, Z., Zeytinoğlu, E., & Chyzhevska, L. (2021). Contextual Non-financial Analysis of Annual Reports of Slovak, Turkish and Ukrainian Companies. In SHS Web of Conferences (Vol. 92, p. 02033). EDP Sciences.

Marşap, B., & Okan Gökten, P. (2021). Davranışsal muhasebe: kuramsal yaklaşım. İşletme Araştırmaları Dergisi, 8(4), 345–359.

Oliver, R. (1974). Expectancy theory predictions of salesmen's performance. Journal of Marketing Research, 11, 243-253.

Ondrušová, L. (2011). Management decisions leading to ownership transactions. Strategic Management, 16(3), 18-22.

Rowbottom, N., & Lymer, A. (2010). Exploring the use and users of narrative reporting in the online

annual report. Journal of Applied Accounting Research, 11(2), 90-108.

Tauringana, V., & Chong, G. (2004). Neutrality of narrative discussion in annual reports of UK listed companies. Journal of Applied Accounting Research, 7(1), 74-107.

Tsai, M.F. & Wang, C.J., 2017. On the risk prediction and analysis of soft information in finance reports, European Journal of Operational Research, 217, 243-250. http://dx.doi.org/10.1016/j.ejor.2016.06.069

Witten, I. H. (2004). Text mining. In M. P. Singh (Ed.), The practical handbook of internet computing (pp. 14-1–14-23). CRC Press.

KAYNAKÇA

Adams, C. A. (2013). Sustainability reporting and performance management in universities Challenges and benefits. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, 4(3), 384-392. https://doi.org/10.1108/SAMPJ-12-2012-0044

Ajilian, H. (2014). Review of Factors Affecting Sustainability in the Universities. [Unpublished master dissertation]. Michigan Technological University.

Andreica, M.E., Dobre, I., Andreica, M.I. & Resteanu, C. (2010). Studies in Informatics and Control, 19(3), 253-262. http://www.sic.ici.ro

Arellano, M. (1987). Computing Robust Standard Errors for Within-Groups Estimators. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 49(4), 431-434. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0084.1987.mp49004006.x

Association of University Leaders for a Sustainable Future. (1990). Talloires Declaration. https://ulsf.org/wp-content/uploads/2015/06/TD.pdf

Atıcı, K.B., Yasayacak, G. Yıldız, Y. & Ulucan, A. (2021). Green University and academic performance: An empirical study on UI GreenMetric and World University Rankings. Journal of Cleaner Production, 291(2021), https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125289 .

Ayaydın, H. & Durmuş, S. (2020). Türk Lojistik Firmalarında Performans Ölçümü: GRİ İlişkisel Analiz Yöntemi. Uluslararası Kafkasya-Orta Asya Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi,

https://ulk.ist/media/kitap/I-UKODTLK/turk-lojistik-firmalarinda-performans-olcumu-gri-iliskisel-analiz-yontemi.pdf

Birleşmiş Milletler. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf (Erişim Tarihi: 25.10.2025)

Cai, Z., Qian, M. & Wang, L. (2023). Comprehensive ESG Score and Financial Performance of Carbon-Neutral Concept Enterprises. Open Journal of Business and Management, 2023(11), 133-148. https://doi.org/10.4236/ojbm.2023.111008

Çakanel, Z., İrmiş, A., & Çoban Kumbalı, H. (2022). Üniversitelerde Yeşil Yönetim Üzerine Bir Araştırma. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 1209-1238. https://doi.org/10.30798/makuiibf.1033657

Deng, J. (1989). Introduction to Grey System Theory. The Journal of Grey System, 1(1989), 1-24. https://uranos.ch/research/references/Julong_1989/10.1.1.678.3477.pdf

Elmagrhi, M.H. & Ntim, C.G. (2023). Non-financial reporting in non-profit organisations: the case of risk and governance disclosures in UK higher education institutions. Accounting Forum, 47(2), 223-248. https://doi.org/10.1080/01559982.2022.2148854

Florez-Parra, J.M., Lopez-Perez, M.V., Lopez-Hernandez, A.M. & Arco-Castro, M.L. (2023). Determinants of the dissemination of economic, social and environmental information at the university level in the context of commitment to the Sustainable Development Goals. Sustainable Development, 2023(32), 1925-1939. https://doi.org/10.1002/sd.2760

Gallego-Alvarez, I., Rodriguez-Dominguez, L. & Garcia-Sanchez, I.M. (2011). Information disclosed online by Spanish universities: content and explanatory factors. Online Information Review, 35(3), 360-385. https://doi.org/10.1108/14684521111151423

Galleli, B., Brito Teles, N.E.B., Ramos dos Santos, J.A., Freitas-Martins, M.S. & Hourneaux Junior, F. (2022). Sustainability university rankings: a comparative analysis of UI green metric and the times higher education world university rankings. International Journal of Sustainability in Higher Education, 23(2), 404-425. https://doi.org/10.1108/IJSHE-12-2020-0475

Ghorbani, M., Bahrami, M. & Arabzad, S.M. (2012). An Integrated Model For Supplier Selection and Order Allocation; Using Shannon Entropy, SWOT and Linear Programming. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 41(2012), 521-527. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812009445

Gök-Kısa, A.C. & Perçin, S. (2018). Bütünleşik Entropi Ağırlık-Vıkor Yöntemi ile Bilişim Teknolojisi Sektöründe Performans Ölçümü. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 14(1), 1-13.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/529324

Grindsted, T.S. (2011). Sustainable universities – from declarations on sustainability in higher education to national law. Environmental Economics, 2(2), 29-36. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2697465

Günerhan, S.A. & Günerhan, H. (2016). Türkiye İçin Sürdürülebilir Üniversite Modeli. Mühendis ve Makina, 57(682), 54-62. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/811796

Kaldırım, Z., Özcan, İ. & Ergün, İ. (2023). Çevresel Sürdürülebilirlik ve Akademik Başarı İlişkisi: UI Greenmetric ile URAP ve THE Üniversite Sıralamalarının Karşılaştırmalı Analizi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 25 (MODAVICA Özel Sayısı), ÖS187-ÖS206. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2795996

Kamelnia, H. & Ghalehnovi, A. (2024). The role of academic performance of universities in sustainability with an emphasis on Green Metric evaluation components (Case study: Iranian universities). Journal of Urban Management and Energy Sustainability (JUMES), 5(2), 110-123. https://doi.org/10.22034/ijumes.2024.2016486.1181

Karaatlı, M. (2016). Entropi-GRI İlişkisel Analiz Yöntemleri ile Bütünleşik Bir Yaklaşım: Turizm Sektöründe Uygulama. Süleyman Demirel

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1), 63-77. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/20859/223798

Konuşkan, A. (2024). Finansal Performans ile Firma Değeri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: BIST 30'da Bir Uygulama. Ekonomi, İşletme ve Bilişim Dergisi, 1(1), 1-11. https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/7cab3338-bfce-4625-9eb5-2da8fb817287/content

Köse, B., Ansay, S., Akderya, T. & Tabakoğlu, G. (2024). Yeşil Kampüs Sertifikasyonları ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: İzmir Bakırçay Üniversitesi Örneği. Yükseköğretim Dergisi, 14(3), 25-40. https://doi.org/10.53478/yuksekogretim.1338404

Lee, W-S. & Lin, Y. (2011). Evaluating and ranking energy performance of office buildings using Grey relational analysis. Energy, 36(2011), 2551-2556. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360544211000727?via%3Dihub

Maçin, K.E. (2021). UI GreenMetric Ranking Performance Analysis of Universities in Turkey: Suggestions Towards to Becoming Green Campuses. European Journal of Sustainable Development Research, 5(1), 15-24. https://cnrpublishing.com/index.php/ejsdr/libraryFiles/downloadPublic/44

Maçin, K.E., Arıkan, O.A. & Demir, İ. (2020). The UI GreenMetric Ranking System: Analyzing Impacts

of Categories on Overall Results. European Journal of Sustainable Development Research, 4(1), 6-14. https://cnrpublishing.com/index.php/ejsdr/libraryFiles/downloadPublic/17

Moran, J., Granada, E., Miguez, J.L. & Porteiro, J. (2006). Use of grey relational analysis to assess and optimize small biomass boilers. Fuel Processing Technology, 87(2006), 123-127. https://doi.org/10.1016/j.fuproc.2005.08.008

Munoz-Suarez, M., Guadalajara, N. & Osca, J.M. (2020). A Comparative Analysis between Global University Rankings and Environmental Sustainability of Universities. Sustainability, 12(5759), 1-19. https://doi.org/10.3390/su12145759

Pascawati, N.A., Lustiyati, E.D., Untari, J. & Ramadanti, D.P. (2023). University Readiness Analysis Towards Green Campus: A Case Study Using UI GreenMetric. Disease Prevention and Public Health Journal, 17(2), 149-161. https://doi.org/10.12928/dpphj.v17i2.7625

Sanchez, R.G., Florez-Parra, J.M., Lopez-Perez, M.V. & Lopez-Hernandez, A.M. (2020). Corporate Governance and Disclosure of Information on Corporate Social Responsibility: An Analysis of the Top 200 Universities in the Shanghai Ranking. Sustainability, 12(1549), 1-22. https://doi.org/10.3390/su12041549

Sari, M.P., Faisal, F. & Harto, P. (2023). The determinants of higher education institutions' (HEIs) sustainability reporting. Cogent Business &

Management, 10(3), 1-27. https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2286668

Sari, R.F., Sidiyanto, Y.A. & Windiatmaja, J.H. (2023). The role of universities in realizing sustainability: Analysis of UI GreenMetric contributions and publications related to sustainability. E3S Web of Conferences, 450, 01001 (2023) ICoSBi 2023. https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345001001

Sayıştay. (2025). Raporlar. https://www.sayistay.gov.tr/reports/category/7-ozel-butceli-idareler---a?searchText=&yil=

Shemshadi, A., Shirazi, H., Toreihi, M. & Tarokh, M.J. (2011). A fuzzy VIKOR method for supplier selection based on entropy measure for objective weighting. Expert Systems with Applications, 38(2011), https://doi.org/12160-12167. 0.1016/j.eswa.2011.03.027

T.C.Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Rehber.https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/04/AnalitikEkorehber_2019-2021.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

UI GM. (2025). The First World Unıversity Ranking on Sustainability: Rankings Overview. https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/rankings-overview (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

Yazıcı, K. (2024). Çevresel Sürdürülebilirlik ve Türkiye'deki Üniversitelerin Greenmetric Sertifika Sistemindeki Başarısının İncelenmesi. Bozok Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 3(1), 37-46. https://doi.org/10.59128/bojans.1487801

YÖKAK. (2024a). Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP). https://www.yokak.gov.tr/kurumsal-akreditasyon-programi/ (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

YÖKAK. (2024b). Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu. https://www.yokak.gov.tr/documents/national-doc/KIDR_Haz%C4%B1rlama_K%C4%B1lavuzu_3.2.1_yeni.pdf (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

YÖKAK. (2025). Yönetim Bilgi Sistemi. https://mis.yokak.gov.tr/Perf/VPerfDatas/Sorting2 (Erişim Tarihi: 15.09.2025)

KAYNAKÇA

Acar, İ. (2024). Kilit denetim konularının karma metot ile incelenmesi: BİST'te bir analiz. *Denetişim* (30), 16-32. https://doi.org/10.58348/denetisim.1400322

Arzova, S. B., & Şahin, B. Ş. (2020). ISA 701 (BDS 701) kilit denetim konuları: BIST 30, BIST 50 ve BIST 100 endekslerinde yer alan finans kurumlarına yönelik analiz. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(60), 75-94.

Bédard, J., Gonthier-Besacier, N. ve Schatt, A. (2014). Costs and benefits of reporting key audit matters in the audit report: The French experience. *In international symposium on audit research* 24, 1-24.

Bepari, M. K. (2023). Audit committee characteristics and Key Audit Matters (KAMs) disclosures. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 34, 152–172. https://doi.org/10.1002/jcaf.22587

Burke, J. J., Hoitash, R., Hoitash, U. ve Xiao, S. (2023). The disclosure and Consequences of US critical audit matters. *The Accounting Review*, 98(2), 59-95.

Coram PJ. ve Wang L.(2021). The effect of disclosing key audit matters and accounting standard precision on the audit expectation gap. *Int J Audit*. 25, 270–282. https://doi.org/10.1111/ijau.12203

Erdem, B. (2020). Finansal tablolardaki hile olasılığının kilit denetim konularına etkisi: Borsa İstanbul'da bir analiz. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 1(2), 245-260.

İşseveroğlu, G. (2019). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: BİST Sigorta

İşletmelerinin 2017-2018 Yılları Analizi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* 84, 49-64.

Jayanti, D. ve Fatima, E. (2023). The readability of key audit matters paragraph in auditor's report: A study from asean countries. *Media Riset Akuntansi, Auditing & İnformasi*, 23(2), 257-272.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2018). *TMS 8- Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar*. Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2018). *BDS 540- Muhasebe Tahminleri ve İlgili Açıklamaların Denetimi*. Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2017). *BDS 701- Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Tarafından Bildirilmesi*. Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr

Kamuyu aydınlatma Platformu (KAP). Erişim Adresi: https://www.kap.org.tr/tr

Karapınar, A. & Dölen, T. (2020). Bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konusu açıklamaları: Türkiye örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 763-780. https://doi.org/10.31460/mbdd.781322

Kavut, F. L. ve Güngör, N. (2018). Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları: BİST-100 İşletmelerinin 2017 Yılı Analizi, *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 16(59), 59-70.

Pinto, I., & Morais, A. I. (2018). What matters in disclosures of key audit matters: Evidence from Europe. Journal of International Financial Management & Accounting. 1-18. doi:10.1111/jifm.12095

Rahaman, M.M. & Karim, M.R. (2023). How do board features and auditor characteristics shape key audit matters disclosures? Evidence from emerging economies. *China Journal of Accounting Research*, 16, 1-19.

Ricquebourg, A.D. & Maroun, W. (2023) How do auditor rotations affect key audit matters? Archival evidence from South African audits. *British Accounting Review*, 55 (2), 1-19.

Shao, X. (2020). Research on disclosure status and ınfluencing factors of key audit matters. Modern Economy, 11, 701-725. https://doi.org/10.4236/me.2020.113052

Süer, A. (2021). Önemli muhasebe tahminlerinin kilit denetim konuları çerçevesinde incelenmesi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 65, 23-37. https://doi.org/10.26650/MED.945442

Türk Dil Kurumu, (2025). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr

Uzay, Ş. ve Köylü, Ç. (2018). Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 52, 47-70.

Varıcı, İ., & Kalıpçı Çağıran, F. (2021). Kilit denetim konularına etki eden faktörler: BIST KOBİ örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler*

Dergisi(32), 87-106. https://doi.org/10.18092/ulikidince.905561

Velte, P. (2020). Associations between the financial and industry expertise of audit committee members and Key Audit Matters within related audit reports. *Journal of Applied Accounting Research,*21(1), 185-200.

Wuttichindanon, S. & Issarawornrawanich, P. (2020). Determining factors of key audit matter disclosure in Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(4), 563-584.

Yalçın, N. (2020). Raporlanan kilit denetim konularının sayısını etkileyen faktörler: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *12*(4), 4220–4230.

Zeytinoğlu, E., & Polat, Z. G. (2018). *Muhasebede ihtiyatlılığı etkileyen faktörler: Borsa İstanbul örneği.* International Journal of Social and Humanities Sciences Research, 5(20), 753-762. https://doi.org/10.26450/jshsr.413

KAYNAKÇA

Altunal, I., & Altay, Z.C. (2024). Denetim Ücreti Üzerinde Etkili Olan Faktörler: Borsa İstanbul İmalat Sektöründe Bir Araştırma. Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (ICAFR Özel Sayısı), 111-127. https://doi.org/10.17218/hititsbd.1391538

AU Section 332. Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, Investment In Securities, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB).

AU Section 328. Auditing Fair Value Measurements and Disclosures, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB).

AU Section 316. Consideration Of Fraud In A Financial Statement Audit, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB).

Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 540, Gerçeğe Uygun Değere İlişkin Olanlar Dahil Muhasebe Tahminlerinin ve İlgili Açıklamaların Bağımsız Denetimi, Kamu Gözetimi Kurumu (KGK).

Barlev, B., and J.R. Haddad, (2003). Fair Value Accounting and The Management of The Firm. Critical Perspective On Accounting, 14(4), 385-413. https://doi.org/10.1016/S1045-2354(02)00139-9

Budner, S. (1962). Intolerance Of Ambiguity as a Personality Variable. Journal of Personality, 30(1), 29-50. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x

Holder-Webb, L. ve M. Kohlbeck, (2006). The Hole In The Doughnut: Accounting For Acquired Intangibles at

Krispy Kreme. Issues In Accounting Education, 21(3), 297-312. https://doi.org/10.2308/iace.2006.21.3.297

Hurtt, R.K. (2010). Development of A Scale To Measure Professional Skepticism. American Accounting Association, 29(1), 149-171. https://doi.org/10.2308/aud.2010.29.1.149

International Standard On Auditing 540. Auditing Accounting Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, And Related Disclosures, Internatioanl Federation Of Accounting (IFAC).

Kadous, K., Magro A.M. ve B.C. Spilker, (2008). Do Effect of Quality Assessment And Directional Goal Commitment On Auditors' Acceptance of Client-Preferred Accounting Methods. The Accounting Review, 78(3), 759-778. https://doi.org/10.2308/accr.2003.78.3.759

Kohlbeck, Mark J., Cohen, J.R. ve L.L. Holder-Webb, (2009). Auditing Intangible Assets And Evaluating Fair Market Value: The Case Of Reacquired Franchise Rights. Issue In Accounting Education, 24(1), 1-24. https://doi.org/10.5555/1558-7983-24.1.1

Kunda, Z., (1990). The Case For Motivated Reasoning. Psychological Bulletin, 180(3), 480-498. https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480

Martin, R.D., Rich, J.S. ve T.J. Wilks, (2006). Auditing Fair Value Measurements: A Synthesis of Relevant Research. Accounting Horizons, 20(3), 287-303. https://doi.org/10.2308/acch.2006.20.3.287

Montague, N.R. (2010). The Effects of Directional Audit Guidance and Estimation Uncertainty on Auditor Confirmation Bias and Professional Skepticism When Evaluating Fair Value Estimates, University of South Florida, United States, Yayınlanmış Doktora Tezi.

Nelson, M.W., (2009). A Model And Literature Review of Professional Skepticism In Auditing, Auditing: A Journal Of Practice And Theory, 28(2), 1-34. https://doi.org/10.2308/aud.2009.28.2.1

Penman, S., (2007). Financial Reporting Quality: Is Fair Value A Plus or A Minus?, Accounting and Research, (Special Issue: International Accounting Policy Forum), 37, 33-44 https://doi.org/10.1080/00014788.2007.9730083

Terzi, S., & Kıymetli Şen, İ. (2022). Gerçeğe Uygun Değer Ölçümüne İlişkin Açıklamaların Denetim Ücretine Etkisi: Borsa İstanbul Örneği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(45), 1389-1404. https://doi.org/10.46928/iticusbe.1170118

TFRS 13, (2012). Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).

TMS 36, (2021). Varlıklarda Değer Düşüklüğü, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).

TMS 38, (2021). Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).

KAYNAKÇA

Ağ, A. ve Gülhan, Ü. (2022). TMS/TFRS Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(1), 35 - 47, https://doi.org/10.22466/acusbd.1078963

Alataş, A. (2024), Kripto Varlıkların Raporlanmasında Yeni Dönem: BOBİ FRS 2021 Güncellemesinin Analizi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* 104, 27-52, https://doi.org/10.25095/mufad.1479636

Alıcı, M. ve Yanık, Serap S. (2022*).* Kripto Varlıkların Muhasebeleştirilmesi*, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 24 (MODAVICA Özel Sayısı), ÖS256-ÖS297. https://doi.org/10.31460/mbdd.1066621*

Aslan, Ü. (2020), Kripto Para Muhasebesi Üzerine Yapılan Tartışmalar ve Finansal Raporlama Üzerine Etkileri, *TIDE AcademIA Research,* 2(2), 257 – 286.

Ateş, B.A. (2016), Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(7), 349 – 366.*

Binici, F.Ö. ve Aslan, Y. (2022), Kripto Paraların Muhasebe ve Raporlama Sisteminde Gösterimi, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1(12), 344 - 354, https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1075890

Brandvold, M., Molnár, P.– Vagstad, K. Ve Valstad, O.C.A. (2015), Price discovery on Bitcoin exchanges, *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money,* 36, 18–35.

Bulut, N. ve Karaaslan, İ. (2023), Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yaklaşımlar,

Tartışmalar ve Öneriler, *Turkish Business Journal*, 4(8), 101-119, https://doi.org/10.51727/tbj.1356660

Çam, M. (2022), Kripto Varlık İşlemleri ve Bitcoin Muhasebesi, *Journal of Politics Economy and Management,* 5(2), 202 – 220.

Deran, A, Beller, B ve Dikmen, Özçelik, M. (2021), Blokzincir Teknolojisinin Ödeme Sistemleri, Muhasebe Bilgi Sistemi ve Denetim Sürecine Etkisi; Kripto Varlıkları Finansal Tablolarda Raporlanması, *Erciyes Akademi*, 35(3), 1215-1245, https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.957594

Dilek, Ş. ve Doğan, S. (2023), Kripto Paralar ve Muhasebeleştirilmesi, *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 71-95, https://doi.org/10.52736/ubeyad.1266050

Dwyer, G.P. (2015), The Economics of Bitcoin and Similar Private Digital Currencies, *Journal of Financial Stability*, 17, 81-91.

Eren, B., Erek, M. ve Buyruk, A.A. (2020). Kripto Para Kavramı ve Muhasebeleştirilmesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 1340-1367

Güdelci, E. (2020), UFRS kapsamında Kripto Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi: Kripto Paralar Gerçekten Para mı?, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 237 - 257, https://doi.org/10.31460/mbdd.637870

Gül, H. (2020), Bitcoin ve Türevi Varlıkların Muhasebeleştirilmesine İlişkin Bir

Değerlendirme, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 22(2),, 444 - 454, https://doi.org/10.32709/akusosbil.520988

Güney, A. ve Şavlı, A.S. (2023), Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesindeki Yaklaşımlar, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Sayı C-iasoS 2022 Özel Sayısı, 11 - 28, https://doi.org/10.18092/ulikidince.1229876

Karyağdı, N. G. ve Yolci, M. (2023), Kripto Para Kavramı ve Denetimi*, Turkish Business Journal,* 4(7), 1 - 13, https://doi.org/10.51727/tbj.1221264

Kılıç, İ. ve Alataş, A. (2023), Kripto Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Üzerine Bir İçerik Analizi, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 16(1), 157 - 183, https://doi.org/10.29067/muvu.1211235

Kızıl, E. (2019). Türkiye'de Kripto Paranın Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi, *Mali Çözüm,* 29(155), 179-196.

Kızıl, C. (2022), Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi Hususunda Uygulamalar, Alternatif Yaklaşımlar ve Öneriler, *Akademik Hassasiyetler,* 9(18), 103 - 129,

Kızıl, C., Tünaydın, İ.B. ve Keskin, E. (2022). Muhasebe Perspektifinden Kripto Para Birimleri, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 15(2), 80 - 97, https://doi.org/10.18221/bujss.1116790

Koç, F. (2022) Kripto Paranın TMS/TFRS İle Uyumlu Olarak Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yaklaşımlar, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*,

24(2), 287-307. https://doi.org/10.31460/mbdd.867251

Lee, D.K.C. ve Nian, L.P. (2015), Handbook of Dıgıtal Currency Bitcoin, Innovation, *Financial Instruments, And Big Data*, Elsevier, London.

Oral, B. G. ve Yeşilkaya, Y. (2021). Kripto Paraların Vergilendirilmesi, *Turkuaz Uluslararası Sosyo-Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 78-93.

Özdemir, G. (2021), *Kripto Paraların Eşya Niteliği, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 11(1), 289-306, https://doi.org/10.52273/sduhfd..938420,

Ram, A., Maroun, W. ve Garnett, R. (2016). Accounting for the Bitcoin: Accountability, Neoliberalism and a Correspondence Analysis, *Meditari Accountancy Research,* 24(1), 2-35.

Sarıoğlu, K ve Özveren, C. (2024), Kripto Paraların Finansal Tablolarda Raporlanması, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 354 - 383, https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1314992

Serçemeli, M. (2018), Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar,* 639, 433 – 465.

Şahin, O.N. (2018). TMS&TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 898 - 923, https://doi.org/10.31460/mbdd.401314

Temelli, F. (2019), Kripto Para Birimlerinden Bitcoin ve Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi, *İktisadi Yenilik Dergisi,* 6(2), 107 – 119.

Uysal, M. ve Akçay, S. (2025), Kripto Para Muhasebe ve Denetim Standartlarının Türkiye Eksenli Güncellemelerine Bakış, *Denetişim,* 33, 146 - 159

Yalçın, S. *(2019),* Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi*, Muhasebe ve Finansman Dergisi,* 81, 101 - 120, https://doi.org/10.25095/mufad.510596

Yalçın, S. (2022). Muhasebe Mevzuatında Kripto Araçların Muhasebeleştirilmesi, *Güncel İşletmecilik Araştırmaları I,* Eğitim Yayınevi, 75-96.

Yıldırım, M. (2019). Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 265-277.

Yüksel, F. *(2020),* Kripto Varlıklar ve IFRS Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi,* 13(2), 429-451, https://doi.org/10.29067/muvu.653136

KAYNAKÇA

Ahmedov, T. ve Memmedov, E. (2017). Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS analizi: Yabancı Sermayeli 10 banka. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 97-109.

Akkaya, C. ve Avşarlıgil, N. (2025). Bankaların Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi: Türkiye Bankacılık Sektöründe Bir İnceleme. *Alanya Akademik Bakış*, 9(1), 290-307.

Alper, K., Kara, H. ve Yükseler, Z. (2013). *Türk Bankacılık Sektörü: Küresel Krizden Alınan Dersler* (TCMB Çalışma Tebliği No: 13/25). Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Altunbaş, Y. ve Marqués, D. (2008). Banks' Financial Performance and Risk. *Journal of Financial Stability*, 4(3), 204-222.

Apan, M. ve Marazada, F. (2024). CAMELS Modeli ile Finansal Performans Ölçümü: Seçili Azerbaycan Bankalarından Güncel Kanıtlar. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 201-217.

Asaeva, A. (2018). Banking Sector Development in Transition Economies. *Economic Analysis*, 51(2), 111-114.

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2009). *Azerbaycan'da Bankacılık Sektörünün Gelişimi*. Bakü: Azerbaycan Merkez Bankası Yayınları.

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2021). *Finansal İstikrar Raporu 2021*. Bakü: Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası.

Banker, R. D., Potter, G. ve Srinivasan, D. (2000). An Empirical Investigation of an Incentive Plan that Includes Nonfinancial Performance Measures. *The Accounting Review*, 75(1), 65-92.

Bayrakdaroğlu, A. (2009). Finansal Performans Ölçümü ve Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (41), 117-120.

Bayraktar, B. B. ve Şentürk, B. (2007). Belge Yöneticilerinin Performans Yönetim Sistemi Süreci. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(28), 359-376.

Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

Çağıl, G. ve Mukhtarov, S. (2014). Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS Yönetimiyle Performans Analizi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41), 77-94.

Çalışkan, E. ve Eren, T. (2016). Bankaların Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 85-107.

Çankaya, F. ve Öz, Y. (2011). Banka Türleri ve Fonksiyonları. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 1-13.

Dinçer, N. (2004). Merkez Bankacılığı ve Para Politikası. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 33(1), 95-105.

Doğan, M. (2013). Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(2), 175-188.

Ercan, M. K., Öztürk, M. B. ve Demirgüneş, K. (2003). Değer Tabanlı Performans Ölçüm Yöntemleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (20), 78-84.

Ertuğrul, A. (2016). *Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Franklin, A. ve Elena, C. (2012). The Functions of Banks. *Journal of Money, Credit and Banking*, 44(2), 431-552.

Göçer, İ., Mercan, M. ve Bölükbaş, M. (2015). Bankacılıkta Finansal Performans Ölçümü. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (65), 65-84.

Güney, A. (2012). *Azerbaycan Ekonomisi ve Bankacılık Sektörü*. Ankara: Nobel Yayınları.

Hüseynov, R. (2005). *Azerbaycan'da Banka İşinin Yeniden Yapılandırılması*. Bakü: İktisat Üniversitesi Yayınları.

Kalaycı, Ş. (2010). *Nedenleri Etkileri ve Sonuçlarıyla Bankacılık Krizleri ve Öncü Göstergeleri* (1. Basım). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Kale, S. (2009). *Bankacılıkta Performans Ölçümü ve Risk Yönetimi*. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Kaya, T. (2003). *Bankacılık İşlemleri ve Muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Koç, Y.D., ve Karahan, F. (2017). Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Sağlamlığın Belirleyicileri. *Journal of Academic Value Studies*, *3*(15), 148-153.

Kosak, M. ve Cok, M. (2008). Performance Measurement in Banking. *Journal of Banking and Finance*, 32(6), 93-122.

Memmedov, E. (2010). *Azerbaycan'da Bankacılık Sektörünün Gelişme Eğilimleri*. Bakü: Elm Yayınları.

Musayev, F. (1999). *Azerbaycan'da Bankacılık Sisteminin Oluşumu*. Bakü: Elm Yayınları.

Özince, Ö. (2005). *Performans Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Paksoy, Ö. B. ve Küçüker, M. (2024). Bankacılık Sektöründe Finansal Performans Analizi: BİST Bankacılık Endeksi Üzerine Bir İnceleme. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 7(2), 170-189.

Parasız, İ. (2000). *Modern Bankacılık*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Selim, M. (2017). *Uygulamalı İstatistik ve Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tandoğan, M. (2012). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Bankacılık Sektörü*. İstanbul: Der Yayınları.

Tiryaki, A. ve Yılmaz, H. (2012). Ortaçağ'da Avrupa'da Bankacılık. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 69-94.

Toraman, C., Ata, H. A. ve Buğan, M. F. (2015). Bankacılık Tarihi ve Gelişimi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2), 301-310.

Trabelsi, M. (2011). The Bank of England and the Evolution of Modern Banking. *Financial History Review*, 18(1), 15-25.

Uçkun, N. ve Girginer, N. (2011). 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve Bankacılık Sektörü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 46-66.

Uygurtürk, H. ve Korkmaz, T. (2012). İşletmelerde Performans Ölçümü ve Finansal Başarı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (53), 95-115.

Ünal, Y. ve Yüksel, C. (2017). Bankacılık Sektörünün Ekonomik Sistem İçindeki Yeri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 264-270.

Yardımcıoğlu, M. (2007). *Türkiye'de Bankacılık Sektörü ve Dijital Dönüşüm*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Yurttadur, M. ve Demirbaş, K. (2017). Dijital Dönüşüm ve Bankacılık Sektörü. *Sosyoekonomi*, 25(32), 89-117.

KAYNAKÇA

Akçay, S. (2000). Yolsuzluk, ekonomik özgürlükler ve demokrasi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (1), 1-15.

Akkaya, G. C., Yakut, Ü. H., Demireli, E. & Yakut, H. (2009). İşletmelerde finansal başarısızlık tahminlemesi: yapay sinir ağları modeli ile İMKB üzerine bir uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 187-216.

Akpınar, O., & Akpınar, G. (2017). Finansal başarısızlık riskinin belirleyicileri: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 932-951.

Aksoy, B. (2020). Finansal piyasalarda pay senedi manipülasyonu'nun veri madenciliği yöntemleri ile tahmini: Borsa İstanbul örneği. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*(28), 1-24. https://doi.org/10.18092/ulikidince.582919

Armantier, O., Ghysels E., Sarkar A. & Shrader J., (2015). Discount window stigma during the 2007–2008 financial crisis, *Journal of Financial Economics*, 118, 2 : 317-335

Berksoy, T., & Yıldırım, N. E. (2017). Yolsuzluk kavramına genel bir bakiş: problemler ve çözüm önerileri. *Journal of Awareness*, 2(1), 1-18.

Bernanke, B. (2009). The federal reserve's balance sheet: An update. in Speech at the Federal

Reserve Board Conference on Key Developments in Monetary Policy.

Bilen, C. İ., & Güler, S. (2019). Konkordato ve alacakların akıbeti. *Vergi Dünyası*, 38(449), 81-97.

Bos, A. E., Pryor, J. B., Reeder, G. D., & Stutterheim, S. E. (2013). Stigma: Advances in theory and research. *Basic and applied social psychology*, *35*(1), 1-9.

Bozkurt, İ. (2014). İflas olasılığı ile sistematik risk ilişkisinin incelenmesi ve etkin iflas göstergesi modellerinin tespiti: bist'de ampirik bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,19 (4): 127-142.

Cengiz, V. (2009). Parasal Aktarım Mekanizması İşleyişi Ve Ampirik Bulgular. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (33), 225-247.

Clark, K., & Li, Y. (2023). Organizational event stigma: Typology, processes, and stickiness. *Journal of Business Ethics*, *186*(3), 511-530.

Çelik, M. K. (2016). Firmaların ilk halka arz sonrası faaliyet performanslarının değerlendirilmesi: Borsa İstanbul Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(27), 267-282.

Devers, C. E., Dewett, T., & Belsito, C. A. (2005). Falling out of favor: Illegitimacy, social control, and the process of organizational stigmatization. *Academy of Management Annual Meeting Proceedings*, D1–D5. doi:10.5465/AMBPP. 2005.18783430

Devers, C. E., Dewett, T., Mishina, Y. & Belsito, C. A. (2009). A general theory of organizational stigma. *Organization Science*, 20, 154-171.

Dil Şahin, M. (2024). Damgalamanın izi: Örgütsel damga kavramına ilişkin kuramsal bir Çerçeve. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, *5*(1), 98-113.

Dizgil, E. (2018). BİST Ticaret Endeksinde yer alan şirketlerin springate finansal başarısızlık modeli ile incelenmesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2): 248-267.

Efrat, R. (2006). The evolution of bankruptcy stigma. Theoretical Inquiries in Law, 7(2), 364–393

Ennis, Huberto M.,& John A. Weinberg, 2013, Over-the-counter loans, adverse selection, and stigma in the interbank market. Review of Economic Dynamics, 16, 601–616.

Goffman, E. (2006). Selection from stigma, *The Disability Studies Reader* İçinde, Davis, Lennard (Ed.), New York, Routledge.

Grosman, A., Onali, E., & Tumlinson, J. (2023). Dissecting organizational stigma: The Case of Lehman'Orphans'. *Available at SSRN 4534976*.

Hampel, C. E., & Tracey, P. (2017). How organizations move from stigma to legitimacy: The case of Cook's travel agency in Victorian Britain. *Academy of Management Journal*, *60*(6), 2175-2207.

Harvey, E., & Wade, J. (2019). Organizational Stigma: Sources and Outcomes. Drake Management Review, 8(1-2), 48-60.

Hudson, B., Patterson, K., & Dong, L. (2025). Organizational Stigma: Elements in Organization Theory. United Kingdom: Cambrige University Press.

Hudson, B. A., Patterson, K. D., Roulet, T. J., Helms, W. S., & Elsbach, K. (2022). Organizational stigma: Taking stock and opening new areas for research. *Journal of Management Studies*, *59*(8), 1899-1914.

Jensen, T., & Sandström, J. (2015). Normal deviants and Erving Goffman: Extending the literature on organizational stigma. *Nordic Journal of Working Life Studies*, *5*(4), 125-142.

Karadeniz, E., & Öcek, C. (2019). Finansal başarısızlık riski taşıyan ile taşımayan işletmelerin finansal oranlarının karşılaştırmalı analizi: Borsa İstanbul turizm işletmelerinde bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 191-206.

Kassinis, G. I., Kay, A. A., Papagiannakis, G., & Vlachos, P. A. (2022). Stigma as moral insurance: How stigma buffers firms from the market consequences of greenwashing. *Journal of Management Studies*, *59*(8), 2154-2190.

Kiziltan, B., Yılmaz, B. N., Vural, A., & Eskicindil, B. (2024). Kurumsallaşma ve Etikte Tünelleme: Dünyada Yaşanmış Skandalların İncelemesi.

Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(2), 46-61.

Li, H., Dong, X., & Zhang, J. (2025). "Is it too late to mend?"—Unlocking the impact of organizational stigma on corporate performance in organizational change. *Journal of Organizational Change Management*, 1-24.

Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of Sociology*, *27*(1), 363-385.

Madigan, B., 2009, Bloomberg versus Board of Governors of the Federal Reserve System, *Declaration of Brian F. Madigan*, Case number 08 Civ. 9595 (LAP).

Orhan, U. (2021). Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) suçu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1635-1673.

Öztürk, D. (2022). Geçmişin mirası: Örgütsel damgalama araştırmalarına ilişkin bir literatür incelemesi (2013-2022). *Beykoz Akademi Dergisi*, 10(2), 20-57.

Robson, J. (2023). Stigma and spoiled identities: Rescripting career norms for precariously employed academic staff. *British Journal of Sociology of Education*, *44*(1), 183-198.

Roulet, T. (2015). "What good is Wall Street?" Institutional contradiction and the diffusion of the

stigma over the finance industry. *Journal of Business Ethics*, *130*(2), 389-402.

Sadri M., Piazza A., Phung K.& Helms W. (2023). The disparate economic outcomes of stigma: evidence from the arms ındustry. *Strategic Management Journal*. 44, 2489-2533.

Seitz, S. R., & Choo, A. L. (2022). Stuttering: Stigma and perspectives of (dis) ability in organizational communication. *Human Resource Management Review*, *32*(4), 1-12.

Soygür, H., & Özalp, E. (2005). Şizofreni ve damgalanma sorunu. *Turkiye Klinikleri Journal of Internal Medical Sciences*, *1*(12), 74-80.

Sullivan TA, Warren E. & Westbrook JL. (2006). Less stigma or more financial distress: an empirical analysis of the extraordinary increase in bankruptcy filings. *Stanford Law Rev*. 59:213.

Summers, J. K., Howe, M., McElroy, J. C., Ronald Buckley, M., Pahng, P., & Cortes-Mejia, S. (2018). A typology of stigma within organizations: Access and treatment effects. *Journal of Organizational Behavior*, *39*(7), 853-868.

Tekin, B., & Gör, Y. (2022). Finansal başarısızlık tahmin modelleri ve bankacılık sektörü mali tabloları üzerinden bir uygulama: altman ve springate modelleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 373-404.

Temiz, H. (2019). Konkordato sürecinde muhasebeleştirme işlemleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 268-278.

Özmen, S., & Erdem, R. (2018). Damgalamanin kavramsal çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *23*(1), 185-208.

Tracey, P., & Phillips, N. (2016). Managing the consequences of organizational stigmatization: Identity work in a social enterprise. *Academy of Management Journal*, *59*(3), 740-765.

Uzay Ş, Koç ÖzşahinF. (2020). Konkordato sürecinin işletmelerin sürekliliğine katkısı. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13 (2): 495-515

Yardımcıoğlu, M., & Ada, Ş. (2013). Kronolojik bir sırayla muhasebe ve finansal raporlamada usulsüzlük ve skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 43-55.

Zeytinoglu, E., & Akarim, Y. D. (2013). Financial failure prediction using financial ratios: An empirical application on Istanbul Stock Exchange. *Journal of Applied Finance and Banking*, 3(3), 107.

Zhou, G., Zheng, K., & Liu, A. (2024). How does organizational stigma damage employees' innovative performance? An emotional labor perspective. *Humanities and Social Sciences Communications*, *11*(1), 1-16.

https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 20.10.2025).

KAYNAKÇA

Akkuş, H. T., Sakarya, Ş., & Tüzün, O. (2018). Tahvil faizleri ile CDS primleri arasındaki oynaklık yayılım etkilerinin belirlenmesi.Bankacılar Dergisi, 29 (104),41-54.

Aytekin, Ö., & Aygün, M. (2016). Finansta Yeni Bir Alan "Davranışsal Finans". Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (2), 143-156.

Barberis, N., Shleifer, A., Vishny, R. (1998). A Model of Investor Sentiment, Journal of Financial Economic, 49 (3), 307-343

Bollerslev,T.(1986). Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticty. Journal Of Econometrics, 31(3),307-327

Büberkökü, Ö. (2021). Risk-getiri ilişkisinin analizi: Türkiye örneği. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1), 14-38.

Canbaş, S., & Kandır, S. Y. (2007). Yatirimci Duyarliliğinin İmkb Sektör Getirileri Üzerindeki Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(2), 219-248.

Çağlı, E. Ç. (2019). The Causality Between Consumer Confidence İndex And Stock Returns: Evidence From Recursive Evolving Granger Causality Test. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 14, 164-172.

Çavdar, Ş. Ç. (2024). İmkb Ulusal–100 Endeksi Getiri Volatilitesinin ARCH Modelleri İle Analizi (1998:

01-2009: 12). Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 5(9), 65-80.

Çelik, S., & Koç, Y. D. (2016). Relationship Between Sovereign Credit Default Swap And Stock Markets: The Case Of Turkey. The Macrotheme Review, 5(4), 36-40.

Chiu, C. W., Harris, R. D. F., Stoja, E., & Chin, M. (2018). Financial Market Volatility, Macroeconomic Fundamentals And İnvestor Sentiment. Journal of Banking and Finance, 92, 130–145

De Bondt, W.F.M., Thaler, R. (1985).Does The Stock Market Overreact? Journal of Finance, 40(3), 793-805

De Bondt, W.F.M., Thaler, R. (1987). Further Evidence On Investor Overreaction and Stock Market Seasonality, Journal of Finance, 42(3), 557-581.

Değirmenci, N., & Pabuçcu, H. (2024). Borsa İstanbul ve Risk Primi Arasındaki Etkileşim: VAR ve NARX Model. The Journal of Academic Social Science, 4(35), 248-261.

Demirel, E., & Yelkikalan, N. (2021). Hisse Senedi Getirisi Ve Volatilitesi Üzerinde Rasyonel Ve İrrasyonel Yatırımcı Duyarlılığının Etkisi: Borsa İstanbul Üzerinde Ampirik Bir Analiz. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 16(2), 1-15.

Dickey, D.A.,& Fuller W.A. (1979) Distribution Of The Estimators For Autoregressive Time Series With

Unit Root. Journal of the AMerican Statistical Association, 74 (366),427-431FO

Eyüboğlu, S., & Eyüboğlu, K. (2018). Tüketici Güven Endeksi İle Borsa İstanbul Sektör Endeksleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33(1), 235-259.

Fattah, A., & Kocabıyık, T. (2020). Makroekonomik Değişkenlerin Borsa Endeksleri Üzerine Etkisi: Türkiye Ve ABD Karşılaştırması. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 12(22), 116-151.

Forte, S., Pena, J. (2009). Credit Spreads: An Empirical Analysis On The Informational Content Of Stocks, Bonds And CDS, Journal Of Banking And Finance 33, 2013-2025.

Fung, H. G., Sierra, G. E., Yau, J., & Zhang, G. (2008). Are the US stock market and credit default swap market related? Evidence from the CDX indices. Journal of Alternative Investments, Summer.

Gökçe, A. (2001)., İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Getirilerindeki Volatilitenin ARCH Teknikleri ile Ölçülmesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Gazi Üniversitesi, 1, 35-58.

Gül, S., Yıldırım, S., & Hattapoğlu, M. (2024). Yatırımcı Duyarlılığı ve BIST100 Endeksi Arasındaki İlişki: Toda Yamamoto Nedensellik Uygulaması.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(4), 1589-1616.

Gürsoy, S., & Govdere, B. (2020). Uluslararası Pay Piyasaları Arasındaki Getiri Ve Volatilite Yayılımı: Gelişmiş Ülkeler Ve Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir İnceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 11(27), 498-513.

Güzel, F. (2022). BİST ana sektör endekslerinin volatilite etkileşimi: Covid-19 dönemine ilişkin bulgular. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 22(2), 128-138.

Hancı, G. (2014). Kredi temerrüt takaslar ve BİST 100 arasındaki ilişkinin incelenmesi, Maliye Finans Yazıları,28, 9-24.

Hatipoğlu, M., & Uçkun, N. (2017). Gelişmekte olan ülke borsalarında risk ve getiri ilişkisi: 2008 Küresel Kriz Örneği. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 12(46), 113-122.

İlhan, A., & Akdeniz, C. (2020). The impact of macroeconomic variables on the stock market in the time of Covid-19: The case of Turkey. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 5(3), 893-912.

Kabakcı, C. Ç., & Akkaya, G. (2020). Yatırımcı duyarlılığı endeksi ile BİST 100 endeksi arasındaki ilişkinin araştırılması. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(4), 407-416.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica, 47(2), 363-391.

Kandemir, T., Vurur, N. S., & Gökgöz, H. (2022). Türkiye'nin CDS primleri ile BİST 100, döviz kurları ve tahvil faizleri arasındaki etkileşimin cDCC-EGARCH ve varyansta nedensellik analizleriyle incelemesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 24(42), 510-526.

Karpuz, E. (2023). Uluslararası Piyasalarda Getiri ve Volatilite Etkileşimi: Asimetrik Yapı Ve Bulaşıcılık. Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi, 7(18), 1-16.

Karslıoğlu, İ., & Sevim, U. (2022). Hisse Senedi Fiyatları İle Ülke Risk Primi (Cds) Arasındaki İlişki. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 24(3), 576-593.

Kırkağaç M., Dalkılıç N. (2023). Türkiye'deki Bireysel Emeklilik Sistemi Yatırım Fonlarının Volatilitesinin Garch Ailesi Modeller İle İncelenmesi (2018-2022), Kudbeddin Şeker içinde *Volatilite Analizleri* edt., Gazi Kitabevi, Ankara 101-129.

Korkmaz, T., & Çevik, E. (2009). Reel Kesim Güven Endeksi ile İMKB 100 Endeksi arasındaki dinamik nedensellik ilişkisi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 38(1), 24-37.

Koy, A., & Dertli, S. E. (2016). Borsa İstanbul sektör endekslerinin volatilite modellemesi. Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi, 5(2), 1-23.

Koyuncu, T. (2018). BİST-100 endeksinin makroekonomik değişkenler ile ilişkisi: Ampirik bir çalışma. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(3), 615-624.

Mazibas, M. (2005). IMKB Piyasalarındaki Volatilitenin Modellenmesi ve Öngörülmesi: Asimetrik GARCH Modelleri Ile Bir Uygulama (Modeling and Forecasting Volatility in Istanbul Stock Exchange Markets: An Application with Asymmetrical GARCH Models). Available at SSRN 3008342.

Norden, L., & Weber, M. (2004). Informational Efficiency Of Credit Default Swap And Stock Markets: The İmpact Of Credit Rating Announcements. Journal of Banking & Finance, 28(11), 2813-2843.

Olgaç, S., & Temizel, F. (2008). Yatırımcı Duyarlılığı Hisse Senedi Getirileri İlişkisi: Türkiye Örneği. TISK Academy/TISK Akademi, 3(6), 224-239.

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. Journal of Applied Econometrics, 16(3), 289–326.

Senol, Z. (2021). Borsa endeksi, döviz kuru, faiz oranları ve CDS primleri arasındaki oynaklık yayılımları:

Türkiye örneği. Business and Economics Research Journal, 12(1), 111-126.

Sims, C.A. (1980). Macroeconomics and Reality. Econometrica, 48(1).

Sönmez, Y., Baydaş, Y., & Kılıç, E. (2023). Cds Primleri İle Seçili Bıst Endeksleri Arasındaki Volatilite Yayılımı. Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (64), 29-34.

Şahin, E.E., & Özkan, O. (2018). Kredi Temerrüt Takası, Döviz Kuru Ve Bist100 Endeksi İlişkisi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 1939-1945.

Şahin, Ö., & Çömlekçi, İ. (2018). Faiz Oranı Volatilitesi ile Finansal Nitelikteki Endeksler Arasındaki Eşbütünleşme İlişkisi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (15), 339-362.

Şahinler, A. N. (2025). CDS Primleri ve BİST100 Endeksi Arasında Risk durumunda Nedensellik İlişkisi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (39), 109-128.

Tekin, B., & Cengiz, S. (2018). Pay Senedi Piyasası İle Tüketici Güven Endeksi Arasındaki Nedensellik Ve Eşbütünleşme İlişkileri: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 5(29), 3837-3847.

Topuz, Y. V. (2011). Tüketici Güveni Ve Hisse Senedi Fiyatlari Arasindaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye

Örneği. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 53-65.

Tuna, K., & İsabetli, İ. (2014). Finansal piyasalarda volatilite ve Bist-100 örneği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (27), 21-31.

Usul, H., Küçüksille, E., & Karaoğlan, S. (2017). Güven endekslerindeki değişimlerin hisse senedi piyasalarina etkileri: Borsa İstanbul örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(3), 685-695.

KAYNAKÇA

Aldridge, I. (2013). High-Frequency Trading: A Practical Guide to Algorithmic Strategies and Trading Systems. John Wiley & Sons.

Archer, N. P., & Ghasemzadeh, F. (1999). An integrated framework for project portfolio selection. *International Journal of Project Management, 17*(4), 207–216. https://doi.org/10.1016/S0263-7863(98)00032-5

Barberis, N., & Thaler, R. (2003). A survey of behavioral finance. Handbook of the Economics of Finance, 1, 1053–1128. https://doi.org/10.1016/S1574-0102(03)01027-6

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research, 133*, 285–296. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070

Fama, E. F., & French, K. R. (1993). Common risk factors in the returns on stocks and bonds. Journal of Financial Economics, 33(1), 3–56. https://doi.org/10.1016/0304-405X(93)90023-5

Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment, 5*(4), 210–233. https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917

Gu, S., Kelly, B., & Xiu, D. (2020). Empirical asset pricing via machine learning. Review of Financial

Studies, 33(5), 2223–2273. https://doi.org/10.1093/rfs/hhaa009

Hotamışlı, M., & Erem, I. (2014). Bibliometric analysis of the articles published in Journal of Accounting and Finance. *The Journal of Accounting and Finance, 63*, 1–20. https://doi.org/10.25095/mufad.396474

Lotka, A. J. (1926). The frequency distribution of scientific productivity. *Journal of the Washington Academy of Sciences, 16*(12), 317–323. https://www.jstor.org/stable/24529203

Markowitz, H. (1952). Portfolio selection. *The Journal of Finance, 7*(1), 77–91. https://doi.org/10.2307/2975974

Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation, 25*(4), 348–349.

Sharpe, W. F. (1964). Capital asset prices: A theory of market equilibrium under conditions of risk. *The Journal of Finance, 19*(3), 425–442. https://doi.org/10.2307/2977928

van Raan, A. F. J. (2005). For your citations only? Hot topics in bibliometric analysis. *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives, 3*(1), 50–62. https://doi.org/10.1207/s15366359mea0301_7.

Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. Organizational

Research Methods, 18(3), 429–472. https://doi.org/10.1177/1094428114562629

KAYNAKÇA

Baş, M., (2023). "Dijital Ekonomi ve Toplum Bağlamında Nesnelerin İnternetinin Kullanım Kriterlerinin Gri İlişkisel Analiz ile İncelenmesi". Ed. Zafer Kanberoğlu, Üzeyir Aydın. Finansal İktisat ve Sektörel Dinamikler. Ekin Kitabevi, Bursa.

Baş, M., ve Çakmak, Z., (2012). Gri İlişkisel Analiz ve Lojistik Regresyon Analizi ile İşletmelerde Finansal Başarısızlığın Belirlenmesi ve Bir Uygulama. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(3), 63-82.

Huang, C. ve Lee, H. (2003). A Novel Partial-Memory Learning Algorithm Based on Grey Relational Structure, Advances Intelligent Data Analysis, Fifth International Symposium on Intelligent Data Analysis IDA Proceedings, Berlin, Germany, 68-75.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), (2011). Finansal İstikrar Raporu, Sayı:13, (Kasım), ISSN 1305-8576 (Online), Ankara.

Uygurtürk, H., ve Korkmaz, T. (2015). Portföy Optimizasyonunda Markowitz Modelinin Kullanımı: Bireysel Emeklilik Yatırım Fonları Üzerine Bir Uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi(68), 67-82. https://doi.org/10.25095/mufad.396623.

https://acentehaber.com/tr/insurance-institution-news/egm-pension-monitoring-center/top-five-

pension-funds-in-turkey-showcase-strong-performance-as-of-june-2025

https://spk.gov.tr/kurumlar/fonlar/emeklilik-yatirim-fonlari/sik-sorulan-sorular

https://www.axahayatemeklilik.com.tr/blog/bireysel-emekllik-fonlarina-dair

https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/bireysel-emeklilik-nedir/

https://www.egm.org.tr/fonlar/bireysel-emeklilik-fon-alim-satim-platformu-befas/befas/

https://www.isportfoy.com.tr/medya-ve-blog/tefas-ve-befas-fonlari-nedir-aralarindaki-farklar-neler

https://www.takasbank.com.tr/tr/istatistikler/turkiye-elektronik-fon-alim-satim-platformu-tefas-1/islem-yapan-kurum-sayilari

https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/cc2c7a10-a4dc-4bdc-bff3-26077fb805ce/bolumIV-13.pdf?MOD=AJPERES#page=1.00

https://www.tebportfoy.com.tr/emeklilik-fonlari

https://www.tefas.gov.tr/TerimlerSozlugu.aspx

MUHASEBE VE VERGİ MEVZUATI

Faruk TAŞYÜREK

2. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-49-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ..... 1

1. DÖNEN VARLIKLARDA VERGİ MEVZUATI 5
10. HAZIR DEĞERLER 5
10.1. KASA HESABI VE VERGİ MEVZUATI (100 KASA) 6
10.2. ALINAN ÇEKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (101 ALINAN ÇEKLER) 8
10.3. BANKALAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (102 BANKALAR) 10
10.4. VERİLEN ÇEKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ) 12
10.5. DİĞER HAZIR DEĞERLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (108 HAZIR DEĞERLER) 14
11. MENKUL KIYMETLER 16
11.1. HİSSE SENETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (110 HİSSE SENETLERİ) 17
11.2. ÖZEL KESİM TAHVİL, SENET VE BONOLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (111 ÖZEL KESİM TAHVİL, SENET VE BONOLARI) 18
11.3. KAMU KESİMİ TAHVİL, SENET VE BONOLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (112 KAMU KESİMİ TAHVİL, SENET VE BONOLARI) 19
11.4. DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (118 DİĞER MENKUL KIYMETLER) 21
11.5. MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (119 MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI) 22
12. TİCARİ ALACAKLAR 23
12.2. ALACAK SENETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (121 ALACAK SENETLERİ) 26
12.3. ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU) 28
12.4. KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA FAİZ GELİRLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (124 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA FAİZ GELİRLERİ) 30
12.5. VERİLEN DEPOZİTO TEMİNATLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (126 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR) 32
12.6. DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR) 34
12.7. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR) 36
12.8. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI) 37
13. DİĞER ALACAKLAR 40
13.1. ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (131 ORTAKLARDAN ALACAKLAR) 40
13.2. İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (132 İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR) 42
13.3. BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (133 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR) 44

13.4. PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (135 PERSONELDEN ALACAKLAR) 46
13.5. DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR) 47
13.6. DİĞER ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (137 DİĞER ALACAK SENETLERİ REESKONTU) 48
13.7. ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (138 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR) 50
13.8. ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (139 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI) 52
15. STOKLAR 54
15.1. İLK MADDE VE MALZEME HESABI VE VERGİ MEVZUATI (150 İLK MADDE VE MALZEME) 58
15.2. YARI MAMUL HESABI VE VERGİ MEVZUATI (151 YARI MAMULLER-ÜRETİM) 61
15.3. MAMULLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (152 MAMULLER) 63
15.4. TİCARİ MALLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (153 TİCARİ MALLAR) 67
15.5. DİĞER STOKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (157 DİĞER STOKLAR) 71
15.6. STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (158 STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI) 74
15.7. VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI) 76
17. YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ 78
17.1. YILLARA YAYGIN İNŞAAT ONARIM MALİYETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (170-177 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ) 80
17.2. YILLARA YAYGIN İNŞAAT ENFLASYON DÜZELTME HESABI VE VERGİ MEVZUATI (178 YILLARA YAYGIN İNŞAAT ENFLASYON DÜZELTMESİ) 83
17.3. TAŞERONLARA VERİLEN AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (179 TAŞERONLARA VERİLEN AVANSLAR) 83
18. GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 85
18.1. GELECEK AYLARA AİT GİDERLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER) 86
18.2. GELİR TAHAKKUKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (181 GELİR TAHAKKUKLARI) 87
19. DİĞER DÖNEN VARLIKLAR 89
19.1. DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (190 DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ) 89
19.2. İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (191 İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ) 91
19.3. DİĞER KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (192 DİĞER KATMA DEĞER VERGİSİ) 94
19.4. PEŞİN ÖDENEN VERGİLER VE FONLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (193 PEŞİN ÖDENEN VERGİLER VE FONLAR) 96
19.5. İŞ AVANSLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (195 İŞ AVANSLARI) 98
19.6. PERSONEL AVANSLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (196 PERSONEL AVANSLARI) 100

19.7. SAYIM TESELLÜM NOKSANLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (197 SAYIM VE TESELLÜM NOKSANLARI) 102
19.8. DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR) 104
19.9. DİĞER DÖNEN VARLIKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (199 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR KARŞILIĞI) 105

2. DURAN VARLIKLARDA VERGİ MEVZUATI 107
22. TİCARİ ALACAKLAR 107
22.1. ALICILAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (220 ALICILAR) 108
22.2. ALACAK SENETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (221 ALACAK SENETLERİ) 110
22.3. ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (222 ALACAK SENETLERİ REESKONTU) 112
22.4. KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA FAİZ GELİRLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (224 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA FAİZ GELİRLERİ) 114
22.5. VERİLEN DEPOZİTO TEMİNATLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (226 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR) 116
22.6. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (229 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI) 118
23. DİĞER ALACAKLAR 120
23.1. ORTAKLARDAN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (231 ORTAKLARDAN ALACAKLAR) 121
23.2. İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (232 İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR) 123
23.3. BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (233 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR) 125
23.4. PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (235 PERSONELDEN ALACAKLAR) 127
23.5. DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (236 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR) 128
23.6. DİĞER ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (237 DİĞER ALACAK SENETLERİ REESKONTU) 129
23.7. ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (239 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI) 131
24. MALİ DURAN VARLIKLAR 133
24.1. BAĞLI MENKUL KIYMETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (240-BAĞLI MENKUL KIYMETLER) 134
24.2. BAĞLI MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (241 BAĞLI MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI) 137
24.3. İŞTİRAKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (242 İŞTİRAKLER) 138
24.4. İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHHÜTLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (243 İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHHÜTLERİ) 142
24.5. İŞTİRAKLER SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (244 İŞTİRAKLER SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI) 143

24.6. BAĞLI ORTAKLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (245 BAĞLI ORTAKLIKLAR)..... 144
24.7. BAĞLI ORTAKLIKLARA SERMAYE TAAHHÜTLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (246 BAĞLI ORTAKLIKLARA SERMAYE TAAHHÜTLERİ) 148
24.8. BAĞLI ORTAKLIKLAR SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (247 BAĞLI ORTAKLIKLAR SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI)..... 149
24.9. DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (248 DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR)..... 151
24.10. DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (249 DİĞER MALİ DURAN VARLIKLAR KARŞILIĞI)..... 152
25. MADDİ DURAN VARLIKLAR 154
25.1. ARAZİ VE ARSALAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (250 ARAZİ VE ARSALAR) 155
25.2. YERALTI YERÜSTÜ DÜZENLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (251 YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ)..... 158
25.3. BİNALAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (252 BİNALAR)..... 159
25.4. TESİS MAKİNA CİHAZLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (253 TESİS, MAKİNA VE CİHAZLAR) 163
25.5. TAŞITLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (254 TAŞITLAR) 165
25.6. DEMİRBAŞLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (255 DEMİRBAŞLAR)..... 168
25.7. DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (256 DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR)..... 171
25.8. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR) 172
25.9. YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR)..... 176
25.10. VERİLEN AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (259 VERİLEN AVANSLAR HESABI)..... 178
26. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR 180
26.1. HAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (260 HAKLAR) 181
26.2. ŞEREFİYE HESABI VE VERGİ MEVZUATI (261 ŞEREFİYE)..... 183
26.3. KURULUŞ ÖRGÜTLENME GİDERLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ)..... 185
26.4. ARAŞTIRMA GELİŞTİRME GİDERLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (263 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ)..... 186
26.5. ÖZEL MALİYETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (264 ÖZEL MALİYETLER) 188
26.6. DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR)..... 191
26.7. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (268 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR) 192
26.8. VERİLEN AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (269 VERİLEN AVANSLAR HESABI)..... 194
27. ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR 197
27.1. ARAMA GİDERLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (271 ARAMA GİDERLERİ)..... 197

27.2. HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (272 HAZIRLIK VE GELİŞTİRME GİDERLERİ)..... 199
27.3. DİĞER ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (277 DİĞER ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR) 200
27.4. BİRİKMİŞ TÜKENME PAYLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (278 BİRİKMİŞ TÜKENME PAYLARI) 202
27.5. VERİLEN AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (279 VERİLEN AVANSLAR HESABI)..... 204
28. GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 206
28.1. GELECEK YILLARA AİT GİDERLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (280 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER) 207
28.2. GELİR TAHAKKUKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (281 GELİR TAHAKKUKLARI) 208
29. DİĞER DURAN VARLIKLAR 210
29.1. GELECEK YILLARDA İNDİRİLECEK KDV HESABI VE VERGİ MEVZUATI (291 GELECEK YILLARDA İNDİRİLECEK KDV)..... 210
29.2. DİĞER KDV HESABI VE VERGİ MEVZUATI (292 DİĞER KDV) 211
29.3. GELECEK YILLAR İHTİYACI STOKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (293 GELECEK YILLAR İHTİYACI STOKLAR) 213
29.4. ELDEN ÇIKARILACAK STOKLAR İLE MADDİ DURAN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (294 ELDEN ÇIKARILACAK STOKLAR VE MADDİ DURAN VARLIKLAR) .. 215
29.5. PEŞİN ÖDENEN VERGİ İLE FONLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (295 PEŞİN ÖDENEN VERGİLER VE FONLAR) 217
29.6. DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (297 DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR)..... 219
29.7. STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (298 STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI)..... 221
29.8. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (299 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR) 223

3. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLARDA VERGİ MEVZUATI 226
30. MALİ BORÇLAR..... 227
30.1. BANKA KREDİLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (300 BANKA KREDİLERİ)..... 227
30.2. FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (301 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR) 230
30.3. ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (302 ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ) .. 232
30.4. UZUN VADELİ KREDİLERİN ANAPARA TAKSİTLERİ FAİZLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (303 UZUN VADELİ KREDİLERİN ANAPARA TAKSİTLERİ VE FAİZLERİ) .. 234
30.5. TAHVİL ANAPARA BORÇ TAKSİT FAİZLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (304 TAHVİL ANAPARA BORÇ TAKSİT VE FAİZLERİ)..... 236
30.6. ÇIKARILMIŞ BONOLAR İLE SENETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (305 ÇIKARILMIŞ BONOLAR VE SENETLER)..... 238
30.7. ÇIKARILMIŞ DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (306 ÇIKARILMIŞ DİĞER MENKUL KIYMETLER)..... 240

30.8. MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (308 MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKLARI) 242
30.9. DİĞER MALİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (309 DİĞER MALİ BORÇLAR) 243
32. TİCARİ BORÇLAR 244
32.1. SATICILAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (320 SATICILAR) 245
32.2. BORÇ SENETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (321 BORÇ SENETLERİ) 247
32.3. BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU) 249
32.4. ALINAN DEPOZİTO TEMİNATLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR) 250
32.5. DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR) 252
33. DİĞER BORÇLAR 254
33.1. ORTAKLARA BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (331 ORTAKLARA BORÇLAR) 254
33.2. İŞTİRAKLERE BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (332 İŞTİRAKLERE BORÇLAR) 256
33.3. BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (333 BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR) 259
33.4. PERSONELE BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (335 PERSONELE BORÇLAR) 261
33.5. DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR) 262
33.6. DİĞER BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (337 DİĞER ALACAK SENETLERİ REESKONTU) 264
34. ALINAN AVANSLAR 265
34.1. ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI) 266
34.2. ALINAN DİĞER AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (349 ALINAN DİĞER AVANSLAR) 268
35. YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKEDİŞLERİ 270
350.1. YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKKEDİŞ BEDELLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (350-357 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKKEDİŞ BEDELLERİ) 273
35.2. YILLARA YAYGIN İNŞAAT ENFLASYON DÜZELTME HESABI VE VERGİ MEVZUATI (358 YILLARA YAYGIN İNŞAAT ENFLASYON DÜZELTME) 275
36. ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER 277
36.1. ÖDENECEK VERGİ FONLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR) 277
36.2. ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ) 283

36.3. VADESİ GEÇMİŞ ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ İLE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (368 VADESİ GEÇMİŞ ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER)..... 284
36.4. ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (369 ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER) 286
37. BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI 288
37.1. DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (370-DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI)..... 289
37.2. DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ) 290
37.3. KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (372 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI) 292
37.4. MALİYET GİDERLERİ KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (373 MALİYET GİDERLERİ KARŞILIĞI) 294
37.5. DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI)..... 296
38. GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI..... 298
38.1. GELECEK AYLARA AİT GELİRLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER) 298
38.2. GİDER TAHAKKUKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (381 GİDER TAHAKKUKLARI) 299
39. DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR 301
39.1. HESAPLANAN KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (391 HESAPLANAN KATMA DEĞER VERGİSİ)..... 301
39.2. DİĞER KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (392 DİĞER KATMA DEĞER VERGİSİ) 304
39.3. MERKEZ İLE ŞUBELER CARİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (393 MERKEZ VE ŞUBELER CARİ HESABI)..... 306
39.4. SAYIM İLE TESELLÜM FAZLALARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (397 SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI) 307
39.5. DİĞER ÇEŞİTLİ YABANCI KAYNAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (399 DİĞER ÇEŞİTLİ YABANCI KAYNAKLAR)..... 309

4. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLARDA VERGİ MEVZUATI..... 310
40. MALİ BORÇLAR..... 311
40.1. BANKA KREDİLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (400 BANKA KREDİLERİ)..... 312
40.2. FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (401 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR) 314
40.3. ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (402 ERTELENMİŞ FİNANSAL KİRALAMA BORÇLANMA MALİYETLERİ) .. 316
40.4. ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER)..... 318

40.5. ÇIKARILMIŞ DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (407 ÇIKARILMIŞ DİĞER MENKUL KIYMETLER) 320
40.6. MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (408 MENKUL KIYMETLER İHRAÇ FARKLARI) 322
40.7. DİĞER MALİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (409 DİĞER MALİ BORÇLAR) 323
42. TİCARİ BORÇLAR 325
42.1. SATICILAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (420 SATICILAR) 325
42.2. BORÇ SENETLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (421 BORÇ SENETLERİ) 327
42.3. BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (422 BORÇ SENETLERİ REESKONTU) 329
42.4. ALINAN DEPOZİTO TEMİNATLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (426 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR) 331
42.5. DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (429 DİĞER TİCARİ BORÇLAR) 333
43. DİĞER BORÇLAR 334
43.1. ORTAKLARA BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (431 ORTAKLARA BORÇLAR) 335
43.2. İŞTİRAKLERE BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (432 İŞTİRAKLERE BORÇLAR) 337
43.3. BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (433 BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR) 339
43.4. DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (436 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR) 341
43.5. DİĞER BORÇ SENETLERİ REESKONTU HESABI VE VERGİ MEVZUATI (437 DİĞER BORÇ SENETLERİ REESKONTU) 343
43.6. KAMUYA OLAN ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ BORÇLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (438 KAMUYA OLAN ERTELENMİŞ VEYA TAKSİTLENDİRİLMİŞ BORÇLAR) 344
44. ALINAN AVANSLAR 346
44.1. ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (440 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI) 347
44.2. ALINAN DİĞER AVANSLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (449 ALINAN DİĞER AVANSLAR) 349
47. BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI 351
47.1. KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (472 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI) 352
47.2. DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (479 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI) 354
48. GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI 355
48.1. GELECEK YILLARA AİT GELİRLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (480 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER) 356
48.2. GİDER TAHAKKUKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (481GİDER TAHAKKUKLARI) 357
49. DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR 358

49.1. GELECEK YILLARA ERTELENEN VEYA TERKİN EDİLEN KDV HESABI VE VERGİ MEVZUATI (492 GELECEK YILLARA ERTELENEN VEYA TERKİN EDİLEN KDV) 359
49.2. TESİSE KATILMA PAYLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (493 TESİSE KATILMA PAYLARI HESABI) 361
49.3. DİĞER ÇEŞİTLİ YABANCI KAYNAKLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (499 DİĞER ÇEŞİTLİ YABANCI KAYNAKLAR) 361

5. ÖZKAYNAKLARDA VERGİ MEVZUATI 363
50.01. ÖZ SERMAYE KALEMLERİNE YÖNELİK BİR KISIM ÖZELLİKLİ DURUMLAR 363
50.011. DÜZELTİLME SONRASI BİLANÇODA YER ALACAK ÖZ SERMAYE KALEMLERİ 364
50.012. ENFLASYON DÜZELTMESİNE TABİ OLMAYAN ÖZ SERMAYE KALEMLERİ 365
50.013. DÜZELTİLME SONRASI BİLANÇODA YER ALMAYACAK ÖZ KAYNAKLAR 365
50. ÖDENMİŞ SERMAYE 366
50.1. SERMAYE HESABI VE VERGİ MEVZUATI (500 SERMAYE) 367
50.2. ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI VE VERGİ MEVZUATI (501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE) 370
50.3. SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMLU FARKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (502 SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMLU FARKLARI) 372
50.4. SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMSUZ FARKLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (503 SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMSUZ FARKLARI) 373
52. SERMAYE YEDEKLERİ 375
52.1. HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ) 376
52.2. HİSSE SENEDİ İPTAL KÂRLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (521 HİSSE SENEDİ İPTAL KÂRLARI) 378
52.3. MADDİ DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (522 MADDİ DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI) 379
52.4. İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (523 İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI) 380
52.5. DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ) 382
54. KAR YEDEKLERİ 383
54.1. YASAL YEDEKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (540 YASAL YEDEKLER) 384
54.2. STATÜ YEDEKLERİ HESABI VE VERGİ MEVZUATI (541 STATÜ YEDEKLERİ) 385
54.3. OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER HESABI VE VERGİ MEVZUATI (542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER) 386
54.4. ÖZEL FONLAR HESABI VE VERGİ MEVZUATI (549 ÖZEL FONLAR) 387
57. GEÇMİŞ YILLAR KARLARI 391
57.1. GEÇMİŞ YILLAR KARLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (570- GEÇMİŞ YILLAR KARLARI) 393
58. GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI 394
58.1. GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI) 395

59. DÖNEM NET KARI (ZARARI) 397
59.1. DÖNEM NET KARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (590 DÖNEM NET KARI)..... 397
59.2. DÖNEM NET ZARARI HESABI VE VERGİ MEVZUATI (591 DÖNEM NET ZARARI) 400

KAYNAKÇA..... 403

KAYNAKÇA

Akgüç, Öztin, (1995), Mali Tablolar Analizi, Genişletilmiş 9. Bası, İstanbul.

Doğan, Argun ; Pamukçu, Fatma; Eroğlu, Zeynep (2020), Envanter ve Finansal Tablolar, İstanbul.

Doğan, Zeki (2001), "Mükelleflere Vergi Avantajı Sağlayacak Bir Yöntem Şüpheli Alacaklara İlişkin Karşılık Ayrılması ve Muhasebeleştirilmesi", Vergi Dünyası Dergisi, 1(234), 1-10.

Doğan, Zeki (2004), "Türkiye Muhasebe Standartları Sermaye Piyasası Kanunu ve Vergi Usul Kanunu Açısından Amortisman Muhasebesi", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 1(2), 1-10.

Doğan, Zeki (2023), "Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşlerinde Finansman Gider Kısıtlaması Uygulamasına İlişkin Eleştiriler ve Öneriler", Mali Hukuk Dergisi, 19(221), 901-926.

Doğan, Zeki ve Zozik, Adalet (2022), "Yurt Dışından Getirilerek Sermaye Olarak Konulan Yabancı Paralar İle İlgili Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi", Vergi Raporu Dergisi, (275), 115-134.

Zozik, Adalet ve Doğan, Zeki (2025), "Enflasyon Düzeltmesi ve Finansman Gider Kısıtlaması Uygulamasının Mali Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkisi", Vergi Dünyası Dergisi, 44(528), 10-29.

Zozik, Adalet; Doğan, Zeki; Köksal Ayşe Gül (2024), "Yabancı Para Cinsinden Alınan ve Verilen Avansların Değerlemesinden Doğan Kur Farklarının Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisi", Vergi Sorunları Dergisi, 428 (5), 10-19.

Öngen, Safiye (2000), Vergi Muhasebesi, Ankara, 2000.

Taşyürek, Faruk (2024), Muhasebe ve Vergi Mevzuatı Geliştirilmiş 2. Baskı, Bursa.

Örten, Remzi ve Karapınar, Aydın (2007), Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe, Genişletilmiş 14. Baskı, Ankara.

Özulucan, Abitter,(2018), Dönem Sonu İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları, 10. Baskı, Konya.

Özulucan, Abitter ve Temel, Ergin (2020), "Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standardı-2 Çerçevesinde Stokların İncelenmesi ve Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı'na Göre Muhasebe Uygulamaları", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 13 (3), Kasım.

Özulucan, Abitter ve Temel, Ergin (2021), "Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Usul Kanunu Açısından Amortisman Uygulamalarının Karşılaştırılması", Vergi Dünyası Dergisi, Yıl: 41, Sayı: 484, Aralık.

Özulucan, Abitter (2021), Tekdüzen Hesap Planı'na ve Türk Ticaret Kanunu'na Göre Hazırlanmış Şirketler Muhasebesi, Bursa.

Özulucan, Abitter ve Temel, Ergin (2022), "Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Vergi Usul Kanunu Çerçevesinde Reeskont İşlemlerinin İncelenmesi, Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları, Vergi Dünyası Dergisi, Yıl: 42, Sayı: 493, Eylül.

Özulucan, Abitter (2024), Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulamaları, 14. Baskı, Konya.

Sevilengül, Orhan, (2003), Genel Muhasebe, Genişletilmiş 11. Baskı, Ankara.

Sağlam, Necdet; Yolcu, Mehmet; Eflatun, Ali Osman (2018), Örneklerle UFRS Kayıtları, Ankara.

Sarıgül, Suat, (2020), Vergisel Yönleriyle Genel Muhasebe, Ankara.

http://www.muhasebesitesi.com/150-ilk-madde-ve-malzeme-giderleri-hesabi.html

https://dengeakademi.com/Files/Article/Guray2013VadeliCek.pdf

https://www.ozdogrular.com/v1/content/view/21499/

Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı 21/02/2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özelgesi

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 24/02/2016 Tarih ve 64597866-105[280-2016]-3601 sayılı özelge

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 24.07.2014 tarih ve 64597866-105[280-2014]-122 sayılı özelgesi

Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 02.02.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.16.17.02-VUK-10-57-12 sayılı özelge

Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı Tarafından Verilen 02.02.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.16.17.02-VUK-10-57-12 sayılı özelge

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Tarafından Verilen 22.02.2016 tarih ve 39044742-KDV.21-14541 sayılı Özelge

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Tarafından Verilen 17.01.2017 tarih ve 62030549-125[30-2015/280]-14801sayılı Özelge

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 24.07.2014 tarih ve 64597866-105[280-2014]-122 sayılı özelge

Danıştay 3. Dairesi E: 2008/3413 K: 2010/3636

-2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

-213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

-193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

-5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

-3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

-488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu

-6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

-5510 Sayılı Sosyal Güvenlik Kanunu

-1 Seri Nolu Tek Düzen Hesap Planı ve Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği

-1 Seri Nolu Katma Değer Vergisi Kanunu Genel Tebliği

-1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği

-240 Seri Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

-257 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği

-Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ

-Satım, L. ve Süphandağ, C. (2010). Şerefiyenin Vergisel Açıdan Değerlendirilmesi. *Vergi Raporu*, *131*, 38-42.

Nesnelerin İnterneti (IoT): Matematiksel Altyapı, Kriptografi ve Güvenlik

Eda TEKİN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-12-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İçindekiler

BÖLÜM 1: NESNELERİN İNTERNETİ'NE GİRİŞ 1
1.1 IoT Nedir? Tanımı ve Hayatımıza Etkileri 1
1.1.1 IoT'nin Faydaları 3
1.1.2 IoT Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler 5
1.1.3 Etki Alanları 7
1.2 IoT'nin Tarihçesi 9
1.3 IoT'nin Temel Bileşenleri 11
1.3.1 Sensörler, Aktüatörler ve Akıllı Cihazlar 11
1.3.2 Ağ Bağlantısı ve İletişim Protokolleri 12
1.3.3 Veri İşleme ve Bulut Platformları 13
1.4 IoT Ekosistemi 14
1.4.1 IoT Ekosistemindeki Paydaşlar 14
1.4.2 IoT Ekosisteminde Başarı İçin Kritik Faktörler 16

BÖLÜM 2: IOT UYGULAMA ALANLARI 17
2.1 Akilli Evler ve Otomasyon 17
2.1.1 Akıllı Ev Sistemlerinin Bileşenleri ve İşleyişi 18
2.1.2 Akıllı Evlerin Faydaları 19
2.1.3 Akıllı Ev Uygulamaları ve Örnekler 20
2.1.4 Akıllı Evlerde Karşılaşılan Zorluklar ve Dikkat Edilmesi Gerekenler 22
2.2 Giyilebilir Teknolojiler ve Sağlık 24
2.2.1 Giyilebilir Cihazlar ve Sağlık Uygulamaları 24
2.2.2 Başlıca Uygulama Alanları 27
2.2.3 Gerçek Uygulama Örnekleri 28
2.2.4 Giyilebilir Teknolojilerde Gelecek Trendler ve Tartışma 29
2.3 Akilli Şehirler ve Ulaşım 30
2.3.1 Akıllı Ulaşım Sistemleri 31
2.3.2 Akıllı Enerji Yönetimi 32
2.3.3 Çevre Kalitesinin İzlenmesi ve İyileştirilmesi 33
2.3.4 Akıllı Atık Yönetimi 35
2.3.5 Kamu Güvenliği 36
2.3.6 Akıllı Şehirler ve Ulaşımda Karşılaşılan Zorluklar ve Dikkat Edilmesi Gerekenler 38
2.4 Endüstri 4.0 ve Akilli Fabrikalar 39
2.4.1 Endüstri 4.0'ın Temel Prensipleri ve Teknolojileri 39
2.4.2 Akıllı Fabrika Uygulamaları ve Örnekler 42
2.4.3 Akıllı Fabrikaların Faydaları ve Zorlukları 43
2.4.4 Akıllı Fabrikalarda Gelecek Trendler 44

BÖLÜM 3: IOT VERİ ANALİTİĞİ 47
3.1 VERİ ANALİTİĞİNİN EVRİMİ VE IOT İLE İLİŞKİSİ 47
3.2 IOT VERİLERİNİN TOPLANMASI 49
3.2.1 Sensörler ve Aktüatörler 49
3.2.2 Veri Toplama Cihazları ve Ağ Geçitleri (Gateways) 50
3.2.3 İletişim Protokolleri 51
3.2.4 Veri Toplama Stratejileri 52
3.2.5 Veri Toplamada Dikkat Edilmesi Gerekenler 53
3.3 IOT VERİLERİNİN ANALİZİ 53
3.3.1 Tanımlayıcı Analitik: IoT Verileriyle Geçmişi Anlamak 54
3.3.2 Teşhis Analitiği: IoT'de Nedenleri Anlamak 54
3.3.3 Tahminsel Analitik: IoT ile Geleceği Öngörmek 55
3.3.4 Kuralcı Analitik: IoT ile En İyi Eylemi Belirlemek 56
3.3.5 Veri Görselleştirme 57
3.4 BÜYÜK VERİ VE IOT 58
3.4.1 Büyük Veri'nin 5V'si: IoT Perspektifi 59
3.4.2 IoT Veri Analitiği: Temel Yaklaşımlar ve Teknolojiler 59
3.4.3 Büyük Veri Analitiğinin IoT'de Kullanımının Zorlukları 62

BÖLÜM 4: IOT'NİN MATEMATİKSEL TEMELLERİ 65
4.1 SAYILAR VE İŞLEMLER 65
4.1.1 Sayı Kümeleri ve Özellikleri 65
4.1.2 İkili (Binary) ve On Altılık (Hexadecimal) Sayı Sistemleri 66
4.1.3 Modüler Aritmetik ve Kriptografi ile İlişkisi 67
4.2 KÜMELER VE FONKSİYONLAR 68
4.2.1 Kümeler ve IoT'de Kullanımı 68
4.2.2 Fonksiyonlar ve Modellemeler 69
4.3 İSTATİSTİK VE OLASILIĞA GİRİŞ 71
4.3.1 Temel İstatistiksel Kavramlar 71
4.3.2 Olasılık Dağılımları ve IoT'de Kullanımı 72
4.3.3 IoT'de Olasılık Kullanımı Örnekleri 73
4.4 VEKTÖRLER VE MATRİSLER 73
4.4.1 Vektör ve Matris Tanımları 74
4.4.2 Temel Vektör ve Matris İşlemleri 74
4.4.3 IoT'de Vektör ve Matris Kullanımı Örnekleri 75
4.5 OPTİMİZASYONA GİRİŞ 75
4.5.1 Optimizasyon Problemlerinin Temel Unsurları 75
4.5.2 Optimizasyon Türleri 76
4.5.3 IoT'de Optimizasyon Örnekleri 76

BÖLÜM 5: IOT VE GÜVENLİK 79
5.1 KRİPTOGRAFİYE GİRİŞ 79
5.1.1 Kriptografinin Temel Kavramları ve IoT'deki Rolü 79
5.1.2 Şifreleme Yöntemleri 80

5.1.3 Özet (Hash) Fonksiyonları ve Veri Bütünlüğü 82
5.1.4 Sayısal İmzalar ve Sertifikalar 82
5.1.5 Hafif Kriptografi 83
5.2 IoT'de Güvenlik Mimarisi ve Protokoller 84
5.2.1 IoT Sistemlerinde Güvenlik Katmanları 84
5.2.2 Kimlik Doğrulama ve Yetkilendirme 86
5.2.3 Güvenli İletişim Protokolleri 88
5.2.4 Ağ Güvenliği 90
5.3 IoT Güvenlik Uygulamaları ve Zorluklar 91
5.4 Güvenli IoT İçin En İyi Uygulamalar ve Gelecek Trendler 93
5.5 IoT Güvenliğinde Gelecek Trendler 94
5.6 IoT Güvenlik İhlallerinden Örnekler 95

BÖLÜM 6: IOT'NİN GELECEĞİ 97
6.1 Yapay Zeka ve IoT'nin Entegrasyonu 97
6.2 İleri İletişim Teknolojileri 99
6.2.1 5G'nin IoT Üzerindeki Etkisi 100
6.2.2 6G ve Ötesi: Geleceğin İletişim Teknolojileri 101
6.2.3 Yeni İletişim Teknolojilerinin IoT Uygulamalarına Etkileri 101
6.3 Dijital İkizler 102
6.3.1 Dijital İkizlerin Temel Özellikleri ve Bileşenleri 103
6.3.2 Dijital İkizlerin IoT ile İlişkisi 103
6.3.3 Dijital İkizlerin Uygulama Alanları 104
6.4 IoT ve Sürdürülebilirlik 106
6.5 IoT'de Etik ve Toplumsal Konular 107
6.5.1 Gizlilik ve Veri Güvenliği 107
6.5.2 Gözetim ve Kontrol 108
6.5.3 Eşitsizlik ve Dijital Uçurum 109
6.5.4 Otonom Sistemler ve Sorumluluk 109
6.5.5 İş Gücü ve İstihdam 110
6.6 Geleceğe Yönelik Öngörüler ve Zorluklar 110
6.6.1 Geleceğe Yönelik Öngörüler 110
6.6.2 Karşılaşılabilecek Zorluklar 111

KAYNAKLAR 113

YAZARIN BİYOGRAFİSİ 116

Kaynaklar

Agrawal, D., Bernstein, P., Bertino, E., Davidson, S., Dayal, U., Franklin, M., ... & Widom, J. (2012). Challenges and Opportunities with Big Data. A community white paper developed by leading researchers across the United States. *Computing Research Association, Washington*.

Al-Fuqaha, A., Guizani, M., Mohammadi, M., Aledhari, M., & Ayyash, M. (2015). Internet of things: A survey on enabling technologies, protocols, and applications. *IEEE communications surveys & tutorials*, *17*(4), 2347-2376.

Antonakakis, M., April, T., Bailey, M., Bernhard, M., Bursztein, E., Cochran, J., ... & Zhou, Y. (2017). Understanding the mirai botnet. In *26th USENIX security symposium (USENIX Security 17)* (pp. 1093-1110).

Ashton, K. (2009). That 'internet of things' thing. *RFID journal*, *22*(7), 97-114.

Atzori, L., Iera, A., & Morabito, G. (2010). The internet of things: A survey. *Computer networks*, *54*(15), 2787-2805.

Baker, S. B., Xiang, W., & Atkinson, I. (2017). *Internet of Things for smart healthcare: Technologies, challenges, and opportunities*. *IEEE Access, 5*, 26521–26544.

Battelino, T., Danne, T., Bergenstal, R. M., Amiel, S. A., Beck, R., Biester, T., ... & Phillip, M. (2019). Clinical targets for continuous glucose monitoring data interpretation: recommendations from the international consensus on time in range. *Diabetes care*, *42*(8), 1593-1603.

Beaulieu, R., Shors, D., Smith, J., Treatman-Clark, S., Weeks, B., & Wingers, L. (2015, June). The SIMON and SPECK lightweight block ciphers. In *Proceedings of the 52nd annual design automation conference* (pp. 1-6).

Beyer, M. A., & Laney, D. (2012). The importance of "Big Data": A Definition. *Stamford, CT: Gartner*

Bogdanov, A., Knudsen, L. R., Leander, G., Paar, C., Poschmann, A., Robshaw, M. J., ... & Vikkelsoe, C. (2007). PRESENT: An ultra-lightweight block cipher. In *Cryptographic Hardware and Embedded Systems-CHES 2007: 9th International Workshop, Vienna, Austria, September 10-13, 2007. Proceedings 9* (pp. 450-466). Springer Berlin Heidelberg.

Buyya, R., & Dastjerdi, A. V. (Eds.). (2016). *Internet of Things: Principles and paradigms*. Elsevier

Chaudhry, S. I., Phillips, C. O., Stewart, S. S., Riegel, B., Mattera, J. A., Jerant, A. F., & Krumholz, H. M. (2007). Telemonitoring for patients with chronic heart failure: a systematic review. *Journal of cardiac failure*, *13*(1), 56-62.

Chen, M., Mao, S., & Liu, Y. (2014). *Big data: A survey*. *Mobile Networks and Applications, 19*(2), 171–209.

Cirani, S., Davoli, L., Ferrari, G., Léone, R., Medagliani, P., Picone, M., & Veltri, L. (2014). A scalable and self-configuring architecture for service discovery in the internet of things. *IEEE internet of things journal*, *1*(5), 508-521.

Dworkin, M. J., Barker, E., Nechvatal, J. R., Foti, J., Bassham, L. E., Roback, E., & Dray Jr, J. F. (2001). Advanced encryption standard (AES).

Gubbi, J., Buyya, R., Marusic, S., & Palaniswami, M. (2013). *Internet of Things (IoT): A vision, architectural elements, and future directions*. *Future Generation Computer Systems, 29*(7), 1645–1660.

Islam, S. R., Kwak, D., Kabir, M. H., Hossain, M., & Kwak, K. S. (2015). The internet of things for health care: a comprehensive survey. *IEEE access*, *3*, 678-708.

Jordan, M. I., & Mitchell, T. M. (2015). Machine learning: Trends, perspectives, and prospects. *Science*, *349*(6245), 255-260.

Kranz, M. (2016). *Building the internet of things: Implement new business models, disrupt competitors, transform your industry*. John Wiley & Sons.

LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep learning. *nature*, *521*(7553), 436-444.

Lee, I., & Lee, K. (2015). The Internet of Things (IoT): Applications, investments, and challenges for enterprises. *Business horizons*, *58*(4), 431-440.

Manyika, J., Lund, S., Chui, M., Bughin, J., Woetzel, J., Batra, P., ... & Sanghvi, S. (2017). Jobs lost, jobs gained: What the future of work will mean for jobs, skills, and wages. *McKinsey Global Institute*.

Marjani, M., Nasaruddin, F., Gani, A., Karim, A., Hashem, I. A. T., Siddiqa, A., & Yaqoob, I. (2017). *Big IoT data analytics: Architecture, opportunities, and open research challenges*. *IEEE Access, 5*, 5247–5261.

O'Leary, D. E. (2013). Artificial intelligence and big data. *IEEE intelligent systems*, *28*(2), 96-99.

Postel, J. (1981). Rfc0791: Internet protocol. *USC Information Sciences Institute*.

Ray, P. P. (2018). *A survey on Internet of Things architectures*. *Journal of King Saud University - Computer and Information Sciences, 30*(3), 291–319.

Rose, K., Eldridge, S., & Chapin, L. (2015). The internet of things: An overview. *The internet society (ISOC)*, *80*(15), 1-53.

Russom, P. (2011). Big data analytics. *TDWI best practices report, fourth quarter*, *19*(4), 1-34.

Saad, W., Bennis, M., & Chen, M. (2020). *A vision of 6G wireless systems: Applications, trends, technologies, and open research problems*. *IEEE Network, 34*(3), 134–142.

Shi, W., Cao, J., Zhang, Q., Li, Y., & Xu, L. (2016). Edge computing: Vision and challenges. *IEEE internet of things journal*, *3*(5), 637-646.

Sicari, S., Rizzardi, A., Grieco, L. A., & Coen-Porisini, A. (2015). *Security, privacy and trust in Internet of Things: The road ahead*. *Computer Networks, 76*, 146–164.

Sundmaeker, H., Guillemin, P., Friess, P., & Woelfflé, S. (2010). Vision and challenges for realising the Internet of Things. *Cluster of European research projects on the internet of things, European Commision*, *3*(3), 34-36.

Tukker, A. (2004). Eight types of product–service system: eight ways to sustainability? Experiences from SusProNet. *Business strategy and the environment*, *13*(4), 246-260.

Vermesan, O., & Friess, P. (2014). *Internet of things applications-from research and innovation to market deployment*. Taylor & Francis.

Weber, R. H. (2010). Internet of Things–New security and privacy challenges. *Computer law & security review*, *26*(1), 23-30.

Whitmore, A., Agarwal, A., & Da Xu, L. (2015). The Internet of Things—A survey of topics and trends. *Information systems frontiers*, *17*, 261-274.

Wollschlaeger, M., Sauter, T., & Jasperneite, J. (2017). *The future of industrial communication: Automation networks in the era of the Internet of Things and Industry 4.0*. *IEEE Industrial Electronics Magazine, 11*(1), 17–27.

Zanella, A., Bui, N., Castellani, A., Vangelista, L., & Zorzi, M. (2014). *Internet of Things for smart cities*. *IEEE Internet of Things Journal, 1*(1), 22–32.

Zikopoulos, P., & Eaton, C. (2011). *Understanding big data: Analytics for enterprise class hadoop and streaming data*. McGraw-Hill Osborne Media.

CUMHURİYETİMİZİN İKİNCİ YÜZYILININ ŞAFAĞINDA NİĞDE'NİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU

Sedat ÇAĞLAR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-05-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Kapak Fotoğrafı: Sema TEKELİ

Baskı ve Cilt:

Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1
1.1. AMAÇ 1
1.2. KAPSAM 1
1.3. YÖNTEM 1

2. NİĞDE'NİN GENEL DURUMU 3

3. TARIM 5
3.1. PATATES ÜRETİMİ 9
3.1.1. Patates Üretim Miktarı 10
3.1.2. Patates Ekilen Tarla 11
3.2. LAHANA ÜRETİMİ 12
3.2.1. Lahana Üretim Miktarı 13
3.2.2. Lahana Ekilen Tarla 14
3.3. ŞEKER PANCARI ÜRETİMİ 16
3.3.1. Şeker Pancarı Üretim Miktarı 16
3.3.2. Şeker Pancarı Ekilen Tarla 18
3.4. SİLAJLIK MISIR ÜRETİMİ 19
3.4.1. Silajlık Mısır Üretim Miktarı 20
3.4.2. Silajlık Mısır Ekilen Tarla 21
3.5. YONCA ÜRETİMİ 22
3.5.1. Yonca Üretim Miktarı 23
3.5.2. Yonca Ekilen Tarla 24
3.6. TAHIL ÜRETİMİ 25
3.6.1. Tahıl Üretim Miktarı 26
3.6.2. Tahıl Ekilen Tarla 27
3.7. BAKLAGİLLER ÜRETİMİ 28
3.7.1. Baklagiller Üretim Miktarı 29
3.7.2. Baklagiller Ekilen Tarla 30
3.8. DOMATES ÜRETİMİ 31
3.8.1. Sofralık Domates Üretim Miktarı 31
3.8.2. Sofralık Domates Ekilen Alan 32
3.8.3. Salçalık Domates Üretim Miktarı 33
3.8.4. Salçalık Domates Ekilen Alan 34
3.9. ELMA ÜRETİMİ 35
3.9.1. Elma Üretim Miktarı 36
3.9.2. Elma Dikili Alan 37
3.10. KİRAZ ÜRETİMİ 38
3.10.1. Kiraz Üretim Miktarı 39
3.10.2. Kiraz Dikili Alan 40
3.11. VAHŞİ SULAMA 41
3.11.1. Vahşi Sulama Miktarı 42
3.12. DAMLAMA SULAMA SİSTEMİ 43
3.12.1. Damlama Sulama Sistemiyle Sulama Miktarı 43
3.13. RUHSATLI KUYU 44
3.13.1. Ruhsatlı Kuyu Miktarı 44

4. HAYVANCILIK 46
4.1. BÜYÜKBAŞ DİŞİ HAYVAN MİKTARI 47
4.2. BÜYÜKBAŞ ERKEK HAYVAN MİKTARI 49
4.3. ÇİĞ İNEK SÜT ÜRETİM MİKTARI 50
4.4. BÜYÜKBAŞ SUNİ TOHUMLAMA MİKTARI 52
4.5. SUNİ TOHUMLAMADAN DOĞAN BUZAĞI MİKTARI 53
4.6. TABİİ TOHUMLAMADAN DOĞAN BUZAĞI MİKTARI 54
4.7. BÜYÜKBAŞ HAYVAN İŞLETME SAYISI 55
4.8. KÜÇÜKBAŞ DİŞİ HAYVAN MİKTARI 56
4.9. KÜÇÜKBAŞ ERKEK HAYVAN MİKTARI 57
4.10. KÜÇÜKBAŞ HAYVAN İŞLETME SAYISI 58
4.11. ÇİĞ KOYUN SÜTÜ ÜRETİM MİKTARI 60
4.12. KÜMES HAYVANI MİKTARI 61
4.13. KÜMES HAYVANCILIĞI İŞLETME SAYISI 62

5. ORMANCILIK 64
5.1. ORMANLIK ALAN 64

6. TURİZM 66
6.1. OTEL SAYISI 66
6.2. KONAKLANACAK ODA SAYISI 67
6.3. ZİYARET EDEN TURİST SAYISI 68

7. KÜLTÜR 70
7.1. KÜTÜPHANE SAYISI 72
7.2. SİNEMA SAYISI 73
7.3. TİYATRO SAYISI 74
7.4. MÜZE SAYISI 76

8. ÜNİVERSİTE 78
8.1. FAKÜLTE 79
8.2. MESLEK YÜKSEKOKULU 80
8.3. FAKÜLTELERDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 81
8.4. MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 82
8.5. ÖĞRENCİ YURDU SAYISI 82
8.6. ÖĞRENCİ YURDU YATAK SAYISI 83
8.7. ÖĞRENCİ YURDUNDA KALAN ÖĞRENCİ SAYISI 84
8.8. YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİ SAYISI 85
8.9. DOKTORA ÖĞRENCİ SAYISI 86
8.10. PROFESÖR SAYISI 86
8.11. DOÇENT SAYISI 88
8.12. DİĞER ÖĞRETİM ELEMANI SAYISI 89

9. VERGİ MÜKELLEFİYETİ 91
9.1. KATMA DEĞER VERGİSİ 92
9.1.1. Katma Değer Vergisi Mükellef Sayıları 92
9.1.2. Katma Değer Vergisi Tahakkuk Tutarları 93
9.2. KURUMLAR VERGİSİ 94
9.2.1. Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları 94

9.2.2. Kurumlar Vergisi Tahakkuk Tutarları 94
9.3. GELİR VERGİSİ 95
9.3.1. Gelir Vergisi Mükellef Sayıları 95
9.3.2. Gelir Vergisi Tahakkuk Tutarları 96

10. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ 98
10.1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ SAYISI 99
10.2. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE FABRİKA SAYISI 100
10.3. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISI 101
10.4. İHRACAT TUTARI 102
10.5. İTHALAT TUTARI 103

11. MADENCİLİK 105
11.1. NİĞDE'NİN DOĞAL KAYNAKLAR POTANSİYELİ 105
11.2. NİĞDE'NİN JEOTERMAL ENVANTERİ 106

12. İŞ GÜCÜ 107
12.1. İSTİHDAM EDİLEN İŞÇİ SAYISI 108
12.2. İŞSİZ SAYISI 109
12.3. İŞVERENLERİN BULAMADIĞI İŞÇİ AÇIĞI 110

13. SAĞLIK 113
13.1. ÖZEL HASTANE SAYISI 113
13.2. DEVLET HASTANESİ SAYISI 115
13.3. EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ SAYISI 116
13.4. HASTA YATAK SAYISI 117
13.5. UZMAN DOKTOR SAYISI 119

14. MİLLİ EĞİTİM 121
14.1. ANAOKULU SAYISI 124
14.2. ANAOKULLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN SAYISI 125
14.3. ANAOKULLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 127
14.4. İLKOKUL SAYISI 129
14.5. İLKOKULLARDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN SAYISI 130
14.6. İLKOKULLARDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 131
14.7. ORTAOKUL SAYISI 133
14.8. ORTAOKULLARDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN SAYISI 134
14.9. ORTAOKULLARDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 136
14.10. LİSE SAYISI 137
14.11. LİSELERDE ÇALIŞAN ÖĞRETMEN SAYISI 139
14.12. LİSELERDE EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI 140
14.13. ÖĞRENCİ YURDU SAYISI 142
14.14. ÖĞRENCİ YURDU YATAK SAYISI 143

15. NÜFUS 144
15.1. DOĞUM SAYISI 148
15.2. ÖLÜM SAYISI 150
15.3. GÖÇ ALAN KİŞİ SAYISI 151
15.4. GÖÇ VEREN KİŞİ SAYISI 152

15.5. EVLENEN ÇİFT SAYISI 154
15.6. BOŞANAN ÇİFT SAYISI 155
15.7. ERKEK NÜFUS SAYISI 156
15.8. KADIN NÜFUS SAYISI 158
15.9. TOPLAM NÜFUS SAYISI 159

16. ASAYİŞ 161
16.1. MADDE BAĞIMLISI KİŞİ SAYISI 166
16.2. SUÇ İŞLEYEN KİŞİ SAYISI 167
16.3. HÜKÜMLÜ KİŞİ SAYISI 168
16.4. TUTUKLU KİŞİ SAYISI 169
16.5. CEZAEVİ YATAK SAYILARI 169
16.6. CEZAEVİNDEN ÇIKAN KİŞİ SAYISI 170
16.7. TRAFİK KAZASI YAPAN KİŞİ SAYISI 171

17. SOSYAL HİZMETLER 173
17.1. MADDİ DESTEK ALAN YOKSUL SAYISI 176
17.2. SEVGİ EVLERİNDEKİ ÇOCUK SAYISI 177
17.3. SEVGİ EVLERİNDE YATAK SAYISI 178
17.4. KORUMAYA ALINAN ÇOCUK SAYISI 179
17.5. KORUMAYA ALINAN KADIN SAYISI 179

18. KONUT 181
18.1. KONUT SAYISI 181

19. SONUÇ 184
19.1. FIRSATLAR 184
19.2. EKSİKLİKLER VE SORUNLAR 186
19.3. TAVSİYELER 189

KAYNAKÇA 191

KAYNAKÇA

Faydalanılan İnternet Siteleri:

https://51haber.com/2025/03/31

https://www.ahika.gov.tr

www.nigdevakfi.org/sayfalar.php?id=51

https://nigdevakfi.org/sayfalar.php?id=54

https://tr.wikipedia.org

https://tr.wikipedia.org/wiki/Niğde

http://www.nigdeozelidare.gov.tr

https://tr.wikipedia.org/wiki/Konya_Ovası_Projesi

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kapadokya

Faydalanılan Kamu Kurumları:

Ahiler Kalkınma Ajansı

Bor Karma ve Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Niğde 2. Organize Sanayi Bölgesi Başkanlığı

Niğde Defterdarlığı

Niğde DSİ 45. Şube Müdürlüğü

Niğde İl Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

Niğde İl Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğü

Niğde İl Emniyet Müdürlüğü

Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Niğde İl Nüfus Müdürlüğü

Niğde İl Sağlık Müdürlüğü

Niğde İl Sosyal Güvenlik Müdürlüğü

Niğde İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Niğde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Niğde Organize Bölgesi Başkanlığı

Niğde Orman İşletme Müdürlüğü

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü

Niğde Patates Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

Niğde Tapu Müdürlüğü

Niğde Valiliği

Niğde Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

Türkiye İstatistik Kurumu

Faydalanılan Yayınlar:

Ahiler Kalkınma Ajansı “TR71 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023” Ankara, 2016

ÇAĞLAR Sedat "Niğde Portreleri" Bursa, 2024
ÇAĞLAR Sedat "Niğde Deklarasyonu, Niğde'nin Kalkınması ve Gelecek Vizyonu" Bursa, 2022
İktisadi Araştırmalar Vakfı "Niğde İlinin Ekonomik Gelişimi" Niğde, 1998
Niğde Valiliği "Niğde İl Gelişme Planı" Niğde, 2016
Niğde Valiliği " İl Brifingi, 2024 yılı Ocak Brifingi" Niğde, 2025

MEDITATIONS ON ECONOMICS:

Complex Effect of Oil on Money

Oil Exporting Perspective

Erdost TORUN

Erhan DEMİRELİ

Enes YAVUZ

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-56-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

CONTENTS

INTRODUCTION **1**

1. CRUDE OIL AND EXCHANGE RATE **13**
1.1. THE CRUDE OIL 13
1.1.1. The Oil Industry 15
1.1.2. Processing of Crude Oil 17
1.1.3. The Importance of Oil 18
1.1.4. The Supply Side of Oil 20
1.1.5. The Demand Side of Oil 24
1.1.6. Oil Prıces: Definitions and Its History 24
1.2. EXCHANGE RATE 26
1.2.1. Exchange Rate Regimes 29
1.2.2. The Relationship between Exchange Rate and Oil 32
3.1. THE IMPORTANCE OF THE RELATIONSHIP BETWEEN OIL PRICES AND EXCHANGE RATES 36

2. LITERATURE REVIEW **39**
2.1. LITERATURE REVIEW 39

3. THEROTICAL DISCUSSION ON INFORMATION FLOW BETWEEN OIL AND CURRENCY RATES **47**
3.1. THE LAW OF ONE PRICE 47
3.2. MECHANISMS OF DEPENDENCE BETWEEN OIL PRICE AND EXCHANGE RATES 50
3.3. MECHANISMS OF CAUSALITIES RUNNING FROM OIL PRICES TO EXCHANGE RATES 52
3.4. MECHANISMS OF CAUSALITIES RUNNING FROM EXCHANGE RATES TO OIL PRICES 56
3.5. MECHANISMS OF BIVARIATE CAUSALITIES BETWEEN EXCHANGE RATES TO OIL PRICES 59

4. DATA, METHODOLOGY AND EMPIRICAL RESULTS **62**
4.1. SPECTRAL FREQUENCY ANALYSIS: WAVELET ANALYSIS 63
4.2. SPECTRAL ANALYSIS: PREDICTION OF GRANGER CAUSALITY APPROACH IN THE FREQUENCY DOMAIN 65
4.3. SPECTRAL ANALYSIS: NON-PARAMETRIC GRANGER CAUSALITY TEST 67
4.4. EMPIRICAL FINDINGS 75
4.5. THE CORRELATION AND CAUSALITY BETWEEN OIL AND THE EXCHANGE RATES IN THE OIL-EXPORTING COUNTRIES 78
4.5.1. Discussion on Chosen Theories 78

A. Balassa-samuelson phenomenon 79
B. Dutch disease 80
C. Mundell-fleming framework 81
D. Petro-currency hypothesis 81
E. Terms of trade impact 82
F. The interest rate parity (irp) theory 83
4.5.2. Discussion on Oil Supply – Demand – Price Dynamics 83

5. EMPRICAL RESULTS AND DISCUSSION – THEORETICAL AND EVENT CHAIN PERSPECTIVE 106
5.1. BRAZIL 106
5.1.1. Detailed Analysis of Causality Running From Oil to Real 111
5.1.2. Detailed Analysis of Causality Running From Real to Oil 169
5.2. RUSSIA 220
5.2.1. Detailed Analysis of Causality Running From Oil to Ruble 227
5.2.2. Discussion of Causality Running From Ruble to Oil 271
5.3. EMPIRICAL RESULTS – OTHER OIL EXPORTING COUNTRIES 300
5.3.1. Saudi Arabia 300
5.3.2. Iraq 308
5.3.3. United Arab Emirates 315
5.3.4. Kuwait 322
5.3.5. Nigeria 328
5.3.6. Norway 335
5.3.7. Kazakhstan 341
5.3.8. Mexico 347
5.4. OVERALL EMPIRICAL ANALYSIS RESULTS 354
5.5. ACADEMIC LITERATURE DISCUSSION ON OIL – CURRENCY RELATIONSHIP 358

6. CONCLUSION 366

REFERENCES 376

REFERENCES

Aalbers, M. B. (Ed.). (2012). Subprime cities: The political economy of mortgage markets (Vol. 55). John Wiley & Sons.

Abubakar, A. B. (2019). Oil price and exchange rate. nexus in Nigeria: Are there asymmetries. *CBN Journal of Applied Statistics (JAS)*: 10(1): 1.

Aguiar-Conraria, L., Azevedo, N., Soares, M. J.(2008). Using wavelets to decompose the time–frequency effects of monetary policy, Physica A, 387, 2863–2878Dhamala et al. (2018a,b)

Aguiar-Conraria, L., Soares, M. J., Sousa, R. (2018). California's carbon market and energy prices: a wavelet analysis. Phil. Trans. R. Soc. A 376: 20170256

Aguiar-Conraria, L., Azevedo, N. and Soares, M. J. (2008). Using wavelets to decompose the time–frequency effects of monetary policy. *Physica A: Statistical mechanics and its Applications*, 387(12): 2863-2878.

Aguiar-Conraria, L., Joana Soares, M. and Sousa, R. (2018). California's carbon market and energy prices: a wavelet analysis. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 376(2126): 20170256.

Aguiar-Conraria, L., Martins, M. M. and Soares, M. J. (2012). The yield curve and the macro-economy across time and frequencies. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 36(12): 1950-1970.

Ağazade, S. (2020). Petrol Fiyatları ve Kazakistan Reel Döviz Kuru: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı, *Bilig,* Yaz 94, 237-248

AKA, K. (2020). Seçilmiş Makroekonomik Göstergelerin Döviz Kuru Üzerinde Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi* Cilt: 14 Sayı: 1, 99-117

Akkaya, A. (2016). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu'da Petrol Savaşları ve Devlet Sistemlerine Etkileri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Akram, Q. F. (2009). Commodity prices, interest rates and the dollar. *Energy Economics*, 31(6): 838-851.

Akram, Q.F., 2009. Commodity prices, interest rates and the dollar. Energy Econ. 31, 838–851.

Al Rasasi, M. (2018). The response of G7 real exchange rate.s to Oil Price Shocks. *International Journal of Economics and Finance*, 10(4): 191-205.

Alam, M. S., Shahzad, S. J. H. and Ferrer, R. (2019). Causal flows between oil and forex markets using high-frequency data: Asymmetries from good and bad volatility. *Energy Economics*, 84, 104513.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. (2015). Contagion and dynamic correlation of the main European stock index futures markets: a time-frequency approach.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. (2015). Contagion and dynamic correlation of the main European stock index futures markets: a time-frequency approach.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. K. (2017). Co-movements and contagion between international stock index futures markets. Empirical Economics, 52(4), 1529-1568.Almasri and Shukur (2003),

Ali, A. A., Azaroual, F., Bourhriba, O. and Dadush, U. (2022). The Economic Implications of the War in Ukraine for Africa and Morocco. *Policy Center for the New South*, PB-11/22, February.

Almasri, A., Shukur, G., 2003. An illustration of the causality relationship between government spending and revenue using wavelets analysis on Finnish data. Journal of Applied Statistics 30 (5), 571–584.

Altarturi, B. H., Alshammri, A. A., Hussin, T. M. T. T. and Saiti, B. (2016). Oil price and exchange rate.s: A wavelet analysis for organisation of oil exporting countries members. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 6(3): 421-430.

Altarturi, B., H., M., Alshammuri, A., A., Hussin, T., M., T., I., T., Saiti, B., (2016), Oil Price and Exchange Rates: A Wavelet Analysis for Organisation of Oil Exporting Countries Members, International Journal of Energy Economics and Policy, 6,3, 421- 430

Amano, R., Van Norden, S., 1998a. Exchange rates and oil prices. Rev. Int. Econ. 6, 683–694.

Amano, R., Van Norden, S., 1998b. Oil prices and the rise and fall of the U.S. real exchange rate. J. Int. Money Finance 17, 299–316.

Andrieș, A. M., Căpraru, B., Ihnatov, I., & Tiwari, A. K. (2017). The relationship between exchange rates and interest rates in a small open emerging economy: The case of Romania. Economic Modelling, 67, 261-274.

Andrieș, A. M., Ihnatov, I., & Tiwari, A. K. (2014). Analyzing time–frequency relationship between interest rate, stock price and exchange rate through continuous wavelet. Economic Modelling, 41, 227-238.

Askari, H. and Krichene, N. (2010). An oil demand and supply model incorporating monetary policy. *Energy*, 35(5): 2013-2021.

Auboin, M. and Ruta, M. (2013). The relationship between exchange rate.s and international trade: a literature review. *World Trade Review*, 12(3): 577-605.

Auboin, M. and Ruta, M. (2013). The relationship between exchange rates and international trade: a literature review. *World Trade Review*, 12(3): 577-605.

Aziz, M. I. A. and Bakar, A. (2009, August). Oil price and exchange rate: A comparative study between net oil exporting and net oil importing countries. *In ESDS international annual conference*, London.

Baaziz, A. and Quoniam, L. (2015). How to use Big Data technologies to optimize operations in Upstream Petroleum Industry. Baaziz, A. and Quoniam, L.(2013). How to use Big Data technologies to optimize operations in Upstream Petroleum Industry. *International Journal of Innovation-IJI*, 1(1): 19-25.

Bacchetta, P. and Van Wincoop, E. (2000). *Does exchange-rate stability increase trade and welfare?*. American Economic.

Backus, D. K. and Crucini, M. J. (2000). Oil prices and the terms of trade. *Journal of international Economics*, 50(1): 185-213.

Baek, E., Brock, W., 1992. A general test for nonlinear Granger causality: Bivariate model. Working Paper, Iowa State University and University of Wisconsin-Madison.

Baffes, J., Kose, M. A., Ohnsorge, F. and Stocker, M. (2015). The great plunge in oil prices: Causes, consequences, and policy responses. *Consequences, and Policy Responses* (June 2015).

Bailliu, J., Lafrance, R. and Perrault, J. F. (2003). *Does exchange rate. policy matter for growth?.* International Finance.

Bakkal, H. (2023). Döviz Kuru, Petrol Fiyatları ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Arasındaki İlişki: G7 Ülkeleri Üzerine Bir Analiz, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Sayı 65, 23-29.

Balcilar, M., Gupta, R. and Miller, S. M. (2015). Regime switching model of U.S. crude oil and stock market prices: 1859 to 2013. *Energy Economics*, 49, 317-327.

Basher, S.A., Haug, A.A., Sadorsky, P., 2016. The impact of oil shocks on exchange rates: AMarkov-switching approach. Energy Economics 54, 11–23

Bayat, T., Nazlioglu, S. and Kayhan, S. (2015). Exchange rate. and oil price interactions in transition economies: Czech Republic, *Hungary and Poland. Panoeconomicus*, 62(3): 267-285.

Beckmann, J. and Czudaj, R. (2013). Is there a homogeneous causality pattern between oil prices and currencies of oil importers and exporters?. *Energy Economics,* 40, 665-678.

Beckmann, J., Czudaj, R. and Arora, V. (2017). The relationship between oil prices and exchange rate.s: theory and evidence. *U.S. Energy Information Administration Working Paper Series*, 1-62.

Beckmann, J., Czudaj, R. L., & Arora, V. (2020). The relationship between oil prices and exchange rates: Revisiting theory and evidence. Energy Economics, 88, 104772. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2020.104772

Beckmann, J., Czudaj, R., 2013. Is there a homogeneous causality pattern between oil prices and currencies of oil importers and exporters? Energy Econ. 40 (1), 665–678.

Bekiros S. D., Diks, C., G., H., 2008, The relationship between crude oil spot and futures prices: Cointegration, linear and nonlinear causality, Energy Economics, 30, 2673–2685

Bénassy-Quéré, A., Mignon, V., Penot, A., 2007. China and the relationship between the oil price and the dollar. Energy Policy 35, 5795–5805.

Benhmad, F., (2012). Modeling nonlinear Granger causality between the oil price and U.S. dollar: A wavelet based approach, Economic Modelling, 29, 1505–1514

Benhmad, F., (2012). Modeling nonlinear Granger causality between the oil price and U.S. dollar: A wavelet based approach, Economic Modelling, 29, 1505–1514

Bildirici, M., Guler Bayazit, N. and Ucan, Y. (2020). Analyzing crude oil prices under the impact of COVID-19 by using LSTARGARCHLSTM. *Energies*, 13(11): 2980.

Blanchard, O. J. and Milesi-Ferretti, G. M. (2010). Global imbalances: in midstream?. *Available at SSRN 1525542*.

Blanchard, O. J. and Quah, D. (1988). *The Dynamic Effects Of Aggregate Demand and Supply Disturbances*.

Bloomberg New Energy Finance 2017. https://about.bnef.com/blog/electric-vehicles-accelerate-54-new-car-sales-2040/ (accessed 10. Jan 2023)

Bloomberg, S.B., Harris, E.S., 1995. The commodity–consumer price connection: fact or fable? Federal Reserve Board of New York. Econ. Policy Rev. 21–38.

Bodenstein, M., Erceg, C. J. and Guerrieri, L. (2011). Oil shocks and external adjustment. *Journal of International Economics*, 83(2): 168-184.

Bodenstein, M., Erceg, C. J. and Guerrieri, L. (2011). Oil shocks and external adjustment. *Journal of International Economics*, 83(2): 168-184.

Brahmasrene, T., Huang, J. C. and Sissoko, Y. (2014). Crude oil prices and exchange rate.s: Causality, variance decomposition and impulse response. *Energy economics*, 44, 407-412.

Breitung, J., Candelon, B. (2006) Testing for short- and long-run causality: A frequency-domain approach, Journal of Econometrics, Volume 132, Issue 2, 2006, Pages 363-378, ISSN 0304-4076,

Brooks, S. M. and Kurtz, M. J. (2016). Oil and democracy: endogenous natural resources and the political "resource curse". *International Organization*, 70(2): 279-311.

Buetzer, S., Habib, M. M. and Stracca, L. (2012). Global exchange rate. configurations: do oil shocks matter?. Engel, C. and West, K. D. (2005). Exchange rate.s and fundamentals. *Journal of political Economy*, 113(3): 485-517.

Buetzer, S., Habib, M.M., Stracca, L., 2012. Global exchange rate configurations: do oil shocks matter? European Central Bank Working Paper No. 1442.

Buetzer, S., Habib, M.M., Stracca, L., 2016. Global exchange rate configurations: do oil shocks matter? IMF Economic Review 64 (3), 443–470.

Calvo, G. A. and Mishkin, F. S. (2002). The mirage of exchange rate regimes for emerging market countries. *Journal of Economic Perspectives*, 17(4): 99-118.

Candelon, B., Piplack, J., & Straetmans, S. (2008). On measuring synchronization of bulls and bears: The case of East Asia. Journal of banking & finance, 32(6), 1022-1035.

Cashin, P., Céspedes, L. F. and Sahay, R. (2004). Commodity currencies and the real exchange rate. *Journal of Development Economics*, 75(1): 239-268.

Cashin, P., Mohaddes, K., Raissi, M. and Raissi, M. (2014). The differential effects of oil demand and supply shocks on the global economy. *Energy Economics*, 44, 113-134.

Cengiz, Ç. (2018). Döviz Kurunun Belirlenmesine Yönelik Teorik Yaklaşımlar, Sakarya İktisat Dergisi Cilt 7, Sayı 4, 1-17

Chen, S.-S., Chen, H.-C., 2007. Oil prices and real exchange rates. Energy Econ. 29 (3), 390–404.

Chen, Y. C., Rogoff, K. S. and Rossi, B. (2010). Can exchange rate.s forecast commodity prices?. *The Quarterly Journal of Economics*, 125(3): 1145-1194.

Chen, Y. F., Funke, M. and Glanemann, N. (2013). Off-the-record target zones: Theory with an application to Hong Kong's currency board. *Studies in Nonlinear Dynamics and Econometrics*, 17(4): 373-393.

Chen, Y., Bressler, S. L. & Ding, M. 2006 Frequency decomposition of conditional Granger causality and application to multivariate neural field potential data. Journal of Neuroscience Methods 150, 228-37.

Chen, Y.-C., Rogoff, K.S., Rossi, B., 2010. Can exchange rates forecast commodity prices? Q. J. Econ. 125 (3), 1145–1194.

Chou C., C., Chen S.-L., (2011), 'Integrated or segmented? a wavelet transform analysis on relationship between stock and real estate markets, Economics Bulletin, Vol. 31 No. 4 pp. 3030-3040.

Chou C., C., Chen S.-L., (2011), 'Integrated or segmented? a wavelet transform analysis on relationship between stock and real estate markets, Economics Bulletin, Vol. 31 No. 4 pp. 3030-3040.

Christiano, L., J., Ljungqvist, L., (1988), Money Does Granger-Cause Output in the Bivariate Money–Output Relation, Journal of Monetary Economics 22: 217–235.

Clark, T. (1994). National boundaries, border zones, and Marketing Strategy: A Conceptual Framework and Theoretical Model of Secondary Boundary Effects. *Journal of Marketing*, 58(3): 67-80.

Coudert, V., Mignon, V., Penot, A., 2008. Oil price and the dollar. Energy Stud. Rev. 15, 45–58.

Crane, K., Goldthau, A., Toman, M., Light, T. and Johnson, S. E. (2009). Imported oil and U.S. national security. *Rand Corporation*.

Crowley, P. M., & Mayes, D. G. (2009). How fused is the euro area core?. OECD Journal: Journal of Business Cycle Measurement and Analysis, 2008(1), 63-95.

Dai, X., Wang, Q., Zha, D. and Zhou, D. (2020). Multi-scale dependence structure and risk contagion between oil, gold, and U.S. exchange rate: A wavelet-based vine-copula approach. *Energy Economics*, 88, 104774.

Deighton, L. (2021). Blood, *Tears and Folly: An Objective Look at World War Tw*o. Penguin UK.

Dhamala, M., Rangarajan, G. and Ding, M. (2008). Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality. *Neuroimage*, 41(2): 354-362.

Dhamala, M., Rangarajan, G. and Ding, M. (2008). Estimating Granger causality from Fourier and wavelet transforms of time series data. *Physical review letters*, 100(1): 018701.

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008a) Estimating Granger Causality from Fourier and Wavelet Transforms of Time Series Data. Physical Review Letters 100, 018701-1 - 4.

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008b) Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality, NeuroImage, 41 , 354–362

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008b) Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality, NeuroImage, 41 , 354–362

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. 2008 Estimating Granger Causality from Fourier and Wavelet Transforms of Time Series Data. Physical Review Letters 100, 018701-1 - 4.

Diks, C., Panchenko, V., (2006), A new statistic and practical guidelines for nonparametric Granger causality testing, Journal of Economic Dynamics & Control, 30, 1647–1669.

Diks, C., Panchenko, V., (2006), A new statistic and practical guidelines for nonparametric Granger causality testing, Journal of Economic Dynamics & Control, 30, 1647–1669.

Durai, S. R. S., & Bhaduri, S. N. (2009). Stock prices, inflation and output: Evidence from wavelet analysis. Economic Modelling, 26(5), 1089-1092.

Easterly, W. (2005). National policies and economic growth: a reappraisal. *Handbook Of Economic Growth*, 1, 1015-1059.

Eichenbaum, M., Singleton, K., J., (1986), Do Equilibrium Real Business Cycle Theories Explain Postwar U.S. Business Cycles, NBER Macroeconomics Annual 1986: 91–146.

Eichengreen, B. (2007). The real exchange rate. and economic growth. *Social and Economic Studies*, 7-20.

Eichler, M., (2007), Granger causality and path diagrams for multivariate time series, Journal of Econometrics, 137(2), 334-353.

Fischer, S. (1993). The role of macroeconomic factors in growth. *Journal Of Monetary Economics*, 32(3): 485-512.

Fleming, J. M. (1971). On exchange rate unification. *The economic Journal*, 81(323): 467-488.

Forbes, K. J., Rigobon, R., 2002.No contagion, only interdependence: Measuring stock market co-movements. Journal of Finance 57, 2223–2261.

Frankel, J. (2006). On the yuan: The choice between adjustment under a fixed exchange rate. and adjustment under a flexible rate. *CESifo Economic Studies*, 52(2): 246-275.

Frankel, J. A. (2017). The Currency-Plus-Commodity Basket: A Proposal For Exchange Rates İn Oil-Exporting Countries To Accommodate Trade Shocks Automatically.

Fratzscher, M., Schneider, D., Van Robays, I., 2014. Oil prices, exchange rates and asset prices. Working Paper Series No 1689. European Central Bank.

FRED. (2022). Crude Oil Prices: West Texas Intermediate (WTI) - Cushing, Oklahoma. https://fred.stlouisfed.org/series/DCOILWTICO. 12.06.2022.

Frieden, J. A. (1991). Invested Interests: the politics of national economic policies in a world of global finance. *International Organization*, 45(4): 425-451.

Garcia, C. and Restrepo, J. (2001). Price inflation and exchange rate pass-through in Chile. *Central Bank of Chile working paper*, 128.

Geweke, J. (1982). Measurement of linear dependence and feedback between multiple time series. *Journal Of The American Statistical Association*, 77(378): 304-313.

Geweke, J., (1982), Measurement of Linear Dependence and Feedback between Multiple Time Series, Journal of the American Statistical Association, 77,378, 304-313

Goldberg, P. K. and Knetter, M. M. (1996). *Goods prices and exchange rates: What have we learned?.*

Golub, S. (1983). The crude oil price and exchange rates. Economics Journal, 93(371), 576–593.

Gomez-Gonzalez, J. E., Hirs-Garzon, J. and Uribe, J. M. (2020). Giving and receiving: Exploring the predictive causality between oil prices and exchange rate.s. *International Finance*, 23(1): 175-194.

Granger, C.W.J. 1969 Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods. Econometrica, 37, 424-438.

Grinsted, A., Moore, J. C., & Jevrejeva, S. (2004). Application of the cross wavelet transform and wavelet coherence to geophysical time series.Hiemstra, C., Jones, J.D., (1994), Testing for linear and nonlinear Granger causality in the stock price – volume relation, Journal of Finance, 49, 1639– 1664.

Grossmann, A. and Morlet, J. (1984). Decomposition of Hardy functions into square integrable wavelets of constant shape. *SIAM journal on Mathematical Analysis*, 15(4): 723-736.

Hamilton, J. D. (1983). Oil and the macroeconomy since World War II. *Journal of Political Economy*, 91(2): 228-248.

Hamilton, J. D. (1996). This is what happened to the oil price-macroeconomy relationship. *Journal of Monetary Economics*, 38(2): 215-220.

Harder, A. and Berthelsen, C. (2015). End of Oil-Export Ban Provides Blueprint for Bipartisan Compromise. *The Wall Street Journal*.

Hausmann, R., Pritchett, L. and Rodrik, D. (2005). Growth accelerations. *Journal Of Economic Growth*, 10(4): 303-329.

Herrera, A. M. (2018). Oil price shocks, inventories, and macroeconomic dynamics. *Macroeconomic Dynamics*, 22(3): 620-639.

Hiemstra, C., Jones, J.D., (1994), Testing for linear and nonlinear Granger causality in the stock price – volume relation, Journal of Finance, 49, 1639– 1664.

Hong, Y., Liu, Y., & Wang, S. (2009). Granger causality in risk and detection of extreme risk spillover between financial markets. Journal of Econometrics, 150(2), 271-287.

Hooker, M. A. (1996). What happened to the oil price-macroeconomy relationship?. *Journal of monetary Economics*, 38(2): 195-213.

Huang, Y. and Feng, G. U. O. (2007). The role of oil price shocks on China's real exchange rate. *China Economic Review*, 18(4): 403-416.

Ilyin, S. O. and Strelets, L. A. (2018). Basic fundamentals of petroleum rheology and their application for the investigation of crude oils of different natures. *Energy & Fuels*, 32(1): 268-278.

In, F., Kim, S., (2006), The hedge ratio and the empirical relationship between the stock and futures markets: a new approach using wavelets, The Journal of Business, 79, 799–820.

Ingersoll, J. E. (1996). Valuing foreign exchange rate derivatives with a bounded exchange process. *Review of Derivatives Research*, 1(2): 159-181.

Jhaveri, N. J. (2004). Petroimperialism: U.S. oil interests and the Iraq War. *Antipode*, 36(1): 2-11.

Jia, Z., Wen, S. and Lin, B. (2021). The effects and reacts of COVID-19 pandemic and international oil price on energy, economy, and environment in China. *Applied Energy*, 302, 117612.

Jiranyakul, K. (2015). Oil price volatility and real effective exchange rate.: the case of Thailand. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 5(2): 574-579.

Kapustin, N. O. and Grushevenko, D. A. (2020). Long-term electric vehicles outlook and their potential impact on electric grid. *Energy Policy*, 137, 111103.

Khain, V. E. and Polyakova, I. D. (2004). Oil and gas potential of deep-and ultradeep-water zones of continental margins. *Lithology and Mineral Resources*, 39, 530-540.

Kızılkaya, F. (2021). Türkiye'de Petrol Fiyatları ve Reel Döviz Kuru İlişkisinin Asimetrik Fourier Nedensellik Analizi İle İncelenmesi, *İstanbul İktisat Dergisi,* 71 (2), 549-568

Kilian, L. and Park, C. (2009). The impact of oil price shocks on the U.S. stock market. *International Economic Review*, 50(4): 1267-1287.

Kilian, L. and Vigfusson, R. J. (2013). Do oil prices help forecast U.S. real GDP? The role of nonlinearities and asymmetries. *Journal of Business & Economic Statistics*, 31(1): 78-93.

Kim, S., In, F., H., (2003), The Relationship Between Financial Variables and Real Economic Activity: Evidence From Spectral and Wavelet Analyses, In Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics ,7, 4.

Kisswani, K. M., Harraf, A. and Kisswani, A. M. (2019). Revisiting the effects of oil prices on exchange rate.: asymmetric evidence from the ASEAN-5 countries. *Economic Change and Restructuring*, 52(3): 279-300.

Korinek, A. and Serven, L. (2010). Undervaluation through foreign reserve accumulation: Static losses, dynamic gains. *World Bank Policy Research Working Paper*, (5250).

Krugman, P. (1983). Oil and the dollar. In J. S. Bhandari, & B. H. Putnam (Eds.), Economic interdependence and flexible exchange rates (pp. 259–284). Cambridge: Cambridge University Press.

Krugman, Paul (1980). Oil and the dollar. *NBER Working Paper* No. 554.

Leamer, E. E. (1985, January). Vector autoregressions for causal inference?. *In Carnegie-rochester conference series on Public Policy* (Vol. 22, pp. 255-304). North-Holland.

Levy-Yeyati, E. and Sturzenegger, F. (2005). Classifying Exchange Rate. *Regimes: Deeds Vs. Words*. European Economic Review.

Lizardo, R. A., & Mollick, A. V. (2010). Oil price fluctuations and U.S. dollar exchange rates. Energy Economics, 32(2), 399–408.

Lv, X., Lien, D., Chen, Q. and Yu, C. (2018). Does exchange rate management affect the causality between exchange rates and oil prices? Evidence from oil-exporting countries. *Energy Economics*, 76, 325-343.

Lyadov, A. and Petrukhina, N. (2018). Extraction and refining of heavy crude oils: Problems and prospects. *Russian Journal of Applied Chemistry*, 91(12): 1912-1921.

Mabro, R. (1992). *OPEC and the Price of Oil*. The energy journal, 13(2).

Månsson, K. (2012). A Wavelet-Based Approach of Testing for Granger Causality in the Presence of GARCH Effects. Communications in Statistics-Theory and Methods, 41(4), 717-728.

Maps, B. E. and Matters, W. E. What is Oil. saeed Othman, B. (2022). Effects Of Crude Oıl Contamınatıon On Atterberg Lımıts Of Selected Soıl On The South West Kırkuk-Ne Iraq. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 3(02): 63-70.

Marafi, A., Albazzaz, H. and Rana, M. S. (2019). Hydroprocessing of heavy residual oil: Opportunities and challenges. *Catalysis Today*, 329, 125-134.

Mathai, K. (2012). Monetary policy: stabilizing prices and output. *International Monetary Fund*, 28.

Mitra, S., 2006. A wavelet filtering based analysis of macroeconomic indicators: the Indian evidence. Applied Mathematics and Computation 175, 1055–1079.

Mohanty, M. S. (2013). Market Volatility and Foreign Exchange Intervention in EMEs: What Has Changed?-An Overview. An Overview (October 2013). *BIS Paper*, (73a).

MSCI. (2022). MSCI Country Classification Standard. https://www.msci.com/documents/1296102/1330218/MSCI-Country-Classification-Standard-cfs-en.pdf/959ca805-4e33-95a4-1aad-b953688db19d?t=1562142713120, 12.06.2022.

Ogundipe, O., Ojeaga, P. and Ogundipe, A. (2014). Oil price and exchange rate volatility in Nigeria. *Journal of economics and finance (IOSR):* 5(4): 01-09.

Olayeni, O. R. (2016). Causality in continuous wavelet transform without spectral matrix factorization: theory and application. Computational Economics, 47(3), 321-340.

Ozturk, I. (2006). Exchange rate volatility and trade: A literature survey. International *Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies*, 3(1).

Ozturk, M. and Cavdar, S. C. (2021). The contagion of COVID-19 pandemic on the volatilities of international crude oil prices, gold, exchange rates and Bitcoin. The Journal of Asian Finance, *Economics and Business*, 8(3): 171-179.

Péguin-Feissolle, A., & Teräsvirta, T. (1999). A General Framework for Testing the Granger Noncausaality Hypothesis. Universites d'Aix-Marseille II et III.

Polanco-Martínez, J. M., & Abadie, L. M. (2016). Analyzing crude oil spot price dynamics versus long term future prices: A wavelet analysis approach. Energies, 9(12), 1089.

Rasasi, M. A. (2017). Oil prices and GCC exchange rate.s. Energy Sources, *Part B: Economics, Planning, and Policy*, 12(4): 344-350.

Reboredo, J. C. (2012). Modelling oil price and exchange rate. co-movements. *Journal of Policy Modeling*, 34(3): 419-440.

Reboredo, J. C. and Rivera-Castro, M. A. (2013). A wavelet decomposition approach to crude oil price and exchange rate dependence. *Economic Modelling*, 32, 42-57.

Reboredo, J.C., Rivera-Castro, M.A. (2012): A wavelet decomposition approach to crude oil price and exchange rate dependence. *Economic Modeling*, 23(1): 42-57.

Rhif, M., Ben Abbes, A., Farah, I. R., Martínez, B., & Sang, Y. (2019). Wavelet transform application for/in non-stationary time-series analysis: A review. Applied Sciences, 9(7), 1345.

Rodrik, D. (2008). The real exchange rate. and economic growth. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2008(2): 365-412.

Rua, A. (2010) Measuring comovement in the timefrequency space, Journal of Macroeconomics, 32, 685–91.

Rua, A. (2013). Worldwide synchronization since the nineteenth century: a wavelet-based view. *Applied Economics Letters*, 20(8): 773-776.

Rua, A. (2013). Worldwide synchronization since the nineteenth century: a wavelet-based view. Applied Economics Letters, 20(8), 773-776.Rua and Nunes (2012),

Rua, A., & Nunes, L. C. (2012). A wavelet-based assessment of market risk: The emerging markets case. The Quarterly Review of Economics and Finance, 52(1), 84-92.

Salvatore, D. (2004). *International Economics*, 8th Edtion.

Shi, S., Hurn, S., Phillips, P., B., (2020), Causal Change Detection in Possibly Integrated Systems: Revisiting the Money- Income Relationship, Journal of Financial Econometrics, 18,1,158-180

Sims, C. A. (1980). Macroeconomics and reality. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1-48.

Sims, C. A. and Zha, T. (2006). Does monetary policy generate recessions?. *Macroeconomic Dynamics*, 10(2): 231-272.

Sims, C., A,. (1987), Comment. Journal of Business&Economic Statistics 5: 443–449.

Society of Petroleum Engineers. "Petroleum Reserves Definitions (1997 Archive). https://www.spe.org/en/industry/petroleum-reserves-definitions/ (Accessed Feb. 12, 2021.)

Solak, A.O. (2012). Petrol Fiyatlarını Belirleyici Faktörler, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Yıl:2012, C:4, S:2, s. 117-124

Spiro, D. E. (1999). *The Hidden Hand Of American Hegemony: Petrodollar Recycling And İnternational Markets*. Cornell University Press.

Stock, J. H., Watson, M., W., (1989), Interpreting the Evidence on Money–Income Causality. Journal of Econometrics, 40,161–181.

Sujit, K. S. and Kumar, B. R. (2011). Study on dynamic relationship among gold price, oil price, exchange rate and stock market returns. *International journal of applied business and economic research*, 9(2): 145-165.

Şit, A., Karadağ, H. (2019), Döviz Kurunu Belirleyen Ekonomik Faktörler: Türkiye Ekonomisi İçin ARDL Sınır Testi Uygulaması, International Journal of Economic and Administrative Studies, 23, 151-168, ISSN 1307-9832

Tao, B. Y. (2007). Industrial applications for plant oils and lipids. *In Bioprocessing for value-added products from renewable resource*s (pp. 611-627). Elsevier.

Tayeb, H. and Masih, M. (2018). The lead lag relationship between oil prices and exchange rate. *in an oil importing country: evidence fromThailand using ARDL*.

Terzioğlu, M.K., (2018). Ham Petrol Fiyatları ve Döviz Kuru: Markov-Geçiş Hata Düzeltme Modeli, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 339-347.

Tiwari, A. K. and Albulescu, C. T. (2016). Oil price and exchange rate in India: Fresh evidence from continuous wavelet approach and asymmetric, multi-horizon Granger-causality tests. *Applied Energy*, 179, 272-283.

Tiwari, A. K., Mutascu, M. I., & Albulescu, C. T. (2013). The influence of the international oil prices on the real effective exchange rate in Romania in a wavelet transform framework. Energy Economics, 40, 714-733.

Toda, H. Y. and Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2): 225-250.

Torrence, C. and Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. *Bulletin of the American Meteorological society*, 79(1): 61-78.

Torrence, C. and Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. *Bulletin of the American Meteorological society*, 79(1): 61-78.

Torrence, C., & Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. Bulletin of the American Meteorological society, 79(1), 61-78.

Torun, E. and Demireli, E. (2022). Konut Fiyatlarında Sermaye Piyasasının Etkileri: Dinamik Nedensellik İle Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 334-365.

Torun, E., Akdeniz, A. D. A., Demireli, E. and Grima, S. (2022). Long-Term U.S. Economic Growth and the Carbon Dioxide Emissions Nexus: A Wavelet-Based Approach. *Sustainability*, 14(17): 10566.

Torun, E., Demireli, E. (2022). Petrol ve Döviz Piyasaları Arasındaki Nedensellik İlişkileri: Dalgacık (Wavelet) Analizi ile Bir Uygulama *İzmir İktisat Dergisi*, Cilt:37 Sayı:3 Doi: 10.24988/ije.1076274

Triennial Central Bank Survey. (2022). *OTC foreign Exchange turnover in April 2022*. https://www.bis.org/statistics/rpfx22_fx.pdf. 12.06.2022.

Tunaboylu N. A. (2008). Döviz Kuru Riski ve Firma Değeri İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerine Bir Uygulama, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Turhan, I., Hacihasanoglu, E. and Soytas, U. (2013). Oil Prices and Emerging Market Exchange Rates. *Emerging Markets Finance* & Trade, 49, 21–36. http://www.jstor.org/stable/23437709

Uddin, G. S., Tiwari, A. K., Arouri, M. and Teulon, F. (2013). On the relationship between oil price and exchange rate.s: A wavelet analysis. *Economic Modelling*, 35, 502-507.

Usta, Ö., Demireli, E. (2010). Risk Bileşenleri Analizi: İMKB'de Bir Uygulama, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (12), 25-36

Usta, Öcal (2008), İşletme Finansı ve Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara.

Wen, D., Liu, L., Ma, C., Wang, Y. (2020), Etreme Risk Spillovers between Crude Oil Prices an the U.S. Exchange Rate: Evidence from oil-exporting and oil-importing Countries, Energy, 212, 118740

Wilson, G., T. 1972 The Factorization of Matricial Spectral Densities. SIAM Journal on Applied Mathematics, 23,4, 420-426.

Wilson, G., T. 1978 A convergence theorem for spectral factorization. Journal of Multivariate Analysis, 8, 2, 222 - 232.

Wolde-Rufael, Y. (2005). Energy demand and economic growth: the African experience. *Journal of Policy Modeling*, 27(8): 891-903.

Xu, Y., Han, L., Wan, L. and Yin, L. (2019). Dynamic link between oil prices and exchange rate.s: A non-linear approach. *Energy economics*, 84, 104488.

Yang, L., Cai, X. J. and Hamori, S. (2017). Does the crude oil price influence the exchange rate.s of oil-importing and oil-exporting countries differently? A wavelet coherence analysis. *International Review of Economics & Finance*, 49, 536-547.

Yang, L., Cai, X. J., Zhang, H. and Hamori, S. (2016). Interdependence of foreign exchange markets: A wavelet coherence analysis. *Economic Modelling*, 55, 6-14.

Yang, L., Cai, X., J., Hamori, S., (2017), Does the Crude Oil Price Influence the Exchange Rates of Oil-Importing and Oil-Exporting Countries Differently? A wavelet Coherence Analysis, International Review of Economics and Finance

Yavuz, E. A., Sağlam A. (2020). Petrol Fiyatlarındaki Şokların BİST 100 Endeksi Üzerine Etkisi, Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 2 (2),156-172

Yousefi, A. and Wirjanto, T. S. (2005). A stylized exchange rate. pass-through model of crude oil price formation. *OPEC Review*, 29(3): 177-197.

Yousefi, A., Wirjanto, T.S., 2004. The empirical role of the exchange rate on the crude-oil price formation. Energy Econ. 26 (5), 783–799.

Yu, Y., Guo, S. and Chang, X. (2022). Oil prices volatility and economic performance during COVID-19 and financial crises of 2007–2008. *Resources Policy*, 75, 102531.

Zapata, H. O. and Rambaldi, A. N. (1997). Monte Carlo evidence on cointegration and causation. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 59(2): 285-298.

Zhang, H. J., Dufour, J. M. and Galbraith, J. W. (2016). Exchange rate.s and commodity prices: Measuring causality at multiple horizons. *Journal of Empirical Finance*, 36, 100-120.

Zhou, B. (1996). High-frequency data and volatility in foreign-exchange rates. *Journal of Business & Economic Statistics*, 14(1): 45-52.

Živkov, D., Njegić, J. and Balaban, S. (2019). Revealing the nexus between oil and exchange rate. in the major emerging markets—the timescale analysis. *International Journal of Finance & Economics*, 24(2): 685-697.

Živkov, D., Njegić, J. and Balaban, S. (2019). Revealing the nexus between oil and exchange rate. in the major emerging markets—the timescale analysis. *International Journal of Finance & Economics*, 24(2): 685-697.

Zuhaira, Z., Li, J. and Mohammed, H. D. (2022). The future of the shale industry in light of the fluctuations in global oil prices. *Energy & Environment*, 0958305X221129223.

MEDITATIONS ON ECONOMICS:

Complex Effect of Oil on Money
Oil Importing Perspective

Erdost TORUN
Erhan DEMİRELİ
Enes YAVUZ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-55-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

CONTENTS

INTRODUCTION **1**

1. CRUDE OIL AND EXCHANGE RATE **11**
1.1. THE CRUDE OIL 11
1.1.1. The Oil Industry 13
1.1.2. Processing of Crude Oil 15
1.1.3. The Importance of Oil 16
1.1.4. The Supply Side of Oil 18
1.1.5. The Demand Side of Oil 22
1.1.6. Oil Prices: Definitions and Its History 22
1.2. EXCHANGE RATE 24
1.2.1. Exchange Rate Regimes 27
1.2.2. The Relationship between Exchange Rate and Oil 30
1.3. THE IMPORTANCE OF THE RELATIONSHIP BETWEEN OIL PRICES AND EXCHANGE RATES 33

2. LITERATURE REVIEW AND THEORETICAL BACKGROUND **37**
2.1. LITERATURE REVIEW 37
2.2. THEORETICAL BACKROUND 44
2.2.1. The Law of One Price 44
2.2.2. Mechanisms of Dependence between Oil Price and Exchange Rates 47
2.2.3. Mechanisms of Causalities Running From Oil Prices To Exchange Rates 49
2.2.4. Mechanisms of Causalities Running from Exchange Rates to Oil Prices 53
2.2.5. Mechanisms of Bivariate Causalities between Exchange Rates to Oil Prices 56

3. DATA, METHODOLOGY AND EMPIRICAL RESULTS **59**
3.1. DATA 59
3.2. CONTINUOUS WAVELET TRANSFORM METHODOLOGY 60
3.2.1. Spectral Frequency Analysis: Wavelet Analysis 60
3.2.2. Spectral Analysis: Prediction of Granger Causality Approach in the Frequency Domain 62
3.2.3. Spectral Analysis: Non-Parametric Granger Causality Test 64
3.3. EMPIRICAL FINDINGS 72
3.3.1. The Correlation and Causality between Oil and the Exchange Rates in the Oil-Importing Countries 74

4. DISCUSSION OF SELECTED THEORIES **77**
4.1. CENTRAL BANK INTERVENTION THEORY 79
4.2. EXPORT-LED GROWTH THEORY AND IMPORT DEMAND THEORY 80

4.3. Market Psychology Theory and Future Expectations Theory 80
4.4. Capital Flows Theory and International Financial Flows Theory 81
4.5. Economic Resilience Theory and Crisis Management Theory 81
4.6. Demand-Pull Inflation Theory 82
4.7. Purchasing Power Parity Theory 82
4.8. Balance of Payments Theory 82
4.9. Portfolio Balance Model 83
4.10. Cost-Push Inflation Theory 83

5. DISCUSSION ON OIL SUPPLY – DEMAND – PRICE DYNAMICS 85

5.1. EMPRICAL RESULTS AND DISCUSSION – THEORETICAL PERSPECTIVE AND CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 107
5.2. Euro Zone Countries 107

6. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM OIL TO EURO – CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 121

7. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM OIL TO EURO – THEORETICAL PERSPECTIVE 147

8. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM EURO TO OIL – CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 377
8.1. EMPRICAL RESULTS AND DISCUSSION – THEORETICAL PERSPECTIVE AND CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 414
8.2. CHINA 414

9. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM OIL TO YUAN – CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 439

10. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM OIL TO YUAN – THEORETICAL PERSPECTIVE 467

11. DETAILED ANALYSIS OF CAUSALITY RUNNING FROM YUAN TO OIL – CAUSAL EVENT CHAIN PERSPECTIVE 597

12. EMPIRICAL RESULTS – OTHER OIL IMPORTING COUNTRIES 633
12.1. India 633
12.2. South Korea 639
12.3. Japan 645
12.4. Thailand 651
12.5. Singapore 657
12.6. Turkey 662
12.7. Sweden 669

12.8. Belarus..... 674

13. OVERALL EMPIRICAL ANALYSIS RESULTS..... 681
13.1. General Result of Import Countries' Continuous Wavelet Based Correlation and Causality..... 681

14. CONCLUSION 687

REFERENCES..... 695

REFERENCES

Aalbers, M. B. (Ed.). (2012). Subprime cities: The political economy of mortgage markets (Vol. 55). John Wiley & Sons.

Abubakar, A. B. (2019). Oil price and exchange rate. nexus in Nigeria: Are there asymmetries. *CBN Journal of Applied Statistics (JAS)*: 10(1): 1.

Aguiar-Conraria, L., Azevedo, N., Soares, M. J.(2008). Using wavelets to decompose the time–frequency effects of monetary policy, Physica A, 387, 2863–2878Dhamala et al. (2018a,b)

Aguiar-Conraria, L., Soares, M. J., Sousa, R. (2018). California's carbon market and energy prices: a wavelet analysis. Phil. Trans. R. Soc. A 376: 20170256

Aguiar-Conraria, L., Azevedo, N. and Soares, M. J. (2008). Using wavelets to decompose the time–frequency effects of monetary policy. *Physica A: Statistical mechanics and its Applications*, 387(12): 2863-2878.

Aguiar-Conraria, L., Joana Soares, M. and Sousa, R. (2018). California's carbon market and energy prices: a wavelet analysis. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 376(2126): 20170256.

Aguiar-Conraria, L., Martins, M. M. and Soares, M. J. (2012). The yield curve and the macro-economy across time and frequencies. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 36(12): 1950-1970.

Ağazade, S. (2020). Petrol Fiyatları ve Kazakistan Reel Döviz Kuru: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı, *Bilig,* Yaz 94, 237-248

AKA, K. (2020). Seçilmiş Makroekonomik Göstergelerin Döviz Kuru Üzerinde Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi* Cilt: 14 Sayı: 1, 99-117

Akkaya, A. (2016). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu'da Petrol Savaşları ve Devlet Sistemlerine Etkileri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Akram, Q. F. (2009). Commodity prices, interest rates and the dollar. *Energy Economics*, 31(6): 838-851.

Akram, Q.F., 2009. Commodity prices, interest rates and the dollar. Energy Econ. 31, 838–851.

Al Rasasi, M. (2018). The response of G7 real exchange rate.s to Oil Price Shocks. *International Journal of Economics and Finance*, 10(4): 191-205.

Alam, M. S., Shahzad, S. J. H. and Ferrer, R. (2019). Causal flows between oil and forex markets using high-frequency data: Asymmetries from good and bad volatility. *Energy Economics*, 84, 104513.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. (2015). Contagion and dynamic correlation of the main European stock index futures markets: a time-frequency approach.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. (2015). Contagion and dynamic correlation of the main European stock index futures markets: a time-frequency approach.

Albulescu, C. T., Goyeau, D., & Tiwari, A. K. (2017). Co-movements and contagion between international stock index futures markets. Empirical Economics, 52(4), 1529-1568.Almasri and Shukur (2003),

Ali, A. A., Azaroual, F., Bourhriba, O. and Dadush, U. (2022). The Economic Implications of the War in Ukraine for Africa and Morocco. *Policy Center for the New South*, PB-11/22, February.

Almasri, A., Shukur, G., 2003. An illustration of the causality relationship between government spending and revenue using wavelets analysis on Finnish data. Journal of Applied Statistics 30 (5), 571–584.

Altarturi, B. H., Alshammri, A. A., Hussin, T. M. T. T. and Saiti, B. (2016). Oil price and exchange rate.s: A wavelet analysis for organisation of oil exporting countries members. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 6(3): 421-430.

Altarturi, B., H., M., Alshammuri, A., A., Hussin, T., M., T., I., T., Saiti, B., (2016), Oil Price and Exchange Rates: A Wavelet Analysis for Organisation of Oil Exporting Countries Members, International Journal of Energy Economics and Policy, 6,3, 421- 430

Amano, R., Van Norden, S., 1998a. Exchange rates and oil prices. Rev. Int. Econ. 6, 683–694.

Amano, R., Van Norden, S., 1998b. Oil prices and the rise and fall of the U.S. real exchange rate. J. Int. Money Finance 17, 299–316.

Andrieș, A. M., Căpraru, B., Ihnatov, I., & Tiwari, A. K. (2017). The relationship between exchange rates and interest rates in a small open emerging economy: The case of Romania. Economic Modelling, 67, 261-274.

Andrieș, A. M., Ihnatov, I., & Tiwari, A. K. (2014). Analyzing time–frequency relationship between interest rate, stock price and exchange rate through continuous wavelet. Economic Modelling, 41, 227-238.

Askari, H. and Krichene, N. (2010). An oil demand and supply model incorporating monetary policy. *Energy*, 35(5): 2013-2021.

Auboin, M. and Ruta, M. (2013). The relationship between exchange rate.s and international trade: a literature review. *World Trade Review*, 12(3): 577-605.

Auboin, M. and Ruta, M. (2013). The relationship between exchange rates and international trade: a literature review. *World Trade Review*, 12(3): 577-605.

Aziz, M. I. A. and Bakar, A. (2009, August). Oil price and exchange rate: A comparative study between net oil exporting and net oil importing countries. *In ESDS international annual conference*, London.

Baaziz, A. and Quoniam, L. (2015). How to use Big Data technologies to optimize operations in Upstream Petroleum Industry. Baaziz, A. and Quoniam, L.(2013). How to use Big Data technologies to optimize operations in Upstream Petroleum Industry. *International Journal of Innovation-IJI*, 1(1): 19-25.

Bacchetta, P. and Van Wincoop, E. (2000). *Does exchange-rate stability increase trade and welfare?*. American Economic.

Backus, D. K. and Crucini, M. J. (2000). Oil prices and the terms of trade. *Journal of international Economics*, 50(1): 185-213.

Baek, E., Brock, W., 1992. A general test for nonlinear Granger causality: Bivariate model. Working Paper, Iowa State University and University of Wisconsin-Madison.

Baffes, J., Kose, M. A., Ohnsorge, F. and Stocker, M. (2015). The great plunge in oil prices: Causes, consequences, and policy responses. *Consequences, and Policy Responses* (June 2015).

Bailliu, J., Lafrance, R. and Perrault, J. F. (2003). *Does exchange rate. policy matter for growth?.* International Finance.

Bakkal, H. (2023). Döviz Kuru, Petrol Fiyatları ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Arasındaki İlişki: G7 Ülkeleri Üzerine Bir Analiz, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Sayı 65, 23-29.

Balcilar, M., Gupta, R. and Miller, S. M. (2015). Regime switching model of U.S. crude oil and stock market prices: 1859 to 2013. *Energy Economics*, 49, 317-327.

Basher, S.A., Haug, A.A., Sadorsky, P., 2016. The impact of oil shocks on exchange rates: AMarkov-switching approach. Energy Economics 54, 11–23

Bayat, T., Nazlioglu, S. and Kayhan, S. (2015). Exchange rate. and oil price interactions in transition economies: Czech Republic, *Hungary and Poland. Panoeconomicus*, 62(3): 267-285.

Beckmann, J. and Czudaj, R. (2013). Is there a homogeneous causality pattern between oil prices and currencies of oil importers and exporters?. *Energy Economics,* 40, 665-678.

Beckmann, J., Czudaj, R. and Arora, V. (2017). The relationship between oil prices and exchange rate.s: theory and evidence. *U.S. Energy Information Administration Working Paper Series*, 1-62.

Beckmann, J., Czudaj, R. L., & Arora, V. (2020). The relationship between oil prices and exchange rates: Revisiting theory and evidence. Energy Economics, 88, 104772. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2020.104772

Beckmann, J., Czudaj, R., 2013. Is there a homogeneous causality pattern between oil prices and currencies of oil importers and exporters? Energy Econ. 40 (1), 665–678.

Bekiros S. D., Diks, C., G., H., 2008, The relationship between crude oil spot and futures prices: Cointegration, linear and nonlinear causality, Energy Economics, 30, 2673–2685

Bénassy-Quéré, A., Mignon, V., Penot, A., 2007. China and the relationship between the oil price and the dollar. Energy Policy 35, 5795–5805.

Benhmad, F., (2012). Modeling nonlinear Granger causality between the oil price and U.S. dollar: A wavelet based approach, Economic Modelling, 29, 1505–1514

Benhmad, F., (2012). Modeling nonlinear Granger causality between the oil price and U.S. dollar: A wavelet based approach, Economic Modelling, 29, 1505–1514

Bildirici, M., Guler Bayazit, N. and Ucan, Y. (2020). Analyzing crude oil prices under the impact of COVID-19 by using LSTARGARCHLSTM. *Energies*, 13(11): 2980.

Blanchard, O. J. and Milesi-Ferretti, G. M. (2010). Global imbalances: in midstream?. *Available at SSRN 1525542*.

Blanchard, O. J. and Quah, D. (1988). *The Dynamic Effects Of Aggregate Demand and Supply Disturbances*.

Bloomberg New Energy Finance 2017. https://about.bnef.com/blog/electric-vehicles-accelerate-54-new-car-sales-2040/ (accessed 10. Jan 2023)

Bloomberg, S.B., Harris, E.S., 1995. The commodity–consumer price connection: fact or fable? Federal Reserve Board of New York. Econ. Policy Rev. 21–38.

Bodenstein, M., Erceg, C. J. and Guerrieri, L. (2011). Oil shocks and external adjustment. *Journal of International Economics*, 83(2): 168-184.

Bodenstein, M., Erceg, C. J. and Guerrieri, L. (2011). Oil shocks and external adjustment. *Journal of International Economics*, 83(2): 168-184.

Brahmasrene, T., Huang, J. C. and Sissoko, Y. (2014). Crude oil prices and exchange rate.s: Causality, variance decomposition and impulse response. *Energy economics*, 44, 407-412.

Breitung, J., Candelon, B. (2006) Testing for short- and long-run causality: A frequency-domain approach, Journal of Econometrics, Volume 132, Issue 2, 2006, Pages 363-378, ISSN 0304-4076,

Brooks, S. M. and Kurtz, M. J. (2016). Oil and democracy: endogenous natural resources and the political "resource curse". *International Organization*, 70(2): 279-311.

Buetzer, S., Habib, M. M. and Stracca, L. (2012). Global exchange rate. configurations: do oil shocks matter?. Engel, C. and West, K. D. (2005). Exchange rate.s and fundamentals. *Journal of political Economy*, 113(3): 485-517.

Buetzer, S., Habib, M.M., Stracca, L., 2012. Global exchange rate configurations: do oil shocks matter? European Central Bank Working Paper No. 1442.

Buetzer, S., Habib, M.M., Stracca, L., 2016. Global exchange rate configurations: do oil shocks matter? IMF Economic Review 64 (3), 443–470.

Calvo, G. A. and Mishkin, F. S. (2002). The mirage of exchange rate regimes for emerging market countries. *Journal of Economic Perspectives*, 17(4): 99-118.

Candelon, B., Piplack, J., & Straetmans, S. (2008). On measuring synchronization of bulls and bears: The case of East Asia. Journal of banking & finance, 32(6), 1022-1035.

Cashin, P., Céspedes, L. F. and Sahay, R. (2004). Commodity currencies and the real exchange rate. *Journal of Development Economics*, 75(1): 239-268.

Cashin, P., Mohaddes, K., Raissi, M. and Raissi, M. (2014). The differential effects of oil demand and supply shocks on the global economy. *Energy Economics*, 44, 113-134.

Cengiz, Ç. (2018). Döviz Kurunun Belirlenmesine Yönelik Teorik Yaklaşımlar, Sakarya İktisat Dergisi Cilt 7, Sayı 4, 1-17

Chen, S.-S., Chen, H.-C., 2007. Oil prices and real exchange rates. Energy Econ. 29 (3), 390–404.

Chen, Y. C., Rogoff, K. S. and Rossi, B. (2010). Can exchange rate.s forecast commodity prices?. *The Quarterly Journal of Economics*, 125(3): 1145-1194.

Chen, Y. F., Funke, M. and Glanemann, N. (2013). Off-the-record target zones: Theory with an application to Hong Kong's currency board. *Studies in Nonlinear Dynamics and Econometrics*, 17(4): 373-393.

Chen, Y., Bressler, S. L. & Ding, M. 2006 Frequency decomposition of conditional Granger causality and application to multivariate neural field potential data. Journal of Neuroscience Methods 150, 228-37.

Chen, Y.-C., Rogoff, K.S., Rossi, B., 2010. Can exchange rates forecast commodity prices? Q. J. Econ. 125 (3), 1145–1194.

Chou C., C., Chen S.-L., (2011), 'Integrated or segmented? a wavelet transform analysis on relationship between stock and real estate markets, Economics Bulletin, Vol. 31 No. 4 pp. 3030-3040.

Chou C., C., Chen S.-L., (2011), 'Integrated or segmented? a wavelet transform analysis on relationship between stock and real estate markets, Economics Bulletin, Vol. 31 No. 4 pp. 3030-3040.

Christiano, L., J., Ljungqvist, L., (1988), Money Does Granger-Cause Output in the Bivariate Money–Output Relation, Journal of Monetary Economics 22: 217–235.

Clark, T. (1994). National boundaries, border zones, and Marketing Strategy: A Conceptual Framework and Theoretical Model of Secondary Boundary Effects. *Journal of Marketing*, 58(3): 67-80.

Coudert, V., Mignon, V., Penot, A., 2008. Oil price and the dollar. Energy Stud. Rev. 15, 45–58.

Crane, K., Goldthau, A., Toman, M., Light, T. and Johnson, S. E. (2009). Imported oil and U.S. national security. *Rand Corporation*.

Crowley, P. M., & Mayes, D. G. (2009). How fused is the euro area core?. OECD Journal: Journal of Business Cycle Measurement and Analysis, 2008(1), 63-95.

Dai, X., Wang, Q., Zha, D. and Zhou, D. (2020). Multi-scale dependence structure and risk contagion between oil, gold, and U.S. exchange rate: A wavelet-based vine-copula approach. *Energy Economics*, 88, 104774.

Deighton, L. (2021). Blood, *Tears and Folly: An Objective Look at World War Tw*o. Penguin UK.

Dhamala, M., Rangarajan, G. and Ding, M. (2008). Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality. *Neuroimage*, 41(2): 354-362.

Dhamala, M., Rangarajan, G. and Ding, M. (2008). Estimating Granger causality from Fourier and wavelet transforms of time series data. *Physical review letters*, 100(1): 018701.

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008a) Estimating Granger Causality from Fourier and Wavelet Transforms of Time Series Data. Physical Review Letters 100, 018701-1 - 4.

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008b) Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality, NeuroImage, 41 , 354–362

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. (2008b) Analyzing information flow in brain networks with nonparametric Granger causality, NeuroImage, 41 , 354–362

Dhamala, M., Rangarajan, G., Ding, M. 2008 Estimating Granger Causality from Fourier and Wavelet Transforms of Time Series Data. Physical Review Letters 100, 018701-1 - 4.

Diks, C., Panchenko, V., (2006), A new statistic and practical guidelines for nonparametric Granger causality testing, Journal of Economic Dynamics & Control, 30, 1647–1669.

Diks, C., Panchenko, V., (2006), A new statistic and practical guidelines for nonparametric Granger causality testing, Journal of Economic Dynamics & Control, 30, 1647–1669.

Durai, S. R. S., & Bhaduri, S. N. (2009). Stock prices, inflation and output: Evidence from wavelet analysis. Economic Modelling, 26(5), 1089-1092.

Easterly, W. (2005). National policies and economic growth: a reappraisal. *Handbook Of Economic Growth*, 1, 1015-1059.

Eichenbaum, M., Singleton, K., J., (1986), Do Equilibrium Real Business Cycle Theories Explain Postwar U.S. Business Cycles, NBER Macroeconomics Annual 1986: 91–146.

Eichengreen, B. (2007). The real exchange rate. and economic growth. *Social and Economic Studies*, 7-20.

Eichler, M., (2007), Granger causality and path diagrams for multivariate time series, Journal of Econometrics, 137(2), 334-353.

Fischer, S. (1993). The role of macroeconomic factors in growth. *Journal Of Monetary Economics*, 32(3): 485-512.

Fleming, J. M. (1971). On exchange rate unification. *The economic Journal*, 81(323): 467-488.

Forbes, K. J., Rigobon, R., 2002.No contagion, only interdependence: Measuring stock market co-movements. Journal of Finance 57, 2223–2261.

Frankel, J. (2006). On the yuan: The choice between adjustment under a fixed exchange rate. and adjustment under a flexible rate. *CESifo Economic Studies*, 52(2): 246-275.

Frankel, J. A. (2017). The Currency-Plus-Commodity Basket: A Proposal For Exchange Rates İn Oil-Exporting Countries To Accommodate Trade Shocks Automatically.

Fratzscher, M., Schneider, D., Van Robays, I., 2014. Oil prices, exchange rates and asset prices. Working Paper Series No 1689. European Central Bank.

FRED. (2022). Crude Oil Prices: West Texas Intermediate (WTI) - Cushing, Oklahoma. https://fred.stlouisfed.org/series/DCOILWTICO. 12.06.2022.

Frieden, J. A. (1991). Invested Interests: the politics of national economic policies in a world of global finance. *International Organization*, 45(4): 425-451.

Garcia, C. and Restrepo, J. (2001). Price inflation and exchange rate pass-through in Chile. *Central Bank of Chile working paper*, 128.

Geweke, J. (1982). Measurement of linear dependence and feedback between multiple time series. *Journal Of The American Statistical Association*, 77(378): 304-313.

Geweke, J., (1982), Measurement of Linear Dependence and Feedback between Multiple Time Series, Journal of the American Statistical Association, 77,378, 304-313

Goldberg, P. K. and Knetter, M. M. (1996). *Goods prices and exchange rates: What have we learned?.*

Golub, S. (1983). The crude oil price and exchange rates. Economics Journal, 93(371), 576–593.

Gomez-Gonzalez, J. E., Hirs-Garzon, J. and Uribe, J. M. (2020). Giving and receiving: Exploring the predictive causality between oil prices and exchange rate.s. *International Finance*, 23(1): 175-194.

Granger, C.W.J. 1969 Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods. Econometrica, 37, 424-438.

Grinsted, A., Moore, J. C., & Jevrejeva, S. (2004). Application of the cross wavelet transform and wavelet coherence to geophysical time series.Hiemstra, C., Jones, J.D., (1994), Testing for linear and nonlinear Granger causality in the stock price – volume relation, Journal of Finance, 49, 1639– 1664.

Grossmann, A. and Morlet, J. (1984). Decomposition of Hardy functions into square integrable wavelets of constant shape. *SIAM journal on Mathematical Analysis*, 15(4): 723-736.

Hamilton, J. D. (1983). Oil and the macroeconomy since World War II. *Journal of Political Economy*, 91(2): 228-248.

Hamilton, J. D. (1996). This is what happened to the oil price-macroeconomy relationship. *Journal of Monetary Economics*, 38(2): 215-220.

Harder, A. and Berthelsen, C. (2015). End of Oil-Export Ban Provides Blueprint for Bipartisan Compromise. *The Wall Street Journal*.

Hausmann, R., Pritchett, L. and Rodrik, D. (2005). Growth accelerations. *Journal Of Economic Growth*, 10(4): 303-329.

Herrera, A. M. (2018). Oil price shocks, inventories, and macroeconomic dynamics. *Macroeconomic Dynamics*, 22(3): 620-639.

Hiemstra, C., Jones, J.D., (1994), Testing for linear and nonlinear Granger causality in the stock price – volume relation, Journal of Finance, 49, 1639– 1664.

Hong, Y., Liu, Y., & Wang, S. (2009). Granger causality in risk and detection of extreme risk spillover between financial markets. Journal of Econometrics, 150(2), 271-287.

Hooker, M. A. (1996). What happened to the oil price-macroeconomy relationship?. *Journal of monetary Economics*, 38(2): 195-213.

Huang, Y. and Feng, G. U. O. (2007). The role of oil price shocks on China's real exchange rate. *China Economic Review*, 18(4): 403-416.

Ilyin, S. O. and Strelets, L. A. (2018). Basic fundamentals of petroleum rheology and their application for the investigation of crude oils of different natures. *Energy & Fuels*, 32(1): 268-278.

In, F., Kim, S., (2006), The hedge ratio and the empirical relationship between the stock and futures markets: a new approach using wavelets, The Journal of Business, 79, 799–820.

Ingersoll, J. E. (1996). Valuing foreign exchange rate derivatives with a bounded exchange process. *Review of Derivatives Research*, 1(2): 159-181.

Jhaveri, N. J. (2004). Petroimperialism: U.S. oil interests and the Iraq War. *Antipode*, 36(1): 2-11.

Jia, Z., Wen, S. and Lin, B. (2021). The effects and reacts of COVID-19 pandemic and international oil price on energy, economy, and environment in China. *Applied Energy*, 302, 117612.

Jiranyakul, K. (2015). Oil price volatility and real effective exchange rate.: the case of Thailand. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 5(2): 574-579.

Kapustin, N. O. and Grushevenko, D. A. (2020). Long-term electric vehicles outlook and their potential impact on electric grid. *Energy Policy*, 137, 111103.

Khain, V. E. and Polyakova, I. D. (2004). Oil and gas potential of deep-and ultradeep-water zones of continental margins. *Lithology and Mineral Resources*, 39, 530-540.

Kızılkaya, F. (2021). Türkiye'de Petrol Fiyatları ve Reel Döviz Kuru İlişkisinin Asimetrik Fourier Nedensellik Analizi İle İncelenmesi, *İstanbul İktisat Dergisi,* 71 (2), 549-568

Kilian, L. and Park, C. (2009). The impact of oil price shocks on the U.S. stock market. *International Economic Review*, 50(4): 1267-1287.

Kilian, L. and Vigfusson, R. J. (2013). Do oil prices help forecast U.S. real GDP? The role of nonlinearities and asymmetries. *Journal of Business & Economic Statistics*, 31(1): 78-93.

Kim, S., In, F., H., (2003), The Relationship Between Financial Variables and Real Economic Activity: Evidence From Spectral and Wavelet Analyses, In Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics ,7, 4.

Kisswani, K. M., Harraf, A. and Kisswani, A. M. (2019). Revisiting the effects of oil prices on exchange rate.: asymmetric evidence from the ASEAN-5 countries. *Economic Change and Restructuring*, 52(3): 279-300.

Korinek, A. and Serven, L. (2010). Undervaluation through foreign reserve accumulation: Static losses, dynamic gains. *World Bank Policy Research Working Paper*, (5250).

Krugman, P. (1983). Oil and the dollar. In J. S. Bhandari, & B. H. Putnam (Eds.), Economic interdependence and flexible exchange rates (pp. 259–284). Cambridge: Cambridge University Press.

Krugman, Paul (1980). Oil and the dollar. *NBER Working Paper* No. 554.

Leamer, E. E. (1985, January). Vector autoregressions for causal inference?. *In Carnegie-rochester conference series on Public Policy* (Vol. 22, pp. 255-304). North-Holland.

Levy-Yeyati, E. and Sturzenegger, F. (2005). Classifying Exchange Rate. *Regimes: Deeds Vs. Words*. European Economic Review.

Lizardo, R. A., & Mollick, A. V. (2010). Oil price fluctuations and U.S. dollar exchange rates. Energy Economics, 32(2), 399–408.

Lv, X., Lien, D., Chen, Q. and Yu, C. (2018). Does exchange rate management affect the causality between exchange rates and oil prices? Evidence from oil-exporting countries. *Energy Economics*, 76, 325-343.

Lyadov, A. and Petrukhina, N. (2018). Extraction and refining of heavy crude oils: Problems and prospects. *Russian Journal of Applied Chemistry*, 91(12): 1912-1921.

Mabro, R. (1992). *OPEC and the Price of Oil*. The energy journal, 13(2).

Månsson, K. (2012). A Wavelet-Based Approach of Testing for Granger Causality in the Presence of GARCH Effects. Communications in Statistics-Theory and Methods, 41(4), 717-728.

Maps, B. E. and Matters, W. E. What is Oil. saeed Othman, B. (2022). Effects Of Crude Oıl Contamınatıon On Atterberg Lımıts Of Selected Soıl On The South West Kırkuk-Ne Iraq. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 3(02): 63-70.

Marafi, A., Albazzaz, H. and Rana, M. S. (2019). Hydroprocessing of heavy residual oil: Opportunities and challenges. *Catalysis Today*, 329, 125-134.

Mathai, K. (2012). Monetary policy: stabilizing prices and output. *International Monetary Fund*, 28.

Mitra, S., 2006. A wavelet filtering based analysis of macroeconomic indicators: the Indian evidence. Applied Mathematics and Computation 175, 1055–1079.

Mohanty, M. S. (2013). Market Volatility and Foreign Exchange Intervention in EMEs: What Has Changed?-An Overview. An Overview (October 2013). *BIS Paper*, (73a).

MSCI. (2022). MSCI Country Classification Standard. https://www.msci.com/documents/1296102/1330218/MSCI-Country-Classification-Standard-cfs-en.pdf/959ca805-4e33-95a4-1aad-b953688db19d?t=1562142713120, 12.06.2022.

Ogundipe, O., Ojeaga, P. and Ogundipe, A. (2014). Oil price and exchange rate volatility in Nigeria. *Journal of economics and finance (IOSR):* 5(4): 01-09.

Olayeni, O. R. (2016). Causality in continuous wavelet transform without spectral matrix factorization: theory and application. Computational Economics, 47(3), 321-340.

Ozturk, I. (2006). Exchange rate volatility and trade: A literature survey. International *Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies*, 3(1).

Ozturk, M. and Cavdar, S. C. (2021). The contagion of COVID-19 pandemic on the volatilities of international crude oil prices, gold, exchange rates and Bitcoin. The Journal of Asian Finance, *Economics and Business*, 8(3): 171-179.

Péguin-Feissolle, A., & Teräsvirta, T. (1999). A General Framework for Testing the Granger Noncausaality Hypothesis. Universites d'Aix-Marseille II et III.

Polanco-Martínez, J. M., & Abadie, L. M. (2016). Analyzing crude oil spot price dynamics versus long term future prices: A wavelet analysis approach. Energies, 9(12), 1089.

Rasasi, M. A. (2017). Oil prices and GCC exchange rate.s. Energy Sources, *Part B: Economics, Planning, and Policy*, 12(4): 344-350.

Reboredo, J. C. (2012). Modelling oil price and exchange rate. co-movements. *Journal of Policy Modeling*, 34(3): 419-440.

Reboredo, J. C. and Rivera-Castro, M. A. (2013). A wavelet decomposition approach to crude oil price and exchange rate dependence. *Economic Modelling*, 32, 42-57.

Reboredo, J.C., Rivera-Castro, M.A. (2012): A wavelet decomposition approach to crude oil price and exchange rate dependence. *Economic Modeling*, 23(1): 42-57.

Rhif, M., Ben Abbes, A., Farah, I. R., Martínez, B., & Sang, Y. (2019). Wavelet transform application for/in non-stationary time-series analysis: A review. Applied Sciences, 9(7), 1345.

Rodrik, D. (2008). The real exchange rate. and economic growth. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2008(2): 365-412.

Rua, A. (2010) Measuring comovement in the timefrequency space, Journal of Macroeconomics, 32, 685–91.

Rua, A. (2013). Worldwide synchronization since the nineteenth century: a wavelet-based view. *Applied Economics Letters*, 20(8): 773-776.

Rua, A. (2013). Worldwide synchronization since the nineteenth century: a wavelet-based view. Applied Economics Letters, 20(8), 773-776.Rua and Nunes (2012),

Rua, A., & Nunes, L. C. (2012). A wavelet-based assessment of market risk: The emerging markets case. The Quarterly Review of Economics and Finance, 52(1), 84-92.

Salvatore, D. (2004). *International Economics*, 8th Edtion.

Shi, S., Hurn, S., Phillips, P., B., (2020), Causal Change Detection in Possibly Integrated Systems: Revisiting the Money- Income Relationship, Journal of Financial Econometrics, 18,1,158-180

Sims, C. A. (1980). Macroeconomics and reality. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1-48.

Sims, C. A. and Zha, T. (2006). Does monetary policy generate recessions?. *Macroeconomic Dynamics*, 10(2): 231-272.

Sims, C., A,. (1987), Comment. Journal of Business&Economic Statistics 5: 443–449.

Society of Petroleum Engineers. "Petroleum Reserves Definitions (1997 Archive). https://www.spe.org/en/industry/petroleum-reserves-definitions/ (Accessed Feb. 12, 2021.)

Solak, A.O. (2012). Petrol Fiyatlarını Belirleyici Faktörler, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Yıl:2012, C:4, S:2, s. 117-124

Spiro, D. E. (1999). *The Hidden Hand Of American Hegemony: Petrodollar Recycling And İnternational Markets*. Cornell University Press.

Stock, J. H., Watson, M., W., (1989), Interpreting the Evidence on Money–Income Causality. Journal of Econometrics, 40,161–181.

Sujit, K. S. and Kumar, B. R. (2011). Study on dynamic relationship among gold price, oil price, exchange rate and stock market returns. *International journal of applied business and economic research*, 9(2): 145-165.

Şit, A., Karadağ, H. (2019), Döviz Kurunu Belirleyen Ekonomik Faktörler: Türkiye Ekonomisi İçin ARDL Sınır Testi Uygulaması, International Journal of Economic and Administrative Studies, 23, 151-168, ISSN 1307-9832

Tao, B. Y. (2007). Industrial applications for plant oils and lipids. *In Bioprocessing for value-added products from renewable resource*s (pp. 611-627). Elsevier.

Tayeb, H. and Masih, M. (2018). The lead lag relationship between oil prices and exchange rate. *in an oil importing country: evidence fromThailand using ARDL*.

Terzioğlu, M.K., (2018). Ham Petrol Fiyatları ve Döviz Kuru: Markov-Geçiş Hata Düzeltme Modeli, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 339-347.

Tiwari, A. K. and Albulescu, C. T. (2016). Oil price and exchange rate in India: Fresh evidence from continuous wavelet approach and asymmetric, multi-horizon Granger-causality tests. *Applied Energy*, 179, 272-283.

Tiwari, A. K., Mutascu, M. I., & Albulescu, C. T. (2013). The influence of the international oil prices on the real effective exchange rate in Romania in a wavelet transform framework. Energy Economics, 40, 714-733.

Toda, H. Y. and Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2): 225-250.

Torrence, C. and Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. *Bulletin of the American Meteorological society*, 79(1): 61-78.

Torrence, C. and Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. *Bulletin of the American Meteorological society*, 79(1): 61-78.

Torrence, C., & Compo, G. P. (1998). A practical guide to wavelet analysis. Bulletin of the American Meteorological society, 79(1), 61-78.

Torun, E. and Demireli, E. (2022). Konut Fiyatlarında Sermaye Piyasasının Etkileri: Dinamik Nedensellik İle Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 334-365.

Torun, E., Akdeniz, A. D. A., Demireli, E. and Grima, S. (2022). Long-Term U.S. Economic Growth and the Carbon Dioxide Emissions Nexus: A Wavelet-Based Approach. *Sustainability*, 14(17): 10566.

Torun, E., Demireli, E. (2022). Petrol ve Döviz Piyasaları Arasındaki Nedensellik İlişkileri: Dalgacık (Wavelet) Analizi ile Bir Uygulama *İzmir İktisat Dergisi*, Cilt:37 Sayı:3 Doi: 10.24988/ije.1076274

Triennial Central Bank Survey. (2022). *OTC foreign Exchange turnover in April 2022*. https://www.bis.org/statistics/rpfx22_fx.pdf. 12.06.2022.

Tunaboylu N. A. (2008). Döviz Kuru Riski ve Firma Değeri İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerine Bir Uygulama, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Turhan, I., Hacihasanoglu, E. and Soytas, U. (2013). Oil Prices and Emerging Market Exchange Rates. *Emerging Markets Finance* & Trade, 49, 21–36. http://www.jstor.org/stable/23437709

Uddin, G. S., Tiwari, A. K., Arouri, M. and Teulon, F. (2013). On the relationship between oil price and exchange rate.s: A wavelet analysis. *Economic Modelling*, 35, 502-507.

Usta, Ö., Demireli, E. (2010). Risk Bileşenleri Analizi: İMKB'de Bir Uygulama, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (12), 25-36

Usta, Öcal (2008), İşletme Finansı ve Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara.

Wen, D., Liu, L., Ma, C., Wang, Y. (2020), Etreme Risk Spillovers between Crude Oil Prices an the U.S. Exchange Rate: Evidence from oil-exporting and oil-importing Countries, Energy, 212, 118740

Wilson, G., T. 1972 The Factorization of Matricial Spectral Densities. SIAM Journal on Applied Mathematics, 23,4, 420-426.

Wilson, G., T. 1978 A convergence theorem for spectral factorization. Journal of Multivariate Analysis, 8, 2, 222 - 232.

Wolde-Rufael, Y. (2005). Energy demand and economic growth: the African experience. *Journal of Policy Modeling*, 27(8): 891-903.

Xu, Y., Han, L., Wan, L. and Yin, L. (2019). Dynamic link between oil prices and exchange rate.s: A non-linear approach. *Energy economics*, 84, 104488.

Yang, L., Cai, X. J. and Hamori, S. (2017). Does the crude oil price influence the exchange rate.s of oil-importing and oil-exporting countries differently? A wavelet coherence analysis. *International Review of Economics & Finance*, 49, 536-547.

Yang, L., Cai, X. J., Zhang, H. and Hamori, S. (2016). Interdependence of foreign exchange markets: A wavelet coherence analysis. *Economic Modelling*, 55, 6-14.

Yang, L., Cai, X., J., Hamori, S., (2017), Does the Crude Oil Price Influence the Exchange Rates of Oil-Importing and Oil-Exporting Countries Differently? A wavelet Coherence Analysis, International Review of Economics and Finance

Yavuz, E. A., Sağlam A. (2020). Petrol Fiyatlarındaki Şokların BİST 100 Endeksi Üzerine Etkisi, Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 2 (2),156-172

Yousefi, A. and Wirjanto, T. S. (2005). A stylized exchange rate. pass-through model of crude oil price formation. *OPEC Review*, 29(3): 177-197.

Yousefi, A., Wirjanto, T.S., 2004. The empirical role of the exchange rate on the crude-oil price formation. Energy Econ. 26 (5), 783–799.

Yu, Y., Guo, S. and Chang, X. (2022). Oil prices volatility and economic performance during COVID-19 and financial crises of 2007–2008. *Resources Policy*, 75, 102531.

Zapata, H. O. and Rambaldi, A. N. (1997). Monte Carlo evidence on cointegration and causation. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 59(2): 285-298.

Zhang, H. J., Dufour, J. M. and Galbraith, J. W. (2016). Exchange rate.s and commodity prices: Measuring causality at multiple horizons. *Journal of Empirical Finance*, 36, 100-120.

Zhou, B. (1996). High-frequency data and volatility in foreign-exchange rates. *Journal of Business & Economic Statistics*, 14(1): 45-52.

Živkov, D., Njegić, J. and Balaban, S. (2019). Revealing the nexus between oil and exchange rate. in the major emerging markets—the timescale analysis. *International Journal of Finance & Economics*, 24(2): 685-697.

Živkov, D., Njegić, J. and Balaban, S. (2019). Revealing the nexus between oil and exchange rate. in the major emerging markets—the timescale analysis. *International Journal of Finance & Economics*, 24(2): 685-697.

Zuhaira, Z., Li, J. and Mohammed, H. D. (2022). The future of the shale industry in light of the fluctuations in global oil prices. *Energy & Environment*, 0958305X221129223.

OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMIN YAPISI ve ÇALIŞMA HUKUKU (1830 – 1920)

Doç. Dr. Eyüp Sabri KALA

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-19-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BÖLÜM I
HUKUKİ STATÜLERİNE VE VASIFLARINA GÖRE OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLAR

I. OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMA GENEL BAKIŞ **5**
A. FABRİKA, ATÖLYELERDE İSTİHDAM VE EVDE ÇALIŞANLAR 5
B. HİZMET SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM 9
C. MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM 10
D. İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM 11
E. GENEL DEĞERLENDİRME 11

II. SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN HUKUKİ STATÜLERİNE GÖRE TASNİFİ **12**
A. MEMUR STATÜSÜNDE ÇALIŞANLAR 13
1. Memur Kavramı 13
2. Memur Statüsünde İstihdam Olunan Personelin Belirlenmesi 14
a. Mülki Devlet Memurları 14
b. Askeri Devlet Memurları 20
B. SÖZLEŞMELİ PERSONEL STATÜSÜNDE ÇALIŞANLAR 21
1. Sözleşmeli Personel Kavramı 21
2. İstihdam Olunacak Personelin Belirlenmesi 22
3. Sözleşmenin Muhtevası 25
a. Sözleşmenin Süresi 25
a.a. Belirli Süreli Sözleşmeler 25
a.a.a. Sürenin Sona Ermesi 27
a.a.b. Sözleşme Süresinin Uzatılması 28
a.a.b.a. Tarafların Anlaşmasıyla Sürenin Uzatılması 28
a.a.b.b. Sözleşme Süresinin Kendiliğinden Uzaması 29
a.b. Belirsiz Süreli Sözleşmeler 29
b. Mali Hükümler 31
b.a. Ücretler 32
b.b. Harcırahlar 34
c. Sözleşmede Belirtilen Şartlara Uyulmaması 35
C. AMELE (İŞÇİ) STATÜSÜNDE ÇALIŞANLAR 37
1. Amele Kavramı 37
2. İstihdam Olunacak Personelin Belirlenmesi 38
3. Amele (İşçi / Ecir) ile Yapılacak İş Akitlerinin Türleri 39
a. İşçinin Emeğini Belirli Bir İşverene Hasredip Etmemesine Göre İş Akitleri 39
a.a. Ecir-i Has 39

a.b. Ecir-i Müşterek 40
b. Belirli Süreli veya Belirsiz Süreli Olmalarına Göre İş Akitleri 40
b.a. Belirli Süreli İş Akitleri 40
b.b. Belirsiz Süreli İş Akitleri 41
4. Amele (İşçi / Ecir) ile Yapılacak İş Akitlerinin Mali Hükümleri (Ücretler) 41
5. İş Akdinin Sona Ermesi 42
D. MEMUR, SÖZLEŞMELİ PERSONEL VE AMELE STATÜSÜNDE ÇALIŞANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI 42

III. VASIFLARINA GÖRE SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLAR 44
A. MÜHENDİS 44
B. USTA VE USTABAŞI 45
C. KALFA 47
D. ŞAKİRT (ÇIRAK) 47
E. AMELE (VASIFSIZ İŞÇİ) 48

BÖLÜM II
OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE İŞGÜCÜ TEMİNİ VE ÇALIŞANLARIN İSTİHDAM GÜVENCESİ

I. OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE İŞGÜCÜ TEMİNİ 51
A. GENEL OLARAK İŞGÜCÜ TEMİNİ 51
1. İşe Başvurma 52
2. Ataması Yapılacak Kişi Hakkında Güvenlik Soruşturması Yapılması ve Sağlık Raporu İstenmesi 53
B. VASIFLI İŞGÜCÜ TEMİNİ 53
1. Yurtdışından Vasıflı İşgücü Getirilmesi 54
a. Fabrika Direktörü Getirilmesi 54
b. Mühendis Getirilmesi 55
c. Usta-Ustabaşı Getirilmesi 56
d. Vasıflı İşçi Getirilmesi 57
2. Terfi Sistemi 57
3. Zorunlu Çalışma 57
4. Fabrika İçin Gerekli Olan Kişilerin Askerliklerinin Tecili, Fabrikalarda Asker Sıfatıyla İstihdamları veya Askerlikten Muaf Tutulmaları 58
a. Askerliğin Tecili 58
b. Çalışanın, Bulunduğu Hizmetin Başında Asker Statüsünde İstihdamı 61
c. Madencilerin Askerlikten Muaf Tutulmaları 62
C. VASIFSIZ İŞGÜCÜ TEMİNİ 62
1. Kendi İsteğiyle Çalışanlar 63
2. Yurtdışından İşçi Getirilmesi 63
3. Zorunlu Çalışma 64
a. Tanzimat Öncesi Dönem 64

b. Tanzimat Sonrası Dönem ve Yapılan Hukuki Düzenlemeler 66
b.a. 1861 Tarihli Mevadd-ı Madeniyeye Dair Nizamname 70
b.b. 1867 Tarihli Dilâver Paşa Nizamnamesi 71
b.c. 1869 Tarihli Maadin Nizamnamesi 72
b.d. 1876 Tarihli Kanun-i Esasi 73
b.e. 1876 Tarihli Mecelle-i Ahkam-ı Adliye 73
b.f. 1887 Tarihli Maadin Nizamnamesi 73
b.g. 1889 Tarihli Amele Tahririne Mahsus Nizamname 74
b.h. 1906 Tarihli Maadin Nizamnamesi 74
4. Esnek Çalışma (Çağrı Usulüyle Çalışma) 74

II. OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN İSTİHDAM GÜVENCESİ VE İLGİLİ HUKUKİ DÜZENLEMELER 76
A. MEMUR VE MÜSTAHDEM STATÜSÜNDE ÇALIŞANLARIN İŞ GÜVENCESİ 76
1. Tanzimat Öncesi Dönem 76
2. Tanzimat Sonrası Dönemde Hukuki Düzenlemeler 77
a. Belirli Sebepler Dışında Memuriyetten Çıkarılamama 78
b. Memuriyetten Çıkarılanlara İşsizlik Ödeneği Yapılması 80
b.a. İşsizlik Ödeneği Yapılmasının Şartları 80
b.a.a. Belirli Şartlarla Memuriyetten Çıkmış veya Çıkarılmış Olma 80
b.a.b. Pirim Ödemiş Olma Şartı 82
b.b. İşsizlik Ödeneğinin Miktarı 82
B. SÖZLEŞMELİ PERSONEL VE İŞÇİ STATÜSÜNDE ÇALIŞANLARIN İŞ GÜVENCESİ 82
1. Belirli Süreli Sözleşmeyle İstihdam Olunan Sözleşmeli Personel ve İşçilerin İstihdam Güvencesi 83
a. Sözleşme Süresi Dolmadan Sözleşmenin Feshedilememesi 83
b. Sözleşme Süresi Dolmadan Önce Sözleşmenin Feshedileceğinin İhbar Edilmesi 85
2. Belirsiz Süreli Sözleşmeyle İstihdam Olunan Sözleşmeli Personel ve İşçilerin İstihdam Güvencesi 87

BÖLÜM III
OSMANLI SANAYİ SEKTÖRÜNDE İŞGÜCÜNÜN EĞİTİMİ

I. SANAYİ VE TEKNİK EĞİTİMLE İLGİLİ OKULLAR 89
A. ISLAHHANELER 89
B. SANAYİ MEKTEPLERİ 91
1. Sanayi Mekteplerinin Kuruluş Gayesi 91
a. Sosyal Gaye 91
b. İktisadi Gaye 93
2. Sanayi Mekteplerinin Gelirleri ve Makine Aksamlarının Tamamlanması 94
3. Sanayi Mekteplerinin Yapılanması 95

a. Sanayi Mekteplerinin Genel Yapılanması 95
a.a. Dahili Kısım 95
a.b. Harici Kısım 96
b. Teorik Eğitime Yönelik Yapılanma 96
c. Pratik Eğitime Yönelik Yapılanma 97
c.a. Sanayi Mekteplerine Bağlı Atölyeler Kurulması 98
c.b. Sanayi Mekteplerine Bağlı Olmayan Çevre Fabrika ve Atölyelerden Yararlanılması 99
4. Talebelerin Bulundukları Sınıflara Göre Vasıf Durumları 100
5. Okula Alınan ve Mezun Olan Öğrenciler 100
a. Okula Kaydolan Öğrencilerin Sanayi Dallarına ve Milliyetlerine Göre Dağılımı 100
b. Mektebe Kaydolan, Diploma Alan veya Herhangi Bir Sebeple Okuldan Ayrılan Talebelerin Dağılımı 101
6. Kurulan Sanayi Mektepleri 104
C. HAPİSHANELERDE MAHKUMLARA YÖNELİK SANAYİ EĞİTİMİ 106
1. Hapishanelerde Eğitimin Gayesi 106
2. Mahkumlara Verilen Eğitimin Kapsamı 108
a. Teorik Eğitim 108
b. Sanayi Eğitimi 108

II. FABRİKALARDA İŞBAŞINDA EĞİTİM 110
A. YURTDIŞINDAN GETİRİLEN MÜHENDİS VE USTALARIN İŞBAŞINDA EĞİTİM VERMELERİ 111
B. İŞBAŞINDA EĞİTİM İÇİN YURTDIŞINDAN EĞİTMEN GETİRİLMESİ 113
C. SANAYİ MEKTEBİ MEZUNLARININ İŞBAŞINDA EĞİTİMİ 114
III. SANAYİ EĞİTİMİ İÇİN YURTDIŞINA ELEMAN GÖNDERİLMESİ 115
A. GÖNDERİLECEK KİŞİLERDE ARANILAN ÖZELLİKLER 116
B. AVRUPA'DAKİ FABRİKALARA İŞBAŞINDA EĞİTİM İÇİN ELEMAN GÖNDERİLMESİ 119
C. SANAYİ MEKTEBİ TALEBELERİNİN YURTDIŞI FABRİKALARINA GÖNDERİLMESİ 121
D. AVRUPA SANAYİ MEKTEPLERİNE ELEMAN GÖNDERİLMESİ 121
E. AVRUPA'YA GÖNDERİLEN TALEBELERE YAPILAN ÖDEMELER 122

SONSÖZ 125

KAYNAKÇA 129

KAYNAKÇA

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİ

A. AMD, Belge nr. 77/97.

A. DVN, Belge nr. 121/75.

A. MKT. UM, Belge nr. 222/43, 255/57.

A. MKT, Belge nr. 30/91, 137/38, 140/1, 202/40.

Cevdet Darphane, Belge nr. 3190.

Cevdet Hariciye, Belge nr. 2975.

Cevdet Mâliye, Belge nr. 652/1.

DH. İD.

Belge nr. 190/3 Ek 2, 190/9 Ek 1, 26 -1 Ek 2, 40 -1/41 Ek 4.

DH. MB HPS. D/V,

Belge nr. 40, 44/6 Ek 17, 44/6 Ek 25, 44/6 Ek 29, 50/3 18/656, 50/3 Ek 14, 50/3 Ek 16, 50/3 Ek 17, 50/4, 50/4 Ek 1, 80/3 Ek 10, 93/34, 55/64 Ek 15, 55/64 Ek 23, 55/64 Ek 31, 55/64 Ek 38, 93/34, 129-1/10 Ek 60, 129-1/10 Ek 61.

DH. MUİ, Belge nr. 30-1/23.

DH. SN. M, Belge nr. 37/106.

DH. UMUM. D/V

Belge nr. 18/1-8, 18/1- 82, 38/3 Ek 13, 39/2 Ek 13, 39/2 Ek 32, 44/41, 53/6.

HR. MKT, Belge nr. 59/40, 59/46.

İrade Dahiliye

Belge nr. 9019, 9933, 10733, 10733/2, 11245, 11470, 26665, 28021, 28164, 3276, 34838, 35561, 41804, 42065, 44035.

İrade Hariciye

Belge nr. 5561, 6100 Ek 1,100 Ek 3, 6100 Ek 4, 6138, 6841, 10517, 10517 Ek 2.

İrade Meclis-i Vâlâ, Belge nr. 1143, 6773, 6950, 7048, 13585.

Şura-yı Devlet, Belge nr. 225.

KANUN ve YÖNETMELİKLER

Amele Nizamname-i Dahilisi (9 Şaban 1310 / 26 Şubat 1893), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, Devlet Matb. Ankara, s. 1368-1376.

Amele Tahririne Mahsus Nizamname (1881), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, Devlet Matb., Ankara, 1939, s. 407-408.

Amele Tahririne Mahsus Nizamname (1889), *Düstur*, I. Tertip, C. 5, Başvekalet Matb., Ankara, 1937, s. 886-904.

Asakir-i Berriye-i Mülükane Tekaüt Kanunnamesi (Rebiyülevvel 1286 / Haziran 1869), *Düstur-u Askeri*, Mekteb-i Fünun-u Harbiye-i Şahane Matb., İstanbul, 1870, s. 159-180.

Askerî Tekaüt Sandığı Nizamnamesi (27 Rebiyülevvel 1304 / 24 Aralık 1886), *Düstur*, I. Tertip, C. 5, Başvekalet Matb., Ankara, 1937, s. 728-731.

Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunu (8 Şaban 1327 / 25 Ağustos 1909), *Düstur*, II. Tertip, C.1, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1911, s. 694-716.

Berri ve Bahri Erkan ve Ümera ve Zabitanın Tekaüdü İçin Rütbe-i Askeriyelerine Göre Tayin Olunan Sinlerini (Yaşlarını) Mübin Kanun (8 Cemaziyelahir 1327 / 27 Haziran 1909), *Düstur*, II. Tertip, C. 1, Matbaa-i Osmani, İstanbul, 1911, s. 324-325.

Devair-i Askeriye'de Müstahdem Memurin ve Ketebe-i Mülkiye Tekaüt Nizamnamesi (2 Zilkade 1305 / 11 Temmuz 1888), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, Devlet Matbaası, Ankara, 1939, s. 46-55.

Dilaver Paşa Nizamnamesi (1865), Karahasanoğlu Taner, *Türkiye'de Sosyal Güvenlik Çıkmazı*, Şamil Yay. İstanbul, 1973, s. 43-45.

Ereğli Havza-i Fahmiyesi maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun (1921), Yiğiter Ümran Nafiz, *Amele Hukuku*, Zonguldak, 1943.

Gerek Rütbeli ve Gerek Rütbesiz Olarak Rüsumiye Hizmetinde Daimi Olarak İstihdam Edilen Cemiyet-i Rüsumiye Başkanlığından Adi Bir Kolcuya Kadar Büyük ve Küçük Bütün Memur, Ketebe ve Hademenin Tekaüdüne Dair Nizamname (22 Recep 1290 / 15 Eylül 1873), *Düstur*, I. Tertip, C. 4, Mahmut Bey Matb., İstanbul, 1299 (1881), s. 430-438.

Hamidiye Hicaz Demiryolu Memurin ve Müstahdeminine Mahsus Tekaüt Nizamnamesi (16 Cemaziyelahir 1322 / 28 Ağustos 1904), *Düstur*, I. Tertip, C. 8, Başvekalet Devlet Matb., 1943, s. 77-80.

Hicaz Demiryolu Memurin ve Müstahdemini Hakkında Nizamname (19 Rebiülahir 1328 / 30 Nisan 1910), *Düstur*, II. Tertip, C. 2, s. 227-249.

İdare-i Mahsusa Tekaüt Nizamnamesi (12 Muharrem 1308 / 28 Ağustos 1890), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, s. 717-728.

İstanbul (Dersaadet) Sanayi Mektebinin Kuruluş Nizamnamesi (24 Şaban 1285 / 10 Aralık 1868), *Düstur*, I. Tertip, C. 2, s. 258-276.

Maadin Nizamnamesi, (3 Muharrem 1286 / 15 Nisan 1869), *Düstur*, I. Tertip, C. 2, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1872, s. 318-337.

Maadin Nizamnamesi (18 Zilhicce 1304 / 7 Eylül 1887), *Düstur*, I. Tertip, C. 5, s. 886-904.

Maadin Nizamnamesi (14 Safer 1324 / 9 Nisan 1906), *Düstur*, I. Tertip, C. 8, Başvekalet Matb., Ankara, 1943, s. 439-460.

Memurin-i Mülkiye Mazulin Maaşlarına Dair Kararname (27 Cemaziyelevvel 1309 / 29 Aralık 1891), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, s. 1143-1145.

Memurin-i Mülkiye Mazuliyet Maaşları Hakkında Kanun (4 Şaban 1327 / 21 Ağustos 1909), *Düstur*, II. Tertip, C. 1, s. 634-636.

Memurin-i Mülkiye Terakki ve Tekaüt Kararnamesi (13 Şevval 1298 / 8 Eylül 1881), *Zeyl-i Düstur*, No. 3, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1300 (1882), s. 62-81.

Memurin-i Mülkiye Terakki ve Tekaüt Kararnamesi (5 Recep 1301 / 1 Mayıs 1884), *Zeyl-i Düstur*, No. 4, s. 8-31.

Memurin-i Mülkiye'nin Tekaüdüne Dair Kanun (8 Şaban 1327 / 25 Ağustos 1909), *Düstur*, II. Tertip, C. 1, s. 666-673.

Mevadd-ı Madeniyeye Dair Nizamname (1861), BOA. Cevdet Darphane (C. DRB.) Nr. 1360, 2044; BOA. İrade Meclis-i Vâlâ (İ. MVL.) Nr.20152; BOA. Meclis-i Tanzimat Defterleri Nr.2,s.14–21; BOA. DUİT. Nr.21/2-1.

Şirket-i Hayriye Müstahdeminine Mahsus Tekaüt Kararnamesi (4 Zilkade 1310 / 20 Mayıs 1893), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, s. 1386-1388.

Tarik-i İlmiye Tekaüt Nizamnamesi (5 Rebiülevvel 1312 / 6 Eylül 1894), *Düstur*, I. Tertip, C. 6, s. 1500-1511.

Telgraf ve Posta Memurin ve Ketebe ve Hademesinden Tekaüde Şayeste Bulunanların Derece-i İstihkaklarına ve Bunların Eytam ve Eramilinin Mertebe-i ihtiyaçlarına Göre Tahsis Kılınacak Maaşlar İle Buna Karşılık Tutulacak Mebaliğin idare-i Mahsusasına ve Bu Babta Lazım Gelen Muamelata Dair Nizamname (1876), *Düstur*, I. Tertip, C. 3, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1872, s. 554-560.

Tersane-i Amireye Mensup Sınıf-ı Amele ve Sairenin Tekaütleri Hakkında Nizamname (19 Rebiülevvel 1328 / 31 Mart 1910), *Düstur*, II. Tertip, C. 2, s. 211-227.

Tophane Fabrikalarına Ait Talimat-ı Dahiliye (25 Zilkade 1327 / 8 Aralık 1909), *Düstur*, II. Tertip, C. 2, s. 50-56.

Zonguldak ve Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafi-i Umumiyesine Olarak Füruhtuna Dair Kanun (1921), Gülmez Mesut, *Türkiye'de Belgesel Çalışma İlişkileri Tarihi*, TODAİE Yay., Ank., 1983, s. 279-281.

KİTAP - MAKALE - TEZ ve İNTERNET KAYNAKLARI

Ahmet Lütfi Efendi. (1302). *Tarih-i Lütfî*. C.5-6, Mahmut Bey Matb.

Ağaoğlu, Samet ve Hüdaioğlu, Selahattin. (1939). *Türkiye'de İş Hukuku İş Hukuku Tarihi*. C. 1. Merkez Basımevi.

Akgündüz, Ahmet. (1989). *Türk Hukuk Tarihi*. C. II. Selçuk Üniv. Yay.

Akyıldız, Ali. (1993) *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform*. Eren Yay.

Arıkan, Zeki. (1991). Osmanlı İmparatorlugu'nda İhracı Yasık Olan Mallar (Memnu Meta). *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan.* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi. 279-306.

Avcıoğlu, Doğan. (1968). *Türkiye'nin Düzeni*. Bilgi Yay.

Ayata, Sencer. (1987). *Kapitalizm ve Küçük Üreticilik: Türkiye'de Halı Dokumacılığı*. Yurt Yay.

Barkan, Ömer Lütfi. (1963). XVI-XVIII. Asırlarda Türkiye'de İnşaat İşçilerinin Hukuki Durumu. *Sosyal Siyaset Konferansları*, Ondördüncü Kitap, 21-36.

Batur A. – Batur S. (1981). İstanbul'da 19. Yüzyıl Sanayi Yapılarından Fabrika-i Hümayunlar. *I. Uluslararası Türk- İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildirileri*. İTÜ 14-18 Eylül 1981. 3, 331-341.

Bayatlı, Osman. (1957). Bergama'da Dokumacılık. *Türk Etnografya Dergisi*, (53), 53-55.

Baydar, Oya. (1982). *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi I*. Infograph Yayınevi.

Berkes, Niyazi. (1978). *Türiye'de Çağdaşlaşma*. Doğu-Batı Yay.

Berki, Ali Himmet. (1990). *Açıklamalı Mecelle*. Hikmet Yay.

Cem, İsmail. (1986). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. Cem Yay.

Cillov, Haluk. (1952). Türkiye'de Sanayi Sayımları. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, 13(1-4), Ekim 1951-Temmuz 1952, 199-228.

Clark, Edward C. (Hazırlayan: Ekmeleddin İhsanoğlu). (1992). *Osmanlı Sanayi Devrimi, Osmanlılar ve Batı Teknolojisi – Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. 38-39.

Çavdar, Tevfik. (1974). *Milli Mücadelenin Ekonomik Kökenleri*. Köz Yay.

Çıladır, Sina. (1977). *Zonguldak Havzasında İşçi Hareketlerinin Tarihi*, *I. Kitap*, Yeraltı Maden-İş Yay.

Dağlı, Yücel ve Üçer Cumhure. (1997). *Tarih Çevirme Kılavuzu*. TTK. Yay.

Devellioğlu, Ferit. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Aydın Kitabevi Yay.

Dölen, Emre. (1992). *Tekstil Tarihi – Dünya'da ve türkiye'de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayiinin Tarihsel Gelişimi*. M.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Yay.

Dumond, Paul. (1977). 20. Yüzyıl Başları Osmanlı İmparatorluğu İşçi Hareketleri ve Sosyalist Akımlar Tarihi Üzerine Yayımlanmamış Kaynaklar. *Toplum ve Bilim*, (3), 31-50.

Eldem, Vedat. (1994a). *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*. T.T.K. Yay.

Eldem, Vedat. (1994b). *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi. TTK. Yay.*

Emecen, Feridun. (1989). *XVI. Asırda Manisa Kazası*. TTK. Yay.

Ergin, Osman Nuri. (1922). *Mecelle-i Umur-u Belediye*. C.1,

Erin, Osman Nuri. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. C. 1-2.

Erişçi, Lütfi. (1951). *Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi*. Kutulmuş Basımevi.

Eryılmaz, Bilal. (1992). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*. İşaret Yay.

Faroqhi, Suraiya (çev. Neyyir Kalaycıoğlu). (1994). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*. Tarih Vakfı Yurt Yay.

Feroz, Ahmed (çev. Mete Tunçay). (1995). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Milliyetçilik ve Sosyalizm Üzerine Bazı Düşünceler, *Osmanlı İmparatorluğunda Sosyalizm ve Milliyetçilik*. İletişim Yay.

Fındıkoğlu, Z. Fahri. 1943). Karabük'ün Teşekkülü, *Memleket Tetkikleri Konferansı*. İstanbul Eminönü Halkevi Yay. 12-20.

Findley, Carter V. (1996). *Kalemiyeden Mülkiyeye*. Tarih Vakfı Yurt Yay.

Fişek, Kurthan. (1969). *Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi ve İşçi Sınıfı*. Doğan Yay.

Genç, Mehmet. (1987). 17 – 18. Yüzyıllarda Sanayi ve Ticaret Merkezi Olarak Tokat. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, (3), 35-56.

Genç, Mehmet. (1991). 18. Yüzyılda Osmanlı Sanayii. *Toplum ve Ekonomi*, (2), 99-124.

Giz, Adnan, (1967). Dünya Sergilerinde Türk Mamulleri. *İSOD*, (18), 11-13.

Giz, Adnan. (1968a). İstanbul'da İlk Sınai Tesislerin Kuruluş Yılı: 1805. *İSOD*, (25), 25-57.

Giz, Adnan. (1968b). Madenlerimizin ve İptidai Maddelerin İhracını Önleyen Tedbirler. *İSOD*. (25).

Giz, Adnan, (1968c). 1863 İstanbul Sergisi. *İSOD*, (28), 23-25.

Giz, Adnan. (1968d). Islah-ı Sanayi Komisyonu. *İSOD*, (33), 16-19.

Giz, Adnan. (1968e). 1868 de İstanbul Sanayicilerinin Şirketler Halinde Birleştirilmesi Teşebbüsü. *İSOD*, (34), 16-19.

Giz, Adnan. (1969). İstanbul'da İlk Sanayi Mektebinin Kuruluşu. *İSOD*, (35), 20-22.

Gülmez, Mesut. (1983). *Türkiye'de Belgesel Çalışma İlişkileri Tarihi (1936 öncesi).* TODAİE Yay.

Gülmez, Mesut. (1991). *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*. TODAİE. Yay.

Güran, Tevfik (haz. Hakkı Dursun Yıldız). (1992). Tanzimat Döneminde Devlet Fabrikaları. *150. Yılında Tanzimat*. TTK. Yay. 235-257.

Güran, Tevfik (Hazırlayan). (1997). *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yıllığı 1897, Tarihi İstatistikler Dizisi*. C.5. DİE Yay.

https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/TR-298108/kapadokya-alaninda-yapilacak-at-biniciligi-turizm-amacl-.html (2.8.2024).

Issawi, Charles. (1980). *The Economic History of Turkey 1800-1914*. The University of Chicago Press.

Issawi, Charles. (1982). *An Economic History of the Middle East and North Africa*. Columbia University Press.

İnalcık, Halil. (1993). Osmanlı Pamuk Pazarı Hindistan ve İngiltere. *Osmanlı İmparatorluğu-Toplum ve Ekonomi*. Eren Yay.

Kala, Ahmet. (1983). Osmanlı Devleti'nde Sanayileşmenin İlk Yıllarında Özel Fabrikalar. *Türk Dünyası Araştırma Dergisi*, (83), 107-132.

Kala, Ahmet. (1990). Tanzimat Öncesi ve Sonrasında İktisadi Manzara. *150. Yılında Tanzimat, Açık Oturum Dizisi*. Aydınlar Ocağı Yay. 47-60.

Kala, Ahmet. (1995). Esnaf, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.11, 423-430.

Kala, Ahmet. (1999) *İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizanları I*. İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay.

Kala, Eyüp Sabri. (2018). *Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukuku (1865–1923).* Hiperyayın.

Karakışla, Yavuz Selim. (1998). Osmanlı Sanayi İşçisi Sınıfının Doğuşu 1839-1923, *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler 1839-1950*. İletişim Yay.

Karal, Enver Ziya. (1988). *Osmanlı Tarihi*. TTK Yayınları.

Karpat, Kemal. (1985). *Ottoman Population 1830-1914, Demographic and Social Characteristics*. The University of Wisconsin Press.

Kaşıkçı, Osman. (1997). *İslam ve Osmanlı Hukukunda Mecelle*. OSAV Yay.

Kessler, Gerhard (çev. Ekmel Zadil). (1949). Zonguldak ve Karabük'teki Çalışma Şartları. *İ.Ü. İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı*, 2, 7-33.

Koç, Yıldırım. (1992). Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar. *Ataol Yay*.

Kodaman, Bayram (Ed. Osman Okyar ve Halil İnalcık). (1980). Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Kadar Sanayi Mektepleri. *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920).* (Birinci Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Tebliğleri Hacettepe Üniversitesi 11-13 Temmuz 1977). Meteksan Yay. 287-296.

Kurdakul, Necdet. (1981). *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*. Döler Neşriyat.

Kuzu, Burhan. (1988). *Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat*. Filiz Kitabevi.

Küçükerman, Önder. (1987). *Anadolu'nun Geleneksel Halı ve Dokuma Sanatı İçinde Hereke Fabrikası*. Sümerbank Yay.

Küçükerman, Önder. (1988). *Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika Feshane Defterdar Fabrikası*. Sümerbank Yay.

Küçükerman, Önder. (1996). *Türk Giyim Sanayiinin Tarihsel Kaynakları*. GSD Dış Ticaret A.Ş. Yay.

Kütükoğlu, Mübahat S. (1981). Asâkir-i Marsure-i Muhammediyye Kıyâfeti ve Malzemesinin Temini Meselesi. *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay.

Lewis, Bernard. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. TTK Yay.

Makal, Ahmet. (1997). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çalışma İlişkileri: 1850-1920*. İmge Kitabevi Yay.

Murphey, Rhoads (Haz. Ekmeleddin İhsanoğlu). (1992). Osmanlıların Batı Teknolojisini Benimsemedeki Tutumları: Efrenci Teknisyenlerin Sivil ve askeri uygulamalardaki Rolü. *Osmanlılar ve Batı Teknolojisi – Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. 7-20.

Naim, Ahmet. (1934). *Zonguldak Havzası: Uzun Mehmet'ten Bugüne Kadar*. Hüsnütabiat Matbaası.

Orman, Sabri. (1998). Türkiye'nin Ekonomik Modernizasyonu Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Yeni Türkiye, 23-24 (Cumhuriyet Özel Sayısı V)*, 3214-3220.

Ortaylı, İlber. (1983). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*. Kaynak Yay.

Ökçün, Gündüz. (1975). Teşvik-i Sanayi Kanun-ı Muvakkati, 1913. *A.Ü. SBF. Dergisi*, XXX(1-4 Mart-Aralık).

Ökçün, Gündüz. (1969). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Maden Üretiminde Türk, Azınlık ve Yabancı Payları. *A.Ü. SBF Dergisi (Prof. Dr. Yavuz Abadan'a Armağan)*, 801-895.

Ökçün, Gündüz (yayına hazırlayan). (1971). *Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistiki*. A.Ü.S.B.F. Yay. Sevinç Matb.

Ökçün, Gündüz. (1972). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İmalat Sanayii Alanında Verilen Ruhsat ve İmtiyazların Ana Çizgileri. *A.Ü. SBF. Dergisi*, 27(1), 135-166.

Önsoy, Rifat. (1988). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası*. Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Özdemir, Süleyman. (1994). *Dünya'da ve Türkiye'de Zorunlu Çalışma*. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özeken, Ahmet Ali. (1948). Türkiye'de Sanayi İşçileri, *İ.Ü. İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı*, Birinci Kitap. 56-81.

Özeken, Ahmet Ali. (1944). *Ereğli Kömür Havzası Tarihi Üzerine Bir Deneme (1848-1940).* Kenan Matb.

Özkaya, Yücel. (1986). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Esnaf Sorunları. *IX Türk Tarih Kongresi Bildirileri (Ankara 2-25 Eylül 1981).* C.II, TTK. Basımevi. 1037-1048.

Öztüre, Avni. (1981). *Nicomedia Yöresindeki yeni Bulgularla İzmit Tarihi*. Avni Öztüre Yay.

Pakalın, Mehmet Zeki. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.

Pamuk, Şevket. (1984). *Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi 1820-1913*. Yurt Yay.

Pamuk, Şevket. (1988). *100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, Gerçek Yay.

Pamuk, Şevket. (1990). *Osmanlı – Türkiye İktisat tarihi (1500-1914)*. Gerçek Yay.

Quataert, Donald. (1985). 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Madencilik. *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İletişim Yay.

Quataert, Donald. (1987). *Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş (1881-1908)*. Yurt Yay.

Quataert, Donald. (1998). Selanik'teki İşçiler 1850-1912. *(Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İşçiler, 1839-1950 içerisinde)*, İletişim Yay.

Quataert, Donald. (1999). *Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü*. İletişim Yay.

Refik, Ahmet. (1931). *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri (967-1200)*. Devlet Matb.

Sarç, Ömer Celal. (1940). *Tanzimat ve Sanayiimiz*, Maarif Vekaleti Yay.

Sarıkoyuncu, Ali. (1992). *Milli Mücadelede Zonguldak Havzası*. Kültür Bakanlığı Yay.

Sayar, Ahmet Güner. (1986). *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması-Klasik Dönemden II. Abdülhamid'e*. Der Yay.

Sencer, Oya. (1969). *Türkiye'de İşçi Sınıfı-Doğuşu ve Yapısı*. Habora Kitabevi Yay.

Sertoğlu, Mithat. (1986). *Osmanlı Tarih Lugatı*. Enderun Kitabevi Yay.

Şemsettin Sâmi. (1989). *Kâmûs-ı Türkî*. Enderun Kitabevi Yay.

Tabakoğlu, Ahmet. (1986). *Türk İktisat Tarihi*. Dergah Yay.

Talas, Cahit. (1983). *Sosyal Ekonomi*. S Yay.

Talas, Cahit. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi.* Bilgi Yay.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi. (1986). İletişim Yay.

Tezel, Yahya Sezai. (1986). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi: 1923-1950*. Yurt Yay.

Toprak, Zafer. (1986a). Tanzimat'ta Osmanlı Sanayii. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yay. C. 5, 1345-1347.

Toprak, Zafer. (1986b). II. Meşrutiyet ve Osmanlı Sanayii. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yay. C.5, 1348-1359.

Tökin, İsmail Hüsrev. (1946). Türkiye'de sanayi. *İktisadi ve İçtimai Türkiye*. Cilt III, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yay.

Tuna, Orhan. (1943). Zonguldak'ta İşçi Meselesi. *Memleket Tetkikleri Konferansı*. İstanbul Eminönü Halkevi Yay. No.XXI,

Türkdoğan, Orhan. (1981). 19. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda İşçi Sınıfının Doğuşu. *Türk Dünyası Araştırmaları*, C.198/1(11).

Türkdoğan, Orhan. (1981). *Türkiye'nin Sanayileşmesi*. Töre Devlet Yay.

Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi. (1996). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayınları.

Unat, Faik Reşit. (1962). Niş Islahhanesinin Kuruluş Tarihini Aydınlatan Bir Belge. *Mesleki ve Teknik Öğretim*, S. 114.

Unat, Faik Reşit. (1964). *Türkiye'nin Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Unat, Faik Reşit. (1974). *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu*. TTK. Basımevi.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1988). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*. TTK. Yay.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1984). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. TTK. Yay.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1984). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*. TTK. Yay.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1988). *Osmanlı Tarihi*. TTK Yay.

Varlık, Bülent. (1981). Osmanlı İmparatorluğu'nda Madenlerde Çalışma Koşulları Üzerine Bir Derleme-Deneme. *Ekonomik Yaklaşım*, 2(1), 191-210).

Vatter, Sherry. (1998). Şam'ın Militan Tekstil Dokumacıları: Ücretli Zanaatkarlar ve Osmanlı İşçi Hareketleri, 1850-1914. *Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiyesi'ne İşçiler 1839-1950*. İletişim Yay. 55-96.

Yerasimos, Stefanos. (1980). *Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye*. Gözlem Yay.

Yiğiter, Ümran Nafiz. (1943). *Kömür Havzasında Amele Hukuku*. Zonguldak.

Yüce, Mustafa. (1993). *Ücretli İş Mükellefiyeti ve Zonguldak Havzası Uygulaması*, (Basılmamış Doktora Tezi). İ.Ü. Sosyal Bilimiler Enstitüsü.

Yücekök, Ahmet. (1969). Emperyalizmin Yörüngesinde Osmanlı İmparatorluğu 1838 Ticaret Antlaşması. *SBF Mecmuası*, 23(1), 381-425.

Zaim, Sabahaddin. (1992). *Çalışma Ekonomisi*. Filiz Yayınevi.

https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/TR-298108/kapadokya-alaninda-yapilacak-at-biniciligi-turizm-amacl-.html (2.8.2024).

ÖLÇME BİLGİSİ

Prof. Dr. Ruhi BAŞTUĞ
Prof. Dr. Dursun BÜYÜKTAŞ
Prof. Dr. Harun KAMAN
Prof. Dr. Ahmet KURUNÇ
Prof. Dr. Kenan BÜYÜKTAŞ
Dr. Öğr. Üy. Gülçin Ece ASLAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-37-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

1. BÖLÜM
ÖLÇME BİLGİSİNE GİRİŞ

1. ÖLÇME BİLGİSİNE GİRİŞ 1
1.1. ÖLÇME BİLGİSİNİN TANIMI VE KAPSAMI 1
1.2. ÜLKEMİZDE ÖLÇME BİLGİSİNİN KISA TARİHÇESİ 2
1.3. DÜZLEM VE JEODEZİK ÖLÇME 2
1.4. DÜZLEM ÖLÇMESİ ÇEŞİTLERİ 4
1.5. ÖLÇME BİLGİSİNDE ÇALIŞMA YÖNTEMİ 5
1.6. ÖLÇME BİLGİSİNDE KARŞILAŞILAN HATALAR 5
1.7. ÖLÇME BİLGİSİNDE KULLANILAN TERİMLER 6

2. BÖLÜM
ÖLÇÜ BİRİMLERİ VE ÖLÇEKLER

2. ÖLÇÜ BİRİMLERİ VE ÖLÇEKLER 9
2.1. ÖLÇÜ BİRİMLERİ 9
2.1.1. Uzunluk Ölçü Birimi 9
2.1.2. Alan Ölçü Birimi 10
2.1.3. Hacim Ölçü Birimi 11
2.1.4. Kütle Ölçü Birimi 12
2.1.5. Açı Ölçü Birimi 13
2.1.6. Yay Ölçü Birimi 14
2.1.7. Eğim Ölçü Birimi 15
2.1.8. Basit Eğim Ölçümü (Abney Klizimetresi) 20
2.2. ÖLÇEKLER 22
2.2.1. Adi Ölçekler 22
2.2.2. Çizgisel (Grafik) Ölçekler 23
2.2.3. Geometrik (Çapraz) Ölçek 24
2.3. ÖLÇEKLERE VE KULLANMA AMAÇLARINA GÖRE PLAN VE HARİTALAR 29

3. BÖLÜM
NOKTALARIN İŞARETLENMESİ VE DOĞRULARIN APLİKASYONU

3. NOKTALARIN İŞARETLENMESİ VE DOĞRULARIN APLİKASYONU 31
3.1. NOKTALARIN İŞARETLENMESİ 31
3.2. DOĞRULARIN APLİKASYONUNDA KULLANILAN BASİT ALETLER 33
3.3. DOĞRULARIN APLİKASYONU 34
3.3.1. Üzerinde Engel Bulunmayan Doğruların Çakılması 34
3.3.2. Üzerinde Engel Bulunan Doğruların Çakılması 37
3.3.3. Verilen İki Doğrunun Kesim Noktasının Bulunması 40
3.4. DOĞRULARIN ÇAKILMASINDA KULLANILAN İŞARETLER 41

4. BÖLÜM
UZUNLUK ÖLÇME ARAÇLARI VE UZUNLUKLARIN ÖLÇÜLMESİ

4. UZUNLUK ÖLÇME ARAÇLARI VE UZUNLUKLARIN ÖLÇÜLMESİ 43
4.1. BASİT ARAÇLARLA YATAY UZUNLUKLARIN ÖLÇÜLMESİ 44
4.1.1. Adımla Uzunlukların Ölçülmesi 44
4.1.2. Zamanla Uzunlukların Ölçülmesi 44
4.1.3. Ölçme Çemberi ile Uzunlukların Ölçülmesi 45
4.1.4. Ölçme Lataları ile Uzunlukların Ölçülmesi 45
4.1.5. Ölçme Zinciri ile Uzunlukların Ölçülmesi 47
4.1.6. Ölçme Şeridi ile Uzunlukların Ölçülmesi 47
4.1.7. Cep Şeritleri ile Uzunlukların Ölçülmesi 49
4.2. UZUNLUK ÖLÇMELERİNDE HATALAR VE HATA SINIRLARI 49
4.2.1. Uzunluk Ölçmelerinde Hatalar 49
4.2.2. Uzunluk Ölçmelerinde Hata Sınırı 50
4.3. ÇİZİLMİŞ PLAN VE HARİTALARDA UZUNLUK ÖLÇME 55
4.4. ÜZERİNDE ENGEL BULUNAN DOĞRULARIN UZUNLUKLARININ ÖLÇÜLMESİ 56
4.4.1. Engelin Etrafında Dolaşılabilmesi Durumunda 56
4.4.2. Engelin Etrafında Dolaşılamaması Durumunda 58

5. BÖLÜM
DİK İNME VE DİK ÇIKMA

5. DİK İNME VE DİK ÇIKMA 61
5.1. BASİT ARAÇLARLA DİK İNME VE DİK ÇIKMA 62
5.1.1. Basit Araçlarla Dik İnme 62
5.1.2. Basit Araçlarla Dik Çıkma 62
5.2. GELİŞTİRİLMİŞ ARAÇLARLA DİK İNME VE DİK ÇIKMA 64
5.2.1. Mimari Gönyeler Yardımıyla Dik İnme ve Dik Çıkma 64
5.2.2. Prizmalar Yardımıyla Dik İnme ve Dik Çıkma 71
5.3. DİK İNME VE DİK ÇIKMA ARAÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 77

6. BÖLÜM
ALANLARIN ÖLÇÜLMESİ

6. ALANLARIN ÖLÇÜLMESİ 79
6.1. TANIM VE KULLANILAN YÖNTEMLER 79
6.2. ARAZİ ÇALIŞMALARI 81
6.2.1. Basit Araçlarla Alanların Ölçülmesi 81
6.2.2. Yöntemlerin Karşılaştırılması 86
6.3. BÜRO ÇALIŞMALARI 86
6.3.1. Planların Çizilmesi 86
6.3.2. Alanların Hesaplanması 87
6.3.3. Plan Ölçeğinin Değiştirilmesi 91
6.3.4. Planların Çoğaltılması 96
6.4. ÇİZİLMİŞ PLANLARDAN ALANLARIN ÖLÇÜLMESİ 97

6.4.1. Geometrik Şekillere Bölme Yöntemi 97
6.4.2. Diyagram Yöntemi 98
6.4.3. Mekanik Yöntem (Planimetreler) 101
6.5. ALAN ÖLÇME YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI 116
6.6. ALAN HESAPLARINDA DENETİM VE HATA SINIRI 117

7. BÖLÜM
YÜKSEKLİK ÖLÇMELERİ

7. YÜKSEKLİK ÖLÇMELERİ 121
7.1. YÜKSEKLİK ÖLÇMELERİNE İLİŞKİN KAVRAM VE TANIMLAR 121
7.2. YÜKSEKLİK ÖLÇME YÖNTEMLERİ 123
7.2.1. Fiziksel Yöntem 123
7.2.2. Geometrik Yöntem 123
7.2.3. Trigonometrik Yöntem 128

8. BÖLÜM
NİVELMAN ALETLERİ

8. NİVELMAN ALETLERİ 131
8.1. NİVELMAN ALETLERİ VE TİPLERİ 131
8.1.1. Sabit Dürbünlü Nivolar 132
8.1.2. Tersinir Nivolar 132
8.1.3. Optik Mikrometreli Nivolar 132
8.1.4. Kompansatörlü (Otomatik) Nivolar 133
8.2. NİVELMAN ALETİNİN KISIMLARI 133
8.2.1. Üst Yapı 134
8.2.2. Alt Yapı 137
8.3. NİVELMAN ALETLERİNİN DENETİMİ VE DÜZELTİLMESİ 139
8.3.1. Nivelman Aletlerinde Eksenler 139
8.3.2. Nivoların Denetimi ve Düzeltilmesi 140
8.4. NİVELMAN ALETLERİNİN KULLANILMASI VE MİRA OKUMALARI 145
8.5. TAKİMETRİK NİVELMAN 148
8.5.1. Takimetrik Nivolarla Yatay Uzunluk Ölçmeleri 148
8.5.2. Takimetrik Nivolarla Yatay Açı Okumaları 149
8.6. NİVELMAN ALETLERİNİN BAKIMI 151

9. BÖLÜM
NİVELMAN ÇEŞİTLERİ

9. NİVELMAN ÇEŞİTLERİ 153
9.1. NİVELMANIN AMAÇLARI VE ÇEŞİTLERİ 153
9.2. NOKTA NİVELMANI 154
9.2.1. Nokta Nivelmanında Hata Sınırları 163
9.3. PROFİL NİVELMANI 164
9.3.1. Boyuna Profil Nivelmanı 165
9.3.2. Enine Profil Nivelmanı 171

9.3.3. Profillerin Çizimi 173
9.4. YÜZEY NİVELMANI 181
9.4.1. Profiller Alma Yöntemiyle Yüzey Nivelmanı 181
9.4.2. Işınsal Yöntemle Yüzey Nivelmanı 183
9.4.3. Kareler Ağı Yöntemiyle Yüzey Nivelmanı 186

10. BÖLÜM
EŞYÜKSELTİ EĞRİLİ PLANLAR

10. EŞYÜKSELTİ EĞRİLİ PLANLAR 189
10.1. EŞYÜKSELTİ EĞRİLİ PLANLARIN ÇİZİLMESİ 189
10.2. PLANLARIN ÇİZİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER 191
10.2.1. Kaba Yöntem 191
10.2.2. Profil Yöntemi 191
10.2.3. Hesap Yöntemi 194
10.2.4. Paralel Çizgili Saydam Kağıt Yöntemi 199
10.3. EŞYÜKSELTİ EĞRİLERİNE İLİŞKİN ÖZELLİKLER VE TANIMLAR 202
10.3.1. Eşyükselti Eğrilerinin Genel Özellikleri 202
10.3.2. Eşyükselti Eğrilerinin Çizimi Açısından Önemli Arazi Noktaları 203
10.3.3. Eşyükselti Eğrili Planlarda Kullanılan Terimler 204

11. BÖLÜM
TEODOLİT

11. TEODOLİT 211
11.1. TEODOLİTİN KISIMLARI 211
11.1.1. Üst Yapı 212
11.1.2. Alt Yapı 213
11.1.3. Sehpa 214
11.2. DİJİTAL TEODOLİT 214
11.3. TEODOLİTTE EKSENLER VE EKSEN KOŞULLARI 216
11.3.1. Alet Eksenleri 216
11.3.2. Alet Eksenleri Arasındaki Koşullar 216
11.4. TEODOLİTLE DÜŞEY VE YATAY AÇILARIN ÖLÇÜMESİ 218
11.5. TEODOİTLE YATAY UZAKLIK VE YÜKSEKLİKLERİN ÖLÇÜMESİ 219
11.5.1. Teodolitle Yatay Uzaklıkların (Uzunlukların) Ölçülmesi 220
11.5.2. Teodolitle Düşey Uzaklıkların (Yüksekliklerin) Ölçülmesi 221
11.6. TEODOLİTİN BAKIMI 225

12. BÖLÜM
KÜRESEL KONUM BELİRLEME SİSTEMİ

12. KÜRESEL KONUM BELİRLEME SİSTEMİ (GPS) 227
12.1. GİRİŞ 227
12.2. GPS'in TANIMI VE KULLANIM ALANLARI 228
12.3. GPS'İN BÖLÜMLERİ 229
12.3.1. Uzay bölümü 229

12.3.2. Kontrol bölümü 230
12.3.3. Kullanıcı bölümü (GPS alıcısı) 231
12.4. GPS'İN ÇALIŞMA İLKESİ 232
12.4.1. Sinyal Özellikleri 232
12.4.2. Almanak bilgisi 233
12.4.3. GPS'de kullanılan koordinat sistemleri 233
12.4.1. GPS ölçümlerinde hata kaynakları 235
12.5. GPS'DE KONUM BELİRLEME YÖNTEMLERİ 237
12.5.1. Mutlak konum belirleme 239
12.5.2. Göreli Konum Belirleme 239
12.6. NOKTA YÜKSEKLİKLERİNİN GPS İLE BELİRLENMESİ (GPS NİVELMANI) 241
12.7. GPS ÖLÇÜMLERİNİN YAPILMASI VE VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 242
12.7.1. Planlama aşaması 242
12.7.1.1. Ağ tasarımı 242
12.7.1.2. Gözlem planlarının hazırlanması 243
12.7.1.3. Organizasyon 245
12.7.1.4. Arazide nokta keşfi aşaması: GPS ölçümlerinde kritik adımlar 245
12.7.2. GPS gözlemlerinin gerçekleştirilmesi 246
12.7.3. GPS verilerinin değerlendirilmesi 248
12.7.4. Hata kontrolü 250

13. BÖLÜM
TOTAL STATION

13. TOTAL STATION 253
13.1. Aletin Tanıtımı 253
13.2. Total Station Kısımları 254
13.3. Total Station Kurulumu ve Ölçüm 255

KAYNAKLAR 257

KAYNAKLAR

Ayyıldız, M., 1994. Ölçme Bilgisi, 4. baskı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No: 1365, Ders Kitabı: 396, Ankara.

Ceylan A. 2009. Modern yükseklik belirleme teknikleri: geometrik nivelman tarih mi oluyor? TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.

İnal C. ve Salgın Ö. 2008. Farklı GPS Yazılımları ile Değerlendirilen GPS Baz Uzunluklarının Bilinen Değerler ile Karşılaştırılması, S.Ü. Müh.-Mim. Fak. Derg., c.23, s.2.

Kahveci M. ve Yıldız F. 2022. GNSS Uydularla Konum Belirleme Sistemleri Teori ve Uygulama, Nobel Yayıncılık, 268s, Ankara

Kaplan E. D and Hegarty C. J. 2006. Understanding GPS Principles and Applications, Artech House Inc., 703p, USA.

Okuroğlu, M., Yağanoğlu, A.V. ve Örüng, İ., 1993. Ölçme Bilgisi - II, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Yayınları No: 149, Erzurum.

Orman, M., Özen, H. ve Özmen, H., 1986. Ölçme Bilgisi (Topoğrafya). Oğul Matbaacılık. İstanbul.

Özerdem M. S. ve Cengiz R. 2018. GSM tabanlı çoklu takip sistem uygulaması, DÜMF Mühendislik Dergisi 9:1 (2018): 153-160.

Özgen, M.G., 1990. Mühendis ve Mimarlar için Topoğrafya (Ölçme Bilgisi). İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası. Sayı: 1404. İstanbul.

Seeber, G., 1993. Satellite Geodesy,Hannover.

Songu, C., 1988. Ölçme Bilgisi, 1. cilt, Birsen Kitabevi Yayınları, Kurtiş Matbaası, İstanbul.

Songu, C., 1988. Ölçme Bilgisi, 2. cilt, 4. baskı, Birsen Kitabevi Yayınları, Doğan Ofset, İstanbul.

Tekinel, O., Kumova, Y., Tekinsoy, M.A., Yazar, A., Kanver, R. ve Alagöz, T., 1992. Ölçme Bilgisi I, Çukurova Üniversitesi Meslek Yüksekokulları, Ders Kitabı No: 2, Adana.

TMMOB 2008. Açıklamalı- Örneklemeli Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği, Ankara.

Tüdeş, T., 2024. Ölçme Bilgisi Ders Notları, Ankara Üniversitesi. (Prof. Dr. Türkay TÜDEŞ, Ankara Üniversitesi UBF Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü), Ankara.

Wirshing, J.R. and Wirshing, R.H., 1985. Introductory Surveying, McGraw-Hill Companies, Inc., New York, USA.

Yağanoğlu, A.V. ve Okuroğlu, M., 1994. Ölçme Bilgisi - I, 2. baskı, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Yayınları No: 137, Erzurum.

Yağanoğlu, A.V., Okuroğlu, M., Hanay, A., Örüng, İ. ve Anapalı, Ö., 1994. Ölçme Bilgisi – I (Uygulama Ders Notu), 2. baskı, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Yayınları No: 116, Erzurum.

Yüksel, A.N., 1991. Ölçme Bilgisi, Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Ders Yayınları No: 112, Ders Kitabı No: 2, Tekirdağ.

www.intec.com.my/comcurve_5.htm

https://www.kullanimkilavuzu.com.tr/magellan/explorist-100/kılavuz

ÖZEL YETENEKLİLERİN VE 2F ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE ÖRNEK UYGULAMALAR

Doç. Dr. Ümmüye Nur Tüzün
Doç. Dr. Gülseda Eyceyurt Türk

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-69-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDE GÖRME ENGELLİ İKİ KERE FARKLI (2F) ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM DURUMSALI 1
Şahika Ünlü

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ VE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLER İÇİN ÖLÇME-DEĞERLENDİRME 17
Hüseyin Kadir Yüksel
Yunus Emre İleri

ÖZEL EĞİTİMDE ÖĞRETMEN YETERLİLİKLERİ 26
Hicran Tamkoç

ADLİ ANTROPOLOJİ ÖĞRETMEN EĞİTİMİ 35
Beren Vuslat Erçıktı
Yusuf Özdemir
Hidayet Ertuğrul Köken
Memiş Kılıç
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

OLAY YERİ İNCELEME (OYİ) OYUNU 45
Ceyda Sertkaya
Yakup Erdoğan
Ömer Kağan Karayıl
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

YILAN KORKUMUZU NASIL YENERİZ? 60
Ethem Çetin
İbrahim Çetin
Yusuf Karlı
Emre Yurdaöz
Ümmüye Nur Tüzün

ADLİ HARİTA İLE OYUN GELİŞTİRME 68
Vahit Emin Merdan
Salih Çağan Koca
Poyraz Köşşek
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

ÇEVRE EĞİTİMİ: MİNAMATA OLAYI, MİKRONÜKLEUS TESTLERİ VE DAPHNİA . 75
Selim Bayram
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

KONUŞAN FİZİK DÜŞÜNCE DENEYLERİ 85
Utku Ege Kaya
Özgür Polat
Ali Yağiz Öz
Nurdan Saklar
Ümmüye Nur Tüzün

KONUŞAN PARADOKSLAR 92
Nil Yurdakul
Elif Ipek Yıldız
Eslem Berra Çalışkan
Esra Arslan
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

ADLİ MATEMATİKTE TRİGONOMETRİK HESAPLAMALAR 101
Semira Ecrin Yavuz
İrem Deveci
Yasin Albayrak
Ümmüye Nur Tüzün

ADLİ BÖCEK YAŞAM DÖNGÜLERİ TEMELİNDE ADLİ ENTOMOLOJİ EĞİTİMİ.... 109
Zümra Gözde Şener
Öykü Işık Güler
Rüya Asilkazancı
Ümmüye Nur Tüzün

KARINCA OKULU 116
Seçil Aksoy
Elif Duru Şahin
Cansu Erva Işık
Fatma Yaman
Ümmüye Nur Tüzün

ŞEHİT YÜZBAŞI CENGİZ TOPEL VE UÇAĞI 124
Mehmet Mert Boğatekin
Şevval Taşdelen
Defne Aytekin
Deniz Kılıç
Figen Aydemir
Ümmüye Nur Tüzün

ÖRÜMCEK KÜTÜPHANESİ 131
Muhammed Efruz Bayır
Ali Yağız Cebeci
Arda Tunç Turgut
Osman Karakaya
Didem Tosun
Ümmüye Nur Tüzün

TÜRKİYE'DEKİ İLK-TÜRK İSLAM DÖNEMİNE AİT ÖNEMLİ TARİHÎ ESERLERİN 2F ÖĞRENCİLERE ÖĞRETİMİ 138
Eslem Kasım
Turhan Efe Ateş
Hüseyin Ozan Uyumlu

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE PROGRAMLAMA: SANAL GERÇEKLİK ORTAMINDA BİR EĞİTİMİN ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN BİLGİ DÜZEYLERİNE ETKİSİ 147
Fatma Gölpek Sarı
Muhammed Hakim Külük
Salih Kurt

TUVALİMDEKİ TARİH 158
Rabia Çalışır
Lamia İnci Erdem
Hilal Sevgen Abacı
Nermin Sinan
Ümmüye Nur Tüzün

ÇATALHÖYÜK KÜLTÜREL MÜEASIMIZIN ÖĞRETİMİ 168
Zeynep Kübra Özardıç
Ümmüye Nur Tüzün

ADLİ PALİNOLOJİ, ADLİ AKAROLOJİ VE FOSİL ÖĞRETİMİ 176
Ayşe Elif Yılmaz
Nur Başak Aköz
Gül Nihal Köstüoğlu
Ümmüye Nur Tüzün

BİLSEM ÖĞRENCİSİ OLAN VE OLMAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SANAL DÜNYA RİSK ALGILARI 187
Ibrahim Çetin
Ethem Çetin
Ceren Nilgün Çetin

KİMYASAL TEPKİMELERLE RESİM YAPMA..... 195
Kaan Yavuz
Serra Çayırezmez
Nermin Sinan
Hilal Sevgen Abacı
Ümmüye Nur Tüzün
Gülseda Eyceyurt Türk

ASTROBİYOLOJİ DÜŞÜNCE DENEYLERİ..... 205
Ada Karakocaoğlu
Sedef Yaldız
Özgür Ali Çobanbaş
Ada Eldina Yücel
Mehmet Sefa Baba
Eylül İrem Tezlik
Handan Ela Toker
Müşerref Dalkılıç

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERLE BİR PROJE GELİŞTİRME ÖRNEĞİ: ADLİ ECZACILIKTA ROBOTİK YAKLAŞIMLAR..... 212
Serra Çayırezmez
Mehlika Erdoğdu
Tuana Palandöken
Ümmüye Nur Tüzün

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERLE BİR PROJE GELİŞTİRME ÖRNEĞİ: FARMAKOVİJİLANSTA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR..... 219
Mert Necati Güneş
Ahmed Eren Yılmaz
Ahmet Doruk Gökberk
Elifnur Akdağlı
Cansu Çakır
Ümmüye Nur Tüzün

Kaynaklar

Alquraini, T.A., & Rao, S.M. (2020). Assessing teachers 'knowledge, readiness, and needs to implement universal design for learning in classrooms in Saudi Arabia. *International Journal of Inclusive Education, 24*(1), 103-114. https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1452298.

Abramo, J.M. (2015). Gifted students with disabilities: "Twice exceptionality" in the music classroom. *Music Educators Journal*, *101*(4), 62-69.

https://doi.org/10.1177/0027432115571367.

Assouline, S.G., Foley-Nicpon, M., & Huber, D.H. (2006). The Impact of vulnerabilities and strengths on the academic experiences of twice-exceptional students: A Message to school counselors. *Professional School Counseling, 10*(1), 14-24.

Assouline, S.G., Foley Nicpon, M., & Whiteman, C. (2010). Cognitive and psychosocial characteristics of gifted students with specific learning disabilities. *Gifted Child Quarterly*, (54), 102-115. https://doi.org/10.1177/001698620935597.

Alsamiri, Y. (2018). How learning disabilities teachers in the Kingdom of Saudi Arabia define students with giftedness and learning disabilities. *Cakrawala Pendidikan*, *37*(3), 356-365. https://doi.org/10.21831/cp.v38i3.21566.

Amend, E.R. (2018). Finding hidden potential: Toward best practices in identifying gifted students with disabilities. S.B. Kaufman (Ed.). In *Twice exceptional: supporting and educating bright and creative students with learning difficulties* pp. 66-82. Oxford University Press.

Amiri, M. (2020). At a glance of twice-exceptional children on psychological perspective. *Journal of Gifted Education and Creativity, 7*(3), 105-114

Baldwin, L., Omdal, S.N., & Pereles, D. (2015a). Beyond stereotypes: Understanding, recognizing, and working with twice-exceptional learners. *Teaching Exceptional Children, 47*(4), 216-225. https://doi.org/10.1177/0040059915569361.

Baldwin, L., Baum, S., Pereles, D., & Hughes, C. (2015b). Twice-exceptional learners: The journey toward a shared vision. *Gifted Child Today, 38*(4), 206-214. https://doi.org/10.1177/1076217515597277.

Barnard-Brak, L., Johnsen, S.K., Pond Hannig, A., & Wei, T. (2015). The incidence of potentially gifted students within a special education population. *Roeper Review*, *37*(2), 74-83. https://doi.org/10.1080/02783193.2015.1008661.

Baum, S., & Owen, S. (1988). High ability/learning disabled students: How are they different? *Gifted Child Quarterly*, *32*(3), 321-326.

https://doi.org/10.1177/001698628803200305.

Baum, S.M., Schader, R.M., & Owen, S.V. (2021) *To be gifted & learning disabled: Strength-based strategies for helping twice-exceptional students with LD, ADHD, ASD, and more.* Routledge.

Brody, L.E., & Mills, C.J. (1997). Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Journal of Learning Disabilities*, *30*(3), 282-297.

https://doi.org/10.1177/002221949703000304.

Burgstahler, S. (2011). Universal design: Implications for computing education. *ACM Transactions on Computing Education, 11*(3), 1-17. https://doi.org/10.1145/2037276.2037283.

Capp, M.J. (2017). The effectiveness of universal design for learning: A meta-analysis of literature between 2013 and 2016. *International Journal of Inclusive Education, 21*(8), 791-807. https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1325074.

CAST (2022a). Universal Design for Learning Guidelines version 2.2. http://udlguidelines.cast.org.

CAST (2022b). Teaching Every Student in the Digital Age: Universal Design for Learning https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl.

CAST (2020). Universal design for learning guidelines. https://udlguidelines.cast.org.

Chita-Tegmark, M., Gravel, J.W., Maria De Lourdes, B.S., Domings, Y., & Rose, D.H. (2012). Using the universal design for learning framework to support culturally diverse learners. Journal of Education, 192(1), 17-22. https://doi.org/10.1177/002205741219200104.

Dare, L., & Nowicki, E.A. (2015). Twice-exceptionality: Parents 'perspectives on 2e identification. Roeper Review, *37*(4), 208-218.

https://doi.org/10.1080/02783193.2015.1077911.

Duyar, S.N. (2020). *Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin iki kere farklı öğrenciler hakkındaki bilgi ve öz yeterliklerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ERG (2009). *Eğitim hakkı ve eğitimde haklar: Uluslararası insan hakları belgeleri ışığında ulusal mevzuatın değerlendirilmesi.* ERG.

ERG (2011). *Türkiye'de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim: Politika ve uygulama önerileri.* ERG.

ERG (2016). *Engeli olan çocukların Türkiye'de eğitime erişimi: Durum analizi ve öneriler.* ERG.

Eskinazi, S. (2011). *Görme engellilere yönelik bilgisayar eğitimi veren bir web sitesi uygulaması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Foley-Nicpon, M., Allmon, A., Sieck, B., & Stinson, R. (2011). Empirical investigation of twice-exceptionality: Where have we been and where are we going? Gifted Child Quarterly, *55*, 3-17. https://doi.org/10.1177/0016986210382575.

Foley-Nicpon, M., & Assouline, S.G. (2015). Counseling considerations for the twice exceptional client. Journal of Counseling & Development, *93*(2), 202-211. https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2015.00196.x.

Foley-Nicpon, M., & Cederberg, C. (2021). Moving beyond disabilities: Twice-exceptional students and self-advocacy. J. Lawson-Davis & D. Douglas (Eds.). In Empowering underrepresented gifted students: Perspectives from the field pp. 116-125. Free Spirit Publishing.

Gari, A., Mylonas, K., & Portešová, S. (2015). An analysis of attitudes towards the gifted students with learning difficulties using two samples of Greek and Czech primary school teachers. Gifted Education International, *31*(3), 271-286.

https://doi.org/10.1177/0261429413511887.

Gilman, B. J., & Peters, D. (2018). Finding and serving twice exceptional students: Using triaged comprehensive assessment and protections of the law. S.B. Kaufman (Ed.). In Twice exceptional: Supporting and educating bright and creative students with learning difficulties pp. 19-47. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190645472.001.0001.

Gök, B., Baş, Ö., & Tuncay, A.A. (2018). A twice-exceptional child-a case study. International Journal of Progressive Education, *14*(2), 57-76.

https://doi.org/10.29329/ijpe.2018.139.5

Hebebci, M.T. (2017). Görme Engelli ve az gören bireyler için geliştirilen donanım ve yazılımlar. Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi), 1(2), 52-62.

Kocasaraç, H., Ünlü, Ş., & Aydın, M. (2025). Examination of views of teachers of gifted students on universal design for learning. European Journal of Education Studies. *12*(3), 40-59. http//doi.org/10.46827/ejes.v12i3.5854.

Lee, C.W., & Ritchotte, J.A. (2018, January). Seeing and supporting twice-exceptional learners. In The Educational Forum (Vol. 82, No. 1, pp. 68-84). Routledge.

LeBeau, B.C., Schabilion, K., Assouline, S.G., Foley-Nicpon, M., Doobay, A.F., & Mahatmya, D. (2021). Developmental milestones as warning indicators of twice- exceptionality. University of Iowa: Iowa Research Online. https://doi.org/10.17077/pp.005767.

Luor, T., Al-Hroub, A., Lu, H.P., & Chang, T.Y. (2021). Scientific research trends in gifted individuals with autism spectrum disorder: A bibliographic scattering analysis (1998-2020). High Ability Studies, Online First, 1-25. https://doi.org/10.1080/13598139.2021.1948394.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 07.07.2018 https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf Tarih ve 30471 Sayılı Resmî Gazete. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergisi, Tebliğler Dergisi, 82(2747), 392-419 http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuemsayilar/viewcategory/87.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024a). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. Öğretim programları Okuryazarlığı Öğretmen Kılavuzu. Öğretim Programlarının Temel Yaklaşımı (1.Modül). https://tymm.meb.gov.tr/upload/kilavuz/modul-1-yayin.pdf.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2024b). Bilim ve Sanat Merkezleri Destek Eğitimi Çerçeve Öğretim Programları.

Maddocks, D.L. (2018). The identification of students who are gifted and have a learning disability: A comparison of different diagnostic criteria. Gifted Child Quarterly, *62*(2), 175-192. https://doi.org/10.1177/0016986217752096.

Meo, G. (2008). Curriculum planning for all learners: Applying universal design for learning (UDL) to a high school reading comprehension program. Preventing School Failure, 52(2), 21–30. https://doi.org/10.3200/PSFL.52.2.21-30.

Meyer, A., Rose, D.H., & Gordon, D.T. (2014). *Universal design for learning: Theory and practice.* CAST Professional Publishing.

Missett, T.C., Azano, A.P., Callahan, C.M., & Landrum, K. (2016). The influence of teacher expectations about twice-exceptional students on the use of high-quality gifted curriculum: A case study approach. Exceptionality, *24*(1), 18-31. https://doi.org/10.1080/09362835.2014.986611.

Montgomery, D. (2009). Gifted and talented children with special educational needs: Underachievement in dual and multiple exceptionality. D. Montgomery (Ed.). In Able, gifted and talented underachievers pp. 265-301. John Wiley & Sons Ltd.

National Association for Gifted Children. (2015). Today's topic: The exceptionality of being twice exceptional. https://www.nagc.org/sites/default/files/CHP_sept-2015.pdf.

National Association for Gifted Children. (2019). Supporting twice-exceptional students. https://www.nagc.org/supporting-twice-exceptional-students.

National Association for Gifted Children. (2019). A definition of giftedness that guides best practice. https://www.nagc.org/sites/default/files/Position%20Statement/Definition%20of%20Giftedness%20%282019%29.pdf.

The National Commission on Twice-Exceptional Students (NCTS, 2020).: https://www.nagc.org/.

National Education Association. (2006). The twice-exceptional dilemma. https://www.nagc.org/sites/default/files/key%20reports/twiceexceptional.pdf.

Neihart, M. (2008). Identifying and providing services to twice exceptional children. S.I. Pfeiffer (Ed.). In Handbook of giftedness in children: Psycho-educational theory, research and best practices pp. 115-137. Springer.

Novak, K. (2016). *UDL now: A teacher's guide to applying universal design for learning in today's classrooms.* CAST Professional Publishing. https://www.novakeducation.com/udl-now.

Parker, S.L., & Johnsen, S.K. (2012). What research says about twice-exceptional students: Building partnerships with special educators. Tempo, *32*(3), 30-42.

Peters, S.J. (2022). The challenges of achieving equity within public school gifted and talented programs. Gifted Child Quarterly, *66*(2), 82-94.

https://doi.org/10.1177/00169862211002535.

Rose, D.H., & Meyer, A. (2006). A practical reader in universal design for learning. Harvard Education Press. https://www.cast.org/resources/tips-articles/a-practical-reader-in-universal-design-for-learning/.

Rao, K. (2015). Universal design for learning and multimedia technology: Supporting culturally and linguistically diverse students. Journal of Educational Multimedia and Hypermedia, 24, 121-137. https://www.researchgate.net/publication 283133330_Universal_design_for_learning_and_multimedia_technology_Supporting_culturally_and_linguistically_diverse_students

Reis, S.M., Baum, S.M., & Burke, E. (2014). An operational definition of twice-exceptional learners: Implications and applications. Gifted Child Quaterly, 58(3), 217-230. https://doi.org/10.1177/0016986214534976.

Renzulli, J.S. (1986). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity. R.J. Sternberg & J.E. Davidson (Eds.). In Conceptions of Giftedness pp. 53-92. Cambridge University Press.

Ronksley-Pavia, M. (2015). A model of twice-exceptionality: Explaining and defining the apparent paradoxical combination of disability and giftedness in childhood. Journal for the Education of the Gifted, 38(3), 318-340. https://doi.org/10.1177/0162353215592499.

Ronksley-Pavia, M., Grootenboer, P., & Pendergast, D. (2019). Bullying and the unique experiences of twice exceptional learners: Student perspective narratives. Gifted Child Today, *42*(1), 19-35. https://doi.org/10.1177/1076217518804856.

Ronksley-Pavia, M., & Townend, G. (2016). Student voice: Listening and responding to the experiences of twice exceptional students. TalentEd, 62, 4-18.

Rowan, L., & Townend, G. (2016). Early career teachers 'beliefs about their preparedness to teach: Implications for the professional development of teachers working with gifted and twice-exceptional students. Cogent Education, *3*(1), 1-25. https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1242458.

Şakar, S. (2022). *İki kere farklılık potansiyeli tarama listesinin geliştirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şentürk, Ş., Kefeli, İ., & İlhan Emecan, B. (2022). Türkiye'de iki kere özel (2Ö) öğrencilere yönelik eğitim politikası önerisi. Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty, *41*(2), 677-696. https://doi.org/10.7822/omuefd.1202248.

Tannenbaum, A.J. (2000). A history of giftedness in school and society. K.A. Heller, F.J. Monks, R.J. Sternberg & R.F. Subotnik (Eds.). In International Handbook of Giftedness and Talent (2nd edition). Elsevier.

Tortop, H.S. (2023). *Özel öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı öğrencilerin eğitimine yönelik bir hizmet içi eğitimin gerçekleştirilmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Trail, B. (2011). *Twice-exceptional gifted children: Understanding, teaching, and counseling gifted students*. Prufrock Press Inc.

Walrod, D.P. (2022). Equity through the participation of twice-exceptional students in gifted programming. Gifted Child Quarterly, *66*(2), 142-143.

https://doi.org/10.1177/00169862211037717.

Wormald, C., Vialle, W., & Rogers, K. (2014). Young and misunderstood in the education system: A case study of giftedness and specific learning disabilities. Australasian Journal of Gifted Education, 23(2), 16-28.

https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.122832676949785.

Yılmaz Yenioğlu, B., & Melekoğlu, M. A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, *22*(4), 999-1024. https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.696065.

Yuksek Öğretim Kurumu [YÖK]. (2023a). https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf.

Yuksek Öğretim Kurumu [YÖK]. (2023b). https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-ProgramlariSinif_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf.

https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNC-571 COCUK%20HAKLARI%20SO%CC%88ZLES%CC%A7ME%202024.pdf.

Kaynaklar

Akyol, H., & Tüzün, Ü.N. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin öğretim ortamlarının zenginleştirilmesi: Canlı heykel olarak Marie Curie ve kızı Irene. *Bilim Armonisi, 3*(1), 53-59.

Alevli, O. (2019). *Özel yetenekli öğrencelere bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan Türkçe eğitimi: Bir durum çalışması.* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Ataman, A. (2018). Giriş. A. Ataman (Ed.). *Üstün zekalılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler* içinde s. 1-30. Vize.

Bakioğlu, A., & Levent, F. (2013). Suggestions for gifted education in Turkey. *Journal of Gifted Education Research*, *1*(1), 31-44.

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: Principles, Policy and Practice, 5*, 7-74.

Bedur, S., Bilgiç, N., & Taşlıdere, E. (2015). Özel (üstün) yetenekli öğrencilere sunulan destek eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*,*12-1*(23), 159-175.

Coleman, L.J., & Cross, T.L. (2001). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance, and teaching.* Prufrock Press.

Eripek, S. (2013). Okul öncesi dönemde özel eğitim. S. Eripek (Ed.). *Özel eğitim (5. Baskı)* içinde ss. 1-19. Anadolu Üniversitesi.

Harut, S.B., Tüzün, Ü.N., & Eyceyurt-Türk, G. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin Prof. Dr. Fuat Sezgin'in kimya prototiplerini argümesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 8*(4), 1187-1200.

Jen, E., Gentry, M., & Moon, S.M. (2017). High ability students' perspectives on an affective curriculum in a diverse, university-based summer residential enrichment program. *Gifted Child Quarterly, 61*(4), 328-342.

Jen, E., Moon, S., Samarapungavan, A. (2015). Using design-based research in gifted education. *Gifted Child Quarterly, 59*(3), 190-200.

Kaya, N.G. (2013). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM'ler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 115-122.

Kettler, T. (2014). Critical thinking skills among elementary school students: Comparing identified gifted and general education student performance. *Gifted Child Quarterly, 58*(2), 127-136.

Netz, H. (2014). Gifted conversations: Discursive patterns in gifted classes. *Gifted Child Quarterly, 58*(2), 149-163.

Ötelşe, Ü.A. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin akademik başarısına, derse karşı tutumuna ve sınıf ortamına ilişkin demokratik tutumuna etkisi.* Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). *T.C Resmî Gazete* (No. 30471). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm.

Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent for the 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly, 56*(3), 150-159.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Sak, U. (2017). *Üstün zekâlılar.* Vize.

Stott, A., & Hobden, P.A. (2016). Effective learning: A case study of the learning strategies used by a gifted high achiever in learning science. *Gifted Child Quarterly, 60*(1), 63-74.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science, 12*(1), 3-54.

Tabak, H. (2019). Türk eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliğine kuramsal bakış: Roller ve sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *17*(2), 370-393.

Tarhan, S., & Kılıç, Ş. (2014). Üstün yetenekli bireylerin tanılanması ve Türkiye'deki eğitim modelleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 27-43.

Tomlinson, C.A. (2014) The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners. 2nd Edition. *ASCD, Alexandria.*

Tüysüz, M., & Tüzün, Ü.N. (2019). Özel yetenekli öğrenciler için adli kimya eğitimi. *Başkent University Journal of Education, 6*(2), 213-224.

Tüysüz, M., & Tüzün, Ü.N. (2020). Astronomi-kimya düşünce deneyleri temelli argümantasyonun özel yetenekli öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(3), 818-836.

Tüzün, Ü.N., & Tüysüz, M. (2019a). Kara kutu deneylerinin özel yetenekli öğrencilerin eleştirel düşünmelerine etkisi. *Türkiye Kimya Derneği Dergisi, 4*(2), 81-94.

Tüzün, Ü.N., & Tüysüz, M. (2019b). Mobil argümantasyon ile özel yetenekli bireylere adli bilimler öğretimi. *Bilim Armonisi, 2*(2), 25-34.

Kaynaklar

Baum, S.M., Schader, R.M., & Hébert, T.P. (2014). *Through a different lens: Reflecting on the experience of being twice-exceptional*. Prufrock Press.

Brody, L.E., & Park, S. (2009). Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Gifted Child Quarterly, 53*(3), 135-143.

Brown, A. (2019). Applied training in special education. *Journal of Special Education, 53*(2), 78-89.

Brown, K., & Johnson, L. (2020). *Special education teacher competencies: A global perspective*. Cambridge University Press.

Corn, A.L., & Koenig, A.J. (Eds.). (2002). *Foundations of low vision: Clinical and functional perspectives*. AFB Press.

Council for Exceptional Children. (2020). *Gifted education standards*.

Davidson, I.F., & Davidson, R.S. (1994). *Children with visual impairments: A parents' guide*. Singular Publishing Group.

European Commission. (2021). *Teacher education for inclusion in the European Union*. EU Publications.

European Council for High Ability (ECHA). (2020). *Standards in gifted education*.

Foley-Nicpon, M., Assouline, S.G., & Colangelo, N. (2013). Twice-exceptional learners: Who needs to know what? *Gifted Child Today, 36*(1), 14-21.

Garcia, L. (2020). Assessment and measurement in special education. *Educational Psychology Review, 32*(4), 890-905.

Garcia, M., & Lopez, R. (2018). Effective instructional strategies for students with disabilities. *Journal of Special Education Research, 15*(2), 120-135.

Johnson, P., & White, S. (2020). *Professional development in special education: A comparative study*. Oxford University Press.

Jones, M. (2018). Developing individualized education programs. *Intervention in School and Clinic, 54*(1), 23-30.

Jones, T. (2021). Individualized education plans and their impact on teacher preparedness. *Special Education Quarterly, 28*(1), 55-72.

Kahramanoğlu, R., & Tutsoy, T. (2019). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki beceri yeterliklerine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Anadolu Türk Eğitim Dergisi, 1*(1).

Kim, S. (2019). Collaboration and communication in special education. *Remedial and Special Education, 40*(3), 123-134.

Lee, H. (2021). Continuing professional development for special education teachers. *Teaching and Teacher Education, 100*, 103289.

Martin, G., Smith, A., & Taylor, B. (2022). Classroom management strategies in inclusive education. *Educational Review, 40*(3), 89-107.

Millî Eğitim Bakanlığı. Türkiye'de Özel Eğitim Hizmetleri.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2025_01/22170504_13143029_turkyyeyde_ozel_eyytym_hyzmetlery.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2022). Özel Yetenek ve BİLSEM'ler.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/12144346_OZEL_YETENEK_VE_BYLSEM.pdf

Moon, S.M. (2009). The social and emotional development of twice-exceptional students. in L.E. Brody (Ed.), *Grouping and acceleration practices in gifted education* pp. 165-184. Prufrock Press.

National Association for Gifted Children. (2019). *Teacher preparation standards in gifted education*.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). *High-performing students in Europe*.

Reis, S.M., Baum, S.M., & Burke, E. (2014). An operational definition of twice-exceptional learners: Re-examining current perspectives. *Gifted Child Quarterly, 58*(3), 217-230.

Smith, J. (2019). *The role of special education teachers in inclusive classrooms*. Routledge.

Smith, R. (2020). Global standards in special education teacher training. *International Journal of Special Education, 35*(2), 45-56.

Trail, B.A. (2011). Twice-exceptionality: Exploring effective strategies for this unique population of students. *Gifted Child Today, 34*(2), 52–59.

Tüzün, Ü.N., & Eyceyurt-Türk, G. (Eds.). (2024). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları.* Ekin.

UNESCO. (2019). *Teacher competencies in inclusive education: Global guidelines*. UNESCO.

Ünal, E.L., & İlhan, E.L. (2023). Özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik öğretmen öz yeterlik ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 21*(3), 1883-1902.

Williams, H. (2020). Technology integration in special education classrooms. *Journal of Digital Learning, 12*(4), 200-218.

Wilson, P. (2022). Technology use in special education. *Computers & Education, 180*, 104423.

Yılmaz-Yenioğlu, B., & Melekoğlu, M.A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22*(4), 999-1024.

Kaynaklar

Brück, J. (2021). *Ancient DNA, kinship and relational identities in Bronze Age Britain.* Cambridge University Press.

Canger, E.M., & Arslan, S. (2013). Adli diş hekimliğinde radyoloji kullanımı. *Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, 23*(1), 252-260.

Dağlıoğlu, H.E. (2010). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlilikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim, 186,* 72-84.

Erdoğdu, M., Palandöken, T., Tüzün, Ü.N., & Eyceyurt-Türk, G. (2024). 2f öğrencilere timpanik membrandan yaş tayini öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 62-69 Ekin.

Fook, C.Y., & Sidhu, G.K. (2010). Authentic assessment and pedagogical strategies in higher education. *Journal of Social Sciences, 6*(2), 153-161.

Görgülü, M. (2019). *Adli antropoloji.* Altınbaş Üniversitesi Yayınları.

Jen, E., Moon, S., & Samarapungavan, A. (2015). Using design-based research in gifted education. *Gifted Child Quarterly, 59*(3), 190-200.

Köken, H.E., Gökberk, A.D., Caner, H.S., Tüzün, Ü.N., & Eyceyurt-Türk, G. (2024). 2f öğrencilere adli odontoloji öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 42-51. Ekin.

Polat, S., Uğurlu, C.T., & Bilgin Aksu, M. (2018). Okul yöneticilerinin kendi mesleki gelişimleri ve okulu geliştirmeye yönelik liderlik davranışlarına ilişkin görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, *6*(1), 205-224.

Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent for the 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly, 56*(3), 150-159.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *58,* 4045.

Stake, R.E. (1995). *The art of case study research.* Sage.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest, 12*(1), 3-54.

Tozlu, İ., Gülseven, E., & Tüysüz, M. (2019). FeTeMM eğitimine yönelik etkinlik uygulaması: Kuvvet ve enerji örneği. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 869-896.

Türköz, B.E., Çakır, B., Çobanbaş, Ö.A., Gökyokuş, S., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2024). Kafatasından ve kemikten yaş tayini. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 26-33. Ekin.

Tüzün, Ü.N., & Tüysüz, M. (2020). Adli antropoloji ve adli odontoloji: Argümantasyon temelli bir STEAM etkinliği geliştirme. Ö. Apaydın (Ed.). *Özel yeteneklilerin eğitimlerine yönelik zenginleştirme çalışmaları* içinde 101-108. Ekin.

Wiggins, G. (1990). The case for authentic assessment. *Practical Assessment, Research, and Evaluation, 2*(2), 1-3.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Ergüzel, S. (2014). *Ceza muhakemesi hukukunda olay yeri inceleme.* Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Determination of acetaminophen. https://echem101.gamry.com/determination-of-acetaminophen/.

Gerçek, Z. (2014). *Adlî kimya.* Nobel Yayıncılık.

Jen, E., Moon, S., & Samarapungavan, A. (2015). Using design-based research in gifted education. *Gifted Child Quarterly, 59*(3), 190-200.

Ninhidrin testi. chem.ucalgary.ca.

Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent for the 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly, 56*(3), 150-159.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Stake, R.E. (1995). *The art of case study research.* Sage.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest, 12*(1), 3-54.

Thompson, R.B. (2008). *Illustrated guide to home chemistry experiments.* O'reilly.

Tüzün, Ü.N., & Tüysüz, M. (2020). Olay yeri inceleme ve adli analiz. Ö. Apaydın (Ed.). *Özel yeteneklilerin eğitimine yönelik zenginleştirme çalışmaları* içinde 43-58. Ekin.

Walton, D. (2006). *Fundamentals of critical argumentation*. Cambridge University Press.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Çarpar, M.C. (2020). Sosyolojide iki niteliksel desen: Fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal of Social Science, 4*(8), 689-704.

Erdoğdu, M., Aktaş, K., Tuygun, C.B., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2023). Tartışma: 2f öğrencilere zenginleştirme bağlamında her konu öğretilmeli midir? Herpetoloji öğretimi örneği. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde 107-114. Ekin.

Erickson, E. (2004). Demystifying data construction and analysis. *Anthropology and Education, 35*(4), 486-493.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

New species of extinct snake found in Wyoming fossil. https://www.newsweek.com/snake-fossil-wyoming-evolution-reptiles-1927671.

Ofidiyofobi (yılan fobisi) nedir? https://npistanbul.com/ofidiyofobi-yilan-fobisi-nedir.

Renzulli, J.S. (2012). Re-examining the role of gifted education and talent development for the 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly, 56*(3), 150-159.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Stott, A., & Hobden, P.A. (2016). Effective learning: A case study of the learning strategies used by a gifted high achiever in learning science. *Gifted Child Quarterly, 60*(1), 63-74.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science, 12*(1), 3-54.

Torun, F. (2001). Sistematik duyarsızlaştırma. *Tıp Dünyası, 80.* https://www.ttb.org.tr/TD/TD80/6.html.

Yılan fosilleri. sciencephoto.com, nhbs.com, natureworks.com.au, nytimes.com, indiatoday.in, natüre.com, nationalgeographic.com.

Yılan korkusu. https://epsikolog.com/yazi/yilan-korkusu.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Amran, H.A., & Majid, R.A. (2019). Learning strategies for twice exceptional students. *International Journal of Special Education, 33*(4), 954-976.

Ankara Karşıyaka mahallesi haritası. https://www.google.com/maps/@39.9750212,32.7797063,16z?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0MTEyNC4xIKXMDSoASAFQAw%3D%3D.

Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-71.

Bakır-Özbilek, İ. (2016). Adli coğrafya ve haritalama. https://twitter.com/adlicografya.

Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2019). http://tebligler.meb.gov.tr.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Kaya, U.E., Merdan, V.E., Köşşek, P., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için adli haritalama örneği. Ü.N. Tüzün & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde 11-24. Ekin.

Ninhidrin testi. chem.ucalgary.ca.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Suç ile mücadelede matematik ne işimize yarayacaktır? https://www.matematiksel.org/adli-tip-suclulari-yakalamada-matematikten-nasil-faydalanir/.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tek denekli araştırma. https://avys.omu.edu.tr.

What is forensic mapping? https://www.caliper.com/glossary/what-is-forensic-mapping.htm?srsltid=AfmBOoq84Sk7JE60MFtobD0WdCZwJHWBAbPWWz8z1dng_HCI4G-doh9v.

Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic, 38*(3), 131-137.

Yılmaz-Yenioğlu, B., & Melekoğlu, M.A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22*(4), 999-1024.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Abu Bakar, S.N.N., Ashriya, A., Shuib, A.S., & Razak, S.A. (2014). Genotoxic effect of zinc and cadmium following single and binary mixture exposures in Tilapia (Oreochromis niloticus) using micronucleus test. *Sains Malaysiana, 43*(7), 1053-1059.

Ahmed, M.K., Habibullah-Al-Mamun, M., Hossain, M.A., Arif, M., Parvin, E., Akter, M.S., Khan, M.S., & Islam, M.M. (2011). Assessing the genotoxic potentials of arsenic in tilapia (Oreochromis mossambicus) using alkaline comet assay and micronucleus test. *Chemosphere, 84,* 143-149.

Ali, F.K., El-Shehawi, A.M., & Seehy, M.A. (2008). Micronucleus test in fish genome: A sensitive monitor for aquatic pollution. *African Journal of Biotechnology, 7*(5), 606-612.

Amran, H.A., & Majid, R.A. (2019). Learning strategies for twice exceptional students. *International Journal of Special Education, 33*(4), 954-976.

Bhatnagar, A., Yadav, A.S., & Cheema, N. (2016). Genotoxic effects of chlorpyrifos in freshwater fish cirrhinus mrigala using micronucleus assay. *Advances in Biology*. http://dx.doi.org/10.1155/2016/9276963.

Eğitim Reformu Girişimi (2016). *Türkiye'de kapsayıcı eğitimi yaygınlaştırmak için politika önerileri.* https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_PolitikaOnerileri.pdf.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Machado da Rocha, C.A., Alves dos Santos, R., Bahia, M.D.O. Araujo da Cunha, L., Ribeiro, H.F., & Burbano, R.M.R. (2009). The micronucleus assay in fish species as an important tool for xenobiotic exposure risk assessment-A brief review and an example using neotropical fish exposed to methylmercury. *Reviews in Fisheries Science, 17*(4), 478-484.

Minamata hastalığı. https://evrimagaci.org/minamata-hastaligi-8194.

Obiakor, M.O., Tighe, M., Pereg, L., Maher, W., Taylor, A.M., & Wilson, S.C. (2021). A pilot in vivo evaluation of Sb(III) and Sb(V) genotoxicity using comet assay and micronucleus test on the freshwater fish, silver perch Bidyanus bidyanus (Mitchell, 1838). *Environmental Advances, 5,* 100109.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Sakız, H. (2022). Kapsayıcı eğitimin psikolojisi: Güncel eğilimler, güncellenen uygulamalar. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice, 4*(1), 1-26.

Şekeroğlu, V., & Atlı-Şekeroğlu, Z. (2011). Genotoksik hasarın belirlenmesinde mikronükleus testi. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 68*(4), 241-252.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.
Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic, 38*(3), 131-137.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-70.

Bademci, S. (2008). *Fizik problemleri çözmede düşünce deneyleri çözmenin yeri: Birinci ve beşinci sınıf fizik öğretmen adayları üzerine bir inceleme.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Brown, J.R. (1991). Thought experiments: A Platonic account. T. Horowitz & G.J. Massey (Eds). *Thought experiments in science and philosophy,* pp. 119-128. Rowman & Littlefield Publishers.

Cooper, R. (2005). Thought experiments. *Metaphilosophy, 36*(3), 328-347.

Evrenin sonuna atılan mızrak. https://plato.stanford.edu/entries/thought-experiment/.

Galileo'nun Pisa kulesi deneyi. https://en.wikipedia.org/wiki/Galileo%27s_Leaning_Tower_of_Pisa_experiment.

Gendler, T. (1998). Galileo and the indispensability of scientific thought experiment. *British Journal for the Philosophy of Science, 49,* 397-424.

Irvine, A.D. (1991). On the nature of thought experiments in scientific reasoning. T. Horowitz & G.J. Massey (Eds). *Thought experiments in science and philosophy,* pp. 149-165. Rowman & Littlefield Publishers.

Rescher, N. (1991). Thought experimentation in presocratic philosophy. T. Horowitz & G.J. Massey (Eds). *Thought experiments in science and philosophy,* pp. 31-41. Rowman & Littlefield Publishers.

Sakız, H. (2022). Kapsayıcı eğitimin psikolojisi: Güncel eğilimler, güncellenen uygulamalar. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice, 4*(1), 1-26.

Schrödinger'in kedisi. https://www.abecem.net/bilim/schrodingerin-kedisi.htm.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Tüzün, Ü.N. (2021). Designing science learning domains for 2e (twice exceptional) students. *Journal of Science Learning, 4*(2), 203-209.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Aydın, D., Aytaç, M., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için adli matematik öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde 25-34. Ekin.

Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-70.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Sakız, H. (2022). Kapsayıcı eğitimin psikolojisi: Güncel eğilimler, güncellenen uygulamalar. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice, 4*(1), 1-26.

Suç ile mücadelede matematik ne işimize yarayacaktır? https://www.matematiksel.org/adli-tip-suclulari-yakalamada-matematikten-nasil-faydalanir/.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Yılmaz-Yenioğlu, B., & Melekoğlu, M. A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22*(4), 999-1024.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Açıkgöz, H.N. (2010). Adli entomoloji. *Türkiye Parazitoloji Dergisi, 34*(3), 216-221.

Açıkgöz, A., Açıkgöz, H.N., Büken, E. (2019). Ölüm zamanının tahmini ve adli entomoloji. Y. Balcı (Ed.). *Adli tıpta zaman* içinde 12-17. 1. Baskı. Türkiye Klinikleri.

Adli entomoloji. https://tr.wikipedia.org/wiki/Adli_entomoloji.

Akdağlı, E., Tüzün, Ü.N., Açıkgöz, H.N. (2024). 2f öğrencilere adli akaroloji öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 70-76. Ekin.

Bal arısı nasıl ürer? https://tullianabitlisbal.com.tr/bal-arisi-nasil-urer/.

Care sheet: Springtails (Collembolla). https://www.sansvertigo.com.au/blogs/resources/care-sheet-springtails.

Cockroach life cycle. https://www.ecoguardpestmanagement.com/pest-resources/cockroach-life-cycle.

Gierczyk, M., & Hornby, G. (2021). Twice-exceptional students: Review of implications for special and inclusive education. *Educ. Sci., 11*(2), 85. https://doi.org/10.3390/educsci11020085.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Hemiptera: bugs, aphids and cicadas. https://www.ento.csiro.au/education/insects/hemiptera.html.

Houck, M.M., & Siegel, J.A. (2016). *Adli bilimlerin temeli.* Y. Doğan (Çev.). Nobel.

How long do flies live? https://www.ecoguardpestmanagement.com/pest-resources/how-long-do-flies-live.

Huijbregts, J., & Krikken, J. (2001). Insects as forensic informants: the Dutch experience and procedure. *Proc. Exper. Appl. Entomol., 12,* 159-164.

Insect life cycle. https://cronodon.com/BioTech/Insect_Life_cycles.html.

Özkan, B.E., Akca, Ö., Taşkın, B., Tüzün, Ü.N., Açıkgöz, H.N. (2024). 2f öğrencilere adli entomoloji öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 52-61. Ekin.

Polat, M. (2020). Türkiye'deki araştırmalar bağlamında kapsayıcı eğitim ve okul yönetimi. H. Ulukan (Ed.). *Research in education and social sciences* içinde 321-338. Duvar Kitabevi.

Sahu, A. (2019). Silphidae. https://www.slideshare.net/slideshow/carcass/131564203#9.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Amran, H.A., & Majid, R.A. (2019). Learning strategies for twice exceptional students. *International Journal of Special Education, 33*(4), 954-976.

Fraser, W.J., & Maguvhe, M.O. (2008). Teaching life sciences to blind and visually impaired students. *Journal of Biology Education, 42*(2), 84-89.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Güneş, M.N., Erçorumlu, R.E., Yaman, F., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2024). Arı okulu. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 12-25. Ekin.

Karınca. https://tr.wikipedia.org/wiki/Karınca.

Karınca modelleri. rentakil.com; entofarma.com; tr.envu.com; sumilaclama.com; istanbulilaclama.com; karincadunyasi.com; bugguide.net; karincadunyasi.forum; berkailaclama.com; en.wikipedia.org.

Kaya, D., Şahin, V., Yurdaöz, E., & Kılıç, M. (2024). Ahşap yakma sanatıyla böcek okulu. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 96-104. Ekin.

Öz, A.Y., Şahin, E.D., Güneş, M.N., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için entemoloji okulu. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde 45-56. Ekin.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic, 38*(3), 131-137.

Yazıcı, F., & Sözbilir, M. (2020a). 6. sınıf görme engelli öğrencilere destek ve hareket sistemi konusundaki kavramların öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 16*(2), 231-250.

Yazıcı, F., & Sözbilir, M. (2020b). 6. sınıf görme engelli öğrencilere solunum sistemi kavramlarının öğretimi. *Erciyes Journal of Education, 4*(2), 68-97.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Eğitim Reformu Girişimi (2016). *Türkiye'de kapsayıcı eğitimi yaygınlaştırmak için politika önerileri.* https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_PolitikaOnerileri.pdf.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Polat, M. (2020). Türkiye'deki araştırmalar bağlamında kapsayıcı eğitim ve okul yönetimi. H. Ulukan (Ed.), *Research in education and social sciences* içinde 321-338. Duvar Kitabevi.

Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel Hakkında Bilgi (2024). İzmir Foça Yazılım ve Bilişim Hizmetleri Müzesi.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Kroufek, R., Cincera, J., Kolenaty, M., Zalesak, J., & Johnson, B. (2023). "I had a spider in my mouth": What makes students happy in outdoor environmental education programs. *Evaluation and Program Planning, 99,* 102326.

Namdar, B., & Demir, A. (2016). Örümcek mi, böcek mi? 5. sınıf öğrencileri için argümantasyon tabanlı sınıflandırma etkinliği. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi, 6*(1), 1-9.

Örümcek. https://tr.wikipedia.org/wiki/Örümcek.

Örümcek türleri. https://tr.wikipedia.org/.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Görme Engellilere Okuma Yazma Öğretim Kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/10100531_grmeklavuzu.pdf.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Akyeşilmen, N. (2014). Uluslararası insan hakları düzenlemeleri ve eğitim: Eğitime hak temelli bir bakış. *Milli Eğitim Dergisi, 44*(201), 5-16.

Bayırlı, A., Orkun, M.A., & Bayırlı, S. (2019). Öğrenme stilleri modellerinin incelenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(1), 71-83.

Bulut, S. (2015). Görme engellilere yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. *Kesit Akademi Dergisi (1),* 138-173.

Çolak, R. (2024). *Kinestetik öğrenme stratejisi ile matematik öğretiminin öğrencilerin matematik öz yeterlik algıları ve matematik motivasyonları üzerindeki etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Danacı-Polat, B. (2019). *Görme engelli öğrencilerin sanat öğrenmesinde müzelerin katkısı.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demir, T., & Şen, Ü. (2009). Görme engelli öğrencilerin çeşitli değişkenler açısından öğrenme stilleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(8), 154-161.

https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

Okur, M.R., & Demir, R. (2019). Görme engelli öğrenenlerin eğitim yaşantısında karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, açık ve uzaktan öğrenme alanı için çözüm yolları geliştirilmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 49-62.

Özel, D., & Çetinkaya Yıldız, E. (2020). Kapsayıcı eğitim ve ekolojik model. *Journal of Inclusive Education in Research and Practice, 1*(2), 16-28.

Yılmaz Yenioğlu, B., & Melekoğlu, M.A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22*(4), 999-1024.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Adenowo, A.A., & Adenowo, B.A. (2013). Software engineering methodologies: a review of the waterfall model and object-oriented approach. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, *4*(7), 427-434.

Avcu, Y., & Yaman, Y. (2024). The effect of virtual reality (VR) settings on nature relatedness and attitudes towards environment in gifted students. *J Sci Educ Technol*. https://doi.org/10.1007/s10956-024-10194-w

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri (28. Baskı).* Pegem Akademi.

Çitil, M. (2018). Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 47*(1), 143-172.

Çitil, M., & Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansıması ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38*(1), 185-231.

Cavas, B., Cavas, P.H., & Can, B.T. (2004). Eğitimde sanal gerçeklik. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, *3*(4).

Dix, A., Finlay, J., Abowd, G.D., & Beale, R. (2004). *Human-computer interaction.* Pearson Prentice Hall.

Kaleci, D., Tepe, T., & Tüzün, H. (2017). Üç boyutlu sanal gerçeklik ortamlarındaki deneyimlere ilişkin kullanıcı görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *21*(3), 669-689.

Karadayı, Z. (2022). *Sanal gerçeklik teknolojisi ile desteklenen deneyimsel öğrenmenin öğretmen eğitiminde uygulanmasına ilişkin bir durum çalışması.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Kayabaşı, Y. (2005). Sanal gerçeklik ve eğitim amaçlı kullanılması. *Turkish Online*, *4*(3), 151-166.

Mayer, R. E. (2001). *Multimedia Learning*. Cambridge University Press

Wang, F., & Hannafin, M.J. (2005). Design-based research and technology-enhanced learning environments. *Educational Technology Research and Development, 53*(4), 5-23.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Ataman, A. (Nisan, 2012). *Üstün yetenekli çocuk kimdir?* Üstün Yetenekliler Sempozyumu, Tekirdağ.

Erdem, L.İ., Abacı, H.S., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2024). Şahmaran efsanesi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 138-144. Ekin.

Erickson, E. (2004). Demystifying data construction and analysis. *Anthropology and Education, 35*(4), 486-493.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Göbeklitepe ören yeri. https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SGT01&DistId=SGT.

Jen, E., Moon, S., & Samarapungavan, A. (2015). Using design-based research in gifted education. *Gifted Child Quarterly, 59*(3), 190-200.

Nemrut ören yeri. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/adiyaman/gezilecekyer/nemrut-dagi.

Renzulli, J.S. (2012). Reexamining the role of gifted education and talent for the 21st century: A four-part theoretical approach. *Gifted Child Quarterly, 56*(3), 150-159.

Göbeklitepe, Nemrut dağı, Terakota askerleri resimler. haliliye.gov.tr, kulturportalı.gov.tr, aktuelarkeoloji.com.tr.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Stake, R.E. (1995). *The art of case study research.* Sage.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest, 12*(1), 3-54.

Şen, M. (2019). Terracotta ordusu: Yeraltı savaşçıları. *ASOS Journal, 2019-90,* 166-179.

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Amran, H.A., & Majid, R.A. (2019). Learning strategies for twice exceptional students. *International Journal of Special Education, 33*(4), 954-976.

Çatalhöyük. Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Çatalhöyük neolitik antik kenti. http://www.konya.gov.tr/konya-catalhoyuk.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

Özardıç, Z.K., Ay, E., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için mağara sanatı öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 69-82. Ekin.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science, 12*(1), 3-54.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic, 38*(3), 131-137.

Bu çalışma ile Tübitak2204B 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Açıkgöz N.H., Kılınçarslan E.L. & Açıkgöz A. (2012). Role of acari in forensic medicine. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi, 9*(1), 42-45.

Akdağlı, E., Tüzün, Ü.N. & Açıkgöz, H.N. (2024). 2f öğrencilere adli akaroloji öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 70-76. Ekin.

Amran, H.A., & Majid, R.A. (2019). Learning strategies for twice exceptional students. *International Journal of Special Education, 33*(4), 954-976.

Aydın-Güngör, T., & Pehlivan, O. (2021). Kapsayıcı eğitimin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi. *Studies in Educational Research and Development, 5*(1), 48-70.

Çakan, H., Güven, K., Ekim-Çevik, F., Demirci, M., & Saribas, S. (2015). Investigation of human DNA profiles in house dust mites: Implications in forensic acarology. *Rom J Leg Med, 23,* 187-192.

Demir, A., Külük, M.H., Kurt, S., Erdoğan, Y., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2024). Trilobit fosil okulu. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 129-137. Ekin.

Facts about Coelophysis. https://www.thoughtco.com/things-to-know-coelophysis-1093779.

Guion, L.A., Diehl, D.C., McDonald, D. (2002, revised 2011). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies.* University of Florida, Institute of Food and Agricultural Sciences. http://edis.ifas.ufl.edu.

İnan, N. (2017). *Paleontoloji.* Seçkin.

Kesici, C., Çakır, C., Ertekin, B., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için fosil öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Ed.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 57-68. Ekin.

Özardıç, Z.K., & Tüzün, Ü.N. (Aralık, 2023). *2f öğrencilere kimyasal modellenen seymoria boylerensis fosili öğretimi.* Bilim Armonisi Kongresi, Antalya.

Özardıç, Z.K., Tüzün, Ü.N., & Yenimahalle Bilsem (2023). 4.1. Eğitim malzemesi. Tasarım tescil numarası: 2022 014721. Türk Patent ve Marka Kurumu.

Özardıç, Z.K., & Tüzün, Ü.N. (2024). Kimyasal modellenen Seymoria Boylerensis fosilinin akran öğretimi ile 2f öğrenciye öğretimi. *Bilim Armonisi, 7*(2), 54-59.

Özmen-Baysal, E. (2024). Adli palinoloji. Ankara Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü Seminer Serisi.

Perotti, M.A., Lee Goff, M., Baker, A.S., Turner, B.D., Braig, H.R. (2009). Forensic acarology: an introduction. *Exp Appl Acarol 49*(1-2), 3-13. https://doi.org/10.1007/s10493-009-9285-8.

Ponton, M. (1871). The beginning: Its when and its how.
https://books.google.com/books?id=-SIaAAAAYAAJ&pg=RA1-PA567.

Pterodactyl. https://www.britannica.com/animal/pterodactyl.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science, 12*(1), 3-54.

Tekin, E. (2000). Karşılaştırmalı tek-denekli araştırma modelleri. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(4), 1-12.

Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students. *Intervention in school and clinic, 38*(3), 131-137.

Yücel, A.E., Çobanbaş, Ö.A., Çayırezmez, S., Kişi, T.Y., Çağlıöz, F.İ., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2024). Tabiat tarihi temalı müze eğitimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *Görme engelli öğrenciler ve özel yetenekli öğrenciler için zenginleştirme uygulamaları* içinde 105-112. Ekin.

Bu çalışma ile Tübitak2204B 2025'te yarışılmıştır.

Kaynaklar

Arslankara, V.B., & Usta, E. (2018). Sanal dünya risk algısı ölçeği (sdraö)'nin geliştirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 111-131.

Arslankara, V.B., & Usta, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin sanal risk algılarının çeşitli değişkenler açısından İncelenmesi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi, 1*(1), 24-40.

Arslankara V.B., & Usta, E. (2020). Lise öğrencilerinde sanal risk algısı: problemli internet kullanımı ve eleştirel düşünme bağlamında bir araştırma. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 134-153.

Ayas, T., & Horzum, M.B. (2011). Exploring the teachers' cyberbullying perception in terms of various variables. *International Online Journal of Educational Sciences. 3*(2), 619-640.

Çağlar, S., & Savaşer S. (2010). İnternet ve çocuk pornografisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(1),1001-1008.

Çelik Ç.B., & Odacı, H. (2012). Kendilik algısı ve benlik saygısının problemli internet kullanımını üzerindeki yordayıcı rolü. *E-Journal of New World Sciences Academy, 7*(1), 433-441.

Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

İnan, A. (2010). *İlköğretim II. Kademe ve lise öğrencilerinde internet bağımlılığı.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.

Orhan. F., & Akkoyunlu, B. (2004). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanımları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*(26), 107-116.

Söğütlüler, T. & Başer, E. (2023). Dijital çağda ebeveyn olmak: Çocuk izleyiciler ve ekrandaki şiddet üzerine bir araştırma. *TRT Akademi, 08*(19), 814-845.

Kaynaklar

Akyol, H., & Tüzün, Ü.N. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin öğretim ortamlarının zenginleştirilmesi: Canlı heykel olarak Marie Curie ve kızı Irene. *Bilim Armonisi, 3*(1), 53-59.

Ataman, A. (2012, Nisan). *Üstün yetenekli çocuk kimdir?* Üstün yetenekliler sempozyumu, Tekirdağ.

Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2019). http://tebligler.meb.gov.tr.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi. Teknikler ve örnek çalışmalar.* Siyasal Kitabevi.

Harut, S.B., Tüzün, Ü.N., & Eyceyurt-Türk, G. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin Prof. Dr. Fuat Sezgin'in kimya prototiplerini argümesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 8*(4), 1187-1200.

Jolly, J.L., & Kettler, T. (2008). Gifted education research 1994-2003: A disconnect between priorities and practice. *Journal for the Education of the Gifted, 31*(4), 427-446.

Kaya, D., & Şahin, V. (2023). 2f öğrenciler için ahşap yakma sanatıyla dijital parmak izi öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 35-44. Ekin.

Kesici, C., Çakır, C., Ertekin, B., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için fosil deneyimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 57-68. Ekin.

Kettler, T. & Bower, J. (2017). Measuring creative capacity in gifted students: Comparing teacher ratings and students' products. *Gifted Child Quarterly, 61*(4), 290-299.

Ninhidrin tepkimesi. chem.ucalgary.ca.

Öz, A.Y., Şahin, E.D., Güneş, M.N., Eyceyurt-Türk, G., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için entemoloji okulu. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 45-56. Ekin.

Özardıç, Z.K., Ay, E., & Tüzün, Ü.N. (2023). 2f öğrenciler için mağara sanatı öğretimi. Ü.N. Tüzün, & G. Eyceyurt-Türk (Eds.). *2f öğrencilerin ve görme engelli öğrencilerin öğretimi (Akran öğretimi örnekleriyle)* içinde ss. 69-82. Ekin.

Rogers, K.B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly, 51*(4), 382-396.

Sak, U. (2017). *Üstün zekâlılar.* Vize.

Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F.C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science, 12*(1), 3-54.

Tüzün, Ü.N. (2020a). Düşünce deneylerinin prototip tasarım yansımaları: Bir uzaktan eğitim süreci. Ö. Apaydın (Ed.). *Özel yeteneklilerin eğitimlerine yönelik zenginleştirme çalışmaları* içinde ss. 109-130. Ekin.

Tüzün, Ü.N. (2020b). Schrödinger'in kedisinin tuvale yansımaları. Ö. Apaydın (Ed.). *Özel yeteneklilerin eğitimlerine yönelik zenginleştirme çalışmaları* içinde ss. 91-100. Ekin.

Tüzün, Ü.N., & Tüysüz, M. (2019). Kara kutu deneylerinin özel yetenekli öğrencilerin eleştirel düşünmelerine etkisi. *Türkiye Kimya Derneği Dergisi, 4*(2), 81-94.

Kaynaklar

Anderson, P.D. (2012). The broad field of forensic pharmacy. *J Pharm Pract. 25*(1), 7-12.
Arduino. https://arduino.tr.download.it/download.
Karakaş, M. (2018). *Arduino ile pratik uygulamalar.* Dikeyeksen.
Spilsbury, R. (2014). *Adli Bilimler. Sahteciliği önlemek.* Tübitak Popüler Bilim Kitapları.
WHO survey on terminology on "counterfeit" medicines or equivalent. https://www.who.int/medicines/services/counterfeit/Surveyonterminology.pdf.

Kaynaklar

Ayaz, N., Bulun, İ., & Doğan, M. (2016). Adli toksikoloji. O. Celbiş, & M.Y. İşcan (Ed.). *Adli bilimler, kimlik, yeniden yapılandırma ve ölüm* içinde ss. 145-181. Akademisyen Kitabevi.

Farmakovijilans nedir? https://farmakovijilansdernegi.org//

Kuzikov, A., Filippova, T., Masamrekh, R., & Shumyantseva, V. (2022). Electroanalysis of 4'-Hydroxydiclofenac for CYP2C9 enzymatic assay. *Electrocatalysis 13*(3).

Quddus, F., Shah, A., Ullah, N., & Shah, I. (2024). Metal based nanomaterials for the sensing of NSAIDS. *Nanomaterials, 14*(7), 630.

Scremin, J., & Romao-Sartori, E. (2016). Square-wave voltammetric determination of antihistaminic drug hydroxyzine in pharmaceuticals using a boron-doped diamond electrode. *Orbital-The Electronic Journal of Chemistry, 8*(3).

Stoytcheva, M., Zlatev, R., & Velkova, Z., & Gochev, V. (2022). A zirconia-nanoparticles-modified carbon paste electrode for voltammetric determination of ibuprofen. *Chemistryselect, 7*(48).

Vardanyan, R.S., & Hruby, V.J. (2006). Antiepileptic drugs. *in Synthesis of essential drugs.*

Bu çalışma ile Tübitak2204A 2025'te yarışılmıştır.

PAZARLAMA YAKLAŞIMLARI

Editör
Prof. Dr. Fikret YAMAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-07-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
NÖROPAZARLAMA (NEUROMARKETİNG)
Fikret YAMAN

1. NÖROPAZARLAMA (NEUROMARKETİNG) KAVRAMI 1
1.1. BİOMETRİK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ (BİOMETRİC MEASUREMENTS) 5
1.1.1. Galvanic Skin Response (GSR) 5
1.1.2. Eye Tracking 7
1.1.3. Facial Action Coding System (FACS) 9
1.2. NÖROMETRİK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ (NEUROMETRİC MEASUREMENTS) 10
1.2.1. Functional Magnetic Resonance Imaging (FMRI) 10
1.2.2.Electroencephalography- EEG 11
1.2.3. Positron Emission Tomography (PET) 13
1.2.4. Magnetoencephalography (MEG) 14
1.2.5. Functional Near Infrared Spectroscopy (fNIRS) 15

İKİNCİ BÖLÜM
DENEYİMSEL PAZARLAMA
Alpaslan ÖZMEN

1. DENEYİM EKONOMİSİ VE DENEYİM PAZARLAMASINA GEÇİŞ 20
2. DENEYİM EKONOMİSİ: EKONOMİK DEĞER YARATIMININ DÖNÜŞÜMÜ 21
3. DENEYİM EKONOMİSİNİN KAVRAMSAL TEMELLERİ 22
3.1. DENEYİM EKONOMİSİNİN TANIMI 22
3.2. DENEYİMSEL DEĞERİN TEMELLERİ 23
3.3. DENEYİM EKONOMİSİNİN ÖZELLİKLERİ 23
3.4. DENEYİM EKONOMİSİNİN TEMEL VARSAYIMLARI 23
4. MAL, HİZMET VE DENEYİM ARASINDAKİ FARKLAR 24
4.1. EMTİA (COMMODİTY) EKONOMİSİ: DOĞAL KAYNAK TEMELLİ DEĞER 24
4.2. ÜRÜN (GOODS) EKONOMİSİ: SANAYİ VE ÜRETİM DEVRİMİ 24
4.3. HİZMET (SERVİCE) EKONOMİSİ: TATMİN VE İLİŞKİ ODAKLILIK 25
4.4. DENEYİM (EXPERİENCE) EKONOMİSİ: DUYGUSAL VE ANLAMSAL DEĞER 25
4.5. DÖNÜŞÜM (TRANSFORMATİON) EKONOMİSİ: DENEYİMİN ÖTESİNDE KİŞİSEL GELİŞİM 25
5.1. DENEYİM BOYUTLARINI BELİRLEYEN İKİ EKSEN 26
5.2. EĞLENCE DENEYİMİ (ENTERTAİNMENT EXPERİENCE) 27
5.3. EĞİTİM DENEYİMİ (EDUCATİONAL EXPERİENCE) 27
5.4. ESTETİK DENEYİM (AESTHETİC EXPERİENCE) 27
5.5. KAÇIŞ DENEYİMİ (ESCAPİST EXPERİENCE) 28
5.6. DÖRT DENEYİM TÜRÜNÜN BÜTÜNLEŞMESİ 28

6. DENEYİM EKONOMİSİNİN BEŞ AŞAMASI 28
6.1. BİRİNCİ AŞAMA: EMTİA (COMMODİTY ECONOMY) 28
6.2. İKİNCİ AŞAMA: ÜRÜN (GOODS ECONOMY) 29
6.3. ÜÇÜNCÜ AŞAMA: HİZMET (SERVİCE ECONOMY) 29
6.4. DÖRDÜNCÜ AŞAMA: DENEYİM (EXPERİENCE ECONOMY) 29
6.5. BEŞİNCİ AŞAMA: DÖNÜŞÜM (TRANSFORMATİON ECONOMY) 30
7. DENEYİMSEL DEĞERİN UNSURLARI VE DENEYİM TASARIMI 30
7.1. DENEYİMSEL DEĞERİN DÖRT TEMEL BOYUTU 31
7.1.1. Duygusal (Emotional) Boyut 31
7.1.2. Bilişsel (Cognitive) Boyut 31
7.1.3. Davranışsal (Behavioral) Boyut 31
7.1.4. Sosyal / Sembolik (Social or Symbolic) Boyut 31
7.2. DENEYİM TASARIMI (EXPERİENCE DESİGN) 31
7.2.1. Duyusal İpuçlarının Planlanması (Clue Design) 32
7.2.2. Temas Noktalarının Eşgüdümü (Touchpoint Coordination) 32
7.2.3. Deneyim Akışının Senaryolaştırılması (Experience Journey Mapping) 32
7.3. DENEYİMSEL İPUÇLARI (CLUES) VE ALGISAL UYUM 32
7.4. DENEYİM TASARIMINDA HİKÂYELEŞTİRME (STORYTELLİNG) VE SAHNELEME 33
7.5. DENEYİMSEL AKIŞ (FLOW) VE ZAMAN ALGISI 33
8. DENEYİM EKONOMİSİNİN UYGULAMA ALANLARI 33
8.1. TURİZM SEKTÖRÜ: DENEYİMİN SAHNELENDİĞİ KÜLTÜREL ALANLAR 33
8.2. PERAKENDE SEKTÖRÜ: SATIN ALMADAN ÇOK YAŞAMAK 34
8.3. DİJİTAL DENEYİM VE METAVERSE: SANAL GERÇEKLİKTE YENİ EKONOMİ 34
8.4. EĞİTİM SEKTÖRÜ: ÖĞRENMEDEN YAŞAMAYA GEÇİŞ 35
8.5. KÜLTÜR VE SANAT ALANI: ESTETİK DENEYİMİN EKONOMİK DEĞERİ 35
8.6. SAĞLIK VE WELLNESS SEKTÖRÜ: DÖNÜŞÜM EKONOMİSİNİN UYGULAMASI 36
9. DENEYİM EKONOMİSİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER VE SINIRLILIKLAR 36
9.1. TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE DUYGULARIN METALAŞMASI 36
9.2. OTANTİKLİK VE SİMÜLASYON SORUNU 37
9.3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KAYNAK KULLANIMI ELEŞTİRİLERİ 37
9.4. KÜLTÜREL VE SINIFSAL ELEŞTİRİLER 37
9.5. DENEYİMSEL YORGUNLUK VE DUYGUSAL DOYGUNLUK 38
9.6. ETİK VE MANİPÜLASYON RİSKİ 38
9.7. DENEYİM EKONOMİSİNE YÖNELİK ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR 38
10. DENEYİM EKONOMİSİNİN GELECEĞİ VE ANLAM EKONOMİSİNE GEÇİŞ 39
10.1. DENEYİMDEN ANLAMA: YENİ DEĞER ANLAYIŞI 39
10.2. DİJİTALLEŞME, YAPAY ZEKÂ VE DUYGUSAL TASARIM 39
10.3. SÜRDÜRÜLEBİLİR VE KAPSAYICI DENEYİM TASARIMI 39
10.4. DENEYİMSEL DÖNÜŞÜM: EKONOMİK DEĞERİN İNSAN MERKEZLİ EVRİMİ 40
10.5. YENİ EKONOMİNİN DEĞERİ – ANLAM, ETKİ VE DÖNÜŞÜM 40
11. DENEYİMSEL PAZARLAMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ 41
11.1. DENEYİMSEL PAZARLAMANIN TANIMI 41
11.2. DENEYİMSEL PAZARLAMANIN FELSEFESİ 42
11.3. DENEYİMSEL PAZARLAMANIN TEMEL AMAÇLARI 42

12. DENEYİSEL PAZARLAMANIN ORTAYA ÇIKIŞI 43
12.1. ERKEN DÖNEM: DUYGUSAL TÜKETİMİN KEŞFİ 43
12.2. 1990'LAR: DENEYİM EKONOMİSİ VE PAZARLAMANIN YENİ YÖNÜ 43
12.3. SCHMİTT VE DENEYİMSEL PAZARLAMANIN SİSTEMATİKLEŞTİRİLMESİ 44
12.4. 2000'LER VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM: DENEYİMİN YENİ YÜZÜ 44
13. GELENEKSEL PAZARLAMA İLE DENEYİMSEL PAZARLAMANIN KARŞILAŞTIRILMASI 45
13.1. SCHMİTT'İN DÖRT GELENEKSEL PAZARLAMA ÖZELLİĞİ 45
13.1.1. Ürün Odaklılık (Feature Orientation) 45
13.1.2.Tüketici Odaklılık Tanımının Sınırlılığı (Narrow Consumer Orientation) 45
13.1.3. Kategorik ve Mantıksal İletişim (Analytical Message Communication) 46
13.1.4.Tek Yönlü İletişim (One-Way Interaction) 46
13.2. PARADİGMATİK DÖNÜŞÜM: ÜRÜNDEN DENEYİME 46
13.3. DENEYİMSEL PAZARLAMANIN TEMEL İLKELERİ 46
13.4. GELENEKSELDEN DENEYİMSELE GEÇİŞİN ÖZÜ 47
14. SCHMITT'İN BEŞ STRATEJİK DENEYİM MODÜLÜ (SEM MODELİ) 47
14.1. DUYUSAL DENEYİM (SENSE MARKETİNG) 47
14.2. DUYGUSAL DENEYİM (FEEL MARKETİNG) 48
14.3. DÜŞÜNSEL DENEYİM (THİNK MARKETİNG) 48
14.4. DAVRANIŞSAL DENEYİM (ACT MARKETİNG) 48
14.5. İLİŞKİSEL DENEYİM (RELATE MARKETİNG) 49
14.6. SEM MODELİNİN BÜTÜNCÜL ÖNEMİ 49
15. DENEYİM SAĞLAYICILAR (EXPROS) VE DENEYİM YÖNETİMİ 49
15.1. DENEYİM SAĞLAYICILARIN TANIMI VE ROLÜ 50
15.1.1. İletişim Araçları 50
15.1.2. Görsel ve Sözel Kimlik 50
15.1.3. Ürün ve Hizmet Sunumu 50
15.1.4. Çevresel Faktörler (Ortam Deneyimi) 51
15.1.5. Dijital Platformlar 51
15.1.6. Çalışanlar ve İnsan Etkileşimi 51
15.1.7. Ortaklıklar ve Marka Etkinlikleri 51
15.2. DENEYİM YÖNETİMİNİN BÜTÜNCÜL YAPISI 51
16. DENEYİMİN GELECEĞİ VE PAZARLAMANIN YENİ GERÇEKLİĞİ 52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DESTİNASYON PAZARLAMASI
Sabri ÇELİK

1. DESTİNASYON KAVRAMI 56
2. DESTİNASYON PAZARLAMASI 57
3. DESTİNASYON GELİŞTİRME 59
4. İMAJ OLUŞTURMA 60
5. DESTİNASYONLARDA FİYATLANDIRMA 61

6. DAĞITIM 62
6.1. DAĞITIM KANALI 63
6.2. DOLAYLI DAĞITIM 64
7. TUTUNDURMA 65
7.1. TUTUNDURMANIN AMAÇLARI 65
7.2. TUTUNDURMA SÜRECİ 66
8. KONUMLANDIRMA 68
8.1. KONUMLANDIRMA SÜRECİ 69
9. DESTİNASYONLARIN MARKALAŞMASI 70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YEŞİL PAZARLAMA (GREEN MARKETING)
Ayşe AYGÜN ÖZGÖZ

1. YEŞİL PAZARLAMA TANIMI VE AMAÇLARI 75
2. YEŞİL PAZARLAMININ GELİŞİMİ 76
3. YEŞİL PAZARLAMA STRATEJİLERİ 77
4. YEŞİL PAZARLAMA SÜRECİ 79
5. YEŞİL PAZARLAMA KARMASI 80
5.1. YEŞİL ÜRÜN 81
5.2. YEŞİL FİYAT 82
5.3. YEŞİL TUTUNDURMA 83
5.4. YEŞİL DAĞITIM 83
6. YEŞİL PAZARLAMANIN AVANTAJLARI 83
7. YEŞİL AKLAMA 84
8. YEŞİL TÜKETİCİ 85
9. YEŞİL PAZARLAMA DA BAŞARILI ÖRNEKLER 87

BEŞİNCİ BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİR İHRACAT PAZARLAMASI
Fuat ÖZ

1. PAZARLAMA VE İHRACAT PAZARLAMASI KAVRAMLARI 92
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE PAZARLAMA BOYUTLARI (EKONOMİK, ÇEVRESEL, SOSYAL) 93
2.1. SÜRDÜRÜLEBİLİR İHRACAT PAZARLAMASI: TANIMLAR VE TEMEL YAKLAŞIMLAR 94
3. ULUSLARARASI PAZARLAMA TEORİLERİ 95
3.1.PORTER'IN REKABET STRATEJİLERİ VE PAZARLAMA İLİŞKİSİ 97
3.1.1.Maliyet Liderliği Stratejisi ve Pazarlama İlişkisi 97
3.1.2.Farklılaşma Stratejisi ve Pazarlama İlişkisi 98
3.1.3.Odaklanma Stratejisi ve Pazarlama İlişkisi 98
3.1.4.Rekabet Stratejilerinin Pazarlamaya Entegrasyonu 99

3.2.KAYNAK TABANLI GÖRÜŞ VE DİNAMİK YETENEKLER YAKLAŞIMI 99
3.2.1.Kaynak Tabanlı Görüş (RBV) 100
3.2.2.Dinamik Yetenekler Yaklaşımı 100
3.2.3. RBV ve Dinamik Yetenekler İle Sürdürülebilir İhracat Pazarlaması İlişkisi 101
4. ULUSAL LİTERATÜRDE SÜRDÜRÜLEBİLİR İHRACAT PAZARLAMASI BULGULARI 102
4.1. TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE İHRACAT İLİŞKİSİ 102
4.2. SEKTÖREL BULGULAR VE ÖNE ÇIKAN ÇALIŞMALAR 103
5. ULUSLARARASI LİTERATÜRDE BULGULAR 103
5.1. KÜRESEL LİTERATÜRDE GENEL EĞİLİMLER 104
5.2. AVRUPA BİRLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK POLİTİKALARI 104
5.3.GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER PERSPEKTİFİ 105
5.4.ÇEVRESEL VE SOSYAL SORUMLULUK BAĞLANTISI 105
6. LİTERATÜRDEKİ BOŞLUKLAR VE YENİ YAKLAŞIMLAR 106
6.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVEDEKİ EKSİKLİKLER 106
6.2.UYGULAMA VE ÖLÇÜM ALANINDAKİ EKSİKLİKLER 106
6.3.YENİ YAKLAŞIMLAR: DİJİTALLEŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 107
6.4. KURUMSAL YAKLAŞIMLAR VE REGÜLASYONLAR 107
7. SÜRDÜRÜLEBİLİR İHRACAT PAZARLAMASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER 108
7.1. ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE PAZARLAMA STRATEJİLERİ 109
7.1.1.Doğal Kaynakların Kullanımı ve Üretim Süreçleri 109
7.1.2.Çevresel Regülasyonlar ve Rekabet Avantajı 109
7.2.YENİLİKÇİLİK, YEŞİL İNOVASYON VE ÜRÜN GELİŞTİRME 110
7.2.1.Yenilikçiliğin Stratejik Önemi 110
7.2.2.Yeşil İnovasyonun Pazarlama İle Bütünleşmesi 111
7.2.3.Ürün Geliştirme Ve Tüketici Beklentileri 111
7.2.4.Yeşil İnovasyonun Rekabet Avantajı Sağlaması 111
7.3. DİJİTALLEŞME, E-İHRACAT VE PAZARLAMA ARAÇLARI 112
7.3.1. E-İhracatın Yükselişi 112
7.3.2. Dijital Araçlar ve Pazarlama Stratejileri 113
7.3.3. Şeffaflık ve Güven Unsuru 113
7.3.4. Çevresel Katkılar 113
8. MARKA YÖNETİMİ VE ULUSLARARASI İMAJ 114
8.1.MARKA DEĞERİNİN YENİ BOYUTU 114
8.2.İMAJ VE GÜVEN İLİŞKİSİ 114
8.3.SÜRDÜRÜLEBİLİR İMAJIN REKABET AVANTAJI 115
8.4.HİKÂYELEŞTİRME VE İLETİŞİM STRATEJİLERİ 115
9.İNSAN KAYNAĞI, KURUMSAL KAPASİTE VE SOSYAL FAKTÖRLER 116
9.1.İNSAN KAYNAĞI VE YETKİNLİKLER 116
9.2.KURUMSAL KAPASİTE VE ORGANİZASYONEL YAPI 116
9.3.SOSYAL FAKTÖRLER VE PAYDAŞ BEKLENTİLERİ 117
10.BÜTÜNCÜL DEĞERLENDİRME 117
10.1.KURAMSAL KATKILARIN ÖZETİ 118

10.2. Uygulayıcılar İçin Yol Haritası (İşletme Düzeyi) 118
10.3. Politika ve Ekosistem Önerileri
(Kamu–Sektör Birlikleri–KOBİ Kümeleri) 119
10.4.Ölçüm, Raporlama Ve İletişim: Pazarlama İle Finansın Ortak Dili 120
10.5. Sınırlılıklar Ve Gelecek Araştırma Alanları 120

ALTINCI BÖLÜM
AMACA YÖNELİK PAZARLAMA
Semih AÇIKGÖZOĞLU

1. AMACA YÖNELİK PAZARLAMA TANIMI VE KAPSAMI 124
2.AMACA YÖNELİK PAZARLAMA YÖNETİMİ 128
3.AMACA YÖNELİK PAZARLAMANIN KAPSAMININ BELİRLENMESİ 131
4. DÜNAYADA YAPILAN AMACA YÖNELİK PAZARLAMA UYGULAMA ÖRNEKLERİ 133
5. TÜRKİYE'DE YAPILAN AMACA YÖNELİK PAZARLAMA UYGULAMALARI ÖRNEKLERİ 139
6.TÜRK TÜKETİCİSİNİN AMACA YÖNELİK PAZARLAMAYA BAKIŞI 140
6.1. Türkiye'de Amaca Yönelik Pazarlamaya İlişkin Tüketici Algısı 141
6.1.1.Samimiyet Algısı ve Güven Boyutu 141
6.1.2. Marka-Amaç Uyumu ve Toplumsal Değerlerle Örtüşme 141
6.1.3. Tüketici Demografisi ve Duyarlılık Düzeyleri 141
6.1.4. Dijital Ortamda Tüketici Algısı 142

YEDİNCİ BÖLÜM
GERİLLA PAZARLAMA
Halil İbrahim CANSIZ

1.GERİLLA KAVRAMININ KÖKENİ 146
1.1.Gerilla Pazarlama Kavramı 147
1.2.Gerilla Pazarlamanın Özellikleri 149
1.3.Gerilla Pazarlama İle Geleneksel Pazarlama Karşılaştırması 150
2. GERİLLA PAZARLAMADA İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM YÖNTEMLERİ 151
2.1. Gerilla Reklamcılık 151
2.2. Gerilla Kişisel Satış Yaklaşımları 152
2.3. Gerilla Halkla İlişkiler Uygulamaları 152
2.4. Gerilla Satış Özendirme Faaliyetleri 153
2.5. Gerilla Pazarlamasında Dijital Ortam ve İnternet Kullanımı 153
3. GERİLLA PAZARLAMA TÜRLERİ 154
3.1.Pusu Pazarlama 154
3.2. Viral Pazarlama 156
3.3. Söylenti Pazarlaması 157

3.4. Ortam Pazarlaması 158
3.5. Duyusal Pazarlama 158
4. GERİLLA SANATI VE PAZARLAMA İLİŞKİSİ 159
4.1. Grafiti Animasyonları 160
4.2. Poster Sanatı 160
4.3. Şablon Grafitisi 161
4.4. Kültür Karmaşası 161
4.5. Ters Grafiti 162
4.6. Çıkartma Sanatı 162
4.7. Sokak Enstalasyonları 163
5. GERİLLA PAZARLAMA UYGULAMA ÖRNEKLERİ 164

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ PAZARLAMA
İrem KOÇYİĞİT ÇALHAN

1. PAZARLAMA BAĞLAMINDA KİŞİSELLEŞTİRME OLGUSU 177
2. KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ PAZARLAMANIN TEMELLERİ 180
3. KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ PAZARLAMA TÜRLERİ 183
4. KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ PAZARLAMANIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI . 185
5. KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ PAZARLAMANIN GELECEĞİ 188

DOKUZUNCU BÖLÜM
ETKİLEYİCİ KİŞİ PAZARLAMASI
Birgül MEDETOĞLU

1. ETKİLEYİCİ KİŞİ EKOSİSTEMİ VE ETKİLEYİCİ KİŞİ OLMAK 197
2. ETKİLEYİCİ KİŞİLERİN VE ETKİLEYİCİ KİŞİ PAZARLAMASININ TANIMI 198
3. ETKİLEYİCİ KİŞİ PAZARLAMASININ KAPSAMI 200
4. ETKİLEYİCİ KİŞİ PAZARLAMASININ TARİHSEL PERSPEKTİFİ 201
5. ETKİLEYİCİ KİŞİLERİN SINIFLANDIRILMASI 204
5.1. Bloggerlar ve Vloggerlar 205
5.2. Sosyal Medya Kişileri 205
5.3. Reality TV Yıldızları 206
6. ANA AKIM ÜNLÜLER 207
7. PAZARLAMA BAŞARISINDA ETKİLEYİCİ KİŞİLERİN ROLÜ 207
8. ETKİLEYİCİ KİŞİLERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ 209
8.1. Yakın İlişki İçerisinde Olmak/Samimi Olmak 209
8.2. Bilgilendirici Olmak 210
8.3. Güvenilir Olmak 210
9. ETKİLEYİCİ KİŞİ MARKASI EKOSİSTEMİ VE BU EKOSİSTEMİN PAZARLAMA ALANINA ETKİSİ 211

ONUNCU BÖLÜM
LOJİSTİK PAZARLAMA
Gurbet TINAS

1. LOJİSTİK KAVRAMI 219
2. PAZARLAMA KAVRAMI 221
3. LOJİSTİK PAZARLAMA KAVRAMI 222
4. LOJİSTİK PAZARLAMANIN FONKSİYONLARI 223
5. ULUSLARARASI TİCARET BAĞLAMINDA LOJİSTİK PAZARLAMA 225
6. LOJİSTİK PAZARLAMADA STRATEJİLER 226
   6.1. MÜŞTERİ ODAKLI ULUSLARARASI DAĞITIM STRATEJİLERİ 226
   6.2. OMNİ-CHANNEL VE CROSS-BORDER (SINIR ÖTESİ) E-TİCARET LOJİSTİĞİ 227
   6.3. REKABET AVANTAJI YARATMADA LOJİSTİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ 228
7. ULUSLARARASI MARKALARDA LOJİSTİK VE MÜŞTERİ SADAKATİ İLİŞKİSİ 229
8. VAKA ÖRNEKLERİ / UYGULAMALAR 230
   8.1. AMAZON'UN GLOBAL LOJİSTİK AĞI 230
   8.2. MAERSK VE DHL'İN ULUSLARARASI LOJİSTİK STRATEJİLERİ 231
   8.3. TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLER: THY KARGO, PTT KARGO / LOJİSTİK, BORUSAN LOJİSTİK 231
9. LOJİSTİK PAZARLAMANIN KÜRESEL REKABETTEKİ YERİ 234
10. ULUSLARARASI TİCARETTE LOJİSTİĞİN PAZARLAMA ARACI OLARAK KULLANIMI 235

KAYNAKÇA

Alsharif, A. H., Salleh, N. M. Z., Abdullah, M., Khraiwish, A. & Ashaari, A. (2023). Neuromarketing Tools Used in the Marketing Mix: A Systematic Literature and Future Research Agenda, *Sage Open*, V.28, 1-23.

Başev, E. S. (2021). Neuromarketing in Commercials Centered Around Gender: Eeg Analysis, Media and Gender: Different Examples of Women Studies from Turkey, Editör: Parlayandemir G., Birincioğlu, Y.D., 79-99, Eğitim Yayınevi, Konya.

Bunce, S., İzzetoglu, M., İzzetoglu, K., Onaral, B. ve Pourrezaei, K. (2006). Functional Near-Infrared Spectroscopy. *IEEE Engineering in Medicine and Biology Magazine*, 25(4), 54-62.

Cenizo, C. 2025). A Neuromarketing Approach to Consumer Behavior on Web Platforms. *International Journal of Consumer Studies*, 49(2), 1-22.

Ceylan, B., Tuzun, S. ve Akan, A. (2020). Detection of Consumer Preferences Using EEG Signals. International Journal of Applied Mathematics. *Electronics and Computers*, *8*(4), 289-294.

Clark, E. A., Kessinger, J. N., Duncan, E.S., Bell, M.A., Lahne, J., Gallagher, D. L. & O'Keefe, S. F. (2020). The Facial Action Coding System for Characterization of Human Affective Response to Consumer Product-Based Stimuli: A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*, *11*, 1-21.

Correia-Caeiro, C., Costa, R., Hayashi, M., Burrows, A. Pater, J., Miyabe-Nishiwaki, T., vd. (2025). GorillaFACS: The Facial Action Coding System for the Gorilla Spp. *PLoS One*, *20*(1), 1-55.

Çerçi, H.S. (2024). Neuromarketing and Marketing Communications: An Integrated Approach to Understanding Consumer Behavior. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, *7*(3), 426-437.

Çetin, O. ve Temurtaş, F. (2018). Classification of Magnetoencephalography Signals by Multilayer and Radial Based Artificial Neural Networks. *Electronic Letters on Science & Engineering*, *14*(1), 32-38.

Daldıran, K. (2023). Empirical Neuromarketing Studies: An Overview of Türkiye. *AYBU Business Journal*, *3*(2), 54-72.

Dos Santos, R. O. J., Oliveira, J. H. C., Rocha, J. B. & Giraldi, M.E. (2015). Eye Tracking in Neuromarketing: A Research Agenda for Marketing Studies. *International Journal of Psychological Studies*, *7*(1), 32-42.

Ercan, Ö. ve Kabakçı, A. C. (2019). Subliminal Advertising Applications in Sport: Neuromarketing. *International Journal of Sport Culture and Science*, *7*(1), 41-50.

Fisher, C. E., Chin, L. & Klitzman, R. (2010). Defining Neuromarketing: Practices and Professional Challenges. *Harvard Review of Psychiatry*, *18*(4), 230-237.

Grosseck, G. (2006). Eye-Tracking. *Revista Informatica Economică nr*, *1*(37), 118-121.

Hart, J., Rao, S. M. & Nuwer, M. (2007). Clinical Functional Magnetic Resonance Imaging. *Cognitive and Behavioral Neurology*, *20*(3), 141-144.

Hillebrand, A., Singh, K. D., Holiday, I. E., Furlong, P. L. & Barnes, G.R. (2005). A New Approach to Neuroimaging with Magnetoencephalography. *Human Brain Mapping*, *25*, 199 -211.

İzzetoglu, M., İzzetoglu, K., Bunce, S., Ayaz, H., Devaraj, A., Onaral, B., vd. (2005). Functional Near-Infrared Neuroimaging. I*EEE Transactions on Neural Systems and Rehabilitation Engineering*, *13*(2), 153-159.

Kaya, Ü., Akay, D. ve Ayan, S. Ş. (2024). EEG-Based Emotion Recognition in Neuromarketing Using Fuzzy Linguistic Summarization. *IEEE Transactions on Fuzzysystems*, *32*(8), 4248-4259.

Khurana, V., Gahalawat, M., Kumar, P., Roy, P. P., Dogra, D.P., Scheme, E. & Soleymani, M. (2021). A Survey on Neuromarketing Using EEG Signals. *IEEE Transactions on Cognitive and Developmental Systems*, *13*(4), 732-749.

Kurtoğlu, A. L. & Ferman, A. M. (2020). An Exploratory Research Among Fashion Business Leaders and Neuromarketing Company Executives on The Perception of Applied Neuromarketing. *Journal of Management, Marketing and Logistics*, *7*(2), 72-80.

Lameka, K., Farwell, M. D. & Ichisse, M. (2016). Positron Emission Tomography. *Handbook of Clinical Neurology*, *135*, 209-227.

Lim, W. M., (2018). Demystifying Neuromarketing. *Journal of Business Research*, *91*, 205-220.

Nagamitsu, S., Yamashita, Y., Tanaka, H. & Matsuishi, T. (2012). Functional Near-Infrared Spectroscopy Studies in Children. *BioPsychoSocial Medicine*, 6(7), 1-7.

Öztürk, Z. (2024). Neuromarketing as a Marketing Research Technique: Past, Present, and Future. *Galatasaray University Managerial and Social Sciences Letters*, *2*(1), 6-24.

Roy, Y., Banville, H., Albuquerque, I., Gramfort, A., Falk, T. H. & Faubert, J. (2019). Deep Learning-Based Electroencephalography Analysis: A Systematic Review. *Journal of Neural Engineering*, *16*, 1-37.

Sato, S. & Smith, P.D. (1985). Magnetoencephalography. *Journal of Clinical Neurophysiology*, *2*(2), 173-192.

Segijn, C. M. & Vraga, E. (2024). Eye Tracking, Measuring Exposure and Attention to Media and Communication. *Amsterdam University Press*, 113-127.

Setyohadi, D. B., Kusrohmaniah, S., Gunawan, S. B., Pranowo, Prabuwono, A. S. (2018). Galvanic Skin Response Data Classification for Emotion Detection. *International Journal of Electrical and Computer Engineering*, *8*(5), 4004-4014.

Shall, A. (2014). New Methods for Measuring Emotional Engagement, Duxu, Part IV., Ed.Marcus, A., pp.347-357.

Sharma, M., Kacker, S. & Sharma, M. (2016). A Brief Introduction and Review on Galvanic Skin Response. *International Journal of Medical Research Professionals*, *2*(6), 13-17.

Siddique, J., Shamim, A., Nawaz, M. & Abid, M.F. (2023). The Hope and Hype of Neuromarketing: A Bibliometric Analysis. *Journal of Contemporary Marketing*, *6*(1), 1-21.

Tokmak, G. (2020). Pazarlama İletişiminde Göz Takip Tekniğine İlişkin Kavramsal Bir Çalışma. *Turkish Journal of Marketing*, *5*(2), 121-140.

Tüzemen, G., Basut, O., Özmen, O. A. & Coşkun, H. H. (2013). Galvanic Skin Response Test: A New Quantitative Diagnostic Method for Frey Syndrome. *The Journal of Craniofacial Surgery*, *24*(4), 1280-1284.

Van Giesen, R. I., Fischer, A. R. H., Van Dijk, H. & Van Trijp, H. C. M. (2015). Tracing Attitude Expressions: An Eye-Tracking Study. *Journal of Behavioral Decision Making*, 29, 232-244.

Voos, A. & Pelphrey, K. (2013). Functional Magnetic Resonance Imaging. *Journal Of Cognition and Development*, *14*(1), 1-9.

Vrba, J. & Robinson, S. E. (2001). Signal Processing in Magnetoencephalography. *Methods*, 25(2), 249-271.

Yazıcıoğlu, Y. & Ntapiapis, N. T. (2023). Content Analysis of Academic Studies on Neuromarketing in Turkey. *OPUS-Journal of Society Research*, *20*(Special Issue) 1002-1013.

https://en.wikipedia.org/wiki/Functional_near-infrared_spectroscopy,Erişimtarihi: 02.11.2025.

https://en.wikipedia.org/wiki/Magnetoencephalography, Erişim tarihi: 02.11.2025.

https://my.clevelandclinic.org/health/diagnostics/10123-pet-scan, Erişim tarihi: 02.11.2025.

https://torchwell.wordpress.com/2016/12/29/beynimiz-ve-biz-beyin-goruntuleme-fmri/ Erişim tarihi: 02.11.2025.

KAYNAKÇA

Arnould, E. J. & Thompson, C. J. (2005). Consumer Culture Theory (CCT): Twenty Years of Research. *Journal of Consumer Research*, *31*(4), 868-882.

Batı, U. (2012). *Marketing ya da Farkething: Deneyimsel Pazarlama ve Duyusal Markalama.* İstanbul: İyi Yayınları.

Batra, R. & Ray, M. L. (1986). Affective Responses Mediating Acceptance of Advertising. The Journal of Consumer Research, 13(2), 234-249.

Baudrillard, J. (1981). *Simulacres et Simulation.* Paris: Galilée.

Baudrillard, J. (1998). *The Consumer Society: Myths and Structures.* London: Sage.

Bitner, M. J. (1992). Servicescapes: The Impact of Physical Surroundings on Customers and Employees. *Journal of Marketing*, *56*(2), 57-71.

Carbone, L. P. & Haeckel, S. H. (1994). Engineering Customer Experiences. *Marketing Management*, *3*(3), 8-19.

Carù, A. & Cova, B. (2003). Revisiting Consumption Experience: A More Humble But Complete View of the Concept. *Marketing Theory*, *3*(2), 267-286.

Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience.* New York: Harper & Row.

Cova, B. (1997). Community and Consumption: Towards a Definition of the "linking value" of Product or Services. *European Journal of Marketing*, *31*(3/4), 297-316.

Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Wang, Y., Alalwan, A. A., Ahn, S. J., Balakrishnan, J., Barta, S., Belk, R., … Wirtz, J. (2023). Metaverse Marketing: How the metaverse will shape the future of consumer research and practice. *Psychology & Marketing, 40 (4). 750-776.*

Featherstone, M. (1991). *Consumer Culture and Postmodernism.* London: Sage.

Firat, A. F. & Venkatesh, A. (1995). Liberatory Postmodernism and the Re-enchantment of Consumption. *Journal of Consumer Research*, *22*(3), 239-267.

Gentile, C., Spiller, N. & Noci, G. (2007). How to Sustain the Customer Experience. *European Management Journal*, *25*(5), 395-410.

Gilmore, J. H. & Pine, J. B. (2007). *Authenticity: What Consumers Really Want.* Boston: Harvard Business School Press.

Holbrook, M. B. (2000). The Millennial Consumer in the Texts of Our Times: Experience and Entertainment. *Journal of Macromarketing*, *20*, 178-192.

Holbrook, M. B. & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption. *Journal of Consumer Research*, *9*(2), 132-140.

Hollebeek, L. D. & Chen, T. (2014). Exploring Positively- and Negatively-Valenced Brand Engagement: A conceptual model. *Journal of Product & Brand Management*, *23*(1), 62-74.

Illouz, E. (2007). *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism.* Cambridge: Polity Press.

Jantzen, C. (2013). Experiencing and Consuming: Towards an Experiential Theory of Consumption. *Consumption Markets & Culture*, *16*(1), 25-45.

Kırdar, Y. (2010). *Pazarlama İletişiminde Deneyimsel Yaklaşım*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2019). *Marketing Management*. (15th Edition). New York: Pearson Education.

Lemon, K. N. & Verhoef, P. C. (2016). Understanding Customer Experience Throughout the Customer Journey. *Journal of Marketing*, *80*(6), 69-96.

Lindstrom, M. (2005). *Brand Sense: Build Powerful Brands through Touch, Taste, Smell, Sight, and Sound*. New York: Free Press.

Manthiou, A., Lee, S., Tang, L. & Chiang, L. (2014). The Experience Economy Approach to Festival Marketing. *Current Issues in Tourism*, *17*(4), 337-360.

Mathwick, C., Malhotra, N. K. & Rigdon, E. (2001). Experiential Value: Conceptualization, measurement and application in the catalog and Internet Shopping Environment. *Journal of Retailing*, *77*(1), 39-56.

Odabaşı, Y. ve Barış, G. (2010). *Tüketici Davranışı*. İstanbul: MediaCat.

Odabaşı, Y. (2019). *Postmodern Pazarlama.* İstanbul: MediaCat.

Oh, H., Fiore, A. M. & Jeoung, M. (2007). Measuring Experience Economy Concepts: Tourism Applications. *Journal of Travel Research*, *46*(2), 119-132.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, *64*(1), 12-40.

Pine, J. B. & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, *76*(4), 97-105.

Pine, J. B. & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy*. Boston: Harvard Business School Press.

Pine, J. B. & Gilmore, J. H. (2011). *The Experience Economy: Updated Edition*. Boston: Harvard Business Review Press.

Prahalad, C. K. & Ramaswamy, V. (2004). *The Future of Competition: Co-Creating Unique Value with Customers*. Boston: Harvard Business School Press.

Richards, G. (2011). Creativity and Tourism: The State of the Art. *Annals of Tourism Research*, *38*(4), 1225-1253.

Schmitt, B. H. (2010). Experience Marketing: Concepts, Frameworks and Consumer Insights. *Foundations and Trends in Marketing*, *5*(2), 55-112.

Schmitt, B. H. (2003). *Customer Experience Management*. *A Revolutionary Approach to Connecting with Your Customer*. New York: John Wiley & Sons.

Schmitt, B. H. (1999). *Experiential Marketing*. New York: Free Press.

Ritchie, J. R. B. & Hudson, S. (2009). Understanding and Meeting the Challenges of Consumer/Tourist Experience Research. *International Journal of Tourism Research*, *11*(2), 111-126.

Tekin, G. (2019). *Deneyimsel Pazarlama ve Tüketici Davranışları*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Zukin, S. (2004). *Point of Purchase: How Shopping Changed American Culture.* New York: Routledge.

KAYNAKÇA

Akat, Ö. (2001). *Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi MAI Örnek Olaylar*, Bursa: Ekin Kitabevi.

Altunışık, R., Özdemir, Ş. ve Torlak, Ö. (2006a). *Pazarlamaya Giriş*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Altunışık, R., Özdemir, Ş., Torlak, Ö. (2006b). *Modern Pazarlama*, İstanbul: Değişim Yayınları.

Beerli, A. & Martin, J.D. (2004). Factors Influencing Destination Image. *Annals of Tourism Research*, *31*(3), 657-681.

Birkan, İ. (1994). *Resort Otellerin Pazarlama Kanallarının Analizi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme ve Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul

Curtin, S. & Busby, G. (1999). Sustainable Destination Development: TheTour Operator Perspective. *International Journal of Tourism Research*, 1 (2), 135-147.

Çakıcı, C. ve Aksu, M. (2007). Çekim Yeri Seçiminde Grup Etkisi: Yerli Turistler Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia*, *18*(2), 183-194.

Çubukçu M. (2018). Organizasyon Yapısını Belirleyen Faktörler ve Yapının Önemi. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2), 175 -190.

D'Astous, A. & Boujbel, L. (2007). Positioning Countries on Personality Dimensions: Scale Development and İmplications for Country Marketing. *Journal of Business Research*, *60*(1), 231-239.

Evcin E. (2014). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Turizm ve Tanıtma Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, *55*, 23-82.

Fisunoğlu, E. B. (2003). *Turizm Pazarlamasında Kent İmajı ve Reklam-Tanıtımın Stratejik Kullanımı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul.

Gallarza, M. G., Saura, I. G. & Garcı'a, H. C. (2002). Destination Image Towards a Conceptual Framework. *Annals of Tourism Research*, *29*(1), 56-78.

Hacıoğlu, N. (2000). *Turizm Pazarlaması*, Bursa: Vipaş Yayınları.

Henderson, J. C. (2006). Tourism in Dubai: Overcoming Barriers to Destination Development. *International Journal of Tourism Research*, *8*, 87-99.

İçöz, O. (1996). *Turizm İşletmelerinde Pazarlama İlkeler ve Uygulamalar*, Ankara: Anatolia Yayıncılık.

İslamoğlu, A.H. ve Altunışık R. (2007). *Satış ve Satış Yönetimi*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

İşçi, C. (2020). Thomas Cook, İçinde, Kozak, N. (Editör), Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi, https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/thomas-cook (Erişim tarihi: 26.10.2025).

Jackson, J. & Murphy, P. (2002). Tourism Destinations As Clusters: Analytical Experiences From The New World. *Tourism and Hospitality Research*, *4*(1), 36-52.

Korzay, M. & Alvarez, M. D. (2007). Bilginin Farklı Kültürlere Göre Bir Varış Noktasının Konumlandırılmasındaki Rolü**.** *Anatolia*, *18*(2), 161-169.

Kotler, P. & Armstrong, G. (1993). *Marketing -An Introduction-*, New Jersey: Prentice Hall.

Kotler, P., Bowen, J. & Makens, J. (1999). *Marketing For Hospitality and Tourism*, USA: Prentice Hall.

Litvin, S. W. & Ling, S. N. S. (2001). The Destination Attribute Management Model: An Empirical Application to Bintan, Indonesia. *Tourism Management*, *22*, 481-492.

Milman, A. (2006, 20-26 Kasım). The Role of Theming in Destination Development. Detay Yayıncılık, Türk-Kazak Uluslararası Turizm Konferansı Bildiri Kitabı – I, Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi, Ankara, s.54-65

Morrison, A. M. (1989). *Hospitality and Travel Marketing*, USA: Delmar Publishers.

Mossberg, L. & Kleppe, I. A. (2005). Country and Destination Image-Different or Similar Image Concepts?. *The Service Industries Journal*, *25*(4), 493-503.

Obenour, W., Lengfelder J. & Groves D. (2005). The Development of a Destination Through The Image Assesment of Six Geographic Markets. *Journal of Vacation Marketing*, *11*(2), 107-119.

Olalı, H. ve Korzay, M. (1993) *Otel işletmeciliği*, İstanbul: Beta Yayınları.

Oran İ. (2014). *Destinasyon İmajı: İstanbul'un Destinasyon İmajı ve Destinasyon İletişim Stratejileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öter, Z. ve Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia*, *16*(2), 127-138.

Özdemir, Ş. (2006). *Müşteri Odaklı Mağaza Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayın.

Özdemir, Ş. ve Karaca Y. (2008). *Kent İmajı ve Üniversite: Afyonkarahisar Kenti İmajı ve Afyon Kocatepe Üniversitesi*. AKÜ 07.İİBF.04 No'lu Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu.

Pike, S. & Page, S. J. (2014). Destination Marketing Organizations and Destination Marketing: A narrative Analysis of the Literature. *Tourism Management*, *41*, 202-227.

Rızaoğlu, B. (2004). *Turizm Pazarlaması*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Studzieniecki, T. & Mazurek, T. (2007). How to Promote a Cross-Border Region as a Tourism Destination-The Case Study Of The Bug Euroregion. *Tourism Review*, *62*(1), 34-38.

Taş, M. (2019). *Destinasyon İmaj Algısı ve Sürdürülebilir Destinasyon Pazarlaması: Kemaliye Destinasyonu Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.

Tek, Ö. B. (1997). *Pazarlama İlkeleri*, İstanbul: Cem Ofset.

Tosun, C. ve Bilim, Y. (2004). Şehirlerin Turistik Açıdan Pazarlanması: Hatay Örneği. *Anatolia*, *15*(2), 125-138.

Trauera, B. & Ryan, C. (2005). Destination Image, Romance And Place Experience-An Application Of Intimacy Theory In Tourism. *Tourism Management*, *26*(1), 481-491.

Wanga, Y. & Fesenmaierb, D. R. (2007). Collaborative Destination Marketing: A Case Study of Elkhart County, Indiana. *Tourism Management*, *28*(1), 863-875.

Weaver, D. B. (2000). A Broad Context Model of Destination Development Scenerios. *Tourism Management*, *21*, 217-224.

WTO (Dünya Turizm Örgütü), (2001). T*urizmde E-İş Destinasyonlar ve İşletmeler İçin Pratik Yönergeler*. (Çev: R.Ö. Yakupoğlu). İstanbul: Nesa Basın Yayın.

Yağcı, Ö. (2003). *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Yaman F. ve Özharputlu H. (2017). Renklerin Çağrıştırdığı Markalar ve Afyon İlinde Bir Araştırma. *Uluslararası İşletme Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, *2*(7), 1-11.

Yılmaz, İ. (2014). Osmanlı'da Turizmin Doğuşu ve Gelişimi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(3), 1149-1158.

KAYNAKÇA

Abzari, M., Safari Shad, F., Abedi Sharbiyani, A. A. & Parvareshi Morad, A. (2013). Studying the Effect of Green Marketing Mix on Market Share Increase. *European Online Journal of Natural and Social Sciences: Proceedings*, *2*(3), 3-10.

Ahmed, R. R., Streimikiene, D., Qadir, H. & Streimikis, J. (2023). Effect of Green Marketing Mix, Green Customer Value, and Attitude on Green Purchase Intention: Evidence from the USA. *Environmental Science and Pollution Research*, *30*, 11473-11495.

Akdoğan, C. ve Yılmaztürk, O. (2020). Yeşil Pazarlama ve Tüketici Algısı: Yeşil Kafa Karışıklığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, *13*(1), 45-62.

Arçelik. (2022). 2022 Sürdürülebilirlik Raporu Yönetici Özeti, Erişim Tarihi: 20.10.2026 arcelik_22_surdurulebilirlik_raporu_yonectici_ozeti.pdf

Ayyıldız, H., & Genç, K. Y. (2008). Çevreye Duyarli Pazarlama: Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Duyarli Pazarlama Uygulamalari Ile Iliđli Tutum Ve Davranislari Üzerine Bir Araştirma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *12*(2), 505-527.

Baykal, B. & Alaoglu, H. (2023, 29-31 Temmuz). Green Marketing and Green Consumer Perceptions. In International Izmir Congress on Humanities and Social Sciences. (ss.47-53)

Boztepe, A. (2012). Green Marketing and Its Impact on Consumer Buying Behavior. *European Journal of Economic and Political Studies*, *5*(1), 5-21.

Cengiz, G. (2023). Tüketici Davranışlarında Güncel Yaklaşımlar İçinde; *Yeşil Tüketim*, Ed: C. Gümüş, ss. (83-99) Nobel Kitabevi, Ankara.

Çelik, İ. E., Akman, V., Ceyhan, A., & Akman, V. (2016, 29-31 Ağustos). Yeşil Pazarlamada Sürdürülebilirlik ve Dünya'dan Bir Örnek: Tchibo Sustainability in Green Marketing and an Example from the World: Tchibo. In International Conference On Eurasian Economies (ss. 278-282).

Demiral, D. J. (2022). Greenwashing'ten Yeşil Aklamaya: Türkiye'de Yapılan Akademik Çalışmalar Üzerinden Kuramsal Bir Bakış. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(4), ss. 77-93.*

Duru, M. N. ve Şua, E. (2013). Yeşil Pazarlama ve Tüketicilerin Çevre Dostu Ürünleri Kullanma Eğilimleri. *Ormancılık Dergisi*, *9*(2), 126-136.

Durukan, T. ve Doğan, U. (2015). Yaşanabilir Bir Dünya ve Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sosyal Sorumluluk Projesi: Yeşil Pazarlama. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *32*, 85-93.

Gedik, Y. (2020). Yeşil Pazarlama Stratejileri ve İşletmelerin Amaçlarına Etkisi. *International Anatolia Academic Online Journal/Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(2), 46-61.

Ginsberg, J. M. & Bloom, P. N. (2004). Choosing The Right Green Marketing Strategy. *MIT Sloan Management Review*, *46*(1), 79-84.

Kinoti, M. W. (2011). Green Marketing Intervention Strategies and Sustainable Development: A Conceptual Paper. *International Journal of Business and Social Science*, *2*(23), 263-273.

Kotler P, Kartajaya H. ve Setiawan I (2011) Pazarlama 3.0, Çeviren: K. Dündar, Optimist, Mart, İstanbul.

Mahmoud, T. O. (2019). Green Marketing: A Marketing Mix Concept. *International Journal of Electrical, Electronics and Computers*, *4*(1), 20-26.

Mishra, P. & Sharma, P. (2014). Green Marketing: Challenges and Opportunities for Business. *BVIMR Management Edge*, *7*(1), 78-86.

Nisa, N. U., Mendoza, S. A. J. & Shamsuddinova, S. (2022). The Concept of Greenwashing and Its Impact on Green Trust, Green Risk, and Green Consumer Confusion: A Review-Based Study. *Journal of Administrative and Business Studies*, *8*(3), 1-18.

Osiako, P. O., Wikurendra, E. A. & Abdeljawad, N. S. (2022). Concept of Green Marketing in Environment Conservation: A Literature Review. *Environmental and Toxicology Management*, *2*(2), 8-13.

Özgöz, A. A. (2023) Tüketici Davranışlarında Güncel Yaklaşımlar İçinde; *Tüketicilerin Atık Bilinci*, Ed: C. Gümüş, ss. 57-70. Nobel Kitabevi, Ankara.

Peattie, K. (2001). Towards Sustainability: The Third Age of Green Marketing. *The Marketing Rewiew*. *2*(2), 129-146.

Polonsky, M. J. (2007). An Introduction to Green Marketing, Global Environment, İçinde, Problems and Policies (2nd edition). Editör: Gupta, K. R., Jankowska, M. A., & Maiti, P. Atlantic Publishers & Dist, Delhi. ss (1-15).

Putri, N. A. E., & Hayu, R. S. (2024). The influence of environmental knowledge, green product knowledge, green word of mouth, greenwashing, and green confusion as mediator of green purchase intention. *EKOMBIS REVIEW: Jurnal Ilmiah Ekonomi Dan Bisnis*, *12*(1), 459-476.

Qayyum, A., Jamil, R. A. & Sehar, A. (2023). Impact of Green Marketing, Greenwashing and Green Confusion on Green Brand Equity. *Spanish Journal of Marketing - ESIC*, *27*(3), 286-305.

Singal, R., Garg, A. & Singla, S. (2013). Green Marketing: Challenges and Opportunities. *International Journal of Innovations in Engineering and Technology*, *2*(1), 470-474.

Solaiman, M., Osman, A. & Halim, M. S. B. A. (2015). Green Marketing: A Marketing Mix Point of View. *International Journal of Business and Technopreneurship*, *5*(1), 87-98.

Unilever Türkiye. (2020). Unilever Temiz Gelecek Vizyonu Kapsamında 1 Milyon Avro'luk Yatırım. Erişim tarihi. 20.10.2025 Unilever Temiz Gelecek Vizyonu Kapsamında 1 Milyon Avro'luk Yatırım | Unilever

Üstündağlı, E. ve Güzeloğlu E. (2015) Gençlerin Yeşil Tüketim Profili: Farkındalık, Tutum ve Davranış Pratiklerine Yönelik Analiz. *Global media Journal TR Edition*, *5*(10), 341-362.

KAYNAKÇA

Agyeman, J., Bullard, R. D. & Evans, B. (Eds.). (2003). *Just Sustainabilities: Development in an Unequal world*. MIT Press. Earthscan Publications Limited, London

Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management, 17*(1), 99-120.

Bharadwaj, A., El Sawy, O. A., Pavlou, P. A. & Venkatraman, N. V. (2013). Digital Business Strategy: Toward a Next Generation of Insights. *MIS Quarterly*, volume 37, Issue 2, 471-482.

Bolusemihi, R. M., Daramola, S. A. & Oladipupo, D. A. (2024). Examining Natural Stones as a Sustainable Material in Green Buildings: A Response to Climate Change. International Journal of Scientific and Research Publications, Volume 14, Issue 7, July 2024

Cavusgil, S. T., Knight, G., Riesenberger, J. R., Rammal, H. G. & Rose, E. L. (2014). *International Business*. Pearson Australia.

Czinkota, M. R. & Ronkainen, I. A. (2013). *International marketing* (10th ed.). Cengage Learning, USA.

Daniels, J. D. & Radebaugh, L. H. (2016). *International business: Environments and operations*. Pearson Education Services Pvt. Ltd, South Asia

Dunning, J. H. & Lundan, S. M. (2008). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Edward Elgar Publishing. Limited Glensanda House Montpellier Parade Cheltenham Glos GL50 1UA UK

Esty, D. C. & Winston, A. (2009). *Green to Gold: How Smart Companies Use Environmental Strategy to Innovate, Create Value, and Build Competitive Advantage*. John Wiley & Sons. USA, Yale University Press

Finnveden, G., Hauschild, M. Z., Ekvall, T., Guinée, J., Heijungs, R., Hellweg, S., vd.. (2009). Recent Developments in Life Cycle Assessment. *Journal of Environmental Management, 91*(1), 1-21.

Gereffi, G. & Fernandez-Stark, K. (2011). *Global value chain analysis: A primer*. Duke CGGC: Duke University.

Grant, R. M. (1991). The Resource-Based Theory of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation. *California Management Review, 33*(3), 114-135.

Grant, R. M. (1996). Toward a Knowledge-Based Theory of the Firm. *Strategic Management Journal, 17*(2), 109-122.

Grant, R. M. (2016). *Contemporary strategy analysis: Text and cases edition*. John Wiley & Sons. United Kingdom

Hart, S. L. (1995). A Natural-Resource-Based View of the Firm. *Academy of Management Review, 20*(4), 986-1014.

Hart, S. L. & Dowell, G. (2011). A Natural-Resource-Based View of the Firm: Fifteen Years After. *Journal of Management, 37*(5), 1464-1479.

Hart, S. L. & Milstein, M. B. (2003). Creating Sustainable Value. *Academy of Management Perspectives, 17*(2), 56-67.

Henrique da Rocha Vencato, C., Maffini Gomes, C., Luciane Scherer, F., Marques Kneipp, J. & Schoproni Bichueti, R. (2014). Strategic Sustainability Management and Export Performance. *Management of Environmental Quality, 25*(4), 431-445.

Johnson, G., Scholes, K. & Whittington, R. (2008). *Exploring corporate strategy*. Pearson Education Limited, London

Kolk, A., Kourula, A. & Pisani, N. (2017). Multinational Enterprises and the Sustainable Development Goals: What Do We Know and How to Proceed? *Transnational Corporations, 24*(3), 9-32.

Krugman, P., Obstfeld, M. & Melitz, M. (2018). *International Economics: Theory and policy* (10th ed.). Pearson. Addison-Wesley,USA

Lozano, R. (2008). Envisioning Sustainability Three-Dimensionally. *Journal of Cleaner Production, 16*(17), 1838-1846.

Lozano, R. (2015). A Holistic Perspective on Corporate Sustainability Drivers. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 22*(1), 32-44.

Milne, M. J. & Gray, R. (2013). W(h)ither Ecology? The Triple Bottom Line, the GRI, and Corporate Sustainability Reporting. *Journal of Business Ethics, 118*, 13-29.

North, D. C. (1990). *Institutions, İnstitutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press.

Peattie, K. (2001). Towards Sustainability: The Third Age of Green Marketing. *The Marketing Review, 2*(2), 129-146.

Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. Free Press.

Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.

Porter, M. E. (1998). Clusters and The New Economics of Competition. *Harvard Business Review, 76*(6), 77-90.

Porter, M. E. & Kramer, M. R. (2011). Criação de Valor Compartilhado. *Harvard Business Review, 89*(1/2), 62-77.

Porter, M. E. & van der Linde, C. (1995). Toward a New Conception of The Environment-Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives, 9*(4), 97-118.

Ricardo, D. (1821). *On the principles of political economy*. J. Murray.

Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S., Lambin, E. F., vd. (2009). A Safe Operating Space for Humanity. *Nature, 461*(7263), 472-475.

Tanaka, K. (2011). Review of Policies and Measures for Energy Efficiency in Industry Sector. *Energy Policy, 39*(10), 6532-6550.

Teece, D. J. (2007). Explicating Dynamic Capabilities: The Nature and Microfoundations of (Sustainable) Enterprise Performance. *Strategic Management Journal, 28*(13), 1319-1350.

Teece, D. J., Pisano, G. & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal, 18*(7), 509-533.

TMMOB. (2022). *Türkiye Doğal Taş Sektör Raporu*. Maden Mühendisleri Odası. https://www.maden.org.tr/icerik/dogal-tas-ve-mermer-raporu-107, 2025

UNDP. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. https://sdgs.un.org/2030agenda, 2025

WCED. (1987). *Our common future*. Oxford University Press. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

Zhao, J., Li, Y. & Wang, X. (2021). Focus Strategies in the Age of Digital Disruption. *Journal of Business Research, 134*, 742-755.

KAYNAKÇA

Adkins, S. (1999). *Cause-Related Marketing: Who Cares Wins.* Oxford: Butterworth-Heinemann.

Altıntaş, M. & Yılmaz, E. (2020). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Marka Sadakati Üzerindeki Etkisi. *Selçuk İletişim, 13*(1), 83-95.

Andreoni, J. (1990). Impure Altruism and Donations to Public Goods: A Theory of Warm-Glow Giving. *The Economic Journal, 100*(401), 464-477.

Ayar, İ. (2021). Sustainable Consumption Intentions of Consumers in Turkey. *SAGE Open, 11*(4), 1-15.

Balmer, J. M. T. & Greyser, S. A. (2003). *Revealing the Corporation.* London: Routledge.

Banet-Weiser, S. (2018). *Empowered: Popular Feminism and Popular Misogyny.* Durham, NC: Duke University Press.

Becker-Olsen, K. L., Cudmore, B. A. & Hill, R. P. (2006). The Impact of Perceived Corporate Social Responsibility on Consumer Behavior. *Journal of Business Research, 59*(1), 46-53.

Ben & Jerry's. (2015). *Social and Environmental Assessment Report 2015. Vermont:* Ben & Jerry's Homemade Inc.

Bhattacharya, C. B. & Sen, S. (2004). Doing Better at Doing Good: When, Why, and How Consumers Respond to Corporate Social Initiatives. *California Management Review, 47*(1), 9-24.

Carroll, A. B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward The Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons, 34*(4), 39-48.

Cone Communications. (2010). *2010 Cone Cause Evolution Study.* Boston: Cone Communications LLC.

Crane, A., & Glozer, S. (2016). The Paradox of Sustainability Marketing: Balancing The Marketing of Sustainability and The Sustainability of Marketing. *Journal of Marketing Management, 32*(7-8), 684-701.

Drumwright, M., & Murphy, P. (2001). Corporate societal marketing. In P. N. Bloom, G. T. Gundlach (Eds.) *Corporate societal marketing* (pp. 162-183). SAGE Publications, Inc., https://doi.org/10.4135/9781452204765.n8

Eikenberry, A. M. (2009). The Hidden Costs of Cause Marketing. *Stanford Social Innovation Review, 7*(3), 28-35.

Fombrun, C. J. (1996). *Reputation: Realizing Value from the Corporate Image.* Boston: Harvard Business School Press.

Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach.* Boston: Pitman.

Gill, R. & Elias, A. (2014). "Awaken Your Feminine Power": The Dove Real Beauty Campaign. *Feminism & Psychology, 24*(3), 376-391.

Girl Effect. (2016). *Annual Impact Report.* London: Girl Effect Foundation.

Global Fund. (2025). *(RED) Impact Report 2025.* The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria.

Hofstede, G. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind.* McGraw-Hill.

Holt, D. B. (2002). Why Do Brands Cause Trouble? A Dialectical Theory of Consumer Culture and Branding. *Journal of Consumer Research, 29*(1), 70-90.

Hürriyet Gazetesi. (2000, Ocak 15). 600 bin dolarlık temizlik. *Hürriyet.* https://www.hurriyet.com.tr/gundem/600-bin-dolarlik-temizlik-39204120. Erişim Tarihi: 4.10.2025

Işıksal, D.G., Ozturan, P., & Karaosmanoglu, E. (2023). Brand Social Responsibility and Activism in the Turkish Context. Business Research Proceedings, 1(1), 68-69. https://doi.org/10.51300/BRP2023-102

Johnston, J. & Taylor, J. (2008). Feminist Consumerism and Fat Activists: A Comparative Study of Grassroots Activism and the Dove Real Beauty Campaign. *Signs: Journal of Women in Culture and Society, 33*(4), 941-966.

Jones, T. M., Harrison, J. S. & Felps, W. (2018). How Shareholder Value Orientation Undermines the Public Interest. *Organization Science, 29*(4), 505-522.

Kahraman, H. & Taşkın, E. (2008). Amaca Yönelik Pazarlama ve Turkcell Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20,* 237-256.

Karaosman, H. (2015). Consumers' Responses To CSR in A Cross-Cultural Setting: Turkey and Spain. *Cogent Business & Management, 2*(1), 1052916.

Keller, E. & Richey, K. (2017). *The Power of Cause Marketing: How Brands Connect With Social Good.* London: Routledge.

Komen Foundation. (2001). *Save Lids to Save Lives: Program report.* Susan G. Komen Foundation.

Koschate-Fischer, N., Stefan, I. & Hoyer, W. D. (2012). Willingness to Pay for Cause-Related Marketing: the Impact of Donation Amount and Moderating Effects. *Journal of Marketing Research, 49*(6), 910-927.

Kotler, P. & Lee, N. (2005). *Corporate Social Responsibility: Doing the most good for your company and your cause.* Wiley.

Kotler, P. & Lee, N. (2013). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk* (Çev. G. S. Kaçamak). MediaCat Kitapları.

Kotler, P. & Zaltman, G. (1971). Social Marketing: An Approach to Planned Social Change. *Journal of Marketing, 35*(3), 3-12.

Kotler, P., Kartajaya, H. & Setiawan, I. (2019). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital.* Wiley.

Lii, Y. & Lee, M. (2012). The Joint Effects of Message Appeal and Cause Proximity in Cause-Related Marketing. *Service Business, 6*(1), 57-65.

Morgan, R. M. & Hunt, S. D. (1994). The Commitment-Trust Theory of Relationship Marketing. *Journal of Marketing, 58*(3), 20-38.

Mullen, J. (1997). Performance-Based Corporate Philanthropy: How "Giving Smart" Can Further Corporate Goals. *Public Relations Quarterly, 42*(2), 42-49.

Nan, X. & Heo, K. (2007). Consumer Responses to Corporate Social Responsibility (CSR) Initiatives: Examining The Role of Brand-Cause Fit in Cause-Related Marketing. *Journal of Advertising, 36*(2), 63-74.

Nidumolu, R., Prahalad, C. K., & Rangaswami, M. R. (2009). Why Sustainability İs Now The Key Driver of Innovation. *Harvard Business Review, 87*(9), 56-64.

Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2006). Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review, 84*(12), 78–92.

Pringle, H. & Thompson, M. (2001). *Brand Spirit: How Cause-Related Marketing Builds Brands.* Chichester: John Wiley & Sons.

Songil, E. C. (2009). *Marka konumlandırma sürecinde nedene dayalı pazarlamanın değerlendirilmesi: Bir uygulama örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi S.B.E., Konya).

Starbucks Coffee Company. (2015). *Global Responsibility Report 2015.* Starbucks Corporation. (https://content-prod-live.cert.starbucks.com/binary/v2/asset/144-71939.pdf) Erişim Tarihi: 04.10.2025

Taşkın, E. & Kahraman, H. (2008). Amaca Yönelik Pazarlama ve Turkcell Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20,* 237-256.

Tuncay, S. & Holt, D. B. (2024). Social Media and The Evolution of Brand Activism in Emerging Markets: Evidence from Turkey. *Journal of Macromarketing, 44*(2), 245-260.

UNDP (United Nations Development Programme). (2008). *Corporate social responsibility baseline report for Turkey.* UNDP Turkey.

UNICEF. (2013). *Annual report 2013.* United Nations Children's Fund.

UNICEF. (2021). *Pampers partnership update report.* United Nations Children's Fund.

Unilever. (2014). *Lifebuoy: Help a child reach 5 campaign report.* Unilever PLC.

Varadarajan, P. R. & Menon, A. (1988). Cause-related marketing: A Co-Alignment of Marketing Strategy and Corporate Philanthropy. *Journal of Marketing, 52*(3), 58-74.

Vredenburg, J., Kapitan, S., Spry, A. & Kemper, J. A. (2020). Brands Taking a Stand: Authentic Brand Activism or Purpose Washing? *Journal of Public Policy & Marketing, 39*(4), 444-460.

KAYNAKÇA

Affandi, N. U. B. M. (2022). Art or Vandalism: How Consent Has Changed The Medium Of Graffiti. *Language and Communication Centre*, 201-205.

Ahuja, R. D., Anne Michels, T., Mazzei Walker, M. & Weissbuch, M. (2007). Teen Perceptions of Disclosure in Buzz Marketing. *Journal Of Consumer Marketing*, *24*(3), 151-159. https://doi.org/10.1108/07363760710746157.

Akyol, Ş. (2013). Social Media and Marketing: Viral Marketing. *Academic Journal Of Interdisciplinary Studies*, *2*(8), 586-590. https://doi.org/10.5901/ajis.2013.v2n8p586.

Alcantara, M. L. E., Bisnan, J. S., Guevarra, T. N. T., Javier, J. D. P., Legaspi, R. J. R., Pascual, R. G., vd. (2024). Examining The Impact of Guerilla Advertising Content on Consumer Purchase Intention Of Gen Z. *Ignatian International Journal For Multidisciplinary Research*, *2*(1), 649-668. https://doi.org/10.5281/zenodo.10599768.

Ali, B. (2023). Unraveling The Guerilla Marketing Elements That Contribute To The Likability of Ads Among Generation Z. *Jurnal Pijar*, *1*(4), 976-995.

Alsheikh, L. (2024). The Impact of Surprise Guerilla Marketing on Customer Behavior. Innovative Marketing, *20*(1), 227. http://dx.doi.org/10.21511/im.20(1).2024.19.

Altunışık, R., Özdemir, Ş. ve Torlak, Ö. (2011). *Pazarlamaya Giriş*. (3. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Altunışık, R., Özdemir, Ş. ve Torlak, Ö. (2017). *Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi*. (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

Ay, C., Aytekin, P. & Nardali, S. (2010). Guerrilla Marketing Communication Tools and Ethical Problems in Guerilla Advertising. *American Journal of Economics and Business Administration*, *2*(3), 280-286. https://doi.org/10.3844/ajebasp.2010.280.286.

Balážiová, I. & Spálová, L. (2020). Terminological and Historical Background of Guerilla Marketing as A Marketing Communication Strategy. *Social Communication*, *6*(1), 81-92. https://doi.org/10.2478/sc-2020-0009.

Belić, S. & Jönsson, E. (2012). Guerrilla Marketing: and Its Effects on Consumer Behavior. Kristianstad University, International Business and Economics Program. Bachelor Thesis.

Bhatia, R., Garg, R., Chhikara, R., Kataria, A. & Talwar, V. (2021). Sensory Marketing-a Review and Research Agenda. *Academy of Marketing Studies Journal*, *25*(4), 1528-2678-25-4-452.

Bigat, E. C. (2012). Guerrilla Advertisement and Marketing. Procedia-Social and Behavioral Sciences, *51*, 1022-1029. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.281.

Biraghi, S., Gambetti, R. C. & Graffigna, G. (2015). An Ecological Definition of Ambient Communication: A Discursive Conceptualization. *Journal of Marketing Communications*, *21*(1), 5-19. https://doi.org/10.1080/13527266.2014.970822.

Borghini, S., Visconti, L. M., Anderson, L. & Sherry, Jr, J. F. (2010). Symbiotic Postures of Commercial Advertising and Street Art. *Journal of Advertising*, *39*(3), 113-126. https://doi.org/10.2753/JOA0091-3367390308.

Burton, N. & Chadwick, S. (2018). Ambush Marketing is Dead, Long Live Ambush Marketing: A Redefinition And Typology of an Increasingly Prevalent Phenomenon. *Journal of Advertising Research*, *58*(3), 282-296. https://doi.org/10.2501/JAR-2017-014.

Cansız, H. (2014). Defterdarlık Çalışanlarının Vergileme İlkelerine Bakışı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *16*(2), 33-43. https://doi.org/10.5578/jeas.8952.

Carducci, V. (2006). Culture Jamming: A Sociological Perspective. *Journal of Consumer Culture*, *6*(1), 116-138. https://doi.org/10.1177/1469540506062722.

Çeltek, E. ve Bozdoğan, M. (2012). Alternatif Pazarlama İletişimi Aracı Olarak Gerilla Pazarlama: Uygulanmış Gerilla Pazarlama Reklam Örneklerinin İncelenmesi ve Turizm Sektörü İçin Model Önerileri. *Journal of Yasar University*, *28*(7), 4788-4812.

Chamráth, M. (2016). Guerrilla marketing: Analysis of a practical example (Unpublished bachelor's thesis). Masaryk University, Faculty of Economics and Administration.

Chen, H., Xu, X., Li, W., Ren, J., Ye, T., Liu, S., Chen, Y.-C., Zhu, L., & Wang, X. (2023). POSTA: A Go-To Framework for Customized Artistic Poster Generation. Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR) (pp. 28694-28704). https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.14908.

Crow, D. & Hoek, J. (2003). Ambush Marketing: A critical Review and Some Practical Advice. *Marketing Bulletin*, *14*(1), 1-14.

Dagorn, A. (2015). Guerrilla Marketing: To Investigate the Effectiveness of Guerrilla Marketing in the Urban Environment for Generation X Relative to Generation Y (Unpublished Student Project). Dublin Business School.

DelVecchio, D., Henard, D. H. & Freling, T. H. (2006). The Effect of Sales Promotion on Post-Promotion Brand Preference: A Meta-Analysis. *Journal of Retailing*, *82*(3), 203-213. https://doi.org/10.1016/j.jretai.2005.10.001.

Dickson, G., Naylor, M. & Phelps, S. (2015). Consumer Attitudes Towards Ambush Marketing. *Sport Management Review*, *18*(2), 280-290. https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.07.001.

Dimobi, V. I. & Anyasor, O. M. (2022). Guerilla Marketing Techniques and Consumer Purchase of Carbonated Soft Drinks in Anambra State, Nigeria. *Journal of Emerging Trends in Management Sciences and Entrepreneurship*, *4*(1), 215-234. https://ssrn.com/abstract=4150213.

Erenkol, A. D. & Ak, M. (2015). Sensory Marketing. Journal of Administrative Sciences and Policy Studies, *3*(1), 1-26. https://doi.org/10.15640/jasps.v3n1a1.

Fakhry, N. A. M. (2023). Utilization of Guerilla Advertising Strategies in Health Awareness Campaigns in Egypt. *International Design Journal*, *13*(5), 181-191. https://doi.org/10.21608/idj.2023.312399.

Faridniya, H., Vocino, A., Massi, M. & Rojas-Méndez, J. I. (2025). Generational Responses to Guerrilla Marketing: Examining Brand Associations Across Generations Z and Y. *Young Consumers*, *26*(7), 209-228. https://doi.org/10.1108/YC-03-2025-2456.

Flieger, M. (2017). Implementation of Ambient Marketing by Organizations in Poland. *Handel Wewnętrzny*, *367*(2), 94-102.

Galer-Unti, R. A. (2009). Guerilla Advocacy: Using Aggressive Marketing Techniques for Health Policy Change. *Health Promotion Practice*, *10*(3), 325-327. https://doi.org/10.1177/1524839909334513.

Gardner, S. (2005). *Buzz Marketing with Blogs For Dummies*. John Wiley & Sons. Hoboken, NJ, USA

Gedenk, K., Neslin, S. A. & Ailawadi, K. L. (2009). Sales Promotion. In Retailing in The 21st Century: Current and Future Trends (pp. 393-407). Berlin: Springer Berlin Heidelberg.

Gegung, E. (2025). Guerilla Marketing. *Journal of Management: Small and Medium Enterprises (SMEs)*, *18*(1), 275-284. https://doi.org/10.35508/jom.v18i1.18490.

Gillert, V. (2021). The Benefits of Guerrilla Marketing (Bachelor's Thesis). Karelia University of Applied Sciences, Finland. https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021060714641.

Gökerik, M., Gürbüz, A., Erkan, I., Mogaji, E. & Sap, S. (2018). Surprise Me with Your Ads! The Impacts of Guerrilla Marketing in Social Media on Brand Image. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, *30*(5), 1222-1238. https://doi.org/10.1108/APJML-10-2017-0257.

Hacıbekiroğlu, B. (2020). Gerilla Sanatı, Gerilla Reklam ve Gerilla Pazarlama İlişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı.

Harta, G. (2020). Gerilla Pazarlama Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Inceleme: Türkiye'deki Örnekler (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı.

Haveri, M. (2013). Urban Knitting-The Soft Side of Street Art. *Research in Arts and Education*, *2013*(2), 1-19.

Henry, A. (2003). How Buzz Marketing Works for Teens. *Young Consumers*, *4*(3), 3-10. https://doi.org/10.1108/17473610310813843.

Hinz, O., Skiera, B., Barrot, C. & Becker, J. U. (2011). Seeding Strategies for Viral Marketing: An Empirical Comparison. *Journal of Marketing*, *75*(6), 55-71. https://doi.org/10.1509/jm.10.0088.

Holdford, D. A. (2004). Using Buzz Marketing to Promote Ideas, Services, and Products. *Journal of The American Pharmacists Association*, *44*(3), 387-396. https://doi.org/10.1331/154434504323064020.

Holland, H. (2008). Die Neuen Werbeformen: Guerilla, Viral, Podcasting, Blogs, Mobile. Update: Zeitschrift für Lehre und Studium, Heft 6, Sommersemester 2008, 16–23.

Hussein, H. A. & Al-Qaysi, B. J. (2023). The Effect of Guerrilla Marketing Advertising on Consumer Purchasing Behavior. *Journal of University Studies for Inclusive Research*, *8*(20), 10853-10874.

Ibrayeva, G. Z., Argynbayeva, M. & Ibrayev, A. (2025). A New Interpretation of Sticker Art in Civic Journalism: Visual and Protest Language of Youth. *Herald of Journalism/Habaršy Žurnalistika Seriâsy*, *75*(1). https://doi.org/10.26577/HJ202575102.

Ilic, D. & Rowe, N. (2013). What is the Evidence That Poster Presentations are Effective in Promoting Knowledge Transfer? A State of the Art Review. *Health Information & Libraries Journal*, *30*(1), 4-12. https://doi.org/10.1111/hir.12015.

Isaac, A. A. (2014). Analysis of Guerrilla and Traditional Marketing Interface in Improving the Productivity of Organizational Marketing in Small and Medium Size Enterprises (Smes) in Nigeria. *Journal of Small Business and Entrepreneurship Development*, *2*(1), 175-190.

Iskin, R. E. (2014). The poster: Art, advertising, design, and collecting, 1860s–1900s. Dartmouth College Press.

Išoraitė, M. (2013). Guerilla Marketing Tools Research. *Societal Studies, Social Sciences Studies*, 5(4), 1109-1123. https://doi.org/10.13165/SMS-13-5-4-10.

Jährig, E., Ebner, K., Hornung, O., & Smolnik, S. (2017). Guerilla Marketing Using Social Media as a Success Strategy in Crowdfunding Campaigns: Towards a Research Model. In Proceedings of the Twenty-Third Americas Conference on Information Systems (AMCIS 2017) (pp. 1–10).

Jarašūnienė, A. & Išoraitė, M. (2024). Guerrilla Advertising Cases Study in Public Transport. *Business: Theory and Practice*, *25*(2), 625-634. https://doi.org/10.3846/btp.2024.19907.

Jurvetson, S. (2000). What Exactly is Viral Marketing. *Red Herring*, 78, 110-111.

Kane, S. C. (2009). Stencil Graffiti in Urban Waterscapes of Buenos Aires and Rosario, Argentina. *Crime, Media, Culture*, *5*(1), 9-28. https://doi.org/10.1177/1741659008102060.

Katke, K. (2016). Guerrilla Marketing for Effective Marketing Communication: A Special Reference to Social Media Marketing. *Asia Pacific Journal of Research*, *1*(41), 151-157.

Kawalec, P. (2025). Guerilla Marketing in the Age of Digital Technologies. SSRN. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5354465.

Koubaa, Y. & Awokoya, J. F. (2025). The Overlooked Role of Attention in Sensory Marketing: Bridging Sensation, Perception, and Consumer Behavior. *Journal of Sensory Studies*, *40*(4), e70058. https://doi.org/10.1111/joss.70058.

Kozlovs, N., & Skulite, I. (2020). Visual Street Art: Messages of Riga Stencil Graffiti. In Society, Integration, Education: Proceedings of the International Scientific Conference (Vol. V, pp. 694–705). Rezekne Academy of Technologies. https://doi.org/10.17770/sie2020vol5.4807.

Krishna, A. (2011). An Integrative Review of Sensory Marketing: Engaging the Senses to Affect Perception, Judgment and Behavior. *Journal of Consumer Psychology*, *22*(3), 332-351. https://doi.org/10.1016/j.jcps.2011.08.003.

Krishna, A., Cian, L. & Sokolova, T. (2016). The Power of Sensory Marketing in Advertising. *Current Opinion in Psychology*, *10*, 142-147. http://dx.doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.01.007.

Kubat, U., ve Aksoy, Ş. (2021). İknanın Detaylandırma Olaslığı Modeli. İçinde M. İ. Yağcı ve S. Çabuk (Ed.), Pazarlama Teorileri (ss. 499–528). İstanbul: MediaCat Kitapları.

Kudryavtseva, A. (2012). Guerilla Marketing: New Concept in Practice – Sport Master Case (Bachelor's thesis). Mikkeli University of Applied Sciences, Finland. https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012122120273.

Langner, S. (2005). Was ist Viral Marketing? In Viral Marketing (pp. 25–32). Gabler Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-8349-9078-5_3.

Leila, C. & Abderrazak, G. (2013). The Impact of the Effectiveness of a Buzz Marketing Campaign on the Image, Awareness and Purchasing Decision: The Moderating Role of Involvement. *Journal of Marketing Research & Case Studies*, *2013*, 1-8. https://doi.org/10.5171/2013.584547.

Leskovec, J., Adamic, L. A. & Huberman, B. A. (2007). The Dynamics of Viral Marketing. *ACM Transactions on the Web (TWEB)*, 1(1), 1-46. https://doi.org/10.1145/1232722.1232727.

Levinson, J. C., & Levinson, J. (2011). The Best of Guerrilla Marketing: Guerrilla Marketing Remix. Irvine, CA: Entrepreneur Press.

Levinson, J. C. (2011). Guerrilla Marketing: Cutting-edge Strategies for the 21st Century. London: Hachette UK.

Levinson, J. C., & Godin, S. (1994). The Guerrilla Marketing Handbook. Boston, New York: Houghton Mifflin Harcourt.

Lin, Y. H., Chen, C. Y., Chou, Y. L. & Yeh, C. J. (2023). Effect of Ambush Marketing on Attitude and Purchase Intention in The Social Media Context: Misidentification and Identification. *European Sport Management Quarterly*, *23*(1), 207-226. https://doi.org/10.1080/16184742.2020.1843514.

Luxton, S., & Drummond, L. (2000). What Is This Thing Called 'Ambient Advertising'?. In ANZMAC 2000: Visionary Marketing for the 21st Century – Facing the Challenge (pp. 734–738). Monash University.

Luxton, S., & Drummond, L. (2000). What Is This Thing Called 'Ambient Advertising'? (Conference paper). In ANZMAC 2000: Visionary Marketing for the 21st Century – Facing the Challenge (pp. 734–738). Monash University.

Margolis, J., & Garrigan, P. (2008). Guerrilla Marketing for Dummies. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Massitiv3d. (2019). 5 Tips For Implementing Your Guerrilla Marketing Ideas. https://www.massivit3d.com/blog/5-tips-for-implementing-your-guerrilla-marketing-ideas/ (Erişim Tarihi: 26.09.2025).

McGaw, J. (2008). Complex Relationships Between Détournement and Récupération in Melbourne's Street (Graffiti and Stencil) Art Scene. *Architectural Theory Review*, *13*(2), 222-239. https://doi.org/10.1080/13264820802216858.

McNaughton, M. J. (2008). Guerrilla Communication, Visual Consumption, and Consumer Public Relations. *Public Relations Review*, *34*(3), 303-305. https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2008.03.031.

Meenaghan, T. (1998). Ambush Marketing: Corporate Strategy and Consumer Reaction. *Psychology & Marketing*, *15*(4), 305-322.

Milak, A. & Dobrinić, D. (2017). Customer Perception of Guerilla Marketing. International *Journal of Multidisciplinarity in Business and Science*, *3*(4), 18-24. https://hrcak.srce.hr/205678.

Miller, R. & Lammas, N. (2010). Social Media and its Implications for Viral Marketing. *Asia Pacific Public Relations Journal*, *11*(1), 1-9.

Mohr, I. (2017). Managing Buzz Marketing in the Digital Age. *Journal of Marketing Development and Competitiveness*, *11*(2), 10-16.

Moneytized. (b.t.). *10 of The Best Billboard Advertising Efforts in The World*. https://www.moneytized.com/best-billboard-advertising-efforts/ (Erişim Tarihi: 26.09.2025).

Nathwani, A., & Bhayani, S. (2013). Ethical Issues of Guerilla Marketing. Indian Journal of Applied Research, 3(8), 438–440.

Navrátilová, L. & Milichovský, F. (2015). Ways of Using Guerrilla Marketing in SMEs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *175*, 268-274. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.1200.

Notarantonio, E. M. & Quigley Jr, C. J. (2009). The Effectiveness of a Buzz Marketing Approach Compared to Traditional Advertising: An exploration. *Journal of Promotion Management*, *15*(4), 455-464. https://doi.org/10.1080/10496490903270174.

Nufer, G. (2013). Guerrilla marketing-Innovative or Parasitic Marketing. *Modern Economy*, *4*(9), 1-6. http://dx.doi.org/10.4236/me.2013.49A001.

Nufer, G., & Bender, M. (2008). Guerilla Marketing (Working paper No. 2008–5). Reutlingen: Reutlingen University.

Nufer, G., & Bender, M. (2008). Guerilla Marketing (Reutlinger Diskussionsbeiträge zu Marketing & Management, No. 2008–05). Reutlingen: Hochschule Reutlingen, ESB Business School. https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:21-opus-35393.

Nufer, G., & Kern, A. (2012). Sensation Marketing (Reutlinger Diskussionsbeiträge zu Marketing & Management, No. 2012–01). Reutlingen: Hochschule Reutlingen, ESB Business School. https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:21-opus-59800.

Nunthiphatprueksa, A. (2017). Is Guerilla Marketing Worth Investing? The Impacts of Guerilla Marketing on Purchase Intention. *UTCC International Journal of Business and Economics (UTCC IJBE)*, *9*(2), 39-57.

O'sullivan, P. & Murphy, P. (1998). Ambush Marketing: The Ethical Issues. *Psychology & Marketing*, *15*(4), 349-366.

Oğuz, G. ve Karaca, Y. (2023). The Effect of Corporate Reputation on Perceived Risk and Repurchase Behavior in Digital Marketing. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *15*(4), 3029-3047. https://doi.org/10.20491/isarder.2023.1764.

Ouf, G. M. (2023). The Impact of Guerrilla Advertising on Brand Image (A Study of Three Types of Guerrilla Advertising). Journal of Art, Design and Music, 2(1), Article 5, 63–80. https://doi.org/10.55554/2785-9649.1014.

Oyman, M. ve Özer, S. (2018). Bir Gerilla Pazarlama Uygulaması Olarak Ambient Reklamcılık (Ortam Reklamcılığı): Basılı Dergi Reklamı Ile Ambient Reklamın Etkililik Açısından Karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *18*(4), 173-192. https://doi.org/10.18037/ausbd.552710.

Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2015). *Türkiye'de Reklam Ahlakı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: İgiad.

Parıltı, N. & Spahıc, D. (2019). The Impact of Guerilla Marketing Practices on Consumer Attitudes and Comparison with Traditional Marketing Communication: A Practice. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, *6*(1), 1-24.

Payne, M. (1998). Ambush Marketing: The Undeserved Advantage. *Psychology & Marketing*, *15*(4), 323-331.

Peattie, S., & Peattie, K. (2012). Sales Promotion. In M. J. Baker (Ed.), The Marketing Book (pp. 458–484). Routledge.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). The Elaboration Likelihood Model of Persuasion. In L. Berkowitz (Ed.), Advances in Experimental Social Psychology (Vol. 19, pp. 123–205). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60214-2.

Piatkowska, M., Zysko, J., & Goclowska, S. (2015). A Systematic Literature Review on Ambush Marketing in Sport. Physical Culture and Sport, 66(1), 14–27. https://doi.org/10.1515/pcssr-2015-0002.

Pir, E. Ö. (2019). The Unofficial Weapon of Marketing Communication: Gerilla Marketing. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 33-43.

Pohl, J. (2017). Handlungsempfehlung für Guerilla-Marketing in Start-Ups (Bachelor's thesis, Hochschule Mittweida – University of Applied Sciences, Fakultät Medien, 55 pages).

Raz, C., Piper, D., Haller, R., Nicod, H., Dusart, N. & Giboreau, A. (2008). From Sensory Marketing to Sensory Design: How to Drive Formulation Using Consumers' Input?. *Food Quality and Preference*, *19*(8), 719-726. https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2008.04.003.

Razali, G., Nikmah, M., Sutaguna, I. N. T., Putri, P. A. N. & Yusuf, M. (2023). The Influence of Viral Marketing and Social Media Marketing on Instagram Adds Purchase Decisions. *Cemerlang: Jurnal Manajemen Dan Ekonomi Bisnis*, *3*(2), 75-86. https://doi.org/10.55606/cemerlang.v3i2.1096.

Ristevska-Jovanovska, S. (2017). Guerrilla Marketing as an Unconventional Marketing Activity. *Research in Physical Education, Sport & Health*, *6*(1) 43 – 50.

Rosen, E. (2002). The Anatomy of Buzz: How to Create Word of Mouth Marketing. New York, NY: Crown Currency.

Sandberg, P., & Stierna, H. (2006). Guerrilla Marketing: Reaching the Customer in an Untraditional Way (Master's thesis, Jönköping University, Jönköping International Business School).

Martinsson, M., & Semenescu, S.-C. (2012). The 'Ambient' Strategy to Diminish the Resistance: A Study on Ambient Advertising and the Contemporary Consumers' Resistance Towards Advertising (Master's thesis, Lund University, School of Economics and Management, Department of Business Administration).

Serazio, M. (2010). Your Ad Here: The Cool Sell of Guerrilla Marketing (Doctoral dissertation, University of Pennsylvania).

Shankar, A., & Horton, B. (1999). Ambient Media: Advertising's New Media Opportunity?. *International Journal of Advertising*, *18*(3), 305-321. https://doi.org/10.1080/02650487.1999.11104763.

Singhal, R. (2021). Impact of Guerrilla Marketing on the Buying Behavior of Consumers. JETIR – Journal of Emerging Technologies and Innovative Research, 8(3), 73–77. https://ssrn.com/abstract=4190959.

Singhal, S. & Tiwar, A. (2013). Guerrilla Marketing in Commercial Transportation. *International Journals of Marketing and Technology*, *3*(6), 16-31. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2708738.

Kıratlı, M., & Şirin, M. İ. (2010). Street Art and Outdoor Advertisements: The Relationship between Street Art and Outdoor Advertisements in Istiklal and Bağdat Avenues, in Istanbul (Master's thesis, Lund University, Department of Arts and Cultural Sciences, Master of Applied Cultural Analysis Program).

Soomro, Y. A., Baeshen, Y., Alfarshouty, F., Kaimkhani, S. A. & Bhutto, M. Y. (2021). The Impact of Guerrilla Marketing on Brand Image: Evidence from Millennial Consumers in Pakistan. *The Journal Of Asian Finance, Economics and Business*, *8*(4), 917-928. https://dx.doi.org/10.13106/jafeb.2021.vol8.no4.0917.

Tam, D. D. & Khuong, M. N. (2015). The Effects of Guerilla Marketing on Gen Y's Purchase Intention--A Study in Ho Chi Minh City, Vietnam. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, *6*(4), 191-198. https://doi.org/10.7763/IJTEF.2015.V6.468.

Tatlock, R. R. (1925). The Art Poster and the Art Book. *The Burlington Magazine for Connoisseurs*, *46*(267), 305-307. https://www.jstor.org/stable/862598.

Thomas Jr, G. M. (2004). Building The Buzz in The Hive Mind. *Journal of Consumer Behaviour: An International Research Review*, *4*(1), 64-72. https://doi.org/10.1002/cb.158.

Torlak, Ö., Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2018). *Pazarlama ve Reklam Ahlakı*. İstanbul: IGIAD.

Ujvári, G., & Kelemen-Erdős, A. (2018). An Exploration of Sensory Marketing in Fastfashion Retailing. In Proceedings of FIKUSZ Symposium for Young Researchers (pp. 484–493). Óbuda University, Keleti Károly Faculty of Economics. http://old2.kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/FIKUSZ2018_40.pdf.

Vasileva, N. & Honkatukia, P. (2023). Youth Cultures and Career Pathways–A Well-Being Perspective on Sticker Artists' Cultural and Professional Engagements in St. Petersburg. *DIY, Alternative Cultures & Society*, *1*(1), 34-47. https://doi.org/10.1177/27538702231151629.

Wang, X., Zhao, Z. & Zhong, Y. (2011). Multimedia Service Innovation Design of Graffiti in Modern Commercial Design. İçinde; Electronics and Signal Processing: Selected Papers from the 2011 International Conference on Electric and Electronics (EEIC 2011), Nanchang, China, June 20–22, 2011, Volume 1, 921–927. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Watts, D. J., Peretti, J. & Frumin, M. (2007). *Viral Marketing for the Real World*. Boston: Harvard Business School Pub.

Wendland, L. (2016). A Common Ground in Guerilla Marketing–State of Research and Further Research Opportunities. *Junior Management Science*, *1*(1), 34-59. https://doi.org/10.5282/jums/v1i1pp34-59.

Wilson, R. F. (2000). The Six Simple Principles of Viral Marketing. *Web Marketing Today*, 70(1), 232-233.

Wojciechowski, Ł. P. & Fichnová, K. (2022). New Technologies and Ambient Marketing Communication. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia De Cultura*, *14*(2), 22-46. https://doi.org/10.24917/20837275.14.2.2.

Wuttipongpreecha, A. (2005). Guerrilla Public Relation Strategy: A Case Study on GSMA's Chief Marketing Officer's Visit to Thailand (Master's thesis, Thammasat University, Language Institute, English for Careers Program).

Yaman, F. (2022). *Dikkat Et!!! Reklam Var…* Ankara: Nobel Yayınları.

Yuniarto, T., Adı, P. H., & Setyanto R. P. & Kaukab, M. E. (2020). Guerilla Marketing of Covid-19 Healthy Measures. Journal Of Archaeology of Egypt/Egyptology, 17(7) 10661 – 10677.

Yücedağ, G. (2024). Gerilla Pazarlamanın Tüketiciler Üzerindeki Etkisi: Türkiye'de Uygulanmış Gerilla Pazarlama Örneklerinin İncelenmesi (Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı).

Yüksekbilgili, Z. (2014). The Use of Guerilla Marketing in Smes. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Review*, *2*(2), 2-7. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/54385.

Yüksel, A. B. (2010). Bir Ütopya Olarak Gerilla Sanatı ve Gerilla Reklamcılığın Yarattığı Distopya (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Bölümü, Resim Ana Sanat Dalı).

Yüncü, V. (2021). Stratejik Görüş Merceğinden Kurumsal İtibar ve Yönetimi. In V. Yüncü (Ed.), İtibar Yönetimi: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım (pp. 6–37). Eskişehir: Nisan Kitabevi.

Zarco, C., & Herzallah, D. (2023). Guerrilla Marketing in the 21st Century: A Systematic Analysis of the Discipline Through a Literature Review, a Taxonomy, and Identification of the Most Relevant Variables (Preprint). https://doi.org/10.20944/preprints202303.0169.v1.

Zujewska, B. (2014). Guerrilla Marketing: A Creative Marketing Method for Start-Ups (Bachelor's thesis, Centria University of Applied Sciences, Degree Programme in Industrial Management).

KAYNAKÇA

Aguirre, E., Roggeveen, A. L., Grewal, D. & Wetzels, M. (2016). The Personalization-Privacy Paradox: Implications for New Media. *Journal of Consumer Marketing*, *33*(2), 98-110. https://doi.org/10.1108/JCM-06-2015-1458.

Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *50*(2), 179-211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T.

Akan, D. ve Toksarı, M. (2021). Dijital Pazarlamada Hiper Kişiselleştirme. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, *3*(2), 211-226.

Al Prince, A., Siddiqui, H. A., Lakho, M. B., Ahmad, S. & Asghar, A. (2025). Leveraging Artificial Intelligence for Hyper-Personalized Marketing: Opportunities and Challenges in the Digital Era. *Inverge Journal of Social Sciences*, *4*(3), 274-287. https://doi.org/10.63544/ijss.v4i3.166.

Babatunde, S. O., Odejide, O. A., Edunjobi, T. E. & Ogundipe, D. O. (2024). The Role of AI in Marketing Personalization: A Theoretical Exploration of Consumer Engagement Strategies. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, *6*(3), 936-949.

Baek, T. H. & Morimoto, M. (2012). Stay Away From Me. *Journal of Advertising*, *41*(1), 59-76. https://doi.org/10.2753/JOA0091-3367410105.

Başimi Holzer, Ş. B. ve Alptekin, N. (2025). Hiper-Kişiselleştirme Uygulamalarının Tüketicinin Çevrimiçi Etkileşime Devam Etme Davranışına Etkisi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *26*(2), 1-41. https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1532705.

Bayram, A. T. (2018). Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde E-Spor Turizmine Katılma Niyeti. *Turizm Akademik Dergisi*, *5*(2), 17-31.

Bleier, A. & Eisenbeiss, M. (2015). The Importance of Trust for Personalized Online Advertising. *Journal of Retailing*, *91*(3), 390-409. https://doi.org/10.1016/j.jretai.2015.04.001.

Bornschein, R., Schmidt, L. & Maier, E. (2020). The Effect of Consumers' Perceived Power And Risk in Digital Information Privacy: The Example of Cookie Notices. *Journal of Public Policy & Marketing*, *39*(2), 135-154. https://doi.org/10.1177/0743915620902143.

Boudet, J., Gregg, B., Rathje, K., Stein, E. & Vollhardt, K. (2019). *The Future of Personalization-and How to Get Ready for It. McKinsey & Company*. https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/the-future-of-personalization-and-how-to-get-ready-for-it. (Erişim Tarihi: 10.10.2025).

Bozkurt, S., Uğursoy, A. S. & Meral, S. P. (2025). The Impact of Personalized Messages and Designs on Consumer Experiences and Marketing Communications in Technology: Hyper-Personalization. In *Impact of Contemporary Technology on Art and Design* (pp. 135-164). USA: IGI Global. 10.4018/979-8-3693-4318-0.ch007.

Chandra, S., Verma, S., Lim, W. M., Kumar, S. & Donthu, N. (2022). Personalization in Personalized Marketing: Trends and Ways Forward. *Psychology & Marketing*, *39*(8), 1529-1562. 10.1002/mar.21670.

Chellappa, R. K. & Sin, R. G. (2005). Personalization Versus Privacy: An Empirical Examination of the Online Consumer's Dilemma. *Information Technology and Management*, *6*(2), 181-202.

Chen, I. J. & Popovich, K. (2003). Understanding Customer Relationship Management (CRM) People, Process and Technology. *Business process management journal*, *9*(5), 672-688. https://doi.org/10.1108/14637150310496758.

Chen, X., Sun, J. & Liu, H. (2022). Balancing Web Personalization and Consumer Privacy Concerns: Mechanisms of Consumer Trust and Reactance. *Journal of Consumer Behaviour*, *21*(3), 572-582. 10.1002/cb.1947.

Cheung, K. W., Kwok, J. T., Law, M. H. & Tsui, K. C. (2003). Mining Customer Product Ratings for Personalized Marketing. *Decision Support Systems*, *35*(2), 231-243. https://doi.org/10.1016/S0167-9236(02)00108-2.

Chhabria, S. G., Gupta, S. & Gupta, H. (2023). A Study on The Impact of "Personalized Marketing" on Customer Satisfaction and Loyalty in Retail Fashion in 2023. *International Journal of Computer Applications*, *185*(11), 28-33.

Cloarec, J. (2020). The Personalization-Privacy Paradox in The Attention Economy. *Technological Forecasting and Social Change*, *161*, 1-33. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120299.

Culnan, M. J. & Armstrong, P. K. (1999). Information Privacy Concerns, Procedural Fairness, and Impersonal Trust: An Empirical Investigation. *Organization Science*, *10*(1), 104-115. https://doi.org/10.1287/orsc.10.1.104.

Desai, D. (2022). Hyper-Personalization: An AI-Enabled Personalization for Customer-Centric Marketing. In *Adoption and Implementation of AI in Customer Relationship Management* (pp. 40-53). USA: IGI Global.

Dinev, T. & Hart, P. (2006). An Extended Privacy Calculus Model for E-Commerce Transactions. *Information Systems Research*, *17*(1), 61-80. https://doi.org/10.1287/isre.1060.0080.

Efendioğlu, İ. H. (2023). Sistematik Bir Literatür Taraması İle Kişiselleştirilmiş Pazarlama. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, *4*(Özel Sayı), 28-48. 10.58702/teyd.1353285.

Erten, S. (2002). Planlanmış Davranış Teorisi İle Uygulamalı Öğretim Metodu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *19*(2), 217-233.

Ertürk, H. A. (2022). Yeni Medya Ekseninde İdeolojiyi Anlamak: Filtre Balonları ve Yankı Odaları. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, *1*(2), 137-159.

Flaherty, K. & Moran, K. (2019). *The Dangers of Overpersonalization*. https://www.nngroup.com/articles/overpersonalization. (Erişim Tarihi: 11.10.2025).

Fügan Varol, S. (2022). Yankı Odası: Kavramsal Bir Çerçeve. *Journal of Academic Social Science Studies*, *15*(91), 457-474.

Garcia-Rivadulla, S. (2016). Personalization vs. Privacy: An Inevitable Trade-Off?. *IFLA Journal*, *42*(3), 227-238. https://doi.org/10.1177/0340035216662890.

Goldsmith, R. E. & Freiden, J. B. (2004). Have It Your Way: Consumer Attitudes Toward Personalized Marketing. *Marketing Intelligence & Planning*, *22*(2), 228-239. 10.1108/02634500410525887.

Goldsmith, R. E. (1999). The Personalised Marketplace: Beyond The 4Ps. *Marketing Intelligence & Planning*, *17*(4), 178-185.https://doi.org/10.1108/02634509910275917.

Habegger, B., Hasan, O., Brunie, L., Bennani, N., Kosch, H. & Damiani, E. (2014). Personalization vs. Privacy in Big Data Analysis. *International Journal of Big Data*, 25-35. https://hal.science/hal-01270826v1.

Hemker, S., Constantinides, E. & Cherrando, F. (2021). How An Ethical Lens on Consumer Data Collection Shapes Online Personalization: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, *13*(20), 1-13. https://doi.org/10.3390/su132011208.

Huang, M. H. & Rust, R. T. (2021). A Strategic Framework for Artificial Intelligence in Marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *49*(1), 30-50. https://doi.org/10.1007/s11747-020-00749-9.

Iyelolu, T. V., Agu, E. E., Idemudia, C. & Ijomah, T. I. (2024). Leveraging Artificial Intelligence for Personalized Marketing Campaigns to İmprove Conversion Rates. *International Journal of Engineering Research and Development*, *20*(8), 253-270.

Infobid (2025). *Hyper-Personalized is the Future of Customer Growth and Engagement in APAC.* https://www.infobip.com/news/hyper-personalization-is-the-future-of-customer-growth?. (Erişim Tarihi: 13.10.2025).

Keskin, H. (2024). *Kişiselleştirilmiş Dijital Reklamcılık: Veri Odaklı Yaklaşımlar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Kingsnorth, S. (2016). *Digital Marketing Strategy: An Integrated Approach to Online Marketing.* London: Kogan Page Publishers.

Kokolakis, S. (2017). Privacy Attitudes and Privacy Behaviour: A Review of Current Research on The Privacy Paradox Phenomenon. *Computers & Security*, *64*, 122-134. https://doi.org/10.1016/j.cose.2015.07.002.

Kotras, B. (2020). Mass Personalization: Predictive Marketing Algorithms and The Reshaping of Consumer Knowledge. *Big Sata & Society*, *7*(2), 1-14. https://doi.org/10.1177/2053951720951581.

Li, T. & Unger, T. (2012). Willing to Pay for Quality Personalization? Trade-Off Between Quality and Privacy. *European Journal of Information Systems*, *21*(6), 621-642. https://doi.org/10.1057/ejis.2012.13.

Linden, G., Smith, B. & York, J. (2003). Amazon.Com Recommendations: Item-To-Item Collaborative Filtering. *IEEE Internet Computing, 7*(1), 76-80. https://doi.org/10.1109/MIC.2003.1167344.

Madarász, Š. (2021). *Personalized Marketing.* (Unpublished PhD Thesis), Copenhagen Business School, Denmark.

Martin, K. D. & Murphy, P. E. (2017). The Role of Data Privacy in Marketing. *Journal of The Academy of Marketing Science*, *45*(2), 135-155. https://doi.org/10.1007/s11747-016-0495-4.

McKee, K. M., Dahl, A. J. & Peltier, J. W. (2024). Gen Z's Personalization Paradoxes: A Privacy Calculus Examination of Digital Personalization and Brand Behaviors. *Journal of Consumer Behaviour*, *23*(2), 405-422. 10.1002/cb.2199.

McKinsey&Company (2023). *What is Personalization?*. https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-personalization?. (Erişim Tarihi. 15.10.2025).

McKinsey&Company (2025). *Unlocking the Next frontier of Personalized Marketing*. https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/unlocking-the-next-frontier-of-personalized-marketing?. (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

Montgomery, A. L. & Smith, M. D. (2009). Prospects for Personalization on the Internet. *Journal of Interactive Marketing*, *23*(2), 130-137. https://doi.org/10.1016/j.intmar.2009.02.001.

Montgomery, A. L. & Smith, M. D. (2009). Prospects for Personalization on the Internet. *Journal of Interactive Marketing*, *23*(2), 130-137. http://dx.doi.org/10.1016/j.intmar.2009.02.001.

Nobile, T. H. & Cantoni, L. (2023). Personalization and Customization in Fashion: Searching for A Definition. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, *27*(4), 665-682. https://doi.org/10.1108/JFMM-09-2021-0224.

O'Donnell, K. & Cramer, H. (2015, May 18-22). *People's Perceptions of Personalized Ads.* In; *Proceedings of the 24th International Conference on World Wide Web*, pp. 1293-1298. 10.1145/2740908.2742003.

Peng, Z. (2024). A Privacy Calculus Model Perspective That Explains Why Parents Sharent. *Information, Communication & Society*, *27*(11), 2129-2152. https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2285462.

Peppers, D. & Rogers, M. (1993). *The One to One Future: Building Relationships One Customer at A Time*. New York: Currency Doubleday.

Peppers, D., Rogers, M. & Dorf, B. (1999). Is Your Company Ready for One-to-One Marketing. *Harvard Business Review*, *77*(1), 151-160.

Singh, B. & Kaunert, C. (2024). Future of Digital Marketing: Hyper-Personalized Customer Dynamic Experience with AI-Based Predictive Models. In *Revolutionizing the AI-Digital Landscape* (pp. 189-203). Boca Raton: Productivity Press.

Şeker, P. (2025). Türkiye'de Dijital Pazarlama Stratejilerinde Yapay Zekânın Etkisi ve Geleceği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 447-462. http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1571107.

Teltzrow, M. & Kobsa, A. (2004). Impacts of User Privacy Preferences on Personalized Systems: A Comparative Study. In *Designing Personalized User Experiences in eCommerce*, (pp. 315-332). Dordrecht: Springer Netherlands.

Thompson, C. (2018). *Assessing Chatbot Interaction as a Means of Driving Customer Engagement* (Bachelor's Thesis). Laurea University of Applied Sciences, Finland. https://www.theseus.fi/handle/10024/158152.

Toch, E., Wang, Y. & Cranor, L. F. (2012). Personalization and Privacy: A Survey of Privacy Risks and Remedies in Personalization-Based Systems. *User Modeling and User-Adapted Interaction*, *22*(1), 203-220. 10.1007/s11257-011-9110-z.

Tong, S., Luo, X. & Xu, B. (2020). Personalized Mobile Marketing Strategies. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *48*(1), 64-78. https://doi.org/10.1007/s11747-019-00693-3.

Vesanen, J. (2007). What is Personalization? A Conceptual Framework. *European Journal of Marketing*, *41*(5/6), 409-418. https://doi.org/10.1108/03090560710737534.

Wibisurya, I. (2018). The Effect of Digital Marketing Implementation Through Location Based Advertising on Customer's Purchase Intention. *Binus Business Review*, *9*(2), 153-161. 10.21512/bbr.v9i2.4618.

Wu, G. & Xu, L. (2023). Demystifying the Privacy-Personalization Paradox: The Mediating Role of Online Trust in Websites/Apps with Personalized Ads and Attitude Towards Online Personalized Advertising. In *International Conference on Human-Computer Interaction* (pp. 480-491). Cham: Springer Nature Switzerland.

Xu, H., Luo, X. R., Carroll, J. M. & Rosson, M. B. (2011). The Personalization Privacy Paradox: An Exploratory Study of Decision Making Process for Location-Aware Marketing. *Decision Support Systems*, *51*(1), 42-52. https://doi.org/10.1016/j.dss.2010.11.017.

Yahoo Finance (2025). *Hyper Personalization Maket to Surge to $21.79 Billion by 2024, Driven by Advanced Technologies and Increasing Demand for Tailored Customer Experinces-Global Forecast to 2028 and 2033*. https://finance.yahoo.com/news/hyper-personalization-market-surge-21-143500309. (Erişim Tarihi: 16.10.2025).

Zengin, F. (2021). Dijital Pazarlama İletişiminde Yeni Yönelim: Hiper Kişiselleştirme. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, *4*(1), 8-37.

Zuboff, S. (2023). The Age of Surveillance Capitalism. In *Social Theory Re-Wired* (pp. 203-213). London: Routledge.

KAYNAKÇA

Abidin, S. C. (2017). Influencer Extravaganza: Commercial "Lifestyle" Microcelebrities in Singapore. In *The Routledge Companion to Digital Ethnography* (pp. 184-194). Routledge, London.

Agarwal, N. K. (2022). *Exploring Context in Information Behavior: Seeker, Situation, Surroundings, and Shared Identities*. Springer Nature, Berlin.

Alalwan, A. A. (2018). Investigating the Impact of Social Media Advertising Features on Customer Purchase Intention. *International Journal of Information Management*, *42*, 65-77.

Alamy (2025). Lillie Langtry (1853-1929) English Actress and Socialite on An Advert for Pears Soap About 1893. [Photograph], https://www.alamy.com/stock-photo-lillie-langtry-1853-1929-english-actress-and-socialite-on-an-advert-132981657.html. (Erişim Tarihi: 2.10.2025).

AlFarraj, O., Alalwan, A. A., Obeidat, Z. M., Baabdullah, A., Aldmour, R. & Al-Haddad, S. (2021). Examining the Impact of Influencers' Credibility Dimensions: Attractiveness, Trustworthiness and Expertise on the Purchase Intention in the Aesthetic Dermatology Industry. *Review of International Business and Strategy*, *31*(3), 355-374.

Askinasi, R. (2021). *How Kim Kardashian West Built Her $1 Billion Empire*. Insider. https://www.insider.com/photos-kim-kardashian-west-career-evolution-2019-2. (Erişim Tarihi: 6.10.2025).

Belanche, D., Casaló, L. V., Flavián, M. & Ibáñez-Sánchez, S. (2021). Understanding Influencer Marketing: The Role of Congruence Between Influencers, Products and Consumers. *Journal of Business Research*, *132*, 186-195.

Campbell, C. & Farrell, J. R. (2020). More Than Meets The Eye: The Functional Components Underlying Influencer Marketing. *Business Horizons*, *63*(4), 469-479.

Cialdini, R. B. & Goldstein, N. J. (2004). Social Influence: Compliance and Conformity. *Annu. Rev. Psychol*., 55(1), 591-621.

Daneshvary, R. & Schwer, R. K. (2000). The Association Endorsement and Consumers' Intention to Purchase. *Journal of Consumer Marketing*, *17*(3), 203-213.

De Veirman, M., Cauberghe, V. & Hudders, L. (2017). Marketing through Instagram Influencers: The Impact of Number of Followers and Product Divergence on Brand Attitude. *International Journal of Advertising*, *36*(5), 798-828.

Deutsch, M. & Gerard, H. B. (1955). A Study of Normative and Informational Social Influences upon Individual Judgment. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *51*(3), 629.

Erdogan, B. Z. (1999). Celebrity Endorsement: A Literature Review. *Journal of Marketing Management*, *15*(4), 291-314.

Erz, A. & Heeris Christensen, A. B. (2018). Transforming Consumers into Brands: Tracing Transformation Processes of the Practice of Blogging. *Journal of Interactive Marketing*, *43*(1), 69-82.

Farivar, S., Wang, F. & Yuan, Y. (2021). Opinion Leadership vs. Para-Social Relationship: Key Factors in Influencer Marketing. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *59*, 102371.

Glenister, G. (2024). *Influencer Marketing Strategy: How Influencers Can Help Grow Your Business*. Kogan Page, London and New York.

Goanta, C. & Ranchordás, S. (2020). The Regulation of Social Media influencers: An introduction. In *The Regulation of Social Media Influencers* (pp. 1-20). Edward Elgar Publishing, Massachusetts.

Gong, W. & Li, X. (2017). Engaging Fans on Microblog: The Synthetic Influence of Parasocial Interaction and Source Characteristics on Celebrity Endorsement. *Psychology ve Marketing*, *34*(7), 720-732.

Guo, X. (2023). Shaping Aesthetics and Stimulating Demand: An Analysis of "Facial Attractiveness Analysis" Videos. *Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, *1*(1), 10-26.

Hudders, L., De Jans, S. & De Veirman, M. (2021). *The Commercialization of Social Media Stars: A Literature Review and Conceptual Framework on The Strategic Use of Social Media Influencers.* Social Media Influencers in Strategic Communication (pp. 24-67). Routledge, London.

Hughes, C., Swaminathan, V. & Brooks, G. (2019). Driving Brand Engagement through Online Social Influencers: An Empirical Investigation of Sponsored Blogging Campaigns. *Journal of Marketing*, *83*(5), 78-96.

Jain, L. & Katarya, R. (2019). Discover Opinion Leader in Online Social Network Using Firefly Algorithm. *Expert Systems with Applications*, *122*, 1-15.

Jindal, T. (2025). *The Influence Economy*. Educohack Press, Delhi.

Kaikati, J. G. (1987). Celebrity advertising: A Review and Synthesis. *International Journal of Advertising*, *6*(2), 93-105.

Ki, C. W. C., Cuevas, L. M., Chong, S. M. & Lim, H. (2020). Influencer Marketing: Social Media Influencers as Human Brands Attaching to Followers and Yielding Positive Marketing Results by Fulfilling Needs. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 55, 102133.

Ladhari, R., Massa, E. & Skandrani, H. (2020). YouTube Vloggers' Popularity and Influence: The Roles of Homophily, Emotional Attachment, and Expertise. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *54*, 102027.

Lee, J. E. & Watkins, B. (2016). YouTube Vloggers' Influence on Consumer Luxury Brand Perceptions and Intentions. *Journal of Business Research*, *69*(12), 5753-5760.

Leung, F. F., Gu, F. F. & Palmatier, R. W. (2022). Online Influencer Marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *50*(2), 226-251.

Lou, C. & Yuan, S. (2019). Influencer Marketing: How Message Value and Credibility Affect Consumer Trust of Branded Content on Social Media. *Journal of Interactive Advertising*, *19*(1), 58-73.

Lou, C. (2022). Social Media Influencers and Followers: Theorization of A Trans-Parasocial Relation and Explication of Its Implications for Influencer Advertising. *Journal of Advertising*, *51*(1), 4-21.

Marsden, C. (2017). Prosumer Law and Network Platform Regulation: The Long View towards Creating Off Data. *Geo. L. Tech. Rev.*, *2*, 376-398

McQuarrie, E. F., Miller, J. & Phillips, B. J. (2013). The Megaphone Effect: Taste and Audience in Fashion Blogging. *Journal of Consumer Research*, *40*(1), 136-158.

More, J. S. & Lingam, C. (2019). A SI Model for Social Media Influencer Maximization. *Applied Computing and Informatics*, *15*(2), 102-108.

Morteo, I. (17-19 Ekim 2018). To Clarify the Typification of Influencers: A Review of the Literature. İçinde; In 52nd International Congress CLADEA (pp. 17-19).

Nascimento, T. C. D., Campos, R. D. & Suarez, M. (2020). Experimenting, Partnering and Bonding: A Framework for the Digital Influencer-Brand Endorsement Relationship. *Journal of Marketing Management*, *36*(11-12), 1009-1030.

Ouvrein, G., Pabian, S., Giles, D., Hudders, L. & De Backer, C. (2021). The Web of Influencers. A Marketing-Audience Classification of (Potential) Social Media Influencers. *Journal of Marketing Management*, *37*(13-14), 1313-1342.

Ozuem, W. & Willis, M. (2022). *Digital Marketing Strategies for Value Co-creation*. Cham: Springer International Publishing.

Richardson, E. (2021). From Islander to Influencer. [Blog Yazısı], https://influencermatchmaker.co.uk/blog/islander-influencer (Erişim Tarihi: 12.09.2025).

Rodríguez-Vidal, J., Gonzalo, J., Plaza, L. & Sánchez, H. A. (2019). Automatic Detection of Influencers in Social Networks: Authority Versus Domain Signals. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, *70*(7), 675-684.

Thelwall, M. (2021). Lifestyle Information from YouTube Influencers: Some Consumption Patterns. *Journal of Documentation*, *77*(6), 1209-1222.

Uzunoğlu, E. & Kip, S. M. (2014). Brand Communication through Digital Influencers: Leveraging Blogger Engagement. *International Journal of Information Management*, *34*(5), 592-602.

Van der Waldt, D. L. R., Van Loggerenberg, M. & Wehmeyer, L. (2009). Celebrity Endorsements Versus Created Spokespersons in advertising: A survey Among Students. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, *12*(1), 100-114.

Von Mettenheim, W. & Wiedmann, K. P. (2021). The Complex Triad of Congruence Issues in Influencer Marketing. *Journal of Consumer Behaviour*, *20*(5), 1277-1296.

Vrontis, D., Makrides, A., Christofi, M. & Thrassou, A. (2021). Social Media Influencer Marketing: A Systematic Review, Integrative Framework and Future Research Agenda. *International Journal of Consumer Studies*, *45*(4), 617-644.

Wang, S. W. & Scheinbaum, A. C. (2018). Enhancing Brand Credibility Via Celebrity Endorsement: Trustworthiness Trumps Attractiveness and Expertise. *Journal of Advertising Research*, *58*(1), 16-32.

Wang, R. & Chan-Olmsted, S. (2023). Decoding Influencer Marketing from a Community Perspective: Typologies and Marketing Management Implications. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, *35*(8), 1839-1856.

Woodham, L. (2021). *This is how much cash the Married at First Sight Australia cast is making on Instagram. One of them is making £1,700 per post*. https://thetab.com/uk/2021/02/09/married-at-first-sight-australia-instagram-earnings-season-six-194345. (Erişim Tarihi: 10.10.2025).

Yesiloglu, S. (2025). The Influencer Ecosystem and What It Means to be An Influencer. In *Influencer Marketing* (pp. 3-20). Routledge, London.

Wikipedia (2025). *Lucy Does a TV Commercial*. https://en.wikipedia.org/wiki/Lucy_Does_a_TV_Commercial. (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

Zafar, A. U., Qiu, J. & Shahzad, M. (2020). Do Digital Celebrities' Relationships and Social Climate Matter? Impulse Buying in F-commerce. *Internet Research*, *30*(6), 1731-1762.

Zanette, M. C., Brito, E. P. Z. & Coutinho, M. (2013). New Influentials: An Exploratory Study on Blogs. *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, *15*(1), 36-46.

KAYNAKÇA

Acar Özgün, D., & Benli, M. (2021). Dış Ticarette Lojistik Performansın Etkisi. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19(4), 48-65. https://doi.org/10.11611/yead.897110 .

Akkan, M. M. (2022). Pazarlama ve Lojistik İlişkisine Yönelik Kavramsal Bir İnceleme: Pazarlama Lojistiği. *Journal of Economics and Financial Researches*, *4*(2), 201-229.

American Marketing Association. (2017). *Definition of marketing*. https://www.ama.org/the-definition-of-marketing/ Erişim Tarihi: 10.10.2025)

Armstrong, G. & Kotler, P. (2017). *Marketing: An Introduction* (14th ed.). Mexico: Pearson Educacion

Aytekin, B., & Uzel Aydınocak, E. (2022). Perakendecilerin Omnı-Channel Kabiliyetinin Müşteri Alışveriş Deneyimine Etkisi. *Journal of Research in Business*, *7*(2), 624-642. https://doi.org/10.54452/jrb.1198468 .

Barcik, R. & Jakubiec, M. (2013). Marketing Logistics: Planning and Movement Systems. *Acta Academica Karviniensia*, *13*(4), 5-12.

Bilgin, T. ve Kazancı Sunaoğlu, Ş. (2022). Lojistik Performans ve Uluslararası Ticaret İlişkisi Üzerine Alanyazın İncelemesi. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 325-344.

Borusan Lojistik. (2024). *eTA Dijital Taşıma Platformu*. https://www.eta.com.tr (Erişim Tarihi: 12.10.2025)

Borusan Lojistik. (2024). *Kurumsal Bilgiler ve Hizmet Ağı*. https://www.borusan.com/grup-sirketleri/borusan-lojistik (Erişim Tarihi: 12.10.2025).

Borusan Lojistik. (2024). *Kurumsal Tanıtım ve Hizmetler Sayfası*. https://www.borusanlojistik.com (Erişim Tarihi: 12.10.2025).

Ceran, Y., Ortakarpuz, M. ve Erkoçak, H. E. (2021). Uluslararası Stratejik Pazarlama Kararları ve Lojistik 4.0 Bağlamında Lojistik Maliyetler ile Karılık İlişkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (35), 102-110.

Christopher, M. (2016). *Logistics & supply chain management* (5th ed.). UK: Pearson Education.

Council of Supply Chain Management Professionals. (2020). *CSCMP supply chain management definitions and glossary*. https://cscmp.org/CSCMP/cscmp/educate/scm_definitions_and_glossary_of_terms.aspx (Erişim Tarihi:12.10.2025)

Coyle, J., Bardi, E. & Langley, J. (1996). *The Management of Business Logistics* (6th ed.). West Publishing Company.St Paul: Minnesota

Çiçek, E. ve Bay, M. (2007). Stratejik Küresel Tedarik Zinciri Yönetimi ve Lojistik. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *7*(13), 91-117.

Deloitte. (2025). *Digital Transformation Reshapes Maersk from Shipping Giant to Global Logistics Integrator*. https://www.deloitte.com/dk/en/services/consulting/perspectives/digital-transformation-reshapes-maersk-from-shipping-giant-to-global-logistics-integrator.html (Erişim Tarihi: 15.10.2025)

Demir, D. (2023). Pazarlama ve Lojistiğin Entegrasyonu Çerçevesinde Müşteri Hizmetlerinin Önemi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, *6*(Özel Sayı), 203-212.

DHL Group. (2025). *Accelerate Sustainable Growth Strategy and Innovations*. https://www.dhl.com/global-en/home/about-us/strategy.html (Erişim Tarihi: 12.10.2025)

Gürgen, E., Şahin, A. (2009). "Küresel Pazarlarda Dağıtım Stratejileri ve Küresel Lojistik", Stratejik Küresel Pazarlama (1. Baskı), ed. Timur Necdet - Alparslan Özmen, (528-562). Ankara: Eflatun Yayınevi.

Erenel Yaşlıca, B. ve Gündüz, Ş. (2024). Lojistik Performans ve Küresel Rekabet Gücü Arasındaki İlişki: Kurumsal Yönetişimin Aracı Rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *20*(2), 359-391.

Ersoy, Y. ve Tehci, A. (2020). Lojistik Pazarlama: Veri Zarflama Analizi ile Lojistik Hizmetler Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerde Performans Değerlendirmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, *5*(1), 1-9.

Ghasidi, G. Ç. (2025). Yeniden Şekillenen Uluslararası Ticaret Yolları Kapsamında Ticaret ve Lojistik İlişkisi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *9*(2), 243-258.

Grishchenko, V. (2016). Logistics Marketing as a Marketing Channel Control Mechanism. *International Journal of Economics and Financial Issues*, *6*(8), 166-172.

Gümüş, C. (2024). Küresel Rekabetin Anahtarı: Uluslararası Pazarlama Karması ve İletişimi. *Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(1), 139-152.

IdeaSoft. (2024). *Sınır Ötesi Ticaret (Cross Border Trading - CBT) Nedir?* https://www.ideasoft.com.tr/sinir-otesi-ticaret/ (Erişim Tarihi: 15.10.2025)

Karadeniz, M. ve Balcı, M. (2014). Lojistik Faaliyetlerde Algılanan Hizmet Kalitesinin Marka Sadakatine Etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *36*(2), 289-306.

Koban, E., Fırat, Z. ve Keser, Y. H. (2009). Küresel Rekabette Lojistik Olgusunda Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye'de Lojistik Hizmet Sunan İşletmelerin Yapısal Özellikleri. *Öneri Dergisi*, *8*(31), 113-124.

Kotler, P., Keller, K. L. (2021). Marketing Management. (16. Baskı). Birleşik Krallık: Pearson Education.

Maersk. *Tedarik Zinciri ve Lojistik*. https://www.maersk.com/tr-tr/supply-chain-logistics (Erişim Tarihi: 10.10.2025)

Özekenci, E. K. (2025). Türkiye'de Uluslararası Ticaret ve Lojistik Eğitimi: Üniversitelerin Müfredat Yapılarının İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *84*, 78-98.

PTT Kargo. (2024). *PTT Kargo: Uluslararası Taşımacılık ve E-Ticaret Lojistiği Hizmetleri.* https://www.ptt.gov.tr. (Erişim Tarihi: 12.10.2025)

Red Stag Fulfillment. (2025). *How many Amazon Warehouses are There? https://redstagfulfillment.com/how-many-amazon-warehouses-are-there/* (Erişim Tarihi: 12.10.2025)

Schramm-Klein, H. & Morschett, D. (2006). Marketing: Grundlagen der Marktorientierten Unternehmensführung. Springer Gabler

Sezen, B., Yılmaz, C. ve Gezgin, G. (2002). Lojistik İşlevinin Pazarlama ve Üretim Birimleri Arasındaki Bağlayıcı Rolü ve İşletme Performansı Üzerindeki Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *17*(2), 133-146.

Sipahi, G.A. (2024). E-Ticarette Müşteri Memnuniyetinin Müşteri Bağlılığına Etkisinde Lojistik Hizmet Kalitesinin Aracılık Rolü. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *9*(1), 17-34.

Şahin, İ. ve Aydınocak, E. U. (2022). Online Perakendecilikte Lojistik Hizmet Kalitesinin Müşteri Tarafından Algılanan Değer Aracılığıyla Müşteri Sadakatine Etkisi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *4*(2), 122-148.

T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. (2024). *PTT Hizmet Kataloğu.* https://www.ptt.gov.tr/pdfs/Ptt%20Hizmet%20Katalo%C4%9Fu%2023.pdf (Erişim Tarihi: 12.10.2025).

Ticaret Bakanlığı. (2025). *Uluslararası Örgütlerin 2024 Gündeminde Sınır Ötesi E-Ticaret*. ticaret.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.10.2025).

Türk Dil Kurumu. (2023). Pazarlama. https://sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.10.2025)

Türk Hava Yolları. "*Turkish Cargo - Küresel Hava Taşımacılığında Yeni Nesil Lojistik Yaklaşımı."* (2024). https://www.turkishcargo.com.tr (Erişim Tarihi: 12.10.2025)

UTİKAD; "Yeni nesil lojistik pazarlama." 2012. https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/10383/yeni-nesil-lojistik-pazarlama (Erişim Tarihi: 19.10.2025).

Velychko, O., Velychko, L., Butko, M. & Khalatur, S. (2019). Modelling of Strategic Managerial Decisions in the System of Marketing Logistics of Enterprise. *Innovative Marketing*, *15*(2), 58-70.

TÜRKİYE'DE POLİTİKA YAPMA TARZI
Dışlama Süreçleri

Editörler
Gülbeyaz KARAKUŞ
Gülçin TUNÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-11-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

YAZARLAR HAKKINDA iii

ÖNSÖZ..... vii

SOKRATİK *PERIAGOGE,* LİBERAL EĞİTİM ve YURTTAŞLIK 1
Funda GÜNSOY TUROWSKI

KEMALİZM'DEN AKP'YE CUMHURİYET'İN YURTTAŞLIĞINDA ÖTEKİLEŞTİRME SİYASETİ..... 32
Armağan ÖZTÜRK

GÖR(ÜL)MENİN İKTİDARI OLARAK HAKİKAT-SONRASI..... 64
Ali Yaşar SARIBAY

PANOPTİK İKTİDARIN GÖRÜNMEYEN MEKANİZMASI 71
Gülbeyaz KARAKUŞ

BİR DIŞLAMA MEKANİZMASI OLARAK POPÜLİZM: ZAFER PARTİSİ ÖRNEĞİ..... 92
İbrahim Oğulcan ERAYMAN

KAMUSAL ALAN ve HAKLAR KESİŞİMİNDE KADIN: TÜRKİYE'DE HUKUKUN POLİTİK EKOLOJİSİ 130
Emine KEF

KENTSEL MEKÂNIN "ÖZEL" GÜVENLİĞİ..... 164
Ayhan Melih TEZCAN

DIŞLANMA, MEKÂN ve SİYASAL ALAN ARASINDAKİ İLİŞKİ: FRANSIZ BANLİYÖLERİ ve İSTANBUL'UN VAROŞLARI 211
Mustafa POYRAZ

Kaynakça

Abizadeh, Arash. ‘‘Does Collective Identity Presuppose an Other? On the Alleged Incoherence of Global Solidarity”, *American Political Science Review*. 99:1, February 2005.

Amason, Johann P.-Peter Murphy. ‘‘Introduction”, *Agon, Logos, Polis: The Greek Achievement and its Aftermath*. Franz SteinerVerlag Stuttgart 2001.

Arendt, Hannah. *Human Condition*. The University of Chicago Press, 1998.

Arendt, Hannah. *İnsanlık Durumu*. Çev. B. Sina Şener. İletişim Yayınları, 2000.

Arendt, Hannah. *Thinking Without A Banister*, ed. J. Kohn. Schocken Books, 2018.

Bauman, Zygmunt. *Modernlik ve Müphemlik*. Çev. İsmail Türkmen. Ayrıntı Yay., 1991.

Bradshaw, Leah. “Hannah Arendt: How Thinking Saves Us”, *Teaching in an Age of Ideology*, eds: John von Heyking-Lee Treapanier. Lexington Books, 2013.

Chacon, Rodrigo, ‘‘Between Conservatism and Utopia, or Leo Strauss’s Quest for a Nonpolitical Foundation of the Political”, *Etica & Political/Ethics & Politics*, XXI, 2019.

Cornford, Francis M. *Dinden Felsefeye: Batı Nazariyatının Kökenleri Üzerine*. Çev. Özgüç Orhan. Albaraka Yay., 2020.

Castoriadis, Cornelius. ‘‘The Greek Polis and the Creation of Democracy”, *Graduate Faculty Philosophy Journal* Volume 9, Number 2, Fall 1983.

d’Entreves, Maurizio Passerin. *The Political Philosophy of Hannah Arendt*. Routledge, New York, 1994.

Derrida, Jacques. ‘‘The Force of Law: The ‘‘Mystical Foundation of Authority”, *Deconstruction and the Possibility of Justice*, ed: D.Cornell, M. Rosenfeld, D.G. Carlson, Routledge, (3-67), 1993.

Esposito, Roberto. *Communitas: Topluluğun Kökeni ve Kaderi*. Çev. O. Kartal. İletişim Yay., 2018.

Gauchet, Marcel. *The Disenchantment of the World: A Political History of Religion*. Çev. O. Burge. Princeton University Press, 1997.

Günsoy, Funda. Modern Devlet Kavramı, Cumhuriyet Fikri ve Türk Modernleşmesi", *Cumhuriyet Fikri ve Felsefe*. Ed. C. Çakmak, M. Ertan Kardeş, A. Telli. İstanbul University Press, 2024.

Günsoy, Funda. *Felsefe ile Teolojinin Kavsagında: Schmitt ve Strauss'ta "Politik Olan"*. Paradigma Yayıncılık, 2010.

Günsoy, Funda. ''Desizyonizm, Dekonstrüksiyon ve Adalet", *Özne Felsefe Dergisi*, 13. Kitap, 2010.

Habermas, Jürgen. *The Postnational Constellations*. Çev-ed:Max Pensky. The MIT Press, 2001.

Hansen, Mogens Herman. ''The Concepts of *Demos*, *Ekklesia*, and *Dikasterion* in Classical Athens", *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 50, 2010.

Heyking, John von. ''Eric Voegelin and the Art of the Periagoge", *Teaching in an Age of Ideology, ed. John von Heyking and Lee Trepanier, Lexington Books,* 2013.

Hill, Samantha. "Thinking Itself Is Dangerous", https://lareviewofbooks.org/article/thinking-itself-is-dangerous/ (02.04.2025)

Homeros. *Ilyada*. Çev. Azra Erhat, A. Kadir. Can Yay., 2008.

Keedus, Liisi. *The Crisis of German Historicism: The Early Political Thought of Hannah Arendt and Leo Strauss*. Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

MacIntyre, Alasdair. *Etik'in Kısa Tarihi*. Çev. H. Hünler-S. Zelyut. Paradigma Yay, 2001,

MacIntyre,Alasdair. *Erdem Peşinde*. Çev. Muttalip Özcan. Ayrıntı Yay., 2001.

Meier, Christian. ''The Greeks: The Political Revolution in World History", *AGON, LOGOS, POLIS: The Greek Achievement and its Aftermath*. Franz SteinerVerlag Stuttgart 2001.

Meier, Heinrich. ''How Strauss Became Strauss", *Reorientation: Leo Strauss in The 1930s*. Eds. Martin D. Yaffe-Richard S. Ruderman. Palgrave, 2014.

Mouffe, Chantal. *Demokratik Paradoks*. Çev. A. Cevdet Aşkın. Epos Yay., 2001.

Murphy, Peter. ''Architectonics", *Agon, Logos, Polis: The Greek Achievement and its Aftermath*. Franz SteinerVerlag Stuttgart 2001.

Naquet, Pierre Vidal. ‘‘Beasts, Humans and Gods: The Greek View”, *Agon, Logos, Polis: The Greek Achievement and its Aftermath*. Franz SteinerVerlag Stuttgart 2001.

Pangle, Thomas. 'Introduction', *The Rebirth of Classical Political Rationalism.* The University of Chicago Press, 1989.

Platon. *Protagoras*. Çev. N.Ş. Kösemihal. Sosyal Yay., 2001.

Platon. *Devlet*. Çev. Sabahattin Eyüboğlu - M. Ali Cimcoz. İş Bankası Yay., 1999.

Platon. *Yasalar*. Çev. Candan Sentuna - Saffet Babür. Kabalcı Yay., 2007,

Raaflaub, Kurt. ‘‘Homeric Society”, *A New Companion to Homer.* Ed. I. Morris-B. Powell, Brill. 1997.

Ranciere, Jacques. *Siyasalın Kıyısında*. Çev. Aziz Ufuk Kılıç. Metis Yay., 2007.

Rosler, Andrés. ‘‘It Had to Be You: Carl Schmitt on Exclusion and Political Reasoning”, *Philosophies* 2024, 9(2), 48, 1.

Ruprecht, Louis A. ‘‘Why Greeks?”, *Agon, Logos, Polis: The Greek Achievement and its Aftermath*. Franz SteinerVerlag Stuttgart 2001.

Schmid, Hans Bernhard. *We, Together The Social Ontology of Us.* Oxford University Press, 2023.

Schmitt, Carl. *The Crisis of Parliamentary Democracy*. Çev. E.Kennedy. The MIT Press, 1985.

Schmitt, Carl. The *Concept of the Political*. Çev. George Schwab. Rutgers University Press, New Jersey, 1976.

Schmitt, Carl. *Land and Sea*. Çev. S.Draghici. Plutarch Press, 1997.

Schmitt, Carl. ‘‘Appropriation/Distribution/Production”, *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*. Çev.G. L. Ulmen. Telos Press, 2006.

Schmitt, Carl. *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*. Çev. G. L. Ulmen. Telos Press, 2006.

Schmitt, Carl. *Siyasal Kavramı*. Çev. Ece Göztepe. Metis Yay., 2006,

Sharpe, Matthew. ‘‘On Plato as Origin and Periagoge in Strauss and Arendt”, *The Legacy of Leo Strauss*. Ed. Tony Burns-James Connelly. Imprint-academic, 2010.

Scully, Stephen. ‘‘The Polis in Homer: A Definition and Interpretation”, *Ramus*, 10(1), 1–34, 3-4. 1981, doi:10.1017/s0048671x00005312.

Strauss, Leo. *The City and Man*. Rand McNally&Company, Chicago, 1964.

Strauss, Leo. ‘‘Liberal Eğitim Nedir?”, *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. Çev. H. Hünler. Güz, sayı 7, 2006.

Strauss, Leo. ‘‘Liberal Education and Responsibility”, *Liberalism, Ancient and Modern*. The University of Chicago Press, 1968.

Strong, Tracy. “America as Exemplar: The Denktagebuch of 1951”, *Artifacts of Thinking: Reading Hannah Arendt’s Denktagebuch*. Eds: Roger Berkowitz- Ian Storey, Fordham University Press, 2017.

Taylor, Charles. ‘‘Introduction”, *The Disenchantment of the World: A Political History of Religion*. Çev. O. Burge. Princeton University Press, 1997.

Tekin, Serdar. *Rousseau'nun Yurttaşlık Teorisi ve Modernitenin Politikayı Düşünme Tarzına Katkısı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir, 2002.

Trepanier, Lee. ‘‘From the Multiversity Cave: Plato and Periagoge”, https://voegelinview.com/multiversity-cave-plato-periagoge/ (30 Ekim 2024).

Villa, Dana. *Arendt and Heidegger: The Fate of the Political*. Princeton University Press, New Jersey, 1996.

Walzer, Michael. ‘‘Notes on the New Tribalism”, *Political Restructuring in Europe*. Ed. C. Brown. Routledge, 1994.

Zuckert, Michael. ‘‘Leo Strauss's Two Agendas for Education”, *Teaching in an Age of Ideology.* Ed. John von Heyking and Lee Trepanier. Lexington Books, 2013.

Kaynakça

Ahmad, Feroz. *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. Çev. Sedat Cem Karadeli. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Anderson-Gold, Sharon. *Cosmopolitanism and Human Rights*. University of Wales Press, 2001.

Aybay, Rona. *Vatandaşlık Hukuku*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Aytürk, İlker. "Post-Post Kemalizm: Yeni Bir Paradigmayı Beklerken. *Birikim,* 319 (2015): 34-47.

Balibar, Etienne. *Yurttaşlık.* Çev. Murat Erşen. Monokl Yayınları, 2016.

Bauberot, Jean. *Laiklik: Tutku ve Akıl Arasında 1905-2005*. Çev. A. Er. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.

Baylis, John and Steve Smith. *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations.* Oxford University Press, 2001.

Belge, Murat. "Mustafa Kemal ve Kemalizm." İçinde *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 2.* ed. Ahmet İnsel, 29-43. İletişim Yayınları, 2009.

Berkes, Niyazi. *Atatürk ve Devrimler*. Yapı Kredi Yayınları, 2017.

Bozdoğan, Sibel. *Modernizm ve Ulusun İnşası*. Metis Yayınları, 2002.

Brass, Paul R. *Ethnicty and Nationalism: Theory and Comparison.* Sage Publications, 1991.

Breuilly, John. *Nationalism and the State*. Manchester University Press, 1993.

Brubaker, Rogers. *Citizenship and Nationhood in France and Germany*., Harvard University Press, 1994.

Cizre Ümit and Menderes Çınar. "Turkey 2002: Kemalism, Islamism and Politics in the Light of the February 28 Process". *South Atlantic Quarterly*, 102, (2002): 309-322.

Copeaux, Etienne. *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993).* Çev. Ali Berktay. İletişim Yayınları, 2006.

Conner, Walker. *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*. Princeton University Press, 1994.

Coşkun, Vahap. "Cumhuriyet Anayasalarında Vatandaşlık". *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12-3, no. 16-9 (2009): 1-21.

Delanty, Gerard. *Citizenship in a Global Age, Society, Culture, Politics*. Open University Press, 2000.

Deniz, Taşkın. "Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, no. (1) (2014): 175-204.

Devran, Yusuf ve Ömer Faruk Özcan. ''Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu''. *Marmara İletişim Dergisi*, 25 (2016): 35-52.

Doğanay, Gülşah ve Zeynep Çopur. "İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında İşlenen Aile İçi Rollerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi". *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 7, no. (1) (2012): 57-73.

Doğdu, Hande Beyza. " 'Otoriter Neoliberalizmin Cinsiyeti': AKP Dönemi Toplumsal Cinsiyet Politikaları". *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 20, no.(80) (2022): 74-105.

Dumont, Louis. "German Identity: Herder's Volk and Fichte's Nation." In *Essays on Individualism: Modern Ideology in Anthropological Perspective.* ed. Louis Dumont. The University of Chicago Press, 1992, 113-132.

Enneli, Çağlar. "Milliyetçilik ve İdeoloji: Dışlayıcı Bir Dilin Kuruluşu". *Alternatif Politika*, 5, no. 1, (2013): 28-51.

Erdoğan, Aydın. "Yeni Bir Din: Milliyetçilik?". *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2018): 227-253.

Freeden, Michael. *İdeoloji*. Çeviren. Hakan Gür. Dost Yayınları, 2011.

Gellner, Ernest. *Uluslar ve Ulusçuluk.* Çev. Büşra Ersanlı ve G. G. Özdoğan.: Hil Yayınları, 2013.

Griffin, Roger. "Nationalism", In *Contemporary Political Ideologies*. edited. Roger Eatwell and Anthony Wright. Routledge, 1993.

Gunsteren, Herman R. *A Theory of Citizenship: Organizing Plurality in Contemporary Democracies.* Wesbiew Press, 1998.

Gürses, Fatma. "Kemalizm'in Model Ders Kitabı: Vatandaş İçin Medeni Bilgiler". *Akademik Bakış*, 4, no.7 (2010): 233-249.

Güveyi, Ümit. "Ulus Devletle Vatandaşlık İlişkisi Paradoksu ve Anayasal Düzlemdeki Negatif Etkileri". *YBHD*, 4, no. 2 (2019): 137-168.

Hayes, Carlton J. *Milliyetçilik: Bir Din*. Çev. Murat Çiftkaya. İz Yayıncılık, 1995.

Hutchinson, John. *Modern Nationalism*. Fontana Press, 1994.

Kaltsounis, Theodore. "Democracy and Democratic Citizenship Education." *Social Studies*, 81, no. 5 (2010): 190-193.

Kaltwasser C. Rovira. "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy". *Democratization* 19, no. 2 (2012): 184-208.

Kartal, Filiz. "Dışlayıcı Bir Kurum Olarak Yurttaşlığın Evrimi: Polis'ten Küresel Düzene", İçinde *Yurttaşlık Tartışmaları: Yeni Yaklaşımlar*, derleyen Filiz Kartal, 11-55. TODAİE Yayınları, 2010.

Kasaba, Reşat. "Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm", İçinde *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. Derleyen Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba, 12-28. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kelsen, Hans. *Demokrasi, Doğası ve Değeri*. Çev. Yasin Uysal. Dost Yayınları, 2019.

Korkut, Levent. "Siyasi Kimlik Olarak Vatandaşlık: Türkiye'de ve Dünya Devletlerinde Anayasal Vatandaşlık Tanımları". *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 1, no. 2 (2015): 5-41.

Koyuncu, Büke. *"Benim Milletim...": Ak Parti İktidarı, Din ve Ulusal Kimlik.* İletişim Yayınları, 2014.

Kymlicka, Will and Wayne Norman. "Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory", *Ethics* 104, no. 2 (1994): 352-381.

Kymlicka, Will. "Education for Citizenship." In *Politics in the Vernacular*, edited Will Kymlicka, 293-316. Oxford University Press, 2001.

Kymlicka, Will and Wayne Norman. "Vatandaşlığın Dönüşümü ve Yeni Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme." İçinde *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara*. Derleyen Ayşe Kadıoğlu. Metis Yayıncılık, 2008.

Mudde, Cas and C. Rovira Kaltwasser. *Popülizm, Kısa Bir Giriş*. Çev. S. Erdem Türközü. Nika Yayınları, 2019.

Munasinghe, Miranjini. "Nationalism in Hybrid Spaces: The Production of Impurity out of Purity". *American Ethnologist*, 29, vol. 3 (2002): 663-692.

Müller, Jan- Werner. *Popülizm Nedir?*. Çev. Onur Yıldız. İletişim Yayınları, 2019.

Nisbet, Robert. "Citizenship: Two Traditions", In *Citizenship: Critical Concepts*, Vol. I, edited. Bryan S. Turner ve Peter Hamilton, 7-23. Routledge, 1994.

Pocock, John Greville Agard. "The Ideal of Citizenship since Classical Times." In *Theorizing Citizenship*. Edited by. Ronald Beiner, 29-52. Suny Press.

Oldfield, Adrian. *Citizenship and Community, Civic Republicanism and The Modern Word.* Routledge Press, 1990.

Oran, Baskın. "Kemalizm, İslamcılık, Küreselleşme (Türkiye'de 'Yüce Sadakat Odağı' Kavramı Üzerine Düşünceler)". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54, no. 2 (1999): 133-162.

Özkazanç, Alev. "Toplumsal Vatandaşlık ve Neo-Liberalizm Sorunu". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 64, no. 1 (2009): 247-274.

Özkırımlı, Umut. *Milliyetçilik Kuramları*. Doğu Batı Yayınları, 2009.

Öztan, Tebessüm. "Öfkeyi Çizmek: Milliyetçi Tahayyülde Düşman Portreleri." İçinde *Türk Sağı: Mitler, Fetişler ve Düşman İmgeleri.* Eds., İnci Kerestecioğlu ve Güven Gürkan Öztan. İletişim Yayınları, 2014.

Öztürk, Armağan. "Cumhuriyetçilik Ayracında Yurtsever Anlayışın İdeolojik Kökleri". İçinde *Cumhuriyetçilik*. Ed. Nafız Tok, 119-138. Orion Yayınları, 2008.

Öztürk, Armağan. "Türk Siyasetinde Kurucu-Kurtarıcı Lider İmgesi: Atatürk ve Erdoğan," *Düşünen Siyaset* 30 (2015): 12-24.

Öztürk, Armağan. "Civic Ataturkism in the Dissolving Process of Post-Kemalism." In *The Transformation of Public Sphere.* Eds. Armağan Öztürk and Ayhan Bilgin, 87-102. Nomos Press, 2017.

Öztürk, Armağan. "State in Turkey: A Historical Sociological Study in the Context of the Conceptualizations of Barrington Moore and Charles Tilly." In *The Modernizing Process in Turkey, Sociological Views,* ed. Armağan Öztürk and Murat Satıcı, 89-103. Nomos Press, 2018a.

Öztürk, Armağan. "Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Atatürk Milliyetçiliği ve Yurtseverlik Kavramları Üzerine Kuramsal Bir Çerçeve Denemesi", *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi* 3, no. 1 (2018b), 369-388.

Öztürk, Armağan. "Popülizmin İdeolojik Matrisi," *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 5, no. 2 (2020): 199-220.

Öztürk, Armağan. "Faşizm, Popülizm ve Devlet: Siyasal Aşırılığın Kurumlara Etkisi." İçinde *21. Uluslararası Kamu Yönetimi Formu Tam Metinler Kitabı*, eds. Murat Ercan ve diğerleri, 658-667. Efe Akademi Yayınları, 2022.

Öztürk, Armağan. "AKP's Right-Wing Authoritarian Populism", *Z Vgl Polit Wiss* 17, no. 4 (2023): 329-341.

Öztürk, Armağan. "Bir İdeoloji Olarak Atatürkçülük," *Doğu Batı* 110 (2024): 9-26.

Özyürek, Esra. *Modernlik Nostaljisi, Kemalizm, Laiklik ve Gündelik Hayatta Siyaset*. Çev. Ferit Burak Aydar. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2011.

Reisenberg, Peter. *Citizenship: In the Western Tradition, Plato to Rousseau*. The University of North Carolina Press, 1992.

Rousseau, Jean Jacques. *Toplum Sözleşmesi*. Çev. Vedat Günyol. Adam Yayınları, 1987.

Smith, Anthony D. *Nations and Nationalism in a Global Era*. Polity Press, 1995.

Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. Çev. Bahadır Sina Şener. İletişim Yayınları, 2014.

Smith, Anthony D. *Ulusların Etnik Kökeni*. Çev. Sonay Bayramoğlu/Hülya Kendir. Dost Kitabevi Yayınları, 2002a.

Smith, Anthony D. *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*. Çev. Derya Kömürcü. Everest Yayınları, 2002b.

Şit, Banu. "Modern Vatandaşlık Kavramına Bir Bakış'", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 76 (2008): 64 82.

Tajfel, Henri. *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge University Press, 1982.

Taylor, Charles. "Tanınma Politikası", İçinde *Çokkültürcülük*. Derleyen Amy Gutmann, 42-84, Yapı Kredi Yayınları, 1996.

Taggart, Paul. *Popülizm*. Çev. Barış Yıldırım. Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Toprak, Zafer. *Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*. Doğan Yayınları, 2012.

Tok, Nafız. *Kültür, Kimlik ve Siyaset*. Ayrıntı Yayınları, 2003.

Tok, Nafız. "Liberal Demokratik Toplumda Vatandaşlık ve Eğitim". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 60 no. 3 (2005): 235-254.

Tok, Nafız. "Liberal Milliyetçilik", İçinde *Res Publica*. Derleyen Armağan Öztürk. Doğu Batı Yayınları, 2013.

Tokdoğan, Nagehan. *Yeni Osmanlıcılık, Hınç, Nostalji, Narsisizm*. İletişim Yayınları, 2018.

Turner, Bryan S. "Contemporary Problems in the Theory of Citizenship", In *Citizenship and Social Theory*. Edited by Bryan S. Turner. Sage Publications, 1993.

Türk, H. Bahadır. *Muktedir: Türk Sağ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan*. İletişim Yayınları, 2014.

Türk, Emrullah. "Türk Basınında Suriyeli Göçmenlere İlişkin Haberlere Yapılan Yorumların İncelenmesi". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, no. 1 (2019): 17-30.

Ünal Çınar, Reyhan. *Ecdadın İcadı: AKP İktidarında Bellek Mücadelesi.* İletişim Yayınları, 2020.

Üstel, Füsun. *Yurttaşlık ve Demokrasi*. Dost Yayınları, 1999.

Üstel, Füsun. *Makbul Vatandaş"ın Peşinde: II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*.: İletişim Yayınları, 2005.

Vincent, Andrew. *Modern Politik İdeolojiler*. Çev. Arzu Tüfekçi. Paradigma Yayınları, 2006.

Yalçıner, Ruhtan. "Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme". *Ankara SBF Dergisi*, 69, no. 1 (2014): 189-215.

Yeğen, Mesut. "Yeni Anayasa Eski Vatandaşlık". *Liberal Düşünce,* 50 (2008): 55-65.

Yılmaz, Zafer. *Yeni Türkiye'nin Ruhu, Hınç, Tahakküm, Muhtaçlaştırma*. İletişim Yayınları, 2018.

Kaynakça

Alpay, Yalın. *Yalanın Siyaseti*. Destek Yay., 2019.

Kakutani, Michiko. *Hakikatin Ölümü, Trump Çağında Yalancılık Sanatı*. Çev. Cesi Mizrahi. Doğan Kitap, 2019.

Kalaycıoğlu, Ersin. "Gerçek-Ötesi Siyaset", *Sarkaç*. 17 Ocak 2018.

Keyes, Ralph. *Hakikat Sonrası Çağ*. Çev. Deniz Özçetin. Delidolu Yay., 2017.

McIntyre, Lee. *Hakikat-Sonrası*. Çev. Mehmet Fahrettin Biçici. Tellekt Yay., 2019,

Okmeydan, Selin Bitirim. "Posmodern Kültürde Gözetim Toplumunun Dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'Sinoptikon' ve 'Omniptikon'a, *AJIT-e* (Online Academic Journal of Information Technology), Cilt 8, Sayı 30 (2017), 45-69.

Sarıbay, Ali Yaşar. *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslâm*. DBY, 2024.

Sartori, Giovanni. *Görmenin İktidarı*. Çev. Gül Batuş-Bahar Ulukan. Karakutu Yay., 2004.

Sennett, Richard. *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Çev. Serpil Durak - Abdullah Yılmaz. Ayrıntı Yay., 2013.

Tepe, Harun. *Felsefede Doğruluk ve Hakikat*. Bilgesu Yay., 2003.

Kaynakça

Agamben, Giorgia. *Dispozitif Nedir? /Dost.* Çev. Ekin Dedeoğlu. Monokl, 2012.

Beyhan, Mehmet Ali. "II. Abdülhamid Döneminde Hafiyye Teşkilâtı ve Jurnaller". *İlmi Araştırmalar*, 8 (1999), 65-88.

Baştürk, Efe. *Panoptikon'dan Post Panoptikon'a Gözetimin Soy Kütüğü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Bauman, Zygmunt. *Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları*. Çev. Abdullah Yılmaz. Ayrıntı Yayınları, 2012.

Bentham, Jeremy. "Panoptikon ya da Gözetim Evi", Jeremy Bentham, Catherine Pease-Watkin, Simon Werret. *Panoptikon, Gözün İktidarı*. Çev. Barış Çoban, Zeynep Özarslan. Su Yayınları, 2019.

Berksoy, Biriz. "İhbar Mekanizmaları, Neoliberal Yönetim Rasyonalitesi ve Faşistleşme Potansiyelinin Açığa Çıkışı: 2010'larda Türkiye Vakası". *Toplum ve Bilim*, 155 (2021), 212-239.

Cemaloğlu, Necati, Muhammed İbrahim Akyürek. "Örgütlerde Whistleblowing (Bilgi Uçurma). *Turkish Journal of Educational Studies*, 4 (3) Ekim 17, 123-142.

Çankaya, Özlem. "Milli Mücadele Dönemi'nde Asker Firarileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

Devitt, John K. Speaking up Safely, Civil Society Guide To Whistleblowing. *Transparency International Journal*, 2015, (https://images.transparencycdn.org/images/2015_Speak_Up_Safely_Guide_MENA.pdf) 2-6.

Fitzpatrick, Shella, Robert Gellately. "Introduction to the Practices of Denuncation in Modern European History". *The Journal of Modern History*, Dec., 1996, Vol. 68, No. 4, 747-767.

Foucault, Michel. *Söylem ve Hakikat*. Çev. Kerem Eksen, Murat Erşen. Ayrıntı Yayınları, 2021.

Foucault, Michel. *Toplumu Savunmak Gerekir*. Çev. Şehsuvar Aktaş. Yapı Kredi Yayınları, 2023.

Gellately, Robert. "Denunciation as a subject of historical research". *Historical Social Research* 26, 2/3 (2001), 16-29.

Larousse. *Dünya Mitolojileri*. Çev. Atakan Altınörs, Güvenç Recai Ayar. Bilge Kültür Sanat, 2021.

Lucas, Colin. "The Theory and Practice of Denunciation in the French Revolution". The Journal of Modern History, Dec., 1996, V. 68, 768-785.

Neocleous, Mark. *Güvenliğin Eleştirisi*. Çev. Tonguç Ok. NotoBene 2014.

Tosun, Ulvi Ufuk. "Millî Mücadele Dönemi'nde Asker Firarileri Sorunu". Yayımlanmamış Doktora Tezi, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 2017.

Uysal, Ayşen. "Muhbirliğin Kurumsallaşması ve Korku Rejiminin İnşası". *Toplum ve Bilim*, 158 (2021), 68-87.

Üstel, Füsun. '*Makbul Vatandaş'ın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. İletişim Yayınları, 2005.

Kaynakça

Balta, Evren. Elçi, Ezgi. and Sert, Deniz. "The 2023 Elections and migratıon debate in Turkey, *Özyeğin University and the Heinrich Böll foundation Turkey representation*. (2024): 1-28. https://tr.boell.org/en/2023/11/07/2023-elections-and-migration-debate-turkey

Betz, Hans-Georg. "Exclusionary Populism in Austria, Italy, and Switzerland." *International Journal* 56 no.3 (2001): 393-420. https://doi.org/10.1177/002070200105600302

Bonikowski, Bart. and Gidron, Noam. "Multiple Traditions in Populism Research: Toward a Theoretical Synthesis." *APSA Comparative Politics Newsletter* 26 no.12 (2016): 7-14. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2875372

Campani, Giovanna. "The migration crisis between populism and post-democracy" *In Populism and the Crisis of Democracy Volume 3: Migration, Gender and Religion*, edited by. Gregor Fitzi, Jürgen Mackert and Bryan S. Turner, Routledge, 2018.

Canovan, Margaret. "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy." *Political Studies* 47, no:1 (1999): 2-16. https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184

D'Amato, Gianni, and Ruedi, Didier. "Immigration and populist political strategies The Swiss case in European perspective." *In Populism and the Crisis of Democracy Volume 3: Migration, Gender and Religion*, edited by. Gregor Fitzi, Jürgen Mackert and Bryan S. Turner, Routledge, 2018.

Erayman, İbrahim Oğulcan. "Radikal Sağ Popülizm ve Göç Karşıtlığı," *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi* Göç ve Mültecilik Özel Sayısı (2022): 339-357. https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1110674

Erayman, İbrahim O., Çağlar Ahmed B., Küçükalp, Derda ve Gayırhan, Günhan. "Are Syrians in Türkiye vulnerable to 'epistemic injustice'?: A 'narrative inquiry' in the case of Bursa". *INTERNATIONAL MIGRATION*, 62, no.6, (2024): 78-92.

Finchelstein, Federico. *Faşizmden Popülizme*. Çev. Ali Karatay. İletişim Yayınları, 2019.

Kessel, Stijn van. "The Surge of 'Exclusionary' Populism in Europe." *APSA Comparative Politics Newsletter* 26 no.12 (2016): 81-86.

Koca, Bayram ve Saç, Selman. "Korkuyu Politikleştirmek, Öfkeyi Örgütlemek: Fransa'da (Reconquête) ve Türkiye'de (Zafer Partisi) Aşırı Sağ". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 79, no. 2 (2024): 325-350, doi:10.33630/ausbf.1203703.

Laclau, Ernesto. *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. NLB, 1977.

Mehmet Mazlum, "Türkiye Siyasetinde Yükselen Göçmen Karşıtı Retoriğin 14-28 Mayıs 2023 Genel Seçim Kampanyalarındaki Yansımaları: Zafer Partisi Örneğinin Eleştirel Söylem Analizi", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2024.

Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press, 2007.

Mudde, Cas, and Cristóbal Rovira Kaltwasser. "Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America." *Government and Opposition* 48, no. 2 (2013): 147–74. https://doi.org/10.1017/gov.2012.11.

Mudde, Cas. "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition* 39, no. 4 (2004): 541–63. https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x.

Müller, Jan Werner. *Popülizm Nedir?*. Çev. Onur Yıldız. İletişim Yayınları, 2019.

Osuna, José Javier Olivas. "Populism and Borders: Tools for Constructing 'The People' and Legitimizing Exclusion." *Journal of Borderlands Studies* 39, no.2 (2022): 203–26. doi:10.1080/08865655.2022.2085140.

Öner, Selcen. "Avrupa'da Yükselen Popülizm ve Radikal Sağ: Avusturya Örneği İlişkileri." *EURO Politika,* (2018): 39-53.

Özoflu, Melek Aylin, vd. "Populist securitization of migration: The anti-immigrant Zafer Party example in Türkiye", Mediterranean Politics, 2025 (Early view). DOI: 10.1080/13629395.2024.2444763

Taggart, Paul. *Populism*. Open University Press, 2000.

Türk, H. Bahadır. "Populist Nationalism and Anti-refugee Sentiment in Turkey: The Case of the Victory Party". *Nationalism and Ethnic Politics*, 30, no.2 (2024): 271-295, DOI:10.1080/13537113.2023.2248792

Wodak, Ruth. *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. SAGE, 2015.

Zafer Partisi, *Zafer Partisi Parti Programı*, Zafer Partisi: Ankara.

Zafer Partisi, *Kuruluş Manifestosu*," 2021. https://www.zaferpartisi.org.tr/kurulus-manifestosu/

Kaynakça

A. J. F. ve F. Clement. "Bir Bilinçsizlik Teorisyeni: İbn Haldun." *İslami Araştırmalar* 10, (1987): 106-115.

Adalet Bakanlığı. "Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri." 26 Haziran 2024'te erişildi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020094614bm_19.pdf.

Anadolu Ajansı. "Türkiye'nin İlk Kadın Bakanı ve Rektörü: Türkan Akyol." 8 Temmuz 2024'te erişildi, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyenin-ilk-kadin-bakani-ve-rektoru-turkan-akyol/1575336.

Baudrillard, Jean. *Kusursuz Cinayet.* Ayrıntı Yayınları, 2012.

Berktay, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti.* Metis Yayınları, 2012.

Birikim Dergisi. "Naciye Hanım'ın Doğu Halkları Kurultayı (1920) Konuşması." 20 Ağustos 2024'te erişildi, https://birikimdergisi.com/guncel/11289/naciye-hanim-in-dogu-halklari-kurultayi-1920-konusmasi.

Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi.* Metis Yayınları, 2021.

Çoban, Bekir Zakir. "Kadın Konusuna Dinler Tarihi Açısından Bakmak." *Dinler Tarihinde Kadın* içinde, ed. Bekir Zakir Çoban, 11-33. Selenge Yayınları, 2023.

Duymuş, Kerem. *Ne Yapmalı? Yaşamsal Bir Dil ve Adalet.* Tanba Kitap, 2017.

Göle, Nilüfer. "İslamın Yeni Kamusal Yüzleri." *İslamın Yeni Kamusal Yüzleri* içinde, ed. Nilüfer Göle, 7-17. Metis Yayınları, 2009.

Gözler, Kemal. *İnsan Hakları Hukuku.* Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2023.

Guénard, Florent. *Eşitlik Tutkusu.* Metis Yayınları, 2024.

Harding, Sandra. "Bakış Açısı Epistemolojisini Yeniden Düşünmek: "Güçlü Nesnellik" Nedir?." *Türkiye'de Feminist Yöntem* içinde, ed. Emine Erdoğan ve Nehir Gündoğdu, 52-92. Metis Yayınları, 2020.

Hobbes, Thomas. *Leviathan.* Yapı Kredi Yayınları, 2012.

İbn Haldun. *Mukaddime.* İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.

İnan, Afet. *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri.* Türk Tarih Kurumu, 2022.

Keane, John. *Yeni Despotizm.* İletişim Yayınları, 2023.

Kısa, Hilmiye, Meltem Akca ve Ceyhan Yıldırım. "Kadınların Üst Yönetimdeki Görünürlüğü: Yükseköğretim Kurumlarında Bir Araştırma." *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 6, sayı 3, 835-851, 2023.

Kıvılcımlı, Hikmet. *Kadın Sosyal "Sınıfımız": Türkiye'nin Üç Katlı Sosyal Ehramı.* Sosyal İnsan Yayınları, 2017.

Ksenophon. *Sokrates'ten Anılar.* Türk Tarih Kurumu, 1997.

Kuçuradi, İoanna. *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları.* Türkiye Felsefe Kurumu, 2018.

Laguerre, Odette ve Baha Tevfik. *Feminizm Alem-i Nisvan.* Çizgi Kitabevi, 2015.

Mill, John Stuart. *Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler*. Pinhan Yayıncılık, 2017.

OECD. "Can Data on Gender Create an Equal World?." 2 Temmuz 2024'te erişildi, https://www.oecd.org/en/blogs/2023/07/can-data-on-gender-create-an-equal-world-.html.

—. "Employment: Share of Female Managers (2021)." 1 Temmuz 2024'te erişildi, https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54751#.

—. "Gender, Institutions and Development Database (GID-DB) 2023." 1 Temmuz 2024'te erişildi, https://data-explorer.oecd.org/vis?fs[0]=Topic%2C1%7CSociety%23SOC%23%7CGender%20equality%23SOC_GEN%23&fs[1]=Measure%2C0%7CLegal%20discrimination%20on%20child%20marriage%23DF_CM_LAW%23&pg=0&fc=Measure&snb=1&vw=tb&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_GI.

Orend, Brian. *Human Rights-Concept and Context.* Broadview Press, 2002.

Resmî Gazete. "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi." 25 Haziran 2024'te erişildi, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf.

—. "Milletlerarası Sözleşme." 25 Haziran 2024'te erişildi, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf.

—. "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun." 24 Haziran 2024'te erişildi, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/05/20040522.htm#1.

Roux, Jean-Paul. *Türklerin Tarihi: Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl.* Kabalcı Yayınevi, 2007.

Sancar, Serpil. "Kadın Hakları Siyaseti: Siyasetin Eril Karakterini Değiştirmek." *Mülkiye Dergisi* 47, sayı 1 (2023): 447-466.

—. *Siyasetin Cinsiyeti: Cinsiyetçiliğe Karşı Kadın Siyaseti.* Metis Yayınları, 2024.

TBMM. *TBMM Albümü 1920-2010.* Haziran 2010.

—. *Osmanlı'dan Günümüze Türk Anayasa Metinleri.* 2023.

—. "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü." 23 Ağustos 2024'te erişildi, https://www5.tbmm.gov.tr/docs/ictuzuk.pdf.

—. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kurul Tutanağı: 28. Dönem 2. Yasama Yılı 114. Birleşim." 23 Ağustos 2024'te erişildi, https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/SonTutanak.

T.C. Cumhurbaşkanlığı. "Cumhurbaşkanlığı Kabinesi." 8 Temmuz 2024'te erişildi, https://www.tccb.gov.tr/kabine/.

Togan, A. Zeki Velidi. *Umumi Türk Tarihine Giriş: En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

Toprak, Zafer. *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935).* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.

Touraine, Alain. *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?* Yapı Kredi Yayınları, 2011.

TÜİK. "İstatistiklerle Kadın, 2022." 12 Ağustos 2024'te erişildi, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668.

UNWomen. *Türkiye'de Siyasette Kadına Yönelik Şiddet: Nitel Bir Araştırma.* 2023.

WEF. "Global Gender Gap Insight Report 2024." 10 Temmuz 2024'te erişildi, https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf.

Yaraman, Ayşegül. *Resmi Tarihten Kadın Tarihine: Elinin Hamuruyla Özgürlük.* Bağlam Yayıncılık, 2001.

YSK. "14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Seçim İstatistikleri Bülteni (2023)." 8 Temmuz 2024'te erişildi, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14%20May%C4%B1s%202023%20Cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1%20ve%2025.%20D%C3%B6nem%20MV%20Genel%20Se%C3%A7imleri%20%C4%B0statistikleri.pdf.

Kaynakça

"Alışveriş Merkezleri." Alışveriş Merkezleri ve Yatırımcıları Derneği (AYD). Erişim Ekim 30, 2024. http://www.ayd.org.tr/alisveris-merkezleri.

"Atakule- Hakkımızda." Atakule. Erişim Ekim 30, 2024. https://www.atakule.com.tr/Tower/AboutUs.

Atkinson, Rowland, and Gesa Helms. "Introduction." In *Securing an Urban Renaissance: Crime, Community, and British Urban Policy*, edited by Rowland Atkinson and Gesa Helms, 1-18. Bristol: Policy Press, 2007.

Bauman, Zygmunt, and David Lyon. *Liquid Surveillance: A Conversation.* Polity, 2013.

Belina, Bernd. "From Disciplining To Dislocation." *European Urban and Regional Studies* 14, sy. 4 (2007): 321–36.

Briken, Kendra, and Volker Eick. "Commodified Pacification." In *States of Discipline: Authoritarian Neoliberalism and the Contested Reproduction of Capitalist Order*, edited by Cemal Burak Tansel, 47–66. Rowman & Littlefield, 2017.

Christopherson, Susan. "The Fortress City: Privatized Spaces, Consumer Citizenship." In *Post-Fordism: A Reader*. Edited by Ash Amin, 409–427. Blackwell, 1994.

Collins, Damian, and Bonnie May Shantz. "Public Spaces, Urban." In *International Encyclopedia of Human Geography*, vol. 8, edited by Rob Kitchin and Nigel Thrift, 517–522. Elsevier, 2009.

Crawford, Margaret. "The World a Shopping Mall." In *A Theme Park: The New American City and the End of Public Space*, edited by Michael Sorkin, 3–30. Hill and Wang, 1992.

Davis, Mike. "Fortress Los Angeles: The Militarization of Urban Space." In *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space*. Edited by Michael Sorkin, 154-180. Hill and Wang, 1992.

Devroe, Elke, and Jan Terpstra. "Plural Policing in Western Europe: A Comparison." *European Journal of Policing Studies* 2, sy. 3 (2015): 235–244.

Dupont, Benoit. "Security in the Age of Networks." *Policing and Society* 14, sy. 1 (2004): 76–91.

Eick, Volker. "Variegated Forms of Policing in Germany: From Police-Private Partnerships to Protective Prosumerism." In *Urban (In)Security.* Edited by Volker Eick and Kendra Briken, 137–172. Red Quill Books, 2014.

Emniyet Genel Müdürlüğü. "Kent Güvenlik Yönetim Sistemi ve Plaka Tanıma Sistemi." Erişim Ekim 30, 2024. https://www.egm.gov.tr/bilgi teknolojilerivehaberlesme/kgysvepts.

Emniyet Genel Müdürlüğü, *2023 Performans Programı*, 2024.

Garland, David. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society.* The University of Chicago Press, 2001.

Graham, Stephen, John Brooks, and Dan Heery. "Towns on the television: Closed circuit tv in british towns and cities." *Local Government Studies* 22, sy. 3 (1996): 1–27.

"Hakkımızda." Karum AVM. Erişim Ekim 30, 2024. https://www.avmkarum.com/hakkimizda.

Hallsworth, Simon, and John Lea. "Reconstructing Leviathan: Emerging Contours of the Security State." *Theoretical Criminology* 15, sy. 2 (2011): 141–157.

Harvey, David. "The Political Economy of Public Space." In *The Politics of Public Space*, edited by Setha Low and Neil Smith, 17–4. Routledge, 2006.

Haspolat, Evren. *Neoliberalizm ve Baskı Aygıtının Dönüşümü: Türkiye'de Özel Güvenliğin Gelişimi*. NotaBene Yayınları, 2012.

Henry, Matthew. "Surveillance." In *International Encyclopedia of Human Geography*, vol. 11, edited by Rob Kitchin and Nigel Thrift, 95–99. Elsevier, 2009.

Helms, Gesa, Rowland Atkinson, and Gordon MacLeod. "Editorial." *European Urban and Regional Studies* 14, sy. 4 (2007): 267–76.

Holley, Cameron and Shearing, Clifford. "Nodal Governance." In *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social Theory*. Edited by Bryan S. Turner, 1-2. Wiley Blackwell, 2017.

Hope, Tim. "Privatopia on Trial? Property Guardianship in the Suburbs." In *Surveillance of Public Space: CCTV, Street Lighting and Crime Prevention*, *Crime Prevention Studies* 10 (1999): 15–45.

Hutchinson, Steven, and Daniel O'Connor. "PolicingThe New Commons: Corporate Security Governance on a Mass Private Property in Canada." *Policing & Society* 15, sy. 2 (2005): 125–44.

Jones, Trevor, ve Stuart Lister. "The Policing of Public Space." *European Journal of Policing Studies* 2, sy. 3 (2015): 245-266.

Jones, Trevor, and Tim Newburn. "Policing Public Private Space in Late Modern Britain." In *Crime Unlimited? Questions for the 21st Century*. Edited by Pat Carlen and Rod Morgan, 99–119. Macmillan Press, 1999.

Jones, Trevor, and Tim Newburn. "The Transformation of Policing: Understanding Current Trends in Policing Systems." *The British Journal of Criminology* 42, sy. 1 (2002): 129–146.

Kärrholm, Mattias. *Retailising Space: Architecture, Retail and the Territorialisation of Public Space.* Ashgate, 2012.

Kempa, Michael, Ryan Carrier, Jennifer Wood, and Clifford Shearing. "Reflections on the Evolving Concept of 'Private Policing'." *European Journal on Criminal Policy and Research* 7 (1999): 197–223.

Koçer, Seçkin. "Kamusal Alanda Kameralı İzleme Sistemlerinin Hukuka Uygunluğu Üzerine Bir Değerlendirme." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2022, sy. 163 (2022): 1-36.

Kohn, Margaret. *Brave New Neighborhoods: The Privatization of Public Space.* Routledge, 2005.

Koskela, Hille. "'The gaze without eyes': video-surveillance and the changing nature of urban space." *Progress in Human Geography* 24, sy. 2 (2000): 243–65.

Krahmann, Elke. "Security: Collective Good or Commodity?" *European Journal of International Relations* 14, sy. 3 (2008): 379–404.

Lipsky, Michael. *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service.* Russell Sage Foundation, 2010.

Loader, Ian. "Thinking Normatively About Private Security." *Journal of Law and Society* 24, sy. 3 (1997): 377–394.

Lyon, David. *Surveillance Society*. Open University Press, 2001.

Lyon, David. *Surveillance Studies: An Overview.* Polity Press, 2007.

Manzo, John. "Social Control and the Management of 'Personal' Space in Shopping Malls." *Space and Culture* 8, sy.1 (2005): 83–97.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi. Cilt 4, 64. Birleşim, 22 Temmuz 1981.

Mitchell, Don, and Lynn A. Staeheli. "Public Space." In *International Encyclopedia of Human Geography*, vol. 8, edited by Rob Kitchin and Nigel Thrift, 511–516. Elsevier, 2009.

Newman, Oscar. *Defensible Space; Crime Prevention Through Urban Design*. Simon & Schuster Books For Young Readers, 1972.

Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, *Yıllık Faaliyet Raporu 2023*, (2024).

G. A. Rice, "Malls/Retail Parks," in *International Encyclopedia of Human Geography*, vol. 6, ed. Rob Kitchin and Nigel Thrift (Elsevier, 2009), 312-317.

Scarpello, Fabio. "Toward the Political Economy of Plural Policing: Taking Stock of a Burgeoning Literature." *International Studies Review* 19, sy. 3 (2017): 1–23.

Shearing, Clifford, and Jennifer Wood. "Governing Security for Common Goods." *International Journal of the Sociology of Law* 31, sy. 3 (2003): 205–225.

Shearing, Clifford, and Jennifer Wood. "Nodal Governance, Democracy, and the New 'Denizens.'" *Journal of Law and Society* 30, sy. 3 (2003): 400–419.

Shearing, Clifford D., and Philip C. Stenning. "Modern Private Security: Its Growth and Implications." *Crime and Justice* 3 (1981): 193–245.

Shearing, Clifford, and Marks, Monique. "Being a New Police in the Liquid 21st Century." *Policing: A Journal of Policy and Practice* 5, sy. 3 (2011): 210–218.

Şengül, Tarık. "Gezi Başkaldırısı Ertesinde Kent Mekânı Ve Siyasal Alanın Yeni Dinamikleri." *METU Journal of the Faculty of Architecture* 32, sy. 1 (2015): 1–20.

Tezcan, Ayhan Melih. "The Politics and Geography of Urban Security Services Provided by Private Security Companies: The Case of Ankara, Turkey." Yayımlanmamış doktora tezi, Middle East Technical University, 2023.

"TOBB Özel Güvenlik Hizmetleri Sektör Meclisine İzmirli Başkan." İzmir Ticaret Odası. Erişim Ekim 30, 2024. https://izto.org.tr/tr/e-oda/haberlerimiz/tobb-ozel-guvenlik-hizmetleri-sektor-meclisine-izmirli-baskan.

Wacquant, Loïc. "The Militarization of Urban Marginality: Lessons from the Brazilian Metropolis." *International Political Sociology* 2, sy. 1 (2008): 56–74.

Wakefield, Alison. "The Public Surveillance Functions of Private Security." *Surveillance & Society* 2, sy. 4 (2002): 529-545.

Wood, David Murakami, Jon Coaffee, Katy Blareau, Anna Leech, James McAllister Jones, and Jonathan Parsons. "Lockdown! Resilience, Resurgence, and the Stage-Set City." In *Securing an Urban Renaissance: Crime, Community, and British Urban Policy*, edited by Rowland Atkinson and Gesa Helms, 91–106. Policy Press, 2007.

Vural Arslan, Tülin. "Türkiye'deki alışveriş merkezleri incelemelerine eleştirel bir bakış: yorumlar, eleştiriler, tartışmalar". *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, *14*, sy.1, 2009: 147-159.

Zedner, Lucia. *Security*. Routledge, 2009.

Zhong, Lena Y., and Peter N. Grabosky. "The Pluralization of Policing and the Rise of Private Policing in China." *Crime, Law and Social Change* 52, sy. 5 (2009): 433–455.

Kaynakça

Castelle, Robert. *Les Métamorphoses de la Questionsociale,* Fayard, 1995.

Delarue, Jean-Marie. *Banlieues en Difficultés. La Relégation*. Syros, 1991.

Dubet, François et Lapeyronnie, Didier. *Les Quartiers d'Exil*. Edition du Seuil, 1992.

Dubet, François. *La galère : jeunes en survie*. Fayard, 1987.

Donzelot, Jacques. *Quand la Ville se Défait, Quelle Politiques Face à la Crise des Banlieus*. Edition du Seuil, 2006.

Erder, Sema. *Refah toplumunda getto*. İstanbul Bilgi üniversitesi yayınları, 2006.

Kurtuluş, Hatice. *İstanbul'da kentsel ayrışma*. Bağlam yayınları, 2005.

Lapeyronnie, Didier. *Ghetto urbain. Ségrégation, violence, pauvreté en France*. Robert Laffont, 2008.

Lefebvre, Henri. *Le droit à la ville. Edition Anthropos, 1972.*

Maurin, Eric. *Le Ghettos français*. Seuil, 2004.

Pinçon, Michel ve Pinçon-Charlo, Monique*. Les Ghettos du Gotha. Comment la bourgeoisie défend ses espaces.* Le Seuil, 2007.

Poyraz, Mustafa. *Aidiyet, göçmen ve toplumsal çeşitlilik*. Ütopya yayınları, 2020.

Poyraz, Mustafa. "Şehrin Bağlayıcı ve harmanlayıcı gücü olarak ara mekanlar: İstanbul'un kenarları ve Paris'in banliyöleri üzerinden karşılaştırmalı bir bakış", Philosophical remarks on city and right to the city (Felsefede kent ve kent hakkı), Ed.: Özgüç Güven, M. Ertan Kardeş, İstanbul Universıty press, 2021, ss. 167-184, 2021.

Rosa, Hartmut. *Résonance*, Edition la Découverte, 2018.

Simmel Georg. "Metropol ve zihinsel yaşam" içinden Max Weber, Georg Simmel, Ferdinand Tönnies, Don Martindale, *Şehir ve cemiyet*, İz yayıncılık, 2005.

Tocqueville, Alexis de. *De la Démocratie en Amérique*. Tome 1*,* Gallimard, 1986.

Wacquant, Loic. *Parias urbains*. La Découverte, 2006.

POZİTİF YAŞLANMA: BÜTÜNCÜL BİR YAKLAŞIM

Dr. Duygu ÖZER

Antalya Belek üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Antalya Türkiye.

duygu.ozer@belek.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9878-3733

Uzm. Gerontolog Lutfiye İPEK

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi

lutfiyee.ipek@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9070-0814

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-17-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

1. POZİTİF PSİKOLOJİ ve POZİTİF YAŞLANMANIN KURAMSAL TEMELLERİ.....1
1.1. Pozitif Psikoloji.....2
1.2. Pozitif Psikolojinin Tarihi.....4
1.3. Pozitif Yaşlanma.....7
1.4. Modern Yaşlanma Anlayışı.....10

2. POZİTİF YAŞLANMA İLE İLİŞKİLİ PSİKOLOJİK VE SOSYAL KAVRAMLAR.....12
2.1. Psikolojik İyi Oluş.....12
2.2. Yaşam Doyumu.....13
2.3. Kendini Gerçekleştirme.....15
2.4. Psikolojik Esneklik.....17
2.5. Psikolojik Dayanıklılık.....18
2.6. Toplumsal Katılım.....20
2.7. Başarılı Yaşlanma.....22
2.8. Yaşamın Anlamı.....25
2.9. Yaşlanırken Akışta Kalmak.....27
2.10. Maneviyat.....29
2.11. Mindfulness ve Öz-Şefkat.....31
2.12. Kabul.....33
2.13. Şükran ve Minnettarlık.....35
2.14. Yaşlılıkta Cinsel Yaşam.....38

3. TEORİDEN PRATİĞE: POZİTİF YAŞLANIYORUZ.....41
3.1. Pozitif Yaşlanma Sürecinde Fiziksel Sağlığa Yönelik Müdahaleler.....44
3.2. Pozitif Yaşlanma Sürecinde Zihinsel ve Duygusal Sağlığa Yönelik Müdahaleler.....52
3.3. Pozitif Yaşlanma Sürecinde Sosyal Destek Sistemleri ve Toplumsal Katılım Stratejileri.....59

3.4. Yaşlanma Sürecinde Anlam Yaratma: Hobiler, Hedefler ve Maneviyat.....62
3.5. Pozitif Yaşlanma Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme: Dijital Çağda Bilişsel Gelişim 64

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 67

KAYNAKÇA.....73

KAYNAKÇA

Abukan, B. (2014). Maslow'un ıhtiyaçlar hiyerarşisi kuramına göre kendini gerçekleştirme ve bilgelik Ilişkisi: Yaşlılar üzerinde bir araştırma (Master's thesis, Ankara Universitesi (Turkey)).

Ağar, A. (2020). Yaşlılarda ortaya çıkan fizyolojik değişiklikler. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 3(3), 347-354.

Ağar, A. (2020). Yaşlılarda ortaya çıkan psikolojik değişiklikler. Geriatrik Bilimler Dergisi, 3(2), 75-80.

Akyol, M., Küçükgüçlü, Ö., Işik, A., & Yener, G. (2025). The Efficacy of the Computer-Based Multi-Domain Cognitive Training Program on the Cognitive Performance of Healthy Older Adults: A Pilot Randomized Controlled Study. European Journal of Geriatrics and Gerontology, 7(1).

American Psychological Association. (2020). The road to resilience. https://www.apa.org/topics/resilience

Andreas S, Schulz H, Volkert J, Dehoust M, Sehner S, Suling A, et al.. (2017). Prevalence of mental disorders in elderly people: the European MentDis_ICF65+ study. Br J Psychiatry. 125:125–31. 10.1192/bjp.bp.115.180463

Appleton, S. and Song, L. (2008). Life satisfaction in urban China: components and determinants. World Development, (36), 11.

Atay, M. R., & Kumcağız, H. (2022). Orta Yaş Bireylerde Psikolojik İyi Oluş Düzeyi ile Yaşlılığı Kabullenme Zorluğu Arasındaki İlişki. Erciyes Akademi, 36(2), 920-937. https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1117868

Ayhan, D. (2022). Evli kadınlarda cinsel iyi oluşun yordayıcıları olarak mutluluk, beden algısı ve cinsel mitler. Üsküdar Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü. Psikoloji Anabilimdalı. Doktora Tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Ayhan, D., & Seki Öz, H. (2022). Yetişkin Bireylerde Ölüm Algısının Manevi İyi Oluş Üzerine Etkisi. Black Sea Journal of Health Science, 5(3), 424-429. https://doi.org/10.19127/bshealthscience.1110155

Bal Koçak, D. (2023). Başarılı yaşlanma sürecinde bazı kuramsal yaklaşımlar. Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 16, 235-256.

Baltes PB, Baltes MM. Psychological perspectives on successful aging: The model of selective optimization with compensation. In: Baltes PB, Baltes MM, eds. Successful Aging: Perspectives from the Behavioral Sciences. European Network on Longitudinal Studies on Individual Development. Cambridge University Press; 1990:1-34. https://doi.org/10.4324/9781003036517-11

Baltjes, F., Cook, J. M., van Kordenoordt, M., & Sobczak, S. (2023). Psychiatric comorbidities in older adults with posttraumatic stress disorder: A systematic review. International journal of geriatric psychiatry, 38(6), e5947. https://doi.org/10.1002/gps.5947

Bar-Tur L. (2021). Fostering Well-Being in the Elderly: Translating Theories on Positive Aging to Practical Approaches. Frontiers in medicine, 8, 517226. https://doi.org/10.3389/fmed.2021.517226

Bayram, Y., & Ceylan, H. (2024). Türkiye'deki üçüncü yaş üniversiteleri: gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden bir analiz. Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 11(2), 308-317. https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1469023

Beattie E., Pachana N. A., & Fanklin S. J (2010). Double Jeapoardy: Comorbid anxiety and depression in late life. Research in Gerontological Nursing, 3(3), 2019–2020. doi:10.3928/19404921-20100528-99

Beerepoot S, Luesken SWM, Huisman M, Deeg DJH. Enjoyment of Sexuality and Longevity in Late Midlife and Older Adults: The Longitudinal Ageing Study Amsterdam. J Appl Gerontol. 2022 Jun;41(6):1615-1624. doi: 10.1177/07334648221078852. Epub 2022 Mar 24. PMID: 35324364; PMCID: PMC9082964. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9082964/pdf/10.1177_07334648221078852.pdf

Bell, G., Singham, T., Saunders, R., John, A., & Stott, J. (2022). Positive psychological constructs and association with reduced risk of mild cognitive impairment and dementia in older adults: A systematic review and meta-analysis. Ageing research reviews, 77, 101594. https://doi.org/10.1016/j.arr.2022.101594

Bemelmans, R., Gelderblom, G. J., Spierts, N., Jonker, P., & De Witte, L. (2013). Development of robot interventions for intramural psychogeriatric care. GeroPsych.

Berk, L., van Boxtel, M., & van Os, J. (2016). Can mindfulness-based interventions influence cognitive functioning in older adults? A review and considerations for future research. *Aging & Mental Health*, *21*(11), 1113–1120. https://doi.org/10.1080/13607863.2016.1247423

Bowling, A., & Dieppe, P. (2005). What is successful ageing and who should define it?. BMJ (Clinical research ed.), 331(7531), 1548–1551. https://doi.org/10.1136/bmj.331.7531.1548

Bozoki, A., Radovanovic, M., Winn, B., Heeter, C., & Anthony, J. C. (2013). Effects of a computer-based cognitive exercise program on age-related cognitive decline. Archives of gerontology and geriatrics, 57(1), 1-7.

Brown Wilson, C., Arendt, L., Nguyen, M., Scott, T. L., Neville, C. C., & Pachana, N. A. (2019). Nonpharmacological Interventions for Anxiety and Dementia in Nursing Homes: A Systematic Review. The Gerontologist, 59(6), e731–e742.

https://doi.org/10.1093/geront/gnz020

Burr, V., & Dick, P. (2021). A social constructionist critique of positive psychology. In B. D. Slife, S. C. Yanchar, & F. C. Richardson (Eds.), *Routledge international handbook of theoretical and philosophical psychology: Critiques, problems, and alternatives to psychological ideas* (1st ed., pp. 151–169). Routledge.

Byers A.L., Arean P.A., Yaffe K. (2012). Low use of mental health services among older americans with mood and anxiety disorders. Psychiatr. Serv. 63(1):66–72.

Çetingök, B., & Irmak, H. (2022). Yaşlı bireylerde psikolojik dayanıklılık ve öznel iyi oluş ilişkisi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 14(3), 390–402. https://doi.org/10.18863/pgy.962937

Chang, O. D., Sánchez-Álvarez, N., Rey, L., Extremera, N., Kwon, M., & Li, M. (2022). Gratitude, emotional intelligence, and life satisfaction among older adults: Evidence for a broaden-and-build model or an amplification model? *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being, 23*(6), 2597–2611. https://doi.org/10.1007/s10902-022-00515-4

Chang, P. S., Knobf, T., Oh, B., & Funk, M. (2019). Physical and Psychological Health Outcomes of Qigong Exercise in Older Adults: A Systematic Review and Meta-Analysis. The American journal of Chinese medicine, 47(2), 301–322.

https://doi.org/10.1142/S0192415X19500149

Chaves, L. J., & Gil, C. A. (2015). Older people's concepts of spirituality, related to aging and quality of life. Ciencia & saude coletiva, 20(12), 3641–3652.https://doi.org/10.1590/1413-812320152012.19062014

Chen Y, Okereke OI, Kim ES, Tiemeier H, Kubzansky LD, VanderWeele TJ. Gratitude and Mortality Among Older US Female Nurses. JAMA Psychiatry. 2024 Oct 1;81(10):1030-1038. doi: 10.1001/jamapsychiatry.2024.1687. PMID: 38959002; PMCID: PMC11223047.

Chen, C. T., Tung, H. H., Fang, C. J., Wang, J. L., Ko, N. Y., Chang, Y. J., & Chen, Y. C. (2021). Effect of music therapy on improving sleep quality in older adults: A systematic review and meta-analysis. Journal of the American Geriatrics Society, 69(7), 1925–1932. https://doi.org/10.1111/jgs.17149

Chen, Y. R., & Schulz, P. J. (2016). The Effect of Information Communication Technology Interventions on Reducing Social Isolation in the Elderly: A Systematic Review. Journal of medical Internet research, 18(1), e18. https://doi.org/10.2196/jmir.4596

Chi, Z., & Han, H. (2022). Urban-Rural Differences: The Impact of Social Support on the Use of Multiple Healthcare Services for Older People. Frontiers in public health, 10, 851616. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.851616

Chida, Y., & Steptoe, A. (2008). Positive psychological well-being and mortality: a quantitative review of prospective observational studies. Psychosomatic Medicine, 70(7), 741-756.

Cibeira, N., Lorenzo-López, L., Maseda, A., Blanco-Fandiño, J., López-López, R., & Millán-Calenti, J. C. (2021). Effectiveness of a chess-training program for improving cognition, mood, and quality of life in older adults: A pilot study. Geriatric nursing (New York, N.Y.), 42(4), 894–900. https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2021.04.026

Çoban, G. S. (2021). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences, 6*(1), 111–118.

Cobb S. (1976). Presidential Address-1976. Social support as a moderator of life stress. Psychosomatic medicine, 38(5), 300–314. https://doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003

Coelho-Júnior, H. J., Calvani, R., Panza, F., Allegri, R. F., Picca, A., Marzetti, E., & Alves, V. P. (2022). Religiosity/Spirituality and Mental Health in Older Adults: A Systematic Review and Meta-Analysis of Observational Studies. Frontiers in medicine, 9, 877213. https://doi.org/10.3389/fmed.2022.877213

Colardyn, D., & Bjornavold, J. (2004). Validation of non-formal and informal learning: policy and practices in EU member states. European Journal of Education, 39(1), 69-89. https://doi.org/10.1111/j.0141-8211.2004.00167.x

Cremers, G., Taylor, E., Hodge, L., & Quigley, A. (2022). Effectiveness and Acceptability of Low-intensity Psychological Interventions on the Well-being of Older Adults: A Systematic Review. Clinical gerontologist, 45(2), 214–234.

https://doi.org/10.1080/07317115.2019.1662867

Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(59). https://doi.org/10.17755/esosder.263229

Dalbudak Sansar D, Seylam Küşümler A. (2022). Demansa Karşı Korumada Beslenmenin Etkisi: Nörodejeneratif Gecikme Müdahalesi Diyeti. TOGÜ Sağlık Bilimleri Dergisi. 2(3):323-35.

Davis C., Bryan J., Hodgson J., Murphy K. Definition of the mediterranean diet; a literature review. Nutrients. 2015;7:9139–9153. doi: 10.3390/nu7115459.

de Lima Flauzino, K., Manuel Pires Teixeira Gil, H., Sathler Tavares Batistoni, S., Oliveira Costa, M., & Cachioni, M. (2022). Lifelong learning activities for older adults: A scoping review. Educational Gerontology, 48 (11), 497–510. doi: 10.1080/03601277. 2022.2052507

De Pasquale, C., El Kazzi, M., Sutherland, K., Shriane, A. E., Vincent, G. E., Cistulli, P. A., & Bin, Y. S. (2024). Sleep hygiene - What do we mean? A bibliographic review. Sleep medicine reviews, 75, 101930. https://doi.org/10.1016/j.smrv.2024.101930

Delhom, I., Mateu-Mollá, J., & Lacomba-Trejo, L. (2022). Is acceptance and commitment therapy helpful in reducing anxiety symptomatology in people aged 65 or over? A systematic review. Frontiers in psychiatry, 13, 976363.

https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.976363

Demirağ, H., Güngör, S., & Hindistan, S. (2023). Yaşlı Bireylerde Aktif ve Başarılı Yaşlanma Uygulamaları. Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences, 8 (Özel Sayı), 659-668. http://doi.org/10.5281/zenodo.8402187

Domènech-Abella, J., Lara, E., Rubio-Valera, M., Olaya, B., Moneta, M. V., Rico-Uribe, L. A., Ayuso-Mateos, J. L., Mundó, J., & Haro, J. M. (2017). Loneliness and depression in the elderly: the role of social network. Social psychiatry and psychiatric epidemiology, 52(4), 381–390. https://doi.org/10.1007/s00127-017-1339-3

Dong, Y., Cheng, L., & Cao, H. (2024). Impact of informal social support on the mental health of older adults. Frontiers in public health, 12, 1446246. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1446246

Dworschak, C., Heim, E., & Maercker, A. (2022). Efficacy of internet-based interventions for common mental disorder symptoms and psychosocial problems in older adults: A systematic review and meta-analysis. Internet interventions, 27, 100498. https://doi.org/10.1016/j.invent.2022.100498

El Keshky MES, Khusaifan SJ, Kong F. Gratitude and Life Satisfaction among Older Adults in Saudi Arabia: Social Support and Enjoyment of Life as Mediators. Behav Sci (Basel). 2023 Jun 22;13(7):527. doi: 10.3390/bs13070527. PMID: 37503974; PMCID: PMC10376453.

Erickson, K. I., Voss, M. W., Prakash, R. S., Basak, C., Szabo, A., Chaddock, L., Kim, J. S., Heo, S., Alves, H., White, S. M., Wojcicki, T. R., Mailey, E., Vieira, V. J., Martin, S. A., Pence, B. D., Woods, J. A., McAuley, E., & Kramer, A. F. (2011). Exercise training increases size of hippocampus and improves memory. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 108(7), 3017–3022.

https://doi.org/10.1073/pnas.1015950108

Erol, S., Sezer, A., Şişman, F. N., Öztürk, S. (2016). Yaşlılarda Yalnızlık ve Yaşam Doyumu. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 5(3), 60-69.

Estebsari, F., Dastoorpoor, M., Khalifehkandi, Z. R., Nouri, A., Mostafaei, D., Hosseini, M., Esmaeili, R., & Aghababaeian, H. (2020). The Concept of Successful Aging: A Review Article. Current aging science, 13(1), 4–10.

https://doi.org/10.2174/1874609812666191023130117

Fancourt, D., Aughterson, H., Finn, S., Walker, E., & Steptoe, A. (2021). How leisure activities affect health: a narrative review and multi-level theoretical framework of mechanisms of action. The lancet. Psychiatry, 8(4), 329–339. https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30384-9

Feng Z, Cramm JM, Nieboer AP. Social participation is an important health behaviour for health and quality of life among chronically ill older Chinese people. BMC Geriatr. 2020 Aug 24;20(1):299. doi: 10.1186/s12877-020-01713-6. PMID: 32831028; PMCID: PMC7444063.

Fernandes, C. S., Magalhães, B., Lima, A., Nóbrega, P., Silva, M., & Santos, C. (2022). Impact of Exergames on the Mental Health of Older Adults: A Systematic Review and GRADE Evidence Synthesis. Games for health journal, https://doi.org/10.1089/g4h.2021.0229

Fissler, P., Küster, O. C., Laptinskaya, D., Loy, L. S., von Arnim, C. A. F., & Kolassa, I. T. (2018). Jigsaw Puzzling Taps Multiple Cognitive Abilities and Is a Potential Protective Factor for Cognitive Aging. Frontiers in aging neuroscience, 10, 299. https://doi.org/10.3389/fnagi.2018.00299

Flannery Jr, R. B. (1990). Social support and psychological trauma: A methodological review. Journal of traumatic stress, 3(4), 593-611.

Frankl, V. E. (1985). Logos, paradox, and the search for meaning. In Cognition and psychotherapy (pp. 259-275). Boston, MA: Springer US.

Frankl, V. E. (2009). İnsanın Anlam Arayışı. (Çev. Selçuk Budak) Okuyan Us Yayınları. (Orijinali 1963'te yayımlanmıştır.)

Fratiglioni, L., Paillard-Borg, S., & Winblad, B. (2004). An active and socially integrated lifestyle in late life might protect against dementia. The Lancet. Neurology, 3(6), 343–353. https://doi.org/10.1016/S1474-4422(04)00767-7

Freund, A. M. (2008). Successful Aging as Management of Resources: The Role of Selection, Optimization, and Compensation. Research in Human Development, 5(2), 94–106. https://doi.org/10.1080/15427600802034827

Gallardo-Gómez, D., Del Pozo-Cruz, J., Noetel, M., Álvarez-Barbosa, F., Alfonso-Rosa, R. M., & Del Pozo Cruz, B. (2022). Optimal dose and type of exercise to improve cognitive function in older adults: A

systematic review and bayesian model-based network meta-analysis of RCTs. Ageing research reviews, 76, 101591. https://doi.org/10.1016/j.arr.2022.101591

Gallardo-Gómez, D., Del Pozo-Cruz, J., Noetel, M., Álvarez-Barbosa, F., Alfonso-Rosa, R. M., & Del Pozo Cruz, B. (2022). Optimal dose and type of exercise to improve cognitive function in older adults: A systematic review and bayesian model-based network meta-analysis of RCTs. Ageing research reviews, 76, 101591. https://doi.org/10.1016/j.arr.2022.101591

Gard, T.; Hölzel, B.K.; Lazar, S. The potential effects of meditation on age-related cognitive decline: A systematic review. *Ann. N. Y. Acad. Sci.* 2014, *1307*, 89–103. https://doi.org/10.1111/nyas.12348

Gavelin, H. M., Lampit, A., Hallock, H., Sabatés, J., & Bahar-Fuchs, A. (2020). Cognition-Oriented Treatments for Older Adults: a Systematic Overview of Systematic Reviews. Neuropsychology review, 30(2), 167–193. https://doi.org/10.1007/s11065-020-09434-8

Geiger, P. J., Boggero, I. A., Brake, C. A., Caldera, C. A., Sachs-Ericsson, N., & Stevens, L. G. (2016). Mindfulness-based interventions for older adults: A review of the effects on physical and emotional well-being. *Mindfulness, 7*(2), 296–307. https://doi.org/10.1007/s12671-015-0444-1

Göcen, G. (2013). Pozitif psikoloji düzleminde psikolojik iyi olma ve dini yönelim ilişkisi: Yetişkinler üzerine bir araştırma. *Toplum Bilimleri Dergisi*.

González-Martín, A. M., Aibar-Almazán, A., Rivas-Campo, Y., Marín-Gutiérrez, A., & Castellote-Caballero, Y. (2023). Effects of mindfulness-based cognitive therapy on older adults with sleep disorders: a systematic review and meta-analysis. Frontiers in public health, 11, 1242868.

https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1242868

Grabbe, J. W. (2011). Sudoku and working memory performance for older adults. Activities, Adaptation & Aging, 35(3), 241-254.

Greenfield, E. A., & Marks, N. F. (2004). Formal volunteering as a protective factor for older adults' psychological well-being. The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences, 59(5), S258–S264.

https://doi.org/10.1093/geronb/59.5.s258

Gümüş Demir, Z. (2022). Yaşlılarda Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nin Geliştirilmesi. Senex Yaşlılık Çalışmaları Dergisi. 6(1), 16-32. https://orcid.org/0000-0003-4474-4813

Güngör, A. (2017). Eğitimde Pozitif Psikolojiyi Anlamak. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 154-166.

Gürsu, O., & Ay, Y. (2018). Din, Manevi İyi Oluş ve Yaşlılık. *Journal of International Social Research*, *11*(61).

Hall, J., Kellett, S., Berrios, R., Bains, M. K., & Scott, S. (2016). Efficacy of Cognitive Behavioral Therapy for Generalized Anxiety Disorder in Older Adults: Systematic Review, Meta-Analysis, and Meta-Regression. The American journal of geriatric psychiatry 24(11), 1063–1073. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2016.06.006

Han A. (2022). Mindfulness-Based Interventions for Older Adults with Dementia or Mild Cognitive Impairment: A Meta-Analysis. Clin Gerontol.

Jul-Sep;45(4):763-776. DOI: 10.1080/07317115.2021.1995561

Hanseeuw BJ, Jonas V, Jackson J, Betensky RA, Rentz DM, Johnson KA, et al.. (2020). Association of anxiety with subcortical amyloidosis in cognitively normal older adults. Mol Psychiatry. 25:2599–607. 10.1038/s41380-018-0214-2

Harris D. J., Vine S. J., Wilson M. R. (2017). Neurocognitive mechanisms of the flow state. Prog. Brain Res. 234, 221–243. doi: 10.1016/bs.pbr.2017.06.012,

Havighurst, R. J. (1961) Başarılı yaşlanma. *Gerontolog, 1,* 8–13. https://doi.org/10.1093/geront/1.1.8

Heo J, Lee Y, Pedersen PM, McCormick BP. Flow experience in the daily lives of older adults: an analysis of the interaction between flow, individual differences, serious leisure, location, and social context. Can J Aging. 2010 Sep; 29 (3): 411 - 23. doi: 10.1017/S0714980810000395. Epub 2010 Aug 16. PMID: 20707938.

Hill, R. D. (2011). A positive aging framework for guiding geropsychology interventions. Behavior therapy, 42(1), 66-77. https://doi.org/10.1016/j.beth.2010.04.006

Hirshkowitz, M., Whiton, K., Albert, S. M., Alessi, C., Bruni, O., DonCarlos, L., ... & Hillard, P. J. A. (2015). National Sleep Foundation's sleep time duration recommendations: methodology and results summary. Sleep health, 1(1), 40-43.

Hossen, MS. (2025). Successful Aging: Perspectives from the Behavioral Sciences. ICRRD

https://www.researchgate.net/publication/391862462_Successful_Aging_Perspectives_from_the_Behavioral_Sciences

https://psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120150000m000064.pdf

Hunsaker A., Hargittai E. A (2018). Review of internet use among older adults. New Media Soc. 20(10):3937–3954.

İlhan, N. (2014). Yaşlılarda Üretken Olmanın Umutsuzluk Düzeyine Etkisi. Florence Nightingale Journal of Nursing, 15(58).

İpek, L., Gencer, G. Y. G. Pozitif Yaşlanma: "Yaşama Yıllar Değil, Yıllara Yaşam Katmak". doi: 10.32739/usmut.2024.10.17.115

Izquierdo, M., Merchant, R. A., Morley, J. E., Anker, S. D., Aprahamian, I., Arai, H., Aubertin-Leheudre, M., Bernabei, R., Cadore, E. L., Cesari, M., Chen, L. K., de Souto Barreto, P., Duque, G., Ferrucci, L., Fielding, R. A., García-Hermoso, A., Gutiérrez-Robledo, L. M., Harridge, S. D. R., Kirk, B., Kritchevsky, S., … Fiatarone Singh, M. (2021). International Exercise Recommendations in Older Adults (ICFSR): Expert Consensus Guidelines. The journal of nutrition, health & aging, 25(7), 824–853. https://doi.org/10.1007/s12603-021-1665-8

Jenkins, A. (2011). Participation in learning and wellbeing among older adults. International Journal of Lifelong Education, 30(3), 403–420. doi:10.1080/02601370.2011.570876

Johnson M. H. (2001). Functional brain development in humans. Nature reviews. Neuroscience, 2(7), 475–483.

https://doi.org/10.1038/35081509

Kaba, İ., Erol, M., & Güç K. (2018). Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geliştirilmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(1), 1-14.

Kalaycı, N. (2014). Daimon'dan eudaimonia'ya: Aristoteles'te mutluluk. *Cogito*.
https://www.academia.edu/42200225/Daimondan_eudaimoniaya_Aristoteleste_mutluluk

Kanerva N., Kaartinen N.E., Schwab U., Lahti-Koski M., Mannisto S. The baltic sea diet score: A tool for assessing healthy eating in nordic countries. Public Health Nutr. 2014;17:1697–1705. doi: 10.1017/S1368980013002395.

Kangal, A. (2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hanehalkı için bazı sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(44), 214–233.

Karataş, Z., & Uzun, K. (2020). Şükran mı Duyuyoruz Yoksa Minnetter mıyız?. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*(*56*), 411-440.

Kardaş F, Yalçın İ. Şükran: Ruh Sağlığı Alanında Güncel Bir Kavram. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Mart 2018;10(1):1-18. doi:10.18863/pgy.334494

Kartal, M. (2012). Yaşam Döngüsünde Yaşlılığın Psikolojik Boyutu. The Journal of Turkish Family Physician.

https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15707.39202

Kelly, M. E., Loughrey, D., Lawlor, B. A., Robertson, I. H., Walsh, C., & Brennan, S. (2014). The impact of cognitive training and mental stimulation on cognitive and everyday functioning of healthy older adults: a systematic review and meta-analysis. Ageing research reviews, 15, 28–43. https://doi.org/10.1016/j.arr.2014.02.004

Kennedy E.T., Ohls J., Carlson S., Fleming K. The healthy eating index—Design and applications. J. Am. Diet. Assoc. 1995;95:1103–1108. doi: 10.1016/S0002-8223(95)00300-2.

Killen, Alison and Macaskıll, Ann (2015). Using a gratitude intervention to enhance wellbeing in older adults. Journal of Happiness Studies, 16 (4), 947-964.

Kırışık Sürer H, Ulusal F, Borazan NG. Assessment of Positive Psychology Interventions for Elderly Individuals from Gerontological Perspective. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Mart 2025;17(1):133-139. doi:10.18863/pgy.1449444

Klainin-Yobas, P., Oo, W. N., Suzanne Yew, P. Y., & Lau, Y. (2015). Effects of relaxation interventions on depression and anxiety among older adults: a systematic review. Aging & mental health, 19(12), 1043–1055. https://doi.org/10.1080/13607863.2014.997191

Ko, K. Y., Kwok, Z. C. M., & Chan, H. Y. (2023). Effects of yoga on physical and psychological health among community-dwelling older adults: A systematic review and meta-analysis. International journal of older people nursing, 18(5), e12562.
https://doi.org/10.1111/opn.12562

Kolling, T., Haberstroh, J., Kaspar, R., Pantel, J., Oswald, F., & Knopf, M. (2013). Evidence and deployment-based research into care for the elderly using emotional robots. GeroPsych.

Kutsal, Y. G. (2007). Yaşlanan dünyanın yaşlanan insanları. Yaşlılıkta kaliteli yaşam içinde (5-11). Ankara: Hacettepe Universitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi yayını.

Kwon, C. Y., Lee, B., Cheong, M. J., Kim, T. H., Jang, B. H., Chung, S. Y., & Kim, J. W. (2021). Non-pharmacological treatment for elderly individuals with insomnia: a systematic review and network meta-analysis. Frontiers in psychiatry, 11, 608896.

Laal, M. (2011). Lifelong learning: What does it mean? Procedia—Social and Behavioral Sciences, 28, 470–474. doi:10.1016/j.sbspro.2011.11.090

Lam, J., Aftab, A., Lee, E., & Jeste, D. (2020). Posıtıve Psychıatry Interventıons In Gerıatrıc Mental Health. Current treatment options in psychiatry, 7(4), 471–488. https://doi.org/10.1007/s40501-020-00228-6

Lan, X., Xiao, H., & Chen, Y. (2017). Effects of life review interventions on psychosocial outcomes among older adults: A systematic review and meta-analysis. Geriatrics & gerontology international, 17(10), 1344–1357. https://doi.org/10.1111/ggi.12947

Lannon-Boran, C., Hannigan, C., Power, J. M., Lambert, J., & Kelly, M. (2024). The effect of mindfulness-based intervention on cognitively unimpaired older adults' cognitive function and sleep quality: a systematic review and meta-analysis. Aging & mental health, 28(1), 23–35. https://doi.org/10.1080/13607863.2023.2228255

Larsen, L., Christoffersen, M., & Vedel, A. (2020). Psychotherapy improves the well-being of elderly Danish care recipients. GeroPsych.

Lawrence, V., Kimona, K., Howard, R. J., Serfaty, M. A., Wetherell, J. L., Livingston, G., ... & Gould, R. L. (2019). Optimising the acceptability and feasibility of acceptance and commitment therapy for treatment-resistant generalised anxiety disorder in older adults. Age and ageing, 48(5), 741-750.

Leahy, R. L., Tirch, D. D., & Melwani, P. S. (2012). Processes underlying depression: Risk aversion, emotional schemas, and psychological flexibility. International Journal of Cognitive Therapy, 5(4), 362–379. https://doi.org/10.1521/ijct.2012.5.4.362

Leanos, S., Kurum, E., Ditta, A., Rebok, G., & Wu, R. (2018). The Impact of Learning Multiple New Skills On Cognitive Development And Functional Independence In Older Adulthood. Innovation In Aging, 2(Suppl 1), 1004. Https://Doi.Org/10.1093/Geroni/Igy031.3708

Lee, P. G., Jackson, E. A., & Richardson, C. R. (2017). Exercise Prescriptions in Older Adults. American family physician, 95(7), 425–432.

Lehert, P., Villaseca, P., Hogervorst, E., Maki, P. M., & Henderson, V. W. (2015). Individually modifiable risk factors to ameliorate cognitive aging: a systematic review and meta-analysis. Climacteric : the journal of the International Menopause Society, 18(5), 678–689. https://doi.org/10.3109/13697137.2015.1078106

Li, S. Y. H., & Bressington, D. (2019). The effects of mindfulness-based stress reduction on depression, anxiety, and stress in older adults: A systematic review and meta-analysis. International journal of mental health nursing, 28(3), 635–656. https://doi.org/10.1111/inm.12568

Lima, S., Teixeira, L., Esteves, R., Ribeiro, F., Pereira, F., Teixeira, A., & Magalhães, C. (2020). Spirituality and quality of life in older adults: a path analysis model. BMC geriatrics, 20(1), 259. https://doi.org/10.1186/s12877-020-01646-0

Lima, S., Teixeira, L., Esteves, R., Ribeiro, F., Pereira, F., Teixeira, A., & Magalhães, C. (2020). Spirituality and quality of life in older adults: a path analysis model. BMC geriatrics, 20(1), 259. https://doi.org/10.1186/s12877-020-01646-0

Lin, M. L., Lopez, J. D., Silva, A., Ali, K., Brookshaw, V. Y., Martinez, M. G., & Castillo, D. C. (2023). Cognitive and socio-emotional benefits of puzzle working in older adults. Activities, Adaptation & Aging, 47(3), 348-363.

Lin, Y., Lin, R., Liu, W., & Wu, W. (2022). Effectiveness of horticultural therapy on physical functioning and psychological health outcomes for older adults: A systematic review and meta-analysis. Journal of clinical nursing, 31(15-16), 2087–2099. https://doi.org/10.1111/jocn.16095

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. American Psychologist, 57(9), 705–717. https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705

Lomas, T., Waters, L., Williams, P., Oades, L., & Kern, M. L. (2021). Third wave positive psychology: Broadening towards complexity and inclusivity. The Journal of Positive Psychology, 16(5), 660–674. https://doi.org/10.1080/17439760.2020.1805501

Lövdén, M., Bodammer, N. C., Kühn, S., Kaufmann, J., Schütze, H., Tempelmann, C., Heinze, H. J., Düzel, E., Schmiedek, F., & Lindenberger, U. (2010). Experience-dependent plasticity of white-matter microstructure extends into old age. Neuropsychologia, 48(13), 3878–3883.

https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2010.08.026

Mackenzie C.S., Pagura J., Sareen J. (2010) Correlates of perceived need for and use of mental health services by older adults in the collaborative psychiatric epidemiology surveys. Am. J. Geriatr. Psychiatry. 18(12):1103–1115.

MacLeod, S., Musich, S., Hawkins, K., Alsgaard, K., & Wicker, E. R. (2016). The impact of resilience among older adults. Geriatric Nursing, 37(4), 266–272. https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2016.02.014

Maercker, A. (2003). Gerontopsychology. Current concepts and relevant aspects of psychotherapy: Aktuelle Konzepte und Therapieaspekte. Psychotherapeut, 48, 132-149.

Maier, S. F., & Seligman, M. E. P. (1976). Learned helplessness: Theory and evidence. *Journal of Experimental Psychology: General, 105*(1), 3–46. https://doi.org/10.1037/0096-3445.105.1.3

Malinowski, P., Shalamanova, L. Meditasyon ve Bilişsel Yaşlanma: Bilişsel Rezerv Oluşturmada Farkındalık Meditasyonunun Rolü. *J Cogn Enhanc* **1**, 96–106 (2017). https://doi.org/10.1007/s41465-017-0022-7

Malone J, Dadswell A. Yaşlı Yetişkinler için Pozitif Yaşlanmada Din, Maneviyat ve/veya İnancın Rolü. Geriatri (Basel). 2018 Haziran 8;3(2):28. doi: 10.3390/geriatrics3020028. PMID: 31011066; PMCID: PMC6319229.

Marcason W. What are the components to the mind diet? J. Acad. Nutr. Diet. 2015;115:1744. doi: 10.1016/j.jand.2015.08.002.

Marzola, P., Melzer, T., Pavesi, E., Gil-Mohapel, J., & Brocardo, P. S. (2023). Exploring the Role of Neuroplasticity in Development, Aging, and Neurodegeneration. Brain sciences, 13(12), 1610. https://doi.org/10.3390/brainsci13121610

Mersin, S., Demiralp, M., & Öz, F. (2018). Yaşlı Bireylerin Kendilerine ve yaşamlarına İlişkin Öz Değerlendirmeleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(40), 135-155. https://doi.org/10.21560/spcd.v18i38117.360161

Miguel, I., von Humboldt, S., & Leal, I. (2024). Sexual well-being across the lifespan: Is sexual satisfaction related to adjustment to aging? *Sexuality Research & Social Policy: A Journal of the NSRC.* Advance online publication.

https://doi.org/10.1007/s13178-024-00939-y

Mindel, C. H., Wright, R., Jr, & Starrett, R. A. (1986). Informal and formal health and social support systems of black and white elderly: a comparative cost approach. The Gerontologist, 26(3), 279–285. https://doi.org/10.1093/geront/26.3.279

Nahcıvan NÖ, Demirezen E, Erdoğan S. Birinci Basamakta Yaşlılarda Depresyon İle İlişkili Faktörler: Sosyodemografik Özellikler, Deneyimlenen Sosyal Kayıplar, Sağlık Sorunları ve İyilik Durumu. 35.Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Uluslar Arası Kros- Kültürel Psikiyatri Uydu Sempozyumu. Trabzon, 1999:99-105.

Narushima, M., Liu, J., & Diestelkamp, N. (2018). Lifelong learning in active ageing discourse: Its conserving effect on wellbeing, health and vulnerability. Ageing and Society, 38(4), 651–675. doi:10.1017/s0144686x16001136

Neff, K. D., & Germer, C. K. (2013). A pilot study and randomized controlled trial of the mindful self-compassion program. Journal of clinical psychology, 69(1), 28-44.

Niclasen, J., Lund, L., Obel, C., & Larsen, L. (2019). Mental health interventions among older adults: A systematic review. Scandinavian journal of public health, 47(2), 240–250. https://doi.org/10.1177/1403494818773530

Olshansky S. J. (2018). From Lifespan to Healthspan. JAMA, 320(13), 1323–1324. https://doi.org/10.1001/jama.2018.12621

Ong, A. D., Uchino, B. N., & Wethington, E. (2016). Loneliness and Health in Older Adults: A Mini-Review and Synthesis. Gerontology, 62(4), 443–449. https://doi.org/10.1159/000441651

Özekes, B. Ç., & Kızıltepe, R. (2026). Yaşlılıkta cinsellik (Sexuality in the elderly). https://doi.org/10.19161/ETD.344201

Özer, D. (2024). Psikolojik Sağlamlığın Stresle Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi: 6 Şubat Depremini Yaşayan Depremzedelere Yönelik Bir Araştırma. Journal of Humanities and Tourism Research, 14(4), 505-523. https://doi.org/10.18037/ausbd.550232 Journal, 6(1), 263-265

Özer, M. ve Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu. Geriatri, 6(2), 72-74.

Papadopoulos, D. (2020) The Role of Well-Being, Spirituality, and Religiosity for Successful Aging in Late Life: A Brief Review. Advances in Aging Research, 9, 23-31. https://doi.org/10.4236/aar.2020.92003

Park, D. C., & Bischof, G. N. (2013). The aging mind: neuroplasticity in response to cognitive training. Dialogues in clinical neuroscience, 15(1), 109–119. https://doi.org/10.31887/DCNS.2013.15.1/dpark

Payette, M. C., Bélanger, C., Léveillé, V., & Grenier, S. (2016). Fall-Related Psychological Concerns and Anxiety among Community-Dwelling Older Adults: Systematic Review and Meta-Analysis. PloS one, 11(4), e0152848. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0152848

Payne BR, Jackson JJ, Noh SR, Stine-Morrow EA. In the zone: flow state and cognition in older adults. Psychol Aging. 2011 Sep;26(3):738-43. doi: 10.1037/a0022359. PMID: 21443348; PMCID: PMC3199019.

Phillips C. (2017). Lifestyle Modulators of Neuroplasticity: How Physical Activity, Mental Engagement, and Diet Promote Cognitive Health during Aging. Neural plasticity, 2017, 3589271. https://doi.org/10.1155/2017/3589271

Podolski, O. S., Whitfield, T., Schaaf, L., Cornaro, C., Köbe, T., Koch, S., & Wirth, M. (2023). The Impact of Dance Movement Interventions on Psychological Health in Older Adults without Dementia: A Systematic Review and Meta-Analysis. Brain sciences, 13(7), 981. https://doi.org/10.3390/brainsci13070981

Reyhan, F., Özerdoğan, N., & Arık, E. (2018). İHMAL EDİLEN BİR KONU: YAŞLILIKTA CİNSELLİK. Sağlık Bilimleri Dergisi, 27(1), 76-79.

Rowe JW, Kahn RL. Successful aging. Gerontologist. 1997 Aug;37(4):433-40. doi: 10.1093/geront/37.4.433. PMID: 9279031.

Rüber, I. E., Rees, S.-L., & Schmidt-Hertha, B. (2018). Lifelong learning—Lifelong returns? A new theoretical framework for the analysis of civic returns on adult learning. International Review of Education, 64(5), 543–562. doi:10.1007/s11159-018-9738-6

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. Journal of Personality and Social Psychology, 57(6), 1069–1081. https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069

Ryu, E., Jenkins, G. D., Wang, Y., Olfson, M., Talati, A., Lepow, L., Coombes, B. J., Charney, A. W., Glicksberg, B. S., Mann, J. J., Weissman, M. M., Wickramaratne, P., Pathak, J., & Biernacka, J. M. (2023). The importance of social activity to risk of major depression in older adults. Psychological medicine, 53(6), 2634–2642. https://doi.org/10.1017/S0033291721004566

Sacks F.M., Svetkey L.P., Vollmer W.M., Appel L.J., Bray G.A., Harsha D., Obarzanek E., Conlin P.R., Miller E.R., Simons-Morton D.G., et al. Effects on blood pressure of reduced dietary sodium and the dietary approaches to stop hypertension (dash) diet. N. Engl. J. Med. 2001;344:3–10. doi: 10.1056/NEJM200101043440101.

Salthouse T. A. (2006). Mental Exercise and Mental Aging: Evaluating the Validity of the "Use It or Lose It" Hypothesis. Perspectives on psychological science : a journal of the Association for Psychological Science, 1(1), 68–87. https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00005.x

Santos-Parker J.R., LaRocca T.J., Seals D.R. Aerobic Exercise and Other Healthy Lifestyle Factors That Influence Vascular Aging. Adv. Physiol. Educ. 2014;38:296–307. doi: 10.1152/advan.00088.2014.

Satı, C. A. N. (2022). Yaşlılarda Uyku Sorunları: Derleme. Abant Sağlık Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi, 2(1), 36-42.

Seifert, A., Cotten, S. R., & Xie, B. (2021). A Double Burden of Exclusion? Digital and Social Exclusion of Older Adults in Times of COVID-19. The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences, 76(3), e99–e103. https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa098

Seligman, M. E. P. (1972). Learned helplessness. *Annual Review of Medicine, 23*, 407–412.

https://doi.org/10.1146/annurev.me.23.020172.002203

Seligman, M. E. P. (1999). The president's address. American Psychologist, 54(8), 559–562.

Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. American Psychologist, 55(1), 5–14. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5

Sella, E., Toffalini, E., Canini, L., & Borella, E. (2023). Non-pharmacological interventions targeting sleep quality in older adults: a systematic review and meta-analysis. Aging & mental health, 27(5), 847–861. https://doi.org/10.1080/13607863.2022.2056879

Shallcross AJ, Ford BQ, Floerke VA, Mauss IB. Getting better with age: the relationship between age, acceptance, and negative affect. J Pers Soc Psychol. 2013 Apr;104(4):734-49. doi: 10.1037/a0031180. Epub 2012 Dec 31. Erratum in: J Pers Soc Psychol. 2013 Oct;105(4):718-9. doi: 10.1037/a0034225. PMID: 23276266; PMCID: PMC3609879.

Shekelle, P. G., Miake-Lye, I. M., Begashaw, M. M., Booth, M. S., Myers, B., Lowery, N., & Shrank, W. H. (2024). Interventions to Reduce Loneliness in Community-Living Older Adults: a Systematic Review and Meta-analysis. Journal of general internal medicine, 39(6), 1015–1028. https://doi.org/10.1007/s11606-023-08517-5

Shen, Y., Shi, Q., Nong, K., Li, S., Yue, J., Huang, J., Dong, B., Beauchamp, M., & Hao, Q. (2023). Exercise for sarcopenia in older people: A systematic review and network meta-analysis. Journal of cachexia, sarcopenia and muscle, 14(3), 1199–1211. https://doi.org/10.1002/jcsm.13225

Sherrington, C., Michaleff, Z. A., Fairhall, N., Paul, S. S., Tiedemann, A., Whitney, J., Cumming, R. G., Herbert, R. D., Close, J. C. T., & Lord, S. R. (2017). Exercise to prevent falls in older adults: an updated systematic review and meta-analysis. British journal of sports medicine, 51(24), 1750–1758. https://doi.org/10.1136/bjsports-2016-096547

Smith, L., Yang, L., Veronese, N., Soysal, P., Stubbs, B., & Jackson, S. E. (2019). Sexual activity is associated with greater enjoyment of life in older adults. *Sexual Medicine, 7*(1), 11–18.

https://doi.org/10.1016/j.esxm.2018.11.001

Softa, H., Bayraktar, T., & Uğuz, C. (2016). Yaşlı Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Sistemleri, Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Etkileyen Faktörler. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 9(1), 1-12.

Steger, M. F. (2012). Making meaning in life. Psychological inquiry, 23(4), 381-385.

Steger, M. F. (2012). Making Meaning in Life. Psychological Inquiry, 23(4), 381–385. doi:10.1080/1047840X.2012.720832

Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler, M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. Journal of Counseling Psychology, 53(1), 80–93.

Steger, M. F., Oishi, S., & Kashdan, T. B. (2009). Meaning in life across the life span: Levels and correlates of meaning in life from emerging adulthood to older adulthood. The Journal of Positive Psychology, 4(1), 43–52. doi:10.1080/17439760802303127

Steptoe, A., Deaton, A., & Stone, A. A. (2015). Subjective wellbeing, health, and ageing. Lancet (London, England), 385(9968), 640–648. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61489-0

Tan, Hümeyra Nazlı - Yıldız, Mualla. "'Manevi İyi Oluş' Kavramının Ortaya Çıkışı Ve Tanımlanması". *Dini Araştırmalar*25/63 (December 2022), 447-476. https://doi.org/10.15745/da.1175149.

Tavares, L. R., & Barbosa, M. R. (2018). Efficacy of group psychotherapy for geriatric depression: A systematic review. Archives of gerontology and geriatrics, 78, 71–80.

https://doi.org/10.1016/j.archger.2018.06.001

Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., vd. (2016). Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 16(1), 84-116.

Tindle, R., & Moustafa, A. A. (2021). Psychological distress, social support, and psychological flexibility during COVID-19. In A. A. Moustafa (Ed.), Mental health effects of COVID-19 (pp. 89–101). Elsevier Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-824289-6.00012-X

Torlak, M. S. (2018). Yaşlanma ve Egzersiz. Journal of Sport Sciences Research, 3(1), 128-144. https://doi.org/10.25307/jssr.423106

Trollor J.N., Anderson T.M., Sachdev P.S., Brodaty H., Andrews G. Prevalence of mental disorders in the elderly: the Australian National Mental Health and Well-being Survey. Am. J. Geriatr. Psychiatry. 2007;15(6):455–466.

Tsai, H. S., Shillair, R., & Cotten, S. R. (2017). Social Support and "Playing Around": An Examination of How Older Adults Acquire Digital Literacy With Tablet Computers. Journal of applied gerontology : the official journal of the Southern Gerontological Society, 36(1), 29–55. https://doi.org/10.1177/0733464815609440

Vaportzis, E., Clausen, M. G., & Gow, A. J. (2017). Older Adults Perceptions of Technology and Barriers to Interacting with Tablet Computers: A Focus Group Study. Frontiers in psychology, 8, 1687. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01687

Verdoodt, K., Batink, T., Simons, M., Janssens, M., Peeters, S., Lataster, J., … Reijnders, J. (2023). Positive aging: feasibility and acceptability of an eHealth ACT module for middle-aged and older adults. *Educational Gerontology*, *49*(9), 737–757. https://doi.org/10.1080/03601277.2022.2160571

Voss P., Thomas M.E., Cisneros-Franco J.M., de Villers-Sidani É. Dynamic Brains and the Changing Rules of Neuroplasticity: Implications for Learning and Recovery. Front. Psychol. 2017;8:1657. doi: 10.3389/fpsyg.2017.01657.

Wang, M., & Shi, J. (2014). Psychological research on retirement. Annual review of psychology, 65(1), 209-233.

Wang, M., Wu, J., & Yan, H. (2023). Effect of music therapy on older adults with depression: A systematic review and meta-analysis. Complementary therapies in clinical practice, 53, 101809. https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2023.101809

Wang, N., Xu, H., Dhingra, R., Xian, Y., McConnell, E. S., Wu, B., & Dupre, M. E. (2025). The Impact of Later-Life Learning on Trajectories of Cognitive Function Among U.S. Older Adults. Innovation in aging, 9(5), igaf023. https://doi.org/10.1093/geroni/igaf023

Waters, L., Algoe, S. B., Dutton, J., Emmons, R., Fredrickson, B. L., Heaphy, E., ... & Steger, M. (2021). Positive psychology in a pandemic: Enhancing well-being and minimizing distress during COVID-19. The Journal of Positive Psychology, 16(5), 581–593. http://dx.doi.org/10.1080/17439760.2021.1871945

Wetherell JL, Liu L, Patterson TL, Afari N, Ayers CR, Thorp SR, et al.. Acceptance and commitment therapy for generalized anxiety disorder in older adults: a preliminary report. Behav Ther. (2011) 42:127–34. 10.1016/j.beth.2010.07.002

WHO Guidelines on Physical Activity and Sedentary Behaviour. Geneva: World Health Organization; 2020. RECOMMENDATIONS. Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK566046/

Wiles, J. L., Wild, K., Kerse, N., & Allen, R. E. S. (2012). Resilience from the point of view of older people: "There's still life beyond a funny knee". Social Science & Medicine, 74(3), 416–424. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.11.005

Willcox B.J., Willcox D.C., Todoriki H., Fujiyoshi A., Yano K., He Q., Curb J.D., Suzuki M. Caloric restriction, the traditional okinawan diet, and healthy aging: The diet of the world's longest-lived people and its potential impact on morbidity and life span. Ann. N. Y. Acad. Sci. 2007;1114:434–455. doi: 10.1196/annals.1396.037.

Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. Reviews in Clinical Gerontology, 21(2), 152–169. https://doi.org/10.1017/S0959259810000420

Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. Reviews in Clinical Gerontology, 21(2), 152–169. https://doi.org/10.1017/S0959259810000420

World Health Organization (WHO). (2015). World report on ageing and health. Geneva: WHO Press. https://www.researchgate.net/publication/288832120_WHO_world_report_on_Ageing_2015

World Health Organization. Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health, 28-31 January 2002, Geneva, 2006;sayfalar. Available from: ttp://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health

Wuthrich, V. M., Meuldijk, D., Jagiello, T., Robles, A. G., Jones, M. P., & Cuijpers, P. (2021). Efficacy and effectiveness of psychological interventions on co-occurring mood and anxiety disorders in older adults: A systematic review and meta-analysis. International journal of geriatric psychiatry, 36(6), 858–872. https://doi.org/10.1002/gps.5486

Yalom, I. D. (1980). Existential psychotherapy. Basic Books/Hachette Book Group.

Yamaner, E. (2023). Yaşlı bireylerde fiziksel aktivite, yaşam kalitesi ve başarılı yaşlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.

Yang, J. A., Garis, J., & Lowe, P. (2015). Psychotherapeutic treatment of psychotic disorders in later life. GeroPsych.

Yang, X., Xu, X. Y., Guo, L., Zhang, Y., Wang, S. S., & Li, Y. (2022). Effect of leisure activities on cognitive aging in older adults: A systematic review and meta-analysis. Frontiers in psychology, 13, 1080740. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1080740

Yazıcı S. Başarılı Yaşlanma Algısı: Farklı Yaş Gruplarından Bireylerin Yaşlılığa Bakışı. STED. 2018;27(5):305-16.

Yazıcı, Ç. (2021). Aristoteles'te iyi yaşam, kendine yeterlilik ve kölelik. *Kilikya Felsefe Dergisi*, *(1)*, 1–17.

Yeung, S. S. Y., Kwan, M., & Woo, J. (2021). Healthy Diet for Healthy Aging. Nutrients, 13(12), 4310. https://doi.org/10.3390/nu13124310

Yıldırım, F. Abukan, B. (2015). Yaşlılıkta Bilgelik Konusunda Bir Derleme. Türk Psikoloji Yazıları, Haziran 2015, 18 (35), 1-9

Yılmaz, M. (2013). Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din eğitiminin Önemi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(*39*), 241-264.

Yu, D. J., Yu, A. P., Leung, C. K., Chin, E. C., Fong, D. Y., Cheng, C. P., Yau, S. Y., & Siu, P. M. (2023). Comparison of moderate and vigorous walking exercise on reducing depression in middle-aged and older adults: A pilot randomized controlled trial. European journal of sport science, 23(6), 1018–1027. https://doi.org/10.1080/17461391.2022.2079424

Yu, D. S., Li, P. W., Lin, R. S., Kee, F., Chiu, A., & Wu, W. (2023). Effects of non-pharmacological interventions on loneliness among community-dwelling older adults: A systematic review, network meta-analysis, and meta-regression. International journal of nursing studies, 144, 104524.

https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2023.104524

PROCESS Makro ile Aracılık, Düzenleyicilik ve Durumsal Aracılık Etki Analizleri

(SPSS UYGULAMALI)

PROCESS Sürüm 5'e Göre Güncellenmiş 2. Baskı

Doç. Dr. Sıddık BOZKURT

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-89-0

Kapak Tasarımı: Hasan BOZKURT

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.

Alaaddinbey Mah. 634. Sk.

NİLTİM Ayaz Plaza No: 24

Tel. (0224) 249 33 20

Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İçindekiler

Yazar Hakkında ... iii
Önsöz ... xv
PROCESS Makro Uygulamasinin Kurulumu ... xvii
Kullanılan Örnek Veri Setleri ... xvii
Kitapta Oluşturulan Görseller ... xvii
Teşekkür ... xix

BÖLÜM 1 ... 1
PROCESS Sürüm 5: Arayüz ve Temel Yeniliklere Genel Bir Giriş ... 1
PROCESS 5.0 Arayüzüne Genel Bakış ve Öne Çıkan Yenilikler ... 2
Standart Hata Türleri: Ne Zaman, Hangisi Tercih Edilmeli? ... 5
Process 5.0 "Options" Menüsü Özelliklerinin Açıklaması ... 7
Son Notlar ... 13
Birinci Bölümün Özeti ... 15

BÖLÜM 2 ... 17
Aracılık Etki Analizi ... 17
Basit Aracılık Etkisinin İncelenmesi ... 18
Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkilerin Tahmin Edilmesi ... 18
Baron ve Kenny Yaklaşımı-Nedensel Adımlar Yaklaşımı ... 20
Sobel Testi ... 23
Bootstrap Yaklaşımı: Modern Aracılık Etki Testi ... 24
Basit Aracılık Etkisinin Test Edilmesi ... 25
PROCESS Makro ile Basit Aracılık Etki Testi ... 32
Ölçüm Hatalarına Müdahale: EIV (Errors-in-Variables) Yaklaşımı ... 32
Neden Bu Baskıda EIV Kullanıldı? ... 33
EIV Özelliğini Nasıl Kullanırız? ... 33
PROCESS Sürüm 5. ile Basit Aracılık Etki Analizi Uygulaması ... 34
Basit Aracılık Etki Testi Sonucunun Raporlanması ... 39
Kısmi ve Tam Aracılık Kavramları Üzerine Tartışmalar ve Tavsiyeler ... 41
İkinci Bölümün Özeti ... 48

BÖLÜM 3 ... 49
Kategorik (İki Kategorili) Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etki Analizi ... 49
Uygulama Örneği: Yönetim Alanında Kategorik Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etki Analizi ... 50
Kategorik (İki Kategorili) Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etkisinin Test Edilmesi ... 52
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Yürütülen Basit Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması ... 59
Üçüncü Bölümün Özeti ... 64

BÖLÜM 4 65
Çok Kategorili (İkiden Fazla) Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etki Analizi 65
Uygulama Örneği: Spor Bilimleri Alanında Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etki Analizi 67
Çok Kategorili (İkiden Fazla) Bağımsız Değişkenle Basit Aracılık Etkisinin Testi – Gösterge Kodlama Sistemi Kullanılarak 70
Omnibus Test Sonuçları 78
Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Yürütülen Basit Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması- Gösterge Kodlama Sistemi 79
Ardışık Kodlama (Sequential/Adjacent Categories Coding) Sistemine Göre Uygulamanın Tekrar Edilmesi 82
Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Yürütülen Basit Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması (Ardışık Kodlama Sistemi) 90
Dördüncü Bölümün Özeti 94

BÖLÜM 5 95
Paralel Aracılık Etki Analizi 95
Uygulama Örneği: İletişim Bilimleri Alanında Paralel Aracılık Etki Analizi 96
Sürekli Bağımsız Değişken ile Paralel Aracılık Etki Analizinin Uygulanması 100
Sürekli Bağımsız Değişkenle Yürütülen Paralel Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması 107
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Paralel Aracılık Etki Analizleri 108
Kategorik (İki Kategorili) Bağımsız Değişkenle Paralel Aracılık Etkisinin Test Edilmesi 110
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Yürütülen Paralel Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması 115
Karşılaştırma Analizi ile İlgili Önemli Notlar 117
PROCESS Makro ile Dolaylı Etkilerin Karşılaştırılması 120
Beşinci Bölümün Özeti 127

BÖLÜM 6 129
Serisel Aracılık Etki Analizi 129
Uygulama Örneği: Eğitim Bilimleri Alanında Serisel Aracılık Etki Analizi 130
Sürekli Bağımsız Değişken ile Serisel Aracılık Etki Analizinin Test Edilmesi 134
Sürekli Bağımsız Değişkenle Yürütülen Serisel Aracılık Etki Analizi Sonucunun Raporlanması 141
Dolaylı Etkilerin Karşılaştırma Sonuçlarının Raporlanması 143
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Serisel Aracılık Etki Analizleri 145
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Serisel Aracılık Etkisinin Test Edilmesi 147
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Yürütülen Serisel Aracılık Etki Analizinin Raporlanması 152
Altıncı Bölümün Özeti 154

BÖLÜM 7 155
Düzenleyicilik Etki Analizi **155**
Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 156
Düzenleyicilik Etki Analizinde Beta Katsayılarının Anlamları 157
Uygulama Örneği: Psikoloji Alanında Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 158
Sürekli Bağımsız ve Düzenleyici Değişken ile Basit Düzenleyicilik Etki Analizinin Uygulanması 160
Etkileşimsel Terimin İrdelenmesi 172
Pick-a-Point Yaklaşımı 173
Pick-a-Point Yöntemi ile Elde Edilen Bulguların Görselleştirilmesi 175
Pick-a-Point Yöntemi Eşliğinde Basit Düzenleyicilik Etki Sonucunun Raporlanması 179
Johnson-Neyman Yaklaşımı 180
Johnson-Neyman Yöntemi ile Elde Edilen Verilerin Görselleştirilmesi 182
Etkileşimsel Terimlerin İrdelenmesine Dair Bir Not 185
HC3 Düzeltmesiyle Uygulanan Basit Düzenleyicilik Etki Analizi Sonuçlarının Raporlaması 190
Yedinci Bölümün Özeti 192

BÖLÜM 8 193
Kategorik (İki Kategorili) Bağımsız Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 193
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etkisinin PROCESS ile Test Edilmesi 195
Etkileşimsel Etki İrdeleme Sonuçları (İki Kategorili Bağımsız Değişkenle) 201
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Kurulan Modelde Düzenleyicilik Etki Analizi Bulgularının Raporlanması 204
Kategorik (İki Kategorili) Düzenleyici Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 206
İki Kategorili Düzenleyici Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etkisinin PROCESS ile Test Edilmesi 208
İki Kategorili Düzenleyici Değişken Durumunda Etkileşimsel Etkinin Pick-a-Point Yöntemiyle İrdelenmesi 213
İki Kategorili Düzenleyici Değişkenle Kurulan Modelde Düzenleyicilik Etki Analizi Bulgularının Raporlanması 215
Sekizinci Bölümün Özeti 217

BÖLÜM 9 219
Çok Kategorili (İkiden Fazla) Bağımsız Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 219
Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etki Analizi Uygulaması 220
Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etkisinin Test Edilmesi 224
Hipotez Test Sonuçlarının Raporlanması 232
Nispi Etkileşimsel Etkilerin İrdelenmesi 233
Nispi Etkileşimsel Terimlerin Johnson-Neyman Yöntemiyle İrdelenmesi 240
Dokuzuncu Bölüm Özeti 251

BÖLÜM 10 253
Çok Kategorili (İkiden Fazla) Düzenleyici Değişkenle Basit Düzenleyicilik Etki Analizi 253
Çok Kategorili Düzenleyici Değişken ile Basit Düzenleyicilik Etkisinin Test Edilmesi 257
Hipotez Test Sonuçlarının Raporlanması 264
Nispi Etkileşimsel Etkilerin İrdelenmesi 265
Onuncu Bölümün Özeti 268

BÖLÜM 11 269
Durumsal Aracılık Etki Analizi / Durumsal Süreç Analizi 269
Sosyoloji Alanında Durumsal Aracılık Etki Analizi: Uygulama Örneği (Model 8) 272
Etkileşimsel Terimlerin ve Durumsal Aracılık Etkisinin (Endeksinin) İrdelenmesi 286
Durumsal Aracılık Etkisinin (Endeksinin) İrdelenmesi 289
Pick-a-Point Yöntemiyle Elde Edilen Şartlı Dolaylı Etkilerin Görselleştirilmesi 291
Hipotez Sonuçlarının Raporlanması 293
On Birinci Bölümün Özeti 298

BÖLÜM 12 299
İki Kategorili Bağımsız Değişkenle Durumsal Süreç Analizi / Durumsal Aracılık Etki Analizi 299
Durumsal Süreç Analizi Uygulaması: İki Kategorili Bağımsız Değişken Örneği 299
Hipotez Sonuçlarının Raporlanması 313
On İkinci Bölümün Özeti 317

BÖLÜM 13 319
Çok Kategorili (İkiden Fazla) Bağımsız Değişkenle Durumsal Süreç Analizi / Durumsal Aracılık Etki Analizi 319
Çok Kategorili Bağımsız Değişkenle Durumsal Aracılık Etki Analizinin Uygulanması 320
Nispi Durumsal Aracılık Hipotezlerine İlişkin Bulguların Raporlanması 338
On Üçüncü Bölümün Özeti 341

SON NOTLAR 343

MODELLER 345

KAYNAKÇA 373

Kaynakça

Aiken, L. S., West, S. G., & Reno, R. R. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Akkiraju, K., & Rao, N. D. (2025). Higher income is associated with greater life satisfaction, and more stress. *Communications Psychology, 3*(1), 27.

Al-Khaz'Aly, H., Jim, S., Liew, C. H., Zamudio, G., & Jin, L. (2024). Relationship between intolerance of uncertainty and mental wellness: A cross-cultural examination. *Counselling Psychology Quarterly, 37*(4), 610–626.

Althuizen, N. (2021). Revisiting Berlyne's inverted U-shape relationship between complexity and liking: The role of effort, arousal, and status in the appreciation of product design aesthetics. *Psychology & Marketing, 38*(3), 481–503.

Appels, M. (2023). CEO sociopolitical activism as a signal of authentic leadership to prospective employees. *Journal of Management, 49*(8), 2727–2765.

Asif, M., Li, M., Hussain, A., Jameel, A., & Hu, W. (2023). Impact of perceived supervisor support and leader–member exchange on employees' intention to leave in public sector museums: A parallel mediation approach. *Frontiers in Psychology, 14,* 1131896.

Bae, S. M., & Cho, H. S. (2024). The moderated mediating effect of community integration in depressive symptoms which are related to childhood adversity and suicide attempts by adolescents who have dropped out of school. *Children and Youth Services Review, 156,* 107324.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. Journal of Personality and Social Psychology, 51(6), 1173–1182.

Barone, M. J., Coulter, K. S., & Li, X. (2020). The upside of down: Presenting a price in a low or high location influences how consumers evaluate it. *Journal of Retailing, 96*(3), 397–410.

Bauer, D. J., & Curran, P. J. (2005). Probing interactions in fixed and multilevel regression: Inferential and graphical techniques. *Multivariate Behavioral Research, 40*(3), 373–400.

Bayighomog, S. W., & Araslı, H. (2019). Workplace spirituality–customer engagement nexus: The mediated role of spiritual leadership on customer-oriented boundary-spanning behaviors. *The Service Industries Journal, 39*(7–8), 637–661.

Bazi, S., Filieri, R., & Gorton, M. (2023). Social media content aesthetic quality and customer engagement: The mediating role of entertainment and impacts on brand love and loyalty. *Journal of Business Research, 160,* 113778.

Berki, T., et al. (2024). Associations of physical activity and psychological outcomes in young adults. *BMC Psychology, 12*(1), 215.

Bernard, Y., Collange, V., Ingarao, A., & Zarrouk-Karoui, S. (2020). Products labeled as "made in domestic country": The brand matters. *European Journal of Marketing, 54*(12), 2965–2987.

Bezençon, V., Girardin, F., & Lunardo, R. (2020). When does an ethical attribute matter for product evaluation? The role of warm-glow feelings for low-rated products. *Psychology & Marketing, 37*(11), 1571–1585.

Bhatti, S. H., Saleem, F., Murtaza, G., & Haq, T. U. (2022). Exploring the impact of green human resource management on environmental performance: The roles of perceived organizational support and innovative environmental behavior. *International Journal of Manpower, 43*(3), 742–762.

Biraglia, A., Fuchs, C., Maira, E., & Puntoni, S. (2023). When and why consumers react negatively to brand acquisitions: A values authenticity account. *Journal of Marketing, 87*(4), 601–617.

Bozkurt, S. (2021). *Pazarlama alanında en sık kullanılan Process makro modellerinin veri setleriyle incelenmesi.* Ekin Yayınevi.

Bozkurt, S. (2022, October). *Pazarlama alanında en kaliteli dergilerde PROCESS MAKRO: Bir sistematik literatür taraması.* Paper presented at the 21. Uluslararası İşletmecilik Kongresi, Kahramanmaraş, Türkiye.

Bozkurt, S. (2023). *PROCESS Makro ile aracılık, düzenleyicilik ve durumsal aracılık etki analizleri (SPSS uygulamalı)* (1. baskı). Ekin Yayınevi.

Bozkurt, S. (2025). *PROCESS Makro ile aracılık, düzenleyicilik ve durumsal aracılık etki analizleri (SPSS uygulamalı)* (2. baskı). Ekin Yayınevi.

Bozkurt, S., & Gligor, D. (2019). Customers' behavioral responses to unfavorable pricing errors: the role of perceived deception, dissatisfaction and price consciousness. *Journal of Consumer Marketing*, *36*(6), 760-771.

Bozkurt, S., Gligor, D., & Hollebeek, L. D. (2021). Ethnicity's effect on social media-based comment intention: Comparing minority and majority consumers. *Psychology & Marketing*, *38*(11), 1895-1910.

Bozkurt, S., Gligor, D., & Gligor, N. (2022). Investigating the impact of psychological customer engagement on customer engagement behaviors: The moderating role of customer commitment. *Journal of Marketing Analytics, 10,* 408–424.

Bozkurt, S., Gligor, D., Locander, J., & Ahmad Rather, R. (2023). How social media self-efficacy and social anxiety affect customer purchasing from agile brands on social media. *Journal of Research in Interactive Marketing, 17*(6), 813–830.

Brown, J. R., Crosno, J. L., Liu, Y., & Dev, C. S. (2020). Relationship satisfaction: An overlooked marketing channel safeguard. *Industrial Marketing Management, 87,* 171–180.

Cameron, A. C., & Miller, D. L. (2015). A practitioner's guide to cluster-robust inference. Journal of Human Resources, 50(2), 317–372.

Cao, Q., Chen, C. F., Hu, H. L., & Hsiao, Y. C. (2025). Social capital and job performance: A moderated mediation model of organizational citizenship behaviors and psychological capital. *Behavioral Sciences, 15*(6), 714.

Casenave, E., & Klarmann, M. (2020). The accountability paradox: How holding marketers accountable hinders alignment with short-term marketing goals. *Journal of Business Research, 112,* 95–108.

Chaney, K. E., Sanchez, D. T., & Remedios, J. D. (2018). We are in this together: How the presence of similarly stereotyped allies buffer against identity threat. *Journal of Experimental Social Psychology, 79,* 410–422.

Chang, W. (2020). Different status reevaluation period and communication styles for top-tier and bottom-tier customers in multi-tier loyalty programs. *European Journal of Marketing, 54*(12), 3019–3046.

Chen, C., Ishfaq, M., Ashraf, F., Sarfaraz, A., & Wang, K. (2022). Mediating role of optimism bias and risk perception between emotional intelligence and decision-making: A serial mediation model. *Frontiers in Psychology, 13,* 914649.

Cheng, Y., & Orazi, D. C. (2024). Coincidental brand origins influence persuasion based on need for cognition. *European Journal of Marketing, 58*(1), 255–289.

Choi, H., Seomun, G., & Son, S. M. (2025). Moderating role of informational support in the relationship between credible authority and parental uncertainty in developmental disabilities: A preliminary study. *Disability and Rehabilitation,* 1–13.

Cho, Y. N., & Taylor, C. R. (2020). The role of ambiguity and skepticism in the effectiveness of sustainability labeling. *Journal of Business Research, 120,* 379–388.

Chou, H. Y., Chu, X. Y., & Chiang, Y. H. (2020). What should we call this color? The influence of color-naming on consumers' attitude toward the product. *Psychology & Marketing, 37*(7), 942–960.

Cian, L., Longoni, C., & Krishna, A. (2020). Advertising a desired change: When process simulation fosters (vs. hinders) credibility and persuasion. *Journal of Marketing Research, 57*(3), 489–508.

Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2003). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences* (3rd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Coutts, J. J., & Hayes, A. F. (2023). Questions of value, questions of magnitude: An exploration and application of methods for comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 55*(7), 3772–3785.

Cui, L., & Mo, J. (2025). How does supportive leadership impact the safety behaviors of the new generation of construction workers? *Behavioral Sciences, 15*(2), 110.

Cuny, C., Pinelli, M., Fornerino, M., & de Marles, A. (2020). Experiential art infusion effect on a service's brand: The role of emotions. *Journal of Marketing Management, 36*(11–12), 1055–1075.

Dalman, M. D., Chatterjee, S., & Min, J. (2020). Negative word of mouth for a failed innovation from higher/lower equity brands: Moderating roles of opinion leadership and consumer testimonials. *Journal of Business Research, 115,* 1–13.

Darlington, R. B., & Hayes, A. F. (2017). Regression analysis and linear models: Concepts, applications, and implementation. Guilford Press.

Davidson, R., & MacKinnon, J. G. (1993). *Estimation and inference in econometrics*. New York, NY: Oxford University Press.

Doucé, L., & Adams, C. (2020). Sensory overload in a shopping environment: Not every sensory modality leads to too much stimulation. *Journal of Retailing and Consumer Services, 57,* 102154.

Dutta, N., & Bhat, A. (2016). Exploring the effect of store characteristics and interpersonal trust on purchase intention in the context of online social media marketing. *Journal of Internet Commerce, 15*(3), 239–273.

Edwards, J. R., & Lambert, L. S. (2007). Methods for integrating moderation and mediation: A general analytical framework using moderated path analysis. Psychological Methods, 12(1), 1–22.

Eissa, G. (2020). Individual initiative and burnout as antecedents of employee expediency and the moderating role of conscientiousness. *Journal of Business Research, 110,* 202–212.

Emery, L. F., Romer, D., Sheerin, K. M., Jamieson, K. H., & Peters, E. (2014). Affective and cognitive mediators of the impact of cigarette warning labels. *Nicotine & Tobacco Research, 16*(3), 263–269.

Esch, P. V., Cui, Y., & Jain, S. P. (2021). Stimulating or intimidating: The effect of AI-enabled in-store communication on consumer patronage likelihood. *Journal of Advertising, 50*(1), 63–80.

Fatima, T., Raja, U., Malik, M. A. R., & Jahanzeb, S. (2020). Leader–member exchange quality and employees job outcomes: A parallel mediation model. *Eurasian Business Review, 10*(2), 309–332.

Fazeli, Z., Shukla, P., & Perks, K. (2020). Digital buying behavior: The role of regulatory fit and self-construal in online luxury goods purchase intentions. *Psychology & Marketing, 37*(1), 15–26.

Fennell, P. B., Coleman, J. T., & Kuo, A. (2020). The moderating role of donation quantifiers on price fairness judgments. *Journal of Business Research, 110,* 464–473.

Finsaas, M. C., & Goldstein, B. L. (2021). Do simple slopes follow-up tests lead us astray? Advancements in the visualization and reporting of interactions. *Psychological Methods, 26*(1), 38–52.

Furchheim, P., Martin, C., & Morhart, F. (2020). Being green in a materialistic world: Consequences for subjective well-being. *Psychology & Marketing, 37*(1), 114–130.

Gabay, R., Hameiri, B., Rubel-Lifschitz, T., & Nadler, A. (2020). The tendency for interpersonal victimhood: The personality construct and its consequences. *Personality and Individual Differences, 165,* 110134.

Gibbons, J. A., & Lee, S. A. (2019). Rehearsal partially mediates the negative relations of the fading affect bias with depression, anxiety, and stress. *Applied Cognitive Psychology, 33*(4), 693–701.

Gligor, D., & Bozkurt, S. (2022). The impact of perceived brand interactivity on customer purchases: The mediating role of perceived brand fairness and the moderating role of brand involvement. *Journal of Product & Brand Management, 31*(1), 96–109.

Golgeci, I., Ali, I., Bozkurt, S., Gligor, D. M., & Arslan, A. (2022). The impact of corporate support programs on environmental and social innovation: Empirical insights from the food and beverage industry. *International Journal of Operations & Production Management, 42*(7), 898–929.

Goodman, L. A. (1960). On the exact variance of products. *Journal of the American Statistical Association, 55*(292), 708–713.

Grewal, D., Noble, S. M., Ahlbom, C. P., & Nordfält, J. (2020). The sales impact of using handheld scanners: Evidence from the field. *Journal of Marketing Research, 57*(3), 527–547.

Guenzi, P., & Nijssen, E. J. (2020). Studying the antecedents and outcome of social media use by salespeople using a MOA framework. *Industrial Marketing Management, 90,* 346–359.

Haghayeghi, M., & Moghadamzadeh, A. (2025). The mediating role of teacher efficacy in the association between teacher self-concept and burnout: A moderated mediation approach. *Journal of Public Health, 33*(1), 173–185.

Hair, J. F., Jr., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2014). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (1st ed.). Sage.

Hair, J. F., Jr., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (2nd ed.). Sage.

Hair, J. F., Jr., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2022). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). Sage.

Hameiri, B., Nabet, E., Bar-Tal, D., & Halperin, E. (2018). Paradoxical thinking as a conflict-resolution intervention: Comparison to alternative interventions and examination of psychological mechanisms. *Personality and Social Psychology Bulletin, 44*(1), 122–139.

Hayes, A. F., & Preacher, K. J. (2010). Quantifying and testing indirect effects in simple mediation models when the constituent paths are nonlinear. Multivariate Behavioral Research, 45(4), 627–660.

Hayes, A. F., Allison, P. D., & Alexander, S. M. (in press). Errors-in-variables regression as a viable approach to mediation analysis with random error-tainted measurements: Estimation, effectiveness, and an easy-to-use implementation. Behavior Research Methods. Advance online publication.

Hayes, A. F. (2005). *Statistical methods for communication science.* New York, NY: Routledge.

Hayes, A. F. (2018). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach (2nd ed.). Guilford Publications.

Hayes, A. F. (2022). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach (3rd ed.). Guilford Publications.

Hayes, A. F. (2025). *PROCESS documentation addendum* [PDF document]. Canadian Centre for Research Analysis and Methods (CCRAM), Haskayne School of Business. Erişim adresi: https://haskayne.ucalgary.ca/CCRAM/resource-hub

Hayes, A. F., & Cai, L. (2007). Using heteroskedasticity-consistent standard error estimators in OLS regression: An introduction and software implementation. *Behavior Research Methods, 39*(4), 709–722.

Hayes, A. F., & Scharkow, M. (2013). The relative trustworthiness of inferential tests of the indirect effect in statistical mediation analysis: Does method really matter? *Psychological Science, 24*(10), 1918–1927.

Heidenreich, S., & Kraemer, T. (2015). Passive innovation resistance: The curse of innovation? Investigating consequences for innovative consumer behavior. *Journal of Economic Psychology, 51,* 134–151.

High, A. C., & Young, R. (2018). Supportive communication from bystanders of cyberbullying: Indirect effects and interactions between source and message characteristics. *Journal of Applied Communication Research, 46*(1), 28–51.

Hong, E. K., Sedikides, C., & Wildschut, T. (2021). Nostalgia strengthens global self-continuity through holistic thinking. *Cognition and Emotion, 35*(4), 730–737.

Huang, R., & Ha, S. (2020). The effects of warmth-oriented and competence-oriented service recovery messages on observers on online platforms. *Journal of Business Research, 121,* 616–627.

Hui, E., Zhao, X., & Zhou, J. (2024). Social media influence on emerging adults' prosocial behavior. *Basic and Applied Social Psychology, 46*(3), 202–214.

Hydock, C., Chen, Z., & Carlson, K. (2020). Why unhappy customers are unlikely to share their opinions with brands. *Journal of Marketing, 84*(6), 95–112.

Igartua, J. J., & Hayes, A. F. (2021). Mediation, moderation, and conditional process analysis: Concepts, computations, and some common confusions. The Spanish Journal of Psychology, 24, e49.

Jia, H., Kim, B. K., & Ge, L. (2020). Speed up, size down: How animated movement speed in product videos influences size assessment and product evaluation. *Journal of Marketing, 84*(5), 100–116.

Jin, E., & Eastin, M. (2025). Towards more trusted virtual physicians: The combinative effects of healthcare chatbot design cues and threat perception on health information trust. *Behaviour & Information Technology, 44*(4), 829–842.

Kahveci, H. (2023). The positive and negative effects of teacher attitudes and behaviors on student progress. *Journal of Pedagogical Research, 7*(1), 290–306.

Kane, L., & Ashbaugh, A. R. (2017). Simple and parallel mediation: A tutorial exploring anxiety sensitivity, sensation seeking, and gender. *The Quantitative Methods for Psychology, 13*(3), 148–165.

Karjaluoto, H., Munnukka, J., & Salmi, M. (2016). How do brand personality, identification, and relationship length drive loyalty in sports? *Journal of Service Theory and Practice, 26*(1), 50–71.

Khenfer, J., Shepherd, S., & Trendel, O. (2020). Customer empowerment in the face of perceived incompetence: Effect on preference for anthropomorphized brands. *Journal of Business Research, 118,* 1–11.

Kim, K., Ahn, Y., & Oh, S. (2023). Igniting social entrepreneurial intention through entrepreneurial social framing: Psychological effects of audience moral elevation and communal narcissism. *Journal of Business Research, 164,* 113986.

Kim, K., Jhang, J., Song, S., Shin, H., & Song, S. (2024). Goal proximity effect on collective action: The mediating role of perceived behavioral impact and collective outcome expectancy. *Journal of Business Research, 178,* 114642.

Kim, J., & Park, T. (2020). How corporate social responsibility (CSR) saves a company: The role of gratitude in buffering vindictive consumer behavior from product failures. *Journal of Business Research, 117,* 461–472.

Kline, R. B. (2015). The mediation myth. Basic and Applied Social Psychology, 37(4), 202–213.

Knab, N., & Steffens, M. C. (2022). "Why do you think Christmas will never ever be celebrated again?" A paradoxical thinking intervention's potential to affect conflict-related concerns, willingness to compromise, and openness towards refugees. *European Journal of Social Psychology, 52*(3), 500–514.

Kulow, K., Kwon, M., & Barone, M. J. (2021). Does seeing bad make you do good? How witnessing retail transgressions influence responses to cause marketing offers. *Journal of Business Research, 132,* 680–692.

Jasinenko, A., Christandl, F., & Meynhardt, T. (2020). Justified by ideology: Why conservatives care less about corporate social irresponsibility. *Journal of Business Research, 114,* 290–303.

Johnson, P. O., & Frey, L. C. (1950). The Johnson-Neyman technique, its theory and application. *Psychometrika, 15,* 349–367.

Johnson, P. O., & Neyman, J. (1936). Tests of certain linear hypotheses and their application to some educational problems. *Statistical Research Memoirs, 1,* 57–93.

Lambert, N. M., Stillman, T. F., Hicks, J. A., Kamble, S., Baumeister, R. F., & Fincham, F. D. (2013). To belong is to matter: Sense of belonging enhances meaning in life. *Personality and Social Psychology Bulletin, 39*(11), 1418–1427.

Lee, Y. N., & Kim, E. (2023). Effects of nursing work environment on intention to stay of hospital nurses: A two-mediator serial mediation effect of career motivation and job-esteem. *Journal of Korean Academy of Nursing, 53*(6), 622–634.

Lefringhausen, K., Ferenczi, N., & Marshall, T. C. (2020). Self-protection and growth as the motivational force behind majority group members' cultural adaptation and discrimination: A parallel mediation model via intergroup contact and threat. *International Journal of Psychology, 55*(4), 532–542.

Lehr, A., Buettgen, M., Benoit, S., & Merfeld, K. (2020). Spillover effects from unintended trials on attitude and behavior: Promoting new products through access-based services. *Psychology & Marketing, 37*(5), 705–723.

Leota, J., Hoffman, D., Mascaro, L., Czeisler, M. E., Nash, K., Drummond, S. P., ... & Facer-Childs, E. R. (2022). Home is where the hustle is: The influence of crowds on effort

and home advantage in the National Basketball Association. *Journal of Sports Sciences, 40*(20), 2343–2352.

Lian, S. L., Cao, X. X., Xiao, Q. L., Zhu, X. W., Yang, C., & Liu, Q. Q. (2023). Family cohesion and adaptability reduces mobile phone addiction: The mediating and moderating roles of automatic thoughts and peer attachment. *Frontiers in Psychology, 14,* 1122943.

Liao, C. H. (2025). Exploring the influence of media and social factors on altruistic behavior using the general learning model and norm activation theory. *Scientific Reports, 15*(1), 575.

Lin, Y. T., MacInnis, D. J., & Eisingerich, A. B. (2020). Strong anxiety boosts new product adoption when hope is also strong. *Journal of Marketing, 84*(5), 60–78.

Lindsey-Hall, K. K., Jaramillo, S., Baker, T. L., & Arnold, J. M. (2020). Authenticity, rapport and interactional justice in frontline service: The moderating role of need for uniqueness. *Journal of Services Marketing, 35*(3), 367–380.

Liu, J., Fang, Y., Hu, C., Chen, X., & Li, Z. (2024). Inclusive leadership and employee workplace well-being: The role of vigor and supervisor developmental feedback. *BMC Psychology, 12*(1), 298.

Liu, Y., Draper, J., & Dawson, M. (2023). The relationship between work experience and career expectations: Career decision-making self-efficacy as mediator. *Journal of Hospitality & Tourism Education, 35*(3), 213–224.

Lockwood, J. R., & McCaffrey, D. F. (2020). Recommendations about estimating errors-in-variables regression in Stata. The Stata Journal, 20(1), 116–130.

Loebnitz, N., Kienou-Traore, C., Zhou, Y., Frank, P., & Grunert, K. G. (2020). The impact of marketing campaigns deterring the supply and demand of endangered wildlife in Kenya and China. *Psychology & Marketing, 37*(12), 1797–1811.

Long, J. S., & Ervin, L. H. (2000). Using heteroscedasticity consistent standard errors in the linear regression model. The American Statistician, 54(3), 217–224.

López-Martín, E., Gutiérrez-de-Rozas, B., González-Benito, A. M., & Expósito-Casas, E. (2023). Why do teachers matter? A meta-analytic review of how teacher characteristics and competencies affect students' academic achievement. *International Journal of Educational Research, 120,* 102199.

Lu, W. C., Lin, S. H., Cheng, C. F., & Wu, M. H. (2022). When coaching is a calling: A moderated mediating model among school sports coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching, 17*(5), 964–973.

MacKinnon, D. P., Coxe, S., & Baraldi, A. N. (2012). Guidelines for the investigation of mediating variables in business research. Journal of Business and Psychology, 27(1), 1–14.

MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., Hoffman, J. M., West, S. G., & Sheets, V. (2002). A comparison of methods to test mediation and other intervening variable effects. *Psychological Methods, 7*(1), 83–104.

MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., & Williams, J. (2004). Confidence limits for the indirect effect: Distribution of the product and resampling methods. *Multivariate Behavioral Research, 39*(1), 99–128.

MacKinnon, J. G., & White, H. (1985). Some heteroskedasticity-consistent covariance matrix estimators with improved finite sample properties. *Journal of Econometrics, 29*(3), 305–325.

Mandl, L., & Hogreve, J. (2020). Buffering effects of brand community identification in service failures: The role of customer citizenship behaviors. *Journal of Business Research, 107,* 130–137.

Mariappanadar, S. (2020). Do HRM systems impose restrictions on employee quality of life? Evidence from a sustainable HRM perspective. *Journal of Business Research, 118,* 38–48.

Maille, V., Morrin, M., & Reynolds-McIlnay, R. (2020). On the other hand…: Enhancing promotional effectiveness with haptic cues. *Journal of Marketing Research, 57*(1), 100–117.

Marstand, A. F., Epitropaki, O., & Kapoutsis, I. (2025). Distant but close: Leadership behaviours, psychological distance, employee coping and effectiveness in remote work contexts. *Journal of Occupational and Organizational Psychology, 98*(1), e12544.

McGinley, S., Mattila, A. S., & Self, T. T. (2020). Deciding to stay: A study in hospitality managerial grit. *Journal of Hospitality & Tourism Research, 44*(5), 858–869.

Medrano, J., & Miller-Cotto, D. (2025). Understanding working memory as a facilitator of math problem-solving: Offloading as a potential strategy. *British Journal of Educational Psychology.*

Metcalf, D. A., & Wiener, K. K. K. (2018). Academic self-efficacy in a twenty-first-century Australian university: Strategies for first-generation students. *Higher Education Research & Development, 37*(7), 1472–1488.

Mitić, P., Jovanović, R., Stojiljković, N., Trajković, N., Olanescu, M., Suciu, A., ... & Peris, M. (2025). Implementing high-intensity interval training in physical education: Effects on adolescents' exercise motivation. *Behavioral Sciences, 15*(4), 501.

Monacis, D., et al. (2022). Can enjoyment and physical self-perception mediate the relationship between exercise and subjective well-being? *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(19), 12345.

Moreno, L., Requero, B., Santos, D., Paredes, B., Briñol, P., & Petty, R. E. (2021). Attitudes and attitude certainty guiding pro-social behaviour as a function of perceived elaboration. *European Journal of Social Psychology, 51*(6), 990–1006.

Montoya, A. K., & Hayes, A. F. (2017). Two-condition within-participant statistical mediation analysis: A path-analytic framework. Psychological Methods, 22(1), 6–27.

Mukherjee, S. (2022). Dual-process model for the influence of taxes and fees inclusion on price perceptions. *Journal of Consumer Marketing, 39*(2), 204–217.

Nazifi, A., El-Manstrly, D., & Gelbrich, K. (2020). Customers' reactions to different organizational tactics in a service termination context. *European Journal of Marketing, 54*(1), 26–48.

Nisa, Z. U., Ibrahim, A., & Memon, U. (2022). Teachers' career commitment amid terrorism: The role of religiousness in a parallel mediation model. *Journal of Public Affairs, 22,* e2788.

Nguyen, J., Ferraro, C., & Sands, S. (2020). Similarity over difference: How congruency in customer characteristics drives service experiences. *Journal of Business Research, 121,* 592–603.

Northey, G., & Chan, E. Y. (2020). Political conservatism and preference for (a)symmetric brand logos. *Journal of Business Research, 115,* 149–159.

Oh, D., Jung, Y. E., & Na, H. (2025a). Posttraumatic embitterment and suicidality among unemployed adults in Korea: Buffering effects of self-compassion. *Archives of Psychiatric Nursing,* 101923.

Oh, H., Jo, W., Kim, J. S., & Park, J. (2025b). Unraveling the customer orientation paradox. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 37*(2), 602–621.

Okan, M., & Elmadag, A. B. (2020). Witnessing verbal aggression: Role of customers' self-conscious emotions. *Journal of Services Marketing, 34*(2), 253–268.

Otterbring, T. (2020). Appetite for destruction: Counterintuitive effects of attractive faces on people's food choices. *Psychology & Marketing, 37*(11), 1451–1464.

Palmeira, M., Andrade, E., Sharifi, S., Mao, W., & Jacob, J. (2020). The influence of arbitrary breakpoints on judgments of maximum output. *Journal of Consumer Psychology, 30*(2), 260–276.

Parihar, P., Dawra, J., & Sahay, V. (2019). The role of customer engagement in the involvement–loyalty link. *Marketing Intelligence & Planning, 37*(1), 66–79.

Park, H. J. (2025). Unlocking puzzle: Serial mediation effect of social withdrawal and aggression on the relationship between impulsivity and problematic smartphone use in Korean young people. *Current Psychology,* 1–11.

Peinkofer, S. T., & Jin, Y. H. (2023). The impact of order fulfillment information disclosure on consequences of deceptive counterfeits. *Production and Operations Management, 32*(1), 237–260.

Preacher, K. J. (2015). Advances in mediation analysis: A survey and synthesis of new developments. Annual Review of Psychology, 66, 825–852.

Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. Behavior Research Methods, 40(3), 879–891.

Prentice, C., Loureiro, S. M. C., & Guerreiro, J. (2023). Engaging with intelligent voice assistants for wellbeing and brand attachment. *Journal of Brand Management,* 1–12.

Prot, S., Gentile, D. A., Anderson, C. A., Suzuki, K., Swing, E., Lim, K. M., Horiuchi, Y., Jelic, M., Krahé, B., Liuqing, W., Liau, A. K., Khoo, A., Petrescu, P. D., Sakamoto, A., Tajima, S., Toma, R. A., Warburton, W., Zhang, X., & Lam, B. C. P. (2014). Long-term relations among prosocial-media use, empathy, and prosocial behavior. *Psychological Science, 25*(2), 358–368.

Pugh, H. B., Brady, M. K., & Hopkins, L. M. (2018). A customer scorned: Effects of employee reprimands in frontline service encounters. *Journal of Service Research, 21*(2), 219–234.

Rasoolimanesh, S. M., Wang, M., Roldán, J. L., & Kunasekaran, P. (2021). Are we in the right path for mediation analysis? Reviewing the literature and proposing robust guidelines. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 48,* 395–405.

Rifkin, J. R., Du, K. M., & Berger, J. (2021). Penny for your preferences: Leveraging self-expression to encourage small prosocial gifts. *Journal of Marketing, 85*(3), 204–219.

Rijnhart, J. J. M., Lamp, S. J., Valente, M. J., MacKinnon, D. P., Twisk, J. W. R., & Heymans, M. W. (2021). Mediation analysis methods used in observational research: A scoping review and recommendations. BMC Medical Research Methodology, 21, 226.

Rogosa, D. (1980). Comparing nonparallel regression lines. *Psychological Bulletin, 88*(2), 307–321.

Rokonuzzaman, M., Harun, A., Al-Emran, M., & Prybutok, V. R. (2020). An investigation into the link between consumer's product involvement and store loyalty: The roles of shopping value goals and information search as the mediating factors. *Journal of Retailing and Consumer Services, 52,* 101933.

Roy, R., Rabbanee, F. K., Chaudhuri, H. R., & Menon, P. (2020). The karma of consumption: Role of materialism in the pursuit of life satisfaction. *European Journal of Marketing, 54*(1), 168–189.

Rungtusanatham, M., Miller, J. W., & Boyer, K. K. (2014). Theorizing, testing, and concluding for mediation in SCM research: Tutorial and procedural recommendations. Journal of Operations Management, 32(3), 99–113.

Rucker, D. D., Preacher, K. J., Tormala, Z. L., & Petty, R. E. (2011). Mediation analysis in social psychology: Current practices and new recommendations. Social and Personality Psychology Compass, 5(6), 359–371.

Saeed, I., Khan, J., Zada, M., & Zada, S. (2024). Employee sensemaking in organizational change via knowledge management: Leadership role as a moderator. *Current Psychology, 43*(7), 6657–6671.

Sainz, M., Martínez, R., Moya, M., Rodríguez-Bailón, R., & Vaes, J. (2021). Lacking socio-economic status reduces subjective well-being through perceptions of meta-dehumanization. *British Journal of Social Psychology, 60*(2), 470–489.

Sereno, K., Walter, N., & Brooks, J. J. (2020). Rethinking student participation in the college classroom: Can commitment and self-affirmation enhance oral participation? *Journal of Applied Social Psychology, 50*(6), 351–362.

She, Z., Ng, K. M., Hou, X., & Xi, J. (2022). COVID-19 threat and xenophobia: A moderated mediation model of empathic responding and negative emotions. *Journal of Social Issues, 78*(1), 209–226.

Shrout, P. E., & Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: new procedures and recommendations. *Psychological methods*, *7*(4), 422-445.

Singh, J., Crisafulli, B., & Xue, M. T. (2020). 'To trust or not to trust': The impact of social media influencers on the reputation of corporate brands in crisis. *Journal of Business Research, 119,* 464–480.

Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological Methodology, 13,* 290–312.

Sowan, W., & Kissane, D. (2024). Demoralization and well-being among self-employed individuals with cardiac disease: The role of intolerance of uncertainty. *Frontiers in Psychology, 15,* 1388032.

Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler, M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology, 53*(1), 80–93.

Stornelli, J., Pereira, B., & Vann, R. J. (2020). Big picture, bad outcomes: When visual perspectives harm health goal pursuit. *Journal of Consumer Psychology, 30*(2), 368–378.

Srivastava, S., Pathak, D., Singh, L. B., & Verma, S. (2022). Do self-esteem and ethical leadership dampens Machiavellianism–effectiveness relationship: A parallel mediation approach. *Journal of Management Development, 41*(3), 183–202.

Sundie, J. M., Pandelaere, M., Lens, I., & Warlop, L. (2020). Setting the bar: The influence of women's conspicuous display on men's affiliative behavior. *Journal of Business Research, 120,* 569–585.

Tahir, M. S., Ahmed, A. D., & Richards, D. W. (2021). Financial literacy and financial well-being of Australian consumers: A moderated mediation model of impulsivity and financial capability. *International Journal of Bank Marketing, 39*(7), 1377–1394.

Tang, Y., & Hu, J. (2022). The impact of teacher attitude and teaching approaches on student demotivation: Disappointment as a mediator. *Frontiers in Psychology, 13,* 985859.

Thoits, P. A., & Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior, 42*(2), 115–131.

Thürridl, C., Kamleitner, B., Ruzeviciute, R., Süssenbach, S., & Dickert, S. (2020). From happy consumption to possessive bonds: When positive affect increases psychological ownership for brands. *Journal of Business Research, 107,* 89–103.

Walter, M., Hildebrand, C., Häubl, G., & Herrmann, A. (2020). Mixing it up: Unsystematic product arrangements promote the choice of unfamiliar products. *Journal of Marketing Research, 57*(3), 509–526.

Wei, C., Liu, M. W., & Keh, H. T. (2020). The road to consumer forgiveness is paved with money or apology? The roles of empathy and power in service recovery. *Journal of Business Research, 118,* 321–334.

White, H. (1980). A heteroskedasticity-consistent covariance matrix estimator and a direct test for heteroskedasticity. *Econometrica, 48*(4), 817–838.

Wisker, Z. L., Kadirov, D., & Nizar, J. (2023). Marketing a destination brand image to Muslim tourists: Does accessibility to cultural needs matter in developing brand loyalty? *Journal of Hospitality & Tourism Research, 47*(1), 84–105.

Wu, Y., Liu, M., Li, Z., & Zhang, H. (2024). The moderating role of coping styles on the associations of mental fatigue and life satisfaction among nurses. *BMC Nursing, 23,* 244.

Wu, Y., Yi, Q., Qi, Z., Yin, Y., & Qi, Y. (2025). Association between *Lactobacillus* levels, depressive mood, and BMI in college students: The moderating role of physical activity. *Frontiers in Nutrition, 12,* 1603169.

Yang, K., Kwon, S., & Jang, D. (2024). Adolescent athletes' self-presentations on social media and their self-esteem as moderated by their perceptions of responsiveness by others. *Perceptual and Motor Skills, 131*(1), 17–38.

Ye, T., & Mattila, A. S. (2025). Morality expression drives favorable consumer outcomes for P2P tour guide: The role of elevation, trust, and enjoyment. *Tourism Management, 107,* 105065.

You, Y., Yang, X., Wang, L., & Deng, X. (2020). When and why saying “thank you” is better than saying “sorry” in redressing service failures: The role of self-esteem. *Journal of Marketing, 84*(2), 133–150.

Zhang, Y., van Herpen, E., Van Loo, E. J., Pandelaere, M., & Geuens, M. (2023). Save near-expired food: Does a message to avoid food waste affect food purchase and household waste prevention behaviors? *Journal of Cleaner Production, 384,* 135555.

Zhao, X., Lynch, J. G., Jr., & Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. Journal of Consumer Research, 37(2), 197–206.

Zheng, L., Li, H., Chen, Y., & Fang, Y. (2025). The effect of authoritarian leadership on young nurses: The mediating role of psychological resilience and the moderating effect of self-efficacy. *Frontiers in Psychology, 16,* 1552.

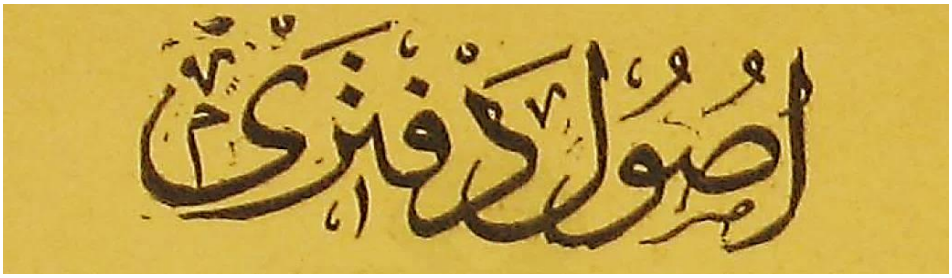

RÜŞDİYELERDE MUHASEBE EĞİTİMİNİN NİTELİĞİ

TÜRK MUHASEBE EĞİTİM ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ (1884-1895)

ÖMER YAZAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-28-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

1. RÜŞDİYELER VE MUHASEBE EĞİTİMİ **3**
1.1. RÜŞDİYELER'DE EĞİTİMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ 4
1.1.1. Maarif-i Umûmîye Nizamnamesi'nde (1869) Rüşdiyeler 8
1.1.2. Rüşdiyelere Ehil Öğrenci Yetiştirmek Amacıyla Sıbyan Mektepleri ve İbtidailerin Islahı Çalışmaları 18
1.2. RÜŞDİYE TÜRLERİ 22
1.2.1. Nısf/Nim, Merkez ve Numune Rüşdiyeleri 23
1.2.2. Askeri Rüşdiyeler 23
1.2.3. İdadilerin İçindeki Rüşdiyeler 27
1.3. RÜŞDİYELERDE MUHASEBE EĞİTİMİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ 28

2. RÜŞDİYELERDE MUHASEBE EĞİTİMİNİN İÇERİĞİ: ÖRNEK EĞİTİM ESERLERİ 31
2.1. MEHMED MECDÜDDİN'İN "MEBADİ-İ USÛL-İ DEFTERÎ" (1884) ADLI ESERİ 37
2.1.1. Eserin Latinize Edilmiş Tam Metni 38
2.2. MİHRAN V. KARAYAN'IN "ESAS USÛL-İ DEFTERÎ" (1892) ADLI ESERİ 106
2.2.1. Eserin Latinize Edilmiş Tam Metni 107
2.3. AHMED ZİYA'NIN "FENN-İ DEFTERÎ" (1894) ADLI ESERİ 148
2.3.1. Eserin Latinize Edilmiş Tam Metni 149
2.4. HASAN TAHSİN'İN "USÛL-İ DEFTERÎ" (1895) ADLI ESERİ 178
2.4.1. Eserin Latinize Edilmiş Tam Metn 180

3. ESERLERİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ 233
3.1. MUHASEBE DEFTERLERİ 233
3.1.1. Kanunname-i Ticaret'e Göre Tutulması Zorunlu Olan Defterler 233
3.1.2. Defterlerin tutulma biçimi ve hukuki geçerlilikleri 235
3.1.3. Defter Saklama Süresi ve İflas Hükümleri 235
3.1.4. Envanter Defteri Yükümlülüğü 236
3.1.5. Yardımcı Defterler 236
3.2. MUHASEBE BELGELERİ 238
3.3. GENEL HESAP YAKLAŞIMLARI 241
3.4. DİĞER HESAP YAKLAŞIMLARI 243
3.5. DEFTER TUTMA YAKLAŞIMLARI 245
3.6. MİZAN 246
3.7. BİLANÇO 248
3.8. UYGULAMA KISIMLARI AÇISINDAN FARKLILAŞMALAR 251
3.9. CARİ HESAP 252

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 255

KAYNAKÇA 257

KAYNAKÇA

Osmanlıca Basılı Kaynaklar:

Ahmed Ziya. *Fenn-i Defterî*. İstanbul: (Basım yeri belirtilmemiştir), 1894.

Aram, Güzeloğlu. *Nouveaux Dialogues Français-Turcs Précédés D'un Vocabulaire*. Constantinople: Imprimerie- Librairie de S. Benoît, 1852.

Fardis. Usûl-i Defterî. İstanbul: Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1871.

Hasan Tahsin, Yeni Usûl-i Defterî. İstanbul: Kasbar Matbaası. 1891.

Hasan Tahsin. *Usûl-i Defterî*. İstanbul: Kasbar Matbaası, 1895.

Maarif-i Umûmîye Nizamnamesi. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1869.

Mehmed Mecdüddin. *Mebadi-i Usûl-i Defterî*. İstanbul: Mihran Matbaası, 1884.

Mehmet Nüzhet. *Muğni'l Küttab*. İstanbul: Mekteb-i Harbiye-i Şahane Matbaası, 1869.

Mihran V. Karayan. *Esas Usûl-i Defterî*. İstanbul: İstepan Matbaası, 1892.

Serkiz Nihad. *Hocasız ve Pratik Usul-i Defterî*. İstanbul: Türk Matbaası, 1926.

Yanko Vitinos. *Şerh-i Kanun-ı Ticaret*. İstanbul: Mihran Matbaası, 1880.

Arşiv Kaynakları:

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi:

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi (MF. MKT.):

14/11, 21 Teşrin-i Evvel 1290 (2 Kasım 1874).

16/156, 26 Kanun-ı Sani 1290 (7 Şubat 1875).

Diğer Kaynaklar (Makale, Kitap, Kitap Bölümü, Bildiri, Ansiklopedi Maddesi):

Alkan, Mehmet Ö. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 2000.

Altınova, Ayşegül. *Osmanlı Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 2010.

Atuf, Nafi. *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme, Birinci Kitap*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930.

Atuf, Nafi. *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme, İkinci Kitap*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932.

Asafkan, Kenan. *İhtisas Muhasebeleri- Metodik Muhasebe Ansiklopedisi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1959.

Baltacı, Cahit. "Mektep/ 2. Bölüm: Osmanlılar'da Mektep". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 6-7. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Demirel, Fatih. "Osmanlı Eğitim Sisteminin Modernleşmesi Sürecinde Hiyerarşi". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25, sy. 2 (2012): 507-530.

Ergin, Osman Nuri. *Türkiye Maarif Tarihi -Cilt 1-2.* İstanbul: Eser Matbaası, 1977.

Findley, Carter Vaughn. "Tanzimat". In *The Cambridge Histrory of Turkey Volume 4 – Turkey in the Modern World*, edited by Resat Kasaba, 11-37. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

İgüs, Esma. *II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Sistemi, Eğitim Yapıları ve Askeri Rüşdiyeler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 2008.

Kaya Doğanay, Fatma. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Rüşdiye Mektepleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2011.

Marmet, E. Cadres. *Principes de Tenue de Livres*, Paris: Librairie de L. Hachette,1854.

Öztürk, Cemil. "Rüşdiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35: 300-303. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Öztürk, Cemil. "Selim Sâbit Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36: 429-430. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Püsküllüoğlu, Ali. *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1977.

Saraç, Tahsin. *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Adam Yayınları, 1985.

Somel, Selçuk Akşin. "1869 tarihli Maârif-i Umûmiyye Nizâmnâmesi, Esbab-ı Mucibe Layihası ve İdeolojik Temelleri" içinde *Sultan Abdülmecid ve Dönemi (1823-1861)* editörler Kemal Kahraman; İlona Baytar, 136-167. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları 2015.

Uçman, Abdullah. "Encümen-i Daniş". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11: 176-178. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Yazan Ömer. İdadilerde Muhasebe Eğitimi: Hasan Tahsin'in Yeni Usul-i Defterî (1895) Örneği. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15 (2018): 67-97.

Yazan Ömer. "XIX. yy. Türk Muhasebe Eğitiminde "Beş Hesap" Meselesi". *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu* İzmir: Ege Üniversitesi (2022).

Yazan, Ömer. "Osmanlı İdadilerindeki Ders Dağılımlarına Göre Muhasebenin Bir Matematiksel Alt Disiplin Olduğu Varsayımının Araştırılması (1890-1915)". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi* 26, sy. 2 (2025): 393-421.

Yazan, Ömer. "Kanunname-i Ticaret (1850)'te Muhasebe Hükümleri". *Mali Çözüm Dergisi 35*, sy.192 (2025): 1907-1941.

İnternet Kaynakları:

Library of Congress. "*Davut Paşa Rüşdiyesi (Mektep)".* Erişim 17 Mart, 2025. https://www.loc.gov /item/2001699189/;

Library of Congress. "*Davut Paşa Rüşdiyesi (öğrenciler)*. Erişim 17 Mart, 2025. https://www.loc. gov/item/2001699204/

Library of Congress. "*Eyüp Rüşdiyesi Öğrencileri*". Erişim 25 Haziran, 2025. https://www.loc.gov/ item/2001696002/

Library of Congress. "Manastır Askeri Rüşdiyesi". Erişim 8 Temmuz, 2025. https://www.loc.gov/item/2001700037/

Library of Congress. "Hadikat'ül Maarif". Erişim 3 Ağustos, 2025. https://www.loc.gov/item/200169 6036/

Library of Congress. "*Bayezid Rüşdiyesi*". Erişim 5 Eylül, 2025. https://www.loc.gov/resource/cph. 3b28370/

Library of Congress. "*Bursa Askeri İdadisi Öğrencileri*". Erişim 6 Eylül, 2025. https://www.loc.gov/ resource/cph.3b27733/.

Library of Congress. "*Celal Bey Rüşdiyesi*". Erişim 9 Eylül 2025 https://www.loc.gov/item/2001697 039/.

Library of Congress. "*Mahmudiye Rüşdiyesi Öğrencileri*". Erişim 9 Eylül, 2025. https://www.loc. gov/item/2001700168/

SAFRAN YETİŞTİRİCİLİĞİ VE EKONOMİSİ

Ersin CEBECİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-07-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....1

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SAFRAN 3

3. İBN-İ SÎNÂ REÇETELERİNDE SAFRAN 10
3.1. EL-KÂNÛN Fİ'T-TIBB 12

4. SAFRAN BİTKİSİNİN KULLANIM ALANLARI.....46
4.1. İLAÇ SANAYİ 47
4.2. GIDA SANAYİ 50
4.3. PARFÜM VE KOZMETİK SANAYİ 51
4.4. DOĞAL BOYA.....52

5. SAFRAN BİTKİSİ.....53
5.1. SAFRAN BİTKİSİNİN ÖZELLİKLERİ 53
5.2. SAFRAN BİTKİSİNİN İKLİM İSTEKLERİ 58
5.2.1 Yağış.....58
5.2.2 Sıcaklık 59
5.3. SAFRAN SOĞANIN ÖZELLİKLERİ.....61
5.4. SAFRAN SOĞANLARININ SINIFLANDIRILMASI 62
5.5. SAFRAN STİGMALARININ SINIFLANDIRILMASI 65

6. SAFRAN YETİŞTİRİCİLİĞİ.....69
6.1. SAFRAN SOĞANI DİKİMİ.....71
6.2. ZARARLILARLA MÜCADELE 75
6.3. YABANCI OT TEMİZLİĞİ 76
6.4. SAFRAN HASADI 76
6.5. STİGMALARIN KURUTULMASI 79
6.6. SAFRAN SOĞANI HASADI / SÖKÜMÜ.....79

7. SAFRAN ÜRETİM MALİYETLERİ 82
7.1. SAFRAN SOĞANI MALİYETİ 82
7.2. İŞÇİLİK MALİYETLERİ 83
7.3. MAKİNE VE TEÇHİZAT 84
7.4. ARAZİ KİRALAMA 85
7.5. GÜBRELEME MALİYETİ 85

8. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SAFRAN ÜRETİMİ 87
8.1. DÜNYA'DA SAFRAN ÜRETİMİ 87
8.1.1 İran 90
8.1.2 Hindistan 91
8.1.3 İspanya 92
8.1.4 İtalya 92
8.1.5 Yunanistan 93
8.1.6 Afganistan 94
8.1.7 Fas 95
8.2. TÜRKİYE'DE SAFRAN ÜRETİM 96
8.2.1 Türkiye'de Safran Ticareti 100

9. SONUÇ VE ÖNERİLER 103

KAYNAKÇA 108

KAYNAKÇA

Akman Dömbekci, H. & Erişen, M. A. (2022). Nitel Araştırmalarda Görüşme Tekniği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(Özel Sayı 2), 141-160.

Acır, Sedef. (2025). 04.02.2025 tarihinde https://www.bilimya.com/ kleopatranin-guzellik-sirri-safran.html adresinden alındı.

Altıntaş, Ayten. (2022). Anadolu Tıbbı Nedir-Neden Önemlidir? Anadolu Tıbbı Dergisi, 1,2.

Arslan, R. (2019). Cumhuriyet Dönemi'nde Safranbolu'da Safran Yetiştiriciliği (1923-1990), Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmi ve Kültürel Hayat Sempozyumu, 51. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları ,589 – 597.

Avrupa Birliği. (2024). Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Haziran 25, 2025 tarihinde https://www.eeas.europa.eu/delegations/ türkiye/coğrafi-işaretli-ürünler_tr adresinden alındı.

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı [BAKKA]. (2023). Tarımsal Üretim Destekleri 01.04,2023 tarihinde https://www.bakka.gov.tr/ duyurular/ adresinden alındı.

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü [UNIDO].(2024). İran Safran Yetiştiriciliği Verileri. 08.02,2023 tarihinde https://www.unido.org/ adresinden alındı.

Çelik, A. D. & Gül, A. (2016). Tıbbi ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği ve Dış Ticareti: Hatay İli Örneği. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(2), 227-235.

Duran, A. (2019). Hatay İlinde Tıbbi Aromatik Bitkiler Piyasası ve Geliştirilmesi İmkanları. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü)

Faydaoğlu, E. & Sürücüoğlu, M. S. (2011). Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 11(1), 52-67.

Göktaş, Ö. & Gıdık, B. (2019) Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanım Alanları. Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 2 (1),141.

Koç, Hüseyin. Safran Yetiştiriciliği. İstanbul: Bilge Kültür Sanat,2012.

ITC. (2024) 03,17, 2024 tarihinde https://www.trademap.org/ Index.aspx adresinden alındı.

İstanbulluoğlu,S.(2012).Leonardit nedir? https:// www. siamad.com.tr/leonardit-nedir. (Erişim tarihi: 03.05. 2024).

İnalcık, Halil vd. Osmanlı Araştırmaları XXVI, İstanbul, 2025.

Sînâ, İbn-i. El Kânûn Fi't Tıbb. çev. Esin Kahya. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2024.

Karabük İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2023) Tıbbi ve Aromatik Bitki Üreticilerine Verilen Destekler. 07.04,2023 tarihinde https://karabuk.tarimorman.gov.tr/ adresinden alındı.

Kuzu, O. (2023, Ekim 11) Safranda 35 kg üretim hedefi gerçekleşti. Anadolu Ajansı. 05.7.2023 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/safranda-35-kilogram-uretim-hedefi-gerceklesti/3062472 adresinden alındı.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2024). Karabük İlçelerinin Sıcaklık ve Yağış Değerleri Verileri. 05.02,2024 tarihinde https://www.mgm.gov.tr/site/urunler.aspx adresinden alındı.

Özelci, M. (2021, Ekim 5) Safran hasadı başladı: Kilosu 60 bin lira. Trt Haber. 04.7.2023 tarihinde https://www.trthaber.com/foto-galeri/safran-hasadi-basladi-kilosu-60-bin-lira/39119/sayfa-1.html adresinden alındı.

Özkul Açıkgöz, A. (2010). Safran Bitkisinin (Crocus Sativus L.) Yetiştirilmesi, Kalitesi ve Ticari Önemi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Paşayeva, L. & Tekiner, H. (2014). Türk-İslam Tıbbında Safranın Yeri. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 4(3), 11-15.

Resmi Gazete. (1978). Sayı 16159. 03.04, 2024 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16159.pdf adresinden alındı.

Resmi Gazete. (2024). Sayı 8858. 29.08,2024 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240824-8.pdf adresinden alındı.

Şahin, G. (2021). Tarihsel Süreçte Safran (Crocus Sativus L.) ve Safranın Günümüzdeki Durumu. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 173-214.

Şekeroğlu, N. & Gezici, S. (2020). Koronavirüs Pandemisi ve Türkiye'nin Bazı Şifalı Bitkileri. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi,25 (1), 163-82.

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü [TAGEM]. (2021). Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektör Politikaları Belgesi 2020-2024. 02.01,2023 tarihinde tarimorman.gov.tr adresinden alındı.

Tatlı, Abidin. Safran ve Sağlık. (2020). 12.03.2024 tarihinde https://www.olivasa.com.tr/2020/09/05/safran-hakkinda-bilgiler/ adresinden alındı.

Tekin, H. (2012). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 3(13), 101-116.

Temel, M. & Tinmaz, A. B. & Öztürk, M. & Gündüz, O. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Tıbbi -Aromatik Bitkilerin Üretimi ve Ticareti. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım Ve Doğa Dergisi, 21, 198-214.

Turan, E. (2015, Ekim 26)Yılda sadece 30 kg üretiliyor kilosu 20 bin TL. Sabah Gazetesi. 5.7. 2023 tarihinde https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2015/10/26/yilda-sadece-30-kilo-uretiliyor-kilosu-20-bin-tl adresinden alındı.

Turan, E. (2016, Ekim 19) Mucize Bitki üreticisinin yüzünü güldürdü. Anadolu Ajansı. 4.7. 2023 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/mucize-bitki-ureticisinin-yuzunu-guldurdu adresinden alındı.

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2023) Safranbolu Safranın Coğrafi Özellikleri.04.08,2023 tarihinde https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38008 adresinden alındı.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2023). Safran Bitkisinin İthalat ve İhracat Verileri. 04.03, 2023 tarihinde https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1 adresinden alındı.

Uncomtrade. (2023). 05.01, 2023 tarihinde https://comtradeplus.un.org/ adresinden alındı.

Yılmaz, İ. [@safranbaharat]. (2024,2 Kasım). Safran Çiçeği [Instagram]. Instagram https://www.instagram.com/safranbaharat78/

Wikipedia.(2025).20.04.2025 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Safran adresinden alındı.

Sağlık Ekonomisi ve Yönetimi:
Modern Bir Perspektif

Doç. Dr. M. Can YARDIMCI
Doç. Dr. Fatih ÇEMREK
Dr. Nadire KANTARCIOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-78-4

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
SAĞLIK HİZMETLERİ SEKTÖRÜ VE SAĞLIK EKONOMİSİ
SEMİH GÜL
MUSTAFA HATTAPOĞLU

GİRİŞ **1**
SAĞLIK HİZMETLERİ SEKTÖRÜ **2**
SAĞLIK HİZMETLERİNİN İKTİSADİ ANALİZİ: SAĞLIK EKONOMİSİ **10**
SONUÇ **26**
KAYNAKÇA **28**

BÖLÜM 2
SAĞLIK HİZMETİ DEĞER ZİNCİRİ VE ÜRÜN TEDARİKÇİLERİ
YASEMİN ASLAN

GİRİŞ **34**
DEĞER VE DEĞER ZİNCİRİ KAVRAMI **35**
SAĞLIK HİZMETLERİNDE DEĞER ZİNCİRİ **43**
SONUÇ **51**
KAYNAKÇA **52**

BÖLÜM 3
SAĞLIK HİZMETLERİ SUNUCULARININ ORGANİZASYON YAPILARI VE YÖNETİMİ
ONUR GÖZÜBÜYÜK

GİRİŞ **54**
SAĞLIK HİZMETİ SUNUMU İLE ORGANİZASYON YAPISINI ETKİLEYEN TEMEL ETMENLER **55**
SAĞLIK HİZMETLERİ SUNUCULARININ ORGANİZASYON YAPISI VE YÖNETİMİ **56**
SONUÇ **68**
KAYNAKÇA **69**

BÖLÜM 4
SAĞLIK HİZMETİNDE PAZARLAMA
UTKU TEVFİK GÜLEÇ

GİRİŞ **72**
HİZMET SEKTÖRÜ VE HİZMET KAVRAMI **73**
SAĞLIK KAVRAMI **78**
SONUÇ **88**
KAYNAKÇA **90**

BÖLÜM 5
SAĞLIK TURİZMİ VE TÜRKİYE'NİN SAĞLIK TURİZMİ POTANSİYELİ
YILDIRIM YILDIRIM
ORÇUN AYDIN

GİRİŞ **92**
SAĞLIK VE TURİZM İLİŞKİSİ **93**
SAĞLIK TURİZMİNE GENEL BİR BAKIŞ **96**
MEDİKAL TURİZM **102**
TERMAL VE SPA/WELLNESS TURİZMİ **104**
ÜÇÜNCÜ YAŞ VE ENGELLİ TURİZMİ **106**
TÜRKİYE'NİN SAĞLIK TURİZMİNDE ATACAĞI ADIMLAR **108**
SONUÇ **114**
KAYNAKÇA **117**

BÖLÜM 6
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE DİJİTALLEŞME VE YAPAY ZEKÂ
HAVVA NUR ATALAY

GİRİŞ **122**
SAĞLIKTA DİJİTALLEŞME KAVRAMI VE KAPSAMI **123**
YAPAY ZEKÂ KAVRAMI VE KAPSAMI **126**
YAPAY ZEKÂNIN SAĞLIK ALANINDAKİ UYGULAMALARI **129**
SAĞLIKTA DİJİTALLEŞME VE YAPAY ZEKÂNIN GETİRDİĞİ FIRSATLAR VE ZORLUKLAR **133**
SONUÇ **141**
KAYNAKÇA **142**

BÖLÜM 7
SAĞLIK EKONOMİSİ PERSPEKTİFİNDE SAĞLIK HARCAMALARININ EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ UZUN VADELİ ETKİLERİ
MEHMET MURAT ŞENOL

GİRİŞ **150**
EKONOMİK BÜYÜME **151**
SAĞLIK EKONOMİSİ **152**
SAĞLIK HARCAMALARI KAVRAMI VE KAPSAMI **153**
SAĞLIK HARCAMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER **154**
SAĞLIK HARCAMALARININ ÖNEMİ VE BOYUTU **158**
SAĞLIK HARCAMALARININ FİNANSMANI **159**
SAĞLIK HARCAMALARI GÖSTERGELERİ **162**
SAĞLIK HARCAMALARININ EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ UZUN VADELİ ETKİLERİ VE ÖNERİLER **169**
SONUÇ **173**
KAYNAKÇA **174**

BÖLÜM 8
SAĞLIK SİGORTASI SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE EKONOMİSİ
KADRİYE ARISOY

GİRİŞ **177**
SİGORTA KAVRAMI VE SAĞLIK SİGORTASI SEKTÖRÜNE GENEL BİR BAKIŞ **178**
GENEL SAĞLIK SİGORTASI **179**
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE FİNANSMAN MODELLERİ **180**
TÜRKİYE'DE SAĞLIK SİGORTASI SEKTÖRÜ UYGULAMALARI **182**
SONUÇ **184**
KAYNAKÇA **186**

BÖLÜM 9
KRONİK HASTALIKLAR, İKTİSADİ UNSURLAR VE SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM: MİKRO VERİ ANALİZİ
ELİF ZEHRA YILMAZ
SUZAN ODABAŞI GÜRGİL

GİRİŞ **188**
KAVRAMSAL ÇERÇEVE **188**
VERİ SETİ VE EKONOMETRİK YAKLAŞIM **193**
BULGULAR, TARTIŞMA VE YORUMLAR **196**
SONUÇ **199**
KAYNAKÇA **201**

BÖLÜM 10
SAĞLIK HİZMETLERİNDE DİJİTAL PAZARLAMA
YAĞMUR AYNACI
FATMA KANTAŞ YILMAZ

GİRİŞ **211**
DİJİTAL PAZARLAMA **212**
SAĞLIK KURUMLARINDA DİJİTAL PAZARLAMA **213**
SAĞLIK HİZMETLERİNDE KULLANILAN DİJİTAL PAZARLAMA KANALLARI **214**
SAĞLIK HİZMETLERİNDEKİ DİJİTAL PAZARLAMA TRENDLERİ **221**
SONUÇ **223**
KAYNAKÇA **225**

BÖLÜM 11
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE REKABET VE REGÜLASYON
DÖNE KAPLAN

GİRİŞ **228**
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE REKABET **229**
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE REGÜLASYON **232**
REKABET VE REGÜLASYON DENGESİ **240**
SONUÇ **241**
KAYNAKÇA **242**

KAYNAKÇA

AİKEN, H. L. (1982). "*The Nurse Labor Market",* **Health Affairs,** *1*(4), ss. 30-40.

AKDUR, R. (2006). **Sağlık Sektörü: Temel Kavramlar ve Avrupa Birliği'nde Durum ve Türkiye'nin Birliğe Uyumu**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ALTAY, A. (2007). "*Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi",* **Sayıştay Dergisi***, 64*, ss. 33-58.

ARROW, K. J. (1963). "*Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care",* **The American Economic Review,** *53*(5), ss.941-973.

BALÇIK, P. Y., ve ŞAHİN, B. (2013). "*Sağlık Hizmetlerinde Maliyet Etkililik Analizi ve Karar Analizi*", **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi***, 16*(2), ss.121-134.

BARIC, L. (1985). "*The Meaning of Words: Health Promotion*", **Journal of the Institute of Health Education**, 23(1), ss.10-15.

BATIREL, Ö. F. (1986). "*Sağlık Hizmetleri ve Devlet Politikası*", **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 4(3), ss.171-180.

BAYKAN, N. (1979). **Toplum Hekimliği**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

BENETTI, C., NADAL, A. and SALAS, C. (2001). "*The Law of Supply and Demand in the Proof of Existence of General Competitive Equilibrium*". **Procientec Documento de Trabajo,** 1(2), ss. 1–22.

BİLGİLİ, E., ve ECEVİT, E. (2008). "*Sağlık Hizmetleri Piyasasında Asimetrik Bilgiye Bağlı Problemler ve Çözüm Önerileri",* **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi***,* 11(2), ss. 201-228.

BLAUG, M. (1998). "*Where Are We Now in British Health Economics*?", **Health Economics**, 7(S1), ss.63-78.

BOERMA, W. (2003). **Profiles of General Practice in Europe: An İnternational Study of Variation in The Tasks Of General Practitioners**. Nivel, The Netherlands.

BOND, C. A., RAEHL, C. L., PITTERLE, M. E., ve FRANKE, T. (1999). "*Health Care Professional Staffing, Hospital Characteristics and Hospital Mortality Rates*", **Pharmacotherapy**, 19(2), ss.130-138.

BRIGGS, A. H., ve O'BRIEN, B. J. (2001). *"The Death of Cost-Minimization Analysis?",* **Health Economics**, 10(2), ss.179-184.

CALDWELL, C. (1998). **Sağlık Kuruluşlarında Stratejik Yönetim** (Çev. O. Akınhay), Sistem Yayıncılık, İstanbul.

CAMPBELL, J., GRUEN, R. and BLACK, N. (2000). *"The Demand for Health Care: A Review of the Empirical Literature"*, **Journal of Health Economics,** 19(6), ss.1095-1112.

CİGNA. (2016). "*Preventive Health Care A Guide to Understanding What it is and What's Covered"*, https://www.cigna.com/assets/docs/individual-and-families/2016/medical/cm/887209-preventive-care-flyer-2016.pdf (Erişim Tarihi: 11-02-2025).

CLARK, D. and ROYER, H. (2010). "*The Effect of Education on Adult Health and Mortality: Evidence From Britain*", **NBER Working Papers 16013**.

COLANDER, D. C. (2001). **Microeconomics,** McGraw-Hill Irwin, Boston.

CROSS, N. and MCWAY, D. C. (2017). **Stanfield's İntroduction to Health Professions**, Jones & Bartlett Learning, Burlington, 7th ed.

CULYER, A. J. (2005). **The Dictionary of Health Economics.** Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK.

CULYER, A. J., ve NEWHOUSE, J. P. (2000). *"Introduction: The State and Scope of Health Economics",* **Handbook of Health Economics,** (Eds. Anthony John Culyer, Joseph P. Newhouse) Amsterdam, Elsevier, ss. 1-35.

CUNNINGHAM, S. J. (2000). *"Economic Evaluation of Healthcare–is it İmportant to us?",* **British Dental Journal,** 188(5), ss.250-254.

ÇALIŞKAN, Y. (2009). "*Sağlık Hizmetlerinde Önceliklerin Belirlenmesinde Ekonomik Değerlendirme Yöntemi Olarak Maliyet-Etkinlik Analizi*", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** 14(2), ss.311–332.

ÇELİK, Y. (2013). **Sağlık Ekonomisi,** Siyasal Kitapevi, Ankara, 2. Baskı.

ÇELİK, Y. (2019). **Sağlık Ekonomisi,** Siyasal Kitabevi, Ankara, 4. Baskı.

ÇELİKAY, F. ve GÜMÜŞ, E. (2010). "*Türkiye'de Sağlık Hizmetleri ve Finansmanı",* **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(1), ss. 177-216.

ÇOBAN, H. (2009). *Sağlık Ekonomisi ve Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması* (**Yayınlanmamış doktora tezi**), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ÇÖĞÜRCÜ, İ. (2015). "*Sağlık Hizmetleri Piyasa Arz ve Talebi",* ***Sağlık Ekonomisi- Mikro ve Makro Boyutları***, (Ed. Burcu Güvenek), Çizgi Kitabevi, Konya, ss. 9-44.

DEMİRTAŞ, N. (2019). *"Rehabilitasyon"*, **Temel Sağlık Hizmetleri** (Ed. Didem Arslantaş), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss. 2-21.

DEWAR, D. M. (2010). **Essentials of Health Economics,** Jones and Bartlett Publishers, Massachusetts.

DİNLER, Z. (2015). **İktisada Giriş**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

DRUMMOND, M. F., SCULPHER, M. J., CLAXTON, K., STODDART, G. L. and TORRANCE, G. W. (2015). **Methods for the Economic Evaluation of Health Care Programmes,** Oxford University Press, 4th ed.

DRUMMOND, M. F., SCULPHER, M. J., TORRANCE, G. W., O'BRİEN, B. J. and STODDART, G. L. (2005). **Methods for The Economic Evaluation of Health Care Programmes**, Oxford University Press, 3rd ed.

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (DSÖ). (1946). "*Dünya Sağlık Örgütü Anayasası"*, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1948/04/19480407%2010-51%20PM/Ch_IX_01p.pdf (Erişim Tarihi: 10-02-2025).

FELDSTEİN, P. (1983). **Health Care Economics,** John Wiley and Sons, New York.

FİŞEK, N. (1983). **Halk Sağlığına Giriş**, Hacettepe Üniversitesi Dünya Sağlık Örgütü Hizmet Araştırma ve Araştırıcı Yetiştirme Merkezi Yayını No: 2. Ankara.

GAFNİ, A. and BİRCH, S. (2006). *"Incremental Cost-Effectiveness Ratios (Icers): The Silence of the Lambda"*, **Social Science & Medicine**, 62(9), ss.2091-2100.

GERTLER, P., LOCAY, L. and SANDERSON, W. (1987). *"Are User Fees Regressive? The Welfare İmplications of Health Care Financing Proposals in Peru"*, **Journal of Econometrics,** 36(1-2), ss. 67-88.

GETZEN, T. E. (2012). **Health Economics and Financing**, Wiley, New Jersey, 5th ed.

GOLLADAY, F. (1980). *"Health Problems and Policies in The Developing Countries"*, **World Bank Staff Working Paper No. 412**, *World Bank*.

GREENWALD, H. P. (2022). **Health Care in the United States: Organization, Management, and Policy**. John Wiley & Sons, Hoboken.

GROSSMAN, M. (1972). *"On the Concept of Health Capital and the Demand for Health",* **The Journal of Political Economy,** 80(2), ss. 223-255.

GROSSMAN, M. (1982). *"Government and Health Outcomes",* **The American Economic Review,** 72(2), ss. 191-195.

GÜL, S. ve HATTAPOĞLU, M. (2024). "*Sağlık Hizmetlerindeki Piyasa Başarısızlıkları ve Kamu Müdahalesi"*, **Sağlık Ekonomisinde Güncel Konular ve Tartışmalar**, (Ed. M. C. Yardımcı, F. Çemrek, ve Ş. Batbaylı), Ekin Yayınevi, Bursa, ss. 15-38.

HAYRAN, O. ve SUR, H. (1998). *"Sağlık Hizmetleri",* ***Sağlık Hizmetleri El Kitabı***, (Ed. Osman Hayran ve Haydar Sur Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, ss. 15-32.

HENDERSON, J. W. (2005). **Health Economics and Policy**, South-Western Thomson, Mason, 3rd ed.

JOHANSSON, P. O. and KRİSTRÖM, B. (2018). **Cost–Benefit Analysis.** Cambridge University Press.

KARA, O. ve KURUTKAN, M. N. (2019). **Mikro İktisadi Açıdan Sağlık Hizmetleri Piyasasının Analizi**, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara, 2. Baskı.

KARAHAN, A. (2021). "*Arz ve Sağlık Hizmetleri Arzı",* **Sağlık Ekonomisi**, (Ed. H. Aslan, E. Ç. Aslan, ve M.), Siyasal Kitapevi, Ankara, ss. 173-191.

KAVUNCUBAŞI, Ş. ve YILDIRIM, S. (2022). **Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi,** Siyasal Kitabevi, Ankara, 6. Baskı.

KHAN, I. (2016). ***Design & Analysis of Clinical Trials for Economic Evaluation & Reimbursement: An Applied Approach Using SAS & STATA***. Taylor & Francis, New York.

KOBELT, G. (2002). **Health Economics: An İntroduction to Economic Evaluation** Office of Health Economics, London.

KOÇ, P. ve KUTLAR, A. (2020). **Hastalıkların Ekonomik Maliyetleri ve Ekonomik Etki Mekanizmaları**. İksad Yayınevi.

KÖKTAŞ, A. M. (2014). ***Sağlık Ekonomisi*.** 657 Yayınevi, Ankara.

KÖSE, A. (2021). "*Sağlık Hizmetleri Piyasası ve Piyasa Başarısızlığı"* **Sağlık Ekonomisi**, (Ed. H. Aslan, E. Ç. Aslan ve M.), Siyasal Kitapevi, Ankara, ss. 131-144.

KRUGMAN, P. And WELLS, R. (2010). **Mikro İktisat** (Çev. S. Işık vd.), Palme Yayıncılık, Ankara.

LEE, K., ve MİLLS, A. (1983). *"Developing Countries, Health, and Health Economics".* **The Economics of Health in Developing Countries.** (Eds. A. Mills ve K. Lee), Oxford University Press.

LOGAN, J., GREEN, D. and WOODFIELD, A. (1989). **Healthy Competition.** Centre for Independent Studies.

LUPTON, D. (1997). *"Consumerism, Reflexivity and the Medical Encounter",* **Social Science & Medicine,** S.45(3), ss. 373-381.

MANAVGAT, G. (2018). *"Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Kullanımında Cepten Yapılan Harcamaların Finansal Yükü ve Farklı Harcama Grupları Üzerindeki Etkileri"* (**Yayımlanmamış doktora tezi).** Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

MCPAKE, B. and NORMAND, C. (2008). **Health Economics: An International Perspective.** Routledge, London.

MERSON, M. H., BLACK, R. E. and MİLLS, A. (2006). **International Public Health: Diseases, Programs, Systems, and Policies.** Jones & Bartlett Publishers, Sudbury.

MULDOON, L. K., HOGG, W. E. and LEVITT, M. (2006). *"Primary Care (PR) and Primary Health Care (PHC): What is the Difference?",* **Canadian Journal of Public Health,** 97(5), ss. 409-411.

MUSGROVE, P., ZERAMDINİ, R. and CARRİN, G. (2002). *"Basic Patterns in National Health Expenditure"*, **Bulletin of the World Health Organization,** 80, ss. 134-146.

MUTLU, A. ve IŞIK, A. K. (2012). **Sağlık Ekonomisine Giriş**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 3. Baskı.

NAİDOO, J., ve WİLLS, J. (2016). **Foundations for Health Promotion**, Elsevier, Oxford, 4th ed.

NORMAND, C. (1991). "Economics, Health, and The Economics of Health", ***BMJ: British Medical Journal***, 303(6817), ss. 1572-1577.

OLSEN, J. A. (2009). **Principles in Health Economics And Policy,** Oxford University Press, Oxford.

ONOKERHORAYE, A. G. (1999). "*Access and Utilization of Modern Health Care Facilities in The Petroleum-Producing Region of Nigeria: The case of Bayelsa State"*. **Research paper,** *162*, ss. 1-27.

ORHANER, E. (2006). "*Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Finansmanı ve Genel Sağlık Sigortası",* **Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi,** 1, ss. 1-22.

ORHANER, E. (2018). **Türkiye'de Sağlık Sigortası,** Siyasal Kitapevi, Ankara.

ÖKSÜZ, E. ve MALHAN, S. (2005). **Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesi Kalitemetri,** Başkent Üniversitesi, Ankara.

ÖZÇELİK, A. N. (2015). **Sağlık Sosyolojisi: Kadın ve Kentleşme,** Siyasal Kitabevi, Ankara.

PHELPS, C. (2003). **Health Economics.** Addison Wesley, Bosyon.

PINDYCK, R. S. and RUBINFELD, D. L. (2009). **Microeconomics,** Pearson/Prentice Hall, Upper Saddle River.

ROEMER, M. I. (1961). "*Bed Supply and Hospital Utilization: A Natural Experiment",* **Hospitals,** 35, ss. 36-42.

ROUTLEDGE, H. C. and AYRES, J. G. (2006). "*Cardiovascular Effects of Particles",* **Air Pollution and Health**, (Eds: Ayres J., Maynard R., Richards R), Imperial College Press, Singapore, ss. 19-42

SAĞLIK HİZMETLERİNİN SOSYALLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (1961). **Kanun No: 224,** RESMİ GAZETE SAYI: 10705, RESMİ GAZETE TARİHİ: 12.01.1961.

SANTERRE, R. E. and NEUN, S. P. (1996). **Health Economics.** Irvin Book Team, Homewood.

SANTERRE, R. E. and NEUN, S. P. (2012). **Health Economics: Theories, İnsights, and İndustry Studies**. Nelson Education, Ltd, Canada.

SAYIM, F. (2015). *"Sağlık Hizmetleri Arzını Etkileyen Faktörler",* **Akademik Arge Dergisi- Sosyal Bilimler,** 15(1), ss. 89-98.

SCHULTZ, R. And JOHNSON, A. C. (2003). **Management of Hospitals And Health Services: Strategic Issues and Performance,** BeardBooks, Washington, 3rd ed.

SERİN, N. ve ÇAKICI, L. (1990). **Sağlık Ekonomisi ve İşletmeciliği,** Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

SHARMA, M. (2021). **Theoretical Foundations of Health Education and Health Promotion**, Jones & Bartlett Learning, Burlington.

SOMUNOĞLU, S. (2012). "*Sağlık, Sağlık Hizmetleri ve Türk Sağlık Sistemi"*. **Sağlık Kurumları Yönetimi-I**, (Ed. M. Tatar), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss. 2-26.

SÖZEN, C. (2003). **Sağlık Yönetimi,** Palme Yayıncılık, Aankara.

SÖZEN, C. ve ÖZDEVECİOĞLU, M. (2002). **Sağlık Hizmetlerinde ve İşletmelerinde Yönetim**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI. (2025). "*Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2023"*, Sağlık Bakanlığı. https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/50207/0/siy2023turkcepdf.pdf (Erişim Tarihi: 06-02-2025).

TATAR, M. (1994). *"Temel Sağlık Hizmetlerinin Tanımı ve Uygulamalarına Teorik Bir Bakış",* **Toplum ve Hekim,** 9(60), ss. 78-88.

TENGİLİMOĞLU, D. (2012). **Sağlık Hizmetleri Pazarlaması,** Siyasal Kitabevi, Ankara.

TOSUN, C. (2018). "*Türkiye'de Sağlık Harcamalarının Belirleyicileri*" (**Doktora tezi).** Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ULUTÜRK, S. (2015). "*Sağlık Ekonomisi, Sağlık Statüsü, Sağlığın Ölçülmesinde Kullanılan Ölçütler ve Önemi: Türkiye Örneği"*, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar,** (603), ss. 47-63.

ÜNAL, E. (2013). **Sağlık Ekonomisi ve Yönetimi**, Ekin Yayınları, Bursa, 1. Baskı.

ÜNAL, E. ve ATEŞ, M. (2002). **Sağlık ve Piyasa,** Marmara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi Yayını.

WANG, B., LIU, B., NIU, H., LIU, J. and YAO, S. (2018). *"Impact of Energy Taxation on Economy, Environmental and Public Health Quality"*, **Journal of Environmental Management**, 206, ss. 85-92.

WILLIAMS, A. (1987). "*Health economics: The cheerful face of dismal science?"* **Health and Economics** (Ed. A. Williams), Macmillan, ss. 1-11.

WONDERLİNG, D., GRUEN, R. and BLACK, N. (2005). **Introduction to Health Economics**. Open University Press: McGraw Hill Education, Maidenhead.

WORLD HEALTH ORGANİZATİON, [WHO] VE UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND. [UNICEF]. (1978). "*Primary Health Care: Report of the International Conference on Primary Health Care",* **Alma-Ata,** *USSR, 6-12 September*. Geneva: WHO.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. (2017). *Rehabilitation in health systems*. https://apps.who.int/iris/handle/10665/254506. (Erişim Tarihi: 16- 02-2025).

WORLD HEALTH ORGAİİZATION. (2018). "*A Vision For Primary Health Care İn The 21st Century: Towards Universal Health Coverage And The Sustainable Development Goals"* (**No. WHO/HIS/SDS/2018.15).**

YILDIRIM, H. H., YILDIRIM, T. ve AKBULUT, Y. (2012). "*Piyasa, Piyasa Başarısızlıkları, Sağlık ve Sağlık Sigortacılığı".* **Sağlık Sigortacılığı**, (Ed. H. H. Yıldırım), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, ss. 21-34.

YILDIRIM, S. (1994). "*Sağlık Hizmetlerinde Maliyet Analizi"* (**Uzmanlık tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü**). Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 2350.

KAYNAKÇA

Behuria, P. (2020). "*The Domestic Political Economy of Upgrading in Global Value Chains: How Politics Shapes Pathways for Upgrading in Rwanda's Coffee Sector*". **Review of International Political Economy**, 27(2), ss. 348-376.

Bhatt, P.B., Forster, K. and Welter, K.L. (2015). "*Survive or Thrive? Becoming a Successful Value-Based Enterprise*". **Healthcare Financial Management**, 69(7), ss. 62-67

Biçer, İ. ve Ömürgönülşen, M. (2019). "*Sağlık Kurumları Yöneticilerinin Tedarik Zinciri Yönetimi Algılarının Belirlenmesi*". **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, 22(3), ss. 599-618.

Burns, L.R., DeGraaff, R.A., Danzon, P.M., Kimberly, J.R., Kissick, W.L. and Pauly, M.V. (2002). **The Wharton School Study of the Health Care Value Chain. The Health Care Value Chain: Producers, Purchasers and Providers**. San Francisco, Jossey-Bass.

Buttigieg, S.C., Schuetz, M. and Bezzina, F. (2016). "*Value Chains of Public and Private Healthcare Services in a Small EU Island State: A SWOT Analysis*". **Frontiers Public Health**, 4, ss. 201.

Chakraborty, S., Bhattacharya, S. and Dobrzykowski D.D. (2014). "*Impact of Supply Chain Collaboration on Value Co-Creation and Firm Performance: A Healthcare Service Sector Perspective*". **Procedia Economics and Finance**, 11, ss. 676-694.

Çavmak, Ş. (2020). "*Değer Odaklı Sağlık Hizmetlerinin Sunumu: Türkiye Sağlık Sistemi İçin Öneriler*". **International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences**, 6(3), ss. 285-301.

Kaplan, R. and Porter, M. (2011), "*How to Solve The Cost Crisis In Health Care"*. **Harward Business Review**, ss. 47-64.

Kopuz, K. ve Akman, E. (2021). "*Sağlık Hizmetlerinde Değer Temelli Yönetim: Değer Temelli Ödeme*". **Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi**, (1), ss. 1-21

Neilson, J. (2014). "*Value Chains, Neoliberalism and Development Practice: The Indonesian Experience*". **Review of International Political Economy**, 21(1), ss. 38-69.

Özalp, B. ve Önal, N. (2021). "*Geçmişten Günümüze Değer Zinciri Analizi Tartışmalarının Politik Ekonomisi*". **Beykoz Akademi Dergisi**, 9(2), ss. 16-29.

Porter, M.E. (2014). **Value-Based Health Care Delivery Systems Integration and Growth. Texas Medical Center Value-Based Health Care Delivery Seminar.** Boston, Harvard Business School.

Porter, M.E. (1998). **Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance**. NewYork: Free Press.

Porter, M. (1985). **Competitive Advantage, Creating and Sustaining Superior Performance**. Newyork, Free Press.

Robbins, S.P., Decenzo, D.A. and Coulter, M. (2016). **Fundamentals of Management: Essential Concepts and Applications**. İstanbul, Nobel Yayıncılık.

Salvia, L. (2019). "*The Restructuring of Italian Agriculture and its Impact upon Capital-Labour Relations: Labour Contracting and Exploitation in the Fresh Fruit and Vegetable Supply Chain of the Lazio Region, Central Italy*". **Journal of Agrarian Change**, 20 (1), ss. 98-112.

Savcı, M. ve Haftacı, V. (2019). "*Çay İşletmelerinde Değer Zinciri Faaliyetlerinin Üretim Maliyetlerine Etkisinin Değerlendirilmesi*". **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 37, ss. 121-144.

Tarım, M. (2017). "*Sağlık Sektöründe Değer Temelli Yönetim*". **Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu**, ss. 74-75.

Teisberg, E., Wallace, S. and O'Hara, S. (2020). "*Defining and Implementing Value-Based Health Care: A Strategic Framework*". **Academic Medicine**, 95(5), ss. 682-685.

Tengilimoğlu, D. ve Yiğit, V. (2017). **Sağlık İşletmelerinde Tedarik Zinciri ve Malzeme Yönetimi**. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Ülgen, H. ve Mirze, S.K. (2024). **İşletmelerde Stratejik Yönetim**. Beta Yayınları: İstanbul.

Yıldız, Y.K. (2019). "*Sağlık Kuruluşlarında Değer Zinciri Yönetiminin Değerlendirilmesi*", **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, 8, ss. 840-851.

KAYNAKÇA

AHUJA, M. K. ve CARLEY, K. M. (1998). *"Network Structure in Virtual Organizations"*, **Journal of Computer-Mediated Communication**, 3(4).

AK, B. (2013), "*Sağlıkta yeni hedef: Dijital hastaneler*", **Akademik Bilişim**, ss.971-976.

AKDUR, R. (2006)ç "Sağlık Sektörü "Temel Kavramlar ve Avrupa Birliği'nde Durum ve Türkiye'nin Birliğe Uyumu"", Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2. Baskı.

ASUNAKUTLU, T. (2002). *"Örgütsel Güvenin Oluşturulmasına İlişkin Unsurlar ve Bir Değerlendirme"*, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (9), ss.1-13.

BAZZOLİ, G. J., DYNAN, L., BURNS, L. R. and YAP, C. (2004). *"Two Decades of Organizational Change in Health Care: What Have We Learned?"*, **Medical Care Research and Review**, S.61(3), ss.247-331.

BURNS, L. R. and WHOLEY, D. R. (1993). *"Adoption and Abandonment of Matrix Management Programs: Effects of Organizational Characteristics and İnterorganizational Networks"*, **Academy of Management Journal**, 36(1), ss.106-138.

BURTON, R. M. and OBEL, B. (2004). "Strategic Organizational Diagnosis and Design: Developing Theory for Application", Kluwer Academic Publishers, Boston, Second Edition.

BURTON, R. M. and OBEL, B. (2012). **Strategic Organizational Diagnosis And Design: Developing Theory for Application**, Springer Science ve Business Media, Fourth Edition.

BURTON, R. M., OBEL, B. And HAKONSSON, D. D. (2015),. *"How to Get The Matrix Organization to Work"*, **Journal of Organization Design**, 4(3), ss.37-45.

CALVILLO, J., ROMÁN, I., RIVAS, S. and ROA, L. M. (2011). *"Privilege Management İnfrastructure for Virtual Organizations in Healthcare Grids"*, **IEEE Transactions on Information Technology in Biomedicine**, 15(2), ss.316-323.

CAN, A. ve İBİCİOĞLU, H. (2008). "*Yönetim ve Yöneticilik Yönünden Üniversite Hastanelerinin Değerlendirilmesi*", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 13(3), ss.253-275.

CONTINELLI, T., MCGINNIS, S. and HOLMES, T. (2010). "*The Effect of Local Primary Care Physician Supply on The Utilization of Preventive Health Services in the United States*", **Health ve Place**, 16(5), ss.942-951.

ÇELİK, A. ve ŞİMŞEK, M. Ş. (2013). "**Yönetim ve Organizasyon**", Eğitim Yayınevi, Konya.

ÇUBUKCU, M. (2018). *"Organizasyon Yapısını Belirleyen Faktörler ve Yapının Önemi"*, **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(2), ss.175-190.

DABBAĞOĞLU, K. (2009). *"İç Kontrol Sistemi"*. **Journal of Qafqaz University**, 26, ss.109-115.

DAFT, R. L. (2010). "**Organization Theory and Design**", Mason, OH: South-Western Cengage Learning, Tenth Edition.

D'AMOUR, D., GOULET, L., LABADIE, J. F., MARTÍN-RODRIGUEZ, L. S. and PINEAULT, R. (2008). *"A Model And Typology of Collaboration Between Professionals in Healthcare Organizations"*, **BMC Health Services Research**, 8, ss.1-14.

DEMIRIS, G. (2006). *"The Diffusion of Virtual Communities in Health Care: Concepts and Challenges"*, **Patient Education and Counseling**, 62(2), ss.178-188.

DİLBAZ, B., KAPLANOĞLU, M. ve KAYA, D. (2020). *"Teletıp ve telesağlık: Geçmiş, Bugün ve Gelecek"*, **Eurasian Journal of Health Technology Assessment**, 4(1), ss.40-56.

EMBERTSON, M. K. (2006). *"The İmportance of Middle Managers in Healthcare Organizations"*, **Journal of Healthcare Management**, 51(4), ss.223-232.

FEACHEM, R. G., DİXON, J., BERWİCK, D. M., ENTHOVEN, A. C., SEKHRİ, N. K. and White, K. L. (2002). "*Getting More for Their Dollar: A Comparison of the NHS With California's Kaiser Permanentecommentary: Funding is Not The Only Factorcommentary: Same Price, Better Carecommentary: Competition Made Them Do It"*. **Bmj**, 324(7330), ss.135-143.

GEBHARD, F., RIEPL, C., RICHTER, P., LIEBOLD, A., GORKI, H., WIRTZ, R., ... and KRAUS, M. (2012). *"The Hybrid Operating Room: Home of High-end Intraoperative Imaging"*, **Der Unfallchirurg**, 115, ss.107-120.

GRABOWSKI, M. and ROBERTS, K. H. (2019). *"Reliability Seeking Virtual Organizations: Challenges for High Reliability Organizations and Resilience Engineering"*, **Safety Science**, 117, ss.512-522.

GRÖNE, O. and GARCIA-BARBERO, M. (2001). *"Integrated Care: A Position Paper of The WHO European Office for Integrated Health Care Services"*, **International Journal of İntegrated Care**, 1, ss. e21.

HOLLAND, J. B., MALVEY, D. and FOTTLER, M. D. (2009). *"Health Care Globalization: A Need for Virtual Leadership",* **The health care manager**, S.28(2), ss.117-123.

JIN, H., LU, L., LIU, J. ve CUI, M. (2022). *"A Systematic Review on The Application of The Hybrid Operating Room in Surgery: Experiences and Challenges"*, **Updates in Surgery**, S.74(2), ss.403-415.

KILIÇ, Ş. ve AYDINLI, C. (2015). *"Sağlık Kurumlarında Süreç Yönetimi Uygulamaları"*, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, S.7(3), ss.143-172.

KIM, E. S., STRECHER, V. J. and RYFF, C. D. (2014). "Purpose in Life and Use of Preventive Health Care Services", **Proceedings of the National Academy of Sciences**, S.111(46), ss.16331-16336.

KOÇEL, T. (2018), "**İşletme Yöneticiliği**", Beta Yayınevi, İstanbul.

MANCINı, M. E. ve BENTON, K. K. (2018). "Organizational Structures", **Leading and Managing in Nursing-E-Book,** ss.176-192.

MAYNTZ, R. (1965). *"The Study of Organizations",* **Current Sociology**, 13(3), ss.95-119.

MCELWAINE, K. M., FREUND, M., CAMPBELL, E. M., KNIGHT, J., BOWMAN, J. A., DOHERTY, E. L., ... and WIGGERS, J. H. (2013). *"The Delivery of Preventive Care to Clients of Community Health Services"*, **BMC Health Services Research**, 13, ss.1-11.

MİNTZBERG, H. (1980). *"Structure in 5's: A Synthesis of the Research on Organization Design"*, **Management Science**, 26(3), ss.322-341.

POWELL, M. and CASTELLI, M. (2017). *""Strange Animals": Hybrid Organisations in Health Care"*, **Journal of Health Organization and Management**, 31(7/8), ss.746-762.

SARGUTAN, A. E. (2005). *"Sağlık Sektörü ve Sağlık Sistemlerinin Yapısı"*, **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, 8(3), ss.400-428.

SEYMEN, O. A. (2014). *"Koşul Bağımlılık Kuramı Kapsamında Örgüt Büyüklüğü-Örgüt Yapısı İlişkisinin Yazınsal Açıdan Eleştirel Bir Değerlendirmesi"*, **İşletme Fakültesi Dergisi**, 15(2), ss.135-165.

SKELCHER, C. And SMITH, S. R. (2015). *"Theorizing Hybridity: Institutional Logics, Complex Organizations, and Actor İdentities: The Case Of Nonprofits"*, **Public Administration**, 93(2), ss.433-448.

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, (2024), "Uzaktan Hasta İzlem Rehberi", https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/48656/0/uzaktan-hasta-degerlendirmesi-uhd-genelgesipdf.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2025)

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, (2022). Sağlık Hizmet Sunucularının Basamaklandırılmasına Dair Yönetmelik, Resmî Gazete, Sayı: 31746. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220210-1.htm (Erişim Tarihi: 19.03.2025)

TENGİLİMOĞLU, D., IŞIK, O. ve AKBOLAT, M. (2017). "**Sağlık İşletmeleri Yönetimi**", Nobel Akademik Yayıncılık, 8.Baskı.

TURATO, G., WHITEOAK, J. and OPRESCU, F. (2024). *"The Insights of Allied Health Professionals Transitioning From A Matrix Structure to A Centralized Profession-Based Structure Within A Public Hospital Setting"*, **Journal of Organization Design**, 13(4), ss.197-212.

UYSAL, Y. (2020). "*Kamu-Özel İşbirliği Modelinde Özel Sektör Teşvik Faktörleri: Şehir Hastaneleri Örneği"*, **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 9(1), ss.386-401.

VAN WART, M., ROMAN, A., WANG, X. and LIU, C. (2019). *"Operationalizing the Definition of E-Leadership: Identifying the Elements of E-Leadership"*, **International Review of Administrative Sciences**, 85(1), ss.80-97.

WADA, D., MARUYAMA, S., YOSHIHARA, T., SAITO, F., YOSHİYA, K. and NAKAMORI, Y. (2023). *"Hybrid Emergency Room: Installation, Establishment, and innovation in the Emergency Department"*, **Acute Medicine ve Surgery**, 10(1), ss. e856.

WATANABE, H., SHIMOJO, Y., HIRA, E., KURAMOTO, S., MURONOI, T., Oka, K. and KIDANI, A. (2018). "*First Establishment of A New Table-Rotated-Type Hybrid Emergency Room System*", **Scandinavian Journal of Trauma, Resuscitation and Emergency Medicine**, 26, ss.1-4.

WHITE K. R. and GRIFFITH, J. R. (2010). "**The Well-Managed Healthcare Organization**", Illionois: Health Administration Press, Chicago, Seventh Edition.

YANG, J. J., KIM, H. S., CHOI, S. E., RYU, L. and CHOI, Y. J. (2020). *"What Makes Hybrid Insourcing Successful: A New Public–Private Partnership Model for Social Welfare Services"*, **Asian Social Work and Policy Review**, 14(1), ss.11-21.

YEŞİLTAŞ, A. (2020). *"Sağlık Sektöründe Kamu Özel Ortaklığı: Şehir Hastaneleri Üzerine Bir Değerlendirme"*. **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, S.6(1), ss.15-28.

ZHENG, W., YANG, B. and MCLEAN, G. N. (2010), *"Linking Organizational Culture, Structure, Strategy, and Organizational Effectiveness: Mediating Role of Knowledge Management"*, **Journal of Business Research**, S.63(7), ss.763-771.

KAYNAKÇA

ANDERSON, S., RAYBURN, S. W. & SIERRA, J. J. (2019). *"Future thinking: the role of marketing in healthcare"*. **European Journal of Marketing**, 53(8), 1521-1545.

BULUT, C., SÖNAL, T., & KOLCA, D. (2023). *"Sağlık Hizmetlerinde Pazarlama Araştırmalarında Uygulanan Teknikler".* **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, 9(3), 284-294).

Butt, I., Iqbal, T. & Zohaib, S. (2019). *"Healthcare marketing: A review of the literature based on citation analysis".* **Health Marketing Quarterly**, 36(4), 271-290.

CRIÉ, D. & CHEBAT, J. C. (2013). *"Health marketing: Toward an integrative perspective".* **Journal of Business Research**, 66(1), 123-126.

ÇELİK, Y. (2006). *"Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve sağlık".* **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, 9(1), 19-37.

ÇELİKAY, F. & GÜMÜŞ, E. (2010). *"Türkiye'de Sağlık Hizmetleri ve Finansmanı".* **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(1), 177-216.

ÇELİKAY, F., & GÜMÜŞ, E. (2011). *"Sağlıkta Dönüşümün Ampirik Analizi".* **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 66(03), 55-92.

DEMİRCİ, Ş. & UĞURLUOĞLU, Ö. (2020). *"Kamu ve Özel Hastane Misyon İfadelerinin Pazarlama Bileşenleri Açısından İncelenmesi".* **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (21), 471-492.

DERİN, N. & DEMİREL, E. T. (2013). *"Sağlık Hizmetlerinde Kalitenin Göstergesi Olan Hasta Memnuniyetine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması".* **The Journal of Academic Social Science Studies**, 6(2).

FISK, R. P., GROVE, S. J. & JOHN, J. (2008). **Interactive Services Marketing**. Houghton Mifflin Company, New York.

GIGAURI, I. (2024). *"Sustainability and Healthcare Marketing in the Digital Age".* **In Modern Healthcare Marketing in the Digital Era** (pp. 104-115). IGI Global.

GREWAL, D., HULLAND, J., KOPALLE, P. K. & KARAHANNA, E. (2020). *"The future of technology and marketing: A multidisciplinary perspective".* **Journal of the Academy of Marketing Science**, 48, 1-8.

GRONROOS, C. (2015). **Service Management and Marketing: Managing the Service Profit Logic** (Fourth Edition). John Wiley & Sons.

GÜMÜŞ, S., & TOY, D. (2013). **Sağlık Hizmetlerinin Pazarlanması ve Reklamın Etkileri**. Hiperlink Yayınları.

GÜMÜŞ, S. & TÜTÜNCÜ, M. (2012). **Hizmet, Hizmet Pazarlaması, Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Pazarlama Stratejileri**. Hiperlink Yayınları.

KARAÇOR, S. & ARKAN, A. (2014). *"Sağlık kuruluşlarında pazarlama: Sağlık pazarlama karması unsurlarının hasta/müşteri açısından önemi üzerine bir araştırma".* **Selçuk İletişim**, 8, (2), 90-118.

LOVELOCK, C., & PATTERSON, P. (2015). **Services Marketing**. Pearson Australia.

MALCOMSON, C. (2018). **10 Examples of Brilliant Healthcare Marketing**. https://blog.hubspot.com/marketing/brilliant-healthcare-marketing.

MALEKA, N. H. & MATLI, W. (2024). *"A Review of Telehealth During the COVID-19 Emergency Situation in The Public Health Sector: Challenges and Opportunities".* **Journal of Science and Technology Policy Management**, 15(4), 707-724.

NARİNÇ SALMAN, A. & UYDACI, M. (2012). *"Butik Hastanelerde Pazarlama Stratejileri".* **Öneri Dergisi**, 9(35), 45-50.

Özer, A. & Çetinkaya, F. (2020). **Sağlık Hizmetleri ve Postpandemik Dönemde Sağlık Hizmetlerinin Dönüşümü**. Türkiye Bilimler Akademisi, 113-130.

ÖZSAĞIR, A. & AKIN, A. (2012). *"Hizmetler Sektörü İçinde Hizmet Ticaretinin Yeri Ve Karşılaştırmalı Bir Analizi".* **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(41), 311-331.

ÖZTÜRK, S. & UÇAN, O. (2017*). "Türkiye'de Sağlık Harcamalarında Artış Nedenleri: Sağlık Harcamalarında Artış – Büyüme İlişkisi"*. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 22(1), 139-152.

PRPIC, N. (2024). **18 Best Healthcare Ads of All Time**. https://filestage.io/blog/healthcare-ads/

PURCAREA, E. V. L. (2019*). "The Impact of Marketing Strategies in Healthcare Systems".* **Journal of Medicine and Life**, 12(2), 93.

SARIYILDIZ, A. Y. (2022). *"Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Yeni Yaklaşımlar".* **Selçuk Sağlık Dergisi**, 3(2), 166-179.

ŞANTAŞ, G. & ŞANTAŞ, F. (2020). "Güncel Pazarlama Yaklaşımlarının Sağlık Hizmetlerinde Uygulanabilirliği." **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 22(2), 432-443.

TENGİLİMOĞLU, D. (2014). **Sağlık Hizmetleri Pazarlaması**. Siyasal Kitabevi.

THOMAS, R. K. (2008). **Health Services Marketing: A Practitioner's Guide**. Springer Science & Business Media.

ULUTÜRK, S. (2015). *"Sağlık ekonomisi, sağlık statüsü, sağlığın ölçülmesinde kullanılan ölçütler ve önemi: Türkiye örneği".* **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar**, (603), 47-63.

YORULMAZ, R. & ERDEM, R. (2021). *"Sağlıklı Yaşam Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve".* **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, 7(1), 57-74.

YÜCEL, N., YÜCEL, A., GÜLTER, E. & AK, M. (2012). "Belediyelerde Hizmet Pazarlaması: Elazığ Belediyesi Örneği". **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 5(2), 150-164.

ZEITHAML, V.A., BITNER, M.J. & GREMLER, D.D. (2010). *"Services Marketing Strategy".* **In Wiley International Encyclopedia of Marketing** (eds J. Sheth and N. Malhotra).

KAYNAKÇA

AKAT, Ö. (2000). "**Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği***"*, Ekin Kitabevi, Bursa 3. Baskı.

AKTEPE, C. (2013). "*Sağlık turizminde yeni fırsatlar ve Türkiye'de yerleşik sağlık işletmelerinin pazarlama çabaları"*, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, *5*(1), ss.170-188.

ALLAN, M. (2013). "*Disability tourism: Why do disabled people engaging in tourism activities*", **European Journal of Social Sciences**, *39*(3), ss.480-486.

ALTES, A.G. (2005). "*The development of Health Tourism Services",* **Annals of Tourism Research**, 32(1), ss.262-266

ALTIN, U., BEKTAŞ, G., ANTEP, Z. ve İRBAN, A. (2012). "*Sağlık turizmi ve uluslararası hastalar için Türkiye pazarı"*, **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, 3(3), ss.157-163.

AYDIN, D., CONSTANTINIDES, C., MİKE, C., YILMAZ, C., GENÇ, A. ve LANYI, A. (2012). "*Definitions and Descriptions Regarding Health Tourism*",https://www.researchgate.net/publication/372519707_DEFINITIONS_and_DESCRIPTIONS_REGARDING_HEALTH_TOURISM_DEFINITIONS_and_DESCRIPTIONS_REGARDING_HEALTH_TOURISM#fullTextFileContent (Erişim tarihi: 13.03.2025)

AYDIN, O. (2012). "*Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi*", **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2012(2), ss.91-96.

BOOKMAN M.Z. ve BOOKMAN, K.R. (2007). "**Medical tourism in developing countries***"*, Palgrave Macmillan, New York

BOZ, M. (2004). "*Turizmin gelişmesinde alternatif turizm pazarlamasının önemi"*, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul

BÖLÜKTAŞ, R.P. (2020). "*Türkiye'nin yaşlı sağlığı turizmi için fırsatları*", **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, *8*(16), ss.1-15.

BULUT, A. ve ŞENGÜL, H. (2019). "*Dünyada ve Türkiye'de sağlık turizmi*", **Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi**, 3(1), ss.45-62.

COHEN, E. (2008). "*Medical Tourism in Thailand*", **AU-GSB e-Journal***,* 1(1), ss.24-37.

CONNELL, J. (2006). "*Medical tourism: sea, sun, sand and surgery*"*,* **Tourism Management**, 27(6), ss.1093- 1100

ÇETİN, O. (2022). "*Türkiye'nin sağlık turizmi performansının TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmesi (2004-2019)*", **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, *12*(1), ss.638-655.

ÇİMEN, H. (2018). "*Türk dünyasında sağlık turizmi*", **Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi**, (40), ss.101-110.

DEMİREL, S. ve ŞAHİN, A. (2023). "*Türkiye'de sağlık turizminin finansal piyasalara etkisi*", **International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences**, 6(4), ss.308-336

DOĞAN, B.B. ve ASLAN, A. (2019). "*Türkiye'de sağlık turizminin mevcut durumu ve ülke ekonomisine katkıları*", **Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, *9*(18), ss.390-418.

EDİNSEL, S. ve ADIGÜZEL, O. (2014). "*Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri*", **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** 4(2), ss.167-190

ERGEN, F.D. (2018). "*Türkiye'de medikal turizm girişimciliği: İstanbul örneği*", **Doktora Tezi**, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

ERYER, A. (2024). "*Sağlık turizminin ekonomik boyutu: Türkiye üzerine bir değerlendirme*", **Journal of Economics and Research***,* 5(1), ss.63-80.

GARCIA-ALTES, A. (2005), "*The development of health tourism services*", **Annals of tourism research***, 32*(1), ss.262-266.

GONZALES, A., BRENZEL L. and SANCHO, J. (2001). "*Health tourism and related services: Carribbean Development and İnternational Trade*", **Regional Negotiating Machinery, Final Report**, ss.20-72

GÜNDÜZ, F.F., GÜNDÜZ, S. ve YAVUZ, H.B. (2019). "*Türkiye'nin sağlık turizmi talebini etkileyen faktörlerin analizi: çekim modeli yaklaşımı*", **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (17), 717-740.

HOROWITZ, M.D., ROSENSWEIG, J.A. and JONES, C.A. (2007). "*Medical tourism: globalization of the healthcare marketplace*", **Medscape General Medicine**,.9(4), ss.33.

İÇÖZ, O. (2009). "*Sağlık turizmi kapsamında medikal (tıbbi) turizm ve Türkiye'nin olanakları*", **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, 4(14), ss.2257-2279.

KANTAR, G. ve IŞIK, E. (2014). "*Türkiye'de sağlık turizmi*", **Sağlık Akademisyenleri Dergisi**, 1(1), ss.15-20

KARABABA, A.G. (2017). "*Türkiye'de sağlık turizminin ekonomik yönü*", **Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 2(1), ss.58-69

KILIÇARSLAN M. (2019). "*SWOT analysis of health tourism in Turkey*", **Electronic Journal of Social Sciences**, 8(71), ss.1135-1145.

KÖRDEVE, M. K. (2016). "*Sağlık turizmine genel bir bakış ve Türkiye'nin sağlık turizmindeki yeri*", **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, *2*(1), ss.51-61

LORDE, T., LI, G. ve AIREY, D. (2016). "*Modeling Carribbean tourism demand: an augmented gravity approach*", **Journal of Travel Research**, 55(7), ss.946-956.

LUNT, N. ve CARRERA P. (2010). "*Medical tourism: assessing of the evidence on treatment abroad",* **Maturitas**, 66, ss.27-32.

Medical Tourism Patient Survey (2024). "*Medical Tourism Unveiled: Why Patients Travel and What Holds Them Back: A Deep Dive into the Medical Tourism Decision-Making Process*", https://www.healthcareresearchcenter.org/patient-survey (Erişim tarihi: 13.03.2025)

Medtreat.com (2025). "*Destinations: some of the best destinations for medical tourism*", https://www.medretreat.com/destinations/turkey.html (Erişim tarihi: 13.03.2025)

MERT, G. (2013). "*Sağlık turizmi ve uygulanabilirliği*", **International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal**, 1(1), ss.103-126.

MORÇİN, S.E. (2021). "**Türkiye'de sağlık turizminin potansiyeli ve sağlık turizmi uygulamaları**", Karaca, Ş. (Ed.) İçinde Multi disipliner yaklaşımla sağlık turizmi (ss.45-60), Ankara: Nobel Yayıncılık

MUELLER, H. ve KAUFMANN, E. (2001). "*Wellness tourism: market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry*", **Journal of Vacation Marketing**, *7*(1), ss.5-17.

MUTALIB, N.S.A., MING, L.C., YEE, M.S., WONG, P.L. and SOH YC. (2016). "*Medical tourism: ethics, risks and benefits*", **Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research**, 50(2), ss.261-268.

MUTLUBAŞ, I. (2020). "*Dünya'da ve Türkiye'de medikal turizmin güncel durumu*", **Türk Turizm Araştırmaları Dergisi**, 4(3), ss.2974-2984

NEWMAN, B.Y. (2006), "*Medical tourism*". **Optometry-Journal of the American Optometric Association**, *77*(12), ss.581.

ÖĞÜT, K., YEŞİLYURT, S. ve YURTSEVEN, Ç. (2018). "*Kazakistan–Türkiye sağlık turizmi: sağlık sektörlerine bakış ve potansiyeller*", **Business and Economics Research Journal**, 9(1), ss.57-74.

ÖZKAN, M.E. (2019). "*Sağlık turizmi kapsamında Türkiye'nin medikal turizm potansiyeline yönelik bir değerlendirme*", **Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi**, 1(1), ss.50-64.

ÖZSARI, S.H.ve KARATANA, Ö. (2013). "*Sağlık turizmi açısından Türkiye'nin durumu*", **Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi**, 24(2), ss.136-144.

ÖZTÜRK, Y.E. ve ÖZCAN, M. (2022). Türkiye için uluslararası sağlık turizmi talebinin kantitatif çerçevede değerlendirilmesi. **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, *13*(33), 1-13.

PETERS, C.R. ve SAUER, K.M. (2011). "A survey of medical tourism service providers", **Journal of Marketing Development and Competitiveness**, *5(3), ss.*117-126

Phuket Travel Guide (2025). https://www.phuket-health-travel.com/en/ (Erişim tarihi: 13.03.2025)

PİRHAN, Ş. ve ETER, M. (2022). "*Türkiye'de sağlık turizmi alanında 2000-2020 yılları arasında yayımlanan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi*", **Bingöl Üniversitesi Sağlık Dergisi**, *3*(1), ss.136-149.

ROBİNSON J. ve ELKAN R. (1996). "**Health needs assessment: theory and practice"**. London, UK: Churchill Livingston

ROSS, K. (2001). "Health Tourism: An Overview". HSMAI Marketing Review https://www.hospitalitynet.org/editorial/4010521.html

SARAY, M. ve KARAGÖZ, K. (2012). "*Determinants of tourist inflows in Turkey: evidence from panel gravity model*", **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 6(11), ss.33-46.

SATURK (t.y.), "*Dünyada sağlık turizmi*", http://www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/03.pdf (Erişim tarihi: 13.03.2025)

SEZGİN, O. ve BİLGİN, N. (2024). "*A comparison study with India to determine Turkey's health tourism potential and development opportunities*", **Health Services Research Journal**, 2(1), ss.45-54.

SMITH, P. C. ve FORGIONE, D. A. (2007). "*Global outsourcing of healthcare: a medical tourism decision model*", **Journal of Information Technology Case and Application Research**, 9(3), ss.19-30.

SOYSAL, A. (2017). "*Sağlık turizmi: tehdit ve fırsatlar bağlamında Türkiye açısından bir durum değerlendirmesi*", **Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2, ss.169-187

SÜLKÜ, S.N. (2017). "*Sağlık turizminde Türkiye'nin dünyadaki yeri ve potansiyeli*", **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 3(1), ss.99-133.

ŞAHİN, M., YILMAZ, M. ve KARAMUSTAFA, K. (2023). "*Sağlık turizmi farkındalığı: Malatya ilinde sağlık çalışanları üzerine bir araştırma*", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***,* 25(4), ss.1611-1632

ŞAHİN, Ö.U. ve ŞAHİN, M. (2018). "*Türkiye'de sağlık turizminin potansiyeli ve geleceği: SWOT analizi*", **Journal of Awareness**, *3*(5), ss.287-300

ŞENGÜL, H. ve BULUT, A. (2019). "*Sağlık turizmi çerçevesinde Türkiye'de termal turizm: Bir SWOT analizi çalışması*", **ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi**, 4(1), ss.55-70.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2012). "**Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, Sağlık Turizmi El Kitabı**", BMS Matbaacılık, Ankara

T.C. Sağlık Bakanlığı (2013). "*Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı Türkiye Medikal Turizmi Değerlendirme Raporu*", http://www.ipsa.org.tr/upload/SB_turizm_2013_turkce_BASKI.pdf (Erişim tarihi: 13.03.2025)

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK (2002) "*İstatistik veri portalı*", https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=engelli (Erişim tarihi: 13.03.2025)

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK (2025), "*İstatistiklerle Yaşlılar", 2024*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2024-54079 (Erişim tarihi: 13.03.2025)

TEH, I. ve CHU, C. (2005). "*Special report—supplementing growth with medical tourism*", **Asia-Pacific Biotech News**, *9*(08), ss.306-311.

TENGİLİMOĞLU, D. (2021). "*Sağlık turizmi ve devlet teşvikleri*", **Journal of Life Economics**, 8(1), ss.1-10

TOPRAK, L., ELSAIED, H.H. and MAHMOOD, S.A. (2014). "*Turizmin yükselen trendi: sağlık turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği*", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, *13*(50), ss.38-57

TOPTAŞ, A. (2020). "*Sağlık turizminde Türkiye'nin önemi ve tercih edilme sebeplerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma*", **Türk Turizm Araştırmaları Dergisi**, 4(4), ss.3191-3208

ÜSTÜN, U. ve DEMİR USLU, Y.D. (2022). "*Türkiye'nin sağlık turizminde tercih edilme nedenleri üzerine bir çalışma: medikal turizm endeksi*", **Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi**, (33), ss.344-353.

WONGKIT, M. and MCKERCHER, B. (2016). "*Desired attributes of medical treatment and medical service providers: a case study of medical tourism in Thailand*", **Journal of Travel & Tourism Marketing**, *33*(1), ss.14-27.

YAVUZ, G. (2021). "**Dünyada sağlık turizminin potansiyeli ve sağlık turizmi uygulamaları**", Karaca, Ş. (Ed.) İçinde Multi disipliner yaklaşımla sağlık turizmi (ss.19-44), Nobel Yayıncılık, Ankara

YILDIRIM H.H. ve ALTUNKAYA Ü. (2006). "*Türkiye'nin sağlık turizmi potansiyeli ve güçlükler*", www.absaglik.com/saglik_turizmi_turkiye.pdf (Erişim tarihi: 13.03.2025)

ZENGİNGÖNÜL, O., EMEÇ, H., İYİLİKÇİ, D.E. ve BİNGÖL, P. (2012). "**Sağlık turizmi: İstanbul'a yönelik bir değerlendirme**", İstanbul Kalkınma Ajansı, İstanbul.

KAYNAKÇA

ABEDI, V., KHAN, A., CHAUDHARY, D., MISRA, D., AVULA, V., MATHRAWALA, D., KRAUS, C., MARSHALL, K. A., CHAUDHARY, N., LI, X., SCHIRMER, C. M., SCALZO, F., LI, J., & ZAND, R. (2020). *"Using Artificial Intelligence for Improving Stroke Diagnosis in Emergency Departments: A Practical Framework",* **Therapeutic Advances in Neurological Disorders,** 13, 1756286420938962. https://doi.org/10.1177/1756286420938962

AKALIN, B., & VERANYURT, Ü. (2020). *"Sağlıkta Dijitalleşme ve Yapay Zeka"*. **SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi,** 2(2), ss. 131-141.

AL KUWAITI, A., NAZER, K., AL-REEDY, A., AL-SHEHRI, S., AL-MUHANNA, A., SUBBARAYALU, A. V., AL MUHANNA, D., & AL-MUHANNA, F. A. (2023). *"A Review of the Role of Artificial Intelligence in Healthcare",* **Journal of Personalized Medicine,** 13(6), Article 6. https://doi.org/10.3390/jpm13060951

ALICILAR, H. E., & ÇÖL, M. (2021). *"Halk Sağlığında Yapay Zekanın Kullanımı"*, **Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,** 47(1), ss.151-158. https://doi.org/10.32708/uutfd.891274

ALQUDAH, A. A., AL-EMRAN, M., & SHAALAN, K. (2021). *"Technology Acceptance in Healthcare: A Systematic Review"*, **Applied Sciences,** 11(22), Article 22. https://doi.org/10.3390/app112210537

AMAITIK, N., & AMAITIK, S. (2010). *"Prediction Of Pipe Failures In Water Mains Using Artificial Neural Network Models",* **The International Arab Conference on Information Technology-ACIT**, 1-8.

ATALAY, H. N. (2021). *"Mahremiyet Kapsamında Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması ve Depolanması",* **Journal of Academic Perspective on Social Studies,** 1, 1. https://doi.org/10.35344/japss.786353

ATALAY, H. N., & YÜCEL, Ş. (2024). *"Decoding Privacy Concerns: The Role of Perceived Risk and Benefits in Personal Health Data Disclosure",* **Archives of Public Health,** 82(1), ss.180. https://doi.org/10.1186/s13690-024-01416-z

ATHAR, M. (2024). *"Potentials of Artificial Intelligence in Familial Hypercholesterolemia: Advances in Screening, Diagnosis, and Risk Stratification for Early Intervention and Treatment"*, **International Journal of Cardiology,** 412, 132315. https://doi.org/10.1016/j.ijcard.2024.132315

AUNG, Y. Y. M., WONG, D. C. S., & TING, D. S. W. (2021). *"The promise of artificial intelligence: A review of the opportunities and challenges of artificial intelligence in healthcare"*, **British Medical Bulletin,** 139(1), ss.4-15. https://doi.org/10.1093/bmb/ldab016

AVRUPA PARLAMENTOSU. (2023, Haziran 8). *"EU AI Act: First regulation on artificial intelligence",* **Topics | European Parliament.** https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence

AWA, H. O., OJIABO, O. U., & OROKOR, L. E. (2017). *"Integrated technology-organization-environment (T-O-E) taxonomies for technology adoption",* **Journal of Enterprise Information Management,** 30(6), 893-921. https://doi.org/10.1108/JEIM-03-2016-0079

AWAD, N. F., & KRISHNAN, M. S. (2006). *"The personalization privacy paradox: An empirical evaluation of information transparency and the willingness to be profiled online for personalization",* **MIS Quarterly,** 30(1), ss.13-28.

BANSAL, G., ZAHEDI, F. M., & GEFEN, D. (2010). *"The impact of personal dispositions on information sensitivity, privacy concern and trust in disclosing health information online",* **Decision Support Systems,** 49(2), ss.138-150.

BECKER, M. (2018). "*Understanding users' health information privacy concerns for health wearables", ss.*3261-3270. https://doi.org/10.24251/hicss.2018.413

BENNETT, C. C., & HAUSER, K. (2013). *"Artificial intelligence framework for simulating clinical decision-making: A Markov decision process approach",* **Artificial Intelligence in Medicine,** 57(1), 9-19. https://doi.org/10.1016/j.artmed.2012.12.003

BHAVNANI, S. P., NARULA, J., & SENGUPTA, P. P. (2016). *"Mobile technology and the digitization of healthcare*", **European Heart Journal,** 37(18), 1428-1438. https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehv770

BO, Z., SONG, J., HE, Q., CHEN, B., CHEN, Z., XİE, X., SHU, D., CHEN, K., WANG, Y., & CHEN, G. (2024). *"Application of artificial intelligence radiomics in the diagnosis, treatment, and prognosis of hepatocellular carcinoma",* **Computers in Biology and Medicine,** 173, 108337. https://doi.org/10.1016/j.compbiomed.2024.108337

BUCHANAN, T., PAİNE, C., JOİNSON, A. N., & REİPS, U. (2007). *"Development of measures of online privacy concern and protection for use on the Internet",* **Journal of the American Society for Information Science and Technology,** 58(2), ss.157-165. https://doi.org/10.1002/asi.20459

BUCK, C., DİNEV, T., & ANARAKY, R. G. (2022). *"Revisiting APCO",* Içinde B. P. Knijnenburg, X. Page, P. Wisniewski, H. R. Lipford, N. Proferes, & J. Romano (Ed.), **Modern Socio-Technical Perspectives on Privacy** (ss. 43-60). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82786-1_3

BÜYÜKGÖZE, S., & DERELİ, E. (2019). *"Dijital sağlık uygulamalarında yapay zeka",* **VI. Uluslararası Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar Kongresi-Fen ve Sağlık,** 7(10).

BÜYÜKKAYA, B., ALTINDİŞ, S., & CEVAHİR, F. (2023). "*Diş Hekimliği Öğrencileri Yapay Zeka Uygulamalarına Ne Kadar Hazır?",* **Journal of Biotechnology and Strategic Health Research,** 7(4), ss. 266-274. https://doi.org/10.34084/bshr.1407036

CALVO, V., NİAZMAND, E., CARCERENY, E., RODRİGUEZ-ABREU, D., COBO, M., LÓPEZ-CASTRO, R., GUİRADO, M., CAMPS, C., LAURA ORTEGA, A., BERNABÉ, R., MASSUTÍ, B., GARCİA-CAMPELO, R., DEL BARCO, E., LUİS GONZÁLEZ-LARRİBA, J., BOSCH-BARRERA, J., MARTÍNEZ, M., TORRENTE, M., VİDAL, M.-E., & PROVENCİO, M. (2024). *"Family history of cancer and lung cancer: Utility of big data and artificial intelligence for exploring the role of genetic risk",* **Lung Cancer**, 195, 107920. https://doi.org/10.1016/j.lungcan.2024.107920

CALVO, V., VİDAL, M. E., NİAZMAND, E., CARCERENY, E., RODRİGUEZ ABREU, D., COBO, M., TRİGO, J. M., LÓPEZ, R., GUİRADO, M., CAMPS, C., ORTEGA, A. L., BERNABE, R., MASSUTÍ, B., GARCÍA CAMPELO, R., DEL BARCO, E., MARTÍNEZ, M., COLLAZO-LORDUY, A., BLANCO, M., TORRENTE, M., & PROVENCİO, M. (2023). *"MA03.11 Big*

Data and Artificial Intelligence for Exploring the Role of Genetic Risk. Family History of Cancer and Lung Cancer. Results from CLARIFY", **Journal of Thoracic Oncology,** 18(11, Supplement), S109. https://doi.org/10.1016/j.jtho.2023.09.135

CHEN, X.-W., & LİN, X. (2014). *"Big Data Deep Learning: Challenges and Perspectives",* **IEEE Access**, 2, ss. 514-525. IEEE Access. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2014.2325029

COŞKUN, F., & GÜLLEROĞLU, H. D. (2021). *"Yapay zekânın tarih içindeki gelişimi ve eğitimde kullanılması",* **Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES),** 54(3), ss. 947-966.

DABOWSA, N. I. A., AMAİTİK, N. M., MAATUK, A. M., & ALJAWARNEH, S. A. (2017). "A hybrid intelligent system for skin disease diagnosis", **2017 International Conference on Engineering and Technology (ICET),** ss. 1-6. https://doi.org/10.1109/ICEngTechnol.2017.8308157

DARBANDİ, M. R., DARBANDİ, M., DARBANDİ, S., BADO, I., HADİZADEH, M., & KHORRAM KHORSHİD, H. R. (2024). *"Artificial intelligence breakthroughs in pioneering early diagnosis and precision treatment of breast cancer: A multimethod study",* **European Journal of Cancer,** 209, 114227. https://doi.org/10.1016/j.ejca.2024.114227

DİSTEFANO, M. J., ABDOOL KARİM, S., & KRUBİNER, C. B. (2022). *"Integrating health technology assessment and the right to health: A qualitative content analysis of procedural values in South African judicial decisions",* **Health Policy and Planning,** 37(5), ss. 644-654. https://doi.org/10.1093/heapol/czab132

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ. (2021, Haziran 28). *"Ethics and governance of artificial intelligence for health",* **World Health Organization.** https://www.who.int/publications/i/item/9789240029200

ERTÜRK, Z. K., & ERTÜRK, B. (2021). Acil Tıpta Yapay Zeka. **Aksaray Üniversitesi Tıp Bilimleri Dergisi,** 2(2), ss. 40-41.

FAKOOR, R., LADHAK, F., NAZİ, A., & HUBER, M. (2013). *"Using deep learning to enhance cancer diagnosis and classification",* **Proceedings of the international conference on machine learning,** 28, ss. 1-7.

GİUDİCİ, P., CENTURELLİ, M., & TURCHETTA, S. (2024). *"Artificial Intelligence risk measurement",* **Expert Systems with Applications,** 235, 121220. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.121220

GRACEA, R. S., WİNDERİCKX, N., VANHEERS, M., HENDRİCKX, J., PREDA, F., SHUJAAT, S., CADENAS DE LLANO-PÉRULA, M., & JACOBS, R. (2025). *"Artificial intelligence for orthodontic diagnosis and treatment planning: A scoping review",* **Journal of Dentistry,** 152, 105442. https://doi.org/10.1016/j.jdent.2024.105442

GULİYEV, H. (2023). *"Artificial intelligence and unemployment in high-tech developed countries: New insights from dynamic panel data model",* **Research in Globalization,** 7, ss. 1-7. https://doi.org/10.1016/j.resglo.2023.100140

GUPTA, R., SRİVASTAVA, D., SAHU, M., TİWARİ, S., AMBASTA, R. K., & KUMAR, P. (2021). "*Artificial intelligence to deep learning: Machine intelligence approach for drug discovery".* **Molecular Diversity,** 25(3), ss. 1315-1360. https://doi.org/10.1007/s11030-021-10217-3

HAN, C. T., LİN, M.-C., ALSADOON, A., & ISLAM, M. M. (2023). "*Artificial intelligence and big data for value-based care".* **Frontiers in medicine** (C. 10, s. 1134021). Frontiers Media SA. https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fmed.2023.1134021/full

HE, J., BAXTER, S. L., XU, J., XU, J., ZHOU, X., & ZHANG, K. (2019). "*The practical implementation of artificial intelligence technologies in medicine",* **Nature Medicine,** 25(1), ss. 30-36. https://doi.org/10.1038/s41591-018-0307-0

HOLZİNGER, A., LANGS, G., DENK, H., ZATLOUKAL, K., & MÜLLER, H. (2019). *"Causability and explainability of artificial intelligence in medicine",* **WIREs Data Mining and Knowledge Discovery,** 9(4), e1312. https://doi.org/10.1002/widm.1312

HOSGOR, H., & GUNGORDU, H. (2022). *"Sağlıkta Yapay Zekanın Kullanım Alanları Üzerine Nitel Bir Araştırma",* **Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi,** 35, ss. 395-407.

JİANG, F., JİANG, Y., ZHİ, H., DONG, Y., Lİ, H., MA, S., WANG, Y., DONG, Q., SHEN, H., & WANG, Y. (2017). *"Artificial intelligence in healthcare: Past, present and future",* **Stroke and vascular neurology,** 2(4), ss. 230-243. https://doi.org/doi:10.1136/svn-2017-000101

KAPLAN, A., & HAENLEİN, M. (2019). *"Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence",* **Business Horizons,** 62(1), ss. 15-25. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004

KAPTANOĞLU, A. (2020). *"Tıp, sağlık hizmetleri ve kullandığımız yapay zeka örnekleri".* **Akademik Akıl.** https://www.akademikakil.com/tip-saglik-hizmetleri-ve-kullandigimiz-yapay-zeka-ornekleri/aysegulkaptanoglu/

KRİTTANAWONG, C., ZHANG, H., WANG, Z., AYDAR, M., & KİTAİ, T. (2017). *"Artificial Intelligence in Precision Cardiovascular Medicine".* **Journal of the American College of Cardiology,** 69(21), ss. 2657-2664. https://doi.org/10.1016/j.jacc.2017.03.571

KUMAR, Y., KOUL, A., SİNGLA, R., & IJAZ, M. F. (2023). *"Artificial intelligence in disease diagnosis: A systematic literature review, synthesizing framework and future research agenda."* **Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing,** 14(7), ss. 8459-8486. https://doi.org/10.1007/s12652-021-03612-z

LEE, E.-J., KİM, Y.-H., KİM, N., & KANG, D.-W. (2017). *"Deep into the Brain: Artificial Intelligence in Stroke Imaging",* **Journal of Stroke,** 19(3), ss. 277-285. https://doi.org/10.5853/jos.2017.02054

LİPTON, Z. C., KALE, D. C., ELKAN, C., & WETZEL, R. (2017). *"Learning to Diagnose with LSTM Recurrent Neural Networks (arXiv:1511.03677)",* **arXiv.** http://arxiv.org/abs/1511.03677

LİU, R., RONG, Y., & PENG, Z. (2020). *"A review of medical artificial intelligence",* **Global Health Journal,** 4(2), ss. 42-45. https://doi.org/10.1016/j.glohj.2020.04.002

LOMBARDO, T., DUQUESNOY, M., EL-BOUYSİDY, H., ÅRÉN, F., GALLO-BUENO, A., JØRGENSEN, P. B., BHOWMİK, A., DEMORTİÈRE, A., AYERBE, E., ALCAİDE, F., REYNAUD, M., CARRASCO, J., GRİMAUD, A., ZHANG, C., VEGGE, T., JOHANSSON, P., & FRANCO, A. A. (2022). *"Artificial Intelligence Applied to Battery Research: Hype or Reality?",* **Chemical Reviews,** 122(12), ss. 10899-10969. https://doi.org/10.1021/acs.chemrev.1c00108

MAYOL, J. (2024). *"Digital solutions and health sciences",* **Cirugía Española (English Edition)**, 102, ss. 3-7. https://doi.org/10.1016/j.cireng.2023.11.011

MCKİNNEY, S. M., SİENİEK, M., GODBOLE, V., GODWİN, J., ANTROPOVA, N., ASHRAFİAN, H., BACK, T., CHESUS, M., CORRADO, G. S., DARZİ, A., ETEMADİ, M., GARCİA-VİCENTE, F., GİLBERT, F. J., HALLİNG-BROWN, M., HASSABİS, D., JANSEN, S., KARTHİKESALİNGAM, A., KELLY, C. J., KİNG, D., … SHETTY, S. (2020). "*International evaluation of an AI system for breast cancer screening",* **Nature,** 577(7788), ss. 89-94. https://doi.org/10.1038/s41586-019-1799-6

MİNARTZ, P., AUMANN, C. M., VONDEBERG, C., & KUSKE, S. (2024). Feeling safe in the context of digitalization in healthcare: A scoping review. Systematic Reviews, 13(1), ss. 62. https://doi.org/10.1186/s13643-024-02465-9

MİOTTO, R., Lİ, L., KİDD, B. A., & DUDLEY, J. T. (2016). *"Deep Patient: An Unsupervised Representation to Predict the Future of Patients from the Electronic Health Records",* **Scientific Reports,** 6(1), Article 1. https://doi.org/10.1038/srep26094

MİSRA, N. N., DİXİT, Y., AL-MALLAHİ, A., BHULLAR, M. S., UPADHYAY, R., & MARTYNENKO, A. (2022). *"IoT, Big Data, and Artificial Intelligence in Agriculture and Food Industry",* **IEEE Internet of Things Journal,** 9(9), ss. 6305-6324. IEEE Internet of Things Journal. https://doi.org/10.1109/JIOT.2020.2998584

MORO VİSCONTİ, R., & MOREA, D. (2020). *"Healthcare Digitalization and Pay-For-Performance Incentives in Smart Hospital Project Financing",* **International Journal of Environmental Research and Public Health,** 17(7), Article 7. https://doi.org/10.3390/ijerph17072318

NDLOVU, K., MARS, M., & SCOTT, R. E. (2021). *"Interoperability frameworks linking mHealth applications to electronic record systems"*, **BMC Health Services Research,** 21(1), 459. https://doi.org/10.1186/s12913-021-06473-6

NİCHOLS, J. A., HERBERT CHAN, H. W., & BAKER, M. A. B. (2019). *"Machine learning: Applications of artificial intelligence to imaging and diagnosis",* **Biophysical Reviews,** 11(1), ss. 111-118. https://doi.org/10.1007/s12551-018-0449-9

OECD LEGAL INSTRUMENTS. (2019). *"Recommendation of the Council on Artificial Intelligence",* **Recommendation of the Council on Artificial Intelligence.** https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449#mainText

OLİVEİRA, T., & MARTİNS, M. F. (2010). "*Understanding e-business adoption across industries in European countries",* **Industrial Management & Data Systems,** 110(9), ss. 1337-1354. https://doi.org/10.1108/02635571011087428

PANCH, T., SZOLOVİTS, P., & ATUN, R. (2018). *"Artificial intelligence, machine learning and health systems",* **Journal of Global Health**, 8(2), ss. 1-8. https://doi.org/10.7189/jogh.08.020303

PAPANASTASOPOULOS, Z., SAMALA, R. K., CHAN, H.-P., HADJİİSKİ, L., PARAMAGUL, C., HELVİE, M. A., & NEAL, C. H. (2020). *"Explainable AI for medical imaging: Deep-learning CNN ensemble for classification of estrogen receptor status from breast MRI"***.** İçinde H. K. Hahn & M. A. Mazurowski (Ed.), **Medical Imaging 2020: Computer-Aided Diagnosis** (s. 52). SPIE. https://doi.org/10.1117/12.2549298

PATEL, Y. R., ROBBİNS, J. M., KURGANSKY, K. E., IMRAN, T., ORKABY, A. R., MCLEAN, R. R., HO, Y.-L., CHO, K., MİCHAEL GAZİANO, J., DJOUSSE, L., GAGNON, D. R., & JOSEPH, J. (2018). *"Development and validation of a heart failure with preserved ejection fraction cohort using electronic medical records",* **BMC Cardiovascular Disorders,** 18(1), ss. 128. https://doi.org/10.1186/s12872-018-0866-5

PAUL, M., MAGLARAS, L., FERRAG, M. A., & ALMOMANİ, I. (2023). *"Digitization of healthcare sector: A study on privacy and security concerns",* **ICT Express,** 9(4), ss. 571-588. https://doi.org/10.1016/j.icte.2023.02.007

PEİFER, Y., JESKE, T., & HİLLE, S. (2022). *"Artificial Intelligence and its Impact on Leaders and Leadership",* **Procedia Computer Science,** 200, ss. 1024-1030. https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.01.301

PRİNCİ, E., & KRÄMER, N. C. (2020). *"Out of control–privacy calculus and the effect of perceived control and moral considerations on the usage of IoT healthcare devices",* **Frontiers in psychology,** 11, 1-15. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.582054

PUTİN, E., MAMOSHİNA, P., ALİPER, A., KORZİNKİN, M., MOSKALEV, A., KOLOSOV, A., OSTROVSKİY, A., CANTOR, C., VİJG, J., & ZHAVORONKOV, A. (2016). *"Deep biomarkers of human aging: Application of deep neural networks to biomarker development",* **Aging (Albani NY)**, 8(5), ss. 1021-1030. https://doi.org/10.18632/aging.100968

RATHOD, J., WAGHMODE, V., SODHA, A., & BHAVATHANKAR, P. (2018). *"Diagnosis of skin diseases using Convolutional Neural Networks,* **2018 Second International Conference on Electronics, Communication and Aerospace Technology (ICECA),** ss. 1048-1051. https://doi.org/10.1109/ICECA.2018.8474593

REDDY, S., FOX, J., & PUROHİT, M. P. (2019). *"Artificial intelligence-enabled healthcare delivery",* **Journal of the Royal Society of Medicine,** 112(1), ss. 22-28. https://doi.org/10.1177/0141076818815510

RESMİ GAZETE. (2016, Nisan 7). *"Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi",* https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

RESMİ GAZETE. (2019, Haziran 21). *"Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik",* Yönetmelikler. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190621-3.htm

ROPPELT, J. S., KANBACH, D. K., & KRAUS, S. (2024). *"Artificial intelligence in healthcare institutions: A systematic literature review on influencing factors",* **Technology in Society,** 76, 102443. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2023.102443

RUSK, N. (2016). *"Deep learning",* **Nature Methods,** 13(1), Article 1. https://doi.org/10.1038/nmeth.3707

SECİNARO, S., CALANDRA, D., SECİNARO, A., MUTHURANGU, V., & BİANCONE, P. (2021). *"The role of artificial intelligence in healthcare: A structured literature review",* **BMC Medical Informatics and Decision Making,** 21(1), ss. 125. https://doi.org/10.1186/s12911-021-01488-9

SEH, A. H., ZAROUR, M., ALENEZİ, M., SARKAR, A. K., AGRAWAL, A., KUMAR, R., & AHMAD KHAN, R. (2020). *"Healthcare Data Breaches: Insights and Implications",* **Healthcare,** 8(2), Article 2. https://doi.org/10.3390/healthcare8020133

SHAMSHİRBAND, S., FATHİ, M., DEHZANGİ, A., CHRONOPOULOS, A. T., & ALİNEJAD-ROKNY, H. (2021). *"A review on deep learning approaches in healthcare systems: Taxonomies, challenges, and open issues",* **Journal of Biomedical Informatics,** 113, 103627. https://doi.org/10.1016/j.jbi.2020.103627

SHİNDE, P. P. & SHAH, S. (2018). *"A Review of Machine Learning and Deep Learning Applications",* 2**018 Fourth International Conference on Computing Communication Control and Automation (ICCUBEA), ss.** 1-6. https://doi.org/10.1109/ICCUBEA.2018.8697857

SUCU, İ. (2019). *"Yapay Zekanın Toplum Üzerindeki Etkisi ve Yapay Zeka (A.I.) Filmi Bağlamında Yapay Zekaya Bakış",* **Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi,** 2(2), 203-215.

TANG, J. (2023). *"Artificial intelligence-based needs analysis for english specific purposes in digital environment",* **Learning and Motivation,** 83, 101914. https://doi.org/10.1016/j.lmot.2023.101914

TRİNKLEY, K. E., AN, R., MAW, A. M., GLASGOW, R. E., & BROWNSON, R. C. (2024). *"Leveraging artificial intelligence to advance implementation science: Potential opportunities and cautions",* **Implementation Science: IS,** 19(1), ss. 17. https://doi.org/10.1186/s13012-024-01346-y

TURSUNBAYEVA, A., & RENKEMA, M. (2023). *"Artificial Intelligence in Health-care: Implications for the Job Design of Healthcare Professionals",* **Asia Pacific Journal of Human Resources,** 61(4), ss. 845-887. https://doi.org/10.1111/1744-7941.12325

UZUN, T. (2020). *"Yapay Zeka ve Sağlık Uygulamaları",* **İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** 3(1), 80-92.

WANG, Z., LİU, Y., & NİU, X. (2023). *"Application of artificial intelligence for improving early detection and prediction of therapeutic outcomes for gastric cancer in the era of precision oncology",* **Seminars in Cancer Biology,** 93, ss. 83-96. https://doi.org/10.1016/j.semcancer.2023.04.009

WEI, G.-X., ZHOU, Y.-W., LI, Z.-P., & QIU, M. (2024). *"Application of Artificial Intelligence in the Diagnosis, Treatment, and Recurrence Prediction of Peritoneal Carcinomatosis",* **Heliyon,** 10(7), e29249. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e29249

XU, X., LI, H., XU, W., LIU, Z., YAO, L., & DAI, F. (2022). *"Artificial intelligence for edge service optimization in Internet of Vehicles: A survey",* **Tsinghua Science and Technology,** 27(2), ss. 270-287. Tsinghua Science and Technology. https://doi.org/10.26599/TST.2020.9010025

YAO, L., ZHANG, H., ZHANG, M., CHEN, X., ZHANG, J., HUANG, J., & ZHANG, L. (2021). *"Application of artificial intelligence in renal disease",* **Clinical eHealth**, 4, ss. 54-61. https://doi.org/10.1016/j.ceh.2021.11.003

ZHANG, M., XU, Y., & Lİ, X. (2023). *"The standardized design and application guidelines: A primary-oriented artificial intelligence screening system of the lesion sign in the macular region based on fundus color photography",* **Intelligent Medicine,** S2667102623000372. https://doi.org/10.1016/j.imed.2023.05.001

ZHANG, Q., YANG, L. T., CHEN, Z., & LI, P. (2018). *"A survey on deep learning for big data",* **Information Fusion**, 42, ss. 146-157. https://doi.org/10.1016/j.inffus.2017.10.006

ZHOU, L.-Q., WANG, J.-Y., YU, S.-Y., WU, G.-G., WEI, Q., DENG, Y.-B., WU, X.-L., CUI, X.-W., & DİETRİCH, C. F. (2019). *"Artificial Intelligence in Medical Imaging of the Liver",* **World Journal of Gastroenterology**, 25(6), ss. 672-682. https://doi.org/10.3748/wjg.v25.i6.672

KAYNAKÇA

AKAR, S. (2014). "Türkiye'de Sağlık Harcamaları, Sağlık Harcamalarının Nisbi Fiyatı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". ***Yönetim ve Ekonomi***, Celal Bayar Üniversitesi *21*(1), ss.311-322.

AKALIN, B. & VERANYURT, Ü. (2021). "Sağlık Hizmetleri ve Yönetiminde Yapay Zekâ". ***Acta Infologica***, İstanbul Üniversitesi, *5*(1), ss.231-240.

ALTINÖZ, U. (2020). "*Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme ile İlişkisinin OECD Ülkeleri İçin Analizi*". ***Ekonomi Bilimleri Dergisi***, Sinop Üniversitesi *12*, ss.85-105.

AYDIN, J. C. (2021). "*Sağlık Harcamalarının Belirleyicileri: OECD Ülkelerine Yönelik Kümeleme ve Panel Veri Analizi",* Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

ÇELİK, Y. (2019). "***Sağlık Ekonomisi*** (4. Baskı)". Ankara: Siyasal Kitabevi.

DAŞTAN, İ. & ÇETİNKAYA, V. (2015). "OECD Ülkeleri ve Türkiye'nin Sağlık Sistemleri, Sağlık Harcamaları ve Sağlık Göstergeleri Karşılaştırması", ***Sosyal Güvence Dergisi***, *5*(1), ss.104-134.

DİXON, A. (2002). "Are Medical Savings Accounts A Viable Option For Funding Health Care?", ***Croatian Medical Journal***, *43*(4), ss.408-416.

DRUMMOND, M. F., SCULPHER, M. J., CLAXTON, K., STODDART, G. L. & Torrance, G. W. (2015). "***Methods For The Economic Evaluation Of Health Care Programmes*** (4. baskı)". Oxford University Press.

GİRAY, F. & ÇİMEN, G. (2018). "*Sağlık Harcamalarının Düzeyini Belirleyen Faktörler: Türkiye ve OECD Ülkeleri Analizi*", ***Sayıştay Dergisi***, *111*, ss.143-171.

GÜVENEK, B. (2015). "***Sağlık Ekonomisi: Makro ve Mikro Boyutları"***. Konya: Çizgi Kitabevi.

HAYALOĞLU, P. & BAL, H. Ç. (2015). "*Üst Orta Gelirli Ülkelerde Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. ***İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi,*** *3*(2), ss.35-44.

İSTANBULLUOĞLU, H., GÜLEÇ, M. & OĞUR, R. (2010). "*Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri*", ***Dirim Tıp Gazetesi***, *85*(2), ss.86-99.

KAMACI, A. & UĞURLU, H. Y. (2017). "*OECD Ülkelerinde Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Ekonometrik Analizi*". ***Sakarya İktisat Dergisi***, *6*(2), ss.52-69.

KARACA, C. (2021). ***Kamu Maliyesi.*** **Bursa**: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

KARATAŞ, M. & ÇANKAYA, E. (2010). "*İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme"*. ***Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** *2*(3), ss.29-55.

KILIÇ, N. & BEŞER, M. (2018). "*Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Merkezi ve Doğu Avrupa (CEEC) Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi*". ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** *23*(2), ss.373-382.

KURŞUN, A. & RAKICI, C. (2014). *"Türkiye ve Sosyal Refah Devletleri'ndeki Sağlık Harcamalarının Analizi*". ***İnsan Hakları Yıllığı***, *32*, ss.77-105.

MARSH, M. H. (2005). "***Implications Of Changes in The National Health Service in England For The United States"***. New York: Walker Sullivan Report.

MOSSİALOS, E. & DIXON, A. (Eds.). (2002). "***Funding Health Care: An Introduction".*** Philadelphia: Open University Press.

MUSHKİN, S. J. (1962). "Health As An Investment". ***Journal Of Political Economy***, *70*, ss.129-157.

ONİ, L. B. (2014). *"Analysis Of The Growth İmpact Of Health Expenditure İn Nigeria"*. ***IOSR Journal of Economics and Finance***, *3*(1), ss.77-84.

ORHANER, E. (2006). "*Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Finansmanı ve Genel Sağlık Sigortası".* ***Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi***, *1*, ss.1-22.

ÖZAVCI, M. (2019). "*Kamu Politikası Aracı Olarak Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi",* **Yüksek Lisans Tezi**, Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ardahan.

ÖZGÜVEN, A. (1988). "***İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması"***. İstanbul: Filiz Kitabevi.

ÖZTÜRK, S. & UÇAN, O. (2017). *"Türkiye'de Sağlık Harcamalarında Artış Nedenleri: Sağlık Harcamalarında Artış – Büyüme İlişkisi*". ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *22*, ss.139-152.

RON, A., ABEL-SMITH, B. & TAMBURI, C. (1990). "*Health Insurance in Developing Countries: The Social Security Approach"*. **Geneva: ILO**.

SALTMAN, R. B. & FIGUERAS, J. (1997). "*European Health Care Reform – Analysis Of Current Strategies"*. Geneva", **WHO Regional Publications.**

SEKHRİ, N. & SAVEDOFF, W. (2006). *"Regulating Private Health Insurance To Serve The Public Interest: Policy Issues For Developing Countries"*. ***International Journal of Health Planning and Management***, *21*, ss.357-392.

SONĞUR, C. (2016). "*Sağlık Göstergelerine Göre Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Ülkelerinin Kümeleme Analizi*". ***Sosyal Güvence Dergisi***, *6*(1), ss.197-224.

TATAR, M. (2011). *"Sağlık Hizmetlerinin Finansman Modelleri: Sosyal Sağlık Sigortasının Türkiye'de Gelişimi*". ***Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** *1*(1), ss.114-115.

TURHAN, S. E. (2007). "*Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği",* **Yüksek lisans tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.

TURAN, Z. & GÜL, H. (2014). *"2002-2012 Yılları Arasında Kamu ve Özel Sektör Harcamalarının Ülke Ekonomisine Etkileri*". ***Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** *11*(2), ss.26-40.

ÜLGENER, S. (1991). "***Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme"***. İstanbul: Der Yayınevi.

ÜZÜMCÜ, A. & SÖĞÜT, Y. (2020). *"Kamu Sağlık Harcamaları- İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme (1983-2019)".* ***Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi***, *6*(2), ss.275-295.

YİĞİT, A. & ERDEM, R. (2016). *"Sağlık Teknolojisi Değerlendirme: Kavramsal Bir Çerçeve". **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** 23*, ss.215-249.

YILDIRIM, Z., KEKEÇ, H. M. & POLAT, A. (2018). *"Türkiye'de Sağlık Harcamaları ve Finansmanının Yıllar İtibariyle Analizi". **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, *5*(14), ss.550-563.

YUMUŞAK, İ. G. & YILDIRIM, D. Ç. (2009). *"Sağlık Harcamaları İktisadi Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme". **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi,** 6*(1), ss.57-70.

WAGSTAFF, A. (2005). "*The Economic Consequences Of Health Shocks". **World Bank Policy Research Working Paper***, *3644*, ss.1-18.

WAGSTAFF, A. & SERRA, R. M. (2007). *"Europe And Central Asia's Great Post-Communist Social Health İnsurance: Impacts On Health Sector And Labor Market Outcomes". **The World Bank Development Research Group, Policy Research Working Paper***, *4371*, ss.1-68.

TÜİK (2025). *Sağlık Harcamaları İstatistikleri 2025.* Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Saglik-Harcamalari-Istatistikleri-2025-53561(Erişim Tarihi: 08.02.2025)

KAYNAKÇA

AKKURT, E. ve UMUT, M. (2023). "Tamamlayıcı Sağlık Sigortası Üretiminde Sigorta Şirketlerinin Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Performanslarının Ölçümü". **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 15(1), 332-346.

ÇALIŞKAN, Z. (2008). "Sağlık Ekonomisi: Kavramsal Bir Yaklaşım". **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 26(2), 29-50.

CİCHON, M. & NORMAND, C. (1994). "Between Beveridge and Bismarck: options for health care financing in Central and Eastern Europe". **In World health forum**; 15 (4): 323-328.

ÇOTUR, Y. (2024). "Genel Sağlık Sigortasının Sağlık Hizmet Sunumu Üzerindeki Etkileri: Türkiye Sağlık Sistemi Açısından Bir Değerlendirme". **Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.**

DRECHSLER, D. ve JUTTING, J. P. (2005). "Is there a role for private health insurance in developing countries?". (No. 517). **DIW Discussion Papers**.

EKİYOR, A ve AKÇINAR, M. (2023). "Tamamlayıcı Özel Sağlık Sigortasında Toplumsal Algı". **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, 9(1):113-127

GÜLAY, A. ve ATTİLA, İ. (2021). "Türkiye'de Özel Sağlık Sigortaları ve Etkinlik Analizi". **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi e-Dergi**, 10(2), 68-85.

LAMEIRE, N., P. JOFFE, M. WIEDEMANN. (1999). "Healthcare systems—an international review: an overview." **Nephrol Dial Transplant**, 3-9.

PEKTEN, A. (2006). "Genel sağlık sigortası sistemi ve getirdiği yenilikler". **Sayıştay Dergisi**, (61), 119-138.

PİTACCO, E. (2014). "Health Insurance". **Basic Actuarial Models, Cham, Switzerland: Springer Verlag.**

NEWHOUSE, J. P. & MCGUIRE, T. G. (2014). "How successful is Medicare advantage?". **The Milbank Quarterly**, 92(2), 351-394.

MIHALACHE, I. C. & APETROI, F. C.. (2020). "Services in Romania, from the Semashko model to the Bismarck model". **Review of Economic and Business Studies**, 13(1): 137-147.

OECD, (2004). "Proposal for a taxonomy of health insurance". **https://www.oecd.org/health/health-systems/31916207.pdf.** Erişim tarihi: 22.12.2024.

ORHANER, E. (2006). "Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Finansmanı ve Genel Sağlık Sigortası". **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1-19.

ORHANER, E. (2017). "Sağlık Harcamalarının Finansmanında Özel Sağlık Sigortalarının Rolü". **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, 3(3), 398-412.

SAYIM, F. (2017). "Türkiye'de sağlık ekonomisi istatistikleri ve sağlık harcamalarının gelişimi". **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(15), 13-30.

SÜZEL, C. (2018). "Özel sağlık sigortası sözleşmesinin niteliği, tarafları ve ömür boyu yenileme garantisi". **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 24(2), 931-965.

SHEIMAN, I., SHISHKIN, S. & SHEVSKY, V. (2018). "The evolving Semashko model of primary health care: the case of the Russian Federation". **Risk management and healthcare policy**, 209-220.

ŞİRİN, M. (2021). "Özel Sağlık Sigortası". **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.**

İSTANBULLUOĞLU, H., GÜLEÇ, M. ve OĞUR, R. (2010). "Sağlık hizmetlerinin finansman yöntemleri". **Dirim Tıp Gazetesi**, 85(2), 86-99.

TDK, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 17.12. 2024.

TSB, (2023). Türkiye Sigorta Birliği 2023 Sektör Raporu, 1-104. https://www.tsb.org.tr/content/Broadcasts/TSB_2023_YILI_SEKTOR_RAPORU.pdf Erişim Tarihi: 23.12.2024.

TIRAŞ, H. H. (2013). "Sağlık ekonomisi: Teorik bir inceleme". **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 3(2), 125-152.

TUNÇSİPER, Ç ve BAKAR, A. (2023). "Sağlık Ekonomisi Çerçevesinde Sağlık Harcamaları: Türkiye Örneği", **Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 4(1), 20-28.

https://www.pwc.com.tr/sigorta-sektorunde-2025-ve-sonrasi Erişim Tarihi: 20.04.2025.

KAYNAKÇA

AVCİL, M., BEYLİK, U., ve DOLUKÜP, İ. (2014). "*Sağlık Hizmetlerinde Teşhisle İlişkili Gruplar: KOAH Vakaları Üzerine Karşılaştırma"*. **Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi**, 7(1), 21-42.

ÇELİK Y. (2013). "**Sağlık Ekonomisi"**. Ankara: Siyasal Kitabevi: Ankara.

GÖZLÜ, M., ve TATLIDİL, H. (2015). "*Türkiye'deki 81 İlin Kamu Tarafından Sunulan Sağlık Hizmetlerine Erişim Durumları",* **SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi**, 5(2), 145-165.

GÜMÜŞ, B. E., Ve ÇELİK, F. (2022). "*Türkiye'de Son Dönem Sağlık Politikaları ve Dezavantajlı Gruplar: İzmir'de Roman Kadınların Sağlık Hizmetlerine Erişimi ve Kullanımı Üzerine Bir Analiz",* **Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi**, 18(1), 32-62.

KARADUMAN, A. (2021). "*Toplumsal Cinsiyet Açısından Sağlık Hizmetlerine Erişim",* **Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural and Medical Sciences**, 8(14), 165-174.

KURT, Ö. (2007). "*Ülkemizde Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunlu Mudur? Ah Bu Sorunu Çözebilir Mi?",* **Aile Hekimliği Ülkemiz İçin Uygun Bir Model Midir?** 69-78. Türk Tabipler Birliği Yayınları. Ankara.

MİETHE, S., KARSONOVA, A., KARAULOV, A. and RENZ, H. (2020). "*Obesity And Asthma".* **Journal of Allergy and Clinical Immunology**, 146(4), 685-693.

NUGENT, R. (2008). "*Chronic Diseases In Developing Countries: Health And Economic Burdens",* **Annals of the New York Academy of Sciences**, 1136(1), 70-79.

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2023). **World Health Statistics- Monitoring Health For The Sustainable Development Goals.**

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI. (2003). **T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı.** Ankara.

UĞRAK, U., UZUNTARLA, Y., CİHANGİROĞLU, N., ve AKYÜZ, S. (2016), "*Kronik Hastalık ile Sağlık Hizmetlerini Kullanma Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* **Abant Tıp Dergisi**, 5(3), 158-165.

YILMAZ, F., BOZ C., ve İNCE Ö. (2021). "*Sağlık Hizmetleri Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi"* **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8(2), 577-590.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, O. ve BİÇER, D. F. (2022). "*Sağlık Kuruluşlarının Dijital Pazarlama Açısından İncelenmesi: Şehir Hastaneleri Örneği",* **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi,** 8(2), ss.224-238.

AKAN, N.E. (2021, 22 Haziran). Affiliate Marketing ve Avantajları. *Blogger, Elif Naz Akan blogspot.* https://zeo.org/tr/kaynaklar/blog/affiliate-marketing-ve-avantajlari (Erişim Tarihi 01.03.2025)

ARIK, Y. (2023). "*Tele-Tıp Uygulamalarının Sağlık Hizmetleri Pazarlaması kapsamında Değerlendirilmesi",* **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,** 26(2), ss.511-534.

ATİLLA, G. ve GÜNAL, Ö. (2024). "*Sağlık Hizmetlerinde Liderlik ve Yöneticilik",* **Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan Kaynakları Yönetimi Dergisi,** 3(1), ss.57-67.

AYKAÇ, Ö. S. (2024). "Pazarlamanın Temel İlkeleri ve Perakendecilik", **Pazarlama ve Perakendecilik: Dijital Çağın Dönüşümleri** (Ed. Ömer Sezai Aykaç, Aykut Yılmaz), ÖZGÜR Yayınevi, Gaziantep, ss. 165-167.

BENTON, D. C., WATKINS, M. J., BEASLEY, C. J., FERGUSON, S. L., & HOLLOWAY, A. (2020). *"Evidence-Based Policy: Nursing Now and The Importance of Research Synthesis",* **International Nursing Review,** V.67(1), pp.52-60.

BERRY, S. (2024, 2 Ağustos). Healthcare SEO: The Definitive Guide to

Medical SEO. *Blogger, Sarah Berry blogspot.* https://www.seo.com/industries/healthcare/ (Erişim Tarihi 01.03.2025)

BEYAZ, R. (2022). "*Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Dijital Stratejiler",* **Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Dijital Dönüşüm ve Çevrim İçi Uygulamalar** (Ed. Mustafa Şehirli), NOBEL Yayınevi, Ankara, 1.Baskı, ss.79-112.

https://www.bigcommerce.com/articles/ecommerce/affiliate-marketing/ (Erişim Tarihi 04.04.2025)

BULUNMAZ, B. (2016). *"Gelişen Teknolojiyle Birlikte Değişen Pazarlama Yöntemleri ve Dijital Pazarlama",* **TRT Akademi**,1(2), ss.348-365.

CRAİG, S. (2023). *"Leveraging The Power Of Digital Marketing in Health Care",* **Medical Economics Journal,** V.100(11), pp.6-43.

ÇİNİBULAK, M. (2018). "*Hastane Yöneticilerinin Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Dijital Pazarlama Yaklaşımının Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi",* **Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi,** 1(2), ss.21-29.

ÇOBAN, U. M. E. (2023). *"Dijital Pazarlama ve Sağlık Sektörü Uygulamaları",* **Hastane ve Sağlık Yönetimi: Güncel Konuları-1**(Ed. Pelin Yılık, Umut Beylik), İKSAD Yayınevi, Ankara, ss.82-99.

DAVE, N. (2025, 5 Şubat). 24 Digital Marketing Trends You Can't Ignore in 2025. *Blogger, Nıdhı Dave blogspot.* https://www.singlegrain.com/digitalmarketing/digital-marketing-trends/ (Erişim Tarihi 01.03.2025)

DEJNAK, M. (2025, 20 Mart). 7 Key Digital Marketing Channels: Definition & How to Use. *Blogger, Magdalena Dejnak blogspot.* https://landingi.com/digital-marketing/channels/ (Erişim Tarihi 01.03.2025)

DEMİRCİ, Ş., ve UĞURLUOĞLU, Ö. (2020). *"Dijital Pazarlama Kanalları: Özel Sağlık Kuruluşlarına Yönelik Bir İnceleme",* **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** S. (39), ss.339-351.

ERTAŞ, H., KESİCİ, Y. L. Ö. G., ve ÇETİNKAYA, Y. L. Ö. H. (2024). *"Sağlık Hizmetlerinde Dijitalleşme",* **Academy Global Conferences & Journals**, ss.234-256.

GENERALLO, A. (2025, 6 Şubat). Top Healthcare Digital Marketing Trends İn 2025. *Blogger, Adriana Generallo blogspot.* https://bigsea.co/ideas/healthcare-digital-marketing/#tips-for-leveraging-these-trends (Erişim Tarihi 01.03.2025)

GÜMÜŞ, E. Ç., ve GÜNGÖRMÜŞ, Z. (2020). *"İkinci Basamak Sağlık Hizmetlerine Başvuru Yapan Hastaların Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerini Kullanma Durumlarının Belirlenmesi",* **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi,** 23(1), ss.119-126.

https://gs.statcounter.com/search-engine-market (Erişim Tarihi 01.03.2025)

MATOS, D.K. (2024, 20 Aralık). Healthcare SEO: Top Medical SEO Strategies For Hospitals İn 2025. *Blogger, Karla de Matos blogspot.* https://Blog.Hubspot.Com/İnsiders/Digital-Marketing-İn-Healthcare (Erişim Tarihi 01.03.2025)

MILEVA, G. (2024, 27 Kasım). The Complete Guide to Digital Marketing For Healthcare in 2024. *Blogger, Geri Mileva blogspot.* https://ninjapromo.io/the-complete-guide-to-digital-marketing-for-healthcare (Erişim Tarihi 01.03.2025)

https://tr.wikipedia.org/ (Erişim Tarihi 04.04.2025)

SILVA, C. (2025, 14 Ocak). 10 Effective Digital Marketing Channels & How to Use Them. *Blogger, Carlos Silva blogspot.* https://www.semrush.com/blog/digital-marketing-channels/ (Erişim Tarihi 01.03.2025)

PEREZ, Y. (2024, 25 Ocak). What Is Digital Marketing? Types and Examples. *Blogger, Yarılet perez blogspot.* https://www.investopedia.com/terms/d/digital-marketing.asp (Erişim Tarihi 01.03.2025)

https://staffingly.com/is-mobile-marketing (Erişim Tarihi 04.04.2025)

https://www.kiwihealth.com/blog/multi-channel-marketing-for-

healthcare (Erişim Tarihi 04.04.2025)

MAIFREDI, G., ORIZIO, G., BRESSANELLI, M., DOMENIGHINI, S., GASPAROTTI, C., PERINI, E., & GELATTI, U. (2010). *"Italian Hospitals on The Web: A Cross-Sectional Analysis of Official Websites",* **BMC Medical Informatics and Decision Making,** V.10, pp.1-13.

ÖZSARI, S. H., HOŞGÖR, H., & HOŞGÖR, D. G. (2016). *"Hastane Web Site Performanslarının Halkla İlişkiler ve Tanıtım Açısından İncelenmesi: Türkiye, Hindistan ve İrlanda Örnekleri",* **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,**(4), ss. 209-217.

RADU, G. SOLOMON, M., GHEORGHE, C. M., HOSTİUC, M., BULESCU, I. A., & PURCAREA, V. L. (2017). *"The Adaptation Of Health Care Marketing To The Digital Era",* **Journal Of Medicine And Life,** V.10(1), pp.44.

SÖNMEZ, H. Ş. (2020). *"Dijital Ortamda Yapılan Halkla İlişkilerin Bir Aracı Olarak Kurumsal Bloglar: 2019 Yılı Türkiye'nin En Değerli 25 Markası Üzerine Bir İnceleme",* **Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi,**(16), ss.185-207.

BİLİR, M. and ARTVİNLİ, F. (2020). "*The History of Mental Health Policy in Turkey: Tradition, Transition and Transformation".* **History of Psychiatry**, 32(1), ss.3-19.

BROWN, B. (2016). "*Competition in Healthcare: A Review of International Evidence".* **Perspectives in Public Health,** 136(3), ss.121-122.

CALL, S. (2023). "*US Healthcare Facility Management Workforce Trends: A Comparison With Demographics, Compensation and Tenure of Facility Management Professionals in Non-healthcare Industries*". **Facilities**, 41(7/8), ss.545-555.

CHANDRA, A., FINKELSTIN, A., SACARNY, A. and SYVERSON, C. (2015). "*Healthcare Exceptionalism? Performance and Allocation in the U.S. Healthcare Sector".* **SSRN Electronic Journal**. 106(8), ss.2110-2144.

CHIANG, K., WANG, H., CHIEN, I., LIOU, J., HUNG, C., HUANG, C. and YANG, F. (2015). "*Healthcare Providers' Perceptions of Barriers in Implementing of Home Telecare in Taiwan: A Qualitative Study*". **International Journal of Medical Informatics,** 84(4), ss.277-287.

CHIN, H., LEE, D. and LEE, D. (2022). "*Developing Competitive Advantage Through Digital Transformation Strategies in the Healthcare Industry: A Case Study*". **Korean Production and Operations Management Society**, 33(3), ss.565-586.

CHRISTMALS, C., AZIATO, L. and RISPEL, L. (2021). "P*erceptions of the Functioning and Effectiveness of Nursing Regulators in Ghana and South Africa: A Cross-Sectional Study*". **BMJ Open**, 11(12), ss.1-11.

DEMİREL, G., TEZEL, B., ÖZBAŞ, S., OĞUZ, Ş., ERDEVE, Ö., URAŞ, N. and DLMEN, U. (2012). "*Rapid Decrease of Neonatal Mortality in Turkey".* **Maternal and Child Health Journal,** 17(7), ss.1215-1221.

DENİZ, S., ÇİMEN, M., ATAN, Ö. and KAYA, S. (2017). "*Effect of Human Capital on Organizational Performance in Healthcare Organizations*". **Pressacademia**, 4(1), ss.34-38.

DILLER, G., KEMPNY, A., PIÓRKOWSKI A., GRUBLER, M., SWAN, L., BAUMGARTNER, H. and GATZOULIS, M. (2014). "*Choice and Competition Between Adult Congenital Heart Disease Centers".* **Circulation Cardiovascular Quality and Outcomes**, 7(2), ss.285-291.

DÍLLÍ, D., KÖSE, M., GÜNDÜZ, R., ÖZBAŞ, S., TEZEL, B. and OKUMUŞ, N. (2016). "*Recent Declines in Infant and Neonatal Mortality in Turkey From 2007 to 2012: Impact of Improvements in Health Policies".* **Central European Journal of Public Health**, 24(1), ss.52-57.

DREVS, F. (2013). "*How Patients Choose Hospitals: Using the Stereotypic Content Model to Model Trustworthiness, Warmth and Competence".* **Health Services Management Research,** 26(2-3), ss.95-101.

DUARTE, C. (2020). "*On What Goes On With Goal-Oriented Healthcare Equipment Regulations: An Exploratory Case Study on the Diagnostic Imaging Equipment Industry in Brazil*". **Ieee Access,** 8, ss.58559-58574.

ELBEK, O., KILINÇ, O., AYTEMUR, Z., AKYILDIZ, L., KUCUK, C., ÖZGE, C. and DAĞLI, E. (2015). "*Tobacco Control in Turkey*." **Turkish Thoracic Journal,** 16(3), ss.141-150.

ERP, J., WALLENBURG, I., ve BAL, R. (2018), "*Performance Regulation in a Networked Health-care System: From Cosmetic to Institutionalized Compliance".* **Public Administration**, 98(1), ss.46-61.

GODDARD, M. (2015). "*Competition in Healthcare: Good, Bad or Ugly?"* **International Journal of Health Policy and Management**, 4(9), ss.567-569.

GROENEWEGEN, P., HANSEN, J. and JONG, J. (2019). "*Trust in Times of Health Reform".* **Health Policy,** 123(3), ss.281-287.

HADIPOUR, A., DELAVARI, S. and BAYATI, M. (2023). "*What Is the Role of Institutional Quality in Health Outcomes? A Panel Data Analysis on 158 Countries From 2001–2020*". **Heliyon,** 9(9), ss.1-16.

HAN, A., LEE, K. and PARK, J. (2022). "*The Impact of Price Transparency and Competition on Hospital Costs: A Research on All-Payer Claims Database The Impact of Price Transparency and Competition on Hospital Costs: A Research on All-Payer Claims Databases".* **BMC Health Services Research**, 22(1), ss.1-10.

HERMES, S., RIASANOW, T., CLEMONS, E., BOHM, M. and KRCMAR, H. (2020). "*The Digital Transformation of the Healthcare Industry: Exploring the Rise of Emerging Platform Ecosystems and Their Influence on the Role of Patients*". **Bur-Business Research**, 13(3), ss.1033-1069.

HOTMANGATUR, A. and BACHTIAR, A. (2024). "*Maximizing Artificial Intelligence for Patient Satisfaction: Marketing Strategies in the Digital Health Era*". **Contagion Scientific Periodical Journal of Public Health and Coastal Health**, 6(1), ss.575.

INNES, S., LEBOEUF-YDE, C. and WALKER, B. (2018). "*Comparing the Old to the New: A Comparison of Similarities and Differences of the Accreditation Standards of the Chiropractic Council on Education-International From 2010 to 2016".* **Chiropractic & Manual Therapies,** 26(1), ss.1-17.

JANNATI Y., BABAJANI, A., KOLAEI, M., MOHSENIPOUYA, H., MOUSAVINASAB, N., GORJI, M. and MAMUN, M. (2022). "*Evaluation of Patient Satisfaction With Nursing Services Before and After Implementation of the Health System Transformation Plan in Iran: A Cross-Sectional Study".* **Health Science Reports,** 5(4), ss.1-8.

JAVID, B., PERVEEN, T. ve NAZAR, K. (2023). "*Patient Satisfaction With the Quality Care Provided by Nurses at the Bedside in Tertiary Health Institute*". **Biological and Clinical Sciences Research Journal**, 2023(1), ss.318.

JEYARAMAN, M., BALAJI, S., JEYARAMAN, N. and YADAV, S. (2023). "*Unraveling the Ethical Enigma: Artificial Intelligence in Healthcare".* **Cureus.** 15(8), ss.1-6.

JEYARAMAN, N., RAMASUBRAMANIAN, S., YADAV, S., BALAJI, S., MUTHU, S. and JEYARAMAN, M. (2024). "*Regulatory Challenges and Frameworks for Fog Computing in Healthcare".* **Cureus**, 16(8), ss.1-12.

KABIR, A., KARIM, M. And BILLAH, B. (2022). "*Health System Challenges and Opportunities in Organizing Non-Communicable Diseases Services Delivery at Primary Healthcare Level in Bangladesh: A Qualitative Study*". **Frontiers in Public Health**, 10, ss.1-15.

KARADOĞAN, D., ÖNAL, Ö. and KANBAY, Y. (2018), "*Prevalence and Determinants of Smoking Status Among University Students: Artvin Çoruh University Sample*". **Plos One**, 13(12), ss.1-12.

KIM, J., JO, W., KIM, A. and CHOI, J. (2024). "*Older Adult Consumers and Local Competition in the Healthcare Service". International Journal of Consumer Studies".* **International Journal of Consumer Studies**, 48(1), ss.1-15.

KOK, K., SCHEER, W., KETELAARS, C. and LEISTIKOW, I. (2023). "*Organizational Attributes That Contribute to the Learning & Improvement Capabilities of Healthcare Organizations: A Scoping Review".* **BMC Health Services Research**, 23(1), ss.1-14.

KOO, T., ZAKARIA, A., NG, J. and LEONG, X. (2024). "*Systematic Review of the Application of Artificial Intelligence in Healthcare and Nursing Care".* **Malaysian Journal of Medical Sciences**, 31(5), ss.135-142.

KOOPMANS, R., VERBEEK, H., BIELDERMAN, A., JANSSEN, M., PERSOON, A., LESMAN-LEEGTE, I. and GERRITSEN, D. (2022). "*Reopening the Doors of Dutch Nursing Homes During the COVID-19 Crisis: Results of an In-Depth Monitoring".* **International Psychogeriatrics**, 34(4), ss.391-398.

KOORNNEEF, E., ROBBEN, P. and WESSELINK, S. (2018). *"A Cross-Sectional Study Into Medical Students' Perceptions of Healthcare Regulation and Self-Reported Compliance: A Study Conducted in the City of Al Ain, United Arab Emirates, 2016".* **BMC Medical Education**, 18(1), ss.1-10.

LAM, C., MILNE-IVES, M., HARRINGTON, R., JANI, A., VELTHOVEN, M., HARDING, T. and-MEINERT, E. (2022), "*Internet of Things–Enabled Technologies as an Intervention for Childhood Obesity: A Systematic Review".* **Plos Digital Health**, 1(4), ss.1-20.

LEE, C., KIM, S. ve HA, Y. (2024). "*The Impact of Procedural Justice and Trust on Customers' Continuity Intention Toward Healthcare Providers".* **Inquiry the Journal of Health Care Organization Provision and Financing**, 61:1, ss.1-11.

LIU, P., GONG, X., YAO, Q. and LIU, Q. (2022), "*Impacts of the Medical Arms Race on Medical Expenses: A Public Hospital-Based Study in Shenzhen, China, During 2009–2013".* **Cost Effectiveness and Resource Allocation**, 20(73), ss.1-10.

LU, L., LIN, X. and PAN, J. (2021). "*Heterogeneous Effects of Hospital Competition on Inpatient Expenses: An Empirical Analysis of Diseases Grouping Basing on Conditions' Complexity and Urgency".* **BMC Health Services Research,** 21(1322), ss.1-16.

MAARSE, H. and JEURISSEN, P. (2024), "*Healthcare Reform in the Netherlands: After 15 Years of Regulated Competition",* **Health Economics Policy and Law**, 12(2), ss.1-12.

MACFARLANE, K., O'NEIL, M., TEKDEMİR, D., ÇETİN, E., BİLGEN, B. and FOSTER, A. (2016), "*Politics, Policies, Pronatalism, and Practice: Availability and Accessibility of Abortion and Reproductive Health Services in Turkey".* **Reproductive Health Matters,** 24(48), ss.62-70.

MAMOORI, H., AL-MAJALII, J., SHIBLI, D., AL-ANI, A., JIBRIN, D., AL-JARRAH, R. and AL-QUTOB, R. (2023). "*Current Status of Biomedical Waste Management Practices and Barriers Among Private Jordanian Dental Clinics: A Cross-Sectional Investigation of the*

Capital Amman". **Waste Management & Research the Journal for a Sustainable Circular Economy**, 42(4), ss.335-343.

MARCH, R. (2021). "*The FDA and the COVID-19: A Political Economy Perspective".* **Southern Economic Journal**, 87(4), ss.1210-1228.

MARMOR, S. and TUTTLE, T. (2024). "Oncologic Surgery in the United States: Do You Get What You Pay For?". **Annals of Surgical Oncology**, 31(7), ss.4167-4168.

MONTICELLI, J., GARRIDO, I., CHII-MIKI, A. ve VERSCHOORE, J. (2024). "*Formal Institution Networks and Coopetition: Insights From the Brazilian Private Healthcare Industry*". **Sage Open**, 14(4), ss.1-16.

NADAKUDITI, S., KUMAR, B. ve KUMAR, T. (2024). "*AI and Machine Learning in Healthcare—Applications, Challenges and Ethics*". **International Journal of Health Sciences,** 7(4), ss.36-43.

NGUYEN, T., KNIGHT, R., ROUGHEAD, E., BROOKS, G. and MANT, A. (2014), "*Policy Options for Pharmaceutical Pricing and Purchasing: Issues for Low- and Middle-Income Countries*". **Health Policy and Planning**, 30(2), ss.267-280.

NIKPAY, S., CARROLL, C., GOLBERSTEIN, E. and ABRAHAM, J. (2024). "*Playing by the Rules? Tracking U.S. Hospitals' Responses to Federal Price Transparency Regulation".* **Journal of Healthcare Management**, 69(1), ss.45-58.

OGWENGO, K., KAMAU, D. and GITAHI, D. (2022), "*Health Policy and Planning Strategy Initiatives on Universal Health Coverage: A Perspective From Kenya".* **The Strategic Journal of Business & Change Management**, 9(2), ss.1220 – 1233.

OMAGHOMI, T., ELUFIOYE, O., ONWUMERE, C., AROWOOGUN, J., ODILIBE, I. and OWOLABI, O. (2023). "*General Healthcare Policy and Its Influence on Management Practices: A Review*". **World Journal of Advanced Research and Reviews**, 21(2), ss.441-450.

ÖKEM, Z. and ÇAKAR, M. (2015),."*What Have Health Care Reforms Achieved in Turkey? An Appraisal of the Health Transformation Programme*". **Health Policy,** 119(9), ss.1153-1163.

ÖZEN, F., KAYNAR, A., KORKUT, A., AÇIKEL, M., KAYNAR, Z. and KAYNAR, A. (2024). "*The Role of Telemedicine Towards Improved Sustainability in Health Care and Societal Productivity in Turkey".* **PLoS ONE,** 19(12), ss.1-15.

PASHKUS, V., ПАШКУС, Н. and CHEMLYAKOVA, A. (2017). "*The Problem of Quality Correlation and Efficiency of Medical Services as a Factor of Health Organizations Competitiveness".* **Cbu International Conference Proceedings**, 5, ss.366-370.

PÉREZ, J., TORRES, V. and VALDÉS, M. (2021). *"Information and Communication Technologies as a Competitive Performance Factor in Provider Institutions of Medical Services in Ensenada, Baja California".* **Journal of Administrative Science,** 2(4), ss.31-37.

PURWADIANTO, A., SUGIHARTO, A., SARI, F., CAHYONO, U., BUDININGSIH, Y., ALIM, D. and FADDILA, N. (2022). "*Ethicomedicolegal Aspects of the COVID-19 Health Services in Preparing Regulations and Intermediaries for Clinical Dispute Resolution: A Systematic Review".* **Medical Journal of Indonesia,** 31(1), ss.38-49.

RASHDAN, A., ABDELBASET, M., ALI, A. and GABRA, S. (2023), "*Compliance of Nurses with Patients' Rights and Their Awareness of Legal and Ethical Issues*". **Minia Scientific Nursing Journal,** S.13(3), ss.26-34.

ROOS, A., DOORSLAER, E., O'DONNELL, O., SCHUT, E. and VARKEVISSER, M. (2018). *"Does Price Competition Damage Healthcare Quality?"* **Journal of Health Economics**, 72, ss.102328.

SCHWEPPENSTEDDE, D., HINRICHS, S., OGBU, U., SCHNEIDER, E., KRINGOS, D., KLAZINGA, N. and NOLTE, E. (2014), "*Regulating Quality and Safety of Health and Social Care: International Experiences*". **Rand Health Q,** 4(1), ss.1.

SETHI, R., HENRY, A., HEVELONE, N., LIPSITZ, S., BELKIN, M. and NGUYEN, L. (2013). *"Impact of Hospital Market Competition on Endovascular Aneurysm Repair Adoption and Outcomes".* **Journal of Vascular Surgery**, S.58(3), ss.596-606.

SHARMA, A., GAMTA, V. and LUTHRA, G. (2023), "*Ensuring Patient Safety and Trust: The Critical Importance of Regulatory Compliance Healthcare".* **Journal of Pharmaceutical Research International**, 35(18), ss.1-15.

SIKORA, T., KANECKI, K., SIKORA, A. and BOGDAN, M. (2021), *"The Essence and Scope of Competitiveness of Healthcare Organisations in Poland".* **Optimum Economic Studies,** 4(106), ss.18-29.

SMOLIĆ, Š., BLAŽEVSKI, N. and FABIJANČIĆ, M. (2022). "*Remote Healthcare During the COVID-19 Pandemic: Findings for Older Adults in 27 European Countries and Israel*". **Frontiers in Public Health**, 10, ss.1-12.

STOLTZ, J. and GOVENDER, K. (2023). *"A Conceptual Model to Assess the Impact of Quality Management Systems on the In-Vitro Diagnostics Industry in South Africa".* **International Review of Management and Marketing**, 13(5), ss.9-17.

TANG, Y. and ROMERO-ORTUÑO, R. (2022), "*Using Explainable AI (XAI) for the Prediction of Falls in the Older Population*". **Algorithms,** 15(10), ss.353.

TROTTMANN, M., STAM, P., VISSER, J. and BRAMMLI-GREENBERG, S. (2023), "*Balancing Between Competition and Regulation in Healthcare Markets".* **Health Economics Policy and Law**, ss.1-10.

TSAI, Y., LEE, C., SHIEH, S., LIAO, M. and WU, S. (2020). *"Impact of Hospital Quality Culture and Reward System on Employee Perception of Service Quality".* **Research Square,** ss.1-16.

VEN, W. (2016). *"Improving Access to Essential Health Care Services: The Case of Israel".* **Israel Journal of Health Policy Research**, 5(3), ss.1-4.

WANG, M., CHEN, X., YU, S., WANG, Q. and LIU, G. (2023). *"Functions, Advantages and Challenges Facing Private Healthcare Organisations in China's Healthcare System: A Qualitative Analysis Through Open-Ended Questionnaires".* **BMJ Open**, 13, ss.1-9.

WIIG, S., HARALDSEID-DRIFTLAND, C., ZACHRISEN, R., HANNISDAL, E. and SCHIBEVAAG, L. (2021). "*Next of Kin Involvement in Regulatory Investigations of Adverse Events That Caused Patient Death: A Process Evaluation (Part I – The Next of Kin's Perspective)".* **Journal of Patient Safety,** 17(8), ss.1713-1718.

WU, D., CUI, W., XIU-LIAN, W., HUO, Y., YU, G. and CHEN, J. (2021). *"Improvement in Outpatient Services Using the WeChat Calling System in the Shanghai Children's Hospital".* **Pakistan Journal of Medical Sciences,** 37(4), ss.993-1000.

XU, W. ve VEN, W. (2012). *"The Level of Consumer Information About Health Insurance in Nanjing, China".* **The International Journal of Health Planning and Management,** 29(2), ss.175-196.

YILDIRIM, C., KOMSUOĞLU, A. and ÖZEKMEKÇİ, İ. (2019). "*The Transformation of the Primary Health Care System for Syrian Refugees in Turkey".* **Asian and Pacific Migration Journal**, 28(1), ss.75-96.

YOUNIS, M., AYDIN, S. and KOÇAK, O. (2019). "*Public Health and Human Right Challenges of Syrian Refugees and Immigrants with Precarious Status".* **European Journal of Environment and Public Health**, 3(1), ss.1-3.

SAĞLIK EKONOMİSİ

Editörler
Doç. Dr. Can YARDIMCI
Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAYA
Doç. Dr. Fatih ÇEMREK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-87-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SAĞLIK EKONOMİSİNİN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ 1
Mehmet ÇİNİBULAK

SAĞLIK EKONOMİSİ: Z KUŞAĞI, ALFA VE BETA 11
Yıldırım YILDIRIM

OECD ÜYESİ ÜLKELERİNİN SAĞLIK GÖSTERGELERİNİN İSTATİSTİKSEL OLARAK İNCELENMESİ 41
Fatih ÇEMREK

SAĞLIK EKONOMİSİ: DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ 57
Semih GÜL

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE VERİMLİLİK VE ETKİNLİK 83
Kadriye ARISOY

DİJİTAL SAĞLIK EKONOMİSİ 93
Ayşe ERYER

PANDEMİ SONRASI SAĞLIK EKONOMİSİNDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM 112
Mehmet Veysi KAYA
Burak SAYAR

OBEZİTENİN EKONOMİK YÜKÜ: SİSTEMATİK DERLEME 123
Kurtca Mehmet UĞURLU

SAĞLIK KURUMLARI VE OUTSOURCING (DIŞ KAYNAK KULLANIMI) 152
Kurtca Mehmet UĞURLU

SAĞLIK EKONOMİSİ BAĞLAMINDA 5 YAŞ ALTI ÖLÜMLERİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ 177
Suzan ODABAŞI

SAĞLIK HİZMETLERİNİN EKONOMİK DEĞERLENDİRMESİ 190
Gülçin Gökçenur KARATAŞ
İlknur KAR

KRİZ VE SAĞLIK EKONOMİSİ 207
Saadet KARAKUŞ

SAĞLIK HİZMETLERİ PİYASASI 220
Rabia AKDOĞAN

KAYNAKLAR

Arrow, K. J. (1963). Uncertainty and the welfare economics of medical care. *American Economic Review, 53*(5), 941–973.

Barker, I., Steventon, A., Williamson, R., & Deeny, S. R. (2018). Self-management capability in patients with long-term conditions is associated with reduced healthcare utilisation across a whole health economy: Cross-sectional analysis of electronic health records. *BMJ Quality & Safety, 27*(12), 989–999.

Blaug, M. (1998). Where are we now in health economics? *Health Economics, 7*(S1), S63–S78.

Brockis, E., Marsden, G., Cole, A., & Devlin, N. (2016). A review of NICE methods across health technology assessment programmes: Differences, justifications and implications. London: The Office of Health Economics (OHE).

Carroll, S., & Carroll, R. (2009). Why health economics is becoming ever more important in the industry. *Pharmaceutical Journal, 282*(7542), 255.

Çelik, Y. (2016). *Sağlık ekonomisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Clement, F. M., Harris, A., Li, J. J., Yong, K., Lee, K. M., & Manns, B. J. (2009). Using effectiveness and cost-effectiveness to make drug coverage decisions: A comparison of Britain, Australia, and Canada. *JAMA, 302*(13), 1437–1443.

Costa, D. L. (2015). Health and the economy in the United States from 1750 to the present. *Journal of Economic Literature, 53*(3), 503–570.

Culyer, A. J., & Newhouse, J. P. (2000). *Handbook of health economics*. Amsterdam: Elsevier.

Cumming, J. (2015). Health economics and health policy: Experiences from New Zealand. *Applied Health Economics and Health Policy, 13*(3), 281–289.

Friedman, M. (1935). Professor Pigou's method for measuring elasticities of demand from budgetary data. *Quarterly Journal of Economics, 50*(1), 151–163.

Friedman, M., & Kuznets, S. (1954). *Income from independent professional practice*. Chicago: NBER Books.

Fuchs, V. R. (1972). *Who shall live? Health, economics, and social choices*. New York: Basic Books.

Fuchs, V. R. (2000). The future of health economics. *Journal of Health Economics, 19*(2), 141–157.

Fuchs, V. R. (2012). Major trends in the US health economy since 1950. *New England Journal of Medicine, 366*(11), 973–977.

Grossman, M. (1972). On the concept of health capital and the demand for health. *Journal of Political Economy, 80*(2), 223–255.

Grossman, M. (1999). The human capital model of the demand for health. National Bureau of Economic Research, Working Paper No. w7078.

Grossman, M. (2004). The demand for health, 30 years later: A very personal retrospective and prospective reflection. *Journal of Health Economics, 23*(4), 629–636.

Grossman, M. (2016). 'A theory of the allocation of time' turns fifty: Its impact on the field of health economics. *Health Economics, 25*(1), 3–7.

Hansen, F., Anell, A., Gerdtham, U., & Lyttkens, C. H. (2015). The future of health economics: The potential of behavioral and experimental economics. *Nordic Journal of Health Economics, 3*(1), 68–86.

Jacobson, L. (2000). The family as producer of health—An extended Grossman model. *Journal of Health Economics, 19*(5), 611–637.

Jakovljevic, M., & Ogura, S. (2016). Health economics at the crossroads of centuries–From the past to the future. *Frontiers in Public Health, 4*, 115.

Mooney, G., Jan, S., & Wiseman, V. (2013). Community participation and health economics: A critical perspective. *Nordic Journal of Health Economics, 1*(1), 7–17.

Mushkin, S. J. (1958). Toward a definition of health economics. *Public Health Reports, 73*(9), 785.

Mushkin, S. J. (1962). Health as an investment. *Journal of Political Economy, 70*, 129–157. doi:10.1086/258730

Pangallo, M., Aleta, A., del Rio-Chanona, R. M., Pichler, A., Martín-Corral, D., Chinazzi, M., ... & Farmer, J. D. (2024). The unequal effects of the health–economy trade-off during the COVID-19 pandemic. *Nature Human Behaviour, 8*(2), 264–275.

Pedersen, K. M. (2012). Accounting for institutions in health systems: The case for non-market mechanisms. *Nordic Journal of Health Economics, 1*(1), 3–6.

Prah Ruger, J., Jamison, D. T., Bloom, D. E., & Canning, D. (2011). Health and the economy. In *Global health: Diseases, programs, systems, and policies* (pp. 757–814).

Reinhardt, U. E., Hussey, P. S., & Anderson, G. F. (2002). Cross-national comparisons of health systems using OECD data, 1999. *Health Affairs, 21*(3), 169–181.

Soy, N. H. (2012). Ageing in developing countries: Population projections and policy-making in Turkey. Retrieved from [kaynağın URL'si veya yayın yeri]

Suhrcke, M., McKee, M., Stuckler, D., Arce, R. S., Tsolova, S., & Mortensen, J. (2006). The contribution of health to the economy in the European Union. *Public Health, 120*(11), 994–1001.

Ulutürk, S. (2015). Sağlık ekonomisi, sağlık statüsü, sağlığın ölçülmesinde kullanılan ölçütler ve önemi: Türkiye örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, (603)*, 47–63.

Wagstaff, A., & Culyer, A. J. (2011). Four decades of health economics through a bibliometric lens. Washington, DC: The World Bank, Development Research Group, Human Development and Public Services Team.

KAYNAKÇA

Adewojo, A. A., Olatunji, O. M., Adewojo, A., & Olalere, P. M. (2025). Patterns of online health information seeking among gen Z Nigerians: a behavioral analysis. *Razavi Journal of Medicine*, *13*(3), 16-26.

GYTS (2011). Global Youth Tobacco Survey. Slovakia 2011 (Ages 13-15). https://cdn.who.int/media/docs/default-source/ncds/ncd-surveillance/data-reporting/slovakia/slovakia-gyts-2011-factsheet-%28ages-13-15%29_508tagged.pdf?sfvrsn=fe32ad97_1&utm

GYTS (2006). Global Youth Tobacco Survey. Hungary: National Report. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/ncds/ncd-surveillance/data-reporting/hungary/hungary_report_2003--.pdf?sfvrsn=c15c94f9_1&utm

Nielsen IQ Research (2024). Global Gen Z Spending Report: Gen Z changes everything. https://nielseniq.com/wp-content/uploads/sites/4/2025/05/NIQ_GenZ-Report_Final.pdf

Ahmadi, Z., Amini, L., & Haghani, H. (2020). Determining a health-promoting lifestyle among Afghan immigrants women in Iran. *Journal of Primary Care & Community Health*, *11*

Ak, R. (2012). The relationship between health expenditures and economic growth: Turkish case. *International Journal of Business Management & Economic Research*, *3*(1), 404-409.

Akın, H. & Tekerek, B. (2024). Sağlıkta dijitalleşmenin yansımaları: digital hastanelerin sağlık ekonomisi perspektifinden analizi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *22*(Özel Sayı), 1877-1900.

Akyol, B. & Haykır, H. (2022). Sağlık ekonomisi üzerine güncel bir derleme çalışması. *Journal of Business and Communication Studies,* 1(2), 179-192.

Akyürek, A. & Orhaner, E. (2017). Özel hastanelere talebi etkileyen faktörler. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 4(4), 237-248.

Alberti, P. M., Orgera, K., & Alvarado, C. S. (2023). Generation Z challenges partisan divides for health equity. *American Journal of Public Health*, *113*(10), 1114-1115.

Ali, S. H., Rouf, R., Mohsin, F. M., Meltzer, G., Sharma, P., & DiClemente, R. J. (2022). The influence of routine and leisure family activities on the ability of young Asian Americans to maintain a healthy lifestyle: findings from a nationwide survey. *Journal of Behavioral Medicine*, *45*(6), 962-974.

Alkire, L., O'Connor, G. E., Myrden, S., & Köcher, S. (2020). Patient experience in the digital age: An investigation into the effect of generational cohorts. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *57*, 102221.

Altın, S., Baş, M. (2020) Hizmet beklentilerinin kuşaksal pazarlama bağlamında farklılaşması: konaklama sektörü üzerine bir araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi,* 12 (4), 4380-4395.

APJII (2022). APJII di Indonesia Digital Look 2022. https://apjii.or.id/berita/d/apjii-di-indonesia-digital-outloook-2022_857 adresinden erişildi.

Arı, H. (2017). Sağlık ekonomisinde ekonomik değerlendirme teknikleri. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, *1*(2), 25-31.

Assael, H. (2005). A demographic and psychographic profile of heavy internet users and users by type of internet usage. *Journal of Advertising Research,* 45(1), 93–123.

Aşık, N. A. (2019). X ve Z kuşağı tüketicilerin yiyecek tercihlerini etkileyen faktörler. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 2599- 2611.

Ateş, M. (2011). *Sağlık işletmeciliği.* İstanbul: Beta

Aydemir, İ., & Yaşar, M. E. (2020). Demografik değişim kuramının sağlık, hastalık ve sağlık harcamaları üzerindeki etkisine ilişkin literatür değerlendirmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(15), 102-116.

Aydın, G. & Kumru, S. (2023) Paving the way for increased eHealth record use: elaborating intentions of Gen-Z, Health Systems, 12:3, 281-298, 10.1080/20476965.2022.2129471

Aydın, G. (2023). Increasing mobile health application usage among Generation Z members: evidence from the UTAUT model. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*, *17*(3), 353-379.

Aydın, G. Z., Bölükbaşı, F. B., Demirci, H. F. ve Doğanyiğit, P. B. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 100 yılında sağlık politikaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(Özel Sayı), 431-454.

Aydın, G.Ç., & Başol, O. (2014). X ve Y kuşağı: çalışmanın anlamında bir değişme var mı?. *Electronic Journal of Vocational Colleges, 4*(4), 1-15.

Batbaylı, Ş. (2022). Sağlık ekonomisi perspektifinde seçilmiş ülkelerin sağlık göstergelerinin değerlendirilmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, *8*(1), 43-57.

Bellman, S., Kemp, A., Haddad, H. & Varan, D. (2014). The effectiveness of advergames compared to television commercials and interactive commercials featuring advergames. *Computers in Human Behavior*, *32*, 276-283.

Bencsik, A., Horvath-Csikos, G., Juhasz, T., & Csanadi, A. (2019). Healthy lifestyle and behavior of Z Generation. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*, *6*(2), 297-308.

Beyari, H. (2021). The relationship between social media and the increase in mental health problems. Department of Administrative and Financial Sciences, Applied College, Umm Al-Qura University, Makkah, Saudi Arabia. ; http://hmbeyariiuqu.edu.sa

Beyaz, R. (2020). Z Kuşağı tüketicilerin kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, *8*(22), 51-75.

Bogueva, D., Marinova, D., & Raphaely, T. (2017). Reducing meat consumption: the case for social marketing. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, *29*(3), 477-500.

Bridgman, A., Merkley, E., Loewen, P. J., Owen, T., Ruths, D., Teichmann, L., & Zhilin, O. (2020). The causes and consequences of COVID-19 misperceptions: Understanding the role of news and social media. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, *1*(3).

BritainThinks (2019). Future consumer: food and generation Z. https://www.food.gov.uk/sites/default/files/media/document/fsa191102bt-gen-z_rea_full-report_081019-final.pdf adresinden erişildi.

Brown, C., & Czerniewicz, L. (2010). Debunking the 'digital native': beyond digital apartheid, towards digital democracy. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(5), 357-369.

Bui, C., Lin, L. Y., Wu, C. Y., Chiu, Y. W., & Chiou, H. Y. (2021). Association between emotional eating and frequency of unhealthy food consumption among Taiwanese adolescents. *Nutrients*, *13*(8), 2739.

Cabral, M., Kim, B., Rossin-Slater, M., Schnell, M., & Schwandt, H. (2025). Trauma at school: The impacts of shootings on students' human capital and economic outcomes. *Review of Economic Studies*, rdaf027. 10.1093/restud/rdaf027

Cecconi, C., Adams, R., Cardone, A., Declaye, J., Silva, M., Vanlerberghe, T., ... & van Vugt, J. (2025). Generational differences in healthcare: the role of technology in the path forward. *Frontiers in Public Health*, *13*, 1546317.

Currie, J. (2024). The economics of child mental health: Introducing the causes and consequences of child mental health special issue. *Journal of Human Resources*, *59*(S), S1-S13.

Currie, J., & Stabile, M. (2006). Child mental health and human capital accumulation: the case of ADHD. Journal of Health Economics 25(6):1094–118.

Çalışkan, Z. (2008). Sağlık ekonomisi: kavramsal bir yaklaşım. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 29-50.

Deloitte (2008). Türkiye'de ve dünyada sağlık ekonomisi. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Deloitte.T%C3%BCrkiyede-ve-D%C3%BCnyada-Sa%C4%9Fl%C4%B1k-Ekonomisi-1.pdf adresinden erişildi

Demir, T. (2022). Kutsal olan her şey buharlaşıyor mu? Z kuşağının değer yöneliminde transhumanist izler. *Marifetname*, 9(1), 111-139.

Demirtaş, Z., Dağtekin, G., Sağlan, R., Alaiye, M., Önsüz, M. F., Işıklı, B., Kılıç, F.S., & Metintaş, S. (2018). Akılcı ilaç kullanımı ölçeği geçerlilik ve güvenilirliği. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, *3*(3), 37-46.

DeSalvo, K. (2023). *New ways we're helping people live healthier lives.* Google. https://blog.google/technology/health/consumer-health-updates-thecheckup/

Dida, S., Hafiar, H., Kadiyono, A. L., & Lukman, S. (2021). Gender, education, and digital generations as determinants of attitudes toward health information for health workers in West Java, Indonesia. *Heliyon*, *7*(1), 1-8

Dobai, T., Baksa, D., Gonda, X., Juhasz, G., Eszlari, N., & Bagdy, G. (2025). Consumption of high-energy food and sugar shows a strong positive association with low mood in control subjects and depressed patients. *Nutrients*, 17(16), 2594.

Doğuç, E. (2021). Türkiye'de sağlık harcamaları ve çözüm önerisi olarak davranışsal iktisat. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, *7*(3), 647-664.

Elenga, N. & Krishnaswamy, G. (2023). A new generation of physicians—The Generation Z. Are you ready to deal with it? *Frontiers in Public Health* 10, 1015584. 10.3389/fpubh.2022.1015584

Fox, G., & Connolly, R. (2018). Mobile health technology adoption across generations: Narrowing the digital divide. *Information Systems Journal*, *28*(6), 995-1019.

Goodman A., R. Joyce, & J.P. Smith. (2011). The long shadow cast by childhood physical and mental problems on adult life. *Proceedings of the National Academy of Sciences,* 108(15), 6032-6037.

Göl, İ. (2016). Sanayi sitesinde çalışan çocuk ve genç işçilerin çalışma koşulları ile sağlık durumları ve sağlığın önemi algılarının değerlendirilmesi. *TAF Prev Med Bull*, *15*(4), 347-353.

Gray, N. J., Klein, J. D., Noyce, P. R., Sesselberg, T. S., & Cantrill, J. A. (2005). Health information-seeking behaviour in adolescence: the place of the internet. *Social Science & Medicine*, 60(7), 1467-1478.

Gross, M.L. (2010). Advergames and the effects of game-product congruity. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1259-1265.

Gularso, K. (2024). The influence of perceived benefits, financial literacy, and demographics on health insurance purchase ıntention by gen Z which is mediated by attitude. *Journal Return*, *3*(9), 647-664

Günsan, N., & Kanberoğlu, Z. & (2021). Sürdürülebilir kalkınma ile sağlık ekonomisi arasındaki ilişkinin analizi: Van ili örneği. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 61-75

Gürsoy, A., Şimşek, P. (2015). Acıl servîslerin acıl sorunu: uygunsuz kullanım, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(4), 312-317

Güven, D., Şimşek, T., & Güven, A. (2018). Sağlık yönetimi kapsamında sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: MENA ülkeleri üzerine bir panel regresyon analizi. *Sosyoekonomi*, 26(37), 33-55.

Güven, E., & Tevfik A. T. (2022). Sağlık ekonomisi çerçevesinde sağlık harcamalarının ekonomik kalkınma ve büyümeye etkisi üzerine bir uygulama. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, *8*(2), 140-156.

Güzel, Ş., Dömbekci, H. A., & Eren, F. (2022). Yapay zekânın sağlık alanında kullanımı: Nitel bir araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *9*(4), 509-519.

İçil, H. B., & Şahin, E. (2019). Sosyal medya uygulamalarının, marka bağlılığı ve tüketici davranışlarına etkisi: Z kuşağı üzerine bir araştırma. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, *3*(2), 188-195.

İnce, M., & Bozyiğit, S. (2018). Tüketicilerin Instagram reklamlarına karşı tutumlarının satın alma davranışları üzerindeki etkisi: Y ve Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Beykoz Akademi Dergisi*, *6*(2), 39-56.

Jatav, S., Prakash, G., Gupta, R. (2023). Influence of socio-economic factors on risk management strategies among generation Z in India pertaining to health: a post-pandemic analysis. *SocioEconomic Challenges*, *7*(4), 84-94.

Jia, C., & Li, P. (2024). Generation Z's health information avoidance behavior: insights from focus group discussions. *Journal of Medical Internet Research*, *26*, e54107.

Jiao, W., Chang, A., Ho, M., Lu, Q., Liu, M. T., & Schulz, P. J. (2023). Predicting and empowering health for generation Z by comparing health information seeking and digital health literacy: cross-sectional questionnaire study. *Journal of Medical Internet Research*, *25*, e47595.

Karagöz, N. & Ilıman, E. (2019). Bireylerin sağlık hizmet kullanım kültürlerinin sağlık ekonomisi perspektifinden değerlendirilmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 5(20), 1034-1044

Koçkaya, G., & Tatar, M. (2013). Tıbbi cihazlarda sağlık teknolojisi değerlendirmesi. *Sağlık Ekonomisi ve Politikası Derneği*. Dünya Sağlık Örgütü Yayınları

Kusumo, B., Padua, S. A., Sicat, A. S., Askrening, A., Purnamawati, P., & Ramadhona, R. (2025). Health education for generation Z (challenges and opportunities in developing health literacy in the 21st century): a systematic review. *SAJMR: Southeast Asian Journal of Management and Research*, *3*(3), 119-134.

Lee, J., Ouellette, R. R., Morean, M.E., & Kong, G. (2024). Adolescents and young adults use of social media and following of e-cigarette influencers. *Substance use & misuse*, 59(9), 1424-1430.

Lee, M., Choi, Y., Quilliam, E.T. & Cole, R.T. (2009). Playing with food: content analysis of food advergames. *Journal of Consumer Affairs*, 43(1), 129–154.

Listl, S., Grytten, J. I., & Birch, S. (2019). What is health economics?. *Community dental health*, *36*(04), 262-274.

Loho, P. W., & Isnaini, M. (2023). Counter discourse on mental health issues in generation Z on Twitter. *International Journal of Social Science, Educational, Economics, Agriculture Research and Technology*, *2*(11), 1044-1053.

Loomba, S., De Figueiredo, A., Piatek, S. J., De Graaf, K., & Larson, H. J. (2021). Measuring the impact of COVID-19 vaccine misinformation on vaccination intent in the UK and USA. *Nature human behaviour*, *5*(3), 337-348.

M&Ms. (n.d.). Red vs. green. Mars Inc. Retrieved April 6, 2010, from http://www.mms.com/us/fungames/games/redvsgreen/ adresinden erişildi.

Macintyre, S., Reilly, J., Miller, D., & Eldridge, J. (2018). Food choice, food scares, and health: the role of the media. Murcott, A. (Ed.), İçinde *The Nation's diet* (pp. 228-249). Routledge.

Mc Carthy, C. M., de Vries, R., & Mackenbach, J. D. (2022). The influence of unhealthy food and beverage marketing through social media and advergaming on diet-related outcomes in children—A systematic review. *Obesity Reviews*, *23*(6), e13441.

Media Awareness Network (2005), "Young Canadians in aWiredWorld: Phase II Key Findings". http://mediasmarts.ca/sites/default/files/pdfs/publicationreport/full/YCWWII-student-survey.pdf adresinden erişildi.

Mercan, N. (2016). X, Y ve Z kuşağı kadınların farklı tüketim alışkanlarının modern dünyada inşa edilmesi. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 59-70.

Nairn, A. & Hang, H. (2012). Advergames: It's not child's play, *A review of research*, Family & Parenting Institute, 1-22.

Nursanti, S., Dharta, F. Y., Chaerudin, C., Syam, S. P., & Purnama, R. N. (2022). Generation z's perceptions of health information about the Covid-19. *Jurnal Studi Komunikasi*, *6*(2), 587-602.

Öztürk, S., & Uçan, O. (2017). Türkiye'de sağlık harcamalarında artış nedenleri: sağlık harcamalarında artış–büyüme ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *22*(1), 139-152.

Papp-Zipernovszky, O., Horváth, M.D., Schulz, P.J., & Csabai, M. (2021). Generation gaps in digital health literacy and their impact on health information seeking behavior and health empowerment in Hungary. *Frontiers in Public Health* 9: 635943.

Parry, E., & Urwin, P. (2017). The evidence base for generational differences: Where do we go from here? *Work, Aging and Retirement*, *3*(2), 140–148.

Potvin Kent, M., Bagnato, M., Amson, A., Remedios, L., Pritchard, M., Sabir, S., Gillis, G., Pauzé, E., Vanderlee, L., White, C., & Hammond, D. (2024). #junkfluenced: the marketing of unhealthy food and beverages by social media influencers popular with Canadian children on YouTube, Instagram and TikTok. *International Journal of Behavioral Nutrition & Physical Activity*, 21(1), 1-10

Robb, M., & Shellenbarger, T. (2014). Influential factors and perceptions of eHealth literacy among undergraduate college students. *On-Line Journal of Nursing Informatics*, *18*(3).

Roozenbeek, J., Schneider, C. R., Dryhurst, S., Kerr, J., Freeman, A. L., Recchia, G., ... & Van Der Linden, S. (2020). Susceptibility to misinformation about COVID-19 around the world. *Royal Society open science*, *7*(10), 201199.

Rossin-Slater, M., Schnell, M., Schwandt, H., Trejo, S., & Uniat, L. (2020). Local exposure to school shootings and youth antidepressant use. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *117*(38), 23484-23489.

Rothman, D. (2016). A tsunami of learners called generation Z. http://www.mdle.net/Journal/A_Tsunami_of_Learners_Called_Generation_Z.pdf

Sadaklıoğlu, H., & Karakaya, S. (2024). Bireylerin kişilik özelliklerinin tüketici sağlığı bilişimi ile ilişkisi: Z kuşağı örneği. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 120-139.

Salık, E., Akça, İ.E., Andıç, N.Ö., Çapanoğlu, M.F. & Kahiloğulları, A. (2023). Farklı kuşaklarda ilaç kullanımına ilişkin tutum ve davranışların kamu maliyesi üzerine etkisinin belirlenmesi: fenomenolojik bir araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 201-214

Saygın Avşar, T., Yiğit, V., Yiğit, A., Arı, H. O., Tecirli, G., Dilmaç, E., & Husereau, D. (2023). Konsolide sağlık ekonomisi değerlendirme raporlama standartları Türkçe: Sağlık hizmetlerinin ekonomik değerlendirmesinde raporlama standartlarının Türkiye uyarlaması. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, *8*(3), 497-504

Schafermeyer, K. (2000). Health economics I: Basic economic principles. Journal of Managed Care Pharmacy, 6(1), 43-54.

Sevinç, E., & Kavgaoğlu, D. (2019). Kuşakların hemşirelikte yönetim ve eğitim pratikleri açısından incelenmesi. *Istanbul Gelişim University Journal of Health Sciences*, (9), 944-957.

Smith, J.P., & Smith, G.C. (2010). Long-term economic costs of psychological problems during childhood. *Social science & medicine*, *71*(1), 110-115.

Smith, M. J., Buckton, C., Patterson, C., & Hilton, S. (2023). User-generated content and influencer marketing involving e-cigarettes on social media: a scoping review and content analysis of YouTube and Instagram. *BMC public health*, *23*(1), 530.

Stellefson, M., Hanik, B., Chaney, B., Chaney, D., Tennant, B., & Chavarria, E. A. (2011). eHealth literacy among college students: a systematic review with implications for eHealth education. *Journal of medical Internet research*, *13*(4), e102.

Steptoe, A., Pollard, T. M., & Wardle, J. (1995). Development of a measure of the motives underlying the selection of food: the food choice questionnaire. *Appetite*, *25*(3), 267-284.

Story, M. & French, S. (2004). Food advertising and marketing directed at children and adolescents in the US. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 1(3), 1-17.

Şengül, F.N., & Aydınalp, H. (2021). Yeni bir gençlik tipolojisi ve ölçek denemesi: hedonist gençlik. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 1/50 (2021), 124-138.

Şimşek İşliyen, F. (2020). Dijital çağda bilginin değişen niteliği ve infobezite: Z kuşağı üzerine bir odak grup çalışması. *Selçuk İletişim*, *13*(1), 246-272.

Tarhan, N. (2019). Dijital Çağın Çocukları Alfa Kuşağı. *TRT Vizyon Dergisi*, Sayı: 353.

Tıraşoğlu, M., & Yıldırım, B. (2012). Yapısal kırılma durumunda sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye üzerine bir uygulama. *Electronic Journal of Vocational Colleges, 2*(2), 111-117.

Tunçsiper, Ç., & Bakar, A. (2023). Sağlık ekonomisi çerçevesinde sağlık harcamaları: Türkiye örneği. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *4*(1), 20-28.

Tutar, F., & Kılınç, N. (2007). Türkiye'nin sağlık sektöründeki ekonomik gelişmişlik potansiyeli ve farklı ülke örnekleriyle mukayesesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9*(1), 31-54.

TÜİK (2024). Türkiye istatistik Kurumu: Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638&utm_source adresinden erişildi.

TÜİK (2024). İstatistiklerle gençlik. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2023-53677&utm adresinden erişildi.

Twenge, J.M. (2013). *"Ben" Nesli*. (Çev. Esra Öztürk). 4.Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları

Uçar B., & Koçoglu-Tanyer, D. (2024). X, Y, Z kuşaklarında sağlığın önemi ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değişimi. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 17(3), 323-336.

Van der Bend, D. L. M., Jakstas, T., Van Kleef, E., Shrewsbury, V. A., & Bucher, T. (2022). Adolescents' exposure to and evaluation of food promotions on social media: a multi-method approach. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, *19*(1), 74.

Vassey, J., Valente, T., Barker, J., Stanton, C., Li, D., Laestadius, L., ... & Unger, J. B. (2023). E-cigarette brands and social media influencers on Instagram: a social network analysis. *Tobacco Control*, *32*(e2), e184-e191.

Vergeer, L., Soto, C., Bagnato, M., Pauzé, E., Amson, A., Ramsay, T., ... & Potvin Kent, M. (2024). The relationship between youth's exposure to unhealthy digital food marketing and their dietary intake in Canada. *Applied Physiology, Nutrition, and Metabolism*, *49*(12), 1678-1691.

Waiguny, M.K.J., Nelson, M.R. & Terlutter, R. (2012). Entertainment matters! The relationship between challenge and persuasiveness of an advergame for children. *Journal of Marketing Communications*, 18(1), 69-89

Wang, S., & Mak, H.W. (2020). Generational health improvement or decline? Exploring generational differences of British ethnic minorities in six physical health outcomes. *Ethnicity & Health*, 25(7), 1041-1054.

WHO (2020). Coronavirus disease advice for the public: Mythbusters. https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters

Wonderling, D., Gruen, R. ve Black, N. (2005). Introduction to Health Economics, Glasgow: McGraw Hill Education

World Economic Forum (2023). How Gen Z are reshaping the healthcare industry. https://www.weforum.org/stories/2023/09/how-gen-z-are-reshaping-the-healthcare-industry/ adresinden erişildi.

World Health Organization (WHO). Constitution. https://www.who.int/about/governance/constitution

KAYNAKLAR

Akça, T., Yiğit, P., Özçelik, M. (2023), OECD Ülkelerinin Sağlık Sistemi Verimliliğinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3 (2), 1-23.

Akın, H.B. ve Eren Ö. (2012), OECD Ülkelerinin Eğitim Göstergelerinin Kümeleme Analizi ve Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi ile Karşılaştırmalı Analizi, Öneri Dergisi, .10(37),175-181.

Alpar, R. (2011). Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. Detay Yayıncılık, Ankara.

Çakır, K., Erol, Ö., Karadayı, M. A. (2024), A Comparative Performance Analysis of Türkiye's Health Systems within OECD Countries, Journal of Health Systems and Policies (JHESP), 6, 127-141.

Demir Uslu Y., Uslu, E., Şahin, K., Aygün, S., Tuna, M. (2023), OECD Ülkeleri ve Türkiye'nin Sağlık Harcamalarının TOPSIS Yöntemi ile İncelenmesi, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(2): 386 – 395.

Eren, H. ve Ömürbek, N. (201), "Türkiye'nin Sağlık Göstergeleri Açısından Kümelenmesi ve Performans Analizi", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11(2), 421-452.

Kıran, Ş., Akbolat, M.. (2021). Availability of Health Resources: A Comparison of Turkey and Selected OECD Countries. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 24(3), 603-618

Köse, A. (2022). Türkiye'de Sağlık Göstergelerine Göre İstatistik Bölgelerin Kümeleme Analizi ile Sınıflandırılması. Alanya Akademik Bakış, 6(2), 2167-2189.

Mossialos, E., Wenzl, M., Osborn, R., & Sarnak, D. (Eds.). (2019). International Profiles of Health Care Ssystems 2019. The Commonwealth Fund.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). Health at a Glance 2023: OECD Indicators. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en

Perincek G., Avcı S. ,(2019), Factors Affecting the Hospitalization of Female Patients with Asthma. Journal of Surgery and Medicine, 3(9,)698-701.

Sayılı, U., (2017), Türkiye ve OECD Ülkelerinin Sağlık Göstergeleri ve Sağlık Harcamalarının Karşılaştırılması, Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(3), 1-12.

Sonğur C.(2016), Sağlık Göstergelerine Göre Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Ülkelerinin Kümeleme Analizi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 6(1), 197-224.

Şimşek Kandemir, A. ,Çelik, Ş. (2022). Türkiye'deki İllerin Hastane Sayısı ve Hastane Yatak Sayısına Göre Bulanık Kümeleme Analizi ile Değerlendirilmesi, International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies,8(48),918-925.

Tatlıdil, H., (2002), Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, Ziraat Matbaacılık A.Ş. Ankara.

Turan, A., Bozaykut-Bük, T., (2016), Analyzing Perceived Healthcare Service Quality on Patient Related Outcomes, International Journal of Quality and Service Sciences, 8(4), 478-497.

KAYNAKÇA

Ahuja, A. S. (2019). The impact of artificial intelligence in medicine on the future role of the physician. *PeerJ, 7*, e7702. https://doi.org/10.7717/peerj.7702

Arrow, K. J. (1963). Uncertainty and the welfare economics of medical care. The American Economic Review, 53(5), 941–973

Atalay, H.N. (2025). "*Sağlık Sektöründe Dijitalleşme ve Yapay Zeka*", (E.d. Yardımcı, M. C., Çemrek, F. & Kantarcıoğlu, N.), Sağlık Ekonomisi ve Yönetimi: Modern Bir Perspektif, Bursa: Ekin Yayınevi, 122-149.

Atılgan, E. (2025). *Sağlık Ekonomisi Perspektifinde Dijital Dönüşüm*. Efe Akademi Yayınları.

Backhouse, R. E., & Medema, S. G. (2009). Retrospectives: On the definition of economics. *Journal of Economic Perspectives, 23*(1), 221–233. https://doi.org/10.1257/jep.23.1.221

Balçık, P. Y., & Şahin, B. (2013). Sağlık hizmetlerinde maliyet etkililik analizi ve karar analizi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 16*(2), 121–134.

Bennett, J. E., Stevens, G. A., Mathers, C. D., Bonita, R., Rehm, J., Kruk, M. E., … Ezzati, M. (2018). NCD Countdown 2030: Worldwide trends in non-communicable disease mortality and progress towards Sustainable Development Goal target 3.4. *The Lancet, 392*(10152), 1072–1088. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31992-5.

Beyhun, N. E., & Çilingiroğlu, N. (2004). Hastalık maliyeti ve astım. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi, 52*(4), 386–392.

Bilgili, E., & Ecevit, E. (2008). Sağlık hizmetleri piyasasında asimetrik bilgiye bağlı problemler ve çözüm önerileri. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 11*(2), 201–228.

Blaug, M. (1998). Where are we now in British health economics? *Health Economics, 7*(S1), S63–S78.

Bocean, C. G., & Vărzaru, A. A. (2025). Health status in the era of digital transformation and sustainable economic development. *BMC Health Services Research, 25*(1), 1–15. https://doi.org/10.1186/s12913-025-12498-y

Briggs, A. H., & O'Brien, B. J. (2001). The death of cost-minimization analysis? *Health Economics, 10*(2), 179–184. https://doi.org/10.1002/hec.584

Chadwick, E. (1862). Opening address of the president of Section F (Economic Science and Statistics) of the British Association for the Advancement of Science, at the thirty-second meeting, at Cambridge, in October, 1862. *Journal of the Statistical Society of London, 25*(4), 502–524.

Culyer, A. J. (1981). Health, economics and health economists. In J. Van de Gaag & M. Perlman (Eds.), *Health economics and health economists*. Amsterdam: North-Holland

Culyer, A. J. (2005). *The dictionary of health economics*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Culyer, A. J., & Newhouse, J. P. (2000). Introduction: The state and scope of health economics. In A. J. Culyer & J. P. Newhouse (Eds.), *Handbook of health economics* (pp. 1–7). Amsterdam: Elsevier.

Çalışkan, Y. (2009). Sağlık hizmetlerinde önceliklerin belirlenmesinde ekonomik değerlendirme yöntemi olarak maliyet-etkinlik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(2), 311–332.

Çalışkan, Z. (2008). Sağlık ekonomisi: Kavramsal bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26*(2), 29–50.

Çelik, Y. (2019). *Sağlık ekonomisi* (4. baskı). Siyasal Kitabevi.

Çelik, Y. (2019). *Sağlık ekonomisi* (4. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çınaroğlu, S. (2021). Sağlık hizmetlerinde ekonomik değerlendirme. In H. Aslan, E. Ç. Aslan, & M. (Eds.), *Sağlık ekonomisi* (ss. 347–361). Siyasal Kitabevi.

Çıraklı, Ü. (2017). *Ekonomik krizlerin sağlık üzerine etkileri: Türkiye örneği* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı.

Demirci, Ş. (2023). *Bulaşıcı olmayan hastalıklar ve risk faktörlerinin sağlık hizmeti kullanımı ve sağlık statüsü göstergeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı.

Dewar, D. M. (2010). *Essentials of health economics*. Jones and Bartlett Publishers.

Drummond, M. F., Sculpher, M. J., Torrance, G. W., O'Brien, B. J., & Stoddart, G. L. (2005). *Methods for the economic evaluation of health care programmes* (3rd ed.). Oxford University Press.

Drummond, M. F., Sculpher, M. J., Claxton, K., Stoddart, G. L., & Torrance, G. W. (2015). *Methods for the economic evaluation of health care programmes* (4th ed.). Oxford University Press.

Dumrul, Y. (2022). Sağlık harcamalarının belirleyicileri üzerine bir literatür çalışması. Tülüce, N.S. (Eds.), *Sağlık ekonomisi* (ss. 9–32). Çizgi Kitabevi.

Fox, D. M. (1979). From reform to relativism: A history of economists and health care. *The Milbank Memorial Fund Quarterly. Health and Society, 57*(3), 297–336.

Friedman, M. (1962). *Price theory: A provisional text*. Chicago: Aldine.

Fuchs, V. R. (1975). *Who shall live? Health, economics, and social choice*. Basic Books.

Gafni, A., & Birch, S. (2006). Incremental cost-effectiveness ratios (ICERs): The silence of the lambda. *Social Science & Medicine, 62*(9), 2091–2100.

Gözlü, M., & Tatlıdil, H. (2015). Türkiye'deki 81 ilin kamu tarafından sunulan sağlık hizmetlerine erişim durumları. *Sosyal Güvenlik Dergisi, 5*(2), 145–165.

Grossman, M. (1972). On the concept of health capital and the demand for health. *Journal of Political Economy*, 80(2), 223–255.

Gül, S. ve Hattapoğlu, M. (2024). Gül, S. ve Hattapoğlu, M. (2024). "*Sağlık Hizmetlerindeki Piyasa Başarısızlıkları ve Kamu Müdahalesi* ", (E.d. Yardımcı, M. C., Çemrek, F. & Batbaylı, Ş.), Sağlık Ekonomisinde Güncel Konular ve Tartışmalar, Bursa: Ekin Yayınevi, 15-38.

Gül, S. ve Hattapoğlu, M. (2025). "*Sağlık Hizmetleri Sektörü ve Sağlık Ekonomisi*", (E.d. Yardımcı, M. C., Çemrek, F. & Kantarcıoğlu, N.), Sağlık Ekonomisi ve Yönetimi: Modern Bir Perspektif, Bursa: Ekin Yayınevi, 1-28.

Hauck, K., Smith, P., & Goddard, M. (2004). *The economics of priority setting for health care: A literature review* (HNP Discussion Paper). Washington, DC: The World Bank.

Hussain, T. (2010). Engineering Economics. New Delhi: University Science Press.

Işık, A. (1997). *Sağlık ekonomisi: Finansmanı ve ekonometrik bir analiz çerçevesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Jakovljevic, M., & Ogura, S. (2016). Health economics at the crossroads of centuries: From the past to the future. *Frontiers in Public Health*, 4, 115. https://doi.org/10.3389/fpubh.2016.00115

Kernick, D. P. (2003). Introduction to health economics for the medical practitioner. *Postgraduate Medical Journal, 79*, 147–150.

Khan, I. (2016). *Design & analysis of clinical trials for economic evaluation & reimbursement: An applied approach using SAS & STATA*. Taylor & Francis.

Khanna, N. N., Maindarkar, M. A., Viswanathan, V., Fernandes, J. F. E., Paul, S., Bhagawati, M., … & Suri, J. S. (2022, December). Economics of artificial intelligence in healthcare: Diagnosis vs. treatment. *Healthcare, 10*(12), 2493. https://doi.org/10.3390/healthcare10122493

Kobelt, G. (2002). *Health economics: An introduction to economic evaluation* (No. 000475). London: Office of Health Economics.

Kocakoç, İ.D. (2020). *"Sağlıkta Yapay Zekâ ve Uygulamaları* (E.d. Karacal, M), Sağlık Ekonomisi Makro ve Mikro Yaklaşımlar, Ankara: Gazi Kitapevi, 129-157

Koç, A., & Kutlar, A. (2020). *Hastalıkların ekonomik maliyetleri ve ekonomik etki mekanizmaları*. Ankara: İksad Yayınevi.

Lee, K., & Mills, A. (1983). Developing countries, health, and health economics. In A. Mills & K. Lee (Eds.), *The economics of health in developing countries* (pp. [sayfa aralığı]). Oxford: Oxford University Press.

Marshall, A. (1920). *Principles of political economy* (8th ed.). London: Macmillan.

McKinsey & Company (2020). *Transforming healthcare with AI: The impact on the workforce and organizations*.https://www.mckinsey.com/industries/healthcare/our-insights/transforming-healthcare-with-ai#/ Erişim tarihi: 10-09-2025.

Mill, J. S. (1844). *Essays on some unsettled questions of political economy*. London: J. W. Parker.

Mills, A. (2014). Reflections on the development of health economics in low- and middle-income countries. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences, 281*(1789), 20140451. https://doi.org/10.1098/rspb.2014.0451

Morris, S., Devlin, N., Parkin, D., & Spencer, A. (2012). *Economic analysis in healthcare* (2nd ed.). Chichester, UK: John Wiley & Sons

Mushkin, S. J. (1958). Toward a definition of health economics. *Public Health Reports*, 73(9), 785–793.

Mushkin, S. J. (1962). Health as an investment. *Journal of Political Economy*, 70(5, Part 2), 129–157.

Mutlu, A., & Işık, A. K. (2012). *Sağlık ekonomisine giriş* (3. bs.). Ankara: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Numico, G., Ferrua, R., Fea, E., Giamello, J., Colantonio, I., Occelli, M., Vandone, A. M., Vanella, P., Aimar, G., Pisano, C., Parlagreco, E., Persano, I., Milanesio, M., & Ippoliti, R. (2023). Patients with cancer and hospital admissions: Disease trajectory and strategic choices. *BMJ Supportive & Palliative Care, 14*, e1721–e1724. https://doi.org/10.1136/spcare-2023-004574

Ober, W. (1972). Sir William Petty: Medical education, hospitals, and health care. *Bulletin of the New York Academy of Medicine, 48*(9), 998–1002.

OECD. (2023). *Explanatory memorandum on the updated OECD definition of an AI system*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/explanatory-memorandum-on-the-updated-oecd-definition-of-an-ai-system_3c815e51/623da898-en.pdf Erişim tarihi: 05-09-2025.

Oğuzhan, M. (2022). Sağlıkta Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Uygulamaları. Tülüce, N.S. (

Özdemir, L., & Bilgin, A. (2021). Sağlıkta yapay zekânın kullanımı ve etik sorunlar. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 8*(3), 439–445. https://doi.org/10.54304/SHYD.2021.63325.

Özgen, H., & Tatar, M. (2007). Sağlık sektöründe bir verimlilik değerlendirme tekniği olarak maliyet-etkililik analizi ve Türkiye'de durum. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 10*(2), 109–137.

Phelps, C. E. (2003). *Health economics* (3rd ed.). Addison Wesley.

Rabarison, K. M., Bish, C. L., Massoudi, M. S., & Giles, W. H. (2015). Economic evaluation enhances public health decision making. *Frontiers in Public Health, 3,* 164. https://doi.org/10.3389/fpubh.2015.00164.

Rebelo, L. P. (2007). *The origins and the evolution of health economics: A discipline by itself? Led by economists, practitioners or politics?* (Working Paper No. 16). Católica Porto Business School, Universidade Católica Portuguesa.

Reixach, E., Andrés, E., Sallent Ribes, J., Gea-Sánchez, M., Avila López, A., Cruañas, B., González Abad, A., Faura, R., Guitert, M., Romeu, T., et al. (2022). Measuring the digital skills of Catalan health care professionals as a key step toward a strategic training plan: Digital competence test validation study. *Journal of Medical Internet Research, 24*, e38347. https://doi.org/10.2196/38347

Ricciardi, W., Pita Barros, P., Bourek, A., Brouwer, W., Kelsey, T., & Lehtonen, L. (2019). Expert panel on effective ways of investing in health (EXPH). How to govern the digital transformation of health services. *European Journal of Public Health, 29*(Suppl. 3), 7–12. https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz165.

Robbins, L. (1932). *An essay on the nature and significance of economic science*. London: Macmillan.

Samuelson, P. A., & Temin, P. (1976). *Economics* (10th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

Santerre, R. E., & Neun, S. P. (2012). *Health economics: Theories, insights, and industry studies*. USA: Nelson Education, Ltd.

Savedoff, W. D. (2004). Kenneth Arrow and the birth of health economics. *Bulletin of the World Health Organization*, 82(2), 139–140.

Smith, A. (1976). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (Orijinal çalışma 1776). Oxford: Oxford University Press.

Szirmai, A. (2015). *Socio-economic development* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Tatar, M. (2009). Teorik çerçevesiyle sağlık ekonomisi ve Türkiye'ye ilişkin genel bir değerlendirme. *Sağlık Ekonomisi Dergisi, 1*.

Tatar, M. (2011). Sağlık hizmetlerinin finansman modelleri: Sosyal sağlık sigortasının Türkiye'de gelişimi. *Sosyal Güvenlik Dergisi, 1*(1), 103–133.

Tıraş, H. H. (2013). Sağlık ekonomisi: Teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3*(2), 125–152.

Top, A. (2021). Sağlık ekonomisine giriş: Tanım, önem, gereklilik, kapsam ve tarihçe. In H. Aslan, E. Ç. Aslan, & M. [Ed.], *Sağlık ekonomisi* (ss. 17-35). Siyasal Kitapevi

Tosun, C. (2018). *Türkiye'de sağlık harcamalarının belirleyicileri* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

WHO. (2008). *The World health report 2008: Primary health care – Now more than ever*. Geneva: World Health Organization.

Zweifel, P., Breyer, F., & Kifmann, M. (2009). *Health economics* (2nd ed.). Dordrecht, Heidelberg, London, New York: Springer.

KAYNAKÇA

Altay, A. (2007). Sağlık Hizmetlerinin Sunumunda Yeni Açılımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, (64), 33-58.

Akyol, B., ve Haykır, H. (2022). Sağlık Ekonomisi Üzerine Güncel Bir Derleme Çalışması, *Journal of Business and Communication Studies,* 1(2), 179-192.

Atmaca, E., Turan, F., Kartal, G., Çiğdem, E. S. (2012). Ankara ili özel hastanelerinin veri zarflama analizi ile etkinlik ölçümü. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 16(2), 135-153.

Bayraktutan, Y., ve Pehlivanoğlu, F. (2012). Sağlık işletmelerinde etkinlik analizi: Kocaeli örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (23), 127-162.

Beylik, U., Kayral, İ. H., & Naldöken, Ü. (2015). Sağlik Hizmet Etkinliği Açisindan Kamu Hastane Birlikleri Performans Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *39*(2), 203-224.

Burches, E., ve Burches, M. (2020). Efficacy, effectiveness and efficiency in the health care: the need for an agreement to clarify its meaning. Int Arch Public Health Community Med, 4(1), 1-3.

Clermeus S. C. (2019). Türkiye ve Haiti'de sağlık ekonomisi: Bir karşılaştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Çoban, H. (2009). Sağlık Ekonomisi ve Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi.

Dikmetaş, E. (2008). Sağlık kurumlarında verimlilik ve veri zarflama analizi. *Verimlilik Dergisi*, (1), 55-77.

Gavurova, B., Kocisova, K., & Sopko, J. (2021). Health system efficiency in OECD countries: dynamic network DEA approach. *Health Economics Review*, *11*(1), 40.

Günaydın, D. (2011). Sağlik Hizmetlerinde Küresel Reform Yaklaşimlari. In *Journal of Social Policy Conferences* ,60, 323-365. Istanbul University.

Karaman, M., Karatepe, H. K., & Kuşcu, F. N. (2019). Sağlık işletmelerinde performans değerlendirme ve ölçme yöntemleri hakkında bir derleme çalışması. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 4(1), 153-171.

Kumru, S., ve Özatkan, Y. (2023). Hastanelerde Verimlilik Yönetimi, *İksad Yayınevi.*18-45.

Özbek, Ö.E. (2025). Bankacılık Sektörünün Etkinlik Analizi: VZA ve TOBIT Yöntemleri ile Türkiye Uygulaması, Başkent Üniversitesi, Doktora Tezi.

Peacock, S., Chan, C., Mangolini, M., & Johansen, D. (2001). Techniques for measuring efficiency in health services. Productivity Commission: Staff Working Paper.

Ulutürk, S. (2015). Sağlık ekonomisi, sağlık statüsü, sağlığın ölçülmesinde kullanılan ölçütler ve önemi: Türkiye örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (603), 47-63.

Sonğur, C., Top, M., & Tekingündüz, S. (2013). Sağlık Sektöründe GZFT (Güçlü-Zayıf Yönler-Fırsatlar-Tehditler) Analizi. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, *5*(1), 69-99.

Şenol, O., ve Gençtürk, M. (2017). Veri zarflama analiziyle kamu hastaneleri birliklerinde verimlilik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (29), 265-286.

Tıraş, H. H. (2013). Sağlık ekonomisi: Teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *3*(2), 125-152.

Temur, Y. (2010). İllerin gelişmişlik derecelerine göre hastanelerin etkinlik analizi, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1-22.

Yılmaz, F., ve Şenel, İ. K. (2019). Sağlık Kurumlarının Veri Zarflama Analizi İle Değerlendirilmesi, *Sosyal Güvence*, (15), 63-88.

Yükçü, S, ve Gülşah Atağan. "Etkinlik, Etkililik Ve Verimlilik Kavramlarinin Yarattiği Karişiklik." *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23.4 (2009): 1-13.

KAYNAKÇA

Aerts, D., & Bogdan-Martin, D. (2021). The Potential Of Digital Health Technologies: Leveraging Big Data and AI For Global Health Equity. *Journal Of Global Health*, 11, 01001.

Akalın, B., & Veranyurt, Ü. (2020). Sağlıkta Dijitalleşme ve Yapay Zekâ. SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi, 2(2), 128-137.

Alkış, N., ve Çoşkunçay, D. F. (2021). Covid-19 Salgınında Hayat Eve Sığar (HES) Uygulamasının Kullanıcılar Tarafından Benimsenmesi: Ampirik Bir Çalışma. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 7(3), 367-376

Arslan, D., & Yağar, S. D. (2024). 1. Dijital Hastane. *Sağlık Yönetimi Güncel Konular ve Pratik Bilgiler*, 7.

Atılgan, E.(2025). Sağlık Ekonomisi Perspektifinde Dijital Dönüşüm, Efeakademi Yayınları, İstanbul.

Altuntaş, E. Y. (2019). Sağlık Hizmetleri Uygulamalarında Dijital Dönüşüm. Eğitim Yayınevi.

Asi, Y., ve Williams,C. (2017). The Role of Digital Health in Making Progress Toward Sustainable Development Goal (SDG) 3 in Conflict-Affected Populations. *International Journal of Medical İnformatics*, 2(3), 114-120.

Büyükgöze, S., Dereli, E. (2019). Toplum 5.0 ve Dijital Sağlık. *VI. Uluslararası Bilimsel Ve Mesleki Çalışmalar Kongresi-Fen Ve Sağlık,* 07-10

Büyükgöze: (2019). Sağlık 4.0'da Giyilebilir Teknolojilerden Sensör Yamalar Üzerine Bir İnceleme. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17, 1239-1247.

Çoban, M. (2023). Türkiye'de e-sağlık Uygulamalarında Mevcut Durum. *Bingöl Üniversitesi Sağlık Dergisi*, *4*(1), 197-204.

De Siqueira Silva, C., Da Silva, B. G. C., & Maia, M. (2024). Evaluating The Quality Impact of Digital Health Tools in Primary Care: A Framework Development Study. *Primary Health Care Research & Development*, 25, E3.

Demir, Ö., & Uslu, D. (2022). Bireylerin Mobil Sağlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 8(3), 394-407.

Demirci, Ş. (2018). Sağlığın Dijitalleşmesi - Dıgıtalızatıon Of Health. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute, 10(26), 710-721. https://doi.org/10.20875/makusobed.383071

Denizli, F., & Demirtaş, Ö. (2022). Dijital Hastaneye Dönüşüm Sürecinde Sağlık Çalışanlarının Teknolojiye Hazır Bulunuşluk Durumlarının Değerlendirilmesi: Bir Kamu Hastanesi Örneği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(49), 163-174. https://doi.org/10.30794/pausbed.953074

Dhingra, N., & Dabas, A. (2020). WHO's Global Strategy On Digital Health: Implications For Low And Middle-Income Countries. *BMJ Global Health*, 5(3), E002203.

Dias, D., & Paulo Silva Cunha, J. (2018). Wearable health devices-vital sign monitoring, systems and technologies. *Sensors, 18*(8), 2414. doi:10.3390/s18082414

Dorn, S. D. (2015). Digital Health: Hope, Hype, And Amara's Law. Gastroenterology, 149(3),516-520.

Ertz, M., & Boily, É. (2019). The Rise Of The Digital Economy: Thoughts On Blockchain Technology And Cryptocurrencies For The Collaborative Economy. International *Journal Of Innovation Studies, 3*(4), 84-93. Https://Doi.Org/10.1016/J.İjis.2019.12.002

Gentili, A., Failla, G., & Ricciardi, W. (2022). Cost-Effectiveness Of Digital Health İnterventions: A Systematic Review. *European Journal Of Public Health*, 32(3), 377–384.

Goodman, C. (2014). Introduction to Health Technology Assessment. The Lewin Group; 2004

Jangjarat, K., Kraiwanit, T., Satityapong, N., Sonsuphap, R., & Phaksipaeng, I. (2023). The Social Economy İn The Digital Era: A Perspective On Community Enterprises İn A Developing Economy. *Journal Of Social Economics Research, 10*(1), 13-21. Https://Doi.Org/10.18488/35.V10i1.3317

Jian, Q., Ying, L., Grosvenor, R. (2016). A Categorical Framework Of Manufacturing For Industry 4.0 And Beyond. Procedia, S. 173-178

Kagermann, H., Wahlster, W., & Helbig, J. (Eds.). (2013). Recommendations For Implementing The Strategic Initiative Industrie 4.0: Final Report Of The Industrie 4.0 Working Group. Frankfurt.

Kang, H. S., Lee, J. Y., Choi, S., Kim, H., Park, J. H., Son, J. Y., Kim, B. H., Noh, S. D. (2016). Smart Manufacturing: Past Research, Present Findings, And Future Directions. International Journal Of Precision Engineering And Manufacturing-Green Technology, 3(1), 111–128.

Khan, S., Khan, S., & Aftab, M. (2015). Digitization and its Impact on Economy. *International Journal Of Digital Library Services*, *5*(2), 138-149.

Khatun, F., & Sima, M. R. K. (2015). Impact of ICT on Health Services in Bangladesh: A Study on Hobiganj Adhunik Zila Sadar Hospital. Bangladesh Development Research Working Paper Series, 26

Kostkova, P. (2015). Grand Challenges in Digital Health. *Frontiers in Public Health*, 3, 134.

Limna, P. (2023). The Digital Transformation Of Healthcare in The Digital Economy: A Systematic Review. *International Journal Of Advanced Health Science And Technology*, *3*(2), 127-132.

Marent, B., & Henwood, F. (2022). Sociomaterial Approaches to Digital Health: A Systematic İnterpretive Review. *Digital Health*, 8, 20552076221089056.

Mitchell, M., & Kan, L. (2019). Digital Technology and The Future Of Health Systems. *Health Systems & Reform*, 5(2), 113–120.

Mrugalska, B., Wyrwicka, M. K. (2017). Towards Lean Production in Industry 4.0. Procedia Engineering, 182, 466-473.

Murray, E., Hekler, E., & Andersson, G. (2016). Evaluating Digital Health Interventions: Key Questions and Approaches, *American Journal Of Preventive Medicine*, 51(5), 843–851.

Odone, A., Buttigieg, S., & Ricciardi, W. (2019). Public Health Digitalization in Europe: The Benefits and Challenges. *European Journal Of Public Health*, 29(Supplement-3), 4–8.

Oesterreich, T. D., & Teuteberg, F. (2016). Understanding The Implications Of Digitisation And Automation İn The Context Of Industry 4.0: A Triangulation Approach And Elements Of A Research Agenda For The Construction Industry. Computers in Industry.

Özcan, H.(2024). Sağlık Sektöründe Dijitalleşmenin Etkileri Ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özçelik Baloğlu, Ö. (2023). Teknolojik Bir Dönüşüm Olarak Dijitalleşme Kavramı ve Etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1189-1210. https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1276723

Özsoylu, A. F. (2017). Endüstri 4.0. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 41-64.

Peker, S. V, Giersbergen M. Y. V. & Biçersoy, G. (2018). Sağlık Bilişimi ve Türkiye'de Hastanelerin Dijitalleşmesi*, Sağlık Akademisi Kastamonu*, *3*(3), 228-267.

Pulat, Ö. & Pekkaya, M. (2025). E-Sağlık Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(31), 51-67

Stoumpos, A. I., Kitsios, F., & Talias, M. A. (2023). Digital Transformation in Healthcare: Technology Acceptance and Its Applications. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(4), 3407. https://doi.org/10.3390/ijerph20043407 .

Soylu, A. (2018). Endüstri 4.0 ve Girişimcilikte Yeni Yaklaşımlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 43-57. Denizli.

Soysal, A., & Yalçın, T. (2019). Bazı Demografik Değişkenlere Göre E-Nabız Sisteminin Kullanımı: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(3), 180-188.

Stern, A. D., Et Al. (2022). Real-World Evidence For Digital Health: Priorities For Innovation. *NPJ Digital Medicine*, 5, 62.

Statista(2025).https://www.statista.com/topics/2263/mhealth/?srsltid=AfmBOorR49htR6e1RRBLC6IKftF6tRfUR7YiwixlNJ_aZycrRDtcNebP

Sungur, C. (2020). Teletıp Uygulamalarında Hasta Memnuniyeti: Bir Sistematik Derleme Çalışması. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(3), 505-522.

Şengül, Y. 2019. Türkiye'de Sağlık Bilişimi Altyapısının Kamusal Alandaki Gelişimi Ve Esağlık Hizmetleri, *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 14-20. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/762642

Şimşir,I., & Sağ, I., (2022). Hastanelerde Sağlık Teknolojileri Yönetimi, Sağlık Hizmetlerinde Dijitalleşme ve Geleceği, 2. Bölüm, ss.45.

Tavakoli, M., Carriere, J., & Torabi, A. (2020). Robotics, smart wearable technologies, and autonomous intelligent systems for healthcare during the COVID-19 pandemic: An analysis of the state of the art and future vision. *Advanced Intelligent Systems*, *2*(7), 2000071. doi:10.1002/aisy.202000071

Ter-Akopov, G., Kosinova, N., & Knyazev, S. (2019). Health Care Digitalization in the Digital Economy of the Russian Federation: Regional Experience and Directions of Development. In Volgograd State University International Scientific Conference "Competitive, Sustainable and Safe Development of the Regional Economy"(CSSDRE 2019) (pp. 213-218). *Atlantis Press*. https://doi.org/10.2991/cssdre-19.2019.43

Tezcan, C. (2018). Sağlığın Dijital Dönüşümü. *Sağlık Düşüncesi Ve Tıp Kültürü Platformu Dergisi*, 82-85

Timmis, J. K., And Timmis, K. (2017). The DIY Digital Medical Centre. Microbial Biotechnology, 10(5), 1084-1093.

Tunçsiper, Ç. (2023). Dijital Dönüşüm Ve Sağlık Ekonomisi: Dijital Sağlık Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(1), 21-31. Https://Doi.Org/10.37989/Gumussagbil.1240687

Üzmez, S. S., & Büyükbeşe, T. (2021). Dijitalleşme sürecinde bilgi yönetiminin işletmelerin teknoloji uyumuna etkileri. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, *16*(2), 117-127.

Yeung, A., Et Al. (2023). The Promise Of Digital Health: A Multidisciplinary Review. *Health Affairs*, 42(2), 210–218.

Yücel, G., & Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme-yapay zekâ ve muhasebe beklentiler. *Accounting and Financial History Research Journal*, (17), 47-60.

Zhao, J., Et Al. (2024). The Impact of Digital Economy on Public Health Service Efficiency in China. *Health Policy And Planning*, 39(1), 19–30.

KAYNAKLAR

Bambra, C., Riordan, R., Ford, J., & Matthews, F. (2020). The COVID-19 pandemic and health inequalities. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 74(11), 964–968.

Forman, R., Atun, R., McKee, M., & Mossialos, E. (2021). 12 Lessons learned from the management of the coronavirus pandemic. *Health Policy*, 125(5), 577–584.

Keesara, S., Jonas, A., & Schulman, K. (2020). Covid-19 and health care's digital revolution. *New England Journal of Medicine*, 382(23), e82.

Kruk, M. E., Myers, M., Varpilah, S. T., & Dahn, B. T. (2015). What is a resilient health system? Lessons from Ebola. *The Lancet*, 385(9980), 1910–1912.

Kutzin, J. (2013). Health financing for universal coverage and health system performance: concepts and implications for policy. *Bulletin of the World Health Organization*, 91(8), 602–611.

Legido-Quigley, H., Asgari, N., Teo, Y. Y., Leung, G. M., Oshitani, H., Fukuda, K., Cook, A. R., Hsu, L. Y., Shibuya, K., & Heymann, D. (2020). Are high-performing health systems resilient against the COVID-19 epidemic?. *The Lancet*, 395(10227), 848–850.

Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M., & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International Journal of Surgery*, 78, 185–193.

Norheim, O. F. (2016). Ethical priority setting for universal health coverage: challenges in deciding upon fair distribution of health services. *BMC Medicine*, 14(1), 75.

Economic Co-Operation and Development. (2021). *OECD Health Statistics 2021*. Paris: Economic Co-Operation and Development Publishing.

Roehrich, J. K., Lewis, M. A., & George, G. (2014). Are public–private partnerships a healthy option? A systematic literature review. *Social Science & Medicine*, 113, 110-119.

Savedoff, W., de Ferranti, D., Smith, A. L., & Fan, V. (2012). Political and economic aspects of the transition to universal health coverage. *The Lancet*, 380(9845), 924–932.

Thunström, L., Newbold, S. C., Finnoff, D., Ashworth, M., & Shogren, J. F. (2020). The benefits and costs of using social distancing to flatten the curve for COVID-19. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 11(2), 179–195.

World Bank. (2021). *Global economic prospects, june 2021*. Washington: World Bank Publications.

World Health Organization. (2018a). *New perspectives on global health spending for universal health coverage*. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization. (2018b). *Public spending on health: A closer look at global trends*. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization. (2022). *Global spending on health: Rising to the pandemic's challenges*. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization. (2023). *Global spending on health: Coping with the pandemic*. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization. (2024). *Global spending on health emerging from the pandemic*. Geneva: World Health Organization.

KAYNAKÇA

Aboulghate, M., Elaghoury, A., Elebrashy, I., Elkafrawy, N., Elshishiney, G., Abul-Magd, E., ... & Vokó, Z. (2021). The burden of obesity in Egypt. *Frontiers in public health*, *9*, 718978.

Abul-Magd, E., Elezbawy, B., Toaima, D., Abaza, S., Elebrashy, I., Bassiouny, E., Elkafrawy, N., Fasseeh, A., Vokó, Z., Aboulghate, M., Elshishiney, G., & Elaghoury, A. (2021). The Burden of Obesity in Egypt. *Frontiers in Public Health*, 9. https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.718978.

Aldy, JE ve Viscusi, WK (2008). Yaş ve kohort etkileri için istatistiksel bir yaşamın değerinin ayarlanması. Ekonomi ve İstatistik İncelemesi, 90(3), 573–581. https://doi.org/10.1162/rest.90.3.573

Al-Omar, H. A., Alshehri, A., Abanumay, A., Alabdulkarim, H., Alrumaih, A., Eldin, M. S., & Alqahtani, S. A. (2023). The impact of obesity in Saudi Arabia: healthcare resource use and costs associated with obesity-related complications. Advances in Therapy, 40(4), 1430-1443.

Alqahtani, S. A., Al-Omar, H. A., Alshehri, A., Abanumay, A., Alabdulkarim, H., Alrumaih, A., ... & Schnecke, V. (2023). Obesity burden and impact of weight loss in Saudi Arabia: A modelling study. Advances in Therapy, 40(3), 1114-1128.

Atella, V., Belotti, F., Cricelli, C., Giaccherini, M., Medea, G., Nicolucci, A., ... & Sbraccia, P. (2023). Outpatient healthcare costs associated with overweight and obesity in Italy. *BMC Health Services Research*, *23*(1), 619.

Athanasakis, K., Bala, C., Kokkinos, A., Simonyi, G., Karoliová, K. H., Basse, A., ... & Gras, A. (2024). The economic burden of obesity in 4 south-eastern European countries associated with obesity-related co-morbidities. *BMC Health Services Research*, *24*(1), 354.

Balcıoğlu, M., (2019). Obezitenin Sağlık Sistemi Üzerine Getirdiği Ekonomik Yük Üzerine Bir Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Butalia, S., Luu, H., Guigue, A., Martins, K. J., Williamson, T., & Klarenbach, S. W. (2023). Health care cost of severe obesity and obesity-related comorbidities: A retrospective cohort study from Alberta, Canada. Obesity research & clinical practice, 17(5), 421-427.

Cawley, J., Meyerhoefer, C., & Biener, A. (2018). The Impact of Obesity on Medical Care Costs and Labor Market Outcomes in the US.. *Clinical chemistry*, 64 1, 108-117. https://doi.org/10.1373/clinchem.2017.272450.

Chaikledkaew, U., Sangroongruangsri, S., Ahmed, H., Almalki, Z., Rezq, M., Nagi, M., & Thavorncharoensap, M. (2023). Economic costs of obesity: a systematic review. International Journal of Obesity, 48, 33-43. https://doi.org/10.1038/s41366-023-01398-y.

Coker, T., Saxton, J., Retat, L., Alswat, K., Alghnam, S., Al-Raddadi, R. M., ... & Alqahtani, S. A. (2022). The future health and economic burden of obesity-attributable type 2 diabetes and liver disease among the working-age population in Saudi Arabia. PloS one, 17(7), e0271108.

Demir, Ö. Ç., (2020), Obezitenin Dolaylı Maliyetleri ile Obezite Tedavisine Yönelik Sağlık Harcamalarının Karşılaştırmalı Finansal Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

d'Errico, M., Pavlova, M. ve Spandonaro, F. (2022). İtalya'da obezitenin ekonomik yükü: bir hastalık maliyeti çalışması. Avrupa Sağlık Ekonomisi Dergisi, 1-16.

DSÖ, Avrupa Bölgesel Obezite Raporu (2022), https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/353747/9789289057738-eng.pdf?sequence=1, Erişim: 30.06.2025

Eren, F. A., (2023), Obezite Kliniğine Başvuran Hastalarda Obezitenin Sosyal İzolasyona Etkisi ve Maliyeti: Sağlık Ekonomisi Perspektifinden Bir Bakış, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023.

Eurostat, (2025), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Overweight_and_obesity_-_BMI_statistics, Erişim: 30.06.2025, 00:59

Ferrari, G., Giannichi, B., Resende, B., Paiva, L., Rocha, R., Falbel, F., ... & Rezende, L. F. M. (2022). The economic burden of overweight and obesity in Brazil: perspectives for the Brazilian Unified Health System. Public Health, 207, 82-87.

Gil-Rojas, Y., Garzón, A., Hernández, F., Pacheco, B., González, D., Campos, J., ... & Rosselli, D. (2019). Burden of disease attributable to obesity and overweight in Colombia. Value in Health Regional Issues, 20, 66-72.

Hales, C. M., Fryar, C. D., Carroll, M. D., Freedman, D. S., & Ogden, C. L. (2018). Trends in obesity and severe obesity prevalence in US youth and adults by sex and age, 2007-2008 to 2015-2016. Jama, 319(16), 1723-1725.

Højgaard, B., Kjellberg, J., Larsen, A., & Ibsen, R. (2017). The Socioeconomic Burden of Obesity. *Obesity Facts*, 10, 493- 502. https://doi.org/10.1159/000480404.

Hoogendoorn, M., Galekop, M., & van Baal, P. (2023). The lifetime health and economic burden of obesity in five European countries: what is the potential impact of prevention?. *Diabetes, Obesity and Metabolism*, *25*(8), 2351-2361.

HSGM, (2025), https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/obezite, Erişim: 30.06.2025, 01:06

Islam, A. S., Sultana, H., Refat, M. N. H., Farhana, Z., Kamil, A. A., & Rahman, M. M. (2024). The global burden of overweight-obesity and its association with economic status, benefiting from STEPs survey of WHO member states: A meta-analysis. Preventive Medicine Reports, 102882.

Kaya, M., Çelik, S., & Demir, F. (2020). Obezitenin Türkiye ekonomisine maliyeti: İşgücü kayıpları ve sağlık harcamaları. Anadolu Kardiyoloji Dergisi, 20(1), 40-48.

Kim, D. D., & Basu, A. (2016). Estimating the medical care costs of obesity in the United States: systematic review, meta-analysis, and empirical analysis. Value in Health, 19(5), 602-613.

Kniesner, TJ ve Viscusi, WK (2005). İstatistiksel bir yaşamın değeri: Göreceli konum ve görece yaş. Uygulamalı Ekonomi , 37(4), 371–388. https://doi.org/10.2139/ssrn.668383

Lartey, S. T., de Graaff, B., Magnussen, C. G., Boateng, G. O., Aikins, M., Minicuci, N., ... & Palmer, A. J. (2020). Health service utilization and direct healthcare costs associated with obesity in older adult population in Ghana. Health Policy and Planning, 35(2), 199-209.

Lehnert, T., Riedel-Heller, S., Konnopka, A., König, H., & Sonntag, D. (2013). Economic costs of overweight and obesity.. *Best practice & research. Clinical endocrinology & metabolism*, 27 2, 105-15 . https://doi.org/10.1016/j.beem.2013.01.002.

Li, Q., Cai, L., Cui, W., Wang, G., He, J. ve Golden, AR (2018). Çin'in Yunnan Eyaletindeki kırsal kesimde obezitenin ve obeziteyle ilişkili dört kronik hastalığın ekonomik yükü. *Halk Sağlığı* , *164* , 91-98.

Ling, J., Chen, S., Kao, T., & Zahry, N. (2022). Economic burden of childhood overweight and obesity: A systematic review and meta-analysis. Obesity Reviews, 24. https://doi.org/10.1111/obr.13535.

Ling, J., Chen, S., Zahry, N. R., & Kao, T. S. A. (2023). Economic burden of childhood overweight and obesity: A systematic review and meta-analysis. Obesity Reviews, 24(2), e13535.

Lung, T., Von Huben, A., Killedar, A., Petrou, S., Baur, L., Hayes, A., & Carrello, J. (2021). Utility Decrements Associated with Adult Overweight and Obesity in Australia: A Systematic Review and Meta-Analysis. PharmacoEconomics, 39, 503 - 519. https://doi.org/10.1007/s40273-021-01004-x.

Malkin, JD, Baid, D., Alsukait, RF, Alghaith, T., Alluhidan, M., Alabdulkarim, H., ... & Alazemi, N. (2022). Suudi Arabistan'da aşırı kilo ve obezitenin ekonomik yükü. PLoS One , 17 (3), e0264993.

Mermer, D., (2021). Obezite Cerrahisinin Maliyet Analizi ve Sağlık Kurumları Üzerindeki Ekonomik Yükü, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Mutlu, Ö., et al. (2020). Economic impacts of overweight and obesity: current and future estimates for High-Income Countries. BMJ Global Health, 5(10), e003351.

Müller-Riemenschneider, F., Reinhold, T., Berghöfer, A. ve Willich, SN (2008). Health-economic burden of obesity in Europe. *European journal of epidemiology*, *23*, 499-509.

Nagi, M. A., Ahmed, H., Rezq, M. A. A., Sangroongruangsri, S., Chaikledkaew, U., Almalki, Z., & Thavorncharoensap, M. (2024). Economic costs of obesity: a systematic review. *International Journal of Obesity*, *48*(1), 33-43.

Nagi, M., Alqahtani, A., Sangroongruangsri, S., Chaikledkaew, U., Alsultan, M., Almalki, Z., AlSharif, L., Alzarea, A., Turongkaravee, S., Alsubaihi, I., & Thavorncharoensap, M. (2025). The Burden of Obesity in Saudi Arabia: A Real-World Cost-of-Illness Study. *ClinicoEconomics and Outcomes Research: CEOR*, 17, 233 - 246. https://doi.org/10.2147/CEOR.S504462.

Nilsson, P., Tremmel, M., Gerdtham, U., & Saha, S. (2017). Economic Burden of Obesity: A Systematic Literature Review. International Journal of Environmental Research and Public Health, 14. https://doi.org/10.3390/ijerph14040435.

Oksuz, E., Malhan, S., Alis, H., GogasYavuz, D., Karakan, T., Sargin, M., ... & Yumuk, V. D. (2025). Annual health expenditures by body mass index categories and the economic impact of obesity in Türkiye: A retrospective modeling study. Obesity Facts, 18(3), 269-286.

Okunogbe, A., Spencer, G., Nugent, R., Ralston, J., & Wilding, J. (2021). Economic impacts of overweight and obesity: current and future estimates for eight countries. *BMJ Global Health*, 6. https://doi.org/10.1136/bmjgh-2021-006351.

Özatkan, Y. (2021). Obezitenin Sağlık Sistemi Üzerine Getirdiği Ekonomik Yük Üzerine Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pekkurnaz, D. (2023). Causal effect of obesity on the probability of employment in women in Turkey. Economics & Human Biology, 51, 101301.

Powis, J., Wilding, J., Spencer, G., Nugent, R., Ralston, J., & Okunogbe, A. (2022). Economic impacts of overweight and obesity: current and future estimates for 161 countries. *BMJ Global Health*, 7. https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-009773.

Sağlık Bakanlığı. (2022). Türkiye'de obezite prevalansı ve ekonomik etkileri. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Spandonaro, F., d'Errico, M., & Pavlova, M. (2021). The economic burden of obesity in Italy: a cost-of-illness study. *The European Journal of Health Economics*, 23, 177 - 192. https://doi.org/10.1007/s10198-021-01358-1.

Sweis, N. (2024). The economic burden of obesity in 2024: a cost analysis using the value of a statistical life. Critical Public Health, 34, 1 - 13. https://doi.org/10.1080/09581596.2024.2333407.

Tremmel M, Gerdtham UG, Nilsson PM, Saha S. (2014). Economic Burden of Obesity: A Systematic Literature Review. Int J Environ Res Public Health. 14(4):435. doi: 10.3390/ijerph14040435. PMID: 28422077; PMCID: PMC5409636.

Tremmel, M., Gerdtham, U. G., Nilsson, P. M., & Saha, S. (2017). Economic burden of obesity: a systematic literature review. *International journal of environmental research and public health*, *14*(4), 435.

TÜBİTAK. (2024). Yapay zeka destekli giyilebilir cihazların obezite yönetimindeki maliyet etkinliği. Proje Raporu. Ankara.

TÜİK, (2022), https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747, Erişim: 30.06.2025, 00.52

Vesikansa, A., Mehtälä, J., Aspholm, S., Kallio-Grönroos, K., Mutanen, K., Lundqvist, A., ... & Pietiläinen, K. H. (2025). Indirect costs constitute a major part of the total economic burden of obesity: a Finnish population-based cohort study. *BMC Public Health*, *25*(1), 1-12.

WHO, (2025), https://www.who.int/health-topics/obesity#tab=tab_1, 29.06.2025, 21:30.

Wikipedia, (2025), https://tr.wikipedia.org/wiki/Obezite, 02.07.2025, 18.55

Withrow, D., & Alter, D. (2011). The economic burden of obesity worldwide: a systematic review of the direct costs of obesity. *Obesity Reviews*, 12. https://doi.org/10.1111/j.1467-789X.2009.00712.x.

Wordobesity, (2025), https://data.worldobesity.org/#TR|36|C|F, Erişim: 30.06.2025, 12:50

Wordobesity, (2025), https://data.worldobesity.org/economic-impact-new/countries/TR, Erişim: 30.06.2025, 13:04

Xue, H., Lin, S., & Cheng, X. (2020). Obesity-Related Healthcare Expenditures in the US 2002–2016. *Current Developments in Nutrition*. https://doi.org/10.1093/cdn/nzaa063_100.

Yates, N., Teuner, C. M., Hunger, M., Holle, R., Stark, R., Laxy, M., ... & Wolfenstetter, S. B. (2017). The economic burden of obesity in Germany: results from the population-based KORA studies. *Obesity facts*, *9*(6), 397-409.

Yiğit, A., & Yiğit, V. (2019). Economic burden of obesity-related comorbidities in Turkey. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *8*(3), 223-230.

Zhao, W., Zhai, Y., Hu, J., Wang, J., Yang, Z., Kong, L., & Chen, C. (2008). Economic burden of obesity-related chronic diseases in Mainland China. *Obesity reviews*, *9*, 62-67.

Zvenyach, P., Cawley, P., Smolarz, M., Ramasamy, A., Biener, P., Meyerhoefer, P., Ding, P., & , 2. (2021). Direct medical costs of obesity in the United States and the most populous states. *Journal of Managed Care & Specialty Pharmacy*, 27. https://doi.org/10.18553/jmcp.2021.20410.

KAYNAKÇA

Akyürek, Ç.E. (2013). Sağlık Sisteminde Dış Kaynaklardan Yararlanma: T.C. Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma Uygulamalarının Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Arslanoğlu, A. Ve Akkuzu, B., (2023), Modern Yönetim Yaklaşımları, İçinde, GÜNCEL YAKLAŞIMLARLA TEORİDEN UYGULAMAYA SAĞLIKTA STRATEJİK YÖNETİM, Ed., Özer, K. Ve Çakmak Barsbay, M., 1. Basım, Çizgi Kitabevi, Türkiye. (83-117).

Aydoğdu, G., (2017), Dış Kaynak Kullanımının Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Üzerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bal, F., & Yılmaz, E. S. (2023). DIŞ KAYNAK KULLANIMI AÇISINDAN INFLUENCER'LARIN GÜCÜ: INSTAGRAM ÖRNEĞİ. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(2), 499-528.

Berry, L. L., Letchuman, S., Ramani, N., & Barach, P. (2021, November). The High Stakes Of Outsourcing İn Health Care. In Mayo Clinic Proceedings (Vol. 96, No. 11, Pp. 2879-2890). Elsevier. (S. 2881)

Billi J.E., Pai C.W., And Spahlinger D.A., (2007). Assessing Uncertainty İn Outsourcing Clinical Services At Tertiary Health Centers, Int J Health Plann Mgmt: 245–253.

Borowska, M., Augustynowicz, A., Bobiński, K., Waszkiewicz, M., & Czerw, A. (2020). Selected Factors Determining Outsourcing Of Basic Operations İn Healthcare Entities İn Poland. Health Policy, 124(4), 486-490.

Bozdemir, E. & Öcel, Y., (2016). Hastanelerde Dış Kaynak Kullanımının Maliyet Minimizasyonu Açısından Analizi: Bolu İzzet Baysal Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Manyetik Rezonans (MR) Cihaz Örneği, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(3), 1054-1056.

Bozdemir, E. & Terzi, M., (2020). Dış Laboratuvar Hizmetleri Alımı Ve Laboratuvar Fason Hizmet Üretiminin Muhasebe İşlemleri Açısından Değerlendirilmesi, Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 7, 196-203.

Bristol, A. D. (2005). Everyone İs; Should Healthcare? Outsourcing: Issues İn Strategic Planning, Organizational Culture, And Organizational Ethics, Texas Medical Center Dissertations (Via Proquest). AAI3181560.

Çil Koçyiğit S., Kadı Z., Sorucuoğlu A., (2019). Sağlık Bakanlığı Hastanelerinin Dış Kaynaktan Yararlanma Durum Analizi: Ankara İli Örneği, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi (E-ISSN: 2564-7458), Cilt 22, Sayı 2, S.325-345.

Ecerkale, K., Kovancı, A., (2005). İnsan Kaynaklarında Dış Kaynak Kullanımı, Havacılık Ve Uzay Teknolojileri Dergisi Temmuz, Cilt 2 Sayı 2 (69-75).

Eğin, R., (2009), Dış Kaynak Kullanımı. İstanbul, Crea Yayıncılık.

Ekin, A., Yanık, A. & Kıyak, M. (2012). Bir Eğitim Ve Araştırma Hastanesinde Dışardan Satın Alınan Hizmetlerin Ekonomik Değerlendirmesi, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 15(1), 1-23.

Erer B., (2018). İşletmelerde Dış Kaynak Kullanımının Nedenleri Ve Riskleri, Socıal Scıences Studıes Journal, Vol:4, Issue:27, 6114-6124.

Glaa, B., Zoghlami, N., Taghipour, A. (2014). Outsourcing And Off-Shoring Healthcare Services: A Way To Cut The Costs And İmprove Quality. In 2014 International Conference On Advanced Logistics And Transport (ICALT) (Pp. 189-194). IEEE., 978-1-4799-4839-0/14/$31.00 ,189-194.

Göktaş, H. (2022). Kamu Kurumlarında Dış Kaynak Kullanımı Afyonkarahisar İŞKUR Örneği (Master's Thesis, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim Ve Araştırma Enstitüsü).

Hill, P. M., (2006), Outsourcing Cost Effectiveness Of The Training And Performance Improvement, A Dissertation Proposal Presented İn Partial Fulfillment, Capella University.

Kalkan, M., (2015). Sağlık Hizmetlerinde Dış Kaynak Kullanımının Çalışan Maliyetine Etkisi: Ankara Halk Sağlığı Müdürlüğü Uygulaması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kanzuk, O., (2017), İşletmelerde Dış Kaynak Kullanımı Ve Çalışanlar Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaca, M., Daş, M. Ö., & Şengül, A. (2022). Dış Kaynak Kullanımının Maliyet Minimizasyonu Bakımından İncelenmesi: Bir Sağlık Kurumunda Çamaşırhane Hizmetleri Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32(1), 203-214.

Kavosi, Z., Rahimi, H., Khanian, S., Farhadi, P., & Kharazmi, E. (2018). Factors İnfluencing Decision Making For Healthcare Services Outsourcing: A Review And Delphi Study. Medical Journal Of The Islamic Republic Of Iran, 32, 56.

Kılıç T., Ve Koç Ö., (2016). Hastaneleri Dış Kaynak Kullanımına Yönelten Nedenler Üzerine Bir Araştırma, Aydın Sağlık Dergisi - Yıl 2, Sayı 1, 67-81.

Kızılyer, T., (2022), SAĞLIK KURUMLARINDA DIŞ KAYNAK KULLANIMI YOLUYLA HİZMET ALIMI: SİSTEMATİK BİR İNCELEME, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İSTANBUL ESENYURT ÜNİVERSİTESİ, LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ, İstanbul.

Koçel, T., (2014), İşletme Yöneticiliği, 15. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları. S. 446-494.

Kumar, P., Bera, S., Dutta, T., & Chakraborty, S. (2018). Auxiliary Flexibility İn Healthcare Delivery System: An İntegrative Framework And İmplications. Global Journal Of Flexible Systems Management, 19(2), 173-186.

Küçükeken, D. (2023). Kamu Yönetiminde Dış Kaynak Kullanımı Ve Taşeronlaşma Kavramları. Bilim Eğitim Sanat Ve Teknoloji Dergisi, 7(1), 60-93.

Lyon P.C., Murchison A.G., Chen M., Wise R., Barge T. & Nazir S.A.. (2022). A Bump İn The Night: A 15-Year Retrospective Analysis Of Urgent İnpatient And Emergency CT Reporting Out Of Hours İn A Tertiary Referral Centre, Clin Radiol, Nov; 77(11): 810-822.

Olofsson P.T., Aspelin P., Bohlin J. & Blomqvist L. (2019). The İmpact Of Contracts On Outsourcing Computed Tomography Examinations From A Swedish Public University Hospital To A Private Radiology Unit, Radiography (Lond). May;25(2):148-154.

Omrani, A., Delgoshaei, B., Gorgi, H. A., (2017), Identifying Factors Affecting About Outsourcing İn Paraclinical Services: A Systematic Review Of Literature. J. Fundam. Appl. Sci., 9(2S), 1290-1308.

Özdemir, H. Ö., (2010), Kamu Kuruluşlarında Dış Kaynaklardan Yararlanma "Outsourcing: Kafkas Üniversitesi Örneği, Akademik Bakış Dergisi, 20, S. 1-13.

Parmar, P., (2015), Outsourcing Non-Clinical Processes İn The Healthcare İndustry: Contributions To Long Term Sustainability, International Journal Of Healthcare Management, 8(2), 65-67.

Peck, J., (2017). Exploring The Worlds Of Global Outsourcing(Ebook), S.3

Quelin, B. Ve Duhamell, F. (2003). Bringing Together Strategic Outsourcing And Corporate Strategy: Outsourcing Motives And Risks, European Management Journal, 21(5), 647-661.

Shirdeli, M., Zare, S., Kharazmi, E., Rezaee, R., Maher, M. H., (2018). Providing A Model For Evaluating The Factors Affecting The Outsourcing Of Health Information Technology Services, Açta Inform Med. S; 26 (3): 190-194.

Tengilimoğlu, D. Ve Ark. (2015). Sağlık İşletmeleri Yönetimi. Nobel Akademik Yayıncılık. (500-530).

Toprak, D., (2019). Diş Hekimliği Fakültelerinde, Merkezi Sterilizasyon Ve Diş Protez Laboratuvar Hizmetlerinin Kurum Bünyesinde Veya Dış Tedarik Yolu İle Yapılmasının Finansal Açıdan Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Trushchenko, I.V., Maloletko, A.N., Kaurova, O.V., (2019), Outsourcing İn The Organization Of Global Business Services, Advances İn Social Science, Education And Humanities Research, Volume 364, 318-325.

Türksoy, S. S., & Türksoy, A. (2007). Otel İşletmelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma: Çeşme İlçesinde Turizm Belgeli Otel İşletmelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma Alanlarına İlişkin Bir Araştırma. D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi Cilt:22 Sayı:1, Ss:83-104.

Uğurlu, K. M. Ve Bozdemir, E. (2022). Klinik Manyetik Rezonans Görüntüleme Hizmetlerinde Dış Kaynak Kullanımının Maliyet-Fayda Analizi: Düzce Üniversite Hastanesi Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32(2), 593-604.

Uğurlu, K. M., (2021). Klinik Görüntüleme Hizmetlerinde Dış Kaynak Kullanımının Maliyet-Fayda Analizi: Düzce Üniversitesi Sağlık Uygulama Ve Araştırma Merkezi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Yalçın İ., Akın, M. & Şeker M., (2011). Kamu Hastanelerinde Dış Kaynak Kullanımı: Kayseri Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Örneği, KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(20), 83-92.

Yılmaz, N., (2013), Dış Kaynak Kullanımı (Outsourcıng) Ve Hastanelerde Dış Kaynak Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YÖK Tez, (2024), Https://Tez.Yok.Gov.Tr/Ulusaltezmerkezi/

KAYNAKÇA

Anand, S., & Bärnighausen, T. (2004). Human resources and health outcomes: cross-country econometric study. *The Lancet*, *364*(9445), 1603-1609.

Bai, R., Dong, W., Liu, J., Peng, Q., & Lyu, J. (2021). Trends in Under-5 Mortality Rates and their associations with socioeconomic factors among Countries participating in the Belt and Road Initiative: a Panel Data Analysis. International Journal of General Medicine, 7763-7773.

Balaj, M., York, H. W., Sripada, K., Beşnier, E., Vonen, H. D., Aravkin, A., ... & Eikemo, T. A. (2021). Parental education and inequalities in child mortality: a global systematic review and meta-analysis. The Lancet, 398(10300), 608-620.

Banerjee, T., & Nayak, A. (2020). US county level analysis to determine if social distancing slowed the spread of COVID-19. Revista Panamericana de Salud Pública, 44, e90.

Bourne, P. A. (2012). Under-five mortality, health and selected macroeconomic variables: the Children behind the digits. Epidemiol, 2(115), 2161-1165.

Byaro, M., Mafwolo, G., & Ngereza, C. (2023). Does unemployment in sub-Saharan Africa have asymmetric effects on health? A panel quantile approach. The Journal of Economic Asymmetries, 28, e00316.

Chao, F., You, D., Pedersen, J., Hug, L., & Alkema, L. (2018). National and regional under-5 mortality rate by economic status for low-income and middle-income countries: a systematic assessment. The Lancet Global Health, 6(5), e535-e547.

De Siqueira Filha, N. T., Li, J., Phillips-Howard, P. A., Quayyum, Z., Kibuchi, E., Mithu, M. I. H., ... & Elsey, H. (2022). The economics of healthcare access: a scoping review on the economic impact of healthcare access for vulnerable urban populations in low-and middle-income countries. *International journal for equity in health*, *21*(1), 191.

Ebela, I., Zile, I., Zakis, A., Folkmanis, V., & Rumba-Rozenfelde, I. (2011). Mortality of children under five and prevalence of newborn congenital anomalies in relation to macroeconomic and socioeconomic factors in Latvia. Medicina, 47(12), 98.

Finlay, J. E., Özaltın, E., & Canning, D. (2011). The association of maternal age with infant mortality, child anthropometric failure, diarrhoea and anaemia for first births: evidence from 55 low-and middle-income countries. BMJ open, 1(2), e000226.

Gakidou, E., Cowling, K., Lozano, R., & Murray, C. J. (2010). Increased educational attainment and its effect on child mortality in 175 countries between 1970 and 2009: a systematic analysis. The lancet, 376(9745), 959-974.

Husereau, D., Drummond, M., Augustovski, F., de Bekker-Grob, E., Briggs, A. H., Carswell, C., ... & Staniszewska, S. (2022). Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards 2022 (CHEERS 2022) statement: updated reporting guidance for health economic evaluations. *MDM Policy & Practice*, *7*(1), 23814683211061097.

Jamison, D. T., Murphy, S. M., & Sandbu, M. E. (2016). Why has under-5 mortality decreased at such different rates in different countries?. Journal of health economics, 48, 16-25.

Kozuki, N., Lee, A. C., Silveira, M. F., Victora, C. G., Adair, L., Humphrey, J., ... & Katz, J. (2013). The associations of parity and maternal age with small-for-gestational-age, preterm, and neonatal and infant mortality: A meta-analysis. BMC Public Health, 13(Suppl 3), S2. https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-S3-S2

Li, H., Yuan, B., Song, S., & Meng, Q. (2019). Is a high level of primary care use associated with low under-5 mortality rate in rural China? A county-based cross-sectional study. *The Lancet*, *394*, S41.

Liang, S., Macinko, J., Yue, D., & Meng, Q. (2019). The impact of the health care workforce on under-five mortality in rural China. *Human resources for health*, *17*(1), 21.

Odabasi, S. (2021). The economics of crime and immigration: A panel data analysis. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 387-399.

Odabaşı, S. (2022). DOES BETTER INCOME DISTRIBUTION REDUCE INFANT MORTALITY? THE CASE OF TURKEY. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 20(4), 295-307.

Pellegrini, L. C., Rodriguez-Monguio, R., & Qian, J. (2014). The US healthcare workforce and the labor market effect on healthcare spending and health outcomes. *International Journal of Health Care Finance and Economics*, *14*(2), 127-141.

Perin, J., Mulick, A., Yeung, D., Villavicencio, F., Lopez, G., Strong, K. L., ... & Liu, L. (2022). Global, regional, and national causes of under-5 mortality in 2000–19: an updated systematic analysis with implications for the Sustainable Development Goals. The Lancet Child & Adolescent Health, 6(2), 106-115.

Rajapakse, V., & Jayathilaka, R. (2025). Surviving the first five years: the economic and healthcare determinants of child mortality in Sri Lanka. Journal of Health, Population and Nutrition, 44(1), 218.

Rajapakse, V., Fernando, A., Sudangama, N., Adikari, D., Sundaram, A., & Jayathilaka, R. (2025). Economic and healthcare determinants of under-five mortality in low-income countries. BMC Public Health, 25(1), 2126.

Reaves, J., Akaeze, H. O., Schlukebir, H. A., Miller, S. R., Akaeze, H. O., & Wu, J. H. C. (2025). More Care, More Workers? Gauging the Impact of Child Care Access on Labor Force Participation. *Social Sciences*, *14*(8), 458.

Russo, L. X., Scott, A., Sivey, P., & Dias, J. (2019). Primary care physicians and infant mortality: evidence from Brazil. *PLoS One*, *14*(5), e0217614.

Sadeghi, S., Farhang, A. A., Mohammadpour, A., & Hajibolnd, M. (2024). An Analysis of the Effects of Unemployment on Health. Journal of Economic & Developmental Sociology, 13(1), 143-169.

Schellekens, J. (2021). Maternal education and infant mortality decline. Demographic Research, 45, 807-824.

Soekhai, V., de Bekker-Grob, E. W., Ellis, A. R., & Vass, C. M. (2019). Discrete choice experiments in health economics: past, present and future. *Pharmacoeconomics*, *37*(2), 201-226.

UNICEF. (2025). Child mortality: Under-five mortality. UNICEF Data. Erişim adresi: https://data.unicef.org/topic/child-survival/under-five-mortality/

United Nations Inter-agency Group for Child Mortality Estimation (2025) – with major processing by Our World in Data. Child mortality rate (under-5) dataset. Retrieved October 8, 2025, from https://ourworldindata.org/grapher/under-5-mortality-rate-sdgs

World Bank. (2025). *Under-5 mortality rate (per 1,000 live births)*. World Bank Data. Erişim adresi: https://data.worldbank.org/indicator/SH.DYN.MORT

World Bank. (s.y.). *Under-5 mortality rate, total (per 1,000 live births) — Türkiye*. World Bank Data. Erişim adresi: https://data.worldbank.org/indicator/SH.DYN.MORT?locations=TR

Wu, H. (2022). The effect of maternal education on child mortality in Bangladesh. *Population and Development Review*, *48*(2), 475-503.

You, D., Wardlaw, T., Salama, P., & Jones, G. (2010). Levels and trends in under-5 mortality, 1990–2008. *The Lancet*, *375*(9709), 100-103.

KAYNAKÇA

Akdağ, R. (2012). Türkiye sağlıkta dönüşüm programı: Değerlendirme raporu (2003–2011). T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Arı, H. (2017). Sağlık ekonomisinde ekonomik değerlendirme teknikleri. Sağlık Yönetimi Dergisi, 1(2), 25-31.

Artun, E. D., Acar, A., Sabuncuoğlu, İ., & Tecirli, G. (2021). Türkiye'de kanıta dayalı tıp rehber ve protokol çalışmaları: Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü ve Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü örnekleri. Eurasian Journal of Health Technology Assessment, 5(1), 45-54.

Avşar, T. S., Yiğit, V., Yiğit, A., Arıc, H. O., Tecirli, G., Dilmaç, E., & Husereau, D. (2023). Konsolide Sağlık Ekonomisi Değerlendirme Raporlama Standartları Türkçe: Sağlık Hizmetlerinin Ekonomik Değerlendirmesinde Raporlama Standartlarının Türkiye Uyarlaması. Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi, 8(3), 497-504.

Baltussen, R., & Niessen, L. (2006). Priority setting of health interventions: the need for multi-criteria decision analysis. Cost effectiveness and resource allocation, 4(1), 14.

Beauchamp, T., & Childress, J. (2019). Principles of biomedical ethics: marking its fortieth anniversary. The American journal of bioethics, 19(11), 9-12.

Berber, İ. C., Elipek, E., & Yiğit, A. (2019). Sağlık teknolojisi değerlendirme kapsamındaki maliyet etkililik çalışmalarının bibliyometrik analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (34), 163-180.

Claxton, K., Martin, S., Soares, M., Rice, N., Spackman, E., Hinde, S., ... & Sculpher, M. (2015). Methods for the estimation of the National Institute for Health and Care Excellence cost-effectiveness threshold. Health Technology Assessment (Winchester, England), 19(14), 1.

Claxton, K., Sculpher, M., & Culyer, A. J. (2015). Marking the cost-effectiveness threshold: Health care resource allocation and the value of NICE guidance. Oxford University Press.

Culyer, A. J. (2016). Cost-effectiveness thresholds in health care: a bookshelf guide to their meaning and use. Health Economics, Policy and Law, 11(4), 415-432.

Çalışkan, Z. (2009). Sağlık Hizmetlerinde Önceliklerin Belirlenmesinde Ekonomik Değerlendirme Yöntemi Olarak Maliyet-Etkililik Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 311-332.

Çavmak, Ş., & Çavmak, D. (2017). Türkiye'de Sağlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi ve Sağlikta Dönüşüm Programi. Sağlık Yönetimi Dergisi, 1(1), 48-57.

Çetin, F. G. (2017). Sağlıkta dönüşüm programı ekseninde sağlığın ekonomi politiği. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19(1), 274-293.

Çinaroğlu, S. (2018). Cepten Sağlık Harcamalarının Finansmanında Eşitsizlik ve Hakkaniyet: Uygulamalı Bir Ekonometrik Yaklaşım. İşletme Araştırmaları Dergisi, 10(1), 876-897.

Demirci, b. (2015). Sağlık hizmetlerinde dönüşüm: sağlıkta dönüşüm programı (sdp) nasıl bir sistem getiriyor? Akdeniz İibf Dergisi, 15(30), 122-135.

Drummond, M. F., Sculpher, M. J., Claxton, K., Stoddart, G. L., & Torrance, G. W. (2015). Methods for the economic evaluation of health care programmes. Oxford university press.

Drummond, M. F., Sculpher, M. J., Claxton, K., Stoddart, G. L., & Torrance, G. W. (2015). Methods for the economic evaluation of health care programmes. Oxford university press.

Drummond, M., Sculpher, M., Claxton, K., Stoddart, G., & Torrance, G. (2015). Methods for the economic evaluation of health care programmes (4th ed.). Oxford University Press.

Ekin, A., Yanık, A., & Kıyak, M. (2012). Bir eğitim ve araştırma hastanesinde dışarıdan satın alınan hizmetlerin ekonomik değerlendirmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 15(1), 1-23.

Erkan, A. (2011). Performansa dayalı ödeme: Sağlık Bakanlığı uygulaması. Maliye Dergisi, 160(1), 423.

Eyvaz, M., Bayramoğlu, M., & Kobya, M. (2010). Tekstil endüstrisi atıksularının elektrokoagülasyon ile arıtılması: Teknik ve ekonomik değerlendirme. Su Kirlenmesi Kontrolü Dergisi, 16(1-3), 55-65.

Folland, S., Goodman, A. C., Stano, M., & Danagoulian, S. (2024). *The economics of health* and health care. Routledge.

Gold, M. R. (Ed.). (1996). Cost-effectiveness in health and medicine. Oxford university press.

Haddix, A. C., Teutsch, S. M., & Corso, P. S. (Eds.). (2003). Prevention effectiveness: a guide to decision analysis and economic evaluation. Oxford University Press.

Higgins, A. M., & Harris, A. H. (2012). Health economic methods: cost-minimization, cost-effectiveness, cost-utility, and cost-benefit evaluations. *Critical care clinics*, *28*(1), 11-24.

Kavak, D. G. (2018). Türkiye Sağlik Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü (Tüska) Sağlikta Akreditasyon Standartlari. Sağlıkta Kalite ve Akreditasyon Dergisi, 1(1), 14-20.

Kaygısız, Z., & Girginer, N. (2011). Maliyet etkinlik analizi: Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinde uygulama. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(2), 309-342.

Koçkaya, G., & TATAR, M. (2013). Tıbbi cihazlarda sağlık teknolojisi değerlendirmesi. Sağlık Ekonomisi ve Politikası Derneği.

McPake, B., Normand, C. ve Smith, S. (2013). Health economics: An international perspective 3. Baskı (). Routledge.

Memişoğlu, D. (2018). Bir kamu politikası analizi örneği: Sağlıkta dönüşüm programı. Yasama Dergisi, (34), 62-93.

Mrazek, M. F. ve Mossialos, E. (2003). Methods for monitoring and evaluating process and outcomes. In M. N. G. Dukes, F. M. Haaijer-Ruskamp, C. P. de Joncheere, ve A. H.Rietveld (Ed.), Drugs and money: Prices, affordability and cost containment (pp. 77–92). IOS Press.

Neumann, P. J., Sanders, G. D., Russell, L. B., Siegel, J. E., & Ganiats, T. G. (Eds.). (2016). *Cost-effectiveness in health and medicine*. Oxford University Press.

NICE. (2023). Guide to the methods of technology appraisal. National Institute for Health and Care Excellence. https://www.nice.org.uk/

OECD. (2020). OECD Reviews of Health Systems: Turkey 2020. OECD Publishing.

Oğuz, B., Gülkesen, K. H., & Saka, O. (2007). Sağlık Bilgi Sistemlerinde Maliyet-Fayda Analizi. ANademiN Bilişim, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Oortwijn, W., van Oosterhout, S., & Kapiriri, L. (2020). Application of evidence-informed deliberative processes in health technology assessment in low-and middle-income countries. International journal of technology assessment in health care, 36(4), 440-444.

Pettitt, D. A. R. S., Raza, S., Naughton, B., Roscoe, A., Ramakrishnan, A., Ali, A., ... & Brindley, D. (2016). The limitations of QALY: a literature review. Journal of Stem Cell Research and Therapy, 6(4).

Sağlık Bakanlığı. (2013). Sağlık Teknolojisi Değerlendirme Yönergesi. Ankara: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Şantaş, F., & Şantaş, G. (2021). Sağlıkta Eşitsizliğe İlişkin Bir Araştırma. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 7(2), 318-328.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2003). Sağlıkta Dönüşüm Programı. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Tatar, M., Mollahaliloğlu, S., Sahin, B., Aydin, S., Maresso, A., & Hernández-Quevedo, C. (2011). Turkey. Health system review. Health systems in transition, 13(6), 1-186.

Tekingündüz, S., Kurtuldu, A., & Işık Erer, T. (2016). Sağlık hizmetlerinde eşitsizlik ve etik.

TÜSEB. (2022). Sağlık Teknolojisi Değerlendirme Yıllık Toplantısı Raporu. Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı.

Vohora, D., & Singh, G. (Eds.). (2017). Pharmaceutical medicine and translational clinical research. Academic Press.

Whitehead, S. J., & Ali, S. (2010). Health outcomes in economic evaluation: the QALY and utilities. British medical bulletin, 96(1), 5-21., S. J., & Ali, S. (2010). Health outcomes in economic evaluation: the QALY and utilities. British medical bulletin, 96(1), 5-21.

World Health Organization (WHO). (2014). Making fair choices on the path to universal health coverage. WHO Press.

World Health Organization (WHO). (2021). WHO guidance on health technology assessment of medical devices. Geneva: WHO Press.

World Health Organization (WHO). (2021). WHO Guide to Cost-Effectiveness Analysis. World Health Organization.

World Health Organization (WHO). (2025). WHO Health Financing and Economics https://www.who.int/teams/health-financing-and-economics/economic-analysis

Yeşiltaş, A. (2020). Sağlik Sektöründe Kamu Özel Ortakliği: Şehir Hastaneleri üzerine bir değerlendirme. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 6(1), 15-28.

Yiğit, A., & Erdem, R. (2016). Sağlık teknolojisi değerlendirme: kavramsal bir çerçeve. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (23), 215-249.

Zweifel, P., Breyer, F., & Kifmann, M. (2009). Economic valuation of life and health. In Health economics (pp. 17-74). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

KAYNAKÇA

Akyazı, M. (2015). Methodological Challenges in Health Economics Research during Crises. Journal of Economic Perspectives, 29(2), 121-134.

Altuntepe, N. (2009). Global Crises and Their Effects on Health Systems: A Systematic Review. Health Systems, 3(2), 30-45.

Bayık Temel, A. (2011). Crisis Management in Health Systems: Lessons from Turkey.

Bennett, A. & McMahon, S. (2020). Strengthening Public Health Infrastructure in Crisis Times. International Journal of Public Health, 65(6), 1101-1108.

Celikay, F. (2019). Revitalizing Health Systems in Times of Crisis: New Approaches and Sustainable Solutions. Journal of Health Policy and Management, 8(2), 95-105.

Güney, A. (2021). Crisis Management in Health Systems: Lessons Learned from Global Experiences. Health Systems, 5(4), 15-30.

Harris, P., McKinnon, K., & Lemaire, J. (2016). Stakeholder Experiences in Health Crises: A Qualitative Study. International Journal of Health Services, 46(3), 455-475.

Khalil, N., Awan, M., & Bholat, S. (2022). Health Systems and Economic Recovery in Crises: A Comparative Study. Health Economics Review, 12(1), 24-35.

Karakış, A. (2022). Economic Crisis and Its Impact on Health Services: A Comprehensive Analysis. Health Economics Review, 12(3), 15-29.

Mumtaz, S., Raza, A., & Khan, H. (2023). Integrating Qualitative and Quantitative Methods in Health Economics Research: A New Paradigm. Journal of Health Economics, 45, 101-115.

Sebetçi, A., Akıncı, A., & Yıldız, M. (2017). Education and Health Sector Reconstruction Post-Crisis: A Global Perspective.

Tuncer, N. (2022). Health Sector Policies: Strategies for Crisis Management. International Journal of Health Systems and Policies, 10(3), 150-162.

Uslu, H. (2018). Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Dinamik Panel Veri Analizi.

VanVactor, D. (2011). Economic Indicators and Health Expenditures: A Study of Trends in the U.S. Health Economy. Health Economics, 20(5), 1001-1015.

Yıldırım, G., Çetin, E., & Arslan, A. (2023). The Impact of Economic Crises on Health Expenditures: Evidence from Turkey. Journal of Health Policy and Management, 8(1), 45-58.

Zheng, Y., Zhang, X., & Wang, H. (2020). Financial Constraints in Health Care: Impacts of Economic Crises. Health Affairs, 39(6), 938-946.

KAYNAKÇA

Akman Dömbekci, H., Güzel, Ş., Sağlam, Ş., & Ege, K. (2025). The role of digital health technologies in the healthcare marketing process. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, *12*(2), 705–723. https://doi.org/10.30798/makuiibf.1608914

Antunes, V., & Moreira, P. (2011). Approaches to developing integrated care in Europe: A systematic literature review. *Journal of Management & Marketing in Healthcare*, *4*(2), 129–135.

Berkowitz, E. N. (2021). *Essentials of health care marketing*. Toronto: Jones & Bartlett Learning.

Bernhardt, J. M. (2006). Improving health through health marketing. *Preventing Chronic Disease*, *3*(3), 1–6.

Black, N., & Gruen, R. (2005). *Understanding health services*. Berkshire: Open University Press.

Cellucci, L. W., Wiggins, C., & Farnsworth, T. J. (2014). *Healthcare marketing: A case study approach*. Chicago, IL: Health Administration Press & AUPHA Press.

Corbin, C. L., Kelley, S. W., & Schwartz, R. W. (2001). Concepts in service marketing for health care professionals. *American Journal of Surgery*, *181*(1), 1–7. https://doi.org/10.1016/S0002-9610(00)00535-3

Djakeli, K. (2024). *Modern healthcare marketing in the digital era*. Hershey, PA: IGI Global.

Gigauri, I., & Djakeli, K. (2021). National health reforms in Georgia during 1994–2021 and their success. *HOLISTICA – Journal of Business and Public Administration*, *12*(2), 102–108. https://doi.org/10.2478/hjbpa-2021-0017

Gilligan, C., & Lowe, R. (2016). *Marketing and health care organizations*. Boca Raton, FL: CRC Press–Taylor & Francis.

Global Market Insights. (2016). *Digital health market size to exceed $379bn by 2024*. Retrieved from https://www.gminsights.com/

Glorikian, H., & Branca, M. A. (2018). *MoneyBall medicine: Thriving in the new data-driven healthcare market*. Boca Raton, FL: Taylor & Francis.

Grybś, M. (2015). Integrated marketing communication in the European healthcare market. In M. Glowik & S. Stawomir (Eds.), *Healthcare: Market dynamics, policies and strategies in Europe* (pp. 119–141). Berlin: Walter de Gruyter GmbH.

Kabore, S. S. P., Ngangue, D., Soubeiga, A., Pilabre, A. H., & Bationo, N. (2022). Barriers to and facilitators of sustainable digital health interventions in low- and middle-income countries: A systematic review. *Frontiers in Digital Health*, *4*, 245. https://doi.org/10.3389/fdgth.2022.1014375

Kotler, P., Shalowitz, J., & Stevens, R. J. (2008). *Strategic marketing for healthcare organizations: Building a customer-driven health system*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Kotler, P., & Levy, S. J. (1969). Broadening the concept of marketing. *Journal of Marketing*, *33*(1), 10–15.

Marie, A. (2015). Healthcare business performance – Control mechanisms. In M. Glowik & S. Stawomir (Eds.), *Healthcare: Market dynamics, policies and strategies in Europe* (pp. 157–178). Berlin: Walter de Gruyter GmbH.

Purcarea, V. L. (2019). The impact of marketing strategies in healthcare systems. *Journal of Medicine and Life*, *12*(2), 93–96. https://doi.org/10.25122/jml-2019-1003

Robinson, L. (2013). Is digital health technology empowering patients? *Journal of Medical Radiation Sciences*, *60*(3), 79–80. https://doi.org/10.1002/jmrs.20

Tengilimoğlu, D. (2016). *Health services marketing* (4th ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Thomas, R. K. (2020). *Marketing health services* (4th ed.). Chicago, IL: Health Administration Press & AUPHA Press.

Weiss, R. (2011). Healthcare marketing today is about more than sick ads: It's about engaging with communities. *Marketing Health Services*, *Fall 2011*, 18–21.

Ziglio, E., Hagard, S., & Griffiths, J. (2000). Health promotion development in Europe: Achievements and challenges. *Health Promotion International*, *15*(2), 143–151. Oxford: Oxford University Press.

SAĞLIK YÖNETİMİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM

Dr. Emin KAYA

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-02-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM:
SAĞLIK YÖNETİMİNDE DİJİTALLEŞMENİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Dijital Sağlık: Temel Kavramlar ve Terminoloji 2
1.1.1. Dijital Sağlık Kavramının Evrimi 2
1.1.2. E-Sağlık 4
1.1.3. M-Sağlık: Mobil Sağlık Çözümleri 5
1.1.4. Tele-Tıp ve Tele-Sağlık 7
1.1.5. Dijital Sağlık Ekosistemi 8
1.2. Sağlık Kurumlarında Dijitalleşmeyi Gerekli Kılan Stratejik Faktörler 11
1.2.1. Maliyet Yönetimi ve Finansal Sürdürülebilirlik 12
1.2.2. Operasyonel Verimlilik ve Süreç Optimizasyonu 13
1.2.3. Klinik Kalite İyileştirme ve Hasta Güvenliği 14
1.2.4. Erişim, Hasta Deneyimi ve Dijital Eşitsizlik 16
1.2.5. Dijitalleşmeyi Gerekli Kılan Faktörlerin Değerlendirilmesi ve Stratejik Konumlandırma 17
1.3. Dijital Dönüşümün Yönetsel Çıkarımları 18
1.3.1. Stratejik Pozisyonlanma ve Vizyon 19
1.3.2. Değişim Yönetimi ve Örgütsel Kültür 20
1.3.3. Dijital Yetkinlikler, e-Sağlık Okuryazarlığı ve İnsan Kaynağı 21
1.3.4. Risk, Etik ve Yönetişim 22
1.4. Küresel Dijital Sağlık Stratejileri ve Ulusal Uygulama Modelleri 23
1.4.1. WHO Küresel Dijital Sağlık Stratejisi (2020–2025) 24
1.4.2. Ülke Bazlı Dijital Sağlık Stratejileri ve Karşılaştırmalı Analiz 25
1.5. Dijital Dönüşümde Stratejik Yönetim, Yönetişim ve Liderlik 31
1.5.1. Yönetişim Çerçeveleri ve Temel Alanlar 32
1.5.2. Dönüşümün Önündeki Stratejik Engeller 34
1.5.3. Etik Liderlik ve Kültürel Dönüşüm 35
1.6. Sağlık Hizmetlerinde Değişim Yönetimi Modelleri 37
1.6.1. Sağlıkta Dijital Dönüşüm ve Değişim Dinamikleri 37
1.6.2. Lewin'in Üç Aşamalı Değişim Modeli 38
1.6.3. Kotter'in Sekiz Adımlı Değişim Modeli 39
1.6.4. ADKAR Modeli 40
1.6.5. NPT ve CFIR 41
1.6.6. Dijital Dönüşüm İçin Model Seçimi ve Uygulama Önerileri 44
1.7. Sağlık Hizmetlerinde Operasyonel Değişim Modelleri 45
1.7.1. Hibrit Bakım Kavramı ve Temel Bileşenleri 45
1.7.2. Hibrit Bakım Modellerinin Mimarisi ve Örnek Uygulamalar 46
1.7.3. Fijital Sistemler 48
1.7.4. Hibrit Bakım Modellerinde Klinik Kanıtlar 49
1.7.5. Operasyonel Verimlilik ve Yönetişim İlkeleri 50

1.8. DİJİTALLEŞMENİN HASTA GÜVENLİĞİ VE KLİNİK SONUÇLARA ETKİLERİ 53
1.8.1. Dijital Sağlık Müdahalelerinde Kalite ve Güvenlik Mekanizmaları 54
1.8.2. Tele-Sağlık, Uzaktan İzlem ve Klinik Sonuçlar 55
1.8.3. Elektronik Sağlık Kayıtları, Klinik Karar Destek Sistemleri ve İlaç Güvenliği 56
1.8.4. Dijitalleşmenin Yeni Riskleri 57
1.8.5. Güvenlik Kültürü, Ölçüm ve Öğrenen Dijital Sağlık Sistemleri 58
1.9. EKONOMİK DEĞERLENDİRME VE YATIRIMIN GERİ DÖNÜŞÜ 59
1.9.1. Dijital Sağlıkta Ekonomik Değerlendirmenin Gerekliliği 59
1.9.2. Ekonomik Değerlendirme Türleri ve Dijital Sağlık Örnekleri 60
1.9.3. Dijital Sağlık Müdahaleleri İçin Ekonomik Değerlendirme Çerçevesi ve Metodolojik Zorluklar 61
1.9.4. Dijital Yatırımların Finansal Geri Dönüşü 62
1.9.5. Yatırımın Değeri (VOI) Yaklaşımı 63
1.9.6. Yönetsel Çıkarımlar ve Pratik Adımlar 64
1.10. DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE İNSAN FAKTÖRÜ 66
1.10.1. Sağlık Profesyonelleri Boyutu 67
1.10.2. Yönetici ve Liderlik Boyutu 68
1.10.3. İnsan faktörünün yönetimi için stratejik yaklaşımlar 69

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ 72
BÖLÜM KAYNAKÇASI 74

II. BÖLÜM:
ELEKTRONİK SAĞLIK KAYITLARI VE TELE-TIP HİZMETLERİ YÖNETİMİ

2.1. ELEKTRONİK SAĞLIK KAYITLARININ TEMEL BİLEŞENLERİ 88
2.1.1. Klinik Veri İçeriği ve Hasta Kaydı Bileşenleri 88
2.1.2. İşlevsel Modüller ve Çekirdek ESK Fonksiyonları 89
2.1.3. Standartlar ve Birlikte Çalışabilirlik Bileşenleri 89
2.1.4. Teknik Mimari ve Altyapı Bileşenleri 90
2.1.5. Güvenlik, Mahremiyet ve Erişim Kontrolü Bileşenleri 90
2.1.6. Kullanıcı Arayüzü ve İş Akışı Bileşenleri 91
2.2. ELEKTRONİK SAĞLIK KAYITLARININ YÖNETSEL FONKSİYONLARI 92
2.2.1. Stratejik ve Operasyonel Karar Verme 93
2.2.2. Kurumsal Performans İzleme 93
2.2.3. Finansal Yönetim ve Gelir Döngüsü 94
2.2.4. Kalite Yönetimi, Hasta Güvenliği ve Klinik Karar Desteği 95
2.3. ELEKTRONİK SAĞLIK KAYITLARININ YÖNETİMİNDE KRİTİK BAŞARI FAKTÖRLERİ 97
2.4. ELEKTRONİK SAĞLIK KAYIT SİSTEMLERİNDE YÖNETSEL ZORLUKLAR VE STRATEJİLER 98
2.5. TELE-TIP HİZMET MODELLERİ 99
2.5.1. Senkron Tele-tıp 100

2.5.2. Asenkron Tele-tıp 101
2.5.3. Uzaktan Hasta İzleme 101
2.6. TELE-TIP HİZMETLERİNİN HASTANE İŞ AKIŞLARINA ENTEGRASYONU 102
2.6.1. Tele-tıpı İş Akışı Perspektifinden Konumlandırmak 103
2.6.2. Randevu, Triyaj ve Pre-vizit Süreçlerin Yeniden Tasarımı 103
2.6.3. Klinik Süreçler, ESK Entegrasyonu ve Veri Akışı 104
2.6.4. Değişim Yönetimi, İnsan Kaynağı ve Eğitim 104
2.6.5. Kademeli Uygulama, İzleme ve Sürekli İyileştirme 105
2.7. TELE-TIP VE ELEKTRONİK SAĞLIK KAYITLARI KAPSAMINDA YÖNETİMSEL, HUKUKİ VE FİNANSAL ZORLUKLAR 105
2.7.1. İnsan Kaynakları Planlaması, İş Yükü ve Yetkinlik Yönetimi 106
2.7.2. Hukuki Sorumluluk, Malpraktis ve Veri Mahremiyeti 107
2.7.3. Geri Ödeme Mekanizmaları ve Finansal Sürdürülebilirlik 108

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ 110
BÖLÜM KAYNAKÇASI 111

III. BÖLÜM:
SAĞLIK BİLGİ SİSTEMLERİNDE VERİ YÖNETİMİ, GÜVENLİK VE YASAL ÇERÇEVE

3.1. SAĞLIK BİLGİ SİSTEMLERİNDE VERİ YÖNETİMİ 118
3.1.1. Sağlık Verisinin Tanımı ve Özellikleri 119
3.1.2. Sağlık Verisi Toplama Yöntemleri ve Kaynakları 119
3.1.3. Veri Kalitesi ve Veri Bütünlüğü 120
3.1.4. Veri Entegrasyonu ve Birlikte Çalışabilirlik 121
3.2. SAĞLIK BİLGİ SİSTEMLERİNDE GÜVENLİK 123
3.2.1. Sağlık Verisi Güvenliği Kavramları ve Önemi 123
3.2.2. Veri Gizliliği ve Hasta Mahremiyeti 124
3.2.3. Yetkilendirme ve Erişim Kontrolleri 125
3.2.4. Siber Güvenlik Tehditleri ve Korunma Yöntemleri 125
3.2.5. Acil Durumlarda Veri Güvenliği ve Kurtarma 126
3.3. SAĞLIK BİLGİ SİSTEMLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ 127
3.3.1. Sağlık Verilerinin Hukuki Statüsü 128
3.3.2. Türkiye'de Sağlık Bilgi Sistemlerine İlişkin Mevzuat 129
3.3.3. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Sağlık Verileri 129
3.3.4. Hasta Hakları ve Veri Koruma 130
3.3.5. Uluslararası Yasal Düzenlemeler ve Standartlar 131

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ 133
BÖLÜM KAYNAKÇASI 135

IV. BÖLÜM:
SAĞLIK KURUMLARINDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜREÇLERİNİN UYGULANMASI

4.1. DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN PLANLANMASI 140
4.1.1. Mevcut Durum Analizi ve İhtiyaç Belirleme 140
4.1.2. Stratejik Yol Haritası Oluşturma 142
4.1.3. Kaynak ve Teknoloji Seçimi 143
4.1.4. Paydaş Analizi ve Yönetimi 144
4.2. DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN UYGULANMASI 147
4.2.1. Yeni Teknolojilerin Entegrasyonu 148
4.2.2. Sağlık Bilgi Sistemlerinin Modernizasyonu 149
4.2.3. Personel Eğitimi ve Yetkinlik Gelişimi 151
4.2.4. Süreçlerin Dijitalleştirilmesi ve Otomasyon 153
4.3. KLİNİK VE İDARİ İŞ AKIŞLARINDA DİJİTALLEŞME 155
4.3.1. Klinik İş Akışlarında Dönüşüm 156
4.3.2. İdari Süreçler, Varlık Yönetimi ve Finansal Etkiler 157
4.3.3. Dijital Olgunluk Modelleri: HIMSS EMRAM 159
4.4. DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR 160
4.4.1. Teknolojik Engeller, İnsan Kaynağı ve Kültür 160
4.4.2. Veri Güvenliği ve Mahremiyet Endişeleri 161
4.4.3. Organizasyonel Adaptasyon Süreçleri 162

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ 165
BÖLÜM KAYNAKÇASI 167

V. BÖLÜM:
GELECEKTE DİJİTAL SAĞLIK YÖNETİMİ

5.1. DİJİTAL SAĞLIK YÖNETİMİNİN GELECEĞİ 174
5.1.1. Sağlık 4.0 176
5.1.2. Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi 177
5.1.3. Büyük Veri ve Sağlık Analitiği 178
5.1.4. Sağlıkta Nesnelerin İnterneti 179
5.1.5. Mobil Sağlık ve Tele-sağlık Uygulamaları 180
5.1.6. Dijital Sağlıkta Yeni Trendler ve Teknolojiler 180
5.2. GELECEĞİN SAĞLIK YÖNETİCİSİ 181
5.2.1. Yönetici Yetkinlik Çerçevelerinin Evrimi 183
5.2.2. Yeni C-Seviye Roller: CDO, CMIO, CNIO, CAIO 183
5.2.3. Dijital Liderlik (Liderlik 4.0) ve Etik Sorumluluk 185
5.3. GELECEKTE DİJİTAL SAĞLIKTA KARŞILAŞILACAK ZORLUKLAR 186
5.3.1. Etik ve Mahremiyet Konuları 187
5.3.2. Veri Güvenliği ve Siber Tehditler 187
5.3.3. İnsan Faktörü ve Teknoloji Kabulü 188

5.3.4. Yasal Düzenlemeler ve Uyumluluk 189
5.4. GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER VE POLİTİKALAR 189
5.4.1. Dijital Sağlık Ekosisteminin Geliştirilmesi 190
5.4.2. Ulusal ve Uluslararası İş Birlikleri 190
5.4.3. Eğitim ve Kapasite Geliştirme İhtiyaçları 191
5.4.4. Sağlık Kurumlarında Dijital Dönüşüm Yol Haritaları 192

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ 193
BÖLÜM KAYNAKÇASI 195

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME 199

BÖLÜM KAYNAKÇASI

Ak, S. (2023). Dijital Hastane Dönüşümünde Türkiye. Güncel Sağlık Yönetimi, 1(1), 24-35.

Abashidze-Gabaidze, G., Gakharia, T., Jorbenadze, M., Loria, L., Dzodzuashvili, E., Gabaidze, M., & Grigalashvili, L. (2025). The positive impact of electronic healthcare integration on quality and safety: a systematic review. International Journal Of Community Medicine And Public Health, 12(11), 5216–5224. https://doi.org/10.18203/2394-6040.ijcmph20253706

Abedin, N., Haas, S., Merle, U., Wiederkehr, T., & Waidmann, O. (2025). Telemedicine hybrid care models in gastroenterology outpatient care: Results from a German tertiary center. Journal of Clinical Medicine, 14(7), 2471. https://doi.org/10.3390/jcm14072471

Abraham, R., Schneider, J., & vom Brocke, J. (2019). Data governance: A conceptual framework, structured review, and research agenda. International Journal of Information Management, 49, 424–438. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.07.008

Acosta, J. D., Yeung, D. S., & Zakaria, A. S. (2024). Centering equity in the implementation of emerging digital health technologies. RAND Corporation.

Alhassan, I., Sammon, D., & Daly, M. (2016). Data governance activities: An analysis of the literature. Journal of Decision Systems, 25(1), 64–75. https://doi.org/10.1080/12460125.2016.1187397

Alhassan, I., Sammon, D., & Daly, M. (2019). Critical success factors for data governance: A telecommunications case study. Journal of Decision Systems, 28(1), 41–61. https://doi.org/10.1080/12460125.2019.1633226

Alotaibi, Y. K., & Federico, F. (2017). The impact of health information technology on patient safety. Saudi Medical Journal, 38(12), 1173–1180.

Alumran, A., Aljuraifani, S. A., Almousa, Z. A., Hariri, B., Aldossary, H., Aljuwair, M., Al-kahtani, N., & Alissa, K. (2024). The influence of electronic health record use on healthcare providers burnout. Informatics in Medicine Unlocked, 50, 101588. https://doi.org/10.1016/j.imu.2024.101588

American Medical Association. (2021). Return on health: Moving beyond dollars and cents in realizing the value of virtual care. AMA.

Ammenwerth, E., Schnell-Inderst, P., Machan, C., & Siebert, U. (2008). The effect of electronic prescribing on medication errors and adverse drug events: A systematic review. Journal of the American Medical Informatics Association, 15(5), 585–600.

Anian, S., Mahmud, A., Abd Rahman, A. A., Kharie, M. F., & Omar, M. (2025). A multi-country review of the governance of hospital information systems interoperability. Eastern Mediterranean Health Journal, 31(9–10), 581–589. https://doi.org/10.26719/2025.31.10.581

Asplund, J., & Ferenc, J. (2015, October 8). First virtual care center marks new era in health care. Health Facilities Management.

Atun, R., Aydın, S., Chakraborty, S., Sümer, S., Aran, M., Gürol, I., Nazlıoğlu, S., Özgülcü, Ş., Aydoğan, Ü., Ayar, B., Dilmen, U., & Akdağ, R. (2013). Universal health coverage in Turkey: Enhancement of equity. The Lancet, 382(9886), 65–99. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61051-X

Australian Commission on Safety and Quality in Health Care. (2017). National safety and quality health service standards (2nd ed.). ACSQHC.

Australian Digital Health Agency. (2017). Safe, seamless, and secure: Evolving health and care to meet the needs of modern Australia: Australia's national digital health strategy.

Australian Digital Health Agency. (2023). Australian digital health strategy 2023–2028.

Barkai, G., Gadot, M., Amir, H., Menashe, M., Shvimer-Rothschild, L., & Zimlichman, E. (2021). Patient and clinician experience with a rapidly implemented large-scale video consultation program during COVID-19. International journal for quality in health care : journal of the International Society for Quality in Health Care, 33(1), mzaa165. https://doi.org/10.1093/intqhc/mzaa165

Bassi, J., & Lau, F. (2013). Measuring value for money: A systematic review of eHealth studies. Studies in Health Technology and Informatics, 192, 499–503.

Berg, M. (1999). Patient care information systems and health care work: A sociotechnical approach. International Journal of Medical Informatics, 55(2), 87–101. https://doi.org/10.1016/S1386-5056(99)00011-8

Bergmo, T. S. (2009). Can economic evaluation in telemedicine be trusted? A systematic review of the literature. Cost Effectiveness and Resource Allocation, 7(1), 18.

Bhardwaj, V., Spaulding, E. M., Marvel, F. A., LaFave, S., Yu, J., Mota, D., Lorigiano, T.-J., Huynh, P. P., Shan, R., Yesantharao, P. S., Lee, M. A., Yang, W. E., Demo, R., Ding, J., Wang, J., Xun, H., Shah, L., Weng, D., Wongvibulsin, S., ... Padula, W. V. (2021). Cost-effectiveness of a digital health intervention for acute myocardial infarction recovery. Medical Care, 59(11), 1023–1030. https://doi.org/10.1097/MLR.0000000000001636

Birinci, Ş. (2023). A digital opportunity for patients to manage their health: Turkey national personal health record system (The e-Nabız). Balkan Medical Journal, 40(3), 215–221. https://doi.org/10.4274/balkanmedj.galenos.2023.2023-2-77

Black, A. D., Car, J., Pagliari, C., Anandan, C., Cresswell, K., Bokun, T., McKinstry, B., Procter, R., Majeed, A., & Sheikh, A. (2011). The impact of eHealth on the quality and safety of health care: A systematic overview. PLoS Medicine, 8(1), e1000387. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000387

Brod, C. (1984). Technostress: The human cost of the computer revolution. Addison-Wesley.

Brommeyer, M., & Liang, Z. (2024). Digital Competencies for Health Service Managers. Health Innovation Community: It Starts With Us.

Brommeyer, M., Whittaker, M., & Liang, Z. (2024). Organizational factors driving the realization of digital health transformation benefits from health service managers: A qualitative study. Journal of Healthcare Leadership, 16, 455–472.

Budd, J. (2023). Burnout related to electronic health record use in primary care. Journal of Primary Care & Community Health, 14, 1–9.

Burnes, B. (2004). Kurt Lewin and the planned approach to change: A re-appraisal. Journal of Management Studies, 41(6), 977–1002.

Buschini, P. (2023, March 21). Is phygital the future of healthcare? Buschini. https://www.buschini.com/en/is-phygital-the-future-of-healthcare/

Büken, N. Ö., & Zeybek Ünsal, Ç. (2017). Kişisel Verilerin Korunması Kanununun biyomedikal alana yansımaları açısından değerlendirilmesi. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), 33–54.

Cahill, M., Cleary, B. J., & Cullinan, S. (2025). The influence of electronic health record design on usability and medication safety: Systematic review. BMC Health Services Research, 25, 31. https://doi.org/10.1186/s12913-024-12060-2

Carayon, P., Wetterneck, T. B., Rivera-Rodriguez, A. J., Hundt, A. S., Hoonakker, P., Holden, R., & Gurses, A. P. (2014a). Human factors and ergonomics as a patient safety practice. BMJ Quality & Safety, 23(3), 196–205.

Carayon, P., Wetterneck, T. B., Rivera-Rodriguez, A. J., Hundt, A. S., Hoonakker, P., Holden, R., & Gurses, A. P. (2014b). Human factors systems approach to healthcare quality and patient safety. Applied Ergonomics, 45(1), 14–25. https://doi.org/10.1016/j.apergo.2013.04.023

Chen, K., Huang, J. J., & Torous, J. (2024). Hybrid care in mental health: A framework for understanding care, research, and future opportunities. NPP Digital Psychiatry and Neuroscience, 2(1), 16. https://doi.org/10.1038/s44277-024-00016-7

Chidambaram, S., Jain, B., Jain, U., Mwavu, R., Baru, R., Thomas, B., Greaves, F., Jayakumar, S., Jain, P., Rojo, M., Ridao Battaglino, M., Meara, J. G., Sounderajah, V., Celi, L. A., & Darzi, A. (2024). An introduction to digital determinants of health. PLOS Digital Health, 3(1), e0000346. https://doi.org/10.1371/journal.pdig.0000346

Crawford, A., & Serhal, E. (2020). Digital health equity and COVID-19: The innovation curve cannot reinforce the social gradient of health. Journal of Medical Internet Research, 22(6), e19361. https://doi.org/10.2196/19361

da Silva, J. B., Jr, Garcia-Saisó, S., Marti, M., Regalia, F., Saavedra, J., Kallander, K., Labrique, A., Ibarraran, P., Nelson, J., Dmytraczenko, T., Gorgens, M., Fitzgerald, J., Bascolo, E., Secci, F., Cafagna, G., Nicholson, E., Luna, D., Haddad, A. E., & D'Agostino, M. (2024). Together towards tomorrow: Partnerships powering the digital transformation of the health sector. Revista Panamericana de Salud Pública = Pan American Journal of Public Health, 48, e85.

Damschroder, L.J., Aron, D.C., Keith, R.E. vd. Fostering implementation of health services research findings into practice: a consolidated framework for advancing implementation science. Implementation Sci 4, 50 (2009). https://doi.org/10.1186/1748-5908-4-50

Davis, M. C., Challenger, R., Jayewardene, D. N. W., & Clegg, C. W. (2014). Advancing socio-technical systems thinking: A call for bravery. Applied Ergonomics, 45(2), 171–180. https://doi.org/10.1016/j.apergo.2013.02.009

Department of Health and Aged Care. (2023). About My Health Record. Australian Government.

Dhingra, D., & Dabas, A. (2020). Global strategy on digital health. Indian Pediatrics, 57(4), 356–358. https://doi.org/10.1007/s13312-020-1789-7

Di Bernardo, I., Marzullo, M., Mele, C., & Russo Spena, T. (2023). AI-based technologies in the phygital care journey. In A. Caputo, M. Marzi, & M. M. Pellicelli (Eds.), Impact of artificial intelligence in business and society (pp. 212–230). Routledge.

Drummond, M. F., Sculpher, M. J., Claxton, K., Stoddart, G. L., & Torrance, G. W. (2015). Methods for the economic evaluation of health care programmes (4th ed.). Oxford University Press.

Duffy, A., Boroumandzad, N., Sherman, A. L., Christie, G., Riadi, I., & Moreno, S. (2025). Examining challenges to co-design digital health interventions with end users: Systematic review. Journal of Medical Internet Research, 27, e50178. https://doi.org/10.2196/50178

Elbert, N. J., van Os-Medendorp, H., van Renselaar, W., Ekeland, A. G., Hakkaart-van Roijen, L., Raat, H., Nijsten, T. E., & Pasmans, S. G. (2014). Effectiveness and cost-effectiveness of ehealth interventions in somatic diseases: a systematic review of systematic reviews and meta-analyses. Journal of medical Internet research, 16(4), e110.

European Commission. (2018). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on enabling the digital transformation of health and care in the Digital Single Market; empowering citizens and building a healthier society (COM/2018/233 final). Brussels: European Commission.

European Commission Expert Panel on Effective Ways of Investing in Health (EXPH). (2019). Assessing the impact of digital transformation of health services. Publications Office of the European Union.

Eysenbach, G. (2001). What is e-health? Journal of Medical Internet Research, 3(2), e20.

Fatehi, F., Samadbeik, M., & Kazemi, A. (2020). What is Digital Health? Review of Definitions. In Integrated Citizen Centered Digital Health and Social Care (Studies in Health Technology and Informatics, Vol. 275, pp. 67–71). IOS Press. https://doi.org/10.3233/SHTI200696

Fava, V. M. D., vd. (2024). Provision of digital primary health care services: A scoping review. Journal of Medical Internet Research, 26(1), e53594.

Federal Ministry of Health Ethiopia. (2018). Ethiopia national information revolution strategy plan 2018–2025.

Federal Ministry of Health Ethiopia. (2021). Ethiopia digital health blueprint.

Federal Ministry of Health Nigeria. (2016). National health ICT strategic framework 2015–2020.

Federal Ministry of Health. (2023). Germany's digitalisation strategy for health and care.

Gentili, A., Failla, G., Melnyk, A., Puleo, V., Di Tanna, G. L., Ricciardi, W., & Cascini, F. (2022). The cost-effectiveness of digital health interventions: A systematic review of the literature. Frontiers in Public Health, 10, 787135. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.787135

Gomes, M., Murray, E., & Raftery, J. (2022). Economic evaluation of digital health interventions: Methodological issues and recommendations for practice. PharmacoEconomics, 40, 367–378. https://doi.org/10.1007/s40273-022-01130-0

Gonçalves-Bradley, D. C., Iliffe, S., Doll, H. A., Broad, J., Gladman, J., Langhorne, P., Richards, S. H., & Shepperd, S. (2017). Early discharge hospital at home. The Cochrane database of systematic reviews, 6(6), CD000356.

Gökçay, B., & Arda, B. (2019). Kişisel sağlık verilerinin korunması kapsamında sağlık araştırmalarında etik bakış. Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi, 47(3), 218–227.

Hardie, T., Horton, T., & Warburton, W. (2022). Switched on: How do we get the best out of automation and AI in health care. The Health Foundation.

Harrison, R., Fischer, S., Walpola, R. L., Chauhan, A., Babalola, T., Mears, S., & Le-Dao, H. (2021). Where Do Models for Change Management, Improvement and Implementation Meet? A Systematic Review of the Applications of Change Management Models in Healthcare. Journal of healthcare leadership, 13, 85–108. https://doi.org/10.2147/JHL.S289176

Hendrix, N., Rotenstein, L. S., & Holmgren, A. J. (2024). Only one quarter of family physicians are very satisfied with their EHRs. Journal of the American Board of Family Medicine, 37(4), 796–808.

Hersh, W. R., Helfand, M., Wallace, J., Kraemer, D., Patterson, P., Shapiro, S., & Greenlick, M. (2001). Clinical outcomes resulting from telemedicine interventions: A systematic review. BMC Medical Informatics and Decision Making, 1, 5. https://doi.org/10.1186/1472-6947-1-5

HIMSS. (2020). Digital health: A framework for healthcare transformation. Healthcare Information and Management Systems Society.

Holl, F., Kircher, J., Hertelendy, A. J., Sukums, F., & Swoboda, W. (2024). Tanzania's and Germany's digital health strategies and their consistency with the World Health Organization's global strategy on digital health 2020-2025: Comparative policy analysis. Journal of Medical Internet Research, 26, e52150. https://doi.org/10.2196/52150

Hollnagel, E., Wears, R. L., & Braithwaite, J. (2015). From Safety-I to Safety-II: A white paper. The Resilient Health Care Net.

Holmgren, A. J., Hendrix, N., Maisel, N., Everson, J., Bazemore, A., Rotenstein, L., Phillips, R. L., & Adler-Milstein, J. (2024). Electronic Health Record Usability, Satisfaction, and Burnout for Family Physicians. JAMA network open, 7(8), e2426956. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.26956

Hospodková, P., Berežná, J., Barták, M., Rogalewicz, V., Severová, L., & Svoboda, R. (2021). Change Management and Digital Innovations in Hospitals of Five European Countries. Healthcare (Basel, Switzerland), 9(11), 1508. https://doi.org/10.3390/healthcare9111508

Hume, R., & Looney, J. (2018). Planning for the next generation of health care delivery: Designing for telemedicine spaces. Telehealth and Medicine Today, 1(1).

Hussain, S. T., Lei, S., Akram, T., Haider, M. J., Hussain, S. H., & Ali, M. (2018). Kurt Lewin's change model: A critical review of the role of leadership and employee involvement in organizational change. Journal of Innovation & Knowledge, 3(3), 123–127.

Ingebrigtsen, T., Georgiou, A., Clay-Williams, R., Magrabi, F., Hordern, A., Prgomet, M., Li, J., Westbrook, J., & Braithwaite, J. (2014). The impact of clinical leadership on health information technology adoption: systematic review. International journal of medical informatics, 83(6), 393–405. https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2014.02.005

Institute of Medicine (US) Roundtable on Evidence-Based Medicine. (2010). The healthcare imperative: Lowering costs and improving outcomes: Workshop series summary (P. L. Young & L. A. Olsen, Eds.). Washington, DC: National Academies Press.

Institute of Medicine. (2013). Best care at lower cost: The path to continuously learning health care in America. The National Academies Press.

Inter-American Development Bank. (2020). Governance for digital health: The art of health systems transformation. Inter-American Development Bank.

IQVIA Institute for Human Data Science. (2019). Digital health trends 2019. IQVIA.

IQVIA Institute for Human Data Science. (2021). Digital health trends 2021: Innovation, evidence, regulation, and adoption. IQVIA.

IQVIA Institute for Human Data Science. (2024). Digital health trends 2024: Implications for research and patient care. IQVIA.

Istepanian, R. S., & Woodward, B. (2017). m-Health: Fundamentals and applications. Wiley–IEEE Press.

Istepanian, R. S., Laxminarayan, S., & Pattichis, C. S. (2006). M-Health: Emerging mobile health systems. Springer.

Jalali, M., & Kaiser, J. (2018). Cybersecurity in hospitals: A systematic, organizational perspective. Journal of Medical Internet Research, 20(5), e10059. https://doi.org/10.2196/10059

Jiang, X., Ming, W., & You, J. (2019). The cost-effectiveness of digital health interventions on the management of cardiovascular diseases: Systematic review. Journal of Medical Internet Research, 21(6), e13166. https://doi.org/10.2196/13166

Jung, S. Y., vd. (2024). The digital transformation of Seoul National University Bundang Hospital: From hospital information system to digital innovation hub. Healthcare Informatics Research, 30(2), 81–90. https://doi.org/10.18235/0005682

Kaihlanen, A.-M., Aalto, A.-M., Hietapakka, L., Kangas, M., Välimäki, T., & Heponiemi, T. (2022). Towards digital health equity: A qualitative study of the challenges experienced by vulnerable groups in using digital health services in the COVID-19 era. BMC Health Services Research, 22, 1–14.

Kaushal, R., Shojania, K. G., & Bates, D. W. (2003). Effects of computerized physician order entry and clinical decision support systems on medication safety: A systematic review. Archives of Internal Medicine, 163(12), 1409–1416. https://doi.org/10.1001/archinte.163.12.1409

Kaya, E., & Eke, E. (2023). Bireylerin mobil sağlık uygulaması kullanım durumu ve e-sağlık okuryazarlığı ilişkisi. İşletme Bilimi Dergisi (JOBS), 11(1), 1–15. https://doi.org/10.22139/jobs.1159206

Kilfoy, A., Hsu, T. C. C., Stockton-Powdrell, C., & others. (2024). An umbrella review on how digital health intervention co-design is conducted and described. npj Digital Medicine, 7, 374. https://doi.org/10.1038/s41746-024-01385-1

Kim, K. K., & Backonja, U. (2025). Digital health equity frameworks and key concepts: A scoping review. Journal of the American Medical Informatics Association, 32(5), 932–944. https://doi.org/10.1093/jamia/ocaf017

Kotter, J. P. (1996). Leading change. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Köse, İ., Cece, S., Yener, S., Seyhan, S., Özge Elmas, B., Rayner, J., Birinci, Ş., Mahir Ülgü, M., Zehir, E., & Gündoğdu, B. (2023). Basic electronic health record (EHR) adoption in **Türkiye is nearly complete but challenges persist. BMC health services research, 23(1), 987. https://doi.org/10.1186/s12913-023-09859-w

Kruse, C. S., Krowski, N., Rodriguez, B., Tran, L., Vela, J., & Brooks, M. (2017). Telehealth and patient satisfaction: a systematic review and narrative analysis. BMJ open, 7(8), e016242. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-016242

Kuek, A., & Hakkennes, S. (2020). Healthcare staff digital literacy levels and their attitudes towards information systems. Health Informatics Journal, 26(1), 592–612. https://doi.org/10.1177/1460458219839613

Kumar, P. S., vd. (2024). Technostress: A comprehensive literature review on antecedents, consequences and interventions. Technology in Society, 77, 102300.

Labrique, A. B., Wadhwani, C., Williams, K. A., Lamptey, P., Hesp, C., Luk, R., & Aerts, A. (2018). Best practices in scaling digital health in low and middle income countries. Globalization and Health, 14, 103. https://doi.org/10.1186/s12992-018-0424-z

Laukka, E., Pölkki, T., & Kanste, O. (2022). Leadership in the context of digital health services: A concept analysis. Journal of nursing management, 30(7), 2763–2780. https://doi.org/10.1111/jonm.13763

Lawrence, K. (2022). Digital health equity. In Digital health (pp. 125–152). National Academies Press.

Lewin, K. (1947). Field theory in social science. Harper & Row, New York.

Li, E., Clarke, J., Neves, A. L., Ashrafian, H., & Darzi, A. (2021). Electronic Health Records, Interoperability and Patient Safety in Health Systems of High-income Countries: A Systematic Review Protocol. BMJ open, 11(7), e044941. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-044941

Lloyd, S., & Craig, J. (2023). Digital health – Health managers leading innovation in healthcare. In Leading in health and social care. Council of Australian University Librarians OER Collective.

Longhini, J., Rossettini, G., & Palese, A. (2022). Digital health competencies among health care professionals: Systematic review. Journal of Medical Internet Research, 24(8), e36414. https://doi.org/10.2196/36414

Manyazewal, T., Mamode, N., vd. (2021). The potential use of digital health technologies in the African context: A systematic review of evidence from Ethiopia. npj Digital Medicine, 4, 125. https://doi.org/10.1038/s41746-021-00487-4

Mauro, M., Noto, G., Prenestini, A., & Sarto, F. (2024). Digital transformation in healthcare: Assessing the role of digital technologies for managerial support processes. Technological Forecasting and Social Change, 209, 123781. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123781

McGovern, Ó., Glennon, S., Walsh, I., Gallagher, P., & McCashin, D. (2025). The use of co-design with young people for digital mental health support development: A systematic review. Internet Interventions, 41, 100835. https://doi.org/10.1016/j.invent.2025.100835

McNamee, P., Murray, E., Kelly, M. P., Bojke, L., Chilcott, J., Fischer, A., & Yardley, L. (2020). Designing and undertaking a health economics study of digital health interventions. American Journal of Preventive Medicine, 58(6), 862–869.

Metsallik, J., Ross, P., Draheim, D., & Piho, G. (2018). Ten years of the e-Health system in Estonia. Proceedings of the 3rd International Workshop on (Meta)Modelling for Healthcare Systems (MMHS 2018), 24–36.

Ministry of Health [Ethiopia]. (2018). Ethiopian National Digital Health Strategy. Addis Ababa.

Mukhtar, T., Babur, M. N., Abbas, R., Irshad, A., & Kiran, Q. (2025). Digital health literacy: A systematic review of interventions and their influence on healthcare access and Sustainable Development Goal 3 (SDG-3). Pakistan Journal of Medical Sciences, 41(3), 910–918. https://doi.org/10.12669/pjms.41.3.10639

Murray, E., Treweek, S., Pope, C. vd. Normalisation process theory: a framework for developing, evaluating and implementing complex interventions. BMC Med 8, 63 (2010). https://doi.org/10.1186/1741-7015-8-63

National Institute for Health and Care Excellence. (2022). Evidence standards framework for digital health technologies (ECD7). National Institute for Health and Care Excellence.

Nazeha, N., Pavagadhi, D., Kyaw, B., Car, J., Jimenez, G., & Tudor Car, L. (2020). A digitally competent health workforce: Scoping review of educational frameworks. Journal of Medical Internet Research, 22(11), e22706. https://doi.org/10.2196/22706

Neumann, K., Rong, O., Kleipaß, U., Kaltenbach, T., & Hosseini, M. (2022). Future of health 3: How the phygital model is going to transform healthcare. Roland Berger.

Neves, A. L., Freise, L., Laranjo, L., Carter, A. W., Darzi, A., & Mayer, E. (2019). Impact of providing patients access to electronic health records on quality and safety of care: A systematic review and meta-analysis. BMJ Quality & Safety. Advance online publication. https://doi.org/10.1136/bmjqs-2019-010581

Ngesimani, N. L., Ruhode, E., & Harpur, P.-A. (2022). Data governance in healthcare information systems: A systematic literature review. South African Journal of Information Management, 24(1), a1475. https://doi.org/10.4102/sajim.v24i1.1475

NHS England. (2019). The NHS Long Term Plan. London: NHS England. Retrieved from https://www.longtermplan.nhs.uk/

NRC Health. (2022). 2022 healthcare consumer trends report. https://nrchealth.com/gh52i7tyhb/

O'Connor, S., Hanlon, P., O'Donnell, C. A., García, S., Glanville, J., & Mair, F. S. (2024). Understanding factors affecting patient and public engagement and recruitment to digital health interventions: A systematic review of qualitative studies. BMC Medical Informatics and Decision Making.

OECD. (2023). Health at a Glance 2023: OECD indicators. OECD Publishing.

Office of the National Coordinator for Health Information Technology. (2020). Federal health IT strategic plan 2020–2025. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services.

Olufadewa, I. I., Iyiola, O. P., Nnatus, J., Fatola, K., Oladele, R., Olufadewa, T., Adesina, M., & Udofia, J. (2024). National eHealth strategy frameworks in Africa: a comprehensive assessment using the WHO-ITU eHealth strategy toolkit and FAIR guidelines. Oxford open digital health, 2, oqae047.

Pervis B. (2025). Scoping Review: A Hybrid Delivery Model of Pain Management. Pain management nursing : official journal of the American Society of Pain Management Nurses, 26(2), 171–177. https://doi.org/10.1016/j.pmn.2024.12.013

Pilosof, N. P., Barrett, M., Oborn, E., Barkai, G., Zimlichman, E., & Segal, G. (2023). Designing for flexibility in hybrid care services: lessons learned from a pilot in an internal medicine unit. Frontiers in medical technology, 5, 1223002. https://doi.org/10.3389/fmedt.2023.1223002

Prosci. (2024). The Prosci ADKAR® Model. Prosci.

PwC. (2017). Return on investment (ROI) for digital health: A guide for pharma and medtech companies. PwC.

Ragu-Nathan, T. S., Tarafdar, M., Ragu-Nathan, B. S., & Tu, Q. (2008). The consequences of technostress for end users in organizations: Conceptual development and empirical validation. Information Systems Research, 19(4), 417–433

Reid, L., Button, D., & Brommeyer, M. (2023). Challenging the Myth of the Digital Native: A Narrative Review. Nursing reports (Pavia, Italy), 13(2), 573–600.

Ricciardi, W., Pita Barros, P., Bourek, A., Brouwer, W., Kelsey, T., Lehtonen, L., & Expert Panel on Effective Ways of Investing in Health (EXPH). (2019). How to govern the digital transformation of health services. European Journal of Public Health, 29(Suppl. 3), 7–12.

Richardson, S., Lawrence, K., Schoenthaler, A. M., & Mann, D. (2022). A framework for digital health equity. npj Digital Medicine, 5(1), 119. https://doi.org/10.1038/s41746-022-00663-0

Rotenstein, L. S., Hendrix, N., Phillips, R. L., & Adler-Milstein, J. (2024). Team and Electronic Health Record Features and Burnout Among Family Physicians. JAMA network open, 7(11), e2442687. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.42687

Rothery, C., Strong, M., Koffijberg, H., Benwert, C., Bindels, J., & Grimm, S. (2022). Value of information analysis for research decisions in emerging biomedical technologies: A report of the ISPOR value of information analysis emerging technologies task force. PharmacoEconomics, 40(11), 1067–1082.

Ryu, S. (2012). Telemedicine: Opportunities and developments in Member States: Report on the second global survey on eHealth. Healthcare Informatics Research, 18(2), 153–155.

Salazar-Concha, C., Gallarza-Granizo, J. M., & Ruiz-Molina, M. E. (2021). Analyzing the evolution of technostress: A science mapping approach. Technology in Society, 66, 101640.

Sanz, M. F., Acha, B. V., & García, M. F. (2021). Co-Design for People-Centred Care Digital Solutions: A Literature Review. International journal of integrated care, 21(2), 16. https://doi.org/10.5334/ijic.5573

Saukkonen, P., Elovainio, M., Virtanen, L., Kaihlanen, A.-M., Nadav, J., Lääveri, T., Vänskä, J., Viitanen, J., Reponen, J., & Heponiemi, T. (2022). The Interplay of Work, Digital Health Usage, and the Perceived Effects of Digitalization on Physicians' Work: Network Analysis Approach. Journal of Medical Internet Research, 24(8), Article 38714. https://doi.org/10.2196/38714

SEDCO. (2025). Phygital health: Transforming hospital experience. SEDCO. https://www.sedco.co/en/blogs/phygital-health-transforming-hospital-experience

Shah, S. (2020). Digital health leadership: Carving a new pathway. Future Healthcare Journal, 7(3), 199–201.

Sheba Medical Center. (2023). Sheba Beyond: The world's first virtual hospital. https://www.sheba.co.il/

Sittig, D. F., & Singh, H. (2010). A new sociotechnical model for studying health information technology in complex adaptive healthcare systems. Quality & Safety in Health Care, 19(Suppl 3), i68–i74. https://doi.org/10.1136/qshc.2010.042085

Sony, M., Antony, J., & Tortorella, G. L. (2023). Critical Success Factors for Successful Implementation of Healthcare 4.0: A Literature Review and Future Research Agenda. International journal of environmental research and public health, 20(5), 4669. https://doi.org/10.3390/ijerph20054669

Stoumpos, A. I., Kitsios, F., & Talias, M. A. (2023). Digital Transformation in Healthcare: Technology Acceptance and Its Applications. International journal of environmental research and public health, 20(4), 3407. https://doi.org/10.3390/ijerph20043407

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2007). Nereden nereye: Türkiye'de sağlıkta dönüşüm programı. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). Dijital hastane. https://dijitalhastane.saglik.gov.tr

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020a). COVID-19 sıkça sorulan sorular. https://covid19.saglik.gov.tr

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020b). Hayat Eve Sığar. https://www.hayatevesigar.gov.tr

Tarafdar, M., Tu, Q., Ragu-Nathan, B. S., & Ragu-Nathan, T. S. (2007). The impact of technostress on role stress and productivity. Journal of Management Information Systems, 24(1), 301–328. https://doi.org/10.2753/MIS0742-1222240109

Tomblin Murphy, G., Sampalli, T., Murdoch, J., King, C., Koto, P., Sim, M., ... & Joudrey, C. L. (2025). Virtual care Nova Scotia: An evaluation of a hybrid model of virtual primary care to inform scaling and sustainability considerations. Digital Health, 11, 1–15. https://doi.org/10.1177/20552076251347011

Torous, J., Linardon, J., Goldberg, S. B., Sun, S., Bell, I., Nicholas, J., Hassan, L., Hua, Y., Milton, A., & Firth, J. (2025). The evolving field of digital mental health: current evidence and implementation issues for smartphone apps, generative artificial intelligence, and virtual reality. World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA), 24(2), 156–174.

Toschi, E., Adam, A., Frimpong, N., Hurlbert, R., Munshi, M. N., & others. (2024). Hybrid care model: Combining telemedicine and office visits for diabetes management in older adults with type 1 diabetes. Medical Research Archives, 12(9), 5728. https://doi.org/10.18103/mra.v12i9.5728

Umeh, C. A., Torbela, A., Saigal, S., Kaur, H., Kazourra, S., Gupta, R., & Shah, S. (2022). Telemonitoring in heart failure patients: Systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. World journal of cardiology, 14(12), 640–656. https://doi.org/10.4330/wjc.v14.i12.640

Uslu, D., & İpek, K. (2022). Bireylerin e-Sağlık okuryazarlık düzeyinin e-Nabız sisteminin kullanımına yönelik algılarına etkisi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 25(1), 69-86. https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbfd/issue/68903/1029199

Vermişli Peker, S., Yavuz Van Giersbergen, M., & Biçersoy, G. (2018). Sağlık bilişimi ve Türkiye'de hastanelerin dijitalleşmesi. Sağlık Akademisi Kastamonu, 3(3), 228–267.

Villarin, L. A., & Patrick, J. R. (2023). How a digital patient experience can lead to future outcome driven healthcare: thoughts for executive teams. mHealth, 9, 8.

Woods, L., Eden, R., Canfell, O. J., Nguyen, K.-H., Comans, T., & Sullivan, C. (2023). Show me the money: How do we justify spending health care dollars on digital health? Medical Journal of Australia, 218(2), 57–60. https://doi.org/10.5694/mja2.51799

World Health Organization, & International Telecommunication Union (ITU). (2020). Digital health platform handbook: Building a digital information infrastructure (infostructure) for health. World Health Organization & ITU.

World Health Organization, & International Telecommunication Union. (2012). National eHealth strategy toolkit. World Health Organization & International Telecommunication Union.

World Health Organization. (2010). Telemedicine: Opportunities and developments in Member States—Report on the second global survey on eHealth. WHO.

World Health Organization. (2016). Global diffusion of eHealth: Making universal health coverage achievable (Third global survey on eHealth). World Health Organization.

World Health Organization. (2019). WHO guideline: Recommendations on digital interventions for health system strengthening. World Health Organization.

World Health Organization. (2021a). Global strategy on digital health 2020–2025. World Health Organization.

World Health Organization. (2021b). Ethics and governance of artificial intelligence for health. Geneva: World Health Organization.

Wu, Y., vd. (2024). Evaluating the prevalence of burnout among healthcare professionals using electronic health records: A systematic review. JMIR Medical Informatics, 12(1), e54811. https://doi.org/10.2196/54811

Yalman, F., & Öcel, Y. (2021). Sağlık okuryazarlığı ile e-sağlık hizmet tüketimi arasındaki ilişkinin irdelenmesi: E-Nabız kullanımı üzerine bir araştırma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20(77), 240-254. https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/59256/730331

Yılmaz, D., Ergüner Özkoç, E., & Öğütçü Ulaş, G. (2021). Elektronik sağlık kayıtlarında farkındalık. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 24(4), 777–792.

Yilmaztürk, N., Kose, İ., & Cece, S. (2023). The effect of digitalization of nursing forms in ICUs on time and cost. BMC nursing, 22(1), 201. https://doi.org/10.1186/s12912-023-01333-6

Yorulmaz, M., Odacı, Ş., & Akkan, M. (2018). Dijital sağlık ve e-Nabız farkındalık düzeyi belirleme çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (16), 1–11.

Yue, M., Chongbo, Z., Yan, Z., Jiahong, L., Hong, J., Yanpei, C., vd. (2022). Telemedicine application in patients with chronic disease: A systematic review and meta-analysis. BMC Medical Informatics and Decision Making, 22(1), 105. https://doi.org/10.1186/s12911-022-01845-2

Zeybek Ünsal, Ç., & Örnek Büken, N. (2018). Biyotıp araştırmaları ile ilgili olarak, "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" ve "Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik" ne diyor? Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law-History – Special Topics, 4(1), 82–90.

Zheng, K., Abraham, J., Novak, L. L., Reynolds, T. L., & Gettinger, A. (2016). A Survey of the Literature on Unintended Consequences Associated with Health Information Technology: 2014-2015. Yearbook of medical informatics, (1), 13–29. https://doi.org/10.15265/IY-2016-036

BÖLÜM KAYNAKÇASI

Alobayli, F., O'Connor, S., Holloway, A., & Cresswell, K. (2023). Electronic Health Record Stress and Burnout Among Clinicians in Hospital Settings: A Systematic Review. Digital health, 9, 20552076231220241.

American Medical Association. (2020). AMA telehealth implementation playbook. American Medical Association.

American Medical Association. (2023). Telehealth integration and optimization: Improve patient care through virtual health care delivery (STEPS Forward® toolkit). American Medical Association.

Ash, J. S., Berg, M., & Coiera, E. (2004). Some unintended consequences of information technology in health care: The nature of patient care information system-related errors. Journal of the American Medical Informatics Association, 11(2), 104–112.

Aslan Doğan, B., & Gül, E. (2021). COVID-19, tele-sağlık ve tele-hemşirelik. Sağlık Bilimleri Dergisi, 30(3), 342–345.

Aygün, S., & Demir Uslu, Y. (2024). Electronic health record (EHR) based records and data management. Y. Demir Uslu & H. Zülfikar (Ed.), Digitalization in health (ss. 152–165) içinde. İstanbul University Press.

Bajwa, N. K., Singh, H., & De, K. K. (2017). Critical success factors in electronic health records (EHR) implementation: An exploratory study in North India. International Journal of Healthcare Information Systems and Informatics, 12(2), 1–17.

Bashshur, R., Shannon, G., Krupinski, E., & Grigsby, J. (2011). The taxonomy of telemedicine. Telemedicine journal and e-health : the official journal of the American Telemedicine Association, 17(6), 484–494.

Borges do Nascimento, I. J., Abdulazeem, H., Vasanthan, L. T., Martinez, E. Z., Zucoloto, M. L., Østengaard, L., Azzopardi-Muscat, N., Zapata, T., & Novillo-Ortiz, D. (2023). Barriers and facilitators to utilizing digital health technologies by healthcare professionals. NPJ digital medicine, 6(1), 161.

Bozbuğa, N., & Sözen, A. B. (2023). Uzaktan sağlık hizmetleri sunumu. In N. Bozbuğa & S. Gülseçen (Eds.), Tıp Bilişimi III (Bölüm). İstanbul University Press.

Brinker, T. J., Hekler, A., von Kalle, C., Schadendorf, D., Esser, S., Berking, C., Zacher, M. T., Sondermann, W., Grabe, N., Steeb, T., Utikal, J. S., French, L. E., & Enk, A. H. (2018). Teledermatology: Comparison of Store-and-Forward Versus Live Interactive Video Conferencing. Journal of medical Internet research, 20(10), e11871.

Budd, J., Garcia, E., Fenton, S., & Buchan, I. (2023). Burnout related to electronic health record use in primary care: A systematic review. JMIR Human Factors, 10(2), e46918.

Buttigieg, S. C., Pace, A., & Rathert, C. (2017). Hospital performance dashboards: A literature review. Journal of Health Organization and Management, 31(3), 385–406.

Campanella, P., Lovato, E., Marone, C., Fallacara, L., Mancuso, A., Ricciardi, W., & Specchia, M. L. (2016). The impact of electronic health records on healthcare quality: a systematic review and meta-analysis. European journal of public health, 26(1), 60–64.

Carayon, P., Wetterneck, T. B., Rivera-Rodriguez, A. J., Hundt, A. S., Hoonakker, P., Holden, R., & Gurses, A. P. (2014). Human factors systems approach to healthcare quality and patient safety. Applied ergonomics, 45(1), 14–25.

Colicchio, T. K., Cimino, J. J., & Del Fiol, G. (2019). Unintended consequences of nationwide electronic health record adoption: Challenges and opportunities in the post–Meaningful Use era. Journal of Medical Internet Research, 21(6), e13313.

Coşkun Beyan, A., Özkaya, Y., Gülbaşaran, F., Çalıkoğlu, E., Özbağcivan, Ö., Namdaroğlu, S., & Mevsim, V. (2025). Telemedicine service delivery model: Usage areas, advantages, challenges and recommendations – A modified Delphi study. Journal of Basic and Clinical Health Sciences, 9(3), 678–686.

Cresswell, K. M., Bates, D. W., & Sheikh, A. (2013). Ten key considerations for the successful implementation and adoption of large-scale health information technology. Journal of the American Medical Informatics Association : JAMIA, 20(e1), e9–e13.

Cresswell, K., & Sheikh, A. (2013). Organizational issues in the implementation and adoption of health information technology innovations: An interpretative review. International Journal of Medical Informatics, 82(5), e73–e86.

European Committee for Standardization. (2010). Health informatics — Electronic health record communication — Part 1: Reference model (EN 13606-1:2010). Brussels: CEN.

Fennelly, O., Cunningham, C., Grogan, L., Cronin, H., O'Shea, C., Roche, M., Lawlor, F., & O'Hare, N. (2020). Successfully implementing a national electronic health record: a rapid umbrella review. International journal of medical informatics, 144, 104281.

Fernández-Alemán, J. L., Señor, I. C., Lozoya, P. Á., & Toval, A. (2013). Security and privacy in electronic health records: a systematic literature review. Journal of biomedical informatics, 46(3), 541–562.

Gagnon, M.-P., Simonyan, D., Ghandour, E. K., Godin, G., Labrecque, M., Ouimet, M., & Rousseau, M. (2016). Factors influencing electronic health record adoption by physicians: A multilevel analysis. International Journal of Information Management, 36(3), 258–270.

Gamal, A., Barakat, S., & Rezk, A. (2021). Standardized electronic health record data modeling and persistence: A comparative review. Journal of biomedical informatics, 114, 103670.

Giannangelo, K., & Fenton, S. (2008). EHR's effect on the revenue cycle management Coding function. Journal of healthcare information management : JHIM, 22(1), 26–30.

Handler, T., Holtmeier, R., Metzger, J., Overhage, M., Taylor, S., & Underwood, C. (2003). HIMSS electronic health record definitional model version 1.0. Healthcare Information and Management Systems Society.

Häyrinen, K., Saranto, K., & Nykänen, P. (2008). Definition, structure, content, use and impacts of electronic health records: A review of the research literature. International Journal of Medical Informatics, 77(5), 291–304.

Hersh, W. R., Helfand, M., Wallace, J., Kraemer, D., Patterson, P., Shapiro, S., & Greenlick, M. (2001). Clinical outcomes resulting from telemedicine interventions: a systematic review. BMC medical informatics and decision making, 1, 5. https://doi.org/10.1186/1472-6947-1-5

Institute of Medicine. (2003). Key capabilities of an electronic health record system: Letter report. National Academies Press.

International Organization for Standardization. (2005). ISO/TR 20514:2005 Health informatics—Electronic health record—Definition, scope and context. ISO.

Jacob, M. F. A., Fandim, J. V., Reis, F. J. J., Hartvigsen, J., Ferreira, P. H., & Saragiotto, B. T. (2025). Defining core competencies for telehealth in healthcare higher education: A Delphi study. Musculoskeletal science & practice, 75, 103244.

Jiang, S. W., Flynn, M. S., Kwock, J. T., & Nicholas, M. W. (2022). Store-and-Forward Images in Teledermatology: Narrative Literature Review. JMIR dermatology, 5(3), e37517.

Kahn, M. G., Callahan, T. J., Barnard, J., Bauck, A. E., Brown, J., Davidson, B. N., Estiri, H., Goerg, C., Holve, E., Johnson, S. G., Liaw, S. T., Hamilton-Lopez, M., Meeker, D., Ong, T. C., Ryan, P., Shang, N., Weiskopf, N. G., Weng, C., Zozus, M. N., & Schilling, L. (2016). A Harmonized Data Quality Assessment Terminology and Framework for the Secondary Use of Electronic Health Record Data. EGEMS (Washington, DC), 4(1), 1244. https://doi.org/10.13063/2327-9214.1244

Keuper, J., van Tuyl, L. H. D., de Geit, E., Rijpkema, C., Vis, E., Batenburg, R., & Verheij, R. (2024). The impact of eHealth use on general practice workload in the pre-COVID-19 era: A systematic review. BMC Health Services Research, 24(1), Article 1099.

Kho, J., Gillespie, N., & Martin-Khan, M. (2020). A systematic scoping review of change management practices used for telemedicine service implementations. BMC health services research, 20(1), 815.

Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik. (2019, 21 Haziran). Resmî Gazete, 30808.

Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik. (2016, 20 Ekim). Resmî Gazete.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016, 7 Nisan). T.C. Resmi Gazete (Sayı: 29677).

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016). Kanun No: 6698, Resmî Gazete, 7 Nisan 2016, 29677.

Köse, İ., Cece, S., & Bayraktar, E. (2022). Are Electronic Health Records Beneficial or Not? Journal of Health Systems and Policies, 4(1), 1-20.

Kruse, C. S., Kristof, C., Jones, B., Mitchell, E., & Martinez, A. (2016). Barriers to electronic health record adoption: A systematic literature review. Journal of Medical Systems, 40(12), 252.

Kruse, C. S., Krowski, N., Rodriguez, B., Tran, L., Vela, J., & Brooks, M. (2017). Telehealth and patient satisfaction: a systematic review and narrative analysis. BMJ open, 7(8), e016242. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-016242

Li, E., Clarke, J., Ashrafian, H., Darzi, A., & Neves, A.L. (2022). The Impact of Electronic Health Record Interoperability on Safety and Quality of Care in High-Income Countries: Systematic Review. Journal of Medical Internet Research, 24.

Li, X., Huang, L., Zhang, H., & Liang, Z. (2025). Enabling Telemedicine From the System-Level Perspective: Scoping Review. Journal of medical Internet research, 27, e65932.

Liddy, C., Moroz, I., Mihan, A., Nawar, N., & Keely, E. (2019). A Systematic Review of Asynchronous, Provider-to-Provider, Electronic Consultation Services to Improve Access to Specialty Care Available Worldwide. Telemedicine journal and e-health : the official journal of the American Telemedicine Association, 25(3), 184–198.

Lieneck, C., Weaver, E., & Maryon, T. (2021). Outpatient Telehealth Implementation in the United States during the COVID-19 Global Pandemic: A Systematic Review. Medicina (Kaunas, Lithuania), 57(5), 462.

Malik, N., Bangash, S. A., Bhatti, H. S., Burton, G., Mohammed, M. M., Lohith, M. K. S., & Iqbal, H. (2025). The role of electronic health records in reducing healthcare costs and improving patient outcomes: A systematic review. Journal of Neonatal Surgery, 14(32s).

Maryland Health Care Commission. (2021). Telehealth and electronic health record integration. Maryland Health Care Commission.

Menachemi, N., & Collum, T. H. (2011). Benefits and drawbacks of electronic health record systems. Risk Management and Healthcare Policy, 4, 47–55.

OECD. (2023b). The future of telemedicine after COVID-19 (OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)). OECD Publishing.

Osman, M. A., Schick-Makaroff, K., Thompson, S., Bialy, L., Featherstone, R., Kurzawa, J., Zaidi, D., Okpechi, I., Habib, S., Shojai, S., Jindal, K., Braam, B., Keely, E., Liddy, C., Manns, B., Tonelli, M., Hemmelgarn, B., Klarenbach, S., & Bello, A. K. (2019). Barriers and facilitators for implementation of electronic consultations (eConsult) to enhance access to specialist care: a scoping review. BMJ global health, 4(5), e001629.

Pan American Health Organization. (2016). Framework for the implementation of a telemedicine service. PAHO.

Parthasarathy, R., Garfield, M., Rangarajan, A., & Kern, J. L. (2021). The case of organizational innovation capability and health information technology implementation success: As you sow, so you reap. International Journal of Healthcare Information Systems and Informatics, 16(4), 1–20.

Pettersen, S., Eide, H., & Berg, A. (2024). The role of champions in the implementation of technology in healthcare services: A systematic mixed studies review. BMC Health Services Research, 24(1), 456.

Peyroteo, M., Ferreira, I. A., Elvas, L. B., Ferreira, J. C., & Lapão, L. V. (2021). Remote Monitoring Systems for Patients With Chronic Diseases in Primary Health Care: Systematic Review. JMIR mHealth and uHealth, 9(12), e28285.

Rabiei, R., & Almasi, S. (2022). Requirements and challenges of hospital dashboards: A systematic literature review. BMC Medical Informatics and Decision Making, 22, 287.

Ratwani, R. M., Fairbanks, R. J., Hettinger, A. Z., & Benda, N. C. (2016). Mind the gap: A systematic review to identify usability and safety challenges and practices during electronic health record implementation. Applied Clinical Informatics, 7(4), 1069–1087.

Rauscher, S., & Wheeler, J. R. (2008). Effective hospital revenue cycle management: is there a trade-off between the amount of patient revenue and the speed of revenue collection?. Journal of healthcare management / American College of Healthcare Executives, 53(6), 392–406.

Reis, Z. S. N., Maia, T. A., Marcolino, M. S., Becerra-Posada, F., Novillo-Ortiz, D., & Ribeiro, A. L. P. (2017). Is There Evidence of Cost Benefits of Electronic Medical Records, Standards, or Interoperability in Hospital Information Systems? Overview of Systematic Reviews. JMIR medical informatics, 5(3), e26. https://doi.org/10.2196/medinform.7400

Ryu S. (2012). Telemedicine: Opportunities and Developments in Member States: Report on the Second Global Survey on eHealth 2009 (Global Observatory for eHealth Series, Volume 2). Healthcare Informatics Research, 18(2), 153–155. https://doi.org/10.4258/hir.2012.18.2.153

Safdari, R., Ghazisaeidi, M., & Jebraeily, M. (2015). Electronic health records: critical success factors in implementation. Acta informatica medica : AIM : journal of the Society for Medical Informatics of Bosnia & Herzegovina : casopis Drustva za medicinsku informatiku BiH, 23(2), 102–104.

Sağlık Bakanlığı. (2022, 10 Şubat). Uzaktan Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete (Sayı: 31746).

Shachar, C., Engel, J., & Elwyn, G. (2020). Implications for Telehealth in a Postpandemic Future: Regulatory and Privacy Issues. JAMA, 323(23), 2375–2376.

Shah, S. M., & Khan, R. A. (2020). Secondary use of electronic health record: Opportunities and challenges. arXivpreprint arXiv:2001.09479.

Sittig, D. F., Wright, A., Ash, J., & Singh, H. (2016). New Unintended Adverse Consequences of Electronic Health Records. Yearbook of medical informatics, (1), 7–12.

Solimini, R., Busardò, F. P., Gibelli, F., Sirignano, A., & Ricci, G. (2021). Ethical and Legal Challenges of Telemedicine in the Era of the COVID-19 Pandemic. Medicina (Kaunas, Lithuania), 57(12), 1314.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2013, Mart 24). Sağlık Uygulama Tebliği. Resmî Gazete, 28597.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2022, 24 Mart). Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. T.C. Resmi Gazete (Sayı: 31788).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). Uzaktan Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete, 10 Şubat 2022, 31746.

Totten, A. M., Womack, D. M., Eden, K. B., McDonagh, M. S., Griffin, J. C., Grusing, S., & Hersh, W. R. (2016). Telehealth: Mapping the Evidence for Patient Outcomes From Systematic Reviews. Agency for Healthcare Research and Quality (US).

Tsai, C. H., Eghdam, A., Davoody, N., Wright, G., Flowerday, S., & Koch, S. (2020). Effects of Electronic Health Record Implementation and Barriers to Adoption and Use: A Scoping Review and Qualitative Analysis of the Content. Life (Basel, Switzerland), 10(12), 327.

Umeh, C. A., Torbela, A., Saigal, S., Kaur, H., Kazourra, S., Gupta, R., & Shah, S. (2022). Telemonitoring in heart failure patients: Systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. World journal of cardiology, 14(12), 640–656.

Vehko, T., Hyppönen, H., Puttonen, S., et al. (2019). Experienced time pressure and stress: Electronic health record usability and information technology competence play a role. BMC Medical Informatics and Decision Making, 19, 160.

Winter, A., Ammenwerth, E, Haux, R., et al. (2023). Chapter 3: Technological perspective: Architecture, integration, and standards. Health information systems: Technological and management perspectives (3. bs.) içinde. Springer.

World Health Organization. (2010). Telemedicine: Opportunities and developments in Member States: Report on the second global survey on eHealth (Global Observatory for eHealth Series, Cilt 2). World Health Organization.

World Health Organization. (2022). Consolidated telemedicine implementation guide. World Health Organization.

Wosik, J., Fudim, M., Cameron, B., Gellad, Z. F., Cho, A., Phinney, D., Curtis, S., Roman, M., Poon, E. G., Ferranti, J., Katz, J. N., & Tcheng, J. (2020). Telehealth transformation: COVID-19 and the rise of virtual care. Journal of the American Medical Informatics Association : JAMIA, 27(6), 957–962.

Wu, Y., Jiang, Y., & Li, X. (2024). Evaluating the prevalence of burnout among health care professionals associated with the use of the electronic health record system: A systematic review and meta-analysis. JMIR Medical Informatics, 12(1), e47103.

Yoo, Y., Boland, R. J., Jr., Lyytinen, K., & Majchrzak, A. (2012). Organizing for innovation in the digitized world. Organization Science, 23(5), 1398–1408. https://doi.org/10.1287/orsc.1120.0771

BÖLÜM KAYNAKÇASI

American Medical Association. (2023). Patient privacy and confidentiality. In *AMA Code of Medical Ethics*. American Medical Association.

Ayaz, M., Pasha, M. F., Alzahrani, M. Y., Budiarto, R., & Stiawan, D. (2021). The fast health interoperability resources (FHIR) standard: Systematic literature review of implementations, applications, challenges and opportunities. *JMIR Medical Informatics, 9*(7), e21929.

Bernardi, F. A., Alves, D., Crepaldi, N., Yamada, D. B., Lima, V. C., & Rijo, R. (2023). Data quality in health research: Integrative literature review. *Journal of Medical Internet Research, 25*, e41446.

Cobrado, U. N., Sharief, S., Regahal, N. G., Zepka, E., Mamauag, M., & Velasco, L. C. (2024). Access control solutions in electronic health record systems: A systematic review. *Informatics in Medicine Unlocked, 49*, 101552.

Council of Europe. (1981). *Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108).* Council of Europe.

Council of Europe. (2018). *Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (CETS No. 223).* Council of Europe.

de Carvalho Junior, M. A., & Bandiera-Paiva, P. (2018). Health information system role-based access control: Current security trends and challenges. *Journal of Healthcare Engineering, 2018*, 6510249.

Durmuş, V., & Uydacı, M. (2020). A legal framework for healthcare: Personal data protection for health law in Turkey. In *Handbook of Research on Intrusion Detection Systems* (pp. 1–20). IGI Global.

Dülger, M. V. (2015). Sağlık hukukunda kişisel verilerin korunması ve hasta mahremiyeti. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1*(2), 43–80.

ENISA. (2023). *ENISA threat landscape: Health sector.* European Union Agency for Cybersecurity.

European Parliament and Council of the European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 … (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union, L 119*, 1–88.

European Union Agency for Cybersecurity. (2023). *Health threat landscape.* ENISA.

European Union Agency for Cybersecurity. (2025). *Cybersecurity of critical sectors: Health.* ENISA.

Healthcare Information and Management Systems Society. (2013). *Definition of interoperability.* HIMSS.

Hung, Y. W., Hoxha, K., Irwin, B. R., Law, M. R., & Grépin, K. A. (2020). Using routine health information data for research in low- and middle-income countries: A systematic review. *BMC Health Services Research, 20*(1), 790.

International Organization for Standardization. (2016). *Health informatics—Information security management in health using ISO/IEC 27002 (ISO 27799:2016)*. ISO.

International Organization for Standardization. (2018). *Information technology—Security techniques—Information security management systems—Overview and vocabulary (ISO/IEC 27000:2018)*. ISO.

International Organization for Standardization. (2019). *Security and resilience—Business continuity management systems—Requirements (ISO 22301:2019)*. ISO.

International Organization for Standardization. (2019). *Security techniques—Extension to ISO/IEC 27001 and ISO/IEC 27002 for privacy information management—Requirements and guidelines (ISO/IEC 27701:2019)*. ISO.

International Organization for Standardization. (2022). *Information security, cybersecurity and privacy protection—Information security management systems—Requirements (ISO/IEC 27001:2022)*. ISO.

Kahn, M. G., Callahan, T. J., Barnard, J., Bauck, A. E., Brown, J., Davidson, B. N., Estiri, H., Goerg, C., Holve, E., Johnson, S. G., Liaw, S. T., Hamilton-Lopez, M., Meeker, D., Ong, T. C., Ryan, P., Shang, N., Weiskopf, N. G., Weng, C., Zozus, M. N., & Schilling, L. (2016). A harmonized data quality assessment terminology and framework for the secondary use of electronic health record data. *EGEMS (Washington, DC), 4*(1), 1244.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016). *T.C. Resmî Gazete* (29677, 07 Nisan 2016). Kanun No: 6698.

Koçak Diker, D., & Turgut, C. (2024). Anonymization and pseudonymization of personal health data within the scope of Turkish personal data protection law and General Data Protection Regulation. In *Digitalization in health* (pp. 110–116). Istanbul University Press.

Kruse, C. S., Frederick, B., Jacobson, T., & Monticone, D. K. (2017). Cybersecurity in healthcare: A systematic review of modern threats and trends. *Technology and Health Care, 25*(1), 1–10.

Maïga, A., Jiwani, S. S., Mutua, M. K, Porth, T. A., Taylor, C. M., Asiki, G., Melesse, D. Y., Day, C., Strong, K. L., Faye, C. M., Viswanathan, K., O'Neill, K. P., Amouzou, A., Pond, B. S., & Boerma, T. (2019). Generating statistics from health facility data: The state of routine health information systems in Eastern and Southern Africa. *BMJ Global Health, 4*(5), e001849.

Mansoori, B., Rosipko, B., Erhard, K. K., & Sunshine, J. L. (2014). Design and implementation of disaster recovery and business continuity solution for radiology PACS. *Journal of Digital Imaging, 27*(1), 19–25.

Marron, J. (2024). *Implementing the Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) Security Rule: A cybersecurity resource guide (NIST Special Publication 800-66r2)*. National Institute of Standards and Technology.

National Institute of Standards and Technology. (2020). *Security and privacy controls for information systems and organizations (NIST Special Publication 800-53 Rev. 5)*. U.S. Department of Commerce.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2015). *Health data governance: Privacy, monitoring and research.* OECD Publishing.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017). *Recommendation of the Council on health data governance.* OECD Publishing.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *Health data governance for the digital age.* OECD Publishing.

Öget, M. (2020). Kişisel sağlık verilerinin korunmasında özel sağlık kuruluşlarının sorumluluğu. *İzmir Barosu Dergisi, 2020*(3), 189–259.

Pan American Health Organization. (2018). *Health indicators: Conceptual and operational considerations.* Pan American Health Organization.

Rehfeld, C. I., Sønderskov, K. M., & Nøhr, C. (2022). What is health data? Towards creating a functional characterization. *Digital Health, 8*, 1–15.

Silvestre, E. (2020). *A practical guide to using routine data in evaluation (TR-20-424-D4I).* Data for Impact, University of North Carolina at Chapel Hill.

Sittig, D. F., & Singh, H. (2016). A socio-technical approach to preventing, mitigating, and recovering from ransomware attacks. *Applied Clinical Informatics, 7*(2), 624–632.

Swanson, M., Bowen, P., Phillips, A. W., Gallup, D., & Lynes, D. (2010). *Contingency planning guide for federal information systems (NIST Special Publication 800-34 Rev. 1).* National Institute of Standards and Technology.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. (2020). *Bilgi ve iletişim güvenliği rehberi.* T.C. Cumhurbaşkanlığı.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (1998). *Hasta Hakları Yönetmeliği. Resmî Gazete,* 01.08.1998, Sayı: 23420.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). *Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete,* 21.06.2019, Sayı: 30808.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021). *Hastane afet ve acil durum planları (HAP) uygulama kılavuzu.* Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Tariq, R. A., & Hackert, P. B. (2023). Patient confidentiality. İçinde *StatPearls* [Internet]. StatPearls Publishing.

Tegegne, M. D., Melaku, M. S., Shimie, A. W., Hunegnaw, D. D., Legese, M. G., Ejigu, T. A., Mengestie, N. D., Zemene, W., Zeleke, T., & Chanie, A. F. (2022). Health professionals' knowledge and attitude towards patient confidentiality and associated factors in a resource-limited setting: A cross-sectional study. *BMC Medical Ethics, 23*(1), 26.

Transform Health. (2021). *Health data governance principles: Protect people, promote health value, prioritise equity.*Transform Health Coalition.

U.S. Department of Health and Human Services. (2025). *Summary of the HIPAA Privacy Rule & individuals' right under HIPAA to access their health information.*

Wang, R. Y., & Strong, D. M. (1996). Beyond accuracy: What data quality means to data consumers. *Journal of Management Information Systems, 12*(4), 5–33.

Weiskopf, N. G., & Weng, C. (2013). Methods and dimensions of electronic health record data quality assessment: Enabling reuse for clinical research. *Journal of the American Medical Informatics Association, 20*(1), 144–151.

World Health Organization. (2017). *Data quality review: A toolkit for facility data quality assessment. Module 3: Data verification and system assessment.* World Health Organization.

World Health Organization. (2021). *Global strategy on digital health 2020–2025.* World Health Organization.

World Health Organization. (2023). *Health information system: Types and sources of health data with a spotlight on routine health facility data.* World Health Organization.

World Health Organization. (2025). *Glossary of health data, statistics and public health indicators.* World Health Organization.

World Health Organization, Regional Office for Europe. (2025). *Cybersecurity and privacy maturity assessment and strengthening for digital health information systems.* World Health Organization.

BÖLÜM KAYNAKÇASI

Achieng, M., & Ruhode, E. (2021). eHealth technology integration with healthcare work activities in public hospitals: A critical realist perspective. In Proceedings of the 1st Virtual Conference on Implications of Information and Digital Technologies for Development. Cape Peninsula University of Technology.

Alotaibi, N., Wilson, C. B., & Traynor, M. (2025). Enhancing digital readiness and capability in healthcare: A systematic review of interventions, barriers, and facilitators. BMC Health Services Research, 25, 500.

Barrett A. K. (2018). Electronic Health Record (EHR) Organizational Change: Explaining Resistance Through Profession, Organizational Experience, and EHR Communication Quality. Health communication, 33(4), 496–506.

Baumann, L. A., Baker, J., & Elshaug, A. G. (2018). The impact of electronic health record systems on clinical documentation times: A systematic review. Health policy (Amsterdam, Netherlands), 122(8), 827–836.

Beaulieu, M., & Bentahar, O. (2021). Digitalization of the healthcare supply chain: A roadmap to generate benefits and effectively support healthcare delivery. Technological Forecasting and Social Change, 167, 120717.

Broekhuis, M., van Weering, M., Schuit, C., & others. (2021). Designing a stakeholder-inclusive service model for an eHealth service to support older adults in an active and social life. BMC Health Services Research, 21, 654.

Brommeyer, M., Whittaker, M., & Liang, Z. (2024). Organizational Factors Driving the Realization of Digital Health Transformation Benefits from Health Service Managers: A Qualitative Study. Journal of healthcare leadership, 16, 455–472.

Brørs, G., Larsen, M. H., Hølvold, L. B., & others. (2023). eHealth literacy among hospital health care providers: A systematic review. BMC Health Services Research, 23, 1144.

Carayon, P., Wetterneck, T. B., Alyousef, B., Brown, R. L., Cartmill, R. S., McGuire, K., Hoonakker, P. L., Slagle, J., Van Roy, K. S., Walker, J. M., Weinger, M. B., Xie, A., & Wood, K. E. (2015). Impact of electronic health record technology on the work and workflow of physicians in the intensive care unit. International journal of medical informatics, 84(8), 578–594.

Cavanagh, R., Gerson, S. M., Gleason, A., & others. (2023). Competencies needed for behavioral health professionals to integrate digital health technologies into clinical care: A rapid review. Journal of Technology in Behavioral Science, 8, 446–459.

Cresswell, K. M., & Sheikh, A. (2015). Health information technology in hospitals: current issues and future trends. Future hospital journal, 2(1), 50–56.

Cresswell, K. M., Bates, D. W., & Sheikh, A. (2013). Ten key considerations for the successful implementation and adoption of large-scale health information technology. Journal of the American Medical Informatics Association, 20(e1), e9–e13.

De Luca, C., Carbonara, N., & Pellegrino, R. (2025). The effect of digital technologies and staff skill sets on hospital resilience: The role of supply chain information integration. Technological Forecasting and Social Change, 215, 124075.

Global Digital Health Partnership. (2025). Framework for selecting digital health maturity assessments. GDHP.

Greenhalgh, T., Wherton, J., Papoutsi, C., Lynch, J., Hughes, G., A'Court, C., Hinder, S., Fahy, N., Procter, R., & Shaw, S. (2017). Beyond Adoption: A New Framework for Theorizing and Evaluating Nonadoption, Abandonment, and Challenges to the Scale-Up, Spread, and Sustainability of Health and Care Technologies. Journal of medical Internet research, 19(11), e367.

Health Service Executive. (2024). Digital health strategic implementation roadmap. HSE.

Healthcare Information and Management Systems Society. (2021). Why EMRAM? Electronic medical record adoption model (EMRAM) information sheet. HIMSS.

Healthcare Information and Management Systems Society. (t.y.). HIMSS maturity models. HIMSS.

HIMSS Analytics. (2014). Electronic medical record adoption model (EMRAM) criteria sheet. HIMSS.

Howley, M. J., Chou, E. Y., Hansen, N., & Dalrymple, P. W. (2015). The long-term financial impact of electronic health record implementation. Journal of the American Medical Informatics Association : JAMIA, 22(2), 443–452.

Janssen, A., Kay, J., Talic, S., & others. (2022). Electronic health records that support health professional reflective practice: A missed opportunity in digital health. Journal of Healthcare Informatics Research, 6, 375–384.

Ju, J. K., & Jeong, H. W. (2025). Effect of a Practice-Oriented Electronic Medical Record Education Program for New Nurses. Healthcare (Basel, Switzerland), 13(4), 365.

Jung, S., Lee, H., Yune, I., Park, D. S. M., Tejerina, L., & Kang, D. (2024). The Digital Transformation of Seoul National University Bundang Hospital.

Kayser, L., Karnoe, A., Duminski, E., Jakobsen, S., Terp, R., Dansholm, S., Roeder, M., & From, G. (2022). Health professionals' eHealth literacy and system experience before and 3 months after the implementation of an electronic health record system: Longitudinal study. JMIR Human Factors, 9(2), e29780.

Kharrazi, H., Gonzalez, C. P., Lowe, K. B., Huerta, T. R., & Ford, E. W. (2018). Forecasting the Maturation of Electronic Health Record Functions Among US Hospitals: Retrospective Analysis and Predictive Model. Journal of medical Internet research, 20(8), e10458.

Kim, G., & Namkoong, K. (2025). Developing the digital health communication maturity model: Systematic review. Journal of Medical Internet Research, 27, e68344.

Lennon, M. R., Bouamrane, M. M., Devlin, A. M., O'Connor, S., O'Donnell, C., Chetty, U., Agbakoba, R., Bikker, A., Grieve, E., Finch, T., Watson, N., Wyke, S., & Mair, F. S. (2017). Readiness for Delivering Digital Health at Scale: Lessons From a Longitudinal Qualitative Evaluation of a National Digital Health Innovation Program in the United Kingdom. Journal of medical Internet research, 19(2), e42.

Lockhart, N. S. (2025). Privacy and data security in digital health: Implications for family therapy. Contemporary Family Therapy, 47, 416–418.

Longhini, J., Rossettini, G., & Palese, A. (2022). Digital health competencies among health care professionals: Systematic review. Journal of Medical Internet Research, 24(8), e36414.

Lustgarten, S. D., Garrison, Y. L., Sinnard, M. T., & Flynn, A. W. (2020). Digital privacy in mental healthcare: current issues and recommendations for technology use. Current opinion in psychology, 36, 25–31. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.03.012

Mauro, M., Noto, G., Prenestini, A., & Sarto, F. (2024). Digital transformation in healthcare: Assessing the role of digital technologies for managerial support processes. Technological Forecasting and Social Change, 209, 123781.

Mehrtak, M., SeyedAlinaghi, S., MohsseniPour, M., Noori, T., Karimi, A., Shamsabadi, A., Heydari, M., Barzegary, A., Mirzapour, P., Soleymanzadeh, M., Vahedi, F., Mehraeen, E., & Dadras, O. (2021). Security challenges and solutions using healthcare cloud computing. Journal of medicine and life, 14(4), 448–461.

Poissant, L., Pereira, J., Tamblyn, R., & Kawasumi, Y. (2005). The impact of electronic health records on time efficiency of physicians and nurses: a systematic review. Journal of the American Medical Informatics Association : JAMIA, 12(5), 505–516.

Queensland Health. (2023). Allied health digital transformation roadmap 2023–2033. Queensland Government.

Ricciardi, W., Pita Barros, P., Bourek, A., Brouwer, W., Kelsey, T., Lehtonen, L., & Expert Panel on Effective Ways of Investing in Health (EXPH) (2019). How to govern the digital transformation of health services. European journal of public health, 29(Supplement_3), 7–12.

Robertson, S. T., Rosbergen, I. C. M., Brauer, S. G., & others. (2023). Addressing complexity when developing an education program for the implementation of a stroke electronic medical record (EMR) enhancement. BMC Health Services Research, 23, 1301.

Santa, R., Tegethoff, T., Moncada, A., & Morante, D. (2025). Leveraging industry 4.0 technologies for healthcare innovation and efficiency. PloS one, 20(11), e0336222.

Seh, A. H., Zarour, M., Alenezi, M., Sarkar, A. K., Agrawal, A., Kumar, R., & Khan, R. A. (2020). Healthcare Data Breaches: Insights and Implications. Healthcare (Basel, Switzerland), 8(2), 133.

Shin, H. D., Hamovitch, E., Gatov, E., MacKinnon, M., Samawi, L., Boateng, R., Thorpe, K. E., & Barwick, M. (2025). The NASSS (Non-Adoption, Abandonment, Scale-Up, Spread and Sustainability) framework use over time: A scoping review. PLOS digital health, 4(3), e0000418.

Snowdon, A., Hussein, A., Olubisi, A., & Wright, A. (2024). Digital Maturity as a Strategy for Advancing Patient Experience in US Hospitals. Journal of patient experience, 11, 23743735241228931.

Sony, M., Antony, J., & Tortorella, G. L. (2023). Critical Success Factors for Successful Implementation of Healthcare 4.0: A Literature Review and Future Research Agenda. International journal of environmental research and public health, 20(5), 4669. https://doi.org/10.3390/ijerph20054669

Staras, S., Tauscher, J. S., Rich, N., Samarah, E., Thompson, L. A., Vinson, M. M., Muszynski, M. J., & Shenkman, E. A. (2021). Using a clinical workflow analysis to enhance eHealth implementation planning: Tutorial and case study. JMIR mHealth and uHealth, 9(3), e18534.

Sunder M, V., Modukuri, S., & Srivastava, R. (2022). A Value-Driven Digital Strategy Framework for Healthcare Firms. California Management Review.

Tekerek, B., & Işık, O. (2025). Exploring the Digitalization of Hospitals Upon the EMRAM Model: The Case of Türkiye. İşletme Bilimi Dergisi, 13(1), 20-27.

Torab-Miandoab, A., Samad-Soltani, T., Jodati, A., Akbarzadeh, F., & Rezaei-Hachesu, P. (2025). The impact of electronic medical records on clinical documentation: A case study. Journal of education and health promotion, 14, 246.

Tortorella, G. L., Saurin, T. A., Fogliatto, F. S., Rosa, V. M., Tonetto, L. M., & Magrabi, F. (2021). Impacts of Healthcare 4.0 digital technologies on the resilience of hospitals. Technological Forecasting and Social Change, 166, 1-10. Article 120666.

Tsai, C. H., Eghdam, A., Davoody, N., Wright, G., Flowerday, S., & Koch, S. (2020). Effects of Electronic Health Record Implementation and Barriers to Adoption and Use: A Scoping Review and Qualitative Analysis of the Content. Life, 10(12), 327.

Upadhyay, S., & Hu, H.-F. (2022). A qualitative analysis of the impact of electronic health records on healthcare quality and safety: Clinicians' lived experiences. Health Services Insights, 15, 1–12.

van Limburg, M., Wentzel, J., Sanderman, R., & van Gemert-Pijnen, L. (2015). Business Modeling to Implement an eHealth Portal for Infection Control: A Reflection on Co-Creation With Stakeholders. JMIR research protocols, 4(3), e104.

Vanderhout, S., Taneja, S., Heidebrecht, C. L., Nie, J. X., Seuren, L., Giri, R., Tang, T., Mansfield, E., Kuluski, K., & Wodchis, W. P. (2025). Impacts on quality of care following electronic health record implementation within a large Canadian community hospital: a qualitative study. BMJ open, 15(4), e097646.

Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. Journal of Strategic Information Systems, 28(2), 118–144.

Vumbugwa, P., Puttkammer, N., Majaha, M., Likaka, A., Stampfly, S., Biondich, P., Shivers, J. E., Mburu, K., Soge, O. O., Longenecker, C., Flowers, J., & Feldacker, C. (2024). Leveraging digital health systems maturity assessments to guide strategic priorities. Journal of public health in Africa, 15(1), 769. https://doi.org/10.4102/jphia.v15i1.769

World Bank. (2023). Digital health maturity assessments and toolkits: Implementation know-how brief. World Bank Digital-in-Health Flagship Program.

World Health Organization. (2021). Global strategy on digital health 2020–2025. World Health Organization.

Yen, P., McAlearney, A., Sieck, C., Hefner, J., & Huerta, T. (2017). Health information technology (HIT) adaptation: Refocusing on the journey to successful HIT implementation. JMIR Medical Informatics, 5(3), e28.

Yigzaw, K. Y., Delgado Olabarriaga, S., Michalas, A., Marco-Ruiz, L., Hillen, C., Verginadis, Y., Tuler de Oliveira, M., Krefting, D., Penzel, T., Bowden, J., Bellika, J. G., & Chomutare, T. (2022). Health data security and privacy: Challenges and solutions for the future. In E. Hovenga & H. Grain (Eds.), Roadmap to successful digital health ecosystems (pp. 335–362). Academic Press.

Yoo, S., Lee, K. H., Lee, H. J., Ha, K., Lim, C., Chin, H. J., Yun, J., Cho, E. Y., Chung, E., Baek, R. M., Chung, C. Y., Wee, W. R., Lee, C. H., Lee, H. S., Byeon, N. S., & Hwang, H. (2012). Seoul National University Bundang Hospital's Electronic System for Total Care. Healthcare informatics research, 18(2), 145–152.

BÖLÜM KAYNAKÇASI

Abbas, J. R., O'Connor, A., Ganapathy, E., Isba, R., Payton, A., McGrath, B., Tolley, N., & Bruce, I. A. (2023). What is virtual reality? A healthcare-focused systematic review of definitions. Health Policy and Technology, 12(2), 100741.

AbuHalimeh, A., & Ali, O. (2023). Comprehensive review for healthcare data quality challenges in blockchain technology. Frontiers in big data, 6, 1173620.

Aceto, G., Persico, V., & Pescapé, A. (2020). Industry 4.0 and health: Internet of Things, big data, and cloud computing for healthcare 4.0. Journal of Industrial Information Integration, 18, 100129.

Akalın, B., & Veranyurt, Ü. (2020). Sağlıkta dijitalleşme ve yapay zekâ. SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi, 2(2), 128–137.

Akalın, B., & Veranyurt, Ü. (2021). Sağlık hizmetleri ve yönetiminde yapay zekâ. Acta Infologica, 5(1), 231–240.

Alanazi A. T. (2022). Digital Leadership: Attributes of Modern Healthcare Leaders. Cureus, 14(2), e21969.

Bouchrika, I. (2025). What does a chief medical information officer do: Responsibilities, requirements, and salary. Research.com.

Car, J., Ong, Q. C., Erlikh Fox, T., Leightley, D., Kemp, S. J., Švab, I., Tsoi, K. K. F., Sam, A. H., Kent, F. M., Hertelendy, A. J., Longhurst, C. A., Powell, J., Hamdy, H., Nguyen, H. V. Q., Aoun Bahous, S., Wang, M., Baumgartner, M., Mahendradhata, Y., Popovic, N., Khong, A. W. H., … Obadiel, Y. A. (2025). The Digital Health Competencies in Medical Education Framework: An International Consensus Statement Based on a Delphi Study. JAMA network open, 8(1), e2453131.

Cascini, F., Gentili, A., Causio, F. A., Altamura, G., Melnyk, A., Beccia, F., Pappalardo, C., Lontano, A., & Ricciardi, W. (2023). Strengthening and promoting digital health practice: results from a Global Digital Health Partnership's survey. Frontiers in public health, 11, 1147210.

Davenport, T., & Kalakota, R. (2019). The potential for artificial intelligence in healthcare. Future healthcare journal, 6(2), 94–98.

European Commission. (2025). Europe's Digital Decade policy programme 2030. European Commission

European Union. (2016/2024). General Data Protection Regulation (Regulation (EU) 2016/679), consolidated version 2024. Official Journal of the European Union.

Gutiérrez, S., Torres, V., Molina, M. M., & Härtel, S. (2025). Digital Health Competencies: Core to Effective Health Sector Leadership. Studies in health technology and informatics, 328, 560–564.

He, Y., Aliyu, A., Evans, M., & Luo, C. (2021). Health Care Cybersecurity Challenges and Solutions Under the Climate of COVID-19: Scoping Review. Journal of medical Internet research, 23(4), e21747.

Islam, S. M. R., Kwak, D., Kabir, M. H., Hossain, M., & Kwak, K.-S. (2015). The Internet of Things for health care: A comprehensive survey. IEEE Access, 3, 678–708.

Jiang, F., Jiang, Y., Zhi, H., Dong, Y., Li, H., Ma, S., et al. (2017). Artificial intelligence in healthcare: Past, present and future. Stroke and Vascular Neurology, 2(3), 230–243.

Khan, A., & Duncan, D. (2025). Remote Patient Monitoring Applications in Healthcare: Lessons from COVID-19 and Beyond. Electronics, 14(15), 3084

Khanra, S., Dhir, A., Islam, A. K. M. N., & Mäntymäki, M. (2020). Big data analytics in healthcare: A systematic literature review. Enterprise Information Systems, 14(7), 878–912.

Khoshfekr Rudsari H, Tseng B, Zhu H, Song L, Gu C, Roy A, Irajizad E, Butner J, Long J and Do K-A (2025) Digital twins in healthcare: a comprehensive review and future directions. Front. Digit. Health 7:1633539.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016). T.C. Resmî Gazete (29677, 07 Nisan 2016). Kanun No: 6698.

Konopik, J., & Blunck, D. (2023). Development of an Evidence-Based Conceptual Model of the Health Care Sector Under Digital Transformation: Integrative Review. Journal of medical Internet research, 25, e41512.

Konopik, J., & Blunck, D. (2023). Development of an evidence-based conceptual model of the health care sector under digital transformation: Integrative review. Journal of Medical Internet Research, 25, e41512.

Kruse, C. S., Frederick, B., Jacobson, T., & Monticone, D. K. (2017). Cybersecurity in healthcare: A systematic review of modern threats and trends. Technology and health care : official journal of the European Society for Engineering and Medicine, 25(1), 1–10.

Liao, Y., Thompson, C., Peterson, S., Mandrola, J., & Beg, M. S. (2019). The Future of Wearable Technologies and Remote Monitoring in Health Care. American Society of Clinical Oncology educational book. American Society of Clinical Oncology. Annual Meeting, 39, 115–121.

Lodewyk, K., Wiebe, M., Dennett, L., Larsson, J., Greenshaw, A., & Hayward, J. (2025). Wearables research for continuous monitoring of patient outcomes: A scoping review. PLOS Digital Health, 2(5), e0000860.

Machado, T. M., & Berssaneti, F. T. (2023). Literature review of digital twin in healthcare. Heliyon, 9(9), e19390.

Mesko, B. (2017). Health IT and digital health: The future of health technology is diverse. Journal of Clinical and Translational Research, 3(S3), 431–434.

Mittelstadt, B. D., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S., & Floridi, L. (2016). The ethics of algorithms: Mapping the debate. Big Data & Society, 3(2), 1–21.

National Center for Healthcare Leadership. (2018). Health leadership competency model 3.0. Chicago, IL: National Center for Healthcare Leadership.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). Health in the 21st Century: Putting data to work for stronger health systems. OECD Publishing.

Petrosyan, L., & Akinwumi, M. (2024). From Policy to Practice: Essential Competencies for Federal Chief AI Officers. National Fair Housing Alliance (NFHA)

Raghupathi, W., & Raghupathi, V. (2014). Big data analytics in healthcare: promise and potential. Health information science and systems, 2, 3.

Singh, A., & Hess, T. (2017). How chief digital officers promote the digital transformation of their companies. MIS Quarterly Executive, 16(1), Article 5.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete, 21.06.2019, Sayı: 30808.

Tandon, A., Dhir, A., Islam, A. K. M. N., & Mäntymäki, M. (2020). Blockchain in healthcare: A systematic literature review, synthesizing framework and future research agenda. Computers in Industry, 122, 103290.

Topol, E. J. (2019). Deep medicine: How artificial intelligence can make healthcare human again. Basic Books.

Tsekouropoulos, G., Vasileiou, A., Hoxha, G., Theocharis, D., Theodoridou, E., & Grigoriadis, T. (2025). Leadership 4.0: Navigating the Challenges of the Digital Transformation in Healthcare and Beyond. Administrative Sciences, 15(6), 194.

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. MIS Quarterly, 27(3), 425–478.

Ventura, R. (2018). The role of the chief nursing informatics officer: Position statement of the American Nursing Informatics Association Board of Directors. American Nursing Informatics Association.

World Health Organization Regional Office for Europe. (2024). Building a skilled health workforce. WHO Europe.

World Health Organization. (2011). mHealth: New horizons for health through mobile technologies: Second global survey on eHealth. World Health Organization.

World Health Organization. (2021). Global strategy on digital health 2020–2025. World Health Organization.

World Health Organization. (2025). Ethics and governance of artificial intelligence for health: Guidance on large multi-modal models. World Health Organization.

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE VERİLEN SATRANÇ EĞİTİMİNİN DİKKAT VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Özgür DİNÇER
Harun SULAK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-93617-7-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
OKUL ÖNCESİ VE SATRANÇ

1.1. OKUL ÖNCESİ VE OYUN.....5
1.1.1. Okul Öncesi Dönemin Önemi.....5
1.1.2. Okul Öncesi Dönemde Problem Çözme Becerisi.....6
1.1.3. Okul Öncesi Dönemde Dikkat Becerisi.....8
1.1.4. Okul Öncesi Dönemdeki Oyunların Çocuğun Becerilerine Etkileri.....10
1.1.5. Okul Öncesi Dönemde Satranç.....11
1.2. SATRANCIN DİKKAT BECERİSİNE FAYDALARI.....13
1.3. SATRANCIN PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE FAYDALARI 16
1.3.1. Yaratıcılık Becerileri.....17
1.3.2. Hayal Gücü Becerileri.....18
1.3.3. Gözlem Becerileri.....18
1.3.4. İnceleme ve Düzenleme Becerileri.....19
1.3.5. Sayısal Beceriler.....19
1.3.6. Uygulama Becerileri.....19
1.3.7. İletişim Becerileri.....20
1.3.8. Sosyal Beceriler.....20

İKİNCİ BÖLÜM
SATRANÇ EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

SATRANÇ EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SATRANÇ EĞİTİMİNİN DİKKAT VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI 29
3.2. EVREN, ÖRNEKLEM VE ÇALIŞMA GRUBU 30
3.3. ARAŞTIRMANIN TASARIMI 31
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 31
3.4.1. Frankfurter (FTF-K) Dikkat Testi 32
3.4.2. Satranç Eğitiminin Problem Çözme Becerilerine Etkileri 33
3.5. VERİLERİN ANALİZİ 34
3.6. BULGULAR 35
3.6.1. Satranç Eğitiminin Çocukların Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelendiği Ölçeğin İç Tutarlılık Analizi 35
3.6.2. Frankfurter Dikkat Testinin Bulguları 36
3.6.3. Satranç Eğitiminin Çocukların Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisinin İncelendiği Satranç Etkinliği Ölçeğinin Bulguları 39

SONUÇ VE ÖNERİLER 47

KAYNAKÇA 51

EKLER 63

KAYNAKÇA

AÇIKEL, K., "Piacc 2015 Sayısal Becerilerini Etkileyen Değişkenler Açısından Türkiye-Singapur Karşılaştırılması", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Programı Yüksek Lisans Tezi, 2021.

AKAR, T., "Okul Öncesi Dönemde Verilen Satranç Eğitiminin Dikkat Gelişimine Etkisi", İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2021.

AKAY, K., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Verilen Satranç Eğitiminin Bilişsel ve Sosyal Davranışa Etkisinin İncelenmesi", Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

AKINBAY, H., "Okul Öncesi Dönemde Oyunun Önemi ve Çocukların Motor Gelişimi Üzerine Etkileri", Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2014.

AKKAYA, S., "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Fen ve Doğa Etkinliklerinin Çocukların Problem Çözme Becerilerine Etkisi Konusunda Öğretmen Görüşleri", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, 2006

ASLAN, H., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Oyun Öğretimine İlişkin Öz-Yeterliliklerinin İncelenmesi (Nevşehir İli Örneği)", Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ATABAY, E., ALBAYRAK, M., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Oyunlaştırma ile Algoritma Eğitimi Verilmesi", Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, s. 856-868, 2020.

AYCAN, N., AYCAN, H., "Düşünme ve Düşünce Analizinden Deney Tasarımına", Journal of the Turkish Chemical Society Chemical Education, Cilt 1, Sayı: 1, 119-128, 2016.

AYDEMİR, D., "Okul Öncesi Eğitimde Çocukların Yaratıcı Hayal Gücü Gelişimini Etkileyen Faktörler", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.

AYDIN, H., "Satrancın Çocukların Planlama ve Görsel-Mekânsal Becerilerine Etkileri", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

BAL, Ö., TEMEL, Z., "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:4, Sayı:1, s. 156-169, 2014.

BÖREKÇİ, B., "Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin, Davranışsal, Sosyal Problemler, Aile İşlevselliği ve Ebeveyn Tutumları ile İlişkilerinin Değerlendirilmesi", Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 2017.

BÜYÜKAŞIK, E., "Ortaokul Öğrencilerinin Problem Çözmeye Yönelik Tutumları ile Satranç Bilgisi Seviyeleri Arasındaki İlişki", Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Matematik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

COŞKUN, C., "Edirne Merkezinde Anasınıfı Velilerinin Akılcı İlaç Kullanımına Yönelik Ebeveynlerin Tutumları", Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, 2019.

ÇAKMAK, T., YILMAZ, B., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Durumları Üzerine Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu Örneği", Hakemli Yazılar, Türk Kütüphaneciliği 23, s. 489-509, 2009.

ÇUBUKÇU, A., KAHRAMAN, P., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problem Çözme Becerilerinin Satranç Eğitimi Alma Durumlarına Göre İncelenmesi", PAU Eğitim Fakültesi Dergisi, s. 51-61, 2017.

DALGA, A., "Anasınıfı Çocuklarına Yönelik Matematiksel Düşünme Becerisi Değerlendirme Aracı (Matbed): Geliştirme Çalışması", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Programı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

DEMİR, K., "Satranç Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması ile İlgili Öğretmen Görüşleri", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi, Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama / Tiyatro Kongresi Sözlü Bildiri, 2008.

DÖRTERLER, Y., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Proje Yaklaşımına İlişkin Görüşleri ile Planlama ve Uygulama Becerilerinin Belirlenmesi", Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı 2019-YL-265, 2019.

DURAN, Ş., "9.10.11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi", Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji, İnsan Bilimleri, Felsefe Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, 2007.

DURULAN, D., "Akıl ve Zekâ Oyunlarının Okul Öncesi Dönem Çocukların Dikkat ve Görsel Algı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi", Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı, 2022.

DUTAR, H., "Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite Bozukluğu Tanısı Almış Çocuk ve Ergenlerin Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite Alt Tiplerine Göre Bilgisayar Tabanlı Nöropsikolojik Bir Test Bataryası Olan Cnsvs (The Central Nervous System Vital Signs) Sonuçlarının İncelenmesi", Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, 2019.

EKİCİ, F., "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişki", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl:10, Sayı:1, s. 543-561, 2017.

ELTER, Ç., "Okul Öncesi Dönemindeki 60-72 Aylık Çocukların Okul Olgunluğu ile Fiziksel ve Duygusal Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2021.

ERCAN, A., "Satranç: Doğu Medeniyetinin Batı'ya Bir Hediyesi", Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, s. 74-95, 2021.

ERHAN, E., HAZAR, M., TEKİN, M., "Satranç Oynayan ve Oynamayan İlköğretim Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Poster Bildirisi, s. 1-8, 2009.

FERREIRA, D., PALHARES, P., "Chess and Problem Solving Involving Patterns", The Montana Mathematics Enthusiast Vol:5, nos:2&3, pp. 248-259, 2008.

GEORGE, D., MALLERY, M., "SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference" Boston: Pearson, 2010

GOBET, F., CAMPITELLI, G., "Educational Benefits of Chess Instruction: A Critical Review", Murdoch University, Koltonowski Conference, p. 124-143, 2006.

GÖKAYA, M., "Üniversite Öğrencilerinin Satranç Oynama Oranı, Satranca Başlama Yaşı İle Cinsiyet, Eğitim Görülen Bölüm ve Bölge İlişkisinin Değerlendirilmesi", Aksaray University Journal of Sport and Health Researches, 2022.

GÖZÜM, A., "Okul Öncesi Öğretmenlerin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğuna Yönelik Metaforlarının İncelenmesi, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:3, s. 857-876, 2020.

GÖZÜM, A., KANDIR, A., "Beş Yaş Çocuklar İçin Frankfurter Konsantrasyon Testi'nin (Frankfurter Test Für Funjahrıge Konzentratıon FTF-K) Güvenirlik Çalışması, Değişen Dünyada Eğitim, 2018.

GUPTA, A., GUPTA, A., GRATTONI, C., "Determinig Chess Piece Values Using Machine Learning", High School Edition Journal of Student Research, Volume:12, Issue:1, p. 1-20, 2023.

GÜLLECİ, P., "Oyun Temelli Matematik Eğitim Programının Okul Öncesi Çocukların Dikkat ve Sayı Korunumu Becerilerine Etkisinin İncelenmesi", Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı, 2019.

GÜNDÜZ, A., AKDUMAN, G., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Fen Etkinliklerinde Problem Çözme Becerisi Kazandırmaya Yönelik Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme", Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, s. 102-114, 2015.

KAPLAN, E., KESİCİOĞLU, O., AYDIN, S., "Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Satranç Eğitimi Alan Ebeveynlerin Satranç Eğitimine İlişkin Görüşleri", Yaşadıkça Eğitim, Cilt 36, Sayı 1, s. 105-125, 2022.

KAPTAN, A., "Okuduğunu Anlama Stratejilerinin İlkokul Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine Yansımaları: Bir Öğretim Deneyi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı/Sınıf Öğretmenliği Programı Doktora Tezi, 2023.

KARAMETE, A., GÜNEŞ, H., "İlköğretim Seçmeli Satranç Dersi Başlangıç Düzeyi Birinci Basamak Bilgisayar Destekli Öğretim Tasarımı", Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, s. 141-154, 2014.

KAYNAR, F., "Erken Çocukluk Döneminde Verilen Satranç Eğitiminin İlkokula Hazır Bulunuşluğa Etkisi", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2014.

KERKEZ, F., "Sağlıklı Büyüme İçin Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarda Hareket ve Fiziksel Aktivite", Spor Bilimler Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences, s. 34-42, 2012.

KILIÇ, K., "Okul Öncesi Çocuklarına Uygulanan Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Etkisi ve Sosyal Beceri Düzeyleri ile Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2016.

KILIÇ, S., "Örnekleme Yöntemleri", Gülhane Askeri Tıp Fakültesi Journal of Mood Disorders, Volume:3, Number:1, s. 44-45, 2013.

KIYAKER, S., "62-72 Ay Çocuklarının Öz Düzenleme Becerisi Üzerinde Eğitici Drama Programının Etkisinin İncelenmesi", Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı Okul Öncesi Programı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

KORKMAZ, H., "Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Yaratıcı Düşünme, Problem Çözme ve Akademik Risk Alma Düzeylerine Etkisi", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı İlköğretimde Program Geliştirme ve Öğretim Bilim Dalı, 2002.

KÖYCEĞİZ, M., ÖZBEY, S., "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Motivasyon Düzeylerinin Problem Çözme Becerileri ve Öğretmenlerine İlişkin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", Folklor/Edebiyat, Cilt:25, Sayı:97-1, S. 571-610, 2019.

KULA, E., "Dikkat Becerisi Geliştirmeye Dayalı Programın Dikkat Eksikliği Olan İlkokul Öğrencileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

KUTLU, N., ERDEMİR, E., "Tecrübeli Satranç Oyuncuları ve Satranca Yeni Başlayan Bireylerin Kognitif Fonksiyonları ve Duygusal Durumlarının İncelenmesi", Manisa Celal Bayar Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, s. 277-282, 2019.

MANAK, S., "İlköğretim Okullarında Uygulamaya Konulan Seçmeli Satranç Dersi Programının İncelenmesi", Afyonkarahisar Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2007.

MERİÇ, D., "The Mediator Role of Emotion Regulation on the Relationship Between Temperament and Problem Behaviors", Boğaziçi University Master of Arts in Primary Education Master's Thesis, 2020.

OĞUZ, V., "Proje Yaklaşımının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2012.

OZAN, Ş., "A Case Study on Logging Visual Activities: Chess Game", A Thesis Submitted to the Graduate School of Engineering and Sciences of in Partial Fullfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Electrical and Electronics Engineering, 2005.

ÖGETÜRK, S., "Okul Öncesi Dönemde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Öz Düzenlemelerine Ebeveyn Tutumlarının Etkisi", KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişim Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı, 2022.

ÖNCÜ, E., "60-66 Aylık Çocuklarda İç ve Dış Mekânda Uygulanan Dikkat Becerisini Destekleme Programının Etkisinin İncelenmesi", İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ÖZENÇ, M., ÇEKİRDEKÇİ, S., "İlkokul 1. Sınıfa Kayıt Yapan Okul Öncesi (60-69 Ay) Öğrencilerin Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s. 177-192, 2013.

ÖZKAN, B., GİRGİN, F., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görsel Sanat Etkinliği Uygulamalarını Değerlendirmesi", Electronic Journal of Vocational Colleges, 2014.

ÖZKAYA, H., "Anasınıfı Öğretmeninin Okuma Yazmaya İlişkin Yeterlilik Algıları ile Okuma Yazma Öğretiminde Oyun Kullanımı Hakkındaki Görüşlerinin Karşılaştırılması", İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2018.

ÖZMEN, S., "Okulda Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, s. 1-10, 2010.

ÖZOĞLU, E., "Dehb Tanısı Almış 9-10 Yaş Grubu Öğrencilerine Uygulanan Duygusal Okur-Yazarlık Psikoeğitim Programının Duygusal Zekâ ve Dikkat Becerisi Düzeyleri Üzerindeki Etkisi", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016.

ÖZTÜRK, S., "Okul Öncesi Dönemde Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Yaygınlığı", Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, 2023.

POLSON, N., SOKOLOV, V., MAHARAJ, S., GUPTA, A., "The Value of Chess Squares", 2023

POSNER, M., ROTHBART, M., SHEESE, B., VOELKER, P., "Developing Attention: Behavioral and Brain Mechanisms", Hindwai Publishing Corporation Advances in Neuroscience, 9, p. 1-9, Volume 2014.

RODOPLU, C., "Satranç Oyuncularının Müsabaka ve Fiziksel Aktivite Kalp Atım Hızı Değişkenliği ile Enerji Harcamasının Non-İnvazif Olarak İncelenmesi", Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2021.

SADIK, R., "İlköğretim 4. Ve 5.Sınıf Satranç Bilen Öğrenciler ile Satranç Bilmeyen Öğrencilerin Doğal Sayılara İlişkin Dört İşlem ve Problem Çözme Başarılarının Karşılaştırılması", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2006.

SEÇER, Z., ÖZMEN, S., "Dikkat Toplamayı Geliştirici Etkinliklerin İçtepisel Okul Öncesi Çocukların Düşünme ve Dikkat Toplama Becerilerine Etkisi", Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:23, Sayı:4, s. 1803-1816, 2015.

ŞAHİN, A., ÇALIŞKAN, M., "Akıl ve Zekâ Oyunlarına Yönelik Tutum Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması", International Primary Educational Research Journal, 2022.

ŞAHİN, H., "2019 Satranç Öğretim Programının Satranç Antrenörlerinin, Okul Öncesi Öğretmenlerinin ve Okul Öncesi Alan Uzmanlarının Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2021.

ŞEB, G., SERİN, N., "KKTC'de Satranç Eğitimi Alan ve Almayan İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine Yönelik Algıları", International Journal of New Trends in Arts, Sports &Science Education, p. 58-67, 2017.

TAN, H., "60-72 Aylık Çocuklara Yönelik Hazırlanan İletişim Becerileri Eğitim Programının Çocukların İletişim Becerileri ve Akran İlişkileri Üzerine Etkisi", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2023.

TATLIPINAR, S., "Satranç Öğretiminin Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Gelişimine Etkisi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişim ve Ev Yönetimi Eğitim Anabilim Dalı Çocuk Gelişim ve Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

TATLIPINAR, S., HÜSEYİN, S., "Satranç Öğretiminin Okul Öncesi Çocukların Dikkat Toplama Becerilerine Etkisi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, s. 481-489, 2019.

TEDİK, G., "İlkokul 4.Sınıfta Uygulanan Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Öğrencilerin Yaratıcılık Becerisine Etkisi", Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.

TEKNECİ, S., "Okul Öncesi Dönemde Alınan Satranç Eğitiminin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerin Matematik Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009.

TEMİZ, S., "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarında Karşılaştıkları Öğrenci Davranış Problemleri, Bu Problemlerin Öğretme-Öğrenme Sürecine Etkileri Ve Bunları Yönetme Stratejileri", Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, s. 1-15, 2020.

ULUÇ, E., "Elit Düzeydeki Bocce ve Dart Sporcularının Odaklanmış Dikkat Becerilerinin İncelenmesi", Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2022.

USKAN, C., "Dikkat Eksikliği Bozukluğu Olan 8-10 Yaşındaki Çocukların Dikkat Becerilerini Geliştirmeye Dayalı Bir Programın Etkinliğinin Sınanması", Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Programı Yüksek Lisans Tezi, 2011.

ÜLGER, N., "Satranç Öğretim Programının Okul Öncesi Öğrencilerin Problem Çözme Becerilerine Etkisi", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2023.

ÜN, E., "Satranç Eğitiminin Problem Çözme Yaklaşımları, Karar Verme ve Düşünme Stillerine Etkisinin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2010.

ÜN, E., "Satranç Eğitiminin, Problem Çözme Yaklaşımları, Karar Verme ve Düşünme Stillerine Etkisinin İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2010.

ÜNAL, M., "Deneylerin Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2014.

YAVUZ, K., "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Dikkat Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Eğitim Programının Etkinliğinin İncelenmesi", Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2014.

YEŞİLOVA, Ö., "İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözme Sürecindeki Davranışları ve Problem Çözme Başarı Düzeyleri", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.

YILDIRIM, A., "Okulöncesi Eğitimde Türkçe Etkinliklerinde Uygulanan Öykü Tamamlama Tekniğinin Çocukların Problem Çözme Becerisine Etkisi Konusunda Öğretmen Görüşleri", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, 2007.

YILDIZ, M., "İlköğretim 2. Kademesinde Okuyan Aktif Satranç Sporcularının Yaratıcılık ve Çoklu Zekâ Alanlarıyla Olan İlişkilerinin Araştırılması", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2010.

YILDIZ, S., "Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Gözlem Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (Tokat Merkez İlçe Örneği)", Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016.

YÜCESAN, Y., ÖZYÜREK, A., "Montessori Eğitimi Alan ve Almayan Okul Öncesi Dönem Çocukların Problem Davranışlarının İncelenmesi", LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, Cilt:2, pp. 215-226, 2017.

SEBAHATTİN VANLI'YA ARMAĞAN

-TARİH YAZILARI-

Editörler:
Doç. Dr. Uğur Bozkurt
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Ertürk

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-96-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
ORTAÇAĞ TARİHİ

Recî' Vak'ası 3
Abdullah DUMAN
Ebî Ubeyd el-Bekrî'nin Coğrafyacılığı 21
Murat AĞARI
Hamdânîler Döneminde Meyyâfârikîn (Silvan) 39
Ömer TOKUŞ
Ortaçağ İslâm Dünyasında Kadınların Eğitimi ve Eğitim Hayatındaki Yerine Dair 57
Nevzat KELEŞ

İKİNCİ BÖLÜM
YENİ VE YAKINÇAĞ TARİHİ

Tanzimat Sonrası Osmanlı'da Doğal Kaynak Yönetimi: Ormanların Korunması, Kullanımı ve Kurumsallaşma Süreci 71
Ercüment TOPUZ
Ermenilerin Van'da Yaptığı Müslüman Katliamında ABD'li Misyonerlerin Rolü 93
Sami AĞAOĞLU
Enes EKMEKCİ
Balkan Savaşları Esnasında Osmanlı Devleti'nin Doğu Sınırında Rus Tehdidi 121
Halit BAŞ
Anadolu'da Ahiliğin Kurumsallaşma Süreci 155
Yağmur ŞEN

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CUMHURİYET TARİHİ

Futbol - Siyaset ve Kimlik İlişkisi (1910-1940) 173
Aydın YERGİN
Bekir KOÇLAR
Tarihten Sesler Mecmuasında Türklerde Kültür, Tarih ve Edebiyat 191
Abdulhamit DENİZ
Cumhuriyet Döneminde Ağaç Sevgisinin Topluma Kazandırılması ve Orman Koruma Politikaları (1923-1950) 205
Ferit YÜCEBAŞ
Yassıada Mahkemesinin Yapısı, İşleyişi ve Anayasayı İhlal Davası 231
Yunus ÖZDURĞUN

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Kalkınma Hamlesi Olarak Uygulanan Su Politikası ve Yapılan Su İşleri (1926-1950) 259
Abdurrahman YALÇINKAYA
'Soğuk Savaş'ın Gölgesinde Bir İsyan: 1956 Macar İhtilali ve Türkiye'ye Yönelen Göç Dalgası..... 299
Özlem KARAPINAR GÖK
Cemil Tahir Taner'in Türk Spor Tarihindeki Yeri (1892-1946)..... 327
Şeyma ARVAS

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GENEL TÜRK TARİHİ

Kuzeydoğu Hindistan'daki Ayrılıkçı Hareketler (ULFA, NSCN, NDFB) 345
Hilal ŞAHİN
Şengül DEMİREL

Kaynakça

Buhârî, Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm. (t.y.). *Sahîhu'l-Buhârî*, V, el-Mektebetü'l-İslâmiyye.

Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasan. (ty). *Târîhu'l-Hamîs,* I, Müessesetü Şa'bân.

Halife b. Hayyât. (2001). *Tarihu Halife b. Hayyât/Halife b. Hayyât Tarihi,* Çev., Abdülhalik Bakır, Bizim Büro Basımevi.

Hârûn, A. (2002). *Tehzîbü Sîreti İbn Hişâm*, Dâru'l-Hadîsi'l-İlmiyye.

İbn Abdi'l-Ber, Ebî Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdü'l-Berr el-Kurtubî. (2002). *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Eshâb,* Tashîh, Adil Mürşid, Dâru'l-A'lâm.

İbnü'l-Esîr, Ebî'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed Abdü'l-Kerîm, (1987). *el-Kâmil fi't- Târîh,* II, Tah., Ebî'l-Fidâ Abdullah el-Kâzî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbnü'l-Esîr, İzzeddîn Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî. (2012). *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dâru İbn Hazm, Beyrut,

İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Ahmed b. Ali. (2008). *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe,* X, Tah., Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Merkezü Hicr li'l-Bühûsi ve'd-Dirâsât'il-Arabiyyeti.

İbn Haldûn, Abdurrahman b. Haldûn. (2000). *Târîhu İbn Haldûn/Dîvânü'l-Mübtedei ve'l-Haber fî Târîhi'l-Arabi ve'l-Berber,* II, Dâru'l-Fikr.

İbn Hişâm. (2001). *İslâm Târihi, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi*, III, Terc., Hasan Ege, Kahraman Yayınları.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk. 2004. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-II Tah., Ahmed Ferîd el-Mezîdî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk. (1967). *The Lıfe Of Muhammad A Translatıon of Ishâq's Sîrat Rasûl Allah,* Trans., A. Guıllaume, Oxford Unıversıty Press.

İbn Kesîr, Ebî'l-Fidâ İsmail. (2010). *el-Bidâye ve'n-Nihâye es-Sîretü'n-Nebeviyye,* IV, Tah. Abdülkâdir el-Arnâvûd-Beşşâr Avâd Ma'rûf, Beşşâratü'l-Evkâf ve'ş-Şuûnü'l-İslâmiyye.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail. (2015). *el-Bidâye ve'n-Nihâye-es-Sîretü'n-Nebeviyye,* IV, Tah., Muhammed Abdülkâdir, Dâru İbn Kesîr.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî. (2001). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr,* II, Tah., Ali Muhammed Ömer, Mektebetü el-Hancî, Kahire,

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr/Tabakât*, II, Çev., Mahmut Polat, Siyer Yay., İstanbul, 2015.

İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî,* (2016). Terc., Mehmet Nur Akdoğan, Ankara Okulu Yayınları.

Küçükaşçı, M. S. (2007). Recî' Vak'ası, XXXVI, DİA, TDV Yayınları.

Taberî, Ebî Ca'fer Muhammed b. Cerîr. (1987). *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk,* III, Dâru'l-Fikr.

Vâkıdî, Ebî Abdullah Muhammed b. Ömer. (1856). *Kitâbü'l-Meğâzî,* Edit., Alfred Von Kremer, Baptıst Mıssıon Press.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer. (2007). *Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları (Kitâbü'l-Meğâzî),* I, Terc., Musa K. Yılmaz, Tahk., Marsten Jones, İlk Harf Yayınevi.

Kaynakça

Adıgüzel, C. E. (2016). *XI. Asırda Endülüs'te İlmî Hayat.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ağarı, M. (2002). *İslam Coğrafyacılığı ve Müslüman Coğrafyacılar.* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Ağarı, M. (2024). Ya'k'ûbî: Şiîliği ve Metodolojisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (2) 65-82.

Ahmed, A. R. ts. *er-Riḥle ve'r-Raḥḥâletü'l-Müslimûn.* Cidde: Dârü'l-Beyâni'l-Arabî.

Akbaş, B. (2017). İbn Haldun'un "Mukaddime"si Bağlamında Hadis Tahlil ve Tevil Yöntemleri. *Turkish Studies*, 12 (35), 547-576.

Aydın, M. (2019). *Câhiz ve Edebî Görüşleri.* İstanbul.

Barca, İ. (2014) Medine Tarihçisi Ebu'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Abdullâh el-Hasenî es-Semhûdî eş-Şâfiî'nin (v. 911/1506) Hayatı ve Eserleri. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (32), 50-77.

Bekrî. (1992). *el-Mesâlik ve'l-Memâlik.* van Leeuwen, A. F.-Ferré, A. (Tahkik), Tunus. (1-2).

Bekrî. (2003). *el-Mesâlik ve'l-Memâlik.* Talebe, C. (Tahkik), Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiye. (1-2).

Bekrî. (ts.). *Mu'cem Me'sta'cem min Esmâi'l-Bilâd ve'l-Mevâdı.* es-Sekkâ, M. (Tahkik), Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, (1-4).

Belâzürî. (2020), Ensâbü'l-Eşrâf-İslâm Tarihinde Öncü Şahsiyetler-. Kurul (Çev.), İstanbul: TYEKB, (1-4).

Belâzurî. (2013). *Fütûhu'l-Büldân-Ülkelerin Fetihleri-.* Fayda, M. (çev.), İstanbul, Siyer Yayınları.

Caferiyan, R. (2014). Taberî'nin İlmî ve Kültürel Şahsiyeti. *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, II (6), 201-220.

Caskel, W. (2009). el-A'şâ. Tülücü, S.-Kaya, M. (Çev.) *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31, 209-215.

Cour, A. (1979). Bekrî. *İslâm Ansiklopedisi,* (C. II, s. 458).

İsfahânî. (1955). *el-Egânî.* Ebû Sa'd, A.-Süleyman, M. (Neşreden), Beyrut, (1-23).

Ezrakî, (ts.). *Ahbâru Mekketi'l-Müşerrefe.* Beyrut: Mektebetü Hayyât, (1-4).

Ezrakî, (2017). *Ahbâru Mekke-Mekke Tarihi-.* Yavuz, Y. V. (Çev.) Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Erdemir, A. D. (2022). Hipokrat'ın Tıp Tarihindeki Yeri ve Bazı Sonuçlar. *Anadolu. Tıbbı Dergisi*, 1 (1) 1-14.

Ferré, A. (1986). Les sources du Kitâb al-Masâlik wa'l-Mamâlik d'Abû 'Ubayd al-Bakrî. *IBLA*, XLIX (158) 185-214.

Göçemen, Y. (2022). Hanîf Şair Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın Şiirlerinde Başlıca Dinî Anlamlar. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 297-324.

Görgün, T. (1999). İbn Habîb es-Sülemî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 19, s. 510).

Güzel, C. (2003). Aristoteles'te Bilgi, Bilim, Bilgide Kesinlik. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 126-139.

Hemdânî, (1990). *Sıfatü Cezîreti'l-Arab.* el-Ekva, M. A. (Tahkik), San'a: Mektebetü'l-İrşâd.

Hemdânî, (2004). *Kitâbü'l-İklîl min Ahbâri'l-Yemen ve Ensâbü Himyer.* el-Ekva, M. A. (Tahkik), San'a: (1-2).

Hizmetli, M. (2015). İbn Ebû Tâhir Tayfur ve Kitabu Bağdad İsimli Eseri. *International Journal of Sport Culture and Science*, 3 (Özel Sayı 4), 404-409.

Hizmetli, M. (2018). *İslâm Tarihinin İlk Kaynakları.* Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

İbn Abdülhakem, (ts.). *Fütûhu Mısır ve'l-Magrib.* Âmir, A. (Tahkik), Kahire.

İbn Hurdazbih. (1988). *Kitâbu'l-Memâlik ve'l-Mesâlik.* Mahzum, M. (Tahkik), Beyrut.

İbn Hurdazbih. (2019). *Yollar ve Ülkeler Kitabı.* Ağarı, M. (Çev.), İstanbul: Ayışığı Kitapları.

İbn Kuteybe. (1992). *el-Ma'ârif*, Ukkâşe. S. (Tahkik), Kahire: Dârü'l-Meârif.
İbni Kuteybe. (ts.). *El-Maârif-Nebîler ve Sahabîlerin Sîreti-.* Ege, H. (Çev.), İstanbul: Şelale Yayınları.
İbn Rüsteh. (1982). *Kitâbü'l-A'lâki'n-Nefîse.* Leiden.
İbn Rüsteh. *A'lâku'n-Nefîse-Dünya Coğrafyası-.* Eker, A. F. (Çev.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
İbn Saîd el-Mağribî. (1955). *el-Muğrib fî Hule'l-Mağrib.* Dayf, Ş. (Tahkik), Kahire: Dârü'l-Maârif (1-2).
İbn Tayfûr. *Kitâbu Bağdad-Me'mun Dönemi-.* Hizmetli, M. (Çev.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
İbnü'l-Kelbî. (2017). *Kitâbü'l-Esnâm-Putlar Kitabı*, Bilgen, B. (Çev.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
İbrâhim b. Vasîf Şâh (Vasîfî). (2001). *Muhtasar Acâibü'd-Dünya.* Hasan, S. K. (Tahkik), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiye.
İbrahimoğlu, F. (2020), Belâzürî, *Bağdat'ın Ünlü Tarihçileri.* Bozkurt, N. (Editör) Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
İskenderiyeli Şârihler. (2023). *Galen'in Tıp Külliyâtı Üzerine İskenderiyeli Şârihler'in Derlemeleri - Cevâmi'u'l-İskenderâniyyîn li-Kütübi Câlînûs fi't-Tıb-.* Akdağ, Ö.-Mderaty, A. (Çev.), İstanbul: TYEKB Yayınları.
İstahrî. (1927). *Mesâlikü'l-Memâlik.* Leiden: Brill.
İstahri, *Ülkelerin Yolları-Değerlendirme-Metin-*. Ağarı, M. (Çev.), İstanbul: Ayışığı Kitapları.
Kavaklıoğlu, M. (2008). Saîd b. Ufeyr. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, s. 579).
Kaya, S. (2019). Batlamyus'un Astronomi Anlayışına İslam Dünyasından ve Selçuklulardan Eleştiriler ve Düzeltmeler. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (Özel Sayı), 19-42.
Kindî. (2005). *Ahbâru Kudâti Mısr*, Nassar, H. (tahkik), Kahire.
Kindî. *el-Vülât ve'l-Kudât*, İsmail, M. H. (Tahkik), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiye.
Korkmaz, S.–Adıgüzel, A. (2023), Mısır'dan Dünyaya Bakmak: İbn Abdülhakem ve Fütûhu Mısr Adlı Eseri. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (2) 156-175.
Kurt, H. (1991). Taberinin Hayatı ve Tarihçiliği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
Kuşgöz, E. (2007). *İbn Haldun'un Kur'ân ve Tefsir Anlayışı*, Cumhuriyet Üniversitesi/ / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
Küçükaşçı, M. S. (2002). Kindî, Muhammed b. Yûsuf. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, s. 40).
Lévi-Provençal, É. (1986), Abū ʿUbayd al-Bakrī", The Encyclopaedia of Islam-New Edition-. (C. I, s. 155).
Mu'nis, H. (1967). *Târihü'l-Coğrâfiyye ve'l-Coğrâfiyyûn fi'l-Endülüs.* Madrid.
Öktem, M. (2018). *Ezrakî'nin Ahbaru Mekke İsimli Eserindeki Rivayetlerin İncelenmesi,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
Özdemir, M. (1994). Bekrî, Ebî Ubeyd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 10, s. 247).
Özdemir, M. (2007). Râzî, Ahmed b. Muhammed. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 34, s. 478).
Özhan, C. (2024). Endülüs'te Yahudi Vezirler Üzerine Bir İnceleme (910-1090). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
Seller, Y. (2023). Asmaî'nin Eleştirel Tutumunda Yeni Bir Hiyerarşi Arayışı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1) 204-226.
Semhûdî. (ts.). *Vefâʾü'l-vefâ bi-Ahbâri Dâri'l-Muṣṭafâ*, Mahfûz, H. A. (Tahkik), Beyrut (1-4).
Semhûdî. (1972). *Hulâṣatü'l-Vefâ bi-Ahbâri Dâri'l-Muṣṭafâ.* Medine: Mektebetür'l-İlmiye.

Sula, M. (2007). Ebu'l·Ferec el-İsfahani'nin el-Ağânî Adlı Kitabının Kaynakları, *Ekev Akademi Dergisi*, ll (31) 161-170.
Şeşen, R. (1998). *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı.* İstanbul: İSAR Vakfı Yayınları.
Turan, Y. (2023). Sâmânoğulları Vezirleri. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 18, 25-52.
Uçar, E. (2024). İmruu'l-Kays Özelinde Şairlerle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi, *Uluslararası İmruu'l-Kays Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara: ASBÜ Yayınları, 40-47.
Unat, Y. (2004). Batlamyus. *Felsefe Ansiklopedisi*, Cevizci, A. (Editör), İstanbul: Etik Yayınları, (C. 2, 192-195).
Unat, Y. (2013). Zîc. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 44, s. 397).
Uzel, İ. (1996). Galen ve Deneysel Tıp, *Erdem*, 9 (25), 435-442.
Ülger, M. (2007). Eflatun'un Bilgi Görüşü. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 191-201.
Varol, B. (2009). Endülüs'te Coğrafya ve Coğrafyacılar, *İSTEM*, 7 (14), 61-77.
Varol, M. B. (2008). İbn Kuteybe (v. 276/889) ve Tarihçiliği, *İslami İlimler Dergisi*, 3 (2), 185-204.
Yakar, H. (2013). Cumhuriyetten Günümüze Uygulanmış Olan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Seyahatnamelerin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
Ya'kûbî. (ts.). *Târîhu'l-Ya'kûbî.* Beyrut: Dâru Sadr, (1-2).
Ya'kûbî. (2002). *Kitâbü'l-Büldân*, Dannâvî, M. E. (Tahkik). Beyrut.
Ya'kûbî. (2019). *Ülkeler Kitabı*, Ağarı, M. (Çev.). İstanbul: Ayışığı Kitapları.
Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-Ûdeba-İrşâdü'l-Erîb ilâ Maʿrifeti'l-Edîb*, Margoliouth, D. S. (Tahkik) Leiden (1-7).
Yakut el-Hamevî. (2010). Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr b. Gâlib [et-Taberî]. Polat, F. A. (Çev.). *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 261-91.
Yaman, A. (2021). İbn Habîb es-Sülemî (Ö. 238/853), *Tarihte Müslümanlar-2-*, Aycan, İ. (Koordinatör), Ankara: Otto Yayınları, 195-197.
Yılmaz, İ. (1999). A'şâ ve Kasîde-i Dâliyye, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14, 245-268.

Kaynakça

Alican, M. (2012). "Meyyâfârikîn İsmi Üzerine Bir Soruşturma", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXVII, sy. 1, (Temmuz 2012), İzmir, s. 1-21.

Belâzürî. (1988). *Fütûhu'l-Büldân*, Beyrut; Türkçe trc. *Fütûhu'l-Büldân/Ülkelerin Fetihleri*, çev. Mustafa Fayda, İstanbul 2013.

Bikhazi, R. J. (1989). "Hamdanids", *Dictionary of the Middle Ages*, c. VI, New York, s. 83-86.

Canard, M. (1953). *Historie de la Dynastie des H'amdanides de Jazira et de Syrie*, Paris.

Canard, M. (1971). "Hamdanids", *EI2*, c. III, Brill, Leiden, s. 126-131.

Çelebi, R. C. (2013). *el-Kurd ve'l-Hamdâniyyûn 254-414/868-1023*, Erbil.

ed-Dîneverî, (1960). *el-Ahbâru't-Tıvâl*, thk. Abdulmunim Amir, Kahire.

el-Antâkî, (1990). *Târîhu'l-Antâkî el-Ma'rûf bi-Sılati Târîhi Otîhâ*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, Trablus.

Halife b. Hayyât. (2001), *Tarihu Halife b. Hayyat (Halife b. Hayyat Tarihi)*, çev. Abdulhalik Bakır, Ankara 2001.

İbn Havkal, (1939). *Kitâbu Sûreti'l-Arz*, c. I, thk J. H. Kramers, Leiden; Türkçe trc., *10. Asırda İslâm Coğrafyası*, trc. Ramazan Şeşen, İstanbul 2014.

İbn Hurdazbih, (1889). *el-Mesâlik ve'l-Memâlik*, thk. M. J. De Goeje, Leiden.

İbn Miskeveyh, (2001). *Tecaribü'l-Ümem*, c. III, VI, VII, thk Ebu'l-Kâsım İmâmî, Tahran.

İbn Rüsteh, (1967). *el-A'lakü'n-Nefise* thk. Martın Theodor Houtsma, Leiden.

İbn Şeddâd. (1928). *el-Â'lâkü'l-Hatîre fî Zikri Ümerâ'i'ş-Şâm ve'l-Cezîre*, c. III/I, thk. Yahya Abbâre, Dımaşk 1928.

İbnü'l-Adîm, (1997). *Zübdetü'l-Haleb min Tarihi Haleb*, c. I, thk. Süheyl Zekkâr, Dımaşk.

İbnü'l-Cevzî, (1996). *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem*, c. XIV, thk.Muhammed Abdulkadir Ata-Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut.

İbnü'l-Esîr, (1987). *el-Kâmil fi'-Târîh*, c. VII, thk. Muhammed Yusuf ed-Dukâk, Beyrut; Türkçe trc., *el-Kâmil fi't-Tarih*, c. VIII, çev. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1991.

İbnü'l-Esîr, (1987). *el-Kâmil fi't-Târîh*, c. V, thk. Muhammed Yusuf ed-Dukâk, Beyrut; Türkçe trc., *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*, c. VI, çev. Abdullah Kuşe, İstanbul 1991.

İbnü'l-Esîr, (1987). el-Kâmil fi'-Târîh, c. VI, thk. Muhammed Yusuf ed-Dukâk, Beyrut;; Türkçe trc., *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*, c. VII, çev. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1991.

İbnü'l-Esîr, (1987). el-Kâmil fi'-Târîh, c. VII, thk. Muhammed Yusuf ed-Dukâk, Beyrut; Türkçe trc., el-Kâmil fi't-Tarih, c. VIII, çev. Abdülkerim Özaydın, İstanbul.

İbnü'l-Esîr. (1987). *el-Kâmil fi't-Târîh*, c. II, thk. Ebi'l-Fidâ Abdullah el-Kadı, Beyrut; Türkçe trc., *el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi*, c. II, çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul 1991.

İbnü'l-Ezrak, (2014). *Târîhu Meyyâfârikîn*, thk. Kerim Faruk el-Hulî-Yusuf Baluken, İstanbul.

İbnü'l-Fakîh, (1302). *Muhtasar Kitâbü'l-Büldân*, thk. M. J. De Goeje, Beyrut.

İdrîsî, (1989). *Kitâbu Nüzhetü'l-Müştâk fî İhtirâki'l-Afâk*, c. II, Beyrut.

Karaarslan, N. Ü. (1997). "Hamdânîler", T*DV İslâm Ansiklopedisi,* c. XV, İstanbul, s. 446-447.

Keleş, N. (2014). "Malazgirt Savaşı Öncesinde Doğu Anadolu'nun Siyasî Durumu", *Alp Arslan ve Malazgirt*, İstanbul, s. 35-56.

Özaydın, A. (2009). "Seyfüddevle el-Hamdânî", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* c. XXXVII, İstanbul, s. 35-36.

Savran, A. (2004). Ahmet Savran, "Meyyâfârikîn", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* c. XXIX, Ankara, s. 511-512.

Şeşen, R. (1993). "Cezîre", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. VII, İstanbul, s. 509-511.

Sıbt İbnü'l-Cevzî, (2013). *Mirâtü'z-Zamân fî Târihî'l-'Ayân*, c. X, thk. Kamil Selman el-Cebûrî-Ahmed Zeki El-Enbârî, Beyrut.

Sobernheim, M. (1997). "Hamdaniler", *İA*, c. V/I, Eskişehir, s. 179.

Söylemez, M. M. (2009). "Meyyâfârikîn (Silvan) Tarihi Üzerine Notlar", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Darulfünun İlahiyat)*, sy. 20, İstanbul, s. 221-228.

Tokuş, Ö. (2006). *Hamdânîler (Siyasî, İçtimaî, İlmî ve Kültürel Hayat)*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

Tokuş, Ö. (2017). "Dokuzuncu Asırda Dımaşk, Diyarbekir ve Ermîniyye'de Bir Emirlik "Şeyhoğulları"", *Asos Journal The Journal of Academic Social Science*, sy. 40, Şubat, s. 211-225.

Yâkût el-Hamevî. (1977). *Mu'cemü'l-Büldân*, c. V, Dâru Sâdr, Beyrut.

Ziriklî, (2002). *el-Â'lâm*, c. IV, Beyrut.

Kaynakça

Altunkaya, M. (2021). Zâhide-Sûfiye Kadınların Tasavvuf Tarihindeki Yeri ve Önemi, *3rd International Symposium on Critical Analytical Thinking (4-5 December 2021)*, Ankara: y.y., 316-328.

Aydın, A. (2013). Yazma Eserlerdeki Semâ Kayıtlarında Daru'l-Hadisler, *Anadolu'nun İslamlaşması Sürecinde Daru'l-Hadisler (08-09 Eylül 2012)*, Çankırı: Çankırı Belediyesi Yayınları, s. 103-127.

Azad, A. (2013). Female Mystics in Mediaeval Islam: The Quiet Legacy, *Journal of the Economic and Social History fo the Orient*, 56, s. 53-88.

Baykal, S. (2023). Muslim Women Travelling Alone, *Religions*, 14, s. 1-16.

Bolelli, N. (1998). *Kadınların Hadis İlmindeki Yeri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Bolelli, N. (2018). *Tarih Boyunca Muhtelif Milletlerde Kadın Eğitimi*, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Bozkurt N. Ve Küçükaşçı, M. S. (2004). Mescid-i Nebevî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 39, s. 281-290.

Buharî, (2002). *Sahîhü'l-Buharî*, Dımaşk: Dâru İbn Kesîr.

Çelebi, A. (1976). *İslâmda Eğitim Öğretim Tarihi*, (çev. Ali Yardım), İstanbul: Damla Yayınevi.

Dağ, M. ve Öymen, H. R. (1974). *İslâm Eğitim Tarihi*, Ankara: MEB Yayınları.

Dayhan, A. T., (2012). Ümmü Varaka. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, s. 332-333.

Demiray, B. Ö. (2021). İslâm İlim Geleneğinde Kadın, *İlimde Müslüman Kadın*, (ed. Feyza Betül Köse), İstanbul: Ensar Yayınları, s. 13-32.

Ebû Abdurrahman Es-Sülemî. (2012). *Kendini İbadete Adayan Sûfî Kadınlar*. (çev. Ali Akay), İstanbul: İlk Harf Yayınları.

Ebû Ca'fer Ahmed b. Yahya ed-Dabbî. (1967). *Bugyetü'l-mültemis fî târîhi ricâli ehli'l-Endelüs*.

Ebû Nuaym el-İsfahanî. (1998). *Ma'rifetü's-sahâbe*, (thk. Adil b. Yusuf el-Azâzî), Riyad: Dârü'l-Vatan li'n-Neşr, C. 6.

Ebû Tâhir Es-Silefî. (1993). *Mu'cemü's-sefer*, (thk. Abdullah Ömer el-Bârûdî), Beyrut: Dârü'l-Fikr.

Ebü'l-Hasan el-Farsî. (2005). *El-Muhtasar min kitâbi's-siyâk li-târîhi Nişâbûr*, (thk. Muhammed Kâzım el-Mahmudî), Tahran: Miras-i Mektûb.

El-Belâzürî. (1987). *Fütûhü'l-Büldân*. (çev. Mustafa Fayda), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

El-Belâzürî. (1996). *Ensâbü'l-eşrâf*. (thk. Süheyl Zekkar-Riyaz ez-Ziriklî), Beyrut: Dârü'l-Fikr, C. 1.

El-Cheikh, N. M. (2007). Observations on Women's Education in Medieval Islamic Societies, *Enfance et Jeunesse Dans le Monde Musulman*, Paris: Maisonneuve & Larose, s. 57-72.

El-Gazzâlî. 2024). *İlmin Fazileti (İlim Kitabı)*. (çev. Harun Ünal) İstanbul: Çelik Yayınevi.

El-Kâbisî. (1966). *İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale.* (çev. S. Ateş-H.R. Öymen), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

El-Kettânî. (2012). Hz. *Peygamber'in Yönetimi*. (çev. Ahmet Özel), İstanbul: İz Yayıncılık, C. 1.

El-Makrîzî. (1998). *el-Mevâʿiz ve'l-iʿtibâr bi-zikri'l-ḫıtat ve'l-âsâr*. (thk. Halil Mansur), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C.4.

El-Mâverdî. (1993). *Maddî ve Manevî Yüce Hedefler*. (haz. Yaşar Çalışkan). İstanbul: MEB Yayınları.

El-Münzirî. (1984). *et-Tekmile li-Vefeyâti'n-nakale.* (thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf). Beyrut: Müessesetü'r-Risale, C.1-3.

Emiroğlu, N. (2017). Kadınların Hadis Okuttuğu Mekânlar: el-Câmiu'l-Müzafferî Örneği. *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 37, s. 33-70.

Es-Safedî. (1997). *Aʿyânü'l-ʿasr ve aʿvânü'n-nasr,* (thk. Ali Ebû Zeyd vd.), Beyrut: y.y., C. 2-5.

Es-Safedî. (2000). *el-Vâfî bi'l-vefeyât*. (thk. Ahmed el-Arnavutî-Türkî Mustafa), Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, C. 15-16.

Es-Sem'anî,. (1996). *el-Müntehab min mu'cemi şüyûh*, (thk. Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkadir). Riyad: Dâru Alemi'l-Kütüb, C. 3.
Es-Sem'anî. (1975). *et-Tahbîr fi'l-mu'cemi'l-kebîr*, (nşr. Münîre Nâcî Sâlim). Bağdad: y.y., C. 1-2.
Eş-Şeyzerî (1993). *İslâm Devletinde Hisbe Teşkilatı*. (çev. Abdullah Tunca), İstanbul: Marifet Yayınları.
Ez-Zehebî. (1990). *Mu'cemü'ş-şüyûhi'z-Zehebî*. (thk. Ruhiyye Abdurrahman Süyûfî). Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
Ez-Zehebî. (1990). *Târîhü'l-İslâm ve vefeyatü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*. (thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî). Beyrut: Dârü'l-Kitabü'l-Arabî, C. 6-46.
Ez-Zehebî. (1996). *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. (thk. Şueyb el-Arnaut-Muhammed Naim el-Araksûsî). Beyrut: Müessesetü'r-Risale, C. 1.4-16.
Goldziher, İ. (1988). İslâm'da Eğitim. (çev. M.E. Özafşar-M. Görmez-B. Erol). *İslâmî Araştırmalar*, 2/7, s. 79-94.
Goldziher, İ. (2019). *İslâm Kültürü Araştırmaları*. (çev. Mehmed Said Hatiboğlu). Ankara: Otto Yayınları, C. 2.
Gözütok, Ş. (2001). İslâm Tarihinde Kadın Öğretimi İle İlgili Bazı Yaklaşımlar. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, s. 269-301.
Gözütok, Ş. (2014). Hz. Peygamber (S.A.V) Döneminde Kadın Eğitimi ve Öğretimi. *Hz. Muhammed (SAV) ve Mesajı*, b.y: y.y., s. 393-602.
Gözütok, Ş. (2017). *Hz. Peygamber Döneminde Eğitim Öğretim*. İstanbul: Ensar Yayınları.
Gözütok, Ş. (2017). *İslâm'da Kadın Eğitimi ve Öğretimi*. İstanbul: Ensar Yayınları.
Gürer, B. (2021). Tasavvuf ve Kadın. *İlimde Müslüman Kadın*, (ed. Feyza Betül Köse), İstanbul: Ensar Yayınları, s.102-122.
Hamidullah, M. (2003). *İslâm Peygamberi*, (çev. Salih Tuğ) Ankara: İmaj, C. 2.
Hatîb el-Bağdadî. (1975), *er-Rihle fî talebi'l-hadis*. (thk. Nureddin Itr), Beyrut: y.y.
Hatîb el-Bağdadî. (2004). *Târîhu Bağdad*. (thk. Mustafa Abdülkadir Atâ), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C. 14.
Hitti, Philip K. (2011). *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi*. (çev. Salih Tuğ), İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları,
Hizmetli, M. (2019). Ortaçağ İslâm Dünyasında Kadının Eğitimdeki Yeri, *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, VI/2, s. 95-104.
İbn Asakir. (1995). *Târîhu Medineti Dımaşk*, Beyrut: Dârü'l-Fikr, C. 70.
İbn Ebî Useybiâ. (1998). *Uyûnü'l-enbâ' fî tabakâti'l-etıbbâ'*. (thk. Muhammed Basil Uyûnü's-Sûd), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
İbn Ebû Ya'lâ. (t.y). *Tabakâtü'l-Hanâbile*. (thk. Muhammed Hamid el-Fıkî), Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, C. 1.
İbn Haldun. (2009). *Mukaddime*. (çev. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, C. 1.
İbn Kesîr. (1995). *el-Bidâye ve'n-nihâye/İslâm Tarihi*. (çev. Mehmet Keskin), İstanbul: Çağrı Yayınları, C. 9-12.
İbn Mâce. (t.y.). *Sünen-i İbn Mâce*, Riyad: Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye.
İbn Miskeveyh, (1952). *el-Hikmetü'l-hâlide (Câvîdân-hıred)*. (thk. Abdurrahman Bedevî), Kahire: y.y.
İbn Nukta. (1987). *Tekmiletü'l-İkmâl*, (nşr. Abdülkayyum Abdürabinnebi-Muhammed Salih Abdülaziz el-Murâd), b.y: Mektebetü 'Arabiyyeti's-Suûdiyye, C. 2.
İbn Sa'd. (t.y.). *Et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dârü's-Sadr, C. 8.
İbn Sahnûn. (1972) *Kitâbu âdâbi'l-mu'allimin*. (thk. Hasan Hüsnî Abdulvahhab), Tunus.
İbnü'l-Cevzî. (1992). *el-Muntazam fî târîhi'l-mülûk ve'l-ümem*. (thk. Muhammed Abdülkadir Atâ-Mustafa Abdülkadir Atâ). Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C. 7-9.
İbnü'l-Cevzî. (2012). *Sıfatü's-safve*. (thk. Hâlid Mustafa Tartûsî), Beyrut: Dârü'l-Kitabi'l-Arabî.

İbnü'l-Ebbâr. (1995). *Et-Tekmile li-kitâbi's-sıla*. (thk. Abdüsselâm el-Herrâs). Beyrut: Dârü'l-Fikr, C. 6.
İbnü'l-Esîr, (1989). *el-Kâmil fi't-Târîh Tercümesi*. (çev. Abdülkerim Özaydın), İstanbul: Bahar Yayınları, C. 9.
İbnü'l-Esîr. (1987). *el-Kâmil fi't-târîh*. (thk. Muhammed Yusuf ed-Dukak), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C. 8.
İbnü'l-Esîr. (1994). *Üsdü'l-ğâbe fî maʿrifeti'ṣ-ṣaḥâbe*, (thk. Ali Muhammed Muʿavvaz-Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C. 7.
İbnü'l-Mukaffa. (2004). *İslâm Siyaset Üslubu*. (çev. Vecdi Akyüz), İstanbul: Dergah Yayınları.
İbnü'l-Müstevfî. (2011). *Târîhu Erbil*. (thk. Muhammed Osman), Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
İbnü'n-Nedîm. (2017). *el-Fihrist*. (çev. Heyet), İstanbul: Çıra Yayınları.
Kâdî Îyâz. (1970). *Tertîbü'l-medârik ve takrîbü'l-mesâlik.* (thk. Abdulkadir es-Sahrâvî), Mehdiyye: Matbaatu Fedala, C. 4.
Kalkaşendî. (1922). *Subhü'l-Aʻşâ*. Kahire: Dârü'l-Kutubi'l-Mısriyye, C. 1.
Kehhâle. Ö. R. (1984). *Alʻâmü'n-nisâʻ*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, C. 1-4.
Keykâvus b. İskender. (2007). *Kâbûsnâme*. (haz. Orhan Şaik Gökyay), İstanbul: Kabalcı Yayınları.
Koçak, Ü. (2021). Müspet İlimler ve Kadın. *İlimde Müslüman Kadın*. (ed. Feyza Betül Köse), İstanbul: Ensar Yayınları, s.164-181.
Köse, F. B. (2016). *Medine'de Sosyal Hayat*. İstanbul: Mana Yayınları.
Lutfi, H. (1981). Al-Sakhawī's Kitāb al-Nisa' as a Source for the Social and Economic History of Muslim Women During the Fifteenth Century, *The Muslim World*, 71, s. 104-124.
Mehmed Zihni Efendi, (1982). *Tarihte İz Bırakan Meşhur Kadınlar*. (sadl. Bedreddin Çetiner), İstanbul: Şamil Yayınevi, C. 1-2.
Mez, A. (2000). *Onuncu Yüzyılda İslâm Medeniyeti*. (çev. Salih Şaban), İstanbul: İnsan Yayınları.
Muslim. (1998). *Sahîh-i Muslim*, Riyad: Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye.
Nadwi, M. A. (2007). *Al-Muhaddidhat: The Women Scholars in Islam*. Oxford: Interface Publications.
Nasîrüddin Tûsî. (2023). *İlim Öğrenenlerin Adabı (Adabü'l-Mütaallimin)*. (çev. Hasan Bedel), İstanbul: İbn-i Sina Yayınları.
Nizamülmülk. (2003). *Siyasetnâme*. (çev. Nurettin Bayburtlugil), İstanbul: Dergâh Yayınları.
Ocak, A. (2011). Selçuklu İlim ve Tefekkür Hayatında Kadınların Yeri, *Ortaçağda Kadın*. (ed. Altan Çetin), Ankara: Lotus Yayınevi, s. 420-458.
Okiç, M. T. (1978). *İslâmiyette Kadın Öğretimi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları.
Özkan, H. (2012). Ümmü Umâre, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, s. 332.
Roden, R. (1995). Women in Islamic Biographical Collecitons from İbn Sa'd to Who's Who, Boulder: L. Rienner Publisher, s. 63-89.
Sıbt İbnü'l-Cevzî. (2013). *Mirʻatü'z-zamân fî târîhi'l-aʻyân*. (thk. Heyet), Dımaşk: Er-Risâletü'l-Alemiyye, C. 14-19.
Şahyar. A. E. (2012). Ümmü'd-Derdâ el-Vassâbiyye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, s. 316-317.
Şahyar. A. E. (2021). Hadis ve Kadın. *İlimde Müslüman Kadın*. (ed. Feyza Betül Köse), İstanbul: Ensar Yayınları, s. 75-102.
Thibon, J. J. (2016). Women Mystic in Medieval Islam: Practice and Transmission. *Religions*. 8/1, s. 64-76.
Tokuş, Ö. (2017). Hamdânîlerde, Astroloji, Astronomi ve Tıp. *Tarih Dergisi*, 70, s. 1-17.
Yakut el-Hamevî, (1993). *Muʻcemü'l-üdebâʻ*. (thk. İhsan Abbas), Beyrut: y.y., C. 3-5.
Yılmaz, M. ve Emiroğlu, N. (2020). Memlüklerde İlmî Hayat ve Kadınların İlmî Hayattaki Yeri. *Turkish Studies-Religion*, XV/1, s. 97-111.
Yiğit, İ. (2008). Ribât. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, s.76-79.

Kaynakça

a) Arşiv Kaynakları

BOA.

Mühimme Defterleri

b) Resmi Yayınlar

Düsturname-Cild-i Sani (1290). Dersaadet: Matbaa-i Amire.

Orman İstatistiği (1323). Dersaadet: Mahmud Beğ Matbaası.

Orman Nizamnamesi (1286). İstanbul: Papazyan Matbaası.

c) Gazete

Şehbal

d) Kitap, Makale ve Tez

Çağlar, Y. (1992). *Türkiye ormanları ve ormancılık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Koç, B. (1999). Osmanlı devleti'ndeki orman ve koruların tasarruf yöntemleri ve idarelerine ilişkin bir araştırma. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 10*(10), 139–158.

Kılıç, E. (2019). *Osmanlı ormancılığının zor yılları (1914-1919)*. Ankara: OGEM-VAK.

Keskin, Ö. (2005). *Orman ve Ma'âdin Nezâreti'nin kuruluşu ve faaliyetleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Nizamoğlu, A. (2024). Osmanlıdan Cumhuriyete Orman Mekteb-i Âlisi (1909-1934). *Osmanlı Bilimi Araştırmaları (Studies in Ottoman Science), 25*(2), 521–571.

Dağavaryan, D. E. (1327). *Paris ziraat ve fen ve tıp darülfünunlarından mezun Sivas mebusu Dr. Dağavaryan Efendi tarafından ziraat, orman ve madenin terakkiisi hakkında meclisin mevzuatında irat eylediği nutuk*. İstanbul: Sabah Matbaası.

Rıza, A. (1301). *Ormancı cüzdanı*. İstanbul: Mihran Matbaası.

Rıza, A. (1307). *Ormancı kütüphanesi*. Dersaadet: Mahmud Beğ Matbaası.

Rıza, A. (1329). *Orman yetiştirmek*. Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye.

Rıza, A. (1339). *Ağaç dikmeli*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

Nazmi, A. (1340). *Ağaç dikmek ve ziraatinde bulunmak: Dini ve içtimai fevaidi ve bu babta ma'lumat-ı nafia*. Darü'l-Hilafetü'l-Âliye: Matbaa-i Amire.

Z. A. A. EZ-ZEBÎDÎ. (2019). Sahih-i Buharî Muhtasarı-Tecrid-i Sarih-Tercümesi ve Şerhi, Trc. Ve Şerh Edenler: Ahmed Naim- Kamil Miras, Ankara: Diyanet İşleri Bşk. Yay.

Kaynakça

ABCFM Arşivi, *T-568 Roll*:1, No: 95, 15 Kasım 1897. Bengholz'dan W. R. Day'a yazılan mektup.

ABC 16.9.7, Eastern Turkey Mission, 1910-1919, Documents, Vol.25a, No.112, Annual Report of the Van Station of Eastern Turkey Mission for 1909.

İngiliz Devlet Arşivi*, F.O.* 424/107, No:185 ve 212.

İngiliz Devlet Arşivi*, F.O*, No:371/2173.

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-2, nr. 56-62, 66-74, 99-100, 124.

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-2, nr. 114-116.

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-2, nr. 125-13.

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-2, nr. 125-134.

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-3, nr. 12-14, 16, 18-26, 28-39, 41-44

BOA. *HR. SYS. HU*, kr. 110, dos. 12-4, nr. 110-123.

BOA. *HR.SYS*. 55/1, 73/18, 73/19, 73/20, 73/22.

BOA. *HR. SYS*. nr.2834/32.

BOA, *HR. SYS*, nr.2858/1, *Bâb-ı Âlî Daire-i Hariciye Mektubî Kalemi* Aded: 3599

BOA. *HR. SYS*. nr.2872/3, vsk. 13.

BOA. *Y.A.Hus*. Belge No:338/100, Tarih: 15.05.1313.

BOA. *Y.A.Hus*. Belge No:1719 (883)/36, Tarih: 11.B.1310.

BOA. *Y.PRK.TKM.* Dosya No:36, Gömlek No:27.

BOA. *Y.A.RES*. 00078_00054_001_001.

BOA. *Y.EE.* 1/11.

Genelkurmay Arşivi Belge No; 1812, (Arşiv No; 4-3671, Dolap No; 160, Göz No; 5, Klasör No; 2818, Dosya No; 59, Fihrist No; 2-54).

Genelkurmay Arşivi Belge No; 1826, (Arşiv No; 4-3671, Dolap No; 163, Göz No; 5, Klasör No; 2947, Dosya No; 628, Fihrist No; 3-4).

Ermeniler Tarafından Yapılan Katliam Belgeleri (1914-1919), C. I, Ankara 2001: T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu:49, 2001.

Van Vilayeti Salnâmesi 1315 (Van İl Yıllığı 1899), Van, 1995.

AĞAOĞLU, S. (2007), "Van Şehir Dokusu ve Tarihi Eserlerin Tahrip Edilmesinde Ermenilerin Rolü", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(35), s.311-339.

AKGÜN, S. (1992). Amerikalı Misyonerlerin Anadolu'ya Bakışları. *Otam Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 3(3).

AKOPYAN, S. M. (1967), "Zapadnaya Armeniya v Planah İmperialistiçeskih Derjav v Period Pervoy Mirovoy Voynı, İzd.", *Akademii Nauk Armyanskoy SSR*, Yerevan.

ALAN, G. (2007), "Amerikan Board Okullarında Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri". *Journal of Islamic Research*, 20(4), s. 469-480.

ARPEE, L. (1909), *The Armenian Awakening A History of Armenian Church, 1820-1860*, Chicago, The University Press.

AYDOĞAN, E. (2005), *İttihat ve Terakki'nin Doğu Politikası (1908 – 1918)*, İstanbul.

AYKAÇ, Z. (2019), İmparatorluğun Çöküş Döneminde Van: Van'da Misyonerler ve Konsoloslar, *Dünyada Van Nüfus, Etnisite, Tarih ve Toplum*, İletişim Yayıncılık A.Ş., İstanbul.

BOLAYIR, E. (1946), *Talat Paşa'nın Hatıraları*, İstanbul, Güven Yayınevi.

CENGİZ, H. E. (1983), *Ermeni Komitelerinin A'mâl ve Harekât-ı İhtilâliyyesi İ'lân-ı Meşrûtiyet'den Evvel ve Sonra*, Ankara.

CEVİZLİLER, E., CEVİZLİLER, N. (2004), "Van Vilayetinde Amerikan Misyonerlerine Ait Kurumlar", *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 9.

CÖHCE, S. (2003), "Osmanlı Ermeni Toplumunda Siyasallaşma Çabaları", *Ermeni Araştırmaları*, S.8, Kış.

CUİNET, V. (1892), *La Turquie D'Asie, Géographie Administrative Statistique Descriptive et Raisonnée De Chaque Province De L'Asie Mineure*, Tome I-II, Paris.

ÇAKMAK, F. (1936), *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri (1935'te Harp Akademisinde verilen konferanslar)*, Ankara.

ÇELİK, H. (1993), *Görenlerin Gözüyle Van'da Ermeni Mezalimi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Doğan, Ş. (2013). Ünlü Rus Yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Kızı Aleksandra Lvovna Tolstaya'nın Hatıratında Ermenilerin 1915 Van İsyanı. Gazi Akademik Bakış, 7(13), 127-140.

DURU, O. (1978), *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları*, Milliyet Yayınları, Ankara.

ERDOĞAN, D. İ. (2007), *Osmanlı Devleti'nde Amerikalı Misyonerler ve Van Ermeni İsyanı 1896*, (Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir.

ERDOĞAN, D. İ. (2007), "Ortak Yaşamdan Çatışmaya Türkler ve Ermeniler: Van Yetimhanesi Örneği (1896-1897)", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, C. II, Erciyes Üniversitesi I. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, Kayseri.

GÜL, M. (1999), "Bir Amerikan Heyetinin 1919 yılında Doğu Anadolu'daki Tespitleri ve O Dönem Ermeni-Amerikan İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Askerî Tarih Bülteni*, Şubat 1999, Y. 24, S. 46, Ankara.

GÜRÜN, K. (1988), *Ermeni Dosyası*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

HOCAOĞLU, M. (1976), *Arşiv vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler*, İstanbul.

HÜLAGU, M. M. (2009). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Misyoner, Ermeni, Terör ve Amerika Çerçevesinde Türkiye", *Hoşgörüden Yol Ayrımına Ermeniler*, C. 3, II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS), 22-24 Mayıs 2008, Kayseri.

KANTARCI, Ş. (2004), *Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeniler ve Ermeni Lobisi*, Aktüel Yayınları, İstanbul.

KARACA, Y., ŞAN, H. (2004), "Van Müzesi'nde Bulunan Misyonerlere Ait İki Mezar Taşı ve Düşündürdükleri", *Journal Of Academic Tourism Studies 2024*, VOL. 5, NO. 2, s. 61-70.

KİESER, H. L. (2005), *Iskalanmış Barış, Doğu Vilayetlerinde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938*, Çev. Atilla Dirim, İletişim Yayınları, İstanbul.

KOCABAŞOĞLU, U. (1992), "Doğu Sorunu Çerçevesinde Amerikan Misyoner Faaliyetleri", *Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu*, Ankara.

KOCABAŞOĞLU, U. (2000), *Anadolu'daki Amerika -Kendi Belgeleriyle XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*, Ankara.

KÖPRÜLÜ, O. F. (1987). Tarihte Türk-Amerikan Münasebetleri. BELLETEN, 51(200), 927-948.

MİRAK, R. (1983), *Torn Between Two Lands: Armenians in America 1890 to World War I*, Cambridge.

NOGOLS, R. dö, (1931), *Hilal Altında Dört Sene*, İstanbul.

ORTAYLI, İ. (1981), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler", *Amme İdaresi Dergisi*, C. XIV, Eylül, s.87-96.

ÖĞÜN, T. (2001), "Van'da Ermeni Komiteleri ve Faaliyetleri", *Türk Kültürü*, S. 462, Ekim, s. 590-606.

ÖKE, M. K. (1991), *Ermeni Sorunu 1914-1923*, Ankara.

ÖKSÜZ, F. (2019), *Kendi Belgelerine Göre ABD'den Anadolu'ya Kadın Misyonerler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019.

ÖNEY, C. (2010*), II. Abdülhamit Döneminde Anadolu'da Meydana Gelen Ermeni İsyanlarında Amerikan Misyoner Okullarının Rolü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir.

ÖZTÜRK, A. (2007), "Amerikan Board'un Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Osmanlı Devleti'nde Kurduğu Misyonlar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 23, Y. I:2007/2, Kayseri, s.63-74.

POLAT, İ. (1988), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme", *Belleten*, LII/41, s.627,657.

SEZER, C. (2014). Amerikan Misyonerlerinin Ermeni Meselesine Etkileri (1890-1914). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(1-2), 57-69.

STRONE, F. A. (2011), *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*, Çev. Ayşe Aksu, Dergâh Yayınları, İstanbul.

ŞİMŞİR, Bilâl N. (1986), "Ermeni Sorunu ve Van", Ermeni Olayları Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van 1986, s. 46-70.

ŞİŞMAN, A. (2002), "Misyonerlik ve Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kurulan Yabancı Sosyal ve Kültürel Müesseseler", *Türkler*, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.173-180.

TAŞÇIOĞLU, Ö. L. (1914), "ABD'nin Osmanlı Devleti'ndeki Faaliyetleri", http://misak.millidusunce.com/abdnin-osmanli-devletindeki-faaliyetleri/; ABCFM Annual Report.

TEVETOĞLU, F. (1985), "Amerika Birleşik Devletleri ve Ortadoğu", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 266, Haziran, Ankara.

TOZER, H. (1881), Turkısh Armenia and Eastern Asia Minor, London.

TURAN, Ö. (2009), "Amerikan Misyonerlerine Ermeni Patrikhanesi'nin Tepkisi", *Hoşgörüden Yol Ayrımına Ermeniler*, II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, C. III, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

TURAN, Ö. (2009), "Açılış Konuşması", *Hoşgörüden Yol Ayrımına Ermeniler, C. I*, II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu [EUSAS–II], 22–24 Mayıs 2008.

USSHER, C. D. (1917), *An American Physican in Turkey***,** Boston.

YÜCEL, İ. (2011), *Anadolu'daki Amerika Misyonerleri ve Tıbbi Misyonerlik*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Kaynakça

Arşivler

ATASE Arşivi Belgeleri (Devlet Arşivleri Başkanlığı Millî Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi, Balkan Harbi Koleksiyonu)

Telif ve Tetkik Eserler

Akgümüş, D. (2011). *Arşiv belgelerine göre I. Dünya Savaşında Van ve çevresinde asayiş problemleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akşahin, K. (2023). Milli Mücadele döneminde Van vilayetinde aşiretler. *Anasay*, *25*, 108–124. https://doi.org/10.33404/anasay.1303403

Alp, A. (2013). Rus arşiv belgelerine göre, Balkan Savaşlarına tepki olarak Tatar kamuoyunun savaş mağduru Osmanlı askerlerine ve halkına yardım teşebbüsleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *171*, 95–104. https://doi.org/10.20296/tsad.05127

Arı, B. (2004). Early Ottoman diplomacy: Ad hoc period. in A. N. Yurdusev (Ed.), *Ottoman diplomacy: Conventional or unconventional?* (pp. 36–65). Macmillan.

Aslanova, S. (2011). *20. yüzyılın başında Rusya'nın Osmanlı politikası (1903–1917)*. İlkim Ozan Yayınları.

Beydilli, K. (2022). *Osmanlı'da devletlerarası ilişkiler*. Timaş Yayınları.

Birsel, C. (1940). *Devletler hukuku – Giriş*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Brisku, A. (2019). Ottoman-Russian relations. In *Oxford Research Encyclopedia of Asian History* (pp. 1–20). Oxford University Press.

Demirağ, Y. (2013). Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya politikası. In S. Kaya (Ed.), *Rusya'nın doğu politikası* (pp. 249–280). Ekin Yayınları.

Doğanay, P. (2024). Osmanlı-Rus Savaşı ve İsmâil Kuşatması (1806-1812)". *Ankara Anadolu ve Rumeli Araştırmaları Dergisi,* 5/10, 55-81. https://doi.org/10.53838/ankarad.1552446.

Ereker, F., & Özer, U. (2013). Onyedinci yüzyıldan günümüze Rusya'nın Karadeniz politikası. In S. Kaya (Ed.), *Rusya'nın doğu politikası* (pp. 190–204). Ekin Yayınları.

Gençer, F. (2015). 19. yüzyılın başlarında Hakkâri sancağına dair bazı tespitler. *Journal of History School (JOHS)*, *23*, 409–431. http://dx.doi.org/10.14225/Joh769

Gökçe, M. (2013). Tarihsel perspektiften Rusya'nın Hazar Denizi'ne olan ilgisi ve bölge politikaları. In S. Kaya (Ed.), *Rusya'nın doğu politikası* (pp. 281–309). Ekin Yayınları.

Günay, N., & Çaykıran, G. (2020). Rusların 1915 yılında Van vilayeti ve çevresinden Ermenileri Kafkasya'ya göç ettirmesi. *Gazi Akademik Bakış*, *14*(27), 133–150. https://doi.org/10.19060/gav.838963

İnalcık, H. (1999). Osmanlı-Rus ilişkileri 1492–1700. In *Türk-Rus ilişkilerinde 500 yıl 1491–1992* (pp. 25–36). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Keleş, E. (2008). Rusya'nın panslavizm politikasının Balkanlarda uygulanmasına dair bir Layiha. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *21*, 123–140.

Klein, D. (2010). The Sultan's envoys speak: The ego in 18th-century Ottoman sefâretnâmes on Russia. In R. Elger & Y. Köse (Eds.), *Many ways of speaking about the self* (pp. 89–102). Harrassowitz Verlag.

Kumkale, T. T. (1997). *Tarihten günümüze Türk-Rus ilişkileri*. İrfan Yayınevi.

Kurat, A. N. (2011). *Türkiye ve Rusya XVIII. yüzyıl sonundan Kurtuluş Savaşı'na kadar Türk-Rus ilişkileri (1798–1919)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kurat, Y. T. (1999). 1878–1919 arasında Türk-Rus ilişkilerinin siyasal anatomisi. In *Türk-Rus ilişkilerinde 500 yıl 1491–1992* (pp. 139–145). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kurtaran, U. (2015). Sultan Birinci Mahmud dönemi Osmanlı-Rus siyasi ilişkileri. *Belleten*, *79*(285), 589–610.

Kurtcephe, İ., & Akgül, S. (1995). Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı öncesinde Kürt aşiretleri üzerindeki faaliyetleri. *OTAM*, *6*, 249–256. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000245

Küçük, C. (1992). Balkan Savaşı. In *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 5, pp. 23–25).

Ortaylı, İ. (2008). *Osmanlı'da milletler ve diplomasi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Öğün, T. (2015). *Kafkas cephesinin I. Dünya Savaşı'nda lojistik desteği*. Dergâh Yayınları.

Özcan, U. (2012). XIX. yüzyıl Rusyası'nda Osmanlı Devleti'ne karşıt gelişen başlıca siyasal akımlar ve coğrafî kapsamları. In Y. Okay (Ed.), *Türk-Rus ilişkileri üzerine makaleler* (pp. 221–232). Doğu Kitabevi Yayınları.

Özdemir, B. (2017). *Rusya'nın Kürt politikası: Başlangıçtan 1947'ye* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkan, S. H. (2007). XVII. yüzyılın sonları ile XVIII. yüzyılın başlarında Osmanlı-Rus ilişkileri ve Karadeniz'in güvenliği meselesi. *Karadeniz Araştırmaları*, *14*, 47–62.

Pritsak, O. (1999). 1491–1532 yıllarında Osmanlı-Moskova ilişkileri. In *Türk-Rus ilişkilerinde 500 yıl 1491–1992* (pp. 65–71). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sarıkçıoğlu, M. (2013). *Osmanlı-İran hudut sorunları (1847–1913)*. Türk Tarih Kurumu Yayını.

Savaş, A. İ. (2007). *Osmanlı diplomasisi*. 3F Yayınevi.

Şimşir, B. N. (1999). 1878–1918 yıllarında Türk-Rus ilişkileri. In *Türk-Rus ilişkilerinde 500 yıl 1491–1992* (pp. 147–152). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sonyel, S. R. (1997). Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ve Türkiye'yi bölme çabaları (1908–1918). *Belleten*, *61*(231), 387–428. https://doi.org/10.37879/belleten.1997.387

Tepeyurt, C., & Coşkun, B. B. (2013). Tarihsel süreçte bir kâğıt asker olarak Ortadoğu'da Rus varlığı. In S. Kaya (Ed.), *Rusya'nın doğu politikası* (pp. 205–248). Ekin Yayınları.

Ünal, F. (2008). Rusların Kürt aşiretlerini Osmanlı Devleti'ne karşı kullanma çabaları. *Karadeniz Araştırmaları*, *5*(17), 133–152.

Kaynakça

Akdağ, M. (1995). *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları.

Anadol, C. (1991). *Türk-İslâm Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Arslanoğlu, İ. (1997). *Yazarı Belli Olmayan Bir Fütüvvetname*, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Babinger, F. (1996). İslam Teşkilatının Yeni Yolları, *Anadolu'da İslamiyet*, Çev: Ragıp Hulusi, 18-25.

Baran, M. (1991). *Ahi Emir Ahmed,* Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bayram, M. (1991). *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu*, Damla Matbaacılık.

Cumbur, M. (1986). Ahilerin Kurduğu Yerleşim Merkezleri, *Türk Kültürü Dergisi*, 312-318.

Çağatay, N. (1981). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Çağatay, N. (1983). Fütüvvetçilikle Ahiliğin Ayrıntıları, *Makaleler ve İncelemeler*, 253-258.

Ekici, Y. (1990). *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, Ofset Yayıncılık.

Ekici, Y. (1993). *Ahilik,* Ofset Yayıncılık.

Eyice, S. (1988). Ahi Elvan Camii, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, I, 529-530.

Hartmann, A. (2006). Nasır Lidinillah, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXII, 399-402.

İbn-i Bibi. (1996). *El- Evamiru'l Alaiye Fi'l- Umuri'l Alaiye (Selçukname)*, Haz: Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kazıcı, Z. (1988). Ahilik, *Diyanet İslam Ansiklopedisi,* I, 540-542.

Kocatürk, S. (1990). Ahi Teşkilatının Geleneği ve Felsefesinin Özü, *Milli Kültür Dergisi*, Sayı 77, 33-40.

Köprülü, F. (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu,* Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Köprülü, F. (1995). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Mecdi Mehmed Efendi, (1989). *Hadaiku'ş Şakaik*, I, Haz: Abdulkadir Özcan, Çağrı Yayınları.

Muhammed et- Tanci. (1983). *İbn-i Batutta Seyahatnamesi (Tuhfetu'n- Nuzzar Fi Garaibu'l- Emsar),* Haz: Mümin Çevik, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Şahin, İ. (1988). Ahi Evren, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, I, 529-530.

Şeker, M. (1991). *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Şemseddin Sami. (1316). *Kamusu'l- Alam*, II, Dersaadet Matbaası.

Yurdaydın, H. G. (1982). *İslam Tarihi Dersleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Kaynakça

Abadan, Y. "Tarihçi Görüş, Milli İnancın Kaynak ve Desteğidir", *Tarihten Sesler Mecmuası,*1,1943,1-2.

Abadan, Y. "İskender Fahreddin Sertelli", *Tarihten Sesler Mecmuası,*16, 1943. 1-4.

Alangu, T. "Sihir ve Mitolojide Yılan", *Tarihten Sesler Mecmuası,*14, 1943. 31-35.

Çavdarlı, R. Türk Sanayi Tarihçisi", *Tarihten Sesler Mecmuası,*15, 1943." 11-13.

Dağlıoğlu," H. "Mezarlarımız ve Mezar Taşlarımız", *Tarihten Sesler Mecmuası,*13, 1943. 13.

Dirimtekin, F." Birinci İnönü", *Tarihten Sesler Mecmuası,*11, 1943. 9-15.

Gerçek, S." Eski Adetler (Helva Sohbetleri)", *Tarihten Sesler Mecmuası,*13, 1943. 27-29.

Koçu, R. "İlk Kurşun", *Tarihten Sesler Mecmuası,*11, 1943. 16-18.

"Mustafa Kemal'in 30 Ağustos 1922 Tarihli Beyannamesi", *Tarihten Sesler Mecmuası,*18-9, 1943. 1.

Rasol, S. Kafkasya'da Yasa ve Töreler", *Tarihten Sesler Mecmuası,*112, 1943." 12-17.

Sertelli, İ. "İnkılâp Tarihimiz ve İnkılâp Edebiyatımız", *Tarihten Sesler Mecmuası,*12, 1943,1-3.

Şakir, Z. "Hint Demlerinde Türk Denizcileri", *Tarihten Sesler Mecmuası,*18-9, 1943, 20-22.

Şapolyo, E. (1943)." Türk Müverrihleri", *Tarihten Sesler Mecmuası,*16-7, 23-27.

Tansu, S. "30 Ağustos', *Tarihten Sesler Mecmuası,*18-9, 1943,2-5.

Tansu. S.. "Hezarpare Ahmet Paşa (Tarihi Hikâye)", *Tarihten Sesler Mecmuası,*18-9, 1943. 39-44.

Tarihçi, "Türk Tarihinde Ağustos Ayı", *Tarihten Sesler Mecmuası,*18-9, 1943, 34-36.

Tarihçi, "Tarihte Temmuz Bayramları", *Tarihten Sesler Mecmuası,*16-7, 1943, 28-29.

Togan, Z. Dobruca Türklüğünün Tarihi Hakkında Yeni Nazariyeler", *Tarihten Sesler Mecmuası,*1, 12, 1943, 1-3.

Kaynakça

Arşiv
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]
Resmi Yayınlar
T.C. Resmî Gazete
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
Süreli Yayınlar
Akşam
Aydın
Bugün
Cumhuriyet
Doğu
Güleryüz
Haber (Akşam Postası)
Hâkimiyeti Milliye
Halkın Sesi
İkdam (Halkın Gazetesi)
Köy Kanunu
Kurun
Orman ve Av
Son Posta
Son Telgraf
Tasvir-i Efkâr
Türk Dili
Türk Sözü
Ulus
Ulus Sesi
Vakit
Yarın
Yeni Sabah
Yeniyol
Araştırma ve İnceleme Eserler
Bayar, S. "Orman", *Ulus Sesi*, 23.03.1937.
Beker, B. S. "Ağaç Sevgisi, Ağaç Bayramı Bizde Hiçbiri Yok Bunların!", *Yeniyol*, 08.04.1936.
Cahid, B. "Çıplak İstanbul", *Son Posta*, 17.11.1939
Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
Erdem, U. (2021). "Cumhuriyet Dönemi Çevreci Bir Yapı: Türkiye Ağaç Koruma Cemiyeti (1928-1955)", *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 22(3), s. 395-305.
Erdönmez, C, Yurdakul, E, Seçil, G, Hikmet, B. (2023). "Türkiye'de Ormancılık Yönetimi ve Örgüt Yapısı: Cumhuriyetin 100. Ormancılık Örgütünün 184. Yılında Değerlendirmeler", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Ormancılığı ve Geleceği,* (Ed. Murat Alan, Adil Çalışkan vd), Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 59-94.
Göymen, A. T. (1339). Ağaç Dikelim: On Ağaç Dikmeyen Bir Ağaç Kesmeyelim, İstanbul: Matbaa-i Amire.
Gümüş, C. (2023). "Cumhuriyet'in 100 Yılında Ormancılık Politikamız", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Ormancılığı ve Geleceği,* (Ed. Murat Alan, Adil Çalışkan vd), Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 29-58.
Halid, R. "Ağaç, Tahta ve İnsan", *Tan*, 27.12.1941.

İlk Mekteplerin Müfredât Programı, (1340). İstanbul: Matbaa-i Amire.
Kılıç, E. (2020). *Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Ağaç Bayramları*, İstanbul: TMMOB Orman Mühendisleri Odası Yayınevi.
Koçlar, B. (2022). *Recep Peker Bir İnkılâpçının Hikâyesi*, Ankara: Berikan Yayınevi.
Köstem, Ö. N. "Yeni Orman Kanunu Lâyihasının Esasları", *Kurun,* 31.05.1936.
Gündoğdu, M. "Ağaç Kesmeden Zevk Duyanlara", *Yeniyol*, 02.03.1937.
Nadi, Y. "Medeniyet ve Ağaç", *Cumhuriyet*, 27.10.1930.
Nadi, Y. "Türkiyenin Teşciri", *Cumhuriyet*, 07.07.1929.
Nayır, Y. N. "Ağaç Mevsimi", *Yeni Sabah*, 06.11.1941.
Nazmi, A. (1928). *Ağaç Dikmek: Ağaç Dikmenin Faydaları ve Fennî Usulü*. İstanbul: Marifet Matbaası.
Nuri, Ş. "Ağaçlandırma Politikamız", *Ulus*, 12.08.1935; Türk Sözü, 15.08.1935.
Ok, K. (2023). "Türkiye'de Devlet Orman İşletmeciliği", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Ormancılığı ve Geleceği,* (Ed. Murat Alan, Adil Çalışkan vd), Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 95-136.
Orman ve Av, C. 1, Sayı: 3, 1 Mayıs 1928.
Polatoğlu, M. G. (2021). "Türkiye'de 1923-1945 Döneminde Uygulanan Ormancılık Politikaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 23, Sayı: 3, s. 971-999.
Etem, S. "Yüreyen Ağaçlar", *Vakit*, 14.03.1932.
Safa, P. "Ağaç Sevgisi ve Ağaç Bilgisi", *Cumhuriyet*, 16.02.1937.
Topuzlu, C. "Sokaktaki Ağaçlarımız", *Akşam*, 25.06.1938.
Veldet, H. "Ormanlarımız ve Kanunlarımız", *Cumhuriyet*, 03.01.1945.
Yund, K. (1959). *Türkiye Orman Umum Müdürleri Albümü*, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, s. 92-93.
Yurtoğlu, N. (Bahar 2023). "Atatürk Döneminde Türkiye'de Orman ve Ormancılık Politikası (1920-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* S. 107, s. 125-176.

Kaynakça

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayın ve Tutanaklar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi [TBMMZC]

Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası

Kitap ve Tezler

Ağaoğlu, S. (1969). *Arkadaşım Menderes*. İstanbul: Baha Matbaası.

Ağaoğlu, S. (2011). *Marmara'da bir ada*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akalın, C. (2010). *27 Mayıs bir devrimdir*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Albayrak, M. (2004). *Türk siyasi tarihinde Demokrat Parti (1946–1960)*. Ankara: Phoenix Yayınları.

Başgil, A. F. (2017). *27 Mayıs İhtilâli ve sebepleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Burçak, R. S. (1976). *Yassıada ve öncesi*. Ankara: Çam Matbaası.

Çölaşan, E. (2000). *Tarihe düşülen notlar*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Demir, Ş. (2020). *Türkiye'de askerî darbeler ve vesayet (27 Mayıs 12 Mart 12 Eylül)*. Ankara: Türk İdari Araştırmaları Vakfı.

Doğaner, Y. (2013). *Türk demokrasi tarihinde Vatan Cephesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erkanlı, O. (1973). *Anılar, sorunlar, sorumlular*. İstanbul: Baha Matbaası.

Fersoy, O. C. (1971). *Bir devre adını veren Başbakan Adnan Menderes*. İstanbul: Garanti Matbaası.

Gök, H. V. (2022). *Demokrat Parti döneminin önemli bir siması Namık Gedik ve siyasi faaliyetleri (1950–1960)*. Ankara: AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi.

Güryay, T. (1971). *Bir iktidar yargılanıyor*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Koraltan, R. (2013). *Tek parti devrinden 27 Mayıs ihtilali'ne Demokratlar: DP'nin kurucusu anlatıyor* (K. Maman, Haz.). İstanbul: Timaş Yayınları.

Özdağ, Ü. (2004). *Menderes döneminde ordu siyaset ilişkileri ve 27 Mayıs ihtilali*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

Özsakallı, M. (2009). *Yassıada yargılamalarının Türk basınındaki yankıları* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü). İzmir.

Toker, M. (1990). *Demokrasimizin İsmet Paşalı yılları 1944–1974: DP'nin altın yılları 1950–1954*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Tuna, T. (2010). *Adnan Menderes'in Günlüğü*. İstanbul: Şule Yayınları.

Tutar, Y. (2009). *1961 Yassıada duruşmalarının İstanbul basınına yansımaları* (Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı). Balıkesir.

Turgut, H. (1988). *Yaptırılmayan savunmalar*. İstanbul: ABC Ajansı Yayınları.

Makaleler

Alacı, B. (2020). Demokrat Parti Balıkesir Mebusu İbrahim Sıtkı Yırcalı'nın 27 Mayıs sonrası yargılanması: Anayasayı İhlal Davası. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 77-102.

Arslan, Z. (2015). Demokrat Parti Trabzon Milletvekili Hüseyin Pertev Sanaç (1954–1961). *Karadeniz Araştırmaları*, *12*(48), 111-123.

Atlı, C. (2020). İngiliz arşiv belgeleri ışığında Başbakan Adnan Menderes ve kabine üyelerinin yargılama süreci. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *8*(1), 65-83.

Aydemir, S. S. (2016). 27 Mayıs 1960 askerî darbesine giden süreçte üniversitenin etkisi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, *1*(1), 9-22.

Aydoğmuş, C. (2024). 14 Mayıs 1950 genel seçimleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, *11*(5), 3257-3271.

Babaoğlu, R. (2017). İngiliz belgelerinde Türkiye'nin demokrasiye geçiş yılları: Demokrat Parti'nin kuruluşu ve 1946 seçimleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(10), 371-402.

Cankaya Gökbayrak, N., & Çolak, F. (2025). Yassıada'da bir gazeteci: Mithat Perin (13 Mart 1917–1 Ocak 2001). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, *11*(6), 4155-4175.

Çakmak, F. (2015). Halkevlerinin kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi mallarına el konulması. *History Studies*, *7*(3), 1-21.

Çetin, N. (2021). Demokrat Parti Edirne milletvekili Mükerrem Sarol'un Yassıada'da yargılanması. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *21*(43), 883-901.

Demir, Ş. (2016). 27 Mayıs askeri darbesi DP dönemi asker-iktidar ilişkileri. *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, 2, 116-129.

Emiroğlu, A. (2011). 27 Mayıs 1960 ihtilali ve Demokrat Parti'nin tasfiyesi. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksek Okulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1, 13-28.

Esen, S. (2014). 18 Nisan 1960 tarihli Tahkikat Komisyonu. *Mülkiye Dergisi*, *34*(267), 167-192.

Erdoğan, H., & Pişkin, Ç. (2020). Demokrat Parti dönemi iktidar-muhalefet çekişmesinin bir ürünü: Nevşehir'in il, Kırşehir'in ilçe olması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *10*(2), 577-590.

Gökçen, A., & Ünal, E. (2022). 27 Mayıs 1960 tarihinde yürürlükte olan ceza mevzuatımız ve evrensel hukuk bağlamında Yassıada yargılamaları. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, *28*(1), 129-169.

İnan, S. (2020). İngiliz belgelerinde Adnan Menderes'in uçak kazası. *Belgi Dergisi*, 19, 1884-1909.

Karademir, H. (2021). Anayasayı ihlal davası yargılamaları ve A. Fahri Ağaoğlu. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *13*(26), 221-256.

Kaya, E. E., & Avşar, B. Z. (2012). İktidar - muhalefet ilişkilerinde değerlendirilemeyen bir iyileşme şansı: Adnan Menderes'in uçak kazası üzerinden siyasal iletişim inşa çabaları. *History Studies*, *4*(4), 219-244.

Kırkpınar, N., & Çakmak, F. (2020). 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden 15 Temmuz darbe girişimine Türkiye'de siyasî yasak ve mahkûmiyetler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *20*(15), 243-283.

Koçlar, B. (2020). Hakimiyet-i Milliye'ye karşı geliş hali ve ona karşı oluşan ittifaklar: 27 Mayıs darbesinde ordu-üniversite-diyanet-halk ittifakı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48, 225-252.

Kuban, Z., & Ozar, Y. (2016, Mayıs). Issız adalar: Yassıada-Sivriada. *Toplumsal Tarih*, 269, 1-7.

Özgen, Y. (2014). Mahmut Goloğlu'nun 1960 ihtilâlinden sonra yargılanması. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 54, 153-168.

Şahin, E., & Tunç, B. (2016). Demokrat Parti'nin kuruluş süreci ve DP–CHP siyasî mücadelesi (1945–1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, *1*(2), 31-69.

Temizgüney, F. (2018). 1960 darbesine giden süreçte önemli bir kesit: İstanbul öğrenci olayları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 27, 181-211.

Tuna, I. (2017). Demokrat Parti Edirne milletvekili Rükneddin Nasuhioğlu'nun Anayasa'yı İhlal Davası'nda yargılanması: Suçlamalar ve savunma. *History Studies*, *9*(5), 155-166.

Uzman, N. (2023). Demokrat Parti Ağrı Milletvekili Celal Yardımcı: Hayatı ve hatıratı. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 567-583.

Yıldırmaz, S. (2012). 1950 seçimleri ve propaganda. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 6, 131-157.

Yıldız, T. N. (2023). Yassıada Mahkemelerinde Ali Fuat Başgil ve Hüseyin Naili Kubalı. *Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 59-74.

Yüksel, E. (2016). Refik Koraltan'ın Anayasayı İhlal Davası'nda yargılanması: Suçlamalar ve savunma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 40, 373-395.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri
BCA, 030.18.01.02.2.20.7.
BCA, 030.18.01.02.73.21.19.
BCA, 30. 0.0.0.74.35.14.
BCA, 30.11.0.16.34.8.
BCA, 30.11.1.0.14.25.9.
BCA, 30.11.1.0.16.35.16.
BCA, 30.18. 1.1.17.93.17.
BCA, 30.18.1.2.79.86.16.
BCA. 030.10.0.0.156.96.10.
BCA. 030.10.0.0.156.96.12.
BCA. 030.10.0.0.158.110.6.
BCA. 030.18.01.01.012.66.19.
BCA. 30.10.0.0.156.96.10.
BOA. İ.TNF.00018.00034.002.
BOA. İ.TNF.00018.00034.003.
Resmî Gazete
Ceride-i Resmiye, 7 Şubat 1337, S. 1, s. 4.
T.C. Resmî Gazete, 1 Kanun-i sâni 1935, S. 2895, s. 4608,4609.
T.C. Resmî Gazete, 10 Mayıs 1926, S. 368, s. 1419.
T.C. Resmî Gazete, 14 Temmuz 1948, S. 6957, s. 14410.
T.C. Resmî Gazete, 15 Haziran 1945, S. 6032, s. 8893.
T.C. Resmî Gazete, 16 Mart 1937, S. 3555, s. 7819, 7820.
T.C. Resmî Gazete, 19 Şubat 1937, S. 3538, s. 7713.
T.C. Resmî Gazete, 20 Teşrinisani 1944, S. 5861, s. 7902.
T.C. Resmî Gazete, 21 Haziran 1934, S. 2733, s. 4004.
T.C. Resmî Gazete, 21 Kânuni sani 1943, s. 4318, 4319.
T.C. Resmî Gazete, 29 Mayıs 1926, S. 384, s. 1481.
T.C. Resmî Gazete, 3 Haziran 1937, S. 3621, s. 8227.
T.C. Resmî Gazete, 5 Haziran 1933, S. 2419, s. 2623.
T.C. Resmî Gazete, 6 Mayıs 1930, S. 1489, s. 8896-8905.
T.C. Resmî Gazete, 7 Şubat 1944, S. 5623, s. 6377.
T.C. Resmî Gazete, 9 Temmuz 1938, S. 3955, s. 10223.
TBMM Kavanîn Mecmuası
TBMM Kavanîn Mecmuası, C. I, İkinci Baskı, TBMM Matbaası, Ankara 1341/1925.
TBMM Kavanîn Mecmuası, C. 4, TBMM Matbaası, Ankara 1926.
TBMM Zabıt Cerideleri/Tutanak Dergileri
BMM ZC, 2 Mayıs 1336, C. I, s. 214.
TBMM TD, 21 Şubat1950, D. 8, C. 24, B. 52, s. 966.
TBMM TD, 24 Mayıs 1945, D. 7, C. 17, B. 61, s. 349.
TBMM TD, 26 Aralık 1945, D. 7, C. 20, B. 19, s. 467.
TBMM TD, 27 Aralık 1945, D. 7, C. 20, B. 20, s. 515.
TBMM TD, 8 Temmuz 1948, D. 8, C. 12, B. 85, s. 974.
TBMM TD, 9 Temmuz 1948, D. 8, C. 12, B. 86, s. 631-634.
TBMM ZC, 22 Eylül 1941, D. 6, C. 20, İ. 81, s. 200.
TBMM ZC, 26 Mayıs 1934, D. 4, C. 22, İ. 57, s. 267.
TBMM ZC, 26 Nisan 1926, D 2, C. 24, İ. 91, s. 219

TBMM ZC, 29 Mayıs 1929, C. 12, D.3, İ, 2, s. 142.

Kitaplar

Birinci Millî Türk Tıp Kongresi (1-3 Eylül 1925) Müzakeratı, (1926), Kader Matbaası, İstanbul.

İbnülemin Mahmud Kemal., (1335), *Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin Tarih-i Teşkilatı ve Nuzzarîn,* İstanbul.

Öztürk, S., (2012). *İsmet Paşa'nın Kürt Raporu,* Doğan Kitap, İstanbul.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı., *Bayındırlıkta 50 Yıl (1923-1950),* Bayındırlık Bakanlığı Yayınları 1973.

Merkezî İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatı, (1928), İhsaî Yıllık, C. I, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.

Matbuat Müdüriyeti-i Umumiyesi Neşriyatı, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi (1926-1927).*

Makaleler

Calillon, M., (1933). 1919-1929 Senelerinde İskenderun'da Fransızlar Tarafından Yapılan Sıtma Mücadelesi, (Çev). Bahattin Enver, *T.C. Askerî Sıhhiye Mecmuası,* İkinci kânun 1933, Yıl 62, S. 1, s. 85-112.

Hakgören, F., (2010). Regülatirlerin (Bağlamaların) Planlama ve Projeleme Esasları, *Atatürk Üniversitesi Dergisi,* C. 4, S. 3, s. 101-118.

Mutlu, N. Y., (2012). Osmanlı Devleti Nafia Nezareti'nin İlk Nizamnâmesi " *Belgeler* C. XXXIII, S. 37, s. 117-129.

Soyer, N. (1950). Su Taşkınlarından Korunma Konusunda Ormanların Önemi, *İller ve Belediyeler Dergisi,* Mayıs 1950, S. 56, s. 56-57.

Tekdemir, A., (2011). Tanzimat Dönemi Nafia Nezareti, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* C. 1, S. 1, s. 121-144.

Resmî Kurum Dergileri

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 7, S. 5, Birinci teşrin 1940, s. 7, 139.

T.C. Nafia Vekâleti, Bayındırlık İşleri Dergisi (İdarî Kısım), Birinci teşrin 1941, Yıl: 8, S. 5, s. 132, 133.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 7, S. 5, Birinci teşrin 1940, s. 133-135.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi,* Yıl: 8, S. 5, Birinci teşrin 1941, s. 130, 131.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 10, S. 5-6, Birinci teşrin 1943, s. 131-138.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 10, S. 5-6, Birinci teşrin 1943, s. 173, 174.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 10, S. 5-6, Birinci teşrin 1943, s. 158-163.

T.C. Nafia Vekâleti, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 7, S. 5, Birinci teşrin 1940, s. 7.

T.C. Nafia Vekâleti, *Nafia Dergisi*, Yıl: 11, S. 2, Birinci teşrin 1944, s. 52.

T.C. Nafia Vekâleti, *Nafia İşleri Dergisi*, Sene 1, S. 2, (tarihsiz), s. 14, 15.

T.C. Nafia Vekâleti, *Nafia İşleri Mecmuası*, S. I, Sayı: 12, Mayıs 1935, s. 67.

T. C. Bayındırlık *Bakanlığı*, *Bayındırlık Dergisi*, Aralık 1949, s. 69, 70.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Ekim 1945, s. 45.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık Dergisi*, Aralık 1944, s. 85.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık Dergisi*, Aralık 1947, Yıl: 13, S. 4, s. 5, 6, 29, 30.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık Dergisi*, Aralık 1949, s. 69, 70, 72, 74, 75, 79, 82, 83, 84, 88, 89.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık Dergisi,* Mart 1946, Yıl: 12, S. 1, s. 99, 100.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 3, S. 9, Şubat 1937, s. 24.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Birinci teşrin 1936, Yıl: 3, S. 5. s. 76-77.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Birinci teşrin 1937, Yıl: 4, S. 5, s. 188-206.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Mayıs 1936, Yıl 2, S. 12, s. 52-55.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 2, S. 10, Mart 1936, s. 102.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 3, S. 9, Şubat 1937, s. 24, 25.

T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 3, S. 5, Birinci teşrin 1936, s. 78, 79, 82,

84, 85.
T.C. Bayındırlık Bakanlığı, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl: 5, S. 3. Ağustos 1938, s. 60.
İller ve Belediyeler Dergisi, Ocak 1949, S. 40, s. 20.
İller ve Belediyeler Dergisi, Yıl: 3, No: 17, 1 Şubat 1947, s. 749.

Süreli Yayınlar

Akşam, "Kurutulan Bataklık", 28 Mart 1932, s. 5.
Akşam, "Anadolu'da Sulama İşi", 24 Temmuz 1937, s. 6.
Akşam, "Anadolu'da Sulama İşleri", 24 Teşrinisani 1937, s. 6.
Akşam, "Beş Yıllık Sulama Planı: Yüz Binlerce Dekarlık Bataklık Kurutuldu, 27 Eylül 1940, s. 1, 2.
Akşam, "Denizli'de Sulama İşi", 11 Eylül 1939, s. 6.
Akşam, "Memlekette Su İşleri", 19 Mart 1939, s. 4.
Akşam, "Samsun'da Mühim Nafia İşlerine Başlandı", 4 Teşrinievvel 1937, s. 6.
Akşam, "Ziraî Kalkınma", 4 Temmuz 1941, s. 2.
Anadolu, "Sulama Programı", 28 Mayıs 1941, s. 1.
Bugün, "Çukurova'nın Üç Büyük Derdi", 4 Birinci teşrin 1941, s. 2.
Bugün, "Sulama İşlerinin Tanzimi ve Bataklıkların Kurutulması Projeleri Hazırlandı", 20 Ağustos 1941, s. 1, 4.
Cumhuriyet, "Antalya Ovası'nın Sulanması", 21 Mayıs 1941, s. 2.
Cumhuriyet, "Karasu Bataklığı Kurutuluyor", 23 Temmuz 1947, s. 3.
Cumhuriyet, "Konya Ovası'nı Sulamak İçin Yapılan Tetkikler", 17 Birinci teşrin 1937, s. 2.
Cumhuriyet, "Konya Ovası'nın sulanması İçin Hazırlanan Program", 10 Temmuz 1939, s. 7.
Cumhuriyet, "Su İşlerimiz", 1 Şubat 1946, s. 2.
Cumhuriyet, "Sulama İşlerinden Alınacak Ücretler", 11 Birinci kanun 1941, s. 3.
Cumhuriyet, "Sulama ve Bataklıkları Kurutma İşleri", 2 İkinci teşrin 1935, s. 9.
Cumhuriyet, "Yüz Binlerce Dönüm Arazi Su Baskınından Kurtarıldı", 7 İkinci kanun 1939, s. 5.
Haber, "Anadolu'da Sular Feyiz ve Bereket Membaı Oluyor", 25 Ağustos 1937, s. 7.
Haber, "Anadolu'yu İhya Edecek Mühim Proje", 3 Ağustos 1937, s. 8.
Haber, "Atça'da Kanallar Açılarak Bütün Arazi Sulanıyor", 17 Kinci teşrin 1939, s. 10.
Haber, "Büyük Sulama Programının Tatbikatı25 İkinci teşrin 1938, s. 2.
Haber, "Konya Ovası Baştanbaşa Bol Suya Kavuşuyor", 5 Mayıs 1938, s. 6.
Haber, "Sulama Programı İçin Ziraat Bankası Nafia Vekâleti'ne Kredi Verecek", 23 Haziran 1938, s.
3.
Haber, "Türkiye'de Sulama Tesisleri", 16 Temmuz 1942, s. 4.
Halkın Sesi, "Gediz ve Büyük Menderes'te Yeni Su Tesisatı Bitirildi", 7 Temmuz 1941, s. 2.
Son Posta, "Antalya'da Bir Bataklık Tamamen Kurutuldu", 20 Temmuz 1936, s. 5.
Son Posta, "Büyük Sulama İşlerine Devam Ediliyor", 20 Kasım 1938, s. 8.
Son Posta, "Antalya Ova-Gelemiş Bataklığı Kurutuluyor", 23 Temmuz 1939, s. 1, 5.
Son Posta "Ova-Gelemiş Bataklığı da Kurutuldu", 8 İkinci teşrin 1939, s. 4
Son Posta, "Çukurova'da Sulama Tesisatı Tamamlandı, 13 İkinci kanun 1941, s. 6.
Son Posta, "Ege'deki Geniş Sulama İşleri Süratle İlerliyor", 10 İkinci teşrin 1941, s. 6.
Son Posta, "Erzincan Ovası Baştan Başa Kurutuluyor", 1 İkinci teşrin 1937, s. 5.
Son Posta, "Kuraklığa Karşı Tedbir Alınıyor", 14 Haziran 1935, s. 1.
Son Posta, "Nazilli Ovalarının Sulama İşi Üzerindeki Çalışmalar Devam Ediyor", Son Posta, 27 Ağustos 1938, s. 5.
Son Posta, "Seyhan'da Büyük Sulama Tesisatı Vücuda Getiriliyor", 5 Şubat 1939, s. 4.
Son Posta, "Tarsus'ta Okaliptüs Ormanı Törenle İşlenmeye Açıldı", 4 Mart 1944, s. 6.
Tan, "Beş yıllık Sulama Faaliyetinin Neticesi: Yüz Binlerce Dekar Arazi Suya Kavuşuyor", 27 Eylül 1940, s. 2.

Tan, “İlk Beş Senelik Sulama Programından Alınan Müspet Neticeler”, 3 Temmuz 1941, s. 5.
Tan, “Nafia Vekilinin Beyanatı”, 24 Mayıs 1942, s.1, 2.
Tan, “Seyhan Çukurova’ya Akıtıldığı Gün Bereket Ovası Olacak”, 1 Mayıs 1937, s. 8.
Tan, “Su İlerimiz İçin Beş Yıllık Program”, 11 Ağustos 1941, s. 1, 2.
Tasviri Efkâr, “Sulama İçin 81 Milyon Lira”, 4 Temmuz 1941, s. 1, 3.
Türk Dili, “Hükümetin Takip Edeceği Su Programı”, 12 Mart 1937, s. 2.
Türk Dili, “Cumhuriyet Devrinde Su İşlerimiz”, 17 Mart 1939, s. 1.
Türk Dili, “Cumhuriyet Devrinde Su İşlerimiz”, 17 Mart 1939, s. 2.
Ulus, “Bayındırlık Bakanının İzahları”, 29 Ekim 1947, s. 2.
Ulus, “Konya’da Susuzluk Meselesi Artık Tamamen Halledildi”, 7 Şubat 1937, s. 6.
Ulus, “Su Siyasetimiz: Konya Ovası’nda Sulama İşleri”, 19 Haziran 1943, s. 2.
Ulus, “Umumî Sular Devletin Mülkiyetine Geçiyor”, 4 Mart 1937, s. 1, 6.
Ulus, “Yurtta Büyük Sulama Programımız”, 25 Eylül 1940, s. 1, 4.
Ulus, “Yurtta Büyük Sulama Programımız”, 25 Eylül 1940, s. 1, 4.
Vakit, “Sakarya’nın Sulama ve Elektrikleme İşlerinin Vaat Ettiği Refah”, 14 Haziran 1944, s. 4.
Vakit, “Yurda Refah Getirecek Bir Kanun”, 20 Ağustos 1941, s. 1, 4.
Vakit, “Dünkü Bataklık Bugün Ne Halde”, 23 Şubat 1933, s. 7.
Yeni Asır, “Büyük Su İşlerini Ziraat Bankası Yapacak”, 6 Temmuz 1938, s. 4.
Yeni Asır, “Yeni Su Programı Hakkına Mühim Bir Kanun Hazırlandı”, 6 Mart 1937, s. 4.
Yeni İstanbul, “Su İşleri Davamız En Mühim Kalkınma Davamızdır”, 21 Ağustos 1941, s. 5.
Yeni Sabah, “Porsuk Çayı’nın Taşması”, , 3 Mart 1941, s. 4.

Kaynakça

Arşivler

***1)*T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi**

BCA, 030.01.116.734.26.

2) Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Arşivi

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Arşivi, 782.00 (W)/2-1557, 15 Şubat 1957, 1.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Arşivi, 782. 00 (W)/3-2257, 27 Mart 1957, 8.

3) Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

TDA, 506.42480.192789.28.

TDA, 506.42480.192789.34

Resmî Belgeler

Foreign Relations of The United States (FRUS)

FRUS, Telegram From the Legation in Hungary to the Department of State/ Macaristan Elçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na Telgraf, Budapest, 23 October 1956.

FRUS, Telegram From the Legation in Hungary to the Department of State/ Macaristan'daki Elçilikten Dışişleri Bakanlığına Telgraf, Budapest, 24 October 1956.

FRUS, Transcript of a Teletype Conversation Between the Legation in Hungary and the Department of State/ Macaristan Elçiliği ile Dışişleri Bakanlığı Arasında Gerçekleşen Bir Teletip Konuşmasının Metni, Budapest, 25 October 1956.

FRUS, Special National Intelligence Estimate/ Özel Ulusal İstihbarat Değerlendirmesi, Washington, 30 October 1956.

FRUS, Memorandum of a Conference With the President/ Başkan ile Yapılan Bir Konferansın Tutanakları, White House, Washington, 27 October 1956.

FRUS, Draft Statement of Policy by the Planning Board of the National Security Council/ Ulusal Güvenlik Konseyi Planlama Kurulu Tarafından Hazırlanan Politika Taslağı, Washington, 31 October 1956.

TBMM Zabıt Ceridesi, IV/ 9, 11 Haziran 1932, s.125.

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet

Dünya

Tan

Ulus

Vakit

Vatan

Yeni İstanbul

Hatıralar

Kadar, J. (*1956)*. *Macaristan Karşı-Devrimi* Çev: Z. Gökkaya, Ser Yayınları, Ankara,1976, 12.

Macar İhtilali, (1967). Haz: Mehmet Ergün, Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları, İstanbul, 119-120.

Öymen, Altan, … *Ve İhtilal*, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, Kasım 2013.

Telif Eserler

1956 Macar İhtilali, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, 1-2.

Bekcan, Ü. Umut, "Sovyet Penceresinden 1956 Macar Ayaklanması: Batı Destekli Bir Karşıdevrim Girişimi", *Social Sciences Research Journal*, 8(1), Mart 2019, 18.

Çelik, Fatma, *Türkiye-Macaristan İlişkileri (1939-1989)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Muğla, 2013, 21.

Çolak, M. (2009). *1956 Macar İhtilali ve Türkiye*, Nehir Yayınları, İstanbul.

Etensel, Vedat, "Macar Mültecileri Neler Anlatıyor", *Dünya*, 14 Şubat 1957.
Etensel, Vedat, "58 kişilik Macar kafilesi yarın geliyor", *Dünya*, 15 Şubat 1957.
Etensel, Vedat, "79 Macar Mültecisi Dün Geldi", *Dünya*, 13 Şubat 1957.
Fejtö, F. (2012). *1956 Macar İhtilali İlk Antitotaliter İhtilal*, Çev: Fazıl Bülent Kocamemi, Bilgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
Köseoğlu, Işın, "Altmış kişilik 4'üncü Macar mülteci kafilesi dün geldi", *Dünya*, 19 Şubat 1957.
Köseoğlu, Işın, "Beşinci Macar kafilesi dün gece geldi", *Dünya*, 21 Şubat 1957.
Lomax, Bill, "1956: Macar Devrimi'nin Mirası", *Doğu Avrupa Dosyası*, Der: Ragıp Zarakolu, Çev: Ferda Koç, Alan Yayınları, İstanbul, 1990, 282.
Pınar, Mehmet, "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası" Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XXX/89, 2014, s.61-93.
Şahin, Onur, "1956 Macar Devrimi", Türk Macar Dostluk Derneği, 23 Ekim 2020, 1-2, (Erişim Tarihi: 22.07.2023), www.turkmacar.org.tr/1956-macar-devrm/.
Trory, E. (2015). *Macaristan 1919 ve 1956 Karşıdevrimin Anatomisi*, Çev: Özgür Balkılıç, Yazılama Yayınları, İstanbul.
Türel, Nihat, "Macar Mültecileri ve Çalışma İmkânları", *Vatan,* 25 Şubat 1957.
Uslu, Ateş, "Ellinci yıldönümünde 1956 Macar Devrimi", *Devrimci Markszim*, 1, 2006, 135.
Ünlü, Neslihan, *Soğuk Savaş Döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Orta Avrupa ve Balkanlara Yönelik Politikası*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı, Niğde, 2019, 94.
Yağcı Aksel, Sevgi Can, "Türk Basınında 1956 Macar İhtilali: Hürriyet, Cumhuriyet, Ulus ve Zafer'de Haber Sunumuna İlişkin Uzlaşma ve Ayrışmalar", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (9), Güz 2014, 95-96.

Kaynakça

Arşivler

ATASE Arşivi, Cemil Tahir Taner'in Şahsi Dosyası. Sicil No: 1325-42.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

Resmî Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

Gazeteler

Anadolu

Cumhuriyet

En Son Haber

Haber- Akşam Postası

Son Posta

Ulus

Vakit

Yeni Sabah

Araştırma Eserler

Atalay. A. (2007). Osmanlı ve Genç Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Sporda Batılılaşma Hareketleri. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 30-35.

Akın, Y. (2004). *Gürbüz-Yavuz Evlatlar, Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Baycan, N. (1993). Büyük Taarruz'da Komuta Kademelerinde Görev Alanlarla Üst Düzeydeki Karargâh Subayları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (26), 311-394.

Beden Terbiyesi ve Spor, (1943). Ankara: Çankaya Matbaası.

Bu sabah Ankara'dan (4 Ağustos 1940). Bu Sabah Ankara'dan Şehrimize Gelen Cemil Taner'in Beyanatı, Gençlik Kulüpleri 30 Ağustos'ta Merasimle Açılıyor, *En Son Haber*, 2(333), 1-2.

Cemil Taner'in Başvekil Refik Saydam Başkanlığında Toplanan Heyete Nizamname Projesi Hakkında Verdiği Beyanat. (Mart 1939). *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi*, (3).

Cemil Taner'in Beyanatı (1939). *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi*. (1).

CHF Halkevleri Talimatnamesi (1934), Ankara: Hâkimiyeti Milliyet Matbaası.

General Cemil Taner Vefat Etti (31 Aralık 1946). *Cumhuriyet*, 2.

General Cemil Taner Vefat Etti (30 Aralık 1946). *Vakit*, 2.

Hazin Bir Törenle (30 Aralık 1946). *Ulus*, 2.

Okan, K. (1975). *Türk Spor Tarihi*, Ankara: MÖM Yayınları.

Pınar, M. (2013). "Doğu'da Unutulmuş Bir Kültür Ocağı: Van Halkevi" *Atatürk Dergisi*, 2(2). 3-23.

Pınar, M. (2013). "Erciş Halkevi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 243-253.

Pınar, M. (2018). *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul: Hiperyayın.

Pınar, M. (2021). *Cumhuriyet Döneminde Çukurova Türklüğün Havzası: Mersin Türk Ocağı (1923-1931)*, Konya: Eğitim Yayınevi.

Şahin, G. (Kasım 2022). Bir Savaş İki Kardeş: Büyük Taarruz'da Görev Alan Kurmay Binbaşı Mustafa Şemsettin (Taner) ve Kurmay Binbaşı Cemil Tahir (Taner)'in Meslek Hayatlarından Bazı Kesitler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yüzüncü Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı, 24 (100), 176-193.

Taner, C. T. (1939). "Halkevleri ve Spor Kulüpleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 550-552.

Taner, C. T. (Mart 1939). "İstişare Heyetine Verilen İzahat". *Beden Terbiyesi ve Spor*, (3).

Taner, C. T. (Haziran 1939). "Radyo ve Spor Konuşmaları". *Beden Terbiyesi ve Spor*, (6).

Tümgeneral Cemil Taner'i kaybettik (29 Aralık 1946). *Ulus*, 2.

Yücel, Ö.F.,Saygın, A. U. (2023). "Cumhuriyet Devri Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları Çerçevesinde Maç Dergisi Üzerine Bir İnceleme", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11 (1), 437-473.

Kaynakça

"Amit Shah Says over 80% of Bodo Accord Conditions Implemented." Indian Express, 17 Mart 2025. https://indianexpress.com/article/india/amit-shah-80-per-cent-bodo-accord-conditions-implemented-9889510. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Asom Birleşik Kurtuluş Cephesi (ULFA)." SATP. t.y. https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/assam/terrorist_outfits/Ulfa.htm. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"A Rebel Group in the Indian State of Assam Signs a Peace Accord with the Government." AP News, 29 Aralık 2023. https://apnews.com/article/india-ulfa-rebels-assam-peace-accord-94dbded44cd992f08adf4f437f7c13f3. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"A Rebel Group in the Indian State of Assam Signs a Peace Accord with the Government." Star Tribune, 5 Şubat 2024. https://www.startribune.com/a-rebel-group-in-the-indian-state-of-assam-signs-a-peace-accord-with-the-government/600331231. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Başkentler Serisi: Yeni Delhi." Halkbank Kültür ve Yaşam 18 Ağustos 2024 https://kulturveyasam.com/baskentler-serisi-yeni-delhi/ Erişim Tarihi: 04.06.2025

"BM verilerine göre dünyanın kalabalık ülkesi Hindistan". Anadolu Ajansı, 19 Nisan 2024, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-verilerine-gore-dunyanin-kalabalik-ulkesi-hindistan-/3195937 Erişim Tarihi: 04.06.2025

"BODO Peace Accord." The Unique Academy, 17 Mart 2025. https://theuniqueacademy.com/news/5475/bodo-peace-accord. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Bodo Barış Anlaşması." Press Information Bureau, Government of India, Ministry of Home Affairs. 9 Mart 2021. https://www.pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1703510. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2025.

Desai, Suyash. "India's Evolved Convoluted Deterrence." Foreign Policy Research Institute, 2 Haziran 2025.

Dipankar Banerjee ve Bidhan S. Laishram, Bhutan's "Operation All Clear": Implications for Insurgency and Security Cooperation, Institute of Peace and Conflict Studies, January 2004.

"India Signs Historic Peace Accord with Naga Rebel Group from Its Restive Northeast." Time, 4 Ağustos 2015. https://time.com/3983281/nagaland-peace-accord-nscnim-narendra-modi-india/. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, Nisan 2024, https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/April/weo-report. Erişim Tarihi : 04.06.2025

Hindistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği. "Hindistan'ın Ankara Büyükelçisi Paul: İkili İlişkilerimizin Geleceği." https://www.indembassyankara.gov.in/eoiank_listview/Mzlw. Erişim Tarihi: 3 Haziran 2025.

"Hindistan Ekonomisi," T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y. https://www.mfa.gov.tr/hindistan-ekonomisi.tr.mfa Erişim Tarihi:04.06.2025

"Hint Alt Kıtası," Derin Tarih, Mayıs 2021, https://www.derintarih.com/mercek/hint-alt-kitasi/ Erişim Tarihi: 04.06.2025

Hussain, Wasbir. "Naga Peace Talks: Untying the Knot Might Be Difficult." Deccan Chronicle, 27 Kasım 2024. https://www.deccanchronicle.com/opinion/columnists/wasbir-hussain-naga-peace-talks-untying-the-knot-might-be-difficult-1841876. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

Jaitley, Arun. "Terrorism and India." Legal and Defence Management Foundation, 2025.

"Naga Peace Talks." Shankar IAS Parliament, 29 Ekim 2019. https://www.shankarias parliament.com/current-affairs/polity-1/naga-peace-talks. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"National Socialist Council of Nagaland – Khaplang." SATP. t.y. https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/nagaland/terrorist_outfits/nscn_k.htm. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"NDFB Disbands Itself after 34-Year Fight to Carve Bodoland out of Assam." Hindustan Times, 11 Mart 2020. https://www.hindustantimes.com/india-news/ndfb-disbands-itself-after-34-year-fight-to-carve-bodoland-out-of-assam/story-k3gSPqFuGAr78N54v1d4UO.html. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"North East India: Insurgency and Other Issues." ClearIAS, 20 Eylül 2024. https://www.clearias.com/north-east-india-insurgency-issues/. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2025.

"NSCN Alleges India's Deceit in Naga Peace Talks, Raises Issue of Kilonser's Incarceration." Ukhrul Times, 19 Ocak 2025. https://ukhrultimes.com/nscn-india-naga-peace-talks/. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Security Forces Recover Arms Cache Following Ulfa-I Commander's Arrest." Times of India, 26 Mayıs 2025. https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/security-forces-recover-arms-cache-following-ulfa-i-commanders-arrest/articleshow/121397810.cms. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

Sharma. Bhanwri. "Terrorism in Northeast India." Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR) 1, no. 3 (August 2014): 253–259.

Sinha, Aseema. "Crime-Terror Nexus in India: Challenges and Responses." Journal of Asian Security and International Affairs 5, no. 2 (2018): 209–232.

"The Seven Sisters of India: A Journey Through the Northeast." Jagran Josh, 1 Kasım 2024. https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/what-are-the-seven-sisters-of-india-explained-1730122986-1. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2025.

"This Is Not Just a Muslim Fight.' Inside the Anti-Citizenship Act Protests Rocking India" Time.com, 19 Aralık 2019 https://time.com/5752186/india-protests-citizenship-act/ Erişim Tarihi : 04 Mayıs2025

"Tripartite Agreement – PIB." t.y. https://www.pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1991608. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Ulfa-I Commander Nabbed in Assam." Times of India, 24 Mayıs 2025. https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/ulfa-i-commander-nabbed-in-assam/articleshow/121383800.cms. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Ulfa, NSCN and Two Others Own Responsibility for Manipur Ambush That Left 20 Jawans Dead." Times of India, 4 Haziran 2015. https://timesofindia.indiatimes.com/india/ulfa-nscn-and-two-others-own-responsibility-for-manipur-ambush-that-left-20-jawans-dead/articleshow/47543406.cms. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2025.

"Ulfa's 250 Cadres Training in 4 Myanmar Camps: Centre." Times of India, 27 Mayıs 2025. https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/ulfas-250-cadres-training-in-4-myanmar-camps-centre/articleshow/121446406.cms. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2025.

"Unicorns worldwide: India ranks third with 67 unicorns, US has 703, China has 340" Bussiness Today İn, 9 Nisan 2024, https://www.businesstoday.in/entrepreneurship/start-up/story/unicorns-worldwide-india-ranks-third-with-67-unicorns-us-has-703-china-has-340-424918-2024-04-09 Erişim Tarihi : 04.06.2025

OYUNCULUKTA BEDEN FARKINDALIĞIYLA SES ÜRETME VE ŞARKI SÖYLEME

Ayhan HELVACI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-11-4

Kapak Tasarımı: Prof. Dr. Sezin TÜRK KAYA

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ 1
Beden Farkındalığı Kavramı 2
Oyunculuk ve Şarkı Söyleme Alanında Beden Farkındalığı 3
Sesin Bedensel Temelleri 5
Sesin Fizyolojik Aşamaları 6
Sesin Anatomik Yapıları 7
Solunum Sistemi 8
Akciğerler ve Nefes Borusu 8
Diyafram 9
Vibratör 10
Krikoid Kıkırdak (Halkamsı Kıkırdak) 10
Tiroid Kıkırdak (Kalkansı Kıkırdak) 11
Aritenoid Kıkırdak (İbriksi Kıkırdak) 11
Epiglot (Armutsu Kıkırdak) 11
Rezonatör 14
Rezonans 14
Artikülatör 21
Konuşma ve Şarkı Söylemede Dilin Pozisyonu ve Dil Rahatlatma 26
Fonasyon 29
Doğru ve Yanlış Fonasyon 29
Fonasyonda Beden Farkındalığı 31
Atak (Ton Hamlesi) 33
Atak Türleri ve Ses Üretimindeki Rolü 33
Doğru Atak ve Ses Sağlığı İlişkisi 34
Oyunculukta Atak Kontrolü: Duygusal İfade ve Beden Farkındalığı 35
Şarkı Söylemede Atak Uygulamaları 36
Sinir Sistemi ve Vokal Kontrol 38
Ses Kalitesi 39
Ses Sağlığı ve Beden İlişkisi 41
Şarkı Söyleme ve Oyunculuk Arasındaki İlişki 42
Dramatik Şarkı Söyleme nedir? 42
Oyunculukta Vokal Anlatım 43
Vokal Anlatımın Kavramsal Çerçevesi 44
Vokal Anlatımın Temel Unsurları 44
Vokal Anlatımın Oyunculuk Eğitimindeki Yeri 45
Müzikal Tiyatro, Performatif Şarkı Söyleme 45
Beden Farkındalığı ve Şarkı Söyleme 45
Oyunculuk Pedagojisinde Müzikal Tiyatro 46

II. BİLİNÇLİ BEDEN VE SES: TEKNİK ALTYAPI 47
Nefes Farkındalığı ve Kontrolü 47
Nefes Farkındalığında Duygusal Durumların Rolü 56
Nefes Farkındalığını Geliştirmek İçin Günlük Pratik Öneriler 56
Nefesle Beden Arasındaki Bağ: Nefes Kontrolü 57
Nefes Kontrolünün Oyunculuk ve Sahne İçin Anlamı 65
Vibrato 66
Vibratonun Teknik Gelişimi ve Pedagojik Yaklaşımlar 68
Vibrato Gelişimi İçin Ses ve Oyunculuk Egzersizleri 68
Postür, Denge ve Yerçekimiyle İlişki 72
Doğru Postüre Ulaşmada Farklı Yaklaşımların Özetlenmesi 73
Feldenkrais Yaklaşımı 73
Postürün Ses Üzerindeki Etkisi 78
Postür Düzeltme ve Denge Egzersizleri 78
Gevşeme 89
Bedensel Gevşeme Teknikleri 89
Duygusal İfade ve Bedenin Vokal Yansımaları 95
Sahne İçin Şarkı Seçimi ve Repertuvar Yönetimi 96
Repertuvar Analizi ve Kişisel Şarkı Seçimine Yönelik Çalışma 97
Sahne Provasına Yönelik Ses ve Beden Çalışmaları 98
Prova Öncesi Beden ve Ses Isıtma Rutinine Yönelik Çalışma 98
Performans Sonrası Ses ve Beden Bakımı 99
Performans Sonrası Rahatlama Rutinine Yönelik Çalışma 99
Oyunculukta Beden ve Vokal Performansın Entegrasyonu 100
Ses-Beden Farkındalığına Dayalı Şarkı Yorumlama 101
Yorumun Katmanları 102
Sahnede Şarkı Söylerken An'da Kalmak: Duyusal Farkındalık ve Konsantrasyon 103
An'da Kalmak İçin Teknik Yaklaşımlar 104
Doğaçlama, Yaratıcılık ve Ses-Beden İlişkisi 105
Performansa Hazırlık: Ses-Beden Pratikleri ve Sahne Öncesi Uygulamalar 107
Ses Sağlığı ve Sürdürülebilir Performans 109
Sonuç ve Genel Değerlendirme 110

TERİMLER 115

KAYNAKÇA 119

KAYNAKÇA

Auslander, P. (2008). Liveness: Performance in a Mediatized Culture (2nd ed.). Routledge.

Barlow, W. (1973). The Alexander Principle. Gollancz.

Batson, G., & Wilson, M. (2014). Body and Mind in Motion: Dance and Neuroscience in Conversation. Intellect Books.

Behrman, A. (2019). Speech and Voice Science (3rd ed.). Plural Publishing.

Belgin, E. (1996). Ses Anatomisi [Doktora programı ders notları]. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü.

Berry, C. (2000). The Actor and the Text. Virgin Books.

Berry, C. (2001). The Actor and the Text. Applause.

Blom, L. A., & Chaplin, L. T. (2000). The Moment of Movement: Dance İmprovisation. University of Pittsburgh Press.

Boone, R. D., & McFarlane, C. (2020). The Voice and Voice Therapy (6th ed.). Allyn and Bacon. Plural Publishing

Brunel, H. (2002). Gevşeme Kılavuzu. Chiviyazıları Yayınevi.

Bunch Dayme, M. (2009). Dynamics of the Singing Voice (5th ed.). Springer.

Callery, D. (2015). Through the Body: A Practical Guide to Physical Theatre. Routledge.

Cevanşir, B., & Gürel, G. (1982). Foniatri. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.

Craze, R. (2002). Bedensel ve Zihinsel Gevşeme Yöntemleri. Ege Meta.

Çevik, S. (1997). Koro Eğitimi ve Yönetim Teknikleri. Doruk Yayımcılık.

Daniel, M. (1993). Balancing Space and Energy in Choral Voices. Music Educators Journal, 80(1), 29–33.

Davran, Y. (1997). Şarkı Söyleme Sanatının Öyküsü. Evrensel Müzikevi.

Feldenkrais, M. (1990). Awareness through Movement: Health Exercises for Personal Growth. Harper & Row.

Fortin, S. (2011). Somatic Practices in Dance Education: A Pedagogical Reflection. Journal of Dance & Somatic Practices, 3(1–2), 47–61.

Gould, W. J. (1991). Caring for the Vocal Professional. in Otolaryngology (Vol. III, Head and Neck, 3rd ed., pp. 2273–2282). W. B. Saunders Company.

Göğüş, İ. (1994). Sanatta Yeterlik Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göğüş, İ. (2007). Sesin Bakımı, Korunması ve Eğitimi. Karen Ofset.

Grotowski, J. (1968). Towards a Poor Theatre. Methuen.

Helvacı, A. (1995). Ses Eğitiminde Nefes ve Atak [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Helvacı, A. (2002). Ses Eğitiminde Register ve Rezonans Bölgelerinin Kullanım Özelliklerinin Ses Kalitesine Yansıması [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Helvacı, A. (2012). Şarkı Söyleme Eğitimi Temel Konular ve Uygulamalar. Ekin Yayınevi.

İkesus, S. (1965). Ses Eğitimi ve Korunması. Milli Eğitim Basımevi.

Jacobson, E. (1938). Progressive Relaxation. University of Chicago Press.

Johnson, D. (2018). Somatic Voicework and The Feldenkrais Method. Journal of Voice Studies, 12(2), 55–68.

Kendall, K. A., Leonard, R. J., & Watson, B. C. (2010). Laryngeal Evaluation: Indirect Laryngoscopy to High-Speed Digital Imaging. Thieme.

Larsson, M., Skoog, J., & Zatorre, R. J. (2021). Neural Mechanisms of Vocal Pitch Regulation in Singing. NeuroImage, 225, 117465. https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2020.117465

Lehmann, L., (1902). Meine Gesangskunst, Verlag Der Zukunft, pp.15-25

Le Borgne, W. D., & Rosenberg, M. (2014). The Vocal Athlete: Application And Technique for the Hybrid Singer. Plural Publishing.

Linklater, K. (1976). Freeing the Natural Voice. Drama Publishers.

Linklater, K. (2006). Freeing the Natural Voice: Imagery and Art in the Practice of Voice and Language. Nick Hern Books.

Martin, S., & Darnley, L. (1996). The teaching voice. Whurr Publishers.

Mehling, W. E., Wrubel, J., Daubenmier, J. J., Price, C. J., Kerr, C. E., Silow, T. & Stewart, A. L. (2011). Body Awareness: A phenomenological Inquiry into the Common Ground of Mind–Body Therapies. Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine, 6(1), 1–12.

Miller, R. (1986). The Structure of Singing. Schirmer Books.

Miller, R. (1996). On the Art of Singing. Oxford University Press.

Miller, R. (2004). Solutions for Singers: Tools for Performers and Teachers. Oxford University Press.

Moore, S. (1984). The Stanislavski System: The Professional Training of an Actor. Penguin.

Nussbaum, M. C. (2001). The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy. Cambridge University Press.

Ömür, M. (2001). Sesin Peşinde. Pan Yayımcılık.

Önaldı, Ş. (1978). Güzel Ses Çıkarma Sanatı. Alfa Matbaacılık.

Pecollo, J. Y. (2001). Günlük Sofroloji. Ruh ve Madde Yayınevi.

Pitches, J. (2003). Science and the Stanislavsky Tradition of Acting. Routledge.

Rodenburg, P. (1992). The Right to Speak: Working with the Voice. Routledge.

Sapienza, C. M., & Ruddy, B. H. (2013). Voice Disorders. Plural Publishing.

Sataloff, R. T. (1991). The Effects of Age on the Voice. In Professional Voice: The Science and Art of Clinical Care (pp. 145–158). Raven Press.

Sataloff, R. T. (2005). Professional voice: The Science and Art of Clinical Care (3rd ed.). Plural Publishing.

Schoen, M. A., Paul, R., & Morson, S. (2016). Limbic Contributions to Vocal Expression: Emotion, Music, and Speech. Frontiers in Psychology, 7, 1414. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01414

Seeley, R. R., & Stephens, T. D. (1982). Anatomy and Physiology. Mosby Yearbook Inc.

Selen, N. (1979). Akustik Ses Bilimi ve Türkiye Türkçesi. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sherrington, C. S. (2016). The Integrative Action of the Nervous System. Cambridge University Press. (Orijinal eser 1906'da yayımlanmış).

Shusterman, R. (2012). Thinking Through the Body: Essays in Somaesthetics. Cambridge University Press.

Stanislavski, K. (1989). An Actor Prepares. Routledge.

Stanislavski, K. (2013). An Actor Prepares. Bloomsbury Publishing.

Sundberg, J. (1987). The Science of the Singing Voice. Northern Illinois University Press.

Sundberg, J. (2013). The Science of the Singing Voice. Northern Illinois University Press.

Şahin, E. (2012). Esneme-Iç Geçirme, Dudak Trili ve Dil Rahatlatma Egzersizlerinin Ses Eğitiminde Kullanılabilirliği [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Tansu, M. (1963). Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Théma Larousse. (1994). Milliyet Gazetecilik Ansiklopedisi (s. 386). Milliyet Gazetecilik.

Titze, I. R. (1996). Lip and Tongue Trills: What do they do for us? NATS Journal of Singing.

Titze, I. R. (2000). Principles of Voice Production. National Center for Voice and Speech.

Vennard, W. (1967). Singing: The Mechanism and the Technic. Carl Fischer.

Verdolini, K., & Ramig, L. O. (2001). Review: Occupational Risks for Voice Problems. Logopedics Phoniatrics Vocology, 26(1), 37–46. https://doi.org/10.1080/140154301300109096

Ware, C. (1998). Basics of Vocal Pedagogy: The Foundations and Process of Singing. McGraw-Hill.

Zarate, J. M. (2013). The Neural Control of Singing. Frontiers in Human Neuroscience, 7, 237. https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00237.

Zarrilli, P. B. (2002). Acting (re)considered: Theories and Practices. Routledge.

Zarrilli, P. B. (2009). Psychophysical Acting: An Intercultural Approach after Stanislavski. Routledge.

Zazzali, P. (2016). Theatre Pedagogy: A Performative Approach. Routledge.

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ SİYASAL ve TOPLUMSAL OLAYLAR KRONOLOJİSİ

(1908 – 1920)

Ekin ERDEM

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-58-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mart 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

KAYNAKÇA

Ahmad, Feroz (1995), İttihat ve Terakki, 1908-1914, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Akıncı, Turan (2018), Beyoğlu: Yapılar, Mekânlar, İnsanlar, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Akşin, Sina (2021), İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele-II, Son Meşrutiyet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Arı, Kemal (1997), Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Armaoğlu (2005), 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, Alkım Yayınevi, İstanbul.

Atatürk, Kemal (1970), Nutuk, c. I-II-III, Devlet Kitapları.

Birinci, Ali (1990), Hürriyet ve İtilâf Fırkası, II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Çavdar, Tevfik (2001), Talât Paşa, İmge Kitabevi, Ankara.

Çavuşoğlu, Şefik Bilal (2021), Birinci Dünya Savaşı Dönemi Basın Hayatında Propaganda Aracı Olarak Harp Mecmuası, T.C. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Medya ve Gazetecilik Anabilim Dalı, Danışman: İsmail Arda Odabaşı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Coşar, Ömer Sami (Tarihsiz), İstiklâl Harbi Gazetesi, Milliyet Yay.

Demirci, Hasan (2023), İstanbul Türk Basınında Osmanlı Devleti ile Kafkasya Devletleri Arasında Toplanması Düşünülen İstanbul Konferansı (Haziran-Ekim 1918), Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl 19, Sayı 37, ss. 491-526.

Doğan, Atila (2012), Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm, Küre Yayınları, İstanbul.

Doğan, İsmail (1999), Sosyolojik Düşüncenin Osmanlı'daki Kaynakları: Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecması Örneği, JFES 32 (1), ss. 49–82.

Doğan, Nuri (2000), Ders Kitapları ve Sosyalleşme (1876-1918), Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Doğan, Hasan (2018), Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Grev Hakkı ve Ta'til-i Eşgal Kanunu, Belleten, 82 (293), ss. 265-294.

Dündar, Fuat (2008), Modern Türkiye'nin Şifresi, İttihat ve Terakki'nin Etnisite Mühendisliği (1913-1918), İletişim Yayınları, İstanbul.

Emiroğlu, Kudret (1999), Anadolu'da Devrim Günleri, II. Meşrutiyet'in İlânı, İmge Kitabevi, Ankara.

Ersoy, Mehmet Âkif (1979) Safahat, Haz. Ömer Rıza Doğrul, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.

Ertuna, Hamdi (1984), 1911–12 Osmanlı-İtalyan Harbi ve Kolağası Mustafa Kemal, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Erickson, Edward J. (2003), Size Ölmeyi Emrediyorum, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu**,** Çev: Tanju Akad, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Erickson, Edward J. (2015), Osmanlılar ve Ermeniler, Timaş Yayınları, İstanbul.

Gazel, Ahmet Ali (2007), İkinci Meşrutiyet Dönemi Siyasi Mücadelesinde Lütfi Fikri'nin Tanzimat'ı**,** Çizgi Kitabevi, Konya.

GKB (1999), Balkan Harbi Kronolojisi**,** Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Gökalp, Ziya (1981), Makaleler IX, Hazırlayan: Şevket Beysanlıoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Görgülü, İsmet (1993), On Yıllık Harbin Kadrosu, 1912-1922, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Güneş, İhsan (2012), Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Hükümetler, Programları ve Meclisteki Yankıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Ilgar, İhsan (1973), Mütareke'de Yerli ve Yabancı Basın, Kervan Yayınları, İstanbul.

İsmail Habib (1340), Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi, Matbaa-i Amire, İstanbul.

Jaeschke, Gotthard (1989), Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, (30 Ekim 1918 – 11 Ekim 1922), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Kansu, Aykut (2002), 1908 Devrimi**,** İletişim Yayınları, İstanbul.

Kansu, Aykut (2016), İttihadcıların Rejim ve İktidar Mücadelesi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Karal, Enver Ziya (Tarihsiz) Büyük Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918), c. VI, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Karakaş, Özgül (2011) Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nin Kronolojik Dizini ve Seçilmiş Metinlerin Aktarımı (1 Ağustos 1914 – 31 Ekim 1918), T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Danışman: Doç. Dr. Ömer Çakır, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale.

Karpat, Kemal H. (2010), Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Çev: Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kılıç, Recep (2024), I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nde Sosyal Hayat, Danışman: Abdurrahman Bozkurt, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitütsü Tarih Anabim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Kocabaşoğlu, Uygur; Berge, Metin (1994), Bolşevik İhtilali ve Osmanlılar, Kebikeç Yayınları, Ankara.

Kocatürk, Utkan (1999), Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Ömer Seyfettin (1973), Rûzname (Balkan Savaşı Günlüğü), Bütün Eserleri 8, Falaka, 2.b., Bilgi Yayınevi, İstanbul.

Ömer Seyfettin (2001), Bütün Eserleri, Makaleler, I-II, 1.b., Haz: Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Ömer Seyfettin (2007), Bütün Eserleri, Hikâyeler, I-IV, Haz: Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Özbudun, Ergun (2017), Anayasalcılık ve Demokrasi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Prens Sabahaddin (2007), Gönüllü Sürgünden Zorunlu Sürgüne, Hazırlayan: Mehmet Ö. Alkan, YKY, İstanbul.

Rıza Nur (1967), Hayat ve Hatıratım, c. I-II., Altındağ Yayınevi, İstanbul.

Sarıhan, Zeki (1993), Kurtuluş Savaşı Günlüğü I (Açıklamalı Kronoloji), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Sarıhan, Zeki (1994), Kurtuluş Savaşı Günlüğü II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Sema, Sadri (200), Eski İstanbul Hatıraları, Haz: Ali Şükrü Çoruk, Kitabevi, İstanbul.

Shaw, Stanford J. & Ezel Kural SHAW (1983), Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Çev: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul.

Sönmez, Banu İşlet (2007), II. Meşrutiyette Arnavut Muhalefeti, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Soysal, İlhami (1985), Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, c.8, ss. 2010-2018.

Tanör, Bülent (2004), Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Tansel, Fevziye Abdullah (1989), Ziya Gökalp Külliyatı - 1, Şiirler ve Halk Masalları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

TBMM (1982), Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, İçtima Senesi 1, Cilt: 5, TBMM Basımevi, Ankara.

Tevfik Fikret (1962), Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevfik Fikret'in Diğer Eserleri, (Derleyen: Fahri Uzun), İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., İstanbul.

Toprak, Zafer (1982), Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918), Yurt Yayınları, Ankara.

Toprak, Zafer (2013), Türkiye'de Popülizm 1908-1923, Doğan Kitap, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer (1998), Türkiye'de Siyasal Partiler, c.1, İkinci Meşrutiyet Dönemi, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer (2015), Türkiye'de Siyasal Partiler, c.2., Mütareke Dönemi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Tunç, Sevecen (2015) Osmanlı'nın Olimpiyat Sergüzeşti, Socrates Dergi. https://socratesdergi.com/yazi/osmanlinin-olimpiyat-serguzesti (17.03.2025)

Türk Yurdu Mecmuası (1998), c. I-II-III, Tubitay Yayınları, Ankara.

Tüzün, Nevim (2019), Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'de Yaşanan Sosyal ve Ekonomik Meseleler (İkdam, Sabah, Tasvir-i Efkâr, Tercüman-ı Hakikat, Tanin Örneği), Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Altuncuoğlu, T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Üstel, Füsun (2011), "Makbul Vatandaş"ın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yalçın, Hüseyin Cahit (1976), Siyasal Anılar, Haz. Rauf Mutluay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınevi, İstanbul.

Yalçın, Hüseyin Cahit (2001), Tanıdıklarım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Yalçın, Hüseyin Cahit (2011), Hüseyin Cahid (Yalçın)'den Seçmeler, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e, Haz. Doç. Dr. Erdal Aydoğan, Arş. Gör. Asaf Özkan, Aktif Yayınevi, İstanbul.

Yetim, Fahri (2008), "II. Meşrutiyet'te Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı Formül: 'Millet-i Hakime' Düşüncesi ve Etkileri, SBÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2008, s. 18, ss. 71-84.

YKY (2008), II. Meşrutiyet'in İlk Yılı, 23 Temmuz 1908 - 23 Temmuz 1909, Koordinatör: Tamer Erdoğan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Yüce, Mehmet (2014), Osmanlı Melekleri, Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri, İletişim Yayınları, İstanbul.

Uchicago, Ottoman and Turkish Journals and Popular Press. https://www.lib.Uchicago.edu/e/collections/mideast/medoc-cat/journals.html (08.03.2025)

Zürcher, Erik Jan (2018), Modern Türkiye'nin Tarihi, Çev: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, İstanbul.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİ

Eylül Ece ÇAKI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-45-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....1

2. BİRİNCİ BÖLÜM
SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİ 21
2.1. DİPLOMATİK İLİŞKİLER 21
2.1.1. İkili Antlaşmalar (Varşova Paktı, ABM).....25
2.2. EKONOMİK İLİŞKİLER.....30
2.2.1. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye'deki Ekonomi Politikası ...38
2.2.2. Soğuk Savaş Döneminde Almanya'daki Ekonomi Politikası ..40
2.2.3. Ticari Mübadelelere Ait Hususi Anlaşma ve Kredi Anlaşması 46
2.2.4. Türkiye-Almanya İşgücü Antlaşması 50
2.3. ASKERİ İLİŞKİLER.....52
2.3.1. Askeri Yarış.....54
2.3.2. Askeri Devrimler ve Müdahaleler 62
2.3.3. Soğuk Savaş Dönemi'nde Asya-Pasifik Bölgesi.....72
2.3.4. Süveyş Krizi, Küba Füze Krizi ve Berlin Krizi 84
2.4. SOSYAL VE KÜLTÜREL İLİŞKİLER.....94
2.4.1. Eğitim ve Kültür İş Birliği 100
2.4.2. Batı Avrupa'ya Yönelik İşçi Göçü ve Soğuk Savaş Dinamikleri 103

3. İKİNCİ BÖLÜM
BASINDA SOĞUK SAVAŞ 107
3.1. TÜRK BASININDA SOĞUK SAVAŞ.....107
3.2. ALMAN BASININDA SOĞUK SAVAŞ 118

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DETANT VE SONRASI: TÜRK ALMAN İLİŞKİLERİNİN YENİ DİNAMİKLERİ.....131
4.1. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ: DETANT (YUMUŞAMA) POLİTİKASI 131
4.2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ: TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE ETKİLERİ.....138

4.3. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ADAYLIĞI SÜRECİNDE ALMANYA İLE İLİŞKİLER 144
4.4. YENİ DÜNYA DÜZENİNDE TÜRKİYE- ALMANYA İLİŞKİLERİ 152

SONUÇ 157

KAYNAKÇA.....165

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

Süreli Yayınlar

Allegemeine Zeitung Berliner Morgenpost Bild Cumhuriyet Der Spiegel Die Welt Die Zeit Günaydın Hürriyet Milliyet Neues Deutschland Resmî Gazete Son Posta Tercüman

Kitaplar

Abelshauser, Werner, *Deutsche Wirtschaftsgeschichte seit 1945*, Beck Verlag, München 2011.

Abelshauser, Werner, *The Dynamics of German İndustry: Germany's Path Toward the New Economy and the American Challenge*, Berghahn Books, New York 2005.

Ahmad, Feroz, *Turkey: The Quest for Identity, Oneworld Publications*, Oxford 2003.

Akçay, Belgin, Bahri Yılmaz, *Turkey's Accession to the European Union: Political and Economic Challenges*, Lexington Books, Lanham 2012.

Akdan, Tolgahan, *Soğuk Savaş ve Türkiye'nin Batıya Yönelişi*, Yordam Kitap, İstanbul 2020.

Altunışık, Meliha Benli, Mustafa Aydın, Çağrı Erhan, *Turkish-American Security Relations: The Middle East Dimension*, Routledge, London 2004.

Ambrose, Stephen, *Eisenhower, Soldier and President*, Simon& Schuster, New York 1990.

Ambrosius, Gerold, William H. Hubbard*, A Social and Economic History of Twentieth- Century Europe*, Harvard University Press, Cambridge 1989.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul 2012.

Armaoğlu, Fahir, *Türk Siyasi Tarihi*, Kronik Kitap, İstanbul 2018.

Avcıoğlu, Doğan, *Türkiye'nin Düzeni: Dün, Bugün, Yarın*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1968.

Aydın, Mustafa, Çağrı Erhan, *Turkish- American Relations: Past, Present and Future*, Routledge, London 2004.

Aydın, Yaşar, *The Germany- Turkey Migration Corridor. Refitting Policies for a Transnational Age*, Migration Policy Institute, Washington 2016.

Axel, Schildt, *Zwischen Abendland und Amerika: Studien zur westdeutschen Ideenlandschaft der 50er Jahre*, Gruyter, Berlin 2009.

Baç, Meltem Müftüler, *Turkey's Relations with a Changing Europe,* Manchester University Press, Manchester 1997.

Bahners, Patrick, Alexander Camman, *Bundesrepublik und DDR: Die Debatte um Hans- Ulrich Wehlers Deutsche Gesellschaftsgeschichte*, C.H. Beck, Münih 2009.

Beevor, Antony, *Stalingrad: The Fateful Siege: 1942-1943*, Penguin Books, England 1998.

Bernhard, Patrick, Holger Nehring, Anne Rohstock, *Den Kalten Krieg denken: Beiträge zur sozialen Ideengeschichte seit 1945*, Klartext Verlag, Essen 2014.

Bitter, Alexander B., *Kurt von Schleicher- The Soldier and Politics in the Run-Up to National Socialism: A Case Study of Civil-Military Relations*, Partners Publishing 2013.

Borde, Theda, Erol Esen, *Türkiye ve Almanya Cilt III: Toplum Sağlık ve Eğitimde Çeşitlilik*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2015.

Borchardt, Knut, *Perspectives on Modern German Economic History and Policy*, Cambridge University Press, Cambridge 1991.

Brands, Henry William, *The Devil We Knew: Americans and the Cold War*, Oxford University Press, USA 1993.

Brzezinski, Zbigniew, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, New York 1997.

Buğra, Ayşe, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

Butterwegge, Christoph, Michael Klundt, *Matthias Belke Zeng, Kinderarmut in Ost-und Westdeutschland*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2008.

Can, Ayşegül, Melih Duman, *Geçmişten Günümüze Türkiye- Balkan Ülkeleri İlişkileri*, Eğitim Yayınevi, Konya 2022.

Caute, David, *The Dancer Defects: The Struggle for Cultural Supremacy During the Cold War*, Oxford University Press, Oxford 2003.

Charlwood, David, *Suez Crises 1956 End of Empire and the Reshaping of the Middle East*, Pen and Sword Military, Yorkshire 2019.

Crane, Conrad C., *American Airpower Strategy in Korea, 1950-1953*, University Press of Kansas, Lawrence 2000.

Crazıus, Tıll, *Die Währungsreform von 1948: Vorbereitung, Durchführung und Folgen (Bis 1952)*, diplom.de, Berlin 2000.

Cumings, Bruce, *Korea's Place in the Sun: A Modern History,* W.W. Norton&Company, New York 1997.

De Grazia, Victoria, *Irresistible Empire: America's Advance Through Twentieth- Century Europe*, Harvard University Press, Cambridge 2005.

Dirim, İnci, Peter Auer, *Türkisch Sprechen Nicht Nur Die Türken: Über Die Unschärfebeziehung Zwischen Sprache und Ethnie in Deutschland*, Walter De Gruyter, Deutschland 2004.

Dohmen, Matthias, *Geraubte Träume, verlorene Illusionen: Westliche und östliche Historiker im deutschen Geschichtskrieg*, Liepziger Univeritätsverlag, Liepzig 2017.

Duiker, William J., *The Communist Road to Power in Vietnam,* Westview Press, Boulder 1996.

Düzgıt, Senem Aydın, *Global Turkey in Europe: Political, Economic and Foreign Policy Dimensions of Turkey's Evolving Relationship with the Eu*, Edizioni Nuova Cultura, 2013.

Ebertstadt, Nicholas, *Policy and Economic Performance in Divided Korea During the Cold War Era: 1945-91*, AEI Press, Washington 2010.

Edwards, A.J.C., *Nuclear Weapons, The Balance Of Terror, The Quest For Peace*, London 1986.

Eichengreen, Barry, *Europe's Postwar Recovery*, Cambridge University Press, Cambridge 1995.

Engel, Jeffrey, *When the World Seemed New: George H. W. Bush and the End of the Cold War,* Mifflin Harcourt, New York 2017.

Erhard, Ludwig, *Prosperity through Competition*, Frederick A. Praeger, New York 1958.

Etheridge, Brian Craig, *Window and Wall: Berlin, The Third Reich, and the German Questions in the United States, 1933-1999*, The Ohio State University, Ohio 2002.

Fahlenbrach, Kathrin, Medien, *Geschichte und Wahrnehmung: Eine Einführung in die Mediengeschichte*, Springer Fachmeiden Wiesbaden, Wiesbaden 2018.

Feldenkırchen, Wilfried, *Die Deutsche Wirtschaft im 20. Jahrhundert*, R. Oldenburg Verlag, Münih 1998.

Frank, Richard B., *Downfall: The End of the Imperial Japanese Empire*, Penguin Books, New York 1999.

Freedman, Lawrence, *Kennedy's Wars: Berlin, Cuba, Laos and Vietnam*, Oxford University Press, Oxford 2000.

Gaddis, John Lewis, *The Cold War: A New History*, Penguin Books, London 2005.

Gaddis, John Lewis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, Oxford 1982.

Garthoff, Raymond L., *Reflections of the Cuban Missile Crisis*, Brookings Institution Press, Washington 1989.

Geppert, Dominik, *Die Ära Adenauer*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2022.

Getchell, Michelle, *The Cuban Missile Crisis and Cold War,* Hackett Publishing, Cambridge 2018.

Gınor, Isabella, Gideon Remez, *The Soviet- Israeli Conflict*, Oxford University Press, Oxford 2017.

Goldin, Ian, Kennet Reinert, *Globalization for Development: Meeting New Challenges*, Oxford University Press, Oxford 2012.

Gorsuch, Anne, Diane Koenker, *The Socialist Sixties: Crossing Broders in the Second World*, Indiana University Press, Bloomington 2013.

Green, Michael, *Nato and Worsaw Pact Tanks of the Cold War*, Pen and Sword Books, Barnsley 2022.

Hale, William, *Turkish Foreign Policy Since 1774*, Routledge, London 2013.
Halliday, Fred, *The Making of the Second Cold War*, Verso, London 1983.

Hecht, Jessica Gienow*, Sound Diplomacy: Music and Emotions in Trans Atlantic Relations*, Univesity of Chichago Press, Chicago 2009.

Henderson, David R., *The Concise Encylopedia of Economics, Liberty Fund*, Indıanapolis 2008.

Hennesy, Peter, *Winds of Change: Britain in the Early Sixties*, Penguin Books, London 2007.

Herf, Jeffrey, *Divided Memory: The Nazi Post in the Two Germanys*, Harvard University Press, Cambridge 1997.

Hixon, Walter L., *Parting the Curtain: Propaganda, Culture, and the Cold War*, 1945-1961, Palgrave Macmillan, New York 1998.

Holtfrerich, Carl Ludwig, *The German Inflation 1914-1923: Causes and Effects in International Perspective*, Walter de Gruyter, Berlin 1986.

Jackson John H., *The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations*, MIT Press, Cambridge 1989.

Jian, Chen, *China's Road to the Korean War: The Making of the Sino-American Confrontation*, Columbia University Press, New York 1994.

Joseph, Joseph S., *Turkey and the European Union Internal Dynamics and External Challenges*, Palgrave Macmillan, New York 2006.

Judt, Tony, *Postwar: A History of Europe Since 1945*, Penguin Books, London 2006.

Kaiser, Wolfram, Brigitte Leucht, Morten Rasmussen, *The History of the European Union: Origins of a Trans and Supranational Polity 1950-72*, Routlage, London 2008.

Kaplan, Fred, *The Wizards of Armageddon*, Stanford University Press, Stanford 1991.

Karpat, Kemal H., *Turkey's Foreign Policy in Transition: 1950-1974*, Brill Yayınevi, Leiden 1975.

Käthner, Arne I.A., *German Neoliberalism from 1924 to 1963: The Semantic Counter- Revolution of Transnational Elite Networks*, Springer Nature, Cham 2024.

Kaymakçı, Burak Özgün, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarihi- Düşünsel Bir 'Deneme' Türkiye Ekonomisi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015.

Kaya, Ayhan, Ferhat Kentel, *Euro Turks: A Bridge or a Breach between Turkey and the European Union?,* CEPS, Brüksel 2005.

Kazgan, Gülten, *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.

Kießling, Fredrich, Christoph Safferling, *Staatsschutz im Kalten Krieg. Die Bundesanwaltschaft zwischen NS- Vergangenheit, Spiegel- Affäre und RAF*, dtv Verlagsgesellschaft, Almanya 2021.

Kimball, Jeffrey P., *To Reason Why: The Debate About the Causes of US Involvement in the Vietnam War*, Temple University Press, Philadelphia 1990.

Kocka, Jürgen, *Capitalism: A Short History,* Harvard University Press, Cambridge 2016.

Koçak, Cemil, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

Kolko, Gabriel*, Anatomy of a War, Vietnam the United States, and the Modern Historical Experience*, Pantheon Books, New York 1985.

Krepon, Michael, Dan Caldwell, *The Politics of Arms Control Treaty Ratification*, Palgrave Macmillan, England 1991.

Kriege, John, *American Hegomony and the Postwar Reconstruction of Science in Europe*, MIT press, Cambridge 2006.

Käthner, Arne I.A., *German Neoliberalism from 1924 to 1963: The Semantic Counter- Revolution of Transnational Elite Networks*, Springer Nature, Cham 2024.

Lawrence, Mark Atwood, *The Vietnam War: A Concise International History*, Oxford University Press, Oxford 2008.

Lebow, Richard Ned, *Nuclear Crisis Management*, Cornell University Press, Ithaca 1987.

Lee, Robert W., *German Industry and German Industrialisation: Essays in German Economic and Business History in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Routledge London 1991.

Leffler, Melvyn P., *For the Soul of Mankind: the United States, the Soviet Union, and the Cold War*, Hill and Wang, New York 2007.

Leffler, Melvyn P., Odd Arne Westad, *The Cambridge History of the Cold War*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.

Lie, John, *K-Pop: Popular Music, Cultural Amnesia and Economic İnnovation in South Korea*, University of California Press, California 2015.

Logevall, Fredrik, *Embers of War: The Fall of an Empire and the Making of America's Vietnam,* Random Hause, New York 2012.

Louis, William Roger, *The British Empire in the Middle East 1945-1951: Arab Nationalism, the United States and Postwar Imperialism*, Oxford University Press, Oxford 1984.

Lowe, Peter, *The Origins of the Korean War*, Longman, London 1986.

Lucas, Scott, *Freedom's War: The US Crusade Againts the Soviet Union 1945-56*, Manchester University Press, Manchester 1999.

Lutz, Hachmeister, *Die Herren Journalisten: Die Elite der Deutschen Presse nach 1945*, C.H. Beck, München 2002.

Major, Patrick, Rana Mitter, *Across the Blocs: Cold War Cultural and Social History*, Routledge, London 2004.

Mazower, Mark, *Governing the World: The History of an Idea*, Penguin Books, London 2012.

Mee, Charles L., *Saving a Continent: The Untold Story of the Marshall Plan*, Create Space, South Carolina 2016.

Morris, Benny, *Righteous Victims: A History of the Zionist- Arab Conflict*, Vintage Books, New York 1999.

Ohliger, Rainer, Karen Schönwälder, *European Encounters: Migrants, Migration and European Societies Since 1945*, Routledge, London 2003.

Oral, Sander, *Turkish Foreign Policy: Forces of Continuity and of Change, Modern Turkey: Continuity and Change*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 1984.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2006.

Örnek, Cangül, *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, Yordam Kitap, İstanbul 2015.

Özil, Şeyda, Yasemin Dayıoğlu Yücel, Michael Hofmann*, 50 Jahre Türkische Arbeitsmigration in Deutschland*, V&R Unipress GmbH, Göttingen 2011.

Özer, Yonca, *Turkey and the European Union: Processes of Europeanisation*, Routledge, London 2016.

Pamuk, Şevket, *Türkiye'nin 200 yıllık İktisadi Tarihi: Büyüme, Kurumlar ve Bölüşüm,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

Paterson, Thomas G., *Kennedy's Quest for Victory: American Foreign Policy, 1961-1963*, Oxford University Press, New York 1989.

Pells, Richard H., *Not Like US: How Europeans Have Lowed, Hated and Transformed American Culture Since World War II*, Basic Books, New York 1997.

Pollard, Robert A*., Economic Security and the Origins of the Cold War 1945-1950*, Columbia University Press, New York 1985.

Reynolds, David, *One WorldDivisible: A Global History Since 1945*, W.W. Norton&Company, New York 2000.

Robins, Philip, *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War*, Hurst Publishers, London 2003.

Rupnik, Jacques, *Prague Spring 1968 at 50, Czech Sociological Review*, Paris 2018. Russel, Roberts, *Building the Panama Canal*, Mitchell Lane Publishers, Hockessin 2009.

Saatçıoğlu, Beken, Funda Tekin, *Turkey and the European Union. Key Dynamics and Future Scenarios*, Nomos, Baden Baden 2021.

Sandbrook, Dominic, *Never Had It So Good: A History of Britain from Suez to the Beatles*, Little Brown Book Group, London 2005.

Sarı, İbrahim, *2. Dünya Savaşı*, Nokta E-Book Publishing, Antalya 2017.

Saunders, Frances Stonor, *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*, The New Press, New York 1999.

Service, Robert, *Comrades: A World History of Communism*, Pan Macmillian, London 2007. Seth, Michael J., *A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford 2020.

Sprenger, Bernd, Bodo Herzog, *Wahrungsreform und Soziale Marktwirtschaft*, Konrad Adenauer Stiftung, Berlin 2008.

Stanley, Karnow, *Vietnam: A History, Random House*, New York 1994.

Stegherr, Marc, *Der Neue Kalte Krieg Der Medien: Die Medien Osteuropas und Der Neue Ost-West-Konflikt*, Springer Fachmeiden, Wiesbaden 2018.

Stern, Fritz, *Dreams and Delusions: The Drama of German History*, Knopf Publishing, New York 1987.

Stocker, Günther, *Doris Neumann- Rıeser, Stefan Maurer, Diskurse des Kalten Krieges: Eine andere österreichische Nachkriegsliteratur*, Böhlau Verlag, Viyana 2017.

Stone, Norman, *The Atlantic and Its Enemies*, Penguin Books, London 2010. Sönmezoğlu, Faruk, *Türk Dış Politikasının Analizi*, Der Yayınları, İstanbul 2004.

Şen, Faruk, *AB ile Güncel İlişkilerimiz ve Ekonomik Kriz*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2014.

Trachtenberg, Marc, *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement,1945- 1963*, Princeton University Press, Princeton 1999.

Turner, Ashby Henry, *Germany from Partition to Reunification*, Yale University Press, New Haven 1992.

Turley, William S., *The Second Indochina War: A Concise Political and Military History*, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham 2009.

Ultan, Mehlika Özlem, *Avrupa Birliği'nde Yasa Dışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2016.

Unat, Nermin Abadan, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.

Uslu, Nasuh, *Turkish Foreign Policy in the Post- Cold War Period*, Nova Publishers, New York 2004.

Von Eschen, Penny M., *Satchmo Blows Up the World: Jazz Ambassadors Play the Cold War*, Harvard University Press, Cambridge 2004.

Von Krause, Ulf, *Die Bundeswehr als Instrument deutscher Au*ßenpolitik, Springer Verlag, Wiesbaden 2018.

Von Papen, Franz, *Memoirs*, Andre Deutsch, Londra 1952.

Vowinckel, Anette, Thomas Lindenberger, Marcus M. Payk, *Cold War Cultures: Perspectives on Eastern and Western Societies*, Berghahn Books, Oxford 2014.

Wagnleitner, Reinhold, *Coca-Colonization and the Cold War*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 1994.

Wessels, Wolfgang, *The European Council*, Macmillan Press, London 1996.

Weymouth, Tony, Bernard Lamizet, *Markets and Myths: Forces for Change in the European Media*, Longman, Londra 1996.

Wiesband, Edward, *2. Dünya Savaşı ve Türkiye*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2002.

Wilke, Jürgen, *Presspolitik und Propaganda. Historische Studien vom Vormärz bis zum Kalten Krieg*, Böhlau Verlag, Köln 1997.

Wojtke, Wichert, *Weltpolitik im Wandel: Revolutionen, Kriege, Ereignisse...und was man daraus lernen kann*, Springer, Wiesbaden 2016.

Yücel, T. Fikret, *Cumhuriyet Türkiyesi'nin Sanayileşme Öyküsü*, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı(ttgv), Ankara 2015.

Zwengel, Almut, *Die Gastarbeiter der DDR: Politischer Kontext und Lebenswelt*, Lit Verlag, Münster 2011.

Makaleler

Akçakaya, Umut, "Soğuk Savaşın İlk Yıllarında Türkiye'de Komünizm Algısı ve Siyasetteki Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 67, Sayı XXIII, Haziran- Eylül- Aralık 2022.

Akgün, Birol, "Türk Dış Politikası ve Uluslararası Örgütler", *Akademik Ortadoğu*, Sayı 2, Cil III, 2009.

Alkanalka, Mehmet, "Türkiye'nin Uluslararası Terörizmle Mücadelesinde Bir Strateji Olarak Diplomatik Yumuşak Dengeleme", *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, Cilt II, 2023.

Atmaca, Ömür Ayşe, "Soğuk Savaş Sonrası Yeni Jeopolitik Dengeler: 1990'lı Yıllarda Türk- Amerikan İlişkileri", *A. Haluk Ülman'a Armağan*, 2013.

Arbeitsgemeinschaft, deutscher wirtschaftswissenschaftlicher, Forschungsinstitute, "Die Lage Der Weltwirtschaft und der Deutschen Wirtschaft im Herbst 2006", *ifo Schnelldienst*, Sayı 20, Cilt LIX, 2006.

Barroche, Julien, "Discourse and Practice of Subsidiarity in the European Union since the Maastricht Treaty", *Droit et Societe*, Sayı 3, Cilt LXXX, 2012.

Bayar, Tuba, Murat Bayar, "Küresel Nükleer Silahları Yasaklama Çabaları: Neo- Popülizmin Etkisi", *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, (USBİD), Say 1, Cilt II, Nisan 2018.

Bergsten, C. Fred, "The World Economy After the Cold War", *California Management*, Sayı 2, Cilt XXXIV, 1992.

Buigut, Steven, Burcu Kapar, "How did Brexit impact EU trade? Evidence from real data", *The World Economy*, Sayı 6, Cilt XLVI, 2023.

Bulut, Yücel, "Soğuk Savaş Atmosferinde DP'ye Muhalif Bir Dergi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı 3, Cilt III, 2018.

Cordel Hull, Encyclopedia Britannica, Sayı 28, Cilt II, 2023.

Cull, Nicholas J., "Speeding The Strange Death of American Public Diplomacy: The George H.W. Bush Administration and the U.S. Information Agency", *Diplomatic History*, Sayı 1, Cilt XXXIV, 2010.

Cull, Nicholas J., "The Cold War and The United States Information Agency: American Propaganda and Public Diplomacy, 1945-1989", *Naval War College Review*, Sayı 4, Cilt LXI, 2009.

Cülük, Ahmet, "İran İslam Devrimi ve Ulemanın Zaferi", *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt XX Haziran 2018.

Danylow, Julia, "BlackBox Kalter Krieg, Ein Werkstattbesuch am Checkpoint Charlie", *Zeithistoriche Forschungen*, Sayı 2, Cilt XI, Kasım 2014.

Dartan, Muzaffer, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Almanya'daki Türk Lobi Gücünün Rolü", *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, Cilt XX, 2012.

Deniz, Muzaffer, "Hitler Dönemi Türk- Alman Anlaşmaları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, Cilt II, 2015.

Dertli, Osman, "Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Çalışma Hayatına Dair Bazı Tespitler ve Çalışma Hayatının Türk Göçmenler Üzerindeki Etkileri", *Diyanet İlmi Dergi*, Sayı1, Cilt LIV, 2018.

Dilek, Sait Mehmet, "Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand- Kellog Paktı", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı 37, Cilt X, 2013.

Dülffer, Jost, "Cold War History in Germany", *Cold War History*, Sayı 2, Cilt VIII, 2008.

Düzgıt, Senem Aydın, "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı 29, Cilt VIII, 2011.

Eichengreen, Barry, Pablo Vazquez, "Institutions and Economic Growth in Postwar Europe: Evidence and Conjectures Productivity", *Technology and Economic Growth*, 2000.

Ekız, Cengiz, Ali Somel, "Türkiye'de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi", *Mülkiye Dergisi*, Sayı 256, Cilt XXXI, 2007.

Elekdağ, Şükrü, "2 ½ War Strategy", *Perceptions Journal of International Affairs*, Sayı 4, Cilt I, 1996.

Ercan, Murat, "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikasında Türkiye'nin Önemi", *Akademik Bakış Dergisi*, 2021.

Erdem, Beste Nigâr, "Abdi İpekçi Yönetimindeki Milliyet Gazetesi'nin Bir Kitle Gazetesi Olarak Soğuk Savaş Bağlamında Değerlendirilmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3, Cilt V, 2016.

Ermağan, İsmail, "Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye- Almanya İlişkileri", *Mustafa Kemal Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 20, Cilt IX, 2012.

Ersoy, Zengin, "Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye Dışında Yaşayan Türklere Bakış: 'Esir Milletler/ Türkler Haftası' Etkinlikleri (1959-1980)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 238, Cilt CXXI,2019.

Ertem, Barış, "Truman Doctrine and Marshall Plan in Turkey- USA Relations", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 21, Cilt XII, 2009.

Ertem, Barış, "Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 11, Cilt III, 2010.

Genel, Mehmet, "Almanya'ya Giden İlk Türk İşçi Göçünün Türk Basınındaki İzdüşümü: Sirkeci Garı'ndan Munchen Hauptbahnhof'a", *Selçuk İletişim Dergisi*, Sayı 3, Cilt VIII, 2014.

Göktepe, Cihat, Süleyman Seydi, "Soğuk Savaş Başlangıcında Türk Dış Politikası", *Bilig Dergisi*, Sayı I, Cilt XXVII, 1973.

Gözen, Ramazan, "Türk Dış Politikasının Avrupa Birliği'ne Doğru Dönüşümü", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Sayı 6, Cilt II, 2006.

Gözcü, Alev, "2. Dünya Savaşı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 15, Cilt VI, 2007.

Gültekin, Sümeyra, Muhammed Benli, "Türkiye'nin Son Dönem Dış Ticaret Performansı ve Dış Ticaret Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *İktisadi ve İdari Bilimlerde Modern Araştırmalar*, 2024.

Güleç, Cansu, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları", *Journal of Tesam Academy*, Sayı 2, Cilt II, 2015.

Günay, Enver, Dilek Atılgan, Emine Serin, "Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Cilt VII, 2017.

Hellwıg, Martin, Neumann Manfred Jm, "Economic Policy in Germany: Was There a Turnaround?", *Economic Policy*, Sayı 5, Cilt II, 1987.

İçduygu, Ahmet, "50 Years After The Labour Recruitment Agreement With Germany: The Consequences Emigration For Turkey", *Perceptions: Journal Of International Affairs*, Sayı 2, Cilt XVII, 2012.

İmamaliyeva, Ülker, "ABD Jeopolitiğinin Yeni Dünya Düzeni Üzerindeki Etkisi*", Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 4, Cilt VIII, 2022.

Kara, Serdar, "1939-40 Sovyet- Fin Kış Savaşı'nın Yeni Sabah, Cumhuriyet ve Tan Gazetelerine Yansıması ve Bu Gazetelerin İdeolojik Pozisyonları Üzerine Değerlendirmeler", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 44, Cilt XLIV, 2023.

Karabulut, Bilal, "Türk Dış Politikası 1919-2008", *Gazi Akademik Bakış*, Sayı 3, Cilt II, 2008.

Karaca, Orhan, "Türkiye'de Bölgesel Yakınsamanın 50 Yılı: Yeni Veri Seti ve 1960-2010 Dönemi Analizi", *Sosyoekonomi*, Sayı 35, Cilt XXVI, 2018.

Kasapsaraçoğlu, Murat, "Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'de Yapılan Askeri Darbeler ve Amerika", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 3, Cilt XIX, 2020.

Kaya, Seyfettin, "Üçüncü Haçlı Seferi Sırasında Frederick I. Barbarossa'nın Konya'yı İşgali ve Yağmalaması (17-23 Mayıs 1190)", *Orta çağ Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt III, 2020.

Keleşyılmaz, Vahdet, "Atatürk'ün Bulgar Basınındaki Önemli Bir Polemik Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri ve Ulusal Dış Politika Üzerine", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 20, Cilt V, 1997.

Kocaoğlu, Ceyda Tuna, "Soğuk Savaş Yıllarında Türkiye'de Komünizm Karşıtı Propaganda Kitaplarında Anti- Komünist Söylem", *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, Cilt XIII, 2020.

Koç, Yıldırım, "Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri", *Madenci Dergisi*, 2001.

Kostak, Ercan, "Soğuk Savaş Döneminde Savunma İttifakı Olarak NATO'nun Kurulması ve Türkiye'nin Üyeliğine Giden Yol", *History Studies*, Sayı 2, Cilt XIV, 2024.

Kutlay, Mustafa, "Yeni Türk Dış Politikası'nın Ekonomi Politiği: Eleştirel Bir Yaklaşım", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı 35, Cilt IX, 2012.

Küçükkalay, Mesud, Özcan Dağdemir, "Türkiye'de 1960-1980 Müdahale Dönemi Ekonomileri: İktisat Politikaları ve Makroekonomik Göstergeler Açısından Bir Karşılaştırma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 3, Cilt I, Kasım 1999.

Leffler, Melvyn P., "The Marshall Plan: Dawn of the Cold War", *Foreign Affairs*, Sayı 4, Cilt XXVII, 2018.

Linger, Eloise, "Toward a More Inclusive History of the Cuban Revolution of 1959", *International Journal of Cuban Studies*, Sayı 2, Cilt XII, 2020.

Mann, Gerald H., "60 Jahre Wohlstand für alle: Ludwig Erhard und die Soziale Marktwirtschaft", *Arbeitspapiere der fom Hochschule für Oekonomie und Management*, Sayı 1, Cilt LXXIV,2019.

Marquard, Teodor, "Türkiye'deki Alman İrtibat Bürosu'nun Çalışma Şekli ve Türk İşçilerinin Almanya'ya Sevkinin Önemi", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 18, 1967.

Memiş, Şefik, "20. Yüzyıl Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa Bir Analiz (1923-2000)", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 66, 2020.

Mercan, Sezgin, "Avrupa'da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar", *Euro Politika Dergisi*, 2018.

Monceau, Nicolas, "Turkey and Europe, an Ambivalent Relationship Since the Establishment of the Turkish Republic", *In: Turkey a Century of Change in State and Society*, Cham: Springer International Publishing, 2023.

Neumann, Elisabeth Noelle, "The Spiral of Silence A Theory of Public Opinion", *Journal of Communication*, Sayı 2, Cilt XXIV, 1974.

Nicholson, Penelope, "Vietnamese Law: A Bibliography", *Legal Reference Services Quarterly*, Sayı 2, Cilt XXII, 2003.

Nietzel, Benno, "Propaganda, Cultural Diplomacy and the Politics of Comparison in the Early Cold War, 1945 to the 1960's", *In Contact, Conquest and Colonization*, 2021.

Oğuz, Gönül, "Avrupa Birliği'nin Genişleme Yorgunluğu Sürecinde AB-Türkiye İlişkileri", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 1, Cilt IX, 2012.

Önış, Ziya, Caner Bakır, "Turkey's Political Economy in the Age of Financial Globalization: The Significance of the EU Anchor", *South European Society & Politics*, Sayı 2, Cilt XII, 2007.

Özata, Murat, "Democracy or Stability: The US Policy Towards Turkish Experiment in Democracy 1945-1980", *Tarih Dergisi*, Sayı 84, Cilt LXXXIV, 2024.

Özbay, Fatih, "Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkileri: 1992-2010", *Bilge Strateji*, Sayı 4, Cilt III, 2011.

Özbilek, Ömer Arda, "II. Dünya Savaşı Sonrası Türk- Sovyat İlişkilerinin Gerilemesi ve Anti- Komünizm (1945-1950)", *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi*, Sayı 1, Cilt II, 2023.

Özcüre, Gürol, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinin İşgücü Göçü, Serbest Dolaşım ve Sosyal Güvenlik Boyutu", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2007.

Özçağlayan, Mehmet, Dilhan Apak, "Soğuk Savaş Yıllarında Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi", *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı 28, Cilt XXVIII, 2017.

Özkan, Behlül, "Cold War Era Relations Between West Germany and Turkish Political Islam: From an Anti- Communist Alliance to a Domestic Security Issue", *Southeast European and Black Sea Studies*, Sayı 1, Cilt XIX, 2019.

Öztürkçi, Alpaslan, "Soğuk Savaş'ın 1950'li Yıllarda Orta Doğu'da Yaşanan Askeri Darbelere Etkileri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 34, Cilt XVII, 2017.

Paqué, Karl- Heinz, "Challenges Ahead: Long- Term Perspectives of the German Economy", *Kieler Diskussionsbeiträge*, Sayı 10, Cilt XLIV, 1993.

Paqué, Karl- Heinz, "Die Rückkehr Der Mitte Europas: 70 Jahre Soziale Marktwirtschaft in Deutschland", *Perspektiven der Wirtschaftspolitik*, Sayı 4, Cilt XIX, 2018.

Projektgruppe, Gemeınschaftsdıagnose, "Deutsche Wirtschaft im Boom-Luft Wird Dünner", *İfo Schnelldienst*, Sayı 8, Cilt LXXI, 2018.

Saray, Mehmet, "Atatürk'e Göre Türk Ahlakı, İnsanlık ve Türk Milleti Kavramı", *Tarihistan*, 2020.

Sarı, Özlem L., "Migration and Development: The Case of Turkish Migration to Germany", *International Journal of Economic Development*, Sayı 2, Cilt V, 2003.

Sarıçoban, Gülay, "İkinci Dünya Savaşı Döneminde (1939-1945) Türk Dış Politikası", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, Cilt XXIV, 2020.

Satır, Mehmet Emin, "Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'de Sol Basın", *Global Media Journal Tr Edition*, Sayı 18, Cilt IX, 2019.

Schenk, Michael, "Mediennutzung um Medienwirkung als Sozialer Prozess", *Politikvermittlung und Demokratie in der Mediengesellschaft*, 1998.

Shimizutani, Satoshi, Hiroyuki Yamada, "Long- term Consequences of the Atomic Bombig in Hiroshima", *Journal of the Japanese and International Economies*, Cilt LIX, 2021.

Şahin, Yakup, "Dış Politika, Kimlik ve İç Politika İlişkisi: 2002-2016 Türkiye Örneği", *İdealkent Dergisi*, Sayı 37, Cilt XIII, 2022.

Takım, Abdullah, "Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı 2, Cilt LXVII, 2012.

Tansü, Yunus Emre, İbrahim Göktaş, "Savaşın Soğuk Yüzü", *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 3, Cilt II, 2018.

Thacker, Toby, "Kalter Krieg in der Musik: Eine Geschichte deutsch-deutscher Musikideologien", *The English Historical Review*, Sayı 534, Cilt CXXVIII, Eylül 2013.

Thompson, William R., "The Cosequences of War", *International Interactions*, Sayı 2, Cilt XIX, 1993.

Tomalı, Ali, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk- Amerikan İlişkilerinin İktisadi Boyutu (1939- 1945)", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 70, 2022.

Topçu, İlyas, "Soğuk Savaş Dönemi Türkiye- Sovyet Rusya İlişkileri ve Türk Basını (Stalin'in Ölümüne Kadar)", *International Journal of Academic Value Studies*, Sayı 9, Cilt III, 2017.

Trachtenberg Marc, "Assessing Soviet Economic Performance During the Cold War: A Failure of Intelligence?", *Texas National Security Review*, Sayı 2, Cilt I, 2018.

Türkkan, Hakan, "Askeri Mecmuaya Göre Çanakkale Cephesi'nde Türk-Alman İttifakı", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt II, Mart 2017.

Türkmen, Rıza, "Nükleer Silahsızlanma", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, Cilt XXVIII, 1973.

Tüter, Mustafa, "Türk Amerikan İlişkilerinin Kökenleri", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Cilt XXXIV, 2015.

Uçkaç, Aynur, "Türkiye'deNeoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları", *Maliye Dergisi*, Sayı 158, Cilt XLVIII, 2010.

Unat, Nermin Abadan, Başak Bilecen, "The Turkey- Germany Migration Corridor", *In: Routledge Handbook of Migration and Development*, Routledge, 2020.

Yıldırım, Yavuz, "Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü: Neoliberal Dönemde Sosyal Demokrasi Mümkün Mü?", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Say 1, Cilt IX, 2021.

Yılmaz, Baha Ahmet, "Soğuk Savaş Sonrası Türk- Orta Asya İlişkilerinde Türk Keneşi'nin Rolü: Dönemler ve Değişim Dinamikleri", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Sayı 1, Cilt VII, 2019.

Tezler

Acar, Ayla, *Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Kültürünün Türkiye'ye Girişinde Basının Rolü (1945-1960)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

Akman, Halil, *ABD'nin Ortadoğu Politikaları ve Türk Dış Politikasına Etkileri (1952- 1964)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük 2018.

Bıyıklı, Derya, *Die Außenpolitische Stellung der Türkei im Nahen und Mittleren Osten, Besonders Nach Dem Kalten Krieg bis Ende 1999, Kontinuität oder Wandel?*, Hamburg Üniversitesi, Hamburg 2002.

Çelik, Ahmet, *Soğuk Savaş Süreci ve Türkiye'ye Etkileri (1939-1952)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2018.

Çolak, Merve Tekin, *Tarihsel Süreçte Rus- Alman İlişkileri ve Ukrayna Savaşı'nın Almanya'nın Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir 2023.

Erdoğan, Murat M., *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri: 1990-2005*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

Erdur, Oğuz, *Soğuk Savaş Döneminde Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden Türkiyeye Propaganda Yayını Yapan Bizim Radyo (1958-1989)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2023.

Gemuhoğlu, Mehmed Ali, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye- Sovyetler Birliği İlişkisi (1945- 1965) ve Türk Dış Politikası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.

Güler, Ayşegül, *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye ABD İlişkileri: Bölgesel ve Küresel Etkileşim*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2012.

Kara, Fatma Seda, *Yurtdışına Aile Göçü: Türkiye'den Almanya'ya Göç Eden Üst Sosyo- Ekonomik Statü Grubundan Ailelerin Kültürel ve Sosyal Adaptasyonu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2021.

Karakuş, Hidayet, *İkinci Dünya Savaşı Sırasında Balkan Gelişmeleri ve Türkiye*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Karabük 2022.

Mammadova, Fidan, *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkilerinin Gelişimine Tarihsel Bir Bakış*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Sauerwald, Elliot D., *Men of the Forgotton War: The Korean War and American Masculinity*, Boise State University, Boise 2023.

Sınger, Christin, *Zur Sonderstellung der deutschen Minderheit in Chile: Deutsche Auswanderer zwischen Mythos und Realität*, Konstanz Üniversitesi, Konstanz 1998.

Tekin, Pınar Bahar, *1956 Süveyş Krizinin Türk Basınına Yansıması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük 2018.

Turunen, Olli, *The Emergence of İntangible Capital: Human, Social, and İntellectual Capital in Nineteenth Century British, French and German Economic Thought*, University of Jyväskyla, 2016.

Urul, Abdullah, *Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Ünal, İskender, *Kontrüktivist Bakış Açısı ile Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk Dış Politikası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011.

Yereli, Beytekin Betül, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'nin Dahil Olduğu Politikalar ve Müttefiklik İlişkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2018.

Yusuf, Osman, *Türkiye ile Almanya Arasındaki İş Gücü Antlaşmasının 60. Yılında Türkiye Kökenlilerin Almanya'ya Toplumsal, İktisadi ve Siyasi Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir 2003.

Sempozyumlar ve Bildiriler

Langner, Albrecht, "Katholizismus, Wirtschaftsordnung und Sozialpolitik 1945-1963", *Symposion vom 12. Bis 14. Oktober 1979 in Ausburg*, Langner (haz.), Schöningh, Paderborn 1980.

Saray, Mehmet, "II. Dünya Savaşı Döneminde Türk- Sovyet İlişkileri", *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk- Rus İlişkileri (2011)*, (Haz. İ. Kamalov ve İ Svistunova), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2011.

Sezer, Duygu Bazoğlu, "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, Nadir Devlet (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Sotniçenko, Aleksandr, "1945-1956 Yıllarında Türk- Sovyet Diplomatik Mücadelesi ve Sonuçları", *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk- Rus İlişkileri*, (Haz. İ. Kamalov ve İ. Svistunova), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2011.

İnternet Kaynakları

Turks are on the ATAK, https://timesaerospace.aero/features/turks-are-on-the-atak/, (28.03.2024)

Türkiye Uzay Ajansı, https:// tua.gov.tr/, (4,09.2024)

Attar, Aygün, Türkiye Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr, (17.09.2024)

Helsinki Nihai Senedi, osce.org/helsinki-final-act, (24.03.2024)

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi / SALT I VE SALT II, https://www.tarihyolu.com/salt-1-ve-salt-2/?ssp=1&setlang=tr&cc=TR&safesearch=moderate, (24.03.2024)

U.S. Embassy& Consulates in Türkiye, “History of the U.S. and Turkey”, https:tr.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/io/, (4.04.2024)

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “AKÇT”,https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa- birligi/akct , (25.03.2024)

Kızılkaya, Soner, Oğulcan Bakiler, “15 Yıllık Türkiye-AB Müzakereleri Niye Bitmiyor?” https://www.google.com/amp/s/www.voaturkce.com/amp/on-bes-yillik-turkiye-ab-muzakereleri-niye-bitmiyor-/5606755.html, (18.12.2023)

Alıştırmalar ve Örneklerle

SONLU CİSİMLER TEORİSİ ve ARİTMETİĞİ

Eda TEKİN[1]

Talha ARIKAN[2]

Kamil OTAL[3]

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

[1] Karabük Üniversitesi
Email address: tedatekin@gmail.com
[2] Hacettepe Üniversitesi
Email address: tarikan@hacettepe.edu.tr
[3] TÜBİTAK BİLGEM Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü
Email address: kamil.otal@gmail.com

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-09-8

Sayfa Düzeni: Talha ARIKAN
Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İçindekiler

Bölüm 1. Gruplar 1

Bölüm 2. Halkalar ve Cisimler 13

Bölüm 3. Polinomlar 23

Bölüm 4. Cisim Genişlemeleri 35

Bölüm 5. Vektör Uzayları Olarak Cisim Genişlemeleri 41

Bölüm 6. Sonlu Cisimlerin Yapıları 51

Bölüm 7. Sonlu Cisimler Üzerinde İndirgenemez Polinomlar 59

Bölüm 8. Sonlu Cisimlerde Birimin Kökleri 65

Bölüm 9. Siklotomik Polinomların Kullanımı 71

Bölüm 10. Otomorfizmler 77

Bölüm 11. İz ve Norm 81

Bölüm 12. Bazlar ve Normal Baz Teoremi 87

Kaynakça 93

Kaynakça

[1] Huczynska, S. (2013) Finite fields. Lecture Notes, https://www.math.rwth-aachen.de/ Max.Neunhoeffer/Teaching/ff2013/ff2013.pdf
[2] Mullen, G. L., & Panario, D. (2013). Handbook of finite fields (Vol. 17). Boca Raton: CRC press.
[3] Lidl, R., & Niederreiter, H. (1997). Finite fields (No. 20). Cambridge university press.

SOSYAL BİLİMLERDE

GÜNCEL TARTIŞMALAR

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Serhan GÜRKAN **Doç. Dr. Doğan AYDOĞAN**

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-59-3

Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

Sharenting; Bir Literatür Taraması
Begüm Aydın AYDOĞAN 1 - 15

Yeni Medya ve Çocuk İlişkisi; Ebeveynlerin Dijital Sınavı
İrem ÖZENÇ - Doç. Dr. Doğan AYDOĞAN 16 - 29

Sosyal Medya Kullanımında Gençlik ve Sınıfsal Dinamikler
Semanur KÖSEM - Doç. Dr. Doğan AYDOĞAN 30 - 49

Yeşil İnovasyon Kapasitesinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisi
Sara Hamid Ali ELAMAMI & Prof. Dr. Serhan GÜRKAN 50 - 65

Sürdürülebilirlik Odaklı Performans Yönetimi:
SBSC'den SPS Modeline Kuramsal ve Yönetsel Bir Yaklaşım
Ali O. ALKASEH & Prof. Dr. Serhan GÜRKAN 66 - 80

Örgütsel Davranış Açısından Dijital Çağda İnsan ve Organizasyon
Prof. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ & Arş. Gör. Duygu ÖZKAN 81 - 103

Kurumsal Sürdürülebilirliğin Temel Taşı: Yeşil İnsan Kaynakları Yönetimi
Doç. Dr. Mehmet Murat TUNÇBİLEK 104 - 121

Akademik Duvarların Ötesinde:
Bir Öğrenci Kulübünün Markalaşma Öyküsü
Doç. Dr. Sırma Oya TEKVAR 122- 146

Türkiye'de Rock Müzik, Toplum ve
Politika İlişkisi Üzerine Değerlendirmeler
Öğr. Gör. Dr. Sibel ERCAN 147 - 164

Türkiye'nin Göç Politikasının
Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi
Öğr. Gör. Eylem Dana USTA – Arş. Gör. Dr. Hasan USTA 165 - 180

KAYNAKÇA

Alkan, D. P., Gündüz, S., Ozbilgin, M., & Kamasak, R. (2025). Problematising Sharenting of Supermoms in a Neoliberal Context. *Gender Issues*, *42*(1), 3. https://doi.org/10.1007/s12147-024-09348-2

Aydoğan, D. (2016). Hazır Giyim Moda Reklamları ve Çocuk Bedenine Yönelik İmgesel Baskı: Koton Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 277-288.

Aydoğdu, F., Güngör, B. Ş., & Öz, T. A. (2023). Does sharing bring happiness? Understanding the sharenting phenomenon. *Children and Youth Services Review*, *154*, 107122. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107122

Barnes, R., & Potter, A. (2021). Sharenting and parents' digital literacy: an agenda for future research. *Communication Research and Practice*, *7*(1), 6-20. https://doi.org/10.1080/22041451.2020.1847819

Bauman, Z. (2019). *Kimlik* (M. Çev. Hazır, Ed.). Heretik Yayınları.

Baxter, K., & Czarnecka, B. (2025). Sharing images of children on social media: British motherhood influencers and the privacy paradox. *PLOS ONE*, *20*(1), e0314472. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0314472

Bayraktar, F., & Çelik, D. (2024). The Mediating Role of Social Comparison Between Parental Self- Efficacy and Sharenting. *Turkish Journal of Psychiatry*. https://doi.org/10.5080/u27387

Bello, B. G. (2024). Digital Technologies and Children's Rights: Balancing Control, Protection, and Consent. *Revista de Derecho Privado*, *48*, 19-45. https://doi.org/10.18601/01234366.48.02

Blum-Ross, A., & Livingstone, S. (2017). "Sharenting," parent blogging, and the boundaries of the digital self. *Popular Communication*, *15*(2), 110-125. https://doi.org/10.1080/15405702.2016.1223300

Brosch, A. (2016). When the child is born into the internet: sharenting as a growing trend among parents on facebook. *The New Educational Review*, *43*(1), 225-235. https://doi.org/10.15804/tner.2016.43.1.19

Brosch, A. (2018). Sharenting – Why Do Parents Violate Their Children's Privacy? *The New Educational Review*, *54*(4), 75-85. https://doi.org/10.15804/tner.2018.54.4.06

Buvár, Á., & Orosz, G. (2024). Adult-focused sharenting does not pay out: Sharenting in sponsored posts elicits negative ethical attitudes if the product is adult-related, but not when it is child-related. *Journal of Marketing Communications*, *30*(8), 1039-1059. https://doi.org/10.1080/13527266.2023.2208122

Cataldo, I., Lieu, A. A., Carollo, A., Bornstein, M. H., Gabrieli, G., Lee, A., & Esposito, G. (2022). From the Cradle to the Web: The Growth of "Sharenting"—A Scientometric Perspective. *Human Behavior and Emerging Technologies*, *2022*, 1-12. https://doi.org/10.1155/2022/5607422

Choi, G. Y., & Lewallen, J. (2018). "Say Instagram, Kids!": Examining Sharenting and Children's Digital Representations on Instagram. *Howard Journal of Communications*, *29*(2), 144-164. https://doi.org/10.1080/10646175.2017.1327380

Cino, D. (2022). Beyond the Surface: Sharenting as a Source of Family Quandaries: Mapping Parents' Social Media Dilemmas. *Western Journal of Communication*, *86*(1), 128-153. https://doi.org/10.1080/10570314.2021.2020891

Cino, D., Demozzi, S., & Subrahmanyam, K. (2020). "Why post more pictures if no one is looking at them?" Parents' perception of the Facebook Like in sharenting. *The Communication Review*, *23*(2), 122-144. https://doi.org/10.1080/10714421.2020.1797434

Collins Dictionary. (2015). *Sharenting*. https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/sharenting

Conti, M. G., Del Parco, F., Pulcinelli, F. M., Mancino, E., Petrarca, L., Nenna, R., Di Mattia, G., Matera, L., La Regina, D. P., Bonci, E., Caruso, C., & Midulla, F. (2024). Sharenting: characteristics and awareness of parents publishing sensitive content of their children on online platforms. *Italian Journal of Pediatrics*, *50*(1), 135. https://doi.org/10.1186/s13052-024-01704-y

Doğan Keskin, A., Kaytez, N., Damar, M., Elibol, F., & Aral, N. (2023). Sharenting Syndrome: An Appropriate Use of Social Media? *Healthcare*, *11*(10), 1359. https://doi.org/10.3390/healthcare11101359

Esfandiari, M., & Yao, J. (2023). Sharenting as a double-edged sword: evidence from Iran. *Information, Communication & Society*, *26*(15), 2942-2960. https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2129268

Ferrara, P., Cammisa, I., Zona, M., Cimaroli, E., Sacco, R., Pacucci, I., Grimaldi, M. T., Scaltrito, F., Pettoello-Mantovani, M., & Corsello, G. (2024). The awareness of sharenting in Italy: a pilot study. *Italian Journal of Pediatrics*, *50*(1), 226. https://doi.org/10.1186/s13052-024-01797-5

Fox, A. K., Hoy, M. G., & Carter, A. E. (2023). An exploration of first-time dads' sharenting with social media marketers: implications for children's online privacy. *Journal of Marketing Theory and Practice*, *31*(2), 185-196. https://doi.org/10.1080/10696679.2021.2024441

Garrido, F., Alvarez, A., González-Caballero, J. L., Garcia, P., Couso, B., Iriso, I., Merino, M., Raffaeli, G., Sanmiguel, P., Arribas, C., Vacaroaia, A., & Cavallaro, G. (2023). Description of

the Exposure of the Most-Followed Spanish Instamoms' Children to Social Media. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(3), 2426. https://doi.org/10.3390/ijerph20032426

Goggin, G., & Ellis, K. (2020). Privacy and Digital Data of Children with Disabilities: Scenes from Social Media Sharenting. *Media and Communication*, *8*(4), 218-228. https://doi.org/10.17645/mac.v8i4.3350

Holiday, S., Norman, M. S., & Densley, R. L. (2022). Sharenting and the extended self: self-representation in parents' Instagram presentations of their children. *Popular Communication*, *20*(1), 1-15. https://doi.org/10.1080/15405702.2020.1744610

Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, *15*(9), 1277-1288. https://doi.org/10.1177/1049732305276687

https://kutuphane.karabuk.edu.tr/index.aspx. (t.y.). Geliş tarihi 22 Şubat 2025, gönderen https://kutuphane.karabuk.edu.tr/index.aspx

Jiang, X. (2024). Performing Eurasianness, Chineseness, and cosmopolitanism as racialized digital labor: sharenting mixed-blood children on Douyin. *Information, Communication & Society*, *27*(3), 449-465. https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2216767

Jorge, A., Marôpo, L., & Neto, F. (2022). 'When you realise your dad is Cristiano Ronaldo': celebrity sharenting and children's digital identities. *Information, Communication & Society*, *25*(4), 516-535. https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2026996

Kline, K. (2020). Ecstatic parenting: the 'shareveillant' and archival subject and the production of the self in the digital age. *Ethics and Education*, *15*(4), 464-475. https://doi.org/10.1080/17449642.2020.1822706

Klucarova, S., & Hasford, J. (2023). The oversharenting paradox: when frequent parental sharing negatively affects observers' desire to affiliate with parents. *Current Psychology*, *42*(8), 6419-6428. https://doi.org/10.1007/s12144-021-01986-z

Kopecky, K., Szotkowski, R., Aznar-Díaz, I., & Romero-Rodríguez, J.-M. (2020). The phenomenon of sharenting and its risks in the online environment. Experiences from Czech Republic and Spain. *Children and Youth Services Review*, *110*, 104812. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104812

Kumar, P. (2021). *From Oversharing to Sharenting: How Experts Govern Parents and Their Social Media Use* [Doctor of Philosophy]. University of Maryland.

Lazard, L., Capdevila, R., Dann, C., Locke, A., & Roper, S. (2019). Sharenting: Pride, affect and the day-to-day politics of digital mothering. *Social and Personality Psychology Compass*, *13*(4). https://doi.org/10.1111/spc3.12443

Leckart, S. (2012, Mayıs 15). *The Facebook-Free Baby*. The Wall Street Journal. https://finance.yahoo.com/news/the-facebook-free-baby.html

Lipu, M., & Siibak, A. (2019). 'Take it down!': Estonian parents' and pre-teens' opinions and experiences with sharenting. *Media International Australia*, *170*(1), 57-67. https://doi.org/10.1177/1329878X19828366

Mascheroni, G., Cino, D., Amadori, G., & Zaffaroni, L. G. (2023). (Non-)Sharing as a Form of Maternal Care? The Ambiguous Meanings of Sharenting for Mothers of 0- To-8-Year-Old Children. *Italian Sociological Review*, *13*(1). https://doi.org/10.13136/isr.v13i1.635

Mcluhan, M. (2017). *Gutenberg Galaksisi/Tipografik İnsanın Oluşumu* (4. bs). Yapı Kredi Yayınları.

Nagy, P., & Koles, B. (2014). The digital transformation of human identity. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, *20*(3), 276-292. https://doi.org/10.1177/1354856514531532

Ní Bhroin, N., Dinh, T., Thiel, K., Lampert, C., Staksrud, E., & Ólafsson, K. (2022). The Privacy Paradox by Proxy: Considering Predictors of Sharenting. *Media and Communication*, *10*(1), 371-383. https://doi.org/10.17645/mac.v10i1.4858

Otero, P. (2017). Sharenting… should children's lives be disclosed on social media? *Archivos Argentinos de Pediatria*, *115*(5). https://doi.org/10.5546/aap.2017.eng.412

Peimanpak, F., Abdollahi, A., Allen, K. A., Rakhmatova, F. A., Aladini, A., Alshahrani, S. H., & Brewer, J. (2023). Validation of the online version of the sharenting evaluation scale (SES) in Iranian parents: Psychometric properties and concurrent validity. *Brain and Behavior*, *13*(12). https://doi.org/10.1002/brb3.3300

Petticrew, M., & Roberts, H. (2008). Systematic Reviews in the Social Sciences: A Practical Guide. Içinde *Systematic Reviews in the Social Sciences: A Practical Guide*. https://doi.org/10.1002/9780470754887

Ranzini, G., Newlands, G., & Lutz, C. (2020). Sharenting, Peer Influence, and Privacy Concerns: A Study on the Instagram-Sharing Behaviors of Parents in the United Kingdom. *Social Media + Society*, *6*(4). https://doi.org/10.1177/2056305120978376

Staes, L., Walrave, M., & Hallam, L. (2023). Grandsharenting: How grandparents in Belgium negotiate the sharing of personal information related to their grandchildren and engage in privacy management strategies on facebook. *Journal of Children and Media*, *17*(2), 192-218. https://doi.org/10.1080/17482798.2023.2177318

Tosuntaş, Ş. B., & Griffiths, M. D. (2024). Sharenting: A systematic review of the empirical literature. *Journal of Family Theory & Review*, *16*(3), 525-562. https://doi.org/10.1111/jftr.12566

Ugwudike, P., Lavorgna, A., & Tartari, M. (2024). Sharenting in Digital Society: Exploring the Prospects of an Emerging Moral Panic. *Deviant Behavior*, *45*(4), 503-520. https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2254446

Van den Abeele, E., Beuckels, E., Hudders, L., & Vanwesenbeeck, I. (2025). Cute but concerning: investigating the impact of portraying children in momfluencer content on engagement, advertising value and advertising effectiveness. *International Journal of Advertising*, *44*(3), 484-515. https://doi.org/10.1080/02650487.2024.2371183

Van den Abeele, E., Hudders, L., & Vanwesenbeeck, I. (2024). The (un)necessity of child portrayal in momfluencer content: exploring mothers' perspectives on influencer sharenting through in-depth interviews. *Information, Communication & Society*, 1-21. https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2352625

Van den Abeele, E., Vanwesenbeeck, I., & Hudders, L. (2024). Child's privacy versus mother's fame: unravelling the biased decision-making process of momfluencers to portray their children online. *Information, Communication & Society*, *27*(2), 297-313. https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2205484

Verswijvel, K., Walrave, M., Hardies, K., & Heirman, W. (2019). Sharenting, is it a good or a bad thing? Understanding how adolescents think and feel about sharenting on social network sites. *Children and Youth Services Review*, *104*, 104401. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104401

Walrave, M., Robbé, S., Staes, L., & Hallam, L. (2023). Mindful sharenting: how millennial parents balance between sharing and protecting. *Frontiers in Psychology*, *14*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1171611

We Are Social, & Meltwater. (2025). *Digital 2025: April Global Statshot Report*.

Williams-Ceci, S., Grose, G. E., Pinch, A. C., Kizilcec, R. F., & Lewis, N. A. (2021). Combating sharenting: Interventions to alter parents' attitudes toward posting about their children online. *Computers in Human Behavior*, *125*, 106939. https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106939

Zhu, L., Wang, Y., & Chen, Y. (2025). Sharenting in China: perspectives from mothers and adolescents. *Internet Research*, *35*(1), 105-125. https://doi.org/10.1108/INTR-05-2023-0339

KAYNAKÇA

Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların ve Ailelerinin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, *12*(2), 66-71. https://doi.org/10.5222/j.child.2012.066

Akyazı, A. (2019). Sosyal Medya ve Tüketim İlişkisi: Popüler Ünlülerin Instagram Hesapları Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(Ek Sayı), 93-108. https://doi.org/10.26468/trakyasobed.423538

Aral, N., & Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, *5*(2), 317-348. https://doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0054

Arslan, E. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, *51*, 395-407. https://doi.org/10.30794/pausbed.1116878

Aydoğan, D. (2016). Hazır Giyim Moda Reklamları ve Çocuk Bedenine Yönelik İmgesel Baskı: Koton Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*, 277-288. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/670106

Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışı*. Metis Yayınları.

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. Can Sanat Yayınları.

Becan, C., & Eaghanioskoui, G. (2019). Gösterişçi Tüketim Aracı Olarak Instagramın Tüketicilerin Satın Alma Motivasyonuna Etkisi. *Electronic Journal of New Media*, *3*(2), 84-101. https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2019.3/2.84-101

Belk, R. (2014). Sharing versus pseudo-sharing in web 2.0. *Anthropologist*, *18*(1). https://doi.org/10.1080/09720073.2014.11891518

Beyaz, R. (2022). Influencer Güvenirliği, Dürtüssel Satın Alma ve Alışveriş Sonrası Pişmanlık Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *24*, 589-606. https://doi.org/10.29029/busbed.1115689

Cao, H., Sun, Y., Wan, Y., Hao, J., & Tao, F. (2011). Problematic Internet use in Chinese adolescents and its relation to psychosomatic symptoms and life satisfaction. *BMC Public Health*, *11*. https://doi.org/10.1186/1471-2458-11-802

Castells, M. (2013). Binyılın Sonu (E. Kılıç, Çev.). Içinde *End of Millennium: With a New Preface, Volume III, Second Edition With a New Preface*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Christakis, D. A., Zimmerman, F. J., DiGiuseppe, D. L., & McCarty, C. A. (2004). Early Television Exposure and Subsequent Attentional Problems in Children. *Pediatrics*, *113*(4 I). https://doi.org/10.1542/peds.113.4.708

Ergüney, M. (2017). İnternetin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma. *Ulakbilge Dergisi*, *5*(17), 1917-1938. https://doi.org/10.7816/ulakbilge-05-17-10

Ertürk, Y. D. (2011). Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı. Içinde M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk Hakları ve Medya* (ss. 49-88). Çocuk Vakfı Yayınları.

Güney, Z. (2020). Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, *11*(1), 188-199. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/988820

Han, B. C. (2015). *Şiddetin topolojisi*. Metis Yayıncılık.

Han, B. C. (2017). *Zamanın kokusu*. Metis Yayınları.

Katırcı, E. K., & Bulut, S. (2024). Sosyal Medyanın Çocuk ve Ergenler Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi. *Journal of Ibn Haldun Studies, Ibn Haldun University*, *9*(2). https://doi.org/10.36657/ihcd.2024.122

Lampard, A. M., Jurkowski, J. M., & Davison, K. K. (2013). Social–Cognitive Predictors of Low-Income Parents' Restriction of Screen Time Among Preschool-Aged Children. *Health Education & Behavior*, *40*(5), 526-530. https://doi.org/10.1177/1090198112467800

Leaver, T. (2015). Born Digital? Presence, Privacy, and Intimate Surveillance. Içinde J. Hartley & W. Qu (Ed.), *Re-Orientation: Translingual Transcultural Transmedia. Studies in narrative, language, identity, and knowledge* (ss. 149-160). Fudan University Press. https://doi.org/10.31235/osf.io/ay43e

Macionis, J. J. (2015). *Sosyoloji* (13. bs). Nobel Yayıncılık.

Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirlmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(2), 978-993. https://doi.org/10.17679/inuefd.711101

Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., & Wang, X. (2018). How the World Changed Social Media. Içinde *How the World Changed Social Media*. https://doi.org/10.2307/j.ctt1g69z35

Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z., & Razak Özdinçler, A. (2018). Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, *5*(2), 227-247. https://doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0051

Myers, D. G. (2011). Social Psychology. Içinde *McGraw-Hill* (10. bs). Jones&Bartlet Publishers.

Okumuş, V., & Parlar, H. (2018). Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Ebeveyn Tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *33*, 357-368.

Önder, O. U., Önder, E., Çağlar, Ö., & Tiryaki, H. (2024). Sosyal Medya Kullanımının Çocuk ve Ergenlerde Sağlıksız Beslenme Eğilimine Olan Etkilerinin Araştırılması. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, *11*(106), 818-827.

Özkan, A., & Hira, İ. (2017). Dijital Medya ve Sosyalleşme: 6-12 Yaş Çocukların Sosyalleşmesine Dair Ebeveyn Görüşleri İstanbul Örneği . *Kesit Akademi Dergisi*, 245-270.

Parlar, H., & Turan, G. (2018). Medyanın Aile Harcamaların Etkisi ve Ailenin Ekonomik İşlevinin Önemi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *33*, 439-463.

Peltekoğlu, F. B. (2010). *Kavram ve Kuramlarıyla Reklam*. Beta Basım Yayım Dağıtım.

Sennett, R. (2005). *Otorite*. Ayrıntı Yayınları.

Şimşek, N., Kılıç Akça, N., & Şimşek, M. (2015). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve internet bağımlılığı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, *14*(1).

Şirin, M. R. (2018). Çocuk Hakları ve Medya Üzerine. *Çocuk ve Medeniyet*, *5*(5), 5-10.

Terkan, N., & Taylan, A. (2010). İnternet ve çocukların korunması: Ebeveyn kontrolü. *2. Uluslararası yeni iletişim ortamları ve etkileşim konferansı*, 338-342.

Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların Dijital Oyun Kullanımına İlişkin Annelerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *24*(5), 2263-2278. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/309207

TÜİK. (2024). *Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2024*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638#:~:text=%C3%87ocuklar%C4%B1n%20%66%2C1'i,%C4%B1n%C4%B1n%20sosyal%20medya%20kulland%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC.

Ulusoy, A., & Bostancı, M. (2014). Çocuklarda Sosyal Medya Kullanımı ve Ebeveyn Rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *8*(28), 559-559. https://doi.org/10.9761/JASSS2233

Vijakkhana, N., Wilaisakditipakorn, T., Ruedeekhajorn, K., Pruksananonda, C., & Chonchaiya, W. (2015). Evening media exposure reduces night-time sleep. *Acta Paediatrica, International Journal of Paediatrics*, *104*(3). https://doi.org/10.1111/apa.12904

Woods, H. C., & Scott, H. (2016). #Sleepyteens: Social media use in adolescence is associated with poor sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem. *Journal of Adolescence*, *51*. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.05.008

Zorbaz, O., & Tuzgöl-Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran İlişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *29*(1), 298-310. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/87094

KAYNAKÇA

Adorno, T. (2009). *Kültür Endüstrisi ve Kültür Yönetimi*. İletişim Yayınları.

Akyazı, A. (2019). Sosyal Medya ve Tüketim İlişkisi: Popüler Ünlülerin Instagram Hesapları Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(Ek Sayı), 93-108. https://doi.org/10.26468/trakyasobed.423538

Alioğlu, N. (2016). Duygusal Tatmin Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir alan Araştırması. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(2). https://doi.org/10.18221/bujss.59416

Allen, K. A., Gray, D. L. L., Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (2022). The Need to Belong: a Deep Dive into the Origins, Implications, and Future of a Foundational Construct. Içinde *Educational Psychology Review* (C. 34, Sayı 2). https://doi.org/10.1007/s10648-021-09633-6

Andreassen, C. S., Billieux, J., Griffiths, M. D., Kuss, D. J., Demetrovics, Z., Mazzoni, E., & Pallesen, S. (2016). The relationship between addictive use of social media and video games and symptoms of psychiatric disorders: A large-scale cross-sectional study. *Psychology of Addictive Behaviors*, *30*(2). https://doi.org/10.1037/adb0000160

Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive Behaviors*, *64*. https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.03.006

Arslan, E. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, *51*, 395-407. https://doi.org/10.30794/pausbed.1116878

Aydoğan, D. (2021). Sosyal Medya Kullanımının Kişisel Göreli Yoksunluk ve Materyalist Kişilik Eğilimi Üzerine Etkisi. *İNİF E - Dergi*, *6*(2), 193-212. https://doi.org/10.47107/inifedergi.887666

Baldini, M. (2000). *İletişim Tarihi* (G. Batuş, Çev.). Avcıol Basım Yayın.

Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışı*. Metis Yayınları.

Bauman, Z. (2011). *Yaşam Sanatı*. Versus Kitap.

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. Can Sanat Yayınları.

Becan, C., & Eaghanioskoui, G. (2019). Gösterişçi Tüketim Aracı Olarak Instagramın Tüketicilerin SAtın Alma Motivasyonuna Etkisi. *Electronic Journal of New Media*, *3*(2), 84-101. https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2019.3/2.84-101

Beyaz, R. (2022). Influencer Güvenirliği, Dürtüssel Satın Alma ve Alışveriş Sonrası Pişmanlık Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *24*, 589-606. https://doi.org/10.29029/busbed.1115689

Castells, M. (2013). Binyılın Sonu (E. Kılıç, Çev.). Içinde *End of Millennium: With a New Preface, Volume III, Second Edition With a New Preface*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2016). *İletişimin Gücü* (E. Kılıç, Çev.). Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Christensen, H. S. (2011). Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means? *First Monday*, *16*(2). https://doi.org/10.5210/fm.v16i2.3336

Çarpar, M. C., & Şavran, T. G. (2019). Beden, kültür ve erkeklik: Vücut geliştirmenin eril bir alan olarak savunulması üzerine sosyolojik bir çalışma. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 264-288. https://doi.org/10.25307/jssr.629092

Çelik, S. (2014). Sosyal Medyanın Pazarlama İletişimine Etkileri. *Erciyes İletişim Dergisi*, *3*(3). https://doi.org/10.17680/akademia.v3i3.1005000199

Çömlekçi, M. F., & Başol, O. (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları İle Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.525652

Demirci, I. (2019). Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, depresyon ve anksiyete belirtileriyle ilişkisinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *20*(1).

Dızman, Z. Ş. (2019). Televizyon ve İnternetin Genç Suçluluğu Üzerindeki Etkileri. *The Journal of Academic Social Sciences*, *89*(89), 407-415. https://doi.org/10.16992/asos.14756

Douglas, M., & Isherwood, B. (1999). *Tüketimin Antropolojisi*. Dost Kitabevi.

Ellul, J. (2004). *Sözün Düşüşü*. Paradigma Yayınları.

Fardouly, J., Diedrichs, P. C., Vartanian, L. R., & Halliwell, E. (2015). Social comparisons on social media: The impact of Facebook on young women's body image concerns and mood. *Body Image*, *13*. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.12.002

Fiske, J. (2010). Understanding popular culture. Içinde *Understanding Popular Culture*. https://doi.org/10.4324/9780203837177

Goldenberg, J. L., McCoy, S. K., Pyszczynski, T., Greenberg, J., & Solomon, S. (2000). The body as a source of self-esteem: The effect of mortality salience on identification with one's body, interest in sex, and appearance monitoring. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*(1). https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.1.118

Griffiths, M. (2005). A "components" model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, *10*(4). https://doi.org/10.1080/14659890500114359

Güleryüz, S., Esentaş, M., Yıldız, K., & Güzel, P. (2020). Sosyal İzolasyon Sürecindeki Bireylerin Serbest Zaman Değerlendirme Biçimleri: Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi. *FOCUSS Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, *1*, 31-45. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1176570

Hou, Y., Xiong, D., Jiang, T., Song, L., & Wang, Q. (2019). Social media addiction: Its impact, mediation, and intervention. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, *13*(1), 1-17. https://doi.org/10.5817/CP2019-1-4

İçil, H. B., & Şahin, E. (2019). Sosyal Medya Uygulamalarının, Marka Bağlılığı Ve Tüketici Davranışlarına Etkisi: Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, *3*(2).

İren, F. (2019). *Sosyal medyadaki yeni kanaat önderlerinin (fenomenlerin) gençler üzerindeki etkileri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *Public Opinion Quarterly*, *37*(4). https://doi.org/10.1086/268109

Köseoğlu, Y. (2020). Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Sosyal Medya. *Turkish Studies - Social*, *15*(7), 201-213. https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.47206

Krasnova, H., Wenninger, H., Widjaja, T., & Buxmann, P. (2013). Envy on Facebook: A Hidden Threat to Users' Life Satisfaction? Presented at the 11th International Conference on Wirtschaftsinformatik (WI), Leipzig, Germany. *11th International Conference on Wirtschaftsinformatik*, *March*.

Kubin, E., & von Sikorski, C. (2021). The role of (social) media in political polarization: a systematic review. *Annals of the International Communication Association*, *45*(3). https://doi.org/10.1080/23808985.2021.1976070

Lasch, C. (1996). *The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy* . W. W. Norton & Company.

Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Metis Yayınları.

Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., & Cook, J. (2017). Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the "Post-Truth" Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, *6*(4). https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008

Mazzoleni, G., & Schulz, W. (1999). "Mediatization" of Politics: A Challenge for Democracy? *Political Communication*, *16*(3). https://doi.org/10.1080/105846099198613

McQuail, D., & Windahl, S. (2005). *İletişim Modelleri*. İmge Kitabevi.

Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., & Wang, X. (2018). How the World Changed Social Media. Içinde *How the World Changed Social Media*. https://doi.org/10.2307/j.ctt1g69z35

Miranda, S., Trigo, I., Rodrigues, R., & Duarte, M. (2023). Addiction to social networking sites: Motivations, flow, and sense of belonging at the root of addiction. *Technological Forecasting and Social Change*, *188*. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122280

Myers, D. G. (2011). Social Psychology. Içinde *McGraw-Hill* (10. bs). Jones&Bartlet Publishers.

Öncü, A., & Weyland, P. (2016). *Mekan, Kültür ve İktidar* (L. Şimşek & N. Uygun, Çev.). İletişim Yayınları.

Richins, M. L. (1987). Media, materialism, and human happiness. *Advances in Consumer Research*, *14*(1).

Sayımer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim Ve Araştırmalar Dergisi*, *2*.

Silverman, K. (1986). Fragments of a Fashionable Discourse. Içinde *Studies in Entertainment: Critical Approaches to Mass Culture*.

Tutgun Ünal, A., & Deniz, L. (2020). Sosyal Medya Kuşaklarının Sosyal Medya Kullanım Seviyeleri ve Tercihleri. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *15*(22). https://doi.org/10.26466/opus.626283

Tylka, T. L., & Wood-Barcalow, N. L. (2015). The body appreciation scale-2: Item refinement and psychometric evaluation. *Body Image*, *12*(1). https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.09.006

Veblen, T. B. (2015). *Aylak Sınıfın Teorisi*. Tutku Yayınevi.

Weber, M. (1999). Protestan Ahlakı ve kapitalizm Ruhu. Içinde *Ayraç Yayınevi*.

Yıldırım, S. (2021). Sosyal Medyada Gösteriş Olgusu ve Kutsalın Tüketimi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *28*, 125-143. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1907991

Yılmaz, Ş., & Aydoğan, D. (2021). Algılanan Sosyal Destek ve Genel Aidiyet Düzeyinin Sosyal MEdya Bağımlılığı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(2), 305-329. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v16i2007

Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, *48*(4), 402-415. https://doi.org/10.1177/0002764204270278

Young, K. S. (2009). Internet addiction: Symptoms, evaluation, and treatment. *Innovations in Clinical Practice*, *17*(Volume 17), 351-352.

KAYNAKÇA

Aguilera-Caracuel, J., & Ortiz-de-Mandojana, N. (2013). Green Innovation and Financial Performance. *Organization & Environment*, *26*(4), 365-385. https://doi.org/10.1177/1086026613507931

Aliano, M., Galloppo, G., & Paimanova, V. (2023). People and investor attention to climate change. *The European Journal of Finance*, *29*(18), 2107-2127. https://doi.org/10.1080/1351847X.2023.2216754

Bansal, P., & Gao, J. (2006). Building the Future by Looking to the Past. *Organization & Environment*, *19*(4), 458-478. https://doi.org/10.1177/1086026606294957

Casciello, R., Santonastaso, R., Prisco, M., & Martino, I. (2024). Green innovation and financial performance. The role of R&D investments and ESG disclosure. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *31*(6), 5372-5390. https://doi.org/10.1002/csr.2862

Chen, G., Liu, P., & Jiang, A. (2024). Does digital transformation in enterprises reduce debt default risk? *International Review of Economics & Finance*, *96*, 103529. https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.103529

Chen, Y.-S. (2008). The Driver of Green Innovation and Green Image – Green Core Competence. *Journal of Business Ethics*, *81*(3), 531-543. https://doi.org/10.1007/s10551-007-9522-1

Dangelico, R. M., & Pujari, D. (2010). Mainstreaming Green Product Innovation: Why and How Companies Integrate Environmental Sustainability. *Journal of Business Ethics*, *95*(3), 471-486. https://doi.org/10.1007/s10551-010-0434-0

de Beer, Y., & Kajimo-Shakantu, K. (2023). Key barriers to the adoption of green building in the construction industry. *Proceedings of International Structural Engineering and Construction*, *10*(1). https://doi.org/10.14455/ISEC.2023.10(1).SUS-20

Duan, Z., He, Y., & Zhong, Y. (2018). Corporate social responsibility information disclosure objective or not. *Nankai Business Review International*, *9*(4), 519-539. https://doi.org/10.1108/NBRI-01-2018-0003

García-Granero, E. M., Piedra-Muñoz, L., & Galdeano-Gómez, E. (2020). Measuring eco-innovation dimensions: The role of environmental corporate culture and commercial orientation. *Research Policy*, *49*(8), 104028. https://doi.org/10.1016/j.respol.2020.104028

Hall, B. H., & Lerner, J. (2010). *The Financing of R&D and Innovation* (ss. 609-639). https://doi.org/10.1016/S0169-7218(10)01014-2

Han, J., Hu, R., Zhang, Q., & Zhang, H. (2023). Research on Green Technology Innovation in Manufacturing Firms from ESG Perspective. *Academic Journal of Management and Social Sciences*, *5*(1), 18-22. https://doi.org/10.54097/ajmss.v5i1.13901

Hao, X., Wen, S., Zhu, J., Wu, H., & Hao, Y. (2024). Can business managerial capacity improve green innovation in different industries? Evidence from Chinese listed companies. *Business Strategy and the Environment*, *33*(3), 2600-2620. https://doi.org/10.1002/bse.3600

Hsiao, C. (2014). *Analysis of Panel Data*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139839327

Javeed, S. A., Teh, B. H., Ong, T. S., Lan, N. T. P., Muthaiyah, S., & Latief, R. (2023). The Connection between Absorptive Capacity and Green Innovation: The Function of Board Capital and Environmental Regulation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(4), 3119. https://doi.org/10.3390/ijerph20043119

Liu, L., Feng, A., & Liu, M. (2024). The effect of green innovation on corporate financial performance: Does quality matter? *Finance Research Letters*, *62*, 105255. https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.105255

Melander, L., & Pazirandeh, A. (2019). Collaboration beyond the supply network for green innovation: insight from 11 cases. *Supply Chain Management: An International Journal*, *24*(4), 509-523. https://doi.org/10.1108/SCM-08-2018-0285

Modak, P. (2019). Sustainable Manufacturing—Getting Future Ready. Içinde R. G. Narayanan & J. S. Gunasekera (Ed.), *Sustainable Material Forming and Joining*. CRC Press. https://doi.org/10.1201/9781315163147

Przychodzen, J., & Przychodzen, W. (2015). Relationships between eco-innovation and financial performance – evidence from publicly traded companies in Poland and Hungary. *Journal of Cleaner Production*, *90*, 253-263. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.11.034

Rao, A., Dagar, V., Sohag, K., Dagher, L., & Tanin, T. I. (2023). Good for the planet, good for the wallet: The ESG impact on financial performance in India. *Finance Research Letters*, *56*, 104093. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104093

Rosini, I., & Hakim, D. R. (2020). Relationship Between Capability and Sustainability Performance: Evidence from Indonesia. *Riset Akuntansi dan Keuangan Indonesia*, 278-286. https://doi.org/10.23917/reaksi.v5i3.10656

Selvanayakam, D. (2007). The Sources of Innovative Entrepreneurship. *SEDME (Small Enterprises Development, Management & Extension Journal): A worldwide window on MSME Studies*, *34*(2), 15-26. https://doi.org/10.1177/0970846420070202

Tamayo-Orbegozo, U., Vicente-Molina, M.-A., & Villarreal-Larrinaga, O. (2017). Eco-innovation strategic model. A multiple-case study from a highly eco-innovative European region. *Journal of Cleaner Production*, *142*, 1347-1367. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.11.174

Tesfaye, G., & Kitaw, D. (2018). An Innovation Capability Development Process for Firms in Developing Countries: A Theoretical Conceptual Model. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, *14*(3), 87-110. https://doi.org/10.7341/20181434

Triguero, A., Moreno-Mondéjar, L., & Davia, M. A. (2013). Drivers of different types of eco-innovation in European SMEs. *Ecological Economics*, *92*, 25-33. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.04.009

Trumpp, C., & Guenther, T. (2017). Too Little or too much? Exploring U-shaped Relationships between Corporate Environmental Performance and Corporate Financial Performance. *Business Strategy and the Environment*, *26*(1), 49-68. https://doi.org/10.1002/bse.1900

Turkcan, H. (2025). How to improve financial performance through sustainable manufacturing practices? The roles of green product innovation and digital transformation. *Journal of Manufacturing Technology Management*, *36*(3), 577-596. https://doi.org/10.1108/JMTM-03-2024-0112

Wang, R. (2024). The hidden linkage of corporate efficiency and green innovation with human resource management practices: a newly perspective from China. *Environmental Science and Pollution Research*, *31*(8), 12511-12527. https://doi.org/10.1007/s11356-023-31554-w

Wong, S. K. S. (2013). Environmental Requirements, Knowledge Sharing and Green Innovation: Empirical Evidence from the Electronics Industry in China. *Business Strategy and the Environment*, *22*(5), 321-338. https://doi.org/10.1002/bse.1746

Xie, X., Hoang, T. T., & Zhu, Q. (2022). Green process innovation and financial performance: The role of green social capital and customers' tacit green needs. *Journal of Innovation & Knowledge*, *7*(1), 100165. https://doi.org/10.1016/j.jik.2022.100165

Xie, X., Zhu, Q., & Wang, R. (2019). Turning green subsidies into sustainability: How green process innovation improves firms' green image. *Business Strategy and the Environment*, *28*(7), 1416-1433. https://doi.org/10.1002/bse.2323

Yi, Y., Zeng, S., Chen, H., & Shi, J. J. (2023). When Does It Pay to Be Good? A Meta-Analysis of the Relationship Between Green Innovation and Financial Performance. *IEEE Transactions on Engineering Management*, *70*(9), 3260-3270. https://doi.org/10.1109/TEM.2021.3079098

Zhang, H. C., Kuo, T. C., Lu, H., & Huang, S. H. (1997). Environmentally conscious design and manufacturing: A state-of-the-art survey. *Journal of Manufacturing Systems*, *16*(5), 352-371. https://doi.org/10.1016/S0278-6125(97)88465-8

KAYNAKÇA

Aguilera, R. V., & Cuervo-Cazurra, A. (2009). Codes of good governance. *Corporate Governance: An International Review*, *17*(3), 376-387. https://doi.org/10.1111/J.1467-8683.2009.00737.X

Alkaseh, A. (2024). *Developing a sustainable performance scorecard model: A case study in energy sector* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Karabuk Üniversitesi.

Boiral, O., Talbot, D., & Brotherton, M. C. (2020). Measuring sustainability risks: A rational myth? *Business Strategy and the Environment*, *29*(6), 2557-2571. https://doi.org/10.1002/BSE.2520

Carroll, A. B. (2021). Corporate social responsibility (CSR) and the COVID-19 pandemic: organizational and managerial implications. *Journal of Strategy and Management*, *14*(3), 315-330. https://doi.org/10.1108/JSMA-07-2021-0145

Chang, C. C., DiGiovanni, K., & Mei, Y. (2019). Sustainability. *Water Environment Research*, *91*(10), 1129-1149. https://doi.org/10.1002/WER.1210

DiMaggio, P., & Powell, W. (1983). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, *42*(2), 147-160.

Dyck, A., Lins, K. V., Roth, L., & Wagner, H. F. (2019). Do institutional investors drive corporate social responsibility? International evidence. *Journal of Financial Economics*, *131*(3), 693-714. https://doi.org/10.1016/J.JFINECO.2018.08.013

Elkington, J. (2018). 25 years ago I coined the phrase "triple bottom line." Here's why it's time to rethink it. *Harvard business review*, *25*, 2-5.

Epstein, M. J. (2008). Making sustainability work : Best practices in managing and measuring corporate social, environmental and economic impacts. Içinde *Making Sustainability Work*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781351280129

Freeman, R. E., & David, L. R. (1983). Stockholders and stakeholders: a new perspective on corporate governance. *California Management Review*, *25*(3), 88-106. https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2307/41165018

Freeman, R. Edward. (1984). *Strategic management : a stakeholder approach*. Pitman.

Hansen, E. G., & Schaltegger, S. (2016). The sustainability balanced scorecard: A systematic review of architectures. *Journal of Business Ethics*, *133*(2), 193-221. https://doi.org/10.1007/S10551-014-2340-3/TABLES/4

Heggelund, P., Berg Hersdal, M., & Hunnes, J. A. (2023). Navigating the green path: The Scandinavian outdoor industry's quest for sustainability. *Cogent Business & Management*, *10*(3), 1-19. https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2268336

Hristov, I., Chirico, A., & Appolloni, A. (2019). Sustainability value creation, survival, and growth of the company: A critical perspective in the Sustainability Balanced Scorecard (SBSC). *Sustainability*, *11*(7), 1-19. https://doi.org/10.3390/SU11072119

Kalfaoglou, F. (2021). ESG risks: a new source of risks for the banking sector. *Economic bulletin*, *53*, 83-112. https://doi.org/10.52903/ECONBULL20215305

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2009). Putting the balanced scorecard to work. *Harvard Business Review*, *71*, 134-142. https://doi.org/10.1016/B978-0-7506-7009-8.50023-9

Lozano, R. (2015). A Holistic Perspective on Corporate Sustainability Drivers. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *22*(1), 32-44. https://doi.org/10.1002/CSR.1325

Niven, P. R. (2014). Balanced scorecard evolution: a dynamic approach to strategy execution board diversity and ESG performance: evidence from the Italian banking sector. Içinde *Balanced Scorecard Evolution: A Dynamic Approach to Strategy Execution*. wiley. https://doi.org/10.1002/9781118915011

Nogueira, E., Gomes, S., & Lopes, J. M. (2024). The contribution of the labour practices to organizational performance: The mediating role of social sustainability. *Business Ethics, the Environment & Responsibility*, *00*, 1-20. https://doi.org/10.1111/BEER.12682

Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value: How to reinvent capitalism—and unleash a wave of innovation and growth. *Harvard Business Review*, *89*(1/2), 62-77.

Schaltegger, S., Hörisch, J., & Freeman, R. E. (2019). Business cases for sustainability: A stakeholder theory perspective. *Organization and Environment*, *32*(3), 191-212. https://doi.org/10.1177/1086026617722882

Smith, A. A., & Offodile, O. F. (2014). Green corporate initiatives: a case study of goods and service design. *International Journal of Logistics Systems and Management*, *19*(4), 417-443. https://doi.org/10.1504/IJLSM.2014.065664

Tchaikovsky, A. M. (2023). ESC principles in corporate governance of organizations. *EKONOMIKA I UPRAVLENIE: PROBLEMY, RESHENIYA*, *11/1*(140), 170-175. https://doi.org/10.36871/EK.UP.P.R.2023.11.01.017

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*, *18*(7), 509-533. http://www.jstor.org/stable/3088148

Turkcan, H. (2025). How to improve financial performance through sustainable manufacturing practices? The roles of green product innovation and digital transformation. *Journal of Manufacturing Technology Management*, *36*(3), 577-596. https://doi.org/10.1108/JMTM-03-2024-0112

Verma, A., & Tyagi, V. (2023). Eco-design and sustainable product development: Greening innovation. *Universal Research Reports*, *10*(3), 57-63. https://doi.org/10.36676/URR.2023-V10I3-008

World Commission on Environment and Development. (1987). *Brundtland Report*.

Xie, X., Hoang, T. T., & Zhu, Q. (2022). Green process innovation and financial performance: The role of green social capital and customers' tacit green needs. *Journal of Innovation & Knowledge*, *7*(1), 100165. https://doi.org/10.1016/j.jik.2022.100165

Yawson, R. M., & Paros, A. K. B. (2023). Systems perspective of the use of the balanced scorecard for organization development and change. *SAGE Open*, *13*(4). https://doi.org/10.1177/21582440231218064

Yu, X. (2023). Integration of ESG in Financial Institutions: A Study on the Impact of Sustainability Reporting. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, *4*(5), 468-472. https://doi.org/10.54660/.IJMRGE.2023.4.5.468-472

KAYNAKÇA

Abrams, R. S. (2009). *Uncovering the Network-Centric Organization* PhD Thesis, University of California, Irvine].

Aksoy, C. (2024). İşletmelerin Dijital Dönüşümü ve Dijital Liderlik Yaklaşımı. *Kalite ve Strateji Yönetimi Dergisi*, *4*(1), 1-29. https://doi.org/10.56682/ksydergi.1364569

Al, B. (2024). Uzaktan ve Hibrit Çalışma Modellerinde Liderliğin Dönüşümü: Dijital Liderlik ve Sanal Ekip Yönetimi Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Sosyal Bilimler Metinleri*, *2024*(2), 121-140. https://doi.org/10.56337/sbm.1561098

Aleem, M., Sufyan, M., Ameer, I., & Mustak, M. (2023). Remote Work and the COVID-19 Pandemic: An Artificial Intelligence-Based Topic Modeling and a Future Agenda. *Journal of Business Research*, *154*, 113303. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113303

Almatrafi, O., Johri, A., & Lee, H. (2024). A Systematic Review of AI Literacy Conceptualization, Constructs, and Implementation and Assessment Efforts (2019–2023). *Computers and Education Open*, *6*, 100173. https://doi.org/10.1016/j.caeo.2024.100173

Arntz, M., Terry, G., & Zierahn, U. (2016). *The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 189, Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5jlz9h56dvq7-en

Ayyagari, R., Grover, V., & Purvis, R. (2011). Technostress: Technological Antecedents and Implications. *MIS Quarterly*, *35*(4), 831-858. https://doi.org/10.2307/41409963

Bankins, S., Hu, X., & Yuan, Y. (2024). Artificial Intelligence, Workers, and Future of Work Skills. *Current Opinion in Psychology*, *58*, 101828. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2024.101828

Bilgiseven, E. B. (2023). Örgütlerde Dijital Liderlik. İçinde M. Avcı, E. Kara, & A. Kaya (Eds.), *Örgütsel Davranış Araştırmaları*. Ankara: Eğitim Yayınevi.

Brasse, J., Förster, M., Hühn, P., Klier, J., Klier, M., & Moestue, L. (2024). Preparing for the Future of Work: A Novel Data-Driven Approach for the Identification of Future Skills. *Journal of Business Economics*, *94*(3), 467-500. https://doi.org/10.1007/s11573-023-01169-1

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2015). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: W. W. Norton.

Büyükyılmaz, O. (2024). İşletme Yönetim Süreçleri ve Yapay Zekâ. İçinde S. Gürkan & D. Aydoğan (Eds.), *İşletme ve Yapay Zeka* (ss. 1-18). Bursa: Ekin Yayınevi.

Cameron, K. S., & Quinn, R. E. (2011). *Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework* (3. Baskı.). San Francisco: Jossey-Bass.

Canning, E. A., Murphy, M. C., Emerson, K. T. U., Chatman, J. A., Dweck, C. S., & Kray, L. J. (2020). Cultures of Genius at Work: Organizational Mindsets Predict Cultural Norms, Trust, and Commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *46*(4), 626-642. https://doi.org/10.1177/0146167219872473

Cavicchioli, M., Demaria, F., Nannetti, F., Scapolan, A. C., & Fabbri, T. (2025). Employees' Attitudes and Work-Related Stress in the Digital Workplace: An Empirical Investigation. *Front Psychol*, *16*, 1546832. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1546832

Chatterjee, S., Chaudhuri, R., Vrontis, D., & Giovando, G. (2023). Digital Workplace and Organization Performance: Moderating Role of Digital Leadership Capability. *Journal of Innovation & Knowledge*, *8*(1), 100334. https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100334

Chen, H., Cohen, E., Wilson, D., & Alfred, M. (2024). A Machine Learning Approach with Human-AI Collaboration for Automated Classification of Patient Safety Event Reports: Algorithm Development and Validation Study. *JMIR Human Factors*, *11*, e53378. https://doi.org/10.2196/53378

Cheung, C. M. K., Wong, R. Y. M., & Chan, T. K. H. (2020). Online Disinhibition: Conceptualization, Measurement, and Implications for Online Deviant Behavior. *Industrial Management & Data Systems*, *121*(1), 48-64. https://doi.org/10.1108/imds-08-2020-0509

Çam Kahraman, F., & Tüzüner, V. L. (2022). Workplace Flexibility and Organizational Commitment: The Mediator Role of Psychological Contract. *Istanbul Management Journal*(92), 61-81. https://doi.org/10.26650/imj.2022.92.004

Dachner, A. M., Ellingson, J. E., Noe, R. A., & Saxton, B. M. (2021). The Future of Employee Development. *Human Resource Management Review*, *31*(2), 100732. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2019.100732

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self·Determination in Human Behavior*. New York: Springer Science+Business Media.

Dhanani, L. Y., Sultan, M., Pham, C. T., Mikami, K., Charles, D. R., & Crandell, H. A. (2024). Inclusion Near and Far: A Qualitative Investigation of Inclusive Organizational Behavior across Work Modalities and Social Identities. *Journal of Organizational Behavior*, *45*(9), 1413-1430. https://doi.org/10.1002/job.2779

Dikili, E. (2025). Örgütsel İnovasyonun Belirleyicisi Olarak Dijital Liderlik: Dijital Örgüt Kültürü ve Örgüt İçi Bireysel Becerilerin Kullanımının Rolü. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, *60*(1), 1115-1136. https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.25.03.2474

Driskell, J. E., Radtke, P. H., & Salas, E. (2003). Virtual Teams: Effects of Technological Mediation on Team Performance. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, *7*(4), 297-323. https://doi.org/10.1037/1089-2699.7.4.297

Dunn, J. S., & Dunn, H. S. (2024). The Changing Nature of Work in Digital Everyday Life. İçinde H. S. Dunn, M. Ragnedda, M. L. Ruiu, & L. Robinson (Eds.), *The Palgrave Handbook of Everyday Digital Life* (ss. 327-346). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30438-5_18

Edmondson, A. (1999). Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. *Administrative Science Quarterly*, *44*(2), 350-383. https://doi.org/10.2307/2666999

Farkhondeh, M., & Müller, B. (2021). Holacracy: A New Way of Organizing? *Management Revue*, *32*(4), 302-317. https://doi.org/10.5771/0935-9915-2021-4-302

Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*, *114*, 254-280. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019

Gerçek, M., & Özveren, C. G. (2024). Redefining Organizational Culture for the Digital Age: A Model Proposal for Digital Organizational Culture. *Yildiz Social Science Review*, *10*(1), 54-71. https://doi.org/10.51803/yssr.1455398

Gessa, A., Jiménez, A., & Sancha, P. (2023). Exploring ERP Systems Adoption in Challenging Times. Insights of Smes Stories. *Technological Forecasting and Social Change*, *195*, 122795. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122795

Gilson, L. L., Maynard, M. T., Jones Young, N. C., Vartiainen, M., & Hakonen, M. (2015). Virtual Teams Research:10 Years, 10 Themes, and 10 Opportunities. *Journal of Management*, *41*(5), 1313-1337. https://doi.org/10.1177/0149206314559946

Giusino, D., De Angelis, M., Kubík, R., Axtell, C., & Pietrantoni, L. (2023). Digital Team Coaching for Workplace Communication: Longitudinal Evaluation of Recipients' Perceptions.

Team Performance Management, *29*(7-8), 257-277. https://doi.org/10.1108/tpm-11-2022-0077

Gomez, C., Cho, S. M., Ke, S., Huang, C.-M., & Unberath, M. (2025). Human-AI Collaboration is not Very Collaborative Yet: A Taxonomy of Interaction Patterns in AI-Assisted Decision Making From A Systematic Review. *Frontiers Computer Science*, *6*, 1521066. https://doi.org/10.3389/fcomp.2024.1521066

Hinds, P. J., & Bailey, D. E. (2003). Out of Sight, Out of Sync: Understanding Conflict in Distributed Teams. *Organization Science*, *14*(6), 615-632. https://doi.org/10.1287/orsc.14.6.615.24872

Hoe, S. L. (2024). Digital Transformation and the Future of Work: Closing the Digital Skills Gap. *Development and Learning in Organizations: An International Journal*, *39*(3), 14-17. https://doi.org/10.1108/dlo-06-2024-0167

Högberg, K., & Willermark, S. (2023). "Am I Supposed to Call Them?" Relearning Interactions in the Digital Workplace. *Journal of Workplace Learning*, *36*(9), 1-18. https://doi.org/10.1108/jwl-03-2023-0056

Jarrahi, M. H. (2018). Artificial Intelligence and The Future of Work: Human-AI Symbiosis in Organizational Decision Making. *Business Horizons*, *61*(4), 577-586. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.03.007

Kamasak, R., Palalar Alkan, D., & Yalcinkaya, B. (2024). Emerging Trends of Industry 4.0 in Equality, Diversity, and Inclusion Implementations. İçinde B. Kucukaltan (Ed.), *Contemporary Approaches in Equality, Diversity and Inclusion: Strategic and Technological Perspectives* (ss. 129-148). Leeds, UK: Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/S2051-23332023000009008

Katz, J. H., Miller, F. A., & Gans, R. (2023). Inclusion, Diversity, and Equity in the Digital Era: Challenges and Opportunities for Organizational Leaders and Agents of Change. İçinde D. B. Szabla (Ed.), *Management Consulting in the Era of the Digital Organization* (ss. 117-142). USA: Information Age Publishing.

Kirkman, B. L., Rosen, B., Tesluk, P. E., & Gibson, C. B. (2004). The Impact of Team Empowerment on Virtual Team Performance: The Moderating Role of Face-to-Face Interaction. *Academy of Management Journal*, *47*(2), 175-192. https://doi.org/10.2307/20159571

Kniffin, K. M., Narayanan, J., Anseel, F., Antonakis, J., Ashford, S. P., Bakker, A. B.,...Vugt, M. V. (2021). COVID-19 and the Workplace: Implications, Issues, and Insights for Future Research and Action. *American Psychologist*, *76*(1), 63-77. https://doi.org/10.1037/amp0000716

Kolade, O., & Owoseni, A. (2022). Employment 5.0: The Work of the Future and the Future of Work. *Technology in Society*, *71*, 102086. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.102086

Kumar, P. S. (2024). TECHNOSTRESS: A Comprehensive Literature Review on Dimensions, Impacts, And Management Strategies. *Computers in Human Behavior Reports*, *16*, 100475. https://doi.org/10.1016/j.chbr.2024.100475

Kuusisto, M. (2017). Organizational Effects of Digitalization: A Literature Review. *International Journal of Organization Theory & Behavior*, *20*(3), 341-362. https://doi.org/10.1108/ijotb-20-03-2017-b003

Kuzior, A., Kettler, K., & Rąb, Ł. (2022). Digitalization of Work and Human Resources Processes as a Way to Create a Sustainable and Ethical Organization. *Energies*, *15*(1), 172. https://doi.org/10.3390/en15010172

Lane, J. N., Leonardi, P. M., Contractor, N. S., & DeChurch, L. A. (2024). Teams in the Digital Workplace: Technology's Role for Communication, Collaboration, and Performance. *Small Group Research*, *55*(1), 139-183. https://doi.org/10.1177/10464964231200015

Leal-Rodríguez, A. L., Sanchís-Pedregosa, C., Moreno-Moreno, A. M., & Leal-Millán, A. G. (2023). Digitalization beyond Technology: Proposing an Explanatory and Predictive Model for Digital Culture in Organizations. *Journal of Innovation & Knowledge*, *8*(3), 100409. https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100409

Lent, R. W. (2018). Future of Work in the Digital World: Preparing for Instability and Opportunity. *The Career Development Quarterly*, *66*(3), 205-219. https://doi.org/10.1002/cdq.12143

Leonardi, P. M., & Treem, J. W. (2020). Behavioral Visibility: A new paradigm for organization studies in the age of digitization, digitalization, and datafication. *Organization Studies*, *41*(12), 1601-1625. https://doi.org/10.1177/0170840620970728

Lohaus, D., & Habermann, W. (2019). Presenteeism: A Review and Research Directions. *Human Resource Management Review*, *29*(1), 43-58. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2018.02.010

Lythreatis, S., Singh, S. K., & El-Kassar, A.-N. (2022). The Digital Divide: A Review and Future Research Agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, *175*, 121359. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121359

Marinaci, T., Russo, C., Savarese, G., Stornaiuolo, G., Faiella, F., Carpinelli, L.,...Mollo, M. (2023). An Inclusive Workplace Approach to Disability through Assistive Technologies: A Systematic Review and Thematic Analysis of the Literature. *Societies*, *13*(11), 231. https://doi.org/10.3390/soc13110231

Massa, S., Annosi, M. C., Marchegiani, L., & Messeni Petruzzelli, A. (2023). Digital Technologies and Knowledge Processes: New Emerging Strategies in International Business. A Systematic Literature Review. *Journal of Knowledge Management*, *27*(11), 330-387. https://doi.org/10.1108/jkm-12-2022-0993

McCausland, T. (2023). Creating Psychological Safety in the Workplace. *Research-Technology Management*, *66*(2), 56-58. https://doi.org/10.1080/08956308.2023.2164439

McShane, S. L., & Von Glinow, M. A. (2018). *Organizational Behavior: Emerging Knowledge. Global Reality* (8. Baskı.). New York: McGraw-Hill Education.

Nandhakumar, J., & Baskerville, R. (2006). Durability of Online Teamworking: Patterns of Trust. *Information Technology & People*, *19*(4), 371-389. https://doi.org/10.1108/09593840610718045

Nilsson, K. H., Matilla-Santander, N., Lee, M. K., Brulin, E., Bodin, T., & Håkansta, C. (2025). Algorithmic Management and Occupational Health: A Comparative Case Study of

Organizational Practices in Logistics. *Safety Science*, *187*, 106863. https://doi.org/10.1016/j.ssci.2025.106863

Noonan, M., Richter, G., Durham, L., & Pierce, E. (2017). Learning and the Digital Workplace: What? So What? Now What? *Strategic HR Review*, *16*(6), 267-273. https://doi.org/10.1108/shr-09-2017-0061

OECD. (2023). *OECD Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Transition*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/27452f29-en

op ´t Roodt, H., Bracht, E. M., van Dick, R., & Hernandez Bark, A. S. (2025). Navigating Through the Digital Workplace: Measuring Leader Digital Competence. *Journal of Business and Psychology*, *40*(1), 179-205. https://doi.org/10.1007/s10869-024-09947-6

Paliszkiewicz, B., & Sipahi Döngül, E. (2022). Digital Conflict Management in the Workplace. İçinde F. Özsungur (Ed.), *Managing the Digital Workplace in the Post-Pandemic*. London, UK: Routledge.

Patel, C., Biron, M., Cooper, C., & Budhwar, P. S. (2023). Sick and Working: Current Challenges and Emerging Directions for Future Presenteeism Research. *Journal of Organizational Behavior*, *44*(6), 839-852. https://doi.org/10.1002/job.2727

Pilatti, G. R., Pinheiro, F. L., & Montini, A. A. (2024). Systematic Literature Review on Gig Economy: Power Dynamics, Worker Autonomy, and the Role of Social Networks. *Administrative Sciences*, *14*(10), 267. https://doi.org/10.3390/admsci14100267

Plester, B. A., & Lloyd, R. (2023). Happiness Is 'Being Yourself': Psychological Safety and Fun in Hybrid Work. *Administrative Sciences*, *13*(10), 218. https://doi.org/10.3390/admsci13100218

Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2013). *Örgütsel Davranış* [Organizational Behavior] (Çev.: İ. Erdem). Ankara: Nobel Akademik.

Robertson, B. J. (2015). *Holacracy: The New Management System for a Rapidly Changing World*. New York: Henry Holt and Company.

Scandura, T. A. (2022). *Essentials of Organizational Behavior* (3. Baskı.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.

Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. New York: Crown Business.

Schwab, K., & Davis, N. (2018). *Shaping the Future of the Fourth Industrial Revolution: A Guide to Building a Better World*. New York: Crown Publishing Group.

Sergi, B. S., Popkova, E. G., Bogoviz, A. V., & Litvinova, T. N. (2019). *Understanding Industry 4.0: AI, The Internet of Things, and The Future of Work*. Bingley, UK: Emerald Publishing Limited.

Serpa, S., Sá, M. J., & Ferreira, C. M. (2023). Digital Organizational Culture: Contributions to a Definition and Future Challenges. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, *11*(4), 22-33. https://doi.org/10.36941/ajis-2022-0095

Singh, S. K., & Singh, K. (2025). The Workplace Digital Divide: Addressing Skills Gaps and Employment Inequality. *Journal of Interdisciplinary and Multidisciplinary Research*, *11*(1), 6035-6037. https://doi.org/10.63148/JIMRES2025009

Singha, S., & Saikia, M. (2024). Assessment of Worker Satisfaction with Special Emphasis on Gig Economy: A Review for Potential Research Paradigm. *International Journal of Community Well-Being*, *7*(3), 541-568. https://doi.org/10.1007/s42413-024-00222-3

Spencer, D. (2017). Work in and beyond the Second Machine Age: the politics of production and digital technologies. *Work, Employment and Society*, *31*(1), 142-152. https://doi.org/10.1177/0950017016645716

Suler, J. (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior*, *7*(3), 321-326. https://doi.org/10.1089/1094931041291295

Tricco, A. C., Parker, A., Khan, P. A., Nincic, V., Robson, R., MacDonald, H.,...Straus, S. E. (2024). Interventions on Gender Equity in the Workplace: A Scoping Review. *BMC Medicine*, *22*(1), 149. https://doi.org/10.1186/s12916-024-03346-7

Tsipursky, G. (2022). What is Proximity Bias and How Can Managers Prevent It? *Harvard Business Review*. https://hbr.org/2022/10/what-is-proximity-bias-and-how-can-managers-prevent-it

Urrila, L., Siiriäinen, A., Mäkelä, L., & Kangas, H. (2025). Sense of Belonging in Hybrid Work Settings. *Journal of Vocational Behavior*, *157*, 104096. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2025.104096

Vallo Hult, H., & Byström, K. (2022). Challenges to Learning and Leading the Digital Workplace. *Studies in Continuing Education*, *44*(3), 460-474. https://doi.org/10.1080/0158037X.2021.1879038

van Vugt, M., Colarelli, S. M., & Li, N. P. (2024). Digitally Connected, Evolutionarily Wired: An Evolutionary Mismatch Perspective on Digital Work. *Organizational Psychology Review*, *14*(3), 403-424. https://doi.org/10.1177/20413866241232138

Vuchkovski, D., Zalaznik, M., Mitręga, M., & Pfajfar, G. (2023). A Look at the Future of Work: The Digital Transformation of Teams from Conventional to Virtual. *Journal of Business Research*, *163*, 113912. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113912

Wang, D., Churchill, E., Maes, P., Fan, X., Shneiderman, B., Shi, Y., & Wang, Q. (2020). *From Human-Human Collaboration to Human-AI Collaboration: Designing AI Systems That Can Work Together with People* Extended Abstracts of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, Honolulu, HI, USA. https://doi.org/10.1145/3334480.3381069

Weritz, P. (2022). Hey Leaders, It's Time to Train the Workforce: Critical Skills in the Digital Workplace. *Administrative Sciences*, *12*(3), 94. https://doi.org/10.3390/admsci12030094

Zacher, H., & Rudolph, C. W. (2024). Workplace Digitalization and Workload: Changes and Reciprocal Relations Across 3 Years. *Scientific Reports*, *14*(1), 5924. https://doi.org/10.1038/s41598-024-56537-w

Zhang, J., & Chen, Z. (2024). Exploring Human Resource Management Digital Transformation in the Digital Age. *Journal of the Knowledge Economy*, *15*(1), 1482-1498. https://doi.org/10.1007/s13132-023-01214-y

KAYNAKÇA

Ababneh, O. M. A. (2021). How do green HRM practices affect employees' green behaviors? The role of employee engagement and personality attributes. *Journal of Environmental Planning and Management*, *64*(7), 1204-1226. https://doi.org/10.1080/09640568.2020.1814708

Abiwu, L., & Nunoo, G. N. (2021). Green Recruitment Practices. Içinde *Human Resources Management Practices for Promoting Sustainability* (ss. 73-93). IGI Global Scientific Publishing.

Aksu, B. Ç., & Doğan, A. (2021). Çevresel Sürdürülebilirlik Ve İnsan Kaynakları Yönetimi Fonksiyonlarının Yeşil İKY Bağlamında Değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *13*(3), 137-148. https://doi.org/10.52791/AKSARAYIIBD.947200

Ali, M., Shujahat, M., Fatima, N., Lopes de Sousa Jabbour, A. B., Vo-Thanh, T., Salam, M. A., & Latan, H. (2024). Green HRM practices and corporate sustainability performance. *Management Decision*, *62*(11), 3681-3703. https://doi.org/10.1108/MD-05-2023-0787

Appelbaum, E., Bailey, T., Berg, P., & Kalleberg, A. L. (2000). Manufacturing Advantage: Why High-Performance Work Systems Pay off. Içinde *The Academy of Management Review* (Sayı 3). Cornell University Press.

Ayaz, Ö., & Gün, G. (2023). Yeşil İnsan Kaynakları Yönetiminin Hizmet Kalitesine Etkisi. *EUropean Journal of Managerial Research (EUJMR)*, *7*(13), 39-54. https://dergipark.org.tr/tr/pub/eujmr/issue/82027/1403490

Badwy, H. E., Qalati, S. A., & El-Bardan, M. F. (2025). Revolutionizing sustainable success: unveiling the power of green human resource management, green innovation and green human capital. *Benchmarking*. https://doi.org/10.1108/BIJ-10-2023-0766/FULL/PDF

Bahuguna, P. C., Srivastava, R., & Tiwari, S. (2023). Two-decade journey of green human resource management research: a bibliometric analysis. *Benchmarking*, *30*(2), 585-602. https://doi.org/10.1108/BIJ-10-2021-0619/FULL/PDF

Ballinger, C., Gifford, J., & Miller, J. (2013). *The role of HR in corporate responsibility*.

Bari, N., Chimhundu, R., & Chan, K. C. (2022). Dynamic Capabilities to Achieve Corporate Sustainability: A Roadmap to Sustained Competitive Advantage. *Sustainability*, *14*(3), 1531. https://doi.org/10.3390/SU14031531

Bombiak, E., & Marciniuk-Kluska, A. (2018). Green Human Resource Management as a Tool for the Sustainable Development of Enterprises: Polish Young Company Experience. *Sustainability*, *10*(6), 1739. https://doi.org/10.3390/SU10061739

Bos-Nehles, A., Townsend, K., Cafferkey, K., & Trullen, J. (2023). Examining the Ability, Motivation and Opportunity (AMO) framework in HRM research: Conceptualization, measurement and interactions. *International Journal of Management Reviews*, *25*(4), 725-739. https://doi.org/10.1111/IJMR.12332

Busch, T., Barnett, M. L., Burritt, R. L., Cashore, B. W., Freeman, R. E., Henriques, I., Husted, B. W., Panwar, R., Pinkse, J., Schaltegger, S., & York, J. (2024). Moving beyond "the" business case: How to make corporate sustainability work. *Business Strategy and the Environment*, *33*(2), 776-787. https://doi.org/10.1002/BSE.3514

Chaudhary, R. (2020). Green Human Resource Management and Employee Green Behavior: An Empirical Analysis. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *27*(2), 630-641. https://doi.org/10.1002/CSR.1827

Colbert, B., & Kurucz, E. (2007). Three Conceptions of Triple Bottom Line Business Sustainability and the Role for HRM. *Human Resource Planning*, *30*(1), 21-29. https://www.researchgate.net/publication/235771844_Three_Conceptions_of_Triple_Bottom_Line_Business_Sustainability_and_the_Role_for_HRM

D., R. K., & Angadi, A. (2024). Green Human Resource Management: A Cost- Benefit Tool. *GBS Impact: Journal of Multi Disciplinary Research*, *9*(2), 175-184. https://doi.org/10.58419/GBS.V9I2.922312

Dreichuk, M., & Sytnyk, Y. (2024). Creating a sustainable corporate culture in the context of greeen and digital economy. *Green, Blue and Digital Economy Journal*, *5*(1), 16-21. https://doi.org/10.30525/2661-5169/2024-1-3

Dyllick, T., & Muff, K. (2016). Clarifying the Meaning of Sustainable Business. *Organization & Environment*, *29*(2), 156-174. https://doi.org/10.1177/1086026615575176

Elkington, J. (1998). Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental Quality Management*, *8*(1), 37-51. https://doi.org/10.1002/TQEM.3310080106

Entekhabi, M. (2024). Enhancing Recruitment Strategies in Developing Nations: A Sustainability-Focused Approach. *Corss-Cultural Management Journal*, *XXVI*(2), 127-137. https://doi.org/10.70147/C26127137

Falle, S., Rauter, R., Engert, S., & Baumgartner, R. J. (2016). Sustainability Management with the Sustainability Balanced Scorecard in SMEs: Findings from an Austrian Case Study. *Sustainability*, *8*(6), 545. https://doi.org/10.3390/SU8060545

Giderler Karavelioğlu, C., & Giderler, M. E. (2023). Yeşil insan kaynakları yönetimi (Green Human Resources Management) Uygulamaları. Içinde H. Z. Tonus & N. D. Ergun Özler (Ed.), *İşletmelerde İnsan Kaynakları Yönetimine Güncel Bakış* (1. bs, ss. 425-442). Ekin Yayınevi.

Gully, S. M., Phillips, J. M., Castellano, W. G., Han, K., & Kim, A. (2013). A Mediated Moderation Model of Recruiting Socially and Environmentally Responsible Job Applicants. *Personnel Psychology*, *66*(4), 935-973. https://doi.org/10.1111/PEPS.12033

Hadi, S., Rajiani, I., Mutiani, M., Syifa, N. L. A., Ansari, A. H., & Ilhami, M. R. (2023). Green Human Resource Management in Supporting Environmentally Friendly Behavior. *The Innovation of Social Studies Journal*, *5*(1), 84-89. https://doi.org/10.20527/ISSJ.V5I1.9728

Harris, C., & Tregidga, H. (2012). HR managers and environmental sustainability: Strategic leaders or passive observers? *International Journal of Human Resource Management*, *23*(2), 236-254. https://doi.org/10.1080/09585192.2011.561221

Huselid, M. A. (1995). The impact of human resource management practices on turnover, productivity, and corporate financial performance. *Academy of Management Journal*, *38*, 635-672.

Husnain, M., Zhang, Q., Akhtar, M. W., Usman, M., Tariq, A., Huo, C., & Akhtar, M. S. (2024). Cultivating green creativity through training and development in hospitality organizations. *The Service Industries Journal*. https://doi.org/10.1080/02642069.2024.2375359

Jabbour, C. J. C., & Santos, F. C. A. (2008). Relationships between human resource dimensions and environmental management in companies: proposal of a model. *Journal of Cleaner Production*, *16*(1), 51-58. https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2006.07.025

Jiang, K., Lepak, D. P., Hu, J., & Baer, J. C. (2012). How does human resource management influence organizational outcomes? A meta-analytic investigation of mediating mechanisms. *Academy of Management Journal*, *55*(6), 1264-1294.

Kotter, J. (1995). Leading Change: Why Transformation Efforts Fail The Promise of The Goverened Corporation. *Harvard Business Review*, *March-April*, 59-67.

Kou, Y.-K., Khan, T. I., Islam, S. U., Abdullah, F. Z., Pradana, M., & Kaewsaeng-on, R. (2022). Impact of Green HRM Practices on Environmental Performance: The Mediating Role of Green Innovatin. *Frontiers in Psychology*, *13*, 1-11.

Masri, H. A., & Jaaron, A. A. M. (2017). Assessing green human resources management practices in Palestinian manufacturing context: An empirical study. *Journal of Cleaner Production*, *143*, 474-489. https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2016.12.087

Meng, Q., Liu, Y., Li, Z., & Wu, C. (2021). Dynamic reward and penalty strategies of green building construction incentive: an evolutionary game theory-based analysis. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(33), 44902-44915. https://doi.org/10.1007/S11356-021-13624-Z/FIGURES/7

Mishra, P. (2017). Green human resource management a framework for sustainable organizational development in an emerging economy. *International Journal of Organizational Analysis*, *25*(5), 762-788.

Oncer, A. Z. (2019). Örgütlerde Yeşil İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları: Teorik Bir İnceleme. *Journal of Human and Work*, *6*(2), 199-208. https://doi.org/10.18394/IID.552555

Pham, N. T., Hoang, H. T., & Phan, Q. P. T. (2020). Green human resource management: a comprehensive review and future research agenda. *International Journal of Manpower*, *41*(7), 845-878.

Rasmussen, V. A., Hermawan, R., Lucky, N. P., & Prasetyaningtyas, S. W. (2024). The Impact of Green Human Resource Management Practices on Employee Well-being and Job Satisfaction. *Ilomata International Journal of Management*, *5*(4), 1290-1301. https://doi.org/10.61194/IJJM.V5I4.1348

Ren, S., Tang, G., & E. Jackson, S. (2018). Green human resource management research in emergence: A review and future directions. *Asia Pacific Journal of Management*, *35*(3), 769-803. https://doi.org/10.1007/S10490-017-9532-1/TABLES/3

Renwick, D. W. S., Redman, T., & Maguire, S. (2013). Green Human Resource Management: A Review and Research Agenda*. *International Journal of Management Reviews*, *15*(1), 1-14. https://doi.org/10.1111/J.1468-2370.2011.00328.X

Saeed, A., Rasheed, F., Waseem, M., & Tabash, M. I. (2022). Green human resource management and environmental performance: the role of green supply chain management practices. *Benchmarking: An International Journal*, *29*(9), 2881-2899. https://doi.org/10.1108/BIJ-05-2021-0297/FULL/PDF

Saeed, B. Bin, Afsar, B., Hafeez, S., Khan, I., Tahir, M., & Afridi, M. A. (2019). Promoting employee's proenvironmental behavior through green human resource management practices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *26*(2), 424-438. https://doi.org/10.1002/CSR.1694

Sobaih, A. E. E., Hasanein, A., & Elshaer, I. (2020). Influences of Green Human Resources Management on Environmental Performance in Small Lodging Enterprises: The Role of Green Innovation. *Sustainability*, *12*(24), 1-19. https://doi.org/10.3390/SU122410371

Tweneboa Kodua, L., Xiao, Y., Adjei, N. O., Asante, D., Ofosu, B. O., & Amankona, D. (2022). Barriers to green human resources management (GHRM) implementation in developing countries. Evidence from Ghana. *Journal of Cleaner Production*, *340*, 130671. https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2022.130671

Wright, P. M., & MacMahan, C. G. (1992). Theoretical perspectives for strategic human resource management. *Journal of Management*, *18*, 295-321.

KAYNAKÇA

Acar, E., & Yigit, M. F. (2023). Beyond the classroom: Exploring the relationship between

extracurriculars, social capital, and academic achievement. *Journal of Education and Practice*, 14(15), 10. https://doi.org/10.7176/JEP/14-15-10

Allen, S. J., & Hartman, N. S. (2009). Sources of learning in student leadership development programming. *Journal of Leadership Studies*, *3*(3), 6-16. https://doi.org/10.1002/jls.20119

Amirianzadeh, M., Jaafari, P., Ghourchian, N., & Jowkar, B. (2011). Role of student associations in leadership development of engineering students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *30*, 382-385. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.075

Anam, M., Shakeel Ahmed, D., Abdullah Saeed, A., Nailah Riaz, D., Nawaz Khan, M. H., & Lodhi, K. (2023). Investigating the role of student organizations in fostering civic engagement and leadership skills in Pakistani universities. *Migration Letters*, 11(1), 1-11.

Ataç, A. N., & Tekvar, S. O. (2019). Kediversite: Engelli ve yavrulu anne kedi geçici bakımevi. *I. Ulusal Safranbolu Girişimcilik ve Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi*, (Özet/Sözlü Sunum).

Benson, V., Morgan, S., & Filippaios, F. (2014). Social career management: Social media and employability skills gap. *Computers in Human Behavior*, *30*, 519-525. https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.06.015

Bin, T., Al-Kahlan, S., Ahmad, M., & Khasawneh, S. (2023). *The Role of Extracurricular Activities in Developing Students' Social Skills from their Point of View*. *S6*, 1153-1166. www.migrationletters.com

Christison, C. (2013). The benefits of participating in extracurricular activities. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 5(2), 17-20.

Dabbagh, N., & Kitsantas, A. (2012). Personal Learning Environments, social media, and self-regulated learning: A natural formula for connecting formal and informal learning. *Internet and Higher Education*, *15*(1), 3-8. https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2011.06.002

De Janasz, S. C., & Forret, M. L. (2008). Learning the art of networking: A critical skill for enhancing social capital and career success. *Journal of Management Education*, *32*(5), 629-650. https://doi.org/10.1177/1052562907307637

Deniz, Ü. (2022). Öğrencilere Sunulan İmkanlar ve Fırsatlar Açısından Türk Yükseköğretiminin Değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 119-129. https://doi.org/10.32329/uad.991303

Eskiçi, M., & Aktaş, R. (2014). Üniversite öğrencilerinin öğrenci kulüplerine yönelik görüşleri. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 31–40.

Halawa, A., & Suwaji, R. (2024). The role of organizations and student loyalty to the development of student potential management study program class of 2022 at STIE YAPAN. *Jurnal Informasi dan Teknologi*, 6(3), 9-16.

Köroğlu, N., Karaman, S., Köroğlu, G. N., & Baki, H. (2021). Manisa İlçelerinde Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Kültürel ve Sanatsal Etkinliklere Katılımlarına İlişkin Bir İnceleme. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, *7*(1), 233-251. https://doi.org/10.22252/ijca.933075

Kuhar, K., & Sabljić, J. (2016). The Work and Role of Extracurricular Clubs in Fostering Student Creativity. *Journal of Education and Training Studies*, *4*(4). https://doi.org/10.11114/jets.v4i4.1319

Kutlu, L., Baykal, D., Tandoğan, Ö., Urfa, H., Karademïr, S., Delïpoyraz, H., Üniversitesi, H., Bilimleri Yüksekokulu, S., & Bölümü, E. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Bilimsel ve Sosyal Etkinliklere Katılma İhtiyaçlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi* (C. 2).

Le, M. (2019). *The Influences of Student Club Events on Students Studying in Linnala Campus*. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.30252.82563

Montelongo, R. (2002). Student participation in college student organizations: A review of literature. *Journal of the Indiana University Student Personnel Association*.

Rubel, Md. A. I., Rumi, M. H., & Ripon, Md. A. (2024). Empowerment through engagement: assessing the female university students' involvement in volunteering activities. *Southeast Asia: A Multidisciplinary Journal*, *24*(1), 69-81. https://doi.org/10.1108/seamj-08-2023-0062

Tekvar, S. O. (2023a). Üniversitelerde öğrenci kulüplerinin işlevsel etkisi ve rolü: Karabük Üniversitesi Hayvan Hakları Kulübü. *USBED 3rd International Conference on Social and Educational Sciences*. (Özet/Sözlü Sunum).

Tekvar, S. O. (2023b). Cats on Campus: How Karabük University manages them? *Animal Wellbeing Webinar Series: Talk Series 1*. (Davetli Konuşmacı).

Wang, M. Te, & Hofkens, T. L. (2020). Beyond Classroom Academics: A School-Wide and Multi-Contextual Perspective on Student Engagement in School. Içinde *Adolescent Research Review* (C. 5, Sayı 4, ss. 419-433). Springer Science and Business Media Deutschland GmbH. https://doi.org/10.1007/s40894-019-00115-z

İNTERNET KAYNAKÇASI:

Anadolu Ajansı. *Üniversite öğrencileri 'Kediversite' kurdu*. Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/yasam/universite-ogrencileri-kediversite-kurdu-/555144 (20 Ağustos 2025'te erişildi).

Aydoğmuş, C. (2017). Patilerin Birliğinin Gücü. *Hürriyet.* Erişim adresi: https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/can-aydogmus/patilerin-birliginin-gucu-40389171 (20 Ağutos 2025'te erişildi).

Birleşmiş Milletler Türkiye. *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları*. Erişim adresi: https://turkiye.un.org/tr/sdgs (20 Ağustos 2025'te erişildi).

Bölgenin Sesi Gazetesi. *Üniversite öğrencileri kampus içine Kediversite alanı kurdu*. Erişim adresi: https://bolgeninsesigazetesi.com/universite-ogrencileri-kampus-icine-kediversite-alani-kurdu (20 Ağustos 2025'te erişildi).

BRTV. *KBÜ öğrencilerinden örnek bir girişim: Kediversite*. Erişim adresi: https://www.brtv.com.tr/kbu-ogrencilerinden-ornek-bir-girisim-kediversite/ (20 Ağustos 2025'te erişildi).

Can Kardeş. (2019, Şubat). *Kedilerin Bakım Merkezi: Kediversite*. Erişim adresi: https://www.cankardes.com/2019/02/kedilerin-bakim-merkezi-kediversite/ (20 Ağustos 2025'te erişildi).

Karabük Üniversitesi Medya. (2022, Ağustos 17). *Malezya Heyeti KBÜ'de*. https://kbumedya.karabuk.edu.tr/malezya-heyeti-kbude/ (21 Ağustos 2025'te erişildi).

Oğlaklar ve Kitaplar. (2017). *Kediversite'nin Annesi ve Öğrencilerinin Söyleşisi*. Erişim adresi: https://www.oglaklarakitaplar.com/2017/12/kediversitenin-annesi-ve-ogrencilerinin-sotu-sirma-oya-tekvar-oglak-sohbetlerinde/ (20 Ağustos 2025'te erişildi).

QS Quacquarelli Symonds. *Home*. QS Top Universities. Erişim adresi https://www.topuniversities.com/ (19 Ağustos 2025'te erişildi).

Times Higher Education. *Home*. Times Higher Education. Erişim adresi https://www.timeshighereducation.com/ (19 Ağustos 2025'te erişildi).

Times Higher Education. *World University Rankings*. Erişim adresi: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/ (21 Ağustos 2025'te erişildi).

KAYNAKÇA

Akay, A. (1995). Giriş. A. Akay, D. Fırat, M. Kutlukan, P. Göktürk (Haz.). *İstanbul'da rock hayatı: Sosyolojik bir bakış* (ss. 7–27). Bağlam Yayıncılık.

Akkaya, A. & Çelik, F. (2006). Aranjmandan Anadolu popa Türkiye'de 1960'lı-70'li yıllar. A. Akkaya ve F. Çelik (Yay. Haz.). *60'lardan 70'lere... 45'lik şarkılar* (ss. 7–25). Bgst Yayınları.

Attali, J. (2014). *Gürültüden müziğe* (G. G. Türkmen, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Bali, R. N. (2013). *Tarz-ı hayattan life style'a: Yeni seçkinler, yeni mekânlar, yeni yaşamlar*. İletişim Yayınları.

Canbazoğlu, C. (2009). *Kentin türküsü: Anadolu pop-rock.* Pan Yayıncılık.

Candemir, K. (2006). Herkesin cenneti kendine göredir. Röportör, D. Durukan. *İyiler siyah giyer – 2000'li yıllarda rock* (ss. 27–31). Everest Yayınları.

Çelik, A. (2011). *Kültür endüstrisi: Üç yanlış bir doğru.* Literatür Yayınları.

Çelikcan, P. (1996). *Müziği seyretmek: Popüler müzik-medya ilişkileri açısından müzik videosu ve müzik televizyonu*. Yansıma Yayınları.

Dilmener, N. (2014). *Bak bir varmış bir yokmuş: Hafif Türk pop tarihi*. İletişim Yayınları.

Dunaway, D. K. (1987). Music as political communication in United States. J. Lull (Ed.). *Popular music and communication* (pp. 36-52). Sage Publications.

Durukan, D. (2006). *İyiler siyah giyer: 2000'li yıllarda rock*. Everest Yayınları.

Erkal, G. E. (2014). *Saykodelik yıllar, Türkiye rock tarihi - 1*. Esen Kitap.

Erol, A. (2009).*Popüler müziği anlamak: Kültürel kimlik bağlamında popüler müzikte anlam*. Bağlam Yayıncılık.

Fischer, E. (1980). *Sanatın gerekliliği* (C. Çapan, Çev.). E Yayınları.

Fiske, J. (2012). *Popüler kültürü anlamak* (S. İrvan, Çev.). Parşömen Yayıncılık.

Frith, S. (1990). Afterthoughts. S. Frith, A. Goodwin (Ed.). *On record: Rock, pop and written word* (pp. 419-424). Routledge.

Frith, S. (1981). *Sound effects: Youth, leisure, and the politics of rock'n'roll*. Pantheon Books.

Frith, S. (1987). The industrialization of popular music. J. Lull (Ed.). *Popular music and communication* (pp. 53-77). Sage Publications.

Göktürk, P. (1995). Değişen müzikal ilişkiler ve İstanbul'da "rock müzisyeni olma" konumu. A. Akay, D. Fırat, M. Kutlukan, P. Göktürk (Haz.). *İstanbul'da rock hayatı: Sosyolojik bir bakış* (ss. 187–195). Bağlam Yayıncılık.

Grossberg, L. (1987). Rock and roll in search of audience. J. Lull (Ed.). *Popular music and communication* (pp. 175-197). Sage Publications.

Hatch, D. & Millward, S. (1992). *Blues'dan rock'a pop müziğin analitik tarihi* (E. S. İblağ, Çev.). Korsan Yayın.

Kahyaoğlu, O. (2002). *Bülent Ortaçgil: Ayrı düşmüşüz yan yana*. Chiviyazilari Yayınevi.

Kahyaoğlu, O. (2010). Yarım yüzyıl, elli şarkı: Yarım yüzyıllık Türk pop müziğinin şarkılarla panoraması. *Caz'dan pop'a müzikli yolculuk* (ss. 223–236). Everest Yayınları.

Kutlukan, M. (1995). Popüler kültüre yöneliş. A. Akay, D. Fırat, M. Kutlukan, P. Göktürk (Haz.). *İstanbul'da rock hayatı: Sosyolojik bir bakış* (ss. 137–152). Bağlam Yayıncılık.

Kuyucu, M. (2005). *Pop infilakı*. Kar Yayınları.

Küçükkaplan, U. (2016). *Türkiye'nin pop müziği*. Ayrıntı Yayınları.

Laing, D. (2013). The recording industry in the twentieth century. L. Marshall (Ed.). *The international recording industries* (pp. 31-52). Routledge.

Leonard, M. (2007). *Gender in the music industry: Rock, discourse and girl power*. Ashgate Publishing.

Lull, J. (1987). Popular music and communication: an introduction. J. Lull (Ed.). *Popular music and communication* (pp. 10-35). Sage Publications.

Marshall, L. (2013). The recording industry in the twenty-first century. L. Marshall (Ed.). *The international recording industries* (pp. 53-74). Routledge.

Meriç, M. (Haz.) (2006). *Pop dedik: Türkçe sözlü hafif Batı müziği*. İletişim Yayınları.

Ongan, Ş. (11 Kasım 2021). *Özlem Tekin (2002)* [Video Röportaj]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=XkLoVyMX8yg

Solmaz, M. (1996). *Türkiye'de pop müzik: Dünü ve bugünü ile bir infilak meselesi.* Pan Yayıncılık.

Storey, J. (2000). *Popüler kültür çalışmaları kuramlar ve metotlar* (K. Şahin, Çev.). Babil Yayınları.

Tangöze, K. (2006). Belki alışman lazım. Röportör, D. Durukan. *İyiler siyah giyer: 2000'li yıllarda rock* (ss. 226–232). Everest Yayınları.

Teoman, Erdal Eren ve Zekeriya Önge için yazdığı 'İki Çocuk' adlı şarkısını ilk kez sahnede söyledi. (21.09.2021). *NTV*. https://www.ntv.com.tr/yasam/teoman-erdal-eren-ve-zekeriya-onge-icin-yazdigi-iki-cocuk-sarkisini-sahnede-ilk-kez-soyledi,IgScbidoEEuPTppa5i3K2g

Williamson, J. & Cloonan, M. (2013). Contextualising the contemporary recording industry. L. Marshall (Ed.). *The international recording industries* (pp. 11-29). Routledge.

KAYNAKÇA

Akkoyunlu Ertan, K., & Ertan , B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*.

Altınöz, A. (2024, Haziran). Türkiye'de Göç Yönetimi ve Entegrasyon Politikaları. *Sinop Üniversitesi Boyabat İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi e-Dergi*, s. 1-27.

Başkanlığı, İ. B. (tarih yok). *İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı*. 2025 tarihinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati adresinden alındı

Bayır, K., & Aksu, F. (2020, Eylül). Açık Kapı Politikasından Güvenlik Tehditine: Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar Olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bİlimler Dergisi*, s. 324-356.

Cavlak, H., & Doğan, M. (2018). Yeniden Yurtlanma Sürecinde Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Göç Mevzuatının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelnemesi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi (Journal of Human Studies)*, s. 364-373.

Coşkun, E. (2016, Haziran 15). Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü: Ugandalı Göçmen kadınalr Örneği. *FE Dergi: feminist Eleştiri*, s. 91-104.

Çataklı , İ., & Taşdoğan , C. (2024). Suriyeli Göçü ve Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 233-260.

Danış, D., & Dikmen, H. (2022, Ekim). Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 24-45.

Erten, R. (2015). Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19*(1).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü . (2018). Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı 2018-2023. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf adresinden alındı

İstanbul Planlama Ajansı. (2025, Nisan 14). *İstanbul Planlama Ajansı*. https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/genel/uluslararasi-goc-istatistikleri/#:~:text=2023%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20329%20bin%20gen%C3%A7%20T%C3%BCrkiye'den%20g%C3%B6%C3%A7%20etti.&text=G%C3%B6%C3%A7%20edenlerin%20ya%C5%9F%20gruplar%C4%B1na%20g%C3%B6re,gen%C3%A7% adresinden alındı

Kahya Nizam, Ö., & Sallan Gül, S. (2017). Türkiye'de Mültecilere Yönelik yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kıskacında Yaşamlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi ktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , s. 1285-1410.

Kahya Nizam, Ö., & Sallan Gül, S. (2017). Türkiye'de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu kentler: Güvenlik Kıskacında Yaşamlar . *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İDari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 1385-1410.

Kıvılcım , Z. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu İle geçici Koruma Yönetmeliği: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Ankara Üniveristesi SBF Dergisi, 71*(3), s. 919-940.

Mısırlı, S. (2019). Göçün Kadınsılaşması Bağlamında Uluslararası Göç Hareketleri: Avrupa Birliğine Etkileri ve Kadın Mültecilerin Entegrasyon Politikaları. *Göçün Kadınsılaşması Bağlamında Uluslararası Göç Hareketleri: Avrupa Birliğine Etkileri ve Kadın Mültecilerin Entegrasyon Politikaları*.

Mülteciler Derneği. (2025). *Mülteciler Derneği*. Mülteciler Derneği: https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ adresinden alındı

Özgür Baklacıoğlu, N., & Kıvılcım, Z. (2015). *Sürgünde Toplumsal Cinsiyet.* İstanbul: DER kitapevi Yayınevi ve Dağıtım pazarlama Ltd. Şti.

Polat, Y. (2021). Türkiye'nin Uluslararsı Göç politikasına Tarihsel Bir Bakış. *Journal of Awareness, 6*(2), s. 145-160.

TÜİK. (2024). *TÜİK*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2024-54083 adresinden alındı

TÜİK. (2025, Nisan 14). *Türkiye İstatistik Kurumu*. Türkiye İstatistik Kurumu: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2023-53544 adresinden alındı

Utar, S. (2024). Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Uyum Politikalarındaki Toplumsal Cinsiyet Körlüğünün Ankarada Yaşayan Suriyeli Kadınların Deneyimleri Üzerinden Analizi. *fe Dergi, 16*(2), s. 355-393.

Uzunparmak, M. (2023, Ekim). Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yılında Türkiye'nin Göç Politikalarını Kalkınma Planları Üzerinden Okumak. *Göç İdare Dergisi*, s. 345-376.

Yazıcı, B. (2024). Türkiye'nin Göç Politikaları: Uluslararası Yükümlülükler ve İç Politika Dengesi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi (USBİLİM), 6*(10).

Yetkin Aker, D., & Ayas, M. Ö. (2025, Mayıs). Bütüncül Göç Politikaları ve Türkiye. *Göç Dergisi*, s. 67-80.

YUKK. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*.

SOSYAL DEVLET İLKESİ
ve
1961 ANAYASASI

Eren AKARÇAY
Cumhuriyet Savcısı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-73-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYAL DEVLET İLKESİ VE TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET İLKESİNİN ANAYASAL GELİŞİMİ

1.1. SOSYAL DEVLET İLKESİ 5
1.1.1. Tanımı 5
1.1.2. Tarihsel Gelişimi 6
1.1.3. İşlevi ve Amaçları 8
1.2. SOSYAL DEVLET İLKESİ BAĞLAMINDA SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARIN İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ'NDEKİ YERİ 9
1.3. SOSYAL DEVLET İLKESİ BAĞLAMINDA SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARIN 1961 ANAYASASI ÖNCESİNDEKİ TÜRKİYE'DEKİ ANAYASA METİNLERİNE YANSIMALARI 12
1.3.1. Tanzimat Fermanı 13
1.3.1.1. Tarihsel Gelişmeler 13
1.3.1.2. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 16
1.3.1.3. İçerdiği Hükümler ve Sosyal Devlet İlkesi ile İlişkisi 18
1.3.2. Islahat Fermanı 20
1.3.2.1. Tarihsel Gelişmeler 20
1.3.2.2. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 22
1.3.2.3. İçerdiği Hükümler ve Sosyal Devlet İlkesi ile İlişkisi 24
1.3.3. 1876 Kanun-i Esasi 25
1.3.3.1. Tarihsel Gelişmeler 26
1.3.3.2. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 27
1.3.3.3. İçerdiği Hükümler ve Sosyal Devlet İlkesi ile İlişkisi 30
1.3.3.4. Anayasa'da 1909 Yılında Yapılan Değişiklikler 33
1.3.4. 1921 Anayasası 37
1.3.4.1. Tarihsel Gelişmeler 38
1.3.4.2. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 43
1.3.4.3. İçerdiği Hükümler ve Sosyal Devlet İlkesi ile İlişkisi 45
1.3.4.4. Yapılan Düzenlemeler ve Anayasa'da 1923 Değişiklikleri 48
1.3.5. 1924 Anayasası 53
1.3.5.1. Tarihsel Gelişmeler 53
1.3.5.2. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 56
1.3.5.3. İçerdiği Hükümler ve Sosyal Devlet İlkesi ile İlişkisi 58
1.3.5.4. Anayasa'da Yapılan Değişiklikler 63

İKİNCİ BÖLÜM
HUKUKSAL VE TARİHSEL AÇIDAN 1961 ANAYASASI'NDA SOSYAL DEVLET İLKESİNİN ANALİZİ

2.1. 1946 VE SONRASI TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞ 67
2.2. 1946 YILI YEREL VE GENEL SEÇİMLERİ 69
2.3. 14 MAYIS 1950 GENEL SEÇİMLERİ VE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ 72
2.3.1. Demokrat Parti İktidarı 74
2.3.2. Demokrat Parti Döneminde İktidar ve Muhalefet İlişkileri 77
2.4. 27 MAYIS 1960 ASKERÎ DARBESİ VE SİYASÎ-HUKUKÎ GELİŞMELER 81
2.5. 1961 ANAYASASI 83
2.5.1. Hazırlanışı ve Hukukî Yapısı 84
2.5.2. İçerdiği Hükümler ve Getirdiği Yenilikler 87
2.5.3. Anayasa'da Yapılan Değişiklikler 92
2.6. 1961 ANAYASASI'NA GÖRE SOSYAL DEVLET İLKESİ 96
2.7. SOSYAL DEVLET İLKESİ BAĞLAMINDA SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARIN 1961 ANAYASASI'NDAKİ YERİ 98
2.7.1. Ailenin Korunması 101
2.7.2. Mülkiyet ile İlgili Hükümler 102
2.7.2.1. Genel Olarak Mülkiyet Hakkı 103
2.7.2.2. Toprak Mülkiyeti 105
2.7.2.3. Kamulaştırma 106
2.7.2.4. Devletleştirme 109
2.7.3. Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti 111
2.7.4. Çalışma ile İlgili Hükümler 113
2.7.4.1. Çalışma Hakkı ve Ödevi 113
2.7.4.2. Çalışma Şartları 115
2.7.4.3. Dinlenme Hakkı 117
2.7.4.4. Adil Ücret Hakkı 119
2.7.4.5. Sendika Kurma Hakkı 120
2.7.4.6. Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı 123
2.7.5. Sosyal Güvenlik Hakkı 125
2.7.6. Sağlık Hakkı 128
2.7.7. Eğitim ve Öğrenim Hakkı 130
2.7.8. Kooperatifçiliği Geliştirme 132
2.7.9. Tarımın ve Çiftçinin Korunması 134

SONUÇ 137

KAYNAKÇA 141

EKLER 173

KAYNAKÇA

A) Süreli Yayınlar

Resmî Gazete, 7 Şubat 1921, sayı: 1, s. 1-3.

Resmî Gazete, 6 Mart 1924, sayı: 63, s. 6-7.

Resmî Gazete, 15 Aralık 1931, sayı: 1976, s. 1063.

Resmî Gazete, 11 Aralık 1934, sayı: 2877, s. 4521.

Resmî Gazete, 13 Şubat 1937, sayı: 3533, s. 7659-7660.

Resmî Gazete, 15 Ocak 1945, sayı: 5905, s. 8178-8181.

Resmî Gazete, 27 Mayıs 1949, sayı: 7217, s. 16199-16201.

Resmî Gazete, 21 Şubat 1950, sayı: 7438, s. 17801-17814.

Resmî Gazete, 11 Ağustos 1951, sayı: 7882, s. 1781-1782.

Resmî Gazete, 31 Aralık 1952, sayı: 8297, s. 5217-5220.

Resmî Gazete, 16 Aralık 1960, sayı: 10682, s. 2766-2770.

Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, sayı: 10859, s. 4641-4654.

Resmî Gazete, 12 Kasım 1969, sayı: 13349, s. 1.

Resmî Gazete, 22 Nisan 1970, sayı: 13478, s. 3-4.

Resmî Gazete, 22 Eylül 1971, sayı: 13964, s. 1-6.

Resmî Gazete, 20 Mart 1973, sayı: 14482, s. 1.

Akşam, 7 Ocak 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 28 Mayıs 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 10 Temmuz 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 11 Temmuz 1961, s. 1.

Hürriyet, 29 Mayıs 1961, s. 1.

Hürriyet, 12 Temmuz 1961, s. 1.

Hürvatan, 19 Mayıs 1961, s. 1.

Milliyet, 6 Ocak 1961, s. 1.

Milliyet, 10 Temmuz 1961, s. 1.

Son Havadis, 21 Temmuz 1961, s. 1.

Tanin, 9 Temmuz 1961, s. 1.

Tanin, 11 Temmuz 1961, s. 1.

Tercüman, 11 Temmuz 1961, s. 1.

Yeni İstanbul, 29 Mayıs 1960, s. 1.

B) Araştırma ve İnceleme Eserleri

Abadan, Y., "Osmanlı İmparatorluğunda Anayasa Sistemine Geçiş Hareketleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 1, (1957), ss. 3-37.

Adıgüzel, S., Uluslararası Hukukta ve Türkiye'de Eğitim Hakkı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü,* İstanbul, 2016.

Adıgüzel, Ş., Türkiye'de Siyasi Hak ve Ödevlerin Tarihsel Gelişim Süreci, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Karaman, 2014.

Adıyaman, M., Türk Hukukunda Çalışma Hakkı ve Korunması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Sakarya, 2010.

Ahmad, F., *Bir Kimlik Peşinde Türkiye,* (Çev. Sedat Cem Karadeli), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

Ahmad, F., *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980),* (Çev. Ahmet Fethi Yıldırım), Hil Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2010.

Ahmad, F., *Modern Türkiye'nin Oluşumu,* (Çev. Yavuz Alogan), Kaynak Yayınları, 11. Baskı, İstanbul, 2012.

Ahmetoğlu, S., "31 Mart İsyanı'nın Trabzon'daki Yankıları", *Türkiyat Mecmuası,* cilt: 21, sayı: 2, (2011), ss. 1-17.

Akad, M., *Teori ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı,* Kazancı Hukuk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1992.

Akandere, O., "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar I", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 25, sayı: 75, (2009), ss. 437-463.

Akça, G. - Hülür, H., "Tanzimattan Cumhuriyete Siyasal ve Hukuksal Yapının Modernleşmesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* sayı: 21, (2007), ss. 235-269.

Akça, K., "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 6, sayı: 3, (2015), ss. 543-596.

Akdeniz, Z., Türkiye'de Tarım Sektörü ve 2000'li Yıllarda Tarımda İzlenen Politikalar, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2019.

Akıcı, A. O., Türk Hukukunda Sosyal Devlet İlkesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2010.

Akın, F., "1924 Anayasasının Modernleşme Açısından Anlamı", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 8, sayı: 3, (2006), ss. 1-12.

Akın, İ. F., *Kamu Hukuku, Devlet Doktrinleri, Temel Hak ve Özgürlükler,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1979.

Akıncı, A., "Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 9, sayı: 1, (2014), ss. 55-72.

Akipek, J. G., "Mülkiyetin Anayasa Tarafından Korunması İle İlgili Bir Deneme", *Adalet Dergisi,* cilt: 58, sayı: 5, (1967), ss. 302-310.

Aksanyar, N., "Emperyalizmin Kıskacındaki Bir Milletin Yaşama Hakkının Organizasyonu ve Kahramanı Mustafa Kemal (13 Kasım 1918-16 Mayıs 1919 İstanbul)", *Akademik Bakış Dergisi,* sayı: 14, (2008), ss. 1-20.

Aksoy, V., "Halifeliğin Kaldırılması ve Abdülmecid Efendinin Sürgün Edilmesinin İstikbal Gazetesine Yansıması", *History Studies: International Journal of History,* cilt: 10, sayı: 8, (2018), ss. 1-18.

Akşin, S., *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980): 1.Cilt,* Cumhuriyet Gazetesi Yenigün Haber Ajansı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997.

Akşin, S., *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980): 2.Cilt,* Cumhuriyet Gazetesi Yenigün Haber Ajansı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997.

Aktan, C. C. - Özkıvrak, Ö., *Sosyal Refah Devleti,* Okutan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

Aktaş, H. E., "Askeri Darbelerin Sebepleri, Dinamikleri ve İdeolojik Temelleri - Irak Örneği", *Avrasya Etüdleri Dergisi,* cilt: 25, sayı: 56, (2019), ss. 155-178.

Aktel, M., "Tanzimat Fermanı'nın Toplumsal Yansıması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* sayı: 3, (1998), ss. 177-184.

Akyılmaz, H. C., "100. Yılında "1921 Anayasası'nın Ruhu": 20 Ocak 1921 Tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Öngördüğü Sistem ile Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminin Mukayesesi (Mümkün Mü?)", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 4, sayı: 1, (2021), ss. 123-146.

Aldıkaçtı, O., "1961 Anayasasında Devlet Başkanı Kararnamelerinin İmzalanması (md. 98,2)", *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (1968), ss. 30-46.

Aldıkaçtı, O., *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1978.

Algan, B. - Algan, M., "Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Bağlamında Eğitim Hizmetlerinin Ruhsat Usulü İle Özel Kişilere Gördürülmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 17, sayı: 3, (2013), ss. 147-194.

Algan, B., Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2006.

Aliefendioğlu, Y., "Anayasa ve Anayasa Mahkemesi (Genel Esaslar)", *Danıştay Dergisi,* cilt: 27, sayı: 93, (1997), ss. 3-14.

Alptekin, C., "Erzurum Kongresi", *Atatürk Devrimleri Enstitüsü Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (1978), ss. 35-49.

Altunya, N., *Anayasa Hukuku Açısından Türkiye'de Eğitim ve Öğrenim Hakkı,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2003.

Anayurt, Ö., "1924 Anayasası'nda Meclis-Yürütme İlişkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 8, sayı: 39, (1997), ss. 673-694.

Anayurt, Ö., "1924 Anayasası'nda Temel Hak ve Hürriyetler", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 7, sayı: 2, (2003), ss. 159-180.

Ar, K. N., "Türkiye'de 1961 Anayasası İle 1971 Anayasa Değişikliği Arasındaki Dönemde Çalışma İlişkileri", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi,* cilt: 13, sayı: Prof. Dr. Fevzi Demir'e Armağan, (2016), ss. 1031-1077.

Arıkan, Z., "Cumhuriyetin İlânı ve İzmir Basını", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 3, (1985), ss. 959-976.

Armağan, S., "1961 Anayasasının Son Değişikliğinden Sonra Anayasa Mahkemesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt: 37, sayı: 1-4, (1971), ss. 121-134.

Arslan, K. O., "Bir Temel Hak Olarak Sağlık Hakkı", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 19, sayı: 1-2, (2015), ss. 35-59.

Arslan, Z., "Sened-i İttifak'ın Ortaya Çıkışı ve İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi", *The Journal of Academic Social Science Studies,* cilt: 6, sayı: 8, (2013), ss. 77-91.

Aslan, B., "Saltanatın Kaldırılmasının İstanbul'daki Yankıları", *Belleten Dergisi,* cilt: 66, sayı: 245, (2002), ss. 95-121.

Aslan, E., Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Kırşehir, 2014.

Aslan, S. - Yılmaz, A., "Tanzimat Döneminde Osmanlı Bürokratik Yapı ve Düşüncesinin Değişimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* cilt: 2, sayı: 1, (2001), ss. 287-297.

Atar, Y., *Türk Anayasa Hukuku,* Mimoza Yayınları, 9. Baskı, Konya, 2014.

Atar, Y. - Çelik, Ö., *Türk Anayasa Hukuku,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Eskişehir, 2018.

Atasoy, Ö. A., "Türkiye'de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi, Konut Yapı Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* sayı: 9, (1991), ss. 171-188.

Atatürk, M. K., *Nutuk,* Kaynak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

Atay, E. E., *İdare Hukuku,* Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2006.

Avcı, M., "Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Türk Tarihi Açısından Tarihsel Önemi Üzerine Bir İnceleme", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* cilt: 8, sayı: 105, (2020), ss. 422-435.

Ayan, S., "Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 8, sayı: 2, (2007), ss. 1-24.

Aybay, R., *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi,* Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2006.

Aydemir, S. S., "27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversite'nin Etkisi", *International Journal of Eurasian Education and Culture,* cilt: 1, sayı: 1, (2016), ss. 9-22.

Aydın, M., "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Sendika Özgürlüğü", *İş Hukuku ve İktisat Dergisi,* cilt: 20, sayı: 1-2, (2006), ss. 1-34.

Aydın, M. Â., "1876 Yılında Kabul Edilen Osmanlı Devleti Anayasası", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. XXIV, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 328-330.

Aydın, M. K. - Çakmak, E. E., "Sosyal Devletin Temelleri", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* sayı: 34, (2017), ss. 1-19.

Aydın, Ö., "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hukuki Statüsü Üzerine Tartışmalar", *Akademik İncelemeler Dergisi,* cilt: 14, sayı: 2, (2019), ss. 239-276.

Aytepe, O., "Yeni Belgelerin Işığında Halifeliğin Kaldırılması ve Hanedan Üyelerinin Yurtdışına Çıkarılmaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* cilt: 8, sayı: 29-30, (2002), ss. 15-29.

Azrak, A. Ü., "Devletleştirme, Anayasa ve 3082 Sayılı Kanun", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi,* cilt: 4, sayı: 1-3, (1983), ss. 11-19.

Babacan, Y., Kanun-i Esasiden Teşkilat-ı Esasiye'ye Geçiş (1919-1921), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Van, 2006.

Babaoğlu, R., "Demokrat Parti'nin Kuruluş Aşamasında Bir Muamma: Sol Cenah", *XVIII. Türk Tarih Kongresi: Kongreye Sunulan Bildiriler IX. Cilt (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi), 1-5 Ekim 2018 Ankara,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022, ss. 573-594.

Bağçeci Tacir, H., "Sosyal Devlet Kapsamında Çalışma Özgürlüğü ve Çalışma Hakkının Değerlendirilmesi", *Terazi Hukuk Dergisi,* cilt: 14, sayı: 153, (2019), ss. 965-984.

Bakan, S. - Özdemir, H., "Türkiye'de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye Karşı", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 1, (2013), ss. 373-397.

Bakırcı, F., "1924 Anayasası", *Atatürk Ansiklopedisi,* sayı: 487, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2021, ss. 1-9.

Bakırcı, F., Modern Türkiye'nin Oluşumunda Tanzimat Dönemi Kadın Gazeteci ve Yazarların Rolü (1839-1918), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Erzurum, 2013.

Balkır, Z. G., *Türk Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması,* Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Kocaeli, 2009.

Başa, Ş., "90 Yıl Sonra Cumhuriyetin İlk Anayasasını Hatırlamak: 1924 Tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu", *Denetim Dergisi,* cilt: 27, sayı: 125-126, (2014), ss. 7-13.

Başaranoğlu, C. - Yılmaz, H., "Genç Çiftçilerin Çiftçilik Yapma Eğilimlerinin ve Çiftçilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Isparta İli Örneği", *Tarım Ekonomisi Dergisi,* cilt: 26, sayı: 1, (2020), ss. 19-28.

Başbayraktar Taşkın, M., Türk Anayasal Düzeninde Sendika Kurma Hakkı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Kırıkkale, 2005.

Başgil, A. F., *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri,* (Çev. Cemal Aydın), Yağmur Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2008.

Başpınar, V., "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukuku'nda Mülkiyet Hakkı Teminatı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 65, sayı: 3, (2016), ss. 633-658.

Batum, S., *Anayasa ve İnsan: 99 Soruda Çağdaş Anayasa,* Cumhuriyet Gazetesi Yenigün Haber Ajansı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2011.

Baykal, B. S., *Erzurum Kongresi İle İlgili Belgeler,* Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1969.

Bayrak, M. B., "Meclis Tutanakları Üzerinden 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Tartışmaları", *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi,* sayı: 37, (2022), ss. 189-218.

Behram, Z. A., 1876 Tarihli Osmanlı Kanun-i Esasisi ile 1924 Tarihli T.C. Anayasasının Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Şanlıurfa, 2006.

Belenli, T., Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Sosyal Devlet Olgusu ve Sosyal Politikalar (1923-1938), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2012.

Benhür, Ç., "14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi,* sayı: 17, (2007), ss. 61-75.

Benli, A., Türkiye'de Sosyal Devletin Gelişimi ve Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Hayata Müdahalesi (1961-1990), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1991.

Benligiray, S., *Ücret Yönetimi,* Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Eskişehir, 2003.

Berber, İ., 1921 Anayasası'nın Yerel Yönetim Yaklaşımı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2001.

Berk, K., İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1999.

Berkes, N., *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2003.

Berki, Ş., "1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Toprak Davâsı İle İlgili Esasları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 27, sayı: 3, (1970), ss. 159-172.

Beydilli, K., "Mahmud II", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. XXVII, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 2003, ss. 352-357.

Beydilli, K., "Paris Antlaşması", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. XXXIV, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 169-172.

Bıyıklı, M., Batılılaşma Sürecinde Türkiye'de Hilâfet Tartışmaları ve İslâm Dünyasındaki Etkileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1997.

Binbir, Ü. - Arastaman, G., "Eğitim Hakkı: Bir Sistematik Derleme Çalışması", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* cilt: 18, sayı: Eğitim Bilimleri Özel Sayısı, (2021), ss. 5067-5098.

Bingöl, Y. - Akgün, Ş., "Demokratlıktan Muhafazakar Demokratlığa: Demokrat Parti ile Adalet ve Kalkınma Partisinin Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı: 9, (2005), ss. 1-33.

Birecikli, İ. B., "Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet'in İlanı Üzerine Bir İnceleme", *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* cilt: 2, sayı: 3, (2008), ss. 211-226.

Birinci, G., "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi,* cilt: 7, sayı: 2, (2017), ss. 50-81.

Biter, G., Sosyal Devletin Dönüşümü Sonrasında Türkiye'de Eğitime Yönelik Yapılan Sosyal Sorumluluk Projelerine İlişkin Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü,* İstanbul, 2021.

Bostancı, M., "Milli Mücadelede Erzurum Kongresi ve Kararları", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 4, sayı: 2, (2015), ss. 184-203.

Boyacıoğlu, R., "Erzurum'dan Sivas Kongresi'ne", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: 6, sayı: 2, (2002), ss. 15-24.

Bozkurt, G., *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi: Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci (1839-1939),* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2010.

Budak, M., "Amasya Genelgesi İhtilâl Bildirisi Mi? (Analitik Değerlendirme)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 19, sayı: 57, (2003), ss. 961-975.

Bulut, N., "Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 52, sayı: 2, (2003), ss. 173-197.

Bulut, N., *Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı,* Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İzmir, 2001.

Bulut, N., "Türkiye'de Temel Hak ve Özgürlüklerin Gelişimi Açısından 1909 Anayasa Değişikliklerinin Önemi", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 12, sayı: 1-2, (2008), ss. 1-15.

Bulut, S., "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu", *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* cilt: 2, sayı: 4, (2009), ss. 125-145.

Burgaç, M., "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 13, sayı: 26, (2013), ss. 163-184.

Bülbül, G., "Islahat Fermanı'nı Hazırlayan Sebepler ve Islahat Fermanı", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 2, sayı: 2, (1989), ss. 157-179.

Can, O., "1921 Anayasası'nın 100. Yılı: Bir İstisnai Başarı ve Dramatik Başarısızlık Hikâyesi", *Anayasa Yargısı Dergisi,* cilt: 38, sayı: 1, (2021), ss. 127-170.

Can, O., "Anayasa Değişiklikleri ve Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü", *Anayasa Yargısı Dergisi,* sayı: 19, (2002), ss. 503-532.

Candan, H. - Maltaş Erol, A., "Türkiye'de Sosyal Adaletin Temininde Sosyal Devletin Rolü", *Sayıştay Dergisi,* sayı: 106, (2017), ss. 87-119.

Cansel, E., "Sosyal Devlet ve Aile", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 26, sayı: 3, (1969), ss. 11-21.

Cengiz, İ., "Türk İş Hukukunda Dinlenme Hakkı", *Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi Bildiriler Kitabı Cilt 1: Politik Araştırmalar, 9-11 Kasım 2017 Ankara,* PESA Yayınları, Sakarya, 2017, ss. 51-61.

Cerev, G., "Türkiye'de Kamu Çalışanlarının Örgütlenme Mücadelesinin Hukuksal Gelişim Süreci: 6289 Sayılı Kanun ve Sendikal Haklara Etkileri", *Çalışma İlişkileri Dergisi,* cilt: 5, sayı: 2, (2014), ss. 24-39.

Ceylan, Ç., Osmanlı Modernleşme Sürecinde Ahmet Cevdet Paşa'nın Yönetim Anlayışı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Sakarya, 2019.

Ceylan, N. A., "Kamu Hukuku (Genel Kamu Hukuku) Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Hakların Bütünlüğü İlkesi", *Anasay Dergisi,* sayı: 2, (2017), ss. 217-226.

Ceylan, S., Demokrat Parti İktidarı Döneminde Üniversite Eğitimi (1950-1960), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,* İzmir, 2008.

Cin, H. - Akyılmaz, G., *Türk Hukuk Tarihi,* Sayram Yayınları, 4. Baskı, Konya, 2011.

Coşkun, U., "Yeni Anayasa ve Eğitim", *Liberal Düşünce Dergisi,* cilt: 17, sayı: 66, (2012), ss. 111-121.

Coşkuner, H. T., 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanununun Türkiye'nin Modernleşme Sürecindeki Yeri ve Önemi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Afyonkarahisar, 2007.

Çağlar, E., 1924 Anayasası ve Sosyal Hayatta Meydana Getirdiği Değişim-Dönüşüm (1924-1938), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Afyonkarahisar, 2021.

Çakan, I., II. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (1923-1927) Yapısal-İşlevsel Analizi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* İstanbul, 1998.

Çakırbay Çimen, H., Sosyal Devlet İlkesi Açısından Ailenin Korunması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İzmir, 2009.

Çallı, Y., Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2009.

Çavdar, T., *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950),* İmge Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1995.

Çavdar, T., *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze),* İmge Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2013.

Çavuş, Ö. H., "Sosyal Güvenlik Hakkı", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi,* cilt: 13, sayı: 51, (2016), ss. 1479-1507.

Çeçen, M., Adil Ücret Hakkı Açısından Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2009.

Çelik, B., "Cumhuriyet'in Temel Kuruluş Belgesi: 1921 Anayasası", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2002), ss. 3-20.

Çiçek, M. K., 1924 Anayasasının Hazırlanışı ve Temel Özellikleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,* Ankara, 2005.

Çolak, Ç. D., "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İdari Reform Hareketleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* cilt: 4, sayı: 23, (2016), ss. 397-416.

Çotuk, B. N., Çalışma Şartlarında Esaslı Değişiklik ve Değişikliğin Hukuki Sonuçları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2019.

Demir, F., *Cumhuriyet Dönemi Türk Anayasaları ve Hükümet Sistemleri,* Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İzmir, 2000.

Demir, F., "Çalışma Hakkı Kavramı ve Hukuki Niteliği", *Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu VI: Bildiriler, 13-14 Kasım 2014 Eskişehir,* Petrol-İş Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 131-156.

Demir, F., "Sendikaların Kuruluşu ve İşleyişi", *Çalışma ve Toplum Dergisi,* cilt: 4, sayı: 39, (2013), ss. 17-42.

Demiray, S., "Kırım Savaşı ve Sonrası Osmanlı-Rusya İlişkileri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* sayı: 71, (2021), ss. 617-634.

Demirci, F., Islahat Fermanı ve Müsâvât Meselesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 1999.

Demirci, H., "24 Temmuz 1923 Tarihli Lozan (Lausanne) Barış Andlaşması'nın Türk ve Dünya Tarihi Açısından Yeri ve Önemi", *Anasay Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2017), ss. 247-263.

Demirci, P., "1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: 9, sayı: 1, (2021), ss. 119-142.

Demircioğlu, A., "Cumhuriyetin İlân Edilişi ve Halifeliğin Kaldırılması Sürecinde "İstikbal" Gazetesi'nde Lütfi Fikri Bey", *Atatürk Dergisi,* cilt: 7, sayı: 1, (2018), ss. 37-62.

Demirel, A., *Birinci Meclis'te Muhalefet: İkinci Grup,* İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2009.

Deryal, Y., "Türk Hukukunda Kooperatiflerin Hukukî Niteliği Sorunu", *Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 147-218.

Dikici, A., "27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ve Türk Polisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 30, sayı: 89, (2014), ss. 11-59.

Dikmen Caniklioğlu, M., "Anlamı, Kapsamı ve Sınırlarıyla Temel Haklar ve Anayasalarımız", *Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsel'e Armağan,* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir, 2001, ss. 461-493.

Dinçkol, B., "1924 Anayasası Döneminde Siyasal Muhalefet", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 21, sayı: 2, (2015), ss. 339-353.

Dinçkol, B. - Işık, A., "1924 Anayasası Döneminde Yurttaşlık Anlayışı", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 21, sayı: 1, (2015), ss. 13-41.

Doğan, İ., *İnsan Hakları Hukuku,* Astana Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2015.

Döğüş, S., "Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıktığı 19 Mayıs 1919'da Türkiye'nin İçerisinde Bulunduğu Şartlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 17, sayı: 50, (2001), ss. 327-344.

Dönmez, A., "Tanzimat, Islahat Fermanları ve Avrupa Devletleri: İçerik, Ortaya Çıkış ve Tepkiler (1839-1856)", *Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* sayı: 22, (2019), ss. 37-65.

Duman, İ. H., *Sosyal Devlet,* İnkılâp Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1997.

Duman, Ö., "Anayasaya Hayır Demek: 1961 Anayasa Referandumu ve Samsun", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi,* cilt: 13, sayı: 25, (2018), ss. 225-246.

Duman, S., "Mustafa Kemal'de Cumhuriyet Düşüncesinin Doğuşu ve Cumhuriyet'in Nitelikleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi,* cilt: 14, sayı: 1, (2006), ss. 245-264.

Dunbay, S., "1961 Anayasası Perspektifinden Parlamenter Bağışıklıklar", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* sayı: 124, (2016), ss. 153-182.

Durdu, M., "Anayasalarımızda Yer Alan İktisadi Hükümlerin Hukuki Çerçevesi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 2, sayı: 2, (2019), ss. 111-134.

Durmaz Ayanoğlu, G. G., "Kooperatiflerde Toplumsal Sorumluluk İlkesi ve Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 11, sayı: 2, (2012), ss. 181-194.

Dursunoğlu, C., *Millî Mücadelede Erzurum,* T.C. Ziraat Bankası Matbaası, 1. Baskı, Ankara, 1946.

Edi, A., *Yassıada'da Bir Bakan Celal Yardımcı ve Ağrı Milletvekilleri, Suçlamalar, Savunmalar,* Fenomen Yayıncılık, 1. Baskı, Erzurum, 2019.

Ekici, Y., "Türk Demokrasi Hayatında Cumhuriyet Halk Fırkası", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 27, sayı: 2, (2017), ss. 349-359.

Ekin, A., Adil ve Makul Koşullarda Çalışma Hakkı Kapsamında İşçi Onurunun Korunması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Konya, 2013.

Ekonomi, M., "Çalışma Şartlarının Belirlenmesi ve Değişen İlişkilere Uyumu", *Kamu-İş Dergisi,* cilt: 4, sayı: 2, (1997), ss. 157-179.

Emiroğlu, A., "27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2011), ss. 13-27.

Emre Kaya, A. E., "Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 39, (2010), ss. 93-118.

Er, Ü., *Sağlık Hukuku,* Savaş Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2008.

Erayman, A., 1946 Genel Seçimleri ve Demokrat Parti'nin Ana Muhalefet Yılları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Kahramanmaraş, 2020.

Erdem, E., "Türk Ulus Devletinin Kuruluş Sürecinin Demokratik Temelleri: 30 Ekim 1922 TBMM Görüşmeleri", *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,* cilt: 15, sayı: 2, (2019), ss. 155-174.

Erdem, G., "İlanından Yüz Elli Yıl Sonra Avrupa Birliği Müzakereleri Bağlamında Islahât Fermânı'na Yeniden Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: 51, sayı: 1, (2010), ss. 327-348.

Erdoğan, M., *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset,* Liberte Yayınları, 8. Baskı, Ankara, 2012.

Erem, F., "Ekonomik (Demokratik) Kamu Düzeni Açısından Sosyal Güvenlik", *Danıştay Dergisi,* cilt: 5, sayı: 18-19, (1975), ss. 3-14.

Eren, A., "Türk Hukukunda Siyasi Partilerin Hukuki Niteliği ve Türk Anayasa Mahkemesinin Tutumu", *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 60. Yılı Anısına 60 Yıl 60 Makale: Cilt 2,* Epamat Yayınları, Ankara, 2022, ss. 1023-1048.

Erhan, Ç., "Lozan'ın Genel Çerçevesi", *80. Yılında 2003 Penceresinden Lozan Sempozyumu, 6 Ekim 2003 Ankara,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, ss. 11-16.

Erkmen, A., "İki Dereceli Genel Seçimlerden Tek Dereceli Demokratik Seçimlere Yaşanan Süreç", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi,* cilt: 6, sayı: 33, (2019), ss. 608-622.

Erkmen, A., "Türkiye'de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 17, sayı: 3, (2018), ss. 1225-1247.

Eroğlu, H., *Atatürk ve Cumhuriyet,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989.

Eroğlu, H., "Millî Egemenlik İlkesi ve Anayasalarımız", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (1984), ss. 137-163.

Eroğlu, H., "Türkiye Cumhuriyetinin İlânı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 19, sayı: 56, (2003), ss. 435-456.

Eroğlu, İ., "1924 Anayasası Döneminde İnsan Haklarının Normatif Çerçevesi ve Uygulaması", *Yasama Dergisi,* sayı: 14, (2010), ss. 79-157.

Eroğul, C., "1908 Devrimi'ni İzleyen Anayasa Değişiklikleri", *100. Yılında Jön Türk Devrimi,* (Ed. Sina Akşin, Sarp Balcı ve Barış Ünlü), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 85-139.

Eroğul, C., *Anayasayı Değiştirme Sorunu: Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1974.

Eroğul, C., *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi),* İmge Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1990.

Eroğul, C., *Devlet Nedir?,* İmge Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1999.

Ersal, A., "Milli Bütünlüğün Demokratik Temsille İnşası Sürecinde Erzurum Kongresi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* sayı: 38, (2016), ss. 15-36.

Ersinadım, H., "1961 Anayasası'ndan Bugüne Sendikaların Sosyal Faaliyetlerinin Hukuki Çerçevesi", *Kamu-İş Dergisi,* cilt: 12, sayı: 4, (2012), ss. 55-99.

Ertaş, T., Anayasa Hukukunda Sağlık Hakkı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İzmir, 2012.

Erturan, M., Avrupa Sosyal Şartı Işığında Türkiye'de Çalışma Hakkı ve Sınırları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2019.

Ertürk, Ş., *İş İlişkisinde Temel Haklar,* Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2002.

Ertürk, Ş., "Türkiye'de Sendikal Yaşam: Türkiye'nin Onaylamış Bulunduğu 87 ve 151 Sayılı Sözleşmeler Karşısındaki Durumu", *6. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 17-19 Kasım 1999 Ankara,* Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1999, ss. 723-740.

Eryılmaz, H. G., "Türkiye'de 1954-57 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 7, sayı: 1, (2019), ss. 72-88.

Esen, B. N., *Türk Anayasa Hukuku,* Ayyıldız Matbaası, 1. Baskı, Ankara, 1971.

Esen, S., "18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu", *Mülkiye Dergisi,* cilt: 34, sayı: 267, (2010), ss. 167-192.

Etgü, M. A., Kamu Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mülkiyet Hakkına Bakışı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Erzurum, 2009.

Ezer, B., *Grev Hakkına İlişkin Sınırlama ve Yasaklar,* Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2016.

Geçim, D., Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma Hakkı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Antalya Bilim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,* Antalya, 2021.

Gençalp, E., "27 Mayıs 1960 Darbesi ve Basındaki Yansımaları", *Uluslararası Darbe Sempozyumu (Cilt-1), 26-28 Mayıs 2017 Aydın,* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın, 2017, ss. 329-348.

Giritli, İ., "Atatürk Cumhuriyetinin Lâiklik İlkesi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 2, sayı: 4, (1985), ss. 55-64.

Giritli, İ., "Samsun'da Başlayan ve İzmir'de Biten Yolculuk (1919-1922)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 3, sayı: 7, (1986), ss. 49-58.

Giritli, İ. - Sarmaşık, J., *Anayasa Hukuku,* Der Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.

Giritli, İ. - Sarmaşık, J., *Anayasa Hukuku "Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku",* Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2001.

Goloğlu, M., *Erzurum Kongresi,* Nüve Matbaası, 1. Baskı, Ankara, 1968.

Goloğlu, M., *Milli Mücadele Tarihi-IV (1921-1922): Cumhuriyete Doğru,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

Gökçeoğlu, Ş., "İnsan Hakları Perspektifinden Sosyal Güvenlik Hakkının Anlamı ve Kapsamı", *Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu VII: Bildiriler, 10-11 Aralık 2015 Denizli,* Sosyal Güvenlik Denetmenleri Derneği Yayınları, Ankara, 2015, ss. 131-151.

Gören, Z., ''Sosyal Devlet İlkesi ve Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Kalitesi", *Anayasa Yargısı Dergisi,* sayı: 14, (1997), ss. 93-153.

Gören, Z., "Sosyal Hukuk Devletinde Özgürlük ve Yükümlülük", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 13, sayı: 26, (2014), ss. 26-46.

Göze, A., *Sosyal Devlet Sistemi,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1976.

Gözler, K., *Anayasa Hukukunun Genel Esasları,* Ekin Yayınları, 1. Baskı, Bursa, 2010.

Gözler, K., *Türk Anayasa Hukuku,* Ekin Yayınları, 1. Baskı, Bursa, 2000.

Gözler, K., *Türk Anayasa Hukuku Dersleri,* Ekin Yayınları, 11. Baskı, Bursa, 2011.

Gözübüyük, A. Ş., *Anayasa Hukuku,* S Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1986.

Gücüm, K., Islahat Fermanı Sonrasında (1856-1871) Osmanlı Devlet Yapısındaki Değişime Fransa'nın Etkisi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2008.

Güler, B. A., "Sosyal Devlet ve Yerelleşme", *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2006), ss. 29-43.

Gülmez, M., "Çalışma Özgürlüğü ve Hakkı Açısından Emeğin Evrimi: Ulusal ve Ulusalüstü Hukuksal Boyutlar Üzerine Düşünceler", *Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu VI: Bildiriler, 13-14 Kasım 2014 Eskişehir,* Petrol-İş Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 63-128.

Gülmez, N., "(Vakit Gazetesine Göre) Saltanatın Kaldırılmasına Bazı Dünya Müslümanlarının Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 22, sayı: 64-65-66, (2006), ss. 245-260.

Güloğlu, T. - Korkmaz, A., "Kooperatifçilik İlkeleri, Küreselleşme ve Kooperatifçilikte Yeni Eğilimler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,* cilt: 55, sayı: 1, (2005), ss. 811-831.

Güloğlu, Y., "Türkiye'de Devletleştirme ve Kamulaştırma Uygulamalarının Özel Orman Mülkiyeti Üzerine Etkileri", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 7, sayı: 2, (2017), ss. 57-78.

Gülsoy, U., "Islahat Fermanı", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. XIX, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 1999, ss. 185-190.

Gümüş, A. T., Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Konya, 2010.

Gümüş, M., "Anayasal Meşrûtî Yönetime Medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın Tam Metin İncelemesi", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* sayı: 47, (2008), ss. 215-240.

Güneş, İ., "Teşkilati Esasiye Kanunu'nun (1921 Anayasası'nın) Yapılış Süreci", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 20, sayı: 2, (2020), ss. 233-256.

Güngördü, B., Meclis-i Umumi (Kanun-i Esasi ve Uygulaması), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2014.

Güriz, A., "Modern Mülkiyet Kavramı ve Toprak Reformu", *Türkiye'de Toprak Reformu Semineri, 6-8 Haziran 1968 Ankara,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, ss. 69-120.

Güzel, M. N., "1924 Anayasası Döneminde Uygulanan Adı Konmamış Kendine Özgü Bir Parlamenter Denetim Yolu: İzahat Talebi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 24, sayı: 41, (2019), ss. 319-343.

Hacıfettahoğlu, M., Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi Siyasal Rejimi ve Anayasal Düzeni, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2015.

Hamdovalı, G., Türk Anayasa Hukukunda Sosyal Güvenlik Hakkı ve Uygulamaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2022.

Hekimler, A., "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Kabul Edilişinin 60. Yıldönümünde Taşıdığı Anlam ve Önemi", *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi,* sayı: 2, (2009), ss. 1-24.

Hizmetli, S., "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı'nın İlanından Sonra Gayr-i Müslimlerin Durumlarıyla İlgili Gelişmeler", *İslâmî Araştırmalar Dergisi,* cilt: 12, sayı: 2, (1999), ss. 123-129.

Hüseyinli, N., *İş Hukukunda Dinlenme ve İzin Hakları,* Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2020.

Işığıçok, Ö., *Ücret: Teorisi, Politikası, Yönetimi ve Sistemleri,* Dora Yayınları, 3. Baskı, Bursa, 2017.

İnalcık, H., "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkileri", *Belleten Dergisi,* cilt: 28, sayı: 112, (1964), ss. 623-690.

İnci, İ., "Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Toprak Mülkiyet Dağılımı İle İlgili Bazı Düzenlemeler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* sayı: 44, (2010), ss. 345-359.

İsayev, T., "1876 Anayasası'nda 1909'da Yapılan Değişikliklerin Amaçları ve Uluslararası Andlaşmaların Yapılışı İle İlgili Değişikliğin Amaçlara Uygunluğu", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 4, sayı: 2, (2021), ss. 347-361.

Jäschke, G., "Türkiye Cumhuriyetinin İlanı Atatürk Devriminin Başlangıcı", (Çev. Nimet Arsan), *Belleten Dergisi,* cilt: 37, sayı: 148, (1973), ss. 475-479.

Kaboğlu, İ. Ö., "Anayasa'da Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları", *Anayasal Sosyal Haklar: Avrupa Sosyal Şartı, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türkiye,* (Ed. İbrahim Ö. Kaboğlu), Legal Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 15-34.

Kaboğlu, İ. Ö., "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar", *Uluslararası Anayasa Hukuku Kurultayı, 9-13 Ocak 2001 Ankara,* Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2001, ss. 102-139.

Kaboğlu, İ. Ö., *Özgürlükler Hukuku,* İmge Kitabevi Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2002.

Kadı, H., Halifeliğin Kaldırılmasının Tarih Ders Kitaplarında Dönemsel Farklılıklar Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,* Ankara, 2020.

Kahraman, M. A., "Özerk Yerel Yönetimler ve Türkiye", *Toplum ve Hukuk Dergisi,* cilt: 3, sayı: 9, (2004), ss. 3-12.

Kanadoğlu, O. K., "Yeni Anayasa Arayışları ve Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında Anayasa Mahkemesi", *Anayasa Yargısı Dergisi,* cilt: 24, sayı: 1, (2008), ss. 61-89.

Kandeğer, B., "1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu Bağlamında (Meclis Hükümeti Sistemi, Milli Egemenlik ve Ademi Merkeziyetçilik)", *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 2, sayı: 1, (2021), ss. 15-32.

Kantarcı, H. B., "Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiyede Zorunlu Askerlik Hizmeti", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 6, sayı: 10, (2003), ss. 75-85.

Kapani, M., *Kamu Hürriyetleri,* Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 1993.

Kaplan, O., "1924 Anayasası'nda Yargı Yetkisi ve Şura-yı Devlet'in Fonksiyonu", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 22, sayı: 1, (2018), ss. 171-198.

Kar, B., "Sendika Kurma Hakkı", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* sayı: 1, (2020), ss. 259-292.

Kara, B., 1982 Anayasası Sonrasındaki Kurulan Hükümetlerin İnsan Haklarının Gelişimine Katkısı (1983-2000), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Niğde, 2001.

Kara, B., "Sosyal Devletten Küresel Devlete: Türkiye'de Kamu Çalışanları ve Temel Haklar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 1, (2009), ss. 369-386.

Kara, F., Toplu Sözleşme ve Grev Hakkının Türk Silahlı Kuvvetlerinde Çalışan Sivil Memurlara Uygulanabilirliği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Çanakkale, 2006.

Karabulut, M., "Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2016), ss. 49-65.

Karaçam Şengil, M., Erzurum ve Sivas Kongreleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* İstanbul, 1989.

Karadeniz, Y., "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 8, sayı: 16, (2018), ss. 637-648.

Karaduman, S., Üç Tarz-ı Modernleşme: Islahat Fermanı Sonrası Ortaya Çıkan Modernleşme Temâyülleri (1856-1889), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2019.

Karagözler, M., Bir Temel Hak Olarak Çalışma Hakkı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İzmir, 2020.

Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi: 5. Cilt,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 1994.

Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi: 6. Cilt,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2007.

Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi: 7. Cilt,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2003.

Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi: 8. Cilt,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2007.

Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi: 9. Cilt,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1999.

Karal Akgün, S., "Ellinci Yılında 27 Mayıs Hareketi ve 1961 Anayasasının Türkiye'de Anayasal Kültürün Oluşumundaki Rolü", *Mülkiye Dergisi,* cilt: 34, sayı: 267, (2010), ss. 145-166.

Karataş, A., "Osmanlı Devleti'nin Anayasal Nitelikli Belgelerinde Demokrasi Söylemlerinin Demokrasi Modelleri Perspektifinden Değerlendirilmesi", *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches,* cilt: 4, sayı: 13, (2018), ss. 609-624.

Karpat, K. H., *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

Katoğlu, T., "Devlet Güvenlik Mahkemelerinde Uygulanan Yargılama Usulünün Genel Yargılama Usulünden Farkları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* cilt: 49, sayı: 3, (1994), ss. 255-274.

Kaya, E., "Misâk-ı Milli'nin Sınırları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* sayı: 8, (1997), ss. 175-186.

Kayaokay, İ., "İstibdad Devrini Anlatan Müellifi Bilinmeyen Manzum Bir Eser: Münâcât-ı Erbâ'în", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [Journal of Old Turkish Literature Researches],* cilt: 2, sayı: 1, (2019), ss. 713-731.

Kaya Özçelik, P., "Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* cilt: 65, sayı: 3, (2010), ss. 163-187.

Kayhan, C. B., 1982 Anayasasında Sağlık Hakkı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İzmir, 2019.

Kayıran, M. - Metintaş, M. Y., "Türkiye'de Anayasal Gelişme (1876-1924)", *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2017), ss. 14-41.

Kayış, Y., "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 7, sayı: 16, (2008), ss. 397-419.

Keklik, E., Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz Devri Anadolu Islahatları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2009.

Keskin, Y. Z., "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 5, sayı: 1, (2012), ss. 107-130.

Keskinsoy, Ö. - Kaya, S. B., "Türkiye'nin Hükümet Sistemleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* sayı: 137, (2018), ss. 67-96.

Kılıç, M., "Milli Mücadele Döneminin Siyasi ve Stratejik Açıdan Değerlendirilmesi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* cilt: 3, sayı: 1, (2019), ss. 47-69.

Kılıç, M., "Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı ve Sınırı", *İş ve Hayat Dergisi,* cilt: 3, sayı: 5, (2017), ss. 378-398.

Kılıç, S., "Mustafa Kemal (Atatürk) ve Erzurum Kongresi", *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi,* cilt: 2, sayı: 1, (1997), ss. 77-97.

Kıratlı, M., "1924 ve 1961 Anayasalarında İdarenin Kuruluşu (Bir Karşılaştırma)", *Türk İdare Dergisi,* cilt: 44, sayı: 341, (1973), ss. 3-28.

Kırkpınar, L., "Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 3, sayı: 10, (2000), ss. 85-98.

Kırmızı, E. - Hüseyinli, N., "Sosyal Güvenlik Hakkının Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme", *Çalışma ve Toplum Dergisi,* cilt: 2, sayı: 61, (2019), ss. 1203-1236.

Kili, S., "Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden 1961 ve 1982 Anayasaları", *Anayasa Yargısı Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (1984), ss. 23-28.

Kili, S. - Gözübüyük, A. Ş., *Türk Anayasa Metinleri "Sened-i İttifaktan Günümüze",* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1985.

Kocaoğlu, M., *Anayasa'ya Göre Türk Sosyal Devlet Sistemi,* Kara Harp Okulu Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989.

Koçak, B. - Sancaktutan, E., "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi Yenilikleri: Tanzimat Fermanı Sonrası Yeni Kurumlar", *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi,* cilt: 56, sayı: 3, (2021), ss. 1936-1948.

Koçak, İ., Osmanlı Anayasal Gelişmeleri İçinde 1876 Anayasası ve 1909 Değişikliklerinin Anayasal Açıdan İrdelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Kütahya, 2007.

Kol, E., "Türkiye'de Sağlık Reformlarının Sağlık Hakkı Açısından Değerlendirilmesi", *Sosyal Güvenlik Dergisi,* cilt: 5, sayı: 1, (2015), ss. 135-164.

Kongar, E., *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,* Remzi Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul, 1985.

Korkut, L., "Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla 1982 Anayasasında Silahlı Kuvvetlerin Yürütme ve Yargı Tarafından Denetimi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 3, sayı: 1, (2016), ss. 5-47.

Köse, S., Türk Demokrasi Hayatında 12 Mart 1971 Muhtırası, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Afyonkarahisar, 2010.

Köylü, M., "Batı Anadolu'nun İşgalinin Türk, Yunan ve İngiliz Siyasi Tarihine Etkisi", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 3, sayı: 6, (2016), ss. 147-169.

Kubalı, H. N., *Anayasa Hukuku Dersleri: Genel Esaslar ve Siyasî Rejimler,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1971.

Kulak, S. C., "Anayasa Değişikliklerinin Yargısal Denetimi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* sayı: 87, (2010), ss. 228-261.

Kurbanlı, M., "Kanuni Esasinin Pozitif Hukuk Açısından Kısa Bir İncelemesi", *Konya Barosu Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2021), ss. 175-211.

Kutsal Ayaz, Ü., Türkiye'de Anayasal ve Kurumsal İnşa Bağlamında Modernleşme (1876-1982), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Afyonkarahisar, 2014.

Kuyaksil, A. - Altunbaş, A., "Türklerde Hukuk Devleti Anlayışının Tarihsel Gelişimi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 9, sayı: 19, (2012), ss. 15-46.

Kuzu, B., "Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarının İnsan Hakları Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt: 54, sayı: 1-4, (1994), ss. 71-101.

Küçük, A., "1924 Anayasasında Temel Hak ve Hürriyetler", *Liberal Düşünce Dergisi,* sayı: 82, (2016), ss. 5-54.

Küçük, C., "Abdülaziz", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. I, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 1988, ss. 179-185.

Küçükcan, B., 1961 Anayasası ve 1961-1965 Koalisyon Hükümetleri Dönemi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1997.

Lewis, B., *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* (Çev. Metin Kıratlı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 1993.

Marcou, J., "Anayasacılık ve Türkiye'de Anayasal Hareketler", (Çev. Gülden Kurt), *Anayasa Hukuku Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2012), ss. 1-50.

Mardin, Ş., *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4,* İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1991.

Memiş, E., "1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Üzerine Doğan İlginç Bir Şekil Sorunu Tartışması ve İki Anayasalı Rejim Olgusu", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi,* cilt: 9, sayı: 1-3, (1988), ss. 217-241.

Metin, B., "Sağlık Hakkı", *Sağlık Akademisyenleri Dergisi,* cilt: 4, sayı: 1, (2017), ss. 46-50.

Metin, B., Sağlık Hakkının Hukuki Çerçevesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2018.

Mollaoğlu, Y., Kooperatiflerin Hukukî Niteliği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Konya, 2018.

Mumcu, A., "1924 Anayasası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 2, sayı: 5, (1986), ss. 383-399.

Murat, T. - Özmen, N., "Hilâfetin Kaldırılmasının Türk Basınına Yansımaları", *Turkish Studies,* cilt: 13, sayı: 8, (2018), ss. 137-160.

Mutlu, C., "Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Havza'daki Faaliyetlerinin Milli Mücadele'deki Yeri", *Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi,* cilt: 7, (2019), ss. 723-740.

Muyan, Y., Sosyal Devlet ve Türkiye'de Sosyal Devlet Uygulamalarının İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Muş, 2016.

Müftüoğlu, G., *Sosyal Devlet ve Hukuk Devleti,* Saypa Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1996.

Nakiboğlu, A. - Bukarlı, E., "II. Mahmud Dönemi İktisadi Islahatları", *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 8, sayı: 14, (2017), ss. 31-51.

Narin, S., "1921 Anayasası'nın Genel Özellikleri Bağlamında Yer Yönünden Yerinden Yönetimler ve Siyasal Özerkliğin Reddi", *İzmir Barosu Dergisi,* cilt: 83, sayı: 3, (2018), ss. 79-109.

Nazlı, S., *Anayasanın Çalışma Hak ve Özgürlüğüne İlişkin Düzenlemelerinin İş Hukukuna Etkileri,* Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2015.

Nazlı, S., "Sosyal Haklar ve 2001 Anayasa Değişiklikleri", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2002), ss. 51-72.

Nohutçu, A. - Ündal, M., *Anayasa Hukuku,* Savaş Yayınevi, 12. Baskı, Ankara, 2015.

Oğuz, A., "Birinci Meşrutiyet Meclisi'nin Kapatılmasının Sonuçları Üzerine", *Nevşehir Barosu Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2014), ss. 41-67.

Okandan, R. G., *Amme Hukukumuzun Ana Hatları,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1959.

Okur, M., "Milli Egemenlik ve Teşkilât-ı Esasiye Kanunu", *Atatürk Dergisi,* cilt: 3, sayı: 1, (2000), ss. 289-304.

Okyay, C., Türkiye'de Anayasacılık Anlayışı Olarak Tepkisellik (1960-1982 Dönemi), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Çorum, 2018.

Olgun, K., "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 27, sayı: 79, (2011), ss. 1-35.

Öçal, A., "Tarım İşletmelerinin Hukuki Yapıları", *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi,* cilt: 4, sayı: 1, (1968), ss. 221-231.

Önder, E. - Karakuş, H., "Atatürk ve Hukuk Devrimleri", *Hukuk Gündemi Dergisi,* sayı: Atatürk Özel Sayısı, (2013), ss. 42-45.

Örki, A., "Ekonomik Kalkınmada Kooperatiflerin Öneminin Örneklerle Değerlendirilmesi", *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi,* cilt: 3, sayı: 2, (2016), ss. 13-22.

Örmeci, O., "Jön Türkler ve İttihat ve Terakki", *Tarih Okulu Dergisi,* sayı: 8, (2010), ss. 95-109.

Örsel, S., "Kanuni Grevin Şartları ve Hukuki Açıdan Sonuçları", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi,* cilt: 17, sayı: 67, (2020), ss. 1043-1084.

Örücü, E., "Taşınmaz Mülkiyeti Sınırlamalarına İlişkin Bazı Öneriler", *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 10, sayı: 13, (1976), ss. 47-78.

Özay, İ. H., *Devlet, İdarî Rejim ve Yargısal Korunma,* Filiz Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1986.

Özbek, N., "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet", *Toplum ve Bilim Dergisi,* sayı: 92, (2002), ss. 7-33.

Özbilen, A. B., "İrtifak Hakkının Kullanıldığı Yerin Değiştirilmesi", *İstanbul Hukuk Mecmuası,* cilt: 77, sayı: 2, (2019), ss. 475-502.

Özbudun, E., *1921 Anayasası,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1992.

Özbudun, E., *1924 Anayasası,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

Özbudun, E., "1961 ve 1982 Anayasalarında Kanun Hükmünde Kararnameler", *Anayasa Yargısı Dergisi,* sayı: 2, (1985), ss. 227-238.

Özbudun, E., *Türk Anayasa Hukuku,* Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1986.

Özbudun, E., "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Hukukî Niteliği", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (1985), ss. 475-503.

Özbudun, E., "Türkiye'de Anayasa Yargısının Doğuşu: 1961 Anayasası Üzerindeki Kurucu Meclis Görüşmeleri", *Liberal Düşünce Dergisi,* cilt: 17, sayı: 68, (2012), ss. 5-18.

Özcan, B., "Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Yönelik Dış Politikası (19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıl Başı)", *Türk Dış Politikası (Osmanlı Dönemi): 2. Cilt,* (Ed. Mustafa Bıyıklı), Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2010, ss. 309-346.

Özcan, S., "Amasya Genelgesi'nin Erzurum ve Sivas Kongreleri Üzerindeki Etkisi", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 1, (2013), ss. 69-82.

Özcan, Ü. İ., "İlk Anayasamız Teşkilat-ı Esasiye'nin Hazırlanması Süreci", *Hukuk Gündemi Dergisi,* sayı: Atatürk Özel Sayısı, (2013), ss. 25-28.

Özçelik, A. S., "1961 Anayasasına Göre Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt: 28, sayı: 3-4, (1962), ss. 598-619.

Özçelik, F. - Tunç, B., "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1959 Yılı Gezileri Kapsamında Geyikli Olayları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* cilt: 6, sayı: 3, (2017), ss. 1624-1643.

Özçelik, F. - Tunç, B., "Demokrat Parti Döneminde Ağrı'da İdari Alanda Yapılan Düzenlemeler (1950-1960)", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* cilt: 7, sayı: 3, (2017), ss. 463-477.

Özdemir, G., "Yüksek Seçim Kurulu'nun Niteliği", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 1-2, (2010), ss. 111-133.

Özdemir, H., "Türkiye'nin Parlamenter Hükümet Sistemi Tecrübesine Kısa Bir Bakış", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 10, sayı: 20, (2020), ss. 373-400.

Özdurğun, Y. - Pınar, M., "1946 Belediye Seçimleri ve Urfa'daki Yansımaları", *Tarih ve Gelecek Dergisi,* cilt: 7, sayı: 2, (2021), ss. 711-726.

Özenç, B., "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1946 Seçimleri", *Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, (2019), ss. 71-92.

Özger, Y., "İkinci Meşrutiyet Döneminde İktidarın Yeni Sembolü Olarak Hazırlanan Kanun-i Esasi Madalyası", *Tarih Okulu Dergisi,* cilt: 11, sayı: 35, (2018), ss. 1-19.

Özkul, F., "Anayasalarımızda Laiklik İlkesi", *Ankara Barosu Dergisi,* sayı: 4, (2014), ss. 271-310.

Özkul, F., "Liberal Demokratik Anayasacılık Anlayışı Bağlamında Türkiye Cumhuriyeti 1924 Anayasası'nın Değerlendirilmesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,* cilt: 6, sayı: 12, (2018), ss. 585-612.

Özmen, A., "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Anayasalarda Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi,* cilt: 2, sayı: 2, (2012), ss. 171-175.

Özüçetin, Y., "Demokrasiye Geçiş, Demokrat Parti'nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri", *Türkler Ansiklopedisi,* c. XVI, (Ed. Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, ss. 1408-1426.

Pamak, M., "Türkiye'de Toprak Reformu", *Sosyoloji Konferansları Dergisi,* sayı: 18, (1980), ss. 127-159.

Parla, T., *Türkiye'de Anayasalar,* İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1991.

Pieterse, M., "Beyond The Welfare State: Globalisation Of Neoliberal Culture And The Constructional Protection Of Social And Economic Rights In South Africa", *Stellenbosch Law Review,* volume: 14, issue: 3, (2003), pp. 3-28.

Rawls, J., *Bir Adalet Teorisi,* (Çev. Vedat Ahsen Coşar), Phoenix Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2021.

Safi, İ., "II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal İktidarın Toplumsal Muhalefete Bakış Açısı: Hasan Fehmi Bey Suikastı ve Muhalefetin Tasfiyesi", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 3, sayı: 2, (2018), ss. 268-286.

Sağlam, F., "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 25, sayı: 2, (2019), ss. 1236-1252.

Sağlam, F., *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1982.

Sağlam, Ö., Sosyal Devlet ve İnsan Hakları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2011.

Salep, M., "Siyasi ve Hukuki Açıdan 1961 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler (1969-1974)", *Turkish Studies Historical Analysis,* cilt: 14, sayı: 2, (2019), ss. 327-357.

Sancaktar, F. M., "Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) Delegelerine Dair Bazı Tespitler", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi,* sayı: 71, (2020), ss. 473-496.

Saraç, O., "Kamu Yararı Kavramı", *Maliye Dergisi,* sayı: 139, (2002), ss. 16-26.

Satır, K. Ü., Politik Anayasacılık Ekseninde 1961 Anayasası'nın Mahiyeti, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Bursa, 2018.

Savaş, M., *İkinci Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terâkki ve Basın,* Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1998.

Savaş, V., "Anayasalarda Ekonomik Hak ve Özgürlükler: T.C. Anayasaları Örneği", *Anayasa Yargısı Dergisi,* sayı: 6, (1989), ss. 175-203.

Savcı Yörük, E., "Sosyal Devlet Anlayışı ve Türkiye'deki Gelişimi", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 6, sayı: 11, (2021), ss. 166-179.

Selçuk, E., *Anayasa Hukuku,* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

Selvi, H., "Sivas Kongresi", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* c. XXXVII, Türk Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 284-285.

Sencer, M., "Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetsel Gelişmeler", *Amme İdaresi Dergisi,* cilt: 17, sayı: 3, (1984), ss. 46-71.

Sert, Y., Halifeliğin Kaldırılmasının Konya Basını ve Kamuoyundaki Yansıması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Konya, 1995.

Serter, N., *Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet,* İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1994.

Sevinçhan, E., Sosyal Devlet İlkesini Gerçekleştirmeye Yönelik Vergi Araçları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2014.

Somel, S. A., "Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Osmanlı Eğitim Düzeninde Dönüşümler", *Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856), 22-23 Mayıs 2006 İstanbul,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 61-84.

Soysal, M., *100 Soruda Anayasanın Anlamı,* Gerçek Yayınevi, 11. Baskı, İstanbul, 1997.

Soysal, M., "Eğitim Hakkı ve Öğretim Özgürlüğü", *Türkiye'de İnsan Hakları Semineri: Tebliğler-Tartışmalar, 9-11 Aralık 1968 Ankara,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, ss. 245-255.

Sunay, C. - Tunç, B., "Elli Yıl Sonra 12 Mart Muhtırasına Yeniden Bakmak", *Tarih Okulu Dergisi,* cilt: 14, sayı: 55, (2021), ss. 3904-3936.

Sur, M., "Siyasî Grev", *Çalışma ve Toplum Dergisi,* cilt: 4, sayı: 23, (2009), ss. 11-26.

Şahbaz, İ., "Bir Sosyal Hak Olarak Sağlık Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* sayı: 86, (2009), ss. 405-423.

Şahin, A., "Türkiye'nin Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Seçimler ve Seçmen Davranışları", *TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü Dergisi,* cilt: 10, sayı: 24, (2008), ss. 1-16.

Şahin, A., "Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hakların Niteliği Bağlamında Sağlık Hakkının Kapsamı Üzerine Bir İnceleme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 59, sayı: 4, (2010), ss. 711-766.

Şahin, E. - Tunç, B., "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2015), ss. 31-69.

Şavkılı, C., Atatürk Döneminde Parlamento Faaliyetleri (1920-1938), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,* Ankara, 2011.

Şen, M., "İnsan Hakları Bağlamında Çalışma Hakkı", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* cilt: 20, sayı: 1, (2014), ss. 143-162.

Şengül, G., 1961 Anayasasının Hazırlanmasındaki Tarihsel Süreç, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Çanakkale, 2011.

Şenkal, A. - Doğan, M., "Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 9, sayı: 17, (2012), ss. 63-80.

Şeyhanlıoğlu, H., *Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti,* Kadim Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2011.

Şık, H., "1921, 1924 Anayasalarında Yargı Erki ve İstiklal Mahkemeleri", *Genç Hukukçular Hukuk Okumaları,* sayı: 5, (2016), ss. 107-128.

Şimşek, M., "Çoğulculuk ve Vesayet İkileminde 1961 Anayasası", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 22, sayı: TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, (2020), ss. 221-240.

Şimşek, S., *Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı,* Hermes Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, 2011.

Şimşir, B. N., "Ankara'nın Başkent Oluşu", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 7, sayı: 20, (1991), ss. 189-222.

Şimşir, B. N., *Lozan Günlüğü,* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2012.

Şirin, S., "1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu Çerçevesinde Kurucu İktidar Tartışması", *Anayasa Hukuku Dergisi,* cilt: 8, sayı: 16, (2019), ss. 359-408.

Tahmazoğlu Üzeltürk, S., *Anayasa Hukuku Açısından Sağlık Hakkı,* Legal Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

Talas, C., "Çalışma Hakkı ve Türkiye'deki Durum", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* cilt: 46, sayı: 1, (1991), ss. 407-421.

Tan, T., "Sözleşme Özgürlüğüne Kamunun Müdahalesi", *Prof. Dr. Yıldırım Uler'e Armağan,* Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları, Lefkoşa, 2014, ss. 513-524.

Tan, T., "Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* cilt: 50, sayı: 1, (1995), ss. 335-353.

Tanilli, S., *Devlet ve Demokrasi: Anayasa Hukukuna Giriş,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1981.

Tanör, B., *Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar,* May Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1978.

Tanör, B., *İki Anayasa: 1961 ve 1982,* Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1994.

Tanör, B., *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980),* Yapı Kredi Yayınları, 26. Baskı, İstanbul, 2016.

Taşpınar, G. T., 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1996.

Taşyürek, M., *Adnan Menderes,* Anonim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

Tekdemir, A., Atatürk'ün Önderliğinde Yapılan Kongreler (Dönem Basınına ve Arşiv Belgelerine Göre), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Edirne, 2000.

Tekin, Y. - Sarıalioğlu, İ., "1946 Seçimleri ve Uluslararası Politikadaki Yansımaları: Soğuk Savaşın Eşiğinde Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* sayı: 96, (2021), ss. 1-32.

Temiz, Ö., "Türk Hukukunda Bir Temel Hak Olarak Sağlık Hakkı", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* cilt: 69, sayı: 1, (2014), ss. 165-188.

Teziç, E., "1982 Anayasasına Göre Anayasaya Uygunluğun Denetimi", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi,* cilt: 3, sayı:1-3, (1982), ss. 199-208.

Teziç, E., *Türkiye'de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı,* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1972.

Tikveş, Ö., "Anayasa'da Onbeş Yıllık Dönemde (1961-1976) Yapılan Değişiklikler ve Ekler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 34, sayı: 1-4, (1977), ss. 19-60.

Tokat, B., *Yönetimde İşbirliği İlkesinin Türk Kooperatif Düzenindeki Sorunsalı ve Bir Model Denemesi,* Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Eskişehir, 1985.

Topçu, F. S., Sultan Abdülaziz Döneminde Yaşanan Mali Bunalım ve Uygulanan Mali Reformlar (1861-1876), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2014.

Tuaç, P., "İnsan Hakları Boyutuyla Sosyal Güvenlik Hakkı", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi,* cilt: 13, sayı: Prof. Dr. Fevzi Demir'e Armağan, (2016), ss. 653-679.

Tuğluoğlu, F., "1961 Anayasa Referandumu ve DP Tabanı", *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* cilt: 12, sayı: 24, (2019), ss. 135-162.

Tunaya, T. Z., "1876 Kanun-i Esasisi ve Türkiye'de Anayasa Geleneği", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi,* c. I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, ss. 27-39.

Tunca, M. E., İşçinin Dinlenme Hakkı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İzmir, 2013.

Tuncel, S., Kamulaştırmanın Mülkiyet Hakkına Etkisi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Malatya, 2019.

Tunç, B., "27 Mayıs Askeri Darbesinin Vilayetlerdeki Yansımaları: Bitlis Örneği", *Tarih ve Gelecek Dergisi,* cilt: 5, sayı: 1, (2019), ss. 38-51.

Tunç, B. - Akarçay, E., "12 Mart Muhtırası Sonrası 1961 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* cilt: 11, sayı: 3, (2022), ss. 1543-1571.

Tunç, B., "Arşiv Belgelerine Göre Bilecik'te Vatan Cephesi", *Tarih Okulu Dergisi,* cilt: 11, sayı: 33, (2018), ss. 551-565.

Tunç, B., "Bursa'da Vatan Cephesi", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 9, sayı: 2, (2016), ss. 137-162.

Tunç, B., Demokrat Parti Döneminde Kocaeli (1950-1960), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Sakarya, 2016.

Tunç, B., "Demokrat Parti Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün (1954-1961)", *Karadeniz Araştırmaları Merkezi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 54, (2017), ss. 171-187.

Tunç, B., "DP ile CHP Anlaşmazlıkları Bağlamında İsmet İnönü'nün 1952 Yılı Ege ve Marmara Bölgesindeki Gezileri ve Basına Yansımaları", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi,* cilt: 5, sayı: 15, (2018), ss. 70-93.

Tunç, B., "Kocaeli'nde Vatan Cephesi", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt: 8, sayı: 2, (2015), ss. 733-750.

Tunç, B., "Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'nin Kocaeli'ndeki Seçim Faaliyetleri (1950-1957)", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* cilt: 7, sayı: 1, (2018), ss. 250-264.

Tunç, B., "Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası'nın Yeri ve Önemi", *Karadeniz Araştırmaları Merkezi Dergisi,* cilt: 17, sayı: 67, (2020), ss. 657-692.

Tunç, H. - Bilir, F., "Cumhuriyet Dönemi Anayasalarında Milliyetçilik Anlayışı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (1999), ss. 89-97.

Turan, E., "Sosyal Güvenlik Hakkı", *Kamu-İş Dergisi,* cilt: 7, sayı: 3, (2003), ss. 1-20.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 1. Kitap: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe,* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1991.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 2. Kitap: Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne,* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1992.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 3. Kitap (Birinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938),* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1995.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 3. Kitap (İkinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938),* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1996.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 4. Kitap (Birinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950),* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1999.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 4. Kitap (İkinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960),* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1999.

Turan, Ş., *Türk Devrim Tarihi 5. Kitap: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980),* Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2002.

Turp, M., "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 18, sayı: 37, (2018), ss. 677-714.

Türkdoğan, O., "Toprak Reformunda Sosyo-Politik Yönelim", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,* cilt: 31, sayı: 1-4, (1971), ss. 1-57.

Türker, H., "Basında "Hanedan-ı Hilafet" Tartışmaları ve Hilafetin Kaldırılması", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 3, sayı: 8, (1998), ss. 67-92.

Uçar, M. A., Mülkiyet Hakkının Anayasal Gelişimi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1990.

Uçarol, R., *Siyasi Tarih (1789-1994),* Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul, 1995.

Uğuz Taşçı, D., Arazi Kullanım Açısından Toplum Yararı İlkesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1993.

Uran, P., "Anayasaların Başlangıç Kısımları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt: 73, sayı: 1, (2015), ss. 223-248.

Uyar, H., "1950 Genel Seçimleri Üzerine Bir Analiz Denemesi", *Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri, 22-24 Ekim 2008 Isparta,* Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Isparta, 2008, ss. 315-330.

Uyar, H., *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi,* Boyut Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1999.

Uyar, H., "Türkiye'de Askeri Darbeler ve Nedenleri Üzerine Bir Analiz Denemesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* cilt: 20, sayı: 15 Temmuz Özel Sayısı, (2020), ss. 77-96.

Uzun, H., "Türk Demokrasi Tarihinde I. Meşrutiyet Dönemi", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* cilt: 6, sayı: 2, (2005), ss. 145-162.

Uzun, S., 1982 Anayasasına Göre Sosyal Devlet İlkesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2010.

Üçok, C. - Mumcu, A., *Türk Hukuk Tarihi,* Savaş Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 1991.

Ülken, H. Z., *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi,* Ülken Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2001.

Ülker, İ., "Hukukun Genel İlkeleri Bağlamında Kanun-i Esasi'deki Yargılamaya İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 21, sayı: 2, (2013), ss. 101-124.

Ülker, İ., "İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu ve Çalışmaları", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 23, sayı: 1, (2015), ss. 177-200.

Ülman, A. H., "21 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* cilt: 12, sayı: 1, (1957), ss. 59-73.

Ültanır, M. S., Türkiye'de Kooperatifçiliğin Tarihsel Seyri: Devlet İnisiyatifi-Kalkınma İdeali, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2019.

Ünal Açıkgöz, M., "1876 Tarihli Kanun-i Esasi'de Yasama-Yürütme İlişkisi", *Yasama Dergisi,* sayı: 43, (2021), ss. 61-86.

Ünal Özkorkut, N., "1876 Anayasası'nın Hukuk Devleti Unsurları Açısından Osmanlı Devlet Anlayışına Getirdiği Yenilikler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt: 53, sayı: 1, (2004), ss. 173-184.

Üskül, M. Z., "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Sosyal Devlet Kavramı", *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi,* cilt: 14, sayı: 2, (1978), ss. 241-252.

Üstün, Y. - Hak, İ., *Kooperatiflerin Vergisel Boyutu,* İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

Yamaç, M., "İlk Anayasa (1876 Kanun-i Esasisi)", *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 3, sayı: 5, (2014), ss. 54-68.

Yamaç, M., "Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 22, sayı: TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, (2020), ss. 204-220.

Yarsuvat, D., "Yürütme Organının Koyduğu Kaidelerle Suç İhdası ve 1961 Anayasası", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt: 29, sayı: 3, (1963), ss. 540-559.

Yaşar, N., Avrupa İnsan Hakları Sistemi ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 1999.

Yay, S., "Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* cilt: 3, sayı: 9, (2014), ss. 147-161.

Yayla, A., "Anayasacılık, Anayasal Demokrasi ve İdeolojiler", *Liberal Düşünce Dergisi,* sayı: 66, (2012), ss. 13-22.

Yazıcı, S. - Yazıcı, F., "Tarihsellik ve Kuramsallık Arasında: 1921 ve 1924 Anayasalarında Kuvvetler Birliği/Ayrılığı Tartışması", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* sayı: 59, (2011), ss. 235-254.

Yetkin, S. - Yılmaz, F., *Cumhuriyet'in İlanı ve İzmir Kutlamaları,* Stil Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul, 2002.

Yıldırım, A. - Demirel, E. T., "Ücret Tatmininin Yaşam Tatminini Belirleyici Etkisi Var Mı? Elazığ Banka Çalışanları Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 25, sayı: 2, (2015), ss. 133-154.

Yıldırım, M., "Sivil-Asker Uyumunun Anayasa Yapım Siyasetine Etkisi: 1971-1973 Anayasa Değişiklikleri", *Liberal Düşünce Dergisi,* cilt: 24, sayı: 93, (2019), ss. 35-58.

Yıldırım, R. N., II. Mahmut Dönemi Islahat Hareketleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Elazığ, 2006.

Yıldırım, Y., Muhalefet ve Basın İlişkileri Çerçevesinde 1957-1960 Dönemi Demokrat Parti, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* İstanbul, 2019.

Yıldırmaz, S., "1950 Seçimleri ve Propaganda", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,* sayı: 6, (2004), ss. 131-157.

Yıldız, M., "Tanzimat Fermanı: Genel Değerlendirme, Karşılaştırmalı İlmî Metin, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça Tercümeler", *Journal of Islamic Research,* cilt: 5, sayı: 1, (2012), ss. 126-177.

Yılmaz, E., "1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları", *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* cilt: 1, sayı: 2, (2010), ss. 31-45.

Yılmaz, E., "Türk Siyasî Tarihinde Askerî Müdahalelere Bir Örnek: Demokrat Partililere Siyasî Haklarının İadesi Meselesi ve 14-21 Mayıs 1969 Buhranı", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,* cilt: 16, sayı: 32, (2017), ss. 21-64.

Yılmaz, F., *Türk Anayasa Tarihi (1808-2007),* Berikan Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2007.

Yılmaz, H., 1961 ve 1982 Anayasalarına Göre Sosyal Hukuk Devleti, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Bolu, 2005.

Yılmaz, O., Türk İş Hukukunda Dinlenme Süreleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Ankara, 2021.

Yüksel, F., "Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* cilt: 62, sayı: 1, (2007), ss. 279-298.

Zaim, S., *Türkiye'de Ücret ve Gelirler Siyaseti,* Ayyıldız Matbaası, 1. Baskı, Ankara, 1974.

Zevkliler, A., "Kamulaştırma, Satım Sözleşmesinin Özel Bir Çeşidi Midir?", *Prof. Dr. Osman Fazıl Berki'ye Armağan,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, ss. 935-958.

Zürcher, E. J., *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,* (Çev. Yasemin Saner Gönen), İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1995.

-GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE GÜNCELLENMİŞ-

9. Baskı

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU

Prof. Dr. M. Refik KORKUSUZ
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Suat UĞUR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İİBF
Öğretim Üyesi

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-30-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.

Alaaddinbey Mah. 634. Sk.

NİLTİM Ayaz Plaza No: 24

Tel. (0224) 249 33 20

Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ KISIM
SOSYAL GÜVENLİĞE GENEL BAKIŞ

I. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI 3
II. SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDAKİ RİSKLER 6
A. MESLEKİ RİSKLER 8
B. FİZYOLOJİK RİSKLER 8
C. SOSYO-EKONOMİK RİSKLER 9
III. DÜNYADA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ 10
A. SOSYAL GÜVENLİK ANLAYIŞINI ETKİLEYEN MODELLER 11
1. Bismarck Modeli 12
2. Beveridge Modeli 15
a. Genellik ve Sigorta Yardımlarında Teklik İlkesi 17
b. Yönetimde Birlik İlkesi 17
c. Primlerde Teklik ve Vergilerle Katkı Sağlama İlkesi 18
d. Tam İstihdam ve Ulusal Sağlık Politikalarıyla Desteklenme 18
3. Özel Sigorta Modeli 19
4. Diğer Modeller 22
B. ULUSLARARASI METİNLERDE SOSYAL GÜVENLİK 25
1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 26
2. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sözleşmeleri 27
3. Avrupa Sosyal Şartı 28
4. Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu 29
5. Kurucu Anlaşmalarda Sosyal Güvenlik 30
6. Sosyal Güvenlik Tüzükleri ve Sosyal Haklar Şartı 32
7. İki Taraflı Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri 34
C. KÜRESELLEŞME VE SOSYAL GÜVENLİK REFORMLARI 35
IV. TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ 36
A. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA SOSYAL GÜVENLİK 37
1. Ahilik Kurumu 37
2. Lonca Düzeni 38
3. Vakıflar 39
B. TANZİMAT DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK 40
C. CUMHURİYET DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK 40
V. SOSYAL GÜVENLİK İÇİN KULLANILAN TEKNİKLER 44
A. KLASİK TEKNİKLER 44
1. Bireysel Tasarruflar 44
2. Sorumluluk Gereği Yapılan Destekler 45

3. Toplu Tasarruflar 46
4. Devlet Destekleri 47
5. Dinsel Teknikler 49
B. MODERN TEKNİKLER 51
1. Primli Rejim Teknikleri 52
a. Sosyal Sigortalar 53
b. Özel Sigortalar 56
c. Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Karşılaştırması 61
2. Primsiz Rejim Teknikleri 68
a. Sosyal Yardımlar 68
b. Sosyal Hizmetler 70
VI. SOSYAL GÜVENLİĞİN TEMEL FONKSİYONLARI 71
VII. SOSYAL GÜVENLİĞİN NİTELİKLERİ 72
VIII. SOSYAL GÜVENLİĞİN ETKİLEŞİMLERİ 76
A. EKONOMİK YAPIYLA ETKİLEŞİMİ 76
B. DEMOGRAFİK YAPIYLA ETKİLEŞİMİ 77
C. VERGİ SİSTEMİYLE ETKİLEŞİMİ 78
IX. SOSYAL GÜVENLİKTE FİNANSMAN 78
A. FİNANSMANA KATKI SAĞLAYANLAR 79
1. İşçi ve İşveren 79
2. Devlet 80
B. FİNANSMAN YÖNTEMLERİ 82
1. Dağıtım Yöntemi 83
2. Fon Biriktirme (Kapitalizasyon) Yöntemi 83
C. FİNANSMANDA AKTÜERYAL DENGE 84

İKİNCİ KISIM
SOSYAL YARDIMLAR VE SOSYAL HİZMETLER (PRİMSİZ REJİM)

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYAL YARDIMLAR

I. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI 88
II. SOSYAL YARDIMLARIN KAPSAMI 89
III. SOSYAL YARDIMLARIN TÜRLERİ 91
A. AİLE YARDIMLARI 92
1. Gıda Yardımları 92
2. Yakacak Yardımları 92
3. Barınma Yardımları 92
4. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardımlar 93
5. Muhtaç Asker Ailelerine Yardımlar 94

6. Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı 94
7. Öksüz ve Yetim Yardımı 94
8. Doğum Yardımı 94
9. Elektrik Tüketim Desteği 95
B. EĞİTİM YARDIMLARI 95
1. Eğitim Materyali Yardımları 96
2. Şartlı Eğitim Yardımı 96
3. Öğle Yemeği Yardımı 96
4. Ücretsiz Kitap Yardımı 96
5. Öğrenci Taşıma, Barınma ve İaşe Yardımı 97
6. Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması 97
7. Yurt Yapımı 97
8. Yüksek Öğrenim Bursları 97
C. SAĞLIK YARDIMLARI 97
1. Şartlı Sağlık Yardımı 97
2. Engelli İhtiyaç Yardımları 98
3. Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri 98
4. Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi 98
5. Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı 98
6. Çoklu Doğum Yardımı 99
7. Kronik Hastalığı Nedeniyle Cihaza Bağımlı Olan Hastalara Elektrik Fatura Bedeli ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği 99
D. YAŞLI VE ENGELLİLERE YÖNELİK YARDIMLAR 99
1. Yaşlılık Yardımı 99
2. Engelli Yardımı 100
3. Engelli Yakını Yardımı 100
4. Silikozis Hastalarına Yapılan Yardım 101
5. Evde Bakım Yardımı 101
E. YABANCILARA YÖNELİK YARDIMLAR 102
1. Sosyal Uyum Yardımı 102
2. Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı 102
F. ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR 103
1. Aşevleri 103
2. Afet Yardımları 103
3. Acil Durum Yardımları 103
4. Terör Zararı Yardımı 103
5. Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar 103
6. Vatan Hizmetinde Bulunmuş Kişilere Yapılan Yardım 104
7. Bazı Kamu Görevlilerine Yapılacak Yardım 105
8. Yabancı Ülkelerde Türk Kültürüne Hizmet Eden Öğretmenlere Yardım 106
G. PANDEMİ DÖNEMİ YARDIMLARI 107
1. Pandemi Sosyal Destek Programı 107
2. Vefa Sosyal Destek Grupları 107

İKİNCİ BÖLÜM
SOSYAL HİZMETLER

I. FİZİKSEL KORUMAYA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER 109
A. KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK HİZMETLER 111
1. Kurumun Bakım Yükümlülüğü 112
a. Kurumun Bakım Yükümlülüğü Kapsamındaki Çocuklar 112
b. Koruma Altına Alınmak İçin Mahkemeden Koruma Kararı Alınması 112
2. Bakım Yükümlülüğü ile Sağlanan Hizmetler 113
a. Kurum Ünitelerinde Bakım 113
b. Kurumda Eğitim İmkânı 114
c. Kurumda Kalan Kız Çocuklarına "Evlenme Yardımı" Yapılması 115
d. Çocuk Destek Merkezleri 115
e. Kurumda Kalan ve Reşit Olan Kimseleri İşe Yerleştirme 116
f. Anka Çocuk Destek Programı 116
B. MUHTAÇ ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLER 117
1. Evde Bakım Hizmeti 118
2. Umut Evleri 118
3. Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri 118
4. Özel Bakım Merkezleri 118
C. MUHTAÇ YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLER 119
II. ÖZEL EĞİTİME YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER 119
A. ÖZEL EĞİTİM, REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ 119
B. ÖZEL EĞİTİM OKULLARI VE KURUMLARI 119
III. SAĞLIK YARDIMLARINA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER 120
A. DÜNYADA SAĞLIK YARDIMLARININ SUNULUŞ ŞEKİLLERİ 120
B. TÜRKİYE'DE SAĞLIK HİZMETLERİNİ SOSYALLEŞTİRME ÇABALARI 121
1. 224 Sayılı Yasa 121
2. 3816 Sayılı Yasa 122
3. 3359 Sayılı Yasa 122
IV. KONUT YARDIMINA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER 123
A. KONUT YARDIMINA DUYULAN İHTİYAÇ 123
B. TOPLU KONUT FAALİYETLERİ 124
1. Toplu Konut Fonu Faaliyetleri 124
2. TOKİ'nin Kuruluş Amacı ve Konut İhtiyacı 125
3. TOKİ'nin Konut Üretim Faaliyetleri 127
a. Konut Faaliyetleri 127
b. Sosyal Donatı Faaliyetleri 127

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK) VE SOSYAL GÜVENLİK

I. GENEL OLARAK 129
A. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 129
1. Amaçları ve Yapısı 130
2. Özellikleri 131
3. Fonsiyonları 133
B. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FAALİYETLERİ 134
II. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI 139
A. YOKSULLUKLA MÜCADELENİN ÖNEMİ 141
B. YOKSULLUKLA MÜCADELENİN KAPSAMI 144
C. AMACA UYGUN FAALİYETTE BULUNULMASI 145

ÜÇÜNCÜ KISIM
MEVZUATIMIZDA SOSYAL GÜVENLİK (PRİMLİ REJİM)

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

I. GENEL OLARAK 149
A. KURUMUN AMACI VE GÖREVLERİ 151
B. KURUMUN ORGANLARI 151
1. Genel Kurulun Oluşumu, Görevleri ve Toplanması 151
2. Yönetim Kurulu Oluşumu, Görevleri ve Toplanması 153
3. Başkanlık Teşkilatı 156
a. Merkez Teşkilatı 156
b. Taşra Teşkilatı 157
II. KURUMUN PRİMLERLE İLGİLİ İŞLEMLERİ 157
III. KURUMUN GELİRLERİ 158
A. PRİMLER VE HUKUKİ NİTELİĞİ 158
1. Sosyal ve Özel Sigorta Primi Ayrımı 160
2. Tekli ve Çoklu Prim Esası 161
3. Prim Ödeme Yükümlülüğü 162
4. Prim Oranları 163
a. Kısa Vadeli Sigorta Kolları Primi Oranları 163
b. Uzun Vadeli Sigorta Kolları Primi Oranları 164
c. Genel Sağlık Sigortası Primi Oranları 166
d. Diğer Prim Oranları 166
e. Devlet Katkısı 168
5. Ücretten Prim Oranlarının Kesilmesi 169
B. PRİME ESAS KAZANÇLAR 169

1. Hizmet Sözleşmesiyle Bağımlı Çalışanların Prime Esas Kazançları 169
2. Bağımsız Çalışanların Prime Esas Kazançları 172
3. Kamu Görevlilerinin Prime Esas Kazançları 173
4. Genel Sağlık Sigortalılarının Prime Esas Kazançları 174
5. Primlerin Tespitinde Günlük Kazanç Sınırları 174
6. Primlerin Ödeme Zamanı 175
C. PRİMLE İLGİLİ ÖZEL HÜKÜMLER 177
1. Primlerin Ödenmesinden Sorumlu Olanlar 177
2. Primlerin Süresinde Verilmemesi Halinde Yaptırım 178
3. Primlerin Ertelenmesi 178
4. Tarafların ve Üçüncü Kişilerin Yükümlülükleri 179
a. İşverenin Yükümlülükleri 179
b. SGK'nın Yükümlülükleri 179
c. Sigortalının Yükümlülükleri 179
5. Kamu Makamlarının Sorumluluğu 180
6. Kamudan İhale Alanların Sorumluluğu 180
7. Yersiz Alınan Primlerin İadesi 181
D. SGK ALACAKLARININ KORUNMASI İÇİN ÖZEL HÜKÜMLER 181
1. SGK Alacaklarının Korunması 181
a. Kamu Alacağıdır ve Takibi Hususi Usullere Tabidir 181
b. Kurum Alacağı İçin Teminat İsteme 182
c. Doğrudan ihtiyati haciz yapma yetkisi 182
d. Kefil İsteme Yetkisi 182
e. Kurumun Haciz İşlemi Yapma Yetkisi 182
f. Kurumun Borçlu Aleyhinde "İflas İsteme" Yetkisi 183
2. Kurum Alacağını Süresinde İcraya Vermeyen Personelin Sorumluluğu 183
3. Borcunu Ödemeyenin Yurt Dışına Çıkışını Engelleme Talebi İmkânı 184
4. Kurum Alacağını Ödemeyen Kamu İdarelerinin Üst Düzey Yöneticilerinin Sorumluluğu 184
E. SGK İŞLEMLERİNDEN ZARAR GÖRENLERİN BAŞVURU MERCİLERİ 185
1. İdari Para Cezaları ve Bunlara Karşı Başvuru Mercii 185
2. SGK Tarafından İş Kazası ve Meslek Hastalığı Prim Ödeme Riski ile İlgili Tespite Karşı Başvuru Mercii 186
3. SGK'nın Tanzim Ettiği Prim Belgelerine İtiraz Mercii 187
4. SGK'nın Aylık Bağlama Oranı ve Miktarına Karşı Yargı Mercii 188
5. SGK'nın İşverenlere Yönelik Yapacağı 6183 Haciz İşlemlerine Karşı Başvuru Mercii 188
6. SGK ve İşverenlere Karşı Birlikte Açılacak Sigortalılık Süresinin (Hizmet) Tespiti Davaları İçin Mercii 189
a. Süreye Bağlı Olan Hizmet Tespiti Davaları 190
b. Süreye Bağlı Olmayan Hizmet Tespiti Davaları 190
c. Mahkeme İlamının Hukuki Sonuçları 192
7. SGK'nın Prim Alacağına İlişkin Taleplerine Karşı Kurumun Alacağının Bulunmadığına İlişkin Menfi Tespit Davası İçin Mercii 192

8. SGK Tarafından İptal Edilen Hizmetlerin Sayılması ve SGK Kararının İptali İçin Başvuru Mercii 193
9. SGK Tarafından Fazladan Prim Tahsilatının Yapılması Halinde Başvuru Mercii 194

İKİNCİ BÖLÜM
UZUN VE KISA VADELİ SİGORTA KOLLARINDA SİGORTALILIK

I. TAM SİGORTALI SAYILANLAR 195
A. BAĞIMLI ÇALIŞANLARIN SİGORTALILIĞI 195
1. Hizmet Sözleşmesi ile Çalışanlar 195
a. Hizmet Sözleşmesinin Unsurları 196
b. Hizmet Sözleşmesine Benzer Akitle Çalışanlar 199
c. İşverene Bağlı Çalışmak 200
d. Alt İşveren- Asıl İşveren İlişkisi Kurmak 202
e. Bir İşyerinde Fiilen Çalışmak 203
2. Özel Hükümler Uyarınca Tam Sigortalı Sayılanlar 204
a. İşçi Sendikaları ve Konfederasyonlarına Seçilenler 204
b. Sanatçılar, Düşünürler ve Yazarlar 205
c. Yabancı Kişilerden Hizmet Sözleşmesiyle Çalışanlar 205
d. Çiftçi Mallarını Koruma Bekçileri 206
e. Umumi Kadınlar 206
f. Usta Öğretici Olarak Çalıştırılanlar 208
g. Ders Ücreti Karşılığı Görev Verilenler 209
h. Geçici Personel 209
i. Toplum Yararına Çalışma Programlarından Yararlananlar 209
j. Yabancı Misyonlarda Çalışan Türk Personel 210
k. Profesyonel Sporcuların Sigortalılığı 210
l. Bahşiş ve Yüzde Usulüyle Çalışanların Sigortalılığı 211
m. Ev Hizmetlerinde Çalışanlar 212
n. Diğer Çalışanlar 213
B. BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SİGORTALILIĞI 214
1. Köy ve Mahalle Muhtarları 215
2. Gelir Vergisine Tabi Olanlar 216
3. Gelir Vergisinden Muaf Olanlar 217
4. Şirket Ortakları 218
a. Anonim Şirkette Yönetim Kurulu Üyesi Ortaklar 218
b. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Komandite Ortakları 219
c. Adi Komandit Şirket Ortakları 220
d. Kolektif Şirket Ortakları 220
e. Limited Şirket Ortakları 221
f. Adi Şirket Ortakları 222
g. Donatma İştiraki Ortakları 222

5. Tarımsal Faaliyette Bulunanlar 222
6. Jokey ve Antrenörler 223
C. KAMU GÖREVLİLERİNİN SİGORTALILIĞI 224
1. Belli Yerlerde ve İşlerde Çalışıyor Olmak 224
2. Yasanın Sigortalı Saymadığı Kişiler Arasında Yer Almamak 227
D. DİĞER SİGORTALILAR 228
1. İsteğe Bağlı Sigortalılar 228
2. Avukatların Sigortalılığı 229
a. Hizmet Sözleşmesiyle Çalışan Avukatlar 230
b. Kamuda Memur Statüsü İle Çalışan Avukatlar 230
c. Bağımsız Çalışan Avukatlar 231
d. Stajyer Avukatlar 235
3. 5510 Sayılı Yasanın Geçici 20'nci Maddesi Kapsamındaki Sigortalılar 237
4. Geçici Olarak Yurt Dışında Bulunan Sigortalılar 238
E. SİGORTALILIĞIN BAŞLAMASI VE SONA ERMESİ 239
1. Bağımlı Çalışanların Sigortalılığın Başlaması ve Sona Ermesi 239
2. Bağımsız Çalışanların Sigortalılığın Başlaması ve Sona Ermesi 240
3. Kamu Görevlilerinin Sigortalılığının Başlaması ve Sona Ermesi 242
4. İsteğe Bağlı Sigortalılığın Başlaması ve Sona Ermesi 242
II. KISMİ SİGORTALI SAYILANLAR 243
A. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ OLARAK ÇALIŞTIRILANLAR 243
B. ÇIRAKLAR VE STAJYERLER 244
C. HARP MALULLERİNDEN VE VAZİFE MALULLERİNDEN ÇALIŞANLAR 245
D. YAŞLILIK AYLIĞI ALARAK ÇALIŞANLAR 246
E. MESLEK EDİNDİRME KURSLARINA KATILAN KURSİYERLER 249
F. İŞ KAYBI TAZMİNATI ALANLAR 250
G. YURTDIŞINDA İŞ ÜSTLENEN İŞVERENLERİN İŞÇİLERİ 251
H. KISMİ ZAMANLI ÇALIŞTIRILAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ 252
İ. EV HİZMETLERİNDE ON GÜNDEN AZ ÇALIŞANLAR 252
III. SİGORTALI SAYILMAYANLAR 253
A. İŞVERENİN İŞYERİNDE ÜCRETSİZ ÇALIŞAN EŞİ 253
B. AYNI KONUTTAKİ HISIMLARLA YAPILAN İŞLERDE ÇALIŞANLAR 254
C. ASKERLİK HİZMETİNİ YAPMAKTA OLANLAR 255
D. BAŞKA ÜLKELERDE SİGORTALI OLANLAR 256
E. YAPIM VE ÜRETİM İŞLERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRENCİLER 256
F. İŞE ALIŞTIRILMAKTA OLAN HASTA VEYA MALÛLLER 257
G. ON SEKİZ YAŞINI DOLDURMAMIŞ OLANLAR 257
H. TARIM VE ORMAN İŞLERİNDE ÇALIŞANLAR 258
İ. GELİRİNİN AZ OLDUĞUNU BELGELEYEN BAĞIMSIZ ÇALIŞANLAR 259
J. DIŞ TEMSİLCİLİKLERDE ÇALIŞTIRILAN SÖZLEŞMELİ PERSONEL 260
K. SPOR FAALİYETLERİ İÇİN SÜREKSİZ GÖREVLENDİRİLENLER 261
L. YAŞLILIK AYLIĞI ALMAKTAYKEN ÇALIŞANLAR 261

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KISA VADELİ SİGORTA DALLARI

I. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI SİGORTASI 264
A. İŞ KAZASI SİGORTASI 264
1. İş Kazasının Tanımı 265
2. İş Kazası Sigortasından Yararlanma Şartları 266
3. İş Kazasının Bildirimi 269
B. MESLEK HASTALIĞI SİGORTASI 270
1. Meslek Hastalığının Tanımı 270
2. Meslek Hastalığı Sigortasından Yararlanma Şartları 270
3. Meslek Hastalığının Bildirimi 272
C. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR 273
D. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARINA İLİŞKİN YARDIMLAR 273
1. Sağlık Yardımları 273
2. Parasal Yardımlar 273
a. Geçici İş Göremezlik Ödeneği 274
b. Sürekli İş Göremezlik Geliri 276
c. Hak Sahiplerine Yapılacak Parasal Yardımlar 277
d. Cenaze Ödeneği 278
e. Evlenme Ödeneği 278
II. HASTALIK VE ANALIK SİGORTASI 278
A. HASTALIK SİGORTASI 278
1. Tanım 279
2. Sigortalıya Sağlanan Yardımlar 280
a. Sağlık Yardımları 280
b. Parasal Yardımlar 280
B. ANALIK SİGORTASI 280
1. Tanım 282
2. Sigortalıya Sağlanan Yardımlar 282
a. Sağlık Yardımları 282
b. Parasal Yardımlar 282
III. KISA VADELİ SİGORTALARDA DİĞER HÜKÜMLER 284
A. BAĞLANACAK GELİRLERİN BİRLEŞMESİ 284
B. BAĞLANACAK GEÇİCİ İŞ GÖREMEZLİK ÖDENEKLERİNİN BİRLEŞMESİ 284
C. GELİR VE AYLIK BAĞLANMAYACAK HALLER 285
D. KURUMUN ZARARINA NEDEN OLANLARA KARŞI RÜCU HAKKI 285
E. TEDAVİNİN UZAMASI VE İŞ GÖREMEZLİĞİN ARTMASI 287
F. BİLDİRİLMEYEN SİGORTALILIKLARDA SORUMLULUKLAR 288

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GENEL SAĞLIK SİGORTASI

I. GENEL SAĞLIK SİGORTASI KAVRAMI 290
II. GENEL SAĞLIK SİGORTALISI SAYILANLAR 291
III. GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞININ BAŞLANGICI 295
IV. GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞININ SONA ERMESİ 297
V. GENEL SAĞLIK SİGORTALISI SAYILMAYANLAR 298
VI. GENEL SAĞLIK SİGORTASINDAN SAĞLANAN YARDIMLAR VE HİZMETLER 299
A. SAĞLIK YARDIMLARI VE HİZMETLERİ 300
1. Sigortalının Sağlık Yardımından Yararlanması 302
2. Hak Sahiplerinin Sağlık Yardımından Yararlanması 303
3. Analık Halinde Sağlanan Yardımlardan Yararlanılması 303
4. Sağlık Harcamalarında SGK'nın Rücu Hakkı 304
B. DİĞER YARDIMLAR 306
1. İlaç, Tıbbi Araç ve Gereçler 306
2. Yol, Gündelik ve Refakatçi Giderleri 306
3. Yurt Dışına Tedavi İçin Gönderme 307
4. Kurumun Dinlenme Evlerine Yatırılma 309
5. İşe Yeniden Alıştırılma 309
C. SAĞLIK YARDIMLARININ BAŞLANGICI VE SONA ERMESİ 309
D. SAĞLIK YARDIMLARININ ŞARTLARI 310
1. Prim Ödemek 310
2. Sevk Zincirine Uymak 312
3. Katılım Payı Ödemek 313
VII. KURUMCA SAĞLANMAYACAK SAĞLIK HİZMETLERİ 316

BEŞİNCİ BÖLÜM
UZUN VADELİ SİGORTA DALLARI

I. MALULLÜK SİGORTASI 319
A. GENEL OLARAK 319
B. MALUL SAYILMA KOŞULLARI 320
1. Üretme Gücünü %60 Oranında Kaybetmek 320
a. Çalışma Gücünü En Az %60 Oranında Yitirmek 321
b. İş Kazası veya Meslek Hastalığı Sonucu Meslekte Kazanma Gücünü En Az %60 Oranında Yitirmek 321
2. Malullük Durumunun Çalışmaya Başladıktan Sonra Ortaya Çıkması 321
3. SGK Tarafından Malullük Durumunu Saptamak 322
4. Belli Bir Süre Prim Ödemek 322
5. İstekte Bulunma 323
C. HARP MALULLERİ VE VAZİFE MALULLERİ 324

D. MALULLÜK AYLIĞI 327
E. DİĞER YARDIMLAR 327
F. MALULLÜK AYLIĞI ALANLARIN ÇALIŞMASI VE AYLIĞIN KESİLMESİ 328
II. YAŞLILIK SİGORTASI 328
A. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI İÇİN ŞARTLAR 329
1. Belli Bir Yaşa Ulaşma ve Belli Süreler İçin Prim Ödeme 329
2. İşten Ayrılmak ve Kuruma Başvurmak 331
B. KOLAYLAŞTIRILMIŞ EMEKLİLİK HALLERİ 331
1. Maden İşyerinde Yeraltı İşlerinde Çalışanlar 331
2. Malul Kimseler 331
3. Engelliler 332
4. Erken Yaşlananlar 333
5. Sürekli Bakımına Muhtaç Derecede Ağır Engelli Çocuğu Bulunan Kadın Sigortalı 333
6. Yaş Koşuluna İlave Yoluyla Prim Koşulunun Düşürülmesi 333
7. Emeklilik İçin Yaş Koşulunun Kaldırılması (EYT) 333
C. YAŞLILIK AYLIĞINDA KADEMELİ GEÇİŞ 334
D. YAŞLILIK AYLIĞININ BAŞLANGICI 337
E. YAŞLILIK AYLIĞININ HESAPLANMASI 339
F. YAŞLILIK TOPTAN ÖDEMESİ YAPILMASI 340
G. HİZMETLERİN İHYASI 340
H. YAŞLILIK SÜRESİNE EK SÜRELER 340
1. Fiili Hizmet Süresi 340
2. İtibari Hizmet Süresi 342
3. Fiili Hizmet Süresi İle İtibari Hizmet Süresi Arasındaki Farklar 343
III. ÖLÜM SİGORTASI 344
A. GENEL OLARAK 344
B. ÖLÜM SİGORTASINA İLİŞKİN ŞARTLAR 345
1. Ölümün Gerçekleşmesi 345
2. Kurumla Belli Bir İlişki İçinde Olmak 345
a. Henüz sigortalılık aşamasında ölenler 345
b. Malullük veya yaşlılık aylığı alırken ölenler 345
c. Malullük veya yaşlılık aylığı alırken tekrar çalışanlar 345
3. Hak Sahiplerince İlişkinin Tamamlanması 346
C. HAK SAHİPLERİNE İLİŞKİN ŞARTLAR 347
1. Dul Eşe İlişkin Şartlar 347
2. Çocuklara İlişkin Şartlar 348
3. Ana Babaya İlişkin Şartlar 349
D. HAK SAHİPLERİNİN KURUMA BAŞVURMASI 349
E. ÖLÜM SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR 350
1. Ölüm Aylığı 350
a. Ölüm Aylığının Hesaplanması 352
b. Toptan Ödeme 352
c. Hizmetlerin İhyası 353

2. Evlenme Ödeneği ... 353
3. Cenaze Ödeneği ... 353
IV. UZUN VADELİ SİGORTALARDA DİĞER HÜKÜMLER ... 354
A. SİGORTALILIK HALLERİNİN BİRLEŞMESİ ... 354
B. BAĞLANACAK AYLIKLARIN BİRLEŞMESİ ... 355
C. SİGORTALILIK SÜRESİ VE SORUMLULUKLAR ... 355
D. HİZMET BORÇLANMASI ... 357
E. HİZMETLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ ... 360
F. SİGORTASIZ İŞÇİ ÇALIŞTIRMA DURUMU ... 361
1. Kurumca Sigortasız Çalıştırmanın Tespiti ... 361
2. Mahkeme Kararı ile Hizmet Tespiti ... 362
a. Süreye Bağlı Hizmet Tespiti Davasının Şartları ... 364
b. Süreye Bağlı Olmayan Hizmet Tespiti Davaları ... 366
3. Mahkeme İlamının Hukuki Sonuçları ... 367
G. KURUMUN TESPİT ETTİĞİ AYLIK BİLDİRİMİNE KARŞI İTİRAZ ... 367
H. YARARLANMA ŞARTLARINI ETKİLEYEN HALLER ... 367
1. Nüfus ile İlgili Özel Durumlar ... 367
2. Primlerin Ödenmemesi ... 368
3. Kurumla İlgili Özel Durumlar ... 368
4. Sigortalılar Yönünden Özel Durumlar ... 369
5. SGK Yönünden Özel Durum ... 370
İ. SGK KARARLARINA KARŞI ORTAK BAŞVURU MEKANİZMALARI ... 371

DÖRDÜNCÜ KISIM
İŞSİZLİK SİGORTASI

I. GENEL OLARAK ... 373
A. İŞSİZLİK SİGORTASININ FAYDALARI VE SAKINCALARI ... 374
1. İşsizlik Sigortasının Faydaları ... 374
2. İşsizlik Sigortasının Sakıncaları ... 375
B. İŞSİZLİK SİGORTASININ KAPSAMI ... 376
C. İŞSİZLİK SİGORTASINDAN YARARLANMA ŞARTLARI ... 377
D. SAĞLANAN YARDIMLAR ... 378
1. İşsizlik Ödeneği ... 378
2. 5510 Sayılı Kanun Gereği Ödenecek Sigorta Primleri ... 380
3. Yeni Bir İş Bulma ... 380
4. Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ... 380
E. İŞSİZLİK SİGORTASI FONU ... 380
1. Fonun Yapısı ... 380
2. Fon Gelirleri ... 381
3. Fon Giderleri ... 381
4. Fon Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Mali Durumu ... 384

F. İŞSİZLİK SİGORTASI İLE İLGİLİ İŞLEMLERE KARŞI İTİRAZLAR 384
II. İŞSİZLİK SİGORTASI İÇİNDEKİ DİĞER YAPILAR 385
A. ÜCRET GARANTİ FONU 385
B. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ 386
C. PANDEMİ DÖNEMİNE ÖZGÜ UYGULAMALAR 388
1. Kısa Çalışma Ödeneğine İlişkin Düzenlemeler 388
2. İşveren Tarafından Ücretsiz İzne Ayrılanlara İlişkin Düzenleme 389
3. Pandemi Sürecinde Sözleşmesi Feshedilenlere İlişkin Düzenleme 390

BEŞİNCİ KISIM
TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

I. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ 393
A. AMAÇ VE KAPSAM 393
1. Bireysel Emeklilik Sisteminin Özellikleri 395
2. Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi 396
a. Emeklilik Şirketleri 397
b. Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma 400
c. Tarafların Hak ve Yükümlülükleri 403
B. SİSTEMİN FİNANSMAN KAYNAKLARI 410
1. Katılımcının Katkı Payı Ödemeleri 410
2. Katılımcının Gider Ödemeleri ve Gider Kesintileri 411
C. TEŞVİK DÜZENLEMELERİ 413
D. DENETİM MEKANİZMASI 414
E. BİREYSEL EMEKLİLİK ARACILARI 416
F. EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI 417
G. SİSTEMDEKİ YAPTIRIMLAR 418
II. ZORUNLU BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ 419
A. KAPSAM 419
B. KATKI PAYI 419
1. Tutarı 419
2. Takip ve Tahsili 420
C. DEVLET KATKISI 421
D. CAYMA HAKKI 421
1. Sisteme Girişten Cayma Hakkı 421
2. Emeklilik Planını Süresinden Önce Sona Erdirme 422

KAYNAKÇA 423

KAYNAKÇA

- ADAM Efried-VON HAUF Michael-JOHN Marei: Social Protection in Southeast and East Asia, Bonn, 2002.
- AKBALIK Murat-TUNAY K.Batu-UZUNER Mustafa, Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Özel Hayat Sigortacılığı Uygulamaları ve Türkiye Üzerine Çözüm Önerileri, Reasürör, S. 30, Ekim 1998.
- AKIN, F. İlhan, Kamu Hukuku, Beta Yayınları, 6. Bası, İstanbul-1990.
- AKIN, Levent, "5510 Sayılı Yasa'nın Maluliyet düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 9, Mart-2008.
- AKIN, Levent, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı Sonrasında Sigortalılığın Kapsamı ve Primli Rejimle Bağdaşması, Sosyal Güvenlik Hukuku, Yasalar ve Gerçekler, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul-2007.
- AKMUT, Özdemir, Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'deki Uygulama, AÜSBF Yayınları No: 447, Sevinç Matbaası, Ankara-1980.
- AKYİĞİT, Ercan, İş Yasası'ndaki İdari Para Cezalarında Görevli Yargı yeri Değişti, Sicil İş Hukuku Dergisi, Mart-2008.
- ALPER Yusuf: "Sosyal Güvenlikte Yeni Eğilimler" Tebliğler, Küreselleşme Sürecinde Türk Çalışma Hayatı ve Sendikalar, 19-21 Haziran 1997, Balıkesir, Öz İplik-İş Sendikası Eğitim Yayınları, Genel Dizi: 17, Eğitim Serisi: 14.
- ALPER, Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, Uludağ Üniversitesi Yayınları, No. 15, Bursa-1997.
- ALPER, Yusuf, "Yeni Bir Yüzyıla Girerken Yeniden Yapılanmanın Eşiğindeki Sosyal Güvenlik", *Çimento İşveren*, S: 3, C: 13, Mayıs 1999.
- ALPER, Yusuf, Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, 3.Baskı, Alfa Yay. Bursa-2000.
- ALPER, Yusuf, "Tek Çatı Yaklaşımı Sosyal Güvenlik Sistemimiz ile İlgili En Önemli ve Acil Mesele Değildir", *TİSK İşveren dergisi*, Mayıs-2003.
- ALPER, Yusuf, "İptal Bir Fırsata Dönüştürülmelidir", *Çimento Endüstrisi İşverenleri Dergisi*, Mart-2007.
- ALPER, Yusuf: Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yay. 10. Baskı, Bursa- Ekim 2019.
- ALPER, Yusuf: Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yay. 13. Baskı, Bursa- Haziran 2025.
- ARICI, Kadir, "Beveridge Planı", *Gazi üniversitesi İİBF Dergisi*, 1986 No. 1-2.
- ARICI, Kadir, Sosyal Güvenlik, Ankara-1999.
- ARNDT, Hans-Wolfgang - RUDOLF , Walter, Öffentliches Recht, München : Vahlen 1983.

- ASLANKÖYLÜ, Resul, Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu, Ankara-2003.
- AY, Nihat, Sosyal Devlet Sosyal Siyaset, 1. Bölüm (Sosyal Sorunlar) Ders Notları, İzmir-1970.
- BAŞESKİOĞLU, Murat, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunları ve Gerçekler, İstanbul Barosu Yayınları, No: 100, İstanbul-2007.
- BAŞTÜRK, Faruk, "Sosyal Sigortalar Uygulamasında Profesyonel Futbolcular", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, S. 2005/8.
- BAŞTÜRK, Faruk, İş Hukukunda Profesyonel Futbolcu, İstanbul-2007.
- BAYBORA, Dilek, "İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Askerlik Yükümlülüğü ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar", *Çimento İşveren Dergisi*, 1998/4.
- BEŞER, Faruk, İslamda Sosyal Güvenlik, İstanbul-1988.
- BİLGİLİ, Özkan, Sosyal Güvenlik Kılavuzu, ASMMMO Yayınları, Ankara-2006.
- BİLGİLİ, Özkan, Sosyal Güvenlik Uygulaması, ASMMMO, Yay. No: 60 Eylül-2008.
- BİRKAN, Selahattin, "İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Sosyal Güvenlik-II", *İşveren Dergisi*,1968/1.
- BLEY, Helmar, "Sozialversicherung im Arbeitsverhältnis", Handbuch des Arbeitsrecht[Herausgegeben von Wilhelm MAUS-Jochen KREMP],IV-V, 85. Lieferung,V-c,Oktober 1975.
- BLEY, Helmar, Sozialrecht, Frankfurt am Main: Metzner 1986.
- BOZER Ali, Sosyal Sigorta, İstanbul-1965.
- BUĞRA Ayşe: AB Müzakere Sürecinde STK'lar ve Yoksulluk, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferens Yazıları No: 12, 2005. http://stk. bilgi. edu. tr/docs/bugra_std_12. pdf (Erişim: 07/09/2011)
- CANİKLİOĞLU, Nurşen, Kısa Vadeli Sigortalar Bağlamında 5510 Sayılı Yasa Uygulaması ve Çıkacak Sorunları, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul-2007.
- CANİKLİOĞLU, Nurşen, "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel sağlık Sigortası Kanunun Kısa Vadeli Sigorta Kollarına İlişkin Hükümlerinin Kısa Bir Değerlendirmesi", *TİSK İşveren Dergisi*, C. 45, S. 3.
- CANSIZLAR Doğan: "Bireysel Emeklilik Sistemi ve Sermaye Piyasaları", *İşveren*, C:XL, S: 3, Aralık 2001.
- CANSIZLAR Doğan: "Bireysel Emeklilik Sistemi ve Yatırım Fonları", *İşveren*, C:42, S:2, Kasım 2003.
- CAPİTAL: A'dan Z'ye Bireysel Emeklilik, Eylül-2003.
- CENTEL, Tankut, "Karar İncelemesi", *İş Hukuku Dergisi*, 1992/1.
- CEYHAN, Metin, Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Finansman Aracı Olarak Sosyal Parafiskalite, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1990.

- CREEDY John-VAN DE VEN Justın: "Retirement Incomes: Private Savings Versus Social Transfers", The Manchester School, Vol:68, No: 5, September 2000.
- ÇANAKÇI, Halil İbrahim, "Emeklilik fonları Piyasalara Uzun Vadeli Bir Fon Akışı Sağlayacaktır", *İşveren*, C: 42, S: 2, Kasım, 2003.
- ÇAKMAK, İhsan, Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu, Adalet Yayınevi, 2. C. Ankara-2004.
- ÇELİK, Hüseyin, GSS İle Getirilen Yenilikler, www. Ohsad.org/ohadb2c/contentweb/aspx?içerik_id=1435&dil=tr Erişim tarihi, 30.3.2007.
- ÇELİK, Nuri, CANİKLİOĞLU, Nurşen, CANBOLAT, Talat, İş Hukuku Dersleri, 32.bası, İstanbul-2019.
- ÇENBERCİ, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara-1977.
- ÇENBERCİ, Mustafa, İş Kanunu Şerhi, Ankara-1985.
- ÇENGELCİ, Engin, Türk Sosyal Yardım Sistemine Genel Bir Bakış, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara 1999.
- ÇUBUK, Ali, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Güvenlik Kurumları, Ankara 1982.
- ÇUBUK Ali, Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik, G.Ü. Yay. No: 21, İİBF Yay. No: 18, Ankara, 1986.
- DAĞALP Namık: "Tasarrufların Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelmesi, Kalkınma Açısından Çok Önemlidir", İşveren, C: XL, S: 3, Aralık 2001.
- DEMİR, Fevzi, İş Hukuku Dersleri, Barış Yayınları, İzmir-2005.
- DEMİRAL Mehmet: "Türkiye'de Sosyal Sermaye Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Sürdürülebilir Sosyoekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü", *Akademik Bakış*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, S: 13, 2007.
- DEMİRBİLEK, Tunç, "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde Sosyal Güvenlik Hakkı", *Kamu-İş*, Nisan 1991.
- DEMİRCİ, Hakkı, Türkiye' de Sporcuların Sosyal Güvenliği, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, 2006/35.
- DİLİK, Sait, Sosyal Güvenlik, A.Ü. Basımevi, Ankara-1992.
- DİLİK Sait, "Sosyal Güvenlik Sisteminin Geleceği", 2000'e Doğru Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Geleceği", *HAK-İŞ*, 23 Haziran 1997, Ankara.
- DIXON John- HYDE Mark: "A Global Perspective on Social Security Programmes for Disabled People", Disability Society, Vol: 15, No: 5, 2000.
- DOĞAN, Kübra, "Sosyal Sigorta İlişkisinin Hukuki Niteliği Üzerine Bir Deneme", *İş Hukuku Dergisi*., 1993/3.
- DURAN Uğur: "Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimciliğin Önemi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Katkıları", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2. Cilt, 13-15 Ekim 2010.
- DUYGULU Ercan, İşveren Yönünden Sosyal Sigortalar Kurumu Mevzuatı, Manisa-1992.

- ECER Hayati, "Özel Sigortacılıkta Önemli Gelişmeler Sağlanmıştır", *İşveren*, C: 20VIII, S: 8, Mayıs 1990.
- EFENDİ, Ömer Hilmi, İthaf-ül Ahlaf fi Ahkam -ıl Evkaf, Vakıflar Genel müdürlüğü Yayınları, İkbal Matbaacılık, Ankara (Tarihsiz).
- EICHENHOFER, Eberhard, Sozialrecht, Tübingen, Mohr-1995.
- EKİN Nusret, ALPER Yusuf, AKGEYİK Tekin, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Arayışlar, Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma, İTO Yayın No: 1999-69, İstanbul-1999.
- EKMEKÇİ, Ömer, "Genel Hatlarıyla 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma izinleri Hakkında Kanun", *Mess MERCEK*, 2003/30.
- ELVEREN Ali Haydar: "Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Etkileri", *İşveren*, C: 41, S: 8, Mayıs 2003.
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu, Ankara-1977.
- ERGEN, Zuhal-ORGAN, İbrahim, "Parafiskal Gelirlerin Mahiyeti ve Türkiyede Parafiskal Gelirler", *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, 2008/47.
- ERGENEKON Çağatay, "Özel Emeklilik Kurumları Karşısında Hayat Sigortacılığının Rekabet Gücünün Artırılmasına Yönelik Tedbirler", *Reasürör*, S: 27, Ocak 1998.
- ERGENEKON Çağatay, Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları, Türkiye'deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış, Milli Reasürans Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması, İstanbul-1998.
- ERJEM Yaşar: STK'lara Yönelik Sosyolojik Araştırma Raporu, Mersin, 2009.
- ERKUL, İhsan/ALTAN, Ömer Zühtü/GEREK, Nüvit, Sosyal Politika Dersleri, 2. Cilt, Eskişehir-1984.
- ERSAN, Gürbüz, Bağ-Kur Uygulaması, Kazancı Yayınları no.39, İstanbul-1985.
- ERTÜRK, Erkan, Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması, C.1, Ankara 2001.
- ERTÜRK, Şükran, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 506 Sayılı sosyal Sigortalar kanunu'nun Kısa Vadeli Sigorta Kollarına İlişkin Hükümlerinin Birlikte Değerlendirilmesi, MESS Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 7, Mart-2007.
- EYRENCİ, Öner/TAŞKENT, Savaş/ULUCAN, Devrim, Bireysel İş Hukuku, İstanbul-2005.
- FİŞEK, Kurthan/ÖZSUCA, Şerife Türcan/ŞUĞLE, Mehmet Ali, Sosyal Sigortalar Kurumu Tarihi, Ankara-1997.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, Ticari Kazançların Gerçek Usulde Vergilendirilmesi Rehberi-2007, Yayın No.26, Ankara-2007.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, Basit Usule Tabi Mükellefler İçin Vergi Rehberi(2007), Yayın No: 53, Ankara-2008.
- GÖKÇEOĞLU, Balcı, Şebnem, "Sosyal Hakları Yeniden Düşünmek ve Savaş", *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Ocak-Mart 2004.

- GÖKÇEOĞLU Balcı, Şebnem, "Sosyal yardım ve Sosyal Hizmetler Ekseninde Kamu Yönetimi Reformu", *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Nisan-Haziran 2004.
- GÜLOĞLU, Tuncay, "Yaşlılık ve Sosyal Güvenlik", *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, S:9, Temmuz-Eylül 2000.
- GÜNAY, Cevdet İlhan, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yetkin Yayınları, Ankara-2004.
- GÜNDÜZ, A. Yılmaz (2006), Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (15. http://www. e-sosder. com/dergi/1534-55. pdf (erişim 25/08/2011) s. 46-48.
- GÜREL Deniz: Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politika Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- GÜZEL, Ali, "Yaşlılık Sigortasının Finansmanına İlişkin Sorunlar", *Çimento İşveren Dergisi*, Eylül 1989.
- GÜZEL, Ali-GÖKÇEOĞLU, Şebnem, "Sosyal Güvenlik Sisteminin Temel İlkeleri Bağlamında Sosyal Yardım Zammı ve Anayasa Mahkemesi Kararı", *Çimento İşveren D.*, 1993/4.
- GÜZEL, Ali, Avrupa Topluluğu Sosyal Güvenlik Hukuku (Avrupa Birliğinin Sosyal Politikaları ve Türkiye Semineri, (Çmis-Fethiye Semineri) Ankara-1997.
- GÜZEL, Ali, "Fabrikadan İnternete İşçi Kavramı ve özellikle Hizmet Sözleşmesinin Bağımlılık Unsuru Üzerine Bir Deneme", Prof.Dr. Kemal OĞUZMAN'a Armağan, Ankara-1997.
- GÜZEL, Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, Çalışma ve Toplum, 2005/4.
- GÜZEL, Ali, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma; Öngörülen Modelin Değerlendirilmesi, İş Hukuku Uygulama Sorunları ve Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Öneris- 34, İstanbul–2006.
- GÜZEL, Ali, OKUR, Ali Rıza, CANİKLİOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 18. Bası, Beta Yayınları, İstanbul-2020.
- GÜZEL, Ali, OKUR, Ali Rıza, CANİKLİOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, Beta Yayınları, İstanbul-2021.
- GÜZEL, Ali, OKUR, Ali Rıza, CANİKLİOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 20. Bası, Beta Yayınları, İstanbul-2024.
- HAUSER, Mark, "Die Zukunft der Sozialen Sicherung in der Schweiz: Diskussionsschwerpunkte, Wf-Dokumentation Wirtschaftskunde Nr.2/1995.
- HENNIES Günter, "Beitrag-Finanzierung", (Lexikon des Rechts, Sozialrecht, Herausgegeben von Bernd von MAYDELL, Luchterhand Verlag GmbH, Neuwied, Kriftel, Berlin-1994.
- ILO: Sosyal Güvenlik İşçinin Eğitim El Kitabı, Türk-İş Yayın No. 195, Ankara-1995.

- International Labour Office, Social Security: A Worker's Education Guide, Geneva-1992.
- IŞIKLI Alparslan, "Neo-Liberalizm ve Sosyal Güvenlikte Reform, Ekonomide Durum", *Türk-İş*, Güz 1999.
- İşveren Dergisi, Şili Özel Ulusal Emeklilik Sistemi, Mart-1993.
- JÜTTİNG Johannes: Strengthening Social Security Systems in Rural Areas of Developing Contries, ZEF-Discussion Papers on Development Policy No. 9, Center for Development Research (ZEF), Bonn, June 1999.
- KAHYA Mehmet, "Sigorta Sektörünün Ekonomik Kalkınmadaki Yeri ve Önemi ile Fon Yaratma İşlevi ve Sermaye Piyasalarındaki Etkinliği", *Reasürör*, S: 37, Temmuz 2000.
- KAIM-CAUDLE, Peter, "Moving on From Beveridge", Bedingungen für die Entstehung und Entwicklung von Sozialversicherung : Colloquium der Projektgruppe für Internationales und Vergleichendes Sozialrecht[hrsg. Von Hans F. ZACHER], Berlin-1978.
- KAPANİ, Münci, Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, 7. Bası, Ankara-1993.
- KAPUY, Klaus / PIETERS, Danny / ZAGLMAYER, Bernhard, Social Security Cases in Europe: The European Court of Human Rights, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2007.
- KARADENİZ, Oğuz, "Sosyal Güvenlik Sisteminde Primli Sistemden Primsiz Sisteme Kaçış", *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, S:2, Temmuz-Ağustos-Eylül 1999.
- KARAKAŞ, İsa, HANÇER, Bekir, Tüm Yönleriyle Sosyal Güvenlik Reformu, Ankara, Temmuz-2006.
- KARAKUŞ Olcay: Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları, SDÜ, SBE, (Yayınlanmamış YL Tezi), Isparta-2006.
- KAYA Gazanfer: Kamusal Hizmetler Gerçekleştiren Sivil Toplum Kuruluşlarının Neo-Liberal Politikalar Karşısındaki Konumları, 2006, http://www. sosyalhizmetuzmani. org/kamusalhizmetler. htm (Erişim 25/08/2011).
- KENDER, Rayegan, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, C. 1, 5. Baskı, İstanbul-1995.
- KESSLER Denis, Social Security and Private Insurance: The Great Change, The Geneva Papers on Risk and Insurance, Vol: 24, No: 4, October 1999.
- KNUR, Richard-SCHLATHER, Christine, Lohnsteur und Sozialversicherung, Munchen-1995.
- KOCAOĞLU, Mehmet, "Sosyal Güvenliğe Genel Bakış", *İşveren*, C: 20V, S: 5, Şubat-1987.
- KONGAR Bilgi, "Özel Sigorta Şirketleri, Gelecek İçin Mutlu Bir Yaşamın Şartlarını Hazırlamak Amacıyla Vardır", *İşveren*, C: 20VIII, S: 8, Mayıs 1990.
- KORKUSUZ, M. Refik, Avrupa Birliği Hukukuna Göre Türk İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı, KhukA-Kamu Hukuk Arşivi, Prof. Dr. İl Han ÖZAY''a Armağan, Eylül, 2004, s. 195-208.

- KORKUSUZ, M. Refik, Uluslararası Belgelerde ve Türk Anayasalarında Temel Hak ve Özgürlükler, ABDGİHE Projesi, 2. Baskı, İzmir-2005.
- KORKUSUZ, M. Refik, Uluslararası Sözleşmelerde ve Türk İş Hukukunda İşçi Alacaklarının Korunması, Roma Yayınları, Ankara-2005.
- KORKUSUZ, M. Refik, Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararından Sonra Sosyal Güvenlik Hukukumuzda Kısa Vadeli Sigorta Türlerinin Hukuki Durumunun İncelenmesi, *MESS Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 8, Aralık–2007.
- KUBİLAY, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları, İzmir-1999.
- KURT, Resul, İş Hukuku Mevzuatında Usul ve Esaslar, İstanbul-2006.
- LAMPERT, Heinz, "The Economic and Social Order of the Federal Republic of Germany", Druckerei Paffenholz, Bornheim Sankt Augustin-1993.
- MAUER, Alfred, Schweizerisches Sozialversicherungsrecht, Band I, Allgemeiner Teil, Bern-1979.
- MAYDELL, Bernd von, "Perspectives on the Future of Social Security", International Labour Review, 1994/4.
- MEÇİK Oytun: Yoksullukla Mücadelede Sosyal Sermayenin Önemi, VII. STK'lar Kongresi, Bildiriler Kitabı, 3-5, Aralık 2010- Çanakkale.
- METEZADE Zihni, "Sağlık Sigortaları", *Birlik'ten Dergisi*, Şubat-2001.
- NAEFF, Hans-Ernst, Das Versicherungsverhältnis in der Sozialversicherung, seine rechtliche Natur und sein Verhältnis zum Versicherungsvertrag. Bern-1944.
- OFLUOĞLU, Gökhan, İş Kazalarının İktisadi ve Dışsal Boyutları, Sosyal Güvenlik Hukukunun Güncel sorunları ve Çözüm Önerileri, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul-1997.
- OKTAY, Suzan, Serbilgül BAKIR ve Yasemin KOTAN, (2005), Sivil Toplum Örgütleri Uluslararası Yardım Programları ve Yoksulluk, Ankara. http://www. sosyalhizmetuzmani. org/stoveyoksulluk. htm (Erişim 25/08/2011)
- OKUR, Ali Rıza, ERGİN, Hediye, Türkiye'de Sağlık Reformunun Geçmişine Geleceği, Devrim Ulucan'a Armağan.
- OLGAÇ, Cüneyt, Sosyal Güvenlik İhtiyacı ve Sosyal Sigortalar Kurumunun Finansman Açığı Nedenleri Üzerine Bir Değerlendirme, Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, 2004.
- OLGAÇ, Cüneyt-BULUT Mehmet: Sosyal Güvenlik Uygulamaları İşveren Rehberi, TİSK, Ankara, Aralık 2012.
- O'SHEA Eamon, "Financing long-term care, Private insurance only has a limited role to play in long-term care provision", New Economy, 1998.
- OZAN İlter: Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İşbirliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara-Haziran, 2009.

- ÖNEN S. Mustafa: Yoksullukla Mücadelede Malatya'daki Dernekler ve Kamu Kurumları Üzerine Bir Araştırma, IV. STK'lar Kongresi, Bildiriler Kitabı, 19-21 Ekim 2007-Çanakkale.
- ÖZALP Ali: Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi, İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı, Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi, Ankara-2008.
- ÖZCAN, Celal, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Taslaklar ve Reform, Mercek Dergisi, Y. 13, S. 49, Ocak-2008.
- ÖZDEMİR Süleyman-BAŞEL Halis-ŞENOCAK Hasan: Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Siyaset Konferansları, 56. Kitap, İstanbul-2009.
- ÖZDEMİR, Cumhur Sinan, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu Getirdiği Yenilikler, Adalet Yayınevi, Temmuz-2006.
- ÖZER M. Halis: "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C: 7, S: 26.
- ÖZTUKSAVUL, Armağan, Şili Mucizesi, Sosyal Güvenliğin Yok edilişi, http://www.antimai.org/mkl/arm99sili.htm (Erişim: 23.11.2005)
- ÖZVERİ, Murat, Yargı Kararları Işığında 506 Sayılı Yasa ve Sosyal Güvenlik, Ankara-2000.
- RICHTER, Arnt, Grundlagen des Recht der Sozialen Sicherheit, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz: Kohlhammer,1979.
- RÜFNER, Wolfgang, Einführung in das Sozialrecht, München 1977.
- SARAÇ, Coşkun, "506 Sayılı Yasaya Göre Sigortalı Sayılmada Hizmet Sözleşmesine Dayanarak İşverene Ait İşyerinde Çalışma Koşulu", *Çimento İşveren*, 1993/6.
- SARAÇ, Coşkun, İşverenin Prim Ödeme Yükümlülüğü, Ankara- 1998.
- SARAÇ, Coşkun, "Sosyal Sigortalar Hukukunda Kuruluş ve Üyelik Yönünden Banka, Sigorta Sandıkları", *Çimento İşveren Dergisi*, 2004/6.
- SARAÇ, Coşkun, Sosyal Sigorta Ödenekleri (İş Kazası ve Meslek Hastalığı, Hastalık, Analık, İşsizlik ve Kısa çalışma Ödeneği), İzmir-2005.
- SARAÇ, Coşkun, "Son Tasarı Işığında 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun başlıca Yenilikleri", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 8, Mart-2008.
- SASS Steven A:, The Promise of Private Pensions, London-1997.
- SEMPEROWITSCH, Michael, "Das Beitragseinzugsverfahren", [Manfred WEISS-Alexander GAGEL,Hrsg., Handbuch des Arbeits- und Sozialrecht,HAS, III, 15.Lg-11/94, § 25G], Baden-Baden-1990.
- SEYYAR Ali: Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'lerin Rolleri ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği), http://www. sosyalsiyaset. net/documents/yoksullukla_mucadele. htm (Erişim:22/08/2011)

- SÖZER Ali Nazım: Hasta İşçinin İş İlişkisi, (Basılmamış Doktora Tezi), EÜ. İktisat Fakültesi, Sosyal Politika ve Çalışma Yönetimi Bölümü, İzmir-1981.
- SÖZER Ali Nazım, "Hamilelik ve İş Hukukundaki Sonuçları", *Adalet Dergisi*, S: 6, Ankara, Kasım-Aralık 1982, s.1049-1069.
- SÖZER Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, DEÜ Yayınları, İzmir-1991.
- SÖZER, Ali, Uluslararası Sosyal Hukukta Mülkilik ve Şahsilik İlkeleri, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi 15. Yıl Armağanı, İstanbul-1991.
- SÖZER Ali Nazım, Yaşlılık Sigortasını Tamamlayıcı Sistemler", Sosyal Güvenlik Kurultayı, Tebliğler-Yorumlar, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti, Ankara-1992.
- SÖZER, Ali Nazım, Türkiye'de Sosyal Hukuk, Ankara-1994.
- SÖZER, Ali Nazım, "Sosyal Sigorta Kurumlarında Yeniden Yapılanma Üzerine", *Çimento İşveren D.*, Mayıs-1994.
- SÖZER, Ali Nazım, Sosyal Devlet Uygulamaları-Almanya-İngiltere-Hollanda-Türkiye, İzmir-1997.
- SÖZER, Ali Nazım, Türkiye'de Sosyal Hukuk, Ankara-1998.
- SÖZER, Ali Nazım, Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda İş Kazası Kavramı ve Unsurları, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan II, İstanbul, 2001, s.1894-1917.
- SÖZER, Ali Nazım-SARAÇ, Coşkun, "Sosyal Sigortalar Hukukunda 4958 Sayılı Yasayla Gerçekleştirilen Değişiklikler", *MESS Mercek*, 2003/32.
- SÖZER, Ali Nazım, 5510 Sayılı Kanun Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeleri, Sosyal Güvenlik Hukuku, Yasalar ve Gerçekler, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul-2007.
- SÖZER, Ali Nazım, Hukukta Yöntembilim-Yorum Yöntemleri, Hukuk Oluşturma Yöntemler [Yargıç Hukuku], İzmir-2008.
- SÖZER, Ali Nazım: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 4. Basım, Beta Yay., İstanbul-2019.
- SÖZER, Ali Nazım, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 5. Baskı, İstanbul-2021
- SÖZER, Ali Nazım: İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 6. Baskı, Beta Yay., İstanbul-2023.
- SÖZER, Ali Nazım-CANİKLİOĞU Nurşen-KABAKÇI, Mahmut (Editörler): Sosyal Sigortalar Hukuku Şerhi, Toleyis Sendikası, ASGP, 2024 Emekliler Yılı Armağanı, Aralık 2024.
- SU Mustafa Ali: "Sigortacılık Açısından Bireysel Emeklilik Sistemi", *İşveren*, C: XL, S: 3, Aralık 2001.
- SÜMER, Haluk Hadi, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yay., Eylül 2023.
- SÜNGÜ, Yakup, Sosyal Güvenlik Reformu'nun Gelir Dağılımı Üzerinde Etkisi, Tühis, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C. 20, Kasım 2006/Şubat 2007.

- ŞAKAR Müjdat, "Sosyal Güvenlikte Çözüm, Özelleştirme Değil, Özerkleştirmedir", *İşveren*, C: 20X, S: 11, Ağustos 1992.
- ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayınları, İstanbul-2017.
- ŞAKAR, Müjdat, "Yeni Sosyal Güvenlik Düzeni Acaba Kimi Memnun Edecek?", *Mercek Dergisi*, Y. 13, S. 49, Ocak-2008.
- ŞAKAR, Müjdat, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 15. Baskı, Beta Yay., İstanbul 2024.
- ŞENER Ülker: Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, TEPAV Politika Notu, Şubat-2010.
- ŞENKAL Abdulkadir: Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri İstanbul Üniversitesi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 45. Kitap, 2003. http://www. sosyalsiyaset. net/documents/kuresellesme_sp_donusumu. htm (Erişim 21/08/2011)
- TALAS, Cahit, Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları, Ankara -1953.
- TALAS, Cahit, Sosyal Ekonomi, Ankara-1979.
- TALAS, Cahit, Sosyal Ekonomi, 6. Bası, Ankara-1983.
- TALAS Mustafa: Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR), S: 29, Bahar 2011.
- TAŞÇI Faruk: 1980 sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi, İ. Ü. , SBE, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007.
- TAŞPINAR, İlkay, "İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi Yapılmamış Ülkelerde İş Üstlenen Türk İşverenlerince Çalıştırılan Türk İşçilerinin Sosyal Güvenliği", *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, 2007/43.
- TEMİZEL Fatih-AKYALÇIN Seda: "Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Mikro Finansman Kurumlarının Birlikteliği", *Çimento İşveren Dergisi*, Temmuz 2006.
- TEZEL, Ali, TEZEL, Şevket, Sosyal Sigortalar Mevzuatı, Ankara-2004.
- TOMANDL, Theodor, Grundriss des Osterreichen Sozialrecht, Wien-1980.
- TOPAK, Oğuz, Dünya Bankası ve sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Yeni Hedefler, Sendikal Notlar, Ağustos 2004.
- TOPCU: Umut, Hizmet Tespit Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara-2015
- TUNA; Orhan, YALÇINTAŞ; Nevzat, Sosyal Siyaset, İstanbul-1998.
- TUNCAY, A. Can, "Karar İncelemesi", *Çimento İşveren Dergisi*, 1990/2.
- TUNCAY, A. Can, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul-1998.
- TUNCAY A. Can, "Sosyal Güvenlik Krizi Çözümlenemeyecek mi?", *MESS Mercek Dergisi*, Ocak, 1998.

- TUNCAY Can, "Bireysel Emeklilik Rejimi Üzerine", *Çimento İşveren Dergisi*, C: 14,S: 2, Mart 2000.
- TUNCAY, A. Can/EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 10. Bası, İstanbul-2005.
- TUNCAY A. Can/EKMEKÇİ Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Bası, Beta, İstanbul-2019.
- TUNCAY A. Can/EKMEKÇİ Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 21. Bası, Beta, İstanbul-2021.
- TUNCAY A. Can/EKMEKÇİ Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 22. Bası, Beta, İstanbul-2023.
- TUNÇOMAĞ, Kenan, Borçlar Hukuku, C.I, Genel Hükümler, İstanbul-1976.
- TUNÇOMAĞ, Kenan, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul-1987.
- TUNÇOMAĞ, Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul-1990.
- TÜRKİYE İŞVEREN SENDİKALARI KONFEDERASYONU, Dünyada Sosyal Güvenlik Alanındaki Gelişmeler ve Türkiye, TİSK Yayınları No: 167, İnceleme Yayını: 11, Ankara-1994.
- UĞUR, Ömer, Alt İşverenlik İlişkisi ve Kamu İşyerlerindeki Uygulaması, Seçkin Yayınları, Ankara – 2017.
- UĞUR, Suat, Sosyal Güvenlik Sisteminde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi, TİSK Yayını, Ankara-2004.
- UĞUR, Suat, Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Ekin Yayınevi, Bursa-2011.
- UĞUR, Suat: "Bireysel Emeklilik 10 Yaşında" Çimento İşveren, ÇEİS, C:28, S:2, Mart 2014, s.22-37.
- UĞUR, Suat / UĞUR, Ömer, "İş Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Çalışanların Ebeveynliğe İlişkin Hakları", SDÜ İİBF Dergisi, C. 22, S. 3, 2017, s. 663-684
- UĞUR, Ömer, "4857 Sayılı İş Kanununa Göre Kısmi Süreli İş Sözleşmelerinde Ücret", İMHFD, C. 6, S. 11, 2021, s. 97-123.
- USLU Nermin, "Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Özel Hayat Sigortacılığının Durumu ve Geleceği", *Reasürör*, S:32, Nisan 1999.
- UŞAN, Fatih, Çıraklık Sözleşmesi, Konya-1994.
- UŞAN, M. Fatih, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara-2009.
- UŞAN, M. Fatih, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara-2024.
- WANNAGAT, Georg, Lehrbuch des Sozialversicherungsrecht, Tübingen-1965.

- YAMAN Yılmaz: "Sivil Toplum Kuruluşlarında Hizmet Kalitesi ve Ölçümü", *Sivil toplum Dergisi*, Yıl: 1 S: 3, Temmuz Eylül 2003 (http://www. siviltoplum. com. tr/?ynt=icerikdetay&icerik=85&id=152 Erişim09/08/2011)
- YAZGAN, Turan, Sosyal Sigorta, İstanbul-1977.
- YAZGAN Turan, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1981.
- YAZGAN, Turan, Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, Yayın No. 364.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Türk Kültür Sistemi İçinde Vakfın Yeri", *Vakıflar Dergisi*, S.6.
- YELEKÇİ, Memduh-YELEKÇİ İlhami, İş Kanunu Şerhi, Ankara-1998.
- YILDIRIM, M. Kamil, YILDIRIM-DEREN, Nerhis, İcra Hukuku, Beta Yayınları, 4. Baskı, İstanbul-2009.
- YILMAZ, Esin/GÖKŞEN, Neyir, "Özel Sağlık Sigortalarında Avrupa Birliği Uygulamaları ve Türkiye İçin Model Önerisi", *Reasürör*, S: 35, Ocak 2000.

SOSYAL PAZARLAMA FAALİYETLERİNİN GÖNÜLLÜLÜK DAVRANIŞLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAPLAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-33-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYAL PAZARLAMA KAVRAMI

1.1. Sosyal Pazarlama Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 6
1.2. Sosyal Pazarlama Kavramının Tanımı 9
1.3. Sosyal Pazarlamanın Temel İlkeleri 12
1.4. Sosyal Pazarlamanın Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması 12
1.5. Sosyal Pazarlama Karması 15
1.5.1. Ürün 17
1.5.2. Fiyat 18
1.5.3. Dağıtım 18
1.5.4. Tutundurma 19
1.6. Sosyal Pazarlamanın Karşısındaki Engeller 20

İKİNCİ BÖLÜM
PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ

2.1. Gerekçelendirilmiş Eylem Teorisi 21
2.2. Planlı Davranış Teorisi 22
2.2.1. Tutum 23
2.2.2. Öznel Norm 27
2.2.3. Algılanan Davranışsal Kontrol 28
2.2.4. Niyet 29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAN BAĞIŞI ÇERÇEVESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri 32
3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri 33
3.3. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları 34
3.4. Sivil Toplum Kuruluşlarında Sosyal Pazarlama 36
3.5. Gönüllülük Kavramı 38
3.5.1. Gönüllülük Kavramının Tanımlanması 39
3.5.2. Gönüllülük Motivasyonları 40
3.5.3. Gönüllülük Çeşitleri 41
3.5.4. Altruizm 42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi 43
4.2. Araştırma Soruları 43
4.3. Kavramsal Modelinin Geliştirilmesi 44
4.3.1. Sosyal Pazarlama Faaliyetlerinin Algılanan Etkinliğinin Tutum, Öznel Norm, Algılanan Davranışsal Kontrol, Altruizm ve Niyet Üzerindeki Etkisi 44
4.3.2. Tutum, Öznel Norm, Algılanan Davranışsal Kontrol ve Altruizmin Niyet Üzerindeki Etkisi 47
4.4. Araştırma Modeli ve Hipotezler 51
4.5. Ana Kütle ve Örneklem 52
4.6. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Anketlerin Hazırlanması 53
4.6.1. Tutum Ölçeği 53
4.6.2. Öznel Norm Ölçeği 53
4.6.3. Algılanan Davranışsal Kontrol Ölçeği 54
4.6.4. Altruizm Ölçeği 54
4.6.5. Sosyal Pazarlama Faaliyetlerinin Algılanan Etkinliği Ölçeği 55
4.6.6. Niyet Ölçeği 55
4.7. Anket Formunun Hazırlanmasında Dikkat Edilen Konular 56
4.8. Pilot Uygulama ve Anket Formunun Son Şeklini Alması 56
4.9. Veri Toplama Aşaması 56
4.10. İstatiksel Analiz ve Bulgular 57
4.10.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Temel Demografik Veriler 57
4.10.2. Kan Bağışı Konusunda Bilgi Edinme Kaynakları 59
4.10.3. Sosyal Medya Takip Kanalları 60
4.10.4. Gerçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri 60
4.10.4.1. Keşfedici Faktör Analizleri 60
4.10.4.1.1. Kan Bağışına Yönelik Tutum İçin Keşfedici Faktör Analizi 61
4.10.4.1.2. Öznel Norm İçin Keşfedici Faktör Analizi 61
4.10.4.1.3. Algılanan Davranışsal Kontrol İçin Keşfedici Faktör Analizi 62
4.10.4.1.4. Altruizm İçin Keşfedici Faktör Analizi 62
4.10.4.1.5. Kan Bağışlama Niyeti İçin Keşfedici Faktör Analizi 63
4.10.4.1.6. Sosyal Pazarlama Faaliyetlerinin Algılanan Etkinliği İçin Keşfedici Faktör Analizi 64
4.10.4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi 65
4.10.4.3. Güvenilirlik Analizleri 67
4.10.5. Korelasyon Analizi 67
4.10.6. Değişkenlerin Demografik Özelliklere Göre Farklılaşma Durumu 68
4.10.7. Değişkenlerin Bilgi Edinme Kaynaklarına Göre Farklılaşma Durumu 75
4.10.8. Değişkenlerin Sosyal Medya Mecra Takip Durumlarına Göre Farklılaşma Durumu 86
4.10.9. Regresyon Analizleri 90

KAYNAKÇA

Acar, Şaban (2012). *Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye'de Derneklerin Profili*. Ankara: Bizim Kitap.

Adam, Douglas; Soutar, Geoffrey N. (1999). A proposed model of the blood donation process. Conference Proceedings: Australian and New Zealand Marketing Academy Conference, (Sydney).

Ajzen, Icek (2008). *Consumer attitudes and behavior*, In C.P. Haugtvedt, P.M. Herr & F.R. Cardes (Eds.), Handbook of consumer psychology (525–548), 2008, New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Ajzen, Icek (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.

Ajzen, Icek (1987). Attitudes, traits, and actions: Dispositional prediction of behaviour in social psychology. *Advances in Experimental Social Psychology*, 20, 1-63.

Akdoğan, M. Şükrü.; Çoban, Suzan; Öztürk, Resul (2012). Medyada Yer Alan Sosyal Pazarlama Kampanyalarına Yönelik Tüketici Değerlendirmeleri: Konya İlinde Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39, 1-18.

Akatay, Ayten (2009). *Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*. Çanakkale: Pozitif.

Akatay, Ayten; Yelkikalan, Nazan (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynakları Yönetimi*. Bursa: Ekin.

Akın, Fetullah; Erdem, Tevfik (2004). *Sivil Toplum ve Kuruluşlar Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği.* Amsterdam: Türkevi.

Alessandrini, Megan (2007). Community Volunteerism and Blood Donation: Altruism as a Lifestyle Choice. *Transfusion Medicine Reviews*, 21(4), 307-316.

Allen, Jeff. J.; Butler, Daniel D. (1993). Assessing the Effects of Donor Knowledge and Perceived Risk on Intentions to Donate Blood. *Journal of Health Care Marketing*, 13(13), 26–33.

Alvaro, E. M.; Crano, W.D.; Siegel, J.T.; Hohman, Z.; Johnson, I.; Nawaki, B. (2013). Adolescents' attitudes toward antimarijuana ads, usage intentions, and actual marijuana usage. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27, 1027–1035.

Andaleeb, Syeed Saad; Basu, Amiya K. (1995). Explaining blood donation: the trust factor. *Health Care Mark*, 15, 42-48.

Andreasen, Alan R. (1994). Social Marketing: Its Definition and Domain. *Journal of Public Policy & Marketing*, 13(1), 108-114.

Argan, Mehpare T. (2016). Kan Bağış Davranışını Etkileyen Faktörlerin Planlı Davranış Teorisi Çerçevesinde İncelenmesi. *ACU Sağlık Bil. Dergisi*, 2, 96-104.

Argan, Mehpare T. (2016). Sosyal Pazarlamada Kampanya Yönetimi: Organ Bağışına Yönelik Kuramsal Bir Çerçevesi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, No: 18, 169-187.

Argan, Mehpare T. (2007). Organ Bağışını Arttımada Sosyal Pazarlama Yaklaşımı: Organ Bağışına Yönelik Bir Tutum Araştırması. Anadolu Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.

Armitage, Christoper. J.; Conner, Mark (2001). Efficacy of the theory of planned behavior: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40, 471–499.

Armitage, Christoper. J.; Conner, Mark (2001). Social Cognitive Determinants of Blood Donation. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol: 31, No: 7, 1431–1457.

Aytekin, Pınar.; Yakın, Volkan (2015). Duygusal ve Rsayonel Sosyal Reklam Mesajlarının Etkililiği Üzerine Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6)1, 507 – 526.

Ayvaz, İbrahim; Torlak, Ömer (2016). Sosyal Pazarlama ve Ahlaki Boyutları. *İş Ahlakı Dergisi*, 9(2), 247 – 281.

Bagot, Kathleen L.; Masser, Barbara M. (2015). Using an Extended Theory of Planned Behavior to Predict a Change in the Type of Blood Product Donated. *Annals of Behavioral Medicine*, 49(4), 510-521.

Balaban Y., Aslı, İnce, İnci Ç. (2015). Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30(2), 149 – 169.

Baron, R.A.; Byrne, D. (1977). *Social Psychology: Underslanding Human Interaction,* (2.ed), Boston: Allyn&Bacon.

Bayın, Gamze; Akbulut, Yasemin (2012). Sosyal Pazarlama Kavramının Analizi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 53 – 72.

Bayraktaroğlu, Gül; İLTER, Burcu (2007). Sosyal Pazarlama: Engeller ve Öneriler. *Ege Akademik Bakış,* 7(1), 117-132.

Bednall, Timothy C.; Liliana, Bove L.; ALI, Cheetham; Murray, Andrea, L. (2013). A systematic review and meta-analysis of antecedents of blood donation behavior and intentions. *Social Science & Medicine,* 96, 86-94.

Beerli-Palacio, Asuncion; Martin-Santana, Josefa D. (2009). Model explaining the predisposition to donate blood from the social marketing perspective. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing,* 14, 205-214.

Belda, Suarez; Fernández, Montoya; Fernández, Rodríguez; Berrio, López; Penuela, Cilero (2004). How regular blood donors explain their behavior. *Transfusion*, 44, 1441- 1446.

Bendapudi, N.; Singh, S.N.; Bendapudi V. (1996). Enhancing Helping Behavior: An Integrative Framework for Promotion Planning. *Journal of Marketing*. 60(3), 33-49.

Bennett, Roger (2007). The use of marketing metrics by British fundraising charities: a survey of current practice. *Journal of Marketing Management,* 23(9-10), 959-989.

Bloom, Paul N.; Yu Hussein, Pattie,; Szykman, Lissa R. (1995). Benefiting Society and The Bottom Line. *Marketing Management,* 14(3), 8-18.

Bodur, H. Onur; Brinberg, David; Coupey, Eloise (2000). Belief, Affect and Attitude: Alternative Models of The Determinants of Attitude. *Journal of Consumer Psycholgy,* 9(1), 17-28.

Bussell, H.; Forbes D. (2002). Understanding the Volunteer Market: The What, Where, Who and Why of Volunteering. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 7(3), 244-257.

Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Clary, E. Gil; Snyder, Mark; Ridge, Robert D.; Copeland, John; Stukas, Arthur A.; Haugen, Julie; Miene, Peter (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516-1530.

Cnaan, R. A.; Goldberg-Glen, R.S. (1991). Measuring motivation to volunteer in human services. *Journal of Applied Behavioral Science*, 27, 269-284.

Cüceloğlu, Doğan (2007). *İnsan ve Davranışı.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çevik, Ayşen; Gürsel, Ferda (2015). Gönüllü Motivasyon Envanteri: Türk Popülasyonuna Uyarlanması. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 13(2), 83-92.

Davis, Kevin; Duke, Jennifer; Shafer, Paul; Patel, Deesha; Rodes, Robert; Beistle, Diane (2016). Perceived Effectiveness of Antismoking Ads and Association with Quit Attempts Among Smokers: Evidence from the Tips From Former Smokers Campaign. *Health Communication*, 32(8), 931-938.

Davis, Kevin; Uhrig, Jennifer; Bann, Carla; Doug, Rupert; Fraze, Jami (2011). Exploring African American Women's Perceptions of a Social Marketing Campaign to Promote HIV Testing. *Social Marketing Quarterly*, 17(3), 39-60.

Daştan, Nihal B.; Daştan, Murat; Kıranşal, Nilüfer (2013). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Kan Bağışına Yönelik Bilgi ve Tutumları. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 13(1), 27-32.

Dann, Stephen (2010). Redefining social marketing with contemporary commercial marketing definitions. *Journal of Business Research,* 63, 147-153.

Deb, Madhurima; Sinha, Gautam (2016). Impact of culture on religiosity, cosmopolitanism and ethnocentrism. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics,* 28(1), 56-72.

Dillard, J. P.; Peck, E. (2000). Affect and persuasion: Emotional responses to public service announcements. *Communication Research*, 27, 461–495.

Dillard, J. P.; Shen, L.J.; Vail, R.G. (2007). Does perceived message effectiveness cause persuasion or vice versa? 17 consistent answers. *Human Communication Research*, 33, 467–488.

Dolcinar, Sara; Randle Melanie J. (2004). Marketing Research for Volunteering: A Resarch Agenda. In Proceedings of the Australian and New Zealand Marketing Academy (ANZMAC) Conference, (Wellington, 2004).

Düzakın, E. (2005). Bilimsel Araştırmalarda Örneklem Büyüklüğü Belirleme. *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 18, 62-64.

Echevarria, Covadonga. A.; Garcia, Maria S.A. (2014). A behavior model for blood donors and marketing strategies to retain and attract them. *Rev. Latino-Am. Enfermagem,* 22(3), 467–475.

Erdoğan, İrfan (1998). *Araştırma Dizaynı ve İstatistiki Yöntemler*, Ankara: Emel Matbaası.

Eser, Zeliha; Özdoğan, F. Bahar (2006). *Sosyal Pazarlama*. Ankara: Siyasal Kitabevi. Faqah, Anadil; Moiz, Bushra; Shadid, Fatima; Ibrahim, Mariam; Rahiim, Ahmed (2015). Assessment of blood donation intention among medical students in Pakistan--An application of theory of planned behavior. *Transfusion and Apheresis Science,* 53, 353-359.

Ferguson, E. (1996). Predictors of future behaviour: A review of the psychological literature on blood donation. *British Journal of Health Psychology*,1, 287-308.

Ferguson, Eamonn; Atsma, Femke; Kort, Wim d; Veldhuizen, Ingrid (2012). Exploring the pattern of blood donor beliefs in first-time, novice, and experienced donors: differentiating reluctant altruism, pure altruism, impure altruism, and warm glow. *Transfusion*, 52, 343-355.

Fernández, Montoya; López-Berrio, A.; Luna Del Castillo, J.D. (1998). How some attitudes, beliefs and motivations of Spanish blood donors evolve overtime. *Vox Sangninis*, 74, 140-147.

France, Janis L.; Kowalsky, Jennifer M.; France, Cristpher R.; McGlone Sarah T.; Himawan, Lina K.; Kessler, Debra A.; Shaz, Beth H. (2014). Development of common metrics for donation attitude, subjective norm, perceived behavioral control, and intention for the blood donation context. *Transfusion*, 54, 837-847.

France, Janis L.; France, Cristpher R.; Himawan, Lina K. (2007). A path analysis of intention to redonate among experienced blood donors: an extension of the theory of planned behavior. *Transfusion*, 47, 1006-1013.

Genç, Arda (2011). Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Olma Güdüleri: Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi Gönüllüleri Üzerine Bir Araştırma. Anadolu Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Gençoğlu, Pelin; Bağlıtaş, H. Hilal; Kuşkaya, Sevda (2017). Sosyal Pazarlama Aracı Olarak Kamu Spotlarının Birey Davranışları Üzerindeki Etkileri: Parametrik Olmayan İstatistiksel Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(48), 622-629.

Gergely, Toth (2012). *Gerçekten Sosyal Sorumluluk Sahibi İşletmeler*, (çev. Berkay Orhaner, Hande Diker, M. Feride Doğan), İstanbul: Türkiye Sosyal Sorumluluk Derneği.

Giles, M., Cairns, E. (1995). Blood donation and Ajzen's theory of planned behaviour: An examination of perceived behavioural control. *British Jotirnal of Social Psychology*, 34, 173-188.

Giles, M.; McClenahan, C.; Cairns, E.; Mallet, J. (2004). An application of the Theory of Planned Behaviour to blood donation: the importance of self-efficacy. *Health Education Resarch*, 19(4), 380-391.

Glynn, S.A.; Kleinman, S.H.; Schreiber, G.B.; Zuck, T.; Combs, S.M.; Bethel, J.; Garraty, G.; Williams, A.E. (2002). Motivations to donate blood; demographic comparisons. *Transfusion*, 42(2), 216-225.

Goldberg, M. E. (1995). Social marketing: are we fiddling while Rome burns. *Journal of Consumer Psychology*, 4(4), 347-370.

Hablemitoğlu, Şengül; Özkan, Yasemin; Yıldırım, Filiz (2010). Bir Fedakârlık Örneği Olarak Kan Bağışı. *Aile ve Toplum*, Ocak-Şubat-Mart, 67-77.

Hale, J. L.; Householder, B. J.; Greene, K.L. (2002). The theory of reasoned action. *The handbook of persuasion,* Thousand Oaks, CA: Sage, 259-286.

Holdershaw, Judith; Gendall, Philip; Wright, Malcolm (2011). Predicting blood donation behaviour: further application of the theory of planned behaviour. *Journal of Social Marketing*, 1(2), 120-132.

Hümeriç, Pelin (2009). Sosyal Pazarlama Yöntemi Olarak Karşılıklı Yarar Odaklı Sponsorluk (Neden İlişkili Pazarlama) Uygulamalarının Tutumlar Üzerine Etkisi. Marmara Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Hyde, Melissa K.; Knowles, Simon R.; White, Katherine M. (2013). Donating blood and organs: using an extended theory of planned behavior perspective to identify similarities and differences in individual motivations to donate. *Health Education Research*, 28(6), 1092-1104.

İslamoğlu, Ahmet H.; Altunışık, Remzi (2013). *Tüketici Davranışları*. İstanbul: Beta.

Javadzadeh, Shahshahani H.; Yavari, M.T.; Attar, M.; Ahmadiyeh, M.H. (2006). Knowledge, attitude and practice study about blood donation in the urban poptilation of Yazd, Iran. *Transfusion Medicine*, 16, 403-409.

Kacar, Ayşe İ. (2014). Sosyal Pazarlama ve Kampanya Yönetiminin Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları Açısından İncelenmesi: Karma Bir Araştırma. Celal Bayar Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi, Manisa.

Karacan, Eda; Cengiz Seval, Guldane; Aktan, Zeynep; Ayli, Meltem; Palabıyıkoglu, Refia (2013). Blood donors and factors impacting the blood donation decision: Motives for donating blood in Turkish sample. *Transfusions and Apheresis Science*, 49, 468-473

Kempf, DeAnna (1999). Attitude Formation from Product Trial: Distinct Roles of Cognition and Affect for Hedonic and Functional Product. *Psycholgy and Marketing,* 16(1), 35-50.

Kitapçı, Olgun; Dörtyol, İ. Taylan; Gülmez, Mustafa (2015). Sosyal Pazarlama Literatür İncelemesi: Prensipler ve Teknikler Kapsamında Ele Alınan Temel Konular (1971- 2014), (20. Ulusal Pazarlama Kongresi, Eskişehir).

Kocagöz, Elif; Dursun, Yunus (2010). Algılanan Davranışşal Kontrol, Ajzen'in Teorisinde Nasıl Konumlanır? Alternatif Model Analizleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 12(19), 139-152.

Kotler, P.; Andreasen, A. (1991). *Strategie Marketing for Nonprofit Organizations*, New Jersey:Prentice-Hall, Inc.

Kotler, P; Lee, N. (2010). *Yoksulluğa Karşı Sosyal Pazarlama.* (çev. Zeynep Kökkaya

Chalar), İstanbul: MediaCat.

Kotler, P; Lee, N. (2007). *Kamu Sektöründe Pazarlama: Kamu Kuruluşlarının Performansını Arttırmak için Bir Yol Haritası,* (çev. Zeynep Kökkaya Chalar) İstanbul: MediaCat.

Kotler, P.; Zaltman, G. (1971). Social Marketing: An Approach to Planned Social Change. *Journal of Marketing*, 35(3), 3–12.

Kurtoğlu, Sergün (2007). Sosyal Pazarlama Kavramının Analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 125 – 134.

Latting, J. K. (1990). Motivational Differences Between Black and White Volunteers.

Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 19(2), 121-136.

Lemmens, C. Abraham; Hoekstra, T.; Ruiter, R.A.C.; De Kort, W.L.A.M.; Brug, J.; Schaalma, H.P.(2005). Why don't young people volunteer to give blood? An investigation of the correlates of donation intentions among young nondonors. *Blood Donors and Blood Collection*, 45, 945-955.

Ling, J. C.; Franklin, B. A.; Lindsteadt, J. F.; Gearon,S. A. (1992). Social marketing: its place in public health. *Annual Review of Public Health*, 13(1), 341-362.

Madden, T. J; Ellen, P.; Ajzen, I. (1992). A comparison of the theory of planned behavior and the theory of reasoned action. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 3–9.

Mason, June (2010). Attitude Toward the Ad: Its Influence in a Social Marketing Context. *Social Marketing Quarterly*, 16(2), 104-126.

Mason, M. (1980). Reading ability and the encoding of item and location information. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*,6, 89- 98.

Masser, Barbara M.; Bednall, Timothy C.; White, Katherine M.; Terry, Deborah (2012). Predicting the retention of first-time donors using an extended Theory of Planned Behavior. *Transfusion*, 52, 1303-1310.

Masser, Barbara M.; White, Katherine M.; Hyde, Melissa K.; Terry, Deborah; Robinson, Natalie G. (2009). Predicting blood donation intentions and behavior among Australian blood donors: testing an extended theory of planned behavior model. *Transfusion*, 49, 320-329.

McMahon, Roz; Bryne, Molly (2008). Predicting donation among an Irish sample of donors and nondonors: extending the theory of planned behavior. *Transfusion*, 48(2), 321–331.

Merav, Ben N.; Lena, Gorkov (2011). Investigating the factors affecting blood donation among Israelis. *International Emergency Nursin,* 19(1), 37-43.

Mercan, Hüseyin (2015). Sosyal Pazarlama Aracı Olarak Kamu Spotu Reklamları ve Bunlara Karşı Tutum ve Eğilimlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Mirutse, Gabremeskel; Fisseha, Girmatsion; Abebe, Lakew; Birhanu, Zewda (2014). Intention to donate blood among the eligible population in Mekelle City, Northern Ethiopia: Using the theory of planned behavior. *American Journal of Health Research*, 2(4), 158-163.

Misje, A.H; Bosnes, V.; Gasdal, O.; Heier, H.E. (2005). Motivation, recruitment and retention of voluntary non-remunerated blood donors: a survey-based questionnaire study. *Vox Sang,* 89(4), 236-244.

Moskevich, Natalia (2015). Türkiye'de Tütün Sektöründe Çalışanların Endüstrinin "Sosyal Pazarlama" faaliyetlerini algısı İzmir ilinde bir uygulama. Gazi Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Mucuk, İsmet (2014). *Pazarlama İlkeleri*. İstanbul: Türkmen.

Murphy-Hoefer, R.; Hyland, A.; Higbee, C. (2008). Perceived effectiveness of tobacco countermarketing advertisements among young adults. *American Journal of Health Behavior*, 32, 725–734.

Nakıboğlu, Burak; Özsoy, Tufan (2016). *Sosyal Pazarlama: Sosyal Pazarlama Kampanyası Örnekleriyle.* Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Neiger, Brad L.; Thackeray, Rosemary; Barnes, Michael D.; Mckenzie, James F. (2003). Positioning Social Marketing As A Planning Process For Health Education. *American Journal of Health Studies*, 18(2/3), 75-81.

Nonis, Sarath A.; Ford, Charles W.; Logan, Laddie; Hudson, Gail (1996). College Student's Blood Donation Behavior: Relationship to Demographics, Percieved Risk and Incentives. *Health Marketing Quarterly,* 13, 33-46.

Novatorov, E.V; Crompton, J.L. (2001). A Revised Conceptualization of Marketing in the Context of Public Leisure Services. *Journal of Leisure Research*, 33(2), 169-186.

Odabaşı, Yavuz; BARIŞ, Gülfidan (2010). *Tüketici Davranışı*, İstanbul: MediaCat.

Ownby, H.E.; Kong, F.; Watanahe, K.; TU, Y.; Nass, C.C. (1999). Analysis of donor return behaviour. Retrovirus Epidemiology Donor Study. *Transfusion*, 39, 128-135.

Özdamar, Kazım (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi.* Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özsoy, Tufan (2015). Teknoloji Bazlı Pazarlama Uygulamalarının Sosyal Pazarlama'da Kullanılmasına Yönelik Bir Model Önerisi. 20. Ulusal Pazarlama Kongresi, (Eskişehir-Türkiye 2015).

Öztürk, Abdülkadir; Nart, Sima; Altunışık, Remzi (2015). Tüketicilerin Helal Tüketim Davranışlarının Belirleyicileri: Planlı Davranış Teorisi Çerçevesinde Bir Araştırma. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(2), 141-160.

Özgül, Engin (2010). Tüketicilerin Değer Yapıları, Gönüllü Sade Yaşam Tarzı ve Sürdürülebilir Tüketim Üzerindeki Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi,* 28(2), 117-150.

Özmutaf, N. Metin (2007). Sivil Toplum Kuruluşlarının Misyonlarını Gerçekleştirmede İnsan Kaynaklarının Rolünün Gönüllü Yönetimi Yaklaşımları Bağlamında İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi, Isparta.

Pagliariccio A; Guermandi, G.; Marinozzi, M.; Piani, M.(2003). Can better information increase hemapheresis. *Transfusion and Apheresis Science*, 28, 149-153.

Peattie, Ken; Peattie, Sue (2009). Social marketing: A pathway to consumption reduction.

Journal of Business Research, 62(2), 260-268.

Peattie, Ken; v, Sue (2003). Ready to Fly Solo? Reducing Social Marketing's Dependence on Commercial Marketing Theory. *Marketing Theory*, 3(3) 365–86.

Petty, R.E.; Caciopo, J.T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion. *Advances in Experimental Social Psychology*, 19, 123-205.

Phillips, M. (1982). Motivation and Expectation in Successful Volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*. 11(2-3), 118-125.

Reid, Mike; Wood, Angela (2008). An investigation into blood donation intentions among non-donors. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 13, 31-43.

Robinson, Natalie G.; Masser, Barbara M.; White, Katherine M.; Hyde, Melissa K.; Terry, Deborah J. (2008). Predicting intentions to donate blood among nondonors in Australia: an extended theory of planned behavior. *Blood Donors and Blood Collection*, 48, 2559-2567.

Rothschild, M. (1997). An Historic Perspective of Social Marketing. *Journal of Health Communication*, 2, 308-309.

Schuster, Lisa; Kubacki, Krzysztof; Rundle-Thiele, Sharyn (2016). Community-based social marketing: effects on social norms. *Journal of Social Marketing*, 6(2), 193-210.

Shove, E. (2010). Beyond the ABC: Climate Change Policy and Theories of Social Change. *Environment and Planning*, 42(6), 1273-1285.

Smith, D. H. (1981). Altruism, Volunteers, and Volunteerism. *Journal of Voluntary Action Research*, 10(1), 21-36.

Stead, M; Fisseha, Hashtings G.; McDermott, L. (2007). The meaning, effectiveness and future of social marketing. *Obesity Reviews*, 6(1), 189-193.

Sümer, Nebi (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları,* 3(6), 49-74

Şahin, Mehmet (2010). *Kamu Ekonomisi ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Çanakkale: Pozitif.

Tayşir, Aygün; Pazarcık, Yener(2011). *Türkiye'nin Önde Gelen Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetsel ve Örgütsel Analizi.* İstanbul: Beta.

Tek, Ömer Baybars; ÖZGÜL, Engin (2013). *Modern Pazarlama İlkeleri: Uygulamalı Yönetimsel Yaklaşım.* İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Top, Seyfi; Öner, Akın (2008). İşletme Perspektifinden Sosyal Sorumluluk Teorisinin İncelenmesi. *SKÜ SBE Dergisi,* 4(7), 97-110.

Torlak, Ömer (2007). *Pazarlama Ahlakı: Sosyal Sorumluluk Ekseninde Pazarlama Kararları ve Tüketici Davranışlarının Analizi*. Pazarlama Dünyası, İstanbul: Beta.

Torlak, Ömer (2001). Sivil Toplum Örgütlerine Sosyal Pazarlama Yaklaşımı. *Pazarlama Dünyası*, 15(1).

Tiltay, Muhammet Ali (2014). Bir Tüketici Davranışı Olarak Bireysel Bağış: Bağış Motivasyonlarının Doğrudan ve Dolaylı Bağış Üzerindeki Etkisi. Osmangazi Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir.

Trimmel, Michael; Lattacher, Helene; Janda, Monika (2005). Voluntary whole-blood donors, and compensated platelet donors and plasma donors: Motivation to donate, altruism and aggression. *Transfusion and Apheresis Science*, 33, 147-155.

Uslu, Aypar T.; Marangoz, Mehmet (2008). Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Sosyal Pazarlama ve Çevre Gönüllü Kuruluşlara Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 109-137.

Uğur, Suat (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*. Bursa: Ekin.

Wildman, John; Hollingsworth, Bruce (2009). Blood donation and the nature of altruism. *Journal of Health Economics*, 28, 492-503.

Yadav, Rambalak; Pathak, Govind S. (2016). Intention to purchase organic food among young consumers: Evidences from a developing nation. *Appetite*, 96, 122-128.

Yazıcıoğlu, Yahşi; Erdoğan, Samiye (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Zaller N; Nelson, K.E.; Ness, P.; Wen, G.; Bai, X.; Shan, H. (2005). Knowledge, attitude and practice survey regarding blood donation in a Northwestern Chinese city. *Transfusion Medicine*, 15, 277-286.

İnternet Kaynakları

AMA. https://www.ama.org/AboutAMA/Pages/Definition-of-Marketing.aspx

Tarihi: 05.03.2017).

COMUNICAQUEMUDA.http://www.comunicaquemuda.com.br/cartaz-interativo-para-promover-doacao-de-sangue/ (Erişim Tarihi: 03.04.2018).

INDEPENDENT.https://www.independent.co.uk/news/world/europe/blood-donors-in-sweden-get-a-text-message-whenever-someone-is-helped-with-their-blood-10310101.html (Erişim Tarihi: 03.04.2018).

KHGM.http://www.kanver.org/Upload/Dokuman/Dosya/93488678_khgm_2016.pdf (Erişim Tarihi: 30.01.2018).

KHGM. http://www.kanver.org/Upload/Dokuman/Dosya/21399856_kan_2015.pdf (Erişim Tarihi: 30.01.2018).

KIZILAY. http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3290 (Erişim Tarihi: 11.09.2017).

KIZILAY. http://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz (Erişim Tarihi: 11.09.2017).

KIZILAY.https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dosya/14682334_ek-2-afis-brosur-gorselleri.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2018).

MACFADYEN, L.; STEAD, M.; HASTINGS, G. (1999). A Synopsis of Social Marketing,http://staff.stir.ac.uk/w.m.thompson/Social%20Enterprise/Library/Synopsis%20of%20Social%20Marketing.pdf, (Erişim Tarihi: 14.07.2016).

MARKETINGTÜRKİYE. http://www.marketingturkiye.com.tr/haberler/honda-motosiklet-kan-bagisi-icin-davet-ediyor/ (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

METRO. http://propmark.com.br/anunciantes/hemorio-fura-jornal-metro (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

RAFTOPOULOU, Christina-Effimia (2011). "The Captured Citizen: A Critique Of Social Marketing",https://www.mngt.waikato.ac.nz/ejrot/cmsconference/2003/proceedings/criticalmarketing/Reftopoulou.pdf, (Erişim Tarihi: 06.03.2018).

TUİK. http://www.tuik.gov.tr/ustmenu.do?metod=temelist (Erişim Tarihi: 05.05.2017).

TUSEV.http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/TUSEV_BB_infografik_kit_TR.pdf (Erişim Tarihi: 21.10.2017).

UNDP.http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/mdgs/Turkiyedegonulluluk.pdf (Erişim Tarihi: 07.11.2017).

YADA. http://en.yada.org.tr/pdf/c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf (Erişim Tarihi: 18.10.2017)

SOSYAL POLİTİKADA GÜNCEL KONULAR

Editörler:
Prof. Dr. Kurtuluş Yılmaz GENÇ
Doç. Dr. Burçin ESER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-93617-0-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

YOKSULLUĞUN HER TÜRLÜ BİÇİMİNİN HER YERDE SONA ERDİRİLMESİ: EĞİLİMLER, ZORLUKLAR VE STRATEJİLER 1
Prof. Dr. Güven MURAT

AB'NİN DOĞUM ORANINI ARTIRMAYA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA STRATEJİLERİ: AVUSTURYA'DA ZORLUKLAR VE YAKLAŞIMLAR 23
Doç. Dr. Mehmet SOYTÜRK

TÜRK ÇALIŞMA HAYATINDA ANALIK İZNİ 34
Doç. Dr. Mustafa ŞEN
Arş. Gör. Dr. Ayşıl KABAKÇI

İKİ DEVİR ARASINDA BİR SINIF: OSMANLI'DAN ERKEN CUMHURİYET'E ANA HATLARIYLA İŞÇİ HAREKETİ 47
Dr. Öğr. Üyesi Serter ORAN

YAŞLI ÇALIŞANLAR VE İŞ-YAŞAM DENGESİ: ULUSLARARASI UYGULAMALAR 60
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Erdem TUNÇ

ENGELLİ BİREYLER İÇİN BİR İSTİHDAM OLANAĞI OLARAK HAZIR GİYİM SEKTÖRÜ 78
Öğr. Gör. Nurdan Kumaş ŞENOL

ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 92
Prof. Dr. Kurtuluş Yılmaz Genç
Doç. Dr. Burçin Eser

ÖZGEÇMİŞ BİLGİLERİ 111

Kaynakça

Ahmadi, A. W., & Balkaya, N. (2025). Turkey's role in advancing environmental sustainability within the framework of the Sustainable Development Goals. *International Journal of Medical Case Reports and Reviews, 5*(1). https://doi.org/10.59657/2837-8172.brs.25.074

Babu, S. C., & Srivastava, N. (2024). Sustainable Development Goal 1: Ending poverty. In S. L. Hendriks & S. C. Babu (Eds.), *Handbook on public policy and food security* (pp. 80–89). Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781839105449.00013

Brady, D. (2019). Theories of the causes of poverty. *Annual Review of Sociology, 45*(1), 155–175.

Calnitsky, D. (2018). Structural and individualistic theories of poverty. *Sociology Compass, 12*(12), e12640. https://doi.org/10.1111/soc4.12640

Castañeda Aguilar, R. A., Diaz-Bonilla, C., Lakner, C., Nguyen, M. C., Viveros, M., & Tetteh Baah, S. K. (2024, September). *Global poverty update from the World Bank: Revised estimates up to 2024*. World Bank Blogs. https://blogs.worldbank.org/en/opendata/september-2024-global-poverty-update-from-the-world-bank--revised-estimates-up-to-2024

Cichos, K., & Lange Salvia, A. (2018). *SDG1 – No poverty: Making the dream a reality.* Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/9781787696259

Diaz-Bonilla, C., Sabatino, C., Wu, H., & Nguyen, M. C. (2022). *October 2022 update to the Multidimensional Poverty Measure* (No. 38203). The World Bank Group.

Eurostat. (2025). *Living conditions in Europe – Poverty and social exclusion.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion#Poverty_or_social_exclusion

Fehling, M., Nelson, B. D., & Venkatapuram, S. (2013). Limitations of the Millennium Development Goals: A literature review. *Global Public Health, 8*(10), 1109–1122. https://doi.org/10.1080/17441692.2013.845676

Government of Turkey. (2019). *Turkey's sustainable development goals: 2nd VNR 2019 – Strong ground towards common goals.* https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/23862Turkey_VNR_110719.pdf

Greve, B. (2019). *Poverty: The basics* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429297007

Güzel, B. (2025). 2014–2024 yıllarında Türkiye'de kentsel yoksulluğun seyri. *International Social Sciences Studies Journal, 11*(5), 952–960. https://doi.org/10.5281/zenodo.15535826

Gweshengwe, B., Hassan, N. H., & Duan, X. (2020). Defining the characteristics of poverty and their implications for poverty analysis. *Cogent Social Sciences, 6*(1), 1768669. https://doi.org/10.1080/23311886.2020.1768669

Holden, C. (2022). Global poverty and inequality. In N. Yeates & C. Holden (Eds.), *Understanding global social policy* (pp. 159–184). Policy Press. https://doi.org/10.56687/9781447358060-013

Kharas, H., & Dooley, M. (2021). *Extreme poverty in the time of COVID-19.* Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/06/Extreme-poverty-during-the-time-of-COVID-19.pdf

Kharas, H., & Dooley, M. (2022). *The evolution of global poverty* (Brookings Global Working Paper No. 166). Brookings Institution.

Leal Filho, W., Lovren, V. O., Will, M., Salvia, A. L., & Frankenberger, F. (2021). Poverty: A central barrier to the implementation of the UN Sustainable Development Goals. *Environmental Science & Policy, 125*, 96–104. https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.08.020

Ramphoma, S. (2014). Understanding poverty: Causes, effects and characteristics. *Interim: Interdisciplinary Journal, 13*(2), 59–72.

Ravallion, M. (2022). SDG 1 – On the origins of the idea of ending poverty. In M. Gutmann & D. Gorman (Eds.), *Before the UN Sustainable Development Goals: A historical companion* (pp. 14–53). Oxford University Press.

Sachs, J. D. (2012). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *The Lancet, 379*(9832), 2206–2211. https://doi.org/10.1016/s0140-6736(12)60685-0

Schleicher, J., Schaafsma, M., & Vira, B. (2018). Will the Sustainable Development Goals address the links between poverty and the natural environment? *Current Opinion in Environmental Sustainability, 34*, 43–47. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2018.09.004

Shaikh, P. A., Rasheed, B., & Shaikh, A. A. (2023). A new perspective on historical theories of poverty. *Perennial Journal of History, 4*(1), 1–25. https://doi.org/10.52700/pjh.v4i1.137

Sumner, A., & Yusuf, A. A. (2024). *New estimates of the cost of ending poverty and its global distribution* (No. 2024/46). WIDER Working Paper. https://www.wider.unu.edu/publication/new-estimates-cost-ending-poverty-and-its-global-distribution

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024–2028): Yoksullukla mücadele ve sosyal yardımlar özel ihtisas komisyonu raporu.* Ankara: Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Yoksullukla-Mucadele-ve-Sosyal-Yardimlar-OIK-Raporu_01082025.pdf

Tladi, D. (2022). SDG 1: End poverty in all its forms everywhere. In J. Ebbesson & E. Hey (Eds.), *The Cambridge handbook of the Sustainable Development Goals and international law* (pp. 50–71). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108769631.003

TÜİK. (2025). *Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri, 2024.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2024-53714

United Nations. (2015). *The Millennium Development Goals report 2015.* https://doi.org/10.18356/6cd11401-en

United Nations. (2020). *Global issues: Ending poverty.* https://www.un.org/en/global-issues/ending-poverty

United Nations. (2020a). *The Sustainable Development Goals report 2020.* https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/

United Nations. (2021). *Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development.* https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202021%20refinement_Eng.pdf

United Nations. (2024). *The Sustainable Development Goals report 2024.* https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/

United Nations Development Programme (UNDP). (2024). *2024 global multidimensional poverty index (MPI): Poverty amid conflict.* New York: Author. https://doi.org/10.18356/9789211068344

World Bank. (2018). *Poverty and shared prosperity 2018: Piecing together the poverty puzzle.* World Bank.

World Bank. (2020). *Poverty and shared prosperity 2020: Reversals of fortune.* World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1602-4

World Bank. (2022). *Poverty and shared prosperity 2022: Correcting course (Overview booklet).* World Bank.

World Bank. (2024). *Poverty, prosperity, and planet report 2024: Pathways out of the polycrisis.* World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-2123-3

Kaynakça

Ahrens, R. (2012). *Nachhaltigkeit in der deutschen Familienpolitik*, Wiesbaden: Springer Verlag.

Arbeitsmarktservice Österreich (AMS), (29.09.2025). https://www.ams.at/arbeitsuchende/topicliste/papamonat#:~:text=Seit%201.,muss%20dem%20A rbeitgeber%20gemeldet%20werden., adresinden alındı.

Badelt, Chr. (1998). *Zur Lage der Familien in Österreich*, Österreichisches Institut für Familienforschung,

Wien.

Die Presse (16.01.2019). https://www.diepresse.com/4685416/warum-wir-heiraten-heiratspraemie-bis- krise, erişim 20.09.2014

Euro- Lex (29.09.2025). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/de/ALL/?uri=CELEX:32019L1158, adresinden alındı.

Euronews (29.09.2024). https://tr.euronews.com/saglik/2024/09/30/avrupanin-dogurganlik-krizi-en-az- bebek-

nerede-doguyor-ve-turkiye-ne-durumda, adresinden alındı.

Felderer, B., Gstrein, M., Lietz, Chr., Mateeva, L., Schuh, U. (2006). *Familienleistungen in Österreich als Beitrag zu Einkommen, Erwerbsbeteiligung und finanzieller Absicherung von Frauen.* Research Report,

Institute for Advanced Studies, Wien.

Fischer- Kowalski, M., Bucek, J. (1980). *Lebensverhältnisse in Österreich. Klassen und Schichten im Sozialstaat*, Frankfurt: Campus Verlag.

Haller, M. (2008). *Die Österreichische Gesellschaft*, Frankfurt: Campus Verlag.

Haus der Geschichte Österreichs (HDGÖ), https://hdgoe.at/uog, 22.09.2024

Kramar, M. (2011). Familienpolitische Massnahmen in Österreich: Paradigmenwechsel auf dem halben Weg, *Paradigmenwechsel in der Familienpolitik*, Kreimer, M., Sturn, R., Dujmovits, R. (Hrsg.), Wiesbaden: VS Verlag.

Obinger, H., Talos, E. (2006). *Sozialstaat Österreich Zwiachen Kontiniutat und Umbau*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Österreichische Akademie der Wissenschaften (ÖAW), (17.09.2025). https://www.oeaw.ac.at/news/babyboomer-gehen-in-pension-wer-soll-das-bezahlen, adresinden alındı.

Pensionsversicherungsanstalt (22.09.2025). https://www.pv.at/web/pension/freiwillige-versicherung/freiwillige-versicherung-fuer-pflegende-angehoerige#:~:text= Online%2DFormular%20aus.-, Selbstversicherung%20f%C3%BCr%20die%20Pflege%20eines%20behinderten%20Kindes,kostenlos%20in%20der%20Pensionsversicherung%20selbstversichern. adresinden alındı.

Prof.Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN, Hakan BOSTAN (2019). Doğu Coğrafya Dergisi: Haziran-2019, Yıl:24, Sayı: 41, Sayfa: 61-90

Reich, N. (2007). Familienpolitik und Geburtenrate in Deutschland: Die Potenzielle Wirkung des Bundeselterngeld- und Elternteilzeitgesetzes auf die Kinerzahl, Hamburg: Diplomatica Verlag.

Riesenfelder, A., Sorger, C., Wetzel, P., Willsberger, B. (2007). *Das Kinderbetreuungsgeld in Österreich*, Wien: LIT Verlag

Rille- Pfeiffer, Chr., Kapella, O. (2017). *Familienpolitik in Österreich: Wirkungsanalyse familienpolitischer Massnahmen des Bundes*, Opladen: Budrich UniPress.

Sieder, Reinhard (1987): Sozialgeschichte der Familie. Frankfurt/M.: Suhrkamp.

Statistik Austria (17.09.2025). https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/demographische-indikatoren-und-tafeln/demographische-zeitreihenindikatoren, adresinden alındı.

Statistik Austria (16.09.2025). https://www.statistik.at/fileadmin/announcement/2025/02/20250226 Geburtenbilanz2024.pdf, adresinden alındı.

Stenographisches Protokoll (22.09.2025). https://www.parlament.gv.at/dokument/VII/NRSITZ/50/imfname_ 158500.pdf, adresinden alındı.

Winzen, P. (2024). Bevölkerungsexplosion in Europa und Kalter Krieg 1904–1914, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Kaynakça

Ağar, A. (2025). Türkiye'de Kadın Çalışan Olmak: OECD ve TÜİK Verileri Üzerinde Bir Değerlendirme. *Sosyal Güvence Dergisi, 28*, 1666- 1687.

Coşan, B. (2022). Türkiye'de Doğurganlığın Değişimi: Sosyal Politika Açısından Riskler ve Fırsatlar", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(56), 597-617.

Karabıyık, İ. (2012). Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(30), 231- 260.

Memurlar.net, "İşçi ve Memur Anneler Arasında İzin Farkı Kalkıyor", https://www.memurlar.net/haber/1148732/isci-ve-memur-anneler-arasinda-izin-farki-kalkiyor.html, 18.10.2025

Milliyet Gazetesi, "Milyonlarca Çalışan Dikkat! İzin Süreleri Değişiyor", https://www.milliyet.com.tr/milliyet-tv/milyonlarca-calisan-dikkat-izin-sureleri-degisiyor-video-7463494, 18.10.2025

Omay, U. (2011). Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar. *Çalışma ve Toplum, 3*(30), 137- 166.

Parlak, Z. (2002). Çalışma Sosyolojisi. https://ebs.istanbul.edu.tr/home/izlence/?id=652500&bid=1269 13.10.2025.

Sabah Gazetesi, "İşçi ve Memur Anneler Arasında İzin Farkı Kalkıyor", https://www.sabah.com.tr/ekonomi/isci-ve-memur-anneler-arasinda-izin-farki-kalkiyor-7442617, 18.10.2025

Sar, E. (2021). Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı ve Türkiye'de Yansımaları. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 20- 40.

TÜİK, İşgücü İstatistikleri, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1 15.10.2025.

TÜİK, Nüfus ve Demografi, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1, 15.10.2025.

Kaynakça

Ahmad, F. (1993). *The Making of Modern Turkey*, London: Routledge.

Akbulut, E., ve TUNÇAY, M. (2016). *Beynelmilel İşçiler İttihadı, Mütareke İstanbul'unda Rum Ağırlıklı Bir İşçi Örgütü ve TKP ile İlişkileri*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Belenli, T. (2016). İş Kanunu Layihası (1927) Hakkında İkdam Gazetesi Tarafından Düzenlenen Bir Anket, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi,* 12(23), 249-278.

Boratav, K. (1988). *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-1985*, Ankara: Gerçek Yayınevi.

Çelik, A. (2010). *Vesayetten Siyasete Türkiye'de Sendikacılık,* İstanbul: İletişim Yayınları.

Gülmez, M. (1982). Tatil-i Eşgal Yasası ve Sorunu, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 9(2), 1-48.

Güzel, M. Ş. (1981). 1871 Ameleperver Cemiyeti, *Bilim ve Sanat Dergisi*, 8, 43-45.

Güzel, M. Ş. (1996). *Türkiye'de İşçi Hareketi 1908-1984*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Koç, Y. (2003). *Türkiye'de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketinin Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Koç, Y. (2010). *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, Osmanlı'dan 2010'a*. İstanbul: Epos Yayınevi.

Mahiroğulları, A. (2005). *Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de İşçi Sendikacılığı*, İstanbul: Kitapevi Yayınları.

Makal, A. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çalışma İlişkileri 1850-1920*, Ankara: İmge Kitabevi.

Mazower, M. (2004). *Salonica, City of Ghosts: Christians, Muslims and Jews, 1430-1950*, London: HarperCollins.

Sencer, O. (1969). *Türkiye'de İşçi Sınıfı – Doğuşu ve Yapısı*, İstanbul: Habora Yayınları.

Shaw, E. K. (1977). *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey, Vol.2*, Cambridge: Cambridge University Press.

Tekerek, M. (2020). Cumhuriyet Halk Partisi İktidarında İşçiler (1923-1938), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* 20(40), 175-199.

Toprak, Z. (2016). *Türkiye'de İşçi Sınıfı 1908-1946*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tunçay, M. (2009). *Türkiye'de Sol Akımlar 1908-1925 C.1,* İstanbul: İletişim Yayınları.

Zürcher, E. (2017). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,* (Çev. Y. Saner*),* İstanbul: İletişim Yayınları.

İnternet Kaynakça

Koç, Y. (2016). *Amele Teali Cemiyeti,*

https://www.yildirimkoc.com.tr/usrfile/1614925345b.pdf (Erişim: 20.09.2025).

Kaynakça

AARP, NAC (2020). Caregiving in the U.S., AARP Public Policy Institute; The National Alliance for Caregiving. https://www.caregiving.org/wp-content/uploads/2020/06/AARP1316_RPT_CaregivingintheUS_WEB.pdf (Erişim Tarihi: 07.08.25)

Alonso Debreczeni, F., Bailey, P. E. (2021). "A Systematic Review and Meta-Analysis of Subjective Age and the Association With Cognition, Subjective Well-Being, and Depression.", *The Journals of Gerontology*, 76/3, 471–482. doi: 10.1093/geronb/gbaa069

Aspen Institute (2018). Help People Work Longer by Phasing Retirement, Aspen Institute. https://www.aspeninstitute.org/blog-posts/help-people-work-longer-by-phasing-retirement/ (Erişim Tarihi: 24.08.25)

Bauman, Z. (2015). Özgürlük, İstanbul: Ayrıntı.

Bilen, M. (1978). Ailede Sağlıklı İlişkiler, Ankara: Mars Matbaası.

BMAS (2023). Altersteilzeit – Schrittweise in den Ruhestand, Bundesministerium für Arbeit und Soziales. https://www.bmas.de/DE/Arbeit/Arbeitsrecht/Teilzeit-flexible-Arbeitszeit/Teilzeit/altersteilzeit-artikel.html#doc566a5ab9-071e-40f6-9c1b-13c2dc63f57fbodyText1 (Erişim Tarihi: 24.08.25)

Bureau of Labor Statistics (2022). Employment Projections-2021-2031, Bureau of Labor Statistics. https://www.bls.gov/news.release/archives/ecopro_09082022.pdf (Erişim Tarihi: 19.07.25)

Casper, W. J., Hyde, S. A., Smith, S. G., Amirkamali, F., Wayne, J. H. (2025). "How Effective Are Work-Life Balance Policies? The Importance of Inclusion.", *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 12/1, 73–108. doi: 10.1146/annurev-orgpsych-110622-050544

Centre for Aging Better (1999). UK - New Deal 50 plus (ND50+). https://ageing-better.org.uk/uk-new-deal-50-plus-nd50 (Erişim Tarihi: 24.08.25)

Clark, S. C. (2000). "Work/Family Border Theory: A New Theory of Work/Family Balance.", *Human Relations*, 53/6, 747–770. doi: 10.1177/0018726700536001

Dropkin, J., Moline, J., Kim, H., Gold, J. E. (2016). "Blended Work as a Bridge Between Traditional Workplace Employment and Retirement: A Conceptual Review.", *Work, Aging and Retirement*, 2/4, 373–383. doi: 10.1093/workar/waw017

Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism, Cambridge: Polity Press.

e-Stat (Japan) (2024). Labour Force Survey, e-Stat. https://www.e-stat.go.jp/en/stat-search/files?page=1&stat_infid=000001082684 (Erişim Tarihi: 21.05.25)

Eurostat (2024). Individuals' Level of Digital Skills, Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_sk_dskl_i21/default/table?lang=en&category=isoc.isoc_sk.isoc_sku (Erişim Tarihi: 07.08.25)

Garg, A. (1991). "Ergonomics and the Older Worker: An Overview.", *Experimental Aging Research*, 17/3, 143–155. doi: 10.1080/03610739108253894

Gorz, A. (2001). Yaşadığımız Sefalet, İstanbul: Ayrıntı.

Guo, J., Huang, X., Dou, L., Yan, M., Shen, T., Tang, W., Li, J. (2022). "Aging And Aging-Related Diseases: From Molecular Mechanisms To Interventions And Treatments.", *Signal Transduction and Targeted Therapy*, 7/391, 1–40. doi: 10.1038/s41392-022-01251-0

Hasluck, C., Green, A. E. (2007). What works for whom?: A Review of Evidence and Meta-Analysis for the Department for Work and Pensions, Department for Work and Pensions

Heidegger, M. (2008). Varlık ve Zaman, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Higgs, P., Gilleard, C. (2023). "The Sociology Of Aging And Social Gerontology: Critical Tensions And Necessary Distinctions.", *Innovation in Aging*, 7/1, 671. doi: 10.1093/geroni/igad104.2182

Hovbrandt, P., Carlsson, G., Nilsson, K., Albin, M., Håkansson, C. (2019). "Occupational Balance As Described By Older Workers Over The Age Of 65.", *Journal of Occupational Science*, 26/1, 40–52. doi: 10.1080/14427591.2018.1542616

Ilmarinen, J. E. (2001). "Aging Workers.", *Occupational and Environmental Medicine*, 58/8, 546–552. doi: 10.1136/oem.58.8.546

Japanese Law Translation (2024). Act on Stabilization of Employment of Elderly Persons. https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2621/en (Erişim Tarihi: 24.08.25)

Johnson, R. W. (2011). "Phased Retirement and Workplace Flexibility for Older Adults.", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 638/1, 68–85. doi: 10.1177/0002716211413542

Johnson, R. W., Butrica, B. A. (2012). Age Disparities In Unemployment And Reemployment During The Great Recession And Recovery, Urban Institute

Karacan, E. (2017). "Sosyal Politika Kapsamında Türkiye'de Yaşlı Nüfus: Sorunlar ve Çözüm Önerileri.", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/49, 637–644

Knauthe, K., Hoff, A., Magnaye, A., Eales, J., Fast, J. (2022). Carer Leave Policies in Germany. https://rapp.ualberta.ca/wp-content/uploads/sites/49/2022/11/Carer-Leave-Policies-in-Germany.pdf?utm_source=chatgpt.com (Erişim Tarihi: 28.08.25)

Kreiner, C. T., Svarer, M. (2022). "Danish Flexicurity: Rights And Duties.", *Journal Of Economic Perspectives*, 36/4, 81–102

Lamura, G., Magnaye, A., Eales, J., Fast, J. (2022). Carer Leave Policies In Italy. https://rapp.ualberta.ca/wp-content/uploads/sites/49/2022/11/Carer-Leave-Policies-in-Italy.pdf (Erişim Tarihi: 28.08.25)

MacDermott, T. (2014). "Older Workers and Extended Workforce Participation.", *International Journal of Discrimination and the Law*, 14/2, 83–98. doi: 10.1177/1358229113520211

MHLW (1991). Outline of the Act on Childcare Leave, Caregiver Leave, and Other Measures for the Welfare of Workers Caring for Children or Other Family Members. https://www.mhlw.go.jp/english/policy/children/work-family/dl/190410-01e.pdf (Erişim Tarihi: 28.08.25)

Ministry of Social Affairs and Health (2023). Work Ability Programme. https://stm.fi/en/work-ability-programme1 (Erişim Tarihi: 25.08.25)

Nespoli, E. (2017). Italy-Employment Law Review 2017. https://iuslaboris.com/insights/italy-employment-law-review-2017/ (Erişim Tarihi: 25.08.25)

Nippert-Eng, C. E. (1996). Home and Work: Negotiating Boundaries through Everyday Life, Chicago: The University of Chicago Press.

OECD (2023). Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators, Organisation for Economic Co-operation and Development

OECD (2024a). Infra-Annual Labour Statistics, OECD

OECD (2024b). Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators, OECD

OECD (2025). OECD Employment Outlook 2025: Can We Get Through the Demographic Crunch?, OECD

OECD, ERIA (2025). Promoting Active Ageing in Southeast Asia, OECD

Pardosi, P., Mujannah, S., Halik, A., Winarni, E. (2024). "Analysis Of The Impact Of Hybrid Working Policy On Employee Life Balance And Productivity.", *EKOMA*, 4/1, 2678–2778

Piotrkowski, C. S. (1979). Work and the Family System: A Naturalistic Study of Working-class and Lower-middle-class Families, New York, London: The Free Press.

Previtali, F., Picco, E., Gragnano, A., Miglioretti, M. (2022). "The Relationship between Work, Health and Job Performance for a Sustainable Working Life: A Case Study on Older Manual Employees in an Italian Steel Factory.", *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19/21. doi: 10.3390/ijerph192114586

Sabharwal, S., Wilson, H., Reilly, P., Gupte, C. M. (2015). "Heterogeneity Of The Definition Of Elderly Age In Current Orthopaedic Research.", *SpringerPlus*, 4, 516. doi: 10.1186/s40064-015-1307-x

Sağlam, N. (2024). "Sosyal Güvenlik Hukukunda Gümüş Çalışanlar ve Esnek Emeklilik : Federal Almanya Cumhuriyeti Örneği Üzerine Bir İnceleme ve Türkiye İçin Gözlemler.", *SÜHFD*, 32/4, 2381–2430

Salthouse, T. A. (2006). "Mental Exercise and Mental Aging: Evaluating the Validity of the "Use It or Lose It" Hypothesis.", *Perspectives on psychological science : a journal of the Association for Psychological Science*, 1/1, 68–87. doi: 10.1111/j.1745-6916.2006.00005.x

Schofield, D. J., Shrestha, R. N., Passey, M. E., Earnest, A., Fletcher, S. L. (2008). "Chronic Disease and Labour Force Participation Among Older Australians.", *The Medical journal of Australia*, 189/8, 447–450. doi: 10.5694/j.1326-5377.2008.tb02119.x

Sewdas, R., Wind, A. de, van der Zwaan, L. G., van der Borg, W. E., Steenbeek, R., van der Beek, A. J., Boot, C. R. (2017). "Why Older Workers Work Beyond the Retirement Age: A Qualitative Study.", *Bmc Public Health*, 17/1, 1–9. doi: 10.1186/s12889-017-4675-z

SGK (2025). Aylık İstatistik Bültenleri: Sigortalı İstatistikleri, Sosyal Güvenlik Kurumu. https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Aylik/42919466-593f-4600-937d-1f95c9e252e6/ (Erişim Tarihi: 08.08.25)

Silverstein, M. (2008). "Meeting the Challenges of an Aging Workforce.", *American Journal of Industrial Medicine*, 51/4, 269–280. doi: 10.1002/ajim.20569

Stengård, J., Leineweber, C., Virtanen, M., Westerlund, H., Wang, H.-X. (2022). "Do Good Psychosocial Working Conditions Prolong Working Lives? Findings From A Prospective Study In Sweden.", *European Journal of Ageing*, 19/3, 677–688. doi: 10.1007/s10433-021-00672-0

Swedish Government (2022). Employment Protection Act (1982:80). https://www.government.se/contentassets/b58069e2c0f24aa6be53d8932de85d86/sfs-1982_80-employment-protection-act-sfs-2022_835.pdf (Erişim Tarihi: 28.08.25)

Tams, S., Grover, V., Thatcher, J., Ahuja, M. (2022). "Grappling with Modern Technology: Interruptions Mediated by Mobile Devices Impact Older Workers Disproportionately.", *Information Systems and e-Business Management*, 20/4, 635–655. doi: 10.1007/s10257-021-00526-3

Taneva, S. K., Arnold, J., Nicolson, R. (2016). "The Experience of Being an Older Worker in an Organization: A Qualitative Analysis.", *Work, Aging and Retirement*, 2/4, 396–414. doi: 10.1093/WORKAR/WAW011

TÜİK (2018). İşgücü Durumuna Göre Bakım Sorumluluğu, TÜİK

TÜİK (2023). Türkiye Yaşlı Profili Araştırması, 2023, Türkiye İstatistik Kurumu. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Yasli-Profili-Arastirmasi-2023-53809 (Erişim Tarihi: 04.10.24)

TÜİK (2025). İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri, TÜİK. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadIstatistikselTablo?p=tMd7m4Uf0u9awG5BDAcVYl3D6ocqc5ObYbsuptNOVaeszmEpUc1vrCeAjM5mvBcJ (Erişim Tarihi: 08.08.25)

United Nations (2020). Integration and Participation of Older Persons in Society, United Nations

United Nations (2024). World Population Prospects 2024, United Nations; Department of Economic and Social Affairs Population Division

van Rijn, R. M., Robroek, S. J. W., Brouwer, S., Burdorf, A. (2014). "Influence of Poor Health on Exit from Paid Employment: A Systematic Review.", *Occupational and Environmental Medicine*, 71/4, 295–301. doi: 10.1136/oemed-2013-101591

Vanajan, A., Bültmann, U., Henkens, K. (2020). "Health-related Work Limitations Among Older Workers-the Role of Flexible Work Arrangements and Organizational Climate.", *The Gerontologist*, 60/3, 450–459. doi: 10.1093/geront/gnz073

Vasconcelos, A. F. (2015). "Older Workers: Some Critical Societal And Organizational Challenges.", *Journal of Management Development*, 34/3, 352–372. doi: 10.1108/JMD-02-2013-0034

Vasconcelos, A. F. (2018). "Older Workers As A Source Of Wisdom Capital: Broadening Perspectives.", *Revista de Gestão*, 25/1, 102–118. doi: 10.1108/REGE-11-2017-002

Viazzo, P. P. (2003). "What's so Special about the Mediterranean? Thirty Years of Research on Household and Family in Italy.", *Continuity and Change*, 18/1, 111–137. doi: 10.1017/S0268416003004442

Voya, Easterseals (2023). Employment Extenders: A (Labor) Force to be Reckoned with, Voya; Easterseals. https://www.voya.com/sites/www/files/2023-01/Voya_Cares_Employment_Extenders.pdf (Erişim Tarihi: 19.07.25)

Ward, B. W. (2015). "Multiple Chronic Conditions And Labor Force Outcomes: A Population Study Of U.S. Adults.", *American Journal of Industrial Medicine*, 58/9, 943–954. doi: 10.1002/ajim.22439

Westerhof, G. J., Miche, M., Brothers, A. F., Barrett, A. E., Diehl, M., Montepare, J. M., Wahl, H.-W., Wurm, S. (2014). "The Influence Of Subjective Aging On Health And Longevity: A Meta-Analysis Of Longitudinal Data.", *Psychology and Aging*, 29/4, 793–802. doi: 10.1037/a0038016

WHO (2024). Ageing and Health, WHO. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health (Erişim Tarihi: 19.07.25)

Wilensky, H. L. (1960). "Work, Careers and Social Integration.", *International Social Science Journal*, XII/4, 543–560

Wilthagen, T., Tros, F. (2004). "The Concept of 'Flexicurity': A New Approach to Regulating Employment and Labour Markets.", *European Review of Labour and Research*, 10/2, 166–186. doi: 10.1177/102425890401000204

Yap, Y.-Y., Tan, S.-H., Choon, S.-W. (2022). "Elderly's intention to use technologies: A systematic literature review.", *Heliyon*, 8/1, 1-15. doi: 10.1016/j.heliyon.2022.e08765

Zhang, M. (2023). "Older People's Attitudes Towards Emerging Technologies: A Systematic Literature Review.", *Public Understanding of Science*, 32/8, 948–968. doi: 10.1177/09636625231171677

Kaynakça

Akmeşe, M. (2007). Konya, Ankara ve Denizli' de Bulunan Hazır Giyim İşletmelerinde Hizmet İçi Eğitimin Yeri, Önemi ve Bu Alanda Yapılan Uygulamaların Değerlendirilmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek lisans Tezi.

Altan, Ö. Z. (1976). Sakatlar ve Türkiye'de Çalışma Sorunları, Eskişehir, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.

Anonim (2013). Ege Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği 2012/2013 Dönemi Çalışma Raporu.

Aver, Ö. (2019). Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, Cilt:5, Sayı:3, 327-354.

Berkün, S., (2013). Engelli İstihdamına Ev Esaslı Uzaktan Çalışma Bursa İli Belediyelerinden Örnekler, Ankara, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Burcu, E. (2007). Türkiye'de Özürlü Birey Olma-Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Büyükhelvacıgil, T. (2009). TSE Başkanı. Standart Ekonomik ve Teknik Dergi, (Nisan).

Çavuş, Ö. H., ve Tekin, A. (2015). Türkiye'de Engellilerin İstihdam Yöntemi Olarak Korumalı İşyeri. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30(1), 145-165.

Çolak, M. ve Yıldız, N. (2024). Firma Temsilcilerinin Perspektifinden Engelli İstihdamındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul İli Tekstil Sektöründe Nitel Bir Araştırma. Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi, 8(2), 476-498.

Çolak, M. (2024). Engelli İstihdamı ve Ortaya Çıkan Problemler: İstanbul İli Araştırması. Karabük Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (2004). Tekstil-Hazır Giyim- Deri ve Deri Mamulleri Sektör Raporu. Ankara.

Dünya Bankası. *(2020).* Disability Inclusion in the Labor Market.

https://www.worldbank.org/en/topic/disability

Fer, S. (1999). Hazır Giyim Endüstrisinde Modelist, Makastar, Makineci ve Ütücü Mesleklerinde Çalışan İşgücünün Mesleki Yeterliklerinin Belirlenmesi ve Yeterliklere Dayalı Bir Program Modeli. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Gönülaçan, A. (2016). Türkiye'de Engelli İstihdamı ve İşverenlerin Engelli İstihdamına Yönelik Tutumları: Trabzon Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Güneri, H. (2014). Türkiye'de Engelli İstihdamı: 4857 Sayılı İş Kanunu'nda Yer Alan Engellilere İlişkin Kota Uygulaması. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.

Kala, E. S. (2020). Türk Hukukunda Engelli Eski Hükümlü ve Terörle Mücadelede Yaralananların İstihdamı Hakkında Düzenlemeler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(38), 56-70.

Köksal, A. (2010). Türkiye'de Engelli İstihdamı ve Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kutlu, N. (2012). Ortopedik Engelli Çalışan Kadın Giyimi Üzerine Yeni Tasarım ve Ürün Geliştirme Odaklı Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi.

Meşhur, F. A., (2004), Özürlülerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi, Özveri Dergisi.

Meşhur, A.F. (2006). Engellilerin Bir İstihdam Seçeneği Olarak Tele Çalışma Modellemesi ve Modelin Kent Planlama Açısından İrdelenmesi. (Doktora Tezi), Konya.

OECD. (2010). Sickness, Disability and Work: Breaking the Barriers. *OECD Publishing.*

Patır, Ç., (2012), Özürlülük Olgusunun Tarihsel Sürecinde 1980 Sonrası Söylem ve Politikaların Küreselleşme Ortamında Hayata, Ankara.

Sarpel, S. vd., (2005). Yaşam Kalitesi ve Sağlık Sonuçlarını Değerlendirme Ölçütleri. *Romatizma*.

Schur, L., Kruse, D., & Blanck, P. (2013). People with Disabilities: Sidelined or Mainstreamed? *Cambridge University Press.*

Seyyar, A. (2006). Özürlülere Adanmış Sosyal Politika Yazıları, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, Sakarya.

Seyyar, A. (2015). Dünya'da ve Türkiye'de Engelli Dostu Sosyal Politikalar, İstanbul, Rağbet Yayınları.

Şahinoğlu, M.A. (2009). Hazır Giyim Sektöründe Üretim Hatalarının Giderilmesine Yönelik Bir Hizmet İçi Eğitim Programı Geliştirme. Ankara: Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.

Şen, M. (2019). Türkiye'de Engellilerin İstihdamında Kota Uygulaması ve Bir Model Önerisi. 4.Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi (s. 483). Ankara: İksad Yayınevi.

Şenol, C. (2009). Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü. Gümrük Dünyası Dergisi, 61,11.

Şişman, Y. (2012). Özürlülük Alanında Kullanılan Kavramlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Sosyal Politikalar Çalışmaları.

Tokol, A. ve Alper, Y. (2015). Sosyal Politika, Bursa, Dora Basım Yayın Dağıtım.

Ural, Ö. ve Demirel Akgün, N. (2015). Engelli Bireylerin Hazır Giyim Sektörüne İstihdamında Engel Türlerine Uygun Departman Seçimi. Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi. Mayıs/May 2015, Cilt:11.

Uşan, F., (1997). İş Hukukunda Sakat İstihdamı, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya.

Ünsür, A. (2020). Engellilere Yönelik Beceri Kazandırma ve İstihdam Faaliyetleri ile Bu Alanda Yerel Yönetimlerin Rolü. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt:9, Sayı:23, 137-138.

I. Özürlüler Şurası, (1999). Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri, Ankara.

Kaynakça

Atlı, S. (2018). Çocuk İşçiliği. https://www.academia.edu/9999960/%C3%87OCUK_%C4%B0%C5%9E%C3%87%C4%B0L%C4%B0%C4%9E%C4%B0 (Erişim Tarihi: 11.11.2018).

Avşar, Z., Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliği mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi, 2(1),* 9-40.

Balamir, A. (1982). Türkiye'de imalat sanayinde çocuk işgücü. *Nüfusbilim Dergisi*, 4, 99-104.

Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da sokakta çalıştırılan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232-244. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/70090 (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Birleşmiş Milletler (BM), Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989. https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim Tarihi: 19.10.2018).

Borçlar Kanunu. Sayı: 818. Kabul Tarihi: 22.04.1926.

http://www.tim.org.tr/files/downloads/mevzuat/borclar_kanunu.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Çocukları Koruma Kanunu. Sayı: 5395. Kabul Tarihi: 03.07.2005.

ÇSGB (2007). Çocuk işçiliği ile mücadele öğretmen el kitabı. Ankara: ÇSGB.

ÇSGB (2017). Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı 2017-2023. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü. https://www.csgb.gov.tr/media/4755/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

Derrien, J. M. (1994). *Çocukların çalıştırılması ile ilgili politika hazırlanması ve iş denetimi eğitim kılavuzu* (B. Piyal; H. Başçıl, Çev.). Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Dur, A. İ. B., Öztürk, M. (2017). Türkiye'de ve dünyada çocuk işçiliği ve mücadele politikaları: SDÜ MYO öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 613-635.

Erbay, E. (2013). Türkiye'de çocuk işçiliğinin büyük resmi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 157-167. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931202.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Genç, K. Y. ve Yılmaz Eser, B. (2022). Türkiye'de Çocuk İşçiliği: Fındık Tarımına İlişkin Bir Değerlendirme. Fındık Ekonomisi (Editörler: Kurtuluş Yılmaz Genç, Yasemin Mamur Işıkçı, Murat Özdemir) içinde; 38-64.

International Labour Organization (2017). *Global estimates of child labour – Results and Trends, 2012-2016. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf* (Erişim Tarihi: 10.10.2018). Genevre, İsviçre: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO).

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. Sayı: 222. Kabul Tarihi: 05.01.1961. http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

İş Kanunu: 4857 sayılı İş Kanunu https://www.csgb.gov.tr/media/6759/4857.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2018).

4857 sayılı İş Kanunu. http://iskanunu.com/portal/wp-content/uploads/2012/01/1.5.4857.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2018).

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu: 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

Kayhan, N. (2012). Çocuk işçiliği, IPEC deneyimi ışığında sanayide çalışan çocukların sorunları. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 187-201. http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_hia/arsiv/2012/necati_kayhan.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Mesleki Eğitim Kanunu. Sayı: 3308. Kabul Tarihi: 05.06.1986. http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/1777bb92-c51a-4543-b584-0450f66519ea/B1_C11_D11_312.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1777bb92-c51a-4543-b584-0450f66519ea (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Resmi Gazete. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180220-3.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu. Sayı: 6356. Kabul Tarihi: 07.11.2012.

Şahin, B. (2009). *Çocuk işçilerin korunması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şahin, L. (2012). Geçmişten günümüze çocuk işçiliği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, II, 103-118. http://sbad.gop.edu.tr/Makaleler/481655682_7.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

Yenimahalleli-Yaşar, G. (2005). İş sağlığı iş sağlığı ve güvenliğinde özel risk grupları. *Çalışma Ortamı*, *Mart - Nisan*, 79. https://calismaortami.fisek.org.tr/wp-content/uploads/calisma_ortami79.pdf (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596 (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Kabul Yılı: 1982.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

Umumi Hıfzısıhha Kanunu: 1593 Sayılı, 24.04.1930 tarihli. http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

UNICEF (2025). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme (Erişim Tarihi: 28.10.2025).

‘Soykırım’ın Kavramsal Evrimi:

Kent, Cinsiyet, Kadın, Kültür ve Elit Kırımı

Editör:

Pınar AKARÇAY

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-29-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

'Soykırım'ın Kavramsal Evrimi: Kent, Cinsiyet, Kadın, Kültür ve Elit Kırımı

1. Soykırım (Genocide) Kavramı

Raphael Lemkin'in Entelektüel Gelişimi ve "Soykırım" Kavramının Doğuş Hikayesi 2
Pınar AKARÇAY

Soykırım Kavramının Gelişimi: Lemkin Sonrası Kavramsallaştırma ve Farklı Disiplinlerde Soykırım İncelemeleri 26
Pınar AKARÇAY

2. Kent-Kırım (Urbicide) Kavramı

Kadim Halep'ten Günümüz Gazze'sine Değişmez Emperyalizm Kuralı: Kent-Kırım (Urbicide) ve Yıkım 54
Gökhan AK

Gazze'de Kent-Kırım (Urbicide): Mekanın ve Toplumun Sistematik İmhası 75
Özlem SALİ

Kent-Kırım'ın (Urbicide) Mostar Köprüsü Örneği Üzerinden İncelenmesi 104
Asya ALBAYRAK

3. Cinsiyet-Kırım (Gendercide) Kavramı

Cinsiyet-Kırım (Gendercide) Bağlamında Darfur'daki Kadınlara Yönelik Şiddet. 138
Müge PALANCI

Cinsiyet-Kırım (Gendercide) Perspektifinden Bir Analiz: Ruanda 153
Feyza Nur AYNALI

Cinsiyet-Kırım (Gendercide): Bosna Örneği Üzerinden Bir İnceleme 175
Zeynep Esra DÖNBEKCİ

4. Kadın-Kırım (Femicide) Kavramı

Kadın-Kırım (Femicide) Teorisi Bağlamında Bir İnceleme: Guatemala Örneği.... 208
Beyzanur Efşan KILINÇARSLAN

Bir Kadın-Kırım (Femicide) Örneği Olarak: Nankin Katliamı 235
Merve Kocaman

5. Kültürel Soykırım (Cultural Genocide) Kavramı

Teoriden Pratiğe Kültürel Soykırım'ın (Cultural Genocide) Sovyetler Birliği'ndeki Yansımaları 264
Gülsevil AKSOY

Stalin Dönemi Sovyetler Birliği'nde Kültürel Soykırım (Cultural Genocide) ve Kurumsal Boyutları 289
Osman Berat KAYA

6. Elit-Kırım (Eliticide) Kavramı

Elit-Kırım (Eliticide) Üzerinden Polonya İncelemesi (1939-1945) 320
Nilcan DOĞUTAŞ

Kamboçya Soykırımı'nın Elit-Kırım (Eliticide) Teorisi Kapsamında İncelenmesi.... 355
Ayşegül Melis YURDAKUL

Kaynakça

Cooper, J. (2008), *Raphael Lemkin and the Struggle for the Genocide Convention*, Houndmills: Palgrave MacMillan.

Frieze, D-L. (2013), *Tamamen Gayriresmi*, Çev.: Dairo Navaro, İstanbul: Belge Yayınları.

Ignatieff, M. (2001), "Lemkin's Word", *The New Republic*, February 26, 2001.

Jones, A. (Ed.) (2004), *Genocide, War Crimes and the West: History and Complicity*, London: Zed Books.

Jones A. (2006), *Genocide: A Comprehensive Introduction*, London & New York: Routledge.

Korey, W. (2002), *An Epitaph for Raphael Lemkin*, New York: Blaustein Institute for the Advancement of Human Rights.

Lemkin, R. (1944), *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals of Redress,* Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Lemkin, R. (t.y.), "Key Writings of Raphael Lemkin on Genocide. Compiled by PreventGenocide.org", http://www.preventgenocide.org/lemkin.

Kaynakça

Adorno, T. W. (1986), "What Does Coming to Terms with the Past Mean?", Geoffrey H. Hartman (Ed.), *Bitburg in Moral and Political Perspective*, Bloomington, IN: Indiana University Press.

Allen, B. (1996), *Rape Warfare: The Hidden Genocide in Bosnia Herzegovina and Croatia*, London/Minneapolis: University of Minnesota Press.

Bauman, Z. (1989), *Modernity and the Holocaust*, Cambridge: Polity.

Carpenter, R. C. (2007), *Born of War: Protecting Children of Sexual Violence Survivors in Conflict Zones*, Bloomeld, CT: Kumarian Press.

Chalk, F., & Jonassohn, K. (Eds.) (1990), *The History and Sociology of Genocide: Analyses and Case Studies,* New Haven, CT: Yale University Press.

Clavero, B. (2008), *Genocide or Ethnocide, 1933-2007: How to Mark, Unmake and Remake Law with Words*, Milan: Giu ré Editore.

Cooper, J. (2008), *Raphael Lemkin and the Struggle for the Genocide Convention*, Houndmills: Palgrave MacMillan.

Fein, H. (1990), "Genocide: A Sociological Perspective", *Current Sociology*, 38(1), 1-62.

Fein, H. (1999), "Genocide and Gender: The Uses of Woman and Group Destiny", *Journal of Genocide Research*, 1(1), 43-63.

Grossmann, A. (2002), "Women and the Holocaust: Four Recent Titles", *Holocaust and Genocide Studies* 16(1), (Spring), 94-108.

Harff, B. (2003), "No Lessons Learned from the Holocaust? Assessing Risks of Genocide and Political Mass Murder since 1955", *American Political Science Review*, 97(1), 57-73.

Hinton, A. L. (2005), *Why Did They Kill?: Cambodia in the Shadow of Genocide*, Berkeley: University of California Press.

Hinton, A. L. (Ed.) (2002), *Annihilating Difference: The Anthropology of Genocide*, Berkeley: University of California Press.

Hinton, A. L. (Ed.) (2002), *Genocide: An Anthropological Reader*, Malden: Blackwell.

Horowitz, I. L. (1976), *Genocide: State, Power and Mass Murder*, New Brunswick, NJ: Transaction Books.

Horowitz, I. L. (1979), *Taking Lives*, New Brunswick, NJ: Transaction Books.

Jones, A. (Ed.) (2004), *Gendercide and Genocide,* Nashville, TN: Vanderbilt University Press.

Korey, W. (2002), *An Epitaph for Raphael Lemkin*, New York: Blaustein Institute for the Advancement of Human Rights.

Krain, M. (1997), "State-Sponsored Mass Murder: The Onset and Severity of Genocides and Politicides", *Journal of Conflict Resolution* 41(3), 31-60.

Kuper, L. (1981), *Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century*, New Haven and London: Yale University Press.

Lemkin, R. (1944), *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals of Redress*, Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Levene, M. (2005), *Genocide in the Age of the Nation State, vol i: The Meaning of Genocide*, London: I. B. Tauris.

Mann, M. (2005), *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*, New York: Cambridge University Press.

Midlarsky, M. (2005), *The Killing Trap: Genocide in the Twentieth Century*, New York: Cambridge University Press.

Moses, A. D. (1998), "Structure and Agency in the Holocaust: The Case of Daniel Jonah Goldhagen", *History and Theory*, 37(2), 194-219.

O'Neill, K. L. (2010)*, The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Donald Bloxhan & A. Dirk Moses (Eds.), Oxford University Press.

Roth, P. A. (2010), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Donald Bloxhan & A. Dirk Moses (Eds.), Oxford University Press.

Rummel, R. (1994), *Death by Government*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Schabas, W. A. (2000), *Genocide in International Law: The Crime of Crimes*, Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Shaw, M. (2007), *What is Genocide?*, Cambridge: Polity.

Shaw, M. (2010), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Donald Bloxhan & A. Dirk Moses (Eds.), Oxford University Press.

Valentino, B. (2004), *Final Solutions: Mass Killing and Genocide in the Twentieth Century*, Ithaca, NY: Cornell University Press.

Wendt, A. W. (2010), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Donald Bloxhan & A. Dirk Moses (Eds.), Oxford University Press.

Zimbardo, P. (2008), *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*, New York: Random House.

Kaynakça

Abujidi, N. (2014), *Urbicide in Palestine: Spaces of Oppression and Resilience*, London: Routledge.

Bandarin, F. (2022), The Destruction of Aleppo: The Impact of the Syrian War on a World Heritage City, in James Cuno and Thomas G. Weiss (eds.), *Cultural Heritage and Mass Atrocities* (p. 186-201), Los Angeles: Getty Publications, https://www.getty.edu/publications/cultural-heritage-mass-atrocities/part-2/10-bandarin/. (Erişim Tarihi: 18.10.2025).

Bekiroğlu, S. (2023), Conceptualizing Urbicide: Space, Memory, War, and Necropolitics, Published Doctorate Thesis, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.

Bevan, R. (2007), *The Destruction of Memory: Architecture at War*, London: Reaktion.

Blaxill, L. ve Beelen, K. (2016), "A Feminized Language of Democracy? The Representation of Women at Westminster since 1945", *Twentieth Century British History*, 27(3), 412-449.

Campbell, D., Graham, S. ve Bertrand, D. (2007), Introduction to Urbicide: The Killing of Cities?, *Theory & Event*, 10(2), [online]. Available at: https://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/toc/tae10.1.html. (Erişim Tarihi: 03.09.2025).

Coward, M. (2007), "Urbicide" Reconsidered, *Theory & Event*, 10(2), [online]. Available at: https://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/toc/tae10.2.html. (Erişim Tarihi: 14.10.2025).

Coward, M. (2008), *Urbicide: The Politics of Urban Destruction*, London: Routledge.

Geddes, P. (1950), *Cities in Evolution*, Oxford: Oxford University Press.

https://www.getty.edu/publications/cultural-heritage-mass-atrocities/part-2/10-bandarin

Kaldor, M. (2006), *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, 2nd revised edition, Cambridge: Polity Press.

Knuth, R. (2006), *Burning Books and Leveling Libraries: Extremist Violence and Cultural Destruction*, Westport, CT: Praeger.

Knuth, R. (2008), Libricide: The Regime-Sponsored Destruction of Books and Libraries in the Twentieth Century, Westport, CT: Praeger.

Mena, F. C. ve Pico, P. C. (2023), Urbicide: An Unprecedented Methodological Entry in Urban Studies?, in F. C. Mena ve P. C. Pico (Eds.), *Urbicide: The Death of the City* (pp. 3-22), Switzerland: Springer.

Meyerowitz, J. (2008), "A History of "Gender"", *The American Historical Review*, 113(5)(December): 1346-1356.

Munawar, N. A. (2025), Destruction of Cultural Heritage in the Ancient City of Aleppo, in I. Saloul and B. Baillie (eds), *The Palgrave Encyclopedia of Cultural Heritage and Conflict* (pp. 1-7), London, UK: Palgrave Macmillan.

Pavoni, A. ve Tulumello, S. (2020), What is Urban Violence?, *Progress in Human Geography*, 44(1): 49-76.

Scott, A. J. ve Storper, M. (2014), The Nature of Cities: The Scope and Limits of Urban Theory, *International Journal of Urban and Regional Research*, 39(1), 1-15.

Shafiyev, F. (2023), Urbicide and Destruction in Eastern Europe: Warsaw, Mariupol, and Aghdam in Comparative Analysis, *Wiedza Obronna*, 285(4): 1-17.

Shaw, M. (2004), New Wars of the City: Relationships of "Urbicide" and "Genocide", in Stephen Graham (ed.), *Cities, War, and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics* (pp. 141-154), New York: Wiley.

Stanley, B. (2017), The City-logic of Resistance: Subverting Urbicide in the Middle East City, *Journal of Peacebuilding and Development*, 12(3), 10-24.

Stoughton, I. (2017), Syria's Civil War: Aleppo's Heritage Sites 'in Danger', Aljazeera English. 12 January 2017, https://www.aljazeera.com/features/2017/1/12/syriascivil-war-aleppos-heritage-sites-in-danger#:~:text=%E2%80%9CWe%20have%20more%20than%20150, AD%2C%20are%20also%20damaged.%E2%80%9D (Erişim Tarihi: 09.09.2025).

Travis, H. (2011), Urbicide: The Politics of Urban Destruction, *Journal of Genocide Research*, 13(3): 382-387.

United Nations (2014), World Urbanization Prospects: The 2014 Revision, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, CD-ROM Edition.

UN-Habitat (2016), *World Cities Report: Urbanization and Development*, Emerging Futures, Nairobi.

UN-Habitat (2020), What is city?, https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/06/city_definition_what_is_a_city.pdf, Amsterdam, NL: UN Publications. (Erişim Tarihi: 10.08.2025).

UNITAR, "Percentage Damage in Residential Area of Aleppo City," https://unitar.org/unosat/node/44/2510. Image: UN Satellite Centre – UNOSAT / UNITAR. (Erişim Tarihi: 18.08.2025).

Kaynakça

Aristotle. (2009). *The Politics*. Oxford University Press.

Banko, L. (2017). Claiming Identities in Palestine: Migration and Nationality Under the Mandate. *Journal of Palestine Studies*, *46*(2), 26-43. https://Doi.Org/10.1525/Jps.2017.46.2.26

BBC News. (2024, March 10). *IDF Completes Road Across Width of Gaza, Satellite Images Show*. https://Www.Bbc.Com/News/World-Middle-East-68514821. (Erişim Tarihi: 05.09.2025).

Braudel, F. (1982). *Civilization and Capitalism, 15th-18th Century: Vol. II. The Wheels of Commerce*. Univ. Of California Press.

Cobban, H. (1992). *The Palestinian Liberation Organization: People, Power and Politics*. Cambridge University Press.

Copeland, M. (1969). *The Game of Nations; The Amorality of Power Politics*. Simon and Schuster. http://Archive.Org/Details/Gameofnations0000unse. (Erişim Tarihi: 04.09.2025).

Coward, M. (2004). Urbicide in Bosnia. In *Cities, War, And Terrorism* (pp. 154-171). John Wiley & Sons, Ltd. https://Doi.Org/10.1002/9780470753033.Ch9

Coward, M. (2008). *Urbicide: The Politics of Urban Destruction*. Routledge.

Encyclopaedia Britannica. (N.D.). *United Nations Resolution 181* [Harita]. https://www.Britannica.Com/Topic/United-Nations-Resolution-181. (Erişim Tarihi: 01.10.2025).

Engels, F. (1892). *The Condition of the Working-Class in England in 1844*. S. Sonnenschein & Company.

Fraser, T. G. (1995). *The Arab-Israeli Conflict*. St. Martin's Press.

Fregonese, S. (2009). The Urbicide of Beirut? Geopolitics and The Built Environment in The Lebanese Civil War (1975-1976). *Political Geography*, *28*(5), 309-318. https://Doi.Org/10.1016/J.Polgeo.2009.07.005

Golańska, D. (2022). Slow Urbicide: Accounting for The Shifting Temporalities of Political Violence in The West Bank. *Geoforum*, *132*, 125-134. https://Doi.Org/10.1016/J.Geoforum.2022.04.012

Gowers, A., & Walker, T. (1991). *Behind The Myth: Yasser Arafat and The Palestinian Revolution*. Institute for Palestine Studies. https://www.Palestine-Studies.Org/En/Node/39839. (Erişim Tarihi: 28.09.2025).

Graham, S. (2002). Bulldozers and Bombs: The Latest Palestinian–Israeli Conflict as Asymmetric Urbicide. *Antipode*, *34*(4), 642-649. https://Doi.Org/10.1111/1467-8330.00259

Graham, S. (2011). *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*. Verso.

Herzl, T. (1960). The Complete Diaries of Theodor Herzl. In *Complete Diaries* (pp. 88-89). Herzl Press.

Hewitt, K. (1983). Place Annihilation: Area Bombing and The Fate of Urban Places. *Annals of The Association of American Geographers*, *73*(2), 257-284. https://Doi.Org/10.1111/J.1467-8306.1983.Tb01412.X

International Committee of the Red Cross. (1949). *Geneva Convention Relative to The Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention)* (p. 287). United Nations. https://Ihl-Databases.Icrc.Org/En/Ihl-Treaties/Gciv-1949. (Erişim Tarihi: 01.10.2025).

Khalidi, R. (2020). *The Hundred Years' War On Palestine*.

Khalidi, W. (1987). *From Haven to Conquest: Readings in Zionism and The Palestine Problem Until 1948*. Institute for Palestine Studies.

Khalidi, W. (1993). The Jewish-Ottoman Land Company: Herzl's Blueprint for The Colonization of Palestine. *Journal of Palestine Studies*, *22*(2), 30-47. https://Doi.Org/10.2307/2537267

Khalilia, A. Z. (2024). Urbicide The City of Gaza. *Proceedings of The International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism-ICCAUA*, *7*(1), 1300-1309. https://Doi.Org/10.38027/ICCAUA2024EN0297

Lefebvre, H., & Nicholson-Smith, D. (1997). *The Production of Space* (Reprinted). Blackwell.

Lemkin, R. (2008). *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress*. Clark, N.J. : Lawbook Exchange, Ltd. http://Archive.Org/Details/Axisruleinoccupi0000lemk. (Erişim Tarihi: 05.08.2025).

Machiavelli, N. (1964). *Machiavelli's The Prince*. St Martin's Press.

Majority World / CICALAMY Live News. (2021). *Raed Sobeih Holds a Birthday Celebration for Muhammad's Daughter Amongst the Rubble of His House Destroyed by The Israeli Bombardment* [Alamy]. https://www.Alamy.Com/Gaza-City-26th-May-2021-Raed-Sobeih-Holds-A-Birthday-Celebration-For-Muhammads-Daughter-Amongst-The-Rubble-Of-His-House-Destroyed-By-The-Israeli-Bombardment-Credit-Majority-World-Cicalamy-Live-News-Image429208914.Html. (Erişim Tarihi: 05.09.2025).

Martial. (2017, September 21). *The Balfour Declaration: Britain's Responsibility in Palestine*. Palestine Solidarity Campaign. https://Palestinecampaign.Org/Balfour-Declaration-Britains-Responsibility-Palestine/. (Erişim Tarihi: 29.08.2025)

Marx, K. (2007). *Capital: A Critique of Political Economy - The Process of Capitalist Production as A Whole*. Cosimo, Inc.

Masalha, N. (2018). *Palestine: A Four Thousand Year History*. Zed Books.

Morris, B. (2001). *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*. Vintage.

Nixon, R. (2011). *Slow Violence and The Environmentalism of the Poor*. Harvard University Press. https://Doi.Org/10.2307/J.Ctt2jbsgw

Pappé, I. (2006). *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oneworld. http://Archive.Org/Details/Ethniccleansingo00papp. (Erişim Tarihi: 09.09.2025).

Ramadan, A. (2009). Destroying Nahr El-Bared: Sovereignty and Urbicide in The Space of Exception. *Political Geography*, *28*(3), 153–163. https://Doi.Org/10.1016/J.Polgeo.2009.02.004

Reported Impact Snapshot | Gaza Strip, 11 March 2025 At 15:00 | OCHA. (2025, March 11). *OCHA*. https://Www.Unocha.Org/Publications/Report/Occupied-Palestinian-Territory/Reported-Impact-Snapshot-Gaza-Strip-11-March-2025-1500. (Erişim Tarihi: 14.08.2025)

Rogan, E. (2012). *The Arabs: A History* (Second Edition-Fully Updated). Penguin Books.

Roy, S. (2010). *Failing Peace: Gaza and The Palestinian-Israeli Conflict*. Pluto.

Salem, M. (2024). *Palestinians Attend Friday Prayers Near the Ruins of a Mosque Destroyed in Israeli Strikes in Rafah in The Southern Gaza Strip* [Reuters]. https://Www.Reuters.Com/Pictures/Pictures-Rubble-Gaza-2024-04-26/6WCCLXA2B5O3NCZ2MIGXIDLUTM/. (Erişim Tarihi: 07.08.2025).

Sennett, R. (2003). *The Fall of Public Man*. Penguin UK.

Shaw, M. (2004). New Wars of the City: Relationships of "Urbicide" And "Genocide." In *Cities, War, And Terrorism* (pp. 141-153). John Wiley & Sons, Ltd. https://Doi.Org/10.1002/9780470753033.Ch8

Tayeh, N. (2022). Refugee Camps in Gaza: Between Upgrading and Urbicide. *Journal of Palestine Studies*, *51*(3), 3-22. https://Doi.Org/10.1080/0377919X.2022.2091386

United Nations. (1998). *Rome Statute of the International Criminal Court* (p. 3). https://Www.Icc-Cpi.Int/Resource-Library/Documents/Rs-Eng.Pdf. (Erişim Tarihi: 24.09.2025).

United Nations General Assembly. (1947, November 29). *A/RES/181(II): Future Government of Palestine*. https://Docs.Un.Org/En/A/RES/181(II). (Erişim Tarihi: 14.09.2025).

United Nations General Assembly. (1984). *Resolution 39/146: Assistance to The Palestinian People*. https://Digitallibrary.Un.Org/Record/69936. (Erişim Tarihi: 14.09.2025).

Weizman, E. (2007). *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*. VERSO. http://Archive.Org/Details/Hollowlandisrael00weiz. (Erişim Tarihi: 14.09.2025).

Weizman, E. (2012). *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*. Verso Books.

Kaynakça

Arendt, H. (2021), *İnsanlık Durumu*, (Çev.: Bahadır Sina Şeker), İstanbul: İletişim Yayınları.

Aslan, Ş., Zafer, M. ve Güngör, F. (2025), "Uluslararası Sosyal Çalışma Bağlamında Kentkırım", *İdealkent*, (48), 639-667.

Bachelard, G. (2014), *Mekânın Poetikası*, (Çev.: Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.

Bernard-Moulin, A. ve Gonzalez, M. (2018), Urbicide in the Guatemalan Civil War, In Latin American Metropolis [Urbicide in the Guatemalan Civil War: A Critical Analysis of Conflict, Olivier Dabène], https://www.studocu.com/fr/document/institut-detudes-politiques-de-paris/latin-american-metropolis/urbicide-in-guatemala/1757149 (Erişim tarihi: 05.11.2025).

Bora, T. (2023), *Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Çakar, R. (2021), *Kent Kırım: Bosna Hersek Örneği Üzerinden Belgesel Film Analizi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, Konya.*

Çakı, C. (2018), "Mitinglerin Propagandadaki Rolü: Nürnberg Mitingleri'ne Ait Fotoğrafların Göstergebilimsel Analizi", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-79.

Carmichael, C. (2024), *Kısa Bosna Tarihi* (Çev.: Kadir Purde), İstanbul: Kronik Kitap.

Çelik, D. Z. (2019), "Kent Mekânının Politik Bir Meta Olarak Keşfi. Gösteriler ve Karşı-gösteriler", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (4), 77-91.

Childe, G. (2006), *Kendini Yaratan İnsan*, (Çev.: Filiz Ofluoğlu), İstanbul: Varlık Yayınları.

Connor, A. (2017), *The political afterlife of sites of monumental destruction: Reconstructing affect in Mostar and New York*, London: Routledge.

Coward, M. (2006), "Against anthropocentrism: the destruction of the built environment as a distinct form of political violence", *Review of International Studies*, 32(3), 419-437.

Coward, M. (2004), "Urbicide in Bosnia", S. Graham (Ed.), *Cities, War, and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics*, (s. 154-171). Blackwell Publishing.

Coward, M. (2009), *Urbicide: The Politics of Urban Destruction*, London: Routledge.

Dobrivojević Tomić, I. (2024), "From integral Yugoslavism to Brotherhood and Unity: Attempts to Build the Yugoslav Identity of the Youth", D. Bakić & M. Dimić (Eds.), *The Multi-ethnic State and National Identities: The Serbian Experience in the 20th Century*, (s. 175-200), Belgrade: Institute for Contemporary History.

German War Machine. (2018), https://germanwarmachine.com/timelines/third-reich-day-by-day/third-reich-1934/december-1934.html (Erişim tarihi: 30.11.2025).

Ghulyan, H. (2017), "Lefebvre'nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(3), 1-29.

Hajdarpašić, E. (2008), "Out of the Ruins of the Ottoman Empire: Reflections on the Ottoman legacy in South-eastern Europe", *Middle Eastern Studies*, 44(5), 715-734.

Haliloğlu, G. (2023), *Boşnak Kimliğinin Oluşumunda Basının Rolü "Sarajevski Cvijetnik" Gazetesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne.

Horncastle, J. (2019), "The Death of a City: The Yugoslav People's Army Siege of Vukovar, 1991, Refugee Crisis, and its Aftermath", S. K. Pavlović & V. G. Pavlović (Eds.), *War and the City*, *The Urban Context of Conflict and Mass Destruction*, (s. 85-104), Brill Schöningh.

ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia), *Prosecutor v. Jadranko Prlić et al.*, Case No. IT-04-74-T, Trial Judgement, 29 May 2013. https://www.icty.org/x/cases/prlic/tjug/en/130529-3.pdf (Erişim tarihi: 05.11.2025).

Irvin-Erickson, D. (2019), "Raphaël Lemkin: Culture and Cultural Genocide 1", Jeffrey S. Bachman (Eds.), *Cultural Genocide,* (s. 21-44), London: Routledge.

Jelavich, B. (2009), *Balkan Tarihi: 20. Yüzyıl*, (Çev.: Zehra Savan ve Hatice Uğur), 2.b., İstanbul: Küre Yayınları.

Kurşitoğlu, F. B., Beşiroğlu, Ş. Ş. ve Kovanlikaya, Ç. (2008), "Boşnak Kültürel Kimliğinin Simgeleri: Akordeon ve Gusla", *İTÜ Dergisi/b*, 5(2), 35-44.

Lefebvre, H. (2014), *Mekânin Üretimi*, (Çev.: Işık Ergüden), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Makaš, E. G. (2007), *Representing Competing Identities: Building and Rebuilding in Postwar Mostar, Bosnia Herzegovina,* Doctoral Dissertation, Cornell University, New York.

Marijan, D. (2021), "Yugoslavya Halk Ordusu (1945-1991): Özellikleri ve Dağılması", Hakan Demir (Yay.Haz.), *Yugoslavya Tarihi* (Çev.: Muharrem Rahte), (s. 403-423), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Melichárek, M. (2020), "The Role of Brotherhood and Unity Propaganda in Yugoslav Popular Music in 1970s and 1980s", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi-Trakya Üniversitesi*, 9(1), 121-149.

Mimdap. (2013, Ocak 7), *Sovyet Modernizminden Kalan Örnekler…* [Web sayfası]. Mimarlıkta Demokratik Açılım Platformu. https://mimdap.org/dosya/sovyet-modernizminden-kalan-ornekler/ (Erişim tarihi: 04.11.2025).

Nora, P. (2006), *Hafıza Mekanları*, (Çev.: Mehmet Emin Özcan), Ankara: İthaki Yayınları.

Örenç, A. F. (2011), "Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (11), 5-32.

Palmberger, M. (2016), *How Generations Remember: Conflicting Histories and Shared Memories in Post-war Bosnia and Herzegovina*, London: Springer Nature.

Petrovic, J. (2013), *The Old Bridge of Mostar and Increasing Respect for Cultural Property in Armed Conflict*, International Humanitarian Law Series, (Vol. 40), Martinus Nijhoff Publishers.

Poriç, İ. (2012), *Bosna Sorununun Günümüzdeki Durumu ve Değerlendirmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul.

Pustu, Y. (2006), "Küreselleşme Sürecinde Kent "Antik Site'den Dünya Kentine"", *Sayıştay Dergisi*, (60), 129-151.

Radonić, L. (2024), "Croatian Homeland War Memorial Museums–Exhibiting Urbicides and Concentration Camps", *Nationalities Papers*, 52(4), 1-26.

Ramet, S. P. (2004), "Explaining the Yugoslav Meltdown, 1: "For a Charm of Powerful Trouble, like a Hell-broth Boil and Bubble": Theories about the Roots of the Yugoslav Troubles", *Nationalities Papers*, 32(4), 731-763.

Sjoberg, G. (2002), "Sanayi Öncesi Kenti", Bülent Duru (Der.), (Çev.: Ayten Alkan), *20. Yüzyıl Kenti*, (s. 37-54), Ankara: İmge Kitapevi.

Tekkanat, S. S. ve Türkmen, S. (2018), "Tarih Boyunca Kent Formlarının Biçimlenişi Üzerine Bir İnceleme", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 107-124.

Todorova, M. (2010), *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek*, 3.b., (Çev. Dilek Şendil), İstanbul: İletişim Yayınları.

Tomić, Đ. (2014), "From "Yugoslavism" to (post)Yugoslav Nationalisms: Understanding Yugoslav Identities", R. Vogt, W. Cristaudo, & A. Leutzsch (Eds.), *European National Identities*, (s. 271-292), New Brunswick: Transaction Publishers.

Van der Hoorn, M. (2009), *Indispensable eyesores: An anthropology of undesired buildings*, Vol. 10, Berghahn Books.

Wirth, L. (2002), "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme", Bülent Duru (Der.), (Çev.: Ayten Alkan), *20. Yüzyıl Kenti, (s. 77-106), Ankara: İmge Kitapevi.*

Yaşar, D. (2017), "İktidar İdeolojilerinin Mekânsal Temsiliyeti: 1950'lerden Günümüze İstanbul Üzerine Bir Değerlendirme", *Yakın Mimarlık Dergisi,* 1(1), 26-42.

Yılmaz, E. ve Çitçi, S. (2011), "Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.

Yılmaz, F. H. ve Şahin, A. (2018), "Kentsel Yıkımın Bosna ve Filistin Örnekleri Üzerinden Kentkırım Kapsamında Değerlendirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21(1), 92-106.

Kaynakça

African Union. (2009). Darfur: The Quest for Peace, Justice and Reconciliation Report of the African Union High-Level Panel on Darfur (AUPD) October 2009, PSC/AHG/2 (CCVII) Report of the African Union High-Level Panel on Darfur (AUPD), Peace and Security Council 207th Meeting at the Level of the Heads of State and Government, 29 October 2009, Abuja, Nigeria, (pp. 1-146), Retrieved from https://www.peaceau.org/uploads/aupdreportdarfureng.pdf (Erişim tarihi: 23.09.2025).

Ataöv, T. (2000). *Discrimination & conflict.* SOTA & EAFORD.

Bayram, M. (2013). *Darfur sorununun uluslararası boyuta taşınmasında küresel enerji politikalarının rolü* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Kırşehir, Türkiye.

Birleşmiş Milletler. (1948, Aralık 9). *Soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi.* Retrieved from https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/Genocide%20Convention-FactSheet-ENG.pdf (Erişim tarihi: 11.09.2025).

Buchanan, D. (2002). Gendercide and human rights. *Journal of Genocide Research,* 4(1), 95-108. https://doi.org/10.1080/14623520120113919

Carpenter, R. C. (2002). Gender theory in world politics: Contributions of a nonfeminist standpoint. *International Studies Review,* 4(3), 153-165.

Carpenter, R. C. (2006). *Innocent women and children: Gender, norms and the protection of civilians.* Ashgate.

Enloe, C. (2000). *Maneuvers: The international politics of militarizing women's lives.* University of California Press.

Fein, H. (1999). Genocide and gender: The uses of women and group destiny. *Journal of Genocide Research,* 1(1), 43-63.

Gullvåg Holter, Ø. (2002). A theory of gendercide. *Journal of Genocide Research,* 4(1), 11-38. https://doi.org/10.1080/14623520120113883

Hagan, J., & Rymond-Richmond, W. (2009). *Darfur and the crime of genocide.* Cambridge University Press.

Human Rights Watch. (1996). *Shattered lives: Sexual violence during the Rwandan genocide and its aftermath.* Human Rights Watch.

Jones, A. (1994). Gender and ethnic conflict in ex-Yugoslavia. *Ethnic and Racial Studies,* 17(1), 115-134.

Jones, A. (2000). Gendercide and genocide. *Journal of Genocide Research,* 2(2), 185-211. https://doi.org/10.1080/713677599

Jones, A. (2002). Gender and genocide in Rwanda. *Journal of Genocide Research,* 4(1), 65-94.

Jones, A. (2006). *Gendercide and genocide.* Vanderbilt University Press.

Jones, A. (2009). Gendercide and genocide: The development of a concept. In A. Jones (Ed.), *Gendercide and genocide* (pp. 1-38). Vanderbilt University Press.

Lacoste, Y. (2007). *Büyük oyunu anlamak: Jeopolitik – bugünün uzun tarihi.* NTV Yayınları.

Lemkin, R. (1944). *Axis rule in occupied Europe: Laws of occupation, analysis of government, proposals for redress.* Carnegie Endowment for International Peace.

Lemkin, R. (1946). Genocide. *The American Scholar,* 15(2), 227-230.

Muganga, A. (2007). *AU peace support operations: Insufficient for success* (U.S. Army War College Strategy Research Project). U.S. Army War College.

Overall C. (1987). Mary Anne Warren, Gendercide: The Implications of Sex Selection. Totowa, NJ: Rowman & Allanheld 1985. Pp. ix + 209. *Canadian Journal of Philosophy*, 17(3), 683-692. doi:10.1080/00455091.1987.10716463

Posner, D. N. (2005). *Institutions and ethnic politics in Africa.* Cambridge University Press.

Sarwar, N. (2013). *Darfur crisis: Why has the UN failed?* Retrieved from https://issi.org.pk/publication-files/1299645500_83412313.pdf (Erişim tarihi: 05.09.2025).

Seifert, R. (1996). The second front: The logic of sexual violence in wars. *Women's Studies International Forum,* 19(1-2), 35-43.

United Nations Commission of Inquiry on Darfur. (2005). *Report to the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 1564 (2004).* United Nations.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2005), *About UNHCR in Turkey: Data protection.* Retrieved from https://help.unhcr.org/turkiye/about-unhcr-in-turkey/data-protection/ (Erişim tarihi: 17.08.2025).

United Nations Security Council. (2004). *Resolution 1564 (2004).* Retrieved from https://digitallibrary.un.org (Erişim tarihi: 23.08.2025).

United Nations. (2005). *Annual report 2005.* Retrieved from https://digitallibrary.un.org/record/580101/files/annualreport2005.pdf (Erişim tarihi: 02.08.2025).

Warren, M. A. (1985). *Gendercide: The implications of sex selection.* Rowman & Allanheld.

Zaremba, B. (2011). Conflict in Darfur: Calculation and inadequate international response. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology,* 3(2), 43-62.

Kaynakça

African Studies Center. (t.y.). *Ruanda-Tarih.* University of Pennsylvania African Studies Center. Erişim adresi: https://www.africa.upenn.edu/NEH/rwhistory.htm, (Erişim Tarihi: 28.05.2025).

Barbisotti, M. (2023, 13 Ekim). *The United Nations and the Rwandan genocide.* Centro di Ateneo per i Diritti Umani "Antonio Papisca", Università di Padova, https://unipd-centrodirittiumani.it/en/topics/the-united-nations-and-the-rwandan-genocide (Erişim Tarihi: 03.12.2025).

Bloxham, D. & A. Moses, D. (Eds.). (2010), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Oxford University Press.

Brown, S. E. (2014), "Female Perpetrators of the Rwandan Genocide", *International Feminist Journal of Politics*, 16(3), 448-469.

Brown, S. (2018), *Gender and the Genocide in Rwanda*, Rotledge.

Buchanan, D. (2002), "Gendercide and human rights", *Journal of Genocide Research*, 4(1), 95-108.

Carpenter, C. (2002), "Beyond 'Gendercide': Incorporating Gender into Comparative Genocide Studies", *The International Journal of Human Rights*, 6(4), 77-101.

Çoban, E. (2007), *Modern devlet ve ırk söylemi çerçevesinde Ruanda soykırımı* (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Des Forges, A. (1995). "The ideology of genocide", *A Journal of Opinion,* 23(2), 44-47.

Ejiofor, P. F. (2025), "The Forest of Reasons:Toward Contextualised Explanations of Gendercide Against Civilian Men and Boys in Conflict Settings", *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-27, (Open Access) https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/1057610X.2025.2535356?needAccess=true (Erişim Tarihi: 11.08.2025). https://doi.org/10.1080/1057610X.2025.2535356

Explore Rwanda. (t.y.), https://www.explorerwandatours.com, (Erişim Tarihi: 05.11.2025).

Fein, H. (1999), "Genocide and gender: The uses of women and group destiny", *Journal of Genocide Research*, 1(1), 43-63.

Forgey, E. von J. (2010), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*, Section: Gender and Genocide (pp. 61-81), Oxford University Press.

Güzelipek, Y. A. (2015). "Uluslararası Toplum ve Ruanda'da Normalleşme Çabaları", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 189-206.

Human Rights Watch. (1996), *Shattered Lives: Sexual Violence during the Rwandan Genocide and Its Aftermath.* https://www.hrw.org/legacy/reports/1996/ Rwanda.htm, (Erişim Tarihi: 28.05.2025).

ICTR (2011), *Judgment in the case of Pauline Nyiramasuhuko.* (Resmî karar metni).

İNSAMER. (2020), *Ruanda*, https://www.insamer.com/tr/ulke-profili-ruanda/ (Erişim Tarihi: 29.10.2025).

Jones, A. (2000), "Gendercide and Genocide", *Journal of Genocide Research*, 2(2), 185-211.

Justice Info. (2023), *Genocide of the Tutsis in Rwanda: Causes, What Happened, and Justice.* https://www.justiceinfo.net/en/120135-genocide-tutsis-rwanda-causes-what-happened-justice.html, (Erişim Tarihi: 28.05.2025).

Kepkay, J. (2011), "Gendercide and the Bosnian War", *On Politics*, 5(1), 69-84.

Magnarella, P. J. (2005), "The background and causes of the genocide in Rwanda", *Journal of International Criminal Justice,* 3(4), 801-822.

Morley, S., Turner, J., Corteen, K., and Taylor, P. (2017), *A Companion To State Power, Liberties and Rights*, Policy Press.

Nowrojee, B. (1996), *Shattered Lives: Sexual Violence during the Rwandan Genocide and Its Aftermath.* Human Rights Watch, https://www.hrw.org/legacy/reports/1996/Rwanda.htm (Erişim Tarihi: 28.08.2025).

Orakçı, S. (2017), *Ruanda Soykırımı ve Küresel Güçler*. İNSAMER. https://www.insamer.com/tr/?output=pdf&type=post&id=4417 (Erişim Tarihi: 25.05.2025).

Özdemir, Ö. (2016), "Değişen uluslararası güvenlik inşasında toplumsal cinsiyet meselesi", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2), 33-59.

Öztürk, E. Ç. (2011), "Toplumsal yapılar ve şiddet: Ruanda örneği", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi,* 1(1), 55-78.

Ruanda Government. (2012), *Gacaca Courts Statistics*.

Sencerman, M. S. (2013), "İslam dünyasında kadın: Sorunlar ve beklentiler", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9(18), 33-64.

Schott, R. M. (2011), "War rape, natality and genocide", *Journal of Genocide Research*, 13(1-2), 5-21.

Sharlach, L. (1999), "Gender and genocide in Rwanda: Women as agents and objects of Genocide 1", *Journal of Genocide Research*, 1(3), 387-399. https://doi.org/10.1080/14623529908413968

Sharlach, L. (2000), "Rape as Genocide: Bangladesh, the Former Yugoslavia, and Rwanda", *New Political Science*, 22(1), 89-102.

United Nations. (1948, December 9), *Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide* United Nations Treaty Series, 78, 277, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (Erişim Tarihi: 29.11.2025).

United States Holocaust Memorial Museum. (t.y.), *Divided by Ethnicity*, https://www.ushmm.org/genocide-prevention/countries/rwanda/divided-by-ethnicity, (Erişim Tarihi: 28.05.2025).

United States Holocaust Memorial Museum. (t.y.), *Holocaust Encyclopedia.* Erişim adresi: https://encyclopedia.ushmm.org, (Erişim Tarihi: 05.10.2025).

Warren, M. A. (1985), *Gendercide: The Implications of Sex Selection*, Rowman & Allanheld.

Kaynakça

Alp, İ. (2017). Srebrenitsa soykırımı (Temmuz 1995). *Avrasya Etüdleri, 52*(2), 153-197.

Balkan Insight. (2016, April 18). *Bosnia's Federation to establish commission on war rapes.* Erişim tarihi: Ekim 2025. https://balkaninsight.com/2016/04/18/bosnia-s-federation-to-establish-commission-on-war-rapes-04-15-2016/.

Balkan Insight. (2021, April 22). *BIRN fact-check: Is the Bosnian Serb report on the Sarajevo siege accurate?*. Erişim tarihi: Eylül 2025. https://balkaninsight.com/2021/04/22/birn-fact-check-is-the-bosnian-serb-report-on-the-sarajevo-siege-accurate/.

Bloxham, D., & Moses, A. D. (Eds.). (2010). *The Oxford handbook of genocide studies*. Oxford University Press.

Buchanan, D. (2002). Gendercide and human rights. *Journal of Genocide Research, 4*(1), 95-108. https://doi.org/10.1080/14623520120113919.

Carmichael, C. (2024). *Kısa Bosna Tarihi*. Kadir Purde (Çev.). Kronik Kitap.

Carpenter, R. C. (2000). Forced maternity, children's rights and the genocide convention: A theoretical analysis. *Journal of Genocide Research, 2*(2), 213–244. https://doi.org/10.1080/713677603.

Carpenter, C. (2002). Beyond "gendercide": Incorporating gender into comparative genocide studies. *The International Journal of Human Rights, 6*(4), 77-101. https://doi.org/10.1080/714003779.

Court of Bosnia and Herzegovina. (2006, April 7). *Verdict: Prosecutor v. Nedo Samardžić (Case No. X-KR-05/49).* Erişim tarihi: Ekim 2025. https://www.legal-tools.org/doc/cfbaa3/pdf.

Değer, O. (2009). Soykırım suçu ve devletin sorumluluğu: Uluslararası Adalet Divanı'nın Bosna-Hersek v. Sırbistan-Karadağ kararı. *Uluslararası İlişkiler, 6*(22), 61-95.

European Parliament. (2009, January 15). *Resolution 2009/ … P6_TA(2009)0028 on Srebrenica* (OJ C 46 E/17). Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:JOC_2010_046_E_0111_01.

Fein, H. (1999). Genocide and gender: The uses of women and group destiny. *Journal of Genocide Research, 1*(1), 43-63. https://doi.org/10.1080/14623529908413934.

Fiori, M. (2007). The Foča "rape camps": A dark page read through the ICTY's jurisprudence. *Hague Justice Journal, 2*(3), 9-27. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://www.haguejusticeportal.net/Docs/HJJ-JJH/Vol_2%283%29/The%20Foca_Fiori_EN.pdf.

Gadzo, M. (2020, July 11). *Survivors recount Bosnia's Srebrenica genocide, 25 years on*. Al Jazeera. Erişim tarihi: Eylül 2025. https://www.aljazeera.com/news/2020/7/11/survivors-recount-bosnias-srebrenica-genocide-25-years-on.

Halilovich, H. (2013). *Places of pain: Forced displacement, popular memory and trans-local identities in Bosnian war-torn communities.* New York: Berghahn Books.

Holter, Ø. G. (2002). A theory of gendercide. *Journal of Genocide Research, 4*(1), 11-38. https://doi.org/10.1080/14623520120113883.

Institute for War & Peace Reporting (IWPR). (2006, April 5). *Witness describes sexual torture by Bosnia Serb forces.* Erişim tarihi: Ekim 2025. https://iwpr.net/global-voices/witness-describes-sexual-torture-bosnia-serb-forces.

Institute for Genocide & Mass Atrocities. (2012). *The Prijedor Genocide 1.* Erişim tarihi: Mayıs 2025. https://instituteforgenocide.org/en/wp-content/uploads/2012/01/THE-PRIJEDOR-GENOCIDE-1.pdf.

International Criminal Court. (2019). *Rome Statute of the International Criminal Court*. Erişim tarihi: Mayıs 2025. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf.

International Court of Justice (ICJ). (2007). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007.* Erişim tarihi: Eylül 2025. https://www.icj-cij.org/node/103164.

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. (1995, February 13). *The ICTY charges 21 Serbs with atrocities committed inside and outside the Omarska death camp.* Erişim tarihi: Eylül 2025. https://www.icty.org/en/press/international-tribunal-former-yugoslavia-charges-21-serbs-atrocities-committed-inside-and.

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. (2001). *Prosecutor v. Krstić, Judgment (IT-98-33-T), Appeals Chamber, 19 April 2004 / Trial Chamber, 2 Aug 2001*. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e-1.htm

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. (n.d.). *Witness 87*. Erişim tarihi: 14 Eylül 2025. https://www.icty.org/en/content/witness-87.

Jelacić, N. (2007, December 10). *Visegrad rape victims say their cries go unheard*. Balkan Insight. Erişim tarihi: Mayıs 2025. https://balkaninsight.com/2007/12/10/visegrad-rape-victims-say-their-cries-go-unheard/.

Jones, A. (2000). Gendercide and genocide. *Journal of Genocide Research, 2*(2), 185-211. https://doi.org/10.1080/713677599 .

Jones, A. (2006). Straight as a rule: Heteronormativity, gendercide, and the noncombatant male. *Men and Masculinities, 8*(4), 451-469. https://doi.org/10.1177/1097184X04268797.

Jones, A. (2013). Gendercide: Examining gender-based crimes against women and men. *Clinics in Dermatology, 31*, 226-229. https://doi.org/10.1016/j.clindermatol.2011.09.001.

Kelleci, T. (2017). Cinsiyetçi milliyetçilik ve savaşlarda cinsel şiddetin kullanımı: Bosna örneği. *Alternatif Politika, 9*(3), 422-423.

Kepkay, J. (2011), "Gendercide and the Bosnian War", *On Politics*, 5(1), 69-84.

Kodal, T. (2018). **Bosna-Hersek'in bağımsızlığını kazanması ve Türkiye (1990–1992).** *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(2), 411–444. https://atamdergi.gov.tr/tam-metin/7/tur.

Lindner, E. G. (2002). Gendercide and humiliation in honor and human rights societies. *Journal of Human Rights, 1*(1), 41–63. https://doi.org/10.1080/14754830110111568.

Lindsey, R. (2002). From atrocity to data: Historiographies of rape in Former Yugoslavia and the gendering of genocide. *Patterns of Prejudice, 36*(4), 59–78. https://doi.org/10.1080/003132202128811556.

Malcolm, NR, Lampe, JR, Pickering, P. (2025, 1 Kasım). Bosna-Hersek . Encyclopedia Britannica. Erişim tarihi: 3 Kasım 2025. https://www.britannica.com/place/Bosnia-and-Herzegovina.

Milošević, S. (1989, June 28). *Milosević's 1989 speech at Gazimestan in the Field of Kosovo (BBC translation)*. HIR Historical and Investigative Research. Erişim tarihi: Ekim 2025. https://www.hirhome.com/yugo/bbc_milosevic.htm.

Nuhanović, H. (2018). *The courage to speak out*. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://srebrenica.org.uk/survivor-stories/the-courage-to-speak-out-hasan-nuhanovic.

Organizacija za nenasilje i mir (ONMS). (2020). *Karaman's House, Foča.* Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://onms.nenasilje.org/2019/karaman-kuca-foca/?lang=en.

Prosecutor v. Kunarac vd., Case No. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia [ICTY], 1997). Erişim tarihi: Eylül 2025.

Radford, J., & Russell, D. E. H. (Eds.). (1992). *Femicide: The politics of woman killing*. Twayne Publishers.

Refworld. (1992). *Chronology of events: September 1991–July 1992*. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://www.refworld.org/reference/countryrep/irbc/1992/en/15018.

Robinson, M. (2015, July 10). *Srebrenica: An open wound*. Reuters. Erişim tarihi: 15 Eylül 2025. https://widerimage.reuters.com/story/srebrenica-an-open-wound.

Sarı, F. (2007). *Türkiye'nin Makedonya ve Bosna-Hersek siyaseti* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Schott, R. M. (2011). War rape, natality and genocide. *Journal of Genocide Research, 13*(1-2), 5-21. https://doi.org/10.1080/14623528.2011.559111.

Sevdik, S. (2021). *Rape camp Vilina Vlas Hotel: Why is the international community still unmoved? Uluslararası Suçlar ve Tarih, 22*, 131-159. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2054267.

Sharlach, L. (2000). Rape as genocide: Bangladesh, the former Yugoslavia, and Rwanda. *New Political Science, 22*(1), 89-102. https://doi.org/10.1080/713687893.

Strandberg Hassellind, F. (2020). Groups defined by gender and the Genocide Convention. *Genocide Studies and Prevention, 14*(1), 60-75. https://doi.org/10.5038/1911-9933.14.1.1679.

Swift, J. (2025, March 29). *Siege of Sarajevo (1992–96)*. **Encyclopædia Britannica.** Erişim tarihi:14 Eylül 2025. https://www.britannica.com/event/Siege-of-Sarajevo.

TIME Magazine. (1992, August 17). *The TIME Vault – Issue 1992-08-17*. TIME. Erişim tarihi: Mayıs 2025. https://time.com/vault/issue/1992-08-17/page/1.

United Nations. (1948, December 9). *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* [Treaty], Erişim tarihi: 14 Eylül 2025. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide.

United Nations. *The genocide in Srebrenica — Bosnia and Herzegovina*. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://www.un.org/en/observances/srebrenica-genocide-commemoration-day.

United Nations General Assembly. (2024, May 23). *Resolution A/RES/78/282: International Day of Reflection and Commemoration of the 1995 Genocide in Srebrenica* (Annex). Erişim tarihi: Eylül 2025. https://www.un.org/en/day-solemn-remembrance-un-observes-30-years-srebrenica-genocide-1.

von Joeden-Forgey, E. (2010). Gender and genocide. In D. Bloxham & A. D. Moses (Eds.), *The Oxford handbook of genocide studies* (pp. 71-72). Oxford University Press.

Warren, M. A. (1985). *Gendercide: The implications of sex selection*. Rowman & Allanheld.

Zone of NON responsibility. *Sports hall "Partizan"*. Erişim tarihi: 14 Mayıs 2025. https://zoneofnonresponsibility.net/sportska-dvorana-partizan/.

Kaynakça

Barreno, L. (2021). From genocide to femicide: An ongoing history of terror, hate and apathy. *Global Femicide*.

Burt, J. M. (2016). From heaven to hell in ten days: the genocide trial in Guatemala. *Journal of Genocide Research*, *18*(2-3), 143-169

Caputi, J., & Russell, D. (1992). Femicide: Sexual Terrorism Against Women. D. E. H. Russell & J. Radford (Vd.), *Femicide: The Politics of Woman Killing* içinde (ss. 13-21). Twayne Publishers.

Carey Jr, D., & Torres, M. G. (2010). Precursors to femicide: Guatemalan women in a vortex of violence. *Latin American Research Review*, *45*(3), 142-164

Chamarbagwala, R., & Morán, H. E. (2011). The human capital consequences of civil war: Evidence from Guatemala. *Journal of Development Economics*, *94*(1), 41-61.

Corradi, vd. (2016). Theories of femicide and their significance for social research. *Current Sociology*, *64*(7), 975-995.

Comisión para el Esclarecimiento Histórico (Guatemala). (1998). *Guatemala, Memory of Silence*. CEH. (Erişim:https://hrdag.org/wp-content/uploads/2013/01/CEHreport-english.pdf) (Erişim tarihi: 25.11.2025)

García, A. L. C. (2011). The Oil Lamp. Grandin, G. vd, *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 403-404). Duke University Press.

Grandin, G. (2000). *The Blood of Guatemala: A History of Race and Nation*. Duke University Press.

Grandin, G., vd (2011). [I Introduction]. *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 11-12). Duke University Press.

Grandin, G., vd. (2011). "[II Introduction]." *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde, (ss. 39-42). Duke University Press.

Grandin, G., vd. (2011). [III Introduction]. *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 107-110). Duke University Press.

Grandin, G., vd. (2011). [VI Introduction]. *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 361-366). Duke University Press.

Hernandez-Salazar, D. (2002) Rigoberta Menchu Tum (Fotoğraf). Temoigner. http://journals.openedition.org/temoigner/docannexe/image/1519/img-6.jpg (Erişim tarihi: 27.11.2025).

Hermosa, E. (2013, 11 Mayıs). Guatemala 4, GHR 16 (9269372204) (Fotoğraf). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Guatemala_4,_GHR_16_%289269372204%29.jpg (Erişim tarihi: 27.11.2025).

Izás, M. G. (2011). Arbitrary Power and Sexual Violence, Grandin, G., vd. *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 405–410). Duke University Press.

Jones, A. (2000). Gendercide and genocide. *Journal of Genocide Research, 2*(2), 185-211.

Lagarde Y De Los Rios, M., (2020) Feminist Keys for Understanding Feminicide: Theoretical, Political, and Legal Construction. *Terrorizing Women: Feminicide in the Americas* içinde: Duke University Press, 2010, ss. xi-xxvi.

Leiby, M. L. (2009). Wartime sexual violence in Guatemala and Peru. *International studies quarterly*, *53*(2), 445-468.

Lovell, W. G. (1988). Surviving conquest: The Maya of Guatemala in historical perspective. Latin American Research Review, *23*(2), 25-57.

Morales Trujillo, H. (2020) Femicide and Sexual Violence in Guatemala. *Terrorizing Women: Feminicide in the Americas* içinde, Duke University Press, 2010, ss. 127-137.

Pinelo, A. L. (2018). A theoretical approach to the concept of femi(ni)cide. *The Philosophical Journal of Conflict and Violence*, *2*(1), 41-63.

Pollack, A. (2011). An Indian King on the Eve of Independence. Grandin, G. vd. *The Guatemala Reader: History, Culture, Politics* içinde (ss. 101–106). Duke University Press.

Radford, J. (1992). Introduction: Femicide, the politics of woman killing., *Femicide: The Politics of Woman Killing* içinde (ss. 3-12). Twayne Publishers.

Sanford, V. (2008). From genocide to feminicide: Impunity and human rights in twenty-first century Guatemala. *Journal of Human Rights*, *7*(2), 104-122.

Sauer, B. (2021). *Defining and identifying femicide: A literature review.* European Institute for Gender Equality.

Stein, S. (2002). Geno-and other cides: a cautionary note on knowledge accumulation. *Journal of Genocide Research, 4*(1), 39-63.

Straus, S. (2001). Contested meanings and conflicting imperatives: A conceptual analysis of genocide. *Journal of Genocide Research*, *3*(3), 349-375.

UN (1948). *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Erişim: https://www.un.org). (Erişim tarihi: 27.11.2025).

Vallen, M., (2016) A new look at Rivera’s Gloriosa Victoria. Art-For-A-Change. https://art-for-a-change.com/blog/2016/02/a-new-look-at-riveras-gloriosa-victoria.html (Erişim tarihi: 27.11.2025)

Weil, S. (2016). Making femicide visible. *Current Sociology, 64*(7), 1124-1137.

Weil, S., Corradi, C., & Naudi, M. (2018). *Femicide across Europe: Theory, Research and Prevention* (p. 200). Policy Press.

World Bank (2023). Gender-based Violence Country Profile: Guatemala (Erişim: http://documents.worldbank.org/curated/en/099053023161523435). (Erişim tarihi: 27.11.2025).

Kaynakça

Alison, M. (2007), "Wartime Sexual Violence: Women's Human Rights and Questions of Masculinity", *Review of International Studies*, 33, 75-90.

Bayraktar, G. (2023), "İkinci Dalga Feminist Hareketin Feminizmin Gelişimindeki Dönüştürücü Rolü". *Advances in Women's Studies*, 5(2), 35-50.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1948), *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Resolution 260 A (III).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri. (2015), *Action Against Gender-Related Killing of Women and Girls,* UN Doc. A/70/93.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi. (2008). *Resolution 1820*. UN Doc. S/RES/1820.

Birleşmiş Milletler Sistemi Akademik Konseyi. (2013), *Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a Non-governmental Organization in Consultative Status with the Economic and Social Council,* UN Doc E/CN.15/2013/NGO/1.

Birleşmiş Milletler Sistemi Akademik Konseyi. (2016), *Femicide: A Global Issue That Demands Action*, C.5, Viyana: ACUNS Vienna Liaison Office.

Brito Ruiz, E. (2021), *The Rape of Nanking: A Historical Analysis of the Aftershocks of Wartime Sexual Violence in International Relations*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Comillas Pontifical Üniversitesi, Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Madrid.

Brodie, N. R. (2024), "Femicide: A Need for Orientation". *Sociology Compass*, 18(11), 1-10.

Brook, T. (1999), (Ed.), *Documents on the Rape of Nanking*, Great Britain: University of Michigan Press.

Brownmiller, S. (1975), *Against Our Will: Men, Women, and Rape*, New York: Fawcett Columbine.

Chang, I. (1997), *The Rape of Nanking: The Forgotten Holocaust of World War II*, New York: Basic Books.

Chen, K., & Hughes, R. G. (2018), "Witnesses to a War Crime: The Nanjing Massacre - The British and US Reports", *Intelligence and National Security,* 33(7), 1092-1097.

Chiba, I. (2022), "Making Sense of the War (Japan)", 1914-1918. International Encyclopedia of the First World War, 6 Aralık, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/making-sense-of-the-war-japan/ (Erişim tarihi: 19.09.2025).

Corradi, C. (2021), *Femicide, its Causes and Recent Trends: What Do We Know?*, Brussels: European Union, Directorate-General for External Policies, Policy Department.

Corradi, C., Marcuello-Servós, C., Boira, S. ve Weil, S. (2016), "Theories of Femicide and Their Significance for Social Research", *Current Sociology*, 64(7), 975-995.

Daqun, L. (2016), "The Nanjing Trials – Victor's Justice? Revisiting the case of Tani Hisao", Liu Daqun ve Zhang Binxin (Eds.), *Historical War Crimes Trials in Asia*, (s. 113-151), FICHL Publication Series No. 27.

Dirlik, A. (1991), "Past Experience, If Not Forgotten, Is a Guide to the Future; Or, What Is in a Text? The Politics of History in Chinese-Japanese Relations", *Japan in the World*, 18(3), 29-58.

Eykholt, M. (2000), "Aggression, Victimization, and Chinese Historiography of the Nanjing Massacre", Joshua A. Fogel (Ed.), The Nanjing Massacre in History and Historiography (s. 11-69), University of California Press.

Hefti, A. (2022), "Femicide and (the Laws of) War", *Conceptualizing Femicide as a Human Rights Violation* (s. 37-50). Edward Elgar Publishing.

Hefti, A. (2022), "Femicide: Genocide by another name?", *Conceptualizing Femicide as a Human Rights Violation* (s. 79-103). Edward Elgar Publishing.

Kawashima, S. (2017). "Prologue: Japan-China Relatıons Before 1949", Ryosei Kokubun, Yoshihide Soeya, Akio Takahara, Shin Kawashima (Eds.), (s. 1-30), *Japan-China Relations in the Modern Era*, London: Routledge.

Knap, S. (2021), "Femicide: A Global Phenomenon Requiring an Intersectional Social Constructivist Approach", *Contemporary Challenges: The Global Crime, Justice and Security Journal*, 2, 192-208.

Manjoo, R. (2012), *Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences*, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'ne Sunulan Rapor, UN Doc. A/HRC/20/16.

Mertz, P. (2017), "Spotlight: Japanese Non-Apology Still Mind-Boggling, Says WWII U.S. Veteran", XinhuaNet, 2 Aralık, http://www.xinhuanet.com/english/2017-12/02/c_136794301.htm (Erişim tarihi: 22.09.2025).

Moretti, A. (2021), "Refusal to Apologize for Nanjing is an Unerasable Stain on Japan", CGTN, 13 Ekim, https://news.cgtn.com/news/2021-12-13/Refusal-to-apologize-for-Nanjing-is-an-unerasable-stain-on-Japan-15XltXbRUMo/index.html (Erişim tarihi: 21.09.2025).

Naraoka, S. (2023), "World War I and the Origin of Sino-Japanese Conflict", Masayuki Yamauchi ve Yūichi Hosoya (Eds.), *Modern Japan's Place in World History* (s. 39-48), Singapore: Springer.

Nish, I. (1990), "An Overview of Relations Between China and Japan", 1895–1945, *The China Quarterly*, 124, 610-623.

Pehlivantürk, B. (2010), "Japonya-Çin İlişkilerinde "Tarihin Sonu"", Siyaset ve Kültür Dergisi, 1(6), 305-322.

Qiu, J. (2006), "The Politics of History and Historical Memory in China–Japan Relations", *Journal of Chinese Political Science*, 11(1), 25-53.

Reed, C. A. (2022), "The Marco Polo Bridge Incident (1937)", Origins: Current Events in Historical Perspective, Haziran, https://origins.osu.edu/read/marco-polo-bridge-incident-1937 (Erişim tarihi: 21.09.2025).

Russell, D. E. H. (2009), "Femicide: Politicizing the Killing of Females", *Strengthening Understanding of Femicide: Using Research to Galvanize Action and Accountability*, PATH / WHO / InterCambios, 26-31.

Russell, D. E. H. (2011) "The Origin and Importance of the Term Femicide", https://www.dianarussell.com/origin_of_femicide.html (Erişim tarihi: 29.04.2025).

Russell, D. E. H. ve Radford, J. (1992), *Femicide: The Politics of Woman Killing*, New York: Twayne Publishers.

Taylor, R. ve Jasinski, J. L. (2011), "Femicide and the Feminist Perspective", *Homicide Studies*, 15(4), 341-362.

Wang, F. (2025), "'We Were Never Friends': A Massacre on the Eve of WW2 Still Haunts China-Japan Relations", BBC, 15 Ağustos, https://www.bbc.com/news/articles/cp89ed9j5ygo (Erişim tarihi: 22.09.2025).

Wang, T. (2021), *Women in a Fallen City: The Rape of Nanking and the Flowers of War*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Massachusetts Amherst Üniversitesi, Doğu Asya Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Amherst.

Wilson, S. (1992), "The Manchurian Crisis and Moderate Japanese Intellectuals: The Japan Council of the Institute of Pacific Relations", *Modern Asian Studies*, 3(26), 507-544.

Yoshida, T. (2000), "A Battle over History: The Nanjing Massacre in Japan", Joshua A. Fogel (Ed.), *The Nanjing Massacre in History and Historiography* (s. 70-132), University of California Press.

Kaynakça

Bachman, J. (2019). *Bringing Cultural Genocide into the Mainstream: Legal, Historical, and Sociological Explorations*. In J. Bachman (Ed.), *Cultural Genocide: Law, Politics, and Global Manifestations* (pp. 15-58). Routledge.

Bloxham, D., & Moses, A. D. (Eds.). (2010). *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. Oxford University Press.

Davies, R. W., Khlevniuk, O., et al. (Eds.). (2001). *Stalin i Kaganovich. Perepiska, 1931-1936*. Rosspen.

Fox, A. (2021). The Russo–Ukrainian War: A Pattern of Soviet Genocide Reemerging?. Association *of the United States Army*, November 2021, 1-8. https://www.ausa.org/publications/russo-ukrainian-war-pattern-soviet-genocide-reemerging (Erişim Tarihi: 03.10.2025).

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage & Open University Press.

Ioffe, Y. (2023). Forcibly Transferring Ukrainian Children to the Russian Federation: A Genocide. *Journal of Genocide Research*, 25(3-4), 315-351. https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2228085

Katchanovski, I. (2010). The Politics of Soviet and Nazi Genocides in Ukraine. *Journal of Genocide Research,* 12(2-3), 127-148. https://doi.org/10.1080/14623528.2010.508274

Lemkin, R. (1944). *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress*. Carnegie Endowment for International Peace.

Nersessian, D. L. (2005). *Rethinking cultural genocide under international law*. In P. Keane (Ed.), *Human rights dialogue: Cultural rights* (pp. 1-6). Carnegie Council on Ethics and International Affairs.

RBC-Ukraine (2024). Цих українських письменників вбила радянська влада: Список та історії. RBC.ua. https://www.rbc.ua/rus/styler/tsih-ukrayinskih-pismennikiv-vbila-radyanska-1715691943.html (Erişim Tarihi: 26.09.2025).

Tylor, E. B. (1871). *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom* (Vols. 1-2). John Murray.

Volart. (t.y.). Хроніка заборон української мови та гоніння української книги в Україні. https://volart.com.ua/art/rukopis/zapret.html (Erişim Tarihi: 07.09.2025).

Werth, N. (2010). The great famines in the USSR, 1931-1933. In D. Bloxham & A. D. Moses (Eds.), *The Oxford handbook of genocide studies* (pp. 387-398). Oxford University Press.

Williams, R. (1983). *Keywords: A vocabulary of culture and society* (Rev. ed.). Oxford University Press.

Wilson, A. (2015). *The Ukrainians: Unexpected Nation* (4th ed.). Yale University Press.

Kaynakça

Alpatov, V. M. (2017), "Scripts and politics in the USSR", *Studi Slavistici*, 14, 11-32.

Arthive (2025), "The struggle against religion is struggle for socialism!!!", https://arthive.com/artists/78953~ (Erişim Tarihi: 10.11.2025).

Mikhail_Tsezarevich_Rabinovich/works/545278~The_struggle_against_religion_is_struggle_for_socialism, (Erişim Tarihi: 30.11.2025).

Bachman, J. (2019), "Bringing Cultural Genocide into the Mainstream: Legal, Historical, and Sociological Explorations", J. Bachman (Ed.), *Cultural Genocide: Law, Politics, and Global Manifestations* (s. 15-58). New York, NY: Routledge.

Berry, J. W. (1997), "Immigration, Acculturation, And Adaptation", *Applied Psychology*, 46(1), 5-68.

Birleşmiş Milletler. (1948), *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. Paris: United Nations. (Adopted 9 December 1948; entry into force 12 January 1951).

Bonnell, V. E. (1997), *Iconography Of Power: Soviet Political Posters Under Lenin And Stalin*, Berkeley, CA: University of California Press.

Brandenberger, D. (2002), *National Bolshevism: Stalinist Mass Culture And The Formation Of Modern Russian National İdentity, 1931-1956*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Chauhan, K. (2023), "Rethinking The Concept Of Cultural Genocide Under International Law", F. Jacob & K. S. Todzi (Eds.), *Genocidal Violence: Genocide And Mass Violence İn The Age Of Extremes*, Vol. 6: (s. 61-82), Berlin: De Gruyter Oldenbourg.

Clark, K. (2011), *Moscow, The Fourth Rome: Stalinism, Cosmopolitanism, And The Evolution Of Soviet Culture, 1931-1941*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Crews, R. D. (2006), *For Prophet And Tsar: Islam And Empire In Russia And Central Asia*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Davidson, L. (2012), *Cultural Genocide*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Dietrich, A. (2012), "Language Policy And The Status Of Russian In The Soviet Union And The Successor States Outside The Russian Federation", *Australian Slavonic & East European Studies*, 19(1-2), 465-489.

Dolbilov, M. (2007), "Russifying Bureaucracy and the Politics of Jewish Education in the Russian Empire's Northwest Region (1860s-1870s)", *Acta Slavica Iaponica*, 24, 112-143.

Fitzpatrick, S. (1999), *Everyday Stalinism: Ordinary Life in Extraordinary Times - Soviet Russia in The 1930s*, New York, NY: Oxford University Press.

Geertz, C. (1973), *The Interpretation of Cultures*, New York, NY: Basic Books.

Hirsch, F. (2005), *Empire of Nations: Ethnographic Knowledge and the Making of the Soviet Union,* Ithaca, CA: Cornell University Press.

Irvin-Erickson, D. (2019), "Raphael Lemkin: Culture And Cultural Genocide", J. S. Bachman (Ed.), *Cultural Genocide: Law, Politics, And Global Manifestations* (s. 21-44), London: Routledge.

Janicki, A. (2022), "Russian Expansion in the Baltic in the 18th Century", *Studia Historica Gedanensia*, 13, 91-109.

Jersild, A. (2007), *Orientalism and Empire: North Caucasus Mountain Peoples and the Georgian Frontier, 1845-1917*, Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press.

Khalid, A. (2000), *The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia*, Berkeley, CA: University of California Press.

Kudriavtseva, N. (2024), "Between 'Ideal' and 'Living' Language: Ideologies of the Ukrainian Language Revival in Independent Ukraine", L. Kolomiyets (Ed.), *Living the Independence Dream: Ukraine and Ukrainians in Contemporary Socio-Political Context*, (s. 87-109), Malaga, Spain: Vernon Press.

Lemkin, R. (1944), *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation - Analysis of Government - Proposals for Redress*, Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

Martin, T. (2001), *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923-1939*, Ithaca, CA: Cornell University Press.

Moses, A. D. (2010), "Raphael Lemkin, Culture, And Cultural Genocide", D. Bloxham & A. D. Moses (Eds.), *The Oxford handbook of genocide studies* (s. 19-41), Oxford, UK: Oxford University Press.

Oğuz, E. S. (2011), "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 28(2), 123-139.

Pavlenko, A. (2011), "Linguistic Russification In The Russian Empire: Peasants Into Russians", *Russian Linguistics,* 35(3), 331-350.

Pisch, A. (2016), *The Personality Cult of Stalin in Soviet Posters, 1929-1953: Archetypes, Inventions And Fabrications,* Acton, Australia: ANU Press.

Schabas, W. A. (2009), *Genocide in International Law: The Crimes of Crimes* (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Schorkowitz, D. (2015), *Imperial Formations and Ethnic Diversity: Institutions, Practices, and Longue Durée Illustrated by the Example of Russia*, Halle/Saale, Max Planck Institute for Social Anthropology.

Shaw, M. N. (2008), *International Law* (6th ed.), Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Short, D. (2010). "Cultural genocide and indigenous peoples: A sociological approach", *International Journal of Human Rights,* 14(6), 833-846.

Sinyavsky, A. (1990), *Soviet Civilization: A Cultural History*, New York, NY: Arcade Publishing.

Slezkine, Y. (1994), "The Ussr As A Communal Apartment, Or How A Socialist State Promoted Ethnic Particularism", *Slavic Review*, 53(2), 414-452.

Tinker, G. E. (1993), Missionary Conquest: The Gospel And Native American Cultural Genocide, Minneapolis, Maryland: Fortress Press.

Tsutsulaeva, S. S., Goryaev, M. S., & Avliev, V. N. (2022), "About the deportation of the Kalmyk people during the Great Patriotic War", *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 129, 1187-1192.

Tulun, M. O. (2012), "Russification policies imposed on the Baltic people by the Russian Empire and the Soviet Union", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (14), 139-157.

University of Southern California Digital Library, http://doi.org/10.25549/pcra-c14-179476, (Erişim Tarihi: 06.11.2025)

Williams R. (1976), *Keywords: A Vocabulary Of Culture And Society*, London, UK: Croom Helm.

Yakubovskyi, I. (2021), "The Genocide Intention in the Light of New Documents on the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine", *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin],* 18, 127-134.

Paul, A. (2010). *Katyn: Stalin's Massacre and the Triumph of Truth.* The Lyons Press.

Piotrowski, T. (1998). *Poland's Holocaust: Ethnic Strife, Collaboration with Occupying Forces and Genocide in the Second Republic, 1918–1947.* McFarland & Company.

Sémelin, J. (2007). *Purify and Destroy: The Political Uses of Massacre and Genocide.* Columbia University Press.

Snyder, T. (2010). *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin.* Basic Books.

Toker, L. (2019). *Gulag Literature and the Literature of Nazi Camps: An Intercontextual Reading.* Indiana University Press.

Totten, S., Parsons, W. S., & Charny, I. W. (2008). *Dictionary of Genocide.* Greenwood Press.

Kaynakça

Agos Gazetesi. *Kamboçya: Soykırımın ardından adalet mümkün mü?* İnternet sitesi. https://www.agos.com.tr/tr/yazi/21317/kambocya-soykirimin-ardindan-adalet-mumkun-mu (Erişim Tarihi: 18.10.2025).

Britannica. Cambodian Genocide. https://www.britannica.com/event/Cambodian-Genocide (Erişim Tarihi: 16.09.2025).

Busino, G. (2019). The signification of Vilfredo Pareto's sociology. RESS, (1), 220–245. Retrieved from https://journals.openedition.org/ress/

Flickr. Çevrimiçi Fotoğrafçı Platformu. https://www.flickr.com/photos/waterboardingdotorg/2104419905 (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

Get Your Guide. S21 Cezaevi Soykırım Müzesi ve Ölüm Tarlasına Yarım Günlük Gezi. https://www.getyourguide.com/tr-tr/phnom-penh-l273/s21-cezaevi-soykirim-muzesi-ve-olum-tarlasina-yarim-gunluk-gezi-t809736/ (Erişim Tarihi: 13.10.2025).

Gratz, D. (2005). Elitocide and Genocide in Bosna & Herzegovina. How To Teach About Evil. Dubrovnik p. 3-10.

Gratz, D. (2011). *Elitocide in Bosnia and Herzegovina and its impact on the contemporary understanding of the crime of genocide*. Columbia University, New York, USA (published online).

Heuveline, P, (2009), *Khmer Rouge victims in Cambodia, April 1975 - January 1979: A critical assessment of major estimates (Demographic Expert Report),* Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia.

Honig, J. A. S. (2020, 10 Şubat). *Revisiting the Political Process Model: The Case of the Khmer Rouge and the Cambodian Civil War. Journal of International Politics, 2*(1), 28-32.

Hung, W.A. The Cambodian Genocide: Operationalizing Violence Through Ideology. https://www.e-ir.info/2023/10/16/the-cambodian-genocide-operationalizing-violence-through-ideology/ (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

Illinois Holocaust Museum (2021). Cambodian Genocide: Origins, Genocide and Aftermath https://www.ilholocaustmuseum.org/wp-content/uploads/2021/05/The-Cambodian-Genocide.pdf (Erişim Tarihi: 05.10.2025).

Kiernan, B. (1987). *Cambodia: The Eastern Zone massacres: a report on social conditions and human rights violations in the Eastern Zone of democratic Kampuchea under the role of Pol Pot's (Khmer Rouge) Communist Party of Kampuchea*. New York: Columbia University, Center for the Study of Human Rights.

Kiernen, B. (2010). *"Cambodia" in The Oxford Handbook of Genocide Studies*. ed. Donald Bloxham & A. Dirk Moses. Oxford University Press. p. 559-563.

Kikuchi, K., & Tsubokawa, M. (2024). *Conflict, institutions, and economic behavior: Legacies of the Cambodian genocide*. *Journal of Economic Behavior & Organization,* 223, 364-386. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2024.07.019.

Killingsworth, M, Sussex, M. ve Pakulski, J, (2015), eds. *Violence and the State, New Approaches to Conflict Analysis*, Manchester: Manchester University Press.

Pareto, V., (1935). *The mind and society: A treatise on general sociology* (A. Bongiorno & A. Livingston, Trans.). New York, NY: Harcourt, Brace and Company.

United Nations. (1948, December 9). *Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide* United Nations Treaty Series, 78, 277. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (Erişim Tarihi: 29.09.2025).

University of Minnesota. Holocaust and Genocide Studies Programme Resource Guides. *Cambodia*. https://cla.umn.edu/chgs/holocaust-genocide-education/resource-guides/cambodia (Erişim Tarihi: 15.09.2025).

Vittal, N. (2001). *Tribulation before Trial in Cambodia: Confronting Autogenocide.* Economic and Political Weekly 36, no. 3 (2001), 199-203. http://www.jstor.org/stable/4410192.

Weitz, E.D. (2003) *A century of genocide: utopias of race and nation – updated version*. Princeton University Press.

Williams, T., (2015), *The Cambodian 'auto-genocide' – musings on a concept that needn't exist*, Heinrich Böll Vakfı web sitesi / https://kh.boell.org/en/2015/01/13/cambodian-auto-genocide-musings-concept-neednt-exist (Erişim Tarihi: 02.10.2025).

SUÇ BAĞLAMINDA ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ ARAŞTIRMALARININ HARİTALANMASI

Bibliyometrik Analiz Çalışması

Doç. Dr. Esma ESGİN GÜNDER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-36-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İçindekiler

Giriş 1

1. Bölüm
Kavramsal Çerçeve 5
1.1. Çocukluğa Sosyolojik Bakabilmek 5
1.2. Sosyolojik Bağlamda Çocuk Suçluluğu Suçlu Çocuklar "Fail" Mi "Mağdur" Mu? 12

2. Bölüm
Yöntem 27
2.1. Yöntem 27
2.2. Amaç 27
2.3. Veri Analiz 28

3. Bölüm
Bulgular 31
3.1. Çocukluk Sosyolojisi Alanına Ait Bibliyometrik Analiz Sonuçları 31
3.1.1.Ortak Yazarlı Çalışmaların Analizi (Co-authorship of Authors) 31
3.1.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors) 33
3.1.3. Anahtar Kelime Analizi (Co-occurence of All Keywords) 35
3.2. Suç Bağlamında Çocukluk Sosyolojisi Alanında Gerçekleştirilen Çalışmalara Ait Bibliyometrik Analiz Sonuçları 37

4. BÖLÜM
Sonuç 49

5. BÖLÜM
Model Önerisi 59

Kaynakça 77

Kaynakça

Acar, B. ve Yaman, Ö. M. (2020). 1923-2018 yılları arasında üretilen "suç ve çocuk" temalı akademik çalışmaların bibliyometrik analizi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *20*(46), 55-82.

Adler, A. (2018). İnsanı Tanıma Sanatı, (Çev: Kâmuran Şipal), Ankara, Say Yayınları.

Altun, H., Şahin, N., Fındıklı, E., & Sınır, H. (2016). Types of crimes, sociodemographic and clinical characteristics of delinquent children. *Turkish Journal of Forensic Medicine*, *30*(3), 196-204.

Anjaswarni, T., Nursalam, N., Widati, S., & Yusuf, A. (2019). Analysis of the Risk Factors Related to the Occurrence of Juvenile Delinquency Behavior. https://repository.unar.ac.id/jspui/handle/123456789/501 01.12.2024 tarihinde erişildi.

Arı, F. A. (2016). Nevşehir/Türkiye'de 14-17 yaş arası çocukları suça yönelten değişkenlerle ilgili bir araştırma. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (6), 10-18.

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis, Journal of informetrics, 11(4), 959-975, Elsevier.

https://massimoaria.r-universe.dev/bibliometrix

https://www.bibliometrix.org/biblioshiny/assets/player/KeynoteDHTMLPlayer.html#3

Aria, M., Misuraca, M., & Spano, M. (2020). Mapping the evolution of social research and data science on 30 years of Social Indicators Research. *Social indicators research*, *149*, 803-831. https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-020-02281-3#Fig8

Avcı, M. (2008). Tutuklu çocuklar üzerine bir araştirma: çocuklarin suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(1), 49-73. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32084

Ayar, D. & Öztürk, C. (2015). Türkiye'de Lisansüstü Çalışmalarda Çocuk Suçluluğu. *The Journal of Pediatric Research*. 2(1):17-20 DOI: 10.4274/jpr.86580

Balo, Y. S. (2005). *Teori ve uygulamada çocuk ceza hukuku*. (2. Bası). Adalet Yayınevi.

Bayındır, N., Özel A., Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*. Cilt:9 (1-4), p.95-108.

Beccaria, C. (2003). *Suçlar ve cezalar*. Çev. Zuhal Özbayrak, Çağdas Hukukçular Derneği.

Berger, P. L., Luckmann, T. (2008). Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi (V.S. Öğütle, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Callon, M., Courtial, J., & Laville, F. (1991). Co-word analysis as a tool fordescribing the network of interactions between basic and technologicalresearch—The case of polymer chemistry. *Scientometrics, 22*(1), 155– 205. https://doi.org/10.1007/BF02019280

Campos, C. C. (1995). The international context of crime and punishment. *Philippine Sociological Review*, *43*(1/4), 85-94.

Cloward, R. ve Ohlın, L.(1960) Delinquency and Opportunity, The Free Pres, New York . https://doi.org/10.4324/9781315007274 eBook Published 21 August 2013

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf

Creswell, John W. (2016). *Araştırma Deseni - Nicel, Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Çev. Edt. Selçuk Beşir Demir, Ankara: Eğiten Kitap.

Curcio, A. L., Mak, A. S., & George, A. M. (2017). Predictors of delinquency among adolescents and young adults: A new psychosocial control perspective. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, *50*(2), 155-175. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/000486581662859412.11.2024 tarihinde erişildi.

Demir Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources, 15*/4, 1-26.

Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri - Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Elibol, Ş. S. (1998). *11–15 Yaş gurubundaki mala yönelik suç işlemiş çocukların sosyodemografik özellikleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Üniversitesi.

Elkind, D. (1999). Çocuk ve Toplum Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler. (D. Öngen, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Fagan, A. A. (2013). Family-focused interventions to prevent juvenile delinquency: A case where science and policy can find common ground. *Criminology & Public Policy*, *12*(4), 617-650.

Farrington, D. P. (1995). The development of offending and antisocial behaviour from childhood: Key findings from the Cambridge Study in Delinquent Development. *Journal of Child psychology and psychiatry*, *6*(36), 929-964.

Farrington, D. P. (2000). Explaining and preventing crime:the globalization of knowledge – the american society of criminology 1999 presidential address. *Criminology 38*: 1-24.

Farrington, D. P. ve Welsh, B. C. (2007). *Saving children from a life of crime: Early risk factors and effective interventions*. Oxford University Press.

Gao, M. (2024). Childhood adversities and gender inequality in mental health: Do gendered institutions matter?. *International Journal of Comparative Sociology*, 00207152241306304.https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00207152241306304 24.12.2024 tarihinde erişildi.

Germeç, E. (2002). *Suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılması*. (Unpublished master's thesis), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınları.

Giordano, P. C. (2010). *Legacies of crime: A follow-up of the children of highly delinquent girls and boys.* Cambridge University Press.

https://www.researchgate.net/publication/281453414_Legacies_of_Crime_A_Follow-Up_of_the_Children_of_Highly_Delinquent_Girls_and_Boys

Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi.* 72, 206-233.

Gönültaş, B. M. ve Sağlam, A. (2011, Ekim). Çocuk suçluluğunu önleme çalışmaları adına örnek bir proje: Yaşam koçlarıyla umut yıldızı projesi. *Suç Önleme Sempozyumu*. Bursa Emniyet Müdürlüğü, Bursa.

Göver, İ. H. ve Şenol, D. (2017). Crime as a social fact : a sogiological analysis, *Journal of Current Researches on Social Sciences,7*(2), 191-208.

Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. *Sosyoloji Dergisi* (Prof. Dr. Önal Sayın'a Armağan Sayısı), 1-22.

Hirschi, T. (2002). *Causes of delinquency* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315081649

Hirschi, T., ve Gottfredson, M. (1983). Age and the explanation of crime. *American journal of sociology*, *89*(3), 552-584.

https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/227905 01.12.2024 tarihinde erişildi.

Işık, H. (2006). Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD). Cilt 7, Sayı 2, p.287-299.

İçli, T. G. (2003). Toplumdan Kopuş: Suç ve Şiddet, İ. Sezal (Ed.). *Sosyolojiye Giriş* Ankara: Martı Yayıncılık.

İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji*, 7. Baskı, ISBN: 9789750204135 , Ankara : Seçkin Yayıncılık.

İnal, K. (2007). Modernizm ve Çocuk – Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri, Ankara: Sobil Yayınları.

James, A.,ve Prout, A. (2005). *Constructing and reconstructing childhood-Contemporary issues in the sociological study of childhood i*çinde (s.1-6). London: Falmer Press.https://api.taylorfrancis.com/content/books/mono/download?identifierName=doi&identifierValue=10.4324/9780203362600&type=googlepdf Erişim: 24.07.2024

Kaner, S. (2002). Anababa denetimleriyle ergenlerin suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Examination of the relationships between family control and juvenile delinquency]. *I. Ulusal çocuk ve suç: Nedenler ve önleme çalışmaları sempozyumu bildirileri*, 147-160, Ankara.

Kızmaz, Z. ve Bilgin, R. (2010). Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(32), 269-311.

Kumru, A. (2011). *Çocukların Bilissel, Duygusal ve Olumlu Sosyal Gelişimlerinin Boylamsal Çalısılması*. Proje Sonuç Raporu, (TÜB_TAK – SOBAG 104K068). https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/610634/cocuklarin-bilissel-duygusal-ve-olumlu-sosyal-gelisimlerinin-boylamsal-calismasi, adresinden 24.06.2024 tarihinde erişilmiştir.

Kurt, Ş. H. (2022). Perceptions of Children and Childhood in the Context of New Childhood Sociology. *Child Indicators Research*, *15*(3), 731-746. https://link.springer.com/article/10.1007/s12187-021-09881-6 30.10.2024 tarihinde erişildi.

Lambert, T. (2008). A Brief History of Children. A World History Encyclopedia https://localhistories.org/a-history-of-children/ Erişim: 25.08.2024

Lotka, A. J. (1926). The frequency distribution of scientific productivity. *Journal of the Washington academy of sciences*, *16*(12), 317-323. https://www.jstor.org/stable/24529203 , adresinden 12.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

Macmillan, R. (2001). Violence and the life course: The consequences of victimization for personal and social development. *Annual review of sociology*, *27*(1), 1-22. https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.soc.27.1.1 05.11.2024 tarihinde erişildi.

Öcel, N. (2002). *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4341.

Öztürk, O. ve Gürler, G. (2021). *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz*. Ankara:Nobel

Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *bmj*, *372*. https://www.bmj.com/content/bmj/372/bmj.n71.full.pdf

Postman, N. (1995). Çocukluğun yokoluşu. İstanbul: İmge Kitabevi.

Punch, Keith F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

RG Resmî Gazete (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf, adresinden 03.03.2024 tarihinde erişilmiştir.

Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1992). Crime and deviance in the life course. *Annual review of sociology*, *18*(1), 63-84.

https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.so.18.080192.000431 05.11.2024 tarihinde erişildi.

Schindler, H. S. ve Yoshikawa, H. (2012). *Preventing crime through intervention in the preschool years*. *The Oxford handbook of crime prevention*.71-88. Oxford University Press.

Semerci, N., Çopuroğlu C., Semerci Ç., Yılmaz, A. S. (2006). *Korunmaya muhtaç çocuklar kapsamında yeni bir model önerisi: Koruyucu okul*. Paper presented at the Küreselleşen Dünyada; Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı, Antalya, p.146-158.

Shanahan, S. (2007). Lost and found: The sociological ambivalence toward childhood. *Annu. Rev. Sociol.*, *33*(1), 407-428.

Solak, A. (2011). *Türkiye'de çocuk suçluluğu ve mağduriyeti*. Paper presented at the I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Yetişkin Bildirileri Kitabı, İstanbul, p. 71-99.

Soothill, K., Christoffersen, M. N., Hussain, M. A., & Francis, B. (2010). Exploring paradigms of crime reduction: an empirical longitudinal study. *The British Journal of Criminology*, *50*(2), 222-238. https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/50/2/222/388765 adresinden 15.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Steinhausen, H. C., ve Metzke, C. W. (2001). Risk, compensatory, vulnerability, and protective factors influencing mental health in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, *30*(3), 259-280.

Stern, S. (2019). Airless worlds: The traumatic sequelae of identification with parental negation. *Psychoanalytic Dialogues*, *29*(4), 435-450.

Sürücü, A. ve Arslan, C. (2002). *Suça itilmiş çocuklar ve psikolojisi*. Retrieved September 02, 2015, from http://www.kriminoloji.com/Suca_itilmis_Cocuklar_Psikolojisi.htm

Tan, M. (2016). *Çocukluk: Dün ve bugün*. İçinde, B. Onur (Ed.), *Toplumsal tarihte çocuk* (ss. 1-23). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

T. C. Adalet Bakanlığı (2011). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2082019114417Adalet_ist_2011.pdf , adresinden 30.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Thompson, C.H. (2013). *Cohen's Subcultural Theory.* Retrieved June 4, 2015, from http://sociologytwynham.com/2013/05/23/cohens-subcultural-theory/

Toprak, U. (2011). Çocuk Suçluluğunun Karakteristik ve Yapısal Özellikleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. Sayı: 95, p.313-330. Retrieved March 11, 2015, from http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-727.

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, "On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Çocuk ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu, Çocuk Çalışma Grubu Raporu" Ankara 2018.

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Cocuk-ve-Genclik-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Cocuk-Calisma-Grubu-Raporu.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2014). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar Raporu, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-

Gelen-veya-Getirilen-Cocuklar-2014-18525 , adresinden 21.07.2024 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015-2019). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar Raporu, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632, adresinden 21.07.2024 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023a). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar Raporu, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2023-53674, adresinden 29.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023b). İstatistiklerle Çocuk, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2023-53679, adresinden 29.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023) Türkiye'deki Çocuklar 2023 İstatistiklere Bakış
https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/Turkiye_Cocuk_2023.pdf

Tüzün, B. (1995). *Çocuk suçluluğu kavramı ve yasal kurumsal düzenlemeler*. (Unpublished doctoral thesis), İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul.

ULAKBİM (2024). Bibliyometrik Analiz Sıkça Sorulan Sorular, https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/ (Erişim: 18.09.2024)

Ünal, H. ve Çukur, C. Ş. (2009, Ekim). Aile, arkadaş grupları ve okulun gençlerin şiddet davranışlarına etkisinin boylamsal olarak çalışılması. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, "Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar". Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın. file:///C:/Users/yrddo/Downloads/Genclerin_arkadas_grubunun_okula_olan_ba.pdf, adresinden 24.06.2024 tarihinde erişilmiştir.

Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., & Yang, S. M. (2004). Trajectories of crime at places: A longitudinal study of street segments in the city of Seattle. *Criminology*, *42*(2), 283-322. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-9125.2004.tb00521.x adresinden 07.07.2024 tarihinde erişilmiştir.

Welsh, B. C., Zimmerman, G. M., & Zane, S. N. (2018). The centrality of theory in modern day crime prevention: Developments, challenges, and opportunities. *Justice Quarterly*, *35*(1), 139-161.

Wilson J.Q. ve Kellin G. (1982). Broken Windows. Atlantic Monthly page: 29-38. https://cdn.theatlantic.com/media/archives/1982/03/249-3/132638105.pdf 01.12.2024 tarihinde erişildi.

Xiong, R., Li, S. D. ve Xia, Y. (2020). A longitudinal study of authoritative parenting, juvenile delinquency and crime victimization among Chinese adolescents. *International journal of environmental research and public health*, *17*(4), 1405. https://www.mdpi.com/1660-4601/17/4/1405 , adresinden 10.08.2024 tarihinde erişilmiştir.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç*, Remzi Kitabevi.

Yağbasan,Y.(2010). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri ve cezai sorumluluğu*. (Unpublished master's thesis), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Yıldız, Ö. (2009). *Toplumsal değişme sürecinde "çocuk suçluluğunda" yeni boyutlar*. Paper presented at the VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, "Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar". Adnan Menderesi Üniversitesi, Aydın. Retrieved July 28, 2015, from http://www.sosyolojidernegi.org.tr/kutuphane/icerik/yildiz_ozkan.pdf

Yılmaz, A. (2009). *Suça yönelmiş ve yönelmemiş 14–18 yaş arası ergenlerin empati düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Uludağ Üniversitesi.

Yılmaz, Z. (2009). *Anayasa TCK-CMK infaz kanunu*, Seçkin Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Zeijl, E., Poel, Y. T., Bois-Reymond, M. D., Ravesloot, J., & Meulman, J. J. (2000). The role of parents and peers in the leisure activities of young adolescents. *Journal of Leisure research*, *32*(3), 281-302.

Sürdürülebilirlik: Ekonomi, Toplum ve Teknoloji Perspektifleri

Editörler:

Prof. Dr. Osman Murat KOÇTÜRK

Prof. Dr. Doğan BAKIRTAŞ

Doç. Dr. Lale ORAL ATAÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-31-2

Aralık 2025

Dizgi: Arş. Gör. Yunus EDİZ

Kapak Tasarımı: Arş. Gör. Hasan YAZAR

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ*……i*

1. ***ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK BAĞLAMINDA KURUMSAL YÖNETİŞİM, FİNANS VE KÜRESEL STRATEJİ****……1*

   Afet Ayçe BAŞALP

2. ***METAVERSE İÇİNDEKİ DİJİTAL VARLIKLARIN FİNANSALLAŞMASI: YENİ NESİL BANKACILIKTA TEMİNAT, YATIRIM VE UYGULAMALI MODELLER****……13*

   Anıl GACAR

3. ***BÜTÇE AÇIKLARI VE BORÇLANMA DİNAMİKLERİNİN KURUMSAL BELGELERE YANSIMASI: KAVRAMSAL BİR İNCELEME****……33*

   Ayşe ATILGAN YAŞA

4. ***DİJİTAL PARALARIN MERKEZ BANKASI OTORİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: ZAYIFLAMA MI, DÖNÜŞÜM MÜ?****.....52*

   Bahar MATUR & Cüneyt Yenal KESBİÇ

5. ***TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU VE DIŞ TİCARET STRATEJİLERİ****……72*

   Barış ERÇİN & Cüneyt Yenal KESBİÇ

6. ***DIŞ TİCARET FİNANSMANINDA DİJİTALLEŞME VE RİSK ALGISI: NİTEL BİR YAKLAŞIM****……90*

   Berk NUHOĞLU & Selim DURAMAZ

7. ***YAPAY ZEKANIN DİJİTAL KİMLİK VE GELİR PROBLEMLERİNE PARASAL ÇÖZÜM ALTERNATİFİ: WORLDCOİN PROJESİ****……103*

   Burak ÖZDOĞAN

8. ***SOSYAL SORUMLULUK ODAKLI KAMU ALIMI: TEORİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ****……116*

   Doğan BAKIRTAŞ & Lale ORAL ATAÇ

9. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİNDEN FİNANSAL PİYASALARDA MANİPÜLASYONLAR: TARİHSEL BİR BAKIŞ**……130***

Emre Mert KADRON & Batuhan Fatih MOLLAOĞULLARI

10. YEŞİL YAPAY ZEKA YAKLAŞIMINA İLİŞKİN LİTERATÜR İNCELEMESİ**……151***

Erdi BAYRAM & Ümit Hasan GÖZKONAN & İpek YENİAY HATİPOĞLU

11. BANKNOT KİMLİĞİ VE TASARIMI: ULUSLARÜSTÜ BANKNOTUN YENİDEN TASARIM SÜRECİ**……165***

Evrim KABUKCU ARSLAN

12. YEŞİL TERCİHLERDE DAVRANIŞSAL SAPMALAR: SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİMİ TEŞVİK ETMEDE DÜRTME (NUDGE) YAKLAŞIMLARININ ETKİSİ**……185***

Filiz ERATAŞ SÖNMEZ

13. ULUS MARKALAMASI KAPSAMINDA YUMUŞAK GÜÇ ARACI: BANKNOT DİZAYNLARI**……205***

Evrim KABUKCU ARSLAN

14. NEGATİF DIŞSALLIKLARIN ÇÖZÜMÜNDE PİYASA TEMELLİ POLİTİKA ARACI: EKO-ETİKET)**……221***

Gül KAYALIDERE

15. DİJİTAL ÇAĞDA VERGİ İNCELEMESİ: KİŞİSEL VERİ BAĞLAMINDA İNCELEME **……239**

Güngör ÖZCAN

16. KAMU POLİTİKALARININ KURAMSAL VE KAVRAMSAL BOYUTU**……249***

Hakan EKİNCİ & Hasan Bülent KANTARCI

17. YAPAY ZEKA VE YENİLİKÇİ ODAKLI YAKLAŞIMLARIN EKONOMİK BOYUTU**……259**

Hasan Bülent KANTARCI & Ahmet Faruk DAL

18. PARANIN BİTMEYEN DEĞİŞİM YOLCULUĞU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**…….....271**

Hatice Nur GERMİR

19. KAYNAKLARIN KORUNUMU TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE DİJİTAL TÜKENMİŞLİK ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**……280**

Hilmiye TÜRESİN

20. BANKACILIK SEKTÖRÜ AÇISINDAN MADALYONUN İKİ YÜZÜ: DİJİTAL DÖNÜŞÜM**……292**

Hatice Nur GERMİR

21. TÜRKİYE'DE BANKACILIKTA DİJİTALLEŞMENİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ**……299**

Kadir KARAGÖZ

22. YEŞİL YAKA: ÖRGÜTLERDE YENİ BİR ÇALIŞAN TİPOLOJİSİ ÜZERİNE TEORİK BİR DEĞERLENDİRME**.....317**

Lale ORAL ATAÇ & Hilmiye TÜRESİN

23. TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK DEĞİŞİMLERİN VERGİ YÜKÜ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:2000-2025 DÖNEM İNCELEMESİ**……330**

Pelin MASTAR ÖZCAN

24. ENERJİ GÜVENLİĞİNİN YENİ PARADİGMASI: KARBON VERGİLERİ VE EMİSYON TİCARET SİSTEMLERİNİN ETKİSİ**……346**

Murat ATİK & Kemal KÖKSAL

25. SİYASAL REJİM DEĞİŞİMLERİNİN MALİYE POLİTİKALARINA ETKİSİ: TÜRKİYE ÜZERİNE TARİHSEL VE KURUMSAL BİR İNCELEME……357

Murat AYDIN

26. TURİZMDE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN KATALİZÖRÜ OLARAK BLOCKCHAİN TEKNOLOJİSİ……380

Musa OVALI & Gül Nur DEMİRAL

27. TANZİMAT SONRASI OSMANLI VERGİ SİSTEMİ: MODERN MALİ YAPIYA GEÇİŞİN DİNAMİKLERİ……401

Murat AYDIN

28. TARIMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTE FİNANSAL DESTEK MEKANİZMASININ ÖNEMİ……422

Osman Murat KOÇTÜRK & Tuba Esra BASKAK

29. ÖDEME SİSTEMLERİNDE YAPISAL DÖNÜŞÜM: GERÇEK ZAMANLI ÖDEME SİSTEMLERİ VE MERKEZ BANKALARI'NIN UYGULAMALARI……438

Musa OVALI & Hüseyin TAŞ & Sezen DURAMAZ

30. YEŞİL FİNANS VE DAVRANIŞSAL ÖNYARGILAR: SÜRDÜRÜLEBİLİR YATIRIMLARA ETKİ EDEN BİLİŞSEL SINIRLAMALAR……459

Yağmur SAĞLAM & Filiz ERATAŞ SÖNMEZ

31. EMEKLİLERDE KREDİ KARTI KULLANIMI VE TÜKETİM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR……473

Serhat ÇAKMAK

32. TÜRKİYE'DE FAİZ-KUR-ENFLASYON GEÇİŞKENLİĞİ……489

Sezin DARGINOĞLU & Cüneyt Yenal KESBİÇ

33. KRİPTO PARA LİTERATÜRÜNÜN EVRİMİ: BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ (2010-2025)…….511

Shujaat SHAHIDLI & Mehmet Kadri GÜLTEKİN

34. FİNANSAL DİJİTAL OKURYAZARLIK, EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ VE YÖNETİM: DİSİPLİNLERARASI BİBLİYOMETRİK BİR BAKIŞ……529

Tuğrul DURAK & Selin ÇAVUŞOĞLU

35. FİNANS DÜNYASINDA YAPAY ZEKÂ: FIRSATLAR VE RİSKLER……549

Tuğrul DURAK

36. HIZLI YAŞLANMA TRENDİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR SOSYAL KORUMA POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İTALYA ÖRNEĞİ……569

Varol DUR

37. DÜNYA BANKASI VE IMF'NİN YEŞİL DÖNÜŞÜM FİNANSMAN POLİTİKALARI……592

Levent IŞIK & Cüneyt Yenal KESBİÇ

38. SÜRDÜRÜLEBİLİR KAMU ALIMLARI: DAVRANIŞSAL DİNAMİKLER VE POLİTİKA YANSIMALARI……610

Doğan BAKIRTAŞ & Metin NAZLIOĞLU

39. DİJİTAL ÇAĞDA YENİ ÇALIŞMA BİÇİMLERİNİN İŞGÜCÜ VE ÜCRETLENDİRME POLİTİKALARINA ETKİSİ……640

Kemal EROĞLUER

KAYNAKLAR

Agmon, T. (2006). Bringing financial economics into international business research: Taking advantage of a paradigm change. Journal of International Business Studies, 37(5), 575–577. https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400206

Ahern, K. R., Daminelli, D., & Fracassi, C. (2015). Lost in translation? The effect of cultural values on mergers around the world. Journal of Financial Economics, 117(1), 165–189. https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2012.08.006

Aminadav, G., & Papaioannou, E. (2020). Corporate control around the world. Journal of Finance, 75(3), 1191–1246. https://doi.org/10.1111/jofi.12877

Bennett, V. M., DellaVigna, S., & Ockenfels, A. (2023). Populism, protectionism, and multinational strategy. Journal of International Business Studies, 54(2), 210–229. https://doi.org/10.1057/s41267-023-00614-1

Bowe, M., Filatotchev, I., & Marshall, A. (2010). Integrating contemporary finance and international business research. International Business Review, 19(5), 435–445. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2010.04.003

Buckley, P. J., & Casson, M. (2019). The internalization theory of the multinational enterprise: A review of the progress of a research agenda after 30 years. Journal of International Business Studies, 50(8), 1163–1180. https://doi.org/10.1057/s41267-019-00217-5

Buckley, P. J., Doh, J. P., & Benischke, M. H. (2017). Towards a renaissance in international business research? Big questions, grand challenges, and the future of IB scholarship. Journal of International Business Studies, 48(9), 1045–1064. https://doi.org/10.1057/s41267-017-0102-z

Carmona, S., Humphrey, C., & Gendron, Y. (2024). Accounting and governance in international business: Current debates and future opportunities. International Business Review, 33(1), 102132. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2023.102132

Chakrabarti, R., Megginson, W., & Yadav, P. (2008). Corporate governance in India. Journal of Applied Corporate Finance, 20(1), 59–72. https://doi.org/10.1111/j.1745-6622.2008.00182.x

Cumming, D., Filatotchev, I., Knill, A., Reeb, D. M., & Senbet, L. (2017). Law, finance, and the international mobility of capital. Journal of International Business Studies, 48(7), 799–822. https://doi.org/10.1057/s41267-017-0099-1

Cull, R., & Xu, L. C. (2005). Institutions, ownership, and finance: The determinants of profit reinvestment among Chinese firms. Journal of Financial Economics, 77(1), 117–146. https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2004.05.010

Eduardsen, J., Marinova, S., & Hsu, C. (2022). Business groups and internationalisation: Heterogeneity and performance outcomes. International Business Review, 31(6), 102086. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2022.102086

El Ghoul, S., Guedhami, O., & Yoon, P. (2023). National culture and corporate financial policies. Journal of Corporate Finance, 78, 102291. https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2022.102291

Fainshmidt, S., Judge, W. Q., Aguilera, R. V., & Smith, A. (2020). Varieties of institutional systems: A contextual taxonomy of understudied countries.

Journal of World Business, 55(4), 101052. https://doi.org/10.1016/j.jwb.2020.101052

Filatotchev, I., Strange, R., Piesse, J., & Lien, Y. C. (2007). FDI by firms from newly industrialised economies in emerging markets: Corporate governance, entry mode and location. Journal of International Business Studies, 38(4), 556–572. https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400274

Filatotchev, I., Strange, R., Lien, Y. C., & Piesse, J. (2008). FDI from emerging markets: Corporate governance, entry mode and location. International Business Review, 17(5), 581–600. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2008.03.004

Goergen, M. (2018). Corporate governance: A global perspective. Cengage Learning.

Goergen, M., Mallin, C., Mitleton-Kelly, E., Al-Hawamdeh, A., & Chahine, S. (2019). Corporate governance in the shadow of institutions: A survey of recent literature. Journal of Economic Surveys, 33(2), 539–565. https://doi.org/10.1111/joes.12279

Gugler, K., Peev, E., & Segalla, E. (2014). The internal workings of internal capital markets: Cross-country evidence. Journal of Corporate Finance, 25, 225–242. https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2013.11.009

Kostova, T., Roth, K., & Dacin, M. T. (2008). Institutional theory in the study of multinational corporations: A critique and new directions. Academy of Management Review, 33(4), 994–1006. https://doi.org/10.5465/amr.2008.34422026

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1998). Law and finance. Journal of Political Economy, 106(6), 1113–1155. https://doi.org/10.1086/250042

Lewis, T., & Bozos, K. (2019). Managing risk and uncertainty in international business: A review and research agenda. International Business Review, 28(6), 101606. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2019.101606

Li, S., Park, S. H., & Li, Y. (2022). International financial reporting standards adoption and multinational enterprises: Implications for transparency and governance. Journal of International Accounting Research, 21(3), 45–67. https://doi.org/10.2308/jiar-2021-014

Meyer, K. E., Li, C., & Schotter, A. P. J. (2020). Managing the subsidiary: Advancing a multi-level and dynamic research agenda. Journal of International Business Studies, 51(4), 538–576. https://doi.org/10.1057/s41267-020-00318-y

Mihail, D., & Dumitrescu, D. (2021). Financial strategies of MNEs in emerging markets: Capital structure, risk, and governance. International Review of Financial Analysis, 75, 101732. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2021.101732

Ning, L., Kuo, J. M., Strange, R., & Wang, B. (2014). International investors, institutions and the performance of emerging market multinational enterprises. International Business Review, 23(5), 866–879. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2014.01.005

Office for National Statistics. (2023). Ownership of UK quoted shares: 2022. UK Government. https://www.ons.gov.uk

Puck, J., & Filatotchev, I. (2020). Finance and the multinational enterprise: Bridging IB and corporate finance. Journal of International Business Studies, 51(2), 240–255.https://doi.org/10.1057/s41267-019-00282-w

Purkayastha, S., Manolova, T., & Edelman, L. F. (2025). Business groups and internationalisation: Revisiting the export experience link. Journal of World Business, 60(1), 102058. https://doi.org/10.1016/j.jwb.2024.102058

Scott, W. R. (2014). Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities (4th ed.). Sage.

Shackman, J. D. (2007). Corporate governance and MNCs' internal capital markets. Journal of International Business Studies, 38(5), 710–726. https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400297

Strange, R. (2023). Corporate governance and international business: Emerging themes and future directions. International Business Review, 32(1), 101052. https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2022.101052

Vitols, S. (2005). Changes in Germany's bank-based financial system: A varieties of capitalism perspective. German Politics, 14(2), 130–153. https://doi.org/10.1080/09644000500153951

KAYNAKLAR

Akın, M., & Akın, T. (2024). Metaverse ekonomisinde dijital varlıkların finansal raporlama açısından değerlendirilmesi. Journal of Metaverse, 4(2), 97–112.

Alsmadi, A. A. (2025). The impact of metaverse technologies on financial institutions. Journal of Metaverse. 5(2). 112-123

Ante, L., Wazinski, F.-P., & Saggu, A. (2023). Digital real estate in the metaverse: An empirical analysis of retail investor motivations. Finance Research Letters, 58

Ante, L., & Fiedler, I. (2025). The new digital economy: How decentralized finance (DeFi) and non-fungible tokens (NFTs) are transforming value creation, ownership models, and economic systems. Digital Business, 5(1)

Ante, L., Wazinski, F.-P., & Saggu, A. (2023). Digital real estate in the metaverse: An empirical analysis of retail investor motivations. Finance Research Letters, 58, 104299. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104299

Bank for International Settlements. (2021). Central bank digital currencies: Financial stability implications. BIS Quarterly Review, September 2021. Retrieved from https://www.bis.org

Baur, D. G., Hong, K., & Lee, A. D. (2018). Bitcoin: Medium of exchange or speculative assets? Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 54, 177–189. https://doi.org/10.1016/j.intfin.2017.12.004

Bouri, E., Jain, A., Roubaud, D., & Kristoufek, L. (2021). Bitcoin and traditional assets: A systematic review and future directions. International Review of Financial Analysis, 74

Corbet, S., Larkin, C., & Lucey, B. (2020). The financial market effects of cryptocurrency. Journal of Financial Stability, 47

Correa, E., Vidal, G., & Marshall, W. (2012). Financialization in Mexico: Trajectory and limits. Journal of Post Keynesian Economics, 35(2), 255-275.

Deloitte. (2025). Sustainable finance and digital asset ecosystems: Aligning blockchain innovation with ESG goals. Deloitte Insights.

Dowling, M. (2022). Is non-fungible token pricing driven by cryptocurrencies? Finance Research Letters, 44, 102097. https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102097

D'Ulizia, A. (2024). The technological innovation of the metaverse in financial sector: Current state, opportunities, and open challenges. International Journal of Financial Studies, 12(2)

European Central Bank. (2024). The role of digital assets in collateral frameworks: Challenges and policy considerations. European Central Bank Occasional Paper Series No. 322.

FINRA. (2023). The metaverse and implications for financial markets. Financial Industry Regulatory Authority. https://www.finra.org (Erişim Tarihi: 3.10.2025)

Ghosh, S., Kumar, R., Tiwari, A. K., & Albulescu, C. T. (2023). Forecasting daily prices of NFTs and DeFi assets: New evidence from machine learning models. Finance Research Letters, 52

Houben, R., & Snyers, A. (2020). Cryptocurrencies and blockchain: Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion. European Parliament, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies.

Huang, D., & Goetzmann, W. N. (2023). Selection-neglect in the NFT bubble. Journal of Financial Economics, 150(3), 656–675.

Iqbal, M., Suhail, S., Milani, F., & Halas, Y. (2024). Metaverse in financial industry: Use cases, value, and challenges. International Journal of Information Management Data Insights.

Jarashow, S., & Lathrop, C. (2023). Bankrupt in the Metaverse. Journal of Bankruptcy Law, 32(4), 215–240.

Karim, S. (2022). Examining the interrelatedness of NFTs, DeFi tokens, and cryptocurrencies. Journal of Financial Markets, 58, 100-115.

Kumar, S. (2024). Exploring the intersection of financial systems and virtual environments: A comprehensive review. Research in International Business and Finance. 68.

Lapavitsas, C. (2011). Theorizing financialization. Work, Employment and Society, 25(4), 611–626.

Lavayssière, X. (2023). Tokenization of financial assets. SSRN Electronic Journal. https://doi.org/10.2139/ssrn.4649162

Lee, J. (2024). Examining the legal status of digital assets: Comparative perspectives from property law. Computer Law ve Security Review, 52

Liu, H.; Choi, M. & Kim, J. (2024) : The analysis of impact of metaverse on the Fintech industry based on text mining and association rules mining, Global Business ve Finance Review (GBFR), 29(7), 93-109

Lyons, R. K., & Viswanath-Natraj, G. (2020). What keeps stablecoins stable? NBER Working Paper Series, 27136. https://doi.org/10.3386/w27136

Manta, A., & Gherțescu, A. (2025). Banking on the Metaverse: Systemic Disruption or Techno-Financial Mirage?, Systems, 13(8), 624

McKinsey & Company. (2024). Tokenization: A digital asset déjà vu. Retrieved October 24, 2025, from https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/tokenization-a-digital-asset-deja-vu (Erişim Tarihi: 24.10.2025)

Merton, R. C. (1995). A functional perspective of financial intermediation. Financial Management, 24(2), 23-41

Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system. Retrieved from https://bitcoin.org/bitcoin.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2024). Digital asset taxonomy and policy framework for inclusive financial markets. Paris: OECD Publishing.

Ooi, K. B., Dwivedi, Y. K., ve Williams, M. D. (2023). Banking in the metaverse: A new frontier for financial institutions. Journal of Financial Services Marketing, 28(4), 1-15.

Palley, T. I. (2007). Financialization: What it is and why it matters. Levy Economics Institute Working Paper No. 525.

Schär, F. (2021). Decentralized finance: On blockchain- and smart contract-based financial markets. Federal Reserve Bank of St. Louis Review, 103(2), 153–174.

Schwiderowski, R., de Reuver, M., & Kijl, B. (2023). Metaverse business ecosystems: Conceptual foundations and research directions. Electronic Markets, 33(4), 1–20.

Tapscott, D., & Tapscott, A. (2018). Blockchain revolution: How the technology behind bitcoin and other cryptocurrencies is changing the world. New York, NY: Penguin.

Wyczik, P. (2023). The property law of crypto tokens. Law, Innovation and Technology, 15(2), 211–239.

UN DESA. (2023). Financing for sustainable development report 2023. United Nations Department of Economic and Social Affairs. https://financing.desa.un.org (Erişim Tarihi: 3.10.2025)

World Economic Forum. (2025). Building trust in the metaverse economy: Governance, ethics and sustainability principles. Geneva: World Economic Forum.

Yousaf, I., & Karim, S. (2022). Static and dynamic connectedness between NFTs, DeFi tokens, and cryptocurrencies. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 76, 101-115.

Zeller, C. (2020). Financialization and the capitalist space economy. Progress in Human Geography, 44(2), 284–309.

Zhang, T. (2024). Unleashing NFT liquidity with DeFi: Current state of NFTFi and future directions. Atlantis Press.

Zhang, J., Wang, L., & Li, H. (2025). Fan economy and NFT pricing: The influence of social media followers on NFT market dynamics. Frontiers in Blockchain, 8, 1588837.

Zohar, A. (2015). Bitcoin: under the hood. Communications of the ACM, 58(9), 104-113.

KAYNAKLAR

Albu, L. L., & Pelinescu, E. (2000). Sustainability of Public Debt and Budget Deficit. *Economic Transition in Romania–Past, Present and Future*, 65-90.

Albrecht, M., Grundel, I., & Morales, D. (2021). Regional bioeconomies: public finance and sustainable policy narratives. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, *103*(2), 116-132.

Alesina, A., & Tabellini, G. (1990). A positive theory of fiscal deficits and government debt. *The review of economic studies*, *57*(3), 403-414.

Auerbach, A. J., & Gorodnichenko, Y. (2012). Fiscal multipliers in recession and expansion. In *Fiscal policy after the financial crisis* (pp. 63-98). University of Chicago Press.

Baldacci, E., Gupta, S., & Mulas-Granados, C. (2014). How effective is fiscal policy response in financial crises. *Financial Crises: Causes, Consequences, and Policy Responses*, 431-457.

Bandelow, N. C., Hornung, J., & Klingner, S. (2025). A Multidimensional Operationalization of Policy Change. *Politics & Policy*, *53*(5), e70073.

Barro, R. J. (1974). Are government bonds net wealth?. *Journal of political economy*, *82*(6), 1095-1117.

Blejer, M. I., & Cheasty, A. (1991). The measurement of fiscal deficits: analytical and methodological issues. *Journal of economic Literature*, *29*(4), 1644-1678.

Bräuninger, M. (2005). The budget deficit, public debt, and endogenous growth. *Journal of Public Economic Theory*, *7*(5), 827-840.

Buchanan, J. M., & Wagner, R. E. (1977). *Democracy in deficit: The political legacy of Lord Keynes* (Vol. 4). New York: Academic Press.

Bui Thi Mai Hoai et. al. (2015). State Budget Balance, Public Debt, and International Norms. *Journal of Economic Development, 22*(4) 51-75.

Cole, M. (2025). Austerity: A Flawed Economic Policy or a Deliberate Act of Capitalist Crisis Management and Class Warfare from Above?. In *Racism and Austerity* (pp. 25-34). Bristol University Press.

Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and psychological measurement*, *20*(1), 37-46.

Cural, M., & Genç, H. (2017). Türkiye'de Bütçe Açıkları ile Kamu Borçlanması Arasındaki İlişki: 1970-2016 Dönemi. *Maliye Araştırmaları-1*, 85.

Doran, M. (2007). Intergenerational equity in fiscal policy reform. *Tax L. Rev.*, *61*, 241.

Eisner, R., & Pieper, P. J. (1984). A new view of the federal debt and budget deficits. *The American Economic Review*, *74*(1), 11-29.

Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020–2025). *Bütçe Gerekçeleri, Orta Vadeli Programlar ve Kamu Borç Yönetimi Raporları*. https://www.hmb.gov.tr/

Hyman, D. N. (2005). *Public finance: A contemporary application of theory to policy* (p. 720). Thomson/South Western.

International Monetary Fund (IMF). (2023, 2025). *Fiscal Monitor Reports*. https://www.imf.org/en/Publications/FM, Erişim tarihi: 05.11.2025.

International Monetary Fund (IMF). (2023). On the Path to Policy Normalization. IMF eLibrary, https://www.elibrary.imf.org

Kellermann, K. (2007). Debt financing of public investment: On a popular misinterpretation of "the golden rule of public sector borrowing". *European journal of political economy*, *23*(4), 1088-1104.

Keynes, J. M. (1937). The general theory of employment. *The quarterly journal of economics*, *51*(2), 209-223.

Labarca, J. T. (2025). Unintended institutionalization: how the politics of symbolic fiscal practices shapes economic policy. *Socio-Economic Review*, *23*(1), 365-392.

Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *biometrics*, 159-174.

Musgrave, R. A. (1959). Taxes and the Budget. *Challenge*, *8*(2), 18-22.

McHugh, M. L. (2012). Interrater reliability: The kappa statistic. *Biochemia Medica*, *22*(3), 276–282.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.

Nakrosis, S. (2024). *The Morality of Government Debt: An analysis based in Catholic Social Thought and Teaching* (Doctoral dissertation, St Mary's University).

Parlaktuna, İ., & Şimşek, S. (2007). Bütçe Finansman Kaynaklarının Belirlenmesi ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Türkiye Uygulaması (1989-2005). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 43-67.

Pierson, C. (2021). The last social democratic welfare state. In *The Next Welfare State?* (pp. 39-62). Policy Press.

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.

Schmidt, V. A. (2008). Discursive institutionalism: The explanatory power of ideas and discourse. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, *11*(1), 303-326.

Schmidt, V. A. (2025). The role of ideas and discourse in comparative political economy. In *Handbook of Comparative Political Economy* (pp. 68-86). Edward Elgar Publishing.

Szybowski, D. (2018). Effects of a public debt and deficit budget. *International Journal of New Economics and Social Sciences IJONESS*, *8*(2), 173-183.

Şimşek, M. (2002). Türkiye'deki Bütçe Açıklarının ve Finansmanının Makro Ekonomik Etkileri: Ekonometrik Bir Yaklaşım, 1950-2000. *İstatistik Araştırma Dergisi*, *1*(2), 135-159.

OECD. (2022). *Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2022*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2023,2024). *Budget Transparency Reports*. https://www.oecd.org/governance/budgeting/

Sayıştay. (2020–2023). *Genel Uygunluk Bildirimleri*. https://www.sayistay.gov.tr/

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2020–2025). *Plan ve Bütçe Komisyonu Tutanakları*. https://www.tbmm.gov.tr/

KAYNAKLAR

Acar, M. (2024). Merkez bankası dijital para birimlerinin geleneksel bankacılık sistemi üzerindeki etkisi. Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 11(1), 54–62.

Adrian, T., & Narain, A. (2022). Central bank digital currencies: A macro-financial review. IMF Staff Notes, 2022/003.

Afşar, E., & Küçükkıralı, Z. (2022). Türkiye'de merkez bankası dijital parasının potansiyel etkileri: SWOT analiziyle bir değerlendirme. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (48), 142–158.

Aksoy, B. (2022). Dijital finansal dönüşüm ve para politikası sürdürülebilirliği. Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Auer, R., & Böhme, R. (2021). Central bank digital currencies: Motivations and implications. Journal of Economic Perspectives, 35(3), 161–178.

Bank for International Settlements (BIS). (2023). The future monetary system. Annual Economic Report.

Bindseil, U. (2020). Tiered CBDC and the financial system. ECB Working Paper Series, No. 2351.

Bordo, M., & Levin, A. (2017). Central bank digital currency and the future of monetary policy. NBER Working Paper No. 23711.

Brunnermeier, M. K., & Niepelt, D. (2019). On the equivalence of private and public money. Journal of Monetary Economics, 106, 27–41.

Brunnermeier, M. K., James, H., & Landau, J. P. (2021). The digitalization of money. Princeton University Press.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies. W. W. Norton & Company.

Carstens, A. (2021). Digital currencies and the future of the monetary system. BIS Speech, Basel.

Cetin, A., & Arslan, M. (2023). Türkiye'de dijital dönüşüm ve milli teknolojiler. Bilişim ve Teknoloji Dergisi, 6(2), 112–127.

Chen, S., Liu, Y., & Zhang, J. (2023). Cryptocurrency adoption and monetary sovereignty. Journal of International Money and Finance, 136, 102832.

Cukierman, A. (1992). Central bank strategy, credibility, and independence. MIT Press.

Delice, G., Aksoy, B., & Erilli, N. A. (2023). Merkez Bankası Dijital Para Birimleri (CBDC'ler) ve Kripto Paralar Hakkında Kamuoyu Bilgi ve Algısı: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 14(3), 723–751.

Demir, O., & Odabaşı, H. (2024). Merkez bankası dijital para sisteminin bankacılık sektörü üzerindeki etkileri. Akademik İzdüşüm Dergisi, 9(2), 54–83.

Eichengreen, B. (2023). The future of money: How the digital revolution is transforming currencies and finance.Harvard University Press.

European Central Bank (ECB). (2023). Progress on the investigation phase of the digital euro. European Central Bank.

Federal Reserve (Fed). (2022). Money and Payments: The U.S. Dollar in the Age of Digital Transformation. Federal Reserve Board.

Goodhart, C. (2020). The great demographic reversal. Palgrave Macmillan.

IMF. (2022). Digital money and central bank monetary policy. International Monetary Fund.

Kaya, S. (2024). Dijital egemenlik ve merkez bankası dijital para tasarımı. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 41(1), 55–78.

Kumhof, M., & Noone, C. (2021). Central bank digital currencies — Design principles. Bank of England Staff Working Paper, No. 880.

Mancini-Griffoli, T. et al. (2018). Casting light on central bank digital currency. IMF Staff Discussion Notes 18/08.

Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system.

Nakiboğlu, A. (2021). Küresel ekonomide dijitalleşme ve merkez bankalarının dijital para stratejileri. TASAM Raporu.

Narula, R. (2022). Crypto-financialization and the decline of monetary sovereignty. Journal of Financial Regulation, 8(3), 451–472.

PBOC (People's Bank of China). (2022). Progress report on e-CNY. Beijing.

Rogoff, K. (2021). The curse of cash. Princeton University Press.

Sveriges Riksbank. (2023). E-krona pilot Phase 2 report. Stockholm.

Tapscott, D. (2016). The digital economy: Rethinking promise and peril in the age of networked intelligence (2nd ed.). McGraw-Hill Education.

TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2024). Dijital Türk Lirası İş Birliği Platformu Faz 2 Değerlendirme Raporu. Ankara.

Woodford, M. (2003). Interest and prices. Princeton University Press.

Yıldız, H. (2023). Merkez Bankası Dijital Paralarının Parasal Egemenlik Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı.

Zetzsche, D. A., Buckley, R. P., Arner, D., & Barberis, J. (2020). Central bank digital currencies: Foundational principles. FSR International Journal, 14(2), 203–225.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, Ş. (2011). Hazar Petrollerinin Pazarlanmasında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Akengin, H., Dölek, İ., & Özdemir, Y. (2021). Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Akıncı, Ö. S., & Taşkın, E. (2024). Türkiye'nin Küresel Rekabet Gücünün Artırılması: Lojistik Altyapı ve Sürdürülebilir Ticarete Odaklanmak. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 13(5), 2079-2102. https://doi.org/10.15869/itobiad.1513435

Arısoy, A., & Gökaşar, I. (2025). The Logistics Conjuncture of the Middle Corridor Trade Route and Turkey's Strategic Role. Journal of Intelligent Decision Making and Granular Computing, 1(1), 143-150.

Aydemir, A. F., & Öz, A. (2019). Türkiye'de 2000 Yılı Sonrası Lojistik Sektörü Altyapı Yatırımları Ve Dış Ticarete Katkıları. Düşünce Dünyasında Türkiz, 10(53), 111-127.

Casareggio, A. (2019). Turkey And The Geopolitics Of The Straits. Erişim: 19 Ekim 2025, https://iari.site/2021/04/08/turkey-and-the-geopolitics-of-the-straits/

Çalışkan, A. (2023). Türkiye'de 1960 Sonrası Uygulanan Sanayileşme Stratejilerinin Dış Ticaret Üzerine Etkileri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 7(1), 67-83.

Çatal, S. (2019). Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin Türkiye'nin Ekonomi Güvenliğine Etkileri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(5), 101-124.

Çelik, S. (2020). Günümüzde Türkiye'nin Jeopolitik Konumu. The Journal of International Social Research, 13 (74), 201-211.

Davutoğlu, A. (2007). Stratejik derinlik: Türkiye'nin uluslararası konumu. Istanbul: Küre Yayınları.

Demirtaş, I. (2015). Küresel Enerji Politikaları Ve Sınıraşan Boru Hatlarının Ekonomik Etkileri: Bir Enerji Koridoru Olarak Türkiye'nin Stratejik Ve Ekonomik Önemi Üzerinden Analizi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, M. & Sertkaya, Ö. (2022). Türkiye'nin Jeopolitiği. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 5(2), 320-339. https://doi.org/10.33712/mana.1159064

Dünya Bankası. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators Erişim: 19.10.2025)

Elmas, Ç. (2013). Türkiye'nin Bölgesel Ve Küresel Anlamda Etkinliğinin Kaynakları. Yükseklisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdoğan, U. (2023). Cumhuriyetin Yüz Yılında Türkiye'de Uluslararası Ticaretin Gelişimi. Premium Sosyal Bilimler E-Dergisi, 7(35), 1318-1327.

Ertürk, F. (2021). Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemi Ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisinin Granger Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.

Isachenko, D. & Kaymak, E. (2024). Turkey's Strategic Autonomy In The Black Sea And the Eastern Mediterranean. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.swp-berlin.org/publikation/turkeys-strategic-autonomy-in-the-black-sea-and-the-eastern-mediterranean?

Kahveci, M. (2019). From Spring to Winter? An Analysis of" Arab Spring" Impacts on Turkey and Mena Region Foreign Trade with Gravity Approach. Asian Economic and Financial Review, 9(12), 1320-1334.

Kamacı, K. (2025). The Role Of The Middle Corridor In Global Supply Chains And SWOT Analysis Of Turkiye's Logistics Infrastructure. Journal Of Life Economics, 12(1), e2989-e2989.

Kaya, F. (2017). Coğrafi Potansiyelleri Temelinde Türkiye Jeopolitiği ve Dünya Siyasetindeki Yeri. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 1-14.

Keyman, E. F. (2009). Turkish Foreign Policy in a Globalizing World. Turkish Policy Quarterly, Vol.8, No.1, s.35- 42

Keyman, E. F. (2017). A new Turkish foreign policy: Towards proactive "moral realism". Insight Turkey, 19(1), 55-70.

Kılıçkaya, H. (t.y.-c). Komşu ve Çevre Ülkeler İle Ticareti Geliştirme Stratejisi. T.C. Dışişleri Bakanlığı. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/komsu-ve-cevre-ulkeler-ile-ticareti-gelistirme-stratejisi.tr.mfa?

Kurt, V. (2024). Kalkınma Yolu Projesi: Türkiye'nin Lojistik Ve Ticaret Merkezi Olma Yolunda Stratejik Adımı. Ulaştırma ve Altyapı (1), 134-144.

Musayeva, A. (2015). Güney Kafkasya'nın Jeopolitik Konumu Ve Çatışma Alanları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öniş, Z., & Senses, F. (2007). Global Dynamics, Domestic Coalitions, and a Reactive State: Major Policy Shifts in Post-War Turkish Economic Development. METU Economic Research Center Working Papers, No. 20636, pp. 20–21.

Scheer, S. (2025). Israel's Open Economy Offset Turkish Trade Ban, Central Bank Says. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.reuters.com/world/middle-

east/israels-open-economy-offset-turkish-trade-ban-central-bank-says-2025-03-19/#:~:text=Israel's%20open%20economy%20offset%20Turkish%20trade%20ban%2C%20central%20bank%20says,-By%20Steven%20Scheer&text=JERUSALEM%2C%20March%2019%20(Reuters),flexibility%20of%20country's%20open%20economy.

Siccardi, F. (2024). Understanding the Energy Drivers of Turkey's Foreign Policy. Erişim: 19 Ekim 2025, https://carnegieendowment.org/research/2024/02/understanding-the-energy-drivers-of-turkeys-foreign-policy?lang=en

Sloan, G. (2017). Geopolitics, Geography and strategic history. Geopolitical theory. London: Routledge.

Soğuksu, A. (2007). Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına Ve Politikalarına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Sohal,S. (2025). Energy at a Crossroads: Azerbaijan, Türkiye, and the Southern Gas Corridor's Role in European Energy Security. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.alfusaic.net/blog/amplify/energy-at-a-crossroads-azerbaijan-trkiye-and-the-southern-gas-corridors-role-in-european-energy-security?

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-a) Türk Boğazları. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/turk-bogazlari.tr.mfa

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.-b). Türkiye'nin uluslararası enerji stratejisi. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa

T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.-a). Ticaret Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim: 19 Ekim 2025, https://ticaret.gov.tr/data/65e1730213b8768d8422d054/Ticaret%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%202023%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf?

T.C. Ticaret Bakanlığı (t.y.-b). 2024-2028 Stratejik Planı. Erişim: 19 Ekim 2025, https://ticaret.gov.tr/data/5b921d6513b87613646656ac/Ticaret%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%202024-2028%20Stratejik%20Plan%C4%B1.pdf?

T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.-c). İhracat. Erişim: 19 Ekim 2025, https://ticaret.gov.tr/ihracat?utm_

T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü. (2024, Nisan). Dış Ticaret Lojistiği 2024. Erişim: 19 Ekim 2025,

https://ticaret.gov.tr/data/5b87bf9113b8761160fa1258/D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret%20Lojisti%C4%9Fi%202024.pdf

TİM. (2024). 2023 Yılı Dış Ticaret Rakamları Açıklaması Basın Yansımaları. Erişim: 19 Ekim 2025, https://tim.org.tr/tr/2023-yili-dis-ticaret-rakamlari-aciklamasi-basin-yansimalari-3-ocak-2024

Uluslararası Ticaret İdaresi. (2024). Trade Agreements. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkey-trade-agreements

Valansi, K. (2025). Why The Middle Corridor Matters Amid A Geopolitical Resorting. Erişim: 19 Ekim 2025, https://www.atlanticcouncil.org/content-series/ac-turkey-defense-journal/why-the-middle-corridor-matters-amid-a-geopolitical-resorting/?

KAYNAKLAR

Alshaleel, M.K. (2024). Digitalizing the End-to-End International Trade Finance Process and the Law: A Mission for the Entire Ecosystem. European Business Law Review 35 (1), 49-80.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Cora, Ç. R., & Yolcu, İ. U. (2022). Dijitalleşmenin dış ticaret üzerine etkisi ve kağıtsız dış ticaret. Atlas Journal, 8(47), 2597-2610.

Creswell, J. W. (2013). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. Sage.

Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., vd. (2018). Qualitative Research Designs: Selection and Implementation. SAGE.

Erdoğan, U. (2024). "Uluslararası Ticarette Dijital Gümrük Uygulamaları", Güncel Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ed: Uğur Erdoğan. Özgür Yayınları: Gaziantep.

Featherman, M. S., & Pavlou, P. A. (2003). Predicting e-services adoption: A perceived risk facets perspective. International Journal of Human-Computer Studies, 59(4), 451–474.

Ganne, E. (2018). Can Blockchain revolutionize international trade? (p. 152). Geneva: World Trade Organization.

Gupta, S., & Dey, D. K. (2024). Risk perception and adoption of digital innovation in mobile stock trading. Journal of Consumer Behaviour, 23(2), 639-654.

Kajol, K., Singh, R., & Paul, J. (2022). Adoption of digital financial transactions: A review of literature and future research agenda. Technological Forecasting and Social Change, 184, 121991.

Kellaf, T. (2024). Blockchain in trade finance: The Good, the Bad and the Verdict. Modern Finance, 2(2), 136-160.

Li, H., Lin, X., & Zhang, Z. (2025). How does digital finance affect imports, exports and trade balance: Evidence from China. International Review of Economics & Finance, 99, 104054.

Moustakas, C. (1994). Phenomenological Research Methods. Sage.

Sapian, S. M., Abdulkadir, N., & Ibrahim, N. (2021). Trade finance in digital era: Can FinTech harness the current risks and challenges? The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research, 18(1), 78-89.

Seymen, T., & Sözüer, A. (2023). Türkiye'de Gümrük İşlemlerinde Dijitalleşme Üzerine Bir İnceleme. Yönetim Bilişim Sistemleri, Özgür Yayınları, 97-114.

Turgut, M., & Eroğlu, B. M. (2025). Gümrükte Dijitalleşme Uygulamalarının Ticaretin Kolaylaştırılmasına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 35-50.

Tüfenk, M. B. (2023). Dış ticaretin dijital dönüşümü: yapay zeka teknolojisi. Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(1), 13-18.

Van Manen, M. (2016). Phenomenology of Practice: Meaning-Giving Methods in Phenomenological Research and Writing. Routledge.

Yin, Q.; Wang, C. (2025). Research on the Mechanisms and Effects of Digital Finance on High-Quality Development of Foreign Trade. Sustainability, 17, 5777, 1-22.

KAYNAKLAR

Acemoğlu, D., & Johnson, S. (2024). İktidar ve teknoloji: Bin yıllık mücadele. Doğan Yayınları.

Aldasoro, I., Gambacorta, L., Korinek, A., Shreeti, V., & Stein, M. (2024). Intelligent financial system: how AI is transforming finance.BIS Working Papers No 1194, https://www.bis.org/publ/work1194.pdf?utm_source=www.ai-street.co&utm_medium=referral&utm_campaign=wall-street-cops-behind-in-ai-oversight

Borge, M., Kokoris-Kogias, E., Jovanovic, P., Gasser, L., Gailly, N., & Ford, B. (2017, April). Proof-of-personhood: Redemocratizing permissionless cryptocurrencies. In 2017 IEEE European Symposium on Security and Privacy Workshops (EuroS&PW) (pp. 23-26). IEEE.

Bubeck, S., Chandrasekaran, V., Eldan, R., Gehrke, J., Horvitz, E., Kamar, E., ... & Zhang, Y. (2023). Sparks of artificial general intelligence: Early experiments with gpt-4. arXiv preprint arXiv:2303.12712.

Cole, N. (2014). Artificial Intelligence as a Threat, The New York Times, https://www.nytimes.com/2014/11/06/fashion/artificial-intelligence-as-a-threat.html

de Oliveira Rodrigues, D. E. F. (2024). Personhood global whispers: ethical echoes of decentralization?. Procedia Computer Science, 237, 767-774.

Gökten, S. & Gökten Okan, P. (2022). Dijital Ekosistem ve Sosyoekonomik Geleceği. İçinde Blockchain Teknolojisi ve Kripto Varlıklar Eko Sistemi. Ed: Akdoğan, N. & Aslan, Ü., Gazi Kitabevi.

Holotiuk, F., Pisani, F., & Moormann, J. (2019). Radicalness of blockchain: an assessment based on its impact on the payments industry. Technology Analysis & Strategic Management, 31(8), 915-928.

https://time.com/7288387/sam-altman-orb-tools-for-humanity/

https://whitepaper.world.org/#a-new-identity-and-financial-network

https://world.org

https://www.batimes.com.ar/news/world/alex-blania-in-the-next-few-years-thousands-of-humans-will-fall-deeply-in-love-with-an-ai.phtml

Kraiwanit, T., Limna, P., & Wattanasin, P. (2024). Digital wallet dynamics: Perspectives on potential Worldcoin adoption factors in a developing country's FinTech Sector. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 10(2), 100287.

Kraiwanit, T., Limna, P., Wattanasin, P., Asanprakit, S., & Thetlek, R. (2023). Adoption of Worldcoin digital wallet in Thailand. Research in Globalization, 7, 100179.

Manukyan, Ş. (2022). Global Piyasalar Dünü Bugünü Yarını. Kronik Yayınları.

Neulinger, A., & Sparer, L. (2025). Fostering AI alignment through blockchain, proof of personhood and zero knowledge proofs. Cluster Computing, 28(15), 983.

Ohlhaver, P., Nikulin, M., & Berman, P. (2025). Compressed to 0: The silent strings of Proof of Personhood. Stan. J. Blockchain L. & Pol'y, 8, 60.

Özdoğan, B., & Karğın, S. (2018). Blok zinciri teknolojisinin muhasebe ve finans alanlarına yönelik yansımaları ve beklentiler. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (80), 161-176.

Reuters (2025), Citigroup forecasts Big Tech's AI spending to cross $2.8 trillion by 2029, https://www.reuters.com/world/china/citigroup-forecasts-big-techs-ai-spending-cross-28-trillion-by-2029-2025-09-30/

Ringel Morris, M., Sohl-dickstein, J., Fiedel, N., Warkentin, T., Dafoe, A., Faust, A., ... & Legg, S. (2023). Levels of AGI for Operationalizing Progress on the Path to AGI. arXiv e-prints, arXiv-2311.

Santini, D. J. (2011). Electric vehicle waves of history: lessons learned about market deployment of electric vehicles. In Electric vehicles-The benefits and barriers. IntechOpen.

Siddarth, D., Ivliev, S., Siri, S., & Berman, P. (2020). Who watches the watchmen? a review of subjective approaches for sybil-resistance in proof of personhood protocols. Frontiers in Blockchain, 3, 590171.

Wang, F., & De Filippi, P. (2020). Self-sovereign identity in a globalized world: Credentials-based identity systems as a driver for economic inclusion. Frontiers in Blockchain, 2, 28.

Wang, Z., Zhang, X., Song, X., & Huang, J. (2025). Unlocking AI's Radical Innovation Potential: The Contingent Roles of Digital Foundation and Government Subsidy. Systems, 13(8), 702.

Zhou, L., Diro, A., Saini, A., Kaisar, S., & Hiep, P. C. (2024). Leveraging zero knowledge proofs for blockchain-based identity sharing: A survey of advancements, challenges and opportunities. Journal of Information Security and Applications, 80, 103678.

KAYNAKLAR

Arrowsmith, S. (2014). The law of public and utilities procurement (3rd ed.). Sweet & Maxwell.

Caranta, R. (2018). Public procurement and sustainability. In S. Arrowsmith & R. D. Anderson (Eds.), The WTO regime on government procurement: Challenge and reform (pp. 319–342). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781316178471.011

European Commission. (2021). Buying social: A guide to taking account of social considerations in public procurement (2nd ed.). Publications Office of the European Union. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0d4b7d11-c4b3-11eb-a925-01aa75ed71a1/language-en

International Labour Organization (ILO). (2019). Decent work and public procurement: Promoting respect for labour standards through public purchasing. ILO Publications. https://www.ilo.org/global/topics/public-procurement/lang--en/index.htm

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). Integrating social objectives into public procurement. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/66aee0c4-en

Resmî Gazete. (2002, 22 Ocak). Kamu İhale Kanunu (Kanun No. 4734). https://www.mevzuat.gov.tr/

KAYNAKLAR

Aliyev, N., Allahverdiyeva, I., & Putnins, T. J. (2024). *The real effects of market manipulation*. Macquarie University; University of Technology Sydney;

Stockholm School of Economics in Riga; Digital Finance Cooperative Research Centre.

Arnold, A. J., & McCartney, S. (2000). *George Hudson: The rise and fall of the railway king*. Hambledon and London.

Bank for International Settlements. (2022). *Annual economic report 2022: III. The future monetary system*. BIS.

Barsky, R. B., & De Long, J. B. (1989). *Bull and bear markets in the twentieth century* (NBER Working Paper No. 3171). National Bureau of Economic Research.

Bierman, H. (1998). *The causes of the 1929 stock market crash: A speculative or fundamental bubble?* Greenwood Publishing Group

Bordo, M. D., & Rockoff, H. (2013). Not just the Great Contraction: Friedman and Schwartz's A Monetary History of the United States 1867 to 1960. *American Economic Review, 103*(3), 61–65.

Bozik, M. S., & Güvenilir, F. (2020). Social costs of interest-bearing debt in Ancient Greece. In M. Ustaoğlu & A. İncekara (Eds.), *A history of interest and debt: Ancient civilizations* (pp. 47–58). Routledge.

Casson, M. (2009). *The world's first railway system: Enterprise, competition, and regulation on the railway network in Victorian Britain*. Oxford University Press

Chancellor, E. (1999). *Devil take the hindmost: A history of financial speculation*. Farrar, Straus and Giroux.

Dale, R. (2014). *The first crash: Lessons from the South Sea Bubble*. Princeton University Press.

Dash, M. (2000). *Tulipomania: The story of the world's most coveted flower and the extraordinary passions it aroused*. Crown Publishers.

Duraj, K., Grunow, D., Chaliasos, M., Laudenbach, C., & Siegel, S. (yıl). *Rethinking the stock market participation puzzle: A qualitative approach* (IMFS Working Paper Series No. 210). Institute for Monetary and Financial Stability, Goethe University Frankfurt am Main.

Fletcher, G.-G. S. (2020). Macroeconomic consequences of market manipulation. *Law and Contemporary Problems, 83*, 123–140.

Fox, M. B., Glosten, L. R., & Rauterberg, G. (2018). *Naked open market manipulation and its effects*. Columbia Law School Scholarship Archive.

Garber, P. M. (2012). *Famous first bubbles: The fundamentals of early manias*. MIT Press.

Goetzmann, W. N. (2016). *Money changes everything: How finance made civilization possible*. Princeton University Press

Goldman, S. D. (2013). *Capitalism in Ancient Rome and Ancient Greece: Risk and unethical business practices* (Unpublished undergraduate honors thesis). Union College.

Gorton, G. (2010). *Slapped by the invisible hand: The panic of 2007*. Oxford University Press.

Gray, K. R., Frieder, L. A., & Clark, G. W., Jr. (2007). Financial bubbles and business scandals in history. *International Journal of Public Administration, 30*(8–9), 859–888.

Hasson, C. J. (1932). South Sea Bubble and Mr. Snell. *Journal of Accountancy, 54(2), 128–137.*

Hoppit, J. (2002). The myths of the South Sea Bubble. *Transactions of the Royal Historical Society, 12*, 141–165

Huang, Y.C., & Cheng, Y.J. (2015). Stock manipulation and its effects: pump and dump versus stabilization. Review of Quantitative Finance and Accounting, 44, 791-815.

International Organization of Securities Commissions. (2021). *The use of artificial intelligence and machine learning by market intermediaries and asset managers*. IOSCO.

Johannessen, A. B. (2016). Financial instability: The South Sea Bubble crisis (1720) in contemporary economic thought. *Scandinavian Economic History Review, 64(3), 263–280.*

Jones, C. M. (2002). *A century of stock market liquidity and trading costs* (Working Paper). Columbia University

Leinweber, D., & Madhavan, A. (2001). Three hundred years of stock market manipulation. *Journal of Investing, 10*(3), 7–16

Mackay, C. (1841). *Extraordinary popular delusions and the madness of crowds*. Richard Bentley.

Mannonen, A., & Zheng, C. (2023). *An empirical study of Nasdaq Stockholm Stock Exchange during 2018–2023*. Stockholm School of Economics.

McCartney, S., & Arnold, A. J. (2003). The railway mania of 1845–1847: Market irrationality or collusive swindle based on accounting distortions? *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 16*(5), 821–852.

Odlyzko, A. (2010). *Collective hallucinations and inefficient markets: The British Railway Mania of the 1840s*. University of Minnesota.

Odlyzko, A. (2018). Newton's financial misadventures in the South Sea Bubble. *American Mathematical Monthly, 126*(7), 593–611

Ovalı, M. (2022). *Yeni bir finansman tekniği olarak ilk dijital para arzı (ICO).* İçinde M. İsmail & S. Özbalcı (Ed.), *Dijital girişimcilik ekosistemi* (ss. 129–144). Detay Yayıncılık.

Perez, C. (2002). *Technological revolutions and financial capital: The dynamics of bubbles and golden ages*. Edward Elgar

Popescu, D. (2016). Financial structures and economic performance in ancient societies. *Journal of Ancient History and Archaeology, 3*(2), 61–74.

Potts, D. T. (1997). *Mesopotamian civilization: The material foundations*. Cornell University Press.

Prasad, E. S. (2021). *The future of money: How the digital revolution is transforming currencies and finance*. The Belknap Press of Harvard University Press.

Quinn, S., & Turner, J. D. (2020). *Boom and bust: A global history of financial bubbles. Cambridge University Press.*

Reyerson, K. L. (1982). Commercial fraud in the Middle Ages: The case of the dissembling pepperer. *Journal of Medieval History, 8*(1), 63–73.

Roseveare, H. (1991). *The financial revolution, 1660–1760*. Longman.

Scheidel, W., & von Reden, S. (Eds.). (2002). *The ancient economy*. Edinburgh University Press.

Semenova, A. (2011). The origins of money: Evaluating chartalist and metallist theories in the context of ancient Greece and Mesopotamia. *Journal of Economic Issues, 45(4), 971–1000.*

Smales, L. A. (2023). Investor attention in cryptocurrency markets. In J. Liebowitz (Ed.), *Cryptocurrency concepts, technology, and applications* (pp. [need page numbers]). Auerbach Publications.

Sobel, R. (1999). *The pursuit of wealth: The incredible story of money throughout the ages*. McGraw-Hill Trade.

Sperling, J. G. (1962). The South Sea Company: An historical essay and bibliographical finding list. *Harvard Library Bulletin, 16*(1), 19–36

Stasavage, D. (2011). *States of credit: Size, power, and the development of European polities*. Princeton University Press.

Sudra, R. (2024). Crypto currency and digital coins overtaking the traditional banking sector. *Journal of Economics & Management Research, 5*(2), 1–8.

Sugden, R. (1992). Rational choice: A survey of contributions from economics and philosophy. *Economic Journal, 102*(411), 751–785.

Ustaoğlu, M., & İncekara, A. (2020). *A history of interest and debt: Ancient civilizations*. Routledge.

Van de Mieroop, M. (1997). *The ancient Mesopotamian city*. Oxford University Press.

van de Mieroop, M. (2002). *A history of the ancient Near East, ca. 3000–323 BC*. Blackwell Publishing.

van der Spek, R. J., Dercksen, J. G., Kleber, K., & Jursa, M. (2018). Money, silver and trust in Mesopotamia. In R. J. van der Spek & B. van Leeuwen (Eds.), *Money, currency and crisis: In search of trust, 2000 BC to AD 2000* (pp. 102–131). Routledge.

van Werveke, H. (1949). Currency manipulation in the Middle Ages: The case of Louis de Male, Count of Flanders. *Transactions of the Royal Historical Society, 31*, 115–127.

Walker, E. T. (2014). *Grassroots for hire: Public affairs consultants in American democracy*. Cambridge University Press.

Wardrop, R., Zhang, B., Rau, R., & Gray, M. (2015). *Moving mainstream: The European alternative finance benchmarking report*. University of Cambridge.

Wigmore, B. A. (1985). *The crash and its aftermath: A history of securities markets in the United States, 1929–1933*. Greenwood Press.

Xu, Y. (2023). Behavioral finance: An introduction of herd effect – Take the dotcom bubble in 2000s as an example. In Y. Jiang et al. (Eds.), *Proceedings of the 2023 International Conference on Finance, Innovation, and Economic Development (ICFIED 2023) (Advances in Economics, Business and Management Research, Vol. 237, pp. 216*–224). Atlantis Press.

Yermack, D. (2014). Is Bitcoin a real currency? An economic appraisal. In D. Lee Kuo Chuen (Ed.), *Handbook of digital currency* (pp. 31–43). Elsevier

Zgur, A. (2007). *The economy of the Roman Empire in the first two centuries A.D.: An examination of market capitalism in the Roman economy* (Unpublished master's thesis). Aarhus School of Business, University of Aarhus

Zouboulakis, M. S. (2014). Greece: Ancient Greece. In *Encyclopedia of law and economics* (pp. 1–5). Springer Science+Business Media

KAYNAKLAR

Alzoubi, Y. I., & Mishra, A. (2024). Green artificial intelligence initiatives: Potentials and challenges. *Journal of Cleaner Production*, *468*, 143090. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.143090

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, *11*(4), 959-975. https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007

Bolón-Canedo, V., Morán-Fernández, L., Cancela, B., & Alonso-Betanzos, A. (2024). A review of green artificial intelligence: Towards a more sustainable future. *Neurocomputing*, *599*, 128096. https://doi.org/10.1016/j.neucom.2024.128096

Cruciani, E., & Verdecchia, R. (2025). Choosing to be green: Advancing green ai via dynamic model selection. arXiv:2509.19996.

Cruz, L., Fernandes, J. P., Kirkeby, M. H., Martínez-Fernández, S., Sallou, J., Anwar, H., Barba Roque, E., Bogner, J., Castaño, J., Castor, F., Chasmawala, A., Cunha, S., Feitosa, D., González, A., Jedlitschka, A., Lago, P., Muccini, H., Oprescu, A., Rani, P., … Yamshchikov, I. P. (2025). Greening ai-enabled systems with software engineering: A research agenda for environmentally sustainable ai practices. *ACM SIGSOFT Software Engineering Notes*, *50*(3), 14-23. https://doi.org/10.1145/3743095.3743099

Deperlioğlu, Ö. & Köse, U. (2024). *Python ile makine öğrenmesi*. Seçkin Yayıncılık.

Dirik, D., Erhan, T., & Eryılmaz, İ. (2024). Yapay zeka ve örgüt temelli araştırmaların potansiyel eğilimleri üzerine bibliyometrik bir analiz. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, *9*(3), 669-698. https://doi.org/10.25229/beta.1487924

Elmas, Ç. (2021). *Yapay zeka uygulamaları* (5. Basım). Seçkin Yayıncılık.

Lannelongue, L., Grealey, J., & Inouye, M. (2021). Green algorithms: Quantifying the carbon footprint of computation. *Advanced Science*, *8*(12), 2100707. https://doi.org/10.1002/advs.202100707

Meng, Q., Xiao, M., Yan, S., Wang, Y., Lin, Z., & Luo, Z.-Q. (2022). Training high-performance low-latency spiking neural networks by differentiation on spike representation. *2022 IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR),* 12434-12443. https://doi.org/10.1109/CVPR52688.2022.01212

Patterson, D., Gonzalez, J., Holzle, U., Le, Q., Liang, C., Munguia, L.-M., Rothchild, D., So, D. R., Texier, M., & Dean, J. (2022). The carbon footprint of machine learning training will plateau, then shrink. *Computer*, *55*(7), 18-28. https://doi.org/10.1109/MC.2022.3148714

Raman, R., Pattnaik, D., Lathabai, H. H., Kumar, C., Govindan, K., & Nedungadi, P. (2024). Green and sustainable AI research: An integrated thematic and topic modeling analysis. *Journal of Big Data*, *11*(1), 55. https://doi.org/10.1186/s40537-024-00920-x

Schwartz, R., Dodge, J., Smith, N. A., & Etzioni, O. (2020). Green AI. *Communications of the ACM*, *63*(12), 54-63. https://doi.org/10.1145/3381831

Van Wynsberghe, A. (2021). Sustainable AI: AI for sustainability and the sustainability of AI. *AI and Ethics*, *1*(3), 213-218. https://doi.org/10.1007/s43681-021-00043-6

Verdecchia, R., Sallou, J., & Cruz, L. (2023a). A systematic review of Green AI. *WIREs Data Mining and Knowledge Discovery*, *13*(4), e1507. https://doi.org/10.1002/widm.1507

Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I., Balaam, M., Dignum, V., Domisch, S., Felländer, A., Langhans, S. D., Tegmark, M., & Fuso Nerini, F. (2020). The role of artificial intelligence in achieving the sustainable development goals. *Nature Communications*, *11*(1), 233. https://doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y

Wang, Q., Li, Y., & Li, R. (2024). Ecological footprints, carbon emissions, and energy transitions: The impact of artificial intelligence (AI). *Humanities and Social Sciences Communications*, *11*(1), 1043. https://doi.org/10.1057/s41599-024-03520-5

Wu, C. J., Raghavendra, R., Gupta, U., Acun, B., Ardalani, N., Maeng, K., ... & Hazelwood, K. (2022). Sustainable ai: Environmental implications, challenges and opportunities. Proceedings of machine learning and systems, 4, 795-813.

Yigitcanlar, T., Mehmood, R., & Corchado, J. M. (2021). Green artificial ıntelligence: towards an efficient, sustainable and equitable technology for smart cities and futures. *Sustainability*, *13*(16), 8952. https://doi.org/10.3390/su13168952

Zhu, S., Ota, K., & Dong, M. (2022). Green AI for IIoT: Energy efficient intelligent edge computing for industrial internet of things. *IEEE Transactions on Green Communications and Networking*, *6*(1), 79-88. https://doi.org/10.1109/TGCN.2021.3100622

KAYNAKLAR

Balmer, J.M.T., & Gray, R.E. (1998). Managing Corporate Image and Corporate Reputation, *Long Range Planning*, 31/5, Great Britain.

Bolten, J. (1986). Het Nederlandse bankbiljet en de beeldende kunst in *Het Nederlandse bankbiljet in zijn verscheidenheid,* De Nederlandsche Bank NV, Kluwer Deventer.

Bolten, J. (1987). Het Nederlandse bankbiljet en zijn vormgeving, De Nederlandsche Bank NV, Leiden/ Amsterdam

Bolten, J. (1999*). Dutch Banknote Design 1814 - 2002*, De Nederlandsche Bank NV, Leiden: Primavera Press.

Brion, R., & Moreau J.L. (2001). *A Flutter of Banknotes From the First European Paper Money to the Euro.* Antwerp: Mercatorfonds.

Cribb, J. (1990). *Money* Eyewitness Edition, New York: Dorling Kindersley Publishing

De Heij, H. (2007). Public feedback for better banknote design 2', *Occasional Studies*, 5(2), De Nederlandsche Bank NV, Amsterdam.

De Heij, H. (2009). Banknote identity. De Nederlandsche Bank NV, power point presentation to, European Banknote Conference, Banknote Materials Committee, Dublin.

De Heij, H. (2012). Designing Banknote identity. *Occasional Studies*, 10(3), De Nederlandsche Bank NV, Amsterdam.

Dickinson, C.W. (1895). Copper, steel and banknote engraving. *Popular Science Monthly,* March.

Euro banknote design exhibition (2003). *European Central Bank,* ISBN 92-9181-393-1.

European Central Bank (2007). How the euro became our money. A short history of the euro banknotes and coins, Frankfurt

European Central Bank (2021). ECB to redesign euro banknotes by 2024. https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr211206~a9e0ba2198.en.html (Erişim Tarihi: 12.11.2025)

European Central Bank (2025). Redesign Process. https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/future_banknotes/redesign/html/index.en.html (Erişim Tarihi: 13.11.2025)

Fornäs, J. (2007). *Reading the €uro money as a medium of transnational identification* Linköping University, Department of Culture Studies (Thema Q), Report 2007:1, Norrköping,

Geddes, P. (1987). *Inside the Bank of England*. London: Boxtree Limited.

Glöckler, T. (1995). *Strategische Erfogspotentiale durch Corporate Identity: Aufbau und Nutzung*.

Hewitt, V.H., & Keyworth, J. M. (1987). *As good as gold: 300 years of British bank note design.* London: British Museum Publications.

Hewitt (1994). *Beauty and the banknote images of women on paper money*. London: British Museum Publications

Hymans, J E.C. (2004). Money from Mars? *The Euro Banknotes and European Identity, Smith College Northampton, MA 01063.*

Hymans, J.E.C. (2004). The Changing Color of Money: European Curency Iconography and Collective Identity. *European Journal of International Relations,* Sage Publications and ECPR-Euroepan Consortium for Political Research, 10(1).

Hymans, J.E.C. (2005). International Patterns in National Identity Content: The Case of Japanese Banknote Iconography. *Journal of East Asian Studies* 5, Boulder: Lynne Rienner Publishers,

Hymans, J.E.C. (2010) East is East, and West is West? Currency iconographyas nation-branding in the wider Europe, *Political Geography 29 (2)*, Elsevier.

Investopedia (2025). Comprehensive Guide to Understanding Currency Trading.https://www.i)nvestopedia.com/financial-edge/0412/the-basics-of-currency-trading.aspx#:~:text=Major%20Currency%20Pairs%20in%20Forex%20Trading&text=Although%20there%20are%20other%20traded,the%20Japanese%20yen%20(JPY) (Erişim Tarihi: 9.11.2025)

Kalina, R. (2011). The design of the first series of euro banknotes. *Billetaria*, 5,(10), Banco de España, Madrid.

Kiessling,W.(1996). *Corporate Identity: Unternehmensleitbiild-Organisationskultur.*

Kranister, W. (1991). *The Moneymakers International.* Chicago: Probus Publication Company,

Krishnaswamy, N. (2007). Branding Through Banknote - The Indian Challenge' International Conference on Managing Design in Global Environments, Korea Institute of Design Promotion in collaboration with Design Management Institute, Seoul, Korea.

Krishnaswamy, N. (2011). Philosophizing Banknote Design, Bharatiya Reserve Bank Note Mudran (P) Limited, Salboni, West Bengal.

Jacobi, H., & van Beek B. (1988). *Geld van het Koninkrijk.* Amsterdam: Coöperatieve Vereniging Pampus Asscociates U.A.

Leeuw K., & Bergstra J., (2007). *The History of Information Security*, A Comprehensive Handbook, United Kingdom: Elsevier Science.

Monestier, M. (1983). *Art of Paper Currency*. London: Quartet Books,

Okay, A., (2000). *Kurum Kimliği*, Mediacat Kitapları, Ankara.

Pick, A. (1975). *Standard Catalog of World Paper Money*, Ed. Neil Shafer and Colin R. Bruce II 1994. United States of America: Krause Publishing.

Reuters Editörlüğü (2012). Panama leader tells Germany he wants to adopt euro https://www.reuters.com/article/us-eurozone-panama-germany-idUSBRE89E0TH20121015/(Erişim Tarihi: 10.11.2025)

Tasarım Özeti (1996). Euro banknot serisi tasarımı için tasarım özeti. https://www.ecb.europa.eu/euro/pdf/preparation/Design_Brief_extract.pdf (Erişim Tarihi: 12.11.2025)

The British Museum (2009). *Banknote* 1375. https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_CIB-EA-260(Erişim Tarihi: 8.11.2025)

Trichet, J. C. (2004). *'The first Vincent lecture'* European Central Bank, presented at the Vincent van Gogh bi-annual Award for contemporary Art in Europe, Maastricht.

Zeid, R. (2004). *Money. The branding of a country through the design of its currency.* Chicago.

Zec, P. (1999). *Designing Success*, Centrale Production Ingenfeld GmbH, Düsseldorf.

KAYNAKLAR

Allcott, H. (2011). Social norms and energy conservation. Journal of Public Economics, 95(9-10), 1082-1095.

Allcott, H. & Rogers, T. (2014). The short-run and long-run effects of behavioral Interventions: Experimental evidence from energy conservation. American Economic Review 2014, 104(10): 3003–3037 http://dx.doi.org/10.1257/aer.104.10.3003

Akand, F. (2024). Impact of social media influencers on purchase intentions: A comprehensive study across industries. International Journal of Multidisciplinary Research Updates. 7. 061-067. 10.53430/ijmru.2024.7.2.0035.

Avrupa Komisyonu, European Comission, (2025). Yeşil Forum (Green Forum), https://green-forum.ec.europa.eu/green-business/green-public-procurement_en.

Banerjee, S., Galizzi, M. M., John, P., & Mourato, S. (2023). Sustainable dietary choices improved by reflection before a nudge in an online experiment. Nature Sustainability, 6, 1632–1642.

B-HUB, Behavioral Evidence Hub, (2025). https://www.bhub.org/project/long-term-effects-behavioral-interventions-energy-conservation/.

Birleşmiş Milletler-United Nations (2025), Greenwashing- the deceptive tactics behind environmental claims, https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/greenwashing.

Brülisauer, M., Goette, L., Jiang, Z., Schmitz, J., & Wang, Z. (2020). Appliance-specific feedback and social comparisons: Evidence from a field experiment on energy conservation. Energy Policy, 145, 111770.

Carrier, J. (2019). Cialdini's 6 Principles of Persuasion: A Simple Summary. https://people-shift.com/articles/cialdinis-6-principles-of-persuasion/

Caso, G., Annunziata, A., & Vecchio, R. (2024). Let us go with the flow − Impact of a dynamic social norm nudge on parents' school menu selection. Food Quality and Preference. 121, 105274.

Cialdini, R. B. (2006). Influence: The Psychology of Persuasion. HarperBusiness. https://www.influenceatwork.com/7-principles-of-persuasion/

Coop Denmark. (2022). Supermarket Climate Lab. Green Nudges. https://www.green-nudges.com/supermarket-climate-lab/

Cordes, C. & Henkel, J. (2022). Enhanced "Green Nudging": Tapping the Channels of Cultural Transmission. Bremen Papers on Economics & Innovation, #2208.

Cossatin, A. G., Mauro, N., & Ardissono, L. (2024). Promoting green fashion consumption through digital nudges in recommender systems. IEEE Access, 12, 6812–6829.

Applied Studies in Agribusiness and Commerce 10(2-3):51-58. https://ojs.lib.unideb.hu/apstract/article/view/6857

Dam, Y. K. & Trijp, H. C. M. (2016). Interventions to Encourage Sustainable Consumption. Applied Studies in Agribusiness and Commerce 10(2-3):51-58. https://ojs.lib.unideb.hu/apstract/article/view/6857

Dolan, P., & Metcalfe, R. (2013). Neighbors, knowledge, and nuggets: Two natural field experiments on the role of incentives on energy conservation. IZA Discussion Paper No. 7523.

De-loyde K, Pilling MA, Thornton A, Spencer G, Maynard OM (2025). Promoting sustainable diets using eco-labelling and social nudges: a randomised online experiment. Behavioural Public Policy. 9(2):426-442. doi:10.1017/bpp.2022.27

Eko-Okullar. (2023). Eko-Okullar Programı. (https://www.ekookullar.org.tr/Haber/HaberDetay.aspx?refno=4215)

Festinger, L. (1962). Cognitive Dissonance. Scientific American, 207(4), 93–106. http://www.jstor.org/stable/24936719.

Ge, L., Guan, X., Tang, L., Zhu, Q., Zhong, Y.&Lan, M. (2025). The effectiveness of digital nudging in improving dietary quality: A systematic review of randomized controlled trials. BMC Public Health 25, 2804 (2025). https://doi.org/10.1186/s12889-025-24069-1

Goldstein, N. J., Cialdini, R. B., & Griskevicius, V. (2008). A room with a viewpoint: Using social norms to motivate environmental conservation in hotels. Journal of Consumer Research, 35(3), 472-482. https://doi.org/10.1086/586910

Han, H., & Hyun, S. (2018). What influences water conservation and towel reuse practices of hotel guests? Tourism Management, 64, 87–97. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.08.005

Gössling, S., Araña, J. E., & Aguiar Quintana, T. (2019). Towel reuse in hotels: Importance of normative appeal designs. Tourism Management, 70, 368–376. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.08.027

Grilli, G. & Curtis, C. (2021). Encouraging pro-environmental behaviours: A review of methods and approaches. Renewable and Sustainable Energy Reviews.135 (2021) 11003.

Hunter, S. R. (2016). Motivating household energy conservation using feedback and social norms. Energy and Buildings, 117, 259–275.

Hansen, P. G., & Jespersen, A. M. (2013). Nudge and the manipulation of choice: A framework for the responsible use of the nudge approach to behaviour change in public policy. European Journal of Risk Regulation, 4(1), 3–28.

Hertwig, R., & Grüne-Yanoff, T. (2017). Nudging and boosting: Steering or empowering good decisions. Perspectives on Psychological Science, 12(6), 973–986.

Kiełczewski, Dariusz & Bylok, Felicjan & Dąbrowska, Anna & Janoś-Kresło, Mirosława & Ozimek, Irena. (2017). Consumers' Competences as a Stimulant of Sustainable Consumption. Folia Oeconomica Stetinensia. 17. 10.1515/foli-2017-0021.

Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. Econometrica, 47(2), 263-291. https://www.ebsco.com/research-starters/business-and-management/prospect-theory

Karlsen, R., & Andersen, A. (2019). Recommendations with a nudge. Technologies. *7*(2), 45; https://doi.org/10.3390/technologies7020045.

Kılıç, A. (2023). Yeşil Etkileyicilerin Sürdürülebilir Tüketim Üzerine Etkisi: Yeşil Influencerlar. Özgür Yayınları.

Kim, D., & Kim, J. (2024). Mere presence effect on pro-environmental behavior: exploring the role of social influence. Social Influence, 19(1).

Kirakozian, A., Charlier, D., & Guerassimoff, G. (2018). Under pressure: Nudging electricity consumption within firms. Energy Economics, 69, 495–507.

Kosters, M., & Van der Heijden, J. (2015). From mechanism to virtue: Evaluating nudge theory. Evaluation, 21(3), 276–291. https://doi.org/10.1177/1356389015590218 SAGE Journals

Lemken, D., Asioli, D., & Schoppa, F. (2024). Attention to carbon footprints in food choices and the crowding out effect of attention-leading nudges. Business Strategy and the Environment. Consensus

Li, J. (2025). Digital Nudging for Green Consumption: Leveraging Social Media Micro-Influencers to Reshape Sustainable Purchase Intentions through Normative Feedback Algorithms. Greenfrontiers. 1(1), 1-16.

Lukinović, M., Jovanović, L. Greenwashing – fake green/environmental marketing. Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools, 2019, 33(3), 15-17.

Madrian, B. C., & Shea, D. F. (2001). The power of suggestion: Inertia in 401(k) participation and savings behavior. The Quarterly Journal of Economics, 116(4), 1149–1187. https://doi.org/10.1162/003355301753265543

Meder, B., Fleischhut, N., & Osman, M. (2018). Beyond the confines of choice architecture: A critical analysis. Journal of Economic Psychology, 68, 36–44. https://doi.org/10.1016/j.joep.2018.08.004 ScienceDirectIDEAS/RePEc

Moffa, B. P. (2022). Private Environmental Nudges. Dickinson Law Review, 126(3). https://insight.dickinsonlaw.psu.edu/context/dlr/article/1167/viewcontent/Moffa___Private_Environmental_Nudges.pdf

Momsen, K.& Stoerk, T. (2014) From intention to action: Can nudges help consumers to choose renewable energy?. Energy Policy, 74, 376-382.https://doi.org/10.1016/j.enpol.2014.07.008

O'Donoghue, T., & Rabin, M. (2001). Choice and Procrastination.The Quarterly Journal of Economics, Volume 116, Issue 1, February 2001, Pages 121–160, https://doi.org/10.1162/003355301556365

Petel, M. (2020). Nudging towards sustainability? A critical perspective on behavioral economics. Environs: Environmental Law & Policy Journal, 43(2), 223–247.

Pichert, D., & Katsikopoulos, K. V. (2008). Green defaults: Information presentation and pro-environmental behaviour. Journal of Environmental Psychology, 28(1), 63-73. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.09.004.

Reese, G., Loew, C., & Steffgen, G. (2014). A towel less: Social norms enhance pro-environmental behavior in hotels. Journal of Social Psychology, 154(2), 123–134. https://doi.org/10.1080/00224545.2013.855623

Samuelson, W., & Zeckhauser, R. (1988). Status quo bias in decision making. Journal of Risk and Uncertainty, 1(1), 7-59. https://doi.org/10.1007/BF00055564

Schultz, P. W., Nolan, J. M., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2018). The constructive, destructive, and reconstructive power of social norms. Psychological Science, 18(5), 429–434.

Sigurdsson, V., Saevarsson, H. & Foxall, G. (2009). Brand placement and consumer choice: an in-store experiment. J Appl Behav Anal. 2009 Fall;42(3):741-5. doi: 10.1901/jaba.2009.42-741. PMID: 20190939; PMCID: PMC2741065.

Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness. Yale University Press.

Terrier, L., & Marfaing, B. (2015). Using social norms and commitment to promote pro-environmental behavior among hotel guests. Journal of Environmental Psychology, 44, 10–15. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.09.001 agris.fao.orgYale Environment Review

Tversky, A., & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. Science, 211(4481), 453-458.

Vandenbroele, Jolien & Vermeir, Iris & Geuens, Maggie & Slabbinck, Hendrik & Kerckhove, A.. (2019). Nudging to get our food choices on a sustainable track. Proceedings of the Nutrition Society. 79. 1-14. 10.1017/S0029665119000971.

Veselý, S., Klöckner, C. A., & Møller, J. (2022). Norms, prices, and commitment: A comprehensive overview of behavioral interventions for energy conservation. Energy Research & Social Science, 87, 102467.

Verboom, A. (2020). Using the power of nudging to increase sustainable preference in an online grocery shopping environment., Erasmus

University MSc. Economics and Business – Behavioural Economics Thesis, Supervisor: Prof. Dr. Aurelien Baillon.

Weinmann, Markus & Schneider, Christoph & Brocke, Jan vom. (2015). Digital Nudging. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.2708250.

Xiao, E., Sparkman, G., & Constantino, S. (2023). Emphasizing "those like me" or "near me"? Assessing which norm information motivates energy conservation. Journal of Environmental Psychology, 86, 101950.

Ytreberg, N. S., Alfnes, F., & van Oort, B. V. (2023). Mapping of the digital climate nudges in Nordic online grocery stores. Sustainable Production and Consumption. 37 (2023), 202-212.

KAYNAKLAR

Anholt, S. (2004). Branding places and nations. İçinde R. Clifton ve J. Simmons (Ed.), *Brands and branding* (The economist series). Bloomberg Press.

Anholt, S. (2006). *Competitive identity, The new brand management for nations, cities and regions*. Palgrave Macmillan.

Anholt, S. (2008). *Place branding, s. Is it marketing, or it? Place Branding and Public Diplomacy,* 4, 1-6.

Anholt, S. (2011). Beyond the nation brand, The role of image and identity in international relations. İçinde A. Pike (Editör.), *Brands and branding geographies.* Edward Elgar Publication.

De Heij, H. (2012). *Designing Banknote Identity. DNB Occasional Studies*. https://www.dnb.nl/media/jlbpso12/201208_nr-_3_-2012-_designing_banknote_identity.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2025)

Dinnie, K., (2009), *Nation Branding: Concepts, Issues, Practice,* Oxford: ButterworthHeinemann

Kotler, P., Haider D. H., & Rein I. (2002), *Marketing Places: Attracting Investment, Industry, and Tourism to Cities, States and Nations*, Oxford: Macmillan.

Kotler, P., Jatusripitak, S., & Maesincee, S.(2005). *Ulusların Pazarlanması.* İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Nye, J.S. (2004). *Soft Power The Means to Succes in World Politics.* Newyork: Public Affairs.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, *Paranın Tarihi* https://www.darphane.gov.tr/paranin-tarihi(Erişim Tarihi: 15.11.2025)

TCMB Emisyon Grupları https://sanalmuze.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/sanalmuze/tr/main+menu/Emisyon+Gruplari/emisyon+gruplari/(Erişim Tarihi: 9.11.2025)

TCMB Kağıt Paranın Tarihçesi
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d189b219-fe71-40bf-9754-6a5f7d0a65eb/KagitParaTarihce.pdf?MOD=AJPERES(Erişim Tarihi: 15.11.2025)

TCMB Sanal Müze Kaime ve Evrak-ı Nakdiye
https://sanalmuze.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/sanalmuze/tr/main+menu/emisyon+gruplari/kaime(Erişim Tarihi: 14.11.2025)

TCMB Türkiye'de Banknot Basımının Tarihçesi Banknot Üretim Süreci ve Emisyon Politikaları (2012)

Türkiye Kültür Portalı, Ulus Cumhuriyet Anıtı
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/ulus-cumhuryet-aniti(Erişim Tarihi: 12.11.2025)

Türkiye Kültür Portalı, Güven Anıtı.
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/ulus-cumhuryet-aniti(Erişim Tarihi: 10.11.2025)

KAYNAKLAR

Aoki, T. (2018). *Japan's Eco Mark program: Promoting sustainable consumption through environmental labeling*. Tokyo: Ministry of the Environment.

Aydemir, H. (2022). Çevresel ürün beyanlarının (EPD) sürdürülebilir rekabette rolü. *Çevre ve Sürdürülebilirlik Dergisi*, 4(1), 45–62.

Balcı, A., & Karabulut, A. (2020). Tüketicilerin çevresel duyarlılığı ve eko-etiket algısı arasındaki ilişki. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(3), 231–248.

Biyan, Ö., & Gök, A. (2014). Karbon vergileri ve çevresel maliye politikaları. *Maliye Dergisi*, 166, 87–104.

Birpınar, M. E., Atay, R., & Yetiş, Ü. (2023). Türkiye'de eko-etiket farkındalığı ve çevre dostu üretim eğilimleri. *Çevre Yönetimi ve Politika Dergisi*, 5(2), 112–130.

Bjorner, T. B., Hansen, L. G., & Russell, C. S. (2004). Environmental labeling and consumers' choice: An empirical analysis of the effect of the Nordic Swan. *Journal of Environmental Economics and Management*, 47(3), 411–434.

Choi, D., & Ng, A. (2011). Environmental and economic dimensions of sustainability: A case study of eco-labels in Korea. *Business Strategy and the Environment*, 20(8), 555–568.

Coase, R. H. (1960). The problem of social cost. *Journal of Law and Economics*, 3(1), 1–44.

Çetinkaya, H. (2019). Türkiye'de eko-etiket farkındalığı ve sürdürülebilir tüketim davranışları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 221–239.

Delmas, M. A., & Grant, L. E. (2014). Eco-labeling strategies and price-premium: The wine industry puzzle. *Business & Society*, 53(1), 6–44.

Durmuş, B. (2023). Sürdürülebilir kalkınma ve çevresel maliyetlerin içselleştirilmesi. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 34(2), 155–178.

Gunningham, N., & Sinclair, D. (2012). *Regulatory pluralism: Designing policy mixes for environmental protection.* Oxford: Oxford University Press.

Horne, R. E. (2009). Limits to labels: The role of eco-labels in the assessment of product sustainability and routes to sustainable consumption. *International Journal of Consumer Studies*, 33(2), 175–182.

ISO. (2018). *Environmental labels and declarations* — General principles (ISO 14020 series). Geneva: International Organization for Standardization.

Kalkan, A., & Kaya, F. (2020). Çevre etiketi uygulamalarının sürdürülebilir rekabet üzerindeki etkileri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 98–117.

Kaya, F. (2019). Eko-etiketleme ve tüketici davranışları: Yeşil pazarlama perspektifinden bir inceleme. *Pazarlama ve İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 41–60.

Miynat, M., & Mastar Özcan, P. (2019). Kirleten öder ilkesi çerçevesinde plastik poşet vergisinin değerlendirilmesi. In M. Miynat, T. Özdil, H. Yalçınkaya, & C. Çılbant (Eds.), *Yeni nesil girişimcilik* (ss. 505–518). Ankara: Ekin Yayınevi.

OECD. (2013). *Environment and economy: Green growth indicators 2013*. Paris: OECD Publishing.

Öztürk, M. (2021). Eko-etiketleme: Pigou vergisine alternatif bir piyasa temelli çevre politikası aracı. *Maliye ve Finans Yazıları*, 115, 95–114.

Öztürk, M., & Aslan, N. (2020). Eko-etiketlerin etkinliği ve tüketici farkındalığı üzerine bir değerlendirme. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 341–358.

Pigou, A. C. (1920). The economics of welfare. London: Macmillan.

Rex, E., & Baumann, H. (2007). Beyond ecolabels: What green marketing can learn from conventional marketing. *Journal of Cleaner Production*, 15(6), 567–576.

Scitovsky, T. (1941). A note on welfare propositions in economics. *Review of Economic Studies*, 9(1), 77–88.

Şimşek, S. (2021). Eko-etiketlerin tüketici davranışları üzerindeki etkileri: Türkiye örneği. *Tüketici ve Pazar Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 119–138.

Testa, F., Iraldo, F., Vaccari, A., & Ferrari, E. (2015). Why eco-labels can be effective marketing tools: Evidence from a study on the EU Ecolabel in Italy. *Journal of Cleaner Production*, 92, 113–122.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). Çevre Etiketi Yönetmeliği. *Resmi Gazete,* 19 Ekim 2018, Sayı: 30570. Ankara: T.C. Resmi Gazete.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (T.C. ÇŞİDB). (2022). *Türkiye çevre etiketi sistemi rehberi*. Ankara: T.C. ÇŞİDB Yayınları.

Thøgersen, J. (2000). Psychological determinants of paying attention to eco-labels in purchase decisions: Model development and multinational validation. *Journal of Consumer Policy*, 23(3), 285–313.

UNEP. (2019). *Guidelines for providing product sustainability information*. Paris: United Nations Environment Programme.

WCED. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

Yalçın, H. (2016). Sürdürülebilir kalkınma politikaları ve çevresel vergi uygulamaları. *Maliye Dergisi*, 170, 117–139.

Yıldırım, A., & Demir, F. (2020). Eko-etiketleme uygulamalarının çevresel dışsallıkların azaltılmasındaki rolü. *Ekonomi ve Çevre Dergisi*, 2(1), 87–104.

KAYNAKLAR

Arslan, Y., & Yiğit, S. (2024). Vergi İnceleme Sürecinde Kullanılan Bilgi Teknolojileri ve Dijital Dönüşüm. *Vergi Raporu*(301), 7-19.

Bayram, M. (2020). *Türk Vergi Hukukunda Vergi İncelemesi.* Konya: T.C. Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Bozkurt, R., & Durgun Kaygısız, A. (2024). Dijitalleşme ve Vergi Uygulamalarında Dijital Teknolojilerin Kullanılması. *Bilge International Journal of Social Research, 8*(2), 30-39.

Ersoy, G. (2024). Dijital Hizmetlerin Vergilendirilmesinde Denetim Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*(22), 1523-1543.

Ersoy, Ö. (2024). *Türk Vergi Sisteminde Vergi İncelemesinin Hukuki Niteliği ve Sonuçları.* Antalya: T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözcü, M. (2021). *Yapay Zeka Perspektifiyle Vergi İncelemesi.* Şanlıurfa: T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kişisel Verileri Koruma Kurulu. (2022). *Yayımlanmış Kişisel Veri Koruma Kararları 2018-2021.* Ankara: Ütopya Grafik.

Opan Gündal, R. (2024). Blok Zincir Teknolojisinde Kişisel Verilerin Korunması. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi, 6*(1).

Özkan, E. (2023). 6698 Sayılı Kanun'a Uyumlu Yazılımların Geliştirilmesi ve Yapay Zekâ Uygulamaları. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi, 5*(1), 1-11.

TBMM. (1953). *6183 Sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun.* Ankara: Resmi Gazete.

TBMM. (1961). *213 Sayılı Vergi Usul Kanunu.* Ankara: Resmi Gazete.

TBMM. (2016). *6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunun.* Ankara: Resmi Gazete.

Uz, F. (2019). *Türk Vergi Hukukunda Vergi İncelemesindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri.* Balıkesir: T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vergi Denetim Kurulu. (2025). *1 Ekim 2025 Sahte Belgeyle Mücadele Stratejisi - Kuruluş Gözetimli Analiz Sistemi.* Ankara: VDK Rehberi.

Yiğit, Y. (2019). Kişisel Verilerin Korunmasının Vergi Mahremiyeti ile Etkileşimi. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi, 1*(2), 1-16.

KAYNAKLAR

Akman, E. (2019). Kamu politikası. Ankara: Nobel Yayınları.

Altunişik, M. (2016). Turkey'sforeignpolicy in theMiddle East: Strategic challengesandpolicychoices. Istanbul: Bilgi UniversityPress.

Aslan, H. (2024). Emeklilikte yaşa takılanlar problemi: Kuşakiçi dayanışma ve çatışma perspektifinden bir içerik analizi. Çalışma ve Toplum, 3, 1127–1166.

Uslu, N. (2003). TheTurkish-Americanrelationshipbetween 1947 and 2003: Thehistory of a distinctivealliance. New York: Nova SciencePublishers, Inc.

Osmanoğlu, R. M., &Başgül, Ş. S. (2025). Impact of bottom-upcognitiveremediation on functioning in schizophrenia. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 17(1), 95–106. https://doi.org/10.18863/pgy.1423865

Çevik, H. H. (1998). Kamu politikaları analizi çalışmalarına üzerine Türkiye açısından bir değerlendirme. Amme İdaresi Dergisi, 31(2), 103–112.

Demir, F. (2011). Kamu politikası ve politika analizi çalışmalarının teorik çerçevesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30.

Pülzl, H., &Treib, O. (2007). [Bölüm]. In M. Howlett, A. McConnell, & A. Perl (2017), Policy-making: Concepts, approachesandtheories içinde F. Fischer, G. J. Miller, & M. S. Sidney (Ed.), Handbook of publicpolicyanalysis.(ss.89–107).https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:AP:19f84009-294b-47ce-a20f-d1d05f473a8f

Howlett, M., &Ramesh, M. (2003). Studyingpublicpolicy: Policycyclesandpolicysubsystems. Oxford UniversityPress.

Karaman, Y. V. (2024). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitim yasa tasarısı görüşmelerinde eğitimde eşitsizlik tartışmaları. Talim, 8(2), 79–102.

Köseoğlu, Ö. (2013). Kamu politikası sürecinde karar verme modelleri. In M. Yıldız & M. Z. Sobacı (Ed.), Kamu politikası: Kuram ve uygulama (ss. 244–264). Ankara: Adres Yayınları.

Memişoğlu, D. (2018). Bir kamu politikası analizi örneği: Sağlıkta dönüşüm programı. Yasama Dergisi, 34, 62–93.

Rainey, H. G., Nutt, P. C., & Wilson, D. C. (2010). Decisionmaking in publicorganisation. InHandbook of decisionmaking (ss. 349–378). New Delhi: Wiley.

Tozlu, A. (2016). Karar verme yaklaşımları üzerinde HerbertSimon hegemonyası. Sayıştay Dergisi, 102, 27–45.

Usta, A. (2013). Kamu politikaları analizine yöntemsel bir bakış. Yasama Dergisi.

Emeklilikte Yaşa Takılanlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (EYT). (n.d.). Hakkımızda. https://www.eyt.org.tr/hakkimizda/

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). (2025). Emeklilikte yaşa takılanlar yasasının detaylı raporu. https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/e0a7fb7f-d5a4-4361-aea8-24d7a9819e9e/4c-Bendine-Tabi-Sigortalilar-2025-03-10-11-10-07

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2024). Plan ve Bütçe Komisyonu tutanağı (tutanak.no:67396). https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/UyeKomisyonKonusmaTutanakDetay?tutanakId=67396

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2023). Emeklilikte yaşa takılanlarla (EYT) ilgili düzenlemeleri içeren teklif TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi Haber.https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=c4d1cf48-e064-4f77-8e7c-0186992394ec

Türk Maarif Ansiklopedisi. (t.y.). Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim. https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/sekiz-yillik-kesintisiz-egitim

KAYNAKLAR

Acemoğlu, D., & Johnson, S. (2023). *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity*. New York: Basic Books.

Acemoğlu, D., & Restrepo, P. (2017). Robots and jobs: Evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy, 128*(6), 2188–2244.

Akkaya E., Arıca F. (2023). Teknoloji Tabanlı Girişimcilik ve Türkiye'deki Uygulamaları, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt: 18 • Sayı: 2 • s. 33-45.*

Aghion, P., Antonin, C., & Bunel, S. (2019). Artificial intelligence, growth and employment: The role of policy. *Economie et Statistique*, 510–512, 149–164.

Arslan K. (2020). Eğitimde Yapay Zeka ve Uygulamaları, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 71-80.

Brynjolfsson E, Rock D. & Syverson, C. (2021). The Productivity J-Curve: How Intangibles Complement General Purpose Technologies *American Economic Journal: Macroeconomics 13(1):333-372*

Coşkun, F., Gülleroğlu, H. D. (2021). Yapay zeka nın tarih içindeki gelişimi ve eğitimde kullanılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 54*(3), 947–966.

Çırak, B. & Yörük A. (2015). Mekatronik Biliminin Öncüsü İsmail El –Cezeri, *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 4, 175-194.*

Fell, J. (2024, April 26). *Stanford just released its annual AI Index report. Here's what it reveals*. World Economic Forum.

https://www.weforum.org/stories/2024/04/stanford-university-ai-index-report/

Ford, M. (2021). *Robotların yükselişi* (Çev. K. Süren). İstanbul: Kronik Kitap.

Gu, T.-T., Zhang, S.-F., & Cai, R. (2022). Can artificial intelligence boost employment in service industries? Empirical analysis based on China. *Applied Artificial Intelligence, 36*(1), Article 2080336.

Gümüş, E., Medetoğlu B., Tutar S, (2020). Finans ve Bankacılık Sisteminde Yapay Zeka Kullanımı: Kullanıcılar Üzerine Bir Uygulama, *MAKÜ-BİFD 3(1), 28-53.*

Gür, Y.E., (2022). Yapay Zeka ve Pazarlama İlişkisi The Relationship of Artificial Intelligence and Marketing, *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:6,Sayı:2, 131*.

Halis, M., & Akbıyık, İ. (2024). Yapay zeka , girişimcilik ekosistemi ve inovasyon ilişkisi. İçinde H. Karadal & M. Ş. Karadal (Ed.), *Yapay zeka çağında girişimcilik: Güncel konular* (ss. 13–30). İstanbul: Artikel Akademi. E-kitap, erişim: https://artikelakademi.com/media/books/db4de64d747244139884111476 85670c.pdf

Hemous, D., & Olsen, M. (2022). The rise of the machines: Automation, horizontal innovation, and income inequality. *American Economic Journal: Macroeconomics, 14*(1), 179–223.

Karadal, H. (2024). *Yapay zeka çağında girişimcilik: Güncel konular, Girişimcilik, Yapay Zeka ve Türk Dünyası,* (ss. 13–30). İstanbul: Artikel Akademi. E-kitap, erişim: https://artikelakademi.com/media/books/db4de64d747244139884111476 85670c.pdf

PwC. (2018). *AI Analysis: Sizing the prize – What's the real value of AI for your business and how can you capitalize?* PwC Global Report. https://www.pwc.com/gx/en/issues/analytics/assets/pwc-ai-analysis-sizing-the-prize-report.pdf

Sheikhi, M. (2022). The Impact of Artificial Intelligence Use on the Business Market. *Journal of Economics and Political sciences 2(1) 102-111*

Schaller, A., Vatananan-Thesenvitz, R., Pulsiri, N., & Schaller, A. M. (2019). The Rise of Digital Business Models: An Analysis of the Knowledge Base. PICMET 2019, *Portland, International Conference on Management of Engineering and Technology: Technology Management in the World of Intelligent Systems, Proceedings Book, (s. 1-13).*

Sucu İ., Ataman E. (2020). Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zeka ve Her Filmi Üzerine Bir Çalışma, *e-Journal of New Media / Yeni Medya Elektronik Dergi - Volume 4 Issue 1, p.40-52*

Süslü A. (2019) Doğa ve İnsan Bilimlerinde Yapay Zeka Uygulamaları, *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi, 5(1), 1-10*

Tekin Balcı, A., & Demirel, O. (2025). Yükselen yapay zeka devrimi: İstihdam ve verimlilik üzerine etkisi. *Sosyoekonomi, 33*(63), 291–314.

Turna, Y. (2025). Klasik İktisat Perspektifinden Ekonomik Büyüme: Kuramsal Temeller ve Varsayımlar, Journal of Public Economy and Public Financial Management Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2

UNCTAD. (2025, 21 Ekim). *From divides to dialogue, here's how developing countries can catch the AI boom*. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) Haber Bülteni. https://unctad.org/news/divides-dialogue-heres-how-developing-countries-can-catch-ai-boom

Ünal A., Kılınç İ. Yapay Zeka İşletme Yönetimi İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi Cilt:6 Sayı:1.*

Zeydan, İ. (2024). Yapay zeka-pazarlama entegrasyonu: örnek uygulamalar. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 20*(ICMEB'24 Özel Sayı), 423–446.

KAYNAKLAR

Bottero, J., & Kramer, S. N. (2017). Lorsque Les Dieux Faisaient L'Homme Mythologie Mésopotamienne (Mezopotamya Mitalojisi). Alp Tümertekin (Çev.). İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN: 978605332972

Çarkacıoğlu, A. (2016). Kripto-Para Bitcoin. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Araştırma Raporu.

Goetzmann, W. N. (2016). Money Changes Everything: How Finance Made Civilisation Possible. Princeton.

Güven, V. & Şahinöz, E. (2020). Blokzincir Kripto Paralar Bitcoin: Satoshi Dünyayı Değiştiriyor. (5. Baskı). Kronik Kitap.

Keynes, J. M. (2012). A Treatise on Money (Para Üzerine Bir İnceleme). Cihan Gerçek (Çev.). İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Lloyd, S. (1989). Ancient Turkey: A Traveller's History of Anatolia (Türkiye'nin Tarihi: Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları). Ender Varinlioğlu (Çev.). Ankara. Tübitak.

Nakamato, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.

Swan, M. (2015). Blockchain: Blueprint for a new economy. O'Reilly Media Inc.

Tanrıverdi, M., Uysal, M. & Üstündağ, M. T. (2019). Blokzinciri Teknolojisi Nedir? Ne Değildir? Alanyazın İncelemesi. Bilişim Teknolojileri Dergisi, 12(3): 203-217.

TCMB (2018a). 100 Soruda Merkez Bankacılığı.

T.C. Resmi Gazete (2021) Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik T.C. Resmi Gazete, 31456, 16 Nisan 2021.

Üzer, B. (2017). Sanal Para Birimleri. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Vatan, T., Benli, V. F. (2018). Finansal Sistemin Tarihsel Yapısı İçinde Blockchain Uygulamaları'nın Kökenleri ve Kripto Paraların Geleceği Üzerine Düşünceler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi 1(1): 53-64.

KAYNAKLAR

Ayyagari, R., Grover, V., & Purvis, R. (2011). Technostress: Technological antecedents and implications. *MIS Quarterly, 35*(4), 831–858. https://doi.org/10.2307/41409963

Balcıoğlu, İ., Memetali, S. ve Rozant, R. (2008). Tükenmişlik sendromu. *Dirim Tıp Gazetesi, 83*, 99-104

Berg-Beckhoff, G., Nielsen, G. ve Ladekjær Larsen, E. (2017). Use of information communication technology and stress, burnout, and mental health in older, middle-aged, and younger workers – results from a systematic review. *International Journal of Occupational and Environmental Health*, 23(2), 160–171.

Eroğlu, D. T., Ayaz, F., & Ayaz, H. (2024). İnternet Kullanımı Kaynaklı Sorunlara İlişkin Yayınlara Yönelik Bir İçerik Analizi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, (36), 447-472.

Erten, P. ve Özdemir, O. (2020). Dijital Tükenmişlik Ölçeği Geliştirme Çalışması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 668-683. DOI: 10.17679/inuefd.597890.

Fox, M. (2020). Remote work burnout is growing as pandemic stretches on. Here's how to manage it, https://www.cnbc.com/2020/07/28/remote-work-burnout-is-growing-as-coronavirus-pandemic-stretches-on.html, Erişim Tarihi: 23.10.2025

Garcia, E. M. (2022). Digital competence, burnout and organizational commitment in private university educators in the context of COVID-19. Apuntes Universitarios, 12(3), 446-465.

Gaudioso, F., Turel, O., & Galimberti, C. (2017). The mediating roles of strain facets and coping strategies in translating technostressors into adverse job outcomes. *Computers in Human Behavior, 69*, 189–196. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.04

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist, 44*(3), 513–524. https://doi.org/10.1037//0003-066x.44.3.513

Hobfoll, S. E. (2001). The influence of culture, community, and the nested-self in the stress process: Advancing conservation of resources theory. *Applied Psychology: An International Review, 50*(3), 337–421. https://doi.org/10.1111/1464-0597.00062

Hobfoll, S. E., Halbesleben, J., Neveu, J. P., & Westman, M. (2018). Conservation of resources in the organizational context: The reality of resources and their consequences. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 5*, 103–128. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032117-104640

Kumar, P., Joshi, A., & Udayai, K. (2025). Digital Burnout among Adolescents: The Darker Side of Technology. *Journal of Neonatal Surgery*, *14*(7), 776–785. https://doi.org/10.63682/jns.v14i7.6291

Maslach, C., Jackson, S. E. andLeiter, M. P. (1997). Maslach burnout inventory. C. P. Zalaquett ve R. J. Wood (Ed.), Evaluating stress: A book of resources (s. 191-218). Scarecrow Education.

McCarhty, E. (2020). The growing problem with digital burnout, https://www.itstimetologoff.com/2021/03/26/the-growing-problem-with-digital-burnout/, Erişim Tarihi: 22.10.2025

Özdemir, O., & Erten. (2025) Ergenler, Gençler ve Genç Yetişkinlerde Dijital Tükenmişlik Durumunun İncelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, *16*(2), 2915-2941.

Quill, M. (2017). The harmful effects of digital burnout on organisational effectiveness. Brisbane, Sydney, Melbourne: TMS Consulting. Retrieved November 5, 2017 from http://www.tmsconsulting.com.au/harmful-effects-digital-burnout-organisational-effectiveness/, Erişim Tarihi: 23.10.2025.

Palabıyık, N. (2025). Dijital Anka Kuşunun Peşinde: Dijital Dünyada Mutluluğun Kavramsal Temelleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (86), 384-405. https://doi.org/10.51290/dpusbe.1755746

Ragu-Nathan, T. S., Tarafdar, M., Ragu-Nathan, B. S., & Tu, Q. (2008). The consequences of technostress for end users in organizations: Conceptual development and empirical validation. *Information systems research*, *19*(4), 417-433. https://doi.org/10.1287/isre.1070.0165

Ruddy, N. (2017). The ıımpact of work engagement and work addiction on digital burnout among highly educated employees within the research ındustry, University of Pretoria Faculty of Humanities, Department of Psychology, Magister Artium

Salanova, M., Llorens, S., & Cifre, E. (2013). The dark side of technologies: Technostress among users of information and communication technologies. *International Journal of Psychology, 48*(3), 422–436. https://doi.org/10.1080/00207594.2012.680460

Schoenenberg, K., Raake, A. ve Koeppe, J. (2014). Why are you so slow? Misattribution of transmission delay to attributes of the conversation partner at the far end. *International Journal of Human-Computer Studies, 72,* 477-87.

Sharma M.K., Anand N., Ahuja S., Thakur P.C., Mondal I., Singh P, et al. (2020). Digital burnout: Covid-19 lock down mediates excessive technology use stress. World SocPsychiatry, 2, 171-172.doi: 10.4103/WSP.WSP_21_20

Tarafdar, M., Cooper, C. L., & Stich, J. F. (2019). The technostress trifecta-techno eustress, techno distress and design: Theoretical directions and an agenda for research. *Information systems journal*, *29*(1), 6-42. https://doi.org/10.1111/isj.12169

TUİK. (2025). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2025 53925#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=%C4%B0nternet%20kullan%C4%B1m%20oran%C4%B1%2C%2016%2D74,%88%2C2%20olarak%20g%C3%B6zlendi.Erişim Tarihi: 11.11.2025

Yıldırım, F., & Akyüz, S. (2024). Bilim ve sanat merkezi öğretmenleri ile okullarda görev yapan öğretmenlerin dijital tükenmişliklerinin incelenmesi, Trakya Eğitim Dergisi, 14(2), 709-720.

Yiğit, A. G., Topçu, T., & Bayar, H. T. (2022). Teknostresin Dijital Tükenmişliğe Etkisinde Bilişsel Ön Yargıların Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9*(3), 1857-1883.

KAYNAKLAR

Balcıoğlu, Y. S. (2023). Dijital Dönüşüm ve Dijital Asistanların Finans Sektörüne Etkisi, In: G. Özer, R. Yücel, H. Er (Eds), *Finans Sektöründe Dijital Dönüşüm* (ss. 1-20), Özgür Yayınları.

Birigozzi, A., Silva, C. de & Luitel, P. (2025). Digital payments and GDP growth: A behavioural quantitative analysis, *Research in International Business and Finance*, 75, 102768.

Bulut, E. & Akyüz, G. Ç. (2020). Türkiye'de dijital bankacılık ve ekonomik büyüme ilişkisi, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 42(2), 223-246.

Chatterjee, A. (2020). Financial inclusion, information and communication technology diffusion, and economic growth: a panel data analysis, *Information Technology for Development*, 26(3), 607-635.

Chen, K. (2023). Digital financial inclusion for economic growth, İçinde: *Proceedings of the 2023 International Conference on Finance, Trade and Business Management*, A. Bhunia vd. (ed.), Advances in Economics, Business and Management Research 264, Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-298-9_10

Choi, A. N., Ngila, S., Rikilem, P. L. & Ondabu, I. T. (2025). Digital finance as a catalyst for economic growth, innovation, and regulatory evolution, *International Journal of Finance*, 10(3), 74-79.

Çelik, H. (2008). What determines Turkish customers' acceptance of internet banking? *International Journal of Bank Marketing*, 26(5), 353-370.

Daud, S. N. M. & Ahmad, A. H. (2023). Financial inclusion, economic growth and the role of digital technology, *Finance Research Letters*, 53, 103602.

Er, M. & Altunışık, R. (2023). Dijital Bankacılık Hizmetleri. In: G. Özer, R. Yücel, H. Er (Eds), *Finans Sektöründe Dijital Dönüşüm* (ss. 21-48), Özgür Yayınları.

Erdoğan, G. (2024). Extending Technology Acceptance Model (TAM) to investigate the factors affecting the behavioral intention of internet banking in Turkey. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 11(1), 116-133.

Gehrung, M. (2020). The ATM Around the Corner - How Financial Development, Access, and Integration Influence Economic Growth and Inequality. SSRN: https://ssrn.com/abstract=3595265.

Güz, T. & Poyraz, G. (2023). Dijital finansal kapsayıcılık endeksi: ülkeler arası bir karşılaştırma. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 157-180.

Levine, R. (2004). Finance and Growth: Theory and Evidence, NBER Working Paper No. 10766, Cambridge, MA, USA.

Liu, Y., Luan, L., Wu, W., Zhang, Z. & Hsu, Y. (2021). Can digital financial inclusion promote China's economic growth? *International Review of Financial Analysis*, 78, 101889.

Lu, X., Fausten, D. & Smyth, R. (2006). Financial Development, Capital Accumulation and Productivity Improvement: Evidence from China. Monash University Department of Economics Discussion Paper 04/06, Australia.

Ma, X. Y. (2022). How digital finance affects economic development. *iBusiness*, 14, 164-177.

Manta, A.G., Badareu, G., Badîrcea, R.M. & Doran, N.M. (2023). Does banking accessibility matter in assuring the economic growth in the digitization context? evidence from central and eastern European countries. *Electronics*, 12, 279.

Marshall, M. & Coke, O. (2016). A sectoral analysis of e-money consumption and growth. *Social and Economic Studies*, 65(2/3), 69-98.

Meniago, C. (2025). Digital financial inclusion and economic growth: The moderating role of institutions in SADC countries. *International Journal of Financial Studies*, 13(1), 4. https://doi.org/10.3390/ijfs13010004

Murrar, A., Asfour, B. & Paz, V. (2024). Banking sector and economic growth in the digital transformation era: insights from maximum likelihood and Bayesian structural equation modelling, *Asian Journal of Economics and Banking*, 8(3), 335-353.

Onwere, H. I. & Oke, B. O. (2023). Digital banking and economic growth: A comparative analysis of Nigeria and Kenya, *African Development Finance*, 5(5), 1-20.

Ozili, P.K., Lay, S.H. & Syed, A.A. (2023). Impact of financial inclusion on economic growth in secular and religious countries. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 31(4), 420–444.

Öztürk, İ. & Ullah, S. (2022). Does digital financial inclusion matter for economic growth and environmental sustainability in OBRI economies? An empirical analysis, *Resources, Conservation & Recycling*, 185, 106489.

Pesaran, M. H., Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships, *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289 – 326.

Puatwoe, J. T. & Piabuo, S. M. (2017). Financial sector development and economic growth: evidence from Cameroon. *Financial Innovation*, 3(25), DOI 10.1186/s40854-017-0073-x

Sahay, R., von Allmen, U. E., Lahreche, A., Khera, P., Ogawa, S., Bazarbash, M. & Beaton, K. (2020). The promise of fintech: Financial inclusion in the post COVID-19 era. International Monetary Fund.

Sarı, S. (2022). Türkiye'de Dijital Bankacılık ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin İncelenmesi, International Symposium of Economics Finance and Econometrics, 18-19 Haziran 2022, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, s. 203-209.

Sarker, S. & Rahman, I. (2025). Digital financial inclusion in Bangladesh: Unlocking opportunities for marginalized populations. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 25(3), 206-220.

Schumpeter JA (1912) *Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung* (The Theory of Economic Development). In: Leipzig: Dunker and Humblot, translated by Redvers Opie. Harvard University Press, Cambridge, MA.

Scott, V. S., Reenen, J. V. & Zachariadis, M. (2017). The long-term effect of digital innovation on bank performance: an empirical study of swift adoption in financial service. *Research Policy*, 46 (5), 984–1004.

Shaikh, I. & Anwar, (2023). Digital bank transactions and performance of the Indian banking sector, *Applied Economics*, 55(8), 839–852.

Valderrama, D. (2003). Financial Development, Productivity, and Economic Growth. FRBSF Economic Letter, No. 2003-18. https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/el2003-18.pdf

Valickova, P., Havranek, T. & Horvath, R. (2015). Financial development and economic growth: a meta-analysis, *Journal of Economic Surveys*, 29(3), 506–526.

Xi, W. & Wang, Y. (2023). Digital financial inclusion and quality of economic growth, *Heliyon*, 9, e19731.

Zhang, X., Zhang, J., Wan, G. & Luo, Z. (2019). Fintech, Growth, and Inequality: Evidence from China's Household Survey Data. *The Singapore Economic Review*. March. DOI:10.1142/S0217590819440028.

Zhang, X., Wang, T. & Yufan, C. (2023). Does digital finance contribute to regional economic growth: The case of RCEP countries (November 27, 2023). https://ssrn.com/abstract=4644949

KAYNAKLAR

Bradley, P., Whittard, D., Green, E., Brooks, I., & Hanna, R. (2025). Empirical research on green jobs: A review and reflection with practitioners. Sustainable Futures, 9, 100527. https://doi.org/10.1016/J.SFTR.2025.100527

Duffy, M. (2007). Doing the Dirty Work: Gender, Race, and Reproductive Labor in Historical Perspective. Gender and Society, 21(3), 313-336. https://www.jstor.org/stable/27640972

Fettig, J. (2004). Some aspects of the environmental labour market in five European countries and conclusions with respect to environmental curricula. Water Science and Technology, 49(8), 109-116. https://doi.org/10.2166/WST.2004.0500

Gironde, Christophe., & Carbonnier, Gilles. (2019). Promoting Green Jobs: Decent Work in the Transition to Low-carbon, Green Economies. Brill Nijhoff. https://brill.com/display/book/9789004399013/BP000016.xml

Harvey, D. M., Bosco, S. M., & Emanuele, G. (2010). The impact of “green-collar workers” on organizations. Management Research Review, 33(5), 499-511. https://doi.org/10.1108/01409171011041929

ILO. (2008). Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World. https://www.ilo.org/publications/green-jobs-towards-decent-work-sustainable-low-carbon-world-full-report

ILO. (2015). Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all. www.ilo.org/publns

ILO. (2018). Skills for green jobs: an update. https://www.ilo.org/weso-greening/documents/WESO_Greening_EN_web2.pdf

ILO. (2019). Work for a brighter future : Global Commission for the Future of Work. International Labour Organization.

Küsbeci, P., & Urgan, S. (2022). A Conceptual Study on Collar Classification in Employees. Proceedıngs Book 7. Internatıonal Conference on Evolvıng Trends in Interdıscıplınary Research & Practıces, 187-192. https://www.researchgate.net/publication/369763813_A_Conceptual_Study_on_Collar_Classification_in_Employees

Masterman-Smith, H. (2010). Green Collaring A Capital Crisis? Labour & Industry, 20(3), 317-330. https://doi.org/10.1080/10301763.2010.10669406

Naylor, T. D., & Florida, R. (2003). The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. Canadian Public Policy / Analyse de Politiques, 29(3), 378. https://doi.org/10.2307/3552294

Office for National Statistics. (2023). "Green jobs" update, current and upcoming work. https://www.ons.gov.uk/economy/environmentalaccounts/articles/greenjobscurrentandupcomingwork/march2023#green-jobs-definition

Rifkin, J. (2008). The third industrial revolution. Engineering and Technology, 3(7), 26-27. https://doi.org/10.1049/ET:20080718

Silaški, N. (2012). X-Collar Workers in The New Economy – The Role of Metonymy in Coınıng New Terms in English. Içinde S. Gudurić (Ed.), Languages and cultures across time and space (ss. 399-406). Filozofski fakultet,Univerzitet u Novom Sadu. https://www.researchgate.net/publication/271640793_X-COLLAR_WORKERS_IN_THE_NEW_ECONOMY_-_THE_ROLE_OF_METONYMY_IN_COINING_NEW_TERMS_IN_ENGLISH

The Sunday Times. (2025, Şubat 23). How to break into the booming green sector. https://www.thetimes.com/world/ireland-world/article/how-to-break-into-the-booming-green-sector-lgfhlmfff?

United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. https://sdgs.un.org/2030agenda

World Bank. (2023). Green Jobs - Upskilling and Reskilling Vietnam's Workforce for a Greener Economy. https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099091823063517461/p1781121e19c8506719ff81042e6be4e00b

KAYNAKLAR

Atalay Şimşek, S., & Atalay, E. (2020). Türkiye Nüfus Politikalarına Genel Bakış. *Turkish Studies, 15*(7), 41-51.

Aydoğan, E., & Çoban, E. (2016). Türkiye'de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 2*(1), 113-126.

Bo, M., & Sammestead, L. (2000). *Four Phases in the Demographic Transition Implications for Economic and Social Development in Sweden 1820-2000.* Institute for Futures Studies: https://www.iffs.se/media/1072/20051201132852filu0byJpuS9KO6S443Tj6g.pdf (Erişim Tarihi: 06.10.2025)

Bodnár, K., & Nerlich, C. (2022). *The macroeconomic and fiscal impact of population ageing.* European Central Bank (ECB). https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op296~aaf209ffe5.en.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2025)

Crowe, D., Haas, J., Millot, V., Rawdanowicz, Ł., & Turban, S. (2022). *Population Ageing and Government Revenue: Expected Trends and Policy Considerations to Boost Revenue.* OECD. https://one.oecd.org/document/ECO/WKP(2022)38/en/pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2025)

Dougherty, S., de Biase , P., & Lorenzoni, L. (2022). *Funding the future: the impact of population ageing on revenues across levels of government.* OECD. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/08/funding-the-future_3fcedfd6/2b0f063e-en.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2025)

Egeli, H., & Özcan, G. (2014). Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Vergilerin Vergi Adaleti Sağlamadaki Rolü, Neden Olduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Prof. Dr. Fevzi Devrim'e Armağan* (s. 219-229). içinde İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi .

Goujan, A. (2006). *Demographic Transition and Education in Develeloping Countries.* https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/8098/1/RP-06-004.pdf (Erişim Tarihi: 06.10.2025)

Gökburun, İ. (2020). Türkiye'nin Demografik Dönüşüm Sürecinde Nüfus Politikalarının Rolü. *Gelecek Vizyonlar Dergisi, 4*(Coğrafya Özel Sayısı), 1-15.

Kayacan, E. (2022). Türkiye'nin Nüfus Politikalarındaki Değişimin Kalkınma Planları Üzerinden Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22*(54), 107-139.

Kayalıdere G., Karakoyun F., Küden A. (2025). Gelişmiş Ülke Örneklerinde Ücret Gelirinin Vergilendirilmesi: Uygulamada Ödeme Gücünün Tespiti. Vergi Raporu, 307,141-162.

Kızıltoprak, Ö. (2025). Vergi Yükünün Tahakkuk Eden Toplam Vergi Geliri Esaslı Hesaplanması: Türkiye Örneği. Akademik İzdüşüm Dergisi.10(1), 168-196.

Kocaman, Y. (2025). Türkiye'de Demografik Dönüşüm Sürecine Kuramsal Bir Bakış: Temel Nüfus Parametrelerinden Sosyal Sonuçlara. *Senectus, 3*(2), 169-204.

Leba Tansöker, R.(2017). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamın Vergi Takozu Açısından Değerlendirilmesi. Yönetim Bilimleri Dergisi, 15(30), 309-334.

Özdemir, A. (2017. Doğum Kontrol Teşviklerinden En az Üç Çocuğa: Tarihsel Süreçte Türkiye'de Antınatalıst ve Pronatalıst Politikaların Seyri. International Journal of Political Studies, 3(3), 65-75

Özer, S. (2013). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bekârlık Vergisi'ne İlişkin Tartışmalar. *Gazi Akademik Bakış Dergisi, 6*(12), 173-191.

Seyhun, Ö. K. (2006). *Avrupa Birliği'ndeki Demografik Dönüşümün Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği Çerçevesinde İşgücü Piyasalarına Yansıması.* Ankara: T.C Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.

TÜİK (2022). Nüfus ve Konut Sayımı, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-Konut-Sayimi-2021-45866

TÜİK (2024). Nüfus Projeksiyonları 2023-2100. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2023-2100-53699

Yöndemli, G. (2021). Türkiye'deki Demografik Değişimlerin Mali Yapı Üzerine Yansımaları. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

KAYNAKLAR

Andersson, J. J. (2019). Carbon taxes and CO_2 emissions: Sweden as a case study. Energy Economics, 86, 104–122. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2019.02.015

Calel, R., & Dechezleprêtre, A. (2016). Environmental policy and directed technological change: Evidence from the European carbon market. Review of Economics and Statistics, 98(1), 173–191. https://doi.org/10.1162/REST_a_00590

Coenen, G., Papadopoulou, N., & Schmidt, S. (2024). Macroeconomic effects of carbon transition policies: An assessment for the euro area. European Economic Review, 164, 104652. https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2024.104652

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023). Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi Yol Haritası. Ankara: T.C. ÇŞİDB Yayınları.

Delarue, E., Voorspools, K., & D'haeseleer, W. (2008). Fuel switching in the electricity sector under the EU ETS: Review and prospective. Journal of Energy Engineering, 134(2), 40–48. https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-9402(2008)134:2(40)

Ellerman, A. D., Convery, F. J., & de Perthuis, C. (2016). Pricing Carbon: The European Union Emissions Trading Scheme. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781316543516

European Commission. (2022). EU ETS Phase 4 Reforms. Brussels: European Union Publications.

European Commission. (2023). Innovation Fund Annual Report 2023. Brussels.

European Parliament. (2020). Economic assessment of carbon leakage and carbon border adjustment. Brussels: European Union.

Eurostat. (2024). Share of renewable energy in gross final energy consumption. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat

Government of Canada. (2024). Carbon Pollution Pricing. Ottawa: Environment and Climate Change Canada.

IEA. (2023). World Energy Outlook 2023. International Energy Agency.

IPCC. (2022). AR6 Synthesis Report: Climate Change 2022. Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change.

Känzig, D. R. (2023). The unequal economic consequences of carbon pricing. Quarterly Journal of Economics, 138(4), 2075–2126. https://doi.org/10.1093/qje/qjad034

Lawley, C., & Thivierge, V. (2018). Refining the evidence: British Columbia's carbon tax and household gasoline consumption. The Energy Journal, 39(2), 147–171. https://doi.org/10.5547/01956574.39.2.claw

Löschel, A., Lutz, B. J., & Managi, S. (2019). The impacts of the EU ETS on efficiency and economic performance in German manufacturing. Resource and Energy Economics, 56, 71–95. https://doi.org/10.1016/j.reseneeco.2018.12.005

Martin, R., Muûls, M., de Preux, L. B., & Wagner, U. J. (2014). On the empirical content of carbon leakage criteria in the EU ETS. Ecological Economics, 105, 78–88. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2014.05.010

Metcalf, G. E., & Stock, J. H. (2020). Measuring the macroeconomic impact of carbon taxes. AEA Papers and Proceedings, 110, 101–106. https://doi.org/10.1257/pandp.20201081

Metcalf, G. E., & Stock, J. H. (2023). The macroeconomic impact of Europe's carbon taxes. American Economic Journal: Macroeconomics, 15(3), 265–286. https://doi.org/10.1257/mac.20210052

NDRC. (2023). China's Carbon Market Progress Report. Beijing: National Development and Reform Commission.

OECD. (2023). Effective Carbon Rates 2023: Pricing Carbon Emissions through Taxes and Emissions Trading. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/3613e0f7-en

Perino, G., & Willner, M. (2022). The European carbon market and the energy transition. Energy Policy, 168, 113217. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2022.113217

Pretis, F. (2022). Does a carbon tax reduce CO_2 emissions? Evidence from national carbon taxes. Environmental and Resource Economics, 83(1), 149–172. https://doi.org/10.1007/s10640-022-00679-w

Qin, Z., Lu, X., & Li, J. (2025). The effectiveness of China's national emissions trading system: Evidence from the power sector. Energy Economics, 129, 107076. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2024.107076

Reuters. (2024a, April 3). EU carbon market emissions fall record 15.5% as renewable power soars. https://www.reuters.com/

Reuters. (2024b, April 4). EU ETS emissions drop 5% in 2024; power sector leads declines. https://www.reuters.com/

Rivers, N., & Schaufele, B. (2022). Carbon pricing and household welfare: Evidence from Canada. Energy Economics, 108, 106110. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2022.106110

Rogge, K. S., & Hoffmann, V. H. (2010). The impact of the EU ETS on sectoral innovation systems: Evidence for power generation technologies. Energy Policy, 38(10), 6475–6482. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.06.023

TEPAV. (2023). Türkiye'de Karbon Fiyatlandırma Politikaları ve Sanayi Uyum Süreci. Ankara: TEPAV Yayınları.

TÜİK. (2023). Dış Ticaret ve Enerji İthalatı İstatistikleri 2022. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

World Bank. (2024). Carbon Pricing Dashboard. Washington, DC: World Bank Group. https://carbonpricingdashboard.worldbank.org

Xiang, D., & Lawley, C. (2019). The impact of British Columbia's carbon tax on residential natural gas consumption. Energy Economics, 80, 206–218. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2018.12.004

Xu, L., Wang, Y., & Zhang, B. (2024). Carbon pricing policies and renewable energy development: Global evidence. Journal of Environmental Management, 362, 120845. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.120845

Zhang, Y., & Duan, M. (2023). Evaluating China's national emissions trading system. Energy Policy, 176, 113602. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113602

Zhong, M. (2024). Carbon border adjustment mechanism and trade competitiveness: Evidence from Europe. Environmental Science and Policy, 159, 78–91. https://doi.org/10.1016/j.envsci.2024.02.009

KAYNAKLAR

Aaskoven, L. & Grundholm, A. T. (2021). Stability through constraints: The impact

of fiscal rules on autocratic survival. *Democratization, 28*(8), 1564–1582. https://doi.org/10.1080/13510347.2021.1947249

Alkan, I. & Ümit A. Ö. (2015). Türkiye'de Kamu Açıkları: 1980-2012 Dönem Analizi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19(1), 247-274. https://doi.org/10.20296/tsad.99636

Altunbaş, Y., Qu, X. & Thornton, J. (2024). *Modelling monetary and fiscal policy to achieve climate goals* (REDNIE Working Paper No. 310). REDNIE - Red Nacional de Investigadores en Economía. https://rednie.eco.unc.edu.ar/files/DT/310.pdf

Baumgartner, F., Carammia, M., Epp, Derek A, Ben N., Beatriz R. & Yildirim, T. M. (2018). Budgetary change in authoritarian and democratic regimes. In B. Guy Peters (Ed.), *Political Budgeting Across Europe: Declining Political Responsiveness?* (pp. 19–44). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203733202-2

Besley, T. & Persson, T. (2014). *Why Do Developing Countries Tax So Little?*. Journal of Economic Perspectives, 28(4), 99–120. https://doi.org/10.1257/jep.28.4.99

Bodea C., Garriga, A. C. & Higashijima, M. (2020). Central Bank Independence and the Fate of Authoritarian Regimes. In D. Masciandaro & M. T. Quintyn (Eds.), *Populism, Economic Policies and Central Banking* (pp. 161–179).

SUERF – The European Money and Finance Forum, Bocconi University and BAFFI CAREFIN.
ISBN: 978-3-902109-89-7

Boix, C. & Stokes, S. C. (2003). *Endogenous Democratization*. World Politics, 55(4), 517–549. https://doi.org/10.1353/wp.2003.0019

Broschek, J. (2013). Between path dependence and gradual change: Historical institutionalism and the study of federal dynamics. In A. Benz & J. Broschek (Eds.), *Federal dynamics: Continuity, change, and the varieties of federalism* (pp. 93–115). Oxford University Press. https://books.google.com/books?id=Rl9oAgAAQBAJ

Bräutigam, D., Fjeldstad, O.H., & Moore, M. (2008). *Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent*. Cambridge University Press.

Capoccia, G., & Kelemen, R. Daniel. (2007). The study of critical junctures: Theory, narrative, and counterfactuals in historical institutionalism. *World Politics, 59*(3), 341–369. https://doi.org/10.1017/S0043887100020852

Capoccia, G. (2015). Critical junctures and institutional change. In J. Mahoney & K. Thelen (Eds.), *Advances in comparative-historical analysis* (pp. 147–179). Cambridge University Press. https://users.ox.ac.uk/~ssfc0073/Writings%20pdf/Critical%20Junctures%20and%20Institutional%20Change%20final.pdf

Cheibub, J. A., Jennifer, G., & James, R. V. (2010) "Democracy and dictatorship revisited." *Public choice* 143.1: 67-101.

Ciğerci İ. & Canbay, T. (2021) "Nedenleriyle 1980-2010 Yılları Arasında Yapılan Genel Seçimlerin Türkiye'de Bütçe Açıklarına Etkisi" *Journal of History School (JOHS)* https://www.academia.edu/download/111376011/0045246e-0bcd-40b5-90db-75a516a6cd54.pdf

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2023). *Orta Vadeli Programlar Arşivi*. https://www.iletisim.gov.tr

Çiçen, Y. B. (2019). "Türkiye'nin 1980 Sonrası Kurumsal Yapısındaki Değişimi Ve Ekonomik Sonuçları." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 37.3: 423-438.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)*. Ankara: DPT Yayınları. https://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/06/plan7.pdf

Erdoğan, U. (2023). Liberalizm, neoliberalizm ve Türkiye'de 12 Eylül sonrası dönüşüm. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. Cilt 10 Sayı 1, S 286-304 https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2877631

Er, E. İ. (2023). Türk Siyasal Hayatında Koalisyonlar ve Kamu Harcamaları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi* https://earsiv.kmu.edu.tr/bitstreams/f60dea1d-262c-4f47-b50f-8f71c6f206d5/download

García, M. M. & Von Haldenwang, C. (2015). Do democracies tax more? Political regime type and taxation. *Journal of International Development*, *28*(4), 485–506. https://doi.org/10.1002/jid.3078

Gölçek, A. G. (2023). Cumhuriyetten bugüne Türkiye'de yoksulluğun 100 yıllık görünümü: Kamu maliyesi bağlamında bir değerlendirme. *Akademik Hassasiyetler*, Sayı/Issue: Cumhuriyet Özel Cilt/Volume: 10 Sayfa/Page: 118-151 [PDF]. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3377713

Hazine Müsteşarlığı. (2002). *Genel Ekonomik Göstergeler ve Borç Verileri*. Ankara. (Erişim: www.hmb.gov.tr → Arşiv bölümünden erişilebilir)

Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2017). *Yıllık ekonomik rapor 2017* [PDF rapor]. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Y_ll_k-Ekonomik-Rapor-2017.pdf

Icoz, G., & Natalie, M. (2021). Historical institutionalism and EU–Turkey relations: Path dependence and critical junctures in the accession process. In *EU–Turkey Relations: Theories, Institutions, and Policies* (pp. 99–120). Springer. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/49501/9783030708900.pdf

International Monetary Fund (2001). *Government Finance Statistics Yearbook (Turkey entries, 1980–2001)*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.https://data.imf.org

International Monetary Fund. (2025). *Fiscal Monitor database* [Veri tabanı]. Erişim adresi: https://www.imf.org/en/Publications/FM

Islam, S. (2025). "Public Finance and Policy Effectiveness A Review Of Participatory Budgeting In Local Governance Systems." *Available at SSRN 5287147*

Kuipers, S. (2009). Paths of the past or the road ahead? Path dependency and policy change in two continental European welfare states. *Journal of Comparative Policy Analysis, 11*(2), 169–187. https://doi.org/10.1080/13876980902887998

Lake, D. A., & Matthew, A. B. (2001). "The invisible hand of democracy: political control and the provision of public services." *Comparative political studies* 34.6:587-621. https://doi.org/10.1177/0010414001034006001

Levi, M. (1988). *Of Rule and Revenue*. University of California Press.

Linz, J. J., & Alfred, S. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. jhu Press,

Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review, 53*(1), 69–105. https://doi.org/10.2307/1951731

Mahoney, J. (2001). *The legacies of liberalism: Path dependence and political regimes in Central America*. Johns Hopkins University Press. https://books.google.com/books?id=e0zRYPH_KpIC

Martin, I. W. Ajay, K. M., & Monica, P. (2009). "The thunder of history: The origins and development of the new fiscal sociology."

Markus, S., & Volha, C. (2017). "The flexible few: Oligarchs and wealth defense in developing democracies." *Comparative Political Studies* 50.12: 1632-1665.

Mitchell, A. M. (2025). "Fiscal conditions for multiparty elections in dictatorships." *Journal of Peace Research* 62.2: 230-245.

North, D. C. (1981). "Structure and change in economic history."

Peinert, E. (2018). Periodizing, paths and probabilities: Why critical junctures and path dependence produce causal confusion. *Review of International Political Economy, 25*(4), 586–614. https://doi.org/10.1080/09692290.2017.1387586

Prichard, W. (2015). *Taxation, responsiveness and accountability in Sub-Saharan Africa: the dynamics of tax bargaining*. Cambridge University Press,

Resmî Gazete. (1982–2024). *Anayasa değişiklikleri, bütçe kanunları ve cumhurbaşkanlığı kararnameleri*. https://www.resmigazete.gov.tr

Santana, C. H. (2012). "Critical junctures, institutional legacies and epistemic communities: a development agenda in Brazil." *Development and Semi-Periphery Post-Neoliberal Trajectories in South America and Central Eastern Europe*

Sayıştay Başkanlığı. (2010–2023). *Denetim Raporları ve Genel Uygunluk Bildirimleri*. https://www.sayistay.gov.tr

SBB. (2017–2023). *Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri Raporları*. https://www.sbb.gov.tr

SBB. (2020). 2019 Yılı Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu. *T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*. https://www.sbb.gov.tr

SBB (2020–2024). *Orta Vadeli Programlar (OVP), Yıllık Ekonomik Raporlar ve Bütçe Gerekçeleri*. https://www.sbb.gov.tr

SBB. (2022). Kamu Maliyesi Raporları. *T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*. https://www.sbb.gov.tr

SBB (2023). *2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Gerekçesi*. https://www.sbb.gov.tr

SBB. (2023). *Orta Vadeli Program (2024–2026)*. https://www.sbb.gov.tr

SBB. (2024). 2024 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri. *T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı*. https://www.sbb.gov.tr

SBB. (2025). *Ekonomik ve sosyal göstergeler* [Veri seti]. Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/

SBB (2014). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950–2014*. Ankara: SBB. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ekonomik_ve_Sosyal_Gostergeler_1950_2014.pdf

Schipp, A. (2024). "Too Complex to Cooperate?-Tax Complexity and Cooperative Compliance." *Tax Complexity and Cooperative Compliance (August 23, 2024). TRR* 266

Sorensen, A. (2018). "Multiscalar governance and institutional change: Critical junctures in European spatial planning." *Planning Perspectives* 33.4: 615-632.

Sorensen, A. (2023). Taking critical junctures seriously: Theory and method for causal analysis of rapid institutional change. *Planning Perspectives*. https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02665433.2022.2137840

Sönmez, Ü. (2011). Türkiye'de piyasa reformları ve düzenleyici reformlar: aktörmerkezli bir tarihsel yaklaşım önerisi. *Toplum ve Bilim*, *120*, 133-164.

Stasavage, D. (2005). *Democracy and Education Spending in Africa*. American Journal of Political Science, 49(2), 343–358. https://doi.org/10.1111/j.0092-5853.2005.00127.x

Şanlı, O. (2021). Türkiye'de 1994, 2001 ve 2018-2021 kur krizlerinin yeni nesil kriz teorileri çerçevesinde incelenmesi. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*.s:117-158 https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1945577

Ju, C. B., & Shui-Yan, T. (2011) "Path dependence, critical junctures, and political contestation: The developmental trajectories of environmental NGOs in South Korea." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 40.6 :1048-1072.

Tellan, D. Ö. (2014). Tüketimin karşı devrimi: Türkiye'de 1980 sonrası uygulanan iktisat politikalarının toplumsal sonuçlarına eleştirel bir bakış. *Ekonomik Yaklaşım*, [PDF]. https://www.ekonomikyaklasim.org/fulltext/94-1395732934.pdf

Tepekule, U. & Ergen, E. (2022). Verimlilik Artışı ve Kamu Harcamaları Arasındaki İlişkinin Balassa Samuelson Hipotezi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(4), 187-200.

Thelen, K. (1999). Historical institutionalism in comparative politics. *Annual Review of Political Science, 2*(1), 369–404. https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.2.1.369

Timmons, J. F. (2005). *The Fiscal Contract: States, Taxes, and Public Services*. World Politics, 57(4), 530–567. https://doi.org/10.1353/wp.2006.0015

Trading Economics. (2023). Turkey Government Debt to GDP. *TradingEconomics.com*. https://tr.tradingeconomics.com/turkey/government-debt-to-gdp

Turgut, A. E. (2019). Türkiye'de neoliberalizm ve sosyal devletin dönüşümü. *ProQuest Dissertations*. Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezihttps://search.proquest.com/openview/90fb5d62ef160e0c2b2551743bda6fb4/1?pq-origsite=gscholar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu. (2002–2023). *Komisyon Tutanakları ve Görüşme Zabıtları*. https://www.tbmm.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, yıllık veriler*. https://www.tuik.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Ulusal Hesaplar Veritabanı – GSYH Serileri (1980–2001)*. https://data.tuik.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025). *Ulusal hesaplar ve makroekonomik göstergeler veri portalı* [Veri tabanı]. Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2023). *Kamu Maliyesi Göstergeleri*. https://www.tcmb.gov.tr

World Bank. (2022). *Turkey Public Finance Review: Toward Fiscal Resilience*. The World Bank. https://www.worldbank.org

World Bank. (2024). *World Development Indicators (Turkey – Public Finance Series, 1980–2001)*. https://databank.worldbank.org

Yılmaz, A. & Arı, A. (2013). Gevşek parasal göstergeler ve enflasyon hedeflemesi stratejisi altında, enflasyonla mücadele: 2001–2011 Türkiye deneyimi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, [PDF]. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3805

KAYNAKLAR

Aiazbekov, A. (2023). Cryptocurrency as a method of payment in the tourism sector. *Financial Internet Quarterly, 19*(1), 57-65.

Akkoç, T. & Demiral, G. N. (2023). Web 3.0 teknolojisinin seyahat acentalarına etkisi. *23. Ulusal Turizm Kongresi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Aktaş, R., Kayalidere, K., & Karğin, M. (2013). Corporate sustainability reporting and analysis of sustainability reports in Turkey. *International Journal of Economics and Finance*, *5*(3), 113-125.

Arıca, R., & Kozak, R. (2020). Kripto para türlerinin turizm eğitimi alan bireyler tarafından bilinirliğinin incelenmesi: Bitcoin örneği. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation And Sports Sciences, 2*(2), 37-51.

Bayhan, M., & Sarıışık, M. (2025). Çevrim içi seyahat işletmelerinde alternatif ödeme yöntemi olarak kripto para kullanımının memnuniyet, işletme imajı ve sadakate etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 9*(1), 183-202.

Crosby, M., Nachiappan, Pattanayak, P., Verma, S., & Kalyanaraman, V. (2016). BlockChain technology: Beyond bitcoin. *Applied Innovation Review, 2*, 6-19.

Çamlıca, K. (2021). Turizmde blockchain. In Ş. Aydın ve M. Boz (Editörler). *Turizmde güncel konu ve eğilimler* (ss. 72-82). Detay Yayıncılık.

Dong, S., Abbas, K., Li, M., & Kamruzzaman, J. (2023). Blockchain technology and application: An overview. *PeerJ Computer Science,* 1-50.

Erol, I., Neuhofer, I., Dogru, T., Oztel, A., Searcy, C., & Yorulmaz, A. C. (2022). Improving sustainability in the tourism industry through blockchain technology: Challenges and opportunities. *Tourism Management* (93), 1-20.

EY. (2019). *Turizm sektörü dijitalleşme yol haritası: Seyahat acentaları dijital dönüşüm raporu* (TÜRSAB tarafından yayımlandı). https://www.tursab.org.tr/apps/Files/Content/ad5f3ddb-5a11-410f-9e3c-fe8b2dc4df8b.pdf

FIS. (2022). *Crypto for Payments: Consumers are hungry will merchants be able to fill their appetite?* https://assets.ctfassets.net/hfgyig42jimx/30h7FZ7l4mgSreL50EiEAf/92719c05fe8275f0fccc39c76a02dbbc/cryptodotcom_worldpay_crypto_for_payments.pdf

González-Mendes, S., García-Muiña, F., & González-Sánchez, R. (2024). Blockchain revolution in the tourism industry: A semi-systematic literature review. *European Journal of Tourism Research,* 37, 3701-3701.

Güleç, T. C., & Duramaz, S. (2022). Decentralization of finance and global businesses. In Yakut, E. (Ed.), *Industry 4.0 and global businesses: A multidisciplinary investigation* (ss. 19-30). Emerald Publishing Limited.

Gültekin, Y. (2017). Turizm endüstrisinde alternatif bir ödeme aracı olarak kripto para birimleri: Bitcoin. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 96-113.

Gürsoy, İ., & Tor-Kadıoğlu, C. (2022). Tüketicilerin kripto para kullanma niyetlerinin kişilik tiplerine göre değerlendirilmesi. *Dijitalleşme ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1-17.

https://company.airbaltic.com/en/newsroom

Hogan Lovells. (2025). *The EU's markets in Crypto-assets regulation — a status update.* https://www.hoganlovells.com/en/publications/the-eus-markets-in-crypto-assets-mica-regulation-a-status-update

IMF & FSB (2024). *G20 Crypto-asset policy implementation roadmap.* Status Report. https://www.fsb.org/uploads/P221024-3.pdf

Irannezhad, E., & Mahadevan, R. (2021). Is blockchain tourism's new hope?. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, *12*(1), 85-96.

Jain, P., Singh, R. K., Mishra, R., & Rana, N. P. (2023). Emerging dimensions of blockchain application in tourism and hospitality sector: A systematic literature review. *Journal of Hospitality Marketing & Management, 32*(4), 454-476.

Kim, J. J., Radic, A., Chua, B. L., Koo, B., & Han, H. (2022). Digital currency and payment innovation in the hospitality and tourism industry. *International Journal of Hospitality Management, 107,* 1-11.

Manahov, V., & Li, M. (2024). Stablecoins: New perspectives for travel and tourism. *Annals of Tourism Research, 107,* 1-4.

Maythu, Y., Kwok, A. O., & Teh, P. L. (2024). Blockchain technology diffusion in tourism: Evidence from early enterprise adopters and innovators. *Heliyon, 10*(2), 1-15.

Metin, İ., & Alptekin, V. (2018). Türkiye'de önde gelen kripto-para borsaları. In V. Alptekin, İ. Metin, & A. T. Akcan (Editörler) *Kripto para ekonomisi* (ss.177-190). Eğitim Yayınevi.

Mujačević, E. (2024). Application of cryptocurrency as a method of payment in tourism. *Tourism and Hospitality Management, 30*(1), 39-49.

Papadopoulos, G. (2007). Electronic money and the possibility of a cashless society. *Electronic money and the possibility of a cashless society*. https://ssrn.com/abstract=982781

Radic, A., Quan, W., Ariza-Montes, A., Lee, J. S., & Han, H. (2022). You can't hold the tide with a broom: Cryptocurrency payments and tourism in South Korea and China. *Tourism Management Perspectives, 43*, 1-18.

Rana, R. L., Adamashvili, N., & Tricase, C. (2022). The impact of blockchain technology adoption on tourism industry: A systematic literature review. *Sustainability, 14*(12), 1-17.

Rashideh, W., Alkhathami, M., Obidallah, W. J., & Alduraywish, Y. (2022). Investigation of the effect of blockchain-based cryptocurrencies on tourism industry. *International Journal of Computer Science and Network Security, 22*(5), 146-153.

Saberi, S., Kouhizadeh, M., Sarkis, J., & Shen, L. (2019). Blockchain technology and its relationships to sustainable supply chain management. *International Journal of Production Research, 57*(7), 2117-2135.

Seçilmiş, C., & Kızıltaş, M. Ç. (2020). Turizm işletmelerinde ödeme yöntemi olarak kripto para kullanımının tüketici tercihlerine etkisi. *Turizm Akademik Dergisi, 22*(1), 45-56.

SPK. (2025). *Kripto varlık hizmet sağlayıcılarına ilişkin iki tebliğ yayımlandı.* https://spk.gov.tr/duyurular/basin-duyurulari/2025/kripto-varlik-hizmet-saglayicilarina-iliskin-iki-teblig-yayimlandi

Taş, T., & Yılmaz, K. Ç. (2023). The efficiency of the interest channel in the context of monetary policy in developed countries. *İzmir İktisat Dergisi*, *38*(1), 175-191.

Thees, H., Erschbamer, G., & Pechlaner, H. (2020). The application of blockchain in tourism: use cases in the tourism value system. *European Journal of Tourism Research*, *26*, 2602-2602.

The Times. (2024). *My holiday in the country which made bitcoin legal tender*. https://www.thetimes.com/business-money/money/article/i-went-on-holiday-to-el-salvador-and-spent-only-bitcoin-35t898fk5?

Treiblmaier, H., Leung, D., Kwok, A., & Tham, A. (2021). Cryptocurrency adoption in travel and tourism – An exploratory study of Asia Pacific travellers. *Current Issues in Tourism, 24*(22), 3165-3181.

Turkay, B., Istanbullu Dinçer, F., & Dinçer, M. Z. (2019). An evaluation of new values in economy and their impacts on future transformation in tourism. *Procedia Computer Science, 158*, 1095- 1102.

Uğur, N., & Demir, E. (2020). Kripto paralar ve blockchain: Turizm sektörü üzerine bir değerlendirme. *Turizm Araştırmaları Dergisi, 15*(58), 210-220.

Volosovych, S., Sholoiko, A., & Shevchenko, L. (2023). Cryptocurrency market transformation during the pandemic COVID-19. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, 1(*48), 115–121.

Wang, R., & Chan, C.-S. (2025). A systematic literature review on payment methods in hospitality and tourism. *Information Technology & Tourism, 27*(1), 1-27.

Yalçınkaya, H., & Duramaz, S. (2021). Türk bankacılık sisteminde kamusal sermayeli bankaların karşılaştırmalı etkinlik analizi: 2008-2017 dönemi değerlendirmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(Armağan Sayısı), 211-230.

Yıldırım, M. (2019). Blok zincir teknolojisi, kripto paralar ve ülkelerin kripto paralara yaklaşımları. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10*(20), 265-277.

KAYNAKLAR

Aksoy, B. (2020). *Sürdürülebilir liderlik eğitiminin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Adiloğlu, B., & Yücel, G. (2021). Düyûn-ı Umûmiyye Osmanlı Devlet Borçları İdaresi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (21), 67-78.

Akın, F. (2024). Tanzimat Dönemi Taşra Maliyesinde Merkezileşme ve Kurumsallaşma Çabaları: Sandık Eminliği (1839-1870). *Vakanüvis – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 922-958

Akkuş, Y. (2018). Modern dönem Osmanlı maliyesine analitik bir bakış. *İstanbul İktisat Dergisi*, *68*(1), 113-160.

Aygin, M. C. (2019). Osmanlı Devleti'nde Kazancın Vergilendirilmesi Teşebbüsleri (1907-1914). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Birbir, A. (2017). İmparatorluğun Bedeli: Osmanlı'da Vergi, Siyaset ve Toplumsal Adalet (1839-1908). Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 7(13), 254-256.

Coşgel, M. M. (2005). Efficiency and continuity in public finance: The Ottoman system of taxation. *International Journal of Middle East Studies*, *37*(4), 567-586.

Darling, L. (2006). Osmanlı Maliye Tarihinde Gelir Toplama ve Meşruiyet. *Osmanlı Maliyesi Kurumlar ve Bütçeler*, *1*, 39-50.

Demiröz Demirhan, E. (2025). *Geç Osmanlı iktisat düzeni*. İleri Kültür. Erişim adresi: https://ilerikultur.org/u/demirhandemiroz

Efe, A. (2016). Osmanlı Devleti'nde Yeniden Yapılanmanın Şafağında Üç Vergi Sayımı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *11*(2).

Erol, Y. Z. (2020). Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti'nde Bir Vergi Tahsil Yöntemi Olarak Tahsildarlık Uygulaması. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *39*(68), 357-391.

Günay, B., & Tekir, A. F. (2018). "Tanzimat Sonrası Vergi Reformlarının Anayasal Vergilendirme İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 711-742

Karaduman, İ. (2019). Anayasanın "Vergi Ödevi" Maddesine Tarihsel Bakış ve Bir Öneri. *Vergi Sorunları Dergisi*, Eylül 2019.

Karakaş, M. (2003). *Tanzimat Dönemi Aşar Vergisi* (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi (Turkey)).

Karaman, K. K., & Pamuk, Ş. (2010). Ottoman state finances in European perspective, 1500–1914. *The Journal of Economic History*, *70*(3), 593-629.

Kaya, P. H. (2021). Tanzimat Reformunun Osmanlı Devleti'nin İdari ve Mali Yapısına Etkisi: Muhassıllık Teşkilatı Örneği. *Sayıştay Dergisi* (*120*), 115-132.

Özbek, N. (2014). Tanzimat Devleti, Vergi Sistemi ve Toplumsal Adalet, 1839-1908. *Toplumsal Tarih*, (252), 24-30

Özbek, N. (2021). İmparatorluklar ve mali sistemler: Karşılaştırmalı açıdan Osmanlı kamu maliyesi, 1839-1909. ODTÜ Gelişme Dergisi, 48 (Aralık), 2021, 289-320

Pamuk, Ş. (2012). The evolution of fiscal institutions in the Ottoman Empire, 1500–1914. *The Rise of Fiscal States*, 304-332.

Sakal, M., & Gölçek, A. G. (2017). Osmanlı Devleti'nde Mali Bunalım ve Reform. *Sosyoekonomi*, *25*.

Shaw, S. J. (1975). The Nineteenth-Century Ottoman Tax Reforms and Revenue System. *International Journal of Middle East Studies*, 6(4), 421-459

Şahin, H. (2013). Osmanlı Bütçe Sisteminin Tekâmülü, 1839–1922. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 853-868

Şener, A. (1990). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*. İstanbul: İşaret Yayınları

KAYNAKLAR

Ahmed, A.A. (2011) Financial Performance Evaluation of Some Selected Jordanian Commercial Banks. International Research Journal of Finance and Economics, 68, 50-63.

Andersen, P., & Shimokawa, S. (2006). Rural development and agricultural growth in developing countries. World Bank Policy Research Paper.

Aydın, M. (2018). Tarımsal verimlilik ve katma değer ilişkisi üzerine bir değerlendirme. Tarım Ekonomisi Dergisi, 24(2), 85–101.

Bahşi, N. & Çetin, E. 2020. Determining of agricultural credit impact on agricultural production value in Turkey. Ciência Rural, 50 (11): 1-13.

Baltagi, B. H., (2013), Econometric analysis of panel data, Chichester: John Wiley & Sons.

Binswanger, H., & Rosenzweig, M. (1986). Behavioral and material determinants of production relations in agriculture. Journal of Development Studies, 22(3), 503–539.

Çelik, N. (2017). Türkiye'de tarımsal kredi sisteminin işleyişi ve etkinliği. Ankara: Tarım Kredi Yayınları.

Çınar, R., & Alptekin, E. (2021). Tarımsal istihdamın dönüşümü ve kırsal kalkınma politikaları. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 50, 230–249.

Demir, A., & Aksoy, E. (2020). Tarımda risk ve belirsizlik analizi. Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, 39(1), 55–72.

Doğan, B. (2017). Ekonomik Küreselleşme ve Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 628, 19-27.

Ercan, M. (2020). Tarımsal finansmanın etkinliği ve borç sarmalı riski. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, Z. (2020). Tarımsal kredi kullanımı ve istihdam ilişkisi: Türkiye örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 51(3), 412–425.

Ghosh, R. (2019). Agricultural credit and productivity linkages in developing economies. Agricultural Economics Review, 30(2), 145–161.

Gökmenoğlu, M. & Yavuz, İ. S. (2022). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Kırılgan Beşli Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 1094-1118.

Iqbal, M., Ahmad, M., & Abbas, K. 2003. The impact of institutional credit on agricultural production in Pakistan, The Pakistan Development Review, 4 (42): 469-485.

Işık, H. B., Kılınç, E. B. & Bilgin, O. 2015. Tarım kredilerinin tarımsal üretim üzerindeki etkisi. EY International Congress on Economics II, 5-6 Kasım Ankara, s. 215-249.

Jaber, Y., Kabourı, I., Bouzahzah, M., Ibourk, A. & Karım, M. (2022). Economic Growth And Education İn Morocco: Cointegration And Toda Yamamoto Granger Causality. International Journal Of Accounting, Finance, Auditing, Management And Economics, 3(4-1), 1-20.

Karakaya, E., & Kızıltan, A. (2018). Tarımsal kredi arzının bölgesel dağılımı ve etkileri. Ege Akademik Bakış, 18(4), 653–667.

Kaya, E. & Kadanalı, E. 2022. The nexus between agricultural production and agricultural loans for banking sector groups in Turkey. Agricultural Finance Review, 82 (1): 151-168.

Koç, A. A., Edward Yu, T., Kıymaz, T., & Sharma, B. P. (2019). Effects of government supports and credits on Turkish agriculture a spatial panel analysis, Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies, 9 (4): 391-401.

Meçik, O & Koyuncu, T. (2020). Türkiye'de Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(3), 2618-2635. Narayan, P.K. and Smyth, R. (2008). Energy Consumption And Real Gdp İn G7 Countrie

Obilor, S. I. 2013. The impact of commercial banks' credit to agriculture on agricultural development in Nigeria: An econometric analysis. International Journal of Business, Humanities and Technology, 3 (1): 85-94.

OECD (2021, 2022). Agricultural Policy Monitoring and Evaluation Reports. OECD Publishing.

Ogbuabor, J. E. & Nwosu, C. A. 2017. The impact of deposit money bank's agricultural credit on agricultural productivity in nigeria: evidence from an error correction model. International Journal of Economics and Financial Issues, 7 (2): 513-517.

Önder, F. (2023). Türkiye'de Tarımsal Kredilerin Büyümeye Etkisi: Bir Panel Veri Tahmini. Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences, 10(4), 1039-1050.

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. Cambridge: IZA.

Resmî Gazete. (2006). 5488 Sayılı Tarım Kanunu. Sayı: 26179.

Riyath, M. I. M. (2018). Toda And Yamamoto Causality Test Between Us & Exchange Rates And Stock Market Prices İn Sri Lanka, South Asian Journal Of Social Studies And Economics, 2(3), 1-9.

Saleem, M. A. & Jan, F. A. 2011. The impact of agricultural credit on agricultural productivity in dera ismail khan (District) khyber pakhtonkhawa pakistan. European Journal of Business and Management, 3 (2): 38-44.

Sarris, A. (2016). Agricultural employment and productivity transitions. FAO Discussion Papers.

Şahin, H., & Öztürk, Y. (2019). Tarımsal katma değer ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye analizi. Yönetim ve Ekonomi, 26(3), 711–728.

Şenol, O., & İzgüden, D. (2022). Makroekonomik göstergelerin sağlık göstergeleri üzerindeki etkisinin panel veri analiz yöntemi ile incelenmesi. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(63), 25-30. https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.953233

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2024). Tarımsal Destekleme ve Kredi Raporu.

Timmer, C. P. (2002). Agriculture and economic development. Handbook of Agricultural Economics, 2(1), 1487–1546.

Toda, H.Y. and Yamamoto, T. (1995) Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes, Journal of Econometrics, 66, 225-250.

TÜİK (2024). Tarımsal İstihdam ve Katma Değer İstatistikleri. Ankara.

World Bank (2021, 2022, 2025). World Development Indicators. The World Bank.

Yavuz, F. (2019). Tarımsal ekonomi ve politikalar. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). Panel Zaman Serileri Analizi Stata Uygulamalı (2 b.). İstanbul: Beta Yayınları.

Yıldız, E. & Oğuzhan, A. 2007. Türkiye'de uygulanan para politikalarının tarımsal üretime etkisi: model denemesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2): 206-225.

Ziraat Bankası (2022). Tarımsal kredi politikaları ve uygulamaları raporu.

KAYNAKLAR

Bank of America (2025). The transition to real-time payments: looking beyond speed. https://business.bofa.com/en-us/content/benefits-of-real-time-payments.html

Bayle, M., Wacket, H., Birkel, K. & Gorini, S. (t.y.). Introduction to TARGET Instant Payments Settlement (TIPS). https://www.bundesbank.de/resource/blob/603292/79e51b4fc366e0157a478fa0b29d3aef/mL/tips-on-tour-data.pdf

BKM (2018), Türkiye Ödeme Sistemleri Ekosistemi Kim Kimdir? Kim Ne Yapar? https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2018/03/TR-Odeme-Sistemleri-Ekosistemi-Arzu-Kutlu1.pdf

BIS (2020). Central banks and payments in the digital era. BIS Report, 24 June 2020.

Bostic, R., Gould, M., Alcazar, J., O'Brien, S., Shaffer, L., & Washington, J. (2023). Connecting the Dots: How Adoption of Instant Payments Can Lead to More Inclusive Economy. *Federal Reserve Bank of Atlanta, July. https://www. atlantafed. org/banking-and-payments/paymentsinclusion/publications/2023/07/12/connecting-the-dots-instant-payments*.

Cipollone, P. (2021). TIPS (TARGET Instant Payment Settlement) - the new Eurosystem market infrastructure service: Banca d'Italia as service provider and manager of the business relationships with the financial community. TIPS Webinar.Bank of Italy 12-13 July.

European Central Bank (2025a). Overview of payments and financial stability**,** https://www.ecb.europa.eu/paym/html/index.en.html

European Central Bank (2025b). Target Services. https://www.ecb.europa.eu/paym/target/html/index.en.html

European Central Bank (2025c). https://www.ecb.europa.eu/paym/target/tips/html/index.en.html

Ey Global (2024). How real time payments are revolutionizing the payments ecosystem. https://www.ey.com/en_jo/industries/banking-capital-markets/how-real-time-payments-are-revolutionizing-the-payments-ecosystem

Federal Reserve Services (Mayıs, 2025). Fedwire® Funds Service: From humble beginnings to powerhouse payment system. 1 Mayıs 2025. https://www.frbservices.org/news/fed360/issues/050125/fed-facts-fedwire-funds-service-history

Federal Reserve Services (Haziran, 2025). FedNow® Service Operating Procedures. June. https://frbservices.org/binaries/content/assets/crsocms/resources/rules-regulations/062425-fednow-service-operating-procedures.pdf

Fintechtime (2023). Gerçek Zamanlı Ödemeler: Finansın Hızlı ve Şeffaf Yeni Dünyası. https://fintechtime.com/2023/10/gercek-zamanli-odemeler-finansin-hizli-ve-seffaf-yeni-dunyasi/

Fried Frank (2024). RTP and FedNow - Real Time Payment Systems. The Banking Institute UNC School of Law Wednesday, March 27, 2024 The Ritz-Carlton, Charlotte, NC. https://cle.law.unc.edu/wp-content/uploads/2024/03/6.-The-Evolution-of-Bank-Payments-The-Future-is-FedNow.pdf

Grand View Research, "Real-Time Payments Market Size, Share and Trends Analysis Report by Enterprise Size (Large, SME), by Payment Type (P2B, P2P), by End-Use Industry, by Component, by Deployment, and Segment Forecasts, 2023–2030

Güleç, T. C., & Duramaz, S. (2020). Türk Bankacılık Sektöründe Değişen Kar Yapısının Analizi: Ücret ve Komisyon Gelirlerine Yönelimin Bankaların Performansına Etkisi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, *55*(4), 3022-3035.

Herman, L. & Mehta, K. (2024). *Reaching Real Time: Payments in the United States*. M-RCBG Associate Working Paper Series, No. 239.

JP Morgan (2025). Understanding the role of real-time payments (RTP). https://developer.payments.jpmorgan.com/blog/guides/role-of-real-time-payments

Kahn, C. M. (2024). *FedNow and Faster Payments in the US*. Federal Reserve Bank of Boston Working Paper. November 8.

Krause, D. (2024). FedNow: Evaluating the Benefits and Risks of the Federal Reserve's Instant Payment System. *Available at SSRN 4939516*.

Mastercard (2025). Your real-time guide to real-time payments. https://www.mastercard.com/europe/en/news-and-trends/stories/2025/real-time-payments-what-is-rtp-and-why-do-we-need-instant-payments.html

Mester, L. J. (2023). An Update on the Federal Reserve's Instant Payments Service: FedNowSummer Institute 2023 Macro, Money, and Financial Frictions National Bureau of Economic Research. 12 July.

Nwangene, C. R., Adewuyi, Ademola, Ajuwon, Ayodeji., & Akintobi, A. O. (2021). Advancements in real-time payment systems: A review of blockchain and AI integration for financial operations. *IRE Journals*, *4*(8), 206-221.

Renzetti, M., Bernardini, S., Marino, G., Mibelli, L., Ricciardi, l. & Sabelli, G.M. (2021). TIPS - TARGET Instant Payment Settlement The Pan-European Infrastructure for the Settlement of Instant Payments. Banca D'Italia Report, No.1.January.

Rompotis (2018). Target Instant Payments (T.I.P.S.). University of Piraeus, department of banking and Financial Management, Thesis, March.

Taş, T., & Yılmaz, K. Ç. (2023). The Efficiency of The Interest Channel in The Context of Monetary Policy in Developed Countries. İzmir İktisat Dergisi, 38(1), 175-191

TCMB (2018), Türkiye'de Ödeme Sistemleri Raporu. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/73289f67-d210-4f49-8902-6e14ecae055d/OdemeSistemleri.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-73289f67-d210-4f49-8902-6e14ecae055d-m5lk6L

Tödeb (2024), Ödeme ve Elektronik Para Sektör Raporu 2022-2023 Dönemi. Erişim Adresi: https://todeb.org.tr/source/raporlar/odeme_ve_elektronik_para_sektor_raporu_2022-2023_donemi.pdf

Visco, I. (2020). The role of TIPS for the future payments landscape. Virtual conference "Future of Payments in Europe" Deutsche Bundesbank 27 November 2020 https://www.bis.org/review/r201130c.pdf

Yurtsever, H. (2010). Uluslararası Ödeme Şekillerinde Bankalarca Alınan Komisyon ve Vergi Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Ege Academic Review*, *10*(3)

KAYNAKLAR

Akerlof, G. A., & Kranton, R. E. (2002). Identity and schooling: Some lessons for the economics of education. Journal of Economic Literature, 40(4), 1167–1201. https://doi.org/10.1257/jel.40.4.1167

Baker, H. K., Kumar, S., & Pandey, N. (2019). Behavioral finance: What we know and what we need to know. Journal of Economics and Business, 103, 105–122. https://doi.org/10.1016/j.jeconbus.2019.05.003

Banerjee, S. (2023). Women in socially responsible investing: Emerging trends and motivations. Journal of Sustainable Finance, 15(2), 45–62.

Barber, B. M., & Odean, T. (2001). Boys will be boys: Gender, overconfidence, and common stock investment. The Quarterly Journal of Economics, 116(1), 261–292. https://doi.org/10.1162/003355301556400

Barberis, N. (2003). A survey of behavioral finance. Handbook of the Economics of Finance.

Barberis, N. (2013). Thirty years of prospect theory in economics: A review and assessment. Journal of Economic Perspectives, 27(1), 173–196. https://doi.org/10.1257/jep.27.1.173

Barberis, N., Shleifer, A., & Vishny, R. (1998). A model of investor sentiment. Journal of Financial Economics, 49, 307–343. https://doi.org/10.1016/S0304-405X(98)00027-0

Barberis, N., Shleifer, A., & Vishny, R. (2002). A survey of behavioral finance. NBER Working Paper Series. https://doi.org/10.3386/w9222

Bostancı, F. (2003). Davranışsal finans: Finansal karar alma sürecinde psikolojinin etkisi. İMKB Dergisi, 7(25), 1–15.

Broihanne, M., Foucault, T., & Kecskes, A. (2014). Investor overconfidence and stock market behavior. Journal of Behavioral Finance, 15(3), 200–214. https://doi.org/10.1080/15427560.2014.920867

Capelle-Blancard, G., & Petit, A. (2019). The reaction of stock prices to ESG news: Evidence from international markets. Journal of Asset Management, 20(7), 543–559. https://doi.org/10.1057/s41260-019-00150-0

Chen, S., & Yang, Y. (2020). ESG news and stock returns: Evidence from emerging markets. Sustainability, 12(14), 5732. https://doi.org/10.3390/su12145732

Curtis, A. (2021). Gender differences in sustainable investment decisions. Sustainable Finance Review, 3(1), 12–28.

Deka, J., et al. (2025). Emotional determinants of retail investor behavior. Proceedings of the 4th International Conference on Business and Policy Studies. https://doi.org/10.54254/2754-1169/168/2025.21513

Demski, J., Soderstrom, N., & Thoma, A. (2017). Climate extremes and public engagement with sustainability. Environmental Economics and Policy Studies, 19(2), 145–168. https://doi.org/10.1007/s10018-017-0204-3

Diamond, P., & Vartiainen, H. (2016). Behavioral economics and its applications. Princeton University Press.

Ding, Z. (2021). The impact of behavioural biases on attitudes and intentions of institutional and retail investors towards ESG investing [Doktora tezi, University of Edinburgh]. Edinburgh Research Archive.

eToro. (2024). ESG's credibility hit: Retail investors' attitudes towards sustainable investing. eToro Research Report.

Fiske, S. T. (1980). Attention and weight in person perception: The impact of negative and extreme behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 38(6), 889–906. https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.6.889

Gala, Deepali & Chakraborty, Arnab & Pawar, Bhakti & Patil, Bhaskar & Samant, Shweta. (2024). Gender Perspectives on ESG Stocks: Awareness and Engagement in Sustainable Investment Analysis. Educational Administration: Theory and Practice. 29. 10.53555/kuey.v29i4.6201.

Glaser, M., & Weber, M. (2007). Overconfidence and trading volume. The Geneva Risk and Insurance Review, 32(1), 1–36. https://doi.org/10.1007/s10713-007-0001-2

Global Sustainable Investment Alliance. (2021). Global sustainable investment review 2020. https://www.gsi-alliance.org

Hayes, A. (2025, Mayıs 20). Behavioral finance: Biases, emotions and financial behavior. Investopedia. https://www.investopedia.com/terms/b/behavioralfinance.asp

Kahneman, D., & Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. Cognitive Psychology, 3(3), 430–454. https://doi.org/10.1016/0010-0285(72)90016-3

Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica, 47(2), 263–291. https://doi.org/10.2307/1914185

Lacurci, G. (2022). Women investors and ESG adoption patterns. Financial Planning Journal, 76(3), 40–48.

Lundgren, T., & Olsson, E. (2010). Environmental events and financial markets: A study on market reactions. Environmental Economics, 1(1), 23–38.

Jonsdottir, B., Sigurjonsson, T. O., Johannsdottir, L., & Wendt, S. (2022). Barriers to Using ESG Data for Investment Decisions. Sustainability, 14(9), 5157. https://doi.org/10.3390/su14095157.

Morningstar. (2022). Global sustainable fund flows: Q4 2022 in review. https://www.morningstar.com

Parveen, R., Khan, S., & Singh, P. (2020). Investor overconfidence and market anomalies. Journal of Behavioral Finance, 21(2), 150–165. https://doi.org/10.1080/15427560.2020.1725261

Pompian, M. M. (2006). Behavioral finance and wealth management: How to build optimal portfolios that account for investor biases. Wiley.

Samuelson, W., & Zeckhauser, R. (1988). Status quo bias in decision making. Journal of Risk and Uncertainty, 1, 7–59. https://doi.org/10.1007/BF00055564

Shefrin, H., & Statman, M. (1985). The disposition to sell winners too early and ride losers too long: Theory and evidence. Journal of Finance, 40(3), 777–790. https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1985.tb05002.x

Simon, H. A. (1987). Bounded rationality. In J. Eatwell, M. Milgate, & P. Newman (Eds.), The New Palgrave: A Dictionary of Economics, 266–268. Palgrave Macmillan.

Thaler, R. H. (1985). Mental accounting and consumer choice. Marketing Science, 4(3), 199–214.

Thaler, R. H. (1999). Mental accounting matters. Journal of Behavioral Decision Making, 12(3), 183–206.

Tufan, C., & Sarıçiçek, R. (2013). Davranışsal finans ve yatırımcı davranışları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. Ege Akademik Bakış, 13(1), 41–50.

Upadhyaya, A., Mehta, P., & Sharma, R. (2023). Herd behavior and ESG investing in emerging markets. Emerging Markets Finance and Trade, 59(5), 1420–1438. https://doi.org/10.1080/1540496X.2023.2193456

Weber, M., & Camerer, C. (1998). The disposition effect in securities trading: An experimental analysis. Journal of Economic Behavior & Organization, 33(2), 167–184. https://doi.org/10.1016/S0167-2681(97)00063-3

Wharton. (2023). How retail investors value ESG and frame sustainable investment strategies. https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/how-retail-investors-value-esg-and-frame-sustainable-investment-strategies

KAYNAKLAR

Acet Dönmez, G., & Güneş, H. (2024). The Nexus Between Conspicuous Consumption and Credit Cards: Evidence from Turkish Households. *Journal of Economic Issues, 58*(3), 776-792.

Banks, J., Blundell, R., & Tanner, S. (1998). Is there a retirement-savings puzzle?. *American Economic Review*, 769-788.

Bernheim, B. D., Skinner, J., & Weinberg, S. (2001). What accounts for the variation in retirement wealth among US households?. *American Economic Review, 91*(4), 832-857.

Cilasun, S.M. (2009), "Income and Consumption and Saving Behavior of Turkish Households", *Unpublished Dissertation*, Middle East Technical University, Institute of Social Sciences, Ankara, Turkey.

Duvan, E. K. (2025). Tüketim harcamalarında bireylerin kredi kartı kullanım eğilimi: Türkiye örneği. International *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 12*(115), 89-104.

Fisher, J. D., Johnson, D. S., Marchand, J., Smeeding, T. M., & Torrey, B. B. (2008). The retirement consumption conundrum: Evidence from a consumption survey. *Economics Letters, 99*(3), 482-485.

Fisher, J. D., & Marchand, J. T. (2014). Does the retirement consumption puzzle differ across the distribution?. *The Journal of Economic Inequality, 12*(2), 279-296.

Friedman, Milton, and Anna J. Schwartz. (1963). *A monetary history of the United States, 1867-1960*. National Bureau of Economic Research. Studies in business cycles. Vol. 12. Princeton: Princeton University Press.

Hurst, E., 2008, "The retirement of a consumption puzzle," *NBER Working Paper* No. 13789, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.

Jung, K., & Kang, M. Y. (2021). Understanding credit card usage behavior of elderly korean consumers for sustainable growth: Implications for Korean credit card companies. *Sustainability, 13*(7), 3817.

Hamermesh, D. S. (1984). Life-cycle effects on consumption and retirement. *Journal of Labor Economics, 2*(3), 353-370.

Mariger, R. P. (1987). A life-cycle consumption model with liquidity constraints: theory and empirical results. Econometrica: *Journal of the Econometric Society*, 533-557.

McConnel, C. E., & Deljavan, F. (1983). Consumption patterns of the retired household. *Journal of Gerontology, 38*(4), 480-490.

Modigliani, F. ve Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross- section data. K. K. Kurihara (Ed). *Post-Keynesian Economics*. Rutgers University Press, New Brunswick, pp.338-436.

Robb, A. L., & Burbidge, J. B. (1989). Consumption, income, and retirement. *Canadian Journal of Economics*, 522-542.

Smith, Adam. [1776] 1981. *An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. 2 vols. The Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith. Indianapolis: Liberty Classics.

Şengül, S., & Lopcu, K. (2025). Türkiye'de emeklilerin tüketim bilmecesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18*(1), 321–340. http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1543463.

Serim, H., & Öztürk, F. (2018). Davranışsal İktisat ve Zamanlararası Tercih: Tasarruf Davranışı Üzerine Bir İnceleme. *Politik Ekonomik Kuram, 2*(2), 146-172.

Yaraşır, S., & Yılmaz, B. E. (2011). OECD ülkelerinde özel tasarruflar: bir bakış (1999-2007). *Maliye dergisi*, 160, 139-163.

Yıldırım, Z. (2017). Kantil Regresyon ve Sansürlü Modellerle Türkiye'de Hanehalkı Tasarruf Eğilimi: Mikroekonometrik Analiz. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Von Kalckreuth, U., Schmidt, T., & Stix, H. (2014). Choosing and using payment instruments: evidence from German microdata. *Empirical Economics, 46*(3), 1019-1055.

KAYNAKLAR

Akalpler, E. (2025). Inflation-driven Economy Policy in the Light of the Exchange Rate and the Interest Rate on RGDP in Turkey. Cambridge University Press, s. https://doi.org/10.1017/s1062798724000255.

Akarsu, O. (2025). Decomposing supply- and demand-driven inflation in Turkey. Empirical Economics, 1–23, s. https://doi.org/10.1007/s00181-025-02754-9.

Akça, T. (2023). Assessment of Exchange Rate, Interest and Inflation Spiral Based on Neo-Fisher Approach: The Case of Turkey. İzmir İktisat Dergisi, 38(3), s. https://doi.org/10.24988/ije.1060011.

Akça, T. (2023, Eylül 05). Neo-Fisher Yaklaşımından Döviz Kuru, Faiz ve Enflasyon Spiralinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. İzmir Journal of Economics Vol:38 Issue:3, s. https://doi.org/10.24988/ije.1060011 .

Alpdoğan, F. (2023). Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politiği bir döngünün içerisinde mi? Kirilgan Türk ekonomisinin son otuz yıldaki krizleri. Sosyolojik Düşün Cilt:8 Sayı:1 35-64, s. https://doi.org/10.37991/sosdus.1222940.

Arslaner, F., Karaman, D., Arslaner, N., & Kal, H. (2014). Exchange rate pass-through in Turkey before and after the adoption of inflation targeting regime. Finance and Accounting Issues, 1(1), 1-20., s. https://journals.muni.cz/fai/article/view/9483.

Asfuroğlu, D. (2023). Are inflation expectations irrational in Turkey? Exchange rate pass-through analysis. MEF University, s. https://gcris.mef.edu.tr/bitstream/20.500.11779/2579/1/387932742.pdf.

Aşık, B. (2022). Economic Determinants of Turkish Inflation Rates: An ARDL Bounds Testing Approach. Journal of Eurasian Economies, s. https://doi.org/10.36880/J01.1.0103.

Basci, E., Özel, Ö., & Sarıkaya, Ç. (2007). The monetary transmission mechanism in Turkey: New developments. Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey Vol:35.

Bayramoğlu Tay, A., & Allen, L. (2016). Inflation Dynamics and Monetary Transmission in Turkey in the Inflation Targeting Regime. Journal of Reviews on Global Economics, s. https://doi.org/10.6000/1929-7092.2017.06.01.

Bilgili, F. (2024). Exchange rate pass-through at high and low frequencies in Turkey. Journal of Economic Structures, 13(1), 1–22, s. https://journalofeconomicstructures.springeropen.com/articles/10.1186/s40008-024-00341-2.

Çelik, S. (2012). Türkiye'de Enflasyon Hedeflemesi Uygulaması ve Sonuçları. üleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 231-250, s. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289235.

Derisca, A., Azlim, G., & Marzuki and Marah, S. (2024). THE EFFECT OF INTEREST RATES AND INFLATION RATES ON THE RETURN OF BANKING SECTOR STOCKS ON THE INDONESIA STOCK EXCHANGE FOR THE 2016-2020 PERIOD . International Journal of Applied Science and Engineering Review Vol. 5, Issue.3, May-June 2024, page no. 45-57, s. https://doi.org/10.52267/IJASER.2024.5308.

Fatmala, T. M., & Hariasih, M. (2023). The Effect of Inflation, Interest Rates and Exchange Rates on the Composite Stock Price Index (CSPI) for the 2017-2021 Period. Academia Open Vol:8, s. https://doi.org/10.21070/acopen.8.2023.3963.

Fitch Ratings. (2024). Fitch upgrades Turkey's rating to "BB-" on improved fiscal policy. s. https://www.reuters.com/world/middle-east/fitch-upgrades-turkeys-rating-bb-improved-fiscal-policy-2024-09-06/.

Gayaker, S. (2021). he deterioration in credibility, destabilization of exchange rate pass-through in Turkey. Journal of International Money and Finance, 115, 102387., s. https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2021.102387.

Gürkaynak, R. (2023). Exchange rate and inflation under weak monetary policy. Economic Policy, 38(115), 519-540., s. https://academic.oup.com/economicpolicy/article/38/115/519/7238216.

Gürkaynak, R., Kısacıkoğlu, B., & Lee, S. (2023). Exchange rate and inflation under weak monetary policy: Turkey verifies theory. Economic Policy 38(115), s. https://doi.org/10.1093/epolic/eiad020.

Ha, J., Stocker, M., & Yılmazkuday, H. (2019). Inflation and Exchange Rate Pass-Through. Journal of International Money and Finance, s. https://hdl.handle.net/10986/31406.

Hameli, C., & Rençber, C. (2020). Examining the Causal Relationship between Exchange Rates, Foreign Investments and Inflation Rate: The Case of Turkey using data from January 2008 to December 2018. ILIRIA International Review, s. https://doi.org/10.21113/IIR.V10I1.559.

Hayali, A., Lodin, M., Aımar, D., & Küçükosman, A. (2024). Is there a chicken-and-egg relationship between interest and inflation rates for the turkish case? (International Journal of Economics and Administrative Studies), s. https://doi.org/10.18092/ulikidince.1401135.

İlhan, A. (2023). Time-varying exchange rate pass-through to domestic prices in Turkey. Romanian Journal of Economic Forecasting, 3, 162–182, s. https://ipe.ro/new/rjef/rjef3_2023/rjef3_2023p162-182.pdf.

IMF. (2024). epublic of Türkiye: 2024 Article IV Consultation—Staff Report and Press Release. s. https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/10/11/Republic-of-Trkiye-2024-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-556139.

IMF. (2025). Republic of Türkiye: 2024 Article IV Consultation. Press Release, s. https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/view/journals/002/2024/312/article-A001-en.pdf.

Işık, S., & Bulut, Ü. (2024). The effects of the monetary transmission mechanisms on inflation in Türkiye. Ekonomik Yaklaşım Vol:35 Iss:132, s. https://doi.org/10.5455/ey.41003.

Kara, H., & Öğünç, F. (2007). Inflation Targeting and Exchange Rate Pass-Through: The Turkish Experience. Emerging Markets Finance and Trade, 44(6), , s. 52-66.

Kara, H., Ogunc, F., & Sarıkaya, Ç. (2017). Inflation Dynamics in Turkey : A Historical Accounting. Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey.

Kim, A. (2023). Effects of Interest Rate Policy on Inflation. Journal of Student Research, s. https://doi.org/10.47611/jsrhs.v12i3.4741.

Kotil, E. (2020). Exchange rate pass-through investigation for Turkish economy. Applied Mathematics and Statistics, 1(1), 1-10, s. https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fams.2019.00066/full.

Nurol Portföy. (2024). Politika Faizi Nedir? Ekonomi Üzerindeki Etkileri Nelerdir? s. https://www.nurolportfoy.com.tr/blog/politika-faizi-nedirekonomi-uzerindeki-etkileri-nelerdir.

OECD. (2023). OECD Economic Surveys: Türkiye 2023. s. https://www.oecd.org/en/publications/2023/02/oecd-economic-surveys-turkiye-2023_816ce823.html.

Olgun, E. (2022). Interest Rate and Inflation: Is there a Fisher or Neo-Fisher Effect? Evidence from Turkey. Yönetim Bilimleri Dergisi Vol:20 Iss:45 , s. 759-775.

Olorogun, L. (2024). A VAR Framework of Exchange Rates, Interest Rates, and Inflation Through COVID-19 in Turkey: Empirical Evidence From Linear

Cointegration and Causality Analysis. Qeios, s. https://doi.org/10.32388/HTLWJ3.2.

Öniş, Z., & Güven, A. (2011). Global Crisis, National Responses: The Political Economy of Turkish Exceptionalism. New Political Economy Vol:16 Issue:5, s. https://doi.org/10.1080/13563467.2011.530346.

Özatay, F. (2008). Türkiye'de Enflasyon Hedeflemesi: Başarılar ve Sorunlar. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metinleri, 2008/1.

Özdurak, C., & Ozmutlu, S. (2024). The Divergence of Bank Lending Rates from Policy Rates in Turkey: A Monetary Experiment or an Unconventional Approach in Dealing with High Inflation. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , s. https://doi.org/10.14780/muiibd.1394213.

Özen, E., Özdemir, L., & Grima, S. (2020). The Relationship between the Exchange Rate, Interest Rate and Inflation: The Case of Turkey. Scientific on Economics and Business Cilt 67 Sayı:2, s. https://doi.org/10.47743/saeb-2020-0014.

Perera, P., Silva, N., & Silva, N. (2018). The Impact of Interest Rate in Determining Exchange Rate: Revisiting Interest Rate Parity Theory. (Faculty of Commerce and Management Studies, University of Kelaniya, Sri Lanka) Vol:1.

Purnomo, D., & Wibowo, W. (2024). The Effect of Interest Rates and Inflation on Economic Growth in ASEAN-5 Countries. Journal of Developing Economies Vol:9 No.2 , s. https://doi.org/10.20473/jde.v9i2.52413.

Reuters. (2025). EBRD raises Turkey 2025 growth forecast, flags political, market risks. s. https://www.reuters.com/world/middle-east/ebrd-raises-turkey-2025-growth-forecast-flags-political-market-risks-2025-09-25/.

Reuters. (2025). Turkey annual inflation seen at 32.5% in September, monthly rate 2.6%. s. https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-annual-inflation-seen-325-september-monthly-rate-26-2025-09-26/.

Reuters. (2025). Turkey nears exit from costly FX-protected deposit scheme. s. https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-nears-exit-costly-fx-protected-deposit-scheme-2025-08-08/.

Reuters. (2025). Turkish central bank govenor says will keep tight monetary policy stance. s. https://www.reuters.com/world/middle-east/turkish-central-bank-governor-says-will-keep-tight-monetary-policy-stance-2025-09-25/.

Saraç, T., & Karagöz, K. (2016). Impact of Short-term Interest Rate on Exchange Rate: The Case of Turkey. Procedia Economics and Finance Vol:38 Pages:195-202, s. https://doi.org/10.1016/S2212-5671(16)30190-3.

Sari, D., Asngari, I., Hidayat, A., & Andaiyani, S. (2023). The Effect of Interest Rates, Exchange Rates and Output Gap on Inflation in Five ASEAN Countries: A Panel Data Evidence. Journal of Applied Economic Research. 2023. Vol. 22. №1. Pp. 6-29, s. https://dio.org/10.15826/vestnik.2023.22.1.001.

Sari, R., & Veronica, M. (2024). Effect of Interest Rates, Economic Growth and Inflation on Profitability in Mining Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange. Universitas Indo Global Mandiri vol:15 Iss:2 pp:134-138, s. https://doi.org/10.36982/jiegmk.v15i2.4890.

Subaşat, T. (2014). The Political Economy of Turkey's Economic Miracle. Journal of Balkan and Near Eastern Studies Vol:16 Issue:2, s. https://doi.org/10.1080/19448953.2014.910396.

Şahin, B., & Dereli, D. (2019). An evaluation on inflation in turkey after 1980 and the analysis of relationship between inflation, interest rates and exchange rates. Pressacademia Journal of Economics, Finance and Accounting Vol:6 Iss:3, s. https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2019.1111 .

Şahin, B., & Dereli, D. (2019). An Evaluation On Inflation In Turkey After 1980 And The Analysis Of Relationship Between Inflation, Interest Rates And Exchange Rates . Journal of Economics Finance and Accounting Vol:6 Issue:3, s. 124-134 https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2019.1111.

Şimşek, D., & Hepaktan, C. (2019). Ticari Açıklık, İstihdam ve Enflasyon İlişkisi: Türkiye Örneği. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(4), s. 316-336.

TCMB. (2022). 2022 Para ve Kur Politikası. TCMB Yayınları., s. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e9d73d1f-1523-46ea-a307-bb74fe366389/2022%2BPara%2Bve%2BKur%2BPolitikas%C4%B1.pdf?MOD=AJPERES.

TCMB. (2023). Inflation Report 2023-III / Box 2.5: Exchange Rate Pass-Through to Consumer Prices. s. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/aadb0b28-8a99-4a36-8a6e-9f759a0135b5/Inflation+Report+2023iii.pdf.

TCMB. (2024). Monetary Policy Report 2024. s. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0d3e3c3e-5b0e-4b3e-9f98-4e5e5e5e5e5e/MonetaryPolicyReport2024.pdf.

TCMB. (2025). EVDS Elektronik veri dağıtım sistemi. s. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Reel+Sektor+Istatistikleri/Sektor+Bilancolari/.

TÜİK. (2025). data tüik. s. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=T%C3%BCketici-Fiyat-Endeksi-A%C4%9Fustos-2025-54183&dil=1.

Ülke, V., & Berument, H. (2015). Asymmetric Effects of Monetary Policy Shocks on the Economic Performance: Empirical Evidence from Turkey. Social Science Research Network.

World Bank. (2025). The Overview: Development news, research, data. s. https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview.

Yamaçli Sürekçi, D. (2016). The Effects of Exchange Rate and Interest Rate on Producer Prices in Turkey. Global Journal of Management and Business Research Vol:16 Iss:7.

Yamaçlı, V. (2016). Türkiye'de döviz kuru, faiz oranları ve üretici fiyatları ilişkisi. EconWorld Conference Paper.

Yenice, S., & Yenisu, E. (2019). Türkiye'de döviz kuru, enflasyon ve faiz oranlarinin etkileşimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt:21 Sayı:4, s. https://doi.org/10.16953/deusosbil.467312.

Yılmaz, G. (2010). Merkez Bankası'nın Döviz Kuruna Müdahalesinin Nedenleri ve Etkileri. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 47(544), 25-36, s. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223352.

Yılmaz, N. (2021). Exchange rate pass-through to consumer prices in Turkey. Munich Personal RePEc Archive, s. https://ideas.repec.org/p/pra/mprapa/105895.html.

Yılmazkuday, H. (2021). Drivers of Turkish Inflation. Quarterly Review of Economics and Finance, Forthcoming , s. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3957382.

Zayed, N., Kader, S., Ray, K., Shahi, K., & Neloy, A. (2020). Testing Purchasing Power Parity (PPP) to Examine Economic Openness of Turkey Economy: 1958-2018. Journal of Humanities, Arts and Social Science, s. http://dx.doi.org/10.26855/jhass.2020.07.008.

KAYNAKLAR

Balcı, U. (2021). *Kripto paraların ceza hukuku boyutu ve Türk mevzuatındaki muhtemel düzenlenme yeri. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 155*, 203–224.

Bibi, S. (2023). *Money in the time of crypto. Research in International Business and Finance, 65*, 101964.

Bouri, E., Molnár, P., Azzi, G., Roubaud, D., & Hagfors, L. I. (2017). On the hedge and safe haven properties of Bitcoin: Is it really more than a diversifier?. Finance Research Letters, 20, 192-198.

Buterin, V. (2014). A next-generation smart contract and decentralized application platform. white paper, 3(37), 2-1.

Chey, H.-k. (2023). *Cryptocurrencies and the IPE of money: An agenda for research. Review of International Political Economy, 30*(4), 1605–1620.

Desan, C. (2013). *Creation Stories: Myths about the Origin of Money. Harvard Public Law Working Paper No. 13-20.*Harvard University.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. Journal of business research, 133, 285-296.

Dülger, M. V. (2024). *Kripto varlıkların suç gelirlerinin aklanmasında kullanılması ve alınması gereken önlemler. Hukuk Fakültesi Dergisi, 10*(1), 41–94.

Elmas, B., & Aydın, S. (2021). *Geçmişten günümüze paranın tarihi: Fiziki paradan kripto paraya. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı 2021)*, 253–264.

Erkuş, H., & Gümüş, A. (2019). *Blockchain ve Kripto Paraların Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 41–49.

Galasso, J. (2024). *The crypto revolution: A comparative analysis of crypto regulation in the United States and the European Union. Touro Law Review, 39*(4), 1393–1425.

Garfield, E. (1972). Citation analysis as a tool in journal evaluation: Journals can be ranked by frequency and impact of citations for science policy studies. Science, 178(4060), 471-479.

Glänzel, W., & Schubert, A. (2005). Domesticity and internationality in co-authorship, references and citations. Scientometrics, 65(3), 323-342.

Gürsoy, S. ve Kartal, K. (2020). Takas Ekonomisinden Altın Paraya, Kâğıt Paradan Dijital (Sanal) Paraya Dönüşüm: Kripto Paralar; Bitcoin ve Blockchain

Sistemlerinin Araştırılması. Samet Gürsoy ve Derya Ağcadağ (Ed.), İktisat ve İşletme Alanında Değişen Yaklaşımlar. (ss. 79-106). Ankara: İksad Yayınevi.

İşler, B., Takaoğlu, M., & Küçükali, U. F. (2019). Blokzinciri ve kripto paralarin insanliğa etkileri. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 3(2), 71-83.

Korpas, L. M., Frey, S., & Tan, J. (2023). *Political, economic, and governance attitudes of blockchain users. Frontiers in Blockchain, 6*, 1125088.

Menger, C. (1892). *On the origins of money. The Economic Journal, 2*(6), 239–255. (Reprinted 2009 by Ludwig von Mises Institute).

Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.*

Öztürk, L., & Sülüngür, E. (2021). *The regulation problem of cryptocurrencies.* In C. Cobanoglu & V. Della Corte (Eds.), *Advances in global services and retail management* (Vol. 2, pp. 1–12). USF M3 Publishing.

Persson, O., Glänzel, W., & Danell, R. (2004). Inflationary bibliometric values: The role of scientific collaboration and the need for relative indicators in evaluative studies. Scientometrics, 60(3), 421-432.

PwC. (2022). *PwC global crypto regulation report 2023 (updated December 19, 2022).* PricewaterhouseCoopers Global. https://www.pwc.com/gx/en/about/new-ventures/crypto-center.html

Rigley, C. (2022). *A Comparative Analysis of Global Cryptocurrency Regulation. Renée Crown University Honors Capstone Projects* (No. 1880). Syracuse University.

Shujaat, S. (2025). A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON ENTREPRENEURIAL INTENTION: AN EXAMPLE OF WEB OF SCIENCE. Экономический вектор, (1 (40)), 192-197.

Small, H. (1973). Co-citation in the scientific literature: A new measure of the relationship between two documents. Journal of the American Society for information Science, 24(4), 265-269.

Smyrniotaki, E. (2022). *Cryptocurrencies and the State: Can They Become Disruptive Enough to Overthrow the Status Quo? Journal of Politics and Ethics in New Technologies and AI, 1*(1), e31234.

Şenbayram, E. A. (2019). Paranin Geldiği Uç Nokta: Bitcoin. Econharran, 3(4), 72-92.

Tu, K. V., & Meredith, M. W. (2015). *Rethinking virtual currency regulation in the Bitcoin age. Washington Law Review, 90*(1), 271–346.

Tüfekci, A., & Karahan, Ç. (2019). *Blokzincir teknolojisi ve kamu kurumlarınca verilen hizmetlerde blokzincirin kullanım durumu. Verimlilik Dergisi, 2019*(4), 157–193.

Üzümcü, R., & Yıldırım, Y. (2022). *Kripto paraların hukuki statüleri ve sözleşmeler içerisindeki yerleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 13*(33), 271–291.

Wray, L. R. (2012). Modern money theory: A primer on macroeconomics for sovereign monetary systems.(2012 edition) University of Missourt-Kansas City.

Yli-Huumo, J., Ko, D., Choi, S., Park, S., & Smolander, K. (2016). Where is current research on blockchain technology?—a systematic review. PloS one, 11(10), e0163477.

Zheng, Z., Xie, S., Dai, H. N., Chen, X., & Wang, H. (2018). Blockchain challenges and opportunities: A survey. International journal of web and grid services, 14(4), 352-375.

KAYNAKLAR

Adiandari, A. M. (2023). Navigating the digital society: financial literacy as a tool for empowerment. *Khazanah Sosial*, 5(4), 661-671. https://doi.org/10.15575/ks.v5i4.30792

Ahmad, I. (2024). The role of strategic financial management in enhancing corporate value and competitiveness in the digital economy. *Economía Chilena*, 27(1), 1-07. https://doi.org/10.36923/economa.v27i1.116

Andriani, A. ve Hermantoro, B. (2023). Optimizing financial technology literacy in minimizing phishing threats (case study of indonesian sharia bank customers). *ICIP*, 1, 38-52. https://doi.org/10.24090/icip.v1i1.302

Athia, I., Soetjipto, B., & Efendi, E. (2023). The improvement of msmes' business performance during the covid-19 pandemic through financial and digital literacy. *Jurnal Ekonomi Bisnis Dan Kewirausahaan*, 12(1). https://doi.org/10.26418/jebik.v12i1.58984

Aulia, A., Rahayu, R., & Bahari, A. (2023). The influence of digital financial literacy on financial well-being with financial behavior as a moderation variable: communities in west Sumatra. *Jurnal Akuntansi*, 13(2), 141-149. https://doi.org/10.33369/jakuntansi.13.2.141-149

Avira, S., Rofiah, R., Setyaningsih, E., & Utami, S. (2023). Digital transformation in financial management: harnessing technology for business success. *Influence International Journal of Science Review*, 5(2), 336-345. https://doi.org/10.54783/influencejournal.v5i2.161

Azeez, N. P. A. ve Akhtar, S. M. J. (2021). Digital financial literacy and its determinants: an empirical evidences from rural India. *South Asian Journal of Social Studies and Economics,* 11 (2), 8-22. https://doi.org/10.9734/sajsse/2021/v11i230279

Białowolski, P., Cwynar, A., & Węziak-Białowolska, D. (2024). The role of financial literacy in reducing financial distress: what if consumers were perfectly financially literate?. *Journal of Consumer Affairs*, 58(4), 946-975. https://doi.org/10.1111/joca.12605

Björklund, M. ve Sandahl, J. (2021). Inviting students to independent judgement: teaching financial literacy as citizenship education. *Citizenship Social and Economics Education*, 20(2), 103-121. https://doi.org/10.1177/20471734211029494

Böhm, P., Böhmová, G., Gazdíková, J., & Šimková, V. (2023). Determinants of financial literacy: analysis of the impact of family and socioeconomic variables on undergraduate students in the Slovak republic. *Journal of Risk and Financial Management,* 16(4), 252. https://doi.org/10.3390/jrfm16040252

Choung, Y., Chatterjee, S., & Pak, T. (2023). Digital financial literacy and financial well-being. *Finance Research Letters*, 58, 104438. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104438

Dewi, V., Herwany, A., Widyarini, M., & Widyastuti, U. (2023). Factors affecting the intention to invest in cripto assets among indonesian youth. *Jurnal Aset (Akuntansi Riset),* 15(1), 155-166. https://doi.org/10.17509/jaset.v15i1.56897

Dewi, V. I., Febrian, E., Effendi, N., Anwar, M., & Nidar, S. R. (2020). Financial literacy and its variables: the evidence from Indonesia. *Economics & Sociology,* 13(3), 133-154. https://doi.org/10.14254/2071-789x.2020/13-3/9

Dewmini, E.A.T., Wijekumara, J.M.N., & Sugathadasa, D.D.K. (2023). Digital financial literacy on financial behaviour among management undergraduates of state universities in Sri Lanka. *Journal of Management Matters,* 10(2), 73-89. https://doi.org/10.4038/jmm.v10i2.56

Fitriyah, A. ve Rahmawati, N. (2022). Digital platform, financial literacy and motivation on generation z's decision to invest in islamic stocks: a structural equation modelling analysis. *Muqtasid Jurnal Ekonomi Dan Perbankan Syariah,* 13(2), 112-126. https://doi.org/10.18326/muqtasid.v13i2.112-126

Fundira, M., Edoun, E.I., & Pradhan, A. (2023). Adapting to the digital age: investigating the frameworks for financial services in modern communities. *Business Strategy & Development*, 7(1). https://doi.org/10.1002/bsd2.303

Furinto, A., Tamara, D., Yenni & Rahman, N. J. (2023). Financial and digital literacy effects on digital investment decision mediated by perceived socio-economic status. *E3s Web of Conferences*, 426, 02076. https://doi.org/10.1051/e3sconf/20234260207

Golden, W. ve Cordie, L. (2022). Digital financial literacy. Adult Literacy Education the International *Journal of Literacy Language and Numeracy,* 4(3), 20-26. https://doi.org/10.35847/wgolden.lcordie.4.3.20

Gosal, G. ve Nainggolan, R. (2023). The influence of digital financial literacy on indonesian SMEs' financial behavior and financial well-being. *International Journal of Professional Business Review*, 8(12), e04164. https://doi.org/10.26668/businessreview/2023.v8i12.4164

Goyal, K. ve Kumar, S. (2020). Financial literacy: a systematic review and bibliometric analysis. *International Journal of Consumer Studies*, 45(1), 80-105. https://doi.org/10.1111/ijcs.12605

Hapsoro, D., Saputro, J.A., Indraswono, C., Hatta, A.J., & Sabandi, M. (2022). Effect of gender as a moderating variable on financial vulnerability using hierarchical regressions: survey evidence from indonesian traditional

market traders. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(4), 171-182. https://doi.org/10.21511/imfi.19(4).2022.14

Hasan, R., Ashfaq, M., Parveen, T., & Gunardi, A. (2023). Financial inclusion – does digital financial literacy matter for women entrepreneurs?. *International Journal of Social Economics*, 50(8), 1085-1104. https://doi.org/10.1108/ijse-04-2022-0277

Hassan, A.O., Onunka, T., Abitoye, O., Oriji, O., & Daraojimba, C. (2023). Digital financial literacy platforms and their impact on nigerian secondary school students' transition to university: a review. *Business Organizations and Society*, 1(2), 96-103. https://doi.org/10.26480/bosoc.02.2023.74.81

Hayes, C. (2024). *Using gamification to influence user success in personal finance applications* [Master of Digital Media in the program of Digital Media]. Ryerson Üniversitesi. https://doi.org/10.32920/25164623.v1

Kakinuma, Y. (2022). Financial literacy and quality of life: a moderated mediation approach of fintech adoption and leisure. International *Journal of Social Economics*, 49(12), 1713-1726. https://doi.org/10.1108/ijse-10-2021-0633

Kass-Hanna, J., Lyons, A.C., & Liu, F. (2022). Building financial resilience through financial and digital literacy in south asia and sub-saharan africa. *Emerging Markets Review*, 51, Part A, 100846. https://doi.org/10.1016/j.ememar.2021.100846

Kaur, K. ve Sahni, N. (2023). Influence of financial attitude, financial socialisation and digital financial literacy on personal financial management behaviour of women of punjab. *International Journal for Multidisciplinary Research,* 5(3). https://doi.org/10.36948/ijfmr.2023.v05i03.3899

Khadka, S. ve Khadka, A. K. (2024). The influence of financial literacy on individual savings: a study of university staff. *Nep. Mgt. Rev*., 20(1), 68-81. https://doi.org/10.3126/tnmr.v20i1.64741

Kusumawardhani, R., Ningrum, N.K., & Rinofah, R. (2023). Investigating digital financial literacy and its impact on smes' performance: evidence from indonesia. *International Journal of Professional Business Review*, 8(12), e04097. https://doi.org/10.26668/businessreview/2023.v8i12.4097

Liu, P. (2024). How does parental education affect consumer financial literacy? evidence from the usa. *Asian Journal of Education and Social Studies,* 50(6), 573-590. https://doi.org/10.9734/ajess/2024/v50i61433

Mangawing, L.A., Sulianto, T., Sari, A.P., Jafri, L.A.U. & Ramadhan, W. (2023). The influence of digital financial literacy on msme performance in Balikpapan city. *Proceeding of the International Seminar on Business Economics Social*

Science and Technology (Isbest), 3(1). https://doi.org/10.33830/isbest.v3i1.1348

Muat, S., Fachrurrozi, F., & Sari, N. (2024). How do digital financial literacy, financial behavior, and skills affect financial well-being? an exploratory study on gen z. *Integrated Journal of Business and Economics*, 8(1), 728-744. https://doi.org/10.33019/ijbe.v8i1.851

Nursanti, A. ve Trinugroho, I. (2024). The effect of financial literacy on the ability to detect investment fraud. *International Journal of Social Science Research and Review*, 6(12), 323-337. https://doi.org/10.47814/ijssrr.v6i12.1840

Okičić, J. ve Jukan, M.K. (2023). Financial inclusion and digital financial literacy: the case of microfinance sector in Bosnia and Herzegovina. https://doi.org/10.5772/intechopen.1002897

Pandeirot, L. ve Aseng, A. (2024). Closing the gap between financial literacy and financial inclusion. *Jurnal Informatika Ekonomi Bisnis*, 443-447. https://doi.org/10.37034/infeb.v6i2.877

Putra, A.T., Inanna, Tahir, T., & Hasan, M. (2023). Analysis of financial literacy and digital literacy on the sustainability of micro, small and medium enterprises (MSMEs). I*nternational Journal of Asian Business and Management*, 2(6), 977-992. https://doi.org/10.55927/ijabm.v2i6.6978

Rahayu, E. ve Adi, H. (2024). The application of human resource management to the financial management of village-owned enterprises (bumdes) by utilizing digital technology. *Airlangga Development Journal*, 8(1), 84-90. https://doi.org/10.20473/adj.v8i1.56130

Rahayu, R., Ali, S., Aulia, A., & Hidayah, R. (2022). The current digital financial literacy and financial behavior in indonesian millennial generation. *Journal of Accounting and Investment*, 23(1), 78-94. https://doi.org/10.18196/jai.v23i1.13205

Ranjithaa. K.C, Sreeya B (2023). Importance of Inclusion of Financial Literacy in National Educational Policy: A Study with Salaried Employees in Tamil Nādu.Journal for Educators, *Teachers and Trainers*, 14(1). 120-130. https://doi.org/10.47750/jett.2023.14.01.011

Respati, D., Widyastuti, U., Nuryati, T., Musyaffi, A. M., Handayani, B.D., & Ali, N.R. (2023). How do students' digital financial literacy and financial confidence influence their financial behavior and financial well-being?. *Nurture*, 17(2), 40-50. https://doi.org/10.55951/nurture.v17i2.154

Shukla, S. ve Gupta, H. (2024). Conceptual study of financial literacy and financial inclusion: among the millennial's. *Interantional Journal of Scientific*

Research in Engineering and Management, *IJSREM* 08(05), 1-5. https://doi.org/10.55041/ijsrem33830

Steen, A., Graves, C., D'Alessandro, S., & Shi, H. X. (2023). Managing digital assets on death and disability: an examination of the determinants of digital asset planning literacy. *Australian Journal of Management*, 49(4), 561-580. https://doi.org/10.1177/03128962231157005

Suhana, P., Maryanti, R., & Wulandary, V. (2022). Building motivation in saving on elementary school students through financial literacy. *Indonesian Journal of Multidiciplinary Research*, 2(1), 131-136. https://doi.org/10.17509/ijomr.v2i1.38657

Tiony, O. K. ve Yin, Y. (2023). The impact of digital financial services on financial inclusion in Kenya*. American Journal of Industrial and Business Management,* 13(06), 593-628. https://doi.org/10.4236/ajibm.2023.136035

Umar, S. O. ve Dalimunthe, Z. (2024). Financial literacy and digital literacy to awareness of investment scams among indonesian college students. *Eduvest - Journal of Universal Studies*, 4(8), 7215-7227. https://doi.org/10.59188/eduvest.v4i8.1297

Widyastuti, U., Respati, D. K., & Mahfirah, T. F. (2024). Digital financial literacy and digital financial inclusion: a multigroup analysis based on gender. *Humanities and Social Sciences Letters*, 12(1), 33-42. https://doi.org/10.18488/73.v12i1.3617

Zhang, Y. (2024). Exploration of finance digital transformation path based on rpa technology. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1). https://doi.org/10.2478/amns-2024-0976

KAYNAKLAR

Adeyelu, O., Ugochukwu, C., & Shonibare, M. (2024). Ethical implications of AI in financial decision – making: A review with real world applications. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, *6*(4), 608–630. https://doi.org/10.51594/ijarss.v6i4.1033

Chopra, P. (2024). Ethical implications of AI in financial services: Bias, transparency, and accountability. *International Journal of Scientific Research in Computer Science Engineering and Information Technology*, 10(5), 306–314. https://doi.org/10.32628/cseit241051017

Dănescu, T., Spătăcean, I., Popa, M., & Sîrbu, C. (2021). The impact of corporate governance mechanism over financial performance: Evidence from Romania. *Sustainability*, 13(19), 10494. https://doi.org/10.3390/su131910494

Das, S. (2024). Bridging India's financial divide: The power of artificial intelligence and machine learning. *International Journal for Multidisciplinary Research*, *6*(5). https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i05.29801

Difoasih, G., & Sihombing, P. (2023). Financial distress solutions through improved financial performance and GCG with CSR as moderating variable for consumer services companies. *Jurnal Manajemen*, *14*(1), 156. https://doi.org/10.32832/jm-uika.v14i1.9391

Duan, K. (2024). Challenges and development of fintech in the era of artificial intelligence. *Frontiers in Business Economics and Management*, *12*(3), 12–15. https://doi.org/10.54097/8qy1oplc

Faraji, M., Shikder, F., Hasan, M., Islam, M., & Akter, U. (2024). Examining the role of artificial intelligence in cyber security (CS): A systematic review for preventing prospective solutions in financial transactions. *International Journal of Religion*, *5*(10), 4766–4782. https://doi.org/10.61707/7rfyma13

Farazi, M. (2024). Exploring the role of artificial intelligence in managing emerging risks: An in-depth study of AI applications in financial institutions' risk frameworks. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, *06*(10), 20–40. https://doi.org/10.37547/tajmei/volume06issue10-004

Freire, C., Carrera, F., Auquilla, P., & Cevallos, G. (2020). Independence of corporate governance and its relation to financial performance. *Problems and Perspectives in Management*, *18*(3), 150–159. https://doi.org/10.21511/ppm.18(3).2020.13

Ghaazi, A., Yaseen, M., Qayoom, A., Munir, S., & Mahmood, A. (2024). The role of corporate governance, integrated reporting and financial sustainability in Islamic banking of Pakistan; a conceptual review. *JPR*, *10*(2), 153–157. https://doi.org/10.61506/02.00217

Guo, H., & Polák, P. (2024). Finance centralization—Research on enterprise intelligence. *Humanities and Social Sciences Communications*, *11*(1). https://doi.org/10.1057/s41599-024-04098-8

Hajj, M., & Hammoud, J. (2023). Unveiling the influence of artificial intelligence and machine learning on financial markets: A comprehensive analysis of AI applications in trading, risk management, and financial operations. *Journal of Risk and Financial Management*, *16*(10), 434. https://doi.org/10.3390/jrfm16100434

He, S. (2024). The impact of AI development on the future development of financial industry. *Highlights in Business Economics and Management*, *39*, 987–992. https://doi.org/10.54097/bvxt0d97

Jain, R. (2023). Role of artificial intelligence in banking and finance. *Journal of Management and Science*, *13*(3), 1–4. https://doi.org/10.26524/jms.13.27

Jejeniwa, T., Mhlongo, N., & Jejeniwa, T. (2024). AI solutions for developmental economics: Opportunities and challenges in financial inclusion and poverty alleviation. *International Journal of Advanced Economics*, *6*(4), 108–123. https://doi.org/10.51594/ijae.v6i4.1073

Juhandi, N. (2022). Boardroom integrity and the crusade against fraud: Navigating corporate governance in Indonesia. *Journal of Economics and Business Letters*, *2*(1), 1–3. https://doi.org/10.55942/jebl.v2i1.279

Kanupriya (2024). Opportunities and challenges of AI in financial risk management: A brief labour-centric analysis. *Forum. Econ. Fin. Stud.*, *2*(2), 1758. https://doi.org/10.59400/fefs1758

Kapri, S., & Professor, A. (2023). The role of corporate governance in mitigating financial risk: An Indian experiences (2021). *JCDR*, *12*(06). https://doi.org/10.48047/jcdr.2021.12.06.329

Khadka, S., Rai, B., & Khadka, A. (2023). AI-driven customization in financial services: Implications for social innovation in Nepal. *NCC Journal*, *8*(1), 1–11. https://doi.org/10.3126/nccj.v8i1.63128

Khan, A. (2024). AI in finance disruptive technologies and emerging opportunities. *JAIGS*, *3*(1), 155–170. https://doi.org/10.60087/jaigs.v3i1.76

Kulmie, D., & Ibrahim, M. (2024). Bank corporate governance: Shield against fraud. *Journal of Ecohumanism*, *3*(3), 1917–1932. https://doi.org/10.62754/joe.v3i3.3582

Leng, R. (2024). Exploring AI's role in enhancing risk assessment models in financial quantitative trading. *JAEPS*, *12*(1), 1–5. https://doi.org/10.54254/2977-5701/12/2024110

Liestyowati, L. (2024). Islamic ethics in business and finance: Implication for corporate governance and responsibility. *COUNT*, *1*(3), 195–213. https://doi.org/10.62207/h5emhx78

Liu, X. (2023). New characteristics of AI analysis of financial risks and their transmission traceability paths. *International Journal of Big Data Intelligent Technology*, *4*(1). https://doi.org/10.38007/ijbdit.2023.040105

Lu, H., Peng, Y., Ding, J., & Fu, Z. (2024). Integration and transformation: The impact and applications of artificial intelligence in the financial sector. *Applied and Computational Engineering*, *42*(1), 140–146. https://doi.org/10.54254/2755-2721/42/20230769

Mahurkar, R., Iyer, M., Vunyale, N., Shruti, V., & Kumar, A. (2023). Role of auditors in ensuring effective corporate governance and financial reporting. *EEL*, *13*(5), 637–646. https://doi.org/10.52783/eel.v13i5.803

Maseke, B. (2024). The transformative power of artificial intelligence in banking client service. *South Asian Journal of Social Studies and Economics*, *21*(3), 93–105. https://doi.org/10.9734/sajsse/2024/v21i3787

Masood, F. (2024). Impact of artificial intelligence on financial markets. *International Journal of Emerging Multidiciplinaries Social Science*, *3*(1), 8. https://doi.org/10.54938/ijemdss.2024.03.1.359

Milon, M. (2024). Gravitating towards artificial intelligence on anti-money laundering a PRISMA based systematic review. *International Journal of Religion*, *5*(7), 303–315. https://doi.org/10.61707/py0fe669

Mogaji, E., Farquhar, J., Esch, P., Durodié, C., & Perez-Vega, R. (2022). Guest editorial: Artificial intelligence in financial services marketing. *The International Journal of Bank Marketing*, *40*(6), 1097–1101. https://doi.org/10.1108/ijbm-09-2022-617

Mogaji, E., & Nguyen, N. (2021). Managers' understanding of artificial intelligence in relation to marketing financial services: Insights from a cross-country study. *The International Journal of Bank Marketing*, *40*(6), 1272–1298. https://doi.org/10.1108/ijbm-09-2021-0440

Mohan, M. (2024). AI in fraud detection: Evaluating the efficacy of artificial intelligence in preventing financial misconduct. *JES*, *20*(3s), 1332–1338. https://doi.org/10.52783/jes.1508

Moridu, I. (2023). The role corporate governance in managing financial risk: A qualitative study on listed companies. *The Es Accounting and Finance*, *1*(03), 176–183. https://doi.org/10.58812/esaf.v1i03.110

Nahar, J., Jahan, N., Shorna, S. A., & Joy, Z. (2024). Foundations, themes, and research clusters inartificial intelligence and machine learning infinance: A bibliometric analysis. *AJSTEME*, *4*(3), 63–74. https://doi.org/10.69593/ajsteme.v4i03.89

Odeyemi, O., Mhlongo, N., Nwankwo, E., & Soyombo, O. (2024). Reviewing the role of AI in fraud detection and prevention in financial services. *International Journal of Science and Research Archive*, *11*(1), 2101–2110. https://doi.org/10.30574/ijsra.2024.11.1.0279

Oriji, O., Shonibare, M., Daraojimba, R., Abitoye, O., & Daraojimba, C. (2023). Financial technology evolution in Africa: A comprehensive review of legal frameworks and implications for AI-driven financial services. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, *5*(12), 929–951. https://doi.org/10.51594/ijmer.v5i12.627

Pamuk, M., Schümann, M., & Nickerson, R. (2024). What do the regulators mean? A taxonomy of regulatory principles for the use of AI in financial services. *Machine Learning and Knowledge Extraction*, *6*(1), 143–155. https://doi.org/10.3390/make6010008

Park, J. Y., Ryu, J. P., & Shin, H. J. (2016). Robo advisors for portfolio management. *Advanced Science and Technology Letters*, *141*, 104–108.

Primec, A., & Belak, J. (2018). Towards socially responsible corporate governance with authorities' interventions. *Management*, *23*(1), 203–219. https://doi.org/10.30924/mjcmi/2018.23.1.203

Rahmani, F. M., & Zohuri, B. (2023). The transformative impact of AI on financial institutions, with a focus on banking. *Journal of Engineering and Applied Sciences Technology*, *SRC/JEAST-279*, 1–6. https://doi.org/10.47363/jeast/2023(5)192

Rouhollahi, Z. (2021). Towards artificial intelligence enabled financial crime detection. https://doi.org/10.48550/arxiv.2105.10866

Sahut, J., Saadi, S., Switzer, L., & Teulon, F. (2018). Ethical finance and governance. *Journal of Applied Accounting Research*, *19*(2), 202–205. https://doi.org/10.1108/jaar-12-2017-0139

Sari, Y., & Indrabudiman, A. (2024). The role of artificial intelligence (AI) in financial risk management. *Formosa Journal of Sustainable Research*, *3*(9), 2073–2082. https://doi.org/10.55927/fjsr.v3i9.11436

Sharma, M. (2023). A study: How AI is incorporated in the Middle East banking. *Journal for Research in Applied Sciences and Biotechnology*, *2*(3), 202–208. https://doi.org/10.55544/jrasb.2.3.27

Singh, C. (2023). Artificial intelligence and deep learning: Considerations for financial institutions for compliance with the regulatory burden in the United Kingdom. *Journal of Financial Crime*, *31*(2), 259–266. https://doi.org/10.1108/jfc-01-2023-0011

Singh, S. (2024). Artificial intelligence and machine learning in financial services: Risk management and fraud detection. *JES*, *20*(6s), 1418–1424. https://doi.org/10.52783/jes.2929

Sinha, V., Kumar, A., & Siddharth, T. (2023). The effect of artificial intelligence on digital financial inclusion in India. *Journal of Informatics Education and Research*, *3*(2), 2366–2371. https://doi.org/10.52783/jier.v3i2.392

Sun, Y. (2025). Optimization model of enterprise financial decisions driven by financial technology and application of intelligent algorithm. *International Journal of Information Technologies and Systems Approach*, *18*(1), 1–15. https://doi.org/10.4018/ijitsa.385546

Țîrcovnicu, G., & Haţegan, C. (2023). Integration of artificial intelligence in the risk management process: An analysis of opportunities and challenges. *Journal*

of Financial Studies, *8*(15), 198–214. https://doi.org/10.55654/jfs.2023.8.15.13

Vicario, R., Salas-Compás, B., Valcarce-Ruiz, L., Serrano, S., & Ramón, J. (2024). The impact of artificial intelligence in the financial sector: Opportunities and challenges. *International Journal of Business & Management Studies*, *05*(10), 33–42. https://doi.org/10.56734/ijbms.v5n10a4

Wang, M. (2024). Artificial intelligence empowers the construction of first-class financial management system. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, *9*(1). https://doi.org/10.2478/amns-2024-0518

Yahya, M. (2023). Exploring the relationship between corporate goernance mechanism and financial performance : Evidence from listed companies. *West Science Accounting and Finance*, *1*(02), 79–84. https://doi.org/10.58812/wsaf.v1i02.133

Yang, T., Xin, Q., Zhan, X., Zhuang, S., & Li, H. (2024). Enhancing financial services through big data and AI-driven customer insights and risk analysis. *Journal of Knowledge Learning and Science Technology Issn 2959-6386 (Online)*, *3*(3), 53–62. https://doi.org/10.60087/jklst.vol3.n3.p53-62

Zhao, M. (2022). Research on financial risk assessment based on artificial intelligence. *SHS Web of Conferences*, *151*, 01017. https://doi.org/10.1051/shsconf/202215101017

Zhao, S. (2024). Integrating artificial intelligence into ESG practices: Opportunities, challenges, and strategic solutions for corporate sustainability. *FE*, *1*(9). https://doi.org/10.61173/4vmfkg03

KAYNAKLAR

Aassve, A., & Melegaro, A. (2025). *Demographic projections and pension system sustainability in Italy*. Milan: Bocconi University Press.

Belloni, M., & Maccheroni, C. (2013). *Actuarial fairness when longevity increases: An evaluation of the Italian pension system*. The Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice, 38(4), 638–674. https://doi.org/10.1057/gpp.2013.27

Blangiardo, G. (2023). *Population ageing and welfare challenges in Italy*. Milan: ISTAT.

Cascione, C. M. (2024). *Demographic ageing and the protection of older persons in contemporary legal systems*. De Lege Ferenda. Advance online publication. https://hdl.handle.net/11586/521580

Culotta, F. (2021). *Life expectancy and demographic transitions in Southern Europe*. Rome: Sapienza University Press.

Damayana, R. (2023). *Fiscal sustainability under demographic pressure: The Italian case*. OECD Policy Papers, 74.

De Luigi, N., Rizza, R., & Santangelo, F. (2021). *Women and pensions in Italy: Gender imbalances and the equalization of retirement age*. Frontiers in Sociology, 6, 707591. https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.707591

East-West Centre. (2015). *Gender and fertility trends in Southern Europe*. Honolulu, HI: East-West Centre.

Egidio, L. (2013). *Demographic decline and social policy adaptation in Italy*. Turin: Centro Studi Sociali.

European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2024). *The 2024 Ageing Report: Economic and budgetary projections for*

the EU Member States (2022–2070) (Institutional Paper No. 279). Publications Office of the European Union.

Fabiani, M. (2024). *To retire or not to retire? A comprehensive examination of retirement decision dynamics in Italy*. Societies, 14(5), 63. https://doi.org/10.3390/soc14050063

Ferrera, M. (1996). *The "Southern model" of welfare in social Europe*. Journal of European Social Policy, 6(1), 17–37. https://doi.org/10.1177/095892879600600102

Franco, D., & Tommasino, P. (2020*). Lessons from Italy: A good pension system needs an effective broader social policy framework*. Intereconomics, 55(2), 73–81. https://doi.org/10.1007/s10272-020-0874-4

Leitner, S. (2003). *Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective*. European Societies, 5(4), 353–375. https://doi.org/10.1080/1461669032000127642

Leon, M., & Migliavacca, M. (2013). *Gender and welfare regimes in Southern Europe*. Social Politics, 20(1), 26–56.

Luigi, B., Contini, F., & Romano, L. (2021). *Reforming the Italian pension system: Fiscal sustainability and intergenerational equity*. Rome: Istituto di Previdenza Sociale.

Maccheroni, C. (2025). *Labour market fragmentation and pension system resilience in ageing Europe*. OECD Working Papers on Social Policy, 112.

Maccheroni, C., Bianchi, M., & Raitano, M. (2025). *Labour market fragmentation and longevity inequalities in Italy*. OECD Social Policy Review, 11.

Martin, J. P. (2015). *Ageing populations and the future of social spending*. Paris: OECD Publishing.

Marè, M., & Vidoli, F. (2025). *Trust, social capital and welfare resilience in ageing societies*. Bologna: Il Mulino.

Moreno, L. (2006). *The model of social protection in Southern Europe: Enduring familialism?.* Revue française des affaires sociales 1(5):73-95

Moreno, L. (2006). *Familism, social capital and welfare state reforms*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Moreno, L., & Marí-Klose, P. (2013). *Crisis and familism in Southern European welfare states*. Social Policy and Society, 12(1), 1–12.

Papadopoulos, T., & Roumpakis, A. (2013). *Familistic welfare capitalism in crisis: Social reproduction and economic adjustment in Southern Europe*. Journal of International and Comparative Social Policy, 29(3), 204–224.

Papadopoulos, T., & Roumpakis, A. (2013). *The Southern European welfare model and the crisis*. Social Policy and Administration, 47(6), 677–694.

Petrucci, F., & Margarito, L. (2025). *Regional inequalities and ageing in Italy: The double burden hypothesis*. Bari: Università degli Studi di Bari.

Piskorska, K., & Adamczyk, M. (2025). *Demographic ageing in the European Union: Comparative perspectives*. Warsaw: Polish Academy of Sciences.

Reynaud, J., & La Valle, M. (2021). *Italy's demographic turning point: Challenges and policy responses*. Rome: LUISS University Press.

Russo, M. (2025). *Identifying digital active ageing policies in the EU: The case of Italy*. E-Journal of International and Comparative Labour Studies, 14(1), 50–69.

Trentini, M. (2021). *Retirement timing in Italy: Rising age and the advantages of a stable working career*. Ageing & Society, 41(8), 1878–1896. https://doi.org/10.1017/S0144686X20000069

Zengarini, E. (2024). *Socioeconomic inequalities in longevity: Evidence from Italy*. Florence: European University Institute.

KAYNAKLAR

Acar, S., & Yeldan, A. E. (2016). Environmental impacts of coal subsidies in Turkey: A general equilibrium analysis. Energy Policy, 90, 1-15. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2015.12.003

AFAD. (2024). AFAD 2024 İdare Faaliyet Raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. https://www.afad.gov.tr/kurumsal-raporlar

Barbier, E. B. (2020). Greening the Post-pandemic Recovery in the G20. Environmental and Resource Economics, 76(4), 685-703. https://doi.org/10.1007/S10640-020-00437-W/TABLES/2

Bracking, S. (2019). Financialisation, Climate Finance, and the Calculative Challenges of Managing Environmental Change. Antipode, 51(3), 709-729. https://doi.org/10.1111/ANTI.12510

Çevikalp, S. (2019). Yeşil ekonomi çerçevesinde Türkiye'nin yenilenebilir enerji politikaları [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

FAO, IFAD, UNICEF, WFP, & WHO. (2023). The State of Food Security and Nutrition in the World 2023. FAO; IFAD; UNICEF; WFP; WHO. https://doi.org/10.4060/CC3017EN

Gallagher, K. P., & Kozul-Wright, R. (2019). A New Multilateralism for Shared Prosperity: Geneva Principles for a Global Green New Deal. https://unctad.org/publication/new-multilateralism-shared-prosperity-geneva-principles-global-green-new-deal

Gelgeç, A. (2018). Türkiye'nin enerji politikaları: 1980-2014 dönemi analizi [Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

IEA. (2023). World Energy Investment 2023. https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2023

IMF. (2024). Resilience and Sustainability Trust. https://www.imf.org/en/Topics/Resilience-and-Sustainability-Trust

IPCC. (2023). AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023 . https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/

İSO. (2024). Faaliyet Raporu 2024.

Koyuncu, T., & Karabulut, T. (2021). Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Enerji: Ampirik Bir Çalışma. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 17(2), 466-482. https://doi.org/10.17130/IJMEB.800169

Krogstrup, S., & Oman, W. (2019). Macroeconomic and Financial Policies for Climate Change Mitigation. IMF Working Papers, 19(185). https://doi.org/10.5089/9781513511955.001

Kurucu, A. A. (2015). Yeşil enerji: Türkiye'nin potansiyelinin ve uygulamalarının Avrupa'dan örneklerle karşılaştırılması [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

OECD. (2024). Forum on Green Finance and Investment 2024 . https://www.oecd.org/en/events/2024/10/forum-on-green-finance-and-investment-2024.html

Öz, E., & Erdoğan, H. (2020). Türkiye'nin enerji politikaları (1923-1980). http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11787/853

Peet, R. (2009). Unholy Trinity-The IMF, World Bank and WTO. Unholy Trinity. https://doi.org/10.5040/9781350223745

Stern, N. (2007). The economics of climate change: The stern review. The Economics of Climate Change: The Stern Review, 9780521877251, 1-692. https://doi.org/10.1017/CBO9780511817434

TCMB. (2023). Finansal İstikrar Raporu. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/finansal+istikrar+raporu/2023/sayi+36

Turan, C. (2018). 1980 Sonrası Türkiye'nin Enerji Politikası [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

TÜİK. (2024). Dış Ticaret İstatistikleri. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104

Türköz, K. (2023). Türkiye'de Kaynaklara göre Enerji Tüketimi ve Ekonomik Küreselleşme Yeşil Büyümeyi Destekliyor Mu? Son 50 Yıldan Ampirik

Bulgular. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(Özel Sayı), 157-170. https://doi.org/10.33206/MJSS.1321724

UNHCR. (2024). Global Trends report 2024 . https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024

United Nations. (2023). The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition. https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/

Vural, E. (2017). Sürdürülebilir gelişim ve çevre korumada yeşil enerji kaynaklarının rolü: Türkiye değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

WEF. (2024). Global Risks 2024. World Economic Forum. https://www.cmsr.si/en/news/2024052010333171/world-economic-forum-wef-global-risks-2024/?utm_source=chatgpt.com

WHO. (2023). Climate change. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health

World Bank Group. (2024, Eylül 19). World Bank Climate Finance Year 2024. World Bank Group. https://thedocs.worlWBank.org/en/doc/737327d214f08WB1ac7a1d655a343029-0020012024/original/World-Bank-Climate-Finance-FY24.pdf

World Bank Group. (2024, Aralık 13). Climate Action in 2024. https://www.worlWBank.org/en/news/feature/2024/12/13/a-climate-year-in-review

World Bank Group. (2025, Ağustos 4). World Bank and Clean Technology Fund Support Türkiye's Renewable Energy Goals with Power Transmission Project. https://www.worlWBank.org/en/news/press-release/2025/08/04/world-bank-and-clean-technology-fund-support-turkiye-s-renewable-energy-goals-with-power-transmission-project

Yeldan, A. E. (2023). Turkey: Challenges and strategies toward de-carbonization and sustainable development under the age of finance. The Japanese Political Economy, 49(2-3), 183-211. https://doi.org/10.1080/2329194X.2023.225994

KAYNAKLAR

Adjei-Bamfo, P., Domfeh, K. A., Bawole, J. N., Ahenkan, A., Maloreh-Nyamekye, T., Adjei-Bamfo, S., & Darkwah, S. A. (2020). An e-government framework for assessing readiness for public sector e-procurement in a lower-middle income country. *Information Technology for Development*, 26(4), 742-761.

Aktan, C. C., Ağcakaya, S. ve Dileyici, D. (2004). Kamu Maliyesinde Hesap Verme Sorumluluğu ve Mali Saydamlık. *Kamu maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar* (ss. 169-184). Aktan, C. C., Dileyici, D. ve Vural, Ġ. Y. (Eds). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Arrowsmith, S. (2011). Public Procurement Regulation: An Introduction. EuropeAid Coopeation Office.

Bakırtaş, D., & Aysu, A., (2018). *İnovasyon ve İnovasyon Odaklı Kamu Alımları: Avrupa Birliği Ülke Örnekleri ve Türkiye*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Brammer, S. & Walker, H. (2011). "Sustainable procurement in the public sector: an international comparative study", *International Journal of Operations & Production Management*, 31(4), 452–476.

Brass, C. (2023, 6 09). What Reduced Central Government Spend with SMEs Means for Public Sector Tendering. Executive Compass: https://www.executivecompass.co.uk/blog/news/reduced-spend-smes-tendering/.

Bratt, C., Hallstedt, S., Robèrt, K.-H., Broman, G. & Oldmark, J. (2013). "Assessment of criteria development for public procurement from a strategic sustainability perspective", *Journal of Cleaner Production*, 52, 309-316.

Caldecott, B. (2018). *Stranded Assets and the Environment: Risk, Resilience and Opportunity*. New York: Routledge.

CIPS Australia (2016). A Short History of Public Procurement. http://www.globalpublicprocurement.org/Documents/Resources/White-Papers/A-Short-History-of-Procurement.pdf

Coe, C. K. (1989). *Public Financial Management*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Commission of the European Communities. (2008). Public procurement for a better environment. Brussels: Commission of the European Communities.

Cortese, A. D. (1992). Education For An Environmentally Sustainable Future. *Environmental Science & Technology,* 26(6), 1108-1114.

EU. (2014). EU Directive 2014/24: EU Procurement Directive. Office of Government Procurement.

EUO (European Union Office) (2014). The National Public Procurement Strategy, Kosova. https://krpp.rksgov.net/krpp/PageFiles/File/draftLS/2014/00National%20Public%20Procurement%20Strategyv3_ENG.docx

European Comission. (2012). Green Puıblic Procurement: A collection of good practices. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission. (2016). Buying green! A handbook on green public procurement. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission. (2020). Wageningen's Social Return on Investment Policy. Making Socially Responsible Public Procurement Work: 71 Good Practice Cases.

European Commission. (2022). Sustainable Public Procurement – definition and guidance. European Commission.

European Commission (2025). "How to Apply Socially Responsible Public Procurement: An Impact-Driven Framework with Indicators and Practical Examples" https://public-buyers-community.ec.europa.eu/resources/how-apply-socially-responsible-public-procurement-impact-driven-framework-indicators-and

Evenett, S. J. (2003). Is There a Case for New Multilateral Rules on Transparency in Government procurement?. Simon J. Evenett ve the Swiss State Secretariat of Economic Affairs Berne (ed.). *The Singapore Issues and The World Trading System: The Road to Cancun and Beyond.* The World Trade Institute.

Filho, W. L., Skouloudis, A., Brandli, L. L., Salvia, A. L., Avila, L. V. & Rayman-Bacchus, L. (2019). Sustainability and procurement practices in higher education institutions: Barriers and drivers. *Journal of Cleaner Production*, 231, 1267-1280.

Freitas, J. & Villac, T. (2022). "Sustainable Public Procurement: Concept and Principles", In Responsible Consumption and Production (pp. 796-804). Cham: Springer International Publishing.

Gök, Y. (2010). Kamu İhale Hukukuna Hâkim Olan Ülkeler. *Dış Denetim Dergisi*, 12-23.

Gov UK. (2021, 03 29). Social Value Act: information and resources. Gov UK: https://www.gov.uk/government/publications/social-value-act-information-and-resources/social-value-act-information-and-resources.

Grandia, J. (2016). Finding the missing link: Examining the mediating role of sustainable public procurement behaviour. *Journal of Cleaner Production*. 124, 183-190.

Grandia, J., & Voncken, D. (2019). Sustainable public procurement: The impact of ability, motivation, and opportunity on the implementation of different types of sustainable public procurement. *Sustainability*, 11(19), 5215.

Guiso, L., & Paiella, M. (2008). Risk Aversion, Wealth, and Background Risk. *Journal of the European Economic Association*, 6(6), 1109-1150.

Hartog, J., Ferrer-i-Carbonell, A., & Jonker, N. (2003). Linking Measured Risk Aversion to Individual Characteristics. *Kyklos*, 55(1), 3-26.

Hilke, A., & Ryan, L. (2012). Mobilising investment in energy efficiency. Paris: International Energy Agency.

International Labour Organization. (1998). ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. International Labour Office.

Jaehrling, K. (2015). The state as a 'socially responsible customer'? Public procurement between market-making and market-embedding. *European Journal of Industrial Relations,* 21(2), 149-164.

Kahneman, D., Knetsch, J. L., & Thaler, R. H. (1991). Anomalies: The Endowment Effect, Loss Aversion, and Status Quo Bias. *Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 193-206.

Kashap, S. (2004). Public Procurement as A Social, Economic and Political Policy. *International Public Procurement Conference Proceedings,* (3), 133-147.

Kunzlik, P. (2013). "Green public procurement—European law, environmental standards and 'what to buy' decisions", Journal of Environmental Law 25(2), 173-202.

Lember, V., Kattel, R., & Kalvet, T. (2014). Public Procurement and Innovation: Theory and Practice. V. Lember, R. Kattel, & T. Kalvet. *Public Procurement, Innovation and Policy* (s. 13-34). Springer.

Li, R. & Cao, F. (2023). "The impact of sustainable public procurement on corporate ESG performance—The Chinese evidence", *Plos one*, 18(10).

Lindqvist, M. (2021, 05 21). Sustainable public procurement is an effective way to achieve global goals. Nordic Co-operation: https://www.norden.org/en/news/sustainable-public-procurement-effective-way-achieve-global-goals adresinden alındı

Martin-Ortega, O., & O'Brien, C. M. (2019). *Public Procurement and Human Rights: Opportunities, Risks and Dilemmas for the State as Buyer*. Edward Elgar Publishing Limited.

Mazzucato, M. (2014*). The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London: Anthem Press.

McCrudden, C. (2004). Using public procurement to achieve social outcomes. *Natural Resources Forum*, 28(4), 257-267.

McCrudden, C. (2007). *Buying Social Justice: Equality, Government Procurement, and Legal Change.* Oxford: Oxforf University Press.

Montalban-Domingo, L., Garcia-Segura, T., & Pellicer, E. (2018). Social Sustainability in Delivery and Procurement of Public Construction Contracts. *Journal of Management in Engineering*, 35(2).

OECD. (2014). Going Green: Best Practices For Green Procurement. https://one.oecd.org/document/GOV/PGC/ETH(2014)1/en/pdf

OECD. (2017). Public Procurement for Innovation: Good Practices and Strategies. Paris: OECD Public Governance Reviews.

OECD. (2019). Government at a Glance 2019. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2022a). Life-Cycle Costing in Public Procurement in Hungary: Stocktaking of Good Practices. Paris: OECD Public Governance Reviews.

OECD. (2022b). The Netherlands' CO2 Performance Ladder. International Programme for Action on Climate.

OECD. (2022c). Procuring for Broader OutcomesA Case Study of New Zealand: Measuring the Impact of Government Procurement on Productivity and Well-Being. OECD Public Governance Policy Papers(15).

OECD. (2024). Harnessing Public Procurement for the Green Transition: Good Practices in OECD Countries. Paris: OECD Public Governance Reviews.

OECD. (2025). Digital Government Review of Korea: Harnessing Digital and Data to Transform Government. Paris: OECD Digital Government Studies.

Olsson, D., & Öjehag-Pettersson, A. (2020). Buying a sustainable society: the case of public procurement in Sweden. *Local Environment*, 25(9), 681-696.

Oruezabala, G. & Rico, J. C. (2012). The impact of sustainable public procurement on supplier management—The case of French public hospitals. *Industrial Marketing Management*, 41(4), 573-580.

Perera, O., Morton, B., & Perfrement, T. (2009). Life Cycle Costing in Sustainable Public Procurement: A Question of Value. Manitoba: International Institute for Sustainable Development.

Preuss, L. (2009). Addressing sustainable development through public procurement: the case of local government. *Supply Chain Management*, 14(3), 213-223.

Rainville, A. (2017). Standards in green public procurement–A framework to enhance innovation. *Journal of Cleaner Production*, 167, 1029-1037.

Rietbergen, M. G., & Blok, K. (2013). Assessing the potential impact of the CO2 Performance Ladder on the reduction of carbon dioxide emissions in the Netherlands. *Journal of Clenaer Production*, 52, 33-45.

Samuelson, W., & Zeckhauser, R. (1988). Status quo bias in decision making. *Journal of Risk and Uncertainty,* 1, 7-59.

Scottish Government. (2025). Community benefits in public procurement. Scottish Government. https://www.gov.scot/policies/public-sector-procurement/community-benefits-in-procurement/.

Sönnichsen, S. D. & Clement, J. (2020). Review of green and sustainable public procurement: Towards circular public procurement. *Journal of Cleaner Production*, 245, 1-18.

Sun, S., Li, W., Sun, X. & Lin, X. (2024). The impact of public procurement on the adoption of circular economy practices. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 30(4), 100907.

Sylvan, M. (2019). Promoting Social Considerations into PublicProcurement Procedures for Social EconomyEnterprises. European Commision.

Tabellini, S. (2025, 10 10). Minimum environmental criteria: what they are and what they are. sfridoo: https://www.sfridoo.com/en/blog/what-are-environmental-criteria-minimum/#:~:text=The%20Minimum%20Environmental%20Criteria%2C%20also,CAMs%20are%20indicated%20within%20Art.

Testa, F., Annunziata, E., Iraldo, F., & Frey, M. (2016). Drawbacks and opportunities of green public procurement: an effective tool for sustainable production. *Journal of Cleaner Production*, 112 (3), 1893-1900.

Testa, F., Iraldo, F., Frey, M. & Daddi, T. (2012). What factors influence the uptake of GPP (green public procurement) practices? New evidence from an Italian survey. *Ecological Economics*, 82, 88-96.

Thai, K. V. (2001). Public Procurement Re-Examined. *Journal of Public Procurement*, 1(1), 9-50.

Treviño-Lozano, L., Martin-Ortega, O. (2023). Sustainable public procurement of infrastructure and human rights: linkages and gaps. Martin-Ortega, O. &

Trevino-Lozano, L. (Eds). *Sustainable public procurement of infrastructure and human rights*. (ss. 2-27). Edward Elgar Publishing.

UNEP (United Nations Environment Programme). (2013). "Sustainable Public Procurement: A Global Review (Final Report)", United Nations Environment Programme, ISBN: 978-92-807-3332-7.

UNEP. (2019). "Sustainable Public Procurement: Concept and Practice", https://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/sustainable-public-procurement.

United Nations Global Compact. (2017). The Ten Principles of the UN Global Compact. United Nations.

Uyarra, E., Edler, J., Garcia-Estevez, J., Georghiou, L., & Yeow, J. (2014). Barriers to innovation through public procurement: A supplier perspective. *Technovation*, 34(10), 631-645.

Walker, H., & Brammer, S. (2009). Sustainable procurement in the United Kingdom public sector. *Supply Chain Management: An International Journal*, 14(2), 128-137.

Walker, H., & Brammer, S. (2012). The relationship between sustainable procurement and e-procurement in the public sector. *International Journal of Production Economics*, 140(1), 256-268.

World Bank. (2020, 03 23). Global Public Procurement Database: Share, Compare, Improve! World Bank Group: https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/03/23/global-public-procurement-database-share-compare-improve#:~:text=Overall%2C%20public%20procurement%20represents%20on,be%20lost%20due%20to%20corruption.

Zhang, R. & Zhu, G. (2024). Green public procurement and firms' pollution emissions: Does demand-side environmental policy matter?, *Economic Analysis and Policy*, 84, 1958-1978.

Zhang, Z. & Jiang, Y. (2022). Can green public procurement change energy efficiency? Evidence from a quasi-natural experiment in China. *Energy Economics*, 113, 106244.

Zheng, S. & Wen, J. (2024). Green public procurement and corporate environmental performance: An empirical analysis based on data from green procurement contracts. *International Review of Economics & Finance*, 96, 103578.

KAYNAKLAR

Acar, A.C. (2012). Ücret Yönetimi. 9. Bölüm İçinde: İnsan Kaynakları Yönetimi İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Acemoğlu, D. & Johnson S. (2023). İktidar ve Teknoloji – Bin Yıllık Mücadele. 15. Baskı. Doğan Kitap. İstanbul.

Açıkgöz, M.S. (2019). İşletmelerde Ücretlendirme Sisteminin Çalışan Performansına Etkisi. Konya, Konya: KTO Karatay Üniversitesi.

Akagündüz, Ü. (2016). Uygarlık Tarihi içinde: 9. Bölüm. Sanayi Devrimi ve Sanayileşme. 6. Baskı. PEGEM Akademi Yayınları. Ankara.

Akar, B.G. (2023). Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırma ve Değerlendirmeler. İçinde Yapay Zekanın İstihdam Alanındaki Güncel Etkiler ve Temel Gelirin Rolü. Ed.: Şahin, Ali. Özgür Yayınları. Gaziantep.

Akkuş, F. (2021). Türkiye'de Çalışma Saatleri, Verimlilik ve Ücretler. Bolu.

Akyıldız, H. (2001). Ücret Yapısının Oluşumu. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, s. 33.

Altun, Y. (2003). Beyaz Yakalılar İçin İş Değerlendirme Modellerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Ensitüsü.

Atukeren, E.P. (2020). Digital transformation, flexible working methods; a study on human resources productivity. Master Thesis. Yeditepe University

Ay, S. (2012). Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 19(2), 321-341. Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa

Balcı, Y. (2020). Sendikacılık ve Toplu Pazarlık Ekonomisi. 4. Baskı Ankara. Seçkin Yayıncılık. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/

Balta, A.T. (2007). Çalışanların Ücret Tatmininin ve İşyerinde Yaşadıkları Örgütsel Çatışmanın İş Tatminlerine Olan Etkisi. İstanbul

Bedir, Z. (2025). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Esneklik ve Esnek Çalışma: Karşılaştırmalı Bir Analiz. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Benligiray, S. (2003). Ücret Yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları.

Biçerli, M.K. (2004). İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Bingöl D. (2013). İnsan Kaynakları Yönetimi. İstanbul. Beta Basım Yayım Dağıtım.

Bocutoğlu, E. (2014). Makro İktisat Teoriler ve Politikalar, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Çamlı, L.G. (2010). Esnek Çalışma Saatleri ve Çalışanların Esnek Çalışma Saatleri Düzenlemelerine Yönelik Tutumlarının Örgüte Bağlılıkları Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Frey, C.B. & Osborne, M.A. (2017). The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation?, Technological Forecasting&Social Change, 114: 254-280. http://dx.doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019

Gezmiş, Y. (2022). The Effect of Flexıble Working on Work-Family Spillover and the Mediating Role of Psychological Well-Being. Master's Thesis. Istanbul Bilgi University.

Göksu, N., & Öz, B. (2008). Etkin Ücret Yönetiminin İşletmeye Sağlayacağı Yararlar Konusunda İşgören Algılamaları: Bir Alan Çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20):419-436.

Gül Aslan, A. (2019). Performans Değerlendirme Sisteminin Ücret Yönetimine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma Yüksek Lisans Tezi. KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğan, N., & Biçerli, M. K. (2004). Çalışma Ekonomisi. Eskişehir

Işığıçok, Ö. (2011). Ücret. Bursa: Marmara Kitabevi Yayınları

Kalkandeler, N. (2013). Güvenceli Esneklik: Karşılıklı Önkoşullar. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(4), 59-81.

Kılcan, M. (2023). İşgücü Piyasası Düzenlemelerinin İşgücü Verimliliği Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Koçak, R. (2020). Beşinci Sanayi Devrimi: Toplum 5.0 ve Yapay Zekâ Kültürü. Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, S.5, s.1-17.

Kozak, İbrahim Erol. (1992). İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği)

Küçükkalay, A.M. (1997). Endüstri Devrimi ve Sonuçlarının Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 2 (Güz), s. 51-68.

Metin, B. (2003). Türkiye'de İşgücü Piyasasının Genel Görünümüne İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Kamu İş, Cilt:7, Sayı:2

Noe, R., Hollenbec, J., & Wright, G. (2010). Human Resource Management. New York: McGraw-Hill.

Olcay, T. & Uysal, Y. (2023). Bilgi Toplumunun İstihdama Etkilerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. İzmir İktisat Dergisi. 38(3). 704-737. Doi: 10.24988/ije.1291498

Özdemir, Manav E. & Urhanoğlu, İ. (2022). Türk İş Hukukunda Ücretin Güvencesi. YBHD, Yıl 7, Sayı 2022/2, s.1437-1472.

Özen, N. E. (2017). Bilgisayarlı Otomasyon ve Türkiye'de İşgücü Piyasasının Geleceği. Tepav Değerlendirme Notu.

Selamoğlu, A. (2002). Gelişmiş Ülkelerde İstihdam Politikaları, Esneklik Arayışı ve Etkileri. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (4) 2002/2: 33-63.

Şahin, G. (2014). Sigorta Sektöründe Ücret Yönetiminin İşten Ayrılma Üzerindeki Etkisi ve İstanbul İlinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şentürk, F. (2015). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısı. Sosyal Güvence, 7, 113-143.

Tansel, A. (2012). 2050' ye doğru nüfusbilim ve yönetim: İşgücü piyasasına bakış. TÜSİAD.

Topalhan, T. (2013). Ücret Teorileri ve Ücret Politikaları. İstanbul. Meridyen Yayınları.

Uzun, A. (2019). Ücret Tatmini ve İşveren Markası İlişkisi: İstanbul İlinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. İstanbul.

Ünsal, E. (2000). Makro İktisat, İmaj Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara.

Yazar-Aslan, B. (2021). İşgücü piyasasında esneklik ve esnek çalışma düzenlemeleri üzerine bir değerlendirme. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 10(27), 268-298.

Yektaş, E. (2023). İşletmelerde Ücret Yönetiminin Motivasyona Etkisi: Çalışanlar Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van.

Yozcu, S. & Dinçer İstanbullu F. (2020). Tarihsel Olaylar Işığında, Sendikal Hareketlerin Turizm Gelişimine Etkileri. Turizm ve Araştırma Dergisi, 9(1):45-76.

TİSK. (2022). Yeni Nesil Çalışma Modelleri. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Raporu.

İnternet Alıntıları

Mesleki Yeterlilik Kurumu. Yeni İstihdam Türleri. "New forms of employment" (2015) https://www.eurofound.europa.eu

https://explodingtopics.com/blog/future-of-ai Erişim Tarihi: 03.10.2025

www.csgb.gov.tr Ulusal İstihdam Stratejisi (2025-2028), Erişim tarihi: 25.11.2025

International Labour Organization (ILO). (2022). *Sustainable enterprises and green jobs: Policy perspectives*. https://www.ilo.org/sustainable-enterprises.

https://avys.omu.edu.tr Ücret Politikaları. Erişim tarihi: 14.12.2025

Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş 8.Baskı

ŞİRKETLER MUHASEBESİ

Doç. Dr. Mustafa SAVCI

Gözden Geçirilmiş 8. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-08-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

UYARI LÜTFEN BU ESER İÇİN YILLARCA HARCANAN EMEĞE SAYGI GÖSTERİ
KİTABIN FOTOKOPİSİNİ SATIN ALMAK VE SATMAK YASA DIŞIDIR VE SUÇTUR.
SUÇ İŞLENMESİNE İZİN VERMEYİNİZ.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
1. ŞİRKETLER MUHASEBESİ VE TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Genel Açıklama 1
1.2. Şirketin Tanımı ve Özellikleri 1
1.3. Şirketin Temel Amaçları 2
1.3.1. Şirketin Piyasa Değerini ve Ortakların Servetini Artırmak 2
1.3.2. Sürekliliği Sağlamak ve Büyümek 3
1.3.3. Mal ve Hizmet Üretimini Daha Kolay Yapabilmek 3
1.3.4. Ödeme Güçlüğüne ve İflasa Uğramamak 3
1.3.5. Rakiplerine Karşı Rekabet Edebilmek 4
1.3.6. Pazar Payını Artırmak 4
1.3.7. Maliyetleri Azaltmak 4
1.3.8. Sermayeyi Tabana Yayabilmek ve Kolayca Kaynak Bulabilmek 4
1.3.9. Vergi ve Diğer Avantajlardan Yararlanmak 4
1.3.10. Sosyal Sorumluluğu Yerine Getirebilmek 5
1.3.11. Pazarda Marka ve Kalite İmajı Yaratmak 5
1.3.12. Tüketici Tercihlerini Karşılamak 6
1.4. İşletme ve Şirket Ayırımı 6
1.5. Şirketin Varlık ve Kaynakları 6
1.6. Şirketlerin Sınıflandırılması 7
1.6.1. Mülkiyeti Bakımından Şirketler 7
1.6.2. Dünya Ekonomisi Bakımından Şirketler 8
1.6.3. Ekonomik Çıkarların Korunması Bakımından Şirketler 8
1.6.4. Halka Açılma Bakımından Şirketler 9
1.6.5. Hukuki Yapıları Bakımından Şirketler 10
1.6.5.1. Borçlar Kanununa Tabi Şirketler 10
1.6.5.2. Ticaret Kanununa Tabi Şirketler 10
1.6.5.3. Kooperatifler Kanununa Tabi Şirketler 11
1.7. Şirketlerde Başarısızlık Nedenleri 12
1.7.1. Yetersiz Yönetimden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 12
1.7.2. Aşırı Borçlanmadan Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 12
1.7.3. Yetersiz İşletme Sermayesinden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 13
1.7.4. Bütçe Kontrolünün Olmayışından Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 13
1.7.5. Maliyet Sisteminden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 13
1.7.6. Ekonomik Nedenlerden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 14
1.7.7. Teknolojik Nedenlerden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 14
1.7.8. Politik Nedenlerden Kaynaklanan Başarısızlık Nedenleri 14

1.8. Muhasebe Sistemi ve Şirketler Muhasebesi 14
1.9. Şirketler Muhasebesinin Tarafları 15
1.10. Şirketler Muhasebesi ile İlgili Temel Kavramlar 15
I. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 18

II. BÖLÜM
2. ADİ ŞİRKETLER

2.1. Genel Açıklama 21
2.2. Adi Şirketler ile Ticaret Şirketleri Arasındaki Farklar 22
2.3. Adi Şirketlerde Kuruluş İşlemleri ve Kayıtları 23
2.3.1.Adi Şirketlerde Kuruluş İşlemleri 23
2.3.2.Adi Şirkette Kuruluş Kayıtları 23
2.4.Adi Şirketlerde Sermaye Değişimi 25
2.4.1.Sermaye Artışı 25
2.4.2. Sermaye Azalışı 26
2.5. Adi Şirketlerde Kâr/Zarar Dağıtımı 27
2.6. Adi Şirketlerde Tasfiye ve Muhasebe Kayıtları 29
II. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 35

III. BÖLÜM
3. KOLLEKTİF ŞİRKETLER

3.1. Genel Açıklama 39
3.2. Kollektif Şirketlerde Kuruluş Kayıtları 40
3.2.1. Sermaye Taahhüdünün Tamamının Yerine Getirilmesi ile İlgili Kuruluş Kayıtları 41
3.2.2. Sermaye Taahhüdünün Kısmen Yerine Getirilmesi ile İlgili Kuruluş Kayıtları 43
3.2.3. Kollektif Şirketlerde Sermaye Olarak Bir İşletmenin Devredilmesi 45
3.3. Kollektif Şirketlerde Sermaye Değişikliği 47
3.3.1. Kollektif Şirketlerde Sermaye Artırımı 47
3.3.1.1. Sermaye Artırımı Olarak Mevcut Ortakların Sermaye Paylarının Artırılması 47
3.3.1.2. Elde Edilen Kârların Dağıtılmayıp Sermayeye İlave Edilmesi 48
3.3.1.3. Yeni Bir Ortak Alınması 49
3.3.2. Kollektif Şirketlerde Sermaye Azaltımı 52
3.3.2.1. Başlangıçta Sermayenin Fazla Hesaplanması 52
3.3.2.2. Şirketin Zarar Etmesi ve Bu Zararın Ortaklar Tarafından Karşılanamaması 52
3.3.2.3. Ortağın Ölümü, İflası, Şirketten Ayrılması veya Çıkarılması 53
3.4. Kollektif Şirketlerde Kâr/Zarar Dağıtımı 56

3.4.1. Kollektif Şirketlerde Kâr Dağıtımı 56
3.4.1.1. Kârın Ortaklar Arasında Eşit Dağıtımı 56
3.4.1.2. Kârın Ortakların Sermaye Paylarına Göre Dağıtımı 57
3.4.1.3. Kârın Ortakların Sermaye Paylarına Faiz Ayrıldıktan Sonra Dağıtımı 58
3.4.1.4. Yönetici Ortaklara Prim Verildikten Sonra Kalan Kârın Dağıtımı 59
3.4.2. Kollektif Şirketlerde Zarar Dağıtımı 60
3.4.2.1. Zararın Ortaklara Dağıtımı ve Ortakların Zarar Paylarını Şirkete Ödemeleri 61
3.4.2.2. Ortakların Zarar Paylarının Sermaye Azaltılarak Yok Edilmesi 62
3.5. Kollektif Şirketlerde Tasfiye ve Muhasebe Kayıtları 63
3.5.1. Kollektif Şirketlerde Tasfiye Sonunda Karşılaşılabilecek Durumlar 71
3. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 73

IV. BÖLÜM
4. KOMANDİT ŞİRKETLER

4.1. Genel Açıklama 77
4.1.1. Ortaklar Arası İlişkiler 77
4.2. Komandit Şirketlerde Kuruluş İşlemleri ve Kayıtları 79
4.2.1. Komandit Şirketlerde Kuruluş İşlemleri 79
4.2.2. Komandit Şirketlerde Kuruluş Kayıtları 79
4.3. Komandit Şirketlerde Sermaye Değişikliği 82
4.3.1. Komandit Şirketlerde Sermaye Artırımı 82
4.3.2. Komandit Şirketlerde Sermaye Azaltımı 83
4.4. Komandit Şirketlerde Kâr/Zarar Dağıtımı 84
4.4.1. Komandit Şirketlerde Kâr Dağıtımı 84
4.4.2. Komandit Şirketlerde Zarar Dağıtımı 87
4.5. Komandit Şirketlerde Tasfiye ve Muhasebe Kayıtları 88
4. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 96

V. BÖLÜM
5. ANONİM ŞİRKETLER

5.1. Genel Açıklama 99
5.2. Anonim Şirketlerde Kuruluş Şekilleri ve Kayıtları 102
5.2.1. Sermayenin Tamamının Şartsız Taahhüt Edilmesi Şeklindeki Kuruluşun Muhasebe Kayıtları 103
5.2.2. Payların Halka Arz Edilmesi Şeklindeki Kuruluşun Muhasebe Kayıtları . 105
5.3. Anonim Şirketlerde Sermaye Değişimi 107
5.3.1. Anonim Şirketlerde Sermaye Artırımı 107
5.3.2. Anonim Şirketlerde Sermaye Azaltımı 112

5.4. Anonim Şirketlerde Tahvil İhracı ve Muhasebeleştirilmesi 114
5.5. Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı 119
5.5.1. Anonim Şirketlerde Kârdan Hesaplanan Vergiler 119
5.5.2. Anonim Şirketlerde Kârdan Hesaplanan Yedek Akçeler 122
5.5.3. Anonim Şirketlerde Ortaklara Dağıtılan Kâr Payları (Temettüler) 124
5.6. Anonim Şirketlerde Zarar Mahsubu 128
5.7. Anonim Şirketlerde Tasfiye ve Muhasebe Kayıtları 129
5. BÖLÜMLE İLGİLİ ÇALIŞMA SORULARI 138

VI. BÖLÜM
6. LİMİTED ŞİRKETLER

6.1. Genel Açıklama 141
6.2. Limited Şirketlerde Kuruluş Kayıtları 143
6.3. Limited Şirketlerde Sermaye Değişimi ve Muhasebe Kayıtları 145
6.3.1. Limited Şirketlerde Sermaye Artışı 145
6.3.2. Limited Şirketlerde Sermaye Azalışı 147
6.4. Limited Şirketlerde Kâr ve Zarar Dağıtımı 149
6.4.1. Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı 149
6.4.2. Limited Şirketlerde Zarar Dağıtımı 151
6.5. Limited ŞirketlerdeTasfiye ve Muhasebe Kayıtları 152
6. BÖLÜMLE İLGİLİ ÇALIŞMA SORULARI 160

VII. BÖLÜM
7.DİĞER SERMAYE ŞİRKETLERİ

7.1.Hisseli Komandit Şirketler 163
7.1.1.Tanımı 163
7.1.2.Kuruluş İşlemleri 163
7.1.3.Ortaklar Arası İlişkiler 164
7.1.4.İnfisah ve Tasfiyesi 165
7.1.5. Hisseli Komandit Şirketlere Özgü Muhasebe Kayıtları 166
7.1.5.1. Hisseli Komandit Şirketlerde Kâr Dağıtım ve Muhasebe Kayıtları 166
7.1.5.2. Hisseli Komandit Şirketlerde Zarar Dağıtım ve Muhasebe Kayıtları 168
7.1.5.3. Hisseli Komandit Şirketlerde Tasfiye İşlemleri ve Muhasebe Kayıtları 169
7.2.Holding Şirketler(Şirketler Topluluğu) 170
7.2.1.Genel Açıklamalar 170
7.2.2. Holdinglere Özgü Muhasebe Kayıtları 172
7.2.2.1. Holdingin Yavru Şirketlere İştirak Etmesinin Kayıtları 172

7.2.2.2. Holding ile İştirakler Arasında Mal Alım - Satımı ve Borç Alınıp Verilmesinin Kayıt Edilmesi 173
7.2.2.3. Holdingin İştiraklerinden Elde Ettiği Kâr Paylarının Kayıtları 174
7.2.2.4. Holdinge Bağlı Şirkette Zarar Edilmesinin Muhasebe Kayıtları 174
7.2.2.5. Holdingin İştiraklerine Ait Hisselerinin Satılmasının Muhasebe Kayıtları 175
7.2.2.6. Holding Tarafından Yavru Şirketlere Dışarıdan Sağlanan Hizmetler ve Bunların Yavru Şirkete Fatura Edilmesinin Muhasebe Kayıtları 175
7.3.Factoring Şirketleri (Factor) 175
7.4.İş Ortaklıkları 176
7.5.Yabancı Sermayeli Şirketler 177
7.5.1. İrtibat Bürosu 178
7.5.2. Şube, Anonim ve Limited Şirket 178
7.5.3.Yabancı Sermayeli Şirketlerin İştirakleri 180
7.5.4.Sermaye ve Sermaye Artış İşlemleri 180
7.5.5.Sermaye Payının Yurt Dışına Transferi 181
7.5.6.Konsorsiyumlar 181
7. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 182

VIII. BÖLÜM
8. KOOPERATİFLER

8.1. Genel Açıklama 185
8.1.1.Kooperatiflerin Vergilendirilmesi 185
8.1.2.Kooperatiflerde Risturn İstisnası 186
8.1.3.Kuruluş, İzin Verme, Tescil ve İlan 187
8.1.4.Ortaklık Sıfatının Kazanılması ve Kaybedilmesi 188
8.1.5.Ortağın Ölümü ve Ortaklığın Devri 189
8.1.6.Kooperatif Organları 189
8.2. Kooperatiflerde Kuruluş İşlemleri ve Muhasebe Kayıtları 192
8.3. Kooperatiflerde Gelir Gider Farkı ve Muhasebe Kayıtları 193
8.3.1. Kooperatiflerde Olumlu Gelir-Gider Farkının Dağıtımı 193
8.3.2. Kooperatiflerde Olumsuz Gelir-Gider Farkının Dağıtımı 194
8.4. Kooperatiflere Özgü Bazı Muhasebe Kayıtları 194
8.4.1. Huzur Hakkı Ödemeleri ve Muhasebe Kayıtları 194
8.4.2. Üst Birliğe Katılım ve Muhasebe Kayıtları 195
8.4.3. Serbest Meslek Giderleri ve Muhasebe Kayıtları 196
8.4.4. Kira Ödemeleri ve Muhasebe Kayıtları 197
8.5. Kooperatiflerde Tasfiye İşlemleri ve Muhasebe Kayıtları 197
8. BÖLÜMLE İLGİLİ ÇALIŞMA SORULARI 199

IX. BÖLÜM
9. TİCARET ŞİRKETLERİNDE BİRLEŞME, TİP DEĞİŞTİRME VE BÖLÜNME

9.1. Birleşme ile İlgili Genel Açıklama 203
9.2. Ticaret Şirketlerinde Birleşme 204
9.2.1. Şahıs Şirketlerinde Birleşme ve Muhasebe Kayıtları 204
9.2.1.1. Şahıs Şirketlerinde Tam Birleşme ve Muhasebe Kayıtları 205
9.2.1.2. Şahıs Şirketlerinde Katılma-Devralma ve Muhasebe Kayıtları 212
9.2.2. Sermaye Şirketlerinde Birleşme ve Muhasebe Kayıtları 212
9.2.2.1.Sermaye Şirketlerinde Tam Birleşme ve Muhasebe Kayıtları 212
9.2.2.2.Sermaye Şirketlerinde Katılma – Devralma Yoluyla Birleşme 219
9.3. Ticaret Şirketlerinde Tip Değiştirme 222
9.3.1. Tip Değiştirme Nedenleri 223
9.3.2. Tip Değiştirme Usulü 223
9.4. Ticaret Şirketlerinde Devir, Bölünme ve Hisse Değişimi 223
9.4.1. Devir 223
9.4.2. Bölünme 224
9.4.2.1. Tam Bölünme 224
9.4.2.2. Kısmi Bölünme 224
9.4.3. Hisse Değişimi 225
9. BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARI 226

BÖLÜM ÇALIŞMA SORULARININ CEVAP ANAHTARI 229

YARARLANILAN KAYNAKLAR 230

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKGÜÇ, Öztin, Finansal Yönetim, Muhasebe Enstitüsü Yayını, Nr, 56, İstanbul, 1989.

ARGANTİ, John, Carporate Collapsc, Published by Megraw-Hill Book Company Limited, UK, 1977.

ATAMAN, Ümit, Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000.

BEKTÖRE, Sabri vd., Şirketler Muhasebesi, Eskişehir, 1994.

BENLİGİRAY, Y, ERDOĞAN, N, BEKTÖRE, KAYA, E., Muhasebe Uygulamaları, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No, 769, Eskişehir, 2003

BÜYÜKBALKAN, Uğur, Anonim Şirketlerde Kuruluş, Halka Arz ve Tasfiye İşlemleri, Türmob, Sirküler Rapor.

ÇİYİLTEPE, Hamdi, Ticaret Hukuku,Murathan Yayınevi, Trabzon, 2010.

DAĞLI, Hüseyin, Finansal Yönetim, Derya Kitabevi, Trabzon, 1999.

DERYAL, Yahya, Ticaret Hukuk Bilgisi, Trabzon, 2006.

ECE, Nalan, Şirketler Muhasebesi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2013.

EROL, Cengiz, Nait Akım Yaklaşımı Yöntemiyle Kredi Değerlendirilmesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Nr., 167, Ankara, 1991.

GERNİ, Mine, Şirketler Muhasebesi, Beta, İstanbul, 2012.

GÜÇLÜ, Faruk, Şirketler Muhasebesi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005.

HAFTACI, Vasfi, Muhasebe Denetimi,Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2011.

ILDIR, Ali, Şirketler Muhasebesi, Seçkin Yayıncılık, 3. b., Ankara,2012.

İSLAMOĞLU, A. Hamdi, Pazarlama İlkeleri, K.T.Ü. Yayınları, Nr, 70, Trabzon, 1993

KARDAĞI, Nazmi - KARDAĞI, Müjgan, Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı, Türmob Yayınları, Nr. 126, Ankara 200

KİSHALI, Yunus, Şirketler Muhasebesi, Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.

KİSHALI, Yunus,Tekdüzen Hesap Planına Göre Hazırlanmış ve Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş Şirketler Muhasebesi 13. b.,Beta Yayınevi, İstanbul, 2011.

ÖZTÜRK, Bünyamin, Sermaye Şirketlerinde Kurumlar Vergisi ve Kâr Dağıtımı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007

SAVCI, Mustafa, İşletmelerde Mali Başarısızlıklar ve Maliyet Yönetimi, K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 1996.

SAVCI, Mustafa, Mali Tablolar Analizi, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2006.

SAVCI, Mustafa, Maliyet Muhasebesine Giriş, Murathan Yayınevi,11.b Trabzon, 2010.

SOYDAN, Hakkı - ILDIR, Ali, Şirketler Muhasebesi, Alfa Kitabevi, İstanbul, 2000.

TÜREDİ, Hasan, Şirketler Muhasebesi, Trabzon, 2005.

TÜREDİ, Hasan - DİNÇ, Engin, Yeni Ticaret Kanunu İle Uyumlu Şirketler Muhasebesi, Derya Kitabevi, Trabzon, 2012.

YALKINKOÇ, Yüksel, Yönetim Aracı olarak İşletme Bütçeleri, Ankara, 1985

YAZICI, Kamil, İşletme Bilimine Giriş, Trabzon, 2004

Borçlar Kanunu

İcra İflas kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Sıra No 1, T.C. Resmi Gazete, 26.12.1992. Sayı 21447

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Usul Kanunu

LOJİSTİK DERNEĞİ

ULTZK 2025

14. Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

Editörler

Prof. Dr. Mehmet TANYAŞ

Doç. Dr. S. Süreyya BENGÜL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-84-5

Ekim 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

LOJİSTİK SEKTÖRÜNDE ÇEKİCİ ALTERNATİFLERİ ARASINDAN OPTİMUM OLANIN ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİ (AHP) İLE BELİRLENMESİ 1
Arif Selim EREN
Ayşe ERYER
Mehmet Ali ORHAN

E-LOJİSTİK MODELİNDE İŞLETMEDEN TÜKETİCİYE (B2C) ANLAYIŞINA DAYANAN DROP-SHİPPİNG YAKLAŞIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ..... 16
Yeşim CAN SAĞLAM

TÜRK LOJİSTİK SEKTÖRÜNDE KADIN İSTİHDAMI VE DİJİTALLEŞMENİN MUHTEMEL ETKİLERİ 23
Ömer CENGİZ

DİJİTALLEŞEN DEPO SİSTEMLERİNDE PERFORMANS GÖSTERGELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 32
Melisa ÖZBİLTEKİN-PALA

LOJİSTİKTE BÜYÜK VERİ İLE OPERASYONEL VERİMLİLİK: E-TİCARET SEKTÖRÜ ÜZERİNE İNCELEME41
İlknur YARDIMCI COŞKUN

ENDÜSTRİ 4.0 TEKNOLOJİLERİNİN DEĞER ZİNCİRİ YÖNETİMİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA..... 51
Tunç SOYER

E-TİCARET SİPARİŞ SÜREÇLERİNDE ERP ENTEGRASYONU İLE SÜREÇ İYİLEŞTİRMESİ: MOBİLYA SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA 60
Nuran Sultan ÇİMEN

PARTİ BÜYÜKLÜĞÜ VE YEŞİL YATIRIMIN İKİ AŞAMALI TEDARİK ZİNCİRİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ANALİZİ 69
Harun ÖZTÜRK

LOJİSTİK İŞLETMELERDE BİLGİ GÜVENLİĞİ UYGULAMALARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA..... 83
Ayşe İLAGA ÇAKIR
Mehmet TANYAŞ

Kaynakça

Al-Qadi, I. L., & Elseifi, M. A. (2007). New generation of wide-base tires: impact on trucking operations, environment, and pavements. *Transportation research record*, *2008*(1), 100-109.

Asborno, M. I., Burris, C. G., & Hernandez, S. (2019). Truck body-type classification using single-beam LiDAR sensors. Transportation Research Record, 2673(1), 26-40.

Azparren, M. I. A., Ederra, J. M., Atarés, P. A., Garín, S. A., López, J. R. A., & Ceballos, M. D. C. J. (2010). Evaluation of risk factors in fatal accidents in agriculture. *Spanish Journal of Agricultural Research*, (3), 592-598.

Carreras Guzman, N. H., & Mezovari, A. G. (2019). Design of IoT-based cyber–physical systems: A driverless bulldozer prototype. *Information*, *10*(11), 343.

Castillo-Manzano, J. I., Castro-Nuño, M., & Fageda, X. (2016). Exploring the relationship between truck load capacity and traffic accidents in the European Union. *Transportation research part E: logistics and transportation review*, *88*, 94-109.

Chen, G. X., Sieber, W. K., Lincoln, J. E., Birdsey, J., Hitchcock, E. M., Nakata, A., ... & Sweeney, M. H. (2015). NIOSH national survey of long-haul truck drivers: injury and safety. Accident Analysis & Prevention, 85, 66-72.

Chen, G. X., Amandus, H.E. ve Wu, N. (2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde sürücü/satış elemanları ve kamyon şoförleri arasında mesleki ölümler, 2003–2008. *Amerikan endüstriyel tıp dergisi*, 57 (7), 800-809.

Choi, D., & Song, B. (2018). Exploring technological trends in logistics: Topic modeling-based patent analysis. *Sustainability*, *10*(8), 2810.

Dahab, M., & Al-Hashem, H. A. E. (2002). Study on the effect of tractor power and speed on some field performance parameters working on a clay loam soil. *Journal of Soil Sciences and Agricultural Engineering*, *27*(1), 573-582.

De Marco, A., & Mangano, G. (2011). Relationship between logistic service and maintenance costs of warehouses. *Facilities*, *29*(9/10), 411-421.

Doğan, E. M., Eren, M., & Çelik, K. (2017). Lojistik sektöründe ağır ticari araç seçimi problemine yönelik COPRAS-G yöntemi ile karar verme. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(1), 153-178.

Dubov, G., Trukhmanov, D., Kuznetsov, I., Nokhrin, S., & Sergel, A. (2019). Prospects for the use of liquefied natural gas as a motor fuel for haul trucks. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 105, p. 03018). EDP Sciences, 1-7.

Dumakor, N. K., Temeng, V. A., & Bansah, K. J. (2017). Optimising shovel-truck fuel consumption using stochastic simulation. *Ghana Mining Journal*, *17*(2), 39-49.

Eraybar, S., Atmaca, S., Nennicioglu, Y., Torun, G., Aydin, O., Varisli, B., Sandal, N., Büyükyılmaz, T., Seyit, M., Yıldırım, H., & Armagan, E. (2019). Comparison of fatal injuries resulting from tractor and high speed motorcycle accidents in Turkey: A multicenter study. *Emergency medicine international*, *2019*(1), 9471407, 1-6.

Erdelić, T., & Carić, T. (2019). A survey on the electric vehicle routing problem: variants and solution approaches. *Journal of Advanced Transportation*, *2019*(1), 5075671, 1-48.

Eren, A. S. & Gün, M. S. (2016). *TOPSIS Yöntemi İle Yeni Kurulması Planlanan Tavuk Çiftliği İçin Bazı Tavuk Irklarından Uygun Olanın Belirlenmesi: Kahramanmaraş'ta Bir Alan Çalışması*. Socıal Scıences Studıes Journal (Sssjournal).

Eruguz, A. S., Tan, T., & van Houtum, G. J. (2017). A survey of maintenance and service logistics management: Classification and research agenda from a maritime sector perspective. *Computers & Operations Research*, *85*, 184-205.

Faria, D. A., Frazão, M. L. D. S., Vieira, J. G., da Silva, J. E., & Lemos, P. H. (2019). A combination of discrete event simulation and multi-criteria analysis to configure sugarcane drop and hook delivery systems. *Engenharia Agrícola*, *39*, 248-256.

Fikru, E., & Eticha, G. (2020). Freight transport service on international trade with its implication for global competitiveness. *Studies in Humanities and Education*, *1*(1), 21-39.

Gao, J., Chen, H., Dave, K., Chen, J., Li, Y., Li, T., & Liang, B. (2020). Analysis of driving behaviours of truck drivers using motorway tests. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part D: Journal of Automobile Engineering*, *234*(13), 3103-3111.

Gao, Z., Smith, D. E., Daw, C. S., Edwards, K. D., Kaul, B. C., Domingo, N., ... & Jones, P. T. (2015). The evaluation of developing vehicle technologies on the fuel economy of long-haul trucks. Energy Conversion and Management, 106, 766-781.

Giaimo, F., & Berger, C. (2020). Continuous experimentation for automotive software on the example of a heavy commercial vehicle in daily operation. In *Software Architecture: 14th European Conference, ECSA 2020, L'Aquila, Italy, September 14–18, 2020, Proceedings 14* (pp. 73-88). Springer International Publishing.

Gnap, J., Riha, Z., & Semanova, S. (2020). Proposal of Methodology to Calculate Necessary Number of Autonomous Trucks for Trolleys and Efficiency Evaluation. *Open Engineering*, *10*(1), 255-264.

Grenier, S. G., Eger, T. R., & Dickey, J. P. (2010). Predicting discomfort scores reported by LHD operators using whole-body vibration exposure values and musculoskeletal pain scores. *Work*, *35*(1), 49-62.

Güngör İ., Bakan H., Aksu M., Kiremitçi S., Göksu A., Göçen S. (2010). Türkiye'de il olması uygun olan ilçelerin AHP yöntemiyle belirlenmesi. Alanya İşletme Fakültesi Dergisi; 2(2): 1-16.

Hopkins, J., & Hawking, P. (2018). Big Data Analytics and IoT in logistics: a case study. *The International Journal of Logistics Management*, *29*(2), 575-591.

Hou, Y., Chen, Y., & Ahmadian, M. (2016). A simulation-based study on the improvement of semi-truck roll stability in roundabouts (No. 2016-01-8038). SAE Technical Paper.

Islam, S. (2017). Empty truck trips problem at container terminals: A review of causes, benefits, constraints and solution approaches. *Business Process Management Journal*, *23*(2), 248-274.

Jack, R. J., & Eger, T. (2008). The effects of posture on seat-to-head whole-body vibration transmission. *Journal of Low Frequency Noise, Vibration and Active Control*, *27*(4), 309-325.

Kavitha, M., Elanangai, V., Jayaprakash, S., & Balasubramanian, V. (2018). Development of regenerative braking concept for electric vehicle enhanced with bidirectional converter. *International Journal of Power Electronics and Drive Systems*, *9*(4), 1584-1590.

Kim, T. (2010). Efficiency of trucks in logistics: technical efficiency and scale efficiency. *Asian Journal on Quality*, *11*(1), 89-96.

Kitamura, T., & Okamoto, K. (2013). Automated Route Planning for Milk-Run Transport Logistics with the Nusmv Model Checker. Ieice Transactıons on Information and Systems, 96(12), 2555-2564.

Kodym, O., Kubáč, L., & Kavka, L. (2020). Risks associated with Logistics 4.0 and their minimization using Blockchain. *Open Engineering*, *10*(1), 74-85.

Kuruüzüm, A., & Atsan, N. (2001). "Analitik Hiyerarşi Yöntemi ve İşletmecilik Alanındaki Uygulamaları", Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi, 1(1), 83-105.

Lebeau, P., De Cauwer, C., Van Mierlo, J., Macharis, C., Verbeke, W., & Coosemans, T. (2015). Conventional, hybrid, or electric vehicles: which technology for an urban distribution centre?. The Scientific World Journal, 2015(1), 302867, 1-11.

Limoubpratum, C., Shee, H., & Ahsan, K. (2015). Sustainable distribution through coopetition strategy. International Journal of Logistics Research and Applications, 18(5), 424-441.

Mosesane, M., Mbaya, R., Tshabalala, L., & Kalombo, L. (2015). The Effect of a Homogeneous Combustion Catalyst on Diesel Consumption in South African Engines/Bir Homojen Yanma Katalizörünün Güney Afrika Motorlarında Dizel Yakıtı Tüketimine Etkisi. International Journal of Automotive Engineering and Technologies, 4(1), 16-22.

Park, S., Donoughe, K., & Rakha, H. A. (2012). Safety Benefits of Stability Control Systems for Tractor–Semitrailers Estimated with Hardware-in-the-Loop Simulation. Transportation research record, 2281(1), 99-108.

Poliak, M., Poliaková, A., & Čulík, K. (2020). Impact of the social law on truck parking sustainability in the EU. Sustainability, 12(22), 9430.

Rangavajhula, K., & Tsao, H. J. (2008). Command steering of trailers and command-steering-based optimal control of an articulated system for tractor-track following. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part D: Journal of Automobile Engineering, 222(6), 935-954.

Saaty, T. (1980, November). The analytic hierarchy process (AHP) for decision making. In Kobe, Japan (Vol. 1, p. 69).

Saaty, T.L. (1986). "Axiomatic foundation of the analytic hierarchy process", Management Science, Institute for Operations Research and the Management Sciences (INFORMS), 32(7), 841–855

Shibuya, H., Cleal, B., & Kines, P. (2010). Hazard scenarios of truck drivers' occupational accidents on and around trucks during loading and unloading. Accident Analysis & Prevention, 42(1), 19-29.

Sornn-Friese, H. (2005). Interfirm linkages and the structure and evolution of the Danish trucking industry. Transportation Journal, 44(4), 10-26.

Stemn, E. (2019). Analysis of injuries in the Ghanaian mining industry and priority areas for research. Safety and health at work, 10(2), 151-165.

Steyn, W. J. V., Bean, W., King, D., & Komba, J. (2011). Evaluation of selected effects of pavement riding quality on logistics costs in South Africa. Transportation research record, 2227(1), 138-145.

Su, Y., & Fan, Q. M. (2019). The green vehicle routing problem from a smart logistics perspective. IEEE access, 8, 839-846.

Taraf, F. (2024). İnşaat Projelerinde Kaliteyi En Çok Etkileyen Aşamanın Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ile Belirlenmesi. Journal of Turkish Operations Management, 8(2), 374-396.

Väätäinen, K., Laitila, J., Anttila, P., Kilpeläinen, A., & Asikainen, A. (2020). The influence of gross vehicle weight (GVW) and transport distance on timber trucking performance indicators–Discrete event simulation case study in Central Finland. International Journal of Forest Engineering, 31(2), 156-170.

Varani, M., Mattetti, M., Maraldi, M., & Molari, G. (2020). Mechanical devices for mass distribution adjustment: Are they really convenient?. Agronomy, 10(11), 1820, 1-18.

Winebrake, J. J., Green, E. H., Comer, B., Li, C., Froman, S., & Shelby, M. (2015). Fuel price elasticities in the US combination trucking sector. Transportation Research Part D: Transport and Environment, 38, 166-177.

Woodrooffe, J., Blower, D., & Green, P. E. (2011). Prevention of Tractor–Semitrailer Rollovers: Effectiveness of Electronic Stability Control Systems. Transportation research record, 2265(1), 27-33.

Zacharof, N., Fontaras, G., Grigoratos, T., Ciuffo, B., Savvidis, D., Delgado, O., & Rodriguez, J. F. (2017). Estimating the CO 2 emissions reduction potential of various technologies in European trucks using VECTO simulator (No. 2017-24-0018). SAE Technical Paper.

Zhang, H., Song, M., Yang, X., & Li, P. (2019). What are important technologies for sustainable development in the trucking industries of emerging markets? Differences between organizational and individual buyers. Sustainability, 12(1), 224.

Kaynakça

Akben, İ., & Çelebi, F. A. (2022). Covıd-19 Pandemi Döneminde E-Ticaret Ve E-Lojistik: Giyim Sektörü İnternet Sayfaları Üzerine Bir Araştırma. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7(1), 32-54.

Erdoğan, A. (2023). B2c E-Ticaret Modelinin Özellikleri Ve B2c Hacminin Artırılmasına Yönelik Öneriler. The Journal of Social Sciences, 67(67), 60-71.

Gürsoy, İ. (2024). Stoksuz E-Ticaret Modelinde Gümrük ve Lojistik Süreçlerinin İncelenmesi. Journal of socıal, humanıtıes and admınıstratıve scıences (JOSHAS), 10(2), 260-268.

Kaya, S., & Turğut, M. (2018). Impact of Logistics Activities on The Intention to Re-Purchase from E-Commerce Perspective. The Journal of International Scientific Researches, 3(3), 188-204.

Keleş, A. (2018). Güçlü Ve Zayıf Yönleri İle Gelişen E-Ticaret İş Modeli Drop-Shıppıng. Electronic Turkish Studies, 13(22).

Kim, N., Montreuil, B., & Klibi, W. (2022). Inventory availability commitment under uncertainty in a dropshipping supply chain. European Journal of Operational Research, 302(3), 1155-1174.

Mostarac, K., Kavran, Z., & Pišković, J. L. (2020). DROPSHIPPING DISTRIBUTION MODEL IN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT. Annals of DAAAM & Proceedings, 31.

Netessine, S., & Rudi, N. (2004). Supply Chain Structures on the Internet: and the role of marketing-operations interaction. Handbook of quantitative supply chain analysis: Modeling in the e-business era, 607-641.

Singh, G., Kaur, H., & Singh, A. (2018, August). Dropshipping in e-commerce: A perspective. In Proceedings of the 2018 9th International Conference on E-business, Management and Economics (pp. 7-14).

Tetik, A. E. (2020). E-Lojistikte Kritik Faktörlerin, Avantaj Ve Dezavantajların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı).

Tetik, A. E., & Eroğlu, F. (2020). e-lojistik sisteminde kritik faktörlerin, avantaj ve dezavantajların incelenmesine yönelik bir araştırma. Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2), 54-69.

Türk, M. M. (2024). Dijital Dönüşüm Çağında Türkiye'de E-Ticaret Ve İş Gücü. Journal of International Management Educational and Economics Perspectives, 12(2), 171-184.

Vellvé, F. J. S., & Burgos, S. L. M. (2018). Dropshipping in e-commerce: the Spanish case. Esic Market Economics and Business Journal, 49(2), 285-310.

Kaynakça

Adar, A. Ş., Dedeoğlu, S., Kurtuluş, G., (2023). Türkiye'de Kadın Kooperatifleri: Mevcut Durum Analizi, Kadın Güçlenmesi ve İstihdam Yaratma Potansiyeli. Çalışma ve Toplum, 2(77), 1174-1208.

Bayraktutan, Y., Özbilgin, M., (2015). Lojistik Maliyetler Ve Lojistik Performans Ölçütleri. Maliye Araştırmaları Dergisi, 1(2), 95-112.

Bobade, D., Shelar, P., (2018). Digitalization and Women Entrepreneurs. Sansmaran Research Journal, 1-10.

Dhanamalar, M., Preethi, S., Yuvashree, S., (2020). Impact of Digitization on Women's Empowerment: A Study of Rural and Urban Regions in India. Journal of International Women's Studies, 21(5), 107-112.

Dündar, A. O., Avşar, Z., Yüksel, B., (2024). Lojistik Sektöründe Çalışan Kadınların Karşılaştıkları Fırsatların ve Zorlukların Belirlenmesi: Konya İlinde Bir Araştırma. Fivezero, 4(2), 117-136.

Ezmigna, I., Alghizzawi, M., Alqsass, M., Abu-AlSondos, I. A., Abualfalayeh, G., Abdeldayem, M. M., (2024). The Positive Impact of Hiring Female Personnel in the Logistics Sector in Saudi Arabia: A Qualitative Approach. In 2024 International Conference on Decision Aid Sciences and Applications (DASA), ss. 1-6.

Faizan, R., Ul Haque, A., Cockrill, A., Aston, J., (2019). Females at Strategic Level Affecting Logistic Firms' Competitiveness: Qualitative Comparative Analysis Of Contrasting Gender in Pakistan and Canada. In Forum Scientiae Oeconomia, 7(1), 57-71.

Gupta, M., Kiran, R., (2025). Digital Exclusion of Women: A Systematic Review. Global Knowledge, Memory and Communication, 74(3/4), 938-957.

Güngör, Ş., Dursun, E., Karaoğlan, A., (2019). Lojistik Faaliyetlerin Akdeniz Ülke Ekonomileri ile İlişkisi. Journal of Economic Policy Researches, 6(2), 91-106.

Günsan, N., Yergin, H., (2022). Dijital Dönüşüm, Endüstri 4.0 ve Kadın İstihdamı. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(14), 238-254.

Haque, A. U., Faizan, R., Cockrill, A., (2017). The Relationship Between Female Representation at Strategic Level and Firm's Competitiveness: Evidences From Cargo Logistic Firms of Pakistan and Canada. Polish Journal of Management Studies, 15(2), 69-81.

Irmak, E., Pelit, İ., (2020). Türkiye'de Lojistik Sektörünün Değerlendirilmesi (2000-2018). Turkish Studies Economy, 15(3), 1397-1415.

Kaymaz, Y., Şentürk, B., (2017). Lojistik Sektöründe Kadın Çalışanlara Yönelik Bir Analiz: İzmir Örneği. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 469-480.

Koban, E., Keser, H. Y., (2013). Rekabet Edebilirlikte Türk Lojistik Sektörünün İstihdam Yapısının Analizi ve İstihdama Yönelik Devlet Destekleri. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4(2), 32-43.

Krieger, C., Sorgner, A., (2018). Labor Market Opportunities For Women in The Digital Age. Economics Discussion Papers, 12(1), 20180028.

Kuşat, N., (2019). Türk Ulaştırma ve Lojistik Sektörünün İstihdam Kabiliyeti. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(2), 72-80.

Laksmanawati, J., Yuniawan, A., (2021). Women and The Digitalization Strategies of Micro, Small, and Medium Enterprises in The New Normal Era. Petra International Journal of Business Studies, 4(1), 55-64.

Larsson, A., Viitaoja, Y., (2019). Identifying The Digital Gender Divide: How Digitalization May Affect The Future Working Conditions for Women. In The Digital Transformation Of Labor, ss. 235-253, Routledge.

Lynagh, P. M., Murphy, P. R., Poist, R. F., (1996). Career-Related Perspectives Regarding Women in Logistics: A Comparative Analysis. Transportation Journal, 35-42.

Olsson, A. K., Bernhard, I., (2021). Keeping Up The Pace Of Digitalization İn Small Businesses–Women Entrepreneurs' Knowledge And Use Of Social Media. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 27(2), 378-396.

Rajahonka, M., Villman, K., (2019). Women Managers and Entrepreneurs and Digitalization: On The Verge of A New Era or A Nervous Breakdown? Technology Innovation Management Review, 9(6), 14-24.

Rani, U., Castel-Branco, R., Satija, S., Nayar, M., (2022). Women, Work, and The Digital Economy. Gender & Development, 30(3), 421-435.

Salam, A., (2018). Impact of Digitization On Women Entrepreneurs. International Journal on Recent Trends in Business and Tourism (IJRTBT), 2(4), 35-38.

Sayın, A. A., Küçük, Ü., (2020). Lojistik Bölümünü Tercih Eden Öğrencilerin Lojistik Sektöründen Beklentileri: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Örneği. OPUS International Journal of Society Researches, 16(28), 1342-1373.

Sürücü, B., (2024). Digitalization and Women's Employment in The Retail and E-Commerce Sectors. Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS), 8(44), 963-979.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistics: International Edition, Pearson, Boston.

Taşçıoğlu, A., (2022). Examining the Relationship Between Female Employment Rate and Poverty in the Context of Three Fragile Countries: A Panel Data Analysis. Journal of Economic Policy Researches, 10(2), 317-336.

TÜİK, "İşgücü İstatistikleri: 2014-2024 Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler", www.tuik.gov.tr. Erişim tarihi: 08.01.2025.

Ughetto, E., Rossi, M., Audretsch, D., Lehmann, E. E., (2020). Female Entrepreneurship in The Digital Era. Small Business Economics, 55, 305-312.

Yadav, P., (2022). Intercorrelation Between Digitalization and Women Empowerment. British Journal of Multidisciplinary and Advanced Studies, 3(1), 1-6.

Yanmaz, K., Korkmaz, O., (2021). Lojistik Sektöründe Çalışan Kadınların Motivasyonlarının Cam Tavan Algıları Açısından Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(3), 805-832.

Kaynakça

Arslan, H. (2025). Stock turnover metrics in digital warehouse systems: A dynamic modeling approach. Journal of Industrial and Systems Engineering, 21(2), 95–110.

Barreto, L., Amaral, A., & Pereira, T. (2017). Industry 4.0 implications in logistics: An overview. Computers & Industrial Engineering, 115, 621–637. https://doi.org/10.1016/j.cie.2017.03.012

Chiaraviglio, A., Grimaldi, S., Zenezini, G., & Rafele, C. (2025). Overall Warehouse Effectiveness (OWE): A New Integrated Performance Indicator for Warehouse Operations. *Logistics*, *9*(1), 7.

Chiaraviglio, L., Fiandrino, C., Blefari-Melazzi, N., & Bonomi, F. (2025). Real-time inventory accuracy in smart warehouses. Journal of Logistics Technology, 41(2), 134–148.

Christopher, M. (2016). Logistics & supply chain management (5th ed.). Pearson Education.

El-Thalji, I. (2025). Evaluating space utilization efficiency in smart warehouses. International Journal of Industrial Engineering and Operations, 17(1), 77–94.

Gu, J., Goetschalckx, M., & McGinnis, L. F. (2007). Research on warehouse operation: A comprehensive review. European Journal of Operational Research, 177(1), 1–21.

Gunasekaran, A., Patel, C., & McGaughey, R. E. (2004). A framework for supply chain performance measurement. International Journal of Production Economics, 87(3), 333–347. https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2003.08.003

Hakalahti, J., Santala, J., & Väätäinen, J. (2025). Digital tools for optimizing cycle time in manufacturing logistics. Journal of Advanced Manufacturing Systems, 19(1), 55–72.

Haval, D. (2025). Evaluating order fulfillment efficiency in automated warehouse environments. Automation in Logistics Review, 28(3), 211–224.

Kasher, J. D., Sardarabady, N. J., & Durst, S. (2025). Towards a Taxonomy of Digitalization Technologies in Road Freight Transportation Logistics Business Processes.

Mohan, V., Gopalakrishnan, M., Mizzi, P., & Ptak, C. (2019). Smart warehousing: A literature review and conceptual framework. Journal of Operations Management, 65(1), 1–20. https://doi.org/10.1016/j.jom.2018.10.004

Nadeem, R., Singh, R., Patidar, A., Yusliza, M. Y., Ramayah, T., & Azmi, F. T. (2025). Prioritizing determinants of employees' green behavior in the Indian hotel industry: an analytic hierarchy process (AHP) and fuzzy AHP approach. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*.

Nataraj, M., Kumar, R., & Shenoy, P. (2025). Assessing workforce adaptability in digital warehouse ecosystems. International Journal of Logistics and Human Factors, 33(4), 301–317.

Owusu-Berko, S. (2025). Data-driven delivery reliability metrics in last-mile logistics. Logistics Intelligence Journal, 6(3), 158–170.

Parfenov, A., Shamina, L., Niu, J., & Yadykin, V. (2021). Transformation of distribution logistics management in the digitalization of the economy. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, *7*(1), 58.

Perotti, S., Strozzi, F., & Bianchi, G. (2025). Sustainable energy metrics in warehouse logistics: A digital approach. Journal of Sustainable Operations, 15(2), 89–104.

Rajendiran, R. (2025). Response time as a key metric in digital warehouse performance. Journal of Supply Chain Analytics, 9(1), 21–35.

Sharifi, E., Chaudhuri, A., Farahani, S. D., Staal, L. G., & Waehrens, B. V. (2025). Virtual warehousing through digitalized inventory and on-demand manufacturing: A case study. *Computers in Industry*, *164*, 104184.

Singh, S., & Singh, R. (2025). Analysis of smart warehouse in the context of India's National Logistics Policy and digital-push: an ISM-MICMAC technique. *International Journal of Productivity and Performance Management*, *74*(2), 683-707.

Tompkins, J. A., White, J. A., Bozer, Y. A., & Tanchoco, J. M. A. (2010). Facilities Planning (4th ed.). Wiley.

Vedapradha, R., Krishnan, R., & Venkatesan, R. (2025). IoT-enabled RFID systems for real-time product tracking. International Journal of Smart Warehousing, 12(1), 45–61.

Wang, Z., Gao, L., & Wang, W. (2025). The impact of supply chain digitization and logistics efficiency on the competitiveness of industrial enterprises. *International Review of Economics & Finance*, *97*, 103759.

Kaynakça

Al Mahmud, M. A., Vanu, N., Nilima, S. I., & Hasan, R. (2021). Enhancing customer experience and business operations in e-commerce platforms through big data analytics. Journal of Business and Management Studies, 3(2), 288-295.

Alsmadi, A. A., Shuhaiber, A., Al-Okaily, M., Al-Gasaymeh, A., & Alrawashdeh, N. (2023). Big data analytics and innovation in e-commerce: current insights and future directions. Journal of Financial Services Marketing, 1.

Araz, O. M., Choi, T. M., Olson, D. L., & Salman, F. S. (2020). Data analytics for operational risk management. Decis. Sci., 51(6), 1316-1319.

Bhartia, D., & Nath, M. D. (2022). Impact of Big Data on E-Commerce Websites. In Advances in Data Science and Computing Technology (pp. 83-93). Apple Academic Press.

Chen, Z., Liu, J., & Wang, Y. (2024). Big data swarm intelligence optimization algorithm application in the intelligent management of an e-commerce logistics warehouse. Journal of Cases on Information Technology (JCIT), 26(1), 1-19.

Chong, A. Y. L., Li, B., Ngai, E. W., Ch'Ng, E., & Lee, F. (2016). Predicting online product sales via online reviews, sentiments, and promotion strategies: A big data architecture and neural network approach. International Journal of Operations & Production Management, 36(4), 358-383.

Dan, Z. (2019). The Impact Of Big Data On The Development Of E-Commerce Logistics. ББК (075.8) 330 Л69 Редакционная коллегия, 325.

Gruschka, N., Mavroeidis, V., Vishi, K., & Jensen, M. (2018). Privacy issues and data protection in big data: a case study analysis under GDPR. In 2018 IEEE international conference on big data (big data) (pp. 5027-5033). IEEE.

Haessner, P., Haessner, J., & Thomas, J. (2024). Maximizing Retail Potential: The Role of Big Data Analytics. Journal of Strategic Innovation and Sustainability, 19(4), 67-79.

Jain, V., Malviya, B. I. N. D. O. O., & Arya, S. A. T. Y. E. N. D. R. A. (2021). An overview of electronic commerce (e-Commerce). Journal of Contemporary Issues in Business and Government, 27(3), 666.

Jia, L. (2020, April). Research on the cost control of cross-border e-commerce overseas warehouse from the perspective of big data technology and storage theory model. In 2020 Asia-Pacific Conference on Image Processing, Electronics and Computers (IPEC) (pp. 423-427). IEEE.

Johnson, O., Brown, W., & Wilson, G. (2024). The Role of Big Data Analytics in Retail Marketing and Supply Chain Optimization. Revista Preprints, 1, 1-16.

Jović, M., Felicitas Schlierf, J., Heinen, B., & Tijan, E. (2020). Information management in Reverse logistics. Pomorski zbornik, 58(1), 155-167.

Krishna, S. H., Kaur, K., Rajalakshmi, B., Lakhanpal, S., Sule, B., & Sumalatha, I. (2024, May). Competitive Edge Using Big Data Analytics to Improve Customer Relationship Management. In 2024 International Conference on Communication, Computer Sciences and Engineering (IC3SE) (pp. 1553-1557). IEEE.

Lakshmanaprabu, S. K., Shankar, K., Rani, S. S., Abdulhay, E., Arunkumar, N., Ramirez, G., & Uthayakumar, J. (2019). An effect of big data technology with ant colony optimization based routing in vehicular ad hoc networks: Towards smart cities. Journal of cleaner production, 217, 584-593.

Li, L., & Zhang, J. (2021). Research and analysis of an enterprise E-commerce marketing system under the big data environment. Journal of Organizational and End User Computing (JOEUC), 33(6), 1-19.

Liu, J. (2023). The Impact of Data Mining on Management and Digital Marketing in the Age of Big Data. Computer-Aided Design and Applications, Query date: 2025-02-05 15: 25, 31, 229-247.

Lorenc, A., & Burinskiene, A. (2021). Improve the Orders Picking in e-Commerce by Using WMS Data and BigData Analysis. FME Transactions, 49(1).

Mandala, V., Rajavarman, R., Jamunadevi, C., Janani, R., & Avudaiappan, T. (2023, June). Recognition of E-Commerce through Big Data Classification and Data Mining Techniques Involving Artificial Intelligence. In 2023 8th International Conference on Communication and Electronics Systems (ICCES) (pp. 720-727). IEEE.

Moretto, A., Ronchi, S., & Patrucco, A. S. (2017). Increasing the effectiveness of procurement decisions: The value of big data in the procurement process. International Journal of RF Technologies, 8(3), 79-103.

Nanayakkara, P. R., Jayalath, M. M., Thibbotuwawa, A., & Perera, H. N. (2022). A circular reverse logistics framework for handling e-commerce returns. Cleaner Logistics and Supply Chain, 5, 100080.

Oktaviani, I., Purawanto, E., & Triana, T. (2024). Analysis of AI-Based Big Data for Strategic Decision-Making in E-Commerce.

Rafiq, F., Awan, M. J., Yasin, A., Nobanee, H., Zain, A. M., & Bahaj, S. A. (2022). Privacy prevention of big data applications: A systematic literature review. SAGE Open, 12(2), 21582440221096445.

Riwayat, A. A. P., Susilawati, A. D., & Naqiah, Z. (2024). Purchasing Patterns Analysis in E-commerce: A Big Data-driven Approach and Methodological. International Journal Software Engineering and Computer Science (IJSECS), 4(1), 148-164.

Saad, R. M., Majdalawieh, M., AlARaj, M., & Foxwell, H. J. (2023, November). The impact of big data analytics on the e-commerce businesses. In 2023 Tenth International Conference on Social Networks Analysis, Management and Security (SNAMS) (pp. 1-8). IEEE.

Shao, J., Feng, Y., & Liu, Z. (2024). The Impact of Big Data-Driven Strategies on Sustainable Consumer Behaviour in E-Commerce: A Green Economy Perspective. Sustainability, 16(24), 10960.

Swami, P. (2025). Personalization and Customization of Products and Services in E-Commerce Through Big Data. In Augmenting Customer Retention Through Big Data Analytics (pp. 1-21). Apple Academic Press.

Trushkina, N. V., Serhieieva, O. R., & Shkrygun, Y. O. (2020). Conceptual Approaches to Defining "E-commerce". The Problems of Economy, 4, 231-240.

Usanto, U. (2022). Big Data Implementation and Use for Business. Devotion: Journal of Research and Community Service, 3(14), 2845-2851.

Waller, M. A., & Fawcett, S. E. (2013). Data science, predictive analytics, and big data: a revolution that will transform supply chain design and management. Journal of Business logistics, 34(2), 77-84.

Wang, G., Zhang, X., Gao, Y., Yee, A. L., & Wang, X. (2023). The use of an internet of things data management system using data mining association algorithm in an e-commerce platform. Journal of Organizational and End User Computing (JOEUC), 35(3), 1-19.

Yeldan, G., Yılmaz, G., & Kayatürk, G. (2024). AI-Driven Optimization of Order Procurement and Inventory Management in Supply Chains. The European Journal of Research and Development, 4(3), 46-56.

Yu, W., Wong, C. Y., Chavez, R., & Jacobs, M. A. (2021). Integrating big data analytics into supply chain finance: The roles of information processing and data-driven culture. International journal of production economics, 236, 108135.

Zhan, Y., Tan, K. H., Ji, G., Chung, L., & Tseng, M. (2017). A big data framework for facilitating product innovation processes. Business Process Management Journal, 23(3), 518-536.

Zhang, Y. (2021). Sales forecasting of promotion activities based on the cross-industry standard process for data mining of E-commerce promotional information and support vector regression. Journal of Computers, 32(1), 212-225.

Zuo, S. (2024). E-Commerce Platform User Evaluation Sentiment Analysis and Emotion-Oriented Marketing Strategy Research Based on Big Data Technology. International Journal of High Speed Electronics and Systems, 2540090.

Kaynakça

Alcacer, V. ve Cruz-Machado, V. (2019). Scanning the Industry 4.0: A Literature Review on Technologies for Manufacturing Systems. Engineering Science and Technology, an International Journal, 22, 899-919.

Branke, J., Farid S. ve Shah N. (2016). "Industry 4.0- A Vision also for personalized medicine supply chains?", Cell and Gene Therapy Insights, 2(2), 263-270.

Büchi, G., Cugno, M. ve Castagnoli, R. (2020). Smart factory performance and Industry 4.0. Technological Forecasting and Social Change, 150, 119790. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119790

Frank, A., Dalenogare, L. ve Ayala, N. (2019). Industry 4.0 technologies: Implementation patterns in manufacturing companies. International Journal of Production Economics, 210, 15-26.

Kamble, S.S., Gunasekaran, A. ve Gawankar, S.A. (2018). Sustainable Industry 4.0 framework: A systematic literature review identifying the current trends and future perspectives. Process safety and environmental protection. 117, 408-425. https://doi.org/10.1016/j.psep.2018.05.009

Lin, C., He, D., Huang, X., Choo, K.K.R. ve Vasilakos, A.V. (2018). BSeIn: A blockchain-based secure mutual authentication with fine-grained access control system for industry 4.0. Journal of Network and Computer Applications. 116, 42-52. https://doi.org/10.1016/j.jnca.2018.05.005

Mrugalska, B. ve Wyrwicka, M.K. (2017). Towards Lean Production in Industry 4.0. Procedia Engineering. 182(3) 466-473. https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.03.135

Nagy, J., Olah, J., Erdei, E., Mate, D., ve Popp, J. (2018). The Role and Impact of Industry 4.0 and the Internet of Things on the Business Strategy of the Value Chain: The Case of Hungary. Sustainability, 10, 3491-3516. https://doi.org/10.3390/su10103491

Nicovich, S.G., Dibrell, C.C. ve Davis P.S. (2007). "Intergration of Value Chain Position and Porter's (1980). "Competitive Strategies into the Market Orientation Conversation: An Examination of Upstream and Downstream Activities," The Journal of Business and Economic Studies, 13(2), 91-108.

Oesterreich, T.D. ve Teuteberg, F. (2016). Understanding the Implications of Digitisation and Automation in the Context of Industry 4.0: A Triangulation Approach and Elements of a Research Agenda for the Construction Industry. Computers in Industry, 83, 121-139.

Porter, M.E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance, Free Press, New York.

Roblek, V., Meško, M. ve Krapež, A. (2016). A complex view of industry 4.0. Sage Open, 6(2), 1-11.

Sarc, R., Curtis, A., Kandlbauer, L., Khodier, K., Lorber, K.E. ve Pomberger, R. (2019). Digitalisation and intelligent robotics in value chain of circular economy oriented waste management- A review. Waste Management. 95, 476-492. https://doi.org/10.1016/j.wasman.2019.06.035

Simatupang, T.M., Piboonrungroj, P., ve Williams, S.J. (2017). The Emergence of Value Chain Thinking. International Journal of Value Chain Management, 8, 40-57. https://doi.org/10.1504/IJVCM.2017.082685

Wang, Y., Ma, H., Yang, J., ve Wang, K. (2017). Industry 4.0: A Way from Mass Customization to Mass Personalization Production. Advances in Manufacturing, 5, 311-320.

Yıldız Y.K. (2019). Sağlık Kuruluşlarında Değer Zinciri Yönetiminin Değerlendirilmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 8, 840-851.

Zhao, G., Liu, S., Lopez, C., Lu, H., Elgueta, S., Chen, H. ve Boshkoska, B.M. (2019). Blockchain Technology in Agri-Food Value Chain Management: A Synthesis of Applications, Challenges and Future Research Directions. Computers in Industry, 109, 83-99. https://doi.org/10.1016/j.compind.2019.04.002

https://www.bosch.com/stories/connected-industry/ (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

https://www.ge.com/digital/iiot-platform (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

https://www.haier.net/en/about_haier/smart-manufacturing/ (Erişim Tarihi 2.6.2025)

https://www.intel.com/content/www/us/en/manufacturing/manufacturing-industrial-overview.html (Erişim Tarihi 2.6.2025)

https://www.microsoft.com/en-us/industry/manufacturing/resources/industry-4-0-technologies/ (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

https://www.mitsubishielectric.com/fa/sols/digital-manufacturing/en/ (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

https://www.nvidia.com/en-us/industries/industrial-sector/ (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

https://new.siemens.com/global/en/company/topic-areas/digital-enterprise.html (Erişim Tarihi: 2.6.2025)

Kaynaklar

Ahmed, Z. H. (2010). Genetic algorithm for the traveling salesman problem using sequential constructive crossover operator. International Journal of Biometrics & Bioinformatics (IJBB), 3(6), 96.

Bayraktar, E. & Mehmet, E. (2006). Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) ve Yazılım Seçim Süreci. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (15), 689-709.

Beşkese, B. (2004). Bilişim teknolojisi yatırımlarının değerlendirilmesine yönelik uygun yöntemin seçilmesi modeli - ERP yazılımı seçimi uygulaması. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Budiono, R., & Suryanto, Y. (2017). E-commerce and ERP system integration: Necessity and possibility. *AIP Conference Proceedings, 1818, , 020137*

Davenport, T. H. (1998). Putting the enterprise into the enterprise system. Harvard Business Review, 76(4), 121-131.

Gök, M. Ş. (2005). ERP Sistemlerinin Firma Performansına Etkileri Üzerine Bir Saha Araştırması. V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, 399-404, İstanbul.

Gökşen, Y., Ünal, C. & Tuna, H. (2020). Döngüsel Ekonomi ve Endüstri 4.0 Odağında Dijitalleşmenin Rolü. F. Sayın (Ed.), Döngüsel Ekonomi Makro ve Mikro İncelemeler içinde (ss. 387-412). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kazançoğlu, İ., Görgün, K., & Serdönmez, C. (2018). Endüstriyel Pazarlarda Müşteri Edinmede Erp-Crm Entegrasyonunun Önemi. Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi119-134.

Keskinkılıç, M., & İpkin, M. (2023). "İşletmelerde ERP Uygulamalarının Dijital Dönüşüm Sürecine Katkıları." Aurum Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 49-74.

Martinho, D., & Santos, M. Y. (2021). Architectural challenges on the integration of e-commerce and ERP systems: A case study. *Procedia Computer Science, 181,* 659–666.

Moll, J., & Yigitbasioglu, O. (2019). The role of internetrelated technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. The British Accounting Review, 51(6), 100833.

Reinartz, W., Thomas, J. S., ve Kumar, V. (2005). Balancing Acquisition and Retention Resources To Maximize Customer Profitability. Journal of Marketing, 69(1), 63–79.

T.C. Ticaret Bakanlığı (2022). ERP Entegrasyonu – E-Ticaret Akademisi

Thompson, L. (2017). AI-driven User Experiences in ERP: Enhancing Customer Satisfaction. Journal of Business Innovation, 12(2), 75-89.

O'Brien, J. A., & Marakas, G. M. (2011). Management Information

Ünal, C., Çılgın, C., & Gökşen, Y. (2024). Kurumsal Kaynak Planlamasının Evrimi: Gelenekselden Akıllı ERP Sistemlerine Kavramsal Bir Çerçeve. İzmir Yönetim Dergisi, 5(2), 89-99.

Sevim, A., & Bülbül, S. (2016). Kurumsal kaynak planlaması (enterprise resources planning-ERP) sistemlerinin muhasebe bilgi sisteminin verimliliğine etkileri. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6, 54-70.Systems (10th ed.). McGraw-Hill.

Şen, İ. K. (2016). Bilgi teknolojilerindeki değişimin finansal tabloların bağımsız denetimine etkisi: Sürekli denetim. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(1), 383-404.

Ventura, K., Kazançoğlu İ., ve Soyuer H. (2014). Endüstriyel İşletmelerde Müşteri İlişkileri Yönetimi: Batıçim Batı Anadolu Çimento Sanayii A.Ş. Uygulaması. 14. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, Tam Metin, Bildiriler Kitabı, Bahçeşehir Üniversitesi, 87-96, İstanbul.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kaynakça

Barman, D., Mahata, G. C. (2021). A Single-Manufacturer Multi-Retailer İntegrated İnventory Model For İtems With İmperfect Quality, Price Sensitive Demand and Planned Backorders. RAIRO-Operations Research, 55(6), 3459-3491.

Ghosh, D., Rout, C., Goswami, A. (2025). Integrating Imperfect Production, Screening Errors, Item Deterioration, Rising Transportation Costs, and Carbon Emissions For Sustainable Optimization. Journal of Industrial and Management Optimization, 21(3), 2052-2073.

Goyal, S. K. (1977). An Integrated Inventory Model For A Single Supplier-Single Customer Problem. International Journal of Production Research, 15(1), 107-111.

Harris, F. W. (1913). How Many Parts To Make At Once", Factory, The Magazine of Management, 10(2), 135-136, 152. Reprinted in Operations Research, 38(6), 947-950.

Hsu, J. T., Hsu, L. F. (2013). An İntegrated Vendor–Buyer Cooperative İnventory Model in An İmperfect Production Process With Shortage Backordering. The International Journal of Advanced Manufacturing Technology, 65, 493-505.

Huang, C. K. (2002). An İntegrated Vendor-Buyer Cooperative İnventory Model For İtems With İmperfect Quality. Production Planning & Control, 13(4), 355-361.

Jauhari, W. A., Pujawan, I. N., Suef, M. (2023). Sustainable İnventory Management With Hybrid Production System And İnvestment To Reduce Defects. Annals of Operations Research, 324(1), 543-572.

Kahraman, N., Akansu, S. O., Albayrak, B. (2007). İçten Yanmalı Motorlarda Alternatif Yakıt Olarak Hidrojen Kullanılması. Mühendis ve Makine Dergisi, 48(569), 9-15.

Öztürk, H. (2020). Çevreye Karşı Duyarlılık Kapsamında Çok Ürünlü Üretim Stok Kontrol Modeli ve Analizi. Alphanumeric Journal, 8(2), 275-297.

Rizky, N., Wangsa, I. D., Jauhari, W. A., Wee, H. M. (2021). Managing A Sustainable İntegrated İnventory Model For İmperfect Production Process With Type One And Type Two Errors. Clean Technologies and Environmental Policy, 23, 2697-2712.

Sepehri, A., Gholamian, M. R. (2023). A Green İnventory Model With İmperfect İtems Considering İnspection Process And Quality İmprovement Under Different Shortages Scenarios. Environment, Development and Sustainability, 25(4), 3269-3297.

Taft, E.W. (1918). The Most Economical Production Lot. Iron Age, 101(18), 1410-1412.

Utama, D. M., Santoso, I., Hendrawan, Y., Dania, W. A. P. (2025). A sustainable production-inventory model with CO2 Emission, Electricity And Fuel Consumption Under Quality Degradation And Stochastic Demand: A Case Study İn The Agri-Food İndustry. Environment, Development and Sustainability, 27(4), 9569-9608.

Wahab, M. I. M., Mamun, S. M. H., Ongkunaruk, P. (2011). EOQ Models For A Coordinated Two-Level International Supply Chain Considering Imperfect Items And Environmental Impact", International Journal of Production Economics, 134(1), pp.151-158.

Yadav, R., Pareek, S., Mittal, M. (2023). Stackelberg Models İn A Two-Level Supply Chain With İmperfect Quality İtems And Allowable Shortage. Scientia Iranica, 30(2), 642-659.

Yu, H. F., Chen, Y. (2018). An İntegrated İnventory Model For İtems With Acceptable Defective İtems Under Warranty And Quality İmprovement İnvestment. Quality Technology & Quantitative Management, 15(6), 702-715.

Zanoni, S., Mazzoldi, L., Zavanella, L. E., Jaber, M. Y. (2014). A Joint Economic Lot Size Model With Price And Environmentally Sensitive Demand. Production & Manufacturing Research, 2(1), 341-354.

Kaynaklar

Boyar-Sozonovitch A.S., Pitelinskiy K.V. ve Ermolatiy D.A., (2019). Innovation Economy: Aspects Of Economic And Information Security İn Logistics İnnovation. Web of Science Accession Number: WOS:000479315400001, *Publisher Amazonia Investiga,* 8(21), 13.

Digital Report İnternet Sitesi, (2022, 15 Haziran). "KOBİ'ler siber saldırılara yüzde 350 daha fazla maruz kalıyor". Erişim Tarihi: 22 Haziran 2024 tarihinde https://digitalreport.com.tr/2022-veri-ihlali-sorusturma-raporu-aciklandi-91214/ sitesinden alındı.

Farah, M., Ukwandu, E., Hindy , H., Brosset, D., Bures, M., Andonovic, I.,ve Bellekens, X. (2022). Cyber Security in the Maritime Industry: A Systematic Survey of Recent Advances and Future Trends. MDPI, Information 2022, 26

Güler Ş., (2022). Egzersiz Liderlerinin Özliderlik Algıları İle Egzersiz Katılımcılarının Temel Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayın No: 715112), [Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, (2016). Md. 18. 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, T.C. Resmi Gazete. 29677. 7 Nisan 2016 Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Kron Teknoloji, (2023, 25 Haziran). Verizon 2023 DBIR: Siber Tehditlere İlişkin Güncel İçgörüler. Erişim Tarihi:20 Ocak 2024 tarihinde https://kron.com.tr/verizon-2023-dbir-siber-tehditlere-iliskin-guncel-icgoruler sitesinden alındı.

Pawar S. ve Palivela H., (2022), LCCI: A Framework For Least Cybersecurity Controls to be Implemented For Small and Medium Enterprises (SMEs). *International Journal of Information Management Data Insights.*2(1), 100080. https://doi.org/10.1016/j.jjimei.2022.100080

Safa N.S., Maple C. ve Watson T., (2017), The Information Security Landscape in Supply Chain, Science Direct, *Computer Fraud & Security*, 6, 18-19

Siber Güvenlik Kanunu, (2025). Md.4. 7545 Sayılı Siber Güvenlik Kanunu, T.C. Resmi Gazete. 32846. 12 Mart 2025 Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Tanyaş M., (t.y.). *Lojistik Yönetimine Giriş,* Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi,s.6

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı,(2020), Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı 2020-2023,s. 12,18-24, Ankara. 11 Aralık 2024 tarihinde https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/strateji-eylem-planlari/ulusal-siber-guvenlik-stratejisi-ve-eylem-plani-2020-2023.pdf adresinden alındı.

T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, (2016), 2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi, s. 9,10,11,Ankara, 11 Aralık 2024 tarihinde https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/siber-guvenlik/2016-2019guvenlik.pdf adresinden alındı.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2022, 1 Mart). Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Lojistik ve Kombine Taşımacılık Daire Başkanlığı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Firma Listesi. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2022 tarihinde https://uhdgm.uab.gov.tr/uploads/pages/tasima-isleri-organizatorlugu-tio/tio-liste-xhtml.pdf sitesinden alındı.

Yargıtay 5 Ceza Dairesi, (2015). 2013/11125 Esas 2015/14700 Karar Sayılı 1.10.2015 Tarihli Kararı, Erişim Tarihi:26 Şubat 2023 tarihinde https://www.eyavuz.av.tr/ticari-sir-bankacilik-sirri-veya-musteri-sirri-niteligindeki-bilgi-veya-belgelerin-aciklanmasi-sucu/ sitesinden alındı.

Yargıtay 5 Ceza Dairesi, (2017). 2014/7809 Esas 2017/118 Karar Sayılı 12.01.2017 Tarihli Kararı. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2025 tarihinde https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/tck-madde-239-ticari-sir-bankacilik-sirri-veya-musteri-sirri-niteligindeki-bilgi-veya-belgelerin-aciklanmasi-sucu.html sitesinden alındı.

Yargıtay 5 Ceza Dairesi, (2019). 2016/1992 Esas ve 2019/3829 Karar Sayılı 03.04.2019 Tarihli Kararı, Erişim Tarihi:25 Şubat 2023 tarihinde www.lexpera.com.tr sitesinden alındı.

Yılmaz G., (2022). Kaspersky. 2023 Yılında Siber Saldırılarda Nelere Dikkat Etmeli?: 20 Mart 2024 tarihinde https://akillifabrikalar.com.tr/2023-yilinda-siber-saldirilarda-nelere-dikkat-etmeli/ adresinden alındı.

Yüksel, B.A.E., (2018), Ticari Sırların Dijital Ortamda Korunması, *TAAD*, Yıl:9, Sayı:33, s.143

Zadeh A.V., Ramayah T., Hanifah H., Kurnia S. ve Mahmud I., (2020), Supply Chain Information Integration and Its Impact on The Operational Performance of Manufacturing Firms in Malaysia, Science Direct, *Information & Management* 57(8)

Tanzimattan Günümüze Türk Dış Politikası

Editör
Ahmet EDİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-45-9

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

Kitap içerisindeki yayımlardan, bilgilerden tamamen yazar sorumludur.

İÇİNDEKİLER

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E: AFGANİSTAN DIŞ POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ 1
Semra IŞIN

OSMANLI DIŞ POLİTİKASINDA GÖRÜNMEYEN DİL: SEFÂRETNÂMELERDE YEMEK, ZİYAFET VE EĞLENCE ÜZERİNDEN DİPLOMATİK TEMSİL..... 10
Halit BAŞ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK RUS İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA KARS 33
Cengiz ATLI
Ahmet EDİ

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KOLEKTİF GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI: BALKAN ANTANTI VE SADABAT PAKTI (1934-1938) 48
Rıdvan KIZILKAYA

1946-1950 DÖNEMİNDE TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASININ DEMOKRATİKLEŞME BASKISIYLA YENİDEN ŞEKİLLENMESİ..... 60
Ceylan TÜRK

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ..... 70
Ahmet EDİ

PAKİSTAN'IN DEVLETLEŞME POLİTİKASINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI 81
Selda GEMİCİOĞLU

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, A. AKT, 192/ 55, (27 Kasım 1848).

BOA, A. AKT.UM, 323/73, (30 Ağustos 1858).

BOA, A. AKT.UM, 20/41, (13 Aralık 1849).

BOA, A. DVN.MHM, 23/11, (1273) (1856–1857).

BOA, A. AMD, 71/19, (1272) (1855–1856).

BOA, HR.MKT, 288/54, (5 Şubat 1859).

BOA, HAT, 379/20525, (16 Aralık 1835).

BOA, HAT, 379/20525, (19 Eylül 1839).

BOA, İ.HR, 333/ 21410, (6 Mart 1862).

BOA, İ.MTZ (05), 10/ 256, (24 Şubat 1842).

BOA, Name-i Hümayun Defteri, VIII/4, s. 460, 481, 484, 487.

Diğer Kaynaklar

Abduljamil Turanî, *Amanullah Han Dönemi Türk-Afgan İlişkileri*, https://tasam.org/Files/Icerik/File/Ataturk_donemi_ve_sonrasi_turk_afgan_iliskileri_EKT-24-68_pdf_50b6de6e-b22e-4ad4-b91c-ae713139c8fc.pdf.

Ahmad Burget, *Yakınçağ'da Afganistan ve Osmanlı Devleti İlişkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 2017.

Akbarshah Khawarnasab ve Mücahit Avcı, "Afganistan'da Etnik Gruplar ve Siyasal Yapı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi* 28, no. 1 (2023): 133–134.

Ali Ergün Çınar, "Dünden Bugüne Türkiye-Afganistan İlişkileri", *Medeniyet Bülteni*, Sayı 57 (Ekim 2021).

Ali Serdar Mete ve Burcu Özbay, "Türk-Afgan İlişkilerinin Gelişimi ve Afganistan'a Gönderilen Türk Talim Heyeti'nin Faaliyetleri (1923–1958)", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 12, no. 1 (Haziran 2025): 233–258.

Atiqullah Behroz, *Afganistan Siyasi Coğrafyası Ekseninde Tarih ve Toplum*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.

Azmi Özcan, *Pan-İslamizm*, İstanbul: İSAM Yayınları.

Azmi Özcan, *Panislamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877–1914)*, İstanbul: İlmi Araştırmalar Dizisi, 2020.

Cihan Osmanağaoğlu, *Tanzimat Dönemi İtibariyle Osmanlı Tâbiiyetinin (Vatandaşlığının) Gelişimi*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2004.

Edi Ahmet, Nazırlı Zarıfa, "Rus Tarihçilerin Eserlerinde Osmanlı Son Dönemi Siyasi Antlaşmalar (1878- 1914)", Iğdır üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2019, C.18, S.2, s. 215-235

Eralp Yaşar Azap, "Acem Mülteciler: Kaçar Hanedanı'nda Taht Mücadelesi ve Osmanlı Devleti'ne İltica Eden İran Şehzadeleri", *Journal of Turkology* 33, no. 1 (Temmuz 2023): 79–103.

Ercüment Kuran, "Panislamizm'in Doğuşu ve Gelişmesi", *V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğleri III: Türk Tarihi* (1986): 395–400.

Ferruh Kayalan, "Tarihi Bir Belge Işığında Türkiye-Afganistan İlişkileri: Binbaşı Hüseyin Bey'in Raporuna Göre Kâbil Elçisi Fahreddin Paşa'nın Faaliyetleri (1922-1923)", *Vakanüvis*, Yıl/Vol. 7, Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan, 2022, ss. 1688–1730.

Gamze Kaya ve Süleyman Elik, "Türkiye-Afganistan Siyasi İlişkileri (1921-2021): Yüzyılı Aşan Özel, Siyasi, Güvenlik ve Kültürel Bağlar", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 5, no. 1 (2020): 35–59.

Kayserili Kurt, Serap, "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Türk- Fransız İlişkileri", II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, ss. 818-833, 12-14 Ekim 2016, Ağrı,

Mohammad Hussaini, *II. Abdülhamid Döneminde Afganistan'da İngiltere-Rusya Rekabeti ve Osmanlı Siyaseti (1876–1909)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2016.

Musa Kılıç, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasında Afgan Muhacirleri Meselesi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi* 4, no. 2 (Kasım 2021): 37–47.

Azmi Özcan, "Nadir Şah ve Afganistan", *Afganistan Üzerine Araştırmalar* içinde, Tarih ve Tabiat Vakfı – Tatav Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 47–50

Hüsnü Özlü, "'Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması' Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış", *International Journal of Eurasia Social Sciences* 8 (Mart 2016): 31–46.

Faruk Sümer, "Kaçarlar", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, erişim tarihi: 24 Kasım 2025, https://islamansiklopedisi.org.tr/kacarlar.

Orhan Yazıcı, "Osmanlı-Rus Savaşı'nda (1877–1878) Sultan II. Abdülhamid'in İttifak Arayışlarının Afganistan'daki Akisleri", *İran ve Turan Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3, no. 5 (2020): 1–13.

Orhan Yazıcı, "Safevilerin Yıkılışından Sonra İran'da İlk Osmanlı-Afgan İlişkileri", *Türkiye İran Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, (2022): 1-22.

Mohammad Ekram Yawar, "Afganistan'da Devlet ve Devletleşme Süreci: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Bölgede Karşılaşılan Zorluklar (Uluslararası, Bölgesel ve Yerel Boyut Bağlamında)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 11, no. 5 (2024): 3045–3059.

"Atiye", *Lugatim*, https://lugatim.com/s/ATIYE–ATİYE.

Derin Tarih, https://www.derintarih.com/ozel-dosya/ingilizlerin-rahatini-bozan-osmanli-afganistan-dostlugu/.

KAYNAKÇA

Afyoncu, Erhan (2009). *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Ahmed Cevdet Paşa (2018). *Târîh-i Cevdet*, Cilt 2, 1. Kitap, (Haz. Şevki Nezihi Aykut), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Altuniş - Gürsoy, Belkıs. (1997). Âmedî Galib Efendi Sefaretnâmesi. *Erdem*, 9(27), 911-942.

Altuniş Gürsoy, Belkıs (2006). Türk Modernleşmesinde Sefir ve Sefaretnamelerin Rolü. *Bilig*, Sayı: 36, ss. 139-165.

Arıkan, Sema (1994). Ebûbekir Râtib Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10. cilt, 277-278.

Babinger, Franz (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Coşkun Üçok), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Baş, Halit (2022). Rusya Sefâretnâmelerine Göre Osmanlı Elçilerinin İstanbul-Petersburg Güzergâhındaki Gözlem ve Faaliyetleri Hakkında Bir Değerlendirme. *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu (Yol)*, 136-152.

Beydilli, Kemal (2009). Sefâretnâme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 36. Cilt, 289-294.

Bilim, Cahit (1990). Ebubekir Ratıb Efendi, Nemçe Sefaretnamesi. *Belleten*, 54(), 261-296. doi:10.37879/belleten.1990.261

Bîlim, Cahit (1996). Mustafa Rasih Paşa'nın Rusya Sefaretnamesi. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 7(7). https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000160

Bilim, Cahit (2019). *Osmanlı Dış İlişkileri Sefaretnameler Elçilikler-Anlaşmalar*. İstanbul: Bilimya Onbir Yayınları.

Çetin, Atilla (2003). Mehmed Emin Vahîd Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 28. Cilt, 468-469.

Ercan, Yavuz (1984). Napoleon İstilâsı Sırasında Bir Türk Diplomatının Gözü ile Viyana Şehri. *Osmanlı Araştırmaları*, 4. Cilt, 261-280.

Gencer, Ali İhsan (1988). Abdürrahim Muhib Efendi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. cilt, 292-293.

Güngör, Mertcan (2019). *Seyyid Mehmed Refi Efendi'nin İran Sefaretnameleri (Transkripsiyon-İnceleme)*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

Işık, Ayhan (2023). Bektaşiliğin Yasaklanmasının Önemli Aktörlerinden Şeyhülislam Yâsincizâde Abdülvehhap Efendi'nin İlmî ve Siyasi Etkinliği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(5), 2887-2908. https://doi.org/10.15869/itobiad.1381260

İlikmen, Aslı (2001). *Sefaret-nâme-i Abdülkerim Paşa*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

İpşirli, Mehmet (1988). Abdülvehhâb Efendi, Yâsincizâde, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1. Cilt, 285-286.

Karakaya, Yılmaz (1996). *Mustafa Rasih Efendi'nin 1793 Tarihli Rusya Sefâretnâmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kavak, Gülnur (2016). *Yasincizâde Abdülvehhâb Efendi ve Musavver İran Sefaretnamesi*, İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Korkut, Hasan (2007). *Osmanlı Elçileri Gözü ile Avrupa*, İstanbul: Gokkubbe Bilimevi Yayınları.

Köprülü, Orhan F. (1996). Galib Paşa, Mehmed Said. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 13. cilt, 329-331.

Kurat, Akdes Nimet (2011). *Türkiye ve Rusya - XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Küreli, İbrahim (1992). *Abdurrahîm Muhip Efendi'nin Fransa Sefâretnâmesi (Küçük Sefâretnâme)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî yahud Tezkire'i Meşâhir-i Osmânî*, Cilt 3, İstanbul: Matbaa'i Âmire.

Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî*, Cilt 4, (haz. Nuri Akbayar), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Pakalın, Mehmet Zeki (1972). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3. Cilt, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Sarıkçıoğlu, Melike, Mertcan Güngör (2020). Seyyid Mehmed Refi Efendi'nin İran Elçiliği (1807-1808). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5 (2) , 928-953.

Süslü, Azmi (1986). Sefaretnâme de Seyyid Mehmed Emin Vahîd Efendi. *Belleten*, 50(), 127-168. doi:10.37879/belleten.1986.127

Şemseddin Sami (2005). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları,

Tuncer, Hadiye, Hüner Tuncer (1998). *Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Unat, Faik Reşit. (2008). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2011), *Osmanlı Tarihi*, Cilt 4, 2. Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

Yeşilyurt, Şamil, Hacer Çulcu (2023). Zihniyet Değişimi ve Toplumsal Dönüşüme Etkisi Bakımlarından Sefaretnâme-i Abdülkerim Paşa. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 1009-1023.

KAYNAKÇA

Akandere, Osman Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler (1938-1945), İstanbul 1998.

Albayrak, 13 Kanuni Evvel 336

Atak, Sadık Doğunun Kapısı Kars, Kars, 1946.

Barutçu, Faik Ahmet Siyasi Anılar, 1939-1954, İstanbul 1977.

Baş, Halit, "Bir Sınır Kenti Olarak Iğdır'ın Osmanlı Devleti İçin Önemi, (1828-1914)", Doğal ve Beşeri Bilimler Açısından Iğdır 1, (Edt: Taner Aydın), Astana Yayınları, 2022, s.58

Başarır, "Mehtap Sovyet Rusya'nın 1925 Dostluk Ve Tarafsızlık Antlaşması'nın Feshine Yönelik Türkiye'ye Verdiği Notaların Türk Basınına Yansıması", Belgi Dergisi, S. 18, (Yaz 2019/II) 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a Çıkışının 100. Yılı Anısına.

BCA, 490.01.495.1993.1, Varak No:37.

BCA, 490.01.837.306.2.

BCA, 490.01.999.860.1.

Bilge, Suat Güç Komşuluk, Ankara 1992.

Cebesoy, Ali Fuat Moskova Hatıraları, İstanbul, 2002.

Derinsu Sinevar Esin Dayı, Elviye-i Selâse'de Milli Teşkilatlanma, Erzurum, 1997.

Derinsu Sinevar Esin Dayı, Azerbaycan'ın Elviye-i Selâse'deki Mücadeleye Destekleri", Atatürk Dergisi, III/2 (Temmuz 2002).

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.141526-29-1.3Ekim 1946

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.141526-29-2.3Ekim 1946

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.141526-29-3.3Ekim 1946

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.141526-29-4.3Ekim 1946

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.141526-29-5.3Ekim 1946

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, 571.35835.14152629.3Ekim 1946

Dilek, İbrahim Milli Mücadelede Sarıkamış ve Kars Harekâtımız, (YDT), Erzurum 1995

Edi, Ahmet Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Araştırmaları -1- "Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan "Rus Arşivleri Işığında II. Dünya Savaşı Sonrası Sovyet Tehdidine Karşı Türkiye'nin Faaliyetlerinin Rusya'daki Yansımaları", Ekin Yayınevi, 2023.

Ercilsin, Yasin Albayrak Gazetesi'ne Göre Kars ve Iğdır'da Türk Ermeni Savaşı (1919-1920), ANASAY 2024, Yıl 8, Sayı 28, 70-87, DOI: 10.33404/anasay.1454517, s.72.

Erdaş, Sadık "Türk Diplomatik Arşivi Belgelerinde Selim Sarper'in Moskova Büyükelçiliği (1944-1946)", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, S. 40, (Bahar 2024).

Gürün, Kamuran Türk Sovyet İlişkileri (1920-1953), Ankara 1991.

Halaçoğlu, Ahmet Balkan, Savaşı ve Sonrası Rusya'nın Doğu Anadolu Siyaseti, Kars, 1991.

Puşkin, Biyelken'in Öyküleri, Erzurum Yolculuğu, (Çev. Ataol Behramoğlu), İstanbul, 1999, s. 47-48.

Karabekir, Kazım, Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu Sarıkamış, Kars ve Ötesi, Erzurum,1990.

Karabekir, Kazım İstiklal Harbimiz, İstanbul, 1969.

Karal Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, VIII, Ankara, 1983.

Kılıç, Selami, Türk Sovyet İlişkilerinin Doğuşu, İstanbul, 1998.

Kırzıoğlu, Fahrettin, 1855 Kars Zaferi, İstanbul, 1955.

Kırzıoğlu, Fahrettin Kanada Kars'ına Armağan, Erzurum, 1972.

Kırzıoğlu, Fahrettin Kars İli ve Çevresinde Ermeni Mezalimi, Ankara, 1999.

Kırzıoğlu, Fahrettin. Kırzıoğlu, Kars Tarihi, İstanbul, 1960.

Kırzıoğlu Fahrettin, Milli Mücadelede Kars, Belgeler, İstanbul, 1960, s.8.

Kızılkaya, Oktay "Revan (Erivan) ve Iğdır Yöresinde Demografik Yapının Ermeniler Lehine Dönüştürülme Süreci (1828-1920)", Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, II(Kayseri, 2007).

Kızılkaya, Rıdvan , Kars'tan Kafkasya'ya: 1921 Kars Antlaşması'nın Kafkasya'daki Yansımaları, Kafkasya Araştırmaları -IV, (Ed. Oğuz Şimşek, Suna Altan), Sonçağ Yayınları, İstanbul, 2025, s. 165.

Kurat, Nimet Akdes Türkiye ve Rusya, Ankara, 1970, s.87; Selami, Kılıç, Türk Sovyet İlişkilerinin Doğuşu, İstanbul, 1998.

Öztürk, Saygı İsmet Paşa'nın Kürt Raporu, İstanbul, 2008.

Sakar Zeynep Müjde, Tarımsal Sulama Politikalarının Ekonomiye Etkileri, Şanlıurfa-Iğdır Değerlendirmesi, Çizgi Kitapevi, Konya, 2019.

Saray, Mehmet Sovyet Tehdidi karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi, III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000.

Somel, Gözde "Türk-Sovyet Diplomatik Krizinin Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikasına Etkisi (1945-1947)", Belgi, S. 25 (Kış 2023/I).

Sürmeli, Serpil Türk Gürcü İlişkileri (1918-1921), Ankara, 2001.

TBMM Tercüme-i Hal Varakası, Dönem II, 548.

TBMM Tercüme-i Hal Varakası, Dönem III, 549.

Varlık, 8 Eylül 1921.

Varlık, 19 Temmuz 1923, S.166.

Varlık, 30 Temmuz 1923, S.168.

Yel, Selma Yakup Şevki Paşa ve Askeri Faaliyetleri, Ankara, 2002, s.87; S. Esin Dayı, "I. Oltu İslam Şubesi Kongresi", Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu, Erzurum, 1998.

Yılmaz, İskender Gümrü Antlaşması, Ankara, 2001.

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Süreli Yayınlar

Milliyet, 9 Şubat 1934.

Cumhuriyet, 11 Şubat 1934.

Vakit, 13 Şubat 1934.

Son Posta, 10 Şubat 1934.

Araştırma Eserler

ACUN, Fatma, Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2009.

Ali İhsan Gencer, Türk Basınında Sadabat Paktı, İstanbul Üniversitesi inkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1997.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007.

AŞÇI, Mehmet Enes, "19. Yüzyılda Doğu Akdeniz'de Yaşanan İngiltere-Fransa Rekabeti", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23/49, 2024, s. 1385-1400.

ATUK, Volkan, "İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye Ziyareti", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 17/35, 2018, s. 219-247.

BİLGİN, Mustafa Sıdkı, "İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Ortadoğu Politikası", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 9/18, 2016, s. 33-44.

ERDAL, İbrahim, "Batı Avrupa (İngiltere-Fransa) ile Yugoslavya, Makedonya ve Macaristan Kamuoyunda Balkan Antantı", *History Studies*, 2/3, 2010, s. 148-159.

ÇELİK, Mustafa Edip, "Türkiye'nin Sadabat Paktı Ekseninde Şekillenen Ortadoğu Politikası", *History Studies*, 10/8, 2018, s. 94. 93-108.

ÇELİKER, İlhan, "Atatürk'ün Ortadoğu Politikası", *Tarih Okulu Dergisi*, 11/34, 2018, s. 645-666.

ÇİÇEK, Murat, Sadabat Paktı ve Balkan Antantı'nın Taraf Ülkelerin Stratejisine ve Güvenliğine Katkısı ve Türkiye'nin Rolü, Uluslararası Politika Akademisi, 15 Şubat 2020, https://politikaakademisi.org/2020/02/15/sadabat-pakti-ve-balkan-antantina-taraf-ulkelerin-stratejisine-ve-guvenligine-katkisi-ve-turkiyenin-rolu/, (Erişim Tarihi: 25.12.2025).

DEĞERLİ, Esra, "Türkiye'nin Balkan Ülkelerine Yakınlaşma Çabaları: Balkan Paktı", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/2, 115-134.

DEMİR, Sertif, "20. ve 21. Yüzyılların Başlangıç Dönemlerinin Karşılaştırılması: Örtüşen ve Ayrışan Olguların Bir Analizi", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 5/10, 2012, s. 207-228.

EDİ Ahmet, YILMAZ Uğur, (Edt. Edi Ahmet) Musaddık'ın Anglo-Iranian Oil Company'i Millileştirmepolitikası Sonrası Yaşanan İran Petrol Krizi ve Ajax Operasyonu, Sosyal Bilimlerde Farklı Bakışlar, s. 185-206, 2020, Bursa.

ERTEM, Barış, "Atatürk'ün Balkan Politikası ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye-Balkan Devletleri İlişkileri", *Akademik Bakış Dergisi*, 21, 2020, s. 1-24.

EYİCİL, Ahmet, "Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 20/59, 2004, s. 335-367.

GÜRBÜZ, Kahraman, "Atatürk Döneminde Sadabat Paktı Çerçevesinde Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri İle İlişkileri", Ahi Evren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9/1, 2023, 330-349.

İNAN, Afet, "Balkan Antantı (1934)", *Belleten*, 32/126, 1968, s. 285-292

KAŞIYUĞUN, Ali, "Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na Girmeden Önceki İttifak Arayışları", *History Studies*, 1/1, 2009, s. 319-341.

KIZILKAYA, Rıdvan, "Bunalımdan Dostluğa: Yugoslavya Kralı I. Alexander'in Atatürk İle Görüşmesi", *Tarih & Gelecek Dergisi*, 8/2, 2022, s. 515-542.

KIZILKAYA, Rıdvan, *Türk Siyasi Hayatında Mahmut Soydan (Hayatı, Faaliyetleri ve Düşünce Dünyası)*, Hiper Yayınları, İstanbul, 2020.

KİŞMAN, Zülfükar Aytaç, Tarihi Gelişim Süreci İçerisinde Uluslararası Organizasyonlar ve Türkiye (1923-1963), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2006.

MEYDAN, Sinan, "Sadabat Paktı (1937)", Cumhuriyet, 10 Temmuz 2024, https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/sinan-meydan/sadabat-pakti-1937-2225678, (Erişim Tarihi: 26.12.2025).

ÖKSÜZ, Hikmet, "Amerikan Belgelerine Göre Balkan Antantında Türkiye'nin Rolü", XIX. Türk Tarih Kongresi, (3-7 Ekim 2022), Bildiri Kitabı, TTK Yayınları, Ankara, 2024.

ÖNAL, Buket, Mehlika Özlem Ultan, "Balkan Paktı (1934) ve Dışardaki Yansımaları", *U. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/22, 2012, s. 65-84.

Sadabat Paktı, İslam Ansiklopedisi, C. 35, İstanbul, 2008.

SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, TTK Basımevi, Ankara, 1983.

ŞENER, Bülent, "Ağrı İsyanı (1926-1930) ve Türkiye-İran Krizi (1930):Türk Dış Politikası Tarihinde Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması", *History Studies*, 4/4, 2012, s. 385-413

TALAS, Mustafa, "Örnek Bir Dış Siyaset Modeli Olarak Atatürk'ün "Yurtta Barış Dünyada Barış" Politikası", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 2004, s. 339-354.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Ulus

Ülke

Vakit

Vatan

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

Kitaplar

Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu,** Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, 2004.

Deringil, Selim, **Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası,** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1994.

Gaddis, John Lewis, **The Cold War: A New History**, Penguin Press, New York, 2005.

Girgin, Kemal, **21.Yüzyıl Perspektifinde Dünya Siyaseti,** Okumuş Adam Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Gürün, Kamuran, **Dış İlişkiler ve Türk Politikası,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.

Heper, Metin, **Devlet Geleneği ve Demokrasi**, Doğan Kitapevi, İstanbul, 2011.

Leffler, Melvyn P., **A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War,** Stanford University Press, Stanford, 1992.

Oran, Baskın, **Türk Dış Politikası (1919–1980),** Cilt I, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

Rüma, İnan, "Türkiye Cumhuriyeti'ni Dünya Düzeni Bağlamında Anlamak", **İlk Yüzyılı Bitirirken Cumhuriyet Demokratikleşme Momentleri, Sıradan İnsanlar ve Siyaset,** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2024.

Yalman, Ahmet Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim,** Cilt II, Rey Yayınları, 1970.

Makaleler

"Sovyet Şartları", **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Haziran 1945.

"Sovyetlerle Aramızdaki Anlaşmanın Süresi Dün Gece Yarısı Sona Erdi", **Ülke Gazetesi**, 8 Kasım 1945.

"Türkiye Hiçbir Zaman Boyun Eğmemiştir", Tasvir Gazetesi, 7 Temmuz 1945, S. 100.

"Türkiye ve Yunanistan'a 400 Milyon Dolarlık Yardım Yapılacak", **Cumhuriyet**, S. 8107, 13 Mart 1947.

Atay, Falih Rıfkı, "Hür Dünya ile Beraber", **Ulus Gazetesi**, S:9182.

Chakhava, Ketevan, "Transatlantic Relations The United States Of America, Europe and NATO", **Journal of Social Sciences**, Vol: 1, No: 2, 2012.

Edi Ahmet, 1950 Seçimleri Öncesi Şemseddin Günaltay Hükümeti Dönemi Türkiye'de Dini Eğitim Alanındaki Gelişmeler, **Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, S.21, 2019, s. 113-124.

Edi Ahmet, Güler Nurdan, "II Dünya Savaşı Sonrası Sovyet Tehdidine Karşı Doğu Anadolu da Savunma Tedbirleri" **II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi**, Ağrı,2016, s. 39-444.

Ertem, Barış, "Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** C:12, S:21.

Geçikli, Recep Murat,"Truman Doktrini", **Atatürk Ansiklopedisi,** 4 Temmuz 2023.

Hale, William, "Turkey, the US and the Cold War," **Middle Eastern Studies**, C: 32, S: 2, 1996.

Karaosmanoğlu, Ali Lütfi, "Türkiye'nin Güvenlik Kültürü," **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C: 2,Sayı: 6, 2000.

Karataş, Murat,b"Türkiye'de Çok Partili Hayat Geçiş Sürecinin İç ve Dış Dinamikleri Üzerine Bir Değerlendirme", **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum,** C.11, S. 32, 2022.

Kürkçüoğlu, Ömer, "Türk Demokrasisinin Kuruluşu ve İşleyişinde Dış Etkenler", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C: 33, S:1, 1978.

Moravcsik, Andrew, "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics," **International Organization**, C: 51, N: 4, 1997.

Nadi, Nadir, "Tarihi Bir Karar", **Cumhuriyet**, S: 8105.

Özdemir, Ülkühan, **Türk Siyasi Hayatında Tek Partiden Çok Partiye Geçiş: Değişim ve Sonuçları,** Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2024.

Sadak, Necmeddin, "Dünya Siyasetinde Yüzyılın En Ehemmiyetli Dönüşüm Noktası", **Akşam Gazetesi,** S: 14 Mart 1947.

Safa, Peyami, "Truman'ın Nutku", **Vakit Gazetesi**, S. 10769, 14 Mart 1947.

Uzun, Turgay, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Süreci: 1946-1950", **Düşünce Dünyasında Türkiz,** C:11, S:56.

Yetkin, Barış,"1945-1950 Arası Demokratikleşme Sürecinde Basın", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,** S:17-18.

Gökatalay, Semih, Turkısh Press And The Early Cold War (1945-1950), Yüksek Lisans Tezi, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** Ankara, 2016.

U.S. Department of State, **Foreign Relations of the United States,** 1946, C:7, The Near East and Africa(Turkey Section (https://history.state.gov//historicaldocuments/frus1946v07/toc?utm_source=chatgpt.com).; **Foreign Relations of the United States,** 1951, C:5, The Near East and Africa(Turkey Sectio (https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1951v05/d642?utm_source=chatgpt.com).

KAYNAKÇA

Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I (1919–1980)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 385-388.

Çağdaş Yüksel, *Nato Ve Türkiye'nin Dış Politikasına Etkileri (1949-1974),* Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s.10-11.

Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikayı Etkileyen Unsurlar", s. 16-17.

Feroz Ahmad, Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980), Hil Yayınları, İstanbul, 1992, s.67.

Gökçen Alpkaya, "Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980", Baskın Oran, İletişim Yayınevi, C.1, İstanbul, 2009, s.626.

Hulisi Köse, *II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye Amerika İlişkileri (1945-50*), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.33.

M. Gönlübol-C. Sar, Olaylarla Türk Dıs Politikası (1919-1973), s. 201

Nazan Kahraman, "Kore Savaşı ve Türkiye'nin Savaşa Katılma Kararının Türk Basınına Yansıması Üzerine Bir Analiz (Haziran-Ağustos 1950)", Gümüşhane Üniversitesi. İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 8(2), 2020, s.1378-1382.

Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, İmge Yayınevi, Ankara,1994, s.235.

Özkaya Duman O, Birsel H." Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası Ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler", Atatürk Dergisi, 1(2), 2016, s.312-313.

Prof.Dr. Fahir Armaoğlu*, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995),*Kronik Yayınları,2020, İstanbul, s.338.

Sabit Duman, *Demokrat Pari Dönemi Türk Dış Politikası(1950-1960),* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve Inkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,1990,s. 30-31.

Sedef Bulut, "38. Enlemde Güç Mücadelesi: Kore Savaşı ve Türkiye'deki Tezahürleri", Mavi Atlas, 6(1), 2018, s.188.

Seydi Göktepe, *Soğuk Savaş Başlangıcında Türk Dış Politikası*, bilig, Sayı 72, 2015, s. 200.

TC.Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye, http://www.mfa.gov.tr/birlesmismilletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa,(Erişim: 10.06.2025)

William Hale, *Türk Dış Politikası 1774–2000*, İstanbul: Alkım Yayınları, 2003, s. 146.

KAYNAKÇA

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995),*Kronik Kitap, İstanbul, 2018.

Baba, Mert Can, "Ülke Tanıtımı Country Presentation Pakistan", *Asya Çalışmaları Dergisi,* C. 7, S. 2, 2023, s. 227-232.

Çamkerten, İlkay, "Pakistan Devleti'nin Uluslaşma Süreci ve Kimlik İnşası", *Asya Studies,* Yıl: 5, S. 16, 2021, s. 225-233.

Çetinkaya, Gürdal, "Geçmişten Geleceğe Türkiye Pakistan İlişkileri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl: 3, S. 14, 2015, s. 472-474.

Edi, Ahmet, "Bağdat Paktı Öncesi Savunma Sistemlerine Bir Örnek Orta Doğu Komutanlığı", II. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, 2015, Kazakistan, s. 72-76.

Erdem, Ayşe, *2000-2020 Yılları Arasında Türkiye-Pakistan İlişkileri,* (Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Kırşehir, 2021.

Mehmetefendioğlu, Ahmet, "İsmail Akbaş, Geçmişten Geleceğe Türkiye-Pakistan İlişkileri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* C. 13, S. 26, 2013, s. 297-300.

Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, İletişim Yayınları, 2001.

Özcan, Azmi, "Pakistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C. 34, İstanbul, 2007.

Özev, Muharrem Hilmi, "Küresel ve Bölgesel Güçlükler Karşısında Pakistan'ın Demokratikleşme Çabaları", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* C.8, S. 16, 2012, s. 147-176.

Şahbaz, Davut, *Pakistan Tarihi,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2023.

Şahbaz, Davut, *İki Ulus Teorisi Işığında Pakistan'ın Kuruluşu ve Bir Sorunsal Olarak Keşmir,* (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Urdu Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara, 2019.

Şimşir, Bilal N. "Pakistan Devleti'nin Kuruluşu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* C. 13, S. 04, 1958, s. 128-179.

Uçarol, Rıfat, *Siyası Tarih (1789-2014),* Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.

Zorbay, Taner, "Unutulmuş Bir Sorun: Keşmir Meselesi ve Bölgesel Dengeler", *XVIII. Türk Tarih Kongresi-Kongreye Sunulan Bildiriler (X. Cilt),* 1-5 Ekim 2018, Ankara, s. 793-804.

TARIM 5.0: DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE YENİLİKÇİ TEKNOLOJİLER VE EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK YAKLAŞIMI

Esra GÜNDEŞLİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-28-9

Ağustos 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1

2. TARIMDA TEKNOLOJİK VE KAVRAMSAL EVRİM: ENDÜSTRİ ÖNCESİNDEN TARIM 5.0'A GEÇİŞ 2
2.1. TARIMSAL ÜRETİM SİSTEMLERİNİN TARİHSEL VE TEKNOLOJİK EVRİMİ: TARIM 1.0'DAN TARIM 5.0'A GEÇİŞ SÜRECİ 2
2.2. DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ 5
2.3. TARIM 5.0'IN TEMEL İLKELERİ VE FELSEFESİ 7

3. TARIM 5.0'IN TEKNOLOJİK TEMELLERİ 8
3.1. NESNELERİN İNTERNETİ (IOT) VE TARIM UYGULAMALARI 8
3.2. YAPAY ZEKÂ VE MAKİNE ÖĞRENMESİNİN TARIMDA KULLANIMI 10
3.3. ROBOTİK VE OTONOM TARIM MAKİNELERİ 12
3.4. DRONLAR VE UZAKTAN ALGILAMA TEKNOLOJİLERİ 14
3.5. BÜYÜK VERİ VE TARIMSAL KARAR DESTEK SİSTEMLERİ 16
3.6. BLOKZİNCİR VE TARIMSAL TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİ 18

4. EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ 21
4.1. TARIMSAL ÜRETİMDE VERİMLİLİK VE MALİYET OPTİMİZASYONU 21
4.2. DİJİTAL TARIMIN EKONOMİK KATMA DEĞERİ 22
4.3. TARIM 5.0 VE KIRSAL KALKINMA İLİŞKİSİ 23
4.4. GIDA GÜVENLİĞİ VE EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLANTISI 25
4.5. YEŞİL EKONOMİ VE KARBON AYAK İZİ AZALTMA STRATEJİLERİ 26

5. ÇEVRESEL VE SOSYOEKONOMİK ETKİLERİN ANALİZİ 28
5.1. AKILLI SULAMA VE SU KAYNAKLARININ ETKİN YÖNETİMİ 28
5.2. TOPRAK SAĞLIĞI, HASSAS GÜBRELEME VE PESTİSİT YÖNETİMİ 29
5.3. BİYOÇEŞİTLİLİK VE EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN KORUNMASI 31
5.4. ÇİFTÇİ REFAHI, EĞİTİM VE DİJİTAL OKURYAZARLIK 32

6. POLİTİKA, MEVZUAT VE YÖNETİŞİM 34
6.1. ULUSAL VE ULUSLARARASI TARIM 5.0 STRATEJİLERİ 34
6.2. TEŞVİK MEKANİZMALARI VE DESTEK PROGRAMLARI 36
6.3. VERİ YÖNETİMİ, GÜVENLİK VE ETİK KONULAR 39
6.4. PAYDAŞLAR ARASI İŞ BİRLİĞİ MODELLERİ 41

7. VAKA ANALİZLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ 44
7.1. TARIM 5.0 BAŞARI ÖYKÜLERİ: DÜNYA'DAN ÖRNEKLER 44
7.2. TÜRKİYE'DE DİJİTAL TARIM UYGULAMALARI 45
7.3. ÖZEL SEKTÖR, GİRİŞİMLER VE YENİLİKÇİ İŞ MODELLERİ 47

8. TARIMDA GELECEK PERSPEKTİFİ 50
8.1. TARIM 6.0 VE OLASI GELİŞİM SENARYOLARI 50
8.2. YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ OTONOM TARIM EKOSİSTEMLERİ 52
8.3. KÜRESEL İKLİM KRİZİ VE TARIM TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ 53
8.4. POLİTİKA VE STRATEJİ ÖNERİLERİ 55

SONUÇ 58

KAYNAKÇA 59

KAYNAKÇA

Aijaz, N., Lan, H., Raza, T., Yaqub, M., Iqbal, R., & Pathan, M. S. (2025). Artificial intelligence in agriculture: Advancing crop productivity and sustainability. Journal of Agriculture and Food Research, 20, 101762. https://doi.org/10.1016/j.jafr.2025.101762.

Akalın, M. (2015). İklim Değişikliğinin Tarım Üzerindeki Etkileri: Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Uyum ve Azaltım Stratejileri. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2), 351-378. https://doi.org/10.17218/husbed.87012

Aksoylu, D., & Karaalp-orhan, H. S. (2022). Ab Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Türkiye ve Seçili Doğu Avrupa Ülkeleri Karşılaştırılmalı Bir Analiz. Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, 9(1), 172-201. https://doi.org/10.30798/makuiibf.860363.

Algi AI. (2023). Yapay zekâ ve görüntü işleme ile tarımın geleceği. Algi AI. https://algi.ai/tr/yapay-zeka-ve-goruntu-isleme-ile-tarimin-gelecegi/.

Aslan, B., & Yavuzer Aslan, F. (2025). Bitkisel Tarımda Kullanılan Ürün İzleme Teknolojilerinin İncelenmesi. Manas Journal of Agriculture Veterinary and Life Sciences, 15(1), 132-145. https://doi.org/10.53518/mjavl.1599535.

Atılgan, D. (2024). Kirlilik Sığınağı ve Kirlilik Halesi Hipotezlerinin Test Edilmesi: E7 ve G7 Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(2), 581-593. https://doi.org/10.33437/ksusbd.1461585.

Atılgan, D. (2025). Çevresel teknolojik inovasyonun küresel ısınma üzerine etkisi: BRIC ve Türkiye ülkeleri üzerine ampirik bir inceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(52), 1-14. https://doi.org/10.61904/sbe.1591309.

Ayberkin, D. (2025). TarBIoT KDS: Akıllı Tarım Uygulamaları için Blokzincir ve IoT teknolojileri ile Gerçek zamanlı Karar Destek Sistemi Tasarımı. Journal of the Institute of Science and Technology, 15(1), 12-24. https://doi.org/10.21597/jist.1549363.

Aydın, F. F., Eştürk, Ö., & Levent, C. (2024). Tarımsal Verimliliğin Ekonomik Büyüme ve Kentleşme Üzerindeki Etkisi: BRICS-T Ülkeleri Örneği. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 10(1), 1-12. https://doi.org/10.61513/tead.1373430.

Aydınbaş, G. (2023). A Study on Smart Agriculture (Agriculture 4.0) from an Economic Perspective. BİLTÜRK Ekonomi ve İlişkili Çalışmalar Dergisi, 5(2), 63-86. https://doi.org/10.47103/bilturk.1218500

Aydilek, İ., & Sandıkçı, Y. (2018). Tarımsal Veri Analizlerinin Veri Madenciliği ile Yapılması. Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi, 3(2), 1-7.

Bağcı, A. (2022). Ekonomik Büyüme ve Akıllı Tarım: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler (M. F. Kacır, M. Şeker & M. Doğrul, Eds.), Millî Teknoloji Hamlesi: Toplumsal Yansımaları ve Türkiye'nin Geleceği (Bölüm 37, ss. 741–768). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. https://doi.org/10.53478/TUBA.978-625-8352-16-0.ch37.

Bahtiyar, K. (2014). KIRSAL KALKINMA UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: TKDK (TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU) ÖRNEĞİ. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(28), 306-324. https://doi.org/10.30976/susead.302212.

Bayraktar, S., & Küçükbayrak, M. (2025). Tarım Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Tarımsal Sulamanın Önemi. TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi(43), 154-168.

Bilgin, İ., & Medeni, T. D. (2023). Tarımsal Hizmet Sunumunun Dijitalleştirilmesine Yönelik SWOT Analizi: Tarım ve Orman Bakanlığı ile KAYSİS Bağlantısallığı. Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi, 4(2), 189-217. https://doi.org/10.58307/kaytek.1175247.

Çakmakçı, M. F., & Cakmakcı, R. (2023). Uzaktan Algılama, Yapay Zekâ ve Geleceğin Akıllı Tarım Teknolojisi Trendleri. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi(52), 234-246.

Çakmakçı, R. (2024). Biyoçeşitlilik kavramı ekseninde geleneksel ve ekolojik tarım. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. https://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/biyocesitlilik-tarim-ve-gida/biyocesitlilik-kavrami-ekseninde-geleneksel-ve-ekolojik-tarim.

Çevik, Ö. C. (2023). BİR HAK OLARAK "EĞİTİM" VE EĞİTİM-REFAH İLİŞKİSİ. İnsan Hakları Yıllığı, 40, 115-149.

Dertli, Ş., & Dertli, M.E. (2023). "Dijital Tarım (Tarım 4.0) ve Metaverse Kavramlarına Yönelik Bireylerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi", Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, C. 6, s 2, ss. 126-150

Doktar. (2020). "Tarımda Dijital Dönüşüm Nedir?".

https://www.bilisimzirvesi.com.tr/documents/dokumanlar/sunumlar/sinan-ansen-pdf.pdf.

Engin, F. Y. (2020). Tarımda IoT uygulamaları. IoT Türkiye. Erişim adresi: https://ioturkiye.com/2020/05/tarimda-iot-uygulamalari/.

Erdoğan, C., Darcansoy İseri, Ö., & Eyidoğan, F. (2024). Avrupa Birliği Yeşil Mutabakat düzenlemelerinin Türkiye'de tarım politikaları ve sektör üzerine olası etkileri. Meyve Bilimi, 11(2), 59–67. https://doi.org/10.51532/meyve.1533256.

Erpul, G., & Akgöz, R. (2025). Türkiye'de toprak sağlığı kavramının ülkesel politika ve stratejilere bütünleştirilmesi. Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi, 13(1), 81-95. https://doi.org/10.33409/tbbbd.1703412

Ertuğrul, K. (2025). Tarımda robot teknolojileri ve yapay zekâ kullanımı. Kayhan Ertuğrul.https://www.kayhanertugrul.com.tr/tarimda-robot-teknolojileri-ve-yapay-zeka-kullanimi?utm_source=chatgpt.com.

Farmonaut. (2025). Blockchain supply chain: Transforming agriculture in 2025. Farmonaut Blog. https://farmonaut.com/blogs/blockchain-supply-chain-transforming-agriculture-in-2025.

FAO. (2018). 20 Success stories of agricultural innovation from the Global Forum on Food Security and Nutrition. FAO. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/577b317c-d0be-48d6-8a86-51fd45e0adc4/content.

FAO. (2025). "Türkiye'de Tarıma Yönelik Dijital Teknolojiler". https://openknowledge.fao.org/items/d5302e74-5d51-4947-976a-3d9ef7b2f684.

Future Farming. (2018). 5 examples of how innovation changes agriculture. https://www.futurefarming.com/smart-farming/5-examples-of-how-innovation-changes-agriculture/.

Hanedar, A., Tanık, A., & Girgin, E. (2023). Yeşil Mutabakat Kapsamında Pestisit Yönetimi ve Türkiye. Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik, 24(2), 87-96.

Hoffman, E. (2024). Dronlar, çevresel etkiyi azaltarak ve çiftlik verimliliğini artırarak sürdürülebilir tarımı nasıl dönüştürüyor? Wins Solutions. https://www.winssolutions.org/tr/dronlar-cevresel-etkiyi-azaltarak-ve-ciftlik-verimliligini-artirarak-surdurulebilir-tarimi-nasil-donusturuyor/

İnci, İ. (2022). Tarihsel Süreç İçinde Türkiye'de Tarımsal Makine ve Ekipmanların Modernizasyonu 1948-1960. Mecmua(13), 130-142. https://doi.org/10.32579/mecmua.1053372.

Girgin, B., & Günaydın, D. (2024). 2024-2028 Yılları İçin Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Stratejileri. Turkish Law Blog. Erişim adresi: https://turkishlawblog.com/insights/detail/2024-2028-yillari-icin-turkiyede-yesil-donusum-stratejileri.

Göl, B., & Tarhan, Ç. (2024). Tarımda Dijitalleşmenin Zorlukları ve AB İklim Politikasında Dijital Tarım. Journal of Information Systems and Management Research, 6(2), 12-23. https://doi.org/10.59940/jismar.1504821

Gülen, K. G., & Karaagaç, A. (2024). Agricultural food supply chain with blockchain technology: A review on Turkey. Journal of Global Strategic Management, (16), 13–28. https://doi.org/10.20460/JGSM.2023.314.

Güman, Z., & Gunay, F. B. (2024). Nesnelerin İnterneti Yardımıyla Akıllı Tarımda Yapay Zekâ Tabanlı Gübre ve Mahsul Tahmini. Journal of the Institute of Science and Technology, 14(3), 958-973. https://doi.org/10.21597/jist.1445970.

Karadeniz, A. T. (2024). Tarımda AI kullanımı. AgriTR Science, 6(2), 145-152.

Kaya, M., & Kalaycı, İ. (2021). Türkiye'de Tarihsel Süreçte Tarım Politikası ve Planlama Deneyimi. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(2), 23-34. https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.837519.

Kayişoğlu, Ç., & Türksoy, S. (2023). Tarımda Sürdürülebilirlik ve Gıda Güvenliği. Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 37(1), 289-303. https://doi.org/10.20479/bursauludagziraat.1142135.

Kızıl, E., & Akten Çürük, S. (2021). Türk Tarımsal Teşvik Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences, 8(4), 956-967. https://doi.org/10.30910/turkjans.904817.

Kutluay Tutar, F., Abukalloub, A., & Çat, M. (2025). Geleneksel Tarımdan Akıllı Tarım Uygulamalarına Dönüşüm Süreci: Türkiye Örneği. MTÜ Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5(1), 46-62.

Küçükarpacı, L. N., & Ülev, S. (2023). Çiftçilerin Finansman Sorunlarına Yönelik Geliştirilen Tarımsal Fintek (Agri-Fintech) Çözümleri: İslami Finans Açısından Bir Değerlendirme. Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 9(1), 33-60. https://doi.org/10.54427/ijisef.1218516.

Külcü, R. (2021). Tarım Bilimlerinde Paradigma Değişimi: Endüstriyel Tarım ve Küresel Adalet Sorunu. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi(31), 429-433. https://doi.org/10.31590/ejosat.1003757.

Li, B., & Zirianov, V. (2021). Blockchain in agricultural supply chain management. E3S Web of Conferences, 273, 08029. https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127308029.

Movahed, A. B., Aliahmadi, B., & Nozari, H. (2024). Green and Sustainable Supply Chain in Agriculture 6.0. In M. M. Oskounejad & H. Nozari (Eds.), Advanced Businesses in Industry 6.0 (pp. 32–45). IGI Global. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-3108-8.ch003.

Nagasaki, Y. (2019). "Realization of Society 5.0 by Utilizing Precision Agriculture into Smart Agriculture in NARO, Japan." FFTC Agricultural Policy Platform, 14 Ağustos 2019, https://ap.fftc.org.tw/article/1414.

Neves, M. F., Casagrande, B. P., Cambaúva, V., Teixeira, G. de O., & Toledo, P. J. F. (2023). Agriculture 6.0: A new proposal for the future of agribusiness. Revista de Gestão Social e Ambiental, 17(9), e04004. https://doi.org/10.24857/rgsa.v17n9-021.

Organik Tarım Rehberi. (2024)., Tarım robotları ve yapay zekâ: İnsan gücünün ötesinde verimlilik. https://organiktarimrehberi.tr/tarim-robotlari-ve-yapay-zeka-insan-gucunun-otesinde-verimlilik/.

Özdogan, B., Gacar, A., & Aktas, H. (2017). DIGITAL AGRICULTURE PRACTICES IN THE CONTEXT OF AGRICULTURE 4.0. Journal of Economics Finance and Accounting, 4(2), 186-193. https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2017.448

Özer, B., Kuş, S., & Yıldız, O. (2022). Veri Madenciliği Yöntemleri ile Tarımsal Veri Analizi: Bir Akıllı Tarım Sistemi Önerisi. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 10(4), 1417-1429. https://doi.org/10.21923/jesd.1081814.

Özgüven, M. M., Tan, M., Közkurt, C., Yardım, M. H., vd. (2016). Çok Amaçlı Tarım Robotunun Geliştirilmesi. Journal of Agricultural Faculty of Gaziosmanpaşa University, 33(Ek Sayı), 108-116.

Özgüven, M. M. (2023). Bahçe Bitkileri Yetiştiriciliğinde Kullanılan Dijital Tarım Teknolojileri. Tarım Makinaları Bilimi Dergisi, 19(3), 174-193.

Özlüoymak, Ö. B. (2024). Hassas Tarımda Kullanılan Otonom Donanım Sistemleri. Düzce Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2(1), 21-31.

Öztürk, H. H. (2023). Tarım 5.0. Birsen Yayınevi, İstanbul. S.267.

Öztürk, İ., & Zeybek, B. (2021). Dijitalleşme ve Etik Sorunlar: Nesnelerin İnterneti Teknolojisini Gözetim, Gizlilik, Güvenlik Kapsamında Değerlendirme. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2021(55), 1-15. https://doi.org/10.47998/ikad.932173.

Öztürk, Y. K., & Çelik, B. (2024). Tarih ve teknoloji kesişiminde tarım: Antik çağdan yapay zekâ destekli geleceğe [Agriculture at the intersection of history and technology: From antiquity to the AI-enabled future]. ATLAS Journal: International Refereed Journal on Social Sciences, 10(55), 149–163.

Pakdemirli, B. (2020). Sözleşmeli Tarımsal Üretim: DİTAP Modeli. Tarım Ekonomisi Dergisi, 26(1), 81-88. https://doi.org/10.24181/tarekoder.749096.

Pakdemirli, B., Birişik, N., Aslan, İ., Sönmez, B., et al. (2021). Türk Tarımında Dijital Teknolojilerin Kullanımı ve Tarım-Gıda Zincirinde Tarım 4.0. Toprak Su Dergisi, 10(1), 78-87. https://doi.org/10.21657/topraksu.898774

Patil, Y., Patil, R., & Özer, Ö. (2023). Next-gen agriculture 6.0: Smart solution for pioneering future farming. In M. F. Neves, B. P. Casagrande, V. Cambaúva, G. de O. Teixeira, & P. J. F. Toledo (Eds.), Agriculture 6.0: A new proposal for the future of agribusiness (pp. 123-145). CRC Press. https://doi.org/10.1201/9781003503934-7.

Razak, S. F. A., Yogarayan, S., Sayeed, M. S., & Derafi, M. I. F. M. (2024). Agriculture 5.0 and explainable AI for smart agriculture: A scoping review. Emerging Science Journal, 8(2), 744.

Sevli, O. (2023). Tarım 4.0 Ölçeğinde Bir Dijital Tarım Uygulaması: Çiftlik İzleme ve Yönetim Sistemi. Uluslararası Sürdürülebilir Mühendislik ve Teknoloji Dergisi, 7(2), 105-116.

Shahab, H., Naeem, M., Iqbal, M., Aqeel, M., & Ullah, S. S. (2025). IoT-driven smart agricultural technology for real-time soil and crop optimization. Smart Agricultural Technology, 10, 100847. https://doi.org/10.1016/j.atech.2025.100847.

Soylu, A. C. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma ve Gıda Güvenliği İlişkisi. Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 11(2), 100-111.

Soytürk, C. (2024). Toplum 5.0: İnsan merkezli teknoloji ve sürdürülebilirlik. Entertech İstanbul Teknokent. https://tr.linkedin.com/pulse/toplum-50-insan-merkezli-teknoloji-ve-s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik-entertechtr-xqjhf.

Subaşı, U. (2024). Sakarya'da yapay zekâ destekli dron analizleri tarımda verim artışı sağlayacak. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/sakaryada-yapay-zeka-destekli-dron-analizleri-tarimda-verim-artisi-saglayacak/3279699.

Şahin, H. (2022). Dijital Tarım, Tarım 4.0, Akılı Tarım, Robotik Uygulamalar ve Otonom Sistemler. Tarım Makinaları Bilimi Dergisi, 18(2), 68-83.

Şahin, H. (2024). Tarımsal Akıllı Sulama Sistemlerinde Yapay Zekâ, Derin Öğrenme ve Nesnelerin İnterneti Uygulamaları. Tarım Makinaları Bilimi Dergisi, 20(1), 41-60.

Şenol, C. (2021). İnovasyon, Destek, Sürdürülebilirlik: Türkiye Ekonomisi Ve Tarım. International Journal of Geography and Geography Education(44), 475-488. https://doi.org/10.32003/igge.926785.

Tarım ve Orman Bakanlığı, (2025). "İklim Akıllı ve Rekabetçi Tarımsal Büyüme Projesi (TUCSAP)". https://tucsap.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1512.

Taştan, M. (2019). Nesnelerin İnterneti Tabanlı Akıllı Sulama ve Uzaktan İzleme Sistemi. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi(15), 229-236. https://doi.org/10.31590/ejosat.525149.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019–2023): Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Tarım 4.0. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim adresi: https://arastirma.tarimorman.gov.tr/koyunculuk/Menu/76/Tarim-4-0.

Toprak, F. E. (2015). Avrupa Birliği'nde yeşil tarım uygulamaları ve Türkiye ile karşılaştırılması (AB Uzmanlık Tezi). T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Topçu, P., Yavuz, Ö., & Tolunay, A. (2022). Sürdürülebilir Toprak Yönetiminde Toprak Organik Karbonunun Önemi. Turkish Journal of Forest Science, 6(2), 604-614. https://doi.org/10.32328/turkjforsci.1039785.

Turan, V. (2024). İklim Krizi ve Yeşil Ekonomi. Güncel Kent Araştırmaları, 53.

Vahdanjoo, M., Sørensen, C. G., & Nørremark, M. (2025). Digital transformation of the agri-food system. Current Opinion in Food Science, 63, 101287. https://doi.org/10.1016/j.cofs.2025.101287.

Yaman, H., Sungur, O., & Dulupçu, M. A. (2021). Dünyada Tarım ve Hayvancılığın Dönüşümü: Teknolojiye Dayalı Uygulamalar ve Devrimler. Tarım Ekonomisi Dergisi, 27(2), 123-133. https://doi.org/10.24181/tarekoder.938925.

Yang, P., Yu, F., & Gao, P. (2025). Digital economy and high-quality agricultural development. Finance Research Letters. Advance online publication. https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.108133.

Yenikaya, M. A., Güvenoğlu, E., & Kondakcı, S. (2022). Nesnelerin İnterneti (IoT) Tabanlı Akıllı Sulama ve Gübreleme Sistemi. Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi, 15(1), 14-23. https://doi.org/10.54525/tbbmd.1028785.

Yıldırım, Y., Ulucan, A., & Atıcı, K. B. (2023). Recent Advances in Planning Farm Operations Through Optimization Models. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 41(Tarım Özel Sayısı), 124-144. https://doi.org/10.17065/huniibf.1233694.

Yıldırım, A. E. (2025). Dijital tarım teknolojilerinde sorunlar ve fırsatlar. Tarım Dünyası. https://www.tarimdunyasi.net/2025/01/22/dijital-tarim-teknolojilerinde-sorunlar-ve-firsatlar/.

Yıldızbası, A., & Üstünyer, P. (2019). Tarımsal Gıda Tedarik Zincirinde Blokzincir Tasarımı: Türkiye'de Hal Yasası Örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(2), 458-465.

Yılmaz Kaya, M., & Uzun, O. (2019). Ekosistem Hizmetleri ve Mekânsal Planlama İlişkisinin Peyzaj Planlama Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Duzce University Journal of Science and Technology, 7(3), 2166-2193. https://doi.org/10.29130/dubited.546496.

TÜRK DÜNYASI SÜRDÜRÜLEBİLİR 1. TARIM ZİRVESİ

Editörler
Prof. Dr. Nuray AKBUDAK
Doç. Dr. Zerrin FIRAT
Dr. Öğr. Üyesi Şükrü DOKUR
Yüksek Ziraat Mühendisi Yakup SAĞLAM

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-90-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SÜRDÜRÜLEBİLİR HAYVANCILIK 1
Hakan ÜSTÜNER

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN ORTAK TARIM PROJELERİNİN KIRSAL KALKINMAYA ETKİSİ 13
Narmin ALIYEVA

TARIMDA DİJİTAL PAZARLAMANIN EVRİMİ: TEKNOLOJİDEN TÜKETİCİYE YENİ YAKLAŞIMLAR 30
Nebi SEREN

PREKARYALAŞMA- TARIMDA ÇOCUK İŞÇİLİĞİ VE EĞİTİM 54
Rüyam KÜÇÜKSÜLEYMANOĞLU

AZERBAYCAN'DA ORGANİK TARIM UYGULAMALARI 72
Sevin TEOMAN DURAN
Ayaz MAMMADOV

TARIM İŞLETMELERİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK 90
Şükrü DOKUR

KOOPERATİFÇİLİK VE TARIM SEKTÖRÜNDEKİ ÖNEMİ 110
Şule TURHAN

DİJİTAL TARIMIN YÜKSELİŞİNDE İSTİHDAMIN DÖNÜŞÜMÜ 123
Tuğba ENGİN

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİTKİSEL ÜRETİM 135
Yakup SAĞLAM
Nuray AKBUDAK

TARIMDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KADININ ROLÜ 151
Zerrin FIRAT
Mehmet HÜSREV

KAYNAKLAR

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2018. World Livestock: Transforming the livestock sector through the Sustainable Development Goals. FAO. https://www.fao.org/3/ca1201en/ca1201en.pdf Erişim: 15.04.2025

Grandin, T. 2021. Improving animal welfare: A practical approach (3rd ed.).

Kahraman M., Yılmaz H. 2024. Sürdürülebilir Hayvancılıkta Yenilikçi Teknolojilerin Kullanımı. Türk Bilim ve Mühendislik Dergisi, 6(1): 64-71.

Tarım ve Hayvancılık Sektörü Sürdürülebilirlik Eylem Planı. Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı. 2022.

KAYNAKÇA

Abılzade, R., Yücel Batmaz, N. 2024. Kırsal Kalkınma/Akıllı Köy Kavramları Perspektifinde Azerbaycan. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR), 10*(2), 249-274. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4095187 adresinden alındı

Alishov, E. 2020. *Bağımsızlık sonrası geçiş döneminde Azerbaycan ekonomisinde yaşanan depresyon sürecinin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul.

Aliyeva, N. 2025. *Azerbaycan ve tüṙkiye arasında ıkili iş birliğī kapsamında alınan ticari kararların sürdüṙülebilir yatırım ve ticari ılişkilere etkileri* [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Bursa.

Alizada, T. 2019. *Azerbaycan'ın lojistik performansının dış ticarete etkisi* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Samsun.

Baghirov, A., Karaosmanoğlu, E. A. İ. 2023. *Azerbaycan ile Türkiye arasındaki dış ticaretin sektörel analizi* [Yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Rize.

Bahadurlu, F. 2021. *Ekonomik büyüme ve dış ticaret arasındaki ilişki: Azerbaycan örneği* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul.

Creswell, J. W., Plano Clark, V. L. 2017. *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd edition b.). California: SAGE Publications.

Food and Agruculture Organization of the United Nations. 2025, 08 2. *Projeler*. https://www.fao.org/turkiye/projects/tr adresinden alındı

Gasimova, T. 2023. *Zengezur Koridoru'nun Azerbaycan ve bölge ülkelerin dış ticaretine olası etkilerinin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi]. Kütahya.

Gurbanli, N. 2024. *Tüketicilerin e-ticaret sitelerinden ürün satın alma niyetini etkileyen faktörler: Azerbaycan-Türkiye karşılaştırması* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Sakarya.

Güngör, B. 2022. Türkiye'de ticari açıklık ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisi. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 1-15. https://doi.org/10.55119/artuklu.1056193 adresinden alındı.

İbrahimli, A., Ersoy, A. Y., Durmuşkaya, S. 2017. *Azerbaycan ile Türkiye arasındaki dış ticaret: Ekonometrik bir analiz* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Sakarya.

Malikova, M. 2021. *Bağımsızlık sonrası Azerbaycan ekonomisinin gelişimi ve uluslararası ticarete entegrasyonu: Türkiye ilişkileri* [Yüksek lisans tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi]. Tekirdağ.

Olcay, G. P. 2024. Yerel Kalkınmada Katılımcı, Yenilikçi ve Sürdürülebilir Bir Model:. *Planlama, 34*(3), 315-329. https://jag.journalagent.com/planlama/pdfs/PLAN_34_3_315_329.pdf adresinden alındı

Organisation for Economic Co-operation and Development. 2025, 08 20. *Agriculture and Sustainability*. https://www.oecd.org/en/topics/agriculture-and-sustainability.html adresinden alındı

Ramazanov, U. 2022. *Dış ticarette lojistiğin önemi ve Azerbaycan'da yeni lojistik uygulamalarının dış ticarete etkisi* [Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi]. Manisa.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkalığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 2023. *Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2024-2028).* Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkalığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Kirsal-Kalkinma-Ozel-Ihtisas-Komisyon-Raporu_01082025.pdf adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü. 2025. *Kırsal Kalkınma Yatırımları İstatistik Bülteni, 2024.* Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı. Kırsal Kalkınma Yatırımları İstatistik Bülteni: https://istatistik.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1998 adresinden alındı

KAYNAKÇA

Acharya, S. S., Agarwal, N. L. 2004. *Agricultural marketing in India* (4th ed.). Oxford & IBH Publishing.

Ashley, C., Tuten, T. 2015. Creative strategies in social media marketing: An exploratory study of branded social content and consumer engagement. *Psychology & Marketing, 32*(1), 15–27. https://doi.org/10.1002/mar.20761

Barnes, A. P., De Soto, I., Eory, V., Beck, B., Balafoutis, A. 2019. A review of the adoption of precision agriculture technologies and their implications for farm-level sustainability. *Precision Agriculture, 20*(2), 218–236. https://doi.org/10.1007/s11119-018-0960-3

Bronson, K., Knezevic, I. 2016. Big data in food and agriculture. *Big Data & Society, 3*(1), 2053951716648174. https://doi.org/10.1177/2053951716648174

Cai, Y., Wang, Z., Song, Y. 2019. Applications of blockchain technology in agriculture: A review. *Agricultural Science & Technology, 20*(10), 2132–2140.

Chen, Y., Zhang, M., Zhou, M. 2020. Empowering the sharing economy: Managing the implications of P2P platforms for product distribution. *Business Horizons, 63*(4), 509–519. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2020.03.007

Choi, T. M., Wallace, S. W., Wang, Y. 2020. Big data analytics in operations management. *Production and Operations Management, 29*(9), 1747–1766. https://doi.org/10.1111/poms.13199

Dwivedi, Y. K., Hughes, D. L., Baabdullah, A. M., et al. 2022. Metaverse beyond the hype: Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management, 66*, 102542. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2022.102542

Edelman, B., Geradin, D. 2016. Android and competition law: Exploring and assessing Google's practices in mobile. European Competition Journal, 12(3), 533–613. https://doi.org/10.1080/17441056.2020.1839228

Escalas, J. E. 2004. Narrative processing: Building consumer connections to brands. *Journal of Consumer Psychology, 14*(1–2), 168–180.

https://doi.org/10.1207/s15327663jcp1401&2_19

EU Commission. 2020. *SmartAgriHubs project description*. Retrieved from https://smartagrihubs.eu

Ghasemaghaei, M. 2019. Augmenting the predictive power of data analytics: The role of data quality. *Journal of Business Research, 100*, 66–73. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.03.037

Glover, D., Sumberg, J., Ton, G., Andersson, J., Badstue, L.(2019/2020. *Rethinking technological change in smallholder agriculture.* Outlook on Agriculture, 48(3), 169–180. https://doi.org/10.1177/0030727019864978

Graham, M., Woodcock, J. 2018. Towards a fairer platform economy: Introducing the Fairwork Foundation. *Alternative Routes: A Journal of Critical Social Research, 29*, 242–266.

Izmir Büyükşehir Belediyesi. 2022. *Başka Bir Tarım Mümkün*. Retrieved from https://www.izmir.bel.tr

Jain, V., Luthra, S., Mangla, S. K. 2022. Digital transformation in agri-food supply chain: A review and future research directions. *Technological Forecasting and Social Change, 176*, 121434. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121434

Kamilaris, A., Kartakoullis, A., & Prenafeta-Boldú, F. X. 2017. A review on the practice of big data analysis in agriculture. *Computers and Electronics in Agriculture, 143*, 23–37. https://doi.org/10.1016/j.compag.2017.09.037

Kamilaris, A., Prenafeta-Boldú, F. X. 2018. Deep learning in agriculture: A survey. *Computers and Electronics in Agriculture, 147*, 70–90.

https://doi.org/10.1016/j.compag.2018.02.016

Kaplan, A. M., Haenlein, M. 2010. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons, 53*(1), 59–68. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003

Kıran, B., Ergün, M. 2021. Dijitalleşen kooperatifçilik: Yeni nesil kooperatiflerin Türkiye'deki görünümü. *Kooperatifçilik Dergisi, 20*(1), 45–61.

Klerkx, L., Rose, D. 2020. Dealing with the game-changing technologies of Agriculture 4.0: How do we manage diversity and responsibility in food system transition pathways? *Global Food Security, 24*, 100347. https://doi.org/10.1016/j.gfs.2019.100347

Klerkx, L., Jakku, E., Labarthe, P. 2019. *A review of social science on digital agriculture, smart farming and agriculture 4.0: New contributions and a future research agenda.* NJAS – Wageningen Journal of Life Sciences, 90–91, Art. 100315. https://doi.org/10.1016/j.njas.2019.100315

Kotler, P., Kartajaya, H., Setiawan, I. 2021. *Marketing 5.0: Technology for humanity*. Wiley.

Kouhizadeh, M., Saberi, S., Sarkis, J. 2021. Blockchain technology and the sustainable supply chain: Theoretically exploring adoption barriers. *International Journal of Production Economics, 231*, 107831. https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2020.107831

Köksal, İ., & Karakuş, B. 2022. Türkiye'de dijital tarım ve e-tarım uygulamaları. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 6*(2), 78–93. https://dergipark.org.tr/tr/pub/terra/issue/74052/1059969

Kshetri, N. 2020. *The economics behind food supply blockchains.* IEEE Computer, 53(12), 106–110. https://doi.org/10.1109/MC.2020.3032148

Lee, Y., Lee, H. 2020. The role of mobile commerce in consumers' purchase behavior in the agricultural sector. *Computers and Electronics in Agriculture, 174*, 105446. https://doi.org/10.1016/j.compag.2020.105446

Liakos, K. G., Busato, P., Moshou, D., Pearson, S., Bochtis, D. 2018. Machine learning in agriculture: A review. *Sensors, 18*(8), 2674. https://doi.org/10.3390/s18082674

Ma, W., Zhou, X., Liu, M. 2021. *Do farmers gain internet dividends from e-commerce adoption? Evidence from China.* Food Policy, 101, Article 102024. https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020.102024

Marques, A. I., Bressan, G., Rolim, C. O. 2021. Artificial intelligence in precision agriculture: Applications and challenges. *Artificial Intelligence Review, 54*(8), 5773–5804. https://doi.org/10.1007/s10462-020-09829-7

Meena, M. S., Singh, R., Bairwa, S. L. 2022. Strengthening agriculture marketing through e-NAM in India. *Agricultural Economics Research Review, 35*(1), 71–82.

Moral-Pajares, E., Sánchez-Fernández, J., Sierra-García, L. 2023. Sentiment analysis for agricultural marketing: New frontiers in consumer insight. *Journal of Retailing and Consumer Services, 71*, 103177. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2023.103177

Okello, J. J., Kirui, O. K., Nyikal, R. A. 2016. Mobile phones and farmers' marketing decisions in Kenya. *World Development, 92*, 307–324. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.01.013

Ortmann, G. F., King, R. P. 2007. Agricultural cooperatives I: History, theory and problems. *Agrekon, 46*(1), 40–68. https://doi.org/10.1080/03031853.2007.9523760

Özdemir, S., Tekin, M. 2020. Kısa tedarik zinciri modelleri ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 6*(2), 78–93.

Pašakarnis, G., Maliene, V. 2020. GIS and land-use planning: A bibliometric analysis. *Land Use Policy, 95*, 104624. https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104624

Pasquale, F. 2015. *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.

Rose, D., Gravely, E., Mosby, I., Duncan, E., Finnis, E., Horgan, M., Fraser, E. D. G. 2021. Barriers to adoption: Digital agriculture in Ontario's food production systems. Canadian Journal of Agricultural Economics.

Rotz, S., Gravely, E., Mosby, I., Duncan, E., Finnis, E., Horgan, M., ... Fraser, E. D. G. 2019. Automated pastures and the digital divide: How agricultural technologies are shaping labour and rural communities. *Journal of Rural Studies, 68*, 112–122. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.023

Schniederjans, D. G., Schniederjans, M. J., Starkey, C. M. 2020. *Business analytics principles, concepts, and applications with SAS*. Pearson.

Seren, N. 2025. The Transition from Historical Marketıng Practices to Modern Systems: The Case Of Jerusalem. *TURAN-SAM*, *17*(65), 215-223. http://doi.org/10.15189/1308-8041

Seren, N., Altıntaş, M. H. 2023. "Determining Brand Personality in Tourism Businesses Through Sentiment Analysis Method," *International Journal of Social Inquiry* , vol.16, no.1, pp.229-254

Srnicek, N. 2017. *Platform capitalism*. Polity Press.

Sunding, D., Zilberman, D. 2021. *The agricultural innovation process: Research and technology adoption in a changing agricultural sector.* **In** Handbook of Agricultural Economics (F. R. Pierce & B. W. Cochrane, Eds.), Elsevier.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. 2022. *Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) Raporu ve Uygulama Rehberi*. Retrieved from https://ditap.gov.tr

Tapscott, D., Tapscott, A. 2018. *Blockchain revolution: How the technology behind bitcoin and other cryptocurrencies is changing the world*. Portfolio Penguin.

Thompson, C. J., Coskuner-Balli, G. 2007. *Enchanting ethical consumerism: The case of community supported agriculture.* Journal of Consumer Culture, 7(3), 275–303. https://doi.org/10.1177/1469540507081631

Tian, F. 2016. An agri-food supply chain traceability system for China based on RFID & blockchain technology. *13th International Conference on Service Systems and Service Management (ICSSSM)*, 1–6. https://doi.org/10.1109/ICSSSM.2016.7538424

Verma, S., Sharma, D., Sheth, J. 2021. Does digital footprint matter in agriculture? Empirical evidence from farmers using mobile technology in India. *Technological Forecasting and Social Change, 164*, 120515. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120515

Wolfert, S., Ge, L., Verdouw, C., Bogaardt, M. J. 2017. Big data in smart farming – A review. *Agricultural Systems, 153*, 69–80. https://doi.org/10.1016/j.agsy.2017.01.023

World Bank. 2021. *Harnessing digital technologies to improve food system outcomes*. Retrieved from https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/publication/digital-technologies-in-agriculture

Yıldırım, E., Demirbaş, A. 2021. Türkiye'de tarımda dijitalleşme süreci ve e-tarım uygulamaları. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 16*(1), 95–112.

Zeng, Y., Zhang, Y., Wang, H. 2017. Taobao Villages: A gateway for e-commerce development in rural China. *Journal of Rural Studies, 55*, 140–149. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.08.011

KAYNAKÇA

Akarro, R. A., & Mtweve, S. M. 2011. Factors influencing child labor in Tanzania: Evidence from secondary data analysis. *International Journal of Education and Research*, 1(6), 1-12.

Birleşmiş Milletler. 1989. Çocuk Hakları Sözleşmesi.

https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme Erişim Tarihi: 12.05.2025

Food and Agriculture Organization (FAO). (2019). *The State of Food and Agriculture 2019: Moving forward on food loss and waste reduction*.

HBS 2007. *Household Budget Survey Report*. National Statistical Agency.

International Labour Organization ILO 2017, Ending Child labour by 2025: A Review of Policies and Programmes, International Labour Office (ILO), Geneva

International Labour Organization ILO 2024. İstihdam ve Sosyal Görünüm. https://www.ilo.org/tr/publications/flagship-reports/dunyada-istihdam-ve-sosyal-gorunum-mayis-2024-guncellemesi Erişim Tarihi: 25.06.2025

International Labour Organization Uluslararası Çalışma Örgütü ILO. 2023. *Convention No. 182 on the Worst Forms of Child Labour*.

Kumar, A. 2015. Psychosocial Effects of Child Labour in Agriculture: A Review. *Journal of Child Development*.

OECD 2023. Economic Outlook. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook/volume-2023/issue-1_ce188438-en.html Erişim Tarihi: 09.06.2025

Patrinos, H. A., & Psacharopolous, G. 1997. Family size, schooling and child labor in Peru—An empirical analysis. *Journal of Population Economics*, 10(4), 387-405.

Similer, C., et al. 2004. Household size and child labor in developing countries. *Journal of Development Economics*, 73(2), 459-479.

Standing, G. 2011. *The Precariat: The New Dangerous Class*. Bloomsbury Academic.

Türkiye İstatistik Kurumu. TUİK 2023. https://data.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi: 25.06.2025

UNESCO Institute for Statistics 2022. *Out-of-School Children and Youth*. https://www.unesco.org/en/articles/251m-children-and-youth-still-out-school-despite-decades-progress-unesco-report Erişim Tarihi: 17.05.2025

UNICEF. 2016. The State of the World's Children 2016. https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2016 Erişim Tarihi: 14.05.2025

UNICEF. 2022. *Türkiye'de Tarımda Çocuk İşçiliği*. https://www.unicefturk.org/yazi/tarimda-cocuk-isciligi Erişim Tarihi: 12.05.2025

UNDP 2023. *Human Development Report 2023/24*. https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24 Erişim Tarihi: 06.06.205

World Bank (2022). *World Development Indicators*. https://databank.worldbank.org/ Erişim Tarihi: 08.06.2025

Yılmaz, H. 2020. Precarious Work and Child Labor: A Socioeconomic Analysis. Journal of Social Policy.

KAYNAKLAR

Abdullayev, K., Aliyeva, A., Ibrahimova, K., Badalova, S., Hajizada, S., 2024. Current trends in digital transformation and their impact on the national economy. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics", 11(1), 9-18. doi: 10.52566/msu-econ1.2024.09.

ADİK, Azerbaycan Devlet İstatistik Kurumu, 2024. Tarım, ormancılık ve balıkçılık istatistikleri, https://www.stat.gov.az/source/agriculture/?lang=en (Erişim tarihi: 01.09.2025).

Aksoy, U., Boz, İ., Eynalov, H., Guliyev, Y., 2018. Organic Agriculture in Azerbaijan. Food and Agriculture Organization Unşted Nations, Ankara, ISBN 978-92-5-13100-5.

Alakbarov, F., Engindeniz, S., Mustafayeva, R., Alakbarov, M., 2023. The Assessment of Sustainable Development Factors in The Rural Areas - A Case Study from Azerbaijan. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, 31-44.

Aliyeva, M., Tanriverdiyeva G., Faradjova, D., Ahmadova, E., Baranovska, O., 2024) The impact of state policy on the development of organic agriculture in Azerbaijan. Scientific Horizons, 27(12): 128-141. doi: 10.48077/scihor12.2024.128.

Ana, T., Marta-Costa, A., Fragoso, R., 2021. Principles of Sustainable Agriculture: Defining Standardized Reference Points. Sustainability, *13*, 4086.

Anonim, 2023. İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi Eylem Planı https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi%20Azalt%C4%B1m%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2024-2030).pdf (Erişim tarihi: 05.09.2025)

Anonim, 2025a. Azerbaijan State University Department of Soil Sceince and Agrochemistry website, http://torpaqshunasliq.adau.edu.az/departaments/department-of-soil-science-143/) (Erişim tarihi: 30.08.2025).

Anonim, 2025b. Ortlieb web sitesi. https://www.ortlieb-organic.de/ (Erişim tarihi: 02.09.2025)

Anonim, 2025c. Rapunzel web sitesi . https://www.rapunzel.de/en/ (Erişim tarihi: 02.09.2025)

Anonim, 2025d. Aznar Natural Products web sitesi, https://aznar.az (Erişim tarihi: 02.09.2025)

Anonim, 2025e . bio.inspecta web sitesi, https://www.bio-inspecta.ch/en/company (Erişim tarihi: 02.09.2025)

Avrupa Birliği Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2024. Azerbaycan Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Tar%C4%B1msal%20Yat%C4%B1r%C4%B1mc%C4%B1%20Rehberleri/Azerbaycan.pdf (28.08.2025)

Azerbaycan, 2025. Azerbaycan ülke tanıtımı resmi web sitesi. https://azerbaijan.az/en/information/102 (Erişim tarihi, 28.08.2025).

Azerbaycan Ajansı. (2022). Azerbaycan'da Tarım Sanayi Kompleksi. Azerbaycan Ajansı. (Erişim tarihi:02.09.2025).

Azerbaijan Standardization Institute, 2021. "Managing Quality in the Republic of Azerbaijan". AZSTAND. (Erişim tarihi: 02.09.2025)

CIS Legislation, 2008. Law of the Azerbaijan Republic of June 13, 2008 No. 650-IIIQ, https://cislegislation.com/document.fwx?rgn=24771 (Erişim tarihi: 20.08.2025).

CIS Legislation, 2022. Law of Azerbaijan Republic on Food Sequrity, 5 May 2022, No 523-VIQ, https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=142360 (20.08.2025).

DEİK, 2013. Azerbaycan Ülke Bülteni. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Resmi İnternet Sayfası: https://www.deik.org.tr/uploads/azerbaycan-nisan-2013.pdf (Erişim tarihi:05.09.2025).

FAO, 2023. Avrupa ve Orta Asya'nın Agroekolojisine-Genel Bakış. Ankara

FIBL, 2023. Research Institute of Organic Agriculture FiBL. The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2023. https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1254-organic-world-2023.pdf. (Erişim tarihi: 30.08.2025).

Fikretzade, F., Haciyeva, S., 2020. Directions for the Recovery and Forecasting of Production Indicators of Agriculture on Liberated Territories. Agricultural Economics, 4(34), 23-37.

Gamage, A., Gangahagedara, R., Gamage, J., Jayasinghe, N., Kodikara, N. ve ark., 2023. Role of organic farming for achieving sustainability in agriculture. Farmins System, 1: 100005.

Gengenbach, H., 2022. Report on the Status of Organic Agriculture and Industry in Azerbaijan,

German Ministry of Food and Agriculture. https://orgprints.org/id/eprint/46065/1/Country-Report-Organic-AZERBAIJAN-EkoConnect-2022.pdf (Erişim tarihi: 20.08.2025)

Guliyeva, A.E., Lis, M., 2020. Sustainability management of organic food organisations: A case study of Azerbaijan. Sustainability, 12(12), 5057. doi: 10.3390/su12125057.

Guliyev, H.; Andersone, I. 2025. Sustainable Development In Azerbaijani Agriculture: A Comparative Study Of Expert Views Contemporary Economy 19:1(19-33)

Guliyeva, S., 2023. Energy consumption, economic growth and CO2 emissions in Azerbaijan. Multidisciplinary Science Journal, 5(4), article number e2023052. doi: 10.31893/multiscience.2023052

Guluzade, Z., 2023. Analysis of Agricultural Sustainability in Azerbaijan. 10.13140/RG.2.2.24825.24162

IFOAM, 2022. Principles of organic agriculture. https://www.ifoam.bio/knowledge-bases/organic-landmarks/principles-organic-agriculture (Erişim tarihi: 05.09.2025)

Lopatynskyi, Y., Shpykuliak, O., Kyfyak, V., Shelenko, D., Diuk, A., 2023. Socio-economic role and institutional capacity of family farms in the implementation of the sustainable development goals. *Ekonomika APK*, 30(3), 18-28. doi: 10.32317/2221-1055.202303018.

Maharramova, S., Maharramov, M., 2023. Use of Azerbaijan-grown berries to improve nutritional value and reduce toxic metals in soft drinks (including energy drinks). *Innovaciencia*, 11(1), 1-14. doi: 10.15649/2346075X.3538.

Manafov, Q., 2021. Economic aspects of revitalization of liberated territories. UNEC ekspert, (9-10), 6-9.

Polat, F., 2013. Azerbaycan'da Organik Tarım, Azersun Ornegi'',Ekoloji 2013 Sempozyumu, Namık Kemal Universitesi, 2-4 Mayıs, s.226.

Polat, F., 2015. Organic Farming Education in Azerbaijan, Present and Future, 7th World Conference on Educational Sciences, Athens Convention Center, Athens, Greece (WCES-2015), Procedia - Social and Behavioral Sciences 197 (2015): 2407 – 2410.

Trademap, 2024. Trademap. "International Trade Center" Database: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c031%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (Erişim Tarihi: 05.09.2025)

Turhan, Ş, 2005. Tarımda sürdürülebilirlik ve organik tarım. Tarım Ekonomisi Dergisi, 11(1):13 - 24

TURKPA, 2016. Çevre ve Doğal Kaynaklar Komisyonu İkinci Toplantı Raporu. https://turkpa.org/files/env%2002%20rep%20tr.pdf (Erişim Tarihi: 04.09.2025)

KAYNAKÇA

Ahearn, M. C., Yee, J., Bottum, J. 2005. Regional trends in agricultural finance: The case of farm debt. *Amber Waves, 3*(2), 12–18.

Akçaöz, H., Korkmaz, M., Uçar, M. 2021. Türkiye'de tarım sigortalarının gelişimi ve sorunlar. *Tarım Ekonomisi Dergisi, 27*(1), 33–42. https://doi.org/10.24181/tarekoder.2021.27.1.4

Akın, G., Demirtaş, B.2020. Tarımsal kredi kullanımında faiz destekleri ve üretici farkındalığı. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 35*(4), 292–300. https://doi.org/10.7161/omuanajas.797206

Alemu, Z. G., Adesina, A. A. 2015. Economic shocks and agricultural resilience in Africa. *African Journal of Agricultural Economics, 10*(2), 107–118. https://doi.org/10.1111/ajae.12101

Antle, J. M., Capalbo, S. M. 2010. Adaptation of agricultural and food systems to climate change: An economic and policy perspective. *Applied Economic Perspectives and Policy, 32*(3), 386–416. https://doi.org/10.1093/aepp/ppq015

Australian Farm Institute. 2021. *Farm Risk Assessment Tool: Framework and applications*. https://www.farminstitute.org.au/publications

Arslan, R. 2009. Uludağ Üniversitesi'nde Hayat Boyu Öğrenme ve Sürekli Mühendislik Eğitimi Uygulamaları. Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, 14(1). https://doi.org/10.17482/uujfe.45309

Bayramoğlu, Z., Gündoğmuş, E. 2019. Kırsal alanda finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Türkiye örneği. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 11–23. https://doi.org/10.24181/tarekoder.2019.5.1.2

Béné, C., Wood, R. G., Newsham, A., Davies, M. 2016. Resilience, poverty and development. *Journal of International Development, 28*(2), 157–164. https://doi.org/10.1002/jid.3210

Bokusheva, R., et al. 2012. Coping with weather risk in agriculture: What do farmers do? *Journal of Agricultural and Resource Economics, 37*(2), 291–312. https://ageconsearch.umn.edu/record/140995

Chakravarty, S., Rutherford, S., Rani, U. 2016. The role of financial education in achieving inclusive growth. *World Development, 84*, 34–46. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.03.009

Collins, D. 2020. Financial capability and smallholder farming. *Rural Finance Review, 15*(3), 44–57.

Dercon, S. 2005. Risk, insurance and poverty: A review. *Oxford Development Studies, 33*(3–4), 485–502. https://doi.org/10.1080/13600810500300261

Erdoğan, Y., Koçak, M. E. 2022. Tarım işletmelerinde finansal farkındalık düzeyi: Konya örneği. *Tarım Politikaları Araştırma Dergisi, 4*(1), 56–70. https://doi.org/10.5281/zenodo.6480402

European Commission. 2020. *Common Agricultural Policy: Response to the COVID-19 crisis*. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy

FAO. 2021. *The state of food and agriculture: Making agri-food systems more resilient to shocks and stresses*. Rome: FAO. https://doi.org/10.4060/cb4476en

FAO. 2022. *Empowering rural people through financial literacy: Lessons from global experience*. Rome: FAO. https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0365en

FINRA. 2021. *National Financial Capability Study 2021: State-by-state survey results*. Financial Industry Regulatory Authority. https://www.finrafoundation.org/

Ghosh, S. 2014. Smallholders and emergency savings: A behavioral approach. *Development Finance Insights, 8*(1), 21–33.

Gómez-Limón, J. A., Riesgo, L. 2022. Farm economic sustainability in Europe: Methodology and applications. *Sustainability, 14*(3), 1552. https://doi.org/10.3390/su14031552

Goyal, A., & Kumar, P. 2021. Digital financial inclusion in rural areas: Challenges and policy priorities. *Journal of Rural Studies, 82*, 412–421. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.007

Hardaker, J. B., Lien, G., Anderson, J. R., Huirne, R. B. M. 2015. *Coping with risk in agriculture: Applied decision analysis* (3rd ed.). CABI Publishing. https://doi.org/10.1079/9781780645742.0000

Huston, S. J. 2010. Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs, 44*(2), 296–316. https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x

IFAD. 2011. *Rural Poverty Report 2011*. Rome: International Fund for Agricultural Development. https://www.ifad.org/documents/38714170/40706188/RPR2011_e_full.pdf

ILO. 2020. *Financial inclusion for rural workers*. Geneva: International Labour Organization. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_policy/documents/publication/wcms_755625.pdf

Kay, R. D., Edwards, W. M. 2020. *Farm management* (8th ed.). McGraw-Hill Education.

Kieso, D. E., Weygandt, J. J., Warfield, T. D. 2020. *Intermediate accounting* (17th ed.). Wiley.

Lusardi, A., Mitchell, O. S. 2011. Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing. *NBER Working Paper No. 17078*. https://doi.org/10.3386/w17078

Lusardi, A., Mitchell, O. S. 2014. The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature, 52*(1), 5–44. https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. 2022. *Türkiye kuraklık analizi raporu*. Ankara: MGM Yayınları. https://mgm.gov.tr

Miller, C., Richter, S., & McCord, M. (2016). *Weather index insurance for agriculture: Guidance for development practitioners*. World Bank Group. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-0876-0

OECD. 2018. *Financial education and consumer protection*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264301061-en

OECD. 2019. *Strengthening agricultural resilience*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/2250453e-en

OECD. 2020. *Financial literacy in agriculture: Global insights*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education

Özkan, G., Bayraktar, A.2021. COVID-19 pandemisinin tarım sektörüne etkisi. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 14*(1), 1–12. https://doi.org/10.18016/ksutarimdoga.vi.730271

Öztürk, A., Yıldız, M. 2022. Tarım işletmelerinde kriz yönetimi ve finansal planlama eğilimleri. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 8*(2), 101–118. https://doi.org/10.24181/tarekoder.2022.8.2.7

Remund, D. L. 2010. Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs, 44*(2), 276–295. https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x

Seren, N., Turhan, A. 2024. Utilization of digital agricultural technologies in greenhouse cultivation. In S. Güldal (Ed.), *Contemporary Research in Engineering and Applied Sciences* (pp. 3–25). İKSAD Yayınevi. https://doi.org/10.5281/zenodo.14425516

TARSİM. 2023. *Faaliyet raporu 2022*. https://www.tarsim.gov.tr

Toprak Mahsulleri Ofisi. 2023. *2023 yılı buğday alım fiyatları ve piyasa değerlendirme raporu*. TMO Yayınları. https://www.tmo.gov.tr

TÜRK-KOOP. 2022. *Tarım kooperatiflerinin finansal yapılanması ve dayanışma modelleri raporu*. https://www.turkkoop.org.tr

TÜİK. 2022. *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kuraklık sonrası tarımsal üretim raporu*. Türkiye İstatistik Kurumu. https://data.tuik.gov.tr

TÜİK. 2023. *Tarımsal işletmelerde finansal uygulamalar ve sorunlar araştırması*. https://data.tuik.gov.tr

UNCTAD. 2021. *Impact of the COVID-19 pandemic on trade and development: Transitioning to a new normal*. United Nations Conference on Trade and Development. https://unctad.org/system/files/official-document/osg2020d1_en.pdf

USDA. 2020. *Crop insurance program data: Summary of business reports*. https://www.rma.usda.gov

Van den Berg, M., Klerkx, L., Ortiz, O. 2019. Financial literacy and the performance of agricultural SMEs. *Agricultural Finance Review, 79*(3), 415–432. https://doi.org/10.1108/AFR-07-2018-0056

Wheeler, T., von Braun, J. 2013. Climate change impacts on global food security. *Science, 341*(6145), 508–513. https://doi.org/10.1126/science.1239402

Yılmaz, M., Güven, H. 2021. Tarımsal destekleme politikalarının üretici beklentileri üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Ziraat Fakültesi Dergisi, 38*(2), 219–229. https://doi.org/10.21597/jist.846651

Zhang, T., Liu, Y. 2020. Financial knowledge and farm decision-making under risk: Evidence from rural China. *Journal of Rural Studies, 78*, 116–124. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.06.002

KAYNAKLAR

Alagöz M., 2024. The Paradoxical Structure of Turkish Agricultural Cooperatives, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 10(5): 619-627.

Aytüre, S., 2014. The Role of the Cooperatives in the EU and Implementability of the Agricultural Promotion Programme in Türkiye, Third Sector Social Economic Review, 49(2):20-30.

Cook, M.L., 1995. The Future of U.S. Agricultural Cooperatives: A Neo-Institutional Approach. American Journal of Agricultural Economics 77 (5), 1153-59.

Deininger, K., 1995. Collective agricultural production: A solution for transition economies? World Development, 23(8), 1317–1334. https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00044-D

Elder S. F.Sarmiento, 2024. Promoting the Development of Agricultural Cooperatives. International Institute for Sustainable Development. Satate of Sustainability İnitiatives. https://www.iisd.org/

Emana B., 2009. Cooperatives: a path to economic and social empowerment in Ethiopia. ILO, Dar es Salaam

Engindeniz S. M. Yercan, 2024. Farmers' Collective Action: Agricultural Cooperatives. Agriculture, Forestry And Aquaculture Sciences. Serüven Yayınevi 15-35.

Hansen, M. H., Jr Morrow, J. L., J. C. Batista, 2002. The impact of trust on cooperative membership retention, performance, and satisfaction: an exploratory study. The international food and agribusiness management review, 5(1), 41-59.

Heyl, K.; F. Ekardt; P. Roos; B. Garske, 2023. Achieving the nutrient reduction objective of the Farm to Fork Strategy. An assessment of CAP subsidies for precision fertilization and sustainable agricultural practices in Germany. Front. Sustain. Food Syst. 2023, 7, 1088640.

Hong G, T.L. Sporleder, 2013. Social capital in agricultural cooperatives: application and measurement. Ohio State University, Columbus, OH.

https://copa-cogeca.eu/europeanfarming

https://www.fb.org/

https://content.govdelivery.com/

http://www.tarim.gov.tr

Iliopoulos, C., H G.W.Jendrikse, 2009. Influence Costs in Agribusiness Cooperatives: Evidence from Case Studies. International Studies of Management & Organization 39 (4), 60-80.

Küspeli Y., Y. Gürcan, M. Yercan, B. Yıldırım, 2023. The role of agricultural development cooperatives in establishing social capital. The Annals of Regional Science (2023) 70:681–704.

Sayın, B., C. Sayın, 2004. Agricultural Producer Organization in Turkey, Adaptation Preparation to the European Union and Agricultural Farmer Union Law, Proceeding of Türkiye VI. Agricultural Economics Congress, 16-18 September 2004, Tokat, pp.1-5.

Semerci, A., 2022. The Place and Importance of Agricultural Organızation in Agricultural Enterprises, EJONS International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences, 22:450-464.

Semou, V.; P. Sergaki, T. Oremma, 2022. Measuring the Economic Contribution of Agricultural Cooperatives to the National Economy: The Case of Greece. Open Agric. Journal16.

Tortia, E. C., V. L.Valentinov, C.Iliopoulos, 2013. Agricultural cooperatives. Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity, 2(1), 23-36.

Tschopp, M., S. Jaquet, J. Jacobi, M. Douangphachanh, S. Bieri, A. Lannen, 2020. Agricultural cooperatives: Finding strength in numbers (CDE Policy Brief 16). CDE. https:// cgspace.cgiar.org/items/5afb8f36-4c41-4f79-96c0-049709b5beb8

Vural, H., 1994. Bursa ilinde sofralık zeytin üretim ve pazarlaması. Marmarabirlik yayınları no.3/1994, Bursa.

Vural, H., Ş. Turhan, İ.B., Gürbüz 2017. 1960'dan 2015'e Bursa'nın Tarımsal Gelişimi, (Bölüm Adı: Bursa İli'nde Tarımda Örgütlenme ve Kooperatifçilik), sf. 165-188, ISBN: 978-605-66723-2-3, Dekupe Tanıtım A.Ş. Bursa.

Zlati, M.L.; A.M. Florea, V.M. Antohi, M.S. Dinca, F. Bercu, C. Fortea, S. Silvius, 2023 Financing. Romanian Agricultural Cooperatives' Investments for the 2023–2027 Horizon Sustainability 2023, 15, 2306.

KAYNAKÇA

Atasoy Demirel, Z. 2019. Türkiye'de Akıllı Tarım Mevcut Durum Raporu.

https://tarmakbir.org/wp-content/uploads/2022/07/akillitarimrapor01.pdf#page=9.16.

Bahn, R.A., Yehya, A.A.K., Zurayk, R. 2021. Sürdürülebilir Tarımsal Gıda Sistemleri için Dijitalleşme: MENA Bölgesi için Potansiyel, Durum ve Riskler. *Sürdürülebilirlik*, *13* (6), 3223. https://doi.org/10.3390/su13063223

Bazargani, K., Deemyad, T. 2024. Otomasyonun Tarıma Etkisi: Fırsatlar, Zorluklar ve Ekonomik Etkiler. *Robotik*, 13(33).

https://www.researchgate.net/publication/378320801_Automation%27s_Impact_on_Agriculture_Opportunities_Challenges_and_Economic_Effects,

Clercq, M., Vats, A., Alvaro, B. 2018. Agriculture 4.0: The Future of Farming Technology,

https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2021/apr/agriculture-4-0-the-future-of-farming-technology.pdf, (e.t.16.09.2025).

Dertli, Ş., Dertli, M.E. 2023. Dijital Tarım (Tarım 4.0) ve Metaverse Kavramlarına Yönelik Bireylerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, C. 6, s 2, ss. 126-150. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3121226

European Parliament, 2022. The EU Common Agricultural Policy, Its Reform and Future in Brief, https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210916STO12704/the-eu-common-agricultural-policy-its-reform-and-future-in-brief, (e.t.21.09.2025)

Göl, B., Tarhan, Ç. 2024. Tarımda Dijitalleşmenin Zorlukları ve AB İklim Politikasında Dijital Tarım. Bilgi Sistemleri ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6(2), 12-23. https://doi.org/10.59940/jismar.1504821

Gücenmez, T. 2023. Türkiye'de Dijital Dönüşümün İş Gücü Piyasalarına Etkisi ve Gelir Dağılımı İlişkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2023 20(3) 995–1005 https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3411213

Kılavuz, E., Erdem, İ. 2019. Dünyada Tarım 4.0 Uygulamaları ve Türk Tarımının Dönüşümü. Social Sciences, 14(4), 133-157.

https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/840914

Klerkx, L., Rose, D. 2020. Dealing With The Game-Changing Technologies Of Agriculture 4.0: How Do We Manage Diversity And Responsibility İn Food System Transition Pathways? *Global Food Security, 24,* 100347.https://doi.org/10.1016/j.gfs.2019.100347

Ogunyiola, A. 2025. The Changing Face Of Agrarian Labor İn The Age Of Artificial İntelligence And Machine Learning: Balancing Benefits And Risks, *Aı & Socıety (Curmudgeon Corner),* 40:223–224 https://doi.org/10.1007/s00146-023-01859-y

Oskay, C., Sapmaz, H. 2025. Dijital Dönüşüm ve İstihdam: 2000-2024 Arası Literatürün Bibliyometrik Analizi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 71, 213-221, https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4863831

Öztürk, F. 2024. Türkiye'de Tarımsal Teşviklerin İstihdam Üzerine Etkisi, Sage Yayınları (61), 123-129.

Padhiary, M., Kumar, A., Sethi, L.N. 2025. Akıllı ve Sürdürülebilir Hassas Tarım İçin Yeni Teknolojiler. *Discovery Robot.* 1(6). https://doi.org/10.1007/s44430-025-00006-0

Pakdemirli, B., Birişik, N., Aslan, İ., Sönmez, B., Gezici, M. 2024. Türk Tarımında Dijital Teknolojilerin Kullanımı ve Tarım-Gıda Zincirinde Tarım 4.0, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü,

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/90796151/1645335libre.pdf?1662679601=&response-content, (e.t.20.09.2025).

Peng, B., Melnikiene, R., Balezentis, T. *ve diğerleri.* (2024). Tarım Sektöründe Yapısal Dinamikler Ve Sürdürülebilirlik: Avrupa Birliği Örneği. *Agric Econ* 12 (31). https://doi.org/10.1186/s40100-024-00321-x

Prause, L. 2021. Dijital Tarım ve Emek: Sosyal Sürdürülebilirlik İçin Birkaç Zorluk. *Sürdürülebilirlik* , *13* (11), 5980. https://doi.org/10.3390/su13115980

Raj, M., Prahadeeswaran, M. 2025. Tarımda Devrim: Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Akıllı Tarım Teknolojilerinin İncelenmesi. *Discov Appl Sci* 7(937).

https://doi.org/10.1007/s42452-025-07561-6

Ralsr-ton, L., Downes, J. 2020. Farmer Ex Machina: Is Digital Agriculture The Beginning Of The End Of Agricultural Employment?

https://blogs.worldbank.org/en/jobs/farmer-ex-machina-digital-agriculture-beginning-end-agricultural-employment, (e.t.20.09.2025)

Rose D.C., Chilvers J. 2018. Tarım 4.0: Akıllı Çiftçilik Çağında Sorumlu Yeniliğin Genişletilmesi. *Ön Sürdürülebilir Gıda Sistemi*, 2(87).

https://www.frontiersin.org/journals/sustainable-food-systems/articles/10.3389/fsufs.2018.00087/full

Saiz-Rubio, V. 2023. Dijital Tarım. Zhang, Q. (editörler) Dijital Tarım Teknolojileri Ansiklopedisi. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-24861-0_13

Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024 Yılı Ekonomik Raporu,

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/10/Yillik-Ekonomik-Rapor-2024.pdf (e.t.19.09.2025)

Tiritoğlu Ersoy, H.H. 2024. Türkiye'de Yabancı Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları. *Adalet Dergisi*(*73*), 887-928. https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1573690 Tarım Gündem Dergisi, 2024.

https://tarimgundemdergisi.com/oecd-tarim-politikalari-izleme-ve-degerlendirme-raporunu-yayimladi/?utm_source=chatgpt.com (e.t.20.09.2025)

Tarım ve Orman Bakanlığı İdari Faaliyet Raporları, https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Plan-Program-Ve-Faaliyet-Raporlari/faaliyet-raporlar%C4%B1, (e.t.20.09.2025) TÜİK İstatistikleri,

https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1, (e.t.16.09.2025).

World Economic Forum, Future of Jobs Report 2023.

https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf, (e.t.16.09.2025).

KAYNAKLAR

Akbaş, B. 2019. Sürdürülebilir Tarımda Entegre Mücadele Çalışmalarının Ülkemiz Açısından Değerlendirilmesi. Yalvaç Akademi Dergisi, 4(1), 32-40.

Akparov, Z., Asgerov, A., Mammadov, A. 2021. Agrodiversity in Azerbaijan. Eds: Öztürk, M., Altay, V., Efe, R. Biodiversity, Conservation and Sustainability in Asia Vol 1. Prospects and Challenges in West Asia and Caucasus. Springer Nature Switzerland AG. https://doi.org/10.1007/978-3-030-59928-7

Anonim, (2022). https://arastirma.tarimorman.gov.tr/beykozbbgam/Menu/37/Teknik-Bilgiler (Erişim tarihi: 23.05.2022)

Atik, A. D., Öztekin, M., Erkoç, F. 2010. Biyoçeşitlilik ve Türkiye'deki Endemik Bitkilere Örnekler. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF), 30(1).

Balcı, H., Durmuşoğlu, E. 2020. Bitki koruma ürünü olarak biyopestisitler: tanımları, sınıflandırılmaları, mevzuat ve pazarları üzerine bir değerlendirme. Türkiye Biyolojik Mücadele Dergisi, 11(2), 261-274. https://doi.org/10.31019/tbmd.807300

Başer, U., Bozoğlu, M. 2019. Land banking system in agriculture. Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology. 7 (9): 1404-1410

Berk, A., Armağan, S. 2019. kırsal alanda genç çiftçilerin sorunları ve beklentileri; Niğde ili örneği. Alatarım. 18 (1): 57- 64.

Boz Yılmazer, E., Tunalıoğlu, R. 2024. Akıllı Tarım Uygulamalarının Sektörel Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 12(1), 55-66. https://doi.org/10.33202/comuagri.1469974

Börü, S., Toprak, Z. 2022. Alternatif Bir Su Kaynağı Olarak Yağmur Suyu Hasadı. Türk Hidrolik Dergisi, 6(1), 42-50.

Bröring, S., Laibach, N., Wustmans, N. 2020. Innovation types in the bioeconomy, Journal of Cleaner Production, Vol 266,121939, ISSN 0959-6526, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121939.

Coşkan, A., Gök, M., Doğan, K. 2006. Anız yakılmış ve yakılmamış parseller üzerine uygulanan tütün atığının soyada biyolojik azot fiksasyonuna ve verime etkisi. Tarım Bilimleri Dergisi, 12(3), 239245.

Çukur, T., Işın, F. 2024. Bazı Avrupa Birliği ülkelerinin organik tarım performanslarının TOPSIS yöntemiyle değerlendirilmesi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 30(2), 99-109. https://doi.org/10.24181/tarekoder.1491857

D'Amato, D., Droste, N., Allen, B., Kettunen, M., Lähtinen, K., Korhonen, ., Leskinen, P., Matthies, B.D., Toppinen, A. 2017. Green, circular, bio economy: A comparative analysis of sustainability avenues, Journal of Cleaner Production, Vol 168, 716-734, ISSN 0959-6526, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.09.053.

Erat, K., Balık, H. İ. 2022. Bitkisel Biyoçeşitlilik ve Genetik Kaynaklar. Journal of Agricultural Biotechnology, 3(2), 117-125.

FAO 2025. Reenerative Agriculture. https://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/1512632/#:~:text=Regenerative%20agriculture%20describes%20holistic%20farming,the%20effects%20of%20climate%20change

Graham, L.E., Graham, J.M., Wilcox, L.W. 2004. Bitki Biyolojisi. Çeviri Editörü: Kani Işık, Ankara: Palme Yayınları.

Gürsoy, Ö. B., Çolak, E. 2023. Akıllı tarım literatürünün toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye bağlamında değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 9 (1) 185203.

Hester, RE., Harrison, R. 2005. Sustainability in Agriculture, Issues in Environmental Science and Technology. Royal Society of Chemistry.

Kadiroğlu, A., Kaplan, M. 1998. Toprak Dezenfeksiyonu ve Etkileri. Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture, 11(1), 105-116.

Kapluhan, E. 2013. Türkiye'de Kuraklık ve Kuraklığın Tarıma Etkisi. Marmara Coğrafya Dergisi, (27): 487-510.

Koyuncu, M., Ertürk, Ü., Sincik, M., Turhan, Ş., Tipi, T., Akbudak, N., Kaçar, O., Susurluk, H. 2025. Tarım ve Hayvancılık Sürdürülebilirlik Raporu 2025. (Koordünatör: S.Yazgan) TİM Tarım Kurulu. https://tim.org.tr

Marım, G., Darama, Y., Bozkuş, Z. 2018. Borulu Sulama Şebekeleri Optimizasyonu. Teknik Dergi, 29(5), 8631-8650. https://doi.org/10.18400/tekderg.306880

Oğurlu, İ. 2018. Tabiatta Biyotik Zararlıya Ekolojik Müdahale Sorumluluğu. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 17(34), 31-45.

Rahmanov, A. 2022. Turkmenistan's Neutral Foreign Policy: Peace, Security and Sustainable Development. PERCEPTIONS: Journal of International Affairs, 27(1), 122-137.

Savcı, S., Bağdatlı, M.C. 2016. Anız Yakmanın Çevre Üzerine Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. I. Uluslararası Şehir, Çevre ve Sağlık Kongresi, 1115 Mayıs, s.109-113.

Serbest, M. B., Markisova, Z. 2022. Sovyetler Birliği Döneminden Günümüze Kırgızistan-Tacikistan Su Sorunları. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi, 2(2), 95-110.

Türkseven, S., Kızmaz, M. Z., Tekin, A. B., Urkan, E. Serim, A. T. 2016. "Tarımda dijital dönüşüm; insansız hava araçları kullanımı". Tarım Makinaları Bilimi Dergisi, 12 (4), s.267-271.

Wolf, B., Snyder, G.H. 2003. 'Sustainable soils: The place of organic matter in sustaining soils and their productivity.' (Food Products Press of The Haworth Press : New York.)

Velten, S., Leventon, J., Jager, N., Newig, J. 2015. What Is Sustainable Agriculture? A Systematic Review. *Sustainability*, *7*(6), 7833-7865.

https://doi.org/10.3390/su7067833

KAYNAKÇA

Anonim 2023. Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri, 2023**.** Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521

Bankası, Ziraat, T.Y. *Ziraat Bankası Kadın Çiftçi Kredisi Nedir ?* https://tarimsalkrediegitimi.subu.edu.tr/ziraat-bankasi-kadin-ciftci-kredisi-nedir. adresinden alındı

bugday.org. 2019 Şubat 19. *Geleneksel kültürümüzde tohum saklama*. bugday.org: https://www.bugday.org/blog/geleneksel-kulturumuzde-tohum-saklama/ adresinden alındı

Candan Demirkol, E. T., 2025, 2(3). İklim Krizi Çerçevesinde Kırsalda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Belenbaşı Köyü Örneği. *Söke İşletme Fakültesi Dergisi*, ss.52-63.

Davran, M. K., Kasım 2023. *Kırsal ve Tarımsal Yaşamda Kadın.* Ankara: İKSAD, ISBN: 978-625-367-414-4.

Editör, M. K.-D., Aralık 2024. *Kırsal Ve Tarımsal Yaşamda Kadın II.* Ankara: İksad ISBN: 978-625-367-982-8.

Esra Durceylan Kaygusuz, v.d., Aralık 2024.*Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı: Genel Eğilimler, Bölgesel ve Demografik Farklar, Tutumlar.* Ankara: Kagider.

FAO, 07/03/2011. *Closing the gender gap in agriculture.* Closing the gender gap in agriculture.

FAO, 2023. *The Status of Women in Agrifood Systems 2023.* https://openknowledge.fao.org/items/1b87f67b-57b2-4951-903f-b872f0ef021c.

FAO, 2023a. *The Status of Women in Agrifood Systems 2023.* https://openknowledge.fao.org/items/1b87f67b-57b2-4951-903f-b872f0ef021c.

FAO, Mart 2011. *Closing the gender gap in agriculture.* https://www.fao.org/newsroom/detail/Closing-the-gender-gap-in-agriculture/.

FAO, T.Y.. *Gender inequalities in food and agriculture are costing world $1 trillion.* https://news.un.org/en/story/2023/04/1135597.

fundsforngos., T.Y. *IFAD's Impact on Rural Women and Youth Empowerment.* https://www2.fundsforngos.org/articles/ifads-impact-on-rural-women-and-youth-empowerment/.

Garcia-Ascolani, M., 10/25/2024. *Cultivating Equality: The Role of Women in Agriculture.* https://awis.org/resource/cultivating-equality-the-role-of-women-in-agriculture/.

HalkBankası, T.Y.. *Kadın Kooperatifleri Destek Paketi*. https://www.halkbank.com.tr/tr/ureten-kadinlar/kadin-girisimci-kredileri/kadin-kooperatifleri-destek-paketi.html adresinden alındı

HeiferInternational, Eylül 2023. *he Power of Many: Cooperatives Fuel Sustainable Development in Asia.* https://www.heifer.org/blog/asia-cooperatives-growth#:~:text=.

ifad.org., 2023. *Rural women.* https://www.ifad.org/en/rural-women.

İşBankası, T.Y.. *Çiftçi Kadın Kredisi Kampanyası*. https://www.isbank.com.tr/kampanyalar/kadin-ciftcilere-destek-kredisi-kampanyasi adresinden alındı

Kaşıkırık, A., T.Y.. *Tarımın Görünmeyen Kahramanları: Kadınlar*. https://fikirturu.com/ekonomi/tarimin-gorunmeyen-kahramanlari-kadinlar/. adresinden alındı

Kovancı, E.v.d.,. 2024,19(1). Tarım Sektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu ve Mülkiyet Sorununa İlişkin Bir Alan Araştırması: Adıyaman İli Örneği. . *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* , 1-25.

Manchestermanchester, Mart 2025. *Why women hold the key to a more sustainable agricultural future.* https://blog.gdi.manchester.ac.uk/why-women-hold-the-key-to-a-more-sustainable-agricultural-future/.

Manchestermanchester., T.Y. *Why women hold the key to a more sustainable agricultural future.* https://blog.gdi.mancester.ac.uk/why-women-hold-the-key-to-a-more-sustainable-agricultural-future/.

Rose Ingutia, J. S., December 2024. Does cooperative membership facilitate access to credit for women farmers in rural Kenya? *Journal of Agriculture and Food Research*, 1-11.

Selışık, A., 2024. *Tarımda Kadın İstihdamının Stratejik Önemi.* https://webinar.hbrturkiye.com/storage/uploads/hbr-tarimda-kadinin-gucu-6169542dedbf.

SKD, T., 2023. *Tarımda Eşitlik Dünyayı Kurtarabilir.* https://www.skdturkiye.org/esit-adimlar/yakin-plan/tarimda-esitlik-dunyayi-kurtarabilir/. .

Tarım ve Orman Bakanlığı., 2025. Kırsalda Kadın ve Aile Faaliyetleri: https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Egitim-Ve-Yayim adresinden alındı

TÜİK., 2023. *Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri.* TÜİK.

UN., T.Y. *IFAD's comparative advantage.* https://www.un.org/womenwatch/feature/ruralwomen/ifad-comparative-advantage.html.

UNEP-WCM, C. N.–W., Ekim 2020. *Empowering rural women and girls as a solution to environmental sustainability and food security.* https://www.unep-wcmc.org/en/news/empowering-rural-women-and-girls-as-a-solution-to-environmental-sustainability-and-food-security.

unep-wcmc.orgifad.org., Kasım 2020. *Empowering rural women and girls as a solution to environmental sustainability and food security.* Empowering rural women and girls as a solution to environmental sustainability and food security.

WFP., 16 March 2022. *Empowering rural women: joint UN programme's new phase to target countries in Africa, Asia, and the Pacific.* https://www.wfp.org/news/empowering-rural-women-joint-un-programmes-new-phase-target-countries-africa-asia-and-pacific.

Women, U., 2024. *Women in rural Türkiye: Navigating barriers in access to resources, services and decision-making.* https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/09/women-in-rural-turkiye-navigating-barriers-in-access-to-resources-services-and-decision-making. .

www.agromini.com.tr., T.Y. *tarimda-surdurulebilirlik.* https://www.agromini.com.tr/blog/tarimda-surdurulebilirlik/.

ZiraatBankası., T.Y. *Ziraat Bankası Kadın Çiftçi Kredisi Nedir ?* https://tarimsalkrediegitimi.subu.edu.tr/ziraat-bankasi-kadin-ciftci-kredisi-nedir adresinden alındı

TASHQI SAVDO

AMALIYOTLAR VA TADBIQLAR

TAHRIRCHI
Prof. Dr. Murat CANITEZ

MUALFOLAR
Prof.Dr. Murat CANITEZ
Prof. Dr. Bilge AFŞAR
Bojxona Maslahathisi Alaaddin İLKER
Müşerref ARIK

TARJIMON
Komiljon KUDRATOV

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Ushbu kitobning chop etilgan har qanday nashri Ekin Yayınevi tegishlidir, barcha huquqlar himoyalangan. Kitobning to‘liq yoki bir qismi 5846-sonli qonun qoidalariga binoan, kitobni chop etgan kompaniya va mualliflarining oldindan roziligisiz elektron, mexanik, fotokopiya yoki boshqa har qanday yozuv tizimi orqali ko‘paytirilishi, nashr qilinishi yoki saqlanishi mumkin emas.

ISBN: 978-625-5968-34-0

Tahrirlash/ Muqova Dizayni: Vildan YAVUZ

TASHQI SAVDO
AMALIYOTLAR VA TADBIQLAR
TURKIYA DA 11-MARTA CHOP ETILGAN «TASHQI SAVDO AMALIYOTLARI VA TADBIQLAR» NOMLI KITOBNING O‘ZBEKCHA NASHRI

Nashr Va Muqova:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Nashr Yili: Yanvar 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

TARKİBİ

1- BO‘LIM
EKSPORT TUSHUNCHASI VA ASOSIY TAMOYILLAR 1
Prof. Dr. Murat CANITEZ

2- BO‘LIM
EKSPORT AMALIYATLARI VA HUJJATLASH 69
Prof. Dr. Murat CANITEZ

3- BO‘LIM
IMPORT TARTIBI VA HUJJATLAR 177
Prof. Dr. Murat CANITEZ

4- BO‘LIM
EKSPORT VA IMPORTDA LOGISTIKA 225
Prof. Dr. Murat CANITEZ

5- BO‘LIM
UXALQARO SAVDODA NARXLAR VA ILOVALAR 273
Prof. Dr. Murat CANITEZ

6- BO‘LIM
XALQARO SAVDODA TO'LOV USULLARI VA ILOVALAR 301
Prof. Dr. Murat CANITEZ

7- BO‘LIM
ERKIN ZONALAR (FREE ZONES) 381
Prof. Dr. Bilge AFŞAR

8- BO‘LIM
EXPORT MARKETINGIDA TRADEMAP MA'LUMOTLAR BAZASIDAN FOYDALANIB MAQSADLI MAMLAKAT BOZORLARINING ANIQLANISHI VA NAMUNAVIY BIR AMALIYOT 411
Prof. Dr. Murat CANITEZ

ILOVA 455
ILOVA-1
AKREDİTİFLƏR HAQIDA YAGONA QO‘LLANMA QOIDALARI UCP 600 XALQARO SAVDO PALATASINING 600-RAQAMLI BROShURASI 455

ILOVA-4
EKSPORT VA IMPORTDA FOYDALANILADIGAN BA'ZI HUJJATLAR 476

ILOVA-5
MAMLAKATLAR/MINTAQALAR VA BOJOQ KODLARI RAQAMLARI.....486

ILOVA-6
VALYUTA KODLARI VA TAVSIFLARI.....494

ILOVA-7
OMONLARNING MAXSIYATI BO'YICHA KODLAR VA IZOHLAR.....499

MANBALAR

AKAT, Ömer. Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi. Bursa, 1998.

BEŞELİ, Nursun. "KOBİ'lerin Dış Pazarlara Açılabilmesi İçin Alternatif Yöntemler", *İGEME'den Bakış*, (Nisan-Haziran 1997), 36-39.

CANITEZ, Murat ve Nusret GÖKSU. "Uluslararasılaşma Yolları", *Pazarlama Dünyası*, (Temmuz-Ağustos 1999), 16-21.

CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı. Bursa-2021

DANIELS, John D. ve Lee H. RADEBAUGH. International Business Environments and Operations. New York, 1994.

DICKSON, Peter R. Marketing Management. New York, 1994.

ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Uluslararası Pazarlama-Teori ve Uygulamalar. Ankara, 2004.

ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Pazarlama İlkeleri Teori ve Yaklaşımlar. Ankara, 2004.

GÜVEN, Özcan. İhracat Uygulamaları. Eskişehir, 1994.

JOHNSON, Thomas E. Export/Import Procedures and Documentation, AMACOM Press, 2002.

İSTANBUL İHRACATÇI BİRLİKLERİ, STA Kılavuzu, 2010.

KARAFAKIOĞLU, Mehmet. Uluslararası Pazarlama. İstanbul, 1997.

KEEGAN, Warren J. Global Marketing Management. Englewood Cliffs, 2012.

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori – Uygulama. İstanbul, 2003.

KOTLER, Philip. Marketing Management. Englewood Cliffs, 1994.

MAGGIORI, J. Herman. How To Make The World Your Market. Los Angeles, 1992.

MELEMEN, Mehmet ve S. Burak ARZOVA. Uluslararası Ticaret Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce. İstanbul, 1998.

RESMİ GAZETE. "İhracat Yönetmeliği", 06.06.2006 Tarih ve 26190.

MANBA

CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı (3.Baskı). Bursa-2021

GÜMRÜK YÖNETMELİĞİ

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

TOROSLU, Vefa M. Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe. İstanbul, 1999.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNU

MANBA

CANITEZ. Murat. Uygulamalı Gümrük Mevzuatı. Bursa-2021

JOHNSON, Thomas E. Export – Import Procedures and Documentation. New York, 2002.

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

MELEMEN, Mehmet ve S. Burak ARZOVA. Uluslararası Ticaret Finansman Teknikleri ve Ticari İngilizce. İstanbul, 1998.

RESMİ GAZETE. "Bazı Şahsi ve Ticari Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Karar", 04.04.1997 Tarih ve 22954.

4458 SAYILI GÜMRÜK KANUNU

GÜMRÜK YÖNETMELİĞİ

MANBA

ALTUNTAŞ, Mehmet. http://www.ekodialog.com/Makaleler/lojistik_modlari_

entegre_tasimacilik_makale.html

CLEMENTE, Mark N. Marketing Clossary. New York, 1992.

ÇALIŞ, Asım. İhracatta Nakliyat. Ankara, 1998.

ÇANCI, Metin ve Murat ERDAL. Lojistik Yönetimi. İstanbul, 2003.

ÇANCI, Metin ve Murat ERDAL. Taşımacılık Yönetimi. İstanbul, 2003.

DEMİR, Seyhan. *İstanbul Tecnical University, Faculty of Naval Architecture and Ocean Engineering Project*. İstanbul, 1997.

ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Uluslararası Pazarlama Teori ve Uygulamalar. Niğde, 2003.

GÜLSOY, Ebru. Dış Ticarette Güvenli Bir Kontrol Aracı: Uluslararası Gözetim Şirketleri. Ankara, 1999.

TİCARET BAKANLIĞI . https://ticaret.gov.tr/

INTERNATIONAL TRADE CENTRE. Trade Secrets: The Export Answer Book For Small and Medium-Sized Enterprises. Geneva, 1999.

İGEME. http://www.igeme.org.tr

ITO. Dış Ticarette Ürün Ambalajlama ve Etiketleme. İstanbul, 2001.

KAYSERİLİOĞLU, Enis. Deniz Taşımacılığı Sektör Profili. İstanbul, 2004.

KESKİN, Hakan. Lojistik Tedarik Zinciri Yönetimi. Ankara, 2006.

RAZZAQUE, *Mohammed A. "Challenges to Logistics Development: The Case of a Third World Country Bangladesh", International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, (Vol.27 1997), 18-38.

http://www.tcdd.gov.tr

MANBA

AKAT, Ömer. Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi. Bursa, 2001.

CANITEZ, *Murat. "Global Pazarlamada Fiyatlandırma Yöntemleri ve Fiyatlandırmayı Etkileyen Faktörler", Pazarlama Dünyası, (Eylül-Ekim 1998), 29-35.*

CATEORA, Philip R. International Marketing. Boston, 1993.

CLEMENTE, Mark N. Marketing Clossary. New York, 1992.

ÇAVUŞGİL, Tamer. "Pricing For Global Markets", Columbia Journal of World Business, (Winter 1996), 66-79.

DANIELS, John D. ve Lee H. RADEBAUGH. International Business Environments and Operations. New York, 1994.

ECER, *Ferhat ve Murat CANITEZ. Pazarlama İlkeleri Teori ve Yaklaşımlar*. Ankara, 2004.

ECER, Ferhat ve Murat CANITEZ. Uluslararası Pazarlama Teori ve Uygulamalar. Ankara, 2005.

İGEME. İhraç Fiyatını Nasıl Belirliyorsunuz? Ankara, 1994.

HAAS, Robert W. Business Marketing. Cincinnati, 1995.

KARAFAKIOĞLU, Mehmet. Uluslararası Pazarlama. Istanbul, 1997.

KEEGAN, Warren J. Global Marketing Management. Englewood Cliffs, 1989.

KOTLER, Philip. Marketing Management. Englewood Cliffs, 1994.

KOTLER, Philip. Pazarlama Yönetimi. Çev. Nejat Muallimoğlu. İstanbul, 2000.

LITTLER, Dale. Marketing and Product Development. Hertfordshire, 1984.

MUCUK, İsmet. Pazarlama İlkeleri. Istanbul, 1997.

MYERS, Matthew B. "The Pricing of Export Products: Why Aren't Managers Satisfied With The Results?", Journal of World Business, (Fall 1997), 277-288.

O'SHAUGHNESSY, John. Competitive Marketing. London, 1987.

RANDALL, Geoffrey. Principles of Marketing. New York, 1993.

ROSENBERG, Larry J. Marketing. Englewood Cliffs, 1987.

SAMIEE, Saeed. "Currency Choice in Industrial Pricing: A Cross - National Evaluation", Journal of Marketing, (July 1998), 112-128.

SERWER, Andrew E. "How to Escape a Price War". 95/96 Annual Edition: Marketing. Guilford, 1995.

WILMSHURST, John. The Fundamentals and Practice of Marketing. Oxford, 1984.

MANBA

KEMER, O. Barbaros. Pratik Dış Ticaret Teknikleri Teori ve Uygulama. Bursa, 2003.

TOROSLU, Vefa M. Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe. İstanbul, 1999.

TÜRK-EXIMBANK. https://www.eximbank.gov.tr/

WEISS, Kenneth D. Import-Export Business. New York, 1997.

MANBA

AKÇA, Yüksel (1983). "Serbest Bölgeler ve Serbest Bölge Faaliyetlerinin Esasları". **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı: 9.

AKYÜREK, T. Engin (1983). **Serbest Bölge Tanımı – Dünya'da ve Türkiye'de.** İstanbul: İTO Yayınları.

ALPAR, Cem (1985). **Dünya'da ve Türkiye'de Serbest Bölgeler**. Ankara: Dost Yayınevi.

ALTANER, Erkan (1993). **Serbest Bölgeler**. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

BAĞRIAÇIK, Atila (1999). **Türkiye'de Belgelerle Uygulamalı Serbest Bölgeler ve Avantajları.** Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi.

BAKIR, Sonnur (1984). **Serbest Bölgeler**. Ankara: TBMM Basımevi.

ÇINAR AY, Sema (2005). **GB Sürecinde Türkiye'nin Dış Ticaretinde Meydana Gelen Yapısal Değişmeler.** İstanbul: İKV, Doktora Tezi.

DENKER, M. Sami (1993). "Malaysia's Free Trade Zones and Their İmpact On Malaysion Economy". **S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 2.

DORUKKAYA, Şakir, AY, Hakan (2003). **100 Soruda Serbest Bölge Rejimi, Uygulaması, Vergisel Teşvik ve Avantajları.** Ankara: TOBB Yayınları.

DURA, Cihan, ATİK, Hayriye (2003). **Avrupa Birliği – Gümrük Birliği ve Türkiye.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EBİRİ, Kevser A (2006). "Serbest Bölgelerde Sağlanan Vergisel Teşvik ve Avantajlar". İstanbul: **Lebib Yalkın Yayınları**, Sayı: 26.

ERÇAKAR, Mehmet Emin (2004). "Serbest Bölgeler Teorik Yaklaşım**". İş Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi,** Cilt: 6, Sayı: 1

ERDOĞAN, Engin (1985). **Serbest Bölgeler ve Türkiye'de Bir Model Denemesi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 110.

ERDOĞAN, Engin, ENER, Meliha (2005). **Küresel Pazarların Ekonomik Üsleri Serbest Bölgeler.** Ankara: Nobel Yayınevi.

ERKAN, Hüsnü, TATLIDİL; Rezan (1990). **Serbest Bölgelerde Uygulanacak Teşvik Tedbirlerinin Sektörlere Katkıları Yönünden Değerlendirilmesi.** Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.

ERTEKİN, Engin, AKÇAY, Yüksel (1998). **Türkiye'de Serbest Bölgeler**. Ankara.

GRAY, John (1999). **Sahte Şafak**. İstanbul: OM Yayınevi.

HAYWOOD, Robert C (2000). "Free Zones in The Word", **CFATF Meeting Aruba**, October 18, www.wepza.org, Erişim Tarihi: 04.12.2010

IŞIK, İsmail, ÇABUK, Mehmet (2007). **Vergi, Muhasebe ve Dış Ticaret Uygulamaları Açısından Serbest Bölgeler.** Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

İYİBOZKURT, Erol (1994). **Türkiye – AT Gümrük Birliği**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

KARACA, Hüseyin Akif (2008). **Türk Yabancılar Hukuku Bakımından Serbest Bölgelerin Hukuki Rejimi.** İstanbul: Arıkan Basım.

KARAKUZEY, Mustafa (2003). **Serbest Bölgeler ve İlgili Mevzuat.** İstanbul: Ünal Baskı ve Cilt Evi.

KARLUK, Rıdvan (1998). **Türkiye Ekonomisi**. İstanbul: Beta Yayınları.

KAVLAK, Mehmet Emin (2012). Economic impacts of free zones in Turkey: A questionnaire study conducted with firms operating in Turkish free zones regarding the perception of the firms on the success of free zones, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTÜ

KİBRİTÇİOĞLU, Aykut (1997). "Serbest Bölgelerin Olası Makroekonomik Etkileri ve Bazı Düşündürdükleri". Liberal Düşünce Dergisi, Sayı:6.

KÖKSAL, Sadi (1998) "Türkiye'de Serbest Bölgelerin Gelişimi". **İktisadi Araştırma Vakfı,** No: 143.

MANİSALI, Erol (1996). **Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Bedeli.** İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

MİYAGİWA, Kaz (1986). " A Reconsideration of the Welfare Economics of a Free-Trade Zone". Journal of International Economics, 21(3-4).

MİYAGİWA, Kaz (1993). " The Locational Choice for Free-Trade Zones: Rural Versus Urban Options". Journal of International Economics, 40(1).

ÖĞÜTLÜ, Ali (1999). **Serbest Bölgeler ve İpek Yolu Vadisi Serbest Şehir Projesi Kritiği**. Bilecik: Bilecik TSO Yayınları.

ÖZDOĞAN, Bahar (2006). **Serbest Bölgeler**. Ankara: Siyasal Yayınevi.

RODRIGUEZ, Carlos (1976). "A Note on the Economics of the Duty Free Zone". Journal of International Economics, 6(4).

TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim (1987). **Dünyada ve Türkiye'de Serbest Üretim Bölgelerinin Doğuşu ve Dönüşümü.** Ankara: Yurt Yayınları.

S.THOMAN, Richard (1956). "Free Ports And Foreign Trade", **Cornell Martime Press**, Akt: Erdoğan ve Ener, **Serbest Bölgeler**, Ankara. Nobel Kitabevi.

TOROSLU, M. Vefa (2000). **Serbest Bölgeler.** İstanbul. Beta Basım.

TUNCER, Selahattin (1998). "Türkiye'de Serbest Bölgelerin Geleceği". **İktisadi Araştırma Vakfı**, No: 143.

TUNCER, Selahattin (2001). "Serbest Bölgelerin Ekonomiye Katkıları ve Avrupa Serbest Bölgeleri". **İktisadi Araştırma Vakfı**, No: 157.

USLU, Kamil (1986). "Bir Serbest Bölgede Üretim ve Tüketim Yerlerinin Belirlenmesinin Teorik Analizi". **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,** Sayı: 3.

UZUNOĞLU, Sadi, ALKİN, Kerem (2003). Dünyada ve Türkiye'de Özel Sanayi Bölgeleri. İstanbul: İTO Yayınları, Yayın No: 2003-7.

ÜÇIŞIK, Süheyla (1998). "Türkiye' de Serbest Bölgeler", **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:2.

http://www.verginet.net/dtt/1/GumrukveDisTicaretleIlgiliSikcaSorulanSorular_8376.aspx#antrepo

https://www.gtb.gov.tr/

MANBA

BAİB, *Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) Arama,* Erişim Adresi: https://www.baib.gov.tr/tr/online-islemler-gtip-sorgulama.html, (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

OAİB, *GTİP Arama*, Erişim Adresi: http://www.oaib.org.tr/tr/gtip-arama.html, (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

TİM, *GTİP Arama*, Erişim Adresi: http://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama.html (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

TOBB Sanayi Veritabanı, *Üretim Kodu Arama (GTİP),* Erişim Adresi: http://sanayi.tobb.org.tr/kod_bulma_gtip.php, (Erişim Tarihi: 29.08.2022)

TRADEMAP, Erişim Adresi: https://www.trademap.org/, (Erişim Tarihi: 05.11.2022)

Hüdâvendigâr Eyaleti Kütahya Sancağı'na Bağlı

Tavşanlı Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

(Maliye Nezareti Temettüat Defterlerine Göre)

Abdulkadir ATAR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-38-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

I.TARİHÇE VE COĞRAFİ YAPI **4**
A.KÜTAHYA'NIN TARİHÇESİ 4
B.TAVŞANLI'NIN TARİHÇESİ 11
C.TAVŞANLI'NIN COĞRAFİ YAPISI 14

II. DEMOGRAFİK YAPI **16**
A. TAVŞANLI NAHİYESİ'NİN NÜFUS YAPISI 16

III. GENEL EKONOMİK YAPI **22**
A. GELİRİN KAYNAKLARI İTİBARİYLE DAĞILIMI 22
B-HANE REİSLERİNİN MESLEKİ DAĞILIMI 30

IV. ZİRAÎ YAPI **45**
A-ÇİFTÇİLİK ÜRETİM BİLEŞİMİ 45
B-BİTKİSEL ÜRETİM BİLEŞİMİ 48
C-TOPRAĞIN KULLANIM ALANLARINA GÖRE DAĞILIMI 54
D-TARIM İŞLETMELERİNİN YAPISI VE VERİMLİLİK 60
E-TOPRAKLARIN TASARRUF BİÇİMLERİ 64
F- HAYVANCILIK 65
G- HAYVAN SAYISI VE VERİMLİLİK 68

V. VERGİLEME **71**
A. VERGİLER 71
B. VERGİ MUAFİYETİ 77
C. VERGİ BİLEŞİMİ 78
D. VERGİ YÜKÜ 81

VI. SOSYAL YAPI **86**
A. TOPRAK DAĞILIMI 86
B. GELİR DAĞILIMI 90
C. GELİR DAĞILIMININ LORENZ EĞRİSİ VE GİNİ KATSAYISI KULLANIMI İLE ÖLÇÜMÜ 96
D. TEMETTÜAT DEFTERLERİNE DAYALI GELİR DAĞILIMI ÇALIŞMALARIYLA MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME 99

SONUÇ **102**

KAYNAKÇA **104**

EKLER **107**

KAYNAKÇA

A. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Maliye Nezareti Varidat, (ML.VRD.TMT.), Temettüat Defterleri, nr., 8777, 8778, 8779, 8780, 8781, 8782, 8783, 8784, 8785, 8786, 8787, 8788, 8789, 8790, 8791, 8792, 8793, 8794, 8795, 8796, 8797, 8798, 8799, 8800, 8801, 8802, 8803.

B. Diğer Kaynaklar

Akgündüz, Ahmet, Öztürk, Said, Darende Temettuat Defterleri, İstanbul 2002.

Akyıldız, Ali, "Muhtar", T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2020.

Aslan, Ali, Temettüat Kayıtlarına Göre 19. Yüzyılın Ortalarında Kumanova Kazasında Nüfus, Yerleşim ve Ekonomi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Barkan, Ömer Lütfi, "Çiftlik", İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1988.

Batkitar, Abdulhamit, Temettüat Defterlerinde Eğrigöz (Emet ve Hisarcık) Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Coşgun, Fevzi, Tavşanlı'da Zaman, Nural Matbaacılık A.Ş., Ankara 1997.

Çakır, Coşkun, Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi, Küre Yayınları, İstanbul 2001.

Dinçel, Ömer Faruk, Tavşanlı, Tavşanlı Ticaret ve Sanayi Odası, Ankara 2009.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1985.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme (Kısaltılmış Versiyonu), Yeni Şafak Yayınları, İstanbul 2006.

Güran, Tevfik, "Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri". İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 41, S. 1-4, 1985.

Güran, Tevfik, 19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

Hançer, Tansu Hilmi, Temettüat Defterlerine Göre Karadeniz Ereğli'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

İnalcık, Halil, "İpek", T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2000.

İnalcık, Halil, Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi, Eren Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul 1992.

Kaplan, Aloda, 19.y.y.'da Gediz Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005.

Kartal, İsmail, 1845 (H.1261) tarihli Temettu`at defterlerine göre Hüdavendigar eyaleti dahilinde Kütahya sancağına tabi Tavşanlı nahiyesine bağlı Kuruçay,Çardaklı ve Bey karyelerinin transkripsiyon ve edisyon kritiği, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2006.

Kocaman, Mesut, 1845 (H.1261) Tarihli Temettü'ât Defterlerine Göre Hüdavendigâr Eyaleti Kütahya Kazası Tavşanlı Nahiyesine Bağlı Moymul, Tepecik ve Kara Köylerinin İktisadî ve İçtimâî Durumu, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2006.

Koyuncu, Derviş Tuğrul, "Osmanlı Zirai Sektörünün Kapitalist Dünya Pazarlarına Eklemlenmesi: 1844-45 Bölgesel Karşılaştırma", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2010.

Küçükkalay, A. Mesud, Efe, Ayla, "Osmanlı Zirai Sektörünün Ticarileşebilme İmkânı Üzerine Bir Deneme: 1844–1845 Alpu Köyü Örneği", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi (Güz 2006), Sayı. 20, Ankara 2009, s. 245–269.

"Kütahya", Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. Ve San. A.Ş., 1984.

"Kütahya", Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, İstanbul 1972.

"Kütahya", Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975.

"Kütahya", Yurt Ansiklopedisi: Türkiye İl, İl; Dünü, Bugünü, Yarını, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1981-1983.

Köse, Mehmet, "1638 ve 1639 Numaralı Nüfus Defterlerine Göre Hüdavendigâr Eyaleti Kütahya Sancağı Tavşanlı Nahiyesinin Demografik Yapısı", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2022.

Köymen, M.Altay, Selçuklular Devri Türk Tarihi, Ankara 1963.

Okhan, Muhammed Emin, Temettüat Kayıtlarına Göre 19. Yüzyılın Ortalarında Niş Kazasında Nüfus, Yerleşim ve Ekonomi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Öztürk, Said, "Türkiye'de Temettuat Çalışmaları", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2003.

Parasız, İlker, "Gelir Dağılımı Analizi", İktisat Teorisi, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Ders Kitapları Yayın No:36, Eskişehir 2001.

Şemseddin Sami, Kâmusu'l-A'lâm , İstanbul 1322/1901.

Tabakoğlu, Ahmet, "İktisat Sistemi", Osmanlı Dünyayı Nasıl Yönetti, Yeni Şafak Yayınları, İstanbul, t.y.

Tabakoğlu, Ahmet, Türk İktisat Tarihi, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.

Urfalı, Ahmet, Efsane Kent Tavşanlı, Çağrı Ofset, Eskişehir 2004.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Bizans ve Selçukilerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri, Devlet Matbaası, İstanbul 1932.

Ünlü, Nuri, İslâm Tarihi, İstanbul 1992.

Varlık, Mustafa Çetin, "Germiyanoğulları", T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1996.

Varlık, Mustafa Çetin, Germiyan-oğulları Tarihi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1974.

Yınanç, M.Halil, Türkiye Tarihi Selçuklular Devri Anadolu'nun Fethi, İstanbul 1944.

Zeytinoğlu, Erol, İktisat Tarihi, İstanbul 1993.

TEMEL VE TEKDÜZEN MALİYET MUHASEBESİ

Prof. Dr. Muzaffer CİVELEK

Prof. Dr. Azzem ÖZKAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-37-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: MALİYET MUHASEBESİNE GİRİŞ

Muhasebe Döngüsünü Hatırlayalım 1
Maliyet Muhasebesi ve Üretim İşletmeleri 5
Üretim İşletmelerinin İki Ana Grubu 6
Mamül Üretiminin Farklı Yönleri 9
İşletmelerin Başlıca Stok Kalemleri 10
Finansal (Genel) Muhasebe İçinde Maliyet Muhasebesinin Yeri 10
Üretim Maliyetleri 12
Mamül Maliyetlerinin Hesaplanması 13
Üretim Maliyetlerinin Yol Ayırımı 20
Dönem Başı ve Dönem Sonu Stoklarının Rolü 21
Üretim Dışı Giderler 24
Rakamlı Örnekle Maliyet Muhasebesinde Muhasebe Döngüsü 27
- Günlük Defter Kayıtları 28
- Günlük Defterin Büyük Deftere Aktarılması 33
- Kesin Mizanın Düzenlenmesi 34
- Finansal Tabloların Düzenlenmesi 35

Üretim İşletmelerinde Kayıt Serbestliği 38
Bilgisayarlar ve Maliyet Muhasebesi 39
Sorular ve Alıştırmalar 40
Seçenekli Sınamalar 43
Ödev 45

İKİNCİ BÖLÜM: TEKDÜZEN MALİYETLEME

Tekdüzen Muhasebe Sistemini Hatırlayalım 47
Üretim İşletmelerinde Tekdüzen Maliyetleme Modelleri 49
7/A Seçeneğinde Maliyetleme Modeli 50
- Giderlerin Doğuşu 51
- Rakamlı Örnek-I: Uzay Üretim İşletmesi 53
- Giderlerin Yansıtılması 56
- Üretim Maliyetlerinin Sonu 57
- Üretim Dışı Giderlerin Yansıtılması 58
- Üretim Dışı Giderlerin Sonu 59
- 7/A Seçeneğinin Toplu Görünümü 62
- Rakamlı Örnek-II: ABC Üretim İşletmesi 64
- Kâr-Zarar Hesaplarının Sonuçlandırılması 71
- Finansal Tabloların Hazırlanması 73

7/B Seçeneğinde Maliyetleme Modeli 75
Giderlerin Doğuşu 76
Giderlerin Yansıtılması 77
7/B'de Üretim Maliyetlerinin Sonu 78
Üretim Dışı Giderlerin Sonu 79
7/B Seçeneğinin Toplu Görünümü 80
Hizmet İşletmelerinde Maliyetleme 82
Şenyurt Oteli (Rakamlı Örnek – 7/A Modeli) 83
Eş Zamanlı Kayıt 86
Sorular ve Alıştırmalar 90
Seçenekli Sınamalar 93
Ödev 95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ

İlk Madde Malzemenin Ambara Girişi 99
İlk Madde ve Malzemenin Ambardan Çıkışı 102
Dönemsel Envanter Yöntemi 103
Sürekli Envanter Yöntemi 107
Dönemsel ve Sürekli Envanter Yöntemlerinin Değerlendirilmesi 113
Ambardan Çekilen İlk Maddelerin Muhasebeleştirilmesi 115
İlk Madde ve Malzemenin İadesi 116
İlk Madde ve Malzeme Alış İskontoları 117
İlk Madde ve Malzemenin Dönemsonu Envanteri ve Değerlemesi 120
Direkt ve Dolaylı Malzeme Ayırımı 124
Sorular ve Alıştırmalar 127
Seçenekli Sınamalar 129
Ödev 131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: PERSONEL GİDERLERİ

Personel Giderlerinin Özellikleri 133
Personel Giderlerinin Sınıflandırılması 135
Direkt ve Endirekt Personel Giderleri Ayırımı 136
Personel Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi 138
Özellik Taşıyan İşçilik Giderleri 141
Fazla Mesai Primi 141
Teşvik Primleri 142
Boş İşçilik Gideri 142
Sosyal Güvenlik Payları (Primleri) 142

İkramiyeler 142
İzin Ücretleri 144
Hafta Tatili ve Genel Tatil Ücretleri 144
Kıdem Tazminatı 145
Diğer Ücret Giderleri 147
Ücret Şekilleri 147
Sorular ve Alıştırmalar 149
Seçenekli Sınamalar 151
Ödev 152

BEŞİNCİ BÖLÜM: GENEL ÜRETİM GİDERLERİ

Genel Üretim Giderlerinin Özellikleri 153
Genel Üretim Giderlerinin Mamüllere Yüklenmesi 155
Birinci Dağıtım: Genel Üretim Giderlerinin Gider Yerlerine Dağıtımı 156
İkinci Dağıtım: Hizmet Gider Yerlerinde Toplanan Giderlerin Dağıtımı 159
Doğrudan Dağıtım Yöntemi 160
Kademeli Dağıtım Yöntemi 162
Matematiksel Dağıtım Yöntemi 165
Üçüncü Dağıtım: Genel Üretim Giderlerinin Mamüllere Yüklenmesi 171
Gider Yerlerinin Sayısı Niçin Önemlidir? 176
Toplam Mamül Maliyeti 178
Genel Üretim Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi 179
Tahmini Genel Üretim Giderleri 181
Sorular ve Alıştırmalar 185
Seçenekli Sınamalar 191
Ödev 192

ALTINCI BÖLÜM: TEMEL MALİYETLEME YÖNTEMLERİ

Üretimin Özelliği ve Temel Maliyetleme Yöntemleri 197
Karşılaştırma: Sipariş ve Safha Maliyetlemesi 200
Sipariş Maliyetlemesi: Rakamlı Örnek (7/A Modeli) 203
Safha Maliyetlemesinde Birim Maliyetler: Rakamlı Örnek 208
Safha Maliyetlemesinde İki Safhalı Üretim: Rakamlı Örnek 213
Safha Maliyetlemesi: Kapsamlı Örnek 215
Safha Maliyetlemesinde Muhasebe Kayıtları (7/A Modeli) 220
Üretim Kayıplarının Maliyeti Nasıl Hesaplanır? 223
Üretim Kayıplarına Daha Yakından Bakış 225
Üretimde Kalite Sorunu 227

Bir Safhada Birden Çok Mamül Üretilmesi..... 228
Birleşik Üretim..... 231
Birleşik Maliyetlerin Paylaştırılması..... 233
Yan Mamüller..... 234
Sorular ve Alıştırmalar..... 236
Seçenekli Sınamalar 240
Ödev 242

YEDİNCİ BÖLÜM: YÖNETİM MUHASEBESİ - TEMEL KAVRAMLAR

Muhasebe ve Yönetim İşbirliği 247
Yöneticilerin Muhasebeden Yararlandıkları Alanlar..... 248
Yönetim Muhasebesinin Tanımı ve Özellikleri 250
Maliyetlerin Davranış Biçimleri..... 251
Tam Maliyetleme-Değişken Maliyetleme..... 254
Tam Maliyetleme..... 255
Değişken Maliyetleme..... 257
Normal Maliyetleme..... 259
Kâr-Miktar (Hacim) - Maliyet İlişkileri..... 261
Seçeneklerin Değerlendirilmesinde Katkı Payı..... 263
Karar Almada Maliyetler..... 265
Standart Maliyetleme..... 268
Sapmaların Analizi..... 272
Standart Maliyetlemede Muhasebe Kayıtları..... 274
Faaliyete Dayalı Maliyetleme (Activity Based Costing)..... 275
Hayat Boyu Maliyetleme (Total Life Cycle Costing)..... 278
Hedef Maliyetleme (Target Costing) 279
Kaizen Maliyetleme (Kaizen Costing) 281
Tam Zamanında Üretim (Just-In-Tıme Productıon:JIT) 282
Örnekalma (Benchmarkıng) 284
Sorular ve Alıştırmalar..... 286
Seçenekli Sınamalar 296
Ödev 294
Seçenekli Sınamaların Cevapları 295
EK-1: Muhasebe Belgelerinden Örnekler 297
EK-2: Tekdüzen Hesap Planı 300
YARARLANILAN KAYNAKLAR 207

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akdoğan, N. **TMS ve SPK Sistemlerinde Maliyet Muhasebesi Uygulaması,** Ankara 1988.

Akdoğan, N. ve Orhan Sevilengül. **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine Göre Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması,** 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2007.

Akdoğan, Nalân. **Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları,** 7. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

Anthony, R.N. and Glenn A. Welsch. **Fundemantals of Managament Accounting.** Richard D. Irwin Inc., Homewood Illınois, 1981.

Anthony, Robert N. **Management Accounting Principles**, Richard D. Irwın, Inc.; Homewood, Illinois, 1970.

Ayboğa, Hanifi. "Toplam Kalite Maliyetlerini Ölçmeye Yönelik Muhasebe Sistemi" **6. Ulusal İşletmecilik Kongresi Bildiri Kitabı**, Akdeniz Üniversitesi İİBF Yayınları, Antalya 1998.

Aydıner, Mustafa. "Üretim Artıklarının ve Tâli Maddelerin Piyasa Fiyatlarına Göre Oluşacak Maliyetlerinin, İlgili Mamülün Üretim Maliyeti İçinde Kalması Hem Sınai Muhasebe İlkesine Hem de Vergi Mevzuatına Aykırıdır", **Maliye ve Sigorta Yorumları**, Temmuz, 1992.

Barfield, J. T., Raiborn, C.A. and M.A. Dalton. **Cost Accounting: Traditions and Innovations**, St. Paul: West Publishing Company, 1991.

Brandon, Charles H. and Ralph E. Dritina. **Management Accounting – Strategy and Control**, International Edition, 1997.

Bursal, Nasuhi ve Yücel Ercan. **Maliyet Muhasebesi - İlkeler ve Uygulamalar**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayım No: 122, İstanbul 1986.

Büyükmirza, Kamil. **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi**, 10. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

Cashin, J.A.and R.S Polimeni. **Cost Accounting,** McGraw-Hill International Book Co., 1981.

Civelek, Muzaffer ve Azzem Özkan. **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi,** Dördüncü Baskı, Detay Yayınları, Ankara, 2006.

Cooper, Robin and Robert S. Kaplan. "How Cost Accounting Distorts Product Costs" **Management Accounting,** April 1988.

Cooper, Robin and Robert S. Kaplan. "Measuring Cost Right: Make The Right Decision," **Harward Business Review**, September-October, 1988.

Crowningshield, G.R. and K.A. Gorman. **Cost Accounting-Principles and Applications**, 4.ed., Houghton Mifflin Company, Boston, 1979.

Erden, S.A. **İnşaat Taahhüt İşleri ve Muhasebesi**, Isparta, 1995.

Fisher, John G. **Kıyaslama (Benchmarking) Yoluyla Performans Nasıl Artırılır**, Çev: Ahmet Ünver, Rota Yayınları, İstanbul 1998.

Francia, A.J.and R.H. Strawser. **Managerial Accounting,** Dame Publications, Inc., Houston, Texas 1978.

Garrison, R.H. **Managerial Accounting,** Business Publications, Inc., Dallas, Texas 1976.

Heitger, Les; Ogan, Pekin and Serge Matulich. **Cost Accounting**, South Western Publishing Co., Cincinati Ohio 1992.

Hirsch, Maurice L. Jr. and Joseph G. Lauderback. **Cost Accounting - Accumulation, Analysis And Use**, Third Edition, South Western Publishing Co., Cincinati Ohio, 1992.

Horngren, C.T.; Foster G. and S.M., Datar. **Cost Accounting - A Managerial Emphasis**, Ninth Edition, Prentice-Hall International Inc., New Jersey, 1997.

Horngren, Charles T. and George Foster. **Cost Accounting - Managerial Emphasis,** Prentice-Hall, Inc., 1991.

İpçi, M. **Maliyet Muhasebesi,** TÜRMOB Yayınları, Ankara, 1994.

Kaplan, Robert S. and Anthony A. Atkinson. **Advanced Management Accounting**, Second Ed., Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1989.

Matz, A.-Usry, M.F., **Cost Accounting** (7.Ed.), South-Western Publiching Co., Cincinnati, Ohio 1980.

Morden, Yasuhiro and Kazuki Hamado. "Target Costing and Kaizen Costing in Japanese Automobile Companies", **Journal of Management Accounting Research**, Fall. 1991.

Needles, Belverd E. Jr.; Henry Anderson and James C. Caldwell. **Principles of Accounting**, 4. Ed., Houghton Mifflin Company, Boston, 1990.

Örten, Remzi; Kaval Hasan ve Aydın Karapınar. **Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS),** Gazi Kitabevi, Ankara 2007.

Özer, Pınar Süral. **Benchmarking**, Vizyon Yayınları, İzmir 1999.

Peker, Alparslan. **Yönetim Muhasebesi-Genel Esaslar,** İstanbul Üniversitesi Yayınları No.2542, İstanbul, 1978.

Peker, Alparslan. **Modern Yönetim Muhasebesi,** İstanbul Üniversitesi Muhasebe Enstitüsü Yayını No.53, İstanbul 1988.

Rayburn, L. Gayle. **Cost Accounting - Using A Cost Management Aproach**, Sixth Edition, Richard D. Irwin, Inc., 1996.

Sağlam, Necdet; Şengel Salim ve Bünyamin Öztürk (Editörler). **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2007.

Shank, John K. "Target Costing As a Strategic Tool" **Sloom Management Review**, Fall 1999.

Şakrak, Münir. **Maliyet Yönetimi**, Yasa Yayınları, 1997, İstanbul.

Şimşek, Zeki. "Target Costing Cost Management Instrument: A Statte Of The Art Review", **Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 1997.

Tan, Serdar ve Nurettin Peşkircioğlu. **Kalitesizliğin Maliyeti**, MPM Yayınları No. 316, Ankara 1991.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, **Uluslararası Muhasebe Standartları İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları**, TMSK Yayınları-2, Ankara 2007.

Uslu, Selçuk. **Maliyet Muhasebesi,** Kalite Matbaası, Ankara 1980.

Üstünel, Bülent. **Tekdüzen Hesap Planı**, Denet Yayıncılık A.Ş., İstanbul 1993.

Weygandt, J. J.; Kieso, Donald, E. and Paul D. Kimmel. **Accounting Principles**, (5.Ed), John Willey and Sons, Inc., New York, 1999.

Yükçü, Süleyman. **Kalite Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi**, Vizyon Ltd. Şti, İzmir 1999.

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

YENİ BİR CİHAN İMPARATORLUĞU KURMA MÜCADELESİ

EKREM HAYRİ PEKER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-32-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRİNCİ MEŞRUTİYET'TEN İKİNCİ MEŞRUTİYET'E

İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ'NİN KURULUŞU 7
MEŞRUTİYETİN İLANI 12
CEMİYETİN YAPISI 13
31 MART AYAKLANMASI 23
BALKAN SAVAŞI 28
LİBYA: BİR DÖNÜM NOKTASI 32
BATI TRAKYA CUMHURİYETİ 39
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ 44

İKİNCİ BÖLÜM
TEŞKİLAT-I MAHSUSA KURULUYOR

TEŞKİLAT-I MAHSUSA'NIN SAVAŞ SIRASINDAKİ FAALİYETLERİ 62
KANAL HAREKÂTI'NDA TEŞKİLAT-I MAHSUSA 67
TEŞKİLAT-I MAHSUSA'NIN İRAN SEFERİ 88
TEŞKİLAT-I MAHSUSA'NIN AFRİKA'DAKİ FAALİYETLERİ 91
TÜRKİSTAN İSYANI 104
KAŞGAR 111
HİNDİSTAN 117
ARAP MİLLİYETÇİLERİ VE HİCAZ İSYANI 119
HİCAZ 121
IRAK CEPHESİ 128
KAFKAS CEPHESİ 131
1917 BOLŞEVİK DEVRİMİ 135
KAFKASYA HÂREKATI 136
KAFKASYA'NIN BAĞIMSIZLIĞI 142

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA BALKANLAR' DA TÜRK ORDULARI 143
MÜTAREKE DÖNEMİ 154

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DOĞU ANADOLU'DA KURULAN ŞURALAR

EGE'DE İSTİKLAL SAVAŞI'NIN BAŞLAMASI 172
MALTA SÜRGÜNLERİ 191
ENVER PAŞA MOSKOVA'DA 194
BAKÜ ŞARK HALKLARI KURULTAYI 201
KÜÇÜK HAN 211
İSLAM İHTİLAL CEMİYETLERİ İTTİDADI 214
I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI BATI TRAKYA'DA TEŞKİLAT-I MAHSUSA 222
SON OSMANLI AKINCILARI 227
TRAKYA 238
MUDANYA MÜTAREKESİ SONRASI TRAKYA 240
BOLŞEVİKLERLE İLİŞKİ KURULMASI 244
ETHEM BEY'İN TASFİYESİ 251
1918 VE 1920 YILLARI KRONOLOJİSİ 270
TEŞKİLAT-I MAHSUSA MENSUPLARININ YARGILANMASI 280
İŞGAL YILLARINDA KURULAN ÖRGÜTLER 282
HAYALLERİN SONU! 288
TEŞKİLAT-I MAHSUSA İLE İLİŞKİSİ OLANLAR 294

BİTİRİRKEN 295

EKLER 298

KAYNAKÇA 364

KAYNAKÇA

- Adil Hikmet Bey, Asya'da Beş Türk, İstanbul-1999,
- Ahmad, Feroz, İttihat ve Terakki, İstanbul-2010
- Akif, Cemil, I. Dünya Savaşı'nda Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-1977
- Allen, W.E.D.1828-1921 Türk-Kafkas Sınırındaki Harplerin Tarihi, Ankara-1966,
- Alpay, Kabacalı, Talat Paşa'nın Anıları, İstanbul-2011
- Altıntaş, Ahmet, Belgelerle Millî Mücadele Döneminde Esirler, Ankara-2008
- Akşin, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Mill'ı Mücadele, İstanbul-2004
- Apak, Rahmi, Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları, Ankara-1988
- Apak, Rahmi, İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu
- Arif Bey, Başımıza Gelenler, İstanbul-1973
- Aralov, S.İ, Bir Sovyet Diplomatın Anıları
- Atay, Falih Rıfkı, Zeytin Dağı-İstanbul-1998
- Atay, Falih Rıfkı, Çankaya, İstanbul-1969
- Artunç, İbrahim Balkan Savaşı, İstanbul
- Avcıoğlu, Doğan, 31 Mart'ta Yabancı Parmağı-İstanbul-1998
- Avcıoğlu, Doğan, Milli Kurtuluş Tarihi, İstanbul-1974
- Avcıoğlu, Doğan, Türklerin Tarihi, İstanbul-1982
- Aydemir, Şevket Süreyya, Enver Paşa, İstanbul-1975
- Aydemir, Şevket Süreyya, Suyu Arayan Adam, İstanbul-1976
- Aydemir, Şevket Süreyya, Tek Adam, İstanbul-1991

- Aydın, Mahir, Şarki Rumeli Vilayeti, Ankara-1992
- Bademci, Ali, Türkistan Milli İstiklal Hareketi, Korbaşılar ve Enver Paşa I-II, İstanbul-2008
- Bal, Mehmet Akif, Millî Mücadele Döneminde Bekirağa ve Malta Anılar, İstanbul-2007
- Banoğlu, N. Ahmet Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi, İstanbul 1991
- Bardakçı, Murat, Son Osmanlılar, İstanbul-2006
- Bardakçı, Murat, Talat Paşa'nın Evrak-ı Metrukesi, İstanbul-2008
- Bardakçı Murat, İttihadçı'nın Sandığı, İstanbul-2014
- Berkok İsmail, Tarihte Kafkasya, İstanbul-1958
- Bıyıklıoğlu, Tevfik Trakya'da Millî Mücadele Ankara, 1992
- Bi Mahmut, Kafkas Tarihi, Ankara-2011
- Birinci Doğu Halkları Kurultayı, Bakü 1920 (Belgeler), İstanbul-1999
- Boğuşoğlu, Mahmut, Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Savaşları, İstanbul-1990
- Bozkurt, Abdurrahman, İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi, Ankara-2014
- Burnaby, Yüzbaşı Frederic, Küçük Asya Seyahatnamesi, Anadolu'da Bir İngiliz Subayı İstanbul-1998
- Carthy, Justin Mc, Sürgün ve Ölüm, İstanbul-1995
- Çavuşoğlu, Tayfun, Çanakkale 1915, İstanbul-2014
- Cebesoy, Ali Fuat, Millî Mücadele Hatıraları-İstanbul
- Çeliktepe, Atilla, Teşkilat-ı Mahsusa'nın Misyonu, İstanbul-2003

- Cemil, Arif, Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-1997
- Çiçek, Hikmet. Dr. Bahattin Şakir, İstanbul-2007
- Çulcu, Murat, Medine Müdafaası, İstanbul-2006
- Dedeoğlu, Ömer. Mustafa Kemal Paşa'nın Gizli Oturum Konuşmaları, İstanbul-2008
- Enver Paşa'nın Anıları, Hazırlayan: Halil Erdoğan Cengiz, İstanbul
- Ertem, Şefik Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Yüz Bin Türk Askeri İstanbul, 1992
- Esengin, Kenan, Millî Mücadelede Ayaklanmalar, İstanbul-2006
- Fortuna, Benjamin C., Kuşçubaşı Eşref, İstanbul-2018
- Gözütoklu, Murat, Musul Özdemir Harekâtı, İstanbul-2008
- Güler, Zafer, Hicaz'dan Gelibolu'ya, İstanbul-2008
- Gürer, Turgut, Komitacı Fuat Balkan'ın Anıları, İstanbul-2008
- Hafifbilek, Celal, Ankara 1920, İstanbul-1998
- Halaçoğlu, Yusuf, Ermeni Tehciri, İstanbul-2010
- Hasan Amca, Doğmamış Hürriyet, İstanbul, 1989
- Hiçyılmaz, Ergun, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, İstanbul-1993
- Hiçyılmaz, Ergun, Osmanlı'dan Cumhuriyete Gizli Örgütler- İstanbul-1994
- Hiçyılmaz, Ergun, Teşkilat-ı Mahsusa (ve Casusluk Örgütleri), İstanbul-1996
- Hiçyılmaz, Ergun, Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-2014
- Hür, Ayşe, Öteki Tarih, İstanbul-2002

- İlgurel, Mücteba, Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri, İstanbul-1999
- İmbert, Paul, Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri, İstanbul, (Basım yılı yok)
- İnalcık, Halil, Devlet-i Aliyye-III, İstanbul-2016
- İpek, Nedim, Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri, Ankara-1999
- Kabacalı, Alpay, Talat Paşa'nın Anıları, İstanbul-2011
- Kafkasya Konfederasyonu, Vesikalar ve Materyaller, Paris-1937
- Kağan, Hakan, İmparatorluğun Son Akşamı, İstanbul-2008
- Kandemir, Feridun, Rauf Orbay, İstanbul-1965
- Kandemir, Feridun, Medine Müdafaası, İstanbul-2012
- Karabekir, Kazım, İttihat ve Terakki Cemiyeti, İstanbul-1982
- Karabekir, Kazım, Paşaların Hesaplaşması, İstiklal Savaşı'na Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik, İstanbul-1992
- Karabekir, Kazım, Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu, Ankara-2001
- Karaköse, Nejdet, Nuri Paşa, İstanbul-2012
- Karpat H. Kemal, Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul-2010
- Kaymakam Şerif Bey, Sarıkamış-İstanbul
- Keskinoğlu, Osman Bulgaristan Türkleri, Ankara 1985
- Kılıç Ali, İstiklal Mahkemesi Anıları, İstanbul-1955
- Kocacık, Faruk, Balkanlar'dan Anadolu'ya Göçler (1878-1890), İstanbul-1980
- Koloğlu, Orhan, İttihatçılar ve Masonlar, İstanbul-1991

- Koloğlu, Orhan, Jurnalcilikten Teşkilat-ı Mahsusa'ya, İstanbul-2013
- Koloğlu, Orhan, Üç İttihatçı, İstanbul-2011
- Kress, von, Son Haçlı Seferi Kuma gömülen İmparatorluk, İstanbul-2008
- Kurtuluş, Ümit Batı Trakya'nın Dünü Bugünü, İstanbul, 1973
- Kutay, Cemal, Necid Çöllerinde Mehmet Akif, İstanbul 1963
- Kutay, Cemal, Anavatanda Son Beş Osmanlı Türkü, İstanbul 1962
- Kutay, Cemal, 31 Mart İhtilalinde Sultan Abdülhamit, İstanbul-1977
- Kutay, Cemal, Çerkes Ethem Dosyası, İstanbul-1989
- Kutay, Cemal, Rauf Orbay, Hayat ve Hatıratım, İstanbul-1997
- Mantran, Robert, Osmanlı Tarihi, İstanbul-1995
- Mardin, Şerif, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908), İstanbul-1992
- Mumcu, Uğur, Gazipaşa'ya Suikast, İstanbul-1992
- Mutbay, Mustafa, Kafkasya Hatıraları, Ankara-2007
- Nacracas, Georgos, Anadolu ve Rum Göçmenlerin Kökeni, İstanbul-2006
- Nur, Rıza, Hayatım ve Hatıratım, İstanbul-1967
- Okar, Mehmet Ali, Osmanlı'nın Balkanlardaki Son On Yılı, İstanbul-2013
- Özkan, Tuncay, Bir Gizli Servisin Tarihi MİT, Ankara-1996
- Özyüksek, Murat, Anadolu ve Bağdat Demiryolları, İstanbul-1988

- Peker, Ekrem Hayri, Teşkilat-ı Mahsusa'dan Kuşçubaşı Hacı Sami, İstanbul-2011
- Ramsaur, E.E., Jön Türkler ve 1908 İhtilali, İstanbul-1982
- Rogan, Eugene Rogan Osmanlı'nın Çöküşü, İstanbul- 2017
- Saydam, Abdullah, Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876), Ankara-2010
- Selçuk, İlhan, Yüzbaşı Selehattin'in Romanı, İstanbul-2010
- Sorgun, Taylan, Halil Paşa, İttihat ve Terakki'den Cumhuriyete Bitmeyen Savaş, İstanbul-2003
- Sorgun, Taylan, Mütareke Dönemi, İstanbul-2007
- Soysal, İlhami,150'likler, İstanbul-2005
- Soysal, İlhami, Kurtuluş Savaşı'nda İşbirlikçiler, İstanbul-2008
- Stoddard, P, Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-1993
- Şener, Cemal, Çerkes Ethem Olayı, İstanbul-2000
- Şenözen, Vasfi, I. Dünya Savaşı Yılları ve Kafkas Cephesi Anıları, İstanbul-2013
- Şimşir. B.N, Osmanlı Ermenileri, Ankara-2011
- Şimşir. B.N, Malta sürgünleri, Ankara-1985
- Şirokorad, A.B, Osmanlı-Rus Savaşları. İstanbul-2013
- Şiracıyan, Arşavir, Bir Ermeni Komitacının İtirafları-1997
- Taçalan, Nurdoğan, Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken, İstanbul-1970
- Tansu, Semih Nafiz, İki Devrin Perde Arkası, İstanbul-2011
- Tetik, Ahmet, Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul-2014
- Togan, Zeki Velidi, Hatıralar, İstanbul-1969
- Tolstoy, Sivastopol Ağustos 1855, İstanbul-2005

- Tunaya, Tarık Zafer, Türkiyede Siyasal Partiler-1
- İkinci Meşrutiyet Dönemi 198Tunaya, Tarık Zafer, Hürriyet'in İlanı İstanbul-1998
- Türkgeldi, Ali Fuat, Görüp İşittiklerim, Ankara-2010
- Ulubelen, Erol, İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye, İstanbul-1967
- Uzer, Tahsin Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, Ankara-1999
- Ülkü, İrfan, Enver Paşa, İstanbul-2005
- Küçük, Yalçın Türkiye Üzerine Tezler V, İstanbul
- Yalçın, Küçük, Sırlar, İstanbul-2006
- Yalçın, Küçük, Gizli Tarih, İstanbul-2006
- Yalçın, Soner, Efendi-İstanbul-2005
- Yamauchi, Masayuki, Hoşnut Olmamış Adam-Enver Paşa, İstanbul-1995
- Yerasimos, Stefanos, Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Sovyet İlişkileri
- Yel, Selma, Yakup Şevki Paşa ve Askeri Faaliyetleri, Ankara-2002
- Yılmaz, Yunus, Turancı Sosyalist Ethem Nejat, İstanbul-2012

TİCARİ MATEMATİK

Ortaöğretim ve Yükseköğretim Kurumları için
Örnek Uygulamalı, Çözümlü ve Karekodlu

Yazarlar
Hakan AKSAKALOĞLU-Pınar ÇOBAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-29-6

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Kapak Tasarımı: Onur ÇAKAN

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM
GENEL MATEMATİK BİLGİLERİ

1.1. KÜMELER **3**
1.2. SAYILAR 5
1.2.1. Gerçek Sayılar 5
1.2.2. Üslü Sayılar 7
1.2.3. Köklü Sayılar 8
1.3. MATEMATİKSEL İŞLEM KOLAYLIKLARI 11
1.3.1. Toplama İşleminde Kolaylıklar 11
1.3.2. Çıkarma İşleminde Kolaylıklar 12
1.3.3. Çarpma İşleminde Kolaylıklar 13
1.3.4. Bölme İşleminde Kolaylıklar 14

2. BÖLÜM
ORAN ORANTI

2.1. ORAN 21
2.2. ORANTI 21
2.2.1. Orantının Özellikleri 22
2.2.2. Soru Örnekleri: 23
2.3. ORANTI ÇEŞITLERI 28
2.3.1. Doğru Orantı 28
2.3.2. Ters Orantı 32
2.3.3. Bileşik Orantı 37

3. BÖLÜM
YÜZDE HESAPLAMALARI

3.1. YÜZDE PAYININ BULUNMASI 46
3.2. ANA DEĞERIN BULUNMASI 48
3.3. YÜZDE ORANININ BULUNMASI 49

4. BÖLÜM
ŞİRKET İŞLEMLERİ
(MALIYET, SATIŞ VE KÂR İŞLEMLERI) 53

4.1. MALIYET ÜZERINDEN HESAPLAMALAR 55
4.1.1. Maliyet ve Satış Fiyatı Hesaplamaları 56
4.1.2. Kâr ve Zarar Hesaplamaları 60
4.2. SATIŞ ÜZERINDEN HESAPLAMALAR 65
4.2.1. Maliyet ve Satış Fiyatı Hesaplamaları 65
4.2.2. Kâr ve Zarar Hesaplamaları 69
4.3. İSKONTOLU SATIŞLAR 74
4.4. MALIYETIN SATIŞ İÇINDEKI PAYININ YÜZDELIK OLARAK İFADE EDILMESI .. 75
4.5. SATIŞ BAZLI YÜZDELERIN MALIYET BAZLI ORANLARA DÖNÜŞTÜRÜLMESI 75
4.6. ÖRNEK UYGULAMA SORULARI 76

5. BÖLÜM
FAİZ HESAPLAMALARI

5.1 FAIZ 81
5.2 FAIZ TÜRLERI 81
5.2.1 Basit Faiz 82
5.2.1 Basit Faiz Değerlendirme Soruları 90
5.2.2 Balig (Gelecek Değer) (Future Value) 93
5.2.3 Bileşik Faiz 99
5.2.4 Anüite 108
5.2.5 ÖN ÖDEMELİ FAİZ 116

6. BÖLÜM
İSKONTO HESAPLAMALARI

6.1. BASIT İSKONTO 120
6.1.1. Basit Dış İskonto 120
6.1.2. Basit İç İskonto 128
6.2. BASIT İÇ VE DIŞ İSKONTONUN KARŞILAŞTIRILMASI 137
6.3. EŞDEĞER SENETLER 140
6.3.1. Basit Dış İskonto Yöntemine Göre Eşdeğer Senetler 140
6.3.2. Basit İç İskonto Yöntemine Göre Eşdeğer Senetler 142
6.4. DENK BONOLAR 145
6.5. SENETLERIN BIRLEŞTIRILMESI 148

6.6. BILEŞIK İSKONTO 150
6.6.1. Bileşik Dış İskonto 150
6.6.2. Bileşik İç İskonto 151

7. BÖLÜM
KARIŞIM VE ALAŞIM İŞLEMLERİ

7.1 KARIŞIM İŞLEMLERİ 159
7.2 ALAŞIM İŞLEMLERİ 166

8. BÖLÜM
SINAVLARDA ÇIKMIŞ SORULAR
(KPSS SINAVLARI)

8.1. YÜZDE PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ ÇIKMIŞ SORULAR 176
8.2. ORAN ORANTI İLE İLGİLİ ÇIKMIŞ SORULAR 178
8.3. ÜSLÜ SAYILAR İLE İLGİLİ ÇIKMIŞ SORULAR 180
8.4. KÖKLÜ SAYILAR İLE İLGİLİ ÇIKMIŞ SORULAR 182

EK TABLOLAR 185

KAYNAKÇA 191

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. Yılmaz Ümit, Ticari Matematik, Ekin Yayınevi, 2017
2. Parlak Sıdıka, Ticari Matematik, Ekin Yayınevi, 2017

İnternet Siteleri

a. https://www.matbaz.com/FileUpload/bs635068/File/9mat_sayilar_2.9 dx.pdf
b. https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/FIN102U/ebook/FIN102U 13V2S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf
c.https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/10408/mod_resource/content/2/Maliyet%2CSat%C4%B1%C5%9F%2C%20K%C3%A2r%20ve%20Zarar%20Hesaplar%C4%B1
d.file:///D:/2024 2025/T%C4%B0CAR%C4%B0%20MATEMAT%C4%B0K/T%C4%B0CAR%C4%B0%20MATEMAT%C4%B0K%20DERS%20NOTLARI.pdf
e.file:///D:/2024 2025/T%C4%B0CAR%C4%B0%20MATEMAT%C4%B0K/ticari_matematik%20(1).pdf
f.file:///D:/2024 2025/T%C4%B0CAR%C4%B0%20MATEMAT%C4%B0K/ticari_matematik%20(OM%C3%9C).pdf
g.http://sbmyo.kilis.edu.tr/Ders%20Notlar%C4%B1/T%C4%B0CAR%C4%B0%20MATEMAT%C4%B0K%20DERS%20NOTLARI.pdf
h.https://finansmatematigikitabi.wordpress.com/wp content/uploads/2018/09/finans-matematic49fi-kitabc4b1-prof-dr veysel-kula-2018.pdf
i. https://www.aof.tc/finans-matematigi-fin102u-ders-kitabi.html

TÜKETİCİ HUKUKU
DERSLERİ

10. Baskı

Prof. Dr. İ. YILMAZ ASLAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8117-66-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1
1. TÜKETİCİ KAVRAMI VE TANIMI 1
1.1. TÜKETİCİ KAVRAMI 1
1.2. TÜKETİCİ TANIMI 2
1.3. TÜKETİCİ TANIMININ UNSURLARI 3
1.3.1. Ticari ve Mesleki Amaçlı Olmama 3
1.3.2. Gerçek veya Tüzel Kişi Olma 4
1.3.3. Hareket Etme 4
2. TKHK'NİN KAPSAMININ BELİRLENMESİ 5
2.1. GENEL OLARAK TÜKETİCİ İŞLEMİ 5
2.2.SÖZLEŞMENİN TARAFLARI BAKIMINDAN 5
2.3. SÖZLEŞMENİN KONUSU BAKIMINDAN 6
2.3.1. Genel Olarak 6
2.3.2. Mallar 7
2.3.3. Hizmetler 7
2.4.SÖZLEŞMENİN AMACI BAKIMINDAN 8
2.5. HUKUKİ İŞLEMİN ÇEŞİDİ AÇISINDAN 9
2.5.1. Genel Olarak 9
2.5.2. Satış Sözleşmesi 9
2.5.3. Mal Değişim (Trampa) Sözleşmesi 9
2.5.4. Bağışlama Sözleşmesi 10
2.5.5. Finansal Kiralama Sözleşmesi 10
2.5.6. Kullanma ve Tüketim Ödüncü (Karz ve Ariyet) Sözleşmesi 11
2.5.7. Kira Sözleşmesi 11
2.5.8. Eser (İstisna) Sözleşmesi 12
2.5.9. Vekalet Sözleşmesi 12
2.6. TÜKETİCİYE YÖNELİK UYGULAMALAR 12
3. TÜKETİCİNİN KORUNMASINI GEREKTİREN SEBEPLER 13
3.1. ÜRETİM ŞEKLİNDEKİ VE TEKNOLOJİDEKİ GELİŞMELER 13
3.2. TÜKETİM TOPLUMU 13
3.3. REKLAM VE PAZARLAMA TEKNİKLERİNDEKİ GELİŞMELER 14
3.4. EKONOMİK YOĞUNLAŞMA 14
3.5. KLASİK YASALARIN TÜKETİCİYİ KORUMAKTA YETERSİZLİĞİ 15
4. TÜKETİCİ HUKUKUNUN TARİHİ GELİŞİMİ 16
4.1. GENEL OLARAK 16
4.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ GELİŞMELER 16
4.3. AVRUPA BİRLİĞİNDEKİ GELİŞMELER 16
4.3.1. Tüketici Politikalarının Başlangıcı 17
4.3.2. Tüketiciyi Koruma Birinci ve İkinci Programlarının Başarısızlığı 18
4.3.3. Üçüncü Program 18

4.3.4. Dördüncü Program (İkinci Üç Yıllık Eylem Planı 1993-1995) 18
4.3.5. Son Gelişmeler 19
4.3.5.1. Genel Olarak 19
4.3.5.2. Fiyat Etiketi 19
4.3.5.3. Gıda Maddelerinde Etiket 20
4.3.5.4. Garantili Mallar 20
4.3.5.5. AB Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri 21
4.3.5.6. Tüketici Komitesi 21
4.3.5.7. AB 2002-2006 Programı 21
4.4. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER 22
4.4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemdeki Gelişmeler 22
4.4.2. Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmeler 22
5. TÜKETİCİ HUKUKUNUN ANAYASAL TEMELLERİ 23
6. TÜKETİCİ HUKUKU'NUN ÇEŞİTLİ HUKUK DALLARI İLE İLİŞKİSİ 23
6.1. GENEL OLARAK 23
6.2. BORÇLAR HUKUKU 23
6.3. TİCARET HUKUKU 24
6.4. İDARE HUKUKU 24
6.5. CEZA HUKUKU 24
6.6. REKABET HUKUKU 25
6.7. TÜKETİCİ HUKUKUNUN GENEL HUKUK SİSTEMİ İÇİNDE YERİ 25
7. TÜKETİCİ HUKUKU SİSTEMLERİ VE TÜRKİYE'DE DURUM 26
7.1. GENEL OLARAK 26
7.2. SÜBJEKTİF SİSTEM 26
7.3. OBJEKTİF SİSTEM 27
7.4. KARMA SİSTEM 27
7.5. TÜRKİYE'DE DURUM 27

BÖLÜM I
TÜKETİCİ HUKUKUNUN GENEL ÇERÇEVESİ

1. TEMEL İLKELER 29
1.1. ŞEKLİN ŞARTLARI 30
1.2. ALEYHE DEĞİŞTİRME YASAĞI 30
1.3. EK BEDEL İSTEME YASAĞI 31
1.3.1. Genel Olarak 31
1.3.2. Bankacılık Alanında Ek Bedel İsteme 32
1.4. ÜCRET VE MASRAF BİLGİLERİNİN AYRICA VERİLMESİ 32
1.5. TÜKETİCİDEN KIYMETLİ EVRAK ALINMASI 33
1.6. ŞAHSİ TEMİNATLARIN DURUMU 33
1.7. BİLEŞİK FAİZ YASAĞI 33

2. GENEL İŞLEM ŞARTLARI VE TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDEKİ HAKSIZ ŞARTLAR 34
2.1.GENEL OLARAK 34
2.2. GENEL İŞLEM ŞARTLARI 34
2.3. HAKSIZ SÖZLEŞME ŞARTLARI VE GENEL İŞLEM ŞARTLARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN UYGULAMA ALANI 35
2.3.1. Genel Olarak 35
2.3.2. Tüketici İşleminin Çeşidine Göre 36
2.3.3. Sözleşme Şartlarının Konusuna Göre 36
2.4. HAKSIZ SÖZLEŞME ŞARTININ TANIMI VE UNSURLARI 37
2.4.1. Tanımı 37
2.4.2. Unsurları 39
2.4.2.1. Tek Yanlı Olarak Konulması 39
2.4.2.2. Hak ve Yükümlülüklerde Dengesizlik 39
2.4.2.3. Dürüstlük Kurallarına Aykırılık 40
2.4.3. Önceden Hazırlanan Sözleşme Şartları 41
2.4.4. Anlamı Açık Olmayan Sözleşme Şartları 41
2.4.5. Sözleşme Şartlarının Haksız Olmasının Yaptırımı 42
2.5. YARGISAL DENETİM 44
2.6. BAKANLIĞIN YETKİSİ 45
2.7. HAKSIZ SÖZLEŞME ŞARTI ÖRNEKLERİ 46
2.7.1. Genel Olarak 46
2.7.2. Tazminat Sorumluluğunun Sınırlanması 46
2.7.3. İfa İle İlgili Sınırlamalar 46
2.7.4. Sözleşmeden Dönme Ve Fesih 47
2.7.5. Sözleşmenin Tek Taraflı Olarak Değiştirilmesi 47
2.7.6. Yükümlülükleri Kısıtlayan Kayıtlar 48
2.7.7. Dava veya İspat Hakkının Kısıtlanması 48
3. SATIŞTAN KAÇINMA 49
4. SİPARİŞ EDİLMEYEN MAL VE HİZMETLER 50
5. TÜKETİCİNİN SAĞLIK VE GÜVENLİĞİNİN KORUNMASI 50
6. TÜKETİCİNİN BİLGİLENDİRİLMESİ 51
6.1. GENEL OLARAK 51
6.2. ETİKET 52
6.3. GARANTİ BELGESİ 52
6.4. TANITMA VE KULLANMA KILAVUZU 53
6.5. TİCARİ REKLAMLAR HAKSIZ TİCARİ UYGULAMALAR 53
6.6.HAKSIZ SÖZLEŞME KOŞULLARI 53
7. TÜKETİCİNİN EĞİTİMİ VE BİLİNÇLENDİRİLMESİ 53
8. TÜKETİCİ ÖRGÜTLERİ VE TÜKETİCİNİN TEMSİLİ 54
8.1. GENEL OLARAK 54
8.2. TÜKETİCİYİ KORUMA AMAÇLI ÖRGÜTLERİN ÇEŞİTLERİ 54
8.2.1. Tüketici Sivil Örgütleri 54
8.2.2. Tüketiciyi Koruyucu Devlet Örgütleri 54

8.2.3. Ticari Kuruluşların Yan Örgütleri 55
8.2.4. Uluslararası Tüketici Kuruluşları....55
8.2.5. Tüketici Kooperatifleri....56
8.3. TÜRKİYE'DE TÜKETİCİ ÖRGÜTLERİ 56
8.3.1. Tüketici Sivil Örgütleri 56
8.3.1.1. Genel Olarak....56
8.3.1.2. Temsilci Seçme Hakları 57
8.3.1.3. Dava Hakkı 57
8.3.1.4. Görüş Bildirme Hakkı....58
8.3.2. Tüketiciyi Koruma Amaçlı Devlet ve Kamu Örgütleri....58
8.3.3. Ticari Kuruluşların Yan Örgütleri 59
8.3.4. Basının Rolü....59
8.4. TKHK İLE KURULAN TÜKETİCİ KURULUŞLARI VE MAHKEMELERİ 59
8.4.1. Reklam Kurulu....59
8.4.2. Tüketici Konseyi....59
8.4.3. Reklam Konseyi 60
8.4.4. Tüketici Hakem Heyetleri (“THH”) 60
8.4.5. Tüketici Mahkemeleri 60
9. TÜKETİCİNİN ÇEVRESEL TEHLİKELERE KARŞI KORUNMASI 60
10. TÜKETİCİNİN EKONOMİK ÇIKARLARININ KORUNMASI....61

BÖLÜM II
ALDATICI REKLAMLARA KARŞI TÜKETİCİNİN KORUNMASI

1. REKLAM VE HUKUKİ MAHİYETİ 63
1.1. REKLAMIN TANIMI 63
1.2. REKLAMIN HUKUKÎ MAHİYETİ....64
2. ALDATICI REKLAM KAVRAMI VE BU KONUDAKİ DÜZENLEMELER....64
2.1. GENEL OLARAK....64
2.2. HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE ALDATICI REKLAM....65
2.2.1. Genel Olarak....65
2.2.2. Aldatıcı Reklamın Unsurları....66
2.2.2.1. Yanlış Reklam....66
2.2.2.2. Yanıltıcı Reklam....66
2.2.2.3. Aldatma Kabiliyeti 67
2.2.3. Karşılaştırmalı Reklam 67
3. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN’DA REKLAMLARLA İLGİLİ DÜZENLEMELER....68
3.1. GENEL OLARAK....68
3.2. TİCARİ REKLAMLARDA UYULMASI GEREKEN GENEL İLKELER....69
3.2.1. Genel Olarak....69
3.2.2. Temel İlkeler....70

3.2.3. Ahlaka Uygunluk 71
3.2.4. Doğruluk ve Dürüstlük 72
3.2.5. Çekiliş, Yarışma ve Promosyon İçerikli Reklamlar 72
3.2.6. Doğrudan Satış ve Tele-Alışveriş Reklamları 73
3.2.7. Karşılaştırmalı Reklamlar 73
3.2.8. Reklamlar ve Başka Firmalar 74
3.2.9. Çocuklara Yönelik Reklamlar 75
3.2.10. Finansal Hizmetlere İlişkin Reklamlar 76
3.2.11. Diğer Hususlar 76
3.3. CAN VE MAL GÜVENLİĞİNİ TEHLİKEYE DÜŞÜRÜCÜ REKLAMLAR 77
3.4. ZAYIF KİŞİLERİ İSTİSMAR EDİCİ REKLAMLAR 78
3.5. ALDATICI REKLAM KISTASI 78
3.6. REKLAMLARDA YER ALAN İDDİALARIN İSPATI 79
3.7. REKLAMLARIN UYGUNLUĞUNDAN YÜKÜMLÜ OLANLAR 80
4. TÜKETİCİNİN ALDATICI REKLAMLARA KARŞI BAŞVURABİLECEĞİ YOLLAR 80
4.1. TKHK ÇERÇEVESİNDE BAŞVURULABİLECEK YOLLAR 80
4.1.1. Ayıplı Maldan Doğan Seçimlik Haklar ve Tazminat 80
4.1.2. Reklam Kuruluna Şikayet 80
4.2. GENEL HÜKÜMLER ÇERÇEVESİNDE BAŞVURULABİLECEK YOLLAR 82
4.2.1. Borçlar Kanunu'nun Hileye İlişkin Hükümleri 82
4.2.2. Türk Ticaret Kanunu'nun Haksız Rekabete İlişkin Hükümleri 82
4.2.2.1. Genel Olarak 82
4.2.2.2. Haksız Rekabet Halleri 83
4.2.2.3. Haksız Rekabet Nedeniyle Açılabilecek Hukuk Davaları 83
4.2.2.4. Davacılar 85
4.2.2.5. Davalılar 85
4.2.2.6. İspat Yükü 87
4.2.2.7. Ceza Davaları 87
5. HAKSIZ TİCARİ UYGULAMALAR 87

BÖLÜM III
AYIPLI MAL VE HİZMETLER

1. AYIP KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ 89
1.1. GENEL OLARAK 89
1.2. AYIP KAVRAMI 89
1.2.1. Ayıp Tanımı 90
1.2.2. Ayıp Karinesi 90
1.2.3. Karineden Kurtuluş 91
1.2.4. Ayıp Kavramının Genişletilmesi 91
1.3. AYIP ÇEŞİTLERİ 92
1.3.1. Genel Olarak 92

1.3.2. Maddi Ayıplar 92
1.3.3. Hukuki Ayıplar 93
1.3.4. Ekonomik Ayıplar 93
1.3.5. Miktar Eksiklikleri 93
2. AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCU 94
2.1. HUKUKİ MAHİYETİ 94
2.2. AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCUNUN ŞARTLARI 95
2.2.1. İFA 95
2.2.1.1. Genel Olarak 95
2.2.1.2. Başka Şeyin Teslimi 95
2.2.2. SATILANIN AYIPLI OLMASI 96
2.2.2.1. Genel Olarak 96
2.2.2.2. Zikir ve Vaat Edilen Vasıfların Yokluğu 96
2.2.2.3. İdari ve Teknik Düzenlemesine Aykırılık 97
2.2.2.4. Lüzumlu Vasıfların Eksikliği 97
2.2.2.5. Ayıbın Olması Gereken An 98
2.2.2.6. Ayıbın Önemi 98
2.2.2.7. Ayıbın Görünür Olmaması 99
2.3. GÖZDEN GEÇİRME VE AYIBIN İHBARI 100
2.4. AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCUNU SINIRLANDIRAN KAYITLAR 103
3. GARANTİLİ MALLARIN AYIPLI ÇIKMASINDA SATICININ TEKEFFÜL BORCU 105
3.1. GENEL OLARAK 105
3.2. ZORUNLU GARANTİ BELGELERİ 105
3.2.1. Garanti Belgesi Düzenleme Zorunluluğu ve İçeriği 105
3.2.2. Garanti Belgesinin Tüketiciye Sağladığı Haklar 106
3.2.4. Garanti Belgesi İle Satılması Zorunlu Olan Mallar 107
3.3. ZORUNLU GARANTİ BELGESİNİN HUKUKÎ MAHİYETİ 107
3.3.1. Genel Olarak 107
3.3.2. Tüketicinin Seçimlik Haklarına Etkisi 107
3.3.3. Zamanaşımına Etkisi 108
3.4. İHTİYARİ GARANTİ BELGESİ 109
3.5. SERVİS SUNMA ZORUNLULUĞU 109
3.5.1. Genel Olarak 109
3.5.2. Servis İstasyonlarının Kuruluşu 111
3.3.3. Servis İstasyonlarının Özellikleri ve Sayısı 112
3.3.4. Servis İstasyonlarından Tüketicinin Yararlanması 112
4. AYIP NEDENİYLE TÜKETİCİNİN HAKLARI 113
4.1. SEÇİMLİK HAKLARIN HUKUKÎ MAHİYETİ 114
4.2. SEÇİMLİK HAKLARIN SINIRLARI 115
4.2.1. GENEL OLARAK 115
4.2.2. HAKLI SEBEPLER 115
4.2.3. DEĞER NOKSANININ SATIŞ BEDELİNE ÇOK YAKIN OLMASI 116
4.2.4. SATICININ TEKLİFİ 116

4.2.5. MALIN ALICININ FİİLİ İLE TELEF OLMASI 116
4.2.6.MALIN TEMLİKİ 117
4.2.7.MALIN BİÇİMİNİ DEĞİŞTİRME 117
4.2.8.BİRDEN ZİYADE ŞEYİN BİRLİKTE SATIMI VE EKLENTİLER 117
4.3. SEÇİMLİK HAKLARIN KULLANILMA ZAMANI 118
4.3.1.GENEL OLARAK 118
4.3.2. SATICININ HİLESİ VEYA AĞIR KUSURU 118
4.3.3. SEÇİMLİK HAKKIN DEF'İ OLARAK KULLANILMASI 119
4.3.4. GİZLİ AYIPLAR BAKIMINDAN 119
4.3.5. ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ 120
4.4. SÖZLEŞMEDEN DÖNME HAKKI 120
4.4.1. GENEL OLARAK 120
4.4.2. TÜKETİCİNİN FİİLİ DIŞINDA MALIN ZİYAI VEYA HASARI HALİNİN SÖZLEŞMEDEN DÖNME HAKKINA ETKİSİ 121
4.4.3. SÖZLEŞMEDEN DÖNMENİN HÜKÜMLERİ 121
4.4.3.1. Genel Olarak 121
4.4.3.2. Alıcının İade Borcu 122
4.4.3.3. Satıcının İade Borcu 123
4.5. SATIŞ BEDELİNİN İNDİRİLMESİNİ İSTEME HAKKI 124
4.5.1. HUKUKİ MAHİYETİ 124
4.5.2. İNDİRİM MİKTARININ TESPİTİ 125
4.5.2.1. Mutlak Metot 125
4.5.2.2. Tazminat Metodu 125
4.5.2.3. Nispi Metot 126
4.6. MALIN YENİSİ İLE DEĞİŞTİRİLMESİNİ İSTEME HAKKI 126
4.7. ÜCRETSİZ ONARIM TALEP HAKKI 128
4.8. TÜKETİCİNİN HAKLARININ YARIŞMASI 130
4.8.1. GENEL OLARAK 130
4.8.2. YANILMA VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'UN AYIBA KARŞI TEKEFFÜL HÜKÜMLERİNİN İLİŞKİSİ 130
4.8.3. ALDATMA VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'UN AYIBA KARŞI TEKEFFÜL HÜKÜMLERİNİN İLİŞKİSİ 131
4.8.4. KÖTÜ İFA VE TKHK'NİN AYIBA KARŞI TEKEFFÜL HÜKÜMLERİ İLİŞKİSİ 131
5. TAZMİNAT HAKKI 131
5.1. AKDİ SORUMLULUK 133
5.1.1. Genel Olarak 133
5.1.2. Satış Sözleşmesine Göre Sorumluluk 134
5.1.3. Garanti Sorumluluğu 136
5.1.4. Güven Sorumluluğu 136
5.1.5. Öngörülebilecek Zararlardan Sorumluluk 136
5.2. AKİT DIŞI SORUMLULUK 137
5.2.1. Kusura Dayalı Sorumluluk 137

5.2.2. Kusursuz Sorumluluk 138
5.2.3. İstihdam Edenin Sorumluluğu 138
5.2.4. İnşai Eser Malikinin Sorumluluğu 138
5.3. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI 138
5.3.1. GENEL OLARAK 138
5.3.2. HUKUKA AYKIRILIK 139
5.3.3. MALIN AYIPLI OLMASI 140
5.3.4. ZARAR ORTAYA ÇIKMASI 140
5.3.5. İLLİYET BAĞI 141
5.3.6. SORUMSUZLUK KAYDI 142
5.3.7. KURTULUŞ KANITI 142
5.3.8. ZAMANAŞIMI 143
5.4. İSPAT YÜKÜ 144

BÖLÜM IV
TÜKETİCİ KREDİLERİNDE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

1. GENEL OLARAK 145
2. TAKSİTLE SATIŞLAR 146
2.1. GENEL OLARAK 146
2.2. TAKSİTLE SATIŞLARIN TANIMI VE UNSURLARI 146
2.2.1. Tanm 146
2.2.2. Unsurlar 147
2.2.2.1. Bedele İlişkin Unsur 147
2.2.2.2. Teslime İlişkin Unsur 147
2.2.2.3. Şekle İlişkin Unsur 147
2.2.3. Finansal Kiralamann Taksitle Satış Sayılması 148
2.2.4. Ön Ödemeli Satışların Taksitle Satış Sayılması 148
2.3. TAKSİTLE SATIŞLARIN HUKUKİ MAHİYETİ 149
2.4. ERKEN ÖDEME HAKKI 149
2.4.1. Genel Olarak 149
2.4.2. Erken Ödeme Hakkının Bağlı Olduğu Şart 150
2.4.3. Taksitlerin Kambiyo Senetlerine Bağlanması 150
2.4.4. Erken Ödemenin Sonuçları 151
2.5. MUACCELİYET ŞARTI (TEMERRÜT) 151
2.6. GEÇERLİLİK ŞEKLİ VE HÜKÜMLERİ 153
2.6.1. Genel Olarak 153
2.6.2. Zorunlu İçerik Eksiklikleri 154
2.6.3. Yazılı Şekle Uymama 154
2.7. CAYMA HAKKI 155
3. TÜKETİCİ KREDİLERİ 155
3.1. GENEL OLARAK 155

3.2. HUKUKİ MAHİYETİ 156
3.3. TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMESİ 157
3.3.1. Tanım ve Unsurlar 157
3.3.2. Tüketici Kredisi Sözleşmesinin Tarafları 158
3.3.3. Tüketici Kredisi Sözleşmesinin Konusu 158
3.3.4. Tüketici Kredisi Sözleşmesinin Amacı 159
3.3.5. Sözleşme Şartlarının Tüketici Aleyhine Değiştirilememesi 160
3.3.6. Tüketici Kredi Sözleşmesinin Şekli 160
3.3.7. Tarafların Hakları ve Borçları 161
3.3.7.1. Genel Olarak 161
3.3.7.2. Kredi Verenin Borçları 162
3.3.7.3. Tüketicinin Borçları 163
3.3.8. Ön Bilgilendirme Formu 164
3.4. MUACCELİYET ŞARTI 164
3.5. ERKEN ÖDEME 165
3.6. SİGORTA YAPTIRILMASI 165
3.7. CAYMA HAKKI 166
3.8. BAĞLI KREDİLERDE KREDİ VERENİN SORUMLULUĞU 167
3.8.1. Tüketici Kredisi Çeşitleri 167
3.8.1.1. Serbest Tüketici Kredileri 167
3.8.1.2. Bağlı Tüketici Kredileri 168
3.8.2. Satıcının İfa Etmeme ya da Kötü İfa Hallerinde Kredi Verenin Sorumluluğu 169
4. MEVDUAT HESAPLARI 171
4.1. KREDİYE BAĞLI HESAP AÇMA 171
4.2. KREDİLİ MEVDUAT HESABI 172
4.3. LİMİTİ AŞILABİLİR MEVDUAT HESABI 173
5. KREDİ KARTLARI 173
5.1. KREDİ KARTI SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ 173
5.1.1. Genel Olarak 173
5.1.2. İşleyiş Şekilleri 174
5.1.3. Kredi Kartına Tüketici Kredisi Hükümlerinin Uygulanması 175
5.1.4. Ücretsiz Kredi Kartı Çıkarma Yükümlülüğü 175
5.2. HUKUKİ MAHİYETİ 176
5.3. KREDİ KARTININ KREDİ NİTELİĞİ 177
5.4. TARAFLAR VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ 178
5.4.1. Genel Olarak 178
5.4.2. Kartlı Sistem Kuruluşu 178
5.4.3. Kart Çıkaran Kuruluş 179
5.4.3.1. Kredi Kartı Vermede Yükümlülükleri 179
5.4.3.2. Kredi Kartını İptal Yükümlülüğü 179
5.4.3.3. Güvenlik Sistemi Kurma Yükümlülüğü 179
5.4.3.4. Kredi Kartı Limiti Sınırlamalarına Uyma Yükümlülüğü 179

5.4.3.5. Tüketicinin Sözleşmenin İşleyişi Hakkında Bilgilendirilmesi Yükümlülüğü ... 180
5.4.3.6. Kartın Haksız Kullanımında Yükümlülükleri ... 180
5.4.3.7. Kurumsal Yönetime İlişkin Hükümler ... 181
5.4.3.8. Koruyucu Hükümlere Uyma Yükümlülükleri ... 181
5.4.4. Üye İş Yeri ... 182
5.4.4.1. Kartın Kontrolü ve Kabulüne İlişkin Yükümlülükler ... 182
5.4.4.1.1. Genel Olarak ... 182
5.4.4.1.2. Kart Kullanımı Nedeniyle Komisyon vb. İstenememesi ... 182
5.4.4.2. Bilgilendirme ve Sistemin Güvenliğinin Sağlanması Yükümlülüğü ... 182
5.4.4.3. Harcama ve Alacak Belgesine İlişkin Yükümlülükleri ... 183
5.4.4.4. İşlem Limitinin Aşılmasında Yükümlülükleri ... 183
5.4.4.5. Bilgilerin Saklanmasında Yükümlülükleri ... 184
5.4.5. Üye İşyeri Anlaşması Yapan Kuruluşlar ... 184
5.4.6. Kart Hamili ... 184
5.5. TÜKETİCİ KREDİSİ OLARAK KREDİ KARTI SÖZLEŞMESİ ... 185
5.5.1. Genel Olarak ... 185
5.5.2. Tüketici Kredisinin Uygulanmayacak Hükümleri ... 186
5.5.3. Tüketici Kredisinin Uygulanacak Hükümleri ... 186
5.5.4. Şekli ve Zorunlu İçeriği ... 186
5.5.5. Kefalet ... 187
5.5.6. Sözleşme Değişiklikleri ... 187
5.5.6.1. Faiz Dışı Değişiklikler ... 187
5.5.6.2. Faiz Oranlarının Arttırılmasına İlişkin Değişiklikler ... 187
5.5.7. Faiz Hesaplanması ... 188
5.6. İSPAT YÜKÜ ... 188
5.7. ASGARİ ÖDEME TUTARININ VADESİNDE ÖDENMEMESİ ... 189
5.8. KREDİ KARTI YILLIK ÜCRETİ ... 189
5.9. KREDİ KARTI İHTİLAFLARINDA YETKİ VE GÖREV ... 192
6. KONUT FİNANSMANI ... 192
6.1. GENEL OLARAK ... 192
6.2. KONUT FİNANSMANI SÖZLEŞMESİ ... 193
6.3. KONUT FİNANSMANI SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ VE İÇERİĞİ ... 193
6.4. ÖN BİLGİLENDİRME FORMU ... 194
6.5. MUACCELİYET ŞARTI ... 194
6.5.1. Genel Olarak ... 194
6.5.2. Muacceliyet Uyarısına Uyulmamasının Sonuçları ... 195
6.6. ERKEN ÖDEME ... 195
6.7. SİGORTA YAPTIRILMASI ... 196
6.8. BAĞLI KREDİLERDE FİNANSMAN KURULUŞUNUN SORUMLULUĞU ... 196
6.8.1. Konut Finansmanı Kredisi Çeşitleri ... 196
6.8.1.1. Serbest Tüketici Kredileri ... 196
6.8.1.2. Bağlı Konut Finansmanı Kredileri ... 197

6.8.1.3. Sabit ve Değişken Faizli Krediler 197
6.8.2. Satıcının İfa Etmeme ya da Kötü İfa Hallerinde Kredi Verenin Sorumluluğu 197
6.9. KREDİYE BAĞLI HESAP AÇMA 199
7. ÖN ÖDEMELİ KONUT SATIŞI 200
7.1. GENEL OLARAK 200
7.2. ÖN ÖDEMELİ KONUT SATIŞ SÖZLEŞMESİ 201
7.2.1. Tanımı 201
7.2.2. Ön Bilgilendirme Formu 201
7.2.3. Sözleşmenin Ön Şartı 201
7.2.4. Şekli 202
7.3. TEMİNAT 202
7.4. CAYMA HAKKI 203
7.5. KONUTUN TESLİMİ 204
7.6. SÖZLEŞMEDEN DÖNME 204
8. HAKSIZ REKABET SAYILAN HALLER 205

BÖLÜM V
TATİL AMAÇLI SÖZLEŞMELER

1. TATİL AMAÇLI SÖZLEŞMELERDE TÜKETİCİNİN KORUNMASI 207
1.1. GENEL OLARAK 207
1.2. ÇEŞİTLERİ 208
1.2.1. Devre Tatil Sözleşmesi 208
1.2.2. Devre Mülk Sözleşmesi 208
1.2.3. Uzun Süreli Tatil Hizmeti Sözleşmesi 209
1.2.4. Bunlarla Birlikte Düzenlenen Diğer Sözleşmeler 209
1.3. ÖN BİLGİLENDİRME FORMU 209
1.4. SÖZLEŞMENİN ÖN ŞARTI 210
1.5. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ 211
1.6. CAYMA HAKKI 211
1.6.1. Genel Olarak 211
1.6.2. Bağlı Kredi Olması Durumunda 213
1.7. SÖZLEŞME SÜRESİ ve TESİSİN KULLANILMAMASI 213
2. DEVRE TATİL SÖZLEŞMELERİ 214
2.1. Tanımı 214
2.2. Unsurları 214
2.2.1. Taşınmazın Kullanım Hakkının Devri veya Devir Taahhüdü 214
2.2.2. Devre (Dönem) 215
2.2.3. Sözleşmenin Süresi 215
2.3. HUKUKİ NİTELİĞİ 215
2.4. TARAFLARIN BORÇLARI VE HAKLARI 216
2.4.1. Tüketicinin Borçları 216

2.4.2. Sağlayıcının Borçları 217
2.5. SORUMSUZLUK KAYDI 218
2.6. DEVRE TATİL HAKKININ DEVRİ 219
3. DEVRE MÜLK SÖZLEŞMELERİ 219
3.1. GENEL OLARAK 219
3.2. TANIMI VE UNSURLARI 220
3.3. HUKUKİ MAHİYETİ 221
3.4. DEVRE MÜLK HAKKININ KURULMASI SIRASINDA TÜKETİCİNİN KORUNMASI 221
3.4.1. Genel Olarak 221
3.4.2. Devre Mülk Sözleşmesi 222
3.5. DEVRE MÜLK HAKKININ DEVRİ VEYA BAŞKALARINA KULLANDIRILMASI 223
3.5.1. Genel Olarak 223
3.5.2. Devre Mülk Hakkı Devir Sözleşmesi 223
3.5.3. Ayni Bir Hak Tesis Ederek Devre Mülk Hakkının Başkasına Kullandırılması 224
3.5.4. Devre Mülk Kullanım Hakkının Tüketiciye Bırakılması 224
3.6. DEVRE MÜLK HAKKI SAHİBİNİN HAKLARI VE BORÇLARI 225
3.6.1. Hakları 225
3.6.2. Borçları 225
3.7. DEVRE MÜLK HAKKI İLE İLGİLİ SÖZLEŞMELERE TKHK UYGULANMASI 226
3.8. DEVRE MÜLK İLE DEVRE TATİLİN KARŞILAŞTIRILMASI 227
4.UZUN SÜRELİ TATİL VE DİĞER SÖZLEŞMELER 228
5. PAKET TUR SÖZLEŞMELERİ 229
5.1. GENEL OLARAK 229
5.2. PAKET TUR SÖZLEŞMESİNİN KONUSU OLARAK PAKET TUR 230
5.2.1. Genel Olarak 230
5.2.2. Hizmetlerin Birleştirilmesi 231
5.2.3. Her Şey Dâhil Fiyatlarla Satılması 231
5.2.4. Hizmet Süresi 232
5.3. PAKET TUR SÖZLEŞMESİNİN TANIMI 233
5.4. PAKET TUR SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI 234
5.4.1. Genel Olarak 234
5.4.2. Paket Tur Düzenleyicisi 234
5.4.3. Paket Tur Aracısı 235
5.4.4. Hizmet Sağlayıcı (Bireysel Edim Yükümlüleri) 235
5.4.5. Tüketici ve Birlikte Seyahat Edenler 236
5.4.6. Ticari ve Mesleki Amaçla Tur Alanlar 237
5.5. PAKET TUR SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ MAHİYETİ 237
5.6. PAKET TUR SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ VE ZORUNLU İÇERİĞİ 238
5.6.1. Şekil 238
5.6.2. Zorunlu İçerik 239
5.7. TARAFLARIN BORÇLARI 240

5.7.1. Paket Tur Düzenleyenin Borçları....240
5.7.1.1. Seyahat başlamadan önceki borçları....240
5.7.1.2. Seyahat başladıktan sonraki borçları....240
5.7.1.3. Tazminat....242
5.7.1.4. Sorumsuzluk Kaydı....242
5.7.1.5. Tanıtım Broşürü Verme Zorunluluğu....243
5.7.2. Tüketicinin Borçları....244
5.8. SÖZLEŞMEDE DEĞİŞİKLİKLER....244
5.8.1. Tüketicinin Sözleşmeyi Devretmesi....244
5.8.2. Program Değişiklikleri....245
5.8.3. Fiyat Değişiklikleri....246
5.9. SEYAHAT ACENTASININ SÖZLEŞMEYİ FESHETMESİ....247

BÖLÜM VI
ÇEŞİTLİ TÜKETİCİ İŞLEMLERİ

1. İŞ YERİ DIŞINDA KURULAN TÜKETİCİ İŞLEMLERİ....249
1.1. GENEL OLARAK....249
1.2. TANIMI....249
1.3. YETKİLİ SATICI VEYA SAĞLAYICI....250
1.4. ÖN BİLGİLENDİRME....251
1.5. ŞEKİL....251
1.6. CAYMA HAKKI....252
1.6.1. Genel Olarak Cayma Hakkı....252
1.6.2. Cayma Bildiriminin Şekli....253
1.6.3. Cayma Bildiriminin Süresi....253
1.6.4. Caymanın Sonuçları....254
1.6.4.1. Genel Olarak....254
1.6.4.2.Satıcının Geri Alma Borcu....255
1.6.4.3. Tüketicinin İade Borcu....255
1.7. HUKUKİ MAHİYETİ....255
2. DOĞRUDAN SATIŞ SİSTEMİ....256
2.1. TANIM....256
2.1.1. Doğrudan Satış Şirketi....257
2.1.2. Doğrudan Satıcı....257
2.2. DOĞRUDAN SATIŞ SİSTEMİNE İLİŞKİN ESASLAR....257
2.3. ÖN BİLGİLENDİRME....258
2.4. CAYMA HAKKI....260
2.4.1. Cayma Hakkı Süresi....260
2.4.2. Cayma Hakkının Kullanılması....260
2.4.3. Cayma Hakkının Sonuçları....260
2.4.4. Cayma Hakkının İstisnaları....261

2.5. TARAFLARIN HAKLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ 262
2.5.1. Doğrudan Satış Şirketinin Yükümlülükleri 262
2.5.2. Doğrudan Satıcının Yükümlülükleri 262
3. MESAFELİ SÖZLEŞMELER 263
3.1. GENEL OLARAK 263
3.2. TANIM 264
3.3. ÇEŞİTLERİ 265
3.3.1. Yazılı İletişim Araçları ile Yapılan Sözleşmeler 265
3.3.2. Telefonla Yapılan Sözleşmeler 265
3.3.3. Teleshopping 265
3.3.4. Elektronik Ticaret 266
3.3.5. Diğer İletişim Araçları Aracılığı ile Yapılan Ticaret 267
3.4. ÖN BİLGİLENDİRME 267
3.5. SÖZLEŞMENİN KURULMASI 267
3.6. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ 268
3.7. TARAFLARIN HAKLARI VE BORÇLARI 269
3.7.1. Satıcı-Sağlayıcının Borçları 269
3.7.2. Tüketicinin Borçları 269
3.8. TÜKETİCİNİN CAYMA HAKKI VE SONUÇLARI 270
3.8.1. Genel Olarak 270
3.8.2. Cayma Hakkının Kullanılmasının Sonuçları 271
3.8.2.1. Satıcı veya Sağlayıcının İade Borcu 271
3.8.2.2. Tüketicinin İade Borcu 272
3.8.3. Cayma Hakkının İstisnaları 272
3.9. KREDİ KARTLARI İLE ÖDEME 273
3.10. SİSTEM SAHİPLERİNİN (Platformların) YÜKÜMLÜLÜKLERİ 274
4. MESAFELİ FİNANSAL HİZMET SÖZLEŞMELERİ 275
4.1. GENEL OLARAK 275
4.2. TANIM 276
4.3. ÖN BİLGİLENDİRME 276
4.4. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ 278
4.5. CAYMA HAKKI 279
4.6. SÖZLEŞMENİN FESHİ 281
5. PROMOSYONLU SATIŞLAR 281
5.1. GENEL OLARAK 281
5.2. TANIMI 284
5.3. HUKUKİ MAHİYETİ 284
5.4. SÜRELİ YAYINLARIN PROMOSYONLARI 285
5.4.1. Genel Olarak 285
5.4.2. Promosyon Olarak Verilebilecek Ürünler 285
5.4.3. Promosyon Kampanyası Düzenleme Şartları 286
5.4.4. Hukuki Mahiyeti 287
5.5. TARAFLARIN HAKLARI VE BORÇLARI 288

5.5.1. Satıcı Sağlayıcının Borçları 288
5.5.2. Tüketicinin Borçları 289
6. ABONELİK SÖZLEŞMELERİ 289
6.1. GENEL OLARAK 289
6.2. TANIMI 290
6.3. HUKUKİ MAHİYETİ 290
6.4. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ VE SÜRESİ 291
6.5. ABONELİK SÖZLEŞMESİNİN FESHİ VE SONUÇLARI 291
6.5.1. Belirsiz Süreli veya Bir Yıldan Uzun Süreli Sözleşmeler 291
6.5.2. Bir Yıldan Kısa Süreli Sözleşmeler 292
6.5.3. Feshin Şekli 292
6.5.4. Satıcının Yükümlülükleri 292
6.5.5 Taahhütlü Abonelik 293

BÖLÜM VII
TÜKETİCİ KANUNU'NU UYGULAYACAK MAKAMLAR

1. GENEL OLARAK 295
2. GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI'NIN GÖREV VE YETKİLERİ 296
3. REKLAM KURULU 297
3.1. GÖREVLERİ VE YETKİLERİ 297
3.1.1. Genel Olarak 297
3.1.2. Geçici Durdurma, İçeriğin Çıkarılması ve Erişimin Engellenmesi 298
3.1.3. Durdurma 298
3.1.4. Aynı Yöntemle Düzeltme 298
3.1.5. Para Cezası Vermek 298
3.1.6. Kararların Aleniyeti 299
3.2. REKLAM KURULU KARARLARININ UYGULANMASI 299
3.3. KURULUN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI 299
4. TÜKETİCİ KONSEYİ 300
5. REKLAM KONSEYİ 300
6.TÜKETİCİ HAKEM HEYETİ 300
6.1.GENEL OLARAK 300
6.2. TÜKETİCİ HAKEM HEYETLERİNİN OLUŞUMU 301
6.3. TÜKETİCİ HAKEM HEYETİNİN GÖREVLERİ 302
6.3.1. Genel Olarak 302
6.3.2. Parasal Değer Olarak Belirlenebilirlik 302
6.3.3. Başvurabilecek Kişiler 303
6.3.4. İtirazın İptali Amaçlı Başvurular 303
6.4. ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI 304
6.4.1. Raportör 304
6.4.2. Heyetin Çalışma Usulü 304

6.5. YETKİLİ VE GÖREVLİ TÜKETİCİ HAKEM HEYETİ....306
6.5.1. Yetkili THH....306
6.5.2. Görevli THH....306
6.6. THH KARARLARININ HUKUKİ MAHİYETİ....306
6.7. THH KARARLARINA İTİRAZ....307
7. ARABULUCULUK....309
8. TÜKETİCİ MAHKEMELERİ....311
8.1. GENEL OLARAK....311
8.2. HARÇ VE MASRAFLAR....312
8.3. USUL VE YETKİ....313
8.4. KARARLARIN İLANI VE İZLENMESİ....314
8.5. SERİ OLARAK AYIPLI MALLAR....315
8.6. KREDİ KARTLARI İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR....315
9. PARA CEZALARI....316
9.1. GENEL OLARAK....316
9.2. CEZALARDA ÜST LİMİT....316
9.3. TEKERRÜR....317
9.4. FİİLLERİN İÇTİMAİ....317
9.5. YARGISAL DENETİM....318
9.6. ZAMANAŞIMI....319
10. UZLAŞMA....320
10.1. Genel Olarak....320
10.2.Uzlaşmanın Esasa İlişkin Şartları....320
10.3. Uzlaşmaya Gidilebilecek Cezalar....322
10.4. Uzlaşmanın Usule İlişkin Şartları....322
10.5. Uzlaşma Komisyonları....322
10.6. Uzlaşmanın Sonuçları....323

KAYNAKLAR....325

KAYNAKLAR

CEYLAN Ebru , " Tüketici Hukukunda Seçilmiş Yargı Kararları " , Bilge Yayınevi, Ankara , 2021

KIRMIZI Mustafa, " Tüketici Hukuku Açıklamalı İçtihatlı Dilekçe Örnekleri " , Bilge Yayınevi, Ankara, 2011

ARBEK Ömer," Satım Konusu Ayıplı Malın Tamir Edilmesi " , Yetkin Yayınevi, Ankara, 2005

ABİK Yıldız ," Promosyonlu Satım Sözleşmesi" , Seçkin Yayınevi, Ankara , 2002

İstanbul Barosu Dergisi , " Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayı" , İstanbul Barosu Dergisi Özel Sayı 6, Kasım, 2007

Kadir Has Üniversitesi İstanbul , " Avrupa Birliği – Türkiye Müzakere Sürecinde Tüketicinin Korunması" , Kadir Has Üniversitesi Yayınları, 15 Mart 2005,

ÇAKIR İsmail, TOKBAŞ Hakan, ÜÇIŞIK Fehim, ZAFER Hamide , " Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları" , Aristo Yayınevi, 2016 – 2017

TOKBAŞ Hakan, ÜÇIŞIK Fehim, " Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları", Bilge Yayınevi , Ankara ,2014

AYDOĞDU Murat, " Tüketici Kılavuzu – Hukuk Rehberi" , On İki Levha Yayıncılık A.Ş. , İstanbul , Eylül, 2014

CEYLAN Ebru , " Türk, İsviçre ve Avrupa Birliği Hukukunda Kredi Kartını Kullanan Tüketicinin Hukuki Durumu" , Beta Basım, Mart 2010 , İstanbul

AYDOĞDU Murat , KAHVECİ Nalan , " Tüketici Hukuku Dersleri" , Adalet Yayınevi, Ankara 2021

AYDOĞDU Murat , KAHVECİ Nalan, " Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Sözleşmeler Hukuku" , Adalet Yayınevi, Ekim 2021

YILMAZ Abdülhamit , " Belirli Süreli Tüketici Kredisi Sözleşmeleri" , On iki Levha Yayıncılık A.Ş. , Ağustos 2018 , İstanbul

ABİK, Yıldız; "Promosyonlu Satış Sözleşmesi", Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 29.

ABRAVAY, Can; "Devre Tatil Usulü", İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1994, s. 23, 24.

ADAK, Agah; "Türk Hukuku Açısından Haksız Rekabet Müessesesi Ve Reklam Yolu ile Haksız Rekabet". Adana iktisadi Ve Ticari ilimler Akademisi Dergisi. 1975. S.4. s. 362.

Ahilik ve Esnaf; İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birliği Yayınları No:1 İstanbul, 1986.

AKİPEK, Şebnem; Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi; Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 131 vd.

AKMAN, Ayşe; "Tüketicinin Örgütlenmesi, Çözüm ve Öneriler", 1. Tüketici Konseyi, Bildiriler, Tartışmalar ve Alınan Kararlar, 23-24 Eylül 1996, Ankara, s. 182.

AKSEL, Seyhan; "Aldatılan Tüketici Artık Çaresiz Değil", Ekonomist, 3 Eylül 1995, S: 36, s. 10 vd.

AKÜNAL, Teoman; "Satıcının Onarım Garantisi", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası. C.38, S 1-4, s. 551.

ALTAŞ, Hüseyin; "Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi", Yetkin Yayınları, Ankara. 1998, s. 60 vd.

ALTINIŞIK, Ulvi; "Elektronik Sözleşmeler", Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

ANTALYA, Gökhan; "Borçlar Hukuku Genel Hükümler", Cilt 1, Beta , Ocak 2012 İstanbul, s.632 vd.

ARAL, Fahrettin; "Borçlar Hukuku Özel Hükümler", Yetkin Yayınları, Ankara, 1999, s. 49.

ARICA, Necla; "Gümrük Birliği Çerçevesinde Tüketici Yasasına Bir Bakış", İSO Dergisi, Ekim 1995, S.355, s. 10.

ARKAN, Sabih; "Tüketici Kredileri", Batıder, C.18, S.1-2, 1995, s. 36.

ARKAN, Sabih; "Ticari İşletme Hukuku", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara, 1993, s. 271.

ASLAN İ. Yılmaz; "Finansal Kiralama Sözleşmesinin Şartları ve Bazı Sorunları", Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Mayıs 1987, S.99, s. 31.

ASLAN, İ. Yılmaz; "Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku", Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1992.

ASLAN, İ. Yılmaz; "Rekabet Hukuku Türkiye İçin Bir Rekabet Kanunu Önerisi", Bursa, 1993.

ASLAN, İ. Yılmaz; "Rekabet Hukuku"; Ekin Kitapevi Yayını, Bursa, 2001, s. 131 vd.

ASLAN, İ. Yılmaz; "Finansal Kiralama 1", Bursa Barosu Dergisi, Şubat 1987, S.29, s. 9.

ASLAN, İ. Yılmaz; "Finansal Kiralama 2", Bursa Barosu Dergisi, Haziran 1987, S.30.

ATABEK, Reşat; "İmalatçının 3. Kişilere Karşı Sorumluluğu", Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1979, C.10, s. 159 vd.

ATAMER, Yeşim; "Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Değerlendirilmesi", Beta Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 115.

ATASOY, Adil Ömer; TAŞKIN, Mustafa; ACAR, Hakan; "Tüketiciyi Koruma Hukuku, İlgili Mevzuat ve Yargıtay Kararları", Yargı Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2000, s. 8.

Avrupa Topluluğunda Tüketiciyi Koruma Politikaları Ve Türkiye'nin Uyumu, TOBB Yayını, Ankara, 1989.

Avrupa Topluluğu'nda Tüketiciyi Koruma Politikaları Ve Türkiye'nin Uyumu, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları Ve Borsaları Birliği Yayını, Ankara, 1989, s. 21.

AYDIN, Mehmet; "Tüketici Güvenliği ve Standartlaştırma", TSE Tüketici İşleri Komitesi Yayınları, No:1, Ankara, 1977, s. 9.

AYDIN, Mehmet; "Tüketicinin Korunması İskandinav Modeli"; Ankara, 1977, s. 56.

AYDOĞDU, Murat; "4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Kapıdan Satışlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermayesi Yayınları, No: 85, İzmir, 1998.

BAŞÖZ Lütfü, ÇAKMAKÇI Ramazan, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun", Legal Yayınları, s.192, İstanbul, 2003.

BAUMAN, Zygmunt (Türkçesi: Ümit Öktem); "Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar", Sarmal Yayınevi, İstanbul 1999, s.40.

BAYKAL, C. Murat; "Tüketicinin Ve Rekabetin Korunması Bakımından Gazete Promosyonları", Yargıtay Dergisi, C.23, Temmuz 1997, S.3, s. 346.

BAYKAN Renan; "Türkiye'de Tüketicinin Korunması Tedbirleri, Öneriler ve Ekonomik Etkileri", İSO Yayını, No: 1996-23, İstanbul, Nisan 1996, s. 159, 196.

BAYRAKTAR, Meltem; "Tüketici Kararlarının Psikolojik Boyutları", Tüketici Bülteni, Mart 1995, Sayı:80, s.3.

BERZEK, Ayşe Nur; "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Üzerine Düşünceler", Vergi Sorunları Dergisi, S.83, 1995, s.9.

BLAUROCK, Uwe; "Almanya Hukukunda Tüketici Kredisi", Tüketici Kredileri Ve Batı Ülkelerindeki Uygulamaları Paneli, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No:1992-3, s.34.

BUDAK, Ali Cem; "Mukayeseli Hukukta Tüketicinin Gayri Adil Sözleşme Hükümlerine Ve Özellikle Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması", Yasa Hukuk Ve İçtihat Dergisi, 14(16) 6. 1991, s.765.

Buket ÖZTUNA COX; "Avrupa Birliği Hukukunda Elektronik Ticaret ve Türkiye'deki Gelişmeler", Pusula Yayıncılık, 2002.

BURÇOGLU, Haluk; "İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine ya da Hata Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi",

İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırma Dergisi, No:18, İstanbul, 1990, s. 91vd.

BURÇOGLU, Haluk; "Tüketiciyi Koruma Yasa Tasarısı Değişen Bir Şey Yok", Görüş, Ağustos, 1992, s.48.

CANPOLAT, Önder; "Üretici ve Sorumluluğu" Ankara Barosu Dergisi, 2013/2 s.382

CANYÜREK, Murat; "Devre Tatil Sistemi ve Bunun Hukuki Niteliği Üzerine Düşünceler"; Devre Tatil Usulü Semineri, İktisai Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 1994, s.45.

CEYLAN, Ebru; Türk İsviçre ve Avrupa Birliği Hukukunda Kredi Kartını Kullanan Tüketicinin Hukuki Durumu, Beta, 2010 İstanbul.

Cumhuriyetin 50. yılında Esnaf ve Sanatkarlar, Ankara 1973.

ÇEKER, Mustafa; "Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı Hukuk Fakültesi, Cebeci Ankara, 1997, s.2.

DEMİR, Mehmet; "4822 Sayılı Kanun İle Tüketici Sözleşmeleri Alanında Getirilen Yenilikler", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi C.XXII, S.1, s.208.

DEMİR, Mehmet; "Kapıdan İşlemlerde Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı", Turhan Kitabevi, Ankara, 2001, s.7.

DEMİR, Mehmet; "Tüketicinin Korunması Hukuku Mevzuatı"; Ulusal Mevzuat İlgili Avrupa Birliği Yönergeleri, Turhan Kitabevi, Ankara 2002 s.443.

DEMİRAY, Bediz; "Türkiye'de Tüketici Kredisi Uygulamalarına ilişkin Tespit Ve Değerlendirmeler", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Avrupa Hukuku Araştırma Ve Uygulama Merkezi Altıncı Avrupa Hukuku Haftası, Avrupa Topluluğunda Banka Hukuku, Türkiye Bankalar Birliği Yayını 1992, İstanbul s.21.

DEMİRELLİ, Korhan; "11 Nisan 1980 tarihli Uluslararası Mal Satışı Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması" "İmalatçının Akdi Sorumluluğunda Uygulama alanı Bulabilir mi?" İzmir Barosu Dergisi 56(4) 10.1991, s. 58 vd.

DOĞANAY, İsmail; "Gazeteler Tarafından Yapılan Promosyon İlanları İle, Ticari İşletmelerce Hazırlanıp Gönderilen Sirkülerler (İcap) Mahiyetinde midir?" Yaklaşım, Yıl.4, Sayı. 37, Ocak 1996, s. 53.

DOĞANAY, İsmail; "Banka Kredi Kartlarının Hukuki Mahiyeti", Yaklaşım, Yıl 4, Sayı 41, Mayıs 1996, s. 55.

DOĞANAY, İsmail; "Türk Ticaret Kanunu Şerhi", C.I, s. 291.

DOĞU, Engin; "Tüketicinin Korunması", Ankara, 1975, s. 3 vd.

DOMANİÇ, Hayri; "Ticaret Hukukunun Genel Esasları", İstanbul, 1988, s. 242 vd.

DPT; Türk AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Tüketicinin Korunması Alt Komisyonu Raporu, s.1.

DRUCKER, F. Peter; "Gelecek İçin Üretim 1990'lar ve Sonrası", Türkiye İş Bankası Yayını, 1994, s. 53 vd.

DRUCKER, F. Peter; "Kapitalist Ötesi Toplum", İstanbul, 1994, s. 101.

EC NEWS; 11 Mayıs 1990, sayı 15, s.1.

EC NEWS; 2 Nisan 1993, sayı 9, s. 2.

EC NEWS; 30 Kasım 1990, sayı 6, s. 3.

EC NEWS; 14 Aralık 1990, sayı 7.

EDİS, Seyfullah; "Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu", Ankara, 1963, s.7.

EKİNCİ, Mustafa; "Ceza Hukuku Uygulamasında Banka ve Kredi Kartları", Adalet Yayınevi, Ankara, 2002, s. 14.

ERDEM, Ercüment; "Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Konferanslar Serisi (2) (11 mayıs 1992)", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1992, s. 38 vd.

ERDEN, Hafize; "Devreli Tatil Sistemlerinde Toplantılı (grup) Satışların Kapıdan Satış Sayılmasına İlişkin Hüküm ve Sonuçlar", Kocaeli ÜHFD, Y:2, 1998/1999, S: 2, s. 179, 181-182.

ERDOĞAN, İhsan; "Satıcının TKHK. Karşısında Tekeffül Borcu", Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Ocak 1996, s.12.

ERKAN, Hüsnü; Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme; Türkiye İş Bankası Yayını, 1994, s.79.

ERSOY, Gülgün; "Televizyonda Yayınlanan Yiyecek içecek Reklamları Ve Çocuklar", Tüketici Bülteni, Mart 1995, Sayı:80, s.8.

ERTAÇ, Şeref; "Eşya Hukuku Kitabı", 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 476, 477.

FREIDMAN, Milton; "Kapitalizm ve Özgürlük", 1988, İstanbul, s. 218 vd.

FRIGNANI, Aldo; "İtalya'da Tüketici Kredileri", Tüketici Kredileri Ve Batı Ülkelerindeki Uygulaması Paneli, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No:1992-3, s. 26.

GEMALMAZ, M. Semih; "Turistin Tüketici Olarak Korunması", Ankara Barosu Dergisi, 47(6), 12.1990, s. 881.

GEMALMAZ, M. Semih; "Tüketicinin Korunması", İstanbul Barosu Dergisi, 1983, (57) sayı 7, 8, 9, s. 334 vd.

GEZDER, Ümit; Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 22.

GILLES, Peter; "Federal Almanya'da Tüketicinin Korunması Ve Borçlar Kanunu Reformu", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2) 6.1989, s. 317.

GÖKÇEER, Fikri; "Devlet ve Belediyeler Açısından Tüketicinin Korunması", Çağdaş Yerel Yönetimler, C.4, S.5, Eylül 1995, s. 38.

GÖLE, Celal; "AET Ve Tüketicinin Korunması", SBF Dergisi, 1979, No:14, s. 176.

GÖLE, Celal; "Ticaret Hukuku Açısından, Aldatıcı Reklamlara Karşı Tüketicinin Korunması", Banka ve ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1983.

GÜRAN S/AKÜNAL T/ BAYRAKTAR K; "Internet ve Hukuk", Superonline Workshop Metni, "www.igeme.org.tr/TUR/etrade/hukuk/bolum2.htm"

GÜRAN, AKÜNAL, BAYRAKTAR; "Internette Sözleşme Kurulması", BATİDER, C. XX, S 4, 101.

HAVUTÇU, Ayşe Kademir; "Devre Mülk Hakkı", Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1987, s.41.

HAVUTÇU, Ayşe; "Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması", Güncel Yayınevi, İzmir 2003, s. 2 vd.

HAVUTÇU, Ayşe; "Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu", Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2005.

HONDİUS, Ewud; "Hollanda'da Tüketici Kredileri", Tüketici Kredileri ve Batı Ülkelerindeki Uygulamalar Paneli, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No: 1992-3, s.21.

İNAL, Tamer; "Açıklamalı ve İçtihatlı, Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İsviçre Hukuku- Fransız Hukuku ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergeleri Işığında"; Beta yayınevi, İstanbul, 2002.

İNAN, Ali Naim; "Borçlar Hukuku Genel Hükümler", Ankara, 1979.

İNCEOĞLU, Murat; "Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması", İstanbul 1998.

İTO; Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısına ilişkin Görüşlerimiz; Kasım 1994, s. 1.

İTO; "Tüketici Kredileri ve Batı Ülkelerindeki Uygulamalar" İTO yayını İstanbul, 1992, s.23, 36.

İTO; Tüketicinin Korunmasına İlişkin Mevzuat; İstanbul Ticaret Odası Yayını, No: 1987-13, İstanbul, 1987.

İSO Dergisi; "Tüketicinin Korunması ve Rekabet", Ekim 1995, S.355, s. 6.

KAPLAN, İbrahim; "Banka Sözleşmeleri Hukuku", C.I, Ankara, 1996, s.78.

KAPLAN, İbrahim; "Türk ve İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu", Adalet Dergisi, 68 (1977), S.1-2, s. 78 vd.

KARAHASAN, Mustafa Reşit; "Sorumluluk Ve Tazminat Hukuku", Birinci Cilt, 1989, İstanbul, s. 226.

KARAHASAN, Mustafa Reşit; "Sorumluluk Hukuku, Kusura Dayanan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Öğreti, Yargıtay Kararları", Yargıtay 13. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı, Beta Yayım, Temmuz 2003, İstanbul, s. 233.

KARAŞAHİN, Mustafa; "Sosyal Tesislerin Devre Tatil Devre Mülk Yöntemleri İle Değerlendirilmesi", Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Ankara 1998, s.18.

KESER; Berber, Leyla; "İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza", Yetkin Yayınları, 2002, Ankara, s. 43 vd.

KILIÇ, Özcan; "Tüketicinin Tatmini Şikayet Davranışı: Dayanıklı Tüketim Mamullerinde Tüketici Şikayet Davranışlarının Araştırılması", Pazarlama Dünyası, Eylül-Ekim 1993, s. 29 vd.

KILKIŞ, Yıldırım; "Tüketicinin Korunması, Pazarlamacı Karşısında Tüketici", İstanbul (Tarihsiz), s. 27.

KIRCOVA, İbrahim; İnternette Pazarlama; Beta İstanbul, 2002, 2. Baskı, s. 8, 11.

KIRCOVA, İbrahim; "İşletmeler Arası Elektronik Ticaret", İTO Yayın No:2001-32, s. 23 vd.

KOTLER, Philip; "Marketing Manangement: Analysis, Planning, Implementation and Control", 9.B., (New Jersey : Prentice Hall International, Inc., 1997)

KÖKSAL, Mehmet; "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi", Tüketiciyi Koruma Derneği Yayınları-2, Kasım 1995, İstanbul, s.94.

LOWE, Robert; "Commercial Law", Fifth Edition, Sweet And Maxwell, London, 1976, s. 447.

MİMAROĞLU, Sait Kemal; "Ticaret Hukuku, Birinci Cilt: İşletme Hukuku", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 3. bası, Ankara, 1978.

OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer; "Eşya Hukuku", 7. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1997, s. 573.

OĞUZMAN, Kemal; ÖZ, Turgut ; "Borçlar Hukuku Genel Hükümler", cilt 2 Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012 s, 228 ;

OKTAY, Saibe; "Gezi Sözleşmesi", Beta Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 3.

OKTAY, Saibe; "Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu", Proje Yönetmeni Ünal Tekinalp, İstanbul, 2001, s. 400.

OLGAÇ, Senai;" Kazai Ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Akdin Muhtelif Nevileri", CİLT 3, 1977, Ankara, s. 143.

OZANOĞLU, Hasan S.; "Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi", Ankara, 1999, s. 61.

ÖCAL, Akar; "Reklam Ve Haksız Rekabet", Eskişehir İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, C.VI, S.II, 1970, s.96.

ÖZEL, Çağlar; "Mukayeseli Hukuk Işığında Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1998, s.2.

ÖZGEN, Özlen; "Tüketici Davranışlarının Yönlendirilmesinde Ailenin Rolü" Tüketici Bülteni, Mart 1995, Sayı:80, s. 5.

ÖZMEN, Ethem Saba; "Devre Mülk Hakkı", Ankara, 1988, s. 62.

ÖZSUNAY, Ergun; "Yapımcının Sorumluluğu, Sorunlar, Çözümler, Yönelimler" Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri, İstanbul 4-7 Nisan 1977, Ankara, 1977, s.229 vd.

ÖZSUNAY, Ergun; "Türkiye'de Tüketici Kredileri: Hukuki Çerçeve ve Uygulama Üzerine Bazı Düşünceler" Tüketici Kredileri Ve Batı Ülkelerindeki Uygulamalar Panel, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No: 1992-3, s. 6.

ÖZSUNAY, Ergun; "Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk, 'Yapımcının Sorumluluğu', Amerikan Ve Alman Çözümleri ile Strasbourg Sözleşmesi Ve AET 'Yönerge Önerisinin' Işığında Türk Hukuku'na ilişkin Düşünceler Ve 'Oluşacak Hukukumuzun' Yönlendirilmesine ilişkin Öneriler", Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1979, C 10, s. 105 vd.

ÖZTAN, Bilge; "İmalatçının Sorumluluğu", Ankara, 1982.

ÖZTÜRK, Tanju; "Pazarlama Ekonomisi Ve Tüketicinin Korunması", İstanbul, 1981, s. 47 vd.

ÖZTÜRK; Sevgi Ayşe; "Hizmet Pazarlama", Ekin Kitapevi Yayını, 4. Baskı, Bursa, 2003, s. 3.

POROY, Reha; "Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bazı Özel Hukuk Sorunları", Arslanlıya Armağan, 1979, s. 532.

POROY, Reha; "Ticari İşletme Hukuku", İstanbul, 1991, s. 8.

REHBİNDER, Manfred; (Çev. Ömer TEOMAN) "Genel İşlem Şartları Ve Tüketicinin Korunması", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.42, 1977, s. 641.

ROSE, F.D.; "Blackstone's Statutes on Commercial and Consumer Law", 1995-6, 4th Edition London, s. 220 (Unfair Contract Terms Act 1977)

SARAÇOĞLU, TEVFİK; "Avrupa'da Tüketiciyi Koruma Alanında Karşılaşılan Sorunlar", İKV Dergisi, S.37, Mart 1984, s. 3 vd.

SEROZAN, Rona; "Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemenin Eleştirisi", Yasa Hukuk İçtihat ve Mevzuat Dergisi, C.XV, S. 173/4, Mayıs 1996, s. 583.

SİRMEN, Lale; "Consumer Protection Law" Introduction Turkish Business Law, Ayrı Bası (Chapter Two) Kluwer Law International (Tuğrul Ansay and Eric Schneider 2001 Nederland s.26 vd.

SİRMEN, Lale; "1. Tüketici Konseyi, Bildiriler Tartışmalar ve Alınan Kararlar", 23-24 Eylül 1996, Ankara, s.144.

SOYSAL, Mümtaz; "100 Soruda Anayasanın Anlamı", 7.baskı, İstanbul, 1987, s. 233-234.

SOYTÜRK, Fulya; "İngiltere'de Tüketicileri Koruma Konusunda Yasal Düzenleme", İSO Dergisi, İngiltere Eki 26(301), 3.1991, s.68.

T.C. SANAYİ VE TİCARET BAKANLIGI; Tüketicinin Korunması Alanındaki Avrupa Topluluğu Mevzuatı; İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Ağustos 1989.

TAKAMURA, Isao; "Japon Tüketim Kooperatiflerinde Temel Değerler" Karınca Dergisi, S.701, Mayıs 1995, s. 24.

TANDOĞAN, Haluk; "İç ve Dış Ticaretin Düzenlenmesine ilişkin Kanun Tasarısı İle Ticarette Dürüstlüğün Korunması Hakkında Kanun Tasarısının Tüketicilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi", Batıder, 1980, C.10, S.4, s.10.

TANDOĞAN, Haluk; "Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu", MHE, Sorumluluk Hukukunda

Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu, Ankara, 15-16 Aralık 1978, İstanbul, 1981, s.12.

TANDOĞAN, Haluk; "Tüketicinin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlanması", Ankara, 1977, s. 43.

TANDOĞAN, Haluk; "Yürürlüğe Girişinin Ellinci Yılında Türk Borçlar Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1976, s. 25.

TANDOĞAN, Haluk; "Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri", C.1/2; Ankara, 1985, s. 332-333.

TANDOĞAN, Haluk; "Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk", Ankara, 1981.

TANDOĞAN, Haluk; "Türk Mesuliyet Hukuku", Ankara, 1961.

TANDOĞAN, Haluk; "Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri", C1/1, Ankara, 1985, s. 164.

TAUPITZ, Jochen; "İmalatçının Sorumluluğu Konusunda Avrupa Yönergesi Ve Alman Ürün Sorumluluk Kanunu", s. 4.

TEOMAN, Ömer; "Devre Tatil Satışı", Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I, Kitap 8-1997, s.217 ve 222.

TEOMAN, Ömer; "Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması", Güncelleştirilmiş 2. Baskı, İstanbul, 1996 s. 233 dnt 16.

TEOMAN, Ömer; "Yaşayan Ticaret Hukuku", C I Hukuki Mütalaalar, Kitap 7 1995-1996, İstanbul 1997, s. 224.

TİFTİK, Mustafa; "Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı", Ankara 1994.

TOK, Türker; "Devre Mülk ve Devre Tatil", Adil Basım Yayım Dağıtım, Ankara 2000, s.118.

TOKOL, Tuncer; "Dünya Tüketici Hareketi ve Türkiye" Bursa Ekonomi Dergisi, Sayı:70, Nisan 1991, s.10.

TOKOL, Tuncer; "Pazarlama Açısından Tüketici Korunması Sorunu", Ankara, 1977.

TUNÇOMAĞ, Kenan; "Türk Borçlar Hukuku", Cilt I, Genel Hükümler; İstanbul, 1976, s. 447.

TUNÇOMAĞ, Kenan; Türk Borçlar Hukuku, Cilt II, Özel Borç İlişkileri; İstanbul, 1977, s. 785.

TURANBOY, Asuman; "Müteahhidin Teslimden Sonra İnşaattaki Noksan ve Bozukluklardan Doğan Sorumluluğu", Adalet Dergisi 80(4) 6.1989, s. 7 vd.

Tüketici Güvenliği Rehberi; İTO yayını İzmir Ticaret Odası

Tüketici Korunmasında Üretim ve Hizmet Sektörlerinin Sorumlulukları, Forum 4 mart 1993 İzmir Ticaret Odası Meclis Salonu, İzmir Ticaret Odası Yayını Tüketicinin Korunması ile ilgili Mevzuat; İTO yayın no:1987-13 İstanbul 1987

TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ; Kanunname-i İhtisab-ı Bursa, 1995, Ankara, s. 19.

Türkçe Sözlük; Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 247, 4. Baskı, Hazırlayan Mehmet Ali Ağakan, Ankara, 1966.

ÜNAL, Mehmet; "Devre Mülk Kavramı", SÜHFD, Prof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Ayrı Basım, Konya 1991, s. 387, 402-403.

ÜNÜSAN, Çağatay; "Etiketlemenin Ve Beslenme Bilgi Panellerinin Gıda İşletmeleri ile Tüketiciler Açısından Önemi", Standart Dergisi, S.399, Mart 1995, s. 80 vd.

Von THUR, Andreas; Borçlar Hukuku 1-2, (Çev.Cevat Edege) Ankara, 1983, s. 459.

YAVUZ, Cevdet; Devre Tatil Sözleşmeleri ve Tüketici Hukuku, Prof.Dr. Turhan Esener'e Armağan, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, Ankara, 2000, s. 96 vd.

YAVUZ, Cevdet; "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Öntasarısı Üzerine Düşünceler", s. 263.

YAVUZ, Cevdet; "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Öntasarısı Üzerine Düşünceler", s. 267.

YAVUZ, Cevdet; "Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu", İstanbul, 1989, s.19 vd.

YAVUZ, Cevdet; "Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler", İstanbul, 1994, s.90.

YETER, Eniz; "Tüketicilerin Korunması ve Belediyeler", Çağdaş Yerel Yönetimler, C.3, S.3, Mayıs 1994, s. 49 vd.

YILMAZ, Eyüp; Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, İstanbul, 2000, s. 17 vd.

YURT, Bülent; "Seyahat Düzenleme Sözleşmesi", Yetkin Yayınları, Ankara, 2000, s. 29.

YÜCEDAĞ, Armağan; "Elektronik Ticarette Tüketicinin Korunması", T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketici ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, Yayın no:99, 1. Baskı, Nisan 2002, Ankara, s. 4.

ZANGER, L., "Electrnic Contracts: Some of the Basics" "www.mbc.com/ecommerce/ltecpubs.asp"

ZEVKLİLER, Aydın; "Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun, Örnek Yargıtay Kararları ve İlgili Mevzuat", 2. Baskı, İzmir, 2001

TÜKETİM VE TASARRUF TEORİLERİ
&
Hanehalkı Tasarruflarının Temel Belirleyicileri

Gökhan TAŞDEMİR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-85-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM:
TÜKETİM VE TASARRUFLARLA İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK YAKLAŞIMLAR

1.1. TÜKETİM VE TASARRUFLARLA İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE 3
1.2. TÜKETİM VE TASARRUFLARLA İLGİLİ TEORİK YAKLAŞIMLAR 7
1.2.1. Mutlak Gelir Hipotezi.....7
1.2.2. Zamanlararası Tüketim Tercihi Modeli 16
1.2.3. Nispi Gelir Hipotezi 21
1.2.4. Sürekli Gelir Hipotezi 26
1.2.5. Yaşam Boyu Gelir Hipotezi.....36
1.2.6. Rassal Yürüyüş Hipotezi.....47

İKİNCİ BÖLÜM:
HANEHALKI TASARRUFLARININ BELİRLEYİCİLERİNE YÖNELİK TEORİK-AMPİRİK LİTERATÜR VE TÜRKİYE'DE TASARRUF EĞİLİMİ

2.1. HANEHALKI TASARRUFLARININ BELİRLEYİCİLERİNE YÖNELİK TEORİK VE AMPİRİK LİTERATÜR 53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
HANEHALKI TASARRUFLARINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

3.1. EKONOMİK FAKTÖRLER 59
3.1.1. Gelir 59
3.1.2. Kamu Tasarrufları 60
3.1.3. Enflasyon.....62
3.1.4. Faiz.....63
3.1.5. Likidite/Borçlanma Kısıtı 65
3.1.6. Ekonomik Belirsizlikler 67
3.1.7. Sosyal Güvenlik Sistemi 69

3.2. DEMOGRAFİK FAKTÖRLER 71
3.2.1. Yaş ve Nüfusun Yaşa Göre Dağılımı 72
3.2.2. Aile Yapısı ve Çocuk Sayısı 75
3.3. DAVRANIŞSAL VE KÜLTÜREL FAKTÖRLER 77
3.3.1. İhtiyat Güdüsü 78
3.3.2. Miras Bırakma İsteği 80
3.3.3. Gelenekler ve Kültürel Değerler 82
3.3.4. Hobi ve Sosyal Yaşantı Etkisi 86
3.3.5. Cimrilik Güdüsü 88

SONUÇ 91

KAYNAKÇA 93

KAYNAKÇA

Abel, A. B. (1985). Precautionary Saving and Accidental Saving. *The American Economic Review*, 777-791.

Ackley, G. (1951). Income, Saving and The Theory of Consumer Behavior. *The Review of Economics and Statistics*, 255-257.

Alessie, R., Lusardi, A., & Kapteyn, A. (1999). Saving After Retirement: Evidence from Three Different Surveys. *Labour Economics*, 277-310.

Alimi, R. S. (2013, August 26). Keynes's Absolute Income Hypothesis and Kuznets Paradox. *MPRA*.

Alpizar, F., Carlsson, F., & Stenman, O. J. (2001, Kasım). How Much Do We Care About Absolute Versus Relative Income and Consmption? *Göteborg Univercity Working Paper no:63*, 1-21.

Ariely, D. (2009). *Akıldışı Ama Öngörülebilir.* İstanbul: Türk Henkel Yayınları.

Athukorala, P.-c., & Sen, K. (2001, December 1). The Determinants of Private Saving in India. *Forthcoming in Economic Development and Cultural Change*, s. 1-47.

Attanasio, O. P., & Bruglavini, A. (2003). Social Security and Households' Saving. *The Quarterly Journal of Economics*, 1075-1119.

Batur, E. P., Sabuncu, A., & Bahçeci, S. (2012). Determinants of Private Saving and Interaction Between Public and Private Savings in Turkey. *Topics in Middle Eastern and North African Economies*, 102-125.

Bernheim, B., & Scholz, J. C. (1992). Private Saving and Public Policy. *Tax Policy and the Economy* (s. 73-110). Washington D.C.: University of Chicago Press.

Boskin, M. J. (1978). Taxation, Saving, and the Rate of Interest. *Journal of Political Economy*, S3-S27.

Browning, M., & Lusardi Annamaria. (1996). Household Saving: Micro Theories and Micro Facts. *Journal of Economic Literature*, 1797-1855.

Bo̎rsch-Supan, A. (1992). Saving and Consumption Patterns of the Elderly: The German Case. *Journal of Population Economics*, 289-303.

Börsch-Supan, A., & Stahl, K. (1991). Life Cycle Savings and Consumption Constraints: Theory, Empirical Evidence, and Fiscal Implications. *Journal of Population Economics*, 233-255.

Bunting, D. (2001). Keynes' Law and Critics. *Journal of Post Keynesian Economics*, s. 149, 163.

Bütler, M. (2001). Neoclassical Life-Cycle Consumption: A Textbook Example. *Economic Theory*, 209-221.

Campbell, C. (2005). The Craft Consumer: Culture, Craft and Consumption in a Postmodern Society. *Journal of Consumer Culture*, 23-42.

Campbell, J. Y., & Mankiw, N. G. (1990, Temmuz). Permanent Income, Current Income and Consumption. *Journal of Business & Economic Statistics*(8), 265-277.

Ceritoğlu, E. (2009, Ağustos 1). The Empirical Importance of Precautionary Saving in Turkey. *Ceritoğlu, Evren (2009) The Empirical Importance of Precautionary Saving in Turkey. PhD Thesis, University of Nottingham*. Nottingham, Nottingham, United Kingdom: Nottingham University.

Champernowne, D. G. (1958). A Theory of Consupmtion Function by Milton Fridman: Review. *Journal of the Royal Statistical Society*(121), 124-126.

Choukhmane, T., Coeurdacier, N., & Jin, K. (2014, Eylül). The One-Child Policy and Household Saving. 1-56. London, England: London School of Economics.

Cilasun, S,M., & Kırdar, M.G. (2009). Türkiye'de Hanehalklarının Gelir, Tüketim ve Tasarruf Davranışlarının Yatay Kesitlerle Bir Analizi. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*. 9-46

Corrales, J. P., & Mejia, W. B. (2009). The Relevance of Duesenberry Consumption Theory: An Applied Case to Latin America. *Revista de Economia del Caribe*, 19-36.

Courbage, C., & Rey, B. (2007). Precautionary Saving in the Presence of Other Risks. *Economic Theory*, 417-424.

Çagan, P. (1965). *he Effect of Pension Plans on Aggregate Saving: Evidence From a Sample Survey.* New York: National Bureau of Economic Research.

Çiftçi, E. (2017). Tokat İlinde Hanehalkı Tasarruf Davranışı'nın Belirleyicileri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Çolak, F., & Ozturkler, H. (2012). Tasarrufun Belirleyicileri: Küresel Tasarruf Eğiliminde Değişim ve Türkiye'de Hanehalkı Tasarruf Eğiliminin Analizi. *Bankacılık Dergisi*, 1-43.

Daly, V., & Hadjimatheou, G. (1981). Stochastic Implications of the Life Cycle-Permanent Income Hyothesis: Evidence for the U.K. Economy. *Journal of Political Economy*, 596-599.

Deaton, A. (1977). Involuntary Saving Through Unanticipated Inflation. *The American Economic Review*, 899-910.

Deaton, A. (1991). Saving and Liquidity Constraint. *Econometrica*, 1221-1248.

Deaton, A. (2005). Franco Modigliani and the Life-Cycle Theory of Consumption. *Convegno İnternazionale Franco Modigliani* (s. 1-20). Rome: Princeton University.

DeLong, J. B. (2002, Haziran 1). *Inheritance: An Historical Perspective.* University of California. Berkeley: NBER.

Diamond, P., & Hausman, J. (1984). Individual Retirement and Savings Behavior. *Journal of Public Economics*, 81-114.

Dikmen, F. H. (2021). Türkiye'de Hanehalkı Tasarruf Eğilimi ve Portföy Tercihlerinin Analizi. *Fiscaeconomia*, 1159-1174.

Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2007). *Makroekonomi.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Duesenberry, J. S. (1952). *Income, Saving and the Theory of Consumer Behavior .* Cambridge: Harvard University Press.

Dunn, E. W., Ashton-James, C. E., Hanson, M. D., & Aknın, L. B. (2010). On the Costs of Sellf-interested Economic Behaviour-How Does Stinginess Get Under the Skin? *Journal of Health Psychology*, 627-633.

Düzgün, R. (2009). Türkiye'de Özel Tasarrufların Belirleyicileri. *Erciyes Üniversitesi İktsadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 173-189.

Dynan, K. E., Skinner, J., & Zeldes, S. P. (2004). Do the rich save more? *Journal of Politic Economy*, 397-444.

Dynan, K., Skinner, J., & Zeldes, S. (2002). The Importance of Bequests and Life-Cycle Saving in Capital Accumulation: A New Answer. *The American Economic Review*, 274-278.

Eisner, R. (1958, Aralık 1). The Permanent Income Hypothesis: Comment. *The American Economic Review*(48), s. 972-990.

Ergenekon, S. (1996). Tasarruf Eğilimini Etkileyen Sosyolojik Faktörler. *Doktor Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersoy, A. F., & Demirci, A. (2007). Geçmişten Günümüze Türk Ailesinde Tasarrufa İlişkin Değişimler. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (s. 295-303). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Feldstein, M. (1974). Social Security, Induced Retirement, and Aggregate Capital Accumulation. *Journal of Political Economy*, 905-926.

Fellner, W. (1959, Ekim 1). Relative Permanent Income: Elaboration and Synthesis. *Journal of Political Economy* (67), s. 508-511.

Fisher, I. (1930). *The Theory of Interest.* New York: The Macmillan Company.

Friedman, M. (1957). *A Theory of the Consumption Function.* New Jersey: Princeton University Press.

Friend, I., & Kravis, I. B. (1957, Mayıs 1). Consumption Patterns and Permanent Income. *The American Economic Review*, s. 536-555.

Gözen, M. Ç. (2023). Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Hanehalkı Tasarruf Davranışı Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 48-60.

Güran, N. (2002). *Makro Ekonomik Analiz.* İzmir: Anadolu Matbaacılık.

Gross, D. B., & Soueles, N. S. (2002). Do Liquidity Constraints and Interest Rates Matter for Consumer Behavior? Evidence from Credit Card Data. *The Quarterly Journal of Economics*, 149-185.

Guadrado, F., & Long, N. (2009, March 6). The Relative Income Hypothesis. *Macgill University Department of Economics*, s. 1-28.

Guariglia, A. (2001). Saving Behaviour and Earnings Uncertainty: Evidence from the British Household Panel Survey. *Journal of Population Economics*, 619-634.

Hall, R. E. (1978). Stochastic Implications of the Life Cycle-Permanent Income Hypothesis: Theory and Evidence. *Advanced Study in the Behavioral Sciences and National Bureau of Economic Research*, 971-987.

Hori, M., Iwamoto, K., Niizeki, T., & Suga, F. (2014, August 1). Do the Rich Save More? *Economic and Social Research Institute*, s. 1-20.

Horioka, C. Y. (1991). The Determinants of Japan's Saving Rate: Impact of the Age Structure of the Population and Other Factors. *The Economic Studies Quarterly*, 237-253.

Houthakker, H. S. (1958, Haziran 1). The Permanent Income Hypothesis. *The American Economic Review*(48), s. 396-404.

Howar, D. H. (1978). Personal Saving Behavior and the Rate of Inflation. *The Review of Economics and Statistics*, 547-554.

Hubbard, R., & Judd, K. L. (1987). Social Security and Individual Welfare: Precautionary Saving, Borrowing Constraints, and the Payroll Tax. *The American Economic Review*, 630-646.

Hurd, M. D. (1987). Savings of the Elderly and Desired Bequests. *American Economic Review* , 298-312.

Jappelli, T., & Pagano, M. (1991). Saving, Growth, and Liquidity Constraints. *The Quarterly Journal of Economics*, 83-109.

Kargı, B. (2014). Evidence for Turkey's Economy Permanent Income Hypothesis: Time Series Analysis 2004-2012. *Akademik Bakış Dergisi*(42), 1-30.

Katona, G. (1965). *Private Pensions and Individual Saving.* Michigan: . Ann Arbor: Survey Research Center, Institute for Social Researc.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment Interest and Money.* Londra: Macmillan.

Koçkesen, L. (2007). Relative Income Hypothesis. W. A. Darity içinde, *İnternational Encyclopedia of The Social Sciences, 2. Edition* (s. 153-154). USA: Mcmillan .

Kotlikoff, L. J. (1988). Intergenerational Transfers and Savings. *The Journal of Economic Perspectives*, 41-58.

Kutlu, G. (2016, Haziran). Determinants of Household Savings Behavior in Turkey. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Leimer, D., & Lesnoy, S. (1982). Social Security and Private Saving: New Time-Series Evidence. *Journal of Political Economy*, 606-629.

Leland, H. E. (1968). Saving and Uncertainty: The Precautionary Demand for Saving. *The Quarterly Journal of Economics*, 465-473.

Loayza, N., Schmidt-Hebbel, K., & Serven, L. (2000). What Drives Private Saving across the World? *The Review of Economics and Statistics*, 165-181.

Lusardi, A. (1998). On the Importance of the Precautionary Saving Motive. *The American Economic Review*, 449-453.

Mankiw, N. G. (2010). *Makro Ekonomi.* Ankara: Efil.

McCracken, G. (1986). Culture and Consumption: A Theoretical Account of the Structure and Movement of the Cultural Meaning of Consumer Goods. *The Journal of Consumer Research*, 71-84.

Menegatti, M. (2007). A New Interpretation for the Precautionary Saving Motive: A Note. *Journal of Economics*, 275-280.

Modigliani, F. (1986). Life Cycle, Individual Thrift and the Wealth of Nations. *The American Economic Review*, 297-313.

Modigliani, F. (1990). Recent Declines in the Savings Rate: A Life-Cycle Perspective. F. Franco içinde, *The Collected Papers of Franco Modigliani: Volume 6* (s. 107-141). London: The MIT Press.

Modigliani, F., & Ando, A. (1963). The "Life-Cycle" Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests. F. Franco içinde, *The Colllected Papers of Franco Modigliani: Volume 6* (s. 47-79). London: The MIT Press.

Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data. F. Franco içinde, *The Collected Papars of Franco Modigliani: Volume 6* (s. 3-47). London: The MIT Press.

Modigliani, F., & Cao, S. L. (2004). The Chinese Saving Puzzle and Life-Cycle Hypothesis. F. Franco içinde, *The Collected Papaers of Franco Modigliani: Volume 6* (s. 173-207). London: The MIT Press.

Modigliani, F., & Jappelli, T. (2005). The Age Saving Profile and the Life-Cycle Hypothesis. F. Franco içinde, *The Collected Papers of Franco Modigliani: Volume 6* (s. 141-173). London: The MIT Press.

Önder İ.C., &S. T. (2024). Türkiye'de Tasarrufları Belirleyen Faktörlerin Ampirik Analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1662-1677.

Özcan, K. M., & Günay, A. (2012, 1 1). Türkiye'de Özel Tasarrufları Belirleyen Unsurlar. *Türkiye'de Tasarruflar*, s. 1-16.

Parker, J. A. (1999). The Reacton of Household Consumption to Predictable Changes in Social Security Taxes. *The American Economic Review*, 959-973.

Rijckeghem, C. V. (2010). *Determinants of Private Saving in Turkey: An Update.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Sandmo, A. (1970). The Effect of Uncertainty on Saving Decisions. *The Review of Economic Studies*, 353-360.

Sipahi, B. B. (2021). Hanehalkı Tasarruf Oranının Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri: GMM Yaklaşımı. *Journal of Yaşar University*, 248-263.

Skinner, J. (1987). *Risky Income, Life Cycle Consumption and Precautionary Savings.* Cambridge: NBER Working Paper Series.

Souleles, N. S. (1999). The Response of Household Consumption to Income Tax Refunds. *The American Economic Review*, 947-958.

Starr, M. A. (2007). Saving, Spending, and Self-Control: Cognition versus Consumer Culture. *Review of Radical Political Economics*, 213-229.

Şengür, M. (2015). Gelir Dağılımı Tasarruf İlişkisi: Türkiye'de Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Tapşın, G. (2021). Hanehalkı Tasarruflarının Belirleyicileri: Euro Bölgesi Analizi. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 213-229.

Thurow, L. C. (1969). The Optimum Lifetime Distribution of Consumption Expenditures. *The American Economic Review*, 324-330.

Ünsal, E. M. (2011). *Makro İktisat.* Ankara: İrem.

Wachtel, P. (1977). Inflation, Uncertainty, and Saving Behavior. *Explorations in Economic Research*, 88 - 108.

Yıldırım, K., Karaman, D., & Taşdemir, M. (2014). *Makro Ekonomi.* Ankara: Seçkin.

Yunker, J. A. (1992). Relatively Stable Lifetime Consumption as Evidence of Positive Time Preference. *Journal of Post Keynesian Economics*, 347-366.

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ALANINDA ARAŞTIRMALAR

Editörler
Doç. Dr. Tolga ÖNTÜRK
Doç. Dr. Sevda ÖZEN ERATALAY

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

Yayımlanan yazılardan yazarları sorumludur.

ISBN: 978-625-8544-06-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SAHİPLENME ARZUSU VEYA İNTİHAL ARASINDA ÜÇ ŞİİR İKİ ŞAİR 1
Murat ÖZTÜRK

DİVAN ŞİİRİNDE RUMELİ IRMAKLARI 14
Murat ÖZTÜRK

ABDÜLFETTAH RAUF'UN ŞİİRLERİNDE BİR NAZIM ŞEKLİ OLARAK GAZEL 27
Raşit KOÇ

HALKBİLİMİ VE BİLİM: MODERN BİLİMİN KÖKENLERİNE DAİR BİR İNCELEME . 49
İrfan POLAT

NURETTİN TOPÇU'NUN HİKÂYELERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI (TAŞRALI) 65
Metin EREN

ŞEYHÜLİSLAM YAHYA'NIN 'OLUR' REDİFLİ GAZELİNE OKUR MERKEZLİ BİR YAKLAŞIM 83
Murat KEKLİK

VAN SAVATLI GÜMÜŞ İŞLEMECİLİĞİ 101
Mustafa SOLMAZ
Azat GÜÇLÜ

VLADİMİR PROPP'UN BİÇİMBİLİMSEL YAKLAŞIMINA GÖRE "YUSUF" MASALI ÜZERİNE BİR İNCELEME 118
Ahmet ÖNTÜRK

"BUĞDAY TEPESİ VII" İLE "YILAN VE ÇİFTÇİ" EFSANELERİNDE GÖÇ 137
Ahmet ÖNTÜRK

Kaynakça

Arvas, T. Z. (2018). *Sultan II. Abdulhamit Döneminde Van Vilayeti*, Van: Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Bilgin, A. A. (2000). *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme-Metin)*. Ankara: MEB Yay. 259-260.

Canım, R. (2000). *Latifî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratu'n-Nuzemâ*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Demiroğlu, F. (2025). *Van Tarihi (Haz: Sait Ebinç).* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

İnal, M. K. (1969). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: MEB Basımevi.

Kaplan, H. (2017). "Divan edebiyatında İntihal: Alıntı mı Çalıntı mı?" *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (ASOS Journal)*, S. 40.

Köksal, M. F. (2006). *Sana benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Leskofçalı Gâlib Beg (1335). *Divan*. İstanbul: İstanbul Matbaası.

Mutlu Kırlı, S. (2022). *Divan Şiirinde İntihal*. Kırşehir Âhi Evran Üniversitesi, Doktora tezi.

Öztelli, C. (1969). *On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesimî*. Ankara: Türk Etnografya Folklor ve Turizm Derneği Yayını.

Öztürk, M. ve Öntürk, T. (2021). *Vanlı Divan Şairleri ve Feyzî Divançesi*. Van: Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Tatçı, M. (2005). *Âşık Yunus*. İstanbul: MEB Yayınları.

Tatçı, M. (2005). *Yûnus Emre Divan ve Risaletü'n-Nushiyye*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.

Tavukçuoğlu, O. K. (2025). *Yûnus Emre Risaletü'n-Nushiye Dîvân*. İstanbul: Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.

Yıldız, A. H. (2003). *Leskofçalı Galip Hayatı Dönemi Sanatı Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi.* Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Yunus Emre Divan ve Risaletü'n-Nushiye. O6. Mil Yz A 5360. Ankara Milli Kütüphane Yazma Eser.

KAYNAKLAR

Ak, C. (1987). *Muhibbî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Akbulut (Selçuk), S. (2007). *XVIII. Yüzyıl Şairi Gurbî'nin Divanı (Metin-İnceleme).* Marmara Üniversitesi, Yükseklisans Tezi.

Akkuş, Y. (2010). Benderli Cesârî'nin Divanı ve Divançesi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü. Doktora Tezi.

Aydemir, Y. (2013). *Makedonyalı Said ve Şiirleri*. Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. S. 10.

Bilkan, A. F. (1997). *Nâbi Dîvânı*. İstanbul: MEB Yayınları.

Canım, R. (2018). *Latifî Tezkiretü'ş-Şu'ârâ vü Tabsıratu'n-Nuzemâ*. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0

Canım, R. (1995). *Edirne Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Çakır, Z. V. (1998). *Hevâyî (Abdurrahman Kubûrîzâde) Divanı'nın Tenkidli Metni ve İncelenmesi.* Trakya Üniversitesi, Yükseklisans Tezi.

Çavuşoğlu, M. (1977). *Yahya Bey Dîvân*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Çeltik, H. (2008). *Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*. Ankara: MEB. Yayınları.

İsen, M. (2000). *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'ârâ ve Tabsıratu'n-Nuzemâ (İnceleme-Metin).* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Kaya, H. (2009). *18. YY Şairi Âsâf ve Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin).* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Doktora tezi.

Keklik, M. (2014). *Üsküplü İshak Çelebi Divan (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin).* Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi. Doktora tezi.

Kılıç, F. (2010). *Klasik Türk Edebiyatının Peşinden.* Ankara: Grafiker Yayınları.

Kılıç, F. (2015). *Âşık Çelebi Divanı*. www.ekitapkulturturizm.gov.tr (erişim 10.03.2015).

Kıran, F. (2011). *Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmua-i Eş'âr.* Niğde Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Köse Ünal, H. (2022). *Divan Şiirinde Dariye*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Kurnaz, C. (1997). *Divan Edebiyatı Yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Macit, M. (1998). *Nedim Divanı*.Ankara: Akçağ yayınları.

Mengi, M. (2020). *Mesihî Divânı*. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/74203,mesihi-divanipdf.pdf?0

Öztürk, M. (2016). *Klasik Türk Şiirinde Merkez ve Taşra.* Ankara: Kadim Yayınları.

Rûhî-i Bağdâdî (1287). *Kitâb-ı Eş'âr. Matbu Osmanlıca Eser.* TBMM Kütüphanesi. https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/56da2ce4-213c-4f3a-8594-4fdafb44c349

Tarlan, A. N. (1992). *Hayâlî Divanı.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Taş, H. (2010). *Vusûlî (İnceleme-Metin-Çeviri-açıklamalar-Dizin).* www.ekitapkulturturizm.gov.tr.

Uzun, S. (2011). *Üsküdarlı Aşkî Divanı*. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi.

Ünver, N. (2010). *Gelibolulu Sürûrî ve Divanı*. Gazi Üniversitesi, Doktora tezi.

Üst, S. (2015) *Edirneli Nazmî Divanı* www.ekitapkulturturizm.gov.tr. (erişim tarihi 10.03.2015).

Yaşar, M. (2005). *Bâlî Hayatı Edebî Kişiliği Dîvânının Tenkitli Metni (İnceleme-Metin).* Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, A. (2009). *Kâmî Dîvânı (Edirneli Efendi Çelebi) Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni.* Ankara: MEB yayınları.

Kaynakça

İPEKTEN, H. (1994), *Eski Türk Edebiyatı Nazım şekilleri ve Aruz,* İstanbul: Dergâh Yayınları.

ÖZTÜRK, M (2016). Klasik Türk Şiirinde Merkez ve Taşra. Ankara: Kadim Yayınları.

RAUF, A. (2022), *Garami Parçalar*, Üsküp: İDEFE Yayınları.

YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2021), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kaynakça

Abbas, A. A. ve Diğerleri (2022). "Antimicrobial effect of Red Roselle (Hibiscus Sabdariffa) Against Different Types of Oral Bacteria", Journal of Medicine and Life, 15 (1), 89-97.

Akçay, A. (2018). Samsun Efsaneleri. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Akdemir, İ. O., Çağlıyan, A. ve Dağlı, D. (2015). "Kentsel Planlamada Coğrafi Bilgi: Elazığ Uygulaması". Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi, II (1), 53-76.

Akkuş, E. (2018). Ordu Efsaneleri. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Alpaslan, İ. (2010). Ağrı Efsaneleri. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Aslan, M. Y. (2018). Silvan (Diyarbakır)'da Halk Hekimliği. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Atıci, K. (2025). "Hüseynik (Ulukent) Kent Dokusu ve Kırsal Turizm Üzerine Bir Değerlendirme". Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD). 12 (23), 19-43.

Aydoğan, T. (2018). Aksaray Efsaneleri. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Bal Hatunoğlu, N. (2023). Hatay Efsanelerine Sembolik Yaklaşım. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Balaban, T. (2013). Amasya Efsane, Menkıbe ve Memoratları (Derleme-İnceleme-Metin). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Bascom, W. (2005). "Folklorun Dört İşlevi. (Çev. Ferya Çalış). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. (Ed. M. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır). Ankara: Geleneksel Yayınları, 125-151.

Başarkanoğlu, L. (2010). Nizip Efsaneleri. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Behesthi-Rouy, M. ve Diğerleri (2015). "The Antibacterial Effect of Sage Extract (Salvia Officinalis) Mouthwash Against Streptococcus Mutans in Dental Plaque: A Randomized Clinical Trial", Iranian Journal of Microbiology, 7 (3), 173-177.

Belkhelladi, M. ve Bougrine, A. (2024). "Rosehip Extract and Wound Healing: A Review", Journal of Cosmetic Dermatology, 23 (1), 62-67.

Benso, B. ve Diğerleri (2015). "Malva Sylvestris Inhibits Inflammatory Response in Oral Human Cells. An in Vitro Infection Model", Plos One, 10 (10), [Erişim Tarihi: 8.11.2025, https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0140331]

Bozyiğit, N. (2011). Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Bulut, A. (2018). Kilis Halk Hekimliği. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Çelik, T. (2020). Uşak'tan Derlenen Efsaneler Üzerine Bir İnceleme. Uşak: Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Çetinel, E. (2019). Erdemli'de Halk Hekimliği Uygulamaları ve İnanışları. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Degens, E. T. ve Kurtman, F. (1978). Geology of Lake Van. Ankara: Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü.

Değer, M. B. (2014). Hatay Efsanelerinin Bağlam Merkezli Halk Bilimi Yöntemleri Açısından İncelenmesi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Doğan, A. U., Doğan, M., Peate, D. W. ve Doğruel, Z. (2011)."Textural and Mineralogical Diversity of Compositionally Homogeneous Dacites from the Summit of Mt. Erciyes, Central Anatolia, Turkey". Lithos. 127 (3-4), 387-400.

Doğan, M., Şimşek, C., Özgenç Aksoy, A. ve Yaşır, A. (2025). "Eğirdir Gölü İçin Su Bütçesi Projeksiyon Çalışmaları ve Kısa/Orta Vadeli Çözüm Önerileri". HİDRO'2025-Ulusal Hidrojeoloji ve Su Kaynakları Sempozyumu, Isparta (22-24 Mayıs), 79-82.

Dündar, F. K. (2021). Osmaniye Yöresinde Efsane ve Memoratlar. Osmaniye: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Ekmekçi, D. N. (2020). Muş Efsaneleri (İnceleme-Metin). Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Eren, Y., Parlar, Ş., Coşkuner, B. ve Arslan, Ş. (2024). "Geological and Morphological Features of the Karapınar Sinkholes (Konya, Central Anatolia, Türkiye)". Hydrogeology and Environment Geology 35, 1654-1668.

Erol, M. (1996). Taşeli Platosu Efsaneleri (İnceleme-Metinler). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Friedrichs, B. ve diğerleri (2020). "New İnsights into Source and Dispersal of Mediterranean S1 Tephra, an Early Holocene Marker Horizon Erupted at Mt. Erciyes (Turkey)", Quaternary Science Reviews, (249), [Erişim Tarihi: 7.11.2025 https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277379120305680?via%3Dihub]

Garcia-Cuesta, C., Sarrion Pérez, M. G., Bagan, J. V. (2014). "Current Treatment of Oral Candidiasis: A Literature Review", J Clin Exp Dent., 6 (5), 576-582.

Gençoğlu Korkmaz, G., Kurt, H., Asan, K., Leybourne, M. (2022). "Ar–Ar Geochronology and Sr–Nd–Pb–O Isotopic Systematics of the Post-collisional Volcanic Rocks from the Karapınar–Karacadağ Area (Central Anatolia, Turkey): An Alternative Model for Orogenic Geochemical Signature in Sodic Alkali Basalts", Journal of Geosciences, 67, 53-69.

Göde, H. A. (2002). Isparta Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Gökşen, C. (1999). Giresun Efsaneleri. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Görkem, İ. (1987). Elâzığ Efsaneleri Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve İncelemeler). Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Gündüz Alptürker, Ümran (2013). Nevşehir Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme-Metinler). Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Güzel, C. (2016). Kırşehir'den Derlenen Efsanelerin Retorik Analizi. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Helimoğlu Yavuz, M. (1993). Diyarbakır Efsaneleri (Derleme-Araştırma-İnceleme). Ankara: Doruk Yayınları.

Herraiz, T. ve Diğerleri (2010). "beta-Carboline Alkoloids in Peganum Harmala and Inhibition of Human Monoamine Oxidase (MAO)", Food and Chemical Toxicology, 48 (3), 839-845.

HMPC (Committe on Herbal Medicinal Products) (2018). European Union Herbal Monograph on Senna Alexamdriana Mill, [Son Erişim Tarihi: 8.11.2025, https://www.ema.europa.eu/en/documents/herbal-monograph/final-european-union-herbal-monograph-senna-alexandrina-mill-cassia-senna-l-cassia-angustifolia-vahl-fructus-revision-1_en.pdf]

Işık, N. (1998). Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma (Trabzon, Rize ve Artvin Efsaneleri). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Jull, A. B. ve diğerleri (2015). "Honey as a Topical Treatment for Wounds", Cochrane Database of Systematic Reviews,3, [Erişim Tarihi: 8.11.2025, https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD005083.pub4/full]

Karadavut, Z. (1992). Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Karahan, F. (2011). Tortum Şelalesi. Ankara: Neon Mimarlık.

Keller, J. (1974). "Quaternary Maar Volcanism Near Karapinar in Central Anatolia", Bulletin Colcanologique, 38, 378-396.

Kıraner, F. (1959). "Van Gölü Doğu Bölgesinin Jeolojik Etüdü". Türkiye Jeoloji Bülteni. 7 (1), 30-57.

Kızar, K. (2004). Konya'da Anlatılan Efsanelerin Çocuk Eğitimine Katkısı. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Koçyiğit, A., Gürboğa, Ş. ve Kalafat, D. (2012). "Nature and Onset Age of Neotectonic Regime in the Northern Core of Isparta Angle, SW Turkey", Geodinamica Acta, 25 (1-2), 52-85.

Kopar, İ. ve Sevindi, C. (2013). "Tortum Gölü'nün (Uzundere-Erzurum) Güneybatısında Aktüel Sedimantasyon ve Siltasyona Bağlı Alan-Kıyı Çizgisi Değişimleri". Türk Coğrafya Dergisi. 60, 49-66.

Lahn, E. (1944). "Tortum Gölü ve Tortum Şelalesi". Türk Coğrafya Dergisi, 5-6, 137-142.

Lahn, E. (1951). "Bazı Türkiye Göllerinin Jeoloji ve Jeomorfolojisi Hakkında". Bulletin of the Mineral Research and Exploration 41, 118-125.

Lei, Z. ve diğerleri (2019). "Rpsehip Oil Promotes Excisional Wound Healing by Accelerating the Phenotypic Transition of Macrophages", Planta Medica, 85 (7), 563-569.

Mandal, M. M, ve Mandal, S. (2011). "Honey: Its Medicinal Property and Antibacterial Activity", Asian Pasific Journal of Tropical Biomedicine, 1 (2), 154-160.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016). Sağlık Hizmetleri – Farmakoloji ile İlgili Temel Kavramlar. Ankara. [Son Erişim Tarihi: 8.11.2025: https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Farmakoloji%20%C4%B0le%20%C4%B0lgili%20Temel%20Kavramlar.pdf]

Moloudizargari, M. ve Diğerleri (2013). "Pharmacological and Therapeutic Effects of Peganum Harmala and its Main Alkoloids", Pharmacogn Review, 7 (14), 199-212.

Olgun, Y.(1989). Tarihî Bursa Efâneleri (Derleme-İnceleme). Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Oral, Ş. (2016). Kayseri Yöresi Efsaneleri (İnceleme-Metinler). Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Önay, Y. (2018). Van Efsaneleri. Van: Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı.

Öz, T. ve Günek, H. (2025). Elazığ'ın Kent Jeomorfolojisi. İstanbul: Artikel Akademi.

Özgen, Z. N. (2007). Adana (Merkez) Halk Hekimliği Araştırması. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Özgeriş, M., Kadı, M. S. ve Karahan, F. (2024). "Tortum Şelalesi'ndeki Mekânsal Tasarım Uygulamalarının Jeolojik Mirasın Sürdürülebilirliği Bağlamında Değerlendirilmesi". Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi. 20 (1), 192-217.

Sakai, M. ve Diğerleri (2008). "Cost-Effectiveness of Gargling for the Prevention of Upper Respiratory Tract Infections". BMC Health Servives Research, 8, 1-7.

Sakaoğlu, S. (2013). 101 Anadolu Efsanesi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2014). 101 Türk Efsanesi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sarıkaya, D. (2017). Ardahan Efsaneleri. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Satomura, K. ve Diğerleri (2005). "Prevention of Upper Respiratory Tract Infections by Gargling: A Randomized Trial", American Journal of Preventive Medicine, 29 (4), 302-307.

Seyidoğlu, B. (1985). Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Sönmez, B. (1994). Niğde Efsâneleri (Tahliller ve Metin). Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Şen, E., Kürkçüoğlu, B., Aydar, E., Gourgaud, A. ve Vincent, P. M. (2003). "Volcanological Evolution of Mount Erciyes Stratovolcano and Origin of the Velibaba Tepe Ongimbrite (Central Anatolia, Turkey). Journal of Volcanology and Geotherman Research, 125 (3-4), 225-246.

Temizsoylu, A. (2012). Ankara'da Halk Hekimliği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Thompson, S. (1955-1958). Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux,Jjest-Books and Local Legends. Bloomington: Indiana University Press.

Toker, M. ve Şengör, A. M. C. (2011). "Van Gölü Havzasının Temel Yapısal Unsurları, Tektonik ve Sedimanter Evrimi, Doğu Türkiye". İTÜ Dergisi, 10 (4), 119-130.

Tozlu, N. (2013). Adıyaman Efsaneleri. Erzincan: Adıyaman Belediyesi.

Türktaş, M. M. (2010). Denizli Efsaneleri. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Yıldırım, Y. (2021). Karabük Yöresi Efsaneleri. Karabük: Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Zor, M. (2014). "Türkiyenin Sulak Alanları". Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 129-157.

Kaynakça

Ayvazoğlu, B. (1992). Nurettin Topçu'nun sanat felsefesi. Dergâh Yayınları.

Birinci, A. (2020). Bir İnsanla Karşılaşmak. Dergâh Yayınları.

Erdem, M. E. (2018). Erzincan türküleri üzerine bir inceleme. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisan Tezi).

Eren, M. (2010). Van Gölü Havzası ölüm gelenekleri ve Türk kültür ekolojisi içerisindeki yeri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi).

Kara, İ. (2023). Bir Ahlâk Davası Nurettin Topçu. Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.

Kutlu, M. (1992). Nurettin Topçu'nun hikâyeleri "Taşralı". *Nurettin Topçu'ya Armağan*. Dergâh Yayınları.

Mete, M. (1992). "Taşralı" üzerine. *Nurettin Topçu'ya Armağan*. Dergâh Yayınları.

Okay, O. (2006). "Nurettin Topçu'nun Güzel Sanatlara ve Edebiyata Bakışı". *Hece Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı* S.109, s.333-341.

Topçu, N. (2019). Taşralı (10. Baskı). Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (1999). Yarınki Türkiye (5. Baskı). Dergâh Yayınları.

Işık, E. (2019). Nurettin Topçu Çağdaş Bir Dervişin Dünyası. Dergâh Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

http://hingeliyiz.biz/index.php/tr/kulturumuz/turkulerimiz.html ***(Erişim tarihi:24.10.2025)***

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/elazig/kulturatlasi/mani (Erişim tarihi:24.10.2025)

REPERTÜKÜL - TÜRKÜPEDİA Repertuar Türküleri Külliyatı - Türkü Ansiklopedisi (Erişim Tarihi: 24.10.2025)

URL 1: ttps://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 27.10.2025)

Kaynaklar

Acımert, E. (2022). ***Bilge Karasu'nun Hikâyelerinde Empati.*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alabulut, S. (2017). ***Alımlama Estetiği.*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aytaç, G. (2003). ***Genel Edebiyat Bilimi.*** İstanbul: Say Yayınları.

Barthes, R. (2021). ***Yazarın Ölümü***. (Çev. İpek Topçuoğlu), İstanbul: Ketebe Yayınları.

Bozkurt, O. (1999). ***Plastik Sanatlarda Alımlama Estetiğindeki "Beklenti Ufku" Sarsılması.*** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eagleton, T. (2022). ***Edebiyat Kuramı Giriş.*** (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eco, U. (1992), ***Açık Yapıt.*** İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Ekiz, T. (2007). Alımlama Estetiği mi Metinler Arasılık mı?. ***Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,*** 47, 119-127.

Gadamer, H. G. (1976). **Philosophical Hermeneutics**. University Of California Press

Göktürk, A. (1997). ***Okuma Uğraşı,*** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kavalcı, T. (2017). Üç Önemli Kuramcı Üzerinden Alımlama Estetiğinin İncelenmesi ve Bir Uygulama. ***Söylem Filoloji Dergisi,*** 2(1), 52-74.

Moran, B. (2021). ***Edebiyat Kuramları ve Eleştiri.*** İstanbul: İletişim Yayınları.

Özbek, Y. (2013). ***Postmodernizm ve Alımlama Estetiği.*** İstanbul: Çizgi Kitabevi

Sayın, Ş. (1999). ***Metinlerle Söyleşi.*** İstanbul: Multilingual Yayınları

Toprak, M. (2003). **Hermenötik ve Edebiyat**. İstanbul: Bulut Yayınları.

Tüzel, S., & Kurudayıoğlu, M. (2013). Alımlama Estetiği Kuramı Doğrultusunda Okurun Beklenti Ufkunun Tespit Edilmesi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. ***Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** 10(21), 101-123.

Yavuz, H. (2012). ***Okuma Biçimleri(Varlığın ve Sanatın Delili)***. İstanbul: Timaş Yayınları

Kaynakça

Akar, A. , Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.

Allak, F. (2024). "Mardin'deki Gümüş Telkâri Atölyeleri ve Ustaları Üzerine Bir Araştırma", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.14.

Güzel, P. (2010). *Van İlindeki Savatlı Gümüş Takılar*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Özüdoğru, Ş. (1994). *Anadolu'da Erken Tunç Çağından Günümüze Gümüş Takıların Tarihi Gelişimi İçinde Alpu Takılarının Değerlendirilmesi*, Anadolu Üniversitesi.

Saka, E. (2019). *Anadolu ve Rumeli Gümüş Madenleri (1453-1789)*, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi Cilt:6 / Sayı:2.

Şekerci, H. (2014). *Kuyumculukta Savat Tekniği ve Savatlı Takı Uygulamaları*, NWSA-Vocational Sciences, E-Journal of New World Sciences Academy, cilt:9, sayı:4.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (1996). *Gümüş*, cilt 14, İSAM- İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.

Kaynak Kişi

Binici, Erdal: 40 yıllık savatlı gümüş işleme ustası, yaş 57, Ortaokul mezunu

İnternet Kaynakları

https://kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/kulturatlasi/savatli-gumus, (Erişim: 29.08.2024)

Savat gümüş işçiliğinde kullanılan araç-gereçler ile yapım aşamalarını ve kullanılan motifleri, sembolleri gösteren görseller:***

Kaynakça

Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Ayata, Y. (2008). Türk Edebiyatında Dış Göç Bir Dış Göç Örneği Olarak Çırpıntılar. *Turkısh Studies,* 3 (2), 97-122

Bilgi, L. (2006). *Türk Romanında Savaş Sonrası Anadolu'ya Zorunlu Göçler* (Tez No. 209773) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Boratav. P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı.* Gerçek Yayınevi.

Demir, T. (2024). Türk İnanış ve Uygulamalarında İşlevine Mitolojik Bir Bakış. *Söylem Filoloji Dergisi,* 9 (1), 75-88.

Dervişoğlu, E. (2013). Kemal Ateş'in Yapıtlarında Gecekondulaşma Olgusu. *Folklor/Edebiyat,* 19 (74), 157-178

Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.

Hançerlioğlu. O. (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.

Kederli, Y. Z. (2008). *Bulgaristan Göçleri Bağlamında Türk Kadınlarının Göç Anlatıları* (Tez No. 231405) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3 (3), 163-184.

Önal, M. N. (2021). Efsanelerin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği. *MSKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 1, 70-94.

Önay, Y. (2018). *Van Efsaneleri.* Van Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı.

Özmen, F. (2019). Anadolu Türk Efsanelerinde Ödüllendirme Motifi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 7*, 79-90.

Sakaoğlu, S. (1976). *101 Anadolu Efsanesi.* Damla Yayınevi.

Sakaoğlu, S. (2018). *Efsane Araştırmaları.* Kömen Yayınevi.

Seyidoğlu, B. (1992). *Türk Mitolojisi ve Efsanelerinde Aile.* T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yalçınkaya, A. (2024). *Ekoeleştirel Örnek Metin İncelemesiyle Türk Efsanelerinde Doğa ve İnsan* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

TÜRK VERGİ SİSTEMİ

(Vergi Hukuku Özel Hükümler)

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Bursa Uludağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
E:Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

22. BASKI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

Bursa – 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan kitapevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-49-4

Dizgi: Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküştü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sok. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ ANA BÖLÜM
GELİR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER

BİRİNCİ ALT BÖLÜM
GELİR VERGİSİ

1. GELİR VERGİSİNE İLİŞKİN BAZI KAVRAM VE AÇIKLAMALAR 3
I. GELİR KAVRAMI 3
A. İKTİSADİ ANLAMDA GELİR KAVRAMI 3
B. GELİR VERGİSİ KANUNUNDA GELİR KAVRAMI 4
C. GELİR GETİREN FAALİYETLERİN KANUNLARCA YASAKLANMASI 5
II. VERGİYE TABİ GELİRİN ÖZELLİKLERİ 5
A. GELİRİN ŞAHSİ OLMASI 6
B. GELİRİN YILLIK OLMASI 6
C. GELİRİN ELDE EDİLMİŞ OLMASI 7
D. GELİRİN KANUNDAKİ UNSURLARDAN OLMASI 8
E. GELİRİN GERÇEK OLMASI 9
F. GELİR UNSURLARININ SAFİ MİKTARLAR OLMASI 9
G. GELİRİN GENEL OLMASI 9
III. GELİR VERGİSİNİN KONUSU 9
IV. GELİR VERGİSİNDE MÜKELLEF VE MÜKELLEFİYET ŞEKİLLERİ 10
A. GELİR VERGİSİNİN MÜKELLEFİ 10
B. GELİR VERGİSİNDE MÜKELLEFİYET ŞEKİLLERİ 10
1. Tam Mükellefiyet 10
2. Dar Mükellefiyet 12

2. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: TİCARİ KAZANÇLAR 13
I. TİCARİ KAZANCIN TANIMI 13
A. TİCARİ FAALİYET KAVRAMI 14
B. SINAİ FAALİYET KAVRAMI 14
C. TİCARİ KAZANÇ SAYILAN DİĞER FAALİYETLER 14
II. TİCARİ KAZANCIN TESPİT ŞEKİLLERİ 15
A. VERGİYE TABİ OLAN TİCARİ KAZANÇLAR 16
1. Ticari Kazancın Gerçek Usulde Tespiti 16
2. Ticari Kazancın Götürü Gelir Usulünde Tespiti 42
B. TİCARİ KAZANÇLARDA MUAFLIK VE İSTİSNALAR 44
1. Ticari Kazançlarda Muaflıklar 45
2. Ticari Kazançlarda İstisnalar 47
III. TİCARİ KAZANÇLARDA TEVKİFAT 56
A. TEVKİFATA İLİŞKİN GENEL ESASLAR 56

B. TEVKİFATA TABİ OLAN TİCARİ KAZANÇLAR 57
IV. TİCARİ KAZANÇLARDA VERGİ GÜVENLİK ÖNLEMLERİ 58

3. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: ZİRAİ KAZANÇLAR 59
I. ZİRAİ KAZANCIN TANIMI VE NİTELİĞİ 59
A. ZİRAİ FAALİYETİN NİTELİĞİ 59
B. ZİRAİ FAALİYETİN SINIRLARI 59
C. ZİRAİ İŞLETME, ÇİFTÇİ VE MAHSUL TERİMLERİNİN TANIMI 60
II. ZİRAİ KAZANCIN TESPİT ŞEKİLLERİ 61
A. VERGİYE TABİ OLAN ZİRAİ KAZANÇLAR 61
B. ZİRAİ KAZANÇLARDA VERGİ DIŞINDA OLANLAR 66
III. ZİRAİ KAZANÇLARDA VERGİ TEVKİFATI 67

4. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: SERBEST MESLEK KAZANÇLARI 69
I. SERBEST MESLEK KAZANCININ NİTELİĞİ VE KAPSAMI 69
A. SERBEST MESLEK FAALİYETİNİN ÖZELLİKLERİ 69
B. MUTLAK OLARAK SERBEST MESLEK KAZANCI SAYILAN FAALİYETLER 70
II. SERBEST MESLEK KAZANCININ TESPİT ŞEKİLLERİ 71
A. GERÇEK USUL 71
B. GÖTÜRÜ GİDER USULÜ 77
C. SERBEST MESLEK KAZANÇLARINDA MUAFİYET VE İSTİSNALAR 77
III. SERBEST MESLEK KAZANÇLARINDA TEVKİFAT 79
IV. SERBEST MESLEK KAZANCINDA VERGİ GÜVENLİK ÖNLEMİ 80

5. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: ÜCRETLER 81
I. ÜCRETİN TANIMI VE NİTELİĞİ 81
A. ÜCRETİN UNSURLARI VE ÖZELLİKLERİ 81
B. MUTLAK OLARAK ÜCRET SAYILAN ÖDEMELER 82
II. ÜCRETİN TESPİT ŞEKİLLERİ 83
A. GAYRİSAFİ ÜCRETİN BELİRLENMESİ 83
B. ÜCRETİN SAFİ TUTARININ TESPİTİ 83
C. ÜCRETLERDE HESAPLANAN VE ÖDENECEK VERGİNİN BULUNMASI 86
D. ÜCRETİN VERGİLENDİRİLME ŞEKLİ 88
III. ÜCRETLERDE MUAFLIK VE İSTİSNALAR 89
IV. ÜCRETLERDE VERGİ TEVKİFATI 91

6. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: GAYRİMENKUL SERMAYE İRATLARI 93
I. GAYRİMENKUL SERMAYE İRADININ NİTELİĞİ 93
A. GELİR VERGİSİ AÇISINDAN GAYRİMENKUL KAVRAMI 93
B. GAYRİMENKUL SERMAYE İRADI SAĞLAYAN MAL VE HAKLAR 93
C. GAYRİMENKUL SERMAYE İRADI ELDE EDENLER 96
D. GAYRİMENKUL SERMAYE İRADININ BAZI KAZANÇLARLA SINIRLARI 96
II. GAYRİMENKUL SERMAYE İRADININ TESPİT ŞEKİLLERİ 96
A. VERGİYE TABİ OLAN GAYRİMENKUL SERMAYE İRATLARI 97
1. Gayrisafi İrat 97

2. Giderler 99
B. GAYRİMENKUL SERMAYE İRATLARINDA KONUT İSTİSNASI 103
III. GAYRİMENKUL SERMAYE İRATLARINDA TEVKİFAT 105

7. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: MENKUL SERMAYE İRATLARI 107
I. MENKUL SERMAYE İRADININ NİTELİĞİ 107
A. MENKUL SERMAYE İRADININ TANIMI VE UNSURLARI 107
B. MUTLAK OLARAK MENKUL SERMAYE İRADI SAYILAN GELİRLER 108
1. Kâr Payları 109
2. Faiz ve Benzerleri 109
3. Diğer Menkul Sermaye İratları 111
C. MENKUL SERMAYE İRADI SAYILMAYAN GELİRLER 112
II. MENKUL SERMAYE İRADININ TESPİTİ 113
III. MENKUL SERMAYE İRATLARINDA İSTİSNALAR 113
A. KÂR PAYI İSTİSNASI (YARIM KÂR PAYI) 113
B. TEK PRİMLİ YILLIK GELİR SİGORTALARINDAN YAPILAN ÖDEMELER İSTİSNASI 114
C. GELİR ORTAKLIĞI SENETLERİNE ÖDENEN GELİRLER İSTİSNASI 114
IV. MENKUL SERMAYE İRATLARINDA TEVKİFAT 114

8. GELİR UNSURLARININ TESPİTİ: DİĞER KAZANÇ VE İRATLAR 117
I. DİĞER KAZANÇ VE İRATLARIN NİTELİĞİ. 117
II. GELİRE GİREN DİĞER KAZANÇ VE İRATLAR 117
A. DEĞER ARTIŞI KAZANÇLARI 117
B. ARIZİ KAZANÇLAR 125

9. GELİRİN BEYANI, GELİR VERGİSİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 129
I. YILLIK BEYANNAME 129
A. YILLIK BEYANNAMENİN MAHİYETİ VE GELİRLERİN BEYANI 129
1. Gelirlerin Yıllık Beyannamede Toplanması Esası 129
2. Beyanname Verilmeyen ve Beyannameye Dahil Edilmeyen Gelirler 129
3. Safi Gelirin Tespitinden Sonra Gelen Aşamalar 138
B. YILLIK BEYANNAMEDE VERGİYE TABİ GELİRİN (MATRAHIN) BELİRLENMESİ 139
1. Gelirden Yapılacak İndirimler 139
a. Zararların İndirilmesi 139
b. Özel Sigorta Primleri 140
c. Eğitim ve Sağlık Harcamaları İndirimi 141
d. Engelli İndirimi 141
e. Bağış ve Yardımlar 141
f. Sponsorluk Harcamaları 144
g. Araştırma ve Geliştirme Harcamaları 144
h. Girişim Sermayesi Fonu 144
ı. Yurtdışı Mukimlere Sunulan Hizmetler Kazancı İndirimi 144
i. Korumalı İşyeri İndirimi 145
k. Yurtdışına Elektronik Ticaret İndirimi 145

i. Bireysel Katılım Yatırımcısı İndirimi ... 145
C. VERGİNİN TARHI (HESAPLANMASI) VE GENEL VERGİ TARİFESİ ... 146
D. ÖDENMESİ GEREKEN VERGİNİN BULUNMASI ... 147
1. Yabancı Ülkelerde Ödenen Vergiler ... 147
2. Tevkif Edilen Vergiler ... 147
3. Geçici Vergi ... 148
4. Uyumlu Mükellef Vergi İndirimi ... 148
E. GENEL ÖRNEK ... 150
F. BEYANNAMENİN DÜZENLENMESİ VE VERİLMESİ, VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ ... 152
II. MÜNFERİT BEYANNAME ... 154
A. MÜNFERİT BEYANNAMENİN NİTELİĞİ VE MÜNFERİT BEYANNAMEYİ VERECEK OLANLAR ... 154
B. MÜNFERİT BEYANNAME İLE BİLDİRİLECEK BAZI KAZANÇ VE İRATLARIN BEYAN EDİLECEĞİ YERLER ... 154
C. MÜNFERİT BEYANNAMENİN VERİLME SÜRESİ VE VERGİNİN ÖDENMESİ ... 155
III. GEÇİCİ VERGİ ... 155
A. NİTELİĞİ VE AMACI ... 155
B. GEÇİCİ VERGİYE TABİ OLANLAR ... 155
C. GEÇİCİ VERGİNİN HESAPLANMASI ... 156
D. GEÇİCİ VERGİDEN TEVKİFATLARIN DÜŞÜLMESİ ... 157
E. GEÇİCİ VERGİNİN MAHSUBU, TERKİNİ VE İADESİ ... 157
F. GEÇİCİ VERGİNİN EKSİK BEYANI ... 158
G. GEÇİCİ VERGİNİN HESAPLANMASINA İLİŞKİN ÖRNEK ... 158
IV. MUHTASAR BEYANNAME ... 159
A. MUHTASAR BEYANNAMENİN NİTELİĞİ ... 159
B. VERGİ TEVKİFATI YAPMAK ZORUNDA OLANLAR ... 160
C. TEVKİFATA KONU ÖDEMELER ... 160
D. VERGİ TEVKİFATINA TABİ ÖDEMELER VE ORANLARI ... 160
E. VERGİ TEVKİFATINDA UYULACAK ESASLAR ... 160
F. MUHTASAR BEYANNAMENİN VERİLMESİ VE YAPILAN TEVKİFATLARIN ÖDENMESİ ... 161

İKİNCİ ALT BÖLÜM
KURUMLAR VERGİSİ

1. KURUMLAR VERGİSİNİN KONUSU, VERGİYİ DOĞURAN OLAY, MÜKELLEFLERİ VE MÜKELLEFİYET ... 163
I. KURUMLAR VERGİSİNİN KONUSU ... 163
II. KURUMLAR VERGİSİNDE VERGİYİ DOĞURAN OLAY ... 164

A. TAM MÜKELLEFİYETTE ELDE ETME ... 164
B. DAR MÜKELLEFİYETTE ELDE ETME ... 164
III. KURUMLAR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ ... 165
A. SERMAYE ŞİRKETLERİ ... 165
B. KOOPERATİFLER ... 165
C. İKTİSADİ KAMU KURULUŞLARI ... 166
D. DERNEK VE VAKIFLARA AİT İKTİSADİ İŞLETMELER ... 166
E. İŞ ORTAKLIKLARI ... 167
IV. KURUMLAR VERGİSİNDE MÜKELLEFİYET ... 168
A. TAM MÜKELLEFİYET ... 168
B. DAR MÜKELLEFİYET ... 168

2. KURUMLAR VERGİSİNDE MATRAHIN TESPİTİ ... 169
I. KAZANÇ TESPİTİNDEKİ USUL ... 170
A. TAM MÜKELLEFLERDE USUL ... 170
B. DAR MÜKELLEFLERDE USUL ... 171
II. VERGİLENDİRMEDE HESAP DÖNEMİ ... 171
III. KURUM KAZANCININ TESPİTİ ... 171
A. GERÇEK USULE GÖRE KURUM KAZANCININ TESPİTİ ... 172
1. Kurum Kazancının Tespit Yöntemleri ... 172
2. Kurum Kazancının Tespitinde Özellik Gösteren Durumlar ... 173
3. Kazancın Tespitinde Hasılat ... 173
4. Kazancın Tespitinde Giderler ... 173
a. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Kabul Edilen Giderler ... 174
b. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Kabul Edilen İndirilecek Giderler ... 174
c. Diğer Kanunlara Göre Kabul Edilen Giderler ... 177
5. Kanunen Kabul Edilmeyen Gider ve İndirimler ... 178
a. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Kabul Edilmeyen Giderler ... 178
b. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Kabul Edilmeyen İndirimler ... 178
c. Diğer Kanunlara Göre Kabul Edilmeyen İndirimler ... 189
6. Kazanca Yapılacak İlave (Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı) ... 190
7. Kazançtan Yapılacak İndirimler ... 194
a. Zararlar ... 194
b. Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Harcamaları ... 195
c. Sponsorluk Harcamaları ... 195
d. Yapılan Bağış ve Yardımlar ... 195
e. Girişim Sermayesi Fonu ... 197
f. Yurtdışı Mukimlere Sunulan Hizmetler Kazancı İndirimi ... 198
g. Korumalı İşyeri İndirimi ... 198
h. Nakdi Sermaye Artışı Faiz İndirimi ... 198
B. GÖTÜRÜ GELİR USULÜNE GÖRE KURUM KAZANCININ TESPİTİ ... 199
1. Hasılat Esaslı Kurum Kazanı Tespiti ... 199
2. Ortalama Emsal Oran Uygulaması Suretiyle Kurum Kazancı Tespiti ... 201

3. VERGİ DIŞI KURUMLAR (MUAFİYET) VE KAZANÇLAR (İSTİSNALAR) ... 203
I. MUAFİYETLER ... 203

A. KAMU İDARE VE KURULUŞLARI MUAFİYETİ 203
B. MAHALLİ İDARELER İŞLETMELERİ MUAFİYETİ 204
C. DİĞER KURULUŞLAR MUAFİYETİ 205
D. KOOPERATİF MUAFİYETİ 205
E. İDMAN VE SPOR KULÜPLERİ MUAFİYETİ 208
F. KANUNLA KURULAN SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI MUAFİYETİ 208
G. KREDİ TEMİNATI SAĞLAYAN KURUMLAR MUAFİYETİ 208
H. BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME KURUMLARI MUAFİYETİ 208
İ. SANAYİ SİTELERİNİN ALT YAPI VE ORTAK İHTİYAÇLARINI KARŞILAMAK AMACIYLA KURULAN İŞLETMELER MUAFİYETİ 208
I. DAR MÜKELLEF İHRACATÇI MUAFİYETİ 209
J. BÖLGESEL YÖNETİM MERKEZİ MUAFİYETİ 209
K. KATILIM FİNANS KEFALET ANONİM ŞİRKETİNİN MUAFİYETİ 209
L. ÖZEL KANUNLARLA MUAFİYETİ ÖNGÖRÜLEN KURUMLAR 209
II. İSTİSNALAR 210
A. İŞTİRAK KAZANÇLARI İSTİSNASI 210
1. Yurtiçinden Elde Edilen İştirak Kazançları 211
2. Yurtdışından Elde Edilen İştirak Kazançları 211
B. İŞTİRAK HİSSELERİNİN ELDEN ÇIKARILMASINDAN SAĞLANAN KAZANÇLAR İSTİSNASI 212
C. TAŞINMAZ SATIŞ KAZANCI İSTİSNASI 214
D. YATIRIM FONU VE YATIRIM ORTAKLIKLARI KAZANÇLARI İSTİSNASI 214
E. YABANCI FON KAZANÇLARI İSTİSNASI 215
F. EMİSYON PRİMİ İSTİSNASI 216
G. YURTDIŞI İŞYERİNDEN ELDE EDİLEN KAZANÇ İSTİSNASI 216
H. YURTDIŞI İNŞAAT, ONARIM, MONTAJ VE TEKNİK HİZMETLERDEN SAĞLANAN KAZANÇLAR İSTİSNASI 217
İ. OKUL VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ KAZANÇ İSTİSNASI 217
K. BANKA BORÇLARINA KARŞILIK DEVİR VEYA DEVREDİLENLERİN SATIŞLARDAN KAYNAKLANAN KAZANÇ İSTİSNASI 217
L. RİSTURN İSTİSNASI 218
M. SINAİ MÜLKİYET HAKLARI İSTİSNASI 221
N. KİRA SERTİFİKASI İHRACI AMACIYLA VARLIK VE HAKLARIN SATIŞINDAN DOĞAN KAZANÇLARDA İSTİSNA 222
O. SAT-KİRALA-GERİ AL İŞLEMLERİNDE İSTİSNA 223
P. DİĞER İSTİSNALAR 224

4. KURUMLAR VERGİSİNİN BEYANI, TARHI VE ÖDENMESİ 227

I. KURUMLAR VERGİSİ BEYANNAMESİ 227
A. BEYANNAMENİN NİTELİĞİ 227
B. KURUMLAR VERGİSİ BEYANNAMESİNİN VERİLME ZAMANI 228
C. BEYANNAMENİN VERİLECEĞİ YER 228
D. BEYANNAMENİN KAPSAMI VE EKLERİ 229
E. KURUMLAR VERGİSİNİN ORANI 229
F. KURUMLAR VERGİSİNİN TARHI 233

G. ÖDENECEK VERGİNİN BULUNMASI 234
H. VERGİNİN ÖDENME ZAMANI 237
I. KURUMLAR VERGİSİNDE VERGİ GÜVENLİK ÖNLEMLERİ 238
II. ÖZEL BEYANNAME 240
A. ÖZEL BEYANNAMENİN NİTELİĞİ VE BİLDİRİLECEK GELİRLER 240
B. KAZANÇ VE İRATLARIN SAFİ TUTARININ TESPİTİNDEKİ ÖZELLİK 241
C. BEYANNAME VERME SÜRESİ VE TARHİYATIN MUHATABI 241
D. BEYANNAMENİN VERİLECEĞİ VERGİ DAİRESİ 241
E. VERGİNİN ÖDENMESİ 242
III. KURUMLARDA GEÇİCİ VERGİ 242
A. NİTELİĞİ VE AMACI 242
B. GEÇİCİ VERGİYE TABİ OLAN KURUMLAR 242
C. GEÇİCİ VERGİNİN ORANI VE HESAPLANMASI 243
D. GEÇİCİ VERGİDEN TEVKİFATLARIN DÜŞÜLMESİ 244
E. GEÇİCİ VERGİNİN MAHSUBU 244
F. GEÇİCİ VERGİNİN EKSİK BEYANI 245
IV. KURUMLAR VERGİSİ MUHTASAR BEYANNAMESİ 245
A. MUHTASAR BEYANNAMENİN NİTELİĞİ 245
B. TAM MÜKELLEFLERDEN YAPILACAK KESİNTİLER 245
C. DAR MÜKELLEFLERDEN YAPILACAK KESİNTİLER 248
D. VERGİ KESMEDE UYULACAK ESASLAR 251
E. MUHTASAR BEYANNAMENİN VERİLMESİ VE VERGİNİN ÖDEME SÜRESİ 252

5. TASFİYE, BİRLEŞME, DEVİR, TÜR DEĞİŞTİRME, BÖLÜNME VE HİSSE DEĞİŞİMİ HALLERİNDE MATRAHIN TESPİTİ VE BEYANI 253

I. TASFİYE VE TASFİYE HALİNDE VERGİLENDİRME 253
A. TASFİYE DÖNEMLERİ 253
B. TASFİYE KÂRI VE HESAPLANMASI 254
C. TASFİYE KÂRININ BEYANI 254
D. TASFİYEDE VERGİNİN ÖDENMESİ 255
II. BİRLEŞME VE BİRLEŞME HALİNDE VERGİLENDİRME 256
A. BİRLEŞMENİN NİTELİĞİ VE DÜZENLENMESİ 256
B. BİRLEŞME DÖNEMİ 256
C. BİRLEŞME KÂRI 257
D. BİRLEŞME BEYANNAMESİNİN VERİLMESİ VE VERGİNİN ÖDENMESİ 257
III. DEVİR VE DEVİR HALİNDE VERGİLENDİRME 257
A. DEVİR İŞLEMİNİN NİTELİĞİ 257
B. DEVİRDE VERGİLENDİRİLMEME ŞARTLARI 258
C. DEVİR BEYANNAMESİNİN VERİLMESİ VE VERGİNİN ÖDENMESİ 258
IV. TÜR DEĞİŞTİRME VE TÜR DEĞİŞTİRME HALİNDE VERGİLENDİRME 259
V. BÖLÜNME VE BÖLÜNME HALİNDE VERGİLENDİRME 259
A. TAM BÖLÜNME 259
B. KISMI BÖLÜNME 261
VI. HİSSE DEĞİŞİMİ VE HİSSE DEĞİŞİMİ HALİNDE VERGİLENDİRME 262

İKİNCİ ANA BÖLÜM
HARCAMALAR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER

BİRİNCİ ALT BÖLÜM
KATMA DEĞER VERGİSİ

1. KATMA DEĞER VERGİSİNİN KONUSU, MÜKELLEFİ VE VERGİYİ DOĞURAN OLAY 265
I. GENEL AÇIKLAMALAR 265
II. VERGİNİN KONUSU 266
A. VERGİYE TABİ İŞLEMLER 266
B. İŞLEMLERİN TÜRKİYE'DE YAPILMASI 268
C. TESLİM VE TESLİM SAYILAN HALLER 268
D. HİZMET VE HİZMET SAYILAN HALLER 270
III. VERGİNİN MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU 270
A. VERGİNİN MÜKELLEFİ 270
B. VERGİ SORUMLUSU 271
IV. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 271
A. MAL TESLİMLERİNDE VERGİYİ DOĞURAN OLAY 272
B. HİZMET İFALARINDA VERGİYİ DOĞURAN OLAY 274
C. DİĞER HALLERDE VERGİYİ DOĞURAN OLAY 274
1. İthalatta Vergiyi Doğuran Olay 274
2. Dar Mükelleflerin Uluslararası Taşıma İşlerinde Vergiyi Doğuran Olay 274
3. İşin Bırakılması Durumunda Vergiyi Doğuran Olay 275

2. MATRAH, ORAN VE İNDİRİM 276
I. MATRAH 276
A. MAL TESLİMLERİ VEYA HİZMET İFALARINDA MATRAH 276
B. İTHALATTA MATRAH 277
C. YÜK VE YOLCU TAŞIMALARINDA MATRAH 277
D. ÖZEL MATRAH ŞEKİLLERİ 277
E. MATRAHA DAHİL OLAN VE OLMAYAN UNSURLAR 279
1. Matraha Dahil Olan Unsurlar 279
2. Matraha Dahil Olmayan Unsurlar 281
F. EMSAL BEDEL VE EMSAL ÜCRET 283
II. ORAN 283
A. % 1 ORANINA TABİ BAZI MAL VE HİZMETLER (I SAYILI LİSTE) 284
B. % 10 ORANINA TABİ BAZI MAL VE HİZMETLER (II SAYILI LİSTE) 284
C. % 20 ORANINA TABİ MAL VE HİZMETLER (GENEL ORAN) 285
III. KATMA DEĞER VERGİSİNDE İNDİRİM 285
A. İNDİRİM MEKANİZMASI 285
B. İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ 286

1. İndirimin Kapsamı 287
2. İndirim Yapabilmenin Usul Şartları 288
C. İNDİRİLEMEYECEK KATMA DEĞER VERGİSİ 289
1. Vergiye Tabi Olmayan veya İstisna İşlemlerin Girdilerinin Katma Değer Vergileri 289
2. Binek Otomobillerinin Katma Değer Vergisi 291
3. Zayi Olan Malların Katma Değer Vergisi 291
4. Kanunen Kabul Edilmeyen Giderlerin Katma Değer Vergisi 292
5. Değersiz Alacaklara İlişkin Ödenmeyen Katma Değer Vergisi 292
D. İSTİSNA EDİLMİŞ İŞLEMLERDE KDV İNDİRİMİ 293
1. Tam İndirim ve İade Uygulaması 293
2. Kısmi İndirim Uygulaması 295
E. MATRAH VE İNDİRİM MİKTARLARININ DEĞİŞMESİ 295

3. KATMA DEĞER VERGİSİNDE VERGİ SORUMLULUĞU VE TEVKİFAT 297

I. TEVKİFATA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR 297

II. TEVKİFAT GEREKTİREN HALLER 298

A. MÜKELLEFLERİN, İKAMETGAH VE İŞYERİ İLE KANUNİ VE İŞ MERKEZLERİNİN TÜRKİYE'DE BULUNMAMASI 298
B. BELGESİZ MAL BULUNDURMA VEYA HİZMET SATIN ALMA 298
C. ÜRÜN SENETLERİNDE SENEDİN TEMSİL ETTİĞİ ÜRÜNÜN DEPODAN ÇEKİLMESİ. 299
D. MALİYE BAKANLIĞI'NCA GEREKLİ GÖRÜLEN HALLER 299
1. Tam Tevkifat Uygulaması Kapsamındaki İşlemler 300
2. Kısmi Tevkifat Uygulaması Kapsamındaki İşlemler 302

4. KATMA DEĞER VERGİSİNDE MUAFİYET VE İSTİSNALAR 312

I. GENEL AÇIKLAMA 312

II. MUAFİYETLER 312

A. TÜRKİYE'DE İKAMET ETMEYEN YOLCU MUAFİYETİ 312
B. BAZI KAMU KURUMLARI İLE KAMU YARARINA FAALİYET GÖSTEREN KURULUŞLAR MUAFİYETİ 312
C. DİĞER MUAFİYETLER 313

III. İSTİSNALAR 313

A. İHRACAT İSTİSNASI 314
B. İTHALAT İSTİSNASI 319
C. BAZI KURUMLARA BEDELSİZ VERİLEN MAL VEYA SUNULAN HİZMET İSTİSNASI 320
D. İKTİSADİ İŞLETMELERE DAHİL OLMAYAN GAYRİMENKULLERİN KİRALANMASI İŞLEMLERİ İSTİSNASI 321
E. YABANCI SİNEMA YAPIMCILARI İSTİSNASI 322
F. ÜRÜN SENETLERİ İSTİSNASI 323
G. DENİZ, HAVA VE DEMİRYOLUNA İLİŞKİN İSTİSNA 323
H. LİMAN VE HAVA MEYDANLARINDA ARAÇLARA VERİLEN HİZMETLER İSTİSNASI 323
I. PETROL ARAMA FAALİYETLERİNE İLİŞKİN İSTİSNA 324
İ. TEŞVİK BELGESİ KAPSAMINDAKİ TESLİMLERE İLİŞKİN İSTİSNA 324
J. ULUSAL GÜVENLİK AMAÇLI TESLİM VE HİZMETLERE İLİŞKİN İSTİSNA 325
K. DİĞER İSTİSNALAR 325

5. VERGİLENDİRME USULÜ, BEYAN, TARH VE ÖDEME 327
I. GERÇEK USUL 327
A. GERÇEK USULÜN İŞLEYİŞİ 327
B. GERÇEK USULE TABİ OLANLAR 328
C. GERÇEK USULDE VERGİLENDİRME DÖNEMİ 328
II. HASILAT ESASLI VERGİLENDİRME USULÜ 329
III. VERGİNİN BEYANI 330
A. MÜKELLEF VEYA SORUMLU TARAFINDAN BEYAN 330
B. BEYANNAME VERME ZAMANI 331
IV. VERGİNİN TARHI 332
A. VERGİYİ TARH EDECEK DAİRE 332
B. TARHİYATIN MUHATABI 333
C. TARH ZAMANI 334
V. VERGİNİN ÖDENMESİ 334

İKİNCİ ALT BÖLÜM
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU 335
A. PETROL VE ÜRÜNLERİ: (I SAYILI LİSTE) 335
B. MOTORLU TAŞITLAR (II SAYILI LİSTE) 336
C. TÜTÜN MAMULLERİ İLE ALKOL VE KOLALI İÇECEKLER (III SAYILI LİSTE) 336
D. LÜKS MALLAR VE ELEKTRONİK ÜRÜNLER (IV SAYILI LİSTE) 337
II. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 337
A. LİSTELERDEKİ MALLARA GÖRE VERGİYİ DOĞURAN OLAY 337
B. VERGİYİ DOĞURAN OLAY OLARAK TESLİM, İTHALAT, İLK İKTİSAP VE MÜZAYEDE SATIŞ 338
III. VERGİNİN MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU 339
A. VERGİNİN MÜKELLEFİ 339
B. VERGİ SORUMLUSU 340
IV. VERGİDEN MUAFLIK VE İSTİSNALAR 340
A. İHRACAT İSTİSNASI 340
B. KAMU KURUMLARINA BEDELSİZ TESLİM İSTİSNASI 342
C. SAKATLARA TAŞIT TESLİMLERİ 342
D. İTHALAT İSTİSNASI 343
E. İTHALAT BENZERİ REJİMLER İSTİSNASI 343
F. DİĞER İSTİSNALAR 343
V. VERGİNİN MATRAHI VE ORANI 343
A. VERGİNİN MATRAHI 343
B. VERGİNİN ORANI VE MİKTARI 345
C. VERGİLENDİRME DÖNEMLERİ 347
VI. BEYAN SÜRELERİ 348

VII. VERGİNİN TARHI 349
A. TARHİYATIN MUHATABI 349
B. TARH YERİ VE ZAMANI 349
VIII. VERGİNİN ÖDENMESİ 350
IX. VERGİ İNDİRİMİ 351
X. TECİL - TERKİN UYGULAMASI 351
XI. MÜTESELSİL SORUMLULUK 352

ÜÇÜNCÜ ALT BÖLÜM
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU 353
II. VERGİNİN MÜKELLEFİ 353
III. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 353
IV. MATRAH 353
V. VERGİNİN ORANI 354
VI. BEYAN, TARH VE ÖDEME 354

DÖRDÜNCÜ ALT BÖLÜM
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU 356
II. VERGİNİN MÜKELLEFİ 357
III. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 357
IV. MUAFLIK VE İSTİSNALAR 357
V. VERGİNİN MATRAHI 359
VI. VERGİNİN ORANI 360
VII. VERGİLENDİRME DÖNEMİ, BEYANI, TARHI VE ÖDENMESİ 361

BEŞİNCİ ALT BÖLÜM
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU 362
II. VERGİNİN MÜKELLEFİ 362
III. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 362
IV. MATRAH 363
V. ORAN 363
VI. BEYAN, TARH VE ÖDEME 363

ALTINCI ALT BÖLÜM
GÜMRÜK VERGİSİ

GENEL AÇIKLAMA **364**
I. VERGİNİN KONUSU **365**
II. VERGİNİN MÜKELLEFİ **365**
III. VERGİYİ DOĞURAN OLAY **366**
IV. MUAFLIK VE İSTİSNALAR **366**
V. MATRAH **367**
VI. ORAN VE TARİFE **367**
VII. TARH **368**
VIII. TEBLİĞ VE TAHAKKUK **368**
IX. VERGİYE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜM YOLLARI **369**
X. ÖDEME **370**
XI. VERGİNİN GERİ VERİLMESİ VE KALDIRMA **371**

YEDİNCİ ALT BÖLÜM
DAMGA VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU **372**
II. MÜKELLEF **373**
III. VERGİYİ DOĞURAN OLAY **373**
IV. İSTİSNALAR **375**
V. MATRAH **376**
VI. ORAN **377**
VII. VERGİNİN ÖDENMESİ **377**
A. BASILI DAMGA KONULMASI ŞEKLİYLE ÖDEME 377
B. MAKBUZ VERİLMESİ ŞEKLİYLE ÖDEME 378
C. İSTİHKAKTAN KESİNTİ ŞEKLİNDE ÖDEME 378

SEKİZİNCİ ALT BÖLÜM
DİJİTAL HİZMET VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU **380**
II. MÜKELLEF VE VERGİ SORUMLUSU **380**
III. MUAFİYET VE İSTİSNALAR **381**
IV. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ **382**

DOKUZUNCU ALT BÖLÜM
KONAKLAMA VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU VE MÜKELLEFİ 383
II. VERGİNİN MATRAHI VE ORANI 383
III. İSTİSNALAR 384
IV. VERGİNİN BEYANI VE ÖDENMESİ 384

ONUNCU ALT BÖLÜM
BELEDİYE GELİRLERİ KANUNUNCA ALINAN VERGİLER

I. İLAN VE REKLAM VERGİSİ 385
A. VERGİNİN KONUSU 385
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU 385
C. MUAFİYET VE İSTİSNALAR 386
D. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 386
E. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 387
II. EĞLENCE VERGİSİ 387
A. VERGİNİN KONUSU 387
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ 388
C. MUAFİYET VE İSTİSNALAR 388
D. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 388
E. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 389
III. HABERLEŞME VERGİSİ 389
A. VERGİNİN KONUSU 389
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ 389
C. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 390
D. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 390
IV. ELEKTRİK VE HAVAGAZI TÜKETİM VERGİSİ 390
A. VERGİNİN KONUSU 390
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU 390
C. MUAFİYET VE İSTİSNALAR 390
D. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 391
E. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 391
V. YANGIN SİGORTASI VERGİSİ 391
A. VERGİNİN KONUSU 391
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ 391
C. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 391
D. VERGİNİN TARHI VE ÖDENMESİ 392

VI. ÇEVRE TEMİZLİK VERGİSİ 392
A. VERGİNİN KONUSU 392
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ 392
C. MUAFİYET VE İSTİSNALAR 392
D. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFESİ 393
E. VERGİNİN ÖDENMESİ 394

ÜÇÜNCÜ ANA BÖLÜM
SERVET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER

BİRİNCİ ALT BÖLÜM
EMLAK VERGİSİ

GENEL BİLGİLER 397
I. VERGİNİN KONUSU, MÜKELLEFİ, VERGİYİ DOĞURAN OLAY MUAFLIK VE İSTİSNALAR 397
A. VERGİNİN KONUSU 397
B. VERGİNİN MÜKELLEFİ 398
C. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 399
D. MUAFLIK VE İSTİSNALAR 400
E. MÜKELLEFİYETİN BAŞLAMASI VE SONA ERMESİ 402
II. EMLAKLERİN BİLDİRİMİ, MATRAHI, VERGİNİN ORANI, TARHI, TAHAKKUK VE ÖDENMESİ 403
A. EMLAKLARIN BİLDİRİLMESİ VE SÜRESİ 403
1. Bildirim Sebepleri 404
2. Bildirim Süreleri 406
B. BİLDİRİMLERİN VERİLECEĞİ YER 406
C. VERGİNİN MATRAHI VE ORANI 407
1. Arazilerin Vergi Matrahı ve Oranı 407
2. Binaların Vergi Matrahı ve Oranı 408
D. EMLAK VERGİSİNİN TARH VE TAHAKKUKU 413
E. VERGİNİN ÖDEME SÜRESİ 414
III. VERGİNİN TECİLİ VE MÜTESELSİL SORUMLULUK 415
A. EMLAKIN KISITLILIĞI VE TECİLİ 415
B. VERGİDEN MÜTESELSİL SORUMLULUK 415
C. EMLAK VERGİSİNDE ZAMANAŞIMI 416

İKİNCİ ALT BÖLÜM
DEĞERLİ KONUT VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU VE MÜKELLEFİ 417
II. MUAFİYET 418
III. İSTİSNA 418
IV. VERGİNİN MATRAHI VE ORANI 418
V. BEYAN VE ÖDEME 419

ÜÇÜNCÜ ALT BÖLÜM
MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ

I. VERGİNİN KONUSU 421
II. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 422
III. VERGİNİN MÜKELLEFİ 422
IV. MÜKELLEFİYETİN BAŞLAMASI VE SONA ERMESİ 423
A. MÜKELLEFİYETİN BAŞLAMASI 423
B. MÜKELLEFİYETİN SONA ERMESİ 423
V. MUAFLIK VE İSTİSNALAR 424
VI. VERGİNİN MATRAHI VE TARİFE YAPISI 425
A. (I) SAYILI TARİFE 426
B. (II) SAYILI TARİFE 427
C. (IV) SAYILI TARİFE 427
VII. TARİFELERDE VE ARAÇTA YIL İÇİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI 428
A. TARİFELERDE YIL İÇİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI 428
B. ARAÇTA YIL İÇİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI 428
VIII. VERGİNİN TARHI VE TAHAKKUKU 428
IX. VERGİNİN ÖDENMESİ 428
X. VERGİ GÜVENLİK ÖNLEMLERİ 429
A. BİLDİRİME İLİŞKİN ÖNLEMLER 429
1. Memurlara Ait Görevler 429
2. Mükelleflere Ait Görevler 429
B. KONTROLE İLİŞKİN ÖNLEMLER 430

DÖRDÜNCÜ ALT BÖLÜM
VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

GENEL AÇIKLAMA 431
I. VERGİNİN KONUSU 431
II. VERGİYİ DOĞURAN OLAY 433
III. VERGİNİN MÜKELLEFİ 433
IV. MUAFLIK VE İSTİSNALAR 434
A. MUAFLIKLAR 434
B. İSTİSNALAR 435
1. Eşya İstisnası 435
2. Miras Hissesinin Bir Kısmı 435
3. Sağlar Arası İvazsız İntikallerin Bir Kısmı 437
4. Piyango ve Düzenlenen Çekiliş İkramiyeleri 437
5. Rücu Şartı İle Yapılan Bağışlar 437
6. Kuru Mülkiyet İntikali 438
7. Diğer İstisnalar 438
V. VERGİNİN MATRAHININ BULUNMASI 439
A. VERGİNİN MATRAHININ BULUNMASINDA DEĞERLEME 439
B. MATRAHIN TESPİTİNDE İNDİRİLECEK BORÇ VE MASRAFLAR 440
1. İndirilecek Borçlar 440
2. İndirilecek Masraflar 441
VI. MATRAHIN BEYAN SÜRESİ 442
VII. VERGİNİN ORANI, TARH VE TAHAKKUKU 443
A. VERGİNİN ORANI 443
B. VERGİNİN TARHI VE TAHAKKUKU 444
VIII. VERGİNİN ÖDENMESİ 446
IX. VERGİ SORUMLULUĞU, TEVKİFAT VE İHTİYATİ TEDBİRLER 446
A. MÜŞTEREK BAHİS, YARIŞMA VE ÇEKİLİŞLERDE TEVKİFAT 446
B. DİĞER İŞLEMLERDE TEMİNAT ÇERÇEVESİNDE TEVKİFAT 447

KAYNAKLAR 449

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKDOĞAN, Abdurrahman: *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, 12. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2015.

AKSOY, Şerafettin: *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010.

ARICA, Mehmet Nadir: *Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu,* 2.b, Ankara, 1987.

AYDIN, Erkan; AYYILDIRIM, Kadir, *"*Kira Sertifikalarının ve Varlık Kiralama Şirketlerinin Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Bakımından Değerlendirilmesi*"*, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 46 (Temmuz-Aralık 2015).

BAĞDINLI, Halil; KURT Ufuk, ATABEY, Tuncay; KIRLI, Halil: *Gelir Vergisi Rehberi*, 2. Baskı, Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Ankara, 2001.

BIYIK, Recep; KIRATLI, Aydın: *Giderler ve İndirimler*, 6. Baskı, PwC Business School, Ankara, 2010.

BİLDİRİCİ, Ziyaeddin: *Türk Vergi Sistemi*, Eskişehir, 1995.

BİLİCİ, Nurettin: *Türk Vergi Sistemi*, 35. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015.

BULUTOĞLU, Kenan: *Türk Vergi Sistemi*, Batı Türkeli Yayıncılık, İstanbul, 2004.

DEĞER, Nuri: *Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi*, 5. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2014.

DOĞAN, Aykon: *Açıklamalı İçtihatlı Katma Değer Vergisi ve Uygulama Muktezaları*, Ankara, 1987.

ERCAN, Taner: *Tüm Yönleriyle İşletmelerde Stratejik Vergi Planlaması*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2021.

ERGİNAY, Akif: *Vergi Hukuku*, Savaş Yayınları, Ankara, 1998.

KANETİ Selim: *Vergi Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay. No: 698, İstanbul, 1986.

KARAGÖZOĞLU, Fevzi: *Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Uygulaması*, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1983.

KARAKOÇ, Yusuf: *Genel Vergi Hukuku*, 2. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

KARAKOÇ, Yusuf: *Türk Miras Hukuku Açısından Veraset ve İntikal Vergisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yay. No: 134, Ankara, 1990.

KIRBAŞ, Sadık: *Vergi Hukuku*, 20. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2015.

KIRMAN, Ahmet: *488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu Şerhi*, Ankara, 1992.

KIRMAN, Ahmet: *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi*, Ankara, 1994.

KIZILOT, Şükrü: *Gelir Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, 1. Cilt ve 2. Cilt, Savaş Yayınları, Ankara, 1989.

KIZILOT, Şükrü: *Katma Değer Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, 6. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2012.

KIZILOT, Şükrü: *Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması,* 3. Cilt ve 4. Cilt, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2000.

KIZILOT, Şükrü; SARISU, Ekrem; ÖZCAN, Sezgin; KIZILOT, Zuhal: *Gayrimenkul Rehberi*, 10. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2013.

MAÇ, Mehmet: Katma *Değer Vergisi Uygulaması (KDV-6)*, BDO Yayınları, İstanbul, 2020.

MAÇ, Mehmet: *Kurumlar Vergisi*, Denet Yayıncılık, İstanbul, 2013.

OKTAR, Ateş: *Türk Vergi Sistemi*, 2. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2018.

ÖNCEL, Mualla; ÇAĞAN, Nami; KUMRULU, Ahmet; CENKER Göker, *Vergi Hukuku,* 30. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2021.

ÖNER, Erdoğan, *Türk Vergi Sistemi*, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.

ÖRMECİ, Musa: *Kurumlar Vergisi Kanunu Uygulama Esasları*, İstanbul, 1995.

ÖZBALCI, Yılmaz: *Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2007.

ÖZBALCI, Yılmaz: *Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2012.

PEHLİVAN, Osman: *Vergi Hukuku (İlkeler ve Türk Vergi Sistemi),* Murathan Yayınevi, Trabzon, 2016.

PİRLER, Orhan: *Açıklamalı-Uygulamalı Emlak Vergisi,* Bellek Yay., Ankara, 1998.

SABAN, Nihal: *Vergi Hukuku*, 4. baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2015.

ŞENYÜZ, EDANUR: Gümrük İşlemleri ve İşlemlerden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Ekin Kitabevi, Bursa,2021.

SARILI, Mustafa Ali: *Türk Vergi Sistemi*, 7. Baskı, Ankara, 2019.

TUNCER, Selahattin: *Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori Uygulama)*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001.

ULUATAM, Özhan; METHİBAY, Yaşar: *Vergi Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

UYSAL, Ali; EROĞLU, Nurettin: *Açıklamalı ve İçtihatlı Gelir Vergisi Kanunu*, Cilt I, 1986.

UYSAL, Ali; EROĞLU, Nurettin: *Kurumlar Vergisi Rehberi*, Ankara, 1985.

ÜSTÜN Ümit Süleyman, BİLİCİ Nurettin, *Damga Vergisi ve Harçlar (Teori ve Uygulama)*, Savaş Yayınevi, Ankara, Mayıs 2016.

TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİM SİSTEMİ SORUNLARI

Hüseyin KANZA

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-40-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

1.BÖLÜM
TÜRKİYE AFET ÜLKESİ DEĞİLDİR.....3

1.1 AFET NEDİR? AFET ÇEŞİTLERİ NELERDİR?.....3
1.2 AFET (OLAY, TEHLİKE) TÜRLERİNİN DAĞILIMI.....9
1.3 ANADOLU COĞRAFYASININ YAKIN GEÇMİŞİ.....11
1.4 RENKLER VE YÖNLER.....14
1.5 DOĞA KAYNAKLI AFETLER ÖZELINDE DEPREM.....15
1.6 DOĞA OLAYLARININ İNSAN YAŞAMINA ETKİLERİ.....19
1.7 ANADOLU İNSANININ AFET ALGISI.....21
1.8 PLANLI YAŞAMIN PLANSIZ GÖRÜNTÜSÜ.....22
1.9 EHLİYET VE LİYAKAT MESELESİ.....23

2.BÖLÜM
TÜRKİYE' DE AFET YÖNETİM SİSTEMİ.....29

2.1 AFET YÖNETİMİ KAVRAMI VE ÖNEMİ.....29
2.2 AFET YÖNETİM SÜREÇLERİ.....30
2.3 AFET YÖNETIMINDE SÜRDÜRÜLEBILIRLIK SORUNU.....40
2.4 TÜRKİYE' DE SÜRDÜRÜLEBİLİR AFET YÖNETİMİ.....46
2.5 TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİMİNİN TARİHÇESİ.....49
2.6 DEPREM ÖZELINDE AFET KARNEMIZ.....53
2.7 AFET YÖNETİMİ İLE İLGİLİ MEVZUAT VE KURUMLAR.....57
2.8 AFAD' IN ÖDEVLERİ.....74
2.9 YALIN AFET YÖNETİMİ.....80
2.10 PLAN...PLAN...PLAN...82
2.11 AFAD VE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ.....97
2.12 AFET YÖNETİM SİSTEMİ SORUNLARI.....103

3. BÖLÜM
AFET BİLİNCİNİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK BOYUTU 111

3.1 HALKIN AFET BİLİNCİ VE EĞİTİMİ 111
3.2 EĞİTİM FELSEFESİNDE YÖNELİMLER 156
3.3 KLASİK EĞİTİM FELSEFESİ 160
3.4 ANALİTİK EĞİTİM FELSEFESİ 171
3.5 ELEŞTİREL EĞİTİM FELSEFESİ.....173
3.6 GENEL KIYMETLENDİRME 173

4. BÖLÜM
AFET YÖNETİMİNDE KOORDİNASYON VE LİSAN 193

4.1 KOORDINASYON NEDIR, NEDEN GEREKLIDIR?.....193
4.2 AFET YÖNETİMİNDE DİL VE LİSAN 195

5. BÖLÜM
AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ 199

5.1 GÖNÜLLÜLÜK NEDİR, AFET GÖNÜLLÜSÜ KİMDİR?.....199
5.2 AFAD GÖNÜLLÜLÜK PROJESİ NELERİ HEDEFLİYOR?.....203
5.3 AFAD GÖNÜLLÜSÜ MÜRACAAT KOŞULLARI NELERDİR? 203
5.4 DÜNYADA AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ 204
5.5 NİTELİKLİ GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ SÜREÇLERİ 206
5.6 AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR. 206

6. BÖLÜM
EKONOMİK YETERSİZLİK, FİNANSMAN VE KENTLEŞME SORUNLARI 209

6.1 AFETLERİN EKONOMİK ETKİLERİ 212
6.2 KENTLEŞME VE İMAR PLANLAMASINDAKİ EKSİKLİKLER 214

7. BÖLÜM
MÜDAHALE VE YEREL İDARELER.....219

7.1 AFET DÖNGÜSÜNDE MÜDAHALE SÜRECİ.....219
7.2 YEREL İDARELERİN AFET VE ACİL DURUMLARA BAKIŞI.....226
7.3 KARŞILIKLI GÜVEN(SİZLİK) MESELESİ.....234

8. BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER.....237

SONSÖZ….....245

KAYNAKLAR.....251

KAYNAKLAR

Adak, A. "Afet Tehlikesi ve Olgusu Karşısında İdarenin Konumu ve Görevleri", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, DEÜHFD, Y.2000, s.182.

Aristoteles, eğitim üzerine, J. Burnet, (çeviren: A. Aydoğan) Say Yayınları, İstanbul 2008, s.7)

Aristoteles (2010). Politika. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ahmet Cevizci, Paradigma Felsefe Sözlüğü. Paradigma Yayınları, İstanbul, 2000, s. 574-578

Ahmet Cevizci, Eğitim Felsefesi, Say Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2023,

Akatay, A., Yelkikalan, N. (2007). Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynakları Yönetimi. Bursa. 74-107- 394

Akca, C. (2022). Kalkınmayı Yerelden Başlatmak Mahalle Bazlı Afet Yönetim Anlayışı. Ö. Bozkurt içinde, Sürdürülebilir Kalkında Gündeminde Afet Politikaları. Ankara: TİAV.

Akyel, R. (2007) Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit Ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bililer Enstitüsü. (Basılmamış Doktora Tezi.)

Ali AHMETBEYOĞLU- Dr. Öğr. Üyesi (Orta Asya Türk Tarihi, s.5) T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3304, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2166

Altay, Nezih ve Green III, Walter G (2006). OR/MS research in disaster operations management. European journal of operational research, 175 (1), 475493.

A.N. Whitehead, "The Aims of Education", The Philosophy of Education (ed. by W. Frenkena), 2nd print, Macmillan, New York, 1965, s.27

Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik R.G. 21.09.1968 tarih ve 13007 sayı.8

AFAD, 2024 Yılı Afet ve Acil Durum İstatistik Raporu

AFAD, Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge, AFAD, 2015/b, https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acildurumlarda- psikososyal-destek/gecici-barinma-merkezlerinin- AFAD, İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) – Hazırlama Kılavuzu, 2020/b, https://irap.afad.gov.tr/upload/Node/42062/files/IRAP_KILAVUZ_V11+4.pdf, Erişim tarihi: 30.01.2023

AFAD, Toplanma Alanını Öğren Ki Canın Sağ Olsun, AFAD, 2019, https://www.afad.gov.tr/toplanma-alanini-ogren-ki-canin-sag-olsun, Erişim tarihi: 05.02.2023

AFAD, Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, AFAD, 2022/c

AFAD, AFAD ve Tarihçesi, 2023/a, https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda, Erişim tarihi:08.02.2023

AFAD Başkanlığı Resmî Web Sitesi (https://www.afad.gov.tr/ 23 Nisan 2025)

AFAD, Türkiye'nin Sendai Çerçeve Belgesi Orta Dönem İzleme Roporu (Mid-Term Review of the Sendai Framework: National Report of Türkiye), 2022/a. https://sendaiframework-mtr.undrr.org/media/84534/download, Erişim tarihi:30.01.2023 https://www.afad.gov.tr/teskilat-semasi (Erişim tarihi 19.06.2025)

AFAD, Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformu Yönergesi, AFAD, 2018, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2310/files/afet_risk_azalt_yonerge_oluru.pdf, Erişim tarihi.16.02.2023.

AFAD, (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü

Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (R.G. 18.12.2013 Tarih ve 28855 Sayı.)

Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği (R.G. 19.02.2011 Tarih ve 27851 Sayı.)

Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik. -R.G. 08.05.1988 Tarih ve 19808 Sayı.

Afet ve Risk Dergisi Cilt: 4 Sayı: 2, 2021 (387-394) Ayşe AYDEMİR 391

Aydemir, A., (2021). Afet Yönetim Sisteminin İncelenmesinde Gönüllülük Hizmetleri ve Bazı Sivil Toplum Kuruluşları. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 387-394.

Barker, Ernest (2011). "Political Thought of Plato and Aristotle." London: Methuen & C.O http://www.archive.org/details/politicalthought00bark/14.06.2013.

Bates, D.G., (2009). 21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji, İnsanın Doğadaki Yeri (Çev.Ed Aydin S, Altuntek S, Altınok EB, Demirakın, N.I., Ersoy E., Karabulut N., Özbudun S. Safak B.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 265, İstanbul.

Belediye ve Bağlı Kuruluşlar İle Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

BM-ARA, Terminoloji- Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR))-2023/a, https://www.undrr.org/terminology, Erişim tarihi: 01.02.2023

BM, Yeni Kentsel Gündem (New Urban Agenda), Birleşmiş Milletler (United Nation), 2017,https://habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733, Erişim tarihi:02.02.2023

BM-ARA, Tehlike Tanımı ve Sınıflandırma İncelemesi Teknik Raporu (Hazard Definition and Classification Review Technical Report), Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)), 2020/a, https://www.undrr.org/publication/hazard-definition-and-classification-review-technical-report, Erişim tarihi: 30.01.2023

BM-ARA, Afet Risk Azaltma Küresel Değerlendirme Raporu 2022 (Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction (GAR), Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)), 2022, https://www.undrr.org/media/79595/download, Erişim tarihi: 01.02.2023

BM-ARA, Tehlike Tanımı ve Sınıflandırma İncelemesi Teknik Raporu (Hazard Definition and Classification Review Technical Report), Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)), 2020/a,https://www.undrr.org/publication/hazard-definition-and-classification-review-technical-report, Erişim tarihi: 30.01.2023

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri., (2011). Dünya Gönüllülüğün Durumu Raporu, Türkiye, (Art press). http://tdkterim.gov.tr/bts/, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016).

Bozkurt, Ö. ve Çiçekdağı H. İ. (2022), Afetlere Müdahale Mevzuatının Tarihî Gelişimi.

Cahun, L. (1896). *Introduction à L'Histoire de L'Asie*.Paris.)

Cafer Sadık Yaran, a.g.e., s.11–12 Ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 330.

C. Oruç, İmam-ı Gazali'nin Eğitim Anlayışı (yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009 s.119.

C. Higgins – D.J. Kramarsky – S. Macler, "Ethics and Moral Education", Encyclopedia of Enucation and Human Development (ed. by S.J. Frange- D. Ness), vol.1.M.E. Sharp INC, London, 2005, s.219

Chatrapathi, C, Rajkumar, M Newlin ve Venkatesakumar, V (25 – 27 Şubat 2015), VANET based integrated framework for smart accident management system, 2015 International Conference on SoftComputing and Networks Security (ICSNS), Coimbatore, INDIA.

Çağlayan, Nadide, Satoğlu, Şule Itır ve Kapukaya, Emine Nisa (2018), Afet Yönetiminde Büyük Veri ve Veri Analitiği Uygulamaları: Literatür Araştırması. 35 Mayıs 2018, Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, Bursa.

ÇAKIR, Barış- ERENÇİN, Arif, "Türkiye'de Belediyelerde Afet Ve Acil Durum Yönetimi", Çağdaş Yerel Yönetimler, C.17, S.4, Ekim 2008, ss.23-43.

ÇŞİDB, Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023), 2012,https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/file/eylem%20planlari/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf, Erişim tarihi: 03.02.2023

ÇŞİDB, Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB), 2019, https://iklimeuyum.org/turkiyede-iklim-degisikligine-uyum-eyleminguclendirilmesi- projesi/, Erişim tarihi: 03.02.2023 Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 7(2), 392-398.

ÇŞİDB, Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023), 2012,https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/file/eylem%20planlari/uyum_strtejisi_eylem_plani_TR.pdf, Erişim tarihi: 03.02.2023

David Hume, Din Üstüne. (Çev. Mete Tunçay), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,1995, s. 209.

D.C. Philipps, "Educational Philosophy: Historical Persectives", International Encylopedia of Social and Behavioural Sciences (ed.by N.J. Smelser-P.B. Baltes- P. Alto), Elsevier Science Ltd, London, 2001, s.4288.

Disiplinlerarası Bakışla Afet Risk Yönetimi 1, Edit: Nehir Varol, Timur Gültekin, Nobel Bilimsel, Ankara

DJALANTE, R., ve LASSA, S. (2019), Governing complexities and its implication on the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction priority 2 on governance, Progress in Disaster Science, 2. https://doi.org/ 10.1016/j.pdisas.2019.100010

Doğanay, H. (2002) Coğrafyaya Giriş 1: Genel ve Fiziki Coğrafya Aktif Yayıncılık

DPT Müsteşarlığı Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2000, s.18.; Ergünay, O. (Sempozyum), (2008), "Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır?", İstanbul Depremini Beklerken Sorunlar ve Çözümler Bildiriler Kitabı, 20 Eylül 2008 CHP İstanbul Deprem Sempozyumu, İstanbul, s.100.; Akdağ, S., E. "Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi" (Çevrimiçi), T.C. Sayıştay Araştırma, İnceleme Çeviri Dizisi, Mart 2002, Ankara. http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der44-45m3.pdf Erişim Tarihi:20.12.2016.

Erkal, T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi. Doğu Coğrafya Dergisi., 22:151.

Erkal ve Değerliyurt, 2009. Afet ve Risk Dergisi Cilt: 4 Sayı: 2, 2021 (387-394) https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_bulteni.dergi?psayi=72,TBBM Meclis Bülteni, Y.1999, Aralık S.72, Erişim Tarihi: 19.10.2017.

Erkoç, T (2004) "İl ve ilçe Acil Yardım Teşkilatları", İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi başkanlığı, 88. Dönem Kaymakamlık Kursu Ders Notları. Ankara

Ergünay, O., "Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar", Acil ve Afet Dergisi, Cilt.2, Sayı.4, Acil ve Afet Derneği, Ankara, 2014, s.5. (Erişim Tarihi: 21.10.2016) http://www.acat.com.tr/edergi/sayi4/index.html

Ergünay, O., (Sempozyum), "Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır?", İstanbul Depremini Beklerken Sorunlar ve Çözümler Bildiriler Kitabı, 20 Eylül 2008 CHP İstanbul Deprem Sempozyumu, İstanbul, 2008, s.100.

F. Nietzsche, Eğitimci Olarak Schopenhauer. Çeviren: C. Atilla, İstanbul, 3.Baskı, Say Yayınları, 2009, s.13

FİDAN, Y. (2011), Yönetimden Yönetişime: Kavramsal Bir Bakış, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 510

Flood, Joseph P., Eric Gardner, Kelvin Yarrell. (2005). "Managing Volunteers: Developing and Implementing an Effective Program", Proceedings of the 2005 Notheastern Recreation Research Symposium, April 10-12, New York, 80-88.

Güder, N., ÖSGD. (2006). STK'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi JİCA-2004 (Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı) raporu

Goyal, N. (2019). Disaster Governance and Community Resilience: The Law and The Role of SDMAs. International journal of disaster risk management (IJDRM) Vol.1, No.2, 61 75.

Gökçe, Oktay, Tüfekçi, M. Kemal, Çetinkaya, Niyazi, Deveci, Güler ve Gündoğdu, Şafak Taşkın (1115 Nisan 2016), Web Tabanlı Coğrafi Bilgi Sistemi Destekli Afet Yönetimi Ve Karar Destek Sistemi Yazılımı: Aydes, 69. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA Kültür ve Kongre Merkezi Ankara.

GÖKÇE O., Tetik Ç., Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları, AFAD Yayınları, Ankara, 2012

G. Ryle, The Concept of Mind, Hutchison, London, 1966, ss.149-52

Gill, Asif Qumer, Phennel, Nathan, Lane, Dean ve Phung, Vinh Loc (2016). IoTenabled emergency information supply chain architecture for elderly people: The Australian con text. Information Systems, 58, 75-86.

Göymen, K. (2000). Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 313.

Hall S.: "Culture is communication, communication is culture." (Hall, 1959: 169).

HORNER; WESTACOTT (2001), Felsefe Aracılığıyla Düşünme, Çev. Ahmet Arslan, Phoneix Yay.

http://dx.doi.org/10.11611/JMER197,http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yead/issue/view/50000161 07 (Erişim Tarihi:16.11.2016).

İB, AFAD Türkiye'nin Afet Risk Haritasını Çıkardı, İçişleri Bakanlığı (İB), 2022, https://www.icisleri.gov.tr/afad-turkiyenin-afet-risk-haritasini-cikardi, Erişim tarih: 02.02.2023

İRAP Kılavuz, (2020), İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) Hazırlama Kılavuzu, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, https: // irap. afad. gov.tr. /upload/Node/42062/files/ IRAP_KILAVUZ _V11+4.pdf

İl Özel İdaresi Kanunu (R.G. 04.03.2005 Tarih ve 25745 Sayı)

J. Dewey, "My Pedagogic Creed", The Scoll Journal, 54, (1897) s.79)

J. Dewey, "Demokrasi ve Eğitim", s.90-95

Jhon DEWEY- Nasıl Düşünürüz-Çev. Halil Kayıkçı, Ayrıntı Basım Yay. Ve Mat. Hiz. San. Tic.A.Ş. 1.Baskı 2022

J.J. Rousseau, Emile, çeviren İ. Yerguz, Say Yayınları, İstanbul, 2005 s.107.

John Locke, The Conduct of Understanding

Kadıoğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, 1-34.

Kadıoğlu, M. (2008) 5. Dünya Su Forumu Türkiye Bölgesel Su Toplantıları. Taşkın Konferansı Bildiri Kitabı. Çevre Orman Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, DSİ XI Bölge Müdürlüğü.Edirne

Kadıoğlu, M., (Risk Yönetimi), "Meteorolojik Afetler ve Risk Yönetimi", Türkiye'nin Afet Yönetimi, Sosyal, Siyasal ve Yönetim Boyutuyla, Editörler: Şengün, H., vd., Palme Yayınevi, Ankara, 2018, s.79-80.

KADIOĞLU, M. Kent Selleri Yönetim ve Kontrol Rehberi. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2019

KB, Onuncu Kalkınma Planı- Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Kalkınmama Bakanlığı, Ankara, 2014

Karancı N., "Afet Zararlarını Azaltmada Psikolojinin Önemi", Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No:2, Ankara, 2006, s.52.

Kararname-1, (2018) 15.07.2018 tarih ve 4 Nolu "Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı.

Kararname-2, (2022), 09.06.2022 tarih ve 103 sayılı "Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı.

Karataş, İbrahim, Işık, Ali Hakan ve Yüksel, Mehmet Erkan (2015), Afet Yönetimi Ve Karar Destek Mekanizması Yazılımı. 79 Mayıs 2015, International Burdur Earthquake ve Environment Symposium (IBEES2015), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur Türkiye, 86-93. Landwehr, Peter M, W

Kranz, Walther (1945). "Eflatun ve Devlet." Felsefe Arkivi, Cilt I, No. 1: ss. 161-164.

Kayasü, S. (2007). Afet Risk Yönetimi: Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler. Afet Yönetiminin Kurumsallaşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. İstanbul.

Landwehr, Peter M, Wei, Wei, Kowalchuck, Michael ve Carley, Kathleen M (2016). Using tweets to support disaster planning, warning and response. Safety science, 90, 3347.

Lassa J. 2010. Institutional vulnerability and governance of disaster risk reduction: macro, meso, and micro scale assessment. PhD diss. FriedrichWilhelmsUniv., Bonn. 216 pp.

L.I. Ünal-S. Özsoy-S. Güngör- B. Tunç "Eğitim Bilimlerinin Ontolojik Temelleri" Eğitim Bilimleri Felsefesine Doğru (ed. L.I. Ünal- S. Özsoy), Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, s.51

LEBLEBİCİ, Ozan, *"Doğal Afetlerde Kriz Yönetimi*", (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bilim Dalı Yönetim Bilimleri Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004.

Leblebici, Ö. (2014), Afetlerde Kamu Yönetiminin Rolü Ve Toplum Temelli Afet Yönetimine Doğru, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 2, 457477.

Lütfullah Cebeci, Kur'an'da Şer Problemi. Akçağ Yayınevi, Ankara, 1985, s. 309.

Maletzke, G. 1996:15). Interkulturelle Kommunikation. Opladen: Westdeutscher Verlag

Metin Özdemir, İslam Düşüncesinde Kötülük Problemi. Furkan Yayınları, İstanbul, 2001, s. 15-17

MİZUTORİ, M. "Doğal" Afetlere Hoşça Kal Deme Zaman (Time To Say Goodbye T Natural" Disasters. UNDRR Blog, 2020, https://www.preventionweb.net/blog/timesay- goodbye-natural-disasters, Erişim tarihi: 01.02.2023

Nakleden, Akar, 2016, s. 187. Doğal afetleri içsel ve dışsal olarak ikiye ayıran: (Moe ve Pathranarakul, 2006: 398). Doğal afetleri etkilerinin büyüklüğüne göre, büyük, orta ve küçük olarak sınıflandıran: (Sapir, Hargitt ve Hoyois, 2004: 22)".

OKAY, N. Afete Dirençli Kentlerde Risk Azaltma. Şehir ve Toplum Dergisi (10): 117-127, 2018

OKAY, N., TEKELİ-YEŞİL S., ÖNAL İnal E. Küresel Hedefler ve Politikalar Bakımından Afet Risk ve Dirençlilik Yönetimi. Disiplinler Arası Bakışla Afet Risk Yönetimi-2, N. Varol- T. Gültekin (Editör), S. 179-219. Nobel Yayınları, 2023, Ankara.

OKAY, N. Afete Dirençli Kentlerde Risk Azaltma. Şehir ve Toplum Dergisi (10): 117-127, 2018

OKAY, N. Afet Risk Yönetiminde Yaklaşımlar. Mimar ve Mühendis Dergisi (109): 54-57, 2019

OKAY, N., TEKELİ-YEŞİL S., ÖNAL İnal E. Küresel Hedefler ve Politikalar Bakımından Afet Risk ve Dirençlilik Yönetimi. Disiplinler Arası Bakışla Afet Risk Yönetimi-2, N. Varol- T. Gültekin (Editör), S. 179-219. Nobel Yayınları, 2023, Ankara.

Özden, Ş., 2024 Yapısal Olmayan Risk Azaltma Plan Taslağı. Ankara (yayınlanmamış).

Özey, R. ve Ünlü, M. (2020), Afetler ve Afet Yönetimi, Ankara: Aktif Yayınevi.

Özmen, B., ve Özden, T. (2013). Türkiye"nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (49).

P. Freire, Ezilenlerin Pedagojisi (çev. D. Hattatoğlu- E. Özbek), 6. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 49

Philip J. Ward1, James Daniell2, Melanie Duncan3, Anna Dunne5, Cédric Hananel5, Stefan Hochrainer-Stigler6, Annegien Tijssen7, Silvia Torresan8,18, Roxana Ciurean4, Joel C. Gill4, Jana Sillmann9, Anaïs Couasnon1, Elco Koks1, Noemi Padrón-Fumero10, Sharon Tatman7, Marianne Tronstad Lund9, Adewole Adesiyun11, Jeroen C. J. H. Aerts1,7, Alexander Alabaster12, Bernard Bulder13, Carlos Campillo Torres14, Andrea Critto8,18, Raúl Hernández-Martín10, Marta Machado15, Jaroslav Mysiak8,18, Rene Orth16, Irene Palomino Antolín14, Eva-Cristina Petrescu17, Kabul: 25 Mart 2022 - Yayım:26 Nisan 2022

P. J. Ward ve diğerleri: Davetli perspektifler: Çoklu (tehlike-)risk değerlendirmesinde afet risk yönetimi yollarına yönelik bir araştırma gündemi Afet risk yönetimi yollarına yönelik bir araştırma gündemi Revize: 24 Mart 2022 - Kabul: 25 Mart 2022 - Yayım: 26 Nisan 2022 - Philip J. Ward1, James Daniell2, Melanie Duncan3, Anna Dunne5, Cédric Hananel5, Stefan Hochrainer-Stigler6, Annegien Tijssen7, Silvia Torresan,, Roxana Ciurean4, Joel C. Gill4, Jana Sillmann9, Anaïs Couasnon1, Elco Koks1, Noemi Padrón-Fumero10, Sharon Tatman7, Marianne Tronstad , Adewole , Jeroen C. J. H. , Alexander , Bernard , Carlos Campillo, Andrea Critto8,18, Raúl Hernández-Martín10, Marta Machado15, Jaroslav Mysiak8,18, Rene Orth16, Irene Palomino Antolín14, Eva-CristinaPetrescu17,Markus , Timothy , Anne F. Van , Hung Vuong , ve Marleen C. de

PLATON (1982), Devlet, Çev: S. Eyüboğlu, M. Cimcoz, İstanbul: Remzi Kitabevi. ÜLKEN, H. Ziya (1981), Aşk Ahlâkı, İstanbul: Ülken Yay. Pratte, Contemporary of Theories Education, s.250

Platon (1995). Devlet. İstanbul: Remzi Kitabevi.

P. Hirst, "Liberal Education and The Nature of Knowledge", Philosophy of Education: Major Themes in Analytical Tradition, vol: 1, Philosophy of Education (ed. by P. Hirst- P. Smith), Routledge, London, 1998, s.256

R.G. 09.01.1997 tarih ve 22872 Sayı. (Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği 19.02.2011 tarih ve 27851 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 31.01.2011 tarih ve 2011/1359 sayılı Yönetmeliğin 9. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği aynı gün yayınlanmıştır.)

R.M. Dias, "Nietzsche and Education", Encylopedia of Philosophy of Education (ed.M.A Peters-P. Ghidaldelli)

R.G. 18.08.2011 tarih ve 28029 Sayı. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2023) ile İlgili Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulunun 9/8/2011 Tarihli ve 2011/1 Sayılı Kararı.

Russel Keat / John Urry. Bilim Olarak Sosyal Teori Çeviren: Nilgün Çelebi İmge Kitabevi Yayınları: 82 1.Baskı: Ocak 1994. Özgün adı: Social Theory as Science

Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlikleri ve Ekiplerinin Kuruluşu, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (http://www.tsk.tr/GenelBilgiler/Dogal Afet Arama KurtarmaTimleri 24.07.2016)

SPHERE, Sphere Projesi- İnsani Yardım Sözleşmesi ve Asgari Standartlar, 2011, Cenevre.https://spherestandards.org/wpcontent/.ploads/2018/06/The_Sphere_Handbook_2011_Turkish.pdf, Erişim tarihi. 03.05.2023

S.J. Ferange – D. Ness, "Jean Jack Rousseau", Encyclopedia of Education and Human Development (eds.by S.J. Farenga- D. Ness), vol. 3, M. E. Sharp Inc, London, 2005,

S.A. Yıldız, "Ahlak Gelişimi", Gelişim Psikolojisi (ed. H. Ergün- A. Yıldız), Nobel Yayınları, Ankara, 2010, s. 216

ŞAHİN, CemalettinSİPAHİOĞLU Şengün, "Doğal Afetler Ve Türkiye", Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2009.

Şahin, ve Sipahioğlu, a.g.e., s.13; Akar S., "Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı:21, Y. 2013: 185-206, s.187, DOI:

Şahin, Y. (Kentleşme), "Kentleşme Politikası", Ekin Yayınevi, 2017, s.259

Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türki. Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005, (1317 Hicri), s. 1190

ŞENGÜN, Hayriye, "Afet Yönetiminin Kurumsal Yapısı ve Afet Hukuku", Türkiye'nin Afet Yönetimi: Sosyal, Siyasal ve Yönetim Boyutuyla, Ed. Şengün, H. vd., Palme Yayınevi, Ankara, 2018, s.135.Türkiye'nin Afet Yönetimi: Sosyal, Siyasal ve Yönetim Boyutuyla, Ed. Şengün, H. vd., Palme Yayınevi, Ankara, 2018, ss.133-160.

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, 2016 Yılı Doğa Kaynaklı Afetler Yıllığı "Dünya ve Türkiye" / TMMOB- Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları, 2017.v

TBMM, Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2021

TBMM, Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 2021

Taş, Ş. ve Erdal, M. "Afet Yönetiminde Sürdürülebilirlik" (Sustaınabılıty In Dısaster Management), ISBS, 28-30 Mayıs 2015, 2nd Internatıonal Sustaınable Buıldıngs Symposıum, Ankara, s.1075.

TURAN, Menaf - GİYİK, C., "Van Depremi Örneğinde Afet Sonrası Yeniden Yerleştirme ve İskan Uygulamaları", Türkiye'nin Afet Yönetimi, Sosyal, Siyasal ve Yönetim Boyutuyla, Ed Şengün, H., vd., Palme Yayınevi, Ankara, 2018.

TDK (Türk Dil Kurumu Sözlüğü), 2023

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onikinci Kalkınma Planı,2024- 2028, Afet Yönetimi, ÖİK raporu, sayfa 62.

T.C. Anayasası

T.R. Flynn, Extistentialism; A Very Short Introduction, Oxford Unuversity Perss, Oxford 2006, s.42

TIERNEY, K. (2012), Disaster Governance: Social, Political, and Economic Dimensions, Annual Review of Environment and Resources. 37. 341363. 10.1146/annurevenviron 020911095618.

UNDP. (1997). Governance for Sustainable Development, Policy Documents. New York.: United Nations Development Programme.

6306 Sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

Ülken1965:6 – "*Değerler, Kültür ve Sanat" İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlük Konferansları Serisi, İstanbul*

Varol, N., & Gültekin, T. (2016). Afet antropolojisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,

15(59). Yorulmaz, D. S., & Karadeniz, H. (2021). Afetlerin Mental Sağlığa Etkileri.

VAROL, N. (2016), Afet Antropolojisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(59), 14311436

Voght, J. (2001) Osmanlı İmparatorluğunda Doğal Afetler (Editör: Elizabeth Zacharıadou) Tarih Vakfı Yurt Yayınları 117. İstanbul

Yönetmelik 2, (2012), 15.12.2012 Tarihli 6306 Sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Yönerge, (2018), Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformunu Yönergesi, İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Qi, Honghai ve Altinakar, Mustafa Siddik (2011). A GISbased decision support system for integrated flood management under uncertainty with two dimensional numerical simulations. Environmental Modelling ve Software, 26 (6), 817821.

www.afad.gov.tr (2019), Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (Aydes), https://www.afad.gov.tr/afetyonetimvekarardesteksistemiprojesiaydes21, Erişim Tarihi: 25.01.2023.

www.afad.gov.tr

www.dask.gov.tr

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu' na (R.G. 23.07.2004 Tarih ve 25531 Sayı.)

7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun

97/ 7750 sayılı "Tabii Afet Nedeniyle Hayatını Kaybeden, Sakat Kalan, Fiilen Oturdukları Konutları ve Kullandıkları İşyerleri Hasar Görenlere Dair Bakanlar Kurulu Kararı.

6305 sayılı Afet Sigortaları Kanununu

4123 sayılı "Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu

5393 sayılı Belediye Kanunu

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun

6 Şubat Depremlerinin Anatomisi Araştırma Projesi, Dr. Ş. ÖZDEN, AFAD, AREM, TİAV Ortak Yayın,1. basım, Tam Pozitif Matbaa, ANKARA 2025

211 sayılı "TSK İç Hizmet Kununu

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu R.G. 18.06.1949 Tarih ve 7236 Sayı.

Türkiye'de Asgari Ücretin İl Bazlı Gelir Dengesizlikleri Üzerindeki Etkisi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TUĞAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-53-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

Kaynakça

- Acemoğlu, D. ve Molina., C. (2022). Comment on “converging to convergence”. Eichenbaum, M., Hurst, E. ve Ramey, V. (der.), *NBER Macroeconomics Annual 2022*(1.baskı, C.36, s. 425–442) içinde. University of Chicago Press.
- Aldan, A. (2005). Convergence across provinces of Turkey: a spatial analysis. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ, Ekonomi Bölümü]
- Altınbaş, S., Doğruel, F. ve Güneş, M. (2002). Türkiye’de bölgesel yakınsama: kalkınmada öncelikli iller politikası başarılı mı?. VI. ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi. Ankara.
- Alvaredo, F., Atkinson, A. B., Piketty, T. ve Saez., E. (2024). World inequality database [veri seti]. Erişim: https://wid.world web adresinden 6 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- Ankara Sanayi Odası (2005). *İşsizlik ve bölgesel gelir dağılımı eşitsizliğiyle mücadele için “yerel asgari ücret” uygulaması*. Ankara Sanayi Odası.
- Baddeley, M., McNay, K. ve Cassen, R. (2006). Divergence in India: income differentials at the state level, 1970–97. *The Journal of Development Studies,* 42 (6), 1000–1022.
- Barro, R. J. ve Sala-i-Martin, X. (1992) Convergence. Journal of Political Economy, 100 (2), 223–251.
- Barro, R. J. ve Sala-i-Martin, X. (2004). Economic growth (2. baskı). The MIT Press.
- Bayraktar, Y. ve Özyılmaz, A. (2019). Türkiye’de iç göç ve ekonomik büyüme. *İş ve Hayat,* 5, 100–111.

- Berber, M., Yamak, R. ve Artan, S. (2000). Türkiye'de yakınlaşma hipotezinin bölgeler bazında geçerliliği üzerine ampirik bir çalışma 1975-1997. *9. Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlama Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E. ve Zucman. G. (2022). World inequality report 2022. World Inequality Lab.
- Coulombe, S. ve Lee, F. C. (1995). Convergence across Canadian provinces, 1961 to 1991. *The Canadian Journal of Economics,* 28 (4a),886–898.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2025). *Yıllar itibarıyla günlük ve aylık asgari ücretler* [veri seti]. Çalışma Genel Müdürlüğü. Erişim: https://www.csgb.gov.tr/ web adresinden 28 Temmuz 2025 tarihinde erişilmiştir.
- Çelik, A., Beyazbulut, D. ve Kandaz, Z. (2023). *Asgari ücret araştırması (2024)*. İstanbul: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi.
- Dobson, S. ve Ramlogan, C. (2002). Convergence and divergence in Latin America, 1970-1998. *Applied Economics* 34 (4), 465–470.
- Doğruel, F. ve A.S. Doğruel. 2003. Türkiye'de bölgesel gelir farklılıkları ve büyüme. A. H. Köse, F. Şenses ve E. Yeldan (der.), *İktisat Üzerine Yazılar I: Küresel Düzen, Birikim, Devlet ve Sınıflar-Korkut Boratav'a Armağan (1. Baskı,* ss. 287-318*)* içinde. İletişim Yayınları.
- Erlat, H. (2012). Türkiye'de bölgesel yakınsama sorununa zaman dizisi yaklaşımı. Tartışma Metni 2012/64, Türkiye Ekonomi Kurumu.
- Filiztekin, A. (2009). Türkiye'de bölgesel farklar. Göymen, K. (der.), *Yerel kalkınmanın yönetişimi* içinde. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.

- Filiztekin, A. (2018). Convergence across industries and provinces in Turkey. *Ekonomi-tek,* 7 (3):1–32.
- Gezici, F. ve Hewings, G. J. D. (2004). Regional convergence and the economic performance of peripheral areas in Turkey. *Review of Urban & Regional Development Studies,* 16 (2):113–132.
- Feenstra, R. C., Inklaar, R. ve Timmer, M. P. (2015). The next generation of the Penn World Table. American Economic Review, 105 (10),3150–82.
- ILOSTAT (2025). *Prices, costs and currency conversions* (prices) [veri seti]. International Labor Organization. Erişim: https://ilostat.ilo.org/topics/wages/ web adresinden 2 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- IMF (2025). *International financial statistics* [veri seti]. Erişim: https://legacydata.imf.org/ web adresinden 29 Temmuz 2025 tarihinde erişilmiştir.
- İTO. 2025. *İto - geçinme endeksi (ücretliler) (1968=100)* [veri seti]. Erişim: https://evds2.tcmb.gov.tr web adresinden 1 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- Kangasharju, A. (1998). Beta convergence in finland: regional differences in speed of convergence. *Applied Economics,* 30 (5):679–687.
- Karaca, O. (2004). Türkiye'de bölgeler arası gelir farklılıkları: yakınsama var mı?. Tartışma Metni 2004/7, Türkiye Ekonomi Kurumu.
- Karaca, O. (2018). Türkiye'de bölgesel yakınsamanın 50 yılı: yeni veri seti ve 1960-2010 dönemi analizi. *Sosyoekonomi,* 26 (35), 207–228.
- Kırdar, M. G. ve Saraçoğlu, D. Ş. (2006). İç göç, bölgesel yakınsama sorunu ve ekonomik büyüme: Türkiye örneği. Bilin

Neyaptı (der), *Ekonomik Büyümenin Dinamikleri ve İstihdam: Kaynaklar ve Etkiler (s.* 111–132*)* içinde. Türkiye Ekonomi Kurumu.

- Kırdar, M. G. ve Saraçoğlu, D. Ş. (2008). Migration and regional convergence: an empirical investigation for Turkey. *Papers in Regional Science,* 87 (4), 545–566.
- Kim, J. (2005). Convergence hypothesis of regional income in korea. *Applied Economics Letters* 12 (7), 431–435.
- Kocaman, T. (2008). *Türkiye'de iç göçler ve göç edenlerin nitelikleri (1965-2000)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Kremer, M., Willis, J. ve You, Y. (2022). Converging to convergence. M. Eichenbaum, Hurst, E. ve Ramey, V. (der.), *NBER Macroeconomics Annual 2022 (1. baskı, c. 36,* s. 337–412*)* içinde. University of Chicago Press.
- Lopez-Rodriguez, J. (2008). Regional convergence in the European Union: results from a panel data model. *Economics Bulletin,* 18 (2), 1–7.
- Munteanu, A. (2015). Regional convergence in Romania: from theory to empirics. *Procedia Economics and Finance.* 32, 160–165.
- Sakikawa, K. (2012). Regional convergence in Mexico, 1970–2005: a panel data approach. *Growth and Change,* 43 (2), 252–272.
- Siriopoulos, C. ve Asteriou, D. (1998). Testing for convergence across the Greek regions. *Regional Studies,* 32 (6), 537–546.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics,* 70 (1):65–94.
- Öz, S. (2017). Is there an income convergence across provinces of Turkey?. Koç Üniversitesi–TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Tebliği 1711, Koç Üniversitesi–TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu.

- World Bank (2025). *World development indicators* [veri seti]. Erişim: https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators web adresinden 7 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025a). *Gelire göre sıralı %20'lik gruplarda tüketim harcamasının türlerine göre dağılımı, Türkiye, 2002-2024* [veri seti]. Erişim: https://data.tuik.gov.tr web adresinden 31 Temmuz 2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025b). *Tüketici fiyat endeksi (2003=100) ana grup ve alt ana gruplara göre endeks rakamları, 2005-2025* [veri seti]. Erişim: https://data.tuik.gov.tr web adresinden 25 Temmuz 2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025c). İl bazında gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (a10) göre, cari fiyatlarla, 2004-2023 [veri seti]. Erişim: https://data.tuik.gov.tr web adresinden 7 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025d). *İl bazında gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (a10) göre, zincirlenmiş hacim, endeks ve değişim oranları, 2004-2023* [veri seti]." Erişim: https://data.tuik.gov.tr web adresinden 7 Ağustos 2025 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2025e). *İl bazında kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla, 2004-2023* [veri seti]. Erişim: https://data.tuik.gov.tr web adresinden 25 Temmuz 2025 tarihinde erişilmiştir.
- Yamak, R. ve Yamak, N. (1999). Türkiye'de gelir dağılımı ve iç göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi* 1 (1):16–28.

Türkiye'de Ekonomi-Yönetim-Siyaset Üzerine VI

Editörler

Prof. Dr. Ahmet OĞUZ

Prof.Dr. Seyfettin ÜNAL

Doç.Dr. Metin BAŞ

Aralık - 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-52-7

Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Sağlık Sisteminin Performansı: Ekinsizlik ve Kaynak Kullanımı 2

İKİNCİ BÖLÜM

Üniversite Öğrencileri Arasında Dijital Eşitsizliğin Çok Boyutlu Yapısı: Anket Bulgularına Dayalı Bir Değerlendirme.....41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİST 30 Endeks Volatilite Öngörüsü: GARCH-LSTM Model Öngörü Performansı Karşılaştırması..... 68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DX-PEFINDO Prime Bank Endeksinde Sermaye Yeterliliği ve Kârlılık Performansının İncelenmesi 91

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sermaye Akımlarını Etkileyen Yerel ve Küresel Faktörler 113

ALTINCI BÖLÜM

Zombi Şirketlerin Finansal Oranlarla Tespiti ve Makroekonomik Etkileri 130

YEDİNCİ BÖLÜM

Özel Hastanelerde Hekimlik Hizmet Alımına Yönelik Bir Araştırma 161

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Uygulamaları.....199

DOKUZUNCU BÖLÜM

İç denetimde Çevik Yaklaşım ve Paradigma Değişikliği 225

ONUNCU BÖLÜM

İç Denetim ve Siber Güvenlik: Finansal Tablolarda Siber Saldırıların Tespiti ve Raporlama Sorunları 246

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Maddi Duran Varlık Açıklamalarının UFRS'ye Uyum Düzeyi: BIST İmalat Sektörü Araştırması 290

ONİKİNCİ BÖLÜM

Emniyet Liderliği: Dönüşümcü Liderlik Perspektifinden Havacılık Sektörüne Yansımaları 316

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çevresel Güvenlik Kapsamında Deniz Kazaları ve Türkiye'ye Etkileri.....334

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ombudsman ile İlgili Kavramların Türkçeleştirilmesi Sorunu 369

Kaynakça

Abel-Smith, B. (1986). Financing health care: An international perspective. *Social Security Bulletin*, 49(5), 17–23.

Acar, E. (2017). Neoliberalizm ve sosyal refah devleti ekseninde üçüncü yol yaklaşımı. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 248-263.

Acar, E. (2025). Küresel düzeyde kamu sağlık hizmetlerinin dönüşümünde dünya bankasının rolü. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 67, 38-48

Afonso, A., & St. Aubyn, M. (2005). Non-parametric approaches to education and health efficiency in OECD countries. *Journal of Applied Economics*, 8(2), 227–246.

Ahmed, S., Hasan, M. Z., MacLennan, M., Dorin, F., Ahmed, M. W., Hasan, M. M., ... & Khan, J. A. M. (2019). Measuring the efficiency of health systems in Asia: A data envelopment analysis. *BMJ Open*, 9(3), e022155.

Akdur, R. (2006). *Sağlık politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Asandului, L., & Fătuşescu, P. (2012). The efficiency of healthcare systems in Europe: A data envelopment analysis approach. *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University-Economics*, 59(2), 261–272.

Asandului, L., Roman, M., & Fatulescu, P. (2014). The efficiency of healthcare systems in Europe: A data envelopment analysis approach. *Procedia Economics and Finance*, 10, 261–268.

Aydın, Ü., & Kök, R. (2013). Türk bankacılık sektöründe organizasyonel etkinlik ve etkinsizliğin kaynakları. Verimlilik Dergisi(2), 7-38.

Banker, R. D., Charnes, A., & Cooper, W. W. (1984). Some models for estimating technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. *Management Science*, 30(9), 1078–1092.

Beckfield, J. (2013). The end of equality in Europe? In I. Therborn & L. Magnusson (Eds.), *The handbook of European societies* (pp. 45–68). Springer.

Belek, İ. (2009). *Sağlık politikaları*. İstanbul: Yazın Yayıncılık.

Böhm, K. (2013). *Typologies of health care systems: A critical review*. Motu Working Paper.

Carrin, G. (2003). Community-based health insurance schemes in developing countries: Facts, problems and perspectives. *Discussion Paper* No. 1. Geneva: WHO.

Carrin, G., James, C., & Evans, D. (2005). Achieving universal health coverage: Developing the health financing system. *Technical Brief for Policy-Makers*, No. 1. Geneva: WHO.

Castaldo, A., Antonelli, M. A., De Bonis, V., & Marini, G. (2020). Determinants of health sector efficiency: Evidence from a two-step analysis on 30 OECD countries. *Economics Bulletin*, 40(2), 1651–1666.

Charnes, A., Cooper, W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research*, 2(6), 429–444.

Coutinho, S. M., Santos, S. P., & Duarte, A. A. (2021). Efficiency assessment of health systems of 36

countries using DEA: A comparative analysis. *International Journal of Healthcare Management*, 14(3), 1022–1031.

Çelik, Y. (2013). *Sağlık ekonomisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Daştan, İ., & Çetinkaya, V. (2015). OECD ülkeleri ve Türkiye'nin sağlık sistemleri, sağlık harcamaları ve sağlık göstergeleri karşılaştırması. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(1), 104–134.

Dhaoui, I. (2019). Health system efficiency in MENA region: A two-stage DEA approach. *International Journal of Healthcare Management*, 12(4), 279–290.

Egeli, H. (2007). *Sağlık ekonomisi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Elling, R. H. (1994). Theory and method for the cross-national study of health systems. *International Journal of Health Services*, 24(2), 285–309.

Ertürk Atabey, S. (2012). *Sağlık sistemleri ve sağlık politikası*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Fataya Helwa, L. A., & Rima, H. (2024). Measuring technical efficiency of healthcare systems in OIC countries using data envelopment analysis. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 10(1), 45–67.

Field, M. G. (1989). *Success and crisis in national health systems: A comparative approach*. London: Routledge.

Freeman, R., & Frisina, L. (2010). Health care systems and the problem of classification. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 12(1–2), 163–178.

Gavurova, B., Kocisova, K., & Sopko, J. (2021). Health system efficiency in OECD countries: Dynamic network DEA approach. *Health Economics Review*, 11(1), 1–17.

Gülel, F. E. (2013). Avrupa Birliği ülkeleri arasında internet kullanım etkinliği: Simar ve Wilson yaklaşımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 65–72.

Gümüş, E., Eliaçık, K., & Özkan, E. (2010). Türkiye'de sağlık hizmetlerinin finansmanı ve sağlık harcamalarının analizi. *Maliye Dergisi*, 159, 188–217.

Hadad, S., Hadad, Y., & Simon-Tuval, T. (2013). Determinants of healthcare system's efficiency in OECD countries. *The European Journal of Health Economics*, 14(2), 253–265.

Immergut, E. M. (1992). *Health politics: Interests and institutions in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

İstanbulluoğlu, H., Güleç, M., & Oğur, S. (2010). Sağlık finansman modelleri. *Sayıştay Dergisi*, 78, 87–110.

Jack, W. (2002). Health insurance reform in four Latin American countries: Theory and practice. In R. Mwabu, M. Ainsworth, & A. Nyamete (Eds.), *Health markets in developing countries* (pp. 70–92). Washington, DC: World Bank.

Kordić, L., & Višić, J. (2023). Efficiency of long-term care systems in OECD countries: Malmquist productivity index and DEA approach. *Croatian Review of Economic, Business and Social Statistics*, 9(1), 1–15.

Kulesher, R. R., & Forrestal, E. E. (2014). International models of health systems financing. *Journal of Hospital Administration*, 3(4), 127–139.

Lameire, N., Joffe, P., & Wiedemann, M. (1999). Healthcare systems—An international review: An overview. *Nephrology Dialysis Transplantation*, 14(Suppl 6), 3–9.

Lim, H., & Kim, J. (2022). Relative (in)efficiency and its opportunity cost of the U.S healthcare spending: A data envelopment analysis approach. *Economics Bulletin*, 42(2), 990–1001.

Mitrović, Z., Mačkić, V., & Radenković-Jocić, D. (2016). Health care efficiency assessment of European countries using frontier analysis. *Acta Oeconomica*, 66(4), 625–644.

Moran, V., Jacobs, R., & Goddard, M. (2013). Measuring efficiency of mental health care systems in OECD countries: DEA and clustering analysis. *Health Care Management Science*, 16(2), 93–105.

Neamtu, A. (2019). Assessing the efficiency of health systems in OECD countries: A comparative analysis using SFA and DEA. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 22(3), 138–154.

Normand, C., & Thomas, S. (2008). Financing health care in Europe: The policy context. In E. Mossialos & A. Dixon (Eds.), *Funding health care: Options for Europe* (pp. 149–172). Maidenhead: Open University Press.

Odier, L. (2010). The Beveridge Report and its implementation: A revolutionary project? *Revue française de civilisation britannique*, 15(4), 271–287.

Phelps, C. E. (2003). *Health economics* (3rd ed.). Boston: Addison Wesley.

Popescu, C., Asandului, L., & Fătușescu, P. (2014). The efficiency of the health systems in EU countries: A DEA analysis. *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, 47, 123–145.

Roemer, M. I. (1991). *National health systems of the world: Volume 1: The countries*. New York: Oxford University Press.

Roemer, M. I. (1993). *National health systems of the world: Volume 2: The issues*. New York: Oxford University Press.

Sargutan, A. E. (2004). *Sağlık hizmetlerinin sunumunda yeni açılımlar ve Türkiye açısından değerlendirilmesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Sargutan, A. E. (2005). Sağlık reformları: Tarihsel bakış ve dünya örnekleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(3), 409–446.

Seddighi, H., Nosrati Nejad, F., & Basakha, M. (2020). Health systems efficiency in eastern mediterranean countries: A data envelopment analysis. *Cost Effectiveness and Resource Allocation*, 18(1), 22.

Sehkri, N., & Savedoff, W. (2006). Private health insurance: Implications for developing countries. *Bulletin of the World Health Organization*, 84(4), 305–312.

Simar, L., & Wilson, P. W. (1998). Sensitivity analysis of efficiency scores: How to bootstrap in nonparametric frontier models. *Management Science*, 44(1), 49–61.

Simar, L., & Wilson, P. W. (2000). Statistical inference in nonparametric frontier models: The state of the art. *Journal of Productivity Analysis*, 13, 49–78.

Simar, L., & Wilson, P. W. (2007). Estimation and inference in two-stage, semi-parametric models of production processes. *Journal of Econometrics*, 136(1), 31–64.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2023). *İstatistik yıllığı 2021*. Ankara: SGK Yayınları.

Stevens, R. (2010). Comparisons in health care: Britain, the United States and Sweden. *Journal of Health Politics, Policy and Law*, 35(5), 805–814.

Sur, H. (2021). Amerika Birleşik Devletleri sağlık sistemi. In D. Tengilimoğlu & Z. Öktürk (Eds.), *Karşılaştırmalı sağlık sistemleri* (ss. 104–128). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Şahin, İ., & Yıldız, İ. H. (2021). *Sağlık sistemleri ve yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Şantaş, F., & Çıraklı, Ü. (2019). *Sağlık sistemlerinin performans değerlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tengilimoğlu, D., Sur, H., & Zekioğlu, A. (2021). *Sağlık sistemleri ve yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Terris, M. (1980). Determinants of health: A progressive political platform. *Journal of Public Health Policy*, 1(1), 5–17.

Tiryaki, Ö., & Tatar, M. (2000). Sosyal sağlık sigortası sistemleri ve Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 55(2), 121–152.

Tiryaki, Ö., & Tatar, M. (2002). Sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu tasarısı'nın sosyal sağlık sigortası kavramı çerçevesinde incelenmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(1), 125–148.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2003). *Sağlıkta Dönüşüm Programı*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Van de Ven, W. P. M. M. (1990). From regulated cartel to regulated competition in the Dutch health care system. *European Economic Review*, 34(2–3), 632–645.

Varabyova, Y., & Schreyögg, J. (2013). International comparisons of the technical efficiency of the hospital sector: Panel data analysis of OECD countries using parametric and non-parametric approaches. *Health Policy*, 112(1–2), 70–79.

Wang, H. (2017). Healthcare management efficiency. In E. Shekelle (Ed.), *Encyclopedia of health economics* (pp. 801–806). Amsterdam: Elsevier.

World Health Organization. (2000). *The World Health Report 2000: Health systems: Improving performance*. Geneva: WHO.

World Health Organization. (2007). *Everybody's business: Strengthening health systems to improve health outcomes*. Geneva: WHO.

Zekioğlu, A., & Tengilimoğlu, D. (2021). Türkiye sağlık sistemi. In D. Tengilimoğlu & Z. Öktürk (Eds.), *Karşılaştırmalı sağlık sistemleri* (ss. 557–566). Ankara: Nobel Yayıncılık.

KAYNAKÇA

Adler, P. S. (2006). Technological Determinism. In Clegg, S., ve Bailey, J. R. (eds.) The International Encyclopedia of Organization Studies. Sage.

Bucy, E. P. (2000). 'Social Access to the Internet', Press/Politics, 5, 50 – 61.

Campos-Castillo, C. (2015). 'Revisiting the First Level Digital Divide in the United States: Gender and Race/Ethnicity Patterns, 2007 – 2012', Social Science Computer Review, 33(4), 423 – 439.

Dafoe, A. (2015). 'On Technological Determinism: A Typology, Scope, Conditions, and a Mechanism', Science, Technology, and Human Values, 40(6): 1047 – 1076.

DiMaggio, P. ve Garip, F. (2012). 'Network Effects and Social Inequality', Annual Review of Sociology, 38: 93 – 118.

Hargittai, E. (2002). Second – Level Digital Divide: Differences in People's Online Skills. First Monday, 7(4). Retrieved September 9, 2007.

Helsper, E. J. (2012). 'A Corresponding Fields Model for the Links between Social and Digital Exclusion', Communication Theory, 22, 403 – 426.

Hoffman, D. L. Ve Novak, T. P. (1998). 'Bridging the Racial Divide on the Internet', Science, 280, 390 – 396.

Mcluhan, M. (1964). Understanding Media: The Extensions of Man. New York: McGraw Hill.

Norris, P. (2001). A Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and the Internet in Democratic Societies. Cambridge University Press.

Ogburn, W. F. (1946). 'Sociology and the Atom', American Journal of Sociology, 51(4): 267 – 275.

Smith, M. R. ve Marx, L. (1994). Does Technology Drive History?: The Dilemma of Technological Determinism. The MIT Press.

Strover, S. (1999). Rural Internet Connectivity. Columbia, MO: Rural Policy Research Institute.

Van Deursen, A. J., Helsper, E. J., ve Eynon, R. (2016). 'Development and Validation of the Internet Skills Scale (ISS)', Information, Communication and Society, 19(6), 804 – 823.

Van Dijk, J. A. G. M. (2005). The Deepening Divide: Inequality in the Information Society. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Wei, K.K., Teo, H. H., Chan, H. C. ve Tan, B. C. (2011). 'Conceptualising and Testing a Social Cognitive Model of the Digital Divide', Information Systems Research, 22(1), 170 – 187.

Wyatt, S. (2008). Technological Determinism is Dead; Long Live Technological Determinism. Içinde The Handbook of Science and Technology Studies (Eds. Hackett, E. J., Amsterdamska, O., Lynch, M., Wajcman, J.). The MIT Press. 3. Baskı.

KAYNAKÇA

Ağaslan, E. (2025). BIST100 Endeksi İçin Öngörü: Arima, Garch, Svr ve Lightgbm Modellerinin Ekonometrik Karşilaştirmasi. Aizanoi Academia, 3(2), 74-92.

Albayrak, E., & Saran, N. (2023). Istatistiksel ve derin öğrenme modellerini kullanarak hisse senedi fiyat tahmini. Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisliği Dergisi, 16(2), 161-169.

Aydın, Y., Varol, G., Gökdeniz, E. E., & Manus, H. (2024). Hisse Senedi Fiyatlarının LSTM ve ARIMA Modelleri Kullanılarak Tahmin Edilmesi. Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 36(2), 903-911.

Baykut, E., & Kula, V. (2018). Borsa İstanbul pay endekslerinin volatilite yapısı: BİST-50 örneği (2007-2016 yılları). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(1), 279-303.

Bektaş, S. (2022). Katılım-30 Endeksinde Finansal Volatilite Tahminleyici Model Belirlenmesi. Verimlilik Dergisi, (1), 132-145.

Bollerslev, T. (1986). Generalized autoregressive conditional heteroskedasticity. *Journal of Econometrics, 31*(3), 307–327.

Canıtez, M. A., & Savaş, S. (2022). Kripto para piyasa değeri tahmini için özellik tabanlı LSTM ve ARIMA karşılaştırması. In 3rd International Conference on Applied Engineering and Natural Sciences (pp. 1311-1317).

Çetin, D. T., & Metlek, S. (2021). Türkiye'deki İslami hisse senedi endeksinin, endeks tabanlı

öznitelikler kullanılarak derin öğrenme yöntemi ile tahmini. Acta Infologica, 5(2), 287-298.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association, 74*(366), 427–431.

Diebold, F. X., & Mariano, R. S. (1995). Comparing predictive accuracy. *Journal of Business & Economic Statistics, 13*(3), 253–263.

Engle, R. F. (1982). Autoregressive conditional heteroscedasticity with estimates of the variance of United Kingdom inflation. *Econometrica, 50*(4), 987–1007.

Gupta, S., Nachappa, S., and Paramanandham, N. (2025). Stock market time series forecasting using comparative machine learning algorithms. Procedia Computer Science, 252, 893–904.

Graves, A. (2013). Generating sequences with recurrent neural networks. arXiv:1308.0850. https://arxiv.org/abs/1308.0850

Hochreiter, S., & Schmidhuber, J. (1997). Long short-term memory. *Neural Computation, 9*(8), 1735–1780.

Işıklar, Z. E. (2016). İmkb Ulusal 100 Endeksi Getiri Volatilitesinin Analizi Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (12), 245-260.

Karevan, Z., & Suykens, J. A. K. (2020). Transductive LSTM for time-series prediction: An application to weather forecasting. *Neural Networks, 125*, 1–9.

MacKinnon, J. G. (1996). Numerical distribution functions for unit root and cointegration tests. *Journal of Applied Econometrics, 11*(6), 601–618.

Ozbey, F., & Paksoy, S. (2020). GARCH Ailesi Modelleri ve ANN Entegrasyonu ile BİST 100 Endeks Getirisinin Volatilite Tahmini 1. Business and Economics Research Journal, 11(2), 385-396.

Öndeş, T., & Levet, M. (2024). Koşullu değişen varyans modelleri ile volatilite yapısı analizi: Katılım 30 ve Katılım 50 Endeksleri üzerine bir uygulama. Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, 11(1), 66-84.

Sönmez, L., & Arslan, M. C. (2024). LSTM Modeli İle Volatilite Temelli Borsa Tahmini. Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi, 6(2), 48-61.

Topaloğlu, E. E. (2020). Borsa İstanbul pay endekslerinin volatilite yapısı ve volatilite yayılımı: GARCH ve MGARCH modelleri ile BİST Sınai ve Mali Endeksleri örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (63), 17-38.

Uçar, İ. H., & Erkan, A. L. S. U. (2023). Borsa İstanbul Ve Seçilmiş Ülke Borsaları Arasındaki Volatilite Yayılımı. Ssd Journal, 8(39), 240-263.

Yıldız, B. (2016). Oynaklık tahmininde simetrik ve asimetrik GARCH modellerinin kullanılması: Seçilmiş BIST alt sektör endeksleri üzerine bir uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (72), 83-106.

KAYNAKÇA

Bank BCA (2023). PT Bank Central Asia Tbk. Annual Report 2023. https://www.bca.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank BJB (2023). PT Bank Pembangunan Daerah Jawa Barat dan Banten, Tbk. Annual Report 2023. https: //www.bankbjb.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank BNI (2023). PT Bank Negara Indonesia (Persero) Tbk. Annual Report 2023. https: //www.bni.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank BRI (2023). PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk. Annual Report 2023. https://www.ir-bri.com. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank BTN (2023). PT Bank Tabungan Negara (Persero) Tbk. Annual Report 2023. https: //www.btn.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank CIMB Niaga (2023). PT Bank Niaga Tbk. Annual Report 2023. https: //investor.cimbniaga.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank Danamon (2023). PT Bank Danamon Indonesia Tbk. Annual Report 2023. https: //www.danamon.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank Indonesia (2023). https://www.bi.go.id/en/publikasi/laporan/Pages/TKM-November-2023.aspx?utm_source=chatgpt.com

Bank Mandiri (2023). PT Bank Mandiri (Persero) Tbk. Annual Report 2023. https: //www.bankmandiri.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank Panin (2023). PT Bank Panin Tbk. Annual Report 2023. https: //www.panin.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

Bank Syariah Indonesia (2023). PT Bank Syariah Indonesia Tbk. Annual Report 2023. https: //www.bankbsi.co.id. Erişim Tarihi: 15.11.2025.

BPS-Statistics Indonesia, (2025). Number of Banks and Bank Offices. Retrieved from . https://www.bps.go.id/en/statistics-table/2/OTM3IzI =/number-of-banks-and-bank-offices.html. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

Britannica (2025). https://www.britannica.com/topic/Dutch-East-India-Company. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

CFI (2025). https://corporatefinanceinstitute.com/resources/equities/jakarta-stock-exchange-jsx/. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

IDX (2024). Overview and history of IDX. Indonesia Stock Exchange. https://www.idx.id/en/about-idx/overview-and-history-of-idx/. Erişim tarihi: 10.01.2024.

IDX (2025a). Market data. https://www.idx.co.id/en/market-data/statistical-reports/digital-statistic/monthly/equity-trading-by-industry/trading-summary-by-industry-classification? filter=eyJ5ZWFyIjoiMjAyNSIsIm1vbnRoIjoiMTEiLCJxdWFydGVyIjowLCJ0eXBlIjoibW9udGhseSJ9. Erişim tarihi: 03.12.2025.

IDX (2025b). Stock index. https://www.idx.co.id/en/products/index. Erişim tarihi: 03.12.2025.

IDX (2025c). Financial Statements & Annual Report. https://www.idx.co.id/en/listed-companies/financial-statements-and-annual-report/. Erişim tarihi: 03.12.2025.

ITB Digital Library. (2019). Introduction to Indonesia Stock Exchange (IDX). Institut Teknologi Bandung Digital Repository. https://digilib.itb.ac.id/assets/files/2023/ MjAxOSBUUyBQUCBKQU5ORVMgU0FNVUFFTCBBLkwuIFRPQklORyAtIEJBQiAxLnBkZg.pdf.

Otoritas Jasa Keuangan (OJK) (2025). Bank Indonesia Regulation No. 10/15/PBI/2008 – Minimum Capital Adequacy Requirement. https://ojk.go.id/en/regulasi/Documents/ Pages/Bank-Indonesia-Regulation-Number-10.15.PBI.2008/pbi101508_eng_139237 2765.pdf?utm_source=chatgpt.com. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

Oxford Business Group. (2018). All up from here: The large and active bourse still has room to grow. https://oxfordbusinessgroup.com/reports/indonesia/2018-report/economy/all-up-from-here-the-large-and-active-bourse-still-has-room-to-grow

PwC Indonesia, (2023). PwC Indonesia Economic Update: Brace for Impact? First Quarter 2023. Jakarta: PwC Indonesia.

Rasyidin, M., Rizkina, A., Saleh, M., & Muttaqim, H. (2023). Reaksi Pasar Keuangan Terhadap Nilai Tukar

Dan Minyak Dunia. *Tin: Terapan Informatika Nusantara, 4*(5), 300-305.

Sectors Financial Data Platform, (2025). https://sectors.app/indonesia/banks?. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

World History Encyclopedia (2023). https://www.worldhistory.org/DutchEastIndiaCompany/ %23%3A~%3Atext/. Erişim Tarihi: 03.12.2025.

KAYNAKÇA

Baek, I.M. (2006). Portfolio investment flows to Asia and Latin America: Pull, push or market sentiment? Journal of Asian Economics, 17, 363-373.

Bohn, H. & Tesar, L.L. (1996). US equity investment in foreign markets: Portfolio rebalancing or return chasing? American Economic Review, 86, 77–81.

Brennan, M. & Cao, H. (1997). International portfolio investment flows. Journal of Finance, 52, 1851-1880.

Chuhan, P., Classens, S., & Mamingi, N. (1993). Equity and bond flows to Latin America and Asia: The role of external and domestic Factors, World Bank PRE Working Paper 1160.

Chuhan, P., Claessens, S., & Mamingi, N. (1998). Equity and bond flows to Latin America and Asia: The role of global and country factors. Journal of Development Economics, 55, 439–463.

Fernandez-Arias, E. (1994). The new wave of private capital inflows: push or pull? World Bank Working Paper Series 1312.

Hoggarth, G. & Sterne, G. (1997). Capital flows: Causes, consequences and policy responses. London: Centre for Central Banking Studies No:14, Bank of England.

İnandım, Ş. (2005). Kisa vadeli sermaye hareketleri ile reel döviz kuru etkileşimi: Türkiye örneği. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, T.C. Merkez Bankası.

Montiel, P. & Reinhart, M. C. (2001). The dynamics of capital movements to emerging economies during the

1990s. UNU/WIDER Project on Short-term Capital Movements and Balance of Payments Crises.

Moreno, R. (2000). What explains capital flows? Federal Reserve Bank of San Francisco Economic Letter 2000. http://www.frbsf. org/econrsrch/wklyltr/2000/el2000-22.html. erişim tarihi 7.11.2025.

Pazarlıoğlu, M.V. & Gülay, E. (2007). Net portföy yatırımları ile reel faiz arasındaki ilişki: Türkiye örneği 1992-2005. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Mayıs 2007.mic forces. Banca D'Italia Discussion Paper 393.

Seyidoğlu, H. (2003). Uluslararası İktisat, 15. Baskı. Güzem Yayınları, İstanbul.

Taylor, M., & Sarno, L. (1997). Capital flows to developing countries: Long- and short-term determinants. The World Bank Economic Review, 11, 451–470.

Tesar, L. & Werner, I. (1995a). Home bias and high turnover. Journal of International Money and Finance, 14, 467-492.

Tesar, L. & Werner, I. (1995b). U.S. equity investment in emerging stock markets. World Bank Economic Review, 9, 109-130.

KAYNAKÇA

Acharya, V. V., Crosignani, M., Eisert, T., & Eufinger, C. (2019). Zombie credit and (dis-) inflation: Evidence from Europe. *NBER Working Paper*, No. 26463. https://doi.org/10.3386/w26463

Adalet McGowan, M., Andrews, D., & Millot, V. (2018). Insolvency regimes, zombie firms and capital reallocation. *OECD Economic Policy Paper*, No. 21. https://doi.org/10.1787/e495ebc4-en

Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *The Journal of Finance, 23*(4), 589–609. https://doi.org/10.2307/2326758

Andrews, D., & Petroulakis, F. (2019). Breaking the shackles: Zombie firms, weak banks and depressed restructuring in Europe. *ECB Working Paper*, No. 2240. https://doi.org/10.2866/323645

Banerjee, R. N., & Hofmann, B. (2018). The rise of zombie firms: Causes and consequences. *BIS Quarterly Review*.
https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1809g.htm

Banerjee, R., & Hofmann, B. (2021). Corporate zombies: Anatomy and life cycle. *BIS Working Papers*, No. 882. https://www.bis.org/publ/work882.htm

BDDK. (2023). Bankacılık Sektörü Finansal İstikrar Raporu. https://www.bddk.org.tr

BDDK. (2023). Risk Merkezi Raporu. https://www.bddk.org.tr

BDDK. (2023). Türk Bankacılık Sektörü Finansal İstikrar Raporu. https://www.bddk.org.tr

BDDK. (2023). Türk Bankacılık Sektörü Gelişim Raporu. https://www.bddk.org.tr

BIS. (2018). The rise of zombie firms: Causes and consequences. https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1809g.htm

Borsa İstanbul. (2023). Yıllık Değerlendirme Raporu.

Caballero, R. J., Hoshi, T., & Kashyap, A. K. (2008). Zombie lending and depressed restructuring in Japan. *American Economic Review, 98*(5), 1943–1977. https://doi.org/10.1257/aer.98.5.1943

Dünya Gazetesi. (2024). Ekonomide Zombi Şirket Riski Büyüyor.

Dünya Gazetesi. (2024). Enerji şirketlerinde döviz borcu riski.

Dünya Gazetesi. (2024). Merkez Bankası'nın Z Raporu. https://www.dunya.com

Dünya Gazetesi. (2024). Taşeron iflasları arttı. https://www.dunya.com

Financial Times. (2025). Turkey's corporate debt crisis. https://www.ft.com

Francis, J. R. (2004). What do we know about audit quality? *The British Accounting Review, 36*(4), 345–368. https://doi.org/10.1016/j.bar.2004.09.003

Gopinath, G., Kalemli-Özcan, Ş., Karabarbounis, L., & Villegas-Sánchez, C. (2017). Capital allocation and productivity in South Europe. *The Quarterly Journal of Economics, 132*(4), 1915–1967. https://doi.org/10.1093/qje/qjx024

Hallak, I., Harasztosi, P., & Schich, S. (2018). Fear the walking dead? Incidence and effects of zombie firms in Europe. *Banque de France Working Paper*, No. 682. https://doi.org/10.2139/ssrn.3170765

İstanbul Ticaret Odası. (2025). İflas Koruma Verileri. https://www.ito.org.tr

Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2024). Bildirimler. https://www.kap.org.tr

Kaplan, Z., & Aksoy, E. E. (2024). Zombi Şirketlerin Sektör Verimliliği Üzerine Etkisi ve Türkiye Uygulaması. *Verimlilik Dergisi, 58*(3), 413–428.

Kaplan, Z., & Aksoy, E. E. (2025). The effects of zombie companies on the economy: An application on Türkiye. *South East European Journal of Economics and Business, 20*(1), 42–52. https://doi.org/10.2478/jeb-2025-0004

Knechel, W. R., Vanstraelen, A., & Zerni, M. (2015). Does the identity of engagement partners matter? An analysis of audit partner reporting decisions. *Contemporary Accounting Research, 32*(4), 1443–1478. https://doi.org/10.1111/1911-3846.12110

McGowan, M. A., Andrews, D., & Millot, V. (2017). The walking dead? Zombie firms and productivity performance in OECD countries. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1372. https://doi.org/10.1787/180d80ad-en

OECD. (2017). The walking dead? Zombie firms and productivity performance in OECD countries. https://doi.org/10.1787/180d80ad-en

OECD. (2023). Economic Surveys: Turkey. https://www.oecd.org/economy/surveys/turkey/

Sabancı Üniversitesi & TCMB. (2024). Zombie Firms in Networks. https://www.tcmb.gov.tr

Sönmez, A. R., & Sarıçiçek, R. (2021). Bağımsız denetim kalitesi finansal performansı etkiler mi? BIST sınai endeksi'nde bir uygulama. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(28), 248–264. https://dergipark.org.tr/en/pub/kssbd/issue/62074/920333

TCMB. (2021). Finansal İstikrar Raporu (Kasım 2021). https://www.tcmb.gov.tr

TCMB. (2024). Research Notes in Economics. https://www.tcmb.gov.tr

TCMB. (2024). Zombie Firms in Networks: Capital Misallocation in Turkey.

TÜİK. (2024). İstihdam ve İşgücü İstatistikleri. https://www.tuik.gov.tr

Ümerli, S. S., & Avcı, P. (2024). The role and impact of zombie firms in the economic system: An examination of financial sustainability and innovation. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 7*(3), 894–905. https://doi.org/10.33712/mana.1556394

Wooldridge, J. M. (2010). *Econometric analysis of cross section and panel data* (2nd ed.). MIT Press.

KAYNAKÇA

Bilgili, Ö. (2021) Özel Sağlık Hizmet Sunucularında Çalışan Hekimlerin Sigortalılığı, Sosyal Güvenlik Dergisi, 11(1):33-54.

Bozdemir, E. (2020) Özel Hastanelerde Hekimlik Hizmet Alımı Uygulamasının Mali Açıdan Analizi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 12(1): 87-96.

Değdaş, U.C. (2018) Hatalı Tıbbi Uygulamadan (Malpraktis) Doğan Hukuki Ve Cezai Sorumluluk. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(6):41-65.

Dömbekci, H. A., Yılmaz, F. Ö. & Özata, M. (2018). Özel Hastane İşletmeciliğinin Mevcut Durumu ve Geleceği: Konya Örneği, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*; 21(4): 675-697.

Gül, İ. (2023). Sağlık İşletmelerinde Dış Kaynak Kullanım Stratejileri: Hizmet Alım İhalelerine Yönelik Bir Araştırma, Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi, 4 (Özel), 67-85.

Işık, R. E. ve Yavuz, H. (2025). Muhasebe meslek mensuplarının stajyerlerden beklentilerine yönelik nitel bir araştırma, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 18(2), 421-446.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMMO), (2014), Sağlık İşletmelerinde Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İstanbul.

Karabacak, E. (2019), Özel Sağlık Kuruluşlarında Hekimlerin Hizmet Alımı Yoluyla Çalıştırılmalarının İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Sonuçları, III. Uluslararası Tıp Hukuku Kongresi Bildirileri Kitabı, Ed. Hakan Hakeri & Cahid Doğan, Cilt 1: 513-525, Ankara.

Kızılarslan, H. (2020), Hekim ve Özel Hastanelerin Cezai Sorumlulukları, TAA Dergisi, 11(41): 187-212.

Özkula, G. ve Durukan, E. (2017) Hekimlerde Tükenmişlik Sendromu: Sosyodemografik Özelliklerin Rolü, Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 30:136- 144.

Sağlık Bakanlığı, Özel Hastaneler Yönetmeliği, 30.01.2025 tarih ve 32798 sayılı Resmi Gazete.

Sosyal Güvenlik Kurumu, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü, 03/07/2015 tarih ve 2015/19 sayılı Genelge.

Sosyal Güvenlik Kurumu, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü, 2015/19 Genelge.

Yağar, F. (2023). Nitel Araştırmalarda Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi: Veri Doygunluğu. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,7(2), 138-152.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 16/6/2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete.

6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 23/04/2015 tarihli ve 29335 sayılı Resmi Gazete.

KAYNAKÇA

Aburizaizah, S. J. (2022). The role of quality assurance in Saudi higher education institutions. *International Journal of Educational Research Open*, *3*, 100127. https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2022.100127

Akkoyunlu, B., Bardakcı, S., Yıldırım, S. A., Avşaroğlu, M. D., Uludağ, G., Koçer, A., & Elmas, M. (2025). Developing and validating a rubric-based approach to quality assurance in Turkish higher education. *Evaluation and Program Planning*, *113*, 102673. https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2025.102673

Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2019). *Trends in global higher education: Tracking an academic revolution* (C. 22). Brill.

Ayvaz, B., Kuşakçı, A. O., & Borat, O. (2016). Kalite güvencesi ve akreditasyon süreçleri. *Yeni Türkiye*, *88*, 1-8.

Bogren, M., Jha, P., Sharma, B., & Erlandsson, K. (2024). Development of a Quality Assurance Assessment Tool to meet accreditation standards for midwifery education: A Delphi study. *Women and Birth*, *37*(5), 101660. https://doi.org/10.1016/j.wombi.2024.101660

Chaudhary, P., & Singh, R. K. (2024). Quality of teaching & learning in higher education: A bibliometric review & future research agenda. *On the Horizon: The International Journal of Learning Futures*, *32*(4), 149-158. https://doi.org/10.1108/OTH-06-2023-0025

Cossani, G., Codoceo, L., Cáceres, H., & Tabilo, J. (2022). Technical efficiency in Chile's higher education system: A comparison of rankings and accreditation.

Evaluation and Program Planning, *92*, 102058. https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2022.102058

Çelik, Z. (2012). Bologna Süreci'nin Avrupa Yükseköğretim Sistemi Üzerine Etkileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, *2*, 100-105.

ENQA. (2025). About ENQA. Erişim tarihi 22 Kasım 2025 https://www.enqa.eu/about-enqa/

Ersoy, M. S., & Ersoy, A. (2011). *Kalite Yönetimi;Toplam Kalite Yönetimi ve Denetimi* (1. bs). İmaj Yayınevi. Ankara

Fernandes, J. O., & Singh, B. (2021). Accreditation and ranking of higher education institutions (HEIs): Review, observations and recommendations for the Indian higher education system. *The TQM Journal*, *34*(5), 1013-1038. https://doi.org/10.1108/TQM-04-2021-0115

Ikuabe, M., Aigbavboa, C., Ebekozien, A., & Mambane, S. (2025). Contextualising the challenges of the built environment programme accreditation in HEIs in South Africa. *International Journal of Building Pathology and Adaptation*, *43*(8), 108-123. https://doi.org/10.1108/IJBPA-05-2025-0095

Jingura, R. M., & Kavenuke, P. S. (2025). Mapping the role of internal quality assurance practitioners in learning and teaching in higher education: A conceptual framework. *Quality Assurance in Education*, *33*(4), 603-617. https://doi.org/10.1108/QAE-08-2024-0171

Keçetep, İ., & Özkan, İ. (2014). Quality Assurance in the European Higher Education Area. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *141*, 660-664. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.115

Kumar, A., Gawande, A., & Raibagkar, S. (2022). Quality complacency in Indian higher education institutions between the second and third cycles of accreditation. *Quality Assurance in Education*, *30*(4), 431-445. https://doi.org/10.1108/QAE-01-2022-0019

Makhoul, S. A. (2019). Higher education accreditation, quality assurance and their impact to teaching and learning enhancement. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, *35*(4), 235-250. https://doi.org/10.1108/JEAS-08-2018-0092

Prastiwi, I. B., Sudibjo, N., & Tan, J. D. (2025). Leading and managing international and national accreditations in higher education institutions: Urgency, challenges and strategies. *International Journal of Educational Management*, *39*(4), 973-988. https://doi.org/10.1108/IJEM-01-2025-0015

Schellekens, L. H., van der Schaaf, M. F., van der Vleuten, C. P. M., Prins, F. J., Wools, S., & Bok, H. G. J. (2022). Developing a digital application for quality assurance of assessment programmes in higher education. *Quality Assurance in Education*, *31*(2), 346-366. https://doi.org/10.1108/QAE-03-2022-0066

Şimşek, M. (2007). *Toplam Kalite Yönetimi* (5. bs). ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Taşcı, D., & Lapçın, H. T. (2023). Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Sistemi: Kurumsal Akreditasyon Raporları Üzerinden Bir Değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *24*(1), 1-16. https://doi.org/10.17494/ogusbd.1185953

Yükseköğretim Kalite Kurulu (2025) Hakkımızda. YÖKAK. Erişim tarihi 22 Kasım 2025, https://www.yokak.gov.tr/y-hakkimizda/

Yükseköğretim Kalite Kurulu. (2025). ENQA. YÖKAK. Erişim tarihi 22 Kasım 2025, https://www.yokak.gov.tr/y-hakkimizda/

Yükseköğretim Kalite Kurulu. (2025). Ulusal akreditasyon kuruluşları. 26 Kasım 2025 https://www.yokak.gov.tr/ulusal-akreditasyon-kuruluslari/

KAYNAKÇA

Beerbaum, D. (2020). Application of agile audit: A case study research. *Aalto University School of Business, Department of Accounting, Helsinki, Finland*.

Beerbaum, D. (2024). The future of audit after the Wirecard Accounting scandal. *The future of audit after the Wirecard Accounting scandal (March 5, 2024)*.

Betti, N., & Sarens, G. (2021). Understanding the internal audit function in a digitalised business environment. *Journal of Accounting & Organizational Change*, *17*(2), 197-216.

Çetinoğlu T. (2024). Çevik Denetim, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Deloitte, 2017 Becoming agile A guide to elevating internal audit's performance and value Part 1: Understanding agile internal audit https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Finance/gx-fa-agile-internal-audit-introduction-elevating-performance.pdf

Dickey, G., Wilcox, W. E., & Cahalan, R. (2022). Agıle Strategy Development And Implementatıon For Internal Audıt Departments. Corporate Ownership & Control / Volume 19, Issue 4, Summer.

Drašček, M. (2024). The Theory Of Internal Audıt–The Purpose Drıven Internal Audıt. *EDPACS*, *69*(2), 12-21.

Hass, S., Abdolmohammadi, M. J., & Burnaby, P. (2006). The Americas literature review on internal auditing. *Managerial Auditing Journal*, *21*(8), 835-844.

Hassan, N. A. M. 2023. Audit Agility: Conceptual Framework. International Journal of Green Management and Business Studies Vol. 3, No. 1. June.

IIA, 2019. AGILE INTERNAL AUDIT https://iia.no/wp-content/uploads/2020/03/2020-GKB-Agile-Internal-Audit.pdf

Ibrahim, A. F., & Taher, K. M. (2024). The Impact of Agile Auditing on the Standards of Professional Practice of Internal Auditing. *Iraqi Journal For Economic Sciences*, *22*(80. S).

Joshi, P. L. (2021). A review of Agile internal auditing: Retrospective and prospective. *International Journal of Smart Business and Technology*, *9*(2), 13-32.

KPMG, 2020. Agile Internal Audit, White paper on working Agile within Internal Audit Functions Part I: Introducing working Agile https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2020/06/agile-internal-audit-white-paper-on-working-agile-within-internal-audit-functions.pdf

Koerniawati, D. (2021). the Remote and Agile Auditing: a Fraud Prevention Effort To Navigate the Audit Process in the Covid-19 Pandemic. *Jurnal Riset Akuntansi Dan Bisnis Airlangga*, *6*(2), 1131-1149.

KORIAT, N. (2023). Internal Audit as a Driver of Innovation. *ISACA Journal*, (4). https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2023/volume-4/internal-audit-as-a-driver-of-innovation

KORIAT, N. (2023). Future Ready: Toward a Sound Agile Audit Framework. *ISACA Journal*, (6).

KPMG, 2020, Enhancing internal audit effectiveness, https://kpmg.com/au/en/insights/strategy-operations/covid-19-enhancing-internal-audit-effectiveness.html

Kurnaz N, & Çetinoğlu T. (2010). İç Denetim Güncel Yaklaşımlar, Umuttepe Yayınları.

Lucas, C. (2023). *Beyond Agile Auditing: Three Core Components to Revolutionize Your Internal Audit Practices*. IT Revolution. https://books.google.com.tr/books?hl=en&lr=&id=iCyWEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP12&dq=agile+auditing+internal+auditing&ots=hQfWGXbdyg&sig=vem9P4vnMUAa503U5IeYEeDg52k&redir_esc=y#v=onepage&q=agile%20auditing%20internal%20auditing&f=false

Mehta, A. M. (2024). 12.01. Leveraging Analytics in Internal Auditing. *Internal Auditing: A Practical Approach*. https://ecampusontario.pressbooks.pub/internalauditing/chapter/12-02-principles-of-agile-auditing/

Truong, L. (2020). Agile auditing: More value, less resources. *Edpacs*, *62*(1), 4-7.

Ramamoorti, S. (2003). Internal auditing: history, evolution, and prospects.

Rowe, L. (2019). Introducing agile into internal audit. *Financial Management*.

Shaikan, A., Hushko, S., & Nieizviestna, O. (2024). Integration of Agile Technologies in Internal Audit. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, *30*, 1-5.

Mkoba, E., & Marnewick, C. (2020). Conceptual framework for auditing agile projects. *Ieee Access*, *8*, 126460-126476.

Wilhelm, P. (2021). Agile Internal Auditing–The Case Back To Normal. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, *101*.

Wright Jr, R. A. (2019). Agile auditing: Transforming the internal audit process. *(No Title)*.

https://riskcue.id/uploads/ebook/20221114150611-2022-11-14ebook150557.pdf

İnternet kaynakları

https://internalauditor.theiia.org/en/voices/2021/on-the-frontlines-can-agile-unleash-internal-auditors-potential/

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/jp/Documents/risk/or/jp-en-or-agile-ia-four-years-on-3.pdf

https://www.wolterskluwer.com/en/expert-insights/3-agile-auditing-examples-for-internal-audit-teams

KAYNAKÇA

Akbaş, A. (2025). Siber güvenlikte iç denetim ilişkisi ve üçlü savunma hattı. Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 76, 237–256. https://doi.org/10.55322/mdbakis.1677880

Alshareef, A., & Sandhu, K. (2021). Internal audit and cybersecurity: A systematic review. Journal of Information Systems, 35(2), 47–68. https://doi.org/10.2308/isys-2020-009

BBC. (2016). Bangladesh Bank cyber heist. BBC News. https://www.bbc.com/news/business-35874531

BBC. (2018). Facebook shares drop $36 billion after data scandal. BBC News. https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44978452

Boehme, R., & Moore, T. (2018). The impact of public information on data breach markets. Journal of Cybersecurity, 4(1), 1–12. https://doi.org/10.1093/cybsec/tyy004

CISA. (2021). DarkSide ransomware: Analysis and mitigation recommendations. U.S. Cybersecurity & Infrastructure Security Agency.

COSO. (2017). Enterprise risk management: Integrating with strategy and performance. COSO. https://www.theiia.org/en/products/bookstore/coso-enterprise-risk-management---integrating-with-strategy-and-performance/

Damar, M., Aydın, Ö., Özoğuz, E., Aydın, Ü. & Özen, A. (2024). Turkish court of accounts: analyzing financial audit, digitalization, AI impact. EDPACS, 69(9), 16-40

EIA. (2021). Petroleum markets report: Impact of Colonial Pipeline cyberattack. U.S. Energy Information Administration. https://www.iea.org/commentaries/colonial-pipeline-outage-in-the-united-states-underscores-risks-to-energy-supplies

Equifax. (2018). Form 10-K annual filing. U.S. Securities and Exchange Commission. https://investor.equifax.com/sec-filings/all-sec-filings/content/0000033185-18-000020/efx10q20180331.htm

Equifax. (2019). Annual report. Equifax Inc. https://stocklight.com/stocks/us/nyse-efx/equifax/annual-reports

ESMA. (2020). Guidelines on disclosure requirements under the Transparency Directive. European Securities and Markets Authority. https://www.paulweiss.com/insights/client-memos/esma-publishes-new-guidelines-on-disclosure-requirements-under-the-prospectus-regulation

Esmeray, A. & Esmeray, M. (2023) Siber Saldırıları Önlemede İç Denetimin Rolü, Yayın Yeri:Ekin Basın Yayın Dağıtım, Editör: OĞUZ Ahmet, GÜREŞÇİ Gülçin, ISBN:978-625-8024-52-4, 234 -268

EY. (2019). Cybersecurity disclosure effectiveness report. Ernst & Young.

FASB. (2020). ASC 350 & ASC 450. Financial Accounting Standards Board. https://asc.fasb.org/Home

FTC. (2019). Equifax to pay $700 million in data breach settlement. Federal Trade Commission. https://www.bbc.com/news/technology-49070596

GAO. (2018). Data protection: Actions taken by Equifax and federal agencies in response to the 2017 breach. U.S. Government Accountability Office. https://www.gao.gov/products/gao-18-559

Hay, D., & Cordery, C. (2021). The impact of crises on audit: A literature review. Accounting and Business Research, 51(6), 1–24. https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1920263

IAASB. (2018). ISA 240: The auditor's responsibilities relating to fraud in an audit of financial statements. https://www.iaasb.org/publications/isa-240-revised-auditor-s-responsibilities-relating-fraud-audit-financial-statements

IAASB. (2020). Going concern in the context of COVID-19. International Auditing and Assurance Standards Board.

IAASB. (2021). ISA 315 (Revised): Identifying and assessing the risks of material misstatement.

IBM. (2021). Cost of a data breach report 2021. IBM Security. https://www.ibm.com/think/x-force/whats-new-2021-cost-of-a-data-breach-report

ICO. (2019). British Airways fined £183 million for data breach. Information Commissioner's Office. https://www.bbc.com/news/business-48905907

ISACA. (2019). Cybersecurity and internal audit. ISACA Research Report. https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2019/volume-2/is-audit-basics-auditing-cybersecurit

Kardeş, S. S., & Saldı, M. H. (2022). Türk bankacılık sektöründe iç denetim yoluyla siber güvenlik yönetişimi. İşletme Akademisi Dergisi, 3(2), 161–187. https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1026

KGK. (2022). BDS 315: Risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi. Kamu Gözetimi Kurumu.

KGK. (2022). TMS 37: Karşılıklar, koşullu borçlar ve koşullu varlıklar.

KGK. (2022). TMS 7: Nakit akış tablosu standardı. Kamu Gözetimi Kurumu.

Kokina, J., & Davenport, T. H. (2020). The emergence of artificial intelligence in auditing. Journal of Emerging Technologies in Accounting, 17(1), 43–63. https://doi.org/10.2308/jeta-19-05

Krebs, B. (2014). Target data breach: Financial impact. Krebs on Security.

KVKK. (2022). İdari para cezaları raporu. KVKK. https://www.kpveri.com/blog/2022-y%C4%B1l%C4%B1-kvkk-g%C3%BCncel-idari-para-cezalar%C4%B1

KVKK. (2022). Veri ihlali bildirimleri raporu. Kişisel Verileri Koruma Kurumu.

Maersk. (2017). Annual report. Maersk Group.

Maersk. (2018). Annual report. A.P. Moller–Maersk Group.

Mumcu, A. K. (2024). The impact of cyber attacks on large finance and accounting firms. International Social Sciences Studies Journal, 10(12), 2177–2182. https://doi.org/10.5281/zenodo.14569280

PCAOB. (2020). Auditor considerations on cybersecurity risk. PCAOB Staff Guidance. https://pcaobus.org/news-events/speeches/speech-detail/cybersecurity-where-we-are-what-more-can-be-done-a-call-for-auditors-to-lean-in_700

Perlroth, N. (2014). Sony Pictures cyberattack. The New York Times. https://www.nytimes.com /2014/12/18/world/asia/us-links-north-korea-to-sony-hacking.html

PwC. (2020). Global economic crime and fraud survey 2020. PwC. https://www.pwc.com.tr/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020

Reuters. (2017). Equifax shares plunge after data breach disclosure. Reuters.

https://www.reuters.com/article/technology/criticism-of-equifax-data-breach-response-mounts-shares-tumble-idUSKCN1BJ1NF

Reuters. (2017). Verizon cuts Yahoo deal price by $350 million after cyberattacks. Reuters. https://www.bbc.com/news/business-39037198

Reuters. (2021). Colonial Pipeline CEO confirms $4.4 million ransom payment. Reuters. https://www.reuters.com/business/energy/colonial-pipeline-ceo-admits-paying-hackers-restore-pipeline-wsj-2021-05-19

Reuters. (2021). JBS pays $11 million to resolve ransomware attack. Reuters. https://www.reuters.com/technology/jbs-paid-11-mln-response-ransomware-attack-2021-06-09

SEC. (2018). SEC charges Yahoo with failing to disclose massive cybersecurity breach. U.S. Securities and Exchange Commission. https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2018-71

SEC. (2018). Statement and guidance on public company cybersecurity disclosures. SEC.

TMS 36. (2021). Varlıklarda değer düşüklüğü standardı. Kamu Gözetimi Kurumu. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_36_2018.pdf

U.S. Department of Energy. (2021). Colonial Pipeline incident report.

U.S. Department of Justice. (2021). Justice Department recovers $2.3 million in cryptocurrency paid to the DarkSide ransomware extortionists

KAYNAKÇA

Acar, D., Tetik, N. (2012). *Genel Muhasebe,* Detay Yayıncılık, Ankara, 10.Baskı.

Gökçen, G., Ataman Akgül, B. ve Çakırcı, C. (2006). *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları*, İstanbul, Beta Yayınları, 1. Baskı.

https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/view-jurisdiction/turkiye/?utm_source=chatgpt.com (Erişim T. 15.12.2025)

KGK, (2005). Türkiye Muhasebe Standardı 16 Maddi Duran Varlıklar, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2022/Kirmizi_Kitap/tms/TMS%2016.pdf (Erişim T. 15.12.2025).

KGK, (2006). Türkiye Muhasebe Standardı 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü. https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2022/Kirmizi_Kitap/tms/TMS%2036.pdf (Erişim T. 15.12.2025).

Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2012), *Türkiye Muhasebe -Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları,* Gazi Kitapevi, Ankara, Altıncı Baskı.

Şahin, E. (2010). Uluslararası Muhasebe Standartları Çerçevesinde Oluşturulan TMS16, TMS-36, TMS-38 Muhasebe Standartlarının Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Karşılaştırılması ve Çorum'da Bir Sanayi

İşletmesi Örneği, *Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

KAYNAKÇA

Barling, J., Loughlin, C., & Kelloway, E. K. (2002). Development and Test of a Model Linking Safety-Specific Transformational Leadership and Occupational Safety. Journal of Applied Psychology, 87(3), 488 - 496.

Bass, B. M. (1985). Leadership and Performance Beyond Expectations. New York: The Free Press.

Bass, B. M. (1998). Transformational Leadership: Industrial, Military, and Educational Impact. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). Transformational Leadership and Organizational Culture. The International Journal of Public Administration, 17(3-4), 541-554.

Batten, J., Smith, M. J., Young, J., Braim, A., Jull, R., Samuels, C., Pearce, A. J., & White, A. J. (2025). Transformational Leadership, Psychological Safety, and Concussion Reporting Intentions in Team-Sport Athletes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *22*(3), 1 - 19.

Burns, J. M. (1978). Leadership. New York: Harper & Row.

Clarke, S. (2013). Safety Leadership: A Meta-Analytic Review of Transformational and Transactional Leadership Styles as Antecedents of Safety Behaviours. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 86(1), 22-49.

Conchie, S. M., & Donald, I. J. (2009). The Moderating Role of Safety-Specific Trust on the Relation Between Safety-Specific Leadership and Safety Citizenship Behaviors. Journal of Occupational Health Psychology, 14(2), 137 - 147.

Gerede, E. (2025). Havacılıkta Emniyet Yönetimi – Teoriden Uygulamaya Geleneksel ve Yeni Nesil Yaklaşımlar, Nobel Akademik Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Basım.

Ghasemi, F., Mahdinia, M., & Doosti-Irani, A. (2025). Safety-Specific Transformational Leadership and Safety Outcomes at Workplaces: A Scoping Review Study. BMC Public Health, 25(1), 1-14.

Givens, R. J. (2008). Transformational Leadership: The Impact on Organizational and Personal Outcomes. Emerging Leadership Journeys, 1(1), 4-24.

International Air Transport Association. (2023, September 19). *IATA Safety Leadership Charter*. https://www.iata.org/en/programs/safety/safety-leadership/ IATA+2IATA+2

International Civil Safety Institute. (2023). *What is safety leadership? The 7 principles of safety leadership*. https://www.icsi-eu.org/sites/default/files/2023-03/Icsi_essential_EN_leadership-safety_2023.pdf

Kelloway, E. K., Mullen, J., & Francis, L. (2006). Divergent Effects of Transformational and Passive Leadership on Employee Safety. Journal of Occupational Health Psychology, 11(1), 76 - 86.

Krishnan, V. R. (2002). Transformational Leadership and Value System Congruence. International Journal of Value-Based Management, 15(1), 19-33.

Moda, H. M., Mahmoud, F. O., Kozhiparambath, L., & Abdelrahim, R. A. (2025). The Impact of Leadership on Workplace Safety Climate and Employees' Well-Being With Particular Focus on Transformational Leadership. International Journal of Occupational Safety and Ergonomics, 31(1), 205-213.

Mullen, J. E., & Kelloway, E. K. (2009). Safety Leadership: A Longitudinal Study of the Effects of Transformational Leadership on Safety Outcomes. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 82(2), 253-272.

Pierce, J. L., Kostova, T., & Dirks, K. T. (2001). Toward a Theory of Psychological Ownership in Organizations. Academy of Management Review, 26(2), 298-310.

Ünder, İ. (2017). Safety Leaders Having Transformational Leader Characteristics: A Conceptual Framework. Journal of Aviation, 1(1), 18-25.

Wu, T.-C., Chen, C.-H., & Li, C.-C. (2008, Mayıs). A Correlation Among Safety Leadership, Safety Climate and Safety Performance. Journal of Loss Prevention in the Process Industries, 21(3), 307 318.

Zhao, L., Yang, D., Liu, S., & Nkrumah, E. N. K. (2022). The Effect of Safety Leadership on Safety

Participation of Employee: A Meta-Analysis. Frontiers in Psychology, 13, 827694, 1-12.

Zohar, D. (2002). Modifying Supervisory Practices to Improve Subunit Safety: A Leadership-Based Intervention Model. Journal of Applied Psychology, 87(1), 156 -163.

Zohar, D., & Luria, G. (2003). The Use of Supervisory Practices as Leverage to Improve Safety Behavior: A Cross-Level Intervention Model. Journal of Safety Research, 34(5), 567-577.

KAYNAKÇA

Ak, T. (2013). Çevre ve güvenlik ilişkisi bağlamında çevresel güvenlik kavramı. Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1-2), 99-115.

Aykanat, E. (2010). Liman ve bayrak devleti kontrolleri verileri yardımıyla gemi kazalarının analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Başkan, A. E. (2020). Karadeniz'de çevresel güvenlik (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bozkurt, Y. (2013). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de çevre politikalarının dönüşümü çevre sorunları ve politikaları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Bozkurt, Y. ve Kaman, D. (2018). Yerel yönetimler perspektifinde Türkiye'de çevre politikaları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Brooks, D. J. (2010). What is security: Definition through knowledge categorization. Security Journal, 23(3), 225-239.

Budak, S. (2000). Avrupa Birliği ve Türk çevre politikası. İstanbul: Büke Yayınları.

Büyükdüvenci, S. (1987). İdealizm ve eğitim. "Pragmatizm ve Eğitim" başlıklı inceleme, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20(1-2), 323- 339.

Çiftçi, A. (2020). Çevre sorunları ve liberalizm. International Academic Journal, 4(2), 462-478.

Dedeoğlu, B. (2008). Uluslararası güvenlik ve strateji. İstanbul: Yeniyüzyıl Yayınları.

Ekmeztoglou, T., Balodimos, A. ve Budak, S. (2001). Avrupa Birliği'nin çevre politikası ve Türkiye'nin uyumu. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Ergüven, N. S. (2016). Uluslararası hukuk açısından güvenlik kavramının teorik temelleri. Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 65(3), 771-835.

Ertürk, H. (1998). Çevre bilimlerine giriş. Bursa: Vipaş A.Ş., U. Üniversitesi Güçlendirme Vakfı İştiraki.

Görmez, K. (2003). Çevre sorunları ve Türkiye. Ankara: Gazi Kitabevi.

Gözen, R. (2014). İdealizm. İçinde R. Gözen (Ed.), Uluslararası ilişkiler teorileri (s. 67- 119). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kahraman, B. (2018). Ticaret gemilerinden kaynaklanan petrol kirliliğinin hukuki sonuçları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Ekonomi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Keleş, R. ve Ertan, B. (2002). Çevre hukukuna giriş. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Keleş, R. ve Hamamcı, C. (1993). Çevre bilim. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Kurnaz, İ. (2018, 25-26-27 Ekim). Uluslararası ilişkilerde güvenliğin yeniden düşünülmesi ve kuramsallaştırılması. 5. Uluslararası Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Sempozyumu, İstanbul.

Met, A. (2011). Çevresel güvenlik politikalarının analizi ve Türkiye'nin çevresel güvenlik stratejik planı için bir model önerisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kara Harp Okulu Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Muşul, G. (2012). Deniz kazalarının çevreye olan ekonomik etkileri, hukuksal boyutları ve Türkiye örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.

Mutlu, M. ve Zenginoğlu, S. (2019). Yeşil teori perspektifinden Avrupa Birliği çevre politikası. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (88), 459-469.

Özey, R. (2001). Çevre Sorunları. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Özkan, A. (2018). Çevresel güvenlikte sınıraşan bir tehdit algısı: Nükleer zarar (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, G. (2017). Küresel güvenliğin dönüşümü; NATO bağlamında kavramsal, tarihsel ve teorik bir analiz. Savunma Bilimleri Dergisi, 16(2), 59 – 81.

T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2022, 30 Aralık). Çok ciddi deniz kazası nihai inceleme raporu. Erişim Adresi: https://ulasimemniyeti.uab.gov.tr/uploads/pages/deniz/yusuf-celal-09-temmuz2020.pdf

T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2022, 30 Aralık). Çok ciddi deniz kazası nihai

inceleme raporu. Erişim Adresi: https://ulasimemniyeti.uab.gov.tr/uploads/pages/deniz/kaza-inceleme-raporubaba-selavi.pdf

Tarhan, K. (2018). Küresel çevre sorunlarının politikleşmesi ve uluslararası ilişkiler teorileri kapsamında analiz. International Journal of Social And Humanities Sciences, 2(1), 152-170.

Tatlısuluoğlu, A. (2008). Çanakkale Boğazı deniz kazaları ve çevreye olan etkileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul

Tokatlı, S. G. (2022). Klasik realizm ve neorealizm kuramının incelenmesi: Devlet kavramına yönelik analiz. Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(21), 122 – 141.

Türk, S. M. (2008). Marmara Denizi'nde çevresel güvenlik (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vural, Ç. (2018). Çevresel güvenliğin gelişimi. Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 6(1), 20-38.

Yorulmaz, M. (2014). "Değişen" uluslararası güvenlik algılamaları bağlamında Türkiye- Yunanistan ilişkilerinde "Değişmeyen" güvenlik paradoksu. Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 3(1), 103-135.

www.ulasimemniyeti.uab.gov.tr,(ET: 15.11.2025).

KAYNAKÇA

Akıncı M. (1999). Bağımsız idari otoriteler ve ombudsman. İstanbul. Beta.

Anayasa Mahkemesi (2008). Esas Sayısı: 2006/140. Karar Sayısı: 2008/185. Karar Günü: 25.12.2008.

Anayasa Mahkemesi (2010). Esas Sayısı: 2010/49. Karar Sayısı: 2010/87. Karar Günü: 07.7.2010.

Anayasa Mahkemesi (2021). TC Anayasası (Gerekçeli). Ankara. Anayasa Mahkemesi Yayınları.

Caiden G.E., Macdermot N. ve Sandler A. (1983). The institution of ombudsman. International handbook of the ombudsman I: evolution and present function içinde. (Ed. Caiden G.E). 3-21. Westport – Connecticut. Greenwood.

Drewry G. (1997). The ombudsman: Parochial stopgap or global panacea?. Administrative law facing the future: Old constraints and new horizons içinde. (Ed. Leyland P. ve Woods T.) 83-106. London. Blackstone Press.

Heede K. (2000). European Ombudsman: Redness and control at Union level. The Netherlands. Kluwer Law International-Hague.

Hill L.B. (1983). The self perceptions of ombudsmen: A comparative survey. International handbook of the ombudsman I: Evolution and present function içinde. (Ed. Caiden G.E). 43-58. Westport – Connecticut. Greenwood.

Karcı, Ş.M. (2016). Ombudsman: İskandinav modelleri ve Türkiye uygulaması. Ankara. Seçkin.

Karcı, Ş.M. (2018). Türkiye'de mahalli idareler halk denetçisi düzenlemesi üzerine bir değerlendirme. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 184-198.

Mora A. (2003). The book of the ombudsman. Madrid. Defensor Del Pueblo.

Reif L.C. (2004). The ombudsman, good governance and the international human rights system. Leiden. Martinus Nijhoff Publishers.

Sezen S. (2001). Ombudsman: Türkiye için nasıl bir çözüm?. Amme İdaresi Dergisi, 34 (4), 71-96.

TBMM (2010). Anayasa Komisyonu Raporu. Esas Numarası 2/656.

TBMM (2012). Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve Anayasa Komisyonu Raporları. 24. Yasama Dönemi. 2. Yasama Yılı. Sıra Sayısı 276.

Temizel Z. (1997). Yurttaşın yönetime karşı korunmasında bağımsız bir denetim organı: Ombudsman, İstanbul. IULA -EMME.

Ünal, F. & Acar, E. (2019). Rusya'da Kamu Yönetiminde Bir Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık Kurumu, Iı. Uluslararası Türk - Rus Dünyası Akademik Araştırmalar Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: Berikan Yayınevi.

TÜRKİYE'DE EMTİA PİYASALARININ GELİŞİMİ

Editör
Prof. Dr. İbrahim ÖRNEK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-14-5

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
EMTİA KAVRAMI VE EMTİA PİYASALARININ DİNAMİKLERİ 1
İbrahim ÖRNEK

BÖLÜM 2
TÜRKİYE'DE EMTİA PİYASALARININ KURUMSAL ÇERÇEVESİ..... 10
Tuğrul AVCI

BÖLÜM 3
TÜRKİYE'DE EMTİA ÇEŞİTLERİ..... 28
Nuri SEKMEN
Gökhan Mete SUN

BÖLÜM 4
TÜRKİYE'DE EMTİA PİYASALARININ GELECEĞİ 90
Metin YILDIRIM
Esra GÜNDEŞLİ

KAYNAKÇA

Baffes, J., & Nagle, P. (Eds.). (2022). *Commodity markets: Evolution, challenges, and policies*. World Bank Publications.

CME Group. (2022). *Commodity markets overview*. CME Group. https://www.cmegroup.com

Deaton, A., & Laroque, G. (1992). *On the Behaviour of Commodity Prices*. The Review of Economic Studies.

Geman, H. (2005). *Commodities and commodity derivatives: Modeling and pricing for agriculturals, metals and energy*. Wiley Finance.

Hull, J. (2018). *Options, futures, and other derivatives*. Pearson Education.

Kolb, R. W., & Overdahl, J. A. (2010). *Futures, options, and swaps*. Wiley.

London Metal Exchange. (2025). *Physical market benefits*. https://www.lme.com/en/sustainability-and-physical-markets/physical-market-benefits

Pirrong, C. (2011). The economics of clearing in derivatives markets. *Journal of Financial Market Infrastructures, 1*(1), 29–48.

Till, H. (2015). *Understanding commodity spot and futures markets*. EDHEC Risk Institute Publications.

UNCTAD. (2023). *Commodity market developments and outlook*.

World Bank. (2023). *Commodity markets outlook*.

KAYNAKÇA

Atalay, H. (2019). *Gün Öncesi Piyasası*. EPİAŞ. https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf

Bitlo Akademi. (2025, Mayıs 5). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Borsanın Tarihi*. Bitlo Akademi. https://akademi.bitlo.com/makale/osmanlidan-cumhuriyete-turkiyede-borsanin-tarihi

Borsa İstanbul. (2025). *Kıymetli madenler ve kıymetli taşlar piyasası aylık rapor—Şubat 2025* (s. 24) [Aylık Rapor]. Borsa İstanbul. https://www.borsaistanbul.com/files/aylik-piyasa-raporu-subat-2025.pdf

Borsa İstanbul. (t.y.a). *Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası*. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası. http://www.borsaistanbul.com/piyasalar/viop

Borsa İstanbul. (t.y.b). *Vadeli işlem ve opsiyon piyasası verileri—Aylık üye bazında işlem hacimleri*. Bülten ve Piyasa Verileri. http://www.borsaistanbul.com/veriler/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi-verileri

Bursa Ticaret Borsası. (t.y.). *Borsalar Tarihi*. https://www.btb.org.tr/tr/borsalar-tarihi

EPİAŞ. (2016a, Mart 11). *Genel Esaslar*. Gün Öncesi Piyasası. https://www.epias.com.tr/gun-oncesi-piyasasi/genel-esaslar/

EPİAŞ. (2016b, Mart 11). *Giriş*. Gün İçi Piyasası. https://www.epias.com.tr/gun-ici-piyasasi/giris/

EPİAŞ. (2023, Şubat 23). *VGP piyasa süreci*. Doğal gaz piyasası. https://www.epias.com.tr/vadeli-dogal-gaz-piyasasi/vgp-piyasa-sureci/

EPİAŞ. (2025). *Elektrik piyasası özet bilgiler raporu-2024* (s. 68) [Yıllık Bülten]. Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. https://www.epias.com.tr/wp-content/uploads/2025/03/EPIAS_2024_Yillik-Bulten_.pdf

EPİAŞ. (t.y.). *EPİAŞ Şeffaflık Platformu*. Veri Seti. https://seffaflik.epias.com.tr/home

Eser, M. (2022). *Altın ve Türkiye altın piyasasının yeniden yapılanması* (İKSAD Yayınevi). İKSAD.

Gülsoy, U. (2014). *İstanbul Ticaret Borsası 1924-2014* (Altınoluk Yayın). İstanbul Ticaret Borsası. http://istib.org.tr/resim/siteici/files/Yayinlar/04_%C4%B0stanbul%20Ticaret%20Borsas%C4%B1%201924-2014.pdf

GYSAKADEMİ. (t.y.). *TEİAŞ'ın Hukuki Yapısı ve Ana Mevzuatı*. GYSAKADEMİ. https://www.gysakademi.com/pdfler/ders/teiasin_hukuki_yapisi_ve_ana_mevzuati.pdf

Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024, Mayıs 6). *İşlenmemiş altın ithalatında uygulanan kotaya ilişkin duyuru*. https://www.hmb.gov.tr/haberler/islenmemis-altin-ithalatinda-uygulanan-kotaya-iliskin-duyuru.

KPMG & APlus Enerji. (t.y.). *KPMG enerji sektör raporu-2024*. KPMG. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2024/10/KPMG%20APlus%20Enerji%20Sekt%C3%B6r%20Raporu.pdf

PwC. (2023). *Türkiye elektrik piyasasına genel bakış-2023*. PwC. https://www.pwc.com.tr/tr/sektorler/enerji/2024/turkiye-elektrik-piyasasina-genel-bakis-2023.pdf

Tarfin Gelir Korumalı Paket VDMK İhracı. (2023, Haziran 21). Blog. http://tarfin.com/blog/tarfin-gelir-korumali-paket-urununun-vdmk-ihracini-gerceklestiriyor

Ticaret Bakanlığı. (2019, Ağustos 4). *Borsa İşlemlerinin Tescili* [T.C. Ticaret Bakanlığı]. https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/odalar-ve-borsalar/borsalar/borsa-islemlerinin-tescili

TMO. (t.y.). *Dünden Bugüne TMO*. Toprak Mahsulleri Ofisi. https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/genmud/kurumhakkinda.pdf

TMO-TOBB LİDAS. (t.y.). *TMO-TOBB LİDAŞ*. TMO-TOBB LİDAŞ Lisanslı Depoculuk. http://www.tmo-tobblidas.com.tr/

TOBB. (t.y.). *Ticaret Borsaları Ürün Listesi*. Ürün Listesi. https://borsa.tobb.org.tr/ana_urunler.php

TURİB. (2024, Mart 15). *Çiftçi finansmanında inovasyon: İlk TÜRİB Ekmeklik Buğday Endeksli sukuk ihracı*. Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. https://www.turib.com.tr/ciftci-finansmaninda-inovasyon-ilk-turib-ekmeklik-bugday-endeksli-sukuk-ihraci/

TURKRating. (2023a, Haziran 19). *PASHA YATIRIM BANKASI A. Ş. TARFİN Üçüncü Varlık Finansmanı Fonu'nun gerçekleştireceği varlığa dayalı menkul kıymet ihracı*. TURKRating. https://turkrating.com/files/uploads/pasha-yatirim-bankasi-a-s-tarfin-ucuncu-varlik-finansmani-fonu-4807.pdf

TURKRating. (2023b, Kasım 16). *PASHA YATIRIM BANKASI A. Ş. TARFİN Üçüncü Varlık Finansmanı Fonu'nun gerçekleştireceği varlığa dayalı menkul kıymet ihracı*. TURKRating. https://turkrating.com/files/uploads/pasha-yatirim-bankasi-a-s-tarfin-ucuncu-varlik-finansmani-fonu-5732.pdf

TÜRİB. (2025a). *Elektronik ürün senedi piyasası 2024 yılı değerlendirmesine ilişkin bülten*. https://www.turib.com.tr/wp-content/uploads/2025/01/TURIB_Yillik-Bulten_2024.pdf

TÜRİB. (2025b). *Faaliyet Raporu-2024* (s. 95). Türkiye Ürün İhtisas Borsası. https://www.turib.com.tr/wp-content/uploads/2025/05/TURIB_2024_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf

TÜRİB. (t.y.a). *Hakkımızda*. Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. https://www.turib.com.tr/hakkimizda/

TÜRİB. (t.y.b). *Ortaklık Yapısı*. Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. https://www.turib.com.tr/ortaklik-yapisi/

TÜRİB. (t.y.c). *Ürün Piyasası Aracı Kurumları (ÜPAK)*. Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. https://www.turib.com.tr/urun-piyasasi-araci-kurumlari-upak/

Türkiye odalar ve borsalar birliği ile odalar ve borsalar kanunu, 5174 Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu (2004). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5174.pdf

KAYNAKÇA

Altın Madencileri Derneği. (2024). Snapshots of gold in Turkey. https://altinmadencileri.org.tr/wp-content/uploads/2024/05/Snapshots-of-Gold-in-Turkey.pdf

Bayar, R., ve Yılmaz, M. (2004). **"Türkiye'de soya fasulyesi ve önemi"**. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1–12.

BÜGEM. (2019). 2019 yılı ayçiçeği raporu. T.C. Ticaret Bakanlığı, Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.

BYS Derneği. (2023). Türkiye'de ayçiçeği sektörü raporu 2023. Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği.

Cengiz, R. (2016). **"Türkiye'de kamu mısır araştırmaları"**. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 25(Özel sayı-1), 304–310.

Coşkun, R. Z. F. (2024). Dünyada ve Türkiye'de platin grubu mineraller (PGM) (Maden Serisi No. 40). Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü.

Çağatay, B. (2021). **"Türkiye'de çelik endüstrisi: Gelişmeler ve tehditler [Steel industry in Turkey: Progress and challenges]"**. On Eurasian Economies 2021, 262.

Demirbaş, N., Niyaz, Ö. C., ve Daysal, H. (2017). **"Türkiye'de mercimek üretiminde kendine yeterliliğin değerlendirilmesi"**. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 34(3), 280–289.

Doğru, S. (2018). Türkiye'nin elektrik üretim kapasitesi ve değerlendirmeler (STM Trend Analizi Raporu). STM ThinkTech.

Dilek, Ö. (2021). **"Doğalgaz kullanım tercihinde etkili olan sosyo-ekonomik faktörlerin analizi: Rize örneği"**. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(3), 951–967.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu. (2022). Petrol piyasası 2021 yılı sektör raporu. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu. (2023). Petrol piyasası 2023 yılı sektör raporu. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu.

Erem Kaya, T., Sezgin, A., Külekçi, M., ve Kumbasaroğlu, H. (2010). **"Dünyada ve Türkiye'de ayçiçeği üretimi ve dış ticaretindeki gelişmeler".** Derleme Bülteni, 18(B), 28–33.

Erol, O., Yazici, L., ve İncetekin, M. (2025). **"Türkiye'de yağlı tohum üretimi, ticareti ve projeksiyonu" .**Erciyes Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi, 8(2), 33–43.

Ersöz, F., Ersöz, T., ve Erkmen, İ. N. (2016). **"Dünyada ve Türkiye'de ham çelik üretimine bakış"** .Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 32(2).

Eşidir, K. A., ve Gür, Y. E. (2023). **"Zaman serileri analiz modelleri ile Türkiye'nin ham petrol ithalat tahmini: 2023 yılı Mart–Aralık dönemi analizi"**. bmij, 11(2), 594–609.

KPMG Türkiye, ve Enerji IQ. (2023). Enerji sektörel bakış 2023. KPMG Türkiye.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. (2016). Bakır (Maden Serisi). Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden-serisi/Bakir.pdf

Menase, M. (2009). Altın piyasası ve Türkiye'de altın fiyatlarını etkileyen faktörlerin analizi (Master's thesis, Marmara Üniversitesi, Turkey).

Nas, F., ve Günal, V. (2024). **"Türkiye–AB arasındaki yağlı tohumlar dış ticaretine gümrük birliğinin etkisi"**. International Social Sciences Studies Journal, 10(4), 553–575.

Nazlıcan, A. N. (2006). Soya yetiştiriciliği.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2023). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2023 yılı faaliyet raporu. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, TAGEM. (2021). Bitkisel yağlar sektör politika belgesi 2020–2024. Ankara.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024). Soya ürün raporu 2024 (TEPGE Yayın No. 407).

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2012/2013). Soya fasulyesi durum ve tahmin raporu 2012/2013 (TEPGE Yayın No. 220).

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2019). Tarım ürünleri piyasaları: Pamuk (Ocak 2019, Ürün No. 14).

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2021). Mısır durumu ve tahmini 2021 (Yayın No. 347). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2021). Tarım ürünleri piyasaları: Ayçiçeği. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2021). Tarım ürünleri piyasaları: Buğday, Haziran 2021. Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2021). Ürün raporu – Arpa 2021. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2022). Tarım ürünleri piyasaları: Mısır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2022). Ürün raporu – Arpa 2022. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2022). Ürün raporu: Soya 2022 (TEPGE Yayın No. 366).

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2023). Buğday durum ve tahmin 2023 (Yayın No. 384). Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2023). Mısır durum ve tahmin 2023 (Yayın No. 390). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2023). Ürün raporu – Arpa 2023. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2023). Ürün raporu: Soya 2023 (TEPGE Yayın No. 389).

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024, Haziran). Durum ve tahmin: Ayçiçeği 2023 (TEPGE Yayın No. 392). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024, Kasım). Ayçiçeği durum tahmin raporu 2024 (TEPGE Yayın No. 404). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024). Buğday durum ve tahmin raporu 2024 (Yayın No. 410). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024). Tarım ürünleri piyasaları: Mısır (Temmuz 2024). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024). Tarım ürünleri piyasaları: Pamuk/Cotton 2024 – Temmuz.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2024). Ürün raporu – Arpa 2024. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2025). Tarım ürünleri piyasaları: Buğday/Wheat 2025 (Temmuz). Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). (2025). Tarım ürünleri piyasaları: Pamuk/Cotton 2025 – Temmuz.

Tarsus Ticaret Borsası. (2023). Mısır raporu 2023–2024 görünümü. Tarsus Ticaret Borsası.

Tarsus Ticaret Borsası. (2024). 2024 yılı buğday durum değerlendirme raporu. Tarsus Ticaret Borsası Yayınları.

Tarsus Ticaret Borsası. (2024). Mısır raporu 2024–2025 görünümü. Tarsus Ticaret Borsası.

Tarsus Ticaret Borsası. (2025). 2025 yılı buğday durum değerlendirme raporu. Tarsus Ticaret Borsası Yayınları.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası. (2020). Mısır raporu 2020. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü. (2013). Türkiye'de tahıl üretimi. Toprak Mahsulleri Ofisi.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü. (2016). 2016 yılı hububat raporu. TMO.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü. (2025). Türkiye arpa ekiliş-üretim-verim ve TMO alımları. TMO.

Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü. (2024). 2023 yılı Türkiye elektrik dağıtımı sektör raporu. Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2019). 2019 yılı elektrik üretim-tüketim raporları. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2020). 2020 yılı elektrik üretim-tüketim raporu. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2021). 2021 yılı elektrik üretim-tüketim raporu. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2022). 2022 yılı elektrik üretim-tüketim raporu. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2023). 2023 yılı elektrik üretim-tüketim raporu. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (2024). 2024 yılı elektrik üretim-tüketim raporu. Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2025). Tarım ve hayvancılık sürdürülebilirlik raporu 2025.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO). (2023). Petrol ve Doğal Gaz Sektör Raporu 2023. https://www.tpao.gov.tr/file/2409/2023-sektor-raporu-218866f6cc2266839.pdf

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı. (2024). 2023 petrol ve doğal gaz sektör raporu. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB). (2019). 2019 yılı faaliyet raporu. Türkiye Ürün İhtisas Borsası.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB). (2022). TÜRİB faaliyet raporu 2022. Türkiye Ürün İhtisas Borsası.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB). (2024). Faaliyet raporu 2024. Türkiye Ürün İhtisas Borsası.

U.S. Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service. (2025, February 25). Grain and feed update (Report No. TU2025-0007). USDA.

U.S. Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service. (2025, May 2). Grain and feed annual: Turkiye (Report No. TU2025-0015). USDA.

Uçak, S., ve Usupbeyli, A. (2015). **"Türkiye'de petrol tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi"**. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 70(3), 769–787.

Uçum, İ. (2016). **"ARIMA modeli ile Türkiye soya üretim ve ithalat projeksiyonu"**. TEAD, 2(1), 1–8.

World Gold Council. (2020). Gold demand trends Q3 2020. https://www.gold.org/goldhub/research/gold-demand-trends/gold-demand-trends-q32020

İnternet Kaynakları

https://www.botas.gov.tr/Sayfa/turkiyede-dogal-gaz-cikiyor-mu/253 (19.10.2025)

https://dunyaenerji.org.tr/turkiyenin-dogal-gaz-ithalati-gecen-yil-yuzde-764-azalisla-5048-milyar-metrekup-oldu/ (1.12.2025)

https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-94-1007/dogal-gazyillik-sektor-raporu (19.10.2025)

https://gazbir.org.tr/uploads/file/May%C4%B1s-2025-Sektor-Raporu.pdf (21.10.2025)

https://gazbir.org.tr/uploads/file/Ocak-2024-Sektor-Raporu.pdf (1.12.2025)

https://www.teias.gov.tr/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri (23.10.2025)

https://altinmadencileri.org.tr/turkiye-altin-uretimi-2/ (24.10.2024)

https://altinmadencileri.org.tr/aktif-olan-altin-madenleri/ (24.10.2024)

https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gold-production-by-country (24.10.2024)

https://enerji.gov.tr/bilgimerkezi-tabikaynaklar-altin (24.10.2024)

https://trendeconomy.com/data/h2/Turkey/7108 (25.10.2024)

http://www.turktarim.gov.tr/Haber/116/madenin-sahlanisi-gumus (26.10.2024)

https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Madenistatistik (25.10.2024)

https://silverinstitute.org/silver-supply-demand/ (25.10.2024)

https://www.enerjiatlasi.com/turkiye-dogalgaz-uretimi (1.12.2025)

https://enerji.gov.tr/bilgimerkezi-tabiikaynaklar-gumus (27.10.2024)

https://rapory.tuik.gov.tr/27-11-2025-22:23:36-305352935120062969213732670 8.html (16.10.2025)

https://enerji.gov.tr/bilgimerkezi-tabiikaynaklar-bakir (17.10.2025)

https://www.cib.org.tr/tr/istatistikler.html (18.10.2025)

https://worldsteel.org/data/annual-production-steel-data/?ind=P1_crude_steel_total_pub/CHN/IND (19.10.2025)

https://tradingeconomics.com/turkey/imports/copper (25.10.2025)

https://tradingeconomics.com/turkey/exports/copper (25.10.2025)

https://www.garantibbvayatirim.com.tr/medium/researchreports-constant-40602-2x.vsf (22.10.2025)
https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2021/demir21.pdf (22.10.2025)
https://immib.org.tr/tr/ihracat-raporlari , (23.10.2025)
https://www.turib.com.tr/tarihsel-veri/ (01.10.2025)

KAYNAKÇA

Araç, Ö. (2024). "Tarımsal destekleme politikalarının verimlilik ve rekabet gücü üzerindeki etkisinin incelenmesi", Doktora tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Atıcı Ustalar, S., & Şanlısoy, S. (2023). Küresel Belirsizliğin Borsa İstanbul İmalat Sanayi Üzerindeki Etkisi. İzmir İktisat Dergisi, 38(2), 526-549. https://doi.org/10.24988/ije.1194709.

Atik, Z., Güloğlu, B., & İlter Küçükçolak, N. (2023). Links between US and Turkish agricultural commodity markets: Nonlinear dependence and tail risk, Borsa İstanbul Review, 23(5), 1207–1234. https://doi.org/10.1016/j.bir.2023.07.007.

CME Group. Agricultural commodities products. Retrieved. https://www.cmegroup.com/markets/agriculture.html.

Cole, S., Chattopadhyay, R., Hunt, S., Tobacman, J., & Topalova, P. (2008). Weather insurance, price information, and hedging: Helping the poor manage risk. BasisBrief Dergisi, Cilt 1, Sayı 1,1-4.

Çağlı, E. Ç., & Mandaci, P. E. (2013). The long-run relationship between the spot and futures markets under multiple regime-shifts: Evidence from Turkish derivatives exchange. Expert Systems with Applications, 40(10), 4206–4212. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2013.01.026.

Çalış Duman, M. (2023). Sürdürülebilir İşletmeler İçin Yeni Bir Çözüm Olan Blok Zinciri Teknolojisi Üzerine Sistematik Bir İnceleme. İzmir İktisat Dergisi, 38(1), 192-214. https://doi.org/10.24988/ije.1107026.

Çelikkaya, A. (2024). Türkiye'nin Karbon Fiyatlandırma Politikasının Yeniden Gözden Geçirilmesi. Maliye Çalışmaları Dergisi(71), 15-27. https://doi.org/10.26650/mcd2023-1453538.

Dıallo, T., & Karlı, B. (2025). Tarım Sektöründe Tarım Sigortasının Önemi ve Türkiye'deki Uygulamalar. Turkish Journal of Science and Engineering, 7(1), 38-46. https://doi.org/10.55979/tjse.1647970.

Doğan, İ. (2025). DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN EKONOMİK YANSIMALARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ. Journal of International Management Educational and Economics Perspectives, 13(1), 60-75.

EM BER. (2025). Türkiye Electricity Review 2025. Ember. https://ember-energy.org/app/uploads/2025/03/Turkiye-Electricity-Review-2025_11032025.pdf.

Eren, B. S. (2024). Emtia Piyasalarının Birlikte Hareketlerinin Veri Madenciliği ile İncelenmesi. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 9(1), 183-212. https://doi.org/10.30784/epfad.1413706.

Eşlik, A., Özdurak, C., & Güç, Ö. (2024). Rusya-Ukrayna Savaşı ve Tahıl Koridoru Anlaşmasının Emtia Piyasalarına Etkisi: GARCH ve DCC-GARCH Analizi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 30(1), 1-16. https://doi.org/10.24181/tarekoder.1377234.

Günay, B. (2025). Yeşil Tahviller: Sürdürülebilir Finansmanın Yeni Yüzü. Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 12(2), 121-135. https://doi.org/10.55026/jobaf.1631034.

Günay, E., & Yildirim, S. (2024). Yenilenebilir Enerji Kapasitesi Bakımından Türkiye'nin Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Journal of Economics and Research, 5(2), 61-72. https://doi.org/10.53280/jer.1548701.

Güray, B. Ş., & Merdan, E. (2022). Türkiye yenilenebilir enerji görünümü 2022 (2. baskı). Sabancı Üniversitesi İstanbul Uluslararası Enerji ve İklim Merkezi (IICEC). https://iicec.sabanciuniv.edu/sites/iicec.sabanciuniv.edu/files/inlinefiles/TREO_Book_1.pdf.

Karakaya, E., Akkoyun, G., & Hiçyılmaz, B. (2023). Sera Gazı Emisyonu Azaltımı için Karbonun Fiyatlanması: Karbon Vergisi mi Emisyon Ticareti mi? Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 8(4), 813-841. https://doi.org/10.30784/epfad.1367596.

Kaya, S. S., Karakeleş, K. N., & Gövdeli, N. (2024). SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE YEŞİL FİNANS KAVRAMI. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Turhal Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2), 1-10.

Kazak, H., Mensi, W., Gunduz, M. A., Kilicarslan, A., & Akcan, A. T. (2025). Connections between gold, main agricultural commodities, and Turkish stock markets. Borsa Istanbul Review, 25(2), 296-310. https://doi.org/10.1016/j.bir.2025.01.001.

Koç, G., & Oguz, C. (2025). The role of the certificates on consumers chicken meat and egg choice in Antalya central districts. Tarım Ekonomisi Dergisi, 31(1), 159-171. https://doi.org/10.24181/tarekoder.1647720.

Kuşat, N. (2016). İşletmeden İşletmeye (B2B) Elektronik Pazaryerleri ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Ticaretinde Uygulanabilirliği. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 23(3), 691-709. https://doi.org/10.18657/yonveek.281808.

Mollaahmetoğlu, E., & Yasar Akcali, B. (2022). Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) Endeksleri ile ABD Dolar Endeksi ve Dolar Kuru Arasındaki İlişkinin Simetrik ve Asimetrik Nedensellik Testleri ile Analizi. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 7(Özel Sayı), 45-60. https://doi.org/10.30784/epfad.1149349.

Taş, S, & Kütükçü, E. (2023). "Afrika Kıtasının Fosil Kaynak Kapasitesi ve Enerji Arz Güvenliği". İçinde İ. Örnek (Ed.), Afrika'nın sektörel yapısı ve Türkiye-Afrika ilişkileri (ss. 42–93). Ekin Yayınevi.

Okay, C. N. (2022). "Blockchain-based decision support system for measuring environmental and social sustainability in the supply chain", Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi.

Olgun, A., & Mazlum, U. (2024). Hızlı kentleşme hareketinin önlenmesi amacıyla tarımsal üretimi artıracak çeşitli destekleme politikaları. In 11th Balkan International Conference on Social Sciences (pp. 401). Skopje: Academy Global Publishing House.

Örnek, İ., & Dallı, T. (2023). "Afrika'da Yenilenebilir Enerji". İçinde İ. Örnek (Ed.), Afrika'nın sektörel yapısı ve Türkiye-Afrika ilişkileri (ss. 42–93). Ekin Yayınevi.

Özalp, M. (2025). TÜRKİYE'NİN YENİLENEBİLİR ENERJİ GÖRÜNÜMÜ VE GELECEĞİ. Avrasya Etüdleri(64), 39-75.

Öztürk. H., (2023). "Tarım 5.0", Nobel Kitapevi. S.288.

SHURA Enerji Dönüşümü Merkezi. (2024). Türkiye enerji dönüşümü görünümü 2023 [Rapor]. Sabancı Üniversitesi. https://shura.org.tr/wp-content/uploads/2024/04/SHURA-2024-04-Rapor-outlook-2023-rev.pdf.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024, Mayıs 22). Karbon fiyatlandırmada mevcut durum ve trendler 2024 raporu. https://iklim.gov.tr/karbon-fiyatlandirmada-mevcut-durum-ve-trendler-2024-raporu-haber-4278.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). Türkiye Ulusal Enerji Planı 2022. https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/EIGM/tr/Raporlar/TUEP/T%C3%BCrkiye_Ulusal_Enerji_Plan%C4%B1.pdf.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2024). 2024-2028 Stratejik Planı. https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/SGB/tr/Kurumsal_Politikalar/ETKB_2024-2028_Stratejik_Plani.pdf.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). 2024-2028 Stratejik Planı (Sürüm 6) [PDF]. https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/STB20242028StratejikPlaniV6.pdf.

Tıraş, H. H., & Atılgan, D. (2025). Tasarruflar, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Sanayi Üretim Endeksi İlişkisi: Türkiye Örneği. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 14(1), 390-412. https://doi.org/10.54282/inijoss.1644071.

Turan, E. (2024). "Türev piyasaların işleyişi ve Türkiye'de tarım emtiaları üzerine örnek bir uygulama", Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı, İstanbul.

TÜBİTAK UZAY. (2024). GAP Bölgesinde hassas tarım ve sürdürülebilir uygulamaların yaygınlaştırılması projesi. https://uzay.tubitak.gov.tr/gap-bolgesinde-hassas-tarim-ve-surdurulebilir-uygulamalarin-yayginlastirilmasi-projesi-tanitim-torenine-katildik/uzay.tubitak.gov.tr.

TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu. Bitkisel Üretim – 1: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-1.Tahmini-%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%202024-53449.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. (2022). 2022 Yıllık Bülteni: Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) Piyasası 2022 Yılı Değerlendirmesine İlişkin Bülten. Ankara. Erişim adresi https://www.turib.com.tr/2022-yillik-bulteni.

Yavuz, E., & Avunduk, H. (2021). TEDARİK ZİNCİRİ YÖNETİMİNDE BLOK ZİNCİR TEKNOLOJİSİNİN KULLANIMI. Izmir Democracy University Social Sciences Journal, 4(1), 33-56.

Yılmaz Türkmen, S., & Erözel Durbilmez, S. (2019). Blockchain Teknolojisi ve Türkiye Finans Sektöründeki Durumu. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(1), 30-45. https://doi.org/10.29106/fesa.509254.

TÜRKİYE'DE HALK EĞİTİMİ
ve
İSTİHDAM İLİŞKİSİ

Dr. Doğan PEKER
Prof. Dr. Bayram COŞKUN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-43-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Sonçağ Yayıncılık

Matbaacılık Reklam

San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı

48/48 İskitler - Ankara

Tel.: (0312) 341 36 67

Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
YOKSULLUK, YOKSULLUKLA MÜCADELE VE BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞTİRİLMESİ

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI 5
1.1.1. Mutlak Yoksulluk 7
1.1.2. Göreli Yoksulluk 8
1.1.3. İnsani Yoksulluk 9
1.2. BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞTİRİLMESİ 10
1.2.1. Beşeri Sermaye Teorisi-Kapasite /Yapabilirlik Yaklaşımı 10
1.2.2. Eğitim 14
1.2.3. Sağlık 17
1.3. EĞİTİM SEVİYESİNİN YÜKSELTİLMESİ 25
1.3.1. Örgün Eğitim Seviyesi 25
1.3.1.1. Okul öncesi eğitim seviyesi 25
1.3.1.2. İlköğretim eğitim seviyesi 27
1.3.1.2.1. İlkokul eğitim seviyesi 27
1.3.1.2.2. Ortaokul eğitim seviyesi 29
1.3.1.3. Ortaöğretim seviyesi 30
1.3.1.4. Yükseköğretim seviyesi 32
1.3.2. Yaygın Eğitim 34
1.3.2.1. Halk eğitimi merkezleri ve olgunlaşma enstitüleri 35
1.3.2.2. Açık öğretim ortaokul, açık öğretim lise, mesleki açık öğretim lisesi ... 36

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE, İŞSİZLİK VE İSTİHDAM

2.1. SOSYAL TRANSFERLER (YARDIMLAR) 39
2.1.1. Eğitim Transferleri 40
2.1.2. Sağlık Transferleri 42
2.1.3. Nakdi Transferler 43
2.1.4. Gıda ve Yakacak Transferleri 44
2.1.5. Diğer Sosyal Transferler 45
2.2. ALAN ARAŞTIRMASININ YÜRÜTÜLDÜĞÜ İLLERDEKİ YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL HİZMETLERİ 45
2.2.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Hizmet ve Yardımları 48
2.2.2. Muğla Büyükşehir Belediyesi Faaliyetleri 50
2.2.3. Van Büyükşehir Belediyesi Faaliyetleri 52

2.2.4. Hatay Büyükşehir Belediyesi Faaliyetleri 54
2.3. SOSYAL GÜVENLİK VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI 56
2.3.1. Genel Sağlık Sigortasının Yapısı 57
2.3.2. 12. Kalkınma Planında (2024-2028) Sosyal Güvenlik Sistemi 59
2.3.3. Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortasının Yoksullukla Mücadeleye Katkısı 60
2.4. İSTİHDAM KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ 61
2.4.1. Tam İstihdam 62
2.4.2. Eksik İstihdam 63
2.4.3. Aşırı İstihdam 63
2.4.4. Türkiye'de İstihdam Durumuna İlişkin Genel İnceleme 63
2.5. İŞSİZLİK KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ 66
2.6. TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞE DAİR GENEL BİR İNCELEME 69
2.7. İSTİHDAMI ARTIRAN VE İŞ GÜCÜ PİYASASINI GÜÇLENDİREN UYGULAMALAR 74
2.7.1. Genel Mahiyette Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri 75
2.7.3. Türkiye İş Kurumu'nun Mesleki Rehberlik ve Danışmanlık Uygulamaları 77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HALK EĞİTİMİ (HAYAT BOYU ÖĞRENME)

3.1. HALK EĞİTİMİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE 81
3.2. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE HALK EĞİTİMİ 83
3.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE HALK EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ VE YAPISI 85
3.3.1. Halk Eğitimi Şubesi (1926) 85
3.3.2. Halk Derslikleri (1927) 86
3.3.3. Millet Mektepleri (1928) 86
3.3.4. Halk Okuma Odaları (1930) 90
3.3.5. Halkevleri ve Halk Odaları (1932) 90
3.3.6. Köy Eğitmenliği Uygulaması 91
3.3.8. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü (1960) 92
3.3.10. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2011) 93
3.4. MİLLÎ EĞİTİM ŞURALARINDA HALK EĞİTİMİ 95
3.4.1. Heyet-i İlmiye Kararları (1921-1926) 95
3.4.2. Birinci Millî Eğitim Şûrası (1939) 96
3.4.3. İkinci Millî Eğitim Şûrası (1943) 96
3.4.4. Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (1946) 97
3.4.5. Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (1949) 97
3.4.6. Beşinci Millî Eğitim Şûrası (1953) 97
3.4.7. Altıncı Millî Eğitim Şûrası (1957) 98
3.4.8. Yedinci Millî Eğitim Şûrası (1962) 98
3.4.9. Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (1970) 98

3.4.10. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (1974) 99
3.4.11. Onuncu Millî Eğitim Şûrası (1981) 99
3.4.12. On birinci Millî Eğitim Şûrası (1982) 100
3.4.13. On ikinci Millî Eğitim Şûrası (1988) 100
3.4.14. On üçüncü Millî Eğitim Şûrası (1990) 100
3.4.15. On dördüncü Millî Eğitim Şûrası (1993) 101
3.4.16. On beşinci Millî Eğitim Şûrası (1996) 101
3.4.17. On altıncı Millî Eğitim Şûrası (1999) 102
3.4.18. On yedinci Millî Eğitim Şûrası (2006) 103
3.4.19. On sekizinci Millî Eğitim Şûrası (2010) 104
3.4.20. On dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (2014) 105
3.4.21. Yirminci Millî Eğitim Şûrası (2021) 105
3.5. KALKINMA PLANLARINDA HALK EĞİTİMİ 106
3.5.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) 106
3.5.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) 107
3.5.3 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) 108
3.5.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1983) 108
3.5.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 109
3.5.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 109
3.5.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 110
3.5.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 110
3.5.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) 110
3.5.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) 111
3.5.11. On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023) 111
3.6. HAYAT BOYU ÖĞRENME STRATEJİ BELGELERİ 111
3.6.1. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009-2013) 112
3.6.2. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018) 115
3.7. HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİ İLE MEVCUT DURUM 115
3.7.1. Hayat Boyu Öğrenme Kurumlarının Mevcut Durumları 116
3.7.1.1. Halk Eğitimi Merkezleri Mevcut Durumu 116
3.7.1.2. Olgunlaşma Enstitüleri Mevcut Durumu 118
3.7.2. Halk Eğitimi Merkezleri Personel Durumu 119
3.7.3. Halk Eğitimi Merkezi (Hayat Boyu Öğrenme) Programları 120

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. KURSİYERLERE YÖNELİK ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE GENEL YAPISI 124
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Metodolojisi 124
4.1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 125
4.1.3. Kursiyer Anket Formunun Hazırlanması 125
4.1.5. Araştırmanın Soruları 126

4.1.6. Kursiyer Ölçeği İçin Güvenilirlik Testi 126
4.1.7. Normallik Testi 127
4.2. KURSİYERLERE UYGULANAN NİCEL ANKET ÖLÇEĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 127
4.2.1. Kursiyer Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler 127
4.2.2. Kursiyerlere Uygulanan Anketin Toplu Sonuçları 130
4.3. YÖNETİCİLERE YÖNELİK YAPILAN NİCEL ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE GENEL MAHİYETİ 131
4.3.1. Araştırmanın Metodolojisi 131
4.3.2. Araştırmanın Evreni 132
4.3.4. Araştırmanın Soruları 133
4.3.5. Yönetici Ölçeği İçin Güvenilirlik Testi 133
4.3.6. Normallik Testi 133
4.4. YÖNETİCİLERE UYGULANAN NİCEL ANKET ÖLÇEĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 135
4.4.1. Halk Eğitimi Merkezi Yöneticilerine İlişkin Demografik Bilgiler 135
4.5. NİTEL UYGULAMA VE BULGULARI 139
4.5.1. Araştırma Metodolojisi 139
4.5.2. Araştırmanın Evreni 140
4.5.3. Araştırma Sorularının Hazırlanması 140
4.5.4. Veri Toplama Süreci 140
4.5.5. Verilerin Çözümlenmesi 141
4.5.6. Bulgular ve Yorum 142
4.5.6.1. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Tanıtıcı Bilgileri 142
4.5.6.2. Halk Eğitim Merkezi Programlarının Beşeri Sermayenin Geliştirilmesine Etkileri 146
4.5.9.3. Halk Eğitimi Merkezi Programlarının İşsizliğe, Meslek Edindirmeye, Girişimde Bulunmaya Etkileri 179
4.5.9.4. Halk Eğitimi Merkezi Programlarının Yoksullukla Mücadeleye Etkileri 234
4.5.9.5. Halk Eğitimi Merkezi programları, Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi, Yoksullukla Mücadele Kavramları ve Aralarında İlişki Sonuçları 250
4.5.9.6. Alan Araştırması Yapılan Antalya, Muğla, Van ve Hatay illerinde Oluşan Sonuçların Karşılaştırılması 256

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER 263

KAYNAKÇA 267

EKLER 285

KAYNAKÇA

Abdulhakimoğulları, E. (2011). *Türk Anayasa Hukuku Mevzuatı* (1. b.). Ankara: Adalet Yayınevi.

Ada, S. (2003). Halk Eğitimi Merkezlerindeki Kurslara Katılan Bayan Kursiyerlerin Çevre ve İnsan Sağlığı ile İlgili Uygulamalarının Saptanması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17, 1-12.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021) eyhgm_istatistik_bulteni_mart_2021. Nisan 18, 2021 tarihinde www.ailevecalisma.gov.tr: www.ailevecalisma.gov.tr adresinden alındı.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Sağlık Yardımları Broşürü.* Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Akbaş, H.,E., Bozkurt, B. ve Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devletinde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesiyle Karşılaştırılma. *Yönetim Muhasebe ve Finansman Tarihi Araştırma Dergisi. Özel sayı* (Eylül 2018),165-202.

Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usül ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 28585, (2013), www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 18.06.2023.

Akyıldız, H. (2005). Türkiye'de Özel Sektör İmalat Sanayii'nde Verimlilik, Ücret ve İstihdam İlişkisi. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39-58.

Alkin, E., (2000). Hızlı Nüfus Artışı, İşsizlik ve Gelir Dağılımı, *Prof. Dr. Nusret Ekin'e Armağan.* İç. (285-290). Ankara: Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayını, Yayın No:38.

Alpaydın, Y. (2008). Türkiye'de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri. *İLEM Yıllık,* 3(3), 49-64.

Alper, Y. ve Özgökçeler, S. (2016). Türk Sosyal Güvenlik Reformu ve Sosyal Adalet. *Sosyal Güvenlik Dergisi,* 6(2), 6-27.

Alu, A. (2018). Küreselleşme ve Sağlık. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 1-9.

Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Antalya Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan (2020-2024).* Antalya: Aralık 12, 2021, tarihinde https://www.antalya.bel.tr/ adresinden alındı.

Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Faaliyet Raporu.* Antalya: Antalya Büyükşehir Belediyesi. Mart 31, 2023, tarihinde https://www.antalya.bel.tr/ adresinden alındı.

Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Faaliyet Raporu.* Antalya: Antalya Büyükşehir Belediyesi. Mart 31, 2023, tarihinde https://www.antalya.bel.tr/ adresinden alındı.

Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Performans Programı.* Antalya: Antalya Büyükşehir Belediyesi. Aralık 12, 2021, tarihinde https://www.antalya.bel.tr/ adresinden alındı.

Antalya İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu (2019). *Faaliyet Raporu.* Antalya İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu.

Apaydın, F. (2018). Türkiye'de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 30, 159-200.

Aren, S. (1990). *100 Soruda Ekonomi El Kitabı (Türkiye Ekonomisinden Örneklerle)*(10. b) İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Arıcı, K. (2019). Sosyal Güvenlikte Eşitlik Meselesi. *Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* XXIII(1), 3-23

Arslan, S. (2018). Osmanlı'dan Günümüze Sivil Toplum Kuruluşları ve Vatandaşlık Eğitimine Katkıları. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(9), 59-76.

Aydın, M.,K. ve Çakmak, E.,E. (2018). Sosyal Devlet ve Türkiye, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* 20 (21), 1-12.

Aygen, M. (2019). Devlet Eylemi Olarak Kamu Politikaları: Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'nin Eğitim Politikası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 29(2), 259-276.

Bahat, İ. (2013). *Halk Eğitimi Merkezi Yöneticilerinin strateji Öğrenme Algısı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bayrakdar, S. (2014). *Kamu Büyüklüğü ve İşsizlik Arasında İlişkinin Analizi: Türkiye Örneği,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bayrakdar, S. (2019). İşsizliğin Çözümünde Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 33(1), 339-357.

Bayrakdar, S. (2020). Bütün Yönleri ile Yoksulluğun Görünümü:Türkiye. *Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*36, 94-120.

Belediye Kanunu 5393, 25874 (2005). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 11.04.2023.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu 5216, 25531 (2004). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 11.04.2023.

Benli, A. ve Yenihan, B. (2018). Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi. *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla.* (1. Baskı) içinde (1-14). Bursa. Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Beyazıt, E. (2020). Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu. *OPUS, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 16(30), 2966-2993.

Beyazıt, E. ve Güneş, M. (2017) Küreselleşme ve Kent Kimliği: Kentsel Değerlerin Küreselleşme Sürecinde Aşınması, *International Journal of Academic Value Studies*, 3(9) 323-331

Bıçkı, D. (2015). *Kent(te) Yoksulluk Ayrışma ve Yaşam Kalitesi* (1. baskı). Bursa: Dora Yayıncılık.

Boyacıoğlu, H. ve Güneri, P. (2006), Sağlık Araştırmalarında Kullanılan Temel İstatistik Yöntemler, *Hacettepe Diş Hekimliği Fakülte Dergisi*, 30(3): 33-39

Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (4. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları

Canatan, B. ve İpek, E. (2021). Türkiye'de Hanehalklarına Yapılan Sosyal Yardımların Belirleyicileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 11(1), 221-241.

Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi,* Ankara: Anı Yayıncılık.

Coşkun, B. (2005). Türkiye'de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Tarihsel Geçmiş ve Genel Bir Değerlendirme, *Türk İdare Dergisi,* 448, 13-47

Coşkun, B., (2008). Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Üzerine Bir Değerlendirme. A. Balcı, A. Nohutçu, N., K. Öztürk ve B. Coşkun (Ed.) *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları* (2. baskı) iç. (47-65). Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

Coşkun, B., (2017) Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumunun Yeniden Yapılanma Süreci, *Turkish Journal of Marketing,* 2 (3), 125-155.

Coşkun, B., (2021). Türkiye'de Bakanlık Teşkilatları ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Durum. A. Yılmaz ve T. Güler (Ed.) *Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri Bağlamında Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi,*(1.baskı) iç. (93-136). Ankara: Ekin Yayınevi.

Coşkun, B. ve Almalı, V. (2020). Belediyeler ve Stratejik Planlama: Van ve Muğla Büyükşehir Belediyelerinin 2015-2019 Yılları Stratejik Planlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *Strategic Public Management Journal* 6(11), 15-32. DOI: 10.25069/spmj.657568

Coşkun, B., & Peker, D. (2025). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Halk Eğitimi: Kurumsal Yapılanma ve Uygulamalar. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(2), 359-378.

https://doi.org/10.31592/aeusbed.1597307

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (çev. M. Bütün- S. B. Demir). Ankara: Desen Ofset A.Ş.

Çakır, C. (2016). *Türkiye'de Milli Eğitim Politikalarının Oluşmasında Aktörlern Rolü.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çakır, M., A. (2014). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. A. Kaya (Ed.) *Mesleki Rehberlik* (9. b.) iç. (125-156). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çakmur, H. (2012). *Araştırmalarda Ölçme - Güvenilirlik - Geçerlilik. Taf Preventive Medicine Bulletin*, 11(3), 339–344. Https://Doi.Org/10.5455/Pmb.1-1322486024

Çatal, T., (2019). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yaşam Boyu Öğrenme.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Dağ, C. (2013). *Türk Genel Sağlık Sigorta Sisteminin Seçilmiş Bazı Ülke Sistemleri İle Karşılaştırılmalı Analizi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Deveci, S. (2021). Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Zümreleri. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Özel Sayı (2021), 54-87.

Demir, A. (1996). *Çağlar İçersinde Antakya.* İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Yayınları.

Dertli, N. (2015). Genel Sağlık Sigortası ve Gelir Testi: Statü Eşitsizliğinden Gelir Eşitsizliğine. *273 Mülkiye Dergisi,* 39(3), 271-304.

Dewey, J. (1989) *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor,* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayını

Dişbudak, C. (2022). Türkiye'de İşsizliğin Belirleyenleri Alternatif Bir Amprik Analiz. *ODTÜ Gelişme Dergisi* 49(Haziran), 59-82.

Dinçer, M., Z.,(2018). *Mikro Ekonomi,* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul, 1-266. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/mikroeko.pdf erişim tarihi 26.06.2023.

Dinler, Z.,(2015). *İktisada Giriş,* (21. b) Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Doğan, N., (2017). *İstihdam Eilebilirliğin Sağlanmasında Hayat Boyu Öğrenme Politikalarının ve Yeterlilik Çerçevelerinin Rolü*, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara.T.C. Mesleki Yeterlilik Kurumu, 1-148.

Dolanbay, T. (2014). *Hayat Boyu Öğrenme Sürecinde Halk Eğitimi Merkezilerinin Yaşadığı Yönetsel Sorunlar,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bartın.

Duman, B. (2008). Öğrencilerin Benimsedikleri Eğitim Felsefeleriyle Kullandıkları Öğrenme Strateji ve Öğrenme Stillerinin Karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17(1), 203-224.

Dünya Bankası (2021). The Human Capital Index 2020 Update, https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/8ca3928c-0e04-59bf-ba37-713442d6fab0/download, 25.02.2025.

Dünya Bankası (2024a). Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024: Pathways Out of the Polycrisis, https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/8f505de6-d365-4f10-aa5a-353c39616895/download, erişim tarihi: 07.12.2024.

Dünya Bankası (2024b), Poverty & Inequality Update https://thedocs.worldbank.org/en/doc/ec3d46c25a822d6d248e86d17179ea4e-0090012024/original/Poverty-and-Inequality-Quarterly-Update-3PR-Edition.pdf, erişim tarihi: 17.02.2025.

Durak, Ş. ve Kaya, V. (2014). Türkiye'de İşsizlik ve İşsizliği Azaltmaya Yönelik Politikalar: Tarihsel Bir Bakış, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 28(2), 55-73

Durkaya, M. ve Hüsnüoğlu, N. (2018). İstihdamda Eğitimin Rolü, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi,* 19(41), 51-70.

Emgili, F. (2021). Halkevlerinin Köy ve Köycülük Faaliyetleri, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi,* 8(2021/kış), 195-226.

Erdal, A. ve Özkan, D. (2019). Beşeri Kalkınma, Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *Yönetim ve Ekonomi:Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.,* 26(1), 1-10.

Evin, H. (2017). 6360 Sayılı Yasa ve Kentsel Yoksullukla Mücadelede Büyükşehir Belediyeleri: Malatya Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 27(1),85-98

Eyüboğlu, D. (2003). *2001 Krizi Sonrasında İşsizlik ve Çözüm Yolları.* Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:634.

George, D. and Mallery, M. (2010) SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update, 10th Edition, Pearson, Boston.

Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi,* Ankara: İmaj Yayınları.

Geray, C. (2019). Halk Eğitiminin Kurumlaşması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 7(1), 1974, 403-435

Gezer, M. (2012). *Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitimi Politikaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Entitüsü, Afyon.

Gitmez, E. ve Bakan, S. (2020). Türkiye'de Sosyal Yardımlar İçin Yeni Bir Model Önerisi, Katılımcı Sosyal Yardım Modeli, Önkabuller ve Kurumsal Yapı. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,(INIJOSS),* 9(2), 373-395.

Gökçe, S., (2019). Türk Modernleşmesinde Halkevlerinin Yeri, *OPUS,Uluslararası Toplum Araştırması Dergisi,* 14(20). 2327-2350.

Gökmen, H., (2007). *Avrupa Sosyal Devlet Anlayışında İstihdam ve Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu,* (Uzmanlık Tezi). Ankara, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye iş Bulma Genel Müdürlüğü.

Gürler, Kiren, Ö., Emeç, H., ve Birecikli, Üçdoğruk, Ş. (2017). Kamu Destekli Sosyal Yardımlar Üzerine Amprik Bir Çalışma: Türkiye Örneği. *İnsan Hakları Yıllığı,* 35, 97-114.

Hatay Büyükşehir Belediyesi (2020). *Hatay Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan (2020-2024).* Hatay Büyükşehir Belediyesi. Aralık 12, 2021, tarihinde https://www.hatay.bel.tr/ adresinden alındı.

Hatay Büyükşehir Belediyesi (2021). *Faaliyet Raporu.* Hatay: Büyükşehir Belediyesi. https://www.hatay.bel.tr/ erişim tarihi:16.04.2023.

Hatay Büyükşehir Belediyesi (2022). *Faaliyet Raporu.* Hatay: Büyükşehir Belediyesi. https://www.hatay.bel.tr/ erişim tarihi:16.04.2023.

Hatay Büyükşehir Belediyesi (2023). *Performans Programı.* Hatay: Büyükşehir Belediyesi. Kasım, 2024, tarihinde https://www.hatay.bel.tr/ adresinden alındı.

Hatay İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu (2019). *Faaliyet Raporu.* Hatay İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu.

https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/beveridge_william.shtml, erişim tarihi: 08.12.2024.

http://data.uis.unesco.org/#. (2021). Mayıs 6, 2021 tarihinde http://data.uis.unesco.org/# adresinden alındı

https://data.worldbank.org/

http://futurechallenges.org/wp-content/uploads/2012/06/Megatrend-Study.png. (2020, Nisan). Nisan 2020 tarihinde http://futurechallenges.org/wp-content/uploads/2012/06/Megatrend-Study.png adresinden alındı

https://data.oecd.org/. (2020). Nisan 22, 2021 tarihinde https://data.oecd.org adresinden alındı

http://hbogm.meb.gov.tr. Ocak 10, 2021 tarihinde http://hbogm.meb.gov.tr adresinden alındı

http://hboprojeler.meb.gov.tr/arastirmalar/1.html. (2021). Ocak 9, 2021 tarihinde http://hboprojeler.meb.gov.tr/arastirmalar/1.html adresinden alındı

https://www.cbiko.gov.tr/. Mart 31, 2021 tarihinde https://www.cbiko.gov.tr/ adresinden alındı

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31995D2493. (2020, Aralık 16). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31995D2493 adresinden alınmıştır

https://istatistik.yok.gov.tr/. (2021). Mart 30, 2021 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr/ adresinden alındı

https://islamansiklopedisi.org.tr/ahi-evran, erişim tarihi: 06.04.2025.

https://mebbis.meb.gov.tr/KurumListesi.aspx. (2023). Mayıs 5, 2023 tarihinde https://mebbis.meb.gov.tr/KurumListesi.aspx adresinden alındı

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM__/d01/c033/mm__01033010.pdf erişim tarihi: 01.05.2023

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/14231603_Rehberlik_ve_Psikolojik_DanYYma_Hizmetleri_YonetmeliYi_2.pdf. (2021). Mart 23, 2021 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr adresinden alındı

https://sozluk.gov.tr. (2021). Ocak 14, 2021 tarihinde https://sozluk.gov.tr adresinden alındı

https://stats.oecd.org/. (2021). Nisan 21, 2021 tarihinde https://stats.oecd.org/ adresinden alındı

https://tez.yok.gov.tr. (2021). Ocak 9, 2021 tarihinde https://tez.yok.gov.tr adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Antalya. (2021). Ocak 9, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Antalya adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay. (2021). Ocak 10, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Muğla. (2021). Ocak 10, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Muğla adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Van. (2021). Ocak 10, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Van adresinden alındı

https://www.aile.gov.tr. (2023, Nisan 17). https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/ adresinden alındı.

https://www.britannica.com/topic/poverty, erişim tarihi: 08.12.2024.

https://www.who.int/ Nisan 11,2021 tarihinde adresinden alındı https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health#:~:text=Over%201%20billion%20people%20are,functioning%2C%20often%20requiring%20healthcare%20services.

https://www.hmb.gov.tr/kurumsal-mali-durum-ve-beklentiler-raporu. (2021). Ocak 19, 2021 tarihinde https://www.hmb.gov.tr/kurumsal-mali-durum-ve-beklentiler-raporu adresinden alındı

https://www.ilo.org/. (2020, Ocak). Mart 2021 tarihinde https://www.ilo.org/: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2020/WCMS_734479/lang--en/index.htm adresinden alındı

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087481.pdf. (1982, Ekim). Mart 2021 tarihinde https://www.ilo.org/ adresinden alındı

https://www.iskur.gov.tr. (2021). Mart 20, 2021 tarihinde https://www.iskur.gov.tr adresinden alındı

https://www.mu.edu.tr/tr/genel-bilgiler/bilgiler/tarihce. (2021). Ocak 10, 2021 tarihinde https://www.mu.edu.tr/tr/ genel-bilgiler/bilgiler/tarihce adresinden alındı

https://www.ohchr.org/. (2021). Mart 23, 2021 tarihinde https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk:https://www.ohchr.org adresinden alındı

https://sozluk.gov.tr./ erişim tarihi: 31.03.2023

https://www.tbf.org.tr/. (2021). Ocak 13, 2021 tarihinde https://www.tbf.org.tr/ adresinden alındı

https://www.tuik.gov.tr/. (2021). Ocak 9, 2021 tarihinde https://www.tuik.gov.tr/ adresinden alındı

https://www.tuik.gov.tr/. (2017). Mart 2021 tarihinde https://www.tuik.gov.tr/ adresinden alındı

https://www.tuik.gov.tr/. (2024). Aralık 01, 2024 tarihinde https://www.tuik.gov.tr/ adresinden alındı

https://www.tvf.org.tr/. (2021). Ocak 13, 2021 tarihinde https://www.tvf.org.tr/ adresinden alındı

https://www.urak.org/yayinlar. (2021). Ocak 9, 2021 tarihinde https://www.urak.org/yayinlar adresinden alındı.

https://www.un.org/. (2006). Nisan 11, 2021 tarihinde www.un.org adresinden alındı

https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm. (2006). Nisan 11, 2021 tarihinde https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm adresinden alındı

https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz.https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz erişim tarihi:10.01.2021

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf erişim tarihi: 31.03.2023

https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ erişim tarihi: 04.04.2023

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yaygin-Egitim-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Raporu.pdf erişim tarihi: 01.05.2023

https://hdr.undp.org/content/2024-global-multidimensional-poverty-index-mpi#/indicies/MPI, erişim tarihi: 07.12.2024

İl Özel İdaresi Kanunu 5302, 25745 (2005). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 11.04.2023.

ILO (2025). World Employment and Social Outlook: Trends 2025, https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-employment-and-social-outlook-trends-2025, erişim tarihi: 03.04.2025.

İnalcık, H. (2011). *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı* (1. b) İstanbul: Timaş Yayınları

İnceler, D., (2019). *Kentsel Yoksulluk: Sivas İli Örneği.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

İpek, S. ve Öksüz M. (2019). Yerel Kalkınma Mesleki Kuruluşlar: Çanakkale İline Yönelik Ampirik Çalışma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* XII(Özel), 47-60.

İş Kanunu 4857, 25134. (2003). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi: 07.04.2023.

İŞKUR, (2019). *Bilgi ve İletişim Sektörü Raporu.* Ankara: İŞKUR.

İŞKUR, (2019). *İmalat Sektörü Raporu.* Ankara: İŞKUR.

İŞKUR, (2019). *Madencilik ve Taş Ocakcılığı Sektörü Raporu.* Ankara: İŞKUR

İŞKUR, (2019). *Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Sektör Raporu.* 2019

İŞKUR. (2019). *Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü Raporu.* Ankara: İŞKUR.

İŞKUR, (2020). *İŞKUR Faaliyet Raporu.* Ankara, s.1-197

İŞKUR, (2020). *Türkiye 2019 İş gücü Piyasası Raporu.* Ankara, s.1-167

İŞKUR, (2021). *İstatistik Bülteni Ocak.* Ankara: İŞKUR.

İŞKUR, (2023). www.iskur.gov.tr. Mart 31, 2023 tarihinde https://esube.iskur.gov.tr/Istihdam/Reports/OzelIstihdamBurolari/RaporIstOibBuroPublic.aspx adresinden alındı

İŞKUR, (2023). *Türkiye 2022 İş gücü Piyasası Raporu.* Ankara, s.1-90

İŞKUR, (2025). *Türkiye İŞKUR 2024 Yılı Faaliyet Raporu.* Ankara, s.1-163

Kalaycı, Ş. (2008). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayıncılık. Ankara

Kara, B. ve Ateş, H. (2017). Kadınların Yoksullukla Mücadele Yollarından Biri Olarak Sosyal Yardım Başvuruları: Adana Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi,* 34(34), 30-41.

Karabaş, S. (2019). Yoksulluk Perspektifinden Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyetlerinin İncelenmesi: Çankırı İli Kızılırmak İlçesi Örneği. *Akademikbakış Dergisi* (73), 97-118.

Karagülle, B., (2007). *Türkiye'de İşsizliğe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türkiye İş Kurumu'nun İş Danışmanlığı Hizmetleri*, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara.Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 1-84

Kasapoğlu, M. M. ve Murat, S. (2018). Akif İstihdam Politikaları ve Türkiye'de İşkur Tarafından Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarına Güncel Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 10(25), 485-502.

Kaya, H., E. (2015). Türkiye'de Halk Eğitimi Merkezleri, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS),* July 2015: Special Issue (3), 268-277.

Kılıç, F., (2017). Yeni Türk Alfabesinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi, *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* 61(güz), 207-248.

Kızıler, N. (2017). Poverty Reduction and Social Transfer Expenditures in Turkey. *Journal of Life Economics,* 4(1), 77-100.

Kirmanoğlu, H. (2005). Amartya Sen'in Özgürlük ve Kalkınma Üzerine Düşüncelerine bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları* 47. Seri, 21-30.

Kol, E. (2015). Türkiye'de Sağlık Reformlarının Sağlık Hakkı Açısından Değerlendirilmesi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi,* 5(1), 134-165.

KOSGEB, (2021). *Faaliyet Raporu 2020.* Ankara, s.1-153

Köy Eğitmenleri Kanunu 982 Sayılı, 3639 (1937). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc017/kanuntbmmc017/kanuntbmmc01703238 pdf erişim tarihi: 04.04.2023

Kurt, İ. (2000). *Yetişkin Eğitimi,* Nobel Yayın Dağıtım. Ankara

MEB Kurs Programları, e-yaygın, https://e-yaygin.meb.gov.tr/pagePrograms.aspx erişim tarihi: 04.05.2023

MEB (1991). *Birinci Milli Eğitim Şûrası (17-29 Temmuz 1939).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *İkinci Milli Eğitim Şûrası (15-21 Şubat 1943).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (2-10 Aralık 1946). İstanbul:* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (22-31 Ağustos 1949).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Beşinci Millî Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Altıncı Millî Eğitim Şûrası (18-23 Mart 1957).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Yedinci Millî Eğitim Şûrası (5-15 Şubat 1962). İstanbul:* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (28 Eylül – 3 Ekim 1970).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (24 Haziran- 4 Temmuz 1974).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *Onuncu Millî Eğitim Şûrası (23-26 Haziran 1981).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1991). *On Birinci Millî Eğitim Şûrası (8-11 Haziran 1982).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1989). *On İkinci Millî Eğitim Şûrası (Temmuz 1988).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1993). *On Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (27-29 Eylül 1993).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (1996). *Milli eğitim şûraları (1939-1996).* Ankara: M.E. Basımevi.

MEB (1999). O*n Altıncı Millî Eğitim Şûrası (22-26 Şubat 1999).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2006). *On Yedinci Millî Eğitim Şûrası (2006).* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2010). *On Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (1 Kasım 2010)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (2014). *19. Milli eğitim şurası gündem konuları*. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/09052246_sura_kurul_kararl ari.pdf erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2021). *20. Milli eğitim şurası gündem konuları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2003). UNECE Süründürülebilir Kalkınma için Eğitim. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/10103111_unece_skalknma_egitstrtj_tr.pdf erişim tarihi: 17.04.2023.

MEB (2009). *Hayat boyu öğrenme strateji belgesi.* http://ecvet.ua.gov.tr/Uploads/f7699346-4182-4730-8282-a61938751493.pdf erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2014). *Hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı.* http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_11/18031112_hbostratejibelgesi_2014_2018.pdf erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2018). *Hayat boyu öğrenme kurumlar yönetmeliği.*Sayı:30388 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24507&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 erişim tarihi:01.04.2023.

MEB. (2016). Eğitim Kongresi "Eğitimden Üretime Sektörlerle İş Birliği" Özet Raporu (24-25 Ekim 2016, Antalya). Ankara: MEB erişim tarihi:14.04.2023.

MEB. (2020). *2021 Yılı İdare Faliyet Raporu.* Ankara: MEB. erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2021). *2022 Yılı İdare Faliyet Raporu.* Ankara: MEB. erişim tarihi:31.03.2023.

MEB. (2022). *2023 Yılı İdare Faliyet Raporu.* Ankara: MEB. erişim tarihi:16.04.2023.

MEB. (2024). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (2023-2024).* Ankara: MEB.

MEB. (2025). *2024 Yılı İdare Faliyet Raporu.* Ankara: MEB. erişim tarihi:06.073.2025.

Millî Eğitim Temel Kanunu 1789, 14574 (1973). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 11.04.2022.

Metin, B. (2014). Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme. *Journal of Yasar University,* 9(36), 6315-6327.

Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Muğla Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan (2020-2024).* https://www.mugla.bel.tr/ erişim tarihi:12.12.2021

Muğla Büyükşehir Belediyesi (2020). *Faaliyet Raporu.* Muğla: Büyükşehir Belediyesi. https://www.mugla.bel.tr/ erişim tarihi:16.04.2023.

Muğla Büyükşehir Belediyesi (2021). *Faaliyet Raporu.* Muğla: Büyükşehir Belediyesi. https://www.mugla.bel.tr/ erişim tarihi:16.04.2023.

Muğla Büyükşehir Belediyesi (2021). *Performans Programı.* Muğla: Büyükşehir Belediyesi. https://www.mugla.bel.tr/ erişim tarihi:12.12.2021.

Muğla İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu. (2019). *Faliyet Raporu.* Muğla İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu. erişim tarihi:21.12.2021.

Murat, S.,(2000) Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de İş Gücünün yapısı, *Prof. Dr. Nusret Ekin'e Armağan.* İç. (303-352). Ankara: Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayını, Yayın No:38.

Okçabol, R. (1996). *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi),* İstanbul, Der Yayınları.

Ortaylı, İ. (2006). *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek* (16.b) İstanbul: Timaş Yayınları

Önez, Çetin, Z. (2012). *A critical evaluation of local poverty alleviation policies: The case of three provinces in Turkey.* Ankara: Middle East Technical University Institute of Social Sciences.

Özgür, H. ve Önez Çetin, Z. (2012). Küresel ve Ulusal Boyutları Bulunan Kentsel Yoksulluğu Azaltmada Yerel Yönetimler Çare Olabilir mi?: Türkiye'deki Düzenlemeler, Dinamikler ve Değişkenler. Balıkesir *Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15(28), 111-135.

Özkan, H., Demir Özkan, H., Altınok, T., Pısıl, Y. O. (2023). "Kadın Yöneticilerin Gözünden Okul Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences,* 9(69):3661-3666. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/ JOSH AS.72537

Özsalmanlı, A.Y.(2005) Türkiye'de Kamu Yönetiminde Liderlik ve Lider Yöneticilik. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(13)*,* 137-146

Özsoy, C. (2009). Türkiye'de Eğitim ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli ile Analizi. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management,* IV(I), 71-83.

Özsoy, D., (2019). *Türkiye'de Yoksullukla İlgili Sosyal Politikalar: Bir Değerlendirme Çalışması.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Parlak, B. (2017) Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 22, Kayfor 15 Özel Sayısı, 1741-1759

Patton, M. Q. (2014) *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, (Çev. Edit.: M. Bütün-S.B. Demir). Ankara: Ayrıntı Basım Yayın Matbaacılık Ltd.

Peker, D. (2025). Hayat Boyu Öğrenme Kurumlarında Uygulanan Halk Eğitimi Merkezi Programlarına Katılan Kursiyerlerin Memnuniyet Algısı: Erzin Örneği. Ombudsman Akademik(22), 109-139. https://doi.org/10.32002/ombudsmanakademik.1554012

Peker, D. (2024). Göç ve Sosyal Uyum Açısından Halk Eğitimi Merkezi Programlarının Etkisi: Antalya, Muğla, Hatay ve Van İllerinde Bir Analiz. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 7(2), 536-555. https://doi.org/10.33712/mana.1495238

Peker, D. (2024). Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Antalya, Muğla, Hatay ve Van Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz. Kent Akademisi, 17(2), 433-455. https://doi.org/10.35674/kent.1413595

Peker, D. (2023), "Türkiye'de Halk Eğitimi Merkezi Programlarının Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Açısından Etkinliği: Antalya, Muğla, Van ve Hatay Örnekleri", Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Peker, D. ve Köseoğlu, İ. (2021). Koronavirüs (Covid- 19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi,* 8(18), 87-102.

Peker, D., Demirel, B., Yumuşaker, M. C., Küçükbeyazit, Z., ve Peker, F., (2021) Halk Eğitimi Merkezlerinde Uygulanan Kurslara Kursiyerlerin Katılma Nedenleri ve Memnuniyet Algısı: Erzin İlçesi Örneği. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 8(19), 123-139

Polat, A. ve Akın, F. (2020). Finansal İstikrar ve Para Politikası İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(1), 108-119.

Resmi Gazete, (2005). Küçük ve Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakında Yönetmelik. Ankara, 25977 Sayılı Resmi Gazete erişim tarihi:31.03.2021.

Resmi Gazete, (2018) https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3-1.pdf 703 Sayılı KHK. erişim tarihi:02.05.2023.

Resmi Gazete, (2018)10.09.2018 tarih ve 30581 sayılı www.resmigazete.gov.tr. https://www.resmigazete.gov.tr/ erişim tarihi:04.05.2023.

Resmi Gazete, (1928). Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi. (1928) www.resmigazete.gov.tr. https://www.resmigazete.gov.tr/ erişim tarihi:30.04.2023.

Resmi Gazete, (1929). Millet Mektepleri Talimatnamesi. (1929). www.resmigazete.gov.tr. https://www.resmigazete.gov.tr/ erişim tarihi:30.04.2023.

Samancı, O., ve Ocakcı, E. (2017). Hayat Boyu Öğrenme, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12(24), 711-722.

Sağlık Bakanlığı.S.B.(2021). *2019 Sağlık İstatistikleri Yıllığı .* Ankara: Sağlık Bakanlığı.

Sargutan, A. E. (2005). Sağlık Sektörü ve Sağlık Sistemlerinin Yapısı. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,* 8(3), 400-428.

Sarı, M., ve Uz, E. (2017). Cumhuriyet Döneminde Köy Eğitmen Kursları, *Türkish Education Journal, spring 2017,* 6(1), 29-55.

Sarıhan, M. (2021). Sağlık Hizmetleri ve Yenilikçi Sağlık Teknolojilerine Erişimde Eşitsizlikler. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* (22), 249-257.

Savaşır, R. (1999). *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde KOBİ'ler Açısından İstihdam Politikaları.* Ankara, Kamu-İşletmeleri İşverenleri Sendikası.1-189

SEGE, (2017). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması,* (2019) Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını, No:3, erişim tarihi 18.06.2023

Strateji ve Bütçe Başkanlığı.(2024). *SBB. 2023 Yılı Genel Faaliyet Raporu.* Ankara: Starateji ve Bütçe Başkanlığı. erişim tarihi 27.11.2024

Strateji ve Bütçe Başkanlığı.(2019) *Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023).* Ankara:Strateji ve Bütçe Başkanlığı. www.sbb.gov.tr erişim tarihi: 05.09.2020

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021) www.sbb.gov.tr. (2021). Strateji ve Bütçe Başkanlığı: www.sbb.gov.tr/ erişim tarihi 24.03.2023

Schultz , T. W. (1961). Investment In Human Capital. *The American Economic Review,* 51(1), 1-17.

SGK. (2023). *Sigortalı Veri İstastitiği.* Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Mart 03, 2023 tarihinde https://veri.sgk.gov.tr adresinden alındı.

SGK. (2021). *Sağlık Uygulamaları Tebliği.* Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı.

SYGGM_e_Bülten_Temmuz-Aralık 2020. (2021). www.ailevecalisma.gov.tr erişim tarihi:23.04.2021

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 5510, 26200. (2006) www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 11.04.2022.

Şen, M., (2015). *İşkur Mesleki Eğitim Kurslarının İstihdama Katkısı: Trabzon İline ait bir Araştırma.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Şener, Ü. (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü politikaları. *TEPAV Politika Notu Şubat,2010*, 1-22.

Şenses, F. (2019) *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk Kavramlar,Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler.*(9. baskı). İstanbul, İletişim Yayınları

Şerifoğlu, M. M. (2020). *The Relationship between Human Capital and Economic Growth for Selected Countries.* (Unpublished Doctoral dissertation). Ankara Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Department of Economics Ankara.

Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, (Sixth Ed.) Pearson, Boston.

The Global Human Capital Report. (2017, Eylül 13). https://www.weforum.org/. erişim tarihi:14.05.2021

T.C. Sayıştay Başkanlığı. (2024) *Sayıştay Denetim Raporu (2023)*.Ankara: https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/peYMqajYd9-van-buyuksehir-belediyesi erişim tarihi 30.11.2024

TÜİK. (2022). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması,2022, sayı,45581.* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK. (2020). *Sosyal Koruma İstatistikleri-2019, 2020, sayı,33668.* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK. (2022). *Sosyal Koruma İstatistikleri-2022, sayı,45744.* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK (2023). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri (Düzeltilen), https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841, erişim tarihi: 07.12.2024.

TÜİK (2024). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2024-53714, erişim tarihi: 19.02.2025.

Türkiye İş Kurumu Kanunu, 4904, 25159. (2003). www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. erişim tarihi 17.06.2023.

Türk, H.,S. (2019). Niçin Halk Eğitimi ? *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES),*1(1), 87-110. DOI: 10.1501/Egifak_0000000234

Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011). Türkiye'de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2(2), 48-62.

UNDP (2024), Global Multidimensional Poverty Index (MPI) Poverty amid conflict, https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdp-document/mpireport2024en.pdf, erişim tarihi: 18.02.2025.

Uyanık, Y. ve Yüksel, A. (2018). Türkiye'de Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyümeye Etkisi: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(12), 42-51.

Uyar, Bozdağlıoğlu, E.,Y., (2008). Türkiye'de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları, *MANAS, Sosyal Bilimler Dergisi,* 20, 45-65.

Uzun, T., (2004). Kariyer Yönetimi ve Planlanması. *Türk İdare Dergisi, İçişleri Bakanlığı ISSN 1300-3216*, 27-. http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2004/Yil76_442_2004_.pdf#page=39 erişim tarihi:17.04.2022.

Van: Büyükşehir Belediyesi (2021). *Performans Programı.* Van: Büyükşehir Belediyesi. Aralık 12, 2021, tarihinde https://van.bel.tr/ adresinden alındı.

Van İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu. (2019). *Faaliyet Raporu.* Van İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu.

Van Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Van Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan (2020-2024).* Van: Büyükşehir Belediyesi. Aralık 12, 2021, tarihinde https://van.bel.tr/ adresinden alındı.

Van Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Van Büyükşehir Belediyesi Performans Programı (2021).* https://van.bel.tr/Strateji.html erişim tarihi:17.04.2023.

Van Büyükşehir Belediyesi (2020). *Faaliyet Raporu.* Van: Büyükşehir Belediyesi. https://van.bel.tr/Strateji.html erişim tarihi:17.04.2023.

Van Büyükşehir Belediyesi (2021). *Faaliyet Raporu.* Van: Büyükşehir Belediyesi. https://van.bel.tr/Strateji.html erişim tarihi:17.04.2023.

Wesseling, W. I. (2021). Towards a more all-inclusive evaluation of interventions for unemployed youth: A longitudinal investigation of participant, programme, relational and contextual factors. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/spol.12705, 1-17.

www.mevzuat.gov.tr. (1973). Mart 23, 2021 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5: https://www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı

www.who.int. (2020). Nisan 11, 2021 tarihinde www.who.int adresinden alındı

Yay, S. (2015). 1980'den Günümüze Türkiye'de Sosyal Yardım Alanındaki Gelişmeler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu. *Ekonomi Bilimleri Dergisi,* 7(1), 18-33.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü (2024). 2023 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2023_faal-yet_raporu_26072024-20240726161101.pdf, erişim tarihi: 13.12.2024.

Yeşildal, A. (2020). Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadeledeki yeri: Küresel düzeyden yerel düzeye yeni yönelimler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 78: 455-481.

Yeşilyaprak, B. (2016). *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri,* (25.b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, K. ve Çiloğlu, Yörübulut, M. (2017). Türkiye'de İş ve Meslek Danışmanlığı Sisteminin İşlerliği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi,* XII(I), 97-109.

Yükseköğretim Kanunu 2547, 17506 (1981) www.mevzuat.gov.tr adresinden alındı. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf erişim tarihi 10.04.2023.

Yusufoğlu, Ö. Ş. (2021). Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü:Elazığ Belediyesi Hayır Çarşısı Örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD),* 8(15), 21-42.

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ, RAPORLAMASI VE DENETİMİ

Editör:
Dr.Filiz YÜKSEL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-93617-6-5

Kasım 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI ÇALIŞMALARI .2
Selçuk YALÇIN

İKİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİM MUHASEBE SİSTEMLERİ: ÇEVRESEL VE SOSYAL PERFORMANSIN KURUMSAL KARAR ALMA SÜREÇLERİNE ENTEGRE EDİLMESİ 22
Emin ZEYTİNOĞLU

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GRI STANDARTLARI.....34
Büşra TOSUNOĞLU

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR FİNANSAL RAPORLAMADA DÖNÜM NOKTASI: IFRS S1 VE IFRS S2'NİN KAPSAMLI BİR ANALİZİ.....50
Meral GÜNDÜZ

BEŞİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ VE DENETİMİNDE KÜRESEL DÜZENLEMELER, AB STANDARTLARI VE TÜRKİYE'NİN UYUM SÜRECİ 68
Volkan DAYAN

ALTINCI BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DENETİMİ AÇISINDAN GREENWASHING (YEŞİL AKLAMA): TÜRKİYE DETERJAN SEKTÖRÜNDE GÖSTERGELERE DAYALI BİR İNCELEME 106
Ruhan AYDIN

YEDİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERİN 2024 YILI SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARININ VE SKORLARININ ANALİZİ.....131
Nazan GÜNGÖR KARYAĞDI
Aynur AKPINAR

SEKİZİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE MAHALLİ İDARELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ VE RAPORLAMASI 158
Lale YAKUPOĞLU

DOKUZUNCU BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÖZEL SERMAYELİ İŞLETMELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ VE RAPORLAMASI 182
Gül YEŞİLÇELEBİ

ONUNCU BÖLÜM: TÜRKİYE'DE KÂR AMACI GÜTMEYEN KURULUŞLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ VE RAPORLAMASI 197
Meral GÜNDÜZ
Ahmet COŞKUN

ON BİRİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI: BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ'NDEKİ İŞLETMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 214
Mukaddes YILMAZ

KAYNAKÇA

Akdoğan, M., U. (2024). Sürdürülebilirlik Bilgilerinin Raporlanmasında Kullanılan Raporlama Çerçevelerine Toplu Bakış ve Tek Raporlama Çerçevesine Duyulan İhtiyaç- Güncel Gelişmeler, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, (*72), 217-238 https://doi.org/10.55322/mdbakis.

Aksoy Hazır, Ç. (2024). UFRS Sürdürülebilirlik Açıklama Standartları ile Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın karşılaştırması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 46(1),78-105. DOI: 10.14780/muiibd.1497490

Aksoy, F. (2019). İşletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21 (2), 324-346. http://dx.doi.org/ 10.31460/mbdd.459841.

Altınay, A. T. (2016). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (3), 47-64.

Avrupa Birliği Başkanlığı. (2025). *Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı*. https://www.ab.gov.tr/avrupa-yesil-mutabakati_53729.html/ (Erişim Tarihi:07.10.2025)

Avrupa Birliği Sürdürülebilirlik Raporlaması Direktifi EU. (2022). https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en (Erişim Tarihi: 02.10.2025).

Bircan, N.G., & Özcan, İ. (2023) Sürdürülebilirlik Raporlaması Açısından UFRS S1 ve S2 Taslak Standartlarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi: BIST sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi- Journal of Accounting Institute, 69*, 21-43. https://doi.org/10.26650/MED.1253502

CDSB. (2022). *Framework for Reporting Environmental and Climate Change Information*, www.cdsb.net/framework (Erişim Tarihi: 02.10.2025).

Çil Koçyiğit, S., Derya Baskan, T., Temelli, F. (2023). Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İşletmelerin Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesinde Yer Alan İlkelere Uyum Derecelerinin Tespit Edilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Özel Sayı*, 77-98.

Erdoğan, M. (2024). *Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Denetimi,* Gazi Kitabevi, Ankara.

Erol, M, H. (2021). İktisadi Açıdan Kurumsal Sürdürülebilirlik Süreci ve Raporlaması, *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 5*(2), 115-124.

Eski S. (2023) Overview of the Relationship of Integrated Reporting with Sustainability Accounting and Evaluation of Integrated Reporting Studies in Türkiye*, Journal of Economics and Administrative Sciences, 24(1), 127-140*

Göçer, T. (2023). Süreklilik Eleştirisi Altında Kurumsal Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Muhasebesi, Raporlaması ve Denetimi (Türkiye Örneği), T.C. Kamu Gözetimi Muhasebe ve denetim Standartları Kurumu, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.

GRI. (2022). *The GRI Standards Enabling transparency on organizational impacts*. https://www.globalreporting.org/media/wmxlklns/about-gri-brochure-2022.pdf/ (Erişim Tarihi:02.10.2025).

GRI. (2025). *Vision, mission and history.* https://www.globalreporting.org/about-gri/vision-mission-and-history/ (Erişim Tarihi:02.10.2025).

Karcıoğlu, R. ve Öztürk, S. (2021). *Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması,* Gazi Kitabevi, Ankara.

KGK. (2023). *Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması,* Ankara. https://www.kgk.gov.tr//Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf/ (Erişim Tarihi: 02.10.2025)

KGK. (2024). *Sürdürülebilirlik Raporlaması,* Ankara. https://mlgp4climate.com/uploads/MLGP%20Library/Useful%20Documents/Informative%20Presentations/Public%20Oversight,%20Accounting%20and%20Auditing%20Standards%20Authority.pdf/ (Erişim Tarihi: 02.10.2025)

KGK. (2025). *Sürdürülebilirlik*. https://www.kgk.gov.tr/surdurulebilirlik (Erişim Tarihi: 02.10.2025).

Kızılarslan, Ö.D. (2024). *Türkiye Makine Sektörü Sürdürülebilirlik Eylem Raporu.* https://mundusplus.org.tr/images/SurdurulebilirlikEgitimiEkim2024.pdf (Erişim Tarihi: 02.10.2025)

Öktem, B., Öktem, R. (2022), Sürdürülebilirlik Raporlamasının IFRS Kapsamında Değerlendirilmesi: Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(44), 283-302.

Öktem, R. (2025). Sürdürülebilirlik Raporları ve Güvence Denetiminin Entegrasyonu, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 264-283 / DOI: 10.29106/fesa.1652964

Özdemir, N. (2024). Güncel Gelişmeler Ekseninde Sürdürülebilirlik Raporlama Sürecinin ve Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Değerlendirilmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 20*(2), 444- 458*

Saban, M., Küçüker, H. ve Küçüker, M. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlama Çerçeveleri ve Sürdürülebilir Raporlamada Muhasebenin Rolü, *İşletme Bilimi Dergisi (JOBS),* 5(1), 101-115*. DOI: 10.22139/jobs.291818.*

Sultanoğlu, B ve Akdoğan, N. (2020). IIRC Çerçevesi Kapsamında Entegre Raporlardaki İçerik Öğelerinin Türkiye ve Uluslararası Karşılaştırılması ve Entegre Raporların Düzenlenmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Bilgilerin Kullanımı. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 22 (Özel Sayı), 20-46. http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.646683

Sultanoğlu, B. ve Özerhan, Y. (2020). İklim değişikliği Raporlaması: Türkiye'deki İşletmelerin Gönüllü Karbon Saydamlık Projesi (CDP) Açıklamaları, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 22 (Özel Sayı), 176-194. http://dx.doi. org/10.31460/mbdd.643332

Şahin, Z. ve Çankaya, F. (2018). Türkiye'de GRI Rehberine Göre Hazırlanan Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879. http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.423716 .

Şimşek, K. ve Şimşek, O. (2025). Bankalarda Sürdürülebilirlik Raporlaması Uygulamalarının Raporlama Çerçeveleri Ve Önemlilik Bağlamında Değerlendirilmesi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi,* 21(2), 586-609. *http://dx.doi.org/10.17130/ijmeb.1595703*

Ticaret Bakanlığı. (2025). *Yeşil Mutabakat.* https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/genel-bilgi (Erişim Tarihi:02.10.2025)

Tutar, S., Anıl Keskin, D. (2024). Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Raporlama: Tarihsel ve Kavramsal Yaklaşım, *İşletme Akademisi Dergisi,* 5 (4), 312-336.

UN Global Compact. (2025). *The Ten Principles of the UN Global Compact*. https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles / (Erişim Tarihi: 04.10.2025).

KAYNAKÇA

Bebbington, J., Brown, J., & Frame, B. (2007). Accounting technologies and sustainability assessment models. *Ecological Economics*, *61*(1), 224-236.

Bennett, M., & James, P. (1998). *The green bottom line: Environmental accounting for management*. Routledge.

Bennett, M., & James, P. (2017). *The green bottom line: Current practice and future trends in environmental management accounting*. Routledge.

Burritt, R. L., & Schaltegger, S. (2010). Sustainability accounting and reporting: Fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, *23*(7), 829-846.

Căpusneanu, S. (2008). Implementation opportunities of green accounting for activity-based costing (ABC) in Romania. *Theoretical and Applied Economics*, *1*(518), 57-62.

Chava, S. (2014). Environmental externalities and cost of capital. *Management Science*, *60*(9), 2223-2247.

Christ, K. L., & Burritt, R. L. (2015). Material flow cost accounting: A review and agenda for future research. *Journal of Cleaner Production*, *108*, 1378-1389.

Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A., & Yang, Y. G. (2011). Voluntary nonfinancial disclosure and the cost of equity capital: The initiation of corporate social responsibility reporting. *The Accounting Review*, *86*(1), 59-100.

Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management Science*, *60*(11), 2835-2857.

Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.

Figge, F., & Hahn, T. (2004). Sustainable value added—measuring corporate contributions to sustainability beyond eco-efficiency. *Ecological Economics*, *48*(2), 173-187.

Gond, J. P., Grubnic, S., Herzig, C., & Moon, J. (2012). Configuring management control systems: Theorizing the integration of strategy and sustainability. *Management Accounting Research*, *23*(3), 205-223.

Gray, R. (2001). Thirty years of social accounting, reporting and auditing: What (if anything) have we learnt? *Business Ethics: A European Review*, *10*(1), 9-15.

Gray, R., & Bebbington, J. (2001). *Accounting for the environment* (2nd ed.). Sage Publications.

Greening, D. W., & Turban, D. B. (2000). Corporate social performance as a competitive advantage in attracting a quality workforce. *Business & Society*, *39*(3), 254-280.

Guenther, E., Endrikat, J., & Guenther, T. W. (2016). Environmental management control systems: A conceptualization and a review of the empirical evidence. *Journal of Cleaner Production*, *136*, 147-171.

Hart, S. L. (1995). A natural-resource-based view of the firm. *Academy of Management Review*, *20*(4), 986-1014.

Henri, J. F., & Journeault, M. (2010). Eco-control: The influence of management control systems on environmental and organizational performance. *Accounting, Organizations and Society*, *35*(1), 63-80.

International Integrated Reporting Council. (2013). *The international integrated reporting framework*. IIRC.

Jasch, C. (2009). *Environmental and material flow cost accounting: Principles and procedures*. Springer.

Kaplan, R. S., & Cooper, R. (1998). *Cost and effect: Using integrated cost systems to drive profitability and performance*. Harvard Business Press.

Kaya, N. (2016). Sürdürülebilir yönetim muhasebe sistemi. *International Journal of Academic Value Studies*, *2*(2), 20-35.

Lamberton, G. (2005). Sustainability accounting—a brief history and conceptual framework. *Accounting Forum*, *29*(1), 7-26.

Luchs, M. G., Naylor, R. W., Irwin, J. R., & Raghunathan, R. (2010). The sustainability liability: Potential negative effects of ethicality on product preference. *Journal of Marketing*, *74*(5), 18-31.

Nidumolu, R., Prahalad, C. K., & Rangaswami, M. R. (2009). Why sustainability is now the key driver of innovation. *Harvard Business Review*, *87*(9), 56-64.

Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*, *89*(1/2), 62-77.

Özyiğit, H. (2023). İşletmelerde sürdürülebilir yönetim muhasebesinin gerekliliği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 16* (Prof. Dr. Mehmet Özbirecikli Özel Sayısı), 159-183.

Schaltegger, S., & Burritt, R. (2000). *Contemporary environmental accounting: Issues, concepts and practice*. Greenleaf Publishing.

Schaltegger, S., & Wagner, M. (2006). Integrative management of sustainability performance, measurement and reporting. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, *3*(1), 1-19.

Seuring, S., & Müller, M. (2008). From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management. *Journal of Cleaner Production*, *16*(15), 1699-1710.

United Nations Division for Sustainable Development. (2001). *Environmental management accounting procedures and principles*. United Nations.

Unerman, J., Bebbington, J., & O'Dwyer, B. (2007). *Sustainability accounting and accountability*. Routledge.

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

Yüksel, F., İşbil, N., & Bakışgan, V. B. (2025). Mevduat bankalarında entegre raporlamayı etkileyen faktörlerin analizi: BIST banka endeksinde bir araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, *35*, 1491-1512.

KAYNAKÇA

AccountAbility. (2020). *AA1000 Assurance Standard*. London: AccountAbility.

Adams, C. A. ve Frost, G. R. (2008). Integrating sustainability reporting into management practices. *Accounting Forum, 32*(4), 288-302.

Adams, C. A. ve McNicholas, P. (2007). Making a difference: Sustainability reporting, accountability and organisational change. *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 20*(3), 382-402.

Arçelik. (2022). *Sürdürülebilirlik Raporu 2022*. İstanbul: Arçelik A.Ş.

Brown, H. S., de Jong, M. ve Levy, D. L. (2009). Building institutions based on information disclosure: Lessons from GRI's sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production, 17*(6), 571-580.

Burritt, R. L. ve Schaltegger, S. (2010). Sustainability accounting and reporting: Fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 23*(7), 829-846.

Eccles, R. G. ve Krzus, M. P. (2018). *The Nordic model: An analysis of leading practices in ESG disclosure*. Nordic Council of Ministers.

Eccles, R. G., Ioannou, I. ve Serafeim, G. (2014). The impact of a corporate culture of sustainability on corporate behaviour and performance. *Harvard Business School Working Paper, 60(11)*, 2835-2857.

Eccles, R. G., Krzus, M. P., Rogers, J. ve Serafeim, G. (2012). The need for sector-specific materiality and sustainability reporting standards. *Journal of Applied Corporate Finance, 24*(2), 65-71.

EFRAG. (2023). *European Sustainability Reporting Standards (ESRS): Final Draft*. Brussels: EFRAG.

Freeman, R. E. (2010). *Strategic management: A stakeholder approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Global Reporting Initiative. (2002). *Sustainability Reporting Guidelines.* Amsterdam.

Global Reporting Initiative. (2013). *Sustainability Reporting Guidelines.* Amsterdam:

Global Reporting Initiative. (2016). *GRI Standards*. Amsterdam:

Global Reporting Initiative. (2021). *GRI Standards 2021*. Amsterdam.

Global Reporting Initiative. (2023). *GRI Standards Update 2023*. Amsterdam.

Global Reporting Initiative. (2024). *GRI Standards Update 2024*. Amsterdam.

Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability… and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society, 35*(1), 47-62.

Hahn, R. ve Kühnen, M. (2013). Determinants of sustainability reporting: A review of results, trends, theory, and opportunities in an expanding field of research. *Journal of Cleaner Production, 59*, 5-21.

Hahn, R. ve Lülfs, R. (2014). Legitimizing negative aspects in GRI-oriented sustainability reporting: A qualitative analysis of corporate disclosure strategies. *Journal of Business Ethics, 123*(3), 401-420.

IFRS. (2023). *ISSB Standards and GRI: Interoperability and Alignment*. London: IFRS Foundation.

ING. (2022). *ING Sürdürülebilirlik Raporu 2022*. Amsterdam: ING Group.

Isaksson, R. ve Steimle, U. (2009). What does GRI-reporting tell us about corporate sustainability? *The TQM Journal, 21*(2), 168-181.

KPMG. (2022). *Küresel Sürdürülebilirlik Raporlama Araştırması 2022*. İstanbul: KPMG Türkiye.

Manetti, G. (2011). The quality of stakeholder engagement in sustainability reporting: Empirical evidence and critical points. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 18*(2), 110-122.

Manetti, G. ve Becatti, L. (2009). Assurance services for sustainability reports: Standards and empirical evidence. *Journal of Business Ethics, 87*(1), 289-298.

Milne, M. J. ve Gray, R. (2013). W(h)ither ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative, and corporate sustainability reporting. *Journal of Business Ethics, 118*(1), 13-29.

Mitchell, R. K., Agle, B. R. ve Wood, D. J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review, 22*(4), 853-886.

Moroney, R., Windsor, C. ve Aw, Y. T. (2012). Evidence of assurance enhancing the quality of voluntary environmental disclosures: An empirical analysis. *Accounting & Finance, 52*(3), 903-939.

O'Dwyer, B. ve Owen, D. (2005). Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: A critical evaluation. *The British Accounting Review, 37*(2), 205-229.

O'Riordan, L ve Fairbrass, J. (2014). Managing CSR stakeholder engagement: A new conceptual framework. *Journal of Business Ethics, 125*(1), 121-145.

Perego, P. ve Kolk, A. (2012). Multinationals' accountability on sustainability: The evolution of third-party assurance of sustainability reports. *Journal of Business Ethics, 110*(2), 173-190.

PwC. (2023). *Sustainability Reporting and Digitalization*. London: PwC.

Searcy, C. (2012). Corporate sustainability performance measurement systems: A review and research agenda. *Journal of Business Ethics, 107*(3), 239-253.

Simnett, R., Vanstraelen, A. ve Chua, W. F. (2009). Assurance on sustainability reports: An international comparison. *The Accounting Review, 84*(3), 937-967.

UNEP. (2015). *Raising the Bar: Advancing Environmental Disclosure in Sustainability Reporting*. Nairobi: United Nations Environment Programme.

Unilever. (2023). *Unilever Sürdürülebilirlik Raporu 2023*. London: Unilever.

KAYNAKÇA

Akdoğan, M. U. (2024). Sürdürülebilirlik bilgilerinin raporlanmasında kullanılan raporlama çerçevelerine toplu bakış ve tek raporlama çerçevesine duyulan ihtiyaç-güncel gelişmeler. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 24(72), 217-238.

Avi, M. S. (2022). The Relationship Between Financial Reporting and Sustainability Report. The Exposure Draft: IFRS S1 General Requirement for Disclosure of Sustainability-Related Financial Information (From International Sustainability Standard Board) Overcomes the Duality of External Corporate Disclosure. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, *5*(04), 1008-1031.

Bircan, G., ve Özcan, İ. (2023). Sürdürülebilirlik Raporlaması Açısından UFRS S1 ve S2 Taslak Standartlarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, (69), 21-43.

Bohn, L., Macagnan, CB ve Kronbauer, CA. (2025), "Meşruiyetin Yönlendirilmesi: IFRS Vakfı'nın ISSB'yi Kurmasına İlişkin Çeşitli Paydaş Perspektifleri", *Meditari Muhasebe Araştırması* , Cilt 33 No. 1, s. 86-113. https://doi.org/10.1108/MEDAR-11-2023-2235

Brown, H. S., de Jong, M., & Levy, D. L. (2009). Building institutions based on information disclosure: Lessons from GRI's sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production,* 17(6), 571–580. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2008.12.009

Cavlak, H. (2022). İklim ile ilişkili hususların finansal etkisi ve finansal raporlarda sunumu: bir havayolu işletmesi örneği. *Erciyes Akademi*, *36*(3), 1167-1190. https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1132455

Chambers, R., & Conway, G. (1992). Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century.

Dobson, A. (1999).*Justice and the Environment: Conceptions of Environmental Sustainability and Dimensions of Social Justice*. Oxford: Oxford University Press; 1999.

Eccles, R. G., & Krzus, M. P. (2018). Why companies should report financial risks from climate change. *MIT Sloan Management Review*, *59*(3), 1-6.

GAAP Update Service, (2023). Sustainability Reporting – General Disclosure Requirements

IFRS Foundation. (2023a). *IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information*. https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s1-general-requirements.html/content/dam/ifrs/publications/html-standards-issb/english/2023/issued/issbs1/

IFRS Foundation. (2023b). *IFRS S2 Climate-related Disclosures*. https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s2-climate-related-disclosures.html/content/dam/ifrs/publications/html-standards-issb/english/2023/issued/issbs2/

IFRS Foundation. (2025). *About the International Sustainability Standards Board.* https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/

IFRS Foundation (2025a). *SASB Standartları.* https://www.ifrs.org/issued-standards/sasb-standards/

IFRS Foundation (2025b). *ISSB ve TCFD https://www.ifrs.org/sustainability/tcfd/*

Indyk, M. (2022). Are the companies prepared for sustainability reporting under the ED IFRS S1 and S2? Evidence from Poland. *Audit Financiar*, *20*(168), 641-654. http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2022/168/022

KPMG. (2022). *KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2022/Global-Survey-of-Sustainability-Reporting-2022.pdf Erişim Tarihi:11.05.2025

OECD. (2023). *Global outlook on sustainability: Systems transformation for people, planet and prosperity*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/publications/global-outlook-on-sustainability-2023

Öktem, B., & Öktem, R. (2022). Sürdürülebilirlik raporlamasının IFRS kapsamında değerlendirilmesi: Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *44*(2), 283-302. DOI: 10.14780/muiibd.1225248

Portney, K. E. (2015). Sustainability. MIT Press.

Reinstein, A., Weirich, T. R., & Akresh, A. D. (2024). The ISSB's New Sustainability Disclosure Standards. *CPA Journal*, *94*.

Selman, P. (1998). Local Agenda 21: substance or spin? *Journal of environmental planning and management*, *41*(5), 533-553. https://doi.org/10.1080/09640569811443

Scoones, I. (2007). Sustainability. *Development in practice*, *17*(4-5), 589-596. https://doi.org/10.1080/09614520701469609

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

KAYNAKÇA

ACCA. (2023, February 28). The Association of Chartered Certified Accountants. *Sustainability assurance and ESG standards: The challenges.* ACCA. https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/global-profession/sustainability-assurance-rising-to-challenge.html

AccountAbility. (1999). *AA1000 Accountability Principles Standard (*AA1000). https://www.accountability.org/standards (Erişim tarihi: 2 Eylül 2025)

AccountAbility. (2020). *AA1000 Assurance Standard (AA1000AS v3): Guidance for assurance providers.* London: AccountAbility. https://www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard (Erişim tarihi: 2 Eylül 2025)

Ağ, A., ve Sülük, R. G. (2019). Sürdürülebilirlik, Çevresel Riskler ve Çevre Muhasebesi Arasındaki İlişkinin Tespiti: Erzurum İlinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *11*(3), 1945-1960.

Akbank T.A.Ş. (2025). *2024 Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) uyumlu sürdürülebilirlik raporu hakkında KAP bildirimi.* Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP). https://www.kap.org.tr/tr/api/file/download/4028328c98455aeb019856a6a19f5839 (Erişim tarihi: 3 Ekim 2025)

Amin, M. R. (2025). *Sustainability reporting and its influence on investor decision-making: Critical perspectives and empirical insights. International Journal of Science and Research Archive, 16*(1), 716-728. https://doi.org/10.30574/ijsra.2025.16.1.2085

Atia, N. G., Bassily, M. A., ve Elamer, A. A. (2020). *Do life-cycle costing and assessment integration support decision-making towards sustainable development? Journal of Cleaner Production*, 259, 120923. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120923

Bais, B., Nassimbeni, G., ve Orzes, G. (2024). Global Reporting Initiative: Literature review and research directions. *Journal of Cleaner Production*, *471*, 143428. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.143428

Bebbington, J., ve Unerman, J. (2018). *Achieving the United Nations Sustainable Development Goals: An enabling role for accounting research*. Accounting, Auditing & Accountability Journal, 31(1), 2–24. https://doi.org/10.1108/AAAJ-05-2017-2929

Bhaskar, L. S., Hales, J., Lambert, T. A., ve Sinha, R. K. (2024). Managing Expectations: How Assurance Level and Sustainability Reporting Approach Affect Investor and Auditor Confidence. *Available at SSRN 4784726*. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4784726

Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., ve Brotherton, M. C. (2017). *Assessing and improving the quality of sustainability reports: The auditors' perspective. Journal of Business Ethics, 158*(2), 453-476. https://doi.org/10.1007/s10551-017-3516-4 (Erişim tarihi: 5 Eylül 2025)

BSR. (2024). *What business needs to know about the EU Corporate Sustainability Reporting Directive.* https://www.bsr.org/en/blog/business-needs-to-know-eu-corporate-sustainability-reporting-directive

Burritt, R. L., ve Christ, K. L. (2016). *Industry 4.0 and environmental accounting: A new revolution? Asian Journal of Sustainability and Social Responsibility, 1*(1), 23–38. https://doi.org/10.1186/s41180-016-0007-y

Can, E. N., ve Özarı, Ç. (2023). Sürdürülebilirlik muhasebesi ve karbon muhasebesi çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Denetişim*, (27), 55-71. https://doi.org/10.58348/denetisim.1177406

CarbonSmart. (2025). *TSRS nedir? Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına giriş.* https://carbonsmart.io/blog/06042025-tsrs-nedir (Erişim tarihi: 12 Eylül 2025)

CDP. (2023). *CDP Climate Change Scoring Methodology*. London: CDP Worldwide. https://guidance.cdp.net/en/guidance?cid=46&ctype=theme&idtype=ThemeID&incchild=1&microsite=0&otype=ScoringMethodology&page=1&tags=TAG-605%2CTAG-13071 (Erişim tarihi: 9 Eylül 2025)

Cheng, M. M., Perego, P., ve Soderström, N. S. (2023). Sustainability and management accounting research. Journal of Management Accounting Research, 35(3), 1–11. https://doi.org/10.2308/JMAR-2023-054

Çelik, Y. (2018). *Sürdürülebilirlik muhasebesi, sürdürülebilirlik raporlama ilkeleri (GRI), BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören bankaların sürdürülebilirlik raporlarının karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Deloitte Türkiye. (2024). Sürdürülebilirlik ve iklim: ESG hazırlığı ve güvencesi. Deloitte Türkiye. https://www.deloitte.com/tr/tr/about/story/impact/sustainability-and-climate.html (Erişim tarihi: 8 Eylül 2025)

Deloitte. (2023). *CSRD: Corporate Sustainability Reporting Directive — FAQs.* https://dart.deloitte.com/USDART/home/publications/deloitte/heads-up/2023/csrd-corporate-sustainability-reporting-directive-faqs (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

Deloitte. (2024, May 13). *Unpacking the double materiality assessment under the E.U. Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD).* Deloitte Insights. https://dart.deloitte.com/USDART/home/publications/deloitte/heads-up/2024/csrd-esrs-double-materiality-assessment (Erişim tarihi: 8 Eylül 2025)

Demircioğlu, E. N., ve Ever, D. (2019). Sürdürülebilirlik Muhasebesinin Teorik Açidan İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *28*(3), 59-72. https://doi.org/10.35379/cusosbil.644980

Dindar, E. (2025). Performance Evaluation of Economic, Environmental, and Social Sustainability and GRI-Based SDG Disclosures in Turkey's Automotive Sector. *Sustainability*, *17*(19), 8905. https://doi.org/10.3390/su17198905

Directive (EU) 2022/2464. (2022). Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022. *Official Journal of the European Union, L 322*, 15–80. Erişim tarihi: 15 Eylül 2025 https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng

Du Toit, E. (2024). Thirty years of sustainability reporting: Insights, gaps and an agenda for future research through a systematic literature review. *Sustainability*, *16*(23), 10750. https://doi.org/10.3390/su162310750

EC. (2024). European Commission. *Corporate sustainability reporting — Overview*. Erişim tarihi: 25 Eylül 2025 https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Eccles, R. G., Ioannou, I., ve Serafeim, G. (2014). *The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. Management Science, 60*(11), 2835–2857. https://doi.org/10.1287/mnsc.2014.1984

EFRAG. (2024a). *European Sustainability Reporting Standards (ESRS).* Erişim tarihi: 13 Eylül 2025 https://xbrl.efrag.org/e-esrs/esrs-set1-2023.html

EFRAG. (2024b). *ESRS Observed Practices Q2 2024.* https://www.efrag.org/sites/default/files/media/document/2024-07/EFRAG_ESRS%20initial%20observed%20practices%20Q2%202024%20final%20version.pdf (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

EFRAG. (2024c). *ESRS Implementation Guidance Documents.* https://www.efrag.org/en/projects/esrs-implementation-guidance-documents (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

EFRAG. (2025, January 15). *Amended European Sustainability Reporting Standards (ESRS): Simplified exposure drafts for public consultation.* European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). https://reporting.academy/en/pages/revised-esrs-exposure-drafts-efrag-launches-public-consultation-on-streamlined-standards/ (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

Elkington, J. (1998). Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental Quality Management*, 8(1), 37-51. https://doi.org/10.1002/tqem.3310080106

EY Türkiye. (2024). *Sürdürülebilirlik denetimi ve güvence metodolojisi.* https://www.ey.com/tr_tr/services/sustainability (Erişim tarihi: 10 Eylül 2025)

EY. (2024). *How the EU CSRD will transform corporate reporting.* https://www.ey.com/en_gl/assurance/how-the-eu-csrd-will-transform-corporate-reporting (Erişim tarihi: 18 Eylül 2025)

Figge, F., Hahn, T., Schaltegger, S., ve Wagner, M. (2002). The sustainability balanced scorecard–linking sustainability management to business strategy. *Business strategy and the Environment*, *11*(5), 269-284. https://doi.org/10.1002/bse.339

Gaus, J. (2022). *Economic sustainability by using life cycle cost: A life cycle perspective on cost evaluation. Sustainability, 14*(3), 1871. https://doi.org/10.3390/su14031871

Goerzen, A., Van Assche, A., Zhan, J. X., ve Zhang, L. (2025). From the editors: Global sustainability reporting standards and the future of international business. *Journal of International Business Policy*, 1-12. https://doi.org/10.1057/s42214-025-00213-x

Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability… and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, *35*(1), 47-62. https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006

GRI. (2021). Global Reporting Initiative. *GRI Standards 2021 update: Universal standards*. Amsterdam: GRI. https://www.globalreporting.org/standards (Erişim tarihi: 19 Eylül 2025)

GRI. (2024). Global Reporting Initiative. *GRI Standards 2024* Amsterdam: GRI. https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language (Erişim tarihi: 23 Eylül 2025)

Hazaea, S. A., Zhu, J., Khatib, S. F., Bazhair, A. H., ve Elamer, A. A. (2022). Sustainability assurance practices: A systematic review and future research agenda. *Environmental Science and Pollution Research*, *29*(4), 4843-4864. https://doi.org/10.1007/s11356-021-17359-9

Hodge, K., Subramaniam, N., ve Stewart, J. (2009). *Assurance of sustainability reports: Impact on report users' confidence and perceptions of information credibility. Australian Accounting Review, 19*(3), 178–194. https://doi.org/10.1111/j.1835-2561.2009.00056.x

Huynh, Q. L., ve Nguyen, V. K. (2024). The role of environmental management accounting in sustainability. Sustainability, 16(17), 7440. https://doi.org/10.3390/su16177440

IAASB. (2024). International Auditing and Assurance Standards Board. International Standard on Assurance Engagements (ISAE) 3410: Assurance Engagements on Greenhouse Gas Statements. International Federation of Accountants. https://www.iaasb.org/publications/glance-international-standard-assurance-engagements-isae-3410-assurance-engagements-greenhouse-gas (Erişim tarihi: 23 Eylül 2025)

IBM. (2024). *What is the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)?* https://www.ibm.com/think/topics/csrd (Erişim tarihi: 2 Eylül 2025)

IFAC. (2013). International Auditing and Assurance Standards Board. *International Standard on Assurance Engagements (ISAE 3000 Revised): Assurance engagements other than audits or reviews of historical financial information*. New York, NY: International Federation of Accountants. https://www.ifac.org/system/files/publications/files/ISAE%203000%20Revised%20-%20for%20IAASB.pdf (Erişim tarihi: 12 Eylül 2025)

IFRS Foundation. (2023). *IFRS Sustainability Disclosure Standards (IFRS S1 and IFRS S2).* https://www.ifrs.org/supporting-implementation/supporting-materials-for-ifrs-sustainability-disclosure-standards/ifrs-s1-and-ifrs-s2/ (Erişim tarihi: 24 Eylül 2025)

IIRC. (2021). International Integrated Reporting Council. *The International <IR> Framework (Revised 2021)*. London: Value Reporting Foundation. https://integratedreporting.org/resource/international-ir-framework (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

ISSB. (2023). International Sustainability Standards Board. *IFRS S1 – General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information* and *IFRS S2 – Climate-related Disclosures*. London: IFRS Foundation. https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s1-general-requirements/ (Erişim tarihi: 12 Eylül 2025)

Johri, A., Singh, R. K., ve Alhumoudi, H. (2024). *Examining the influence of sustainable management accounting on sustainable corporate governance: Empirical evidence. Sustainability, 16*(21), 9605. https://doi.org/10.3390/su16219605

KGK. (2023). Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS 1 ve TSRS 2). https://kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/5013/Link-bag%CC%86lant%C4%B1l%C4%B1-TSRSler-siteye-yu%CC%88klenmis%CC%A7tir-?utm_source=chatgpt.com* (Erişim tarihi: 24 Eylül 2025)

KGK. (2024a). Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) ve Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Turkiye_Surdurulebilirlik_Raporlama_Standartlari_ve_TSRSlerin_Uygulama_Kapsami_Resmi_Gazetede_Yayimlanmistir.pdf* (Erişim tarihi: 24 Eylül 2025)

KGK. (2024b). Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama ve Güvence Denetim Standartları. https://www.kgk.gov.tr* (Erişim tarihi: 24 Eylül 2025)

Kolk, A. (2008). *Sustainability, accountability and corporate governance: Exploring multinationals' reporting practices. Business Strategy and the Environment, 17*(1), 1–15. https://doi.org/10.1002/bse.511

KPMG Türkiye. (2024). *Sustainability assurance services – ESG & sustainability services.* https://kpmg.com/tr/en/home/services/audit-and-assurance/sustainability-assurance-services.html (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

KPMG. (2023a). *ESG assurance: International standards and methodologies.*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2023/04/kpmg-esg-assurance.pdf

KPMG. (2023b). *The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022.* KPMG International. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2022/Global-Survey-of-Sustainability-Reporting-2022.pdf (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

KPMG. (2024a). *Key features of current ESRS.* https://kpmg.com/xx/en/our-insights/ifrg/2024/european-sustainability-reporting-standards-eu-esrs.html (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

KPMG. (2024b). *The move to mandatory reporting: Survey of Sustainability Reporting 2024.*https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/sg/pdf/2024/11/the-move-to-mandatory-reporting-report.pdf?utm_source=chatgpt.com (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

Martínez-Ferrero, J., García-Sánchez, I. M., ve Ruiz-Barbadillo, E. (2018). The quality of sustainability assurance reports: The expertise and experience of assurance providers as determinants. *Business Strategy and the Environment*, *27*(8), 1181-1196. https://doi.org/10.1002/bse.2061

Michalski, D. (2024). *Operationalization of ESG-Integrated Strategy Through the Sustainability Balanced Scorecard*. *Sustainability, 16*(21), 9174. https://doi.org/10.3390/su16219174

Nzama, S. (2022). *Environmental management accounting practices and plastic pollution control in food and beverage manufacturing companies. Cogent Business & Management, 9*(1), 2085368. https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2085368

OECD. (2024). .Organisation for Economic Co-operation and Development. *Fostering convergence in SME sustainability reporting: A background study*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/02/fostering-convergence-in-sme-sustainability-reporting_133eb77f/ffbf16fb-en.pdf (Erişim tarihi: 23 Eylül 2025)

OECD. (2025). .Organisation for Economic Co-operation and Development. *OECD Economic Surveys: Türkiye 2025 – Steps towards green transformation in Türkiye*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/oecd-economic-surveys-turkiye-2025_fa62886d/d01c660f-en.pdf (Erişim tarihi: 23 Eylül 2025)

Papafloratos, T., ve Pantazi, T. (2025). A Systematic Review of the Effects of Mandatory Corporate Sustainability Reporting. *Sustainability*, *17*(12), 5336. https://doi.org/10.3390/su17125336

Pizzi, S., Venturelli, A., ve Caputo, F. (2024). Restoring trust in sustainability reporting: the enabling role of the external assurance. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, *68*, 101437. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2024.101437

Putzke, S. (2025). Avrupa Birliği'nin CSRD ve ESRS Düzenlemelerinin Türkiye'de Faaliyet Gösteren Şirketlere Yansımaları. *İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *1*(2), 5-21.

PwC. (2023). PricewaterhouseCoopers. *Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) 2023: Study on the implications for reporting* [White paper]. https://www.pwc.ch/en/publications/2023/Study_CSRD_ENG_20231121.pdf (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

PwC. (2024). PricewaterhouseCoopers.. *Global Investor Survey 2024.* PwC. https://www.pwc.com/gx/en/issues/c-suite-insights/global-investor-survey.html (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

PwC Türkiye. (2024). ESG ve sürdürülebilirlik hizmetleri. PwC Türkiye. https://www.pwc.com.tr/esg-ve-surdurulebilirlik (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

Rebitzer, G., Ekvall, T., Frischknecht, R., Hunkeler, D., Norris, G., Rydberg, T. ve Pennington, D. W. (2004). Life cycle assessment: Part 1: Framework, goal and scope definition, inventory analysis, and applications. *Environment international*, *30*(5), 701-720. https://doi.org/10.1016/j.envint.2003.11.005

Rödl ve Partner. (2025, Şubat). *TSRS – Turkish Sustainability Reporting Standards.* https://www.roedl.com/insights/esg-news/2025-2/tsrs-turkish-sustainability-reporting-standards (Erişim tarihi: 25 Eylül 2025)

SASB. (2018). Sustainability Accounting Standards Board. *SASB Conceptual Framework*. San Francisco: SASB Foundation. Erişim tarihi: 11 Eylül 2025 https://www.sasb.org/standards

Schaltegger, S., ve Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders?. *Journal of World Business*, *45*(4), 375-384. https://doi.org/10.1016/j.jwb.2009.08.002

Schaltegger, S., ve Csutora, M. (2012). *Carbon accounting for sustainability and management: Status quo and challenges. Journal of Cleaner Production, 36*, 1–16. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.06.024

Schaltegger, S., Christ, K. L., Wenzig, J., ve Burritt, R. L. (2022). Corporate sustainability management accounting and multi-level links for sustainability–A systematic review. *International journal of management reviews*, *24*(4), 480-500. https://doi.org/10.1111/ijmr.12288

Shefchik, L. S., Bhaskar, L. S., Hales, J., Lambert, T., ve Sinha, R. K. (2025). *Managing Expectations: How Assurance Level and Sustainability Reporting Approach Affect Investor and Auditor Confidence.* SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID4784726_code2385333.pdf

Simnett, R., Vanstraelen, A., ve Chua, W. F. (2009). Assurance on sustainability reports: An international comparison. *The Accounting Review*, 84(3), 937-967. https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.3.937

SPK. (2019). Sermaye Piyasası Kurulu. *Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi.* https://spk.gov.tr/data/63a17b1a8f95db0fa40e3309/s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20ilkeleri%20uyum%20cercevesi.pdf (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

SPK. (2021). Sermaye Piyasası Kurulu. *Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi ve Raporu.* https://spk.gov.tr/data/63a17b1a8f95db0fa40e3309/s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20ilkeleri%20uyum%20cercevesi.pdf (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

SPK. (2025). Sermaye Piyasası Kurulu. *Yeşil Dönüşüm ve Sürdürülebilir Raporlaması: Şirketler için hukuki düzenlemeler ve uyum rehberi.* https://spk.gov.tr/duyurular/baskanin-konusmalari/2025/yesil-donusum-ve-surdurulebilir-raporlamasi-sirketler-icin-hukuki-duzenlemeler-ve-uyum-rehberi (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

Swalih, M. M., Ram, R., ve Tew, E. (2024). Environmental management accounting for strategic decision-making: A systematic literature review. *Business Strategy and the Environment*, *33*(7), 6335-6367. https://doi.org/10.1002/bse.3828

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı. https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf* (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

TCFD. (2017). Task Force on Climate-related Financial Disclosures. *Final report: Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures*. Basel: Financial Stability Board. https://www.fsb-tcfd.org/publications/final-recommendations-report (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

Turkish Law Blog. (2024). *Legal regulations on corporate sustainability reporting in the European Union and Türkiye.* https://www.turkishlawblog.com/insights/detail/legal-regulations-on-corporate-sustainability-reporting-in-the-european-union-and-turkiye (Erişim tarihi: 18 Eylül 2025)

Tüm, K. (2014). Kurumsal sürdürülebilirlik ve muhasebeye yansımaları: Sürdürülebilirlik muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, *5*(1).

TÜRMOB. (2024). Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği. *Sürdürülebilirlik denetçiliği hazırlık atölyesi kitapçığı*. Ankara: TÜRMOB. https://ebirlik.turmob.org.tr/Static/surdurulebilirlik-denetciligi-hazirlik-atolyesi-kitapcik.pdf

TÜSİAD. (2024). Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. *Sürdürülebilir Finansman ve Destek Modelleri Notu.* TÜSİAD. https://tusiad.org/tr/tum/item/download/9335_594a1b2336d5ef06cedfd90ab5181335 (Erişim tarihi: 22 Eylül 2025)

UNDP. (2022). *Social and Employment Impacts of Climate Change and Green Economy Policies in Türkiye.* United Nations Development Programme. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-07/7524096.pdf (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

UNGC. (2000). United Nations Global Compact. *The Ten Principles of the UN Global Compact.* https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

UNGC. (2022). United Nations Global Compact. *Annual Progress Report 2022: Accelerating business action on the SDGs*. New York: UNGC. https://unglobalcompact.org/library/5221 (Erişim tarihi: 14 Eylül 2025)

Valcozzena S, Riso V, Cantele S (2025). Managing firm sustainability planning process: insights on strategic integration complexity. *Management Decision*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. https://doi.org/10.1108/MD-12-2023-2421

VRF. (2021). Value Reporting Foundation. https://www.valuereportingfoundation.org/ (Erişim tarihi: 18 Eylül 2025)

Viviani, J.-L., Touchais, L., ve Lan Phuong, N. (2022). *CSR disclosure and information asymmetry: The role of financial reporting quality.* Bankers, Markets & Investors, 170(3), 47–58. https://doi.org/10.54695/bmi.168.4634

WBCSD. (2020). World Business Council for Sustainable Development. *Vision 2050: Time to transform*. Geneva: WBCSD. https://www.wbcsd.org/Overview/About-us/Vision2050 (Erişim tarihi: 23 Eylül 2025)

Willis, A. (2003). The role of the global reporting initiative's sustainability reporting guidelines in the social screening of investments. *Journal of Business Ethics*, *43*(3), 233-237. https://doi.org/10.1023/A:1022958618391

KAYNAKÇA

Acar, Z. (2024). Sürdürülebilirlik Denetimi: Kuramsal Temeller ve Uygulama Dinamikleri. İstanbul: Akademi Yayınevi.

AccountAbility. (2018). AA1000 Assurance Standard (2008) with 2018 Addendum. London: AccountAbility Institute. Erişim adresi: https://www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/

Aydın, D. (2021). Kurumsal itibar yönetimi ve sürdürülebilirlik iletişimi ilişkisi bağlamında greenwashing stratejileri. *Kurumsal İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 45–62.

Boiral, O. (2007). Corporate Greening Through ISO 14001: A Rational Myth? *Organization Science,* 18(1), 127–146.

Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., & Brotherton, M. C. (2020). Transparency and Symbolic Action in Sustainability Assurance: The Role of Assurance Providers. *Journal of Business Ethics,* 163, 193–215. https://doi.org/10.1007/s10551-019-04210-4

Carmichael, D., Hayward, G., & Jones, M. (2022). Independent Assurance of Sustainability Reports: The Role of Audit Firms. S*ustainability Accounting, Management and Policy Journal,* 13(4), 772–791.

Çelebi, S. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlarında Bilgi Kalitesi ve Etik Sınırlar: BIST 100 Şirketleri Üzerine Bir İnceleme. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 57(663), 225–240.

Delmas, M. A., & Burbano, V. C. (2011). The Drivers of Greenwashing. *California Management Review*, 54(1), 64–87.

Demiral, H. (2022). Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması: Greenwashing riskleri ve yönetişim ekseninde bir değerlendirme. *Muhasebe ve Denetim Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 73–91.

Durmuş Şenyapar, İ. (2024). Türkiye'de Kurumsal Greenwashing Uygulamaları: Sürdürülebilirlik Raporları Üzerine Bir Analiz. Sosyal Bilimler Dergisi, 31(1), 155–172.

Erol, S., & Çankaya, H. (2023). Kurumsal Sürdürülebilirlik Uygulamaları ve Denetimi: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Denetim İncelemeleri Dergisi,* 24(1), 682–692.

European Commission. (2023). Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) and European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Brussels: European Union Publications.

Free, C., Jones, M., & Tremblay, M. S. (2024). The Surveillance of Sustainability Reporting: A Review of Greenwashing and Assurance Mechanisms. *Accounting, Organizations and Society*, 105(4), 1–22.

Genç, N. (2013). Stratejik Yönetim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Görmen, A. (2022). İç Denetim Birimlerinin Sürdürülebilirlik Süreçlerindeki Rolü. *İç Denetim Dergisi*, 19(4), 47–62.

GRI. (2021). GRI 2: General Disclosures 2021. Amsterdam: Global Reporting Initiative.

GRI. (2023). Universal Standards Overview. Amsterdam: Global Reporting Initiative.

IAASB. (2013). ISAE 3000 (Revised) - Assurance Engagements Other Than Audits or Reviews of Historical Financial Information. New York: International Auditing and Assurance Standards Board.

IFRS Foundation. (2023). IFRS Sustainability Disclosure Standards (IFRS S1 and S2). London: IFRS Foundation. Erişim adresi: https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards/

KGK. (2023). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları: TSRS 1 ve TSRS 2. Ankara: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu.

Korkmaz, T., & Adıgüzel, E. (2021). Tüketici Perspektifinden Greenwashing Algısı: Etik Pazarlama Açısından Bir İnceleme. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 400–419.

Krippendorff, K. (2019). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (4th ed.). Sage Publications, Los Angeles.

Lyon, T. P., & Maxwell, J. W. (2011). Greenwash: Corporate Environmental Disclosure under Threat of Audit. *Journal of Economics & Management Strategy*, 20(1), 3–41.

Lyon, T. P., & Montgomery, A. W. (2015). The Means and End of Greenwash. *Organization & Environment*, 28(2), 223–249.

Özerhan, S., & Sultanoğlu, M. (2018). Sürdürülebilirlik Raporlarında Güvence Uygulamaları: Borsa İstanbul Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (79), 70–88.

Özkan, R., & Özbey, B. (2023). Sürdürülebilirlik Raporlarının Güvenilirliği ve Tüketici Algısı. *Muhasebe ve Denetim Dergisi*, 25(2), 681–690.

Seele, P., & Gatti, L. (2015). Greenwashing Revisited: In Search of a Typology and Accusation-Based Definition Incorporating Legitimacy Strategies. *Business Strategy and the Environment*, 24(4), 239–252.

Simoni, L., Bianchi, G., & Brambilla, M. (2020). Barriers to ESG Data Disclosure in Emerging Economies. *Sustainability*, 12(3), 1052–1069.

Şıtak, M., & Yeşil, E. (2025). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Denetimi: Mevzuat, Uygulamalar ve Kurumsal Engeller. *Denetim ve Etik Dergisi*, 5(1), 180–198.

WCED. (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press.

Yeşilçelebi, A. (2020). Sürdürülebilirlik Denetimi: Türkiye'deki Denetim Firmalarının Hazırlık Durumu. *Muhasebe ve Denetim Dergisi*, 3(2), 229–239.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, T. (2022). Sürdürülebilirlik raporlamasının piyasa riski ve volatilite yayılmaları üzerine etkisi, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(4), 936-958

Adams, C. A. (2013). Sustainability reporting and performance management in universities: Challenges and bnefits. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, *4*(3), 384-392.

Aksoy, F. (2019). İşletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 21 (2), 324-346. http://dx.doi.org/ 10.31460/mbdd.459841.

An, Y., Davey, H., ve Harun, H. (2017). Sustainability reporting at a New Zealand Public University: a longitudinal analysis. *Sustainability*, *9*(9), 15-29.

An, Y., Davey, H., Harun, H., Jin, Z., Qiao, X., ve Yu, Q. (2020). Online sustainability reporting at universities: The case of Hong Kong. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, *11*(5), 887-901.

Aracı, H., ve Yüksel, F. (2016). Sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi: BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki işletmelerin sürdürülebilir katma değerinin hesaplanması. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *12*(12), 786-801.

Aras, G. ve Sarıoğlu, G.U., (2015). TÜSİAD Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama, 2015

Ardalı, Y. ve Köksal, Ö. (2022). Yeşil Ölçüm Göstergeleri Kapsamında Sürdürülebilir Üniversite Modelinin Performans Değerlendirmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Teknolojisi Dergisi 2(1), 49-66.

Bartolacci, F., Caputo, A., ve Soverchia, M. (2020). Sustainability and financial performance of small and medium sized enterprises: A bibliometric and systematic literature review. *Business Strategy and the Environment*, *29*(3), 1297-1309.

Bayhantopçu, E. ve Özuyar, P.Ç. (2021). Sürdürülebilir üniversitelerin yönetişim-strateji çalışmaları ve iletişimi için karşılaştırma bazlı bir yaklaşım önerisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 45, 396-412, doi:10.52642/susbed.929913.

Benameur, K.B., Mostafa, M.M., Hassanein, A., Shariff, M. Z. ve Al-Shattarat, W. (2023). Sustainability reporting scholarly research: A bibliometric review and future research agenda, *Management Review Quarterly*, doi:10.1007/s11301-023-00319-7.

Beyazyol, E., ve Ataman, B. (2023). Sürdürülebilirlik raporlaması ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksine tabi şirketlerde bir araştırma. *Öneri Dergisi*, *18*(59), 110-145.

Bice, S., ve Coates, H. (2016). University sustainability reporting: taking stock of transparency. *Tertiary Education and Management*, *22*(1), 1-18.

Boiral, O. (2013). Sustainability reports as simulacra? A counter-account of A and A + GRI reports, *Accounting Auditing and Accountability Journal,*26(7), 1036-1071. doi: 10.1108/AAAJ-04-2012-00998.

Bos-Brouwers, H.E.J. (2010). Corporate sustainability and innovation in SMEs: Evidence of themes and activities in practice. *Business Strategy and Environment,* 19, 417-437. doi: 10.1002/bse.652.

Celayir, D. (2020). Kurumsal yönetim açısından sürdürülebilirlik raporlarının güvencesi ve BORSA İSTANBUL (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi üzerinde bir inceleme. *Business & Management Studies: An International Journal*, *8*(1), 20-44.

Ceulemans, K., Lozano, R., ve Alonso-Almeida, M. D. M. (2015). Sustainability reporting in higher education: Interconnecting the reporting process and organisational change management for sustainability. *Sustainability*, *7*(7), 8881-8903.

Düzer, M., ve Önce, S. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal performans: bist'te işlem gören şirketler için karşılaştırmalı bir analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 637-648.

Düzer, M. (2018). *Sürdürülebilirlik performans göstergelerine ilişkin açıklamaların finansal performans üzerine etkisi* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey).

Ekergil, V. ve Göde, M.Ö. (2017). Küresel raporlama girişimi (GRI) standartlarına göre seçilen otellerin sürdürülebilirlik raporlarının analizi ve değerlendirilmesi, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* 8(4), 859-871.

Emir, S. ve Kıymık, K. (2021). Sürdürülebilirlik düzeyinin finansal performans üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi: Borsa İstanbul'da bir araştırma, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları,* 14(1), 101-128.

Fonseca, A., Macdonald, A., Dandy, E., ve Valenti, P. (2011). The state of sustainability reporting at Canadian universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *12*(1), 22-40.

Gamage, P., ve Sciulli, N. (2017). Sustainability reporting by Australian universities. *Australian Journal of Public Administration*, *76*(2), 187-203.

Gümrah, A. ve Büyükipekçi, S. (2019). Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması: 2008-2017 yılları arası yayınlanmış sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 21 (2), 305-323. http://dx.doi.org/ 10.31460/mbdd.521540.

Gürünlü, M. (2019). Sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişki: BİST şirketleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 177-190.

Hancıoğlu, Y., Gülençer, İ., ve Tünel, R. K. (2018). Yeşil yaklaşımlar ve sürdürülebilirliğin yükselişi: İşletmeler sürdürülebilirlik raporlarına neden önem veriyor?. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 229-244.

Hedberg, C.-J. ve Malmborg, F.V. (2003). The global reporting ınitiative and corporate sustainability reporting in Swedish companies.*Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 10, 153-164.

Ho, L.-C.J. ve Taylor, M.E. (2007). An empirical analysis of triple bottom-line reporting and ıts determinants: Evidence from the United States and Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 18(2), 123-150.

Hubbard, G. (2009). Measuring organizational performance: Beyond the triple bottom line, *Business Strategy and the Environment,*18, 177-191. doi: 10.1002/bse.564.

İşseveroğlu, G. (2021). Sürdürülebilir sigortacılık için sürdürülebilirlik açıklamaları: BIST Sigorta Şirketleri faaliyet raporlarının içerik analizi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* 92, 47-60. doi: 10.25095/mufad.934240.

KGK. (2023). Soru ve cevaplarla sürdürülebilirlik raporlaması. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf (Erişim Tarihi: 18.06.2025).

Korga, S., ve Aslanoğlu, S. (2022). Sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans ilişkisi üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, *25*(2), 633-645.

Korucuk, M.(2024). Eğitim bilimleri odağında Türkiye'deki üniversitelerin değerlendirilmesi: ikincil veri analizi, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 246-261.

Lopatta, K.,ve Jaeschke, R. (2014). Sustainability reporting at German and Austrian universities. *International Journal of Education Economics and Development*, *5*(1), 66-90.

Lozano, R. (2006) Incorporation and institutionalization of SD into Universities: Breaking through Barriers to Change. *Journal of Cleaner Production*, 14, 787-796. http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2005.12.010

Lozano, R. (2011). The state of sustainability reporting in universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *12*(1), 67-78.

Moubeda,M.ve Boroumandzad, Y. (2022). Green Transportation in University: The Need to Consider Accessibility,3rd Conference on Green Üniversity (Healtyh ApProach), Paper https://www.researchgate.net/publication/361641729

Önce, S.,ve Çavuş, G. (2019). Finansal raporlama kalitesini etkileyen faktörler ve finansal raporların kalitesinin ölçümüne ilişkin yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 20(1), 30–51.

Önce, S., ve Çavuş, G. (2020). Sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama kalitesi ilişkisi: BİST'e kote imalat işletmelerinde araştırma. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, (62), 1-10.

Özbingöl, A. (2025). Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında Türkiye'de yazılan makalelerin içerik analizi ile değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 18*(1), 1-35. doi: https://doi.org/10.29067/muvu.1501872.

Özdarak, E. ve Akarçay, Ç. (2022). Is Environmental, Social and Governance (ESG) reporting financially useful? Evidence from Turkey, *Journal of Research in Business,* 2(1), 261-280. doi: 10.54452/jrb.1094498.

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik raporlaması, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, (1) 41-68.

Öztürk, C. ve Marşap, B. (2018). Corporate social responsibility reporting in Telecommunication Industry: The Case of US, UK and Turkey, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 78, 217-234.

People & Planet (2025), Metodoloji. https://peopleandplanet.org/university-league/methodology (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

Resmi Gazete (2023). 29.12.2023 Tarih ve 32414 Sayı-Mükerrer https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist?tarih=2023-12-29&mukerrer=1 adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 13.08.2025).

Ribeiro, J. M. P. (2021). Green campus initiatives as sustainable development dissemination at higher education institutions: Students' perceptions. *Journal of Cleaner Production*, 312, 127671. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.127671

Roca, L.C. veSearcy, C. (2012). An analysison ındicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production,*20, 103-118. doi:10.1016/j.jclepro.2011.08.002.

Salewski, M., & Zülch, H. (2014). The association between corporate social responsibility (CSR) and earnings quality–evidence from European blue chips, HHL Working Paper, Series No. 112.

Sassen, R., ve Azizi, L. (2018). Assessing sustainability reports of US universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *19*(7), 1158-1184.

Saygılı, E., Gören Yargı, S. ve Erginer, D. (2020). Halka açık şirketlerin sürdürülebilirlik raporları analizi: Borsa İstanbul'da bir uygulama, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 27(2), 239-261. doi:10.18657/yonveek.599794.

Saygılı, E ve Toros, F. (2022). Covid-19 döneminde BIST Metal Eşya ve Makine Endeksindeki şirketlerin insan kaynakları uygulamaları, *Manas Journal of Social Studies*, 11(4), 1560-1573. doi: 10.33206/mjss.1017377.

Sepasi, S., Rahdari, A., & Rexhepi, G. (2018). Developing a sustainability reporting assessment tool for higher education institutions: The University of California. *Sustainable Development*, *26*(6), 672-682.

Sepasi, S., Braendle, U., ve Rahdari, A. H. (2019). Comprehensive sustainability reporting in higher education institutions. *Social Responsibility Journal*, *15*(2), 155-170.

Signitzer, B.ve Prexl, A. (2007). Corporate sustainability communications: Aspects of theory and professionalization.*Journal of Public Relations Research*, 20(1),1-19.

Son-Turan, S., ve Lambrechts, W. (2019). Sustainability disclosure in higher education: A comparative analysis of reports and websites of public and private universities in Turkey. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, *20*(7), 1143-1170.

Şahin, Z. ve Çankaya, F. (2018). Türkiye'de GRI rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879. http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.423716.

Şeker, Y., ve Atasel, O. Y. (2021). Firmaların çevresel sürdürülebilirlik değerleri ve kurumsal yönetim derecelendirme notu: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 722-761.

Tanç, A. ve Gümrah, A. (2015). Sürdürülebilirlik raporlaması ve çevresel performans: Borsa İstanbul'da bir uygulama, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 258-273.

Tanç, Güngör, Ş, Tanç, A, Çardak, D. Ve Yağlı, İ. (2022). Türkiye'deki üniversitelerin sürdürülebilirlik çalışmalarının incelenmesi, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı: 66, 83-100. https://doi.org/10.55322/mdbakis.1063261

Taşkırmaz, M.,ve Bal, C. G. (2017). Kurumsal yönetim, kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal itibar arasındaki ilişki: Borsa İstanbul. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *24*(2), 469-483.

Times Higher Education. (2025). Ranking/World üniversity ranking. https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/latest/world-ranking (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

Uçma Uysal, T. ve Yazıcı, N. (2016). Bir rekabet aracı olarak sürdürülebilirlik raporlaması ve dış güvence gerekliliği.*Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 121-126.

UI GreenMetric World University Ranking Guideline, 2023. https://greenmetric.ui.ac.id/wp-content/uploads/2023/05/UI-GreenMetric-Guideline-2023-1.pdf (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

UI GreenMetric World University Rankings. (2025a). UI GreenMetrik World University Ranking. Metodology https://greenmetric.ui.ac.id/about/methodology (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

UI GreenMetric World University Rankings. (2025b). ''Universities, UI GreenMetric, and SDGs in the Time of Pandemic.'', https://greenmetric.ui.ac.id/publications/guidelines/2025/english (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

UI GreenMetric World University Rankings. (2025c). *Ranking.Overall Ranking 2024*. https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2024 (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

Wagner, M., ve Blom, J. (2011). The reciprocal and non-linear relationship of sustainability and financial performance. *Business Ethics: A European Review*, *20*(4), 418-432.

Yıldırım, G., Uzun Kocamış, T., ve Kuzu, S. (2018). Finansal performansın sürdürülebilirlik raporlaması üzerine etkisi: BIST 100 şirketleri üzerinde bir inceleme. *Muhasebe ve Vergi Uygulamalari Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*.

Yılmaz, I. (2021). Sustainability and financial performance relationship: international evidence. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, *17*(3), 537-549.

Yoon B., Byul K., ve Jeong, H. L. (2019). Is earnings quality associated with corporate social responsibility evidence from the Korean market. *Sustainability* 11(15), 1–20.

Yüksel, F. (2020). Sustainability in accounting education given by turkey higher education ınstitutions, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI),*11(3), 393-416. doi:10.17569/tojqi.688337.

Zeybek, B. (2025). *UI GreenMetric 2024: Türkiye Üniversitelerinin Sürdürülebilirlik Sıralaması,* https://yesilbuyume.org/ui-greenmetric-2024-turk-universitelerinin-surdurulebilirlik-siralamasi/ (Erişim Tarihi: 13.08.2025)

KAYNAKÇA

1982 Anayasası, Kabul Tarihi: 18/10/1982, Resmî gazete, Sayı:17863 (Mükerrer), Tarih:9/11/1982. Erişim Adresi: https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/

29 Aralık 2023 tarihli ve 32414 (1.M) sayılı Resmî Gazete. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1.pdf

3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27.6.1984, Resmî Gazete, Sayı: 18453, Tarih: 9.7.1984. Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc067/kanuntbmmc067/kanuntbmmc06703030.pdf

442 sayılı Köy Kanunu, Kabul Tarihi: 18/3/1924, Resmî Gazete, Sayı: 68, Tarih:7/4/1924. Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kabul tarihi: 10.7.2004, Resmî Gazete, Sayı: 25531, Tarih: 23.7.2004, Geçici Madde 2. Erişim Adresi: http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Kabul Tarihi:22/2/2005, Resmî Gazete, Sayı:25745, Tarih:4/3/2005. Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5302&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

5393 sayılı Belediye Kanunu, Kabul Tarihi: 3.7.2005, Resmî Gazete, Sayı: 25874, Tarih: 13.7.2005. Erişim Adresi: http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf

Akbaş, M. Ç. (2022). Sustainability reporting in local governments in Turkey: Assessments and recommendations, *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(2), 222-234. DOI: 10.29131/uiibd.1210103

Akdoğan, M. U. (2024). Sürdürülebilirlik Bilgilerinin Raporlanmasında Kullanılan Raporlama Çerçevelerine Toplu Bakış ve Tek Raporlama Çerçevesine Duyulan İhtiyaç – Güncel Gelişmeler, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 24(72), 217-238. https://doi.org/10.55322/mdbakis.1448567

Altınay Tarakçıoğlu, A. (2016), Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 47-64.

Altuntaş, C. ve Türker, D. (2012). Sürdürülebilir Tedarik Zincirleri: Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 39-64.

Aracı, H., Yüksel F. (2016). Şeffaflık ve Hesap Verilebilirliğin Sağlanmasında Sürdürülebilirlik Raporları: BİST Sürdürülebilirlik Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(Özel Sayı-1), 103-131.

Atabay, E. (2019). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları ve Güvence Denetimi: Türkiye'de Grı Rehberine Göre Raporlama Yapan Firmalar Üzerinde Bir Araştırma, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(4), 904-922.

Avcılar Belediyesi. (2023). 2022-2023 *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Gönüllü Yerel Değerlendirme İlerleme Raporu;* https://avcilar.bel.tr/upload/files/gonullu-yerel-degerlendirme-raporu/gonullu-yerel-degerlendirme-raporu_8571.pdf

Bakırköy Belediyesi. (2016). *Sürdürülebilirlik Kalkınma Raporu*, https://online.fliphtml5.com/yfumw/rwuh/#p=57

Başar, A. Banu ve Başar, M. (2006), "Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye'deki Durumu". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006/2, 213-230.

Boydaş, H. H. (2020). Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması: Otomativ Endüstrisi Sürdürülebilirlik Raporları Üzerine Bir Araştırma. *Social Sciences*, *6*(74), 5211-5222.

Coşkun Aslan, M. ve Kısacık, H. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Çözümü: Üç Boyutlu Muhasebe. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (*Temmuz 2017 (Özel Sayı)*, 18-34. https://doi.org/10.25095/mufad.402214

Çil-Koçyiğit, S., Temelli, F. ve Derya-Baskan, T. (2023). Sürdürülebilirlik muhasebesi konusunda yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi: Web of Science örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 241–264. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2704654

Dinç, E. ve Atabay, E. (2016). Güvence Denetim Standartları ve Güvence Denetim Süreci, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(Muhasebe Denetimi Özel Sayısı), 1527-1541.

Ergüden, E., Çatlıoğlu, E. (2016). Sustainability Reporting Practiceses in Energy Companies with Topsis Method, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 0(71), 201-221. DOI: 10.25095/mufad.396710

Ertan, Y. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017). *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 11(3), 463-478. https://doi.org/10.29067/muvu.41092

Fatih Belediyesi. (2023). *Fatih Belediyesi Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Fatih Gönüllü Yerel Değerlendirme Raporu*; https://unhabitat.org/sites/default/files/2023/11/fatih_2023_tr.pdf

Gabrusewicz, T., (2013). Sustainability Accounting – Definition And Trends, *Research Papers Of Wrocław University Of Economics*, (302), 37-46.

Gençoğlu, Ü. G., Aytaç, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (*72*), 51-66. https://doi.org/10.25095/mufad.396719

Hernadi, H.B, (2012). Green Accounting for Corporate Sustainability. *Club of Economics in Miskolc TMP*, 8 (2), 23-30. https://www.researchgate.net/publication/371504273_Green_Accounting_for_Corporate_Sustainability

Heybet, K., ve Duran, C. (2023). Sürdürülebilirlik Sinyali Olarak Faaliyet ve Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi: BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Araştırma, *Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(1), 23-38.

Imoniana, J. O., Soares, R. R., & Domingos, L. C. (2018). A review of sustainability accounting for emission reduction credit and compliance with emission rules in Brazil: a discourse analysis. Journal of Cleaner Production, 172, 2045–2057.

İsbir, E. G. (1991). *Şehirleşme ve Meseleleri*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Gazi Büro Yayınları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Gönüllü Yerel Değerlendirme Raporu;* https://uploads.ibb.istanbul/uploads/IBB_Gonullu_Yerel_Degerlendirme_Raporu_581fb873b2.PDF

İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2021). *İzmir Gönüllü Yerel Değerlendirme Raporu 2021*; https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/12/izmir_2021_tr.pdf

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2025). *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları*, https://www.kgk.gov.tr/SustainabilityDetailForm/11455/Raporlama%20Standartlar%C4%B1

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2024a). *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları ve TSRS'lerin uygulama kapsamı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır* [Duyuru]. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Turkiye_Surdurulebilirlik_Raporlama_Standartlari_ve_TSRSlerin_Uygulama_Kapsami_Resmi_Gazetede_Yayimlanmistir.pdf

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2024b). *Kurumsal sürdürülebilirlik raporlarına yönelik zorunlu güvence denetimlerine ilişkin duyuru*. https://www.kgk.gov.tr//Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/KurumsalSurdurulebilirlikRaporlar%C4%B1naYonelikZorunluGuvenceDenetimlerinelliskinDuyuru.pdf

Karatay Belediyesi. (2023). Karatay Sürdürülebilirlik Gönüllü Yerel Değerlendirme İlerleme Raporu 2023; https://unhabitat.org/sites/default/files/2024/08/vlr_progress_report_of_karatay_-_konya_2023_-_turkish.pdf

Karşıyaka Belediyesi Sürdürülebilirlik Durum Analizi Raporu 2022; https://demoapi.karsiyaka.bel.tr/file-1657017855361.pdf

Kartal, N., Tuncel, G. ve Göktolga, O. (2015). Türkiye'de yerel yönetimler ve kentlerin yönetimi. *Kamu Yönetimi ve Yönetişim Dergisi*, *5*(1), 1-22. https://www.macrothink.org/journal/index.php/jpag/article/view/6858/pdf

Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2009). *Çevre politikası* (7. Baskı). İmge Kitabevi.

Keser, A., & Gökmen, Y. (2012). Büyükşehir belediyeleri kuruluş sürecinin analizi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, *21*(1), 17-42.

Kılınç Y. (2025). Yerel Yönetimlerde Sürdürülebilirlik Raporlaması: Türkiye'deki Belediyelerin Sürdürülebilirlik Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Hasan Şenol (Ed.) Muhasebe Alanında Araştırmalar III (ss:31-52), Konya: Eğitim Yayınevi.

Küçükaycan, D. (2022). Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlamasının Kamu Mali Yönetimindeki Öneminin Teorik Açıdan İncelenmesi, *Denetişim Dergisi*, 13(25), 116-130.

Levent, C. E. (2018). Determination of social sustainability level with quantitative indicators: a research on non-metallic mineral companies listed on Borsa Istanbul. Journal of Business, *Economics and Finance (JBEF)*, 7 (3), 295 - 308.

Merzifon Belediyesi. (2024). Merzifon Belediyesi 2023 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu; https://merzifon.bel.tr/wp-content/uploads/2024/03/MerzifonBelediyesiSurdurulebilirlikRaporu2023_Web.pdf

Özkol, E., Çelik, M., & Gönen, S. (2005). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu. *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* (*27*), 134-145.

Özmen A., Karakoç M. ve Yeşildağ M. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması: Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 63, 153-174

Purvis, B., Mao, Y., Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability science*, *14*(3), 681-695.

Schaltegger, S. Burritt, R. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders?, Journal of World Business 45, 375–384. https://www.geos.ed.ac.uk/~sallen/ed-only/Schaltegger_and_Burritt_(2010).pdf

Selçuklu Belediyesi. (2023). Selçuklu Belediyesi Sürdürülebilirlik Raporu 2023 Gönüllü Yerel İnceleme; https://sdgs.un.org/sites/default/files/2025-03/VLR_Selcuklu_tr.pdf

Senal, S., Aslantaş Ateş, B. (2012). Kurumsal Sürdürülebilirlik için Muhasebe ve Raporlama, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Nisan: 83-97. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1869834

Sultanbeyli Belediyesi. (2021). Sultanbeyli Belediyesi Kimseyi Geride Bırakmayın - Gönüllü Yerel Değerlendirme Raporu; https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/12/sultanbeyli_2021_tr_1.pdf

Şengül, R. (2010). *Yerel Yönetimler*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2024). TSRS Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı.

Tekin, Ö. F. (2018). Türkiye'de Büyükşehir Yönetimi ve 6330 Sayılı Yasanın Getirdiği Değişim: Konya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (*55*), 84-105.

Tortop, N. (1994). *Mahalli İdareler*, Ankara: Yargı Kitap ve Yayınevi.

Tüm, G. (2014). Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 157–174. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/39501

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, 2019. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri, 2025. https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx

UCLG-UNHabitat Guidelines for Voluntary Local Reviews Volume 2. https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/07/vlrguidelines_vol2.pdf

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. https://sdgs.un.org/2030agenda

United Nations. (n.d.). *Sustainable Development Goals*. United Nations. https://sdgs.un.org/goals Erişim Tarihi: 14.06.2025

Uyar, S. (2016). Güvence Denetimi Standartları ve İleriye Yönelik Finansal Bilginin İncelenmesi (Geleceğin Denetimi). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(Muhasebe Denetimi Özel Sayısı), 1543-1554.

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 181-208. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287214

Yetkin, O. (2020). Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Yapısı ve Geleceği. *Akademik Düşünce Dergisi,* (1), 4-16.

KAYNAKÇA

Akbank. (2024). *2024 entegre faaliyet raporu.* akbank-2024-entegre-faaliyet-raporu.pdf

Akbank. (2025). *Sürdürülebilirlik raporları*. https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/surdurulebilirlik/yil-liste/Surdurulebilirlik-raporlari/323/0/0#Menu_2024

Akbaş, F., ve Kaya, F. (2022). Katılım bankalarının kurumsal sürdürülebilirliklerini etkileyen finansal performans göstergelerinin incelenmesi. *Maliye ve Finans Yazıları*, *(117)*, 159–176. https://doi.org/10.33203/mfy.1069368

Akdoğan, N., Gülhan, O., ve Aktaş, M. (2017). The relationship between corporate social responsibility reporting and corporate governance: Evidence from Turkish banking sector. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, *13*, 181–195.

Anadolubank. (2023). *Sürdürülebilirlik Raporu 2023*. [PDF dosyası]. Anadolubank.

Anadolubank. (2025). *Sürdürülebilirlik raporlarımız*. https://www.anadolubank.com.tr/hakkimizda/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik-raporlarimiz

Aracı, H., ve Yüksel, F. (2016). Şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanmasında sürdürülebilirlik raporları: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ndeki şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *18*(Özel Sayı 1), 103–131.

Aras, G. (2015). *Sustainable markets for sustainable business: Global perspective for business and financial markets*. Routledge Publishing.

Aras, G., Tezcan, N., ve Kutlu Furtuna, Ö. (2018). Çok boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı ile Türk bankacılık sektörünün değerlemesi: Kamu - özel banka farklılaşması. *Ege Akademik Bakış*, 18(1), 47–62. https://doi.org/10.21121/eab.2018131895

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK]. (2024). *Sürdürülebilir bankacılık stratejik planı 2022–2025*. https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/18?ekId=360

Bektaş, S. (2023). Özel sermayeli bir mevduat bankasının sürdürülebilirlik performansının hibrit ÇKKV modeliyle değerlendirilmesi: 2009–2021 dönemi Akbank örneği. *İzmir İktisat Dergisi*, 38(4), 884–907. https://doi.org/10.24988/ije.1216968

Ecer, F. (2019). Özel sermayeli bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının değerlendirilmesine yönelik çok kriterli bir yaklaşım: Entropi-ARAS bütünleşik modeli. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *14*(2), 365–390. https://doi.org/10.17153/oguiibf.470336

Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone Publishing.

Fibabanka. (2025). *Sürdürülebilirlik*. https://www.fibabanka.com.tr/hakkimizda/surdurulebilirlik

Gray, R. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability… and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, *35*(1), 47–62. https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006

KOBİEFOR. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na ve döngüsel ekonomiye ulaşmak için Sürdürülebilir Finans. https://www.kobi-efor.com.tr/surdurulebilir-kalkinma-amaclarina-ve-dongusel-ekonomiye-ulasmak-icinsurdurulebilir-finans

KPMG Türkiye. (2024). *Bankacılık sektörel bakış–2024*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2024/10/Bankac%C4%B1l%C4%B1k%20Sekt%C3%B6rel%20Bak%C4%B1%C5%9F%202024%20v5.pdf

KPMG. (2020). *The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2020*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/my/pdf/time-has-comes.pdf

Ömürbek, V., Aksoy, E., ve Akçakanat, Ö. (2017). Bankaların sürdürülebilirlik performanslarının ARAS, MOOSRA ve COPRAS yöntemleri ile değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *8*(19), 14–32. https://doi.org/10.21076/vizyoner.329346

Sermaye Piyasası Kurulu [SPK]. (2024). *Yeşil, sürdürülebilir ve sosyal sermaye piyasası araçları rehber taslağı ve sürdürülebilirlik bağlantılı sermaye piyasası araçları rehber taslağı*. https://spk.gov.tr/data/66db09fa8f95db2bd8f20032/Ye%C5%9Fil%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20ve%20Sosyal%20Rehber%20Tasla%C4%9F%C4%B1.pdf

Şekerbank. (2024). *Entegre faaliyet raporu*. 4b69381a-7a2b-4375-9226-738529ee13c3.pdf

Şekerbank. (2025). *Sürdürülebilirlik raporlarımız*. https://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda/surdurulebilir-bankacilik

Şendurur, U., ve Temelli, F. (2018). Türkiye'de faaliyet gösteren geleneksel bankalar ve katılım bankalarının sürdürülebilirlik açısından karşılaştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, *20*(2), 330–346.

Turkish Bank. (2025). *Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk*. https://www.turkishbank.com/hakkimizda/bizden-haberler/surdurulebilirlik-sosyal-sorumluluk/

Türk Ekonomi Bankası [TEB]. (2024). *2024 TSRS uyumlu sürdürülebilirlik raporu.* Türk Ekonomi Bankası

Türk Ekonomi Bankası [TEB]. (2025). *Sürdürülebilirlik raporları*. https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/surdurulebilirlik-raporlari/

Türk Ticaret Bankası. (2025). *Sürdürülebilirlik*. https://www.turkticaretbankasi.com.tr/icerik/surdurulebilirlik

Türkiye Bankalar Birliği [TBB]. (2014). *Bankacılık sektörü için sürdürülebilirlik kılavuzu*. https://www.tbb.org.tr/sites/default/files/kitaplar/tbb-bankacilik-sektoru-icin-surdurulebilirlik-kilavuzu.pdf

Türkiye Bankalar Birliği [TBB]. (2022). *Bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik: Sektör görünüm raporu*. https://www.tbb.org.tr/pdf/faaliyetler/116/767

Türkiye Bankalar Birliği [TBB]. (2024). *Türkiye bankacılık sektörü genel görünümü raporu*. https://www.tbb.org.tr

Türkiye İş Bankası. (2024). *2024 Entegre faaliyet raporu*. EFR2024.pdf

Türkiye İş Bankası. (2025). *Entegre ve sürdürülebilirlik raporlarımız*. https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/raporlarimiz

World Commission on Environment and Development [WCED]. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

Yapı ve Kredi Bankası. (2024). *Entegre faaliyet raporu 2024*. yk_faaliyet_raporu_2024.pdf

Yapı ve Kredi Bankası. (2025). *Sürdürülebilirlik raporları*. https://www.yapikrediinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/finansal-bilgiler-raporlari-yil-dokuman-liste/Surdurulebilirlik-Raporlari/299/0/0

Yetkin, F., ve Sandalcılar, A. R. (2018). Türkiye'de bankacılık sektörünün sürdürülebilir kalkınmaya etkileri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(2), 43–65.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). Sage Publications.

KAYNAKÇA

Ab Samad, N. H., Ahmad, N. H., & Suria, K. (2023). Sustainability of non-profit organizations: a systematic review. *Accounting and Finance Research*, *12*(2), 24-38. http://doi:10.5430/afr.v12n2p25

Asogwa, I. E., Varua, M. E., Humphreys, P., & Datt, R. (2021). Understanding sustainability reporting in non-governmental organisations: A systematic review of reporting practices, drivers, barriers and paths for future research. *Sustainability*, *13*(18), 10184. https://doi.org/10.3390/su131810184

Boschee, J. (2006). *Migrating from innovation to entrepreneurship: How nonprofits are moving toward sustainability and self-sufficiency*. Minneapolis, MN: Encore! Press.

Chenhall, R. H., Hall, M., & Smith, D. (2017). The role of performance management systems in non-government organizations (NGOs). In *The Routledge Companion to Performance Management and Control* (pp. 397-416). Routledge.

Crawford, L., Morgan, G. G., & Cordery, C. J. (2018). Accountability and not-for-profit organisations: Implications for developing international financial reporting standards. *Financial accountability & management*, *34*(2), 181-205. https://doi.org/10.1111/faam.12146

Demircioğlu, E. N., & Ever, D. (2019). Sürdürülebilirlik Muhasebesinin Teorik Açidan İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *28*(3), 59-72.

Du Toit, E. (2024). Thirty Years of Sustainability Reporting: Insights, Gaps and an Agenda for Future Research Through a Systematic Literature Review. *Sustainability*, *16*(23), 10750. https://doi.org/10.3390/su162310750

Dulkadiroglu, H. (2019). The role of nonprofit organizations for 2030 sustainable development goals.

https://www.researchgate.net/publication/335222694_The_Role_of_Nonprofit_Organisations_for_2030_Sustainable_Development_Goals

Ergün, İ. (2025). Financial reporting framework for nonprofit organizations: application of MSUGT and IFRS, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 11(2): 114-125. https://doi.org/10.5281/zenodo.15 069126

Ertuğrul Yener, A.N., (2023). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda finansal raporlama. İksad Yayınevi, Ankara.

GAAP Update Service, (2023). Sustainability Reporting – General Disclosure Requirements, Volume 23, Issue 22, November 30, 1-11.

Galip, Y. (2023). Kâr amacı gütmeyen işletmeler için finansal raporlama standardı (KAGİ FRS) çalışmalarına kavramsal bir bakış. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, *23*(70), 271-288. https://doi.org/10.55322/mdbakis.1260124

Haberal, Z. (2024). Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar İçin Finansal ve Finansal Olmayan Raporlama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *16*(2), 947-967. https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1835

Hall, M., & O'Dwyer, B. (2017). Accounting, non-governmental organizations and civil society: The importance of nonprofit organizations to understanding accounting, organizations and society. *Accounting, Organizations and Society*, 63, 1-5. https://doi.org/10.1016/j.aos.2017.11.001

Imperatives, S. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. *Accessed Feb*, *10*(42,427).

Iwu, C. G., Kapondoro, L., Twum-Darko, M., & Tengeh, R. (2015). Determinants of sustainability and organisational effectiveness in non-profit organisations. *Sustainability*, *7*(7), 9560-9573. https://doi.org/10.3390/su7079560

Jones, K. R., & Mucha, L. (2014). Sustainability assessment and reporting for nonprofit organizations: Accountability "for the public good". *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, *25*, 1465-1482.

Laine, M., Tregidga, H., & Unerman, J. (2021). *Sustainability accounting and accountability*. Routledge.

Lodhia, S., & Hess, N. (2014). Sustainability accounting and reporting in the mining industry: current literature and directions for future research. *Journal of Cleaner Production*, *84*, 43-50. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.08.094

Forsberg Meinhart, W. (2023). Sustainability in non-profit organizations: Exploring drivers, challenges, and opportunities.
Södertörn University, School of Social Sciences, Business Studies. 2023 (English)

Özdemir, S. (2004). "Kar Gütmeyen Kuruluşlar"(KGK) ve Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Artan Rolü. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 48). Istanbul University, 130-161.

Schaltegger, S., & Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders?. *Journal of World Business*, *45*(4), 375-384.

Schaltegger, S., Bennett, M., & Burritt, R. (2006). Sustainability accounting and reporting: development, linkages and reflection. An introduction. In *Sustainability accounting and reporting* (pp. 1-33). Dordrecht: Springer Netherlands.

Salamon, L. M., Hems, L. C., & Chinnock, K. (2000). *The nonprofit sector: for what and for whom? (*Vol. 37). Baltimore, MD: Johns Hopkins University Institute for Policy Studies.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (2021). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlara bağışta bulunanlara yönelik terörizmin finansmanı suistimalinin önlenmesine yönelik rehber.
https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/Mevzuat/Rehberler/Bagisci_Rehber_2021-Son.pdf (15.06.2025)

T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, (2024). https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari. Erişim Tarihi: 15.06.2025

T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu, (2023a), Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2025

T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu, (2023b). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) ve TSRS'lerin uygulama kapsamı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Turkiye_Surdurulebilirlik_Raporlama_Standartlari_ve_TSRSlerin_Uygulama_Kapsami_Resmi_Gazetede_Yayimlanmistir.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2025

T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, (2025). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamı Değişikliğine İlişkin Duyuru. https://www.kgk.gov.tr//Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Duyuru%206%20mart.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2025

T.C. Ticaret Bakanlığı, (2024). https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/data/670cc06f13b876dc68d93013/Kooperatif%20B%C3%BClteni%20Aral%C4%B1k%202024.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2025

T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, (2024). https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/02-yeni-vakiflarin-yil-bazinda-dagilimi--2001-1607.pdf. Erişim Tarihi: 15.06.2025

Tiwari, K., & Khan, M. S. (2020). Sustainability accounting and reporting in the industry 4.0. *Journal of cleaner production*, *258*, 120783.

Tomur, H. D. (2022). Kâr amacı gütmeyen işletmelerde sosyal girişimcilik kavramı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, *6*(12), 81-94.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, (2024). *2024 Entegre Faaliyet Raporu*. https://tegv.org/uploads/files/faaliyet_raporlari/TEGV_2024_Entegre_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi: 15.06.2025

United Nations Development Programme (UNDP). (2019). *Human Development Report 2019: Beyond income, beyond averages, beyond today – Inequalities in human development in the 21st century.* United Nations Development Programme. https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf

Uslu, A.T. & Marangoz, M. (2008). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda sosyal pazarlama ve çevre gönüllü kuruluşlara yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 10, Sayı:1, 110-137.

Uysal, T., & Kurt, G. (2016). Kâr amacı gütmeyen işletmelerde denetim: bir paradoks mu?. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *21*(Muhasebe Denetimi Özel Sayısı), 1555-1559.

Zyznarska-Dworczak, B. (2020). Sustainability accounting—Cognitive and conceptual approach. *Sustainability*, *12*(23), 9936, 1-24. https://doi.org/10.3390/su12239936

KAYNAKÇA

Beyazyol, E., ve Ataman Gökçen, B. (2023). Sürdürülebilirlik Raporlaması ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksine Tabi Şirketlerde Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 18(59), 110-145. doi: https://doi.org/10.14783/maruoneri.1170235

Borsa İstanbul. (2024). BIST Piyasa Değeri Ağırlıklı Pay Endeksleri Kural Seti. Erişim adresi:https://www.borsaistanbul.com/files/bist-pd-agirlikli-pay-endeksleri-ks-tr-202408-temiz.pdf (Erişim tarihi: 08.10.2025)

Borsa İstanbul. (t.y). *BIST Pay Endeksleri – Sürdürülebilirlik*. Erişim adresi: https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay/surdurulebilirlik (Erişim Tarihi: 20.08.2025)

Borsa İstanbul. (t.y.). *BIST Endeksleri*. Erişim adresi: https://www.borsaistanbul.com/tr/endeks (Erişim tarihi: 21.08.2025)

Düzer, M., ve Önce, S. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST'te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 637-648.doi: https://doi.org/10.33905/bseusbed.348073

Ertan, Y. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017). Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 11(3), 463-478. doi: https://doi.org/10.29067/muvu.410926

Gümrah, A., ve Büyükipekçi, S. (2019). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması: 2008-2017 Yılları Arası Yayınlanmış Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(2), 305-323. doi: http://dx.doi.org/ 10.31460/mbdd.521540

Güner, U. (2020). Çevresel sürdürülebilirlik. Edirne: Trakya Üniversitesi. Erişim adresi: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=g9rNDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=Çevresel+sürdürülebilirlik&ots=eO3fGwvZOC&sig=N22I8xClmDu60O3k6h0LsbM3zFU&redir_esc=y#v=onepage&q=Çevresel%20sürdürülebilirlik&f=false (Erişim tarihi: 23.07.2025)

Hasanuddin, M. Z., ve Suryani, E. (2019). The Influence of Financial Performance, Corporate Governance, And Stock Prices To The Sustainability Reporting (Study Of Companies That Listed On Indonesia Stock Exchange in 2014–2017). In *First International Conference on Administration Science (ICAS 2019)*, Atlantis Press, 119-123. doi:10.2991/icas-19.2019.26

Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2025). *Endeksler*. https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler (Erişim Tarihi: 24.07.2025)

LSEG. (t.y). *LSEG ESG Scores*. Erişim adresi:https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores#methodology (Erişim tarihi: 20.08.2025)

LSEG. (t.y). *Our Refinitiv brand will change to LSEG*. Erişim adresi: https://www.lseg.com/en/simplifying-the-brand (Erişim tarihi: 08.10.2025)

Onay, A. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 3(Özel Sayısı): 104-118

Ong, T. ve Djajadikerta, H. G. (2017). Impact of Corporate Governance on Sustainability Reporting: Empirical Study in the Australian Resources Industry, *8th Conference on Financial Markets and Corporate Governance (FMCG),* Wellington, New Zealand: Elsevier, 1-20.

Ozmehmet, D. E. (2008). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1853-1876.doi: https://doi.org/10.19168/jyu.48930

Önce, S., Onay, A., ve Yeşilçelebi, G. (2015). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Türkiye'deki Durum. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 2(2), 230-252.

Özmen, A., Karakoç, M., ve Yeşildağ, E. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması: Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (63), 153-174.

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 5(1), 41-68.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021) Yeşil Mutabakat Eylem Planı. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YEŞİL.pdf (Erişim tarihi: 26.07.2025)

Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri/Concept of Sustainability and Sustainable Production Strategies For Business Practices. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.

TÜRKİYE'DE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİ

Dr. Mehmet Bora ENGÜR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-51-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ..... 1

BİRİNCİ BÖLÜM
VERGİ TEORİSİ BAKIMINDAN TARIMIN KAPSAMI

1.1. GENEL AÇIKLAMA..... 9
1.2. YAPISAL AÇIDAN TARIM..... 10
1.2.1. Tarım Kavramı..... 10
1.2.1.1. Etimolojik İçerik..... 10
1.2.1.2. Kelime Anlamı..... 11
1.2.2. Tarımın Ortaya Çıkışı ve Evrimi..... 12
1.2.3. Tarımın Kapsamı..... 14
1.3. İKTİSADİ DEĞER KAYNAĞI OLARAK TARIM..... 15
1.3.1. İktisadi Bakımdan Değer Kavramı..... 15
1.3.2. İktisadi Değer ile Tarım İlişkisi..... 17
1.4. VERGİ KONUSU BAKIMINDAN TARIM..... 22
1.4.1. Vergi Kavramı..... 22
1.4.2. Vergi Teorisi Açısından Tarımın Niteliği..... 26
1.4.2.1. Modern İktisadi Düşünce Öncesinde Var Olan İktisadi Düşünceler Kapsamında Vergi ve Tarım..... 28
1.4.2.1.1. Merkantilizm Düşüncesinin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 29
1.4.2.1.2. Fizyokrasi Düşüncesinin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 30
1.4.2.2. Modern İktisadi Düşünce Kapsamında Vergi ve Tarım..... 31
1.4.2.2.1. Klasik İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 32
1.4.2.2.2. Neo-Klasik İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 35
1.4.2.2.3. Keynesyen İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 44
1.4.2.2.4. Monetarist İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 47
1.4.2.2.5. Diğer İktisadi Düşüncelerde Vergiye Bakış ve Tarım..... 52
1.4.2.2.5.1. Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Düşüncesinin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 52
1.4.2.2.5.2. Arz Yönlü İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 55
1.4.2.2.5.3. Yapısalcı İktisadi Düşüncenin Vergiye Bakışı ve Tarım..... 58
1.4.3. Vergi Teorisi ve Politikası Bakımından Tarımın Vergilendirilmesinin Gelişimi..... 61
1.4.3.1. Servet Vergisi ve Tarımın Vergilendirilmesi..... 66
1.4.3.1.1. Servet Vergisinin Kapsamı..... 67
1.4.3.1.2. Servet Vergisinin Türleri..... 69
1.4.3.1.2.1. İtibari (Nominal) – Gerçek Servet Vergileri..... 69
1.4.3.1.2.2. Olağan (Devamlı) – Olağanüstü (Geçici) Servet Vergileri..... 69
1.4.3.1.2.3. Genel – Özel Servet Vergileri..... 69

1.4.3.1.2.4. Servet – Servet Transferi – Servet Artış Vergileri 69
1.4.3.1.2.5. Objektif – Subjektif Servet Vergileri 70
1.4.3.1.3. Tarımın Vergilendirilmesinde Servet Vergisi Uygulaması 70
1.4.3.2. Gelir Vergisi ve Tarımın Vergilendirilmesi 71
1.4.3.2.1. Gelir Vergisinin Kapsamı 72
1.4.3.2.2. Gelir Vergisinin Türleri 73
1.4.3.2.2.1. Üniter Gelir Vergisi 74
1.4.3.2.2.2. Sedüler Gelir Vergisi 74
1.4.3.2.2.3. Bileşik Gelir Vergisi 74
1.4.3.2.3. Tarımın Vergilendirilmesinde Gelir Vergisi Uygulaması 74

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE GÜNÜMÜZDE GEÇERLİ OLAN UYGULAMALAR

2.1. GENEL AÇIKLAMA 77
2.2. TARİHİ GELİŞİM 78
2.2.1. Osmanlı Devleti Öncesi Dönemde Tarımın Vergilendirilmesine Genel Bakış 79
2.2.2. Osmanlı Devleti Dönemi'nde Tarımın Vergilendirilmesine Genel Bakış 82
2.2.3. Cumhuriyetin İlanından Günümüze Tarımın Vergilendirilmesi 92
2.2.3.1. Cumhuriyetin Devraldığı Tarım ve Vergi Yapısı 94
2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Tarımın Vergilendirilmesine Etki Eden İlkeler ve Politikalar 97
2.2.3.2.1. İlkelerin ve Politikaların Oluşumunu Etkileyen Ortamın Genel Görünümü 97
2.2.3.2.2. İlkeleri ve Politikaları Meydana Getiren Unsurlar 101
2.2.3.2.3. Hükümet Programlarında Tarımın Vergilendirilmesi 106
2.2.3.2.4. Kalkınma Planlarında Tarımın Vergilendirilmesi 109
2.2.3.3. Tarımın Vergilendirilmesinin Kapsamını Belirleyen Vergiler ve Önemli Yasal Düzenlemeler 116
2.2.3.3.1. Ağnam Resmi 117
2.2.3.3.2. Aşar Vergisi ve Aşarın Kaldırılması 118
2.2.3.3.3. Mahsulatı Arziye Vergisi 121
2.2.3.3.4. Arazi Vergisi ve Bina Vergisi 122
2.2.3.3.5. Yol Vergisi 125
2.2.3.3.6. Toprak Mahsulleri Vergisi 126
2.2.3.3.7. Temettü Vergisi 127
2.2.3.3.8. Kazanç Vergisi 129
2.2.3.3.9.Gelir Vergisi 131
2.3. TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİ İÇİN GÜNÜMÜZDE GEÇERLİ OLAN UYGULAMALAR 138

2.3.1. Türk Tarım Yapısının Günümüzdeki Genel Görünümü 139
2.3.2. Usul Hukuku Bakımından Tarımın Vergilendirilmesi Hakkındaki Düzenlemeler 141
2.3.2.1. Vergi Usul Kanunu Kapsamındaki Kurallar 141
2.3.2.1.1. Vergilendirme Sürecine İlişkin Esaslar 142
2.3.2.1.2. Mükellef Ödevlerine İlişkin Esaslar 145
2.3.2.1.3. Değerlemeye İlişkin Esaslar 146
2.3.2.1.4. Amortisman Uygulamasına İlişkin Esaslar 147
2.3.2.2. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Kapsamındaki Kurallar 148
2.3.3. Gelir Vergisi Kanunu Kapsamında Tarımın Vergilendirilmesi 149
2.3.3.1. Zirai İşletme Büyüklükleri Hakkındaki Esaslar 152
2.3.3.2. Gerçek Usulde Vergilendirme 154
2.3.3.2.1. Zirai İşletme Hesabı Esası ile Vergilendirme 155
2.3.3.2.2. Bilanço Esası ile Vergilendirme 157
2.3.3.3. Salt Tevkifat Yapılmak Sureti ile Vergilendirme 158
2.3.3.4. Vergilendirmede Gelirin Niteliğini Belirleyen Hususlar 160
2.3.3.4.1. Ticari Kazanç – Zirai Kazanç Ayrımı 160
2.3.3.4.2. Gayrimenkul Sermaye İradı – Zirai Kazanç Ayrımı 163
2.3.3.4.3. Değer Artış Kazancı – Zirai Kazanç Ayrımı 164
2.3.3.4.4. Zirai Faaliyetin Yürütülmesi Bakımından Tam Mükellefiyet ve Dar Mükellefiyet Ayrımı 165
2.3.3.5. Zirai Kazançların Vergilendirilmesine İlişkin Muafiyet ve İstisnalar 167
2.3.4. Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Tarımın Vergilendirilmesi 169
2.3.5. Diğer Vergi Kanunları Kapsamında Tarımın Vergilendirilmesi 172
2.3.5.1. Emlak Vergisi 172
2.3.5.2. Katma Değer Vergisi 174
2.3.5.3. Özel Tüketim Vergisi 175
2.3.5.4. Motorlu Taşıtlar Vergisi 176
2.3.5.5. Gümrük Vergisi 177
2.3.5.6. Veraset ve İntikal Vergisi 178

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

3.1. GENEL AÇIKLAMA 179
3.2. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ 181
3.2.1. Almanya'da Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 182
3.2.1.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 183
3.2.1.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 184

3.2.1.3. Servet Vergisi Uygulamaları 186
3.2.1.4. Diğer Vergi Uygulamaları 187
3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 187
3.2.2.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 188
3.2.2.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 189
3.2.2.3. Servet Vergisi Uygulamaları 191
3.2.2.4. Diğer Vergi Uygulamaları 192
3.2.3. Birleşik Krallık'ta Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 192
3.2.3.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 193
3.2.3.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 194
3.2.3.3. Servet Vergisi Uygulamaları 195
3.2.3.4. Diğer Vergi Uygulamaları 195
3.2.4. Fransa'da Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 196
3.2.4.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 197
3.2.4.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 198
3.2.4.3. Servet Vergisi Uygulamaları 199
3.2.4.4. Diğer Vergi Uygulamaları 200
3.2.5. İtalya'da Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 201
3.2.5.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 202
3.2.5.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 203
3.2.5.3. Servet Vergisi Uygulamaları 204
3.2.5.4. Diğer Vergi Uygulamaları 205
3.2.6. Japonya'da Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 206
3.2.6.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 207
3.2.6.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 208
3.2.6.3. Servet Vergisi Uygulamaları 209
3.2.6.4. Diğer Vergi Uygulamaları 211
3.2.7. Kanada'da Tarımı Vergilendiren Uygulamalar 211
3.2.7.1. Vergi Sistemi Hakkında Genel Bilgi 212
3.2.7.2. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Uygulamaları 213
3.2.7.3. Servet Vergisi Uygulamaları 214
3.2.7.4. Diğer Vergi Uygulamaları 215

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİ HAKKINDA YASAL DÜZENLEME ÖNERİSİ VE DÜZENLEMEDE GÖZ ÖNÜNDE TUTULMASI GEREKEN HUSUSLAR

4.1. GENEL AÇIKLAMA 217
4.2. VERGİLENDİRMEYİ ETKİLEYEBİLECEK TARIMA ÖZGÜ HUSUSLAR 218
4.2.1. Türkiye'de Tarım Hukukunun Genel Görünümü 218
4.2.2. Türkiye'de Yürürlükte Olan Tarım ile İlgili Mevzuat 221
4.2.2.1. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri 221

4.2.2.2. Kanunlar 222
4.2.2.2.1. Tarım Kanunu 222
4.2.2.2.2. Köy Kanunu 223
4.2.2.2.3. Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu 224
4.2.2.2.4. Mera Kanunu 227
4.2.2.2.5. Su Ürünleri Kanunu 228
4.2.2.2.6. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu 229
4.2.2.2.7. Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun 230
4.2.2.2.8. Kooperatifler Kanunu 230
4.2.2.2.9. Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu 231
4.2.2.2.10. Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun 232
4.2.2.2.11. Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu 233
4.2.2.2.12. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu 234
4.2.2.2.13. Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu 235
4.2.2.3. Diğer Düzenlemeler 235
4.2.2.3.1. Tarımsal Amaçlı Örgütlerin Derecelendirilmesine İlişkin Düzenleme 235
4.2.2.3.2. Tarımsal Üretimin Planlanmasına İlişkin Düzenleme 236
4.2.2.3.3. Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devrine İlişkin Düzenleme 237
4.2.2.3.4. Çiftçi Kayıt Sistemine İlişkin Düzenleme 238
4.2.2.3.5. Tarımsal Üretim Kayıt Sistemine İlişkin Düzenleme 239
4.2.2.3.6. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine İlişkin Düzenleme 239
4.2.3. Tarımsal Amaçlı Birimler ile Örgütler 240
4.2.3.1. Çiftçi 240
4.2.3.2. Tarımsal İşletme 241
4.2.3.3. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Birlikler 242
4.2.3.4. Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği 243
4.2.4. Tarıma Sağlanan Mali Teşvikler 243
4.3. TÜRKİYE'DE TARIMIN VERGİLENDİRİLMESİ İÇİN ÖNERİLEN YASAL DÜZENLEME VE DÜZENLEMEYE İLİŞKİN HUSUSLAR 246
4.3.1. Tarım Hukuku ile Vergi Hukuku İlişkisinin Kurulması Hususu 254
4.3.2. Tarımın Vergilendirmesinde Gerçek Usulün Yaygınlaştırılması ve Tarıma Özgü Bir Vergi Uygulamasının Yeniden Tasarlanması Hususu 256
4.3.3. Tarımsal Yapıların Sürekliliğinin Vergi Uygulamalarıyla Desteklenmesi Hususu 260
4.3.4. Tarımın ve Tarımsal Yapıların Gelişiminin Vergi Uygulamalarıyla Desteklenmesi Hususu 262
4.3.5. Tarımın Vergilendirilmesi için Yürürlükte Bulunan Vergi Uygulamalarının Sadeleştirilmesi Hususu 263
4.3.6. Tarımın Vergilendirilmesinde Kamu Kurumları Arasında İş Birliği Sağlanması Hususu 265
4.3.7. Tarımın Her Alanında Kayıt Dışılığın Azaltılması Hususu 266
4.3.8. Tarımda Vergisel Teşvik Uygulamalarının Ağırlığının Artırılması Hususu 267

4.3.9. Kamu Politikaları Bakımından Tarımın Konumunun Güçlendirilmesi ve İşlevselliğinin Artırılması Hususu 269
4.3.10. Vergi Sisteminin ve Vergi Politikalarının Objektif Normlara Uygun Şekilde Tasarlanması Hususu 271

SONUÇ 273

KAYNAKÇA 285

KAYNAKÇA

Agenzia Entrate Central Directorate for Cadastral, Cartographic and Land Registration Services: **The Italian Cadastral System**, 2024.

Akalın, Güneri: **Kamu Ekonomisi**, Ankara, Orion Yayınları, 2016.

Akalın, Güneri: "Tarım Sektörünün İktisadi Kalkınmaya Katkısını Sağlamada Tarımsal Vergileme ve Alternatifleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, c. 26, sayı 3, ss. 221-224.

Akdağ, Mustafa: **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimaî Tarihi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010.

Akdoğan, Abdurrahman: **Kamu Maliyesi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019.

Aksoy, Suat: **Tarım Hukuku**, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.

Aksoy, Şerafettin: "Zirai Kazançların Gelir Vergisi İçinde Vergilendirilmesi", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Sayı 28, 1981, ss. 74-96.

Aktan, Coşkun Can: "Arz – Yönlü İktisat Teorisi ve Haldun Laffer Etkisi", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, c. 1, No 2, 2009, ss. 40-54.

Aktan, Coşkun Can: "Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, c. 2, No 1, 2010, ss. 168-177.

Aktan, Coşkun Can: **Vergileme**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Aktan, Coşkun Can: **Yeni İktisat Okulları ve İktisadi Düşünce**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Aktan, Coşkun Can; Yay, Sedar: **Kurallar ve Kurumlar – Kurumsal Sosyoloji, Kurumsal İktisat, Hukuk ve İktisat Yaklaşımı**, Ankara, Şeçkin Yayıncılık, 2019.

Alaybek, Ali: **Tarım Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu, Mayıs 1951.

Altunöz, Utku; "Monetaristler mi Haklı Keynesyenler mi ? Türkiye Ekonomisi için Para ve Maliye Politikasının Etkinliği Analizi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, c. 11, Sayı 56, Nisan 2018, ss. 695-708.

Andreosso, B.; Callaghan, O.: **The Economics of European Agriculture**, New York, Palgrave Macmillan, 2003.

Armağan, Ramazan; "İlginç Vergi Örnekleri Kapsamında

Dağlıoğlu Şanlı, İclal; Verginin Tarihsel Gelişiminin

Dikmen, Süleyman: Değerlendirilmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 399, Aralık 2016, ss. 33-49.

Aruoba, Çelik: "Tarımda Geleneksel - Geçimlik Kesim, Büyüklüğü, Yapısı, İşleyişi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, c. 28, sayı 3, 1973, ss. 191-210.

Ataay, Kalfa, Ceren; "Hayek ve Friedman'ın Devlet Anlayışı", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, c. 4, Sayı 1, Mart 2016, ss. 129-151.

Ataç, Beyhan: **Maliye Politikası**, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No: 2560, 2013.

Bakkal, Ufuk: "Zirai Kazançların Vergilendirilmesinde Eleştirel Bir Bakış", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, c. 51, sayı 2, 2011, ss. 91-98.

Barkan, Ömer Lütfi: "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274(1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi", **Tanzimat 1**, İstanbul, Maarif Matbaası, 1940, ss. 321-421.

Başar, Suad: "Toprak Mahsulleri Vergisi Kalkınca", **İstanbul İktisat Dergisi**, c. 7, sayı 1-4, 2011, ss. 87-107.

Baykara, Tuncer: "Türkiye Selçuklularında Bazı Vergilere Dair", **9. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, ss. 687-695.

Benham, Frederic: "En İyi Vergi Sistemi Nedir?", çev. Sadun Aren, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, c. 4 Sayı: 1, 1949, ss. 276-289.

Brennan, G.; Buchanan, J. M.: **The Power to Tax**, Indianapolis, Liberty Fund, 2000.

Bilici, Nurettin: **Türk Vergi Sistemi**, Ankara, Savaş Yayınevi, 2016.

Bird, Richard Miller; "Agricultural Taxation in Developing Countries: A Discussion Of The Policy İssues İn Designing An Effective System Of Agricultural Taxation", **Finance And Development**, IMF, September, 1974, ss. 35-43.

Boratav, Korkut: **Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.

Boratav, Korkut: **Türkiye'de Devletçilik**, Ankara, İmge Kitabevi, 2006.

Buchanan, J.M.; Tollison, R.D.; **The Theory of Public Choice 2**, The University of Michigan Press, 2009.

Buchanan, J.M.; Wagner, R.E.: "Democracy and Keynesian Constitutions: Political Biases and Economic Consequences" , **The Consequences of Mr Keynes**, London, The Instute of Economic Affairs, 1978, ss. 11-28.

Bulutoğlu, Yusuf Kenan: Maliyesi", **İstanbul İktisat Dergisi**, 1958, ss. 113-147.

Cammeraat, Emile; **Toward a Compherensive Tax Reform**

Crivelli, Ernesto: **for Italy**, IMF Working Paper, 2020.

Canada Revenue Agency(1): **Corporation-Income Tax Guide**, 2022.

Canada Revenue Agency(2): **Farming Income and the AgriStability and AgriInvest Programs Guide**, 2023.

Canada Revenue Agency(3): **Preparing Returns for Decaased Persons**, 2023.

Canada Revenue Agency(4): **Self-employed Business, Professional, Commission, Farming, and Fishing Income**, 2022.

Canto, V. A.; H. J., Douglas; **Foundations of Supply-Side Economics-**

Arthur B. Laffer: **Theory and Evidence**, London, Academic Press, 1983.

Challeye, Felicien: **Mülkiyetin Tarihi**, Çev. Turgut Aytuğ, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969.

Cypher, J. M.; Dietz, J. L.: **The Process of Economic Development**, London, Routledge, 2004.

Dikmen, M. Orhan: "Zirai Kazançların Vergilendirilmesi, Sabit Ortalama ve Zarar Nakli", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, sayı 5, Mar. 2012, ss. 1-21.

Dikmen, Mehmet Orhan, "Türkiye'nin İktisadi Gelişmesi ve Devlet

Bulutoğlu, Kenan;	Maliyesi", **İstanbul İktisat Dergisi**, 1958, ss. 113-147.
Directorate for Legal and Administrative Information (Prime Minister):	**VAT Rates in The Agricultural Sector, 2024.** https://entreprendre.service public.fr/vosdroits/F37786?lang=en (Erişim Tarihi: 31.10.2024)
Directorate for Legal and Administrative Information (Prime Minister):	**VAT: What is the simplified scheme for agriculture?** https://entreprendre.service-public.fr/vosdroits/F35361?lang=en (Erişim Tarihi: 31.10.2024)
Direction générale des Finances	**Overview of The French Tax System**, 2016. publiques:https://www.impots.gouv.fr/sites/default/files/media/1_metier/5_international/french_tax_system.pdf (Erişim Tarihi: 31.10.2024)
Demirci, Rasih; Özçelik, Ahmet:	**Tarım Tarihi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 1990.
Demiryürek, Mehmet:	"1826 Düzenlemesinden Sonra Kıbrıs İhtisab Rüsumu", **Belleten Dergisi**, Sayı 76, 2012, ss. 553-605.
Dinler, Zeynel:	"Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Kökeni", **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, c. IV, Sayı 1, Nisan 1983, ss. 1-27.
Dinler, Zeynel:	**Tarım Ekonomisi**, Bursa, Ekin Kitabevi, 2014.
Direk, Mithat:	**Tarım Tarihi ve Deontoloji**, Konya, Eğitim Yayınevi, 2012.
DPT:	**Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967**, Ankara, Ocak 1963.
DPT:	**İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)**, Ankara, 1968.
DPT:	**Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)**, Ankara, 1973.
DPT:	**Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)**, Ankara, 1979.

DPT: **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)**, Ankara, 1985.

DPT: **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)**, Ankara, 1990.

DPT: **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)**, Ankara, 1996.

DPT: **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**, Ankara, 2001.

DPT: **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**, Ankara, 2007.

Durak, Burcu; Coşkun Karadağ, Neslihan(1): "Türkiye'de Tarım Politikaları ve Vergilendirilmesi - 1", **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, sayı 9-1, 2017, ss. 89-104.

Durak, Burcu; Coşkun Karadağ, Neslihan (2): "Türkiye'de Tarım Politikaları ve Vergilendirilmesi - 2", **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, sayı 9-1, 2017, ss. 105-117.

Duran, Bünyamin: "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Türkiye Tarımındaki Gelişmeler (1870-1914)", **5. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990, ss. 319-342.

Eğilmez, Mahfi: **Tarihsel Süreç İçinde Dünya Ekonomisi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2018.

Emecen, Feridun: "Ağnam Resmi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1. c., 1988.

Engindeniz, Sait: "Türkiye'de Gelir Vergisi Açısından Kayıt Dışı Ekonomi Ve Tarımsal Gelirlerin Vergilendirilmesinin Önemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 92, Mayıs 1996, ss. 136-141.

Engür, Mehmet Bora: "Türkiye'de Hayvancılık Faaliyeti ile İştigal Eden Çiftçilerin Kurbanlık Satışı ve Kesimi ile Elde Ettikleri Kazançların Vergilendirilmesi", **Vergi Dünyası**, sayı 515, Temmuz 2024, ss. 45-56.

Engür, Mehmet Bora: **Türk Vergi Sisteminde Değer Artış Kazancı ve Vergilendirilmesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Erdoğan, Mustafa Recep: "Türkiye'de Tarımın Vergilendirilmesi ve Kalkınma", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, c. 30, sayı 1-4, ss. 229-253.

Erdoğan, Niyazi: **Tarım Ekonomisi ve Finansmanı**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2020.

Erdoğdu, İbrahim: "Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme", **OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi**, sayı 11, 2000, ss. 123-145.

Ernst and Young Global Limited(1): **Worldwide Estate and Inheritance Tax Guide**, 2023.

Ernst and Young Global Limited(2): **Worlwide Personal Tax and Immigration Guide**, 2022-2023.

Ernst and Young Global Limited(3): **Worldwide VAT, GST and Sales Tax Guide**, 2024.

Ersoy, Arif: **İktisadi Düşünceler Tarihi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2012.

Fekete, L. : "Türk Vergi Tahrirleri", çev. Sadrettin Karatay, **Belleten Dergisi**, c. 11, sayı 42, 1947, ss. 299-328.

Friedman, Milton: **Capitalizm and Freedom**, Chicago, The University of Chicago Press, 2002.

Friedman, Milton: "Why Government is the Problem?", **Essays in Public Policy**, California, Hoover Institution Press, No. 39, 1993, ss. 1-11.

Friedman, M.; Friedman, R.: **Free to Choose**, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1980.

Galbraith, J. Kenneth: **İktisat Tarihi,** çev. Müfit Günay, Ankara, Dost Yayınları, 2010.

Genç, Mehmet: "İltizam", **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, c. 22, 2000, ss. 154-158.

Genç, Mehmet: "Malikane", **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, c. 23, 2003, ss. 516-518.

Genç, Mehmet: "mükataa", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Ankara, c. 31, 1995, ss. 129-132.

Germany Federal Ministry of Finance: **What Are Taxes and What Are They Used For?**, Berlin, May 2023.

Germany Trade and Invest Agency: "Corporate Taxation", **Investment Guide to Germany**,2024. https://www.gtai.de/en/invest/investment-guide/corporate-taxation#toc-anchor--3 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

GİB: **Zirai Kazanç Elde Eden Mükellefler İçin Vergi Rehberi,** 2023.

Giray, Filiz: **Maliye Tarihi**, Bursa, Dora Yayıncılık, 2021.

Gökçay, Şerif Emre: "Türk Vergi Sisteminde Gelirin Ekonomik Temelde Tanımlanması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 485, 2022, ss. 48-62.

Görgün, Sevim: **"**Tarım Sektörünün Vergilendirilmesi ve Arazi Vergileri"**, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Sayı 8, Mart 2012, ss. 161-168.

Gözler, Kemal: **"Hukuk" Kelimesi Kaç Yaşında?" Etimoloji Bize Ne Söyler?,** Türk Anayasa Hukuku Sitesi, 29.12.2020. https://www.anayasa.gen.tr/hukuk-kac-yasinda.htm (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

Gruziel,Kinga; Raczkowska**,** Magorzata: "The Taxation of Agriculture in the European Union Countries"**, Problems of World Agriculture**, sayı 18, c. 4, 2018, ss. 162-174.

Gül, Bülent: "äk- 'ekmek' ve Türevleri Üzerine", **International Journal of Central Asian Studies**, Volume 13, 2009, ss. 291-316.

Gül, Bülent: "tarı- Fiili ve Türevleri Üzerine", **Bilig Dergisi**, Sayı 61, 2012, ss. 99-120.

Güriz, Adnan: **Teorik Açıdan Mülkiyet Sorunu**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2018.

Güven, İsmail: "Tarih Öncesi Devirler ve Tarih Devirleri", **Uygarlık Tarihi**, Ed. İsmail Güven, Ankara, Pegem Yayınevi, Kasım 2020, ss. 1-42.

Hammig, Micheal D.; **Supply-Side Economic Policy Effects on Agriculture**, South Carolina, Clemson University Publishing, 1982.

Heaton, Herbert: **Avrupa İktisat Tarihi Cilt 1**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Osman Aydoğuş, Ankara, Teori Yayınları, 1986.

Hayran, Seyit: "Türkiye'de Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi", **Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, c. 3, sayı 3(1), 2013, ss. 69-72.

Heper, Fethi: **Türkiye'de Vergi Kaynağı Olarak Servetin İrdelenmesi**, Eskişehir, Doçentlik Tezi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1980.

Hetzel, Robert L.; "Milton Friedman'ın İktisat Bilimine Katkıları", çev. Ünsal Çetin, **Liberal Düşünce Dergisi**, Yıl 17, Sayı 65, Kış 2012, ss. 29-56.

Hiçşaşmaz, Mazhar: "Zirai Kazançların Vergilendirilmesi Meselesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, c. 12/2, 1957, ss. 29-43.

Hill, Berkeley; Ray, Derek: **Economics for Agriculture: Food, Farming and the Rural Economy**, United Kingdom, Macmillan Education, 1987.

HMRC: "Farming İn Tax Law: Definition Of Farming", **Bussines Income Manual, 2024.**

https://www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/business-income-manual/bim55051 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

Hoeven, Guido van der: **Farm, Farming and Who's a Farmer for Tax Purposes**, Rural Tax Education, 2022.

Hunt, E. K.: **İktisadi Düşünce Tarihi**, Ankara, Dost Kitabevi, 2005.

Italian Trade Agency: **Doing Bussiness in Italy**, 2021.

İnalcık, Halil(1): **Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi**, İstanbul, İSAM Yayınları, 2018.

İnalcık, Halil(2): **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ**, Çev. Ruşen Sezer, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

İnalcık, Halil(3): "Tanzimat Nedir?", **Tanzimat - Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, yayına hazırlayan: Halil İnalcık - Mehmet Seyithanoğlu, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015, ss. 29-56.

İnalcık, Halil(4): "Tanzimatın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", **Tanzimat - Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, İstanbul, yayına hazırlayan: Halil İnalcık-Mehmet Seyithanoğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015, ss. 169-196.

İnalcık, Halil(5): "Timar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 41, İstanbul, 2012, ss. 168-173.

Jameson, Kenneth P.: "Latin American Structuralism: A Methıodological Perspective", **World Development**, vol. 14, no 2, 1986, ss. 223-232.

Japan Ministry of Finance: **Learning More About Taxes**, 2023.

Japonya Göç Ajansı: **Yaşam ve Çalışma Rehberi**, (çev. T.C. Tokyo Büyükelçiliği), 2023.

Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2017.

Kaldor, Nicholas: "Taxation for Economic Development", **The Journal of Modern African Studies**, vol. 1, March, 1963, ss. 7-23.

Kaldor, Nicholas: **Türk Vergi Sistemi Hakkında Rapor**, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Planlama Dairesi, 1962.

Kantrovich, Adam; Hobbs, J.C.: **Tax Guide For Owners And Operators of Small and Medium Size Farms**, National Farm Income Tax Extension Commitee, 2023.

Kayıran, Mehmet; Metintaş, Mustafa Yahya: "Türkiye'nin Tarım Politikaları (1918-1938)", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 12(1), 2021, ss. 115-131.

Kazgan, Gülten: "Birinci ve İkinci Beş Yıllık Planda Tarım- Hedefler ve Gerçekleşme", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, c. 26, sayı. 1-4, Ekim 2011, ss. 53-81.

Kazgan, Gülten: **Tarım ve Gelişme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1977.

Kazgan, Gülten: **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.

Kepenek, Yakup; Yentürk, Nurhan: **Türkiye Ekonomisi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001.

Keyder, Beysan: "Zirai Sektörde Vergilendirme", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Sayı 4, 2012, ss. 157-171.

Keynes, J. M.: **Genel Teori – İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi**, çev. Uğur Selçuk Akalın, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2008.

Kılıç, Mehmet: "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Tarım Hukuku: Mevcut Durum, Son Gelişmeler ve Yaklaşımlar", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, c. 9, No 2, 2010, ss. 67-92.

Kıvanç, Cemil: "Tarımın Vergilendirilmesinde Kooperatif İşletmeler", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, sayı 24, 2012, ss. 1-9.

Kirmanoğlu, Hülya: "Türkiye'de Vergi Reformları, Siyasal İktidarlar ve İktisat Politikaları", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, sayı 36, Ocak 2012, ss. 56-82.

Korkmaz, Esfender: **Vergi Yapısı ve Gelişimi**, İstanbul, Gür-Ay Matbaası, 1982.

Krueger, Anne O.: "Political Economy of Agricultural Policy", **Public Choice**, vol 87, 1996, ss. 163-175.

Küsmenoğlu, İlham: **Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi 1**, Ankara, Oluş Yayıncılık, 2010.

Küsmenoğlu, İlham: **Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi 2**, Ankara, Oluş Yayıncılık, 2010.

Lindahl, Erik: "Just Taxation – A Positive Solution", **Classics in The Theory of Public Finance**, Ed. R. A. Musgrave, A.T. Peacock, New York, St. Martin's Press, 1994, ss. 168-176.

Lindahl, Erik: "Some Controversial Questions in The Theory of Taxation", **Classics in The Theory of Public Finance**, Ed. R. A. Musgrave, A.T. Peacock, St. Martin's Press, New York, 1994, ss. 214-232.

Love, Joseph L.: "The Rise and Decline of Economic Structuralism in Latin America: New Dimensions", **Latin American Resarch Review**, Vol 40, No 3, 2005, ss. 100-125.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği: **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, 2023.

Marshall, Alfred: **Principles of Economics**, United Kingdom, Palgrave Macmillan, 2013.

Mayority of Funabashi City: **Light Vehicle Tax (classification rate)**, 2024, s. 4. https://www.city.funabashi.lg.jp.e.ce.hp.transer.com/kurashi/zei/004/p078478.html (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

Mazoyer, Marcel; Roudart, Laurence: **Dünya Tarım Tarihi – Neolitik Çağ'dan Günümüzdeki Krize**, Çev. Şule Ünsaldı, Ankara, Epos Yayınları, 2010.

Meek, Ronald L.: **The Economics of Physiocracy**, London and New York, Routledge, 2003.

Mutlu, Abdullah: **Tanzimat'tan Günümüze Türkiyede Vergileme Zihniyetinin Gelişimi**, Ankara, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No 2009-390, 2009.

Mutluer, K.; Kazdağlı, H.; H. N. N. D. Kuzeyli: **Maliye Politikası ve Para Politikası**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.

Neumark, Fritz(1): **Gelir Vergileri – Teori ve Pratik**, çev. Orhan Dikmen, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945.

Neumark, Fritz(2): **Genel Ekonomi Teorisi**, İstanbul, Hak Kitabevi, 1948.

Neumark, Fritz(3): **Maliyeye Dair Tetkikler**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1948.

Neumark, Fritz(4): "Umumi Gelir Teorisi Problemleri", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, c. 5, sayı 1-4, Şubat 2012, ss. 243-273.

Neurisse, Andre: "Akdeniz'de Gelir Vergisi'nin Arkeolojisi", çev. Sacit Önen, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 2(2), 1998, ss. 1-7.

Nişanyan Sözlük (çevrimiçi) https://www.nisanyansozluk.com/

Nizamü'l – Mülk: **Siyasetname**, çev. Mehmet Taha Ayar, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

Ocampo, Jose A.; Rada, Codrina; **Growth and Policy in Developing Contries – A**

O'Connor, David E.: **The Basics of Economics**, London, Greenwood Press, 2004.

OECD: **Taxation in Agriculture**, OECD Publishing, Paris, 2020.

Okçuoğlu, Gülsevin; "Âşârın Kaldırılması", **İstanbul İktisat Dergisi**,

Önder, İzettin: 1987, ss. 261-276.

Oktar, S. Ateş(1): "Vergi Kuralı", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, sayı 60, 2016, ss. 2-14.

Oktar, S. Ateş(2): **Vergi Hukuku**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2019.

Oktar, S. Ateş; Tunç, Zinnur: "Aşar Vergisinin Kaldırılmasının Neden ve Sonuçlarına Yeniden Bir Bakış", **Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Ekonomisi**, Istanbul University Press, İstanbul, 2023, ss. 23-33.

Oxford University Oxford Learner's Dictionaries (çevrimiçi) https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/

Önder, İzzettin: "Âşarın Kaldırılması", **Mülkiye Dergisi**, c. 43, sayı. 2, 2019, ss. 491-510.

Önder, İzzettin: **İktisat Üzerine Düşünceler**, Yordam Kitap, İstanbul, 2011.

Önder, İzzettin: "Ekonomik Kalkınma ve Arz-Yanlı Vergi Politikası, **İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Seri 39, 2001, ss. 29-36.

Önder, İzzettin: "Japonya'da ve Türkiye'de Vergi Sistemlerinin Gelişimi", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, sayı 26, Mart 2012, ss. 1-35.

Özbalcı, Yılmaz: Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Günc. İsmail Onay, HUZ Akademi Yayıncılık A.Ş, İstanbul, 2023.

Özbalcı, Yılmaz: **Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Günc. Cenk Murat Aslan, İstanbul, HUZ Akademi Yayıncılık A.Ş., 2023.

Özçelik, Ahmet: **Tarım Tarihi ve Deontolojisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No: 8, 2005.

Özdemir, Biltekin: "Osmanlı Maliyesinden Kurtuluş Savaşı Maliyesine", **Vergi Dünyası**, Sayı 465, Mayıs 2020, ss. 6-40.

Özdemir, Biltekin: "Osmanlı Maliyesinden Kurtuluş Savaşı Maliyesine 2", **Vergi Dünyası**, Sayı 466, Mayıs 2020, ss. 31-49.

Özkanlı, Sedat: "Yapılan Son Değişikliklere Göre Zirai Kazançlarda Vergileme", **Vergi Dünyası Dergisi**, Eylül 1981, ss. 1-6.

Özkul, Mehmet Fazıl: "Türkiye'de Tarımsal Ürünler Dış Ticaretindeki Yapısal Dönüşümde Neo-Liberal Tarımsal Politikaların Rolü", **Alanya Akademik Bakış Dergisi**, c. 5, Sayı 3, 2021, ss. 1329-1352.

Palamut, Mehmet E.: "Âşar Ve Düşündürdükleri", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,** c. 43, 1987, ss. 69-78.

Pamuk, Şevket(1): **Osmanlı'dan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme,** İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008.

Pamuk, Şevket(2): **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007.

Pamuk, Şevket(3): **Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi**, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2014.

Parasız, İlker: **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2000.

Parasız, İlker: "Monetarizm ve Friedmancı Düşüncenin Temelleri", **Tekstil ve Mühendis Dergisi**, Yıl 5, Sayı 25, Şubat 1991, ss. 46-50.

Petty, William: **A Treatise of Taxes and Contributions**, London, 1662.

Pigou, A.C.: **The Economics of Welfare**, 4. Edition, London, Macmillan And Co, 1932.

Pigou, A.C.: **Income - An Introduction to Economics**, London, Macmillan Co., 1946.

Pigou, A.C.: **A Study in Public Finance**, London, Macmillian Co., 1947.

Resnick, S. A.; D. W., Richard: **Çatışan İktisadi Teoriler: Neoklasik, Keynesçi ve Marksçı**, İstanbul, çev. Can Evren, İletişim Yayıncılık, 2016.

Ricardo, David: **Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri**, çev. Barış Zeren, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

Robinson, Joan: **Economic Philosopy**, England, Penguen Books, 1974.

Seligman, Edwin R. A.: **The Income Tax**, New York, The Macmillan Company, 1914.

Saraçoğlu, Fatih: "1930-1939 Döneminde Vergi Politikası", **Maliye Dergisi**, Sayı 157, Temmuz-Aralık 2009, ss. 131-149.

Saraçoğlu, Fatih: "Bir Vergi(leme) Unsuru Olarak Türk Vergi Sisteminde Traktör", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, ss. 29-42.

Savaş, Vural(1): **İktisatın Tarihi**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2000.

Savaş, Vural(2): **Politik İktisat**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1998.

Say, Jean-Baptiste: **A Treatise on Political Economy**, Çev. C. R. Prinsep, Batoche Books, Philadelphia, 2001.

Seligman, Edwin R. A.: **The Income Tax**, New York, The Macmillan Company, 1914.

Senato della Repubblica, Camera dei deputati: **Taxation in Italy: an overview**, 2021.

Shoup C.; Friedman, M.; R. P. Mack; **Taxing to Prevent Inflation**, New York, Columbia University Press, 1943.

Smith, Adam: **Milletlerin Zenginliği**, Çev. Haldun Derin, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.

Solmaz, Murat: "Gelir Vergisi Kanunu Tasarısına Göre Zirai Faaliyette Bulunan Ticaret Şirketlerinin Çiftçi Sayılması Ve Vergilendirilmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Ağustos 2013, ss. 62-75.

Stewart, Miranda: **Tax and Government in the 21st Century**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2022.

Street, James H.: "Raul Prebish, 1901-1986: An Appreciation", **Journal of Economic Issues**, vol. 21-2, 1987, ss. 649-659.

Şen Hüseyin; Sağbaş, İsa: **Vergi Teorisi ve Politikası**, Ankara, Barış Arıkan Yayınları, 2017.

Şener, Abdullatif: **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İstanbul, İşaret Yayınları, 1993.

Şener, Abdullatif: "Tanzimat ve Meşrutiyet'te İktisadi ve Mali Politikalar", İstanbul, **Osmanlı 3. Cilt (İktisat)**, Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

Şentürk, Ege: "İdari işlem Teorisi Açısından 'Verginin Tarhı'", **Yaşar Hukuk Dergisi**, c. 5 sayı 2, 2023, ss. 391-470.

Tabakoğlu, Ahmet: **Türkiye İktisat Tarihi**, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017.

Tauger, Mark B.: **Agriculture in World History - Themes in World History**, New York, Routlege, 2011.

Taşkın, Yasemin: "Türkiye'de Tarıma Sağlanan Mali Teşvikler", **Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Ekonomisi**, İstanbul, İstanbul University Press, 2023, ss. 257-269.

Taşkın, Yasemin: **Vergi Hukukunda Revizyon, İlkeler ve Uygulama Esasları**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2024.

Taşkın, Yasemin: **Vergi Hukukunda Tevkifattan Doğan Sorumluluk**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2017.

Taylor, Lance: **Structturalist Aproach**, New York, Columbia University Press, 2009.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: **On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)**, Ankara, 2019.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: **On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)**, Ankara, 2024.

T.C. Kalkınma Bakanlığı: **Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)**, Ankara, 2013.

T.C. Kalkınma Bakanlığı: **Onuncu Kalkinma Planı: Tarımsal Yapıda Etkinlik ve Gıda Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2014.

T.C. Maliye Bakanlığı: **Atatürk Dönemi Maliye Politikaları**, Ankara, 2008.

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: **Türkiye'de Tarım**, Ankara, 2005.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı: **2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu**, 2024.

T.C. Ticaret Bakanlığı UAAABGM(1): **ABD Pazar Bilgileri**, 2023.

T.C. Ticaret Bakanlığı UAAABGM(2): **Federal Almanya Pazar Bilgileri**, 2023.

Tezel, Yahya S.(1): "Cumhuriyetin Devraldığı Tarım Yapısının Tarihi Oluşumu Hakkında Bazı Düşünceler", **SBF Dergisi**, c. 26, No 4, 1971, ss. 233-291.

Tezel, Yahya S.(2): **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923- 1950**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

TDK Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ (çevrimiçi)

Tokyo Metropolitan Bureau of Taxation: **Guide to Metropolitan Taxes**, 2023.

Tomanbay, Mehmet: **İktisat Okulları ve Ünlü İktisatçılar**, Ankara, İmge Kitabevi, 2020.

Tuncer, Selahattin: "Servet Vergileri", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Sayı 7, Mart 2012, ss. 157-178.

Tuncer, Selahattin: "Yaşayan Servet Vergilerinden Örnekler", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Sayı 9, Mart 2012, ss. 55-84.

Turan, Osman: "Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku, Miri Topraklar ve Hususi Mülkiyet Şekilleri". **Belleten Dergisi**, c. 12, sayı: 47, 1948, ss. 549-574.

Turanlı, Rona: **İktisadi Düşünce Tarihi**, İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 2000.

Turhan, Salih: **Vergi Teorisi ve Politikası**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020.

TÜİK: **Biçerdöver Sayısı**, 29.02.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

TÜİK: **Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler,** 25.03.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

TÜİK: **Tarım Alanları**, 12.06.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

TÜİK: **Tarımsal Alet ve Makine Sayısı**, 29.02.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

TÜİK: **Traktör Sayısı**, 29.02.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

TÜİK: **Yıl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus**, 30.07.2024. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1 (Erişim Tarihi: 31.10.2024)

Türk, Hüseyin: Türk, **İnsan Nasıl Uygar Oldu? Uygarlığın Doğuşu ve Gelişmesi**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2019.

Türküresin, İlkan: **Türk Tarım Hukukunda Yeni Örgütlenme Modeli Önerisi: Çiftçi Tipi Anonim Ortaklıklar**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

TÜRMOB: **İngiltere Katma Değer Vergisi Sisteminin Temel Özellikleri**, TÜRMOB Yayınları, 2019.

US Internal Revenue Service: **Farmer's Tax Guide**, Publication 225, 2023.

Vergi Konseyi: **Tarım Sektörünün Vergilendirilmesi Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Çalışma Grubu Raporu**, 2024.

Watcher, Susan M.: **"**Structuralism vs. Monetarism: Inflation in Chile**"**, **Short – Term Macroeconomic Policy in Latin America**, Ed. Jere R. Behrman, James Hanson, NBER, 1979, ss. 227-255.

Wicksell, Knut: **Lectures on Political Economy**, çev. E. Classen, Augustus M. Kelley Publishers, New York, 1977.

Wicksell, Knut: "A New Principle of Just Taxation", **Classics in The Theory of Public Finance**, Ed. R. A. Musgrave, A.T. Peacock, New York, St. Martin's Press, 1994, ss. 72-118.

Yenal, Oktay: **Cumhuriyetin İktisat Tarihi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Yıldız, Güven: **Gümrük Vergilerinde Ek Tarhiyat ve Uzlaşma,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI

Gönül GÜLGEZEN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-23-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
TEORİK VE HUKUKSAL ÇERÇEVE

1. DENİZ HUKUKU **15**
1.1. Deniz Hukuku Tanımı ve Tarihsel Gelişimi 15
1.2. Uluslararası Hukukta Deniz Alanları 25
1.2.1. İç Sular 26
1.2.2. Karasuları 27
1.2.2.1. Karasularının Sınırlandırılması 27
1.2.2.2. Karasularının İç Sınırı 29
1.2.2.3. Karasularının Dış Sınırı 30
1.2.2.4. Karasularının Yan Sınırı 31
1.2.2.5. Zararsız Geçiş Hakkı 31
1.2.2.6. Hava Sahası 33
1.3. Devletin Belirli Egemenlik Haklarına Sahip Olduğu Uluslararası Deniz Alanları 36
1.3.1. Bitişik Bölge 36
1.3.2. Arkeolojik Bitişik Bölge 37
1.3.3. Balıkçılık Bölgesi 38
1.3.4. Kıta Sahanlığı 39
1.3.5. Münhasır Ekonomik Bölge 42
1.4. Diğer Coğrafi Alanlar 44
1.4.1. Adalar 44
1.4.2. Ters Tarafta Kalan Adalar 46
1.4.3. Takımada Suları 47
1.4.4. Yapay Adalar/Suni Adalar (Artificial Island, Artificielle) 49
1.4.5. Boğazlar 50
1.5. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması 54
1.5.1. Hukuki Durum 56
1.5.1.1. Hakça İlkeler 57
1.5.1.2. Hakkaniyet İlkesi 58
1.5.1.3. Hakkaniyet ve Nısfete Göre Karar Verme 60
1.5.2. Coğrafi Durum 62
1.5.2.1. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi 63
1.5.2.2. Oransallık İlkesi 64
1.5.2.3. Eşit Uzaklık İlkesi 66
1.5.2.4. Kapatmama İlkesi 69
1.5.2.5. Kara Denize Hakimdir İlkesi 71
1.6. Açık Deniz ve Uluslararası Deniz Yatağı 72
1.6.1. Açık Deniz 72

1.6.2. Uluslararası Deniz Yatağı 76
1.6.3. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi 78
1.6.3. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi 79

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

2. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ 83
2.1. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI 83
2.2. 1821-1918 ARASI DÖNEM TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ 91
2.2.1. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı Dönemi 98
2.3. 1918-1923 ARASI DÖNEM TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ 103
2.3.1. Yunanistan'ın Anadolu'yu İşgali (1919-1922) 105
2.3.2. Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı ve Millî Mücadele 106
2.3.3. Lozan Konferansı ve Lozan Barış Andlaşması 111
2.4. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİ 115
2.5. 1928-1940 İKİLİ İLİŞKİLERİN NORMALLEŞTİRİLMESİ 120
2.6. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SÜRECİ VE SAVAŞ SONRASI DÖNEM: (1940-1950) 123
2.6.1. Türkiye ve Yunanistan Batı Nüfuz Alanının İçerisinde 123
2.6.2. Oniki Ada'nın Yunanistan'a Devredilmesi 125
2.7. 1950-1955 İKİNCİ DOSTLUK DÖNEMİ (ALTIN YILLAR) VE 1955- 1974 ARASI DÖNEM 127
2.8. YUNANİSTAN'LA EGE'DE ORTAYA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLAR 130
2.9. 1974-1980 İKİLİ İLİŞKİLERİN KIBRIS VE EGE SORUNLARIYLA AĞIRLAŞTIRILMASI 133
2.10. İKİ ÜLKE İLİŞKİLERİ VE EGE SORUNLARI 134
2.11. 1980-1990 İKİLİ İLİŞKİLERİN GERGİNLEŞMESİ 141
2.12. 1990-2000 İHTİYATLI YAKINLAŞMA SÜRECİ 143
2.13. 1990-2000 DÖNEMİNDE DÜNYA KONJONKTÜRÜNDE YAŞANAN GELİŞMELER VE TÜRKİYE ÜZERİNE YANSIMALARI 149
2.14. 2000-2020 ARASI DÖNEMDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ 152
2.15. 2020-2024 ARASI DÖNEM TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ 160
2.15.1. Fener Rum Patrikhanesi, Hukuki Statüsü ve Ekümeniklik İddiaları 173
2.15.1. Pontusçuluk Faaliyetleri 180
2.15.2. Türk Karasuları İhlalleri 185

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KIBRIS

3. KIBRIS COĞRAFİ KONUMU, STRATEJİK ÖNEMİ VE TARİHÇESİ 189
3.1. KIBRIS'IN COĞRAFİ KONUMU 189
3.2. KIBRIS'IN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ 189
3.2. KIBRIS TARİHİ 192

3.3. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (1571-1878) 195
3.4. KIBRIS'IN İNGİLTERE'YE DEVREDİLMESİ 198
3.5. KIBRIS SORUNU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI 202
3.5.1. Türk-Yunan İlişkilerinde Kıbrıs Uyuşmazlığı 208
3.5.2. Kıbrıs Barış Harekâtı (1974) 220
3.5.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Sonraki Süreçte Yaşananlar. 226
3.5.4. Yeşil Hat'ta Gerginlik 227
3.5.5. Loizidou Davası 228
3.5.6. S-300 Füze Krizi 229
3.5.7. 1980'li Yıllardan 2000'li Yıllara Dek Güney Kıbrıs'ın Silahlanma Faaliyetleri 231
3.6. MÜZAKERE SÜRECİ VE KOFİ ANNAN PLANI 233
3.7. 2000'Lİ YILLARIN BAŞLARINDA TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI 239
3.8. GÜNEY KIBRIS'IN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ 243
3.9. KIBRIS'TA 2004 YILINDAN GÜNÜMÜZE DEK GELİNEN SÜREÇTE YAŞANANLAR 247
3.10. GKRY'NİN SON YILLARDA ARTAN SİLAHLANMA FAALİYETLERİ VE ABD İLE YAPTIĞI SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ ANDLAŞMASI 255
3.11. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TANINMASI MESELESİ 260

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DOĞU AKDENİZ COĞRAFYASI ÜZERİNDE BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLERİN FAALİYETLERİ

4. AKDENİZ COĞRAFYASI 269
4.1. DOĞU AKDENİZ 272
4.2. DOĞU AKDENİZ BÖLGE ÜLKELERİ 275
4.2.1. Türkiye 275
4.2.2. Türkiye Açısından Doğu Akdeniz'deki Uyuşmazlığın Boyutları 278
4.2.3. Sevilla Üniversitesi Tarafından Hazırlanan Deniz Sınırlandırma Haritası 279
4.2.4. Suriye 282
4.2.5. Mısır 284
4.2.6. Filistin 285
4.2.7. İsrail 288
4.2.8. Lübnan 289
4.2.9. Libya 293
4.2.10. Libya Krizi ve Türkiye 295
4.3. KIBRIS 297
4.3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 298
4.3.2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 299
4.3.3. EastMed Projesi 301
4.3.4. İngiltere 303
4.3.5. Bölgede Anakarası Bulunmayan Yunanistan 306
4.4. DOĞU ALDENİZ'DE BÖLGE DIŞI AKTÖRLER 309

4.4.1. Amerika Birleşik Devletleri 309
4.4.2. Rusya Federasyonu 313
4.4.3. Çin 316
4.4.4. Fransa 319
4.4.5. İtalya 321
4.5. ULUSLARARASI KURULUŞLAR 323
4.5.1. Avrupa Birliği 323
4.5.2. NATO'nun Akdeniz'deki Mevcudiyeti 327
4.6. DOĞU AKDENİZ'DEKİ ENERJİ REZERVLERİ VE GÜVENLİĞİ 331
4.6.1. Küresel Rekabet ve Doğu Akdeniz 334
4.6.2. Türkiye'de Doğalgaz Merkezi Kurulması Projesi 337
4.6.3. Doğu Akdeniz'de Dengeleri Değiştiren Gelişmeler 338

BEŞİNCİ BÖLÜM
2000'DEN GÜNÜMÜZE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI

5. 2000'DEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI 343
5.1. 1990'LI YILLARIN SONUNDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YAŞANAN GELİŞMELER 343
5.2. 2000- 2002 DÖNEMİ 345
5.3. BU DÖNEMDE DOĞU AKDENİZ'DE YAŞANAN GELİŞMELER 346
5.4. 2002-2011 DÖNEMİ 348
5.4.1. Akdeniz Kalkanı Harekâtı 356
5.4.2. AB'nin Deniz Yetki Alanları Meselesine Yaklaşımı 358
5.4.3. Mavi Vatan 362
5.4.4. Mavi Vatan Doktrini 362
5.5. 2011-2016 DÖNEMİ 368
5.6. 2016'DAN 2024 YILINA KADAR OLAN DÖNEM 378
5.6.1. Bölgede Türkiye'siz İttifak Arayışları 382
5.6.2. 2018 Yılından Sonraki Süreç 385
5.6.3. 2019 Yılında Türkiye'nin Gerçekleştirdiği Devlet Uygulamaları 390
5.6.4. 2020-2024 Arası Yaşanan Gelişmeler 393
5.6.5. Doğu Akdeniz'de Türkiye-Fransa Gerginliği 396
5.6.6. Türkiye ve Yunanistan'ın Karşılıklı Navteks İlanları 398
5.6.7. 2020 Yılında NATO'nun Devreye Girmesi ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler 401
5.7. 2021- 2022 YILLARI SÜRECİNDE YAŞANAN GELİŞMELER 404
5.7.1. 2023 Yılında Yaşanan Gelişmeler 410
5.7.2. 2024 Yılında Yaşanan Gelişmeler 415

SONUÇ 425

KAYNAKÇA 451

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ABBASOV, Emin, "Ege Denizi'nde Yunanistan'ın Deniz Yetki Alanları", *Ege Jeopolitiği*, C. 1, (Ed.). Hasret Çomak, Burak Ş. Şeker, Dimitrios Ioannidis, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

ABDULLAHZADE, Cavid, "Uluslararası Hukukta Deniz Yetki Alanları ve Doğu Akdeniz Bağlamında Türkiye'nin Egemen Hakları", *Doğu Akdeniz Sempozyumu: Doğu Akdeniz Sorunlarına Hukuki ve Siyasi Yaklaşım ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çözümdeki Muhtemel Rolü,* Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayını, TBMM Basımevi, Ankara, 2021.

ABULAFIA, David, *Büyük Deniz: Akdeniz'de İnsanlık Tarihi,* (Çev.) Gül Çağalı Güven Alfa Basın Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, 2012.

ACER, Yücel, "Kıta Sahanlığı Kavramı, Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz'de Deniz Alanları Sorunu", *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitaplar, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ACER, Yücel, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları,* SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

AÇIKGÖNÜL, E. Yunus, *Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması,* Legal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti, İstanbul, 2012.

ADAMS, A. John, If Mahan Ran The Great Pacific War: An Analisis of World War II Naval Strategy, Indiana University Press, Bloomington-Indianapolis, 2008.

ADIYEKE, A. Nükhet ve ADIYEKE, Nuri, *Osmanlı Dönemi Kısa Girit Tarihi,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu,* Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2010.

AĞANOĞLU, H. Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Tarihi: Göç,* İz Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2012.

AHMAD, Feroz, *Modern Türkiye'nin Oluşumu,* Kaynak Yayınları, 15. Baskı, İstanbul, 2016.

AK, Gökhan, "Deniz Hakimiyet Teorisi", *Jeopolitik Düşünce: Büyük Güçler ve Türkiye,* Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

AKDENİZ, Melih, *Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1981),* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.

AKDOĞAN, Muzaffer, "GKRY'nin AB Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt. 2, 1. Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2019.

AKGÖNÜL, Samim, *Türkiye Rumları Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci,* İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2021.

AKGÜN, Sibel, "Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de Egemenlik Mücadelesi", *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları,* (Ed.) Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 3. Baskı, Ankara, 2010.

AKGÜN, Sibel, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 2011", *Türk Dış Politikası Üzerine Bağımsız Makaleler,* Türk Dış Politikası Yıllığı 2011, (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali, R. Usul, SETA Yayınları, Ankara, 2012.

AKGÜN, Sibel, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2012,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ufuk Ulutaş, SETA Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2013.

AKGÜN, Sibel, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2013,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı, SETA Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016.

AKGÜNAY, Rafet, "Annan Planı'ndan Günümüze Uzanan Müzakere Sürecinin Değerlendirilmesi, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.

AKINCI, Turan, *Selanik,* Belge Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

AKINCI, Turan, *İşgal: İstanbul'da Yabancı Güçler (1918-1923),* Remzi Kitabevi, İstanbul, 2020.

AKSAR, Yusuf, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk,* Cilt: 2, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2019-a.

AKSAR, Yusuf, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk,* Cilt: 1, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2019-b.

AKSOY, Yaşar, *Kıbrıs Direnişi ve Çözüm: Nikos Sampson'un Anıları Darbe, Düğüm, Yeni Müzakere Süreci ve Doğalgaz Çatışması,* 1. Baskı, Etki Yayınları, İzmir, 2015.

AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2009.

AKTÜRK, A. Arif, "Ulusal Çıkar ve Uluslararası Güç Dengesi: Enerjiye Dair Politikalar", *Türk Dış Politikası Son On Yıl,* (Ed.) Yelda Demirağ ve Özlen Çelebi, Palme Yayıncılık, Ankara 2011.

ALİLİ, Teoman, *Yugoslavya Dersleri*, E Yayınları Tic. Ltd. Şti., 4. Baskı, İstanbul, 2017.

ALTAY, Fazıl ve KARATAŞ, Beyazıt, "Hava Harp Sanayi, S-400, F-35, MMU Projesi ve Gerçekleri", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

ALTINDAL, Aytunç, "Patrikhane İle İlgili Bir Belge/Bir Uyarı", *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti "100. Yıl Anısına",* (Ed.), Yalçın Koçak ve Ertan Özyiğit, Wızart Edutainment, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

ALTINDAL, Aytunç, *Türkiye ve Ortodokslar,* Alfa Basın Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 19. Baskı, 2016.

ALTINDAL, Aytunç, *Siyasal Kültür ve Yöntem,* Destek Yayınları, İstanbul, 2019.

ALTINKAŞ, Evren, "Kıbrıs Sorunu, Türk Dış Politikası ve Uluslararası Hukuk", *Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye,* (Ed.) Cenap Çakmak, Nejat Doğan ve Ahmet Öztürk, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2012.

ALTINTAŞ, Nazım, "Kara Harp Sanayi", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

ALTUĞ, Yılmaz, *Türk İnkılap Tarihi (1919-1938),* Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997.

AN, Ahmet, "KKK/AKEL Belgelerinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Kıbrıs Türk Toplumuna İlişkin Kronolojik Değinmeler", *Kıbrıs Dün ve Bugün,* (Der.) Masis Kürkçügil, İthaki Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2003-a.

AN, Ahmet, *Kıbrıs Nereye Gidiyor?* Everest Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003-b.

AN, Ahmet, *Kıbrıs Taksim Mi Federalleşme Mi?,* Yazılama Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

APATAY, Çetinkaya, *Ege'de Olup Bitenler,* T.C. Deniz Basımevi Müdürlüğü, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

ARAS, İlhan ve SAĞIROĞLU, Akın, "Fransa Dış Politikasında Akdeniz", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 1, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

ARAT, Tuğrul, "Türkiye-AB İlişkilerinin Gelişmesinde Bazı Saptamalar ve Genel Bir Değerlendirme", *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar,* (Ed.) Belgin Akçay ve Sinem A. Açıkmeşe, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017.

ARCHER, I. Christon, FERRİS, R. John, HERWİG, H. Holger ve TRAVERS, E. Timothy, *Dünya Savaş Tarihi,* (Çev.) Cem Demirkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ARI, Kemal, "Göçmen ve Sığınmacı Eylemlerinin Kavramsal Tanımı Tarihsel Yönden Analizi ve Mübadele", *Mübadele: Türk-Yunan Nüfus Değişimi,* (Ed.) Fahriye Emgili, Süleyman Özmen ve Murat Kaya, Cilt: 1, Rumeli Üniversitesi Yayını, 2021.

ARI, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi,* Alfa Basın Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.3. Baskı, İstanbul, 2007.

ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Kuramları,* (Ed.) Tayyar Arı ve Elif Toprak, C: I, Anadolu Universitesi Yayını, 1. Baskı, Eskişehir, 2012.

ARIBOĞAN, Ü. Deniz, *Geleceğin Haritası Yeni Amerikan Projesi,* Profil Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

ARIBOĞAN, D. Ülke, AYMAN, Gülden ve DEDEOĞLU, Beril, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü,* (Der.) Sönmezoğlu, Faruk, Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2017.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914),* Alkım Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul, 2010.

ARMAOĞLU, Fahir, *Türk Siyasi Tarihi,* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

ARSAVA, Füsun, "SDR'nin KKTC, Kosova ve Güney Osetya, Abhazya Örneklerinde Değerlendirilmesi", *Kıbrıs'ın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Çözüm Önerileri"* (Ed.) Hüseyin Gökçekuş, Hüseyin Işıksal, Tuğçenur Yılmaz ve Youssef Kassem, Yakın Doğu Üniversitesi Vakfı Yayını, UKKA-AÇM, Lefkoşa-KKTC, 2009.

ASLAN, Murat ve ACER, Yücel, "Türkiye-AB İlişkileri", *2023'te Türkiye,* (Ed.) Nebi Miş ve Murat Yeşiltaş, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2023.

ATABAY, Mithat, *İmparatorluktan Ulus Devletlere Türkiye ve Balkanlar*, 1. Baskı, Paradigma Akademi Yayınları, 2012.

ATABERK, Kaya, *Kadro: Aylık Fikir Mecmuası Tıpkı Basım (1-18. Sayılar) 1932-1933,* Cilt: 1. (Yayına Hazırlayan) Özgür Erdem, İleri Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

ATALAY, Bülent, *Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1908-1923),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

ATAMAN, Muhittin ve GÜLER, Ç. Mehmet, "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı," *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ATATÜRK, K. Mustafa, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

ATATÜRK, K. Mustafa, *Atatürk'ün Bütün Eserleri,* Cilt: 26, Kaynak Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2012.

ATEŞ, Toktamış, *Türk Devrim Tarihi,* Der Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 1997.

ATTALI, Jacques, *Denizin Tarihi,* (Çev.) Berna Günen, Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

ATLAS, İ. Meryem ve İSTİKBAL, Deniz, "Rusya ve Çin'in Doğu Akdeniz Politikaları", *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ATUN, F. Ali, *Avrupa Birliği ve Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne Üyeliği,* Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, Lefkoşa-KKTC, 2001.

ATUN, Ata, *Kıbrıs Antlaşmaları, Planları ve Önemli BM, AB Kararları (1571-2020),* Hiper Yayın, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ATUN, Hakkı, *Hakkı Atun'un Politika Anıları (2): Bir Öz Yaşam Öyküsü*, 3. Kitap, Lefkoşa, 2019.

AVAN, A. Esengül, "Kıbrıs Sorununun Gölgesinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri", *Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın,* (Ed.) Fatma Ç. Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020.

AVCIOĞLU, Doğan, *Türklerin Tarihi-5,* Tekin Yayınevi, 7. Baskı, İstanbul, 2015.

AVCIOĞLU, Doğan, *Türklerin Tarihi,* Cilt. 1, Tekin Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul, 2017.

AYDEMİR, Ş. Süreyya, *İkinci Adam 1884-1938,* Cilt: 1, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 2007.

AYDEMİR, Ş. Süreyya, *Tek Adam Mustafa Kemal 1881-1919,* Cilt: 1, Remzi Kitabevi, 29. Baskı, İstanbul, 2009.

AYÖNÜ, Yusuf, *Selçuklular ve Bizans,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2021.

AYTAN, Talat, GÜNEY, Nail ve CAN, Muhammet, "Mor Kaftanlı Selanik Romanında Lozan Mübadelesi", *Türk Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler: Dağler Dağler Viran Dağler,* (Ed.) Yeliz Okay, Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

BABALI, Tuncay Babalı, "2000'lerde Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Türk Azınlığın Durumu: Gelmeyen Bahar", *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler: Dağler Dağler Viran Dağler",* Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

BAĞCI, Hüseyin, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar,* ODTÜ Geliştirme Vakfı ve İletişim A.Ş. Yayınları, ODTÜ Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2007.

BAHCHELI, Tozun, "Turning a New Page in Turkey's Relations with Greece? The Challenge of Reconciling Vital Interests", *Turkısh-Greek Relations: The Security Dilemma in The Aegean,* (Ed.) Mustafa Aydın and Kostas Ifantis, Foreword by Norman Stone, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2004.

BALAAM, N. David ve DILLMAN, Bradford, *Uluslararası Ekonomi Politiğe Giriş,* Adres Yayınları, (Çev.) Nasuh Uslu, Adres Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2020.

BARTLETT, E. Ashmead, *Türklerin Rumeli'ye Vedası,* (Çev.) Görkem Şengül ve Büşra H. Yavuz, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

BASSIR, Hussein, Firavunlar, Krallar ve Cumhurbaşkanları, *Ülkelerin Tarihleri Ulusal Kimlikler Nasıl Oluşturuldu?* (Der.) Peter Furtado, (Çev.) Şahika Tokel, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2021.

BASIK, Celalettin, *Yıkıldıktan Sonra Adı Değiştirilen Devlet Roma İmparatorluğu (İ.Ö. 753-İ. S 1453),* Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2019.

BAŞ, Yasin, SEVİNÇ, Merve ve GÜLBUDAK, Burçin, "Cumhuriyetin Kuruluşundan 1974 Barış Harekatı'na Kadar Türkiye'nin Kıbrıs Politikasındaki Kırılma Noktaları", *Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a Akdeniz ve Sorunlar: Mare Nostrum*, (Ed.) Ulvi Keser, Gündüz Kitabevi, Ankara, 2012.

BAŞBUĞ, İlker, *Unutulan Ada Kıbrıs,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2020.

BAŞEREN, H. Sertaç ve KURUMAHMUT, Ali, *Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar,* Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi (SAEMK), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003.

BAŞEREN, H. Sertaç, *Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı,* Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları (TÜDAV), 1. Baskı, İstanbul, 2010.

BAŞEREN, H. Sertaç, "Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar", *Doğu Akdeniz Sempozyumu Doğu Akdeniz Sorunlarına Hukuki ve Siyasi Yaklaşım ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çözümdeki Muhtemel Rolü,* TBMM Basımevi, Ankara, 2021.

BATI, F. Güney, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Stratejik Perspektifi', *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 2, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

BATI, F. Güney, "Uluslararası Siyasette Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz Stratejisi", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası,* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut H. Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

BATUR, Nur, *Yürekten Gülerekten Yürüdüm: Atina'da Bir Türk, Bir Gazeteci, Bir Kadın,* Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2004.

BATUR, Nur, *Ortadoğu'nun Şahları Vezirleri Piyonları,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2022.

BAYAR, Celal, *Ben De Yazdım Millî Mücadeleye Giriş-*(8), Sabah Kitapları, İstanbul, 1997.

BAYER, Dinçer, "Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Kıbrıs Politikasının Müttefiklik İlişkileri Bağlamında Değerlendirilmesi (1964-1980)", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2016.

BAYER, Dinçer, "NATO'nun Akdeniz Politikası", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 2, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

BAYILLIOĞLU, Uğur, *Türkiye-Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı,* Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.

BAYLIS, John, SMITH, Steve ve OWENS, Patrica, *Küreselleşen Dünya Siyaseti Uluslararası İlişkilere Giriş,* (Çev.) Hasan Basri Yalçın, Hüseyin Alptekin, Volkan Uzundağ, Mehmet S. Akgönül ve Erhan Baltacı, Küre Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2021.

BAYRAKLI, Enes, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı- 2014,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı, 2. Baskı, SETA Yayını, Ankara, 2015.

BAYRAKLI, Enes, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı- 2015,* (Ed.) Burhanettin Duran ve Kemal İnat SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2016.

BAYRAKLI, Enes, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası, *Türk Dış Politikası Yıllığı-2018,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2019.

BAYRAKLI, Enes ve BOYRAZ, M. Hacı, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2016,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2017.

BAYRAKLI, Enes ve BOYRAZ, M. Hacı, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2017,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2018.

BAYSOY, Emre, *Doğu Akdeniz'in Dalgalı Jeopolitiği: Modern Bölgeden Postmodern Levant'a,* Truva Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

BAYUR, H. Yusuf, *Türk İnkılabı Tarihi:1914-1918 Genel Savaşı, IV. Kısım-*, Cilt: 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

BENAZUS, Hanri, *Türkiye Gerçeği 1919-1929 Bir Devin Uyanışı, Milletin Kurtuluşu, Devletin Kuruluşu-I,* İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayını, 1. Baskı, İzmir, 2009.

BERİKER, Nimet, "Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümü ve Liberal Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dış Siyaset Araçlarına Bütüncül Bir Yaklaşım", *Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar,* (Der.) Nimet Beriker, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* (Yayına Hazırlayan) Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, 18. Baskı, İstanbul, 2012.

BERKTAY, Deniz, *Rusya-Batı Çatışmasında Fener Rum Patrikhanesi: Ukrayna Savaşı'nın Dini Cephesi,* Cumhuriyet Kitapları, 2. Baskı, İstanbul, 2023.

BERNAL, Martin, *Kara Atena: Eski Yunanistan Uydurmacası Nasıl İmal Edildi? 1785-1985,* (Çev.) Özcan Buze, Kaynak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.

BEST, Antony, HANHİMAKİ, J. M. MAİOLO, A. Joseph ve SCHULZE, E. Kirsten *Uluslararası Siyasi Tarih, 20. Yüzyıl,* (Çev.) Taciser Ulaş Belge, Yayın Odası Yayını, İstanbul, 2008.

BİBER, E. Tuğba, *Batı Trakya Meselesi,* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2023.

BİLGİN, S. Mustafa, "1964 Johnson Mektubu Öncesi ve Sonrası Dönemde Kıbrıs'ta Türk-İngiliz İlişkileri", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği,* Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2016.

BİLİCİ, Nusret, *Avrupa Birliği ve Türkiye,* Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2012.

BINNS, Stewart, *Barbarossa: Tarihteki En Kanlı Savaş,* (Çev.) Buğra Can Bayçiftçi, Yeditepe Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2023.

BIYIKLIOĞLU, Tevfik, *Trakya'da Millî Mücadele,* C: I, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1992.

BOYRAZ, M. Hacı ve ÖZDEMİR, Burak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2019,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2020.

BOYRAZ, M. Hacı, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2020,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2020.

BOYRAZ, M. Hacı, "Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası, *Türk Dış Politikası Yıllığı-2021,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2022.

BOYRAZ, M. Hacı ve YILDIZ, Y. Süheyl, "Türkiye-KKTC İlişkileri", *2021'de Türkiye,* (Ed.) Nebi Miş, Baki Laleoğlu, Murat Yeşiltaş, Cem D. Uzun, Mevlüt Tatlıyer, Hacı M. Boyraz, Baskı, SETA Yayını, Ankara, 2022.

BOYRAZ, M. Hacı ve YILDIZ Y. Süheyl, "Türkiye-KKTC İlişkileri-2022," *2022'de Türkiye,* (Ed.) Muhittin Ataman ve Cem D. Uzun, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2022.

BOYRAZ, M. Hacı, "Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası-2023", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2023,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2024.

BOZKURT, Abdurrahman, "*Türk Dış Politikası",* İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi (AUZEF), İstanbul Üniversitesi Yayını, T.Y.

BOZKURT, S. Giray, "Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikasında Türkiye'nin Rolü", *Değişen Dünyada Türk Dış Politikası,* (Ed.) Murat Ercan, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2011.

BÖLÜKBAŞI, Deniz, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı,* Doğan Kitap, 3. Baskı, İstanbul, 2008.

BÖLÜKBAŞI, Süha, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Birleşmiş Milletler: 1954-1996 Arası Barışçı Çözümsüzlük", *Türk Dış Politikasının Analizi,* (Der.) Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001.

BÖLÜKBAŞI, Z. Yusuf, "Türkiye-İsrail İlişkileri", *Değişen Dünyada Türk Dış Politikası,* (Ed.) Murat Ercan, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2011.

BRAUDEL, Fernand, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası,* (Çev.) Mehmet Ali Kılıçbay, Cilt: 1, Doğu Batı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2019-a.

BRAUDEL, Fernand*, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Cilt: 2, (Çev.) Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu Batı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2019-b.

BRAUDEL, Fernand, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası,* Cilt: 3, (Çev.) Mehmet Ali Kılıçbay, 2. Baskı, Doğu Batı Yayınları, 2021.

BRYANT, Rebecca ve HATAY, Mete, *Askıdaki Egemenlik Kuzey Kıbrıs'ta De Facto Devletin İnşası,* İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

BRZEZİNSKİ, Zbigniew, *Stratejik Vizyon: Amerika ve Küresel Güç Buhranı,* (Çev.) Sezen Yalçın ve Abdullah Taha Orhan, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

BULGUR, Nurbanu, "Türkiye'nin AB Politikası 2023", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2023,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayını, Ankara, 2023.

BULUT, E. Zeynep, "Ege Denizi'nde Sınırlandırma İle İlgili Şartlar: Deniz Ulaştırmasının Serbestliği ve Güvenlik Durumu", *Ege Jeopolitiği,* Cilt: 2*,* (Ed.) Hasret Çomak, Burak ş. Şeker ve Dimitrios Ioannidis, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

BULUNÇ, A. Zeki, *Gündemdeki Kıbrıs* (Panel), Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu-İstanbul Barosu, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002.

BULUNÇ, A. Zeki, *Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız*, Saadet Partisi Fatih İlçe Başkanlığı Yayını, İstanbul, 2018.

BULUNÇ, A. Zeki, *Jeopolitik, Ekonomik ve Jeostratejik Açıdan Doğu Akdeniz'de Neler Oluyor?,* ISKAD Yayını, (SAADET Fatih İlçe Başkanlığı), İstanbul, 2022.

CAHEN, Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi: (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı),* (Çev.) Yaşar Yücel ve Bahaeddin Yediyıldız, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2021.

CAŞIN, H. Mesut ve ÖZGÖKER, Uğur, *Avrupa Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Temelleri,* Derin Yayınları, İstanbul, 2013.

CAŞIN, H. Mesut, *Novgorod Knezliği'nden XXI. Yüzyılda Rus İmparatorluk Stratejisi,* Atlas Kitap, 2. Baskı, Ankara, 2015.

CAŞIN, H. Mesut ve DERMAN, S. Giray, *Rus Dış Politikasındaki Değişim ve Kremlin Penceresinden Yeni Ufuklar,* SRT Yayınları, Ankara, 2016.

CAŞIN, H. Mesut, *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları,* Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

CAŞIN, H. Mesut, *Uluslararası Andlaşmalar Hukuku,* Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

CEBESOY, A. Fuat, *Sınıf Arkadaşım Atatürk,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, T.Y.

CEVHERİ, Ertuğrul, "2000'li Yıllarda Türk Dış Politikası", *Türk Dış Politikası,* (Ed.) Hasan Acar, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020, s. 215.

CEVİZOĞLU, Hulki, *İşgal ve Direniş 1919 ve Bugün,* Ceviz Kabuğu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007.

CEYHUN, Ç. Gökçe ve ORAL, Z. Ersel, "Türkiye'nin Deniz Alanlarındaki Sınır Anlaşmaları ve Güncel Durum", *Uluslararası Deniz Hukuku'nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu,* (Ed.) Ersan Başar, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2011.

CHILDE, Gorden, *Tarihte Neler Oldu?* (Çev.) Alaeddin Şenel ve Mete Tunçay, 4. Baskı, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007.

CHRISTFFERSEN, S. Poul, "The Preparation Of The Fifth Enlargement: 1 The Start The Fall Of The Berlin Wall", *The Accession Story: The Europe From 15 To 25 Countries, Oxford University Press,* (Ed.) George Vassiliou, Published in the United Statesby Oxford University Press Inc., New York The Several Contributors 2007, The Moral Rights Of The Authors Have Been Asserted Database right Oxford University Press (maker) First Published 2007.

CİN, Turgay, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği,* Orion Kitabevi, Ankara, (T.Y.).

CİVELEK, Jale, "1974 Kıbrıs Barış Harekatı'ndan Günümüze Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a Göçün Uluslararası Hukuki ve Siyasi Boyutu: Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler", *Kıbrıs'ın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Çözüm Önerileri"* (Ed.) Hüseyin Gökçekuş, Hüseyin Işıksal, Tuğçenur Yılmaz ve Youssef Kassem, Yakın Doğu Üniversitesi Vakfı Yayını, UKKA-AÇM, Lefkoşa-KKTC, 2009.

ÇAĞLAR, Bakır, "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Hukukunda Türkiye", *Türkiye Bilimler Akademisi Forumu Dizisi-6,* Ankara, 2002.

ÇAKMAK, Cenap, *Uluslararası Hukuk: Giriş, Teori ve Uygulama, Bir Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı,* Ekin Yayınevi, Bursa, 2014.

ÇAKMAK, Fevzi, *Batı Rumeli'yi Nasıl Kaybettik? Garbi Rumeli'nin Süret-i Ziyaı ve Balkan Harbi'nde Garp Cephesi* (Yayına Hazırlayan), Ahmet Tetik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

ÇAKMAK, Haydar, "Uluslararası Örgütler ve Türkiye", *Türk Dış Politikası: Son On Yıl,* (Ed.) Yelda Demirağ ve Özlen Çelebi, Palme Yayınları, Ankara, 2011.

ÇAKMAK, Haydar, "Fransa'nın Akdeniz Politikası", *Akdeniz Jeopolitiği,* C: I, (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

ÇAM, Esat, *Siyaset Bilimine Giriş,* Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 1998.

ÇAM, M. Mehmet, *Balkanlarda Tedhiş ve Gerilla: Grebene ve Garp Ordusunda Kuvve-i Seyyare, Grebeneli Bekir Fikri Bey,* İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ÇANLI, Mehmet ve KÜSMEZ, Cüneyt, "Alman Silahlı Kuvvetleri ve Tarihsel Gelişimi", *Dünya Siyasetinde Almanya: Yönetim, Ekonomi, Toplum,* (Ed.) Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2019.

ÇEÇEN, Anıl, *Türk Devletleri,* Togan Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2014.

ÇELEBİ, Mevlut, *İtalyan Arşiv Belgelerinde Anadolu'da Yunan Mezalimi (1919-1922),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2010.

ÇELİKPALA, Mithat ve CEYLAN, Fatih, "Doğu Akdeniz'de Tersten Esen Rüzgarların Ortasında Türkiye", *Panorama,*

https://www.uikpanorama.com/blog/2021/11/16/dogu-akdenizde-tersten-esen-ruzgarlarin-ortasinda-turkiye/, (08.07.2024).

ÇETİN, Oktay ve USLUER, B. Hasan, "Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırmaları", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2019.

ÇETİNOĞLU, Hakan, "Ege Denizi'nde 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne İstinaden Sınırlandırma", *Ege Jeopolitiği,* Cilt: 1, (Ed.) Hasret Çomak, Burak Ş. Şeker ve Dimitrios Ioannidis, Nobel Akademik Yayıncılık Tic. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

ÇINAR, Semih, "Rodos ve İstanköy'de Yunanistan Hakimiyeti Döneminde Türk Kimliğine Bakış", *Rodos ve İstanköy Türk Kültürü*, (Ed.) Mustafa Kaymakçı ve Cihan Özgün, Rodos, İstanköy ve Oniki Ada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Eğitim Yayınevi, 1. Baskı, Konya, 2020.

ÇOBANOĞLU, Süheyl, *Yunan Yayılması: Türklere Yaptıkları Soykırımlar,* Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi (RUBASAM) Yayını, İstanbul, 2020.

ÇOMAK, Hasret, "Önsöz", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2019.

DAVİES, *Norman, Avrupa Tarihi: Doğu'dan Batı'ya, Buz Çağından Soğuk Savaş'a, Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panoraması,* (Çev. Ed.) Mehmet Ali Kılıçbay ve M. H. Naci Alkan, (Çev.) Burcu Çığman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu ve Suat Kaya, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2011.

DAVUTOĞLU, Ahmet, *Teoriden Pratiğe Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar,* Küre Yayınları, İstanbul, 2011.

DAYIOĞLU, Ali, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* (Der.) Baskın Oran, Cilt: III, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

DEĞER, Emin, *Emperyalizmin Tuzaklarındaki Ülke Oltadaki Balık Türkiye,* Yayınları Dağ. Ltd. Şti., Kilit Yayınları, 21. Baskı, Ankara, 2016.

DEMİR, Ali, *Türk-Yunan Sorunları,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2024.

DEMİR, Tarık, *Anklav/Ekslav Ülke Toprakları Güvenlik İlişkisi,* Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2019.

DENİZLİ, Ali, Kıbrıs Barış Harekâtı 20 Temmuz 1974, Berikan Ofset Matbaacılık, Ankara, 2014.

DENKTAŞ, R. Rauf, *Kıbrıs Girit Olmasın,* Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2004.

DERİN, Murat, "Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) Kuruluşu ve Batı Trakya Türkleri'nin Siyasi Hayatındaki Yeri", *Dr. Sadık Ahmet,* (Ed.) Nilüfer Erdem, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, YTB Yayınları, Ankara, 2021.

DEVECİOĞLU, Kaan, "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi: Afrika Örneği", *Uluslararası İlişkiler Tahlilleri,* (Ed.) Orhan Karaoğlu, Cilt: 2, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2020.

DİLEK, S. Bahadır, "Ege'deki Sessiz Çığlık", *Türk Dış Politikasında Hasar Tespiti: 2019 Türk Dış Politikasının Analizi,* (Ed.). Ümit Özdağ ve Yelda Ongun, Destek Yayınları, İstanbul, 2020.

DİNÇER, Mustafa, "Lübnan İç Çatışmaların ve Suikastların Ülkesi", *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları,* (Ed.) Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti., 3. Baskı, Ankara, 2010.

DJUVARA, G. Trandafir, *Türk İmparatorluğunun Paylaşılması Hakkında Yüz Proje (1281-1913),* (Çev.) Pulat Tacar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2020.

DOKOS, Thanos, "Tension-Reduction and Confidence-Building in The Aegean", *Turkısh-Greek Relations: The Security Dilemma in The Aegean,* (Ed.) Mustafa Aydın and Kostas Ifantis, Foreword by Norman Stone, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2004.

DOSTER, Barış, "Doğu Akdeniz'deki Rekabet ve Türkiye", *Doğu Akdeniz'de Rekabet Savunma, Diplomasi, Enerji,* (Der.) Şenol Çarık, Halk Kitabevi, İstanbul, 2021.

DROYSEN, G. Johann, *Büyük İskender Tarihi,* (Çev.) Bekir Sıtkı Baykal, Panama Yayıncılık, Ankara, 2020.

DUMAN, Ö. Olcay, "180-1861 Cebel-ü Lübnan'da Maruni Dürzi Çatışmaları Çerçevesinde Osmanlı'nın Ortadoğu Siyaseti", *On Birinci Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler), XVIII. Yüzyıldan Günümüze Ortadoğu'daki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri,* Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2007.

DURAL, Haluk, "Jeopolitik ve Dünyanın Yeniden Paylaşımı", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

DURRELL, Lawrance, *Kıbrıs'ın Acı Limonları,* (Çev.) Ülker İnce, Can Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2007.

EDİBALİ, Aykut, *Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?,* Bayrak Yayınları, İstanbul, 2017.

EDİZ, İsmail, *Diplomasi ve Savaş: İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

EFEGİL, Ertan, "Kıbrıs Meselesinin Tarihsel Arka Planı", *Kıbrıs'ta Çözüm Arayışları: Tarafların Hukuksal Tezlerine Genel Bakış 1964'ten 2014'e Kadar,* (Der.) Ayşe, M. Olcay, 1. Baskı, Gündoğan Yayınları, 2014.

EFEGİL, Ertan, "Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi", *BM'nin Kıbrıs'ta Son Diplomatik Girişimi K. Annan Planı'nın Analizi,* (Der.) Ertan Efegil, 1. Baskı, Gündoğan Yayınları & Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 2003.

EFİLOĞLU, Ahmet, "Balkan Savaşı Sonrası Trakya Rumlarının Yunanistan'a Göç Etmesi", *Balkanlar ve Göç,* (Ed.) Ali Fuat Örenç ve İsmail Mangaltepe, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, 1. Baskı, 2013.

EKİNCİ, U. Mehmet, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2016,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayınları, İstanbul, 2017.

EKİNCİ, U. Mehmet ve KÜTÜK, Dilek, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2017,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

EKİNCİ, U. Mehmet ve KÜTÜK, Dilek, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2018,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayınları, 2019, İstanbul.

EKİNCİ, U. Mehmet, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2019,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayınları, 2020, İstanbul.

EKİNCİ, U. Mehmet, "Türkiye'nin Balkanlar Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2020,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2021.

ELEKDAĞ, Şükrü, *Kıbrıs'ta Son Söz!.. Kim Söyleyecek?,* (Ed.) Necdet Basa, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2017.

EMECEN, M. Feridun, "Osmanlı Büyük Stratejisinde Kıbrıs Adası'nın Konumu", *Kıbrıs'ta Türk Varlığı,* İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

EMİNER, Çiler ve İLKMAN, Gülden, *Egemenlik Avrupa Birliği ve KKTC,* Dışişleri ve Savunma Bakanlığı, Tanıtma Dairesi, Lefkoşa-KKTC, T.Y.

ERCAN, Murat, "Dünden Bugüne Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri", *Değişen Dünyada Türk Dış Politikası,* (Ed.) Murat Ercan, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. Ankara, 2011.

ERCAN, Murat, "Türk Dış Politikasında Kıbrıs", *Değişen Dünyada Türk Dış Politikası,* (Ed.) Murat Ercan, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. Ankara, 2011.

ERDAĞ, Ramazan, "Türkiye'de Darbeler ve Batı'nın Yaklaşımı", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2016,* SETA Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

ERDEM, Nilüfer, "Anadolu Bozgunu ya da Küçük Asya Felaketi", *Yunan Algısında Türk İmgesi: (Kökenleri ve Dostluk İçin Kültürel Çıkış Yolları),* (Ed.) Mustafa Kaymakçı, Cihan Özgün ve Nilüfer Erdem, Eğitim Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ERDOĞRU, A. Mehmet, *Kıbrıs Notları,* Er Yayınları, İstanbul, 2017.

ERDOĞAN, M. Murat, BAĞCI, Hüseyin Bağcı ve KUNDAKÇI, F. Seda, *TBMM Tutanaklarında Türk-Yunan İlişkileri ve Avrupalılaşma 1994-2006,* TBMM Kültür ve Sanat Kurulu Yayınları, No: 29, Ankara, 2008.

ERHAN, Çağrı, "ABD ve NATO'yla İlişkiler," *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne, Olgular, Beleler, Yorumlar: 1919-1980,* "(Ed.) Baskın Oran, Cilt: 1, İletişim Yayınları, 17. Baskı, İstanbul, 2012.

ERHAN, Çağrı, *Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri,* İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2015.

ERHAN, Zeynep ve ÖZÇELİK, Sezai, "İngiltere Egemen Askeri Üslerinin Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarına Etkisi", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 2, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

ERSÜ, Hüsnü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri,* (Ed.) Ahmet Tetik ve Çiğdem Aksu, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2006.

ESER, Murat, *Eleftherios Venizelos: Yunan Arşiv Kaynaklarına Göre Türk-Yunan İlişkileri,* Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

ESLEN, Nejat, *Yeni Dünya Düzeni İçin Küresel Güç Mücadelesi 21. Yüzyılda Jeostrateji ve Türkiye,* Pankuş Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2020.

ESLEN, Nejat, "Küresel Güç Mücadelesi: Yeni Bir Dünya Düzeni Mi?", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

FANG, Cai, NOLAN, Peter ve LINGGUI, Wang, *Kuşak ve Yol El Kitabı,* (Çev.) Onurcan Ülker, 1. Baskı, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2021.

FEYZİOĞLU, Turhan, *Chypre Mythes Et Réaliés Documents Sur le Probléme de Chypre,* Institut de Politique Etrangére, (Byron Matarangas tarafından çevrilmiştir), Ankara, 1984.

FIRAT, Melek, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar: 1919-1980,* (Ed.) Baskın Oran, Cilt: 1, İletişim Yayınları, 17. Baskı, İstanbul, 2012-a.

FIRAT, Melek, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar:1980-2001,* (Ed.) Baskın Oran, Cilt: 2, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2012-b.

FROMKIN, David, *Barışa Son Veren Barış: Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı? 1914-1922,* (Çev.) Mehmet Harmancı, Eplison Yayınevi, 8. Baskı, İstanbul, 2020.

FURUNCU, Yunus, "Doğu Akdeniz'de Türkiye Dışındaki Ülkelerin Hidrokarbon Arama ve Sondaj Faaliyetleri", *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

GAGNON, G. Alain, *Belirsizlikler Çağında Azınlık Uluslar: Ulusal Özgürlük ve Ulusal Güçlenme İçin Yeni Yollar,* (Çev.) Ersin Erkan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.

GAMSIZ, Salih ve GÜRSON, P. Ali, *Büyük Güçlerin İran Planı,* Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2019.

GARFIELD, Simon, *Harita Üzerinde: Kâşifler, Dâhi, Haritacılar ve Hiç Var Olmamış Dağlar,* (Çev.) Barış Emre Alkım, Domingo Yayıncılık Ticaret Sanayi Ltd. Şti. İstanbul, 2020.

GARRELS, Anne, *Putin Ülkesi Gerçek Rusya'ya Bir Yolculuk,* (Çev.) Yüksel Taşkın, Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

GAT, Azar ve YAKOBSON, Alexander, *Uluslar Siyasi Etnisite ve Milliyetçiliğin Uzun Tarihi ve Derin Kökleri,* Bilge Kültür Sanat Ltd. Şti., 1. Baskı, İstanbul, 2019.

GAZİOĞLU, C. Ahmet, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs (1878-1952), Enosis Çemberinde Türkler: Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı,* Cilt: 2, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayını, İstanbul, 1996.

GİRİTLİ, İsmet, *Günümüzde Atatürkçülük,* Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2007.

GILPIN, Robert, *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politiği,* Kripto Basın Yayın Ltd. Şti. 4. Baskı, Ankara, 2016.

GOLDSTEIN, S. Joshhua, PEVEHOUSE, C. Jon, *Uluslararası İlişkiler,* (Çev.) Haluk Özdemir, BB101 Yayını, 2. Baskı, Ankara, 2017.

GÖKALP, Ziya, Türkçülüğün Esasları, (Hazırlayan) Mahir Ünlü ve Yusuf Çotuksöken, İnkılap Kitabevi, 8. Baskı, İstanbul, 2004.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Millî Mücadele Başlarken Mondros Mütarekesi'nden Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına,* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

GÖKÇE, Gökhan, "Değişen Dünyanın Yeni Mücadele Alanı Doğu Akdeniz, Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2018,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2019.

GÖKÇE Ç. Ceyhun ve ORAL, Z. Ersel, "Türkiye'nin Deniz Alanlarındaki Sınır Anlaşmaları ve Güncel Durum", *Uluslararası Deniz Hukuku'nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu,* (Ed.) Ersan Başar, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2011.

GÖKÇEN, Salim, *Türkiye'de Rum-Yunan Vahşet Terörü,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

GÖKÇEN, Salim, Salim Gökçen, *Ortodoks Üçgeni: Yunanistan, Patrikhane ve Pontus,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

GÖKÇEN, Salim, *Sıcak Savaş'tan Soğuk Barışa Türkler ve Yunanlılar*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2021-a.

GÖKÇEN, Salim, *Türkiye'de Rum-Yunan Tedhiş ve Terör Hareketleri (1919-1923),* Berikan Yayınevi, Ankara, 2021-b.

GÖNÜL, O. Canan, "Uluslararası İlişkiler Teorileri Açısından Akdeniz Coğrafyası," *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 1, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu: 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2014.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, *Vurun Kahpe Kıbrıs'a,* Togan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, *Uluslararası Deniz Hukuku,* Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, "Kıbrıs Türkleri'nin 21-25 Aralık 1963 Mücadele ve Şehitler Haftası (Kanlı Noel Haftası) ve Kumsal Baskını Şehitlerini Anma Günü (24 Aralık 1963)", *Türklerin ve Akraba Toplulukların Acı Yıl Dönümleri,* (Ed.) Mehmet Hacısalihoğlu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2023.

GRASSI, L. Fabio, *Atatürk,* (Çev.) Eren Yücesan Cendey, Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

GÜLBOY, Ekrem, Pınar G. Gülboy, "Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Elen Milliyetçiliğinin Dış Etkileri", *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler: Dağler Dağler Viran Dağler,* (Ed.) Yeliz Okay, Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

GÜLLER, A. Mehmet, *Suriye'nin Sevr'i Amerikan Koridoru,* Kaynak Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2016.

GÜLER, Ali, *Büyük İdealin Küçük Oyuncusu Yunanistan: Megali İdea,* Halk Kitabevi, İstanbul, 2024.

GÜLER, M. Çağatay, "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı", *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

GÜLGEZEN, Gönül, "Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Sorunları ve Uluslararası Andlaşmaların İhlali", *Multidisipliner Çalışmalar,* Cilt: 2, (Ed.) Mustafa Çakır, Legal Yayıncılık A.Ş. İstanbul, 2022.

GÜNAY, T. Umay, *Türklerin Tarihi: Geçmişten Geleceğe,* Akçağ Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2019.

GÜNDÜZ, Aslan, *Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 3. Baskı, İstanbul, 1998.

GÜNEY, Emrullah, *Türkiye'nin Komşuları: Ülkeler Coğrafyası-Jeopolitik,* Çantay Kitabevi, 2002.

GÜNEY, A. Nurşin, "Batılı Ülkelerin Doğu Akdeniz Politikaları", *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları,* (Ed.) Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

GÜNGÖRMEZ, Oğuz, "Türkiye'nin AB Politikası 2020", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2020,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2020.

GÜNSEV, Mesut, *20 Temmuz 1974 Şafak Vakti Kıbrıs,* 5. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Tic. Ltd. Şti. 2007, İstanbul.

GÜRBEY, Gülistan, "Yunanistan'la İletişim Kurulmasına İlişkin Siyasi Karar-Davos Süreci 1988", *Arızalı Demokrasilerde Dış Politika: 1983-1993 'Özal Dönemi'nde Türkiye'de Toplumsal Talepler ve Karar Süreçleri',* (Ed.) Hüseyin Bağcı ve Ayten D. Bağcı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2010.

GÜRDENİZ, Cem, *Hedefteki Donanma,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2013.

GÜRDENİZ, Cem, *Mavi Uygarlık Türkiye Denizcileşmelidir,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

GÜRDENİZ, Cem, *Çelik Gemiler Demir Bahriyeliler,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2016.

GÜRDENİZ, Cem, *Mavi Vatan Yazıları,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

GÜRDENİZ, Cem, *Doğu Akdeniz Mavi Vatan'ın Güney Cephesi,* Pankuş Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2020.

GÜRDENİZ, Cem, "21. Yüzyılda Mavi Vatan ve Türkiye", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

GÜRDENİZ, Cem, *Jeopolitik Fırtına,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2023.

GÜRDENİZ, Cem, *Mavi Vatan Makaleleri,* 1. Baskı, Pankuş Yayınları, 2023.

GÜRDENİZ, Cem, *Strateji ve Hürriyet: Mavi Vatan Makaleleri,* Cilt: 2, Pankuş Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2024.

GÜRDENİZ, Cem, *Avrasya'da jeopolitik Hesaplaşma,* 1. Baskı, Kırmız Kedi Yayınevi, İstanbul, 2025.

GÜREL, S. Şükrü, *Türk-Yunan İlişkileri: 1821-1993,* İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2018.

GÜREL, S. Şükrü, *Kıbrıs Tarihi: 1878-1960 Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika,* İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2020.

GÜRSON, P. Ali, *Büyük Güçlerin Suriye Planı,* Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 7. Baskı, Ankara, 2019.

GÜVENÇ, Sefer, *Mübadele Öncesi ve Sonrası Eski Yeni Adları ile Kuzey Yunanistan Yer Adları Atlası,* Lozan Mübadilleri Vakfı Yayını, İstanbul, 2010.

HALAÇOĞLU, Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri: (1912-1913),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2014.

HALAÇOĞLU, K. Neval, "Kamusal Mekân, Osmanlı'dan Günümüze Lefkoşa Hükümet Konaklarının Mimarisi ve İnşa Süreçleri", *Kıbrıs'ta Türk Varlığı,* (Ed.) Adem Çalışkan, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

HALAÇOĞLU, Yusuf, "Kıbrıs'ın Fethi, İskân ve Vakıflar", *Kıbrıs'ta Türk Varlığı,* (Ed.) Adem Çalışkan, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

HALDUN, İbn, *Mukaddime,* (Haz.) Süleyman Uludağ, Cilt: 1, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2005.

HALE, William, *1774'ten Günümüze Türk Dış Politikası,* (Çev.) Nasuh Uslu, Serbest Akademi Kitaplar, 2. Baskı, Ankara, 2021.

HAMMER, J. Von, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* (Ed.) Mustafa Güçlükol ve Bilge Bozkurt, C: I, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2007.

HANKS-Wiesner, E. Merry, *Kısa Dünya Tarihi,* (Çev.) Serpil Çağlayan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

HART, L. Basil, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi,* (Çev.) Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016.

HART, L. Basil, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi,* (Çev.) Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2018.

HASGÜLER, Mehmet, *Kıbrıs Siyasi El Kitabı ve Sözlüğü: Kavramlar, Kurumlar, Aktörler,* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, İstanbul, 2018.

HAYTA, Necdet, *1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu,* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

HATİPOĞLU, Esra, "Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Doğu Akdeniz Sorunu", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut H. Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

HERACLIDES, Alexis, The Greek-Turkish Conflict Towards Resolution and Reconciliation, *Turkısh-Greek Relations: The Security Dilemma in The Aegean,* (Ed.) Mustafa Aydın and Kostas Ifantis, Foreword by Norman Stone, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2004.

HERACLIDES, Alexis, Yunanistan ve "Doğudan Gelen Tehlike" *Türkiye, Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları,* İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2001.

HERACLIDES, Alexis, "Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Anlaşmazlığı: 1973-2021", *Türk-Yunan İlişkileri: 1821-2021,* (Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2022.

HERODOTOS, *Tarih,* (Çev.) Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2009.

HEYWOOD, Andrew, *Küresel Siyaset,* (Çev.) Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir, Adres Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2013.

HEYWOOD, Andrew, *Siyaset,* (Çev.) Bekir, B. Özipek, Bican Şahin, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu ve Atilla Yayla, Adres Yayınları, 14. Baskı, Ankara, 2014.

HILL, George, *Kıbrıs Tarihi: Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948,* 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.

HOBSBAWM, Eric, *Devrim Çağı: 1789-1848,* (Çev.) Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, 7. Baskı, Ankara, 2013.

HOBSON, M. John, *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri,* (Çev.) Esra Ermert, Yapı Kredi Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2022.

HOCHWACHTER, V. Gustav, *Balkan Savaşı Günlüğü: Türklerle Cephede,* (Çev.) Sumru Toydemir, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2012.

HOPKIRK, Peter, *İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun,* Yeni Yüzyıl Tarih Dizisi, Sabah Kitapları Gençlik Yayınları A.Ş. İstanbul, 1995.

HOWARD, N. Harry, *Türkiye'nin Taksimi Bir Diplomasi Tarihi (1913-1923),* (Çev.) Salih Sabit Togay, (Yayına Hazırlayanlar) Mustafa Çufalı ve Veysel K. Bilgiç, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.

HUNTİNGTON, P. Samuel, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması,* (Çev.) Mehmet Turhan ve Y. Z. Cem Soydemir, Okuyan Us Yayını, 12. Baskı, İstanbul, 2014.

HÜSEYİNOĞLU, Ali, "İmza Kampanyası ve Dr. Sadık Ahmet'in Siyasi Hayatında 1988 Yılı", *Doktor Sadık Ahmet,* (Ed.) Nilüfer Erdem, YTB Yayınları, Ankara, 2021.

HÜSEYİNOĞLU, Ali, "Soğuk Savaş Sonrası Yunanistan'ın Azınlık Politikası: Süreklilik ve Değişimler Ekseninde Batı Trakya Türkleri'nin Temel Meseleleri (1991-2021)", *Türk-Yunan İlişkileri: 1821-2021,* (Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2022.

HÜSEYİNOĞLU, Ali, "Ankara-Lefkoşa-Atina Ekseninde Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı ve Batı Trakya Türkleri (1974-1981)", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,* XVIII Türk Tarih Kongresi Bildirisi, 1-5 Eylül 2018, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, E-Kitap, Ankara, 2022.

İLHAN, Suat, *Bir Millet Uyanıyor: 2 Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2006.

İMER, Sencer, "Doğu Akdeniz Ortadoğu'nun Denizdeki Devamıdır." *Doğu Akdeniz'de Rekabet,* (Der.) Şenol Çatık, Halk Kitabevi, İstanbul, 2021.

İMER, Sencer, "ABD-AB-Rusya-Çin Dörtgeninde Türkiye'nin Durumu", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

İNAL, H. İbrahim, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi,* Nokta Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2008-a.

İNAL, H. İbrahim, *Millî Mücadele Tarihi Kağnı Kamyonu Yendi,* Nokta Kitap, 1. Baskı, 2008-b.

İNALCIK, Halil, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 39. Baskı, İstanbul, 2009.

İNALCIK, Halil, *Osmanlılar: Fütuhat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010-a.

İNALCIK, Halil, Kuruluş: "Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Beg", *Kuruluş: Osmanlı Tarihini Yeniden Yazmak,* (Ed.) Elif Ayla, Hayy Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2010-b.

İNALCIK, Halil, *İmparatorluktan Cumhuriyete,* Kronik Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2019.

İNALCIK, Halil, *Osmanlı Hakimiyetinde Ortadoğu ve Balkanlar,* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

İNAN, Kâmran, *Siyaset Yılları,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2003.

İNÖNÜ, İsmet, *Defterler (1919-1973)*, Cilt: 1, Hazırlayan: Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2008.

İSEN, Mustafa *Yunanistan'da Türk İzleri,* Türk Tarih Kurumu Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2025.

İSKİT, Temel, *Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulamaları,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

İSMAİL, Sabahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu,* Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998.

İŞCAN, M. Umran, *Adalar: Kaybedilen Rumeli ve Ege Adaları Balkan Savaşı,* Nergiz Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

İŞYAR, G. Ömer, *Türk Dış Politikası Sorunlar ve Süreçler,* Dora Basım-Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 2. Baskı, 2021.

İSTİKBAL, Cahit, *Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Alanları Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu: Deniz Hukuku-Kıta Sahanlığı-MEB-Enerji Güvenliği-Mavi Vatan,* Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2021.

J. LEE, Stephen, *Avrupa Tarihinden Kesitler: 1789-1980,* (Çev.) Savaş Aktur, Dost Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 2010.

J. LEE, Stephen, *Avrupa Tarihinden Kesitler: 1789-1980,* (Çev.) Ertürk Demirel, Dost Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2012.

JELAVICH, Barbara, *"Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıllar,"* (Çev.) İhsan Durdu, Haşim Koç, Gülçin Tunalı, C: I, Küre Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2013.

KABAALİOĞLU, Haluk, *Gündemdeki Kıbrıs* (Panel), Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu- İstanbul Barosu, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002.

KAMEL, Ayhan, *1923'ten Günümüze Türk Dış Politikası ve Diplomasisi,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.

KÂMİL, İbrahim, "Soğuk Savaş Sırasında Balkan Devletleri (1945-1990). Yunanistan", *Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015),* (Ed.) İbrahim Kâmil, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 2. Baskı, Ankara, 2021.

KAPANİ, Münci, *Politika Bilimine Giriş,* Bilgi Yayınevi, 19. Baskı, Ankara.

KARAAĞAÇ, Yunus ve GÖNÜL, Özkan, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923-1938)", *Türk Dış Politikası,* (Ed.) Hasan Acar, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

KARABEKİR, Kazım, *İstiklal Harbimiz*-I, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

KARACAN, N. Ali, *Lozan,* (Hazırlayan: Hulusi Turgut) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

KARAKASİDOU, N. Anastasia, *Buğday Tarlaları Kan Tepeleri: Yunan Makedonya'sında Millet Olma Aşamasına Geçiş Süreçleri 1870-1990,* (Çev.) Nurettin Elhüseyni, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010.

KARAN, Hakan ve KOCABIYIK, Berilşah, "Neresi ve Neden Mavi Vatan", *Doğu Akdeniz Sempozyumu: Doğu Akdeniz Sorunlarına Hukuki ve Siyasi Yaklaşım ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çözümdeki Muhtemel Rolü,* TBMM Yayını, Ankara, 2021.

KARLUK, Rıdvan, *Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar,* Turhan Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 1998.

KARLUK, Rıdvan, *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri: Bir Çıkmaz Sokak,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 1. Baskı, İstanbul, 2013.

KARPAT, H. Kemal, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik,* Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2012.

KARTAL, Çetin, "Türk Dış Politikası ve Akdeniz", *İntelijans, Strateji ve Güvenlik: Cadı Kazanı Kıbrıs,* (Ed.) Ulvi Keser ve Gökhan Ak, Motif Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2015.

KAYA, Furkan, "Ön Söz", *Türkiye'nin Orada Ne İşi Var?* (Ed.) Furkan Kaya, Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2023.

KAYA, S. İslam, *Uluslararası Hukuk Temel Bilgiler,* Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2022.

KAYMAKÇI, Mustafa, "Yunan Algısında Türk İmgesi ve Dostluk İçin Çıkış Yolları Üzerine Bir Deneme", *Rodos ve İstanköy Türklüğü Ansiklopedisi,* Rodos, İstanköy ve Oniki Ada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, 1. Baskı, İzmir, 2017.

KAYMAKÇI, Mustafa ve ÖZGÜN, Cihan, ERDEM, Nilüfer, "Türk Kurtuluş Savaşı'na Rodos ve İstanköy Türkleri'nin Katkıları", *Rodos ve İstanköy Türk Kültürü,* (Ed.) Mustafa Kaymakçı ve Cihan Özgün, Eğitim Yayınevi, 1. Baskı, Konya, 2020.

KAYNAK, Mahir, *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye Üzerine Stratejik Analizler*, 1. Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2005.

KAYNAK, Mahir ve GÜRSES, Emin, *Büyük Ortadoğu Projesi,* İlk Yayınları, 8. Baskı, 2004, İstanbul.

KAYNAK, Mahir ve GÜRSES, Emin, *Geleceğin Türkiyesi Yeni Osmanlılar,* Profil Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

KAYNAK, Mahir ve GÜRSES, Emin, *Yeni Ortadoğu Haritası: Ortadoğu'da Haritalar Değişiyor, Türkiye Kendisine Yer Arıyor,* Profil Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2012.

KENNEDY, Paul, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, (16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2001.

KEPSUTLU, Benan, *Amerika'nın Ortadoğu Politikası,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2022.

KERİDİS, Dimitris, "Political Culture and Foreign Policy: Greek-Turkish Relations in the Era of European Integration and Globalization", *A NATO Fellowship Final Report,* Director of Kokkalis Program on Southeastern and East-Central Europa at the John F. Kennedy School of Goverment, Harward University, Camridge, 1999.

KESER, Ulvi ve AK, Gökhan, Tarih, *Hukuk, Politika ve Aktörler: Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta Strateji ve Güvenlik,* 1. Baskı, Hiper Yayın, 2020.

KESER, Ulvi ve Keser, Asporça, *Strateji, Espiyonaj, İntelijans ve Çatışma Kaynayan Kazan Akdeniz ve Kıbrıs,* Hiper Yayın, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

KESER, Ulvi, ÖZGÖKER, Uğur ve AK, Gökhan, "Doğu Akdeniz'de Filistin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırmaları", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, C: I, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2019.

KESGİN, Serdar, "Akdeniz'in Jeopolitik Ağırlığı", *2023'e Doğru Küresel ve Bölgesel Gelişmeler Karşısında Türk Dış Politikası,* (Der.) Yalçın Sarıkaya, Türk Akademisi Siyasi Sosyal Araştırmalar Vakfı (TASAV) Yayını, 2020.

KESİK, Muharrem, *Anadolu Türk Beylikleri,* Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. İstanbul, 2018.

KESİK, Muharrem, *Türkiye Selçukluları ve Anadolu Beylikleri Tarihi,* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Kitabı, İstanbul, 2021.

KİHTİR, Tuğrul, *Balkanlar'ın Osmanlı Tarihi,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015.

KİTSİKİS, Dimitri, *"Türk-Yunan İmparatorluğu",* (Çev.) Volkan Aytar, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

KILIÇASLAN, Emine, "Libya'nın Akdeniz Bölge Politikası ve Siyasal iletişim Bağlamında Yeni Jeopolitik Dengeler", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, C: I, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2019.

KINROSS, Lord, *Kutsal Anadolu Toprakları,* (Çev.) Gül Yılmaz, Nokta Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2005.

KINROSS, Lord, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Çöküşü,* (Çev.) Meral Gaspıralı, Altın Kitaplar Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2008-a.

KINROSS, Lord, *Atatürk Bir Milletin Yeniden Doğuşu,* (Çev.) Necdet Sander, Altın Kitaplar Yayınevi, 20. Baskı, İstanbul, 2008-b.

KISSINGER, Henry, *Diplomasi,* (Çev.) İbrahim, H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1998.

KISSINGER, Henry, *Dünya Düzeni: New York Times Bestseller,* (Çev.) Sinem Sultan Gül, Boyner Yayınları, İstanbul, 2016.

KIŞLALI, A. Taner, *Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma,* 7. Baskı, Ankara, 2006.

KIŞLALI, A. Taner, *Siyaset Bilimi,* İmge Kitabevi, 12. Baskı, Ankara, 2007.

KIVILCIMLI, Hikmet, *Osmanlı Tarihinin Maddesi,* Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. İstanbul, 2020.

KIZILYÜREK, Niyazi, *Milliyetçilik Kıskacında Kıbrıs,* İletişim Yayıncılık A.Ş., 6. Baskı, 2021, İstanbul.

KLAPSİS, Antonis, "1930'larda Yunan Dış Politikası ve Türkiye ile Uzlaşı", *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri 1821-2021,* (Çev.) Betül Buzbay, (Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2022.

KSENOPHON, *Hellenika: Yunan Tarihi,* (Çev.) Okan Demir, Pinhan Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

KOCA, H. Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası,* 1. Baskı, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Burs Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

KOCADAL, Özker, "Türkiye'nin Kıbrıs'ta Çözüm Tezleri: Federasyondan İki Devletli Çözüme Geçiş", *Türkiye'nin Orada Ne İşi Var?,* Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2023.

KOÇ, Yusuf ve KOÇ Ali, *Tarihi Gerçekler Işığında Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk,* Kamu Birlik Hareketi Eğitim Yayınları, 10. Baskı, Ankara, 2006.

KOÇAK, Yalçın ve ÖZYİĞİT, Ertan, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti: 100. Yıl Anısına,* Wızart Edutainment, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

KOÇER, Gökhan, "Türkiye, NATO ve Doğu Akdeniz", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesi 'nin Yeni Arenası,* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut Hakkı Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

KOÇU, E. Reşat, *Türk Zaferleri,* Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

KOLÇAK, Özgür ve ORAL, Özgür, "Akdeniz'de Güç Oyunları: Osmanlı-Habsburg Mücadelesinin Deniz Cephesi", *Kuruluş ve Yükseliş Devri Osmanlı Tarihi,* İstanbul Üniversitesi AUZEF Yayını, İstanbul, T.Y.

KOLODKO, W. Grzegorz, *Gezici Dünya: Geçmişten Geleceğe Küresel Ekonomi-Politik,* (Çev.) Fırat. O. Baş, ODTÜ Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2011.

KONGAR, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,* Remzi Kitabevi, 45. Baskı, İstanbul, 2012.

KONGAR, Emre, *Küresel Terör ve Türkiye,* Remzi Kitabevi, 13. Baskı, İstanbul, 2016.

KONUKÇU, Yasemin, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Militarizm ve Deniz Politikalarına Etkisi", *Deniz Hakimiyetleri: Jeopolitik Stratejilerin Gizli Gücü, (*Ed.) Ferdi Güçyetmez, Aktif Yayınevi, 1. Baskı, 2022.

KONYAR, Erkan, *Anadolu ve Mezopotamya Tarihi,* Ünite: 2, İstanbul Üniversitesi AUZEF Yayını, T.Y.

KORAY, Murat, "Türkiye-Yunanistan Arasındaki Deniz Yetki Alanı Sorunlarının Uluslararası Adalet Divanı'nda Çözümlenmesi", *Ege Jeopolitiği,* (Ed.). Hasret Çomak, Burak Ş. Şeker, Dimitrios Ioannidis, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

KORSUN, N. Georgiyeviç, *Türk-Yunan Savaşı 1919-1922 (Bir Rus Generalin Kızıl Ordu Komutanları İçin Hazırladığı Kitap),* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

KÖSEBALABAN, Hasan, *Türk Dış Politikası,* (Çev.) Hüsamettin İnanç, Bigbang Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2014.

KÖYMEN, M. Altay, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi: İkinci İmparatorluk Devri,* C: II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2017.

KUNDAKÇI, Hasan, *Kıbrıs'ta Barış İçin Savaş 20 Temmuz 1974,* Kaynak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

KURAN, Selami, OKUR, Aydın, SARIBEYOĞLU, Günel, *Uluslararası Hukuk Temel Metinler,* Türkmen Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 2011.

KURAN, Selami, *Uluslararası Deniz Hukuku,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 7. Baskı, İstanbul, 2021.

KURBAN, Vefa, ERGÜN, Oğuzhan, ÇÜMEN, Nur ve GÜL, Burcu, "Adanın Osmanlı'ya Katılışı", *Stratejik Paralaksın Doğduğu Noktada Türk ve Rus İlişkilerinin Geleceği: Kıbrıs ve Ötesi,* (Ed.) Vefa Kurban, İKSAD Yayınevi, Ankara, 2020.

KUTLU, Sacit, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2018.

KÜÇÜK, Ayşe, "Tekrarlayan Çatışmalarda Üçüncü Aktörlerin Rolü: Türk(iye)-Yunan(istan) İlişkilerinde Kıbrıs Örneği", *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri 1821-2021,* Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2022.

KÜPELİ, Ş. Mustafa ve GÜRLER, T. Recep, "Ortadoğu Ülkelerinin Enerji Rezerv ve Kaynakları", *Dünya Enerji Trendleri,* (Ed.) Kemal İnat, Büşra Z. Ö. Taşçıoğlu, SETA Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

LADURUİE, Le R. Emmanuel, "Fransa", *Ülkelerin Tarihleri Ulusal Kimlikler Nasıl Oluşturuldu?* (Der.) Peter Furtado, (Çev.) Şahika Tokel, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2021.

LAMARTINE De Alphonse, *Osmanlı Tarihi,* (Çev.) Serhat Bayram, Kapı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2011.

LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* (Çev.) Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2008.

LEWIS, Bernard, *"Ortadoğu: İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi",* (Çev.) Selen, Y. Kölay, 9. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2013.

LEWY, Guenter, *1915 Osmanlı Ermenilerine Ne Oldu? Çarpıtılan-Değiştirilen Tarih,* (Çev.) Ceren Elitez, Timaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2012.

LEVİ, Giovanni, "İtalya: Katolik, Güç, Demokrasi ve Geçmişin Başarısızlığı", *Ülkelerin Tarihleri Ulusal Kimlikleri Nasıl Oluşturuldu?,* Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2021.

LOWRY, W. Heath ve ERÜNSAL, E. İsmail, *Yenice-i Vardar'lı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler,* (Çev.) Aynur Evrenosoğlu Onbaşıoğlu ve Kıvanç Tanrıyar, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

LUKAS, John, *Yirminci Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu,* (Çev.) Mehmet Harmancı, Yeni Yüzyıl Tarih Dizi, Sabah Kitapları, Bilgin Yayıncılık A.Ş., 2. Baskı, İstanbul, 1995.

LUXEMBURG, Rosa, *Milliyetler Sorunu ve Özerklik,* Belge Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2016.

MAALOUF, Amin, *Doğunun Limanları,* (Çev.) Esin Talu-Çelikkan, 10. Baskı, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Sanayi A.Ş. İstanbul, 1998.

MAHALLİ, Hüsnü, "Arap Baharından Afgan Baharına", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

MAHAN, T. Alfred, *Askeri Kara Harekatlarının Temelleri ve Uygulamaları ile Karşılaştırmalı ve Kıyaslamalı Deniz Stratejisi,* (Çev.) Saner Sarı, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2021.

MANELA, Erez, *Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Sömürge Karşıtı Milliyetçiliğin Kökenleri Wilsoncu Moment,* (Çev.) Ergin Özler, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

MANİSALI, Erol, *İç Yüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri,* Otopsi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2001.

MANİSALI, Erol, *Dünden Bugüne Kıbrıs, Gündoğan Yayınları,* 2. Baskı, İstanbul, 2003-a.

MANİSALI, Erol, *Avrupa Kıskacında Kıbrıs,* Derin Yayınları, İstanbul, 1. Baskı, 2003-b.

MANİSALI, Erol, *Ortak Pazar'dan Avrupa Birliği'ne (Hayatım Avrupa 1),* Cumhuriyet Kitapları, 6. Baskı, İstanbul, 2009-a.

MANİSALI, Erol, *Avrupa'yla Derin Bağlar (Hayatım Avrupa 5),* Cumhuriyet Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 2009-b.

MANİSALI, Erol, *Askeri Darbeden Sivil Darbeye (Hayatım Avrupa 2),* Cumhuriyet Kitapları, 3. Baskı, İstanbul, 2009-c.

MANİSALI, Erol, *Avrupa'nın Askerle Kavgası (Hayatım Avrupa 4),* Cumhuriyet Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 2009-d.

MANİSALI, Erol, *Türkiye'nin Askersiz İşgali Gümrük Birliği (Hayatım Avrupa 3),* Cumhuriyet Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 2009-e.

MANİSALI, Erol, *Denktaş'ın Öbür Yüzü: Rauf Denktaş'la Siyaset Dışı Anılar,* Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2011.

MANİZADE, Derviş, *Kıbrıs Dün, Bugün, Yarın,* Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, İstanbul, 1975.

MANSEL, A. Müfit*, Ege ve Yunan Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1971.

MANGO, Andrew, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, (Çev.) Füsun Doruker, Remzi Kitabevi, 15. Baskı, İstanbul, 2017.

MARR, Andrew, *Büyük Dünya Tarihi,* (BBC Belgeseli), (Çev.) Çağla Irmak Ece, Yakamoz Kitap, İstanbul, 2013.

MARSHALL, Tim, *Coğrafya Mahkûmları,* (Çev.) Mert Doğruer, Eplison Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş. 5. Baskı, İstanbul, 2020.

MARSHALL, Tim, *Coğrafyanın Gücü,* (Çev.) Gökçen Keçici, 1. Baskı, Eplison Yayınevi, İstanbul, 2024.

MATİÇ, Uğur, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Geçmişten Günümüze Türkiye-Balkan İlişkileri,* (Ed.) Ayşegül Can ve Melih Duman, Eğitim Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

MAZOWER, Mark, *Selanik: Hayaletler Şehri Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler (1430-1950),* (Çev.) Gül Çağlı Güven, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, 2007, İstanbul.

MCCARTHY, Justin, *Müslümanlar ve Azınlıklar,* (Çev.) Bilge Umar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1998.

MCCARTHY, Justin, *Osmanlı Türkleri 1281'den 1923'e,* (Çev.) Timur Demirtaş, T&K Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

MCNEILLI, H. William, *Dünya Tarihi,* (Çev.) Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, 15. Baskı, Ankara, 2013.

MENEKŞE, Metin, "Kuraklık ve Kıtlık Nedeniyle Meydana Gelen Göçler: Kıbrıs Örneği (1838-1903)", *Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs Dün, Bugün, Yarın,* (Ed.) Fatma Çalik Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020.

METİN, Hüseyin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış,* Kaynak Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2022.

MILLAS, Hercules, "National Perception of The Other and The Persistence of Some Images", *Turkısh-Greek Relations: The Security Dilemma in The Aegean,* (Ed.) Mustafa Aydın and Kostas Ifantis, Foreword by Norman Stone, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2004.

MILLAS, Herkül, *Yunan Ulusunun Doğuşu,* İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2020.

MOR, Hasan, *Türk Dış Politikasında Kıbrıs ve Avrupa Çıkmazı,* Çizgi Kitabevi, Ankara, 2019.

MOR, Hasan, *Uluslararası Hukuk Perspektifinden Türk Dış Politikasında Ege Denizi Karasuları ve Kıta Sahanlığı Sorunları,* Çizgi Kitabevi, Konya, 2016.

MUHTAR, Mahmud, *Balkan Harbi: Üçüncü Kolordunun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri,* İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

MUMCU, Ahmet, "Kurtuluş Savaşının Bitişi-Ünite-11", *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi,* Cilt: 1, (Ed.), İhsan Güneş, Anadolu Üniversitesi Yayını, 10. Baskı, Eskişehir, 1997.

MURPHY, C. Emma, "Siyonizm ve Filistin Sorunu", *Ortadoğu Tarihi: Dini, Siyasi, Kültürel ve Ekonomik Perspektiften…"* Hazırlayan, Youssef M. Choueiri, (Çev.) Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2011.

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, *Sakarya,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018.

MÜFTÜOĞLU, İsmail, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı ve Perde Arkası,* Alioğlu Yayınevi, İstanbul, 2021.

MÜTERCİMLER, Erol, *Onlar Bizim İçin Öldüler: Bu Vatan Böyle Kurtuldu,* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 10. Baskı, İstanbul, 2005.

MÜTERCİMLER, Erol, *Geleceği Yönetmek,* Alfa Basım, Yayım, Dağıtım Ltd. Şti. 3. Baskı, İstanbul, 2006.

MÜTERCİMLER, Erol, *Satılık Ada Kıbrıs: Kıbrıs Barış Harekatının Bilinmeyen Yönleri",* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 8. Baskı, İstanbul, 2010.

MÜTERCİMLER, Erol, *1922 Mudanya Mütarekesi Diplomasi Savaşı: Mudanya Mütarekesi Olmasaydı Lozan Olmazdı,* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 2. Baskı, İstanbul, 2013.

MÜTERCİMLER, Erol, *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal,* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 3. Baskı, İstanbul, 2019.

MÜTERCİMLER, Erol, *Coğrafi Keşifler: Soykırımlar, Sömürgecilik, Kölecilik, Emperyalizm, Kapitalizm,* Alfa Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. 2. Baskı, İstanbul, 2022-a.

MÜTERCİMLER, Erol, *Destanlaşan Gemiler: Hamidiye, Yavuz, Nusrat, Alemdar,* Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2022-b.

NAPPIER, William, *Attila,* (Çev.) Enver Günsel, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

NYE, S. Joseph ve WELCH, A. David, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak: Kurama ve Tarihe Giriş,* (Çev.) Renan Akman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2013.

NYE, S. Joseph, *Yumuşak Güç,* (Çev.) Rayhan İnan-Aydın, BB101 Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2020.

OLGUN, M. Ergun, Kıbrıs Müzakere Süreci ve Müzakere Başlıkları", *Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneği (ABKAD),* I. Baskı, Yayın No: 5, Ankara, 2016.

OKTAY, G. Emel ve KINACIOĞLU, Müge, "Türkiye'nin AB'ne Üyelik Sürecinde Kıbrıs Politikasının Analizi", *Türk Dış Politikası Son On Yıl,* (Ed.) Yelda Demirağ ve Özlen Çelebi, Palme Yayıncılık, Ankara, 2011.

OKTAV, Z. Özden ve ERTEM, S. Helin, "Giriş", *2000'li Yıllarda Türk Dış Politikası: Fırsatlar, Riskler ve Krizler,* (Der.) Özden Z. Oktav ve Helin S. Ertem, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2015.

OLGUN, M. Ergun, *Kıbrıs Müzakere Süreci Seyir Defteri,* Efil Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2020.

OKTAY, Fatih, *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri,* Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ORAN, Baskın, *Etnik ve Dinsel Azınlıklar: Tarih, Teori, Hukuk, Türkiye,* Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2018.

ORHUN, Ç. Fatma, *K.K.T.C. Cumhurbaşkanı, Rauf, R. Denktaş'ın Annan Planı Sürecindeki Mücadelesi,* Hiper Yayın, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

ORHUN, Ç. Fatma, *Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs: Dün, Bugün, Yarın,* (Ed.) Fatma Ç. Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020.

ORTAYLI, İlber, *İstanbul'dan Sayfalar,* (Der.) Sevinç Altan, Alkım Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul, 2006.

ORTAYLI, İlber, *Tarihimiz ve Biz,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

ORTAYLI, İlber, *Tarihin Sınırlarına Yolculuk,* Timaş Yayınları, 19. Baskı, İstanbul, 2011.

ORTAYLI, İlber, *Türklerin Tarihi,* Cilt: 1, *Orta Asya'nın Bozkırlarından Avrupa'nın Kapılarına,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

ORTAYLI, İlber, *Türklerin Tarihi*, Cilt: 2, *Orta Asya'nın Bozkırlarından Avrupa'nın Kapılarına,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.

ORTAYLI, İlber, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk,* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

OSTERHAMMEL, Jurgen, *Dönüşen Dünya Küresel 19. Yüzyıl Tarihi,* (Çev.) Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

ÖĞÜTÇÜ, Mehmet, *Yeni Büyük Oyun Neresindeyiz? Nereye Gidiyoruz?,* Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

ÖĞÜTÇÜ, Mehmet Öğütçü, *Yeni Dünya Düzeyinde Enerji Savaşları Türkiye Neresinde?,* Destek Yayınları, İstanbul, 2023.

ÖKSÜZ, Hikmet, "Sunuş", *Pontus Meselesi Olaylar, Algılar ve Gerçekler,* (Ed.) Hikmet Öksüz, Mehmet Okur ve Yüksel Küçüker, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2019.

ÖMEROĞLU, Aydın, *Osmanlı'dan Günümüze Batı Trakya Türkleri,* Atatürk-Venizelos Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

ÖNCEL, Rıfat, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *2022'de Türkiye,* (Ed.) Muhittin Ataman ve Cem D. Uzun, SETA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2022.

ÖNCEL, Rıfat, "Savunma Sanayi", *2023'te Türkiye,* (Ed.) Nebi Miş ve Murat Yeşiltaş, 1. Baskı, *SETA Yayını,* Ankara, 2023.

ÖNER, Özer, *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı,* Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

ÖRENÇ, A. Fuat, *Yakın Dönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada, Doğu* Kütüphanesi, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

ÖRENÇ, A. Fuat, *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan,* Babil Kültür Yayıncılığı, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

ÖRMECİ, Ozan, "Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası,* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut H. Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ÖRNEK, Özden, *Milgem'in Öyküsü,* 3. Baskı, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2020.

ÖYMEN, Onur, *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi,* Remzi Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 2007.

ÖYMEN, Onur, *Çıkış Yolu: Dış Baskılara Karşı Tam Bağımsızlığı Korumak,* Remzi Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 2012.

ÖYMEN, Onur, *Uçurumun Kenarında Dış Politika,* Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul, 2018.

ÖYMEN, Onur, *Baskılara Direnirken Bir Cumhuriyetçinin Siyaset Anıları,* Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

ÖYMEN, Onur, "Türk Yunan İlişkilerini Anlamak İçin Kıbrıs Meselesini Anlamalı", *Doğu Akdeniz'de Rekabet,* (Der.) Şenol Çarık, Halk Kitabevi, İstanbul, 2021.

ÖZAKMAN, Turgut, *Çılgın Türkler Kıbrıs,* Bilgi Yayınevi, 21. Baskı, İstanbul, 2012.

ÖZARSLAN, B. Bumin, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı,* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2007

ÖZBEY, Mustafa Özbey, "Türkiye'nin Denizlere Egemenliği İle Türk Boğazları, İstanbul Su Yolu", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

ÖZCAN, Besim, "Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Yönelik Dış Politikası (19. yy. ve 20. yy. Başı)", *Türk Dış Politikası Osmanlı Dönemi,* (Ed.) Mustafa Bıyıklı, Gökkubbe, Cilt: 2, Bilimevi Basın Yayın Ltd. Şti. 2. Baskı, İstanbul, 2010.

ÖZDAĞ, Ümit, *PKK Terör Örgütü Neden Bitmedi? Nasıl Biter?,* Kripto Yayınları, 10. Baskı, Ankara, 2019.

ÖZDAĞ, Ümit ve ONGUN, Yelda, *Türk Dış Politikasında Hasar Tespiti,* Destek Yayınları, İstanbul, 2020.

ÖZDEMİR, Mehmet, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişi Konusunda Olumlu ve Olumsuz Görüşler", *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Sempozyum Bildirileri, Sorular ve Cevapları*, (Der.) Mustafa Kahramanyol, Türk Ocakları Genel Merkezi, Ankara Ticaret Odası, Ankara, 16-17 Mart 2001.

ÖZDEMİR, Volkan, *Rusya'nın Kodları: Türkiye'de Rusya'yı Ararken, Rusya'da Türkiye'yi Bulmak,* Destek Yayınları, İstanbul, 2019.

ÖZEY, Ramazan, *Türkiye'nin Jeopolitiği: Değişimler ve Öncelikler,* Pegem Akademi, 1. Baskı, Ankara, 2017.

ÖZERSAY, Kudret, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme*, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Dizisi, Ankara, 2009.

ÖZERSAY, Kudret, "Kıbrıs Konusu", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* (Der.) Baskın Oran, Cilt: 3, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

ÖZGEN, Cenk, "Doğu Akdeniz'de Deniz ve Enerji Güvenliği", Uluslararası Akdeniz Kongresi, Kongre Bildiriler Kitabı, (2018), *https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages_from_akdeniz_pdf_8486e1a1-bebd-4769-8836-f2852b31cc79.pdf/,* (28.09.2024).

ÖZGÖKER, Uğur, İBA, Sezin, "Uluslararası İlişkiler ve Türkiye'nin Yeni Dış Politikası", *21. Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasisi,* (Ed.) Hasret Çomak, Umuttepe Yayınları, 1. Baskı, Kocaeli, 2010.

ÖZGÖKER, Uğur, KARADEMİR, Musa ve BATI, F. Güney, "Akdeniz'in Amiral Gemisi Kıbrıs ve Mavi İnci'den Enerji", *Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs: Dün, Bugün, Yarın,* (Ed.) Fatma Ç. Orhun, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020.

ÖZGÖKER, Uğur ve TİPİ, İsmail, *Siyasal Katılma Kültür Kurumlar Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Siyasal Hayat,* Ekin Yayınevi, Bursa, 2021.

ÖZGÖKER, Uğur ve MİRZABEY, A. Zübeyir, *Doğu Akdeniz Jeopolitiği Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği,* Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2022.

ÖZKAN, Abdullah, *A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi,* C: II, Sabah, İstanbul, T. Y.

ÖZKANCA, D. Oya, *Türkiye-Batı İlişkileri: İttifak İçi Muhalefet Siyaseti,* (Çev.) Ali Karatay, Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2023.

ÖZKAYA, Yücel, SARAY, Mehmet, BALCIOĞLU, Mustafa ve ERASLAN, Cezmi, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Hayatı*, (Yayına Hazırlayan) Hüseyin Tosun, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2017.

ÖZKUL, E. Ali, Doğu Akdeniz'in Anahtarı Kıbrıs, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2025, s. 173.

ÖZSOY, Ali, *Balkanlar'da Türk Soykırımı,* İleri Yayınları, 2. Baskı, 2014.

ÖZSÜER, Esra, "İki Yüzüncü Yılında Türk-Yunan İlişkilerini Yeniden Düşünmek", *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri 1821-2021, (*Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2022.

ÖZTOPRAK, İzzet, AYTEPE, Oğuz ve KARATAŞ, Murat, *Yunan İşgalinde Batı Anadolu-I,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

ÖZTOPRAK, İzzet, *Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele,* Türk Tarih Kurumu Yayını, 3. Baskı, Ankara, 2023.

ÖZTÜRK, Duygu, "Krizlerden Çok Aktörlü İş Birliğine Türk-Yunan İlişkileri", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2014,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı, SETA Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

ÖZYİĞİT, Ertan ve ÖZSARAÇ, Halil, *Barbaroslar: Akdeniz'in Anlatılmamış Hikayesi,* WIZART Edutaintment: On Sekiz Saniye Yapım Yayın Reklam ve Danışmanlık Halkla İlişkiler Tic. A.Ş. 1. Baskı, İstanbul, 2021.

PABUÇÇULAR, Hazal, *Türkiye ve Oniki Ada: 1912-1947,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

PALMER, Alan, *Osmanlı İmparatorluğu Son Üç Yüz Yıl Bir Çöküşün Tarihi,* (Çev.) Belkıs Çorakçı Dişbudak, Sabah Kitapları, 6. Baskı, İstanbul, 1997.

PALABIYIK, M. Serdar ve YILDIZ, Ali, *Avrupa Birliği,* Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., Ankara, T.Y.

PAMUKOĞLU, Osman, *Baş Döndürenler İmparatorların Savaşından Türklerin Ulusal Bağımsızlık Mücadelesine,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017.

PAPADAKIS, Yiannis, *Ölü Bölgeden Yankılar: Kıbrıs'ın Bölünmüşlüğünü Aşmak,* Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

PARTHASARATHİ, Prasannan, *Avrupa Zenginleşirken Asya Neden Yoksul Kaldı: Küresel Ekonomik Ayrışma 1600-1850,* (Çev.) Öktem Kalaycıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2019.

PAZARCI, Hüseyin, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü,* Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 1992.

PAZARCI, Hüseyin, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları,* Turhan Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2015.

PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk,* Turhan Kitabevi Yayınları, 20. Baskı, Ankara, 2021.

PEHLİVANLI, Hamit, "Tarihi Perspektif İçerisinde Pontus Olayı: Yakın Tarihimiz ve Günümüze Etkileri", *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası,* (Ed.) Yusuf Sarınay, Hamit Pehlivanlı ve Abdullah Saydam, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

PEHLİVANOĞLU, A. Öner, *Ortadoğu ve Türkiye,* Kastaş Yayınevi, 1. Baskı, 2004, İstanbul.

PELZ, A. William, *Modern Avrupa Halkları Tarihi,* (Çev.) Nil Tuna, Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti., 2. Baskı, İstanbul, 2017, s. 245.

PINAR, Murat ve TAMÇELİK, Soyalp, "Ege Denizi'nde Uluslararası Hava Sahası ve FIR Hattı Sorunu", *Ege Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak, Burak, Ş. Şeker ve Dimitrios Ioannidis, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

POGGI, Gianfranco, *Modern Devletin Gelişimi Sosyolojik Bir Yaklaşım,* (Çev.) Şule Kut ve Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2012.

POLAT, Ş. Doğan, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonrasında Türkiye'nin Akdeniz Politikası", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak, Burak, Ş. Şeker, C: I, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2019.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Arkadaş Türkçe Sözlük,* Arkadaş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 1997.

RANGARAJAN, L. N. *Kautilya: Arthaşastra,* (Çev.) Utku Umut Bulsun, Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

REİS, Piri, *Kitabı Bahriye: Denizcilik Kitabı,* Cilt: 2, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1973.

RIASANOVSKY, V. Nicholas ve STEINBERG, D. Mark, *Rusya Tarihi: Başlangıçtan Günümüze,* (Çev.) Figen Dereli, İnkılap Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2. Baskı, İstanbul, 2014.

ROBERTS, J. M. *Avrupa Tarihi,* (Çev.) Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2010.

ROBERTS, J. M. *Dünya Tarihi: 18. Yüzyıl ve Sonrası,* Cilt: 2. (Çev.) İdem Erman ve Tansu Akgün, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2013.

SADRAZAM, Halil ve SAYIL, Altay, *Fotoğraflarla Dr. Fazıl Küçük,* Kıbrıs Kültür Derneği Yayını, 1. Baskı, Ankara, 1998.

SAFİ, Polat, *Millî İstihbarat Teşkilâtı 1826-2023 İlk Defa Yayımlanan MİT Arşiv Belgeleriyle,* Kronik Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2023.

SAĞDIÇ, Kadir Sağdıç, "Deniz Silah Sanayi", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

SAKİN, Serdar ve SALEP, Mustafa, *Balkanlar'da Güvenlik Arzusu Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı,* Berikan Yayınevi, Ankara, 2012.

SALİHOĞLU, C. Kaan, *Küresel Güç Odağında Kıbrıs Sorunu ve Bölgesel Enerji Denklemi Doğu Akdeniz'de Satranç,* Kaynak Yayınları, 1. Baskı, 2020, İstanbul.

SANBERK, Özdem, "Türk Dış Politikası'nın Dönüşümü: Öncelikler Nelerdir? Rota Değişikliği Var Mı?", *21. Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasi,* (Ed.) Hasret Çomak, Umuttepe Kitabevi, 1. Baskı, Kocaeli, 2010.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918'e,* C: I, İmge Kitabevi, 24. Baskı, Ankara, 2012.

SANDER, Oral, *Türkiye'nin Dış Politikası,* (Der.) Melek Fırat, İmge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2013.

SANDER, Oral, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Denene,* İmge Kitabevi, 10. Baskı, Ankara, 2016.

SANDER, Oral, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye: 1945-1965,* İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2018.

SANDIKLI, Atilla, "Yeni Kıbrıs Stratejisi Tanınma", *21. Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasi,* (Ed.) Hasret Çomak, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2010.

SANDIKLI, Atilla, BUDAK, Türkan ve ÜNAL Bekir, "Doğu Akdeniz'de Enerji Keşifleri ve Türkiye", *Bilge Adamlar Kurulu Raporu-2013,* Rapor No: 5, BİLGESAM Yayınları, Ankara, 2013.

SARINAY, Yusuf, "Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası", *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası,* (Ed.) Yusuf Sarınay, Hamit Pehlivanlı ve Abdullah Saydam, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

SATATOV, Nadirpaşa, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu ve Kahramanı Mustafa Kemal Atatürk,* Balkan Sutudies- History & Literature-II, (Ed.) İsmail Mangaltepe, Reshat Qahili, Fatih M. Sancaktar, George Mladenovski, Mehmet Özdemir, Deniz Ekinci, Nilgün Yavuz, Mehmet A. Eroğlu, Eyüp Zengin ve Suriya Tauk, Published by Cyril and Methodius University, Skopje, 2011.

SAYDAM, Abdullah, "Kurtuluş Savaşında Trabzon'a Yönelik Ermeni-Rum Tehdidi", *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası,* (Ed.) Yusuf Sarınay, Hamit Pehlivanlı ve Abdullah Saydam, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

SAVRUN, Ergenekon, "Türkiye Yunanistan İlişkileri Kapsamında Türk Dış Politikası (1923-1938)", *Türk Dış Politikası,* (Ed.) Hasan Acar, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2020.

SAYAR, M. Hamdi ve KÜÇÜKSİPAHİOĞLU, Birsel, *Roma Tarihi,* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Kitabı, İstanbul, T.Y.

SCHMIDT, C. Brian, "Ulusal Güvenliğin Önceliği", *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar,* (Ed.) Steve Smith, Amelia Hadfield ve Tim Dunne, (Çev.) Nasuh Uslu, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi Röle Akademik Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2016.

SHAW, N. Malcolm, *Uluslararası Hukuk,* (Çev.) Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut, Demirtepe ve G. Ergin, Şimşek, TÜBA Yayını, 1. Baskı, Ankara, 2018.

SHINDLER, Colin, "İsrail: Siyonist Deneyim", *Ülkelerin Tarihleri Ulusal Kimlikler Nasıl Oluşturuldu?* (Der.) Peter Furtado, (Çev.) Şahika Tokel, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2021.

SMITH, L. Michael, *Yunanistan'ın Anadolu Hayali 1919-1922,* Tarihçi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

SELEK, Sabahattin, *Millî Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı,* Doğan Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

SELVİ, Haluk, *Sorularla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,* Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

SELVİ, Haluk, *Millî Mücadele'de İlk İşgaller İlk Direnişler*, Yeditepe Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2018.

SERDAR, Bora, *Denize Bakma Denizden Bak Kardak,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2020.

SERDAROĞLU, Rıfat, "Stratejik Gerçeklik", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

SERTER, Z. Vehbi, *Kıbrıs'ta Rum Yunan Saldırıları ve Soykırım: Göç, Acı ve Gözyaşı,* T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2008.

SOLNON, F. Jean, *Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa,* (Çev.) Ali Berktay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2020.

SONYEL, R. Salahi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Cilt: 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2003.

SONYEL, R. Salahi, *Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı (Yeni Belgelerle): 1918-1923,* C: I, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2008-I.

SONYEL, R. Salahi, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri: 1821-1923,* Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

SONYEL, R. Salahi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika,* Cilt: 1, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2014-a.

SONYEL, R. Salahi, *Gizli Belgelerle Kıbrıs Sorunu Kaygılı Yıllar (1974-1975),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014-b.

SOWERBY, Robin, *Yunan Kültür Tarihi: Homerik Çağ, Tarih, Din, Sosyal Yaşam, Spor, Edebiyat, Mitoloji, Felsefe ve Sanat,* (Çev.) Özgür Umut Hoşafçı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2012.

SOYSAL, Mümtaz, *Gündemdeki Kıbrıs* (Panel), Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu-İstanbul Barosu, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2002.

SPEECH, A. Delivered By, *Gazi Mustafa Kemal,* (Çev.) Birol Bayram, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

SOYDAN, Z. Mustafa, *KKTC'nin Türk Devletleri Teşkilatı Gözlemci Statüsü Ne Anlama Gelmektedir?* Sakarya Üniversitesi, Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını (TÜRKMER), KKTC-2022.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Hakan Güneş ve Erhan Keleşoğlu, *Uluslararası İlişkilere Giriş,* 5. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2013.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi,* Der Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2014.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası 1914-1945,* Der Yayınları, İstanbul, 2015.

STAVRIDIS, James, *Deniz Gücü. Okyanusların Tarihi ve Jeopolitik Önemi,* (Çev.) Nil Tuna ve Varol Ataman, Eplison Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1. Baskı, İstanbul, 2021.

STEVENS, Paul, "Petrol ve Kalkınma", *Ortadoğu Tarihi: Dini, Siyasi, Kültürel ve Ekonomik Perspektiften,* (Ed.) Youssef M. Choueiri, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2011.

SUR, Melda, *Uluslararası Hukukun Esasları,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 15. Baskı, İstanbul, 2021.

SÜER, Berna ve ATMACA, Ö. Ayşe, *Arap-İsrail Uyuşmazlığı,* Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, ODTÜ Yayıncılık, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., Ankara, T.Y.

ŞAHİN, Mehmet, "Akdeniz: Doğu-Batı Arasındaki Köprü ve Medeniyetler Buluşması", *Akdeniz Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak ve Burak Ş. Şeker, Cilt: 1, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2019.

ŞAHİN, İsmail ve GÜNAR, Altuğ, "Doğu Akdeniz'in Jeopolitik Önemi", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası,* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut H. Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ŞAHİN, Köksal, "Balkanlar ve Türkiye Jeopolitik ve Jeostratejik Bir Değerlendirme", *Değişen Dünyada Türk Dış Politikası,* (Ed.) Murat Ercan, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2011.

ŞİMŞEK, E. Galip, "Uluslararası Hukukta Devletin Yetkisi", *Uluslararası Hukuk,* (Ed.) Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun, Cilt: 2, Anadolu Üniversitesi Yayını, 1. Baskı, Eskişehir, 2013.

ŞİMŞİR, N. Bilal, *Rumeli'den Türk Göçleri-Belgeler (1912-1913),* Cilt: 1, Türk Tarih Yüksek Kurumu- Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

TAMÇELİK, Soyalp, *Kıbrıs'ta Güvenlik Stratejileri ve Kriz Yönetimi*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009.

TAŞAR, Nurettin, "Tarihsel Bağlamda Türk-Yunan İlişkilerinde Doğu Akdeniz Sorunu'nun Güvenlik Boyutu", *DS Journal,* Cilt: I, Sayı: 1, 2020, ss. 32-46.

TANİLLİ, Server, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası 20. Yüzyıl: Yeni Bir Dünyanın Arayışında,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

TAŞAN, Oğuzhan, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası", *Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a Akdeniz ve Sorunlar: Mare Nostrum,* (Ed.) Ulvi Keser, Gündüz Kitabevi, Ankara, 2012.

TAŞKIRAN, Cemalettin, *Oniki Ada: Hatalı Kararlar, Acı Kayıplar,* Babıali Kültür Yayıncılığı, 1. Baskı, İstanbul, 2007.

TEKİN, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş,* İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2008.

TEVFİK, İhsan, *İnsan ve Mekân Yüzüyle Mübadele 1923'ten Bugüne Zorunlu Göç,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.

TINNISWOOD, Adrian, *17. Yüzyılda Akdeniz'de Korsanlık: Denizler, Fetihler, Korsanlar, Esaret, Politika, Yayılmacılık ve Bölünme,* (Çev.) Dinç Tayanç, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2011.

TOLUNER, Sevin, *Geçmişi Anımsayıp Geleceği Yönlendirme,* Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 1. Baskı, İstanbul, 2017.

TOLUNER, Sevin, *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar),* Sevin Tosuner'in Ders Notlarından, (Der.) Ayşe Nur Tütüncü, Enver Arıkoğlu, Verda Neslihan Akün ve Elif Başkaracaoğlu, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2. Baskı, İstanbul, 2019.

TOYNBEE, J. Arnold, *Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi,* (Çev.) Kadri Mustafa Orağlı, Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2007.

TSITSELIKIS, Konstantinos, "Türk-Yunan Geriliminde Kalıcı Alanlar: Çözüm Aramak Mı Çıkmazı Büyütmek Mi?", (Çev.) Betül Bozbay, *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri 1821-2021,* (Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2022.

TUNCER, Hüner, *Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler,* Kaynak Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2010-a.

TUNCER, Hüner, *Osmanlı'nın Rumeli'yi Kaybı (1878-1914),* Kaynak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2010-b.

TUNCER, Hüner, *Kıbrıs Sarmalı: Nasıl Bir Çözüm?* Kaynak Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2012.

TUNCER, Hüner, *Türk Dış Politikası: Cumhuriyet Dönemi (1920-2002),* Cilt: 2, Kaynak Yayınları, 1. Baskı, 2017.

TURAN, Cem, *Türkiye-Yunanistan İlişkileri: 1990'lı Yıllar Dost-Hasım İki Komşu*, Literatürk Academia, Nüve Kültür Merkezi, Konya, 2021.

TURAN, Cem, *Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunları,* Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım, Çanakkale, 2022.

TURAN, İlter, "Önsöz", *Türk Dış Politikası: Son On Yıl,* (Ed.) Yelda Demirağ ve Özlen Çelebi, Palme Yayıncılık, Ankara, 2011.

TURAN, Mustafa, *Yunan Mezalimi: İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923,* Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2006.

TURAN, Orhan, *Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye,* Ötüken Neşriyat, 18. Baskı, İstanbul, 2021.

TURAN, Sibel ve KÖROĞLU, Ö. Nergiz, "Giriş", *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar,* (Ed.) Sibel Turan ve Nergiz Ö. Köroğlu, Dora Basım-Yayın Ltd. Şti., Bursa, 2015.

TÜR, Özlem ve HAN, K. Ahmet, "2000'li Yıllarda Türk Dış Politikasını Anlamak", *2000'li Yıllarda Türk Dış Politikası: Fırsatlar, Riskler ve Krizler,* (Ed.) Özden Z. Oktav ve Helin S. Ertem, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı Ankara, 2015.

TÜRKŞEN, Ali, *1963'ten Günümüze SAT Komandoları ve Anılarım,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 7. Baskı, İstanbul, 2014.

TÜTÜNCÜ, N. Ayşenur, "Uluslararası Deniz Hukuku", *Uluslararası Hukuk,* (Ed.) Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun, C: II, Anadolu Üniversitesi Yayını, 1. Baskı, Eskişehir, 2013.

TÜTÜNCÜ, N. Ayşenur, "Yunanistan İle Ege Denizi'nde Yaşanan Görüş Ayrılıklarının Yeni Uzantısı Doğu Akdeniz ve Uluslararası Hukuk", 8. Bölüm, *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemde Ege ve Doğu Akdeniz,* (Ed.) Mahmut Ak, Haluk Alkan ve Metin Ünver, İstanbul Üniversitesi Yayını, TBMM Basımevi, Ankara, 2021.

UCUZSATAR, U. Necati, *Türk İstiklal Harbi'nin Menşei ve Esasları (1919-1922),* Derin Yayınevi, İstanbul, 2007.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih: 1789-2001,* Der Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2008.

UNESCO PUBLISHING, *Dünya Mirası: Olağanüstü Yerlerin Çok Satan Rehberi,* Alfa Basım, Yayım, Dağıtım Ltd. Şti. İstanbul, 2013.

UZDİL, B. Mahmut, *Balkan Savaşı'nda Mürettep 1. Kolordu'nun Harekâtı,* (Yayına Hazırlayanlar), Ahmet Tetik ve Şeyda Büyükcan, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 2006.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi: Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri Hakkında Bir Mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar*, Cilt: 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 12. Baskı, Ankara, 2016.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi: İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar,* Cilt: 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2016.

UZUNER, M. Zuhal, "Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikasında Kıbrıs Sorunu", *2000'li Yıllarda Türk Dış Politikası Fırsatlar, Riskler ve Krizler,* (Der.) Özden Z. Oktav ve Helin S. Ertem, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2015.

UZUNER, M. Zuhal, "2000'li Yıllarda Türk-Yunan İlişkilerinde Liderlerin Rolü", *Türk-Yunan İlişkileri: 1821-2021,* Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2021.

ÜÇÜNCÜ, Uğur ve ÖKSÜZ, Hikmet, *6-7 Eylül 1955 Olayları: Yakın Dönem Türkiye Tarihinin Sis Perdesi,* Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2022

ÜLGÜL, Murat, "Güney Çin Denizi Sorunu", *Uluslararası İlişkilerde Güncel Sorunlar,* (Ed.) Mehmet Emin Erendor, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 1. Baskı, Ankara, 2018.

ÜLMAN, Haluk, *1. Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş,* İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 2002.

ÜNVER, Metin, "Ege ve Doğu Akdeniz'de Statükonun Korunması: Osmanlı Devleti, Yunanistan ve Büyük Güçler (1864-1909)", 7. Bölüm, *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemde Ege ve Doğu Akdeniz,* (Ed.) Mahmut Ak, Haluk Alkan ve Metin Ünver, İstanbul Üniversitesi Yayını, Ankara, 2021.

ÜRÜK, M. Atıf, *Kıbrıs Gerçeği Platini'den Beşparmaklara Girne'den Lefkoşa'ya Geçmişten Günümüze,* Cinius Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2021.

VALSAMIDIS, Paschalis, "Geçmişten Günümüze Yunanistan'da Mübadele Çalışmalarında Bir Değerlendirme", *Mübadele Türk-Yunan Nüfus Değişimi,* (Ed.) Fahriye Emgili, Süleyman Özmen ve Murat Kaya, Cilt: 1, Rumeli Üniversitesi Yayını, 2021.

VIOTTI, R. Paul, KAUPPI, V. Mark, *Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti,* (Çev.) Ayşe Özbay Erozan, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. 5. Baskı, Ankara, 2014.

VOLKAN, D. Vamık ve ITZKOWITZ, Nornan, *Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular,* (Çev.) Banu Büyükkal, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2002.

VOLKAN, D. Vamık, *Kıbrıs Savaş ve Uyum: Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi,* (Çev.) Berna Kılınçer, 1. Baskı, Everest Yayınları, 2008.

WACHTEL, B. Andrew, *Balkanlar Tarihi,* (Çev.) Emre Can Petek, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2022.

WENDT, Alexander, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi,* 1. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2012.

WILLIAMS, Will, *Bir Nefeste Coğrafya,* (Çev.) Cemal Can Tarımcıoğlu, Maya Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

WOLF, R. Eric, *Avrupa ve Tarihsiz Halklar,* (Çev.) Hamit Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

YALMAN, E. Ahmet, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye,* (Çev.) Birgen Keşoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2018.

YAMAK, Sanem, SÖYLEMEZ, Suat ve AYKOÇ, Emre "Başbakanlık Arşivindeki Mektup ve Telgraflarda Kıbrıs: 1950-1970", *6. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi,* 24-26 Ekim 2007, ss. 231-249, (Ed.) Ülker Vancı Osam, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 2008.

YARMAN, Tolga, *Enerji Kaynakları,* Okan Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

YARMAN, Tolga, "Bölgedeki Enerji Savaşlarına Odun Taşınırken", *Yeni Dünya Düzeninde Nasıl Bir Türkiye?,* (Ed.) Övgün, A. Ercan, Sözcü Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

YAŞİN, K. Gözde, "Doğu Akdeniz Krizi'nin Perde Arkası," *Doğu Akdeniz'de Rekabet: Savunma, Diplomasi, Enerji,* (Der.) Şenol Çarık, Halk Kitabevi, İstanbul, T.Y.

YAŞİN, K. Gözde, "Türk Dış Politikasında Doğu Akdeniz Stratejisi", *Türk Dış Politikasında Hasar Tespiti: 2019 Türk Dış Politikasının Analizi,* (Der.) Ümit Özdağ ve Yelda Ongun, Destek Yayınları, İstanbul, 2020.

YAYCI, Cihat, *Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı,* Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul, 2019-a.

YAYCI, Cihat, *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur: Doğu Akdeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü-Türkiye Jeopolitik Strateji Sayısı,* Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayınları, İstanbul, 2019-b.

YAYCI, Cihat, *Yunanistan Talepleri (Ege Sorunları) Soru ve Cevaplarla,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020-a.

YAYCI, Cihat, *Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye,* Kırmızı Kedi Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2020-b.

YAYCI, Cihat, *Soru ve Cevaplar İle Montrö Nedir, Ne Değildir?* Girdap Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

YAYCI, Cihat, *Mavi Vatan Bir Harita ve Bir Doktrin Kitabı Türkiye'nin Denizdeki Misak-ı Milli'si,* İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2022.

YAYCI, Cihat, *Hedefleri Değişmiyor, Yöntemleri Değişiyor: Uyan Türkiye,* Girdop Kitap, 12. Baskı, İstanbul, 2023.

YAYCI, Cihat ve PAKSÜT, Osman, *Soru ve Cevaplarla Gayri Askeri Statüdeki Adalar Meselesi, "Nedir Ne Değildir?",* Girdap Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

YAYCI, Cihat ve AKAN, Selen, "Orta Doğu'da Bir Güç Unsuru Olarak Su, Denizler ve Mavi Vatan", *Orta Doğu Jeopolitiği,* (Ed.) Hasret Çomak, Burak Ş. Şeker ve Mehlika Ö. Ultan, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2022.

YAZICI, Hanefi, "Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri", *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası,* (Ed.) Tayyar Arı ve Mesut H. Caşın, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

YAZICIOĞLU, Yaşar, *Her Yönüyle Lozan Antlaşması,* Kripto Basım Yayım Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara, 2018.

YENERER, Vedat, *Ege'de Yunan İşgali: Türk Ada ve Kayalıkları Nasıl Ele Geçirildi?* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

YERGİN, Daniel, *Petrol: Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü,* (Çev.) Kâmuran Tuncay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2001.

YERGİN, Daniel, *Yeni Harita: Enerji, İklim ve Uluslar Çatışması,* (Çev.) Oya Özaltın, Nora Kitap, İstanbul, 2022.

YERASİMOS, Stefanos*, Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu, İletişim Yayınları,* 8. Baskı, İstanbul, 2023.

YETİŞGİN, Mehmet, "On Dokuzuncu Asrın Son Çeyreğinde Rusların Balkan Politikası", *Türk Tarihinde Balkanlar,* (Ed.) Zeynep İskefiyeli, Bilal Çelik ve Serkan Yazıcı, Cilt: 2, Sakarya Üniversitesi, Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya, 2013.

YETKİLİ, E. Kaptan, *Kıbrıs Limanlarının Dünü, Bugünü ve Stratejik Önemi,* Comment Grafik ve Yayıncılık, 1. Baskı, Lefkoşa, 2013.

YETKİN, Sabri, *Ege'de Eşkıyalar,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.

YIANGOU, Anastasia, *II. Dünya Savaşı'nda Kıbrıs Doğu Akdeniz'de Siyaset ve Çatışma,* Khora Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.

YILDIRIM, Mustafa, *Sivil Örümceğin Ağında,* 16. Baskı, Ulus Dağı Yayınları, Ankara, 2007.

YILDIZ, Melih, "Türkiye'nin Yunanistan Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2022,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayını, Ankara, 2023.

YILDIZ, Melih, "Türkiye'nin Yunanistan Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2023,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, 1. Baskı, SETA Yayını, Ankara, 2024.

YILMAZ, Ejder, *Hukuk Sözlüğü,* Yetkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2005.

YILMAZ, A. Eren, "Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Doğrultusunda Türk Dış Politikasının Dünü ve Bugünü", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi,* Cilt: 48, 2020, ss. 27-48.

YILMAZ, Sait, *Uluslararası Güvenlik Teori, Pratik ve Gelecek,* Kaynak Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

YINGSHENG, Liu, *Tarihi Deniz İpek Yolu Denizlerden Yayılan Kültür,* (Çev.) Aziz Erkan, Canut Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

ZWEIG, Stefan, *İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar,* (Çev.) Kasım Eğit, Can Sanat Yayınları, 25. Baskı, İstanbul, 2019.

"Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Custice -1945"

https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf /, (17.05.2022).

Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Ege'deki Hakları ve İddiaları, 2. Baskı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2022.

MAKALELER

ACAR, Işılay ve YILMAZ, Mutlu, "Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Sorunsalı Üzerinden Doğalgaz Paylaşımı", *TÜCAUM 30. Yıl Coğrafya Sempozyumu,* Ankara, 3-6 Ekim 2018, ss. 597-607.

AKÇAPAR, Burak, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* Cilt: 51, Sayı: 01, 1996, ss.19-42.

AKGÜN, Sibel, "Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Aracılığı İle Siyasal Çözüm Modelleri ve Analizi", *Avrasya Sosyal Ekonomi ve Araştırmalar Dergisi (ASEAD),* Cilt: 5, Sayı: 11, 2018, ss. 89- 107.

AKGÜN, Sibel, "Uluslararası Hukukta Tanınma Kavramı Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türk Devletleri Teşkilatı İlişkisi", *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi (SAÜTAD),* Cilt: 2, Sayı: 1, 2023, ss. 48-60.

AKKUTAY, İ. Ali, "Uluslararası Hukuk Bakımından Derin Deniz Yatağında Yer Alan Kaynakların Araştırılması, Keşfi ve İşletilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD,* Bu Makale TÜBİTAK ve ULAKBİLİM Veri Tabanında İndekslenmektedir, *Ankara Barosu Dergisi,* Sayı: 2, 2016, ss. 157-193.

AKPINAR, Erdal, "Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattı ve Türkiye Jeopolitiğine Etkileri", Gazi Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi,* Cilt: 25, Sayı: 2, 2005, ss. 229-248.

ALPER, Gamze, "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölge İlanları ve Sınırlandırmaları: Türkiye'nin Güvenliği ve KKTC Üzerindeki Etkileri", *Anadolu Strateji Dergisi (ANASAM),* 2020, ss. 29-42.

ALGÜR, Betül ve ERCAN, Murat, "Deniz Hakimiyet Teorisi Kapsamında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Jeopolitiğinin Türkiye'ye Etkileri", *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 2, 2021, ss. 193-206.

APAKAN, Ertuğrul, "Ege ve Doğu Akdeniz Meselelerinin Tarihsel, Hukuki ve Siyasi Veçheleri Üzerine Tahlil ve Düşünceler", *ODTÜ Gelişme Dergisi,* Cilt: 48, Sayı: 2, 2021, ss. 155-184.

APAYDIN, D. Tekin, "Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 25, Sayı: 2, 2019, ss. 565-589.

ARIDEMİR, Hakan, "Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmaları Çerçevesinde Devletlerin Açık Denizlerdeki Hakları", *İnsan Hakları ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 2, 2018, ss. 789-804.

ARSAVA, Füsun, "AİHK'nun Konvansiyon Alanı Dışında Uygulanması Kriterleri ve Bu Çerçevede Doğan Uluslararası Sorumluluk", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 1 Sayı: 2, Ankara, 2011, ss. 1-25.

ATUN Yurdagül Atun ve ATUN, Ata, "Doğu Akdeniz'de Yeni Siyasi Dengeler", *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlim Üniversitesi,* ss. 1-12.

AVAN, A. Esengül, "Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sorunu: Türkiye'nin Politikası ve AB'nin Yaklaşımı", *Avrasya Etüdleri,* Cilt: 58, Sayı: 2, 2020, ss. 87-112.

AYKOÇ, Emre, "Keşan-Dedeağaç Görüşmeleri ve Türkiye'deki Yankıları", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 25 Özel Sayı, 2023, ss. 243-272.

AYTAÇ, Merve ve GÜRKAYNAK, Muharrem, "Akdeniz Güvenliğine Yönelik NATO ve Avrupa Birliği Girişimlerinin Karşılaştırılması", *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi (IJBEMP),* Yıl: 4, Cilt: 3, Sayı: 2, 2019, ss. 75-88.

BAYILLIOĞLU, Uğur, "Ege Karasuları Genişliği Uyuşmazlığına Bir Çözüm Önerisi: Seçici Genişletme", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı. 2, 2019, ss. 3-57.

BAYTAL, Yaşar, "1950-1960 Yılları Arasında Kıbrıs Anlaşmazlığı, Enosis Meselesi ve Türkiye", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 9, Sayı: 28, ss. 2021, 301-322.

BAYRAKTAR, Ümmü, "Annan Planı Referandumu Sürecinde Rauf Denktaş'ın Ötekileştirilmesi: Yeni Düzen Gazetesi Örneği", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,* Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi, Sayı: 42, 2016, ss. 298-321.

BELET, Nuran, "Avrupa Birliği ve Enerji Güvenliği Açısından Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı" International Conference On Eurasian Economies- 2013, Session 5D. Enerji ve Tabi Kaynaklar, ss. 999-1008, *https://www.avekon.org/papers/723.pdf/,* (05.06.2024).

BERKUT, Nabi, "Uluslararası Deniz Yatağının Hukuki Statüsü ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin Deniz Yatağında Gerçekleştirilen Faaliyetlere İlişkin Yetkisi", *Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2018, ss. 13-48.

BİLGİÇ, S. Bestami, "Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri, 1923-1938", *İpek Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi*, Cilt: 31, Sayı: 91, 2015, ss. 1-28.

BOZDAĞLIOĞLU, Yücel, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 180, Sayı: 180, 2014, ss. 9-32.

CİHANGİR, K. Çiğdem, "Yunanistan'da Monarşi Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı: 58, 2016, ss. 99-121.

ÇAKMAK, A. Gizem, "Bir Avrupa" Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri" *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 2, 2018, ss. 149-168.

ÇAKMAK, A. Gizem, "İnşacı Perspektiften Tür-Yunan İlişkilerinde İlk Yakınlaşma Süreci 1930-1955", *Tarih ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri 1821-2021,* (Ed.) Esra Özsüer, Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş., İstanbul, 2022.

ÇEBİ, S. Gizem ve KANTAR, Gökmen, "Çin'in Doğu Akdeniz'deki Artan Rolü", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (SSAD),* Cilt: 5, Sayı: 1, 2021, ss. 29-43.

ÇELİK, Hüseyin ve ÖZGÖKER, Uğur, "Johnson Mektubundan Trump Mektubuna Türkiye-ABD İlişkileri", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 1. 2020, ss. 60-81.

DAĞAŞAN, Selçuk ve KESER, Ulvi, "KKTC Su Temini Projesine Karşı Yürütülen Algı Operasyonlarının Değerlendirilmesi", *International Journal of Social Inquiry,* Cilt: 13, Sayı: 1, 2020, ss. 181-207.

DEMİR, İsmail, "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları ve İç Hukuk Üzerine Bazı Düşünceler", *Adalet Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 65, 2020, ss. 27-50.

DEMİR, Nesrin, "Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 1, Elâzığ, 2005, ss. 347-367.

DEMİRHAN, D. Hasan, "Doğu Akdeniz'in Jeoekonomik Önemi ve Türkiye", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl: 12, Sayı: 2, 2022, ss. 45-70.

DERMAN, S. Giray ve GÜLGEZEN, Gönül, "Yunanistan Batı Trakya'da Müslüman Türk Azınlığın Eğitim-Öğretim Sorunu", *Uluslararası Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi (UHEYAD),* Sayı: 14, 2017, ss. 74-96.

DİZDAROĞLU, Cihan, "Jeopolitik Güç Mücadelesi: Çin'in Doğu Akdeniz'deki Varlığı", *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 6, Sayı: 11, 2023, ss. 1-22.

DODD, Clement, "Annan Planı ve Kıbrıs Sorunu", University of London, (Çev.) Seren Su, Yeditepe Üniversitesi, Araş. Gör., Cilt: 1, Sayı: 1, 2004, ss. 109-118.

DOĞRU, Sami, "Doğu Akdeniz'de Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka Göre Bölgedeki Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Alanlarının Sınırlandırılması", TEB Dergisi, s. 119, 2015, ss. 503-554.

DOĞRU, Sami, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Doğu Akdeniz", Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz, *Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi,* 2020, ss. 248-279, *https://tasam.org/files/icerik/file/yeni-deniz-guvenligi-ekosistemi-ve-dogu-akd eniz /,* (30.03.2022).

DÖNMEZ, Suat, "Doğu Akdeniz'de Bölgesel Güvenlik Sorunu: Enerji ve İttifaklar", *Bilge Strateji,* Cilt: 13, Sayı: 24, 2022, ss. 186-208.

DUMAN, Selçuk, "Doğu Akdeniz'de Emperyal Girişimler ve Türkiye", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, XIV, Sayı: 62, 2019, ss. 213-230.

ECE, J. Nur, "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge: Sınırlandırma Anlaşmaları, Paydaşlar ve Stratejiler", *Journal of ETA Maritime Science, Jems Journal,* 5 (1), 2017, ss. 81-94.

EFEGİL, Ertan OLCAY, A. Mine, "Tarafların Kıbrıs Sorununa Yaklaşımları", Hacettepe Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,* Ankara, Sayı: 1, 2004, ss. 112-122.

EKER, Kemal ve KOZANHAN, K. Murat, "1969 Kuzey Denizi Davaları (North Sea Cases)", *MSÜ Deniz Harp Tarihi Enstitüsü,* Mavi Vatandan Açık Denizlere, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası İlişkilerde Güncel Sorunlar, 2019, ss. 6-15.

https://www.academia.edu/66169569/Kuzey_Denizi_Davalar/, (30.03.2022).

ERDEM, Nilüfer, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri", *Chapter 1, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* İstanbul, ss. 31-62.

https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/66B67A532DD14/, (29.10.2022).

EROĞLU, Hamza, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt: XVIII, Sayı: 54, 2002, ss. 735-793.

ERTUĞRUL, E. Ümmühan, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları", *Gazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXI, Sayı: 1, 2017, ss. 41-81.

ERTÜRK, Muzaffer, "Doğu Akdeniz'de Türk-Yunan Enerji Uyuşmazlığı", *Journal of Current Researches on Social Sciences (Jocress),* Cilt: 7, Sayı: 2, 2017, ss. 15-26.

GÖZLER, Kemal, "Bireysel Başvuru ve Kıbrıs Sorunu", *İnsan Hakları Yıllığı,* Cilt: 15, 1993, ss. 165-174.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, "Deniz Hukuku Rejimi Üzerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin İç Hukuk Uygulamaları ve Çıktıları", *Bilge Strateji, Cited By: 2,* Cilt: 11, Sayı: 20, 2019, ss. 1-30.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete "2012'den Günümüze Doğu Akdeniz'de Bazı Askeri ve Diplomatik Faaliyetler", Research Gate, Sociel Sciences University of Ankara, 2019, s. 1. *https://www.researchgate.net/publication/332550366_2012'den_Gunumuze_Dogu_Akdeniz'de_Bazi_Askeri_ve_Diplomatik_Faaliyetler/*, (28.05.2024).

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, "Hidrokarbon Faaliyetlerinin Uluslararası Hukuktaki Yeri ve Güney Kıbrıs", *Turkish Studies-Social Sciences,* Akdeniz Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2020, ss. 2939-2956.

GÖNENÇGİL, Barbaros, "Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde Deniz Yetki Alanı Tartışmalarının Coğrafi Perspektifte Değerlendirilmesi", *I. Bölüm, /Chapter1, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,* İstanbul, 2021, ss. 12-30. *https://cdn.istanbul.edu.tr/file/jta6clj8t5/69653091472c45cbb6d3/,* (E.T. 30.03.2022).

GÜLGEZEN, Gönül, "Avrupa Sosyal Fonu'nun Türk Hukuku Çerçevesindeki Gelişimi ve Sosyo Ekonomik Yapıya Etkisi", *Journal of Justice,* Cilt: 3, Sayı: 2, 2019, ss. 79-115.

GÜLGEZEN, Gönül, "İnsani Müdahale ve Kosova Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 2. Isparta, 2020-a, ss. 139-170.

GÜLGEZEN, Gönül, "Batı Trakya Türkleri'nin Dini Özerkliği ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar", *Journal of Justice,* 2020-b, ss. 165-201. *http://journalofjustice.org/main/the-religious-autonomy-of-the-west-thrace-turks-and-the-problems-encountered-in-practice/.*

GÜLGEZEN, Gönül ve HÜSEYİNOĞLU, Ali, "Türk-Yunan İlişkileri Bağlamında Gayrı Askeri Statüdeki Doğu Ege Adalarının Silahlandırılması ve Güncel Meseleler", *Anadolu Balkan Araştırmaları Dergisi (ABAD),* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, 2024, ss. 159-185.

GÜNER, Zekai, "Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İskân Politikası", 2015, ss. 1453-1466.

*https://www.google.com/search?rlz=1C5CHFA_enTR923TR923&q=t%C3%BCrkiye+yunanistan+n%C3%BCfus+m%C3%BC*l, (27.10.2022).

GÜNEŞ, Alper, "Deniz-Enerji Güvenliği İlişkisi Bağlamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Enerji Politikalarının Analizi", Çankırı Karatekin Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 1, 2022, ss. 363-391.

GÜNGÖRMEZ, Oğuz, "5 Soru: Akdeniz'de Navtex Gerginliği", *https://www.setav.org/5-soru/5-soru-dogu-akdenizde-navtex-gerginligi/,* (18.08.2024).

GÜRSES, Emin, "ABD Dış Politikasında Realizm ve İdealizm", Sakarya Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü, Sakarya, T.Y.

HAKALMAZ, Turaç, "Türk-Yunan İlişkileri Bağlamında F-16 D Uçağının Ege Denizi'nde Düşürülme Meselesi", Bilkent Üniversitesi, *https://repository.bilkent.edu.tr/items/9e86a6ab- /,* (08.09.2024).

HAVA, T. Hüseyin, "Doğu Akdeniz'deki Doğal Gaz Rezervlerinin Ekonomik ve Güvenlik Boyutuyla Türkiye Açısından Değerlendirmesi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* Cilt: 16, Sayı: 35, 2020, ss. 675-706.

HÜSEYİNOĞLU, Ali, "Çift Dillilik ve Azınlık Eğitimi Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Balkan Araştırmaları Enstitüsü,* Trakya Üniversitesi, Edirne, 2013, ss. 199-230.

İNANÇ, Hüsamettin ve YAZICI, Betül, "Uluslararası Hukuk Açısından Korfu Boğazı ve Sonuçları", *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi*, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat, Kırgızistan, Sayı: 70, 2018, ss. 148-165. *http://www.akademikbakis.org,* (10.05.2022).

KAPAN, Kaan, "Coğrafyanın Üstünlüğü ve Jeopolitik Önem, Perspektiften Doğu Akdeniz ve Adalar (Ege) Denizi, *2. Bölüm/Chapter 2, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,* İstanbul, 2021, ss. 32-54.

https://cdn.istanbul.edu.tr/file/jta6clj8t5/336659c/, (30.03.2022).

KARAPINAR, Nuray, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar", *Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Deniz ve Çevre Araştırmaları Dairesi, Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni,* 20, 2015, ss. 13-21.

KARLUK, Rıdvan "Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu", *Antalya AKEV Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler,* ss. 509-520.

https://www.avekon.org/papers/1828.pdf, (27.02.2023).

KASIM, Kamer, "Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu", *Akademik Bakış,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2007, ss. 57-72.

KAVAZ, İsmail, "Enerji Kaynakları Transfer Rotaları Bağlamında Doğu Akdeniz", *Anadolu Strateji Dergisi (ANASAM),* Yıl: 2020, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 1-13. *https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1221873,* (30 Ekim 2023).

KAYA, A. Hüseyin "Doğu Akdeniz Denkleminde Küresel Bir Güç: Çin Halk Cumhuriyeti, Stratejik Ortak, *https://stratejikortak.com/2021/12/dogu-akdeniz-denkleminde-kuresel-bir-guc-cin-halk-cumhuriyeti.html/,* (04.10.2023).

KAYIRAN, Mehmet ve METİNTAŞ, Y. Mustafa, "Türk-Yunan İlişkileri (1878-1952)", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 3, 2018, ss. 33-73.

KESER, Ulvi, "Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adadaki Askeri Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askeri Gücü", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 3, 2006-a, ss. 114-147.

KESER, Ulvi, "2004 Referandum Döneminde Kıbrıs ve Yaşanan Gelişmeler", *ÇITAV,* V, 13, 2006-b, ss. 173-188.

KESER, Ulvi, "Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel'i ve Kızılay", Atılım Üniversitesi ve İşletme Fakültesi, Kıbrıs Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Müdürü *(AKAUM), ÇITAD,* XII, 24, 2012, ss. 255-304.

KESKİN, Funda, "1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden Doğan Sorunların Çözülmesinde Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* Cilt: 53, Sayı: 1, 1998, ss. 185-205.

KİŞİ, Erden, "21. Yüzyılın Başında AB, ABD ve Türkiye İlişkilerinin Temel Açmazı: Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Asobid),* Sayı: 12, 2022, ss. 1-26.

KIRALP, Şevki, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Etnik Uyuşmazlık ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası: Anayasa Krizi, Şiddet ve Uluslararası Siyaset (1960-1963)", *Cumhuriyet Tarihi Araştırma Dergisi,* Yıl: 19, Sayı: 37, 2022, ss. 631-665.

KIVRAK, Salih, "Akdeniz Kalkanı Harekâtı Pakistan'ın Katılımıyla Uluslararası Boyut Kazandı", Defence Türk, (24 Nisan 2020), *https://www.defenceturk.net/akdeniz-kalkani-harekati-pakistanin-katilimiyla-uluslararasi-boyut-kazandi/,* (03.06.2024).

KÖKYAY, Ferhat, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Akdeniz Enerji Politikası," *Liberal Düşünce Dergisi,* Cilt: 26, Sayı: 101, 2021, ss. 143-168.

MADEN, E. Tuğba, "Havzalararası su Transferinde Büyük Adım: KKTC İçme Suyu Temin Projesi, *Ortadoğu Analiz,* Cilt: 5, Sayı: 50, 2013, ss. 102-111.

MERAY, L. Seha, "Açık Denizlerin Serbestliği Prensibinin Gelişmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 2, 1955, ss. 76-100.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-f/, (03.04.2022).

NİSAN, Fatma Nisan ve ŞEKER, N. Tülay, "Demokrasiyi Sekteye Uğratan Darbe Haberlerinin Çerçevelenmesi: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Örneği", *TRT Akademi,* Cilt: 02, Sayı: 03, *Olağanüstü Dönemlerde Yayıncılık,* 2017, ss. 68-96.

OKUR, A. Derya, "Uluslararası Hukukta Devletlerin Açık Denizde Bulunan Gemilere Müdahale Yetkisi", *Uluslararası Deniz Hukuku'nda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu,* (Ed.) Ersan Başar, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2011, ss. 143-165.

ÖNAL, Tekin, "İşgalden İhtilale Millî Mücadele Hareketinin Diplomatik Boyutu", İstanbul Üniversitesi, *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology,* 20, Millî Mücadele Özel Sayısı, 2019, ss. 89-125.

ÖZEKİN, K. Muhammed, "Doğu Akdeniz'de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye, *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* Cilt: 16, Sayı: 33, 2020, ss. 1-51.

ÖZEL, Mesut, "Deniz Güvenliği: Kavramsal Gelişimi, Ulusal ve Uluslararası Uygulama ve Strateji Belgelerine Yansımasına Yönelik Bir Analiz", *Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz,* TASAM, 2020, ss. 94-125, *https://tasam.org/Files/Icerik/File/yeni-deniz-guvenligi-e.pdf,* (11.05.2022).

ÖZEL, Mesut, "Doğu Akdeniz'de Çin Varlığı: Kuşak yol Girişimiyle Bölgesel Enerji ve Egemenlik Sorunlarının Etkileşimi", Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) Yayını, ss. 91-111, *https://tasam.org/Files/Icerik/File/Atlantikten_hint_ /,* (04.10.2023).

ÖZGEN, Cenk, "Türkiye'nin Karadeniz'de Deniz ve Enerji Güvenliğine Yönelik Faaliyetleri" Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi", Cilt: 15, Sayı: 2, 2017, ss. 49-84.

ÖZGÖKER, Uğur ve ÇELİK, Hüseyin, "Kıbrıs'ta Enerji Politikaları ve İngiltere İlgisi", İstanbul Arel Üniversitesi İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ss. 1- 14.

https://www.academia.edu/34239849/KIBRISTA /, (27.10.2023).

ÖZGÖKER, Uğur MERT, Erdoğan, "Türk Dış Politikasındaki Başlıca Sorunlara Bir Çözüm Yolu Olarak Avrasyacılık", *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 12, 2021, ss. 1-14.

ÖZTOPAL, K. Mustafa ve YİĞİTTEPE, Levent, "Türkiye'nin Enerji Güvenliği Bağlamında Doğu Akdeniz'de Enerji Rekabeti", *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi Özel Sayısı,* 2020, ss. 259-272.

ÖZTÜRK, Cemal, "Açık Denizlerde Düzen ve Güvenlik", Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, *Akademik İzdüşüm Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2016, ss. 112-132.

SAĞSEN, İlhan ve BERKUL, Ali, "Uluslararası Deniz Hukuku Konferansları Çerçevesinde Türkiye'nin Hukuki Görüşleri: Doğu Akdeniz Örneği", *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (KAÜİİBFD),* Cilt: 12, Sayı: 24, 2021, ss. 1138-1164.

SANCAK, Kadir, "Deniz Hukukuna İlişkin Temel Egemenlik Alanları Bağlamında Arktik'teki İhtilaflı Alanlar ve Hukuki Durum", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi,* Sayı: 23, 2019, ss. 17-34. *https://www.researchgate.net/publication/331790651,* (03.04.2022).

SARAÇYAKUPOĞLU, Gökey ve ÖZGÖKTAŞ, Ali, "Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında "Takımada" Kavramı ve Bir "Takımada Devleti" *Olarak Endonezya, TBB Dergisi,* Sayı: 158, ss. 457-492. *http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2022-158-2032,* (10.05. 2022).

SAVRUN, Ergenekon ve TINAL, Melih, "Soğuk Savaş Döneminde İngiltere ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1955-1964)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Cilt: XVII, Sayı: 34, 2017, ss. 349-371.

STERGIOU, Andreas, "Between Conflict and Survival: The New Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean, FEB 15, 2024, s. 1. *https://www.e-ir.info/2024/02/15/between-conflict-and-survival-the-new-energy-geopolitics-of-the-e /,* (23.05.2024).

SZÓKE, Diana, "Geopolitics, Gas and Grand Ambitions: The Outlook for Petroleum Production in the East Mediterranean", EURO Mesco Series, *IEMED/European Institute of the Mediterranean,* 2016, ss. 1-32.

TAŞAR, Nurettin, "Tarihsel Bağlamda Türk-Yunan İlişkilerinde Doğu Akdeniz Sorunu'nun Güvenlik Boyutu", *DS Journal,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2020, ss. 32-46.

TAMÇELİK, Soyalp, "Kıbrıs'ta Askersizleştirme Faaliyetleri ve Bununla İlgili Olarak Saldırmazlık Doktrininin Esasları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 17, 2011, ss. 348-377.

TEPEALTI, Fahrettin, "Kıta Sahanlığı: Teori ve Uygulama Boyutu Altında Bir Değerlendirme", Sayı: 45, 2022, ss. 174-196.

TOPSOY, Fevzi, "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında "Hakkaniyet İlkesi" ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü, *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 13, Özel Sayı: 2013, ss.191-203.

TULÇA, S. Enis, "Başlangıcından 1999'a Türkiye İle Yunanistan Arasında Ege Denizi Anlaşmazlıklarının Siyasi Sürecine Kısa Bir Bakış", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 143-144, ss. 9-27,

TUĞRUL, Beril, "Doğu Akdeniz'in Enerji Politik Açıdan Önemi", Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), *https://tasam.org/trTR/Icerik/51269/dogu_akdenizin /*, (28.09.2024), ss. 15-23.

TÜTÜNCÜ, N. Ayşe, "Yunanistan ile Ege Denizi'nde Yaşanan Görüş Ayrılıklarının Yeni Uzantısı Doğu Akdeniz ve Uluslararası Hukuk", *8. Bölüm/Chapter 8, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü,* İstanbul, 2021, ss. 264-321/ *https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/8C649BC477614/,* (03.04.2022).

UZUN, Hakan, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 2, 2004, ss. 35-50.

VATANSEVER, Müge, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 12, Özel Sayı, 2000, ss. 1487-1530.

YAZICI, Murat ve ATLI, B. Nihal, "Uluslararası Deniz Hukuku ve Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde; Doğu Akdeniz", *Yazıcı Dergisi,* Yıl: 4, Sayı: 7, 2017, ss. 7-26. *www.yazıcihukukburosu.com,* (03.04.2022).

YILDIZ, M. Abdullah, "Türkiye'nin Doğu Akdeniz'i Güvenlikleştirmesi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 1, 2016, ss. 1-25.

YILDIZ, Melih, "Türkiye'nin Yunanistan Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı-2022,* (Ed.) Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, SETA Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2023.

YILMAZ, A. Baha, "Soğuk Savaş Sonrası Yeni Güvenlik Algıları Çerçevesinde Zorlayıcı Diplomasi: S-300 Füzeleri Krizi", *İstanbul Üniversitesi,* Cilt: 6, Sayı: 1, 2018, ss. 1-32.

YILMAZ, A. Eren, "Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Doğrultusunda Türk Dış Politikasının Dünü ve Bugünü", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi,* Cilt: 48, 2020, ss. 27-48.

YÜKSEL, Cüneyt BARAN, Deniz, "Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi", İstanbul Üniversitesi Yayınevi, Public and Private International Law Bulletion, Cilt: 40, Sayı: 1, 2020, ss. 519-556.

DERGİLER

ACER, Yücel ve OKUMUŞ, Deniz, "Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Yeni Girişimleri ve Muhtemel Sonuçları", *SETA Analiz,* Sayı: 381, Aralık, 2022, ss. 1-17.

AKAD, M. Tanju, "İtalyanlar Anadolu'da: Roma İmparatorluğu'na Karşı Bizans", *Atlas Tarih Dergisi,* Sayı: 09, İstanbul, 2011, ss. 1-160.

Ankara Batı Trakyalılar Derneği ve Batı Trakya'nın Sesi Dergisi Araştırma Kurulu, "Batı Trakya Tarihinin Nirengi Noktaları", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 6, İstanbul, 1988, ss. 1-48.

ENGİN, Vahdettin, "Kıbrıs Nasıl İngiliz İdaresine Girdi?", *Popüler Tarih Dergisi,* Sayı: 47, İstanbul, 2004, ss. 1-106.

SALIK, Nuri, "Suriye'de Hafız Esad Rejiminin Ortaya Çıkışı Üzerine Bir Değerlendirme", *Ortadoğu Analiz Dergisi,* Orsam Yayınları, Cilt: 7, Sayı: 66, 205, ss. 1-95.

SÖNMEZ, Göktuğ, "Lübnan'ın Kırılgan Dinamikleri, Beyrut Patlaması ve Sonrası", *Diplomatik Gözlem Dergisi,* Sayı: 104, Ankara, 2020, ss. 1-72.

ŞAHİN, İsmail, "Türkiye-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kıta Sahanlığı Anlaşması", *Adalet Dergisi*, Sayı: 65, 2020, ss. 51-70.

IŞINGÖR, Ali, "Tüm Bilinmeyen Sırları ile 8000 Bin Yıllık Kıbrıs Tarihi", *Focus Popüler Bilim ve Kültür Dergisi,* Sayı: 2004/7-112414, İstanbul, 2004, ss. 1-98.

KAYMAKÇI, Mustafa, "Ege Denizi'nde Türk-Yunan İlişkileri", *Diplomatik Gözlem Dergisi,* Sayı: 104, Ankara, 2020, ss. 1-72.

KİHTİR, Tuğrul, "Anadolu'da İlk Moğol İstilası: Alaeddin Keykubat Zehirlenince Selçuklu Çöktü, *Atlas Tarih Dergisi,* Sayı: 18, İstanbul, 2013, ss. 1-160.

ÖRSES, Tunca, "Kıbrıs'ta İlk Kurşunu Sat Komandoları Attı", *NTV Tarih Dergisi,* Sayı: 19, İstanbul, Ağustos 2010, ss. 1-98.

ŞAHİN, Haşim, "Sultan Alp Arslan: Oğuz'un Yüreği Kınık'ın Bileği," *Aktüel Tarih Dergisi,* Sayı: 3, İstanbul, 2022, ss. 1-162.

TARİH AN, "İşgalci Yunan'a Karşı Türk Askeri Savunmada", *Atlas Tarih Dergisi,* Sayı: 01, İstanbul, 2010, ss. 1-162.

TAYFUR, Kemal, "Lozan Türkiye'nin Miladı," *Atlas Tarih Dergisi,* Sayı: 202, İstanbul, 2010, ss. 1-130.

TATLISULUOĞLU, Alpaslan, "Enerji Bağımlılığı ve Çevreye Zarar Vermeden Bu Bağımlılığı Azaltabilmek İçin Bir Yol Haritası", Mavi Vatan, Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Enstitüsü*, Mavi Vatan'dan Açık Denizlere Dergisi,* Sayı: 7, İstanbul, 2021, ss. 1-140.

TUĞCU, Adil, "Büyük Denizci Talihsiz Kâşif Macellan-2 Portekiz Efsaneyi Yeniyor", *Deniz Mecmuası,* Sayı: 16, İstanbul, 2019, ss. 113-118.

YAŞİN, K. Gözde, "Doğu Akdeniz Gerilimine Çözüm Arayışı", *Diplomatik Gözlem Dergisi,* Sayı: 103, Ağustos 2020, ss. 1-72.

YAŞİN, K. Gözde, "Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki Adımları", *Diplomatik Gözlem Dergisi,* Sayı: 104, Eylül 2020, ss. 1-72.

YILDIZ, Saadettin, "Gıda "Kök"ten Gelir: Kıbrıs Türk Şiiri; Namık Kemal'den Arif Nihat Asya'ya Kıbrıs'tan Yolu Geçen Şairler", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Kıbrıs Türk Edebiyatı Özel Sayısı*, Sayı: 558, İstanbul, 2020, ss. 1-95.

"İzmir'in İşgaline İstanbul Çığlığı", *NTV Tarih Dergisi,* Sayı: 40, 2012, İstanbul, ss. 1-106.

GAZETELER

AYDINLIK*,* "Doğu Akdeniz'de İntikam Tatbikatı: Sondaj İçin Silahlı Hazırlık", *https://www.aydinlik.com.tr/haber/dogu-akdenizde-intikam-tatbikati-sondaj-icin-silahli-hazirlik-263373/,* (12.07.2024).

AYDINLIK*,* "Bartholomeos, Yine Başrolde! Atina'da Gökçeada ve Bozcaada'yı İlhak Konferansı", *https://www.aydinlik.com.tr/haber/bartholomeos-yine-basrolde-atinada-gokceada-ve-bozcaadayi-ilhak-konferansi-yunanistanda-yapilan-gokceada-ve-bozcaadayi-ilhak-konferansi-490695/,* (02.10.2024).

CUMHURİYET, "Türkiye-Yunanistan Arasındaki En Uzun Süreli Gerginliğin Yaşandığı 2020'de Neler Oldu?",

https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-yunanistan-arasindaki-en-uzun-sureli-gerginligin-yasandigi-2020de-neler-o/, (06.07. 2024).

DÜNYA, Dünya, "Putin: Türkiye'de Doğal Gaz Merkezi Kurulması Gündemimizde", *https://www.dunya.com/gundem/putin-turkiyede-dogal-gaz-merkezi-kurulmasi-gundemimizde /,* (09.10.2024).

HÜRRİYET, "Bizans İmparatorluğu (Doğu Roma) Tarihi- Bizans Devleti Kuruluşu, Kurucusu, Hükümdarları, Sınırları ve Yıkılışı Hakkında Özet Bilgi, *https://www.hurriyet.com.tr/egitim/bizans-imparatorlugu-dogu-roma-tarihi-bizans-devleti-kurulusu-kurucusu-hukumdarlari-sinirlari-ve-yikilisi-* (01.08.2022).

HÜRRİYET, "Kıbrıs Barış Harekatının 50. Yıl Dönümü: Cumhurbaşkanı Erdoğan KKTC'de! 50 Gemiyle Geçit Töreni, Türk Yıldızları, Akıncı Tiha", *https://www.hurriyet.com.tr/gundem/live-kibris-baris-harekatinin-50-yildonumu-erdogan-kktcye-gidiyor-50-gemiyle-gecit-toreni-turk-yildizlari- /,* (28.07.2024).

HÜRRİYET, Yunus Paksoy, "Pentagon Cevaplayamadı: Güney Kıbrıs ABD Üssü Mü?",*https://www.hurriyet.com.tr/dunya/pentagon-cevaplayamadi-guney-kibris-abd-ussu-mu-42530959/,* (18.09.2024).

HÜRRİYET, Selçuk Böke, "Ege'deki Krizde Ankara'dan Atina'ya Tarihi İzin", (26.07.2024), *https://www.hurriyet.com.tr/gundem/egedeki-krizde-ankaradan-atinaya-tarihi-izin-42494857/,* (31.07.2024).

HÜRRİYET "Yardım Yağıyor", *https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yardim-yagiyor-39096785/,* (06.08.2024).

HÜRRİYET, "Son Dakika, Lübnan Medyasında Çarpıcı Analiz! İsrail-ABD Projesi: Ortadoğu Haritasını Yeniden Çizmeye Hazırlanıyor", *https://www.hurriyet.com.tr/dunya/live-son-dakika-abdli-yetkililer-israil-irandaki-hedeflerini-belirledi-dunyadan-israile-tepki- /,* (12.10.2024).

KARAR, "Kıbrıs Barış Harekatı'nın 50. Yıl Dönümü: 50 Gemi İle Geçit Töreni Düzenlendi", *https://www.karar.com/guncel-haberler/kibris-baris-harekatinin-50-yildonumu/*, (28.07.2024).

MİLLİYET, Nazif C. Şen ve Vural Bozok, "Türk Teknesine Yunan Saldırısı: Öldürmek İçin Yaptılar, Batmamızı Beklediler", *https://www.milliyet.com.tr/gundem/yunan-sahil-guvenlik-botu-turk-teknesine-carpti-oldurmek-icin-yaptilar-batmamizi- /,* (31.07.2024).

SABAH, "Doğu Akdeniz Projesinde Dikkat Çeken Açıklama: Türkiye İle Anlaşma Yapmalıyız",*https://www.sabah.com.tr/dunya/dogu-akdeniz-projesinde-dikkat-ceken-aciklama-turkiye-ile-anlasma/,* (30.10.2023).

STAR, Ahmet Akın, "Yunanistan'da Türkiye Vurgusu: 2024 Yılı Çok Önemli", *https://www.star.com.tr/dunya/yunanistanda-turkiye-vurgusu-2024-yili-cok-onemli-haber-1839498/*, (27.07.2024).

STAR, "Kahire'den Atılan Kritik İmza",

https://www.starkibris.net/index.asp?haberID=336052/, (01.06.2024).

SON SÖZ, "Ukrayna Barış Konferansı'nda Ekümenik Skandalı", *https://sonsoz.net/ukrayna-baris-konferansinda-ekumenik-skandali/,* (30.08.2024).

SÖZCÜ, "Yunan Basını: Güney Kıbrıs Rum Kesimi, NATO'ya Katılmayı Planlıyor", *https://www.sozcu.com.tr/yunan-basini-guney-kibris-rum-kesimi-nato-ya-katilmayi-planliyor-p107586/,* (28.11.2024).

TAKVİM, "Başkan Erdoğan ve Miçotakis 'ten Ortak Açıklamalar! 'Aramızda Çözemeyeceğimiz Sorun Yok Mesajı" Yunan'a Hamas ve Kariye Ayarı", https://www.takvim.com.tr/guncel/2024/05/13/baskan-erdogan-ve-micotakisten-ortak-aciklamalar-aramizda-cozemeyecegiz-sorun-yok-mesaji-yunana-hamas-ve-kariye-ayari/, (25.08.2024).

YENİ ŞAFAK, "Kimin Gazını Kime Satıyorsun?", *https://www.yenisafak.com/ekonomi/kimin-gazini-kime-satiyorsun-/* (31.05.2024).

YENİ ŞAFAK, Talha Menteş, "Haritayı Çizen İşgali İtiraf Etti: Sevilla Haritası Böyle Doğdu", *https://www.yenisafak.com/gundem/haritayi-cizen-isgali-itiraf-etti-sevilla-haritasi-boyle-dogdu-3568390/* (29.05.2024).

YENİ ŞAFAK, Hacı M Boyraz, "2023'ten 2024'e Doğu Akdeniz *Denklemi", https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/2023ten-2024e-dogu-akdeniz-denklemi-4593881/, Yeni Şafak,* (24.07.2024).

MAHKEME KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Loizidou-Türkiye Davası, 18. 12. 1996, E. (40/1993/435/514). K. 1, Strazburg, Carl Heymans Verlag KG'den (Lügsemburg Strasse, 449 D-50939 Köln), s. 3. Not: *"Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 1996."* Bu gayrıresmi özetin çevirisi: *"Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı"* tarafından yapılmıştır.

https://www.google.com/search?q=loizidou+t%c3%bcrkiye+davas%c4%b1&rlz=1v5macd_entr1049tr1049&ei=y4vzoerpovvxc8p4lqisa4&oq=loizidou+davas%c4%b1&gs_lcp=cgxnd3.

RAPORLAR

AVRUPA RAPORU, "Türkiye'nin Yunanistan: Denizlerde Gerilim Siyasetinden Diyaloğa" *International Grisis Group*, (İngilizce aslının tercümesi), 31 Mayıs, 2021.

LAKES, Gary, "Lübnan: Bir hidrokarbon Sektörü Oluşturmaya Yönelik Çabalar", *Kıbrıs Açık Denizdeki Hidrokarbonlar: Bölgesel Siyaset ve Servet Dağılımı*, (Ed.) Hubert Fausmann, Ayla Gürel, Gregory M. Reichberg, PPC Raporu, Friedrich Ebert Stiftung Vakfı ve PRIO Cyprus Centre Ortak Yayını,1/2012.

LİNDSAY, K. James, "Belirsizlik Döneminde Kıbrıs Sorunu: Bağlantı Kültürü Oluşturmak*", Peace Research Institute, Oslo (PRIO),* Norway, Cyprus Centre, Rapor 5/2019.

ÖZTÜRK, Fatih, "Doğu Akdeniz Kıyıdaş Ülkelerin Güvenlik Politikaları: İsrail", *Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (Dipam)*, Rapor, Sayı: 6, Ocak 2021.

RAPOR, "Bölgenin Ekonomi Politiği ve Enerji Jeopolitiği", Doğu Akdeniz'den Basra'ya Krizler ve Düzen, (Hazırlayanlar) Yılmaz Çolak, Mehmet Şahin, Buğra Sarı ve Murat Tınas, III. Uluslararası Güvenlik Sempozyumu Raporu, Polis Akademisi Yayınları, 2019.

RAPOR, *Akdeniz'de Devlet ve Düzen,* Polis Akademisi Yayınları, (Hazırlayanlar) Mehmet Şahin, Orhan Çifçi, Kübra B. Biçen Gören, Emre Öztürk, Fatih Tuna ve Birce Beşgül, Ankara, 2020.

SD RAPOR, *Doğu Akdeniz'de Yüksek Gerilim: Siyasi, Askeri ve Ekonomik Açıdan Yapılması Gerekenler*, Ankara, 2019.

TEZLER

AYKOÇ, Emre, "Loizidou Davasının Türk Dış Politikası'na Etkisi", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2003.

BEHÇET, Muhammed, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri Çerçevesinde Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne, 2021.

DERİN, Murat, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Türk Sivil Toplum Kuruluşları ve Faaliyetleri (1923-2020)", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne, 2023.

GÜLGEZEN, Gönül, "Batı Trakya'da İnsan ve Azınlık Hakları İhlallerinin Ulusal ve Uluslararası Boyutu", Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2018.

GÜNSEL, S. İrfan, "Doğu Akdeniz Uluslararası Sularının Hukuki Durumu ve Kıyı Devletlerinin Doktrin ve Politikaları", Yakın Doğu Üniversitesi, Kamu Hukuku/Deniz Hukuku, Basılmamış Doktora Tezi, Lefkoşa, 2011.

GÖKALP, İbrahim, "Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

ILIADIS, Christos, "The Turkish-Muslim Minority of Greece: 'Confidential' Discourses, Reciprocity and Minority Subjectivity During The Emergence of The Policies of Discrimination (1945-1966)", A Thesis Submitted for The Degree of Doctor of Philosophy, Department of Goverment, University of Essex, 2011.

KAYA, Şenay, "Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Deniz Hukuku) Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

KAYA, S. İslam, "Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Konumu", Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kırıkkale, 2014.

KÜÇÜKKURAY, Serkan, "Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı ve Türkiye", Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2019.

MURAT, Ali, *Mavi Vatan Bağlamında Türkiye'nin Deniz Jeopolitiği,* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2022.

NIARCHOS, Georgios, "Between Ethnicity, Religion and Politics Foreign Policy and The Treatment of Minorities in Greece and Turkey, 1923-1974", Thesis Submitted in Fulfillment of The Requirements for The Degree of Doctor in Philosophy, The European Institute London School of Economics and Political Science, 2005.

ÖZBEK, Dolunay, "Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004.

EKTRONİK KAYNAKLAR

ABAY, G. Emre, "Türkiye'de Kurulacak Doğalgaz Merkezi Rusya İçin Stratejik Önem Taşıyor", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-de-kurulacak-dogal-gaz-merkezi-rusya-icin-stratejik-onem/,* (10.10.2024).

ACER, Yücel, "EastMed Projesinde Dönüm Noktasına Mı Geliniyor?", *SETA Perspektif,* Sayı: 326,

https://www.setav.org/assets/uploads/2022/02/P3 /, (08.06.2024).

ACER, Yücel, "2022'de Türk-Yunan Sorunlarına Dair Gerilimler ve 2023 Projeksiyonu", *Kriter-Dış Politika, https://kriterdergi.com/dis-politika/2022de-turk-yunan-sorunlarina-dair-gerilimler-ve-2023-projeksiyonu/,* (14.07.2024).

ACER, Yücel, "Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki Yaklaşımları ve 2024 Öngörüleri", *Kriter, https://kriterdergi.com/dosya-2024-ongoruleri/turkiyenin-ege-ve-dogu-akdenizdeki-yaklasimlari-ve-2024-ongoruleri/,* (27.07.2024).

AKAL, Değer, TURAN, Teoman ve AKGÜNGÖR, İlker, "Annan Planı Kabul Edilmedi, Rumlar Yek Başlarına AB'de", Vatan *https://www.gazetevatan.com/gundem/annan-plani-kabul-edilmedi-rumlar-tek-baslarina-abde/,* (06.04.2023).

AKPINAR, Köksal, "EastMed Projesi Çöktü: Alternatifler Neler? *TRT Haber, https://www.trthaber.com/haber/dunya/eastmed-projesi-coktu-alternatifler-neler-650450.html,* (12.11.2023).

AKSÜNGER, Selman, "İsrail'in Gazze'de Binlerce Sivili Öldürdüğü Saldırılar Savaş Suçları Kapsamında Ele Alınıyor", Dünya, İsrail-Filistin Çatışması, *Anadolu Ajansı,https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-in-gazze-de-binlerce-sivili-oldurdugu-saldirilar-savas-suclari-kapsaminda-ele-aliniyor/,* (25.10.2023).

ALEMDAR, Ahmet, "MEDUSA-2020 Tatbikatı Fransa ve BAE'nin Katılımıyla Başladı", *Defence Türk, https://www.defenceturk.net/medusa-2020-tatbikati-fransa-ve-baenin-katilimiyla-basladi/,* (08.07.2024).

ALTUĞ, Bayram, "Crans Montana'da Masayı Deviren Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesiminin Cenevre'deki Tutumu Merak Ediliyor', *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/crans-montanada-masayi-deviren-yunanistan-ve-kibris-rum-kesiminin-cenevredeki-tutumu-merak-ediliyor/,* (05.06. 2024).

AP, Word News, "Vyprus Could Become a Member of NATO When Conditions Permit, the Countrie's President Says", *https://apnews.com/article/cyprus-nato-president-military-bases-us-45a0311616736a329fad5/,* (28.11.2024).

ARSLAN, İ. Muhammet, "52 Yıldır Çözülemeyen Düğüm: Kıbrıs Meselesi", Anadolu Ajansı, *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-cozulemeyen-dugum-kibris-meselesi/2014857,* (08.05.2023).

ARSLAN, İ. Muhammet, KKTC'den ABD'nin GKRY'ne Yönelik Silah Ambargosunu Kaldırma Kararına Tepki", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktcden-abdnin-gkryye-yonelik-silah-ambargosunu-kaldirma-kararina-tepki/,* (14.09.2024).

ASLAN, Murat, "Üç Soruda Hamas'ın 7 Ekim Saldırıları", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/3-soruda-hamasin-7-ekim-saldirilari/3010445/,* (24.07.2024).

ASLAN, Cemal, "Yunanistan'ın Türk Korkusuyla Girişti̇ği İtalya ve Mısır Andlaşmalarındaki Hüsranı", Kıbrıs Türk, https://www.kibristurk.com/yunanin-turk-korkusuyla-giristigi-italya-ve-misir-anlasmalarindaki/, (11.09.2024).

ATUN, Ata, "Kumsal Katliamı Nasıl Oldu?" *Kıbrıs Türk Kültür Derneği, https://www.kibristkd.org.tr/pg_913_kumsal-k/,* (16.07.2023).

AVİM, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Savunma Maksadını Aşan Silahlanma Faaliyetleri", *Avrasya İncelemeler Merkezi, https://avim.org.tr/tr/Yorum/GUNEY-KIBRIS-RUM/,* (14.09.2024).

AY, Zafer, "Gambot Diplomasisi", *South Security School, https://www.gencdiplomatlar.com/masalar/gambot-diplomasisi-gunboat-diplomacy.html,* (01.06.2024).

AYDIN, Mustafa, "İşbirliğinden Ortaklığa NATO'nun Akdeniz Diyaloğu ve İstanbul Zirvesi", MA, *https://www.mustafaaydin.gen.tr/c/2139/isbirliginden-ortakliga-natonun-akdeniz-diyalogu-ve-istanbul-zirvesi/,* (24.11.2024).

AYKIRI HABER, "Türkiye'den Ege'de Navtex İlanı", *https://www.aykiri.com.tr/turkiye-den-ege-de-navtex-ilani/,* (20.08.2024).

BALCI, İ. Sevinç, "İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki Konumu: GKRY ile İlişkiler", *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM), https://www.ankasam.org/ingilterenin-dogu-akdenizdeki /*, (28.11.2023).

BAŞEREN, H. Sertaç, "Mısır-Yunanistan Anlaşması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Uygulamaları", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/misir-yunanistan-anlasmasi-ve-turkiye-nin-dogu-akdeniz-deki-uygulamalari/1953584/* (06.12.2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "BM Kıbrıs'ta Görüşmeler İçin Ortak Zemin Bulunamadığını Açıkladı", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-* (30.05.2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Cenevre'de Başarısızlık, Kıbrıs Görüşmelerinin Geleceğini Nasıl Etkiler?", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-/ ,* (08.05.2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Doğu Akdeniz'de Önemli Aktörler Kim? Hangi Stratejileri İzliyorlar, *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya/*, (06.11. 2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Doğu Akdeniz-Türkiye-Fransa Gerilimine İlişkin NATO Raporu Hassas Olduğu İçin Kamuoyu ile Paylaşılmayacak", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54204657/* (13.11.2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Enerji Devleri Total ve ENI: Kıbrıs Açıklarında Önemli Miktarda Gaz Bulduk", *https://www.bbc.com/turkce/articles/c1vgwqvzzz3o/,* (14.07.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Erdoğan ve Miçotakis'in İmzaladığı Atina Bildirgesi Türkiye-Yunanistan İlişkileri İçin Ne Kadar Önemli?", *https://www.bbc.com/turkce/articles/c72re2wmz0wo/,* (24.08.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Kıbrıs Cumhuriyeti NATO'ya Üye Olabilir Mi?, *https://www.bbc.com/turkce/articles/c154j0k043xo/,* (28.11.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Libya İle İmzalanan Güvenlik ve İş Birliği Andlaşması TBMM'de", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50799633/* (01.07.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Sevilla Haritası Nedir? Yunanistan'ın Tezini Dayandırdığı, ABD'nin Hukuki Önemi Yok Dediği Harita", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760,* (18.05.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "İsrail'in Gazze'ye Kara Saldırısı Amaçlarına Ulaşabilir Mi?", *https://www.bbc.com/turkce/articles/cnd8gdjnw22o,* (18.10.2023).

BBC NEWS TÜRKÇE, "İsrail-Lübnan Sınırında Karşılıklı Saldırılar: Netanyahu Ne Gerekiyorsa Yapmaya Hazırız Dedi", *https://www.bbc.com/turkce/articles/cy5ylre4qlyo/,* (25.09.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "Doğu Akdeniz: Türkiye ve Yunanistan'ın Pozisyonları Ne? Sıcak Çatışma Riski Var Mı?", *https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-/,* (01.10.2024).

BBC NEWS TÜRKÇE, "S-400: Türkiye'nin Rusya'dan Satın Aldığı Füze Savunma Sistemi Neden Krize Yol Açtı?", *https://www.bbc.com/turkce/articles/c70z4yyv5xko/,* (02.10.2024).

BERBERAKİS, Stelyo, "Türkiye-Yunanistan Arasındaki En Uzun Süreli Gerginliğin Yaşandığı 2020'de Neler oldu?", *BBC News Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55465415/* (01.07.2024).

BERBERAKİS, Stelyo, "Türkiye-Yunanistan Arasında Deprem Diplomasisi Tekrarlanacak Mı? *BBC News Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54768581/,* (06.08.2024).

BERBERAKİS, Stelyo, "Yunan Adaları Niçin Silahlandırıldı? Ege'de Aidiyeti Belli Olmayan Adalar Var Mı?", *Euro News, https://tr.euronews.com/2020/09/03/ege-anlasmazliklar-yunan-adalar-nicin-silahlandirildi-gri-alanda-kalan-adalar-var-mi/,* (18.08.2024).

BEYOĞLU, Süleyman, "Günümüzde Pontus Faaliyetleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, https://turan.org/gunumuzde-pontus/*, (02.09.2024).

BİANET, "Yunanistan, Kıbrıs'ta Artık Garantöre Gerek Yok", *https://bianet.org/print/haber/yunanistan-kibris-ta-artik/,* (05.06.2024).

BİLGİPEDİA, "Menteşe Beyliği", *https://www.bilgipedia.com.tr/mentese-beyligi/* (05.08.2022).

BİRGÜN, "Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün Süresi Uzatıldı: Türkiye'den Tepki Geldi",*https://www.birgun.net/haber/kibris-taki-bm-baris-gucunun-gorev-suresi-uzatildi-turkiye-den-tepki-geldi-374972,* (10.05.2023).

BOSTANCI, M. Mahmut, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın Faaliyetleri", *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM), https://www.ankasam.org/dogu-akdenizde-yunanistanin/*, (06.12. 2023).

BOZKURT, Eren, "BTC'den Bu Yana Akan Petrol 4 Milyar Varili Aştı", Anadolu Ajansı,*https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/btcden-2006dan-bu-yana-akan-petrol-4-milyar-varili-asti/2784754/,* (03.06.2024).

BUGÜN KIBRIS, "Türk ve Yunan Savaş Gemileri Kıbrıs'a Döşenen Kablo Nedeniyle Karşı Karşıya", *https://bugunkibris.com/2024/07/04/turk-ve-yunan-savas-gemileri-kibrisa-dosenen-kablo-nedeniyle-karsi-karsiya/,* (28.07.2024).

BULUT, Seher, "Kesintiye Uğrayan EastMed Projesi ve İsrail Gazına İlişkin Rota Tartışmaları", *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM),* s. 42-43, *https://orsam.org.tr/tr/kesintiye-ugrayan-eastmed-projesi-ve-israil-gazina-iliskin-rota-tartismalari/,* (30.10.2023).

BLOOMBERG, "Doğu Akdeniz'deki Doğalgaz Gerginliği AP'de Tartışıldı", *https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1663375-dogu-akdenizdeki-dogalgaz-gerginligi-apde-tartisildi/*, (03.06.2024).

BOZKURT, Nebi, "Tarihi İpek Yolu", "Ana Güzergâhı Çin'in Orta Asya ve İran Üzerinden Mezopotamya'ya, Oradan da Akdeniz Kıyısındaki Antakya ve Sur limanlarına Bağlayan Karayoludur." *İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/ipek-yolu/,* (11.10.2024).

CANLI, Enes, "Türkiye'nin Desteği 2020 Yılında Libya'nın Kaderini Değiştirdi", *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-destegi-2020-yilinda-libyanin-kaderini-degistirdi/2093486/*(01.07.2024).

CAŞIN, H. Mesut, "Doğu Akdeniz'de AB ve NATO'nun Arabuluculuğu Çözüme Giden Yolu Açabilir Mi?" *Anadolu Ajansı,* Analiz, *https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-ab-ve-natonun-arabuluculugu-cozume-giden-yolu-acabilir-mi/1998350,* (15.11.2023).

CAŞIN, H. Mesut, "Macron 'un Akdeniz'de Fransız Hikayesi Yazma Hevesi Boşa Çıkacak", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/macron-un-akdeniz-de-fransiz-hik%C3%A2yesi-yazma-hevesi-bosa- /* (08.07.2024).

CHP, "Yankı Bağcıoğlu, ABD ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Arasında İmzalanan Yeni Askeri İş birliği Andlaşmasını Değerlendirdi", *https://chp.org.tr/haberler/yanki-bagcioglu-abd-ile-guney-kibris-rum-yonetimi-arasinda-mzalanan-yeni-askeri-sbirligi-anlasmasini /,* (17.09.2024).

CNN TÜRK, "Kıbrıs Barış Harekatı'nın 50. Yıl Dönümü! Tarihi Törende Dakika Dakika Yaşananlar", *https://www.cnnturk.com/turkiye/live-son-dakika-cumhurbaskani-erdogan /,* (24.07.2024).

CİNGÖZ, İsmail, "Tarih Süzgecinde Kıbrıs Sorunu ve Münhasır Alan Tartışmaları", *South Security School*, Çağ Üniversitesi, *https://www.gencdiplomatlar.com/misafir-yazarlar/tarih-suzgecinde-kibris-sorunu-ve-munhasir-alan-tartismalari-ismail-cingoz.html,* (06.04.2023).

CONGAR, Kerem, "Fransa Türkiye İle Askeri Gerginlik Sonrası NATO Tatbikatına Katılmama Kararı Aldı", Euro News, *https://tr.euronews.com/2020/07/01/fransa-turkiye-ile-askeri-gerginlik-sonras-nato-tatbikat-na-kat-lmama-karar-aldı/,* (08.07.2024).

CYPRUS DİALOUGE FORUM, "Siyaset Rehberi: Müzakere Süreci & Temel Belgeler", *https://libguides.cydialogue.org/siyasetrehberi/,* (29.04.2023).

ÇELEBİ, Bahadır, "Dünya Gündemi: Hizbullah-İsrail Savaşı Büyüyor", *Daktilo 1984,* https://daktilo1984.com/bultenler/dunya-gundemi /, (25.09.2024).

ÇELİK, Arda, "Güney Kıbrıs'tan 6 Adet Taarruz Helikopteri Tedariki", *Savunma Sanayi ST, https://www.savunmasanayist.com/guney-kibristan-6-adet-taarruz-helikopteri-tedariki/*, (14.09.2024).

ÇELİKKOL, Oğuz, "Ege Denizi'mde Hava Sorunları", *Global Political Trends Center,* İstanbul Kültür Üniversitesi, *https://www.iku.edu.tr/gpot/opinion-oguz-celikkol-ege-denizinde-hava-sorunlari/,* (20.08.2024).

ÇİFTÇİOĞLU, Rahme, "Kıbrıs Müzakereleri 2014'te Hidrokarbon Yataklarına Takıldı", Kıbrıs Postası, *https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n151460-kibris- /,* (03.06.2024).

ÇOĞAL, Nejat, "Doğu Akdeniz'de Yeni Denge Arayışları ve Kıbrıs", Türk Ocağı-Türk Yurdu, *https://www.turkocaklari.org.tr/nejat-cogal/dogu-akdenizde-yeni-denge-arayislari-ve-kibris/400/* (27.05.2024).

DEFENSE HERE, "ABD ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Arasında Savunma İş Birliği Yol Haritası Andlaşması İmzalandı", *https://www.defensehere.com/tr/abd-ile-guney-kibris-rum-yonetimi-arasinda-savunma-isbirligi-yol-haritasi-anlasmasi-imzalandi/,* (17.09.2024).

DEFENSE, Treaties and Other International Acts Series, 02-1205, *https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/04/02-1205-Cyprus-Defense-TIMS-44877.pdf/,* (28.11.2024).

DELGEN, Suad, "Söylem ve Gerçeklik Arasında Türkiye-İsrail İlişkileri", (The Cradle-Çeviri YDH), Hürseda Haber, *https://hurseda.net/roportaj-gorus/263181-soylem-ve-gerceklik-arasinda-turkiye-israil- /,*(15.11.2024).

DEMİRCİ, Zuhal, "10 Soruda Türkiye Neden S-400 Alıyor", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/10-soruda-turkiye-neden-s-400-aliyor/1412408/,* (18.08.2024).

DEMİRCİ, Zuhal ve VARAN, Gökhan, "Dünyayı Etkisi Altına Alan Covid-19'a Rağmen Türk Dış Politikası 2020'de de Hız Kesmedi", *Anadolu Ajansı*, *https://www.aa.com.tr/tr/politika/dunyayi-etkisi-altina-alan-kovid-19a-ragmen-turk-dis-politikasi-2020de-de- /*, (06.07.2024).

DENİZCİLİK DERGİSİ, "Mavi Vatan Tatbikatının Kodları", *https://www.denizcilikdergisi.com/deniz-kuvvetleri-haberleri/mavi-vatan-tatbikatinin-kodlari/,* (12.06.2024).

DENİZ KARTALI, "Akdeniz Kalkanı Harekâtı Hız Kesmiyor", Deniz Kartalı, *https://denizkartali.com/13542/,* (03.06.2024).

DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (DSİ), "Cumhurbaşkanı Erdoğan Anavatan'ın Suyunu, KKTC'nin Bereketli Topraklarıyla Buluşturacak Sulama İletim Tüneli'nin Açılışını Yaptı," *https://www.dsi.gov.tr/Haber/Detay/2244/,* (01.06.2024).

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, "12 Eylül 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan'ın Gerginliği Arttırıcı Eylemleri", (Güncel Versiyon), *https://www.disisleri.gov.tr› html› denizcilik/,* (18.08.2024).

DOĞRU, İslam, "ABD İsrail'e Destek Amacıyla Uçak Gemi Filosunu Doğu Akdeniz'e Gönderiyor", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-israile-destek-amaciyla-ucak-gemi-filosunu-dogu-akdenize-/,* (06.12.2023).

DURUL, Tevfik "Yunanistan 8 FETÖ Üyesi Askeri Başka Ülkelere Kaçırdı," *Anadolu, Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/yunanistan-8-feto-uyesi-askeri-baska-ulkelere-kacirdi/,* (06.06.2024).

DURUL, Tevfik, "5 Soruda Doğu Akdeniz'de Neler Oluyor?", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/5-soruda-dogu-akdenizde-neler/,* (19.11.2023).

EL-AZİZ, "Türkiye Akdeniz'de Navtex Yayınladı: Batı Meydan Okuma Dedi", *https://el-aziz.com/haber/20619023/turkiye-akdenizde-navtex-yayinladi-bati-meydan-okuma-dedi#/,* (31.07.2024).

E-SAVUNMA, "Fransa NATO'nun Akdeniz'deki Deniz Gardiyanı Operasyonundan Çekildi",*https://www.csavunma.com/fransa-natonun-akdenizdeki-deniz-gardiyani-operasyonundan-cekildi /,* (08.07.2024).

ERDEM, K. Ali, "Türkiye Libya'da Savaş'ın Gidişatını Nasıl Değiştirdi? Uzmanlar O Kritik Hamleleri Anlattı", *Independent Türkçe, https://www.indyturk.com/node/193131/haber/,* (02.07.2024).

ERDEMİR, Emre, "Avrupa Birliği'nin enerji Güvenliğinde Doğu Akdeniz: Hidrokarbon Kaynaklarının Kıbrıs Sorununun Çözümüne Etkisi", s. 39, *https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2/*, (27.05.2024).

ERDEMİR, Ömerhan, "Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EastMed) ve Türkiye'nin Durumu", *Mavi Vatan, https://mavivatan.net/dogu-akdeniz-gaz-forumu-ve-turkiyenin-durumu/,* (08.06.2024).

ERGÜVEN, Ceyhun, "ABD Silah Ambargosunu Kaldırdı", *Ajans Bizim, https://ajansbizim.com.tr/abd-silah-ambargosunu-kaldirdi/,* (11.05.2023).

EROĞLU, Veysel, "Projeler: Asrın Projesi KKTC Su Temini Projesi", Prof. Dr. Veysel Eroğlu, *https://www.veyseleroglu.com.tr/projeler/kktc- /,* (31.06.2024).

EURO NEWS, "ABD Yunanistan'ın Büyük Umut Bağladığı EastMed Projesine Destek Vermeyeceğini Bildirdi", *https://tr.euronews.com/2022/01/10/abd-yunanistan-n-buyuk-umut-baglad-g-eastmed-projesine- /,* (09.06.2024).

EURO NEWS, "Kıbrıs Açıklarında 8 Ülkenin Düzenlediği Askeri Tatbikat Türkiye'ye Mesaj Mı?", (3 Kasım 2021), *https://tr.euronews.com/2021/11/03/k-br-s-ac-klar-nda-8-ulkenin-duzenledigi-askeri-tatbikat-turkiye /,* (12.07.2024).

EURO NEWS, "Yunanistan, Fransa ile Savunma Andlaşması'nı Onayladı, Türkiye Tepki Gösterdi", *https://tr.euronews.com/2021/10/08/yunanistan-fransa-ile-savunma-anlasmas-n-onaylad-turkiye-tepki-gosterdi/,* (20.08.2024).

EURO NEWS, "ABD 2023 Mali Yılı İçin Kıbrıs Rum Yönetimi'ne Uygulanan Silah Ambargosunu Kaldırdı", *https://tr.euronews.com/2022/09/17/abd-2023-mali-yili-icin-kibris-rum-yonetimine-uygulanan-silah-ambargosunu /,* (14.09.2024).

EURO NEWS, "Göçmen Teknesini Takip Eden Yunan Sahil Güvenliği Türk Karasularını İhlal Etti", *https://tr.euronews.com/my-europe/2024/09/25/gocmen-teknesini-takip-eden-yunan-sahil-guvenligi-turk-karasularini-ihlal-etti/,* (26.09.2024).

EURO NEWS, "Esad'ın Düşüşü Suriye'deki 50 Yıllık Hanedan Yönetiminin Sonunu Getirdi",*https://tr.euronews.com/2024/12/08/esadin-dususu-suriyedeki-50-yillik-hanedan-yonetiminin-sonunu /,* (10.12.2024).

FİKİR TURU, "İsrail-Filistin Çatışmasının Tarihçesi", *https://fikirturu.com/jeo-strateji/filistin-israil- /,* (18.10.2023).

FİRİK, K. Mehmet, "KKTC'den BM Güvenlik Konseyi'nin Barış Gücü Kararı'na Tepki", *Anadolu Ajansı,*). *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktcden-bm-guvenlik-konseyinin-baris-gucu-kararina-tepki/2801811,* (10.05.2023).

FİRİK, K. Mehmet, "Kıbrıs'ta Rum Yönetiminin Kuracağı Üsse, ABD Helikopterlerinin Konuşlandırılacağı İddia Edildi", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kibrista-rum-yonetiminin-kuracagi-usse-abd-helikopterlerinin-konuslandirilacagi-iddia /,* (18.09.2024).

GENÇ, Durmuş, "Mavi Vatan'daki Dev Tatbikat Göz Kamaştırdı," *Anadolu Ajansı,* (7 Mart 2019), *https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mavi- /,* (18.08.2024).

GÜNAL, Zerrin, "Karasioğulları: XIII. Yüzyılın Sonu ile XIV. Yüzyılın İlk Yarısında Kuzeybatı Anadolu'da Hüküm Süren Bir Türk Beyliği" *https://islamansiklopedisi.org.tr/karesiogullari*, (18.05.2022).

GÜNEY, A. Nurşin, "Doğu Akdeniz'de Ne Oluyor? Navtex Savaşlarının Gölgesinde Batının Doğu Akdeniz Stratejisizliği, ss. 32-35, *https://kriterdergi.com/file/307/navtex-savaslarinin-golgesinde-batinin-dogu-akdeniz-stratejisizligi/,* (19.11.2023).

GÜRDENİZ, Cem, "Türkiye'yi Ege ve Akdeniz'den Dışlayan Sevilla Haritası Nasıl Doğdu", *Veryansın TV, https://www.veryansintv.com/yazar/cem-gurdeniz/kose-yazisi/turkiyeyi-ege-ve-akdenizden-dislayan-seville- /,* (12.11.2023).

GÜRDENİZ, Cem, "7 Ekim 2023 Sonrası Doğu Akdeniz Jeopolitiğinin Yeni Dinamikleri", (Deniz Bülteni,*https://www.denizbulten.com/7-ekim-2023-sonrasi-dogu-akdeniz-jeopolitiginin-yeni-dinamikleri /,* (10.10.2024).

GÖĞÜŞ, Hasan, "Ege'de Yunanistan ile Hava Sahası Sorunları: Havada Tehlikeli Angajmanlar", *Ankara Politikalar Merkezi, https://apm.org.tr/2021/03/12/egede-yunanistan-ile-hava-sahasi-sorunlari-havada-tehlikeli-angajmanlar/,* (20.08.2024).

GÖĞÜŞ, Hasan, "Miçotakis 'in En zor Ziyareti", *Yetkin Report, https://yetkinreport.com/2024/05/14/micotakisin-en-zor-ziyareti/,* (28.07.2024).

GÖKSEDEF, Ece, "Türkiye Katar'ın Kıbrıs Açıklarında Doğalgaz Aramasına Nasıl Bakıyor?", *BBC News Türkçe*, *https://www.bbc.com/turkce/ ,* (11.06.2024).

GÖKSEDEF, Ece, "Syriza'nın Yeni Dış Politikası", *Aljazeera Türk, https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ i/,* (14.08.2024).

HABER 7, "KKTC'nin Egemenlik Alanına Müdahale: Pile Rumlaştırılmaya Çalışılıyor",*https://www.haber7.com/dunya/haber/3347232-kktcnin-egemenlik-alinan-mudahale-pile-rumlastirilmaya-calisiliyor/,* (24.07.2024).

HABER 7, "Üç Günde İkinci İhlal: Yunan Botu Türk Kıyılarına Çıktı", *https://www.haber7.com/dunya/haber/3462933-uc-gunde-ikinci-ihlal-yunan-botu-turk-kiyilarina-cikti/,* (26.09.2024).

HABERLER, "EastMed Projesi Nedir? ABD EastMed Projesi'nden Neden Çekildi? EastMed Nedir", *https://www.haberler.com/haberler/eastmed-projesi-nedir-abd-eastmed-projesinden-14681079-haberi/* (30.10.2023).

HABER GLOBAL, "KKTC'den Pile-Yiğitler Yolu Açıklaması: Çalışmalar Devam Ediyor, Proje En Kısa Sürede Tamamlanacak", *https://haberglobal.com.tr/gundem/kktcden-pile-yigitler-yolu-aciklamasi-calismalar-devam-ediyor-proje-en-kisa-surede/,* (24.07.2024).

HABER GLOBAL, "Türkiye ve Yunanistan Arasında 'Atina Bildirgesi' Yayınlandı: İşte Anlaşılan Hususlar",*https://haberglobal.com.tr/dunya/turkiye-ve-yunanistan-arasinda-atina-bildirgesi-yayimlandi-iste /*, (27.07.2024).

HABER TÜRK, "Radar Kilidi Atmak Nedir? Radar Kilidi Nedir ve Ne Demek?", *https://www.haberturk.com/radar-kilidi-atmak-nedir-radar-kilidi-nedir-ve-ne-demek-3515667/,* (15.08.2024).

HABER TÜRK, "Yunan Basını: Güney Kıbrıs NATO'ya Katılmak Adına Ciddi Hamleler Yapabilir", *https://www.haberturk.com/guney-kibris-nato-ya-katilmayi-planliyor-3741169/,* (28.11.2024).

HALKIN SESİ, "Miçotakis 20 Temmuz Kınana Etkinliklerine Gelecek", *https://tr.search.yahoo.com/search?fr=mcafee&type=E210TR1274G0&p=20+temmuz+kktc+kutlamalar+50.+y%C4%B1l/,* (28.07.2024).

IŞIK, E. Yusuf, "ABD ve GKRY Arasında Savunma Andlaşması", *Defence Türk, https://www.defenceturk.net/abd-ve-gkry- /,* (17.09.2024).

IŞIKSAL, Hüseyin, "Stratejik Vizyon Eksikliğinin Son Örneği: Miçotakis 'in Güney Kıbrıs Ziyareti", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/stratejik-vizyon/,* (28.07.2024).

IŞIKSAL, Hüseyin, "Rum Kesimi'ne Koşulsuz Destek AB'nin Geleceğini Tehdit Ediyor", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rum-kesimine-kosulsuz-destek-ab-nin-gelecegini-tehdit /,* (24.05.2024).

INDEPENDENT TÜRKÇE, "Yunan Botu Datça Kıyısına Gelerek Türkiye Karasularını İhlal Etti, Bottan İnen Maskeli Bir Kişi Karaya Çıktı", *https://www.indyturk.com/node/745676/haber/yunan /,* (26.09.2024).

İLKHA, Record 83,000 Ships Navigate Turkish Straits in 2023, Minister Reports; *https://ilkha.com/english/latest/record-83000-ships-navigate-turkish-straits-in-2023-minister-reports-406961* (28.11.2024).

İGAM, ABD'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne Yönelik Silah Ambargosunu Kaldırma Kararının Uzatılması", *İstihbarat ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, https://igam.org.tr/abdnin-guney-kibris-rum-yonetimine-yonelik-silah-ambargosunu-kaldirma-kararinin- /,* (14.09.2024).

İNAT, Kemal, "Cenevre'nin Ardından Kıbrıs Meselesinde Yeni Dönem Başladı", *SETAhttps://www.setav.org/cenevrenin-ardindan-kibris-meselesinde-yeni-donem-basladi/,* (08.05.2023).

İNAT, Kemal, "Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak", Analiz, *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/fransa-nin-dogu-akdeniz-politikasini-anlamak/1944261,* (15.10.2023).

İSMAİL, Sabahattin, "KKTC'nin Tanınmasını Engellemeyi Amaçlayan Gereksiz Bir Sürece Daha Girildi", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, https://www.21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/kktc-ni-n- /,* (24.11.2024).

KABAKÇI, Fuat ve MORROW, Sibel, "Erdoğan-Putin Görüşmesi Sonrası Türkiye'nin Doğalgaz Merkezi Olma Sürecinde Sona Yaklaşıldı, *Anadolu Ajansı,https://www.aa.com.tr/tr/gundem/erdogan-putin-gorusmesi-sonrasi-turkiyenin-dogal-gaz-merkezi-olma-/,* (10.10.2024).

KARAGÖL, T. Erdal, "Doğu Akdeniz'deki Enerji Kavgası ve Türkiye," *https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/dogu-akdeniz-deki-enerji-kavgasi-ve-turkiye/1081025/,* (03.06.2024).

KEKİLLİ, Emrah, "Libya'ya Neden Asker Gönderiliyor?", *Kriter, https://kriterdergi.com/dosya-turkiyenin-libya-hamlesi/libyaya-neden-asker-gonderiliyor/* (01.07.2024).

KIBRIS MANŞET, "Kıbrıs Sorunu 2018'de Yine Çözümsüz Kaldı", *https://www.kibrismanset.com/kibris-sorunu-2018de-yine /,* (07.05.2023).

KIBRIS POSTASI, "Güney Kıbrıs-ABD İttifakının Yeni Belgesi: İkili Savunma İş Birliğine Dayalı Yol Haritası", *https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n533675-guney-kibrisabd-ittifakinin-/,* (18.09.2024).

KIBRIS POSTASI, "2024 Rum Milli Muhafız Ordusu'nun Silahlanma Programlarını Tamamlama Yılı", *https://www.kibrispostasi.com/c58-GUNEY_KIBRIS/n500444-2024-rum-mill-muhafiz-ordusunun-silahlanma-programlarini-tamamlama-yili/,* (14.09.2024).

KIVRAK, Salih, "Akdeniz Kalkanı Harekâtı Pakistan'ın Katılımıyla Uluslararası Boyut Kazandı", Defence Turk.net, *https://www.defenceturk.net/akdeniz-kalkani-harekati-pakistanin-katilimiyla-uluslararasiil*, (03.06.2024).

KKTC Cumhurbaşkanlığı, "Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ABD New Jersey Eyaleti Ulusal Muhafızları Arasında Devlet Ortaklığı Programı İmzalanmasını Değerlendirdi", *https://kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatar-guney-kibris-rum-yonetimi-ile-abd-new-10874/,* (14.09.2024).

KKTC Dışişleri Bakanlığı, "Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu: Kıbrıs Rum Tarafının, Ada ve Bölgedeki Gerilimi Artıran Silahlanma Faaliyetlerini Karşılıksız Bırakmayacağımızı İfade Etmek İsterim", *https://mfa.gov.ct.tr/tr/disisleri-bakani-tahsin-ertugruloglu-kibris-rum-tarafinin-ada-ve-bolgedeki-gerilimi-artiran-silahlanma /,* (14.09.2024).

KKTC Enformasyon Dairesi, "Coğrafi Bilgiler", *https://pio.mfa.gov.ct.tr/cografi-bilgiler/* (27.01.2023).

KOCA, Büşranur, "Türkiye, Libya ile Yaptığı Deniz Yetki Andlaşmasıyla Bölgede Güçlü Duruş Sergiliyor", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-libya-ile-yaptigi-deniz-yetki-anlasmasiyla-bolgede-guclu-durus-sergiliyor/,* (12.06.2024).

KOLUKISA, Hasan, "Yunanistan'ın Oruç Reis İçin Yayınlanan Navteks'e Tepkisine Türk Dışişlerinden Yanıt", *Defence Türk, https://www.defenceturk.net/yunanistanin-oruc-reis-icin-yayinlanan-navtexe-tepkisine-turk-disislerinden-yanit/* (08.06.2024).

KUTLUK, A. Deniz, "Emekli Tümamiral Kutluk: Türkiye Kuzey Kıbrıs'ta Daimî Deniz ve Hava Üsleri Kurmalıdır," *Sputnik Türkiye,* https://*sputniknews.com.tr/20221005/emekli-tumamiral-kutluk-turkiye-kuzey-kibrista-daimi-hava-ve-deniz-usleri-kurmalidir-/,* (10.05.2023).

KKTC CUMHURBAŞKANLIĞI, "Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, KKTC'nin Türk Devletler Teşkilatı'na Gözlemci Üye Olarak Kabul Edilmesini Değerlendirdi", *https://kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatar-kktcnin-turk-devletleri-teskilatina-gozlemci-uye-olarak-10392/,* (24.11.2024).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık Avrupa Birliği Koordinasyon Merkezi, "KKTC-AB İlişkileri". *http://abkm.gov.ct.tr/tr-tr/Kktc-AB-%C4%B0li%C5%9/,* (22.03.2023).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "Biyografi- Cumhurbaşkanı Ersin Tatar", *https://www.kktcb.org/tr/cumhurbaskani/biyografi,* (08.05.2023).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın 20 Temmuz 2021 BRTK Konuşması", *https://www.kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatarin-20/,* (09.05.2023).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, *https://mfa.gov.ct.tr/tr/rum-tarafinin-dogu-akdeniz /,* (13.12.2023).

KÜÇÜK, Ayşe, "1997 S-300 Füzeleri Krizi", *Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri,* tübitak/sobag 1001 projesi/proje no: 112k172, *https://tdpkrizleri.org/index.php/1997-s-300- /,* (19.03.2023).

MAKARİOS, Speech Delivered By Makarios Before The Un Security Council On 19 July 1974, *https://mfa.gov.ct.tr/speech-delivered-by-makarios/* (16.07.2023).

MANŞET TÜRKİYE, "Kuzey Kıbrıs'tan BM Barış Gücü'ne Rest: Ya Bizi Tanı Ya Çekil Git", *https://www.mansetturkiye.com/kuzey-kibris-tan-bm-baris-gucu-ne-rest-ya-bizi-tani-ya-cekil-git/78689/,* (10.05.2023).

MANŞET 61, "Bu Ayin Sadece Bir Ayin Değildir!", *https://www.manset61.com/bolgesel/bu-ayin-sadece-bir-ayin /,* (03.09.2024).

MAVİ VATAN, "Mavi Vatan Kavramı ve Önemi", *https://mavivatan.net/mavi-vatan-kavrami-ve-onemi/* (30.05.2024).

MEDYASCOPE, "Güney Kıbrıs Yeni Cumhurbaşkanı, Eski Dışişleri Bakanı Hristodulidis Oldu", (*https://medyascope.tv/2023/02/13/guney-kibrisin-yeni-cumhurbaskani-eski-disisleri-bakani-hristodoulides-oldu/,* (10.05.2023).

MEDYASCOPE, "Ekümenik Tartışması: Fener Rum Patriği Bartholomeos' un İmzası Bildiriden Çıkartıldı", *https://medyascope.tv/2024/06/26/ekumenik-tartismasi-fener-rum-patrigi-bartholomeosun-imzasi-bildiriden /,* (30.08.1924).

MEHMET, Ayhan, *"Yunanistan'ın Mültecileri Geri İtme Uygulamasının Organize Bir Devlet Politikasıdır,"* Anadolu Ajansı, *https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistanin-multecileri-geri-itme-uygulamalari-organize-bir-devlet-politikasidir/,* (26.11.2024).

MENGÜ, Ergun, "Türk-Yunan Dostluğunun Yarını", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, https://21yyte.org/tr/merkezler/turk-yunan-di/,* (30.08.2024).

MERÇİL, Erdoğan, (Müellif), "Anadolu Beylikleri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C. 3, İstanbul, 1991 *https://islamansiklopedisi.org.tr/anadolu-beylikleri#1-tarih* (01.08.2022).

MERSİN TİCARET ODASI, "21-28 Temmuz Haftalık Denizcilik Haberleri", (29 Temmuz 2023), *https://mdto.org.tr/21-28-temmuz-2020/,* (06.07.2024).

MUĞLA HABER, "Türkiye'nin Ev Sahipliğindeki 'Doğu Akdeniz 2023 Davet Tatbikatı' Başladı", *https://www.muglahaber.com.tr/gundem-2/turkiyenin-ev-sahipligindeki-dogu-akdeniz-2023-davet-tatbikati /,* (25.07.2024).

NEVŞEHİR HABER, "İsrail'in Mavi Marmara Saldırısı: Olayların Perde Arkası", *https://www.gulsehir.com /,* (05.06.2024).

NTV, "Denizkurdu-2019 Tatbikatı Başladı",

https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/denizkurdu-2019- /, (18.08.2024).

NTV, "Kıbrıs Sorunu İçin Üçlü Görüşme", *https://www.ntv.com.tr/dunya/kktc-cumhurbaskani-tatar-guterres-ve-anastasiadis-ile-gorustu,gtf4m6v7ougandd1qpg6g,* (09.05.2023).

NTV, "Sümela Manastırı'nda Ayin Ertelendi",

https://www.ntv.com.tr/turkiye/sumela-manastirinda,/, (31.08.2024).

NTV, "İsrail-Filistin Sorunu Nasıl Başladı? İsrail-Filistin Savaşı'nda Son Durum", *https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/israil-filistin-sorunu-nasil-basladi-israil-filistin-savasinda-son-durum /,* (18.10.2023).

NTV, "İsrail'in Lübnan'a Saldırıları Sürüyor: Hizbullah Komutanı Kubeysi Beyrut'ta Öldürüldü", *https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/israilin-lubnana-saldirilari-suruyor-hizbullah-komutani,/,* (25.09.2024).

ODA TV, "ABD'ye Türk Donanması'ndan Jet Yanıt", *https://www.odatv.com/guncel/abdye-turk-donanmasindan-jet-yanit-kktc-ile-ortak-tatbikat-yapilacak-120006095/,* (25.07.2024).

ODA TV, "Aydınlık Peşini Bırakmıyor: 'Ekümenik' Tartışması", *https://www.odatv.com/guncel/aydinlik-pesini-birakmiyor-ekumenik-tartismasi-120059819/,* (31.08.2024).

ÖĞÜTÇÜ, Feyyaz, "Sevilla Üniversitesi'nin Hazırladığı Deniz Sınırları Haritası", *Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi, https://turkdegs.org/icerik/sevilla-ueniversitesinin/*, (12.11.2023).

ÖZCAN G. Derya "Yunanistan FETÖ Mensuplarının İlk Sığındığı Ülkeler Arasında", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/yunanistan-feto-mensuplarinin-ilk /,* (06.06.2024).

ÖZCAN G. Derya ve DURUL Tevfik, "ABD'nin EastMed'den Desteğini Çekmesi Atina'da Hayal Kırıklığı Yarattı", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-eastmedden-destegini-cekmesi-atinada-hayal-kirikligi-yaratti/2472148/* (06.12.2023).

ÖZENATEŞ, Ufuk, "EastMed Projesi Çöktü: Alternatifler Neler?", *https://www.trthaber.com/haber/dunya/eastmed-projesi /,* (08 Haziran 2024).

ÖZGÖKER, Uğur, "ABD'nin Yeni Akdeniz Politikası ve Türkiye'nin Seçenekleri", *Türkiye Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM),*

h*ttps://tasam.org/trTR/Icerik/54641/abdnin_yeni_akdeniz/,* (25.10.2023).

ÖZKAN, E. Cemal, "Enerji Krizinin Gölgesinde İtalya'nın Enerji Politikası" *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM), https://www.ankasam.org/enerji-krizinin-golgesinde- /,* (10.12.2023).

ÖZKAN, Yusuf, "AB'den Türk Devletleri'ne KKTC Tepkisi", BBC News Türkçe, *https://www.bbc.com/turkce/articles/c/,* (24.11.2024).

ÖZSÜER, Esra, "Görüş-Türk-Yunan İlişkilerinde Bahar Dönemi Mi?", Anadolu Ajansı, *https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-turk-yunan-iliskilerinde-bahar-donemi-mi/3215415/,* (24.08.2024).

PEHLİVAN, B. Sibel, "Türkiye'nin Akdeniz Politikası", *TAV, https://turkiyearastirmalari.org/2024/09/07/yayinlar/yorum/turkiyenin-akdeniz-politikasi/*, (20.09.2024).

RTİB (Rus-Türk İş İnsanları Birliği), "Putin'den Türkiye Gaz Merkezi Açıklaması", *https://www.rtib.org/tr/haberler/putinden-turkiye-gaz/,* (10.10.2024).

SAKMAN, Tolga, "Akdeniz Güvenliğinde İtalyan Etkisi", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/akdeniz-guvenliginde-italyan/*, (19.11.2023).

SAVUNMA TR, "MSB: Akdeniz Kalkanı Harekâtı Destek Görevi Gerçekleştirildi", *TR Savunma Sanayi, https://www.savunmatr.com/msb-akdeniz-kalkani-harekti-destek-gorevi-gerceklestirildi/,* (02.06.2024).

SAVUNMA SANAYİ ST, "İsrail Güney Kıbrıs Rum Yönetimi İçin Yeşil Hat'ta Elektronik Gözetleme Sistemleri Kuracak", *https://www.savunmasanayist.com/israil-kibrista-/,* (14.09.2024).

SECOPEDİA, "Akdeniz Diyaloğu", *https://www.secopedia.org/kavramlar/guvenlik-yapilari/nato-guvenlik-yapilari/akdeniz-guvenligi/,* (28.11.2024).

SEMİN, Ali, "Görüş- 7 Ekim'den Sonra Ne Değişti", *https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-7-ekimden-sonra-dogu-akdenizde-ne degisti/3089682#:~:text=Haziran%202022'de%/,* (10.10.2024).

SOL TV, "Dışişleri İsviçre'den İzahat İstedi: 'Ekümenik Patriklik' İmzası Metne Sonradan Eklenmiş", *https://haber.sol.org.tr/haber/disisleri-isvicreden-izahat-istedi-ekumenik-patriklik-imzasi-metne-sonradan /,* (30.08.1924).

SON KURŞUN, *"Patrikhane Anayasa'ya Meydan Okuyor", http://www.sonkursungazetesi.net/mobil?islem/,* (03.09.2024).

SOME 50, "Beneath Troubled Waters: Palestinian Access to the Sea Denied by Israel,"*https://www.somo.nl/fishermen-staying-behind-dark/,* (28.11.2024).

SUMED Boru Hattı*, https://www.nedemek.page/kavramlar/sumed%20boru%20hatt%c4%b1,* (13.09.2023).

SPUTNIK TÜRKİYE, "Atina Depreminin 20. Yıldönümü", *https://anlatilaninotesi.com.tr/20190907/atina- /,* (06.08.2024).

SPUTNIK TÜRKİYE, "Cem Gürdeniz'den ABD-Güney Kıbrıs Yorumu: BM Dayatmada Bulunursa Türkiye KKTC'ye Deniz ve Hava Üsleri Verilmeli", *https://anlatilaninotesi.com.tr/20240912/cem-gurdenizden-abd-guney-kibris-yorumu-bm- kktcde-deniz-ve-hava- /,* (18.09.2024).

SPUTNIK TÜRKİYE, "Doğu Akdeniz'de Türk Araştırma gemisine Yunan Tacizi", *https://anlatilaninotesi.com.tr/20181018/dogu-akdeniz-turk-arastirma-gemisi-yunan-tacizi-1035730457.html/,* (11.06.2024).

SPUTNIK TÜRKİYE, "Kuzey Kıbrıs'tan BM'ye Ya Tanı Ya Çekil", *https://sputniknews.com.tr/20221005/kuzey-kibristan-bmye-ya-t/,* (10.05. 2023).

SPUTNIK TÜRKİYE, "Zelenskiy 'Ekümenik' Olduğunu İddia Etmişti: Bartholomeos Tepki Olarak Sümela Manastırındaki Ayine Katılmadı", *https://anlatilaninotesi.com.tr/20240823/zelenskiy-ekumenik-oldugunu-iddia-etmisti-bartholomeos-tepki-olarak-sumela- /,* (31.05 2024).

STATISKA, "Number of Ships Passing Through the Suez Canal from 1976 to /,*https://www.statista.com/statistics/1252568/number-of-transits-in-the-suezcanannually/#:~:text=Over%2022%2/*, (28.11.2024).

STRATEJİK ORTAK, "Türkiye İle İsrail Barışı: Doğu Akdeniz Doğal Gazı", *https://stratejikortak.com/2015/12/turkiye-ile-israil-bars-dogu/,* (18.09.2023).

ŞAHİN, F. Muhammet, "Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz Politikasına Yansımalar: Transatlantik İttifakı", *Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (Dipam), https://dipam.org/avrupa-birliginin-dogu-akdeniz-politikasina-y/,* (02.11.2023).

ŞAHİN, İsmail, "Doğu Akdeniz'de Gerçeğe Doğru: EastMed Çıkmazı", *Anadolu Ajansı,* Analiz, *https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-gercege-dogru-eastmed-cikmazi/2481386,* (30.10.2023).

ŞEFFAF GAZETE, "ABD Kıbrıs Adası'nda Asker Bulunduracak", *https://seffafgazete.com/haberler/kibris/42341/abd- /,* (18.09.2024).

TAMÇELİK, Soyalp, "Kıbrıslı Türklerin Çanakkale Destanı: Erenköy Direnişi", *QHA Kırım Haber Ajansı, https://www.qha.com.tr/yazarlar/prof-dr-soyalp-tamcelik-161/kibrisli-turklerin-canakkale/,* (05.07.2024).

TARHAN, Muhammet ve ÇETİNKAYA Behlül, "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması, Her İki Ülkenin Egemenlik Haklarını Korudu", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-deniz-yetki-anlasmasi-her-iki-ulkenin-egemenlik-haklarini-/ ,* (03.12.2023).

TARİH BİLİMİ, "Anadolu Selçukluları ve Beylikler Döneminde Türk Denizciliği", *https://www.tarihbilimi.gen.tr/anadolu-selcuklulari-ve-beylikler-doneminde-turk-denizciligi/* (04.08.2022).

TAŞKIRAN, Cemalettin, "Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikası ve Nedenleri", *Brücke Köprü, Zeitung für Viefalt, https://bruckemagazin.at/turkiyenin/*, (05.03.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs, "Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı",*https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa*/, (03.02.2023).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Libya: Ülke Künyesi", *https://www.mfa.gov.tr/libya-kunyesi.tr.mfa/,* (12.09.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "No: 32-5 Mart 2002, GKRY İle İlgili Bakanlık Açıklaması", *https://www.mfa.gov.tr/no /,* (11.05.2023).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "No: 216, 21 Eylül 2011 Türkiye-KKTC Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması,*https://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_-kktc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasina /,* (09.12.2023).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "N0: 74, 25 Mart 2016, GKRY'nin Açtığı Üçüncü Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi Hk.", *https://www.mfa.gov.tr/no_-74_-25-mart-2016_-gkry_nin-actigi-ucuncu-uluslararasi- /,* (06.06.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci (GDAÜ), *https://www.mfa.gov.tr/guneydogu-avrupa-isbirligi- /,* (13.08.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "GKRY'ye Seyahat edecek Vatandaşlarımıza Uyarı", *https://www.mfa.gov.tr/gkry_ye-seyahat-edecek-vatandaslarimiza-uyari.tr.mfa/,* (11.10.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Kıbrıs-Güncel Gelişmeler",

https://www.mfa.gov.tr/kibris_ta-2008-yilinda-baslayan-muzakere-sureci-ve-guncel durum.tr.mfa/, (07.06.2024).

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Pontus Soykırımı Anma Günü" *https://www.disisleri.gov.tr/mayis2021.tr.mfa/,* (20.08.2024).

T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı, "İzmir Açıklarında 41 Düzensiz Göçmen Kurtarılmıştır", *https://sg.gov.tr/izmir-aciklarinda-41-duzensiz-gocmen-kurtarilmistir10-06-24/,* (26.06.2024).

T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı, "Düzensiz Göçle Mücadeleye Yönelik Basın Açıklaması", *https://www.sg.gov.tr/duzensiz-gocle-mucadeleye-yonelik-basin-aciklamasi/,* (23.08.2024).

T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı, "Yunan Sahil Güvenlik Unsurunun Türk Karasularını İhlâli Hakkında", *https://www.sg.gov.tr/yunan-sahil-guvenlik-unsurunun-turk-karasularini-ihlali /,* (20.09.2024).

TEMİZER, Murat, "İkinci Dünya Savaşı Başlamasının 84'üncü Yılında Polonya'nın Tazminat Talebiyle Gündemde", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ikinci-dunya-savasi-baslamasinin-84uncu-yilinda-polonyanin-tazminat-talebiyle /,* (30.11.2023).

TİRYAKİOĞLU, B. Muhsin, "Doğu Akdeniz Enerji Denklemi-2", *Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdeniz-enerji-denklemi/,* (10.06.2024).

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, "İtalya Petrol Şirketi'nin Büyük Başarısı, TPAO Nerede?", *https://eski.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod /*, (11.12.2023).

TRT Haber, "Uyuşturucu Ticareti İçin Kullanılacak İnsansız Denizaltılar Ele Geçirildi", *https://www.trthaber.com/haber/dunya/uyusturucu/,* (11.05.2022).

TRT Haber, "46 Yıl Sonra Kademeli Açılan Maraş'ın Ziyaretçi Sayısı 330 Bini Aştı", *https://www.trthaber.com/haber/dunya/46-yil-sonra-kademeli-acilan-marasin-ziyaretci-sayisi-330-bini-asti,* (09.05.2023).

TRT Haber, "İsrail-Filistin Çatışması Bölgeye Sıçrar mı? Kimler Müdahil Olabilir?", Selami Kökçam, *https://www.trthaber.com/haber/dunya/israil-filistin-catismasi-bolgeye-sicrar-mi-kimler-mudahill/,* (18.10.2023).

TRT Haber, "İtalyan Enerji Devinin CEO'su: EastMed Türkiye 'siz Gerçekleştirilemez, TRT Haber- Dünya /, (06.12.2023).

TRT Haber, "Deniz Kurdu-2019 Tatbikatı Sona Erdi", *https://www.trthaber.com/haber/turkiye/denizkur/,* (12.06.2024).

TRT Haber, "Sahil Güvenlik: 2022'de 12 Bin 846 Düzensiz Göçmen Kurtarıldı", *https://www.trthaber.com/haber/gundem/sahil-guvenlik-2022de-12-bin-846-duzensiz-gocmenin-kurtarildi-l/,* (14.07.2024).

Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi, "Doğu Akdeniz Denkleminde Gizli Çarpan: Çin", *https://turkdegs.org/icerik/dogu-akdeniz-denkleminde-gizli-carpan-cin,* (04.07.2023).

TÜRETKEN, Mücahit, "Mavi Marmara Saldırısının üzerinden 12 Yıl Geçti", *Anadolu Ajansı,https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mavi-marmara-saldirisinin-uzerinden-12-yil-gecti/2602024/,* (05.06.2024).

TÜRK DENİZ MEDYA, "Deniz Kurdı-2019 Tatbikatı Üç Deniz'de Eş Zamanlı Olarak Yapılacak", *https://turkdeniz.com/denizkurdu-2019-tatbikati-uc-denizde-es-zamanli-olarak-yapilacak/,* (12.06.2024).

TÜRKHAN, M. Sait, "Baharat Yolu", *Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı, Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi /*, (11.10. 2024).

TÜRKSAM, "Doğu Akdeniz'deki Yetki Alanı Meselesi", Türkiye'nin Düşünce Fabrikası,*https://www.turksam.org/detay-dogu-akdeniz-deki-yetki-alani-meselesi/* (06.12.2023).

TÜRKSOY, "Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanları 11. Zirve Toplantısı Bişkek'te Düzenlendi", *https://www.turksoy.org/haberler/turk-devletleri-teskilati-devlet-baskanlari-11-zirve- /,* (24.11.2024).

ULUÇEVİK, Tugay, "Kıbrıs Politikamızda Söylem ve Eylem Birliği Zamanı", *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), https://avim.org.tr/Blog/Kıbrıs- Politikamızda-Söylem-ve-Eylem-Birliği-Zamanı-Söyledik-com,* (08.05.2023).

ULUSLARARASI HUKUK ÇALIŞMALARI, "Malta-Libya Kıta Sahanlığı Davası" (Continental Shelf Case Malta vs. Libya, 1985).

https://uluslararasihukukcalismalari.wordpress.com//malta-libya-kita-sahanligi-davasi-continental-shelf-case-malta-vs-/, (22.04.2022).

U.S. Department of Defense, "2024 United States-Repubclic of Cyprus Defense and Security Cooperation Dialogue",

https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3902245/2024-united-states-republic-of-cyprus-defense-and-security- /, (28.11.2024).

UZMAN GÖRÜŞÜ, "Türkiye'nin Denizcilik Doktrini: Mavi Vatan", *Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi,* 2021, ss. 1-8, *https://vision-pd.org/wp-content/uploads/2021/03/Mavi-Vatan-.pdf/* (30.05.2024).

ÜNAL, Hasan, "Yeni Bir Yunanistan Politikasına İhtiyaç Var", Milliyet, *https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/dusunenlerin-dusuncesi/yeni-bir-yunanistan-politikasina-ihtiyac-var-6830329,* (09.5.2023).

ÜNVER, Deniz, "Doğu Akdeniz'de Çin", *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), https://avim.org.tr/Blog/Doğu- Akdeniz-de/,* (04.11.2023).

YAPILMASI DÜŞÜNÜLEN BORU HATLARI HARİTASI LİNKİ, *https://globalenergymonitor.org/projects/global-oil- /,* (28.11.2024).

YAŞİN, K. Gözde, "Kıbrıs'ta Yeni Dönem: İki Devletli Yapı", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü,https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari- /,* (07.05.2023).

YAŞİN, K, Gözde, "Fener Rum Patrikhanesi'nin Hukuki Statüsü", Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), *https://avim.org.tr/tr/analiz/fener,rum-patrikhanesi/,* (12.08.2024).

YAYCI, Cihat, "Doğu Akdeniz'deki Son Durum Hakkında Görüş ve Değerlendirmeler",*https://bau.edu.tr/haber/15958-dakdeniz%E2%80%99deki-son-durum-hakkinda-gorus-ve-degerlendirmeler/,* (06.07.2024).

YENİ DÜZEN, "2017'de Çözüme Çok Yaklaşıldı, Müzakereler Sonuçsuz Kaldı." *https://www.yeniduzen.com/2017de-cozume-cok-yaklasildi-muzakereler-sonucsuz-kaldi-97317h.htm.* (30.04.2023).

YENİ DÜZEN, "Kıbrıs 2018'de de Çözümsüz Kaldı", *https://www.yeniduzen.com/kibris-2018de-de-cozumsuz-kaldi/,* (08.05.2023).

YENİ DÜZEN, "Kıbrıs Bir Yıl Daha 'Bölünmüş' Kaldı, Resmi Müzakereler Yine Başlamadı",*https://www.yeniduzen.com/kibris-bir-yil-daha-bolunmus-kaldi-resmi-muzakereler-yine-baslamadi/,* (09.05.2023).

YETKİN REPORT, "Erdoğan ve Miçotakis Ankara'da Görüştü: Hamas Üzerine Görüş Farklılığı",*https://yetkinreport.comerdogan-ve-micotakis-ankarada-gorustu-hamas-uzerine-gorus/,* (25.08.2024).

YETKİN REPORT, "Kıbrıs ve Türkiye-AB İlişkileri Gerçekçi Politika Zamanı", *https://yetkinreport.comkibris-ve-turkiye-ab-iliskileri-gercekci/,* (09.05.2023).

YETİMHELLAÇ, Fatoş, "Dünya Pontus Helenizm Derneğinden Ayinin Ertelenmesine Tepki Cumhurbaşkanı'na Mektup Gönderdiler", Günebakış, *https://www.gunebakis.com.tr/haber/dunya-pontus-helenizm-derneginden-ayinin-ertelenmesine-tepki-/,* (03.09.2024).

YILDIZ, Sudenur, Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz Politikası", *TFJ, https://tr.thefeasjournal.com/2021/07/29/ab-dogu/,* (13.10.2024).

YİĞİTOĞLU, Eren, "Güney Kıbrıs'tan Sırbistan'a Mİ-35 Helikopteri Teslimatı", *Defence Türk, https://www.defenceturk.net/guney-kibristan-sirbistana-mi-35-helikopteri-teslimati/,* (04.09.2024).

YORULMAZ, Recep, "Doğu Akdeniz'de Potansiyel İş Birlikleri ve Ortaklıklar", *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM), https://www.orsam.org.tr/tr/dogu-akdenizde- /,* (01.06.2024).

YÜKSEL, Kardelen, "Sümela'da Ayin Tartışması", *Haber Global, https://haberglobal.com.tr/yazarlar/sumelada-ayin/,* (31.08.2024).

ZENTÜRK, Ardan "Yunanistan İle İyi İlişkiler Zafiyete Dönüştü! Ekümenik (!) Patrik Atina'da Gökçeada-Bozcaada Derdinde,

https://www.youtube.com/watch?v=oUtaM9Zn9Vo/, (02.10.2024).

24 TV HABER MERKEZİ, "Yunanistan'da Türkiye Vurgusu! 2024 Yılı Çok Önemli",*https://www.yirmidort.tv/gundem/yunanistanda-turkiye-vurgusu-2024-yili-cok-onemli-145051/,* (25.08.2024).

24 TV, "Yunanistan'dan Türkiye ve Kıbrıs Açıklaması: Çizdiğimiz Yolda Devam Edeceğiz",*https://www.yirmidort.tv/dunya/yunanistana-gore-turk-yunan-iliskilerinde-normallesme-kibris-meselesini-olumlu/,* (26.08.2024).

ULAŞTIRMA VE LOJİSTİK YATIRIMLARI: FİNANSMAN, FİZİBİLİTE VE STRATEJİK YAKLAŞIMLAR

Editör: Doç.Dr. Sinem Derindere Köseoğlu

Yazarlar:
Doç. Dr. Sinem DERİNDERE KÖSEOĞLU
İrem HELVACIOĞLU
Barış YÜKSEL
Asena Nur ÇALIŞKAN
Çağatay COŞKUN
Tuba KOÇER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-13-5

Temmuz 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

I. YATIRIM PROJELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 1

Sinem DERİNDERE KÖSEOĞLU

II. KARA YOLU TAŞIMACILIĞINDA FİNANSMAN VE FİZİBİLİTE ÇALIŞMALARI 21

İrem HELVACIOĞLU

III. HAVA YOLU TAŞIMACILIĞI FİNANSMANI 43

Barış YÜKSEL

IV. DENİZ YOLU TAŞIMACILIĞINDA FİNANSMAN VE YATIRIMLAR 65

Asena Nur ÇALIŞKAN

V. BÖLÜM: DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI FİNANSMANI 88

Çağatay COŞKUN

VI. DİJİTALLEŞME BAĞLAMINDA DEPO YÖNETİMİ VE FİNANSMANI 107

Tuba KOÇER
Sinem DERİNDERE KÖSEOĞLU

VII. ULAŞTIRMA ALTYAPI YATIRIMLARININ FİNANSMANI 133

İrem HELVACIOĞLU
Barış YÜKSEL
Asena Nur ÇALIŞKAN
Çağatay COŞKUN
Tuba KOÇER

Kaynakça

Bodie, Z., Kane, A., Marcus, A. J., & Mohanty, P. (2014). *Investments (SIE)*. McGraw-Hill Education.

Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2014). *Principles of corporate finance*. McGraw-hill.

Elton, E. J., Gruber, M. J., Brown, S. J., & Goetzmann, W. N. (2009). *Modern portfolio theory and investment analysis*. John Wiley & Sons.

Goker, Orhan, (1996). *Yatırım projelerinin değerlendirilmesi: teori ve uygulama*, Atlantis İletişim.

Hamada, R. S. (1972). *The Effect of the Firm's Capital Structure on the Systematic Risk of Common Stocks*. The Journal of Finance, 27(2), 435-452. DOI:10.1111/j.1540-6261.1972.tb00662.x

Ross, S. A., Westerfield, R. W., & Jordan, B. D. (2018). Corporate Finance, 2010. *Edition Hardcover*.

Exactitude Consultancy, Freight and Logistics Market Report, 2024, https://www.globenewswire.com/news-release/2024/11/18/2983210/0/en/Freight-and-Logistics-Market-Report-Insights-Challenges-and-Future-Prospects-Exactitude-Consultancy.html

Kaynakça

Aksu, M. (1987). *Gemi işletmeciliğinde yatırım kararları ve projelerin değerlendirilmesi*. İstanbul Üniversitesi İİBF Yayınları.

Aksoy, A., & Yalçıner, K. (2013). *İşletme sermayesi yönetimi* (5. baskı). Detay Yayıncılık.

Álvarez-SanJaime, Ó., Sánchez, P., Moner-Colonques, R., & Sempere-Monerris, J. (2013). Competition and horizontal integration in maritime freight transport. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, 51*, 67–81.

Anbar, A., & Alper, D. (2018). *Yatırım projeleri analizi*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Arslan, S., & Aymutlu, E. (2008). *Denizcilik sektörünün finansman yapısı*. Beta Yayıncılık.

Aymutlu, E. (2007). *Dünyada ve Türkiye'de denizcilik sektörünün finansman yapısı* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Babalı, T. (2009). *Dünyada ve Türkiye'de denizcilik finansmanı ve global krizin etkileri* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bakırcı, A. E. (2005). Taşıt işletme maliyetleri bileşenlerinin irdelenmesi, tasarruf bakışının yerleştirilmesi. *6. Ulaştırma Kongresi*, *1*, 395–404.

Beyzatlar, M. A., & Kustepeli, Y. R. (2011). Infrastructure, economic growth and population density in Turkey. *International Journal of Economic Sciences and Applied Research, 4*(3), 39–57.

Bowersox, D. J., & Closs, D. J. (1986). *Logistical management: The integrated supply chain process*. McGraw-Hill.

Çiftçi, G. (2019). *Uluslararası kara yolu yük taşımacılığı yapan işletmelerde taşıma maliyetlerinin faaliyet tabanlı maliyetleme yöntemine göre hesaplanması ve bir lojistik işletmesinde uygulama* (Yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, Z., & Beller Dikmen, B. (2018). Ulaştırma sektöründe yer alan işletmelerde hizmet sunumu sırasında ortaya çıkan maliyetlerin izlenmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(2), 24–39.

Ercan, M. (2006). *Uluslararası kara yolu yük taşımacılığında maliyetleme sistemi ve bir uygulama örneği* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gezgen, K. (2007). *Gemi inşa sektörü ve finansmanı bilgilendirme semineri*. İstanbul.

Güvemli, O. (2001). *Yatırım projelerinin düzenlenmesi izlenmesi ve değerlendirilmesi*. Atlas Yayın Dağıtım.

Kaçmaz, E. (2014). *Türkiye'de dış ticaret işlemlerinde uygulanan finansman teknikleri ve lojistik sektörüne yönelik bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, F. (2013). *Dış ticaret ve finansman*. Beta Yayınevi.

Küçük, O. (2016). *Lojistik ilkeleri ve yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.

Koźlak, A. (2018). Importance of European Commission's new initiatives in road transport for competitiveness of services provided by Polish hauliers. *European Journal of Service Management, 25*, 141–148.

Köse, V. (2005). *Uluslararası kara yolu yük taşımacılığı yapan işletmelerde sefer maliyetlerinin hesaplanması ve muhasebe kayıtları* (Yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Maibach, M., Schreyer, C., Sutter, D., van Essen, H. P., Boon, B. H., Smokers, R., ... & Bak, M. (2008). *Handbook on estimation of external costs in the transport sector*. IMPACT Europe.

Mujakachi, T. C., & Tsvere, M. (2023). *A Study on Externally Driven Costs for Road Freight Transportation in Zimbabwe*. International Journal of Supply Chain Management, 12(3), 12-17.

Mukherjee, R., Rollend, D., Christie, G., Hadzic, A., Matson, S., Saksena, A., & Hughes, M. (2021). Towards indirect top-down road transport emissions estimation. In *Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, 1092-1101.

Müftüoğlu, M. T. (2013). *İşletme iktisadı*. Turhan Kitabevi.

Orhon, F. (1983). *Ulaştırma işletmelerinde maliyet muhasebesi (İlkeler ve Türkiye'deki uygulama)*. Eko-Bil Ekonomik ve Bilimsel Yayınlar Ltd. Şti.

Önce, S. (2014). Lojistik maliyetleri ve raporlama-II. In S. H. Tokay & E. Kaya (Eds.), *Türkiye muhasebe standartları çerçevesinde lojistik işletmelerde finansal raporlama*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ping-biao, Z., Quan, S., & Chu, W. (2021). Analysis of market competitiveness of container railway transportation. *Journal of Advanced Transportation, 2021*, 1–8.

Robinson, C. H. (2013). *Strategies for transportation spend: Understanding the dynamics of carrier pricing, service, and commitment* (White paper).

Rodrigue, J. P., & Notteboom, T. (2024). Concept 1. Transportation and economic development. *The Geography of Transport Systems*, 72.

Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. (2014). *The handbook of logistics & distribution management*. Kogan Page Publishers.

Saatçioğlu, C. (2016). *Ulaştırma ekonomisi: Sistemler-politikalar-uygulamalar*. Sümer Kitabevi.

Şahan, D., & Tuna, O. (2021). Policy implications on transport infrastructure–trade dynamics: Case of Turkey. *Logistics, 5*(3), 47.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2022). *Lojistik sektörü yatırım süreçleri kılavuzu*.

Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2022). *2053 ulaştırma ve lojistik ana planı*.

Uzunoğlu, S. (1998). *Yeni finansman teknikleri*. Strata Yayınevi.

Yereli, A. N., Kayalı, N., & Onur, G. (2018). Lojistik işletmelerinde yatırımların finansmanına yönelik uygulama. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 273–196.

Yetgin, F. (2001). Türkiye'de Finansal Kiralama ve Finansal Kiralama Sektörü. *Batu Tunay (Editörlüğünde),"Finansal Sistemde Yeni Yönelimler: Türk Finans Piyasalarının Bugünü ve Geleceği*.

Yılmaz, Ö. (2012). *Kara yolu ulaşımında akıllı ulaştırma sistemleri* (Uzmanlık tezi). Bilgi Toplum Dairesi.

Web Kaynakları

DHL Freight Connections. (t.y.). *Küresel Yük Taşımacılığı İstatistikleri: Uluslararası, Avrupa ve Almanya*. Erişim adresi: https://dhl-freight-connections.com/en/trends/global-freight-transport-statistics-international-europe-and-germany/

DHL Freight Connections. (t.y.). *Kara yolu Yük Taşımacılığı 101: Önemi ve Geleceği*. Erişim adresi: https://dhl-freight-connections.com/en/business/road-freight-101-the-importance-and-future-of-road-transport/

Karayolları Genel Müdürlüğü. (t.y.). *Devlet ve İl Yol Envanteri*. Erişim adresi: https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Istatistikler/DevletveIlYolEnvanteri.aspx

Mevzuat Bilgi Sistemi. (t.y.). Erişim adresi: www.mevzuat.gov.tr

The Economy Forecast Agency (2024). Erişim adresi: https://longforecast.com/eur-try

Kaynakça

Akgüç, Ö. (2009). *Finansal Yönetim* (8. baskı). Avcıol Basım Yayım.

Altuntaş, M., & Kılıç, E. (2021). Havayolu taşımacılığı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi: Türkiye örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 187-202.

Baack, D. W., Harris, E. G., & Baack, D. (2013). International Marketing (1. baskı). Sage Publications.

Bakan, İ., & Şekkeli, Z. H. (2017). Lojistik Yönetimi (1. baskı). Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Bal, H., Manga, M., & Gümüş Akar, P. (2017). Havacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği. *The Journal of Academic Social Science*, 45(45), 353-366.

Battal, Ü. (2018). Türkiye'de havayolu taşımacılığının finansman sorunları: Dematel yöntemi uygulaması. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *11*(2), 96-111.

Brooks, P. W. (1967). The Development of Air Transport. *Journal of Transport Economics and Policy*, 1(2), 164-183

Çavuşgil, Tamer S., "International Entrepreneurship in Emerging Economies: A Critical Review and Research Agenda", *Journal of Business Venturing*, 27(2), 2012, 266-290.

Eren, A. S., Eryer, A., & Eryer, S. (2020). Havayolu taşımacılığı ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesi Türkiye örneği: Ampirik bir analiz. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(3), 236-257.

Gopalakrishnan, P., & Haleem, A. (2015). Handbook of Materials Management (2. baskı). PHI Learning.

Hitt, Michael, A., Hoskisson, Robert A., & Ireland, R. Duane, Management of Strategy, Thomson South-Western, 2007.

https://airanka.com.tr/fleet/ adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://ajet.com/tr/kurumsal/ucus-agi adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://atag.org/facts-figures/ adresinden 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://bbnairlines.aero/fleet/ adresinden 06.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://careers.turkishairlines.com/neden-turk-hava-yollari adresinden 10.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://data.worldbank.org/indicator/IS.AIR.GOOD.MT.K1?locations=TR&most_recent_value_desc=true adresinden 01.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://data.worldbank.org/indicator/IS.AIR.GOOD.MT.K1?most_recent_value_desc=true adresinden 01.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://data.worldbank.org/indicator/IS.AIR.PSGR?locations=TR&most_recent_value_desc=true adresinden 01.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://data.worldbank.org/indicator/IS.AIR.PSGR?most_recent_value_desc=true adresinden 01.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/documents/faaliyet-raporlari/yk-faaliyet-raporu-3c2024-tr.pdf adresinden 02.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/documents/finansal-raporlar/tlthyaoeylul_2024.pdf adresinden 26.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/documents/sunumlar/ir-presentation-1q24tr.pdf adresinden 27.112024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/en/financial-and-operational/flight-network adresinden 06.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/tr/aciklamalar/borsa-aciklamalari/13042023-ortakligimizin-2023-2033-donemi-stratejisi-ve-hedefleri adresinden 06.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/tr/hisse/hisse-tanimi adresinden 30.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/tr/kreditor-iliskiler/finansal-risk-yonetimi adresinden 29.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/tr/kreditor-iliskiler/finansman adresinden 30.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://investor.turkishairlines.com/tr/mali-ve-operasyonel-veriler/filo adresinden 06.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://mga.aero/tr/corporate/our-fleet adresinden 06.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://southwindairlines.com/tr/fleet adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://tolgaozbek.com/haberler/havayollari/amerikan-exim-banktan-thyye-673-milyon-dolarlik-kredi/ adresinden 02.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://ulsairlines.com/filomuz adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/havacilik_isletmeleri/hava_ulastirma_isletmeleri/hi-020124.pdf adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.actairlines.com/fleet.php adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.alexandercraker.com/project-management/aircraft-investment-strategy adresinden 05.10.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.autoticari.com/dhl-global-forwarding-ve-turkish-cargo-arasinda-stratejik-isbirligi adresinden 25.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.corendonairlines.com/tr/hakkimizda/filomuz adresinden 06.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.eximbank.gov.tr/tr/urun-ve-hizmetlerimiz/krediler/doviz-kazandirici-hizmetler-kapsamindaki-krediler/turizm-kredisi#basvuru-evraklari-ve-ekleri adresinden 30.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.flypgs.com/pegasus-hakkinda/pegasus-filosu adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.forbes.com/lists/global2000/ adresinden 06.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.freebirdairlines.com/tr/filomuz adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.haber.aero/sivil-havacilik/dunyanin-en-genis-filoya-sahip-havayollari-hangileri/ adresinden 05.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.linkedin.com/pulse/5-investment-strategies-success-aviation-industry-espiridi adresinden 05.10.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.mngairlines.com/tr/kurumsal#tarihce-profil adresinden 06.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.pegasusyatirimciiliskileri.com/tr/pegasus-sirket-bilgileri/sermaye-ve-ortaklik-yapisi adresinden 30.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.staralliance.com/en/ adresinden 25.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.sunexpress.com/tr-tr/sirket/sunexpress-duenyasi/filomuz/ adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.tailwind.com.tr/teknik-ozellikler adresinden 02.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

https://www.turkishairlines.com/tr-int/bilgi-edin/codeshare-ortak-ucus/ adresinden 25.11.2024 tarihinde erişilmiştir.

Keskin, B. (2018). Havacılık Endüstrisinde Stratejik Ortaklıklar: Vza ve Güven Bölgesi Yaklaşımı ile Bir Etkinlik Analizi Çalışması. *İşletme Bilimi Dergisi,* 6(1), 117-134.

Kiracı, K. (2018). Havayolu taşımacılığı ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik analizi: Türkiye üzerine ampirik bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 197-216.

Koçak, D. (2023). Havayolu Taşımacılığı Sektörünün Özellikleri ve Gelir-Giderleri. *Havayolu Taşımacılığına Güncel Bir Bakış*, 9-27.

Köse, Y. (2021). Havayolu sektöründe uçak leasing (kiralama) işlemleri, satın alma-kiralama kararı analizi: Bir örnek olay incelemesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *13*(1), 71-78.

OECD (2024). Infrastructure Investment. https://data.oecd.org/transport/infrastructure-investment.htm adresinden 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ölçen, O. (2021). Havayolları İşletmelerinde Finansal Riskler. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bülteni,* 1(9).

Rodoplu, H., Polat, G., & Kılıç, D. (2019). Uçak Sahipliği Açısından Türk Havacılık Şirketleri Üzerinde Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *6*(1), 92-104.

Tot Westervlier, G. V. H. (2021). Aircraft leasing, a challenge since the 70s. *Transportation Research Procedia*, *56*, 110-117.

Turğay, İ., Dördüncü, H., & Öz, T. (2014). Havayolu Sektöründe Birleşme ve Satın Almaların Mali Dezavantajlarının Örnek Olay Üzerinden İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 203-224.

TÜİK (2024). Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2023. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2023-53450 adresinden 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2024). *Öz Kaynak*. https://sozluk.gov.tr adresinden 02.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2021). Ulaşan ve Erişen Türkiye 2021, s. 286. https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/ulasan-ve-erisen-turkiye-2021.pdf adresinden 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2022). Ulaşan ve Erişen Türkiye 2002-2022 Havayolu Sektörü. https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/havacilik/03-sektor-raporlari-havayolu.pdf adresinden 11.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2022). Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı. https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/2053-ulastirma-ve-lojistik-ana-plani-rev.pdf adresinden 11.05.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024). Bütçe Sunumu 2024, s. 8. https://sgb.uab.gov.tr/uploads/pages/yayin-sunum-ve-tablolar/uab-2024-butce-sunumu.pdf adresinden 08.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Yılmaz, E. (2020). Hava Yolu Finansmanı. *Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını,* 123-144.

Kaynakça

Akça, E. C., & Doğan, E. Temel Denizcilik Finansmanı.

Alkış, İ., (2017). Gemi Alım Satım Ve İnşaa Yatırım Analizi. GİDB Dergi, 9.

Bucak, U. (2019). Gemi inşa kararına etki eden faktörlerin AHP yöntemiyle değerlendirilmesi [PDF]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/profile/Umur-Bucak/publication/337167256_Gemi_Insa_Kararina_Etki_Eden_Faktorlerin_AHP_Yontemiyle_Degerlendirilmesi/links/5dc9640d458515143501bd15/Gemi-Insa-Kararina-Etki-Eden-Faktoerlerin-AHP-Yoentemiyle-Degerlendirilmesi.pdf

Clarksons. (2023). Annual report 2023. Clarksons. https://www.clarksons.com/home/investors/results-and-presentations/annual-report-2023/

Clarksons. (2023). Clarkson PLC annual report 2023. Clarksons. https://www.clarksons.com/media/j4vgp43w/clarkson-plc-annual-report-2023-web.pdf

Deniz Ticaret Odası. Gemi geri dönüşüm sektörü. Deniz Ticaret Odası. https://www.denizticaretodasi.org.tr/tr/sayfalar/gemi-geri-donusum-sektoru

Dikmen, B. B. (2021). Türkiye'de Deniz yolu Yük Taşımacılığı Hizmeti Veren İşletmelerin Finansal Performanslarının Oran Analizi Yöntemi İle İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 24(1), 151-161.

Gemi ve Liman İşletmecileri Derneği. (2019). Sektör analizi. Gemi ve Liman İşletmecileri Derneği. https://armatorlerbirligi.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/2019OCAKSEKTORANALIZ.pdf

Germir, H. N. (2022). Deniz yolu taşımacılığının önemi ve sektöre yönelik kullandırılan banka kredileri: Türkiye örneği. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, TASAM, 1-27.

Globelink Unimar. Deniz taşımacılığında en sık kullanılan limanlar. Globelink Unimar. https://globelink-unimar.com/deniz-tasimaciliginda-en-sik-kullanilan-limanlar/

Globelink Unimar. Dünyanın en işlek deniz rotaları. Globelink Unimar. https://globelink-unimar.com/dunyanin-en-islek-deniz-rotalari/

Gönel, G., (2007). Deniz Taşımacılığında Lojistik Sisteminin Performans Ölçümü ve Bir Uygulama (Yükseklisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi)

İzmir Deniz Ticaret Odası. Navlun ve gemi ücretleri. İzmir Deniz Ticaret Odası. https://izmir.denizticaretodasi.org.tr/tr/sayfalar/navlun-ve-gemi-ucretleri

Koseoglu, S., & Barut, M. (2011). Market Earnings Risks and Spillover Effects in Tramp Shipping Industry. *International Journal of Decision Sciences*, *2*(1), 37-53.

KPMG. (2023). Gemi inşa sektörü raporu 2022. KPMG Türkiye. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2023/04/gemi-insa-sektoru-raporu-2022.pdf

Logitrans. Deniz yolu taşımacılığı. Logitrans. https://www.logitransport.com/deniz yolu-tasimaciligi

Sarışen, Ş., (2006). Türkiye Denizcilik Sektöründe Finansman (Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi)

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. Filo istatistikleri. Denizcilik İstatistikleri. https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/filo-istatistikleri

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. Yıllar itibarıyla Türk deniz ticaret filosunun gemi cinslerine göre DWT ve adet gelişimi. Denizcilik İstatistikleri. https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/uploads/pages/arsiv/yillar-itibariyle-turk-deniz-ticaret-filosunun-gemi-cinslerine-gore-dwt-ve-adet-gelisimi.pdf

Yorulmaz, M., (2009). Deniz Taşımacılığı ve Deniz Sigortaları (Yükseklisans Tezi, Marmara Üniversitesi)

Kaynakça

Barea, J., Dizy, D., & Ruiz, O. (2007). The new model of the railway industry in Spain within the European framework. Annals of Public and Cooperative Economics, 78(3), 353-380.

Bostancı, S., & Tanrıvermiş, Y. (2023). Financing of Urban Rail System Investments: Analysis of Underground Rail Projects in Ankara. The Journal of Academic Social Science Studies, (94), 359-382.

Brenna, M., Foiadelli, F., & Zaninelli, D. (2018). Electrical railway transportation systems. John Wiley & Sons.

Chandra, S., Thai, T., Mishra, V., & Wong, P. (2021). Evaluating Innovative Financing Mechanisms for the California High-Speed Rail Project.

Finger, M., & Kupfer, D. (2017). 15th Florence Rail Forum: private financing of railway infrastructures.

Geise, J. (1959). What is a railway?. Technology and Culture, 1(1), 68-77.

Gonzalez-Feliu, J. (2014). Costs and benefits of railway urban logistics: a prospective social cost benefit analysis.

Greinus, D. A. (2016). Financing Rail Infrastructure by Multi-Annual Performance Contracts: A case-based Evaluation (Doctoral dissertation, Ecole Polytechnique Fédérale de Lausanne).

Henn, L., Sloan, K., & Douglas, N. (2013). European case study on the financing of high speed rail. In Proceedings of Australasian transport research forum (pp. 2-4).

Hodge, G. A., & Greve, C. (2017). On public–private partnership performance: A contemporary review. Public Works Management & Policy, 22(1), 55-78.

Huisman, D., Kroon, L. G., Lentink, R. M., & Vromans, M. J. (2005). Operations research in passenger railway transportation. *Statistica Neerlandica*, *59*(4), 467-497.

Jillella, S. S. K., & Newman, P. (2016). Innovative value capture based rail transit financing: an opportunity for emerging transit cities of India. Journal of Sustainable Urbanization, Planning and Progress, 1(1), 56-65.

Knothe, K., & Böhm, F. (1999). History of stability of railway and road vehicles. Vehicle System Dynamics, 31(5-6), 283-323.

Li, B., & Akintoye, A. (2003). An overview of public-private partnership. Public-Private Partnerships: Managing Risks and Opportunities, 1-30.

Li, K., & Tiong, R. L. (2008). Financing and Operating of Singapore's Urban Rail Transit Infrastructure. In 2008 4th International Conference on Wireless Communications, Networking and Mobile Computing (pp. 1-3). IEEE.

Li, X., & Love, P. E. (2020). State-of-the-art review of urban rail transit public–private partnerships. Journal of Infrastructure Systems, 26(3), 03120002.

Link, H. (2012). Unbundling, public infrastructure financing and access charge regulation in the German rail sector. Journal of Rail Transport Planning & Management, 2(3), 63-71.

Lucas, S. O., & Rambo, C. M. (2016). Concessional factors influencing the financing of build-operate-transfer projects in developing countries: the case of a railway project in Kenya. European Journal of Business, Economics and Accountancy, 4(4).

Mir Boqué, J. R. (2012). High-Speed Rail: Economic Evaluation, Decision-making and Financing (Master's thesis, Universitat Politècnica de Catalunya).

Nash, C. (2017). Railway finance in Europe. Review of Network Economics, 16(2), 67-88.

Newman, P., Davies-Slate, S., & Jones, E. (2018). The Entrepreneur Rail Model: Funding urban rail through majority private investment in urban regeneration. Research in Transportation Economics, 67, 19-28.

OECD (2024), Freight transport (indicator). doi: 10.1787/708eda32-en (Accessed on 20 April 2024).

Ojala, L., & Celebi, D. (2015). The World Bank's Logistics Performance Index (LPI) and drivers of logistics performance. Proceeding of MAC-EMM, OECD, 3-30.

Owusu-Manu, D. G., Edwards, D., Ghansah, F. A., Asiedu, R. O., Tagoe, D. S. N., & Birch, T. (2021). Assessing the policy Provisions and institutional behavioral factors influencing rail infrastructure financing in developing countries. Journal of Infrastructure Systems, 27(2), 05021004.

Rowangould, G. (2013). Public financing of private freight rail infrastructure to reduce highway congestion: A case study of public policy and decision making in the United States. Transportation Research Part A: Policy and Practice, 57, 25-36.

Stopher, P. R. (1993). Financing urban rail projects: The case of Los Angeles. Transportation, 20, 229-250.

Wang, J. F., & Li, W. (2011). Risk Measurement of Rail Transit Investment and Financing. In Engineering Education and Management: Vol 1, Results of the 2011 International Conference on Engineering Education and Management (ICEEM2011) (pp. 199-203). Springer Berlin Heidelberg.

Wündsch, B., Cassis, Y., Giuseppe De, L., & Massimo Florio Youssef, C. (2016). Railway financing. Infrastructure Finance in Europe, 240-252.

Thompson, J. E. (2013). Railroad investing and the importance of financial accounting information in 1880s America. Accounting Historians Journal, 40(2), 55-89.

Vickerman, R. (2004). Private financing of transport infrastructure: some UK experience. Trends in Infrastructure Regulation and Financing, 177-198.

Vidaud, M., Bernard, O., Crouïgneau, S., Putallaz, Y., Lévêque, J., & Jacquier, R. (2012). Financing railway infrastructure: how to invest and what maintenance policy?. WIT Transactions on The Built Environment, 127, 663-671.

Yang, R., Tjia, L. Y. N., & Finger, M. (2021). Research on the Impact of Urban Rail Transit on the Financing Constraints of Enterprises from the Perspective of Sustainability. Sustainability, 13(19), 10543.

Kaynakça

https://www.containerdergi.com/yazarlar/recep-koca/gelecege-yatirim-adresi-depo-yatirimlari/28/

Aldoğan, E.U. ve Payziner, P.D. (2013). Sağlık Kurumlarında Finansal Yürütme-Kaynakların Yönetimi. Ağirbaş, İ. (Ed.). Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim içinde (Ünite 6). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Chopra, S., Meindl, P. (2016). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation 6th ed (6). : Pearson Education Ltd.

Demirtaş, İ. & Gençtürk M. (2022). Çalışma Sermayesi Yönetiminin Sistematik Derleme Yöntemine Göre İncelenmesi (2002-2021)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2022, 13(36), ss.1287-1304.

Eriş, H. (2013). Bankacılıkta Finansal Aracılık Hizmetleri: Mevduat Ve Krediler. Coşkun, M. (Ed.). Bankacılık Hizmet Ürünleri içinde (Ünite 1). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ersen Cömert, Ç. (2011). Alacak Yönetiminin Önem ve Rolünün Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Muhasebe ve Denetime Bakış.

Fettahoğlu, S., & Khusayan, S. (2017). Yeni Finansman Olanağı: Kitle Fonlama. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(4), 497-521.

Frazelle, E. H. (1989). *Stock location assignment and order picking productivity*. Georgia Institute of Technology.

Gu, J., Goetschalckx, M., & McGinnis, L. F. (2007). Research on warehouse operation: A comprehensive review. European journal of operational research, 177(1), 1-21.

Güngör, Y. H. (2022). Çalışma Sermayesi Yönetiminin Firma Finansal Performansına Etkisi: Havacılık Sektörüne Yönelik Bir Çalışma, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yıl: 2022 Cilt-Sayı: 15(4) ss: 866–878

Haksever, B. F., & Baykal, B. (2023). Bankacılık Sektöründe Dijitalleşme ve Finansal Teknolojilerin Hizmet Pazarlamasına Etkileri. Akademik Açı, 3(2), ss.191-228.

http://ticimax.com/blog/depo-yonetim-sistemi-wms-nedir-ne-ise-yarar#:~:text=Depo%20y%C3%B6netim%20sistemi%20(%20WMS)%20%2C,y%C3%B6netilmesini%20sa%C4%9Flayan%20uygulamalara%20verilen%20isimdir

https://6river.com/how-much-are-fulfillment-costs-and-how-do-you-calculate-them/

https://avenof.com/konveyor-sistemleri/

https://aws.amazon.com/tr/compare/the-difference-between-data-science-and-ai/

https://elomtek.com/hizmetlerimiz/robotik-sistem-hizmetleri/

https://leasingim.com/blog/operasyonel-kiralama-ve-finansal-kiralama-arasindaki-farklar

https://leasingim.com/blog/operasyonel-kiralama-ve-finansal-kiralama-arasindaki-farklar

https://maveneer.com/blog/warehouse-automation

https://www.autostoresystem.com/insights/g2p-the-power-of-goods-to-person-fulfillment#:~:text=In%20a%20Goods%2Dto%2DPerson,deliver%20them%20to%20the%20worker

https://www.dedemmekatronik.com/tr/urun-ayirma-sistemleri/

https://www.intel.com/content/www/us/en/robotics/autonomous-mobile-robots/overview.html

https://www.i-scoop.eu/industry-4-0/supply-chain-management-scm-logistics/

https://www.lightguidesys.com/resource-center/blog/smart-warehousing-technologies-a-comprehensive-guide/

https://www.master-autogroup.com/products/asrs-system/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAwtu9BhC8ARIsAI9JHakGX3p8ODGUZOy1W1wRpwyvVphmThGcnBB7amI0-pmPhU7Wgw6MPtQaAhJyEALw_wcB

https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/agsglobal_musiad-dijital-donusumun-is-sureclerine-etkileri.pdf

https://www.rmkmekatronik.com/agv-automatic-guided-vehicles-ve-kullanim-alanlari/

https://www.techtarget.com/searcherp/definition/Automatic-Identification-and-Data-Capture-AIDC

https://www.threadinmotion.com/tr/blog/isikli-toplama

https://xpert.digital/tr/depo-lojistiginin-yeniden-optimizasyonu/

Koç, M. (2004). Finansal Kiralama (Leasing), Beta Yayınları, İstanbul

Özdemir, Z. (2005). Dış ticaret finansman tekniklerinden faktoring ve forfaiting işlemleri. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (10), 194-224.

Rouwenhorst, B., Reuter, B., Stockrahm, V., van Houtum, G. J., Mantel, R. J., & Zijm, W. H. (2000). Warehouse Design and Control: Framework and literature review. European journal of operational research, 122(3), 515-533.

Sağlam, M. & İnan, M. B. (2021). Sürdürülebilir rekabet avantajı kazanılmasında inovasyon, pazarlama stratejileri ve dijitalleşme arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Business, Economics and Management Research Journal 4(2), ss.118-137

Tekin, P. (2015). Stok Miktarlarının Optimum Düzeyde Tutulmasında Planlamanın Önemi: Örnek Bir Tedarik Zinciri Programı. Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi, 1(1).

Yenisu E. (2019). İşletme Sermayesi Yönetiminin Firma Karlılığına Etkisi: Bıst Bursa İşletmeleri Örneği, Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD). 2019, 6(2)

Yılmaz, Ü., Duman, B. (2019). Lojistik 4.0 Kavramına Genel Bir Bakış: Geçmişten Bugüne Gelişim ve Değişimi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 186-200.

Kaynakça

Barda, S. (1970). Modern ulaştırma koordinasyon ekonomisi ve Türkiye'nin imkanları. MPK Yayınları.

Bayındırlık Bakanlığı. (1977). 1976 Türkiye karayolları istatistik yıllığı. Ankara.

Brocklebank, P. (2014). Private sector involvement in road financing.

Casullo, L. (2017). Rail funding and financing. Review of Network Economics, 16(2), 125-141.

Clrksons Research (2020). Annual report 2020 (Smart decisins. Powered by intelligence). Retrieved from https://www.clarksons.com/media/1244445/annual_report_2020.pdf

Delmon, J. (2010). Understanding Options for Public-Private Partnerships in Infrastructure: Sorting Out the Forest from the Trees: Bot, Dbfo, Dcmf, Concession, Lease.. World Bank policy research working paper, (5173).

DEVECİ, D.A. (2010). Türkiye'de Çoklu Taşımacılığın Geliştirilmesine Yönelik Stratejik Bir Model Önerisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi. Sayı. 2, No. 1., ss. 13-32.

Eichengreen, B., & Mody, A. (1996). Financing infrastructure in developing countries: Lessons from the Railway Age. Infrastructure Delivery: Private Initiative and the Public Good.

Ekonomski Institut. (1998). Strategija razvoja mreie javnih cesta u Republici Hrvatskoj. Zagreb.

Funk, T., Hromadka, V., & Korytarová, J. (2019, February). New methodology for railway infrastructure evaluation and its impact. In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering (Vol. 471, No. 2, p. 022028). IOP Publishing.

Götz, G., & Schäfer, J. T. (2020). Financing railways. In Handbook on Railway Regulation (pp. 304-321). Edward Elgar Publishing.

Gray, R. ve Kim, G. (2001). Logistics and International Shipping. Dasom Publishing, Pusan.Hill, N., Brannigan, C.; Smokers, R.; Schroten, A., Van Essen, H., and Skinner, I. (2012) EU Transport GHG; Developing a better understanding of the secondary impacts and key sensitivities for the decarbonisation of the EU's transport sector by 2050. www.eutransportghg2050.eu.

Horvat, R., Vurdelja, J., & Amidžić, M. (2007). Road infrastructure financing models. Promet-Traffic & Transportation, 19(6), 401–408.

Hyuksoo, C. and Sangkyum, K. (2015). Examining container port resources and environments to enhance competitiveness: A cross-country study from resource-based and institutional perspectives. Asian Journal of Shipping and Logistics, 31(3): 341-362

Kares, B. (1999). Prijedlog strategije odliavanja javnih cesta u odnosu na standard odliavanja. Cesta i Mostovi, 5-8, Zagreb.

Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM). (2023). Karayolu ulaşım istatistikleri (2023).

Kaynak, M. (2003). "Ulaştırmada Yeni Eğilimler ve Türkiye'nin Bölgesel Lojistik Güç Olma Potansiyeli". Avrasya Etüdleri Dergisi, (24).

Kaynak, M., & Zeybek, H. (2007). İntermodal terminallerin gelişiminde lojistik merkezler, dağitim parklari ve Türkiye'deki durum. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 39-58.

Kirk, R. S., & Mallett, W. J. (2013). Funding and financing highways and public transportation. Congressional Research Service.

Kos, V., & Ladavac, A. (1999). Optimalizacija mreia cesta visoke razine usluinosti-autocesta, poluautocesta i b17ih cesta-u planovima razvoja Hrvatske. Ceste i Mostovi, 5-8, Zagreb.

Nash, C. (2017). Railway finance in Europe. Review of Network Economics, 16(2), 67-88.

Owusu-Manu, D. G., Edwards, D., Ghansah, F. A., Asiedu, R. O., Tagoe, D. S. N., & Birch, T. (2021). Assessing the policy Provisions and institutional behavioural factors influencing rail infrastructure financing in developing countries. Journal of Infrastructure Systems, 27(2), 05021004.

Perez, I., Gonzalez M.M. and Trujıllo, L. (2020). Do specialisation and port size affect port efficiency? Evidence from cargo handling service in Spanish ports. Transportation Research Part A: Policy and Practice, 138: 234-249.

Profillidis, V. A. (2001). Separation of railway infrastructure and operations. Japan Railway and Transport Review, 29, 19-23.

Resmî Gazete. (2006). Dokuzuncu kalkınma planı (2007-2013) (Sayı: 26215).

Saatçioğlu, C. (2016). Ulaştırma ekonomisi: Sistemler-politikalar-uygulamalar. Sümer Kitabevi.

Saygılı, M. S. (2014). INTERMODAL TAŞIMACILIĞIN MALİYET AVANTAJLARI: KARAYOLU-DENİZYOLU ENTEGRASYONU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA - COST BENEFITS OF INTERMODAL TRANSPORTATION: A RESEARCH ON ROAD AND MARITIME INTEGRATION. Öneri Dergisi, 11(41), 203-214.

Schäfer, J. T., & Götz, G. (2017). Public budget contributions to the European rail sector. Review of Network Economics, 16(2), 89-123.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) (1987). Havaalanları Master Planlama Esasları. https://web.shgm.gov.tr/tr/kurumsal-yayinlar/227-havaalanlari-master-planlama-esaslari adresinden 08.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

Talley, W.K. (2013). Maritime transportation research: Topics and methodologies. Maritime Policy and Management, 40: 709-725.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). Kalkınma planı (Birinci beş yıl, 1963-1967). Başbakanlık Devlet Matbaası.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (t.y.). İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968-1972).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (t.y.). Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990-1994).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (t.y.). Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (t.y.). Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001-2005).

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (t.y.). Yeni strateji ve kalkınma planı, üçüncü beş yıl (1973-1977).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2024). Investing in infrastructure & PPP projects in Türkiye.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu kalkınma planı (2014-2018).

Tcddtasimacilik.gov.tr

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). 100. yıl Türkiye planı, on birinci kalkınma planı (2019-2023).

Türk Dil Kurumu (TDK) (2025). Proje. https://sozluk.gov.tr adresinden 08.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2022). Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı. https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/2053-ulastirma-ve-lojistik-ana-plani-rev.pdf adresinden 11.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024). Bütçe Sunumu 2024, s. 8. https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/butce-raporlari/uab-2024-butce-sunumu.pdf adresinden 10.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

Wündsch, B., Cassis, Y., Giuseppe De, L., & Massimo Florio Youssef, C. (2016). Railway financing. Infrastructure Finance in Europe, 240-252.

https://aboutturkiye.gov.tr/blog/istanbul-havalimani-projesi tarihinden 10.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Projelerimiz.aspx adresinden 11.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.igairport.aero/iga-dunyasi/hakkimizda/biz-kimiz/ adresinden 12.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.platinonline.com/dergi/istanbul-havalimani-finansmanina-made-in-turkey-damgasi-1002049 adresinden 12.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.istairport.com/kurumsal/hakkimizda/ adresinden 10.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.foodlogistics.com/transportation/cold-chain/document/21391765/trends-that-are-changing-the-cold-food-chain

https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-intermodal-tasimacilik-ile-uluslararasi-lojistikte-bolgesel-lider-olabilir/3483575

https://www.dunya.com/sektorler/lojistik/tasimacilikta-intermodal-donemi-basladi-haberi-229271

https://www.utikad.org.tr/images/Mevzuat/kombinetasimacilikstratejibelgesi-01043

https://www.ekonomim.com/sektorler/lojistik/en-stratejik-ulke-oldugumuz-intermodalde-yatirimlar-artmali-haberi-478568

ULUSLARARASI BANKACILIK, TİCARET VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Gökhan SÜMER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-48-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ..... 1

I.BÖLÜM
BANKACILIK

1.1 BANKA KAVRAMI 3
1.2. BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ 5
1.3. BANKA TÜRLERİ 8
1.3.1. SERMAYE KAYNAKLARINA GÖRE BANKALAR 8
1.3.2. KAPSAMLARINA GÖRE BANKALAR 9
1.3.3. FAALİYET ALANLARINA GÖRE BANKALAR 10
1.4. BANKALARIN TEMEL FONKSİYONLARI 13
1.4.1. FİNANSAL ARACILIK 13
1.4.2. ASİMETRİK BİLGİ PROBLEMİNİ ÇÖZMEK 14
1.4.3. KAYNAKLARIN ETKİN KULLANILMASINI SAĞLAMAK 15
1.4.4. KAYDİ PARA YARATMAK 15
1.4.5. GELİR VE SERVET DAĞILIMINI ETKİLEMEK 16
1.4.6. PARA POLİTİKASININ ETKİNLİĞİNİ SAĞLAMAK 17
1.4.7. DIŞ TİCARETİ GELİŞTİRMEK 17
1.5. TEMEL BANKACILIK İŞLEMLERİ 18

II. BÖLÜM
ULUSLARARASI BANKACILIK

2.1. ULUSLARARASI BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ 21
2.2. ULUSLARARASI BANKACILIĞA GEÇİŞİ BELİRLEYEN VE YÖNELTEN ETKENLER 23
2.3. ULUSLARASI BANKALARIN HİZMET BİRİMLERİ 25
2.3.1. ULUSLARARASI BANKACILIK DEPARTMANI 26
2.3.2. MUHABİR BANKACILIĞI 27
2.3.3. TEMSİLCİLİKLER 27
2.3.4.ŞUBE BANKALAR 28
2.3.5. KIYI BANKACILIĞI (OFF-SHORE) 29
2.3.6. KONSORSİYUM BANKALARI 30
2.3.7. BAĞIMLI BANKALAR VE İLİŞKİLİ BANKALAR 30
2.3.8. ACENTELER 31

III. BÖLÜM
ULUSLARARASI BANKACILIKTA SUNULAN HİZMET VE İŞLEMLER

3.1. FON TRANSFERİ 33
3.2. MEVDUAT KABUL ETME VE KREDİ VERME 34
3.3. DIŞ TİCARETİN FİNANSMAN KREDİLERİ 36
3.4. YEREL VE YABANCI FİRMALARA YÖNELİK KREDİLER 36
3.5. SENDİKASYON KREDİLERİ 37
3.6. BANKALARA YÖNELİK KREDİLER 39
3.7. ÜLKELERE VE RESMİ KURUMLARA YÖNELİK KREDİLER 39
3.8. PROJE FİNANSMANINA YÖNELİK KREDİLER 40
3.9. DÖVİZ İŞLEMLERİ 40
3.9.1.VADESİZ DÖVİZ (SPOT) İŞLEMLERİ 41
3.9.2.VADELİ DÖVİZ İŞLEMLERİ 42
3.9.3.FORWARD AND FUTURES 42
3.9.4. DÖVİZ OPSİYONLARI 45
3.9.5. SWAP İŞLEMLERİ 47
3.9.6. ARBİTRAJ 48
3.9.7. SPEKÜLASYON 49
3.9.8. HEDGING (KORUNMA) 50
3.10. BİLGİ VE YÖNETİMSEL HİZMETLER 51
3.10.1. DANIŞMANLIK HİZMETLERİ 51
3.10.2. YÖNETİM HİZMETLERİ 52
3.10.3. UNDERWRITTING (FİNANSAL ARACILIK) 53
3.11. FORFAİTİNG 54
3.12. FACTORİNG (TİCARI ALACAKLARIN SATIŞI) 56
3.13. LEASİNG (FİNANSAL KİRALAMA) 59
3.14. FİNANSAL VE PİYASA RİSKLERİ 61
3.14.1. FAİZ ORANI RİSKİ 62
3.14.2. KUR RİSKİ 63
3.14.3. MENKUL KIYMET FİYAT RİSKİ 63
3.14.4. LİKİDİTE RİSKİ 64
3.14.5. KREDİ RİSKİ 65
3.14.6. OPERASYONEL RİSK 66
3.14.7. ÜLKE RİSKİ 67

IV.BÖLÜM
BANKALARIN DIŞ TİCARETTE VE ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİNDE FİNANSMAN VE ARACILIK FONKSİYONU

4.1. BANKALARIN DIŞ TİCARET VE ULSULARARASI SERMAYE HAREKETLERİNDE FİNANSMAN VE ARACILIK FONKSİYONU 70
4.1.1. AÇIK HESAP (OPEN ACCOUNT) 71

4.1.2. PEŞİN ÖDEME (CASH PAYMENT) 71
4.1.3. CONSİNYE TESLİM (CONSIGNMENTS) 72
4.1.4. VESAİK MUKABİLİ ÖDEME (PAYMENTS AGAINST DOCUMENTS) 73
4.1.5. MAL MUKABİLİ ÖDEME (CASH AGAİNST GOODS) 74
4.1.6. AKREDİTİF (L/C LETTER OF CREDIT) 76
4.1.6.1. Akreditif İşleminde Taraflar 78
4.1.6.2. Ödeme Şekline Göre Akreditifler 79
4.1.6.3. Açma Şekillerine Göre Akreditifler 80
4.1.6.4. Özellikli Akreditifler 80
4.1.6.5. Akreditiflerde Rezerv Konuları 82
4.1.6.6. Akreditif Küşat Mektubunda Yer Alan Bilgiler 82
4.1.7. KABUL KREDİLİ ÖDEME 82
4.2. ULUSLARARASI TİCARETTE TESLİM ŞEKİLLERİ 83
4.2.1. EX WORKS (EXW-FABRİKADA TESLİM) 84
4.2.2. FREE CARRIER (FCA-BELİRLENEN YERDE TAŞIMACIYA TESLİM) 84
4.2.3. CARRIAGE PAID TO (CPT-NAVLUN ÖDENMİŞ TESLİM) 85
4.2.4. CARRIAGE AND INSURED OAID TO (CPT-NAVLUN VE SİGORTA BEDELİ ÖDENMİŞ TESLİM) 85
4.2.5. DELIVERED AT TERMINAL (DAT-TERMİNALDE TESLİM) 86
4.2.6. DELIVERED AT PLACE (DAP-BELİRLENEN YERDE TESLİM) 86
4.2.7. DELIVERED DUTY PAID (DDP-GÜMRÜK VERGİLERİ ÖDENMİŞ OLARAK TESLİM) 86
4.2.8. FREE ALONGSIDE SHIP (FAS-GEMİ DOĞRULTUSUNDA MASRAFSIZ TESLİM) 87
4.2.9. FREE ON BOARD (FOB-GEMİ GÜVERTESİNDE MASRAFSIZ TESLİM) 87
4.2.10. COST AND FREIGHT (CFR-MASRAFLAR VE NAVLUN ÖDENMİŞ TESLİM) 87
4.2.11. COST, INSURANCE AND FREIGT (CIF-MASRAFLAR; SİGORTA VE NAVLUN ÖDENMİŞ TESLİM) 88

V.BÖLÜM
ULUSLARARASI BANKACILIK VE TİCARET PERSPEKTİFİNDEN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ROLÜ – DİNAMİK PANEL VERİ BULGULARI

5.1. GİRİŞ: SERMAYE HAREKETLERİNDE BANKALARIN ROLÜ 89
5.2. AMAÇ VE DEĞİŞKENLER 91
5.3. VERİLERİN GENEL İNCELENMESİ VE TANITIMI 92
5.3.1 GİRİŞ VE DEĞİŞKENLERİN TANITIMI 92
5.3.2 VERİ SETİ, PANEL YAPISI VE TAMAMLAYICI İSTATİSTİKLER 93
5.3.3 ÜLKE BAZLI DAĞILIM VE GÖRSEL DAĞILIMIN YORUMU 94
5.3.4 GÖRSEL ANALİZLER VE AMPİRİK GÖZLEMLER 99
5.4. EKONOMETRİK YAKLAŞIM 107

5.5 AMPİRİK BULGULAR 109
5.5.1. SYSTEM GMM YÖNTEMİ 109
5.5.1.1. System GMM Tahmin Edilen Model ve Bulgular 110
5.5.1.2. System GMM Tahmin Sonuçlarının Yorumu 110
5.5.2. DIFFERENCE GMM (ARELLANO-BOND) YÖNTEMI 111
5.5.2.1. Difference GMM Tahmin Edilen Model ve Bulgular 111
5.5.2.2. Difference GMM Tahmin Sonuçlarının Yorumu 112
5.5.3. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE FARKLILAŞTIRILMIŞ SYSTEM GMM YÖNTEMİ 112
5.5.3.1. Farklılaştırılmış System GMM Tahmin Edilen Model ve Bulgular 113
5.5.3.2. Farklılaştırılmış System GMM Tahmin Sonuçlarının Yorumu 113
5.6. SONUÇLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ 115

KAYNAKLAR 117

KAYNAKLAR

Kitaplar:

Akgüç, Öztin, 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1992.

Aktepe, İshak Emin, Sorularla Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları, İstanbul, 2013.

Apak, Sudi, Uluslararası Bankacılık ve Finansal Sistemler. Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1995.

Baltagi, Badı H., Econometric Analysis of Panel Data, 3rd Edition, John Wiley & Sons, 2005.

Case, Karl E., Fair, Ray C, Oster, Sharan M., Ekonominin İlkeleri, Çev. Ertuğrul Deliktaş, Metin Karadağ, Mehmet Güçlü, Palme Yayıncılık, 9. Baskıdan Çevri, Ankara, 2011.

Casolaro, Luca, Dario Focarelli ,and Alberto Franco Pozzolo."The Pricing Effect of Certification on Bank Loans:Evidence from the Syndicated Credit Market," Tor Vergata University Departmental Working Papers. No.196, 2004.

Ceylan, Ali. Finansal Teknikler, Ekin Kitapevi Yayınları, 4.Baskı, Bursa, 2002.

Chambers, Nurgül R., Türev Piyasalar, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1998.

Çabukel, Rıdvan, Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel-II Uygulaması, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 2007.

Çivi, Halil, Türkiye'de Bankacılık Teori, Uygulama ve Sonuçları, Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No: 1, Fon Matbaası, Ankara, 1985.

Doğan, Vahit, Uluslararası Ticarette Ödeme Aracı Olarak Akreditif, Savaş Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2016.

Duranlar, Selçuk, Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul, 2007.

Ekren, Nazım. Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği. Türkiye İş Bankası, İstanbul, 1986.

Erdemir, Namık Kemal vd., Dış Ticaret İşlemleri ve Belgeleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları No 3394, Eskişehir, 2019.

Erdemol, Haluk. Factoring ve Forfaiting. Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul, 1992.

Erez, Mesut Bankalar Sistemi ve Devlet Kontrolü, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975.

Eryürek, Şenay, Uluslararası Ticarette Ödeme Şekilleri ve Vesaik, Anadolu Bankası Eğitim Yayınları 2, İstanbul, 1987.

Gökkgöz, Ahmet, Şeker, Ayberk, Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi, Dora Basım Yayın, Bursa, 2014.

Gümüş, Sefer, Bankacılıkta Pazarlama, Hiperlink Yayınevi, İstanbul, 2014.

Gürgan, İrfan, Bankacılık, Milli Eğitim Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986.

Gürsoy, Yaşer, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, Ekin Kitapevi, 5. Baskı, Bursa, 2009.

Gürsoy, Yaşer, Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, Ekin Kitapevi, 13. Baskı, Bursa, 2020.

Heffernan, Shelagh, Modern Banking. John Wiley & Sons, West Sussex, 2005.

Kaya, Salih, Uluslararası Bankacılık Uygulamaları, (Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulaması) ICC-UCP 500 ve+ eUCP. Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Kemer, Osman Barbaros, İş Dünyası İçin Pratik Dış Ticaret İşlemleri, Alfa Akademi Basım Yayım, İstanbul, 2009.

Kaval, Hasan, Bankalarda Risk Yönetimi, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000.

Krugman, Pau, Wells, Robin, Makro İktisat, çev. Fuat Oğuz ve diğerleri, 2. Baskıdan Çeviri, Palme Yayıncılık, Ankara, 2011.

Koban, Emine, T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu ve Demirtaş Sanayiciler Derneği Dış Ticaret Eğitimi, Alfa Yayınları, Bursa, 2003.

Kocaman, Berna, Finansal Piyasalar (Kurumlar, Teknikler ve Araçlar). Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.

Köylü, Meltem Keskin. Uluslararası Bankacılık ve Finans Sistemi. Astana Yayınları, Ankara, 2020.

Mishkin, Frederic S., Asymmetric information and financial crises: a historical perspective. No. w3400. National Bureau of Economic Research, 1990.

Mishkin, Frederic S., Finansal Piyasalar ve Kurumlar, çev. İlyas Şıklar, Ahmet Çakmak, Suat Yavuz, Bilim Teknik Yayınevi, Eskişehir, 2000.

Özalp, Abdurrahman, Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış Ticarette Teslim ve Ödeme Şekilleri, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2004.

Parasız, İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi, 5. Baskı, Bursa, 1994.

Parasız, İlker, Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2012.

Parasız, İlker, Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama, Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası, İstanbul, 2000.

Seyidoğlu, Halil, Uluslararası Finans, Güzem Yayınları, İstanbul, 1997.

Shapiro, Alan C., Multinational Financial Management, 4th. Edition, Allyn and Bacon, 1992.

Kaya, Feridun, Turguttopbaş Neslihan, Dış Ticaret İşlemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları No 2562, Eskişehir, 2012.

Rhodes, Tony, Syndicated Lending: Practice and Documentation, Euromoney Publications, London, 1996.

Rose, Peter S., Commercial Bank Management, The Irwin McGraw–Hill Series in Finance, Insurance, and Real Estate, 1999.

Şoğur, Macide, Özçelik, Nurdan, Kızıl, Ahmet, İthalat-İhracat İşlemleri ve Muhasebesi, Der Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 1997.

Takan, Mehmet, Boyacıoğlu, Melek Acar, Bankacılık Teori Uygulama ve Yöntem, Nobel Yayın Dağıtım, 3. Baskı, İstanbul, 2011.

Toroslu, Vefa, Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2013.

Uzunoğlu, Sadi, Para ve Döviz Piyasaları, Literatür Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

Yeni, Coşkun, Bankalar ve Dış Ticaret Firmaları İçin Uluslararası Ticarette Ödeme Yöntemleri, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005.

Yılmaz, M. Kemal, Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri, Der Yayınları, İstanbul, 2002.

Dergiler:

Ağsakal, Ahmet, Erkan, Mustafa Kenan, Türkiye'de Dış Ticaret Ödeme Şekilleri ve Faiz Oranları, Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Araştırmaları Dergisi, ICAFR 16. Özel Sayı, 2016.

Alfaro, Laura, Chanda, Areendam, Kalemli-Ozcan, Şebnem Kalemli., Sayek, Selin, FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets. Journal of International Economics, 64(1), 89–112, 2004.

Arellano, Marvel, Bond, Stephen, Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *Review of Economic Studies*, 58(2), 277–297, 1991.

Blundell, Richard, Bond, Stephen, Initial Conditions and Moment Restrictions in Dynamic Panel Data Models, Journal of Econometrics, 87(1), 115–143, 1998.

Boyacıoğlu, Melek Acar, Operasyonel Risk ve Yönetimi, Bankacılar Dergisi 43, 2002.

Brealey, Richard A., Ian A. Cooper, and Michel A. Habib, Using Project Finance to Fund Infrastructure Investments, Journal of Applied Corporate Finance 9.3, 25-39, 1996.

Bruno, Valentina, Shin, Hyung Song. (2015). Cross-Border Banking and Global Liquidity. The Review of Economic Studies, 82(2), 535–564.

Çulha, Ali Aşkın, A Structural VAR Analysis of the Determinants of Capital Flows into Turkey, Central Bank Review, 6(2), 11–35, 2006.

Çağan, Nami, Bankaların Vergi Yükümlülükleri ve Vergi Sorumlulukları Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXXIII, S. 1-4, Ankara, 1976.

Çekinmez, Mehmet, Off-Shore Bankacılığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Dergisi, Sayı 3, Kasım 1985.

Cetorelli, Nicola, Goldberg, Linda S., Liquidity Management of U.S. Global Banks: Internal Capital Markets in the Great Recession, Journal of International Economics, 88(2), 299–311, 2012.

Dennis, Steven A., Donald J. Mullineaux, Syndicated Loans, Journal of Financial Intermediation 9.4, 404-426, 2000.

Ingo, Walter, Country Risk, Portfolio Decisions and Regulation in International Bank Lending, Journal of Banking & Finance 5.1, 77-92, 1981.

Karacan, Ali, Bankacılık ve Kriz, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 11-12-13, 1996.

Meldrum, Duncan, Country Risk and Foreign Direct Investment, Business Economics 35.1, 33-40, 2000.

Nickell, Stephen, Biases in Dynamic Models with Fixed Effects, Econometrica, 49(6), 1417–1426, 1981.

Roodman, David, How to do Xtabond2: An Introduction to Difference and System GMM in Stata, Stata Journal, 9(1), 86–136, 2009.

Sakarya, Şakir, Sezgin, Hasan, Sendikasyon Kredisi Kullanımının Bankaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi: Olay Çalışması Yöntemiyle BİST'de Bir Uygulama, Bankacılar, Cilt 26, Sayı 92, 2015.

Sayım, Ferhat, Er, Selami Er. Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk, TMSF Çatı Dergisi 22, 7-17, 2009.

Okay, Esin, Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz, İstanbul Ticaret Dergisi. 95-122, 2002.

Oktay, Sadiye, Temel, Halime, Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi 3.6, 163-186, 2007.

Yıldırım, Oğuz, Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler. Dış Ticaret Dergisi, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Cilt 30., 2004.

Yörükoğlu, Mehmet, Çufadar, Ali, Capital Flows to Turkey: Financial Implications and Policy Responses, BIS Papers No. 44, 467–484, 2008.

Diğer Kaynaklar:

Basel Komitesi. "Operational Risk." Consultative Document-2001a, www. bis. org (2001).

Bankalar Sektör Araştırma Raporu. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/12/BANKALAR-sektor-arastirma-raporu-2020.pdf

Kanunu, Bankacılık Kanunu. "5411 Sayılı Bankacılık Kanunu." *Ankara: Resmi Gazete* 25983 (2005).

Dış Ticarette Ödeme Şekilleri. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/murat.yavuz/137117/3.%20HAFTA-DI%C5%9E%20T%C4%B0CARETTE%20%C3%96DEME%20%C5%9EEK%C4%B0LLER%C4%B0-93-128.pdf

IMF (Uluslararası Para Fonu) International Financial Reporting Standards (IFRS): https://data.imf.org/en/news/accessing%20international%20financial%20statistics

Federal Rezerv Bank Staff Report: https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr511.pdf

ULUSLARARASI İKTİSADİ ENTEGRASYONLARDA EKONOMİK GÖRÜNÜM

Editör
Prof. Dr. Kıvanç Halil ARIÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-93-7

Kasım 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

G-7 ÜLKELERİNDE ULUSLARARASI TİCARET POLİTİKALARI VE YENİ TRENDLER..... 1
Engin DURSUN

ULUSLARARASI EKONOMİK BLOKLAR VE TİCARET DİNAMİKLERİ: AB, ASEAN VE BRICS KARŞILAŞTIRMASI 11
Ferhat PEHLİVANOĞLU

BRICS-T ÜLKELERİNİN DIŞ TİCARET DİNAMİKLERİ, KÜRESEL ENTEGRASYON VE YÖNELİMLER..... 32
İbrahim SOYLU
Kıvanç Halil ARIÇ

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ PERSPEKTİFİNDEN KADINLARIN GÖRECELİ KALKINMA DÜZEYİ: AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE BİR UYGULAMA..... 60
Kevser İNCE
Fatma ÜNLÜ

G7 ÜLKELERİ ARASINDA ENERJİ GÜVENLİĞİ RİSKİ AÇISINDAN DETERMİNİSTİK YAKINSAMA MEVCUT MU?..... 76
Mehmet ERDOĞMUŞ

KAYNAKÇA

AA. (2025, Mayıs 22). *G7 ülkeleri, küresel ekonomide "aşırı dengesizliklerin" ele alınması gerektiğini vurguladı*. Anadolu Ajansı Web Sitesi: https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/g7-ulkeleri-kuresel-ekonomide-asiri-dengesizliklerin-ele-alinmasi-gerektigini-vurguladi-/3576906 adresinden alındı

AA. (2025, Mart 7). *Trump, Meksika ve Kanada'ya yönelik tarifelerde USMCA kapsamındaki mallara muafiyet tanıdı*. Anadolu Ajansı Web Sitesi: https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-meksika-ve-kanadaya-yonelik-tarifelerde-usmca-kapsamindaki-mallara-muafiyet-tanidi/3502415# adresinden alındı

Al, A. (2025). AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YEŞİL ANLAŞMASI KAPSAMINDA YENİLENEBİLİR ENERJİYE YATIRIMIN TİCARET İLİŞKİLERİNE ETKİSİ. *Al-Farabi International Journal of Social Sciences, 10*(1), 89-106.

Alagöz, M., & Ceylan, O. (2015). Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: 2008 Krizi Sonrası Yaşanan Gelişmeler. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(30), 59-85.

Birleşik Krallık Web Sitesi. (2024, Ağustos 29). *UK to join CPTPP by 15 December*. Birleşik Krallık Web Sitesi: https://www.gov.uk/government/news/uk-to-join-cptpp-by-15-december adresinden alındı

Cengiz, Ö. (2023). RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ TÜRKİYE'DEN GEÇEN ORTA LOJİSTİK KORİDORA ETKİLERİ. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(27), 485-505.

Çağlar-Hekimoğlu, K., & Erkan, S. (2022). Avrupa Bütünleşmesinde Birleşik Krallık: Brexit Referandumu ve Ayrılma Süreci. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(2), 870-883.

Çaşkurlu, S. (2018). INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATIONS FOR PARTIES OR NON-PARTIES COUNTRIES: TURKEY'S STATE IN THE EXAMPLES OF TTIP, CETA AND CPTPP. *Journal of Economics, Finance and Accounting, 5*(1), 58-78.

Çelik, K. (2015). *Uluslararası İktisat* (6. b.). Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Çevik, V. A. (2023). From Decoupling to De-Risking: A New Era in Trade Between the West and China. *Fiscaoeconomia, 8*(1), 277-303.

Delice, G., Aksoy, B., & Erilli, N. A. (2024). Merkez Bankası Dijital Para Birimleri (CBDC'ler) ve Kripto Paralar Hakkında Kamuoyu Bilgi ve Algısı: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bİlimler Fakültesi Dergisi, 14*(3), 723-751.

Demir-Yeşilbağ, A. (2023, Ocak 20). *ABD Enflasyonu Düşürme Yasası (The Inflation Reduction Act of 2022) ve AB Üzerinde Yarattığı İlk Etkiler*. Kadir Has Hukuk Bülteni: https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/111 adresinden alındı

Derya, H. (2022). Kurumların Esnekliği: Endüstri 4.0 ve 5.0 Açısından Bir Değerlendirme. *JOURNAL OF EMERGING ECONOMIES AND POLICY, 7*(2), 233-247.

EU. (2025, Haziran 18). *Commission welcomes political agreement to simplify and strengthen the carbon border adjustment mechanism*. An offical European Union website: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1563 adresinden alındı

Eyidoğan, E., & Demir, O. (2022). DİJİTAL HİZMETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ: DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLER. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Working Paper Series, 3*(2), 1-15.

Güler, İ. (2023). Avrupa Birliği Ülkelerinde Çevre Vergisi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 25*(45), 1058-1073.

Güllü, İ., Kılıç, N. Ö., & Şanlıoğlu, Ö. (2017). EVALUATION OF THE EU-CANADA COMPREHENSIVE ECONOMIC AND TRADE AGREEMENT (CETA) IN TERMS OF TURKISH FOREIGN TRADE. *Journal of Economics, Finance and Accounting, 4*(3), 275-281.

İmer-Ertunga, E., & Seyhun, Ö. K. (2022). SINIRDA KARBON DÜZENLEME MEKANİZMASI VE TÜRKİYE'NİN İHRACATINA OLASI ETKİLERİ. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 13*(1), 1-13.

Kahya, P. (2023). Ticaret Savaşları mı, Küresel Kapitalizmin Regülasyon Açmazı mı? Uluslararası Ticaret Anlaşmaları Kimin için? *Politik Ekonomik Kuram, 7*(1), 32-42.

Li, W., Liu, X., Yuan, X., & Lu, C. (2024). Impact of CBAM on carbon emission reduction in global steel foreign trade: projections based on the embodied carbon emission intensity of major countries. *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy, 19*(1), 1-20.

Metin, B. (2022). Dijitalleşen Dünyada Değişen İstihdam Modelleri: Dijital Emek Platformlarında Çalışanlar Açısından Tehditler ve Fırsatlar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24*(3), 917-950.

Office of the US Trade Representative. (2023). *USMCA Anlaşması*. Office of the US Trade Representative Web Site: https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement adresinden alındı

Özkan, D. (2023). EUROPEAN UNION CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM: A SWOT ANALYSIS FOR TÜRKİYE. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 21*(3), 265-281.

Peters, M. A. (2023). Digital trade, digital economy and the digital economy partnership agreement (DEPA). *Educational Philosophy and Theory, 55*(7), 747-755.

Pop, C. (2023, Kasım 15). *EU vs US: What Are the Differences Between Their Data Privacy Laws?* Endpoint Protector: https://www.endpointprotector.com/blog/eu-vs-us-what-are-the-differences-between-their-data-privacy-laws/ adresinden alındı

Schmitz, L., & Seidl, T. (2023). As Open as Possible, as Autonomous as Necessary: Understanding the Rise of Open Strategic Autonomy in EU Trade Policy. *Journal of Common Market Studies, 61*(3), 834-852.

Sönmez, P., & Ünlü-Ören, H. G. (2022). COVID-19 PANDEMİSİNİN G7 ÜLKELERİ VE BAZI YÜKSELEN PİYASA EKONOMİLERİNE ETKİLERİNİN VE UYGULANAN EKONOMİK DESTEK PAKETLERİNİN İNCELENMESİ. *Uygulamalı Sosyal bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, 5*(11), 59-74.

Steel Radar. (2023, Temmuz 23). *Güney Kore ve Japonya'nın AB CBAM'a tepkisi.* Steel Radar Web Sitesi: https://www.steelradar.com/guney-kore-ve-japonyanin-ab-cbama-tepkisi/ adresinden alındı

Şimşek, M. (2005). Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütüne (WTO) Üyeliğinin Ekonomik Etkileri ve Çin'in Geleceğine İlişkin Senaryolar. *Yönetim ve Ekonomi, 12*(2), 77-90.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2025). *2030 Sanayi ve Teknolojisi Stratejisi.* Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Takım, A. (2021). *Uluslararası Ticarete Giriş.* Bursa: Ekin Kitabevi.

Talih, Ö., & Dönmez, E. (2024). Tedarik Zincirine Genel Bakış: Akıllı Tedarik Zincirinde Risk ve Güvenlik. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(2), 836-854.

TÜBİSAD. (2025, Nisan 2). *Birleşik Krallık Ülke Rehberi.* Birleşik Krallık : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/tubisad-ydcbkk.pdf adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023, Eylül 29). *Dünya Ticaret Örgütü.* Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Web Sitesi: https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024, Kasım). *Yürürlükte Bulunan STA'lar*. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Web Sitesi: https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar adresinden alındı

Yıldıran, M., & Uzun, A. (2014). 2008 Küresel Finans Krizinden Sonra Diğerleri: Gelişen Ülke Ekonomilerinde Finans, Ticaret ve Bütçe Dengelerinin Analizi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6*(1), 159-166.

KAYNAKÇA

Acharya, A. (2014). Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order. Routledge.

ADB (Asian Development Bank). (2022). The Regional Comprehensive Economic Partnership: Overview and Economic Impact.

ASEAN Secretariat. (2023). ASEAN Key Figures 2023. https://asean.org

ASEAN Secretariat. (2023). ASEAN Statistical Yearbook 2023. Jakarta: ASEAN Publications.

Balassa, B. (1961). The Theory of Economic Integration. Routledge.

Baldwin, R. (2006). Multilateralising Regionalism: Spaghetti Bowls as Building Blocs on the Path to Global Free Trade. The World Economy, 29(11), 1451–1518.

Baldwin, R. (2009). The Great Trade Collapse: Causes, Consequences and Prospects. CEPR Policy Insight, s. 4-5.

Baldwin, R. (2016). The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization. Harvard University Press.

Beeson, M. (2020). Contemporary Southeast Asia: Regional Dynamics, National Differences. Palgrave.

Bhagwati, J. (1993). Regionalism and Multilateralism: An Overview. In J. de Melo & A. Panagariya (Eds.), New Dimensions in Regional Integration (pp. 22-30). Cambridge University Press.

Bickerton, C. (2012). European Integration: From Nation-States to Member States. Oxford University Press.

Bown, C. P. (2022). Russia's War and Global Food Supply Chains. Peterson Institute for International Economics. https://www.piie.com

BRICS New Development Bank (NDB). (2022). Annual Report.

BRICS Summit. (2023). 15th BRICS Summit Johannesburg II Declaration. https://brics2023.gov.za

Chaturvedi, M. (2017). Regional Trade Blocs or Regional Trade Agreements

Constantinescu, C., Mattoo, A., & Ruta, M. (2020). The Global Trade Slowdown: Cyclical or Structural? The World Bank Economic Review, 34(1), 121–142. https://doi.org/10.1093/wber/lhz027

Diez, T., Albert, M., & Stetter, S. (2008). The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration. International Organization, 62(3), 563–593.

European Commission. (2021). Trade Policy Review: An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy.

European Commission. (2024). EU Trade Policy Review: Update and Priorities.

Eurostat. (2024). EU International Trade in Goods-Detailed Analysis.

Eurostat. (2024). European Union International Trade Statistics.

Evenett, S. J. (2021). Revitalising Multilateral Governance at the WTO: Ensuring the Trade System Supports Resilience and Recovery. Centre for Economic Policy Research.

Evenett, S. J., & Fritz, J. (2021). Staggered Stasis: The 28th Global Trade Alert Report. CEPR Press.

Frankel, J. A., & Wei, S. J. (1997). Regionalization of World Trade and Currencies: Economics and Politics. In: Regionalism vs. Multilateral Trade Arrangements, NBER Working Paper No. 5562.

Gerber, J. (2020). Kennedy Round (1964-1967). In International Economics (8th ed.). Pearson Education.

Gstöhl, S., & Schunz, S. (2022). The EU's Trade Policy in a Changing Global Environment. Palgrave Macmillan.

Hoekman, B. (2021). COVID-19, Policies and Export Restrictions. World Bank Policy Research Working Paper No. 9674.

Hoekman, B. M., & Kostecki, M. M. (2009). The Political Economy of the World Trading System (3rd ed.). Oxford University Press.

IMF. (2020). World Economic Outlook: Global Trade and Risks.

Inoue, H., & Todo, Y. (2020). The Propagation of the Economic Impact Through Supply Chains. PLoS ONE, 15(9), e0239251.

International Monetary Fund (IMF). (2020). World Economic Outlook: Global Trade and Risks (s. 18).

International Monetary Fund (IMF). (2023). World Economic Outlook: Fragmentation and Resilience in a Multipolar World.

Loungani, P., Mishra, S., Papageorgiou, C., & Wang, K. (2017). World Trade in Services: Evidence from a New Dataset. IMF Working Paper No. 17/77. https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/03/30/World-Trade-in-Services-Evidence-from-a-New-Dataset-44790

Lund, S., Manyika, J., & Bughin, J. (2019). The Future of Trade in a Data-Driven World. McKinsey Global Institute.

Mansfield, E. D., & Milner, H. V. (1999). The new wave of regionalism. International Organization, 53(3), 589-627.

Mattoo, A., & Rocha, N. (2022). Handbook on Digital Trade Policy. World Bank Publications. https://openknowledge.worldbank.org

Menon, J., & Melendez, A. C. (2017). Realizing an ASEAN Economic Community: Progress and Remaining Challenges. Asian Development Bank Economics Working Paper Series, (507), 1-45.

Miroudot, S. (2020). Resilience Versus Robustness in Global Value Chains: Some Policy Implications. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19).

Narine, S. (2008). Forty years of ASEAN: A Historical review. The Pacific Review, 21(4), 411–429.

O'Neill, J. (2022). The Growth Map: Economic Opportunity in the BRIC's and Beyond. Penguin Books.

OECD. (2022). Trade in Value Added (TiVA) Indicators.

OECD. (2023). Digital Trade and Data Flows: Strengthening Trust. OECD Digital Economy Papers No. 344. https://www.oecd.org/digital/

OECD. (2023). OECD Services Trade Restrictiveness Index: Policy Trends up to 2023. https://www.oecd.org/trade/topics/services-trade

Roberts, C., Armijo, L. E., & Katada, S. N. (2018). The BRICS and Collective Financial Statecraft. Oxford University Press. P.12.

Roberts, C., Armijo, L. E., & Katada, S. N. (2023). The BRICS and the Quest for Global Financial Reform. Oxford University Press.

Severino, R. (2006). Southeast Asia in search of an ASEAN Community: Insights from the Former ASEAN Secretary-General. ISEAS Publishing.

Stuenkel, O. (2016). Post-Western World: How Emerging Powers Are Remaking Global Order. Polity Press.

Taglioni, D., & Winkler, D. (2016). Making global value chains work for development. World Bank Publications.

UNCTAD. (2021). Digital Economy Report 2021: Cross-border data flows and development. United Nations.

UNCTAD. (2023). World Investment Report: Global Value Chains and Development.

Urata, S. (2002). Globalization and the Growth in Free Trade Agreements.

Wilson, D., & Purushothaman, R. (2003). Dreaming with BRICs: The path to 2050. Goldman Sachs Global Economics Paper, (99), p.1.

WTO. (2022). World Trade Report 2022: Climate Change and International Trade. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr2022_e.htm

WTO. (2025). History of the Multilateral Trading System (GATT-WTO). https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm

Zielonka, J. (2014). Is the EU Doomed? Polity Press.

Zielonka, J. (2021). Counter-revolution: Liberal Europe in Retreat. Oxford University Press.

KAYNAKÇA

Erkan, B. (2012). Brıc Ülkeleri ve Türkiye'nin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(1), 101-131.

International Trade Centre. (2024). Trade Map-International Trade Statistics. Erişim Tarihi: 1.10.2025, https://www.trademap.org

Kuşat, N. ve Denli, E. A. (2021). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklere Göre Türkiye- BRICS Rekabet Gücü Analizi (2008-2019). Kocatepe İİBF Dergisi, 23(1), 94-111.

O'Neill, J., Wilson, D., Purushothaman, R., & Stupnytska, A. (2005). How solid are the BRICs? (Global Economics Paper No. 134). Goldman Sachs.

O'Neill, J. (2001). Building better global economic BRICs (Global Economics Paper No. 66). Goldman Sachs.

Poyraz, M. (2019). BRICS: Bir alternatif düzen arayışı mı? Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 10(24), 434-449.

United Nations Statistics Division. (2006). International Trade Statistics: Revision 4 of the Standard International Trade Classification (SITC-Rev.4) (pp. 10–12). United Nations.

United Nations. (2024). UN Comtrade Database. United Nations Statistics Division. Erişim Tarihi: 1.10.2025, https://comtradeplus.un.org

Wilson, D. ve Purushothaman, R. (2003). Dreaming with BRICs: the path to 2050. Goldman Sachs (Global Economics Paper, No. 99), 1–24.

KAYNAKÇA

Abou-Shouk, M. A., Mannaa, M. T., & Elbaz, A. M. (2021). Women's empowerment and tourism development: A cross-country study. *Tourism Management Perspectives*, *37*, 100782. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100782

Adusah-Poku, F., Dramani, J. B., & Adjei-Mantey, K. (2023). Does the choice of cooking fuel empower Ghanaian women? An empirical analysis. *Development Southern Africa*, *40*(4), 791-808. https://doi.org/10.1080/0376835X.2022.2135489

Atahau, A. D. R., Sakti, I. M., Huruta, A. D., & Kim, M.-S. (2021). Gender and renewable energy integration: The mediating role of green-microfinance. *Journal of Cleaner Production*, *318*, 128536. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128536

Avrupa İstatistik Ofisi. (2025). *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat

Avrupa Komisyonu. (2020a). *2020-2025 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi*. https://commission.europa.eu/

Avrupa Komisyonu. (2020b). *Avrupa Beceri Gündemi*. https://commission.europa.eu/

Avrupa Konseyi. (2014). 2014-2017 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi. https://www.coe.int/en/web/genderequality

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi, (2022). *Kurumsal Yönetim Kurullarında Cinsiyet Dengesi Direktifi.* Official Journal of the European Union. L 315/44.

EIGE- Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü. (2025). European Institute for Gender Equality. https://eige.europa.eu/

Azoa Balengla, M. T., Keneck-Massil, J., & Mondjeli Mwa Ndjokou, I. M. (2024). Does Women's Political Empowerment Influence Child Undernourishment in Developing Countries? *Comparative Economic Studies*. https://doi.org/10.1057/s41294-024-00245-x

Besnier, E. (2023). Women's political empowerment and child health in the sustainable development era: A global empirical analysis (1990–2016). *Global Public Health*, *18*(1), 1849348. https://doi.org/10.1080/17441692.2020.1849348

Bilal, A. R., Rosato, P., Campo, R., & Leopizzi, R. (2023). Women empowerment and entrepreneurial intention: A pathway to achieve sustainable development goal (SDG -5). *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *30*(3), 1389-1405. https://doi.org/10.1002/csr.2426

Binsuwadan, J., Elhaj, M., Bousrih, J., Mabrouk, F., & Alofaysan, H. (2024). The Relationship between Financial Inclusion and Women's Financial Worries: Evidence from Saudi Arabia. *Sustainability*, *16*(19), 8317. https://doi.org/10.3390/su16198317

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi. (2015). Beijing declaration and platform for action: Beijing+20. https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/01/beijing-declaration

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. (2025). UNDP. https://www.undp.org/

Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi. (2025). UN Women. https://www.unwomen.org

Birleşmiş Milletler. (t.y.). Sürdürülebilir kalkınma için 2030 gündemi. https://sdgs.un.org/

Biswal, S. N., Mishra, S. K., & Sarangi, M. (2023). Does Women's Empowerment Influence Multidimensional Poverty? Empirical Insight from Rural Odisha of India. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, *31*(2), 585-605. https://doi.org/10.47836/pjssh.31.2.08

Cornish, H., Walls, H., Ndirangu, R., Ogbureke, N., Bah, O. M., Tom-Kargbo, J. F., Dimoh, M., & Ranganathan, M. (2021). Women's economic empowerment and health related decision-making in rural Sierra Leone. *Culture, Health & Sexuality*, *23*(1), 19-36. https://doi.org/10.1080/13691058.2019.1683229

Dünya Ekonomik Forumu. (2023). Global gender gap report 2023. https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/

Febro, J. D., Catindig, M. A. C., & Caparida, L. T. (2021). ICT Literacy for Marginalized Girls and Women's Empowerment. *Asian Women*, *37*(1), 51-91. https://doi.org/10.14431/aw.2021.3.37.1.51

Gutierrez, E. L. M., & Vafadari, K. (2023). Women in community-involved tourism enterprises: Experiences in the Philippines. *Asia Pacific Viewpoint*, *64*(1), 85-97. https://doi.org/10.1111/apv.12361

Hussain, S., & Jullandhry, S. (2020). Are urban women empowered in Pakistan? A study from a metropolitan city. *Women's Studies International Forum*, *82*, 102390. https://doi.org/10.1016/j.wsif.2020.102390

İnce, Kevser ve Fatma Ünlü; (2024); "Women's Development from Perspective of Sustainable Development Goals: A Gender-Based Empirical Approach", The 31st Conference on Economics (TEA2024), Fethiye, Muğla, Türkiye.

Jabbar, S. A., & Zaza, H. I. (2016). Evaluating a vocational training programme for women refugees at the Zaatari camp in Jordan: Women empowerment: a journey and not an output. *International Journal of Adolescence and Youth*, *21*(3), 304-319. https://doi.org/10.1080/02673843.2015.1077716

Kazembe, L. N. (2020). Women empowerment in Namibia: Measurement, determinants and geographical disparities. *World Development Perspectives*, *19*, 100211. https://doi.org/10.1016/j.wdp.2020.100211

Lee, Y. J., Husain, Z., & Dutta, M. (2024). Does improved cooking fuel empower women? Evidence from India. *Sustainable Development*, *32*(1), 574-587. https://doi.org/10.1002/sd.2695

Lenka, P. (2023). Philosophy of Sustainable Development: Understanding the Significance of Gender Equality in Business Organisations. *Problemy Ekorozwoju*, *18*(2), 121-127. https://doi.org/10.35784/preko.3950

McCall, C. E., & Mearns, K. F. (2021). Empowering Women Through Community-Based Tourism in the Western Cape, South Africa. *Tourism Review International*, *25*(2), 157-171. https://doi.org/10.3727/154427221X16098837279967

Mogaji, E., Hinson, R. E., Nwoba, A. C., & Nguyen, N. P. (2021). Corporate social responsibility for women's empowerment: A study on Nigerian banks. *International Journal of Bank Marketing*, *39*(4), 516-540. https://doi.org/10.1108/IJBM-04-2020-0195

Nakip, M. (2006). Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Nguyen Duc, H. (2023). Social policy in gender equality, empowerment and opportunities for women and girls in Vietnam. *Revista de Investigaciones Universidad Del Quindío*, *35*(1), 275-284. https://doi.org/10.33975/riuq.vol35n1.1098

Noor, A., Asghar, Z., Sarwar, H., & Arfeen, I. (2021). Role of the ICT in Women Empowerment and Achieving SDGs: A Case Study of Women Labor Force in Developing Countries. *ETIKONOMI*, *20*(2), 339-348. https://doi.org/10.15408/etk.v20i2.22045

Ogbari, M. E., Folorunso, F., Simon-Ilogho, B., Adebayo, O., Olanrewaju, K., Efegbudu, J., & Omoregbe, M. (2024). Social Empowerment and Its Effect on Poverty Alleviation for Sustainable Development among Women Entrepreneurs in the Nigerian Agricultural Sector. *Sustainability*, *16*(6), 2225. https://doi.org/10.3390/su16062225

Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1. (5. Basım). Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Parlamentolar Arası Birlik, (2025). IPU-Parline, https://www.ipu.org/.

Pula, F., & Shiroka, J. (2016). *Economic empowerment of women in Kosovo and factors that directly influence women's economic empowerment*. 15th International Scientific Conference on Economic and Social Development – Human Resources Development, June 9–10, Varazdin, Croatia.

Pulubuhu, D. A. T., Seniwati, M., & Alimuddin, A. (2017). Accomplishing The Sustainable Development Goals as A Method in Women Confronting Terrorism. *Proceedings of the Unhas International Conference on Social and Political Science (UICoSP 2017)*. Unhas International Conference on Social and Political Science (UICoSP 2017), Makassar, Indonesia. https://doi.org/10.2991/uicosp-17.2017.34

Sahoo, B., Rout, D. S., Tripathy, P., Sahoo, S. L., Pradhan, S. K., & Mahanta, C. K. (2025). Women's empowerment in aquaculture: A path analysis of economic and social influences in Southern Odisha, India. *Aquaculture International*, *33*(2), 126. https://doi.org/10.1007/s10499-024-01811-x

Sarker, T., Roy, R., Yeasmin, S., & Asaduzzaman, M. (2024). Enhancing women's empowerment as an effective strategy to improve food security in rural Bangladesh: A pathway to achieving SDG-2. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, *8*, 1436949. https://doi.org/10.3389/fsufs.2024.1436949

Sarstedt, M. & Mooi, E. (2014). Cluster Analysis. In: A Concise Guide to Market Research. Springer Texts in Business and Economics, Sarstedt, M.; Mooi, E. Eds.; Springer: Berlin, 273-324.

Shanta, M. A., Suman, S. U., & Islam, Md. M. (2025). Role of formal aquaculture industry for empowering women: A study in the southern coastal region of Bangladesh. *Women's Studies International Forum*, *109*, 103046. https://doi.org/10.1016/j.wsif.2024.103046

Showkat, M., Nagina, R., Nori, U., Baba, M. A., & Shah, M. A. (2024). Empowering women in the digital age: Can digital financial services fulfil the promise of financial autonomy and gender equality in the attainment of Sustainable Development Goal 5? *Cogent Economics & Finance*, *12*(1), 2342459. https://doi.org/10.1080/23322039.2024.2342459

Sidun, N. M., & Gibbons, J. L. (2024). Women, girls, and climate change: Human rights, vulnerabilities, and opportunities. *International Journal of Psychology*, *59*(2), 257-266. https://doi.org/10.1002/ijop.12942

Tabachnick, B. G. & Fidell, L.S. (2015). Using Multivariate Statistics. Pearson, UK.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)*. https://www.aile.gov.tr

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2018-2023).* https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023/

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Kadına yönelik şiddetle mücadele IV. ulusal eylem planı (2021-2025).* https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025/

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025). https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kaydedilen-gelismeler.tr.mfa. Erişim Tarihi: 20/05/2025.

T.C. Resmî Gazete. (2006, 1 Temmuz). *2007–2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı (TBMM Kararı, Sayı: 26215)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013, 2 Temmuz). *2014–2018 Onuncu Kalkınma Planı (Karar No. 1041)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019, 18 Temmuz). *2019–2023 On Birinci Kalkınma Planı (Karar No. 1225)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

The World Bank. (2025). World Development Indicators Database. Internet Adresi: https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, (2025). TSKB – Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Resmî Web Sitesi, https://www.tskb.com.tr/

UNICEF. (2025). United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). https://www.unicef.org/

Ural, A. & Kılıç, İ. (2011). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi (Genişletilmiş 3. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.

Valduga, I. B., Lima, M. A. D., Castro, B. C. G., Fuchs, P. G., Amorim, W. S. D., & Guerra, J. B. S. O. D. A. (2023). A Balanced Scorecard Proposal for Gender Equality and Sustainable Development. *Sustainability*, *15*(19), 14384. https://doi.org/10.3390/su151914384

Valencia, V., Wittman, H., Jones, A. D., & Blesh, J. (2021). Public Policies for Agricultural Diversification: Implications for Gender Equity. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, *5*, 718449. https://doi.org/10.3389/fsufs.2021.718449

Verma, J. P. (2013). Data Analysis in Management with SPSS Software. Springer, India.

Verma, A., Giri, A. K., & Debata, B. (2022). ICT diffusion, women empowerment, and sustainable development in SAARC countries. *Journal of Economic and Administrative Sciences*. https://doi.org/10.1108/JEAS-03-2022-0073

Ward, J. H. (1963). Hierarchical Grouping to Optimize an Objective Function, Journal of the American Statistical Association, 58, 236–244.

Wondimu, H., Terefe, D., & Melkamu, G. (2023). The role of microfinance service in the sustainable development goals of women's empowerment: A glimpse from Amhara Credit and Savings Institution (ACSI). *Discover Sustainability*, *4*(1), 44. https://doi.org/10.1007/s43621-023-00161-7

KAYNAKÇA

Banna, H., Alam, A., Chen, X. H., & Alam, A. W. (2023). Energy security and economic stability: The role of inflation and war. *Energy Economics*, 126. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106949

Baumol, W. J. (1986). Productivity growth, convergence, and welfare: What the long-run data show. *The American Economic Review*, 76(5), 1072–1085. https://www.jstor.org/stable/1816469

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis*, 27(3), 381–409. https://doi.org/10.1111/j.1467-9892.2006.00478.x

Bernard, A. B., & Durlauf, S. N. (1996). Interpreting tests of the convergence hypothesis. *Journal of Econometrics*, 71(1–2), 161–173. https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01699-2

Beyaert, A., & Camacho, M. (2008). TAR panel unit root tests and real convergence. *Review of Development Economics*, 12(3), 668–681. https://doi.org/10.1111/j.1467-9361.2008.00479.x

Carlino, G. A., & Mills, L. O. (1993). Are U.S. regional incomes converging?: A time series analysis. *Journal of Monetary Economics*, 32(2), 335–346. https://doi.org/10.1016/0304-3932(93)90009-5

De Long, J. B. (1988). Productivity growth, convergence, and welfare: Comment. *The American Economic Review*, 78(5), 1138–1154.

Doğan, B., Shahbaz, M., Bashir, M. F., Abbas, S., & Ghosh, S. (2023). Formulating energy security strategies for a sustainable environment: Evidence from the newly industrialized economies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 184. https://doi.org/10.1016/j.rser.2023.113551

Global Energy Institute (t.y.). Energy security risk scores for top 75 energy-consuming countries in 2010: 1980–2018 (OECD 1980 =1,000) [Veri Seti]. Erişim Adresi: https://www.globalenergyinstitute.org/energy-security-risk-index (Erişim Tarihi: 9.05.2024).

Hieber, S. (2006). *Energiesicherheit in China: Energiepolitik, energiewirtschaftliche Außenbeziehungen und sicherheitspolitische Implikationen*. Stamsried: Verlag Ernst Vögel.

International Energy Agency (t.y). *Glossary*. Erişim Adresi: https://www.iea.org/glossary (Erişim Tarihi: 19.07.2025).

Kagalwala, A. (2022). kpsstest: A command that implements the Kwiatkowski, Phillips, Schmidt, and Shin test with sample-specific critical values and reports p-values. *The Stata Journal*, 22(2), 269–292. https://doi.org/10.1177/1536867X221106371

King, A., & Ramlogan-Dobson, C. (2011). Nonlinear time-series convergence: The role of structural breaks. *Economics Letters*, 110(3), 238–240. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2010.12.001

Kurozumi, E. (2002). Testing for stationarity with a break. *Journal of Econometrics*, 108(1), 63–99. https://doi.org/10.1016/S0304-4076(01)00106-3

Kwiatkowski, D., Phillips, P. C., Schmidt, P., & Shin, Y. (1992). Testing the null hypothesis of stationarity against the alternative of a unit root: How sure are we that economic time series have a unit root. *Journal of Econometrics*, 54(1–3), 159–178. https://doi.org/10.1016/0304-4076(92)90104-Y

Li, Q., & Papell, D. (1999). Convergence of international output time series evidence for 16 OECD countries. *International Review of Economics & Finance*, 8(3), 267–280. https://doi.org/10.1016/S1059-0560(99)00020-9

Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407–437. https://doi.org/10.2307/2118477

Our World in Data (t.y). *Primary energy consumption (TWh)* [Veri Seti]. Erişim Adresi: https://ourworldindata.org/energy-production-consumption (Erişim Tarihi: 25.07.2025).

Oxley, L., & Greasley, D. (1995). A Time-series perspective on convergence: Australia, UK and USA since 1870. *Economic Record*, 71, 259–270. https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.1995.tb01893.x

Pata, U. K., & Karlilar, S. (2024). The integrated influence of energy security risk and green innovation on the material footprint: An EKC analysis based on fossil material flows. *Journal of Cleaner Production*, 435. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.140469

Perron, P., & Vogelsang, T. J. (1992). Nonstationarity and level shifts with an application to purchasing power parity. *Journal of Business & Economic Statistics*, 10(3), 301–320. https://doi.org/10.1080/07350015.1992.10509907

Poddig, T., Dichtl, H., & Petersmeier, K. (2008). *Statistik, Ökonometrie, Optimierung: Methoden und ihre praktischen Anwendungen in Finanzanalyse und Portfoliomanagement*. (4. Baskı). Uhlenbruch Verlag, Bad Soden/Ts.

Smith, R. P. (2024). Econometric aspects of convergence: A survey. *Open Economies Review*, 35(4), 701–721. https://doi.org/10.1007/s11079-024-09753-w

Tolliver, C., Islam, M., Shin, K. J., & Managi, S. (2018). The impact of energy security risks on energy consumption. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 12(3), 258–270. https://doi.org/10.1504/IJISD.2018.091522

Umbach, F. (2023). Energiesicherheit unter Bedingungen der Dekarbonisierung von Wirtschaft und Verkehr. *SIRIUS–Zeitschrift für Strategische Analysen*, 7(2), 113–132. https://doi.org/10.1515/sirius-2023-2002

Yavuz, N. C., & Yilanci, V. (2013). Convergence in per capita carbon dioxide emissions among G7 countries: A TAR panel unit root approach. *Environmental and Resource Economics*, 54(2), 283-291. https://doi.org/10.1007/s10640-012-9595-x

Yergin, D. (2006). Ensuring energy security. *Foreign Affairs*, 85(2), 69–82. https://doi.org/10.2307/20031912

Yilanci, V., & Pata, U. K. (2020). Convergence of per capita ecological footprint among the ASEAN-5 countries: Evidence from a non-linear panel unit root test. *Ecological Indicators*, 113. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.106178

POLİTİK PAZARLAMA KAPSAMINDA ANAVATAN PARTİSİ'NİN (ANAP) MAMUL YAŞAM DÖNGÜSÜ

Mehmet Emin ARAS

E K İ N
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-66-1

Ekim 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
POLİTİK PAZARLAMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. POLİTİKA KAVRAMI 2
1.2. POLİTİK PAZARLAMA KAPSAMINDA PAZARLAMA YAKLAŞIMLARI 4
1.2.1. Üretim Yönlü Yaklaşım (Propaganda) 4
1.2.2. Satış Yönlü Yaklaşım (Siyasal İletişim) 5
1.2.3. Pazarlama Yönlü Yaklaşım (Politik Pazarlama) 5
1.3. POLİTİK PAZARLAMA KAVRAMI 8
1.3.1. Politik Pazarlamanın Tanımı 8
1.3.2.Politik Pazarlamanın Özellikleri 10
1.3.3. Politik Pazarlamanın Tarihsel Gelişimi 12
1.4. POLİTİK PAZARLAMANIN DİĞER PAZARLAMA TÜRLERİYLE OLAN İLİŞKİSİ 14
1.4.1. Geleneksel Pazarlama 14
1.4.2. Hizmet Pazarlaması 16
1.4.3. İlişkisel Pazarlama 16
1.5. POLİTİK PAZARLAMAYI ETKİLEYEN UNSURLAR 16
1.5.1. İktidar 17
1.5.2. Muhalefet 17
1.5.3. Bürokrasi 17
1.5.4. Medya 18
1.5.5. Ordu 18
1.5.6. Baskı (Çıkar) Grupları 18
1.6. POLİTİK PAZARLAMA KARMASI 19
1.6.1. Politik Ürün 20
1.6.1.1. Lider 21
1.6.1.2. Parti Programı 22
1.6.1.3. Partinin Adayları 23
1.6.1.4. Fikir 25
1.6.1.5. Parti 25
1.6.2. Politik Fiyat 27
1.6.3. Politik Pazarlamada Dağıtım 27
1.6.3.1. Dağıtım Kanallarının Seçimi 28
1.6.3.2. Fiziksel Dağıtım 28
1.6.4. Politik Pazarlamada Tutundurma 29
1.6.5. Türkiye'de Politik Pazarlama Alanında Yapılan Çalışmalar 29

İKİNCİ BÖLÜM
POLİTİK PAZARLAMA KAPSAMINDA ÜRÜN YAŞAM DÖNGÜSÜ YAKLAŞIMI

2.1. ÜRÜN YAŞAM DÖNGÜSÜ MODELİ 33
2.1.1. Giriş Dönemi 36
2.1.2. Gelişme Dönemi 37
2.1.3. Olgunluk Dönemi 37
2.1.4. Düşüş Dönemi ve Ürünün Pazardan Çekilmesi 38
2.2. KAPSAYICI POLİTİK PAZARLAMA 39
2.3. PAZAR KONUMLANDIRMA 40
2.3.1. Politik Pazar Lideri 41

2.3.2. Politik Rakipler 41
2.3.3. Politik Takipçiler 42
2.3.4. Niş Politik Partiler 42
2.4. MARKALAŞMA 44
2.4.1. Marka Hikayesi (Brand Narrative) 45
2.4.2. Marka Vitrini (Brand Agent) 45
2.5. POLİTİK PAZARLAMADA ÜRÜN YAŞAM DÖNGÜSÜ YAKLAŞIMI 46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANAVATAN PARTİSİ VAKA ANALİZİ

3.1. ÜRÜN TASARIMI VE POLİTİK PAZARA GİRİŞ DÖNEMİ 48
3.1.1. Politik Ürün 49
3.1.1.1. Pazar Odaklılık 50
3.1.1.2. Vaatler 51
3.1.1.3. Reformlar 51
3.1.2. Pazar Konumlandırma 52
3.1.3. Marka Hikayesi ve Marka Vitrini 52
3.1.4. Ürün Tasarımı ve Politik Pazara Giriş Dönemi 1983 Seçim Sonuçları 53
3.2. BÜYÜME VE OLGUNLUK DÖNEMİ 57
3.2.1. Politik Ürün 57
3.2.1.1. Politik Pazarlama ve Satış Odaklılık 57
3.2.1.2. Körfez Savaşı 58
3.2.2. Pazar Konumlandırma 58
3.2.3. Marka Hikayesi ve Marka Vitrini 59
3.2.4. Büyüme Ve Olgunluk Dönemi Seçim Sonuçları 61
3.2.4.1. 1984 Yerel Seçimler 61
3.2.4.2. 1987 Halk Oylaması 63
3.2.4.3. 1987 Genel Seçimleri 65
3.2.4.4. 1988 Halk Oylaması 67
3.2.4.5. 1989 Mahalli İdareler Seçimleri 68
3.3. DÜŞÜŞ VE PAZARDAN ÇEKİLME DÖNEMİ 70
3.3.1. Politik Ürün 71
3.3.1.2. Siyasal İletişim ve Ürün Odaklılık 71
3.3.2. Pazar Konumlandırma 72
3.3.3. Marka Hikayesi ve Marka Vitrini 72
3.3.3.1. Mesut Yılmaz 73
3.3.3.2. Civangate Skandalı 74
3.3.3.3. Beyaz Enerji Operasyonu ve 2001 Krizi 74
3.3.4. Düşüş ve Pazardan Çekilme Dönemi Seçim Sonuçları 75
3.3.4.1. 1991 Genel Seçimleri 75
3.3.4.2. 1994 Mahalli İdareler Seçimleri 77
3.3.4.3. 1995 Genel Seçimleri 78
3.3.4.4. 1999 Genel Seçimleri 81
3.3.4.5. 1999 Mahalli İdareler Seçimleri 82
3.3.4.6. 2002 Genel Seçimleri 85

SONUÇ VE ÖNERİLER 89

KAYNAKÇA 92

Kaynakça

- Adelman, C. (2015). Case Study, Methodology and Educational Evaluation: A Personal View, in Jill Russell, Trisha Greenhalgh, Saville Kushner (ed.) Case Study Evaluation: Past, Present and Future Challenges (Advances in Program Evaluation) *Emerald Group Publishing Limited*. 15: 1 – 18.
- Akat, Ö. (1998). *Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Akcagündüz, E. (2010). Kamu Tercihi Teorisi ve Türkiye Üzerine Olan Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. 2(2): 29-35. http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_ebd/arsiv/2010_2/04emre_akcagunduz.pdf. (19.03.2018).
- Akyol, T. (26.03.1998). *Ecevit'i Dinlerken*. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/1998/03/26/yazar/akyol.html, (19.03.2018).
- Akyüz, İ. (2015). *Siyasal Pazarlama: Teorik Bir Çerçeve*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Albayrak, S. (18.08.2002a). *Seçim Yolu veya Seçim Oyunu*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/AGUSTOS/18/salbayrak.html, (19.03.2018).
- Albayrak, S. (11.10.2002b). *Sayın Ecevit de "takiyyeci" midir?*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/ekim/11/salbayrak.html, (19.03.2018).
- Albayrak, S. (08.11.2002c). *Başbakan, Erdoğan!*. Yeni Şafak Gazetesi. http://www.yenisafak.com/arsiv/2002/kasim/08/salbayrak.html, (18.11.2017).
- Altun, F., Çağlar, İ.,Yerlikaya, T. (2016). *Türkiye'de Basın Özgürlüğü: Mitler ve Gerçekler*. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Yayınları.
- Altun, F. (2017). 2016'dan 2017'ye Türkiye Panel. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).
- Arapkirli, Z. (23.02.1999). *Yılmaz'a Blair Kopyası*. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/1999/02/23/t/haber/hab02.html. (19.03.2018).
- Ataman, M.(2002). Leadershıp Change: Özal Leadershıp And Restructurıng In Turkısh Foreıgn Polıcy. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*. 1(1): 120-153.
- Ataman, M. (2009). Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok-Taraflı Birlikteliğe. Ortadoğu Analiz Dergi, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM). 1(9). http://www.orsam.org.tr/files/OA/9/8muhittin.pdf, (19.03.2018).
- Avcıoğlu, D. (1969). *Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydın, H. (2013). *Kod Adı Bayrak Harekatı*. http://www.milliyet.com.tr/kod-adi-bayrak-harekati/gundem/detay/1762304/default.htm, (19.03.2018).
- Ayyıldız, G. Ö. (2010). *Mamül Yaşam Seyri Boyunca Maliyetleme Ve Bir İşletme Uygulaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babaoğlu, H. (26.04.2016). *28 Şubat, ANAP, Yılmaz Falan Deyince*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/babaoglu/2016/04/26/28-subat-anap-yilmaz-falan-deyince, (19.03.2018).
- Baines, P. R., ve Lynch, R. (2005). The Context, Content and Process of Political Marketing Strategy. *Journal of Political Marketing*. 4 (2/3): 1–18.
- Bali, N. R., (10.1998). "İşadamları ve Siyaset: Pragmatik Bir Aşk Hikayesi".http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5798/isadamlari-ve-siyaset-pragmatik-biraskhikayesi#.WqhtMexubIV, *Birikim Dergisi, Sayı: 114*. (14.03.2018).
- Barlas, M. (12.08.2000). *Ecevit, Sinirlerine İyi Hakim Oluyor*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/arsiv/2000/agustos/12/mbarlas.html, (19.03.2018).

- Barlas, M. (11.05.2015a). *12 Eylül 'Soğuk Savaş ' Döneminin Türkiye'deki Son Darbesiydi*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/2015/05/11/12-eylul-soguk-savas-doneminin-turkiyedeki-son-darbesiydi, (19.03.2018).
- Barlas, M. (26.01.2015b). *Türkiye Artık Özgüvenli İnsanların Ülkesidir*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/2015/01/26/turkiye-artik-ozguvenli-insanlarin-ulkesidir, (19.03.2018).
- Bayraktaroğlu, G. (2002). Politik Yaşamda Pazarlama Yaklaşımları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdâri Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(2): 159-168.
- Bekiroğlu, O., Bal, O. (2014). *Siyasal Reklamcılık*. Konya: Literatürk Academia.
- Besli, H., Özbay, Ö. (2014). *Bir Liderin Doğuşu: R. Tayyip Erdoğan*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Birand, M. A. (1999). Özallı Yıllar Belgeseli.
- Birand, M. A. (1998). 12 Eylül Belgeseli.
- Birand, M. A. (2012). Son Darbe: 28 Şubat Belgeseli.
- Butler, P. ve Collins, N. (1996). Strategic Analysis in Political Markets. *European Journal of Marketing*. 30 (10/11): 25–36.
- Calkins, M. (2001). Casuistry and the Business Case Method. *Business Ethics Quarterly*. 11 (2): 237-259.
- Chartered Institute Of Marketing. (2015). *7Ps: A Brief Summary Of Marketing And How It Works*, http://www.thensmc.com/sites/default/files/CIM%207Ps%20Resource.PDF, (18.11.2017).
- Cnn Türk. (21.07.2014). *Asimilasyon ve Göç: Bulgaristan Türkleri'nin Öyküsü*. https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/asimilasyon-ve-goc-bulgaristan-turklerinin-oykusu, (19.03.2018).
- Cwalina, W., Falkowski, A., Newman, B.I. (2012). The Macro and Micro Views of Political Marketing: The Underpinnings of a Theory of Political Marketing. *Journal of Public Affairs*. 12 (4): 254-269.
- Çakır, R. (08.01.1999). *28 Şubat'ın Faturası ANAP'a*. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/1999/01/08/haber/hab03.html, (19.03.2018).
- Çakır, R. (15.02.2015). *30 Yıldan Hatırladıklarım/7 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri: Baraja Karşı Erbakan- Türkeş İttifakı*. http://rusencakir.com/30-YILDAN-HATIRLADIKLARIM7-20-Ekim-1991-Genel-Secimleri-Baraja-karsi-Erbakan-Turkes-ittifaki/5110. (19.03.2018).
- Çankaya E. (2015). *Siyasal İletişim Dünyada ve Türkiye'de*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çetin, Z. (2015). *Stratejik Politik Pazarlama, Y Kuşağına Yönelik Politik Pazarlama Stratejilerinin Geliştirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftlikçi, A. (1996). *Siyaset Pazarlaması Ve Siyasi Partilerin Malatya'daki Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, M. C. (2010). *Seçmen Tercihlerinin Siyasal Pazarlama Karması Açısından Analizi: İzmir İlinde Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, H., Gümüşoğlu, Ş. (2003). *Üretim Yönetimi: İşlemler Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Demirtaş, M. C., Özgül, E. (2011). Siyasal Pazarlama Karması Unsurlarının Seçmen Tercihleri Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir Uygulama. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar.* 553: 15–35.
- Duman, Ç. (07.04.2017). *1.Körfez Savaşı*. http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi. (19.03.2018).

- Duverger, M. (24.04.2014). Types of Political Party. Encyclopædia Brittanica Academic. https://www.britannica.com/topic/political-party#ref36660, (07.05. 2017).
- Duygu, N. İ. (2017). *Politik Pazarlama Sürecine İlişkin Kavramsal Bir Model: 3P Modeli*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, M. (2000). *İşletme Biliminin Temel İlkeleri*. İstanbul: Beta Basım.
- Eştürk, Ö. (2006). *Türkiye'de Liberalizm: 1983- 1989 Turgut Özal Dönemi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Euro News. (18.11.2017). *Naim Süleymanoğlu'nun Hayatı: 50 Yıla 47 Dünya Rekoru Sığdırdı*. http://tr.euronews.com/2017/11/18/naim-suleymanoglunun-hayati-50-yila-47-dunya-rekoru-sigdirdi, (19.03.2018).
- General, A. C.(2013). *Siyasal Pazarlamada Tutundurma Faaliyetlerine İlişkin Seçmen Davranışları: Kırklareli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gerşil, A. (2006). *Stratejik Maliyet Yönetimi Kapsamında Ürün Yaşam Seyri Maliyet Yönteminin Analizi Ve Bir İşletme Uygulaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, B. A., (03.01.2014). *Zamane Partileri Ne Tür Yapılar? 'Catch-All' Yani 'Herkes İçin'!.* http://baguler.blogspot.com.tr/2014/01/zamane-partileri-ne-tur-yapilar.html. (14.11.2017).
- Güzel, H. C. (24.01.2013). *İyi Ki Oldu: 24 Ocak Ekonomik Kararları*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/guzel/2013/01/24/iyi-ki-oldu-24-ocak-ekonomik-kararlari. (19.03.2018).
- Habertürk. (04.10.2010). *Kartal Demirağ Habertürk'e konuştu*. http://www.haberturk.com/yasam/haber/558221-kartal-demirag-haberturke-konustu, (19.03.2018).
- Habertürk. (19.11.2017). *Ahmet Özal, Naim Süleymanoğlu'nu Anlattı*. http://www.haberturk.com/ahmet-ozal-naim-suleymanoglu-nun-turkiye-ye-getirilisini-anlatti-1720113-spor/4, (19.03.2018).
- Haber7com. (29.09.2008). *Anavatan Partisi'nin Çöküş Hikayesi*. http://www.haber7.com/siyaset/haber/347916-anavatan-partisinin-cokus-hikayesi, (19.03.2018).
- Haber7com, (13.07.2015). *Türkiye'de Koalisyon Hükümeti Zamanları*. http://www.haber7.com/ic-politika/haber/1456625-turkiyede-koalisyon-hukumeti-zamanlari, (19.03.2018).
- Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü. (06.05.2006) *Atatürk Döneminde Kurulan Ve BMM'nde Temsil Edilen Siyasi Fırkalar Ve Siyasal Olaylar*. http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II2.pdf, (18.11.2017).
- Hayes, B. C., McAllister, I. (1996). Marketing Politics to Voters: Late Deciders in the 1992 British Election. *European Journal of Marketing*. 30 (10/11): 127–139. .
- Henneberg, S.C., Scammel, M, O'Shaughnessy, J. O. (2009). Political Marketing Management and Theories of Democracy. *Marketing Theory*. 9 (2): 165-188.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset*. (Atilla Yayla, Bahattin Seçilmişoğlu, Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu). Ankara: Liberte Yayınları.
- Hornig, E. C. (2013). The Genetic Origin of the CDU and Its Development Path to a Catch-All Party. *German Politics*. 22 (1-2): 82-96.
- Hough, D. (2002). The PDS and the Concept of the Catch-All Party. *German Politics and Society*. 20 (65): 27-47.
- Hürriyet Gazetesi. (09.11.2014). *Berlin Duvarı'nın Yıkılışı (Nasıl Yıkıldı?)*. http://www.hurriyet.com.tr/berlin-duvarinin-yikilisi-nasil-yikildi-27544705, (19.03.2018).

- Ingram, P., Lees-Marshment, J. (2002). The Anglicisation of Political Marketing: How Blair out-marketed Clinton. *Journal of Public Affairs*. 2 (2): 44–56.
- İzmirli, R., Gökbunar, R., Özer, B., (2015), "Dönüşümcü Bir Lider Olarak Turgut Özal. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (42). http://dergipark.gov.tr/dpusbe/issue/4784/65998, (Erişim Tarihi, 14.03.2018).
- Kapani, M. (2014). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi.
- Karagöl, Erdal Tanas, and Nergis Dama. (2015). *Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler ?*. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.(SETA) www.setav.org, (15.04.2017).
- Kışlalı, A. T, *Siyaset Bilimi*. 2016, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılboğa, R. (2012). Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi. *Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(2012): 91-109. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/184894, (19.03.2018).
- Kuşçuoğlu, C. (17.01.1999). *En Rahat Azınlık Oylaması*. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/1999/01/17/siyaset/siy02.html, (19.03.2018).
- Koçak, C. (28.06.2014). *CHP'nin 1950'deki Ekmeleddin'i Şemsettin Günaltay*. Star Gazetesi. http://www.star.com.tr/yazar/chpnin-1950deki-ekmeleddini-semsettin-gunaltay-yazi-902503/, (18.11.2017).
- Lees-Marshment, J. (2001a). The Product, Sales and Market-Oriented Party-How Labour Learnt to Market the Product, Not Just the Presentation. *European Journal of Marketing.* 35 (9/10): 1074–1084.
- Lees-Marshment, J. (2001b). The Marriage of Politics and Marketing. *Political Studies*. 49: 692–713.
- Lees-Marshment, J. (2003a). Marketing Good Works: New Trends in How Interest Groups Recruit Supporters. *Journal of Public Affairs*. 3 (4): 358–370.
- Lees-Marshment, J. (2003b). Political Marketing: How to Reach That Pot of Gold. Journal of Political Marketing. 1 (1): 1–32.
- Lees-Marshment, J. (2004). The Political Marketing Revolution: Transforming the Government of the UK. Manchester: Manchester University Press.
- Lees-Marshment, J., Lilleker, D. G. (2012). Knowledge Sharing and Lesson Learning: Consultants' Perspectives on the International Sharing of Political Marketing Strategy. *Contemporary Politics*. 18 (3): 343–354.
- Lemke T. (2016). *Politik Aklın Eleştirisi: Foucault'un Modern Yönetimsellik Çözümlemeleri*. (Çev. Özge Karlık). İstanbul: Phoenix.
- Lewis, B. (2011). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Babür Turna). Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Lilleker D. G.(2013). *Siyasal İletişim Temel Kavramlar*. (Çev.Abdullah Altın, Alpaslan Nas, Betül Ekşi, Kenan Bölükbaş, Könül Mammadlı, Seher Midilli, Feridun Mustafa Tınç, Süheyla Nil Mustafa, Yenal Göksun). Istanbul: Kaknüs İletişim.
- Lock, A., Harris, P. (1996). Political marketing - vive la différence!". *European Journal of Marketing*. 30 (10/11): 14-24.
- De Malmanche, B. R. (2014). 1994 - 2010 : *Applying The Product Life Cycle Model To A Polıtıcal Party*. (Unpublished Master's Thesis). Wellington: Victoria University of Wellington.
- Marland, A. (2003). Marketing Political Soap : A Political Marketing View of Selling Candidates like Soap, of Electioneering as a Ritual, and of Electoral Military Analogies. *Journal of Public Affairs*. 3 (2): 103–115.
- Mazlum, M. (2010). *Pazarlama İlkeleri*. Mersin: Çağ Üniversitesi Yayınları.

- Metin, E. (03.07.2012). *Sırıtan Mesut'un Karadayı Korkusu*. Yeni Akit. http://www.habervaktim.com/haber/250278/siritan-mesutun-karadayi-korkusu.html, (19.03.2018).
- Milli Gazete. (04.04.2009). *AKP ANAP'laşıyor. İşte benzerlikler*. http://www.milligazete.com.tr/yazdir/1193343. (19.03.2018).
- Milliyet Gazetesi. (08.08.2014). *Anavatan Partisi Lideri İbrahim Çelebi Afyonkarahisar'da*. http://www.milliyet.com.tr/anavatan-partisi-genel-baskani-ibrahim-afyonkarahisar-yerelhaber-328537/. (10.05.2018).
- Mucuk, İ. (2009). *Pazarlama Yönetimi: Ve Yönetimi İçin Örnek Olaylar*. Istanbul: Türkmen Kitabevi.
- Muradoğlu, A. (18.04.2003). *Son Ana Kadar Çalıştı*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/arsiv/2003/nisan/18/ozal02.html, (19.03.2018).
- Nakıboğlu, B., Alkevli, A. (2016). *Politik Pazarlamada Kişisel Marka Aday Markası Yönetimi*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- NTVMSNBC, (27.04.2001). *Ersümer Görevinden İstifa Etti*. http://arsiv.ntv.com.tr/news/79154.asp, (19.03.2018).
- Oğuz, Ş. (17.11.2009). *Öneri-Yorum: Bürokrasi*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/oguz/2009/11/17/burokrasi, (19.03.2018).
- Okumuş, A. (2007). Pazarlama Anlayısında Siyasal Pazarlamanın Yeri Ve Pazar Konumlarına Göre Siyasi Partilerin Stratejik Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17 (4):157-172.
- Ormrod, R. P. (2011). Limitations and Implications of Product-Oriented, Sales-Oriented and Market-Oriented Political Parties: Evidence for Public Affairs. *Journal of Public Affairs* 11 (4): 395–405.
- Ortaylı, İ. (19.03.2011). *En Nitelikli Ama Etkisiz Hükümet*. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/en-nitelikli-ama-en-etkisiz-hukumet/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/20.03.2011/1366515/default.htm, (15.03.2018).
- Öksüz, A. (28.05.2015). *Dikkat! Dikkat! Bu Plan Ters De Tepebilir*. Milli Gazete. http://www.milligazete.com.tr/makale/852337/adnan-oksuz/iletisim. (19.03.2018).
- Öymen, A. (2013). *…Ve İhtilal*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Özdil, Y. (21.11.2017). *Naim Süleymanoğlu*. Sözcü Gazetesi. http://www.sozcu.com.tr/2017/yazarlar/yilmaz-ozdil/naim-suleymanoglu-2098683/, (19.03.2018).
- Özdemir, E. (2016). Türk Dış Politikası Açısından Bir Kriz Örneği: I. Körfez Savaşı ve Irak'tan Türkiye'ye Gelen Iraklı Kürt Sığınmacılar (1991). *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*. 1(1): 217-249.
- Özgürel, A. (27.06.2010). *Türkiye'de 23 yıl önce Genelkurmay Başkanlığı Krizi*. Radikal Gazetesi. http://www.radikal.com.tr/yorum/turkiyede-23-yil-once-genelkurmay-baskanligi-krizi-1004795/, (19.03.2018).
- Özkan N. (2014). *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle; Seçim Kazandıran Kampanyalar*. İstanbul: MediaCat.
- Rajagopal, Sanchez, R. (2004). Conceptual Analysis of Brand Architecture and Relationships Within Product Categories. Journal of Brand Management 11 (3): 233–247.
- Resmi Gazete. (12.09.1980). *Milli Güvenlik Konseyi'nin Bir Numaralı Bildirisi*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17103_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17103_1.pdf, 17103 Mükerrer Sayı: 3. (19.03.2018).
- Resmi Gazete. (09.11. 1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Geçici Madde 4*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf, 17863 Mükerrer Sayı: 53-54. (19.03.2018).

- Resmi Gazete. (14.11.1983). *Yüksek Seçim Kurulu Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18221_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18221_1.pdf, 18221 Mükerrer Sayı: 13-59.
- Resmi Gazete. (26.05.1984). *Yüksek Seçim Kurulu 1623 Sayılı Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18412.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18412.pdf, 18412 Sayı: 12-14.
- Resmi Gazete. (12.09.1987). *Yüksek Seçim Kurulu 398 Sayılı Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19572.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19572.pdf, 19572: 1-6.
- Resmi Gazete. (01.10.1988). *Yüksek Seçim Kurulu 277 Sayılı Kararı.* http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19946.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19946.pdf. 19946: 3-8: 3.
- Resmi Gazete. (28.05.1989). *Yüksek Seçim Kurulu'nun 735 Sayılı Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20178.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20178.pdf, 20178: 10-12.
- Resmi Gazete. (07.04.1994). *Yüksek Seçim Kurulu 1369 Sayılı Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21927.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21927.pdf, 21927: 12-18.
- Resmi Gazete. (18.04.1999). *Yüksek Seçim Kurulu 742 Sayılı Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23678_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23678_1.pdf, 23678: 1-88.
- Resmi Gazete. (26.05.1999). *Yüksek Seçim Kurulu 1663 Sayılı Kararı.* http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23706.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23706.pdf, 23706: 6-10.
- Resmi Gazete. (10.11.2002). *Yüksek Seçim Kurulu Kararı*. http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/11/20021110.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/11/20021110.htm, 24932.
- Roskin, M.G., Cord, R. L., Medeiros, J. A. ve Jones W. S., (2015). *Siyaset Bilimi*. (Çev. Prof. Dr. Atilla Yayla). Ankara: Adres Yayınları.
- Sabah Gazetesi. (08.01.1997). *Oluşumcular Parti Oldu*. http://arsiv.sabah.com.tr/1997/01/08/f08.html, (19.03.2018).
- Sabah Gazetesi. (26.03.2011a). *Sabah'la Magazin Tarihinde Bu Hafta*. https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/sabahla_magazin_tarihinde_bu_hafta_766971668942, (19.03.2018).
- Sabah Gazetesi. (16.04.2011b). *Turgut Özal*. https://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/turgut-ozal, (20.03.2018).
- Sarıkaya, M. (07.07.2015). *Yeşil Başağın Peşinde Koşan Adam Çoban Sülü*. Habertürk Gazetesi. http://www.haberturk.com/yazi-dizisi/haber/1093896-yesil-basagin-pesinde-kosan-adam-coban-sulu, (19.03.2018).
- Sarıtaş, A., ve Bütün, R. U. (2016). Siyasi Pazarlama Faaliyetlerinin Seçmen Davranişlari Açısından Önemi: Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. no. 25: 127–156.
- Sayer, S., Ülker, A. (2014). Ürün Yaşam Döngüsü Yönetimi. Mühendis ve Makine. 55 (657): 57-64.
- Sazak, D. (17.09.1998). Calp'ın Ardından. Milliyet Gazetesi. http://www.milliyet.com.tr/1998/09/17/yazar/sazak.html. (19.03.2018).
- Scammell, Margaret. (1999). Political Marketing: Lessons for Political Science. *Political Studies*. 47 (4): 718–739.

- Sencer, M. (1985). Cumhuriyet Hükümetleri. *Amme İdaresi Dergisi*. 18 (4): 13-26.
- Shama, Avraham. (1975). Applications of Marketing Concept to Candidate Marketing. *Advances in Consumer Research*. 2 (1): 793-802.
- Shama, A. (1976). The Marketing of Political Candidates. *Journal of Academy of Marketing Science*. 4 (4): 764-777.
- Stern, M. J., and Rookey, B. D. (2013). The Politics of New Media, Space, and Race: A Socio-Spatial Analysis of the 2008 Presidential Election. *New Media & Society*. 15 (4): 519–540.
- Sönmezışık, B. (28.10.2012). *Özal Kalp Krizinden Ölmedi*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/yenisafakpazar/ozal-kalp-krizinden-olmedi-418741, (19.03.2018).
- Susila, I., Dean, D. ve Harness, D. (2015). Intergenerational Spaces: Citizens, Political Marketing and Conceptualising Trust in a Transitional Democracy. *Journal of Marketing Management.* 31 (9–10): 970–995.
- Süer, S. S. (2011). Catch-All' Siyasi Partiler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 96: 50–90.
- Şentürk, R. (2009). Açık Medeniyet Ve Sosyal İçerme. *Muhafazakar Düşünce Dergisi.* 21–22: 41–49.
- Takvim Gazetesi. (04.09.2010). *Ulusu Korktu*. https://www.takvim.com.tr/yazi_dizisi/2010/09/04/ulusu_korktu. (19.03.2018).
- Tan, A. (2002). *İlke ve Uygulamalarıyla; Politika Pazarlama*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Tan, A. (1998). *Politik Pazarlama Ve Maraş Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, S. L. (2012). *30 Saniyede Siyaset*. (Çev. Murat Cemal Yalçıntan). İstanbul: Caretta.
- TBMM (Açık Erişim). (2014). ANAP Parti Programı-1983 Seçim Beyannamesi. https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/609?show=full. (19.03.2018).
- Tek, B. (1999). *Pazarlama İlkeleri: Global Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Thomas, G. (2011). A Typology for the Case Study in Social Science Following a Review of Definition, Discourse and Structure. *Qualitative Inquiry*. 17 (6): 511-521.
- Tokgöz, O. (2010). *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Torlak, Ömer. (2002). Bir Politik Pazarlama Aracı Olarak Hükümet Pazarlaması. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 14: 33–47.
- TRT Haber. (01.11.2012). *Beyaz Enerji Operasyonu Dosyası Meclis'te*. http://www.trthaber.com/haber/gundem/beyaz-enerji-operasyonu-dosyasi-mecliste-61652.html, (19.03.2018).
- Türkiye Gazetesi, (16.04.1999). *Tabuları Yıkan Lider Özal*. http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a199.aspx, (19.03.2018).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *Halk Oylaması Sonuçları: 2007, 1988, 1987, 1982, 1960*. tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=147, (19.03.2018).
- Tzu, S. (2008). *Savaş Sanatı*. (Çev. Adil Demir). İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Uğurluoğlu, O. (12.09.2017). *Özal ve Akşener*. Yeniçağ Gazetesi. http://www.yenicaggazetesi.com.tr/ozal-ve-aksener-44190yy.htm, (19.03.2018).
- Ünlü, F. (15.12.2000). *Emlakbank Skandalında Batan Müteahhit Selim Edes Yeni Şafak'a Konuştu*. Yeni Şafak Gazetesi. https://www.yenisafak.com/arsiv/2000/aralik/15/g2.html, (19.03.2018).
- Ünnü Ayyıldız, N. A., (2009). Politik Pazarlamada Pazar Yönlülük ve Otantik Liderliğin Önemi. *Ege Akademik Bakış*. 9 (4): 1243–1273.
- Üreten, S. (2004). *Üretim/İşlemler Yönetimi: Stratejik Kararlar ve Karar Modelleri*. Ankara: Başak Matbaacılık.

- Vatan Gazetesi (27.11.2002). *Ve Mesut Yılmaz Anavatan'a Veda Etti*. http://www.gazetevatan.com/---ve-mesut-yilmaz-anavatan-a-veda-etti-987-gundem/, (19.03.2018).
- Vincent, L. (2012). Brand Real: How Smart Companies Live Their Brand Promise and Inspire Fierce Customer Loyalty. *Conference Board Review:* 56–64.
- Widagdo, S., Armanu, Noermijati, Rofiaty. (2014). Effect of Political Marketing Mix on Constituents Behavior in Selecting Candidates and Political Parties: Theorotical Studies in Legistative Elections. *International Journal of Business and Management Invention*. 3 (10): 47-53.
- Wring, D. (1997). Reconciling Marketing with University Political Science : Theories of Political Marketing. *Journal of Marketing Management.* 13: 651–664.
- Yalçın, S. (07.08.2015). *Davutoğlu, Akbulut olabilecek mi?* Sözcü Gazetesi. https://www.sozcu.com.tr/2015/yazarlar/soner-yalcin/davutoglu-akbulut-olabilecek-mi-903260/. (10.05.2018).
- Yalçınkaya, N., ve Ay, İ. C. (2017). Siyasi Başarı İçin Pazarlama Katkısı: Türkiye'deki Politik Pazarlama Çevresi Modeli. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 24 (1): 199–214.
- Yeni Şafak Gazetesi, (21.08.2001). *Beyaz Enerji'ye Çarptılar*. https://www.yenisafak.com/arsiv/2001/agustos/21/g5.html, (19.03.2018).
- Yeni Şafak. *Türkiye Referandum Seçim Tarihi Çankaya Yolunu Açan Sandık 1988 Referandumu*. https://www.yenisafak.com/secim-referandum-1988, (19.03.2018).
- Yılmaz, K. G. (2016). Politik Pazarlama Karmasına Kavramsal Ve Güncel Bir Bakı Ş An Updated and Conceptual Aspect to the Political Marketing Mix. *Journal of Business Research Turk*. 8 (1): 413–31.
- Yilmaz, R., Arı, M. (2011). Ürün Yaşam Seyri Maliyet Analizi ve Ürün Yaşam Seyri Maliyetleme Yaklaşımları İçin Durum Değerlendirmesi ve Kavramsal Çözümleme İhtiyacı. *MUFAD*. no. 49: 75–88.
- Yılmaz, T. (24.11.2012). *Özal 12 Eylül Darbecileriyle İşbirliği Yapmıştır*. Hürriyet Gazetesi. http://www.hurriyet.com.tr/ozal-12-eylul-darbecileriyle-isbirligi-yapmistir-22004158, (19.03.2018).
- Yüksek Seçim Kurulu. http://www.ysk.gov.tr/tr/1983-2007-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3008, (15.02.2018).
- Yücekök, A. N. (1987). Siyasetin Toplumsal Tabanı: Siyaset Sosyolojisi. *İstanbul: SBF.* Yayın No: 565.
- Yüksel, O. (24.10.2010). *SSCB'nin Dağılması Sonrasında Türkiye ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Arasında Ekonomik, Siyasal ve Kültürel İlişkiler*. http://politikakademi.org/2010/10/sscbnin-dagilmasi-sonrasinda-turkiye-ve-orta-asya-turk-cumhuriyetleri-arasinda-ekonomik-siyasal-ve-kulturel-iliskiler-2/, (19.03.2018).
- Yükselen, C. (2007). *Pazarlama: İlkeler-Yönetim-Örnek Olaylar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zainal, Z. (2007). Case Study as a Research Method. *Jurnal Kemanusiaan*. 9: 1-6.
- Zengin, H. S. (27.10.2016). *Asker Direnmeseydi Özal Musul'a Girecekti*. Sabah Gazetesi. https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/10/27/asker-direnmeseydi-ozal-musula-girecekti, (19.03.2018).

VAN'DA AİLE

Editörler
Suvat PARİN & Fatma GÜNGÖRER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-15-2

Kapak Tasarımı: Erdal YILDIZ

Sayfa Düzen: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

VAN'DA AİLE YAPISI VE DOĞURGANLIK EĞİLİMLERİ 1
Suvat PARİN

VAN'DA TEK EBEVEYNLİ AİLELER ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA 21
Fatma GÜNGÖRER

VAN'DA EVLAT EDİNME VE KORUYUCU AİLELİK..... 45
Gülsevim EVSEL

VAN'DA EVLİLİK VERİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (2001-2024)..... 74
Suvat PARİN
Emin Yaşar DEMİRCİ

VAN'DA ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER VE ADÖLESAN GEBELİKLER 84
Abdulsemet AYDENİZ

VAN'IN BOŞANMA VERİLERİ NE ANLATIYOR? 96
Suvat PARİN

VAN'DA AKRABA EVLİLİKLERİ (2020-2024)..... 111
Nevzat AĞÇAKAYA

VAN'DA BEKAR ERKEK OLMAK 126
Zafer AŞKAN
Gülsevim EVSEL

BEKARLIĞIN SOSYOLOJİSİ: VAN'DA BEKAR KADIN DENEYİMLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ANALİZ..... 146
Ceyhan TİMÜR ATAŞ

VAN'DA ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELER ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA 170
Murat AKDAĞ
Fatma GÜNGÖRER

VAN'DA İRANLI GÖÇMEN AİLELERDE GÖÇ SONRASINDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER 193
Ali Rıza KILIÇ

Kaynakça

Akdağ, M. (2016). Van'da Aile Yapıları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme (1970-2013). *Van Kent Araştırmaları*, Ed.: Suvat Parin, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Blackstone, A. (2023). *Gönüllü Çocuksuzluk*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, P. (2017). *Ayrım*, Ankara: Heretik Yayınları.

Çarkoğlu, A. & Kalaycıoğlu, E. (2020). *Türkiye'de Aile Yapısında Dönüşüm*. İstanbul Politikalar Merkezi Raporu.

Fauser, B. CJM., Gianaroli, L., Mocanu, E., (2025). Human fertility at a crossroad, Reproductive BioMedicine Online, Volume 50, Issue 4, https://doi.org/10.1016/j.rbmo.2024.104787

Foucault, M. (1976). Cinselliğin Tarihi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm,* Çeviri: İdris Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Koç, İ. (2022). "Türkiye'de Aile Yapılarının Sıralı Yaşam Akışı Modelinden Esnek Yaşam Modeline Dönüşümü: Dün, Bugün ve Yarın". *Türkiye'de Nüfus ve Toplum*, Ed.: M. Fatih Aysan, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Lesthaeghe, R. (2010). The Unfolding Story of the Second Demographic Transition. *Population and Development Review*, 36(2), 211–251.

McDonald, P. (2000). Gender Equity, Social Institutions and the Future of Fertility. *Journal of Population Research*, 17(1), 1–16.

Notestein, F. W. (1945). Population – The Long View. In: T. W. Schultz (Ed.), Food for the World, pp. 36–57. Chicago: University of Chicago Press.

SEGE (2017). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

TÜİK (2009-2024). *Doğum İstatistikleri, 2024*. Erişim: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196

TÜİK (2008-2024). *İstatistiklerle Aile,* Erişim: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2024-53898

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) (2018). *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*.

Yavuz, S. (2022). "Türkiye'de Doğurganlıkta Güncel Durum ve Geleceğe Yönelik Eğilimler". *Türkiye'de Nüfus ve Toplum*, Ed.: M. Fatih Aysan, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Kaynakça

Altundere, E. (2024). Aile Kavramının Yeniden İnşası: Tek Ebeveynli Ailelerde Aile Algısı. Sosyal Aktörler ve Deneyimler Dergisi (3), 70-77.

Aydıner Boylu, A. ve Öztop, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyoekonomi, 19(19). https://doi.org/10.17233/se.37916

Aykaç, C., Nacak, S., & İkiz, F. E. (2025). Tek Ebeveynli Çocuklarda Bağlanma Sorunları Ve Psikolojik Danışmanın Rolü: Attachment Problems In Sıngle-Parent Chıldren And The Role Of Psychologıcal Counselıng. Ases Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 551-568.

Balahorlu, B. ve Karadeniz, G. (2025). Çoğulluğun: Ortak, Paylaşılan, Birlikte ve Eşit Ebeveynlik Kavramları Üzerine Bir Derleme. Hümanist Perspektif, 7(2), 124-147. https://doi.org/10.47793/hp.1606928

Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14(3), 157-166.

Boztilki, M. (2022). Tek Ebeveynli Ailelerde Sosyal Sermaye Gelişimi ve Güvenin Önemi: Yalnız Anneler Odaklı Bir Çalışma. JOEEP: Gelişmekte Olan Ekonomiler ve Politika Dergisi, 7(2), 248-262.

Cıhan, H., Karagöz, H. K., & Var, E. Ç. (2021). Boşanmış annelerin ebeveynlik stresleri ile kişilik özellikleri, algıladıkları sosyal destek ve ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişki. Turkish Studies, 16, 5.

Çalışkan, M. N. (2020). Tek çocuklu ailelerde ebeveynlik stresinin psikolojik esneklik ve eş desteği ile ilişkisi (Master's thesis, Ankara Universitesi (Turkey)).

Demirel, B., & Buz, S. (2021). Tek Ebeveynli Hanelerdeki Kadınların Rol ve Sorumluluklarındaki Değişimler ve Deneyimledikleri Güçlükler. Akademik Hassasiyetler, 8(17), 157-192.

Duran, R. (2022). Türkiye Aile Yapısının Geleceğine Yönelik Çıkarımların Değerlendirilmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 2(1), 147-164.

Erdemir Aşıkoğlu, B., Sağkal, A. S., & Özdemir, Y. (2024). Türkiye'de Boşanma Sonrası Birlikte Ebeveynlik Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(62), 13-49. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1461561

Karaca Aydın, S. (2019). Kadınlar İçin Tek (Yalnız) Ebeveyinlik ve Zorlukları. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 1(1), 23-34.

Kılıç Boduroğlu, S., Boduroğlu, G., & Alayvaz Güngör, C. (2025). Tek Ebeveyn Olarak Kadınların Karşılaştığı Sorun, Gereksinim ve Beklentilerinin İncelenmesi. Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute/Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (67).

Pekmezci, P., & Öztop, H. (2024). Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Tek Ebeveynli Ailelerin Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 28(2), 442-454. https://doi.org/10.20296/tsadergisi.1408561

Şahin, Z. ve Karataş, K. (2023). Tek Ebeveyn Annelerin Kök Aile İlişkileri. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13(2), 1084-1097. https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1272425

TÜİK. (2024). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2024 [Marriage and divorce statistics]. Türkiye İstatistik Kurumu.

Kaynakça

Aydıner Boylu, A. ve Öztop, H. (2013) Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Sosyoekonomi*, 1.

Aydos, O. S. (2000) Yeni Medeni Kanun'a göre Evlat Edinme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1-2).

Bachrach, C. A. (1986) Adoption Plans, Adopted Children, and Adoptive Mothers, *Journal of Marriage and the Family*, 48: 243-253.

Çabuk Kaya, N. (2018) Aile ve Çocuk (5. Ünite), *Aile Sosyolojisi* (içinde) TC. Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.106-134.

Gücük, S., Arıca, S. G., Akan, Z., Arıca, V. ve Alkan, S. (2010). Van İlindeki Çok Eşlilik Oranları ve Etkileyen Faktörler: Kesitsel Çalışma, *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, XXI(3): 127-133.

Kizir, M. (2009) Türk Hukukunda Evlat Edinme, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1): 151-184.

Koçoğlu, S. (2019) Evlat Edinmede Ana ve Babanın Rızasının Aranıp Aranmaması Sorununun, Özellikle Yetkili Kurum Aracılığı ile Evlat Edinme Açısından İncelenmesi, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 11(38): 239-265.

Nickman, S. Rosenfeld, A. A.; Fine, P.,;Macintyre, J. C.; Pilowsky, D. J.; Howe, R. A.; Derdeyn, A.; Gonzales, M. B.; Forsythe, L. ve Sveda, S. (2005). Children in Adoptive Families: Overview and Update, *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 44:10.

Parin, S. ve Bilan, S. (2007). Devlet ve Çocuk İlişkisi Bağlamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları üzerine bir Analiz, *Sosyoloji Dergisi*, 3(14): 119-128.

Parin, S. ve Demirci, E. Y. (2016). *Sosyo-ekonomik Göstergelerle Van (1963-2013).* S. Parin (Ed.). Van kent araştırmaları içinde (s. 11-39). İstanbul: Bağlam Yayınları.,

Parin, S. ve Çiçekli, A. (2020) Aşiret Yapılarında Boşanma Deneyimi: Van Örneği, *SEFAD*, 43: 345-368.

Vatansever Öztürk, M. (2023) Türk Hukukunda Evlat Edinme Müessesesinin Tarihi Gelişimi, *YBHD*, 8(2): 313-355.

Yıldırım, A. (2022) Geleneksel bir Evlat Edinme Biçimi olarak Kardeşler arasındaki Çocuk Dolaşımı: "Sipariş Bebekler," *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8: 794-814.

Yıldırım, Ş. (2017) 2000li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi içinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1): 87-110.

Internet kaynakları:

TC. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2025), İllere göre Koruyucu Aile İstatistikleri, Koruyucu Aile Resmi Internet Sitesi. Erişim Tarihi: 15.10.2025. Bağlantı Adresi: https://aile.gov.tr/koruyucuaile/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri/

TC. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024), Van İli Bilgilendirme Kitapçığı, Erişim Tarihi: 15.10.2025. Bağlantı Adresi: https://www.aile.tr/media/167153/van.pdf

TC. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2005) Evlat edinme ve Evlat edinmenin hukuki Boyutları. Erişim Tarihi: 20.10.2025. Bağlantı Adresi: https://www.aile.gov.tr/osmaniye/basvurular/evlat-edinme/

TÜİK (2025), İstatistiklerle Aile, 2024. Erişim Tarihi: 19.10.2025. Bağlantı Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2024-53898

Kaynakça

Koç, İ. (2022). *Türkiye'de Akraba Evliliklerinin Yaygınlığının Değişimi ve Dirençli Grupların Belirlenmesi: 2018 Türkiye Nüfus Ve Sağlık Araştırması'ndan Evlilik Kuşaklarına Göre Analizler.* Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayınları. Erişim: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2420669.

Laleoğlu, F.Z. (2025). *Türkiye'de Evlilik ve Boşanma Eğilimleri, Toplumsal Dönüşümün İzleri.* Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). Erişim: https://media.setav.org/tr/dosya/2025/03/turkiyede-evlilik-ve-bosanma-egilimleri-toplumsal-donusumun-izleri.pdf.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri,* Ankara: TÜİK Yayınları. Erişim: https://data.tuik.gov.tr.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *İstatistiklerle Aile,* Ankara: TÜİK Yayınları. Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr.

TNSA (2018). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Ankara, Türkiye, Erişim: http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf.

Kaynakça

Babbie, E. (2017). *The basics of social research* (7th ed.). Cengage Learning.

Beauvoir, S. de. (2011). *İkinci cins* (S. Ertekin, Çev.). Payel Yayınları. (Orijinal eser 1949'da yayımlanmıştır.)

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*(4), 354–364. https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity.* Routledge.

Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Polity Press.

Fraser, N. (2013). *Fortunes of feminism: From state-managed capitalism to neoliberal crisis.* Verso.

Greene, M. E., & Levack, A. (2019). *Synchronizing gender strategies: A cooperative model for improving reproductive health and transforming gender relations.* Population Reference Bureau.

Greene, M. E., Patton, G., Sawyer, S. M., & Blum, R. (2023). Child marriage among boys: Global estimates and determinants. *Journal of Adolescent Health, 72*(4), 567–575. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2022.10.005

Kandiyoti, D. (1988). Ataerkilikle Pazarlık Yapmak *Cinsiyet & Toplum, 2*(3), 274–290. https://doi.org/10.1177/089124388002003004

Kandiyoti, D. (2016). *Gendering the Middle East: Emerging perspectives.* Cambridge University Press.

Lorber, J., & Farrell, S. A. (Eds.). (2018). *The social construction of gender* (2nd ed.). SAGE Publications.

Phillips, A. (2005). *Gender and culture.* Polity Press.

Pourtaheri, M., Goli, S., & Farsani, M. (2023). Determinants of child marriage: A global systematic review and meta-analysis. *Journal of Adolescent Health, 72*(3), 375–387. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2022.10.005

Türkiye Cumhuriyeti. (2002). *Türk Medeni Kanunu.* Resmî Gazete.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2023). *Çocuk İstatistikleri-Demografi özellikler.*

https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024). *Evlenme ve boşanma istatistikleri 2024.* https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=112&locale=tr

United Nations Population Fund [UNFPA]. (2020). *State of world population 2020: Against my will.* UNFPA.

United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF]. (2023). *Child marriage among boys: Latest trends and future prospects.* UNICEF.

United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF]. (2024). *Ending child marriage: A profile of progress.* UNICEF.

Wedgwood, N. (2009). Connell's theory of masculinity: Its origins and influences on the study of gender. *Journal of Gender Studies, 18*(4), 329–339. https://doi.org/10.1080/09589230903260001

Wilson, K. (2021). Gender, power and performativity: Reconsidering Butler's framework. *Sociology Compass, 15*(2), e12855. https://doi.org/10.1111/soc4.12855.

Kaynakça

Apostolou, M., (2025). Economic Development and Marriage Stability: Evidence for a Concave Relationship Between per Capita Income and Divorce Rate, *Soc. Sci.* 2025, *14*(8), 466; https://doi.org/10.3390/socsci14080466.

Atik, H. (2020). Türkiye'de Boşanmaya Yol Açan Faktörler: 2012-1018 Dönemi İçin Ampirik Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 1223-1232. https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/factors-causing-divorce-in-turkey-an-empirical-analysis-for-20122018period.pdf

Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. Sage.

Bilgin, Ö., & Barut, Y. (2024). Boşanma Sürecindeki Bireylere Dair Tanımlayıcı Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(2), 299–311. https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/generic-file-download/334c70a4-5e7d-4b3e-bde6-6b66bc80d4d0

Blossfeld, P. N., Katrňák, T., Mane B. C. (2024). Parental Educational Homogamy and Children's Tertiary Education in Europe, *Comparative Population Studies,* Vol. 49 (2024): 243-272, https://doi.org/10.12765/CPoS-2024-10.

Can, M., & Erbaydar, T. , Edirne, T., Ölçer, S. (2010). 2005-2009 Yılları Arasında Van Aile Mahkemesinde Görülen Boşanma Davalarında Kadına Yönelik Şiddet Olgularının İncelenmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 15(1), 21-26. https://adlitipbulteni.com/index.php/atb/article/view/702

Cherlin, A. J. (2009). *The Marriage-Go-Round: The State of Marriage and the Family in America Today*. Knopf.

Çiçekli, M. C., & Parin, M. (2020). Aşiret Yapılarında Boşanma Deneyimi: Van Örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 43, s.345-368.

Dildar, Y. (2025). *Examining the Rise in Marriage Dissolution in Turkey: Demographic Shifts and Gender Dynamics*. Research Gate.

Elmas, Ç., & Adak, N. (2023). Türkiye'de Boşanma Nedenlerinin Toplumsal Kökenleri Ve Boşanma Sonrası Deneyimler. *İstanbul University Journal of Sociology, 43*(1), 84–97. https://doi.org/10.26650/SJ.2023.43.1.0030B.

Fine, M. (2024). The increasingly global nature of divorce. *Journal of Family Sociology*, 8(2), 101–119. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/28375300.2024.2364547

Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü,* Çev.: İ. Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hogendoorn, B., Lonneke, V.D.B (2023). The Educational Diffusion on divorce: The role of gender and context. Journal of marriage and family, DOI: 10.1111/jomf.12980.

Karabektaş, M. (2020). *Van'da Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/259336

Sönmez, K.S. & Yakut, E. (2024). Determination of the factors affecting divorce in Türkiye according to gender. *Sosyoekonomi*, 32(1), 105–127. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2914686.

TÜİK. (2024). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2024* [Marriage and divorce statistics]. Türkiye İstatistik Kurumu.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 (Rapor).* https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Ftirmasi_2021.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022, Nisan 1). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024, Mart 11). *Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2023.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707

Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, Şubat 24). *Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2024.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194

Kaynakça

Altuntek, N. S. (1993). *Van yöresinde akraba evliliği*. Sistem Ofset.

Ayan, D., Beder-Şen, R., Yurtkuran, S., & Ünal, G. (2002). *Akraba evliliğinin kültür birikiminde ve toplum hayatındaki bazı görünümleri: Dil, din ve tıp. Aile ve Toplum*, *5(2),* 7–25.

Balaman, A. R. (1982). *Evlilik akrabalık türleri - sosyolojik, antropolojik yaklaşımla*. Karınca Matbaacılık.

Bittles, A. H. (2001). Consanguinity and its relevance to human evolution and health. *Clin Genet 2001: 60: 89 – 98.* https://doi.org/ 10.1034/j.1399-0004.2001.600201.x

Bittles, A. H. (2008). A community genetics perspective on consanguineous marriage. *Community Genetics, 2008;11:324–330*. https://doi.org/10.1159/000133304

Bourdieu, P. (2006). *Pratik nedenler* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Hil Yayın.

Burgess, E. W. (1926). *Aile, etkileşen kişilikler birliği* (N. Ağçakaya, Çev.). H. S. Eti (Ed.), Sosyal, Beşerî ve İdarî Bilimler Temel Alanında Akademik Çalışmalar – IV (ss. 41–55). *Artikel Akademi Yayınları*. (Orijinal çalışma 1926'da The Family dergisinde yayımlandı.)

Burgess, E. W., & Locke, H. J. (1953). *The family: From institution to companionship*. American Book Company.

Carsten, J. (2000). *Cultures of relatedness: New approaches to the study of kinship.* Cambridge University Press.

Fox, R. (1967). *Kinship and marriage: An anthropological perspective*. Cambridge University Press.

Goody, J. (Ed.). (1973). *The character of kinship*. Cambridge University Press.

Güneş, Ö. & Şahin, İ. (2018). *Dengbêj Şakiro*. Nübihar.

Hamamy, H. (2012). Consanguineous marriages: Preconception consultation in primary health care settings. *Journal of Community Genetics, 3*(3), 185–192. https://doi.org/10.1007/s12687-011-0072-y

Holy, L. (1989). *Kinship, honour and solidarity: Cousin marriage in the Middle East*. Manchester University Press.

Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change and democracy: The human development sequence*. Cambridge University Press.

Kongar, E. (1972). *İzmir'de kentsel aile (Yapı, Akrabalarla ve Bürokratik Örgütlerle İlişkiler ve Zaman İçinde Bazı Değişme Eğilimleri)*. Türk Sosyal Bilimler Derneği.

Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society, 2*(3), 274–290.

Leach, E. R. (1954). *Political systems of Highland Burma: A study of Kachin social structure*. Harvard University Press.

Lévi-Strauss, C. (1969). *The elementary structures of kinship* (J. H. Bell, J. R. von Sturmer, & R. Needham, Trans.). Beacon Press. (Orijinal eser 1949'da yayımlandı.)

Merwanî, C. (Ed.). (2020). Stranên arşîva radyoya Êrîvanê. Deutsch - Kurdisches Kulturinstitut.

Meyremxan. (2025, 15 Mart). DOTMAM [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=6bJ5FhxwgWQ&list=RD6bJ5FhxwgWQ&start_radio=1

Parsons, T. & Bales, R. F. (1955). *Family: socialization and interaction process.* Routledge.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). *SEGE-2022 İlçe Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması*. Ankara.

TÜİK (2025). *TÜİK Evlenme İstatistikleri, 2020–2024*. https://data.tuik.gov.tr

TÜİK (2025). *TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2020–2024*. https://data.tuik.gov.tr

Wells, C. (1984). *İnsan ve dünyası.* (B. Güvenç, Çev.) Remzi Yayınevi.

Kaynakça

Adamczyk, K. ve Trepanowski, R. (2023). *Singlehood in Europe: Rates and Factors Associated with Happiness*, V&R Unipress.

Alter, J. S. (1997). Seminal Truth: A Modern Science of Male Celibacy in North India, *Medical Anthropology Quarterly*, 11(3): 275-298.

Aşkan, Z. (2022) Ortak yaşamda bekâr olmak: Van örneği *Being single in public space: Van case*, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Apostolou, M. (2019). Why Men Stay Single? Evidence from Reddit, *Evolutionary Psychological Science*, 5(1): 87-97.

Apostolou, M. ve Esposito, G. (2020). Single's Reasons for Being Single: Empirical Evidence from an Evolutionary Perspective, *Frontiers in Psychology*, 11: 746.

Besnard, P. (2000). *Durkheim's Suicide: A Century of Research and Debate*, Routledge.

Foucault, M. (1990). *The History of Sexuality: An Introduction*, Vol. 1., New York, Vintage Books.

Goffman, E. (2014) *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, Metis Yayıncılık.

Hobbs, A. (2013). Masculinity Studies and Literature, *Literature Compass*, 10(4): 383-395.

Kasapoğlu, A. (2018). Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları, *Aile Sosyolojisi* içinde, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Laloğlu, P. (2018). Hegemonik Erkeklik ve Şiddet, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı-1: 393-397.

McKeown, K. L. J. (2015). I will not be Wearing Heels Tonight! *Journal of Leisure Research*, 47:4, 485-500.

Mrozowicz-Wronska, M., Janowicz, K., Soroko, E. ve Adamczyk, K. (2023). Let's Talk about Single Men: A Qualitative Investigation of Never Married Men's Experiences of Singlehood, *Sex Roles*, 89: 360-376.

Odabaş, Z. Y. (2018). Aile ve Sağlık, *Aile Sosyolojisi* içinde, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Terry, G. (2012) 'I'm Putting a Lid on that Desire': Celibacy, Choice and Control, *Sexualities*, 15:7, 871-889.

Çevrimiçi Kaynaklar

Forbes (2025) Dating Statistics and Facts in 2025, Erişim Tarihi: 17.10.2025, Erişim bağlantısı: https://www.forbes.com/health/dating/dating-statistics/

Şehrivan Gazetesi (2025) Van'da Evli ve Bekar Sayısı Belli Oldu, Erişim Tarihi: 15.10.2025. Erişim Bağlantısı: https://www.sehrivangazetesi.com/vanda-evli-ve-bekar-sayisi-belli-oldu-iste-veriler

TÜİK. (2025). İstatistiklerle Aile, 2024. Erişim Tarihi: 15.10.2025. Erişim Bağlantısı: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2024-53898

Kaynakça

Altun, H. (2016). *Doğu Anadolu'da kadın kimliği ve aile ilişkileri: Van örneği*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 85–104.

Arıkan, Z. (2020). *Kadınların evlilik kararları ve bireysel tercihler: Türkiye'de değişen aile yapısı üzerine bir inceleme.* Ankara Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 35(1), 75–94.

Arslan, E. (2021). Türkiye'de kadın emeği, evlilik ve toplumsal cinsiyet rejimi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arslan, F. (2021). *Türkiye'de sosyal yardımların toplumsal cinsiyet boyutu: Evlilik ve aile merkezli destek politikalarının eleştirisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bauman, Z. (2000). Akışkan Modernite. (Çev. S. O. Çavuş), İstanbul: Can Yayınları

Beck, U. (2011). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru, (Çev. K. Özdoğan ve B. Doğan), İstanbul: İthaki Yayınları.

Beck, U. ve Beck, Elisabeth Beck-Gernsheim. (2012). Aşkın Normal Kaosu. (Çev. N. Ermiş), İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Beauvoir, S. de (2019). İkinci Cinsiyet (Çev. G. Savran). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Bora, A. (2012). Kadınların sınıfı: Ücretli ev emeği ve kadın öznelliği. İstanbul: İletişim Yayınları.

Butler, J. (2008). Cinsiyet Belası. (Çev. B. Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.

Connell, R. (2019). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika. (Çev. A. Kardam). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Coontz, S. (2005). Marriage, a history: From obedience to intimacy, or how love conquered marriage. New York: Penguin.

Creswell, J. W. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çelik, Z., ve Şahin, E. (2020). *Kadın yoksulluğu ve bekarlık: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında ekonomik kırılganlık analizi*. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 23(2), 55–78.

Çiçekli, A., ve Parin, S. (2020). "Aşiret Yapılarında Boşanma Deneyimi: Van Örneği", SEFAD, 2020; (43): 345-368

Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. Toplum ve Bilim, 86, 139–160.

DePaulo, B. (2007). Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized, and Ignored, and Still Live Happily Ever After. New York: St. Martin's Publishing.

DePaulo, B. M. ve Morris, W. L. (2005). "Singles in Society and in Science". Psychological Inquiry, 16(2-3): 57–83.

Durkheim, E. (2024). İntihar (Çev. Z. İlkgelen). Ankara: Pozitif Yayınları.

Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet, emek ve aile politikaları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(2), 45–70.

Giddens, A. (1992). The transformation of intimacy. Stanford: Stanford University Press.

Friedan, B. (2022). Kadınlığın Gizemi (Çev. N. Eryılmaz). İstanbul: Payel Yayınları

Gill, R. (2007). Postfeminist media culture: Elements of a sensibility. European Journal of Cultural Studies, 10(2), 147–166.

Goffman, E. (2014a). Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar (Çev. Kollektif). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Goffman, E. (2014b). Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu. (Çev. B. Cezar), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Guinnane, T. W. (1991). "Rethinking the Western European Marriage Pattern: The Decision to Marry in Ireland at the Turn of the Century". Journal of Family History, 16: 47-64.

Güngör, F., ve Bilgili, A. (2018). Kadınların evlilik ve aileye bakışı: Toplumsal cinsiyet perspektifinden bir analiz. Toplum ve Sosyal Hizmet, 29(3), 857–878.

Gürsoy, G. (2019). Doğu Anadolu'da kadın, aile ve modernleşme: Sosyolojik bir değerlendirme. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29(2), 241–260.

Illouz, E. (2013). Aşk Neden Acıtır? (Çev. Ö. Ç.Aksoy). İstanbul: Sander Yayınları.

Jamieson, L. (2011). Intimacy as a concept: Explaining social change in the context of globalisation or another form of ethnocentrism? Sociological Research Online, 16(4), 151–165.

Kandiyoti, D. (2013) Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlik ve Toplumsal Dönüşümler. çev. Aksu Bora vd. İstanbul: Metis Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji açısından. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Klinenberg, E. (2012). Going solo: The extraordinary rise and surprising appeal of living alone. New York: Penguin.

Koyuncu, A. (2019). *Bekar kadınların toplumsal konumu ve evlilik normu: Türkiye örneği*. Toplum ve Sosyal Hizmet, 30(1), 121–142.

McRobbie, A. (2009). The aftermath of feminism: Gender, culture and social change. London: Sage.

Parsons, T. (1955). Family, socialization and interaction process. Glencoe: Free Press.

Reynolds, J. (2018). Singlehood reconsidered: A global perspective. London: Routledge.

TAYA, (2022). Türkiye Aile Yapısı Araştırması Raporu. Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Taylor, S. (2007) "Choice and Chance: Negotiating Agency in Narratives of Singleness". The Sociological Review, 55(2): 331-351.

Tezcan, F. (2021). Damgalanan Bir Yaşam Tarzı Olarak Bekarlık, 41-42, 81 – 115, https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/65879/1028266.

TÜİK. (2024). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2024. Ankara.

Uluğ, Ö. (2018). Kadınların evlilik ve bekârlık deneyimleri: Diyarbakır örneği. Kadın/Woman 2000-Kadın Araştırmaları Dergisi- 19(1), 45–68.

Warner, M. (1999). The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life. New York: Free Press.

Yamada, M. (1999). Parasaito shinguru no jidai [The era of parasite singles]. Tokyo: Chikuma Shobo.

Yılmaz, D. (2017). *Bekar kadınların toplumsal kimlik inşası: İstanbul örneği*. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 37(1), 101–126.

Kaynakça

Akdağ, M. (2024). Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Toplumsal Alanda Karşılaştıkları Sorunlar: Van Kent Merkezi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canarslan, H., & Ahmetoğlu, E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(1), 13-31.

Coşkun, Y., & Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*(1), 213-227.

Ercan, F. Z., Kırlıoğlu, M., & Kırlıoğlu, H. İ. K. (2019). Engelli çocuğa sahip ailelerin bu durumu kabulleniş süreçleri ve bu duruma dair görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *19*(44), 597-628.

Ersoy, A. F., & Buluş, S. (2019). Engelli Çocuğu Olan Annelerde Tükenmişlik: Nitel Bir Çalışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *23*(3), 764-781.

İçmeli, C., Ataoğlu, A., Canan, F., & Özçetin, A. (2008). Zihinsel özürlü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. *Duzce Medical Journal*, *10*(3), 21-28.

Kara, E. (2008). Zihinsel engelli çocukları olan ailelerin çocuklarının durumunu dini açıdan değerlendirmeleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *26*(26-27), 317-331.

Kaytez, N., Durualp, E., & Kadan, G. (2015). Engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin ve stres düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 197-214.

Oktar, M. N., & Yıldız, R. (2019). Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin ölüm kaygısı ile sosyal politikalara güven ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *14*(1), 463-498.

Özmen, D., & Çetinkaya, A. (2012). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunlar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, *28*(3), 35-49.

Özsoy, S. A., Özkahraman, A. G. Ş., & Çallı, Y. H. F. (2006). Zihinsel engelli çocuk sahibi ailelerin yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *9*(9), 69-78.

Sarı, H. Y. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, *11*(2), 1-5.

Şengül, S., & Baykan, H. (2013). Zihinsel engelli çocukların annelerinde depresyon, anksiyete ve stresle başa çıkma tutumları. *Kocatepe Tıp Dergisi*, *14*(1), 30-39.

Kaynakça

Adams, R. H., & Page, J. (2005). Do international migration and remittances reduce poverty in developing countries? *World Development*, 1645-1669.

Akgün, C., & Serpen, A. S. (2023). Göçmen Ailelerde Değişen Toplumsal Cinsiyet Rolleri. İ. Serbestoğlu, & Ö. Ö. Keskin içinde, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Modern Değerlendirmeler ve Araştırmalar* (s. 1-13). Lyon: Livre de Lyon.

Attias-Donfut, C., & Cook, J. (2017). Intergenerational Relationships in Migrant Families. Theoretical and Methodological Issues. C. Bolzman, L. Bernardi, & J.-M. L. Goff içinde, *Situating Children of Migrants across Borders and Origins* (s. 115-134). Dordrecht: Springer Nature. https://link.springer.com/book/10.1007/978-94-024-1141-6 adresinden alındı

Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ., & Baş, İ. (2017). Göç Eden Ailelerin Sosyo- Kültürel Ve Ekonomik Değişiminin Kadın ve Çocuk Yaşamına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1680-1693.

Boyd, M., & Grieco, E. (2003). Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory. *Migration Policy Institute: Migration Information Source*. https://www.migrationpolicy.org/article/women-and-migration-incorporating-gender-international-migration-theory adresinden alındı

Çakır, S. (2022). Egemen Kültür Gölgesinde Kadın: İran İslam Devrimi Sonrasında İran'da Kadın Olmak. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 49-83.

Çiftçi, M. (2020). İranlı Yüksek Vasıflı Mültecilerde Statü Kaybı: Van Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çınar, P. T. (2025). Migration and the transformation of gender and parenting roles: Syrian and Afghan women in Turkey. *Women's Studies International Forum*.

Erder, S. (1986/2006). *Refah Toplumunda Getto.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Hoang, L. A., Lam, T., Yeoh, B. S., & Graham, E. (2015). Transnational migration, changing care arrangements and left-behind children's responses in South-east Asia. *Children's Geographies* , 263-277.

Hondagneu-Sotelo, P. (1992). Overcoming Patriarchal Constraints: The Reconstruction of Gender Relations among Mexican Immigrant Women and Men. *Gender and Society*, 393-415.

Hook, J. V., & Glick, J. E. (2020). Spanning Borders, Cultures, and Generations: A Decade of Research on Immigrant Families. *Journal of Marriage and Family*, 224-243.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı. (2015). *Türkiye'de Belgesiz Göçmenlerin Sorunları.* İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.

Kahraman, L. (2014). İranlı Kadınların Toplumsal ve Siyasal Profili. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 71-120.

Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with Patriarchy. *Gender and Society*, 274-290.

Kılıç, A. R. (2025). Bekleme, Filtreleme ve Seçme Süreçlerinde İranlı Sığınmacılar: Türkiye/Van Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kiye, A. (2021). İranlı Kadın Mültecilerin Gündelik Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlarla Baş Etme Stratejileri: Van Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Krieger, M., & Salikutluk, Z. (2023). Migration and Dynamics in Men's and Women's Domestic Work. *Journal of Family Issues*, 954–976.

Menjívar, C. (1999). The Intersection of Work and Gender. *American Behavioral Scientist*, 601-627.

Nargül, S., & Tekin, M. K. (2023). Different Groups of Migrants' Perception and Attitudes: The Case of Van City. S. Birinci, Ç. K. Kaymaz, & Y. Kızılkan içinde, *Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan: Coğrafya ve İnsan* (s. 249-272). İstanbul: Kriter Yayınevi.

Okyar, O. (2017). İran'da kadın hakları: Uluslararası sisteme feminen bir bakış. *Fe Dergi*, 121-133.

Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 127-145.

Parrado, E. A., Flippen, C. A., & McQuiston, C. (2005). Migration and Relationship Power among Mexican Women. *Demography*, 347-372.

Suárez-Orozco, C., & Suárez-Orozco, M. M. (2002). *Children of Immigration.* London: Harvard University Press.

Subramoney, S., Walle, E. A., Main, A., & Magaña, D. (2024). Cultural Brokering in Immigrant Families. *Child Development Perspectives*, 1-7.

UNDESA. (2025). *International Migrant Stock 2024: Key facts and figures.* New York: United Nations.

UNHCR. (2025, 3 15). *Refugee Data Finder*. unhcr.org: https://www.unhcr.org/refugee-statistics adresinden alındı

Vergara, V., & Martone, G. (2025, 10 15). *Borderless Parenting: How Migration Reshapes Gendered Family Roles.* https://www.eurac.edu/en: https://www.eurac.edu/en/blogs/mobile-people-and-diverse-societies/borderless-parenting-how-migration-reshapes-gendered-family-roles- adresinden alındı

Yıldırım, K. (2007). Göçün Aile Üzerindeki Etkisi. *38. Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (s. 965-678). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Yılmaz, E., & Günay, G. (2022). Göçmenler ve Göçmen Ailelerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1-19.

VERGİ CEZA HUKUKU

(Vergi Kabahatleri ve Suçları)

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Bursa Uludağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
E. Öğretim Üyesi

Prof.Dr. Adnan GERÇEK
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

13. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-63-0

Sayfa Düzeni: Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İ Ç İ N D E K İ L E R

BİRİNCİ BÖLÜM
SUÇ VE KABAHATE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

I. HUKUK VE SOSYAL DÜZEN 1
II. KABAHAT VE SUÇ KAVRAMI 2
A. KABAHATLER 4
B. SUÇLAR 6
C. KABAHAT VE SUÇLARDA KANUNİLİK İLKESİ 6
1. Suçlarda Kanunilik İlkesi 7
2. Kabahatlerde Kanunilik İlkesi **8**
D. KABAHAT VE SUÇLARIN UNSURLARI 9
1. Kanuni Unsur (Tipiklik Unsuru) **10**
2. Maddi Unsur **10**
a. Harekete Göre Kabahat ve Suçlar 11
b. Neticeye Göre Kabahat ve Suçlar ***13***
3. Manevi Unsur **15**
4. Hukuka Aykırılık Unsuru **18**
E. KABAHAT VE SUÇLAR ARASINDAKİ FARKLAR 20
1. Amaçları Açısından **20**
2. Yaptırım Farkı Açısından **21**
3. Cezayı Kesen Merci Açısından **22**
4. Kastın Varlığı Açısından **23**
5. Yaptırıma Karşı Gidilecek Yargı Yeri Açısından **23**
6. Cezanın Kişiselleştirilebilmesi Açısından **26**
7. İdarenin Fiil Yaratılabilmesi Açısından **27**
8. Failin Gerçek veya Tüzel Kişi Olması Açısından **27**
9. Cezaların Şahsiliği Bakımından **27**
III. CEZA KURALLARININ UYGULANMASI **28**
A. ZAMAN BAKIMINDAN UYGULAMA 28
1. Kabahatlerde Uygulama **29**
2. Suçlarda Uygulama **33**
B. KİŞİ BAKIMINDAN UYGULAMA 34
IV. VERGİ CEZA HUKUKUNUN KONU VE KAPSAMI **35**
V. VERGİ CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI **38**
VI. VERGİ CEZA HUKUKUNUN DİĞER HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ **39**

İKİNCİ BÖLÜM
VERGİ KABAHATLERİNİN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

I. VERGİ KABAHATLERİNİN NİTELİĞİ 41
II. VERGİ KABAHATLERİNİ DÜZENLEYEN KANUNLAR 43
III. VERGİ EHLİYETİ, VERGİ ÖDEVLİSİ (FAİL) VE CEZA EHLİYETİ 44
A. VERGİ EHLİYETİ 44
B. VERGİ KABAHATLERİNDE VERGİ ÖDEVLİSİ VE CEZA EHLİYETİ 45
1. Vergi Ödevlisi (Fail, Kabahatli) **45**
2. Ceza Ehliyeti **46**
a. Gerçek Kişiler Açısından Ceza Ehliyeti ***46***
b. Tüzel Kişiler Açısından Ceza Ehliyeti ***48***
c. Cezalardan Müteselsil Sorumluluk ***50***
IV. VERGİ KABAHATLERİNİN ORTAYA ÇIKARILMASI **51**
A. YOKLAMA 52
B. VERGİ İNCELEMESİ 52
V. KESİLEN CEZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE CEZA KESME USULÜ **53**
A. CEZA KESMEDE YETKİ UNSURU 54
B. CEZA KESMEDE ŞEKİL UNSURU 56
C. CEZA KESMEDE SEBEP UNSURU 57
D. CEZA KESMEDE KONU UNSURU 57
E. CEZA KESMEDE AMAÇ UNSURU 58
F. CEZA KESMEDE USUL 58
VI. CEZA KESİLMESİNİN SONUÇLARI **59**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VERGİ ZİYAI KABAHATİ

I. GENEL OLARAK **61**
II. VERGİ ZİYAI KABAHATİNİN UNSURLARI **62**
A. KANUNİ UNSUR 62
B. MADDİ UNSUR 62
1. Hareket (Fiil) **63**
a. Ağır Nitelikli Fiiller (3 Katı Gerektiren Fiiller) ***64***
(1) Hesap ve muhasebe hilesi yapmak *65*
(2) Gerçekte olmayan kişiler adına hesaplar açmak *68*

(3) Çift defter tutmak ... 69
(4) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif etmek veya gizlemek ... 70
(5) Muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlemek veya kullanmak ... 74
(6) Defter, kayıt veya belgeleri yok etmek ... 75
(7) Defter sayfalarını yok etmek ... 76
(8) Sahte belge düzenlemek veya kullanmak ... 76
(9) Anlaşmasız matbaalarca basılan belgeleri kullanmak ... 82
(10) Ödeme Kaydedici Cihaz ve Sistemlerine Kanuna Aykırı Müdahalede Bulunmak ... 83
(11) Tütün ve Alkol Ürünlerinin Etiket Sistemlerine Kanuna Aykırı Müdahalede Bulunmak ... 83
b. Hafif Nitelikli Fiiller (1/2 ve 1/5 Ceza Gerektiren Fiiller) ... 84
(1) Beyannameyi Kanuni Süresinden Sonra Vermek ... 84
(2) Transfer Fiyatlandırması Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtmak ... 85
(3) İzaha Davet Kapsamında Beyanname Vermek ... 85
c. Orta Nitelikli Fiiller (1 Kat Ceza Gerektiren Fiiller) ... 85
2. Netice ... 87
a. Verginin Eksik veya Geç Tahakkuku ... 88
(1) Verginin Eksik Tahakkuku ... 88
(2) Verginin Geç Tahakkuku ... 92
b. Verginin Haksız Yere Geri Verilmesi ... 94
C. MANEVİ UNSUR ... 95
III. VERGİ ZİYAI KABAHATİNİN CEZASI ... 96
A. ZİYAA UĞRATILAN VERGİNİN BULUNMASI ... 97
B. KATSAYISI UYGULANARAK CEZA TUTARININ HESAPLANMASI ... 97
1. Vergi Ziyaının Aynı Nitelikteki Fiillerle İşlenmesi Halinde Ceza Hesabı ... 99
2. Vergi Ziyaının Farklı Nitelikteki Fiillerle İşlenmesi Halinde Ceza Hesabı ... 102

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
USULSÜZLÜK KABAHATLERİ

I. USULSÜZLÜK KABAHATLERİNİN NİTELİĞİ VE ÖZELLİKLERİ ... 105
II. GENEL USULSÜZLÜK KABAHATİ ... 106
A. KABAHATİN UNSURLARI ... 106
1. Kanuni Unsur ... 106
2. Maddi Unsur ... 106
a. Hareket ... 107

(1) Birinci derece fiiller 107
(a) Beyannamelerin süresinde verilmemesi 107
(b) Defterlerin tutulmaması 108
(c) Kayıt ve belgelerin noksanlığı, usulsüzlüğü veya karışıklığı 108
(d) Çiftçilerin ekim-sayım beyanı davetine uymaması 109
(e) Defterlerde kayıt düzenine uyulmaması 110
(f) İşe başlamanın bildirilmemesi 111
(g) Defter tasdiklerinin kanuni süreyi takip eden bir aydan sonra yaptırılması veya hiç yaptırılmaması 113
(h) VİV beyannamesinin birinci ek süreden sonra verilmesi 115
(2) İkinci derece fiiller 115
(a) VİV Beyannamesinin birinci ek sürede verilmesi 116
(b) Ekim sayım beyanlarının süresinde veya doğru bir şekilde yapılmaması 116
(c) İşe Başlama Dışındaki Bildirimlerin Yapılmaması 116
(d) Vergi karnesinin ibraz edilmemesi 117
(e) Defter tasdiklerinin kanuni süreyi takiben bir ay içinde yapılması 117
(f) Beyanname, bildirim ve belgelerin şekil ve içeriğe uymaması 117
(g) Hesapların doğruluğunu bozmamak şartıyla belgelerin ibraz edilmemesi 118
b. Netice 119
3. Manevi Unsur 119
B. KABAHATİN CEZASI 120
1. Normal Durumda Ceza 120
2. Ayni Takvim Yılında Ayni Neviden Birden Fazla Usulsüzlük Durumunda Ceza 121
III. ÖZEL USULSÜZLÜK KABAHATİ 121
A. KANUNİ UNSUR 121
B. MADDİ UNSUR 121
1. Belge Düzenine İlişkin Aykırılıklar 123
a. Bazı belgeleri vermemek, almamak, farklı meblağlara yer vermek 124
(1) Fatura 124
(2) Gider pusulası 126
(3) Müstahsil makbuzu 127
(4) Serbest meslek makbuzu 128
b. Bazı belgeleri kullanmamak, bulundurmamak, asli ile örneğinde farklı meblağlara yer vermek, gerçeğe aykırı düzenlemek 133
(1) Perakende satış vesikası 133
(2) Sevk irsaliyesi 134
(3) Taşıma (nakil) irsaliyesi 135
(4) Günlük müşteri listesi 136

(5) Yolcu listesi 136
(6) Maliye Bakanlığının düzenleme zorunluluğu getirdiği belgeler 136
(7) VUK kapsamında olmayan belgeler düzenlemek 139
c. Tahsilat ve ödemeleri tevsik edici belgeye bağlamamak 139
(1) Mal ve hizmet alım-satım işlemlerinde tahsilat ve ödemeler 140
(2) Kiralama işlemlerinde tahsilat ve ödemeler 142
2. Bilgi Vermemek ve Bildirim Zorunluluğuna Uymamak 144
a. Talep üzerine bilgi vermemek 144
(1) Yetkililerin talebine rağmen bilgi vermemek 144
(2) Rayiç bedel tespitinde kullanılacak bilgileri vermemek 146
(3) Zirai kazanç komisyonlarına bilgi vermemek 146
b. Sürekli verilmesi gereken dönemsel bilgileri vermemek 147
(1) Matbaaların bastıkları, noterlerin tasdik ettikleri belgeleri bildirmemek 147
(2) Vergi kimlik numaralı işlemleri bildirmemek 148
(3) Bilgi form ve cetvelleri vermemek veya göndermemek 148
(4) Ölüm ve intikalleri bildirmemek 151
3. İbraz Zorunluluğuna Uymamak 152
a. Defter, belge ve kayıtları ibraz etmemek 152
(1) Maliye idaresine ibraz etmemek 152
(2) Yeminli mali müşavirlere ibraz etmemek 152
b. Taşıtta bulunması gereken bazı belgeleri ibraz etmemek 153
c. YMM tasdik raporunu ibraz etmemek 154
4. Muhasebe Sistemine Aykırılıklar 154
a. Tek düzen hesap planı ve mali tablo düzenleme esaslarına uymamak 154
b. Muhasebe standartlarına aykırı bilgisayar programları üretmek veya kullanmak 155
5. Diğer Aykırılıklar 155
a. Elektronik ortamda beyanname vermemek 155
b. Vergi incelemesine elverişli ortam ve şartları sağlamamak 157
c. Günlük tutulacak defter düzenine ilişkin aykırılık 158
d. Levhalara ilişkin aykırılıklar 158
e. Vergi kimlik numarası aramaksızın işlem yapmak 159
f. Nakil araçlarını durdurmamak 160
g. Damga vergisinin ödendiğini aranmadan işlem yapmak 161
h. E-tebligat sistemi alma başvurusu yapmamak 162
i. Başkaları adına kayıtlı elektronik cihazlar üzerinden tahsilat yapmak veya elektronik cihazları kullandırmak 162
j. Teminat vermeden veya tamamlamadan faaliyete devam etmek 163
k. Elektronik cihaz, sistem ve yazılım gereksinimlerini ihlal etmek 163

C. MANEVİ UNSUR 164
IV. VERGİ USUL KANUNU DIŞINDA DÜZENLENEN KABAHAT FİİLLERİ 164
A. KATMA DEĞER VERGİSİ 164
B. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ 164
C. VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ 165
D. MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ 166
E. HARÇLAR 167
F. TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ 168
G. ÖDEME KAYDEDİCİ CİHAZLARIN KULLANIMI 168
H. GÜMRÜK VERGİSİ 170

BEŞİNCİ BÖLÜM
KABAHATLERİN ÖZEL İŞLENİŞ ŞEKİLLERİ

I. BİRLEŞME 171
A. KABAHATLERDE (FİİLLERDE) BİRLEŞME 171
1. Birleşmesi Kabul Edilmeyen Kabahatler 172
2. Birleşmesi Kabul Edilen Kabahatler 174
B. CEZALARDA BİRLEŞME 176
II. TEKERRÜR 178
A. GENEL AÇIKLAMA 178
B. VERGİ ZİYAİ VE GENEL USULSÜZLÜK KABAHATİNDE TEKERRÜR 179
1. Tekerrürün Şartları 179
a. Önceki Kabahat İle Sonraki Kabahatin Aynılığı 179
b. Önceki Kabahatin Cezasının Kesinleşmiş Olması 180
c. Sonraki Kabahatin Cezasının Belirli Sürede Kesilmesi 182
2. Tekerrürün Cezasının Hesaplanması 182
a. Normal Durumda Ceza 182
b. Genel Usulsüzlük Kabahatinin Aynı Takvim Yılında İşlemesi Durumunda Ceza 184
C. ÖZEL USULSÜZLÜK KABAHATLERİNDE TEKERRÜR 184
1. Belge Düzenine Aykırılıklarda Tekerrür 184
2. Bilgi Verme ve İbraz Ödevine Aykırılıklarda Tekerrür 186
III. İŞTİRAK 187
IV. TEŞEBBÜS 190

ALTINCI BÖLÜM
CEZALARDAN KURTULMA YOLLARI

I. CEZALARI ORTADAN KALDIRAN HALLER 191
A. ÖDEME (TAHSİL) 191
B. TAKAS 192
C. KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ 193
1. Ölüm 193
2. Tasfiye 194
D. HATA DÜZELTME 195
1. Hata Çeşitleri 195
2. Hatanın Düzeltilme Süreci 196
a. Başvurunun Dava Açma Süresi İçinde Yapılması 197
b. Başvurunun Dava Açma Süresinden Sonra Yapılması 198
3. Düzeltme Süreleri Ve Zamanaşımı 199
E. ÜST MAKAMA BAŞVURU 200
F. CEZALARDA İNDİRİM 201
1. Cezalarda İndirim Şartları 202
a. Süresinde Başvuru Yapılması 202
b. Vergi Aslı ve Cezasının Dava Konusu Yapılmaması 202
c. Kanuni Sürede Ödeme 202
2. Cezalarda İndirimin Kapsamı 204
3. Cezalarda İndirim Miktarı 204
a. Normal İndirim Miktarı 204
b. Ek İndirim Miktarı 205
G. TERKİN 205
1. Terkinden Yararlanma Şartları 205
a. Doğal Afete Maruz Kalınması 205
b. Varlıkların veya Mahsullerin Belli Ölçüde Kaybedilmesi 206
c. Kapsam İçindeki Vergi ve Cezalarından Olmak 206
(1) Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisinde Terkin 207
(2) Arazi Vergisinde Terkin 208
2. Diğer Hususlar 208
H. UZLAŞMA 209
1. Genel Açıklama 209
2. Tarhiyat Öncesi Uzlaşma 210
a. Genel Açıklama 210
b. Tarhiyat Öncesi Uzlaşmanın Kapsamı 210

c. Tarhiyat Öncesi Uzlaşma Komisyonları 211
d. Uzlaşma Talebi, Süresi ve Daveti 211
e. Uzlaşma Görüşmeleri 212
(1) Uzlaşma Görüşmelerine Katılmamak 212
(2) Uzlaşma Görüşmelerine Katılmak 212
(a) Uzlaşmanın Sağlanması 212
(b) Uzlaşmanın Sağlanamaması 213
3. Tarhiyat Sonrası Uzlaşma 214
a. Tarhiyat Sonrası Uzlaşmanın Kapsamı 214
b. Uzlaşmaya Başvuru Şartları 215
c. Uzlaşmaya Başvuru Şekli 216
d. Uzlaşma Komisyonları ve Yetki Sınırları 217
e. Uzlaşma Talebinin Ön İncelemesi 217
f. Uzlaşma Toplantısına Davet 218
g. Uzlaşma Görüşmeleri 218
(1) Uzlaşma Görüşmelerine Katılmamak 218
(2) Uzlaşma Görüşmelerine Katılmak 218
(a) Uzlaşmanın Sağlanması 219
(b) Uzlaşmanın Sağlanamaması 219
I. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNA BAŞVURU 220
J. AF DÜZENLEMELERİ 221
K. KANUN YOLUNDAN VAZGEÇME 222
L. DAVA AÇMA 223
1. Vergilendirme İle İlgili Uyuşmazlık Çeşitleri 223
2. Vergi Mahkemesinde Dava Açılması 224
a. Vergi Mahkemelerinin Görevleri 224
b. Davanın Tarafları 225
c. Davanın Türü 225
d. Davada Görevli ve Yetkili Mahkeme 227
e. Dava Açma Süresi 227
f. Davanın Açılması 229
g. Dava Süreci 230
h. Karar 231
i. Vergi Mahkemesi Kararlarına Karşı Kanun Yolları 232
(1) Olağan Kanun Yolları 232
(a) İstinaf Yolu 233
(b) Temyiz Yolu 234
(2) Olağanüstü Kanun Yolları 235
(a) Kanun Yararına Temyiz 235

(b) Yargılamanın Yenilenmesi 235
M. BİREYSEL BAŞVURU YOLU 236
1. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru 237
2. AİHM'e Bireysel Başvuru 238
II. CEZA KESİLMESİNİ ÖNLEYEN HALLER 239
A. YANILMA 239
1. Yetkili Makamların Yanlış Bilgi Vermesi veya İçtihadın Değişmesi 239
2. Yetkili Makamların Görüş Değiştirmesi 240
B. MÜCBİR SEBEPLER 240
1. Mücbir Sebep Ve Özellikleri 241
2. Mücbir Sebeplerin Sonuçları 242
C. PİŞMANLIK VE ISLAH 243
1. Genel Açıklama 243
2. Vergi Ziyaı Kabahatinde Pişmanlık 244
a. Pişmanlığın Vergi ve Kabahat Bakımından Kapsamı 244
b. Pişmanlıktan Yararlanma Şartları 245
(1) Kendiliğinden Haber Verilmesi 245
(2) Pişmanlık Dilekçesi ve Pişmanlık Beyannamesinin Verilmesi 247
(3) Vergi Asıları ve Pişmanlık Zammının Süresinde Ödenmesi 248
c. Pişmanlığın Sonuçları ve Şartların Yerine Getirilmemesi 249
3. Özel Usulsüzlük Kabahatinde Pişmanlık 250
a. Bazı belgeleri almayanlara tanınan pişmanlık 250
b. Bazı ödemelerin banka vb. kurumlardan ödemeyenlere tanınan pişmanlık 251
D. İZAHA DAVET VE İZAHIN KABULÜ 251
E. CEZA KESME ZAMANAŞIMI 253
1. Vergi Ziyaı Kabahatinde Ceza Kesme Zamanaşımı 254
2. Özel Usulsüzlük Kabahatinde Ceza Kesme Zamanaşımı 254
3. Genel Usulsüzlüklerde Ceza Kesme Zamanaşımı 255
4. Ceza Kesme Zamanaşımını Durduran Haller 255
5. Ceza Kesme Zamanaşımını Kesen Haller 255
F. KARŞILIKLI ANLAŞMA USULÜ 255
G. CEZADAN VAZGEÇME 257
1. Cezayı Kesmekten Vazgeçme 257
2. Cezayı Tahsilden Vazgeçme 257

YEDİNCİ BÖLÜM
VERGİ SUÇLARININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

I. GENEL AÇIKLAMA 261
II. SUÇ ÇEŞİTLERİ 263
A. TCK'DA YER ALMASI AÇISINDAN SUÇLAR 263
B. YAPTIRIMLARI AÇISINDAN SUÇLAR 263
III. CEZA KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ 264
IV. SUÇLARIN CEZALANDIRMA USULÜ 264
A. UYGULANACAK USUL HÜKÜMLERİ 264
B. CEZALANDIRMADA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME 265
1. Görevli Mahkeme 265
2. Yetkili Mahkeme 266
3. Yargılama Süreci 266
C. SUÇ FİİLLERİNİN ÖĞRENİLMESİ 271
1. Vergi Kaçakçılığı Suçları Açısından 271
a. Vergi İdaresince Suç Duyurusunda Bulunulması 272
(1) Vergi Müfettişlerince Suç Duyurusu 272
(2) Defterdarlıkça Suç Duyurusu 273
b. Savcının Doğrudan Haberdar Olması 273
c. Dava Şartı Olarak Mütalaa 274
2. Kaçakçılık Dışındaki Vergi Suçları Açısından 276
D. FAİL KAVRAMI 277
1. Genel Olarak Fail 277
2. Vergi Suçları Bakımından Fail 278
a. Gerçek Kişilerde Cezai Sorumluluk 278
b. Tüzel Kişilerde Cezai Sorumluluk 280
E. KUSURLULUK 282
1. Kusur Yeteneği (İsnad Yeteneği) 282
a. Yaş Küçüklüğü 282
b. Sağır - Dilsizlik 283
c. Akıl Hastalığı 283
d. Geçici Nedenler 284
2. Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Haller 284
F. CEZALARIN BELİRLENMESİ VE SUÇU ETKİLEYEN HALLER 285
1. Ceza Çeşidinin Seçilmesi 285
2. Ceza Miktarının Hesaplanması 285
a. Temel Cezanın Belirlenmesi 285
(1) Fiile ilişkin olanlar 286
(2) Faile ilişkin olanlar 287

b. Suçun Nitelikli Halleri ***287***
c. Takdiri İndirim Nedenleri ***288***

SEKİZİNCİ BÖLÜM
VERGİ SUÇLARININ ÇEŞİTLERİ

I. VERGİ USUL KANUNUNDA DÜZENLENEN VERGİ SUÇLARI **289**
A. VERGİ KAÇAKÇILIĞI SUÇLARI 290
1. Vergi Kaçakçılığı Suçlarının Unsurları **290**
a. Kanuni Unsur ***290***
b. Maddi Unsur ***290***
(1) Hareket *290*
(a) Vergi kaçakçılığı suçunun özellikleri *291*
(b) Vergi kaçakçılığı suçlarının fiilleri *293*
(1) Birinci grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/a-1) ***296***
i-Hesap ve Muhasebe Hileleri Yapmak Suçu 296
ii-Defter ve Kayıtlarda Gerçek Olmayan veya Kayda Konu İşlemlerle İlgisi Bulunmayan Kişiler Adına Hesaplar Açmak Suçu 296
iii- Defterlere Kaydı Gereken Hesap ve İşlemleri Başka Defter, Belge veya Diğer Kayıt Ortamlarına Kaydetmek Suçu 296
(2) İkinci grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/a-2) ***297***
i-Defter veya Belgeleri Gizlemek Suçu 297
ii-Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenlemek veya Kullanmak Suçu 297
(3) Üçüncü grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/b) ***297***
i-Defter, Belge veya Kayıtları Yok Etmek Suçu 297
ii-Defter Sayfalarını Yok Etmek Suçu 297
iii-Belgelerin Asıl veya Suretlerini Sahte Düzenlemek ya da Kullanmak Suçu 297
(4) Dördüncü grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/c) ***298***
(5) Beşinci grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/ç) ***298***
(6) Altıncı grupta yer alan fiiller ve suçlar (359/d) ***299***
(2) Netice *299*
(a) Çift Defter Tutmak Suçu Açısından Netice *299*
(b) Çift Defter Tutmak Suçu Dışındaki Fiiller Açısından Netice *300*
c. Manevi Unsur ***300***
2. Vergi Kaçakçılığı Suçlarının Cezası **301**
B. VERGİ MAHREMİYETİNİ İHLAL SUÇU 303
1. Genel Açıklama **303**
2. Suçun Faili **306**

a. Vergilendirme İşlemleriyle Uğraşan Memurlar ***307***
b. Vergi İncelemelerinde Görev Yapanlar ***307***
c. İdari Yargıda Görev Yapanlar ***308***
d. Komisyonlarda Görev Alanlar ***308***
e. Bilirkişiler ***308***
f. Kendilerine Bilgi Verilen Meslek Odaları ***309***
g. Hizmet Alınan Firma Çalışanları Ortak ve Yöneticileri ***309***
3. Suçun Unsurları **309**
a. Kanuni Unsur ***309***
b. Maddi Unsur ***309***
(1) Vergi Sırrının İfşası *311*
(2) Sırrın (Kendi veya Başkalarının Yararına) Kullanılması *312*
c. Manevi Unsur ***312***
4. Suçun Cezası **313**
C. MÜKELLEFLERİN ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇU 313
1. Genel Açıklama **313**
2. Fail **314**
3. Suçun Unsurları **314**
a. Kanuni Unsur ***314***
b. Maddi Unsur ***314***
(1) Hareket *314*
(2) Netice *315*
c. Manevi Unsur ***316***
4. Suçun Cezası **316**
D. HAYSİYET VE ŞEREFE TECAVÜZ (HAKARET) SUÇU 316
1. Genel Açıklama **316**
2. Suçun Faili **318**
3. Suçun Unsurları **318**
a. Kanuni Unsur ***318***
b. Maddi Unsur ***318***
(1) Hareket *318*
(2) Netice *319*
c. Manevi Unsur ***319***
4. Suçun Cezası **319**
E. EKİM-SAYIM BEYANLARINI DENETLEMEME SUÇU 319
II. VERGİ USUL KANUNU DIŞINDA DÜZENLENEN SUÇLAR **320**
A. VERGİ KİMLİK NUMARASI KANUNU 321
B. AMME ALACAKLARININ TAHSİL USULÜ HAKKINDA KANUN 321
C. TÜRK CEZA KANUNU 322
D. TEBLİGAT KANUNU 322

DOKUZUNCU BÖLÜM
VERGİ SUÇLARININ ÖZEL İŞLENİŞ ŞEKİLLERİ

I. VERGİ SUÇLARINDA BİRLEŞME 323
A. SUÇLARDA BİRLEŞME 323
1. Vergi suçlarıyla kabahatlerin birleşmesi 324
2. Vergi suçlarıyla diğer suçların birleşmesi 325
B. CEZALARDA BİRLEŞME 326
II. VERGİ SUÇLARINDA TEKERRÜR 327
A. TEKERRÜR ÇEŞİTLERİ 327
B. TEKERRÜRÜN ŞARTLARI 327
1. Önceki Suça Verilen Hükmün Kesinleşmesi 328
2. Yeni Bir Suçun İşlenmesi 328
3. Önceki ve Sonraki Suçların Kastla İşlenmiş Suçlardan Olması 328
4. Sonraki Suçun Belirli Sürede İşlenmesi 329
C. TEKERRÜRÜN SONUÇLARI 329
III. VERGİ SUÇLARINDA İŞTİRAK 330
A. FAİLLİK 332
1. Birlikte Faillik 332
2. Dolaylı Faillik 333
B. AZMETTİRME 334
C. YARDIM 335
IV. VERGİ SUÇLARINDA TEŞEBBÜS 337
A. TEŞEBBÜSE ELVERİŞLİ VERGİ SUÇLARI 338
B. TEŞEBBÜSE ELVERİŞLİ OLMAYAN VERGİ SUÇLARI 340
V. VERGİ SUÇLARINDA GÖNÜLLÜ VAZGEÇME 340

ONUNCU BÖLÜM
CEZAYI ETKİLEYEN VEYA SONA ERDİREN HALLER

I. İNFAZ 341
II. ÖLÜM 342
III. AF 343
IV. ZAMANAŞIMI 344
A. DAVA ZAMANAŞIMI 344
B. CEZA ZAMANAŞIMI 347

V. PİŞMANLIK 349
A. PİŞMANLIK VE ISLAH 349
B. ETKİN PİŞMANLIK 351
VI. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI 353
VII. CEZANIN ERTELENMESİ 355
VIII. KOŞULLU SALIVERME 356
IX. DENETİMLİ SERBESTLİK 356
X. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME 357
XI. UZLAŞTIRMA 358
XII. KARARA KARŞI KANUN YOLLARINA BAŞVURMAK 360
A. OLAĞAN KANUN YOLLARI 360
1. İtiraz 361
2. İstinaf 361
3. Temyiz 362
B. OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI 363
1. Olağanüstü İtiraz 363
2. Kanun Yararına Temyiz 363
3. Yargılamanın Yenilenmesi 364
XIII. BİREYSEL BAŞVURU YOLU 366
KAYNAKÇA 367

GERÇEK Adnan-UYGUN Esra, Vergi Uyuşmazlıklarında Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolu, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2018.

GÖZLER Kemal, İdare Hukuku Dersleri, 3.b., Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2005.

GÖZLER Kemal, Hukuka Giriş, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 1998.

GÖZLER Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2010

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref- GÖLCÜKLÜ A. Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 4. b., Ankara, 2003.

GÜÇLÜ Faruk, Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Kaçakçılığı, Ankara, 1998.

GÜÇLÜ Faruk, Vergi Kaçakçılığı ve Uygulamaları, Detay Yayınları, Ankara, 2011.

GÜNDEL Ahmet, Vergi Suçları ve Cezaları, Ankara, 1990.

GÜNDEL Ahmet, Vergi Suçlarından Gerçek Kişilerin ve Şirket Temsilcilerinin Cezai Sorumluluğu, Yaklaşım Dergisi, Sayı 122, Şubat 2003.

GÜNEŞ Gülsen, Verginin Yasallığı İlkesi, İstanbul, 1998.

GÜRSOY Hakan, Muhasebe Hilesi, Yaklaşım, Sayı 203, Kasım 2009.

HAKERİ Hakan, Yeni Türk Ceza Hukukunun Temel Kavramları, 3. b, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

HIZLI Yılmaz, Türk Vergi Hukukunda Kaçakçılık Suçu, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1984.

KARAARSLAN Mehmet, Ceza Mevzuatında Yapılan Değişikliklerin Vergi Kaçakçılığı Suçuna Etkisi, TBB Dergisi, Sayı. 64.

KANETİ Selim, Vergi Hukuku, 2.b, İstanbul, 1989.

KANGAL Zeynel, Kabahatler Hukuku, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

KANGAL Zeynel, 'Kişisel Cezasızlık Nedenleri ve Cezayı Kaldıran veya Azaltan Nedenler', Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, (2011), Cilt No:7, Sayı No: 85,86.

KAPLAN Recep – BULUT Nusret, Vergi Kabahatlerine İlişkin Cezalar (İdari Vergi Cezaları) Açısından Zaman Bakımından Uygulama Kuralları Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 371, Temmuz, 2012.

KAPLAN Recep, Müteselsil Sorumluluk ve Vergi Hukukundaki Yeri, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005.

KAPLAN Recep, Vergi Kabahatlerine İlişkin Cezalar (İdari Vergi Cezaları) Açısından Zaman Bakımından Uygulama Kuralları, Vergi Dünyası Dergisi, Temmuz 2012.

KAPLAN Recep, Vergi Kabahatlerinde Yer ve Kişi Bakımından Uygulama Kuralları, Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 2013.

KAPLAN Recep, Kabahatler Açısından Hukuka Uygunluk Nedenleri ve Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Haller, Vergi Dünyası Dergisi, Nisan 2013.

KAPLAN Recep, Kabahatler Açısından Ceza Ehliyeti, Vergi Dünyası Dergisi, Şubat 2013.

KAPLAN Recep, Vergi Yargısında Bireysel Başvuru Öncesinde Tüketilmesi Gereken Kanun Yolları, Vergi Dünyası Dergisi, Ekim 2013.

KAPLAN Recep, Vergi Uyuşmazlıklarında Uzlaşma, Hataların Düzeltilmesi, Üst Makama Başvuru Ve Kamu Denetçisine Şikâyet Başvurusu Müesseselerinin Karşılaştırılması, Vergi Sorunları Dergisi, Ekim 2013.

KARAKOÇ Yusuf, Genel Vergi Hukuku,4.b, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007.

KARAKOÇ Yusuf, Türk Vergi Ceza Hukukunda Pişmanlık ve Islah, 2.b. DEÜ Yayınları, İzmir, 1997.

KARAKOÇ Yusuf, Vergi Ceza Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KIRBAŞ Sadık, Vergi Hukuku, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998

KARAKOÇ Yusuf, Vergi Ceza Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KIZILOT Şükrü, Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları, 8. b,. Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2005.

KIZILOT Şükrü, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, CI. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, C2. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, C3. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü - KIZILOT Zuhal, Kaçakçılık Suçları ve Naylon Fatura İhtilafları, 3.b, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2010.

KOCAHANOĞLU Osman Selim, Vergi Suçları Vergi Cezaları ve Kurtulma Yolları, 2, b. İstanbul, 1983.

KÖSTÜ, Ozan Muzaffer, Sahte Fatura ve Tespiti, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

KUBİLAY Huriye, Ticari İşlemlerde Rüşvet ve Yolsuzluk -Haksız Rekabet-, Seyfullah Edis'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2000.

KUNTER Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.b, İstanbul, 1989.

MAÇ Mehmet- TURUT Şenol, Vergi Ziyaı Cezasının Değişken Kısmı Anayasaya Aykırıdır, Mali Pusula Yıl:1, Sayı 8, Ağustos 2005.

MAHMUTOĞLU Fatih Selami, "Suç-Kabahat ayırımı-idari Ceza Hukukunun Temel İlkeleri", İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.

MUTLUER Kâmil, Vergi Ceza Hukuku, Eskişehir İTİA Yay. No:214, Eskişehir, 1979.

MUTLUER M. Kâmil, Vergi Genel Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları No:121, İstanbul 2006.

OKTAR S. Ateş, "Kaçakçılık Suçları Üzerine Düşünceler," Vergi Sorunları Dergisi, Eylül 2000, Sayı 144.

OKTAR S. Ateş, Vergi Hukuku,5.b, İstanbul 2010.

OKTAR S. Ateş, Yalan Beyanda Bulunma Suçu ve Gerçeğe Aykırı Veri Beyannamesi Verilmesinde Hürriyeti bağlayıcı Ceza, Yaklaşım Dergisi, Yıl 12, Sayı 144, Aralık 2004.

OKTAR S. Ateş, "Muhasebe Hileleri ve Bir hukuka Uygunluk Sebebi", Vergi Sorunları, Haziran 2009.

OKTAR S. Ateş "Kaçakçılık Suçları Üzerine Düşünceler", Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 144, Eylül 2000.

OĞURLU Yücel, İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2000.

ONUR Özcan, Vergi Suçları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

ÖNCEL Mualla, ÇAĞAN Nami, KUMRULU Ahmet, Vergi Hukuku, 6. b, Ankara, 1998.

ÖNCEL Mualla, "Türk Vergi Hukukunda Takas", A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 35, S. 1-4, 1978.

ÖNCÜ Kerem, Vergi Hukukunda Tekerrür ve Tarhiyat Öncesi Uzlaşma ile İlişkisi, TBB Dergisi, Yıl 30, Sayı 130, Mayıs-Haziran 2017.

ÖNOK Rıfat Murat- PINAR PINAR, Kesin Hüküm Müessesesi Bağlamında Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirini Etkileşimi ve Bağlayıcılığı Üzerine Bir İnceleme, Mali Pusula Dergisi, Yıl 2, Sayı 18.

ÖZBALCI Yılmaz, Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Ankara, 1999.

ÖZCAN Onur, Vergi Ombusmanı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.

ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Hukuku, 5.b., Ankara, 2010.

ÖZGÜVEN Volkan, Türk Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik İlkesi, Maliye ve Hukuk Yayınları, No:60, Ankara, 2007.

ÖZTÜRK Bahri, "Kabahatler Kanununun Genel Esasları", İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.

ÖZTÜRK İlhami- YİĞİT Uğur, Birden Fazla Faturanın Usulüne Uygun Düzenlenmediğinin Tek Bir tespite Dayalı Olarak Belirlenmesi Halinde Usulsüzlük cezası, Yaklaşım, Yıl 17, Sayı 203, Kasım 2009

ÖZYER Mehmet Ali, Vergi Usul Kanunu Uygulaması, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 2001.

PARLAR Ali, DEMİREL Güleç, Adli ve İdari Vergi Suçları, Ankara, 2002.

PEHLİVAN Osman, Vergi Hukuku, Trabzon, 2001.

PINAR Burak- BACAKSIZ Pınar, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Sonrası Kamu İcra Suçların Durumu (I-Sırrın İfşası Suçu), Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi.

PULAŞLI Hasan; Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara, 2012

REÇBER Kamuran, Diploması ve Konsolosluk Hukuku, Dora Yayınları, Bursa, 2011.

REİSOĞLU Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. B., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2008.

SABAN Nihal, Vergi Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.

SARILI M. Ali, Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk, İstanbul, 2004.

SARIKAYA Sinan, Sözleşmeyi İhlale veya Sona Erdirmeye Yöneltme, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

SELEK Seha - ARIKAN Zeynep, Muhasebe Düzensizlikleri ve Vergilendirme, Vergi Dünyası, Sayı 275, Temmuz 2004.

SEVİĞ Veysi, Vergi Hukukunda Suç ve Suçlu Arasındaki İlliyet Bağı, Yaklaşım, Sayı 117, Eylül 2002.

SEVÜK YOKUŞ Handan, Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK m. 257), https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/595321.

SONSUZOĞLU Elif, Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz, İstanbul, 2001.

SONSUZOĞLU Elif, Çeşitli Yasalar Açısından Vergi Mahremiyetine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 141.

SOYASLAN Doğan, Yürütme Organının Suç ve Ceza Koyma Yetkisi. Kazancı Hukuk Yayınları, No.77, Ankara, 1990.

ŞEKER Nezih, Vergi İncelemesi, İstanbul, 1994.

ŞEKER Sakıp, **"**Fatura Düzenlememe Fiilinin Hesap Dönemi Kapandıktan Sonra Tespit Edilmesi Halinde Özel Usulsüzlük Cezası Kesilemeyecek mi?" Yaklaşım, Sayı 217, Ocak 2011.

ŞENYÜZ Doğan, "Peçeleme ile Muvazaanın Niteliği ve Arasındaki Farklar" Yaklaşım Dergisi, Sayı 185, Mayıs 2008.

ŞENYÜZ Doğan, Vergi Hukukunda Tebligat, Yaklaşım Yayınları, Ankara 1997.

ŞENYÜZ Doğan-YÜCE Mehmet-GERÇEK Adnan, Vergi Hukuku (Genel Hükümler), 15. b., Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2024.

ŞENYÜZ Doğan-YÜCE Mehmet-GERÇEK Adnan, Türk Vergi Sistemi, 21. b. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2024.

TAŞ Fatma, Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2008.

TAŞ Metin, Vergi Uyuşmazlıklarının İdari ve Yargısal Çözüm Yolları, Bursa, 1997.

TAŞ Metin, Vergi Kaçakçılığı Suçu ve Naylon Faturada Cezanın Sorumluları, Yaklaşım Dergisi, Sayı 130, Ekim 2003.

TAŞDELEN Aziz, Hukuksal Açıdan Türkiye'de Kara Paranın Aklanması ve Önlenmesi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

TAŞDELEN Aziz, Mali Sonuçlu Bir İdari Yaptırım Örneği: Kamu Harcama İhalesine Katılmadan Yasaklanma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 55, Sayı: 1.

TAŞDELEN Aziz, Vergi Kabahatleri, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

TAŞDEMİR Kubilay, Belgelerde Sahtecilik Suçları, Ankara, 2013.

TAŞKAN Yusuf Ziya, "Vergi Ziyaı Cezasının Üç Kat Uygulanmasında Bir Sorun Olasılığı ve Öneriler", Vergi Sorunları Dergisi, Ağustos 2007.

TOSUNER Mehmet, ARIKAN Zeynep, YERELİ Burçin, Türk Vergi Sistemi 4.b., İzmir, 1999.

TOSUNER Mehmet - ÖZCAN Ülkü, Türk Vergi Yargısı Sistemi ve Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümü, İzmir, 1989.

TOSUNER Mehmet - ÖZCAN Ülkü, Türk Vergi Yargısı Sistemi ve Vergi Uyuşmazlıklarının Çözümü, İzmir, 1989.

TOROSLU Nevzat, Ceza Hukuku, 5.b., Ankara, 2001.

UFUK M. Tahir, Vergi Hukukunda Terkin, Yaklaşım, Yıl 11, Sayı 122, Şubat 2003.

UĞUR Hüsamettin- ELİBOL Mert, Vergi Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

ULU Güher, İdari İşlemin Yetki Unsuru, Seçkin Yayıncılık, 2012.

ULUATAM Özhan-METHİBAY Yaşar, Vergi Hukuku, Ankara, 1999.

YALTI Billur, Vergi Yükümlüsünün Hakları, İstanbul, Eylül 2006.

YAVAŞLAR BAŞARAN Funda, İdari Nitelikli Vergi Suç ve Cezaları, Vergi Dünyası Dergisi, Temmuz 2006.

YAVAŞLAR BAŞARAN Funda," Vergi Ceza Hukukundaki Değişim Sürecin Vergi Ceza Sistemi Üzerindeki Etkileri", Vergi Sorunları Dergisi; Özel Sayı: Vergi Ceza Sistemi, Sayı 233, Şubat 2008.

YAVAŞLAR BAŞARAN Funda, Vergi Usul Kanununda Yer Alan Kabahat ve Yaptırımlar" İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.

YAVAŞLAR BAŞARAN Funda, Vergi Suç ve Kabahatleri Hukukunda Son Durum, İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, Sayı 2888/6.

YILMAZ Zekeriya, Getirdiği Sistem ve Yeniliklerle Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

YİĞİT Uğur, Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Diğer Hürriyeti Bağlayıcı Vergi Suç ve Cezaları, Beta Yayınları, İstanbul, 2004.

YÜCE Mehmet, Vergi Dava Rehberi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2014.

YÜCE Mehmet, Vergi Davalarında Bireysel Başvuru, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2019.

YÜCEL Mehmet, Vergi Uygulamasında Kullanım alanı Giderek Yaygınlaşan Bir Belge: Gider Pusulası; Mahiyeti, Düzenleme Esasları ve Kullanın Esasları, Mali Hukuk Dergisi, C.10, S.120, Aralık 2014.

VERGİ HUKUKU

(Genel Hükümler)

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Bursa Uludağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
E. Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Mehmet YÜCE
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

16. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
Bursa – 2025

© 2025 Ekin Kitabevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan kitapevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-44-9

Dizgi: Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküştü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sok. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İ Ç İ N D E K İ L E R

BİRİNCİ BÖLÜM
GENEL BİLGİLER

I. VERGİ HUKUKUNUN KONUSU, KAPSAMI VE HUKUK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ 1
A. VERGİ HUKUKUNUN KONUSU VE KAPSAMI 1
B. VERGİ HUKUKUNUN HUKUK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ 3
II. VERGİ HUKUKUNUN DİĞER HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ 4
A. VERGİ HUKUKUNUN KAMU HUKUKU DALLARIYLA İLİŞKİSİ 5
1. Vergi Hukukunun Anayasa Hukukuyla İlişkisi 5
2. Vergi Hukukunun İdare Hukukuyla İlişkisi 7
3. Vergi Hukukunun Ceza Hukukuyla İlişkisi 9
4. Vergi Hukukunun Yargılama Hukukuyla İlişkisi 9
5. Vergi Hukukunun Uluslararası Hukukla İlişkisi 10
B. VERGİ HUKUKUNUN ÖZEL HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ 11
1. Vergiyi Doğuran Olay ve Özel Hukuk İlişkisi 12
2. Vergi Hukuku ile Özel Hukuk Arasındaki İlişkilendirme Şekilleri 13
III. VERGİ HUKUKUNA İLİŞKİN AYRIMLAR 15
A. GENEL VERGİ HUKUKU – ÖZEL VERGİ HUKUKU AYRIMI 15
1. Genel Vergi Hukuku 15
2. Özel Vergi Hukuku 18
B. MADDİ VERGİ HUKUKU – ŞEKLİ VERGİ HUKUKU AYRIMI 19
1. Maddi Vergi Hukuku 19
2. Şekli Vergi Hukuku 19

İKİNCİ BÖLÜM
VERGİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI

I. HUKUKİ NİTELİKLERİNE GÖRE KAYNAKLAR 21
A. BAĞLAYICI KAYNAKLAR 22
1. Anayasa 22
2. Kanun 36
3. Uluslararası Vergi Anlaşması 38
4. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 40

5. Cumhurbaşkanı Kararı ... 41
6. Yönetmelik ... 42
7. Düzenleyici Genel Tebliğ ... 43
8. Anayasa Mahkemesi Kararı ... 44
9. İçtihatları Birleştirme Kararı ... 46
10. Örf ve Adet ... 47
B. BAĞLAYICI OLMAYAN KAYNAKLAR ... 49
1. Açıklayıcı Genel Tebliğ ... 49
2. Özelge ... 50
3. Sirküler ... 52
4. Genelge / Genel Yazı ... 53
5. İdari Teamüller ... 53
6. Yargı Kararı (İçtihatlar) ... 54
6. Bilimsel Öğreti (Doktrin) ... 55
II. KURALLARI KOYAN ORGANLARA GÖRE KAYNAKLAR ... 55
III. KURALLARIN GÖRÜNÜM BİÇİMİNE GÖRE KAYNAKLAR ... 56
IV. KURALLARI OLUŞTURAN İRADEYE GÖRE ULUSAL VE ULUSLARARASI KAYNAKLAR ... 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VERGİ KANUNLARININ UYGULANMASI

I. VERGİ KANUNLARININ YER BAKIMINDAN UYGULANMASI ... 57
A. GENEL AÇIKLAMA ... 57
1. Mülkilik İlkesi ... 57
2. Şahsilik İlkesi ... 58
B. TÜRK VERGİ KANUNLARININ UYGULANMASINDA BENİMSENEN İLKELER ... 59
II. VERGİ KANUNLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI ... 59
A. VERGİ KANUNLARININ YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ ... 60
1. Gerçek Geriye Yürüme ... 61
2. Gerçek Olmayan Geriye Yürüme ... 61
B. VERGİ KANUNLARININ YÜRÜRLÜKTEN KALKMASI ... 62
C. VERGİ NORMLARININ ÇATIŞMASI ... 64
III. VERGİ KANUNLARININ ANLAM BAKIMINDAN UYGULANMASI (YORUM) ... 66
A. YORUM ÇEŞİTLERİ ... 67
1. Yasama Yorumu ... 67
2. İdare Yorumu ... 68
3. Yargı Yorumu ... 69
4. Öğreti (Doktrin) Yorumu ... 69

B. YORUM YÖNTEMLERİ ... 70
1. Sözel Yorum ... 70
2. Sistematik Yorum ... 71
3. Tarihsel Yorum ... 72
4. Amaçsal Yorum ... 73
C. VERGİ HUKUKUNDA YORUM İLKELERİ ... 74
1. Ekonomik Yaklaşım ... 74
***a. Peçeleme* ... 75**
***b. Muvazaa* ... 77**
2. Tipiklik ve Kıyas Yasağı ... 78
3. Yorumda Kullanılan Diğer Mantık Kuralları ... 82
D. GENEL KURAL VE AYRIK KURALIN YORUMU ... 83
IV. VERGİ HUKUKUNDA TAKDİR YETKİSİ ... 83
1. İDARENİN TAKDİR YETKİSİ ... 84
2. YARGININ TAKDİR YETKİSİ ... 85
V. VERGİLEMEDE İSPAT VE İSPAT YÜKÜ ... 86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
VERGİYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. VERGİ KAVRAMI ... 89
II. VERGİ ÖDEVİ KAVRAMI ... 90
III. VERGİLENDİRME YETKİSİ ... 90
III. VERGİNİN TEMEL UNSURLARI ... 92
A. VERGİNİN KONUSU ... 92
B. MÜKELLEF ... 93
1. Kişi Olup Olmamasına Göre Mükellef ... 95
2. Fiil Ehliyetine Sahip Olup Olmamasına Göre Mükellef ... 95
3. Vergiyi Doğuran Olayın Meydana Geldiği Yere Göre Mükellef ... 96
4. Vergi Yükünün Üzerinde Kalıp Kalmamasına Göre Mükellef ... 96
C. VERGİYİ DOĞURAN OLAY ... 97
D. VERGİ KOLAYLIKLARI (MUAFLIK, İSTİSNA VE İNDİRİM) ... 100
1. Muaflık ... 100
2. İstisna ... 100
3. İndirim ... 101
E. MATRAH ... 101
F. ORAN (TARİFE) ... 102
G. ÖDEME ZAMANI ... 103
IV. VERGİ İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR ... 104

A. VERGİ ÖDEVLİSİ 104
C. VERGİ EHLİYETİ 105
D. YASAK FAALİYETLER 106
E. ÖZEL SÖZLEŞMELER 109

BEŞİNCİ BÖLÜM
VERGİ HUKUKUNDA SORUMLULUK

I. SORUMLULUK KAVRAMI VE VERGİ SORUMLUSU 111
A. SORUMLULUK KAVRAMI 111
B. VERGİ SORUMLUSU 112
II. VERGİ HUKUKUNDA SORUMLULUK HALLERİ 113
A. TEKNİK ANLAMDA SORUMLULUK HALLERİ 113
1. Vergi Kesenlerin Sorumluluğu 113
2. Aracıların Sorumluluğu 115
B. FER'İ NİTELİKTE SORUMLULUK HALLERİ 115
1. Kanuni Temsilcilerinin Sorumluluğu 116
2. Mirasçıların Sorumluluğu 122
3. İşi Devralanların Sorumluluğu 123
4. Meslek Mensuplarının Sorumluluğu 123
5. Kefillerin Sorumluluğu 124
6. Limited Şirket Ortaklarının Sorumluluğu 124
7. Alıcı Tarafın Sorumluluğu 125
8. İşlemlere Taraf Olanların Sorumluluğu 126
III. VERGİ HUKUKUNDA SORUMLULUK İLE İLGİLİ KONULAR 127
A. VERGİ HUKUKUNDA TEMSİL 127
B. VERGİDEN KAYNAKLANAN RÜCU HAKKI 130
C. VERGİDEN KAYNAKLANAN ÖZEL HUKUK UYUŞMAZLIKLARI 131

ALTINCI BÖLÜM
VERGİLENDİRME SÜRECİ

I. VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ 133
A. VERGİNİN TARHI 136
1. Tarhın Hukuki Niteliği 136
2. Tarha Hazırlık İşlemleri 143
3. Tarh İşlemi 145
a. Matrahın Mükellefin Beyanı veya Bildirimi Üzerine Tespiti 145

b. Matrahın İdare Tarafından Tespiti *147*
B. VERGİNİN TEBLİĞİ 152
1. Tebliğin Niteliği ve Önemi **152**
2. Tarhiyat Çeşitleri Karşısında Tebliğin Yeri **153**
3. Tebliğ Yapılacak Kişiler **154**
4. Tebliğ Usulleri **155**
5. Hatalı Tebliğ **163**
C. VERGİNİN TAHAKKUKU 163
1. Tahakkukun Niteliği **163**
2. Tahakkuk ile Kesinleşme Arasındaki Farklar **166**
3. Tahakkuku Tahsile Bağlı Vergiler **167**
D. VERGİNİN TAHSİLİ 168
1. Tahsil Aşamasının Kapsamı **168**
2. Tahsil İşleminin Hukuki Niteliği **169**
II. VERGİ BORCUNU ORTADAN KALDIRAN HALLER **170**
A. ÖDEME 170
1. Ödeme Yeri **170**
2. Ödeme Şekli **171**
3. Ödeme Zamanı **171**
B. MAHSUP VE TAKAS 172
1. Mahsup **172**
2. Takas **173**
3. Mahsup ve Takas Arasındaki Farklar **175**
C. TERKİN (SİLME) 176
D. VAZGEÇME 178
E. ZAMANAŞIMI 179
F. AF (YAPILANDIRMA) DÜZENLEMELERİ 180
G. HATA DÜZELTME 181
H. YANILMA (YANILTILMA) 182
I. DAVA YOLU 182
III. YERSİZ VEYA FAZLADAN ÖDENEN VERGİLERİN İADESİ **182**

YEDİNCİ BÖLÜM
MÜKELLEFİN ÖDEVLERİ VE HAKLARI

I. MÜKELLEFİN ÖDEVLERİ **185**
A. BİLDİRİME İLİŞKİN ÖDEVLER 186
1. İşe Başlamayı Bildirme **186**
2. İşi Bırakmayı Bildirme **187**
3. Diğer Bildirimler **188**

B. BELGE DÜZENİNE İLİŞKİN ÖDEVLER 189
1. Fatura 189
2. Gider Pusulası 192
3. Müstahsil Makbuzu 192
4. Serbest Meslek Makbuzu 193
5. Perakende Satış Vesikaları 194
6. Sevk İrsaliyesi 194
7. Taşıma İrsaliyesi 195
8. Günlük Müşteri Listesi 195
9. Yolcu Listesi 196
10. Ücret Bordrosu 196
11. Muhabere Evrakı 196
12. Diğer Belgeler 196
13. Belgeye Bağlanması Gerekmeyen Haller 196
C. DEFTER TUTMA ÖDEVİ 197
1. Defter Tutma Ödevinin Amacı 197
2. Defter Tutmak Zorunda Olanlar 198
3. Tutulması Gereken Defterler 198
4. Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması 199
5. Tutulacak Defterlerin Tasdiki 200
D. KAYIT DÜZENİNE İLİŞKİN ÖDEVLER 201
E. BEYANNAME VERME ÖDEVİ 202
F. SAKLAMA VE İBRAZ ÖDEVİ 203
G. LEVHA BULUNDURMA ÖDEVİ 204
H. BİLGİ VERME ÖDEVİ 205
II. MÜKELLEF HAKLARI 205
A. MÜKELLEF HAKLARININ DAYANAKLARI VE AÇIKLANMASI 206
1. Mükellef Haklarının Dayanakları 206
2. Mükellef Haklarının Açıklanması 206
B. TÜRKİYE'DE MÜKELLEF HAKLARI 207
1. Genel Haklar 207
2. Özel Haklar 210

SEKİZİNCİ BÖLÜM
DEĞERLEME VE AMORTİSMAN

I. İKTİSADİ KIYMET DEĞERLERİ 214
A. DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ 214
B. İKTİSADİ İŞLETMELERE DAHİL KIYMETLERİ DEĞERLEME 216
C. REESKONT UYGULAMASI 218

II. ENFLASYON DÜZELTMESİ VE YENİDEN DEĞERLEME 219
A. ENFLASYON DÜZELTMESİ 219
B. YENİDEN DEĞERLEME 220
III. AMORTİSMANLAR 221
A. SABİT KIYMETLERDE AMORTİSMAN 222
1. Amortisman Ayrılması Şartları 222
2. Amortisman Hesaplama Yöntemleri 222
B. ARAZİDE AMORTİSMAN 226
C. MADENLERDE AMORTİSMAN 226
D. ALACAKLARDA AMORTİSMAN 227
1. Şüpheli Alacaklar 227
2. Değersiz Alacaklar 228
3. Vazgeçilen Alacaklar 229
E. SERMAYEDE AMORTİSMAN 229
1. Sermayenin İtfası 229
2. Kuruluş ve Örgütlenme Giderlerinin İtfası 230
3. Özel Maliyet Bedellerinin İtfası 230
F. AMORTİSMAN UYGULAMALARINDA ÖZEL HALLER 230
1. Amortismana Tabi Tutulan Kıymetlerin Satılması 230
2. Amortismana Tabi Malların Sigorta Tazminatı 231
G. YENİLEME FONU 231

DOKUZUNCU BÖLÜM
VERGİ İDARESİ VE VERGİ DENETİMİ

I. VERGİ İDARESİNİN TEŞKİLAT YAPISI VE GÖREVLERİ 233
A. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI 234
B. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI 235
1. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Görevleri 235
2. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Teşkilat Yapısı 236
C. VERGİ DENETİM KURULU BAŞKANLIĞI 237
D. RİSK ANALİZİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 238
II. VERGİ DENETİMİ VE BİLGİ EDİNME YOLLARI 239
A. DENETİM YOLLARI 239
1. Yoklama 240
2. Vergi İncelemesi 242
B. BİLGİ EDİNME YOLLARI 247
1. Arama 247
2. Bilgi Toplama 249
III. VERGİ İHBAR İKRAMİYESİ 251

ONUNCU BÖLÜM
VERGİ HUKUKUNDA SÜRELER

I. SÜRELERİN ÖNEMİ 253
II. SÜRELERİN SINIFLANDIRILMASI 254
A. ORGANLARA GÖRE SINIFLANDIRMA 254
1. Kanuni Süreler 254
2. İdari Süreler 255
3. Yargısal Süreler 256
B. HUKUKİ NİTELİKLERİNE GÖRE SINIFLANDIRMA 257
1. Hak Düşürücü Süreler 257
2. Zamanaşımı Süreleri 258
a. Zamanaşımı Çeşitleri 258
b. Zamanaşımının Durması ve Kesilmesi 261
c. Zamanaşımını Durduran ve Kesen Haller 262
3. Vergi Ödevi Süreleri 263
4. Hoşgörü Süreleri 263
5. Düzenleyici Süreler 264
III. SÜRELERİN HESAPLANMASI 264
A. SÜRELERİN HESAPLANMASI YÖNTEMLERİ 264
B. SÜRELERİN HESAPLAMASINA İLİŞKİN BAZI ÖZEL DURUMLAR 266
IV. SÜRELERİN DURMASI VE UZAMASI 266
A. MÜCBİR SEBEP 267
B. ZOR DURUM 269
C. ÖLÜM 271
D. HATA DÜZELTME BAŞVURUSU 272
E. MALİ TATİL 273
1. Mali Tatil Kapsamı Dışındaki Vergiler 273
2. Mali Tatil Kapsamındaki Süreler 274
E. ADLİ TATİL 277
F. DİĞER NEDENLER 279

ONBİRİNCİ BÖLÜM
VERGİ KABAHATLERİ VE SUÇLARI

I. KABAHAT VE SUÇ KAVRAMI 281
A. KABAHAT VE SUÇ TANIMI 281
B. KABAHAT VE SUÇ ARASINDAKİ FARKLAR 282
II. VERGİ CEZA HUKUKU'NUN KAPSAMI 282

III. VERGİ KABAHATLERİ VE CEZALARI 283
A. VERGİ ZİYAI KABAHATİ 284
1. Vergi Ziyaı Kavramı 284
2. Vergi Ziyaına Sebep Olan Fiiller 284
3. Vergi Ziyaı Kabahatinin Cezası 288
B. GENEL USULSÜZLÜK KABAHATİ 289
1. Birinci Derece Fiiller 289
2. İkinci Derece Fiiller 290
C. ÖZEL USULSÜZLÜK KABAHATİ 290
D. VERGİ KABAHATLERİNDE BİRLEŞME, TEKERRÜR VE İŞTİRAK 292
1. Vergi Kabahat ve Cezalarında Birleşme 292
2. Vergi Kabahatlerinde Tekerrür 293
3. Vergi Kabahatlerinde İştirak 295
E. VERGİ KABAHATİ CEZALARINDAN KURTULMA YOLLARI 295
1. Cezalarda İndirim 296
2. Pişmanlık ve Islah 297
3. Ölüm 299
4. Yanılma 299
5. İzaha Davet 300
IV. VERGİ SUÇLARI VE CEZALARI 300
A. KAÇAKÇILIK SUÇLARI 301
B. VERGİ MAHREMİYETİNİ İHLAL SUÇU 302
C. MÜKELLEFLERİN VERGİSEL ÖZEL İŞLERİNİ YAPMA SUÇU 303
D. HAYSİYET VE ŞEREFE TECAVÜZ (HAKARET) SUÇU 304
E. EKİM SAYIM BEYANLARINI DENETLEMEME SUÇU 304
F. VERGİ SUÇLARININ ÖZEL HALLERİ 304
1. Vergi Suçlarında Birleşme 304
2. Vergi Suçlarında Tekerrür 305
3. Vergi Suçlarında İştirak 305
4. Vergi Suçlarında Etkin Pişmanlık 305
G. VERGİ SUÇLARINA İLİŞKİN CEZALARDAN KURTULMA YOLLARI ... 306

ONİKİNCİ BÖLÜM
VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ

I. VERGİ UYUŞMAZLIĞI KAVRAMI 307
II. VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ İDARİ AŞAMADA ÇÖZÜM YOLLARI ... 308
A. UZLAŞMA 309
1. Tarhiyat Öncesi Uzlaşma 309
2. Tarhiyat Sonrası Uzlaşma 311

B. HATALARIN DÜZELTİLMESİ ... 313
1. Vergi Hatalarının Çeşitleri ... 315
2. Vergi Hatalarının Düzeltilmesi ... 316
C. İZAHA DAVET ... 318
D. KANUN YOLUNDAN VAZGEÇME ... 320
E. KARŞILIKLI ANLAŞMA USULÜ ... 322
III. VERGİ UYUŞMAZLIKLARININ YARGI YOLUYLA ÇÖZÜMÜ ... 323
A. GENEL ÇERÇEVE ... 323
B. TÜRKİYE'DE VERGİ YARGISI ORGANLARI ... 324
1. Vergi Mahkemeleri ... 325
2. Bölge İdare Mahkemeleri ... 325
3. Danıştay ... 326
C. VERGİ YARGILAMASINA EGEMEN OLAN İLKELER ... 326
D. VERGİ YARGILAMASI USULÜ ... 328
1. Vergi Davasının Niteliği ve Konusu ... 328
2. Vergi Davasının Tarafları ... 329
3. Görevli ve Yetkili Mahkeme ... 330
4. Dava Açma Süreleri ... 331
5. Davanın Açılması ve Sonuçları ... 332
6. Davanın Görüşülmesi ve Karar ... 333
E. VERGİ MAHKEMESİ KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI ... 334
1. Olağan Kanun Yolları ... 335
a. İstinaf Yolu ... 335
b. Temyiz Yolu ... 336
2. Olağanüstü Kanun Yolları ... 339
a. Kanun Yararına Temyiz ... 339
b. Yargılamanın Yenilenmesi ... 340
F. BİREYSEL BAŞVURU YOLU ... 341
G. VERGİ YARGILAMASINDA İSPAT VE DELİL ... 342
1. İspat ... 342
2. Delil ... 343

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VERGİ ALACAĞININ TAKİBİ VE TAHSİLİ

I. VERGİ ALACAĞININ TAHSİLİ İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR .. 349
A. VERGİ ALACAĞI- KAMU ALACAĞI KAVRAMI VE KAPSAMI ... 349
1. Vergi Alacağı Kavramı ve Kapsamı ... 349
2. Kamu Alacağı Kavramı ve Kapsamı ... 350
B. TAHSİLAT KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ ... 352
1. Tahsilat Kavramı ... 352

2. Tahsilat İşleminin Hukuki Niteliği 353
C. VERGİ ALACAĞININ TAHSİLİNDE TEMEL İLKELER 354
1. Borçlunun Menfaatlerinin Korunması ve Kolaylık Sağlanması İlkesi.. 355
2. Alacağın Güvence Altına Alınması İlkesi..... 355
3. Hapis Cezası Uygulanmaması İlkesi..... 355
4. Para Olarak Ödenmesi İlkesi 356
5. Tahsilatta İktisadilik İlkesi 356
D. VERGİ ALACAĞININ TARAFLARI 356
1. Vergi Alacaklısı ve Yetkileri 356
2. Vergi Borçlusu ve Sorumlulukları..... 357
II. VERGİ ALACAĞININ RIZAEN ÖDENMESİ VE BORÇLUYA SAĞLANAN KOLAYLIKLAR 357
A. VERGİ ALACAĞININ RIZAEN ÖDENMESİ 357
B. VERGİ ALACAĞININ GEÇ ÖDENMESİNDE GECİKME ZAMMI UYGULAMASI..... 358
1. Gecikme Zammının Hukuki Niteliği 358
2. Gecikme Zammı ile Gecikme Faizi Arasındaki Farklar..... 359
3. Gecikme Zammının Oranı ve Asgari Tutarı 360
4. Gecikme Zammının Hesaplanması..... 360
5. Gecikme Zammı Uygulama Süresi 361
C. VERGİ BORÇLUSUNA SAĞLANAN KOLAYLIKLAR 361
1. Tecil..... 362
2. Terkin..... 364
3. Tahsil Zamanaşımı..... 364
4. Tahsilatın Geri Bırakılması..... 365
III. VERGİ ALACAĞININ GÜVENCE ALTINA ALINMASI 367
A. TEMİNAT İSTEME..... 367
1. Teminat İsteme Nedenleri ve Yetkisi..... 367
2. Teminat Olarak Kabul Edilen Değerler..... 368
B. İHTİYATİ HACİZ..... 368
1. İhtiyati Haciz Sebepleri 369
2. İhtiyati Haciz Süreci ve Sonuçları 369
3. İhtiyati Hacze Karşı Dava Açılması 370
C. İHTİYATİ TAHAKKUK 371
D. RÜÇHAN HAKKI..... 371
E. VERGİ BORCU ÖDENMEDEN YAPILMAYACAK İŞLEMLER 373
F. İDARECE İPTAL DAVASI AÇILMASI..... 374
1. Davanın Konusu..... 374
2. Dava Açılması ve Sonuçları..... 374
IV. VERGİ ALACAĞININ CEBREN TAHSİLİ 375
A. TEMİNATLI ALACAKLARIN TAHSİLİ 375
1. Teminatın Paraya Çevrilmesi 375

2. Kefilin Takip Edilmesi 376
B. HACİZ 376
1. Ödeme Emri Düzenlenmesi ve Tebliği 376
2. Ödeme Emrine Karşı Dava Açılması 377
3. Mal Bildiriminde Bulunulma 377
4. Haciz Uygulanması 378
5. Haczedilen Malların Satılması 380
C. İFLAS 381

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ULUSLARARASI VERGİLEME

I. ULUSLARARASI VERGİLEME KAVRAMI 383

II. ULUSLARARASI VERGİLEMENİN KAPSAMI 384
A. ÇİFTE VERGİLENDİRME 384
1. Uluslararası Hukuk İlkeleri Çerçevesinde Vergilendirme Yetkisi 386
2. Uluslararası Vergi Hukuku Açısından Vergileme Yetkisi 386
a. Dolaysız Vergiler Bakımından İlkeler 387
b. Dolaylı Vergiler Bakımından İlkeler 389
3. Çifte Vergilendirmenin Ortadan Kaldırılması 390
a. Ulusal Yöntemler 391
b. Uluslararası Yöntemler 393
c. Türkiye'nin Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları 396
d. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları ve Karşılıklı Anlaşma Usulü 396
B. ULUSLARARASI VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE VERGİDEN KAÇINMA 396
1. Genel Açıklama 396
2. Vergi Rekabeti 398
3. Transfer Fiyatlandırması 400
4. Vergi Cennetleri 402
5. Uluslararası Vergiden Kaçınmayı Önlemeye Yönelik Düzenlemeler 406
C. ULUSLARARASI BİLGİ DEĞİŞİMİ 411

KAYNAKÇA 415

KAYNAKÇA

AK Bülent, *Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Vergi Cezaları ve Diğer Cezalar*, TÜRMOB Yayınları No: 68, Ankara, 1999.

AKDOĞAN Abdurrahman, *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*, 12. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

AKDOĞAN Abdurrahman, *Vergilerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara, 1991.

AKKAYA Mustafa, *Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002.

AKSOY Şerafettin, *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, 6. baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010.

AKSOY Şerafettin, *Vergi Yargısı ve Türk Vergi Yargısı Sistemi*, 6. baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999.

ARIKAN Abdullah, *Vergi Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*, Adalet Yayınevi, 2022.

ASLAN Zehreddin (Ed), *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 3. b. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

APAR Serkan, "Transfer Fiyatlamasının Hukuki Niteliği", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 119, Dönem 2015.

APAR Serkan, *Vergi Tahsilatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2009.

BAKMAZ Zübeyir & DURSUN Memduh, "Bir Peçeleme Yöntemi Olarak Vakıf Üniversitelerine Yapılan Bağışların Kurumlar vergisi Açısından İncelenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ocak-Subat/2023, Sayı 164, ss. 177-206.

BAŞARAN YAVAŞLAR Funda, KARAÇOBAN GÜNEŞ Tuğçe, KAPUCU Gizem, KOCATEPE Metin, *Vergi Hukuku ve Uygulama***,** Adalet Yayınevi, İstanbul, 2018.

BAYKARA Bekir, "Vergi Tarh İşleminin Hukuki Analizi", *e-Yaklaşım*, Sayı: 134, (Şubat 2004).

BAYRAKLI Hasan Hüseyin, *Genel Vergi Hukuku*, 7. Baskı, Afyonkarahisar, 2018.

BAYRAKLI Hasan Hüseyin, *Vergi Ceza Hukuku*, 4. Baskı, Afyonkarahisar, 2018.

BAYRAKLI Hasan Hüseyin, *Vergi İcra Hukuku*, Afyonkarahisar, 2014.

BİLİCİ Nurettin, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, 6. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.

BİLİCİ Nurettin, *Vergi Hukuku*, 36. baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015.

BİRSENOĞLU Hakan, *Vergi Hukukunda Yorum*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

BİYAN Özgür, *Vergi Hukuku*, Dora Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2018.

BOZDOĞANOĞLU Burçin, *Vergileme ve Ceza Kesme İşlemine Karşı Başvuru Yolları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

BUDAK Tamer, *Türk Vergi Hukukunda Anayasal Ölçüt: Mali Güç*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.

BÜLBÜL Duran, *Türk Vergi Sisteminde Gecikme Zammı, Gecikme Faizi, Tecil Faizi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003.

CANDAN Turgut, *Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkında Kanun*, 3. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

CANDAN Turgut, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 6.b., PwC Türkiye, Acar Basımevi, İstanbul, 2015.

CANDAN Turgut, *Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu*, 3. Baskı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2006.

ÇAĞAN Nami, *Vergi Hukukunda Süreler*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 389, Ankara, 1975.

ÇALICIOĞLU EKMEKÇİ Esra, *Küreselleşme ve Vergilemede Yeni Eğilimler*, Kazancı Hukuk Yayınları No: 167, İstanbul, 2003.

ÇELİK Binnur, *Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku*, Kültür Yayınları, İstanbul, 2002.

DEMİRCAN Daim, "Vergi İhtilafları", *İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7, Şubat 1997.

DOLUN Galip, "Mali Kaza", *Maliye Enstitüsü Konferansları*, (Onikinci Seri), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, No: 183, İstanbul, 1966.

DONAY Süheyl, *Para Cezaları*, İstanbul, 1972.

DÖNMEZ Recai, "İcra ve İflas Hukuku İle Vergi İcra Hukukuna Göre Mal Bildiriminde Bulunmamanın Doğuracağı Sonuçların Karşılaştırılması", *Yaklaşım*, Eylül 2003.

DÖNMEZ Recai, "Tecil Kurumunun Hukuki Niteliği, Unsurları ve Kamu Alacaklarının Tecilinde İdarenin Takdir Yetkisi", *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (Prof. Dr. Sevim Görgün'e Armağan)*, 18. Seri, Yıl 1996-1997, İstanbul, 1998.

DÖNMEZ Recai, "Yükümlü Haklarının Ortaya Çıkış Nedenleri ve Bir Kavramlaştırma Denemesi", *Yaklaşım*, Nisan 2004.

DÖNMEZ Recai, *Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu ile Takip*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

DÖNMEZ Recai, *Vergi İcra Hukukunda İhtiyati Haciz*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 1998.

EDİZDOĞAN Nihat & TAŞ Metin, *Vergi Ceza Hukuku*, Bursa, 1993.

EDİZDOĞAN Nihat, ÇETİNKAYA Özhan & GÜMÜŞ Erhan, *Kamu Maliyesi*, 7. baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016.

EKİNCİ Hüseyin & SAĞLAM Musa, *66 Soruda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru*, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara, 2012.

ERCAN Taner, *Tüm Yönleriyle İşletmelerde Stratejik Vergi Planlaması*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2021.

ERDEM Tahir, "Yeni Ceza Yasası Sonrasında Kaçakçılık Suç ve Cezaları", *Vergi Sorunları Dergisi*, Ekim 2005.

ERGİNAY Akif, *Vergi Hukuku*, 15. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1995.

ERMAN Sahir, *Vergi Suçları*, İstanbul, 1988.

EROĞLU Onur, *Kurumlar Vergisinde Vergi Planlaması*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2014.

EYÜPGİLLER S. Saygın, *Uluslararası Zarar Verici Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Yaklaşım Yayıncılık. Ankara, 2002.

FERHATOĞLU Emrah, "Uluslararası Vergi Anlaşmazlıklarının Giderilmesi, Avrupa Birliği Tahkim Anlaşması", *AÜHFD*, 2008, C.57.

GEDİK Gülşen, "BEPS Eylem Planları Kapsamında Türk Vergi Mevzuatında Yapılan Değişiklikler", *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 2020, Cilt 1, Sayı 2, ss. 27-48.

GEDİK Gülşen, *Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançları*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

GERÇEK Adnan, "Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye'deki Durumun İncelenmesi", *Vergi Sorunları*, Şubat 2006.

GERÇEK Adnan, ÇETIN GERGER Güneş, TAŞKIN Çağatan, BAKAR Feride, GÜZEL Simla, *Mükellef Hakları: Türkiye Perspektifi ve Geliştirilmesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

GERÇEK Adnan, *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, 6. baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

GERÇEK Adnan, *Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2006.

GEREK Şehnaz & AYDIN Ali Rıza, *Anayasa Yargısı ve Vergi Hukuku*, 2. baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2010.

GİRAY Filiz, "Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları" *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Mayıs 2005.

GÖKBEL Doğan, *Mükellef Hakları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniv. SBE, Eskişehir, 2000.

GÖKER Cenker, *Yönlendirici Vergilendirme*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

GÖZLER Kemal, *Hukuka Giriş*, 12. baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.

GÖZLER Kemal, *İdare Hukuku Dersleri*, 17. b., Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.

GÖZLER Kemal, *Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2000.

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref & TAN Turgut, *İdare Hukuku, İdari Yargılama Hukuku*, C. 2, 7. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, *Yönetim Hukuku*, 33. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, *Yönetsel Yargı*, 34. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

GÜMÜŞKAYA Gamze, *Hukuk Devleti Perspektifinden Vergi Hukukunda Özelgeler*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

GÜNDEL Ahmet, "Vergi Suçlarından Gerçek Kişilerin ve Şirket Temsilcilerinin Cezai Sorumluluğu", *Yaklaşım*, Sayı 122, Şubat 2003.

GÜNDEL Ahmet, *Vergi Suçları ve Cezaları*, Ankara, 1990.

GÜNEŞ Gülsen, *Verginin Yasallığı İlkesi*, 3. baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

KANETİ Selim, *Vergi Hukuku*, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

KANGAL Zeynel, *Kabahatler Hukuku*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

KAPLAN Gürsel, *İdari Yargılama Hukuku*, 4. b., Ekin Kitabevi, Bursa, 2019.

KAPLAN Recep, "Doku ve Organların Para Karşılığında Verilmesinin Vergisel Boyutunun Değerlendirilmesi", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 373, Eylül 2012, ss. 143-152.

KAPLAN Recep, "Vergi Davalarında Hakimin Karar Verme Yetkisinin Sınırları", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 375, Kasım 2012, ss. 91-104.

KAPLAN Recep, "Takas Müessesesi ve Vergi Hukukundaki Yeri", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 368, Nisan 2012,

KARAKOÇ Yusuf, *Genel Vergi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

KARAKOÇ Yusuf, *Kamu İcra Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KARAKOÇ Yusuf, *Türk Vergi Ceza Hukukunda Pişmanlık ve Islah*, 2. baskı, DEÜ Yayını. İzmir, 1997.

KARAKOÇ Yusuf, *Vergi Ceza Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KARAKOÇ Yusuf, *Vergi Hukuku Uygulamaları*, 2. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KARAKOÇ Yusuf, *Vergi Yargılaması Hukuku*, 4. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

KARATAŞ DURMUŞ Neslihan, *Vergi Uyuşmazlıklarında Uzlaşma ve Alternatif Çözüm Yolları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

KARAVELIOĞLU Celal, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi*, 4. Baskı, Trabzon. 1999.

KILIÇASLAN Harun, *Avrupa Birliği'nde Vergi Rekabeti ve Türkiye*, İstanbul, 2005.

KIRBAŞ Sadık, *Vergi Hukuku*, 20. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2015.

KIZILOT Şükrü & KIZILOT Zuhal, *Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları*, 23. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2014.

KIZILOT Şükrü, ŞENYÜZ Doğan, TAŞ Metin & DÖNMEZ Recai, *Vergi Hukuku*, 3. Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2008.

KIZILOT Şükrü, *Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması*, C1. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü, *Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması*, C2. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü, *Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması*, C3. Savaş Yayınları, Ankara, 1991.

KIZILOT Şükrü, *Vergi Uyuşmazlıklarıyla İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeler*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

KOCAHANOĞLU Osman Selim, *Vergi Suçları Vergi Cezaları ve Kurtulma Yolları*, 2. Baskı, İstanbul, 1983.

KUNTER Nurullah & YENİSEY Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

KURU Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 5. Baskı, Cilt: 1, İstanbul, 1991.

KÜÇÜK Muzaffer, *Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2005.

METİN Yüksel, *Ölçülülük İlkesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.

MUTER B. Naci, *Vergileme ve Dış Ticaret*, Manisa, 1989.

MUTLUER M. Kamil, *Vergi Genel Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları No: 121, İstanbul, 2006.

ODYAKMAZ Zehra, *Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvurma Yolları*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1993.

OKTAR Ateş, *Vergi Hukuku*, 16. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2022.

ONAR Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. III, 3. Baskı, İstanbul: İsmail Akgün Yayınları, 1966.

ÖNCEL Mualla, "Türk Vergi Hukukunda Takas", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1-4, S. 35, 1978, ss. 9-16.

ÖNCEL Mualla, ÇAĞAN Nami, KUMRULU Ahmet & GÖKER Genker, *Vergi Hukuku,* 32. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2023.

ÖNER Cihat, *Uluslararası Alanda Vergi İdareleri Arası Bilgi Değişimi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

ÖNGEN Safiye, *Vergi Muhasebesi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2000.

ÖZ Semih, *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005.

ÖZBALCI Yılmaz, *Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları*, Ankara: Oluş Yayıncılık Ltd. Şti., 2008.

ÖZBALCI Yılmaz, *Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları,* Ankara, 2005.

ÖZGENÇ Selçuk, *Çok Taraflı Vergi Anlaşmasının Temel Esasları- Matrahın Aşındırılması ve Kârın Taşınması Eylem Planı 15 Çerçevesinde*, On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2021.

ÖZTÜRK İlhami, "Vergi Hukuku Kapsamında Anonim Şirketlerin Tüzel Kişi Yönetim Kurulu Üyelerinin Kanuni Temsilci Sıfatıyla Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ocak 2016, Sayı, 24, Yıl 7.

ÖZYER Mehmet Ali, *Vergi Usul Kanunu Uygulaması*, 4. baskı, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 2008.

PARLAR Ali & DEMİREL Güleç, *Adli ve İdari Vergi Suçları,* Ankara, 2002.

PEHLİVAN Osman, *Vergi Hukuku,* Trabzon, 2015.

POLATKAN Vahit, "Vergi Yargısı", *Mevzuat Dergisi*, Sayı: 8, Temmuz 1990.

SABAN Nihal, *Vergi Hukuku*, 8. baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2016.

SARILI Mustafa Ali, *Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk*, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2004.

SAYGILIOĞLU Nevzat, *Vergi Hukukunda Yorum*, Maliye Bakanlığı APK Yayını, Ankara, 1987.

SEMERCİGİL Murat, *Türk Vergi Anlaşmaları Yorum ve Açıklamaları*, TÜRMOB Yayınları No: 10, Ankara, 1994.

SEVİĞ Veysi, "Vergi Hukukunda Suç ve Suçlu Arasındaki İlliyet Bağı", *Yaklaşım*, Sayı 117, Eylül 2002.

SEVİLENGÜL Orhan, *Vergi Muhasebesi*, Ankara, 1991.

SONSUZOĞLU Elif, *Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.

SOYDAN Billur Yaltı, *Uluslararası Vergi Anlaşmaları*, Beta Yayınları, İstanbul, 1995.

SÖNMEZ Erdal & AYAZ Garip, *Vergi Yargısı*, Oluş Yayıncılık, Ankara, 1999.

ŞAMLIOĞLU Servet & ÖZBALCI Yılmaz, *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları*, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1984.

ŞEKER H. Nezih, *Hukuksal Yönüyle Vergi İncelemesi*, Beta Yayınları, İstanbul, 1994.

ŞENYÜZ Doğan, GERÇEK Adnan & YÜCE Mehmet, *Türk Vergi Sistemi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2008.

ŞENYÜZ Doğan, *Vergi Ceza Hukuku*, 10. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2017.

ŞENYÜZ Doğan, *Vergi Hukuku Açısından Özel Hukuk Sözleşmeleri*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

ŞENYÜZ Doğan, *Vergi Hukukunda Tebligat*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 1997.

TAŞ Fatma, *Örneklerle Vergi Uygulamaları*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2022.

TAŞ Metin, *Vergi Uyuşmazlıklarının İdari ve Yargısal Çözüm Yolları*, Ekin Kitabevi, Bursa, 1997.

TAŞ Metin, *Vergi Yargısı*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2006.

TOBB, *Vergilemede Global Eğilimler AB ve Türk Vergi Sistemi* (Özel İhtisas Komisyonu Raporu), Ankara, 2001.

TOKATLIOĞU Mircan, *Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

TOPUZ İbrahim & ÖZKAYA Kadir, *Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 2002.

TOROSLU Nevzat, TOROSLU Haluk, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 27. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2023.

TOSUNER Mehmet & ARIKAN Zeynep, *Vergi Usul Hukuku*, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2011.

TUNCER Selahattin, "Teoride ve Uygulamada Kamu Alacağı", *Vergi Hukuku ve Uygulaması*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003.

TUNCER Selahattin, *Vergi Hukuku ve Uygulaması*, Cilt I, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003.

TUNCER Selahattin, *Vergi Hukuku ve Uygulaması*, Cilt II, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2006.

UFUK Mehmet Tahir, "Vergi Kanunlarının Zamanaşımına İlişkin Hükümleri", *Vergisi ve Muhasebeciyle Diyalog*, Sayı 160, Ağustos 2001.

ULUATAM Özhan & METHİBAY Yaşar, *Vergi Hukuku*, 3. baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2001.

ÜREL Gürol, *Güncel Vergi Usul Kanunu Uygulaması*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003.

ÜSTÜN Ümit Süleyman, "Vergi Hukuku İle İlgili Anayasal İlkeler", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1-2, Yıl 2003, s. 253-273.

ÜSTÜN Ümit Süleyman, *Kamu Alacaklarında Rüçhan Hakkı*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2013.

ÜSTÜN Ümit Süleyman, *Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.

WILSON J.D., "Theories of Tax Competition", *National Tax Journal*, Vol. 52, No: 2, (June, 1999).

YALTI Billur & ÖZGENÇ Selçuk, *Vergi Hukuku Pratik Çalışma El Kitabı*, 2. baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

YALTI Billur, *Vergi Yükümlüsünün Hakları*, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.

YILDIRIM Turan, *İdari Yargı*, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2008.

YILMAZ Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Beşinci Baskı, Yetkin Yaygınları, Ankara, 1996.

YILMAZ Sibel, "Anayasal Vergilendirme İlkeleri Çerçevesinde Vergi Affı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2017, C. 66, S. 1.

YÜCE Mehmet, *Vergi Dava Rehberi*, 4. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2017.

YÜCE Mehmet, *Vergi Yargılama Hukuku*, 4. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.

VOICES IN FICTION

Editörler:
Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-08-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

CONTENTS

WOMEN'S OPPRESSION AND FREEDOM STRUGGLES IN OATES AND GILMAN'S SHORT STORIES 1
Barış GÖRÜNÜŞ
Bülent Cercis TANRITANIR

THE POLITICS OF VOICE: DIALOGISM, POLYPHONY, AND FICTIONAL SPEECH 10
Bülent Cercis TANRITANIR
İrem Şevin KORKMAZ

A DECADE OF CONFORMITY: SUBURBAN AMERICAN LIFE IN THE 1950S AS PORTRAYED IN JOHN UPDIKE'S *RABBIT, RUN* 31
Kadir ÖGEN

"FICTIONAL REFLECTIONS OF THE PRIMORDIAL CREATION TEXT: THE LITERARY FORMATION OF CHARACTERS IN MILTON'S *PARADISE LOST*" 44
Memet Metin BARLIK

MORAL AMBIGUITY IN THE CIDER HOUSE RULES 53
Fırat KAPLAN

THE LOST INDIVIDUAL IN THE MODERN CITY: ALIENATION AND MEANINGLESSNESS IN YUSUF ATILGAN'S *THE LOITERER* AND J.D. SALINGER'S *THE CATCHER IN THE RYE* 68
Ömer Aytaç AYKAÇ

THE CULTURAL PARADISE OF FEMININE WORLD: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ENGLISH, TURKISH AND KURDISH PROVERBS CLAIMING MATRIARCHAL SUPREMACY 83
Barış GÖRÜNÜŞ
M.Metin BARLIK

References

Beauvoir, S. de. (1989). *The second sex* (H. M. Parshley, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1949)

Bloom, H. (1995). *The Western canon: The books and school of the ages.* Riverhead Books.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity.* Routledge.

Gilman, C. P. (1892). "The Yellow Wallpaper". The New England Magazine.

Gilman, C. P. (1913). Why I Wrote "The Yellow Wallpaper". The Forerunner.

Golden, C. (1989). The Writing of "The Yellow Wallpaper": A Double Palimpsest. *Studies in American Fiction*, 17(2), 193-201. https://doi.org/10.1353/saf.1989.0022

Freedman, E. B. (2003). *No turning back: The history of feminism and the future of women.* Random House Publishing Group.

Hill, M. A. (1980). *Charlotte Perkins Gilman: The making of a radical feminist, 1860–1896*. Temple University Press.

hooks, b. (2014). *Ain't I a woman: Black women and feminism* (2nd ed.). Routledge.

Johnson, G. (1998). *Invisible writer: A biography of Joyce Carol Oates*. Dutton.

Lane, A. J. (1990). *To herland and beyond: The life and work of Charlotte Perkins Gilman.* University Press of Virginia.

Millett, K. (1970). *Sexual politics.* Doubleday.

Oates, J. C. (1966). "Where Are You Going, Where Have You Been?". Epoch.

Sethi, A. (2019, June 1). Joyce Carol Oates: 'It's a fairytale nightmare to be rejected.' *The Guardian*. https://www.theguardian.com/books/2019/jun/01/joyce-carol-oates-my-life-as-a-rat-interview

Showalter, E. (1991). *Sister's choice: Tradition and change in American women's writing*. Oxford University Press.

Wollstonecraft, M. (1996). *A vindication of the rights of woman.* Dover Publications. (Original work published 1792)

References

Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays* (C. Emerson & M. Holquist, Trans.). The University of Texas Press.

Bakhtin, M. M. (1984). *Problems of Dostoevsky's poetics* (C. Emerson, Trans.; C. Emerson Ed.). University of Minnesota Press.

Jens, B. (2016). Silence and confession in *The Brothers Karamazov*. *The Russian Review, 75* (1), 51-66. https://doi.org/10.1111/russ.12061

Berman, A. A. (2009). Siblings in *The Brothers Karamazov*. *The Russian Review, 68* (2), 263-282. https://www.jstor.org/stable/20620993

Collins, C. (1957). The pairing of *The Sound and the Fury* and *As I Lay Dying*. *The Princeton University Library Chronicle, 18* (3), 114-123. https://www.jstor.org/stable/26402986

Cooren, F., & Sandler, S. (2014). Polyphony, ventriloquism, and constitution: In dialogue with Bakhtin. *Communication Theory, 24* (3), 225-244. https://doi.org/10.1111/comt.12041

Faulkner, W. (1964). *As I lay dying*. Vintage Books.

Faulkner, W. (1995). *The sound and the fury*. Vintage Books.

Göknar, E. (2006). Orhan Pamuk and the "Ottoman" theme. *World Literature Today, 80* (6), 34-38. https://doi.org/10.2307/40159242

Hamilton, N. D. (2017). Polyphony and representativeness in *The Sound and the Fury*. *Em Tese, 23* (1), 85-96. https://doi.org/10.17851/1982-0739.23.1.85-96

Hannam, K., & Ryan, E. (2019). Time, authenticity and photographic storytelling in *The Museum of Innocence*. *Journal of Heritage Tourism, 14* (5-6), 436-447. https://doi.org/10.1080/1743873X.2019.1622707

Hazen, M. A. (1993). Towards polyphonic organization. *Journal of Organizational Change Management, 6* (5), 15-26. https://doi.org/10.1108/09534819310072747

Holquist, M. (1990). *Dialogism: Bakhtin and his world*. Routledge.

Jens, B. (2016). Silence and confession in *The Brothers Karamazov*. *The Russian Review, 75* (1), 51-66. https://doi.org/10.1111/russ.12061

Joseph, J. A. (2015). Towards an ambivalent narrativization: Discourse of the other in Orhan Pamuk's fiction (Doctoral dissertation, Kerala University).

Koschmann, T. (1999). Toward a dialogic theory of learning: Bakhtin's contribution to learning in settings of collaboration. In *Proceedings of the Computer Supported Collaborative Learning Conference* (pp. 308-313). Palo Alto, CA. https://doi.dx.org/10.22318/cscl1999.429

Maybin, J. (2001). Language, struggle and voice: The Bakhtin/Volosinov writings. In *Discourse theory and practice: A reader* (pp. 64-71).

Nowak, K. (2018). Faulkner's polyphonic narrative (Doctoral dissertation, Royal Holloway, University of London).

Pamuk, O. (2009). *The museum of innocence*. Vintage.

Parpală, E., & Afana, R. (2013). Orhan Pamuk and the East-West dichotomy. *Interlitteraria, 18* (1), 42-55.

Roditakis, A. E. (2015). The identity metonymics of translated Turkish fiction in English: The cases of Bilge Karasu and Orhan Pamuk. In *Tradition, tension and translation in Turkey* (pp. 273-296). John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/btl.118.14eke

Roos, P. (1982). Dostoyevsky's *Crime and punishment*: A description of a young man's internal crises. *The Scandinavian Psychoanalytic Review, 5* (1), 75-89. https://doi.org/10.1080/01062301.1982.10592410

Ruppersburg, H. M. (2008). *Voice and eye in Faulkner's fiction*. University of Georgia Press.

Shuyun, L. I. U. (2018). Multimodality of interior monologues in Faulkner's stream-of-consciousness novels. *US-China Foreign Language, 16*, 413-416. https://doi.org/110.17265/1539-8080/2018.08.003

Silistino, D. (2015). Polyphony in *The Brothers Karamazov*: Christian dialogical tension in Alexei Fyodorovich Karamazov's interactions. *Knowledge Cultures, 3* (04), 54-69.

Strem, G. G. (1957). The moral world of Dostoevsky. *The Russian Review, 16*(3), 15-26. https://doi.org/10.2307/125940

Vepkhvadze, T. (2013). William Faulkner's narrative mode in *The Sound and the Fury*: A stream of consciousness technique or interior monologue used in Benjy's section. *Humanities and Social Sciences Review, 2*(2), 193-202.

Von Heyking, J. (2006). Mysticism in contemporary Islamic thought: Orhan Pamuk and Abdolkarim Soroush. *Humanitas, 19* (1/2), 71-96. https://doi.org/10.5840/humanitas2006191/28

Żyśko, K., & Wójcik, H. (2022). Translating voices in a polyphonic novel: A contrastive analysis of Polish renditions of dialect in *The Sound and the Fury* by William Faulkner. *Studia Translatorica*, (13), 161-179.

Works Cited

Brinkley, A. (n.d.). *The Fifties*. Retrieved from The Gilder Lehrman Institute of American History: https://ap.gilderlehrman.org/history-by-era/fifties/essays/fifties?period=8

Cambridge, D. (n.d.). Conformity. In *Cambridge Dictionary*. Cambridge University Press. Retrieved from https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/conformity

Churchwell, S. (2017, April 21). *John Updike's Rabbit, Run - another Americanstory of men escaping women*. Retrieved from The Guardian: https://www.theguardian.com/books/2017/apr/21/rabbit-run-john-updike-american-story-men-escaping-women

Corbett, P. S., Janssen, V., Lund, J. M., Pfannestiel, T., Waskiewicz, S., & Vickery, P. (2014, December 30). *The American Dream*. Retrieved from OpenStax: https://openstax.org/books/us-history/pages/28-3-the-american-dream

Elliott, K. (n.d.). *The Growth of Suburbia*. Retrieved from Khan Academy: https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/postwarera/postwar-era/a/the-growth-of-suburbia

Freidan, B. (1963). *The Feminine Mystique.* W.W. Norton.

Garcia, M. (2022, November 13). *What Is Feminist Criticism?* . Retrieved from Language & Humanities: https://www.languagehumanities.org/what-is-feminist-criticism.htm

Holt, J. (2014, April 21). Retrieved from https://www.csustan.edu/sites/default/files/honors/documents/journals/soundings/Holt.pdf

Lewis, J. J. (2019, May 30). *Cultural Feminism: What Is the Essence of Being a Woman?* Retrieved from ThoughtCo.: https://www.thoughtco.com/cultural-feminism-definition-3528996

Mambrol, N. (2016, October 16). *New Historicism: A Brief Note*. Retrieved from https://literariness.org/2016/10/16/new-historicism-a-brief-note/

Onion, A., Sullivan, M., Mullen, M., Zapata, C., Lombardo, C., & Donica, A. (2010, June 17). *The 1950s*. Retrieved from History: https://www.history.com/topics/cold-war/1950s

Pendergast, S., & Pendergast, T. (2002). 1950s Pop Culture Explodes in a Decade of Conformity. In S. Pendergast, & T. Pendergast (Eds.), *Bowling, Beatniks, and Bell-Bottoms: Pop Culture of 20th-Century America* (Vol. III, pp. 637-642). The Gale Group.

Tanabe, R. (2015, January 6). *New Historicism*. Retrieved from New World Encyclopedia: https://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=New_Historicism&oldid=986196

Tyson, L. (2006). *Critical Theory Today: A User-Friendly Guide* (2nd ed.). New York: Routledge.

Updike, J. (2012). *Rabbit, Run.* Penguin Random House.

REFERENCES

Bloom, H. (1987). *John Milton*. New York, NY: Chelsea House Publishers.

Brown, C. C. (1995). *John Milton: A Literary Life.* Palgrave Macmillan UK.

Campbell, G., & Corns, T. N. (2008). *John Milton: Life, Work, and Thought*. Oxford University Press, USA.

Carey, J. (2007). *Introduction. In J. Milton, Complete shorter poems* (pp. v–xxx). Harlow: Pearson Longman.

Fish, S. (1967). *Surprised by Sin: The Reader in Paradise Lost.* New York, NY: Macmillan.

France, P. (Ed.). (1989). *The Oxford Guide to Literature in English Translation*. Oxford: Oxford University Press.

Hill, C. (1977). *Milton and the English Revolution*. London: Faber and Faber.

Hopkins, D. (2013). *Reading Paradise Lost*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Kermode, F. (1979). *The Genesis of Secrecy: On the Interpretation of Narrative*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Lanzara, J. (1994). *Paradise lost: The novel*. New York: New Arts Library.

Lewalski, B. K. (2001). *The life of John Milton: A critical biography*. Malden, MA: Blackwell Publishers.

Lewalski, B. K. (2007). (Ed.) *John Milton: Paradise Lost.* Oxford: Wiley-Blackwell Publishers.

Lewis, C. S. (2002). *A Preface to Paradise Lost*. Oxford: Oxford University Press. (Orijinal basım 1942).

Loewenstein, D. (2003). *Milton: Paradise Lost. (Landmarks of World Literature)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Milton, J. (1991). *Political writings*. (M. Dzelzainis, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Milton, J. (2005). *Paradise Lost* (P. Pullman, Ed.). Oxford: Oxford University Press.

Patrides, C. A. (Ed.). (1987). *Approaches to Paradise Lost: The York Tercentenary Lectures*. Toronto: University of Toronto Press.

Pullman, P. (2005). *Introduction. In J. Milton, Paradise Lost* (pp. ix–xxx). New York: Oxford University Press.

Raffel, B. (1999). *Introduction. In J. Milton, The annotated Milton: Complete English poems* (pp. xx–xxvii). New York: Bantam Books.

Ricks, C. (1963). *Milton's Grand Style*. Oxford: Clarendon Press.

Rumrich, J. P. (1996). *Milton Unbound: Controversy and reinterpretation*. Lexington: University Press of Kentucky.

Rumrich, J. P., & Corns, T. N. (Eds.). (2001). *The Cambridge Companion to Milton*. Cambridge: Cambridge University Press.

Shawcross, J. T. (1993). *John Milton: The self and the world*. Lexington: University Press of Kentucky.

Shawcross, J. T. (2008). *The development of Milton's thought: Law, government, and religion*. Pittsburgh: Duquesne University Press.

Swaim, K. M. (1986). *Before and after the fall: Contrasting modes in Paradise lost*. Amherst: University of Massachusetts Press.

Tegen, A. (2018). *Milton and the Idea of the Fall*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Waldock, A. J. A. (2009). *Paradise Lost and Its Critics*. Cambridge: Cambridge University Press. (Orijinal basım 1947).

Wolfe, D. M. (1941). *Milton in the Puritan Revolution*. New York, NY: Thomas Nelson & Sons.

Wolfe, D. M. (1963). *Milton in the Puritan Revolution*. New York: Twayne Publishers.

Yavuz, Y. (2022). *Sunuş. In J. Milton, Yitirilen Cennet* (pp. 7–18). İstanbul: İthaki Yayınları.

Works Cited

Baker-Sperry, L. (2014). Orphans, Abortions, and the Public Fetus in The Cider House Rules. *Essays from Philosophical, Sociological, Anthropological, Political, Health and Other Perspectives*, 141.

Booth, A. (2002). Neo-Victorian self-help, or cider house rules. *American Literary History, 14(2)*, 284-310.

Davis, T. F., & Womack, K. (1998). Saints, Sinners, and the Dickensian Novel: The Ethics of Storytelling in John Irving's" The Cider House Rules". *Style*, 298-317.

Engstrom, J. L., & Hunter, R. G. (2007). Teaching reproductive options through the use of fiction: The Cider House Rules project. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing, 36(5)*, 464-470.

Greenblatt, S. (2013). Towards a poetics of culture. S. Greenblatt içinde, *The new historicism* (s. 1-14). Routledge.

Hamblin, R. L., & Blood, R. J. (1956). Pre-marital experience and the wife's sexual adjustment. *Soc. Probs., 4*, 122.

Harpham, G. G. (1991). Foucault and the new historicism. *American Literary History, 3(2)*, 360-375.

Irving, J. (1985). *The Cider House Rules.* New York: William Morrow.

Krakowiak, K. M., & Oliver, M. B. (2012). When good characters do bad things: Examining the effect of moral ambiguity on enjoyment. *Journal of Communication, 62(1)*, 117-135.

Lewis, T. (1991). The New Historicism and Marxism. *The Journal of the Midwest Modern Language Association, 24(1)*, 14-23.

Rai, P. (2023). Ethical Dilemma of Abortion in Francine Rivers' Novel'The Atonement Child'. *CHINTAN-DHARA*, 54-63.

Reagan, L. J. (1998). *When Abortion Was a Crime: Women, Medicine and Law in the United States, 1867-1973.* Oakland: University of California Press.

Wahlström Henriksson, H. (2016). Exploring the Relationality of Fatherhood: John Irving's The Cider House Rules. *Critical Perspectives on Masculinities and Relationalities: In Relation to What?*, 9-21.

Wahlström, H. (2013). Reproduction, Politics, and John Irving's The Cider House Rules: Women's Rights or. Culture unbound. *Journal of current cultural research, 5(2)*, 251-271.

Waibel, A. (2004). Fate and free will in the cider house rules: Novel to hollywood. *Literature/Film Quarterly, 32(1)*, 20-25.

KAYNAKÇA

Başaran, Yasin Ramazan. (2025). *Özgür ve Gerçek: Bir İhtimal Olarak Kendimiz*. Fokus. https://www.fokusplus.com/odak/ozgur-ve-gercek-bir-ihtimal-olarak-kendimiz. (Erişim Tarihi: 3 Aralık 2025)

Camus, A. (1991). *The Myth of Sisyphus* (J. O'Brien, Trans.). Vintage International. (Original work published 1942)

Fromm, E. (1941). *Escape from freedom*. Farrar & Rinehart.

Marx, K. (1978). *Economic and philosophic manuscripts of 1844* (in R. C. Tucker, Ed., *The Marx-Engels Reader*, pp. 66–125). W. W. Norton & Company. (Original work published 1844)

Sartre, J. P. (1984). *Existentialism is a humanism* (C. Macomber, Trans.). Yale University Press. (Original work published 1946)

Simmel, G. (1950). *The metropolis and mental life* (K. H. Wolff, Trans.). In *The sociology of Georg Simmel* (pp. 409–424). Free Press. (Original essay published 1903)

Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell. (Original work published 1974)

Atılgan, Y. (2016). *Aylak adam* (22. baskı). Yapı Kredi Yayınları. (İlk basım 1959)

Salinger, J. D. (2010). *The Catcher In The Rye*. Little, Brown and Company. (Original work published 1951)

References

Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1/2/ Deyimler Sözlüğü*. İnkılap Kitabevi.

Celil, C. (2018). *Gotinen Peşiyan* (1st ed.). Wardoz.

Çobanoğlu, Ö. (2020). *Tarihte ve Günümüzde Türk Boylarının Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları.

Cobanoglu, O., Kh.Dosmukhamedov Atyrau University, Zhumatayeva, Z., & Nazarbayev University. (2023). PROVERBS ARE A REFLECTION OF NATIONAL CHARACTER. *Bulletin of the Eurasian Humanities Institute, Philology Series*, *2*, 207–220. https://doi.org/10.55808/1999-4214.2023-2.15

Djumambetova, G., & Yusupbayev, A. (2022). Comparison of English and Uzbek proverbs *Ренессанс в Парадигме Новаций Образования и Технологий в XXI Веке*, *1*, 65–66. https://doi.org/10.47689/innovations-in-edu-vol-iss1-pp65-66

Kerschen, L. (1998). *American Proverbs About Women: A Reference Guide* (1st edition). Greenwood.

Northrop, H. D. (Ed.). (1890). *Beautiful gems of thought and sentiment* (p. 85). The Colins-Patten Co.

Oy, A. (1972). *Tarih boyunca Türk atasözleri*. Türkiye İş Bankasi Kültür Yayinlari.

Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz: Ansiklopedik sözlük (gelenekler, görenekler, inanışlar, folklor, tarih, coğrafya, biyografi)*. Heyamola Yayınları.

Yurtbaşı, M. (1994). *Sınıflandırılmış Türk atasözleri.* Kültür Bakanlığı Yayınları.

KÜRESEL BULANIK ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME: Yenilenebilir Enerji Uygulaması

Dr. Ayşe Kübra KANMAZ

Prof. Dr. İrfan ERTUĞRUL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-82-1

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
ENERJİ KAVRAMI VE ENERJİ KAYNAKLARI

1.ENERJİ KAVRAMI **5**
1.1. ENERJİ KAYNAKLARININ SINIFLANDIRILMASI 6
1.2. YENİLENEMEYEN ENERJİ KAYNAKLARI 8
1.2.1. Kömür 9
1.2.2. Petrol 11
1.2.3. Doğalgaz 12
1.2.4. Nükleer Enerji 13
1.3. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI 14
1.3.1. Hidroelektrik Enerjisi 15
1.3.2. Güneş Enerjisi 16
1.3.3. Rüzgâr Enerjisi 17
1.3.4. Biyokütle Enerjisi 19
1.3.5. Jeotermal Enerji 20
1.3.6. Dalga ve Gel-git Enerjisi 21
1.3.7. Hidrojen Enerjisi 22
1.4. LİTERATÜR TARAMASI 23

İKİNCİ BÖLÜM
BULANIK MANTIK VE BULANIK KÜME UZANTILARI

2. BULANIK KARAR VERME **31**
2.1. BULANIK MANTIK 32
2.2. BULANIK KÜME 33
2.2.1. Üçgen Üyelik Fonksiyonu 33
2.2.2. Yamuk (Trapezoidal) Üyelik Fonksiyonu 34
2.2.3. Gauss Üyelik Fonksiyonu 36
2.2.4. Sigmoid Üyelik Fonksiyonu 36
2.3. BULANIK SİSTEMLERDE ÇALIŞMA YAPISI 37
2.4. BULANIK KÜME UZANTILARI 38
2.4.1. Sezgisel Bulanık Küme 40
2.4.2. Pisagor Bulanık Küme 41
2.4.3. Nötrosofik Bulanık Küme 43
2.4.4. Resim Bulanık Küme 44
2.4.5. Q-Rung Ortoper Bulanık Küme 45
2.4.6. Küresel Bulanık Küme 45
2.4.7. Fermatean Bulanık Küme 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÜRESEL BULANIK ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME YÖNTEMLERİ

3. KÜRESEL BULANIK KÜME 51
3.1. KÜRESEL BULANIK KÜME OPERATÖRLERİ 52
3.2. BWM YÖNTEMİ 54
3.2.1. Küresel Bulanık BWM Yöntemi 57
3.2.1.1. Skor Tabanlı Tutarlılık Endeksi 58
3.3. TOPSIS YÖNTEMİ 61
3.3.1. Küresel Bulanık TOPSIS Yöntemi 62
3.4. WASPAS YÖNTEMİ 65
3.4.1. Küresel Bulanık WASPAS Yöntemi 66
3.5. ARAS YÖNTEMİ 68
3.5.1. Küresel Bulanık ARAS Yöntemi 69
3.6. CRADIS YÖNTEMİ 71
3.6.1. Küresel Bulanık CRADIS Yöntemi 72
3.7. COBRA YÖNTEMİ 74
3.7.1. Küresel Bulanık COBRA Yöntemi 77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ KÜRESEL BULANIK ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME YÖNTEMLERİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE UYGULAMA YÖNTEMİ 81
4.1.1. Uygulamada Kullanılacak Kriterler ve Alternatifler 82
4.1.2. Değerlendirme Kriterleri 83
4.2. KÜRESEL BULANIK BWM YÖNTEMİYLE KRİTER AĞIRLIKLARININ HESAPLANMASI 84
4.3. ALTERNATİFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 95
4.3.1. Küresel Bulanık TOPSIS Yöntemi Çözümü 95
4.3.2. Küresel Bulanık WASPAS Yöntemi Çözümü 101
4.3.3. Küresel Bulanık ARAS Yöntemi Çözümü 105
4.3.4. Küresel Bulanık CRADIS Yöntemi Çözümü 107
4.3.4. Küresek Bulanık COBRA Yöntemi Çözümü 110
4.4. ALTERNATİFLERİN SIRALANMASI VE SPEARMAN KORELASYON ANALİZİ 113

SONUÇ 115

KAYNAKLAR 121

EKLER 133

KAYNAKLAR

Ahmad, S., Tahar, R. M. (2014). "Selection of Renewable Energy Sources For Sustainable Development of Electricity Generation System Using Analytic Hierarchy Process: A Case Of Malaysia". *Renewable Energy*, 63, 458–466.

Akbal, G. F. (2021). *Yenilenebilir enerji politikaları: Türkiye ve Çin karşılaştırması* (Doctoral dissertation, Dokuz Eylul Universitesi (Turkey)).

Akpinar, E., Başibüyük, A. (2011). "Jeoekonomik Önemi Giderek Artan Bir Enerji Kaynağı: Doğalgaz". *Electronic Turkish Studies*, 6(3), 119–136.

Albayrak, Ö. K. (2020). Yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesinde kullanılan çok kriterli karar verme teknikleri ve değerlendirme kriterlerinin incelenmesi: 2017-2020. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *34*(4), 1287-1310.

Amer, M., Daim, T. U. (2011). "Selection of Renewable Energy Technologies for a Developing Country: A Case of Pakistan". *Energy for Sustainable Development*, 15(4), 420–435.

Atanassov, K. T. (1986). "Intuitionistic Fuzzy Sets". *Fuzzy Sets and Systems*, 20(1), 87–96.

Atçı, M. E. (2012). *Türkiye'nin Enerji Yatırımlarının Planlanması Sürecinin Bulanık AHP Yöntemi ile Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Atlas, M., Bedirhanoğlu, Ş. B. (2018). "Bulanık Küme Yaklaşımlarının Sınıflandırılması". *19th International Symposium on Econometrics, Operations Research and Statistics*, Antalya, 600–614.

Ayçin, E. (2011). *Kural Tabanlı Bulanık Modelleme ve Fiyat Tahminleme Sürecinde Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayçin, E. (2019). *Çok Kriterli Karar Verme: Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aydoğan, H., & Ozkir, V. (2024). A Fermatean Fuzzy MCDM Method For Selection And Ranking Problems: Case Studies. *Expert systems with applications*, *237*, 1-16.

Aydın, İ. (2013). Balıkesir'de Rüzgâr Enerjisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *18*(29), 29-50.

Bakkal, S., Kabadayı, N. (2025). "Döngüsel Tedarik Zinciri Uygulamalarının Önündeki Engellerin Küresel Bulanık AHP Yöntemi ile Değerlendirilmesi: Akü Sektöründe Bir Uygulama". *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 31(1), 17–36.

Baysal, Z. S., Ayvaz, B., Ceylan, M. (2024). "Küresel Bulanık Ortamda Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Demir Çelik Sektöründe Tedarikçi Seçimi". *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 36(2), 116–133.

Bayraç, H. N. (2018). Uluslararası Doğalgaz Piyasasının Ekonomik Yapısı ve Uygulanan Politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi,* 13(3), 13-36.

Bilgiç, S., Torğul, B., Paksoy, T. (2021). Sürdürülebilir Enerji Yönetimi İçin BWM Yöntemi ile Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi. *Verimlilik Dergisi*, (2), 95-110.

Bilgiç, G. (2024). Türkiye Hidrojen Enerjisi Stratejilerinin ve Geliştirilen Politikaların Araştırılması. *Düzce Üniversitesi Teknik Bilimler Dergisi*, *2*(1), 70-79.

Büyüközkan, G., Güleryüz, S. (2014). "A New GDM Based AHP Framework with Linguistic Interval Fuzzy Preference Relations for Renewable Energy Planning". *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 27(6), 3181–3195.

Büyüközkan, G., Güleryüz, S. (2016). "An Integrated DEMATEL–ANP Approach for Renewable Energy Resources Selection in Turkey". *International Journal of Production Economics*, 182, 435–448.

Büyüközkan, G., Kahraman, C., Ruan, D. (2004). "A Fuzzy Multi-Criteria Decision Approach for Software Development Strategy Selection". *International Journal of General Systems*, 33, 259–280.

Büyüközkan, G., Karabulut, Y., Göçer, F. (2024). "Spherical Fuzzy Sets Based Integrated DEMATEL, ANP, VIKOR Approach and Its Application for Renewable Energy Selection in Turkey". *Applied Soft Computing*, 158, 1–21.

Büyüközkan, G., Karabulut, Y., Göçer, F. (2024). "Spherical Fuzzy Sets Based Integrated DEMATEL, ANP, VIKOR Approach and Its Application for Renewable Energy Selection in Turkey". *Applied Soft Computing*, 158, 111465.

Bozkurt, S., & Tür, R. (2015). Dünyada ve Türkiye'de Hidroelektrik Enerji, Gelişimi ve Genel Değerlendirme. 4. *Su Yapıları Sempozyumu Kitabı. Antalya*, 322-330.

Candar, B. (2022). *Türkiye'de Kurulu Olan Hidroelektrik Santrali Projelerinin Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı.

Canka Kılıç, F. (2015). Güneş Enerjisi, Türkiye'deki Son Durumu ve Üretim Teknolojileri. *Engineer & the Machinery Magazine/Mühendis ve Makina*, 56(671), 28-40.

Chakraborty, S., Zavadskas, E. K. (2014). "Applications of WASPAS Method in Manufacturing Decision Making". *Informatica*, 25(1), 1–20.

CHENG-RU, W., Chin-Tsai, L., Pei-Hsuan, T. (2008). "Financial Service of Wealth Management Banking: Balanced Scorecard Approach". *Journal of Social Sciences*, 4(4), 255–263.

Cirstea, M. N., Dinu, A., Khor, J. G., McCormick, M. (2002). "Fuzzy Logic Fundamentals in Neural and Fuzzy Logic Control of Drives and Power Systems". *IEEE Transactions*, 6, 114–121.

Cuong, B. C., Kreinovich, V. (2013). "Picture Fuzzy Sets – A New Concept for Computational Intelligence Problems". In *Proceedings of the Third World Congress on Information and Communication Technologies*, 1–6.

Çapraz, O. (2025). Denizli ili için yenilenebilir enerji kaynaklarının çok kriterli karar verme yöntemleriyle değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 31(2), 180-198.

Çelikbilek, Y., Tüysüz, F. (2016). "An Integrated Grey Based Multi-Criteria Decision Making Approach for the Evaluation of Renewable Energy Sources". *Energy*, 115, 1246–1258.

Çolak, M., Kaya, İ. (2017). "Prioritization of Renewable Energy Alternatives by Using an Integrated Fuzzy MCDM Model: A Real Case Application for Turkey". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 80, 840–853.

Çukurçayır, M. A., Sağır, H. (2008). "Enerji Sorunu, Çevre ve Alternatif Enerji Kaynakları". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 257–278.

Dadelo, S., Turskis, Z., Zavadskas, E., Dadeliene, R. (2012). "Multiple Criteria Assessment of Elite Security Personal on the Basis of ARAS and Expert Methods". *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, 46(4), 65–88.

Davoudpour, H., Rezaee, S., Ashrafi, M. (2012). "Developing a Framework for Renewable Technology Portfolio Selection: A Case Study at a R&D Center". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(6), 4291–4297.

Dazhamyar, A. N. (2022). "Gri İlişkisel Analiz ve Küresel Bulanık AHP Yöntemleriyle OECD Ülkelerinin İş Ortamlarının Değerlendirilmesi". *Journal of Business and Trade*, 3(2), 195–206.

Demir, M. A., & Yakışık, H. (2024). Enerjinin Tarihsel Gelişimi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 1333-1353.

Demir, G., & Bircan, H. (2020). Kriter Ağırlıklandırma Yöntemlerinden BWM ve FUCOM Yöntemlerinin Karşılaştırılması ve Bir Uygulama. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *21*(2), 170-185.

Demirarslan, P. Ç. (2023). *Resim Bulanık (Picture Fuzzy) Küme Tabanlı Çok Kriterli Karar Verme Yaklaşımı ve Uygulamaları* (Doktora Tezi). Bartın Üniversitesi.

Demirbas, A. (2017). "Future Hydrogen Economy and Policy". *Energy Sources Part B: Economics, Planning, and Policy*, 12(2), 172–181.

Demirbaş, L. (2002). *Türkiye'de Enerji Sektörü, Sektörün Problemleri, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Enerji Politikaları* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Derse, O., & Yontar, E. (2020). SWARA-TOPSIS yöntemi ile en uygun yenilenebilir enerji kaynağinin belirlenmesi. *Endüstri Mühendisliği*, *31*(3), 389-419.

Dernoncourt, F. (2013). "Introduction to Fuzzy Logic". *Massachusetts Institute of Technology*, 21, 50–56.

Durukal, E., & Çakır, E. (2023). Şirketlerin CRM ve Sosyal CRM Yeteneklerinin Best-Worst Yöntemi ile Ölçülmesi. *Alanya Akademik Bakış*, *7*(1), 1-25.

Ecer, F. (2006). "Bulanık Ortamlarda Grup Kararı Vermeye Yardımcı Bir Yöntem: Fuzzy TOPSIS ve Bir Uygulama". *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77–96.

Ecer, F. (2016). "ARAS Yöntemi Kullanılarak Kurumsal Kaynak Planlaması Yazılımı Seçimi". *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(1), 89–98.

Ecer, F. (2022). "An Extended MAIRCA Method Using Intuitionistic Fuzzy Sets for Coronavirus Vaccine Selection in the Age of COVID-19". *Neural Computing and Applications*, 34(7), 5603–5623.

Erbay, Ç. (2021). *Ar-Ge Harcamalarının Enerji Şirketleri Karlılıkları Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, M., Kaya, İ. (2015). "An Integrated Multi-Criteria Decision-Making Methodology Based on Type-2 Fuzzy Sets for Selection Among Energy Alternatives in Turkey". *Iranian Journal of Fuzzy Systems*, 12, 1–25.

Ertay, T., Kahraman, C., Kaya, İ. (2013). "Evaluation of Renewable Energy Alternatives Using MACBETH and Fuzzy AHP Multicriteria Methods: The Case of Turkey". *Technological and Economic Development of Economy*, 19(1), 38–62.

Ertuğrul, İ. (2011). Fuzzy group decision making for the selection of facility location. *Group Decision and Negotiation*, *20*, 725-740.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2023, 19 Haziran). *Petrol – Türkiye profili*. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-petrol (Erişim tarihi: 20 Haziran 2025)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB). (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. https://enerji.gov.tr//Media/Dizin/SGB/tr/Faaliyet_Raporlari/2024/ETKB2024_FR.pdf (Erişim tarihi: 24 Haziran 2025).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB). (2021). *Enerji verimliliği strateji belgesi 2021–2023*. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yayınları.https://enerji.gov.tr/Media/Dizin/SGB/tr/Faaliyet_Raporlari/2021/ETKB2021FR.pdf (Erişim tarihi: 28 Haziran 2025)

Gamal, A., Abdel-Basset, M., Hezam, I. M., Sallam, K. M., Alshamrani, A. M., Hameed, I. A. (2024). "A Computational Sustainable Approach for Energy Storage Systems Performance Evaluation Based on Spherical-Fuzzy MCDM with Considering Uncertainty". *Energy Reports*, 11, 1319–1341.

Göçer, F. (2024). "A Novel Extension of Fermatean Fuzzy Sets into Group Decision Making: A Study for Prioritization of Renewable Energy Technologies". *Arabian Journal for Science and Engineering*, 49(3), 4209–4228.

Gökdalay, M. H. (2009). "Havaalanlarının Performans Analizinde Bulanık Ölçütlü Karar Verme Yaklaşımı". *İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, 8(6), 157–168.

Goswami, S. S., Mohanty, S. K., Behera, D. K. (2022). "Selection of a Green Renewable Energy Source in India with the Help of MEREC Integrated PIV MCDM Tool". *Materials Today: Proceedings*, 52, 1153–1160.

Gül, S. (2021). "Spherical Fuzzy Version of EDAS and an Application". *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 33(3), 376–389.

Güler, M. A. (2022). "Evaluation of the Performance of Armored Military Vehicles by the Global Fuzzy MULTIMOORA Method". *Journal of Optimization and Decision Making*, 1(1), 28–41.

Güner, E., Aldemir, B., Aydoğdu, E., Aygün, H. (2025). "Novel Hamacher Aggregation Operators with Applications to the AHP-COPRAS Method for Spherical Fuzzy Environment". *Neural Computing and Applications*, 1–50.

Güner, E. D., & Turan, E. S. (2017). Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Küresel İklim Değişikliği Üzerine Etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, *3*(1), 48-55.

Gürcün, D., Petek, A. (2021). "Jeotermal Enerji Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi: Aydın İli Örneği". *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 349–364.

Hezam, I. M., Ali, A. M., Sallam, K., Hameed, I. A., & Abdel-Basset, M. (2024). "Assessment of Wave Energy Location, Technology, and Converter Toward Sustainability Using Integrated Spherical Fuzzy MCDM Approach". *Case Studies in Thermal Engineering*, 59, 104527, 1–29.

International Energy Agency (IEA). (2022). *Coal 2022: Analysis and forecast to 2025*. Paris: IEA. https://www.iea.org/reports/coal-2022 (Erişim tarihi: 23 Mayıs 2025)

İmren, E. (2011). *Mobilya Endüstrisinde Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) Yöntemi ile Kuruluş Yeri Seçimi* (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı.

Kahraman, C., Kaya, İ. (2010). "A Fuzzy Multicriteria Methodology for Selection Among Energy Alternatives". *Expert Systems with Applications*, 37(9), 6270–6281.

Kahraman, C., Kaya, İ., Cebi, S. (2009). "A Comparative Analysis for Multiattribute Selection Among Renewable Energy Alternatives Using Fuzzy Axiomatic Design and Fuzzy Analytic Hierarchy Process". *Energy*, 34(10), 1603–1616.

Kara, K., Yalçın, G. C. (2022). "Küresel Bulanık Sayılara Dayalı TOPSIS Tekniğiyle Yeşil Tedarikçi Seçimi". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 483–506.

Karaaslan, A., Aydın, S. (2020). "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(4), 1351–1375.

Karagöz, M. (2020). *Türkiye'nin Enerji Açığı Sorunu ve Öne Çıkan Enerji Kaynaklarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Osmaniye.

Karakaş, E., Yıldıran, O. V. (2019). "Evaluation of Renewable Energy Alternatives for Turkey via Modified Fuzzy AHP". *International Journal of Energy Economics and Policy*, 9(2), 31–39.

Karakaya, E. (2016). "Paris İklim Anlaşması: İçeriği ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme". *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1–12.

Karakul, A. K. (2020). Bulanık AHP Yöntemi ile Yenilenebilir Enerji Kaynağı Seçimi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, *10*(19), 127-150.

Karatop, B., Taşkan, B., Adar, E., Kubat, C. (2021). "Decision Analysis Related to the Renewable Energy Investments in Turkey Based on a Fuzzy AHP-EDAS-Fuzzy FMEA Approach". *Computers & Industrial Engineering*, 151, 1–15.

Kargı, S. A., Aydın, B. (2017). "Bulanık AHP Yönteminin Yenilenebilir Enerji Alternatiflerinin Seçiminde Kullanılması: Bursa Örneği". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 60–74.

Kaur, D. A., Kaur, K. (2009). "Fuzzy Expert Systems Based on Membership Functions and Fuzzy Rules". *IEEE International Conference on Artificial Intelligence and Computational Intelligence*, 3, 513–517.

Kaynar, N. K. (2020). "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Güneş Enerjisinin Amasya İlindeki Potansiyeli". *Bilge International Journal of Science and Technology Research*, 4(2), 48–54.

Keshavarz-Ghorabaee, M., Amiri, M., Hashemi-Tabatabaei, M., Zavadskas, E. K., Kaklauskas, A. (2020). "A New Decision-Making Approach Based on Fermatean Fuzzy Sets and WASPAS for Green Construction Supplier Evaluation". *Mathematics*, 8(12), 2202, 1–24.

Kocakaya, K., Engin, T., Tektaş, M., Aydın, U. (2021). "Türkiye'de Bölgesel Havayolları İçin Uçak Tipi Seçimi: Küresel Bulanık AHP–TOPSIS Yöntemlerinin Entegrasyonu". *Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi*, 4(1), 27–58.

Koç, E., Kaya, K. (2015). "Enerji Kaynakları – Yenilenebilir Enerji Durumu". *Mühendis ve Makina*, 56(668), 36–47.

Koç, E., Şenel, M. C. (2013). "Dünyada ve Türkiye'de Enerji Durumu -Genel Değerlendirme". *Mühendis ve Makina*, 54(639), 32–44.

Korucuk, S., Aytekin, A., Ecer, F., Karamaşa, Ç., Zavadskas, E. K. (2022). "Fermatean Bulanık SWARA–COPRAS Aracılığıyla İkiz Geçiş İçin Yeşil Yaklaşımların ve Dijital Pazarlama Stratejilerinin Değerlendirilmesi". *Aksiyomlar*, 11(12), 709.

Koryś, K. A., Latawiec, A. E., Grotkiewicz, K., Kuboń, M. (2019). "The Review of Biomass Potential for Agricultural Biogas Production in Poland". *Sustainability*, 11(22), 6515, 1–13.

Krstić, M., Agnusdei, G. P., Miglietta, P. P., Tadić, S., Roso, V. (2022). "Applicability of Industry 4.0 Technologies in the Reverse Logistics: A Circular Economy Approach Based on Comprehensive Distance Based Ranking (COBRA) Method". *Sustainability*, 14(9), 5632, 1–30.

Kutlu Gündoğdu, F. (2019). *Generalization of Intuitionistic, Pythagorean, and Neutrosophic Fuzzy Sets: Spherical Fuzzy Sets and Decision Making* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı.

Kutlu Gündoğdu, F., Kahraman, C. (2019). "A Novel VIKOR Method Using Spherical Fuzzy Sets and Its Application to Warehouse Site Selection". *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 1–15.

Kutlu Gündoğdu, F., Kahraman, C. (2019). "Spherical Fuzzy Sets and Spherical Fuzzy TOPSIS Method". *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 36(1), 337–352.

Kutlu Gündoğdu, F., Kahraman, C. (2020). "A Novel Spherical Fuzzy Analytic Hierarchy Process and Its Renewable Energy Application". *Soft Computing*, 24, 4607–4621.

Lee, H. C., Chang, C. T. (2018). "Comparative Analysis of MCDM Methods for Ranking Renewable Energy Sources in Taiwan". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 92, 883–896.

Mathew, M., Chakrabortty, R. K., Ryan, M. J. (2020). "A Novel Approach Integrating AHP and TOPSIS Under Spherical Fuzzy Sets for Advanced Manufacturing System Selection". *Engineering Applications of Artificial Intelligence*, 96, 103988.

Nguyen, P. H., Dang, T. T., Nguyen, K. A., Pham, H. A. (2022). "Spherical Fuzzy WASPAS-Based Entropy Objective Weighting for International Payment Method Selection". *Computers, Materials & Continua*, 72(1), 2055–2075.

Oral, F., Behçet, R., & Aykut, K. (2017). Hidroelektrik Santral Rezervuar Verilerinin Enerji Üretimi Amaçlı Değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, *6*(2), 29-38.

Oztaysi, B., Onar, S. C., Gundogdu, F. K., Kahraman, C. (2020). "Location Based Advertisement Selection Using Spherical Fuzzy AHP-VIKOR". *Journal of Multiple-Valued Logic and Soft Computing*, 35, 5–23.

Ölç, Y., Göçer, F. (2024). "Pisagor Bulanık Küme Ortamında Yenilenebilir Enerji Kaynağı Seçimi". *ALKÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 6(2), 96–115.

Örer, D. Y. M. Y. G., Gürsel, K. T., Özdamar, A., Özbalta, N. (2003). "Dalga Enerjisi Tesislerine Genel Bakış". *II. Yenilenebilir Enerji Kaynakları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 126–140.

Örnek, Ö., Gülbandılar, E., Yazıcı, A. (2020). "Akıllı Fabrikalardaki Otonom Taşıyıcılar için Bulanık Mantık Tabanlı Anomali Tespiti". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 28(1), 53–61.

Özcan, E. C., Ünlüsoy, S., Eren, T. (2017). ANP ve TOPSIS Yöntemleriyle Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Yatırım Alternatiflerinin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, *5*(2), 204-219.

Özdemir, Y. S. (2022). "Stok Yönetimi için ABC-Küresel Bulanık AHS-ELECTRE Tabanlı Melez Grup Karar Verme Yöntemi ve Bir Uygulama". *Journal of Turkish Operations Management*, 6(1), 928–942.

Özdemir, Z. Ö., Mutlubaş, H. (2019). "Enerji Taşıyıcısı Olarak Hidrojen ve Hidrojen Üretim Yöntemleri". *Bartın University International Journal of Natural and Applied Sciences*, 2(1), 16–34.

Özgener, Ö. (2002). "Türkiye'de ve Dünya'da Rüzgâr Enerjisi Kullanımı". *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 4(3), 159–173.

Pınar, A., Erdoğan, S. (2024). "G7 Ülkelerinin Makroekonomik Performansının CRITIC-TOPSIS Yöntemi ile Ölçülmesi (2018–2022)". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 27(2), 657–672.

Pillay, A., Wang, J. (2003). "Modified Failure Mode and Effects Analysis Using Approximate Reasoning". *Reliability Engineering and System Safety*, 79, 69–85.

Puška, A., Nedeljković, M., Prodanović, R., Vladisavljević, R., Suzić, R. (2022). "Market Assessment of Pear Varieties in Serbia Using Fuzzy CRADIS and CRITIC Methods". *Agriculture*, 12, 139.

Puška, A., Božanić, D., Mastilo, Z., Pamučar, D. (2023). "Extension of MEREC-CRADIS Methods with Double Normalization – Case Study: Selection of Electric Cars". *Soft Computing*, 27(11), 7097–7113.

Radovanović, M., Jovčić, S., Petrovski, A., Ćirkin, E. (2025). "Evaluation of University Professors Using the Spherical Fuzzy AHP and Grey MARCOS Multi-Criteria Decision-Making Model: A Case Study". *Spectrum of Decision Making and Applications*, 2(1), 198–218.

Rangel, L. A. D., Gomes, L. F. A. M., Cardoso, F. P. (2011). "An Application of the TODIM Method to the Evaluation of Broadband Internet Plans". *Pesquisa Operacional*, 31(2), 235–249.

Rezaei, J. (2015). "Best-Worst Multi-Criteria Decision-Making Method". *Omega*, 53, 49–57.

Saaty, T. L. (1990). "How to Make a Decision: The Analytic Hierarchy Process". *European Journal of Operational Research*, 48(1), 9–26.

Sağır, H. (2024). *Enerji politikaları ve paradigma değişimi: İklim değişikliği bağlamında dönüşüm*. Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi, 8(20), 84–99.

Sağır, H., Doğanalp, B. (2016). "Bulanık Çok-Kriterli Karar Verme Perspektifinden Türkiye için Enerji Kaynakları Değerlendirmesi". *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, 1–22.

Sahoo, B., Debnath, B. K. (2024). "A Novel Hybrid Spherical Fuzzy Multi-Criteria Decision-Making Approach to Select the Best Hydroelectric Power Plant Source in India". *Renewable Energy Focus*, 51, 100650, 1–21.

San Cristóbal, J. R. (2011). "A Multi Criteria Data Envelopment Analysis Model to Evaluate the Efficiency of the Renewable Energy Technologies". *Renewable Energy*, 36(10), 2742–2746.

Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş. (STM). (2019). *Enerji güvenliği ve Türkiye'nin jeopolitik konumu: Riskler, fırsatlar ve öneriler*. https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1608994472_stm-enerjide-donusum-ve-savunma.pdf (Erişim tarihi: 28 Haziran 2025)

Seçme, N. Y., Bayrakdaroğlu, A., Kahraman, C. (2009). "Fuzzy Performance Evaluation in Turkish Banking Sector Using Analytic Hierarchy Process and TOPSIS". *Expert Systems with Applications*, 36(9), 11699–11709.

Senapati, T., Yager, R. R. (2019). "Some New Operations Over Fermatean Fuzzy Numbers and Application of Fermatean Fuzzy WPM in Multiple Criteria Decision Making". *Informatica*, 30(2), 391–412.

Senvar, O., Kahraman, C. (2018). "Stochastic Fuzzy ELECTRE Method for Nuclear Energy and Renewable Energy Investments in Turkey". *Renewable Energy*, 123, 152–163.

Shannon, C. E. (1948). "A Mathematical Theory of Communication". *Bell System Technical Journal*, 27, 379–423.

Soytaş, M., Sari, R. (2003). "Energy Consumption and GDP: Causality Relationship in G-7 Countries and Emerging Markets". *Energy Economics*, 25(1), 33–37.

Sönmez, C., Kayaligil, S. (2008). "Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Önceliklendirilmesi: Bulanık Bir Karar Destek Modeli Uygulaması". *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 19(4), 2–12.

Sridharan, M. (2021). "Güneş Damıtma Ünitesinin Termal Performansını Tahmin Etmede Mamdani Bulanık Çıkarım Sisteminin Uygulanması". *Ortam Zekâsı ve İnsanlaştırılmış Bilgisayar Dergisi*, 12(11), 10305–10319.

Stewart, T. J. (1992). "A Critical Survey on the Status of Multiple Criteria Decision Making Theory and Practice". *Omega*, 20(5–6), 569–586.

Sumrit, D. (2025). "Unveiling the Effects of Big Data Analytic Capability on Improving Healthcare Supply Chain Resilience: An Integrated MCDM with Spherical Fuzzy Information Approach". *Results in Engineering*, 25, 104499, 1–23.

Süleyman, D., Özcan, K. (2009). "Bulanık Mantık Yöntemi ile Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Seçimi ve Bir Uygulama". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8(16), 39–55.

Şengül, Ü., Eren, M., Shiraz, S. E., Gezder, V., Şengül, A. B. (2015). "Fuzzy TOPSIS Method for Ranking Renewable Energy Supply Systems in Turkey". *Renewable Energy*, 75, 617–625.

Şişman, E., Ülengin, F. (2006). "A Multi-Objective Approach to Strategic Planning for Energy-Efficient Transportation in Turkey". *Energy Policy*, 34(10), 1200–1207.

Şükrü, B. (2020). "A Fuzzy Multi-Criteria Decision-Making Model for Evaluating Renewable Energy Sources". *Journal of Renewable and Sustainable Energy*, 12(1), 015002.

Talebi, N., Gholipour, Y., Tavakkoli-Moghaddam, R. (2021). "An Integrated Fuzzy AHP-TOPSIS Approach for Evaluating Renewable Energy Sources for Hydrogen Production: A Case Study of Iran". *Renewable Energy*, 179, 271–281.

Taner, T., Sivrioğlu, M. (2016). "A Fuzzy AHP-TOPSIS Approach for Ranking Renewable Energy Supply Systems in Turkey". *Renewable Energy*, 75, 617–630.

Taş, M. A., Çakır, E., Ulukan, Z. (2021). "Spherical Fuzzy SWARA-MARCOS Approach for Green Supplier Selection". *3C Tecnología*, 115–133.

Taşova, M. (2018). Türkiye'nin Güneş Enerjisi Parametre Değerleri ve Güneş Enerjisinden Faydalanma Olanakları. *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, *7*(3), 10-17.

Tepe, S., Eti, S. (2022). "A Study on Strategy Development for E-Commerce Businesses with Clustering and Spherical Fuzzy Analytic Hierarchy Process". *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 11(2), 294–302.

Torun, S. (2007). *Koroner Kalp Hastalığı Riski Tanısı ve Tedavisi için Hiyerarşik Bir Bulanık Uzman Sistem Tasarımı* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Tufekci, M., Karaoglan, A. D. (2013). "An Analysis of the Energy Potential of Turkey: A Delphi Approach". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 21, 196–202.

Tuna, V., Gurel, M. (2020). "A Novel Hybrid MCDM Approach for Evaluating Renewable Energy Sources in Turkey". *Environmental Science and Pollution Research*, 27(1), 161–174.

Tuysuz, F., Kahraman, C. (2006). "The Fuzzy Analytic Hierarchy Process and Its Application to the Logistic Centers Location Selection Problem". *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-Based Systems*, 14(5), 553–576.

Uğurlu, Ö. (2006). *Türkiye'de Çevresel Güvenlik Bağlamında Sürdürülebilir Enerji Politikaları* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulutaş, B. H. (2005). "Determination of the Appropriate Energy Policy for Turkey". *Energy*, 30(7), 1146–1161.

Vahidi, E., Mohtashami, N. (2016). "Prioritizing Renewable Energy Resources by Using Hybrid Multi-Criteria Decision-Making Methods: A Case Study in Iran". *Renewable Energy*, 85, 43–57.

Van Thanh, N. (2022). "Sustainable Energy Source Selection for Industrial Complex in Vietnam: A Fuzzy MCDM Approach". *IEEE Access*, 10, 50692–50701.

Vural, A., Ural, M. N., Çiftçi, A. (2022). "Yenilenebilir ve Nükleer Enerji Kaynaklarının Retrospektif Değerlendirilmesi". *Journal of Investigations on Engineering and Technology*, 5(2), 115–134.

Yolcan, O. O., & Köse, R. (2020). Türkiye'nin Güneş Enerjisi Durumu ve Güneş Enerjisi Santrali Kurulumunda Önemli Parametreler. *Kırklareli Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, *6*(2), 196-215.

Wang, C. N., Pham, T. D. T., Nhieu, N. L. (2025). "A Composited Spherical Fuzzy Distance-Based Multiple Criteria Decision-Making Approach for Warehouse Management Operation Technology Evaluation". *Engineering Management Journal*, 1–14.

Wang, H., Smarandache, F., Zhang, Y. Q., Sunderraman, R. (2010). "Single Valued Neutrosophic Sets". *Multispace and Multistructure*, 4, 410–413.

Xiang Yu, Z., Ho Chen, L., Pina, B., Zhang Ti, L. (2023). "Application of MCDM Method in Selecting Renewable Energy". *International Journal of Industrial Engineering and Operational Research*, 5(3), 23–36.

Yager, R. R. (2016). "Generalized Orthopair Fuzzy Sets". *IEEE Transactions on Fuzzy Systems*, 25(5), 1222–1230.

Yakıcı Ayan, T., Pabuçcu, H. (2013). "Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yatırım Projelerinin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Değerlendirilmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 89–110.

Yucesan, M., Gul, M. (2020). "Hospital Service Quality Evaluation: An Integrated Model Based on Pythagorean Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS". *Soft Computing*, 24(5), 3237–3255.

Yücel, G., Kaynak, H. (2012). "The Fuzzy Topsis Approach for the Supplier Selection Problem: A Case Study of a Turkish Automotive Company". *Expert Systems with Applications*, 39(5), 4111–4119.

Zadeh, L. A. (1965). "Fuzzy Sets". *Information and Control*, 8(3), 338–353.

Zadeh, L. A. (1975). "The Concept of a Linguistic Variable and Its Application to Approximate Reasoning". *Information Sciences*, 8(3), 199–249.

Zaim, S. (1999). "The Effect of Multiple Criteria on Facility Location Decisions: A Case Study of a Turkish Company". *Journal of Facility Management*, 1(2), 131–146.

Zaouali, J., Lajili, D. (2018). "Renewable Energy Sources in Tunisia: Evaluation and Ranking Using AHP-TOPSIS Method". *Renewable Energy*, 121, 219–227.

Zavadskas, E. K., Turskis, Z., Kildienė, S. (2014). "State of Art Surveys of Overviews on MCDM/MADM Methods". *Technological and Economic Development of Economy*, 20(1), 165–179.

Zavadskas, E. K., Turskis, Z., Antucheviciene, J., Zakarevicius, A. (2012). "Optimization of Weighted Aggregated Sum Product Assessment". *Electronics and Electrical Engineering*, 122(6), 3–6.

Zhang, H., Wang, H., Wei, G. (2023). "Spherical Fuzzy TODIM Method for MAGDM Integrating Cumulative Prospect Theory and CRITIC Method and Its Application to Commercial Insurance Selection". *Artificial Intelligence Review*, 56(9), 10275–10296.

YENİLİKÇİ ŞİRKETLERİN ORGANİZASYONEL KODLARI

Dr. Gonca LAZOĞLU GÜR
Prof. Dr. Kurtuluş Yılmaz GENÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-52-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
1. YENİLİK ODAKLI ÖRGÜTSEL YAPI **3**
1.1. YENİLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR 3
1.1.1. Yenilik (İnovasyon) 3
1.1.2. Yaratıcılık 4
1.1.3. Teknoloji 4
1.1.4. Değişim 4
1.1.5. Araştırma-Geliştirme 5
1.2. YENİLİK KAVRAMININ EVRİMİ 5
1.2.1. Teknoloji İtmeli Doğrusal Model 6
1.2.2. Talep Çekmeli Doğrusal Model 6
1.2.3. İnteraktif (Etkileşimli) Model 7
1.2.4. Entegre (Bütünleşik) Model 8
1.2.5. Sistem Entegrasyonu ve Şebekeleşme Modeli 9
1.2.6. Teknolojik Yenilik Modelleri 10
1.3. YENİLİKÇİLİĞİ DESTEKLEYEN ÖRGÜT KURAMLARI 11
1.3.1. Örgütsel Ekoloji Kuramı 11
1.3.2. Koşul- Bağımlılık Kuramı 12
1.3.3. Kaynak Bağımlılığı Kuramı 13
1.3.4. Örgütsel Ağlar Kuramı 14
1.3.5. Yeni Kurumsal Kuram 15
1.4. YENİLİKÇİLİĞİ DESTEKLEYEN YÖNETİM TEKNİKLERİ 16
1.4.1. Kıyaslama (Benchmarking) 17
1.4.2. Değişim Mühendisliği (BPR) 18
1.4.3. Öğrenen Örgütler 20
1.4.4. Sanal Örgütler 22
1.5. BÖLÜMLE İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME 23

İKİNCİ BÖLÜM
2. İŞLETMELERDE YENİLİK VE ÖRGÜTSEL YAPI **27**
2.1. APPLE ÖRNEĞİ 27
2.2. GOOGLE ÖRNEĞİ 30
2.3. MICROSOFT ÖRNEĞİ 32
2.4. AMAZON ÖRNEĞİ 35
2.5. TESLA ÖRNEĞİ 38
2.6. SAMSUNG ÖRNEĞİ 40
2.7. SIEMENS ÖRNEĞİ 44
2.8. META (FACEBOOK) ÖRNEĞİ 46
2.9. IBM ÖRNEĞİ 47

2.10. SONY ÖRNEĞİ 48
2.11. BOSCH ÖRNEĞİ 49
2.12. SCHNEIDER ELECTRIC ÖRNEĞİ 50
2.13. NESTLE ÖRNEĞİ 51
2.14. NIKE ÖRNEĞİ 52
2.15. XIAOMI ÖRNEĞİ 54
2.16. P&G ÖRNEĞİ 56
2.17. UNILEVER ÖRNEĞİ 58
2.18. NVIDIA ÖRNEĞİ 59
2.19. HONEYWELL ÖRNEĞİ 60
2.21. HEPSİBURADA ÖRNEĞİ 63
2.22. BAYKAR TEKNOLOJİ ÖRNEĞİ 64
2.23. TAT GIDA ÖRNEĞİ 65
2.24. TÜRKİYE İŞ BANKASI ÖRNEĞİ 66
2.25. MİGROS ÖRNEĞİ 68
2.26. GETİR ÖRNEĞİ 70
2.27. AKBANK ÖRNEĞİ 71
2.28. ECZACIBAŞI HOLDİNG ÖRNEĞİ 72
2.29. ZORLU ENERJİ ÖRNEĞİ 74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. YENİLİK PERFORMANSI 91
3.1. YENİLİK PERFORMANSININ BOYUTLARI 92
3.1.1. Yenilik Performansı ve Vizyon 92
3.1.2. Yenilik Performansı ve Liderlik 93
3.1.3. Yenilik Performansı ve Organizasyon Yapısı 93
3.1.4. Yenilik Performansı ve Örgüt Kültürü 94
3.1.5. Yenilik Performansı ve İletişim 94
3.1.6. Yenilik Performansı ve Müşteri Odaklılık 95
3.1.7. Yenilik Performansı ve Sosyal Boyut 96
3.1.8. Yenilik Performansı ve Bilgi Boyutu 97
3.1.9. Yenilik Performansı ve Teknik Boyut 97
3.2. YENİLİK PERFORMANSI- ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ İLİŞKİSİ 98
3.3. YENİLİK PERFORMANSININ GÖSTERGELERİ 100
3.3.1. Müşteri Göstergeleri 100
3.3.2. Pazar Göstergeleri 100
3.3.3. Finansal Göstergeler 101
3.3.4. Ürün Göstergeleri 101
3.4. BÖLÜMLE İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME 102

SONUÇ 103

KAYNAKÇA 105

KAYNAKÇA

Acharya, S., Saran, S., Ninan, T. N. ve Bhattacharya, A. (2023). What is Samsung? Business Standard. 2023 tarihinde *https://www.business-standard.com/about/what-is-samsung adresinden alındı*

Agency, W. (2021). Amazon'un Kuruluş Hikayesi. *https://agencywwb.com/amazon-kurulus-hikayesi/* adresinden alındı (Haziran, 2023)

Ahrens, B. (2023). 5 Innovation KPI Metrics Every CEO Should Care About . *Plug and Play*.

Aieyaiey, W. (2023). History of Nike. *Academia*, s. 2-3.

Akalın, A. (2010). İş Bankası'nın Kuruluşu Üzerinden Tek Parti Döneminde İktisadi Düşünce. *Economic History of Turkish Republic*, s. 4.

Akbank. (2022). 2022 Entegre Faaliyet Raporu. *Akbank.* https://www.akbank investorrelations.com/tr/images/pdf/akbank-2022-entegre-faaliyet-raporu.pdf adresinden alındı

Aksay, K. (2015). Örgüt Yapılarında Yaşanan Değişimler ve Modern Örgüt Tiplerinin İncelenmesi. *Journal of Urban Academy, 8*(3), s. 119.

Aksel, İ., Arslan, M. L., Kızıl, C., Okur, M. E. ve Seker, S. Dijital İşletme (Digital Business). *Cinius Yayınları (Cinius Publishing)*. (2018, Aralık 11).

Aksoy, N., Felek, Ş., Yayla, N. ve Çeviş, İ. (2019). Türkiye' De Kadın İstihdamı Ve Etkileyen Faktörler. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 17*(3), s. 146-163.

Alan, A. (2019). Şirketler İçin Organizasyon Yapıları Ve Kurumsallık. *ihracat.co*.

Albaş, E. (2022). Tat Gıda Genel Müdürü. *Tat Gıda Sürdürülebilirlik Raporu*, s. 11.

Alegre, J. ve Chiva, R. (2008). Assessing the impact of organizational learning capability on product innovation performance: An empirical test. *Technovation, 28*(6), s. 315-326.

Altan, S. (2018). Microsoft'un Kuruluş Hikayesi. *Pazarlamasyon*. https://www. pazarlamasyon .com/microsoftun-kurulus-hikayesi adresinden alındı

Andreas, K. (2022). Nothing Is Constant Except Change Academia's Digital Transformation. *Cambridge University Press*, s. 1.

Apple, (2023). *Apple*. Apple: https://www.apple.com/tr/ adresinden alındı. (Temmuz)

Apple,(2023). *Apple'da Kariyer-Apple'da Çalışmak*. https://www.apple.com /careers/tr/work-at-apple.html adresinden alındı

Aran, H. (2022). Genel Müdür'ün Mesajı. https://www.isbank.com.tr/content management/IsbankSurdurulebilirlik/pdf/EFR2022.pdf. adresinden alındı. *İş Bank*

Archive. (2015). About Tesla. *Webarchive*. Ekim 2023 tarihinde https:// tr.wikipedia.org/wiki/Tesla_(%C5%9Firket) adresinden alındı

Arslan, B. (2000). Samsung'un Hikayesi. Start up Vadisi. https://startupvadisi.com/samsungun-hikayesi/ adresinden alındı. *Startup Vadisi*

Arslan, C. (2018). İşletmelerde Yeni Mamul Geliştirme Süreci ve Hızlı Tüketim Ürünleri Sektöründe Bir Uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, s. 47.

Arslan, F. ve Üzülmez, M. (2019). Sürdürülebilir Üretimde Yeşil Binaların Rolü: Schneider Electric (Manisa) Örneği. *II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı.*

Aslanhan, U. (2021). Akbank LAB, "En Başarılı Kurumsal İnovasyon Ekibi" seçildi. *AA İş Dünyası Haberleri*. 29 Aralık.

Atasever, M. (2017). Sanal Örgütlerde, Örgüt Kültürünü Etkıleyen Unsurların, Geleneksel Örgüt Yapısından Farklılıkları ve Sanal Örgütlerde Bır Uygulama. *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, s. 43-62.

Audretsch, D. B., Coad, A. ve Segarra, A. (2014). Firm growth and innovation. *Small Business Economics, 43*(4), s. 743-749.

Aybars, H. (2023). Getir, ABD'de online market şirketi FreshDirect'i satın alıyor. *BTHaber*. 8 Kasım 2023

Aydoğdu, F. (2010). Bankacılık Sektöründe Kurum Kimliğinin Oluşumunda Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: Türkiye İş Bankası Örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı*, s. 88.

Ballentine, C. (2021). Facebook Is Now Meta. That Could Get Confusing. *Bloomberg*.

Barutcu, H. C. (2019). Endüstri 4.0 Uygulamalarının Üretim Süreçlerine Etkisi: Bosch Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Örneği. *77. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Baykar. (2023). Baykar Teknoloji Kariyer. https://kariyer.baykartech.com/tr/ adresinden alındı

Bayraktar, H. (2023). Tam Bağımsız ve Müreffeh Türkiye Yolunda Baykar Örneği. *TÜBA-Türkiye Bilimler Akademisi*, s. 300.

Bayraktar, S. (2023). Baykar'dan 2022'de 1.18 milyar dolarlık ihracat. *Haber Anadolu*. https://www.haberanadolu.net/baykar-dan-2022-de-118-milyar-dolarlik-ihracat/10791/ adresinden alındı

Bayram, B. (2018). Tesla'nın hikayesi. *Electric ve Hybrid CARS Dergisi*. 2018 Ağustos.

BBC. (2021). Meta: Facebook adını neden 'Meta' olarak değiştirdi? *BBC News*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59085284 adresinden alındı

BCG. (2023). Overcoming the Innovation Readiness Gap- Most Innovative Companies 2021. Temmuz 13, 2023 tarihinde https://www.bcg.com/publications/2021/most-innovative-companies-overview adresinden alındı

Berberoğlu, G. N. (1990). Örgüt Kültürü ve Yönetsel Etkinliğe Katkısı. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi iktisadi ve Idari Bilimler Fak. Dergisi, 8*(1-2), s. 153-161.

Berger, G. (2015). Unilever yarış arabasına nasıl dönüştü? (*Capital,* Röportaj Yapan) 17 Temmuz 2015 tarihli yayın.

Bhutta, M. K. ve Huq, F. (1999). Benchmarking – Best Practices: An Integrated Approach. *Benchmarking An International Journal, 6*(3), s. 254-268. Eylül

Bishop, T. (2016). Amazon's giant Seattle biospheres come into focus with installation of first glass panels. *GeekWire*.

Boari, C. ve Lipparini, A. (1999). Networks within Industrial Districts: Organising Knowledge Creation and Transfer by Means of Moderate Hierarchies. *Journal of Management and Governance*, s. 339-360.

Borg, C. ve O'Sullivan, C. (2021). The Corporate Brand Identity in a Hybrid Workplace Model. *Lund University Schoolof Economics and Management.*

BOSCH. (2023). Dünya Genelinde Bosch-İlk Bakışta Bosch Grubu. https://www.bosch.com.tr/sirketimiz/duenya-genelinde-bosch-grubu/ adresinden alındı. *Boch Türkiye*

Bostanoğlu, E. (2014). Samsung Galaxy S Serisinin Satış Rakamı 200 Milyona Ulaştı. *LOG*. Şubat

Boz, N. ve Serinkan, C. (2022). Türkiye'de Dijital Girişimcilik ve KOBİ'ler. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama, 6*(12), s. 102-117.

Bozkır, S. (2020). Bir Çalışan Gözünden "Huawei". *Sezer Bozkır Kişisel Blog Sayfası. 4 Mayıs*

Bozkuş, K. (2016). Örgüt Yapısı ve Okullar. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy), 2*(4), s. 236-260.

Brenner, B., Schlegelmilch, B. B. ve Ambos, B. (2013). Inside the NIKE matrix. *Vienna University of Economics and Business, WU Case Series*(1).

Brügger, N. (2015). A brief history of Facebook as a media text: The development of an empty structure. *First Monday, 20*(5), s. 3.

Burns, T. ve Stalker, G. M. (1961). *The Management of Innovation.* London: Tavistock Publications.

Burt, R. S. (1992). Structural Holes The Social Structure of Competition. *Harward University Press*.

Butler, D. (2020). History of Procter ve Gamble: Timeline and Facts. *The Street*. https://www.thestreet.com/personal-finance/history-of-procter-and-gamble adresinden alındı

Candan, A., Çankır, B. ve Seker, S. E. (2017). Organizasyonlarda Çeviklik (Organızational Agility). *YBS Ansiklopedi, 4*(3).

Capital. (2023). Yerelleşme adımları atıyoruz . *Capital*.

Capital. (2023). Zorlu Enerji'nin elektrikli şarj ağı, Toog ile hız kazanacak. *Capital*. 24 Mart.

Carroll, G. R. (1984). Organizational Ecology. *Annual Review of Sociology, 10*, s. 71-93.

Carugati, C. (2022). Which mergers should the European Commission review under the Digital Markets Act? *Policy Contribution, 24*(22), s. 4.

CBOT. (2023). Getir Destek, Getir müşterilerine global ölçekte hizmet veriyor. https://www.cbot.ai/tr/getir-destek-getir-musterilerine-global-olcekte-hizmet-veriyor/ adresinden alındı

Chang, L.-C., Ho, W.-L., Tsai, S.-B., Chen, Q. ve Cheng-Wu, C. (2017). Dynamic organizational learning: a narrative inquiry into the story of Huawei in China. *Asia Pacific Business Review, 23*(4), s. 541-558.

Cici, G. (2023). İsviçre'de İlk Kurulduğunda Kamyonlarla Mahalle Mahalle Gezen Migros'un Türkiye'ye Kadar Uzanan Kuruluş Hikâyesi. *Webtekno*.

Cincera, M. ve Ince, E. (2019). Types of Innovation and Firm Performance. *International Centre for Innovation Technology and Education*.

Cohen, N. (2015). Management Structure Success in Apple, Inc. *Touro Accounting ve Business Journal*, s. 18.

Company, F. (2023). Türkiye'nin en yenilikçi şirketleri. *Fast Company Türkiye*. https://fastcompany.com.tr/dergi/turkiyenin-en-yenilikci-sirketleri/ adresinden alındı

Comparably. (2023). IBM Employee Reviews. 2023 tarihinde https://www.comparably.com/companies/ibm/reviews?_=companyReviews_163 adresinden alındı.

Cosh, A., Fu, X. ve Hughes, A. (2010). Organisation structure and innovation performance in different environments. *Small Business Economics*(39), s. 301-317.

Coşan E., P. ve Altın G., A. (2014). Örgütsel Demokrasi*. *Yönetim ve Ekonomi, 21*(2), s. 231-248.

Crotty, B. (2023). How The Inverted Pyramid Leadership Structure Can Drive Better Results And Empower Employees. *Forbes*. 19 Ocak

Cuofano, G. (2023). What Is Facebook's Organizational Structure? Facebook Organizational Structure in a Nutshell. *FourWeekMBA*. https:// fourweekmba.com/facebook-organizational-structure/ adresinden alındı.

Cuofano, G. (2023). What is Samsung's Organizational Structure? Samsung Organizational Structure in a Nutshell. *Four Week MBA*.

Cuofano, G. (2023). What Is Tesla's Organizational Structure? Tesla Organizational Structure In A Nutshell. *FourWeekMBA*.

Çakar, U. ve Arbak, Y. (2003). Dönüşümcü Liderlik Duygusal Zekâ Gerektirir Mi? Yöneticiler Üzerinde Örnek Bir Çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi, 18*(2), s. 83-98.

Çakıcı, A., Çalhan, H. ve Karamustafa, K. (2016). Yiyecek ve İçecek İşletmelerinde İnovasyon ve İşletme Performansı İlişkisi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi, 2*(1), s. 51-84.

Çakmak, Z. (2016). Sanal Organizasyonların Yönetim Fonksiyonları Açısından Geleneksel Organizasyonlardan Farklılıkları. *Florya Chronicles of Political Economy, 2*(2), s. 35-58.

Çubukçu, M. (2018). Organizasyon Yapısını Belirleyen Faktörler ve Yapının Önemi. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 175-190.

Çubukçu, M. (2018). Örgüt Yapısını Etkileyen Unsurların Örgütsel Ekoloji Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(57), s. 84-91.

Çulhacı, H. (2003). Akbank Neden 5 Yaş Gençleşti. *Capital*.

Damayanti, A. (2018). Quıs Selected Section Class What a Meaning of Patent, and Example of Product Samsung Mobile. 17. *Universitas Mitra Indonesia, Fakultas Komputer, Section Class Content.*

Dawoood, S., Mammona, Fahmeeda ve Aijaz, A. (2015). Learning Organızation– Conceptual and Theoretical Overview. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (ijhsse), 2*(4), s. 93-98.

Dayıbaşı, O. (2021). Organizasyon Yapısı, Başarılı Bir Yazılım Mimarisi için Önemli mi? *Medium Architectural Patterns*.

Dedahanov, A. T., Rhee, C. ve Yoon, J. (2017). Organizational structure andinnovation performancels employee innovative behaviora missing link? *Career Development International*, s. 334-350.

Dekoulou, P. ve Trivellas, P. (2017). Organizational structure, innovation performance and customer relationship value in the Greek advertising and media industry. *Journal of Business ve Industrial Marketing, 32*(3).

Demir, F. ve Çelik, A. (2022). Girişimci Liderliğin Kurumsallaşmaya Etkisinin İncelenmesinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi (Journal of Economics Business and Political Researches), 7*(18), s. 263-284.

Demir, F. ve Gerşil, G. (2008). Çalışma Hayatında Esneklik ve Türk Hukukunda Esnek. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(2), s. 68-89.

Demirci, E. (2023). Siemens AG, Gelecekte Büyüme, Yenilikçilik ve Dayanıklılığı Artırmaya Yönelik 2 Milyar Avroluk Yatırım Stratejisini Duyurdu. *Mechanic*

Demircioğlu, M. A. (2016). Organizational Innovation. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance.*

Demirel, D. ve Eris, V. (2019). innovation and Technological Applications in the Banking and Financial Services: Turkıye Is Bankası Case. *Press Academia Global Business Research Congress*(9), s. 226-230.

Demirel, K. (2021). Getir'in Başarı Hikayesi. *Nedeniyet*.

Demirel, O. ve Taşgit, Y. E. (2016). İnovasyon Süreci Performansı Ölçüm Kriterlerini Nitel Bir Araştırma İle Belirleme: Bilişim Sektöründen Bulgular - Defining Innovation Process Performance Measurement Criteria with a Qualitative Research: Findings from IT Sector. *Journal of Business Research*, s. 307.

Demirhan, D. ve Aracıoğlu, B. (2017). İnovasyon ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Bist Teknoloji Endeksindeki Firmalar Üzerine Bir Araştırma. *UİİİD-IJEAS*(16. Özel Sayı), s. 195-218.

Demirtaş, M. (2010). Örgütsel İletişimin Verimlilik ve Etkinliğinde Yararlanılan İletişim Araçları ve Halkla İlişkiler Filmleri örneği. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 28*(1), s. 411-444.

Denison, D. R. ve Mishra, A. K. (1995). Toward a Theory of Organizational Culture and Effectiveness. *Organization Science, 6*(2), s. 204-223.

Denli, İ. (2021). Görevinden Ayrılan Jeff Bezos'ın İlham Verici Amazon'u Kurma Hikâyesi. *Webtekno*.

Dhillon, I. ve Gupta, S. (2015). Organizational Restructuring and Collaborative Creativity: The Case of Microsoft and Sony. *Hyderabad, 12*(1), s. 53-65.

Dinçer, Ş. S. (2021). Amazon'un rakiplerinden ayrışan yenilik yaklaşımı. *The Brand Planet*.

Doğru, B. (2021, Eylül 24). "Ar-Ge Çalışmalarımızın Tümü Yenilenebilir Enerjiler Üzerine". *Ekoiq*.

Drucker, P. (2002). The Discipline of Innovation. *Harward Business Review*, s. 5.

Dudovaskiy, J. (2023, Temmuz). Apple Organizational Structure: a brief overview. *Business Research Methodology*.

Dudovskiy, J. (2018). Xiaomi Organizational Structure: matrix and flat. *Business Research Methodology*.

Dudovsky, J. (2023). Nvidia Organizational Structure: functional and hybrid. *Business Research Methodology*.

Durna, U. (2002). Yenilik Yönetimi. *Nobel Yayınları.*

Dündar, C. (2003). Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F.Eczacıbaşı. *İş Bankası Kültür Yayınları.*

Eczacıbaşı. (2023). Geleceğimiz için/ Eczacıbaşında yaşa. https://www.eczacibasi.com.tr/we-news/14-inovasyon-oeduelleri-sahiplerini-buldu# adresinden alındı

Eczacıbaşı. (2023). İnovasyon ve Girişimcilik. 2023 tarihinde https://www.eczacibasi.com.tr/dijital-donusum adresinden alındı

Elmacı, O. ve Tutkavul, K. (2016). İşletmelerin Sürdürülebilir Rekabet Gücünün Sağlanmasında Bütünleşik Performans Esaslı Bütçeleme Modelli ve Gerçekleştirme Koşulları. *3rd International Congress on Social Sciences, China to Ardiatic* (s. 115-133).

Emery, F. E. ve Trist, R. L. (1965). The Casual Texture of Organizational Environments. *The Tavistock Institute, 18*(1), s. 21-32.

EnGenius. (2023). Use Your Innovation Power. https://e-engenius.com/#engenius-nedir adresinden alındı

Enginar, K. (2014, Kasım 24). Samsung'un ilk telefonunu görmüş müydünüz? *HPW*.

Erdem, B. (2006). İşletmelerde Yeni Bir Yönetim Yaklaşımı: Kıyaslama (Benchmarking) (Yazınsal Bir İnceleme). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(215), s. 66-94.

Erdur A., D. (2020). İnsan Kaynakları Yöneticilerinin Gözünden Çeşitlilik, Kapsayıcılık ve Dışlayıcılık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34*(1), s. 214-234.

Eren, E. (1982). İşletmelerde Yenilik Politikası. *İstanbul: İst. Ünv. İşletme Fakültesi Yay.*

Ergün, D. C. (2020). Girişimci Şirketlerin Ölçeklenmiş Şirketlere Dönüşüm Sürecinde Çevik Organizasyon Yaklaşımının Performans Üzerine Etkisi. *42. Yıldız Teknik Üniversitesi*

Eroğlu, E. ve İspir, B. (2006). Örgütsel İletişim Sürecinde Yönetimsel İkna ve Etkileme. *II. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu*, s. 63-70.

Etzioni, A. (1960, Eylül). Two Approaches to Organizational Analysis: A Critique and A Suggestion. *Administrative Science Quarterly, 5*(2), s. 257-278.

Faizal, F. (2023, Ağustos 11). The History of Apple. *Brand History*.

Fenton, T. L. (2011). Organizational Democracy as a Force for Social Change. R. B. Diener içinde, *Positive Psychology as Social Change* (s. 178). Springer.

Fidan, E. (2013). Nike. 4. https://www.slideshare.net/keskinbicak161/nike-sunu adresinden alındı

Freeman, C. (1991, Ekim). Networks of innovators: A synthesis of research issues. *Research Policy*, s. 499-514.

Fuhan, İ. (2017). Bir başarı öyküsü: Microsoft'un kuruluşundan bugüne tarihinden önemli detaylar. *Gzt Jurnal.İst*. https://www.gzt.com/jurnalist/bir-basari-oykusu-microsoftun-kurulusundan-bugune-tarihinden-onemli-detaylar-2589262 adresinden alındı

Galanakis, K. (2006, Kasım). Innovation process. Make sense using systems thinking. *Technovation*, s. 1222-1232.

Gershon, R. A. (2002). The sony corporation: A case study in transnational media management. *The International Journal on Media Management , 4*(2), s. 105-117.

Getir. (2023). Grow Your Career With Getir. https://career.getir.com/ adresinden alındı

Ghazzawi, I., Palladini, M. ve Martinelli, T. (2023). The Wal-Mart Stores, Inc.: An American dream that touched the world. *Journal of International*, s. 11.

Godin, B. ve Lane, J. P. (2013). Pushes and Pulls: History of the Demand Pull Model of Innovation. *Science, Technology ve Human Values* , s. 621-654.

Google. (2023). https://about.google/ adresinden alındı

Gök, A. (2008). Frascati Kılavuzu ışığında Ar-Ge. TÜBİTAK, Bilim, Teknoloji ve Yenilikçilik Politikaları Daire Başkanlığı.

Göregenli, M. (2016). Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel,Trans ve İnterseksle rin Durumu. *Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği* .

Graham-Leviss, K. (2016). The 5 Skills That Innovative Leaders Have in Common. *HBR*. https://hbr.org/2016/12/the-5-skills-that-innovative-leaders-have-in-common adresinden alındı

Griffin, A. ve Page, A. L. (1993). An Interim Report on Measuring Product Development Success and Failure. *Journal of Product Innovation Management*(10), s. 291-308.

Gunasekaran, A. ve Kobu, B. (2002). Modelling and analysis of business process reengineering. *International Journal of Production Research, 40*(11), s. 2521-2546.

Gutx. (2019). Lei Jun: Önümüzdeki on yılın gelişimi için Xiaomi, tarihteki en büyük organizasyonel değişimi başlatacak https://gutx.com.tr/news/poqgAbt6nbgb adresinden alındı

Güçlü, N. ve Şehitoğlu, E. T. (2006). Örgütsel Değişim. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(13), s. 243.

Gülşen, İ. (2018). Perakendecilikte Yenilik ve İşletme Performansı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi*.

Güney, A. (2023). Xiaomi, MIUI'nin Yerini Alacak HyperOS'i Tanıttı! İşte Gelen Yenilikler. *Network Dizayn.* https://www.networkdizayn.com/xiaomi-miuinin-yerini-alacak-hyperosi-tanitti-iste-gelen-yenilikler/ adresinden alındı

Güney, R. (2006). Hiyerarşik Ortamlarda İletişim Bir Kamu Kurumu Betimlemesi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Tez*.

Günyol, A. (2023). Arama motoru devi Google'ın 25 yılda 288 projesi başarısızlıkla sonuçlandı. *Anadolu Ajansı*.

Güz, H. (2000). Örgütlenme ve Halkla İlişkilerde Örgütlenme Denemeleri: Matris Örgüt Kavramı. *Selçuk İletişim Dergisi, 1*(2), s. 63-72.

Hage, J. T. (1999). Organizational Innovation and Organizational Change. *Organizational Innovation and Organizational Change*(25), s. 597-622.

Haizar, N. F., Kee, D. M., Chong, L. M. ve Chong, J. H. (2020). The Impact of Innovation Strategy on Organizational Success: A Study of Samsung. *Asia Pasific Journal of Management and Education, 3*(2), s. 94.

Hall, B. H. (2006). Research and Development. *Contribution to the International Encyclopedia of the Social Sciences*, s. 1.

Hamel, G. (2006,). The Why, What, and How of Management Innovation. *Harward Business Review*, s. 3.

Hashi, I. ve Stojcic, N. (tarih yok). The Impact of Innovation Activities on Firm Performance Using a Multi-stage Model; Evidence From the Community Innovation Survey 4. *CASE Network Studies ve Analyses*(410).

Hazneci, E. (2019). Organizasyon Modellerinin Temel Esasları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Akademik Veri Yönetim Sistemi*, s. 84.

Henry, B. R. (1994). Benchmarking and Antitrust. *Antitrust Law Journal, 62*(2), s. 485.

Honeywell. (2023). Hakkımızda. https://www.honeywell.com/tr/tr/company/about-us adresinden alındı

Honeywell. (2023). Inclusion and Diversity. https://www.honeywell.com /us/en/company/inclusion-and-diversity adresinden alındı

Hoonsopon, D. ve Ruenrom, G. (2012). The Impact of Organizational Capabilities on the Development of Radical and Incremental Product Innovation and Product Innovation Performance. *Journal of Managerial Issues, 24*(3), s. 250-276.

Howells, J. (2005). Innovation and Regional Economic Development: A Matter of Perspective? *Research Policy*, s. 1220-1234.

Huawei. (2023). Who is Huawei? https://www.huawei.com/en/corporate-information adresinden alındı

Hurley, R. F. ve Hult, T. M. (1998). Innovation, Market Orientation, and Organizational Learning: An Integration and Empirical Examination. *Journal of Marketing, 62*(3), s. 42-54.

Indeed. (2020). Microsoft için Çalışan Yorumları. 2023 tarihinde https://tr.indeed.com/cmp/Microsoft/reviews adresinden alındı

Invest. (2023). Başarı Hikâyeleri Schneider Electric. (*T. C. Ofisi, Derleyici*) https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/successstories/sayfalar/schneider-electric.aspx adresinden alındı

Investing. (2023). Nvidia: Yapay Zeka Çağının İnşasında Liderlik Koltuğunda. *investing.com Türkiye*. 21 Eylül

İçözü, T. (2023). Nestlé'nin ürün geliştirmeye odaklanan Web3 yol haritası. *Webrazzi*. https://webrazzi.com/2023/03/09/nestl-nin-urun-gelistirmeye-odaklanan-web3-yol-haritasi/ adresinden alındı

İkiz, A. S. (2013). The Impacts of Foreign Share Holders on Turkish Banking System the Profitability. *China-USA Business Review, 12*(1), s. 25-32.

İnan, M. (2023). İşinizde yapay zekadan faydalanıyor musunuz? *Kriptokoin*.

İşbank. (2023). İş Bankası çalışanlarının çalışma hayatlarına konuk olun. Kurum içi aktivitelerle İş'te Yaşam bir başka! https://ik.isbank.com.tr/calisma-hayati adresinden alındı

İşbank. (2022). *İş Bankası 2022 Entegre Faaliyet Raporu.*

İşlek, K. (2017). Uluslararasılaşan İşletme Örneği-Nestle Societe Des Produits Nestle S.A - (Internationalized Business Case; Nestle Société Des Produits Nestlé S.A). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, s. 17.

Iyer, B. ve Davenport, T. H. (2008). Reverse Engineering Google's Innovation Machine. *Harvard Business Review*. Nisan

Jones, G. (2005). Renewing Unilever: Transformation and Tradition. *Oxford University Press*.

Joyce, W. F. (1986). Matrix Organization; A Social Experiment. *Academy of Management Journey, 29*(3), s. 536-561.

Jurisch, C. M., Ikas, C., Wolf, P. ve Krcmar, H. (2013). Business Process Reengineering. Improving Air Force Enterprise Resource Planning-Enabled Business Transformation (s. 19-22). *e-Service Journal.*

Kabakçı, A. (2023). Endüstri 4.0 ve Platform Çalışma: Niteliği, Fırsatları ve Zorlukları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*(1), s. 13-23.

Kale, E. (2010). Konaklama İşletmelerinde Örgüt İçi Faktörlerin Yenilik ve Yaratıcılık Performansına Etkileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tez Çalışması.*

Kamış, B. (2020). Google'ın kurucusu kimdir? Google ne zaman kuruldu? Google hakkında her şey! *Habertürk*.

Kanbur, A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Post Modern Örgüt Yapıları. *Suleyman Demirel University The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, 13*(3), s. 387-404. 2024 tarihinde alındı

KAP. (2023). Veri Analiz Platformu Migros Ticaret A.Ş-Genel Bilgiler. *Şirketin Faaliyet Konusu.*

Karaata, E. S. (2012). Motivasyonun Ölçümünde Yeni Arayışlar. *Tüsiad-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, s. 4.

Karadirek, G. ve Genç, K. Y. (2020). Örgüt kültürü. *Astana Yayınları.*

Karakoç, F. (2020). Klasik Yönetim Kuramında İşbölümü ve Uzmanlaşmaya Eleştirel Bakış. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 3*(3), s. 669-685.

Karasu, E. (2023). Sony Nasıl Bir Markadır? Bilgi Ustam. 2023 tarihinde https://www.bilgiustam.com/sony-nasl-bir-markadr/ adresinden alındı

Karlsson Charlie, T. S. (2015). Innovation Strategies and Firm Performance. *Cesis*.

Kaya, B. (2023). İşinizde yapay zekadan faydalanıyor musunuz? *Dünya*.

Kaygısız, E. G. (2019). Örgütsel Bilgelik. *Eğitim Yayınları.*

Keskin Ş., I. (2021). Müşteri Deneyimi. *Ekonomist Dergisi KOBİ Girişim Eki Köşe Yazıları*. Şubat

Kılıç K., S. (2020). Digital transformation in human resources management: Investigation of digital HRM practices of businesses. *Research Journal of Business and Management, 7*(3), s. 188-200.

Kılınç, D. (2006). Değişim Mühendisliği. *Conference: Akademik Bilişim 06* (s. 1-8). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Kil, M. (2015). Organisational Structures Enabling Multi-Stakeholder Partnerships for Sustainability. *Wageningen University ve Research Centre*, s. 25.

KimKurdu. (2023). Hepsiburada'yı Kim Kurdu? https://www.kimkurdu.org /2023/04/24/hepsiburada-yi-kim-kurdu/ adresinden alındı

Kiplagat, D. (2016). Structure and Functions of Unilever. *Academia*.

Kırışoğlu, A. (2016). Tüketici İnovasyon Ödülleri İçecek Kategorisinde Yılın Seçilmiş Ürünü Nestea Oldu. *Gıda Türk*.

Klimczuk, A., Butkeviciene, E. ve Kerla, M. (2022). Editorial: Citizen Science and SocialInnovation: Mutual Relations, Barriers,Needs, and Development Factors. *Frontiers in Sociology- Citizen Science and Social Innovation*(7).

Kocka, J. (1971). Family and Bureaocracy in German Industrial Management, 1850-1914: Siemens in Comparative Perspective. *The Business History Review, 45*(2), s. 133-156.

Korkut, D. S., Çil, M., Gedik, T. ve Keşçioğlu, M. (2017). İşletmelerin Çalışanlarına Yönelik Sağladığı Sosyal ve Ekonomik Olanaklar (Düzce İli Örneği). *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, s. 857-863.

Korsakiene, R., Tvaronavieius, V. ve Tvaronavieiene, M. (2006). Incorporating Innovations Into Organızations Functionıng: Virtual Versus Tra. *Verslas: Teorıja ir Praktikabusiness: Theory and Practice, 7*(1), s. 27-31.

Kurt, N. (2008). Microsoft'ta çalışan üç başörtülü Türk. *Haber7, (12.08.2008) tarihli röportajı.*

Lazoğlu G., G. ve Genç, K. Y. (2024). Organizasyon Yapısı ve Yenilik Performansı İlişkisi Üzerine Teorik Bir Değerlendirme. *Giresun Üniversitesi İİBF Dergisi*.

Lecuyer, C. (2019). The IBM Story. *Nature Electronics*. https://www.nature .com/articles/s41928-019-0251-0#citeas adresinden alındı

Lemon, K. N. ve Verhoef, P. C. (2023). Understanding Customer Experience Throughout the Customer Journey. *Journal of Marketing, 80*(6), s. 69-96.

Lendel, V. ve Varmus, M. (2013). Evaluation of the Innovative Business Performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*(129), s. 504-511.

Lombardo, J. (2023). Microsoft's Organizational Structure ve Its Characteristics (An Analysis). *Panmore Institute*.

Lundvall, B.-A. ve Nielsen, P. (2007). Knowledge Management and Innovation Performance. *International Journal of Manpower, 28*(3/4).

Luthans, F. (2011). Organizational Behavior An Evidence-Based Approach (12 b.). *The McGraw-Hill Companies.*

Lynn, G. S. ve Kalay, F. (2015). Vision and Its Impact on Team Success. *Journal of Business, Economics and Finance, 4*(4), s. 744-769.

Madani, F., Abdulaj, M., Ha, J. ve Koosawangsri, R. (2014). Samsung's Innovation Strategy in Smart Phones market. *SSRN Electronic Journal*, s. 3.

Mahir Kırdağ, S. ve Danacıoğlu, E. (2018). Elitler ve Kültürel Sermaye: Nejat F. Eczacıbaşı Örneği1. *Sosyoloji Notları, 2*(1).

Marcilla, B. (2014). Business analysis for Wal-Mart, a grocery retail chain, and improvement proposals. *Southeast Missouri State University* , s. 31.

Marinova, D. ve Phillimore, J. (2003). The Interantional Handbook on Innovation-Models of Innovation. (L. V. Shavinina, Dü.) *Elsevier Science.*

Meyer, J. W. ve Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *Stanford University, 83*(2), s. 340-363.

Meyer, M. H., Anzani, M. ve Walsh, G. (2005). Organızational Change for Enterprise Growth. *Research Technology Management, 48*(6).

Meyer, P. (2023). Tesla's Organizational Structure (An Analysis). *Panmore*.

Migros. (2022). Entegre Faaliyet Raporu 2022. *Migros.* 2023 tarihinde https://migroskurumsalstr.blob.core.windows.net/migroskurumsalstr/migros-entegre-faaliyet-raporu-2022-tr-638143321091078236.pdf adresinden alındı

Migros. (2023). *Politikalarımız.* https://www.migroskurumsal.com/hakkimizda/politikalarimiz#cevre-politikasi adresinden alındı

Milos, R. (2013). Effect of Firm Organizational Structure and Management Style on Business Success: An evidence of Nike Inc. *International Rewiew, 1*(2), s. 89-95.

Moghal, N. (2012). What are mission, vision, and values statements for? *BMJ: British Medical Journal, 344* (7863).

Möller, K. ve Rajala, A. (1999). Organizing Marketing in Industrial High-Tech Firms: The Role of Internal Marketing Relationships. *Industrial Marketing Management, 28*(5), s. 521-535.

Mujtaba, B. G. (2007). Wal-Mart In The Global Retail Market: Its Growth And Challenges. *Journal of Business Case Studies (JBCS), 3*(2), s. 7.

Muradoğlu, C. (2022). Teknoloji şirketleri esnek çalışma modeline nasıl adapte oldu? *Webrazzi.*https://webrazzi.com/2022/09/21/teknoloji-sirketleri-esnek-calisma-modeline-nasil-adapte-oldu/ adresinden alındı

Muştu, F. B. (2022). Dijital dönüşüme hızla adapte olan kadınların gücü arttı. *İ. Teknoloji 3 Mart 2022*

Nasdaq. (2023). *Tsla.* https://www.nasdaq.com/market-activity/stocks/tsla adresinden alındı

Nasdaq. (2023). Meta/Facebook Piyasa Değeri. *Nasdaq*. https://www.google.com/search?q=meta+facebook+piyasa+de

Nasiba, M. ve Odina, K. (2022). The History of Apple. *International Journal Of EngineeringScience and Computing*, s. 29800.

Navi, G. (2023). Nestle. *Scribd Dijital Belge Kütüphanesi*. https://www.scribd.com/doc/21544545/Introduction-Nestle-Was-Founded-in-1866-by-Henri-Nestle-And adresinden alındı

Nawaz, S. (2018). Overview of Google Organization. *Academia*, s. 1.

Neely, A. ve Hii, J. (1998). Innovation and Business Performance: A Literature Review. *The Judge Institute of Management StudiesUniversity of Cambridge*, s. 15.

Nestle. (2023). *Markalarımız.* https://www.nestle.com.tr/markalarimiz/tum-markalarimiz adresinden alındı

Netser. (2023). Honeywell. https://www.netser.com.tr/tr/markalar/honeywell adresinden alındı

Nicolov, M. ve Badulescu, A. D. (2012). Different Types of Innovations Modeling. *Annals of Daaam for 2012 ve Proceedings of the 23rd International Daaam Symposium*, s. 1072.

Nielsen, C. (2019). From innovation performance to business performance: Conceptualising a framework and research agenda. *Meditari Accountancy Research, 27*(1), s. 2-16.

Nike. (2023). A Growth Company. *Media Corporate*, s. 5.

Nike. (2023). Nike'ta Yaşam. https://jobs.nike.com/tr/life-at-nike adresinden alındı

Ntv. (2021). Apple, Google, Facebook, Amazon, Microsoft ve diğer teknoloji devleri çalışanlarına ne kadar maaş veriyor? *NTV*: https://www.ntv.com.tr /galeri/bitcoin/apple-google-facebook-amazon-microsoft-ve-diger-teknoloji-devleri-calisanlarina-ne-kadar-maas-veriyor adresinden alındı

Nvidia. (2023). *Ürünler.* https://www.nvidia.com/tr-tr/ adresinden alındı

Nyukorong, R. (2016). The Strategic Building Blocks of a Learning Organization. *Journal of Resources Development and Management*.

Oluç, m. (1961). Migros- Türk. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 16*(1), s. 213-249.

Onbaş, K. (2020). Sosyal Medyada Black Friday Reklamlarının Görünürlüğü Üzerine Bir Analiz: Hepsiburada ve Trendyol Örnekleri. *Journal of Humanities and Tourism Research*, s. 568-586.

Organimi. (2023). Microsoft's Organizational Structure. *Organimi.* https://www.organimi.com/organizational-structures/microsoft/ adresinden alındı

Organimi. (2023). Procter ve Gamble's Organizational Structure. *Organimi.* https://www.organimi.com/organizational-structures/procter-and-gamble/ adresinden alındı

Örücü, E., Kılıç, R. ve Savaş, A. (2011). KOBİ'lerde İnovasyon Stratejileri ve İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler: Bir Uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 12*(1), s. 58-73.

Özalp, İ., Dereköy, H. ve Saldıraner, Y. (1990). İhracat Yapan İşletmelerde Organizasyon Yapıları. *Eskişehir Anadolu ÜniversItesi Iktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi, 8*(1-2), s. 59-78.

Özdemir T., B. (2016). İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Siemens Tarihi. (K. M. Ş., Dü.) *Siemens Türkiye Kurumsal İletişim Departmanı.*

Özdemir, B. ve Taşçı, D. (2016). Sanal Kaytarma Türü Sapkın Davranışın Örgütsel Yapı İle Olan İlişkisi: Bir Kamu Kuruluşu Örneği. *Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi, 1*(2), s. 1-14.

Özdemir, Ö. (2018). Kurumsal İletişim Açısından Türkiye İş Bankası'nın Kurumsal Reklamları: 1924-1928*. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi / Journal of Bitlis Eren University, 7*(1), s. 358-378.

Özen, G., Abdula, A., Sargın, Ö., Altun, F., Saydam, A., Tapınç, H. ve Ocakoğlu, D. (2018). Amazon'un kurucusu Jeff Bezos'un ilham veren hikayesi. Amazon'un kurucusu Jeff Bezos'un ilham veren hikayesi. *Marketing Türkiye Dergisi.*

Özen, Ş. (2007). Örgüt Kuramları. (Ş. Ö. A. Selami Sargut, Dü.) *İmge Kitabevi.*

Özgen A., B. (2016). Nestle. (*Anlatsın.com, Röportaj Yapan)*

P&G. (2023). *Markalarımız*. https://www.pg.com.tr/urunleri-ve-markalari/ adresinden alındı

Paşaoğlu, D., Tokgöz, N., Şakar, N., E. Özler, N. D. ve Özalp, İ. (2013). *Yönetim ve Organizasyon. Anadolu Üniversitesi.*

Payzın, E. A. (2014). Başarılı Ürün Geliştirme İçin Gereken Temel Beceriler: Müdek Program Çıktıları . *Eleco 2014 Elektrik – Elektronik – Bilgisayar ve Biyomedikal Mühendisliği Sempozyumu*, (s. 4).

Perez, M. B. (2003). Innovation and Firm Performance. *SMEs Research Report H200207*.

Pfeffer, J. ve Salancik, G. R. (2003). The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective. *Stanford University Press*.

Pierce, J. L. ve Delbecq, A. L. (1977). Organization Structure, Individual Attitudes and Innovation. *The Academy of Management Review, 2*(1), s. 27-37.

Podolny, J. M. ve Hansen, M. T. (2020). How Apple Is Organized for Innovation. *Harward Business Review*. Kasım

Polat, M. ve Öner, M. A. (2000). Firmalarda Yenilik Yönetimi Teknikleri. *İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Portföy, (2023). Dünyanın En Değerli Şirketleri 2023. *Portföy* https://www.24portfoy.com.tr/public/ar/blog/dunyanin-en-degerli-sirketleri-2023 adresinden alındı

Prajogo, D. I. ve Ahmed, P. K. (2006). Relationships between innovation stimulus, innovation capacity, and innovation performance. *R&D Management*.

Prasetyo, J., Kadir, S. A., Wahab, Z. ve Shihab, M. S. (2021). The Influence of Innovation on Business Performance Mediated by the Entrepreneurial Spirit of PT Pegadaian (Persero) Agents. *Proceedings of the 11th Annual International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*.

Ravenscraft, E. (2022). What Is the Metaverse, Exactly? *Wired*.

Rhodes, M. (1961). An Analysis of Creativity. *Kappan, 42*(7), s. 305-310. Nisan

Ris. (2016). Nike Innovates With New Footwear Technology. Retail Info Systems Powering Intelligent Commerce.

Rogers, E., Singhal, A. ve Quinlan, M. (2019). Diffusion of Innovations. M. Mahway içinde, An Integrated Approach to Communication Theory and Research (s. 182-186). *Lawrence Erlbaum Associates*.

Rosenbusch, N., Brinckmann, J. ve Bausch, A. (2011). Is Innovation Always Beneficial? A MetaAnalysis of the Relationship Between Innovation and Performance in SMEs. *Journal of Business Venturing*, s. 441-457.

Rothwell, R. (1992). Successful Industrial Innovation:Critical Success Factors For The 1990s. *RveD Management*(22), s. 221-239.

Rothwell, R. (1994). Towards the Fifth-generation Innovation Process. *International Marketing Review*, s. 7-31.

Ruggles III, R. L. (1997). *Knowledge Management Tools.* Butterworth- Heinemann.

Sandvik, P. T. ve Storli, E. (2010). Controlling Unilever; Whale Oil, Margarine and Norwegian Economic Nationalism, 1930-31 . *Economic History Review*, s. 1.

Sapolsky, H. M. (1967). Organizational Structure and Innovation. *The Journal of Business, 40*(4), s. 497-510.

Sarı, F. (2022). Hepsiburada Smart by Mimex Açılıyor. *Epnext*. https://epnext.com/hepsiburada-smart-by-mimex-aciliyor/ adresinden alındı

SchneiderElectric. (2023). Schneider Electric'te Çalışmak. *Schneider Electric* https://www.se.com/tr/tr/about-us/careers/overview.jsp adresinden alındı

SchneiderElectric. (2023). *Ürünler*. https://www.se.com/tr/tr/all-products/ adresinden Temmuz 2023 tarihinde alındı

SDGMapTurkey. (2023). Nestlé Tarımda İnovatif Çözümlere Öncülük Ediyor . *SDG Map Turkey Markaların Aksiyon Haritası*.

Seabright, M. ve Delacroix, J. (1996). The Minimalist Organization As a Postbureaucratic Form: The Example of Alcoholics Anonymous. *Journal of Management Inquiry, 5*(2), s. 140-154.

Senge, P. M. (1990). The Fifth Discipline: The art and practice of the learning organization. *New York: Doubleday.*

Seymen, A. (2005). Örgütlerde Kültürel Çeşitlilik Olgusu, Boyutları ve Etkin Yönetimi Konusunda Farklı Yaklaşımlar: Yazınsal Bir Derleme. *Yönetim Dergisi:İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü, 16*(50).

Shah, A. (2017). Walmart History. *Academia.*

Siemens. (2023). Siemens' History and Heritage. *Siemens.* https://www.siemens.com/global/en/company/about/history.html adresinden alındı

Smithson, N. (2022). Google's Organizational Structure ve Organizational Culture (An Analysis). *Panmore Institute*.

Smithson, N. (2023). Procter ve Gamble's Organizational Structure (An Analysis). *Panmora Institute*, s. 2.

Sobiya. (2023). Google's Organizational Structure: Pros and Cons. *Advergize.*

Sonny. (2023). All Products. *Sonny*. https://www.sony.com.tr/all-products adresinden alındı

Sözen, G. (2023). Tat Gıda "6. Dijital Tarla Günü"nde Akıllı Tarım Uygulamalarını Tanıttı. *Food in Life*. https://foodinlife.com/tat-gida-6-dijital-tarla-gununde-akilli-tarim-uygulamalarini-tanitti/ adresinden alındı

Sten, K. (2014). The Emerging Dynamics of Innovation- The case of IT-Industry in India. *Copenhagen Business School Handelshojskolen*, s. 12-13. Eylül

Stetka, P., Rybarova, D. ve Sagatova, S. (2019). Relationship between innovation and business performance. *Megatrend revija, 16*(3), s. 83-94.

Stojanovic, S. ve Stankovic, M. (2021). The Impact Of Innovation on Business Performance. *Knowledge - International Journal, 45*(1).

Stone, B. (2013). The Everything Store: Jeff Bezos and the Age of Amazon. *Little Brown USA.*

Şarkbay, Ö. F. (2023). İnovasyon Performansı. *Hiper Yayın.*

Şekerdil, R. ve Güneş, E. (2021). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin İnovasyon Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri: Avrupa Kobileri Örneği. *Journal of Business in the Digital Age, 4*(1), s. 21-32.

Şenol, A. (2019). 2 - İşletmelerde Örgütsel Yapı. *Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, s. 3.

Şimşek, G. (2022). Türkiye'deki ABD'li mucit; Honeywell 30 yaşında…. *Haberturk*.

Tanrıverdi, H., Adıgüzel, O. ve Çiftçi, M. (2010). Sağlık Yöneticilerine Ait İletişim Becerilerinin Çalışan Performansına Etkileri: Kamu Hastanesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(11), s. 101-122.

Tasnim, M. (2018). An Organizational Analysis on Apple. *European Journal of Business and Management, 10*(11), s. 35.

Taşçı, D., Erdemir, E., Koç, U., Sayılar, Y., Önder, Ç., Wasti, N., . . . Özen, J. (2013). Örgüt Kuramları. *Anadolu Üniversitesi.*

Taşkın, E. (2011). İşletme Yönetimi ve Matris Organizasyon. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 277-283.

Tat. (2023). Tat Gıda Tarihçesi. *Tat Gıda.* https://www.tatgida.com.tr /tr/hakkimizda/tarihce. adresinden alındı

TatGıda. (2023). Kurumsal Değerlerimiz. *Tat Gıda.* https://www.tatgida. com.tr/tr/kurumsal-degerlerimiz/ adresinden alındı

Tdk. (2024). Türk Dil Kurumu Sözlükleri-aile. https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Teknofix. (2023). Huawei'nin Hikayesi. *Teknofix*. https://teknofix.com.tr/huawei-nin-hikayesi adresinden alındı (16 Haziran 2023).

Tepe, M. (2016). Apple Kuruluş. *Prezi. 2023 tarihinde* https://prezi.com/r3_rvptn_8jx/apple-kurulus/ adresinden alındı

TheBrandPlanet. (2022). Nestle, hayvansız süt ürünleri geliştirmek için yatırımlarına hız verdi. *The Brand Planet*.

TheOrg. (2023). Nvidia. *TheOrg.* https://theorg.com/org/nvidia adresinden alındı

Thiel, P. (2014). Zero to One: Notes on Startups, or How to Build the Future. *Blake Masters.*

Timuroğlu, K. M. ve Yılmaz, B. (2020). Örgütsel İletişimin Örgütsel Yenilik Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35*(1), s. 319-337.

TIPA. (2023). Tipa World Awards 2023. *Best Full Frame Professional Camera Sony Alpha 1*. https://www.tipa.com/awards/sony-alpha-1/ adresinden alındı

Trott, P. (2005). Innovation Management and New Product Development. *Pearson Education.*

Tunçel, H. (2009). Halkla İlişkiler Anlayışıyla Bütünleşik Pazarlama İletişimi. *Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi / Halkla İlişkiler Anlayışıyla Bütünleşik Pazarlama İletişimi*, s. 115-136.

Tütüncü, E. (2012). Garajdan dünyaya bir başarı öyküsü amazon.com. *The Brand Age*.

Undp (1999). Decentralizatıon: A Sampling of Definitions. *Working paper prepared in connection with the Joint UNDP-Government of Germany* , s. 2.

Unilever. (2023). Markalarımız. *Unilever.* https://www.unilever.com.tr/brands/ adresinden alındı

Wahid, A. (2009). Software Reengineering. SlideShare.

Walmart. (2023). Departments. *Walmart.* https://www.walmart.com/ adresinden alındı

Wang, Z. ve Wang, N. (2012). Knowledge sharing, innovation and firm performance. *Expert Systems with Applications, 30*(10), s. 8899-8908.

Wattanasupachoke, T. (2012). Design Thinking, Innovativeness and Performance: An Empirical Examination. *International Journal of Management ve Innovation, 4*(1).

Yacine, H. (2015). Development and Validation of a Measure for Product Innovation Performance: The Pip Scale. *Journal of Business Studies Quarterly, 6*(3), s. 23-35.

Yadav, S. (2016). Tesla Motors Revolutionizing the Global Automotive Industry. *Shiv Nadar University Electromachanics*, s. 2.

Yardımcı, F., Başbakkal, Z., Beytut, D., Muslu, G. ve Ersun, A. (2012). Ekip Çalışması Tutumları Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*(13), s. 131-137.

Ycharts. (2023). *Tesla Inc (TSLA).* https://ycharts.com/companies/TSLA/market_cap adresinden alındı

Yılmaz, B. (2021). Türkiye'nin Yeni Unicorn'u Getir oldu! *Bülten*, s. 10. Ocak-Nisan

Yılmaz, M. (2021). Xiaomi zaten ucuzdu artık daha ucuz olacak! *Teknoloji Oku.* https://www.teknolojioku.com/mobil/xiaomi-zaten-ucuzdu-artik-daha-ucuz-olacak-605c21e39b583227d9384369 adresinden alındı

Yılmaz, N. ve Erdem, R. (2016). Uzmanlaşma ve Tıpta Bütüncül Yaklaşım Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7*(16), s. 35-47.

Yılmaz, Ö. (2018). Amazon.com Yağmur Ormanı Kampüsü Kurdu. *Tesis İşletimi*.

Yüksel, N. (2011). "Siemens bir okuldur, buradaki uzun soluklu gelişim yolculuğu, çalışan bağlılığının anahtarıdır". *(H. Dergi, Röportaj Yapan)*

Yürür, Ş. (2005). Ödüllendirme Sistemleri Ile örgütsel Adalet Arasındaki ilişkilerin Analizi ve Bir Uygulama. *Bursa Uludag University (Turkey) ProQuest Dissertations Publishing*, s. 12.

Zhao, Z., Guo, B. ve Wu, X. (2020). The Executive Management Team and Organizational Change. X. Wu, J. P. Murmann, C. Huang ve B. Guo içinde, *The Management Transformation of Huawei* (s. 73). Cambridge University Press.

ZorluEnerji, (2023). Hakkımızda. https://www.zorluenerji.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/sirket-tarihcesi adresinden alındı

ZorluEnerji, (2023). Kariyer.*ZorluEnerji.* https://www.zorluenerji.com.tr/tr/kariyer /insan-kaynaklari-uygulamalari/yetenek-kazandirma-ve-isveren-markamiz adresinden alındı

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Öğretim Üyesi

YEREL YÖNETİMLER

Gözden Geçirilmiş 7. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-51-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM
KAMU YÖNETİMİ&YEREL YÖNETİMLER

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ

1. Giriş 5
2. Devlet 5
3. Güçler Ayrılığı 5
4. Devlet Türleri 6
5. Devletin İşlev Sahasının Genişlemesi 6
6. Kamu Yönetiminin Tanımı 7
   6.1. Amaç Belirleme 7
   6.2. Amaç Belirleme Düzeyleri 8
7. Kamu Yönetiminin Görevleri 8
   7.1. Kolluk Hizmeti 8
      7.1.1. Kamu Güvenliği 9
      7.1.2. Kamu Sağlığı 9
      7.1.3. Kamu Esenliği 9
      7.1.4. Kamu Ahlâkı 10
      7.1.5. Kamu Düzeninin Diğer Unsurları 10
   7.2. Kamu Hizmeti 10
8. Kamu Yönetiminin Genel Amacı: Kamu Yararı 11
9. Devlete ve Kamu Yönetimine Hâkim Olan İlkeler 13
10. Organik Anlamda Kamu Yönetimi 13

İKİNCİ BÖLÜM
YERİNDEN YÖNETİM

1. Giriş 19
2. Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim İlkeleri 19
3. Merkeziyetçilikten Yerinden Yönetime 20
4. Merkeziyetçiliğin Faydaları 22
5. Adem-i Merkeziyetçiliğin Faydaları 24
6. Türkiye'de Yerinden Yönetimin Tarihi 25
   6.1. Tanzimat Öncesi Dönem 25
   6.2. Tanzimattan Cumhuriyete 25
   6.3. 1921 ve 1924 Anayasaları 26
   6.4. 1961 Anayasası 28
   6.5. Genel Değerlendirme 28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1982 ANAYASASI'NDA YEREL YÖNETİMLER

1. Anayasal Çerçeve 33
1.1. Yerel Yönetim Birimleri 33
1.2. Mahalli Müşterek İhtiyaçlar 34
1.3. Kanunla Düzenleme Yapma Zorunluluğu 35
1.4. Yerel Yönetimlerin Karar Organları 36
1.5. Kanunda Gösterilen Seçmenler 37
1.6. Kamu Tüzel Kişisi Olma 37
1.7. Yerinden Yönetim İlkesi 38
1.8. Yerel Seçimler 38
1.9. Büyük Yerleşim Yerlerinde Özel Yönetim Biçimleri 38
1.10. Seçilmiş Organların "Organlık" Sıfatları 39
1.11. İçişleri Bakanlığına Verilen Görevden Alma Yetkisi 39
1.12. Vesayet Denetimi 39
1.13. Birlik Kurulmasında Cumhurbaşkanının İzninin Alınması 40
1.14. Görevleriyle Orantılı Gelir Kaynağı Sağlanması 40
2. Uluslararası Anlaşmalar 40
3. Yeni Anayasa İçin Bir Çerçeve Oluşturma 41

İKİNCİ KISIM
YEREL YÖNETİM BİRİMLERİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İL ÖZEL İDARESİNİN TARİHİ, KURULUŞU, GÖREV VE YETKİLERİ

1. Tarihçe 51
2. İl Özel İdaresi 51
2.1. İl Özel İdarelerinin Sayısı ve Tanımı 52
2.2. İl İdaresinin Görev ve Sorumlulukları 54
2.3. İl Özel İdaresi ve Plânlama 56
2.3.1. İl Stratejik Plânı 57
2.3.2. Performans Plânı 57
2.3.3. İl Çevre Düzeni Plânı 57
2.3.4. İmar Plânı 58
2.4. Hizmet Sunmada Öncelikler 58

BEŞİNCİ BÖLÜM
İL ÖZEL İDARESİNİN ORGANLARI

1. Giriş 63
2. İl Genel Meclisi 63
2.1. İl Genel Meclisinin Görevleri 63
2.2. İl Genel Meclisinin Toplanması ve Karar Alması 63

2.3. İhtisas Komisyonları 67
2.4. Denetim Komisyonu 69
2.5. İl Genel Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları 69
2.6. İl Genel Meclisi Üyeliğinin Sona Ermesi 70
2.7. İl Genel Meclisinin Feshi 70
2.8. İl Genel Meclisiyle İlgili Diğer Düzenlemeler 72
3. İl Encümeni 72
4. Vali 73

ALTINCI BÖLÜM
İL ÖZEL İDARESİ TEŞKİLATI & DİĞER KONULAR

1. İl Özel İdaresi Teşkilâtı 79
2. İl Özel İdarelerinin Denetimi 80
3. Yurt Dışı İlişkileri 81
4. Diğer Kuruluşlarla İlişkiler 82
5. Hizmetlere Gönüllü Katılım 83
6. Acil Durum Plânlaması 83
7. İl Özel İdarelerinin Geleceği 84

YEDİNCİ BÖLÜM
BELEDİYELERİN TARİHİ, KURULUŞU, GÖREV VE YETKİLERİ

1. Tarihçe 89
2. Belediyeler 91
2.1. Belediyelerin Kurulması 91
2.1.1. Belediye Kurulamayacak Yerler 92
2.1.2. Yerel Yönetim Birimlerinin Birleştirilmesi 92
2.1.3. Katılmalara İlişkin Getirilen Sınırlandırmalar 93
2.2. Mahalle Yönetimi 94
2.3. Belde Adının Değiştirilmesi 96
2.4. Tüzel Kişiliğin Sona Erdirilmesi 96
2.5. Kararların Uygulanması 97
2.6. Hemşehri Hukuku 97
2.6.1. Hemşehrilerin Hakları 98
2.6.2. Hemşehrinin Yükümlülükleri 99
2.7. Belediyenin Görev ve Sorumlulukları 99
2.8. Hizmette Halka Yakınlık (Yerindenlik) İlkesi 100
2.9. Belediyenin Yetkileri ve İmtiyazları 101

SEKİZİNCİ BÖLÜM
BELEDİYE MECLİSİ

1. Meclisin Görev ve Yetkileri 107
2. Başkanlık Divanı 108
3. Meclis Toplantısı 109
4. Gündem 110

5. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı 111
6. Meclis Kararlarının Kesinleşmesi 111
7. İhtisas Komisyonları 112
8. Denetim Komisyonu 113
9. Meclisin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları 114
10. Başkan ve Meclis Üyelerinin Görüşmelere Katılamayacağı Durumlar 115
11. Başkan ve Meclis Üyelerinin Yükümlülükleri 115
12. Meclis Üyeliğinin Sona Ermesi 116
13. Meclisin Feshi 116
14. Boşalan Meclisin Görevinin Yerine Getirilmesi 117

DOKUZUNCU BÖLÜM
BELEDİYE ENCÜMENİ & BELEDİYE BAŞKANI

1. Belediye Encümeninin Oluşumu 123
2. Encümenin Görev ve Yetkileri 123
3. Encümen Toplantısı 124
4. Belediye Başkanı 125
4.1. Belediye Başkanı 125
4.2. Belediye Başkanının Görev ve Yetkileri 125
4.3. Başkan Vekili 126
4.4. Stratejik Plân ve Performans Programı 126
4.5. İhtilâf Hâli 127
4.6. Belediye Başkanlığının Sona Ermesi 127
4.7. Belediye Başkanlığının Boşalması Hâlinde Yapılacak İşlemler 128
4.8. Belediye Başkanı Görevlendirilmesi 129
4.9. Organlara İlişkin Ortak Hükümler: Görevden Uzaklaştırma 129

ONUNCU BÖLÜM
BELEDİYE TEŞKİLATI & DİĞER KONULAR

1. Belediye Teşkilâtı 135
1.1. Zabıta 136
1.2. İtfaiye 136
2. Acil Durum Plânlaması 137
3. Belediyelerin Denetimi 137
4. Hizmetlerde Aksama 138
5. Yurtdışı İlişkileri 139
6. Diğer Kuruluşlarla İlişkiler 140
7. Kent Konseyi 141
8. Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım 142
9. Belediye Tasarrufundaki Yerler 143
10. Şehirlerarası Özel Otobüs Terminali İşletmesi ve Akaryakıt İstasyonları 143
11. Ad Verme, Tanıtıcı Amblem ve Flama Kullanımı 143
12. Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı 144

ON BİRİNCİ BÖLÜM
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

1. Giriş 152
2. Büyükşehirleri Yönetme Biçimleri 152
3. Büyükşehir Belediyesi'nin Tarihi 152
4. Büyükşehir Olmanın Muhtemel Yararları 154
5. Büyükşehir Belediyesi Kurulması 156
6. Büyükşehir ve İlçe Belediyelerinin Görev ve Yetkileri 157
   6.1. Büyükşehir Belediyelerinin Görev ve Yetkileri 157
   6.2. İlçe Belediyelerinin Görev ve Yetkileri 161
7. Büyükşehir Belediyesinin Organları 161
   7.1. Büyükşehir Belediye Meclisi 162
      7.1.1. Meclisin Toplantı Yeri ve Süresi 162
      7.1.2. Meclisin Kararları 162
      7.1.3. İhtisas Komisyonları 163
   7.2. Büyükşehir Belediye Encümeni 163
   7.3. Büyükşehir Belediye Başkanı 164
8. Danışmanlar 165
9. Büyükşehir Belediyesi Teşkilâtı 165
10. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığının Kurulması 166
11. Koordinasyon Merkezleri 167
   11.1. Altyapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) 167
   11.2. Ulaşım Hizmetleri Merkezi (UKOME) 168

ON İKİNCİ BÖLÜM
KÖYLER

1. Giriş 173
2. Köy İdaresi 173
   2.1. Köyün Tanımı 174
   2.2. Köy Sınırları 174
   2.3. Köy Muhtarı 175
   2.4. Köy İşleri 177
   2.5. İhtiyar Meclisi 179
   2.6. Köy Korucuları 180
   2.7. Köy İmamları 181

ÜÇÜNCÜ KISIM
YEREL YÖNETİMLERİN MALİYESİ

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YEREL YÖNETİMLERİN GELİRLERİ, GİDERLERİ, BÜTÇESİ VE BORÇLANMASI

1. Giriş 187
2. Yerel Yönetimlere Kaynak Oluşturma Yöntemleri 187
   2.1. Gelir Oluşturma 187

2.2. Kaynak Aktarma 190
3. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Maliyesi 191
3.1. İl Özel İdaresi 191
3.1.1. İl Özel İdaresinin Gelirleri ve Giderleri 191
3.1.2. İl Özel İdaresi Bütçesi ve Kesin Hesabı 193
3.1.3. İl Özel İdaresinin Borçlanması 194
3.2. Belediyeler 195
3.2.1. Belediyenin Gelir ve Giderleri 195
3.2.2. Belediyenin Bütçesi ve Kesin Hesabı 197
3.2.3. Belediyenin Borçlanması 197
3.3. Büyükşehir Belediyeleri 199
3.3.1. Büyükşehir Belediyesinin Gelirleri ve Giderleri 199
3.3.2. Büyükşehir Belediyesi Bütçesi ve Kesin Hesabı 201
3.4. Köyler 201
3.4.1. Köylerin Gelirleri ve Giderleri 201

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İL ÖZEL İDARELERİNE VE BELEDİYELERE GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİNDEN AYRILAN PAYLAR

1. Giriş 207
2. Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Ayrılan Paylar: 5779 Sayılı Kanun 207
2.1. Oranlar 207
2.2. İl Özel İdare Paylarının Tahsisine İlişkin Esaslar 210
2.3. Belediye Paylarının Tahsisine İlişkin Esaslar 210
2.4. Denkleştirme Ödeneği 210
2.5. İller Bankasının Paylardan Kesinti Yapması 210

DÖRDÜNCÜ KISIM
YEREL DEMOKRASİ

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
YEREL SEÇİMLER

1. Giriş 219
2. Yerel Demokrasi 219
3. Yerel Seçim Mevzuatı 221
3.1. 1982 Anayasası 221
3.2. Yerel Seçimlerle İlgili Kanunlar 223
3.2.1. Seçim Sistemi ve Usulü 224
3.2.2. Seçilecek Üye Sayıları 224
3.2.3. Seçilecekler 226
3.2.4. Seçimlerin Yenilenmesi 228
3.2.5. Diğer Konular 229
4. Türkiye'de Yerel Seçimler 230
5. Yerel Seçimlerin Finansmanı 230

BEŞİNCİ KISIM
DİĞER KONULAR

ON ALTINCI BÖLÜM
YEREL HİZMETLERİN YÜRÜTÜLMESİ YÖNTEMLERİ

1. Giriş 237
2. Yerel Hizmetlerin Yürütülmesi Yöntemleri 237
2.1. Emanet Yöntemi 238
2.2. İdareler Arası İşbirliği Yöntemi 238
2.3. İmtiyaz Yöntemi 239
2.4. Yap-İşlet ve Yap-İşlet-Devret Yöntemi 239
2.5. Ruhsat Yöntemi 239
2.6. Kupon Yöntemi 239
2.7. Özelleştirme 240
3. İdareler Arası İşbirliği: Mahalli İdare Birlikleri 240
3.1. Giriş 240
3.2. Yerel Yönetim Birliği 241
3.2.1. Birliğin Kuruluşu 241
3.2.2. Birliğin Meclisi 242
3.2.3. Birlik Encümeni 245
3.2.4. Birlik Başkanı 246
3.2.5. Birlik Teşkilatı 246
4. Yerel Yönetimlerde Özelleştirme 247

ON YEDİNCİ BÖLÜM
YEREL YÖNETİMLERDE REFORM

1. Giriş 253
2. Yerel Yönetimlerde Reform Çabaları 253
3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem 253
3.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem 254
3.2.1. Tek Parti Dönemi 254
3.2.2. Çok Partili Dönem 254
4. Reform Çabalarında İki Ayrı Damar 256
5. İki Ayrı Yaklaşım: İlginç Benzerlikler 257
5.1. Yeni Belediyecilik Anlayışı 257
5.2. Refah Partisi Belediyecilik Anlayışı 258
6. Reform Çabalarında Avrupa Etkisi 259
6.1. Avrupa Birliği 260
6.2. Avrupa Konseyi 260

BÖLÜM BAŞLARINDAKİ RESİMLERİN İNTERNET ADRESLERİ

(1) http://www.kpssgazetesi.com/8-kasim-2012-tarihli-resmi-gazete-2-h9825/ (16.07.2014).

(2) http://www.burokratlarbirligi.org/wp-content/uploads/2013/10/brokrasi.jpg (16.07.2014).

(3) http://kpssbil.net/images/kpss-vatandaslik-lisans-2010-1982-anayasasi-mahalli-idareler-607-.jpeg (16.07.2014).

(4) http://kentvedemiryolu.com/diger/balikesir_osmanli_donmei_plani.jpg (16.07.2014).

(5) http://www.gurbetcigiresun.eu/wp-content/uploads/2014/04/giresunilgenelmeclisi2014.jpg (16.07.2014).

(6) http://www.mmg.org.tr/upload/haber/2013/07/xl_99112feed1.jpg (16.07.2016).

(7) http://mcdn01.gittigidiyor.net/2714/tn70/27140907_tn70_0.jpg (16.07.2014).

(8) http://www.acipayamgazetesi.com/FileUpload/bs560973/File/gundem_3.jpg (16.07.2016).

(9) http://www.verabilisim.com.tr/test_kutahya/kcfinder/upload/images/encumen.jpg (17.07.2014).

(10) http://www.hakimiyet.com/images/haberler/corlu_kent_konseyi_egitim_gunleri_basliyor_h113240.jpg (17.07.2014)

(11) http://sehirveuniversite.blogspot.com.tr/2014/10/malatya.html (06.08.2017).

(12) http://www.ciftlikdergisi.com.tr/wp-content/uploads/2010/10/IMG_0280.png (16.07.2014).

(13) http://emlakkulisi.com/resim/orjinal/NTQ0NTgzMz-belediyenin-giderleri-nelerdir.jpg (16.07.2014).

(14) http://www.haberexen.com/d/news/162850.jpg (16.06.2014).

(15) http://www.mansettv.com/resimler/2/turkiye-genelinde-oy-verme-islemi-sona-erdi-101136.jpg (17.07.2014).

(16) http://82.222.152.134/imgsdisk/2014/07/07/07072014090406540343 6.jpg (17.07.2014).

(17) http://icdn.posta.com.tr/editor/HD/25/7/2010/fft2mm298481.jpg (17.07.2014).

SON NOTLAR

[1] Bu Bölümün yazımında "Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi" kitabımızın "On Sekizinci Bölümü"nden yararlanılmıştır. Bkz. Y. Şahin, *Yönetimi Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi,* Bursa: Ekin Kitabevi, 2014.

[2] C. Mıhçıoğlu, *Yönetim Bilimine Giriş,* Ankara: AÜ SBF ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1990, s. 16.

[3] T. Ergun ve A. Polatoğlu, *Kamu Yönetimine Giriş,* Ankara: TODAİE Yayınları, 1992, s. 31. vd.

[4] Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim),* Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s. 10 vd.

[5] Karahanoğulları, s. 17 vd.

[6] Karahanoğulları, s. 39.

[7] K. Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku,* Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2009, s. 143 vd.

[8] A. Polatoğlu, *Kamu Yönetimi: Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması,* Ankara: METU Press, 2001, s. 86-89.

[9] Mıhçıoğlu, s. 40.

[10] E. Eren, *Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar),* İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım AŞ, 2003, s. 214.

[11] Mıhçıoğlu, s. 40.

[12] Nuri Tortop, *Mahallî İdareler,* Ankara: Yargı Yayınları, 1994, s. 5 vd.

[13] Mıhçıoğlu, s. 41.

[14] Mıhçıoğlu, s. 41-42.

[15] R. Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset,* İstanbul: Cem Yayınevi, 2009, s. 141-142.

[16] http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=2324 (03.07.2010).

[17] Y. Şahin, *Doğal Afet Düzenlemeleri ve Yerel Özerklik,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002, s. 31 vd.

[18] Şahin, s. 32.

[19] Şahin, s. 33 vd.

[20] Şahin, s. 38.

[21] Y. Yayla, *Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri Tevsi-i Mezuniyet ve Tefrik-i Vezâif,* İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları, 1982, s. 19.

[22] Şahin, s. 38-39.

[23] Şahin, s. 54.

[24] Şahin, s. 64-66.

[25] Şahin, s. 69.

[26] Şahin, s. 98 vd.

[27] Z. Odyakmaz, "Mahallî İdarelerin Seçilmiş Organlarının Organlık Sıfatlarını Yargı Yoluyla Kaybetmelerine Genel Bir Bakış ve Belediye Başkanı Hakkında Belediye Meclisince Yetersizlik Kararı Verilmesi Sonucu Organlık Sıfatını Kaybetmesi Durumunun Yargı Yolu İle İncelenmesi", http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/1_1_1.pdf, (17.10.2015).

[28] C. Geray, "Nasıl Bir Yerel Yönetim Düzeltimi?", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* Cilt: 2, Sayı: 5 (Eylül 1993), s. 21.

[29] Keleş, *Yerinden Yönetim…,* s. 150 vd.

[30] http://www.migm.gov.tr/MahalliIdareler.aspx?DetayId=11 (09.07.2013).

[31] Keleş, *Yerinden Yönetim…,* s. 243 vd.

[32] M. Barca ve A. Nohutçu, "Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim ve Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Plânlama", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* Ed. Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2008, s. 339.

[33] Keleş, *Yerinden Yönetim…,* s. 136.

[34] Bu Bölüm, şu çalışmanın kısaltılmış halidir: Y. Şahin, *Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu,* Ankara: Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, 2012.

[35] R. Keleş, *Kentleşme Politikası,* Ankara: İmge Kitabevi, 2006, s. 107 vd.

[36] A. E. Eke, "Anakent Yönetimi ve Yönetimsel İlişkiler: Batı Deneyimi ve Türkiye", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt: 18, Sayı: 4, 1985, s. 41-42.

[37] K. Görmez, "Türkiye'de Anakent Yönetiminin Sorunları", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* Cilt: 2, Sayı: 1, 1993, s. 19.

[38] P. Swianiewicz, "Size of Local Governments: International Context and Theoretical Framework", *Consolidation or Fragmentation?,* (Ed.) P. Swianiewicz, Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, 2002, s. 6.

[39] A. Topal, "Optimal Yerel Yönetim Büyüklüğüne Kuramsal Yaklaşım", *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I: Reform,* (Ed.) Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Ankara: Nobel Yayınları, 2005, s. 449-470.

[40] F. D. Yaşamış, "Büyükşehir Sorunsalı", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt: 28, Sayı: 1, 1995, s. 93.

[41] Eke, "Anakent Yönetimi…", s. 46 vd.;Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset,* İstanbul: Cem Yayınevi, 2012, s. 316 vd.

[42] Keleş, *Yerinden Yönetim...,* s. 322-324.

[43] Keleş, *Yerinden Yönetim...,* s. 316 vd.

[44] R. Keleş, "Türkiye'de Anakent Yönetimi", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt: 18, Sayı: 2, 1985, s. 73-74.

[45] K. Göymen, "Istanbul: Mega-City Stranddling Two Continents", *Urban Research & Practice,* Cilt: 1, Sayı: 3, 2008, s. 274.

[46] S. E. Torlak ve Y. Sezer, "Büyükşehir Belediye Reformu Üzerine Bir Değerlendirme", *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I: Reform,* (Ed.) H. Özgür ve M. Kösecik, Ankara: Nobel Yayınları, 2005, s. 90.

[47] Keleş, *Yerinden Yönetim...,* s. 333-334.

[48] Eke, "Anakent Yönetimi…", s. 53.

[49] Keleş, *Yerinden Yönetim...,* s. 330.

[50] Swianiewicz, s. 9.

[51] A. Duben. ve S. Emrealp (1993), *Urban Management Development,* İstanbul: IULA-EMME, 1993, s. 59.

[52] Swianiewicz, s. 9.

[53] E. Arıkboğa, "Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* Cilt: 16, Sayı: 1, 2007, s. 31.

[54] Keleş, *Yerinden Yönetim...,* s. 31 vd.

[55] Ö. Demir ve M. Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü,* Ankara: Liberte Yayınları, 2005, s. 88.

[56] N. P. Barry, *Modern Siyaset Teorisi,* (Çev.) M. Erdoğan ve Y. Şahin, 2003, s. 320.

[57] İl Han Özay, *Günışığında Yönetim,* İstanbul: Alfa, 2002, s. 69 vd.

[58] K. Gözler, "Demokrasi", http://www.anayasa.gen.tr/demokrasi.htm (03.01.2013).

[59] Polatoğlu, s. 150 vd.

[60] Keleş, *Yerinden Yönetim…,* s. 475 vd.

[61] B. Duru, "Avrupa Birliği Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri Üzerine", *Mülkiye,* Cilt: XXIX, Sayı: 246, 2005, s. 59.

[62] http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aas_122.html (27.06.2010).

[63] http://www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf (16.07.2014).

Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilirlik

Güncel Teorik ve Uygulamalı Araştırmalar

EDİTÖRLER:

Doç. Dr. Mustafa ZUHAL
Doç. Dr. Mehmet AKYOL
Doç. Dr. Emrullah METE
Arş. Gör. Birol GÜVEN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-22-0

Aralık 2025

Dizgi: Doç. Dr. Mustafa ZUHAL

Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

Özel Sektöre Verilen Yurtiçi Kredilerin Çevresel Sürdürülebilirliğe Etkileri: Batı Afrika Ülkeleri Örneği.....1
Mürşit RECEPOĞLU

BÖLÜM 2

Karbon Fiyatlandırmanın Makro Ekonomik Etkileri..... 16
Emrullah METE

BÖLÜM 3

Gelişmekte Olan OECD Ülkelerinde Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilirlik: Ekonomik Büyüme, Enerji Yapısı ve Karbon Yoğunluğu İlişkisi..... 31
Ferhat İSPİROĞLU
Selen UTLU KOÇDEMİR

BÖLÜM 4

İklim Değişikliği ve Küreselleşme: Bir Bibliyometrik Analiz..... 43
Orkun Çelik

BÖLÜM 5

Döngüsel Ekonomi ve E-Atıklar: AB ve Türkiye Uygulamaları 64
Nazlı SEYHAN
Burak SEYHAN

BÖLÜM 6

Yenilenebilir Enerji Tüketimi ve Bilgi İletişim Teknolojilerinin Çevresel Bozulma Üzerindeki Etkileri: MINT Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi 81
Gürsan CİVELEK

BÖLÜM 7

Ekonomik Büyüme ve Şehirleşme ile Atık Nedenli CO_2 Emisyonları Arasındaki Nedensellik İlişkisi: MİST Ülkeleri Örneği 94
Mehmet AKYOL

BÖLÜM 8

İklim Aşırılıklarının Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: İklim Değişikliğinden En Çok Etkilenen Ülkeler Üzerine Bir İnceleme 108

Mustafa ZUHAL
Dilek TOKEL

BÖLÜM 9

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) 123

Birol GÜVEN

BÖLÜM 10

Yeşil Ekonomi Üzerine Yazılmış Ulusal Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İnceleme 139

Mahmut S. KÜÇÜK
Gürsan CİVELEK

BÖLÜM 11

Döngüsel Ekonomi ve Sera Gazı Emisyonu 154

Emrullah Mete

KAYNAKLAR

Adedoyin, F. F., Alola, A. A., & Bekun, F. V. (2020). An assessment of environmental sustainability corridor: the role of economic expansion and research and development in EU countries. Science of the total environment, 713, 136726.

Alam, M. S., Apergis, N., Paramati, S. R., & Fang, J. (2021). The impacts of R&D investment and stock markets on clean-energy consumption and CO2 emissions in OECD economies. International Journal of Finance & Economics, 26(4), 4979-4992.

Aluko, O. A., & Obalade, A. A. (2020). Financial development and environmental quality in sub-Saharan Africa: Is there a technology effect?. Science of the Total Environment, 747, 141515.

Bayraktar, Y., Aydin, S., Çakır, M. A., Recepoğlu, M., Ozyilmaz, A., Buyukakin, F., & Çakır, S. (2024). Consequences of information and communication technologies and environmental degradation on health expenditure. INQUIRY: The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing, 61, 00469580241277449.

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. The review of economic studies, 47(1), 239-253.

Byaro, M., Maguta, M. M., & Rwezaula, A. (2024). Do domestic credits to the private sector contribute to zero carbon emissions in Africa? A quantile regression analysis. Discover Sustainability, 5(1), 451.

Emenekwe, C. C., Onyeneke, R. U., & Nwajiuba, C. U. (2022). Financial development and carbon emissions in Sub-Saharan Africa. Environmental Science and Pollution Research, 29(13), 19624-19641.

Çakır, M. A., & Ökte, M. K. S. (2025). A new perspective on technology, productivity, and environmental sustainability in the European Union. Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 11(2), 369-395.

Grossman, G. M., & Krueger A. B. (1991). Environmental impacts of a North American free trade agreement. In: National Bureau of economic research Cambridge, Mass., USA. November 1991, Working Paper 3914. https://doi.org/10.3386/w3914

Gyamfi, B. A., Q. Agozie, D., Bekun, F. V., & Onifade, S. T. (2024). Gravitating towards emission reduction targets in the G7 and E7 economies: the financial development and sustainable energy perspectives. Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy, 19(1), 2323191.

Habiba, U., & Xinbang, C. (2022). The impact of financial development on CO2 emissions: new evidence from developed and emerging countries. Environmental Science and Pollution Research, 29(21), 31453-31466.

Hayaloglu, P., Recepoglu, M., & Cakir, M. A. (2025). Institutional Structure and Environmental Pollution: An Application within the Framework of the Environmental Kuznets Curve Hypothesis. International Journal of Energy Economics and Policy, 15(3), 230.

IPCC (2023). Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 184 pp., doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.

Kwakwa, P. A., & Adusah-Poku, F. (2020). The carbon dioxide emission effects of domestic credit and manufacturing indicators in South Africa. Management of Environmental Quality: An International Journal, 31(6), 1531-1548.

Nwani, C., & Omoke, P. C. (2020). Does bank credit to the private sector promote low-carbon development in Brazil? An extended STIRPAT analysis using dynamic ARDL simulations. Environmental Science and Pollution Research, 27(25), 31408-31426.

Pesaran, M. H. (2006). Estimation and inference in large heterogeneous panels with a multifactor error structure. Econometrica, 74(4), 967-1012.

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. Journal of applied econometrics, 22(2), 265-312.

Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. Journal of econometrics, 142(1), 50-93.

Petrović, P., & Lobanov, M. M. (2022). Impact of financial development on CO2 emissions: improved empirical results. Environment, Development and Sustainability, 24(5), 6655-6675.

Shahbaz, M., Solarin, S. A., Mahmood, H., & Arouri, M. (2013). Does financial development reduce CO2 emissions in Malaysian economy? A time series analysis. Economic modelling, 35, 145-152.

Shoaib, H. M., Rafique, M. Z., Nadeem, A. M., & Huang, S. (2020). Impact of financial development on CO2 emissions: A comparative analysis of developing countries (D8) and developed countries (G8). Environmental science and pollution research, 27(11), 12461-12475.

Şeyranlıoğlu, O. (2024). Türkiye'de finansal gelişmenin karbon (CO2) emisyonlarına etkisi: Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezi çerçevesinde sektörel bir bakış. Sosyoekonomi, 32(61), 427-454.

Talishinskaya-Abbasova, S., & Mikayilov, J. I. (2024). Impact of financial development on carbon dioxide emissions: empirical evidence from Azerbaijan, Russia, and Kazakhstan. Environmental Economics and Policy Studies, 1-19.

Tsaurai, K. (2019). The impact of financial development on carbon emissions in Africa. International Journal of Energy Economics and Policy, 9(3), 144.

Westerlund, J. (2007). Testing for error correction in panel data. Oxford Bulletin of Economics and statistics, 69(6), 709-748.

Xu, B., Li, S., Afzal, A., Mirza, N., & Zhang, M. (2022). The impact of financial development on environmental sustainability: A European perspective. Resources Policy, 78, 102814.

Zuhal, M. (2023). Kadın İstihdamı ve Sektörel Büyüme Arasındaki İlişki: E-7 Ülkelerinde Erkek İstihdamı ile Karşılaştırmalı Bir Analiz. Yönetim Bilimleri Dergisi, 21(48), 353-384.

Zuhal, M., & Göcen, S. (2024). The relationship between CO2 emissions, renewable energy and economic growth in the US: evidence from symmetric and asymmetric spectral granger causality analysis. Environment, Development and Sustainability, 1-22.

KAYNAKLAR

Aldy, J. E., & Pizer, W. A. (2013). The competitiveness impacts of climate change mitigation policies (NBER Working Paper No. 17705). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

Andersson, J. J. (2019). Carbon taxes and CO_2 emissions: Sweden as a case study. American Economic Journal: Economic Policy, 11(4), 1–30.

Baioni, T. (2023). The economic impact of California's cap and trade program: An interrupted time series analysis with a matching approach. In K. Ujikawa, M. Ishiwatari, & E. V. Hullebusch (Eds.), Environment and sustainable development: ACESD 2022. Cham: Springer.

Balı, S., & Yaylı, G. (2019). Karbon vergisinin Türkiye'de uygulanabilirliği. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54(1), 302–319.

Baumol, W. J., & Oates, W. E. (1971). The use of standards and prices for protection of the environment. The Swedish Journal of Economics, 73(1), 42–54.

Bolat, C. K., Soytas, U., Akinoglu, B., & Nazlioglu, S. (2023). Is there a macroeconomic carbon rebound effect in EU ETS? Energy Economics, 125. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106879

Böhringer, C., Balistreri, E. J., & Rutherford, T. F. (2012). The role of border carbon adjustment in unilateral climate policy: Overview of an Energy Modeling Forum study (EMF 29). Energy Economics, 34(2), 97–110. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2012.10.003

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification tests in econometrics. Review of Economic Studies, 47(1), 239–253.

Chevallier, J. (2011). A model of carbon price interactions with macroeconomic and energy dynamics. Energy Economics, 33(6). https://doi.org/10.1016/j.eneco.2011.07.012

Convery, F. J. (2009). Origins and development of the EU ETS. Environmental and Resource Economics, 43, 391–412. https://doi.org/10.1007/s10640-009-9275-7

Convery, F. J., & Redmond, L. (2007). Market and price developments in the European Union emissions trading scheme. Review of Environmental Economics and Policy, 1(1), 88–111. https://doi.org/10.1093/reep/rem010

Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. Review of Economics and Statistics, 80(4), 549–560.

Džubur, N., & Pointner, W. (2024). Macroeconomic effects of carbon prices – A cross-country perspective. OeNB Bulletin Q3/24. Vienna: Oesterreichische Nationalbank.

Ellerman, A. D., & Buchner, B. K. (2008). Over-allocation or abatement? A preliminary analysis of the EU ETS based on the 2005–06 emissions data. Environmental and Resource Economics, 41, 267–287.

Ercoşkun, S., & Kovancılar, B. (2023). Nordik ülkelerinde karbon vergisi uygulamalarının değerlendirilmesi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 30(3), 611–631.

Ferdinandusse, M., Kuik, F., & Priftis, R. (2024). Assessing the macroeconomic effects of climate change transition policies. Economic Bulletin Boxes, European Central Bank, 1.

Fischer, C., & Heutel, G. (2013). Environmental macroeconomics: Environmental policy, business cycles, and directed technical change. Annual Review of Resource Economics, 5(1), 197–210. https://doi.org/10.1146/annurev-resource-091912-151833

Flues, F., & Thomas, A. (2015). The distributional effects of energy taxes (OECD Taxation Working Papers No. 23). Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5js1qwkqqrbv-en

Goulder, L. H. (1995). Environmental taxation and the double dividend: A reader's guide. International Tax and Public Finance, 2, 157–183.

Goulder, L. H., & Hafstead, M. A. C. (2017). Confronting the climate challenge: U.S. policy options. New York: Columbia University Press.

Jaeger, W. (2012). The double dividend debate. In J. E. Milne & M. S. Andersen (Eds.), Handbook of research on environmental taxation (pp. 211–230). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Kağan, J. (2024). What is a carbon tax? Regulation, implementation, and offsets. Retrieved from https://www.investopedia.com/terms/c/carbon-dioxide-tax.asp.

Känzig, D. (2025). The unequal economic consequences of carbon pricing (CEPR Discussion Paper No. 20405). Paris & London: CEPR Press. https://cepr.org/publications/dp20405

Känzig, D. R. (2023). The unequal economic consequences of carbon pricing (Working Paper No. 31221). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w31221

Känzig, D. R., & Konradt, M. (2023). Climate policy and the economy: Evidence from Europe's carbon pricing initiatives (NBER Working Paper No. 31260). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/papers/w31260

Kapfhammer, F. (2023). The economic consequences of effective carbon taxes. CAMP Working Paper Series, No. 1/2023.

Karakaya, E., Akkoyun, G., & Hiçyılmaz, B. (2023). Sera gazı emisyon azaltımı için karbonun fiyatlanması: Karbon vergisi mi emisyon ticareti mi? Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 8(4), 813–841.

Keen, M., & Kotsogiannis, C. (2014). Coordinating climate and trade policies: Pareto efficiency and the role of border tax adjustments. Journal of International Economics, 94(1), 119–128. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2014.05.001

Konradt, M., & Weder di Mauro, B. (2023). Carbon taxation and greenflation: Evidence from Europe and Canada. Journal of the European Economic Association, 21(6), 2518–2546. https://doi.org/10.1093/jeea/jvad020

Konradt, M., McGregor, T., & Toscani, F. G. (2024). Carbon prices and inflation in the Euro area. IMF Working Papers, 2024(031). https://doi.org/10.5089/9798400267277.001

Köppl, A., & Schratzenstaller, M. (2022). Carbon taxation: A review of the empirical literature. Journal of Economic Surveys. https://doi.org/10.1111/joes.12531

Martin, R., Muûls, M., de Preux, L. B., & Wagner, U. J. (2014). Industry compensation under relocation risk: A firm-level analysis of the EU emissions trading scheme. American Economic Review, 104(8), 2482–2508. https://doi.org/10.1257/aer.104.8.2482

McKibbin, W. J., Morris, A. C., & Wilcoxen, P. J. (2014). Pricing carbon in the US: A model-based analysis of power-sector-only approaches. Resource and Energy Economics, 36(1), 130–150. https://doi.org/10.1016/j.reseneeco.2013.11.001

Moessner, R. (2022). Effects of carbon pricing on inflation. CESifo Working Papers, 9563.

Naegele, H., & Zaklan, A. (2019). Does the EU ETS cause carbon leakage in European manufacturing? Journal of Environmental Economics and Management, 93, 125–147. https://doi.org/10.1016/j.jeem.2018.11.004

Nordhaus, W. D. (2019). Climate change: The ultimate challenge for economics. American Economic Review, 109(6), 1991–2014. https://doi.org/10.1257/aer.109.6.1991

OECD. (2024). Effective carbon rates and macroeconomic outcomes. OECD Environment Working Papers, No. 195. Paris: OECD Publishing.

Olasehinde-Williams, G. (2024). Carbon pricing and aggregate macroeconomic performance in the Eurozone: A contribution to the climate policy debate using the EU ETS and Macroeconomic Performance Index. Environmental Science and Pollution Research, 31, 28290–28305. https://doi.org/10.1007/s11356-024-32676-5

Parry, I. W. H., Veung, C., & Heine, D. (2014). How much carbon pricing is in countries' own interests? The critical role of co-benefits. IMF Working Papers, 2014(174). https://doi.org/10.5089/9781498358279.001

Pearce, D. (1991). The role of carbon taxes in adjusting to global warming. The Economic Journal, 101(407), 938–948.

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels (Cambridge Working Papers in Economics No. 435). Cambridge: University of Cambridge.

Stern, N. (2008). The economics of climate change. American Economic Review, 98(2), 1–37. https://doi.org/10.1257/aer.98.2.1

Şencan, D. (2021). Çevresel sorunların önlenmesinde karbon vergisi üzerine genel bir bakış. Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 50–58.

Tatoğlu, F. Y. (2013). Panel veri ekonometrisi: Stata uygulamalı. İstanbul: Beta Yayınevi.

Tomás, B. (2025). The macroeconomic effects of carbon pricing at a subnational level: evidence from California's cap and trade. Environmental Economics and Policy Studies, 27,305–330. https://doi.org/10.1007/s10018-024-00429-w

World Bank. (2025). State and trends of carbon pricing 2025. Washington, DC: World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-2255-1

Yıldız, S. (2025). Karbon vergisi uygulamalarının ekonomik ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi. In H. Akça (Ed.), Güncel mali iktisat araştırmaları: Teori ve uygulama. İstanbul: Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub864.c3481

Yurduseven, V. E. (2024). Karbon vergisi. Mali Çözüm Dergisi, 34(182), 615–628.

Zhang, Y.-J., & Wei, Y.-M. (2010). An overview of current research on EU ETS: Evidence from its operating mechanism and economic effect. Applied Energy, 87(6). https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2009.12.019

KAYNAKLAR

Adewuyi, A. O., & Awodumi, O. B. (2017). Biomass energy consumption, economic growth and carbon emissions: Fresh evidence from West Africa using a simultaneous equation model. Energy, 119, 453-471. https://doi.org/10.1016/j.energy.2016.12.059

Apergis, N., & Payne, J. E. (2010). Renewable energy consumption and CO2 emissions: Evidence from a panel of OECD countries. Energy Policy, 38(1), 656-660. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.09.002

Beck, N., & Katz, J. N. (1995). What to do (and not to do) with time-series cross-section data. American Political Science Review, 89(3), 634-647.

Bölük, G., & Mert, M. (2014). Fossil & renewable energy consumption, GHGs (greenhouse gases) and economic growth: Evidence from a panel of EU (European Union) countries. Energy, 74, 439–446.

Copeland, B. R., & Taylor, M. S. (2004). Trade, growth, and the environment. Journal of Economic Literature, 42(1), 7–71.

Dinda, S. (2004). Environmental Kuznets curve hypothesis: A survey. Ecological Economics, 49(4), 431–455.

Dogan, E., & Seker, F. (2016). Determinants of CO2 emissions in the European Union: The role of renewable and non-renewable energy. Renewable Energy, 94, 429-439. https://doi.org/10.1016/j.renene.2016.03.078

Fisher-Vanden, K., Jefferson, G. H., Liu, H., & Tao, Q. (2004). What is driving China's decline in energy intensity?. Resource and Energy Economics, 26(1), 77-97. https://doi.org/10.1016/j.reseneeco.2003.07.002

Frees, E. W. (1995). Assessing cross-sectional correlation in panel data. Journal of Econometrics, 69(2), 393-414.

Friedman, M. (1937). The use of ranks to avoid the assumption of normality implicit in the analysis of variance. Journal of the American Statistical Association, 32(200), 675-701.

Grossman, G. M., & Krueger, A. B. (1991). Environmental impacts of a North American free trade agreement (NBER Working Paper No. 3914). National Bureau of Economic Research.

Mikayilov, J. I., Hasanov, F. J., & Gale, F. (2018). Decoupling of CO2 emissions and GDP: A time-varying cointegration approach. Ecological Indicators, 95, 615-628. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2018.07.051

Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. CESifo Working Paper Series, No. 1229; IZA Discussion Paper, No. 1240.

Shahbaz, M., & Sinha, A. (2019). Environmental Kuznets curve for CO2 emissions: A literature survey. Journal of Economic Studies, 46(1), 106–168.

Shuai, C., Chen, X., Wu, Y., Zhang, Y., & Tan, Y. (2019). A three-step strategy for decoupling economic growth from carbon emission: Empirical evidences from 133 countries. Science of the Total Environment, 646, 524–543. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.07.045

Stern, D. I. (2004). The rise and fall of the environmental Kuznets curve. World Development, 32(8), 1419-1439. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2004.03.004

UNFCCC. (2015). The Paris Agreement. United Nations Framework Convention on Climate Change.

Wooldridge, J. M. (2002). Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data. Cambridge, MA: MIT Press.

KAYNAKLAR

Britannica (2025). Globalization, https://www.britannica.com/money/globalization

Church, J. A., and White, N. J. (2011). Sea-Level Rise from the Late 19th to the Early 21st Century. Surveys in Geophysics, 32(4-5), 585–602. http://doi.org/10.1007/s10712-011-9119-1.

Curtis, F. (2009). Peak globalization: Climate change, oil depletion and global trade. Ecological economics, 69(2), 427-434.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. Journal of business research, 133, 285-296.

EPA (2025). Climate Change Indicators: U.S. and Global Precipitation. https://www.epa.gov/climate-indicators/climate-change-indicators-us-and-global-precipitation

Fu, H. Z., & Waltman, L. (2022). A large-scale bibliometric analysis of global climate change research between 2001 and 2018. Climatic Change, 170(3), 36.

Güven, B. (2024). Entegre raporlama üzerine bibliyometrik bir inceleme. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 16(31), 474-487.

Hawaii Üniversitesi Deniz Seviyesi Merkezi, https://uhslc.soest.hawaii.edu/data/?fd

IMF (2008). Globalization: A Brief Overview, https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/ibeng08ind.htm

İzmir, O. ve Güven, B. (2024). Tarım, Turizm ve Pazarlamanın Sıra Dışı Birlikteliği: 1996-2024 Döneminin Bibliyometrik Analizi. *Tarım Ekonomisi: Güncel Teorik ve Uygulamalı Çalışmalar*, (ss. 132-149). Ekin Yayınevi.

KOF (2025). https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html

Lipschutz, R. D., & Peck, F. A. (2013). Climate change, globalization, and carbonization. In The Routledge International Handbook of Globalization Studies (pp. 182-204). Routledge.

Maneschi, A. (2018). Globalization and Climate Change. In *Global Phenomena and Social Sciences: An Interdisciplinary and Comparative Approach* (pp. 51-62). Cham: Springer International Publishing.

NASA (2025). The Causes of Climate Change, https://science.nasa.gov/climate-change/causes/

NOAA (2025a). Climate change impacts. https://www.noaa.gov/education/resource-collections/climate/climate-change-impacts

NOAA (2025b). Climate Change: Global Sea Level. https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-global-sea-level

O'brien, K. L., & Leichenko, R. M. (2000). Double exposure: assessing the impacts of climate change within the context of economic globalization. Global environmental change, 10(3), 221-232.

Our World in Data (2025). https://ourworldindata.org/

Schwartz, H.G., Clark, A.C., Dickey, G.E., Eads, G.C., Gallamore, R.E., Guiliano, G., Gutowskil, W.J., Iwasaki, R.H., Jacob, K.H., Kar, T.R., Lempert, R.J., Paiewonsky, L., Phinlander, S.G.H., Zeppie, C.R. (2008). Potential Impacts of Climate Change on U.S. Transportation. National Research Council of the National Academies, Washington. https://www.nationalacademies.org/publications/12179

Steger, M. B., Benedikter, R., Pechlaner, H., & Kofler, I. (2023). Globalization: past, present, future. University of California Press.

Stern, N. (2006). Stern review: the economics of climate change. Cambridge University Press, United Kingdom.

Stiglitz, J. E. (2017). The overselling of globalization. Business Economics, 52(3), 129-137.

Ulaşkın, Ş. (2025). Organization Dergisinin Bibliyometrik ve Tematik Analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1), 79-102.

UN (2025). What is Climate Chnage? https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change

UNEP (2025). Frontiers 2025: The Weight of Time – Facing a new age of challenges for people and ecosystems. Nairobi. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/48122

WHO (2025). Climate change https://www.who.int/health-topics/climate-change#tab=tab_1

WMO (2025). WMO Global Annual to Decadal Climate Update (2025-2029), https://wmo.int/files/wmo-global-annual-decadal-climate-update-2025-2029

KAYNAKLAR

Afteni, C., Păunoiu, V., & Afteni, M. (2021). Study on the Transition from the Linear Economy to the Circular Economy. Annals of" Dunarea de Jos" University of Galati, Fascicle V, Technologies in machine building, 39, 49-55.

Arya, S., & Kumar, S. (2020). E-waste in India at a glance: Current trends, regulations, challenges and management strategies. Journal of Cleaner Production, 271, 122707.

Baldé, C. P., Kuehr, R; Yamamoto, T; McDonald, R; D'Angelo, E; Althaf, S; Bel, G; Deubzer, O; Fernandez-Cubillo, E; Forti, V; Gray, V; Herat, S; Honda, S; Iattoni, G; Khetriwal, DS; Luda di Cortemiglia, V; Lobuntsova, Y; Nnorom, I; Pralat, N; Wagner, M (2024). Global E-waste Monitor 2024. United Nations Institute for Training and Research.

Baldé, C. P., Forti, V., Gray, V., Kuehr, R., & Stegmann, P. (2017). The global e-waste monitor 2017: Quantities, flows and resources. United Nations University, International Telecommunication Union, and International Solid Waste Association.

Baldé, C. P., Forti, V., Gray, V., Kuehr, R., & Stegmann, P. (2015). The global e-waste monitor 2015. United Nations University.

BM Türkiye. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. Birleşmiş Milletler Türkiye Ofisi.

Cheng, Z., Shi, Q., Wang, Y., Zhao, L., Li, X., Sun, Z., ... ve Sun, H. (2022). Elektronik atık kaynaklı sıvı kristal monomer kirliliği: geri dönüşüm endüstri parklarında çevresel oluşum ve insan maruziyeti. Çevre Bilimi ve Teknolojisi , 56 (4), 2248-2257.

Davis, J. M. (2021). A model to rapidly assess informal electronic waste systems. Waste Management & Research, 39(1), 101-107.

Dragomir, D. A. (2021). Research On Data Analysis (Environmental, Social, and Economic) in the Context of Implementing the Circular Economy. Informatica Economica, 25(4).

Dwivedy, M., & Mittal, R. K. (2010). Estimation of future outflows of e-waste in India. Waste management, 30(3), 483-491.

ESCARUS – TSKB Sürdürülebilirlik Danışmanlığı. (2024). Yeşil Mutabakat ve Döngüsel Ekonomi Raporu. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası.

European Commission. (2023). European Green Deal. Avrupa Komisyonu.

Forti, V., Baldé, C. P., Kuehr, R., & Bel, G. (2020). The global e-waste monitor 2020. United Nations University (UNU), International Telecommunication Union (ITU) & International Solid Waste Association (ISWA), Bonn/Geneva/Rotterdam, 120.

Frase, P. (2017). Four Futures: Life After Capitalism. Verso Books.

Ghosh, A., Bhola, P., & Sivarajah, U. (2022). Emerging associates of the circular economy: Analysing interactions and trends by a mixed methods systematic review. Sustainability, 14(16), 9998.

Hayırsever Topçu, F. (2017). Uluslararası Düzeyde Elektrikli ve Elektronik Atıkların (E-Atık) Ticareti ve Sorunlar. Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 22.

Heacock, M., Kelly, C. B., Asante, K. A., Birnbaum, L. S., Bergman, Å. L., Bruné, M. N., ... & Suk, W. A. (2016). E-waste and harm to vulnerable populations: a growing global problem. Environmental health perspectives, 124(5), 550-555.

İMMİB. (2024). Döngüsel Ekonomi Raporu. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri.

Kaya, M., & Koruca, A. (2018). Elektronik Atıkların Çevreye Etkisi ve Topluma Farkındalık Kazandırmak İçin Öneriler Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.6(73), 368-378.

Lebbie, TS, Moyebi, OD, Asante, KA, Fobil, J., Brune-Drisse, MN, Suk, WA, ... & Carpenter, DO (2021). Afrika'daki e-atık: Çocukların sağlığı için ciddi bir tehdit. Uluslararası çevre araştırmaları ve halk sağlığı dergisi , 18 (16), 8488.

Maes, T., & Preston-Whyte, F. (2022). E-waste it wisely: lessons from Africa. SN Applied Sciences, 4(3), 72.

Masud, M. H., Akram, W., Ahmed, A., Ananno, A. A., Mourshed, M., Hasan, M., & Joardder, M. U. H. (2019). Towards the effective E-waste management in Bangladesh: a review. Environmental Science and Pollution Research, 26(2), 1250-1276.

Munasinghe, M. (2009). Sustainable development in practice: Case studies. Cambridge University Press.

Murthy, V., & Ramakrishna, S. (2022). A review on global E-waste management: urban mining towards a sustainable future and circular economy. Sustainability, 14(2), 647.

Özel, M. (2025). Tehlikeli Atıklardan E-Atıklara: Afrika'nın Dünyanın Çöplüğü Olma Sorunu. ChronAfrica, 2(1), 45 - 61. https://doi.org/10.62841/ChronAfrica.2025.245

Pajunen, N., & Holuszko, M. E. (2022). Circular Economy in Electronics and the Future of e-Waste. Electronic Waste: Recycling and Reprocessing for a Sustainable Future, 299-314.

REC. (2016). Atık elektrikli ve elektronik eşyalar raporu. Regional Environmental Center.

Reyhan, A. S. (2023). 100. yılında türkiye cumhuriyeti'nin yeni ekonomik yol güzergahı: yeşil mutabakat süreci ve döngüsel ekonomi üzerine bir değerlendirme. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 211-224.

Shao, D., Kibinda, N., Mambile, C., & Mwogosi, A. Digital Transformation and E-Waste Management in Africa: An Ecological Modernisation Approach to Sustainability. Available at SSRN 5134090.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Türkiye Raporu.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). AEEE Yönetmeliği. Resmî Gazete (32055).

Ulucak, R. (2017). Türkiye'de Küresel Isınmaya Yönelik Politikaların Tutarlılığı ve Etkinliği: Ekonometrik Bir Yaklaşım. Çağdaş Yerel Yönetimler, 26(3), 91-121.

Ulucak, R., & Erdem, E. (2017). Ekonomik büyüme modellerinde çevre: ekolojik ayak izini esas alan bir uygulama. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 35(4), 115-147.

Velenturf, A. P., & Purnell, P. (2021). Principles for a sustainable circular economy. Sustainable production and consumption, 27, 1437-1457.

Veral, E. S. (2019). An evaluation on the circular economy model and the loops design in the context of waste management. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, (46).

WECD. (1987). Our Common Future (Brundtland Report). World Commission on Environment and Development.

Widmer, R., Oswald-Krapf, H., Sinha-Khetriwal, D., Schnellmann, M., & Böni, H. (2005). Global perspectives on e-waste. Environmental impact assessment review, 25(5), 436-458.

Wu, H. Q., Shi, Y., Xia, Q., & Zhu, W. D. (2014). Effectiveness of the policy of circular economy in China: A DEA-based analysis for the period of 11th five-year-plan. Resources, conservation and recycling, 83, 163-175.

Yakovleva, E. A. (2020). Cyclic economy in a globalized world. In SHS Web of Conferences (Vol. 74, p. 06032). EDP Sciences.

KAYNAKLAR

Akın, F., 2025, Karbon emisyonlarını azaltmada yenilenebilir enerjinin rolü: Çevresel performans endeksinde başarılı olan 10 ülkeden kanıtlar, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 60(2), 1525-1542.

Alper, F. Ö. (2024). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Enerji Tüketimine Etkisi: BRICS-T Ülkeleri Örneği. Fiscaoeconomia, 8(2), 695-719. Doi: 10.25295/fsecon.1438771

Aytun, C., Akın, C. & Algan, N. (2017). Gelişen ülkelerde çevresel bozulma, gelir ve enerji tüketimi ilişkisi, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 1-11.

Bakkaloğlu, A. & Akyol, M. (2024). The impact of agricultural value added, urbanization and renewable energy consumption on environmental quality in Mint countries, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, (3), 1526-1555, DOI: 10.48146/odusobiad.1585086

Bentley R. (2022), Types, causes and effects of environmental degradation, *African Journal of Geography and Regional Planning*, ISSN 2736-1586 Vol. 9 (3), ss. 001-002.

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.

Doğan Çalışkan, Z. (2019). Energy imports and their relation with growth: Evidence from MINT countries, *Turkish Studies*, 14 (4), 2195-2204. DOI: 10.29228/TurkishStudies.22929

Driscoll, J., & Kraay, A. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *The Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549–560. https://doi.org/10.1162/003465398557825

Ertürk M. (2016), Çevre kirliliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin veri görselleştirme kullanarak karşılaştırılması, Yayın No: 69879 *Munich Personal RePEc Archive*.

Gezdim, S. B. (2024). "Yükselen piyasa ekonomilerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin çevresel kalite üzerindeki etkisi: Heterojen panel tahmin modellerinden kanıtlar", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (36): s. 282-311.

Han, A. (2024). BRICS-T ülkelerinde çevresel sürdürülebilirlik: Karbon emisyonları, yenilenebilir enerji ve ekonomik büyüme ilişkileri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 136-151. doi: 10.11616/asbi.1391917.

Karavias, Y. & Tzavalis, E. (2014). Testing for unit roots in short panels allowing for a structural break. *Computational Statistics & Data Analysis*, 76, 391–407. https://doi.org/10.1016/j.csda.2012.10.014

Koengkan, M. V.d. (2023), *Obesity, Epidemic and The Environment Latin America and the Caribbean Region*, ISBN 978-0-323-99339-5, https://doi.org/10.1016/C2021-0-01983-0, Academic Press, 173-217.

Konuk, Tuğba (2025). Karbondioksit emisyonunun yakınsaması, *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 69-77.

Mukiyen Avcı, G. 2025, Çevresel bozulmayı ne belirler? Seçilmiş ülkeler için iktisadi büyüme, dış ticaret, kentleşme ve yenilenebilir enerjinin malzeme ayak izi üzerindeki etkileri, 21 (1), *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 343-366.

Özalp M. (2025), Dünyanın yenilenebilir enerji görünümü ve geleceği, cilt 12 (28), *Akademik Hassasiyetler*, 649-681.

Recepoğlu, M., & Doğanay, M. A. (2022). *Renewable Energy Consumption, CO2 Emissions and Economic Growth: A Comparative Analysis on G7 and BRICS-T Countries*. (Ed. Hayaloğlu, P. & Artan, S.). İçinde Current Debates on Sustainable Development. IJOPEC Publication, London.

Ursavaş, N. 2025, Doğal kaynak geliri, ticari açıklık, ekonomik büyüme ve çevresel bozulma ilişkisi: MIST ülkelerinden bulgular, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 84–102.

Ülger Danacı, Ö. (2020). BRICS ve MINT ülkelerinde dış borç ile büyüme arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi (2000-2018). *Turkish Studies - Economy*, 15(3), 1675-1696. https://dx.doi.org/10.47644/TurkishStudies.42743

Yener, F. v.d. (2021), Ekonomik büyüme, enerji tüketimi ve çevresel bozulma ilişkisi: Türk cumhuriyetleri üzerine panel veri analizi, 129 (255), *Türk Dünyası Araştırmaları*, 405-432.

Yöyen, H. T. (2025). Yenilenebilir enerji, ekonomik büyüme ve karbondioksit emisyonu ilişkisi: MINT ülkeleri örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(49), 971-986.

URL1, https://guides.loc.gov/mexico-indonesia-nigeria-turkey#note1, Erişim Tarihi 25.09.2025.

URL2, https://www.tutor2u.net/economics/topics/minteconomies#:~:text=The%20MINT%20economies%20is%20an,Indonesia%2C%20Nigeria%2C%20and%20Turkey, Erişim tarihi 25.09.2025.

KAYNAKLAR

Alli, Y.A., Bamisaye, A., Bamidele, M.O., Etafo, N.O., Chkirida, S., Lawal, A., Hammed, W.O., Akinfenwa, A.S., Hanson, E., Nwakile, C., Kazeem, K.O., Ayanwunmi, R.J., Ige, A.S., Torres, J.R.P. ve Nageim, H. (2024). Transforming waste to wealth: Harnessing carbon dioxide for sustainable solutions, Results in Surfaces and Interfaces, 17, 100321, https://doi.org/10.1016/j.rsurfi.2024.100321.

Artan, S., Hayaloğlu, P. ve Seyhan, B. (2015). Türkiye'de Çevre Kirliliği, Dışa Açıklık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. Journal of Management and Economics Research, 13(1), 308-325.

Blagoeva, N., Georgieva, V., & Dimova, D. (2023). Relationship between GDP and Municipal Waste: Regional Disparities and Implication for Waste Management Policies. *Sustainability*, *15*(21), 15193. https://doi.org/10.3390/su152115193

Breusch, T.S. and Pagan, A.R. (1980) The Lagrange Multiplier Test and Its Application to Model Specification in Econometrics. Review of Economic Studies, 47, 239-253. https://doi.org/10.2307/2297111.

Dumitrescu, E. I. ve Hurlin, C. (2012), Testing for Granger Noncausality in Heterogeneous Panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450-1460.

Dursun, E. ve Keklik, B. (2025). Türkiye'de Karbon Emisyonu Ekonomik Büyüme ve Kentleşme İlişkisi: ARDL Sınır Testi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 48, 15-34. https://doi.org/10.18092/ulikidince.1519366.

Gautam, M. ve Agrawal, M., (2021). Greenhouse gas emissions from municipal solid waste management: a review of global scenario. In: Muthu, S.S. (Ed.), Carbon Footprint Case Studies: Municipal Solid Waste Management, Sustainable Road Transport and Carbon Sequestration. Springer Singapore, Singapore, pp. 123–160.

Im, K., Lee, J., Tieslau, M. (2005). Panel LM Unit-root Tests with Level Shifts, Bulletin of Economics and Statistics 67, 393-419.

Kar, M., Nazlıoğlu, Ş. ve Ağır, H. (2011). Financial development and economic growth nexus in the MENA countries: Bootstrap panel granger causality analysis, Economic Modelling, 28, 1–2, 2011, 685-693, https://doi.org/10.1016/j.econmod.2010.05.015.

Kaza, S., Yao, L.C., Bhada-Tata, P. ve Van Woerden, F., (2018). What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050, Urban Development. ©. World Bank, Washington.

Menyah, K., Nazlıoğlu, Ş., & Rufael, Y. (2014). Financial development, trade openness and economic growth in African countries: New insights from a panel causality approach. *Economic Modelling 37* , 386–394.

Oo, P.Z.,Prapaspongsa, T., Strezov, V., Huda, N., Oshita, K., Takaoka, M., Ren, J., Halog, A., ve Gheewala, S.H. (2024). The role of global waste management and circular economy towards carbon neutrality, Sustainable Production and Consumption, 52, 498-510, https://doi.org/10.1016/j.spc.2024.11.021.

Özcan, B. (2012). İşsizlik Histerisi Hipotezi OECD Ülkeleri İçin Geçerli Mi? Yapısal Kırılmalı Birim Kök Analizi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 40, 95-117.

Pesaran, M. ve Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels, *Journal of Econometrics*, 2008, 142(1), 50-93.

Schneider , A., Friedl, M.A., ve Potere, D. (2009). A new map of global urban extent from MODIS satellite data, Environ. Res. Lett. 4 (2009) 044003 (11pp).

Shang, D., Diao, G., Liu, C., Yu, L. (2021). The Impact of Waste Paper Recycling on the Carbon Emissions from China's Paper Industry. *Environmental Management* 67, 811–821, https://doi.org/10.1007/s00267-020-01417-y

Tıraşoğlu, M. (2017). Doğrusal olmayan panel birim kök testleri: e7 ülkelerinde gelir yakınsamasının araştırılması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış doktora tezi.

UN (United Nations) 2008 World Urbanization Prospects: The 2007 Revision Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat http://esa. un.org/unup last accessed 21 July 2009

Unegg,M.C., Steininger, K.W., Ramsauer, C. ve Aguilar, M.R. (2023). Assessing the environmental impact of waste management: A comparative study of CO2 emissions with a focus on recycling and incineration, Journal of Cleaner Production, 415, 137745, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.137745.

Ün, T. (2018). Panel Veri Modellerinin Varsayımlarının Testi. S. Güriş içinde, *Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi* (s. 73-101). İstanbul: Der Yayınları.

KAYNAKLAR

Acevedo, S. (2016). Gone with the Wind: Estimating Hurricane Climate Change Costs in the Caribbean. IMF Working Paper WP/16/199, https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp16199.pdf.

Acevedo, S., LaFramboise, N., & Wong, J. (2017). Caribbean Tourism in the Global Marketplace: Trends, Drivers, and Challenges. M. Alleyne, M. Ötker, M. Ramakrishnan, & M. Srinivasan içinde, Unleashing Growth and Strengthening Resilience in the Caribbean (s. 39-62). International Monetary Fund: https://doi.org/10.5089/9781484315194.071.

Adil, L., Eckstein, D., Künzel, V., & Schäfer, L. (2025). Climate Risk Index 2026. Germanwatch e.V. https://www.germanwatch.org/sites/default/files/2025-11/CRI%2026%20full%20report.pdf.

Barrios, S., Bertinelli, L., & Strobl, E. (2010). Trends in rainfall and economic growth in Africa: A neglected cause of the African growth tragedy. The Review of Economics and Statistics, 92(2), 350–366. https://doi.org/10.1162/rest.2010.11212.

Brownbridge, M., & Canagarajah, S. (2024). Climate Change Vulnerability, Adaptation and Public Debt Sustainability in Small Island Developing States. Policy Research Working Paper 10787, https://documents1.worldbank.org/curated/en/099548106032423983/pdf/IDU14df867931dc991412d1a197148c11485be2a.pdf.

Burke, M., Hsiang, S., & Miguel, E. (2015). Global non-linear effect of temperature on economic production. Nature volume 527, 235–239. https://doi.org/10.1038/nature15725.

Cavallo, E., & Noy, I. (2010). The Economics of Natural Disasters A Survey. Inter-American Development Bank (IDB) Working Paper Series 124, 1-50. http://dx.doi.org/10.18235/0010924.

Dell, M., Jones, B., & Olken, B. (2012). Temperature Shocks and Economic Growth: Evidence from the Last Half Century. American Economic Journal: Macroeconomics, 4(3), 66-95. https://www.jstor.org/stable/23269794.

Dell, M., Jones, B., & Olken, B. (2014). What Do We Learn from the Weather? The New Climate–Economy Literature. Journal of Economic Literature, 53(3), 740-798. http://dx.doi.org/10.1257/jel.52.3.740.

Dilley, M., Chen, R., Deichmann, U., Lerner-Lam, A., Arnold, M., Agwe, J., . . . Yetman, G. (2005). Natural Disaster Hotspots A Global Risk Analysis. Washington, D.C.: The World Bank Hazard Management Unit. https://doi.org/10.1596/0-8213-5930-4.

Gornall, J., Betts , R., Burke, E., Clark , R., Camp, J., Willett, K., & Wiltshire, A. (2010). Implications of climate change for agricultural productivity in the early twenty-first century. Phil. Trans. R. Soc. B, 365 , 2973–2989. http://doi.org/10.1098/rstb.2010.0158.

Hallegatte, S. (2014). Economic Resilience Definition and Measurement. Policy Research Working Paper 6852, https://documents1.worldbank.org/curated/en/350411468149663792/pdf/WPS6852.pdf.

Hallegatte, S., Bangalore, M., Bonzanigo, L., Fay, M., Kane, T., Narloch, U., . . . Vogt-Schilb, A. (2016). Shock Waves Managing the Impacts of Climate Change on Poverty. Washington DC: The World Bank.https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/aa3a35e0-2a20-5d9c-8872-191c6b72a9b9/content.

Hsiang, S., & Jina, A. (2014). The causal effect of environmental catastrophe on long-run economic growth: Evidence from 6,700 cyclones. NBER Working Paper 20352, http://www.nber.org/papers/w20352.

IMF. (2015). Developing A Competitive Export Sector: Can Myanmar Be The New Goose? International Monetary Fund. Asia and Pacific Dept. https://doi.org/10.5089/9781513562483.002.

IPCC. (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge: Cambridge University Press, doi:10.1017/9781009325844.

Klomp, J., & Valckx, K. (2014). Natural disasters and economic growth: A meta-analysis. Global Environmental Change, 26, 183-195. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.02.006.

Mendelsohn, R. (2008). The Impact of Climate Change on Agriculture in Developing Countries. Journal of Natural Resources Policy Research, 1(1), 5-19. https://doi.org/10.1080/19390450802495882.

Noy, I., & Nualsri, A. (2011). Fiscal Storms: Public Spending and Revenues in the Aftermath of Natural Disasters. Environment and Development Economics, 16(1), 113-128, https://www.jstor.org/stable/26263709.

OECD . (2022). Latin American Economic Outlook 2022: Towards a Green and Just Transition. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/3d5554fc-en.

OECD. (2023). Capacity Development for Climate Change in Small Island Developing States. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/capacity-development-for-climate-change-in-small-island-developing-states_58d9c5c7/888c870a-en.pdf.

OECD/UNDP . (2025). Investing in Climate for Growth and Development: The Case for Enhanced NDCs,. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/16b7cbc7-en.

Pesaran, M. (2007). A Simple Panel Unit Root Test In The Presence Of Cross-Section Dependence. Journal Of Applied Econometrics 22, 265–312. https://doi.org/10.1002/jae.951.

Rutty, M., & Scott, D. (2016). Comparison of Climate Preferences for Domestic and International Beach Holidays: A Case Study of Canadian Travelers. Atmosphere 7(2), 30, https://doi.org/10.3390/atmos7020030.

Schlenker, W., & Roberts, M. (2009). Nonlinear temperature effects indicate severe damages to U.S. crop yields under climate change. PNAS Agricultural Sciences, 106(37), 15594–15598. https://doi.org/10.1073/pnas.0906865106.

Şak, N. (2018). Panel Birim Kök Testleri. S. Güriş içinde, Uygulamalı Panel Veri Ekonometrisi (s. 260-314). İstanbul: Der Yayınları.

UN DESA. (2021). World Social Report 2021 Reconsidering Rural Development . United Nations publication ST/ESA/376.https://digitallibrary.un.org/record/3926941/files/World-Social-Report-2021_web_FINAL.pdf.

UN DESA. (2022). Small Island Developing States (SIDS) Gaps, Challenges and Constraints in Means of Implementing the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). https://sdgs.un.org/sites/default/files/2022-11/SIDS_DRR_Gap_Assessment_Report_MoI.pdf.

Word Bank. (2025). World Development Indicators. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators adresinden alındı

Zivin, J., & Neidell, M. (2014). Temperature and the Allocation of Time: Implications for Climate Change. Journal of Labor Economics, 32(1), 1-26. https://doi.org/10.1086/671766.

KAYNAKLAR

Akarçay, Ç. (2014). Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartlari Kurulu. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi,* 11(42), 1-11.

Akbaş, H. E., Bozkurt, S., Can, E. N., & Yalçınyiğit, S. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Raporlaması: BIST-100 Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Social Science Research*, 13(1), 73-90.

Akdeniz, F., Yavuz, Z., & Açar, D. (2021). Çevre Muhasebesi ve Çevresel Raporlama. *Karadeniz Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 29-46.

Akdeniz, F. (2022). Rüzgâr Enerjisi Santrali Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi.İçinde S. Yıldız (Ed.), Uluslararası bilimsel araştırmalar serisi sosyal bilimlerde güncel yaklaşımlar- 2 (ss. 51-76). Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, M. U. (2024). Sürdürülebilirlik Bilgilerinin Raporlanmasında Kullanılan Raporlama Çerçevelerine Toplu Bakış ve Tek Raporlama Çerçevesine Duyulan İhtiyaç-Güncel Gelişmeler. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 24(72), 217-238.

Aksoy, F. (2019). İşletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21 (2), 324-346. http://dx.doi.org/ 10.31460/mbdd.459841.

Aras, G., & Sarıoğlu, G. U. (2015). Küresel raporlamada yeni dönem: entegre raporlama. İstanbul: TÜSİAD, Ekim 2015, Yayın No: T/2015, 10-567.

Beyazyol, E., & Ataman, B. (2023). Sürdürülebilirlik raporlaması ve BIST sürdürülebilirlik endeksine tabi şirketlerde bir araştırma. Öneri Dergisi, 18(59), 110-145.

Borsa İstanbul (2020). Şirketler İçin Sürdürülebilirlik Rehberi. (https://www.borsaistanbul.com/files/Surdurulebilirlik_Rehberi_2020.pdf)(Erişim tarihi: 20.11.2025)

Cebeci, Y. (2018). Sürdürebilirlik Raporlaması. İçinde Emine Serap Kurt (Ed.), Kurumsal Raporlama, (ss. 93- 124), Bursa: Ekin Yayınevi.

Engin, E.,ve Akgöz, E.B. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 8 (1),85-94.

Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. Business strategy and the environment, 11(2), 130-141.

Ertan, Y. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017). Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 11(3), 463-478.

Gladwin, T. N., Kennelly, J. J., & Krause, T. S. (1995). Shifting paradigms for sustainable development: Implications for management theory and research. Academy of management Review, 20(4), 874-907.

Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. Annual review of ecology and systematics, 1-24.

Gürül, B. (2016). Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı bir örnek, Proceedings ofInternational Conference of Eurasian Economies, 879-888.

Güven, B. (2022). Entegre raporlama. İçinde Ş. Karabulut (Ed.), İşletme biliminde muhasebe, pazarlama ve organizasyon konuları, (ss. 425-436), Bursa: Ekin Yayınevi.

Güven, B. (2024). Entegre Raporlama Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 16(31), 474-487.

Hall, C. M. (2010). Changing paradigms and global change: From sustainable to steady-state tourism. Tourism Recreation Research, 35(2), 131-143.

Hatunoğlu, Z., & Kılıç, M. M. (2023). Finansal olmayan raporlama ve bir uygulama. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 43-70.

Hazır, Ç. A. (2024). UFRS Sürdürülebilirlik Açıklama Standartları ile Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın Karşılaştırması. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 46(1), 78-105.

Herzig, C., Schaltegger, S. (2006). Corporate Sustainability Reporting. An Overview. Sustainability Accounting and Reporting, Ed. Stefan Schaltegger, Martin Bennett, Roger Burritt, Springer Dordrecht, 2006, s.301-324.

Hyrslova, J. (2014). Sustainability reporting–a review and trends and situation in CR. In The 8th International Days of Statistics and Economics, Conference Proceedings, Slany, Libuse Macakova, Melandrium (pp. 497-506).

İMKB (2011). Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler. (https://www.borsaistanbul.com/datum/surdurulebilirlik/SURDURULEBILIRLIK_OZET_BILGILER.pdf)(Erişim tarihi: 21.11.2025).

İzmir, O. (2022). Investigating the inconsistent findings in the CSR-financial performance link: Does it really have to pay to be sustainable?. In S. Artan and P. Hayaloğlu (Eds.), Current Debates on Sustainable Development (pp. 213-233). London: IJOPEC Publications.

İzmir, O. (2023). How Is CSR Perception Formed and When Does It Affect Purchase Intention: A Mixed Method Study in the Turkish Airline Industry. International Journal of cademic Acumulation, 6, 283-304.

Karğın, S., Aracı, H., & Aktaş, H. (2013). Entegre raporlama: Yeni bir raporlama perspektifi. Journal of Accounting and Taxation Studies, 6(1), 27-46.

Kaya, U., & Akdeniz, F. (2016). Türkiye muhasebe ve finansal raporlama standartları (tms/tfrs) çerçevesinde çevresel faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi. Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 5(9), 09-38.

KGK (2023). TSRS 1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler.

KGK (2023). TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar.

KGK (2023). Soru ve Cevaplarla Sürdürebilirlik Raporlaması. (https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf) (Erişim tarihi: 18.11.2025).

KGK (2025). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamı Değişikliğine İlişkin Duyuru. (https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Duyuru%20-%2018.pdf)(Erişim tarihi: 25.11.2025).

Kolk, A. (2004). A Decade of Sustainability Reporting: Developments and Significance. International Journal of Sustainable Development Vol 3, No 1: 51-64.

Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, Journal of Environmental Sustainability, Vol: 1(1), Article 2, 1-10.

Onay, A. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlaması. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi, Aralık 2015, 3(Özel Sayı), 104-118.

Onocak, D., Demir, M., & Köse, Ö. (2023). BİST'te İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi İle Değerlendirilmesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32 (Dicle Üniversitesi'nin 50. Yılına Özel 50 Makale)), 368-394.

Öktem, B. & Öktem, R. (2022). Sürdürülebilirlik Raporlamasının IFRS Kapsamında Değerlendirilmesi: Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 44 (2), 283-302.

Özdemir, N. (2024). Güncel Gelişmeler Ekseninde Sürdürülebilirlik Raporlama Sürecinin ve Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Değerlendirilmesi. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20(2), 444- 458.

Özdemir Z., Pamukçu, F. (2016). Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. Mali Çözüm Dergisi, 134, 13-35.

Özge, A., & İşgüven, M. K. (2025). Sürdürülebilirlik uygulamaları ve raporlamalarının finansal performans üzerindeki etkisi. International Yıldırım Bayezid Scientific Research and Innovation Symposium-I, Mayıs, Bursa.

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 5(1), 41-68.

Resmi Gazete (2011). Türk Ticaret Kanunu. Sayı: 27846.

Resmi Gazete (2023). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı. Sayı: 32414.

Saraç, B., & Alptekin, N. (2017). Türkiye'de illerin sürdürülebilir kalkinma göstergelerine göre değerlendirilmesi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(1), 19-49.

Sutton, P. (2004). A perspective on environmental sustainability. Paper on the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability, 1, 32.

Şendurur, U. (2020). Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında üniversite öğrencilerinin algı düzeylerinin ölçülmesi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi örneği. International Journal of Economics, Poitics, Humanities and Social Sciences, 3(1), 36-48.

Tutar, S., Anıl Keskin, D. (2024). Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Raporlama: Tarihsel ve

Kavramsal Yaklaşım, İşletme Akademisi Dergisi, 5 (4): 312-336.

Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebİlİr kalkinma ve çevre: Teorİk bİr İnceleme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2), 57-73.

Zuhal, M., & Cantürk, S. (2022). Türkiye'nin yeşil büyüme endeksindeki performansının incelenmesi: OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı bir analiz. İçinde M. Mete & E. Akardeniz (Eds.), İktisadi ve İdari Bilimlerde Uluslararası Araştırmalar-II (ss. 285–304). Serüven Yayınevi.

WCED (1987). World Commission on Environment and Development, Our Common Future: The Brundtland Report.

www.ecording.org

www.kgk.gov.tr

www.sürdürülebilirlikraporu.org

www.ticaret.gov.tr

www.yesilbuyume.org

KAYNAKLAR

Akdeniz, F. (2023). Enerji Ekonomisi Üzerine Yazılmış Ulusal Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. E. B. Biçer ve O. Şanlı (Ed.), Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Içinde (ss. 481-507). İzmir: Duvar Yayınları.

Akdeniz, F. (2025). İnsan Kaynakları Muhasebesi Alanında Yapılmış Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. The Journal of International Scientific Researches, 10(3), 475-485.

Ağcakaya, S., Kaya, I. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi Perspektifinden Yeşil Maliye Politikaları Uygulamaları. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31(2), 512-525. Https://Doi.Org/10.35379/Cusosbil.1123783

Albayrak, Ş. G. (2023). Yeşil Ekonomi Alanında Yazında Yayınlanmış Makalelerin Bibliyometrik Analizi. 32.

Azazi, H., & Uzma, O. (2022). Türkiye'de Yeşil Ekonomi, Yeşil Işler ve Yeşil Istihdam. Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 93-100.

Bozlağan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 50, 1011-1028.

Darıcı, M. (2021). Kamu Yönetimi Alanında Stratejik Yönetim Temalı Tezlerin Bibliyometrik Analizi: Ulusal Tez Merkezi Örneği. Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 21-39.

Güven, B. (2023). Türkiye'de İktisat Alanında Enerji Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Yerelden Küresele Farklı Boyutlarıyla Enerji Ekonomisi Güncel Araştırmalar ve Tartışmalar,(ss. 25-40), Bursa: Ekin Yayınevi.

Güven, B. (2024). Entegre Raporlama Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 16(31), 474-487.

İzmir, O. ve Güven, B. (2024). Tarım, Turizm ve Pazarlamanın Sıra Dışı Birlikteligi: 1996- 2024 Döneminin Bibliyometrik Analizi. İçinde M. Zuhal ve M. Akyol (Eds.) Tarım Ekonomisi: Güncel Teorik ve Uygulamalı Çalışmalar (ss. 132-149). Ekin Yayınevi.

Koyuncu, T., & Karabulut, T. (2021). Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkinma ve Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Enerji: Ampirik Bir Çalışma. International Journal Of Management Economics and Business, 17(2). Https://Doi.Org/10.17130/Ijmeb.800169

Kuşat, N. (2013). Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları - Türkiye İncelemesi. Journal Of Yaşar University.

Özçağ,. M., ve Hotunluoğlu, H. (2015). Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2). Https://Doi.Org/10.18026/Cbusos.85473

Passas, I. (2024). Bibliometric Analysis: The Main Steps. Encyclopedia, 4(2), 1014-1025. Https://Doi.Org/10.3390/Encyclopedia4020065

Richardson, R. B. (2013). Building A Green Economy: Perspectives From Ecological Economics. Michigan State University Press.

Sarıcı, R., & Erikli, S. (2022).Yeşil Ürün, Yeşil Ekonomi, Yeşil Üretim ve Sürdürülebilirlik Kapsamında Yapılan Araştırmalara Yönelik Içerik Analizi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, 25(1), 98-119.

Shi, Y., & Li, X. (2019). A Bibliometric Study On İntelligent Techniques Of Bankruptcy Prediction For Corporate Firms. Heliyon, 5(12), E02997. Https://Doi.Org/10.1016/J.Heliyon.2019.E02997

Şahin, Ü. (2012). Yeşil Düşünceden Yeşil Ekonomiye. A.A.AŞICI ve Ü. ŞAHİN(Editörler). Yeşil Ekonomi, s. 22-35, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Tekeli İlhan (1996), Habitat II Konferansı Yazıları, T.C. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.

Thirlwal, A. P. (1994). Growth And Development with Special Reference to Developing Economies Macmillan Education UK. Http://Archive.Org/Details/A.-P.-Thirlwall-Auth.-Growth-And-Development-With-Special-Reference-To-Developin

UNEP (2010) Green Economy-Developing Countries Success Stories. UNEP, Nairobi.

Zafer Yalçın, A. (2016). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar. Cankiri Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2016-2), 1-1. https://doi.org/10.18074/cnuiibf.282

Zuhal, M. (2022). Türkiye'nin Yeşil Büyüme Endeksindeki Performansinin İncelenmesi: OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Bir Analiz. M. Mete ve E. AKARDENİZ(Editörler). İktisadi ve İdari Bilimlerde Uluslararası Araştırmalar-II. S.285-305, İzmir: Serüven Yayınevi.

KAYNAKLAR

Abu Hajar, Husam A., Tweissi, Adiy, Abu Hajar, Yousef A., Al-Weshah, Radwan, Shatanawi, Khaldoun M., Imam, Rana, Murad, Yasmin Z., Abu Hajer, Mohammad A. (2020). Assessment of the municipal solid waste management sector development in Jordan towards green growth by sustainability window analysis. Journal of Cleaner Production 258, 120539. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120539.

Aguilar-Hernandez, G. A., Rodrigues, J. F. D., & Tukker, A. (2021). Macroeconomic, social and environmental impacts of a circular economy up to 2050: A meta-analysis of prospective studies. Journal of Cleaner Production, 278, 123421. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.123421

Ali, S.M., Pervaiz, A., Afzal, B., Hamid, N., Yasmin, A. (2014). Open dumping of municipal solid waste and its hazardous impacts on soil and vegetation diversity at waste dumping sites of Islamabad city. Journal of King Saud University – Science 26, 59–65.

Ayalon, O., Avnimelech, Y., Shechter, M. (2001). Solid waste treatment as a high-priority and low-cost alternative for greenhouse gas mitigation. Environ. Manag. 27 (5), 697–704.

Ayodele, T.R., Alao, M.A., Ogunjuyigbe, A.S.O. (2018). Recyclable resources from municipal solid waste: assessment of its energy, economic and environmental benefits in Nigeria. Resour. Conserv. Recycl. 134, 165–173. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2018.03.017.

Bogner, J., Pipatti, R., Hashimoto, S., Diaz, C., Mareckova, K., Diaz, L., Kjeldsen, P., Monni, S., Faaij, A., Gao, Qingxian, Zhang, Tianzhu, Ahmed, Mohammed Abdelrafie, Sutamihardja, R.T.M., Gregory, R. (2008). Mitigation of global greenhouse gas emissions from waste: conclusions and strategies from the intergovernmental panel on climate change (IPCC) fourth assessment report. Working group III (mitigation). Waste Management Resources 26, 11–32.

Chen, C.-C., Pao, H.-T. (2022). The causal link between circular economy and economic growth in EU-25. Environ. Sci. Pollut. Control Ser. 29 (50), 76352–76364. https:// doi.org/10.1007/s11356-02221010-6.

Chen, Z., Chen, S., Liu, C., Nguyen, L.T., Hasan, A. (2020). The effects of circular economy on economic growth: a quasi-natural experiment in China. J. Clean. Prod. 271, 122558 https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122558.

Clarke, C.,Williams, I.D., Turner, D.A. (2019). Evaluating the carbon footprint ofWEEEmanagement in the UK. Resour. Conserv. Recycl. 141, 465–473.

Cudjoe, D., Wang, H., & Zhu, B. (2021). Assessment of the potential energy and environmental benefits of solid waste recycling in China. Journal of

Environmental Management, 295, 113072. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.113072

Das, S., Lee, S.H., Kumar, P., Kim, K.H., Lee, S.S., Bhattacharya, S.S. (2019). Solid waste management: scope and the challenge of sustainability. J. Clean. Prod. 228, 658–678.

di Maio, F., & Rem, P. C. (2015). A robust indicator for promoting circular economy through recycling. Journal of Environmental Protection, 6(0), 1095–1104. https://doi.org/10.4236/jep.2015.610096

Di Maio, Francesco, Rem, Peter Carlo, Baldé, Kees, Polder, Michael (2017). Measuring resource efficiency and circular economy: a market value approach. Resour. Conserv. Recycl. 122 (July), 163–171. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.02.009.

Ellen MacArthur Foundation, (2016). The New Plastics Economy.

Ellen MacArthur Foundation. (2021). Completing the picture: How the circular economy tackles climate change.

EPA (2020). Environmental protection agency. Available at: https://cfpub.epa.gov/ghgdata/inventoryexplorer/#waste/allgas/source/current.

Ferasso, M., Beliaeva, T., Kraus, S., Clauss, T., & Ribeiro-Soriano, D. (2020). Circular economy business models: The state of research and avenues ahead. Business Strategy and the Environment, 29(8), 3006–3024. https://doi.org/10.1002/bse.2554

Geissdoerfer, M., Morioka, S. N., de Carvalho, M. M., & Evans, S. (2018). Business models and supply chains for the circular economy. Journal of Cleaner Production, 190, 712–721. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.04.159

Gregorio, V. F., Pié, L., & Terceño, A. (2018). A systematic literature review of bio, green and circular economy trends in publications in the field of economics and business management. Sustainability (Switzerland), 10(11), 4232. https://doi.org/10.3390/su10114232

Hailemariam, A., Erdiaw-Kwasie, M.O. (2022). Towards a circular economy: implications for emission reduction and environmental sustainability. Bus. Strat. Environ. https://doi.org/10.1002/bse.3229

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), (2007). In: Metz, O.R.D.B., Bosch, P.R., Cambridge, L.A. Meyer (Eds.), Contribution ofWorking Group III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press, Cambridge.

Jabbour, C.J.C., Sarkis, J., de Sousa Jabbour, A.B.L., Renwick, D.W.S., Singh, S.K., Grebinevych, O., Kruglianskas, I., Godinho Filho, M. (2019). Who is in charge? A

review and a research agenda on the 'human side'of the circular economy. J. Clean. Prod. 222, 793–801.

Jaligot, R., Chenal, J. (2018). Decoupling municipal solid waste generation and economic growth in the canton of Vaud, Switzerland. Resources, Conservation and Recycling 130, 260–266.

Kaza, S., Yao, L., Bhada-Tata, P., Van Woerden, F. (2018). What a Waste 2.0: a Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050. The World Bank.

Kirchherr, J., Reike, D., Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: an analysis of 114 definitions. Resour. Conserv. Recycl. 127, 221–232. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005.

Laurijssen, J., Marsidi, M., Westenbroek, A., Worrell, E., & Faaij, A. (2010). Paper and biomass for energy? The impact of paper recycling on energy and CO2 emissions. Resources, Conservation and Recycling, 54(12), 1208–1218. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2010.03.016

Lazarevic, D., & Valve, H. (2017). Narrating expectations for the circular economy: Towards a common and contested European transition. Energy Research & Social Science, 31, 60–69. https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.05.006

Liu, A., Ren, F., Lin, W.Y., Wang, J.Y. (2015). A review of municipal solid waste environmental standards with a focus on incinerator residues. International Journal of Sustainable Built Environment 4, 165–188.

Ludwig, C., Hellweg, S., Stucki, S. (2003). Municipal Solid Waste Management. Springer-Verlag, Berlin Heidelberg.

MacArthur, E. (2013). Towards the circular economy. Journal of Industrial Ecology, 2(1), 23–44.

Magazzino, C., Mele, M., Schneider, N. (2020). The relationship between municipal solid waste and greenhouse gas emissions: evidence from Switzerland. Waste Manag. 113, 508–520. https://doi.org/10.1016/j.wasman.2020.05.033.

Magazzino, C., Mele, M., Schneider, N., Sarkodie, S.A., 2021. Waste generation, wealth and GHG emissions from the waste sector: is Denmark on the path towards circular economy? Sci. Total Environ. 755, 142510 https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142510.

Malinauskaite, J., Jouhara, H., Czajczyńska, D., Stanchev, P., Katsou, E., Rostowksi, P., Thorne, R.J., Colón, J., Ponsá, S., Al-Mansour, F., Anguilano, L., Krzyżyńska, R., López, I.C., Vlasopoulos, A., Spencer, N. (2017). Municipal solid waste management and waste-to-energy in the context of a circular economy and energy recycling in Europe. Energy 141, 2013–2044.

OECD, (2019). Global Material Resources Outlook to 2060: Economic Drivers and Environmental Consequences. OECD Publishing, Paris https://doi.org/10.1787/9789264307452-en.

Oo, P.Z., Prapaspongsa, T., Strezov, V., Huda, N., Oshita, K., Takaoka, M., Ren, J., Halog, A., Gheewala, S.H. (2024). The role of global waste management and circular economy towards carbon neutrality. Sustain. Prod. Consum. 52, 498–510. https://doi.org/10.1016/j.spc.2024.11.021.

Pao, H.-T., & Chen, C.-C. (2021). The dynamic interaction between circular economy and the environment: Evidence on EU countries. Waste Management & Research, 40(7), 0734242X211057015.

Pauliuk, S. (2018). Critical appraisal of the circular economy standard BS 8001: 2017 and a dashboard of quantitative system indicators for its implementation in organisations. Resources, Conservation and Recycling, 129, 81–92. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.10.019

Pauliuk, S., Wang, T., & Müller, D. B. (2012). Moving toward the circular economy: The role of stocks in the Chinese steel cycle. Environmental Science & Technology, 46(1), 148–154. https://doi.org/10.1021/es201904c

Pearce, D., Turner, R.K. (1990). Economics of Natural Resources and the Environment. Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Philippidis, G., Sartori, M., Ferrari, E., M'Barek, R. (2019). Waste not, want not: a bioeconomic impact assessment of household food waste reductions in the EU. Resour. Conserv. Recycl. 146, 514–522. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.04.016.

Potting, J., Hekkert, M., Worrell, E., Hanemaaijer, A. (2017). Circular Economy: Measuring Innovation in the Policy Report. Hague Publ.

Psomopoulos, C.S., Bourka, A., Themelis, N.J. (2009). Waste-to-energy: a review of the status and benefits in USA. Waste Manag. 29, 1718–1724.

Ranta, V., Saari, U. (2019). Circular economy: enabling the transition towards sustainable consumption and production. In: Responsible Consum. Prod. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71062-4_3-1.

Razzaq, A., Sharif, A., Najmi, A., Tseng, M.-L., & Lim, M. K. (2021). Dynamic and causality interrelationships from municipal solid waste recycling to economic growth, carbon emissions and energy efficiency using a novel bootstrapping autoregressive distributed lag. Resources, Conservation and Recycling, 166, 105372. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2020.105372

Robaina, M., Murillo, K., Rocha, E., Villar, J., 2020. Circular economy in plastic waste - efficiency analysis of European countries. Sci. Total Environ. 730. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.139038.

Sauvé, S., Bernard, S., Sloan, P. (2016). Environmental sciences, sustainable development and circular economy: alternative concepts for transdisciplinary research. Environmental Development 17, 48–56.

Schwarz, A., Ligthart, T., Bizarro, D. G., de Wild, P., Vreugdenhil, B., & van Harmelen, T. (2021). Plastic recycling in a circular economy; determining environmental performance through an LCA matrix model approach. Waste Management, 121, 331–342. https://doi.org/10.1016/j.wasman.2020.12.020

Sikder, M., Wang, C., Rahman, M.M., Yeboah, F.K., Alola, A.A., Wood, J. (2024). Green logistics and circular economy in alleviating CO2 emissions: Does waste generation and GDP growth matter in EU countries? Journal of Cleaner Production, 449, 141708. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.141708.

Sikder, M., Wang, C., Yao, X., Huai, X., Wu, L., KwameYeboah, F., Wood, J., Zhao, Y., Dou, X. (2022). The integrated impact of GDP growth, industrialization, energy use, and urbanization on CO2 emissions in developing countries: evidence from the panel ARDL approach. Sci. Total Environ. 837, 155795 https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.155795.

Tsai, FM., Bui, TD., Tseng, ML., Wu, K.J. (2020). A causal municipal solid waste management model for sustainable cities in Vietnam under uncertainty: a comparison. Resour. Conserv. Recycl. 154, 104599.

Tseng, ML., Phan, A.T., Wu, KJ., Lin, CW., Todumrongkul, N., Juladacha, P., Christianti, G. (2020). Sustainable total resource management in Thailand healthcare Industry under uncertain situations. Sustainability 12 (22), 9611.

Tun, M.M., Palacky, P., Juchelkova, D., Síťaˇr, V. (2020). Renewable waste-to-energy in southeast Asia: status, challenges, opportunities, and selection of waste-to-energy technologies. Appl. Sci. 10. https://doi.org/10.3390/app10207312.

United Nations Environment Programme (2017). Waste Management in ASEAN Countries.

Wang, C., Feng, X., Woo, S., Wood, J., Yu, S. (2023). The optimization of an EV decommissioned battery recycling network: a third-party approach. J. Environ. Manag. 348, 119299 https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.119299.

Wang, C., Sinha, P.N., Zhang, X.Y., Wang, S.R., Lee, Y.K. (2024). The impact of NEV users' perceived benefits on purchase intention. Travel Behaviour and Society 34, 100681. https://doi.org/10.1016/j.tbs.2023.100681.

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

Aksaray Üniversitesi
İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
Öğretim Üyesi

YÖNETİM BİLİMİ
ve
TÜRK KAMU YÖNETİMİ

Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş
10. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-86-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

Birinci Kısım
YÖNETİM ve ÖRGÜT

Birinci Bölüm
YÖNETİM VE ÖRGÜT KAVRAMI

1. Giriş 5
2. Yönetimin Tanımı 6
3. Kamu Yönetimi-İşletme Yönetimi Ayrımı 10
4. Yönetimin İncelenme Biçimleri 11
5. Yönetici 12
   5.1. Yönetici Olmak-Yönetici Doğmak 15
6. Yönetim: Bilimdir-Sanattır Tartışması 16
7. Yönetim Biliminin Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi 17
8. Yönetim Süreci 18
9. Örgüt 18
10. Örgüt-Yönetim İlişkisi 21
11. Örgüt-Bürokrasi İlişkisi 21
12. Terminoloji Sorunu 22

İkinci Bölüm
BAŞARILI YÖNETİM

1. Giriş 27
2. Yönetimin Başarısını Değerlendirme Ölçütleri 27
   2.1. Rasyonellik 27
   2.2. Etkililik 29
   2.3. Verimlilik 30
   2.4. Ekonomiklik 32
   2.5. Katılım 32
   2.6. Etik 33
   2.7. Sosyal Sorumluluk 35
3. Yöneticinin Başarısını Değerlendirme Ölçütleri 36

İkinci Kısım
YÖNETİM KURAMLARI

Üçüncü Bölüm
BİLİMSEL ÇALIŞMALAR ÖNCESİ DÖNEM

1. Giriş 43
2. Yönetim Biliminin Tarihsel Gelişimi 44
   2.1. Yönetim Bilimin Tarihsel Gelişimin Sınıflandırılması 44
   2.2. Kuram ve Tarihin Önemi 45
   2.3. Klâsik Kuram Öncesi Gelişmeler 46
   2.4. Bir Uyarı 46

Dördüncü Bölüm
KLÂSİK YÖNETİM KURAMI

1. Giriş 53
2. Klâsik Dönemde Hâkim Olan Yönetim Anlayışı 53
3. Önemli Yönetim Bilimciler 55
   3.1. Frederick W. Taylor ve Bilimsel Yönetim 55
   3.2. Henri Fayol 61
   3.3. Max Weber 61
      3.3.1. Weberyen Bürokrasinin Görünümü 65
      3.3.2. Weberyen Bürokrasinin İş Yapma Yöntemi 66
   3.4. Luther Gullick ve Lyndall Urwick 67
   3.5. Diğer İsimler 68
4. Değerlendirme 70

Beşinci Bölüm
NEO-KLÂSİK YÖNETİM KURAMI

1. Giriş 75
2. Neo-Klâsik Dönemde Hâkim Olan Yönetim Anlayışı 77
3. Önemli Yönetim Bilimciler 79
   3.1. Abraham Maslow 79

3.2. Douglas McGroger 81
3.3. Herbert A. Simon 82
3.4. Elton Mayo 83
3.5. George Homans 84
3.6. Chester Barnard 84
3.7. Mary Parker Follett 85
3.8. Diğer İsimler 86
4. Değerlendirme 88

Altıncı Bölüm
ÇAĞDAŞ YÖNETİM KURAMLARI

1. Giriş 93
2. Sosyal Sistem Kuramı 93
2.1. Tanımı 93
2.2. Sistem Türleri 95
2.2.1. Doğal-Yapay Sistem Ayrımı 95
2.2.2. Açık-Kapalı Sistem Ayrımı 97
2.2.3. Üst-Alt Sistem Ayrımı 98
2.2.4. Diğer Sistem Türleri 98
2.3. Sistemin Çevresi 99
2.4. Sistemin Sınırları 100
2.5. Sinerji 101
2.6. Entropi 102
2.7. Sistem Değişkenleri ve Değişmezleri (Parametreleri) 103
2.8. Sistem Kuramının Değerlendirilmesi 106
3. Durumsallık Kuramı 105
3.1. Durumsallık Kuramı Üzerine Çalışmalar 107
3.2. Durumsallık Kuramının Değerlendirilmesi 110
4. Diğer Kuramlar 112
5. Önemli Yönetim Bilimciler 113

Yedinci Bölüm
POST-MODERN YÖNETİM KURAMLARI

1. Giriş 119
2. Post-Modern Yönetim Kuramları 119
3. Önemli Yönetim Bilimciler 121
4. Değerlendirme 121

Sekizinci Bölüm
YÖNETİMİN EVRENSEL VE ÇEVRESEL ÖĞELERİ

1. Giriş 127
2. Yönetimin Evrensel Öğeleri 127
3. Yönetimin Çevresel Öğeleri 129
  3.1. Genel Çevre 130
    3.1.1. Uluslararası Boyut 130
    3.1.2. Teknolojik Boyut 131
    3.1.3. Sosyo-Kültürel Boyut 132
    3.1.4. Ekonomik Boyut 133
    3.1.5. Hukukî-Siyasî Boyut 134
    3.1.6. Ekolojik Boyut 137
  3.2. İş/Görev Çevresi 138
    3.2.1. Müşteriler 138
    3.2.2. Rakipler 139
    3.2.3. Tedarikçiler 139
    3.2.4. İşgücü Piyasası 140
  3.3. İç Çevre 141
  3.4. Belirsiz Örgütsel Çevrede Yönetim 142
  3.5. Öğrenen Örgütler 144

Üçüncü Kısım
YÖNETİCİNİN GÖREVLERİ

Dokuzuncu Bölüm
PLÂNLAMA

1. Giriş 153
2. Plânlamanın Tanımı 153
3. Plânlamanın Aşamaları 154
   3.1. Amaçların Belirlenmesi 155
   3.2. Durum Tespiti/Verilerin Toplanması 157
   3.3. Planın Hazırlanması 158
   3.4. Planların Kabul Edilmesi 158
   3.5. Planların Uygulanması 158
   3.6. Planların Değerlendirilmesi 159
4. Plânların Sınıflandırılması 160
5. Plânlamanın Yararları 163
6. Plânlamaya Gereken Önemin Verilmemesinin Sebepleri 164
7. Plânlamanın İlkeleri 166

Onuncu Bölüm
ÖRGÜTLENDİRME

1. Örgütlendirmenin Tanımı 173
2. Örgütlendirmeyle İlgili Bazı Kavramlar 174
   2.1. Hiyerarşi ve Denetim Alanı 174
   2.2. Komuta/Hat ve Kurmay 175
   2.3. Bölümlere Ayırma 179
   2.4. İş ve Görev 182
3. Örgütlendirmenin İlkeleri 183
   3.1. Örgütün Rasyonelliği/Nesnelliği İlkesi 184
   3.2. Görevlerin Açık Bir Biçimde Belirlenmesi İlkesi 185
   3.3. Komuta Birliği İlkesi 185
   3.4. Denetim Alanının Sınırlılığı İlkesi 186
   3.5. Uzmanlaşma/İşbölümü İlkesi 189
   3.6. Basitlik İlkesi 190

3.7. İstisnai İşler ilkesi 191
3.8. Yetki Devri İlkesi 191
3.9. Sorumluluğun Yetkiyle Orantılı Olması İlkesi 196
3.10. Komuta-Kurmay İlkesi 197
3.11. Örgüt Yapısının Gözden Geçirilmesi İlkesi 197
4. Örgütlemenin Sonuçları 198

On Birinci Bölüm
PERSONEL ALMA

1. Personel Almanın Tanımı 203
2. Personel Alma Sistemleri 203
2.1. Kayırma Sistemi 204
2.2. Liyakat Sistemi 207
3. Personel Alma Süreci 207
3.1. İnsan Kaynakları Plânlaması 210
3.1.1. İşgücü İhtiyacını Tahmin Yöntemleri 214
3.2. Adayların Araştırılması ve İşe Alınması 216
3.2.1. Personel Bulma İşlevini Zorlaştıran Faktörler 217
3.2.2. Personel Seçim Süreci 218
3.3. Hizmet İçi Eğitim 223
3.4. Performans Değerlendirmesi 224
3.5. Emeklilik 225
4. Pozitif Ayrımcılık 226

On İkinci Bölüm
YÖNLENDİRME

1. Yönlendirmenin Tanımı 231
2. Yönlendirmenin Öğeleri 231
3. Yönlendirmenin Dayanağı 233
3.1. Yetki Kavramı 233
3.2. Yetkinin Kaynakları 234
3.2.1. İdeal Otorite Tipleri Kuramsallaştırması 235

3.2.2. Biçimsel Yetki Kuramı 237
3.2.3. Kabul Kuramı 238
3.2.4. Bilgisel Yetki Kuramı 239
4. Otorite-Güç Ayrımı 239
5. Liderlik 240

On Üçüncü Bölüm
KOORDİNE ETME (EŞGÜDÜMLEME)

1. Koordine Etmenin Tanımı 245
2. Koordine Etmenin İlkeleri 245
3. Koordine Etme Yöntemleri 247

On Dördüncü Bölüm
DENETLEME

1. Denetlemenin Tanımı 251
2. Denetimin Aşamaları 252
3. Denetim Türleri 254
3.1. İşletmelerde Denetim Türleri 254
3.2. Kamu Yönetiminde Denetim Türleri 255
3.3. Başka Denetim Türleri 257
4. Denetimin Kaynakları 258
5. Etkili Denetimin Koşulları 261

On Beşinci Bölüm
BÜTÇELEME

1. Bütçelemenin Tanımı 267
2. Hesap Verebilirlik 268
3. Gelir ve Giderlerin Denetimi 268

On Altıncı Bölüm
KARAR ALMA

1. Giriş 273
2. Karar Almanın Tanımı 273
3. Karar Alma Yaklaşımları 274
   3.1. Rasyonel Karar Alma Modeli 274
   3.2. Davranışçı Karar Alma Modeli 275
   3.3. İrrasyonel Karar Alma Modeli 275
4. Karar Alma Süreci 276

On Yedinci Bölüm
İLETİŞİM

1. Giriş 281
2. İletişim Süreci 281
3. İletişim Türleri 282

Dördüncü Kısım
KAMU YÖNETİMİ

On Sekizinci Bölüm
KAMU YÖNETİMİNİN TANIMI VE TARİHİ

1. Giriş 291
2. Devletin Görevlerindeki Artış 292
3. Kamu Yönetiminin Tanımı 293
   3.1. Amaç Belirleme 295
   3.2. Amaç Belirleme Düzeyleri 296
4. Kamu Yönetiminin Görevleri 297
   4.1. Kolluk Hizmeti 297
   4.2. Kamu Hizmeti 299
5. Kamu Yönetiminin Genel Amacı: “Kamu Yararı” 300
6. Kamu Yönetiminin Gelişimi 303
   6.1. Batılı Ülkelerde Kamu Yönetimi 303

6.2. Türkiye'de Kamu Yönetimi 303
7. Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi 305
8. Kamu Yöneticilerinin Siyasî Rolü 306

Beşinci Kısım
TÜRK KAMU YÖNETİMİ

On Dokuzuncu Bölüm
TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN KAPSAMI

1. Giriş 315
2. Devletin Yetkili Organları 315
3. Devletin Temel Nitelikleri 316
4. Kamu Yönetimine İlişkin Temel İlkeler 316

Yirminci Bölüm
YASAMA

1. Yasama 321
2. Yasama Örgütü 321

Yirmi Birinci Bölüm
YÜRÜTME

1. Yürütme 327
2. Yönetime Hâkim Olan İlkeler 331
3. Merkez Örgütü 334
4. Taşra Örgütü 339
5. Yerel Yönetimler 339
6. Kamu Kurumları 341
7. Bağımsız Yönetsel Otoriteler 342
8. Kalkınma Ajansları 343

Yirmi İkinci Bölüm
YARGI

1. Yönetsel Yargı 347
2. Adli Yargı 347
3. Askeri Yargı 348
4. Yüksek Yargı ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu 348
5. Yargı ve Kamu Yönetimi 349

Yirmi Üçüncü Bölüm
TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN SORUNLARI

1. Giriş 353
2. Örgütsel Büyüme 353
3. Merkeziyetçilik 354
4. Gelenekçilik 355
5. Beyin Göçü 356
6. Askerî Vesayet 357
7. Diğer Sorunlar 357

Yirmi Dördüncü Bölüm
TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE REFORM

1. Giriş 363
2. Cumhuriyet Öncesi Dönem 364
3. Cumhuriyet Sonrası Dönem 364

Altıncı Kısım

DİĞER KONULAR 367

TEST SORULARININ CEVAPLARI 369

NOTLAR

[1] Turgay Ergun ve Aykut Polatoğlu, *Kamu Yönetimine Giriş,* Ankara: TODAİE Yayınları, 1992, s. 3.

[2] İnan Özalp ve diğerleri, *Yönetim ve Organizasyon,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1457, 2004, s. 3.

[3] İnan Özalp ve diğerleri, s. 3.

[4] Aykut Polatoğlu, *Kamu Yönetimi: Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması,* Ankara: METU Press, 2001, s. 1 vd.

[5] Polatoğlu, s. 3.

[6] Van Fleet, *Contemporary Management,* Boston: Houghton Mifflin Company, 1988, s. 9.

[7] İnan Özalp ve diğerleri, s. 4.

[8] İnan Özalp ve diğerleri, s. 4.

[9] İnan Özalp ve diğerleri, s. 4.

[10] İnan Özalp ve diğerleri, s. 5.

[11] İnan Özalp ve diğerleri, s. 6.

[12] İnan Özalp ve diğerleri, s. 6.

[13] Cemal Mıhçıoğlu, *Yönetim Bilimine Giriş,* Ankara: AÜ SBF ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1990, s. 1.

[14] Mıhçıoğlu, s. 1..

[15] İnan Özalp ve diğerleri, s. 7.

[16] İnan Özalp ve diğerleri, s. 7.

[17] İnan Özalp ve diğerleri, s. 7.

[18] İnan Özalp ve diğerleri, s. 7.

[19] Fleet, s. 9.

[20] Göksel Ataman, *İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar & Yeni Yaklaşımlar,* İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001, s. 16 vd.

[21] Fleet, s. 13.

[22] İnan Özalp ve diğerleri, s. 11-12.

[23] Fleet, s. 24 vd.

[24] Mıhçıoğlu, s. 7-8.

[25] Fleet, s. 10.

[26] Mıhçıoğlu, s. 3.

[27] Polatoğlu, s. 5-6.

[28] Polatoğlu, s. 6.

[29] Polatoğlu, s. 6.

[30] Polatoğlu, s. 6.

[31] Polatoğlu, s. 30.

[32] Oğuz Onaran, *Örgütlerde Karar Verme,* Ankara: AÜ SBF Yayınları, Sevinç Matbaası, 1975, s. 61.

[33] Ömer Demir ve Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü,* Ankara: Adres Yayınları, 2005, s. 7.

[34] Fleet, s. 592-594.

[35] Namık Kemal Öztürk, "Etik ve Kamu Yönetimi", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 203.

[36] Fleet, s. 594-600.

[37] Fleet, s. 601-614.

[38] Fleet, s. 21 vd.

[39] Fleet, s. 21.

[40] Fleet, s. 22.

[41] Fleet, s. 23.

[42] Daft, *Management,* s. 27.

[43] Daft, *Management,* s. 27 vd.

[44] Polatoğlu, s. 54-55.

[45] http://kamyon.politics.ankara.edu.tr/klasik/belgeler/01.pdf (05.10.2009).

[46] Fleet, s. 73.

[47] Halil Can, "Yönetim Bilimi ve Tarihçesi", *Yönetim ve Organizasyon,* (Ed.) Salih Güney, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001, s. 8 vd.

[48] Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü,* (Çev.) Osman Akınbay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005, s. 426.

[49] Fleet, s. 69.

[50] İnan Özalp ve diğerleri, s. 23.

[51] Polatoğlu, s. 35-36.

[52] Adam Smith, *Ulusların Zenginliği,* (Çev.) Ayşe Yunus ve Mehmet Bakırcı, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1997, 19 vd..

[53] http://tr.wikipedia.org/wiki/Frederick_Winslow_Taylor (03.08.2010).

[54] İnan Özalp ve diğerleri, s. 26.

[55] İnan Özalp ve diğerleri, s. 27.

[56] Frederick W. Taylor, *Bilimsel Yönetimin İlkeleri,* (Çev.) Bahadır Akın, Konya: Çizgi Kitabevi, 2003, s. 23-24.

[57] İnan Özalp ve diğerleri, s. 27 vd.

[58] İnan Özalp ve diğerleri, s. 29.

[59] İnan Özalp ve diğerleri, s. 30-31.

[60] Fleet, s. 76, 78.

[61] http://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Fayol (03.08.2010).

[62] http://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Fayol (03.08.2010).

[63] Henri Fayol, *Genel ve Endüstriyel Yönetim,* (Çev.) M. Asım Çalıkoğlu, Ankara: Adres Yayınları, 2005, s. 23 vd.

[64] http://tr.wikipedia.org/wiki/Max_Weber (03.08.2010).

[65] http://tr.wikipedia.org/wiki/Max_Weber (03.08.2010).

[66] Polatoğlu, s. 38.
[67] Polatoğlu, s. 38-39.
[68] http://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Bunker_Gilbreth,_Sr. (03.08.2010).
[69] İnan Özalp ve diğerleri, s. 29-30.
[70] İnan Özalp ve diğerleri, s. 29.
[71] http://en.wikipedia.org/wiki/Lillian_Moller_Gilbreth (03.08.2010).
[72] http://en.wikipedia.org/wiki/Lillian_Moller_Gilbreth (03.08.2010).
[73] Daft, *Management,* s. 46.
[74] Fleet, s. 76.
[75] Polatoğlu, s. 56.
[76] Polatoğlu, s. 59.
[77] http://en.wikipedia.org/wiki/Woodrow_Wilson (11.08.2010).
[78] Fleet, s. 79.
[79] Polatoğlu, s. 39.
[80] İnan Özalp ve diğerleri, s. 43.
[81] İnan Özalp ve diğerleri, s. 43 vd.
[82] İnan Özalp ve diğerleri, s. 46.
[83] İnan Özalp ve diğerleri, s. 46-47.
[84] Mıhçıoğlu, s. 11-12.
[85] Polatoğlu, s. 40-41.
[86] Önder Barlı, *Davranış Bilimleri,* Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın-Dağıtım, 2007, s. 199.
[87] Fleet, s. 388.
[88] Fleet, s. 388-389.
[89] Fleet, s. 389.
[90] http://psych.wisc.edu/henriques/resources/maslowphoto.jpg (12.08.2010).
[91] Marshall, s. 479.
[92] Marshall, s. 325-326.
[93] Douglas McGroger, *The Human Side of Enterprise,* New York: McGraw-Hill, 1960, s. 33-34, 47-48'den aktaran Fleet, s. 81.
[94] Onaran, s. 57.
[95] Polatoğlu, s. 61.
[96] İnan Özalp ve diğerleri, s. 47.
[97] http://www.vectorstudy.com/management_gurus/img/elton_mayo.gif (12.08.2010).
[98] Marshall, s. 481-482.
[99] İnan Özalp ve diğerleri, s. 47.
[100] Polatoğlu, s. 62.
[101] http://www.zitate-online.de/grafik/portrait/barnard-chester.jpg (12.08.2010).
[102] Marshall, s. 58.
[103] İnan Özalp ve diğerleri, s. 48.

[104] Polatoğlu, s. 62.
[105] İnan Özalp ve diğerleri, s. 47-48.
[106] http://www.westga.edu/~bquest/2001/women.htm (11.08.2010).
[107] İnan Özalp ve diğerleri, s. 47.
[108] İnan Özalp ve diğerleri, s. 49-50.
[109] Fleet, s. 82.
[110] Mıhçıoğlu, s. 11-13.
[111] Onaran, s. 39.
[112] İnan Özalp ve diğerleri, s. 57.
[113] Mıhçıoğlu, s. 12.
[114] Mıhçıoğlu, s. 12.
[115] Mıhçıoğlu, s. 12.
[116] İnan Özalp ve diğerleri, s. 58.
[117] İnan Özalp ve diğerleri, s. 59.
[118] İnan Özalp ve diğerleri, s. 59.
[119] İnan Özalp ve diğerleri, s. 59-60.
[120] Daft, *Management,* s. 56-57.
[121] İnan Özalp ve diğerleri, s. 60.
[122] Daft, *Management,* s. 55.
[123] İnan Özalp ve diğerleri, s. 61.
[124] İnan Özalp ve diğerleri, s. 61.
[125] Daft, *Management,* s. 56.
[126] İnan Özalp ve diğerleri, s. 60.
[127] Richard L. Daft, *Organization Theory and Design,* Cincinnati, Ohio: South-Western College Publishing, 1998, s. 13.
[128] Daft, *Management,* s. 56.
[129] İnan Özalp ve diğerleri, s. 61.
[130] İnan Özalp ve diğerleri, s. 61.
[131] İnan Özalp ve diğerleri, s. 62.
[132] İnan Özalp ve diğerleri, s. 62.
[133] İnan Özalp ve diğerleri, s. 62.
[134] İnan Özalp ve diğerleri, s. 64.
[135] İnan Özalp ve diğerleri, s. 72.
[136] İnan Özalp ve diğerleri, s. 72.
[137] Nurullah Genç, *Yönetim ve Organizasyon: Çağdaş Sistemler ve Yaklaşımlar,* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 74-75.
[138] Genç, s. 75.
[139] İnan Özalp ve diğerleri, s. 73.
[140] İnan Özalp ve diğerleri, s. 73.
[141] İnan Özalp ve diğerleri, s. 73-74.

[142] İnan Özalp ve diğerleri, s. 75-76.

[143] İnan Özalp ve diğerleri, s. 76-77.

[144] İnan Özalp ve diğerleri, s. 77-78.

[145] İnan Özalp ve diğerleri, s. 78.

[146] İnan Özalp ve diğerleri, s. 78-79.

[147] Mıhçıoğlu, s. 13.

[148] Mıhçıoğlu, s. 13.

[149] Asım Balcı, "E-Devlet: Kamu Yönetiminde Yeni Perspektifler, Fırsatlar ve Zorluklar", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 272.

[150] Polatoğlu, s. 63.

[151] Polatoğlu, s. 64-65.

[152] Ataman, s. 183-207.

[153] Genç, s. 77.

[154] Ataman, s. 187-188.

[155] Mevlüt Baydar, "İşlem Maliyetleri Teorisi", *Güncel Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları,* (Ed.) Adnan Özyılmaz ve Ferit Ölçer, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 302.

[156] Ataman, s. 186-187.

[157] Ataman, s. 189-190.

[158] Abdülmecit Karataş ve Selim Aren, "Vekalet Teorisi ve Bilgi Asimetrisi Problemi", *Güncel Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları,* (Ed.) Adnan Özyılmaz ve Ferit Ölçer, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 184.

[159] Ataman, s. 204.

[160] Demet Bacacı Varoğlu, "Örgütsel Yaşamda Toplumsal Cinsiyet Rolleri", *Yönetim ve Organizasyon,* (Ed.) Salih Güney, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001, s. 323 vd.

[161] Polatoğlu, s. 7 vd.; B. J. Hodge ve diğerleri, *Organization Theory: A Strategic Approach,* New Jersey: Prentice Hall, 2003, s. 84 vd.

[162] Mıhçıoğlu, s. 4., Fleet, s. 16 vd.

[163] İnan Özalp ve diğerleri, s. 9.

[164] Fleet, s. 106.

[165] Daft, *Management,* s. 73.

[166] Daft, *Management,* s. 73.

[167] Daft, *Management,* s. 73-74.

[168] Daft, *Management,* s. 74.

[169] http://www.tdk.gov.tr (26.06.2010).

[170] Daft, *Management,* s. 76.

[171] Daft, *Management,* s. 76.

[172] Daft, *Management,* s. 77.

[173] Vahap Coşkun, *Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu,* Ankara: Liberte Yayınları, 2009, s. 143 vd.

[174] http://www.tisk.org.tr/duyurular.asp?ayrinti=True&id=1791 (04.10.2009).

[175] Kemal Gözler, *Hukuka Giriş,* Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2006, s. 21 vd.

[176] Ruşen Keleş ve Can Hamamcı, *Çevre Politikası,* Ankara: İmge Kitabevi, 2005, s. 32.

[177] Daft, *Management,* s. 78.

[178] Daft, *Management,* s. 78.

[179] Daft, *Management,* s. 78.

[180] Daft, *Management,* s. 79.

[181] Daft, *Management,* s. 80.

[182] Daft, *Management,* s. 73.

[183] Daft, *Management,* s. 86.

[184] Daft, *Management,* s. 87 vd.

[185] Fleet, s. 104-105.

[186] Daft, *Management,* s. 40.

[187] Daft, *Management,* s. 41.

[188] Daft, *Management,* s. 41 vd.

[189] Polatoğlu, s. 4-5.

[190] Onaran, s. 4.

[191] İnan Özalp ve diğerleri, s. 87.

[192] İnan Özalp ve diğerleri, s. 91.

[193] İnan Özalp ve diğerleri, s. 91.

[194] İnan Özalp ve diğerleri, s. 92.

[195] Tortop ve diğerleri, s. 57-58; Fleet, s. 141-142.

[196] Tortop ve diğerleri, s. 58-59.

[197] Selim Coşkun, "Kamu Yönetiminde Yönetişim Kavramı", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 39 vd.

[198] Asım Balcı, "Kamu Yönetiminde 'Hesap Verebilirlik' Anlayışı", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 115 vd.

[199] Tortop ve diğerleri, s. 59-60.

[200] Tortop ve diğerleri, s. 60-61.

[201] Mehmet Barca ve Ahmet Nohutçu, "Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim ve Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Plânlama", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2008, s. 339.

[202] Volkan Erkan, *Kamu Kuruluşlarında Stratejik Planlama: Türkiye Uygulaması ve Kuruluşlarda Başarıyı Etkileyen Faktörler,* Ankara: DPT Yayınları, 2008, s. 61 vd.

[203] Fleet, s. 137, 139.

[204] İnan Özalp ve diğerleri, s. 87-88.

[205] İnan Özalp ve diğerleri, s. 89.

[206] İnan Özalp ve diğerleri, s. 88 vd.

[207] Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası,* Ankara: İmge Kitabevi, 1990, s. 105.

[208] Keleş, s. 106.

[209] Keleş, s. 105-106.

[210] David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir,* (Çev.) Mehmet Moralı, İstanbul: Metis Yayınları, 2003, 97 vd.

[211] Veysel Bilgiç, "Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar,* (Ed.) Asım Balcı vd., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 28 vd.

[212] Keleş, s. 105.

[213] Mıhçıoğlu, s. 34.

[214] İnan Özalp ve diğerleri, s. 105.

[215] İnan Özalp ve diğerleri, s. 105.

[216] Polatoğlu, s. 19.

[217] İnan Özalp ve diğerleri, s. 173.

[218] http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Organizasyon-Yapisi.aspx (16.06.2014).

[219] İnan Özalp ve diğerleri, s. 174.

[220] Polatoğlu, s. 19.

[221] İnan Özalp ve diğerleri, s. 175.

[222] İnan Özalp ve diğerleri, s. 177.

[223] İnan Özalp ve diğerleri, s. 178.

[224] İnan Özalp ve diğerleri, s. 180.

[225] İnan Özalp ve diğerleri, s. 107.

[226] Polatoğlu, s. 16.

[227] Fleet, s. 236-239.

[228] İnan Özalp ve diğerleri, s. 108.

[229] İnan Özalp ve diğerleri, s. 109.

[230] İnan Özalp ve diğerleri, s. 183-184.

[231] İnan Özalp ve diğerleri, s. 184 vd.

[232] Polatoğlu, s. 17.

[233] Mıhçıoğlu, s. 35-46.

[234] Mıhçıoğlu, s. 35-36.

[235] Mıhçıoğlu, s. 36.

[236] Erol Eren, *Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar),* İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım AŞ, 2003, s. 211.

[237] Mıhçıoğlu, s. 36.

[238] İnan Özalp ve diğerleri, s. 178.

[239] Eren, s. 208.

[240] Mıhçıoğlu, s. 37.

[241] Mıhçıoğlu, s. 37.

[242] Eren, s. 210.

[243] Mıhçıoğlu, s. 37-38.

[244] Fleet, s. 233-234.

[245] Mıhçıoğlu, s. 39-40.

[246] Mıhçıoğlu, s. 40.

[247] Eren, s. 214.

[248] Mıhçıoğlu, s. 40.

[249] Nuri Tortop, *Mahallî İdareler,* Ankara: Yargı Yayınları, 1994, s. 5 vd.

[250] İnan Özalp ve diğerleri, s. 141.

[251] Mıhçıoğlu, s. 41.

[252] İnan Özalp ve diğerleri, s. 142.

[253] İnan Özalp ve diğerleri, s. 142.

[254] Mıhçıoğlu, s. 41-42.

[255] İnan Özalp ve diğerleri, s. 143.

[256] Eren, s. 213.

[257] Mıhçıoğlu, s. 43.

[258] Mıhçıoğlu, s. 45-46.

[259] Eren, s. 215.

[260] Mıhçıoğlu, s. 46.

[261] Eren, s. 207, 213.

[262] İnan Özalp ve diğerleri, s. 110-111.

[263] Polatoğlu, s. 23.

[264] İnan Özalp ve diğerleri, s. 117.

[265] Herbert A. Simon ve diğerleri, *Kamu Yönetimi,* (Çev.) Cemal Mıhçıoğlu, Ankara: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1973, s. 292.

[266] Fleet, s. 289.

[267] İnan Özalp ve diğerleri, s. 117.

[268] İnan Özalp ve diğerleri, s. 118-119.

[269] İnan Özalp ve diğerleri, s. 117.

[270] İnan Özalp ve diğerleri, s. 120.

[271] İnan Özalp ve diğerleri, s. 120 vd.

[272] İnan Özalp ve diğerleri, s. 120-121.

[273] İnan Özalp ve diğerleri, s. 121.

[274] İnan Özalp ve diğerleri, s. 120 vd.

[275] İnan Özalp ve diğerleri, s. 123.

[276] İnan Özalp ve diğerleri, s. 123-124.

[277] İnan Özalp ve diğerleri, s. 124.

[278] İnan Özalp ve diğerleri, s. 124.

[279] İnan Özalp ve diğerleri, s. 125.

[280] İnan Özalp ve diğerleri, s. 125.

[281] İnan Özalp ve diğerleri, s. 125.

[282] İnan Özalp ve diğerleri, s. 126-127.

[283] Fleet, s. 57.

[284] Demir ve Acar, s. 371.

[285] Polatoğlu, s. 23.

[286] Tortop ve diğerleri, s. 129 vd.

[287] Tortop ve diğerleri, s. 133 vd.

[288] Tortop ve diğerleri, s. 135.
[289] Öznur Aşan, "Motivasyon", *Yönetim ve Organizasyon,* (Ed.) Salih Güney, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001, s. 225 vd.
[290] Tortop ve diğerleri, s. 136-137.
[291] Tortop vs., s. 137-139.
[292] İnan Özalp ve diğerleri, s. 139.
[293] Onaran, s. 48.
[294] Onaran, s. 48.
[295] Onaran, s. 48 vd.
[296] İnan Özalp ve diğerleri, s. 139.
[297] İnan Özalp ve diğerleri, s. 140.
[298] İnan Özalp ve diğerleri, s. 140.
[299] İnan Özalp ve diğerleri, s. 140.
[300] İnan Özalp ve diğerleri, s. 141.
[301] İnan Özalp ve diğerleri, s. 141.
[302] Polatoğlu, s. 20.
[303] Polatoğlu, s. 21.
[304] Fleet, s. 352.
[305] Genç, s. 25.
[306] Simon ve diğerleri, s. 94.
[307] Daft, *Management,* s. 507.
[308] Polatoğlu, s. 26.
[309] Tortop ve diğerleri, s. 150-151.
[310] Tortop ve diğerleri, s. 154-155.
[311] İnan Özalp ve diğerleri, s. 159.
[312] Eren, s. 327-328.
[313] İnan Özalp ve diğerleri, s. 160.
[314] Eren, s. 339.
[315] Eren, s. 341.
[316] Eren, s. 341.
[317] Tortop ve diğerleri, s. 174-177.
[318] Tortop ve diğerleri, s. 177-179.
[319] Tortop ve diğerleri, s. 179 vd.
[320] Tortop ve diğerleri, s. 188 vd.
[321] İnan Özalp ve diğerleri, s. 163.
[322] İnan Özalp ve diğerleri, s. 163.
[323] İnan Özalp ve diğerleri, s. 164 vd.
[324] İnan Özalp ve diğerleri, s. 165.
[325] İnan Özalp ve diğerleri, s. 166.
[326] Balcı, "Kamu Yönetiminde 'Hesap Verebilirlik' Anlayışı", s. 116, 121.

[327] Daft, *Management,* s. 268-269.

[328] Fleet, s. 196.

[329] Onaran, s. 79.

[330] Fleet, s. 201.

[331] Onaran, s. 62 vd.

[332] Eren, s. 187.

[333] Fleet, s. 198-200.

[334] Fleet, s. 201.

[335] Onaran, s. 71.

[336] Andrew Heywood, *Siyaset,* (Çev.) B. Berat Özipek ve diğerleri, Ankara: Liberte Yayınları, 2006, 566.

[337] Fleet, s. 203.

[338] Fleet, s. 203-209.

[339] Fleet, s. 203.

[340] Eren, s. 200.

[341] Fleet, s. 207-208.

[342] Fleet, s. 209.

[343] Fleet, s. 322.

[344] Ataman, s. 419.

[345] Ataman, s. 422.

[346] Fleet, s. 324-325.

[347] Fleet, s. 324-325.

[348] Fleet, s. 324.

[349] Fleet, s. 327-329

[350] Zuhal Baltaş ve Acar Baltaş, *Bedenin Dili,* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992, s. 31.

[351] Fleet, s. 327.

[352] Fleet, s. 327-328.

[353] Mıhçıoğlu, s. 16.

[354] Süheyl Derbil, *İdare Hukuku,* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1959, s. 464.

[355] Derbil, s. 468.

[356] Lütfi Duran, *İdare Hukuku Ders Notları,* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982, s. 248 vd.

[357] Duran, s. 248-249.

[358] Ergun ve Polatoğlu, s. 31. vd.

[359] Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim),* Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s. 10 vd.

[360] Karahanoğulları, s. 17 vd.

[361] Karahanoğulları, s. 39.

[362] Tortop ve diğerleri, s. 14.

[363] Tortop ve diğerleri, s. 17-18.

[364] Polatoğlu, s. 65-66.

[365] Polatoğlu, s. 66.

[366] Polatoğlu, s. 66-67.

[367] Yusuf Şahin, " 'Yerinden Yönetim' Tartışmalarında Kayıp Halka: 'Zihniyet Değişimi' ", *Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet,* (ed.) Asım Öz, Pınar Yayınları, Ankara, s. 157-176.

[368] Polatoğlu, s. 68.

[369] Polatoğlu, s. 70.

[370] Birgül A. Güler ve diğerleri, *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri,* Ankara: AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2004.

[371] Kemal Gözler, *Kısa Anayasa Hukuku,* Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2009, s. 143 vd.

[372] Polatoğlu, s. 86-89.

[373] http://www.tbmm.gov.tr/genser/teskilat_semasi.htm (17.09.2009).

[374] https://www.aa.com.tr/tr/politika/ak-partide-uyum-calismalari-/1029128 (25.07.2018).

[375] Yahya Deryal, *Hukukun Temel Kavramları,* Trabzon: Derya Kitabevi, 2004, s. 105.

[376] Deryal, s. 102.

[377] Ulvi Saran, *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: Kalite Odaklı Bir Yaklaşım,* Ankara: Atlas Yayınları, 2004, s. 127 vd.

[378] Ergun ve Polatoğlu, s. 81-82.

[379] Polatoğlu, s. 150 vd.

BÖLÜM BAŞLARINDAKİ RESİMLERİN İNTERNET ADRESLERİ

1. http://www.swana.org/Portals/0/images2/LogoPlanningAndManagement.JPG (15.08.2010).
2. http://www.eagleconsultancy.net/images/verimlilik_image.jpg (15.08.2010).
3. http://www.szorlu.com/wp-content/uploads/matedef.jpg (15.08.2010).
4. http://www.erguvanim.net/blog/wp-content/uploads/2007/10/saat.jpg (15.08.2010).
5. http://www.sathyasaiehv.org.uk/Newsletters/Dec09/email_clip_image002.jpg (15.08.2010).
6. http://www.istanbul.edu.tr/fen/astronomy/populer/gunes/Sekil02.jpg (15.08.2010).
7. http://www.yankodesign.com/images/design_news/2007/10/18/kisho_kurokawa.jpg (15.08.2010).
8. http://i.radikal.com.tr/644x385/2010/01/01/fft5_mf323750.Jpeg (15.08.2010).
9. http://prplanlama.com/wp-content/uploads/2007/09/planw.jpg (15.08.2010).
10. http://www.sayistay.gov.tr/tc/teskilat/teskilat.gif (15.08.2010).
11. http://www.sosyalbeyin.com/wp-content/medya/sinav.jpg (15.08.2010).
12. http://www.telematicsfreedom.org/files/images/leading-people.jpg (15.08.2010).
13. http://www.down-syndrome.org/updates/193/131-fig1-350px.png (15.08.2010).
14. http://up2umind.com/KategoriResim/2009_10_31_193_denetim.bmp (15.08.2010).
15. http://www.masaustu-resimleri.com/d/4284-2/Eski+Para.jpg (15.08.2010).
16. http://www.kubrayilmaz.com/blog/wp-content/uploads/2010/04/tren-yolu.jpg (15.08.2010).
17. http://www.gundelikcimarketingci.com/images/iletisim.jpg (16.08.2010).
18. http://www.kanal5.com.tr/resim/anaresim_5PORUf45.jpg (16.08.2010).
19. http://i.radikal.com.tr/644x385/2009/04/11/fft5_mf154295.Jpeg (16.08.2010).
20. http://www.habername.com/images/news/22288.jpg (16.08.2010).
21. https://www.tccb.gov.tr/fotogaleri/ (14.07.2018).
22. http://www.gundem-online.net/resimler/kadin_adalet_terazisi.jpg (16.08.2010).
23. http://i.radikal.com.tr/644x385/2010/04/05/fft5_mf402913.Jpeg (16.08.2010).
24. http://hn.cdn.md/Nethaber.Statics/Images/news/s/v/sgkikonikrsmbllll222.jpg (16.08.2010).

YÖNETMEK

YÖNETİCİLER VE YÖNETİCİ ADAYLARI İÇİN ÖNERİLER

Genişletilmiş 4. Baskı | 2025

Doç. Dr. Muhammet SAYGIN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-00-5

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

1. Baskı - Mayıs 2020 Morena Yayınevi
2. Baskı - Mayıs 2021 Morena Yayınevi
3. Baskı: Ağustos 2022
4. Baskı: Haziran 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1 - “BAŞLARKEN...” 11
1.1 - Geçmişe Yolculuk 14
1.2 - Zamanın Hafızası 17
1.3 - Yıllar Sonra 20
1.4 - Bir Bardak Hikayesi 25
1.5 - Yönetimle İlk Temas! 31
2 - “BUGÜN YARIN OLDU MU?” 35
2.1 - Finansal Okuryazarlık 39
Kişisel & Mesleki Gelişim Görevi (A) 47
2.2 - Okumanın Kilidi 48
2.3 - Sağ-Sol Lob ve Çelişkiler 50
2.4 - Girişimcilik, İşsizlik vs. Mesleksizlik 55
2.5 - Sosyal Ağ, Markalaşma & Cehalet 64
2.6 - Popüler Kültür 69
2.7 - Satı Kadın 74
2.8 - Vecihi HÜRKUŞ 76
2.9 - Nuri DEMİRAĞ 77
Kişisel & Mesleki Gelişim Görevi (B) 80
2.10 - Hadi Biraz da Ciddi Konuşalım! 82
3 - “DÜRTME TEORİSİ” 85
4 - “YÖNETMEK Mİ, O DA NE?” 89
4.1 - Bilmeden Yönetemezsiniz! 99
5 - “PERVİTİN” 101
5.1 - Strateji ve Gerçeklikten Kopuş 107
6 - “SAVAŞ SANATI” 111
7 - “MURPHY KANUNLARI” 117
7.1 - Bir Şey Ters Gidecekse, Gidecektir... 119
8 - “BİLİMSEL YÖNETİM” 123
8.1 - Ölç, Yönet Ama İnsanı Unutma! 132
9 - “PARETO İLKESİ” 135
9.1 - Az iş, Büyük Etki = Pareto 138
10 - “HAWTHORNE ARAŞTIRMALARI” 141

10.1 - Deneyler....143
10.2 - Hawthorne Etkisi....145
10.3 - İnsan Makine Değildir!....147
11- "PARKİNSON KANUNU"....151
11.1 - Toplantılar ve Kaybolan Zamanlar!....159
12 - "KAOS KURAMI"....163
12.1 - Kaostan Uyum Yaratmak!....166
13 - "PETER İLKESİ"....169
13.1 - İş Hayatında Terfi Meselesi....170
13.2 - Yetmezlik Düzeyi....173
13.3 - Hiyerarşik Yaprak Dökümü....177
13.4 - Terfide İtiş ve Çekiş Gücü....178
13.5 - Terfi Hassas Bir Meseledir!....185
14 - "ETİK VE AHLAK"....189
15 - "TEMEL PROTOKOL BİLGİSİ"....195
15.1 - Temsilin Gücü!....199
16 - "BAŞARISIZ BİR YÖNETİCİ OLMANIN YOLLARI"....203
17 - "YÖNETİCİYE 15 TAVSİYE"....207
18 - "ALBERT EINSTEIN"....253
19 - "ATATÜRK ve YÖNETİM"....263
20 - "SON SÖZ"....275
Kaynakça....281

Kaynakça

1 Platon, (2020). *Devlet*. (Çev: Sabahattin Eyüobğlu, M. Ali Cimcoz, Hasan Ali Yücel Klasikleri Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

2 Çalışkan, N. (2017). Mikro Milliyetçilik Özelinde Kur'an'a Göre Irkçılık. *Turkish Studies (Elektronik),* 12(27), 393-410.

3 Gökalp, E. (2007). Türk Milliyetçiliği Söylem(ler)inin Spor Basınında Yeniden İnşası (1990- 2002). *Kültür ve İletişim,* 10(2): 9-62.

4 Gürses, N., & Semiz, K. (2021). Trabzonspor–Rizespor Rekabetinin Taraftar Yansımaları. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, *23*(2), 63-75.

5 Türkoğlu, A. (2011). Önsöz. *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme,* Pegem Akademi, ed. Songül Aynal Kilimci, ISBN: 978-605-364-187-2, İstanbul.

6 Weber, M. (1947). The theory of social and economic organization (A. M. Henderson & T. Parsons, Trans.). Free Press. (Orijinal çalışma 1922)

7 Greenberg, J. (1987). A taxonomy of organizational justice theories. Academy of Management Review, 12(1), 9–22. https://doi.org/10.5465/amr.1987.4306437

8 Luthans, F. (1994). *Organizational Behaviour*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.

9 Paranın İcadı https://www.isbank.com.tr/blog/paranin-icadi-ve-gelisimi, Erişim Tarihi: 15.02.2021

10 TCMB https://herkesicin.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/ekonomi/hie/icerik/paranintarihi, Erişim Tarihi: 15.02.2021

11 Diners Club Card https://www.dinersclub.com/about-us/history, Erişim Tarihi: 15.02.2021

12 Soman, D., Cheema, A., & Chan, E. Y. (2012). Understanding consumer psychology to avoid abuse of credit cards. *Transformative consumer research for personal and collective well-being*, 423-443.

13 TOBB-Visa Kartlı Harcamalar Analizi

https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=27823&lst=MansetListesi Erişim Tarihi: 28.07.2022

14 MEB - PİSA 2018 Ön Raporu http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf, Erişim Tarihi: 25.01.2021

15 MEB - PISA Sonuçları https://www.meb.gov.tr/pisa-2018-sonuclarina-gore-turkiye-her-3-alanda-performansini-artiran-tek-ulke/haber/19842/tr, Erişim Tarihi: 25.01.2021

16 BBC - OECD PISA https://www.bbc.com, Erişim Tarihi: 25.01.2021

17 Türkiye Bankalar Birliği, https://foy.tbb.org.tr/ Erişim Tarihi: 25.01.2021

18 Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) www.foder.org, Erişim Tarihi: 01.02.2021

19 Çiçek, U., & Kübra, U. Ğ. U. R. (2019). Türkiye ile AB Ülkelerinin Dolaylı–Dolaysız Vergiler Açısından Karşılaştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *10*(24), 290-310.

20 Karamelikli, H. (2018). Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Ekonomik Aktiviteler Üzerindeki Simetrik ve Asimetrik Etkileri. *Maliye ve Finans Yazıları,* (110) , 95-110 . DOI: 10.33203/mfy.372284

21 Onedio - Sağ ve Sol Beyin Testi https://onedio.com/haber/bu-gorsel-iq-testine-gore-beyninin-hangi-tarafini-daha-cok-kullandigini-soyluyoruz-744154, Erişim Tarihi: 08.01.2021

22 Live to Bloom - Sağ ve Sol Beyin https://livetobloom.com/sag-beyin-sol-beyin-testi-beyninizin-hangi-lobu-daha-baskin, Erişim Tarihi: 08.03.2021

23 Indigo Dergisi - Sağ ve Sol Beyin https://indigodergisi.com/2016/10/sag-ve-sol-beyin-testi-beyinde-hangi-lobu-daha-iyi-kullaniyorsunuz, Erişim Tarihi: 08.03.2021

24 J. G. Beaumont, A. W. Young & I. C. McManus (1984) Hemisphericity: A critical review. *Cognitive Neuropsychology*, 1:2, 191-212, DOI: 10.1080/02643298408252022

25 Argan, M. T., Argan, M., & Kurulgan, M. (2008). Kitaplara İlişkin Biçimsel Özelliklerin Okuyucu Tutumları Üzerine Etkisi. *Bilgi Dünyası*, *9*(1), ss.179-206.

[26] Yüksek, U. Ö., & Torun, B. U. (2017). Kitap Okuma Tercihinde Popüler Kültürün Rolü: Çok Satan Kitap Okurları Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Social Science,* Number: 62, ss.549-559.
[27] Google Scholar, https://scholar.google.com
[28] Core, https://core.ac.uk/
[29] Base, https://www.base-search.net/
[30] Microsoft Academic https://academic.microsoft.com/home
[31] 11. Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[32] İşkur - Türk Meslekler Sözlüğü https://esube.iskur.gov.tr/Meslek/meslek.aspx Erişim Tarihi: 10.07.2022
[33] 11. Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[34] İşkur, www.iskur.gov.tr, Erişim Tarihi: 08.04.2020
[35] İşkur, www.iskur.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.02.2020
[36] Anadolu Ajansı, YKS Sonuçları, https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yuksekogretim-kurumlari-sinavi-istatistikleri-aciklandi/2639420 Erişim Tarihi: 19.07.2022
[37] TÜİK İstatistikleri, www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim Tarihi: 21.03.2020
[38] TÜİK İstatistikleri https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2025-54060
[39] Onay, M., Saygın, M. & Sakallı Ö, S. (2015). *Gelişmeleri Kaçırma Korkusunun Sağlık Çalışanlarının İş Tatmini ve Ağ Kurma Davranışlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma*. 3. Örgütsel Davranış Kongresi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
[40] Aydın, D. (2014). *Markalaşma ve Kültür Starbucks Coffee ve Kahve Dünyası Logolarının Göstergebilimsel İncelenmesi.* Doktora Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
[41] Statista, Stracbucks' Stores in Europe www.statista.com/statistics/541629/number-of-starbucks-stores-in-europe, Erişim Tarihi: 02.04.2020
[42] Alshaya Group Starbucks Şube Sayıları

https://www.shaya.com.tr/tr/magazalarimiz/?topZone=32, Erişim Tarihi: 05.07.2022

43 Toker, S. & Kaya, G. (2019). Kahve Tüketim Alışkanlıklarının İncelenmesi: İstanbul. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, *2*(3), 146-164.

44 Temel Reis ve Ispanak https://www.brainpickings.org/2013/07/02/spinach-popeye-error-half-life-of-facts, Erişim Tarihi: 15.02.2021

45 United Nations-International Women's Day www.un.org/en/observances/womens-day, Erişim Tarihi: 01.04.2020

46 Archive - International Socialist Cogress www.archive.org/details/InternationalSocialistCongress1910SecondInternational-ConferenceOf/page/n21/mode/2up, Erişim Tarihi: 01.04.2020

47 Newsroom - International Women's Day www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/features/WCMS_152708/lang--en/index.htm, Erişim Tarihi: 08.03.2020

48 BBC - 1917 Devrimler Yılı www.bbc.com/turkce/resources/idt-sh/russian_revolution_turkish, Erişim Tarihi: 02.03.2020

49 Wikipedia - Dünya Kadınlar Günü tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Kad%C4%B1nlar_G%C3%BCn%C3%C, Erişim Tarihi: 01.04.2020

50 TÜİK İstatistikleri www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim Tarihi: 08.04.2020

51 İnan, A. (2009). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 8. Baskı, ISBN: 978-9944-88-140-1, Yayına Hazırlayan: Arı İnan, İstanbul.

52 Wikipedia – Hatı Çırpan https://tr.wikipedia.org/wiki/Hat%C4%B1_%C3%87%C4%B1rpan, Erişim Tarihi: 19.07.2022

53 Tayyareci Vecihi - Vecihi Hürkuş https://tayyarecivecihi.com/vecihi-hurkus/ Erişim Tarihi: 10.06.2022

54 Türk Hava Kurumu – Vecihi Hürkuş https://www.thk.org.tr/vecihi_hurkus

Erişim Tarihi: 11.07.2022

55 Anadolu Ajansı – Vecihi Hurkuş https://www.aa.com.tr/tr/gundem/keresteci-dukkaninda-ucak-yapan-pilot-tayyareci-vecihi-hurkus/2638202, Erişim Tarihi: 11.07.2022

56 Wikipedia – Vecihi Hürkuş https://tr.wikipedia.org/wiki/Vecihi_H%C3%BCrku%C5%9F Erişim Tarihi: 13.07.2022

57 Yalçın, O. (2009). Mühürdarzade Nuri Bey'in (Demirağ) hayatı ve çalışmaları (1886-1957). *Atatürk Yolu Dergisi*, *11*(44), 743-769.

58 Deliorman, M. Necmettin, Nuri Demirağ'ın Hayat ve Mücadeleleri, Nu.D. Matbaası, İstanbul, 1957.

59 Yalçın, O., a.g.e., s.744-747

60 Özacun, O. (2002). Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (2).

61 Anadolu Ajansı – Nuri Demirağ https://www.aa.com.tr/tr/gundem/soyadini-ataturkten-ununu-ucaklarindan-alan-turk-havaciliginin-unutulmaz-ismi-nuri-demirag/2419737

62 Savunma Sanayii Dergilik – Nuri Demirağ https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/Hayatini-Turk-havaciligina-adayan-kahraman-Nuri-Demirag, Erişim Tarihi: 13.07.2022

63 Wikipedia – Nuri Demirağ https://tr.wikipedia.org/wiki/Nuri_Demira%C4%9F Erişim Tarihi: 13.07.2022

64 Sivas Valiliği – Nuri Demirağ http://www.sivas.gov.tr/nuri-demirag, Erişim Tarihi: 09.07.2022

65 Saygın, M. & Karadal, H. (2017). Girişimcilik Motivasyonu: Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılımcılarının Söylemlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9 (21), 328-341. DOI: 10.20875/makusobed.313316

66 Dünyanın Sağırlığını Gideren Adam https://www.emo.org.tr/ekler/91ede353063f823_ek.pdf?dergi=483, Erişim Tarihi: 03.01.2021

67 Erdoğan, M. & Karagöl, V. (2019). Behavioral Economics, Nudge and Public Interventions in Daily Life: *The Case of Turkey and Recommendations*. EconWorld2019, *July 18-20 2019,* Budapest.
68 Hürriyet- Pisuardaki Sinek www.hurriyet.com.tr/gundem/pisuvardaki-akilli-sinek-6465289,Erişim Tarihi: 18.02.2020
69 Nudge Theory en.wikipedia.org/wiki/Nudge_theory, Erişim Tarihi: 14.03.2020
70 Ceran, Ö. (2018). *Dürtme ve Tetiklemeyle İnsan Davranışlarını Yönlendirme*. Harvard Business Review Türkiye. www.hbrturkiye.com/blog/durtme-ve-tetiklemeyle-insan-davranislarini-yonlendirme, Erişim Tarihi: 01.04.2020
71 Ceran, Ö., Harvard Business Review Türkiye, a.g.e.
72 Erdoğan ve Karagöl, a,g,e., s.9.
73 Ceran, Ö., Harvard Business Review Türkiye, a.g.e.
74 Özkanan, A. & Erdem, R. (2014). Yönetimde Kayırmacı Uygulamalar: Kavramsal Bir Çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 179-206.
75 Can, H. (2002). *Organizasyon ve Yönetim,* Siyasal Kitabevi, Ankara, s.23.
76 Şimşek, M.Ş. (1984). *Yönetim – I,* Atatürk Üniversitesi İBF Araştırma Merkezi Yayını, 110
77 Şimşek, M.Ş. ve Çelik, A. (2004). *Yönetim ve Organizasyon*, Eğitim Yayınevi, Konya, s.4.
78 Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.6-9.
79 Saygın, M. & Güvenç, K. (2019). Sermaye ve Girişimci Kişilik Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *İşletmelere ve Girişimciliğe Güncel Bakış,* Ed. Muhammet Saygın, Eğitim Yayınevi, s70.
80 Fayol, H. (1949). General and Industrial Management. Pitman.
81 Mintzberg, H. (1973). *The Nature of Managerial Work*. Harper & Row.
82 Koontz, H., & O'Donnell, C. (1976). *Principles of Management*. McGraw-Hill.
83 Yumuturuğ, S. (1988). *Halk Sağlığı Ders Kitabı,* Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, Sayı:64, Ankara, s.60.Erişim Adresi: https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/9030/Halk%20Sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Ders%20Kitab%C4%B1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

84 Wikipedia – II. Dünya Savaşı tr.wikipedia.org/wiki/II._D%C3%BCnya_Sava%C5%9F%C4%B1, Erişim Tarihi: 02.02.2020

85 History - Blitzkrieg www.history.com/topics/world-war-ii/blitzkrieg, Erişim Tarihi: 01.03.2020

86 Evrim Ağacı – Blitzkrieg https://evrimagaci.org/blitzkrieg-nedir-blitzkrieg-savas-taktigi-2-dunya-savasinin-seyrini-nasil-degistirdi-8880, Erişim Tarihi: 20.07.2022

87 Çınar, B., & Yalçınkaya, H. Blitzkrieg'in II. Dünya Savaşı Öncesi Uygulaması: Büyüz Taarruz. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Yıl 5. Sayı 9. Bahar 2009*, 77.

88 Wikipedia - Otto_Friedrich_Ranke en.wikipedia.org/wiki/Otto_Friedrich_Ranke, Erişim Tarihi: 15.02.2020

89 Methamphetamines www.livescience.com/65788-world-war-ii-nazis-methamphetamines.html, Erişim Tarihi: 01.03.2020

90 History - Drugs www.history.com/news/inside-the-drug-use-that-fueled-nazi-germany, Erişim Tarihi: 09.01.2020

91 A fresh light on the Nazis' wartime drug addiction https://www.dw.com/en/a-fresh-light-on-the-nazis-wartime-drug-addiction/a-18703678 Erişim Tarihi: 08.01.2020

92 http://www.history101.co.uk/2018/01/book-review-blitzed-drugs-in-nazi_17.html, Erişim Tarihi: 15.02.2021

93 Methamphetamines www.livescience.com/65788-world-war-ii-nazis-methamphetamines.html, Erişim Tarihi: 08.01.2020

94 Yukl, G. (2013). *Leadership in Organizations* (8th ed.). Pearson.

95 Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. Free Press.

96 Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. Free Press.

97 Sun Tzu, (2004). *The Art of War*. (Çev. Ed. Pardo, R.), ISBN: 978135135115, http://www.promo.net/pg/.

98 Sun Tzu MIT, http://classics.mit.edu/Tzu/artwar.html, Erişim Tarihi: 18.02.2021

[99] Sun Tzu Said, https://suntzusaid.com/ Erişim Tarihi: 18.02.2021
[100] Sun Tzu, (2004). *The Art of War, (Çev. Ed. Pardo, R.), ISBN: 978135135115, http://www.promo.net/pg/*
[101] Sun Tzu, (2017). The Art of War, (Çev. Ed. Tunç Tayanç), ISBN:9786059800280, Akılçelen Kitaplar, Ankara.
[102] Wikipedia – Murphy Kanunları https://tr.wikipedia.org/wiki/Murphy_Kanunlar%C4%B1, Erişim Tarihi: 01.03.2020
[103] Thought – Murphy's Laws https://www.thoughtco.com/murphys-laws-explain-unfathomable-truths-2832861, Erişim Tarihi: 25.02.2020
[104] Thought – Murphy's Laws, a.g.e.
[105] Thought – Murphy's Laws, a.g.e.
[106] Wikipedia – Murphy Kanunları, a.g.e.
[107] Taylor, F. W. (2007). *Bilimsel Yönetimin İlkeleri. (*Çev. H. Bahadır Akın). Çizgi Kitabevi, Konya, s.xxii-xxiii.
[108] Taylor, F.W. (1911). *The Principles of Scientific Management.* New York: Harper Bros s.5.
[109] Taylor, F.W., a.g.e., s.6.
[110] Taylor, F.W., a.g.e., s.9-10.
[111] Taylor, F.W., a.g.e., s.13-14
[112] Taylor, F.W., a.g.e., s.18-20
[113] Taylor, F.W., a.g.e., s.20
[114] Özalp, İ. *Bilimsel Yönetim ve Taylor: Frederick Winslow Taylor'un Görüşleri, Yenilikleri Ve Eleştirisi,* Erişim Adresi: http://iibf.dergi.anadolu.edu.tr/makale_goster.php?id=847
[115] Yar, F. (2016). 12-Yüzyıl Sonra Tayloru Yeniden Okumak. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (1), 162-181, Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/421843
[116] Dereli, T. (1981). *Organizasyonlarda Davranış* (Cilt 1), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
[117] Resmi Gazete www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102M1-6.htm, Erişim Tarihi: 17.04.2020
[118] Wikipedia - Pareto İlkesi https://tr.wikipedia.org/wiki/Pareto_ilkesi, Erişim Tarihi: 11.01.2020

[119] Better Explained – Pareto Principle https://betterexplained.com/articles/understanding-the-pareto-principle-the-8020-rule/, Erişim Tarihi: 11.01.2020
[120] Tracy, B. (2017). *Ye O Kurbağayı*, Çev. Suat Ertüzün, Arıtan Yayınevi.
[121] Jones, S. R. (1992). Was there a Hawthorne effect?. *American Journal of sociology*, *98*(3), 451-468.
[122] Placebo Etkisi https://www.3ieimpact.org/sites/default/files/2019-12/Placebo-Hawthorne-3ie-presentation.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2020
[123] Mayo, E. (1933). *The Human Problems of an Industrial Civilization*. Macmillan.
[124] Roethlisberger, F. J., & Dickson, W. J. (1939). *Management and the Worker*. Harvard University Press.
[125] Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2017). *Organizational Behavior* (17th ed.). Pearson.
[126] Anadolu Ajansı - Seçimler https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-secimlere-katilim-dusuk-seyrediyor/1462264, Erişim Tarihi: 25.04.2020
[127] Brittannica – Parkinson www.britannica.com/biography/C-Northcote-Parkinson, Erişim Tarihi: 22.03.2020
[128] Wikipedia – Parkinson en.wikipedia.org/wiki/C._Northcote_Parkinson#cite_note-PL-Economist-1, Erişim Tarihi: 25.03.2020
[129] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.107.
[130] Parkinson, C.N. (1957). *Parkinson's Law or the Pursuit of Progress*. The Riverside Press, Cambridge, s.1
[131] Parkinson, a,g,e. s.2.
[132] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.107-108.
[133] Parkinson, a,g,e. s.11.
[134] Fişek, K. (2013). Yönetim ve Mizah. *Mülkiye Dergisi,* 37(1) s.211.
[135] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.107-108.
[136] Akın, H.B. (2002). Yönetim ve Mizah, Çizgi Kitabevi, s.53.
[137] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.108.
[138] Fişek, a,g,e. s.213.
[139] Akın, a.g.e.,s.53.
[140] Fişek, a,g,e. s.214.
[141] Fişek, a,g,e. s.215.

[142] TDK Sözlük Kaos Kelimesi https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 14.04.2020
[143] Ertürk, A. (2012). Kaos Kuramı: Yönetim ve Eğitimdeki Yansımaları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(3), s.850-851.
[144] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.13.
[145] Çobanoğlu, F. (2008). Değişim Mantığını Anlamak: Akış ve Dönüşüm Olarak Örgüt. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *23*(23), s.114
[146] Peter, J.L & Hull, R. (1984). *Peter İlkesi.* Çev. Melih Ölçer, Bilgi Yayınevi, İstanbul, s.27-28.
[147] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.110.
[148] Fişek, a,g,e. s.223.
[149] Peter & Hull, a.g.e., s.32.
[150] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.111.
[151] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.111.
[152] Fişek, a,g,e. s.224.
[153] Peter & Hull, a.g.e., s.35.
[154] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.111.
[155] Peter & Hull, a.g.e., s.63.
[156] Şimşek ve Çelik, a.g.e., s.112.
[157] T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Etik Karikatürleri http://www.etik.gov.tr/etik-karikaturler/, Erişim Tarihi: 18.02.2021
[158] Aksoy, Ö. (1998). Atasözleri sözlüğü. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
[159] Thompson, D. F. (1985). The Possibility of Administrative Ethics. *Public Administration Review,* 45, ss. 555-561.
[160] Weinstein, B. (2018). *Is There A Difference Between Ethics And Morality In Business?* Retrieved from; https://www.forbes.com/sites/bruceweinstein/2018/02/27/is-there-a-difference-between-ethics-and-morality-in-business/#62d339a22088
[161] Türk Dil Kurumu, Etik ve Ahlak https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 18.02.2021
[162] Odyakmaz, Z. ve Güzel, O. (2013). İdarenin Uygulamaları Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk. *Ankara Barosu Dergisi,* (3), 19-56.
[163] Mahmutoğlu, A. (2009). Etik ve Ahlak, Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler. *Türk İdare Dergisi,* 81(463-464), 225-249.
[164] Usta, A . (2011). Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlâk. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1 (2), 39-50.

[165] Doğan, E., & Aytürk, N. (2020). Temel Protokol Bilgisi. *Güvenlik Sektöründe Operasyonel Yöneticilik*, 227.
[166] Tutar, H. & Altınöz, M. (2018). *Protokol Bilgisi.* (Güncellenmiş 8. Baskı), Seçkin Yayınevi, Ankara.
[167] Aytürk, N. (2017). *Protokol ve Sosyal Davranış Kuralları*. Nobel Yayınları, İstanbul.
[168] Tutar & Altınöz, a.g.e., s.30.
[169] Protokol Kuralları http://www.baskent.edu.tr/~ferhan/Protokol/Slaytlar, Erişim Tarihi: 25.01.2021
[170] Türk Bayrağı Tüzüğü https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=859034&MevzuatTur=2&MevzuatTertip=5, Erişim Tarihi: 25.01.2021
[171] Protokol Kuralları https://tesakademi.net/wp-content/uploads/2018/10/4-PROTOKOL-B%C4%B0LG%C4%B0LER%C4%B0.pdf, Erişim Tarihi: 25.01.2021
[172] Protokol ve Görgü Kuralları https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=150117, Erişim Tarihi: 25.01.2021
[173] Saygın, M. (2016). *Kültürel Sermaye, Beşeri Sermaye Ve Sosyal Sermayenin Girişimci Kişilik Özelliklerine Etkisi: İç Anadolu Bölgesi Genç Girişimciler Kurulu Örneği.* Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Aksaray.
[174] Akdoğan, A. (2019) Girişimciliğin Önemi Ve Başarılı Girişimcilik İçin Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. *İşletmelere ve Girişimciliğe Güncel Bakış,* ed. Muhammet Saygın, Eğitim Yayınevi, s.1-3.
[175] Akdoğan, a.g.e, s.2.
[176] Ethnologue - How Many Languages? www.ethnologue.com/guides/how-many-languages, Erişim Tarihi: 25.03.2020
[177] Ethnologue - What is the most spoken language www.ethnologue.com/guides/most-spoken-languages, Erişim Tarihi: 25.03.2020
[178] Ethnologue - Most Spoken Languages? www.ethnologue.com/guides/ethnologue200, Erişim Tarihi: 25.03.2020
[179] Visual Capitalists - Most Spoken Languages?

www.visualcapitalist.com/100-most-spoken-languages/, Erişim Tarihi: 27.03.2020

180 Takvim - Dünyada en çok konuşulan diller listelendi! www.takvim.com.tr/galeri/yasam/dunyada-en-cok-konusulan-diller-listelendi-2019-yilina-ait-bilgilere-gore-turkce-bakin-kacinci-sirada-yer-aliyor/9, Erişim Tarihi: 03.04.2020

181 A Haber - Dünyada en çok konuşulan diller belli oldu! www.ahaber.com.tr/galeri/dunya/dunyada-en-cok-konusulan-diller-belli-oldu-bakin-turkce-kacinci-sirada/, Erişim Tarihi: 03.04.2020

182 United Nations Official Languages www.un.org/en/sections/about-un/official-languages/index.html, Erişim Tarihi: 25.02.2020

183 Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi.* İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

184 Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,* Sayı:2, s.96.

185 TDK Sözlük – Bilgi Kelimesi https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 11.02.2020

186 Stenmark, D. (2002). *Information vs. Knowledge: The Role of Intranets in Knowledge Management.* Proceedings of the 35th Hawaii International Conference on System Sciences.

187 Dünya Eşitsizlik Raporu 2022 https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2021/12/Summary_WorldInequalityReport2022_Turkish.pdf Erişim Tarihi: 20.04.2025

188 TDK Sözlük – Atalet Kelimesi https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 08.04.2020

189 NBA – Micheal Jordan http://www.nba.com/history/players/jordan_bio.html, Erişim Tarihi: 19.07.2022

190 R. W. Burns (2000). *John Logie Baird, Television Pioneer*. IET ISBN 9780852967973

191 Tarihsel Yanılgılar, https://www.trthaber.com/haber/yasam/tarihsel-yanilgilar-33707.html, Erişim Tarihi: 02.03.2021

192 Bryson, B. (2009). *Hemen Her şeyin Kısa Tarihi.* Boyner Holding Yayınları, (Çev. Handan Balkara), ISBN: 9757004578, İstanbul.

193 Einstein ve Şoförü https://yalansavar.org/2012/06/28/einstein-ve-soforu, Erişim Tarihi: 01.02.2021

[194] Haham ve Şoförü https://www.historyextra.com/period/the-wise-rabbi, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[195] Einstein ve şoförü araması www.google.com, Erişim Tarihi: 08.04.2020
[196] Einstein ve Şoförü https://www.snopes.com/fact-check/driver-switches-places, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[197] *A Treasury of Jewish Folklore* https://archive.org/stream/B-001-013-718/B-001-013-718_djvu.txt, Erişim Tarihi: 06.03.2021
[198] Einstein https://www.nobelprize.org/prizes/physics/1921/einstein/biographical, Erişim Tarihi: 01.03.2021
[199] Wikipedia Albert Einstein https://tr.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[200] Einstein Online http://www.alberteinsteinsite.com, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[201] Mileva Einstein https://time.com/5551098/mileva-einstein-history, Erişim Tarihi: 02.02.2021
[202] Mileva Einstein https://blogs.scientificamerican.com/guest-blog/the-forgotten-life-of-einsteins-first-wife, Erişim Tarihi: 01.02.2021
[203] Einstein Presidency https://www.jewishvirtuallibrary.org/offering-the-presidency-of-israel-to-albert-einstein, Erişim Tarihi: 02.02.2021
[204] Einstein's Letter to Ataturks Turkey https://blog.nationalgeographic.org/2012/05/22/einsteins-letter-to-ataturks-turkey, Erişim Tarihi: 01.04.2021
[205] Türkiye Kültür Portalı - Atatürk https://www.kulturportali.gov.tr/portal/ataturk-un-hayati, Erişim Tarihi: 19.07.2022
[206] İnan, A. (2009). a,g,e. S.3
[207] İnan, A. (2009). a,g,e. s.11.
[208] Gazete Ekonomi – Ben 19 Mayıs'ta Doğdum. http://www.gazeteekonomi.com/ben-19-mayis-ta-dogdum-makale,194277.html, Erişim Tarihi: 19.07.2022
[209] Rehber Gündemi - Atatürk'ün Doğum Günü Kutlu Olsun http://www.rehbergundemi.com/ataturkun-dogum-gunu-kutlu-olsun/ Erişim Tarihi: 19.07.2022
[210] Onedio – 19 Maddede Atatürk

https://onedio.com/haber/19-maddede-mustafa-kemal-ataturk-ve-19-sayisiyla-olan-ilginc-tesadufleri-982038, Erişim Tarihi: 20.07.2022

211 Atatürk ve 19 Sayısı
https://www.turk.org.au/ataturk-bilgi-bankasi/ataturk-ve-19-sayisi/, Erişim Tarihi: 20.07.2022

212 Atatürk Ansiklopedisi- Bandırma Vapuru
https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/bandirma-vapuru/, Erişim Tarihi: 20.07.2022

213 Haber Türk – Bandırma Vapuru
https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2684153-iste-bandirma-vapurunun-biri-kadin-ucu-cocuk-79-yolcusu, Erişim Tarihi: 20.07.2022

214 Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü - Bandırma Vapuru, https://samsun.ktb.gov.tr/TR-227344/bandirma-vapuru-muzesi.html
Erişim Tarihi: 20.07.2022

215 Sayıştay Tarihçesi https://sayistay.gov.tr/files/872_yuksek_denetleme_kurulu_tarihcesi.pdf
Erişim Tarihi: 10.07.2022

216 Tetik, N. & Karaca, H. (2020). Tek Düzene Geçişte Kritik Kurum Olarak Umumi Murakabe Heyeti'nin (Yüksek Denetleme Kurulu) Rolü. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (19) , 81-96 .
Erişim Tarihi: 10.07.2022

217 Nutuk
https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/arastirma/arastirmamerkezleri/atam/Pages/Nutuk.aspxErişim Tarihi: 02.03.2021

218 Alaranta, T. (2008). Mustafa Kemal Atatürk's Six-Day Speech of 1927: Defining the Official Historical View of the Foundation of the Turkish Republic. *Turkish Studies*, *9*(1), 115-129.

219 Atatürk ve Çalıkuşu
https://baytekinbalkan.com/blog/detay/ataturk-ve-calikusu, Erişim Tarihi: 02.03.2021

220 Aslan, Ş. (2013).*Geçmişten Günümüze Liderlik Kuramları*. Eğitim Yayınevi, s35-38.

221 Yılmaz, S. ve Şahin, S. (2009). *Müdürlerin Kişilik Özellikleri İle Tercih Ettikleri Liderlik Türleri Arasındaki İlişki*. XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İzmir.

222 Wikipedia - Liderlik
https://tr.wikipedia.org/wiki/Liderlik, Erişim Tarihi: 18.04.2020

YÜZYILIN AFETİ
VE
ÜRETİM KAYIPLARI

Maliye Bilim Uzmanı Ayşe Nur BİNGÖL
Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-39-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
DOĞAL AFET KAVRAMI, KAPSAMI VE ETKİLERİ

1.1. DOĞAL AFET KAVRAMI.....5
1.1.1. Doğal Afetin Tanımı.....5
1.1.2. Doğal Afetin Unsurları.....8
1.1.2.1. Tehlike.....10
1.1.2.2. Risk.....11
1.1.2.3. Tahribat.....13
1.1.2.3.1. Fiziksel Tahribat.....13
1.1.2.3.2. Sosyal Tahribat.....14
1.1.2.3.3. Ekonomik Tahribat.....15
1.1.3. Doğal Afetlerin Sınıflandırılması.....16
1.1.4. Doğal Afetlerin Maliyetleri.....17
1.1.4.1. Doğrudan Maliyetler.....19
1.1.4.2. Dolaylı Maliyetler.....20
1.1.4.3. İkincil Maliyetler.....22
1.1.5. Doğal Afet Maliyetlerinin Artış Nedenleri.....22
1.1.6. Doğal Afet Maliyetlerinin Üstlenilmesi.....23
1.1.7. Doğal Afet Maliyetlerinin Ölçülmesi.....24
1.1.8. Doğal Afetler Karşısında Mali Önlemler.....27
1.2. DOĞAL AFETLERİN ETKİLERİ.....32
1.2.1. Doğal Afetlerin Fiziksel Etkileri.....35
1.2.1.1. Alt Yapı Üzerindeki Etkileri.....36
1.2.1.2. Ulaşım ve İletişim Üzerindeki Etkileri.....36
1.2.2. Doğal Afetlerin Sosyal Etkileri.....37
1.2.2.1. Nüfus Üzerindeki Etkileri.....38
1.2.2.2. Sağlık Üzerindeki Etkileri.....39
1.2.2.3. Eğitim Üzerindeki Etkileri.....41
1.2.2.4. Hane Halkı Refahı Üzerindeki Etkileri.....41
1.2.3. Doğal Afetlerin Çevresel Etkileri.....43
1.2.4. Doğal Afetlerin Ekonomik Etkileri.....45
1.3. LİTERATÜR TARAMASI.....52

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNİN ÜSTLENİLMESİ VE ALINAN MALİ ÖNLEMLER

2.1. TÜRKİYE'DE DOĞAL AFET PROFİLİ.....60
2.2. 6 ŞUBAT 2023 DEPREMİNİN EKONOMİYE ETKİLERİ.....63
2.3. 2023 DEPREMİNDEN KIRSAL KESİMİN ETKİLENME DÜZEYİ.65
2.3.1. Hayvansal Üretim Düzeyi 66
2.3.2. Bitkisel Üretim Düzeyi.....73
2.4. 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMİNDE BİTKİSEL VE HAYVANSAL ÜRETİM KAYBININ EKONOMİK ETKİLERİ.....82

SONUÇ 89

KAYNAKÇA.....93

DİZİN.....103

KAYNAKÇA

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014, 3 Şubat). Açıklamalı afet yönetim sözlüğü. Erişim Adresi: https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu

Ağızan, K. ve Bayramoğlu, Z. (2023). Organik tarım pazarlama işletmelerinin sermaye yapıları ve finansal analizleri. *Journal of the Institute of Science and Technology, 13*(1), 636-650.

Akar, S. (2013). *Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akgemci, A. (2023). Kahramanmaraş merkezli depremlerin firmaların finansal performansı üzerindeki etkisi: inşaat sektöründe bir uygulama. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13*(2), 47-60.

Albala-Bertrand, J. M. (1993). *Political economy of large natural disasters: with special reference to developing countries* (1st ed.). New York: Oxford University Press.

Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi, 2*(1), 1-15.

Artantaş, E. ve Gürsoy, H. (2024). Depremin yıkıcı ve ekonomik etkilerini azaltmaya yönelik stratejiler ve Türkiye'nin deprem deneyimlerinden çıkarılacak dersler, Kahramanmaraş ve Gölcük depremleri örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17*(2), 192–214.

Ataman, O. ve Tabban, A. (1977). Türkiye'de yerleşme alanlarının doğal afetler ile ilişkileri. *Mimarlık Dergisi, 4*(25), 25-27.

Aydoğdu, E. (2024). Afetler sonrasında kalkınmada yerel yönetimlerinin önemi ve 6 Şubat depremi sonrasında Malatya Büyükşehir Belediyesi örneği. *R&S - Araştırma Çalışmaları Anadolu Dergisi, 7*(2), 123-138.

Bardakçı, H. ve Demirtaş, F. (2023). Doğal afetlerin dış ticarete etkisi: 2023 Türkiye depremleri ve sonuçlarının değerlendirilmesi. *Avrasya Dosyası*, *14*(1), 183-204.

Benigno, G., Di Giovanni, J., Groen, J. J. & Noble, A. I. (2022). Global supply chain pressure index: a new barometer of global supply chain pressures. *SRRN Electronic Journal, 10*(17), 1-20.

Benson, C. & Clay, E. (2004). *Understanding the economic and financial impacts of natural disasters* (4th ed.). Washington: The World Bank.

Brixi Polackova, H. & Mody, A. (2002). Dealing with government fiscal risk: an overview. In H. Brixi Polackova & A. Schick (Eds.), *Government At Risk* (pp. 21-58). New York: Oxford University Press.

Brixi, H. P. (2001). Government contingent liabilities: a hidden risk to fiscal stability. *Journal of Public Budgeting Accounting & Financial Management, 13*(4), 582-624.

Cesur, E. (2024). Katastrofik riskler ve Türkiye'deki tarım sigortaları kapsamında incelenmesi. *ISPEC Journal of Agricultural Sciences*, *8*(2), 526-543.

Charvériat, C. (2000). Natural disasters in Latin America and the caribbean: an overview of risk. *IDB Working,* (434), 1-104.

Cochrane, H. (2004). Economic loss: myth and measurement. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, *13*(4), 290-296.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1999, 12 Nisan). Deprem raporu. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/96452003/Deprem_raporu_1999_DPT_

Dündar, H. Ç. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin iş dünyasına etkileri. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi, 2*(4), 262-281.

Ergünay, O. (2007, 5-7 Aralık). Türkiye'nin afet profili. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara, 1-14.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *14*(22), 147-164.

Erkan, E. (2010). *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye'de yaşanan sorunlar* (1. Basım). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.

Guha-Sapir, D., Hargitt, D. & Hoyois, P. (2004). *Thirty years of natural disasters 1974-2003: The numbers* (1st ed.). Belgium: Presses univ. de Louvain.

Güçlüer, D. E. (2023). Milli güvenlik meselesi olarak deprem. *Avrasya Dosyası Dergisi*, *14*(1), 205-217.

Gülçubuk, B. ve Oğuz, İ. (2023, 16-17 Kasım). 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli deprem deneyimi ışığında tarım-gıda değer zincirini güçlendirme ve toplum bilincini harekete geçirme. *Target 4. uluslararası tarım ve gıda etiği kongresi,* Ankara.

Güvel, E. A. (2001). *Doğal afetlerin politik ekonomisi: doğal riskler ve afet planlaması* (2. Basım). İstanbul: İMKB Yayını.

Hallegatte, S. (2008). An adaptive regional input-output model and its application to the assessment of the economic cost of Katrina. *Risk Analysis: An International Journal, 28*(3), 779-799.

Hooke, W. H. (2000). US participation in international decade for natural disaster reduction. *Natural Hazards Review, 1*(1), 2-9.

Hoyois, P., Scheuren, J. M., Below, R. & Guha-Sapir, D. (2007). *Annual disaster statistical review: numbers and trends 2006* (1st ed.). Belgium: Catholic University of Louvain.

International Displacement Monitoring Center report (IDMC). Global Estimates 2015: people displaced by disasters. (2015, 5 March). Retrieved from: https://www.IDMC/Publications/global-estimates-2015-people-displacedbydisasters.

International Displacement Monitoring Center report (IDMC). (2016, 6 March). Global estimates 2016: people displaced by disasters. Retrieved from: https://www.IDMC/Publications/global-estimates-2016-people-displacedbydisasters.

İlgen, Ş. H. (2000). Kentsel risk. İçinde Emine M. Komut (Ed.), *Kentsel yerleşmeler ve doğal afetler* (s. 15-18). Ankara: Turhan Yayıncılık.

İşçi, C. (2008). Deprem nedir ve nasıl korunuruz. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *3*(9), 959.

Jaramillo, C. R. (2009). Do natural disasters have long-term effects on growth? *Documento CEDE*, (24), 1-39.

Kadıoğlu, M. (2012). Türkiye'de iklim değişikliği risk yönetimi. *Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne İlişkin İkinci Ulusal Bildirimi Hazırlık Faaliyetlerinin Desteklenmesi Projesi*. Ankara: Türkiye'nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını. 1-172.

Kara, A. H. ve Orak, M. (2008). Enflasyon hedeflemesi. İçinde M. E. Akçay (Ed.), *Ekonomik Tartışmalar Konferansı,* (s. 1-50). Ankara: Beta Yayıncılık.

Kara, G. ve Sezgin, M. (2023). Deprem ve turizm. İçinde Ç. Ünüsan, M. Sezgin ve A. Köseoğlu (Ed.), *Kahramanmaraş merkezli depremlerin Türkiye'nin turizm ekonomisi üzerindeki etkisi* (s. 21-34). Konya: Eğitim Yayınları.

Karatağ, M. E. (2021). *Doğal afetlerin ekonomik büyümeye etkileri: Türkiye 1960-2018 dönemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.

Kaygalak, İ. (2023). Kahramanmaraş depremlerinin demografik ve ekonomik etkilerinin coğrafi analizi. *Türk Coğrafya Dergisi,* (83), 101-114.

Ketboğa, M. (2024). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan iki büyük depremin Malatya ilinde faaliyet gösteren dış ticaret firmalarının faaliyetleri üzerindeki etkileri ve yaşanan sorunlara çözüm önerileri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (35), 493-505.

Kızıloğlu, F. M. ve Örüng, M. O. İ. (2006). Kırsal yerleşimler ve doğal afetler. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi (JAFAG), 23*(2), 53-58.

Kreimer, A. & Gilbert, R. (1999). Learning from the World Bank's experience of natural disaster related assistance. *Disaster Management Facility Working,* (2), 1-54.

Lindell, M. K. & Prater, C. S. (2003). Assessing community impacts of natural disasters. *Natural hazards review, 4*(4), 176-185.

Marangoz, M. ve İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 24*(52), 1-30.

Mashayekhi, M. & Fernandes, D. (2007). Trade and development aspects of insurance services and regulatory frameworks. In M. Mashayekhi (Eds.), *United nations confence on trade and development,* (pp. 5-36). New York: United Nations.

Mechler, R. (2003). *Natural disaster risk management and financing disaster losses in developing countries* (Unpublished PhD Dissertation). Fridericiana University, Karlsruhe.

Mechler, R. (2005). *Cost-benefit analysis of natural disaster risk management in developing and emerging countries* (1st ed.). Eschborn: Federal Ministry for Economic Cooperation and Development.

Mechler, R. (2009). Disasters and economic welfare: can national savings help explain post-disaster changes in consumption? *World Bank Policy Research Working*, *49*(88), 1-33.

Milliman, J. W. & Roberts, R. B. (1985). Economic issues in formulating policy for earthquake hazard mitigation. *Review of Policy Research*, *4*(4), 645-654.

Moe, T. L. & Pathranarakul, P. (2006). An integrated approach to natural disaster management: public project management and its critical success factors. *Disaster Prevention and Management: An International Journal, 15*(3), 396-413.

National Research Council, Division on Earth, Life Studies, Commission on Geosciences, & Committee on Assessing the Costs of Natural Disasters. (1999). *The impacts of natural disasters: A framework for loss estimation* (5th ed.). Washington: National Academies Press.

National Research Council, Division on Engineering, Physical Sciences, Commission on Engineering, Technical Systems, & Committee on Earthquake Engineering. (1992). *The economic consequences of a catastrophic earthquake: proceedings of a forum* (4th ed.). Washington: National Academies Press.

Otero, R.C. & Marti, Z.R. (1995). The impacts of natural disasters on developing economies: ımplications for the ınternational development and disaster community. In Mohan Munasinghe and Caroline Clarke (Eds.), *Disaster Prevention for Sustainable Development: Economic and Policy Issues,* (pp. 11-40). Washington: Word Bank.

Özbey, Ö. ve Bayraktar, B. (2023). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremin Türkiye'deki makroekonomik etkisi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*(2), 121-138.

Özceylan, D. (2011). *Afetler için sosyal ve ekonomik zarar görebilirlik endeksi geliştirilmesi: Türkiye'deki iller üzerinde bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme* (1. Basım). Bursa: Ekin Kitabevi.

Özmen, B., Nurlu, M. ve Güler, H., (1997). *Coğrafi bilgi sistemi ile deprem bölgelerinin incelenmesi* (2. Basım). Ankara: Afet İşleri Genel Müdürlüğü.

Özsalman, E. ve Yıldırım, U.T. (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin dış ticaret üzerindeki etkileri: 11 il örneği. *Akademik Yaklaşım Dergisi, 15*(1), 598-617.

Pelling, M., Özerdem, A. ve Barakat, S. (2002). The macro-economic impact of disasters. *Progress in Development Studies*, *2*(4), 283-305.

Pindyck, R. S. & Wang, N. (2013). The economic and policy consequences of catastrophes. *American Economic Journal: Economic Policy*, *5*(4), 306-339.

Polackova, H. (1999). Contingent government liabilities: a hidden fiscal risk. *Finance and development*, *36*(1), 1-46.

Sabırsız, E. ve Şöhret, M. (2024). 6 Şubat depremlerinin Türkiye ekonomisi üzerindeki makroekonomik, sosyal ve çevresel etkileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 15*(1), 571-597.

Salik Ata, N. (2023). Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin kriz yönetimi bağlamında değerlendirilmesi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *7*(1), 59-77.

Scott-Joseph, A. (2010). Financing recovery: ımplications of natural disaster ındebtedness on the fiscal sustainability of the Eastern Caribbean Currency Unit (ECCU). *Journal of Business, Finance and Economics in Emerging Economies*, *5*(2), 2-36.

Şahin, G. A. (2009). *Kentsel afet risklerine yönelik zarar azaltma stratejilerinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Şen, S. (2023). Kahramanmaraş depremlerinin ekonomiye etkisi. *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, (1), 1-55.

Şenol, C. (2020). Türkiye'de meydana gelen büyük depremlerin yerleşme ve demografik yapı üzerindeki etkileri (1927-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* (4), 620-644.

Tekeli, İ. (1982). *Türkiye' de kentleşme yazıları* (1. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi.

Tetik, N. ve Albulut, İ.İ. (2023). 6 Şubat 2023'te yaşanan depremin ekonomik ve finansal etkileri: ihracat üzerinden bir inceleme. İçinde M. Öztürk ve M. Kırca (Ed.), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler,* (s. 93-103). Gaziantep: Özgür Yayınları.

Tetik, N. ve Öner, A. (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremin bölgede yer alan kobiler üzerindeki olası ekonomik ve finansal etkileri. İçinde M. Öztürk ve M. Kırca (Ed.), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler,* (s. 83-92). Gaziantep: Özgür Yayınları.

Tural- Dikmen, A. (2019). *Türkiye'de doğal afetlerin makroekonomik etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021a, 28 Nisan). Hayvansal üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-Haziran-2021-37208.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021b, 29 Nisan). Bitkisel üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2021-37249 .

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022a, 28 Nisan). Hayvansal üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-2022-49682.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022b, 29 Nisan). Bitkisel üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2022-45504 .

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023a, 28 Nisan). Hayvansal üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-2023-49681 .

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023b, 29 Nisan). Bitkisel üretim istatistikleri. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p= Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2023-49535.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023, 15 Mart). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf

World Bank. (1999, 6 May). The World Bank annual report 1999. Retrieved From: https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/282291468321230375/the-world-bank-annual-report-1999

Yamamura, E. (2014). Impact of natural disaster on public sector corruption. *Public Choice*, *161*(3), 385-405.

Yang, D. (2006). Coping with disaster: The impact of hurricanes on international financial flows, 1970-2002. *National Bureau of Economic Research Working,* (12794), 1-24.

Yılmaz, A. (2003). *Türk kamu yönetiminin sorun alanlarından biri olarak afet yönetimi* (2.Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ZAMAN KULLANIM ANKETİ VERİLERİ İLE BOŞ ZAMAN TERCİHLERİNİN BELİRLENMESİ:

ÇOK DEĞİŞKENLİ PROBİT MODEL YAKLAŞIMI

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇİLESİZ

Prof. Dr. Sema BEHDİOĞLU

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-16-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

1.1. ZAMAN KULLANIMININ TANIMI.....3

1.2. ZAMAN KULLANIM ANKETİ.....5

1.3. ZAMAN KULLANIM ANKETİ VERİLERİNİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ.....8
1.3.1. Hane Halkı Soru Kağıdı.....8
1.3.2. Fert Soru Kağıdı.....8
1.3.3. Günlükler.....9
1.3.4. Hane Halkı Bileşimi Soru Kağıdı.....13

1.4. TÜRKİYE ZAMAN KULLANIM ANKETİ.....13

1.5. ZAMAN KULLANIM ANKETİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....16

2.1. NİTEL TERCİH MODELLERİ.....18
2.1.1. Probit Model.....21
2.1.2. Çok Değişkenli Probit Model.....24

3.1. AMAÇ VE KAPSAM.....26
3.1.1. Bağımlı Değişkenler.....28
3.1.2. Bağımsız Değişkenler.....30
3.1.3. Bağımsız Değişkenlere İlişkin Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları.....35

3.2. ÇOK DEĞİŞKENLİ PROBİT MODEL SONUÇLARI.....38
3.2.1. Test Edilen Modellerin Sonuçları.....39
3.2.2. Belirlenen En Uygun Modelin Sonuçları.....63

SONUÇ.....71

KAYNAKÇA.....81

KAYNAKÇA

Annalisa, D., Silvia, M., & Letizia, T. M. Social Activities, Loneliness And Life Satisfaction in Old Age: A Time Use Study. *Working Paper Series*, N. 10.

Arslan, S. (2010). *Yetişkin kent halkının belediyelerin serbest zaman eğitimi ile rekreasyon etkinliklerinin sunumuna ve yaşam kalitesine etkisine ilişkin görüşleri (Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ashford, J. R. & Sowden, R. R. (1970). Multivariate Probit Analysis. *Biometrics, 26*(3): 535-546.

Bauman, A., Bittman, M. & Gershuny, J. (2019). A Short History of Time Use Research; Implications for Public Health. *BMC Public Health*, *19*(2): 1-7

Cappellari, L. & Jenkins, S. P. (2003). Multivariate Probit Regression Using Simulated Maximum Likelihood. *The STATA Journal*, *3*(3): 278-294.

Cebeci, İ. (2012). Krizleri İncelemede Kullanılan Nitel Tercih Modelleri: Türkiye İçin Bir Probit Model Uygulaması (1988-2009). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. *62*(1): 127-146.

Cha, Y. J. (2018). Correlation Between Leisure Activity Time and Life Satisfaction: Based on KOSTAT Time Use Survey Data. *Occupational Therapy İnternational*, *2018*: 1-9.

Cha, Y. J. (2019). *Life Satisfaction Analysis of Occupational Balance Group: Based on Korean Time Use Survey Data (KOSTAT) of Older Adults*.

Dyklevych, O. (2014). *Bayesian Inference in the Multinomial Probit Model: A Case Study.*

Esquivel, V., vd. (2008). Explorations: Time-use Surveys in the South. *Feminist Economics*, *14*(3): 107-152.

Ferdous, N., Eluru, N., Bhat, C. R. & Meloni, I. (2010). A Multivariate Ordered-Response Model System for Adults' Weekday Activity Episode Generation by Activity Purpose and Social Context. *Transportation Research Part B: Methodological, 44*(8-9): 922-943.

Fisher, K., vd. (2012). *Multinational Time Use Study: User's Guide and Documentation.* Centre for Time Use Research, University of Oxford.

Gershuny, J. (2011). *Time-use Surveys and the Measurement of National Well-Being*. Centre for Time Use Research, University of Oxford, Swansea, UK, Office for National Statistics.

Goldberger, A. S. (1964). *Econometric Theory.* New York: John Wiley and Sons.

Greene, William H. (2002). *Econometric Analysis*, (5th Edition). New Jersey: Printice Hall.

Gürbüz, M. & Aydın, A. H. (2012). Zaman Kavramı ve Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(2): 1-20.

Güriş, S. ve Çağlayan, E. (2013). *EKONOMETRİ: Temel Kavramlar,* İstanbul: Der Kitabevi Yayınevi ve Dağıtım Paz. Ltd. Şti.

Hajivassiliou, Vassilis. (2000). Some Practical Issues in Maximum Simultated Likelihood, in Mariano, Weeks and Schuermann (Eds.), *Simulation- Based Inference in Econometrics: Methods and Applications*, Cambridge University Press, 71-99.

Hirway, I. (2000). Time Use Surveys: Concept, Classification and Related Issues Lessons from the Indian Pilot Time Use Survey.

Huguenin, J., Pelgrin, F. & Holly, A. (2009). Estimation of Multivariate Probit Models by Exact Maximum Likelihood. *Institute of Health Economics and Management (IEMS) Working Paper*, (09-02): 1-49.

Judge, George G., vd. (1986). *The Theory and Practice of Econometrics*, (Second Edition). New York: Wiley.

Karagöz, N. & Çetinkaya, Ö. F. (2019). Sağlık Kurumu Çalışanlarında Zaman Yönetimi (Sivas İli Örneği). *Journal of International Social Research*, *12*(66): 1445-1463.

Kongar, E. & Memiş, E. (2017). Gendered Patterns of Time Use over the Life Cycle: Evidence from Turkey. *Levy Economics Institute of Bard College, Working Paper*, (884).

Lázaro, N., Moltó, M. L., Sánchez, R., & Simó-Noguera, C. (2022). Housework Gender Inequality in Spain: Is the Sharing of Housework within Couples Solely Driven by Economic Rationality?. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, *180*, 85-104.

Maddala, G. S. (1983). *Limited-Dependent and Qualitative Variables in Econometrics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marschak, J. (1960). Binary Choice Constraints and Random Utility İndications. In Kenneth J. Arrow, S. Karlin. & P. Suppes (Eds.), *Mathematical Methods in the Social Sciences*, Stanford: Stanford University Press, 312–329.

Morrissey, T. W., & Engel, K. (2022). Adolescents' Time During the First Year of the COVID-19 Pandemic: Evidence From the American Time Use Survey. *Journal of Adolescent Health*.

Özarıcı, Ö. (2002). *Tam gözlenebilirlik ve değişen varyanslılığın varlığında iki bağımlı değişkenli probit modeli ve bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ravulaparthy, S. & Goulias, K. G. (2020, January). Activity Time-Use Patterns and Experienced Satisfaction: Travel Behavioral Dynamics from the 2010–2013 American Time-Use Survey Data. *99th Annual Meeting of Transportation Research Board.* Washington D.C.

Robinson, J. P. & Harms, T. A. (2015). *Time Use Research: Recent Developments*. Prepared for the Encyclopedia of Social Science Research.

Ruuskanen, O. P. (2004). *An Econometric Analysis of Time Use in Finnish Households*. Unpublished PhD thesis**.** Helsinki School of Economics, Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis.

Spitzer, S. & Hammer, B. (2016). The Division of Labour within Households: Fractional Logit Estimates Based on the Austrian Time Use Survey. MPRA Paper 81791. Vienna: Vienna Institute of Demography.

Sturgis, P. (2004). The Effect of Coding Error on Time Use Surveys Estimates. *Journal of Official Statistics*, *20*(3): 467-480.

Thurstone, L. L. (1927). A Law of Comparative Judgment. *Psychological Review*, *34*(4): 273-286.

Toksöz, G. (Ed.). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2014). *Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi, Ankara.*

Train, K. (1986). *Qualitative Choice Analysis: Theory, Econometrics, and An Application to Automobile Demand*, (Vol. 10). MIT Press.

Train, K. (2003). *Discrete Choice Methods with Simulation*. Cambridge University Press.

Türkmen, İ, (1999), *Yönetsel Zaman ve Yetki Devri Açısından Yönetimde Verimlilik,* (3. Baskı). Ankara: MPM Yayınları. No: 519.

Uslu, H. (2019). Logit-Probit Modeli Yardımıyla Türkiye'de Cari Açık Kaynaklı Kriz Riskini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *5*(2): 153-178.

Vega-Rapun, M., Domínguez-Serrano, M. & Gálvez-Muño, L. (2020). The Multidimensionality of Poverty: Time Poverty in Spain. *Journal of Time Use Research, 15*(1): 18-33.

TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, *2014-2015 Haber Bülteni*. https://tuikweb. tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627# [22/04/2020].

TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, *2014-2015 Haber Bülteni*. https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627# [26/04/2020].

TÜİK, Zaman Kullanım İstatistikleri, *Metaveri*. https://tuikweb.tuik.gov.tr/ PreTablo.do?alt_id=1009 [26/04/2020].

TÜİK, *2014-2015 Zaman Kullanım Anketi Verileri*. TÜİK'ten istendi.

AFETİN SOSYOLOJİSİ

Burhanettin AYDINLI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-42-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
1. AFETLER İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR.....3
1.1 AFETİN TANIMI 5
1.2 DOGA VE İNSAN KAYNAKLI AFETLER.....6

İKİNCİ BÖLÜM
2. AFET VE SOSYOLOJİ İLİŞKİSİ.....9
2.1 AFET SOSYOLOJİ TANIMI 10
2.2 AFET SOSYOLOJİSİNİN GELİŞİMİ.....10
2.3 TÜRKİYE'DE AFET SOSYOLOJİSİNİN GELİŞİMİ.....12
2.4 AFET SOSYOLOJİSİNDE YAKLAŞIMLAR.....15
2.5 AFETLERİN SOSYOLOJİK BOYUTLARI 25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. AFETLERİN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ 29
3.1 AFETLER VE SOSYAL DAYANIŞMA 29
3.2 SAVAŞLAR, SALGINLAR VE AFET SONRASI GÖÇ.....31
3.3 TOPLUMSAL TRAVMA VE PSİKOSOSYAL ETKİLER 41
3.4 AFETLERİN SINIFSAL VE EKONOMİK EŞİTSİZLİKLERE ETKİSİ.....44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
4. AFETLERDE KIRILGAN GRUPLAR.....49
4.1 YAŞLILAR, KADINLAR VE ÇOCUKLAR.....50
4.2 ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER 58
4.3 GÖÇMENLER.....61

BEŞİNCİ BÖLÜM
5. AFETLERDE MEDYANIN SOSYOLOJİK ETKİLERİ 65
5.1 MEDYANIN AFETLER SIRASINDAKİ ROLÜ 67
5.2 BİLGİ KİRLİLİĞİ VE YANILTICI HABERLER 68
5.3 AFETLERDE SOSYAL MEDYANIN ÖNEMİ 70
5.4 TÜRKİYE'DE MEDYANIN AFET HABERCİLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 72

ALTINCI BÖLÜM
6. SALGINLARIN TOPLUMLAR ÜZERİNDEKİ SOSYOLOJİK ETKİLERİ 87
6.1 TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE SALGIN HASTALIKLAR 87
6.2 SALGINLARIN NEDENLERİ 91
6.3 SALGIN HASTALIKLARIN TOPLUMSAL ETKİLERİ 92
6.4 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 98

YEDİNCİ BÖLÜM
7. COVİD 19 SALGINI VE SOSYOLOJİK ETKİLERİ 101
7.1 EN ÇOK ETKİLENEN GRUPLAR 104
7.2 TOPLUMSAL DEĞİŞİM 106
7.3 PANDEMİ EĞİTİMİ NASIL ETKİLEDİ 109
7.4 PANDEMİNİN ÇALIŞMA HAYATINA ETKİSİ 111
7.5 PANDEMİYE KARŞI ALINACAK ÖNLEMLER 112

SEKİZİNCİ BÖLÜM
8. TÜRKİYE'DE ORMAN YANGINLARI VE SOSYOLOJİK ETKİLERİ 113
8.1 GENEL BİR DEĞERLENDİRME 113
8.2. 2021 VE SONRASI ORMAN YANGINLARININ SOSYOLOJİK ETKİLERİ .114

DOKUZUNCU BÖLÜM
9. DEPREMİN SOSYOLOJİK ETKİLERİ 121
9.1. 6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ VE SOSYAL SONUÇLARI .127
9.2 AFETLER KARŞISINDA TOPLUMSAL DAYANIŞMA KÜLTÜRÜ 136

ONUNCU BÖLÜM
10. SONUÇ VE ÖNERİLER 139

KAYNAKLAR 145

KAYNAKLAR

Ş. Kolay Çepni, Ç, Nilsu Varlıklar Demirkazık, Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2023; 8(2): 827-834 Gökalp Yılmaz G. Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye'de Afet Yazınına Kuramsal Bir Yaklaşım. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2021; 9(1): 194-204.

https://covid19.saglik.gov.tr/

https://www.iklimhaber.org/2020de-30-milyon-insan-afetler-nedeniyle-yer-degistirdi

https://sks.uskudar.edu.tr/afet-psikolojisi-nedirinsanuzerindeki-etkileri-nelerdir

https://perspektif.eu/2023/02/22/yagmaci-zannedilerek-dovulen-suriyeli-depremzede-omar-hassounun-hikayesi/

https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/8907/sosyal-medya-kullanicilari-ve-gazeteciler-icin-deprem-haberciligi-rehberi

https://www.milatgazetesi.com/afet-oncesi-ve-sonrasinda-medyanin-onemi-5303

https://www.milatgazetesi.com/afetlere-sosyolojik-acidan-bakis-1-6137

https://www.milatgazetesi.com/afetlere-sosyolojik-acidan-bakis-2-5662

https://www.bursainternetgazetesi.com/yazarlar/burhanettin-aydinli-84/hatay-dan-geriye-kalanlar-ve-alinmasi-gereken-dersler-1-42206

https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/

N. Varol, T. Gültekin Etkin Bir Göç Faktörü Antropoloji Dergisi, Sayı:32 (Aralık 2016), s.4351

K. Çavuş1, A. Ahmet Kaya2 Depremler ve Kitlesel Zorunlu Göç Akınları:

Kahramanmaraş Merkezli Depremler Üzerinden Bir Değerlendirme Afet ve Risk Dergisi 7(1), 2024, (195-209)

Can Afetler çağında sosyolojiyi yardıma çağırmak ya da afeti yeniden tanımlamanın Gerekliliği üzerine Tezkire Dergisi 2022 Sayı :80 S.9-30

Dr. Y. Arı Kovancı, Afet ve Kırılgan Gruplar Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2024 /12. Sayı

Bozkurt, Y, & Demir, T. (2023). Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi (11), 22-32.

https://doi.org/10.58627/dpuiibf.1288685

Yüksel, E. (2001). Türk basınında deprem haberlerinin sunumu (Kobe, Dinar ve Marmara Depremleri üzerine bir içerik analizi çalışması. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 11, 163172 Genç, F. N. (2008). Kriz iletişimi: Marmara depremi örneği.

Selçuk İletişim, 5(3), 161-175.

Yazıcı ve Zincir (2013). Yazıcı, S. ve Zincir, O. (2013). Kriz Yönetimi ve Afetlerde Sosyal Medya Kullanımı. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 65-82, (49)

Y. Argın Doğal afetlerde sosyal medya kullanımı: 2023 Kahramanmaraş depremi özelinde Twitter örneği Malatya Turgut Özal Üniversitesi İnsanat: Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi Y.2023, C.3, S:1 s.140-165.

E. Yalçın Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 78, 2023 Doğal afetlerin doğal Olmayan sonuçları: gazetelerin deprem haberciliği.

Demir, B-Ateş, H. 2023. Covıd-19 Pandemisinin Bireysel ve Sosyal Etkileri. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 11(34), 242-259.

Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Sırasında Yaşlı Bireylerin Yalnızlığı ve İlişkili Faktörler 603-610, 28.09.2023

E. Kara Kovid-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi, (2020), Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2020, 28- 34,

Sarıalioğlu, Ö. ve Ertan, C. (2024). Covıd-19 Pandemisi Sonrası Dönemde Beyaz Yakalı Profesyonellerin Yaşam Tarzlarının Dönüşümü:

Bourdieucu Bir Okuma. Sosyolojik Düşün, 9 (3), 264-297. https://doi.org/10.14520/adyusbd.157824

Tukidides – Peloponez Savaşı (Historia tou Peloponnisiakou Polemou)

Türkçe çeviri: Peloponez Savaşı

Çeviren: Azra Erhat (Can Yayınları / Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Kadıoğlu, A. (2012). "Tukidides'te Tarih ve Objektiflik Anlayışı"

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)

Demirer, M. (2020). "Tukidides'in Tarih Anlayışı ve Atina Vebası"

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

Tarihten Günümüze Salgın Hastalıklar: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2021/2, Sayı: 40, s. 330-355 University of Cambridge. 15 Aralık 2022.

Hakenbeck, S., & Büntgen, U. (2022). The role of drought during the Hunnic incursionsintocentral-east Europe in the 4th and 5th c. CE. Journal of Roman Archaeology, 1-21. (Bkz., Mâlik, Cenâiz 36; Buhârî, Cihâd 30, Tıb 30; Müslim, İmâre 164-166; Ebû Dâvûd, Cenâiz 11, 16; Nesâî, Cenâiz 14)

https://www.tarihogren.com/tarihdersleri/kavimler-gocu-sonuclari

Orman Genel Müdürlüğü (OGM), "2024 Türkiye Orman Varlığı Raporu"

Tarım ve Orman Bakanlığı, Yangın İstatistikleri (2021-2024)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Çevre ve Göç İstatistikleri

TEMA Vakfı ve WWF-Türkiye, Yangın Sonrası Ekolojik Etki Raporları

05.03.2023- Oksijen Gazetesi

Geleceğin Avrupası Bağlamında
TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİ
ve
ALMANYA

Dr. Hasan BOZTÜRK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-04-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Haziran 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ..... 1

1. AVRUPA VE BÜTÜNLEŞME: TARİHİ ARKA PLANLARI..... 5
1.1. TARİHTE AVRUPA'DA BİRLİK DÜŞÜNCESİ..... 5
1.2. ALMAN, İNGİLİZ VE FRANSIZ DÜŞÜNÜRLERİN AVRUPA'DA BÜTÜNLEŞME ÇAĞRILARI .. 7
1.3. BÜTÜNLEŞMEYE GÖTÜREN SİYASİ VE EKONOMİK NEDENLER..... 8
1.4. MARSHALL PLANI VE ABD İLE BİRLEŞİK KRALLIK'IN AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNE BAKIŞI 11
1.5.AVRUPA'DA ALMANYA SORUNU VE BÜTÜNLEŞME ÖNÜNDEKİ ENGEL 16

2. AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ VE ALMANYA'NIN ROLÜ 17
2.1. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA SORUNU..... 17
2.2.1950 SCHUMAN BİLDİRGESİ..... 19
2.3.PLEVEN PLANI VE ALMANYA'YA GÜVENSİZLİK 20
2.4.AKÇT VE ALMANYA'NIN MEŞRUİYET KAZANMA FIRSATI..... 22
2.5.BATI ALMANYA-FRANSA YAKINLAŞMASI 22
2.6. AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN ATTIĞI ADIMLAR (DIŞ 7'LER) 24
2.7. AVRUPA TOPLULUĞU: BİRLİĞE GİDEN SÜREÇ 24
2.7.1. Birliğe giden süreçte Avrupa Siyasi İşbirliği ve Almanya..... 28
2.7.2. Birliğe giden süreçte Avrupa Para Sistemi (APS) ve Almanya 28
2.7.3. Birliğe Giden Süreçte Tek Avrupa Senedi (TAS) ve Almanya 29
2.7.4. Maastrich Antlaşması ve Almanya..... 30
2.7.5. Amsterdam ve Nice Antlaşmaları..... 32
2.7.6. Amsterdam ve Nice Antlaşmaları Sonrası Ekonomik ve Parasal Birlik..... 34
2.7.7. Avrupa Anayasası Görüşmeleri ve Lizbon Antlaşması 36
2.8.GENİŞLEME SÜRECİ VE ÜLKELERİN BÜTÜNLEŞMEYE BAKIŞI 38
2.8.1. Berlin Duvarının Yıkılması: Almanya'nın Bütünlüğünden Avrupa'nın Bütünlüğüne..... 42

3. AB'NİN GELECEK SENARYOLARI VE ALMANYA..... 45
3.1. AB'NİN EKONOMİK BÜTÜNLEŞME SEVİYELERİ 45
3.2. FEDERATİF-KONFEDERATİF YAPI TARTIŞMASININ AB'NİN EKONOMİK BÜTÜNLEŞME SEVİYELERİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ..... 49
3.3. AB'NİN BÜTÜNLEŞMESİNİN GELECEĞİNE DAİR GELECEK SENARYOLARI 53
3.4. ALMANYA VE AB'NİN GELECEĞİ..... 59

4. GELECEĞİN AVRUPASI SENARYOLARI BAĞLAMINDA TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ VE ALMANYA..... 65
4.1.TÜRKİYE AVRUPA TOPLUĞU İLİŞKİLERİ 65
4.2.TÜRKİYE-AVRUPA TOPLUĞU İLİŞKİLERİNDE ALMANYA'NIN ETKİSİ 78
4.3.GELECEKTE TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ VE ALMANYA 88

4.4.KARŞILIKLI BAĞIMLILIK VE ALMANYA-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ 90
4.5. GELECEKTE ALMANYA'NIN BİRLİK İÇERİSİNDEKİ ROLÜ VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ 91

SONUÇ 95

KAYNAKÇA 99

EKLER 105

EK I: PROF. DR. İBRAHİM S. CANBOLAT İLE RÖPORTAJ 105
EK II: DOÇ. DR. ÇİĞDEM NAS İLE RÖPORTAJ 121
EK III: DR. BAHADIR KALEAĞASI İLE RÖPORTAJ 133

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Akçay, Belgin; Göçmen, İlke, *Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Seçkin Yayınları 3. Baskı, Ankara, 2016.

Akçay, Ekrem, Yaşar; Argun, Çiğdem; Akman, Elvettin, "AB'nin Tarihsel Gelişimi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt 3, Sayı: 4, ss.117-131, Isparta, 2011.

Aksoy, Tahir; Ersoy, Ergin, *Türkiye Federal Almanya İlişkilerinin Dünü Bugünü ve Yarını,* Hak Yayınları, İstanbul, 1994.

Akşin, Sina, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2017.

Alganer, Yalçın; Müzeyyen, Özlem, Çetin, "Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri (I)", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt:23, Sayı: 2. ss.288-290, İstanbul, 2007.

Ayvaz, M. Erkut; Keskin, Bünyamin, "Almanya'da Türkiye ve 15 Temmuz Darbe Girişimi Algısı", *SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Dergisi,* Sayı 182, ss.7-58, 2017.

Bakkalcı, Ahmet, Can, *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 1.Baskı, Ankara, 2018.

Baykal, Hülya, *Avrupa Topluluklarının Tarihsel Gelişimi*, Afa Matbaacılık, İstanbul, 1992.

Borchardt, Klaus-Dieter, *Avrupa Bütünleşmesi: Avrupa Birliği'nin Kökenleri ve Büyümesi*, Tisamat Basım, Ankara, 1995.

Büyükbay, Can, *Avrupa Birliği Almanya ve Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2016.

Canbolat, İbrahim, *Değişen Dünyada Almanya ve Türkler*, Alfa, 4. Baskı, Bursa, 2009.

Canbolat, S. İbrahim, (2023). *Değişen Dünyada Almanya ve Alman Dış Politikası*, Ekin Yayınları, 5. Baskı, Bursa.

Canbolat, İbrahim, *Avrupa Birliği ve Türkiye-Uluslar Üstü Sistemle Ortaklık*, Alfa Aktüel, 6. Baskı, Bursa, 2014.

Çağrı, Erhan; Özkoç, Özge; "20.Yüzyılda Uluslararası Siyaset (194-1990 arası dönem)", Şaban Kardaş ve Ali Balcı (Der.) *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Küre Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Çakmak, Haydar, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Platin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2007.

Dedeoğlu, Beril, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Boyut Kitapları, 1. Baskı, İstanbul, 2003.

Dinan, Desmond, *Avrupa Birliği Tarihi*, Kitap Yayınevi, 1.Baskı, İstanbul, 2008.

Dizdaroğlu, Cihan, "Avrupa'da Popülizm Rüzgarı ve AB'nin Geleceği*", Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Merkezi*, Sayı:25, ss.68-72, 2017.

Doğan, Mesut, "Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomik İlişkileri", *Marmara Coğrafya Dergisi,* Sayı:32, ss. 306-325, İstanbul, 2015,

Eriş, Özgür, Ünal, "Avrupa'da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar", Ebru Canan Sokullu (Der.), *Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği*, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2018.

Ermağan, İsmail, "Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye Almanya İlişkileri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 9, Sayı: 20, ss. 73-91, Hatay, 2012.

Fındıklı, Erhan, Berat, "XIX Yüzyılda Almanya ve Almanya-Osmanlı İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1999.

Fulbrook, Mary, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayın Evi, 3. Baskı, İstanbul, 2017.

Kandaz, Fatma, "Avrupa Birliği Kapsamında Almanya-Türkiye İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul, 2006.

Kardaş, Şaban; Balcı, Ali, "*Uluslararası İlişkilere Giriş*", Küre Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Karluk, Rıdvan, *Avrupa Birliği Kuruluşu Gelişmesi Genişlemesi ve Kurumları*, Beta Yayınları, 11. Baskı, İstanbul, 2014.

Karluk, Rıdvan, *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri: Bir Çıkmaz Sokak*, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

Karluk, Rıdvan; Tonus, Özgür, "Avrupa Para Birliği Avro ve Geleceği", *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: XIV, Sayı: 1-2, ss. 261-293, Eskişehir, 1998.

Mercan, Sezgin, "Avrupa'da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansıma", Ebru Canan Sokullu (Der.), *Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği,* Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2018.

Middelaar, Luuk van, *Avrupa: Bir Geçiş Süreci,* Türkiye İş Başkanı Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Nas, Çiğdem, *AB Dönüşürken:* "Popülizm ve Türkiye'nin AB Süreci", Ebru Canan Sokullu (Der.), *Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği,* Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2018.

Nye, Joseph S. ve Welch, David A., *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2015.

Okur, İbrahim, Gümrük "Birliği Sonrası Türkiye-AB İlişkileri ve Almanya'nın Önemi, Ekonomi-Politik Bir Analiz 1996-2005", *Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2013.

Özdal, Barış, *Avrupa Birliği*, Dora Yayınları, 1. Baskı, Bursa, 2013.

Özdemir, Haluk, *Avrupa Mantığı Avrupa Bütünleşmesinin Teori ve Dinamikleri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2015.

Özer, Yonca, "Avrupa Birliği'ndeki Ekonomik Krizin Türkiye ile İlişkilere Etkisi", Pınar Gedikkaya Bal ve Rana İzci Connelly (Der.), *Ekonomik Kriz ve Avrupa Birliği*, Derin Yayınları, İstanbul, 2016.

Price, Roger, *Fransa'nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016.

Sandalcılar, Ali, Rıza; Erdoğan, Seven, *Ekonomik Entegrasyonlar Avrupa Birliği ve Türkiye*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2017.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih: 1918-1994*, İmge Kitapevi, 27. Baskı, Ankara, 2017.

Saygın, Didem ve Mehlika Özlem Ultan, (2016). "*Avrupa Birliği'nde Demokrasi Yolunda Bir Adım: Komisyon Başkanlığı Seçimi Üzerine Bir Sınav",* Journal of Awareness, 2, (1), ss. 31-44.

Sokullu, Ebru Canan, "İtalyan Siyaseti, Popülizm ve Beş Yıldız Hareketi", Ebru Canan Sokullu (Der.), *Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği,* Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2018.

Stammen, Theo; İyikan, Necati, "Avrupa Birliği'nin Gelişiminde Genişleme ve Derinleşme Süreci Arasındaki Diyalektik İlişki", *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (15), ss. 196-209, Antalya, 2008.

Sunay, Reyhan, "AB Bütünleşmesinin Biçimi Üzerine Farklı Yaklaşımlar: Konfederal Yaklaşım ve Bugünkü Yapılanma (II)", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:14, Sayı:2, ss. 185-222, Konya, 2006.

Şanlı, Bahar, "Ekonomik Entegrasyın Teorisi Çerçevesinde Avrasya Birliği'nin Olabilirliği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergesi*, Cilt: 22, Sayı:1, ss. 13-30, 2008.

Tekin, Gökhan, "AK Parti Dönemi Türkiye-Almanya İlişkileri*", Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,* Bilecik, 2012.

Tulgar, Sami, "Geçmişten Günümüze Türkiye Almanya İlişkileri", *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Gebze, 2006.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2000.

Ultan, Mehlika Özlem (2013). "*Avrupa Birliği'nde Federalizm-Konfederalizm Tartışması",* (Ed.) Caner Sancaktar ve Hasret Çomak, Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar. İstanbul: BETA, 159-171.

Ultan, Mehlika Özlem ve Serdar Örnek (2014). "*Models of European Integration: Enlargement or Neighbourhood*". IAFOR / NACSS 11-14 September 2014, North American Conference on the Social Sciences, in Providence/The US.

Ultan, Mehlika Özlem, (2021). "*Avrupa Birliği'nde Genişleme ve Derinleşme Sancıları,* Avrupa Birliği üzerine tartışmalar iç politika, (Ed.), Filiz Cicioğlu, Hacı Mehmet Poyraz, Aktif Yayınevi, ss. 13-28.

Ultan, Mehlika Özlem, (2022). "*Avrupa Birliği Genişlemesi ve Müzakere Süreçlerinde İtici Güçler, Frenleyiciler ve Adaylar*", Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 720-739.

Ülger, İrfan Kaya, (2015). *Avrupa Birliği Rehberi*, 2. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

Vatandaş, Selim, (2018). "*Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü: İnsan Hakları ve Demokrasi İdeali Bağlamında Bir Analiz*", Bilge Strateji, Cilt 10, Sayı 19, ss. 149-176.

Yılmaz, E. A. (2022). "*Brexit Sonrası Sürecin Avrupa Birliği Ve Birleşik Krallık'a Mevcut ve Beklenen Etkileri*", Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 52, Denizli, ss.179-195.

İnternet Kaynakları

Akademik Perspektif Dergisi Resmi İnternet Sitesi, Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi 2014.

http://akademikperspektif.com/2019/10/12/avrupa-birliginin-tarihsel-gelisimi/ E. T. 06.08.2019.

Akşemsettinoğlu, Gökhan, "Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi,* Cilt: 10, ss. 1-18, 2011.

http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/1583/17163.pdf 13.09.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "A", AB'nin Tarihçesi, https://ab.gov.tr/_105.html, E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "B", AB'ye Genel Bakış, https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "C", AB'nin Genişlemesi, https://www.ab.gov.tr/109.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "D", Aday Ülkeler, Arnavutluk, , https://www.ab.gov.tr/arnavutluk_49992.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "E", Aday Ülkeler, Karadağ, https://www.ab.gov.tr/karadag_45465.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "F", Aday Ülkeler, Makedonya, https://www.ab.gov.tr/makedonya_267.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "G", Aday Ülkeler, Sırbistan, https://www.ab.gov.tr/sirbistan_49043.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "H", AB'nin Genişlemesi, Potansiyel Aday Ülkeler, BM Güvenlik Konseyi Kararı (1244) Altındaki Kosova, https://www.ab.gov.tr/45471.html. 26.11.2019 .

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "I", Türkiye-AB İlişkilerinin tarihçesi,

https://ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html. E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "İ", Katılım Müzakerelerinde Son Durum,

https://www.ab.gov.tr/65.html, E.T. 26.11.2019.

Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi "V", Bosna Hersek, https://ab.gov.tr/bosna-hersek_45469.html, E.T. 10.05.2025.

Belenli, Tuğba, (2022). Atatürk Ansiklopedisi, Marshall Planı, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/252/Marshall_Plan%C4%B1, E.T. 10.10.2025.

Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "A" Avrupa Konseyi, Uluslararası Örgüt Künyesi,

http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa, E.T. 26.11.2019.

Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "B" Lizbon Anlaşması, http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa. E.T. 13.11.2019

Erhan, Çağrı; Akdemir, Erhan, "Türkiye-Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde İlk On Yılın Muhasebesi (2005-2015)", *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 78, ss:7-30, Yaz.2016

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/807204 E.T. 05.06.2019

İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "A", Avrupa Birliği Tarihçe, http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=28. E.T:01.05.2018.

"İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "B", AB Genişlemesi, http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=32&id=281, E.T. 07.05.2018

İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "C", Türkiye-AB Tarihçe: 1963-1999 Dönemi,

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=36&id=445, E.T. 07.05.2018.

İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "D". Türkiye-AB Tarihçe:1999-2005 Dönemi,

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=36&id=446, E.T. 07.05.2018.

İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "E", Müzakere Sürecinde Hangi Aşamadayız? https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=41&id=371, E.T. 08.05.2018.

İktisadi Kalkınma Vakfı Resmi İnternet Sitesi "F", Zeytinoğlu, Ayhan, Almanya İle İlişkilerde Esen Ilımlı Rüzgâr AB Sürecimize Olumlu Yansır, https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3282 , E.T. 10.10.2018

Zhumamuratov, Meirzhan, AB Bütünleşmesinin Lüksemburg Uzlaşısı ile İmtihanı, Akademik Perspektif Dergisi Resmi İnternet Sitesi, 2014.

http://akademikperspektif.com/2014/06/16/ab-butunlesmesinin-luksemburg-uzlasisi-ile-imtihani/. E.T:01.05.2018.

ALTIPARMAK

ve

YAHUDİLİK

1960-1980

Yitip giden yıllar…Yitip giden Bursa

EKREM HAYRİ PEKER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-57-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mart 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SIRA DÜKKÂNLAR 1
ÇATALFIRIN 9
YAHUDİLİK 41
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ'NDEN AKADEMİ'YE 103
AKADEMİ AÇILIYOR 106
ALTIPARMAK DEĞİRMENİ 124
FESTİVAL KORTEJİ 143
ATATÜRK STADYUMU VE ATATÜRK KAPALI SPOR SALONU 147
ALTIPARMAK PASTANELERİ 157
ALTIPARMAK'TAKİ EĞLENCE YERLERİ 168
ALTIPARMAK'TAN YETİŞEN SANATÇILAR 174
ALTIPARMAK'TAN RENKLİ SİMALAR 184
ALTIPARMAK'TA TARİHİ ESERLER 222
ALTIPARMAK'TA BİR HAN VE ARABACILAR 234
YEREL BASINDA ALTIPARMAK 236
EKLER 242
ANILAR 260
KAYNAKÇA 273
ALBÜM 281

KAYNAKÇA

- Abisel, Nilgün, Türk Sineması Üzerine Yazılar, Ankara-2005
- Abraş, Güzin, Bizim Dükkân, Bursa-2021
- Akkılıç, Yılmaz, Bursa'da Yakın Zaman, Bursa-2006
- Akkuş, Mine, Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi, Bursa-2011
- Akkurt, Bülent, Bir Zamanlar Bursa'da, Bursa-1998
- Akyüz, Yüksel, Mahfel, Yenişehir-2002
- Altıntaş, Samet, Evliyâ Çelebi'nin İlk Seyahati, İstanbul-2024
- Armağan, Mustafa, Bursa Şehrengizi, İstanbul-1998
- Bilgi, Selma Güler, Erken Cumhuriyet Döneminde Gündelik Yaşam (1927-1960), Bitirme Tezi-2007
- Birsel, salah, Kahvehaneler Kitabı, İstanbul-2009
- Bubik, Yavuz, Bir Avuç Bursa, İstanbul-2012
- Bursa Ansiklopedisi, BCG Yayını, Bursa-
- Bursa Coğrafyası, Ankara-2009
- Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu Albümü 1946-1985, Bursa-1986
- Bursa'nın Kentsel Gelişimi, Sempozyum Kitabı, Bursa-2009
- Baykal, Kazım, Tarihte Bursa Yangınları, Bursa-1948
- Bursa Muradiye Semti, Bursa-2008
- Bursa'nın Tarihi Mahalleleri I-II-III-IV, Bursa-2011-2017
- Bursa Tophane Anadolu Teknik Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi, Bursa-2011
- Bursa'nın Zenginliği Göçmenler, Bursa-2008
- Can, Alper, Antik Çağ Sözlüğü, Bursa-2015

- Çalay, Turan, Çalıköy, İstanbul-2018
- Çarşının Öylüsü, Bursa-2010
- Çetin, Osman, Bursa'da Gezileri, Bursa-2017
- Çetin, Osman, Sicillere Göre Bursa'da İhtida Hareketleri ve Sosyal Sonuçları 1472-1909, TTK-1999
- Çınarlı Kentin Dili, 7.Edebiyat Günleri, İstanbul-2002
- Dayanıklı, Gül, Bursa'da Kent Siyasetinde Elit Döngüsü ve Kent Yönetimine Etkisi, Ocak-2020, yayınlanmamış doktora tezi)
- Dalkılıç, Deniz, Bursa'nın Demir Kanatları, Bursa-2020
- Demirağ, Banu, Manolya Ağacının Kökleri-Dün Bursa, İstanbul-2000
- Doktor Osman Şevki, Bursa ve Uludağ, Bursa-2009
- Dostoğlu, Neslihan, Osmanlı Döneminde Bursa: 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları, AKMED, Antalya-2001
- Elal, Melih, Mekânın Bursa olsun, Bursa-2009
- Enver, Ayhan-Uzoğuz, Aykan, Hey Gidi Günler Hey-Bursa-1978
- Enver, Ayhan-Uzoğuz, Aykan,Spor Dünyası-Bursa-1982
- Êrler, Şeref, Bursa'da Eski Eserler Eski Şöhretler, Bursa-1978
- Fatma Fahrunnisa Hanım, 1896 Baharında Bursa, Bursa-2010
- Gabriel, Albert, Bir Türk Başkenti Bursa, İstanbul-2010
- Günaydın, Nurşen-Kaplanoğlu, Raif, Seyahatnamelerde Bursa-2000
- Gür, İhsan, Bursa'da Rahvan Atın Dünü ve Bugünü-2009

- Hasan Tâib Efendi, Hatıra ya da Bursa'nın Aynası, Ankara-2009
- Hüseyin Vassaf, Bursa Hatırası, Bursa-2010
- İlhan, Ali İhsan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İstanbul Basınında Bursa-2012
- İbnülcemal, Ahmet Tevfik, Velosipet ile bir Cevelan 1900'e Doğru İstanbul'dan Bursa'ya Bisikletli Bir Gezi, İstanbul-2006
- İlhan, Ali İhsan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İstanbul Basınında Bursa, Bursa-2012
- Kağıtçıbaşı Ergun, Dibaçenin Ertesi Günü, Bursa-2012
- Kağıtçıbaşı Ergun, Yaşar, Enis, Bursa Ekonomik Tarihi 1326-1900, Bursa-2005
- Kandes, Vasileos I, Kuruluşundan XIX Yüzyıl Sonlarına Kadar Bursa, Mart-2009
- Karpat, Kemal, Osmanlı Nüfusu (1830-1914), İstanbul-2003
- Karpat, Kemal, Osmanlı Devleti'nin Kısa Sosyal Tarihi, İstanbul-2009
- Kayra, Cahit, 38 Kuşağı, İstanbul-2012, T. İş Bankası Kültür Yayınları
- Kemankaş, ismail Kemal, Gazi'nin Stadyumu, Bursa-2019
- Kinçov, Vasil, Marmara'nın Öte Yakasında, İstanbul-2021
- Kumaş, Nursal, Cumhuriyet Dönemi İstatistiklerinde Bursa (1923-1938)
- Kumaş, Nursal, II. Abdülhamid Döneminde Bursa'da Sosyal Hayat (1876-1909)
- -Kuter, Yalçın İpbüken'in Yaşamından, İstanbul-2023
- Mehmed Ziya, Bursa'dan Konya'ya Seyahat, Ankara-2009
- Menteş, Niyazi, Vefasız Olsa da Zaman Gönül Kahvesi, Bursa-1997

- Menteş, Niyazi, Vefasız Olsa da Zaman (Gönül Kahvesi Serisinden:2) Bursa Hikâyeleri, Bursa-1999
- Menteş, Niyazi, Sonbahar Yaprakları, Bursa-2006
- Mülazım Abdülkadir (Kadri), Bursa Rehberi, Ankara-2009, Bursa İl Özel İdaresi Yayını
- Naçov, Nikola, Bursa'ya Gidiş ve Dönüş, İstanbul-2019
- Nesin, Aziz, Bir Sürgünün Anıları, İstanbul-2015
- Oğuzoğlu, Yusuf, 8500 Yıllık Uygarlığın İzinden Bursa Tarihi, Bursa-2013
- Okur, Ali, 1927-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Radyo Yayıncılığı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019
- Ortaylı İlber, (2016), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul-2016
- Öcalan, Hasan Basri, Seyahatnameye göre Ruhaniyetli Şehir Bursa, Ankara-2009
- Özdemir, Nezaket, Bursa'nın Anısal Tarihi, Bursa-2009
- Özen, Uğur Ozan, Oda Tiyatrosu, Bursa-2013
- Özen, Uğur Ozan (Hazırlayan), Bir Zamanlar Bursa Devlet Tiyatrosu'nda, Bursa-2020
- Özen, Uğur Ozan, Bursa Tiyatro Tarihi Araştırmaları Gaye Kitabevi-Bursa -2021
- Özgüç, Agâh, Ansiklopedik Türk Filmleri Sözlüğü, İstanbul-2014
- Peker, Ekrem Hayri, 1950-1960 Yılları Arasında Bursa'da Kültürel ve Sosyal Değişim, Bursa-2022
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'da Sinema, Ankara-2021
- Peker, Ekrem Hayri, Emirsultan-Heykel Arasında Nostaljik Bir Gezi, Bursa-2020

- Peker, Ekrem Hayri, Altıparmak-Muradiye-Çekirge Arasında Nostaljik Bir Gezi, Bursa-2020
- Peker, Ekrem Hayri, 1930-1960 Yılları Arasında Bursa'da Eğlence, Bursa-2022
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'nın Meyhaneleri, Bursa'nın Şaraphaneleri Nilüfer Şarapçısı, Misi şaraphaneleri ve Tirilye'de Baküs Şarapçılık, Bursa-2023
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'nın Kahve Kültürü ve Kıraathaneleri ve Çay Bahçeleri, Bursa-2023
- Pekşen, Yalçın, Dilin Kemiği Yok, İstanbul-1986
- Scheneider, Eliza Cheney Abbott, Bursa Mektupları, İstanbul-Ekim 2009, Dergâh Yayınları
- Scognamillo, Giovoni, Türk Sinema Tarihi Kabalcı Yayınları, İstanbul-2010
- Suat, Mustafa, Bursa ve Civarı, Bursa-2011
- -Şahin, Haluk, Babıali'ye Son Tren, İstanbul-2024
- Şehitoğlu, Elif, Bursa Hamamları, İstanbul-2008
- Toklucu, Taraftarın Seninle, İstanbul-2001
- Yaşayanlar, İsmail, Osmanlı Dönemi Bursa Otelleri, Bursa-2003
- Yazıcıoğlu, Necla Kitay, Bir Cumhuriyet Kadınının Anıları, Bursa-2010
- Yetişen, Y. Kenan, Bursa Kılıç-Kalkan Halk Oyunu ve Tarihçesi, Bursa-2011
- Yetişen, Y. Kenan, Bursa'da Taşımacılık, Bursa-2020
- Yıldız, Özgür, Amerikan Protestan Misyonerlerinin Bursa'da Teşkilatlanmaları ve Faaliyetleri 1884-1928, TTK-2016

MAKALELER:

- Aksoy, Feyza, Y., Geçmişten Günümüze Altıparmak Caddesi, Bursadakultur.org
- Bayramoğlu, Kerim, Bursa'nın Unutulmaz Valisi Haşim İşcan, Şehrengiz Dergisi. Sayı:134 Mart-Nisan, Bursa-2022)
- Ceyhan, Mümin, Bursa'da Elektriğin Tarihsel Gelişimi, www.belgeseltarih.com
- Ekim, Büşra, Bir Bursa Beyefendisi İrfan Eroğlu'nun anılarından, 9.05. 2021, www.lıfebursa.com
- Ekim, Büşra, Nilüfer Çayı'nı siz nasıl bilirdiniz? 9.07.2021, www.lıfebursa.com
- Kaplanoğlu, Raif, Seyyahların Gözüyle Bursa, www.bursadakultur.org
- Kırayoğlu, Mithat: Luigi Piccinato, Bursa Planı Deneyimi (L'esperienza del Piano di Bursa), Urbanistica, no: 36-37, 1961, s. 110-136, İtalyancadan çeviren: Kemal Atakay (Mithat Kırayoğlu'nun www.tchayat.org'da 19.8.2005 tarihinde yayınlanan yazısı)
- Kolaylı, H. Gül, Hayata dair bir çeşitleme: Eski Bursa'da Kandiller çocuklarındı**...**11.03.2021 Yeni Dönem
- Öztahtalı, İbrahim İmran, Divan Edebiyatının Sonbaharında Bursa'da Bir Yaban gülü: Murad Emri Efendi, U.U. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:11, Sayı:19, 2010/2
- Peker, Ekrem Hayri, Benim Sinemalarım, Bursa Araştırmaları Dergisi sayı:38, Bursa-2012
- Peker, Ekrem Hayri, Organizatör Hayri Küçük, www.belgeseltarih.com

- Pınar, İlhan, Gezginlere göre 18.,19. Yüzyıllarda ve cumhuriyetin ilk yıllarında Bursa, Toplumsal Tarih sayı:8 Ağustos 1994)
- Şen, Fevzi, Bursa Arabacı Hanları, Yeşil Bursa Dergisi
- Yaşayanlar, İsmail, Bursa'da Bir Fransız Kadın Girişimci: Madam Brotte, Bursadakultur.org

GAZETELER-DERGİLER

- ANT
- Atlas 47. Sayı Mart-1997
- Bursa Araştırmaları Vakfı Dergisi
- Bursa Defteri
- Bursa'da Yaşam
- Bursa Hakimiyet
- Haber
- Hakimiyet Milletindir
- Milliyet
- Olay
- Resimli Şark Ağustos 1932 NO:20
- Yeni ANT

SİTELER

- Bursadakultur.org
- belgeseltarih.com
- www.sinemalar.com
- www.sinematurk.com
- www.tsa.org.tr
- Vikipedia

SÖZLÜ ve GÖRSEL KAYNAKLAR

- Bahattin Yılmaz
- Bursa Kent Müzesi
- Cahit Aka
- Ertan Ertarman
- Fahri Yıbar
- Metin Dağıstanlı
- Mümin Şen
- Nazif Dağdelen
- Necla Aksoy
- Özgür Bükücüler
- Serdar Tanman
- S. Zafer Ünver
- Şinasi Çelikkol
- Umut Göktaş
- Y. Kenan yetişen

TÜRKİYE'DE BAĞIMLILIKLARLA MÜCADELEDE EĞİTİM

Maliye Bilim Uzmanı Nesrin AKBAŞ
Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-54-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
ERDEMSİZ MAL, BAĞIMLILIK KAVRAMI VE KAPSAMINA İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

1.1. KAMUSAL MAL VE HİZMET KAVRAMI 6
1.2. KAMUSAL MAL VE HİZMETLERİN SINIFLANDIRILMASI.....10
1.2.1. Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler 12
1.2.2. Erdemli ve Erdemsiz Mallar 15
1.2.3. Küresel Kamusal Mallar.....18
1.3. YARI KAMUSAL MALLAR VE DIŞSALLIKLAR 19
1.3.1. Negatif Dışsallıklar.....21
1.3.2. Pozitif Dışsallıklar 22
1.4. BAĞIMLILIK KAVRAMI VE KAPSAMI 22
1.4.1. Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Ortak Özellikleri.....25
1.5. MADDE BAĞIMLILIĞI VE NEDENLERİ 28
1.5.1. Maddenin (Farmakolojik ve Fiziksel) Özellikleri 28
1.5.2. Kişisel (Kişilik ve Genetik) Özellikleri 29
1.5.3. Çevresel Etkenler (Sosyal Çevre, Etkileşimler ve Arkadaş Çevresi) 31
1.5.4 DSM-V Göre Madde Bağımlılığı Kriterleri.....35
1.6. BAĞIMLILIK YAPICI MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI.....36
1.6.1. Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar.....37
1.6.1.1. Doğal (Tabi) Uyuşturucular 38
1.6.1.2. Sentetik Uyuşturucular 40
1.6.2. Merkezi Sinir Sistemini Uyaranlar.....41
1.6.2.1. Doğal Uyuşturucular.....42
1.6.2.2. Sentetik Uyuşturucular 43
1.6.3. Hayal Gösterenler (Halusinojenler).....44
1.6.3.1. Doğal Uyuşturucular.....44
1.6.3.2. Sentetik Uyuşturucular 45
1.6.4. Yeni Psikoaktif Maddeler (NPS) 47
1.7. ERDEMSİZ BİR MAL OLARAK MADDE BAĞIMLILIĞI 48

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE YÖNTEMİ: EĞİTİM

2.1. BAĞIMLILIKLARLA MÜCADELEDE EĞİTİMİN ROLÜNE İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI 54
2.2. BAĞIMLILIKLARLA MÜCADELEDE EĞİTİMİN ROLÜ VE ÖNEM 56
2.2.1. Millî Eğitim Bakanlığı 60
2.2.1.1. (TBM) Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı 60
2.2.1.2. (OBM) Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı 63
2.2.1.3. (YYBE) Yeşilay Yaşam Becerileri Eğitim Programı 64
2.2.1.4. Münazara Projesi 65
2.2.2. Yeşilay 65
2.2.2.1. Kamp Etkinlikleri 65
2.2.2.2. Kulübüm Yeşilay 66
2.2.2.3. Yeşilay Elçileri Projesi 67
2.2.2.4. Akran Eğitimi Projesi 67
2.2.2.5. Yeşil Sahne Projesi 68
2.2.2.6. Bağımlılıklardan Koruyan Aile Rehberi 69
2.2.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 69
2.2.3.1. (SHM) Sosyal Hizmet Merkezi 69
2.2.3.2. (AEP) Aile Eğitim Programı 70
2.2.3.3. (SED) Sosyal ve Ekonomik Destek 70
2.2.4. Gençlik ve Spor Bakanlığı 71
2.2.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 72
2.2.5.1. (İŞKUR) İş Kulüpleri ve Mesleki Eğitim Kursları 72
2.2.6. Sağlık Bakanlığı 73
2.2.6.1. Ben Olsaydım Projesi 74
2.2.6.2. Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı (ALO 191) 74
2.2.7. İçişleri Bakanlığı 76
2.2.7.1. En İyi Narkotik Polisi; Anne Projesi 76
2.2.7.2. NARKOREHBER Yetişkin Eğitim Modülü 76
2.2.7.3. NARKOREHBER Gençlik Modülü 79
2.2.7.4. NARKO Göçmen Projesi 79
2.2.7.5. UYUMA Projesi 80
2.3. ERDEMSİZ MALLARA İLİŞKİN SOSYOEKONOMİK MALİYET VE KAMU HARCAMALARI 80

2.4. ERDEMSİZ MALLARA İLİŞKİN KAMU TEDBİRLERİ 87
2.4.1. İdari Tedbirler 87
2.4.2. Mali Tedbirler 89
2.5. TÜRKİYE'DE MADDE KULLANICI PROFİLİ 91
2.6. TÜRKİYE'DE MADDE KULLANIMININ BOYUTLARI 95
2.7. ERKEN UYARI SİSTEMİ (EWS) 98

SONUÇ 101

KAYNAKÇA 105

DİZİN 123

KAYNAKÇA

Afzal, M., vd., (2010), Relationship between school education and economic growth in Pakistan: ARDL bounds testing approach to cointegration. *Pakistan Economic and Social Review, 48*(1), 39-60.

Ahmad, S., & Billimek, J. (2007). Limiting youth access to tobacco: Comparing the long-term health impacts of increasing cigarette excise taxes and raising the legal smoking age to 21 in the United States. *Health Policy*, *80*(3), 378-391.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2024, 5 Nisan). Erişim Adresi: https://www.aile.gov.tr/chgm.

Akbulut, E. (2015). *Eğitim ve sağlık harcamalarının gelir dağılımı üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Akdenizli, C. (2019). *Ortaokul düzeyinde uygulanan Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitiminin etkililiği ve öğrencilerin eğitim ile ilgili görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Akdoğan, A. (2011). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.

Akdoğan, A. D. (2011). *Türkiye'de devletin doğal tekeller alanındaki düzenleyici rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Akgül, A. ve Aşıcıoğlu, F. (2011). Uyuşturucu maddelerde yeni trendler ve erken uyarı sistemi. *Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler 49*, 29-56.

Akkaya, H. (2016). *Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke karşılaştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Akkuş, D., vd., (2016). Lise gençlerinde akran eğitimi programı madde bağımlılığını önlemede etkili bir model olabilir mi?. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 7*(1), 34-44.

Aktan, C. C. (2011). Devlet mi, piyasa mı? Mal ve hizmetler hangi sektör tarafından ve hangi yöntemlerle sunulmalı?. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 3*(1), 96-109.

Albayrak, S. ve Balcı, S. (2014). Gençlerde madde bağımlılığı ve önlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 11*(2), 30-37.

ALO 191 Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı Nasıl Hizmetler Sunar?. (2024, 8 Nisan). Erişim Adresi: https://alo191.saglik.gov.tr/tr-50314/alo-191-uyusturucu-ile-mucadele-danisma-ve-destek-hatti-nasil-hizmetler-sunar.html.

Altun, B. ve Çok, İ. (2018). Yeni psikoaktif maddeler: Sentetik katinonlar. *Journal of Literature Pharmacy Sciences, 7*(2), 136-145.

Arslan, M. (2012, 18 Ekim). *Kamu maliyesi*. Erişim Adresi: https://web.harran.edu.tr/assets/uploads/other/files/kamu_maliyesi.pdf.

Atabey, S. E. ve Eroğlu, E. (2021). Kentsel negatif dışsallık olarak trafiğe bağlı hava kirliliği: Kentsel kamu maliyesi bağlamında çözüm önerisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, *30*(1), 71-98.

Ateş, H. ve Banazılı, A. M. (2020). Türkiye'de uyuşturucu madde bağımlılığıyla mücadele: Narkotik suçlarla mücadele daire başkanlığı raporları üzerinden bir inceleme. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 63-80.

Ayan, S. (2019). *Sosyal hizmet merkezlerinde verilen hizmetlerin sosyal hizmet çalışanlarının bakış açısından değerlendirilmesi: Ümraniye Sosyal Hizmet Merkezi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aytaç, İ. (2021). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında failin kastının belirlenmesi* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Babahanoğlu, E. Ö. V. (2024). Türkiye'de uyuşturucu sorunu ve mücadele politikaları: Vatandaş algısı. *Social Sciences Studies Journal, 5*(53), 7344-7358.

Babaoğlu, A. N. (1997). *Uyuşturucu tarihi* (1. Basım). Ankara: Kaynak Yayınları.

Bağımlılık ile Mücadele Çalıştayı Başladı. (2024, 10 Eylül). Erişim Adresi: http://www.malatya.gov.tr/bagimlilik-ile-mucadele-calistayi-basladi.

Bağımlılık Yapıcı Maddelerin Ortak Özellikleri. (2024, 9 Eylül). Erişim Adresi: https://www.yedam.org.tr/bagimlilik-yapici-maddelerin-ortak-ozellikleri.

Bahar, A. (2018). Uyuşturucu madde kullanımının nedenleri ve bağımlılık oluşum sürecinde iletişimsel yaklaşımların rolü ve önemi: Polis kayıtları üzerinden olgusal bir inceleme. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, *55,* 1-36.

Balseven, A., vd., (2002). Madde kullanımı, bağımlılıktan korunma ve medya. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, 11*(3), 91-93.

Barbitürat Nedir?. (2024, 2 Ağustos). Erişim Adresi: https://www.probiyotix.com/ barbiturat-nedir/.

Barış, A. ve Barlas, E. (2017). Kamu maliyesi teorisinde küresel kamusal mallar. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12*(1), 129-152.

Barış, A. ve Barlas, E. (2017). Kamu maliyesi teorisinde küresel kamusal mallar. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12*(1), 129-152.

Barling, D. (2007). Food supply chain governance and public health externalities: Upstream policy ınterventions and the UK state. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics, 20*(3), 285-300.

Başkurt, İ. (2003). Gençlik, madde bağımlılığı ve korunma yolları psiko-sosyal bir yaklaşım. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *4*(8), 73-114.

Batırel, Ö. F. (2007). *Kamu maliyesi ve yönetimi* (1. Basım). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

Bilgiç, N. ve Günay, T. (2014). Ergenlerin sigara bırakma konusunda desteklenmesinde bir yöntem: Akran eğitimi. *Türk Toraks Dergisi, 15*(3), 102-105.

Bilici, R., Ünübol, Ö. ve Yılmaz, Ö. (2022, 13 Haziran). *Alkol ve madde kullanım bozuklukları.* Erişim Adresi: https://ekutuphane.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/alkol_madde_kull_bozuklklari_tedavi_izlem_kp_05012022.pdf.

Bolatlı, M. (2021). Sosyoloji teorileri açısından Türkiye'de uyuşturucu suçlarının açıklanması. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, 2,* 102-134.

Bowser, B. P., Word, C. O. & Seddon, T. (2014). *Understanding drug use and abuse: A global perspective* (1st ed.). New York: Palgrave Macmillan.

Boztaş, M. H. ve Arısoy, Ö. (2010). Uçucu madde bağımlılığı ve tıbbi sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *2*(4), 516-531.

Buyrukoğlu, S. ve Çetintaş, Ö. (2023). Erdemsiz malların tüketiminin önlenmesinde özel tüketim vergisinin etkisi: Tütün ve tütün mamulleri örneği. *Uluslararası Güncel Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(2), 78-85.

Cartwright, W. S. (1999). Costs of drug abuse to society. *The Journal of Mental Health Policy and Economics*, *2*(3), 133-134.

Caşkurlu, E. ve Arslan C. B. (2017). *Kamu maliyesine giriş* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ceylan, Ö. (2019). *Madde bağımlılığı ile mücadelede sivil toplum kuruluşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Coşkun, S. (2006). *Uçucu madde kullanan ergenlerde bilinçlendirme eğitiminin etkinliği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çalcalı, Ö. (2019). Türkiye'de kamu eğitim harcamalarının gelişimi ve OECD ülkeleri ile PISA etkinlik karşılaştırması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(2), 449-474.

Çetin, M. ve Özkan, E. (2018). Türkiye'de vergi-tüketim ilişkisi: Alkol ve tütün ürünlerine yönelik bir saha araştırması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21*(40), 271-288.

Çetin, Y. (2018). *Madde bağımlılığı ve Yalova ölçeğinde madde bağımlılığı algısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

Çetintaş, Ö. (2022). *Erdemsiz malların tüketiminin önlenmesine yönelik vergi politikaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Çevik, A. ve Yüksel, C. (2021). Yarı kamusal mallar ve asimetrik bilgi arasındaki ilişki bağlamında sağlık hizmetleri. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(21), 85-107.

Çevik, M. ve Kızmaz, Z. (2021). Uyuşturucu bağımlılarının demografik özellikleri ve madde kullanım alışkanlıkları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 37,* 470-506.

Dankı, D., vd., (2005). Madde kullanımına bağlı gelişen psikotik bozuklukta atipik antipsikotik tedavisi: Bir gözden geçirme. *Journal of Dependence*, *6*, 136-141.

Dar, M. (2019). *Madde bağımlılığı tedavi sürecinde aile işlevselliğinin rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Demir, İ. C. (2017). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Afyonkarahisar: Limit Yayınları.

Demir, İ. C. ve Erdal, N. (2022). Tam kamusal mal ve hizmet olarak Türkiye'de adalet hizmetlerinin toplumsal algısı: Ampirik bir çalışma. *International Journal of Public Finance*, *7*(2), 367-384.

Demirkılıç, Y. ve Yıldız, F. (2022). *Türkiye'de kamu harcamalarındaki değişimin Peacock-Wıseman sıçrama tezi çerçevesinde analizi* (1. Basım). Bursa Ekin Yayınevi.

Demirkıran, S., Zeren, C., Çelikel, A., & Arslan, M. M. (2014). Hatay ilinde 2011-2012 yıllarında ele geçirilen captagon tabletleri. *Adli Tıp Dergisi, 28*(1), 17-23.

Dere, İ. ve Uçar, A. (2020). Okullarda karşılaşılan bağımlılıklar üzerine bir durum çalışması. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 114-133.

Derin, M. ve Tapan, M. G. (2017). Madde bağımlığı ve sosyal dışlanma. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, 10,* 26-36.

Dinç, A. (2022). *Madde bağımlılığının tedavisi ve madde bağımlılığıyla mücadele politikaları-Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri örnekleri ile* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Dinç, K. (2019). *Psikoaktif maddeler ve sentetik kannabinoidler (bonzai)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Dinler, Z. (2004). *Mikro ekonomi* (1. Basım). Bursa: Ekin Kitabevi.

Doğan, M. C. (2012, 17 Eylül). *Üniversite gençliğinin alkol ve uyuşturucuya ilişkin tutumları*. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/ 10126.

Düzel, B. ve Sevinçli Bayram, C. (2024). Bağımlılıkla mücadele öyküsü olan bireylerde psikososyal destek üzerine nitel bir araştırma. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, 12*(23), 19-40.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. ve Gümüş, E. (2012). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi.

En İyi Narkotik Polisi Anne Projesi Kapsamında Madde Bağımlılığı Hakkında Eğitim Verildi. (2024, 14 Ekim). Erişim Adresi: https://www.duzce.pol.tr/en-iyi-narkotik-polisi-anne-projesi-kapsaminda-madde-bagimliligi-hakkinda-egitim-verildi.

Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B. ve Fırat, E. (2016). Alkol ve madde bağımlılığı olan bireylerin başa çıkma tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *20*(3), 597-609.

Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2013). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi.

Erdem, Y. (2024, 12 Mart). *Bağımlılık ve suç*. Erişim Adresi: https://www.yyu.edu.tr/images/files/8__Uluslararasi_Adli_Hemsirelik_Kongresi_-_Kongre_Kitabi.pdf

Eroin Bağımlılığı Nedir, Belirtileri ve Tedavisi. (2024, 13 Mart). Erişim Adresi: https://npistanbul.com/amatem/eroin-bagimliligi.

Ersoy, Ö. (2015). *Kahramanmaraş il merkezindeki lise son sınıf öğrencilerinde madde bağımlılığı ve etkileyen faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Ersöz, H. ve Uzgören, E. (2024). Günah vergisinin alkol tüketimi üzerindeki etkisi: Türkiye örneği (2006-2021). *The Journal of Social Sciences*, *64*(64), 1-14.

Gazioğlu, A. E. İ. ve Canelb, A. N. (2015). Bağımlılıkla mücadelede okul temelli bir önleme modeli: Yaşam becerileri eğitimi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 2*(2), 5-41.

Genç, S. ve Mihmanlı, V. (2014). Madde bağımlılığı ve gebelik. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, *30*(2), 120-123.

Gonçalves, R., Lourenço, A., & da Silva, S. N. (2015). A social cost perspective in the wake of the Portuguese strategy for the fight against drugs. *International Journal of Drug Policy*, *26*(2), 199-209.

Göker, Z. (2008). Kamusal mallar tanımında farklı görüşler. *Maliye Dergisi*, *155*(2), 108-118.

Gökler, R. ve Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve madde bağımlılığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 89-104.

Gövdeli T. (2016). Türkiye'de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: Yapısal kırılmalı birim kök ve eşbütünleşme analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(3), 223-238.

Gücükoğlu, B., Ceylan, D. Y. ve Ağır, A. (2015, 4 Kasım). Bağımlılıkla mücadelede yeni yaklaşımlar: TBM'nin web tabanlı interaktif eğitsel materyallerinin geliştirilmesi. Erişim Adresi: https://ab.org.tr/ab15/kitap/xxx/BGucukoglu-inet15-51.pdf.

Gülden, O. (2022). *Erdemsiz mallar üzerindeki özel tüketim vergisinin halk sağlığı üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Güleç G., Köşger F. ve Eşsizoğlu A. (2015). DSM-5'te alkol ve madde kullanım bozuklukları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7*(4), 448-460.

Gümüş, F. Ç., Çelikay, F. ve Gümüş, E. (2010). Türkiye'de sağlık hizmetleri ve finansmanı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 177-216.

Gündoğan, U. ve Aslan, A. (2020, 4 Ekim). *Risk alma davranışı ve bağımlılıkla ilişkisi*. Erişim Adresi: https://www.gecekitapligi.com/Webkontrol/uploads/ Fck/ SPOR_13.pdf.

Güngör, D. (2018). Sentetik uyuşturucular: Amfetamin örneği. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi, 20*(1), 105-112.

Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye'de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*(39), 220-232.

Hanson, G. R., Venturelli, P. J. & Fleckenstein, A. E. (2011). *Drugs and society* (1st ed.). London: Jones & Bartlett Learning.

Hazman, G. G. ve Küçükilhan, M. (2016). Yarı kamusal mal ve hizmet olarak temel eğitim hizmetleri: Sorunlar ve çözüm önerilerine bölgesel bir bakış. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2*(2), 63-80.

Hızarcı Beşer B. ve Beşer, M. (2021). *Dışsallık sorunu, çevresel vergiler ve ekolojik ayak izi* (1. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi.

İzci, F. vd., (2014). Kodein ve kanabinoid kullanımına bağlı duygu durum bozukluğu: Bir olgu. *Bağımlılık Dergisi, 15*(1), 40-43.

Karaarslan, E. (2008). *Kamu harcama hukuku* (2. Bası). Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Karabulut, S. ve Bilici, R. (2023). Gebelik ve postpartum dönemde alkol ve madde kullanım bozuklukları. *Turkiye Klinikleri Psychiatry-Special Topics*, *16*(4), 38-44.

Karaca, C. (2021). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi.

Karaca, Z. E. ve Çifci, E. G. (2021). Madde kullanımının ve bağımlılığının sosyoekonomik maliyetinin ve suç ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(1), 42-57.

Karadeniz, H., vd., (2018). Doğu Karadeniz bölgesinde uyuşturucu madde kullanımının değerlendirilmesi (2010-2013). *Karadeniz Chemical Science and Technology, 2,* 32-36.

Karakuş, B. N., vd., (2021). Bağımlılık fizyopatolojisine genel bakış. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *2*(3), 158-166.

Karasaç Gezen, A. (2018). Uyuşturucu bağımlılığının yazılı basında temsili*. İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi, 47,* 467-485.

Karataş Terzi, C. (2009). *Ergenlerde saldırganlığın madde bağımlılığı ve diğer değişkenlerle ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kavaklı Demir, E. (2020). *Erdemsiz mallar ve kamu müdahalesi: Paternalist devlet anlayışı çerçevesinde ampirik bir değerlendirme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kavaklı, E. ve Çelikay, F. (2020). Paternalist anlayış perspektifinden erdemsiz mallar ve kamu müdahalesi: Ampirik bir değerlendirme. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *20*(39), 53-69.

Kaya, G. Z. (2023). Yükseköğretimde eğitim harcamaları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *7*(1), 49-65.

Kayalıdere, G., Özcan, P. M. (2019, 20 Eylül). *Erdemsiz malların vergilendirilmesi: Türkiye'de özel tüketim vergisinin etkinliği açısından bir değerlendirme*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/339090143_erdemsiz_mallarin_vergilendirilmesi_turkiye_de_ozel_tuketim_vergisinin_etkinligi_acisindan_bir_degerlendirme.

Kılıç, F. (2016). Bağımlılık ve uyarıcı maddeler. *Osmangazi Tıp Dergisi*, *38*(1), 55-60.

Kılınç, İ. (2024). *Bağımlılıkla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının rolü: Türkiye Yeşilay Cemiyeti üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Kılınç, İ. (2024). *Bağımlılıkla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının rolü: Türkiye Yeşilay Cemiyeti üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Kocadaş, B. (2018). Medyanın uyuşturucu alışkanlığı üzerindeki etkisi üzerine kısa bir değerlendirme. *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi, 1,* 1-7.

Koç, Ö. E. ve Koç, N. (2020). Alkol tüketimi ile alkol üzerinden alınan özel tüketim vergisi ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Management and Economics Research*, *18*(3), 212-226.

Koçak, Ö. F. ve Temel, M. (2022). Görsel medya yapımlarında uyuşturucu maddelerin temsili. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(49), 129-153.

Kodein. (2024, 2 Temmuz). Erişim Adresi: https://www.nedir.com/kodein.

Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık* (1. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik psikolojisi* (10. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Kurşun, H. (2021). *Kentleşme, göç ve suç ilişkisi bağlamında madde bağımlılığı: "Gaziantep örneği"* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lievens, D., Vander Laenen, F., Verhaeghe, N., Putman, K., Pauwels, L., Hardyns, W., & Annemans, L. (2017). Economic consequences of legal and illegal drugs: The case of social costs in Belgium. *International Journal of Drug Policy*, *44*, 50-57.

Loş, N. (2016). *Sağlık ekonomisi çerçevesinde sağlık hizmetleri ve sağlık harcamalarının karşılaştırmalı analizi: OECD ülkeleri ve Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Madde Bağımlılığı Nedir?. (2024, 18 Eylül). Erişim Adresi: https://www.yesilay.org.tr/ tr/bagimlilik/madde-bagimliligi.

Madde Bağımlılığı. (2024, 6 Haziran). Erişim Adresi: https://www.dualpsikoloji.com/ bireysel/bagimlilik/madde-bagimliligi.html.

Madde Kullanıcıları Profil Analizi 2023 Yılı Narkolog Raporu. (20245, 3 Ekim). Erişim Adresi: https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/ Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/NARKOLOG-2023-PROFIL-ANALIZI.pdf.

Musgrave, R. A. (1987). *Merit goods* (1st ed.). London: Palgrave Macmillan.

Mushkin, S. J. (1958). Toward a definition of health economics. *Public Health Reports 73*(9), 785-94.

Muter, N., Çelebi, A. K. ve Sakınç, S. (2018). *Kamu maliyesi* (6. Basım). Manisa: Emek Matbaası.

Mutlu, E. A. ve Sarıkaya, Ö. Ö. (2019). Bir AMATEM kliniğinde tedavi gören hastaların sosyodemografik verilerinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, *22*(3), 276-285.

Mutluer, M. K., Öner, E. ve Kesik, A. (2013). *Teoride ve uygulamada kamu maliyesi* (1. Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nadaroğlu, H. (1998). *Kamu maliyesi teorisi* (1. Basım). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Narkorehber Eğitimi. (2024, 1 Ekim). Erişim Adresi: https://narkotik.pol.tr/nea/7-narkorehber-egitimi.

Orchard, L., & Stretton, H. (2016). Public goods, public enterprise, public choice: Theoretical foundations of the contemporary attack on government (1st ed.). New York: Springer.

Ortaç, F. (2004). Global kamu malları ve finansmanı (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ortaç, R. (2004). *Global kamu malları ve finansmanı* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ögel, K., vd., (1998, 20 Kasım). *Alkol ve madde el kitabı*. Erişim Adresi: https://www.ogelk.net/dosyadepo/gpktp8.pdf.

Ömür, Ö. M. ve Giray, F. (2016). Kamusal mal ve hizmet olarak eğitim hizmeti ve harcamaları: Türkiye ve diğer OECD ülkeleri karşılaştırması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(4), 129-160.

Öner, M. Z. (2011). *Türk Ceza Hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özbilgi, F. (2020). Piyasa Başarısızlıklarından dışsallıklar ve çözüm yollarına ilişkin değerlendirmeler. *Anadolu University Journal of Faculty of Economics, 2*(1), 70-90.

Özcebe, H. (2008). *Gençler ve sigara* (1. Basım). Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Özdemir, A. ve Budak, F. (2017). Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 212-223.

Özkan, G. (2022). Madde bağımlılığı tedavisinde etik boyut. *Sosyal Hizmet, 1,* 60-71.

Özmen, Ö. (2009). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özşeker, P. E., vd., (2017). Sentetik kannabinoidler: Yeni nesil esrar. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, *21*(1), 34-40.

Öztürk G. (2022). Madde bağımlılığının terapi sürecinde depresif kişilik örüntüleri ile değerlendirilmesi: Olgu analizi. *Bağımlılık Dergisi, 23*(2), 242-255.

Öztürk, F. C. (2023). Uyuşturucu madde bağımlılığı ve Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımının incelenmesi. *Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University, 47*(3), 1071-1083.

Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyoekonomi, 1*(1), 27-44.

Öztürk, S. (2010). *Ergenlikte madde bağımlılığının projektif testler aracılığıyla incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, Y. E., Kırlıoğlu, M. ve Kıraç, R. (2015). Alkol ve madde bağımlılığında risk faktörleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, *18*(2), 97-118.

Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye'de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 77-90.

Pehlivan, O. (2014). *Kamu maliyesi* (1. Basım). Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Psikotrop Madde. (2024, 3 Haziran). Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/ psikotrop_madde.

Ross, H., & Chaloupka, F. J. (2006). Economic policies for tobacco control in developing countries. *Salud Pública de México*, *48*(1), 113-120.

Sandalcı, U. (2019). Obeziteye karşı kamu politikasını gerektiren nedenler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20,* 459-478.

Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2018). Türkiye'de günah vergileri kapsamında özel tüketim vergisi uygulaması ve etkinliği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4*(4), 1-14

Saraç, G. Z. (2017.) *Uyuşturucu madde analizlerinde ölçüm belirsizliği ve test performansının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı, İzmir.

Saymaz, N. (2017). *Sigara üzerinden alınan özel tüketim vergisine yönelik sigara tüketicilerinin tutumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Selen, Ö. F. (2013). *Gaziantep'te uyuşturucu madde kullanıcı profili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Selvi, Ö., Afacan, S. ve Biçici, G. (2020). Sivil toplum kuruluşlarında sosyal sorumluluk anlayışı: Yeşilay örneği. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies, 5*(1), 11-20.

Sevdim, A. E. (2013). *Uyuşturucu madde ticareti suçu* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Sevin, Ç. ve Erbay, E. (2008). Madde bağımlılarının tedavi sonrası sosyal yaşama uyumları ve sosyal hizmet uygulamaları, *Bağımlılık Dergisi, 9*(1), 1-11.

Sönmez, S. (1987). *Kamu ekonomisi teorisi* (1. Basım). Ankara: Teori Yayınları.

Sözbilir, A. (2019). *Açık hava etkinliklerinin dijital bağımlılık düzeyine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Susam, N. (2016). *Kamu maliyesi: Temel kavram ve esaslar* (1. Basım). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Sürücü, O. (2019). *Sosyal politika boyutu ile madde bağımlılığı sorunu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacıbayram Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Şahiner, Ş. Y. (2020). *Madde kullanım bozukluğuna genel yaklaşım* (1. Basım). Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Tarhan, N. (2010). *Aile okulu – mutlu aile için makul çözümler* (1. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye'de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(1), 155-186.

Taşcı, N. (2017). *Küresel kamusal mallar ve finansmanı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Tekalan, A. (2012). Uyuşturucu maddelere genel bir bakış. *Yeşilay Aylık Sağlık, Eğitim ve Kültür Dergisi*, *946*, 26-32.

Tosun, B., Şahin, S. ve Aslan, G. (2021). Uyuşturucu kaçakçılığının Türkiye ekonomisi üzerine etkileri ve Türkiye'nin mücadele yöntemlerinin değerlendirilmesi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 9*(25), 103-129.

Turan, D. ve Yurdakul, A. (2009, 13 Eylül). *Küresel kamusal mal olarak bilginin küresel kamusal malların sunumundaki rolü ve önemi*. Erişim Adresi: https://avesis.pa. edu.tr/yayin/70d1e56e-d1be-43bc-a335-22a973380654/kuresel-kamusal-mal-olarak-bilginin-kuresel-kamusal-mallarin-sunumundaki-rolu-ve-onemi.

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Şube Müdürlüğü. (2023, 15 Kasım). *Madde kullanıcıları profil analizi 2022 yılı narkolog raporu*. Erişim Adresi: https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUBİM/Ulusal%20Yayınlar/narkolog-2023-profil-analizi.pdf.

Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadelesi. (2024, 15 Ekim). Erişim Adresi: https://www. mfa.gov.tr/turkiye_nin-uyusturucu-ile-mucadelesi.tr.mfa.

Uçak, M. (2008). *Türkiye'de uyuşturucu suçu ile illerin sosyo-ekonomik durumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uğur Çinal, T. (2019). *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalanan bireylerde yoksulluk algısı: İzmit örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Uğur, A. A., Akdemir, E. ve Gürsel, E. (2010). Sigara ve alkol üzerindeki dolaylı vergilerin sağlık harcamaları üzerindeki etkisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 1-14.

Uğur, A. ve Kömürcüler, E. (2010). Sigara ve alkol üzerindeki dolaylı vergilerin sağlık harcamaları üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20*(4), 327-346.

Uğurlu, T. T., Şengül, C. B. ve Şengül, C. (2012). Bağımlılık psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *4*(1), 37-50.

Uludağ, K., Türkmen, A. ve Daştan, H. (2022). Sosyal ilişkilerin dışsallıklar üzerindeki etkisine dair bir uygulama. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, *7*(1), 39-61.

Uyuma Projesi. (2024, 10 Nisan). Erişim Adresi: https://www.icisleri.gov.tr/uyuma-projesi.

Uzbay, İ. T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, *21*(22), 5-15.

Ünal, M. (1991). Madde bağımlılığı ve alkolizmde aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2*(2), 97-118.

Ünlü, İ. E., Doğan, O. ve Keser, İ. (2023). Egzersizin nikotin, kokain, metamfetamin, opioidler ve alkol gibi madde bağımlılıklarındaki yeri. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 8*(1), 70-78.

Vatandaş, C., vd., (2015). Türkiye'de gençlik ve uyuşturucu madde sorunu. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 55,* 1-36.

Yalçıntürk, A. A. (2017). Gebelikte madde kötüye kullanımı ve hemşirelerin sorumlulukları. *Marmara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1*(2), 45-50.

Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu madde bağımlısı gençlerin aile içi ilişkilere yönelik görüşleri: Esenler-Bağcılar örneği. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, *1*(1), 99-132.

Yaman, Ö. M. (2021, 6 Aralık). *Türkiye'de gençlik ve bağımlılık.* Erişim Adresi: https://www.omermiracyaman.com/sites/default/files/kitap/turkiyede-genclik-ve-bagimlilik-bibliyometrik-ve-tematik-bir-arastirma-1910-2020.pdf.

Yardımcıoğlu, M. (2013). Eğitim ve sağlık ilişkisi: Panel eş bütünleşme ve panel nedensellik analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *9*(1), 49-74.

Yaşar, Y. (2012). Uyuşturucu veya uyarıcı madde temini ve ticareti suçları (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yavuz, C. (2018, 10 Ekim). *Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın gençlere sunduğu gençlik projelerin değerlendirilmesi*. Erişim Adresi: https://www.erpacongress.com/ upload/dosya/erpa-2018-e-book-of-proceedings-2018_with-isbn_15bc882e42 ce0a.pdf

Yeşilay Elçileri. (2024, 20 Ekim). Erişim Adresi: https://www.yesilay.org.tr/tr/projeler-bagis/yesilay-elcileri.

Yeşilay Kültür Sanat Faaliyetleri. (2024, 6 Kasım). Erişim Adresi: https://www. yesilay.org.tr/tr/kultur-sanat-faaliyetleri.

Yeşilay Münazara Turnuvası. (2024, 8 Temmuz). Erişim Adresi: https://munazara. yesilay.org.tr/hakkinda.aspx.

Yıldırım, S. ve Akyol, S. (2022). Covid-19 aşısına maliye teorisinden bakmak: Erdemli mallar bağlamında bir inceleme. *Politik Ekonomik Kuram, 6*(2), 473-499.

Yılmaz, N. (2015). *Alkol ve madde bağımlılığı: Bireysel ve toplumsal sonuçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, S. (2015, 17 Nisan). *Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitim programı*. Erişim Adresi: https://www.addicta.com.tr/Content/files/sayilar/5/9.pdf.

Yılmış, G. (2019). *İnternet ve tütün bağımlılığını önlemede Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitiminin ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Yumuşak, İ. G. ve Aydın, M. (2005). Bilgi kamusal bir mal mıdır?. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10,* 104-122.

Yüksel, C. (2006). *Dışsallıklarda kamusal çözümler: Türkiye uygulaması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yüksel, E. (2017). Ne demek lazım; uyuşturucu mu madde bağımlılığı mı? Uyuşturucuyla mücadelenin temel kavramlarına yönelik uygulama ve tartışmalar. *Kurgu*, *25*(2), 39-64.

2022 Türkiye Uyuşturucu Raporu. (2024, 20 Ocak). Erişim Adresi: https://www. narkotik.pol.tr/2022-turkiye-uyusturucu-raporu.

2023 Türkiye Uyuşturucu Raporu. (2024, 4 Şubat). Erişim Adresi: https://www. narkotik.pol.tr/2023-turkiye-uyusturucu-raporu.

2024 Türkiye Uyuşturucu Raporu. (2024, 9 Haziran). Erişim Adresi: https://www. narkotik.pol.tr/2024-turkiye-uyusturucu-raporu.

TÜRKİYE-BULGARİSTAN DOSTLUK ANLAŞMASININ 100. YILINDA

BALKANLARA SOSYAL BİLİMLER ÇERÇEVESİNDE BİR BAKIŞ SEMPOZYUMU

16-17 EKİM 2025

Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Polis Memuru İbrahim Akın Salonu

Editörler:

Prof. Dr. Adnan GERÇEK

Doç.Dr. Zerrin FIRAT

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-42-8

Dizgi: Prof. Dr. Adnan GERÇEK

Kapak Tasarımı: Ramazan ÇAVUŞOĞLU

Baskı ve Cilt:

Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

Kaynakça

Angelov, V. (2008). *Strogo poveritelno! Asimilatorskata kampaniya sreştu turskoto nat-* *sionalno maltsinstvo v Bılgariya (1984–1989): Dokumenti*. Sofya: Peçatnitsa Simolini.

Angelov, V. (2015). *Protestite na Turtsite v Bılgariya sreştu vızroditelniya protses 20-30 may 1989*. Sofya: Peçatnitsa Simolini.

Angelov, V. (2016). *Provejdaneto na nasilstvenata vızroditelna kampaniya sreştu turskoto natsionalno maltsinstvo v Bılgariya (23 Dekemvri 1984-31 Mart 1985): Dokumenti*. Sofya: Peçatnitsa Simolini.

Avramov, R. (2016). *İkonomika na "Vızroditelen protses"*. Sofya: CAS.

Bıçaklı, H. A. (2016). *Türkiye–Bulgaristan ilişkileri (1878-2008)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal* (2), 27-40.

Buchsenschutz, U. (2000). *Maltsinstvenata politika v Balgaria: Politikata na BKP kam evrei, romi, pomatsi i turtsi (1944–1989)* (İ. Georgiev, Çev.). Sofya: IMIR.

Çolak, F. (2013). Bulgaristan'ın Türkiye'ye göç hareketi (1950-51). *Tarih Okulu*, *14*, 113-145.

Dayıoğlu, A. (2005). *Toplama kampından meclis'e: Bulgaristan'da Türk ve Müslüman azınlığı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Duman, F. (2014). *Balkanlar'da etnik temizlik ve Türk azınlıklar*. Ankara: Bilge Yayınları.

Eroğlu, H. (1985a). Bulgaristan'da Türk Azınlığı Sorunu. İçinde *Bulgaristan'da Türk Varlığı-Bildiriler* (ss. 15-46). Türk Tarih Kurumu.

Eroğlu, H. (1985b). Türk-Bulgar ilişkileri ve 18 Ekim 1925 tarihli dostluk antlaşması. *Belleten*, *49* (196), 1339-1347.

Köse, A. (2018). 93 Harbi sonrası Balkanlar'da Müslüman nüfusun akıbeti. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *37* (63), 32-45.

Kurtuluş, G. (2019). *Bulgaristan Türklerinin göç hikayeleri: Bir sözlü tarih denemesi*. Ankara: Karakum Yayınları.

Kurtuluş, G. (2023). *1989 Bulgaristan Türklerinin göçü: Geri dönüş süreçleri ve yeni dönemdeki durumları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir.

Lütem, Ö. E. (2000). *Türk-Bulgar ilişkileri 1983-1989: Cilt I (1983-1985)*. Ankara: ASAM.

Mahoney, J., & Rueschemeyer, D. (Ed.). (2003). *Comparative historical analysis in the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.

McCarthy, J. (2014). *Ölüm ve sürgün: Osmanlı Müslümanlarının etnik kıyımı (1821-1922)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özkan, Y. (2010). *Bulgaristan Komünist rejimi ve Türk azınlık*. Ankara: Etnik Araştırmalar Merkezi.

Saydam, E. (2015). *2510 Sayılı İskân Kanunu'nun felsefesi ve uygulanışı*. İstanbul: Türkiye Tarihi Yayınları.

Skocpol, T. (1984). *Vision and method in historical sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Stoyanov, V. (1998). *Turskoto naselenie v Bulgaria mezhdu polyusite na etnicheskata politika*. Sofya: Lik.

Şimşir, B. (1985). Bulgaristan Türkleri ve göç sorunu. Bulgaristan'da Türk varlığı bildiriler içinde (ss. 47-66). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Şimşir, B. (2012). *Bulgaristan Türkleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Tahir, N. A. (2009). 1945 sonrası Bulgaristan Türklerine yönelik asimilasyon politikası [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tilly, C. (1984). *Big structures, large processes, huge comparisons* . New York: Russell Sage Foundation.

Tutan, S. (2008). 1925 Türkiye-Bulgaristan ikamet sözleşmesi ve hukuki sonuçları. *Marmara Hukuk Dergisi*, 1-20.

Yalımov, İ. (2002). *İstoriya na turskata obşnost v Bılgariya* . Sofya: IMİR.

Yıldırım, F. (2018). *Sayılarla Bulgaristan göçleri: 1950-1951 istatistikleri*. Ankara: Göç İstatistikleri Enstitüsü.

Kaynakça

1929 İstatistik Yıllığı C. II (1929). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

Armaoğlu, F. (2003). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri 1913-1938 (2002). Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Bıçaklı, H. A. (2016). *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1878-2008)*. Ankara: İmge Yayınları.

Birleşmiş Milletler Arşivi (United Nations Archives, UNA), Item No: R1656-41-10361-51636.

Resmî Gazete, 20 Haziran 1926, Sayı: 403.

Cemal Paşa (2006). *Hatıralar*, Kabacalı, A. (Haz.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Bulgaristan Türkleri (21 Mayıs 1932). Cumhuriyet Gazetesi.

Çetin, N. (2004). *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre 1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi* [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi]

Eroğlu, H. (1987). "Türk-Bulgar İlişkileri ve 18 Ekim 1925 Tarihli Dostluk Andlaşması". *Belleten*, 51(201), 1339-1348.

Göktepe, K. (2019). "Sosyoekonomik Yönleriyle Osmanlı Devleti'nde Göç ve Kültürel Etkileşim: Edirne Vilayeti Örneği (1856-1914)". İçinde Mehdi, M. & Albayrak, O. (Ed.). *Göç ve Kültürel Etkileşim* (219-239). İstanbul: Sebahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.

Hakov, C. (1999). "1913 Yılında İstanbul'da imzalanan Bulgar-Türk Antlaşması ve Bulgaristan Türk-Müslüman Nüfusun Hakları". *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildiriler C. III-I. Kısım* (419-424). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnginar Kemaloğlu, A. (2022). *Trakya Bölgesi'ne İskân Edilen Göçmenler (1923-1960)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İskân Tarihçesi (1932). İstanbul: Hamit Matbaası.

Kamil, İ. (2017). "Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan-Yunanistan Nüfus Mübadelesi (1919-1927). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 60(Bahar), 91-118.

Önder, S. (1991). "Meclis-i Vükela Mazbatalarında Türk-Bulgar Mübadelesi". *Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi.* 3(1), 207-225.

Özlem, K. (2016). "1925 Türkiye-Bulgaristan Dostluk Antlaşması'nın Bulgaristan Türklerinin Azınlık Hakları Bağlamında Analizi". İçinde Rençber, K. & Özdal, B.& Özgenç, Z. (Ed), *Prof. Dr. Mehmet Genç'e Armağan* (533-550). Bursa: Dora Yayıncılık.

Sepetçioğlu, T. E. (2014). "İki Tarihsel "Eski" Kavram, Bir Sosyo-Kültürel "Yeni" Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 49-77.

Taştan, Y. (2008). "Atatürk Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 24(72), 669-696.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Belge No: 272. 11. 25. 134. 11.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Belge No: HR. SYS. 340. 02.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDA), Belge No: 39629, 160581, 129.

Turan, Ö. (2003). "Geçmişten Günümüze Bulgaristan Türkleri". İçinde Türnedar, E. (Der.), *Balkan Türkleri: Balkanlar'da Türk Varlığı*. Ankara: ASAM Yayınları.

Yıldırım, B. (2019). *Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1938*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400874.pdf

Kaynaklar

Alexander, J. (2004). Toward a Theory of Cultural Trauma. In Alexander et al. (eds.) The Trauma of Social Change. Cultural Trauma and Collective Identity. Berkeley: University of California Press.

Basch, L., Glick Schiller, N., & Szanton Blanc, C. (1993). *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003071266

Dinç, V. (2019) Resistance Against Namecide in Communist Bulgaria. *Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(34), 201-211.

Erolova, Y. (2025). Bulgarian Forced Assimilation Policy and the So-Called 'Revival Process' Towards Turks and Muslims in Bulgaria 40 Years Later: Documents, Studies and Memories. *Histories* 5 (33). https://doi.org/10.3390/ histories5030033

Glick Schiller, N., Basch, L. and Szanton Blanc, C. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration." *Anthropological Quarterly,* 68(1), 48-63. https://doi.org/10.2307/3317464

Goncharova, G. N. (2017). Forced Transcultural Memory: The Exile and Return of the Bulgarian Turks. In Törnquist-Plewa, B., N. Bernsand, and M. La Rosa (Eds*.). Search of Transcultural Memory of Europe* (CFE Conference Papers Series). Centre of European Studies at Lund University, 59–72. http://portal.research.lu.se/ws/files/26336478/In_Search_of_Transcultur al_Memory.pdf

Gupta, A. (1992). The Song of the Nonaligned World: Transnational Identities and the Reinscription of Space in Late Capitalism. *Cultural Anthropology Space, Identity, and the Politics of Difference*, 7(1), 63-79. https://doi.org/10.1525/ can.1992.7.1.02a00050

Karakusheva. S. (2012) Projections of Motherland in the Perceptions of the Turk Migrants from Bulgaria to Bursa. *Adam Akademi* (1), 61-80. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/230569

Konrad, V., & Szary, A.-L.A. (2022). *Border Culture: Theory, Imagination, Geopolitics*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003301486

Kurtuluş, G. (2019). *1989 Bulgaristan Türklerinin Göç Hikayeleri. Bir Sözlü Tarih Denemesi*. Ankara: Karakum Yayınevi.

Maeva, M. (2006). *Balgarskite turtsi-preselnitsi v Republika Turtsiya (kultura i identichnost)*, Sofia: IMIR.

Parla, A. (2006). Longing, Belonging and Locations of Homeland among Turkish Immigrants from Bulgaria. *Southeast European and Black Sea Studies*, 6(4), 543–557. https://doi.org/10.1080/14683850601016499

Park, R. E. (2019). "İnsan Göçü ve Marjinal İnsan". İçinde Ünsaldı, L. (Ed.), Akın, N. (Çev.), *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik* (35-52). Ankara: Heretik Yayınları.

Pries, L. (Ed.). (2001). *New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-First Century*). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203469392

Schutz, A. (2019). "Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi". İçinde Ünsaldı, L. (Ed), Akın, N. vd. (Çev.), *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik* (35-52). Ankara: Heretik Yayınları.

Kaynakça

-Kitaplar

Hobsbawm, E., (2012). Nations and Nationalism since 1780 (2. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press.

Smith, A., (2009). Ethno-symbolism and Nationalism. New York: Routledge.

Hilmi, A., (1933). Bulgaristan'da Türk Spor Birliği Nasıl Doğdu ve Nasıl Turan Oldu. İstanbul: Vakit Matbaası.

-Makaleler

Giulianotti, R., Robertson, R. (2007). "Forms of Glocalization: Globalization and the Migration Strategies of Scottish Football Fans in North America". Sociology, 41(1), 133-152. https://doi.org/10.1177/0038038507073044

Özçakır, S., (2019). "Heroes! Bring Happiness to Your Motherland! Long Live the Yunaks: The Bulgarian Yunak Gymnastics Movement in the late Ottoman Period". The Journal of the History of Sport, 36(2-3), 186-206. https://doi.org/10.1080/09523367.2019.1630820

Reicher, D., (2020). "Nationalistic German Gymnastic Movements and Modern Sports: Culture Between Identity and Habitus". Historical Social Research, 45(1), 207-225. https://doi.org/10.12759/hsr.45.2020.1.207-225

Mutlu, M., (2023). "Bulgaristan'da Kurulan Bir Türk Derneği: Turan Gençlik ve Spor Birliği". Bilig, no. 107, ss. 33-62. https://doi.org/10.12995/bilig.10702

Stempel, C., (2018). "Sport, Social Class and Cultural Capital: Building on Bourdieu and His Critics". https://doi.org/10.31219/OSF.IO/5NP83

Wilson, T., (2022). "The Paradox of Social Class and Sport Involvement: The Roles of Cultural and Economic Capital". *International Review for the Sociology of Sport,* 37: 5-16.

- Tezler

Akın, H. (2025). Spordan Siyasete Bulgaristan'da Türk Azınlık Kimliğinin İnşasında Süreklilik ve Kırılmalar (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

-Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon: DH.MKT., Kutu: 2273, Gömlek: 73, "Sofya'da Çıkan Novivi Açif ve Yunak gazetelerinin sakıncalı nüshalarının Bulgar postasıyla ithaline izin verilmemesi", H. 16.07.1317.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon: HR.SFR.04., Kutu: 800, Gömlek: 104, "Müteferrik: Varna Belediye başkanının riyasetinde Bulgar tüccarlar, belediye meclisi üyeleri, mülki ve askeri memurlar ile ailelerinden oluşan "Yunak" adı verilen jimnastik cemiyeti kurulduğu ve söz konusu cemiyetin etkinlikleri hakkında malumat", M. 05.07.1905.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon: HR.SFR.04., Kutu: 237, Gömlek: 39, "Bulgar Erbab-ı Fesadı: Agram'da küşad bulunan birinci jimnastik cemiyetine Bulgar Yunak Cemiyeti'nden de aza bulunduğu, Veçerna Poşta gazetesinde bu cemiyetin Avrupa Jimnastik cemiyetlerine dahil olmak istediğinin ve kısa zamanda yeni şubeler açtığının haber olduğu", M. 06.09.1906.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon: A.)MTZ.(04), Kutu: 156, Gömlek: 61, "Yunak adıyle yad edilen Bulgar Jimnastik cemiyetlerinin bu senede Rusçuk'ta toplanarak şekavet (eşkiyalık) hareketlerini alenen belirttikleri", H. 27.03.1325.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon: HR.SFR.04., Kutu: 828, Gömlek: 4, "Müteferrik: I – Kanuni-i Esasi'nin ve umumi affın ilanı üzerine Bulgaristan'da bulunan firarilerin memleketlerine dönüşleri, II – Paris'te Prens Sabahattin'in başkanı olduğu Teşebbüs-i Şahsi Cemiyeti'nin yayınladığı külliyetli miktarda beyannamenin Dersaadet'e gönderileceği istihbaratı, III – Rus Kadat Fırkası Reisi Milokof'un Bulgaristan'a gelişi, IV – Siyasi mahkum Yorgi'nin hayatta olup olmadığının tahkiki, V – Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında siyasi ve iktisadi ilişkileri düzeltmek için bir komisyonun teşkil edildiği, VI – Bergos'ta Rumlar aleyhine yapılmak istenen mitingin mahalli hükümetin aldığı tedbir sonucu yapılamadığı, VII – Filibe'deki İslam ve Bulgarlardan bazı kişilerin Dersaadet'e yapacakları ziyaret ve bu ziyarete karşılık Dersaadet ve Edirne ahalisinden bazı kişilerin Filibe ve Sofya'ya yapacakları seyahat, VIII – Filibe'den Edirne'ye gidecek Bulgar misafirleri ile ilgili malumat, IX – Yunak Cemiyeti'nden olup Dersaadet'e gidecek olan bazı kişilere gerekli kolaylığın sağlanması, X – Karataş'tan mürur edecek muhacirlerle ilgili malumat, XI – Bulgarların Emaret, Eyalet ve Osmanlı vilayetlerine yapacakları seyahatlerin pasavansız olarak yapılamayacağı fakat Tarlatarog tarafından tertip edilecek gezi trenine izin verilmesi", M. 02.08.1908.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Fon: 30-10-0-0, Kutu: 242, Gömlek: 633, Sıra: 16, "Bulgar-Yugoslav yakınlaşmasını temin için Bulgar Yunak Teşkilatı'nın Yugoslav Sokol Teşkilatı ile birleştiği hakkında Belgrad Elçiliğimizden alınan yazı", 13.05.1934.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Fon: 30-10-0-0, Kutu: 232, Gömlek: 565, Sıra: 4, "Bulgaristan Turan Cemiyeti Reisi Kaşif'in Başbakan'a yazdığı mektup", 22.12.1933.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 513, Kutu: 39629, Gömlek: 160581, Sıra: 26, "Yunak (Younaks) Cemiyeti'nin düzenlediği spor gösterilerinde dernek başkanı Monolof'un Türkiye karşıtı verdiği söylev ve topluluk hakkında sunulan bilgi", 30.07.1925.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 513, Kutu: 39629, Gömlek: 160581, Sıra: 25, " Yunak (Younaks) Cemiyeti'nin düzenlediği spor gösterilerinde dernek başkanı Monolof'un Türkiye karşıtı verdiği söylev", 31.08.1925.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 513, Kutu: 39629, Gömlek: 160581, Sıra: 27, "Yunak (Younaks) Cemiyeti'nin düzenlediği spor gösterilerinde dernek başkanı Monolof'un Türkiye karşıtı verdiği söylev ve topluluk hakkında sunulan bilgi", 27.09.1925.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 513, Kutu: 41394, Gömlek: 168322, Sıra: 109, "Sofya'da akdedilen Yunak kongresi", 29.07.1935.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 585, Kutu: 43908, Gömlek: 206595, Sıra: 4, "Sokolların Bulgar Yunakları tezahüratına iştirak edeceği", 07.07.1935.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 585, Kutu: 43908, Gömlek: 206593, Sıra: 20, "Bulgar Yunakları'nın, Yugoslav Sokolları'nı ziyaret etmek için Belgrad'a gitmeleriyle ilgili Pravda Gazetesi'nde çıkan haber", 01.04.1937.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 585, Kutu: 43908, Gömlek: 206593, Sıra: 11, "Bulgar Yunakları'nın Belgrad'da Sokolları iadei ziyareti", 23.06.1937.

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon: 513, Kutu: 41937, Gömlek: 171162, Sıra: 97, "Şumnu'da Kurulan Turan Cemiyeti'nin Türkiye'den yardım talebi", 11.01.1927.

-İnternet Kaynakları

Şükrü, G., (2015, Nisan 27). "Yunak futbol takımı, Perperikon'a zor da olsa galip geldi". *Kırcaali Haber Gazetesi. https://kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=14806*

Şükrü, G., (2021, Mayıs 10). "Ardino Yunak kadın masa tenisi takımı Bulgaristan ikincisi oldu". *Kırcaali Haber Gazetesi.* https://kircaalihaber.com/?id_news=27219

Kırcaali Haber, (2022, Ocak 13). "Momçilgrad'dan genç bir yetenek, Arda 1924 futbol takımında oynayacak". *Kırcaali Haber Gazetesi. https://kircaalihaber.com/spor/momcilgraddan-genc-bir-yetenek-arda-1924-futbol-takiminda-oynayacak*

Kırcaali Haber, (2025, Ocak 22). "Serkan Üsein: ARDA Futbol Takımı sahip olduğu kolektif ile beni kazandı". *Kırcaali Haber Gazetesi. https://kircaalihaber.com/ kircaali/serkan-usein-arda-futbol-takimi-sahip-oldugu-kolektif-ile-beni-kazandi*

Türkiye'ye akın etmesi ilk etapta problemli olsa da zamanla çözümler getirilmiş ve göçmenler Türkiye'nin üreten kimlikleri olarak bütünleşmişler, Türk vatandaşı olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Kaynakça

Araştırma Eserleri

Arı K. (1995). *Büyük Mübadele (Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923–1925)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Cebeci A. "Bulgaristan'da İslam Dinine Yapılan Baskı", *Türk Kültürü*. Sayı: 87, Ocak 1970, s. 209–211.

Doğanay F. "Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi "Toplum ve Göç"*. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Sosyoloji Derneği Yayın No:5, 20–21–22 Kasım 1996, Mersin, s. 194–205.

Karpat K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Soysal İ (1989). *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C: I (1920–1945), (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tekeli İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tuğlacı P. (1984). *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*. İstanbul: Cem Yayınları.

Türker A. "Bulgaristan-Türkiye Yakın Akraba Göçü Antlaşması", *Türk Kültürü*. Sayı: 65, Mart 1965, s. 325-326.

Gazeteler

Bursa Ant Gazetesi

Bursa Hâkimiyet Milletindir Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Kaynakça

Kaynak Eserler

'Alâu'd-dîn 'Atâmelik Cüveynî (1387/2008). *Târih-i Cihân-guşâ*. Muhammed Kazvînî (Nşr.), 1-3. Tahran: İntişârât-ı Hermes.

Codex Cumanicus (2022). Argunşah, M. & Güner, G. (Yay. Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Die geschichte der Oğuzen des Rašīd Ad-Dīn (1969). Jahn, K. (Yay.). Wien: Hermann Böhlaus Nachfolger, 1969.

Ebulgazi Bahadır Han (2020). *Şecere-yi Terākime*. Ölmez, Z. (Yay. Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ebulgazi Bahadır Han (2021). *Şecere-yi Türk*. Ölmez, Z. (Yay. Haz.). Ankara: BilgeSu Yayınları.

İbn Hurdâzbih (1889). *el-Mesâlik ve'l-memâlik*. de Goeje, M. J. (Yay. Haz.). Leiden: Brill.

Kaşgarlı Mahmud (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk*, Atalay (Çev.), 1-3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Minhâcü'd-dîn Osmân El-Cûzcânî (1391/2012). *Tabakât-ı Nasırî*. Kâbil: Bünyâd-ı Ferhengî-yi Cihândârân-ı Ğûrî.

Oğuz Kağan Destanı (1936). Bang, W. & Rahmeti, G. R. (Yay. Haz.). İstanbul: Burhaneddin Matbaası.

Oğuz Destanı – Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili (1982). Togan, Z. V. (Yay. Haz.). İstanbul: Enderun Kitabevi.

Reşîdu'd-dîn Fazlullâh-i Hemedânî (1373/1994). *Câmi'u't-tevârîẖ*. Rûşen, M. & Mûsevî, M. (Nşr.), 1-4. Tahran: Neşr-i Elbrûz.

Reşîdu'd-dîn Fazlullâh-i Hemedânî (1384/2005). *Câmi'u't-tevârîẖ (Târîẖ-i Oğûz),* Rûşen, M. (Nşr.). Tahran: Müessese-yi Pejûheşî-yi Mîrâs-ı Mektûb.

Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı - Metin-Aktarma-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım (2019). Ağca, F. (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Yazıcızâde Ali (2017). *Tevârîh-i Âl-i Selçuk [Oğuznâme-Selçuklu Tarihi]*. A. Bakır (Haz.). İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.

Yazıcızâde Ali'nin Oğuznamesi - Metin-Tercüme-Sözlük-Tıpkıbasım (2019). Önder, S. Y. (Yay. Haz.). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Telif Eserler

Ahincanov, S. M. (2019. *Türk Halklarının Katalizör Boyu Kıpçaklar*, Yıldırım, K. (Çev.), İstanbul: Selenge Yayınları.

Ahmetbeyoğlu, A. (2007). "Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han ve Tuna Bulgar Devleti'nin Kuruluşu". İçinde Alpargu, M. & Öztürk, Y. (Ed.), *Omeljan Pritsak Armağanı* (395-402). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Ahmetbeyoğlu, A. (2013). "Tuna Bulgar Devleti-Bizans Münasebetleri", İçinde İskifiyeli, Z. vd. (Ed.), *Türk Tarihinde Balkanlar*, 1 (135-144). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Aydın, M. (2002). "Tuna Bulgarları Tarihine Genel Bir Bakış". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11, 116-126.

Bilgin, A. A. & N. Hacıeminoğlu (2002). "Kıpçaklar [Kıpçak Türkçesi]". *DİA*. 25, 421-423.

Bobčev, S. (1929). "Bulgaria under Tsar Simeon-II.", J., N. B. (Tr.), *The Slavonic and East European Review*. 8(22), 99-119.

Boswell, A. B. (1927). "The Kipchak Turks". *The Slavonic Review*. 6(16), 68-85.

Clauson, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.

Crampton, R. J. (2005). *A Concise History of Bulgaria*. Cambridge: Cambridge University Press.

Çoban, E. (2014). *Orta Çağ'da Kumanlar ve Macarlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Fehér, G. (1984). *Bulgar Türkleri Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Fiedler, U. (2008). "Bulgars in the Lower Danube Region: A Survey of the Archeological Evidence and of the State of Current Research". İçinde Curta, F. & Kovalev, R. (Ed.), *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans* (151-236). Leiden: Brill.

Fine, Jr., J. V. A. (1991). *The Early Medieval Balkans: A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth* Century. Michigan: Michigan University Press.

Golden, P. B. (1994). "The Peoples of the South Russian Steppes", İçinde Sinor, D. (Ed.), *The Cambridge History of Early Inner Asia* (256-284). Cambridge: Cambridge University Press.

Golden, P. B. (2011). "The *Codex Cumanicus*", İçinde Paksoy, H. B. (Ed.), *Central Asian Monuments* (45-73). İstanbul: The Isis Press, 45-73.

Golden, P. B. (2013). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Karatay, O. (Çev.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Golden, P. B. (2014). "Qıpčhaq", İçinde Demir, N. vd. (Ed.), *Turkology and Linguistics Éva Ágnés Csató Festschrift* (186-189). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Gökbel, A. (2021). *Kıpçak Türkleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Grousset, R. (2015). *Stepler İmparatorluğu: Attilâ, Cengiz Han, Timur*, İnalcık, H. (Trc.), Tokdemir, E. & Dönmez, M. (Yay. Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Hazai, G. (1986). "Ḳıpčaḳ". *EI²*. 5, 125-126.

Ivanova, S. (2000). "Tirnowa". *EI²*. 10, 547.

Kafalı, M. (1976). *Altın Orda Hanlığının Kuruluş ve Yükseliş Devirleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Kafalı, M. (1971). "Deşt-i Kıpçak ve Cuci Ulusu". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. 25, 179-188.

Kafesoğlu, İ. (1979). "Türk-Bulgar Tarihi ve Kültürüne Kısa Bir Bakış". *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*. 10, 93-122.

Kafesoğlu, İ. (2000). *Harezmşahlar Devleti Tarihi (485-618/1092-1221)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kafesoğlu, İ. (2007). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Karatay, O. (2021). "Tuna Bulgarları", İçinde Karatay, O. & Acar, S. (Ed.), *Doğu Avrupa Türk Tarihi* (257-275). İstanbul: Kronik Kitap.

Kayapınar, A. (2002). "Tuna Bulgar Devleti (679-1018)". İçinde Güzel, H. C. vd. (Ed.), *Türkler*, 2 (630-640). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları,

Kayapınar, A. (2006a). "II. Bulgar Krallığı", İçinde Karatay, O. & Gökdağ, B. A. (Der.), *Balkanlar El Kitabı*, 1 (234-244). Çorum: KaraM&Vadi Yayınları.

Kayapınar, A. (2006b). "Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti", *Balkanlar El Kitabı*, İçinde Karatay, O. & Gökdağ, B. A. (Der.), *Balkanlar El Kitabı*, 1 (105-128). Çorum: KaraM&Vadi Yayınları.

Kayapınar, L. (2006c), "Bizans'ın Hâkimiyet Sağlama Dönemi: II. Basileos'tan IV. Haçlı Seferi'ne", *Balkanlar El Kitabı*, İçinde Karatay, O. & Gökdağ, B. A. (Der.), *Balkanlar El Kitabı*, 1 (215-231). Çorum: KaraM&Vadi Yayınları.

Kemaloğlu, İ. (2015), *Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kırzıoğlu, F. (1992). *Yukarı - Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kononov, A. N. (2000). "Kıpçak, Kuman, Kumuk Kavim Adlarının Etimolojisi Üzerine", Uğurlu, M. (Çev.). *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. 10, 518-526.

Korkmaz, A. (2019). *Kuman Kıpçaklar - Orta Çağ Doğu Avrupası'nın Güçlü Cengâverleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Korobeinikov, D. (2008). "A Broken Mirror: The Kıpçak World in the Thirteenth Century", ". İçinde Curta, F. & Kovalev, R. (Ed.), *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans* (379-412). Leiden: Brill.

Kumekov, B. E. (2013). *Arap Kaynaklarına Göre IX-XI. Asırlarda Kimek Devleti*, Kıldıroğlu, M. & Saudinuulu, Ç. (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kurat, A. N. (2019). *IV-XIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Lang, D. M. (1976). *The Bulgarians: From Pagan Times to the Ottoman Conquest*. Southampton: Thames and Hudson.

Macartney, C. A. (1969). "The Eastern Auxiliaries of the Magyars". *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*. 1, 49-58.

Madgearu, A. (2017). *The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*. Leiden: Brill.

Marquart, J. (1914). "Über das Volkstum der Komanen", İçinde Bang, W. & Marquart, J. (Yay. Haz.), *Osttürkische Dialektstudien* (25-186). Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Özel, Haşim (2020). *Kıpçak Uruk ve Boyları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özcan, A. T. (2017). *Moğol-Rus İlişkileri (1223-1341)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Pálóczi-Horváth, A. (1975). "L'immigration et L'établissement des Comas en Hongrie". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 29(3), 313-333.

Pelliot, P. (1920). "À Propos des Comans". *Journal Asiatique*. 25, 125-185.

Pelliot, P. (1995). *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*, Köken, V. (Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Pritsak, O. (1982). "Polovcians and Rus", *Archivum Eurasiae Medii Aevi*. 2, 373-379.

Rásonyi, L. (1940). "Tuna Havzasında Kumanlar". *Belleten*. 3(11-12), 401-422.

Rásonyi, L. (1967). "Les Anthroponymes Comans de Hongrie". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 20(2), 135-149.

Rásonyi, L. (2019). "Kiskunság'da Kumanca Yer Adları". İçinde Gedikli, Y. (Notl. ve Yay. Haz.), *Doğu Avrupada Türklük* (285-298). İstanbul: Selenge Yayınları.

Rásonyi, L. (2019). "Kuman Özel Adları", İçinde Gedikli, Y. (Notl. ve Yay. Haz.), *Doğu Avrupada Türklük* (151-268). İstanbul: Selenge Yayınları.

Rásonyi, L. (2019). "Türk [Kuman] Özel Adları ve Leksigkografyası", İçinde Gedikli, Y. (Notl. ve Yay. Haz.), *Doğu Avrupada Türklük* (269-284). İstanbul: Selenge Yayınları.

Rodoplu, F. (2019). *Bulgar Tarihyazımında II. Bulgar Devletinin Kuruluşu ve Kuman/Kıpçaklar* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Runciman, S. (1930). *A History of the First Bulgarian Empire*. London: G. Bell & Sons Ltd.

Sinor, D. (1999). "The Mongols in the West". *Journal of Asian History*. 23(1), 1-44.

Stepanov, T. (2008). "From 'Steppe' to Christian Empire, and Back: Bulgaria Between 800 and 1100", İçinde Curta, F. & Kovalev, R. (Ed.), *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans* (363-377). Leiden: Brill.

Stoyanov, V. (2002). "Bulgar Tarihinde Kumanlar (XI-XIV. Yüzyıllar)", Zafer, Z. (çev.), İçinde Güzel, H. C. vd. (Ed.), *Türkler*, 2 (798-809). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Stoyanow, V. (2000). "Cumanian Anthroponymics in Bulgaria During the 15th Century", İçinde Çiçek, K. (Ed.), *The Great Ottoman-Turkish Civilization*, 4 (113-126). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 113-126.

Şeşen, Ramazan (2017). *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Tekin, Talât (1987). *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Togan, A. Zeki Velidi (2019). *Umumi Türk Tarihine Giriş: En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar*, 1-2. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Vásáry, I. (1994). "Origins and Possible Cuman Affiliations of the Asen Dynasty". *Archivum Ottomanicum*. 13, 335-345.

Vásáry, I. (2007). *Kumanlar ve Tatarlar: Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)*, Akkoyunlu, A. C. (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Wolf, R. L. (1949). "The 'Second Bulgarian Empire': Its Origin and History to 1204", *Speculum – A Journal of Medieval Studies*, 24(72), 168-181.

Yaltırık, M. B. (2014). *Moğolların Deşt-i Kıpçak Seferleri*, [Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Yorulmaz, O. (2012). *Geçmişten Günümüze Kanglı Türkleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Yücel, M. U. (2022). "Kıpçaklar". *DİA*. 25, 419-421.

Yücel, M. U. (2021). "Kumanlar (Kıpçaklar)", İçinde Karatay, O. & Acar, S. (Ed.), *Doğu Avrupa Türk Tarihi* (499-530). İstanbul: Kronik Kitap.

Kaynakça

Ağcakaya, S. & Eroğlu, O. (2015). “Avrupa Birliği’nin Balkan ülkeleri Vergi Sistemleri Üzerindeki Rolünün Değerlendirilmesi”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(4), 123–140.

Alontseva, D. V., Lavrishcheva, O. A. & Safronova, E. V. (2020). “Tax System of the Republic of Bulgaria as a Destructive Factor in State Development”. *Turismo: Estudos & Práticas (UERN)*, 1–7.

Atkinson, A. B. (1977). "Optimal Taxation and the Direct versus Indirect Tax Controversy". *The Canadian Journal of Economics*, *10*(4), 590-606.

Bahtiyar, E., & Taytak, M. (2020). "Bulgaristan Vergi Sistemi". İçinde Tekin A. & Nail Sağdıç E. (Ed). *Vergi Sistemleri,* (93-126). London: IJOPEC Publication.

Bulgaristan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı. (2025). https://www.minfin.bg/en/172, (Erişim: 01.12.2025).

Çiçek, U. & Uğur, K. (2019). "Avrupa Birliği Ülkelerinde Dolaylı – Dolaysız Vergilerin Yapısı". *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 77-96.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. & Gümüş, E. (2019). *Kamu Maliyesi* (10. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Erdem, M., Şenyüz, D. & Tatlıoğlu, İ. (2021). *Kamu Maliyesi* (16.Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

European Commission (2025). "DG Taxation and Customs Union" ve "Eurostat" verileri, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en , (Erişim: 04.05.2025).

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2025). gib.gov.tr. (Erişim: 10.10.2025).

Gülşen, M. A. & Yıldıran, M. (2021). Tax Structure and Institutional Determinants in Transition Economies. *Maliye Çalışmaları Dergisi*. 65. 49-69. https://doi.org/10.26650/mcd2021-903832.

Hallaert, J.-J. (2020). "Inequality, Poverty, and Social Protection in Bulgaria". *SSRN Electronic Journal*. IMF, Working Paper 20/147. https://doi.org/10.2139/ssrn.3688532

National Bureauo of Economic Research, "Role of Direct and Indirect Taxes in the Federal Reserve System: A Conference Report of the NBER and the Brookings Institution", *Princeton University Press*, 1964.

OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Türkiye 2025,* Paris: OECD Publishing.

Ott, K. (2002). The Underground Economy in Croatia. *Occasional Paper Series*, *12*. https://doi.org/10.3326/ops.12

Petrakos, G. & Totev, S. (2000). Economic structure and change in the Balkan region: Implications for integration, transition and economic cooperation. *International Journal of Urban and Regional Research*. *24*(1), 95-113. https://doi.org/10.1111/1468-2427.00237

Mezararkalı, P. ve Atsan, T. (2015). "Avrupa Birliği Vergi Politikası İle Türk Vergi Sisteminin Uyumlaştırılması ve AB Üyesi Ülkelerde Uygulanan Vergiler", *The Second International Conference in Economics (EconWorld 2015)*, 1-10.

Minassian G. (2002). "The Economic Environment in Albania, Bulgaria, Macedonia FYR, and Greece: A Cross-Country Study", *Eastern European Economics*, 40 (4).45–82.

Susam, N., & Oktayer, N. (2007). "Türkiye Ekonomisinde Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçinde Dolaysız Ve Dolaylı Vergiler (1995-2005)". *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(2), 105-123.

Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A. (2023). *Türk vergi sistemi* (20. baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.

Tax Complexity Index. (2025). Tax Complexity Index. https://www.taxcomplexity.org (Erişim: 01.12.2025).

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Yönetim Bütçe İstatistikleri. (2025). Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Ay İçi Tahsilat Tabloları rapor verileri. hmb.gov.tr/muhasebat-genel-mudurlugu-istatistikleri, (Erişim: 29.11.2025).

T.C. Dış İşleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Tek Pazar Programı. https://www.ab.gov.tr/tek-pazar-programi_53087.html, (Erişim: 02.12.2025).

Tsanov, V., Ivanova, P., Panteleeva, S. & Bogdanov, B. (2013). "GINI Country Report: Growing Inequalities and their Impacts in Bulgaria". *GINI Country Reports Bulgaria*.

World Bank Database. (2025). *World Development Indicators*, databank.worldbank.org (Erişim: 01.12.2025).

World Bank. (2025). Tax revenue (% of GDP) – Türkiye, Bulgaria. https://data.worldbank.org/ (Erişim: 15.11.2025).

Kaynakça

Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, İstanbul.

Osmanlı Arşivi, Hariciye Şifre Kalemi.

BOA, HR. SFR, 876-72.

BOA, HR. SYS, 2403-11.

Documents Diplomatiques: Les Affaires Balkaniques, 1912-1914, Ministere des Affaires.

Etrangeres, Tome III (Du Traite de Bucarest (10 Aout 1913 au 1 Aout 1914), Paris, 1922 (Yayınlanmış).

DDF/3/10, Panafieu a Viviani, No.419, Sofia, 21 Juin 1914.

DDF/3/10, Bompard a Viviani, No.410, Pera, 19 Juin 1914.

British Documents on the Origins of the War (1898-1914), Vol. IX, The Balkan Wars, Part II: The Leage and Turkey, G.P Gooch, and Temperley, H. (eds), HMSO, London, 1934 (Yayınlanmış).

BD, Vol. 9, Part II, No.1259, Mr. Marling to Sir Edward Grey, 2 October 1914.

British Documents on the Origins of the War (1898-1914), Vol. X Part I: The Near and Middle East on the Eve of War, G.P Gooch, and Temperley, H. (eds), HMSO, London, 1936 (Yayınlanmış).

BD, Vol. X, Part I, No.6, Mr. Heathcote-Smith to Grey, 2 August 1914.

BD, Vol. X, Part I, No.478, Heathcote-Smith to Grey, 3 August 1914.

Gazeteler

"First Turkish Success", *The Times*, 9 September 1913.

"Adrianople Settlement", *The Times*, 16 September 1913.

"Adrianople for Turkey", *The Times*, 17 September 1913.

"The Balkan Troubles", *The Times*, 1 October 1913.

Kitaplar

Cemal Paşa Hatıralar, Haz. Alpay Kabacalı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 2006.

Crampton, R.J., Bulgaria, Oxford University Press, 2007.

George, David Lloyd, *The War Memories of David Lloyd George*, Volume I, Little, Brown, and Company, Boston, 1920.

Fay, Sidney Bradshow, *The Origins of the World War, Volume II: After Sarajevo: Immediate Causes of the War*, The MacMillan Company, New York, 1928.

Hall, Richard C. *The Balkan Wars 1912-1913 Prelude to the First World War*, Routledge, New York, 2000.

Hayta, Necdet ve Birbudak, Togay Seçkin, *Balkan Savaşları'nda Edirne*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010.

Logio, George Clenton, *Bulgaria: Problems&Politics*, William Heinemann, London, 1919

Sazonov, Serge *Fateful Years 1909-1916: The Reminiscences of Serge Sazonov*, Russian Minister for Foreign Affairs, Butler&Tanner, London, 1928.

Schurman, Jacob Gould, *The Balkan Wars 1912-1913*, Princiten University Press, London, 1914.

Svoloupoulou, Konstantinos, *I Elliniki Eksoteriki Politiki 1900-1945*, Ekdoseis Bibliopolion tis Estias, Tetarti Ekdosi, Athina, 1993..

Yellice, Gürhan, *Ege Adaları Meselesi 1911-1914*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2022.

Makaleler

Abay, Melik, "Sınırda Diplomasi: Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'na Giriş Sürecinde Sofya Sefareti ve Ali Fethi Bey", Tarih Tetkikleri Dergisi, C.1/1, Haziran 2023, s.57-73.

Narinç, Ökkeş, "İki Komşunun İttifakı 1915-1918 (Osmanlı Devleti-Bulgaristan)", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi* (ABAD), 2/4, 2019, s.315-331.

Robbins, Keith, "British Diplomacy in Bulgaria 1914-1915", *Slavonic and East European Review*, 49:117 (1971:Oct.) p.560-585.

Sancaktar, Fatih Mehmet, "Ali Fethi (Okyar) Bey'in Bulgaristan Sefirliği Dönemindeki Faaliyetleri (Ekim 1913- Aralık 1917)", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XXVII(), 2011, s.577-602

Yellice, Gürhan, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dönüm Noktası: Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın 'Normalleşme' Arayışı ve Almanya'nın İttifak Projesi", Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Türk-Yunan İlişkileri Özel Sayısı, Cilt 5, 2021, s.91-115.

Yolcu, Cengiz, "Population Exchange between Bulgaria and the Ottoman Empire after the Balkan War"s, in the Balkan Wars Ottoman Perspectives (Ed. Ercan Karakoç and Ali Serdar Mete), Peter Lang, New York, 2024, s.137-150.

Sevim, Nuray, "Türk Asker, Diplomat, Siyasetçi Ali Fethi Okyar", *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, S.5, 2021, ss.306-338.

Syed Tanvir Wasti, "The 1912-13 Balkan Wars and the Siege of Edirne", *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 4 (Jul., 2004), s.59-78.

Bildiriler

Hakov, Cengiz, "1913 Yılında İstanbul'da İmzalanan Bulgar-Türk Antlaşması ve Bulgaristan Türk-Müslüman Nüfusun Hakları", XIII. Türk Tarih Kongresi: Ankara, 4-8 Ekim 1999, 2002.

Koltuk, Nuran, "1913 İstanbul Anlaşması ve Osmanlı-Bulgar Nüfus Mübadelesi", *Uluslararası Mübadele Sempozyumu Bildirileri*, 30 Ocak-1 Şubat 2017, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Haziran 2017, s.127-141.

Tezler

Holden, Anne Christine, *Bulgaria's Entry into the First World War: A Diplomatic Study, 1913-1915*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Illinois, Illionis, 1976.

Zienius, Charles Raymond, *The Secret Mission o f Noel Buxton to Bulgaria, September, 1914- January, 1915*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, McGill University, Montreal, 1997.

Ökkeş Narinç**,** *Bulgar Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Richard Cooper Hall, *The Crisis in Bulgarian Foreign Policy, 1911-1913*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Ohio State University, 1986.

BANKACILIK VE İŞLETME BİLİMLERİ EKSENİNDE GÜNCEL AKADEMİK ÇALIŞMALAR

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Mustafa KIRLI

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe KAFKAS KIRLI

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-36-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ iv
İÇİNDEKİLER v

I. BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜNDE KÂRLILIĞI BELİRLEYEN UNSURLAR: 2005–2025 DÖNEMİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ANALİZ 1
Taner TAŞ
Selim DURAMAZ

II. BÖLÜM
ÇEVRİMİÇİ İŞ İLANLARININ RASTGELE ORMAN KARAR AĞACI ALGORİTMASI İLE ANALİZİ 17
Mustafa Onur KAÇAROĞLU
Arzu ORGAN

III. BÖLÜM
GİRİŞİMCİ LİDERLİK 35
Semra TETİK

IV. BÖLÜM
PANEL VERİ ANALİZİ İLE TÜRKİYE KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜNDEKİ BAZI BANKALARIN AKTİF KÂRLILIĞINI ETKİLEYEN DEĞİŞKENLERE YÖNELİK BİR UYGULAMA 57
Taner TAŞ
Sezen DURAMAZ

V. BÖLÜM
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YÖNELİK MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMANIN İNCELENMESİ 71
Ayhan YATBAZ

VI. BÖLÜM
KAMU GÖZETİM KURUMU FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA UYGUN HESAP PLANININ İNCELENMESİ 87
Ayhan YATBAZ

KAYNAKÇA

Akaike, H. (1974). A new look at the statistical model identification. *IEEE Transactions on Automatic Control.* 19(6): 716–723.

Arzova, S. B. & Şahin, B. Ş. (2025). Performance comparison of participation banks and deposit banks: The impact of high deposit rates on profitability, liquidity and nonperforming loans. *Öneri Dergisi. 20*(64): 335–350.

Bakkeri, A. & Ali, A. B. (2020). Profitability of Islamic banks: A panel data analysis. *Indian Journal of Finance and Banking.* 4(3): 26–38.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2025). *Aylık Bankacılık Sektörü Verileri (Gelişmiş Gösterim).* https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis. (Erişim tarihi: 15.10.2025).

Beybur, M. (2021). COVID-19'un Türk bankacılık sektöründeki mevduat ve katılım bankalarının kârlılık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi.* 56(4): 2627–2646.

Canbaz, M. & Dur, S. (2019). Katılım bankalarının performansının konvansiyonel bankalar ile karşılaştırılması: 2008 kriz dönemi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi.* 11(3): 1744–1756.

Çatıkkaş, Özgür, Yatbaz, A. & Duramaz, S. (2018). Basel Sermaye Yeterliği Oranındaki Değişimin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırmalı Oran Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 10(1): 839–855.

Dickey, D. A. & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association.* 74(366): 427–431.

Enders, W. (2015). *Applied econometric time series* (4th ed.). Wiley.

Engle, R. F. & Granger, C. W. J. (1987). Co-integration and error correction: Representation, estimation, and testing. *Econometrica. 55*(2): 251–276.

Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö. & Yatbaz, A. (2018). Comparative Analysis of Islamic Accounting with Conventional Accounting. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*. 4(1): 96-110.

Esmer, Y. & Bağcı, H. (2016). Katılım bankalarında finansal performans analizi: Türkiye örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 8(15): 17–30.

Granger, C. W. J. & Newbold, P. (1974). Spurious regressions in econometrics. *Journal of Econometrics.* 2(2): 111–120.

Gujarati, D. N. & Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill/Irwin.

Hamilton, J. D. (1994). *Time series analysis.* Princeton University Press.

Hannan, E. J. & Quinn, B. G. (1979). The determination of the order of an autoregression. *Journal of the Royal Statistical Society: Series B.* 41(2): 190–195.

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control.* 12(2–3): 231–254.

Johansen, S. & Juselius, K. (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration—with applications to the demand for money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics.* 52(2): 169–210.

Kendirli, S. & Ergenoğlu, S. (2021). Katılım bankalarının kârlılık belirleyicileri: Türkiye örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 6(3):545–551.

Lütkepohl, H. (2005). *New introduction to multiple time series analysis.* Springer.

Pedroni, P. (2001). Purchasing power parity tests in cointegrated panels. *Review of Economics and Statistics.* 83(4):727–731.

Phillips, P. C. B. & Hansen, B. E. (1990). Statistical inference in instrumental variables regression with I(1) processes. *Review of Economic Studies.* 57(1): 99–125.

Phillips, P. C. B. & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika.* 75(2): 335–346.

Sarıdoğan, H. (2020). Katılım bankalarının performansını etkileyen faktörler: Küresel kriz bağlamında bir dinamik panel veri analizi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 11(21): 148–167.

Schwarz, G. (1978). Estimating the dimension of a model. *Annals of Statistics.* 6(2): 461–464.

Şahin, A. & Tetik, N. (2020). Katılım bankalarının finansal performans analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.* 34(2): 293–314.

Şeker, K. & Çemberlitaş, İ. (2022). Katılım bankalarında kârlılığı etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin panel veri yöntemi ile analizi: Türkiye örneği (2016–2021). *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 6(1): 477–508.

Yılmaz, C. & Özgür, E. (2021). Katılım bankalarında kârlılığa etki eden faktörlerin tespiti için panel veri analizi uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.* (92): 1–20.

Yılmaz, K. & Turanlı, M. (2022). Türkiye'de katılım bankalarının finansal performanslarının hane halkı gelir grupları ile ilişkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi.* 14(4): 2785–2795.

Yörük Eren, F. & Çarıkçı, O. (2021). Katılım bankalarına genel bakış ve geleneksel performans değerleme yöntemi olarak oran analizi uygulaması. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi.* 5(1): 98–121.

KAYNAKÇA

Akar, Ö. & Güngör, O. (2012). Rastgele Orman Algoritması Kullanılarak Çok Bantlı Görüntülerin Sınıflandırılması. *Jeodezi ve Jeoinformasyon Dergisi*. 2(1): 139-146.

Akbulut, M. (2022). *E-Perakende Firmalarının Web Kazıma Yöntemiyle Veri Analizi*. 26.Pazarlama Kongresi Bildiri Kitabı. Kırşehir. 452- 467.

Akçetin, E. & Çelik, U. (2014). İstenmeyen Elektronik Posta (Spam) Tespitinde Karar Ağacı Algoritmalarının Performans Kıyaslaması. *Journal of Internet Applications and Management*. (5)2: 43-56.

Albayrak, A. S. & Yilmaz, S. K. (2009). Veri Madenciliği: Karar Ağacı Algoritmaları ve İMKB Verileri Üzerine Bir Uygulama. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences.* 14(1): 31-52.

Bader, M., Abdelwanis, M., Maalouf, M., & Jelinek, H. F. (2024). Detecting depression severity using weighted random forest and oxidative stress biomarkers. *Scientific reports*. *14*(1): 16328.

Barreñada, L., Dhiman, P., Timmerman, D., Boulesteix, A. L. & Van Calster, B. (2024). Understanding overfitting in random forest for probability estimation: a visualization and simulation study. *Diagnostic and Prognostic Research*, *8*(1): 14.

Bozkurt, İ. & Çetinkaya, F. (2024). Türkiye'de İşletme Faaliyetlerine Engel Teşkil Eden Faktörlerin Random Forest Algoritması ile İrdelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. *14*(2): 515-534.

Breiman, L. (2001). Rastgele Ormanlar. *Machine Learning,* (45)1: 5-32.

Budak, İ. & Organ, A. (2021). Veri Madenciliği ile Hava Yolu Müşteri Değerlendirmelerinin Analizi: Bir Karar Ağacı Algoritması Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. *16*(2): 291-299.

Byeon, H. (2024). A Feature Interaction Based Neural Network Approach: Predicting Job Turnover in Early Career Graduates in South Korea. *International Journal of Advanced Computer Science & Applications*. *15*(8): 326-335.

Çalış, A., Kayapınar, S. & Çetinyokuş, T. (2014). Veri Madenciliğinde Karar Ağacı Algoritmaları ile Bilgisayar ve İnternet Güvenliği Üzerine Bir Uygulama. *Endüstri Mühendisliği*. 25(3): 2-19.

Çelik, S., Bozkurt, Ö. Ç. & Ekşili, N. (2022). Çalışan Performansı Ölçeğindeki İfadelerin Karar Ağacı Algoritması ile Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(1): 561-584.

Efeoğlu, E. (2022). Kablosuz Sinyal Gücünü Kullanarak İç Mekân Kullanıcı Lokalizasyonu için Karar Ağacı Algoritmalarının Karşılaştırılması. *Acta Infologica.* 6(2): 163-173.

Emel, G.G. & Taşkın, Ç. (2005). Veri Madenciliğinde Karar Ağaçları ve Bir Satış Analizi Uygulaması. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (6)2: 221-239.

Ereken, Ö. & Tarhan, Ç. (2021). İş Başvurularının Makine Öğrenmesi Yöntemleriyle Değerlendirilmesi. *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi. 7*(2): 65-85.

Hansson, E. (2024). *Job Satisfaction of Self-employed Workers*. Yüksek Lisans Tezi. Lund Üniversitesi.

Hassani, H., Beneki, C., Unger, S., Mazinani, M. T. & Yeganegi, M. R. (2020). Text mining in big data analytics. *Big Data and Cognitive Computing.* (4)1: 1.

Hassani, H., Huang, X. & Silva, E. (2018). Digitalisation and big data mining in banking. *Big Data and Cognitive Computing*. 2(3): 18.

Chen, J., Li, K., Tang, Z., Bilal, K., Yu, S., Weng, C. & Li, K. (2016). A parallel random forest algorithm forbig data in a spark cloud computing environment. *IEEE Transactions on Parallel and Distributed Systems*. 28(4): 919-933.

Kaçmaz, A., Yıldız, K. & Buldu, A. (2020). An application on technology addiction with c4.5 classification algorithm. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi.* (9)4: 1756-1765.

Korkmaz, D., Çelik, H. E. & Kapar, M. (2018). Sınıflandırma ve Regresyon Ağaçları ile Rastgele Orman Algoritması Kullanarak Botnet Tespiti: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi.* 23(3): 297-307.

Li, C. & Meng, X. (2024). Effective analysis of job satisfaction among medical staff in Chinese public hospitals: a random forest model. *Frontiers in Public Health.* (*12):* 1357709.

Mallala, B., Ahmed, A. I. U., Pamidi, S. V., Faruque, M. O. & Reddy, R. (2025). Forecasting global sustainable energy from renewable sources using random forest algorithm. *Results in Engineering*. (*25):* 103789.

Metin, G. U. & Türkşen, Ö. (2023). Veri madenciliği yöntemleri ile bir melez sınıflandırma yaklaşımı ve uygulaması. *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya*. *16*(2): 100-115.

Mursalin, M., Zhang, Y., Chen, Y. & Chawla, N.V. (2017). Automated epileptic seizure detection usingimproved correlation-based feature selection withrandom forest classifier. *Neurocomputing*. (241): 204-214.

Novaković, J., Strbac, P. & Bulatović, D. (2011). Toward optimal feature selection using ranking methods and classification algorithms. *Yugoslav Journal of operations research*. (21)1: 119-135.

Özkan, Y. (2020). *Veri Madenciliği Yöntemleri.* İstanbul. Papatya Bilim.

Öztürk, H. (2022). *Dengesiz veri setlerinde farklı dengeleme algoritmalarının optimum denge oranlarının sınıflandırma ve regresyon ağaçları yöntemi ile incelenmesi: simülasyon çalışması*. Doktora Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Rofik, R., Hakim, R. A., Unjung, J., Prasetiyo, B. & Muslim, M. A. (2024). Optimization of svm and gradient boosting models using gridsearchcv in detecting fake job postings. *MATRIK: Jurnal Manajemen, Teknik Informatika dan Rekayasa Komputer. 23*(2): 419-430.

Salman, O. K. M. & Aksoy, B. (2022). Rasgele Orman ve İkili Parçacık Sürü Zekâsı Yöntemiyle Kalp Yetmezliği Hastalığındaki Ölüm Riskinin Tahminlenmesi. *International Journal of 3D Printing Technologies and Digital Industry. 6*(3): 416-428.

Shibly, F., Sharma, U. & Naleer, H. (2021) Performance comparison of two class boosted decision tree snd two class decision forest algorithms in predicting fake job postings. *Annals of RSCB.* 25(4): 2462–2472.

Stone, C. J., Friedman, J., Breiman, L., & Olshen, R. (1984). Classification and regression trees. *Wadsworth International Group*. (8): 452-456.

Süllü, N., & Kurt, A. (2025). İşten Ayrılma Durumunun Tahminlenmesinde Makine Öğrenmesi Algoritmaları Kullanımı–Demir Çelik Sektöründe Bir Uygulama. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 8*(4): 1525-1543.

Şirin, S. (2020). Rastgele Orman Algoritmaları ile Otel Özellikleri Analizi. *International Journal of Management Information Systems and Computer Science*. *4*(2): 123-132.

Takma, Ç. & Hızlı, H. (2022). Kantitatif Değişkenlerde Ortogonal Polinomiyal Karşılaştırmalar: Tarımsal Verilerde Uygulanması ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*. *28*(3): 683-693.

Timor, M. & Yüzbaşı Künç, G. (2021). Ekonomik Gelişmişliği Etkileyen Bilgi Ekonomisi Değişkenlerinin Veri Madenciliği ile Belirlenmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. (8)1: 1-18.

KAYNAKÇA

Ağca, V. & Kurt, M. (2007). İç Girişimcilik ve Temel Belirleyicileri: Kavramsal Bir Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*. (29): 83-112.

Akkaya, R. (2021). *Girişimci Liderlik, Öğretmen Girişimciliği ve Pozitif Psikolojik Sermaye: Eğitim Örgütlerinde Bir Karma Desen Araştırması*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akca, M. (2020). Girişimcilikten Girişimci Liderliğe. *International Anatolia Academic Online Journal*. 6(2): 80-89.

Akyurt, N. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Sağlık Örneği. *Medical Sciences.* 13(2): 43-57.

Akyüz, S. (2024). *Çalışanların Değerlendirmesine Göre Kadın Girişimcilerin Cesaretleri ile Girişimci Liderlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Alkabail, K. & Senghore, S. (2024). Student Entrepreneurship Competency and Mindset: Examining The Influence of Education, Role Models, and Gender. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 13(36): 1-28.

Ant, M. (2022). Eğitim Yönetiminde Girişimci Liderliğin Davranışsal Boyutlarının İncelenmesi. *IJSS*. 6(27): 293-305.

Arıcan Kaygusuz, N. (2022). *Girişimcilik Eğitimi ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkide Ailesel Deneyimlerin Aracılık Rolü: Giresun Üniversitesi Öğrencileri ile Giresun'daki Lise Öğrencileri Üzerinde Gerçekleştirilen Bir Alan Araştırmasına Dayalı Model Önerisi*. Doktora Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aslan, İ. & Şen, E. (2017). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research.* 4(15): 1847-1855.

Austin, J., Stevenson, H. & Wei-Skillern, J. (2006). Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both?", *Entrepreneurship: Theory and Practice*. (30): 1-22.

Bakan, İ. (2010). Liderlik Türleri ve Güç Kaynaklarına İlişkin Mevcut-Gelecek Durum Karşılaştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.* (12): 73-84.

Bay, M. & Söker, F. (2016). İşletmelerde İç Girişimcilik ve Yönetsel-Dönüşümsel Liderlik: Karaman'da Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(45): 698-713.

Bay, M. & Akpınar, S. (2017). Liderlik Tarzları ve Girişimcilik Özellikleri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(52): 964-973.

Bayrakçı, E. & Köse, S. (2019). Kadın Girişimciliğinde "Bir Tık" Ötesi: Kadın Dijital Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*. 3(6): 95-106.

Baysal, T. (2025). *Girişimcilik Niyetinde Girişimcilik Zihniyeti ve Eğitiminin Rolü: Start Uplar Üzerinden Nitel Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Bozkurt, Ö. & Erdurur, K. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi.* 8(2): 57-78.

Büyükyılmaz, S. & Akın, M. (2024). *Örgütlerde Duygusal Zekâ, Kendi Kendine Liderlik ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Arasındaki Etkileşim*. 1. Baskı, İstanbul: Eğitim Yayınevi.

Cabar, H. (2006). *Türkiye'de Girişimcilik Kültürünün Oluşmasında Etkili Faktörler ve Denizli Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Celep, S. (2017). Girişimcilik Türleri: Genel Bir Çerçeve. *Maliye Finans Yazıları (Özel Sayı).* 71-94.

Chaudhary, R. (2016). Demographic Factors, Personality and Entreprenuiral Inclination A Study Among Indian University Students. *Education + Training*. 59(2).

Çelebi, F. (2021). *Dijital Çağda Liderlik ve Girişimcilik*. Ankara: İksad Yayınevi.

Çiçek, R. & Durna, U. (2012). Meslek İdealleri ve Girişimcilik Niyetleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(17): 17-31.

Darling, J., Gabrielsson, M. & Seristo, H. (2007). Enhancing Contemporary Entrepreneurship. *European Business Review*. 19(1): 4-22.

Döm, S. (2014). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Durgut, A. İ. & Günay, G. Y. (2020). Etik Liderlik, İşe Adanmışlık ve Yönetsel Yaratıcılık Arasındaki İlişki: Yapı Malzemeleri Sektöründe Bir Uygulama. *Journal of Organizational Behavior Review*. 2(2): 149-171.

Durmuş, G. (2025). Girişimcilikte Çeşitlilik ve Dönüşüm: Kurumsal, Sosyal, Kültürel ve Teknolojik Yaklaşımlar. Eryeşil, K. & Aslan, A. (Ed.), *Girişimci Liderlik* içinde (ss. 19-42). Gaziantep: Özgür Yayınları.

Ercan, F. (2023). *Örgütlerde Kişilerin Öz Liderlik ve Girişimcilik Niyeti Düzeylerinin, Girişimcilik Eğilimlerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gebze: Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erçelik, M. A. (2012). *Girişimcilik Eğitimi*. İksad Publishing House.

Erkal, P. & Ancin, V. (2025). Girişimci Liderlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 23(58): 2031-2052.

Ersarı G. & Naktiyok A. (2020). İşletme Performansına Etkisinde Farklılaştırma Stratejisinin Aracı Rolü. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19. Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı: 221-236.

Esmer, Y. & Dayı, F. (2017). Entrepreneurial Leadership: A Theoretical Framework. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 4(2): 112-124.

Fidan, Y. (2002). *Girişimcilik ve Girişimci Özellikleri (Sivas Örneği).* İstanbul: Beta Yayım.

Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.

Gördes, İ. (2023). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Girişimcilik Düzeylerinin Öğrencilerinin Girişimcilikleriyle İlişkisel Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gül, H. & Beyşenova, A. (2018). Kontrol Odağı ve Girişimcilik Eğilimi İlişkisi: KTMÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(2): 213-234.

Gül, M. & Paksoy, M. (2019). Sosyal Girişimcilik Üzerine Kuramsal Bir Araştırma. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 5(26): 1911-1928.

Gülbahar, Y. (2020). Girişimci Esnekliği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *International European Journal of Managerial Research Dergisi (EUJMR),* 4(6), 131-148.

Harraf, A., Wanasika, I., Tate, K. & Talbott, K. (2015). Organizational Agility. *The Journal of Applied Business Research*. 31(2): 675-686.

Harrison, C., Paul, S. & Burnard, K. (2016). Entrepreneurial Leadership: A Systematic Literature Review. *International Review of Entrepreneurship.* 14(2): 255-264.

Hisrich, R. D. & Peters, M. P. (1998). *Entrepreneurship.* (4th ed.). Irwin: McGraw-Hill.

Hitt, M. A., Ireland, R. D., Camp, S. M. & Sexton, D. L. (2001). Strategic Entrepreneurship: Entrepreneurial Strategies for Wealth Creation. *Strategic Management Journal*. 22 (Special Issue): 479–491.

House, R. J., Hanges, P. J., Ruiz-Quintanilla, S. A., Dorfman, P. W., Javidan, M., Dickson, M. & Grupta, V., et al. (1999). Cultural Influences on Leadership and Organizations: Project Globe. Mobley, W. H., Gessner, M. J. & Arnold, V. (Eds.), *Advances in Global Leadership* in (pp. 171-233). Stamford, CT: JAI Press.

Ilgar, Z. & Çoşgun Ilgar, S. (2014). Empatinin Psikolojik Danışma Sürecinde Motivasyonel Bir Güç Olarak Kullanılması: Kuramsal Bir Bakış. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. (4): 51-74.

İşcan, Ö. & Kaygın, E. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 15(2): 443-462.

Karadal, H. & Duman, N. (2020). Tekno-Girişimciliğin Ekosistemi Olan Teknoparklarda Örgütsel Çevikliğin Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Karadal, H., Halis, M. & Mert, G. (Ed.), *Girişimcilik & Liderlik Güncel Gelişmeler* içinde (ss.1-15). İstanbul: Akademi Titiz Yayınları.

Karmarkar, Y., Chabra, M. & Deshpande, A. (2014). Entrepreneurial Leadership Style(s): A Taxonomic Review. *Pune Annual Research Journal of Symbiosis Centre for Management Studies.* 2(1): 156-189.

Kılıç Kırılmaz, S. (2013). Sosyal Girişimcilerin Girişimcilik ve Dönüştürücü Liderlik Algılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 8(1): 103-128.

Kişi, N. (2018). Dijital Çağda Yeni Bir Girişimcilik Yaklaşımı: Dijital Girişimcilik. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.* 19(2): 389-399.

Koçel, T. (2005). *İşletme Yöneticiliği.* İstanbul: Beta Yayınları.

Koçyiğit, A. (2024). *Girişimcilik Öğretim Programının Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Eğilimlerine Etkisi.* Doktora Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kuratko, D. F. & Audretsch, D. B. (2009). Strategic Entrepreneurship: Exploring Different Perspectives of An Emerging Concept. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 33(1): 1-17.

Küçük, O. (2017). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi.* 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Lockett, A., Hayton, J., Ucbasaran, D., Mole, K. & Hodgkinson, G. (2013). *Entrepreneurial Leadership, Capabilities and Growth.* Enterprise Research Centre and Warwick Business School, University of Warwick, Coventry.

Long, W. (1983). The Meaning of Entrepreneurship. *American Journal of Small Business.* 8(2): 47-56.

Lumpkin, G. T. & Dess, G. G. (1996). Clarifying The Entrepreneurial Orientation Construct and Linking It To Performance. *Academy of Management Review.* 21(1): 135-172.

Marangoz, M. (2016). *Girişimcilikte Güncel Konular ve Uygulamalar*. İstanbul: Beta Yayınları.

McGrath, G. R. & MacMillan, J. (2000). *Entrepreneurial Mindset: Strategies for Continuously Creating Opportunity in an Age of Uncertainty*. Brighton, MA: Harvard Business School Press Books.

Meiling, G., Junzahng, W., Yu, G. & Loang, O. K. (2023). The Impact of Leadership Styles on Organizational Performance and Employee Satisfaction: A Case Study Approach. *International Journal of Accounting, Finance and Business (IJAFB).* 8(50): 414-437.

Mısırlı, İ. (2004). *Genel ve Teknik İletişim*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Moberg, K., Stenberg, E. & Vestergaard, L. (2012). *Impact of Entrepreneurship Education in Denmark*. Odense, Denmark: The Danish Foundation for Entrepreneurship-Young Enterprise.

Morris, M. H. & Sexton, D. L. (1996). The Concept of Entrepreneurial İntensity: Implications for Company Performance. *Journal of Business Research*. (36): 5-13.

Muo, I. & Azeez, A. (2019). Green Entrepreneurship: Literature Review and Agenda for Future Research. *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*. 7(2): 17- 29.

Murathan, G., İnan, H. & Karakaplan Özer, E. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*. (47): 2807-2822.

Muştu, Y. (2023a). *Kadınlara Yönelik Girişimcilik Eğitiminin Kadınların Girişimcilik Yeterlilikleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Mersin İlinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Tarsus: Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Muştu, Y. (2023b). Dünyada ve Türkiye'de Dijital Kadın Girişimciliği. *Journal of Business in The Digital Age*. 6(1): 53-67.

Özgüner, Z., Özgüner, M. & Özdemir, A. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Çeşitli Demografik Değişkenler Bağlamında Değerlendirilmesi. Paper presented at the 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017).

Özgüner, M., Özdemir, A., Saygılı, M. & Onay, Ö. A. (2017). Kontrol Odağının Girişimcilik Potansiyeline Etkisinde Başarma İhtiyacının Aracılık Rolü. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi.* 2(2): 1-11.

Özkaya, Y. (2019*). Okul Yöneticilerinin Girişimci Liderlik Davranışları ile Örgüt Kültürü Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özler, N. D. E., Giderler, C. & Baran, H. (2017). Öz Yeterlilik ve Kontrol Odağının Bireylerin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi:* 13(13): 736-747.

Petti, C. (2012). *Technological Entrepreneurship in China: How Does it Work?*. Ed: Claudio Petti, UK: Edward Elgar Publishing Limited.

Roesminingsih, E. & Suyanto, T. (2019). School Entrepreneurship Extracurricular Management. In 3rd International Conference on Education Innovation (ICEI 2019). Atlantis Press.

Roozi, M. A. & Tetik, S. (2022). A Comparative Study of The Relationship Between Organizational Culture and Personnel Motivation: Example of Turkey and Afghanistan. *Süleyman Demirel University Visionary Journal*. 13(36): 1354-1375.

Sadykova, G. & Eleren, A. (2016). Girişimcilik Eğilimi ile Mutluluk Algısı Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(5): 189-209.

Sahut, J. M., Iandoli, L. & Teulon, F. (2021). The Age of Digital Entrepreneurship. *Small Business Economics*. (56): 1159-1169.

Salik Ata, N. (2024). Dijital Girişimcilik Kavramına İlişkin Literatürün VOSviewer Kullanılarak Haritalandırılması. *International Journal of Management and Administration (IJMA)*. 8(15): 29-40.

Salovey, P. & Mayer. J. D. (1990). Emotional Intelligence. Imagination, *Cognition and Personality*, 9, 185-211.

Sargın, H. (2021). *Proje Okulu Yöneticilerinin Girişimci Liderlik Rollerine İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Saygın, S. (2018). *Girişimcilik Ruhu Üzerinde Beş Büyük Faktör Kuramının Etkisi: Girişimcilik Eğitimi Verilen KOBİ'lere Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Septioğlu, M. Y. (2025). *Girişimcilik Açısından Metaverse İncelemesi: Metaverse Girişimcilik ve Öngörüler.* Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shane, S. (2003). *A General Theory of Entrepreneurship*. UK: Edward Elgar Publishing.

Sun, J., Shi, J. & Zhang, J. (2023). From Entrepreneurship Education to Entrepreneurial Intention: Mindset, Motivation, and Prior Exposure. *Frontiers in Psychology.* (14): 954118. doi:10.3389/fpsyg.2023.954118

Tefek, A. (2023). *Aile Yapısının Girişimcilik Eğilimi ve Girişimcilik Niyetine Etkisi*. Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekin, M. (2006). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tetik, S. & Roozi, M. A. (2021). Öğretmenlerin Öğrenen Örgüt Algısının Bireysel Yaratıcılıklarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Salihli Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14(38): 621-659.

Temurçin, A. İ. (2022). *Girişimci Liderlik: Şevket Demirel Modeli*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tutar, H. & Altınkaynak, F. (2014). *Girişimcilik*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Uncuoğlu Yolcu, İ. (2017). Girişimcilik ve Girişimciliğe Farklı Bir Bakış: Girişimci Liderlik. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. (60): 182-195.

Wales, W., Gupta, V. K., Marino, L. & Shirokova, G. (2019). Entrepreneurial Orientation: International, Global and Cross-Cultural Research. *International Small Business Journal*. 37(2): 95-104.

Wood, C., Holt, D., Reed, T. & Hudgens, B. (2008). Perceptions of Corporate Entrepreneurship in Air Force Organizations: Antecedents and Outcomes. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*. 117-131.

Yıldırım, A. E. (2024). *Okul Müdürlerinin Girişimci Liderlik Davranışları ile Öğretmenlerin Yenilikçi İş Davranışları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, E. & Sünbül, A. M. (2009). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* (21): 195-203.

Yılmaz, M. (2022). *Stratejik Yönelimlerin İşletme Performansına Etkisi: Girişimcilik Yönelimi ve Girişimcilik Yetenekleri Etkileşiminin Aracılık Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Yalova: Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yunus, M., Sibieude, T. & Lesueur, E. (2012). Social Business and Big Business: İnnovative, Promising Solutions to Overcome Poverty?. *Field Actions Science Reports*. Special Issue 4: 67-74.

Yüce, A. & Meriç, K. (2017). Duygusal Zekâ ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama. *KAÜİİBFD*. 8(16): 433-446.

Yüceol, N. (2023). *Stratejik Girişimcilik Modeli Kapsamında Algılanan Çevresel Belirsizliğin Yenilik Performansına Etkisinde Girişimcilik Yetkinliklerinin Aracı Rolü*. Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zampetakis, L. A., Beldekos, P. & Moustakis, V. S. (2009). ‘‘Day-to-Day” Entrepreneurship Within Organisations: The Role of Trait Emotional Intelligence and Perceived Organisational Support. *European Management Journal*. 27(3): 165-175.

Zel, U. (2012). *Kişilik ve Liderlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınevi.

Zimmerer, T. W., Scarborough, N. M. & Wilson, D. (2008). *Entrepreneurship and Small Business Management*. Jakarta: Salemba Empat. Pg

Zorlu, K. & Tetik, F. (2018). Girişimci Liderlik Davranışının Çalışan Yaratıcılığına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (39): 297-307.

KAYNAKÇA

Abugamea, G. (2021). Determinants of Islamic Banking Profitability: Empirical Evidence from Palestine. MPRA Paper No. 107527: 1-14.

Akın, S. & Duramaz, S. (2022). Kamusal Sermayenin Katılım Bankacılığının Performansına Etkisi: Türkiye Katılım Bankacılığına Yönelik Panel Veri Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 29(4): 785-800.

Andriansyah, Y. & Hasan, B. B. (2023). Determinants of profitability in Indonesian Islamic banks: Financial and macroeconomic insights. *Journal of Islamic Economics Lariba*. 9(2): 567-590.

Bashir, A.H.M. (2003). Determinants of profitability in Islamic banks: Some evidence from the Middle East. Islamic economic studies. 11(1): 31-57.

Baltagi, B. H. (2021). *Econometric Analysis of Panel Data.* Springer.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2025). *Aylık Bankacılık Sektörü Verileri (Gelişmiş Gösterim).* https://www.bddk.org.tr/BultenAylik/tr/Home/Gelismis. (Erişim tarihi: 15.10.2025).

Chowdhury, M.A.F. & Rasid, M.E.S.M. (2015). The determinants of the profitability of Islamic banks: a cross-sectional study from Asia and Africa. *International Journal of Business and Globalisation*. 15(3): 375-388.

Çatıkkaş, Ö., Yatbaz, A. & Duramaz, S. (2018). Basel Sermaye Yeterliği Oranındaki Değişimin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırmalı Oran Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 10(1): 839–855.

Gazi, M.A.I., Karim, R., Senathirajah, A.R.B.S., Ullah, A.M.M., Afrin, K.H. & Nahiduzzaman, M. (2024). Bank-specific and macroeconomic determinants of profitability of Islamic Shariah-based banks: Evidence from new economic horizon using panel data. *Economies.* 12(3): 66.

Greene, W. H. (2018). *Econometric Analysis*. Pearson.

Handriani, E. (2025). Determinant of profitability Islamic banks. *Jurnal Perbankan Syariah*. 6(1): 79-99.

Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica*. 46(6): 1251–1271.

Jaara, B.O.A., AL-Dahiyat, M.A. & AL-Takryty, İ. (2021). The Determinants of Islamic and Conventional Banks Profitability in the GCC Region. *International Journal of Financial Research*. 12(3): 78-91.

Jahan, N. (2020). Determinants of profitability of banks: Evidence from islamic banks of Bangladesh. *Bank Parikrama*. 39(1-2): 136-149.

Kazak, H., Akcan, A. T., Kilic, C. & Kiliçarslan, A. (2025). Profitability determinants in Turkish banking: comparing Islamic and conventional banks under inflation and bond rate effects. *Journal of Financial Regulation and Compliance*. 33(5): 726-742.

Muda, M., Shaharuddin, A. & Embaya,A. (2013). Comparative analysis of profitability determinants of domestic and foreign Islamic banks in Malaysia. *International Journal of Economics and Financial Issues.* 3(3): 559-569.

Pesaran, M.H., 2004. *General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels*. Cambridge Working Papers in Economics 0435, Faculty of Economics, University of Cambridge.

Saggay, A., Abdelsalam, M.M. & Jbir, R. (2023). Determinants of Profitability in Islamic Banks: The Kingdom of Saudi Arabia Market. In: Saâdaoui, F., Zhao, Y., Rabbouch, H. (Eds), *Data Analytics for Management* in (pp.307-317). Banking and Finance. Springer, Cham.

Sobol, I., Dopierała, Ł. & Wysiński, P. (2023). Is the profitability of Islamic and conventional banks driven by the same factors?—A study of banking in the Middle East. PLoS ONE. 18(8): e0289264. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0289264.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) (2024). Katılım Bankaları 2024. İstanbul.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2025). Veri Portalı. https://data.tuik.gov.tr/ (Erişim tarihi: 15.10.2025).

Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. MIT Press.

Yılmaz, C., & Özgür, E. (2021). Katılım bankalarında kârlılığa etki eden faktörlerin tespiti için panel veri analizi uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (92): 1-20.

Yatbaz, A. (2020). *Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Muhasebe ve Finansal Raporlama İlkeleri*. Yayın No: 13, İstanbul: TKBB Yayınları.

KAYNAKÇA

Ağkan, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. *6*(2): 235-245. https://doi.org/10.18506/anemon.349866.

Akdoğan, N. (2019). Finansal Raporlama Standartlarıyla Uyumlu Olması Amacıyla Tekdüzen Hesap Planının Güncellenmesine Yönelik KGK Tarafından Yayımlanan Taslak Metnin Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. *12*(3): 745-785. https://doi.org/10.29067/muvu.561333.

Antepli, A. (2020). Hasadı Yapılan Tarımsal Ürünlerin Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Vergi Mevzuatına Göre Muhasebeleştirilmesi: Örnek Uygulama. *European Journal of Science and Technology*. (19): 312-322. https://doi.org/10.31590/ejosat.733210.

Asker, E. & Yumuşak, İ. G. (2020). Katılım Bankalarının AAOIFI Standartlarına Uygun Finansal Raporlama Uygulamaları. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*. 6(1): 125-142. https://dergipark.org.tr/tr/pub/jief/issue/55732/687654.

Bingöl, Z. Ş. & Er, B. (2025). Faizsiz Finansta Standartlaşma: Önemi, Zorluklar ve Gelecek Perspektifi. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (28): 615-649. https://doi.org/10.53683/gifad.1658821.

Cagle, M. (2020). Mali Tablo ve Dipnotlarda Kalite Kavramının Değerlendirilmesi: Sistematik Literatür Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (87): 122-144. https://doi.org/10.25095/mufad.756235.

Canbaz, M. F. (2020). İslam İktisadı ve Finansında Temel Sorunlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22(2): 244-258. https://doi.org/10.33707/akuiibfd.727380.

Canbaz, M. & Suner, M. (2019). Bankalarda Altın Karşılığı Açılan Mevduat ve Kredi Hesapları ile Bazı Cari İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. *4*(3): 307-329. https://doi.org/10.29106/fesa.603400.

Çetin, A. (2020). Bankacılık Kanunu ve AAOIFI Kurallarına Göre Finansal Raporların Karşılaştırılması ve Katılım Bankacılığı Mevzuat Önerisi. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 2(1): 73-99. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijafr/issue/55856/581735.

Çiftci, H. N. (2020). Riskten Korunma Muhasebesinin Türkiye'deki Bankalarda Uygulanmasi ve Raporlanmasi – 2018. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(2): 306-312. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.654045.

Demir, Y. & Küçükkaplan, İ. (2017). Türk Bankacılık Sisteminde Önleyici, Kısıtlayıcı ve Denetleyici Düzenlemelere Genel Bir Bakış. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 10(2): 207-221. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuiibf/issue/28958/310301.

Demirkutlu, F. K. (2014). İşletme Lisans Öğrencilerinin Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları Hakkındaki İlgi Düzeyleri, Beklentileri ve Farkındalıkları: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 16(2): 156-174. https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/28310/300850

Ehsan, A., Saeed, S. K., Shahzad, M. A. & Iqbal, H. R. (2018). Compliance of Financial Statements of Islamic Banks of Pakistan with AAOIFI Guidelines in General Presentation and

Disclosure. *SEISENSE Journal of Management*. *2*(1): 12-21. https://doi.org/10.33215/sjom.v2i1.53

Eken, M. H. & Öztürk, N. (2019). Finans Teorisi Kapsaminda Katilim Bankaciligi ve Yeniden Yapilanma Onerisi (Participation Banking in the Finance Theory and a Suggestion for Restructuring). *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3626181.

Ersoy, M. C. & Süner, M. (2019). AAOIFI Standartlarının Türkiye'deki Katılım Bankalarına Olası Etkileri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. *5*(2): 226-245. https://doi.org/10.22466/acusbd.658562

Gökçe, A. P. & Sakarya, Ş. (2024). Pandemi Sonrası Bankacılık Sektörünün Kurumsal Kredi Gelişimi: Türkiye ve Balıkesir Karşılaştırması. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(2): 39-64. https://dergipark.org.tr/en/pub/bauniibfd/issue/89460/1563431

Gökçen, G. (2021). Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları (FFMS) Kapsamında Düzenlenen Finansal Tabloların İncelenmesi ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) /Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ile Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. *6*(3): 552-565. https://doi.org/10.29106/fesa.993335.

Gökçen, G. & Ataman, B. (2020). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı'ndaki Hizmet Üretim Maliyeti Hesaplarının İncelenmesi ve Tekdüzen Hesap Planı ile Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. *5*(2), 350-358. https://doi.org/10.29106/fesa.739402.

Gör, Y. (2017). Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Bilinirliği Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. ICMEB17 Özel Sayısı, 381 – 389. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijmeb/issue/54601/744476

Güleç, T.C. & Duramaz, S. (2025). Hybrid AI For Digital Marketplace Fraud: Psychological–Financial Foundations And Methods. Mangır, F. & Metin, İ. (Eds.), in *AI Applications in Transformation*. Ankara: Orion Kitabevi.

Güney, P. Ö. & Turgut, K. (2020). Banka Kredi Hacmi ile İktisadi Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 11(21), 353-386. https://doi.org/10.36543/kauiibfd.2020.017.

Güngör, B. & Dilmaç, M. (2020). Finansal Kriz Ortamlarında Sermaye Yapısının Bankaların Finansal Performanslarına Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (85): 153-172. https://doi.org/10.25095/mufad.673717

Kalkan, C. (2021). Katılma Hesabı Kârının Dağıtımı ve Fıkhî Değerlendirmesi. *İlahiyat Akademi*. (13): 123-140. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilak/issue/63398/774907.

Kartal, M. T. (2019). Yeniden Yapılandırma Çalışmalarının Bankacılık Sektörünün Gelişimine Etkileri: Türkiye İncelemesi (Effects of Restructuring Efforts to the Development of Banking Sector: Turkey Examination). *Journal of Business Research – Turk.* 11(4), 3172-3189. https://doi.org/10.20491/isarder.2019.803.

Karyağdı, N. G. (2021). Kamu Çalışanlarının Katılım Bankalarını Tercih Etme/Etmeme Nedenlerinin Araştırılması: Muş İlinde Bir Uygulama. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(2): 346-357. https://doi.org/10.53586/susbid.1015375.

Kırlı, M. (2018). Comparison of Depreciation Methods in "International Accounting Standard 16 Property, Plant and Equipment" and an Application. *Annals of "Dunarea de Jos" University of Galati - Fascicle I. Economics and Applied Informatics*. XXIII(3): 91- 98. https://www.eia.feaa.ugal.ro/images/eia/2018_3/Kirli.pdf.

Kocamaz, H. (2012). Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye'de Oluşum ve Gelişim Süreci. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2(2): 105-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksuiibf/issue/10265/125905.

Medetoğlu, B. (2023). Sermaye Yeterlilik Oranı ile Finansal Rasyolar Arasındaki İlişkinin Panel Veri Analizi ile Tespiti: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Çalışma. *Ekoist Journal of Econometrics and Statistics*. (*39)*: 172-182. https://doi.org/10.26650/ekoist.2023.39.1244794.

Mengi, P., Saygılı, E. & Yargı, S. G. (2022). Bankacılık Sektöründe TFRS 9 "Finansal Araçlar" Standardının Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Ölçümüne Etkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(23): 1-19. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbed/issue/70445/1004112.

Narin, M., Özaktaş, F. D. & Akdemir, S. (2023). The Banking System in Turkey in the Century of the Foundation of the Republic. *Fiscaoeconomia*. 7(Özel Sayı): 359-397. https://doi.org/10.25295/fsecon.1286943.

Oflas, A. & Asl, M. R. T. (2021). UFRS Uygulanma Sürecinde Hisse Senedi Piyasa Değeri ile Hisse Başına Kazanç ve Hisse Senedi Defter Değeri Arasındaki İlişki (BİST 50'ye Dayalı Bir Uygulama). *Muhasebe Enstitüsü Dergisi / Journal of Accounting Institute*. (64): 71-78. https://doi.org/10.26650/med.663174.

Oğuz, A. (2016). Türkiye Kamu, Özel Sermayeli Mevduat ve Katılım Bankalarının 2005-2013 Arasındaki Bazı Bilanço Kalemlerinin Karşılaştırılması. International Journal of Management Economics and Business. 12(29), 225-241. https://doi.org/10.17130/ijmeb.20162922031.

Özbek, C. Y. & Badem, A. C. (2018). Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi'nde Yayımlanmış Makalelerin Bibliyometrik Analizi (2008-2017). *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 11(2): 216-247. https://doi.org/10.29067/muvu.361806.

Özdemir, N. & Ulusan, H. (2022). Farklı Muhasebe Düzenlemelerine Göre Hazırlanan Finansal Tabloların Dönüşüm Sürecinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. *23*(3): 690-708. https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1088658.

Özdemir, O., Demirdöğen, Y. & Oushar, Y. (2019). Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Üzerine Bir Araştırma (A Research on the Effects of Islamic Accounting Standards on the Presentation of Financial Statements). *Journal of Business Research – Turk*. 11(2): 1151-1171. https://doi.org/10.20491/isarder.2019.662

Özpeynirci, R. & Kalaycı, E. (2016). Bankalarda Müşteri Kârlılık Analizi: Bir Alan Araştırması. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(1): 21-36. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aksarayiibd/issue/22559/241046.

Öztürk, E. (2017). Finansal Varlıkların Ölçme ve Muhasebeleştirme Esaslarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Karşılaştırılması. *Journal of Business Research – Turk*. 3(9): 594-617. https://doi.org/10.20491/isarder.2017.314.

Öztürk, E. & Babaoğlu, G. (2020). Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu Hesap Planından (Taslak) Sağlanacak Faydaların TFRS ve BOBİ FRS Setleri Açısından Değerlendirilmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. *5*(3): 436-450. https://doi.org/10.29106/fesa.765774.

Perwiragama, S. A. & Fauziyah, T. R. (2022). Critical Review on Financial Reporting Practices by Islamic Banks: (Comparison between AAOIFI and IFRS). *Nurani Jurnal Kajian Syari Ah Dan Masyarakat*. 22(2): 367-386. https://doi.org/10.19109/nurani.v22i2.13584.

Rosman, R., Khir, M. F. A., Saat, N. A. M. & Rahman, A. R. A. (2015). Accounting Issues in the Reporting of Profit Sharing Investment Accounts in Islamic Banks' Financial Statements under IFSA 2013. *ISRA International Journal of Islamic Finance*. *7*(1): 129-137. https://journal.inceif.edu.my/index.php/ijif/article/view/199/171.

Sabuncu, B. (2019). National Accounting Standards in Turkey. In *IntechOpen eBooks*. IntechOpen. https://doi.org/10.5772/intechopen.84364.

Sırım, V. (2015). Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sektörünün Son 10 Yılı ve Beklentiler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. *2*(3): 185-200. https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/7579/99493.

Sori, Z. B. M. & Tuychiev, M. (2025). Bridging Global Standards: A Comparative Study of IASB-IFRS and AAOIFI-FAS in Islamic Finance. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.5113989.

Şahin, O. N. (2022). Financial Situations in Media Businesses: Comparison of Financial Situations of Doğan Holding, Doğan Publishing Holding, İhlas Holding and İhlas Publishing Holding Using 2011-2012 Liquidity Ratios. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*. 8(2): 53-64. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iaaoj/issue/68789/1077337.

Şenel, C. (2020). Banka Kredileri ve Türk Bankacılık Sektöründe Kredilerin Uluslararası Karşılaştırmalı Analizi (Bank Loans and International Comparative Analysis of Loans in the Turkish Banking Sector). *Journal of Business Research – Turk*. *12*(1): 810-825. https://doi.org/10.20491/isarder.2020.879.

Tek, I. & Öztürk, E. (2023). Muhasebenin Tarihsel Gelişimi: Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Fayda Düzeyinin Değerlendirilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi.* 13(1): 101-121. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2952241.

Ulusan, H. (2023). Türkiye'deki Finansal Raporlama Çerçevelerinin Finansal Tabloların Sunumuna İlişkin Düzenlemeleri Açısından Karşılaştırılması. Hacıhasanoğlu, T., Özdemir, N. & Dalkılıç, E. (Ed.), içinde *Düzenlemeler Işığında Finansal Raporlama.* Gaziantep: Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub139.

Yalçın, Z. & Yoluk, M. (2019). Kurumsal Yönetim İlkelerinin Türkiye Muhasebe Standartlari (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlari (TFRS) İçindeki Yeri. *Dokuz Eylul Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Dergisi*. *34*(4): 527-543. https://doi.org/10.24988/ije.2019344882.

Yelsiz, İ. & Yurtseven, M. (2024). Türkiye Katılım Bankalarının Aaoıfı Standartlarına Adaptasyonunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(15): 82-100. https://doi.org/10.46236/jovosst.1510745.

Yetiz, F. & Ünal, A. E. (2018). Finansal Yeniliklerin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 20(4): 117-135. https://doi.org/10.21180/iibfdkastamonu.457118.

Yılmaz, H. (2011). AB Müktesebatının Türkiye'nin Finansal Düzenlemeleri Üzerindeki Etkisi: 1998-2008 AB Belgeleri Bağlamında Bir Değerlendirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (49): 99 – 112. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35674/396834.

KAYNAKÇA

Acaravcı, S. K. (2016). Finansal Oranlar ve Hisse Senedi Getirisi İlişkisi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama / Financial Ratios - Stock Return Nexus: An Applicaton on BIST. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(35): 263-275. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/24546/259996.

Akdoğan, N. (2019). Finansal Raporlama Standartlarıyla Uyumlu Olması Amacıyla Tekdüzen Hesap Planının Güncellenmesine Yönelik KGK Tarafından Yayımlanan Taslak Metnin Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 12(3): 745-785. https://doi.org/10.29067/muvu.561333

Alsarayreh, T., Altarawneh, M. S. & Eltweri, A. (2022). The Implication of IFRS Financial Instruments Disclosure on Value Relevance. *Journal of Risk and Financial Management.* 15(10): 478. https://doi.org/10.3390/jrfm15100478

Aygün, M., Alpaslan, A., Aslan, Y. & Çalık, A. (2016). The Effect of International Financial Reporting Standardson Financial Ratios: An Example on Istanbul Exchange. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. (1): 126-139. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuiibfd/issue/35327/392191.

Cagle, M. (2020). Mali Tablo ve Dipnotlarda Kalite Kavramının Değerlendirilmesi: Sistematik Literatür Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (87): 122-144. https://doi.org/10.25095/mufad.756235

Dabbağoğlu, K. (2011). Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Farkındalığı: Marmara Bölgesi Örneği. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*. (24): 42-49. https://dergipark.org.tr/tr/pub/abmyoder/issue/46697/585548.

Gençoğlu, Ü. G. & Ertan, Y. (2012). Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'deki Durum. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (53): 1-24. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35632/396089.

Ghouma, G., Becha, H., Kalai, M., Helali, K. & Ertz, M. (2023). Do IFRS Disclosure Requirements Reduce the Cost of Equity Capital? Evidence from European Firms. *Journal of Risk and Financial Management*. 16(8): 374. https://doi.org/10.3390/jrfm16080374.

Gökçen, G. & Ataman, B. (2020a). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı'ndaki Hizmet Üretim Maliyeti Hesaplarının İncelenmesi ve Tekdüzen Hesap Planı ile Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(2): 350-358. https://doi.org/10.29106/fesa.739402.

Gökçen, G. & Ataman, B. (2020b). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı'ndaki Üretim Maliyeti Hesaplarının İncelenmesi ve Tekdüzen Hesap Planı ile Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(4): 812-828. https://doi.org/10.29106/fesa.833359.

Gör, Y. (2017). Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Bilinirliği Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. ICMEB17 Özel Sayısı: 381-389. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijmeb/issue/54601/744476.

Güleç, T.C. & Duramaz, S. (2025). Hybrid AI For Digital Marketplace Fraud: Psychological–Financial Foundations And Methods. Mangır, F. & Metin, İ. (Eds.), in AI Applications in Transformation. Ankara: Orion Kitabevi.

Gündüz, M. (2018). Türkiye'deki Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Tüm Programlarında Muhasebe, Finansal Raporlama ve Denetim Standartları Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(1): 185-212. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/498232.

Hazine ve Maliye Bakanlığı (1994) 1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

Ilakkiya, V. (2024). The Evolution of International Financial Reporting Standards (IFRS) and Its Impact on Global Business Practices. *IOSR Journal of Economics and Finance*. 15(5): 59-68.

Kablan, A. (2020). Hesap Planı Değişimi Üzerine Bir İnceleme: Tek Düzen Hesap Planı ve Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Taslak Hesap Planı Karşılaştırması. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*. 2(2): 103-129. https://doi.org/10.38009/ekimad.731036.

Kamu Gözetim Kurumu (2025). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planını, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Kurul%20Kararlar%C4%B1/Finansal%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1na%20Uygun%20Hesap%20Plan%C4%B1%20_18.07.pdf.

Kandemir, C. (2016). Muhasebenin Ekonomi Politiği: İç Dinamikler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (16): 125-146. https://doi.org/10.18037/ausbd.417440.

Karahan, M., Igde, M. & Özbezek, D. (2017). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının KOBİ'ler Açısından Değerlendirilmesi – Türkiye Uygulaması. Gaziantep University Journal of Social Sciences. 16(2): 330-344. https://doi.org/10.21547/jss.299362.

Karasioğlu, F. & Altın, M. (2019). İnternet Tabanlı Finansal Raporlamanın Gelişmekte Olan Ülkelerde Kullanımı Üzerine Bir Çalışma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 11(4): 21-34. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aksarayiibd/issue/51623/547936.

Karataş, Y. E. & Çınaroğlu, S. (2022). Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerin Konsolide Finansal Tablo Analizi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi. 26(1): 149-174. https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepesid/issue/76286/1141181

Kırlı, M. (2018). Comparison of Depreciation Methods in "International Accounting Standard 16 Property, Plant and Equipment" and an Application. *Annals of "Dunarea de Jos" University of Galati - Fascicle I. Economics and Applied Informatics*. XXIII(3): 91- 98. https://www.eia.feaa.ugal.ro/images/eia/2018_3/Kirli.pdf.

Kocamaz, H. (2012). Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye'de Oluşum ve Gelişim Süreci. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2(5): 105-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksuiibf/issue/10265/125905.

Koturman, U. & Söylemez, S. Y. (2024). Yurtdışı Ortaklığı Olan İşletmelerde Konsolidasyon ve Örnek Uygulama. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*. 4(1): 65-86. https://dergipark.org.tr/tr/pub/audas/issue/83043/1417895.

Kumar, K. A. (2015). International Financial Reporting Standards (IFRS) Adoption on Financial Decisions. *Journal of Accounting ve Marketing*. 4(3).

Özbek, C. Y. (2019). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağının Maliyet Hesapları Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (Özel Sayı): 355-376. https://doi.org/10.25095/mufad.607175

Özdemir, O., Demirdöğen, Y. & Oushar, Y. (2019). Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Business Research - Turk*, 11(2), 1151-1171. https://doi.org/10.20491/isarder.2019.662.

Sunder, S. (2014). Custom Fit or Off-The-Shelf Standards: Dilemma of Financial Reporting in Interactive World Economy. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*. (6): 17-42. https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/30123/325015.

Yalçın, Z. (2020). TFRS 10 Standardı Konsolide Finansal Tablolar: Bir Uygulama Örneği. *İzmir YMMO Dergisi*. 2(2): 71-84. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1486741.

BELEDİYENİN İDARİ VESAYETE TABİ İŞLEMLERİ

Doç. Dr. Adil BUCAKTEPE

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-61-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mart 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRİNCİ KISIM
BELEDİYE

A. GENEL OLARAK **3**
B. BELEDİYENİN KURULUŞU **8**
C. BELEDİYE TÜZEL KİŞİLİĞİNİN SONA ERDİRİLMESİ **10**
Ç. BELEDİYENİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI **10**
D. BELEDİYENİN ORGANLARI **13**
1. BELEDİYE MECLİSİ 13
2. BELEDİYE ENCÜMENİ 16
3. BELEDİYE BAŞKANI 18

İKİNCİ KISIM
İDARİ VESAYET

A. İDARENİN BÜTÜNLÜĞÜ İLKESİ **23**
1. HİYERARŞİ 26
a. Genel Olarak 26
b. Hiyerarşi Yetkileri 28
2. İDARİ VESAYET 30
a. Genel Olarak 30
b. İdari Vesayet Yetkisinin Özellikleri 32
c. İdari Vesayet Yetkileri 35
aa. Personel Üzerinde İdari Vesayet 37
bb. Organlar Üzerinde İdari Vesayet 37
cc. İşlemler Üzerinde İdari Vesayet 38

İKİNCİ BÖLÜM
İDARİ VESAYETE TABİ İŞLEMLER

A. BELEDİYENİN İDARİ VESAYETE TABİ İŞLEMLERİ **41**
1. ONAMA (TASDİK) 43
a. Sınırların Kesinleşmesi 45
b. Sınır Uyuşmazlıklarının Çözümü 46

c. Mahalleye İlişkin İşlemler 48
ç. Belde İsminin Değiştirilmesi 50
d. İsim Verme, Tanıtıcı Amblem ve Flama Kullanımı 51
e. İmtiyaz Verme 54
f. Sağlık Tesisleri Açma 56
g. Eğitim, Sosyal Hizmet ve Turizmi Geliştirecek Projeleri Destekleme 59
ğ. Borçlanma 60
h. Kamulaştırmalarda Kamu Yararı Kararları 63
ı. Belediyelerin Birleşmesi ve Belediyeye Katılma 66
i. Bütçenin Hazırlanması ve Kabulü 67
j. Belediyelerin İhtiyari Masrafları 71
k. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesinde Taşınmaz Satışı ve Borçlanma 73
l. Sulh 74
m. Kentsel Dönüşüm 75
n. İçişleri Bakanlığı Denetimi 76
o. Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreterinin Atanması 78
ö. Yetersizlik Kararı 79
p. İmar Planlarında Bazı Yetkilerin Kullanımı 80
r. İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da Yer Alan Bazı Düzenlemeler 82
s. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda Yer Alan Belediyelerle İlgili Bazı Vesayet Hükümleri 85
2. İPTAL 86
3. BOZMA 87
4. İADE (KARARIN TEKRAR GÖRÜŞÜLMESİNİ İSTEME) 87
5. YARGI MERCİLERİNE BAŞVURMA 89
6. İZİN 94
a. Yurt Dışındaki Belediyelerle ve Mahalli İdare Birlikleriyle Karşılıklı İlişkilerde İzin 95
b. İşletme Tesisi Kurmada İzin 96
c. Mahalli İdare Birliğinden Ayrılmada İzin 97
ç. Belediyenin Diğer Kuruluşlarla İlişkilerinde İzin 98
d. Belediye Tasarrufundaki Yerler 99
e. Mahalli İdarelerde Özelleştirme Uygulamaları 100
f. Gecekondu Kanunu'nda Yer Alan Vesayet Yetkileri 101
g. Mabet Yapımında İzin 104
ğ. Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu Kapsamında Bazı Tahsis İşlemleri 105
h. Yenileme Alanlarının Belirlenmesinde Cumhurbaşkanının Kararı 107
ı. Belediye Sınırları İçinde Bulunan Karayolu Kenarındaki Yapı ve Tesisler Hakkında İzin 108
7. ERTELEME 111
8. İKAME 113

9. STANDARDİZASYONU SAĞLAMAK İÇİN TEMEL KURALLARI BELİRLEME (STANDART BELİRLEME) 119
a. Norm Kadro İlke ve Standartlarının Belirlenmesi 119
b. Zabıta Teşkilatına İlişkin Düzenlemeler 121
c. İtfaiye Teşkilatına İlişkin Düzenlemeler 122
ç. Arsa ve Konut Üretimi 123
d. e-Belediye Bilgi Sistemi Uygulaması 124
e. Kent konseyi 125
f. Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım 126
g. Büyükşehir Alt Yapı Hizmetleri 126
ğ. Büyükşehir Ulaşım Hizmetleri 127
h. Büyükşehir Belediyesi Engelli Hizmet Birimleri 128
ı. Su ve Kanalizasyon Hizmetleri Hakkında Düzenleme 129

SONUÇ 133

KAYNAKÇA 137

KAYNAKÇA

ACAR, Osman Kürşat, *"Devlet Personel Başkanlığı'ndan Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi'ne: Kamu Personel Yönetiminde Ofisi'ne: Kamu Personel Yönetiminde Örgütsel Değişim",* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2021;20(78), s. 1026-1046.

ADİL, Musliheddin, Mukayeseli Hukuku İdare, Cilt 1, Güneş Matbaası, İstanbul 1933.

AKGÜNER, Tayfun, *"Belediye İşgal Harcı"*, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, Yıl: 3, Sayı: 1-3, 1982, s. 9-20.

AKYILMAZ, Bahtiyar, SEZGİNER, Murat ve KAYA, Cemil, Türk İdare Hukuku Genişletilmiş ve Güncellenmiş 17. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

AKYILMAZ, Bahtiyar, SEZGİNER, Murat ve KAYA, Cemil, Türk İdari Yargılama Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

AKYILMAZ, Bahtiyar, İdari Usul İlkeleri Işığında İdari işlemin Yapılış Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara 2000.

AKYILMAZ, Bahtiyar, *"Danıştay'ın Belediye Başkanlığından Düşürme Kararları ve Hukuki Niteliği"*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 1999, Cilt: 7, Sayı: 1-2, s. 161-169.

AKYILMAZ, Bahtiyar, *"Mahalli İdarelerde Özerkliğe Yönelik Tehditler ve Merkezileşme Eğilimleri"*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Yıl: 2001, Sayı: 1-2, s. 237-259.

ANAYURT, Ömer, Anayasa Hukuku Genel Kısım, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

ARSLAN, Süleyman, Türkiye ve İngiltere'de Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Denetimi, Ankara İktisadi Ve Ticari İlimler Akademisi Yayını No: 109, Kalite Matbaası, Ankara 1978.

ARSLAN, Süleyman, *"Mahalli İdarelerin Mali Yardımlar Yoluyla Merkezi İdare Tarafından Denetimi ve İngiltere Uygulaması"*, A.İ.T.İ.A. Yönetim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Yıl: 1979, Sayı: 1-2, s. 83-105.

ASLAN, Zehreddin, Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

ATAY, Ender Ethem, İdare Hukuku, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.

ATAY, Ender Ethem, İdari Yargılama Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2021.

AYANOĞLU, Taner, Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Eylemin Tanımlanması, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004.

AYDIN, Muhammed Ali, *"Katı Atıkların Toplanması, Bertarafı veya Değerlendirilmesi Konulu İmtiyaz Sözleşmeleri"*, TBB Dergisi 2024 (170), s. 95-136.

BEREKET, Zuhal, Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay, Yetkin Yayınları, Ankara 1996.

BİRTEK, Fatih, Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

BOZ, Selman Sacit, *"Belediyelerin İmtiyaz Verme Yetkisi"*, Nevşehir Barosu Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1, Mart 2014, s. 212-248.

CANMAN, Doğan, Devlet Memurları Elkitabı, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 213, Sevinç Matbaası, Ankara 1985.

CİN, Halil ve AKGÜNDÜZ, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi 1. Cilt, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1989.

COŞKUN, Nilüfer, Kamu İcra Hukukunda Ödeme Emri ve Ödeme Emrine Dava, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı), Diyarbakır 2015.

ÇAĞLAYAN, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Yeni Sisteme Göre Güncellenmiş 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

ÇAĞLAYAN, Ramazan, İdari Yargılama Hukuku, Güncellenmiş 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

ÇAĞLAYAN, Ramazan, İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2004.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncellenmiş 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.

DEMİRKOL, Selami ve BEREKET BAŞ, Zuhal, İdari Yargıda Dava Açma ve Davaların Takip Usulü, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2005.

DERDİMAN, Cengiz, İdari Yargının Genel Esasları, Aktüel Yayınları, Ankara 2012.

DERBİL, Süheyp, İdare Hukuku, Cilt I, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1940.

DÖNMEZER, Sulhi ve ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II, Yeniden Gözden Geçirilmiş Onuncu Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1994.

DURAN, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982.

DURSUN, Hasan, *"Belediye Dizgesine Getirilen Yeniliklere Genel Bir Bakış",* Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 70, Mayıs/Haziran 2007, s. 359-426.

DÜREN, Akın, Devletin Mülkiyete El Atmasından Doğan Tazminat Yükümlülüğü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 418, Sevinç Matbaası, Ankara 1977.

DÜREN, Akın, İdare Hukuku Dersleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 447, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.

EREN, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2021.

EROĞLU, Hamza, İdare Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

EYİDİKER, Uğur, *"Kentsel Dönüşüm-Kentsel Yenileme Ayrımı ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm"*, Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Temmuz 2021, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 96-104.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Hukuka Giriş (Hukuk Başlangıcı) Ders Notları, Mimoza Yayınları, Konya 1995.

GİRİTLİ, İsmet, BİLGEN, Pertev ve AKGÜNER, Tayfun, İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Basım, Der Yayınları, İstanbul 2008.

GÖZLER, Kemal, İdare Hukuku Cilt I, Güncellenmiş Üçüncü Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2019.

GÖZLER, Kemal ve KAPLAN, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa 2011.

GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 13. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa 2021.

GÖZLER, Kemal, Hukuka Giriş, Genişletilmiş 15.Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2018.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref ve TAN, Turgut, İdare Hukuku Cilt 2 İdari Yargılama Hukuku, Güncelleştirilmiş Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2003.

GÖZÜBÜYÜK, A Şeref ve TAN, Turgut, İdare Hukuku 1. Cilt Genel Esaslar, Güncelleştirilmiş 5. Bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Türkiyenin İdari Yapısı, Dördüncü Bası, S Yayını 1, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Üçüncü Bası, S Yayını 3, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.

GÜNDAY, Metin, İdare Hukuku, Yenilenmiş 5. Baskı, İmaj Yayıncılık Ankara 2002.

GÜNDAY, Metin, *"'Kamu Yönetimi Reformu'nun İdari Yapılanmaya İlişkin Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi"*, Danıştay Başkanlığı, Sempozyum Danıştay ve İdari Yargı Günü 137. Yıl, 11 Mayıs 2005, s. 163-176.

GÜNDÜZ, F. Ebru, *"Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre İdari Vesayet"*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 33, Yıl: 2015, s. 63-89.

GÜRİZ, Adnan, Hukuk Başlangıcı, 9. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2003.

İÇEL, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Beta Yayınları, İstanbul 2013.

İçişleri Bakanlığı, İç-Düzen Genel Rapor Kitap: 2, Belediyeler, İç-Düzen Yayınları No: 5, Gürsoy Matbaacılık Sanayi, Ankara 1972.

İZCİ, Ferit ve TURAN, Menaf, *"Türkiye'de Büyükşehir Belediye Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği*", Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2013, Cilt: 18, Sayı: 1, s.117-152.

KALABALIK, Halil, İdare Hukuku Dersleri Cilt I, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

KALABALIK, Halil, İmar Hukuku Dersleri, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2014.

KAPANİ, Münci, Kamu Hürriyetleri, Yedinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1993.

KAPLAN, Gürsel, İdari Yargılama Hukuku, 7. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2020.

KAPLAN, Gürsel, "*Yeni İl Özel İdaresi Kanununa Göre İl Genel Meclisi Ve Encümeni Kararları Üzerinde Vesayet Denetimi"* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2005, Cilt: 54, Sayı: 3, s. 121-155.

KAPLAN, Gürsel, *"İdari Yargılama hukukunda Usulü Kazanılmış Hak"*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 76, Yıl: 21, Mayıs-Haziran 2008, s. 231-287.

KARAASLAN, Mehmet, *"Nasıl Bir Yere Yönetim? 6360 Sayılı Kanun Üzerine Bir Değerlendirme"*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17-18, Sayı: 26-27-28-29, Yıl: 2012-2013, s. 123-162.

KARAHANOĞULLARI, Onur, Kamu Hizmeti (Kavramsal ve Hukuksal Rejim), 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.

KARAHANOĞULLARI, Onur, *"Belediye Personelinin Hukuki Yapısına İlişkin Gözlemler"*, Anakara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 47, Yıl: 1998, Sayı: 1-4, s. 279- 318.

KARATEPE, Şükrü, Anayasa Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara 2013.

KAVRUK, Hikmet, *"Türkiye'de Kamu Hizmetlerinin Yapısı ve Kamu Hizmeti Anlayışına Yön Veren Çağdaş Gelişmeler"*, Türk İdare Dergisi, Yıl: 65, Haziran 1993, Sayı: 399, s. 139-161.

KAVRUK, Hikmet ve TATAR, Turgut, "*Belediye Başkanlarının Görevden Uzaklaştırılmaları Ve Başkanlıklarının Yargı Kararı İle Sona Erdirilmesi",* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2005, Cilt: 54, Sayı: 3, s. 631-690.

KAYA, Cemil, *"Türk İdare Hukukunda İcrai Olmayan İdari İşlemler"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran-Aralık 2005, Cilt: IX, Sayı: 1-2, s. 253-284.

KAYA, Cemil, *"İdari Vesayet Makamının 'Onay' İşleminin Hukuki Niteliği ve Sonuçları"*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VI, Sayı: 1-2, Yıl: 2011, s. 143-158.

KENT, Bülent, *"Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Hakkında Kanunun Değerlendirilmesi"*, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XII, Sayı: 1-2, Haziran 2008, s. 31-49.

KOCA, Mahmut ve ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.

KURU, Baki ve AYDIN, Burak, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.

MURATOĞLU, Tahir, Teşkilat Planlama ve Uygulama Boyutlarıyla İmar Hukuku, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2021.

MURATOĞLU, Tahir, *"Mahalli İdareler Mevzuatında 6360 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler"*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 32, Yıl: 2015, s. 59-96.

OCAK, Kasım, *"Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İdari Vesayet Yetkisi Düzenlemesinin Bir Örneği Olarak Cumhurbaşkanlığı Ofisleri*", Anayasa Yargısı, Cilt: 36, Sayı: 1, (2019), s. 163-193.

OĞURLU, Yücel, İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.

ONAR, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları II. Cilt, 3. Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966.

ORTAYLI, İlber, Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878), Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 142, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

ORTAYLI, İlber, *"Osmanlı İmparatorluğunda İdari Modernleşme ve Mahalli İdare Alanındaki Gelişmeler"*, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, Yıl: 3, Sayı: 1-3, 1982, s.137-148.

OSTEN, Necmi, İdare Hukuku Dersleri, Başnur Matbaası, Ankara 1968.

ÖZAY, İl Han, Günışığında Yönetim II Yargısal Korunma, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004.

ÖZAY, İl Han, Günışığında Yönetim, Alfa Yayınları, İstanbul 1996.

ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1993.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 9. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.

ÖZTÜRK, Bahri ve ERDEM, Mustafa Ruhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler, Değişiklikler İşlenmiş 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

ÖZYÖRÜK, Mukbil, İdare Hukuku Ders Notları (II. Sınıf Programı, Teksir), 72 Teksir-Daktilo-Fotokopi, Ankara 1982.

ROLLAND, Louis, Hukuku İdare, Tercüme Eden: İbrahim Ali, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul 1933.

SANCAKDAR, Oğuz, US, Eser, KASAPOĞLU TURHAN, Mine, ÖNÜT, Lale Burcu ve SEYHAN, Serkan, İdare Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2018.

SAYGIN, Engin, "*Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri İle Yürütmenin Yeniden Yapılandırılmasının İdare Hukuku Açısından Değerlendirilmesi",* T.C. Danıştay Başkanlığı 151. Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu, 10 Mayıs 2019 Ankara, s. 23-45.

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.

TAN, Turgut, İdari işlemin Geri Alınması, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 298, Sevinç Matbaası Ankara 1970.

TANÖR, Bülent ve YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2012.

TEZİÇ, Erdoğan, Anayasa Hukuku, Tıpkı 21. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017.

TOROSLU, Nevzat ve TOROSLU, Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara 2015.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yasa Metinlerinde Türk Dilinin Doğru Kullanılması Çalıştayı, Konuşmalar – Tartışmalar - Sunumlar, Ankara 2012.

ULER, Yıldırım, İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 281, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.

ULUSOY, Ali D., Türk İdare Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.

ULUSOY, Ali D., İdari Yargılama Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

ULUSOY, Ali, *"Yerel Yönetimlere İlişkin Yeni Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi"*, Danıştay Başkanlığı, Sempozyum Danıştay ve İdari Yargı Günü 137. Yıl, 11 Mayıs 2005, s. 182-183.

ULUSOY, Ali, "Fransız ve Avrupa Birliği Kamu Hizmeti Anlayışlarının Türk Hukukuna Etkisi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 1999, Cilt: 48, Sayı: 1-4, s. 165-176.

YAKAR, Soner ve KANDIR, Serkan Yılmaz, *"Türkiye'de Belediyelerin Tahvil İhracı ve Amerika Birleşik Devletleri Uygulaması"*, Maliye Dergisi, Sayı: 162, Ocak - Haziran 2012, s. 430-447.

YAYLA, Yıldızhan, Anayasa Hukuku Ders Notları, Marmara Üniversitesi Yayın No: 426, İstanbul 1985.

YAYLA, Yıldızhan, *"Türkiye'de Belediyelerin Temel Sorunu"*, Onar Armağanı, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No: 2354, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977, s. 951-1020.

YILDIRIM, Ramazan, Türk İdari Rejimi Dersleri (Cilt 1), Mimoza Yayınları, Konya 2014.

YILDIRIM, Ramazan, İdari Başvurular, Genişletilmiş ve Güncellenmiş İkinci Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2006.

YILDIRIM, Ramazan, Açıklamalı Kaynakçalı İdare Hukuku Kavramları Sözlüğü, Mimoza Yayınları, Konya 2006.

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 4'ncü Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara 1992.

YILMAZ, Dilşat, İdari İşlemin İcrailik Özelliği, Astana Yayınları, Ankara 2014.

YILMAZ, Harun, *"Yerinden Yönetim İlkesinin Kuvvetler Ayrılığına Dayanan Hükümet Sistemleri Bağlamında Değerlendirilmesi"*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan 2016, Sayı: 26, Yıl: 7, s. 511-545.

50 Yılda Mahalli İdareler, Mahalli İdareler Dergisi, Yıl: 1, Özel Sayı, 29 Ekim 1973.

İNTERNET KAYNAKLARI

https://csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012 (Erişim Tarihi: 03.05.2024)

https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss944m.htm(ErişimTarihi: 12.05.2024)

https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx (Erişim Tarihi: 02.03. 2025)

https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

BÖLGESEL KALKINMADA TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPI

Dr. Oğuz CİĞERLİOĞLU
Doç. Dr. Mehmet Akif KARA

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-22-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1

2. TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPIYA YÖNELİK KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE 4
2.1. TEKNOLOJİ VE YENİLİK KAVRAMI 5
2.2. İKTİSADİ GÖRÜŞLER AÇISINDAN TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPIYA YÖNELİK TEORİK ÇERÇEVE 10
2.2.1. Klasik İktisadi Düşünce Öncesi Dönem 11
2.2.2. Klasik İktisadi Düşünce 13
2.2.3. Marksist Çerçeve 16
2.2.4. Neo Klasik Büyüme Modeli 18
2.2.5. İçsel Büyüme Teorileri 22
2.2.6. Schumpeteryan Yaklaşım 27
2.2.7. Evrimci Kuram 29
2.3. TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPIYI MEKÂNSAL DÜZEYDE ELE ALAN YAKLAŞIMLAR 31
2.3.1. Yenilikçi Çevre 34
2.3.2. Endüstriyel Bölge 36
2.3.3. Bölgesel Yenilik Sistemleri 38
2.3.4. Yeni Sanayi Odakları 43
2.3.5. Öğrenen Bölge 46

3. BÖLGESEL GELİŞİMDEKİ TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ POLİTİKALAR VE POLİTİKA UYGULAMALARI 50
3.1. BÖLGESEL EKONOMİLERİN DEĞİŞİM SÜRECİ 53
3.2. BÖLGELERİN TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPILARINI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK POLİTİKALAR VE POLİTİKA ARAÇLARI 55
3.2.1. Bilimsel Uygulamaların, Eğitim ve Araştırma Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi 59
3.2.2. Üniversite-Sanayi İş Birliği 63
3.2.3. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (Bilim ve Teknoloji Parkları) 68
3.2.4. Ar-Ge Merkezleri 71
3.2.5. Teknoloji Transfer Mekanizmaları 72
3.2.6. Yasal Düzenlemeler ve Fikri Sınai Mülkiyet Hakları 76
3.2.7. Kalkınma Ajansları 79
3.2.8. Bölgesel Girişimcilik 83
3.3. TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ POLİTİKALAR ÜLKE UYGULAMALARI 85
3.3.1. Amerika Birleşik Devletleri 85
3.3.2. Avrupa Birliği 87
3.3.3. Asya Ülkeleri 90

4. TÜRKİYE'DEKİ TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİLİK POLİTİKA UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 93
4.1. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİN BOYUTLARI 93
4.2. TÜRKİYE'DEKİ BÖLGESEL EKONOMİK POLİTİKALAR VE BÖLGESEL EKONOMİK POLİTİKA ARAÇLARI 100
4.2.1. 1923-1960 Dönemi Bölgesel Ekonomik Politikalar ve Araçlar 101
4.2.2. 1960'dan Günümüze Bölgesel Ekonomik Politikalar ve Araçlar 102
4.2.2.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) 103
4.2.2.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) 105
4.2.2.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) 106
4.2.2.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) 107
4.2.2.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 109
4.2.2.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 110
4.2.2.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 111
4.2.2.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 111
4.2.2.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) 112
4.2.2.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) 114
4.2.2.11. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) 117
4.2.2.12. On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) 119
4.2.3. Günümüzde Bölgesel Ekonomik Politikalar ve Politika Araçlarındaki Değişim 120
4.3. BÖLGESEL EKONOMİK POLİTİKA ARAÇLARINDA DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİLİK POLİTİKALARI 124
4.3.1. Bölgesel Teknoloji ve Yenilikçi Politikaların Gelişimi 124
4.3.2. Bölgesel Teknoloji ve Yenilikçi Politikaların Önemi 127
4.3.3. Bölgesel Düzeyde Teknoloji ve Yenilikçi Politika Araçları ve Uygulamaları 131
4.3.3.1. Yeni Sanayi Odakları ve Organize Sanayi Bölgeleri 133
4.3.3.2. Kalkınma Ajansları 135
4.3.3.3. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) 137
4.3.3.4. Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri 140
4.3.3.5. Üniversite Sanayi İş Birliği ve Fikri Sınai Mülkiyet Hakları Uygulamaları 147
4.3.3.6. Girişimcilik 150
4.3.3.7. İkiz Dönüşüm (Dijitalleşme ve Yeşil Dönüşüm) 154
4.3.3.7.1. Dijital Dönüşüm 155
4.3.3.7.2. Yeşil Dönüşüm 156

5. TÜRKİYE'DE TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPININ MEKÂNSAL ANALİZİ 159
5.1. İKTİSADİ ANALİZLERDE MEKAN KAVRAMININ ÖNEMİ 159
5.2. MEKÂNSAL ANALİZİ OLUŞTURAN UNSURLAR: MEKÂNSAL OTOKORELASYON VE HETEROJENLİK KAVRAMI 163
5.3. HARİTALAMA VE COĞRAFİ GÖSTERİM 165
5.3.1. Açıklayıcı Mekânsal Veri Analizi (ESDA) 166

5.3.2. Mekânsal Ağırlıklandırma ve Moran's I Test İstatistikleri 168
5.3.3. Mekânsal Analizin Yerel Göstergeleri (LISA) ve Kümelenme İlişkileri 171
5.4. TÜRKİYE'DE DÜZEY-2 BÖLGELERİNDE TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPININ MEKANSAL ANALİZİ 173
5.4.1. Düzey-2 Bölgelerinde ESDA-LISA 175
5.4.1.1. Patent Tescili ESDA-LISA Uygulaması 176
5.4.1.2. Ar-Ge Harcaması ESDA-LISA Uygulaması 180
5.4.1.3. Ar-Ge Personeli ESDA-LISA Uygulaması 184
5.5. TÜRKİYE'DE DÜZEY-3 BÖLGELERİNDE TEKNOLOJİ VE YENİLİKÇİ YAPININ MEKANSAL ANALİZİ 188
5.5.1. Düzey-3 Bölgelerinde ESDA-LISA 188
5.5.1.1. Patent Tescili ESDA-LISA Uygulaması 189

6. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER 193

KAYNAKLAR 203

KAYNAKLAR

Abdurazzakov, O. (2015). Role of technology transfer mechanisms in stimulating innovation. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, *14*(4), 5-12.

Abelairas-Etxebarria, P., & Astorkiza, I. (2020). From exploratory data analysis to exploratory spatial data analysis. *Mathematics and Statistics*, *8*(2), 82-86.

Acar, S., Meydan M. C., Kazancık, L. B., & Işık, M. (2019). İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (SEGE-2017). T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.

Acs, Z. J., & Varga, A. (2002). Geography, endogenous growth, and innovation. *International Regional Science Review*, *25*(1), 132-148.

Aghion, P., Akcigit, U., & Howitt, P. (2014). What do we learn from Schumpeterian growth theory?. In *Handbook of economic growth* (Vol. 2, pp. 515-563). Elsevier.

Akçomak, İ. S. (2016). Bilim, teknoloji ve yenilik politikalarının kuramsal çerçevesi, STPS Working Papers 1605, STPS - Science and Technology Policy Studies Center, Middle East Technical University.

Akdeniz, S., & Dayanan, D. (2024). Sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmezi, eşil ekonomi: kalkınma planları çerçevesinde Türkiye için bir değerlendirme. *5th International Academic Researches for Sustainability 2024,* Inars Congress Tam Metin Kitabı -2024, 148-160.

Akgün, A. E., Keskin, H., & Günsel, A. (2005). Bilgi ekonomisi kapsamında teknoloji transferinin bilgi transferine dönüşümüne dair bir literatür taraması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *19*(1), 227-242.

Akiş, E. (2011). Küreselleşme sürecinde bölgesel kalkınma yaklaşımındaki gelişmeler ve bölgesel kalkınma ajansları. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (44), 237-256.

Akkuş, A. (2024). Kalkınma ajansları: bölgesel gelişmenin anahtarı mı, merkezi yönetimin uzantısı mı?. *Cappadocia Journal of Area Studies*, *6*(2), 157-174.

Akpınar, R. (2013). Türkiye'de değişen bölgesel kalkınma politikaları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, *4*(6), 29-46.

Albino, V., Carbonara, N., & Giannoccaro, I. (2006). Innovation in industrial districts: An agent-based simulation model. *International Journal of Production Economics*, *104*(1), 30-45.

Altay, H., & Celebioğlu, F. (2011). Spatial analysis of relations among democracy, economic freedom and economic growth: A research on the European Countries, Süleyman *Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 219-234.

Anselin, L., (1988). Spatial econometrics: methods and models, Kluwer Academic Publishers, Norwell, MA.

Anselin, L., (1996). Interactive techniques and exploratory spatial data analysis. *Regional Research Institute Working Papers*.

Anselin, L., (2010). Thirty years of spatial econometrics. *Papers in regional science*, *89*(1), 3-26.

Anselin, L., Cohen, J., Cook, D., Gorr, W., & Tita, G. (2000). Spatial analyses of crime. *Criminal justice*, *4*(2), 213-262.

Anselin, L., Gallo, J. L., & Jayet, H. (2008). Spatial panel econometrics. In *The econometrics of panel data: Fundamentals and recent developments in theory and practice* (pp. 625-660). Berlin, Heidelberg.

Anselin, L., Varga, A., & Acs, Z. (1997). Local geographic spillovers between university research and high technology innovations. *Journal of urban economics*, *42*(3), 422-448.

Antonelli, C. (2009). The economics of innovation: from the classical legacies to the economics of complexity. *Economics of Innovation and New Technology*, *18*(7), 611-646.

Aridi, A., & Kapil, N. (2019). Innovation agencies: Cases from developing economies. World Bank Group.

Armstrong, H. & Taylor, J. (2005). Regional economics and policy, Blackwell Publishing.

Arslan, A., & Türkmen, A. (2023) Türkiye'de kalkınma politikaları ve bölgesel kalkınma planlarının dönüşümü. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, *4*(Özel), 254-272.

Arslan, İ. K. (2005). Bölgesel kalkınma farklılıklarının giderilmesinde etkin bir araç: bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma ajansları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:4, Sayı:7, Bahar 2005/1, 275-294.

Asheim, B. R. T. (1996). Industrial districts as 'learning regions': a condition for prosperity. *European planning studies*, *4*(4), 379-400.

Asheim, B. T., & Coenen, L. (2005). Knowledge bases and regional innovation systems: Comparing Nordic clusters. *Research policy*, *34*(8), 1173-1190.

Asheim, B. T., & Gertler, M. S. (2005). The geography of innovation: Regional innovation systems. In J. Fagerberg, D. C. Mowery, & R. R. Nelson (Eds.), *The Oxford Handbook of Innovation* (pp. 291–317). Oxford University Press.

Asheim, B. T., & Gertler, M. S. (2006). The geography of innovation: regional innovation systems, Oxford Handbooks Online.

Asheim, B. T., Grillitsch, M., & Trippl, M. (2016). Regional innovation systems: Past–present–future. *Handbook on the Geographies of Innovation*, *36*, 45-62.

Aşgın, S. (2009). Türkiye'nin yerel ve bölgesel kalkınma deneyimine tarihsel bir bakış: Hatalar ve kazanımlar, *4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri 1*, TODAİE Yayınları, Anakara.

Audretsch, D. B. (2004). Sustaining innovation and growth: Public policy support for entrepreneurship. Industry and Innovation, 11(3): 167-191.

Audretsch, D. B., Falck, O., & Heblich, S. (2007). It's all in Marshall: The impact of external economies on regional dynamics (September 2007). CESifo Working Paper Series No. 2094,

Aula, P., & Harmaakorpi, V. (2008). An innovative milieu–a view on regional reputation building: case study of the Lahti urban region. *Regional Studies*, *42*(4), 523-538.

Bajmócy, Z., Málovics, G., & Gébert, J. (2014). On the informational basis of regional innovation policy: from growth to capabilities. *European Planning Studies*, *22*(7), 1325-1341.

Balzat, M. (2002). *The theoretical basis and the empirical treatment of national innovation systems* (No. 232). Volkswirtschaftliche Diskussionsreihe.

Barış, S. (2019). Türkiye'de teknolojik yenilik ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Verimlilik Dergisi*, (1), 83-112.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1990). Economic growth and convergence across the United States.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1995). Economic growth. McGraw-Hill.

Barro, R., & Sala-i-Martin, X. (2004). Economic growth second edition. The MIT Press.

Bayraktutan, Y., & Bıdırdı, H. (2016). "Teknoloji ve rekabetçilik: temel kavramlar ve endeksler bağlamında bir değerlendirme", Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 8(14), 1-24.

Bazhal, I. (2017). The political economy of innovation development: Breaking the vicious cycle of economic theory, Palgrave Macmillan.

Bellandi, M., & Propris, L.D. (2012). Small firms and industrial districts, Chapters, in: Michael Dietrich & Jackie Krafft (ed.), Handbook on the economics and theory of the firm, chapter 27, Edward Elgar Publishing.

Belotti, F., Hughes, G., & Mortari, A. P. (2017). Spatial panel-data models using Stata. *The Stata Journal*, *17*(1), 139-180.

Berber, M., & Çelepçi, E. (2005). Türk bölgesel kalkınma politikalarında yeni arayışlar: Kalkınma ajansları ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, *13*(14), 145-157.

Bianchi, P., & Labory, S. (2011). Industrial policy after the crisis: The case of the Emilia-Romagna region in Italy. Policy Studies, 32(4), 429-445.

Blakeney, M. (2005). The role of intellectual property law in regional commercial unions. *The Journal of World Intellectual Property, 1*, 691-709.

Blok, V. (2021). What is innovation? Laying the ground for a philosophy of innovation. *Techne: research in philosophy and technology*, *25*(1), 72-96.

Boardman, P. C., & Corley, E. A. (2008). University research centers and the composition of research collaborations. *Research Policy*, *37*(5), 900-913.

Bond-Smith, S., McCann, P., & Oxley, L. (2018). A regional model of endogenous growth without scale assumptions. *Spatial Economic Analysis*, *13*(1), 5-35.

Bozeman, B. (2000). Technology transfer and public policy: a review of research and theory. *Research policy*, *29*(4-5), 627-655.

Bozeman, B., & Boardman, C. (2003). Managing the new center economy: An assessment of university research centers. *Public Performance & Management Review, 26*(4), 342–361

Brekke, T. (2015). Entrepreneurship and path dependency in regional development. *Entrepreneurship & Regional Development*, *27*(3-4), 202-218.

Bulmuş, G., & Polat, E. (2020). Yeni bölgeselcilik yaklaşımı ve bölgesel kalkınma ajanslarının Türkiye bölgesel planlama uygulamasına etkileri. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, *5*(2), 293-308.

Caballero, R. J., & Lyons, R. K. (1989, July). *the role of external economies in u.s. manufacturing* (Working Paper No. 3033). National Bureau of Economic Research.

Camagni, R. P. (1991). Technological change, uncertainty and innovation networks: towards a dynamic theory of economic space. *Regional science: Retrospect and prospect*, 211-249.

Caniëls, M. C., & Van den Bosch, H. (2011). The role of higher education institutions in building regional innovation systems. *Papers in Regional Science*, *90*(2), 271-286.

Cansız, M., & Şavlı, D. (2022). Yeni nesil sanayi bölgeleri: Osb'lerde yenilikçi dönüşümün sosyolojisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *12*(Dijitalleşme), 204-223.

Cansız, M., Dinçer, A., Sak, G., & Cunedioğlu, H. E. (2024). *İllerin teknolojik gelişmişlik endeksi (ASO-İLTEK)* (Yayın No. 70). Ankara Sanayi Odası.

Capello, R. (2007). Regional Economics. Routledge

Capello, R., & Nijkamp, P. (Eds.). (2009). *Handbook of regional growth and development theories: revised and extended second edition*. Edward Elgar Publishing.

Capello, R., Caragliu, A., & Nijkamp, P. (2009). *Territorial capital and regional growth: increasing returns in cognitive knowledge use* (No. 09-059/3). Tinbergen Institute Discussion Paper.

Cavdar, S. C., & Aydin, A. D. (2015). An empirical analysis about technological development and innovation indicators. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *195*, 1486-1495.

Celebioglu, F. & Dall'erba, S. 2010. "Spatial disparities across the regions of Turkey: an exploratory spatial data analysis." The Annals of Regional Science 45(2):379-400

Chakraborty, S., & Sarkar, P. (2020). From the classical economists to empiricists: a review of the terms of trade controversy. *Journal of Economic Surveys*, *34*(5), 1111-1133.

Chatterton, P., & Goddard, J. (2000). The response of higher education institutions to regional needs. *European Journal of Education*, *35*(4), 475-496.

Chijioke, O. C., Aloysius, A., & Obi, D. O. (2021). Mercantilism in perspective: A historic review. *Global economy journal*, *21*(01), 1-17.

Clark, D. (2010). *Regional and local economic analysis (RELOCE) lecture notes,* Centre for Local and Regional Economic Analysis, University of Portsmouth.

Cohen, J., & Tita, G. (1999). Diffusion in homicide: Exploring a general method for detecting spatial diffusion processes. *Journal of quantitative criminology*, *15*, 451-493.

Colecchia, A. (2007). Looking ahead: What implications for STI indicator development. *Science, technology and innovation indicators in a changing world: Responding to policy needs*, 285-298.

Cooke, (2000). From systemic innovation in older economy regions towards new economy innovation systems: challenges for policy. *The Regional Level of Implementation of Innovation Policies*. Brussels, November 23-24.

Cooke, P. (2001). From technopoles to regional innovation systems: the evolution of localised technology development policy. *Canadian journal of regional science*, *24*(1), 21-40.

Crevoisier, O. (2004). The innovative milieus approach: toward a territorialized understanding of the economy?. *Economic geography*, *80*(4), 367-379.

Crevoisier, O. (2014). Beyond territorial innovation models: the pertinence of the territorial approach. *Regional Studies*, *48*(3), 551-561.

Cruz C. L., Sanz M. L., & Martínez, C. (2012). Research centers in transition: patterns of convergence and diversity. *The Journal of Technology Transfer*, *37*, 18-42.

Cunningham, J. A., Lehmann, E. E., Menter, M., & Seitz, N. (2019). The impact of university focused technology transfer policies on regional innovation and entrepreneurship. *The Journal of Technology Transfer*, *44*, 1451-1475.

Çadırcı, Ç., & Aztimur, H. (2024). Yeşil ekonomi politikalarının türkiye'nin kalkınma planlarındaki yeri. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(1), 13-23.

Çağlar, E. ve Acar, O. (2013). Onuncu kalkınma planı hakkında bir değerlendirme, Türkiye Politikaları Araştırma Vakfı, https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1376393421-7.Onuncu_Kalkinma_Plani_Hakkinda_Bir_Degerlendirme.pdf (31.12.2024)

Çelikkaya, S., Yaman, H., Dağlı, İ., & Çapık, E. (2018). Bölgesel politikaların kalkınma planlarındaki yeri ve zamana bağlı dönüşümü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *9*(22), 21-31.

Çetin, M. (2005). Endojen bölgesel kalkınmaya farklı bir bakış. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (24), 1-14.

Çetin, M. (2006). Endüstriyel Bölgelerde sosyal sermaye ve güven: üçüncü italya örneği. *Ege Academic Review*, *6*(1), 74-86.

Dahlstrand, A. L. (2007). Technology-based entrepreneurship and regional development: the case of Sweden. *European business review*, *19*(5), 373-386.

Dede, A. (2024). Dijital dönüşümde kalkınma ajansları ve kalkınma idarelerinin rolü: Konya örneği. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, *7*(4), 594-606.

Demirdağ, İ. (2018). Investigating the mediating role of innovation between entrepreneurship and regional economic development. journal of entrepreneurship and innovation management, 7 (2) , 1-32

Deng, P., Lu, H., Hong, J., Chen, Q., & Yang, Y. (2019). Government R&D subsidies, intellectual property rights protection and innovation. *Chinese Management Studies*, *13*(2), 363-378.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1963), Birinci beş yıllık kalkınma planı (1963-1967), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (07.09.2024).

DPT (1968), İkinci beş yıllık kalkınma planı (1963-1967), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (08.09.2024).

DPT (1973), Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (13.09.2024)

DPT (1979), Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf (31.12.2024)

DPT (1985), Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf (18.12.2024)

DPT (1990), Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990-1994), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (20.12.2024)

DPT (1996), Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (08.10.2024).

DPT (2001a), Sekizinci uzun vadeli strateji ve beş yıllık kalkınma planı (2001-2005), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (08.10.2024).

DPT (2001b), Sekizinci beş yıllık kalkınma planı bilişim teknolojileri ve politikaları özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara, DPT: 2560-ÖİK: 576.

DPT (2007), Dokuzuncu kalkınma planı (2007-2013), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (08.10.2024).

DPT (2008), Dokuzuncu kalkınma planı 2007-2013 bölgesel gelişme özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara, DPT: 2766-ÖİK: 702.

Diaconu, M. (2011). Technological innovation: concept, process, typology and implications in the economy. *Theoretical & Applied Economics*, *18*(10), 127-144.

Dimitrova, V. (2016). The Modern Universities as a Regional Development *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 2(2), 1-8.

Doğan, Ö. S., & Gökburun, İ. (2019). İBBS uygulamasında nüfus verilerinin coğrafi açıdan yorumlanmasını kolaylaştıracak bir yol haritası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *24*(41), 39-60.

Doina, D. (2021). Economic growth, a retrospective over time: A literature review. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(1), 174-183.

Doloreux, D., & Parto, S. (2005). Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues. *Technology in society*, *27*(2), 133-153.

Dulupçu, M. A., Sungur, O., & Keskin, H. (2010). Bölgesel kalkınmada yeni yaklaşımlar ve Türkiye'de kalkınma planlarına yansımaları: kalkınma planlarının yeni teoriler açısından değerlendirilmesi. 6. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara*.

Dura, Y. C. (2007). Dünya uygulamaları bağlamında kalkınma ajanslarının yapısal analizi. Türk İdare Dergisi, 79(455), 141-171

Edgington, D. W. (2008). The Kyoto research park and innovation in Japanese cities. *Urban Geography*, *29*(5), 411-450.

Edquist, C. (2001). The Systems of innovation approach and innovation policy: An account of the state of the art. In *DRUID Conference, Aalborg* (pp. 12-15).

Ekiz, C., & Somel, A. (2005). Türkiye'de planlama ve planlama anlayışının değişimi. *AÜ SBF-GETA Tartışma Metinleri*, *81*, 97-136.

Elçi, Ş., Karataylı, İ., & Karaata, S. (2008). Bölgesel inovasyon merkezleri: Türkiye için bir model önerisi, *TUSİAD Yayınları*, Yayın No: TÜSİAD-T/2008-12/477, İstanbul

Elmslie, B. (1993). Free trade in a world of internationally mobile technology: The orthodoxy then and now. *Eastern Economic Journal*, *19*(1), 91-97.

Elvan, L. (2012). *Bölgesel gelişme ve bölgeler arası gelişmişlik farkları* (No. 2012/6). Discussion Paper, Turkish Economic Association, Ankara.

Emami Langroodi, F. (2021). Schumpeter's theory of economic development: a study of the creative destruction and entrepreneurship effects on the economic growth. *Journal of Insurance and Financial Management*, *4*(3), 65-81.

Eraydın, A. (2002). *Yeni sanayi odakları: Yerel kalkınmanın yeniden kavramlaştırılması*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi. Ankara: Basım İşliği

Eraydın, A. (2004). Bölgesel kalkınma kavram, kuram ve politikalarında yaşanan değişimler. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, C*, *1*, 126-146.

Erdil, E., Pamukçu, M. T., Akçomak, İ. S., & Tiryakioğlu, M. (2016). Bilgi, bilim, teknoloji ve yenilik: Kavramsal tartışma. *Science and Technology Policies Research Center Tekpol, Working Paper Series STPS-WP-16*, *1*.

Ergüt, Ö., & Çilingirtürk, A. M. (2022). Türkiye'nin yaşam memnuniyetine mekansal etkinin analizi. *Journal of Life Economics*, *9*(2), 65-80.

Ertugal, E. (2017). Challenges for regional governance in Turkey: The role of development agencies. METU JFA, 34(2), 203-224.

Eryılmaz, B., & Tuncer, A. (2013). Avrupa birliği uyum sürecinde bölgesel kalkınma politikaları: bölgesel kalkınma ajansları ve Türkiye uygulaması. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *8*(1), 165-189.

Esenlikci, A. C. (2023). Türkiye'de organize sanayi bölgelerinin yeşil dönüşümü: yeşil organize sanayi bölgesi projesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *13*(1), 337-357.

Eser, R. ve Lecuna, H. K. S. (2017). Mekansal iktisat ve mekansal kompleksite üzerine bir değerlendirme, Yildiz Social Science Review, 3(2), 137-156.

Eşiyok, A. (2012). Bölgesel kalkınma, yeni bölgecilik ve bölgesel kalkınma araçları. *Memleket Siyaset Yönetim*, *7*(17), 200-248.

Etzkowitz, H. (2011). The triple helix: science, technology and the entrepreneurial spirit. *Journal of knowledge-based innovation in China*, *3*(2), 76-90.

Etzkowitz, H., & Goktepe-Hulten, D. (2010). Maybe they can? University technology transfer offices as regional growth engines. *International Journal of Technology Transfer and Commercialisation*, *9*(1-2), 166-181.

Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy, 29*(2), 109–123.

Evangelista, R. (2018). Technology and economic development: The Schumpeterian legacy. *Review of Radical Political Economics*, *50*(1), 136-153.

Feldman, M. P. (2001). The entrepreneurial event revisited: firm formation in a regional context. *Industrial and Corporate Change*, 10(4), 861–891.

Fischer, M. M., and Nijkamp, P. (2009). Entrepreneurship and regional development, Capello, R. and Nijkamp, P.(eds), Handbook of Regional Growth and Development Theories. (1-16), Edvard Elgar.

Florida, R. (1995). Toward the learning region. *Futures*, *27*(5), 527-536.

Fonseca, L., & Nieth, L. (2021). The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages. *European Urban and Regional Studies*, *28*(3), 298-315.

Freeman, C. (1991). Innovation, changes of techno-economic paradigm and biological analogies in economics. *Revue économique*, 211-231.

Freeman, C., Soete, L., & Türkcan, E. (2003). *Yenilik iktisadı*. TÜBİTAK Yayınları.

Fu, W. J., Jiang, P. K., Zhou, G. M., & Zhao, K. L. (2014). Using Moran's I and GIS to study the spatial pattern of forest litter carbon density in a subtropical region of southeastern China. *Biogeosciences*, *11*(8), 2401-2409.

Fuchs, G. & Wassermann, S. (2004). The regional innovation system of Baden-Württemberg: lock-in or breakthrough?", Stuttgarter Beiträge zur Risiko- und Nachhaltigkeitsforschung, No. 2, September 2004, Stuttgart.

Gan, Q., Hong, J., & Hou, B. (2021). Assessing the different types of policy instruments and policy mix for commercialisation of university technologies. *Technology Analysis & Strategic Management*, *33*(5), 554-567.

Gao, J. (2022, March). The Impact of Marx's Technology thought on space and human essence. In *Proceedings* (Vol. 81, No. 1, p. 46). MDPI.

Gatfield, T., & Yang, C. (2006). New industrial space theory-a case study and empirical analysis of factors effecting newly emerging key industries in Queensland. *Australasian Journal of Regional Studies, 12*(1), 47-61.

Gera, I., & Singh, S. (2019). A critique of economic literature on technology and fourth industrial revolution: Employment and the nature of jobs. *The Indian Journal of Labour Economics*, *62*(4), 715-729.

Getis, A. (2008). A history of the concept of spatial autocorrelation: A geographer's perspective. *Geographical analysis*, *40*(3), 297-309.

Getis, A., & Aldstadt, J. (2004). Constructing the spatial weights matrix using a local statistic. *Geographical analysis*, *36*(2), 90-104.

Gevher, R., Karaçor, Z., & Guvenek, B. (2021). Türkiye ekonomisinde ekonomi politikası değişimleri ve yapısal dönüşüm. İçinde P.H. Kaya & S. Çevik (Eds.), *Tanzimat Döneminden Günümüze Türkiye'de Devlet, Piyasa ve Ekonomi* (ss. 261-281). Ekin Yayınevi

Glaeser, E. L., Kallal, H. D., Scheinkman, J. A., & Shleifer, A. (1992). Growth in cities. *Journal of political economy*, *100*(6), 1126-1152.

Godin, B. (2009). National innovation system: The system approach in historical perspective. *Science, Technology, & Human Values*, *34*(4), 476-501.

Gomes, S., Lopes, J. M., Ferreira, L., & Oliveira, J. (2023). Science and technology parks: Opening the pandora's box of regional development. *Journal of the Knowledge Economy*, *14*(3), 2787-2810.

Goodchild, M. F., & Longley, P. A. (1999). The future of GIS and spatial analysis. *Geographical information systems*, *1*, 567-580.

Griliches, Z. (1990). Patent statistics as economic indicators: A survey. *Journal of Economic Literature*, 28(4), 1661-1707.

Guo, D. (2017). Exploratory spatial data analysis. *Int Encycl Geogr*, *10*, 9781118786352.

Guțoiu, G. (2015). Spatial polarization in Bucharest at the 2014 Presidential Election. *SE Eur. J. Political Sci*, 1-18.

Günay, D. (2017). Teknoloji nedir? Felsefi bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 163-166.

Halkier, H. (1992). Development agencies and regional policy: the case of the Scottish Development Agency. *Regional & Federal Studies*, *2*(3), 1-26.

Hall, B. H., & Rosenberg, N. (Eds.). (2010). *Handbook of the Economics of Innovation* (Vol. 1). Elsevier.

Hanusch, H., & Pyka, A. (2007). Principles of neo-Schumpeterian economics. *Cambridge Journal of Economics*, *31*(2), 275-289.

Harris, A. L. (1956). John Stuart Mill's theory of progress. *Ethics*, *66*(3), 157-175.

Harrison, B. 1992. Industrial districts. Old wine in new bottles? Regional Studies, vol. 26

Hassink, R. (1996). Regional technology policies in the old and new Länder of Germany: case-studies from Baden-Württemberg and Thuringia. *European Urban and Regional Studies*, *3*(4), 287-303.

Hassink, R. (2000). Regional innovation support systems in South Korea and Japan compared. *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie*, *44*(1), 228-245.

Helpman, E. (1992). Endogenous macroeconomic growth theory. *European Economic Review*, *36*(2-3), 237-267.

Henderson, V., Kuncoro, A., & Turner, M. (1995). Industrial development in cities. *Journal of political economy*, *103*(5), 1067-1090.

Hou, B., Tang, X., Zhang, Y., Hong, J., & Wang, S. (2023). University-industry cooperation and regional economic convergence: The moderating role of intellectual property protection. *Journal of the Knowledge Economy*, *14*(3), 3327-3352.

Houmanidis, L. (1982). Francois Quesnay, the founder of economic science. *Spoudai-Journal of Economics and Business*, *32*(3), 433-446.

Hunt, E. K., & Lautzenheiser, M. (2015). *History of economic thought: A critical perspective*. Routledge.

İncekara, A., & Savrul, B. (2011). Bölgesel kalkınma politikaları ve Türkiye açısından bir değerlendirme. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (44), 91-132.

Jimenez-Barrera, Y. (2018). A critical approach to the principal theories on technological change. *Problemas del desarrollo*, *49*(193), 171-192.

Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. *Business Horizons*, *61*(3), 453-460.

Kalkınma Ajansları. (2024a). Kalkınma planlamasında istatistiki bölge birimleri sınıflandırması, https://ka.gov.tr/sayfalar/kalkinma-planlamasinda-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi--24 (28.07.2024).

Kalkınma Ajansları. (2024b). https://ka.gov.tr/ (25.11.2024)

Kalkınma Ajansları. (2025). https://ka.gov.tr/ (17.04.2025)

Kara, M. A. (2013). *Bölgesel ekonomi teori ve politikalar*. Orion Kitabevi

Kara, M.A., (2015), *Girişimcilik ve yerel kalkınma*. Bakan, İ., (edt), Girişimcilik ve girişimcilikte seçme konular, Gazi Kitabevi, 371-392, Ankara.

Karakurt, Ç., & Yazıcı, S. (2021). Girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkarılmasında şehir kümelenmelerinin rolü: Çin şehir kümelenmeleri örneği ve Türkiye için öneriler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, *16*(1), 1-14.

Kargı, N. (2009). Bölgesel kalkınma yaklaşımlarındaki gelişmeler ve ab perspektifi altında Türkiye'nin bölgesel politika analizi. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 1(3).19-40.

Karlsson, C., & Johansson, B. (2006). Regional development and knowledge. *Research Paper*, *76*.

Kaya, A. A. (2008). Uygun teknoloji seçimi ve kalkınma. İçinde S. Taban & M. Kar (eds.), *Kalkınma Ekonomisi* (ss.271-298). Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Kayasü, S., & Yaşar, S. S. (2006). Avrupa birliği'ne üyelik sürecinde kalkınma politikaları: yasal ve kurumsal dönüşümler. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu (7-8 Eylül 2006), TEPAV-ODTÜ, Ankara*

Kaygalak, İ. (2011). Türkiye'de sanayi kümelenmesi ve sanayinin yer seçimindeki yeni eğilimler. *TÜCAUM VI. Coğrafya Sempozyumu, Ankara*, *1*, 169-180.

Keskin, H., & Sungur, O. (2010). Bölgesel politika ekseninde yaşanan dönüşüm: Türkiye'de kalkınma planlarında bölgesel politikaların değişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 271-293.

Keskin, M. (2023). Türkiye'deki kalkınma planlarının bölgesel kalkınma perspektifinden değerlendirilmesi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 1-24.

Kılıçer, K. (2008). Teknolojik yeniliklerin yayılmasını ve benimsenmesini arttıran etmenler. *Anadolu University Journal of Social Sciences/Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(2), 209-222.

Kirkpatrick, G. (2020). *Technical politics: Andrew Feenberg's critical theory of technology*. Manchester University Press.

Koç, Ö. E. (2018). İçsel büyüme/teknoloji yoğun büyüme modelleri kapsamında Türkiye'de teknoloji geliştirme bölgelerine yönelik vergi uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *25*(2), 477-499.

Koçtürk, O.M. & Gölalan, M. (2010). 1923-1950 Türkiye ekonomisinin yapısal analizi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 45 (2), 48-65.

Koolman, G. (1971). *Say's* conception of the role of the entrepreneur*. Economica,* 269-286.

Korkmaz, İ. (2018). Türkiye'de kültürel çeşitliliğin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisinin mekansal analizi (Doktora tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Koschatzky, K. (2005). The regionalization of innovation policy: New options for regional change?. In: Fuchs, G., Shapira, P. (eds) Rethinking Regional Innovation and Change. Economics of Science, Technology and Innovation, vol 30. Springer, New York.

Kotsemir, M., Abroskin, A., & Meissner, D. (2013). Innovation concepts and typology–an evolutionary discussion. *Higher School of Economics Research Paper No. WP BRP*, *5*.

Krugman, P. (1991). Increasing returns and economic geography. *Journal of political economy*, *99*(3), 483-499.

Kumar, V. (2017). The role of university research centers in promoting research. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *45*, 453-458.

Kumar, V., Kumar, U., & Persaud, A. (1999). Building technological capability through importing technology: the case of Indonesian manufacturing industry. The Journal of Technology Transfer, 24(1), 81-96.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (2024a), Stratejik plan 2024-2028, www.kosgeb.gov.tr

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (2024b), Türkiye'deki kobilere ilişkin bazı istatistiki göstergeler mart 2024, www.kosgeb.gov.tr

Küçükçınar, A., Özdemir A.H., Bayhan D., &Akarsoy Altay T. (2010). Üniversite-sanayi iş birliğinde önemli bir araç: teknoloji transfer arayüzleri, M. Kiper (Eds.), (ss. 1-112), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı.

Lai, H. C., Chiu, Y. C., & Leu, H. D. (2005). Innovation capacity comparison of China's information technology industrial clusters: The case of Shanghai, Kunshan, Shenzhen and Dongguan. *Technology Analysis & Strategic Management*, *17*(3), 293-316.

Lambooy, J. (2005). Innovation and knowledge: Theory and regional policy. *European Planning Studies*, *13*(8), 1137-1152.

Laranja, M., Uyarra, E., & Flanagan, K. (2008). Policies for science, technology and innovation: Translating rationales into regional policies in a multi-level setting. *Research policy*, *37*(5), 823-835.

Leblebici, D. N., & Erkul, E. (2008). Planlı kalkınma deneyiminden stratejik planlamaya geçiş: Türkiye örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *26*(1), 269-285.

Lemanowicz, M. (2015). Innovation in economic theory and the development of economic thought. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, *14*(4).

LeSage, J. P. (1999). The theory and practice of spatial econometrics. Department of Economics, *University of Toledo.*

Li, Q., Song, J., Wang, E., Hu, H., Zhang, J., & Wang, Y. (2014). Economic growth and pollutant emissions in China: a spatial econometric analysis. *Stochastic environmental research and risk assessment*, *28*, 429-442.

Li, Y., & Xiao, Z. (2023). R&D investment and regional innovation performance–threshold effects based on intellectual property protection. *Asian Journal of Technology Innovation*, *31*(3), 684-710.

Liu, S. (2022, April). A review of the innovation policy of the us government. *In 2022 7th International Conference on Social Sciences and Economic Development (ICSSED 2022)* (pp. 1533-1538). Atlantis Press.

Looy, B. V., Debackere, K., & Andries, P. (2003). Policies to stimulate regional innovation capabilities via university–industry collaboration: An analysis and an assessment. *R&D Management*, *33*(2), 209-229.

Lundvall, B-Å., & Borrás, S. (2005). Science, technology, and innovation policy. In J. Fagerberg, D. C. Mowery, & R. R. Nelson (Eds.), *The Oxford Handbook of Innovation* (pp. 1-31). Oxford University Press.

Maennig, W., & Ölschläger, M. (2011). Innovative milieux and regional competitiveness: The role of associations and chambers of commerce and industry in Germany. *Regional Studies*, *45*(4), 441-452.

Maillat, D. (1995). Territorial dynamic, innovative milieus and regional policy. *Entrepreneurship & Regional Development*, *7*(2), 157-165.

Malmberg, A., & Maskell, P. (1997). Towards an explanation of regional specialization and industry agglomeration. *European planning studies*, *5*(1), 25-41.

Malthus, T. (1798). An essay on the principle of population. London: Johnson.

Marshall, A. (1920). Principles of economics. 8th edn, Macmillan, London.

Mascarenhas, C., Ferreira, J. J., & Marques, C. (2018). University–industry cooperation: A systematic literature review and research agenda. *Science and Public Policy*, *45*(5), 708-718.

Maskell, P., & Malmberg, A. (1999). Localised learning and industrial competitiveness. *Cambridge journal of economics*, *23*(2), 167-185.

McAdam, R., Miller, K., McAdam, M., & Teague, S. (2012). The development of University Technology Transfer stakeholder relationships at a regional level: Lessons for the future. *Technovation*, *32*(1), 57-67.

McCann, P., & Ortega-Argilés, R. (2013). Modern regional innovation policy. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, *6*(2), 187-216.

Mejía, A. G. (2017). The concept of technology in the history of economic thought. from the classics to schumpeter, evolutionism and today. Libre Empresa, 14(2), 199-214.

Memiş, Ş. (2020). 20. yüzyıl Türkiye ekonomisi üzerine kısa bir analiz (1923-2000). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (66), 263-284.

Metcalfe, J. S. (2010). Technology and economic theory. *Cambridge Journal of Economics*, *34*(1), 153-171.

Michael, K. & Abbas, R. (2023) Evolutionary economic theory: a review. In S. Papagiannidis (Ed), TheoryHub Book. Available at https://open.ncl.ac.uk / ISBN: 9781739604400

Miller, H. J. (2004). Tobler's first law and spatial analysis. *Annals of the association of American geographers*, *94*(2), 284-289.

Mokry, J. (2010). The contribution of economic history to the study of innovation and technical change: 1750–1914. *Handbook of the Economics of Innovation*, *1*, 11-50.

Moody, C. E. (1974). The measurement of capital services by electrical energy. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 36(1): 45-52.

Moravčíková, D., Ilková, Z., & Štefeková, P. (2017). Legal and financial instruments supporting the innovation and technology transfer. *EU agrarian Law*, *6*(1), 18-28.

Morgan, K. (1997) The learning region: institutions, *Innovation and Regional Renewal, Regional Studies*, 31:5, 491-503

Moulaert, F., & Sekia, F. (2003). Territorial innovation models: a critical survey. *Regional studies*, *37*(3), 289-302.

Mulder, P., De Groot, H. L., & Hofkes, M. W. (2001). Economic growth and technological change: A comparison of insights from a neo-classical and an evolutionary perspective. *Technological Forecasting and social change*, *68*(2), 151-171.

Musto, M. (2020). The Marx revival: key concepts and new interpretations, Cambridge University Press

Mutl, J., & Pfaffermayr, M. (2008). The spatial random effects and the spatial fixed effects model: the hausman test in a cliff and ord panel model. *IHS Economics Series Working Paper 229*, 1-35.

Nauwelaers, C., Kleibrink, A., & Stancova, K. (2014). The role of science parks in smart specialisation strategies. *S3 Policy Brief Series*, *8*.

Nelson, R. R. (1989). What is private and what is public about technology?. *Science, Technology, & Human Values*, *14*(3), 229-241.

Nosonov, A., & Letkina, N. (2019). Technoparks as centers of regional economic development. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, *8*(12), 4213-4218.

OECD (1995). Manual on the measurement of human resources devoted to s&t - canberra manual, 1995, https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/measurement-of-scientific-andtechnological-activities_9789264065581-en

Oliveira, A. R. (2022). The formation of karl marx's technological thought. *Advances in Historical Studies*, *11*(4), 251-262.

Oskay, C. S., & Kubar, Y. (2007). Avrupa birliğine uyum sürecinde Türkiye'de bölgesel kalkınmanın finansmanında kalkınma ajansları. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, *2007*(3), 204-214.

Oughton, C., Landabaso, M., & Morgan, K. (2002). The regional innovation paradox: innovation policy and industrial policy. *The Journal of Technology Transfer*, *27*(1), 97-110.

Özcan, C., Yılmaz, E., Lafcı, B., Küçükpehlivan, T., Aksoy, T., Ağaçsapan, B., & Serhat, S. (2021). Coğrafi bilgi sistemlerinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi ve mevcut durumu. *GSI Journals Serie C:Advancements in Information Sciences and Technologies*, *4*(1), 33-61.

Özçiftçi, H. (2023). Bölgesel kalkınmada yeni yaklaşımlar. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 43-55.

Özel, M. (2009). Avrupa birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de bölgeler arası dengesizlik ve yeni yönetsel birim arayışları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *64*(01), 165-199.

Pacetti, V., & Pichierri, A. (2010). Governance and agencies: new policy instruments up against the crisis. *PIFO Occasional Papers Hrsg. von Alexander Grasse Polıtısche Italıen-Forschung*, *10*, 1-58.

Parayil, G. (1991). *Schumpeter on invention, innovation and technological change*. Journal of the History of Economic Thought, *13*(1), 78-89.

Park, J. H. (2016). Brokerage activities in regional innovation networks: the case of Daegu Technopark in Korea. *International Journal of Urban Sciences*, *20*(2), 260-284.

Park, S. O. (1996). Networks and embeddedness in the dynamic types of new industrial districts. *Progress in Human geography*, *20*(4), 476-493.

Park, S. O., & Markusen, A. (1995). Generalizing new industrial districts: a theoretical agenda and an application from a non-Western economy. *Environment and Planning A*, *27*(1), 81-104.

Perez, C. (2009). Technological revolutions and techno-economic paradigms. *Cambridge Journal of Economics*, *34*(1), 185-202.

Perktaş, E. (2014). Bölgesel kalkınma özelinde girişimciliğin ekonomik kalkınma sürecindeki rolü. *The Journal of Academic Social Science*, *7*(7), 472-486.

Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2006). *Local and regional development*. Routledge.

Pirili, M., & Lenger, A. (2011, March). The role of public capital in regional economy. In International Workshop on Regional Competitiveness and International Factor Movements, Laboratoire d'Economie d'Orleans-Network for Economic Research INFER, France.

Popescu, A. I. (2011). The university as a regional development catalyst: Frameworks to assess the contribution of higher education to regional development. *European Economic Recovery and Regional Structural Transformations*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1875874

Porter, M. E. (2000). Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy. *Economic development quarterly*, *14*(1), 15-34.

Premus, R., & Jain, R. (2005). Technology transfer and regional economic growth issues. *International journal of technology transfer and commercialisation*, *4*(3), 302-317.

Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation: London*.

Richard R. Nelson (2011) Economic development as an evolutionary process, Innovation and Development, 1:1, 39-49,

Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of political Economy*, *98*(5, Part 2), 71-102.

Rusche, K. (2010). Quality of life in the regions: an exploratory spatial data analysis for West German labor markets. *Jahrbuch für Regionalwissenschaft*, *30*(1), 1-22.

Saatcioğlu, C. (2005). Ulusal yenilik sistemi çerçevesinde uygulanan bilim ve teknoloji politikaları: İsrail, AB ve Türkiye örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 179-198.

Sadek, T., Kleiman, R., & Loutfy, R. (2015). The role of technology transfer offices in growing new entrepreneurial ecosystems around mid-sized universities. *International Journal of Innovation and Regional Development*, *6*(1), 61-79.

Saxenian, A. (1996). Inside-out: regional networks and industrial adaptation in Silicon Valley and Route 128, Cityscape , Bridging Regional Growth and Community, 2(2), 41-60.

Schnorbus, R. H., & Israilevich, P. R. (1987). The Midwest manufacturing index: the Chicago Fed's new regional economic indicator. Federal Reserve Bank of Chicago Economic Perspectives, 11, 3-7.

Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle (R. Opie, Trans.). Harvard University Press.

Sevinç, H. (2011). Bölgesel kalkınma sorunsalı: Türkiye'de uygulanan bölgesel kalkınma politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (6:2), 35-54.

Sforzi, F., & Boix, R. (2015). What about industrial district (s) in regional science?. *Investigaciones Regionales-Journal of Regional Research*, (32), 61-73.

Smith, A. (1776). [1979]. *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations.* Ed. by R. H. Campbell, A. S. Skinner and W. B. Todd. Oxford:Clarendon Press.

Soja, E. W. (2009). Regional planning and development theories. International Encylopedia of Human Geography, 259-270.

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, *70*(1), 65-94.

Solow, R. M. (1957). Technical change and the aggregate production function. *The Review of Economics and Statistics*, 312-320.

Sonn, J. W. (2021). Innovation and Regional Development. AAG-Wiley international encyclopedia of geography 2021 edition.

Sredojević, D., Cvetanović, S., & Bošković, G. (2016). Technological changes in economic growth theory: neoclassical, endogenous, and evolutionary-institutional approach. *Economic Themes*, *54*(2), 177-194.

Sternberg, R. (2000). Innovation networks and regional development-Evidence from the European Regional Innovation Survey (ERIS): Theoretical concepts, methodological approach, empirical basis and introduction to the theme issue. *European Planning Studies*, *8*(4), 389-407.

Stieve, T. (2012). Moran's I and spatial regression. http://sites.tufts.edu/gis/files/2013/11/Morans-I-and-SpatialRegression.docx (28.07.2024)

Sungur, O., & Keskin, H. (2012). Bölgesel İnovasyon Sistemleri Başarı Koşulları ve Politika Çıkarımları. *Global Journal of Economics and Business Studies*, *1*(2), 20-31.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). On birinci kalkınma planı (2019-2023), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), Yıllık sektör raporları. https://www.epdk.gov.tr/

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu kalkınma planı (2014-2018), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (08.10.2024).

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). Bölgesel gelişme ulusal stratejisi (2014-2023), https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ (13.10.2024).

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018a). Onbirinci kalkınma planı (2019-2023) Bölgesel kalkınmada özel sektör dinamikleri özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara, Yayın no: kb: 3047- Öik: 829

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018b). Onbirinci kalkınma planı (2019-2023) Fikri haklar özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara, Yayın no: kb: 2997- Öik: 778

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi. https://sanayi.gov.tr/

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2023a). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2023 Yılı Faaliyet Raporu, https://sanayi.gov.tr/

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2023b). Teknogirişim Stratejisi, https://sanayi.gov.tr/

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2024). Bölgesel gelişme ulusal stratejisi (2024-2028), https://www.sanayi.gov.tr/bolgesel-kalkinma-faaliyetleri/strateji-belgeleri/01135b (11.02.2025).

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2024, 03 Kasım). 2022 yılı teknoloji geliştirme bölgeleri performans endeks sonuçları, https://teknopark.sanayi.gov.tr/Agtm/AnnouncementDetail?YVfJmcnnrXMtnNIpQ6gdaR8vdUPzmO6kRJLf8F4Jdmg%253d=EQeg7IcSajC3X9WDoemBig%253d%253d

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025,01 Temmuz). Yatırım Teşvik Sistemi. https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/md0203011615

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025,02 Şubat). Arge ve tasarım merkezleri istatistikleri. https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler/mi0203011502

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025,08 Şubat). Teknoloji geliştirme bölgeleri istatistikleri. https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler/mi0203011501

Taşcı, K., & Yılmaz, M. (2021). Türkiye'de bölgesel gelişme politikalarının dönüşümü: 8-11' inci kalkınma planı dönemlerinin karşılaştırmalı olarak analizi. İçinde M.T. Şahin & F. Altuğ (Eds.), *Yerel ve Bölgesel Kalkınmada Değişen Dinamikler- Teori, Politikalar ve Uygulamalar* (ss. 405-440). Nobel Akademik Yayıncılık

Tekeli, İ. (1981). Dört plan döneminde bölgesel politikalar ve ekonomik gelişmenin mekansal farklılaşması. ODTÜ Gelişme Dergisi, Planlama Özel Sayısı, 369-389.

Tekkanat, S. S., & Mermer, H. (2018). Bir planlama sorunsalı olarak bölgelerarası dengesizlik: Türkiye örneği. *Aksaray Üniversitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(4), 91-106.

Thach, N. N. (2020). Endogenous economic growth: The arrow-romer theory and a test on vietnamese economy. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, *17*, 374-386.

Tidd, J., & Bessant, J. (2021). Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change (4th ed.). Wiley.

Tobler, W. R. (1970). A computer movie simulating urban growth in the Detroit region. *Economic geography*, *46*(sup1), 234-240.

Topçuoğlu, A., & Çalışkan, M. (2016). Bölgesel iktisatta mekânın önemi üzerine bir değerlendirme: yeni ekonomik coğrafya yaklaşımı. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *2*(4), 101-112.

Tödtling, F., & Trippl, M. (2005). One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy, 34*(8), 1203–1219.

Tuncel, C. O., & Bakir, H. (2010). Yenilik temelli bir bölgesel gelişme sürecinde kalkınma ajanslarının yeri, *Business and Economics Research Journal*, *1*(4), 19-41.

Tutar, F., & Demiral, M. (2007). Yerel ekonomilerin yerel aktörleri: Bölgesel kalkınma ajansları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, *2*(1), 65-83.

Tutar, F., Ekici, M., & Tutar, N. F. (2023). Türkiye'de üniversitelerin ekonomik kalkınmada değişen rolü: bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *18*(1), 1-15.

Türe, H. (2019). Türkiye'nin bölgeleri (ibbs-2) için refah düzeyi değerlendirmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, *56*(648), 121-141.

Türkiye Bilişim ve Sanayiciler Derneği (2022), Ar-ge merkezleri ve teknoloji geliştirme bölgeleri için ortaya çıkan fırsat ve ihtiyaçlar raporu, Sistem Global Danışmanlık

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2025, 11 Şubat). Bölgesel istatistikler. https://www.tuik.gov.tr/

Türkoğlu, M. (2015). Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma açısından önemi: Baka örneği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *7*(3).

Türk Patent ve Marka Kurumu (2025), Resmi istatistikler. https://www.turkpatent.gov.tr/

Unat, E. (2020). A review of Malthusian theory of population under the scope of human capital. *FORCE: Focus on Research in Contemporary Economics*, *1*(2), 132-147.

Unwin, D. J. (1996). GIS, spatial analysis and spatial statistics. *Progress in Human Geography*, *20*(4), 540-551.

Uyarra, E. (2010). Conceptualizing the regional roles of universities, implications and contradictions. *European Planning Studies*, *18*(8), 1227-1246.

Üçler, Y. T., & Karaçor, Z. (2014). Bölgesel kalkınmada üniversite-sanayi iş birliği: Konya örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 167-183.

Vaggi, G. (2002). Quesnay and the road to modernity: technology, markets, and polity. *Journal of the History of Economic Thought*, *24*(1), 73-89.

Vatansever Deviren, N., & Yıldız, O. (2014). Bölgesel kalkınma teorileri ve yeni bölgeselcilik yaklaşımının Türkiye'deki bölgesel kalkınma politikalarına etkileri. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi (44), 1-35.

Vlasova, V. (2021). Industry-science cooperation and public policy instruments utilization in the private sector. *Journal of Business Research*, *124*, 519-528.

Wahab, S. A., Rose, R. C., & Osman, S. I. W. (2012). Defining the concepts of technology and technology transfer: A literature analysis. *International business research*, *5*(1), 61-71.

Wong, P.K. & P.Y. Ho & E. Autio (2005), "Entrepreneurship innovation and economic growth: evidence from gem data", small business economics, 24(3), 335-350.

Yıldırım, A., & Akin, A. (2020). Küreselleşme, yeni bölgesel kalkınma yaklaşımları ve Türkiye. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(2), 487-512.

Yıldırım, N. (2014). Üniversitelerin yenilikçilik, üniversite-sanayi iş birliği ve bölgesel kalkınma yönelimleri üzerine bir araştırma, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, *11*(42), 157-174.

Yıldız, B., Ilgaz, H., & Seferoğlu, S. S. (2010). Türkiye'de bilim ve teknoloji politikaları: 1963'den 2013'e kalkınma planlarına genel bir bakış. 10-12 Şubat 2010, Muğla Üniversitesi, *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, *457-464.*

Yılmaz, C. Y., & Atan, M. (2022). Mekânsal ekonometri ve bir uygulama. Iksad Publications.

Yiğit, A. G., & Maden, S. I. (2019). Bölgesel kalkınma politikalarındaki dönüşüm: yeni bölgecilik yaklaşımı ve Türkiye yansımaları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(3), 113-120.

Yükseköğretim Kurumu (YÖK), (2020). Yükseköğretimde yeni YÖK projeleri: Yükseköğretimde ihtisaslaşma ve misyon farklılaşması. Ankara.

Zerenler, M., Türker, N., & Şahin E. (2007). "Küresel teknoloji, araştırma-geliştirme (ar-ge) ve yenilik ilişkisi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 653-667.

Zouain, D. M., Damiao, D., & Catharino, M. (2007, August). The science and technology parks as instruments of public policies for promote the collaboration of technology-based companies. In *PICMET'07-2007 Portland International Conference on Management of Engineering & Technology* (pp. 344-350). IEEE.

COĞRAFİ İŞARETLER VE TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALARI: YEREL EKONOMİYE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA ETKİLERİ

Esra GÜNDEŞLİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-46-3

Eylül 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ **1**

2. COĞRAFİ İŞARETLERİN TEORİK TEMELLERİ VE HUKUKİ ÇERÇEVESİ **2**

2.1. Fikri Mülkiyet Hakları ve Coğrafi İşaretler 2
2.2. Coğrafi İşaretler Alanında Uluslararası Düzenlemeler 3
2.3. Avrupa Birliği'nde Coğrafi İşaret Sistemi 4
2.4. Türkiye'de Coğrafi İşaret Mevzuatı 5

3. COĞRAFİ İŞARETLERİN EKONOMİK BOYUTU **7**

3.1. Coğrafi İşaretlerin Yerel Ekonomiye Katkıları 7
3.2. Coğrafi İşaretlerin Katma Değer Yaratma Potansiyeli 8
3.3. Coğrafi İşaretlerin Küçük Ölçekli İşletmeler ve Köy Kooperatifleri Üzerindeki Etkileri 9
3.4. Coğrafi İşaretlerin Yarattığı Küresel Rekabet Gücü 11

4. COĞRAFİ İŞARETLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA **13**

4.1. Sürdürülebilir Tarım Uygulamalarına Katkısı 13
4.2. Biyolojik Çeşitliliğin Korunması 14
4.3. Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği 15
4.4. Coğrafi İşaretlerin Sürdürülebilir Turizm ile Etkileşimi 16

5. TÜRKİYE'DE COĞRAFİ İŞARETLİ ÜRÜNLER **18**

5.1. Coğrafi İşaret Tescil Süreci 18
5.2. Türkiye'deki Coğrafi İşaretli Ürünlerin Sektörel Dağılımı 19
5.3. Coğrafi İşaretlerde Öne Çıkan Ürünler ve Örnek Olay Analizleri 21
5.4. Yerel ve Ulusal Pazar Dinamikleri 23

6. PAZARLAMA STRATEJİLERİ VE MARKALAŞMA **25**

6.1. Coğrafi İşaretlerin Ticarileştirilmesi 25
6.2. Dijital Pazarlama ve E-Ticaret Olanakları 26
6.3. Uluslararası Pazara Erişim Stratejileri 27
6.4. Markalaşma Örnekleri ve En İyi Uygulamalar 29

7. KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ **31**

7.1. Mevzuat ve Denetim Eksiklikleri 31
7.2. Farkındalık ve Bilinç Eksiklikleri 32
7.3. Finansman ve Lojistik Sorunları 34
7.4. Politika ve Strateji Önerileri 35

8. SONUÇ **37**

KAYNAKÇA **38**

KAYNAKÇA

Aslan, E. (2024). Market Access For Local Geographıcal Indıcatıons and Marketıng Gı Products: The Metro Example. Industrial Policy, 4(1), 38-49. https://doi.org/10.61192/indpol.1489696.

Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi Türkiye Delegasyonu. (2023). Products with Geographical Indication. European External Action Service, Türkiye Delegasyonu. Erişim adresi: https://www.eeas.europa.eu/delegations/türkiye/coğrafi-işaretli-ürünler_tr?s=230.

Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi Türkiye Delegasyonu. (2024). "Coğrafi işaretli ürünler. Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi-Türkiye Delegasyonu". Erişim adresi: https://www.eeas.europa.eu/delegations/türkiye/coğrafi-işaretli-ürünler_tr?s=230.

Atak, B. N., & Bucak, T. (2024). İklim Değişikliği Bağlamında Coğrafi İşaretli Gıdaların Sürdürülebilirliği. Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research, 8(1), 97-123. https://doi.org/10.32958/gastoria.1433324.

Atılgan, D. (2025). Doğal Kaynak Rantı, Ekonomik Karmaşıklık ve Ekonomik Büyümenin Çevresel Sürdürülebilirlik Üzerindeki Etkisi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 32(2), 207-224. https://doi.org/10.18657/yonveek.1538023.

Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğü. (2025). Coğrafi işaretler Şubat 2025. https://aydin.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2025/Co%C4%9Frafi%20%C4%B0%C5%9Faret%20%C5%9EUBAT-%202025.pdf.

Baran, Z., & Karaca, Ş. (2021). Coğrafi İşaretin Sürdürülebilir Gastronomi Turizminde Önemi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 253-263.

Başaran, H., & Irmak, E. (2022). Devrek'te yerel ürün üretimi ve yerelde kadın girişimciliğinde kooperatiflerin yeri. Ahi Evran Akademi, 3(1), 19-31.

Çakaloğlu, M., & Çağatay, S. (2017). Coğrafi İşaretler ve Marka Değerine Sahip Ürünlere Yönelik Tüketici Algısı: Finike Portakalı ve Antalya Tavşan Yüreği Zeytini Örnekleri. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 52-65.

Çalışkan, V., & Koç, H. (2013). Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Dağılış Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 17(28), 193-214.Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 52-65.

Çokal, Z. (2023). Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliğinde Sakin Şehirlerin Rolü. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(3), 1170-1184. https://doi.org/10.32709/akusosbil.1073062

Dede, S., & Didin, M. (2017). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Gerçekliği, Orijini ve İzlenebilirliğinde Nanoenkapsülasyon Teknolojilerinin Kullanımının Araştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2), 97-106.

Demir, İ. (2020). Coğrafi işaretlerin sosyoekonomik etkileri (Uzmanlık tezi). Türk Patent ve Marka Kurumu, Coğrafi İşaretler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Demirarslan, G., & Esen, Ş. (2024). An Analysis of Geographical Indications in Terms of International, Bilateral and Regional Agreements. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(30), 183-213. https://doi.org/10.47129/bartiniibf.1580771.

Denk, E. (2025). Türkiye'nin Uluslararası Düzeyde Tescillenen Gastronomik Ürünleri ve Ekonomik Etkileri. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), 398-417. https://doi.org/10.36362/gumus.1571273.

Dikmen Boyraz, H., & Sandıkcı, M. (2023). Coğrafi işaretli ürünlerin somut olmayan kültürel miras Türk mutfak kültürü unsurlarıyla karşılaştırılması: UNESCO gastronomi şehri Afyonkarahisar ili örneği. Tourism and Recreation, 5(2), 172-185. https://doi.org/10.53601/tourismandrecreation.1349928.

Doğan, B. (2015). Coğrafi İşaret Korumasının Gelişmekte Olan Ülkeler için Önemi. Social Sciences, 10(2), 58-75. https://doi.org/10.12739/NWSA.2015.10.2.3C0128.

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2019). Doğu Karadeniz Coğrafi İşaret Stratejisi araştırma raporu ve 2020–2022 eylem planı (Yayımlanmamış rapor). Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı.

Dokuzlu, S., & Söyler, İ. (2023). Coğrafi İşaretlerde Denetim Etkinliğini Artırma Yöntemleri. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 9(EKS 1), 15-25. https://doi.org/10.61513/tead.1362042.

Dolaşkan, B., & İçli, G. E. (2023). Coğrafi İşaretli Gıda Ürünleri ve Pazarlama Stratejileri. İktisadi ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar - I (2023/1), 29–50. https://doi.org/10.5281/ZENODO.8432196.

Ekici, F. G. (2021). Türkiye'de Coğrafi İşaret Kavramı ve TRB1 Bölgesi İncelemesi. Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(1), 159-176.

Eroğlu Pektaş, G. Ö., Kahraman, C., & Alkan, G. (2018). Türkiye'de Coğrafi İşaretler ve İhracat Pazarlaması Açısından Değerlendirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 23(39), 65-82. https://doi.org/10.17295/ataunidcd.392989.

Fijital İşler. (2024). Coğrafi işaretli ürünler ve pazarlama. Fijital İşler Blogu. Erişim adresi: https://www.fijitalisler.com/2024/09/14/cografi-isaretli-urunler/.

Güler, D., & Saner, G. (2018). Türkiye'de Hayvansal Gıdaların Coğrafi İşaret Korumalarının Avrupa Birliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Reserach Journal of Agricultural Sciences, 11(1), 50-55.Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(30), 183-213.

Hofmeier, M., Menapace, L., & Rahbauer, S. (2023). Adoption of geographical indications and origin-related food labels by SMEs – A systematic literature review. Cleaner and Circular Bioeconomy, 4, 100041. https://doi.org/10.1016/j.clcb.2023.100041.

Hoşcan, N. (2018). Küreselleşme Sürecinde Yöresel Gastronomik Ürünlerin Üretiminde ve Pazarlanmasında Kooperatifçilik Üzerine Bir Model Önerisi. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(Ek1), 390-413.

İloğlu, N. (2014). Coğrafi işaretlerin tescili ve denetimi üzerine farklı ülke sistemlerinin incelenmesi ve Türkiye uygulaması (Uzmanlık tezi, Türk Patent Enstitüsü, Markalar Dairesi Başkanlığı). Ankara, Türkiye.

Jafarova, F. (2022). Tüketicilerin coğrafi işaretli gıda ürünlerine yönelik tutumları üzerine araştırma (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı). İstanbul, Türkiye.

Kan, M., & Gülçubuk, B. (2008). Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2), 57-66.

Kanberoğlu, Z., & Yıldırımçakar, İ. (2022). Coğrafi İşaretlerin Bölgesel Gelişmedeki Rolü: Van Kahvaltısı Örneği. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(58), 23-39. https://doi.org/10.53568/yyusbed.1159750.

Kantarcı Savaş, S. (2017). Türkiye'de Coğrafi İşaret Kavramına Genel Bakış. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(5), 203-210.

Karadağ Alcı, S., & Karataş, H. Ö. (2024). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Şehir Markalaşmasındaki Önemi: Giresun Fındığı Örneği. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10(2), 377-403. https://doi.org/10.46849/guiibd.1552165.

Karademir, N. (2021). Türkiye'de Avrupa Birliği tescilli coğrafi işaretli ürünlerin ekonomik kalkınma kapsamında değerlendirilmesi. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS), 7(41), 1164–1183.

Kaya, E., (2020). Coğrafi İşaretlerin Uluslararası Koruma Yöntemleri. DergiPark, Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 8(1), 45-63.

Kızıltepe, H. (2005). Türk coğrafi işaretler mevzuatı, "AB mevzuatı ile mukayesesi ve bazı önemli ülkelerdeki coğrafi işaretler mevzuatı", Uzmanlık tezi, Türk Patent Enstitüsü, Markalar Dairesi Başkanlığı.

Maina, F. W., Mburu, J., Ackello-Ogutu, C., & Egelyng, H. (2019). Producers' valuation of geographical indications-related attributes of agri-food products from semi-arid lands in Kenya. Heliyon, 5(2), e01218. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01218.

Mercan, Ş. O., & Üzülmez, M. (2014). Coğrafi İşaretlerin Bölgesel Turizm Gelişimindeki Önemi: Çanakkale İli Örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29(2), 67-94.

Milano, M. Z., Cazella, A.A., (2021). Environmental effects of geographical indications and their role in environmental sustainability: An integrative review. Current Research in Environmental Sustainability, 3, 100073. https://doi.org/10.1016/j.crsust.2021.100073.

Mutlu, E., & Selçuk, G. N. (2025). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Coğrafi İşaret Kullanımına Yönelik Nicel Bir Araştırma. Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences, 10(4), 493-500. https://doi.org/10.35229/jaes.1715104.

Oğuztimur, S., & Duruhan, A. A. (2022). Coğrafi işaretli ürünlerin bölgesinin ekonomisine ve yenilikçilik kapasitesine etkileri. Journal of Agriculture Faculty of Ege University, 59(4), 715-730. https://doi.org/10.20289/zfdergi.1145929.

Onat, G. (2024). Yerel Halkın Bakış Açısıyla Coğrafi İşaretli Ürünlerin Değerlendirilmesi: Rize Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 23(92), 1416-1429. https://doi.org/10.17755/esosder.1485304.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2020). Amasya coğrafi işaretli ürünlerin yaygınlaştırılması ve pazarlanması il çalıştayı: Sonuç raporu. https://oka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/cografi-isaretli-urunler-amasya-calistayi-sonuc-raporu.pdf.

Özkan Üner, Z. (2021). Uluslararası Sözleşmeler Işığında Menşe Adı ve Coğrafi İşaretlerin Korunmasına İlişkin Lizbon Sözleşmesi'nin Cenevre Metni. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25(3), 107-160. https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.979218.

Özsoy, T. (2015). Coğrafi İşaretlemenin Katma Değer Oluşturmada Bir Araç Olarak Kullanımı. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24(2), 31-46.

Parmak, A. (2025). Yerelden küresele değer yaratmak: AB–FAO ortak coğrafi işaretler programı ve Türkiye'nin payı. Dündar Hukuk Bürosu. https://www.dundar.av.tr/yerelden-kuresel-deger-yaratmak-ab-fao-ortak-cografi-isaretler-programi-ve-turkiyenin-payi/.

Patent Kurumu. (t.y.). Coğrafi İşaretler. Patentkurumu. https://patentkurumu.com/cografi-isaretler/.

Sandıkcı, M., Kazan, İ., & Baydeniz, E. (2022). Ege Bölgesi'nde Coğrafi İşaret Tesciline Sahip Gastronomik Ürünlerin Tescil Belgesi Kullanım Düzeyinin Belirlenmesi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12(3), 2393-2408. https://doi.org/10.48146/odusobiad.1089969.

Servet, H., Yayla, N., & Çeviş, İ. (2020). Coğrafi İşaretli Ürünlerin İhracata Dayalı Kalkınma Potansiyeli: Denizli Örneği. Ege Coğrafya Dergisi, 29(1), 107-123.

Uygurtürk, H., & Güner, Ş. N. (2021). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Markalaşma Algısı Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(40), 377-394. https://doi.org/10.46928/iticusbe.779782.

Ünsalan, E. (2024). Coğrafi İşaret Belgesinin Yöresel Ürünlerin Pazarlanabilmesine Etkisi: Nevşehir Kabak Çekirdeği Örneği. Journal of New Tourism Trends, 5(2), 64-81. https://doi.org/10.58768/joinntt.1517586.

Tanrıkulu, M. (2011). Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Tespiti ve Tescil Edilmesinin Önemi. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 1(2), 173-184.

Taş, M. & Yılmaz, İ. (2024). Coğrafi İşaretli Türk ve İtalyan Fındıklarının İncelenmesi . In: Gençer, K. & Yazıt, H. (eds.), Gastronomi ve Mutfak Sanatları Üzerine Güncel Araştırmalar- I. Özgür Yayınları. DOI: https://doi.org/10.58830/ozgur.pub400.c1838, https://doi.org/10.31589/JOSHAS.664.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028) fikri mülkiyet hakları özel ihtisas komisyonu raporu. Ankara, Türkiye.

Tekelioğlu, Y. (2019). Coğrafi İşaretler ve Türkiye Uygulamaları. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15), 47-75.

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2015). Ulusal Coğrafi İşaret Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2015-2018). Ankara: Türk Patent ve Marka Kurumu. https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/D6B41BB1-8DB1-4D1D-9DB4-AC1E221C29E0.pdf.

Türk Patent ve Marka Kurumu. (ty). Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı. Türk Patent ve Marka Kurumu Coğrafi İşaretler Portalı. Erişim adresi: https://www.turkpatent.gov.tr/cografi-isaret.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği KOBİ Araştırma ve Danışmanlık Merkezi Müdürlüğü. (t.y.). Coğrafi işaretler. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Erişim adresi: https://www.tobb.org.tr/KobiArastirma/Sayfalar/CografiIsaretler.php.

World Intellectual Property Organization. (2024). WIPO workforce 2024 (December edition), https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4790.

World Trade Organization. (2025). Geographical indications – Background and the current situation. WTO. https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/gi_background_e.htm.

Yağmur, Y., & Kardeş, M. (2023). Coğrafi İşaret Kavramıyla İlgili Ulusal Yazında Gerçekleştirilen Çalışmaların İncelenmesi. Journal of Tourism Intelligence and Smartness, 6(3), 224-233. https://doi.org/10.58636/jtis.1383922.

Yıldız Coşkun, A. (2001). Coğrafi işaretler (Uzmanlık tezi, Türk Patent Enstitüsü). Ankara, Türkiye.

Yıldız, E., & Gelibolu, L. (2025). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Üretim, Pazarlama ve Markalaşma Sorunları: Kağızman Uzun Elması Örneği. Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(22), 19-39. https://doi.org/10.29157/etusbed.1558808.

Yılmaz, M. (2025). The Role of Geographical Indications in Sustainable Gastronomy Tourism and Regional Development: The Case of Eflani. Aydın Gastronomy, 9(2), 399-415.

Yılmazbilen, M. M. (2020). Ulusal ve uluslararası başarılı örnekler ışığında coğrafi işaretlerin etkin yönetimi (Uzmanlık tezi). Türk Patent ve Marka Kurumu, Coğrafi İşaretler Dairesi Başkanlığı.https://ci.turkpatent.gov.tr/uploads/files/Ulusal%20Ve%20Uluslararas%C4%B1%20Ba%C5%9Far%C4%B1l%C4%B1%20%C3%96rnekler%20I%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda%20Co%C4%9Frafi%20%C4%B0%C5%9Faretlerin%20Etkin%20Y%C3%B6netimi_Merve%20YILMAZB%C4%B0LEN.pdf.

Yurt, İ., & Dinvar, Ş. (2024). Sürdürülebilir Gastronomi Turizmi Kapsamında Coğrafi İşaret Tescili Alabilecek Ürünlerin Değerlendirilmesi: Safranbolu Örneği. Aydın Gastronomy, 8(2), 415-427.

ÇEVRESEL DIŞSALLIKLAR BAĞLAMINDA ÇEVRE KİRLİLİĞİ BİLİNCİ: KÜTAHYA'DA BİR ARAŞTIRMA

Maliye Bilim Uzmanı Berna ÇELİK
Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-64-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Mart 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
KÜRESEL KAMUSAL MALLARIN NİTELİĞİ VE TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. KÜRESEL KAMUSAL MAL KAVRAMI VE KAPSAMI 5
1.1.1. Küresel Kamusal Malların Tanımı 6
1.1.2. Küresel Kamusal Malların Özellikleri 8
1.1.3. Küresel Kamusal Malların Sınıflandırılması 10
1.1.3.1. Geleneksel ve Yeni Küresel Kamusal Mallar Sınıflandırması 11
1.1.3.2. Sektörlere Göre Küresel Kamusal Mallar 12
1.1.3.3. Üretim Zincirindeki Yerine Göre Küresel Kamusal Mallar 17
1.1.3.4. Yaratılan Faydanın Türüne Göre Küresel Kamusal Mallar 19
1.1.3.4.1. Risk Azaltıcı Küresel Kamusal Mallar 20
1.1.3.4.2. Kapasite Arttırıcı Küresel Kamusal Mallar 21
1.1.3.4.3. Doğrudan Fayda Sağlayan Küresel Kamusal Mallar.....22
1.1.3.5. Temel ve Tamamlayıcı Küresel Kamusal Mallar 22
1.1.3.6. Kamusallığın Doğasına Göre Küresel Kamusal Mallar 23
1.1.3.7. Kamusallığın Derecesine Göre Küresel Kamusal Mallar 24
1.2. KÜRESEL KAMUSAL MALLARIN SUNUMU 27
1.2.1. Küresel Kamusal Malların Sunum Teknikleri.....27
1.2.1.1. Toplama Tekniği 27
1.2.1.2. En İyi Vuruş Tekniği.....28
1.2.1.3. En Zayıf Halka Tekniği 28
1.2.1.4. Ağırlıklı Toplam.....29
1.3. KÜRESEL KAMUSAL MAL OLARAK ÇEVRE.....30

İKİNCİ BÖLÜM
ÇEVRESEL DIŞSALLIKLAR, ÇÖZÜM YOLLARI VE ÇEVRESEL VERGİLER

2.1. DIŞSALLIK TEORİSİ....33
2.1.1. Dışsallık Türleri....36
2.1.1.1. Pozitif Dışsallıklar- Negatif Dışsallıklar....37
2.1.1.2. Üretim Dışsallıkları- Tüketim Dışsallıkları....38
2.1.1.2.1. Üreticiden Üreticiye Oluşan Dışsallık....38
2.1.1.2.2. Üreticiden Tüketiciye Oluşan Dışsallık....38
2.1.1.2.3. Tüketiciden Üreticiye Oluşan Dışsallık....39
2.1.1.2.4. Tüketiciden Tüketiciye Oluşan Dışsallık....39
2.1.1.3. Marjinal ve İnframarjinal Dışsallıklar....39
2.1.1.4. Parasal - Teknolojik Dışsallıklar....40
2.1.1.5. Ağ (Network) Dışsallıkları....41
2.1.1.6. Bilgi Dışsallığı....41
2.2. DIŞSALLIKLARLA MÜCADELEDE ÇÖZÜM YOLLARI....42
2.2.1. Dışsallıklara Karşı Piyasa Çözüm Yolları....43
2.2.1.1. Coase (Mülkiyet Hakları Yaklaşımı) Teoremi....43
2.2.1.2. Kaldor-Hicks Yaklaşımı (Tazmin İlkesi)....44
2.2.1.3. Scitovsky Yaklaşımı (Pazarlık Ölçütü- İkili Kriter)....45
2.2.2. Dışsallıklara Karşı Kamusal Çözüm Yolları....46
2.2.2.1. Vergiler....46
2.2.2.1.1. Pigou Tipi Vergiler....47
2.2.2.1.2. Plott Yaklaşımı: Düzenleyici Vergiler....48
2.2.2.1.3. Farklı (Diferansiyel) Vergileme....49
2.2.2.1.4. Çifte Kazanç Hipotezi....50
2.2.2.2. Harçlar....51
2.2.2.3. Sübvansiyon Uygulamaları....51
2.2.2.4. Kirlilik İzni (Permiler) Pazarlanabilir Kirlilik Hakları....52
2.2.2.5. Çevresel Standartlar (Doğrudan Kontroller)....54
2.2.2.6. Depozito ve Geri Dönüşüm....54
2.3. ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ULUSLARARASI ANLAŞMALAR....55
2.3.1. Stockholm BM İnsan ve Çevresi Konferansı....56
2.3.2. Rio Zirvesi (Yeryüzü Zirvesi)....57
2.3.3. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)....58

2.3.4. Kyoto Protokolü- COP 3 58
2.3.5. BAE İklim Değişikliği Konferansı- COP 28 59
2.4. ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK TÜRKİYE'DE UYGULANAN VERGİLER 61
2.4.1. Çevre Temizlik Vergisi (ÇTV) 62
2.4.2. Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) 65
2.4.3. Katma Değer Vergisi (KDV) 67
2.4.4. Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV) 68
2.4.5. Konaklama Vergisi 72
2.4.6. Harçlar 73
2.4.7. Çevre Kanuna Göre Alınan Para Cezaları 74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇEVRE KİRLİLİĞİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET UYGULAMASI: KÜTAHYA İLİ ÖRNEĞİ

3.1. LİTERATÜR 77
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 86
3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI 86
3.4. ARAŞTIRMANIN KISITLARI 87
3.5. ARAŞTIRMANIN ANAKÜTLE VE ÖRNEKLEM HACMİ 88
3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM 89
3.7. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 90
3.7.1. Güvenilirlik Analizi 90
3.7.2. Normallik Testi 92
3.7.2.1. Skewness (Çarpıklık)- Kurtosis (Basıklık) Dağılımı 93
3.7.3. Faktör Analizi 94
3.7.3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) 96
3.7.3.2. Açımlayıcı (Keşfedici-Açıklayıcı) Faktör Analizi (AFA) 96
3.7.3.3. Kaiser-Meyer-Olkin Katsayısı (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi 97
3.7.3.4. Açımlayıcı (Keşfedici-Açıklayıcı) Faktör Analizinin (AFA) Uygulaması 99
3.7.4. Demografik Değişkenler ve Çevreye İlişkin Soruların Analizi 106
3.7.5. Katılımcıların Görüşleri 110
3.7.6. Faktörlerin Bağımsız Değişkenler ile Analizi 116

3.7.6.1. Faktörlerin (AFA) Cinsiyete Göre Değerlendirmesi 118
3.7.6.2. Faktörlerin (AFA) Yaşa Göre Değerlendirmesi 121
3.7.6.3. Faktörlerin (AFA) Eğitim Durumuna Göre Değerlendirmesi 126
3.7.6.4. Faktörlerin (AFA) Medeni Duruma Göre Değerlendirmesi 133
3.7.6.5. Faktörlerin (AFA) Mesleğe Göre Değerlendirmesi 136
3.7.6.6. Faktörlerin (AFA) Gelir Durumuna Göre Değerlendirmesi 146
3.7.6.7. Faktörlerin (AFA) "Otomobiliniz Var mı?" İfadesine Göre Değerlendirmesi 150

SONUÇ 155

KAYNAKÇA 161

DİZİN 181

KAYNAKÇA

Agraval, A., W., Dill, J. & Nixon, H. (2010). Green transportation taxes and fees: a survey of public preferences in California, *Transportation Research Part D Transport and Environment 15*(4), 189-196.

Ağacan, İ. (2014). *Çevre kirliliği sorunları ile mücadelelerde Türkiye'de uygulanan çevre vergileri ve çevre vergisi bilinci* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Akar, H. (2012). Ekonomik büyüme ve çevresel vergilerin emisyon miktarına etkileri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, *1*(4), 211-246.

Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu (1984, 20 Kasım). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 18581).

Akdemir, A. ve Şahin, M. (2006). Küresel kamusal malların üretim ve yönetim dinamikleri bağlamında sınıflandırılması. *Maliye Dergisi*, (150), 1-24.

Akgönül, H. ve Masca, M., (2001). Gelişmekte olan ülkeler açısından küreselleşme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 127-136.

Aktaş, M. C. (2015). *Küresel kamu mallarının uluslararası iş birliklerinde kullanımı ve Türkiye için öneriler*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Kalkınma Bakanlığı. Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü. Ankara.

Aktel, M., (2003). *Küreselleşme ve Türk kamu yönetimi* (1. Basım). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Akyıldız, B. (2008). *Çevresel etkinlik analizi: Kuznets Eğrisi yaklaşımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Alada, A., Gürpınar, E. ve Budak, S. (1993). Rio Konferansı üzerine düşünceler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (3-4-5), 93-108.

Alpar, R. (2011). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler* (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Altunışık, R., Coşkun, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı* (9. Basım). İstanbul: Sakarya Kitapevi.

Ameer, W., Ali, M. S. E., Farooq, F., Ayub, B. & Waqas, M. (2023). Renewable energy electricity, environmental taxes, and sustainable development: empirical evidence from e7 economies. *Environmental Science And Pollution Research*, 1-16. Retrieved from: https://745e9234ede24d509e2ae15e4d48ef6be2b3b85c.vetisonline.com/article/10.1007/s11356-023-26930-5.

Arat, G., Türkeş, M. ve Saner, E. (2002). Uluslararası sözleşmeler ön rapor. *Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi; Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli.* Erişim Adresi: https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-8.pdf .

Arce, M. D. G. & Sandler, T. (2002). *Regional public goods: typologies, provision, financing, and development assistance*. (1st ed.). Stockholm: Expert Group on Development Issues, Foreign Affairs of Ministry Sweden Publications.

Armağan, R. (2003). Kamu ekonomisinde dışsallıklar ve dışsallıkların içselleştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9) 159-178.

Aslan, Ö. F. (2022). *Maliye* (2.Baskı). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Ataç, B., Önder İ. ve Turhan, S. (2010), *Maliye politikası* (1. Basım). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınevi.

Ayan, M. (2014), Deniz haydutluğu sonucunda oluşan çevresel ve ekonomik dışsallıklar: Somali örneği, *Akademik Platform*. 449-560. Erişim Adresi http://www.isem.info/PastConferences/ISEM2014/ISEM2014/papers/B6-ISEM2014ID88.pdf.

Ayrangöl, Z. (2019). *Küresel kamusal mallar ve su hakkı* (1.Basım). Bursa: Ekin Kitabevi.

Barış, A. ve Barlas, E. (2017). Kamu maliyesi teorisinde küresel kamusal mallar. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *12*(1), 129-152.

Baş, T. (2008). *Anket nasıl hazırlanır? Anket nasıl uygulanır? Anket nasıl değerlendirilir?* (5. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Başaran, F. (2007). Küresel bir kamu malı olarak çevrenin artan önemi ve sayıştay denetimi. *Sayıştay Dergisi*, (65), 89-110.

Baumol, W. J. (1964). External economies and second-order optimality conditions. *The American Economic Review*, *54*(4), 358–372. Retrieved from: http://www.jstor.org/stable/1810716.

Bayar, F. (2008). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, *32*(4), 25-34.

Bayram, N. (2016). *Yapısal eşitlik modellemesine girişi AMOS uygulamaları* (3. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bedir, S. ve Güneş, H. (2016). Çevre vergileri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: AB ülkeleri için eşbütünleşme ve nedensellik analizleri. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, *53*(616), 9-21.

Bekmez, S. ve Nakıpoğlu, F. (2012). Çevre vergisi-ekonomik büyüme ikilemi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 11*(3), 641-658.

Bektaş, H. (2017). *Açıklayıcı faktör analizi* (1. Basım) İstanbul: Beta Yayın.

Belediye Gelirleri Kanunu (1981, 26 Mayıs). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 17354).

Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği (2022, 30 Aralık). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 32059).

Belediye Gelirleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (1993, 27 Temmuz). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 21647).

Beşer, M. K. ve Hızarcı Beşer, B. (2021). *Dışsallık sorunu, çevresel vergiler ve ekolojik ayak izi* (1. Basım). Bursa: Ekin Yayıncılık.

Bilgili, M. Y. ve Firidin, E. (2017). Çevre Politikasının Ekonomik ve Mali Araçları: Çevre Vergileri Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Journal of Life Economics*, *4*(2), 125-141.

Bisin, A. & Zanella, G. (2017). Time-consistent immigration policy under economic and cultural externalities. *Economic Policy*, *32*(91), 415-446.

Biyan, Ö. ve Gök, M. (2014). Çevre politikaları kapsamında Avrupa Birliği ve Türkiye'de çevre vergilerinin uygulanışı: karşılaştırmalı bir analiz. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *7*(2), 281-310.

Bolahatoğlu, M. (2022). *Yeşil vergilerin bazı OECD ülkeleri ile Türkiye'deki uygulamalarının panel veri analizi aracılığıyla değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Bostancı, S. (2021). Yerel gündem 21'den yerel gündem 2030'a geçiş ne tür yenilikler getiriyor? *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, *6*(1), 114-123.

Boz, İ. ve Orhan, E. (2004). ABD'de çevre koruma ve arazi kullanım politikasında uygulanan teşviklere dayalı mekanizma. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, *7*(1), 80-85.

Bozdoğanoğlu, B. (2013). Konaklama Vergisi uygulaması ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Maliye Dergisi*, (164), 131-149.

Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar. İçinde V. Bozkurt (Ed.), *Küreselleşmenin İnsani Yüzü,* (s. 1-25). İstanbul: Alfa Yayınları.

Canpolat Bıcakcı, S. (2017). Çevre vergilerinin araçsallığı üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (Iss. Special), 348-369.

Canpolat, S. (2009). *Çevre vergileri ve Türkiye uygulaması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cengiz, Y. ve Yavuz, H. (2019, 26-28 Nisan). Elektrikli araçlara yönelik vergi teşvikleri: Türkiye özelinde değerlendirmeler. *Uluslararası Marmara Fen ve Sosyal Bilimler Kongresi*, Kocaeli.

Coase, R. H. (1960). The problem of social cost. *The Journal of Law & Economics*, *3*, 1–44. Erişim Adresi http://www.jstor.org/stable/724810.

Cural, M. ve Saygı, H. E. (2016). Avrupa Birliği'nde çevre vergisi uygulamaları ve çevre vergilerinin gelişimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *25*(1), 77-92.

Çataloluk, C. (2014). Çevre sorunlarının önlenmesinde vergi politikası. *Turkish Studies (Elektronik)*, *9*(8), 21-34.

Çelikkaya, A. (2011). Avrupa Birliği üyesi ülkelerde çevre vergisi reformları ve Türkiye'deki durumun değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(2), 97-120.

Çetin, S. (2010). *Çevre kirliliği ve çevre vergilerinin çifte yarar sağlama potansiyeli*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2006, 26 Nisan). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 26167).

Çokluk, Ö., Şekercioğlu G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISLER uygulamaları* (3. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Çomaklı, Ş. E., & Ayrangöl, Z. (2016). Küresel kamusal mal olarak su hakkı. *Turkish Journal of Police Studies/Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, *18*(3), 1-30.

Dam, M. M. (2014). *Sera gazı emisyonlarının makroekonomik değişkenlerle ilişkisi: OECD ülkeleri için panel veri analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Das, D. K. (2010). Globalisation: past and present. *Institute of Economic Affairs*, *30*(1), 66-70.

Dedebek, E. (2015). *Küresel kamusal mal olarak barış ve güvenlik* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Değirmendereli, A. (2003). Türk vergi sisteminde uygulanan bazı vergilerin çevresel vergi kavramı açısından değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, *174*(3), 115-128.

Demir, A. (2017). *Türkiye'de çevre vergileri uygulaması, ekonomik etkileri ve dünya uygulamalarıyla karşılaştırması* (Mali Hizmetler Uzmanlığı Uzmanlık Tezi). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Demirağ, B., (2022). *Küreselleşme sürecinde küresel kamusal mallar ve küresel kamusal malların finansman mekanizmaları* (Yayımlanmamış Yüksek Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Demirci, Z. ve Acar, İ. A. (2019). Küresel kamusal mal çerçevesinde mülteci koruması. *Maliye Dergisi*, 177, 422-447.

Demirci, Z., (2019). *Küresel kamusal bir mal olarak mülteci koruması.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2009, 16 Mayıs). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 27230).

Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2019, 7 Aralık). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 30971).

Duran, O. (2010). *Çevre politikaları ve vergilendirme: ekolojik vergi reformu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Duran, Ş. D., (2019, 2-3 Kasım). Temel üretim ve güç faktörü olarak bilgi: küresel kamusal mallar perspektifinden değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi 2019 Güz Tam Metin Bildiriler Kitabı*, (Ed.) Seyfettin E., Durmuş Çağrı Y. ve Ayfer G., İstanbul, 683-698.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. ve Gümüş, E. (2023). *Kamu maliyesi* (13. Basım). Bursa: Ekin Kitabevi,

Ekins, P., Monkhouse C., Skinner, I. & Willis, R. (2002). *Next Steps for Energy Taxation: A Survey of Business Views* (1st ed.). London: Green Alliance.

Eral, S. (2021). *Çevre vergileri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ampirik bir analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Ercan, E. (2015). Türkiye'de çevre vergileri mi çevre vergisi mi? *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (119), 209-226.

Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu, İ. (2016). *Kamu maliyesi* (13. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Erginay, A. (2010). *Kamu maliyesi* (18. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.

Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar: ölçme ve psikometrinin tarihsel kökenleri, güvenirlik, geçerlik, madde analizi, tutumlar; bileşenleri ve ölçülmesi* (1. Basım). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. No:24.

Erten, C. (2014). *Çevre vergileri ve Türkiye değerlendirmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Fang, G., Yang, K., Tian, L. & Ma, Y. (2022). Can environmental tax promote renewable energy consumption?—An empirical study from the typical countries along the belt and road. *Energy*, *260*(C), 1-10.

Ferhatoğlu, E. (2003). Avrupa Birliği'nde ortak çevre politikası çerçevesinde çevre vergileri. *e-yaklasim.* (3), 1-7. Erişim Adresi http://emrahferhatoglu.net/wp-content/uploads/2017/11/eferhatoglu_Avrupa_Birliginde_Ortak_Cevre_Politikasi.pdf.

Fındık, M. S. (2007). *Türkiye'de çevre kirliliğine yol açan unsurların önlenmesi çerçevesinde yeşil vergi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Finansman Kanunu (1970, 10 Ağustos). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 13575).

Fullerton, D. & Metcalf, G. E. (1997, 10 June). Environmental taxes and the double-dividend hypothesis: did you really expect something for nothing? *National bureau of economic research working paper 6199.* Retrieved from: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w6199/w6199.pdf.

Gardiner, R. & Le Goulven, K. (2001). Sustaining our global public goods. *Earth Summit Economic Briefing*, *3*, 1-25.

George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update* (10th ed.). Boston: Pearson.

German Institute for Economic Research (2005, 18 February). *Effects of Germany's Ecological Tax Reforms on the Environment, Employment and Technological Innovation: Summary of the Final Report of the Project: Quantifizierung der Effekte der Ökologischen Steuerreformauf Umwelt, Beschäftigung und Innovation* (Project ID: 1879). Federal Environmental Agency and The Federal Environmental Ministry, Ecologic Institute, International and European Environmental Policy Institute. Retrieved from: https://www.ecologic.eu/1156.

Göker, Z. (2008). Kamusal mallar tanımında farklı görüşler. *Maliye Dergisi*, *155*(2), 108-118.

Göker, Z. (2009). Küresel kamusal bir mal: finansal istikrar. *Akdeniz İİBF Dergisi*, *9*(17), 7-22.

Göker, Z. (2014). Küresel kamusal bir kötü olarak işsizlik ve maliye politikasının rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, *19*(1), 81- 90.

Groosman, B. (1999, 7 July). Pollution tax. *Encyclopedia of law and economics*, *2500*, 539-568. Retrieved from: https://reference.findlaw.com/lawandeconomics/ 2500-pollution-tax.pdf.

Güven, A. ve Bozdoğan, D. (2018). Küresel bir kamu malı olarak çevre ve Türkiye'de küresel çevre politikası araçlarından vergilerin etkinliğinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *13*(1), 1-18.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. & Tatham, R. L. (2013). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Edinburgh Gate, Harlow: Pearson Education Limited.

Hoş, S. (2020). Çoklu doğrusal regresyon analizi güvenilirliğinin jackknife tekniği ile sınanmasına yönelik bir araştırma. *Journal of Management & Economics Research*, *18*(4), 1-13.

Hotunluoğlu, H. ve Tekeli, R. (2007). Karbon vergisinin ekonomik analizi ve etkileri: karbon vergisinin emisyon azaltıcı etkisi var mı? *Sosyo Ekonomi Dergisi, 3*(6), 107-126.

Hussein, A., Saleh, R., Eltonbary, H., Tarek, I., Nasr, H., & Nasr, H. (2023). From COP27 to COP28: Global climate concerns fair transition to a green economy. *The International Journal of Public Policies in Egypt*, *2*(3), 169-199.

İlhan, B. (2009). Özel Tüketim Vergisinde Avrupa Birliği ve Türk Vergi Sisteminin uyumlaştırma çalışmaları. *Maliye Dergisi*, *156*, 311-324.

İnan, M. (2018). Kamu ekonomisi ve dışsallıkların içselleştirilmesi. *Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, *2*(2), 76-107.

Jamali, T. (2007). *Ekolojik Vergiler* (1. Basım). Ankara: Yaklaşım Yayınları.

John, A. A. & Pecchenino, R. A. (1997). International and intergenerational environmental externalities. *The Scandinavian Journal of Economics*, *99*(3), 371–387.

Johnson, S. & Bedford, J. (2004). Eating attitudes across age and gender groups: a Canadian study. *Eating and Weight Disorders*, *9*(1), 16–23.

Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, *39*(1), 31–36.

Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (4. Basım). Ankara: Asil Yayın.

Kaldor, N. (1939). Welfare propositions of economics and ınterpersonal comporison of utility. *The Economic Journal*, *49*(195), 549-552.

Kantarcı, H. B. ve Kutlutürk, D. S. (2018, 26-29 Nisan). Kamu ekonomisinde dışsallıklarla mücadele yöntemleri. *In Innovatıon And Global Issues Congress III*, 1-5.

Kar, M. (2020). Ağ dışsallıkları: Türkiye mobil iletişim piyasası için ampirik bir analiz. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *15*(57), 72-83.

Karagöz, Y., (2016). *SPSS ve AMOS Uygulamalı İstatistiksel Analizler* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Karakaya, E. ve Özçağ, M. (2004, 16 Nisan). Sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği: uygulanabilecek iktisadi araçların analizi. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, I. Maliye Konferansı*, Bişkek, 1-7.

Karakuzu, S. (2010). *Türkiye'de çevre politikalarının gelişimi ve çevre vergilerinin uygulanabilirliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Kargı, V. ve Yüksel, C. (2010). Çevresel dışsallıklarda kamu ekonomisi çözümleri. *Maliye Dergisi*, *159,* 183-202.

Kaul, I., Grunberg, I. & Stern, M. A., (1999). Global public goods: concepts, policies and strategies. In I. Kaul, I. Grunberg and M. A. Stern (eds). *Global Public Goods: International Cooperation In The 21st Century,* (p. 450-507). New York, Oxford University Press.

Kaul, I., Grunberg, I. & Stern, M. A., (1999). Defining global public goods. In I. Kaul, I. Grunberg and M. A. Stern (eds). *Global Public Goods Internaıional Cooperatıon In the 21st Century,* (p. 2-19). New York, Oxford University Press.

Kayaer, M. (2013). Bir çevre koruma aracı olarak çevresel vergilerin, sübvansiyon, teşviklerin ve dış yardımların kullanılması. *Azerbaycanın Vergi Journalı*, (1), 129-142.

Kesbiç, C. Y., Baldemir, E. ve İnci, M. (2010). Dışsallıkların ekonomi üzerindeki etkileri ve içselleştirilmesine ilişkin teorik yaklaşımlar-çözüm önerileri: Yatağan Termik Santrali analizi. *Journal of Management and Economics Research*, *8*(14), 123-138.

Kirmanoğlu, H. (2019). *Kamu ekonomisi analizi* (7. Basım). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Kirmanoğlu, H., Yılmaz, B. E. ve Susam, N. (2006). Maliye teorisinin çıkmazı: küresel kamusal mallar (kalkınma yardımları içindeki küresel kamusal malların finansmanı). *Maliye Dergisi*, *150*, 25-52.

Kneese, A. V. (1971, 10 August). Environmental pollution: economics and policy. *The American Economic Review*, *61*(2), 153–166. Retrieved from: http://www. jstor.org/stable/1816988.

Koç, K. (2022). *Çevresel vergilerin ekolojik ayak izi üzerindeki etkisi: OECD ülkeleri örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kovancılar, B., Miynat, M. ve Bursalıoğlu, S. A. (2007). *Kamu maliyesinde küresel değişimler* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.

Lukach, R. & Plasmans, J. (2002). Measuring knowledge spillovers using patent citations: evidence from the belgian firm's data. *Industrıal Organısatıon, Cesifo Working Paper No 754*, Category 9, 1-31.

McKitrick, R. (1997, 7 September). Double Dividend Environmental Taxation and Canadian Carbon Emissions Control. *Canadian Public Policy / Analyse de Politiques*, *23*(4), 417–434. Retrieved from: https://doi.org/10.2307/3552072.

Meade, J. E. (1952, 21 March). External Economies and Diseconomies in a Competitive Situation. *The Economic Journal*, *62*(245), 54–67. Retrieved from: https://doi.org/10.2307/2227173.

Menteş, N. (2022). Açıklayıcı faktör analizinin kavramsal çerçevesi. İçinde M. E. Akçay (Ed.), *Matemetik ve Fen Alanında Uluslararası Araştırmalar VII,* (s. 95-110). Konya: Eğitim Yayınevi.

Meriç, M. (2006, 10-14 Mayıs). Küresel kamu mallarının yönetiminde uluslararası kurumsal oluşumların önemi. *21. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Antalya, 143-161.

Morrissey, O., Willem te Velde, D. & Hewitt, A. (2002, 1 October). Defining international public goods: conceptual ıssues. In M. Ferroni and A. Mody (eds), *International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing.*London: Kluwer Academic Publishers. Retrieved from: https://www.keionline.org/misc-docs/socialgoods/Morrissey-Defining-International-Public-Goods.pdf.

Motorlu Taşıtlar Vergisi Genel Tebliği (2022, 30 Aralık). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 32059).

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu (1963, 23 Şubat). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 11342).

Musgrave, R.A. (1959). *The theory of public finance* (1st ed.). New York: McGraw Hill.

Mutlu, A. (2002). *Çevre ekonomisi politikalar uygulamalar ve Türkiye*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını No: 15.

Mutlu, A. (2006). Küresel kamusal mallar bağlamında sağlık hizmetleri ve çevre kirlenmesi: Üretim, finansman ve yönetim sorunları. *Maliye Dergisi*, *150*, 53-78.

Nath S. K. (1981). *Refah ekonomisine bir bakış* (I. Akbaygil Çev.). İstanbul: Akbank Yayınları.

Oral, B.G. ve Açıkgöz, B. (2015). Küresel kamusal mallar ve yoksulluk için küresel vergi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, *7*(2), 33-43.

Ortaç, F. R. (2004). *Global kamu malları ve finansmanı* (1.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Öğretir, A. H. (2017). *Maliye* (5.Baskı). Ankara: 4T Yayınevi.

Özbilgi, F. (2020). Piyasa başarısızlıklarından dışsallıklar ve çözüm yollarına ilişkin değerlendirmeler. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 70-90.

Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatiksel veri analizi* (9. Basım). Ankara: Nisan Kitabevi.

Özdemir, İ., Yngson, D. S. M. P., Israel, D., Otundo, J., Beasnael, N., Ceesay, A. & Zaman, A. (2023, 29 June). COP28 progress or regression? An empirical and historical comparative analysis of COP summits. Üsküdar Üniversitesi, 1-41. Retrieved from: https://www.connaissancedesenergies.org/sites/default/files/pdf-actualites/cop-presidencies-comparative-analysis-tracked7073-230927011708.pdf.

Özel Tüketim Vergisi Kanunu (2002, 12 Haziran). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 24783).

Özer, M. A. (2006). Yönetişim üzerine notlar. *Sayıştay Dergisi*, (63), 59-89.

Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *3*(12), 1853-1876.

Özsabuncuoğlu, İ. H. ve Uğur, A. A. (2005). *Doğal kaynaklar: Ekonomi yönetim ve politika* (1. Basım). Ankara: İmaj Yayınları.

Özsoy, İ. ve Yıldırım, U. (1994). Çevre kirliliğinin önlenmesinde ekonomik yaklaşımlar ve çözüm önerileri. *Çevre Dergisi*, *11*, 39-42.

Parlakay, O. ve Yavuz, A. (2016). Negatif dışsallıkların çevreye olumsuz etkilerinin önlenmesinde kullanılan çözüm yolları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 210-220.

Plott, C. R. (1966). Externalities and corrective taxes. *Economica*, *33*(129), 84–87. https://doi.org/10.2307/2552274.

Rafique, M. Z., Fareed, Z., Ferraz, D., Ikram, M., & Huang, S. (2022). Exploring the heterogenous impacts of environmental taxes on environmental footprints: An empirical assessment from developed economies. *Energy*, *238*(Bölüm A), 1-13.

Sandler, T. (1999). Intergenerational public goods: Strategies, efficiency and ınstitutions. In I. Kaul, I. Grunberg, & M. A. Stern (Eds), *International Cooperetion In the 21St Century* (p. 20-50). New York: The United Nation Devlopment Programme.

Sandler, T. (2002, 15 August). Financing ınternational public goods. In M. Ferroni and A. Mody (eds), *International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing* (p. 81-117). London: The World Bank.Washington D.C., Kluwer Acedemic Publicher and World Bank. Retrieved from: http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_2/PUBLIC%20 GOODS%20International_public_goods_-_incentives_measurement_ and_financing.pdf.

Satır Reyhan, A. (2014). Çevre ekonomisinde çevre vergileri uygulamaları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 110-120.

Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2000). *Research methods for business students* (2nd ed.). Harlow: Prentice Hall.

Sayıcı, C. B. (2014). *Küresel kamusal mallarda finansman sorunu ve mali çözümlemeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Sezer, O. (2005). *Çevre kirliliğinin önlenmesinde çevre vergilerinin rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Stalgren, P. (2000). *Regional public goods and the future of international development cooperation.* Stockholm: Expert Group on Development Issues Ministery for Foreign Affairs, Working Papers.

Stiglitz, J. E. (1994). *Kamu kesimi ekonomisi*, (Ö. F. Batırel, Çev.). İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi, Marmara Üniversitesi Yayın No: 589, İktisadi ve İdari Bilimler Yayın No: 396.

Susam, N. (2008). Kamu maliyesinde sınır ötesi bir kavram: Küresel kamusal mallar. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *12*(1-2), 277-303.

Şahin, F. (2017). *Yükseköğretim kurumlarında güncel gelişmeler ve ilişkisel pazarlamanın kaynak avantajı teorisi bakış açısıyla yükseköğretim kurumlarında etkileri; Uşak üniversitesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Şare, A. ve Tekeli, R. (2017). Küresel kamusal mallar yaklaşımıyla karayolu trafik güvenliğine yönelik hizmetler. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(3), 180-200.

Şen, M. (2021). *Negatif dışsallıkların önlenmesinde çevresel vergiler: Türkiye ve seçilmiş ülkelerdeki uygulamaların karşılaştırmalı analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2021). *Türk vergi sistemi* (18. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Şimşek, B. S. (2007). *Su sektöründe reform hareketleri-yeni politika arayışları ve rekabet olanakları*. Ankara: Rekabet Kurumu 5. Dönem Uzmanlık Tezleri Serisi.

T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, İl Özel İdaresi ve Belediye Gelirleri Kanunu Tasarısı, (2008, 24 Ocak). (Sayı B.02.0.KKG/196-279/371). Erişim Adresi: https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0505.pdf.

Tabachnick, B. G. & Fideli, L.S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th ed.). Boston: Ally and Bacon.

Tabachnick, B. G. & Fidell, L.S. (2013). Using *multivariate statistics* (6th ed.) Baston: Pearson.

Taşçı, K. (2007, 8-10 Kasım). Bilgi ekonomisinin kuramsal çerçeveleri. *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı,* Ankara, 319-322.

Taşdemir, Y. (2019). *Gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılmasında çevre vergileri OECD ülkeleri çerçevesinde ampirik bir çalışma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Tekin, A. (2017). *Temel istatistik dersleri* (1. Basım). Konya: Eğitim Yayınevi.

Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications* (1st ed). Washington DC: American Psychological Association.

Tokatlıoğlu, M. ve Selen, U. (2019). *Maliye politikası* (2. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi.

Topal, M. H. ve Günay, H. F. (2017). Çevre vergilerinin çevre kalitesi üzerindeki etkisi: Gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomilerden ampirik bir kanıt. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, *3*(1), 63-83.

Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde çevre politikaları ve mali araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2*(4), 146-169.

Turan, D. (2010). *Küresel kamusal mallar ve finansmanı* (1. Basım). Bursa: Dora Yayınları.

Turan, D. ve Yurdakul, A. (2009, 30-31 Ekim/1 Kasım). Küresel kamusal mal olarak bilginin küresel kamusal malların sunumundaki rolü ve önemi. *Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı,* Yalova, 749-762.

Turan, D. (2008). *Küresel kamusal mallar ve finansmanı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Kyoto Protokolü. (2023, 30 Ekim). Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/kyoto-protokolu.tr.mfa.

Tütüncü, S. İ. (2012*). Çevre vergileri ve uluslararası standartlara uyum açısından Türkiye değerlendirmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Uğur, S. (2014). *Sera gazı emisyonlarının azaltılmasında çevre vergilerinin etkinliği ve Türkiye'de uygulanabilirliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ulueren, M. (2004, 15 Temmuz). Küresel ısınma BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve KYOTO Protokolü. *Dışişleri Bakanlığı Yayınları Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi* (3), 1-4. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/kuresel-isinma-bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-ve-kyto-protokolu.tr.mfa.

Uzer, Y. (2022). Mülteciliğin kırsal kalkınma ve istihdam üzerine pozitif ve negatif dışsallıkları. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi* (13), 115-126.

Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 14-28.

Yalçın, A. Z. (2009)(a). Küresel çevre politikalarının küresel kamusal mallar perspektifinden değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *12*(21), 288-309.

Yalçın, A. Z. (2009)(b). *Küresel ve bölgesel kamusal malların küresel yoksulluğu azaltmadaki rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Yaman, Ö. (2022). *Çevre vergileri ve büyüme ilişkisi: AB ülkeleri için ampirik bir analiz* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yaşamış, F. D. (1995). *Çevre yönetiminin temel araçları* (1. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.

Yavan, S. (2016). Çevre küresel kamusal malının finansmanına alternatif bir yöntem: Uluslararası sosyal regülasyonlar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 1-25.

Yıldırım, K. E. (2012). *Çevre vergilerinin Türkiye ve Avrupa Birliği'ndeki uygulamaları ve mükelleflerdeki çevre ve çevre vergisi bilinci üzerine Erzurum ilinde bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yıldırım, U. (1992). *Çevre kirliliğinin önlenmesinde vergilendirmenin rolü Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yıldız, B. ve Yılmaz, C. (2015). Kirlilik cennetlerinin oluşumunda çevre vergilerinin rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, *6*(12), 102-120.

Yıldız, H. (2006). Kirliliğin önlenmesinde çevre vergilerinin rolü. *İktisat İşletme ve Finans*, *21*(245), 103-122.

Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M. (2009). *Çevre bilimi ve eğitimi* (1. Basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Yıldız, M. (2020). *Maliye konu anlatımlı kitap* (1. Basım). İstanbul: A Kadro Yayınları.

Yılmaz, B. E. ve Yaraşır, S. (2011). Bir küresel kamusal mal olarak sağlık ve finansmanında resmi kalkınma yardımlarının rolü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (*55)*, 1-33.

Yusufoğlu, A. ve Özpençe, Ö. (2015). Küresel kamusal malların sunum ve finansmanında ortaya çıkan sorunlara bir çözüm önerisi. *International Journal of Human Sciences*, *12*(1), 15-35.

Yüksel, C. (2019, 9-12 Mayıs). Çevre vergilerinde çifte kazanç hipotezi. *Mıddle East Internatıonal Conference On Multıdıscıplınary Studıes*, Mersin Üniversitesi, Mersin, 243-253.

Yüksel, C. (2013). Kamu ekonomisi ve çevre sorunları. İçinde C. Yüksel ve C. Oskay (Ed.), *Türkiye Ekonomisinde Güncel Ekonomik ve Mali Konular,* (s.173-189). Bursa: Ekin Yayınları.

6885 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Eki, (2023, 03 Mart). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 32121).

ÇEVRESEL SORUNLARLA ULUSLARARASI MÜCADELE VE KAMU ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI

Dr. Senem KOÇ ARSLAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-93617-9-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇEVRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

1. ÇEVRESEL SORUN KAVRAMI **5**

2. ÇEVRESEL SORUN TÜRLERİ **7**

3. ÇEVRESEL SORUNLARA KARŞI ULUSLARARASI ÇÖZÜMLER **12**
3.1. ULUSLARARASI ÇEVRE KORUMA İLKELERİ 13
3.2. ULUSLARARASI ÇEVRE KORUMA ANLAŞMALARI 15
3.2.1. Stockholm Konferansı 15
3.2.2. Rio Zirvesi 16
3.2.3. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 17
3.2.4. Kyoto Protokolü 18
3.2.5. Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi 19
3.2.6. Paris İklim Anlaşması 20
3.3. ULUSLARARASI ÇEVRESEL ENDEKSLER 21

4. ÇEVRE KORUMA FAALİYETLERİ **26**
4.1. ÇEVRE KORUMAYA YÖNELİK TEORİ VE YAKLAŞIMLAR 27
4.1.1. Kamusal Teori ve Yaklaşımlar 27
4.1.2. Piyasa Temelli Teori ve Yaklaşımlar 31
4.2. ÇEVRE KORUMA STRATELJİLERİ 35

İKİNCİ BÖLÜM
KAMU ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI

1. ÇEVRE KORUMADA KULLANILAN MALİ ARAÇLAR **41**
1. 1. REGÜLATİF UYGULAMALAR 42
1.2. ÇEVRE VERGİLERİ 46
1. 2. 1. Çevre Vergilerinin Planlanması 47
1. 2. 2. Çevre Vergilerinin Türleri 48
1.3. TEŞVİKLER 52
1.4. KAMU ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI 57
1. 4. 1. Çevre Koruma Harcamalarının Sınıflandırılması 58
1. 4. 2. Çevre Koruma Harcamalarının Faydası 61
1.4. 3. Çevre Koruma Harcamaları ve Sürdürülebilir Kalkınma 62

2. OECD ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI..... 66

3. TÜRKİYE'DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI 78
3.1. KALKINMA PLANLARI VE TÜRKİYE'NİN ÇEVRE POLİTİKASI 78
3.2. TÜRKİYE'DE ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI 81

4. ÇEVRE KORUMA HARCAMALARININ ETKİNLİĞİ 90
4.1. ÇEVRE KORUMA HARCAMALARININ ETKİNLİĞİNİ ÖLÇME 90
4.2. ÇEVRE KORUMA HARCAMALARININ ETKİNLİĞİNİ BELİRLEYECEK FAKTÖRLER 95
4.2.1. Nüfus Artışı 96
4.2.2. Endüstrileşme 97
4.2.3. Kentleşme 100
4.2.4. Enerji Kullanımı 102
4.2.5. Ekonomik Büyüme 104

SONUÇ VE ÖNERİLER 109

KAYNAKÇA 111

KAYNAKÇA

Afonso, A., Alves, J., & Bazah, N. (2024, Kasım 1). Public Sector Efficiency and the Functions of the Government. SSRN Scholarly Paper, Rochester, NY: Social Science Research Network. Geliş tarihi Aralık 23, 2024, gönderen https://papers.ssrn.com/abstract=5049189

Afonso, A., Schuknecht, L., & Tanzi, V. (2005). Public sector efficiency: An international comparison. *Public Choice*, *123*(3), 321-347.

Ağcakaya, S., & Kaya, I. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi Perspektifinden Yeşil Maliye Politikaları Uygulamaları. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, *31*(2), 512-525. Cukurova University Institute of Social Sciences.

Ahluwalia, V. K. (Ed.). (2015). *Environmental pollution and health*. New Delhi, India: The Energy and Resources Institute (TERI).

Akalın, G. (2000). *Kamu Ekonomisi* (1. baskı.). Kızılay, Ankara: Akçağ.

Akdoğan, İ., & Kovancılar, B. (2022). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Dostu Yenilenebilir Enerji Politikalarının Teşvik Türleri Açısından Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *29*(1), 69-91.

Akkuş, M. S. (2024). *Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Çevre Vergilerinin Etkinliği: Hesaplanabilir Genel Denge Modeli* (Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Aktan, C. C., & Yay, S. (2016). Regülasyon İktisadına Giriş. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, *8*(1), 59-72. Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği.

Alkaya, E., Böğürcü, M., & Ulutaş, F. (2014). Industrial Symbiosis in Iskenderun Bay: A journey from Pilot Applications to a National Program in Turkey. Technology Development Foundation of Turkey (TTGV). Geliş tarihi Temmuz 10, 2025, gönderen http://uest.ntua.gr/conference2014/pdf/alkaya_et_al.pdf

Altay, A., & Karabulut, Ş. (2017). Türkiye'de Mali Teşvik Sistemi ve Yatırımlara Sağlanan Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *4*(4), 189-202. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

Apeti, A. E., Bambe, B.-W.-W., & Lompo, A. A. B. (2024). Determinants of public sector efficiency: A panel database from a stochastic frontier analysis. *Oxford Economic Papers*, *76*(3), 741-758.

Arslanalp, S., Kostial, K., & Quirós, G. (2023). *Data for a greener world: A guide for practitioners and policymakers*. Washington: International monetary fund.

Bakır Öğütveren, Ü. (Ed.). (2018). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Barrow, C. J. (2000). *Environmental management: Principles and practice*. Routledge environmental management series (Reprinted.). London: Routledge.

Basoglu, A., & Uzar, U. (2019). An empirical evaluation about the effects of environmental expenditures on environmental quality in coordinated market economies. *Environmental Science and Pollution Research*, *26*(22), 23108-23118.

Baumol, W. J., & Oates, W. E. (1988). *The Theory of Environmental Policy* (2. bs). Cambridge: Cambridge University Press. Geliş tarihi Kasım 9, 2023, gönderen https://www.cambridge.org/core/books/theory-of-environmental-policy/E8FE3C8AB6D8D6982E5B65CC95FA1478

Baykal, H., & Baykal, T. (2014). Küreselleşen Dünya'da Çevre Sorunları/Environmental Problems in A Globalized World. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(9). Hatay Mustafa Kemal University.

Beckerman, W. (1995). Chapter 18: Economic Growth and the Environment: Whose Growth? Whose Environment? Geliş tarihi Ocak 21, 2025, gönderen https://www.elgaronline.com/monochap/book/9781035334865/book-part-9781035334865-25.xml

Beder, S. (2001). Economic Incentives for Environmental Protection. *Ecodate*, *15*(3), 1-7.

Beder, S. (2006). *Environmental principles and policies: An interdisciplinary approach*. UNSW Press Book. Sydney, Australia: University of New South Wales Press Ltd.

Bennett, J. (2012). Coase Rules OK? Exploring Prospects for Private Sector Environmental Protection. *Economic Record*, *88*(281), 278-287.

Best, G. A. (1999). *Environmental pollution studies*. Liverpool: Liverpool University Press.

Bilgin, S., & Orkunoğlu, İ. F. (2010). Fiskal Ve Ekstrafiskal Amaçlar Bağlamında 1970'lerden Günümüze Çevre Vergileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 77-108. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Block, S., Emerson, J. W., Etsy, D. C., & Wendling, Z. A. (2024). *Environmental Performance Index 2024*. New Haven: Yale Center for Environmental Law & Policy. Geliş tarihi Ocak 14, 2025, gönderen https://epi.yale.edu/downloads/2024epitechnicalappendix20241207.pdf

Bobáková, V., & Mihaliková, E. (2019). Public Expenditure for the Environmental Protection in Slovakia. *TEM Journal*, 921-927.

Botta, E., & Kozluk, T. (2014). *Measuring Environmental Policy Stringency in OECD Countries* (No. 1177). OECD Economics Department Working Papers. OECD. Geliş tarihi Ocak 18, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/measuring-environmental-policy-stringency-in-oecd-countries_5jxrjnc45gvg-en.html

Bouwmeester, M. (2024). Classification of environmental purposes (CEP). Eurostat.

Böhringer, C. (2003). The Kyoto Protocol: A Review and Perspectives. *Oxford Review of Economic Policy*, *19*(3), 451-466.

Brock, W., & Taylor, M. S. (2004). *Economic Growth and the Environment: A Review of Theory and Empirics* (No. w10854) (s. w10854). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. Geliş tarihi Ocak 21, 2025, gönderen http://www.nber.org/papers/w10854.pdf

Broniewicz, E. (2011). *Environmental Management in Practice*. BoD – Books on Demand.

Budnyk, V., Vasylieva, N., Artemenko, A., Shcherbak, V., & Kapelista, I. (2025). Public-Private Partnerships as a Catalyst for Sustainable Development. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, *5*(2), e03635-e03635.

Canpolat, S. (2009). *Çevre Vergileri ve Türkiye Uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Chander, P., Drèze, J. H., & Lovell, C. K. (2007). *Public Goods, Environmental Externalities and Fiscal Competition: Selected Papers on Competition, Efficiency, and Cooperation in Public Economics by Henry Tulkens*. Dordrecht: Springer.

Chang, C.-P., Dong, M., & Liu, J. (2019, Mart 25). Environmental Governance and Environmental Performance. SSRN Scholarly Paper, Rochester, NY. Geliş tarihi Mart 22, 2024, gönderen https://papers.ssrn.com/abstract=3470015

Charnes, A., Cooper, W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research*, *2*(6), 429-444.

Chu, K., & Hemming, R. (Ed.). (2010). *Public expenditure handbook: A guide to public expenditure policy issues in developing countries*. Washington, D.C: Government Expenditure Analysis Division, Fiscal Affairs Dept., International Monetary Fund.

Clement, K., & Hansen, M. (2003). Financial incentives to improve environmental performance: A review of Nordic public sector support for SMEs. *European Environment*, *13*(1), 34-47.

Coase, R. H. (2013). The Problem of Social Cost. *The Journal of Law & Economics*, *56*(4), 837-877. [The University of Chicago Press, The Booth School of Business, University of Chicago, The University of Chicago Law School].

Coelli, T., Rao, D., O'Donnel, C. J., & Battese, G. E. (2005). *An introduction to efficiency and productivity analysis* (2nd ed.). New York: Springer.

Cropper, M., & Griffiths, C. (1994). The Interaction of Population Growth and Environmental Quality. *American Economic Review*, *84*(2), 250-254. American Economic Association.

Çataloluk, C. (2014, Ağustos 1). Çevre Sorunlarının Önlenmesinde Vergi Politikası. | Ebscohost. Geliş Tarihi Haziran 30, 2025, Gönderen https://openurl.ebsco.com/contentitem/gcd:99531384?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:gcd:99531384

Demir, İ. C. (2017). *Kamu Maliyesi* (3. Baskı.). İzmir: Limit Yayınları.

Deng, H., Zheng, X., Huang, N., & Li, F. (2012). Strategic Interaction in Spending on Environmental Protection: Spatial Evidence from Chinese Cities. *China & World Economy*, *20*(5), 103-120.

Derchi, G.-B., Davila, A., & Oyon, D. (2023). Green incentives for environmental goals. *Management Accounting Research*, *59*, 100830.

Donkor, M., Kong, Y., Manu, E. K., Ntarmah, A. H., & Appiah-Twum, F. (2022). Economic Growth and Environmental Quality: Analysis of Government Expenditure and the Causal Effect. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(17), 10629. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

DPT. (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*. T.C. Başbakanlık. Geliş tarihi Ocak 27, 2025, gönderen https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Ucuncu-Ulusal-Kalkinma-Plani.pdf

DPT. (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plani 1979-1983*. T.C. Başbakanlık. Geliş tarihi Ocak 3, 2025, gönderen https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf

DPT. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. T.C. Başbakanlık.

DPT. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. T.C. Başbakanlık.

DPT. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. T.C. Başbakanlık.

DPT. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara: T.C. Başbakanlık.

DPT. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı-2007-2013*. Ankara: T.C. Başbakanlık.

Durman, M., & Önder, H. (2016). *Doğal Kaynaklar ve Çevre Ekonomisi* (2.). Bursa: Ekin Yayınevi.

Ekins, P., Gupta, J., & Boileau, P. (Ed.). (2019). *Global Environment Outlook 6, Healty Planet Healty People*. Cambridge: UNEP. Geliş tarihi Haziran 15, 2025, gönderen https://www.unep.org/resources/global-environment-outlook-6

Ertekin, Ş., & Dam, M. (2020). Türkiye'de Çevre Vergilerinin Çevresel Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *15*, 66-87. Yaşar Üniversitesi.

European Commission (Ed.). (2016). *Environmental goods and services sector accounts: Manual: 2016 edition* (2016 edition.). Luxembourg: Publications Office.

European Commission (Ed.). (2019). *Manual on sources and methods for the compilation of COFOG statistics: Classification of the functions of government (COFOG): 2019 edition* (2019 edition.). Luxembourg: Publications Office.

European Commission. Statistical Office of the European Union. (2024). *Environmental taxes: A statistical guide : 2024 edition.* LU: Publications Office. Geliş tarihi Aralık 6, 2024, gönderen https://data.europa.eu/doi/10.2785/730717

Eurostat. (2020). Classifications—Eurostat. *Eurostat*. Geliş tarihi Kasım 22, 2024, gönderen https://ec.europa.eu/eurostat/web/metadata/classifications#Classification%20of%20Environmental%20Purposes%20(CEP)

Executive Summary. (2011). OECD Better Life Index. OECD. Geliş tarihi Ocak 16, 2025, gönderen https://www.oecdbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative/

Ferhatoğlu, E. (2003). Avrupa Birliği'nde Ortak Çevre Politikası Çerçevesinde Çevre Vergileri. *Yaklaşım Dergisi*, (3).

Fulai, S. (1997). Public Environmental Expenditures: A Conceptual Framework. Macroeconomics for Sustainable Development Program Office (MPO), World Wide Fund For Nature.

General Assembly. (1992). *Report Of The Unıted Natıons Conference On Envıronment And Development* (No. A/Conf.151/26 (Vol. I)) (Ss. 189-210). Rio de Janerio: United Nations. Geliş tarihi Ocak 17, 2025, gönderen https://www.taylorfrancis.com/books/9781000244090/chapters/10.4324/9780429310089-10

Gholipour, H. F., & Farzanegan, M. R. (2018). Institutions and the effectiveness of expenditures on environmental protection: Evidence from Middle Eastern countries. *Constitutional Political Economy*, *29*(1), 20-39.

Gill, A. R., Viswanathan, K. K., & Hassan, S. (2017). Is Environmental Kuznets Curve Still Relevant? *International Journal of Energy Economics and Policy*, *7*(1), 156-165. İlhan ÖZTÜRK.

Goodstein, E. S. (2011). *Economics and the environment* (6th ed.). Hoboken, N.J: John Wiley.

Grabosky, P. n. (1994). Green Markets: Environmental Regulation by the Private Sector. *Law & Policy*, *16*(4), 419-448.

Grossman, G. M., & Krueger, A. B. (1995). Economic Growth and the Environment. *The Quarterly Journal of Economics*, *110*(2), 353-377. Oxford University Press.

Gunningham, N. (2011). Enforcing Environmental Regulation. *Journal of Environmental Law*, *23*(2), 169-201.

Hahn, R. W. (1990). The political economy of environmental regulation: Towards a unifying framework. *Public Choice*, *65*(1), 21-47.

Hamza Çelikyay, H. (2021). Türkiye'de Çevre Politikaları: Kalkınma Planları Üzerinden Bir İnceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi (İKTİSAD)*, *6*(15), 185-205. Haci Mustafa Paksoy.

Han, F., Mao, X., Yu, X., & Yang, L. (2024). Government environmental protection subsidies and corporate green innovation: Evidence from Chinese microenterprises. *Journal of Innovation & Knowledge*, *9*(1). Elsevier. Geliş tarihi Mayıs 25, 2025, gönderen http://www.elsevier.es/en-revista-journal-innovation-knowledge-376-articulo-government-environmental-protection-subsidies-corporate-S2444569X23001531

Handl, G. (2012). Declaratıon Of The Unıted Natıons Conference On The Human Envıronment (Stockholm Declaratıon), 1972 And The Rıo Declaratıon On Envıronment And Development, 1992.

Harte, J. (2007). Human Population As A Dynamic Factor İn Environmental Degradation. *Population and Environment*, *28*, 223-236.

Hava Kirliliği ve Sağlık Etkileri. (t.y.). . Geliş tarihi Ocak 11, 2025, gönderen https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ced/hava-kirliligi.html

He, Li, Zhang, X., & Zhang, X. (2023). Urbanization with the pursuit of efficiency and ecology: Theory and evidence from China. *Environmental Impact Assessment Review*, *103*, 107274.

He, Lingyun, Wu, M., Wang, D., & Zhong, Z. (2018). A study of the influence of regional environmental expenditure on air quality in China: The effectiveness of environmental policy. *Environmental Science and Pollution Research*, *25*(8), 7454-7468.

Heine, D., Norregaard, J., & Parry, I. (2012). *Environmental Tax Reform: Principles from Theory and Practice to Date* (Working Paper No. WP/12/180) (s. 40). International Monetary Fund.

Hemming, R., & Mİranda, K. (1991). Public Expenditure and the Environment. IIMF. Geliş tarihi Aralık 6, 2024, gönderen https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557752222/ch022.xml

Hendriks Moe, S., & Heill Braathu, T. (2014). *Government expenditure on environmental protection and resource management*. Notater / Statistisk Sentralbyrå ;44. Oslo.

Hicks, J. R. (1939). The Foundations of Welfare Economics. *The Economic Journal*, *49*(196), 696-712.

Hill, M. K. (2004). *Understanding environmental pollution: A primer* (2nd ed.). Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.

Hill, P. (2017). *Environmental Protection*. Oxford University Press.

Hong, Y., Jiang, X., Shi, B., & Yu, C. (2022). Do Fiscal Environmental Protection Expenditures Crowd Out Corporate Environmental Protection Investments? *Sustainability*, *14*(20), 13608. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Huppes, G. (1993). *Macro-environmental policy: Principles and design*. Developments in environmental economics. Amsterdam: Elsevier.

IMF. (2014). *Government finance statistics manual 2014*. Manuals & Guides. Washington D.C: International Monetary Fund.

Internationaler Währungsfonds, OECD, Weltbank, & World Trade Organization (Ed.). (2022). *Subsidies, trade, and international cooperation*. Paris: OECD Publishing.

Introducing the SDG Index & Dashboards. (2016). . Geliş tarihi Ocak 16, 2025, gönderen https://sdgtransformationcenter.org/news/introducing-the-sdg-index-and-dashboards

Iram, R., Zhang, J., Erdogan, S., Abbas, Q., & Mohsin, M. (2020). Economics of energy and environmental efficiency: Evidence from OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*, *27*(4), 3858-3870.

İklim Değişkliği Çerçeve Sözleşmesi.pdf. (2002). *İklim Değişikliği Çerçeve sözleşmesi*. Geliş tarihi Aralık 20, 2024, gönderen https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf

İnançlı, S. (2020). *Çevre Ekonomisi* (2. Baskı.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Jadhav, P., & Ranveer, A. (2016). Human Population and Environment: Effects of Population Growth, Climate Changes and Poverty Relationship.

Jaffe, A. B., Newell, R. G., & Stavins, R. N. (2005). A tale of two market failures: Technology and environmental policy. *Ecological Economics*, *54*(2-3), 164-174.

Jaraite, J., Kažukauskas, A., & Lundgren, T. (2012, Şubat 17). Determinants of Environmental Expenditure and Investment: Evidence from Sweden. SSRN Scholarly Paper, Rochester, NY. Geliş tarihi Nisan 4, 2024, gönderen https://papers.ssrn.com/abstract=2006990

Jhunjhunwala, B. (1974). Kaldor-Hicks-Scitovszky Criteria: A Postmortem. *Southern Economic Journal*, *40*(3), 493-496. Southern Economic Association.

Jorgenson, A. K., & Clark, B. (2010). Assessing the temporal stability of the population/environment relationship in comparative perspective: A cross-national panel study of carbon dioxide emissions, 1960–2005. *Population and Environment*, *32*(1), 27-41.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı-2014-2018*. Ankara: T. C. Kalkınma Bakanlığı.

Kara, K. Ö., & Yereli, A. B. (2024). Çevre Politikaları Bağlamında Kamu Harcamaları. *Çevre Sorunları Ve Kamu Polıtıkası* (1. Baskı., ss. 15-33). Ankara: Eğitim Yayınevi.

Karacan, A. R. (2012). *Çevre Ekonomisi ve Politikası* (2. Baskı.). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Kargi, V., & Yüksel, C. (2010). Çevresel Dışsallıklarda Kamu Ekonomisi Çözümleri. *Maliye Dergisi*, (159).

Kaya, Y. (2015). Çevre Politikası İlkeleri,Aktörleri ve Araçları. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (2., ss. 466-497). Ankara: Adres Yay.

Kayaer, M. (2013). Bir çevre koruma aracı olarak çevresel vergilerin, sübvansiyon ve teşviklerin ve dış yardımların kullanılması. Ministry of Taxes of the Republic of Azerbaijan. Geliş tarihi Mayıs 29, 2025, gönderen https://acikerisim.bartin.edu.tr/handle/11772/6624

Kekeç, S. (2005). *Çevre Politikalarında Ekonomik Araçların Kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Keleş, R., & Hamamcı, C. (1998). *Çevrebilim*. İmge Kitabe yayınları (3.). Kızılay, Ankara: İmge Kitabevi.

Kinyar, A., & Bothongo, K. (2025). Public spending for environmental protection in the UK: The environmental impact of environmental taxes, renewable energy, and nuclear energy. *Energy*, *314*, 134117.

Kirmanoğlu, H. (2017). *Kamu Ekonomisi Analizi* (6.). İstanbul: Beta Yay.

Klugman, J., Rodríguez, F., & Choi, H.-J. (2011). The HDI 2010: New controversies, old critiques. *The Journal of Economic Inequality*, *9*(2), 249-288.

Koç, K. (2023). *Çevresel Vergiler ve Ekolojik Ayak İzi* (1. Baskı.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Krajewski, P. (2016). The Impact of Public Environmental Protection Expenditure on Economic Growth. *Problems Of Sustaınable Development*, *11*(2), 99-104.

Kruse, T., Dechezlepretre, A., Saffar, R., & Robert, L. (2022). *Measuring environmental policy stringency in OECD countries* (No. 1703). OECD Economics Department Working Papers. OECD. Geliş tarihi Ocak 18, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/measuring-environmental-policy-stringency-in-oecd-countries_90ab82e8-en.html

Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, *45*(1), 1-28. American Economic Association.

Lanoie, P., Patry, M., & Lajeunesse, R. (2008). Environmental regulation and productivity: Testing the porter hypothesis. *Journal of Productivity Analysis*, *30*(2), 121-128.

Le Gallo, J., & Ndiaye, Y. (2021). Environmental expenditure interactions among OECD countries, 1995–2017. *Economic Modelling*, *94*, 244-255.

Leggett, J. A. (2020). *The United Nations Framework Convention on Climate Change, the Kyoto Protocol, and the Paris Agreement: A Summary*. UNFCC:New York: Congressional Research Service.

Li, L., Shen, Z., Song, M., & Vardanyan, M. (2023). Public Expenditure, Green Finance, and Environmental Governance: Evidence From China. *Environmental Modeling & Assessment*, *28*(5), 859-873.

López, R., & Palacios, A. (2014). Why has Europe Become Environmentally Cleaner? Decomposing the Roles of Fiscal, Trade and Environmental Policies. *Environmental and Resource Economics*, *58*(1), 91-108.

LWEC. (2013). *Payment for Ecosystem Services: What does it mean for the future of our environment?* (No. Note No: 1). Living With Environmental Change Policy and Practice Notes. Living with Environmental Change. Geliş tarihi Haziran 15, 2025, gönderen https://www.ukri.org/wp-content/uploads/2021/12/081221-NERC-LWEC-PPN1-PaymentEcosystemServicesFutureEnvironment.pdf

Määttä, K. (2006). *Environmental taxes: An introductory analysis*. Cheltenham, UK Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.

Marx, A. (2019). *Public-Private Partnerships for Sustainable Development*. Erscheinungsort nicht ermittelbar: MDPI - Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Meade, J. E. (1952). External Economies and Diseconomies in a Competitive Situation. *The Economic Journal*, *62*(245), 54.

Mengi, A. (1998). Çevre Koruma Yöneltileri, ilkeleri ve Araçları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, *7*(13), 65-71.

Michalos, A. C. (Ed.). (2014). *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. SpringerLink Bücher. Dordrecht: Springer.

Mollavelioğlu, M.Ş., Taşdoğan, Celal, & Mıhçı, H.H. (2014). Environmental Efficiency Analysis in OECD Countries. *European Journal of Social Sciences*, *42*(3), 427-439.

Moshiri, S., & Daneshmand, A. (2020). How effective is government spending on environmental protection in a developing country? An empirical evidence from Iran. *Journal of Economic Studies*, *47*(4), 789-803. Emerald Publishing Limited.

Narin, M., & Taşdoğan, C. (Ed.). (2019). *Doğal Kaynaklar ve Çevre Ekonomisi* (1.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Niu, B. (2024). Government environmental protection expenditure and national ESG performance: Global evidence. *Innovation and Green Development*, *3*(2), 100117.

Nyhan, R. C., & Martin, L. L. (1999). Comparative Performance Measurement: A Primer on Data Envelopment Analysis. *Public Productivity & Management Review*, *22*(3), 348.

Oates, W. E., & Portney, P. R. (2003). Chapter 8—The Political Economy of Environmental Policy. İçinde K.-G. Mäler & J. R. Vincent (Ed.), *Handbook of Environmental Economics*, Environmental Degradation and Institutional Responses (C. 1, ss. 325-354). Elsevier. Geliş tarihi Kasım 9, 2023, gönderen https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1574009903010131

OECD. (1991). Recommendation of the Council on the Use of Economic Instruments in Environmental Policy. Geliş tarihi Aralık 6, 2024, gönderen https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0258

OECD. (2006). *The Political Economy of Environmentally Related Taxes*. OECD. Geliş tarihi Aralık 11, 2024, gönderen https://www.oecd-ilibrary.org/environment/the-political-economy-of-environmentally-related-taxes_9789264025530-en

OECD. (2007). *Mechanisms for Managing Public Environmental Expenditure in Selected OECD Countries*. OECD. Geliş tarihi Aralık 13, 2023, gönderen https://www.oecd-ilibrary.org/environment/mechanisms-for-managing-public-environmental-expenditure-in-selected-oecd-countries_9789264018440-en

OECD. (2020). *Environment at a Glance 2020*. Paris: OECD Publishing. Geliş tarihi Kasım 12, 2023, gönderen https://www.oecd.org/env/environment-at-a-glance-19964064.htm/

OECD. (2022). *OECD Investment Tax Incentives Database 2022 update: Tax incentives for sustainable development* (OECD Business and Finance Policy Papers). OECD Business and Finance Policy Papers (79. bs). Geliş tarihi Haziran 3, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/oecd-investment-tax-incentives-database-2024-update_b0de19dc-en.html

OECD. (2023a, Eylül 27). Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. Paris: OECD Publishing. Geliş tarihi Haziran 7, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/tax-administration-2023_900b6382-en/full-report.html

OECD. (2023b). *Methodological Guidelines for Environmentally Related Tax Revenue Accounts*. Geliş tarihi Haziran 6, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/methodological-guidelines-for-environmentally-related-tax-revenue-accounts_d752d120-en.html

OECD. (2024a). *Green industrial policies for the net-zero transition* (No. No. 2). OECD Net Zero+ Policy Papers. Paris: OECD Publishing. Geliş tarihi Haziran 14, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/green-industrial-policies-for-the-net-zero-transition_ccc326d3-en.html

OECD. (2024b). Recommendation of the Council on OECD Legal Instruments Improving the Environmental Performance of Public Procurement. Geliş tarihi Aralık 7, 2024, gönderen https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/46/46.en.pdf

OECD. (2025). *Harnessing trade and environmental policies to accelerate the green transition* (No. No:5). OECD Net Zero+ Policy Papers. Paris: OECD Publishing. Geliş tarihi Haziran 10, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/publications/harnessing-trade-and-environmental-policies-to-accelerate-the-green-transition_0b4d893f-en.html

OECD. (t.y.). Policy Instruments for the Environment (PINE) Database. *OECD*. Geliş tarihi Mayıs 24, 2025, gönderen https://www.oecd.org/en/data/datasets/policy-instruments-for-the-environment-pine-database.html

OECD Better Life Index. (t.y.). . Geliş tarihi Ocak 17, 2025, gönderen https://www.oecdbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative/#question2

Omer, A. M. (2008). Energy, environment and sustainable development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *12*(9), 2265-2300.

Ouertani, M. N., Naifar, N., & Ben Haddad, H. (2018). Assessing government spending efficiency and explaining inefficiency scores: DEA-bootstrap analysis in the case of Saudi Arabia. (X. Zhang, Ed.)*Cogent Economics & Finance*, *6*(1), 1493666. Cogent OA.

Öner, C. (2014). Çevre Vergileri Üzerine Kavramsal Bir Deneme: Terminoloji ve Uyumlaştırma Problemleri. *Ankara Barosu Dergisi*, *3*. Geliş tarihi Mayıs 24, 2025, gönderen https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/398185

Özdemîr, L. (2019). Bist Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Almanın Verimlilik Üzerine Etkisi: Vza Malmquist Toplam Faktör Verimlilik Analizi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(1), 33-45. Uşak Üniversitesi.

Özsoy, İ., & Yıldırım, U. (1994). Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Ekonomik Yaklaşımlar ve Çözümler. *Çevre Dergisi*, (11), 39-42.

Pattberg, P. (2010). Public–private partnerships in global climate governance. *WIREs Climate Change*, *1*(2), 279-287.

PCT. (2025). *Tax Incentives Principles (TIPS)*. The Platform for Collaboration on Tax. Geliş tarihi Haziran 3, 2025, gönderen https://www.taxexpenditures.org/2025/05/21/tax-incentives-principles-tips/

Phaneuf, D. J., & Requate, T. (2017). *A Course in Environmental Economics: Theory, Policy, And Practice*. Cambridge, United Kingdon ; New York, NY, USA: Cambridge University Press.

Pigou, A. C. (1920). *The Economıcs Of Welfare*. Macmıllan & Co Ltd.

Plott, C. R. (1966). Externalities and Corrective Taxes. *Economica*, *33*(129), 84-87. [London School of Economics, Wiley, London School of Economics and Political Science, Suntory and Toyota International Centres for Economics and Related Disciplines].

Pongsiri, N. (2002). Regulation and public-private partnerships. *International Journal of Public Sector Management*, *15*(6), 487-495. MCB UP Ltd.

Porter, M. E., & van der Linde, C. (1995). Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship. *Journal of Economic Perspectives*, *9*(4), 97-118.

Postula, M., & Radecka-Moroz, K. (2020). Fiscal policy instruments in environmental protection. *Environmental Impact Assessment Review*, *84*, 106435.

Preston, S. H. (1996). The Effect of Population Growth on Environmental Quality. *Population Research and Policy Review*, *15*(2), 95-108. Springer.

Redonda, A., Millan, L., Haldenwang, C. von, Berg, S., & Aliu, F. (2024). Global Tax Expenditures Transparency Index (GTETI) Companion Paper. <bound method Organization.get_name_with_acronym of <Organization: German Institute of Development and Sustainability>>. Geliş tarihi Haziran 30, 2025, gönderen https://policycommons.net/artifacts/17934567/lab/18830482/

Rokicki, T., Ochnio, L., Koszela, G., Żak, A., Szczepaniuk, D., Szczepaniuk, D., Michalski, K., vd. (2019). Public expenditure on environmental protection in the European Union countries. *Rocznik Ochrona Srodowiska*, *21*, 364-377.

Sachs, J. D., Lafortune, G., & Fuller, G. (2024). The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. Dublin: Dublin University Press. Geliş tarihi Ocak 16, 2025, gönderen https://www.tara.tcd.ie/handle/2262/108572

Saha, A. R., & Sarkar, G. (2022). Understanding environmental protection expenditure in India: Trends, provision, and priority. *Indian Public Policy Review*, *3*(6 (Nov-Dec)), 45-66.

Sandmo, A. (2000). *The public economics of the environment*. The Lindahl lectures. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Sandmo, A. (2007). Global Public Economics: Public Goods and Externalities. *Économie publique/Public economics*, (18-19). Institut d'économie publique (IDEP). Geliş tarihi Ocak 11, 2025, gönderen https://journals.openedition.org/economiepublique/4282

Saraç, Ö. (2010). Vergi Harcamaları ve İktisadi Etkileri. *Maliye Dergisi*, (159), 262-277.

Sarıçoban, K., & Yildirimci, E. (2015). Çevre Politikaları Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevresel Harcamalar: AB Üyesi Ülkeler İle Bir Karşılaştırma. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, (3), 7-24.

Sarwar, N., Bibi, F. un N., Junaid, A., & Alvi, S. (2024). Impact of urbanization and human development on ecological footprints in OECD and non-OECD countries. *Heliyon*, *10*(19), e38058.

Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Teksoz, K., Durand-Delacre, D., & Sachs, J. (2017). National baselines for the Sustainable Development Goals assessed in the SDG Index and Dashboards. *Nature Geoscience*, *10*.

Scitovsky, T. (1954). Two Concepts of External Economies. *Journal of Political Economy*, *62*(2), 143-151.

Scitovszky, T. (1941). A Note on Welfare Propositions in Economics. *The Review of Economic Studies*, *9*(1), 77-88.

SDG Index. (2024, Haziran 17). . Geliş tarihi Ocak 16, 2025, gönderen https://sdgtransformationcenter.org/sdgindex

Shah, A. (Ed.). (2023). *Taxing choices for managing natural resources, the environment, and global climate change: Fiscal systems reform perspectives*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Shah, A., & World Bank (Ed.). (2005). *Public expenditure analysis*. Public sector, governance, and accountability series. Washington, D.C: World Bank.

Shahbaz, M., & Sinha, A. (2019). Environmental Kuznets curve for CO2 emissions: A literature survey. *Journal of Economic Studies*, *46*(1), 106-168. Emerald Publishing Limited.

Shuai, S., & Fan, Z. (2020). Modeling the role of environmental regulations in regional green economy efficiency of China: Empirical evidence from super efficiency DEA-Tobit model. *Journal of Environmental Management*, *261*, 110227.

Soukopová, J., & Bakoš, E. (2013). Environmental Protection Expenditure: Ex–Post Evaluation. *SSRN Electronic Journal*. Geliş tarihi Kasım 13, 2023, gönderen http://www.ssrn.com/abstract=2274453

Spulber, D. F. (1988). Optimal environmental regulation under asymmetric information. *Journal of Public Economics*, *35*(2), 163-181.

Stavins, R. N. (1989). Previous Use of Economic Incentives for Environmental Protection. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, *31*(1), 6-7. Routledge.

Stavins, R. N. (2002). Economic Incentives for Environmental Regulation. Içinde P. Newman (Ed.), *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law* (ss. 664-671). London: Palgrave Macmillan UK. Geliş tarihi Mayıs 29, 2025, gönderen https://link.springer.com/10.1007/978-1-349-74173-1_127

Stenger, A., & Ouvrard, B. (Ed.). (2019). *Incentives and environmental policies: From theory to empirical novelties*. Ecological sciences series. London: Wiley-ISTE.

Stiglitz, P. J. E., Sen, P. A., & Fitoussi, P. J.-P. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.

Stram, B. N. (2014). A new strategic plan for a carbon tax. *Energy Policy*, *73*, 519-523.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023*. T.C. Cumhurbaşkanlığı.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu*. Cumhurbaşkanlığı. Geliş tarihi Ocak 16, 2025, gönderen https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On İkinci Kalkınma Planı- 2024-2028*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı. Geliş tarihi Ocak 4, 2025, gönderen https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

Şen, H., & Sağbaş, İ. (2016). *Vergi Teorisi Ve Politikası* (2.). Ankara: Kalkan Matbaa.

Taşdoğan, C. (2013). Yenï Teşvïk Programi: Stokastïk Sinir Analïzï İle Bïr Değerlendïrme. *Ekonomik Yaklasim*, *24*(89), 1-23. Ekonomik Yaklasim Association.

Tietenberg, T. H. (1990). Economic Instruments for Environmental Regulation. *Oxford Review of Economic Policy*, *6*(1), 17-33. Oxford University Press.

Tosunoğlu, Ş., & Ergül, Y. T. (Ed.). (2014). *Kamu Maliyesi* (3. Baskı.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Turton, H., & Hamilton, C. (1999). *Population Growth and Greenhouse Gas Emissions* (No. Discussion Paper 26). The Australia Institute.

Ulutürk, S. (2011). Kamu Ekonomisinde Mal ve Hizmet Üretimi Analizi. *Kamu Ekonomisi* (ss. 125-167). Bursa: Ekin Yayınevi.

UN. (1998). *Industry and Sustainable Development Report of the Secretary-General* (No. E/CN.17/1998/4/Add.3). United Nations Economic and Social Council. Geliş tarihi Temmuz 8, 2025, gönderen https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n98/030/51/pdf/n9803051.pdf

UN Population Division. (2001). *Population, environment and development: The concise report*. United Nations. Geliş tarihi Ocak 19, 2025, gönderen https://digitallibrary.un.org/record/447635

UN Statistics. (2000). *Classifications of Expenditure According to Purpose :#Classification of the Functions of Government (COFOG), Classification of Individual Consumption According to Purpose (COICOP), Classification of the Purposes of Non-Profit Institutions Serving Households (COPNI), Classification of the Outlays of Producers According to Purpose (COPP)*. UN,. Geliş tarihi Kasım 25, 2024, gönderen https://digitallibrary.un.org/record/409196

UNEP. (2008). *Payments for ecosystem services: Getting started ; a primer*. Washington, DC: Forest Trends [u.a.].

UNEP. (2011). *Driving A Green Economy Through Public Finance And Fiscal Policy Reform* (Working Paper No. v. 1.0). Green Economy (ss. 325-349). UNEP. Geliş tarihi Haziran 1, 2025, gönderen https://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/S1793993311000336

UNIDO. (2024). *Industrial Development Report 2024*. Vienna: United Nations Industrial Development Organization. Geliş tarihi Temmuz 9, 2025, gönderen https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-06/Industrial%20Development%20Report%202024.pdf?utm_source=chatgpt.com

United Nations. (1972). *Report of the United Naitons Conference of the Human Environment.pdf*. Geliş tarihi Aralık 21, 2024, gönderen https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nl7/300/05/pdf/nl730005.pdf

United Nations (Ed.). (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development: Johannesburg, South Africa, 26 August - 4 September 2002*. Program adı: World Summit on Sustainable Development, New York: United Nations.

United Nations. (2012). Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, 1972. Geliş tarihi Aralık 20, 2024, gönderen www.un.org/law/avl

United Nations. (t.y.). Human Development Index. *Human Development Index (HDI)*. Geliş tarihi Ocak 17, 2025, gönderen https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index

United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 1972 | United Nations. (1972). Geliş tarihi Aralık 21, 2024, gönderen https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972

US EPA, O. (2014, Nisan 20). Economic Incentives. Overviews and Factsheets, . Geliş tarihi Mayıs 25, 2025, gönderen https://www.epa.gov/environmental-economics/economic-incentives

Vassileva, A. G. (2022). Green Public-Private Partnerships (PPPs) as an Instrument for Sustainable Development. *Journal of World Economy Transformations & Transitions*, *2*(5). Geliş tarihi Haziran 10, 2025, gönderen https://ojs-preservation.publicknowledgeproject.org/index.php/jowett/article/view/6

Viszlai, I., Barredo, J. I., & San-Miguel-Ayanz, J. (2016). *Payments for forest ecosystem services: SWOT analysis and possibilities for implementation*. Luxembourg: European Union.

Vogel, D. (2000). Environmental regulation and economic integration. *Journal of International Economic Law*, *3*(2), 265-279.

Von Haldenwang, C., Redonda, A., & Aliu, F. (2023). Tax expenditures in an era of transformative change: GTED flagship report 2023. German Institute of Development and Sustainability (IDOS). Geliş tarihi Mayıs 27, 2025, gönderen https://www.idos-research.de/buchveroeffentlichungen/article/tax-expenditures-in-an-era-of-transformative-change-gted-flagship-report-2023/

Williams, R. C. (2016). Environmental Taxation. *NBER Working Paper No. 22303*. Geliş tarihi Aralık 1, 2024, gönderen http://www.nber.org/papers/w22303

Wong, S. Y. (2020). Assessment Of Publıc Expendıture Effıcıency: A Revıew. *Journal Of Economics And Sustainability*, *2*(2), 12-12.

World Bank. (2017). *Public-Private Partnerships: Reference*. Washington D.C.: World Bank.

World trade report 2006: Exploring the links between subsidies, trade and the WTO. (2006). Geneva: WTO. Geliş tarihi Haziran 30, 2025, gönderen https://digitallibrary.un.org/record/4041808

Worthington, A. C. (2004). Frontier Efficiency Measurement in Health Care: A Review of Empirical Techniques and Selected Applications. *Medical Care Research and Review*, *61*(2), 135-170. SAGE Publications Inc.

Wright, R. T., & Boorse, D. F. (2016). *Environmental science: Toward a sustainable future*. Always learning (13E bs). Boston Columbus Indianapolis: Pearson.

Yalçin, A. Z., & Gök, M. (2015). Avrupa Birliği Ve Türkiye'de Kamu Çevre Koruma Harcamalarının Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, *11*(25), 65-89. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Yentürk, N. (2020). *İKLİM PAHASI Çevre Koruma ve İklim Değişikliği ile Mücadelede Kamu Harcamaları* (1.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Zhang, D., & Dong, X. (2023). From the Perspectives of Pollution Governance and Public Health: A Research of China's Fiscal Expenditure on Energy Conservation and Environmental Protection. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(11), 6018. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Zhang, J., Qu, Y., Zhang, Y., Li, X., & Miao, X. (2019). Effects of FDI on the Efficiency of Government Expenditure on Environmental Protection Under Fiscal Decentralization: A Spatial Econometric Analysis for China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *16*(14), 2496. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Zofıo, J. L., & Prieto, A. M. (2001). Environmental efficiency and regulatory standards: The case of CO2 emissions from OECD industries. *Resource and Energy Economics*.

Zylicz, T. (2010). Goals and Principles of Environmental Policy. *International Review of Environmental and Resource Economics*, *3*(4), 299-334. Now Publishers, Inc.

ÇINARLARIN GÖLGESİNDE İNEGÖL

Selma PEŞTELİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-40-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Ocak 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E ANILAR 1

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI 42

KORE SAVAŞI 50

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE YAŞANANLARDAN İNEGÖL ÖLÇEĞİNDE KESİTLER 51

DÜĞÜNLER VE SOSYAL HAYAT 66

ŞARKILAR 211

KAPALI ÇARŞI VE ÇEVRESİ 212

KİTAPÇILIK 215

SÜMERBANK 217

SAATÇİLİK 223

BAKIRCILIK 226

TENEKECİLİK 229

FIRÇACILIK 231

HAMAMCILIK 232

ECZACILIK 236

DİŞ HEKİMLERİ, DOKTORLAR VE HASTALIKLAR 239

ÇOCUK FELCİ 241

YOKUŞUN AÇILMASI 247

ATATÜRK BULVARI, TEKEL VE ORTAOKUL 249

TEKEL 252

ORTAOKUL 256

SPORTİF FAALİYETLER 266

SULAR, DEĞİRMENLER, OYLAT 274

DEĞİRMENDEN UN FABRİKASINA - ANILLAR UN 276

İNEGÖL MADEN SULARI 278

KAPLICA 279

KERESTE ŞİRKETİ, SANDALYECİLİK, MOBİLYACILIK VE SANAYİLEŞMENİN AYAK SESLERİ 289

MATBAACILIK VE GAZETECİLİK **304**
İPEKÇİLİK VE TABAKÇILIK **306**
TABAKÇILIK **308**
SENDİKACILIK **309**
AHMET KOYUNCU'NUN OYNADIĞI GAZIPAŞA İLKOKULUNDA TIYATRO GÖSTERISI- 1940'LI YILLAR. **316**
İNEGÖL KAVAKLARALTI PARKI'NDA NOSTALJIK BIR GEZINTI **319**
İNEGÖL HASTANE PARKI **332**
HAYAT DERSLERİ **344**
HAYATIN HOŞLUKLARI **352**
KAYNAKÇA **353**

KAYNAKÇA

Ahmet Kalyon'la görüşme - 22 Aralık 2011 tarihinde Merkez Eczanesinde.

Ahmet Özaras ile kızı Gönül Başaran'ın evinde, Esra Tütüncü ile birlikte: 16 Mayıs 2008.

Akile Sungur ile evinde, İlknur Akıncı ile birlikte. 24 Aralık 2009.

Altan Güner ile İlknur Akıncı'nın evinde. 5 Mayıs 2007.

Ayşe Korkmaz'ın evinde İlknur Akıncı ve İffet Altıntaşlı ile birlikte. 31 Mart 2007.

Dursun Cinkarataş ile Sedir kafede, Cafer Sadık Peşteli'nin de bulunduğu söyleşi. 8 Temmuz 2006.

Enis - Feriha Mühürdar'ın İnegöl- Bilal Köyündeki evlerinde, Cafer Sadık Peşteli ile. 6 Kasım 2006.

Eşref ve Feriha Çilek'lerin Bursa, Şükraniye köyündeki evlerinde, Cafer Sadık Peşteli ile. 2 Kasım 2006.

Fahri Sünnetçioğlu ile dükkânında görüşme. 9 Nisan 2012 - İnegöl.

Fatma Şekerciler ile kızı Nurhan Temiz'in evinde, İlknur Akıncı ile. 11 Aralık 2006.

Ferhunde Kurt'un evinde Serdar Rubacı'nın da bulunduğu, 4 Ocak 2008.

Perihan- Feridun Meriç'in evlerinde, İlknur Akıncı ile. 11 Mart 2008.

Fuat Nazlı ile söyleşi Mehmet Düşmez, Cafer Sadık Peşteli ile ofisimizde. 27 Ocak 2007.

Halil ve Müzeyyen Kelebek'in evlerinde kızları Müşerref ve Hayriye Peşteli ile.14 Eylül 2005.

Hayriye Peşteli, çeşitli tarihlerde.

Hikmet Köseleci evinde İlknur Akıncı ile.27.03.2006 / 23.03.2010

Hikmet Peynirci'nin evinde söyleşi, İlknur Akıncı ile.. 20 Aralık2008.

Hüseyin Cengiz'in Doğanyurdu Köyündeki evinde Cafer Sadık Peşteli ile, 20 Ekim 2010.

İbrahim Uysal, Ahmet Özsaraç, Vehbi Demiröz ve Cafer Sadık Peşteli ile Fahri Yıldırım'ın Avcılar Kahvesinde. 26. Şubat. 2006.

İsmet Maltepe ile evinde görüşme, 28 Şubat 2OO7.

İzzet Kaplan'la ofisimizde söyleşi. Cafer Sadık Peşteli ile. 29 Mart 2007.

Kadriye Kavukçu ile evinde söyleşi. Gelini Pakize Kavukçu ile. 27 Mayıs 2012.

Kadriye Telci ile evinde söyleşi, İlknur Akıncı ile. 8 Temmuz 2005.

Kâzım Çolakoğlu ile ofiste Cafer Sadık Peşteli ile, 12 Ocak 2007.

Kemal Anıl ile fabrikalarındaki ofisinde, Cafer Sadık Peşteli ile, 2 Nisan 2008.

Makbule Güriş'in evinde, komşusu Türkan Bircan ile, 9 Nisan 2008.

Mehmet Düşmez ile ofisimizde söyleşi, Bülent Çınar ve Cafer Sadık Peşteli ile. 20 Ocak 2007.

Mehmet ve Güldenur Şehitoğlu ile evlerinde söyleşi, kızları Tülay Peşteli İle. 31 Mart 2010.

Müberra Bilgili'nin evinde, Nuray Öztürkoğlu, Nurten Özçetin'le birlikte, 22 Aralık 2009.

Necati ve Nurten Özçetin'in evlerinde kızları Nuray Öztürkoğlu ile birlikte, 12 Ocak 2010.

Niyazi Özertuğrul ile dükkanında, Tahsin Doğu, Halenur Bilge ve Bülent Çınar'la birlikte, 22 Temmuz 2008.

Nuri Akarsu, Mehmet Emin Yapağcı ile ofisimizde söyleşi, Cafer Sadık Peşteli ile. 5 Aralık 2006.

Orhan Demiray'la işyerinde söyleşi, Cafer Sadık Peşteli ile. 21 Nisan 2008.

Pakize Ünlü'nün evinde kardeşi Sabiha Susever ile söyleşi. 2 Eylül 2005.

Recep Baydemir ile İnegöl Kent Müzesinde. 30 Mart 2010.

Saime Kurtuluş' un evinde anlattıkları, 23.07.2005 ve 30. 07. 2005 .

Salih Soyuer ile evlerinde söyleşi, eşi Hayriye Soyuer ile. 5 Nisan 2006.

Ülker Koyuncu'nun evinde, annesi Şahin Demirözel ve Nevin Koşarer ile söyleşi, 29 Ekim 2010.

Şükriye Memiş'in evinde kızı Nihal Ertogan, oğlu Necdet ve damadı Adnan Akalın ile. 27 Şubat 2007.

Şükrü- Münire Kansu'nun Esenköy'deki evlerinde, Cafer Sadık Peşteli ile. 6 Nisan 2006.

Sülbiye ve Vehbi Demiröz'lerin evlerinde söyleşi, Mihrinur Demiröz ile birlikte, 5 Nisan 2OO8.

Zeynep Uysan'ın evinde söyleşi, Nebihe Sünnetçioğlu ile birlikte, 5 Şubat 2008.

Nebihe Sünnetçioğlu ile evinde söyleşi: Şubat 2010.

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI, ANNE BABA İLGİSİ VE ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Dr. Saliha Eren
Prof. Dr. Handan Asûde Başal

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-52-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
ANNE BABA TUTUMU

Aile Kavramı.....8
Tarihi Süreç İçerisinde Aile Yapısının Değişimi ve Türk Ailesi.....9
Aile Yapısının Sınıflandırılması.....11
Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları.....13

İKİNCİ BÖLÜM
ANNE BABA İLGİSİ

İlgi.....22
Anne Baba İlgisi.....23
Anne Baba İlgisinde Sınıflama.....27
Anne Baba İlgisinin Önemi.....35
Anne Baba İlgisini Etkileyen Faktörler.....36
Anne Babanın Çocuğun Hayatındaki Önemi.....39
Anne Baba Eğitimi ve Önemi.....42
Anne Baba Eğitimi Modelleri.....44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖZ DÜZENLEME BECERİSİ

Öz Düzenleme.....50
Öz Düzenlemenin Boyutları.....58
Öz Düzenleme Becerilerinin Çocuklar İçin Önemi.....65
Öz Düzenleme Becerilerini Etkileyen Faktörler.....68
Erken Çocukluk Dönemi Çocuklarında Öz Düzenleme Becerilerinin Desteklenmesi.....70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ANNE BABA İLGİSİ VE ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİNE YÖNELİK ARAŞTIRMALAR VE ÖNERİLER

Anne Baba İlgisi ve Öz Düzenleme Becerilerine Yönelik Araştırmalar 76
Öneriler 96

KAYNAKÇA 103

Kaynakça

Acar Şengül, E. ve Yükselen, A. İ. (2015). *Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim*. Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.), Çocuk gelişimi 1 bebeklik döneminde gelişim içinde (s. 90-112). Ankara: Hedef Basın Yayın.

AÇEV. (2017). Türkiye'de babalığı anlamak serisi-ı: *Türkiye'de ilgili babalık ve belirleyicileri.* İstanbul: AÇEV.

Adagideli, F., H. (2018). *Okul öncesi çocuklarının ilkokula hazır bulunuşluklarının yordayıcısı olarak öz-düzenleme becerilerinin incelenmesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alan, A. R. (2019). *Aile yapısına göre çocukların algıladığı anne-baba tutumlarının duygusal zeka ve ahlaki olgunluk düzeyine etkisinin karşılaştırılması.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Altun, S. ve Çolak, E. (2011). *Öğrenme Kuramları.* Fer, S. (Ed.), Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları içinde. (s.44-49). Ankara: Anı.

Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akdağ, F. (2015). Çocukta beyin gelişimi ve erken müdahale, *Hacettepe Üniversity Faculty of Health Sciences Journal, 1(2)*, 97-100.

Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. *Child Neuropsychology, 8(2)*, 71–82.

Anderson, K. J. ve Minke, K. M. (2007). Parent involvement in education: Toward an understanding of parents' decision making, *The Journal of Educational Research, 100(5)*, 311-323.

Aslan, F. (2018). Türk kültürü içerisinde Türk aile yapısının yeri. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğdeömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Ateş, M. (2018). *Eş uyumu, aile içi iletişim ve anne-baba tutumlarının 4-6 yaş arası çocuğun davranış ve uyumuna etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ay Solmaz, B. (2017). *Korkusu olan ve olmayan 3-6 yaş arası çocukların, anne baba tutumlarının ve anne baba kaygısının çocukların korkularına olan etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bağçeli Kahraman, P., Eren, S. ve Şenol, S. (2017). Okul öncesi eğitimde ve ilkokulda aile katılımı çalışmaları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5 (51), 611-614.

Bak, M. (2011). *Çocuk gelişimi.* İstanbul: Cinius Yayınları

Başal, H. A. (2005). *Okul öncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Bandy, T., ve Moore, K. A. (2010). Assessing self-regulation: A guide for out-ofschool time program practitioners, *Child Trends,* 2010 *(23)*, 1-8.

Batum, P. ve Yağmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation, *Current Psychology: Developmental Learning Personality Social, 25(4)*, 272-294.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence,* 11(1), 56-95.

Bayındır, D. (2016). *48-72 aylık çocuklar için öz düzenleme becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi ve çocukların öz düzenleme beceri düzeyleri ile annelerine bağlanma biçimleri, annelerin ebeveyn davranışları ve psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bedel, F. (2017). *Anne eğitimi programının özel gereksinimli çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarına ve çocuklarıyla ilişkisine etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. Dönmez, A. (Çev.). Onur, B. (Ed.). Ankara: İmge.

Berthelsen, D. ve Walker, S. (2008). Parent involvement in their children's educations. *Family Matters, 79,* 34-41.

Blair, C. (2002). School readiness. *American Psychologist, 57*, 111-127.

Blair, C. ve Razza, R. P. (2007). Relating effortful control, executive function, and false belief understanding to emerging math and literacy ability in kindergarten. *Child Development, 78(2)*, 647–663.

Blair, C. ve Ursache, A. (2011). *A bidirectional theory of executive functions and self-regulation*. In Vohs, K. D. ve Baumesister, R. F. (Eds.), Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications (2. Edition) (pp. 300-320). New York: Guilford.

Blair, C., Zelazo, P. D. ve Greenberg, M. T. (2005). The measurement of executive function in early childhood, *Developmental Neuropsychology, 28 (2)*, 561- 57

Blair, C., ve Raver, C. C. (2015). School readiness and self-regulation: A developmental psychobiological approach. *Annual Review of Psychology, 66*, 711–731.

Bridge, H. (2001), Increasing parental involvement in the preschool curriculum: What an action research case study revealed. *International Journal of Early years Education,* 9(1), 6-21.

Bronson, M. B. (2000). *Self-regulation ın early childhood: Nature and nurture*. New York: Guilford.

Brownell, C. A. ve Kopp. C. B. (2010). *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations.* New York: Guilford.

Bodrova, E. ve Leong, D. J. (2013*). Zihnin Araçları: Erken Çocukluk Eğitiminde Vygotsky Yaklaşımı.* Güler, T., Şahin, F, Yılmaz A. Ve Kalkan, E. (Çev). Haktanır, G. (Ed.), Ankara: Anı.

Boekaerts, M., Maes, S. ve Karoly, P. (2005). Self-regulation across domains of applied psychology: Is there an emerging consensus? *Applied Psychology: An International Review, 54(2)*,149-154.

Bolat, Y., E. (2011). *Anne baba eğitiminin beş–altı yaş çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bolattekin A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.

Bulanda, R. E. (2004). Paternal ınvolvement with children: the ınfluence of gender ıdeologies. *Journal of Marriage and Family, 1(66),* 40-45.

Calkins, S. D. ve Fox, N. A. (2002). Self-regulatory processes in early personality development: A multilevel approach to the study of childhood social withdrawal and aggression. *Development and Psychopathology, 14,* 477-498.

Can, A. Ö. (2015). Öz düzenleme ve çalışma becerileri arasındaki ilişki. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 5(2)*, 207-220.

Can, G. (2006). *Kişilik gelişimi.* Yeşilyaprak, B. (Ed.), Gelişim ve öğrenme psikolojisi içinde. 10.Baskı. (s. 111-142). Ankara: Pegem.

Carlson, S. M., Mandell, D. J. ve Williams, L. (2004). Executive functions and theory of mind: Stability and prediction from age 2 to 3. *Developmental Psychology, 40*, 1105–1122.

Castillo, J., Welch, G., ve Sarver, C. (2010). Fathering: the relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father ınvolvement. *Matern Child Health Journal, 15*, 1342-1349.

Cori, L. J. (2017). *Var' Olan Annenin Yok'luğu.* İstanbul: Okuyanus

Coyl-Shepherd D. D. ve Newland, A. L. (2012). Mothers' and fathers' couple and family contextual influences, parent involvement, and school-age child attachment. *Early Child Development and Care, 82*, 1-17.

Cücelloğlu, D. (2021). *Gelitiren Anne-Baba* (40. Baskı). İstanbul: Kronik Kitap

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2006). *Mutlu ve sağlıklı yarınlar için anne baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Çakar, M. T. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin teknoloji kullanımlarının çocukların teknoloji kullanımı üzerine etkisi.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çakır, K. ve Şen, E. (2012). Psikolojik doğum sırasına göre adil dünya inancı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32 (1)*, 57-69.

Çatıkkaş, K. T. (2008). *Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenlerin incelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim Online E-Dergi, 2(2)*, 28-34.

Çınarbaş, C. D. ve Nilüfer, G. (2019). Adler ve Sulloway'ın doğum sırası kuramları ve görgül bulgular ile ilgili bir derleme. *DTCF Dergisi, 59(1)*, 125-151.

Çorapçı, F. (2012). *Ana Babalık ve Bağlanma.* Sayıl, M. ve Yağmurlu, B. (Ed.), Ana Babalık: Kuram ve Araştırma içinde. (s.171-172). İstanbul: Koç Üniversitesi.

Dağgül, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.

Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113 (3)*, 487-496

De Bellis, M. D. (2001). Developmental traumatology: The psychobiological development of maltreated children and implication for research, treatment and policy. *Development and Psychopathology, 13*, 539–564

De Luca, C. R. ve Leventer, R. J. (2008). *Developmental trajectories of executive functions across the lifespan.* In Anderson, V., Jacobs, R. ve Anderson, P. (Eds.), Executive functions and the frontal lobes: A lifespan perspective (pp. 281–304). New York: Psychology Press.

Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Springer Science ve Business Media.

Denham, S. A., Bassett, H.H. ve Wyatt, T. (2007). The socialization of emotional competence. J.E Grusec ve P.D Hastings (Der.). Handbook of socializataion. (s. 614-637). New York: Guilford Press.

Denham, S. A., Bassett, H. H., ve Wyatt, T. (2003). Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. *New Directions for Child and Adolescent Development, 2003*(102), 29–49.

Derman, M. T., ve Başal, A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (1), 115-144.

Diamond, A., Kirkham, N. ve Amso, D. (2002). Conditions under which young children can hold two rules in mind and inhibit a prepotent response. *Developmental Psychology*, *38 (3)*, 352-362

Diamond, A., Barnett, W. S., Thomas, J. ve Munro, S. (2007). Preschool program improves cognitive control. *Science, 318*, 1387–1388.

Dimock, C., O'Donoghue, T., ve Robb, A. (1996). Parent involvement in schooling: An research agenda. *Compare, 26*, 5–20.

Dinç, B. (2010). *Okulöncesi eğitimden ilköğretime geçiş ve okul olgunluğu. İlköğretime hazırlık ve ilköğretim programları.* Alisinanoglu, F. (Ed). (1. Baskı), İstanbul: Fastbook.

Doğan, İ. (2000). Sosyoloji kavramlar ve kanunlar. İstanbul: Sistem.

Duran, A. (2010). *Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisinin araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara

Durksen, T. L. (2010). *Challenges to self-regulation: A multiple case study of preschool-aged girls,* (Unpublished Doctoral Dissertation) University of Victoria, Canada.

Efe, K. (2005). *Okul öncesi eğitim çağında çocuğu olan ailelerin denetim odağı türü ve çocuklarının sosyal davranışlarını denetlemeleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eisenberg, N. (2000). Emotion regulation and moral development. *Annual Review of Psychology, 51 (1)*, 665-697.

Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., Murpy, B.C., Losoya, S. H. ve Guthrie, I. K. (2001b). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development, 72 (4)*, 1112-1134.

Eisenberg. N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Murphy, B. C., Guthrie, I. K. ve Jones, S. (1997). Contemporaneous and longitudinal prediction of children's social functioning from regulation and emotionality. *Child Development, 68 (4)*, 642-664.

Eisenberg, N., Smith, C. L., Sadovsky, A., ve Spinrad, T. L. (2004). Effortful control: Relations with emotion regulation, adjustment, and socialization in childhood. In Baumeister, R. F. ve Vohs K. D. (Eds.), Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications (pp. 259–282). New York: Guilford Press.

Eisenberg, N., Spinrad, T. L., ve Valiente, C. (2016). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology, 12*, 171–197.

Elibol, F. (2007). 12-36 *aylar arasında çocukları olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne-babalık görevlerinde öz yeterliliklerine yönelik katkısının incelenmesi.* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eke, K. (2017). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Congress Of Eurasian Social Sciences, 8(8)*, 273-287.

Elias, C. L. ve Berk, L. E. (2002). Self-regulation in young children: Is there a role for sociodramatic play? *Early Childhood Research Quarterly, 17(2)*, 216- 238.

Epstein, J. L. (1990). School and family connections: Theory, research, and implications for integrating sociologies of education and family. *Marriage and Family Review*, *15 (1-2)*, 99-126.

Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 49(2)*, 155-168

Eren, S. (2022). *Anne Baba İlgisinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerisi Üzerine Etkisi.* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Ertürk Kara, H. G. ve Gönen, M. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama, 11(4)*, 1224–1239.

Englund, M. M, Luckner, A. E., Whaley, G.J. L. ve Egeland, B. (2004). Children's achievement in early elementary school: longitudinal effects of parental involvement, expectations, and quality of assistance. *Journal of Educational Psychology, 96 (4),* 723-730.

Fan, X. T. ve Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A metaanalysis. *Educational Psychology Review, 13*, 1-22.

Flouri, E. ve Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology, 74*,141-153.

Flouri, E. (2006). Parental interest in children's education, children's self-esteem and locus of control, and later educational attainment: Twenty-six year follow-up of the 1970 British birth cohort. *British Journal of Educational Psychology,76*, 41-55.

Fındık Tanrıbuyurdu, E. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması,* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Fındık Tanrıbuyurdu, E. ve Güler Yıldız, T. (2014). Okul Öncesi Dönem Öz-Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ): *Türkiye Uyarlama Çalışması. Eğitim ve Bilim Dergisi, 39(176)*, 317-328.

Gallese, V. (2003). The roots of empathy: The shared manifold hypothesis and the neural basis of intersubjectivity. *Psychopathology, 36 (4),* 171-180

Georgiou, St. ve Tourva, A. (2007). Parental attributions and parental involvement. *Social Psychology of Education, 10*, 473–482

Grolnick, W.S. ve Farkas, M. (2002). Parenting and the development of children self-regulation. In Bornstein, M. H. (Ed.), Handbook of parenting 5(172) Practical issues in parenting (s. 89-110). Mahvah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Grolnick, W. S., ve Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology, 81*(2), 143–154.

Güler, T. (2012). Ailenin tanımı, tarihsel gelişimi ve aile çeşitleri, Güler, T. (Ed.) Anne baba eğitimi içinde. (2. Baskı) (ss.1-14). Ankara: Pegem.

Günalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hidi, S., ve Harackiewicz, J. M. (2000). Motivating the academically unmotivated: A critical issue for the 21st century. *Review of Educational Research, 70*(2), 151–179.

Hidi, S., ve Renninger, K. A. (2006). The four-phase model of interest development. *Educational Psychologist, 41*(2), 111–127.

Hill, N. E. ve Craft, S. A. (2003). Parent–school involvement and school performance: mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American Families. *Journal of Educational Psychology, 95(1)*, 74.

Ho, S. C. ve Willms, J. D. (1996). Effects of parental involvement on eight-grade achievement. *Sociology of Education, 96 (2)*, 126–141.

Hong, S. ve Ho, H.Z. (2005). Direct and indirect longitudinal effects of parental involvement on student achievement: Second-order latent growth modeling across ethnic groups. *Journal of Educational Psychology, 97 (1)*, 32-42.

Hughes, C., Dunn, J. ve White, A. (1998). Trick or treat? Uneven understanding of mind and emotion and executive dysfunction in "hard-to-manage" preschoolers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 39*, 981–994.

Ivrendi, A. (2011). Influence of self-regulation on the development of children's number sense, *Early Childhood Education Journal, 39 (4)*, 239-247.

Jahromi, L. B. ve Stifter, C. A. (2008). Individual differences in preschoolers' selfregulation and theory of mind, *Merrill-Palmer Quarterly*, *54 (1)*, 1.

Jeynes, W. H. (2007). The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: A meta-analysis. *Urban Education, 42(1)*, 82-110.

Jeynes W. H. (2011). Parental involvement research: moving to the next level. *The School Communıty Journal, 21(1)*, 9-18.

Jones, T. G. ve Veles, W. (1997). Effects of Latino parent involvement on academic achievement, Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Chicago, IL.

Kadal, Z. A. (2019). *5-6 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitiüsü, İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). Bağlamında gelişim. Benlik, aile ve insan gelişimi: *Kültürel Psikoloji,* İstanbul: Colorist Akademi.

Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. Aile ve Toplum Dergisi, 4(14), 33-38.

Karaaslan, N. B. (2020). *Okul öncei eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların yeme davranışları ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, Ö. M. (2002). *Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerin ilgi ve katılımları ile okul öncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda anne-baba görüşleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kıldan, O. (2012). *Yapılandırmacı yaklaşım.* Temel, F. (Ed.), Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve kuramlar içinde, Ankara: Vize.

Kiss, M., Fechete, G., Pop, M. ve Susa, G. (2014). Early childhood self regulation ın context: Parental and familial enviromental ınfluences. *Cognition, Brain, Behaviour, 18 (1)*, 55-85.

Kim, E. (2002). The relationship between parental involvement and children's educational achievement in the Korean immigrant family. *Journal of Comparative Family Studies, 33(4)*, 529–543.

Kopp, C. (1982). Antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology*, *18*, 199–214.

Korkmaz, İ. (2006). *Sosyal öğrenme kuramı.* Yeşilyaprak, B. (Ed.), Gelişim ve öğrenme psikolojisi içinde (s. 199-222). Ankara: Pegem.

Krapp, A. (2002). An educational–psychological theory of interest and its relation to self-determination theory. In E. L. Deci ve R. M. Ryan (Eds.), *The handbook of self-determination research* (pp. 405–427). University of Rochester Press.

Kurbet, H. (2010) *Anaokuluna devam eden çocukların duygusal düzenleme becerileriyle annelerinin empatik eğilim ve tutumlarının incelenmesi.* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kuyumcu Vardar, A. (2011). *Öz-düzenleme stratejileri öğretiminin öğrencilerin ingilizce başarılarına, öz düzenleme stratejileri kullanımına ve tutumlarına etkisi.* (Yayımlanmış Doktora Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Küçükkaragöz, H. (2006). *Bilişsel gelişim ve dil gelişimi.* Yeşilyaprak, B. (Ed.), Gelişim ve öğrenme psikolojisi içinde (s.77-109). Ankara: Pegem

Maccoby, E. E., ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction.* In P. H. Mussen (Ed.), Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development (pp. 1–101). New York: Wiley.

Mercan, Z. ve Tezel Şahin, F. (2017). Babalık rolü ve farklı kültürlerde babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 2(2)*, 1-10.

Metin, İ. (2010). *The effects of dispositional anger, effortful control and maternal responsiveness on turkish preschoolers' emotion regulation* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Trezi). Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Istanbul, Türkiye.

McClelland, M. M., Cameron, C. E., Connor, C. M., Farris, C. L., Jewkes, A. M., ve Morrison, F. J. (2007). Links between behavioral regulation and preschoolers' literacy, vocabulary, and math skills. *Developmental Psychology, 43(4)*, 947–959.

McClelland, M. M. ve Tominey, S. L. (2011). Introduction to special issue on self-regulation in early childhood. *Early Education and Development, 22(3)*, 355-359.

Mervielde, I., ve De Pauw, S. S. (2012). *Models of child temperament.* In Zentner, M. ve Shiner, R. L. (Eds.), Handbook of temperament (pp. 21–40). New York: The Guilford Press.

Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları.* Gültekin, Z. (Çev.), Onur, B. (Ed.), Ankara: İmge.

Morrison, G. S. (2006). *Fundamentals of early childhood education.* Fourth Edition, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Morrison, F. J., Ponitz, C. C. ve McClelland, M. M. (2010). *Self-regulation and academic achievement in the transition to school.* Child development at the intersection of emotion and cognition, (s. 203-224).

Murray, D. W., Rosanbalm, K., Christopoulos, C., ve Hamoudi, A. (2015). *Self-regulation and toxic stress: Foundations for understanding self-regulation from an applied developmental perspective*. OPRE Report #2015-21. U.S. Department of Health and Human Services, Office of Planning, Research and Evaluation.

Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E., ve van de Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: Biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü, *Türk Psikoloji Dergisi, 26 (67)*, 85-100.

Newland, L., A., Coyl-Shepherd, D. D ve Paquette D. (2013). Implications of mothering and fathering for children's development, *Early Child Development and Care,* 183(3-4), 337-342.

Orman, M. (2012). *Velilerin sosyo ekonomik durumu, sınıf veli toplantılarına katılımı ve öğrencilerin başarısı* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Öz, İ. (2001). "İlk günden itibaren" baba-çocuk iletişimi. *Çoluk Çocuk Anne Bana Eğitimci Dergisi*, *9*, *8-10*

Öz, İ. (2003). Kaçıcın çocuk? Nasıl çocuk? *Çoluk Çocuk Anne Bana Eğitimci Dergisi*, *28*, 20-21

Özkan, H., Çelebioğlu, A., Üst, Z. D. ve Kuru Direk, F. (2016). Doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 6(3)*, 191-196.

Öztabak, M. E. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Sağlık Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Paulson, J. F., Dauber, S. E., ve Leiferman, J. A. (2010). Parental depression, relationship quality, and nonresident father involvement with their infants. *Journal of Family Issues, 32(4)*, 528-549.

Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Pennington, B. F. ve Ozonoff, S. (1996). Executive functions and developmental psychopatholog, *Journal of Child Psychology And Psychiatry*, *37 (1)*, 51-87.Perels, F., Merget-Kullmann, M., Wende, M., Schmitz, B., ve Buchbinder, C. (2009). Improving self-regulated learning of preschool children: Evaluation of training for kindergarten teachers. *British Journal of Educational Psychology, 79(2)*, 311–327.

Polnariev, B. A. (2006). Dynamics of preschoolers self-regulation: viewed through the lens of conflict resolution strategies during peer free-play. (Doctoral dissertation, The City University of New York), Available from ProQuest Information and Learning Company. (UMI No. 3241978).

Porche, M. V. (2000). Parent involvement as apredictor of student achievement for lowincome children, Wellesley College Center for Research on Women, Working paper series 303.

Posner, M. I. ve Rothbart, M. K. (1998). Attention, self–regulation and consciousness, *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences, 353* (1377), 1915-1927.

Ponitz, C. C., Matthews, J. S., ve Morrison, F. J. (2009). Early gender differences in self-regulation and academic achievement, *Journal of Educational Psychology, 101 (3)*, 689-704.

Putnam, S. P., Ellis, L. K. ve Rothbart, M. K. (2001). *The structure of temperament from infancy through adolescence.* In Eliasz, A. ve Angleitner, A. (Eds), Advances in research on temperament (pp. 165–82). Germany: Pabst Science Publishers.

Ramani, G. B., Brownell, C. A. ve Campbell, S. B. (2010). Positive and negative peer interaction in 3- and 4-year-olds in relation to regulation and dysregulation. *The Journal of Genetic Psychology, 171(3)*, 218-250.

Renninger, K. A. (2009). Interest and identity development in instruction: An inductive model. *Educational Psychologist, 44*(2), 105–118.

Rothbart, M. K., ve Bates, J. E. (2006). *Temperament.* In Damon, W., Lerner, R. M. ve Eisenberg, N. (Eds.), Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development (pp. 99–166). New York: Wiley.

Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence.* New York: Guilford.

Sameroff, A. J. (2009). *Conceptual issues in studying the development of selfregulation.* In Sherly, L. O. ve Sameroff, A. J. (Ed.), Biopsychosocial regulatory processes in the development of childhood behavioral problems (s. 1-18), New york: Cambridge University.

San Bayhan, A. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi.* İstanbul: Morpa.

Schraw, G., Crippen, K. ve Hartley, K. (2006). Pro-moting self regulation in science education: Metacognition as part of a broader perspective on learning. *Research in Science Education, 36*, 111-139.

Schunk, D. H. (2011). *Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla.* (2.Baskı) Demir, M. Y., Celasun, K., Kaçkar, Z. H., Üzümcü, E. ve Şahin, B. E. (Çev.), Şahin, M. (Ed.), Ankara: Nobel Akademik.

Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (19)*, 413-428.

Sektnan, M., McClelland, M.M., Acock, A. ve Morrison, F.I. (2010). Relations between early family risk, children's behavioral regulation and academic achievement. *Earlychildhood Research Quarterly, 25*, 464-479.

Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya.* Ankara: Yargı

Shiffman C. D. (2013). The juggling act: Navigating parent involvement in the welfare reform era. *Educational Policy*, *27(1)*, 64-91.

Shonkoff, J. P., ve Phillips, D. A. (Eds.). (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. National Academies Press.

Sroufe, L. A. (1997). *Emotional development: The organization of emotional life in the early years.* United Kingdom: Cambridge University

Smith-Donald, R., Raver, C.C., Hayes, T. ve Richardson, B. (2007). Preliminary construct and concurrent validity of preschool self-regulation assessment (PSRA) for field-based research. *Early Childhood Research Quarterly, 2*2,173-187.

Smith, J., Wohlstetter, P., Kuzin, C. A. ve De Pedro, K., (2011). Parent involvement in urban charter schools: New strategies for increasing participation. *The School Community Journal, 21(1)*, 71-94.

Stern, N. D., Stern, B. N. ve Freland, A. (2016). *Bir annenin doğuşu.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Southam-Gerow, M.A. (2014). *Çocuklarda ve ergenlerde duygusal düzenleme: Uygulayıcının rehberi.* Artıran, M. (Çev.), Şahin, M. (Ed.), Ankara: Nobel Akademik.

Sucuoğlu, H. (2006). Anne baba ilgisi çocuğun başarısını artırıyor! *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi, 56*, 14-15.

Sucuoğlu, H., Özkal, N., Yıldız Demirtaş, V. ve Güzeller, C. O. (2015). Çocuğa yönelik anne-baba ilgisi ölçeğinin geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1)*, 242-263.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development, 63*(5), 1266–1281.

Şahin Zeteroğlu, E. (2014). Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa,

Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). Babalara verilen egitimin babaların çocuklarıyla ilgilenmelerine etkisi: deneysel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Egitim Fakültesi Dergisi, 37*, 136-148.

Telli, A. A. ve Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Doktor Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi,* 6(2), 127-134.

Teker, T. Y. (2019). 5-*6 yaş grubu okul öncesi eğitim alan çocukların baba ilgi düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki,* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı.* İstanbul: Morpa Kültür.

Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2012). *Anne-baba eğitimi ve Türkiye'de uygulanan aile eğitim programları,* Güler, T. (Ed.) Anne baba eğitimi içinde. (2. Baskı) (ss.145-166). Ankara: Pegem.

Tezcan, M. (2005). Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü Bugünü Geleceği, https://www.yumpu.com/tr/document/read/34707494/ cumhuriyetten-gunumuze-turk-ailesinin-dunu-bugunu-gelecegi

Trawick Smith, J. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim (çok kültürlü bir bakış açısı),* Akman B, (Çev., Ed.), 5. Basım, Ankara: Nobel Akademik.

Topçuoğlu, S. (2001). *Çekirdek ve geniş ailelerde aile fonksiyonlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Tominey, S. L., ve McClelland, M. M. (2011). Red light, purple light: Findings from a self-regulation intervention for preschoolers. *Early Education and Development, 22*(3), 489–519.

Topses, G. (2006). *Bilimsel yeteneklerin gelişimi: Zekâ.* Gelişim ve öğrenme psikolojisi içinde (2. Baskı) (s. 51-115), Ankara: Nobel.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2021). İstatistiklerle Aile. Yayın No: 37251, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251

Türkoğlu, B., Çeliköz, N. ve Uslu, M. (2013). 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2)*, 54-71.

Uyanık, Ö., Kaya, Ü. Ü., İnal Kızıltepe, G. ve Can Yaşar, M. (2016). Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocukları ile olan ilişkilerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 9(4)*, 515-531.

Üredi, I. ve Erden, M. (2009). Öz-düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının yordayıcısı olarak algılanan anne baba tutumları, *Türk Eğitim Bilimleri, 7(4)*, 781-811.

Vardar, İ. (2015). *İlkokullarda anne ve baba ilgisinin çocukların başarısı üzerine etkisinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Varlı, B. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumu ve davranış problemleri arasındaki ilişkide öz-düzenlemenin aracı rolü.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Veenman, M. V. J., Van Hout-Wolters, B. H. A. M., ve Afflerbach, P. (2006). Metacognition and learning: Conceptual and methodological considerations. *Metacognition and Learning, 1*, 3–14.

Von Suchodoletz, A., Trommsdorff, G., Heikamp., T., Wieber, F. ve Gollwitzer, P. M. (2009). Transition to school: The role of kindergarten children's behavior regulation. *Learning and Individual Differences, 19 (4)*, 561-566.

Wanless, S. B., McClelland, M. M., Acock, A. C., Ponitz, C. C., Son, S. H., Lan, X., Morrison, F. J., Chen, J., Chen, T. F., Lee, T. K., Sung, M. ve Li, S. (2011). Measuring behavioral regulation in four societies. *Psychological Assessment, 23 (2)*, 364-378

Whitebread, D., ve Coltman, P. (2010) Aspects of pedagogy supporting metacognition and mathematical learning in young children; evidence from an observational study. *The International Journal on Mathematics Education, 42(2)*, 163–178.

Williams, K. E. (2014). Self-regulatıon from bırth to age seven: assocıatıons wıth maternal mental health, parentıng, and socıal, emotıonal and behavıoural qoutcomes for chıldren (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Quennslad University of Technology Department of Early Childhood, Australia.

Wilson, K., R. ve Prior, M. R (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health, 47*, 405–407.

Winne, P. H. (1997). Experimenting to bootstrap self-regulated learning. *Journal of Educational Psychology, 89*, 397–410.

Yaşar. M. (2012). *Sosyokültürel Yaklaşım.* Temel, F. (Ed.), Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve kuramlar içinde (s.49-73), Ankara: Vize.

Yavuzer, H. (2002). *Ana-baba ve çocuk.* 15. Basım, İstanbul: Remzi.

Yeo, G. B. ve Frederiks, E. R. (2010). Development and validation of the cognitive and affective regulation scales. *Academy of Management,* 2010 (1), 1-6.

Yılmaz, Y. (2020). *5-6 yaş grubu çocuklarının sahip oldukları öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Yörükoğlu, A. (2014). *Çocuk ruh sağlığı*. 35. Basım, İstanbul: Özgür.

Yürük, N. (2014). *Özdüzenlemede üstbiliş*. Sakız, G. (Ed.), Özdüzenleme: Öğrenmeden öğretime öz düzenleme davranışlarının gelişimi, stratejiler ve öneriler içinde (s. 29-47), Ankara: Nobel.

Zhou, Q., Chen, S. H. ve Main, A. (2012). Commonalities and differences in the research on children's effortful control and executive function: A call for an integrated model of self-regulation. *Child Development Perspectives, 6(2)*, 112–121.

Zimmerman, B. J. (1990). Self-regulated learning and academic achievement: An overview. *Educational Psychologist, 25(1)*, 3–17.

Zimmerman, B. J. (2000). *Attaining self-regulation: A social cognitive perspective.* In. Boekaerts, M. ve Pintrich, P. R. (Eds.), Handbook of self- regulation (pp. 13–39). San Diego: Academic Press.

DEVLET BORÇLARI

PROF. DR. METİN ERDEM
Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

11. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi
Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-48-7

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

BİRİNCİ BÖLÜM
DEVLET BORÇLARI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I. KAMU GELİRLERİ VE BORÇLANMA *1*
II. VERGİ İLE BORÇLANMA ARASINDAKİ FARKLAR *3*
III. DEVLET BORÇLARI İLE ÖZEL BORÇLAR ARASINDAKİ FARKLAR *6*
IV. DEVLETİN BORÇLANMA NEDENLERİ *10*
A. MALİ NEDENLER 10
B. EKONOMİK NEDENLER 12
C. DİĞER NEDENLER 15
V. DEVLET BORÇLANMASININ YASAL DAYANAĞI *16*
VI. DEVLET BORÇLANMASININ SINIRI *19*

İKİNCİ BÖLÜM
DEVLET BORÇLARININ SINIFLANDIRILMASI

I. İSTEĞE BAĞLI VE ZORUNLU BORÇLAR *21*
A. İSTEĞE BAĞLI BORÇLAR 21
B. ZORUNLU BORÇLAR 21
1. Tam Zorlama İle Alınan Borçlar 23
2. Zorlama Tehdidi İle Alınan Borçlar 24
3. Manevi Zorlama İle Alınan Borçlar 24
4. Zorunlu Tasarruf Yaratarak Alınan Borçlar 24
II. KISA VE UZUN VADELİ BORÇLAR *26*
A. KISA VADELİ BORÇLAR [DALGALI BORÇLAR] 28
1. Kısa Vadeli Borçlara Başvurma Nedenleri 30
a] Bütçe Gelir ve Giderleri Arasındaki Dengesizliğin Giderilmesi ..30
b] Devlet Açısından Borç Yükünün Daha Az Olması 30
c] Uzun Vadeli Bir Borçlanmaya Zemin Hazırlanması 31
d] Ekonomik Durgunluk Dönemlerinde Bir Mali Politika Aracı Olarak Kullanılması 31
e] Çeşitli Olağanüstü Giderlerin Finansmanının Sağlanması 31
2. Türkiye'de Kısa Vadeli Borç Türleri 32

a] İç Kaynaklardan Alınan Kısa Vadeli Borçlar....32
b] Dış Kaynaklardan Alınan Kısa Vadeli Borçlar....36
B. UZUN VADELİ BORÇLAR [KONSOLİDE BORÇLARI]....37
1. Süresiz Borçlar [Devamlı Borçlar]....37
2. Süreli Borçlar [İtfa Süresi Belli Borçlar]....38
III. İÇ BORÇLAR VE DIŞ BORÇLAR....39
A. İÇ BORÇLAR VE DIŞ BORÇLARIN ÖZELLİKLERİ....40
1. Kaynakları Yönünden....40
2. Milli Gelire Etkileri Yönünden....40
3. Ulusal Amaçlar Yönünden....41
B. İÇ VE DIŞ BORÇLARI AYIRAN KRİTERLER....41
1. Alacaklının Uyrukluğu Kriteri....41
2. Borcun Sağlandığı Piyasanın Uyrukluğu Kriteri....42
C. İÇ BORÇLAR....42
1. İç Borçların Kaynakları....43
a] Özel Kişi ve Kuruluşlardan Borçlanma....44
b] Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve Ekonomik Kuruluşlardan Borçlanma....44
c] Ticari Bankalar ve Sigorta Şirketlerinden Borçlanma....45
d] Merkez Bankasından Borçlanma....46
D. DIŞ BORÇLAR VE DIŞ YARDIMLAR....47
1. Genel Olarak Dış Borç ve Dış Yardım Kavramı....47
2. Dış Yardımların Nedenleri....49
a] Yardım Alan Ülkeler Açısından Dış Yardımların Nedenleri....49
b] Yardım Yapan Ülkeler Açısından Dış Yardımların Nedenleri....51
3. Dış Yardım Çeşitleri....55
a] İki Yanlı Yardımlar-Çok Yanlı Yardımlar....55
b] Parasal Yardımlar-Ayni Yardımlar....56
c] Bağışlar-Kredi [Borç] Şeklinde Yardımlar....57
d] Proje Kredileri-Program Kredileri....58
e] Bağlı Krediler- Serbest Krediler....60
f] Borç Ertelemeleri-Röfinansman Kredileri....61
g] Satıcı Kredileri [İhracat Kredileri]....62
h] Bazı Özel Borçlanmalar....63
ı) Dış Yardım Konsorsiyumu ve Bankalar Konsorsiyumu....63
4. Dış Borçlar ile İlgili Bazı Oranlar....65
a) Toplam Dış Borç/Gayri Safi Milli Hasıla....65
b) Toplam Dış Borç/İhracat....65
c) Toplam Dış Borç Servis /İhracat....65
d) Faiz Servisi/İhracat....66
e) Toplam Dış Borç Servis /Toplam Döviz Gelirleri....66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ULUSLARARASI MALİ KURULUŞLAR

I. GENEL OLARAK ULUSLARARASI MALİ KURULUŞLAR *67*
II. DÜNYA ÇAPINDA MALİ KURULUŞLAR *69*
A. ULUSLARARASI PARA FONU [IMF] [International Monetary Fund] 69
1. Kuruluş 69
2. Amaçları 70
3. Faaliyetleri 71
B. ULUSLARARASI İMAR VE KALKINMA BANKASI [IBRD] [International Bank For Reconstuction and Development] 73
1. Kuruluş 73
2. Amaçları 73
3. Faaliyetleri 73
C. ULUSLARARASI KALKINMA BİRLİĞİ [IDA] [International Development Association] 74
1. Kuruluşu 74
2. Amaçları 75
3. Faaliyetleri 75
D. ULUSLARARASI FİNANSMAN KURUMU [IFC] [International Finance Corporation] 76
1. Kuruluş 76
2. Amaçları 76
3. Faaliyetleri 76
E. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI [UNDP] [United Nations Development Programme] 77
1. Kuruluşu 77
2. Amaçları 77
3. Faaliyetleri 77
F. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI [BIS] [Bank For International Settlement] 78
1. Kuruluş 78
2. Amaçları 78
3. Faaliyetleri 78
III. AVRUPA ÇAPINDA ULUSLARARASI MALİ KURULUŞLAR *78*
A. AVRUPA ÖDEME BİRLİĞİ [EPU] [European Payment Union] 78
1. Kuruluşu 78
2. Amaçları 79
3. Faaliyetleri 79
B. AVRUPA PARA ANTLAŞMASI [EMA] [European Monetary Agreement] 79

1. Kuruluşu 79
2. Amaçları 79
3. Faaliyetleri 80
C. AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK BİRLİĞİ [ECSC] [European Coal and Steel Community] 80
1. Kuruluşu 80
2. Amaçları 80
3. Faaliyetleri 80
D. AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU [EEC] [European Economic Community] 81
1. Kuruluşu 81
2. Amaçları 81
3. Faaliyetleri 82
E. AVRUPA YATIRIM BANKASI [EIB] European Investment Bank] .. 83
1. Kuruluşu 83
2. Amaçları 83
3. Faaliyetleri 83
F. AVRUPA KALKINMA FONU [EDF] [European Development Fund] 84
1. Kuruluşu 84
2. Amaçları 84
3. Faaliyetleri 84
G. AVRUPA TARIMSAL GARANTİ VE YÖNLENDİRME FONU [EAGGF] [European Agricultural Guidance and Guarantee Fund] 85
1. Kuruluşu 85
2. Amaçları 85
3. Faaliyetleri 85
IV. BÖLGESEL ÇAPTA ULUSLARARASI MALİ KURULUŞLAR 86
A. ENTERAMERICAN KALKINMA BANKASI [IDB] [Interamerican Development Bank] 86
1. Kuruluşu 86
2. Amaçları 86
3. Faaliyetleri 86
B. ORTA AMERİKA EKONOMİK ENTEGRASYON BANKASI [Bank of Central American Economic Integration] 87
1. Kuruluşu 87
2. Amaçları 87
3. Faaliyetleri 87
C. AFRİKA KALKINMA BANKASI [African Development Bank] 88
1. Kuruluşu 88
2. Amaçları 88
3. Faaliyetleri 88
D. ASYA KALKINMA BANKASI [Asian Development Bank] 88

1. Kuruluşu 88
2. Amaçları 89
3. Faaliyetleri 89
E. KARAİBLER KALKINMA BANKASI [Caraibes Development Bank] 89
1. Kuruluşu 89
2. Amaçları 89
3. Faaliyetleri 89
F. İSLAM KALKINMA BANKASI [Islamic Development Bank] 90
1. Kuruluşu 90
2. Amaçları 90
3. Faaliyetleri 90
G. ARAP PARA FONU [Arab Monetary Fund] 91
1. Kuruluşu 91
2. Amaçları 91
3. Faaliyetleri 91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BORÇLANMA TEKNİĞİ

I. GİRİŞ *93*
II. TASARRUF SAHİPLERİNE SAĞLANAN ÇIKARLAR *94*
A. MADDİ ÇIKAR 95
1. Faiz 95
2. Faizi Dolaylı Yoldan Yükselten Uygulamalar 96
a) Tahvillerin Nominal Değerinin Altında İhraç Edilmesi 97
b) Tahvillerin Primli veya İkramiyeli Olarak İhraç Edilmesi 97
c) Tahvil Gelirlerine Vergi İstisnası Sağlanması 98
B. DİĞER ÇIKARLAR 98
III. TASARRUF SAHİPLERİNE SAĞLANAN GARANTİLER *100*
A. SAĞLANAN ÇIKARLARLA İLGİLİ GARANTİLER 100
1. Erken Ödeme ve Konversiyon Yapılmaması Garantisi 101
2. Tahvil Değerinin Düşmesinin Önlenmesi Garantisi 102
3. En Ziyade Müsadeye Mazhar Alacaklı Garantisi 102
B. ENFLASYONA KARŞI SAĞLANAN GARANTİLER 103
1. Altın Garantisi 104
2. Kambiyo (Döviz) Garantisi 104
3. Fiyat Endeksleri İle Ayarlama Garantisi 105
IV. BORÇLARIN İHRACI VE SATIŞ YÖNTEMLERİ *106*

A. İHRAÇ ŞEKİLLERİ 106
1. Tahvil İhraç Etmeksizin Borçlanma 106
2. Tahvil İhraç Ederek Borçlanma 107
a) Nama (İsme) Yazılı Tahvil İhracı İle Borçlanma 107
b) Hamiline (Taşıyıcıya) Yazılı Tahvil İhracı İle Borçlanma 107
c) Hem Nama Hem Hamiline Yazılı Tahvil İhracı İle Borçlanma 107
B. SATIŞ YÖNTEMLERİ 108
1. Doğrudan Halka Satış Yöntemi 108
2. Bankalara Satış Yöntemi 108
3. Borsada Satış Yöntemi 109
C. TÜRKİYE'DE İÇ BORÇLANMA SENETLERİNİN SATIŞ YÖNTEMLERİ 110
1. İhale Yönetimi 112
a) İskontolu Senetler 112
b) Enflasyona Endeksli Senetler 112
c) Sabit Faiz Kuponlu Devlet Tahvilleri 113
d) Değişken Faizli Devlet Tahvilleri 113
2. Satışa Arz (TAP) Yöntemi 113
3. Halka Arz Yöntemi 114
4. Özel Amaçlı İhraçlar 114

BEŞİNCİ BÖLÜM
BORÇ YÖNETİMİ

I. GİRİŞ 115
II. BORÇ YÖNETİMİ FAKTÖRLERİ 116
A. BORCUN BÜYÜKLÜĞÜ 116
B. BORCUN YAPISI 116
III. BORÇ YÖNETİMİ POLİTİKASI İLE MALİYE POLİTİKASI VE PARA POLİTİKASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER 117
IV. OLAĞANÜSTÜ BORÇ YÖNETİM İŞLEMLERİ 119
A. KONSOLİDASYON (TAHKİM) 119
1. Konsolidasyonun Tanımı ve Niteliği 119
2. Konsolidasyonun Uygulanma Nedenleri 120
3. Konsolidasyon Türleri 121
4. Konsolidasyonun Etkileri 122
5. Konsolidasyonun Başarılı Olma Koşulları 123
B. KONVERSİYON (DEĞİŞTİRME) 124
1. Konversiyonun Tanımı ve Niteliği 124

2. Konversiyonun Uygulanma Nedenleri 125
3. Konversiyonun Uygulanma Şekilleri 126
4. Konversiyon Türleri 127
a) Basit Usulde Konversiyon 127
b) Başabaşın Altında Konversiyon 127
c) Aşamalı Konversiyon 128
d) Fark Ödemeli Konversiyon 128
5. Konversiyonun Etkileri 129
6. Konversiyonun Başarılı Olma Koşulları 129

ALTINCI BÖLÜM
DEVLET BORÇLARININ AZALMASI VE SONA ERMESİ

I. GİRİŞ 131
II. BORÇLARIN ÖDEME YAPILMADAN AZALMASI VE SONA ERMESİ 132
A. BORCUN REDDEDİLMESİ YOLUYLA SONA ERMESİ 132
B. BORCUN PARA DEĞERİNİN DÜŞMESİ YOLUYLA AZALMASI 133
III. BORÇLARIN ÖDEME YAPILARAK AZALMASI VE SONA ERMESİ 135
A. BORÇLARIN GERİ ÖDENME ŞEKİLLERİ 136
1. Bir Defada Ödeme 136
2. Kademeli Ödeme 137
3. Dr. Price Yöntemi İle Ödeme 138
B. ÖDEME FONLARININ SAĞLANMASI VE KULLANILMASI 138
1. Bütçeye Ödenek Koyarak Ödeme 140
2. Bağımsız Ödeme Kuruluşları Aracılığı İle Ödeme 140

YEDİNCİ BÖLÜM
DEVLET BORÇLANMASININ ETKİLERİ

I. GİRİŞ 141
II. BORÇLANMANIN EKONOMİK ETKİLERİ 141
A. İÇ BORÇLANMANIN EKONOMİK ETKİLERİ 141
1. Özel Kişi ve Kurumlardan Borçlanmanın Ekonomik Etkileri 142
2. Sosyal Güvenlik Kuruluşlarından Borçlanmanın Ekonomik Etkileri 145

3. Ticari Bankalar ve Sigorta Şirketlerinden Borçlanmanın Ekonomik Etkileri 146
4. Merkez Bankası'ndan Borçlanmanın Ekonomik Etkileri 148
B. DIŞ BORÇLANMANIN EKONOMİK ETKİLERİ 150
III. BORÇLANMANIN SOSYAL ETKİLERİ *154*
A. İÇ BORÇLANMANIN SOSYAL ETKİLERİ 155
B. DIŞ BORÇLANMANIN SOSYAL ETKİLERİ 157

YARARLANILAN KAYNAKLAR *161*

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AÇBA, Sait : Devlet Borçlanması, Pınar Ofset Ltd. Şti, Afyon, 1994.

AKALIN, Güneri : "Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi", Türkiye'de Bütçe Harcamaları, Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Tarafından Düzenlenen IX. Maliye Sempozyumu Tebliğleri, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana, 1994.

ARSAN, H. Üren : Türkiye'de Cumhuriyet Devrinde İç Devlet Borçları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Enstitüsü Yayını, No.17, Sevinç Matbaası, Ankara 1961.

BARRO, Robert J. : "Are Goverment Net Wealth?" Debt and Deficit, Volume III, (Edited By: Lakis C Kaonides, Geoffrey E. Wood), The International Library of Macroeconomic and Financial History 9, Galliard Printers Ltd., Great Yarmouth, 1992.

BASU, Kaushik : The International Debt Problem, Credit Rationing and Loan Pushing: Theory and Experince, Princeton Studies In International Finance, No. 70, October 1991, International Finance Section, Department of Economics, Princeton University, Princeton, New Jersey, 1991.

BAŞAK, Zafer : Dış Yardım ve Ekonomik Etkileri: Türkiye 1960-1970, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977.

BATIREL, Ömer Faruk : Kamu Maliyesi Teorisine Giriş, Genişletilmiş İkinci Baskı, İ.İ.T.İ.A. Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayını, No.316/549, met/er Matbaası, İstanbul,1979.

BERKSOY, Turgay : Türkiye'de Bütçe Açıkları ve Bu Açıkların Finansmanı", Türkiye'de Bütçe Harcamaları, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Tarafından Düzenlenen IX. Türkiye Maliye Sempozyumu Tebliğleri, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana,1994.

BİNATLI, Cüneyt : Türkiye'de Devlet Tahvillerinin Faiz Rejimi, Eskişehir İ.T.İ.A. Yayını, No.116/66, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

BIRD, Graham : Loan-Loss Provisions and Third-World Debt, Essays In Intenational Finance, No.176, November 1989, Princeton University Press, Princeton, New Jersey,1989.

BRENNAN, H.Geoffrey
BUCHANAN, James M. : "The Logic of The Ricardian Equivalance Theorem", Debt and Deficit, Volume III, (Edited By: Lakis C. Kaonides, Geoffrey E. Wood), The International Library of Macroeconomic and Financial History 9, Galliard Printers Ltd., Great Yarmouth, 1992.

BROCHIER, Hubert
TABATONI, Pierre : Mali İktisat, (Çeviren: Adnan Erdaş), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.48, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1971.

BROCHIER, H.
LLAU, P.
MICHALET, A. : Maliye Ekonomisi, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye Fakültesi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.10, A.İ.T.İ.A. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1981.

BROWNLEE, O.H. : "Az Gelişmiş Ülkelerin Dış Yardımın En Etkin Şekilde Kullanımını Önleyen Bazı Politika Tedbirleri", (Çeviren: Nuri Karacan) İktisadi Gelişme ve Dış Yardım, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.40, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969.

BUCHANAN, James M. : The Public Finances, Richard D. Irwin Inc., Homewood, Illinois, 1970.

BUCHANAN, James M. : Public Finance in Democratic Process Fiscal Institutions and Individual Choice, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1967

BUCHANAN, James M.

WAGNER, Richard E. : Public Debt in A Democratic Society, Amerikan Enterprise Institute For Public Policy Research, Washington, 1967

BUITER, Willem H.
TOBIN, James : "Debt Neutrality: A Brief Review of Doctrine and Envidence", Debt and Deficit, Volume III, (Edited By: Lakis C. Kaounides, Geoffrey E. Wood), The International Library of Macroeconomic and Financial History 9, Galliard Printers Ltd, Great Yarmouth, 1992.

BULUTOĞLU, Kenan : Kamu Ekonomisine Giriş, Sermet Matbaası, İstanbul, 1977.

BÜYÜKERŞEN, Yılmaz : Teoride ve Türkiye Uygulamasında İç Devlet Borçlarının Enflasyonist Etkileri, Eskişehir İ.T.İ.A. Yayını, No.61/29, Duran Ofset Basımevi, İstanbul, 1966.

CHRISTY, Iliana Zloch : Debt Problems of Eastern Europe, Soviet and East European Studies, Cambridge University Press, New York, 1987.

DAVENPORT, M.W.S. : "Yardım Dağılımı İle İlgili İktisadi Siyaset", (Çeviren: Önder Arı), İktisadi Gelişme ve Dış Yardım, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.40, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969.

DEVRİM, Fevzi : Maliye Politikası, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, No.4, Mas Ambalaj Ofset Tesisleri, İzmir, 1983.

DİKEÇ, Üstün : Dış Yardımların Koordinasyonu ve Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayını, No.26, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, 1984.

DİKMEN, M. Orhan : Türkiye'de Tasarruf Bonoları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.20, Sermet Matbaası, İstanbul, 1965.

DUE, John F. : "Borç Politikası", Kamu Maliyesinde Seçme Yazılar, Derleyen ve Çeviren: Ömer Faruk Batırel-Adnan Tezel, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.68, Met/Er Matbaası, Ze Basımevi, İstanbul, 1976.

DURU, Cihan
TURAN, Kemal
ÖNGEOĞLU, Abdurrahman : Atatürk Dönemi Maliye Politikası, 1.Kitap Mondros'tan Cumhuriyete Mali ve Ekonomik Sorunlar, Tisa Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Ankara, 1982.

EGE, Ünal : "Türkiye'de Sosyal Güvenlik Fonlarının Kullanılışı", Konferanslar 3, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.3, Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Ankara, 1973.

EKER, Aytaç,
MERİÇ, Metin,
BÜLBÜL, Duran, : Devlet Borçları (Kamu Kredisi), Çağdaş Matbaası, Ankara, 2005.

ERACAR, Yılmaz : "Kalkınmanın Finansmanında Direkt Yabancı Yatırımlar ve Dış Borçlar", Konferanslar 3, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.3, Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Ankara 1973.

EROL, Ahmet : Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'de Devlet Borçları (1981-1990), Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayını, No.1992/324, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1992.

ESHAG, Éprime : Fiscal and Monetary Policies and Problems in Developing Countries, Cambridge University Press, London, 1983.

EVGİN, Tülay : Dünden Bugüne Dış Borçlarımız (Rapor), Hazine Müsteşarlığı, Ankara, Haziran 2000.

EYÜPGİLLER, Servet : Bankalar Kanunu Şerhi, Türk Ticaret Bankası Yayını, No.2, Olgaç Matbaası, Ankara,1981.

EYÜPGİLLER, Servet : "Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı", Konferanslar 1, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.1, San Matbaası, Ankara, 1970.

FELDSTEIN, Martin : "Percevied Wealth in Bonds and Social Security: A Comment", Debt and Deficit, Volume III, (Edited By: Lakis C. Kaounides, Geoffrey E. Wood), The International Library of Macroeconomic and Financial History 9, Galliard Printers Ltd, Great Yarmouth, 1992.

FRAGA, Arminio : German Reparations and Brazilian Debt, Essays In International Finance, No. 163, July 1986, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1986.

GÖRGÜN, Sevim : Maliye Politikası, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.50, Çağlayan Basımevi, İstanbul, 1973.

GÖRGÜN, Sevim : "Türkiye'nin Dış Borçları (1923-1970)", Türkiye Ekonomisinin 50 Yılı Semineri, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.4, Sermet Matbaası, İstanbul 1973.

HALLER, Heinz : Maliye Politikası-Teorik Esasları ve Temel Problemleri, (Çeviren: Salih Turhan), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.52, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974.

HAVEMAN, Robert Henry : The Economics of The Public Sector, John Wiley and Sons Inc., New York, 1970.

HEILBRONER, Robert
BERNSTEIN, Peter : The Debt and The Deficit, False Alarms/Real Possibilities, W.W. Norton and Company, New York, 1989.

HERBER, Bernard P. : Modern Public Finance; The Study of Public Sector Economics, Richard D. Irwin Inc., Homewood, Illinois, 1971.

IŞIL Erhan : "Türkiye'nin Borçluluğu ve Borç Yönetimi", Konferanslar 2, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.2, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976.

İNCE, Macit : Devlet Borçlanması, Kalite Matbaası, Ankara, 1976.

İNCE, Macit : Devlet Borçları ve Türkiye, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

JOHANSEN, Leif : Public Economics, North-Holland Publishing Company, Amsterdam, 1971.

JONNES, Lloyd : "Zamanımızda Sanayileşmiş Ülkeler Tarafından Yapılan Yardımlar", (Çeviren: Önder Arı), İktisadi Gelişme ve Dış Yardım, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.40, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969.

KAYLA, Ziya : "Türkiye'de Hazine Merkez Bankası İlişkileri", Konferanslar 1, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.1, San Matbaası, Ankara, 1970.

KIVANÇ, Tarık : "Proje Değerlendirmesi ve Dış Finansman İçin Projelerin Teklifi", İktisadi Gelişme ve Dış Yardım, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.40, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969.

KORMENDI, Roger C. : "Goverment Debt, Goverment Spending and Private Sector Behavior", Debt and Deficit, Volume III, (Edited By: Lakis C. Kaounides, Geoffrey E.Wood), The International Library of Macro Economic and Financial History 9, Galliard Printers Ltd, Great Yarmouth, 1992.

KUMBARACIBAŞI, Onur : "Türkiye'nin Dış Yardım Sorunu", Konferanslar 2, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.2, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971.

KÜÇÜK, Erdoğan : "Türkiye'de İç Borçlanma", www.kktcmb.tmc.net

NEMLİ, Arif : "Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Finansman Sorunları", IV. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Tarafından 26-28 Mayıs 1988 Tarihinde Çeşme/İzmir'de Düzenlenen Sempozyum Tebliğleri, Aslar Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş., İzmir, 1989.

NEMLİ, Arif : Kamu Maliyesine Giriş, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.62, Y.Güryay Matbaası, İstanbul, 1979.

ÖNEN, Z.Sacit : Uluslararası Mali Kuruluşlar, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayını, No.51, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Matbaası, Ankara, 1989.

ÖZEL, M.Hakkı : "Toplumun Devlet Anlayışının Siyasi İktisadi ve Mali Sistemlere Etkileri Üzerine Bir Deneme", IV. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Tarafından 26-28 Mayıs 1988 Tarihinde Çeşme/İzmir'de Düzenlenen Sempozyum Tebliğleri, Aslar Matbaacılık Ve Ambalaj Sanayi Ve Ticaret A.Ş., İzmir, 1989.

ÖZER, İlhan : Devlet Maliyesi, Cilt 2, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, No.1986/277, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986.

ÖZOL, Ertuğrul İhsan : "Dış Yardımlar Teori ve Uygulaması", Konferanslar 2, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayını, No.2, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971.

PALAMUT, Mehmet E. : "Atatürk ve Kamusal Borçlar" İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Kaan Matbaası, Bursa, Ağustos 1981.

PALAMUT, Mehmet E. : "Türkiye'de Dış Kaynak Sorunu", Akademi, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, Cilt VI, No.1-2, Temmuz-Kasım 1977, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1977.

PALAMUT, Mehmet E. : "Türk Devlet Borçları", Akademi, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, Cilt VII, No. 1-2, Mart 1978, Kalite Matbaası, Ankara, 1978.

PALAMUT, Mehmet E. : "Yabancı Kaynak Kavramı ve Türkiye'nin Gereksinimi", Akademi, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, Cilt VII, No.3, Eylül 1978.

PALAMUT, Mehmet E. : "Kamusal Borç Yönetiminde Gizli Amortisman ve Bunun Türk Uygulamasındaki Yeri", İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Nisan 1981, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Kaan Matbaası, Bursa, 1981.

SAYAR, Nihad S. : Kamu Maliyesi, Cilt 1, Kamu Gider ve Gelir Prensipleri, 4. Baskı, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın ve Yardım Bürosu Yayını, Sayı 215, Sermet Matbaası, İstanbul,1970.

SÖNMEZ, Sinan : "Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Enflasyon", Türkiye'de Bütçe Harcamaları, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Tarafından Düzenlenen IX. Türkiye Maliye Sempozyumu Tebliğleri, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana, 1994.

TEKİN, Fazıl : Uluslararası Maliye, Cilt 1, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, No.57, Eskişehir, 1988.

TUNCER, Selahattin : "Doğu Bloku İktisadi Yardımları", İktisadi Gelişme ve Dış Yardım, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayını, No.40, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1969.

TÜRK, İsmail : Maliye Politikası Amaçlar Araçlar ve Çağdaş Bütçe Teorileri, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.

TÜRKCAN, Ergun : "I.M.F.'nin kökenleri", Ekonomik Yaklaşım, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 3, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Ekonomi Fakültesi Yayını, No.1980/5, Ongun Kardeşler Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1980.

ULUSOY, Ahmet : Devlet Borçlanması, Celepler Matbaacılık, Trabzon, 2012.

YAŞA, Memduh : Kamu Maliyesine Giriş, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, No.18, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1973.

YAŞA, Memduh : Devlet Borçları, 3.Baskı, Has Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1981.

ZARAKOLU, Avni : "Ülkemizde Hazine-T.C. Merkez Bankası İlişkileri", Prof. Dr. Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.522, A.Ü.S.B.F. ve Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1983.

ZILLIOĞLU, Osman Nedim : Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Borç Sorunu, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayını, No.17, Anadolu Üniversitesi, Basımevi, Eskişehir, 1984.

———————— : Ekonomik Kavramlar ve Göstergeler Kılavuzu, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü Yayını, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Matbaası, Ankara, Aralık 1994.

———————— : External Debt-Definition Statistical Coverage and Methodology, OECD Publications, Paris, 1988.

———————— : Hazine Aylık Göstergeleri, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yayını, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, Ankara, 1995.

———————— : 1993 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, T.C. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayını, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.

———————— : 1992 Yıllık Rapor, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayını, Ankara, 1993.

DEVLETİN YENİDEN İNŞASI

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Modelinde Yönetim ve Siyaset

Editör: Prof. Dr. Ferit İZCİ

Dr. Öğr. Üyesi Gülcan AZİMLİ ÇİLİNGİR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-10-7

Sayfa Düzeni: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

KISIM I
TEORİK ÇERÇEVE VE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

BÖLÜM 1
BAŞKANLIK, YARI-BAŞKANLIK VE PARLAMENTER SİSTEMLER: KÜRESEL BİR KARŞILAŞTIRMA 5
Mehmet Zakir SARIKAYA

BÖLÜM 2
CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ ÜZERİNE: TARİHİ ARKA PLAN, GEREKÇELER, ELEŞTİRİLER VE SAVUNMALAR 23
Yahya DEMİRKANOĞLU

BÖLÜM 3
GÜÇLER AYRILIĞI MI, GÜÇLER BİRLİĞİ Mİ? YÜRÜTMENİN GÜÇLENMESİ 39
Veysel ERAT

BÖLÜM 4
CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEMOKRATİK GERİLEME VE GÜÇ YOĞUNLAŞMASI ENDİŞELERİ: EFSANE Mİ GERÇEK Mİ? 53
Hamza ATEŞ

KISIM II
KURUMSAL DÖNÜŞÜM VE DEVLETİN YENİDEN YAPILANMASI

BÖLÜM 1
KLASİK KAMU YÖNETİMİNDEN CUMHURBAŞKANLIĞI YÖNETİMİNE GEÇİŞ: YAPISAL BİR DEVRİM 79
Emrah FİRİDİN

BÖLÜM 2

KURUMSAL DÖNÜŞÜM VE REFORM İHTİYACI: İŞLEVSELLİK VE ELEŞTİRİLER 101
Çağlar ÇİÇEK

BÖLÜM 3
CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ VE YÖNETMELİKLERİN ROLÜ 117
Abdulkadir GÜLÇÜR
Berat AKINCI

BÖLÜM 4
TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ VE 6360 SAYILI KANUN EKSENİNDE MERKEZİLEŞME-DESANTRALİZASYON DENGESİ 135
Çağrı SEVİNÇLİ

BÖLÜM 5
KAMU YÖNETİMİNDE ATAMA VE GÖREVDEN ALMALARIN SİYASİ ETKİLERİ 147
Ferit İZCİ
Servet YİĞİT

KISIM III
SİYASET BÜROKRASİ VE YENİ YÖNETİM DİNAMİKLERİ

BÖLÜM 1
YENİ HÜKÜMET SİSTEMİNİN SİYASİ PARTİLER VE ÇOKLU DEMOKRASİYE ETKİSİ 169
Erden KİŞİ

BÖLÜM 2
BÜROKRASİNİN SİYASALLAŞMASI: LİYAKAT Mİ, SADAKAT Mİ? 183
Abdullah ÇELİK
Fatmanur AKSÖZ

BÖLÜM 3
CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE SİYASET-BÜROKRASİ İLİŞKİSİ: TEKNOKRASİNİN GERİLEMESİ Mİ, DÖNÜŞÜMÜ MÜ? 201
Hikmet Salahaddin GEZİCİ

BÖLÜM 4
CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE DANIŞMANLIK MEKANİZMASININ ÇOK KATMANLI YAPISI 229
Kıvanç DEMİRCİ

BÖLÜM 5
DİJİTALLEŞME VE BÜROKRASİNİN DÖNÜŞÜMÜ 245
Yıldız ATMACA

BÖLÜM 6
EKONOMİ POLİTİK AÇIDAN CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN ETKİLERİ 267
Zeynep KARAŞ

KISIM IV
DENETİM, HESAP VEREBİLİRLİK VE GELECEK PERSPEKTİFİ

BÖLÜM 1
HUKUK DEVLETİ VE ŞEFFAF YÖNETİM İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE DENETİM 291
Ahmet YATKIN
Ünal KÜÇÜK

BÖLÜM 2
YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE ANAYASAL DENETİM İLİŞKİSİ: YARGI BAĞIMSIZLIĞINA YÖNELİK KURUMSAL YAPI OLARAK HAKİMLER VE SAVCILAR (YÜKSEK) KURULU 307
Fatih GÜLER

BÖLÜM 3
DENETİM MEKANİZMALARININ ETKİNLİĞİ VE EKSİKLİKLERİ 323
Handan BOYALI

BÖLÜM 4
DÜZENLEYİCİ BAĞIMSIZ KURUMLARIN DÖNÜŞÜMÜ VE HESAP VEREBİLİRLİK 349
Vasfiye ÇELİK

BÖLÜM 5
DEMOKRASİLERDE MEDYA VE SİVİL TOPLUMUN DENETİM İŞLEVİ: ÖZGÜRLÜKLER VE KISITLAMALAR 369
Murat SEZİK

BÖLÜM 6
TÜRKİYE'DE DEVLETİN GELECEĞİ ÜZERİNE BİR ZİHİN HARİTASI: KURAM, SENARYO VE KURUMSAL İHTİMALLER 393
Hamza ATEŞ

Kaynakça

Akçalı, P. (2016). Karşılaştırmalı Devlet Sistemlerine Giriş. İmge Kitabevi Yayınları: Ankara.

Alder, J. (2002). General Principles of Constitutional and Administrative Law, 4th Edition, Palgrave Macmillan, Bristol.

Aslan, R. (2010). Kuvvetler Ayrılığı Teorisi ve Uygulamalı Örnekleri. Dora Basın Yayım Dağıtım: Bursa.

Ataöv, T. (2011). Federasyon Başkanlık Yarı-Başkanlık. Destek Yayınevi: İstanbul.

Bezci, B. (2005). Demokrasi ve Başkanlık Sistemi. Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(2), 77-92.

Boyunsuz, Ş. Ö. (2017). Dünyada Başkanlık Sistemleri Karşılaştırmalı Bir Analiz. İmge Kitabevi: Ankara.

Carey, John M. (2005). "Presidential versus Parliamentary Government", in (eds.) Claude Menard ve Mary M. Shirley (2005), Handbook of New Institutional Economics, Dordrecht: Springer, pp.91-122.

Çelebi, F. (2012). Fransa Millet Meclisi Üzerine. Yasama Dergisi, (21), 51-84.

Dahl, R. (1992). At the Convention: The Paucity of Models. Arend Lijphart (Yay. Haz.). Parliamentary versus Presidential Government (s.57-65). New York: Oxford Readings in Politics and Government.

Demirkanoğlu, Y. (2020). Hükümet Sistemleri ve Yasalaştırma: Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 89-96.

Dönmez, G. (2024). Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri ve Türkiye'deki Durum. Adalet Yayınevi: Ankara.

Dunbay, S. (2012). 23 Temmuz 2008 Tarihli Anayasa Reformu Işığında Fransa'daki Yarı Başkanlık Sistemi. Ankara Barosu Dergisi (3), 291-316.

Duverger, M. (1994). Siyasal Rejimler, İletişim Yayınları: İstanbul,

Elitok, M. Y. & Değirmenci, F. (2023). Hükümet Sistemleri Üzerinden Mukayeseli Bir Analiz (Parlamenter Sistem–Başkanlık Sistemi). Current Perspectives in Social Sciences, 27(4), 329-340.

Erat, V. (2015). Türkiye'de Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Hükümet Sistemi Üzerine Etkileri. Yönetim Bilimleri Dergisi, 13(25), 325-355.

Erdoğan, M. (2010). Anayasal Demokrasi. Siyasal Kitabevi: Ankara.

Eroğul, C. (2001). Çağdaş Devlet Düzenleri. İmaj Yayınevi: Ankara.

Ertaş, T. (2020). Parlamentoların Anası Westmınster Parlamentosu: Tarihsel - Kuramsal Kökenler, Kurumsal Yapı Ve Kanun Yapım Süreci. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(2), 447-499.

Gören, Z. (2011). Anayasa Hukuku. Yetkin Yayınları: Ankara.

Gözler, K. (2011a) Anayasa Hukukunun Genel Esasları. (Güncelleştirilmiş Genişletilmiş İkinci Baskıdan Ek Baskı), Ekin Kitabevi: Bursa.

Gözler, K. (2011b). Anayasa Hukukunun Genel Teorisi. Ekin Kitabevi: Bursa.

Gül, H. & Kamalak, İ. & Sallan Gül, S. (2017). Amerikan Başkanlık ve Fransız Yarı-Başkanlık Sistemleri Işığında Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi. Strategic Public Management Journal, 3 Özel Sayı, 101-120. https://doi.org/10.25069/spmj.343035

Hekimoğlu, M. M. (2009). Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı Demokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye. Detay Yayıncılık: Ankara.

Heringa, Aalt Willem. 2016. Constitutions Compared: An Introduction to Comparative Constitutional Law, 4th Edition, Intersentia, Cambridge, Antwerp and Portland,

Hesselberger, D. (1995). Das Grundgesetz. Berlin.

Jones, G. (2016). The Power of the Prime Minister, The Constitution Society, London

Kalaycıoğlu, E. (2005). Başkanlık Rejimi: Türkiye'nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınavı. Türkiye Barolar Birliği Yayını.

Kasanen, A. (2007). Zwischen Macht und Ausgleich. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.

Kılınç, D. (2016). Türkiye'de Bitmeyen Tartışma: Hükümet Sistemi Üzerine Değerlendirmeler. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(1), 447-510.

Korkmaz, T. (2016). Türkiye Eksenli Bir Hükümet Sistemi Analizi/Systems Of Government And An Analysıs On Turkey. Akademik Hassasiyetler, 3(6), 43-57.

Kuzu, B. (1996), Türkiye İçin Başkanlık Sistemi I. Liberal Düşünce Dergisi, 1(2), 13-42.

Lijphart, A. (2006). Demokrasi motifleri (G. Ayas & U. U. Bulsun, Çev.). Salyangoz Yayınları: İstanbul.

Özbudun E. (2015). Anayasacılık ve Demokrasi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Özer, M. A. & Iskandarov, S. (2022). Kuvvetler Ayrılığı Bağlamında Hükümet Sistemleri: Türkiye Örneği. Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(2), 300-332.

Özer, A. (1998). Başkanlık Hükümet Sistemi ve Bu Sistemin Türkiye Açısından Uygulanabilirliği. Ankara.

Sartori, Giovanni, (1997). Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği. (Çev. Ergun Özbudun). Yetkin Yayınları: Ankara,

Sartori, Giovanni. 1962 "Constitutionalism: A Preliminary Discussion", American Political Science Review, Vol. 56, No. 4, December, http://www.jstor.org/stable/1952788, (10.08.2025).

Teziç, E. (2012). Anayasa Hukuku. Beta Basım: İstanbul.

Tunç, H. & Bilir, F. & Yavuz, B. (2009). Türk Anayasa Hukuku. Ankara

Turhan, M. (1993). Hükümet Sistemleri. Gündoğan Yayınları: Ankara.

Verney, D. (1979). The Analysis of Political Systems. London.

Yanık, M. (1997). Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. Alfa Yayınları: İstanbul.

Yavuz, B. (2008). 2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), 1173-1214.

Yayman, H. (2016). Türkiye'de Devlet Reformu ve Başkanlık Sistemi. Doğan Kitap Yayıncılık: İstanbul.

Yıldız, M. (2018). Başkanlık, Yarı Başkanlık ve Parlamenter Sistem Üzerine Bir Değerlendirme. Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 1(2), 89-108.

Yücel, B. (2009). Parlamenter hükümet sisteminin rasyonelleştirilmesi ve Türkiye örneği. Adalet Yayınevi: Ankara.

Yüzbaşıoğlu, N. (2008). Anayasa Hukuku El Kitabı. Beta Basım: İstanbul.

Kaynakça

AK Parti Siyasî ve Hukukî İşler Başkanlığı (2017). Halk Oylamasına Doğru: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi – Kararımız Evet. AK Parti Yayınları.

Akçakaya, Murat ve Özdemir, Abdülkadir (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Siyasal İstikrar. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 53(3), 922–944.

Atar, Yavuz (2017). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık. BBC News Türkçe. (2017a, Ocak 21). Anayasa Değişikliği Teklifi 339 Oyla Meclis'ten Geçti. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38678209. Erişim Tarihi:15.10.2025.

BBC News Türkçe. (2017b, Nisan 17). Referandum 2017: Anayasa Değişikliğine Yüzde 51 Oyla 'Evet';. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39612452. Erişim Tarihi:15.10.2025.

Demir, Fevzi (2013). Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8(Özel Sayı), 831–876.

Diken (Şubat, 19, 2017). Saadet Partisi Başkanlığa 'Nezaketen' 'Hayır' Dememiş: Dikta Rejimine Evrilir, https://www.diken.com.tr/saadet-partisi-baskanliga-nezaketen-ayir-dememis-dikta-rejimine-evrilir/. Erişim Tarihi:10.10.2025.

DW Türkçe (2017, Ocak 16). MHP Niye Destekliyor? https://www.dw.com/tr/mhpli-%C3%BCy%C3%BCkataman-tek-adam- rt%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1n%C4%B1n-arkas%C4%B1nda-erdo%C4%9Fan-antipatisi-var/a-37139779. Erişim Tarihi:01.10.2025.

Gönenç, Levent ve Kontacı, Ali Ersoy (2019). 2017 Tarihli Anayasa Değişikliği Sonrasında Yasama–Yürütme İlişkileri. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2019(145), 53–79.

Gönenç, Levent (2016, Kasım 30). Olağanüstü Halde Anayasa Değiştirilir Mi?, TEPAV. https://tepav.org.tr/tr/blog/s/5756.

Gözler, Kemal (2016). Elveda Kuvvetler Ayrılığı, Elveda Anayasa 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Bir Eleştiri. Ankara Barosu Dergisi 4, 25-36.

Gözler, Kemal (2011). Anayasa Hukukunun Genel Teorisi (Cilt 1). Bursa: Ekin Yayınevi. Gözler, Kemal (2021). Türk Anayasa Hukuku. Bursa: Ekin Yayınevi.

Göztepe, Ece (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş ve Anayasa Değişikliği. Güncel Hukuk.https://www.sosyalbilimler.org/anayasa2017-cumhurbaskanligi-sistemine-gecis-ve-anayasa-degisikligi/. Erişim Tarihi:10.10.2025.

Hürriyet (2017, Şubat 7). Bahçeli: Kudursalar Da 'Evet' Diyeceğiz. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceli-millet-icin-evet-devlet-icin-evet-40357985. Erişim Tarihi:05.10.2025.

İnsel, Ahmet (2017, Ocak 8). Kesintisiz OHAL ya da Cumhurun Başkanlığı Rejimi. Birikim Dergisi. https://birikimdergisi.com/haftalik/8109/kesintisiz-ohal-ya-da-cumhurun-baskanligi-rejimi. Erişim Tarihi:02.10.2025.

Kaynar, Mete Kaan (2015). Anayasa, Yasama, Yürütme ve Yargı. Y. Taşkın (Ed.), Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler (içinde 285–334). İstanbul: İletişim Yayınları.

Köker, Levent (2013). Yeni Anayasa Sürecini İzleme Raporu: Yeni Anayasada Temel İlkeler ve Hükümet Sistemi Tercihi. İstanbul: TESEV.

Kuzu, Burhan (2017). Her Yönü İle Başkanlık Sistemi: Yeni Sistem – Cumhurbaşkanlığı Modelimiz. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.

Mumcu, Ahmet (1986). 1924 Anayasası. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 2(5), 383–400.

Özbudun, Ergun (2009). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları.

Özdemir, Hakan (2020), "Türkiye'nin Parlamenter Hükümet Sistemi Tecrübesine Kısa Bir Bakış", Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 20, 373-400.

Özmen, Bedrettin ve Özdemir, Hakan (2011), "Türk Anayasacılık Tarihinde Anayasal Kurucu İktidar (Bulgaristan Büyük Ulusal Meclisi Örneği ve Türkiye Cumhuriyet Meclisi Önerisi)", NWSA Humanities, 6(4), 869-888.

Polater, Yusuf Ziya (2014). Modern Hükümet Sistemlerinden Yarı-Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 4, 133–175.

Soysal, Mümtaz (1997) 100 Soruda Anayasanın Anlamı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

T.C. Anayasası (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

TBMM (2016a). 1982 Anayasası Metin ve Değişiklik Bilgileri (19. Değişiklik - 21.01.2017), Metin (Kanun Teklifi Metni 2-1504). https://www.tbmm.gov.tr/files/anayasa/docs/1982/1982-19/KanunTeklifiMetni2-1504Esas.pdf .Erişim Tarihi: 10.10.2025.

TBMM (2016b). Anayasa Komisyonu Tutanakları (22.12.2016). https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/1834. Erişim Tarihi: 11.10.2025.

TBMM (2016c). Anayasa Komisyonu Tutanakları (28.12.2016). https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/1839. Erişim Tarihi:10.10.2025.

TBMM (2016d). Anayasa Komisyonu Tutanakları (23.12.2016). https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/1835. Erişim Tarihi:10.10.2025.

TBMM (2016e). Anayasa Komisyonu Tutanakları (24.12.2016). https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/1836. Erişim Tarihi:10.10.2025.

TBMM (2016f). Anayasa Komisyonu Tutanakları (26.12.2016). https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/1837. Erişim Tarihi:09.10.2025.

TBMM (2017). 1982 Anayasası Metin ve Değişiklik Bilgileri (19. Değişiklik - 21.01.2017), Komisyon Raporu (Sırasayısı). ttps://Www.Tbmm.Gov.Tr/Files/Anayasa/Docs/1982/1982-19/S%C4%B1rasay%C4%B1s%C4%B1447.Pdf. Erişim Tarihi:10.10.2025.

Teziç, Erdoğan (2012). Anayasa Hukuku (Genel Esaslar). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Uluşahin, Nur (2011). Türkiye'de Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği ve Rejimin Başkanlık Sistemine Kaymasının Getireceği Tehdit Ve Tehlikeler. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 3(2), 29–38.

Yücel, Bülent (2024). Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sisteminin Anayasal Kurgusu. Anayasa Hukuku Dergisi, 13(26), 285–320.

Kaynakça

Akgül, M. (2018–2019). 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanının tarafsızlığı ve konumu. SHD, 6–7(1–2), 39–54.

Akhtar, Z. (2023). Montesquieu's theory of the separation of powers, legislative flexibility and judicial restraint in an unwritten constitution. Amicus Curiae, 4(3), 552–577.

Akipek, İ. (1952). Kuvvetler ayrılığı nazariyesinin doğmasına amil olan fikirler. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1–2), 168–182.

Aristoteles. (2017). Politika. İstanbul: Say Yayınları.

Atar, Y. (2019). Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuki rejimi ve anayasallık denetimi. Anayasa Yargısı Dergisi, 36(1), 241–259.

Bektaş, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama–yürütme ilişkisi ve bu sistemin Türkiye demokrasisine etkileri. Yasama Dergisi, 39, 199–218.

Çapar, A. (2022). Yargı bağımsızlığı ekseninde cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme ve yargı ilişkisi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), 148–165.

Çiçek, A. C. (2018). Kuvvetler birliği kuramı bağlamında Küba'da siyasal sistem. T. Kodaman & E. İ. Işıklı (Eds.), Sosyal, beşeri ve idari bilimlerde akademik araştırmalar III (pp. 165–180). Ankara: Gece.

Denge ve Denetleme Ağı. (2020). 2021'e girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Yasama ve yürütme.

Demirkanoğlu, Y. (2020). Hükümet sistemleri ve yasalaştırma: Karşılaştırmalı bir inceleme. BEÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 89–96.

Erat, V. (2015). Türkiye'de Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin hükümet sistemi üzerine etkileri. Yönetim Bilimleri Dergisi, 13(25), 325–355.

Erat, V., & Demirkanoğlu, Y. (2022). Kamu politikaları ve yasa(laştır)ma: Türkiye'de hükümet sistemleri üzerinden kavramsal bir çerçeve. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 428–442.

Erdem, K. (2017). Yarı-başkanlık sistemi: Teori, pratik ve tartışmalar. S. Gökçimen (Ed.), Karşılaştırmalı hükümet sistemleri: Yarı-başkanlık sistemi (Fransa, Polonya ve Rusya örnekleri) (pp. 1–21). Ankara: TBMM Basımevi.

Erdoğan, M. (2022). Türk anayasalarında yürütmenin düzenlenişi. Düşünce Dünyasında Türkiz, 6(33), 57–88.

Ergül, T. (2005). Başkanlık sistemi. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Gözler, K. (2000). Türk anayasa hukuku. Bursa: Ekin Kitabevi.

Gözler, K. (2015). Türk anayasa hukuku dersleri. Bursa: Ekin.

Gözler, K. (2016). Elveda kuvvetler ayrılığı, elveda anayasa: 10 Aralık 2016 tarihli anayasa değişikliği teklifi hakkında bir eleştiri. Ankara Barosu Dergisi, (4), 25–36.

Gözler, K. (2018). Hukukun temel kavramları. Bursa: Ekin.

Horváth, A. (2022). The executive power. In L. Csink (Ed.), Comparative constitutionalism in Central Europe: Analysis on certain Central and Eastern European countries (pp. 293–318). Legal Studies on Central Europe.

İzci, F., & Bozdoğan, S. (2016). Türk kamu yönetiminde bir problem alanı olarak bürokrasi–siyaset ilişkisi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(34), 33–46.

Klassen, A. J. (2011). Separation of powers. In K. Dowding (Ed.), Encyclopedia of power (pp. 597–598). SAGE Publications.

Landman, T. (2008). Issues and methods in comparative politics. New York: Routledge.

Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2019). How democracies die. New York: Penguin Books.

Locke, J. (2012). Yönetim üzerine ikinci inceleme. Ankara: Ebabil Yayınları.

Montesquieu, C. L. (2012). Kanunların ruhu üzerine. İstanbul: Hiperlink.
Sartori, G. (1997). Karşılaştırmalı anayasa mühendisliği. Ankara: Yetkin Yayınları.
Silva, J. P. (2024). On the origins of the separation of powers: Some historical remarks. In P. F. Marques (Ed.), Rule of law in Europe (pp. 133–149). Springer Nature.
Trang, D. T., & Duyen, N. T. (2022). Separation of powers in John Locke's political philosophy. Synesis, 14(1), 1–15.
Vile, M. J. C. (1998). Constitutionalism and the separation of powers. Indianapolis: Liberty Fund.
Waldron, J. (2013). Separation of powers in thought and practice? Boston College Law Review, 54(2), 433–484.
Yeniay, L., & Yeniay, G. (2019). Türk hukukunda yürütme organının düzenleme yetkisi ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesi. Anayasa Yargısı, 36(1), 105–138.

Kaynakça

Ackerman, B. (2010). *The decline and fall of the American Republic*. Harvard University Press.

Arendt, H. (2014). *The human condition* (2nd ed.). University of Chicago Press. (Original work published 1958)

Bora, T. (2016). *Cereyanlar: Türkiye'de siyasi ideolojiler*. İletişim Yayınları.

Cheibub, J. A. (2007). *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.

Çarkoğlu, A., & Kalaycıoğlu, E. (2021). *Türkiye'de demokratik siyaset ve toplum*. Koç Üniversitesi Yayınları.

Dahl, R. A. (2001). *How democratic is the American Constitution?* Yale University Press.

Demirkaya, Y. (2019). Türkiye'de merkezi yönetimde yapısal dönüşüm: Cumhurbaşkanlığı Ofis ve Kurulları. *Kamu Yönetimi Dergisi*, 51(4), 103–128.

Diamond, L. (2019). *Ill winds: Saving democracy from Russian rage, Chinese ambition, and American complacency*. Penguin Press.

Erdem, T. (2020). Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve anayasal sınırlar. *Anayasa ve Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 95–110.

Elgie, R. (2011). *Semi-presidentialism: Sub-types and democratic performance*. Oxford University Press.

Gözler, K. (2020). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi*. Ekin Yayınları.

Habermas, J. (2001). *The inclusion of the other: Studies in political theory* (C. Cronin & P. De Greiff, Eds.). MIT Press.

Heper, M. (2013). Türkiye'nin devlet geleneği ve kurumsal dönüşüm. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11(20), 89–105.

Karakoç, E. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde yasama yetkisinin sınırları. *Anayasa Dergisi*, 17(1), 88–102.

Köker, L. (2019). Türkiye'de başkanlık sistemi arayışı: Kuramsal ve anayasal sorunlar. *Toplum ve Bilim*, 147(1), 9–25.

Köker, L. (2020). Türkiye'nin yeni hükümet sistemi: Demokratik gerileme tartışmaları. *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 15–32.

Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How democracies die*. Crown Publishers.

Mainwaring, S., & Shugart, M. S. (1997). *Presidentialism and democracy in Latin America*. Cambridge University Press.

Montesquieu. (2002). *Kanunların ruhu üzerine* (1748). (Çev. …).

Özbudun, E. (2018). *Türk anayasa hukuku* (10. baskı). Yetkin Yayınları.

Özbudun, E. (2018). Presidentialism vs. parliamentarism: Turkey's new constitutional debate. *Turkish Studies*, 19(3), 375–387.

Özbudun, E. (2019). Türkiye'nin yeni hükümet sistemi: Siyasal etkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(2), 377–386.

Peters, B. G., & Pierre, J. (2016). *Comparative governance: Rediscovering the functional dimension of governing*. Cambridge University Press.

Schedler, A. (2013). *The politics of uncertainty: Sustaining and subverting electoral authoritarianism*. Oxford University Press.

Shin, D. C. (2012). Democratization and the prospects for democracy in East Asia. *Comparative Politics*, 44(2), 199–216.

Shugart, M. S., & Carey, J. M. (1992). *Presidents and assemblies: Constitutional design and electoral dynamics*. Cambridge University Press.

Turan, İ. (2018). Türkiye'de hükümet sistemi değişikliğinin siyasal sonuçları. *Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(1), 45–63.

Weber, M. (2005). *Economy and society*. University of California Press.

Kaynakça

Akbulut, Ö. O. (2007). Kamu Yönetiminde kuramın yokluğu ya da yapılabilirliği üzerine sistemsel bir tartışma. Ş. Aksoy ve Y. Üstüner (ed), *Kamu yönetimi yöntem ve sorunlar içinde* (ss. 5-30), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Akçaya, M. ve Özdemir, A. (2018). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve siyasal iktidar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(3), 922-944, doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.11.996.

Akıncı, B. (2017). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin olası demokratik ve ekonomik etkileri. *Turkish Studies*, 12(24), 1-16, doi: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12179.

Akman, Ç.ve Akçay, E. Y. (2019). Türkiye'de cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde politika kurulları: ABD ile karşılaştırması. *Yasama Dergisi*, 40, 33-59.

Akman, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kamu politikası aktörleri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15(1), 35-54.

Atar, Y. (2019). Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuki rejimi ve anayasallık denetimi. *Anayasa Yargısı Dergisi,* 39(1), 241-259.

Aydoğdu, Y. (2019). Yeni hükümet sisteminde cumhurbaşkanlığı işlemleri. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 85-92.

Boyalı, H. ve Gümüş, K. (2022). Bürokrasi v siyaset ilişkisinin parlamenter sistem ile cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi özelinde analizi. *Van Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55, 232-247.

Bölükbaşı, M. O. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanların statüsü. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 41-69.

Çevik, H. H: (2007). Örgüt teorilerinde değişim çizgisi. B. Eryılmaz, M. Eken ve M. L. Şen (ed), *Kamu yönetimi yazıları içinde* (ss. 145-170), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirci, S. (2018). *Yasama-yürütme ve yargı ekseninden cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Dinç, Y. D. ve Yılmaz, V. (2022). Türkiye'de cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yasama, yürütme, yargı organları ile taşra ve yerel yönetimlere etkilerinin değerlendirilmesi. *Ombudsman Akademik*, 8(16), 167-213.

Doğan, B. ve Doğan, İ. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde cumhurbaşkanının sorumluluğu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 468-483.

Doğan, B. ve Geyik, A. F. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kuvvetler ayrılığı ilkesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(2), 19-45.

Elitok, M. Y. ve Değirmenci, F. (2023). Hükümet sistemleri üzerinden mukayeseli bir analiz (parlamenter sistem-başkanlık sistemi). *Current Perspectives in Social Sciences*, 27(4), 329-340.

Erim, R. Onur (2017). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi demokratik yönetim biçimlerine Türkiye katkısı*. 1. Baskı, İstanbul: İşaret Yayınları.

Eryılmaz, B. (2022). *Kamu yönetimi.* 15. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Esen, E. ve Kalağan, G. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi'nde merkezi idarenin dönüşümü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11, 260-277.

Güler, T. (2018). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve kamu yönetimine etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(39), 299-322.

Kara, T. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi: ''siyasal ve bürokratik dönüşüm''. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(2), 218-234.

Kırışık, F. ve Öztürk, K. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle kamu yönetiminin geliştirilmesi. *Adalet Dergisi*, 65, 167-200.

Koç, Emin (2021). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve taşra teşkilatına yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 35-68.

Öner, Ş. (2019). Cumhurbaşkanı hükmet sisteminin yerel yönetim mevzuatına etkileri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 303-332.

Öztürk, N. K. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin temel dinamikleri. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 15, 49-65.

Şahin, Y. (2019). *Yönetim bilimi ve Türk kamu yönetimi*. 9. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

Tekin, Y. ve Okutan, M. Ç. (2012). *Türk siyasal hayatı*. Ankara: Orion Kitabevi.

Turan, M. (2018). Türkiye'nin yeni yönetim düzeni: cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(3), 54-73.

Yaman, A. ve Ünal, H. (2021). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yürütme erki bağlamında değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26(2), 252-246.

Kaynakça

Boyalı, H. (2025). Yeni Kamu Yönetimi Perspektifiyle Dijitalleşmenin Son Evresi: Yapay Zeka. Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 6(2), 207–227.

Çamur, Ö. (2025). Kamu yönetiminde dijital dönüşümün değişime açıklık ve çalışan performansı arasındaki aracılık rolü. EKEV Akademi Dergisi, (104), 263–277.

Çiçek, Ç. (2022). Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Yer Yönünden Yerel Yönetimlerin Mevzuatında Yapılan Yasal Düzenlemeler. Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2(2), 78–91.

Çukurçayır, M. A., & Gökçe, G. (2007). Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları. Çizgi Yayınları.

Demirkıran, S. (2025). Kamu yönetiminde teknoloji ve yenilik yönetimi perspektifinden çevik yönetişim. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 8(5), 545–572.

Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S., & Tinkler, J. (2006). New Public Management is Dead—Long Live Digital-Era Governance. Journal of Public Administration Research and Theory, 16(3), 467–494.

Gökçe, O., & Turan, E. (2008). Kamu yönetiminin dönüşümü ve dönüşümün temel unsurları. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 8(15), 175–200.

Güler, T. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 299–322.

İzci, F., & Atmaca, Y. (2019). Yeni Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanının Söylemlerinin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 6(48).

İzci, F., & Çiçek, Ç. (2025). Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Etkin Bir Denetim Aracı Olma Yolunda Devlet Denetleme Kurulu: Yetki ve İşlev Değişiminin Analizi.

Karadağ, H. (2024). Kamu Örgütlerinin Dijital Dönüşümünde Dinamik Yetenekler Yaklaşımı ve Büyük Veri Analitiğinin Rolü. Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi, 6(1), 13–39.

Karataş, A. (2025). Türk Kamu Yönetiminde Karşı-Bürokratik Yapılar: Sistem Değişikliği ve Geleneksel Bürokrasi Arasında Dengelenen Yeni Dinamikler. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34(2), 925–947.

Kızılkaya, A. (2021). The First Three Years of Presidential System of Government in the Light of Basic Principles, Practices and Revision Requests. Alanya Akademik Bakış, 5(2), 693–704.

Köse, H. Ö. (2023). Kamu Yönetiminde Denetimin İşlevleri, Dinamikleri ve Geleceği. In M. Önder & H. Ö. Köse (Eds.), Kamu Yönetiminde Denetim: Temel Paradigmalar, Değişim ve Yeni Yönelişler (s. 37–69). Ankara.

Liutkevičius, M., & Yahia, S. B. (2022). Research Roadmap for Designing a Virtual Competence Assistant for the European Labour Market. Procedia Computer Science, 207, 2404–2413.

Mainwaring, S., & Shugart, M. S. (Eds.). (1997). Presidentialism and Democracy in Latin America. Cambridge University Press.

Ölmez, M., & Bayrak, B. (2025). Kamu Kurumlarında Yapay Zekânın Dijital Yönetişime Etkisi: Kamu Denetçiliği Kurumu İncelemesi. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, (26), 50–63.

Önen, S. M., & Ozan, M. S. (2021). Kamu Yönetimi Reformlarının Dönüşümü. TroyAcademy, 6(2), 521–548.

Özer, M. A. (2019). 1. Bölüm. Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar (E. G. İsbïr, Ed.). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2997, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Özer, M. A. (2019). Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar (E. G. İsbïr, Ed.). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2997, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Özer, M. A., & Çiftçi, A. (2023). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Sonrası Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Bir Durum Analizi. Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 25–38.

Pendik, İ. (2025). Müzakereci Demokrasi Kuramı Perspektifinden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Değerlendirilmesi. Sakarya Üniversitesi İktisat Dergisi, 14(2), 174–193.

Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). Public Management Reform: A Comparative Analysis—Into the Age of Austerity. Oxford University Press.

Şamdan, Y. (2023). Türk Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6(3), 926–942.

Slalom. (2025). 2025 Industry Outlook: Government Trends. https://www.slalom.com/us/en/insights/government-outlook-2025

ThoughtExchange. (2024). 6 Reasons Change Management in Government Is Challenging. https://thoughtexchange.com/blog/change-management-government

Kaynakça

Akıncı, B. (2019a). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Sisteme Yönelik Eleştiriler ve Çözüm Önerileri, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Akıncı, B. (2019b). Türkiye'de Hükümet Sistemi Tartışmaları ve Cumhurbaşkanlığı, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Atar, Y. (2019) Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Rejimi ve Anayasallık Denetimi, Anayasa Yargısı, Cilt: 36, Sayı: 1, (2019), 241–259.

Aybay, R. (2019). Temmuz 2018'de Yürürlüğe Giren Anayasa Değişiklikleri ile Yazılı Hukuk Kaynaklarımıza Getirilen Değişiklikler ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri Konusunda Bazı Gözlemler, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, C.21, Özel S., 2019, 2743-2756.

Boztepe M. (2018). "2017 Anayasa Değişikliği Sonrası Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Rejimi" İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018/1, 5-30.

Can, O. (2020). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Rejimi Anayasa Mahkemesi Yaklaşımı, Anayasa Yargısı, Cilt: 37, Sayı: 1, (2020), 133–192.

Duran, L. (1975). Kanun Hükmünde Kararname, Amme İdaresi Dergisi, C. 8, Sayı 2, 3-19.

Eren, A. (2019). Anayasa Mahkemesinin Kanun Hükmünde Kararnamelere İlişkin İçtihadı Doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Değerlendirilmesi, Anayasa Yargısı, Cilt: 36, Sayı: 1, (2019), 1–72.

Göçgün, M. (2024) 2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası 1982 Anayasası'nda Yetki ve Görev Olarak Yürütme, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı/No. 1, 91-129.

Gözler, K. (2024). Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 29. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.

Gözler, K. (2019). İdare Hukuku Cilt:1, 3. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.

Güneş, M. (2020). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Normlar Hiyerarşisindeki Yeri ve Denetiminde Maddi İçerik Kriteri, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Özbudun, E. (2025). Türk Anayasa Hukuku, 25. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Özdemir, H. E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Çerçevesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 6 (1), Bahar 2019, 265-282.

Özdemir, Y. (2021). Cumhurbaşkanı Kararlarının Yargısal Denetimi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 29, S. 4, 2021, 3211-3256.

Görücü, V. (2024). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Normlar Hiyerarşisindeki Statüsü Üzerine, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 6, No. 2, 1698-1737.

Çakır, E. M.(2020). 1991-2002 Yılları Arasında Koalisyon Hükümetleri Yönetimi, IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:6, 19-37.

Ekici, S., Güven, M. E., ve Acar, A. (2022). Türkiye'de Siyasal Krizlerin 1982 Anayasası Ve Cumhurbaşkanlığı Üzerinden Değerlendirilmesi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:31, 428-460.

Eren, V. ve Akıncı, B. (2018). Yasama Yürütme İlişkileri Açısından Başkanlık Sistemi ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Karşılaştırılması, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Kamu Yönetiminde Değişim, Ed. Yüksel Demirkaya, 1. Baskı, Hiperyayınları, İstanbul.

Kaynakça

(703) sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 09.07.2018 tarihli ve 30473 (3. Mükerrer) sayılı Resmî Gazete.

(1) sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 10.07.2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete.

(4) sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 15.07.2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete.

(183) sayılı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 28/03/2025 tarihli ve 32855 sayılı Resmi Gazete.

(442) sayılı Köy Kanunu, 07.04.1924 tarihli ve 68 sayılı Resmî Gazete.

(644) sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 04.07.2011 tarihli ve 27984 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete.

(5216) sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 23.07.2004 tarihli ve 25531 sayılı Resmî Gazete.

(5393) sayılı Belediye Kanunu, 13.07.2005 tarihli ve 25874 sayılı Resmî Gazete.

(5302) sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 04.03.2005 tarihli ve 25745 sayılı Resmî Gazete.

(6306) sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 31.05.2012 tarihli ve 28309 sayılı Resmî Gazete.

(6360) sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 06.12.2012 tarihli ve 28489 sayılı Resmî Gazete.

(6771) sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11.02.2017 tarihli ve 29976 sayılı Resmî Gazete.

Akman, Ç., & Kalender, M. (2018). Yerelde Yeni Bir Merkezi Yönetim Birimi: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *73*(4), 1025-1056.

Angın, C. (2019). *Türkiye'de Krizler Kanun Hükmünde Kararnameler ve Devletin Değişim-Dönüşümü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Angın, C., & Övgün, B. (2020). Kamu Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Hibrit Merkezileşme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *38*(4), 633-654.

Atar, E., & Usta, Y. (2023). Merkezileşme-Yerelleşme Bağlamında 6360 Sayılı Kanun Üzerine Bir Analiz. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, *18*(1).

Bulut, Y., & Yılmaz, V. (2019). Türkiye'de 6360 Sayılı Yasa Sonrası İl Özel İdarelerinin Geleceği. *Türkiye Vizyonu Multidisipliner Çalışmalar*, 731-746.

Çakır Kantarcıoğlu, M. (2018). Son Kanun Hükmünde Kararnameden İlk Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine: Yönetsel Sistem Üzerine Bir Değerlendirme, Türkiye'de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları. *12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu*, (s. 422-433). Kırıkkale.

Çetin, G. (2024). Türkiye'de Yerelde Merkezileşme Olgusu Üzerine Bir Araştırma. *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *5*(1).

Dinç, Y. D., & Atmaca, Y. (2023). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Sürecinin Yeni Aktörleri: Politika Kurulları ve Ofisler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(76)*, 126-148.

Eryılmaz, B. (2019). *Kamu Yönetimi: Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar Politikalar* (12. bs.). Umuttepe Yayınları.

Falleti, T. G. (2005). A Sequential Theory of Decentralization: Latin American Cases in Comparative Perspective. The American Political Science Review, 99(3), 327–346. http://www.jstor.org/stable/30038943

Göksoy Sevinçli, B., & Sağol E. (2017). Demokrasi Bağlamında Bir Değerlendirme: Türk Yerel Yönetim Sistemi ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Belediyelerin Kuruluşu. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(4).*

Gözler, K. (2018). Mahalli İdareler Hukuku, Bursa: Ekin Yayınları.

Güler, T. (2020). 2000'li Yıllar Türkiyesinde Merkez- Yerel İlişkilerinin Gelişimi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *18(2)*, 59-69.

Karakılçık, Y. ve Küçük, Ü. (2021). Devlet Denetleme Kurulu ve Yerel Yönetimlere İlişkin Denetim Yetkileri: Yasal Düzenlemeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* (31), 977-988.

Karataş, A. (2025). Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının Yerel Yönetimlerde Merkeziyetçilik, Özerklik ve Yerel Demokrasi Dengesi. *Turkish Studies - Economy*, *20(2),* 739-763.

Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2020). Yerel Yönetimlerle İlgili Gelişmelere Bağlı Yaşanan Yerelleşme ve Merkezileşme Tartışmaları. *Van YYÜ İİBF Dergisi*, 4(9), 190-226.

Keleş, R., & Özgül, C. G. (2017). Belediye Organlarına" Kayyım" Atamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *72*(2), 299-313.

Lamba, M. (2018). "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Merkezi Yönetimin Yapısal Dönüşümü", Yeni Sistemde Yerel Yönetimler, (Ed. Hamza Ateş, Mustafa Çöpoğlu, Mücahit Bıyıkoğlu), Ankara: Savaş Yayınevi: 49-76.

Nacak, O. (2021). Cumhurbaşkanlığı Ofislerinin Yapısına İlişkin Değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(3), 1023-1041.

İzci, F., & Yiğit, S. (2025). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Bürokrasi-Siyaset İlişkisi: Tarihsel Çerçevede Bir Analiz, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(30), 1108–1127.

Öner G., H. (2021). Devlet Aygıtının Dönüşümü: Hibrit Merkezileşme. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1)*, 48-58.

Öner, S. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Merkez-Yerel İlişkilerinde Kurumsal Değişim ve Dönüşüm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19(75),* 1335-1353.

Övgün, B. (2016). Kamu Yönetimi Reformunda Bir Açmaz: Yerelleşme mi, Merkezileşme mi?. *Mülkiye Dergisi, 40(3),* 159-180.

Öztürk, K. (2019). Yerel Yönetim Reformunda Yerelleşme–Merkezileşme Dikotomisi: 6360 Sayılı Yasa Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, *11*(2), 133-148.

Sobacı, M. Z., Miş, N., & Köseoğlu, Ö. (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Modeli ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı. *Seta Perspektif, 206*, 1-6.

Taşcıer, A. M. (2018). Neoliberalizmde Merkezileşme-Yerelleşme Gerilimi: İl Özel İdareleri, YİKOB Örnekleri ve Yerelde Merkezileşme. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(14),* 650-662.

Turan, M. (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Social Sciences Research Journal*, *7*(3), 42-91.

Varol, B. & Demirkaya, S. (2020). Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü: Yerel Yönetimlerde Yerelleşme ve Merkezileşme, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 250-276.

Yaslıkaya, R. (2018). Recent Developments in the Turkish Local Government System in the Context of Centralization and Decentralization Debates (2012-2018). *Economic and Social Studies.(Eds. H. Özüdoğru, M. Mulalıç & T. Çetin), Riga: Lambert Publishing*, 240-263.

Kaynakça

Amnesty International. (2018). *Purge on public sector workers in Turkey.* 11 29, 2025 tarihinde https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/10/almost-130000-purged-sector-workers-still-awaiting-justice-in-turkey-2/ adresinden alındı

Aberbach, J., Robert , D., & Bert, A. R. (1981). *Bureaucrats and politicians in western democracies.* Harvard University Press.

Ahmad, F. (2019). *Modern Türkiye'nin oluşumu.* (Y. Alogan, Çev.) Kaynak Yayıları.

Akbay, C. (2022). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde üst düzey kamu yöneticilerinin statüsü (düzenleme,atama ve denetleme): Kayırma ve liyakat sistemi. *Doktora Tezi*. Necmettin Erbakan University.

Akçay, Ü. (2023). Türkiye'de 2002-2023 arası uygulanan para politikalarının ekonomi politiği. *ODTÜ Gelişme Dergis*, 195-236.

Dahlström, C., & Lapuente, V. (2017). *Organizing leviathan: Politicians, bureaucrats, and the making of good government.* Cambridge University Press.

Dahlström, C., & Lapuente, V. (2022). Comparative bureaucratic politics. *Annual Review of Political Science, 25*(1), 43-63.

Demirci, A. G. (2010). Bir politika transferi örneği olarak Türkiye'de kadro sisteminin inşası. *Toplum ve Demokrasi Dergisi, 4*(8), 143-168.

Demirci, H. A. (2008). Tek Parti Rejimleri ve İttihat ve Terakki Tecrübesi Işıüında Atatürk Düşünde ve Aksiyonunda Parti-Bürokrasi İlişkisi. *Düşünce Platformu, 4*(14), 103-123.

Eroğlu, T. H. (2010). Yeni kamu yönetimi anlayışının Türk kamu personeli yönetimine etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 6*(12), 225-233.

Esen, B., & Gümüşçü, Ş. (2021). Why did Turkish democracy collapse? A political economy account of AKP's authoritarianism. *Party Politics, 27*(6), 1075-1091.

European Commission. (2008). *Turkey 2008 progress.* SEC(2008)2699 final.

European Commission. (2012). *Turkey 2012 progress report.* SWD(2012) 336 final.

Findley, C. V. (2010). *Turkey, Islam, nationalism and modernity: A history 1789-2017.* Yale University Press.

Freedom House. (2025). *Freedom in the world 2025: Turkey.* Freedom House.

Goodnow, F. J. (1900). *Politics and administration: A study in government.* Macmillian.

Heper, M. (1985). *Türkiye'de devlet geleneği.* Doğu Batı.

İnalcık, H. (2018). *Devlet-i ʿaliyye: Osmanlı İmparatorluğu üzerine araştırmalar I.* İş Bankası Kültür Yayınları.

Inwood, G. J. (2022). *The Canadian public service.* University of Toronto Press.

İzci, F., Atmaca, Y., & Yılmaz, V. (2019). Kamu kurumlarında itibar yönetimi: İtibarı ölçme ve değerlendirme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 6*(7), 302-316.

Kuhlmann, S., & Franzke, J. (2022). Multi-level responses to COVID-19: crisis coordination in Germany from an intergovernmental perspective. *Local Government Studies, 48* (2), 312-334.

Meyer-Sahling, Jan-Hinrik, Schuster, C., & Mikkelsen, K. (2018). Civil service management in developing countries. *Government*, 1035-1055.

OECD. (2019). *Senior civil service in OECD countries.* OECD Publishing.

OECD. (2023). *Senior civil service in OECD countries.* OECD Publishing.

Öniş, Z., & Şensen, F. (2007). Global dynamics, domestic coalitions and a reactive state: Major policy shifts in post-war Turkish economic development. *SSRN Electronic Journal*.

Özbudun, E. (2014). *Türkiye'de demokratikleşme süreci: anayasa yapımı ve anayasa yargısı.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Parla, T., & Davison, A. (2004). *Corporatist Ideology in Kemalist Turkey: Progress or Order?* Syracuse University Press.

Peters, G. B., & Pierre, J. (2004). *Politicization of the Civil Service in Comparative Perspective: The Quest for Control.* Routledge.

Pierre, J., & Peters, G. (2012). *The SAGE handbook of public administration.* SAGE.

Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform.* 2016: Cambridge university press.

Shaw, S., & Shaw, E. (1976). *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Reform, revolution, and republic: the rise of modern Turkey, 1808-1975.* Cambridge University Press.

SIGMA. (2023). *Monitoring Report: Turkey 2023 – Principles of Public Administration.* OECD-EU.

Söyler, Y. (2020). 3 Sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesine göre üst düzey kamu yöneticisi kimdir? *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2*(1), 59-110.

Transparency International Türkiye . (2025). *Bürokraside Siyasallaşma Endeksi 2018-2025.*

Venice Commission. (2017). *Opinion on the measures provided in the emergency decree laws of Turkey.* CDL-AD(2017)021. 11 29, 2025 tarihinde https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)021-e adresinden alındı

Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization.* Free Press.

Wilson, W. (1887). The Study of a Administration. *Political Science Quarterly, 2*(2), 197-222.

World Bank. (2021). *Worldwide Governance Indicators: Political Stability and Absence of Violence/Terrorism.* World Bank.

World Bank. (2023). *State capability survey 2023.* World Bank.

World Bank. (2024). *Turkey public sector review.* World Bank.

Zürcher, E. (2017). *Turkey: A modern history.* Bloomsbury Publishing.

Kaynakça

Adejumobi, S. (2002). The relevance of the presidential system of government to Nigeria's quest for democracy. *The Constitution*, *3*(2), 38-59.

Akay, H. ve Narçiçek, N. (2022). Siyasi Partiler Bağlamında Türkiye Siyasetinin Sorun Analizi: Saadet Partisi Örneği. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Researches*, *8*(23), 48-62.

Aliefendioğlu, Y. (1999). Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri. *Anayasa Yargısı Dergisi*, *16*(1), 95-115.

Alkan, H. (2018). Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kurumsal Özellikleri ve Demokratikleşme Sürecine Olası Etkileri. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (30-Medya ve Demokrasi), 139-153.

Avaner, T. ve Volkan, M. (2019). Hikmet-i Hükümet ve Yeni Reform: Türk Tipi Başkanlık Sistemi ve ABD Başkanlık Sisteminin Etkisi Üzerine. *Yasama Dergisi*, (39), 105-130.

Aydın, A. H. (2016). Başkanlık Sistemi Önemli ve Gerekli midir?. *Köprü Dergisi*, (136), 37-48.

Bezci, B. (2005). Demokrasi ve Başkanlık Sistemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *3*(2), 77-92.

Bluntschli, J. C. (2002). What Is a Political Party?. *Perspectives on Political Parties: Classic Readings.* New York: Palgrave Macmillan, 75-81.

Caner, Z. (2013). Parlamenter Sistem ile Başkanlık Sisteminin Analizi ve Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *21*(1 (30. Yıl Armağanı)), 183-206.

Carey, J. M. (2005). Presidential Versus Parliamentary Government. In *Handbook of New Institutional Economics* (pp. 91-122). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Doğan, İ. (2017). Türk Tipi Başkanlık Modeli Bağlamında 2017 Anayasa Değişikliğinin İrdelenmesi, Editörler: İlyas Doğan-Serdar Ünver, *Dört Kıtada Başkanlık Sistemi (Ülke Örnekleriyle Hukukun Üstünlüğü, İnsan Hakları ve Demokrasi).* Ankara: Astana Yayınları.

Erdoğan, M. (2016). Başkanlık Sistemi, Latin Amerika Tecrübesi ve Türkiye. *Özgürlük Araştırmaları Derneği, Ankara*.

Erdoğan, D. (2016). Siyasi Partilerin Temsili Demokrasi Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 59-74.

Fedayi, C. (2017). *Siyaset Bilimi*. 7. Baskı, Ankara: Kadim Yayınları.

Fendoğlu, H. T. (2012). Başkanlık Sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *3*(1), 39-60.

Genel, M. G. (2015). Türkiye Basınında Başkanlık Sistemi Tartışmaları: Köşe Yazarları Özelinde Bir Araştırma. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, *6*(19), 57-97.

Gül, C. (2018). Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Dinamikleri ve Yürütmenin Yeni Konumu. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *13*(2), 235-262.

Gross, F. (1967). Sociological Analysis of a Political Party. *Il Politico*, Vol: 32, No:4, 702-719.

Kaminsky, E. B. Z. (1997). On the comparison of presidential and parliamentary governments. *Presidential Studies Quarterly*, *27*(2), 221-228.

Kaya, B. (2017). Türk Tipi Başkanlık Sistemi Önerisinden Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemine. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *15*(30), 27-50.

Kaymal, C. (2017). Başkanlık Sistemi ve İstikrar Arasındaki İlişki. *Strategic public management journal*, *3*(6), 150-167.

Keser, H. (2011). Türkiye ve Başkanlık Sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 23-58.

Kuswanto, K. (2018). Consistency of the Presidential System in Indonesia. *Sriwijaya Law Review*, *2*(2), 170-182.

Kuzu, B. (1992). Yeni Bir Anayasaya Doğru. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *47*(03).

Linz, J. J. (1994). Democracy, presidential or parliamentary: Does it make a difference?. *The Failure of Presidential Democracy: The Case of Latin America*, 3-87.

Marume, S. B. M., Chikasha, A. S. and Ndudzo, D. (2016). Political Parties. *artikel dalam IOSR Journal of Mechanical and Civil Engineering*, 2278-1684.

Nal, S. (2017). Parlamenter, Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemlerinin Ortaya Çıkışı ve Bu Sistemlerin Bazı Ülkeler Tarafından Tercih Edilme Nedenleri, Editörler: İlyas Doğan- Serdar Ünver, *Dört Kıtada Başkanlık Sistemi (Ülke Örnekleriyle Hukukun Üstünlüğü, İnsan Hakları ve Demokrasi).* Ankara: Astana Yayınları.

Metin, Y. ve Aykanat, T. (2023). İki Meclis Sisteminin Başkanlık Sisteminin İşleyişi Üzerine Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *13*(2), 913-953.

Morse, A. D. (1896). What is a Party?. *Political Science Quarterly*, *11*(1), 68-81.

Özer, M. A. ve Özmen, B. (2017). Parlamenter ve Başkanlık Sistemleri Arasında Konumunu Arayan Bürokrasi. *Strategic Public Management Journal*, *3*, 17-34.

Price, D. K. (1943). The Parliamentary and Presidential Systems. *Public Administration Review*, *3*(4), 317-334.

Reestman, J. H. (2006). Presidential Elements in Government Introduction. *European Constitutional Law Review*, *2*(1), 54-59.

Scarrow, H. A. (1974). Parliamentary and Presidential Government Compared. *Current History*, *66*(394), 264-272.

Stokes, S. C. (1999). Political parties and democracy. *Annual review of political science*, *2*(1), 243-267.

Uslu, F., & Angun, S. (2020). Türkiye'de Siyasi Parti Kapatma Nedeni Olarak "Devletin Ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü İlkesi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(Özel Sayı), 39-60.

Yaman, A. (2014). Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Fırat University Journal of Social Sciences*, *24*(1), 83-98.

Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi.* 3. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.

Zariç, S. (2011). Demokratikleşme ve Etkin Bir Siyasal Sistem Oluşturma Bağlamında Türkiye'de Siyasi Partilerde Lider Hegemonyası ve Lider Değişimi Sorunsalı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), 99-115.

Kaynakça

Acar, H. (2018). Kamu güvenliğinin sağlanmasında Weberyen bürokrasi ve hiyerarşi kavramı. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 14*(3), 667–684. https://doi.org/10.17130/ijmeb.2018343117

Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve ahlak. *Yasama Dergisi, (11)*, 93–129.

Altunok, H. (2016). Atama yetkisi ve bürokrasi siyaset ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(14), 166–180. https://doi.org/10.20875/sb.23145

Aydın, N. (2012). Weberyen bürokraside liyakat ve Türk kamu bürokrasisinden bir kesit: 'Siyasetin bürokrasi ironisi'. *Sayıştay Dergisi, (85)*, 51–67.

Bayram, A. K., & Çınar, K. (2007). İktidar ve siyasetin gölgesinde bürokrasi ve demokrasi ilişkisi: İdealler, zorunluluklar, gerilimler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(1), 11–24.

Çamur, Ö., & Aydın, A. H. (2021). Kamu yönetiminde siyasallaşma ve kayırmacılık sorununa ahlak ve adalet eksenli çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(2), 1140–1166. https://doi.org/10.33437/ksusbd.645929

Çulpan, R. (1980). Bürokratik sistemin yozlaşması. *Amme İdaresi Dergisi, 13*(2), 31–45.

Demir, F. (2011). Bürokrasi-demokrasi ilişkisi ve bürokratların seçilmişlerce kontrolü sorunu. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 18*(2), 63–84.

Durgun, Ş. (2002). Türk kamu yönetiminde bürokratik siyaset. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Özel Sayı,* 83–102.

Dursun, D. (2012). *Siyaset bilimi*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.

Eroğul, C. (2018). Siyaset. İçinde G. Atılgan & E. A. Aytekin (Eds.), *Siyaset bilimi: Kavramlar, ideolojiler, disiplinler arası ilişkiler* (7. bs., ss. 17–29). Yordam Kitap.

Eryılmaz, B. (2013). *Bürokrasi ve siyaset: Bürokratik devletten etkin yönetime* (5. bs.). Alfa Yayıncılık.

Eryılmaz, B. (2019). *Kamu yönetimi: Düşünceler-yapılar-fonksiyonlar-politikalar* (12. bs.). Umuttepe Yayınları.

Gökçe, G., Şahin, A., & Örselli, E. (2002). Türkiye'de siyasetin bürokrasi üzerindeki etkisi: Siyasallaşma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2*(4), 45–58.

Gökçe, O., & Şahin, A. (2002). 21. yüzyılda Türk bürokrasisinin sorunları ve çözüm önerileri. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3*, 1–27.

Güneyi, A. (2021). Türk kamu personel sisteminin liyakatle ilgili problem sahaları üzerine değerlendirme (1). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23*(3), 1054–1089. https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.926942

Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.

Heywood, A. (2012). *Siyasetin temel kavramları* (H. Özler, Çev.). Adres Yayınları.

İzci, F., & Bozdoğan, S. (2016). Türk kamu yönetiminde bir problem alanı olarak bürokrasi siyaset ilişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (34),* 33–46.

Kaya, R. (2024). Bürokrasi-siyaset ilişkilerinin parlamenter ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemleri üzerinden değerlendirilmesi (2002–2022). Özgür Publications. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub634

Kışlalı, A. T. (2014). *Siyaset bilimi*. İmge Kitabevi.

Oktay, C. (1985). Yönetimde siyasallaşma üzerine bir not. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, (1–3),* 189–202.

Özsemerci, K. (2003). *Türk kamu yönetiminde yolsuzluklar, nedenleri, zararları ve çözüm önerileri*. T.C. Sayıştay Başkanlığı Yayını.

Öztaş, N. (2014). *Yönetim* (2. bs.). Otorite Yayınları.

Tutum, C. (1976). Yönetimin siyasallaşması ve partizanlık. *Amme İdaresi Dergisi, 9*(4), 10–17.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2025, https://sozluk.gov.tr/

Uz, A. (2011). Anayasal bir kavram olarak kamu hizmetine girme hakkı ve liyakat ilkesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2*(1), 59–94.

Yayla, A. (2002). *Siyaset teorisine giriş* (1. bs.). Liberte Yayınları.

Yılmaz, A., & Kılavuz, R. (2002). Türk kamu bürokrasisinin işlemsel sorunları üzerine notlar. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3*(2), 17–31.

Kaynakça

Akcagündüz E. (2021). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kilit Bir Aktör: Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, C.4, S.2, 422-438. https://doi.org/10.33712/mana.963043

Akıncı B. (2018). Türkiye'de Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Yeni Aktör: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9 (16), ss. 2128-2146.

Akman E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Aktörleri. PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 1, 35-54.

Alkan H., Yılmaz N. (1999). Kamusal Bir Baskı Grubu Olarak Türk Bürokrasisis. Öneri Dergisi, 2 (11), 197-205.

Araya J. P. (2018). Bureaucratic Influence in Policy Formulation. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 619-626

Aslan E., Güzel Güllü (2021). Development Of Crypto Coıns and Theır Place in The Economy. PressAcademia Procedia (PAP), 14, 80-83.

Avaner, T., Özsoy, S. (2022). Türk Kamu Yönetiminde İstişarenin Önemi: Yüksek İstişare Kurulu Örneği. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, S. 25, 20-35.

Aydilek E. (2019). Türk Siyasal Hayatında Bürokrasi – Siyaset İlişkisi. Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (3), 57-72.

Bouckaert G. (2025). Looking at futures for the public sector. Ed.: Geert Bouckaert, Annie Hondeghem, Trui Steen, Steven Van de Walle, Futures for the Public Sector, Leuven University Press: Leuven.

Burris B. H. (1989). Technocratic Organization and Control. Organization Studies, Volume:10, Issue: 1, 1-22, https://doi.org/10.1177/017084068901000101

Caramani D. (2020). Introduction: The Technocratic Challenge to Democracy. Ed. Bertsou Eri, Caramani Daniele. The Technocratic Challenge to Democracy, Routledge: Oxon, 1-26.

Centano M. A. (1993). The New Leviathan: The Dynamics and Limits of Technocracy. Theory and Society , Jun., 1993, Vol. 22, No. 3, 307-335.

Christopher B., Carlo I. A. (2020). Technocracy and political theory. Ed. Bertsou Eri, Caramani Daniele. The Technocratic Challenge to Democracy, Routledge: Oxon, 29-43.

Cozzolino A., Caterina D., Giannone D. (2024). Recasting technocracy theory and analysis: Avenues for a critical-qualitative research framework. The British Journal of Politics and International Relations, 27(3), 1064-1084. https://doi.org/10.1177/13691481241280167

Çelebi M. B. (2025). Sosyal medya etkinlikleri bağlamında Z kuşağı'nın siyasal iletişim pratikleri. Turkish Studies - Economy, 20(1), 585-607.

Çeliksoy M., Canga M. (2024). Dijital kamu yönetimi ve teknokratik dönüşüm: Türkiye örneği. Kamu Yönetimi Araştırmaları Dergisi, 10(1), 45–67.

Demir F. (2021). Yeni kamu yönetimi ve Türkiye'de yönetişim reformları: Neoliberal dönüşümün kurumsal etkileri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 76(3), 589–612.

Dinç Y. D., Atmaca Y. (2023). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Sürecinin Yeni Aktörleri: Politika Kurulları ve Ofisler. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 76, 126-148. DOI: 10.51290/dpusbe.1202489

Ekmekçi M. (2022). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Cumhurbaşkanlığı İdari Teşkilatına Etkileri. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 21 (3), 1283-1301.

Eryılmaz B. (2009). Kamu Yönetimi Düşünceler Yapılar Fonksiyonlar. Okutman Yayıncılık: Ankara.

Eryılmaz B. (2018). Kamu Yönetimi. Umuttepe Yayınları: İstanbul.

Esmark A. (2020). The New Technocracy, Bristol University Press: Bristol.

Farazmand A. (2009) Bureaucracy and Administration. CRC press, Boca-Raton/London

Farazmand A. (2018). Bureaucracy, Bureaucratic Politics, and Democracy. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 612-619

Fatile J. O., Olojede I., Adejuwon K. D. (2015). *Techno-Bureaucratic Governance and Public Service Delivery: Indonesia and Nigeria in Perspectives*. Africa's Public Service Delivery & Performance Review, Vol 3, No 3, s.s. 149-176, DOI: **https://doi.org/10.4102/apsdpr.v3i3.93**

Gezici H. S., Kutlu Ö. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. Çizgi Yayınevi: Konya.

Güler T. (2016). 2000'li Yıllar Türkiyesinde Siyaset-Bürokrasi İlişkilerinin Kamu Yönetimi Reformları Üzerinden Okunması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19 (36-1), 347-382.

Helms M. M. (2006). Encyclopedia of Management, 5th ed., Thomson Gale: Farmington Hills.

Herbel J. E. (2018). Administrative Reform. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 221 – 227.

Hustedt T., Randma-Liiv T., Savi R. (2020). Public Administration and Disciplines. Eds. Geert Bouckaert and Werner Jann. European Perspectives for Public Administration: The Way Forward. Leuven University Press: Leuven. 129-146.

Islam R. (2018). Bureaucracy and Administrative Culture in Bangladesh. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 514 - 521.

İzci F., Atmaca Y. (2019). Yeni hükümet sisteminde cumhurbaşkanının söylemlerinin bürokrasi üzerindeki etkisi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research, 6*(48), 4522-4533.

İzci F., Yılmaz V. (2019). Yerel Yönetim Politikaları Kurulunun Yapısal ve İşlevsel Boyutlarının İncelenmesi, Journal of Academic Value Studies, Vol:5, Issue:3, 385-394.

Kadir P., Yörükoğlu F., Burak E. H. (2014). Türk Demokrasi İnşasında Bürokrasinin Rolü. Yönetim Bilimleri Dergisi, 12 (33), 165-188.

Karadut İ. C. (2023). Demokrasi ve Teknokrasi İlişkisi: Koronavirüs Bilim Kurulu Örneği. Ombudsman Akademik, 9(17), 169-196.

Karakoyunlu B. K. (2022). Türkiye'de Bürokrasi ve Üç Kuşak Memur Vatandaş Etkileşimi. Akademisyen Kitabevi: Ankara.

Kennedy B. (2018). Bureaucracy and Public Opinion. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 593-597.

Marlıer J., Kaltenegger M., Ennser-Jedenastık, L. (2025), Why do people like technocrats?. European Journal of Political Research, 64: 872-886. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12709

Merriam-Webster Dictionary (n.d.) Bureaucracy. http://www.merriam-webster.com/dictionary /bureaucracy. Erişim Tarihi: 07.09.2025

Mouzelis N. P. (1968). Organısatıon and Bureaucracy: An Analysis of Modern Theories. Aldine Publishing Company: Chicago.

Neuby B. L. (2018). Bureaucratic Power. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 626 – 630.

Olejniczak T. (2018). Bureaucracy and Culture. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 528-532.

Olsen J. P. (2006). Maybe It Is Time to Rediscover Bureaucracy, *Journal of Public Administration Research and Theory*, Volume 16, Issue 1, January 2006, Pages 1–24, https://doi.org/10.1093/jopart/mui027

Olufs S. (2018). Administrative Responsibility. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 227-232.

Önder T. (2019). Türkiye'de Bürokrasi-Demokrasi İlişkisi Üzerine. OPUS Ulusalararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14 (20), 2151-2168.

Özdemir A. Ç. (2019b). Türkiye'de Modernleşme, Bürokratik Vesayet ve 'Derin Devlet'. OPUS Uluslararası Araştırmaları Dergisi, 11 (18), 2463-2505.

Özdemir, A. Ç. (2019a). Türk kamu yönetiminde askeri vesayet ve teknokratik dönüşüm ilişkisi. Uluslararası Yönetim Araştırmaları Dergisi, 5(2), 2489–2495.

Panday P. K. (2018). Bureaucracy and Politicians: Dynamics and Challenges. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham. 586-590.

Pustu Y. (2007). Osmanlı-Türk Devlet Geleneğinde Modernleştirici Unsur Olarak Bürokratik Elitler. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9 (2), 197-214.

Rahman M. S. (2018), Bureaucracy and Politicians Relations. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham. 578-585.

Rho E. (2018), Bureaucracy and Outsourcing. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham. 563-571.

Salgiriev A., Makhaev M., Dimaeva F., Soltamuradov M. Gaziev V. (2023). Problems and prospects of technocratic model of government. SHS Web of Conferences 164, 00123 DOI: https://doi.org/10.1051/shsconf/202316400123

Sánchez-Cuenca I. (2020). Neoliberal technocracy The challenge to democratic self-government. Ed. Bertsou Eri, Caramani Daniele. The Technocratic Challenge to Democracy, Routledge: Oxon, 44-60.

Srivastava A. K. (2018). Bureaucracy and Public Policy. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 597-602.

Terzi M. A. (2015). Türk Devlet Geleneğinde Bürokrasi. Bilge Kültür Sanat: İstanbul.

Tolga F., Turan H. (2025). Kısmen Otonom Yapı Olarak Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarının Faaliyetleri Üzerinden Bir Araştırma. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 58, Sayı 2, 233-276.

Tosun C., Keskin F. (2013). Teknokratik teori: Tarihsel perspektifte temel temalar. Verimlilik Dergisi(1), 107-122.

Trikha R. (2009). Bureaucracy and Public Administration. ABD PUBLISHERS: Jaipur

Vigoda-Gadot E. (2018). Bureaucracy and Democracy. Ed. Ali Farazmand, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, Springer International Publishing: Cham, 532- 543.

Yıldırım A. (2022). Yeni kamu yönetimi düzeninde kamu personel Sistemi: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi özelinde bir inceleme. Turkish Studies - Economy, 17(3), 853-867. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.57857

Kaynakça

Akman, Ç., & Akçay, E. Y. (2019). Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Politika Kurulları: ABD İle Karşılaştırması. Yasama Dergisi, 33-59.

Akman, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Aktörleri. Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 15(1), 35-54.

Akyılmaz, B., Sezginer, M., & Kaya, C. (2024). Türk İdare Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Atay, E. E. (2018). İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.

Atay, E. E. (2022). İdare Hukuku. Ankara: Seçkin Hukuk.

Avaner, T., & Özsoy, S. (2022). Türk Kamu Yönetiminde İstişarenin Önemi: Yüksek İstişare Kurulu Örneği. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 20-35.

Aydın, A. H. (2018). Türk Kamu Yönetimi: Sistemi- Niteliği- Örgütü- İşleyişi- Sorunları (8 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Babaoğlu, C., & Kulaç, O. (2021). Türkiye'de Politika Kurullarının İşbirlikli Yönetişim Açısından Değerlendirilmesi. Yasama Dergisi, 44, 101-121.

Bakir, C., & Bolukbasi, H. T. (2022). Changing Policy Advisory Dynamics in the 2000s: The Advisory Roles of Political Scientists in Turkey. M. Brans, & A. Timmermans içinde, The Advisory Roles of Political Scientists in Europe (s. 307-331). Leuven: Palgrave Macmillan.

BDDK. (2024). 2024 Faaliyet Raporu. İstanbul: BDDK.

Ceylan, A. (2005). Osmanlı' da Meşrutiyet Öncesi Merkezî Meclisler Literatürü. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 623-646.

Cumhurbaşkanlığı. (2025). Cumhurbaşkanı Erdoğan, KKTC Cumhurbaşkanı Erhürman'ı kabul etti. https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-kktc-cumhurbaskani-erhurmani-kabul-etti adresinden alındı

Cumhuriyet. (2021). Danışmanı Cemil Ertem raporu sundu: İşte yeni ekonomi modelinin ayrıntıları. https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/erdoganin-danismani-cemil-ertem-raporu-sundu-iste-yeni-ekonomi-modelinin-ayrintilari-1892861 adresinden alındı

Çetin, A. (2023). Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı ve İdarenin Bütünlüğü İlkesi: Cumhurbaşkanlığı Ofisleri Üzerinden Bir Değerlendirme. Ankara: Adalet Yayınevi.

Danıştay Başkanlığı. (2023). 2023 Performans Programı. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.danistay.gov.tr/assets/pdf/upload/2023-03-02-11-32-8599259.pdf adresinden alındı

Demirkol, F. (2021). Türk-İslam Düşünce Tarihinde Devlet Kavramı. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 88-99.

Duman, A. (2010). Biruni İlmi Kişiliği Tarih Anlayışı ve Yöntemi. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 19-38.

Erdoğan, A. (2014). İslamiyet'ten Önce Türk Devletlerinde Meclis Anlayışı: Toy, Kengeş, Kurultay Örneği. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 39-52.

Erat, V., & Demirkanoğlu, Y. (2022). Kamu Politikaları ve Yasa(Laştır)Ma: Türkiye'de Hükümet Sistemleri Üzerinden Kavramsal Bir Çerçeve. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 428-442.

Erol, Ö. F. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(1), 107-130.

Gazete Oksijen. (2023). Erdoğan'ın danışmanı Kılıç'tan ABD Dışişleri'nin İnsan Ticareti Raporu'na tepki. https://gazeteoksijen.com/turkiye/erdoganin-danismani-kilictan-abd-disislerin-in-insan-ticareti-raporuna-tepki-189078 adresinden alındı

Gözler, K. (2018). Anayasa Hukukuna Giriş. Bursa: Ekin Yayınları.

Gözler, K. (2021). Hukukun Temel Kavramları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Gözler, K., & Kaplan, G. (2019). İdare Hukuku Dersleri. Bursa: Ekin Yayınları.

Gür, B. (2022). Meşveret Meclisleri Osmanlı Siyaset Düşüncesini Ne Yönde Etkiledi? https://www.derintarih.com/oteki-osmanli/mesveret-meclisleri-osmanli-siyaset-dusuncesini-ne-yonde-etkiledi/ adresinden alındı

Independent. (2022). Cumhurbaşkanı Danışmanlığı'na Orhan Karakurt ve Cengizhan Başaran atandı. https://www.indyturk.com/node/567081/haber/cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1-dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1na-orhan-karakurt-ve-cengizhan-ba%C5%9Faran-atand%C4%B1?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı

Işık, Ş. (2023). Türk Kamu Yönetiminde Danışmanlık ve Danışman Kurumlar: Yasama Danışmanlığı Üzerine Bir İnceleme. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi .

İzci, F., & Bozdoğan, S. (2016). Türk Kamu Yönetiminde Bir Problem Alanı Olarak Bürokrasi-Siyaset İlişkisi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 33-46.

Kadem, L. İ. (2025). Erken Cumhuriyet Döneminde Siyasi Kurumlar. Y. E. Tansü içinde, Tarih Alanında Seçme Yazılar -VIII. (s. 53-80). Gaziantep: Özgür Yayınları.

Kadıoğlu, B. (2023). Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler'de Meşveret Kavramı (Hürriyet ve Meşveret Gazeteleri Bağlamında). İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 53-79.

Kafesoğlu, İ. (1998). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Karakılçık, Y., & Küçük, Ü. (2021). Devlet Denetleme Kurulu Ve Yerel Yönetimlere İlişkin Denetim Yetkileri: Yasal Düzenlemeler Üzerinden Bir Değerlendirme. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 977-988.

Mumcu, A. (2020). Divan-ı Hümayun. Ankara: Phoenix Yayınları.

Nacar, Y. A. (2025). Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sistemi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle İlgili Sorulara Yanıtlar (2 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Özdemir, A. (2021). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Türkiye Cumhuriyeti İdari Teşkilatına Getirdiği Yenilikler. Journal of Academic Value Studies, 7(3), 284-297.

Öztürk, N. (2013). Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı'da Meşveret Kültürü. Türk Dünyası Araştırmaları, 181-192.

Rekabet Kurumu. (2025). 2024 Yıllık Rapor. Ankara: Rekabet Kurulu.

RTÜK. (2024). 2024 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara: RTÜK.

Sancaktar, O., Önüt, L. B., Doğan, E. U., Turhan, M. K., & Seyhan, S. (2024). İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı. Ankara: Seçkin Hukuk.

Savaş, A. R. (2022). Cumhurbaşkanlığı Sistemi. Y. Özkaya, V. Erat, İ. Ç. İnce, & A. Duran içinde, Hukuki Bilimleri Ansiklopedisi (s. 54-56). Ankara : Nobel Yayıncılık.

Savaş, Y. (2023). Yönetişim Göstergeleri ve Ekonomik Büyüme: BRICS Ülkeleri Bağlamında Bir İnceleme. Y. Savaş, & Ç. Sevinçli içinde, Hukuk & İktisat: Multidisipliner Değerlendirmeler (s. 57-74). Gaziantep: Özgür Yayınları.

Sermaye Piyasası Kurulu. (2024). 2024 Faaliyet Raporu. Sermaye Piyasası Kurulu: Ankara.

Taçyıldız, S. (2025). Cumhurbaşkanı Başdanışmanından beklenmedik veda! Göksel Aşan görevi bıraktı. https://demokratkocaeli.com/haber/26856694/cumhurbaskani-basdanismanindan-beklenmedik-veda-goksel-asan-gorevi-birakti?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı

Taneri, A. (1981). Türk Devlet Geleneği. Ankara: Töre Devlet Yayınları.

TCMB. (2025). 2024 Faaliyet Raporu. Ankara: Merkez Bankası.

Tolga, F., & Turan, H. (2025). Kısmen Otonom Yapı Olarak Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarının Faaliyetleri Üzerinden Bir Araştırma. Amme İdaresi Dergisi, 58(2), 233-276.

Turan, A. M. (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. Social Sciences Research Journal, 7(3), 42-91.

Turan, O. (2009). Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Yıldırım, R., & Çınarlı, S. (2018). Türk İdare Hukuku Dersleri (Cilt 1). Ankara: Astana Yayınları.

Kaynakça

Atmaca, Y. Yıldız, E. (2024). "Kalkınma Politikaları Kapsamında Türkiye'de Dijital Devlet Politika ve Tedbirleri Ege 12th Internatıonal Conference On Socıal Scıences December 26 – 30. İzmir

Boyalı, H. (2025). "Yeni Kamu Yönetimi Perspektifiyle Dijitalleşmenin Son Evresi: Yapay Zeka". Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 6(2), 207-227.

Boyalı, H. (2023). "Türkiye'de Vatandaş Odaklı İdare: E- Devlet Ötesi Dijitalleşen Kamu". Bucak İşletme Fakültesi Dergisi, 6 (2), 172-190.

Cumhurbaşkanlığı. (2019). 2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı. Ankara: Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

Çakır, H., Taşer, M. (2023). Türkiye'de Yapılan Siber Güvenlik Faaliyetlerinin ve Eğitim Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Part C: Tasarım Ve Teknoloji, 11(2), 347-366. https://doi.org/10.29109/gujsc.1165131

Ersöz, B., Özmen, M. (2020). Dijitalleşme Ve Bilişim Teknolojilerinin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri. AJIT-e: Academic Journal of Information Technology, 11(42), 170-179.

Kabaklı, A. (2017). Millete Vurulan Canlı Pranga Bürokrasi. Türk Edebiyat Vakfı Yayınları. İstanbul.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu (2024). https://www.etik.gov.tr/icerikler/2024-yili-faaliyet-raporu/ (Erişim Tarihi:02.10.2025)

Kamu Görevlileri Etik Kurulu (2021). sosyalmedyaetikilkeleri-ilkekarari-2021-81.pdf. (Erişim Tarihi:02.10.2025)

Mecek, M. (2018), "E-Belediyecilik, Halkla İlişkiler, Bilgi Edinme, Şeffaflık, vb. Unsurlar Açısından Belediye Web Sayfalarının Kullanılması ve Etkinlik Analizi: Bolvadin Belediyesi", Bolvadin Araştırmaları 1, Eğitim Yayınevi, Konya, .2307-2350.

Mises, L. V. (2018). Bürokrasi. Liberte Yayınları. Ankara

Muellerleile, C, Robertson, SL (2018). Dijital Webercilik: Bürokrasi, bilgi ve neoliberal kapitalizmintekno-rasyonalitesi. Indiana Küresel Hukuk Çalışmaları Dergisi , 25 (1), 187-216.

Nohutçu, A. (2015). Kamu Yönetimi (11. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.

Octavia, F., Martono, H. K., Sitabuana, T. H., Djajaputra, G. (2020). The use of exoneration clausules as a legal protection for notary. Journal of Environmental Treatment Techniques, *8*(4), 1450-1455.

Özmen, E. (2023). "E-Devlet Söyleminin Yeniden Tanımlanmasına Dönük Kavramsal Bir Deneme: Dijital Bürokrasi". Amme İdaresi Dergisi, 56(1).

Resmi Gazete (2025). "Siber Güvenlik Başkanlığı Altında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi". Sayı. 32776

Resmi Gazete (2004). 5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Sayı.25486

Rowley, J. (2006). The wisdom hierarchy: Representations of the DIKW hie rarchy. Journal of Information Science, 33(2), 163-180. https://doi. org/10.1177/0165551506070706

Sarıtürk, M. (2022). Dijital dönüşüm döneminde kamu yönetimi ve dijital hükümet. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (42), 555-603.

Schumacher, Andreas; Wilfried Sihn, Selim Erol (2016); Automation, Digitization and Digitialization, and Their Implications for Manufacturing Processes, Innovation and Sustainability, International Scientific Conference Bucharest, Romania, .1-6.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Cumhurbaşkanlığı. Ankara.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On İkincii Kalkınma Planı (2024-2028). Cumhurbaşkanlığı. Ankara.

Sucu, İ. Ataman E. (2020). Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zekâ ve Her Filmi Üzerine Bir Çalışma. Yeni Medya Elektronik Dergi, 4(1), 40-5

Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 29.10.2025).

Uysal, Y., Kurban, S. ve Çığman, Z., M. (2023). Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi ve EYönetişim, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 78, 211-231.

Uzun, M. M., Yıldız, M., Önder, M. (2022). Big Questions of AI in Public Administration and Policy. Siyasal: Journal of Political Sciences, 31(2), 423-442.

Ünüvar Ünlüoğlu, D. (2023). "Is History Repeating Itself Womaninmetaverse". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 324-352.

Weber, M. (2023). Bürokrasi ve Otorite. Adres Yayın. Ankara.

Yılmaz, V., Mecek, M. (2021). "Kavram ve kuramsal açıdan Türkiye'de dijital kamu yönetimi ve dönüşümü". Kamu Yönetiminde Değişim Olgusu: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar (Ed. B. Akıncı), Nobel Yayınları, Ankara, 103-138.

cbddo.gov.tr/projeler/#6231, Dijital Dönüşüm Ofisi (Erişim Tarihi:20.10.2025)

Kaynakça

Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Publishers.

Alesina, A., Roubini, N., & Cohen, G. D. (1997). *Political cycles and the macroeconomy*. MIT Press.

Bogdanor, V. (1995). *The monarchy and the constitution*. Clarendon Press.

Cheibub, J. A. (2007). *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.

Çalışkan, A., Kaya, P. B., & Malak, M. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bütçe sürecine etkisi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22*(3), 721–736.

Dahl, R. A. (1998). *On democracy*. Yale University Press.

Dilek, Ş. (2018). Yeni sistemde ekonomi. *Kriter Dergi, 3*(26). https://kriterdergi.com/ekonomi/yeni-sistemde-ekonomi

Dinç, Y., & Atmaca, Y. (2023). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kamu politikası sürecinin yeni aktörleri: Politika kurulları ve ofisler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 76*, 126–148.

Duverger, M. (1980). A new political system model: Semi-presidential government. *European Journal of Political Research, 8*(2), 165–187.

Erdem, T. (2019). Parlamenter sistem: Kökleri, özellikleri ve eleştiriler. Güvenlik, Savunma ve Strateji Enstitüsü. https://www.sde.org.tr/tevfik-erdem/genel/parlamenter-sistem-kokleri-ozelliklerive-elestiriler-kose-yazisi-10859

Elgie, R. (1999). *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford University Press.

Elgie, R. (2011). *Semi-presidentialism: Sub-types and democratic performance*. Oxford University Press.

Erhan, Z., & Duygulu, V. D. (2023). Türk tipi başkanlık sisteminde denge ve denetim mekanizmaları. *Karatekin Hukuk Dergisi, 1*(1), 41–59.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.

Gerring, J., & Thacker, S. C. (2008). *A centripetal theory of democratic governance*. Cambridge University Press.

Hague, R., & Harrop, M. (2020). *Comparative government and politics: An introduction* (11th ed.). Palgrave Macmillan.

Hamilton, A., Madison, J., & Jay, J. (2003). *The Federalist Papers (1788)*. Signet Classics.

İzci, F., & Sarıtürk, M. (2017). Yeni anayasa değişikliği ile getirilen cumhurbaşkanlığı sisteminin idari yapı ve işleyişe etkisi. *Journal of International Scientific Researches*, 517–532.

Kalkar, Ö. Ş., & Öcal, A. (2020). Bir içerik analizi: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1*(2), 1–30.

Kılınç, D. (2016). Türkiye'de bitmeyen tartışma: Hükümet sistemi üzerine değerlendirmeler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20*(1), 447–510.

Kırışık, F., & Öztürk, K. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle kamu yönetiminin geliştirilmesi. *Adalet Dergisi, 65*, 167–200.

Köse, H. Ö. (2019). Başkanlık sisteminde denge ve denetim: Parlamentonun yürütmeyi denetleme işlevi ve parlamento adına yürütülen sayıştay denetiminin önemi. *Sayıştay Dergisi, 114*, 7–31.

Lijphart, A. (2012). *Patterns of democracy: Government forms and performance in thirty-six countries*. Yale University Press.

Linz, J. J. (1990). The perils of presidentialism. *Journal of Democracy, 1*(1), 51–69.

Lockyer, R. (2005). *The early Stuarts: A political history of England, 1603–1642*. Routledge.

Mainwaring, S., & Shugart, M. S. (1997). *Presidentialism and democracy in Latin America*. Cambridge University Press.

North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.

OECD. (2018). *Economic policy reforms 2018: Going for growth*. OECD Publishing.

OECD. (2023). *Economic surveys: Türkiye 2023*. OECD Publishing.

Özbudun, E. (2015). Başkanlık sistemi ve Türkiye: Liberal perspektif analizi. *1*(1), 1–14.

Özer, M. A., & Özmen, B. (2017). Parlamenter ve başkanlık sistemleri arasında konumunu arayan bürokrasi. *Strategic Public Management Journal, 3*(Özel Sayı), 17–34.

Persson, T., & Tabellini, G. (2003). *The economic effects of constitutions*. MIT Press.

Resmi Gazete. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda değişiklik yapılmasına dair kanun (Sayı: 6771). *Resmi Gazete, Sayı No: 29976*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm

Sartori, G. (1997). *Comparative constitutional engineering: An inquiry into structures, incentives and outcomes*. Macmillan Press.

Sedelius, T., & Linde, J. (2017). Unravelling semi-presidentialism: Democracy and government performance in four distinct regime types. *Democratization, 25*(1), 136–157.

Shugart, M. S., & Carey, J. M. (1992). *Presidents and assemblies: Constitutional design and electoral dynamics*. Cambridge University Press.

Sobacı, M. Z., Miş, N., & Köseoğlu, Ö. (2018). Türkiye'nin yeni yönetim modeli ve cumhurbaşkanlığı teşkilatı. *Seta Perspektif, 206*.

Şanlısoy, S., & Kök, R. (2010). Politik istikrarsızlık ekonomik büyüme ilişkisi: Kuznets eğrisi yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 47*(541), 9–22.

Tanör, B. (2016). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri (1789–1980)*. Yapı Kredi Yayınları.

Tataroğlu, M. (2016). Yürütmede etkinlik bakımından başkanlık sisteminin değerlendirilmesi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 74–97.

TÜSİAD. (2022). *Türkiye's 2022 macroeconomic outlook*. TÜSİAD Yayınları.

Kaynakça

Akgül, M. E. (2010). Kuvvetler ayrılığı ilkesinin dönüşümü ve günümüz demokratik rejimlerdeki anlamı. Ankara Barosu Dergisi, 68 (4), 79-101.

Aktan, C. C. (2006). İyi bir devlet yönetimi için yirmi temel ilke.

Kurumsal Devlet Yönetimi: İyi Devlet Yönetimi İçin Kurallar ve Kurumlar içinde (s.1-15). (Ed. Coşkun Can Aktan).

Aliefendioğlu, Y. (1991). Temel hak ve özgürlükler açısından anayasa yargısı. Amme İdaresi Dergisi, 24 (3), 27-46.

Atalay, M. B. (2024). Franz L. Neumann'a göre hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti kavramları ve Max Weber'in etkisi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1), 38-55.

Atay, E. E. (2013). Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi ışığında Danıştay. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVII (1-2), 1129-1154.

Bilgili, F. ve Demirkapı, E. (2020). Hukukun temel kavramları (17. baskı). Bursa: Dora Yayıncılık. Boulanger, Ö. D. (2016). İdari işlemin sebep unsuru. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku ABD, İstanbul.

Coşkunkulak, S. (2006). İdari işlemde gerekçe. İstanbul Barosu Dergisi, 80 (6), 2501-2510.

Çakmaz, E. (2025). Hukuk devleti çerçevesinde hukuki güvenlik ilkesi: Anayasa Mahkemesi kararları üzerine bir inceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15 (1), 1-57.

Çapar, A. (2025). Türkiye'de hukuk devletinin gelişimi ve idari işlemlerin yargısal denetimi. International Journal of Current Social Science, 4 (1), 1-10.

Demirkıran, Ö., Eser, H. B. ve Keklik, B. (2011). Demokrasinin tabana yayılması, yönetimde şeffaflık ve hesap verebilirlik bağlamında bilgi edinme hakkı kanunu. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 3 (2), 169-192.

Derdiman, R. C. (2005). Hukuk felsefesi gözüyle "polis" kavramı ve çağdaş polislik düşüncesi. Kaygı Dergisi. Erişim Tarihi: 20.08.2025.

Eken, M. (2005). Gizlilik geleneğinden şeffaf yönetime doğru. Amme İdaresi Dergisi, 38 (1), 113-130.

Ergüzeloglu Kilim, E. (2013). Türkiye'de adalet yönetimi: Bağımsız yargının sıkı bağları. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Eryılmaz, B. ve Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesapverebilirlik ve etik. İş Ahlakı Dergisi, 4 (7), 19-45.

Göksu, H. T. (2007). Kanun devletinden hukukun üstünlüğüne. Sayıştay Dergisi, 64, 59-68.

Gözler, K. (2021). Devletin genel teorisi (11. baskı). Bursa: Ekin Yayınları.

Gözler, K. ve Kaplan, G. (2025). İdare hukuku dersleri (27. baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Gül, C. (2019). AİHM kararlarında ifade ve medya özgürlüğünün sınırlandırılması kriterleri. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIV (1), 105-126.

İkincioğulları, F. (1997). Hukuk devleti. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (1), 28-30.

İşten, İ. (2014). Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 13 (2), 285-313.

Karakul, S. (2015). Yeni kuvvetler ayrılığı teorisi ve Türkiye'de uygulanabilirliği. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2), 63-112.

Keskinsoy, Ö. ve Kaya, S. B. (2021). Hukuk devletinin "kanun devleti"nden "anayasal devlet"e evrilmesi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 70 (3), 1147-1206.

Kızıl, N. (2011). Hukuk devletinin varoluş sürecinde özgür basının yeri ve önemi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXIX (1-2), 719-736.

Montesquieu, Baron (Charles Louis de Secondat). (Çev. Fehmi Baldaş). De L'Esprit des Lois (Yasaların Ruhu Üzerine). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Özay, İ. H. (2004). Günışığında yönetim. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özgen, S. (2022). İdarenin düzenleme yetkisi ve sınırı: Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenen ölçütler ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri. Danıştay Dergisi, 154, 197-251.

Page, S. (2004). Measuring accountability for results in interagency collaboratives. Public Administration Review, 64 (5), 591-606.

Soysal, M. (1997). 100 soruda anayasanın anlamı (11. baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Şamdan, Y. (2023). Türk kamu yönetiminde şeffaflık ve hesapverebilirlik. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6 (3), 926-942.

Tanriverdi, A. A. (2023). İdare hukukunda gerekçe ilkesi ve sağladığı hukuki koruma. KHM, 3 (2), 551-580.

Torun, İ. (2024). Algısı ve olgusuyla hukuk devleti: Eleştirel bir bakış. İksad Yayınları.

Ulusoy, A. D. (2023). Türk idare hukuku (6. baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

Usta, S. ve Akıncı, A. (2020). Kamu yönetiminde şeffaflık ve bilgi edinme hakkı: Türkiye ve Almanya üzerinden karşılaştırmalı bir inceleme. Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, 6 (39), 2533-2553.

Uygun, O. (2022). Hukukun üstünlüğü ilkesi. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIX (Özel Sayı), 521-558.

Vural, M. (2001). Hukukun üstünlüğü bağlamında hukuk devleti anlayışı. Journal of Islamic Research, 14 (2), 272-276.

Yaylalı, M. (2018). Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü kavramları: Albert Venn Dicey ve Hans Kelsen. Liberal Düşünce Dergisi, 23 (91-92), 93-109.

Yıldırım, T. (2019). İdarenin kanuniliği ilkesi bağlamında Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin anayasal sınırı. Anayasa Yargısı, 36 (1), 293-314.

Yıldız, H. (2013). Hukuk devleti'nin gelişim sürecinde mülk devleti ve polis devletinin yeri. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15 (2), 211-230.

Yılmaz, H. (2020). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin konu bakımından yetki sınırları. İstanbul Hukuk Mecmuası, 78 (1), 225-263.

Kaynakça

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2016). Adli istatistikler. Ankara: Adalet Bakanlığı.

Bakırcı, F. (2022). Yargı bağımsızlığının sağlanmasında Hâkimler ve Savcılar Kurulu ile Anayasa Mahkemesine üye seçimi üzerine. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(1), 1-70.

Bayramoğlu, A. (2012). Referandumdan sonra HSYK: HSYK'nın yeni yapısı ve işleyişine dair yuvarlak masa toplantısı. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV).

Baysal, M. (2007). Bulgaristan'da yargı bağımsızlığı ve Türkiye'deki durum üzerine bazı düşünceler. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(3–4), 105–130.

Coşkun, V. (2017). 16 Nisan 2017 tarihinde kabul edilen anayasa değişikliklerinin değerlendirilmesi. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 22(36), 3-30.

Çapar, A. (2022). Yargı bağımsızlığı ekseninde cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme ve yargı ilişkisi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1), 148-165.

Çelik, D. B. (2018). 16 Nisan anayasa değişikliği ve yeni Hâkimler ve Savcılar Kurulu üzerine bir değerlendirme. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 73(4), 1057-1094.

Erdem, F. H. (2022). Türkiye'de yargı bağımsızlığının mevzuattan kaynaklanan sorunları ve çözüm önerileri. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27(47), 315-355.

Erdem, K., & Solak, M. (2009). Bazı ülkelerde yargı konseylerinin oluşumu ve görevleri. Yasama Dergisi, (13), 123-143.

Gönenç, L. (2011). Dünyada ve Türkiye'de yüksek yargı kurulları (Anayasa Çalışma Metinleri 4). TEPAV.

Gözler, K. (2008). Ergun Özbudun'un Türk anayasa hukuku doktrinine katkısı. S. Yazıcı, K. Gözler & E. Göztepe (Ed.), Özbudun'a armağan / Essays in honor of Ergun Özbudun (C. II: Anayasa Hukuku, s. 1–20). Yetkin Yayınları.

Gözler, K. (2003). Anayasa hukukuna giriş. Bursa: Ekin Yayınları.

Güler, F. (2023a). Türkiye's referendum experience. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6(1), 127-140.

Güler, F. (2023b). Yüksek Seçim Kurulu kararları ışığında cumhurbaşkanı adaylarının seçim gelir ve giderlerinin denetimi. İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 45–76.

Güler, F. (2023c). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde cumhurbaşkanlığı kararnameleri: 12. cumhurbaşkanlığı dönemi (2018-2023) Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin analizi ve anayasa yargısının konuya yaklaşımı. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kamu yönetimi (ss. 177-201). Ankara: Nobel Yayınevi.

Hakyemez, Y. Ş. (2009). Demokratik hukuk devleti bağlamında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yeniden yapılandırılması. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1–2), 59–85.

Hakyemez, Y. Ş. (2010). 2010 anayasa değişiklikleri ve demokratik hukuk devleti. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(2), 387-406.

İnceoğlu, S. (2011). Yeni Anayasada bağımsız bir yargı için neler yapmalı? Uluslararası belgeler ışığında öneriler. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (95), 235-268.

Keser, H., & Niyazioğlu, F. (2016). Türkiye'de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2), 119-157.

Odyakmaz, Z. (2008). Yeni anayasa çalışmalarında Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu için üye seçimleri ve bazı konular hakkında görüşler. Anayasa Yargısı, 24(1), 155-203.

Özkal Sayan, İ. (2008). Türkiye'de yargı bağımsızlığı sorunu. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 44-73.
Özkul, D. F. (2016). Anayasalarımızda yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı. Ankara Barosu Dergisi, (3), 201-263.
Sağdıç, Ş. (2018). Anayasa değişiklikleriyle Türkiye'de yargıda çoğulculuk uygulamaları. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), 507-528.
Saldırım, M. (2014). Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna üye seçilmesine ilişkin anayasa değişikliklerinin değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16(Temmuz), 4497–4507.
Şentop, M. (2010). Anayasalarda ve değişiklik önerilerinde Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (Sayı 23). Seta Analiz.
Şirin, T. (2017). 2017 Anayasa değişikliğinin yargı bağımsızlığı yönünden değerlendirilmesi. Anayasa Hukuku Dergisi, 6(11), 85-116.
Topuz, G., & Konan, B. (2017). Geçmişten günümüze Türk hukukunda hâkimin tarafsızlığı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 66(4), 763–794.
Uzun, D. C. (2018). 6771 sayılı kanunla anayasada yargıyla ilgili yapılan düzenlemeler. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (11), 409-433.
Ünal, Ş. (1982). Anayasa hukuku açısından mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı (Adalet Bakanlığı Yayınları, Seri No. 55). Ankara: Adalet Bakanlığı.
Ünver, Y. (2011). Yargı bağımsızlığı açısından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 53(1-4), 153-196.
Yanık, M. (2010). Karşılaştırmalı hukuk ve uluslararası standartlar ışığında HSYK'nın oluşumu, çalışma şekli ve kararlarının denetimi. Anayasa Yargısı, 26(1), 161-216.
Yazıcı, H. (2014). Belgelerde yargı kurulları, hâkimlerin atanma ve disiplin işlemlerine ilişkin yetkileri. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 72(2), 759-783.
Yazıcı, H. (2019). Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi bağlamında cumhurbaşkanlığı sistemi. Liberal Düşünce Dergisi, 24(93), 17-33.
Yıldız, A. (2014). Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun demokratik meşruiyeti. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18(1–2), 127–141.

Resmî Kararlar

AYM, E.2010/49, K.2010/87, 07/07/2010.
AYM, E.2016/6 (Değişik İşler), K.2016/12, 04/08/2016.
HSYK Genel Kurul, 2016/426, 24.08.2016.
HSYK Genel Kurul, 2016/428, 31.08.2016.
HSYK Genel Kurul, 2016/430, 04.10.2016.
HSYK Genel Kurul, 2016/440, 15.11.2016.
HSYK Genel Kurul, 2017/35, 13.02.2017.
HSYK Genel Kurul, 2017/113, 17.03.2017.
HSYK Genel Kurul, 2017/682, 05.05.2017.
YSK, 23.09.2010, 2010/851.
YSK, 27.09.2010, 2010/870.
YSK, 30.09.2010, 2010/896.
YSK, 03.10.2010, 2010/909.
YSK, 12.10.2010, 2010/961.
YSK, 13.10.2010, 2010/970.
YSK, 13.10.2010, 2010/972.
YSK, 13.10.2010, 2010/973.
YSK, 22.08.2014, 2014/380.

Kaynakça

Abdülhakimoğulları, E. (2013). 'Yarı Başkanlık Sistemi (Fransa)'. Ankara: Ak Parti Yayınları.

Akçakaya, M. ve Özdemir, A. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Siyasal İstikrar. *3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi,* 53 (3), 922- 942.

Akçay, E. (2016). Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Siyasi Denetim: İdarenin TBMM Tarafından Denetlenmesi. *Ombudsman Akademik,* (5), 37-68.

Akıncı, B. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Olası Demokratik ve Ekonomik Etkileri. *Turkish Studies,* 12 (24), 1-16.

Akyel, R. ve Köse, H. Ö. (2010). Kamu Yönetiminde Etkinlik Arayışı: Etkin Kamu Yönetimi için Etkin Denetimin Gerekliliği. *Türk İdare Dergisi,* (466), 9-45.

Al, H. (2007). Denetimde Piyasalaşma Eğilimleri. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi,* (1), 109-130.

Alkan, A. ve Çeliksoy, E. (2022). Türkiye ve Güney Kore Hükümet Sistemleri ve Kamu Yönetimlerinin Yönetim Bağlamında Karşılaştırılması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 12 (3), 32-51.

Anayasa Mahkemesi. (2025). Norm Denetimi. https://www.anayasa.gov.tr/tr/mahkeme/gorev-ve-yetkileri/norm-denetimi/

Ardıçoğlu, M. A. (2017). Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. *Ankara Barosu Dergisi,* 75 (3), 19-51.

Aslan, A. (2015). Türkiye İçin Başkanlık Sistemi: Demokratikleşme, İstikrar, Kurumsallaşma. Sayı: 122. İstanbul: Seta Analiz.

Atar, Y. (2018). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Atay, C. (1999). Devlet Yönetimi ve Denetimi. (2. basım). İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Atmaca, Y. ve Karhan, Z. (2022). Kamu Yönetiminde Yüksek Denetim (Sayıştay Denetimi). (Ed. Yusuf Uysal- Fatih Güler) Kamu Yönetiminin Denetimi içinde (ss.261-280). Ankara: Orion Kitabevi.

Avcı, E. (2015). Kuvvetler Ayrılığı Teorisi ve Tarihçesi. Ankara: Yason Yayınları.

Aydın, A. H. (2018). Kamu Yönetimine Giriş. (4. baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.

Aygün, S. (2018). Anayasa Hukuku Pratik El Kitabı. İzmit/Kocaeli: Temsil Kitap Yayınevi.

Baykal, Ö. (2019). Resmi Bir İdeoloji Olarak Kemalizm. Ömer Baykal (Ed.), Cumhuriyet Döneminde Siyasi Düşünce içinde (ss.3-76), Ankara: A Kitap Yayınları.

Bayrak, B. ve Karakılçık, Y. (2019). Demokratikleşme Yolunda Vesayet Denetimi: Devlet Denetleme Kurulu – Kamu Denetçiliği Kurumu Karşılaştırması. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 340-357.

Bayrak, B. ve Ölmez, M. (2024). Türkiye'de Parlamenter Hükümet Sistemi ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Açısından Siyasal Denetimin Değişen Rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (81), 41-59. https://doi.org/10.51290/dpusbe.1392455

Bayrakçı, E. ve Demirel, A. (2017). İç Denetimin Yapısal ve İşlevsel Sorunlarının Türkiye'deki Üniversiteler Bağlamında Analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 19 (33), 52-60.

Bektaş, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yasama- Yürütme İlişkisi ve Bu Sistemin Türkiye Demokrasisine Etkileri. *Yasama Dergisi,* (39), 199-218.

Bilir, F. (2013). Türk Anayasa Hukukunda Gensorunun Düzenlenişi ve Etkinliği. *Yasama Dergisi,* (25), 7-16.

Bilir, F. (2017). Türkiye'ye Özgü Yeni Bir Hükümet Modeli: Cumhurbaşkanlığı Sistemi. *Yeni Türkiye Dergisi,* (94), 1-6.

Boyalı, H. (2022). Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Kamu Yönetiminde Denetim. (Ed. Yusuf Uysal-Fatih Güler) Kamu Yönetiminin Denetimi içinde (ss.7-34). Ankara: Orion Kitabevi.

Bozkurt, P. (2013). Denetim Kavramı ve Denetim Anlayışındaki Gelişmeler. *Denetişim,* (12), 56-62.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018, 10 Temmuz). T.C. Resmi Gazete (Sayı 30474).

Çoban, H. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Denge ve Denetimin Bir Gereği Olarak Bütçe Hakkı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Danıştay Kanunu. (1982, 20 Ocak). T.C. Resmi Gazete (Sayı 17580). https://resmigazete.gov.tr/arsiv/17580.pdf, (Erişim Tarihi: 17.07.2025).

Demir, K. A. (2017). Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Danıştay ve Sayıştay Kurumlarının Analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 0 (4), 208-235.

Doğan, K. C. (2015). Yönetimin Bir Fonksiyonu Olarak Denetim ve Kamu Yönetimindeki Yeri. *Ombudsman Akademik Dergisi,* 2 (3), 107-141.

Durgun, G. B. (2017). Anayasa Referandumu ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye,* 94, 1-6.

Dursunoğlu, İ., Boyalı, H. ve Gündoğdu, S. (2021). Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) İmajına Yönelik Bir Araştırma. *Ombudsman Akademik,* 7 (14), 67-94.

Eken, M. (1998). Yönetim Karşısında Vatandaşın Korunmasında Ombudsman Kurumunun Rolü. Türkiye'de Yönetim Geleneği: Kurumlar, Sorunlar ve Yeniden Yapılanma Arayışları (ss.131-139), (der. Davut Dursun ve Hamza Al), İstanbul: İlke Yayıncılık.

Erdoğan, O. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yerel Yönetimler. Ankara: Sage Yayınları.

Erdoğan, O. (2025). Karar Verme Sürecinde Yeni Bir Yaklaşım: Yapay Zeka Ombudsmanlığı. *Ombudsman Akademik Dergisi*, 22, 47-78.

Erdoğan, O. ve Pank, Ç. (2017). Kamu Bürokrasisinin Denetiminde İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (4), 91-98.

Erdoğan, S. (2022). Türkiye'de Hükümet Sistemi Tartışmaları ve Rasyonelleştirilmiş Parlamenter Sistem. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi,* 4 (2), 341-365.

Erhan Bulut, Z. ve Duygulu, V. İ. (2023). Türk Tipi Başkanlık Sisteminde Denge ve Denetim Mekanizmaları. *Karatekin Hukuk Dergisi,* 1 (1), 41-59.

Eren, V. (2006). Kamu Yönetiminde Denetim Anlayışındaki Gelişmeler. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Dergisi,* 7 (25), 255-267.

Ertekin, Y. (2004). Çağdaş Yönetim ve Denetim. *Journal of Social Sciences,* 1 (1), 55-67.

Eryılmaz, B. (2022). Kamu Yönetimi. (15. baskı), Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Gönülaçar, Ş. (2007). İç Denetimde Hedefler ve Beklentiler. *Mali Hukuk Dergisi,* (130), 1-21.

Gören, Z. (2006). Anayasa Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınları.

Gözler, K. (2015). Türk Anayasa Hukukuna Giriş. Bursa: Ekin Kitabevi.

Gözübüyük, A. Ş. (2010). Türkiye'nin Yönetim Yapısı. (Güncelleştirilmiş 11. basım). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Gülener, S. ve Miş, N. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sistemi. Sayı: 190, Seta Analiz, 7-25.

Günler, S. (2006). Türk Kamu Yönetiminde Denetim ve Yeni Bir Öneri. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

İba, Ş. (2018). Türk Anayasa Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.

Kamalak, İ, Gül, H. ve Sallan Gül, S. (2015). Demokrasi, Siyasal Rejim ve Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Toplum ve Demokrasi,* 9 (19), 127-148.

Kara, T. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Siyasal ve Bürokratik Dönüşüm. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 3 (2), 218-234.

Karakılçık, Y. ve Küçük, Ü. (2021). Devlet Denetleme Kurulu ve Yerel Yönetimlere İlişkin Denetim Yetkileri: Yasal Düzenlemeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 31 (2), 977-988.

Karatepe, Ş. (2013). Hükümet Sistemleri ve Türkiye. Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi. Özel Sayısı (51), 223-245.

Karatepe, Ş., Alkan, H., Atar, Y., Bingöl, Y. ve Bayraktar-Durgun, G. (2017). Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. Ankara: Memur-Sen Yayınları.

Kaya, B. (2017). Türk Tipi Başkanlık Sistemi Önerisinden Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemine. *Yönetim Bilimleri Dergisi,* 15 (30), 27-50.

Kestane, D. (2006). Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçisi). *Maliye Dergisi,* (151), 128-142.

Kırışık, F. (2016). İdari Yargılama Hukuku. (1.baskı). İzmir: Meta Basım.

Köse, H. Ö. (1999). Denetim ve Demokrasi. *Sayıştay Dergisi,* 10 (33), 62-85.

Kuluçlu, E. (2006). Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine. *Sayıştay Dergisi,* (63), 3-37.

Miş, N. ve Duran, B. (2017). Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi. İstanbul: Seta Yayınları.

Önen, S. M. (2019). Denetim. Y. Mamur ve E. Alacadağlı Işıkçı (Ed.), Kamu Yönetimi Ansiklopedisi İçinde, (ss.155-163). Ankara: Astana Yayıncılık.

Önen, S. M. ve Yıldırım, A. (2014). Kamu Yönetiminde Etik Denetimi: OECD Ülkeleri Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi,* 5 (1), 103-126.

Örnek, A. (1998). Kamu Yönetimi. İstanbul: Meram Yayın Dağıtım.

Özbudun, E. (2018). Türk Anayasa Hukuku. 18. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.

Özdemir, B. (2015). Kamu Denetçiliği Kurumu'nun İşlevi, Yapısı ve Devlet Teşkilatındaki Konumu. Ankara: Adalet Yayınevi.

Özden, K. (2010). Ombudsman: Türkiye'deki Tartışmalar. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Özer, M. A. (2015). Türkiye'de Kamu Yönetiminin Denetiminde Yeni Arayışlar: Kamu Denetçiliği Kurumu Örneği. *Sayıştay Dergisi,* (98), 19-40.

Özer, M. Akif, Akçakaya, M., Yaylı, H. ve Batmaz, N. Y. (2015). Kamu Yönetimi: Klasik (Yapı ve Süreçler). Ankara: Adalet Yayınevi.

Öztekin, A. (2010). Yönetim Bilimi. (4. basım), Ankara: Siyasal Yayınevi.

Parlak, B. ve Kadir, C. D. (2015). Türkiye'de Ombudsmanın Uygulanabilirlik Analizi: Ampirik Bir Çalışma. *Turkish Studies*, 10 (10), 749-770.

Parsak, M., 2012. Parlamenter/Başkanlık/Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Hükümet Sistemi. Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı. Kasım, 1, 1-24.

Polat, N. (2003). Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu ve Denetimin Etkinliği. *Sayıştay Dergisi,* 14 (49), 65-80.

Salihoğlu, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yerel Yönetimler ve Denetimi. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Sanal, R. (2002). Türkiye'de Yönetsel Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu. Ankara: TODAİE Yayınları.

Soybay, S. (1985). Devlet Denetleme Kurulu'nun Konumu ve İşlevi. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi,* 6 (1-3), 215-224.

Şahin, Y. (2010). Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi. (2. baskı), Trabzon: Murathan Yayınevi.

Şahin, Y ve Erdoğan, O. (2021). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yürütme. Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (ss. 47-71), (Ed. Elvettin Akman), Ankara: Nobel Yayınları.

Tataroğlu, M. (2017). Bilgi Çağında Kamu Yönetiminin Denetimi. (1. baskı), İzmir: Kitapana Yayınevi.

Tekin, Y. (2015). Başkanlık Sistemi ve Kuvvetler Ayrılığı Tartışmaları. Ankara: Kesit Yayınları.

Tortop, N. (1999). Mahalli İdareler. (6. baskı), Ankara: Yargı Yayınları.

Tortop, N., İsbir, E. G., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2017). Yönetim Bilimi. (11. baskı), Ankara: Nobel Yayınları.

Tögel, A. (2017). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Devlet Denetleme Kurulunun İdari Denetimdeki Rolü. *Ombudsman Akademik Yayınları,* 3 (5), 91-110.

Turan, M. (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Social Sciences Research Journal,* 7 (3), 42-91.

Türkiye Cumhuriyeti. (1982, Kasım 9). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709, 18 Ekim 1982). Resmi Gazete (Mükerrer), Sayı 17863. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf

Uluşahin, N. (2007). Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması. Ankara: Yetkin Yayınları.

Yazıcı, S. (2005). Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Ankara: TBB Yayınları.

Yıldırım, T. (2017). Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* 23 (2), 13-28.

Yokuş, S. (2013). Hükümet Sistemini Demokrasi Ekseninde Tartışmak. *Yeni Türkiye,* 236-239.

6085 Sayılı Sayıştay Kanunu (2010, 19 Aralık). T.C. Resmi Gazete (Sayı 27790). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6085&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5, (Erişim Tarihi: 17.07.2025).

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2012). https://www.ombudsman. gov.tr/document/Kamu_Denetciligi_Kurumu_Kanunu.pdf, (Erişim Tarihi: 16.07.2025).

Kaynakça

Abbott, K. W., & Snidal, D. (2021). The governance triangle: Regulatory standards institutions and the shadow of the state. *The Spectrum of International Institutions*, 52-91. Routledge.

Akdoğan Gedik, M. (2021). Vilfredo Pareto'nun iktisadi sosyolojik düşünce yapısı ve refah iktisadına yansımaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (59), 245-270.

Akgün, M. (2024). Bağımsız idari otoritelerin anayasal statüsünün belirlenmesi ihtiyacı: teorik ve pratik gerekçeler. *Amme İdaresi Dergisi*, 57(2), 29-60.

Ataay, F. (2015). Neoliberal reformlar, devletin yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerinde dönüşüm. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15(30), 20-39.

Babahanoğlu, N. (2021). Türk idare sisteminde bağımsız idari otoriteler, bağımsızlıkları ve denetimleri üzerine bir değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (Toplum & Siyaset), 211-226.

Bernstein, M. H. (1972). Independent regulatory agencies: A perspective on their reform. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 400(1), 14-26.

Çetin, T., Sobacı, M. Z., & Nargeleçekenler, M. (2016). Independence and accountability of independent regulatory agencies: The case of Turkey. *European Journal of Law and Economics*, 41(3), 601-620.

Duran, L. (1997). Türkiye'de bağımsız idari otoriteler. *Amme İdaresi Dergisi*, 30(1), 3-10.

Elgie, R., & McMenamin, I. (2005). Credible commitment, political uncertainty or policy complexity? Explaining variations in the independence of non-majoritarian institutions in France. *British Journal of Political Science*, 35(3), 531-548.

Gilardi, F. (2002). Policy credibility and delegation to independent regulatory agencies: A comparative empirical analysis. *Journal of European Public Policy*, 9(6), 873-893.

Güveyi, N. (2017). Anglo-Sakson hukuk sistemi ve Kara Avrupası hukuk sistemi boyutuyla ekonomik idare hukuku üzerine bazı düşünceler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 83-122.

Hanretty, C., & Koop, C. (2012). Measuring the formal independence of regulatory agencies. *Journal of European Public Policy*, 19(2), 198-216.

Hanretty, C., & Koop, C. (2013). Shall the law set them free? The formal and actual independence of regulatory agencies. *Regulation & Governance*, 7(2), 195-214.

Korkmaz, M. F. (2023). Türkiye'de düzenleyici ve denetleyici kurumların formel bağımsızlıkları. *International Journal of Social Inquiry*, 16(1), 131-153.

Kutlu Gürsel, M. (2005). Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı), 493-554.

Leblebici, D., Kurban, A., & Sadioğlu, U. (2012). Türk yönetim sisteminde bağımsız düzenleyici kurullar üzerine kuramsal tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 81-109.

Levi-Faur, D. (2005). The global diffusion of regulatory capitalism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 598(1), 12-32.

Maggetti, M. (2009). The role of independent regulatory agencies in policy-making: A comparative analysis. *Journal of European Public Policy*, 16(3), 450-470.

Maggetti, M. (2010). Legitimacy and accountability of independent regulatory agencies: A critical review. *Living Reviews in Democracy*, 2, 1–9.

Maggetti, M. (2012). *Regulation in Practice: The De Facto Independence of Regulatory Agencies*. Colchester: ECPR Press.

Maggetti, M., & Papadopoulos, Y. (2018). The principal–agent framework and independent regulatory agencies. *Political Studies Review*, 16(3), 172-183.

Majone, G. (1997). From the positive to the regulatory state: Causes and consequences of changes in the mode of governance. *Journal of Public Policy*, 17(2), 139-167.

Mertan, T. (2022). Neoliberalizmin kurumları ve otoriteryenleşme: BDDK örneği. G. Orhan (Der.), *Tarihin dönüşümü, dönüşümün tarihi içinde*. Altınbaş Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 447-461.

OECD. (2016). *Being an Independent Regulator*. The Governance of Regulators. OECD Publishing, Paris.

OECD. (2025). *Regulatory Policy Outlook 2025*. OECD Publishing, Paris. Ormanoğlu, D. (2022). Regülasyonun anayasal yeri ve kısıtları. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2), 1620-1665.

Prado, M. M. (2008). The challenges and risks of creating independent regulatory agencies: A cautionary tale from Brazil. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 41, 435-503.

Robinson, G. O. (1971). On reorganizing the independent regulatory agencies. *Virginia Law Review*, 57(6), 947-995.

Scott, C. (2000). Accountability in the regulatory state. *Journal of Law and Society*, 27, 38-60.

Sever, D. Ç. (2015). Türkiye'de düzenleyici kurumların yapısı, işlevi ve dönüşümü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64(1), 195-236.

Sezen, S. (2007). Independent regulatory agencies in Turkey: Are they really autonomous? *Public Administration and Development*, 27(4), 319-332.

Smith, W. (1997). Utility regulators: The independence debate. *Public Policy for the Private Sector*, Note No: 127. World Bank.

Sosay, G., & Zenginobuz, U. (2006). Independence and accountability of regulatory agencies in Turkey. *ECPR Conference on Regulatory Governance*, University of Bath, 1-53.

Tan, T. (2002). Bağımsız idari otoriteler veya düzenleyici kurullar. *Amme İdaresi Dergisi*, 35(2), 11-37.

Tan, T. (2024). Bağımsızlıklarını yitiren düzenleyici kurulların işlevsellikleri de sorgulanıyor. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, (23), 1-26.

Thatcher, M., & Stone Sweet, A. (2002). Theory and practice of delegation to non-majoritarian institutions. *West European Politics*, 25(1), 1-22.

Thatcher, M. (2002). Regulation after delegation: Independent regulatory agencies in Europe. *Journal of European Public Policy*, 9(6), 954-972.

Thatcher, M. (2005). The third force? Independent regulatory agencies and elected politicians in Europe. *Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, 18(3), 347-373.

Tutar, E., Kutluay Tutar, F., & Ekici, M. (2024). Düzenleyici, denetleyici ve yönlendirici devletin piyasalara kurumsal müdahalesi: Türkiye örneği. *International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies*, 6(15), 137-149.

Yardımcı, M. C. (2023). Ekonomik regülasyon uygulamalarının yeniden tanımlanması: Bağımsız idari otoriteler ve yönetişim. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 6(2), 129-141.

Kaynakça

Alkan, H. (2017). Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Meclisin Denetim Yetkisi. SETA Perspektif.

Aslan, S. (2010). "Türkiye'de Sivil Toplum". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 39(31), s.260-283

Başkan, F.(2004). "Medya-Demokrasi-Siyasi İktidar İlişkisi: AKP Örnek Olayı". *Kültür ve İletişim Dergisi*, 7 (1), s. 101-124.

Bayar, C. (1986). "Başvekilim Adnan Menderes". İsmet Bozdağ (Der.). Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları.

Charon, J. M. (1993). İletişim Araçlarında Devlet Müdahalesi, Medya Dünyası. (Çev. Oya Tatlıpınar), İletişim Yayınları.

Cohen, J. L., & Arato, A. (1992). Civil Society and Political Theory. MIT Press.

Çaha, Ö. (2007),.Aşkın (Transandantal) Devletten Sivil Topluma. Plato Film Yayıncılık.

Damlapınar, Z. (2008), Medya ve Siyaset İlişkileri Üzerine. Zülfikar Damlapınar (Ed.). Turhan Kitapevi.

Demir, V. (2007). Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi, Beta yayınları, İstanbul.

Demir, N., (2010). "Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları". *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 10(2), s. 597-611.

Demirkent, N. (1995). Medya Medya, Dünya Yayınları, İstanbul.

Demirkent N. (1998). "Fırtanalı günler….". Dünya, 22 Eylül 1998.

Erer, T. (1963). On Yılın Mücadelesi. Ticaret Postası Matbaası.

Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. Public Administration Review. 66 (1), pp. 66–75.

Gramsci, A. (1971). Selections from the prison notebooks. Q. Hoare & G. Nowell Smith (Eds.) . International Publishers.

Gökmen, Y. (1996). "Medya ve İdeoloji". *Yeni Türkiye Dergisi*. Sayı: 11, s. 711-719.

Güz, N. (2005), Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları, Nobel Yayınları, Ankara

Habermas, J. (1991). The Structural Transformation of The Public Sphere: An İnquiryİnto A Category of Bourgeois Society. MIT Press.

Heywood, A., (2021), "Siyaset". N. Uslu (Çev.). Feliks Kitap Matbaa.

Işık, M., (2005). "Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya Yoluyla Demokrasinin Tehdit Edilmesi". *Selçuk İletişim Dergisi*. 3(4), s. 114-121.

Kaya, R. (2001). "Basından Medyaya Geçiş ve Kavram Olarak Kamusal Çıkar", Karizma Dergisi, Medya sayısı, S.5

Keane, J. (1998). Civil Society: Old İmages, New Visions. Polity Press.

Keser, H., Hışım, S. (2016). "Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), ss. 597-611.

Köse, Ö. (1999). "Demokrasi ve Denetim". *Sayıştay Dergisi*. Sayı: 33, s.62-85

Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). "The Emerging Nonprofit Sector: An Overview". Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

Sezik, M. (2020). "Siyaset Medya İlişkisi" Siyaset, Toplum, Medya, Orion Kitapevi.

Talas, M. (2014). "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Persfektifi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Sayı: 29, 387-401.

Tekin, Y. ve Okutan Ç.(2015). "Türk Siyasal Hayatı". Orion Yayınları.

Mardin, Ş. (2016). Türkiye'de Toplum ve Siyaset. M. Türköne & T. Önder (Der.). İletişim Yayınları.

McNair, B. (2011). An introduction to political communication (5th ed.). Routledge.

Oktay T. (2022) Yerel Yönetimler, İdeal Kent Yayınları, Ankara.

Önen, A., (2019). "İnternet, Dijital Demokrasi ve Dezenformasyon Ekseninde Yeni Medya: Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Değerlendirme". *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 8 (16), s.13-35.

Özbudun, Ergun. (1999). "Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon". Elisabeth Özdalga ve Sune Persson (Der.). Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Özcan, A. (2015). "1945- 1960 Türkiye'sinde Basın İktidar İlişkileri ve 27 Mayıs 1960 Darbesinde Basının Etkisi", Medya ve Siyaset. Tolga Yazıcı (Ed.), Volga Yayıncılık.

Tocqueville, A. de. (2003). Democracy in America (H. Mansfield & D. Winthrop, Trans.). University of Chicago Press.

Tuncel, G. (2020). "Siyasetin Sivil Toplum Üzerindeki Etkisi", Siyaset, Toplum, Medya. Orion Kitapevi.

Türköne, M. (2007). "Siyaset". Lotus Yayınevi.

Utma, A. M. (2010). "1980 Sonrası Türkiye'sinde Medya-Siyasi İktidar İlişkisi". T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uslu, A. (2012). "Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Kavramlar Arası İlişkiler". G., Atılgan, E., A., Aytekin (ed.). Pasifik Ofset.

Yıldırım, İ. (2004). Demokrasi- Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim. Seçkin Yayıncılık.

Walzer, M. (1995). Toward a Global Civil Society. In P. H. Werhane & R. E. Freeman (Eds.), Business as A Moral Agent. (pp. 71–88). Springer.

Kaynakça

Ahmad, F. (1993). *The making of modern Turkey*. Routledge.

Aydın-Düzgit:, & Balta, E. (2023). Populism and foreign policy in Turkey: The personalisation of power and statecraft. *Turkish Studies, 24*(1), 28–47. https://doi.org/10.1080/14683849.2022.2090561

Balzacq, T. (2011). *Securitization theory: How security problems emerge and dissolve*. Routledge.

Barkey, K. (2008). *Empire of difference: The Ottomans in comparative perspective*. Cambridge University Press.

Baykan, T. S. (2021). Devletin mekânsal tahayyülü: Cumhuriyetçi disiplinci devletin kurucu mantıkları. *Toplum ve Bilim, (157)*, 37–74.

Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action*. Cambridge University Press.

Bigo, D. (2002). Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives, 27*(1), 63–92.

Boin, A., & 't Hart, P. (2007). Crisis management and crisis leadership. In H. Rodriguez, E. L. Quarantelli, & R. R. Dynes (Eds.), *Handbook of disaster research* (pp. 42–54). Springer.

Boin, A., 't Hart, P., & McConnell, A. (2009). Crisis exploitation. *Journal of European Public Policy, 16*(1), 81–106.

Buğra, A., & Keyder, Ç. (2003). *New poverty and the changing welfare regime in Turkey*. UNRISD.

Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.

Castles:, & Miller, M. J. (2009). *The age of migration* (4th ed.). Palgrave Macmillan.

Chadwick, A. (2011). *The hybrid media system*. Oxford University Press.

Çarkoğlu, A., & Kalaycıoğlu, E. (2021). *Türkiye'de demokratik siyaset ve toplum*. Koç Üniversitesi Yayınları.

Dalton, R. J. (2014). *Citizen politics* (6th ed.). CQ Press.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). *The new public service: Serving, not steering* (2nd ed.). M.E. Sharpe.

Dobson, A. (2003). *Citizenship and the environment*. Oxford University Press.

Dryzek, J. S. (2005). *Deliberative democracy and beyond*. Oxford University Press.

Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow:, & Tinkler, J. (2006). New public management is dead — long live digital-era governance. *Journal of Public Administration Research and Theory, 16*(3), 467–494. https://doi.org/10.1093/jopart/mui057

Edwards, M. (2009). *Civil society*. Polity Press.

Erdmann, G., & Engel, U. (2007). Neopatrimonialism reconsidered. *Commonwealth & Comparative Politics, 45*(1), 95–119.

Eubanks, V. (2018). *Automating inequality*. St. Martin's Press.

Fischer, F. (2000). *Citizens, experts, and the environment*. Duke University Press.

Fraser, N. (2003). Social justice in the age of identity politics. In N. Fraser & A. Honneth (Eds.), *Redistribution or recognition?* (pp. 7–109). Verso.

Fung, A., & Wright, E. O. (2003). *Deepening democracy*. Verso.

Gaventa, J. (2006). Finding the spaces for change. *IDS Bulletin, 37*(6), 23–33.

Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.

Hay, C. (1999). Crisis and the structural transformation of the state. *British Journal of Politics & International Relations, 1*(3), 317–344.

Heper, M. (1985). *The state tradition in Turkey*. Eothen Press.

Heper, M. (2000). The state and bureaucracy. *Middle Eastern Studies, 36*(1), 121–140.
Inglehart, R., & Norris, P. (2016). *Cultural backlash*. Cambridge University Press.
İçduygu, A., & Sert, D. (2019). *Migration and politics in Turkey*. Routledge.
Jacobs, M. (1999). *Greening the millennium?* Blackwell.
Jessop, B. (2002). *The future of the capitalist state*. Polity Press.
Keyder, Ç. (1987). *State and class in Turkey*. Verso.
Kooiman, J. (2003). *Governing as governance*. Sage.
Levitt, P., & Glick Schiller, N. (2004). Conceptualizing simultaneity. *International Migration Review, 38*(3), 1002–1039.
Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy*. Russell Sage Foundation.
Lodge, M., & Gill, D. (2011). Toward a new era of administrative reform? *Governance, 24*(1), 141–166.
Margetts, H., & Dunleavy, P. (2013). The second wave of digital-era governance. *Philosophical Transactions of the Royal Society A, 371*(1987), 20120382.
Mossberger, K., Tolbert, C., & McNeal, R. (2008). *Digital citizenship*. MIT Press.
Norris, P. (2011). *Democratic deficit*. Cambridge University Press.
OECD. (2020). *Government at a glance 2020*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/68737f3f-en
O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction*. Crown.
Öniş, Z., & Şenses, F. (2005). Turkey and the global economy. In Z. Öniş & F. Şenses (Eds.), *Turkey and the global economy* (pp. 1–30). Routledge.
Özbudun, E. (2019). Turkey's new presidential system and a drift toward competitive authoritarianism. *SBF Dergisi, 74*(2), 373–395.
Peters, B. G. (2010). *The politics of bureaucracy* (6th ed.). Routledge.
Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public management reform* (4th ed.). Oxford University Press.
Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.
Sachedina, A. (2009). *Islam and the challenge of human rights*. Oxford University Press.
Sayarı, S. (2012). Political parties. In M. Heper & S. Sayarı (Eds.), *The Routledge handbook of modern Turkey* (pp. 182–193). Routledge.
Soysal, Y. (1994). *Limits of citizenship*. University of Chicago Press.
Susskind, J. (2020). *A world without work*. Penguin.
Twenge, J. M. (2017). *iGen*. Atria Books.
van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Polity Press.
Weber, M. (1978/2011). *Economy and society* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press. (Original work published 1978)
Young, I. M. (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford University Press.
Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism*. PublicAffairs.
Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A modern history* (3rd ed.). I.B. Tauris.

DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİ: İLETİŞİM, MEDYA VE YAPAY ZEKÂ

Editörler
Derya ÖCAL
Suzan ÖCAL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-05-3

Aralık 2025

Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLERDEN ..... ***xiv***

BİLİM KURULU ..... ***ii***

İÇİNDEKİLER ..... ***iii***

GİRİŞ ***19***

DİJİTALLEŞME VE TEKNOLOJİ TARİHİNE İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM BOYUTUYLA BAKIŞ

Derya ÖCAL

GİRİŞ *20*

DİJİTALLEŞEN DÜNYAYA BAKIŞ *23*

DÖNÜŞÜMLER KARŞISINDAKİ İNSANLIK *34*

SONSÖZ *40*

KAYNAKLAR *42*

TEKNOLOJİ, DİJİTALLEŞME VE DÖNÜŞÜM

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN İNSAN YAŞAMINDA AÇIĞA ÇIKARDIĞI DÖNÜŞÜMLER

Neva DOĞAN

GİRİŞ *46*

KURAMSAL ARKA PLAN *48*

Teknolojik Determinizm, Innis ve Mc Luhan'ın Yaklaşımı 48

Manuel Castells'in Ağ Toplumu Kuramı 53

Eleştirel Yaklaşımlar: Neil Postman ve Sherry Turkle *55*

DÖNÜŞEN ALANLAR *59*

İletişim Biçimlerinin Değişimi *59*

Birey Kimliği ve Mahremiyet *63*

Nesnelerin İnterneti (IoT) *68*

SONUÇ *70*

KAYNAKLAR *72*

MEDYA ENDÜSTRİSİ VE DİJİTALLEŞMEYLE DÖNÜŞEN ÇALIŞMA PRATİKLERİ

Latif BİLGİLER

GİRİŞ *73*

TARİHSEL SÜREÇTE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI *77*

İNTERNETİN GELİŞİM SÜRECİ *82*

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE İNTERNET *87*

DİJİTALLEŞME VE ÇALIŞMA PRATİKLERİ *90*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME *98*

KAYNAKLAR *102*

İLETİŞİM, MEDYA VE YAPAY ZEKÂ: YENİ MEDYA EKOSİSTEMİNDE YAPAY ZEKÂ VE DÖNÜŞÜM

Serdar ERCİŞ

GİRİŞ *105*

KURAMSAL TEMELLER: İLETİŞİM BİLİMİ, MEDYA KURAMLARI VE YAPAY ZEKÂ *106*

YAPAY ZEKÂNIN İLETİŞİM SÜRECİNE ENTEGRASYONU *107*

Medyada Yapay Zekâ Uygulamaları 108

Habercilikte ve Sosyal Medyada AI Kullanımı 109

İçerik Üretimi, Otomasyon ve Anlam 110

Algoritmalar, Filtre Balonları ve Duygusal Yansıyama 110

ETİK TARTIŞMALAR VE TOPLUMSAL ETKİLER *111*

1. Doğruluk ve Dezenformasyon Sorunu 111

2. Şeffaflık ve Algoritmik Tarafsızlık 111

3. Mahremiyet ve Gözetim Endişeleri 112

4. İfade Özgürlüğü ve Otosansür 112

GELECEKTE MEDYA ÜRETİMİNDE YAPAY ZEKÂNIN ROLÜ *112*

YENİ MEDYA EKOSİSTEMİNDE YAPAY ZEKÂ VE DÖNÜŞÜM *113*

SONSÖZ *116*

KAYNAKLAR *119*

DİJİTAL MEDYA VE TOPLUMUN DİJİTALLEŞMESİ ÜZERİNE DÜŞÜNMEK

Suzan ÖCAL

GİRİŞ *122*
DİJİTALLEŞME: KAVRAMSAL VE TEORİK YAKLAŞIM *123*
DİJİTAL MEDYA *128*
DİJİTAL TOPLUM *130*
DİJİTALLEŞMENİN TOPLUMSAL ETKİSİ: ÇOK ALANLI BİR PERSPEKTİF *133*
İletişim ve Sosyal Etkileşim 133
Ticaretin Dönüşümü 134
Dijital Çağda Eğitim 134
Sağlık Hizmetlerinde Yenilikler 135
Dijital Bağlamda Yönetişim ve Sivil Katılım 135
DİJİTALLEŞME VE TOPLUMSAL YAPILAR: ORTAYA ÇIKAN TEZAHÜRLER *136*
Ağa Bağlı Toplumun Ortaya Çıkışı 136
Sosyal Etkileşimlerin Yeniden Tasarlanması 136
Ticari Yapılardaki Dönüşümler 137
SONUÇ *137*
KAYNAKLAR *139*

TEKNOLOJİ VE DİJİTALLEŞMEYLE AÇIĞA ÇIKAN BAĞIMLILIK VE HASTALIKLAR

Turhan MOÇ

GİRİŞ *145*
DİJİTAL BAĞIMLILIK: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE *147*
Dijital Bağımlılık: Dünya Çapında Yeni Bir Problem 148
Dijital Bağımlılığın Nedenleri 149
Dijital Bağımlılığın Belirtileri 151
Dijital Bağımlılığa Etki Eden Etmenler 153
DİJİTAL HASTALIKLAR *155*
DİJİTAL MAHREMİYET *159*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME *160*
KAYNAKLAR *162*

MAKİNELERİN YARATICI GÜCÜ: YAPAY ZEKÂYI ELE ALMA GİRİŞİMİ YAPAY BİR ZİHİN YARATMAK: YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİ

Derya ÇAKMAK KARAPINAR

GİRİŞ *168*
YAPAY ZEKANIN TARİHSEL VE KURAMSAL GELİŞİMİ *170*
ÖNE ÇIKAN YAPAY ZEKÂ TEKNİKLERİ VE TEKNOLOJİLERİ *172*
DUYUSAL GİRDİLER VE YAPAY ALGI *175*
KARAR VERME VE PROBLEM ÇÖZME *178*
YAPAY BİLİNÇ MÜMKÜN MÜ? *181*
YAPAY ZEKÂNIN UYGULAMA ALANLARI: OLANAKLAR VE SINIRLAR .. *184*
ETİK, SORUMLULUK VE YAPAY ZİHNİN TOPLUMSAL YANSIMALARI *187*
Hesap Verebilirlik Krizi ve Sorumluluğun Dağıtımı 190
Algoritmik Adalet ve Sistematik Önyargılar 190
Otonomi, İnsan Onuru ve Dijital Özneler 191
Hukuki Düzenlemeler ve Yapay Zekânın Yönetimi 191
Yapay Zihinler ve Etik Özneleşme 192
GELECEK PERSPEKTİFİ VE ORTAYA ÇIKAN EĞİLİMLER *192*
TARTIŞMA VE SONUÇ *196*
KAYNAKLAR *199*

YAPAY ZEKANIN AYDINLIK VE KARANLIK YÜZÜ: DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİNE DAİR ÖNERMELER

Derya ÖCAL

Erdoğan TOPAL

GİRİŞ *204*
YAPAY ZEKÂ GERÇEKLİĞİNE ÖZLÜ BİR BAKIŞ *207*
YAPAY ZEKANIN AYDINLIK VE KARANLIK YÜZÜ *213*
SONSÖZ *219*
KAYNAKLAR *220*

YAPAY ZEKÂ VE UYGULAMA ALANLARI: YAŞAMIN HER ALANINA NÜFUZ EDEN TEKNOLOJİ

Zehra AKTEPE

Fatma EREN

GİRİŞ *223*

YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİ *225*

1.Yapay Zekâ Türleri 227

a.Yapay Dar Zekâ (Arttificaial Narrow Intellegence-ANI) 227

b.Genel Yapay Zekâ (General Artificial İntellience-GAI) 227

c.Süper Yapay zekâ (Artificial Süper İntelligence-ASI) 227

2.Yapay Zekâ Altyapısı ve İşleyişi 227

a.Uygulamalı Doğal Dil İşleme 227

b.Sanal Gerçeklik (VR) ve Artırılmış Gerçeklik (AR) Teknolojileri. 230

c.Duygusal Yapay Zekâ 231

YAPAY ZEKÂ VE UYGULAMA ALANLARI: YAŞAMIN HER ALANINA NÜFUZ EDEN TEKNOLOJİ *231*

Yapay Zekânın İletişim Alanındaki Uygulamaları 231

Yapay Zekânın Sağlık Alanındaki Uygulamaları *233*

1.Tanı ve Görüntüleme Sistemleri 233

2.Kişiselleştirilmiş Tıp 234

3.İlaç Keşfi ve Geliştirme 234

4.Robotik ve Cerrahi Uygulamalar 234

5.Hasta Takibi ve Sağlık Yönetimi 234

Yapay Zekânın Eğitim Alanındaki Uygulamaları *235*

1.Kişiselleştirilmiş Öğrenme 235

2.Otomatik Değerlendirme ve Geri Bildirim 235

3.Akıllı Öğretim Sistemleri 236

4.Öğrenci Takibi ve Risk Analizi 236

YAPAY ZEKÂNIN HUKUK ALANINDAKİ ETKİLERİ *236*

1.Hukuki Öngörü Sistemleri (Predictive Analytics) 237

2.Sözleşme Analizi ve Otomasyonu 237
3.Chatbotlar ve Hukuki Danışmanlık 237
4.Yargı Süreçlerinde Karar Destek Sistemleri 237
5.Hukukun Konusu Olarak Yapay Zekâ 238
Yapay Zekânın Ulaşım Alanındaki Etkileri 238
Finansta Yapay Zekânın Yükselen Rolü 240
Sanayi ve Üretimde Yapay Zekâ 241
Savunma ve Güvenlikte Yapay Zekâ 242
Turizmde Yapay Zekâ 243
1. Kişiselleştirilmiş Müşteri Deneyimi 243
2. Otomasyon ve Operasyonel Verimlilik 243
3. Seyahat Planlaması ve Lojistik 243
4. Pazarlama Stratejileri ve Müşteri İletişimi 244
Spor Alanında Yapay Zekâ 244
1. Performans Analizi ve Antrenman Planlaması 244
2. Sakatlık Önleme ve Rehabilitasyon 244
3. Maç ve Strateji Analiz 245
4. Giyilebilir Teknolojiler ve Biyometrik İzleme 245
5. Seyirci Deneyiminin İyileştirilmesi 245
SONUÇ 245
KAYNAKLAR 247

YAPAY ZEKÂ İLE İŞ PRATİKLERİNDE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERDE AÇIĞA ÇIKAN DÖNÜŞÜMLER

Yakup ÇİFTÇİ

GİRİŞ 253
YAPAY ZEKÂ VE İŞ PRATİKLERİNDE DÖNÜŞÜM 256
YAPAY ZEKÂ VE TOPLUMSAL YAPIDA DÖNÜŞÜM 269
SONSÖZ 274
KAYNAKLAR 275

DİJİTALLEŞME İLE SPORUN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ

Defne ÖCAL KAPLAN

GİRİŞ *278*

DİJİTALLEŞMENİN SPOR EKOSİSTEMİNE ETKİLERİ: SPORUN PAYDAŞLARINDA DİJİTAL DEĞİŞİM (SPORCU, ANTRENÖR, TARAFTAR, MEDYA, YÖNETİCİ) *280*

Sporcular: Performansın Dijitalleşmesi; 280

Antrenörler: Veri Tabanlı Karar Alma 285

Taraftarlar: Etkileşim ve Deneyimin Dijitalleşmesi 287

Dijital Teknolojiler ve Spor Arasındaki Etkileşim 287

Gelecek Perspektifi: Dijital Sporun Evrimi 288

Gelecek Öngörüleri 290

Araştırma Boşlukları ve Öneriler 291

SONUÇ *291*

KAYNAKLAR *294*

SPOR İLETİŞİMİNDE YAPAY ZEKÂNIN YERİ VE ÖNEMİ: BİLİMSEL VE KAPSAMLI BİR İNCELEME

Mehmet BAHADIR ERCİŞ

GİRİŞ *298*

SPOR İLETİŞİMİ VE YAPAY ZEKÂ *299*

Spor İletişimi Kavramı 299

Spor İletişiminin Alanları 300

Yapay Zekâ Kavramı 301

Yapay Zekânın Tanımı ve Tarihçesi 301

Yapay Zekânın Alt Alanları 301

1.Makine Öğrenmesi (Machine Learning) *301*

2. Derin Öğrenme (Deep Learning) *301*

3. Doğal Dil İşleme (NLP) *302*

Yapay Zekânın Uygulama Alanları 302

Yapay Zekânın Etik ve Sosyal Boyutları 302

SPOR İLETİŞİMİNDE YAPAY ZEKANIN ÖNEMİ *303*
YAPAY ZEKANIN SPOR İLETİŞİMİNE FAYDALARI *307*
İçerik Üretiminde Hız ve Verimlilik Artışı *307*
Kişiselleştirilmiş ve Hedefe Yönelik İletişim *307*
Sosyal Medya ve Duygu Analizi *308*
Çok Dilli ve Kültürel Uyum Sağlayan İletişim *308*
Veri Odaklı Karar Destek Sistemleri *308*
Otomatik Video Analizi ve İçerik Üretimi *308*
Taraftar Katılımının Artırılması *309*
Kriz Yönetimi ve Reputasyon Kontrolü *309*
SPOR İLETİŞİMİNDE YAPAY ZEKÂ: GELECEK PERSPEKTİFLERİ VE STRATEJİK ÖNERİLER *309*
Yapay Zekanın Spor İletişiminde Evrimi *309*
Kişiselleştirilmiş İçerik ve Etkileşim Stratejileri *310*
Veri Güvenliği ve Etik Yaklaşımlar *310*
Spor Endüstrisi İçin Stratejik Öneriler *310*
SPOR İLETİŞİMİNDE YAPAY ZEKÂ: GELECEK PERSPEKTİFLERİ VE ARAŞTIRMA ALANLARI *311*
SONSÖZ *313*
KAYNAKLAR *316*

DİJİTALLEŞMENİN İZİNDE: İLETİŞİM BİLİMLERİNDE METODOLOJİK DÖNÜŞÜM

Hıdır POLAT

GİRİŞ *320*
DİJİTALLEŞEN TOPLUM VE İLETİŞİM ARAŞTIRMALARINDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ *322*
İLETİŞİM BİLİMLERİNDE YENİ YÖNTEMSEL YAKLAŞIMLAR *325*
Hesaplamalı İletişim Bilimi Yöntemleri (Computational Communication Science Methods) 326
Hesaplamalı İletişim Bilimi Araçları 329
a) Sosyal Simülasyonlar 329

b) Sosyal Ağ Analizleri 330
c) Karmaşıklık Modellemesi 331
d) Otomatik Bilgi Çıkarımı 332
e) Coğrafi Bilgi Sistemleri 333
f) Zaman Serisi Analizleri 333
g) Sanal Deneyler 334
h) Makine Öğrenme Tabanlı Metin Analizleri 335
Hesaplamalı Yöntemlerin Sunduğu Fırsatlar 336
Hesaplamalı Yöntemlerin Zorlukları 337
Hesaplamalı Yöntemler ve Etik Tartışmalar 339
SONUÇ *341*
KAYNAKLAR *342*

İNSAN HAKLARI PERSPEKTİFİNDEN YAPAY ZEKÂ: RİSKLER VE DÜZENLEME ARAYIŞLARI

Doğa BULUT

GİRİŞ *347*
YAPAY ZEKÂYA İLİŞKİN TANIMSAL YAKLAŞIMLAR VE NORMATİF ÇERÇEVELER *348*
Küresel ve Bölgesel Perspektiften Yapay Zeka Düzenlemeleri 349
YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ ÇERÇEVESİNE İLİŞKİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER *353*
İNSAN HAKLARI PERSPEKTİFİNDEN YAPAY ZEKA *356*
Yapay Zekâ ve İnsan Hakları Arasındaki Gerilim 356
Yapay Zekâda Öngörülemezlik 357
Tasarımın Sınırları 359
Tasarımdaki Hatalar ve Karar Yetkisinin Devri Sorunu 361
Yapay Zekanın Kötüye Kullanımı Riski 362
Sağlık Hakkı Bağlamında Yapay Zekâ 364
Kişisel Verilerin Kullanımı ve İnsan Hakları İhlalleri 365
İfade Özgürlüğü Üzerindeki Baskılar 365

Özel Hayatın Gizliliği Üzerindeki Tehditler 366
Veri Koruma İlkeleri ve Önerilen Önlemler 367
Yapay Zekâ ve İnsan Hakları Arasında Denge Arayışı 368
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME *369*
KAYNAKLAR *371*
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE VERİ GÜVENLİĞİNİ TARTIŞMAK *376*
GİRİŞ *376*
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ *379*
DİJİTAL ÇAĞDA İLETİŞİM VE GÜVENLİK İHTİYACI *382*
BİLGİ GÜVENLİĞİ: TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER *384*
Gizlilik (Confidentiality) 386
Bütünlük (Integrity) 386
Erişilebilirlik (Availability) 387
Kayıt Tutma (Accountability) 387
Kimlik Doğrulama (Authentication) 388
Güvenirlik (Reliability) 388
İnkâr Edememe (Non-Repudiation) 389
İLETİŞİM AĞLARI VE GÜVENLİK: RİSKLER VE ZORLUKLAR *389*
SOSYAL MEDYA VE DİJİTAL PLATFORMLARDA VERİ GÜVENLİĞİ *391*
SİBER TEHDİTLER: VERİ HIRSIZLIĞI, KİMLİK AVI VE MALWARE *395*
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE VERİ GÜVENLİĞİNDE GELECEK PERSPEKTİFİ *396*
SONUÇ *398*
KAYNAKLAR *400*
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE MAHREMİYETİ ETİK BAĞLAMINDA TARTIŞMAK *404*
GİRİŞ *404*
MAHREMİYET KAVRAMININ EVRİMİ VE DİJİTALLEŞMEYLE YENİDEN TANIMLANMASI *406*
ETİK TEORİLER BAĞLAMINDA MAHREMİYETİN DEĞERLENDİRİLMESİ *414*
1. Kantçı Etik: Rıza ve İnsan Onuru *415*

2. Faydacılık: Mahremiyetin Toplumsal Faydası 415
3. Erdem Etiği: Dijital Özneliğin İnşası 416
4. Bilgi Etiği: Enformasyonel Değerin Korunması 417
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ VE MAHREMİYETİN İHLALİ 417
VERİ MAHREMİYETİ, GÖZETİM VE DİJİTAL İKTİDAR 420
Çin'in Sosyal Kredi Sistemi 422
Facebook–Cambridge Analytica Skandalı (2018) 423
Amazon'un Yüz Tanıma Yazılımı Rekognition 423
Google'ın Lokasyon Takibi Politikaları 423
Okul ve İşyerlerinde Dijital Gözetim 424
DİJİTAL PLATFORMLARDA MAHREMİYET VE ETİK İKİLEMLER 424
DİJİTAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ 426
ETİK SORUMLULUKLARIN DAĞILIMI 428
HUKUKİ VE NORMATİF YAKLAŞIMLAR 430
MAHREMİYETİN SOSYAL ADALETİ–DİJİTAL EŞİTSİZLİKLER, TOPLUMSAL CİNSİYET, SINIF VE VERİ SÖMÜRÜSÜ ÜZERİNDEN ETİK DEĞERLENDİRME 432
MAHREMİYETİN KORUNMASINA YÖNELİK ETİK ÇÖZÜMLER VE YAKLAŞIMLAR 434
SONUÇ 437
KAYNAKLAR 440
YAZARLAR HAKKINDA 446

KAYNAKLAR

Bartlett, J. (2020). *Dark Net: İnternetin Yeraltı Dünyası*. (Çev.) Yasin Konyalı. İstanbul: Timaş Yayınları.

Bartodziej, C. J. (2017). *The Concept Industry 4.0: An Empirical Analysis of Technologies and Applications in Production Logistics*. Berlin: Springer Gabler.

Basalla, G. (2013). *Teknolojinin Evrimi*. (Çev.) Cem Soydemir. İstanbul: DoğuBatı Yayınları.

Bauman, Z. ve Lyon, D. (2016). *Akışkan Gözetim.* (Çev.) Elçin Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Betz, F. (2010). *Teknolojik Yenilik Yönetimi: Değişimle Gelen Rekabet Avantajı*. (Çev.) Pınar Güran. Ankara: TUBİTAK.

Brierley, S. (2005). *The Advertising Handbook*. London: Routledge Publications.

Çakmak Karapınar, D. (2018). "Endüstri 4.0'ın Endüstrilerin Yapısı ve Paydaş İlişkileri Üzerine Yansımalarına Yönelik Bir Araştırma". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İletişim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum.

Castells, M. (1993), "The International Economy and The New International Division of Labor", p. 15-44. in *The Global Economy in The Information Age.* (ed.) H. Carnoy and M. Castells. Penn: The Pennsylvania State University Press.

Chandler, D. ve Munday, R. (2011). *Medya ve İletişim Sözlüğü.* (Çev.) Babacan Taşdemir. İstanbul: İletişim.

Chatfield, T. (2013). Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız? (Çev.) Levent Konca. İstanbul: Sel Yayınları.

Demiral, S. (2019). "Dijital Teknoloji Aracılığıyla Çocuk Özneleşmesinin Olanakları". *Doğu Batı*. *"Dijital Çağ" Özel Sayısı*. Yıl: 21. Sayı: 86. s.13-37.

Dixon, P. (2021). *Hemen Her Şeyin Geleceği: Tüm İş Dallarını ve Yaşamımızı Etkileyecek Küresel Değişimler.* (Çev.) Mehmet Murat Kemaloğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Erdoğan, İ. (1997). *İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş*. Ankara: İmge Yayınları.

Ertürk, N. E. (2019). "Dijital ve Varoluş: Dijitalin Soykütüğüne Doğru". *Doğu Batı*. *"Dijital Çağ" Özel Sayısı*. Yıl: 21. Sayı: 86. s.157-171.

Ferry, L. (2023). *Transhümanist Devrim: Tekno-Tıp ve Dünyanın Überleşmesi Hayatlarımızı Nasıl Altüst Edecek?* (Çev.) Kağan Kahveci. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Gere, C. (2023). *Dijital Kültür*. (Çev.) Aydoğdu Akın. (Çev. Ed.) Nilüfer Pembecioğlu. İstanbul: Salon Yayınları.

Graf, A. (2023). *Yapay Zekâ: Dijital Hayalet*. (Ed.) Gökhan İnce. Ankara: Gece Kitaplığı.

İyigüngör, T. (2020). "Doğal Yaşam Formundan Artırılmış Bedene Geçiş: Transhümanizm". *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*. 3(5). s.15-27.

Jones, S. ve Kucker, S. (2018). "Bilgisayarlar, İnternet ve Sanal Kültürler". s.357-380. içinde *İletişim Çağında Kültür*. (Ed.) James Lull. (Çev.) Ece Simin Civelek. Ankara: Hece Yayınları.

Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (Çev.) Işın Gürbüz. İstanbul: Metis Yayınları.

Miandji, A. (2024). *Yapay Zekâ Kitabı*. (Ed.) Mesut Örs. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Niedzviecki, H. (2009). *Dikizleme Günlüğü.* (Çev.) Gökçe Gündüç. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Norman, R. A. ve Paul, S. P. (2020). *Son Doğal İnsan: Nereden geldik Nereye Gidiyoruz?* (Çev.) Yonca Aşçı Dalar. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Pettman, D. (2017). *Sonsuz Dikkat Dağınıklığı: Gündelik Yaşamda Sosyal Medyaya Odaklanmak.* (Çev.) Yunus Çetin. İstanbul: Sel Yayınları.

Postman, N. (2013). *Teknopoli: Kültürün Teknolojiye Teslim Oluşu*. (Çev.) Mustafa Emre Yılmaz. İstanbul: Sentez Yayınları.

Ryan, D. (2016). *Dijital Pazarlama*. (Çev.) Mehmet Murat Kemaloğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ryan, J. (2019). *İnternetin Geçmişi ve Dijital Gelecek*. (Çev.) Birsen Keleş. Ankara: TUBİTAK Yayınları.

Schneider, S. (2022). *Yapay Sen: Yapay Zeka ve Zihnin Geleceği*. (Çev.) Tülay Tosun. İstanbul: Tellekt Yayınları.

Sennett, R. (2017). *Yeni Kapitalizmin Kültürü.* (Çev.) Aylin Onocak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Spurgeon, C. (2008). *Advertising and New Media*. London: Routledge Pub.

Şengül, O. (2019). *Dijital Pazarlama*. İstanbul: Ceres Yayınları.

Tallis, R. (2023). Sonsuz Uzayın Hâkimi: Kafamızın İçinde büyüleyici Bir Yolculuk. (Çev.) Yonca Aşçı Dalar. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Volland, H. (2022). *Makinelerin Yaratıcı Gücü*. (Çev.) S. Türkis Noyan. İstanbul: Orenda Yayınları.

Yengin, D. ve Bayrak, T. (2017). *Sanal Gerçeklik: VR*. İstanbul: Der Yayınları.

Zahay, D. (2015). *Digital Marketing Management: A Handbook for the Current (or Future) CEO.* NY: Business Expert Press.

Diğer Kaynaklar

"Kelebek Etkisi", https://thedecisionlab.com/reference-guide/economics/the-butterfly-effect [Erişim Tarihi: 18.10.2025].

Wearesocial (05.02.2025). *Dijital 2025: Dijitalin Küresel Durumuna İlişkin Temel Rehber*. https://wearesocial.com/uk/blog/2025/02/digital-2025-the-essential-guide-to-the-global-state-of-digital/ [Erişim Tarihi: 10.10.2025].

KAYNAKLAR

Aktaş, Ö. (2016). "Bir İletişim Yöntemi Olarak Caps/Memes". *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 6 (14). s.1-14. DOI: 10.16950/iüstd.06028

Arslantunalı, M. (2019). *Teknolopolis: Akıllı Makineler Dağınık Zihinler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Castells, M. (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi* (Cilt 1). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Dolgun, U. (2015). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri.* İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Ellul, J. (2017). *Sözün Gözden Düşüşü.* İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Goffman, E. (2018). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis Yayınları.

Han, B.-C. (2023). *Ritüellerin Yok Oluşuna Dair.: Günümüzün Bir Topolojisi*. İstanbul: İnka Yayınevi.

Innis, H. (2006). *İmparatorluk ve İletişim Araçları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Lokke, E. (2018). *Mahremiyet: Dijital Toplumda Özel Hayat*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Mete, F. (2020). "Emoji Kullanımının Türkçe İletişim Kurmaya Etkisi". *Ana Dili Eğitim Dergisi.* 8(4). s.1041-1048.

Kalaman, M. (2016). *Sosyokültürel, Ekonomik ve Siyasi Boyutlarıyla Yeni Medyada Mahremiyetin Dönüşümü*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir.

Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Postman, N. (2006). *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*. New York: Vintage Books.

Turkle, A. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less From Each Other*. New York: Basic Books Publication.

KAYNAKLAR

Abbate, J. (2019). "İnternetin Popülerleşmesi". s. 377-384. içinde *İletişim tarihi taş devri sembollerden sosyal medyaya.* (Ed.) David Crowley ve Paul Heyer. (Çev.) Berkay Ersöz. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Adaklı, G. (2010). "Neoliberalizm ve Medya: Dünya'da ve Türkiye'de Medya Endüstrisinin Dönüşümü". *Mülkiye Dergisi, 34*(269). s.67-84. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/270/629

Aydoğan, A. (2005). "İnternette Geleneksel Medya". s.259-285. içinde *İletişim Ağlarının Ekonomisi*. (Der.). Funda Başaran ve Haluk Geray. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Aziz, A. (2016). *İletişime Giriş* (Beşinci baskı). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Baldini, M. (2000). *İletişim Tarihi*. (Çev.) Gül Batuş. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Barbier, F., ve Lavenir, C. B. (2001). *Diderot'dan İnternete Medya Tarihi.* (Çev.) Kerem Eksen. İstanbul: Okyanus Yayınları.

Basım, N. (2002). "Aaa Bilgisayarlar Aralarında Konuşuyor". s.13-25. içinde *İnternet Çağında Gazetecilik.* (Haz.) Serhan Yedig ve Haşim Akman. İstanbul: Metis Yayınları.

Başaran, F. (2005). "Ağ Ekonomisi ve İnternet". s.237-257. içinde *İletişim Ağlarının Ekonomisi*. (Der.). Funda Başaran ve Haluk Geray. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bayram, P. (2022). "Dijital Çağda Gazetecilik: Geleneksel ve Dijital Gazetecilik Pratiklerinin Karşılaştırılması". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2022*(58). s.153-169. https://doi.org/10.47998/ikad.1014957

Bölükbaşı, S. (2024). Dijital Dönüşüm Sonrası Gazetecilikte Yaşanan Yenilikçi İkilemi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Journal of Communication Science Researches, 4* (2), 134-153.

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2025, January 6). "World Wide Web". *Encyclopedia Britannica*. https://www.britannica.com/topic/World-Wide-Web [Erişim Tarihi: 22.04.2025].

Carey, J. W. (2019). "Zaman Mekân ve Telgraf". s. 149-156. içinde *İletişim Tarihi Taş Devri Sembollerden Sosyal Medyaya.* (Ed.) David Crowley ve Paul Heyer. (Çev.) Berkay Ersöz. Ankara: Siyasal kitabevi.

Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi* (2. Baskı). (Birinci Cilt). (Çev.) Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çetinkaya, A. (2017). Basın İşletmelerinde Çevrimiçi Gazetecilik ile İstihdam ve İşgücü Becerilerinin Dönüşümü. *Erciyes İletişim Dergisi, 5*(1), 380-398. https://doi.org/10.17680/erciyesakademia.291906

Çevikel, T. (2004). "Türkçe Haber Siteleri ve Türkiye'de İnternet Gazeteciliğinin Gelişimini Sınırlayan Faktörler". *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (1). s.147-163. http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/tr/pub/issue/7378/96593

Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak* (Dördüncü baskı). Ankara: Pozitif Matbaacılık.

Geray, H. (1994). *Yeni İletişim Teknolojileri*. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.

Geray, H. (2003). "Eski ve Yeni: Medyadaki Senaryolar ve Medya Çalışanları Üzerine Senaryolar". s. 414-434. İçinde *Türkiye'de Gazetecilik Eleştirel Bir Yaklaşım*. (Der.) L. Doğan Tılıç. Ankara: ÇGD Yayınları.

Geray, H. (2005). "İletişim Ağları ve Masaüstü Sömürgecilik". s.179-203. içinde *İletişim Ağlarının Ekonomisi*. (Der.). Funda Başaran ve Haluk Geray. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Giddens, A. (2005). *Sosyoloji.* (Yay. Haz.) Cemal Güzel. Ankara: Ayraç yayınevi.

Gönenç, E. Ö. (2012). "İnternet ve Türkiye'deki Gelişimi". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Istanbul University Faculty of Communication Journal*(16). https://doi.org/10.17064/iüifhd.17565

Gürcan, H. İ. (1999). *Sanal Gazetecilik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gürcan, H. İ., ve Kumcuoğlu, İ. K. (2017). "Gelenekselden yeniye medya işletmeciliği kavramının tarihsel gelişimi ve yaşanan dönüşümler üzerine bir değerlendirme". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* (27). s.149-164.

İnuğur, M. N. (2005). *Basın ve Yayın Tarihi* (Beşinci Basım). İstanbul: Der yayınları.

Keefer, A., ve Baiget, T. (2001). "How İt All Began: A Brief History Of The Internet". *VINE*, *31*(3). s. 90-95. https://doi.org/10.1108/03055720010804221

Koloğlu, O. (2003). "Babıaliden İkitelli'ye Geçerken Gazetecilik". s.26-36. içinde *Türkiye'de Gazetecilik Eleştirel Bir Yaklaşım.* (Der.) L. Doğan Tılıç. Ankara: ÇGD Yayınları.

Koloğlu, O. (2020). *Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Latorre, M. (2021). "Web 1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0'ın tarihi". (Çev.) Özgür Yılmaz. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 8* (2). s.351-359. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2122736

Leiner, B. M., Cerf, V. G., Clark, D. D., Kahn, R. E., Kleinrock, L., Lynch, D. C., Postel, J., Roberts, L. G. ve Wolff, S. (1997). "Brief History of the Internet". *Internet Society*. https://www.internetsociety.org/internet/history-internet/brief-history-internet/

Mowery, D. C. ve Simcoe, T. (2002). "Is the Internet a US invention?—An Economic And Technological History Of Computer Networking". *Research Policy*, *31*(8-9). s.1369-1387. https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00069-0

ODTÜ BİDB. (2005). *Türkiye'de İnternet*. http://www.internetarsivi.metu.edu.tr/tarihce.php [Erişim Tarihi: 22.04.2025].

Özçağlayan, M. (2008). "Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (yeni teknolojiler ve medya ekonomisi açısından genel bir değerlendirme)". *Marmara İletişim Dergisi, 13*(13). s.131-159.

Özel, E. K., ve Deniz, Ş. (2019). ""Tık" ve "Etik" Arasında Sıkışan Gazetecilik: İnternet Gazeteciliğinin Ortaya Çıkardığı Yeni Etik Sorunlar ve Gazetecilerin Konuya Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma". *Erciyes İletişim Dergisi, 6*(1). s.443-466.

Pala, Ş. (2003). "Promosyonla Mutantlaşan Bir İletişim Aracı: Türkiye'de Gazete". s.142-168. İçinde *Türkiye'de Gazetecilik Eleştirel Bir Yaklaşım*. (Der.) L. Doğan Tılıç. Ankara: ÇGD Yayınları.

Penrose, R. (2004). *Bilgisayar ve Zeka*. (Çev.) Tekin Dereli. Ankara: Tubitak.

Ryan, J. (2019). *İnternetin Geçmişi ve Dijital Gelecek*. (Çev.) Birsen Keleş. Ankara: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu.

Seçkin, G. (2013). "Medya Sektöründe Ürün, Hizmet ve İçerik Üreticilerindeki Çeşitlenmeler". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(20). s.53-68. https://dergipark.org.tr/en/pub/akil/issue/48086/608041

Sönmez, M. (2003). "Türkiye Medyasında Yeni Sahiplik Yapısı, Cepheler ve Profiller". s. 107-131. içinde *Türkiye'de Gazetecilik Eleştirel Bir Yaklaşım.* (Der.) L. Doğan Tılıç. Ankara: ÇGD Yayınları.

Tabanli, K., ve Çakır, M. (2018). "Günümüz Yeni Medya Ortamında Çalışma ve Zihinsel Zanaatkârlık". *Kesit Akademi Dergisi* (13). s.446-462. https://dergipark.org.tr/en/pub/kesitakademi/issue/59829/864314

Tokgöz, O. (2022). *Temel Gazetecilik* (15. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi.

Tubitak. (t.y.). *ULAKNET Tarihçesi.*https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/ulaknet-tarihcesi [Erişim Tarihi: 02.02.2025].

Vural, N. E., ve Sütcü, C. S. (2019). "Çevrimiçi Gazetelerde Ziyaretçi Trafiği ve Ziyaretçi Süresini Arttırmaya Yönelik Metotlar". *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi* (11). s.19-34. https://dergipark.org.tr/en/pub/euifydhed/issue/46530/555930

Wearesocial. (2025). *Digital 2025 Global Overview Report*. https://wearesocial.com/uk/blog/2025/02/digital-2025/ [Erişim Tarihi: 22.04.2025].

Yaylagül, L. (2019). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar* (10. Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.

Yüksel, E., ve Gürcan, H. İ. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*. Konya: Tablet Yayınları.

KAYNAKLAR

Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press.

Beer, D. (2017). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society, 20*(1), 1–13. https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1216147

Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In H. Arendt (Ed.), *Illuminations* (pp. 217–252). Schocken Books.

Binns, R., Veale, M., Van Kleek, M., & Shadbolt, N. (2018). 'It's reducing a human being to a percentage': Perceptions of justice in algorithmic decisions. In *CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 1–14). https://doi.org/10.1145/3173574.3173951

Carlson, M. (2015). The robotic reporter. *Digital Journalism, 3*(3), 416–431. https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976412

Choi, J., Chun, D., Kim, Y., & Cho, S. (2017). Scene text detection and recognition: The deep learning era. *Computers, 6*(4), 20. https://doi.org/10.3390/computers6040020

Diakopoulos, N. (2019). *Automating the news: How algorithms are rewriting the media*. Harvard University Press.

Floridi, L., & Chiriatti, M. (2020). GPT-3: Its nature, scope, limits, and consequences. *Minds and Machines, 30*, 681–694. https://doi.org/10.1007/s11023-020-09548-1

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., ... & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society. *Minds and Machines, 28*, 689–707. https://doi.org/10.1007/s11023-018-9482-5

Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie, P. Boczkowski, & K. Foot (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society* (pp. 167–194). MIT Press.

Gorwa, R., Binns, R., & Katzenbach, C. (2020). Algorithmic content moderation. *Big Data & Society, 7*(1), 1–15. https://doi.org/10.1177/2053951719897945

Hall, S. (1980). Encoding/decoding. In S. Hall et al. (Eds.), *Culture, media, language* (pp. 128–138). Routledge.

Hao, K. (2020). What is AI bias really, and why does it matter? *MIT Technology Review*. https://www.technologyreview.com

Marconi, F., & Siegman, A. (2017). *The future of augmented journalism: A guide for newsrooms in the age of smart machines*. Associated Press.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.

Mihailidis, P., & Viotty, S. (2017). Spreadable spectacle in digital culture. *Journal of Digital and Media Literacy, 5*(1), 1–19.

Napoli, P. M. (2019). *Social media and the public interest: Media regulation in the disinformation age*. Columbia University Press.

Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. NYU Press.

O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. Crown Publishing.

Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin.

Ruckenstein, M., & Granroth, J. (2020). Algorithms, advertising and the intimacy of surveillance. *Journal of Cultural Economy, 13*(1), 12–24. https://doi.org/10.1080/17530350.2019.1574866

Russell, S., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.

Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The mathematical theory of communication*. University of Illinois Press.

Thurman, N., Dörr, K. N., & Kunert, J. (2017). When reporters get hands-on with robo-writing. *Digital Journalism, 5*(10), 1234–1252. https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1289819

Vaccari, C., & Chadwick, A. (2020). Deepfakes and disinformation. *Social Media + Society, 6*(1), 1–13. https://doi.org/10.1177/2056305120903408

Zhou, L., Gao, J., Li, D., & Shum, H. Y. (2020). The design and implementation of XiaoIce, an empathetic social chatbot. *Computational Linguistics, 46*(1), 53–93. https://doi.org/10.1162/coli_a_00368

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.

KAYNAKLAR

Akar, E. (2010). *Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal Web'te Pazarlama Stratejileri*. Ankara: Efil Yayınevi.

Antonio, A., & Tuffley, D. (2014). The gender digital divide in developing countries. *Future Internet, 6*(4), 673-687.

Bai, Q., Dan, Q., Mu, Z., & Yang, M. (2019). A Systematic Review of Emoji: Current Research and Future Perspectives. Frontiers in Psychology, 10, 2221. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019. 02221.

Bakos, J. Y. (1997). Reducing Buyer Search Costs: Implications for Electronic Marketplaces. Management Science, 43(12), 1676–1692. https://doi.org/10.1287/mnsc.43.12.1676.

Bakos, J. Y. (1997). Reducing Buyer Search Costs: Implications for Electronic Marketplaces. Management Science, 43(12), 1676–1692. https://doi.org/10.1287/mnsc.43.12.1676.

Bannister, F., & Connolly, R. (2011). Trust and transformational government: A proposed framework for research. Government Information Quarterly, 28(2), 137–147. https://doi.org/ 10.1016/j.giq.2010.06.010.

Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks: How social production transforms markets and freedom*. Yale University Press.

Bharadwaj, A., El Sawy, O., Pavlou, P. and Venkatraman, N. (2013). Digital Business Strategy: Toward a Next Generation of Insights. MIS Quarterly, 37(2), pp.471-482.

Blȍbaum, B. (2016). Trust and communication in a digitized world. Cham: Springer.

Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. Journal of Computer-Mediated Communication, 13(1), 210–230. https://doi.org/ 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.

Brynjolfsson, E., Hu, Y. J., & Rahman, M. S. (2013). Competing in the age of omnichannel retailing. MIT Sloan Management Review. https://sloanreview.mit.edu/article/competing-in-theage-of-omnichannel-retailing/.

Bughin, J., Hazan, E., Sree Ramaswamy, P., DC, W., & Chu, M. (2017). *Artificial intelligence the next digital frontier*. McKinsey & Company.

Castells, M. (1996). Rise of the network society: The information age: Economy, society and culture. Blackwell Publishers, Inc.

Castells, M.(2010). *The Rise of the Network Society* (The Information Age: Economy, Society, and Culture, Volume 1). 2nd ed. Wiley-Blackwell.

Cetrez, Z. and Dam, P.V. (2018). *In Digitalization We Trust? An exploration of the impact of digitalization on the trustworthiness of the leader in Dutch start-ups from the perspective of anagers and employees.* Master's Thesis. Linneaus University. Sweden.

Chaffey, D., Edmundson-Bird, D., & Hemphill, T. (2019). Digital business and e-commerce management. Pearson UK.

Civelek, M. E. (2009). *İnternet Çağı Dinamikleri*, İstanbul: Beta Basım.

Collin, J., Hiekkanen, K., Korhonen, J.J., Halén, M., Itälä, T., Helenius, M. (2015). IT Leadership in Transition-The Impact of Digitalization on Finnish Organizations, Research rapport, Aalto University, Department of Computer Science.

Degryse, C. (2016). Digitalisation of the economy and its impact on labour markets. [online] Brussels: ETUI aisbl. pp.1-81 Available at: https://www.etui.org/Publications2/Working-Papers/Digitalisation-of-the-economy-and-its-impact-on-labour-.

Dewdney, A., & Ride, P. (2006). *The New Media Hand Book*. London and New York: Routledge.

Dijk, Jan A.G.M. van. (2006). Digital Divide Research, Achievements, and Shortcomings. *Poetics 34*, no. 4–5: 221–35. https://doi.org/10.1016/j.poetic.2006.05.004.

Edelman, D. C., & Abraham, M. (2022). Customer Experience in the Age of AI. Harvard Business Review. https://hbr.org/2022/03/customer-experience-in-the-age-of-ai.

Eisenmann, T., Parker, G., & Van Alstyne, M. (2011). Platform envelopment. Strategic Management Journal, 32(12), 1270–1285. https://doi.org/10.1002/smj.935.

Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The Benefits of Facebook "Friends:" Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites. Journal of Computer- Mediated Communication, 12(4), 1143–1168. https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x

Emigh, T. (2023). The Impact of Emojis on Digital Communication and Social Media. https://technicalrs.com/marketing-web/marketing-blog/the-impact-of-emojis.

Farhud, D. D., & Zokaei, S. (2021). Ethical Issues of Artificial Intelligence in Medicine and Healthcare. Iranian Journal of Public Health. https://doi.org/10.18502/ijph.v50i11.7600.

Faulkner, W., & Lie, M. (2007). Gender in the information society: Strategies of inclusion. *Gender, Technology and Development, 11*(2), 157-177.

Fey, R. (2023). SDSU International Marketing 376. https://quizlet.com/555105077/ch-15- mkt376-flash-cards/.

Flew, T., & Smith, R. (2011). *New media: An introduction.* Canada: Oxford University Press.

Fors, A. (2009). The beauty of the beast: the matter of meaning in digitalization. AI & Society, 25(1), pp.27-33.

Go, F. M., Lee, R. M., & Russo, A. P. (2003). E-heritage in the globalizing society: enabling cross-cultural engagement through ICT. *Information Technology & Tourism, 6*(1), 55-68.

Gray, J. and Rumpe, B. (2015). Models for digitalization. Software & Systems Modeling, 14(4), pp.1319-1320.

Hagel, J., Seely Brown, J., Wooll, M., & de Maar, A. (2016). *Shorten the value chain: Transforming the stages of value delivery*. www2. Deloitte. Com/us/en/insights/ focus/disruptive-strategy patterns-case-studies/disruptive-strategy-value-chain-models. Html.

Harrison, R. (2020). *21st Century Transformation: Harnessing digital to build resilience in the face of disruption*. https://www.thoughtworks.com/en-us/insights/blog/harnessing-digital-tobuild-resilience-in-the-face-of-disruption.

Helbing, D. (2015). *Thinking ahead-essays on big data, digital revolution, and participatory market society* (Vol. 10). Cham: Springer.

Horton, I. & Kaufman, C., (2015). *Digital marketing: integrating strategy and tactics with values*. New York: Taylor & Francis Group.

Jan, A. G. & Van Dijk, (2012). *The network society*. Sage Publications.

Khan, S. (2016). Leadership in the digital age – A study on the effects of digitalisation on top management leadership, Master Thesis, Faculty of Social Sciences, Stockholm Business

Kozyreva, A., Lewandowsky, S., & Hertwig, R. (2020). Citizens Versus the Internet: Confronting Digital Challenges With Cognitive Tools. *Psychological Science in the Public Interest*, *21*(3), 103–156. https://doi.org/10.1177/1529100620946707.

Lahlou, S. (2008). Identity, social status, privacy and face-keeping in digital society. *Social science information, 47*(3), 299-330.

Legner, C., Eymann, T., Hess, T., Matt, C., Böhmann, T., Drews, P., Mädche, A., Urbach, N. and Ahlemann, F. (2017). Digitalization: Opportunity and Challenge for the Business and Information Systems Engineering Community. Business & Information Systems Engineering, 59(4), pp.301-308.

Li, X., Odhiambo, F. A., & Ocansey, D. K. W. (2023). The effect of students' online learning experience on their satisfaction during the COVID-19 pandemic: The mediating role of preference. Frontiers in Psychology, p. 14, 1095073. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1095073.

Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2008). *New media: A critical introduction.* İngiltere: Routledge.

Mackenzie, Maureen L. (2010). Manager communication and workplace trust: Understanding manager and employee perceptions in the e-world. International Journal of Information Management 30 529–541.

Mafi, M. (2012). A Hierarchical Model of ICT in Digital Society to Access Information. *Canadian Journal on Electrical and Electronics Engineering, 3*(7), 366-374.

Manovich, L. (2001). *The Language of New Media.* Cambridge: The Mit Press.

Mansell, R. (2010). The information society and ICT policy: A critique of the mainstream vision and an alternative research framework. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society, 8*(1), 22-41.

Martin, A. (2008). Digital literacy and the ―digital society‖. *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, 30, 151-176.

Mathur, A., & Ambani, D. (2005). ICT and rural societies: Opportunities for growth. *The International Information & Library Review, 37*(4), 345-351.

Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., & Wang, X. (2016). How the World Changed Social Media. UCL Press. https://doi.org/10.14324/111.9781910634493.

MOOC.org. (2023). Massive Open Online Courses | An edX Site. https://www.mooc.org/.

Nayyar, S. (2016). *Digital media and society*. World economic forum.

Negi, A. & Akanksha,. (2024). Digital Media and Its Aspects. *International Refereed, Blind Peer-Reviewed Multidisciplinary & Open Access Research Journal, 1*(11),10.5281/zenodo.11001492.

Nguyen, L. Q. (2022). Learners' satisfaction of courses on Coursera as a massive open online course platform: A case study. Frontiers in Education, 7, 1086170. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.1086170.

Papacharissi, Z., & De Fatima Oliveira, M. (2012). Affective News and Networked Publics: The Rhythms of News Storytelling on #Egypt. Journal of Communication, 62(2), 266–282. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01630.x.

Polonski, V. W. (2017). Commıtment Issues: Toward An Understandıng Of Young People's Socıal Medıa Choıces In The Multı-Platform Era [Kellogg College]. https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:6d738215-33d1-4de2-b680-dd3def88f1bd/download _file?file_format=application%2Fpdf&safe_filename=Vyacheslav_Polonski_DPhil _Thesis_20 17_Archive.pdf&type_of_work=Thesis.

Riedl, R., Benlian, A., Hess, T., Stelzer, D. and Sikora, H. (2017). On the Relationship Between Information Management and Digitalization. Business & Information Systems Engineering, 59(6), pp.475-482.

Rigby, M. J. (2019). From the editor: Ethical Dimensions of Using Artificial Intelligence in Health Care. AMA Journal of Ethics, 21 (2), 121–124. https://doi.org/doi: 10.1001/amajethics. 2019.121.

Schwab, K. (2015). The Fourth Industrial Revolution. [online] Foreign Affairs. Available at: https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-.

Solomon, M.R., (2003). *Tüketici krallığının fethi.* S. Çetinkaya (Çev.), İstanbul: MediaCat Yayınları.

TechTarget. (2021). What is a MOOC (massive open online course)? https://www.techtarget. com/whatis/definition/massively-open-online-course-MOOC.

The IGI Global dictionary. *"Digitalization."* Accessed May 12, 2025.

Topol, E. (2019). *Deep medicine: How artificial intelligence can make healthcare human again*. Hachette UK.

Törenli, N. (2005). *Yeni medya, yeni iletişim ortamları: Bilişim teknolojileri temelinde haber medyasının yeniden biçimlenişi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Uraltaş, N.T. & Bahadırlı, L.S., (2012). *Elektronik perakendecilik ve bir reklam mecrası olarak sosyal ağ siteleri.* Sosyal Medya: Akademi. T. Kara & E. Özgen. (Ed.). Beta Yayınları.

Uzunoğlu, E., Onat, F., Alikılıç, Ö.A. & Çakır, S.Y., (2009). *İnternet çağında kurumsal iletişim.* Reklamcılık ve İletişim Dizisi 2, Say Yayınları. 1.Baskı.

Van Gemert, I. (2023). *The impact of digitalization on society*. https://www.linkedin.com/ pulse/impact-digitalization-society-igor-van-gemert/.

Ventola, C. L. (2014). Mobile devices and apps for health care professionals: Uses and benefits. P & T: A Peer-Reviewed Journal for Formulary Management, 39(5), 356–364.

Veytia-Bucheli, M. G., Gómez-Galán, J., & Vergara, D. (2020). Presence of New Forms of Intercultural Communication in Higher Education: Emojis and Social Interactions through WhatsApp among Graduate Students. Education Sciences, 10(11), 295. https://doi.org/10. 3390/educsci10110295.

Vogelsang, M. (2010). Digitalization in open economies. Berlin: Physica.

Vural, B. A., & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine yönelik bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi EDergisi*, 3348-3382.

Wang, C., Medaglia, R., & Zheng, L. (2018). Towards a typology of adaptive governance in the digital government context: The role of decision-making and accountability. Government Information Quarterly, 35(2), 306–322. https://doi.org/10.1016/j.giq.2017.08.003.

Warschauer, M. (2003). Dissecting the "Digital Divide": A Case Study in Egypt. The Information Society, 19(4), 297–304. https://doi.org/10.1080/01972240309490.

Winden, W. and Carvalho, L. (2017). *"Cities and Digitalization: How Digitalization Changes Cities* - Innovation for The Urban Economy of Tomorrow,", 1-24.

Yatkın, A.(2010). Yeni İletişim Ortamlarının Göstergebilim Açısından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi , vol.3*, no.6, 226-246.

Yu, B., Ndumu, A., Liu, J., & Fan, Z. (2016). E-inclusion or digital divide: An integrated model of digital inequality: E-Inclusion or Digital Divide: An Integrated Model of Digital Inequality. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, *53*(1), 1–5. https://doi.org/10.1002/pra2.2016.14505301099.

Zzauer, Y. (2017). Digitalization Requires a Radical Change in Organizational Culture – Capgemini Worldwide. [online] Capgemini.com. Available at: https://www.capgemini.com/2017/06/digitalisation-requires-a-radical-change-in-organisational-culture/.

KAYNAKLAR

Andreassen, C. S. Pallesen, S. ve Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive Behaviors*, 64. 287–293.

Arat, T. ve Aslan, M. M. (2021). Sosyal medyada veri güvenliği ve kişisel mahremiyet sorunu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* (35), 387-401. http://dx.doi.org/10.31123/akil.886402

Arslan, A. (2019). rtaöğretim Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas İli Örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt. 5;* Sayı.2, 63-80.

Aymerich-Franch, L. and Fedele, M. (2014). *Students' privacy concerns on the use of social media in higher education. In Digital Arts And Entertainment: Concepts, Methodologies, Tools, and Application*s (pp. 1327-1348). IGI Global.

Aytekin, Ç. ve Sütçü, C. S. (2012). Yeni medya ve ağ nesli: Türkiye örneği. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi* (3), 1-13.

Bayrak, T., & Cihan, B. (2021). Yeni Medyada bağımlılık sonucu gelişen dijital obezite olgusu üzerine bir inceleme: Netflix Türkiye örneği. *Yeni Medya Elektronik Dergi – Ejnm, 5*(1), 78-94.

Bektaş, H. (1991). *Uyuşturucu batağı*. Milliyet Yayınları.

Blank, G., Bolsover, G., & Dubois, E. (2014). A new privacy paradox: Young people and privacy on social network sites. *In Prepared for the Annual Meeting of the American Sociological Association* (Vol. 17). http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2479938

Budak, H. (2018). Sosyal medya iletişiminde mahremiyetin serüveni. Itobiad: *Journal of the Human & Social Science Researches, 7*(1) 146-170.

Choi, S., Kim, J., & Qu, M. (2015). *The flipside of ubiquitous connectivity by smartphone-based social networking service (SNS): Social presence and privacy concern*. Paper presented at the Pacific Asia Conference on Information Systems, Marina Bay Sands, Singapore.

Coşkuntürk, O. S., Kurcan, K., Yel, K., & Güzel, S. (2023). Teknolojik Gelişmelerin hareketsiz yaşama ve çocuklarda psikomotor gelişime etkileri. *Dede Korkut Spor Bilimleri Dergisi, 1*(1), 48-59.

Çeçen, A. F., Çokluk, N., Bostanci, M. ve Atmaca, S. (2023). Aile Kurumuna Dijital Bir Yaklaşım: Dijital Aile Sözleşmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 22*(1), 66-84.

Çetin, E. (2015). Sosyal paylaşım ağlarında fotoğraf, yer/mekân bildirim paylaşımları ve mahremiyet: Facebook örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(41), 779-788.

Çubukcu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye'de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research, 5*(1), 148-174.

Doğan, O., & Övür, A. (2023). Teknolojik cihaz kullanımının dönüşmesiyle oluşan plagomani hastalığı üzerine bir inceleme. *Journal Of Communication Science Researches, 3*(3), 271-284.

Dolgun, U. (2004). Gözetim toplumunun yükselişi: Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 2*(1), 55-74. https://dergipark.org.tr/en/pub/comuybd/issue/4120/54196.

Fineberg, N., Menchón, J., Hall, N., Brand, M., Potenza, M., Chamber, S., . . . Zohar, J. (2022). Advances in problematic usage of the internet research – A narrative review by experts from the European network for problematic usage of the internet. *Comprehensive Psychiatry, 118,* 1-24.

Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Gezgin, D. M. (2017). Exploring The İnfluence Of The Patterns Of Mobile Internet Use On University Students' Nomophobia Levels. *European Journal of Education Studies, 3*(6), 29-53.

Griffiths, M. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist*, *12*(5), 246–250.

Güney, E. ve Yavuz, H. (2018). *Dijital kültürde sanallaşan benlikler: sanal platformda vicdan rahatlatma reaksiyonları.* Paper presented at the Uluslararası Sosyal & Hukuk Çalışmaları Kongresi International Congress on Social & Legal Studies.

Harvey, D. (199o). *The Condition of postmodernism*. Blackwell Publishers.

Karahisar, T. (2013). Dijital nesil, dijital iletişim ve dijitalleşen (!) Türkçe. AJIT-e: *Academic Journal of Information Technology, 4*(12), 71-83.

Kılıçbay, B.(2005). *Bir Teknoloji Söyleminden Parçalar: Enformasyon ve İletişim Teknolojileri Kuramlarına Tarihsel Bakış*, İnternet Toplum Kültür, Ankara, Epos Yayınları.

Kokolakis, S. (2017). Privacy attitudes and privacy behaviour: A review of current research on the privacy paradox phenomenon. *Computers & Security*, 64, 122-134. https://doi.org/10.1016/j.cose.2015.07.002.

Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012). Internet gaming addiction: A systematic review of empirical research. *International Journal of Mental Health and Addiction, 10*(2), 278-296.

Lin, J., Carter, L., & Liu, D. (2021). Privacy concerns and digital government: exploring citizen willingness to adopt the COVIDSafe app. *European Journal of Information Systems, 30*(4), 389-402. https://doi.org/10.1080/0960085X.2021.1920857.

Lundby, K. ve Ronning, H. (1997). *Medya-kültür-iletişim: medya kültürü aracılığıyla modernliğin yorumlanışı.* S. İrvan (Editör). Medya, kültür, siyaset içinde, 13-28.

McDonald, P., & Thompson P. (2016). Social media(tion) and the reshaping of public/private boundaries in employment relations. I*nternational Journal of Management Reviews 18*(1), 69–84. https://doi.org/10.1111/ijmr.12061.

Nemati, H., Wall, J. D., & Chow, A. (2014). Privacy coping and information-sharing behaviors in social media: a comparison of Chinese and US users. *Journal of Global Information Technology Management, 17(*4), 228-249. https://doi.org/10.1080/1097198X.2014.978622

O'connell, C. (2020). How fomo (fear of missing out), the smartphone, and social media may be affecting university students in the Middle East. N Am J Psychol*, 22*, 83-102.

Ocak, M. (2013). *Aile ve iletişim. Ankara:* T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Öcal, S. (2024). *Tüketicilerin Sosyal Medya Reklamlarına Yönelik Tutumlarının Onlıne Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinde Dijital Okuryazarlığın Rolü, Atatürk Üniversitesi,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Özkaya, T. (2021). *Başka Bir Teknoloji Mümkün* (Vol. 26): Yeni İnsan Yayınevi.

Özkorumak, E., ve Tiryaki, A. (2011). Davranışsal Bağımlılık Olarak Kontrol Edilemeyen Satın Alma Davranışı. *Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar,* 5(1-3), 14-18.

Öztürk U. (2015). Bağlantıda kalmak ya da kalmamak işte tüm korku bu, internetsiz kalma korkusu ve örgütsel yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(37), 629-638.

Özyurt, C. (2007). Yirminci yüzyıl sosyolojisinde kentsel yaşam. Balıkesir Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(18), 111-126. https://dergipark.org.tr/en/pub/baunsobed/issue/50328/651713

Sakalli, C. ve Bahadiroğlu, D. (2018). Dijital iletişim: Yeni bir dile doğru. *Turkish Studies*, 13, 6.

Savci, M. ve Aysan, F. (2017). Teknolojik Bağımlılıklar ve Sosyal Bağlılık: İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Bağlılık Üzerindeki Yordayıcı Etkisi. Düşünen Adam: *Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 30* (3), 202-216.

Semiz, Ö. (2015). Teknolojik gelişmeler, bilgiye erişim ve telif hakları: Fırsatlar ve tereddütler. *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR),* 1, 63-70.

Sen, M. (2023). Role of problematic ınternet use and cognitive overload in cyberchondria among adult IT professionals. *Asian Journal of Advanced Research and Reports, 17(9*), 106-114.

Sennett, R. (2017). The fall of public man. WW Norton & Company.

Singh, A. K. and Singh, P. K. (2019). Digital Addiction: a conceptual overview. *Library Philosophy and Practice (e-journal).* 3538. https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/3538. Erişim Tareihi: 17.04.2025.

Sungur, S. (2008). Kültürel emperyalizmin ötesi: Küreselleşme, iletişim ve yeni uluslararası düzen. *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi, 1*(1), 94-138.

Suveren, Y., & Zeren-Kosal, A. G. (2021). Sosyal medyada 'benliğin sunumu': Benlik ve mahremiyetin sunumunun bireysel ve toplumsal anlamı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(4), 1226-1241. https://doi.org/10.32709/akusosbil.990991.

Şayir, O. (2023). *İnternet gazeteciliğinde editörlerin haber üretim süreçlerinde yaşadıkları dijital hastalıklar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Tarhan, N., Tutgun-Ünal, A., & Ekinci, Y. (2021). Yeni kuşak hastalığı siberkondri: Yeni medya çağında kuşakların siberkondri düzey-leri ile sağlık okuryazarlığı ilişkisi. *Opus–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 17*(37), 4253-4297.

Taş, H. ve Erzincanlı, Y. (2023). Teknoloji bağimliği-bilinçli farkindalik ilişkisi üzerine bibliyometrik bir analiz. *İnsan Hakları Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 1*(2)..

Tekayak, H. V., & Akpınar, E. (2017). Tıp alanında yeni bir dönem: Dijital çağda doğan yeni hastalıklar. *Euras J Fam Med, 6*(3), 93-100.

Thompson, N., Ahmad, A. and Maynard, S. (2021). Do privacy concerns determine online information disclosure? The case of internet addiction. *Information and Computer Security, 29*(3), 558-569. https://doi.org/10.1108/ICS-11-2020-0190.

Topçu Ö., (2019). *Çevrimiçi narsizm.* G. Karadağ (Ed.), *Dijital Hastalıklar* içinde İstanbul: Der Yayınları.

Uğurlu, T., Şengül, C. ve Şengül, C. (2012). Bağımlılık Psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4* (1) , 37-50.

Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi.* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Uzbay, İ. T. (2015). *Madde bağımlılığı: Tüm boyutlarıyla bağımlılık ve bağımlılık yapan maddeler.* İstanbul Tıp Kitabevi

Ünüvar, N. (2020). *İnternet risk mi, fırsat mı? Bilişim teknolojileri ve iletişim.* M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut, & M. Doğrul (Eds.) Türkiye Bilimler Akademisi.

Wikipedia. (2022). Aralık 20, 2020 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Bağımlılık. Erişim Tarihi: 15.04.2025.

Wu, K. W., Huang, S. Y., Yen, D. C., & Popova, I. (2012). The effect of online privacy policy on consumer privacy concern and trust. *Computers in Human Behavior, 28*(3), 889-897. https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.12.008

Yengin, D., & Bayındır, B. (2019). *Dijital bağ(lm)Lı.* G. Karadağ (Ed.), *Dijital Hastalıklar* içinde. İstanbul: Der Yayınları.

Yeşilay, (2021). *Bağımlılık Nedir*. https://www.yesilay.org.tr/tr/sikca-sorulan-sorular/genel-bilgiler/bagimlilik-nedir. Erişim Tarihi: 14.04.2025.

Yıldırım, C., & Correia, A. P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior, 49*, 130-137.

Yıldırım, C., & Correia, A. P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior,* 49, 130- 137.

Young, K. S. (1998). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & Behavior, 1*(3), 237-244. https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237.

Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 12*(4), 883-896.

Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power.* Profile Books.

KAYNAKLAR

Almaraz-López, O., Ramírez-Ramírez, J. C., & Martínez-Villaseñor, L. (2023). Artificial Intelligence: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications. *International Journal of Artificial Intelligence Research, 7*(2), 112–130.

Alp, K., & Karabina, S. (2021). Bilgisayarla Görü ve Derin Öğrenme Tabanlı Görüntü İşleme Uygulamaları. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 23, 304–310.

Angwin, J., Larson, J., Mattu, S., & Kirchner, L. (2016). Machine bias. *ProPublica*. https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing

Baars, B. J. (1988). *A cognitive theory of consciousness*. Cambridge University Press.

Bayrakçı, E., & Avdan, U. (2021). Zaman Serilerinde LSTM Ağları ile Tahminleme Uygulamaları. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 9*(2), 375–383.

Berus, Y., & Benteşen Yakut, Y. (2024). *Derin Öğrenme (1D-CNN, RNN, LSTM, BiLSTM) ile Enerji Tüketim Tahmini: Diyarbakır AVM Örneği*. DUJE (Dicle University Journal of Engineering), 15(2), 311–322.

Besold, T. R., Garcez, A. d., Bader, S., Bowman, H., Domingos, P., Hitzler, P. Kuehnberger, K., Lamb, L. C., Lowd, D., Lima, P. M. V., Penning, L., Pinkas, G., Poon, H., & Zaverucha, G. (2019). Neural-symbolic learning and reasoning: A survey and interpretation. *arXiv preprint arXiv:1905.06088*. https://doi.org/10.48550/arXiv.1711.03902

Block, N. (1995). On a confusion about a function of consciousness. *Behavioral and Brain Sciences, 18*(2), 227–247. https://doi.org/10.1017/S0140525X00038188

Boddington, P. (2017). *Towards a code of ethics for artificial intelligence*. Springer.

Bubeck, S., Chandrasekaran, V., Eldan, R., Gehrke, J., Horvitz, E., Kamar, E., Lee, P., Lee, Y. T., Li, T., Lundberg, Y., Nori, H., Palangi, H., Ribeiro, M. T., & Zhang, Y. (2023). Sparks of artificial general intelligence: Early experiments with GPT-4. *arXiv preprint arXiv:2303.12712*. https://doi.org/10.48550/arXiv.2303.12712

Buchanan, B. G. (2005). A (very) brief history of artificial intelligence. *AI Magazine, 26*(4), 53–60. https://doi.org/10.1609/aimag.v26i4.1848

Buolamwini, J., & Gebru, T. (2018). Gender shades: Intersectional accuracy disparities in commercial gender classification. *Proceedings of the Conference on Fairness, Accountability and Transparency*, 81, 77–91.

Cerullo, M. A. (2015). The problem with Phi: A critique of integrated information theory. *PLOS Computational Biology, 11*(9), e1004286. https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1004286

Coeckelbergh, M. (2020). *AI ethics*. MIT Press.

Crawford, K. (2021). *Atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence*. Yale University Press.

Dastin, J. (2018, October 10). Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women. *Reuters*. https://www.reuters.com/article/us-amazon-com-jobs-automation-insight-idUSKCN1MK08G

Dehaene, S., Lau, H., & Kouider, S. (2017). What is consciousness, and could machines have it? *Science, 358*(6362), 486–492. https://doi.org/10.1126/science.aan8871

Demir, B., & Karaoğlan, B. (2020). Türkçe Doğal Dil İşleme ve Uygulamaları. *Bilgi Dünyası, 21*(2), 285–306.

Dennett, D. C. (1991). *Consciousness explained*. Little, Brown and Co.

Dignum, V. (2019). *Responsible artificial intelligence: How to develop and use AI in a responsible way*. Springer.

Ersoy, C. (2020). Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesine Giriş. *Boğaziçi Üniversitesi Yayınları*.

Esteva, A., Kuprel, B., Novoa, R. A., Ko, J., Swetter, S. M., Blau, H. M., & Thrun, S. (2017). Dermatologist-level classification of skin cancer with deep neural networks. *Nature, 542*(7639), 115–118. https://doi.org/10.1038/nature21056

European Commission. (2021). Proposal for a regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). COM(2021) 206 final.

Ezugwu, A. E., & Ekundayo, S. (2024). The role of robotics and intelligent systems in emergency response and industrial automation. *International Journal of Intelligent Systems, 39*(2), 215–232.

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., Luetge, C., Madelin, R., Pagallo, U., Rossi, F., Schafer, B., Valcke, P., & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. *Minds and Machines, 28*(4), 689–707. https://doi.org/10.1007/s11023-018-9482-5

Gamez, D. (2008). Progress in machine consciousness. *Consciousness and Cognition, 17*(3), 887–910. https://doi.org/10.1016/j.concog.2007.04.005

Gerven, M. A. J. van. (2017). A primer on encoding models in sensory neuroscience. *Journal of Mathematical Psychology, 76*, 172–183. https://doi.org/10.1016/j.jmp.2016.10.001

Graves, A., Mohamed, A. R., & Hinton, G. (2013). Speech recognition with deep recurrent neural networks. *2013 IEEE International Conference on Acoustics, Speech and Signal Processing*, 6645–6649. https://doi.org/10.1109/ICASSP.2013.6638947

Gunkel, D. J. (2012). *The machine question: Critical perspectives on AI, robots, and ethics*. MIT Press.

Hochreiter, S., & Schmidhuber, J. (1997). Long short-term memory. *Neural Computation, 9*(8), 1735–1780. https://doi.org/10.1162/neco.1997.9.8.1735

Hussein, A., Elgarf, A., El-Shafai, W., & Elshazly, H. (2021). A survey on artificial intelligence applications in the financial sector. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems, 40*(3), 4757–4771. https://doi.org/10.3233/JIFS-210319

Kaelbling, L. P., Littman, M. L., & Cassandra, A. R. (1998). Planning and acting in partially observable stochastic domains. *Artificial Intelligence, 101*(1–2), 99–134. https://doi.org/10.1016/S0004-3702(98)00023-X

Khan, N., Ehsan, S., Whittleston, C. S., & Norman, T. J. (2022). Explainable AI: A review of current challenges, approaches and future directions. *Artificial Intelligence Review, 55*(6), 4537–4586. https://doi.org/10.1007/s10462-021-10050-5

Koçyiğit, İ., & Güner, M. (2020). Derin Öğrenme ile Görüntü Tanıma ve Sınıflandırma. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 35*(1), 245–255.

Kotseruba, I., & Tsotsos, J. K. (2020). 40 years of cognitive architectures: Core cognitive abilities and practical applications. *Artificial Intelligence Review, 53*, 17–94. https://doi.org/10.1007/s10462-018-9646-y

Köylü, F., & Atılkan, Y. (2024). *Otonom araçlarda derin pekiştirmeli öğrenme yöntemleri ile sollama*. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 13(2), 429–439.

Krafft, P. M., Young, M., & Katell, M. (2019). Defining AI in policy versus practice. *Proceedings of the 2019 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society*, 72–78. https://doi.org/10.1145/3306618.3314244

Krizhevsky, A., Sutskever, I., & Hinton, G. E. (2012). Imagenet classification with deep convolutional neural networks. In *Advances in Neural Information Processing Systems* (Vol. 25).

LeCun, Y. (2022). A path towards autonomous machine intelligence. *Communications of the ACM, 65*(1), 54–66. https://doi.org/10.1145/3495242

LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep learning. *Nature, 521*(7553), 436–444. https://doi.org/10.1038/nature14539

Lee, J., Bagheri, B., & Kao, H. A. (2014). A cyber-physical systems architecture for industry 4.0-based manufacturing systems. *Manufacturing Letters, 3*, 18–23. https://doi.org/10.1016/j.mfglet.2014.01.003

Levinson, J., Montemerlo, M., & Thrun, S. (2011). Map-based precision vehicle localization in urban environments. In *Robotics: Science and Systems* (Vol. 4, pp. 1–8). https://doi.org/10.15607/RSS.2011.VII.019

McCulloch, W. S., & Pitts, W. (1943). A logical calculus of the ideas immanent in nervous activity. *The Bulletin of Mathematical Biophysics, 5*(4), 115–133.

Minsky, M., & Papert, S. (1969). *Perceptrons: An introduction to computational geometry*. MIT Press.

Nagel, T. (1974). What is it like to be a bat? *The Philosophical Review, 83*(4), 435–450. https://doi.org/10.2307/2183914

Ngiam, J., Khosla, A., Kim, M., Nam, J., Lee, H., & Ng, A. Y. (2011). Multimodal deep learning. In *Proceedings of the 28th International Conference on Machine Learning* (pp. 689–696).

Nilsson, N. J. (1998). *Artificial intelligence: A new synthesis*. Morgan Kaufmann.

Pachegowda, R. K. (2024). Machine learning in finance: Applications, challenges and future directions. *Journal of Financial Innovation and Technology, 2*(1), 45–61.

Petković, M. (2023). Trust and transparency in artificial intelligence: From explainability to accountability. *AI and Society, 38*, 1–15. https://doi.org/10.1007/s00146-022-01433-w

Ricci, F., Rokach, L., & Shapira, B. (2015). Recommender systems: Introduction and challenges. In F. Ricci, L. Rokach, & B. Shapira (Eds.), *Recommender systems handbook* (pp. 1–34). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-7637-6_1

Rumelhart, D. E., Hinton, G. E., & Williams, R. J. (1986). Learning representations by back-propagating errors. *Nature, 323*(6088), 533–536. https://doi.org/10.1038/323533a0

Russell, S. J., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.

Schmidhuber, J. (2022). Deep learning: Our miraculous year 2015. *AI Magazine, 43*(1), 59–71. https://doi.org/10.1002/aaai.12085

Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences, 3*(3), 417–424. https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756

Sharkey, A., & Sharkey, N. (2012). Granny and the robots: Ethical issues in robot care for the elderly. *Ethics and Information Technology, 14*(1), 27–40. https://doi.org/10.1007/s10676-010-9234-6

Shneiderman, B. (2020). Human-centered artificial intelligence: Reliable, safe & trustworthy. *International Journal of Human–Computer Interaction, 36*(6), 495–504. https://doi.org/10.1080/10447318.2020.1741118

Simon, H. A., & Newell, A. (1958). Heuristic problem solving: The next advance in operations research. *Operations Research, 6*(1), 1–10. https://doi.org/10.1287/opre.6.1.1

Sutton, R. S., & Barto, A. G. (2018). *Reinforcement learning: An introduction* (2nd ed.). MIT Press.

Tononi, G. (2008). Consciousness as integrated information: A provisional manifesto. *The Biological Bulletin, 215*(3), 216–242. https://doi.org/10.2307/25470707

Topol, E. (2019). *Deep medicine: How artificial intelligence can make healthcare human again*. Basic Books.

Türker, M., Ari, M. E., & Han, A. (2024). VBART: The Turkish LLM. *arXiv preprint arXiv:2403.01308, https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.01308*

Uslu, T., & Aydın, Z. (2022). GPT-3 ve BERT Tabanlı Modellerin Doğal Dil İşleme Alanında Değerlendirilmesi. *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri Dergisi, 14*(1), 67–82.

Varshaa, R., Keerthana, N., & Janani, R. (2020). The evolution of artificial intelligence and its applications. *International Journal of Scientific & Technology Research, 9*(4), 1682–1686.

Yıldız, Ö., & Yıldırım, M. (2019). Derin Öğrenme Algoritmaları ve Kullanım Alanları. *Politeknik Dergisi, 22*(2), 423–432.

KAYNAKLAR

Ankaralı, H. (2022). "Büyük Veri ve Yapay Zekâ İlişkisi". s.13-26. içinde *Yapay Zekâ Etiği: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*. (Ed.) Tayyibe Bardakçı ve M. İhsan Karaman. İstanbul: İsar Yayınları.

Bartlett, J. (2020). *Dark Net: İnternetin Yeraltı Dünyası*. (Çev.) Yasin Konyalı. İstanbul: Timaş Yayınları.

Cardoso, G. (2006). *The Media in the Network Society: Browsing, News, Filters and Citizenship.* Lisboa: Centre for Research and Studies in Sociology.

Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society, and Culture*. NY: Wiley-Blackwell Pub.

Chatfield, T. (2013). *Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız.* (Çev.) Levent Konca. İstanbul: Sel Yayınları.

Curran, J. (2005). "Communications, Power and Social Order". p.198-231. in *Culture, Society and Media.* (Eds.) Michael Gurevitch, Tony Bennett, James Curran and Janet Woollacott. London: Routledge.

Doctorow, C. (2017). *Özgür ve Bedava: İnternet Çağında Bilgi*. (Çev.) Berkan M. Şimşek. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Doğan, M. (2022). "Yapay Zekâ Etiği: Ahlak Felsefesinin Temel Yaklaşımlarından Hareketle Bir Yöntem ve İmkân Tartışması". s.27-55. içinde *Yapay Zekâ Etiği: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*. (Ed.) Tayyibe Bardakçı ve M. İhsan Karaman. İstanbul: İsar Yayınları.

Gürkan, H. (2013). "Modernleşme ve Postmodernizm İçerisinde Gilles Deleuze'ün Tarih Anlayışı Üzerine Bir İnceleme". *Turkish Studies-International Periodical fort he Languages, Literatüre and History of Turkish or Turkic.* Vol. 8/11. Fall. p.131-148.

Frank, M., Roehrig, P. ve Pring, B. (2019). *Makineler Her Şeyi Yaptığında Biz Ne Yapacağız: yapay Zeka, Algoritmalar, Botlar ve Büyük Veri Çağında Öne Geçmek*. (Çev.) Emine Yılmaz. İstanbul: Aganta Yayıncılık.

Harari, Y. N. (2024). *Neksus: Taş Devri'nden Yapay Zekâya Bilgi Ağlarının Kısa Tarihi*. (Çev.) Çiğdem Şentuğ. İstanbul: Kolektif Yayıncılık.

Irzık, G. (2002). "Bilgi Toplumu Mu, Enformasyon Toplumu Mu? Analitik-Eleştirel Bir Yaklaşım". s.53-62. içinde *Bilgi Toplumuna Geçiş: Sorunsallar/Görüşler, Yorumlar/Eleştiriler ve Tartışmalar.* (Der.) İlhan Tekeli vd. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

Jones, S. (2001). "Understanding Micropolis and Compunity". p.53-66. in *Culture, Technology, Communication: Towards an Intercultural Global Village.* (Eds.) Charles Ess and Fay Sudweeks. NY: State University of New York.

Kleber, S. (2020). "Yapay Zekâyı Daha Duygusal Hale Getirmenin Üç Yolu". s.207-218. içinde *Dijital Dönüşüm: Yapay Zekâ*. (Çev.) Levent Göktem. İstanbul: Optimist Yayınları.

Kurzweil, R. (2024). *İnsanlık 2.0: Tekilliğe Doğru Biyolojisini Aşan İnsan*. (Çev.) Mine Şengel. İstanbul: Alfa Yayınları.

Lee, K. ve Qiufan, C. (2023). *Yapay Zeka 2041: Geleceğimiz için On Vizyon*. (Çev.) İclal Büyükdevim Özçelik. İstanbul: Optimist Yayınları.

Leonhard, G. (2020). *Teknolojiye Karşı İnsanlık: İnsan ile Makinenin Yaklaşan Çatışması*. (Çev.) Cihan Akkartal. İstanbul: Siyah Kitap Yayınları.

Maigret, É. (2016). *Medya ve İletişim Sosyolojisi.* (Çev.) Halime Yücel. İstanbul: İletişim Yayınları.

Miandji, A. (2024). *Yapay Zekâ Kitabı*. (Ed.) Mesut Örs. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Norman, R. A. ve Paul, S. P. (2023). *Son Doğal İnsan: Nereden Geldik Nereye Gidiyoruz?* (Çev.) Yonca Aşçı Dalar. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Öcal, D. (2018). "Instagram Örneğinde Sosyal Medyadan Yansıyanlar". *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF-E DERGİ)*. 3(1). s.23-36.

Poster, M. (2017). "Postmodern Gerçeklikler". s.111-130. içinde *Yeni Medya Kuramları.* (Ed.) Filiz Aydoğan. (Çev.) Ömer Aydınlıoğlu. İstanbul: Der Yayınları.

Ryan, J. (2019). *İnternetin Geçmişi ve Dijital Gelecek*. (Çev.) Birsen Keleş. Ankara: TUBİTAK Yayınları.

Straubhaar, J., Larose, R. and Davenport, L. (2012). *Media Now: Understanding Media, Culture, and Technology*. Boston: Wadsworth Pub.

Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. London: Basic Books.

Twenge, J. M. (2017). *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy -and Completely Unprepared for Adulthood- and What That Means for the Rest of Us. NY: Atria Books.*

Volland, H. (2022). *Makinelerin Yaratıcı Gücü*. (Çev.) S. Türkis Noyan. İstanbul: Orenda Kitap.

Wilson, H. J. ve Daugherty, P. (2020). "İşbirliğine Dayalı Zekâ: İnsan ve Yapay Zekâ Güçlerini Birleştiriyor". s.169-203. içinde *Dijital Dönüşüm: Yapay Zekâ*. (Çev.) Levent Göktem. İstanbul: Optimist Yayınları.

Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. NY: PublicAffairs.

KAYNAKLAR

Akıllı, A. ve Atıl, H. (2014). *Süt Sığırcılığında Yapay Zeka Teknolojisi: Bulanık Mantık ve Yapay Sinir Ağları.* Hayvansal Üretim 55(1): 39-45.

Aksoy, M., & Yılmaz, H. (2024). *Sanayi ve üretimde yapay zekâ uygulamaları ve etkileri*. Endüstri Mühendisliği Dergisi, 18(1), 65-80.

Akşit, Z (2024). *Pazarlamada Yapay Zeka Uygulamaları: Yapay Zeka Temelli Logo Tasarımlarının Eye-Tracking Analizi.* (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyıldız, H., & Yıldız, M. (2020). Yapay zekâ destekli hukuk teknolojileri: Yargı kararlarının metin madenciliği ile analizi. *Hukuk ve Bilişim Dergisi*, 12(1), 45-61.

Aletras, N., Tsarapatsanis, D., Preoţiuc-Pietro, D., & Lampos, V. (2016). Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: A Natural Language Processing perspective. *PeerJ Computer Science*, 2, e93.

Arslankaya, S. ve Toprak, Ş. (2021). Makine Öğrenmesi ve Derin Öğrenme Algoritmalarını Kullanarak Hisse Senedi Fiyat Tahmini. Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi, 13(1), 178-192.

Atalay, M., & Çelik, E. (2017). *Büyük Veri Analizinde Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları.* Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute, 9(22), 155-172.

Bakshy, E., Messing, S., & Adamic, L. A. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 348(6239), 1130-1132.

Bayram, E. (2023). Finans Sektöründe Yapay Zekâ Kullanımı ve Etkileri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 15(1), 78–94.

Bazarbash, M. (2019). *Fintech in financial inclusion: Machine learning applications in assessing credit risk* (IMF Working Paper No. 19/109). International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781498319754.001

Binbir, S. (2021). Pazarlama Çalışmalarında Yapay Zeka Kullanımı Üzerine Betimleyici Bir Çalışma. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 5(3), 314-328.

Bozkurt, A. (2023). ChatGPT, üretken yapay zekâ ve algoritmik paradigma değişikliği, Alanyazın 4(1),63-72.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age*. W. W. Norton & Company.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. W. W. Norton & Company.

Burrell, J. (2016). How the machine 'thinks': Understanding opacity in machine learning algorithms. *Big Data & Society*, 3(1).

Cath, C. (2018). Governing artificial intelligence: Ethical, legal and technical opportunities and challenges. *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 376(2133), 20180080.

Char, D. S., Shah, N. H., & Magnus, D. (2018). Implementing machine learning in health care — Addressing ethical challenges. *New England Journal of Medicine*, 378(11), 981-983.

Cömert, E., Karaaslan, S., ve Özkan, B. (2024). "Yapay Zekâ Esaslı Modellenen Doğrusal Akımlı Bir Elektrik Motorunun Kararlılık Bakımından Değerlendirilmesi", *GJES*, Cilt. 10, Sayı 2, s. 380–390.

Çelik, H. (2020). Yapay Zekâ Sistemlerinin Etik Sınırları. *Bilim ve Ahlak Dergisi*, 6(2), 105–118.

Çiçek, A. E. (2025). Türkiye'nin yapay zeka tabanlı siber güvenlik stratejisi: Ulusal güvenliği güçlendirmek ve küresel siber yönetişime yön vermek. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(56), 993–1012. https://doi.org/10.35408/comuybd.1584175

Çiftçi, M., & Erdem, A. (2022). Hukukta Yapay Zekâ: Uygulamalar ve Etik Tartışmalar. *Adalet ve Teknoloji Dergisi*, 3(2), 45–59.

Demir, A., & Yılmaz, B. (2023). *Yapay zekânın sağlık sektöründeki etkileri ve uygulamaları*. Sağlık Teknolojileri Dergisi, 12(1), 40-55.

Demir, E. (2020). Yapay Zekânın İletişim Teknolojilerindeki Uygulamaları ve Etkileri. İstanbul Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Demirci, S. (2021). Dijital Okuryazarlık ve Teknoloji Eleştirisi. *Yeni Medya ve Toplum*, 4(1), 12–27.

Demirtaş, F., & Koç, A. (2023). *Savunma ve güvenlik sektörlerinde yapay zekâ uygulamaları*. Güvenlik Teknolojileri Dergisi, 10(1), 120-140.

DiResta, R., et al. (2020). The Ethics of Algorithms: Mapping the Debate. *Stanford Internet Observatory*.

Esteva, A., Kuprel, B., Novoa, R. A., Ko, J., Swetter, S. M., Blau, H. M., & Thrun, S. (2017). Dermatologist-level classification of skin cancer with deep neural networks. *Nature*, 542(7639), 115-118.

Floridi, L., & Cowls, J. (2019). A unified framework of five principles for AI in society. *Harvard Data Science Review*, 1(1).

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., ... & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. *Minds and Machines*, 28(4), 689–707.

Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). *Deep learning*. MIT Press.

Gökalp, Ö. M. (2022). Siber güvenlik ve yapay zeka ilişkisi. *ResearchGate*.

Göksel-canbek, N., & Mutlu, M. E. (2016). Sayısal gelecekte yeni adım: akıllı kişisel yardımcılar. Açıköğretim Uygulamaları Ve Araştırmaları Dergisi, 2(1), 114-129.

Graefe, A. (2016). Guide to automated journalism. *Tow Center for Digital Journalism*, Columbia University.

Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: Foundations and developments. *Electronic Markets*, 25, 179-188.

Gupta, D., & Dastidar, S. G. (2022). Artificial intelligence in financial markets: Applications, challenges, and research opportunities. *Journal of Finance and Data Science*, 8(1), 1–16. https://doi.org/10.1016/j.jfds.2022.04.001

Gültekin, A. (2022). "Yapay Zeka Felsefesinin Kuantum Temelleri". Üniversite Araştırmaları Dergisi, 5(2), 212-220.

Heaton, J. B., Polson, N. G., & Witte, J. H. (2017). Deep learning for finance: Deep portfolios. *Applied Stochastic Models in Business and Industry*, 33(1), 3–12.

Horowitz, M. C., Allen, G. C., Kania, E., & Scharre, P. (2018). Strategic competition in an era of artificial intelligence. *Center for a New American Security*.

İnce, H., İmamoğlu, S.E. ve İmamoğlu, S.Z. (2021). "Yapay Zeka Uygulamalarının Karar Verme Üzerine Etkileri: Kavramsal Bir Çalışma". International Review of Economics and Management (IREM), 9(1), 50-63.

Kara, A., & Sarıoğlu, B. (2020). Yapay Zekâ Destekli Akıllı Ulaşım Sistemleri: Mevcut Durum ve Gelecek Öngörüleri. *Ulaştırma ve Otomotiv Dergisi*, 4(1), 34–49.

Kara, M., & Çelik, S. (2022). *Yapay zekânın eğitimde kullanımı ve etkileri*. Eğitim Teknolojileri Dergisi, 15(2), 70-85.

Karabulut, B. (2021). "Yapay Zeka Bağlamında Yaratıcılık ve Görsel Tasarımın Geleceği". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 20 (79), 1517-1539.

Kaya, H., & Şahin, E. (2023). *Spor alanında yapay zekâ uygulamaları ve performans analizi*. Spor Bilimleri Dergisi, 14(3), 95-110.

Koedinger, K. R., & Corbett, A. T. (2006). Cognitive tutors: Technology bringing learning sciences to the classroom. *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences*, 61(1), 61-77.

Köse N., ve Yengin D. (2018). Dijital Pazarlamadan Fijital Pazarlamaya Geçişe Örnek Olarak Artırılmış Gerçeklik Ve Sanal Gerçeklik Uygulamalarının Pazarlama Üzerindeki Katkılarının İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 10(1), 77-111.

Köse, M., & Aksoy, B. (2022). TRT Yazı Asistanı projesi ve yapay zekâ destekli medya içerik üretimi. *Medya ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 33-47.

Kuşçu, E. (2015). "Çeviride Yapay Zeka Uygulamaları". KKEFD, (30), 45-58.

Lames, M., Augste, C., Dancs, H., & Erdmann, B. (2018). The use of AI in elite sports performance analysis. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 13(1), 5-12.

Litman, T. (2020). Autonomous vehicle implementation predictions. *Victoria Transport Policy Institute*.

MEB (2023). Dijital Okuryazarlık ve Yapay Zekâ Eğitim Programı. Milli Eğitim Bakanlığı Resmî Yayını.

Mittelstadt, B. D., Allo, P., Taddeo, M., Wachter, S., & Floridi, L. (2016). The ethics of algorithms: Mapping the debate. *Big Data & Society*, 3(2), 1-21.

Özdemir, S. (2022). İletişim Sektöründe Yapay Zekâ Uygulamaları: Fırsatlar ve Riskler. *Yeni Medya Dergisi*, 6(2), 101–119.

Pagallo, U. (2013). The laws of robots: Crimes, contracts, and torts. Springer.

Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin UK.

Puschmann, T. (2017). Fintech. *Business & Information Systems Engineering*, 59(1), 69-76.

Russell, S. J., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.

Sakarya, Ş., & Yılmaz, Ü. (2019). *Derin Öğrenme Mimarisi Kullanarak BİST30 İndeksinin Tahmini.* European Journal of Educational and Social Sciences, 4(2), 106-121.

Sarioglu, B., ve Develi, E. İ. (2022). *Pazarlamada Kampanya Yönetimi ve Yapay Zeka Kullanımı.* Uluslararası Halkla İlişkiler Ve Reklam Çalışmaları Dergisi, 5(2), 91-124.

Savunma Sanayi Başkanlığı. (2020). *Yerli savunma sistemlerinde yapay zekâ uygulamaları*.

Say, C. (2018),"50 Soruda Yapay Zeka", 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik Ltd. Şti, İstanbul.

Sirignano, J., Sadhwani, A., & Giesecke, K. (2016). Deep learning for mortgage risk. *arXiv preprint*, arXiv:1607.02470.

Şeker, E. (2020). Yapay zeka tekniklerinin / uygulamalarının siber savunmada kullanımı. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 6(2), 108–115.

TBB. (2022). *Dijital Bankacılık ve FinTech Raporu*. Türkiye Bankalar Birliği.

Topal, A., & Kök, M. (2020). Yapay Zekâ Tabanlı Sağlık Sistemleri: Kullanım Alanları ve Etik Yaklaşımlar. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), 112–125.

Topol, E. (2019). *Deep medicine: How artificial intelligence can make healthcare human again*. Basic Books.

TÜBİTAK. (2021). *Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021–2025*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Türkiye Futbol Federasyonu. (2021). *YZ destekli performans analiz sistemleri raporu*.

Türkmen, O., & Yalçın, T. (2021). Savunma Sanayinde Yapay Zekâ Teknolojileri ve Geleceğe Yönelik Stratejiler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(1), 63–84.

TÜRSAB. (2022). *Dijital turizm strateji belgesi*.

Williamson, B., & Piattoeva, N. (2020). Objectivity as standardization in data-scientific education policy. *Learning, Media and Technology*, 45(2), 146-159.

Yapayzekatr, (2025). Yapay zeka kullanımında duygusal yapay zeka. https://www.yapayzekatr.com/tr/blog/detay/yapay-zeka-vs-duygusal-zeka. [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Yetiş, H. (2022). Kuantum Hesaplama Tabanlı Yapay Zeka Algoritmalarının Geliştirilmesi. (Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, K. (2020). Yapay Zekâ Sistemlerinde Etik Karar Verme Süreci. *Bilim ve Teknoloji Politikaları Dergisi*, 5(1), 55–70.

Yıldız, B., & Akçay, H. (2021). Eğitimde Yapay Zekâ Teknolojilerinin Kullanımı: Türkiye'den Örnekler. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(3), 22–38.

Yıldız, E., & Arslan, T. (2024). *Hukukta yapay zekâ uygulamaları ve etik sorunlar*. Hukuk ve Teknoloji Dergisi, 9(1), 100-120.

Yılmaz, B. & Kaya, M. (2022). *Turizm sektöründe yapay zekâ uygulamaları ve müşteri deneyimi*. Turizm Araştırmaları Dergisi, 11(2), 80-95.

Yılmaz, B. & Şahin, G. (2022). Yapay Zekâ ve İşgücü Piyasası: Fırsatlar, Riskler ve Politikalar. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Dergisi*, 13(1), 1–18.

Yüksel, E. N. & Öntürk, Y. (2025). Teoriden Uygulamaya: Spor Bilimlerinde Yapay Zekânın Kullanımı / Dönüşümü. *Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 90-106.

Yüksel, H. (2022). *Üretim Yönetimi ve Yapay Zeka*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Yün, M. (2023). Suç Soruşturmalarında Veri Madenciliği, Yapay Zeka, Uygulamaları ve Geleceği. (Yüksek Lisans Tezi). Çorum: Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

Bazarbash, M. (2019). *Fintech in financial inclusion: Machine learning applications in assessing credit risk*. https://doi.org/10.5089/9781498319754.001 [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Cloudinary. (2025). *Yapay zeka ile görsel anlama*. https://cloudinary.com/guides/ai/why-is-ai-image-recognition-important-and-how-does-it-work [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Codemodeon. (2025). *Arttırılmış gerçeklik nedir?* https://codemodeon.com/tr/artirilmis-gerceklik-nedir [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Çiçek, A. E. (2025). *Türkiye'nin yapay zeka tabanlı siber güvenlik stratejisi...* https://doi.org/10.35408/comuybd.1584175 [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Oracle. (2025). *Doğal dil işleme nedir?* https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/what-is-natural-language-processing [Erişim Tarihi: 09.05.2025].

Microsoft. (2024). *Dynamics 365 için Copilot*. https://learn.microsoft.com/tr-tr/microsoft-cloud/dev/copilot/copilot-for-dynamics365 [Erişim Tarihi: 09.05.2025].

Microsoft. (2024). *Enerjisa Üretim, Microsoft Copilot ile...* https://www.microsoft.com/tr-tr/customers/story/1762150085964970175-enerjisa-uretim-microsoft-copilot-energy-en-turkiye [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Pargesoft. (2024). *Dynamics 365 ve Yapay Zekâ Perakendenin Geleceğini Nasıl Şekillendiriyor?* https://www.pargesoft.com.tr/tr/dynamics-365-ve-yapay-zeka-perakendenin-gelecegini-nasil-sekillendiriyor [Erişim Tarihi: 09.05.2025].

Vbap. (2025). *Yapay zeka ile kişiselleştirme*. https://www.vbap.com.tr/tr_TR/kisisellestirme-icin-yapay-zeka-uygulamalari.html [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Viso.ai. (2025). *Yapay zeka ile duygu durum tespiti*. https://viso.ai/deep-learning/visual-emotion-ai-recognition [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Yapayzekatr. (2025). *Yapay zeka kullanımında duygusal yapay zeka*. https://www.yapayzekatr.com/tr/blog/detay/yapay-zeka-vs-duygusal-zeka [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

KAYNAKLAR

Akbaş, M. ve Altunışık, R. (2024). "Dijital Dönüşümün Meslekler Üzerindeki Etkileri: Geleceğin meslekleri ve Gerekli Yetkinlikler". *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 23(55). s.82-113.

Akben, İ. ve Avşar, İ. İ. (2018). "Endüstri 4.0 ve Karanlık Üretim: Genel Bir Bakış". *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 3(1).

Ankaralı, H. (2022). "Büyük Veri ve Yapay Zekâ İlişkisi". s.13-26. içinde *Yapay Zekâ Etiği: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*. (Ed.) Tayyibe Bardakçı ve M. İhsan Karaman. İstanbul: İsar Yayınları.

Arslan, K. (2020). "Eğitimde Yapay Zekâ ve Uygulamaları". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*. 11(1). s.71-88.

Aydın, A. O. (2013). *Yapay Zekâ: Bütünleşik Bilişe Doğru*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.

Baudrillard, J. (2012). *İmkânsız Takas.* (Çev.) Ayşegül Sönmezay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Budak, N. (2021). "Geleceğin Meslekleri ve Dijital Beceriler". s.283-312. içinde *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Seçme Yazılar – V.* (Ed.) C. Selek Öz. Sakarya: Değişim Yayınları.

Coşkun, A. (2021). *Dijital Medya Çağında Yalnızlık*. Ankara: İKSAD Yayınları.

Deniz, S. ve Bağçeci, B. (2025). "Kavramdan Sınıfa: Yapay Zekânın Keşfi ve Eğitime Yansımaları". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(1). s.576-596.

Floridi, L. (2024). *Dördüncü Devrim: Bilgiküre İnsan Hakikatini Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?* (Çev.) Orhan Önder. İstanbul: Albaraka Yayınları.

Graf, A. (2023). *Yapay Zekâ: Dijital Hayalet*. (Ed.) Gökhan İnce. Ankara: Gece Kitaplığı.

Iansiti, M. ve Lakhani, K. R. (2020). *Yapay Zekâ Çağında Rekabet*. (Çev.) Taner Gezer. İstanbul: AirAct Yayınları.

Illich, I. (2015). *Şenlikli Toplum.* (Çev.) Ahmet Kot. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İşcan, H. ve Durgun Kaygısız, A. (2024). "Yapay Zekâ: Alt Dalları ve Uygulama Alanları". *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 16(4). s.201-233.

Kaptangil, K. (2023). "Yeni Evrende Karanlık Fabrikalar". s.1-24. içinde *Yönetim ve Organizasyon Çalışmaları*. (Ed.) Berna Turak Kaplan. Konya: Eğitim Yayınevi.

Kurzweil, R. (2024). *İnsanlık 2.0: Tekilliğe Doğru Biyolojisini Aşan İnsan*. (Çev.) Mine Şengel. İstanbul: Alfa Yayınları.

Larson, E. J. (2022). *Yapay Zekâ Miti: Bilgisayarlar Neden Bizim Gibi Düşünemez*. (Çev.) Kadir Yiğit Us. Ankara: Fol Yayınları.

Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (Çev.) Işın Gürbüz. İstanbul: Metis Yayınları.

Okan Gökten, P. (2018). "Karanlıkta Üretim: Yeniçağda Maliyetin Kapsamı". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*. 20(4). s.880-897.

Petrescu, M. (2014). *Viral Marketing and Social Networks.* NY: Business Expert Press.

Reese, B. (2022). *Yapay Zekâ Çağı*. (Çev.) Mihriban Doğan. İstanbul: Say Yayınları.

Shadbolt, N. ve Hampson, R. (2019). *Dijital Maymun: Akıllı Makinelerle (Barış İçinde) Nasıl Yaşanır?* (Çev.) Mustafa Deniz Karakılıç. İstanbul: Salon Yayınları.

Siyez, D. M. (2010). "Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi". s. 69-104 içinde *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. (Ed.) Alim Kaya. Ankara: Pegem Akademi.

Tellan, D. (2016). *Yönetim ve Halkla İlişkiler.* Ankara: Ütopya Yayınları.

Uztuğ, F. (2009). *Reklamcılıkta Anna Karenina İlkesi: Kesmece Reklam Mümkün Müdür?* İstanbul: Beta Yayınları.

Volland, H. (2022). Makinelerin Yaratıcı Gücü: Gelecekte Duygularımızı ve Düşüncelerimizi Yapay Zekâ mı Belirleyecek? (Çev.) S. Türkis Noyan. İstanbul: Orenda Kitap.

Yavuz Aksakal, N. ve Ülgen, B. (2021). "Yapay Zekâ ve Geleceğin Meslekleri". *TRT Akademi Dergisi*. 6(13). s.834-852.

Yazar, T. ve Yalçın, İ. (2018). "Dijital Teknoloji ve Fotoğraf Sanatı". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(60). s.612-621.

Yılmaz, C. (2021). "Endüstri 4.0'ın Karanlık Fabrikalarında İnsan Kaynaklarının Rolü: İşlevsiz Bir Sınıf Mı?". *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*. 5(4). s.236-247.

KAYNAKLAR

Akdeniz, L. (2025). *Sporda dijitalleşme üzerine bir analiz*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(4), 441-460. https://orcid.org/0009-0005-4237-286X

Araújo, D., Couceiro, M., Seifert, L., Sarmento, H., and Davids, K. (2021). *Artificial intelligence in sport performance analysis*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003163589

Bai, Z., and Bai, X. (2021*). Sports big data: management, analysis, applications, and challenges.* Complexity, 2021(1), 6676297. https://doi.org/10.1155/2021/6676297

Berkani, A. S., Moumen, H., Benharzallah, S., Yahiaoui, S., and Bounceur, A. (2024). *Blockchain use cases in the sports industry: a systematic review.* International Journal of Networked and Distributed Computing, 12(1), 17-40. https://doi.org/10.1007/s44227-024-00022-3

Bodemer, O. (2023). *Enhancing individual sports training through artificial intelligence: A comprehensive review*. Authorea Preprints.

Chap, W. K., Rao, A. C., and Pandey, P. K. (2022, December). *A technological review on rise of esports in world economy.* In Proceedings of the 4th International Conference on Information Management & Machine Intelligence (pp. 1-8). https://doi.org/10.1145/3590837.3590916

Dašić, G. (2023). *Digital transformation in the sports industry*. SPORTICOPEDIA-Sports Media and Business, (1), 309-318.

Dawson, L., McErlain-Naylor, S. A., Devereux, G., and Beato, M. (2024). *Practitioner usage, applications, and understanding of wearable GPS and accelerometer technology in team sports*. The Journal of Strength ve Conditioning Research, 38(7), e373-e382. Doi: 10.1519/JSC.0000000000004781

Glebova, E., and Desbordes, M. (2021). *Identifying the role of digital technologies in sport spectators customer experiences through qualitative approach*. Athens Journal of Sports, 8(2), 141-160. https://doi.org/10.30958/ajspo.8-2-3

Granero-Gil, P., Bastida-Castillo, A., Rojas-Valverde, D., Gomez-Carmona, C. D., de la Cruz Sánchez, E., and Pino-Ortega, J. (2021). *Accuracy, inter-unit reliability and comparison between GPS and UWB-based tracking systems for measuring centripetal force during curvilinear locomotion.* Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part P: Journal of Sports Engineering and Technology, 235(3), 237-248. https://doi.org/10.1177/1754337120961601

Guelmami, N., Fekih-Romdhane, F., Mechraoui, O., and Bragazzi, N. L. (2023). *Injury prevention, optimized training and rehabilitation: how is AI reshaping the field of*

sports medicine. New Asian Journal of Medicine, 1(1), 30-34. Doi: 10.61186/najm.1.1.30

Guo, L. (2023). *Analysis and prediction of athlete's anxiety state based on artificial intelligence*. PeerJ Computer Science, 9, e1322. https://doi.org/10.7717/peerj-cs.1322

Guppy, F., Muniz-Pardos, B., Angeloudis, K., Grivas, G. V., Pitsiladis, A., Bundy, R., ... and Pitsiladis, Y. (2023). *Technology innovation and Guardrails in elite sport: the future is now*. Sports Medicine, 53(Suppl 1), 97-113. https://doi.org/10.1007/s40279-023-01913-1

Hagelgans, M. (2022). *The Impact of Digitalization on Sports Broadcasting*. BestMasters.

Hilvoorde, I. V. (2022). eSports and digitalization of sports. Frontiers in Sports and Active Living, 4, 1040468. https://doi.org/10.3389/fspor.2022.1040468

Kaplan Öcal, D. (2024) *Yapay Zekanın Sporda Kullanımının Yaratacağı Değişimler*. İn Nurkan Yıldız (Ed.) Teknolojinin, Yapay Zekanın ve Farklı Yaklaşımların Spor Bilimlerindeki Yeri. (ss 4-28). Ankara: Bidge Yayınları.

Li, L. (2023). *Summary of the research status of artificial intelligence in sports performance analysis of athletes.* Open Access Library Journal, 10(8), 1-7. doi: 10.4236/oalib.1110539.

Li, C., and Cui, J. (2021). [Retracted] *Intelligent Sports Training System Based on Artificial Intelligence and Big Data*. Mobile Information Systems, 2021(1), 9929650. https://doi.org/10.1155/2021/9929650

Liang, X. (2025). *Smart Stadiums and the Future of Sports Entertainment: Leveraging IoT, AI, and Blockchain for Enhanced Fan Engagement and Venue Management*. Applied and Computational Engineering, 138(1):155-160. Doi: 10.54254/2755-2721/2025.21386

Mason, R., Pearson, L. T., Barry, G., Young, F., Lennon, O., Godfrey, A., and Stuart, S. (2023). *Wearables for running gait analysis: A systematic review*. Sports Medicine, 53(1), 241-268. https://doi.org/10.1007/s40279-022-01760-6

Mateus, N., Abade, E., Coutinho, D., Gómez, M. Á., Peñas, C. L., and Sampaio, J. (2024). *Empowering the sports scientist with artificial intelligence in training, performance, and health management*. Sensors, 25(1), 139. https://doi.org/10.3390/s25010139

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man.* New York: McGraw-Hill.

Morais, J. E., Oliveira, J. P., Sampaio, T., and Barbosa, T. M. (2022). *Wearables in swimming for real-time feedback: A systematic review.* Sensors, 22(10), 3677. https://doi.org/10.3390/s22103677

Qi, Y., Sajadi, S. M., Baghaei, S., Rezaei, R., and Li, W. (2024*). Digital technologies in sports: Opportunities, challenges, and strategies for safeguarding athlete wellbeing and competitive integrity in the digital era.* Technology in Society, 77, 102496. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2024.102496

Owen, R., Owen, J. A., and Evans, S. L. (2024). *Artificial intelligence for sport injury prediction. In Artificial intelligence in sports, movement, and health* (pp. 69-79). Cham: Springer Nature Switzerland.

Priyambada, G., Prayoga, A. S., Utomo, A. W. B., Saputro, D. P., & Hartono, R. (2022). Sports app: digitalization of sports basic movement. International Journal of Human Movement and Sports Sciences, 10(1), 85-89. DOI: 10.13189/saj.2022.100112

Reis, F. J., Alaiti, R. K., Vallio, C. S., and Hespanhol, L. (2024). *Artificial intelligence and Machine Learning approaches in sports: Concepts, applications, challenges, and future perspectives.* Brazilian journal of physical therapy, 28(3), 101083. https://doi.org/10.1016/j.bjpt.2024.101083

Rigozzi, C. J., Vio, G. A., and Poronnik, P. (2023). *Application of wearable technologies for player motion analysis in racket sports: A systematic review.* International Journal of Sports Science ve Coaching, 18(6), 2321-2346. https://doi.org/10.1177/17479541221138015

Schellinger, B., Ante, L., and Bauers, S. B. (2022). *Blockchain use cases and concepts in sports: A systematic review.* ECIS 2022 Research Papers. 49. https://aisel.aisnet.org/ecis2022_rp/49

Sevindik, Ç. ve Çavuşoğlu, S. B. (2021). *Sporda Dijitalleşme ve Sonrası*. ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities, 5(2), 72-81. https://doi.org/10.46291/ISPECIJSSHvol5iss2pp72-81

Shah, M., Shah, A., Patel, K., Kshirsagar, A., Sanghvi, S., and Sojitra, V. (2025). *Predictive analytics, strategic game analysis, and injury prevention in sports: the role of big data and artificial intelligence.* Machine Learning for Computational Science and Engineering, 1(1), 1-25. https://doi.org/10.1007/s44379-025-00017-z

Söğüt, T.ve Baytas, E. (2022). *Futbolda Küresel Konumlandırma Sistemi (GPS) ve Performans Analizi.* Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi, 5(1), 151-165. https://doi.org/10.38021/asbid.1082339

Tang, L., Yang, M., Li, B., Chen, Y., Zhang, Y., and Guo, X. (2024). *Analysis of sports records evolution and limits based on integrated features.* Scientific Reports, 14(1), 14554.

https://doi.org/10.1038/s41598-024-65350-4

Turcu, I., Burcea, G. B., Diaconescu, D. L., Shaao, M., Barbu, M. C. R., Popescu, M. C., and Tohăneanu, A. A. (2021). *The use of technological innovations in sport.* Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series IX: Sciences of Human Kinetics, 107-116. https://doi.org/10.31926/but.shk.2021.14.63.1.14

Vidal-Tomás, D. (2024). *Blockchain, sport and fan tokens. Journal of Economic Studies*, 51(1), 24-38. https://doi.org/10.1108/JES-02-2023-0094

Waqar, A., Ahmad, I., Habibi, D., and Phung, Q. V. (2021). *Analysis of GPS and UWB positioning system for athlete tracking.* Measurement: Sensors, 14, 100036. https://doi.org/10.1016/j.measen.2020.100036

Wei, S., Huang, P., Li, R., Liu, Z., and Zou, Y. (2021). *Exploring the application of artificial intelligence in sports training: a case study approach.* Complexity, 2021(1), 4658937. https://doi.org/10.1155/2021/4658937

Xiao, X., Tan, F. T. C., Lim, E. T., Henningsson, S., Vatrapu, R., Hedman, J., ... and Van Hillegersberg, J. (2018). Sports digitalization: An overview and A research agenda. In 38th International Conference on Information Systems, ICIS 2017.

Zhang, L., and Li, N. (2022). Material analysis and big data monitoring of sports training equipment based on machine learning algorithm. Neural Computing and Applications, 34(4), 2749-2763. https://doi.org/10.1007/s00521-021-05852-8

Zhou, Q. (2023). *The development and evolution of the olympic games from the perspective of sports history.* Lecture Notes on History, 5(1), 70-75. DOI: 10.23977/history.2023.050110

Zou, R. (2025). Exploring the role of artificial intelligence in sports injury prevention and rehabilitation. Scalable Computing: Practice and Experience, 26(1), 316-325. https://doi.org/10.12694/scpe.v26i1.3544

KAYNAKLAR

Alamar, B. C. (2013). Sports analytics: A guide for coaches, managers, and other decision makers. Columbia University Press.

Billings, A. C., & Hardin, M. (2014). Routledge handbook of sport and new media. Routledge.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Bunker, R., & Thabtah, F. (2019). A machine learning framework for sport result prediction. Applied Computing and Informatics, 15(1), 27–33.

Cao, Z., Hidalgo, G., Simon, T., Wei, S. E., & Sheikh, Y. (2020). OpenPose: Realtime multi-person 2D pose estimation using Part Affinity Fields. IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence, 43(1), 172–186.

Chatterjee, S., Nguyen, B., Ghosh, S. K., Bhattacharjee, K. K., & Chaudhuri, R. (2020). Artificial intelligence in sports: A comprehensive review. International Journal of Sports Science & Coaching, 15(4), 490–508.

Chen, L., Xu, M., & Yu, L. (2021). Human-AI collaboration in communication: A systematic review. IEEE Transactions on Cognitive and Developmental Systems.

Cioppa, C., Bevilacqua, A., & Mazzà, C. (2020). Real-time player tracking in soccer video: A deep learning approach. IEEE Transactions on Multimedia, 22(5), 1245–1257.

Cornwell, T. B. (2019). Less “sponsorship as advertising” and more sponsorship-linked marketing as authentic engagement. Journal of Advertising, 48(1), 49–60.

Delen, D., & Demirkan, H. (2013). Data, information and analytics as services. Decision Support Systems, 55(1), 359–363. https://doi.org/10.1016/j.dss.2012.05.045

Devlin, J., Chang, M.-W., Lee, K., & Toutanova, K. (2019). BERT: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. In Proceedings of the 2019 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies (NAACL-HLT).

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., ... & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. Minds and Machines, 28(4), 689–707. https://doi.org/10.1007/s11023-018-9482-5

Fortunato, J. A. (2008). Restoring a reputation: The Duke University lacrosse scandal. Public Relations Review, 34(2), 116–123.

García, D., & Saura, J. R. (2020). Social media analytics in sports marketing: A systematic review. Journal of Business Research, 115, 167–176.

García, J., & Saura, J. R. (2020). Social media analytics and sport marketing: A systematic review. Sport Management Review, 23(1), 26–45. https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.06.004

Gkotsis, P., Velonaki, M., & Ali, R. (2016). Sport event detection and classification in broadcast football videos: A review. Signal Processing: Image Communication, 45, 21–34.

Huang, C., Xu, G., & Huang, Z. (2021). Sentiment analysis for sports event social media data using deep learning methods. Journal of Computational Science, 50, 101278.

Huang, J., Zhang, X., & Liu, Y. (2021). Sentiment analysis on social media data to understand sports fan engagement. International Journal of Information Management, 56, 102253.

Hutchins, B., & Rowe, D. (2012). Sport beyond television: The internet, digital media and the rise of networked media sport. Routledge.

Johnson, M., Schuster, M., Le, Q. V., Krikun, M., Wu, Y., Chen, Z., ... & Dean, J. (2019). Google's multilingual neural machine translation system: Enabling zero-shot translation. Transactions of the Association for Computational Linguistics, 7, 339–351.

Kuo, Y.-F., Hsieh, Y.-H., & Yen, D. C. (2020). Application of AI in sports marketing: Current practices and future opportunities. Journal of Business Research, 112, 182–193.

LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep learning. Nature, 521(7553), 436–444. https://doi.org/10.1038/nature14539

Radford, A., Wu, J., Child, R., Luan, D., Amodei, D., & Sutskever, I. (2019). Language models are unsupervised multitask learners. OpenAI Blog. https://openai.com/blog/better-language-models

Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial intelligence: A modern approach (4th ed.). Pearson.

Smith, A. C. T., & Stewart, B. (2019). Introduction to sport marketing. Routledge.

Smith, A. C. T., & Stewart, B. (2019). Introduction to sport marketing analytics. In A. C. T. Smith & B. Stewart (Eds.), Sport marketing analytics (pp. 1–16). Routledge.

van der Lans, R., van Bruggen, G. H., Eliashberg, J., & Wierenga, B. (2019). Marketing analytics: A practical guide to real marketing science. Management Science, 65(6), 2754–2765.

Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., ... & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. In Advances in Neural Information Processing Systems, 30, 5998–6008.

Zhang, Y., Zhou, S., Hu, W., & Liu, Y. (2018). Event detection in sports videos using CNN and LSTM. IEEE Transactions on Circuits and Systems for Video Technology, 28(10), 2935–2948.

KAYNAKLAR

Acar, N. (2024). Yeni Medya Araştırmalarında Sosyal Ağ Analizi: Kavramlar, Ölçütler, Yaklaşımlar. *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 167-179. https://doi.org/10.5281/zenodo.10985614

Ağcasulu, H. (2018). Sosyal Bilimlerde İlişkileri İnceleyen Bir Yöntem: Sosyal Ağ Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *22*(Özel Sayı 2), 1915-1933. https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisosbil/issue/39871/403709

Arya, V., Sethi, D. and Paul, J. (2019). Does Digital Footprint Act as a Digital Asset? – Enhancing Brand Experience Through Remarketing. *International Journal of Information Management*. Vol 49. p.142-156.

Barton, C. M. (2014). Complexity, Social Complexity, and Modeling. *Journal of Archaeological Method and Theory*, *21*(2), 306-324. https://doi.org/10.1007/s10816-013-9187-2

Bolin, Göran, & Velkova, Julia. (2020). Audience-Metric Continuity? Approaching the Meaning of Measurement in the Digital Everyday. *Media, Culture & Society*, *42*(7-8), 1193-1209. https://doi.org/10.1177/0163443720907017

Brighenti, A. M. (2018). The Social Life of Measures: Conceptualizing Measure–Value Environments. *Theory, Culture & Society*, *35*(1), 23-44. https://doi.org/10.1177/0263276416689028

Cappella, J. N. (2017). Vectors into the Future of Mass and Interpersonal Communication Research: Big Data, Social Media, and Computational Social Science. *Human Communication Research*, *43*(4), 545-558. https://doi.org/10.1111/hcre.12114

Castells, M. (2010). *The Rice of the Network Society* (2. bs). Blackwell Publishing.

Cioffi-Revilla, C. (2013). *Introduction to Computational Social Science Principles and Applications*. Springer.

Cioffi-Revilla, C. (2017). Automated Information Extraction. Içinde C. Cioffi-Revilla (Ed.), *Introduction to Computational Social Science: Principles and Applications* (ss.

103-140). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-50131-4_3

Colleoni, E., Rozza, A., & Arvidsson, A. (2014). Echo Chamber or Public Sphere? Predicting Political Orientation and Measuring Political Homophily in Twitter Using Big Data. *Journal of Communication*, *64*(2), 317-332. https://doi.org/10.1111/jcom.12084

Cuihua Shen, , & Williams, Dmitri. (2010). Unpacking Time Online: Connecting Internet and Massively Multiplayer Online Game Use With Psychosocial Well-Being. *Communication Research*, *38*(1), 123-149. https://doi.org/10.1177/0093650210377196

Dascal, M. (2006). Digital Culture: Pragmatic and Philosophical Challenges. *Diogenes*, *53*(3), 23-39. https://doi.org/10.1177/0392192106068999

Deng, L. ve Liu, Y. (2018). *Deep Learning in Natural Language Processing*. Singapore: Springer Nature

Freeman, L. C. (2004). *The Development of Social Network Analysis: A Study in the Sciology of Science*. Empirical Press.

Gerlitz, C., & Helmond, A. (2013). The Like Economy: Social Buttons and the Data-intensive Web. *New Media & Society*, *15*(8), 1348-1365. https://doi.org/10.1177/1461444812472322

Golder, S. A., & Macy, M. W. (2014). Digital footprints: Opportunities and Challenges for Online Social Research. *Annual Review of Sociology*, *40*(Volume 40, 2014), 129-152. https://doi.org/10.1146/ANNUREV-SOC-071913-043145/CITE/REFWORKS

Guy, J.-S. (2019). Digital Technology, Digital Culture and the Metric/Nonmetric Distinction. *Technological Forecasting and Social Change*, *145*, 55-61. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.05.005

Hagiwara, M. (2021). *Real-World Natural Language Processing.* Shelter Island, NY, US: Manning Publications.

Hilbert, M., Barnett, G., Blumenstock, J., Contractor, N., Diesner, J., Frey, S., González-Bailón, S., Lamberson, P., Pan, J., Peng, T.-Q., Shen, C., Smaldino, P. E., van Atteveldt, W., Waldherr, A., Zhang, J., H Zhu, J. J., Hilbert George Barnett, M., & González-bailón, S. (2019). Computational Communication Science| Computational Communication Science: A Methodological Catalyzer for a Maturing Discipline. *International Journal of Communication*, *13*(0), 23. https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/10675

Hollingshead, W., Quan-Haase, A., & Chen, W. (2021). *Ethics and Privacy in Computational Social Science. A Call for Pedagogy*. Routledge.

Leslie, D. (2022). The Ethics of Computational Social Science. Içinde E. Bertoni, M. Fontana, L. Gabrielli, S. Signorelli, & M. Vespe (Ed.), *Handbook of Computational Social Science for Policy* (ss. 57-107). Springer.

Lettieri, N., & Faro, S. (2012). Computational Social Science and its Potential Impact upon Law. *European Journal of Law and Technology*, *3*(3).

Levin, I., & Mamlok, D. (2021). Culture and Society in the Digital Age. *Information*, *12*(2). https://doi.org/https://doi.org/10.3390/info12020068

Lin, H. C. K., Wang, T. H., Lin, G. C., Cheng, S. C., Chen, H. R., & Huang, Y. M. (2020). Applying Sentiment Analysis to Automatically Classify Consumer Comments Concerning Marketing 4Cs Aspects. *Applied Soft Computing*, *97*, 106755. https://doi.org/10.1016/J.ASOC.2020.106755

Mayer-Schoenberger, V., & Cukier, K. (2013). *Big Data. A Revolution that will Transform How we Live, Work, and Think*. John Murray Publishers.

Özkula, S. M., Paul J., R., & and Hayes, J. (2023). Easy Data, Same Old Platforms? A Systematic Review of Digital Activism Methodologies. *Information, Communication & Society*, *26*(7), 1470-1489. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.2013918

Pilipczuk, O., Cosenco, N. and Kosenco, O. (2019). Big Data: Challenges and Opportunities in Financial Management. *Management Issues.* 17(5). p.9-23.

Polat, H. ve Ağca, Y. (2022). Pazarlama Stratejisinde Önemli Bir Parametre Olarak Tüketici Yorumları: Tüketici Yorumlarındaki Puanlamalar ile Duygusal Eğilimler Arasındaki İlişki. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(2), 470-488. doi:10.17218/hititsbd.1127965

Polat, H., & Öcal, D. (2020). Çoklu Medyada Ayak İzlerini Sürmek: Büyük Veri ve Yönetimi. Içinde D. Öcal & H. Polat (Ed.), *Dijital Reklamcılık* (1. bs, ss. 99-130). Nobel Akademik Yayıncılık.

Seyfi, M. ve Şıvgın, Z, M. (2021). Sosyal Medya Pazarlama Aktiviteleri Algısı ile Covid19 Korkusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11 (2), 606-616

Seyfi, M., & Uzunçarşılı, A. S. (2016). Socio-spatial Segregations in Social Media. *Fonseca Journal of Communication*, *13*(13), 147-163.

Seyfi, S. Kültürel Bellek Mekânlarından Bir Örnek: Tokat Şehir Müzesi. *Kent Akademisi*, 17(6), 2194-2218.

Shah, D. V, Cappella, J. N. ve Neuman, W. R. (2015). Big Data, Digital Media, and Computational Social Science: Possibilities and Perils. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, *659*(1), 6-13. https://doi.org/10.1177/0002716215572084

Squazzoni, Flaminio, Jager, Wander, & Edmonds, Bruce. (2013). Social Simulation in the Social Sciences: A Brief Overview. *Social Science Computer Review*, *32*(3), 279-294. https://doi.org/10.1177/0894439313512975

Syafganti, I. (2018). Digital Transformation, Big Data and Research Landscape in Digital Communication. *Jurnal Komunikasi Ikatan Sarjana Komunikasi Indonesia*, *3*(2), 99-106. https://doi.org/10.25008/jkiski.v3i2.220

Şallı, Ş., & Kurnaz, Z. (2023). Sosyal Bilimlerde Paradigma Değişimleri ve Bilişimsel/Hesaplamalı Sosyal Bilimler Yöntemleri. *Journal of Business and Communication Studies*, *2*(1), 97-125.

Tellan, D. ve Tellan, T. (2015). *Analitik Dönüşüm ve Her şeyin İnterneti: Sayısal Kapitalizm Üzerine Değerlendirmeler*. LaborComm 2015 Bildiriler Kitabı.

Tutar, H., & Ayaz, E. (2024). Hesaplamalı Sosyal Bilimlerden Ne Anlamalıyız? Bir Literatür İncelemesi. *Kronotop İletişim Dergisi*, *1*(2), 190-209.

Uzelac, A. (2008). How to Understand Digital Culture: Digital Culture – A Resource for a Knowledge Society? içinde Aleksandra Uzelac & Biserka Cvjetièanin (Ed.), *Digital Culture: The Changing Dynamics*. Institute for International Relations.

Ünver, H. A. (2019). Computational International Relations What Can Programming, Coding and Internet Research Do for the Discipline? *All Azimuth*, *8*(2), 157-182.

van Atteveldt, W., & Peng, T.-Q. (2018). When Communication Meets Computation: Opportunities, Challenges, and Pitfalls in Computational Communication Science. *Communication Methods and Measures*, *12*(2-3), 81-92. https://doi.org/10.1080/19312458.2018.1458084

van Dijck, J. (2014). Datafication, Dataism and Dataveillance: Big Data Between Scientific Paradigm and Ideology. *Surveillance & Society*, *12*(2). https://doi.org/https://doi.org/10.24908/ss.v12i2.4776

Velicer, W. F., & Fava, J. L. (2003). Time Series Analysis for Psychological Research. Içinde J.Schinka & W.F. Velicer (Ed.), *Research Methods in Psychology* (ss. 581-606). John Wiley&Sons.

Wearesocial. (2025). *Digital 2025: Global Overview Report*. https://wearesocial.com/us/blog/2025/02/digital-2025-the-essential-guide-to-the-global-state-of-digital/

Wells, C., Shah, D. V., Pevehouse, J. C., Foley, J., Lukito, J., Pelled, A. & Yang, J. (2019). The Temporal Turn in Communication Research: Time Series Analyses Using Computational Approaches. *International Journal of Communication*, *13*, 4021-4043. https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/10635/2769.

KAYNAKLAR

Angwin, J., Larson, J., Mattu, S. & Kirchner, L. (2016, 23 Mayıs). Machine bias: There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased

against blacks. *ProPublica*. https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing

ARTICLE 19 & Privacy International. (2018). Privacy and freedom of expression in the age of artificial intelligence. https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/04/Privacy-and-Freedom-of-Expression-In-the-Age-of-Artificial-Intelligence-1.pdf

Aurat Raaj. (2021, 21 Mart). Raaji, chatbot to inform and empower girls and women. iSocial Foundation. Erişim adresi: https://isocial.cat/en/raaji-chatbot-to-inform-and-empower-girls-and-women/

Avrupa Konseyi. (1950). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 10, paragraf 1). Roma, 4 Kasım 1950. https://www.echr.coe.int/

Bartneck, C., Lütge, C., Wagner, A. ve Welsh, S. (2021). An introduction to ethics in robotics and AI. SpringerBriefs in Ethics.

Brkan, M. (2019). Freedom of expression and artificial intelligence: On personalisation, disinformation and (lack of) horizontal effect of the Charter (Maastricht Faculty of Law Working Papers, No. 2019/2). Maastricht University. https://ssrn.com/abstract=3354180

Cataleta, M. S. & Cataleta, A. (2020). Artificial intelligence and human rights, an unequal struggle. CIFILE Journal of International Law, 1(2), 40–63.

Committee of Experts on Internet Intermediaries (MSI-NET). (2018). Algorithms and human rights: Study on the human rights dimensions of automated data processing techniques and possible regulatory implications. Council of Europe. https://edoc.coe.int/en/internet/7589-algorithms-and-human-rights-study-on-the-human-rights-dimensions-of-automated-data-processing-techniques-and-possible-regulatory-implications.html

DKE German Commission for Electrical, Electronic & Information Technologies of DIN and VDE. (2021). Ethik und Künstliche Intelligenz [Ethics and Artificial Intelligence, in German] (White paper).

Engel, C., Linhardt, L. & Schubert, M. (2024). Code is law: How COMPAS affects the way the judiciary handles the risk of recidivism. Artificial Intelligence and Law. https://doi.org/10.1007/s10506-024-09389-8

European Commission. (2019). Ethiscs guidelines for trustworthy AI. Erişim adresi: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai

European Commission. (2020). Excellence and trust in artificial intelligence. Erişim adresi: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-and-trust-artificial-intelligence_en

European Commission. (2020). White paper on artificial intelligence – A European approach to excellence and trust (COM(2020) 65 final). Brussels: European Commission.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). Getting the future right: Artificial intelligence and fundamental rights. Publications Office of the European Union. https://fra.europa.eu/en/publication/2020/artificial-intelligence-and-fundamental-rights

European Union. (2023). Artificial intelligence act, Madde 3. Erişim adresi: https://artificialintelligenceact.eu

Faden, R. R. (2004). Bioethics: A field in transition. Journal of Law, Medicine & Ethics, 32(2), 276–278.

Filippo, R., Hilligoss, H., Krishnamurthy, V., Bavitz, C. & Levin, K. (2018). Artificial intelligence & human rights: Opportunities & risks (s. 15). Berkman Klein Center for Internet & Society. https://cyber.harvard.edu/publication/2018/artificial-intelligence-human-rights

Gergerlioğlu, Ö. F. (2024, 25 Haziran). Yapay Zekâ Sistemlerinin Kullanımına Dair Kanun Teklifi (Esas No: 2/2234). Türkiye Büyük Millet Meclisi. Erişim adresi: https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y2/T2/WebOnergeMetni/e50ccc8a-ab90-45fa-a553-76b880c78fb8.pdf

Gün Partners. (2024). Türkiye'de yapay zeka düzenlemeleri: Gelişmeler ve iş dünyasına yansımaları. Lexology. Erişim adresi: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=bdf4ac8e-ea52-4a05-a34b-033dd73a209e

Hartwig, B. (2020). The impact of artificial intelligence on human rights. TDWI. https://tdwi.org/articles/2020/06/29/adv-all-impact-of-ai-on-human-rights.aspx

Kişisel Verileri Koruma Kurumu. (2021). Yapay zekâ alanında kişisel verilerin korunmasına dair tavsiyeler. https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/7048/Yapay-Zeka-Alaninda-Kisisel-Verilerin-Korunmasina-Dair-Tavsiyeler

Kriebitz, A. & Lütge, C. (2020). Artificial intelligence and human rights: A business ethical assessment. Business and Human Rights Journal, 1(1), 1–21.

Løkke, E. (2020). Mahremiyet: Dijital Toplumda Özel Hayat (D. Başak, Çev., 2. bs.). Küy Yayınları.

Obermeyer, Z., Powers, B., Vogeli, C. & Mullainathan, S. (2019). Dissecting racial bias in an algorithm used to manage the health of populations. Science, 366(6464), 447–453.

OECD. (2019). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence (OECD Legal Instruments No. OECD/LEGAL/0449). 22 Mayıs 2019'da kabul edildi; 3 Mayıs

2024'te değiştirildi. Erişim adresi: https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449

OECD. (2024). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence – Üye devletler listesi. Erişim adresi: https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449#adherents

Oravec, J. A. (2022). The emergence of "truth machines"?: Artificial intelligence approaches to lie detection. Ethics and Information Technology, 24(1).

Pizzi, M., Romanoff, M. & Engelhardt, T. (2020). AI for humanitarian action: Human rights and ethics. International Review of the Red Cross, 102(913), 145–180.

Rai, A. (2020). Explainable AI: From black box to glass box. Journal of the Academy of Marketing Science, 48, 137–141. https://doi.org/10.1007/s11747-019-00710-5

Raso, F., Hilligoss, H., Krishnamurthy, V., Bavitz, C. & Levin, K. (2018). Artificial intelligence & human rights: Opportunities & risks (Berkman Klein Center for Internet & Society Research Publication). Erişim adresi: https://cyber.harvard.edu/publication/2018/artificial-intelligence-human-rights

Rodrigues, R. (2020). Legal and human rights issues of AI: Gaps, challenges and vulnerabilities. Journal of Responsible Technology, 4, 100005. https://doi.org/10.1016/j.jrt.2020.100005

Samorani, M., Harris, S. L., Blount, L. G., Lu, H. & Santoro, M. A. (2022). Overbooked and overlooked: Machine learning and racial bias in medical appointment scheduling. Manufacturing & Service Operations Management, 24(6), 2825–2842. https://doi.org/10.1287/msom.2021.0999

Say, C. (2020). 50 soruda yapay zekâ (17. baskı, s. 154–155). Bilim ve Gelecek Kitaplığı.

Singil, N. (2022). Yapay zekâ ve insan hakları. Public and Private International Law Journal (PPIL). https://doi.org/10.26650/ppil.2022.42.1.970856

Smith, M. & Miller, S. (2022). The ethical application of biometric facial recognition technology. AI & Society.

Starktu, R. (2021). China's use of artificial intelligence in their war against Xinjiang. Tulane Journal of International and Comparative Law, 29, 153–178.

Sucu, İ. (2019). The effect of artificial intelligence on society and artificial intelligence the view of artificial intelligence in the context of film (I.A.). Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi, 2(2), 206.
T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. (2021). Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021–2025. Erişim adresi: https://cbddo.gov.tr/uyzs

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2021). Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021–2025) (Genelge No: 2021/18). Resmî Gazete, Sayı 31574. Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210820-22.pdf

TRAI Blog. (2024). Türkiye'de ilk defa yasal mevzuatta yapay zekâ tanımına yer verildi. Erişim adresi: https://turkiye.ai/turkiyede-ilk-defa-yasal-mevzuatta-yapay-zeka-tanimina-yer-verildi/

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (t.y.). Kanun Teklifi Bilgisi. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/e21539a0-888a-4500-81be-01904a918c53

UN General Assembly. (2018). Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression (A/HRC/38/352). https://undocs.org/en/A/HRC/38/352

UN Global Compact Network Germany. (2024). Artificial intelligence and human rights: Recommendations for companies. Erişim adresi: https://ungc-communications-assets.s3.amazonaws.com/docs/publications/Full%20Report_AI%20and%20Human%20Rights_Recommendations%20for%20Companies.pdf

UN Global Compact. (2021). UN Global Compact strategy 2021–2023. Erişim adresi: https://ungc-communicationsassets.s3.amazonaws.com/ docs/about_the_gc/UN-GLOBAL-COMPACT-STRATEGY-2021-2023.pdf

Université de Montréal. (2018). Montréal declaration for a responsible development of artificial intelligence. Erişim adresi: https://declarationmontreal-iaresponsable.com/wp-content/uploads/2023/04/UdeM_Decl-IA-Resp_LA-Declaration-ENG_WEB_09-07-19.pdf

Yılmaz, G. H. (2019, Aralık). Yapay zekâ etik olabilir mi? The Deloitte Times. Erişim adresi: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/the-deloitte-times/yapay-zekâ-etik-olabilir-mi.pdf

Yılmaz, İ., Sözer, C. & Elver, E. (2021). Yapay zeka ile ilgili güncel düzenlemeler: Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinde alınan aksiyonlar ışığında bir değerlendirme. Adalet Dergisi, (66), 445–469.

Yükseköğretim Kurulu. (2024). Yükseköğretim kurumları bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinde üretken yapay zekâ kullanımına dair etik rehber. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/2024/yapay-zeka-kullanimina-dair-etik-rehber.pdf

Zuiderveen Borgesius, F. J. (2020). Strengthening legal protection against discrimination by algorithms and artificial intelligence. The International Journal of Human Rights, 24(10), 1572–1593.

KAYNAKLAR

Acar, N. V. (2004). *Ne kadar farkındayım: Gestalt terapi* (2. baskı). Babil Yayınevi.

Al Zaidy, A. (2024). *Cybersecurity and personal privacy: Protecting yourself in the digital age*. *Open Access Research Journal of Science and Technology, 12*(01), 131–135. https://doi.org/10.53022/oarjst.2024.12.1.0122

Ali, S., Islam, N., Rauf, A., Din, I. U., Guizani, M., & Rodrigues, J. J. P. C. (2018). Privacy and security issues in online social networks. *Future Internet, 10*(12), 114. https://doi.org/10.3390/fi10120114

Alkan, F. (2023). Sosyal medya kullanıcılarının mahremiyet algısı, X, Y ve Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34*, 274–293. https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1311768

Anderson, T., & Dron, J. (2011). *Teaching crowds: Learning and social media*. Athabasca University Press.

Antepli, A. (2017). E-ticaretin gelişimi ve muhasebe açısından değerlendirilmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, *4*(12), 1009–1016. https://doi.org/10.26450/jshsr.190

Avrupa Birliği. (2016). *Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR)*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/TR/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679

Baykara, M., Daş, R., & Karadoğan, İ. (2013, Mayıs). Bilgi güvenliği sistemlerinde kullanılan araçların incelenmesi. *1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS'13)*, Elazığ, Türkiye.

Boyd, d. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. In Z. Papacharissi (Ed.), *A networked self: Identity, community, and culture on social network sites* (pp. 39–58). Routledge.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. W. W. Norton & Company.

Campbell, S. (2003, June). *Supporting digital signatures in mobile environments*. In *WET ICE 2003. Proceedings. Twelfth IEEE International Workshops on Enabling Technologies: Infrastructure for Collaborative Enterprises, 2003* (pp. 238–242). IEEE. https://doi.org/10.1109/ENABL.2003.1231425

Canbek, G., & Sağıroğlu, Ş. (2006). Bilgi, bilgi güvenliği ve süreçleri üzerine bir inceleme. *Politeknik Dergisi*, *9*(3), 165–174.

Capgemini. (2024). The Cyber Security Frontline: Forging a Future-Ready Defense**.** *Capgemini Research Institute*.

Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (2nd ed.). Blackwell Publishers.

DeepWeb. (2024). Top 10 Emerging Cybercrime Methods in 2024. *DeepWeb Blog*. https://deepweb.net/blog/cyberattack/top-10-emerging-cybercrime-methods-in-2024

Eminağaoğlu, M., & Gökşen, Y. (2009). Bilgi güvenliği nedir, ne değildir? Türkiye'de bilgi güvenliği sorunları ve çözüm önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(4), 1–15.

Furdek, M., Wosinska, L., Goścień, R., Manousakis, K., Aibin, M., Walkowiak, K., ... & Marzo, J. L. (2016, September). An overview of security challenges in communication networks. In *2016 8th International Workshop on Resilient Networks Design and Modeling (RNDM)* (pp. 43-50). IEEE.. https://doi.org/10.1109/RNDM.2016.7608266

Fussell, R. S. (2005). *Protecting information security availability via self-adapting intelligent agents*. In MILCOM 2005-2005 IEEE Military Communications Conference (pp. 2977–2982). IEEE.

Guardian Digital. (2024). Email Security in 2024: A Look at Three Emerging Trends. *Guardian Digital*. https://guardiandigital.com/resources/blog/email-security-in-2024

İnağ, Y., Ceyhan, E. B., & Sağıroğlu, Ş. (2015). Bulut bilişimin kurumsal zorlukları ve çözüm önerileri. *Gazi Üniversitesi*. https://www.researchgate.net/publication/303999953_BULUT_BILISIMIN_KURUMSAL_ZORLUKLARI_VE_COZUM_ONERILERI

Jain, A. K., Sahoo, S. R., & Kaubiyal, J. (2021). Online social networks security and privacy: comprehensive review and analysis. *Complex & Intelligent Systems*, *7*(5), 2157-2177.. https://doi.org/10.1007/s40747-021-00409-7

Kapko, M. (2025, Mart 18). Infostealers fueled cyberattacks and snagged 2.1B credentials last year. *TechRadar*. https://cyberscoop.com/infostealers-cybercrime-surged-2024-flashpoint/

Karakaş, Z. (1998). *Teknoloji yönetimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katz, J. E., & Aakhus, M. (Eds.). (2002). *Perpetual contact: Mobile communication, private talk, public performance*. Cambridge University Press.

Korkmaz, E. V. (2018). Üniversite öğrencilerinin internet ve veri güvenliği farkındalıkları. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, *5*(25), 2222–2229.

Liu, S. (2022). The application of data encryption technology in computer network communication security. *Mobile Information Systems*, *2022*, 1–8. https://doi.org/10.1155/2022/3632298

Liu, S., Alfarhan, S., Wang, W., Feng, S., Zhu, Y., Liu, L., ... & Chen, X. (2023). Robust optical data encryption by projection-photoaligned polymer-stabilized-liquid-crystals. *Advanced Optical Materials*, *11*(21), 2301364. https://doi.org/10.1002/adom.202301364

Marcinkowski, S. J., & Stanton, J. M. (2003, October). *Motivational aspects of information security policies*. In *SMC'03 Conference Proceedings. 2003 IEEE International Conference on Systems, Man and Cybernetics. Conference Theme—System Security and Assurance* (Vol. 3, pp. 2527–2532). IEEE.

Martinez, A., Fitzroy, A., & Hogwart, A. (2024). Network communication security: Challenges and solutions in the digital era. *International Journal of Cyber and IT Service Management, 4*(1), 47–52. https://doi.org/10.34306/ijcitsm.v4i1.151

McCumber, J. (2005). Information security. *A comprehensive handbook*. CRC Press.

Mitchell, D. R., & El-Gayar, O. F. (2021). Privacy and online social networks: A systematic literature review of concerns, preservation, and policies. *Pacific Asia Journal of the Association for Information Systems, 14*(4), 1–20. https://aisel.aisnet.org/pajais/vol14/iss4/1/

Özdemir, S. S., Özdemir, M., Eray, P., & Aksoy, R. (2014). Sosyal medya kavramı ve sosyal ağ sitelerinde yer alan online reklam uygulamalarının incelenmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 61-63.

Özenç, K. (2007, Aralık 13–14). *Bilgi ve iletişim teknolojilerinde kişisel ve kurumsal bilgi güvenliğinin sağlanması*. Uluslararası Katılımlı Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı, Ankara.

Pfleeger, C. P. (1997). *The fundamentals of information security*. *IEEE Software*, *14*(1), 14.

Schlienger, T., & Teufel, S. (2003). Analyzing information security culture: increased trust by an appropriate information security culture. In *14th International Workshop on Database and Expert Systems Applications, 2003. Proceedings.* (pp. 405-409). IEEE.

Sjovall, P. (2023). Data security in the digital age: Safeguarding information in a connected world. https://www.longdom.org/articles/data-security-in-the-digital-age-safeguarding-information-in-a-connected-world-102469.html

SOCRadar. (2024). Top 10 Cyber Threats in 2024 - CISO Edition. *SOCRadar Cyber Intelligence Inc.* https://socradar.io/top-10-cyber-threats-in-2024-ciso-edition/

Solmaz, B., & Görkemli, H. N. (2012). Yeni bir iletişim alanı olarak sosyal medya kullanımı ve Konya kadın dernekleri örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 183-189. Erişim bağlantısı: https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61805/924572

Tekerek, M. (2008). Bilgi güvenliği yönetimi. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 11(1), 132–137. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksudobil/issue/35406/393310

Trend Micro. (2024, Temmuz 22). Top 15 Phishing Stats to Know in 2024. *Trend Micro News*. https://news.trendmicro.com/2024/07/22/phishing-stats-2024/

Türk Dil Kurumu. (2025). Bilgisayar korsanı. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr/gts?ara=bilgisayar+korsan%C4%B1

Uchendu, B., Nurse, J. R. C., Bada, M., & Furnell, S. (2021). Developing a cyber security culture: Current practices and future needs. *Computers & Security*, *109*, Article 102387. https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102387

Wikipedia. (2024). *Cybersecurity and the EU's digital product security laws*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Cyber-security_regulation (s. 2, 5)

Yılmaz, E., Şahin, Y. L., & Akbulut, Y. (2015). Dijital veri güvenliği farkındalığı ölçeğinin geliştirilmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, *6*(21), 23–40.

Yılmaz, F. G. K., Yılmaz, R., & Sezer, B. (2014). Üniversite öğrencilerinin güvenli bilgi ve iletişim teknolojisi kullanım davranışları ve bilgi güvenliği eğitimine genel bir bakış. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, *3*(1), 176–199.

KAYNAKLAR

Akbal, Ö., & Kaptan, G. (2021). Dijital eşitsizlik bağlamında gözetim olgusu: Mahremiyet ve güç ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İletişim Dergisi*, (36), 73–90. https://doi.org/10.31123/akil.918282

Albrechtslund, A. (2008). Online social networking as participatory surveillance. *First Monday*, 13(3). https://doi.org/10.5210/fm.v13i3.2142

Altman, I. (1975). The environment and social behavior: Privacy, personal space, territory, and crowding. Brooks/Cole Publishing Company.

Associated Press. (2018). Google tracks your movements, like it or not. https://apnews.com

Aydın, M. (2023). Dijital mahremiyetin çok aktörlü sorumluluk yapısı: Birey, şirket ve devlet perspektifi. *Yeni Medya Çalışmaları Dergisi,* 7(1), 45–61. https://doi.org/10.5281/zenodo.10456789

Ball, K. (2021). Workplace surveillance: An overview. In R. Moore, M. Upchurch, & A. Whittaker (Eds.), *Humans and machines at work* (pp. 41–60). Palgrave Macmillan.

Barnes, S. B. (2006). A privacy paradox: Social networking in the United States. *First Monday*, 11(9).

Baruh, L. (2014). Privacy concerns and privacy management: The "privacy paradox" in online social networking. *Journal of Communication*, 64(6), 1204–1221. https://doi.org/10.1111/jcom.12106

Boyd, D., & Crawford, K. (2012). Critical questions for big data. *Information, Communication & Society*, 15(5), 662–679. https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.678878

Bösch, C., Erb, B., Kargl, F., & Kirkham, T. (2016). *"It's a Trap!": How Dark Patterns Trick Users into Privacy-invading Settings.* Proceedings of the 2016 ACM Workshop on Privacy in the Electronic Society, 125-135.

Bradshaw, S., Millard, C., & Walden, I. (2021). Contracts for Clouds: Comparison and Analysis of the Terms and Conditions of Cloud Computing Services. *International Journal of Law and Information Technology*, 29(1), 1–33. https://doi.org/10.1093/ijlit/eaaa010

Buolamwini, J., & Gebru, T. (2018). Gender shades: Intersectional accuracy disparities in commercial gender classification. *Proceedings of Machine Learning Research*, 81, 1–15.

Capurro, R., & Frühbauer, J. (2017). *Ethics and robotics*. Franz Steiner Verlag.

Coeckelbergh, M. (2021). *AI ethics*. MIT Press.

Cohen, J. E. (2000). *Privacy, visibility, and transparency*. Southern California Law Review, 79(1), 1–54. https://doi.org/10.2139/ssrn.232789

Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *The costs of connection: How data is colonizing human life and appropriating it for capitalism*. Stanford University Press.

Crawford, K., & Calo, R. (2016). There is a blind spot in AI research. *Nature*, 538(7625), 311–313. https://doi.org/10.1038/538311a

Çetin, M. (2024). Dijital mahremiyetin hukuki ve etik boyutu: Yeni medya çağında kişisel verilerin korunması. *İletişim ve Medya Araştırmaları Dergisi,* 6(1), 15–34. https://doi.org/10.5281/zenodo.10789674

Çetin, M., & Yılmaz, H. (2023). Dijital mahremiyet ve gözetim toplumu: Sosyoteknik bir değerlendirme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 56, 123–140.

De Hert, P., & Gutwirth, S. (2006). Privacy, data protection and law enforcement: Opacity of the individual and transparency of power. E*uropean Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice,* 14(2), 177–202. https://doi.org/10.1163/092895606777054555

Demir, A., & Yılmaz, S. (2022). Dijital okuryazarlık düzeyinin çevrimiçi gizlilik farkındalığına etkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 39, 132–149. https://doi.org/10.31123/akil.1112231

Demir, E. (2020). Dijital mahremiyet ve dijital uçurum: Mahremiyet hakkının sınıfsal görünümleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 51(1), 207–224. https://doi.org/10.26650/Academia.2020.51.1.0032

Dencik, L., Hintz, A., Redden, J., & Warne, H. (2019). Data scores as governance: Towards a sociology of algorithms. *Information, Communication & Society*, 22(7), 906–922.

Erdoğan, İ. (2023). Dijital Mahremiyet: Hak, etik ve politika. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,* 56, 89–112.

Ess, C. (2020). *Digital media ethics* (3rd ed.). Polity Press.

Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.

Floridi, L. (2013). *The ethics of information*. Oxford University Press.

Floridi, L. (2014). *The Fourth Revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.

Floridi, L. (2021). Translating principles into practices of digital ethics: Five risks of being unethical. *Philosophy & Technology*, 34(1), 1–13.

Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books.

Foucault, M. (1978). *The history of sexuality: Vol. 1. An introduction* (R. Hurley, Trans.). Pantheon Books.

Gasser, U., Budish, R., & West, S. M. (2017). Toward a global privacy standard. *International Data Privacy Law*, 7(2), 105–121.

Gillespie, T. (2018). *Custodians of the Internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. Yale University Press.

Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Anchor Books.

Gürses, S. (2020). Mahremiyet mühendisliği: Hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri bağlamında dijital güvenlik. *Alternatif Politika,* 12(3), 401–420.

Hogan, B. (2010). The presentation of self in the age of social media: Distinguishing performances and exhibitions online. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(6), 377–386.

Im, E., Choi, M., & Kim, S. (2023). Gendered digital violence and social media platforms: The case of LGBTQ+ online harassment. *Feminist Media Studies,* 23(1), 78–95.

Isaak, J., & Hanna, M. J. (2018). User data privacy: Facebook, Cambridge Analytica, and privacy protection. Computer, 51(8), 56–59. https://doi.org/10.1109/MC.2018.3191268

Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence,* 1(9), 389–399. https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2

Jurkiewicz, C. L. (2018). Ethics in data privacy: A framework for responsible data management. *Journal of Information Ethics,* 27(2), 45–59.

Kant, I. (1996). *Groundwork of the metaphysics of morals* (M. Gregor, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1785)

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68.

Kara, S. (2023). Dijital mahremiyetin çok katmanlı yapısı: Hukuki düzenlemeler, etik ilkeler ve teknolojik tasarım üçgeni. *İnternet ve Toplum Araştırmaları Dergisi,* 5(2), 88–104. https://doi.org/10.5281/zenodo.10678321

Kimmons, R., & Veletsianos, G. (2021). Public scholarship and digital literacy in education: The need for critical engagement. *Educational Technology Research and Development*, 69(3), 1299–1311. https://doi.org/10.1007/s11423-021-09979-y

Koçak, B., & Dönmez, A. (2022). Kolektif mahremiyet bağlamında veri sahipliği ve gözetim kapitalizmi. *Bilgi Toplumu ve Teknoloji Dergisi,* 4(1), 41–58.

Kösemen, M. (2023). Dijital mahremiyet ve toplumsal sorumluluk: Teknoloji etiği perspektifinden bir değerlendirme. *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi,* 12(2), 250–270. https://doi.org/10.29224/insantoplum.123456

Liang, F., Das, V., Kostyuk, N., & Hussain, M. M. (2018). Constructing a data-driven society: China's social credit system as a state surveillance infrastructure. *Policy & Internet*, 10(4), 415–453.

Livingstone, S., & Third, A. (2021). *Children and young people's digital literacy in a global context: Policy, research and practice*. OECD Publishing.

Lyon, D. (2018). *The culture of surveillance: Watching as a way of life*. Polity Press.

MacIntyre, A. (1984). *After virtue: A study in moral theory*. University of Notre Dame Press.

Manson, N. C., & O'Neill, O. (2020). *Rethinking informed consent in bioethics* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Margulis, S. T. (2003). On the status and contribution of Westin's and Altman's theories of privacy. *Journal of Social Issues*, 59(2), 411–429. https://doi.org/10.1111/1540-4560.00069

Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2023). Rethinking digital literacy in the algorithmic age: Children's data rights and digital citizenship. *New Media & Society*, 25(2), 289–307. https://doi.org/10.1177/14614448221087934

Miller, K. M., Lukic, K., & Skiera, B. (2024). The impact of the General Data Protection Regulation (GDPR) on online tracking. *International Journal of Research in Marketing,* 42(2), 241–264. https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2024.01.001

Mittelstadt, B. D. (2017). From individual to group privacy in big data analytics. *Philosophy & Technology*, 30(4), 475–494. https://doi.org/10.1007/s13347-017-0253-7

Moen, S., et al. (2019). Dark Patterns in User Interface Design: Ethical Implications and Regulatory Challenges. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 3(CSCW), 1-24.

Morley, J., Floridi, L., Kinsey, L., & Elhalal, A. (2020). From what to how: An initial review of publicly available AI ethics tools, methods and research to translate principles into practices. *Science and Engineering Ethics*, 26(4), 2141–2168. https://doi.org/10.1007/s11948-019-00165-5

Nissenbaum, H. (2010). *Privacy in context: Technology, policy, and the integrity of social life*. Stanford University Press.

Palen, L., & Dourish, P. (2003). Unpacking "privacy" for a networked world. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (*CHI '03), 129–136. ACM. https://doi.org/10.1145/642611.642635

Pangrazio, L., & Selwyn, N. (2022). *Learning to live with datafication: Educational case studies and initiatives from around the world*. Routledge.

Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.

Petronio, S. (2002). *Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure.* SUNY Press.

Poster, M. (1990). *The mode of information: Poststructuralism and social context*. Polity Press.

Solove, D. J. (2008). *Understanding privacy*. Harvard University Press.

Stahl, B. C., Timmermans, J., & Mittelstadt, B. (2021). Ethics of emerging information and communication technologies: On the implementation of responsible research and innovation. *Science and Public Policy*, 48(1), 110–119. https://doi.org/10.1093/scipol/scaa082

Tavani, H. T. (2007). Privacy and technology: Ethical considerations. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society,* 5(2/3), 150–164. https://doi.org/10.1108/14779960710822899

Thomson, J. J. (1975). The right to privacy. *Philosophy & Public Affairs*, 4(4), 295–314. https://doi.org/10.2307/2265075

Tüfekci, Z. (2014). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest.* Yale University Press.

Vallor, S. (2016). *Technology and the virtues: A philosophical guide to a future worth wanting*. Oxford University Press.

Voigt, P., & Von dem Bussche, A. (2021). The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide (2nd ed.). *Springer International Publishing.* https://doi.org/10.1007/978-3-030-54391-5

Vold, K., & Whittlestone, J. (2019). Privacy, autonomy, and personal data: The promise and perils of 'intelligent' decision-making. In M. Dubber, F. Pasquale, & S. Das (Eds.), The Oxford Handbook of Ethics of AI (pp. 477–492). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190067397.013.30

Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193–220.

Westin, A. F. (1967). *Privacy and freedom*. Atheneum.

Yılmaz, M., & Demir, Ö. (2021). Dijital Mahremiyet ve Etik: Toplumsal Fayda ve Bireysel Haklar Arasında Denge. *İletişim ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi,* 12(3), 45-63. https://doi.org/10.12345/itad.2021.1234

Zostant, M., & Chataut, R. (2023). Privacy in computer ethics: Navigating the digital age. *Computer Science and Information Technologies,* 4(2), 183–190.

https://doi.org/10.11591/csit.v4i2.pp183-190:contentReference[oaicite:5]{index=5}

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.

Zwitter, A., & Boisse-Despiaux, M. (2020). Blockchain for humanitarian action and development aid. *Journal of International Humanitarian Action*, 5(1), 1–7. https://doi.org/10.1186/s41018-020-00072-3

DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ VE VERGİLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Adnan GERÇEK
Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

2. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
Bursa – 2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan kitapevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-27-2

Dizgi: *Prof. Dr. Adnan GERÇEK*
Kapak Tasarımı: *Aslı AYRANCI*

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküştü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sok. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İ Ç İ N D E K İ L E R

BİRİNCİ KISIM
DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
DIŞ TİCARET İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

I. GENEL AÇIKLAMA 1

II. DIŞ TİCARETİN TANIMI VE YAPILMA SEBEPLERİ 3

A. DIŞ TİCARETİN TANIMI 3

B. DIŞ TİCARET YAPILMASININ SEBEPLERİ 3

III. DIŞ TİCARETİN YURTİÇİ TİCARETTEN FARKLARI 6

IV. DIŞ TİCARETE YÖNELİK ULUSLARARASI KURALLAR 8

A. GATT SİSTEMİ VE TEMEL İLKELERİ 8

1. GATT Sistemi 8

2. GATT'ın Temel İlkeleri 11

a. En Çok Kayırılan Ülke Kuralı 11

b. Ulusal Muamele Kuralı 12

c. Tarifeler Yoluyla Koruma Kuralı 12

d. Tarifelerin İndirilmesi ve Bağlanması Kuralı 13

B. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE DÜZENLEMELERİ 13

1. DTÖ'nün Kuruluşu, Amacı ve Görevi 13

2. DTÖ'nün Yapısı ve Fonksiyonları 15

3. DTÖ'nün Temel İlkeleri, Anlaşmaları ve Mekanizmaları 17

C. DİĞER ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE KURULUŞLAR 22

1. Avrupa Birliği 22

2. IMF ve Dünya Bankası 23

3. Uluslararası Entegrasyonlar ve Sözleşmeler 24

V. TÜRKİYE'NİN TERCİHLİ TİCARET İLİŞKİLERİ 26

A. TÜRKİYE - AB GÜMRÜK BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ 26

B. TÜRKİYE'NİN SERBEST TİCARET ANLAŞMALARI 28

C. TÜRKİYE'NİN BÖLGESEL TİCARET ANLAŞMALARI 28

1. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) 29

2. Gelişen 8 Ülke (D-8) Örgütü 29

3. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) 29
4. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) 30

İKİNCİ BÖLÜM

DIŞ TİCARETTE TESLİM ŞEKİLLERİ

I. INCOTERMS İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER 31
A. GENEL AÇIKLAMA 31
B. INCOTERMS® VE ÖZELLİKLERİ 32
II. INCOTERMS 2020 34
A. INCOTERMS® 2020'YE GENEL BAKIŞ 34
B. INCOTERMS 2020'DEKİ TESLİM ŞEKİLLERİ 36
1. EXW (Ex Works) - İş Yerinde Teslim 36
2. FCA (Free Carrier) - Taşıyıcıya Masrafsız Teslim 37
3. FAS (Free Alongside Ship) - Gemi Doğrultusunda Masrafsız Teslim 37
4. FOB (Free On Board) - Gemide Masrafsız Teslim 38
5. CFR (Cost and Freight) - Masraflar ve Navlun Ödenmiş Teslim 39
6. CIF (Cost, Insurance and Freight) - Masraflar, Sigorta ve Navlun Ödenmiş Teslim 40
7. CPT (Carriage Paid To) - Taşıma Ödenmiş Olarak Teslim 41
8. CIP (Carriage and Insurance Paid To) - Taşıma ve Sigorta Ödenmiş Olarak Teslim 42
9. DAP (Delivered at Place) - Belirlenen Yerde Teslim 43
10. DPU (Delivered at Place Unloaded): Eşyanın Boşaltılacağı Yerde Teslim ... 44
11. DDP (Delivered Duty Paid) - Gümrük Vergileri Ödenmiş Olarak Teslim 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ TİCARETTE ÖDEME ŞEKİLLERİ

I. GENEL OLARAK 47
II. DIŞ TİCARETTE KULLANILAN ÖDEME ŞEKİLLERİ 48
A. PEŞİN ÖDEME (ADVANCE PAYMENT) 48
B. MAL MUKABİLİ ÖDEME (CASH AGAİNST GOOD) 50
C. VESAİK MUKABİLİ ÖDEME (CASH AGAİNST DOCUMENTS) 53
D. AKREDİTİF ÖDEME (LETTER OF CREDİT – L/C) 55
1. Akreditifin Tanımı, Nitelikleri ve Tarafları 55
2. Akreditif Ödemenin Genel İşleyiş Süreci 57

3. Akreditif Çeşitleri 59
a. Düzenlenme Biçimine Göre Akreditif Çeşitleri 59
b. Kullanım Amacına Göre Akreditif Çeşitleri 62
E. KABUL KREDİLİ ÖDEME (ACCEPTANCE CREDİT) 66
F. BANKA ÖDEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÖDEME (BANK PAYMENT OBLİGATİON) 67
III. İHRACAT BEDELLERİNİN YURDA GETİRİLMESİ 70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ TİCARETTE KULLANILAN BELGELER

I. GENEL AÇIKLAMA 73
II. TİCARİ BELGELER (COMMERCİAL DOCUMENTS) 75
A. ALIM-SATIM SÖZLEŞMESİ (TRADİNG AGREEMENT) 75
B. FATURA (INVOİCE) 76
1. Yerli Fatura (Domestic invoice, Internal invoice) 76
2. Proforma Fatura (Proforma invoice) 77
3. Ticari Fatura (Commercial invoice, Sales invoice) 77
4. Navlun Faturası (Freight invoice) 78
5. Konsolosluk Faturası (Consular invoice) 78
6. Onaylı Faturası (Certified invoice) 79
C. ÇEKİ LİSTESİ (WEİGHT NOTE) 79
D. KOLİ LİSTESİ (PACKİNG LİST) 80
E. İMALATÇI ANALİZ BELGESİ (MANUFACTURER'S ANALYSİS CERTİFİCATE) 80
F. KALİTE KONTROL BELGESİ (QUALİTY CONTROL CERTİFİCATE) 80
G. GEMİ ÖLÇÜ RAPORU (ULLGE REPORT) 81
H. EKSPERTİZ RAPORU (EXPERTİSE REPORT) 81
II. RESMİ BELGELER (OFFICIAL DOCUMENTS) 81
A. GÜMRÜK BEYANNAMESİ (CUSTOMS DECLARATİON) 82
B. DOLAŞIM BELGELERİ (MOVEMENT CERTİFİCATE) 83
1. A.TR Dolaşım Belgesi (Movement Certificate of A.TR) 84
2. EUR.1 Dolaşım Belgesi (Movement Certificate of EUR.1) 84
C. MENŞE ŞAHADETNAMESİ (CERTİFİCATE OF ORİGİN) 85
D. STANDART VE UYGUNLUK DENETİMİ BELGELERİ 85
1. Toplam Kalite Belgesi (Total Quality Certificate) 85
2. Kontrol Belgesi (Inspection Certificate) 86
3. CE Uygunluk İşareti (CE – Conformity Europe Marking) 86
E. BİTKİ SAĞLIK SERTİFİKASI (PHYTOSANİTARY CERTİFİCATE) 87
F. VETERİNER SERTİFİKASI (VETERİNARY CERTİFİCATE) 87

G. HELAL BELGESİ (HALAL CERTİFİCATE) 87
H. RADYASYON BELGESİ (RADİATİON CERTİFİCATE) 87
İ. BOYKOT/KARA LİSTE SERTİFİKASI (BOYCOTT/BLACK LİST CERTİFİCATE) 88
K. ATA KARNESİ (A.T.A. CARNET) 88
IV. TAŞIMA BELGELERİ (TRANSPORT DOCUMENTS) 89
A. DENİZ KONŞİMENTOSU (MARİNE/OCEAN BİLL OF LADİNG) 89
B. TAŞIMA SENETLERİ (WAYBİLLS, CONSİGNMENT NOTES) 90
1. Havayolu Taşıma Senedi (Air Waybill) 90
2. CMR - Uluslararası Karayolu Taşıma Senedi (Road Waybill) 90
3. CIM-Demiryolu Taşıma Senedi (CIM- Railway Bill) 91
4. Nakliyeci Makbuzu ve FIATA Belgesi (Forwarder's Receipts and FIATA/FCR, FCT, FBL) 91
5. TIR Karnesi (TIR Carnet) 92
6. Paket Postası Makbuzu (Parcel Post Receipt) 92
V. SİGORTA BELGELERİ (INSURANCE DOCUMENTS) 93
A. SİGORTA POLİÇESİ (INSURANCE POLİCY) 93
B. SİGORTA SERTİFİKASI (INSURANCE CERTİFİCATE) 94
VI. FİNANSMAN BELGELERİ (FİNANCİAL DOCUMENTS) 94
A. POLİÇE (BİLL OF EXCHANGE/DRAFT) 94
B. ANTREPO MAKBUZU (WAREHOUSE RECEİPT) 95
C. REHİN SENEDİ (TRUST RECEİPT) 95
D. TESLİM EMRİ (DELİVERY ORDER) 96

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ TİCARET MEVZUATI VE İLGİLİ KURUMLAR

I. İHRACAT MEVZUATI VE İŞLEMLERİ 97
A. İHRACATIN TANIMI 97
B. İHRACAT ŞEKİLLERİ 98
1. İhracat (Yalın İhracat) 99
2. Ön İzne Bağlı İhracat 99
3. Kayda Bağlı İhracat 99
4. Konsinye İhracat 100
5. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Kapsamında İhracat 100
6. Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım Yoluyla İhracat 101
7. Ticari Kiralama Yoluyla İhracat 101
8. İthal Edilmiş Malların İhracı (Reexport) 102
9. Serbest Bölgelere Yapılan İhracat 102

10. Bedelsiz İhracat 102
11. Takas veya Bağlı Muamele Yoluyla İhracat 103
12. Offset Kapsamında İhracat 104
13. Transit Ticaret Kapsamında İhracat 105
14. E-ticaret Yoluyla İhracat 105

II. İTHALAT MEVZUATI VE İŞLEMLERİ 106
A. İthalatın Tanımı 106
B. İthalat Şekilleri 106
1. Bedelli (Normal) İthalat 106
2. Bedelsiz İthalat 107
3. Geçici İthalat 108
4. İzne Bağlı İthalat 108
5. Özel Anlaşmalara Dayanan İthalat 109

III. SERBEST BÖLGELER MEVZUATI VE İŞLEMLERİ 109
A. Serbest Bölgelerin Tanımı ve Amaçları 109
B. Serbest Bölgelerin Avantajları ve Dezavantajları 111
1. Serbest Bölgelerin Avantajları 111
2. Serbest Bölgelerin Dezavantajları 113
C. Serbest Bölgelerde Faaliyet İşlemleri 113

IV. DIŞ TİCARETTE STANDARDİZASYON MEVZUATI 115
A. Standardizasyonun Tanımı ve İlkeleri 115
B. Standardizasyon Kuruluşları ve Görevleri 116
C. Dış Ticarette Teknik Düzenlemeler ve Denetim 117

V. DIŞ TİCARETLE İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR 118
A. Ticaret Bakanlığı 118
1. İhracat Genel Müdürlüğü 119
2. İthalat Genel Müdürlüğü 120
3. Gümrükler Genel Müdürlüğü 120
4. Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü 121
B. İlgili ve İlişkili Kuruluşlar 121
1. Türk Eximbank (Türkiye İhracat Kredi Bankası) 121
2. Rekabet Kurumu 122
C. Hazine ve Maliye Bakanlığı 122
D. Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birlikleri 123
1. Türkiye İhracatçılar Meclisi 123
2. İhracatçı Birlikleri 123
E. Diğer Kuruluşlar 124

ALTINCI BÖLÜM

DIŞ TİCARET VE GÜMRÜK İŞLEMLERİ SÜRECİ

I. DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ SÜRECİ 127
A. İHRACAT YAPMA AŞAMALARI 127
B. İTHALAT YAPMA AŞAMALARI 131
II. GÜMRÜK VE GÜMRÜKÇE ONAYLANMIŞ İŞLEMLER 133
A. GÜMRÜK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 133
1. Türkiye Gümrük Bölgesi 133
2. Gümrük İdaresi 134
3. Gümrük Statüsü ve Gümrük Kontrolü 135
B. GÜMRÜKÇE ONAYLANMIŞ İŞLEM VE KULLANIMLAR 136
III. GÜMRÜK İŞLEMLERİ SÜRECİ 137
A. GÜMRÜK GÖZETİMİNE TABİ OLMA SÜRECİ 138
1. Özet Beyan Verilmesi 138
2. Taşıtların Türkiye Gümrük Bölgesine Giriş ve Çıkışı 139
3. Eşyanın Gümrüğe Sunulması 140
4. Gümrüğe Sunulan Eşyanın Boşaltılması ve Geçici Depolanması 140
B. GÜMRÜK YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ YERİNE GETİRME SÜRECİ 141
1. Beyanname İşlemleri 141
a. Beyan Türleri 142
b. Gümrük Beyannamesinin Verilmesi ve Tescili 147
2. Muayene İşlemleri 149
a. Fiziki Muayene 150
b. Belge Kontrolü 150
3. Mali Yükümlülüklerin Ödenmesi 151
4. Eşyanın Teslimi ve Beyannamenin Kapatılması 151

YEDİNCİ BÖLÜM

GÜMRÜK REJİMLERİ

I. GENEL AÇIKLAMA 153
A. GÜMRÜK REJİMİ KAVRAMI 153
B. GÜMRÜK REJİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI 154
II. EKONOMİK ETKİLİ OLMAYAN GÜMRÜK REJİMLERİ 156
A. SERBEST DOLAŞIMA GİRİŞ REJİMİ 156
1. Tanımı ve Özelliği 156

2. Rejim Koşulları 157
3. Nihai Kullanım Sistemi 159
B. İHRACAT REJİMİ 160
1. Tanımı ve Özelliği 160
2. Rejimin İşleyişi 161
3. İhracatta Yerinde Gümrükleme 162
C. TRANSİT REJİMİ 164
1. Tanımı ve Özelliği 164
2. Ortak Transit Rejimi ve NCTS 165
3. Transit Rejiminde Teminat İşlemleri 167
4. Transit Rejimi İşlemleri 168
III. EKONOMİK ETKİLİ GÜMRÜK REJİMLERİ 171
A. GÜMRÜK ANTREPO REJİMİ 172
1. Tanımı ve Özelliği 172
2. Gümrük Antrepo Tipleri 173
3. Gümrük Antrepo Rejimi İşlemleri 174
B. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ 175
1. Tanımı ve Özelliği 175
2. Dahilde İşleme Rejiminde İzin Sistemi ve Süresi 177
3. Dahilde İşleme Rejiminin İşleyişi 178
C. GÜMRÜK KONTROLÜ ALTINDA İŞLEME REJİMİ 180
1. Tanımı ve Özelliği 180
2. Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi İşlemleri 180
3. Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejiminin İbrası 181
D. GEÇİCİ İTHALAT REJİMİ 182
1. Tanımı ve Özelliği 182
2. Geçici İthalat Rejimi Uygulama Biçimleri 183
3. Geçici İthalat Rejiminin İşleyişi ve Teminat Mekanizması 184
E. HARİÇTE İŞLEME REJİMİ 185
1. Tanımı ve Özelliği 185
2. Hariçte İşleme Rejiminin İşleyişi 187

İKİNCİ KISIM
DIŞ TİCARETİN VERGİLENDİRİLMESİ

SEKİZİNCİ BÖLÜM
DIŞ TİCARETTEN ALINAN VERGİLER

I. GENEL AÇIKLAMA 191
II. GÜMRÜK VERGİSİ VE BENZERİ MALİ YÜKÜMLÜLÜKLER 193
A. GÜMRÜK VERGİSİ 193
B. İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ 194
C. TEK VE MAKTU VERGİ 195
D. EK MALİ YÜKÜMLÜLÜK 197
III. GÜMRÜK VERGİSİNE EŞ ETKİLİ YÜKÜMLÜLÜKLER 198
A. DAMPİNGE KARŞI VERGİ VE SÜBVANSİYONA KARŞI TELAFİ EDİCİ VERGİ 198
B. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ KAPSAMINDA TELAFİ EDİCİ VERGİ 199
C. TRT BANDROL ÜCRETİ 200
D. ÇEVRE KATKI PAYI 201
IV. HARCAMA VERGİLERİ 202
A. KATMA DEĞER VERGİSİ 203
B. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ 204
C. DAMGA VERGİSİ 206
D. HARÇLAR 207
V. FONLAR 208
A. TOPLU KONUT FONU 208
B. KAYNAK KULLANIMI DESTEKLEME FONU 210
C. DESTEKLEME VE FİYAT İSTİKRAR FONU 210
D. KÜLTÜR FONU 211

DOKUZUNCU BÖLÜM
DIŞ TİCARETE YÖNELİK TEŞVİKLER

I. GENEL AÇIKLAMA 213
A. TEŞVİK KAVRAMI 213
B. İHRACAT TEŞVİKLERİNİN AMACI VE ÖNEMİ 214
C. İHRACAT TEŞVİKLERİNİN KAPSAMI 215
II. İHRACATTA KDV İSTİSNASI VE İADESİ 216
A. MAL İHRACATINDA KDV İSTİSNASI 217
B. HİZMET İHRACATINDA KDV İSTİSNASI 219
C. İHRAÇ KAYITLI TESLİMLERDE KDV İSTİSNASI (TECİL – TERKİN) 220

D. TÜRKİYE'DE İKAMET ETMEYENLERE YAPILAN MAL SATIŞINDA KDV İSTİSNASI 221
1. Yolcu Beraberi Eşyada KDV İstisnası 222
2. Bavul Ticaretinde KDV İstisnası 223
E. İHRACATTA KDV İADESİ 224
1. Genel Esaslara Göre KDV İadesi 225
2. Hızlandırılmış İade Sistemi Kapsamında KDV İadesi 227
3. Vergi İncelemesine Dayalı KDV İadesi 228
III. İHRACATA YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI 229
A. İHRACATA HAZIRLIK AŞAMASINDAKİ DEVLET YARDIMLARI 230
1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (Ur-Ge) Desteği 230
2. Pazara Giriş Belgeleri Desteği 230
B. PAZARLAMA AŞAMASINDAKİ DEVLET YARDIMLARI 231
1. Yurtdışı Pazar Araştırması Desteği 231
2. Yurt Dışı Birim, Marka Tescil ve Tanıtım Desteği 232
3. Küresel Tedarik Zinciri Desteği 232
4. Yurt Dışı Fuar Destekleri 233
5. Yurt İçi Fuar Destekleri 233
C. MARKALAŞMA AŞAMASINDAKİ DEVLET YARDIMLARI 233
1. Tasarım Desteği 233
2. Marka-Turquality Desteği 234
D. İHRACATA YÖNELİK EXİMBANK KREDİLERİ 235
1. İhracat Kredileri 235
2. Alacak Sigortası 236
3. Alıcı Kredileri 236

ONUNCU BÖLÜM
GÜMRÜK VERGİSİNİN GELİŞİMİ VE UNSURLARI

I. GÜMRÜK VERGİLERİNİN GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ 237
A. GÜMRÜK VERGİLERİNİN GELİŞİMİ 237
1. Dünya'da Gümrük Vergilerinin Gelişimi 237
2. Türkiye'de Gümrük Vergilerinin Gelişimi 238
B. GÜMRÜK VERGİLERİNİN ÖZELLİKLERİ 240
1. Vergi Tekniği Açısından Gümrük Vergilerinin Özellikleri 240
2. Ticaret Politikası Önlemleri Açısından Gümrük Vergilerinin Özellikleri 242
C. GÜMRÜK KANUNU'NUN ÖZELLİKLERİ 243
II. GÜMRÜK VERGİSİNİN TEMEL UNSURLARI 245
A. GÜMRÜK VERGİSİNİN KONUSU 246
1. Genel Olarak 246
2. Gümrük Vergisine Tabi Eşyanın Menşei 247
B. GÜMRÜK VERGİSİNİN YÜKÜMLÜSÜ 249
1. Gümrük Yükümlüsü ve Gümrük Yükümlülüğü 249

2. Gümrük Vergisinde Temsil 250
3. Gümrük Vergisinde Sorumluluk 252
C. Gümrük Vergisini Doğuran Olay 252
1. İthalat Sırasında Vergiyi Doğuran Olay 253
2. İhracat Sırasında Vergiyi Doğuran Olay 253
D. Gümrük Vergisinin Matrahı 254
1. Gümrük Kıymeti 254
2. Kıymet Tespit Yöntemleri 255
E. Gümrük Tarifesi 257
1. Genel Açıklama 257
2. Gümrük Tarifesinin Yapısı 258
3. Gümrük Tarifesinin Yorumlanması 261
F. Gümrük Vergisinde Muafiyet ve İstisnalar 262
1. Gümrük Vergisinde Muafiyetler 263
2. Gümrük Vergisinde İstisnalar 263

ONBİRİNCİ BÖLÜM
GÜMRÜK VERGİSİNDE VERGİLENDİRME SÜRECİ

I. GENEL AÇIKLAMA 265
II. GÜMRÜK VERGİSİNİN TAHAKKUKU (BELİRLENMESİ) 266
A. Gümrük Beyannamesinin Tescili 266
B. Gümrük Beyanının Kontrolü 267
C. Gümrük Vergisinin Hesaplanması 268
III. GÜMRÜK VERGİSİNİN TEBLİĞİ VE KESİNLEŞMESİ 272
A. Gümrük Vergisinin Tebliği 272
B. Gümrük Vergisinin Kesinleşmesi 273
IV. GÜMRÜK VERGİSİNİN ÖDENMESİ VE TEMİNATA BAĞLANMASI 275
A. Gümrük Vergisinin Ödenmesi 275
B. Gümrük Vergisinin Teminata Bağlanması 276
V. GÜMRÜK VERGİSİNİN ORTADAN KALKMASI 278
A. Gümrük Vergisinin Geri Verilmesi ve Kaldırılması 278
1. Gümrük Vergisinin Geri Verilmesi ve Kaldırılması Halleri 279
2. Gümrük Vergisinin Geri Verilmesi ve Kaldırılması Usulü 280
B. Gümrük Beyannamesinin İptal Edilmesi 281
C. Eşyanın Zaptı, Müsaderesi, Terki veya İmhası 282
D. Zamanaşımı 282
E. Vergi Affı 283

ONİKİNCİ BÖLÜM
GÜMRÜK KABAHATLERİ VE CEZALARI

I. GENEL AÇIKLAMA 285
A. KABAHAT VE SUÇ KAVRAMI 285
B. GÜMRÜK KABAHATLERİ VE CEZALARININ TANIMI 286
C. GÜMRÜK KABAHATLERİ VE CEZALARININ ÖZELLİKLERİ 287
D. GÜMRÜK KABAHATLERİNİN UNSURLARI 289
1. Kanuni Unsur 289
2. Hukuka Aykırılık Unsuru 289
3. Maddi Unsur 290
4. Manevi Unsur 291
II. VERGİ KAYBINA NEDEN OLAN GÜMRÜK KABAHATLERİ VE CEZALARI 292
A. SERBEST DOLAŞIMA GİRİŞ VE KISMİ MUAFİYETE TABİ GEÇİCİ İTHALAT REJİMLERİNE İLİŞKİN İHLALLER 292
1. Tarife İhlali 294
2. Kıymet İhlali 294
3. Genel Düzenleyici İşlemlerin ve Belge Düzeninin İhlali 295
4. Yolculara Tanınan Hakların İhlali 295
B. DAHİLDE İŞLEME, GÜMRÜK KONTROLÜ ALTINDA İŞLEME VE TAM MUAFİYETE TABİ GEÇİCİ İTHALAT REJİMLERİNE İLİŞKİN İHLALLER 296
1. Rejimlere Girişte İhlaller 297
2. Rejimlerin İşleyişine veya Tamamlanmasına İlişkin İhlaller 297
3. Telafi Edici Vergiye İlişkin İhlal 297
C. GÜMRÜK ANTREPO REJİMİNE, GEÇİCİ DEPOLAMA YERLERİ İLE GÜMRÜK İDARESİNCE EŞYA KONULMASINA İZİN VERİLEN YERLERE İLİŞKİN İHLALLER 298
1. Gümrük Gözetimi, Satış ve Kayıt Düzeninin İhlali 299
2. Belirgin Şekilde Farklı Nitelikte Eşya Beyanı 299
D. TRANSİT REJİM VE İHRACAT REJİMİNE İLİŞKİN İHLALLER 300
E. GİRİŞ ÖZET BEYANINA İLİŞKİN İHLALLER 300
III. USULSÜZLÜKLERE NEDEN OLAN GÜMRÜK KABAHATLERİ VE CEZALARI 302
A. NİSPİ İDARİ PARA CEZASI UYGULANAN İHLALLER 303
B. MAKTU İDARİ PARA CEZASI UYGULANAN İHLALLER 304
1. Temel Maktu İdari Para Cezası Uygulanan İhlaller 304
2. Maktu İdari Para Cezasının Katlı Olarak Uygulandığı İhlaller 305
3. Maktu İdari Para Cezası Uygulanan Özel Nitelikli İhlaller 307
IV. GÜMRÜK KABAHATLERİNİN ÖZEL İŞLENİŞ ŞEKİLLERİ 307
A. GÜMRÜK KABAHATLERİNDE BİRLEŞME 307
B. GÜMRÜK KABAHATLERİNDE TEKERRÜR 308
C. GÜMRÜK KABAHATLERİNDE İŞTİRAK 309
D. GÜMRÜK KABAHATLERİNDE TEŞEBBÜS 309

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

I. GENEL AÇIKLAMA 311
A. GÜMRÜK UYUŞMAZLIĞI KAVRAMI 311
B. GÜMRÜK UYUŞMAZLIĞININ KAPSAMI 312
C. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜNDE TEMEL İLKELER 313
II. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ İDARİ ÇÖZÜM YOLLARI 314
A. İTİRAZ 314
1. İtirazın Tanımı ve Kapsamı 314
2. İtirazın Başvuru Süresi ve Usulü 315
3. İtirazın Karara Bağlanması ve Sonuçları 315
B. KİMYEVİ TAHLİL SONUÇLARINA İTİRAZ 316
1. Birinci Tahlile İtiraz Nedenleri 317
2. Tahlile İtiraz Usulü ve Sonuçları 317
C. UZLAŞMA 318
1. Uzlaşma Kavramı 318
2. Uzlaşmanın Kapsamı 319
3. Uzlaşmanın Süreci 320
4. Uzlaşmanın Sonuçları 321
D. PİŞMANLIK BİLDİRİMİ 322
E. GÜMRÜK CEZALARINDA PEŞİN ÖDEME İNDİRİMİ 323
III. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARININ YARGISAL ÇÖZÜM YOLLARI 324
A. GÜMRÜK UYUŞMAZLIKLARINDA YARGIYA BAŞVURU USULÜ 324
B. GÜMRÜK DAVASININ GÖRÜŞÜLMESİ VE KARAR 326
C. MAHKEME KARARINA KARŞI KANUN YOLLARI 327
1. Olağan Kanun Yolları 327
2. Olağanüstü Kanun Yolları 330

KAYNAKÇA 331

KAYNAKÇA

AB Başkanlığı, "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi", https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html, (30.07.2025).

AB Customs Agency Academy, *Gümrük Rejimleri Ortak Kurallar*, https://www.abgumruk.com.tr/case/gumruk-rejimleri-ortak-kurallar/, (15.08.2025).

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, "30 Soruda Gümrük Birliği", https://ab.gtb.gov.tr/ab-ile-iliskiler/30-soruda-gumruk-birligi, (06.06.2019).

AFŞAR, Bilge, "Serbest Bölgeler", *Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, (Ed. Çağatay Ünüsan ve Murat Canıtez), 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

AĞAR, Serkan, *Vergi Tahsilatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Çözüm Yolları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2009.

AKDOĞAN, Hasan, "Gümrük Kavramları ve Bunları Bilmenin Gücü", https://www.dunya.com/gundem/gumruk-kavramlari-ve-bunlari-bilmenin-gucu-haberi-134157, (12.08.2025).

AKGÜL, Barış, "Yeni Gümrük Duvarı; İlave Gümrük Vergisi", http://www.lojiblog.com/ilave-gumruk-vergileri/, (10.08.2020).

AKTAN, C. Can ve İ. Yaşar VURAL, "Rekabet Gücü Göstergeleri ve Rekabet Gücünün Ölçülmesi", http://www.canaktan.org/yeni-trendler/yeni-rekabet/olcme.htm, (30.05.2019).

ALGAN, Fatma Müge, "Standardizasyonun Ekonomik ve Sosyo-Ekonomik Getirileri", *Verimlilik Dergisi*, Yıl 2013, Sayı 4.

ALKAN, Mustafa ve Murat ERDAL, *Lojistik ve Dış Ticaret Sözlüğü*, İstanbul, 2004.

ALTAY Feyzullah, *Dünyada ve Türkiye'de Serbest Bölge Uygulamaları*, Konya Ticaret Odası, Konya, 2016, http://www.kto.org.tr/d/file/serbest-bolgeler-feyzullah-altay.pdf, (29.05.2020).

ARAT, Tuğrul ve Rifat ERTEN, "DTÖ Hukuku ve Türkiye'ye Etkileri", *Dünya Ticaret Örgütü ve Türkiye,* (Ed. M. Sait Akman ve Şahin Yaman), Tepav Yayınları, Ankara, 2008.

ASLAN, Emrah, "Birlik Gümrük Kodu; Türkiye İçin Bir Fırsat mı Doğuyor?", 27.03.2017, https://www.gumruktv.com.tr/kose-yazilari/birlik-gumruk-kodu-turkiye-icin-bir-firsat-mi-doguyor, (20.09.2020).

ATAYETER, Coşkun ve Arzu EROL, "Türkiye'de Uygulanmakta Olan İhracat Teşvikleri", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1(1).

ATEŞ, Davut, *Uluslararası Örgütler Devletlerin Örgütlenme Mantığı*, 3.b., Dora Yayıncılık, Bursa, 2016.

Avrupa Birliği, *Transit El Kitabı*, Brüksel, 2010, http://ggm.gtb.gov.tr/data/51e93abf487c8e3dc0903f51/transit%20el%20kitab%C4%B1.pdf, (15.08.2025).

AYANOĞLU, Ejder, "Türkiye'de İkamet Etmeyen Yolculara Tanınan KDV İstisnası", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı 44, Ağustos 1996.

AYDIN, Fatih, "Avrupa Birliği Dış Ticaret Politikaları", 9 Şubat 2014, http://www.istemiparman.com.tr/avrupa-birligi-dis-ticaret-politikalari/, (03.06.2019).

BAĞCIOĞLU, Reşat, "Dış Ticaret İşlemlerinde Bankaların Önemi ve Üstlendikleri Misyon", *Satınalma Dergisi*, 19 Kasım 2019, https://satinalmadergisi.com/dis-ticaret-islemlerinde-bankalarin-onemi-ve-ustlendikleri-misyon/, (31.05.2020).

BAĞRIAÇIK, Atila, *Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri*, 7. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 2003.

BAĞRIAÇIK, Atilla ve Seyfettin KANTEKİN, *Dış Ticarette Uygulamalı Akreditif İşlemleri*, İstanbul, 1995.

BAŞ, Merve Nur, "Gümrük Müşavirlerinin Mesleki Faaliyetleri Kapsamında Dolaylı Temsil Yetkileri ve Hukuki Sorumlulukları", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 2016.

BAŞKOL, Murat Ozan, "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesinde Anti-Damping Soruşturmalarının Etkinliği", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2010.

BAŞKOL, Murat Ozan, "Türkiye İhracatının İthalata Bağımlılığının Dahilde İşleme Rejimi Açısından Analizi", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 2016.

Bedelsiz İhracata İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: İhracat 2008/12), 12.07.2008 tarih ve 26934 sayılı Resmi Gazete.

BERKSOY, Taner, *Azgelişmiş Ülkelerde İhracata Yönelik Sanayileşme*, Belge Yayınları, İstanbul, 1982.

BİYAN, Özgür, "İhracat İstisnasının Beyan Edileceği Dönem", https://www.alomaliye.com/2007/09/10/ihracat-istisnasinin-beyan-edilecegi-donem/, (12.08.2025).

BOZKURT, Cevdet, "İhtirazi Kayıt Yoluyla Gümrük Beyanı Mümkün Müdür?", *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi*, Sayı 289, Mayıs 2012.

BOZKURT, Cevdet, "Menşe Kavramı ve Menşe Kazanma Kriterlerinin İlgili Mevzuat Işığında Değerlendirilmesi", *Mali Çözüm*, S. 104, Mart-Nisan 2011.

BULUTOĞLU, Kenan, *Türk Vergi Sistemi*, 8. Basım, Batı Türkeli Yayıncılık, İstanbul, 2004.

BÜYÜKTAŞKIN, Şener, *Uluslararası Ticarette GATT Düzeni*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 20, Ankara, 1983.

CANBELDEK AKIN, Özlem, "Dünya Ticaret Örgütü Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmasında Misilleme Yaptırımı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Özel Sayı, 2015.

CANDAN, Turgut, "Hukuka Aykırı Olarak Tahsil Edilen Vergilerin Geri Verilmesinde Faiz", *Mali Çözüm*, S. 118, Temmuz-Ağustos 2013.

CANDAN, Turgut, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

CANDAN, Turgut, *Vergilendirme Yöntemleri ve Uzlaşma*, 2. Baskı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2006.

CANITEZ, Murat ve Alaaddin İLKER, "İhracat İşlemleri ve Dokümantasyon"*, Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, (Ed. Çağatay Ünüsan ve Murat Canıtez), 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

CANITEZ, Murat ve Alaaddin İLKER, "İthalat İşlemleri ve Dokümantasyon*", Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, (Ed. Çağatay Ünüsan ve Murat Canıtez), 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

CANITEZ, Murat, "Dış Ticarette Ödeme Şekilleri ve Uygulamalar", *Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, (Ed. Çağatay Ünüsan ve Murat Canıtez), 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

CANITEZ, Murat, "İhracat Kavramı ve Temel Esasları"*, Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, (Ed. Çağatay Ünüsan ve Murat Canıtez), 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

CANITEZ, Murat, *Gümrük Mevzuatı*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2624, Eskişehir, 2012.

CİVELEK, Mustafa Emre ve Abdurrahman ÖZALP, "Blockchain Technology and Final Challenge for Paperless Foreign Trade", *Eurasian Business & Economics Journal*, 2018, Vol. 15.

COŞKUN KARADAĞ, Neslihan ve İbrahim ORGAN, "Gümrük Uzlaşması ve Vergi Usul Kanunu'ndaki Uzlaşma Kurumu İle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 7, S. 1, 2014.

ÇAĞLAR, Murat, "Geçmişten Günümüze Incoterms", *İstanbul Barosu Dergisi*, S. 4, Aralık 2003.

ÇAKIR, Engin ve Mete Kaan NAMAL, "Türkiye'de Serbest Bölgeler ve İstihdam", *Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar*, Ed. Mete Kaan Namal, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018.

ÇAKMAK, Ebru, "Referans Fiyat Uygulamasının Gümrük Kıymetindeki Yeri", Vergide Gündem, Temmuz 2015, https://www.vergidegundem.com//documents/10156/2994416/ VGTemmuz_2015.pdf, (22.09.2020).

ÇATAY, Bülent ve Gürkan ÖZTÜRK, *Uluslararası Lojistik*, 2. Baskı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.

ÇELİK, Kenan, Cemalettin KALAYCI ve Ali Rıza SANDALCILAR, *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*, Murathan Yayınevi, Trabzon, 2011.

ÇELİK, Binnur, *Dış Ticaretten Alınan Vergilerden Gümrük Vergisi Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1999.

ÇEŞTEPE, Hamza ve Tamer GÜVEN, "Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Bölgesel Entegrasyona Dönüşümünde Engelleyici Faktörler: Bölge İçi Ticaret Açısından Bir Değerlendirme", International Conference On Eurasian Economies 2013, https://www.avekon.org/papers/745.pdf, (01.08.2025).

ÇILDIR, Şentürk ve Hüseyin DENİZHAN, *Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

DEĞER, Nuri, *Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi Kanunu*, 5. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2014.

DEĞİRMENCİOĞLU, Cansın, "Yolcu Beraberinde Eşya İhracında KDV ve Muhasebe Uygulamaları", *Mali Çözüm*, Sayı 123, Mayıs- Haziran 2014.

DEMİR, Şeref, *Uluslararası Taşımacılık/Lojistik*, Gelirler Kontrolörleri Derneği, İstanbul, 2006.

DEMİRBAŞ AKSÜT, Burcu ve Özgecan GÖK, "Gümrük Vergisinden Kaynaklanan Anlaşmazlıkların Uzlaşma Yolu İle Çözümü", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2016.

DERDİYOK, Türkmen, *Dış Ticarette Vergi ve Mali Yükümlülükler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Dış Ticarette Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Rejimi Kararı, BKK: 2005/9454, 13.10.2005 tarih ve 25965 sayılı Resmi Gazete.

DÖLEK, Ali, *Gümrük Birliği Sonrası Uygulamalı İhracat Bilgileri*, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999.

DÖLEK, Ali, *Gümrük İşlemleri*, Umut Kitap Basın Yayın Dağıtım, İstanbul, 2013.

DÖLEK, Ali, *Gümrük Kıymeti ve Kıymet Tespit Yöntemleri*, Umut Kitap Basın Yayın Dağıtım, İstanbul, 2014.

DÖNMEZ, Recai, *Teori ve Uygulamada Vergi Afları*, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Eskişehir, 1992.

DURDU, Muhammet, *Türkiye'de Bütçe Dışı Fon Uygulamaları ve Varlık Fonu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

DURMAZ, Çiğdem, *Gümrük İşlemlerinde Vergilendirme Süreci ve Karşılaşılan Hukuki Uyuşmazlıklar*, Beykent Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

EFİL, İsmail, *Toplam Kalite Yönetimi*, 8. Basım, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2016.

EKMEKÇİ, Esra, *Küreselleşme ve Vergilendirmede Yeni Eğilimler*, Kazancı Hukuk Yayınları No: 167, İstanbul, 2003.

ERCAN, Tayfun, *Türk Hukukunda Gümrük Kabahatleri*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

ERDEM, H. Ercüment, "Incoterms 2000", *Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günün Armağanı*, Cilt I, İstanbul, 2001.

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

ERKAN, Birol ve Şule BATBAYLI, "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) Üyesi Ülkelerin Küresel Pazarlardaki Karşılaştırmalı Üstünlükleri", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Özel Sayı, Nisan 2017.

ERKAN, Birol, "Türkiye'de Lojistik Sektörü ve Rekabet Gücü", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Sayı 1, 2014, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/371675, (02.08.2025).

ERTEM, Üner, *Dış Ticaret İşlemleri*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.

GERÇEK, Adnan, *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, 6. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

GERÇEK, Adnan, *Türk Mali Hukukunda Teminat Kurumu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

GİB, *GATT Bilgilendirme Rehberi*, 2009, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/uluslararasi_mevzuat/gatt95.pdf, (31.05.2019).

GÖK, Özgecan, *Gümrük Vergisinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

GÖKÇELİK, Cahit, *Gümrük ve Dış Ticaret Uygulamaları*, İstanbul, 2009.

GÖKER, Cenker, "Dış Ticaret İşlemlerine Konulan Ek Malî Yükümlülüklerde Öngörülebilirlik İlkesi Üzerine Bir Deneme", *Ankara Barosu Dergisi*, 2013/1.

GÖKGÖZ, Ahmet ve Halil ÖZDEMİR, "Dış Ticarette Teslim ve Ödeme Şekillerinin TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde İncelenmesi", *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, Cilt 1, No: 3, 2015.

GÜLTEKİN, Raşit, *Gümrük Kabahatleri: Hukuki Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Anadolu Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, Eskişehir, 2019, s. 48.

Gümrük Genel Tebliğ (Nihai Kullanım) (Seri No: 1), 29.09.2016 tarih ve 29842 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No: 210), 14.12.2024 tarih ve 32752 sayılı Resmi Gazete

Gümrük Genel Tebliği (Tahsilat İşlemleri) (Seri No: 2), 21.01.2014 tarih ve 28889 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük Genel Tebliği (Transit Rejimi) (Seri No: 4), 01.08.2017 tarih ve 30141 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği, 21.05.2014 tarih ve 29006 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük Kanunu, 4.11.1999 tarih ve 23866 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük Muafiyeti Tebliği (Sıra No: 1), 06.07.2011 tarih ve 27986 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği, 27.8.2011 tarih ve 28038 sayılı Resmi Gazete.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, *150 Soruda Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü*, http://risk.gtb.gov.tr/ data/51e79f02487c8e16fc275d3d/YYS_Kitapcik_03.07.2014.pdf, (25.07.2025).

Gümrük Yönetmeliği, Ticaret Bakanlığı, *Gümrük Rehberi*, "İhracatta Gümrük Muayenesi", https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/ihracatta-gümrük-muayenesi, (28.07.2025).

Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 01.04.2020 tarih ve 31086 sayılı Resmi Gazete.

GÜMÜŞ, Erhan, "Gümrük İncelemelerinde Sonradan Kontrol Yöntemi", *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, S. 96, Aralık 2011.

GÜNAY, Erhan, *Gümrük Kaçakçılığı Davalarında Fiili Değerlendirme-Derdest*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

GÜRSOY, Yaser, *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*, 12. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2018.

GÜVEN, Özcan, "Dış Ticarette Ödeme Şekilleri ve Dış Ticaretin Finansmanı", *İhracat ve İthalat Yönetimi Yeni Stratejiler ve Güncel Uygulamalar*, (Ed. Mine Yılmazer ve Meltem Onay), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015.

HATİPLER, Mustafa, "Türkiye-AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, Haziran 2011.

HOEKMAN, Bernard M., Michel M. KOSTECKI, *The Political Economy of the World Trading System The WTO and Beyond*, 3.b., Oxford University Press, New York, 2009.

HOEKMAN, Bernard M., Petros C. MAVROIDIS, *The World Trade Organization Law, Economics and Politics,* Routledge Taylor and Francis Group, London, 2007.

ICC, *Proctical Guide to Incoterms 2020*, London: Global Negotiator Business Publications, 2019, https://globalnegotiator.com/files/incoterms-2020-book.pdf, (28.07.2025).

İÇTEN İNCE, Neslihan, "Yeni KDV Genel Uygulama Tebliği Kapsamında Hızlandırılmış İade Sistemi (HİS)", *Mali Çözüm*, Sayı 123, Mayıs- Haziran 2014.

İNAN, Boğaç, *Katma Değer Vergisi İade Rehberi*, Vergi Müfettişleri Derneği, Ankara, 2019.

İNCE, Mehmet Enes, "Offset Uygulamaları", KTO Etüd-Araştırma Servisi, http://www.kto.org.tr/d/file/offset-uygulamalari.pdf, (07.08.2025).

İSO, *Dış Ticarette Ödeme ve Teslim Şekilleri*, İSO Yayınları 2015/10, İstanbul, Ekim 2015.

İthalat Rejim Kararı ve İthalat Yönetmeliği 31.12.1995 tarih ve 22510 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

İthalat Yönetmeliği, 31.12.1995 tarih ve 22510 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

İYİBOZKURT, Erol, *Uluslararası İktisat*, 4. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001.

JACKSON, John Howard, *Sovereignty, The WTO and Changing Fundamentals of International Law,* Cambridge University Press, New York, 2006.

KALAYCI, Cemalettin, "Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi Uygulaması", *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 3 (2), 2017.

KALAYCIOĞLU, Sema, *Dış Ticarette Korumacılık ve Liberasyon Teori ve Dünyadaki Uygulamalar*, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1991.

KANGAL, Zeynel T., *Kabahatler Hukuku*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

KAPLAN, Gürsel, *İdari Yargıda Dava Açma Süreleri*, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

KAPLAN, Özlem, *Dış Ticarette Menşe Kuralları ve Gümrük Uygulamaları*, Gümrük Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, 2005.

KARA, Meryem, *E-Ticaret & İhracatta Müşteri Bulma Yöntemleri*, İstanbul, 2019, https://www.publitory.com/e_books/1513-ihracatta-musteri-bulma-yontemleri-e-dis, (03.07.2025).

KARA, Oğuz, "Dış Ticarette E-Gümrük ve Türkiye Uygulaması", https://docplayer.biz.tr/2490052-Dis-ticaret-te-e-gumruk-ve-turkiye-uygulamasi-ars-grv-oguz-kara-deu-i-i-b-f-iktisat-bolumu-oguz-kara-deu-edu-tr.html, (22.06.2020).

KARABULUT, Cansu, *Digitalization and Paperless Process Management in Foreign Trade*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

KARAFAKIOĞLU, Mehmet, *Uluslararası Pazarlama Yönetimi*, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.

KARAGÜL, Mehmet, *Uluslararası İktisadi Örgütler ve Az Gelişmiş Ülkeler*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2014.

KARAKOÇ, Yusuf, "Vergi Cezası Anlaşmazlıklarının Çözüm Yollarından Cezalarda İndirim Müessesesi", *Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı, 2014, C. IV, İzmir, 2015.

KARAKOÇ, Yusuf, *Genel Vergi Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

KARAKOÇ, Yusuf, *Vergi Ceza Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

KARAKOÇ, Yusuf, *Vergi Yargılaması Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

KARLUK, Rıdvan, *Uluslararası Ekonomi*, 7. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2003.

KAYA, Ferudun, *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*, 6. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2017.

KAYA, Muhammet, *Eşyanın Gümrük Kıymeti, Vergilendirilmesi ve Uyuşmazlıklarının Çözüm Yöntemleri*, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019.

KAYA, Sezai, "Gümrükte Vergi Planlaması", *Mali Çözüm*, Sayı 105, Mayıs-Haziran 2011.

KAYA, Sezai, "Tamamlayıcı Beyan-Pişmanlıkla Beyan Karmaşası ve Ceza Uygulaması", *Gümrük Dünyası Dergisi*, Yıl 2013/2, Sayı 77.

KAYA, Talat, "DTÖ Hukuku Uygulamasında Ayrımcılık Yapmama İlkesi", *AUHFD*, Cilt 59, Sayı 2, Haziran 2010.

KAZGAN, Gülten, *Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen*, 6.b., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

KDV Genel Uygulama Tebliği, 26.04.2014 tarih ve 28983 sayılı Resmi Gazete.

KEMER, Osman Barbaros, "Dış Ticarette Teslim Şekilleri", *Dış Ticaret Eğitimi*, (Derleyen: Emine Koban), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2002.

KEMER, Osman Barbaros, *Bir Dış Ticaret Politikası Aracı: İhracat Teşvikleri Teori-Uygulama*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.

KEMER, Osman Barbaros, *Dış Ticaret İşlemleri: Teori – Uygulama*, Alfa Aktüel, İstanbul, 2005.

KESKİN Bünyamin, "İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT): Tarihi, Yapısı ve Geleceği", http://file.setav.org/Files/Pdf/20160415195222_islam-isbirligi-teskilati-pdf, (02.08.2025).

KIANI, Esmaeil, "A Review on General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)", *Advances in Natural and Applied Sciences*, C. 8, S. 3, 2014.

KILIÇ, Kaptan, *Kaçakçılık Suçları Gümrük Kabahatleri ve Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013.

KIR, Bahadır, "Gümrük Uyuşmazlıklarının Alternatif Çözüm Yöntemleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, 2018.

KIZILOT, Şükrü ve Zuhal KIZILOT, *Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları*, 23. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2014.

KÖSE, Hasan, *CE Uygunluk İşareti*, İGEME, Ankara, 2005.

KRUGMAN, Paul R., Maurice OBSTFELD, Marc J. MELITZ, *International Economics: Theory and Policy*, 11. Edition, Pearson Higher Ed USA, 2017.

MAÇ, Mehmet, *KDV-6 (E-Kitap)*, https://www.denet.com.tr/vergi/dosyalar/kdv6/KDV6-12.pdf, (08.08.2025).

MEB, *Antrepo*, Ankara, 2011, https://docplayer.biz.tr/1414465-Ulastirma-hizmetleri-antrepo.html, (25.07.2020).

MEB, *Dış Ticarette Ödeme Şekilleri*, Ankara, 2011, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/, (02.04.2020).

MEB, *Dış Ticarette Teslim Şekilleri*, Ankara, 2011, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/, (25.03.2020).

MEB, *Fatura ve İrsaliye*, Ankara, 2013, ss. 3-5, https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Fatura%20Ve%20İrsaliye.pdf, (05.08.2025).

MEB, *Gümrük Mevzuatı*, Ankara, 2011.

MSB, Sanayi Katılımı / Offset Uygulamaları Yönergesi, 14.02.2007, Ankara.

NOMER, Fatmanur, "Küreselleşme Sürecinde Ticaretin Kolaylaştırılması Prensibi ve Gümrük İdarelerince Yürütülen Çalışma", İstanbul, Mart 2014, http://www.istemiparman.com.tr/kuresellesme-surecinde-ticaretin-kolaylastirilmasi-prensibi-ve-gumruk-idarelerince-yurutulen-calisma/, (05.06.2019).

NURAL, Ali, *4458 Sayılı Gümrük Kanunu -Açıklamalı-*, Yeni Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği İktisadi İşletmesi Yayın No: 2 (33), Ankara, 2015.

OAİB, "Dahilde İşleme Belgesi ve İzni Hakkında Bilgi Verebilir Misiniz", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-dahilde-isleme-belgesi-ve-izni-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html, (29.07.2025).

OAİB, "Dış Ticarette Satış Sözleşmeleri", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-ihracat-belgeleri-yazisma-ornekleri-ve-sozlesmeler-ihracatta-satis-sozlesmeleri.html, (29.07.2025).

OAİB, "Gümrüklerde Beyan, Sözlü Beyan, Kontrol ve Muayeneler Hakkında Bilgi Verebilir misiniz", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-gumruklerde-beyan-sozlu-beyan-kontrol-ve-muayeneler-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html, (29.07.2025).

OAİB, "Nasıl İhracatçı Olunur? İhracatçı Birliklerine Üyelik İşlemleri", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-nasil-ihracatci-olunur-ihracatci-birliklerine-uyelik-islemleri-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html, (29.07.2025).

OAİB, "Teknik Düzenlemeler ve Standartlar Hakkında Bilgi Verebilir Misiniz", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-teknik-duzenlemeler-ve-standartlar-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html, (29.07.2025).

OAİB, "Transit Rejimi Hakkında Bilgi Verebilir Misiniz", https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-transit-rejimi-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html, (29.07.2025).

Offset Uygulamalarına İlişkin Tebliğ (İhracat: 2007/6), 27.07.2007 tarih ve 26595 sayılı Resmi Gazete.

ONUR, Gülsevin, *Dış Pazar Araştırması Nasıl Yapılır?*, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, 2012.

ONURSAL Erkut, *Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama*, Orta Anadolu İhracatçı Birliği, Ankara, 1996.

OTACI, Cengiz ve İbrahim KESKİN, *Türk Kabahatler Hukuku*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

ÖNCEL, Mualla, Ahmet KUMRULU ve Nami ÇAĞAN, *Vergi Hukuku*, 25. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.

ÖNER, Erdoğan, *Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare*, 2. Baskı, Maliye Bakanlığı APKK Yayını, Ankara, 2005.

ÖZALP, Abdurrahman, "Uluslararası Ticarette Banka Güvenceli Yeni Bir Ödeme Yöntemi: BPO", https://icc.tobb.org.tr/docs/2016/BPO/Abdurrahman%20%C3%96zalp%20BPO%20Makale.pdf, (04.08.2025).

ÖZALP, Abdurrahman, *Dış Ticarette Yeni Ödeme Yöntemi BPO'nun Kullanılması*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2014, S. 19.

ÖZELLİ, Servet Can, "Ticaret Politikası Önlemleri", https://www.ktgegitim.com/makale/ticaret-politikasi-onlemleri-5098, (07.07.2025).

ÖZEN, Mustafa, *İdari Ceza Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

ÖZKAN, Ömer ve Tayfun ERCAN, "Gümrük Kabahatlerinde Sorumluluk Halleri", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 14, Sayı 28, 2015/2.

PARASIZ, İlker, *Uluslararası Mali ve Ekonomik Kuruluşlar*, 4.b., Ezgi Kitabevi, Bursa, 2015.

PARILTI, Hasan, *İhracatı Teşvik Politikaları ile Tekstil ve Hazırgiyim Sektörünün Teşviği*, İstanbul, 1994.

Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2011/1), 21.03.2011 tarih ve 27881 sayılı Resmi Gazete.

Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesine İlişkin Karar No: 2014/8, 04.09.2014 tarih ve 29109 sayılı Resmi Gazete.

PEKCAN, Erdoğdu ve Erol ÜÇDAL, *Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Kurallar*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3679, İstanbul, 1992.

POLAT, Erdal, "Akreditifin Hukuki Mahiyeti", *Dış Ticaret Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 1997.

REICH Arie, "The Effectiveness Of The WTO Dispute Settlement System: A Statistical Analysis", *EUI Working Paper LAW 2017/11,* 2017.

REİSOĞLU, Seza, "Hukuki Açıdan Akreditif ve Uygulama Sorunları", *Bankacılar Dergisi*, Sayı 52, 2005.

REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif*, 2. Baskı, Ankara, 2009.

Rekabet Kurumu, "Hakkımızda", https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Kurumsal/hakkimizda, (11.08.2025).

RENÇBER, Altan, *Kabahat Genel Teorisi Açısından Vergi Kabahatleri*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

RUGMAN, Alan M., "The World Trade Organization and The International Political Economy", *The World Trade Organization in the New Global Economy*, ed. Alan M. Rugman, Gavin Boyd, UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2001.

SANVER, Eray, *Dış Ticaret İşlemleri*, Bursa SMMMO, Bursa, 2010.

SARAÇOĞLU, Fatih ve Haydar EJDER, "Katma Değer Vergisi'nde Varış Ülkesinde veya Menşe Ülkesinde Vergilendirme ve İhracat İstisnası", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2002, 17 (1).

SARIASLAN, Osman, *Vergi Uyuşmazlıklarına İlişkin Davalarda İlk İnceleme*, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara, 2014.

SAYGILIOĞLU, Nevzat ve Adnan GERÇEK, *Dış Ticaret ve Gümrük*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007.

SAYGILIOĞLU, Nevzat ve Remzi AKÇİN, *Dış Ticaret ve Gümrük - Teori, Mevzuat, Uygulama*. 2. Baskı, Cemağ Ofset, Ankara, 2018.

SELEN, Ufuk, *Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi*, 10. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

SELEN, Ufuk, *Küreselleşme Sürecinde Devletin Dış Ticaret Politikaları Üzerindeki Rolü (Türkiye Örneği)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa, 2004.

Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği, md. 11, 10.3.1993 tarih ve 21520 sayılı Resmi Gazete.

SEYİDOĞLU, Halil, *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, 3. Baskı, Güzem Yayınları, İstanbul, 2002.

SEYİDOĞLU, Halil, *Uluslararası İktisat*, 21. Baskı, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2017.

SWIFT, "Bank Payment Obligation: A new payment method", July 2016, https://www.swift.com/sites/ default/files/resources/swift_corporates_presentations_bankpaymentobligation.pdf, (04.08.2025).

ŞAHİN, Arif, *İhracat Prosedürlerini Biliyor Musunuz*?, İGEME, Ankara, 2005.

ŞAHİN, Arif, *İhracatta Ödeme Şekilleri*, İGEME, Ankara, 2009.

ŞAHİN, Atilla, "Gümrük Mevzuatı Uygulamaları", http://www.bugumder.org/yuklenenler/1_d_0_icerik_1903_1495798973_3.pdf, (13.07.2025).

ŞAHİN, Atilla, "İlave Gümrük Vergisi, Ek Mali Yükümlülük, Menşe Belgeleri", https://haber.evrim.com/files/8639.pdf, (07.08.2025).

ŞAHİN, Muhammet, "Günümüz Ticaret Savaşlarında Gümrük Vergilerinin Yeri ve Önemi", *Mali Çözüm*, Mart-Nisan 2019, 29 (152).

ŞAHİN, Mustafa, "Gümrük Vergileri ve Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar", *Vergi Dünyası Dergisi*, Yıl 2016, Sayı 414.

ŞAHİN, Osman Nuri, "Son Düzenlemeler Işığında İhracatta KDV'nin İadesi ve Muhasebeleştirilmesi", *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2017.

ŞANLI, Cemal ve Nuray EKŞİ, *Uluslararası Ticaret Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.

ŞEN, Esin, *İhracatta Kullanılan Uluslararası Belgeler*, İGEME, Ankara, 2008.

ŞENYÜZ, Doğan, Mehmet YÜCE ve Adnan GERÇEK, *Türk Vergi Sistemi*, 17. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

ŞENYÜZ, Doğan, Mehmet YÜCE ve Adnan GERÇEK, *Vergi Hukuku*, 11. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

ŞENYÜZ, Doğan, *Vergi Ceza Hukuku*, 11. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.

ŞİMŞEK, V. Arif ve Abdullah TOLU, *Katma Değer Vergisinde İndirim*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

TAKIM, Abdullah ve Ş. Mustafa ERSUNGUR, "Türkiye'de Teşvik Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Etkinliği Üzerine Bir Politika Önerisi: Tek Bir Uygulamacı Kuruluş Sorunları Çözer Mi?", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32 (3), 2018.

TAKIM, Abdullah, *Uluslararası Ticarete Giriş*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015, 169.

Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2008/2), 18.04.2008 tarih ve 26851 sayılı Resmi Gazete.

TAŞKIN KESİM, Sevcan, "Uygulamalarla İhracatta KDV İadesinin Hesaplanması, Muhasebe Kayıtlarına Alınması ve İade Sürecinin Gerçekleştirilmesi", Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2019.

TAYLAR, Yıldırım, *Türk Vergi Hukuku Açısından Serbest Bölgeler*. Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2008.

TEKİN, Ümit Engin, "Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri'nin Türkiye'deki Kullanımı ve Dış Ticaret Dengesine Etkileri", *Journal of Socıal and Humanıtıes Scıences Research*, 2018, 5(19).

TEKİNALP, Ünal, *Mali Kurumlar Hukuku: Banka Hukukunun Esasları*, C. I., İstanbul, 1988.

TEPAV, "Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor?", https://www.tepav.org.tr/ upload/files/1590552193-2.Yeni_Ilave_Gumruk_Vergileri_Turkiye_ icin_Ne_Ifade_Ediyor.pdf, (12.07.2025).

TEPAV, *Türkiye'de E-İhracat: Fırsatlar ve Sorunlar*, 2014, https://www.tepav.org.tr/upload/files/ haber/1415973180-5.Turkiyede_E_Ihracat_Firsatlar_ve_Sorunlar.pdf, (07.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Bölgesel İlişkiler", https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/bolgesel-iliskiler, (01.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "CE İşareti", https://ticaret.gov.tr/data/5b88443f13b87711604c92b1/ CE_isareti_ile_ilgili_Soru_ve_Cevaplar.pdf, (05.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "2024 Yılı Aralık Ayı Dış Ticaret Verileri", https://ticaret.gov.tr/haberler/2024-yili-aralik-ayi-dis-ticaret-verileri, (25.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Dünya Ticaret Örgütü", https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto, (29.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Geçici İthalat", *Gümrük Rehberi*, https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/ ge%C3%A7ici-ithalat, (04.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Geçici İthalat", https://www.ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/gecici-ithalat, (04.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Hariçte İşleme Rejimi", *Gümrük Rehberi*, https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/ haricte-isleme-rejimi, (04.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "İthalatı İzne veya Uygunluk Denetimine Tabi Eşya", *Gümrük Rehberi*, https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/ithalat%C4%B1-izne-veya-uygunluk-denetimine-tabi-e%C5%9Fya, (08.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Nihai Kullanım", *Gümrük Rehberi*, https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/nihai-kullan%C4%B1m, (12.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Onaylanmış Kişi Statüsü", https://ggm.ticaret.gov.tr/data/5dedfe4d13b876e93804ba65/c7376eb876279379fa465b0e0602c43a.pdf, (23.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Ortak Transit Rejimi ve NCTS", https://www.ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/ortak-transit-rejimi-ve-ncts, (19.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Posta ve Hızlı Kargo Muafiyeti", https://www.ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/bireysel/posta-ve-hizli-kargo-muafiyeti, (07.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Yürürlükte Bulunan STA'lar", https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar, (30.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Tarihçe", https://ticaret.gov.tr/kurumsal/tarihce, (31.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Ticaret Politikası Savunma Araçları", https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari, (14.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Ticaretin Kolaylaştırılması", https://www.ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/ticaretin-kolaylastirilmasi, (15.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, "Türkiye'de Şirket Kurmak", https://ticaret.gov.tr/data/5d3e935313b87607d8feeffc/rehber_Tr.pdf, (12.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Dahilde İşleme Rejimi*, https://ggm.ticaret.gov.tr/data/5dedfe4d13b876e93804ba65/b35a2eb924c6553e3799b501dff928e7.pdf, (15.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Damping ve Sübvansiyon Rehberi*, Ankara, 2019, https://ticaret.gov.tr/data/5bb71aa113b87613d802b783/Damping%20ve%20S%C3%BCbvansiyon%20Rehber.pdf, (08.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Gümrük Rehberi*, "BİLGE Sistemi Nedir?", https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/bilge-sistemi-nedir, (12.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Gümrük Rehberi*, "Gümrük beyanını daha basit bir yöntemle yapmak mümkün müdür?", https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/gümrük-beyanını-daha-basit-bir-yöntemle-yapmak-mümkün-müdür, (25.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Gümrük Rehberi*, "Gümrük beyannamesine eklenmesi zorunlu olan belgeler hangileridir?", https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/g%C3%BCmr%C3%BCk-beyannamesine-eklenmesi-zorunlu-olan-belgeler-hangileridir, (12.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, *İhracatta Yerinde Gümrükleme ve İzinli Gönderici İşlem Süreçleri Kılavuzu*, https://ticaret.gov.tr/data/, (15.08.2025).

Ticaret Bakanlığı, Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü, "Genel Bilgiler", https://ticaret.gov.tr/data/5b9b61fc13b8761cc09f9b92/genel_bilgi.pdf, (29.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü, "Serbest Bölgelerimizin Sunduğu Avantajlar", https://ticaret.gov.tr/data/5b9b666013b8761cc09f9bad/Avantajlar.pdf, (29.07.2025).

Ticaret Bakanlığı, *Ticaret Bakanlığı Devlet Yardımları Rehberi*, 2019, https://ticaret.gov.tr/data/5b87fac913b8761160fa1cf0/Devlet_Yardimlari_Rehberi.pdf, (05.08.2025).

Ticari Kiralama Yoluyla Yapılacak İhracata İlişkin Tebliğ (İhracat 2006/3), 06.06.2006 tarih ve 26190 sayılı Resmi Gazete.

TİM, "Hakkımızda", https://tim.org.tr/tr/kurumsal-hakkimizda, (11.08.2025).

TOBB, "ATA Karnesi", https://www.tobb.org.tr/TIRveATAKarnesi/ATA/Sayfalar/SSS.php, (02.08.2025).

TOBB, ATA Karnesi Nedir, https://tobb.org.tr/TIRIslemleriMudurlugu/ATA/Sayfalar/ATANedir.php, (02.08.2025).

TOBB, TIR Sisteminin Amacı ve Faydaları, https://tobbtir.tobb.org.tr/Portal/Icerik/tir-sisteminin-amaci-ve-faydalari/5, (28.07.2025).

TOLUN, Osman, "Akreditifin Hukuki Mahiyeti", *Adalet Dergisi*, Yıl 1957, S. 3.

Transit Ticarete İlişkin Tebliğ (İhracat 2006/6), 06.06.2006 tarih ve 26190 sayılı Resmi Gazete.

TSE, Standardizasyonun Kuruluşları, https://www.tse.org.tr/IcerikDetay?ID=2900&Parent ID=9181, (10.08.2025).

TSE, Standardizasyonun Temel İlkeleri, https://www.tse.org.tr/IcerikDetay?ID=2900&Parent ID=9183, (30.07.2025).

TUNCER, Selahattin, *Gümrükler ve Gümrük Vergileri (Teori-Uygulama)*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2001.

TURHAN, Nihat, *Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulamaları Kılavuzu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

TUTAL, Sedat, "Türk Gümrük İdaresinin Yapısal Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Gümrük Dünyası Dergisi*, Yıl 2007, Sayı 55.

Türk Eximbank, "Alacak Sigortası", https://www.eximbank.gov.tr/tr/urun-ve-hizmetlerimiz/ alacak-sigortasi/kisa-vadeli-alacak-sigortasi, (10.08.2025).

Türk Eximbank, "Hakkımızda", https://www.eximbank.gov.tr/tr/hakkimizda/kurumsal/bankamiz-hakkinda, (10.08.2025).

Türk Eximbank, "Krediler", https://www.eximbank.gov.tr/tr/urun-ve-hizmetlerimiz/krediler, (10.08.2025).

Türk Eximbank, *2019 Faaliyet Raporu*, https://www.eximbank.gov.tr/content/files/dc833aa4-f8d3-4875-8a2f-3a81c1acdd26/eximbank-faaliyetraporu-2019, (11.08.2025).

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda İlişkin Tebliğ (İhracat Bedelleri Hakkında) (Tebliğ No: 2018-32/48), 04.09.2018 tarih ve 30525 sayılı Resmi Gazete.

Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2006/4), 24.05.2006 tarih ve 26177 sayılı Resmi Gazete.

TÜRKAN, Yavuz ve Abdurrahman ALAKUŞTEKİN, "Gelişen Sekiz İslam Ülkesinin (D-8 Ülkelerinin) Dış Ticaretinin Yeterlilik Analizi", *Journal Of Emerging Economies And Policy*, Vol.2 (1), July 2017.

UHÇ, "Uluslararası Hukukta İçsular", https://uluslararasihukukcalismalari.wordpress.com/ 2017/01/30/uluslararasi-hukukta-icsular/, (12.08.2025).

UİB, "İhracatçı Birlikleri'nin Görevleri", http://www.uib.org.tr/tr/kurumsal-ihracatci-birliklerinin-gorevleri.html, (11.08.2025).

Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2010/8), 23.09.2010 tarih ve 27708 sayılı Resmi Gazete.

UZUNOĞLU, Nihat, "İhracatta KDV İadesi İşlemlerine İlişkin Veriler ve Bu Verilerin Analizi", *Vergi Dünyası*, Sayı: 236, Nisan 2010.

ÜNAY, Vecdi, *Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri*, Es Yayınları, İstanbul, 1989.

Vikipedi, "Hava sahası", https://tr.wikipedia.org/wiki/Hava_sahası, (12.08.2025).

WİNHAM, Gilbert, Anna LANOSZKA, "Institutional development of the WTO", *The World Trade Organization in the New Global Economy*, ed. Alan M. Rugman, Gavin Boyd, Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2001.

WTO, A unique contribution, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/disp1_e.htm, (30.07.2025)

WTO, History of the multilateral trading system, https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm, (27.07.2025)

WTO, *World Trade Statistics 2024*, https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/world_trade_statistics_e.htm, (25.07.2025).

YAĞAN, Haldun, "Gümrük Kanununda Yer alan Kabahatler"*, Gümrük Dünyası,* S. 80, 2014/1.

Yargıtay 19. H.D. 22.11.1997 tarih ve E: 1997/7126, K: 1997/9916., http://www.kazanci.com, (03.04.2020).

Yargıtay HGK, 04.11.1964 tarih ve E: 1964/942, K: 637 Sayılı Kararı, *Adalet Dergisi*, 1965.

YAVAŞOĞLU, Mustafa, *Açıklamalı - Örnekli Katma Değer Vergisi Uygulaması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

YERCİ, Cahit, "Hiç Alınmayan/Eksik Alınan İthalat Vergileri Üzerine (Gümrük Kanunu'na Birkaç Değişiklik Önerisi)", *Lebib Yalkın Dergisi,* S. 89, Mayıs 2011.

YERCİ, Cahit, "Kabahatler Kanunu'nun İthalatta Alınan Vergilere İlişkin Cezalara Yansıması", *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 227, Ağustos 2007.

YERCİ, Cahit, "Şartlı Muafiyet Rejimlerine Genel Bir Bakış", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı 312, Eylül 2014.

YERCİ, Cahit, *Gümrük Hukuku ve Davaları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

YERELİ, Ahmet Burçin, "İslam Vergi Hukukunda Dış Ticaret Vergileri ve Osmanlı Devleti'nde Gümrük Vergileri Uygulaması", *Dokuz Eylül İİBF Dergisi*, 9 (1).

YILDIRIM, Zübeyir, *Vergi Ceza Hukukunda Pişmanlık ve Islah (VUK m. 371)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

YILDIRIR KESER, Hilal, "Dış Ticarette Ödeme Şekilleri", *A'dan Z'ye Dış Ticaret Uygulamaları*, (Ed. İbrahim Halil Ekşi), Nobel Yayınları, Ankara, 2012.

YILDIZ, Güven, "Gümrükte Pişmanlık Müessesesi", *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, Yıl 2017, S. 9.

YILDIZ, Güven, "Ortak Transit Rejimi ve NCTS", *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, S. 1, 2013.

YILMAZ, Alper ve Hatice Mislina BOYAM, "New Payment Method in International Trade; Bank Payment Obligation", *IV. Internatıonal Caucasus-Central Asıa Foreıgn Trade and Logıstıcs Congress*, Aydın, 2018, http://ulk.ist/media/kitap/IV-UKODTLK/new-payment-method-in-international-trade-bank-payment-obligation.pdf, (04.08.2025).

YILMAZ, Elif, "Uzlaşma Müessesesinin Hukuki Niteliği ve Temel Vergilendirme İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 2009.

YILMAZ, Neslihan, "Avrupa Birliği Ortak Ticaret Politikası ve Türkiye Tarımının Uyumu", Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, AB Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.

YILMAZ, Önal, "Transit Rejimi Genel Açıklamaları ve NCTS Uygulaması", http://www.lojiblog.com/2360-2/, (05.08.2025).

Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2010/6), 18.08.2010 tarih ve 27676 sayılı Resmi Gazete.

Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar No: 2017/4, 07.04.2017 tarih ve 30031 sayılı Resmi Gazete.

YÜCE, Mehmet ve Ali ÇELİKKAYA, *Örnek Uygulamalarla Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, Dora Yayınları, Bursa, 2016.

YÜCE, Mehmet, *Vergi Yargılama Hukuku*, 6. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2019.

132 sayılı Türk Standardları Enstitüsü Kuruluş Kanunu, 22.11.1960 tarih ve 10661 sayılı Resmi Gazete.

16.8.2013 tarihli ve 2013/38 sayılı Genelge (İdari Yaptırımlar), https://ticaret.gov.tr/data/5d483e8313b8762b40ceaedc/1c1f900afab3d12a17b 0e09a4a5767d1.pdf, (28.09.2020).

2009/15481 sayılı BKK, md. 61, 07.10.2009 tarih ve 27369 sayılı Resmi Gazete.

2016/8478 sayılı Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin BKK, 18.3.2016 tarih ve 29657 sayılı Resmi Gazete.

2020 Yılı İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli (Karar Sayısı: 1951), 30.12.2019 tarih ve 30994 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

2674 sayılı Karasuları Kanunu, 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı Resmi Gazete.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu, 15.5.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazete.

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, 01.07.1989 tarih ve 20212 sayılı Resmi Gazete.

5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu, md. 5, 15.3.1950 tarih ve 7457 sayılı Resmi Gazete.

6102 sayılı TTK, md. 12/1, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete.

7201 sayılı Tebligat Kanunu 19.02.1959 tarih ve 10139 sayılı Resmi Gazete.

MİKRO FLY ile
DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ
Çözümlü Örnek Uygulamalar

Hakan AKSAKALOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-84-5

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Haziran 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ 3
1.1. Dış Ticaret 3
1.2 Dış Ticaretin Özellikleri 3
1.3 Dış Ticarette Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri 4
1.3.1 Teslim Şekilleri 4
1.3.2 Ödeme Şekilleri 9
1.4 Dış Ticarette Kullanılan Belgeler 11
1.4.1 İhracat İşlemlerinde Kullanılan Belgeler 11
1.4.1.1 Ticari Belgeler 12
1.4.1.2 Taşıma ve Lojistik Belgeleri 12
1.4.1.3 Gümrük ve Resmi Belgeler 13
1.4.1.4 Diğer Belgeler 13
1.4.2 İthalat İşlemlerinde Kullanılan Belgeler 15
1.4.2.1 Ticari Belgeler 15
1.4.2.2 Nakliye ve Taşıma Belgeleri 16
1.4.2.3 Gümrük ve Resmi Belgeler 16
1.4.2.4 Finansal Belgeler 17

İKİNCİ BÖLÜM

2. MİKRO FLY V16 PROGRAMINA GİRİŞ 21
2.1 Ayarlar ve Genel Tanımlar 21
2.1.1 Kuruluş 21
2.1.1.1 Yeni Veri Tabanı Oluşturma 21
2.1.1.2 Firma Tanıtım Kartı 23
2.1.2 Sistem 24
2.1.2.1 Sistem ve Program Parametreleri 25
2.1.2.1.1 Program Akış Parametreleri 25
2.1.2.2 Muhasebe Parametreleri 25
2.1.2.2.1 Genel Program Parametreleri 25
2.1.2.2.2 Entegrasyon Parametreleri 25
2.1.2.2.3 Muhasebe Parametreleri 26
2.1.2.3 Standart Hesap Planı Yükleme 27
2.2 Stok Yönetimi 27
2.2.1 Stok Tanıtım Kartı 28
2.2.2 Devir Girişi Depo Fişi 30

2.2.3 Stok Hareket Föyü 30
2.2.4 Genel Stok Hareket Föyü 30
2.3 Satın Alma ve Tedarikçi Yönetimi/Satış ve Müşteri Yönetimi 31
2.3.1 Cari Hesap Tanıtım Kartı 31
2.4 Finans Yönetimi 33
2.4.1 Banka Tanıtım Kartı 33
2.4.2 Kasa Tanıtım Kartı 35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İTHALAT VE İHRACAT KAVRAMLARI 43
3.1 İthalat 43
3.1.1 Kartlar ve Föyler 43
3.1.1.1 İthalat Tanıtım Kartı 43
3.1.1.2 İhracat Tanıtım Kartı 48
3.1.2 Evraklar 49
3.1.2.1 Proforma Verilen Sipariş Fişi 49
3.1.2.2 İthalat Siparişi 51
3.1.2.3 İthalat Siparişi Bakiye Sıfırlama Fişi 52
3.1.2.4 İthalat İrsaliyesi 53
3.1.2.5 İthalat Faturası 54
3.1.2.5.1 Antrepolardan Mal Millileştirme Fişi 57
3.1.2.5.2 İthalat Masrafları Dağıtım Dekontu 57
3.1.2.5.3 Masraf Hesap Tanıtım Kartı 58
3.1.2.5.4 Diğer Parametreler 58
3.1.2.6 Genel Amaçlı Virman Dekontu 63
3.1.2.7 Bankalar Arası Virman Dekontu 64
3.1.2.8 Gümrük Giriş Beyannamesi 64
3.1.2.9 Döviz Satış Belgesi 66
3.1.2.10 Antrepolar Arası Sevk Fişi 71
3.2 İhracat 72
3.2.1 Kartlar 73
3.2.1.1 İhracat Tanıtım Kartı 73
3.2.2 Evraklar 73
3.2.2.1 Proforma Alınan Sipariş Fişi 74
3.2.2.2 İhracat Siparişi 76
3.2.2.3 İhracat Siparişi Bakiye Sıfırlama Fişi 77
3.2.2.4 İhracat İrsaliyesi 78
3.2.2.5 İhracat Faturası 79

3.2.2.6 Packing List....81
3.2.2.7 Menşe Şahadetnamesi....82
3.2.2.8 A.TR Belgesi....85
3.2.2.9 EUR.1 Dolaşım Sertifikası....87
3.2.2.10 Form A....88
3.2.2.11 Döviz Alış Belgesi....89
3.2.2.12 Belge Parametreleri....90
3.2.2.13 İhracat Kartları Yönetimi....90
3.2.3 Raporlar....90
3.2.3.1 İthalat Raporları....90
3.2.3.1.1 Proforma Verilen Sipariş Raporu....90
3.2.3.1.2 İthalat Sipariş Raporları....91
3.2.3.1.3 İthalat Sipariş Teslimat Raporları....92
3.2.3.2 İthalat Listeleri....92
3.2.3.2.1 İthalat Kartları Listesi....92
3.2.3.3 İhracat Raporları....93
3.2.3.3.1 Proforma Alınan Sipariş Raporu....93
3.2.3.3.2 İhracat Sipariş Raporları....94
3.2.3.3.3 İhracat Siparişlerin Sevkiyat Raporları....94
3.2.3.4 İhracat Listeleri....94
3.2.3.4.1 İhracat Kartları Listesi....94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. UYGULAMA SORULARI....99
4.1 Şubat Ayı İşlemleri....99
4.1.1 Şubat Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....99
4.1.2 Mart Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....112
4.2 Mart Ayı İşlemleri....118
4.2.1 Mart Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....118
4.3 Nisan Ayı İşlemleri....129
4.3.1 Nisan Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....129
4.3.2 Haziran Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....138
4.4 Mayıs Ayı İşlemleri....146
4.4.1 Mayıs Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....146
4.5 Haziran Ayı İşlemleri....153
4.5.1 Haziran Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....153
4.6 Temmuz Ayı İşlemleri....161
4.6.1 Temmuz Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri....161

4.7 Ağustos Ayı İşlemleri 153
4.7.1 Ağustos Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri 153
4.8 Eylül Ayı İşlemleri 177
4.8.1 Eylül Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri 177
4.9 Ekim Ayı İşlemleri 184
4.9.1 Ekim Ayında Gerçekleşen İşlemler ve Çözümleri 184

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. RAPORLAR..... 195
5.1 Yevmiye Maddeleri Dökümü 195
5.2 Stok Hareket Föyleri Dökümü 224
5.3 Banka Hareket Föyleri Dökümü 227
5.4 Kasa Hareket Föyleri Dökümü 228
5.5 Cari Hesap Hareket Föyleri Dökümü 229
5.5.1 Müşterilerin Cari Hesap Hareket Föyleri Dökümü 229
5.5.2 Satıcıların Cari Hesap Hareket Föyleri Dökümü 232
5.6 İthalat Raporları ve Listeleri 235
5.7 İhracat Raporları ve Listeleri 237

KAYNAKÇA 238

KAYNAKÇA

-Kitaplar

1. Yurdakul, Elif Meryem (2014), "Türkiye'de İthalatın Gelişimi Ve İthalatın Yapay Sinir Ağları Yöntemi İle Tahmin Edilebilirliğine Yönelik Bir Analiz", Yüksek Lisans Tezi: Aydın.
2. Gürsoy, Yaser (2007), "Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi", Ekin Basın Yayın Dağıtım: Bursa.

-İnternet Siteleri

1. https://abmevzuat.com/akademi/teslim-sekilleri/
2. https://altinelali.weebly.com/d305351-ticoumldeme-350ekilleri.html

TÜRKİYE'NİN YABANCI YATIRIM TEŞVİK STRATEJİSİ SÜRECİNDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Sezin DARGINOĞLU
Prof. Dr. Cemal Erdem HEPAKTAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-50-0

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

1.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM TANIMI 3
1.2. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN TÜRLERİ 4
1.3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM TEKNİKLERİ 5
1.4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI .. 10
1.5. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMIN BELİRLEYİCİLERİ 11

İKİNCİ BÖLÜM
YATIRIM TEŞVİKLERİ

2.1. YATIRIM TEŞVİKİ TANIMI 15
2.2. YATIRIM TEŞVİKİ TÜRLERİ.....15
2.3. YATIRIM TEŞVİKİ İÇİN GEREKLİ UNSURLAR 16
2.4. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN HEDEFLERİ 17
2.5. TEŞVİKLER VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN ETKİLEŞİMİ 18
2.6. YATIRIM TEŞVİK ÇEŞİTLERİ.....18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KREDİ RİSK PRİMİ

3.1. KREDİ RİSK PRİMİ (CDS) TANIMI 23
3.2. CDS'İN AMAÇLARI.....23
3.3. CDS'İN TÜRLERİ 24
3.4. CDS'İN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI 24
3.5. CDS VE KÜRESEL FİNANS 25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN YATIRIM TEŞVİK STRATEJİLERİ

4.1. TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİKLERİ: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE 27
4.2. CUMHURİYET ÖNCESİ TEŞVİKLER 27

4.3. 1923-1960 DÖNEMİ: CUMHURİYET VE PLANLI EKONOMİ ÖNCESİ TEŞVİKLER 28
4.4. 1960-1980 YILLARI ARASI PLANLI EKONOMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN TEŞVİKLER 29
4.5. 1980 – 2000 YILLARINDA UYGULANAN TEŞVİKLER 30
4.6. 2002 – 2012 DÖNEMİNDE UYGULANAN TEŞVİKLER.....32
4.7. 2005 – 2028 YILLARI ARASI KALKINMA PLANLARI 36
4.8. YATIRIM TEŞVİKLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ ETKİLERİ.....38
4.8.1. Yatırım Teşviklerinin İhracata Etkisi.....38
4.8.2. Yatırım Teşviklerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya Etkisi 41
4.8.3. Yatırım Teşviklerinin İşgücü Piyasasına Etkisi.....43
4.9. SEKTÖREL YATIRIMLAR VE TEŞVİK UYGULAMALARI.....45
4.10. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE TEŞVİK POLİTİKALARI 50
4.11. TÜRKİYE'YE YÖNELİK DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR 52
4.12. TÜRKİYE'DE YABANCI SERMAYE AKIŞININ SEKTÖREL DAĞILIMI.....53
4.13. TÜRKİYE'YE YATIRIM YAPAN ÖNDE GELEN ÜLKELER 55
4.14. TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN GENEL PROFİLİ 56

BEŞİNCİ BÖLÜM
EKONOMETRİK YÖNTEM VE UYGULAMA

5.1. LİTERATÜR TARAMASI 59
5.2. UYGULANAN YÖNTEM, DEĞİŞKENLER VE VERİLER 67
5.3. UYGULAMA METODU – DURAĞANLIK TESTLERİ.....68
5.3.1. Augmented Dickey-Fuller 68
5.3.2. Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) Birim Kök Testi .68
5.3.3. Zivot-Andrew Birim Kök Testi 69
5.3.4. Lee-Strazicich Birim Kök Testi.....70
5.4. NARDL TAHMİNLEMESİ.....71

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....77

KAYNAKÇA.....81

KAYNAKÇA

24810 sayılı Resmi Gazete. (2002, Temmuz 09). *09/07/2002 tarih ve 24810 sayılı Resmi Gazete Karar Sayısı 2002/4367.* Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm#8 adresinden alındı

Acar, M. (2014). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına yönelik vergi teşvik politikalarının etkisi. *Uluslararası Ekonomi ve Vergi Dergisi, 12(3)*, s. 45-67.

Adhikari, P., Pandey, A., & Shrestha, Z. (2023). Dynamics of financial development and foreign direct investment on Nepal's economic growth: A NARDL analysis. *Asian Economic and Financial Review, 13(2),*, s. 112-130.

Akbıyık, A. (2019, Ağustos 21). *Tarihten Günümüze Yatırımlara Teşvikler.* Teşvikder.org.tr: https://www.tesvikder.org.tr/yazilar/15-tarihten-gunumuze-yatirimlara-tesvikler.html adresinden alındı

Akcan, A., & Metin, İ. (2018, Şubat). DIŞ TİCARETİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:TÜRKİYE ÖRNEĞİ. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics Vol.13/14 Spring 2018* , s. 1-14 https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.

Akdeve, E., & Karagöl, E. T. (2013, Temmuz). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – Sayı 37* , s. 329-350.

Aktan, C. C. (2001). Teşvik Kollamacılık. *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Yayınları,*, s. 1-9.

Alam, W., Ikram, F., Kumar, P., Haseeb, M., & Ali, N. (2022). Asymmetric effects of foreign direct investment on economic growth: Fresh evidence from India using NARDL. *International Journal of Finance & Economics, 27(4)*, s. 5504-5519.

Alata, G. (2014). *Devlet Yardımlarının Ekonomik Büyümeye Etkisi - Yüksek Lisans Tezi.* Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alberto, A., & Perotti, R. (1996). Income Distribution, Political Instability, and Investment . *Income distribution, political instability, and investment. European Economic Review* , s. 1203-1228.

Aldalou, E., & Sarsour, N. (2022). Determinants of Foreign Direct Investment Inflows: Case Study of Turkey. *Gazi Journal of Economics and Business, 8(1)*, s. 1-14 https://dx.doi.org/10.30855/gjeb.2022.8.1.001.

Algan, S. S. (2020, Ekim 09). *Devlet Destekleri ve Teşvikler Rehberi.* İstanbul Sanayi Odası İSO: https://www.iso.org.tr/iso-tesvik-masasi/inset/Destek-ve-Tesvik-20201009.pdf Erişim Tarihi: 09.03.2024 adresinden alındı

Arolat, O. (2014, 10 08). Dünya Gazetesi: https://www.dunya.com/kose-yazisi/turkiyenin-28-yillik-ozellestirme-macerasi-ve-yeni-ozellestirmeler/21549 adresinden alındı

Arslan, İ. (2007). Türkiye'de Bölgesel Alanda Uygulanan İktisadi Politikalar (Yatırım Teşvikleri-İstihdam Analizi 1980-2006). *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute Vo.4 Issue.8*, s. 1-15.

Avrupa Birliği. (2008, Kasım 05). Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı. *Türkiye 2008 İlerleme Raporu (COM(2008)674)*, s. 44-45. www.ab.gov.tr. adresinden alındı

Ay, M. (2005, Aralık). Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Sayı:2 Cilt:5*, s. 176-184.

Aykan, C. (2009). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler. *Ege Akademik Bakış*, s. 659-675.

Badea, L., Panit, I., Socol, A., & Moraru, A. (2018). Sentiment, Perception and Policy Determinants of Foreign Direct Investment to European Developing Countries. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research 52(2/2018)*, s. 69-85.

Bakırtaş, İ., & Ozan, E. (2021, Aralık 20). COVID-19'un Ekonomik Etkileri Üzerine Genel Bir İnceleme. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi Cilt:13 Sayı:4*, s. ss. 59-74.

Bayar, Y., & Öztürk, Ö. F. (2016, Kasım 10). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Girişlerinin Belirleyicileri Üzerine Bir Literatür İncelemesi. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies; Vol. 1, No.1*, s. 60-85.

Blanco, R., Brennan, S., & Marsh, I. (2005). An Empirical Analysis of the Dynamic Relationship between Investment-Grade Bonds and Credit Default Swaps. *Journal of Finance, 60(5)*, s. 2255-2281.

Blonigen, B. (2005, Nisan). A Review Of The Empirical Literature On FDI Determinants. *National Bureau Of Economic Research*, s. 14-17.

Bozdağlıoğlu, E., & Evlimoğlu, U. (2014, Nisan). Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Süreçte Gösterdiği Gelişim: Hukuksal ve Ekonomik Yansımaları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl-6 S.11 ISSN:1308-6219*, s. 44.

Cai, P., Gan, Q., & Kim, S.-J. (2018, Temmuz). Do Sovereign Credit Ratings Matter for Foreign Direct Investment? *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money Vol:55*, s. 50-64.

CFI Corporate Finance Institute. (2023). What is Foreign Direct Investment (FDI)?: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/foreign-direct-investment-fdi/ adresinden alındı

Dağ, M., & Çelik, M. (2018, Aralık). Yatırım Teşvikleri Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt.7 Sayı.2*, s. 863-875.

Dağ, M., & Çelik, M. (2019, Haziran). Türkiye'de Yatırım Teşvik Sisteminin Gelişimine Yönelik Dönemsel Bir Değerlendirme. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi Cilt:5 Sayı:2*, s. 35-46.

Dargınoğlu, S. (2023). *Doğrudan Yabancı Yatırımı Etkileyen Faktörlerden Yatırım Teşviklerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi - Yüksek Lisans Tezi.* Manisa: T.C. Manisa Celal Bayar Üniversitesi - Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Das, S. (2006). *Credit Derivatives: CDOs, CDS and Structured Credit Products.* John Wiley & Sons.

Degen, V., & Buzdağlı, Ö. (2020, Temmuz). Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicilerinin Çekim Modeli ile Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi - Cilt:19 Sayı:75*, s. 1426.

Değer, M. K., & Recepoğlu, M. (2018, Ocak). Yerel Ekonomik Büyümede Devletin Rolü: Kamu Yatırım Harcamaları mı Yoksa Yatırım Teşvikleri mi? *ÇYYD, Cilt:27 Sayı:1*, s. 1-22.

Delice, G. (2015). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası: 85 Yıllık Bir Geçmişin İzlerinden Tarihe Kayıt Düşmek. *JEBPIR,1 (2)*, s. 38.

Dickey, D., & Fuller, W. (1979, Haziran). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series With a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*, s. 427-431.

Dikmen, H. (2010). *Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Sorunu (Doktora Tezi).* İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans ve Bankacılık Doktora Programı.

DPT. (1996, Temmuz). Vergi. *Yayın No:DPT : 2454 – ÖİK: 510* , s. 93.

DPT. (2000). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. *ÖİK Raporu* (s. 1). içinde Ankara.

DPT. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.* Ankara: Özel İhtisas Komisyonu.

Dunning, J. (2001). The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of the Economics of Business, 8(2)*, s. 173-190 https://doi.org/10.1080/13571510110051441.

Durgan, S. (2022). ürkiye'nin doğrudan yabancı yatırım potansiyelinin çekim modeli kullanılarak belirlenmesi. *Ekonomi ve Yatırım Araştırmaları Dergisi, 18(2)*, s. 101-123.

Eğilmez, M. (2021, Mart 05). *Yabancı Sermaye Raporu*. Mahfi Eğilmez Kendime Yazılar: https://www.mahfiegilmez.com/2021/03/yabanc-sermaye-raporu.html Erişim Tarihi: 02.11.2024 adresinden alındı

Eprahim, C., & Konstantinos, K. (2009). The Effect of Country Default Risk on Foreign Direct Investment. *Economia Internazionale Vol.62 (3)*, s. 342-361.

Erdoğan, S., & Ataklı, H. (2012). The Current State of Investment Facilities and Their Impact on Foreign Direct Investments in Turkey. *Open Journal of Business and Management, 11(6)*, s. 1-13 https://doi.org/10.4236/ojbm.2023.111006.

Erilli, N., Koşaroğlu, Ş., Yalman, İ., Dündar, S., & Yıldız, S. (2024). Türkiye'de Yatırım Teşvikleri Etkinliğinin Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *İstanbul Üniversitesi İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi Cilt:11 Sayı:2*, s. ss. 317-333.

Eser, E. (2011, Nisan). Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler, (Uzmanlık Tezi). *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, s. 74.

Eser, E. (2011). *Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler - DPT Uzmanlık Tezi.* Ankara: DPT Yayını.

Eser, E. (2011, Nisan). Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler - Uzmanlık Tezi. *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı - İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*, s. 4.

Gökmen, O., & Temiz, S. (2012). The Current State of Investment Facilities and Their Impact on Foreign Direct Investments in Turkey. *Open Journal of Business and Management, 11(6)*, s. 1-13 https://doi.org/10.4236/ojbm.2023.111006.

Gövdere, B. (1997). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Belirleyicilerinin Günümüzdeki Geçerliliği. *Dış Ticaret Dergisi*, s. 8-9.

Guimón, J. (2009). Analyzing the link between new strategic asset-seeking foreign direct investment and R&D: The case of Turkey. *Technovation, 29(12),* , s. 890–902.

Güler, G., & Hazman, M. (2009). Türkiye'de mali nitelikteki teşviklerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerindeki etkisi. *Maliye Dergisi 156*, s. 45-67.

Gür, N. (2023, Aralık 25). *Ekonomide 2023 Değerlendirmesi.* İstanbul Ticaret Gazetesi: https://istanbulticaretgazetesi.com/tr/yazar-haber/ekonomide-2023-degerlendirmesi Erişim Tarihi: 25.09.2024 adresinden alındı

Güreli, H. (2020). *Proje Bazlı Teşvik Sistemi Uygulaması Hakkında Bilinmesi Gerekenler*. Bakertilly Güreli: https://www.gureli.com.tr/proje-bazli-tesvik-sistemi-uygulamasi-hakkinda-bilinmesi-gerekenler/ adresinden alındı

Gürler Hazman, G. (2010, Ocak-Haziran). Türkiye'de Mali Nitelikteki Teşviklerin Doğrudan Yabancı Sermaye Üzerindeki Etkisi: Toda-Yamamato Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirme. *Maliye Dergisi, Sayı:158* , s. ss. 262-277.

Hepaktan, C., Çınar, S., & Dündar, Ö. (2011, Kasım). Türkiye'de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Dış Ticaret İle İlişkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi Cilt:3 Sayı:5*, s. 64-65.

Hull, J. (2018). *Options, Futures, and Other Derivatives (10th Edition).* Pearson.

İlkhan, C., Çevikgil, D., Aydın, B., & Zeren, F. (2022, Nisan 27). Bölgesel Yatırım Teşviklerinin Ekonomik Büyüme ve İhracata Etkisi: Türkiye Örneği. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi Cilt:5 Sayı:1*, s. 47-65.

İlter, Ş., & Gök, R. (2021, Ocak 20). Kredi Temerrüt Swaplarının (CDS) Doğrudan Yabancı ve Portföy Yatırımları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Maliye ve Finans Yazıları - 2021 (115)*, s. 234.

ISDA. (2023). Credit Derivatives: Definitions and Market Practices. *International Swaps and Derivatives Association.*

İSO. (2023). *İSO - Türkiye'nin 400 Büyük Sanayi Kuruluşu*. https://www.iso500.org.tr/500-buyuk-sanayi-kurulusu?yil=2016&nace=&bagliOlduguSanayiOdasi=&calisanAraligiMin=0&calisanAraligiMax=0&sermayeYapisi=&kurulusAdi=&birinciIkinci500=1&lisanId=17 Erişim Tarihi: 25.09.2024 adresinden alındı

İstanbul Ticaret Odası. (2023). *Yatırım Teşvik Sistemi*. İstanbul Ticaret Odası: https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/tesvik-ve-destekler/yatirim-tesvikleri/yatirim-tesvik-sistemi adresinden alındı

Kadıoğlu, Ö. (2020). Doğrudan Yabancı Yatırım. *TOBB - Ekonomik Forum Sayı:317*, s. ss. 84-85.

Kar, M., & Tatlısöz, F. (2008). Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 436-458.

Karluk, R. (1983). Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Kaya, A. (2021, Temmuz 08). Menkul Kıymet Yatırımcıların Risk Alma Eğilimleri. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi Cilt:15 Sayı:2*, s. 261-287.

Kaymak, M. (2011). Doğrudan yabancı yatırımların dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(2)*, s. 101-123.

Kazaz, D., Dinçsoy, M., & Şenalp, U. (2023, Eylül 29). Doğrudan Yabancı Yatırım, Ekonomik Büyüme ve Karbon Emisyonu İlişkisinin Yeşil ve Kahverengi Alan Yatırımları Açısından Analizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:25 Sayı:Özel Sayı*, s. ss. 429-446.

Kocaman, M. (2025). Does foreign direct investment contribute to decrease unemployment in Türkiye? Nonlinear ARDL and asymmetric causality approaches. *Journal of Economic Studies, 52(1),*, s. 45-67.

Koç Aytekin, G. (2019). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Belirleyicileri ve Ekonomik Etkileri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl:8 Sayı:15*, s. 255-278.

Koç, Ö. (2019, Kasım). Türkiye'de Sektörel ve Bölgesel Teşviklerin Genel Bir Değerlendirilmesi. *ResearchGate*, s. 96-97.

Kurt, S. (2012). Hayek'in Özgürlük ve Adalet Teorisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, s. 199-213.

Lee, J., & Strazicich, M. (2003, Kasım). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks. *The Review of Economics and Statistics Vol.85 No.4*, s. 1082-1089.

Lim, H. (2008). Determinants of foreign direct investment decisions. *International Journal of Management, 25(2)*, s. 123-135.

Mevlana Kalkınma Ajansı. (2020). Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Uygulamaları. *Yatırım Teşvik Rehberi 2020 Yatırımcı Bilgilendirme Serisi Yayın No: 10*, s. 10.

Nielsen, H. (2005). Non-Stationary Time Series and Unit Root Tests. *Econometrics-2*, s. 1-25.

OECD. (2023, Mart). *Foreign Direct Investment (FDI)*. OECD ilibrary: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/foreign-direct-investment-fdi/indicator-group/english_9a523b18-en adresinden alındı

OECD. (2024). The Role of Incentives in Investment Promotion. s. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/12/the-role-of-incentives-in-investment-promotion_f27f6ff4/e3338264-en.pdf?

Okul, Ş., & Yıldırım, O. (2017). The Impact of Software on Integration of Information Systems in Mergers and Acquisitions . *Injosos Al-Farabi International Journal On Social Sciences/ Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 2017 Vol. 1/2* , s. 225-232.

Öz, E., & Buyrukoğlu, S. (2017). Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Makroekonomik Değişkenler Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt:0 Sayı:27*, s. 322-336.

Özcan, Y. (2014). *Vergisel Teşvikler Bağlamında Türkiye'deki Yatırım Ortamının Değerlendirilmesi - Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özcivan, Z. (2018, Şubat). *Yap İşlet Devret Projeleri*. Made in Turkey Dergisi: https://www.madeinturkeydergisi.com/yap-islet-devret-projeleri/ adresinden alındı

Özçelik, Ö., & Tuncer, G. (2007). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt IX, Sayı 1*, s. 253-266.

Özdemir, M., & Altay, E. (2019). *Yatırım Teşviklerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği.* İstanbul: Ekonomi Yayınları.

Özkök, Y. (2009). *Türkiye'de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Gelişmişlik Bazında Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi.* Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Recepoğlu, M., Doğanay, M. A., & Değer, M. K. (2022, Temmuz 29). Yatırım Teşvikleri, Kamu Yatırım Harcamaları ve İhracat Arası İlişkiler: Türkiye'de İller Üzerine Panel Nedensellik Analizi. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, s. 1056-1081.

Resmi Gazete 25365 sayılı, R. (2004, Ocak 29). *Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.* Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/02/20040206.htm#1 adresinden alındı

Resmi Gazete 27290 sayılı. (2009, Temmuz 16). *Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar 2009/15199.* Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm adresinden alındı

Resmi Gazete Mükerrer 26215 Sayılı. (2006, Temmuz 1). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).* T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf Erişim:09.03.2024 adresinden alındı

Resmi Gazete, 2. s. (2012, Haziran 19). *Yatırımlarda Devlet Yardımlar Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı.* Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120619-1.htm adresinden alındı

Sabir, S., Rafique, A., & Abbas, K. (2019, Şubat 16). Institutions and FDI: evidence from developed and developing countries. *Springer Open Financial Innovation* , s. 1-20.

Sağdıç, E., & Yıldız, F. (2021). The Impact of Investment Incentives on Regional Economic Growth in Turkey: An Empirical Analysis. *Sayıştay Dergisi, 121*, s. 39-64 https://doi.org/10.52836/sayistay.966483.

SBB. (2023). https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/ Erişim Tarihi: 12.03.2024 adresinden alındı

SBB. (2024). *Sabit Sermaye Yatırımları*. https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1594716589132-d3a64e97-2238 Erişim Tarihi: 14.03.2024 adresinden alındı

SBB. (2024). *Temel Ekonomik Göstergeler*. https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/ Erişim Tarihi:13.03.2024 adresinden alındı

SBB. (2024). *www.sbb.gov.tr*. Temel Ekonomik Göstergeler: https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/ Erişim Tarihi: 02.11.2024 adresinden alındı

SBB. (2024). *Yıllar Bazında Genel Devlet İstatistikleri*. https://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/ Erişim Tarihi:13.03.2024 adresinden alındı

Selim, S., Koçtürk, M. O., & Eryiğit, P. (2014, Ekim). Türkiye'de Yatırım Teşvikleri ve Sabit Yatırımların İstihdam Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi. *Ege Akademik Bakış Cilt:14 Sayı:4*, s. 661-673.

Seyidoğlu, H. (1998). Çok Uluslaşmanın Nedenleri. *Uluslararası İktisat* (s. 713-717). içinde İstanbul: Güzem Yayınları.

Seyidoğlu, H. (1998). Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımları. *Uluslararası İktisat* (s. 719). içinde İstanbul: Güzem Yayınları.

Seyidoğlu, H. (1998). *Uluslararası İktisat.* İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Shin, Y., Yu, B., & Greenwood-Nimmo, M. (2014, Ocak 01). Modelling Asymmetric Cointegration and Dynamic Multipliers in a Nonlinear ARDL Framework. *Festschrift in Honor of Peter Schmidt*, s. pp. 281-314.

Şahin, M. Y., & Kaplan, H. (2021). Dönüşüm Sürecinde Yatırım Teşviklerinin Dünü ve Bugünü. *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği TOBB*, s. 21-61.

Şaşmaz, A. (2020). Türkiye'de İhracat ve Yatırım Teşvikleri Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt:9 Sayı:4*, 2311-2326.

Şaşmaz, M. Ü., & Karamıklı, A. (2018). Türkiye'de İhracatı Teşvik Uygulamaları ve İhracat Potansiyelinin Araştırılmasına Yönelik Değerlendirmeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Cilt:7 Sayı:4*, 2837-2867.

Şeker, A., & İşgüven, M. (2022, Haziran). Ülke Kredi Riskinin Uluslararası Ticaret ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:24 Sayı:2*, s. 553-568.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019, Temmuz 18). *100. Yıl Türkiye Planı - On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf Erişim Tarihi: 10.03.2024 adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023, Ekim). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)*. www.sbb.gov.tr: https://onikinciplan.sbb.gov.tr/ adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *Temel Ekonomik Göstergeler*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/#1542268521132-a9825b93-fa4c 09.03.2024 adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2024). *Türkiye'de Uluslararası Doğrudan Yatırım*. https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/ Sayfalar/fdi-in-turkey.aspx Erişim Tarihi: 15.03.2024 adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2024). *www.invest.gov.tr*. Türkiye'de Uluslararası Doğrudan Yatırım: https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/Sayfalar/fdi-in-turkey.aspx Erişim Tarihi:02.11.2024 adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2024). *Yatırım Rehberi*. https://www.invest.gov.tr/tr/sectors/sayfalar/default.aspx Erişim Tarihi: 14.03.2024 adresinden alındı

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013, Temmuz 02). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).* T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_ Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf Erişim Tarihi: 09.03.2024 adresinden alındı

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). *T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı*. 01.01.2001 - 31.12.2023 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri: https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/ yatirim-istatistikleri/mi1304021615 Erişim Tarihi: 02.11.2024 adresinden alındı

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). *T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı*. https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/ mi1304021615 Erişim Tarihi: 25.09.2024 adresinden alındı

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024, Ocak 10). *Yatırım Teşvikleri İstatistikleri.* T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/mi1304021615 Erişim Tarihi:09.03.2024 adresinden alındı

T.C. Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı. (2022, Nisan 21). *T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: Proje Bazlı Teşvik Sistemi* . Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.yatirimadestek.gov.tr/pdf/assets/upload/dosyalar/detay_proje_bazli_tesvik_sistemi.pdf adresinden alındı

Takefman, B. (2022, Eylül 15). *What are Greenfield Inestments?* Research FDI Investment Attraction: https://researchfdi.com/resources/ articles/what-are-greenfield-investments/ adresinden alındı

Taymaz, E. (2020). *Türkiye'de Yatırım Teşvik Politikaları ve Ekonomik Etkileri.* Ankara: İktisat Yayınları.

TCMB. (2024). *T.C. Merkez Bankası*. T.C. Merkez Bankası: https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket Erişim Tarihi: 01.08.2024 adresinden alındı

TCMB. (2024). *Yurt Dışında Yerleşik Kişilerin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı*. https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_36/5980/DataGroup/turkish/bie_ydydyse/ Erişim Tarihi: 15.03.2024 adresinden alındı

TCMB. (2024). *Yurt Dışındaki Doğrudan Yatırımların Ülke Dağılımı*. https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/dashboard/4898 Erişim Tarihi: 15.03.2024 adresinden alındı

Thakur, M. (2023). *Advantages and Disadvantages of Privatization*. EDUCBA: https://www.educba.com/advantages-and-disadvantages-of-privatization/ adresinden alındı

Toğaç, H. (2019). *Doğrudan Yabancı Yatırım Teşvikleri: Türkiye - Kazakistan Karşılaştırması - Yüksek Lisans Tezi.* Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tokgöz, E. (2001). *Türkiye'nin İktisadi gelişme Tarihi (1914-2001)* . Ankara: İmaj Yayınevi.

Toprak, D. (2005). *The Structure And The Effectiveness of Turkish Investment Incentive System - Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Middle East Technical University.

Tung, R., & Cho, D. (2001). he effects of tax rates and tax incentives on foreign direct investment in China. *Journal of International Business Studies, 32(4)*, s. 705-712.

TÜİK. (2024). *Gayrisafi Yurtiçi Hasıla*. www.tuik.gov.tr: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=D%C3%B6nemsel-Gayrisafi-Yurt-%C4%B0%C3%A7i-Has%C4%B1la-IV.-%C3%87eyrek:-Ekim-Aral%C4%B1k-ve-Y%C4%B1l%C4%B1k,-2023-53756&dil=1 Erişim Tarihi:13.03.2024 adresinden alındı

TÜİK. (2024). İşgücü İstatistikleri. s. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390#:~:text=%C4%B0stihdam%20oran%C4%B1%20%47%2C5%20oldu,%30%2C4%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti. Erişim Tarihi:14.03.2024.

TÜİK. (2024). *Sanayi Üretim Endeksi*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sanayi-%C3%9Cretim-Endeksi-Ocak-2024-53770&dil=1 Erişim Tarihi:13.03.2024 adresinden alındı

TÜRMOB. (2016). *Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu.* Ankara: TÜRMOB.

UNCTAD. (2004). *Incentives*. United Nations Conference On Trade And Development: https://unctad.org/system/files/official-document/iteiit20035_en.pdf adresinden alındı

UNCTAD. (2007). Definitions and Sources. *World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, s. 245-249.

UNCTAD. (2019). World Investment Report 2019: Special Economic Zones. *Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD).*, s. https://doi.org/10.18356/8a599f63-en.

Varlık, B. (1976). *Türkiye'de Sermayenin Teşviki, 1866-1976.* Ankara: ODTÜ- İFÖD Yayınları.

Wade, D. (2023, 18 Nisan). *12 Advantages and Disadvantages of a Joint Venture*. Nakase Wade: https://california-business-lawyer-corporate-lawyer.com/joint-venture-lawyer/advantages-and-disadvantages-of-a-joint-venture/ adresinden alındı

Yavan, N. (2012). Türkiye'de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi CBD 10 (1),*, 15.

Yavan, N. (2012, Nisan 1). Türkiye'de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi Cilt:10 Sayı:1*, s. 9-38.

Yayar, R., & Demir, Y. (2012, Eylül). Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Teşvikleri: Tokat İlinde Bir Uygulama. s. 119-146.

Yeung, H. (1996). The role of government incentives in the entry of foreign direct investments into Southeast Asia. *Journal of International Business Studies, 27(3)*, s. 479–499.

Yıldırım, K., & vd. (2006). *Makroekonomi.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. (2021, Mayıs 5). *Türkiye'de Yabancı Yatırımcılara Sunulan Devlet Teşvikleri*. https://atakurumsal.com/turkiyede-yabanci-yatirimcilara-sunulan-devlet-tesvikleri/ adresinden alındı

Yılmaz, H. (2020, Aralık). Türkiye'de Yatırım Teşvik Sisteminin Tarihçesi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, s. 431-441.

Yılmaz, O. (1999, Nisan). Yap-İşlet-Devret Modeli ve Türkiye Uygulaması. *DPT-Uzmanlık Tezleri*, s. 14-19.

Yüce, E. (2019). Türkiye'de Yatırım Teşvikleri. s. 18-22.

Zhang, Z., Sun, Q., & Ma, Y. (2022, Aralık). The Hedge and Safe Haven Properties of Non-Fungible Tokens (NFTs): Evidence From The Nonlinear Autoregressive Distributed Lag (NARDL) Model. *Finance Research Letters Vol.50 103315*.

Zivot, E., & Andrews, D. (2012, Temmuz 02). Further Evidence on the Great Crash, the Oil-Price Shock, and the Unit-Root Hypothesis. *Journal of Business & Economic Statistic Vol:10 1992 - Issue:3*, s. 251-270.

Durağan İktisat: Karbonsuz ve Daha Adil Bir Dünya

Metin DOĞAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-18-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

Giriş 1

1.Bölüm: Gezegensel Sınırlar İçinde Yaşamak 5

Yürümek 5
Rutin ve Lüks 10
Akış 16
Güven 18
Bakım 22
Kaktüs 25

2. BÖLÜM: Kentleri Daha Yaşanılır Kılmak 27

Kent 27
Kent Bahçeleri 29
Yerellik 31
Feng Shui (Şui) 33
İşyeri 35

3. BÖLÜM: BÜYÜK SORUNLAR VE PRATİK BAZI UYGULAMALAR 39

Göç 39
Savaş 40
İtaat 42
Teknoloji 45
Finans 50
Kamu Bankacılığı 54
Borç 57
Müşterekler ve Güvencesizlik 64
Karbon Eşitsizliği 69

4. BÖLÜM ÇEŞİTLİ SOSYO-EKONOMİK YAKLAŞIMLAR 79

Neredeyse Her Zamanki Gibi: Yeşil Büyüme 79
Yeşillendirme: Yeşil Yeni Düzen 80
Her Şey Değişir 83
Durağan Durum İktisadı 83
Küçülme 84
Küçülme ve Ufalma 91

5. BÖLÜM ALTERNATİF BİR YAKLAŞIM: SÜRDÜRÜLEBİLİR REFAH DEVLETİ ... 93

Refah Devletinin Kökenleri ve Sınıflandırılması 93
Küreselleşme, Yükselen Eşitsizlikler ve Refah Devleti 97
Sürdürülebilir Refah Devleti 100
Kibrit Çöpü, Regülasyonlar, Refah Devleti 108

Sonuç 109

Kaynakça 111

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

Acemoğlu D ve Robinson J A (2014). Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri. Çev. Faruk Rasim Velioğlu, İstanbul: Doğan Kitap.

Adamakis, M. (2018), Beginnings and development of Volleyball in Greece, in Babić, K.M.P., et al. (Eds.), History of Volleyball in Europe, Kosovo, Serbia: University of Priština, Faculty of Sport and Physical Education in Leposavić, pp. 30-50. isbn: 978-86-82329-75-6

Adamidis, V. (2018). Solon the Lawgiver: Inequality of Resources and Equality before the Law, D.A. Frenkel, ed., Role of Law, Human Rights and Social Justice, Justice Systems, Commerce, and Law Curriculum: Selected Issues, Publisher: Atiner

Ajl, M. (2022). Halkın Yeşil Yeni Düzeni, Polen Ekoloji Kitaplığı. İstanbul: Ceylan Yayınları.

Akçay, Ü. & Güngen, A.R. (2019). Finansallaşma, Borç Krizi ve Çöküş: Kapitalizmin Geleceği, NotaBene Yayınları, İstanbul

Altunok, A. E., & Altunok, E. (2016). AB İklim Değişikliği Politikaları, Denetişim (12), 45-55.

Anderson, C. J., & Hecht, J. D. (2015). Happiness and the Welfare State: Decommodification And The Political Economy Of Subjective Well-Being. *The Politics Of Advanced Capitalism*, 357-80.

Andreu-Coll, L., et al. (2020). Economic Estimation of Cactus Pear Production and Its Feasibility In Spain. *Trends In Food Science & Technology*, *103*, 379-385.

Andrew, J, et al (2022). Wealth Taxes and the Post-COVID Future of the State, Critical Perspectives on Accounting, 102431, ISSN 1045-2354, https://doi.org/10.1016/j.cpa.2022.102431.

Anguelovski, I. (2020). Kent Bahçeleri, içinde Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Hazırlayanlar: D'Alisa, G., Damaria, F. ve Kallis, G., Metis Yayınları, İstanbul, ss.268-271

Angus, I. (2017). Müştereklerin Trajedisi Miti, Adaman, F., Akbulut, B., & Kocagöz, U. (Haz.). Herkesin Herkes İçin: Müşterekler Üzerine Eleştirel Bir Antoloji, Metis Yayınları, İstanbul

Arendt, H. (1997). Sivil İtaatsizlik, içinde Arendt H. vd. (ed) Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Arestis, P. (2022). Macro-Economic and Financial Policies for Sustainability and Resilience,in Philip Arestis· Malcolm Sawyer (ed) Economic Policies for Sustainability and Resilience, palgrave macmillan

Auster, P. (2021). Leviathan, çev: Selvi, S. Can Yayınları

Aysan, Ü. (2019). Avrupa Refah Rejimleri ve Türkiye'de Öznel İyi Oluş. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 39*, 191–214. http://doi.org/10.26650/SJ.2019.39.1.0022

Badiou, A. (2018). Gerçek Yaşam: Gençliği Yoldan Çıkarmaya Yönelik Bir Çağrı, Ergüden, I., Sel Yayıncılık, İstanbul

Bailey, D. (2015). The Environmental Paradox of the Welfare State: The Dynamics of Sustainability. New Political Economy, 20(6), 793–811. https://doi.org/10.1080/13563467.2015.1079169

Baird, V. (2009). Naked Emperors, in People First Economics, ed: Ransom, D & Baird, V., New Internationalist TM Publications Ltd, Oxford

Balseven, H. (2017). Refah Devleti Ve Gelir Dağılımı: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 18 (1) , 87-107 . Retrieved from http://esjournal.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/32216/358140

Barrett, S. (1998). Political Economy of the Kyoto Protocol, Oxford Review of Economic Policy, Volume 14, Issue 4, December 1998, Pages 20–39, https://doi.org/10.1093/oxrep/14.4.20

Başkaya, F. (2015). Borç Krizi Üzerine Bir Deneme. Öteki Yayınevi.

Bauman, Z. & Lyon, D. (2013), Akışkan Gözetim, çev: Yılmaz, E., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Bayraktar, C. (2012). Keynes ve Refah Devleti, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (2), ss: 247-261, Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4066/53644

Beaudoin, S.M. (2021). Yoksulluğun Tarihi, çev: Kaban, T., İndie Kitap, İstanbul

Biancone, P. P., Brescia, V., & Jafari-Sadeghi, V. (2021). The impact of the COVID-19 on policies and investments of the European Green Deal. *European journal of volunteering and community-based projects*, *1*(3), 60-77.

Bina., O. (2013). The Green Economy and Sustainable Development: An Uneasy Balance?, Doi:10.1068/C1310j, Environment and Planning C: Government And Policy, Volume 31, ss. 1023 – 1047

Birkelund, G. E. (2006). Welfare states and social inequality: Key issues in contemporary cross-national research on social stratification and mobility. *Research in Social Stratification and Mobility*, *24*(4), 333-351.

La Boetie, E. (2011). Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev, Çev: Ağaoğulları, M. A., İmge Kitabevi, Ankara

Boldizzoni, F., (2022). Kapitalizmin Sonuna Dair Kehanetler – Karl Marx'tan Günümüze Talihsiz Entelektüel Maceralar, Çev, Üstten, S.A., Efil Yayıncılık, İstanbul,

Bouayad, A. (2019). The Cactus and the Anthropologist: The Evolution of Cultural Expertise on the Entheogenic Use of Peyote in the United States. *Laws*, *8*(2), 12. https://doi.org/10.3390/laws8020012

Böger, T., & Öktem, K. G. (2019). Levels or worlds of welfare? Assessing social rights and social stratification in Northern and Southern countries. *Social Policy & Administration*, *53*(1), 63-77.

Bursztyn, L., Ferman, B., Fiorin, S., Kanz, M., & Rao, G. (2018). Status Goods: Experimental Evidence from Platinum Credit Cards. The Quarterly Journal of Economics, *133*(3), 1561-1595.

Campanella, T. (2024/1623). Güneş Ülkesi, Olympia Yayınları, Kocaeli

Cato, M. S. (2009). Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice, *Published by Earthscan*, London.

Cato, M.S. (2013). The Paradox of Green Keynesianism, Green House Publication. Lorton Barn, Lorton Lane, Weymouth, Dorset DT3 5QH, United Kingdom, 2013

Chancel, L. (2022). Global Carbon Inequality over 1990–2019. Nat Sustain **5**, pp: 931–938 https://doi.org/10.1038/s41893-022-00955-z

Chancel L, Bothe P, and Voituriez T (2023). Climate Inequality Report 2023, World Inequality Lab Study 2023, [Online] at https://wid.world/wp-content/uploads/2023/01/CBV2023-ClimateInequalityReport-2.pdf, Accessed on August 1st, 2023.

Chang H.J. (2021). Ekonomi Rehberi-Ekonomi Hakkında Size Söylenenler ve Söylenmeyenler, çev: Doğan, M., Say Yayınları, İstanbul

Chang H.J. (2022). Edible Economics- Hungry Economist Explains the World, Allen Lane, Penguin Books

Chang, H. & Grabel, İ, (2016). Kalkınma Yeniden: Alternatif İktisat Politikaları Elkitabı, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul

Charonis, G.K. (2021). Degrowth, Steady State And Circular Economies: Alternative Discourses To Economic Growth, Society Register 2021 / Vol. 5., No. 3, Doi: 10.14746/Sr.2021.5.3.05

Chatterton, P. (2017). Kent Müştereğini Aramak-Mekânsal Adalet Tartışmasına Bir Katkı, Adaman, F., Akbulut, B., & Kocagöz, U. (Haz.). *Herkesin herkes için: Müşterekler üzerine eleştirel bir antoloji*, Metis Yayınları, İstanbul

Chomsky, N. & Pollin R. (2021). İklim Krizi ve Küresel Yeşil Yeni Düzen Gezegeni Kurtarmanın Politik Ekonomisi, Ütopya Yayınevi

Chul Han, B. (2021). Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü, çev: Tanyeri, Ç. İnka Kitap, İstanbul

Chul Han, B. (2023). Yorgunluk Toplumu, çev: Yalçın, S. İnka Kitap, İstanbul

Clark, W., & Harley, A. (2020). Sustainability Science: Toward a Synthesis. Annual Review of Environment and Resources, 45(1), 331–386.

Coote, A. (2021). Towards A Sustainable Welfare State: The Role of Universal Basic Services. Social Policy and Society, 21(3), 473–483. https://doi.org/10.1017/S1474746421000385

Coşar, Y. (1997). Sivil İtaatsizlik, içinde Arendt H. vd (ed) Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Cox, R. W. (2023). Class Power and the Military-Industrial Complex in the United States. In Capitalism and Class Power (pp. 11-42). Brill.

Crary, J. (2015). 7/24 Geç Kapitalizm ve Uykuların Sonu, çev: Çatlı, N., Metis Yayıncılık, İstanbul

Croff, et al. (2024). Walking and Social Reminiscence in Gentrifying Neighborhoods: Feasibility and Impact on Cognitive, Physical, and Mental Health Among Older Black Adults in the SHARP Study. Gerontologist. 2024 Sep 1;64(9): gnae019. doi: 10.1093/geront/gnae019. PMID: 38412543; PMCID: PMC11342056.

Cronert, A. (2021). Unemployment Benefits in the 21st Century: New Dimensions of Retrenchment and the Roles of Austerity and Populism, in Bent Greve (ed) Handbook on Austerity, Populism and the Welfare State, Elgar Handbooks In Social Policy And Welfare, Edward Elgar Publishing Limited

Custers, P. (2010). The Tasks of Keynesianism Today: Green New Deals As Transition Towards a Zero Growth Economy?, *New Political Science*, 32:2, ss. 173-191

Czech, B. & Daly, H. E. (2004). The Steady State Economy: What It Is, Entails, And Connotes Wildl. Soc. Bull., 32 (2004), pp. 598-605

Czech, B., (2006). Steady State Economy. Encyclopedia of Earth. Eds. Tom Tietenberg et al., National Council for Science and the Environment, Washington, DC.

Çetintaş, H., & Türköz, K. (2017). İklim Değişikliği ile Mücadelede Karbon Piyasalarının Rolü. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(37), 147-168. https://doi.org/10.31795/baunsobed.645182

Çevik, S. (2004). Küreselleşen Dünyada Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm ve Küresel Sorunlar, Vergi Dünyası, 23 (270), 154-165.

D'Alisa, G. & Kallis, G. (2020). Degrowth and the State, Ecological Economics 169 (2020) 106486, https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106486

D'Alisa, G., Demaria, F. & Kallis, G. (2020). Küçülme: Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Metis Yayınları, İstanbul

D'Alisa, G., Deriu, M. & Demaria, F. (2020). Bakım, içinde Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Hazırlayanlar: D'Alisa, G., Demaria, F. ve Kallis, G., Metis Yayınları, İstanbul, s.104-108

Dadush, U. (2022). Deglobalisation and Protectionism, Working Paper 18/2022, Bruegel

Dale, G. (2020). Karl Polanyi, the New Deal, and the Green New Deal, Environmental Values, http://dx.doi.org/10.3197/096327120X16033868459485, ss. 593-612.

Day, A. (2019). Victory Gardens Are No Solution for Climate Change, The Washington Post, https://www.washingtonpost.com/outlook/2019/07/18/victory-gardens-are-no-solution-climate-change/, Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2020

De Angelis, M. & Harvie, D. (2017). Müşterekler, Adaman, F., Akbulut, B., & Kocagöz, U. (Haz.). *Herkesin herkes için: Müşterekler üzerine eleştirel bir antoloji*, Metis Yayınları, İstanbul

Demaria, F & Gómez-Baggethun, E. (2023). Leaving Development Behind: The Case For Degrowth, in: Benedicte Bull & Mariel Aguilar-StÃ¸en (ed.), Handbook on International Development and the Environment, chapter 3, pages 41-56, Edward Elgar Publishing.

Demaria, F., vd. (2013). What is Degrowth? From an Activist Slogan to a Social Movement,Research & Degrowth (R&D) and Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA), *Environmental Values* 22: ss. 191–215

Demir, A. (2022). Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye Değerlendirmesi: Yükümlülükler ve Sorumluluklar. Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma, 15(2), 162-170. https://doi.org/10.46309/biodicon.2022.1088410

Deriu, M. (2020). Şenliklilik, içinde Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Hazırlayanlar: D'Alisa, G., Damaria, F. ve Kallis, G., Metis Yayınları, İstanbul, ss.162-166

Di Muzio, T., & Noble, L. (2017). The Coming Revolution in Political Economy: Money Creation, Mankiw and Misguided Macroeconomics. *Real-World Economics Review, (80),* 2-17.

Diderot, D & d'Alembert, J.R., (2006). Ansiklopedi ya da Bilimler, Sanatlar ve Zanaatlar Açıklamalı Sözlüğü, çev: Hilav, S. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Didinmez, İ. (2021). Yoksulluk ile Mücadelede Vergi Politikalarının Rolü. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (2) , 292-312 . DOI: 10.53306/klujfeas.976450

Doğan, S., & Tüzer, M. (2011). Küresel İklim Değişikliği İle Mücadele: Genel Yaklaşımlar ve Uluslararası Çabalar. Istanbul Journal of Sociological Studies(44), 157-194.

Du, Y, et al. (2020). Changing Community Relations in Southeast China: The Role of Guanxi in Rural Environmental Governance. Agric Hum Values 37, Pp:833–847,. Https://Doi.Org/10.1007/S10460-019-10013-8

Dyer-Withford, N., Kjosen, A.M. & Steinhoff, J. (2022). Yapay Zeka ve Kapitalizmin Geleceği-Insandışı Bir Güç, Cezar, B. İletişim Yayınları, İstanbul

Engin, B. (2010). İklim Değişikliği ile Mücadelede Uluslararası İşbirliğinin Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 71-82.

Ergelen, S. (2022). Güney Kore'de Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Güvenlik Dergisi, 12(1). 99-114.

Ersin, İ. & Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 9 (1) , 193-213 . DOI: 10.32331/sgd.582752

Eşki Uğuz, H. & Çalışkan, S. (2022). Neoliberalizm ve Sosyal Politika: Ahlaki ve Politik Değerlerden Yoksun Bir Anlatının Eleştirisi. Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 3 (2) , 11-27 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaypod/issue/72104/1101082

Etzioni, A. (2016). The Next Industrial Revolution Calls for a Different Economic System, Socio-Economic Review, 2016, Vol. 14, No. 1, 163–183 Doi: 10.1093/Ser/Mwv037

Fawzy, S., Osman, A.I., Doran, J. et al. (2020) Strategies for Mitigation of Climate Change: A Review. Environ Chem Lett 18, 2069–2094. https://doi.org/10.1007/s10311-020-01059-w

Fishback, P. V. (2016). How Successful Was The New Deal?, The Microeconomic Impact of New Deal Spending and Lending Policies In The 1930's, NBER Working Paper Series, Working Paper 21925

Fitzpatrick, T. (2017). A Green History of the Welfare State, Routledge Explorations in Environmental Studies, Routledge

Florida, R. (2018). Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinler Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz, Çev: Özer, D. N., Doğan Kitap, İstanbul

Foucault, M. (2006). Hapishanenin Doğuşu (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi.

Fromm, E. (2023). İtaatsizlik Üzerine-Özgürlük Neden Otoriteye "Hayır" Demektir?, çev: Soysal, N, Say Yayınları

Galvin, R. (2023). Central Banks and Green New Deals What Role Can They Play? in Kyla Tienhaara and Joanna Robinson (Ed), Routledge Handbook on the Green New Deal, Taylor & Francis Group

Galvin, R. ve Healy, N. (2020). The Green New Deal in the United States: What it is and how to pay for it, Energy Research & Social Science, 67 101529,

Gerbaudo, P. (2022). Büyük Geri Tepme-Popülizm ve Pandemi Sonrası Politika, çev: Tanrıyar, K., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Ghosh,E. et al (2021). Emissions Inequality Dashboard. Stockholm Environment Institute (SEI). https://emissions-inequality.org

Gibson, C.W. (2023). Acities and the Green New Deal Addressing the Financialization of Urban Production, in Kyla Tienhaara and Joanna Robinson (Ed), Routledge Handbook on the Green New Deal, Taylor & Francis Group

Giddens, A. (1994). Sosyoloji-Eleştirel Bir Yaklaşım, çev: Esengün, M. R. & Öğretir, İ., Birey Yayıncılık, Erzurum

Gide, A. (1919/2022). Pastoral Senfoni, Çev: Montanari, İ. O., İş Bankası Yayınları, İstanbul

Gidwani, V. & Baviskar, A. (2017). Kentsel Müşterekler, Adaman, F., Akbulut, B., & Kocagöz, U. (Haz.). Herkesin herkes için: Müşterekler üzerine eleştirel bir antoloji, Metis Yayınları, İstanbul

Gittell, R. & Stillwagon, J. (2016). The Effects of US State-Level Energy and Environmental Policies on Clean Tech Innovation and Employment. *Journal of Management and Sustainability*, *6*, 1–1. https://doi.org/10.5539/jms.v6n2p1

Goldstein, J., & Tyfield, D. (2017). Green Keynesianism: Bringing the Entrepreneurial State Back in(to Question)? Science as Culture, 27(1), 74–97. https://doi.org/10.1080/09505431.2017.1346598

Gough, I. (2021). From Welfare States to Planetary Wellbeing. in D. Béland, K. J. Morgan, H. Obinger, & C. Pierson (Eds.), The Oxford Handbook Of The Welfare State (Pp. 901–920). Oxford University Press.

Gökbunar, R. , Özdemir, H. & Uğur, A. (2008). Küreselleşme Kıskacındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları. Doğuş Üniversitesi Dergisi , 9 (2) , 158-173 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/doujournal/issue/66659/1042930

Graeber, D. (2015). Borç: İlk 5000 yıl, (M. Pehlivan, Çev.). Everest Yayınları.

Gros, F. (2017). Yürümenin Felsefesi, çev: Albina Ulutaşlı, Kolektif Kitap

Gros, f. (2020). İtaat Etmemek, çev: Bölükbaşı, Z. B., Yapı Kredi Yayınları

Gümüş, İ. (2018). Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş Ve Yeniden Yapılanma Süreci. Journal of Political Administrative and Local Studies , 1 (1) , 33-66 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/jpaljournal/issue/37016/424484

Gümüş, İ. (2020), Esping-Andersen ve Refah Rejimi Tartışmaları: Teorik Bir Değerlendirme, Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 3(1):101-117

Hardin, G. (1968/2017). Müştereklerin Trajedisi, Adaman, F., Akbulut, B., & Kocagöz, U. (Haz.). *Herkesin herkes için: Müşterekler üzerine eleştirel bir antoloji*, Metis Yayınları, İstanbul

Hardt, M. ve Negri, A. (2012). Duyuru, çev: Yılmaz, A., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Hari, J., (2023). Çalınan Dikkat-Neden Odaklanamıyoruz? çev: Aksoy, B. E., Metis Yayınları, İstanbul

Harraway, D. J. (2016). Staying with the Trouble Anthropocene, Capitalocene, Chthulucene, in Moore, J. W. (ed) Anthropocene or Capitalocene? Nature, History, and the Crisis of Capitalism, Kairos Books, PM Press

Harris, J. M. (2013). Green Keynesianism: Beyond Standard Growth Paradigms, Global Development and Environment Institute Working Paper No. 13-02, ss.1-19.

Harris, J. M. (2019-a). Ecological Economics of the Green New Deal, Global Development and Environment Institute Tufts University, Climate Policy Brief No. 11

Harris, J. M. (2019-b). Responding to Economic and Ecological Deficits, Global Development and Environment Institute Working Paper No. 19-01, http://www.bu.edu/eci/files/2019/06/1901_Harris_RespondingtoEconomicEcologicalDeficits.pdf.

Harvey, D. (2012). Asi Şehirler-Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru, çev: Temiz A. D., Metis Yayınları, İstanbul

Helfrich, S. & Bollier, D. (2020). Bakım, içinde Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Hazırlayanlar: D'Alisa, G., Demaria, F. ve Kallis, G., Metis Yayınları, İstanbul, ss.104-108.

Hendriks, A. (2024). Temporality in Visions Of Desirable Futures: Chronos And Kairos in the Case of the Circular Economy on Gotland. Journal Of Cleaner Production, 439, 140733.

Hermann, M. M. (2015). The Modern Day ‘‘Victory Garden, International Conference on Sustainable Design, Engineering and Construction, Procedia Engineering 118, ss. 647 – 653

Hickel, J. (2023). Çoğu Zarar Azı Karar: Dünyayı Küçülme Kurtaracak, Metin Yayınları, İstanbul

Hickel, J. Et al (2022). Degrowth can work — here's how science can help, Nature, https://www.nature.com/articles/d41586-022-04412-x

Hougaard, I. M. (2023). Rural Precarity: Relational Autonomy, Ecological Dependence And Political Immobilisation in The Agro-İndustrial Margin, The Journal of Peasant Studies, 50:6, 2437-2456, DOI: 10.1080/03066150.2022.2101097

Hua, Y. (2023). Yaşamak, Çev: Kılıç, B., Jaguar Kitap

Illich, I. (2018). Şenlikli Toplum, çev: Kot, A. Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Islar, M., Koch, M., Raphael, R. & Paulsson A (2024). Degrowth: A Path to Transformative Solutions for Socio-Ecological Sustainability. Global Sustainability 7, E20, 1–6. Https://Doi.Org/10.1017/Sus.2024.13

Iversen, T. & Rehm, P. (2022). Big Data and The Welfare State: How The Information Revolution Threatens Social Solidarity. Cambridge University Press.

İlhan, S. (2019). Neo-Liberalizm, Esneklik Ve Güvencesizlik, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29 (2) , 361-368 . DOI: 10.18069/firatsbed.568043

Jackson, T. (2021). Büyüme Sonrası, Kapitalizmden Sonra Yaşam, çev: Pilgir, A. E., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Jevons, W. S. (1865). The Coal Question; An Enquiry Concerning the Progress of the Nation, and the Probable Exhaustion of Our Coal-Mines; McMillan and Co.: London, UK; Cambridge, UK, 1865.

Kallis G. vd. (2018). Research On Degrowth, Annual Review of Environment and Resources, 2018. 43:291–316, https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-environ-102017-025941.

Kallis, G., Kerschner, C. & Martinez-Alier, J. (2012). The Economics Of Degrowth Ecological Economics, 84 (2012), Pp. 172-180, 10.1016/J.Ecolecon.2012.08.017

Kaya F & Ek N. H. (2021). Kalkınmanın Çevre Sorunları Üzerine Etkisi: Sürdürülebilir Kalkınma Kavramına Bütüncül Bir Bakış, Şehir Sağlığı Dergisi, 2(2), ss79-84

Kenner, D. (2019). Carbon Inequality: The Role of the Richest in Climate Change. London: Routledge

Kerschner C. (2010). Economic De-growth vs. Steady-state Economy, Journal of Cleaner Production 18, issue 6, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.10.019, ss. 544–551,

Keynes, J. M. (1930/2012). Torunlarımızın Ekonomik Olanaklar, içinde: Keynes'e Dönüş, der: Pecchi, L.ve Piga, G., çev: Savran, S. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Khalfan A, et al. (2023). Climate Equality: A Planet for the 99%. Oxfam International, DOI: 10.21201/2023.000001

Khan, D., et al (2024). The Evolutionary History and Distribution of Cactus Germplasm Resources, as well as Potential Domestication under a Changing Climate. J. Syst. Evol., 62: 858-875. https://doi.org/10.1111/jse.13042

Kirmanoğlu, H. (2013). *Kamu ekonomisi analizi*. Beta Yayınları.

Koch, M. (2022). Social Policy Without Growth: Moving Towards Sustainable Welfare States. *Social Policy and Society*. 2022;21(3):447-459. doi:10.1017/S1474746421000361

Kolsuz G. & Yeldan A. E. (2017) Economics of Climate Change and Green Employment: A General Equilibrium Investigation for Türkiye. Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 70, 1240–1250.* doi:10.1016/j.rser.2016.12.025

Kongshøj, K. (2023). Social Policy in A Future of Degrowth? Challenges for Decommodification, Commoning And Public Support. *Humanit Soc Sci Commun* 10, 850 (2023). https://doi.org/10.1057/s41599-023-02255-z

Kore Hükümeti, (2020). The Korean New Deal: National Strategy for a Great Transformation, https://english.moef.go.kr/pc/selectTbPressCenterDtl.do?boardCd=N0001&seq=4948

Koyuncu, M., Özar, Ş., (2017). Büyümemek Mümkün mü? "Ekonomik Küçülme Fikri" Üzerine Tartışmalar, Cömert, H.,Özçelik, E., Voyvoda, E. (Ed.) Kalkınma İktisadının Penceresinden Türkiye'ye Bakmak, 175-196, İstanbul: İletişim Yayınları

Langman, L. (1998). Bakhtin The Future: Techno-Capital And Cyber-Feudalısm, in Devorah Kalekin-Fishman (ed.) Designs For Alienation Exploring Diverse Realities, Sophi

Lasker J. et al. (2011). Time Banking and Health: The Role of a Community Currency Organization in Enhancing Well-Being. Health Promotion Practice. 2011;12(1):102-115. doi:10.1177/1524839909353022

Lee, Y.-J. and Ku, Y.-w. (2007). East Asian Welfare Regimes: Testing the Hypothesis of the Developmental Welfare State. Social Policy & Administration, 41: 197-212. https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2007.00547.x

Lemke, S. (2021). A Transdisciplinary Cultural Studies' Approach to Inequality: What Can We Learn from Precarity Studies and Why Does Art Matter?, in François Levrau· Noel Clycq (Eds) Equality -Multidisciplinary Perspectives, Palgrave Macmillan

Lenaerts, K. et all (2022). Fighting Climate Change Requires Strong Green Growth Policies and Trade, Not Degrowth, Ed. Gnan E. et all, Schwerpunkt Außenwirtschaft 2021/2022: Reglobalisation: Changing patterns

Lianos, T.P. (2024). Capitalism, Degrowth and the Steady State Economy: Debating Future Economic Models, Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-031-60247-4

Lierse, H. (2022). Globalization and the Societal Consensus of Wealth Tax Cuts, Journal Of European Public Policy, 29:5, 748-766, DOI: 10.1080/13501763.2021.1992487

Macke, F. J. (2019). Understanding Merleau-Ponty's Concept of Dehiscence in the Context of Precarity: Reflections on the Vulnerability of Self and Subjectivity. In S. M. L. Benn (Ed.), Precarized Society: Social Transformation of The Welfare State, Springer.

Marks, M. B. (2012). Time Banking Service Exchange Systems: A Review Of The Research And Policy And Practice Implications In Support Of Youth In Transition, Children and Youth Services Review, Volume 34, Issue 7, https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.02.017.

Marois, T. (2022). A Dynamic Theory of Public Banks (and Why it Matters), Review of Political Economy, 34:2, 356-371, DOI: 10.1080/09538259.2021.1898110

Mastini, R. vd. (2021). A Green New Deal without growth?, Ecological Economics, Volume 179, 2021, 106832, ISSN 0921-8009, https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106832

Maurer, B. (2005). Finance, *James* G. Carrier (ed) A Handbook of Economic Anthropology, Edward Elgar

Mazzucato, M. (2011). The Entrepreneurial State. *Soundings*, *49*(49), 131-142.

McAuliffe, M. & L.A. Oucho (eds.), 2024. World Migration Report 2024. International Organization for Migration (IOM), Geneva.

Mccollum, J. (2023). Avoiding the Pitfalls of Capitalism in the Green New Deal, in Kyla Tienhaara and Joanna Robinson (Ed), Routledge Handbook on the Green New Deal, Taylor & Francis Group

McGregor, S. (2001). Neoliberalism and health care. International Journal of Consumer Studies, 25: 82-89. https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2001.00183.x

McRee, W. & Brown, E. (2024). The Public Bank That Wasn't: New Jersey's Excursion into Public Banking. *CounterPunch*. https://publicbankinginstitute.substack.com/p/the-public-bank-that-wasnt

Milanovic, B. (2020). Küresel Eşitsizlik: Küreselleşme Çağı İçin Yeni Bir Yaklaşım, Efil Yayınevi, Ankara.

Milanovic, B. (2021). Kapitalizm Tek Başına-Dünyaya Hükmeden Sistemin Geleceği, çev: Pirili, M. & Uzbay, M., Efil Yayınevi, Ankara

Miller, L. J. (2017). Divine Punishment or Disease? Medieval and Early Modern Approaches to the 1518 Strasbourg Dancing Plague. *Dance Research*, *35*(2), 149-164.

Milner, H. V. (2019). Globalisation, Populism and the Decline of the Welfare State, Survival, 61:2, 91-96, DOI: 10.1080/00396338.2019.1589087

Monserand, A. (2022). Buying into Inequality: A Macroeconomic Analysis Linking Accelerated Obsolescence, Interpersonal Inequality, And Potential for Degrowth, European Journal of Economics and Economic Policies: Intervention, Vol. 19 No. 1, 2022, pp. 119–137

Morales, J., Gendron, Y., & Guénin-Paracini, H. (2014). State privatization and the unrelenting expansion of neoliberalism: The case of the Greek financial crisis. *Critical Perspectives on Accounting*, *25*(6), 423-445.

Muraca, B. (2013). Décroissance: A Project for a Radical Transformation of Society, *Environmental Values* 22 (2013): 147–169© 2013 The White Horse Press. doi: 10.3197/096327113X13581561725112

Murphy, M. P. & McGann M. (2020). Introduction: Towards a Sustainable Welfare State. Social Policy and Society. 2022;21(3):439-446. doi:10.1017/S1474746421000853

Newell, P., (2024). Towards a More Transformative Approach to Climate Finance, , *Climate Policy,* 25(2), 257–268. https://doi.org/10.1080/14693062.2024.2377730

O'Neill, D.W. (2020). Beyond Green Growth. *Nature Sustainability*, 3 (4). pp. 260-261. ISSN 2398-9629 , https://doi.org/10.1038/s41893-020-0499-4

Ocasio-Cortez, A. (2019), H.Res.109: Recognizing the Duty of the Federal Government to Create a Green New Deal, https://www.congress.gov/ bill/116th-congress/house-resolution/109/text

OECD (2011). Towards Green Growth, OECD Publishing., http://dx.doi.org/10.1787/9789264111318-en

Ouvrard, A. (2023). To Fight Against Climate Change, Plant A Forest Garden!, https://www.neighbour-magazine.com/journal/to-fight-against-climate-change-plant-a-forest-garden, Accessed on 20 Nov 2024

OXFAM (2023). Survival of the Richest: How We Must Tax the Super-Rich Now to Fight Inequality, Oxfam International January 2023, https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621477/bp-survival-of-the-richest-160123-en.pdf

Ozanne, L. K. (2010). Learning to Exchange Time: Benefits And Obstacles To Time Banking, International Journal of Community Currency Research Vol 14 (2010) A1-16

Önder, İ. (2020). Sosyal Devlet Kapitalizmin Anti-Tezi Mi?, *Journal of Applied And Theoretical Social Sciences*, *2*(2), 1-15. https://doi.org/10.37241/jatss.2020.8

Öztürk, D., & İba Gürsoy, S. (2023). Ekofeminist Perspektiften Paris İklim Anlaşması'nın Eleştirel Bir Değerlendirmesi. Alternatif Politika, 15(3), 522-549. https://doi.org/10.53376/ap.2023.20

Palley, T. (2020). Re-Theorizing the Welfare State and the Political Economy of Neoliberalism's Campaign Against It, Journal of Economic Issues, 54:3, 588-612, DOI: 10.1080/00213624.2020.1778396

Palley, T.I. (2013),.Financialization-The Economics of Finance Capital Domination, Palgrave Macmillan

Petach, L. (2019). Local Financialization, Household Debt, and the Great Recession. Papers in Regional Science, 99(4), 807–839. https://doi.org/10.1111/pirs.12505

Pettifor, A. (2023). Green New Deal, Climate Breakdown, Power, in Kyla Tienhaara and Joanna Robinson (Ed), Routledge Handbook on the Green New Deal, Taylor & Francis Group

Philip L. (2011). Is Steady-State Capitalism Viable? A Review of the Issues and an Answer in the Affirmative in "Ecological Economics Reviews." Robert Costanza, Karin Limburg & Ida Kubiszewski, Eds. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* 1219: 1–25.

Phillips, A. & Taylor, B. (2005). İyilik Üzerine, çev: Siral, S., Ayrıntı Yayınları

Pierson C, & Leimgruber M. (2021). Intellectual Roots of the Welfare State, The Oxford Handbook of the Welfare State, Editors: Beland D et al. Oxford University Press

Pintelon, O. (2012). Welfare state decommodification: concepts, operationalizations and long-term trends. https://repository.uantwerpen.be/desktop/irua

Polanyi, K. (2025). Büyük Dönüşüm, Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, Çev: Ayşe Buğra, İletişim Yayınları

Pollin, R. (2018). De-growth vs a Green New Deal, New Left Review, 112, July/August, https://newleftreview.org/issues/ii112/articles/robert-pollin-de-growth-vs-a-green-new-deal

Porritt, J. (1989). Yeşil Politika, çev: Türker, A. Ayrıntı Yayınları

Rachwał, T. (2019). Togetherness—On Neighboring in Precarious Times. in R.-D. Hepp, D. Kergel, & R. Riesinger (Eds.), Precarized Society: Social Transformation of the Welfare State (pp. 45–60). Springer.

Radkau J. (2013). Nature and Power: An Intimate and Ambiguous Connection. Social Science History. 2013;37(3):325-345. doi:10.1017/S0145553200014243

Radkau, J. (2020). Doğa ve İktidar: Global bir Çevre Tarihi, (N. Güder, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.,

Rasmussen, W. D. (1983). New Deal Agricultural Policies after Fifty Years, Originally published in MINNESOTA LAW REVIEW 68 MINN. L. REV. 353, ss.353-377

Raworth, K. (2019). Simit Ekonomisi- 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu, çev: Pilgir, A.E., Tellekt, Can Sanat Yayınları, İstanbul

Razin, A. & Sadka, E. (2019). Welfare State, Inequality, and Globalization: Role of International-capital-flow Direction, NBER Working Paper No. 25772

Rector, J. (2023). Lessons for a Green New Deal- Race, the New Deal Legacy, and Environmental Justice Legacy, in Kyla Tienhaara and Joanna Robinson (Ed), Routledge Handbook On The Green New Deal, Taylor & Francis Group

Research & Degrowth (2010). Degrowth Declaration of the Paris 2008 Conference, *Journal of Cleaner Production*, Volume 18, Issue 6, 2010, Pages 523-524, ISSN 0959-6526, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2010.01.012.

Rhomberg, M. (2012). Kyoto Protocol, The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization, Blackwell Publishing Ltd.

Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Barnard, P., & Moomaw, W. R. (2022). World Scientists' Warning of a Climate Emergency 2022. *BioScience*, 72(12), 1149–1155. https://doi.org/10.1093/biosci/biac083

Roman, L. G. (2015). Conjunctural Thinking – "Pessimism of the Intellect, Optimism of the Will": Lawrence Grossberg Remembers Stuart Hall. Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education, 36(2), 185–199. https://doi.org/10.1080/01596306.2015.1013250

Rosanvallon, P. (2004). Refah Devletinin Krizi, çev. Burcu Şahinli, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Rose, J. (2016). Leisure and Social Class, Diversity and inclusion in the Recreation Profession Organizational Perspectives. Champaign: Sagamore Publishing, 123-141.

Rupprecht, C. (2017). Enough is as Good as a Feast: Here's How We can Imagine a Brighter Food Future. *The Conversation*.

Sassen, S. (2023). Sürgünler: Küresel Ekonominin Acımasız ve Karmaşık Yapısı, Albaraka Yayınları

Schopenhauer, A. (2019). Mutlu Olma Sanatı, çev: Sunar, Ş. Can Yayınları, İstanbul

Schøyen, M. A. (2022). Welfare State Sustainability in the 21st Century. In M. A. Schøyen, B. Hvinden, & M. D. Leiren (Eds.), Towards Sustainable Welfare States In Europe: Social Policy And Climate Change (Pp. 1–27). Edward Elgar Publishing.

Schwuchow, S.C., & Tridimas, G. (2022). The Political Economy of Solon's Law Against Neutrality in Civil Wars. Public Choice 192, 249–272, https://doi.org/10.1007/s11127-022-00980-8

Scott III, R. H. & Pressman S. (2019). Financially Unstable Households, Journal of Economic Issues, 53:2, 523-531, DOI: 10.1080/00213624.2019.1603765

Seneca, L.A. (2019). Mutlu Yaşam Üzerine- Yaşamın Kısalığı Üzerine, çev: Çevik, C.C, Türkiye İş Bankası Kültür Yayıncılık, İstanbul

Sennett, R. (2009-a). Yeni Kapitalizm Kültürü, çev: Onocak, A., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sennett, R. (2009-b). Zanaatkar, çev: Pekdemir, M., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sennett, R. (2010). Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerine Etkileri, çev: Yıldırım, B., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sennett, R. (2012). Beraber, çev: Özküralpli, M., Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Seyfang, G. (2004). Working Outside the Box: Community Currencies, Time Banks and Social Inclusion. Journal of Social Policy, 33, pp 49-71 doi:10.1017/S0047279403007232

Shaw, K. (2008). Gentrification: What It Is, Why It Is, and What Can Be Done about It. Geography Compass, 2: 1697-1728. https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2008.00156.x

Sieg, A. (2019). Precarious Sociality and Pathological Actors—Aspects of the Production of Social Disintegration, In S. M. L. Benn (Ed.), Precarized Society: Social Transformation of The Welfare State, Springer.

Sokolovska, A. et al (2020). The Impact of Globalization and International Tax Competition on Tax Policies, Research in World Economy, Vol. 11, No. 4; Special Issue, https://doi.org/10.5430/rwe.v11n4p1

Sophokles (2024). Antigone, Çev: Çokona, A., İş Bankası Yayınları, İstanbul

Steenge, A.E. (1997). On Background Principles for Environmental Policy: "Polluter Pays", "User Pays" or "Victim Pays"?. In: Boorsma, P.B., Aarts, K., Steenge, A.E. (eds) Public Priority Setting: Rules and Costs. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-009-1487-2_7

Stiglitz, J. E. (2014). Eşitsizliğin Bedeli: Amerika'da Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme (A. Yılmaz, Çev.). Epsilon Yayınları.

Streeck, W. (2016). Satın Alınan Zaman: Demokratik Kapitalizmin Ertelenmiş Krizi (Kabadayı, K, Çev.). Küy Yayınları.

Streeck, W. (2021). Kapitalizm Nasıl Sona Erecek? Aksayan Bir Sistem Üzerine Yazılar, Tellekt Yayınları, İstanbul

Şanlı, F. B., Bayrakdar, S., & İncekara, B. (2017). Küresel İklim Değişikliğinin Etkileri Ve Bu Etkileri Önlemeye Yönelik Uluslararası Girişimler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(1), 201-212.

Şanlıoğlu, Ö. (2016). Sosyal Refah Devletinin Krizi Ve Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Değerlendirme, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 6 (2) 2016 s.159-180

Şenses, F. (2013). Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk; Kavramlar, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler, İletişim Yayınları, İstanbul.

Şeren, G. Y. & Akbaş Akdoğan, D. (2022). Post-Covid Sürecinde Sosyal Refah Devletinin Vergilerle Bağı: Küresel Sorunlar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24 (2) , 603-622 . DOI: 10.26468/trakyasobed.1186637

Taagepera, R., & Nemčok, M. (2024). World Population Growth Over Millennia: Ancient And Present Phases With A Temporary Halt İn-Between. *The Anthropocene Review*, *11*(1), 163-183. https://doi.org/10.1177/20530196231172423

Tanzi, V. (2020). Advanced Introduction to Public Finance, Edward Elgar Publishing, UK

Tataru, G. (2019). Migration – an Overview on Terminology, Causes and Effects. *Logos Universality Mentality Education Novelty: Law*, *7*, 10-29. https://doi.org/10.18662/lumenlaw/24

Ten Have, H., & Patrão Neves, M. do C. (2021). *Dictionary of Global Bioethics.* doi:10.1007/978-3-030-54161-3

Teule, J. (2023). Dansa Davet, çev:Gökteke, E. Sel Yayıncılık, İstanbul

Thoreau**,** H. D. (2019). Yürümek, çev: Işık, S., Can Klasik, İstanbul

Tienhaara, K. (2018). *Green Keynesianism and the Global Financial Crisis*, by Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN and by Routledge 711 Third Avenue, New York, NY 10017

Tiessen, M. (2013). Monetary Mediations and the Overcoding of Potential: Nietzsche, Deleuze & Guattari and How the Affective Diagrammatics of Debt Have Gone Global. MediaTropes eJournal, 4(1), 47–64. https://www.academia.edu/7514251

Torre, D. (2017). *Cactus*. Reaktion Books.

Turgut, G. (2014). Ekolojik Sürdürülebilirlik ve Küçülme, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Cilt:29, Sayı:2, Yıl:2014, ss.137-165

Türel, O. (2017). Küresel Tarihçe, 1945-79, Yordam Kitap, İstanbul.

Türel, O. (2021). *Küresel İktisadi Tarihçe*, 1980-2009, Yordam Kitap, İstanbul

Türkeş, M. (2001). Küresel iklimin korunması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye. *Tesisat Mühendisliği*, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Süreli Teknik Yayın **61**: 14-29.

Türkeş, M. (2006). Küresel iklimin Geleceği ve Kyoto Protokolü. *Jeopolitik* **29**: https://shorturl.at/dLCkt, ss:99-107.

Türkeş, M. (2023). İklim Değişikliği Savaşımı, İklim Diplomasisi ve Türkiye, Mimarlık Dergisi yıl:60 sayı:429, https://shorturl.at/FcS5w

Türkoğlu, İ. (2020). Sürdürülebilir Kalkınmada Kültür Mirasının Yeri ve Önemi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 10(20), 117-143. https://doi.org/10.33207/trkede.692194

Ugurlu, E. N., & Epstein, G. (2021). The Public Banking Movement in the United States: Networks, Agenda, Initiatives, and Challenges. https://doi.org/10.7275/27135847

Van Lancker W. & Van den Heede A. (2021). Economic Equality and the Welfare State, in Equality Multidisciplinary Perspectives, ed: François Levrau · Noel Clycq, Palgrave Macmillan

Victor, P. A. (2020). Büyüme, içinde Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı, Hazırlayanlar: D'Alisa, G., Damaria, F. ve Kallis, G., Metis Yayınları, İstanbul, ss.162-166

Wang, X. (2023). The 1972 Stockholm Conference and China's Diplomatic Response. Cultures of Science, 6(2), 146-152. https://doi.org/10.1177/20966083231184691

White, S. (2021). Ethics, Beland, D. et al (ed)The Oxford Handbook of the Welfare State, Oxford University Press

Whitham, M. M., and Clarke, H. (2016). Getting is Giving: Time Banking as Formalized Generalized Exchange. *Sociology Compass*, 10: 87–97. doi: 10.1111/soc4.12343.

Wigger, A., & Buch-Hansen, H. (2013). Competition, the Global Crisis, and Alternatives to Neoliberal Capitalism: A Critical Engagement with Anarchism. New Political Science, 35(4), 604–626. https://doi.org/10.1080/07393148.2013.848705

Wilde, O. (2023). Dorian Gray'in Portresi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Wu, W. et al (2023). Revisiting the Globalisation-Welfare State Nexus: What About the Quality of the Social Welfare?, Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 36:3, 2147978, DOI: 10.1080/1331677X.2022.2147978

Yıldırım, B. & Şahin, F. (2019). Esping-Andersen'in Refah Devleti Sınıflandırması ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye'nin Konumu. OPUS International Journal of Society Researches , 11 (18) , 2525-2554 . DOI: 10.26466/opus.542395

Zeller, J. (2019). Precarisation, Exclusion and Social Work, In S. M. L. Benn (Ed.), Precarized Society: Social Transformation of The Welfare State, Springer.

Zhan, Y. et al. (2018). Green and Lean Sustainable Development Path in China: Guanxi, Practices and Performance, Resources, Conservation And Recycling 128, http://dx.doi.org/10.1016/j.resconrec.2016.02.006 pp 240–249

Zhang, D. (2022). Küçülme: Ekonomik Büyüme mi Eşitlik mi Tartışmasının Ötesine Geçmek, içinde Yeşil Ekonomi; Küçülmek Güzeldir, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul

Zheng, H. et al. (2023). Rising Carbon Inequality and Its Driving Factors from 2005 to 2015, Global Environmental Change, https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2023.102704

Zillman, J. W. (2007). Some Observations on the IPCC Assessment Process 1988–2007. Energy & Environment, 18(7), 869-891. https://doi.org/10.1260/095830507782616896

Zimmermann, K. (2023). Varieties of Green Transitions? Comparative Welfare State Research and the Social Dimension of Green Transitions. European Political Science, 23(1), 56–69. https://doi.org/10.1057/s41304-023-00456-3

Kanunlar

25579 Sayılı Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 10 Eylül 2004

Filmler ve Belgeseller

Back, J. (2023). Corner Office, https://www.imdb.com/title/tt13849558/

Baglivo, D. (1984). Sinemada Bir Ozan: Andrey Tarkovsky, https://www.imdb.com/title/tt0366908/

Baytan, K. (1979). Korkusuz Korkak, https://www.beyazperde.com/filmler/film-272434/

Chinn, L. (2024). Suncoast, https://www.imdb.com/title/tt13650742/

Cronenberg, C. (2024). Humane, https://m.imdb.com/title/tt16280912/

Dale, S. (2024). Subservience, https://www.imdb.com/title/tt24871974/

Epstein, G. (2024). Busting the Bankers' Club: Finance for the Rest of Us, New Economic Thinking, https://www.youtube.com/watch?v=-IjdKEuZY18

Fletcher, D. (2023). Ghosted, https://www.imdb.com/title/tt15326988/

Glazer, J. (2023). Zone of Interest, https://www.imdb.com/title/tt7160372/

Hanna, R.J.D. (2023). Hard Miles, https://www.imdb.com/title/tt15353574/

Jarmusch, J. (2016). Paterson, https://www.imdb.com/title/tt5247022/

Johnson, J. (2023). Self Reliance, https://www.imdb.com/title/tt26084002/

Linklater, R. (2001). Waking Life, https://www.imdb.com/title/tt0243017/

Payne, A. (2017). Downsizing, https://www.imdb.com/title/tt1389072/

Yaitanes, G. (2017). Manhunt: Unabomber, https://www.imdb.com/title/tt5618256/

İnternet Siteleri

Bahadır, Ö. (2024). İliç'teki Madenden bir de Oligark Çıktı, Gazete Duvar, https://www.gazeteduvar.com.tr/ilicteki-madenden-bir-de-oligark-cikti-makale-1670190, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2024

Bank of North Dakota (2024). *Annual report 2023*. Bank of North Dakota. Retrieved from https://bnd.nd.gov/wp-content/uploads/2023-BND-Annual-Report.pdf, 20 Jan 2025

BM (2024). United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm,https://shorturl.at/Hz6zd, Accessed on 8 Feb 2025

Boswell, V.R. (1942). Victory Gardens, US Department of Agriculture https://sos.oregon.gov/archives/exhibits/ww2/Documents/services-ag4.pdf, Accessed on 20 Nov 2024

Bursa Analiz (2022). Nilüfer'de Milyonluk Evlerin Arasında Tarım!, https://www.bursaanaliz.com/niluferde-milyonluk-evlerin-arasinda-tarim, Erişim Tarihi: 20 Kas 2024

Brown, E. (2023). More Banks to Fail? Not in North Dakota. *CounterPunch*.https://scheerpost.com/2023/08/31/ellen-brown-more-banks-to-fail-not-in-north-dakota/, 20 Jan 2025

DISB, (2018). DC Public Bank Feasibility Study, https://disb.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/disb/page_content/attachments/DISB%20Public%20Banking%20Presentation%20a.pdf, Accessed on 29 Jan 2025

European Commission (2019). The European Green Deal, Brüksel, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

European Greens (2009). A Green New Deal for Europe, https://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/2009_Manifesto.pdf, erişim tarihi: 15 haziran 2020

Fernando, A. (2018), A Movement for Public Banking Gains Momentum, The Progressive Magazine, https://progressive.org/op-eds/public-banking-gains-momentum-180611/, Accessed on 26 Jan 2025

Friedman, T. L. (2007). A Warning from the Garden, The New York Times, https://www.nytimes.com/2007/01/19/opinion/19friedman.html

Garcia, Y. R. (2024). The Push for Public Banking in New York, https://prospect.org/economy/2024-09-04-push-for-public-banking-new-york/, Accessed on 21 Jan 2025

Green America (2019). The Green (Thumb) New Deal: ‘‘Climate Victory Gardens” Tops 1,000 Milestone, Green America Releases New How To Guide, https://www.greenamerica.org/press-release/green-thumb-new-deal-climate-victory-gardens-tops-1000-milestone-green-america-releases-new-how-guide

Green New Deal Group (2008). A Green New Deal, New Economics Foundation, https://neweconomics.org/uploads/files/8f737ea195fe56db2f_xbm6ihwb1.pdf

Hall, K. M. (2020). A Century Later, Victory Gardens Connect Americans Again, Associated Press, https://apnews.com/0a02a80856a60e4cf4a73c001b0df432, Erişim tarihi: 18 Ağustos 2020

IWM (2024). 10 Top Tips For Winning At 'Make Do And Mend’, https://www.iwm.org.uk/history/10-top-tips-for-winning-at-make-do-and-mend, 21 Nov 2024

NPS (2022). The Beginning of Saguaro National Park, https://www.nps.gov/sagu/planyourvisit/snp-history.htm, Accesed on 20 Jan 2025

Omur, M. T. (2020). Kaktüslerin Efendisi, https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/mete-tamer-omur/kaktuslerin-efendisi-41668797, Erişim Tarihi: 20 Oca 2025

Penn, s. (2007). Into the Wild, https://www.imdb.com/title/tt0758758/

Pettifor. A. (2019). The Case for the Green New Deal, Verso Book.

Posada-Swafford, P. (2024). The Surprising Tricks Cacti Use to Survive the Harshest Climates on Earth. National Geographic. Retrieved from National Geographic. Accessed January 20, 2025.

PBI (2019). Public Banking Made Easy - Public Banking Institute, https://www.youtube.com/watch?v=lpho-eie-fw&t=68s

PBI (2025). https://publicbankinginstitute.org/public-banks-101/#, Accesed on 26 Jan 2025

Sgouros (2022). Public Bank East Bay Viability Study, Friends of the Public Bank East Bay, https://static1.squarespace.com/static/6449b94a989ac6192a0a5a3d/t/649c9caa34a6702a52cebb6b/1687985328090/PBEB+Viability+Study+March+2022.pdf,

Spitzweg, C. (1855). The Cactus Lover, https://artsandculture.google.com/asset/the-cactus-lover-carl-spitzweg/6AGI3v9hQ4R2kg?hl=en, Accesed Online: 12 Jul 2025

Spitzweg, C. (1856). The Cactus Friend, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carl_Spitzweg_027.jpg, ,Accesed Online: 12 Jul 2025

Steinhauer, J. (2020). Victory Gardens Were More About Solidarity Than Survival, The New York Times Magazine, https://www.nytimes.com/2020/07/15/magazine/victory-gardens-world-war-II.html, Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2020

Times Magazine (2020). Victory Gardens Were More About Solidarity Than Survival, https://www.nytimes.com/2020/07/15/magazine/victory-gardens-world-war-II.html, Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2020

TOD (2024). Basın Açıklaması (Erzincan İliç- Çöpler Altın Madeni), https://www.ormancilardernegi.org/HaberDetay?Id=2251&t=1, Erişim tarihi: 6 Şubat 2025

UNFCCC (2015). Paris Agreement, United Nations, https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement, Accessed on: 6 Feb 2025

US Department of Agriculture (1947). Victory Garden: Leader's Book, https://www.greenprophet.com/wp-content/uploads/Victory-Garden-Handbook.pdf, Accessed on 20 Nov 2024

Vanatta, S. H. (2019). The Municipal Banking Movement: An Opportunity for Baltimore, The Abel Report, https://publicbankinginstitute.org/wp-content/uploads/2019/09/Public-Banking-7_10_19.pdf, Accesed on 17 Jan 2025

EKONOMİK BÜYÜMENİN İNSANİ GELİŞMİŞLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE TURİZMİN GELİŞİMİNİN ARACILIK ROLÜ: AKDENİZ ÜLKELERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Öğr. Gör. Dr. Yıldırım ÇİÇEK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-98-2

Kasım 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
EKONOMİK BÜYÜME VE İNSANİ GELİŞMİŞLİK

1.1. EKONOMİK BÜYÜME 3
1.1.1. Ekonomik Büyüme Kavramı 3
1.1.2. Ekonomik Büyüme Kaynakları 3
1.1.3. Ekonomik Büyüme Modelleri 5
1.1.3.1. Klasik Büyüme Modelleri 5
1.1.3.2. Post-Keynesyen Büyüme Modelleri 9
1.1.3.3. Neo-klasik Büyüme Modeli 10
1.1.3.4. Modern Büyüme Modelleri 11
1.1.3.5. Turizme Dayalı Ekonomik Büyüme Modelleri 12
1.1.4. Ekonomik Büyümenin Göstergeleri 13
1.1.4.1. Kişi Başına Düşen Milli Gelir 13
1.1.4.2. Gelir Dağılımı 14
1.1.4.3. Ülkelerin Nakit Sermaye Akışları 15
1.1.4.4. Enflasyon 15
1.1.4.5. İstihdam 16
1.1.4.6. Dış Ticaret Hacmi 17
1.1.4.7. Kamu Sağlık Harcamaları 18
1.1.4.8. Kamu Eğitim Harcamaları 19
1.1.4.9. Beşeri Sermaye 20
1.1.4.10 Büyüme Oranları 20
1.2. İNSANİ GELİŞMİŞLİK KAVRAMI 21
1.3. İNSANİ GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ 21
1.3.1. Sağlık 22
1.3.1.1. Ortalama Yaşam Süresi 23
1.3.1.2. Bebek Ölüm Oranı 23
1.3.1.3. Doktor Sayıları 24
1.3.2. Eğitim 24

İKİNCİ BÖLÜM
TURİZM VE TURİZMİN GELİŞİMİNİN GÖSTERGELERİ

2.1. TURİZM TANIMI 26
2.2. TURİZMİN ETKİLERİ 26
2.2.1. Turizmin Ekonomik Etkileri 27
2.2.2. Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri 27
2.2.3. Turizmin Çevresel Etkileri 28
2.3. TURİZMİN GELİŞİMİNİN GÖSTERGELERİ 28
2.3.1. Milli Gelir İçindeki Payı 29
2.3.2. İstihdam 30
2.3.3. Turizm Gelirleri 30
2.3.4. Sermaye Yatırımları 31
2.3.5. İç Turizm Harcamaları 31
2.3.6. Turizme Yapılan Kamu Harcamaları 32
2.4. AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM 32
2.5. EKONOMİK BÜYÜME, İNSANİ GELİŞMİŞLİK VE TURİZMİN GELİŞİMİ İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILAN ÇALIŞMALAR 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK BÜYÜMENİN İNSANİ GELİŞMİŞLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE TURİZMİN GELİŞİMİNİN ARACILIK ROLÜ: AKDENİZ ÜLKELERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 37
3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZLERİ 37
3.3. ARAŞTIRMA MODELİNDE KULLANILAN DEĞİŞKENLER 38
3.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ANALİZİ 40
3.5. KISMİ EN KÜÇÜK KARELER VE SMART PLS 41
3.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI 45
SONUÇ VE ÖNERİLER 52

KAYNAKÇA 57

DİZİN 70

KAYNAKÇA

Abraham, T. W., & Ahmed, U. A. (2011). Economic growth and human development index in Nigeria: An error correction model approach. *International Journal of Administration and Development Studies*, *2*(1), 239-254.

Acar, D. ve Dalğar, H. (2005). Entelektüel sermayenin ölçülmesinde muhasebe bilgi sisteminin katkısı. *Muhasebe ve Denetime Bakış, 14*(23), 23-40.

Acar, Y. (2008). *İktisadi büyüme ve büyüme teorileri* (5. Basım). Bursa: Dora Yayın Dağıtımı.

Adedoyin, F. F., Nathaniel, S. & Adeleye, N. (2021). An investigation into the anthropogenic nexus among consumption of energy, tourism, and economic growth: Do economic policy uncertainties matter? *Environmental Science and Pollution Research, 28*(3), 2835-2847.

Akan, Y., Arslan, İ. ve Işık, C. (2007). The İmpact of Tourism on Economic Growth: The Case of Turkey. *Journal of Tourism, 9*(1), 1-24.

Akça, F. (2014). *Beşerî sermayenin ekonomik büyümeye etkisi: Türkiye üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Akça, H., Esengün, K., ve Sayılı, M. (2001). Kırsal alanların kalkınmasında kırsal turizmin rolü. *Standart Dergisi*, *1*(470), 29-35.

Akçacı, T. (2013). Eğitim harcamalarının iktisadi büyümeye etkisi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*(5), 65-79.

Akın, A. (2018). Türk turizminin makroekonomik göstergeler üzerindeki etkileri. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, *6*(3), 3-23.

Akıncı, A. ve Tuncer, G. (2016). Türkiye'de sağlık harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki. *Sayıştay Dergisi, 16*(102), 47-61.

Aktaş, A. R., Kocaman, S. ve Kaplan. F. (2013, 20 Mayıs). *Turizm ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Akdeniz ülkeleri üzerine bir panel veri analizi*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/279848501_Turizm_ile_Ekonomik_Buyume_Arasindaki_Iliski_Akdeniz_Ulkeleri_Uzerine_Bir_Panel_Veri_Analizi.

Aktaş, E. E. (2019). *Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: Ampirik bir inceleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Alhowaish, A. K. (2016). Is tourism development a sustainable economic growth strategy in the long run? Evidence from GCC countries. *Sustainability*, *8*(7), 605.

Alkın, E. (1992). *Gelir ve büyüme teorisi* (1. Basım). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Altaş, N. T., Çavuş, A. ve Zaman, N. (2015). Türkiye'nin kış turizmi koridorunda yeni bir kış turizm merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, *1*(31), 345-365.

Altuntepe, N. ve Güner, T. (2013). Türkiye'de istihdam-büyüme ilişkisinin analizi (1988-2011) . *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *5*(1), 73-84.

Altınpulluk, H. ve Kesim, M. (2015, 4-6 Şubat). *Geçmişten günümüze artırılmış gerçeklik uygulamalarında gerçekleşen paradigma değişimleri.* İçinde M. Akgül, C. H. Aydın ve S. Gümüş (Ed.), [Sözlü bildiri]. XVII. Akademik Bilişim Kongresi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim Adresi: https://ab.org.tr/kitap/ab15.pdf.

Amaro, S., Abrantes, J. L., & Seabra, C. (2015, 2 May). *Comparing CB-SEM and PLS-SEM results: An empirical example.* Retrieved from: https://proceedings. utwente.nl/335/1/Program%202015.pdf

Andriyani, N., & Wibowo, A. R. (2019). Cointegration analysis of economic growth and Human Development Index of districts in Central Java. In Achieving and Sustaining SDGs 2018 Conference: Harnessing the Power of Frontier Technology to Achieve the Sustainable Development Goals. *Atlantis Press*. *19*(1), 181-193.

Anthopolos, R., & Becker, C. M. (2010). Global infant mortality: Correcting for undercounting. *World Development*, *38*(4), 467-481.

Arslantürk, Y., Balcılar, M. ve Özdemir, Z. A. (2011). Time-varying linkages between tourism receipts and economic growth in a small open economy. *Economic Modelling*, *28*(1–2), 664-671.

Artan, S., ve Hayaloğlu, P. (2013). Ülkelerarası büyüme farklılıklarının açıklanmasında kurumsal yapının rolü: Panel veri analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *8*(3), 31-54.

Aslan, A. (2014). Tourism development and economic growth in the Mediterranean countries: Evidence from panel Granger causality tests. *Current issues in Tourism*, *17*(4), 363-372.

Aslan, A., Altinoz, B., ve Özsolak, B. (2021). The nexus between economic growth, tourism development, energy consumption, and CO 2 emissions in Mediterranean countries. *Environmental Science and Pollution Research*, *1*(28), 3243-3252.

Asteriou, D. & Agiomirgianakis, G. M. (2001). Human capital and economic growth: Time series evidence from Greece. *Journal of Policy Modeling, 23*(5), 481-489.

Awel, A. M. (2013). The long-run relationship between human capital and economic growth in Sweden. *Munich Personal Repec Archive, 1*(23), 1-20.

Aydemir, C. ve Baylan, S. (2015). Sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye üzerine bir uygulama. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(13), 417-435.

Aydın, M. (2019). İnsani gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye üzerine ampirik bir çalışma. *Research Journal of Politics, Economics & Management/Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Arastirmalari Dergisi*, *7*(4), 33-42.

Aydın, N. ve Yalçın, E. (2017). Yapısal eşitlik modellerinde formatif ve reflektif ölçüm. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 420-430.

Ayinde, A. R., Çelik, B., & Gylych, J. (2019). Effect of economic growth, ındustrialization, and urbanization on energy consumption in Nigeria: A vector error correction model analysis. *International Journal of Energy Economics and Policy*, *9*(5), 409–418.

Aytaç, A., ve Akduğan, U. (2012). Dış ticaret ve ekonomik büyüme üzerine bir nedensellik analizi: 2001-2011 Türkiye örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(2), 55-70.

Bahar, O. (2003). Kitle turizminin çevre üzerindeki olası etkileri: Bodrum örneği. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 14*(2), 150-158.

Bahar, O. (2006). Turizm sektörünün Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi: VAR analizi yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *13*(2), 137-150.

Bakanlığı, K. (2018, 25 Temmuz). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023): İşgücü piyasası ve genç istihdamı özel ihtisas komisyonu raporu.* Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/IsgucuPiyasasi_ve_ GencIstihdamiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf

Bal, O. (2017, 10-12 Temmuz). *Sürdürülebilir ekonomik büyüme kavramına teorik bakış*. Erişim Adresi: https://www.avekon.org/ papers/1839.pdf

Balaguer, J., & Cantavella-Jorda, M. (2002). Tourism as a long-run economic growth factor: the Spanish case. *Applied Economics*, 34(7), 877-884.

Balatti, M. (2020). Inflation volatility in small and large advanced open economies. *ECB Working Paper Series, Germany: European Central Bank, 1*(2448), 1-41.

Balcı, E. ve Özcan, S. (2019). İnsani gelişmişlik ve büyüme arasındaki ilişki: OIC ülkeleri üzerinde bir analiz. *Sakarya İktisat Dergisi*, *8*(3), 222–235.

Balli, E., Sigeze, C., Manga, M., Birdir, S. ve Birdir K. (2019) The relationship between tourism, CO_2 emissions and economic growth: A case of Mediterranean countries*, Asia Pacific Journal of Tourism Research*, *24*(3), 219-232.

Baştan, N. B. (2020). *Turizmin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Şirince köyü örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Baştan, N. B. ve Alkaya, S. (2021). Turizmin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Şirince köyü örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi, 7*(13), 1-26.

Belke, M., Bolat, S. & Hatemi-j, A. (2021). The impact of tourism on the economıc growth in the Mediterranean Countrİes: Evidences from hidden panel cointegration test. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(1), 399-419.

Berber, M. (2006). *İktisadi büyüme ve kalkınma* (3. Basım). Trabzon: Derya Kitabevi.

Bertan, S. (2009). Turizmin çevre üzerinde yarattığı etkiler: Pamukkale örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 20*(2), 204-214.

Biagi, B., Ladu, M. G., & Royuela, V. (2017). Human development and tourism specialization. Evidence from a panel of developed and developing countries. *International Journal of Tourism Research*, *19*(2), 160-178.

Bilgiçli, İ. ve Altınkaynak, F. (2016). Turizm endüstrisinin türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi; ekonomi paradigmasıyla yaklaşım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12*(12), 560-580.

Bilici, N. (2014, 10 Mart). *Yayla turizminin bölgesel ekonomik kalkınmadaki rolü: Ayder yaylası örneği.* Erişim Adresi: https://prague2014.econworld.org/assets/bilici_ yayla_turizminin.pdf.

Bozok, D. ve Köroğlu, A. (2007). Akdeniz ülkelerine yönelik uluslararası turizm hareketleri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 146-157.

Brida, J. G. & Zapata, S. (2010). Cruise tourism: Economic, socio-cultural and environmental impacts. *International Journal of Leisure and Tourism Marketing, 1*(3), 205-226.

Brida, J. G., Cortes-Jimenez, I., & Pulina, M. (2016). Has the tourism-led growth hypothesis been validated? A literature review. *Current Issues in Tourism*, *19*(5), 394-430.

Brida, J. G., Gómez, D. M. and Segarra, V. (2020). On the empirical relationship between tourism and economic growth. *Tourism Management, 8*(1), 1-11.

Cárdenas-García, P. J., Sánchez-Rivero, M., & Pulido-Fernández, J. I. (2015). Does tourism growth influence economic development? *Journal of Travel Research*, *54*(2), 206-221.

Chattopadhyay, M., & Mitra, S. K. (2020). What airbnb host listings ınfluence peer-to-peer tourist accommodation price? *Journal of Hospitality & Tourism Research*, *44*(4), 597–623.

Chatziantoniou, I., Filis, G., Eeckels, B., & Apostolakis, A. (2013). Oil prices, tourism income and economic growth: A structural VAR approach for European Mediterranean countries. *Tourism Management*, *3*6(2013), 331-341.

Cheah, J. H., Thurasamy, R., Memon, M. A., Chuah, F., & Ting, H. (2020). Multigroup analysis using SmartPLS: Step-by-step guidelines for business research. Asian. *Journal of Business Research*, *10*(3), 1-19.

Choi, T. Y. & Chu, R. (2000). Level of satisfaction among asian and western traveller. *International Journal of Quality & Reliability Management, 17*(2), 116-132.

Chou, M. C. (2013). Does tourism development promote economic growth in transition countries? A panel data analysis. *Economic Modelling*, *33*(2013), 226-232.

Coltman, T., Devinney, T. M., Midgley, D. F., & Venaik, S. (2008). Formative versus reflective measurement models: Two applications of formative measurement. *Journal of Business Research*, *61*(12), 1250-1262.

Coşkun, İ.O. ve Özer, M. (2014). A reexamination of the tourism-led growth hypothesis under growth and tourism uncertainties in Turkey. *European Journal of Business and Social Sciences*. *3*(8), 256-272.

Croes, R., & Rivera, M. (2015). Tourism and human development. *Revista Latino-Americana de Turismologia*, *1*(2), 17-29.

Croes, R., Ridderstaat, J., & Shapoval, V. (2020). Extending tourism competitiveness to human development. *Annals of Tourism Research*, *1*(80), 1-15.

Çakmak, A. İ. ve Tosun, B. (2017). Ekonomik büyüme-gelir dağılımı ilişkisi: Kuznets hipotezinin seçilmiş ülkeler üzerine araştırılması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(33), 33-44.

Çakmakcı, E. ve Öztürk, Ş. (2019). Toplumsal değişimin bir faktörü olarak turizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(47), 1-17.

Çeken, H. (2003). Türk turizminde yabancı sermaye ve yabancı sermaye ortamının iyileştirilmesine yönelik öneriler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(10), 25-45.

Çelik, Z. (2009). *Turistik otellerde konaklayan yabancı turistlerin animasyon faaliyetlerinden beklentileri ve memnuniyetlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Çetin, B. (2014). *Eğitim ve kalkınma ilişkisi: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Çetin, M. ve Ecevit, E. (2010). Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: OECD ülkeleri üzerine bir panel regresyon analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 11*(2), 166-182.

Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, *3*(6), 1-18.

Çınar, S. (2015). Doğal kaynaklar ve ekonomik büyüme ilişkisi: Gelişmekte olan ülkeler örneği. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 37*(2), 171-190.

Çiftçi, E. ve Acet, H. (2021). Türkiye ekonomisinde turizm gelirlerinin seyri (2012-2020). *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi, 1*(2), 101-113.

Çiftçi, R. ve Sandal, E. K. (2015, 18 April). *Akdeniz ülkelerinde turizm ve gelişimi*. Erişim Adresi: https://docplayer.biz.tr/33482488-Cografyacilar-dernegi-uluslararasi-kongresi.html.

Çoban, O. ve Özcan, C. C. (2013). Türkiye'de turizm gelirleri- ekonomik büyüme ilişkisi: Nedensellik analizi (1963-2010) . *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *8*(1), 243-261.

Demir, E. (2020). Turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine bir inceleme. *Antalya Bilim Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(1), 62-77.

Demirgil, B., Şantaş, F. ve Şantaş, G. (2018). Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: Uygulamalı bir çalışma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20*(2), 388-398.

Diakonidze, M. (2019). Development of tourism services and employment perspectives: A Case Study. *European Research Studies, 22*(3), 132-148.

Doğan, H. ve Üngüren, E. (2010). Alanya halkının turizme sosyo-kültürel açıdan bakışı. *New World Sciences Academy Social Sciences, 5*(4), 396-415.

Doğan, Z. (2014). Ekonomik büyüme süreçlerinin analizinde yeni açılımlar ve büyümenin yersel dinamikleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(6), 365-380.

Doğan, Z., Yalçın, H., Yenigün, İ., ve Bilgili, A. V. (2021). Kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modelinin yeraltı suyu kalitesinin değerlendirilmesinde kullanımı. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, *12*(1), 165-174.

Doru, Ö. ve Dabakoğlu, M. (2021). Seçilmiş ülkelerde yüksek teknolojili ürün ihracatı ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *5*(2), 295-313.

Dritsakis, N. (2004) Tourism as a long-run economic growth factor: an empirical investigation for Greece using causality analysis. *Tourism Economics*, *10*(3), 305-316.

Dritsakis, N. (2012). Tourism development and economic growth in seven Mediterranean countries: A panel data approach. *Tourism Economics*, *18*(4), 801-816.

Durgun, A. (2006). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta* örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Durmuş, S. (2017). Eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: Ampirik bir çalışma. *Finans Politik &Ekonomik Yorumlar, 54*(629), 9-18.

Ege, Z. ve Gürdoğan, A. (2016). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının Türk turizm sektörü açısından değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 4*(5), 42-58.

Ekinci, A. (2011). Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme ve istihdama etkisi: Türkiye uygulaması (1980-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *6*(2), 71-96.

Elçi, Ş. ve Karataylı, İ. (2008). İnovasyon rehberi: Kârlılık ve rekabetin elkitabı. *Technopolis Group Türkiye, 3,* 1-80.

Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/ SL.EMP.TOTL.SP.ZS

Erdem, E. ve Çelik, B. (2019). İnsani gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bazı Afrika ülkeleri üzerine bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(17), 13-36.

Ergün, M. (2011, 12 Mayıs). *Eğitim ve kalkınma bölgesel kalkınmada eğitimin rolü* Erişim Adresi: https://silo.tips/download/etm-ve-kalkinma-profdr-mustafa-ergn-afyon-kocatepe-niversitesi-eitim-fakltesi-ze.

Eriçok, R. E. ve Yılancı, V. (2013). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Sınır testi yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 8*(1), 87-101.

Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33*(2), 248-256.

Ersungur, Ş. M., Takım, A., Dikmen, A. T., ve Aksu, L. E. (2020). Türkiye'de ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *34*(1), 227-240.

Ersungur, Ş. ve Doru, M.(2014), Türkiye'de dış ticaret ve ekonomik kalkınma ilişkisinin ekonometrik analizi: 1980-2010, *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 28*(3), 225-240.

Ertuğrul H. M. ve Mangir F. (2015). The tourism-led growth hypothesis: empirical evidence from Turkey, *Current Issues in Tourism*, *18*(7), 633-646.

Esen, Ö. (2020). Enflasyon. İçinde D. Ç. Yıldırım ve E. İ. Çevik (Ed.), *Para bankacılık ve finansal sistem*, (s.21-44). Bursa: Ekin Yayınevi.

Exports of goods and services (% of GDP). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS

Fayissa, B., Nsiah, C., & Tadasse, B. (2008). Impact of tourism on economic growth and development in Africa. *Tourism Economics*, *14*(4), 807–818.

Fernandes, C. I., Veiga, P. M., Ferreira, J. J., & Hughes, M. (2021). Green growth versus economic growth: Do sustainable technology transfer and innovations lead to an imperfect choice? *Business Strategy and the Environment*, *30*(4), 2021-2037.

Foreign direct investment, net inflows (% of GDP). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS

Foreign direct investment, net outflows (% of GDP). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.WD.GD.ZS

Ganeshamoorthy, K. (2019). The employment effect of tourism: A dynamic analysis. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research, 3*(10), 119-126.

Gao, J., Xu, W., & Zhang, L. (2021). Tourism, economic growth, and tourism-induced EKC hypothesis: Evidence from the Mediterranean region. *Empirical Economics*, *3*(60), 1-23.

GDP growth (annual %). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG

Gefen, D., Straub, D., & Boudreau, M.C. (2000). Structural equation modeling and regression: Guidelines for research practice. *Communications of the Association for Information Systems*, *4*(7), 1-77.

Ghobadi, G. J. & Verdian, M. S. (2016). The environmental effects of tourism development in Noushahr. *Open Journal of Ecology, 6*(9), 529-536.

GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., & Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, *1*(7), 117-130.

Gini index. (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI

Global health expenditure database. (2022, 12 December). Retrieved from: https://apps.who.int/nha/database/Select/Indicators/en

Government expenditure on education, total (% of GDP). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS

Gökovalı, U. ve Bahar, O. (2006). Contribution of tourism to economic growth: A panel data approach, *Anatolia*, *17*(2), 155-167.

Gökpınar, Y. E. (2016). *Ülkelerinin insani gelişmişlik düzeylerinin çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemleri ile değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Göktaş-Yılmaz, Ö. (2005). Türkiye ekonomisinde büyüme ile işsizlik oranlari arasındaki nedensellik ilişkisi. *İstanbul University Econometrics and Statistics e-Journal, 1*(2), 63-76.

Gönel, F. D. (2010). *Kalkınma Ekonomisi,* (1. Basım.). Ankara: Efil Yayınevi.

Guo, M., Nowakowska-Grunt, J., Gorbanyov, V., & Egorova, M. (2020). Green technology and sustainable development: Assessment and green growth frameworks. *Sustainability*, *12*(16), 65-71.

Güdü-Demirbulat, Ö. (2012). Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 53-75.

Gündüz, L. ve Hatemi-J, A. (2005). Is the tourism-led growth hypothesis valid for Turkey? *Applied Economics Letters*, *12*(8), 499-504.

Gylfason, T. (2001). Natural resources and economic growth: What is the connection? *CESifo Working Paper, 1*(530), 1-26.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., Sarstedt, M., Danks, N. P., & Ray, S. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook* (1st. ed). Germany: Springer.

Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: İndeed a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, *19*(2), 139-152.

Hakim, M. A. A., Suryantoro, A., & Rahardjo, M. (2021). Analysis of the influence of tourism growth on economic growth and human development index in West Java Province 2012-2018. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, *4*(1), 160-169.

Haller, A. P., Ionela Butnaru, G., Tacu Hârșan, G. D., & Ştefănică, M. (2021). The relationship between tourism and economic growth in the EU-28. Is there a tendency towards convergence? *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, *34*(1), 1121-1145.

Han, E. ve Kaya, A. A. (2008). *Kalkınma ekonomisi teori ve politika* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Han, J., Chen, X. & Sun, Y. (2021). Technology or Institutions: Which is the source of green economic growth in Chinese cities? *Sustainability, 13*(19), 1-20.

Hanafiah, M. H. M & Harun, M. F. M. (2010). Tourism demand in Malaysia: A cross-sectional pool time-series analysis. *International Journal of Trade, Economics and Finance, 1*(1), 80-83.

Havranek, T., Horvath, R. & Zeynalov, A. (2016). Natural resources and economic growth: A meta-analysis. *World Development, 13*(88), 134-151.

Henseler, J., Dijkstra, T. K., Sarsted, M., Ringle, C. M., Diamantopoulos, A., Straub, D. W., Ketchen Jr., D. J., Hair, J. F. Hult, G. T. M., & Calantone, R. J. (2014). Common beliefs and reality about partial least squares: Comments on Rönkkö ve Evermann (2013). *Organizational Research Methods*, *17*(2), 182-209.

Human development data. (2022, 12 December). Retrieved from: https://hdr.undp.org/en/indicators/137506

Human development index. (2022, 12 December). Retrieved from: https://databank.worldbank.org/Human-development-index/id/363d401b

Husein, J. ve Kara, S. M. (2011). Research note: Reexamining the tourism-led growth hypothesis for Turkey. *Tourism Economics*, *17*(4), 917-924.

Ilgaz-Yıldırım, B. ve Şahin, D. (2018). Akdeniz ülkelerinde turizm gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bootstrap panel nedensellik testi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(16), 73-83.

Imports of goods and services (% of GDP). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS

Inflation, consumer prices (annual %). (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG

International tourism, expenditures. (2022, 12 December). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.XPND.CD

Islam, R. , Ghani, A. B. A. , Kusuma, B. & Theseira, B. B. (2016). Education and human capital effect on Malaysian economic growth. *International Journal Of Economics And Financial Issues*, *6*(4), 1722-1728.

Işık, C. (2012). The USA's international travel demand and economic growth in Turkey: A causality analysis: (1990–2008). Tourismos: *An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, *7*(1), 235-252.

Işık, C. (2016). Türkiye'de turizm harcamaları, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisinin sınır testi yaklaşımıyla analizi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 1-8.

Işık, N. (2005). Kamu harcamaları ve büyüme arasındaki ilişki. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(24), 63-75.

Işık, N. (2006). Sektörel gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2006*(2), 119-127.

Izadi, M., Ayoobian, A., Nasiri, T., Joneidi, N., Fazel, M., & Hosseinpourfard, M. J. (2012). Situation of health tourism in Iran; opportunity or threat. *Journal of Military Medicine*, *14*(2), 69-75.

İnsani gelişme ve sürdürülebilir kalkınma: İlçeler (İGE-İ). (2022, 12 Eylül). Erişim Adresi: https://ingev.org/raporlar/IGE-Ilceler-Rapor-2021.pdf

İzgi, B. ve Yılmaz H. (2018). Türkiye'de ekonomik büyüme, ihracat ve ithalat: Nedensellik ilişkisi (1992-2016), *İktisadi Yenilik Dergisi*, *5*(2), 54-74.

Jiao, J., Wang, J., Zhang, F., Jin, F., & Liu, W. (2020). Roles of accessibility, connectivity and spatial interdependence in realizing the economic impact of high-speed rail: Evidence from China. *Transport Policy*, *3*(91), 1-15.

Jovičić, D. (2011). Socio-Cultural impacts of contemporary tourism. *Collegium Antropologicum, 35*(2), 599-605.

Kadir, N., & Karim, M.Z. (2012). Tourism and economic growth in Malaysia: Evidence from tourist arrivals from Asean-5 countries. *Economic Research*, *25*(4), 1089-1100.

Kaplan, M. ve Çelik, T. (2008). The impact of tourism on economic performance: The case of Turkey. *The International Journal of Applied Economics and Finance*, *2*(1), 13–18.

Karadaşlı, H. (2019). *Motivasyon temelli kültür turisti tipolojileri: Diyarbakı'a gelen yerli turistler üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Karagöz, Y. ve Ağbektaş, A. (2016). Yapısal eşitlik modellemesi ile yaşam memnuniyeti ölçeğinin geliştirilmesi: Sivas ili örneği. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, *7*(13), 274-290.

Karış, Ç. (2019). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme üzerine bir nedensellik analizi: Türkiye örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(18), 1067-1088.

Karluk, R. (1973). Enflasyon kavramı ve sonuçları. *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, *9*(1), 201-219.

Karşıyakalı, B. (2008). *Türkiye'de ekonomik büyümenin kaynaklarının analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Katircioglu, S. T. (2009). Revisiting the tourism-led-growth hypothesis for Turkey using the bounds test and Johansen approach for cointegration. *Tourism Management, 30*(1), 17-20.

Kaynak, M. (2011). *Kalkınma iktisadı*, (4. Basım). Ankara: Gazi Kitapevi.

Kervankıran, İ. ve Çuhadar, M. (2017). Türkiye'de iç turizmin gelişimi ve mekânsal istatistik yöntemlerle analizi. *Turizm Akademik Dergisi, 4*(2), 1-18.

Khan, A., Bibi, S., Lorenzo, A., Lyu, J., & Babar, Z. U. (2020). Tourism and development in developing economies: A policy implication perspective. *Sustainability*, *12*(4), 1618.

Kılınç, K. (2018). *İlişkisel pazarlama*. Y. Akçi (Der.), *Değişen pazarlama anlayışı*, Ankara: Gazi Kitabevi, 259-290.

Kısa-Ovalı, P. (2017). Kitle turizmi ve ekolojik turizmin kavram mimari ve çevresel etkiler bakımından karşılaştırılması. *Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergi, 2*(2), 64-79.

Kızılgöl, A. G. Ö. ve Erbaykal, E. (2008). Türkiye'de turizm gelirleri ile ekonomik büyüme ilişkisi: Bir nedensellik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *13*(2), 351-360.

Kızılkaya, O. ve Koçak, E. (2014). Kamu eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Seçilmiş OECD ülkeleri üzerine bir panel veri analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi, 6*(1), 17-32.

Koçal, S. (2018). *Kültürel değerler ve insani gelişmişlik düzeyi ile terör suçları arasındaki ilişki*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kort, P. M., Greiner, A., Feichtinger, G., Haunschmied, J. L., Novak, A., & Hartl, R. F. (2002). Environmental effects of tourism industry investments: an inter-temporal trade-off. *Optimal control applications and methods*, *23*(1), 1-19.

Kozak, M. A., Evren, S. ve Çakır, O. (2013). Tarihsel süreç içinde turizm paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 24*(1), 7-22.

Köksal, M. (2016). *Dış ticaret ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi: Konya.

Kumar, A. & Singh, G. (2019). Seasonal effect on tourism in India. *Journal of Finance and Economics, 7*(2), 48-51.

Kutluay-Şahin, D. (2018). Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir büyüme ilişkisi: Avrupa Birliği ülkeleri için ampirik analiz. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*(18), 561-573.

Lean, H.H., Chong, S.H., & Hooy, C.W. (2014). Tourism and economic growth: Comparing Malaysia and Singapore. *International Journal of Economics and Management*, *8*(1), 139-157.

Lin, J. Y. (2011). New structural economics: A framework for rethinking development. *The World Bank Research Observer, 26*(2), 193-221.

Liu, A. & Wu, D. C. (2019). Tourism productivity and economic growth. *Annals of Tourism Research, 3*(76), 253-265.

Lopez, C. S. G. & Arreola, K. S. B. (2019). Impacts of tourism and the generation of employment in Mexico. *Journal of Tourism Analysis: Revista de Análisis Turístico, 26*(2), 94-114.

Lu, H., Phillips, W., Francombe, J., Dunkerley, F. & Rohr, C. (2021). *Factors influencing domestic tourism in the UK and abroad and the role of publicly funded domestic tourism marketing,* (Xst. ed.). Cambridge: Rand Corporation.

Manap-Davras, G. & Baykul, A. (2019). Akdeniz ülkelerinde turizm sektörünün ekonomik etkinliğinin değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 3*(3), 791-804.

Manzoor, F., Wei, L., Asif, M., Haq, M. Z. U., & Rehman, H. U. (2019). The contribution of sustainable tourism to economic growth and employment in Pakistan. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, *16*(19), 3785.

Martin, E. J. L., Martín-Morales, N., & Sinclair, M. T. (2008). The role of economic development in tourism demand. *Tourism Economics*, *14*(4), 673–690.

Marx, J. (2018, Mayıs). *The adverse environmental and socio-cultural effects of tourism in Vietnam*. California: California State University Press.

Masoud, N. (2014). A contribution to the theory of economic growth: Old and new. *Journal of Economics and International Finance, 6*(3), 47-61.

Mazzola, F. , Pizzuto, P. & Ruggieri, G. (2019). The role of tourism in island economic growth and resilience: A panel analysis for the European Mediterranean countries (2000–2015). *Journal of Economic Studies*, *3*(46), 1418-1436.

Mazzola, F., Pizzuto, P., & Ruggieri, G. (2019). The role of tourism in island economic growth and resilience: A panel analysis for the European Mediterranean countries (2000–2015). *Journal of Economic Studies*, *46*(7), 1418-1436.

Mercan, M. ve Peker, O. (2013). Finansal gelişmenin ekonomik büyümeye etkisi: Ekonometrik bir analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *8*(1), 93-120.

Meydan-Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 30-49.

Milićević, S. & Trišić, I. (2019). Ekonomskı ı socıo-kulturnı efektı razvoja turızma u turıstıčkım destınacıjama. *Megatrend Review, 16*(2), 21-38.

Milićević, S., Petrović, J., Kostić, M., & Lakićević, M. (2020). Tourism product in the function of improving destination competitiveness: Case of Vrnjačka Banja, Serbia. *Quality-Access to Success*, *21*(178), 133-138.

Mucuk, M., Ahmet, A. Y. ve Erdoğan, S. (2003). İhracatın ekonomik büyüme üzerine etkisi: Türkiye örneği (1969-2002). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, *6*(1), 117-127.

Nana, A.E. (2017). Tourism: A promoter of human development*. Unizik Journal of Arts and Humanities*, *18*(2), 192-210.

Narayan, P. K. (2004). Economic impact of tourism on Fiji's Economy: Empirical evidence from the computable general equilibrium model. *Tourism Economics*, *10*(4), 419–433.

Nor, N. A. M., Salleh, N. H. M. & Falatehan, A. F. (2021). The effect of tourism expenditure on the economy: A New Evidence. *Jurnal Ekonomi Malaysia, 55*(3), 23-34.

Nunkoo, R., Seetanah, B., Jaffur, Z. R. K., Moraghen, P. G. W. & Sannassee, R. V. (2020). Tourism and economic growth: A meta-regression analysis. *Journal of Travel Research*, *59*(3), 404-423.

Oh, C. O. (2005) The contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy. *Tourism Management*, *26*(1), 39-44.

Olgaç, S. ve Yılmaz V. (2023). Kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modellemesi (KEKKYEM). İçinde Arı, E. ve Şen, H. (Ed). *Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi ve Sosyal Bilimlerde Uygulama Örnekleri*, (s. 3-27). Ankara: Iksad Publications.

Olya, H. G. T. (2023). Towards advancing theory and methods on tourism development from residents' perspectives: Developing a framework on the pathway to impact. *Journal of Sustainable Tourism*, *31*(2), 329-349.

Ongan, S. ve Demiröz, D. M. (2005). The contribution of tourism to the long-run Turkish economic growth. Ekonomicky Casopis. *Journal of Economics*. *53*(9), 880-894.

Osiobe, E. U. (2019). A literature review of human capital and economic growth. *Business and Economic Research, 9*(4), 179-196.

Özaltın-Türker, G. (2020). Turizmin yerel halk üzerine etkileri: Seyahat acentaları perspektifinden bir inceleme. *Journal of Travel and Tourism Research, 2*(14), 65-84.

Özel, H. A. (2012). Ekonomik büyümenin teorik temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 63-72.

Özer, M. ve Çiftçi, N. (2009). Ar-ge tabanlı içsel büyüme modelleri ve ar-ge harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: OECD ülkeleri panel veri analizi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 8*(16), 219-240.

Özerkek, Y. (2014). Türkiye'de ücretli istihdam ve büyüme (1988-2013). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *36*(1), 215-227.

Özgenel, M. (2017). *Bir turistik ürün çeşitlendirmesi olarak kış turizmi ve kış turizmi açısından Azerbaycan'ın Guba–Haçmaz turizm bölgesinin arz potansiyeli* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Öztürk, N. (2005). Ücret kuramında yeni yaklaşımlar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(1), 29-49.

Padilla, N. S. (2015). The environmental effects of tourism in Cancun, Mexico. *International Journal of Environmental Sciences, 6*(2), 282-294.

Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye'de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 77-90.

Parasız, İ. (2005). *Kalkınma ekonomisi,* (1. Basım). Bursa: Ezgi Kitabı.

Peçe, M. A., Ceyhan, M. S. ve Akpolat, A. (2016). Türkiye'de gelir dağılımının ekonomik büyümeye etkisi üzerine ekonometrik bir analiz. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (Uksad), 2*(1), 135-148.

Pelinescu, E. (2015). The impact of human capital on economic growth. *Procedia Economics and Finance, 3*(22), 184-190.

Phiri, A. C. (2016). Tourism and economic growth in South Africa: Evidence from linear and nonlinear cointegration frameworks. *Managing Global Transitions*, *14*(1), 31–53.

Ramayah, T., Cheah, J., Chuah, F., Ting, H., & Memon, M. A. (2018). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using smartPLS 3.0*. (2nd ed). Malaysia: Pearson.

Ramirez, A., Ranis, G., & Stewart, F. (1997). *Economic growth and human development* (No. 787). Yale University, Center Discussion Paper. ABD: New Haven

Rasool, H., Maqbool, S. & Tarique, M. (2021). The relationship between tourism and economic growth among BRICS countries: A panel cointegration analysis. *Future Business Journal, 7*(1), 1-11.

Ren, T., Can, M., Paramati, S. R., Fang, J., & Wu, W. (2019). The impact of tourism quality on economic development and environment: Evidence from Mediterranean countries. *Sustainability*, *11*(8), 1-17.

Rivera, M. A. (2017). The synergies between human development, economic growth, and tourism within a developing country: An empirical model for Ecuador. *Journal of Destination Marketing & Management*, *6*(3), 221-232.

Romero, P., Maria & Molina, José. (2013). Tourism and economic growth: A review of empirical literature. *Tourism Management Perspectives*, *3*(8), 28–41.

Sağdıç, E. N. ve Yıldız, F. (2021). Türkiye'de kamu sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 6*(12), 14-31.

Sanchez Carrera, E. J., Brida, J. G., & Risso, W. A. (2008). Tourism's impact on long-run Mexican economic growth. *Economics Bulletin*, *23*(21), 1-8.

Sarstedt, M., Hair, J. F., Nitzl, C., Ringle, C. M., & Howard, M. C. (2020). Beyond a tandem analysis of SEM and PROCESS: Use of PLS-SEM for mediation analyses. *International Journal of Market Research*, *62*(3), 288–299.

Savcı, Y. (2009). *Kobiler'in dış ticarette karşılaştıkları sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Seçer, B. (2009). İşgücü piyasasında sosyal sermaye. *Kamu-İş Dergisi, 10*(3), 103-130.

Sekmen, T. ve Topuz, S. G. (2019). Enflasyon ve ekonomik büyüme: Eşik değer analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *19*(2), 255-270.

Selvam, M. K. (2019). Role of employment opportunities & challenges in tourism and hospitality sectors. *Journal of Analysis and Computation, 5*(6), 1-13.

Seyidoğlu, H.(2002). *Ekonomik terimler ansiklopedik sözlük*. (3. Basım). İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Sharma, M., Mohapatra, G., & Giri, A. K. (2020). Beyond growth: Does tourism promote human development in India? Evidence from time series analysis. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business (JAFEB)*, *7*(12), 693-702.

Shigehara, K. (1998). Financial crises: causes and implications of recent episodes. *OECD New Release, Organization For Economic Cooperation and Development, Finanse, 1*(1), 3-4.

Shome, S., ve Tondon, S. (2010). Balancing human development with economic growth: a study of ASEAN 5. *Annals of the University of Petroşani, Economics*, *10*(1), 335-348.

Silik, C. E. ve Kızanlıklı, M. M. (2020). Uluslararası turizm harcamalarının sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan incelenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4* (3), 3016-3037.

SmartPLS 4. (2023, 10 Apr) Retrieved from: https://www.smartpls.com/documentation/algorithms-andtechniques/model-fit,

Statistics of tourism. (2022, 12 December). Retrieved from: https://www.unwto.org/tourism-statistics

Suiçmez, H. (2009). *Verimlilik istihdam ilişkisi.* Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.

Şahbaz, A. ve Mızırak, Z. (2017). Turizm gelirleri ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 19*(32), 107-114.

Şen, A. ve Bingöl, N. (2018). Sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 9*(1), 89-106.

Şen, A. ve Şit, M. (2015). Turizm gelirlerinin türkiye ekonomisindeki rolü ve önemi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5*(8), 30-45.

Şenel, S. A. (2007). Turizm sektöründe yatırım kararları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12*(9), 1-12.

Şengür, M. (2020). Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: Geçiş ekonomileri üzerine panel veri analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15*(1), 331-346.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On birinci kalkınma planı (2019-2023).* Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yayınları.

Taban, S. (2010). *İçsel büyüme modelleri ve Türkiye,* (1. Basım). Bursa: Ekin Basımevi.

Tan, Y. T., Gan, P. T., Hussin, M. Y. M., & Ramli, N. (2019). The relationship between human development, tourism and economic growth: Evidence from Malaysia. *Research in World Economy*, *10*(5), 96-103.

Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye'de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(1), 155-186.

Taşdöken, Ö. (2016). *Kalkınmada eğitim sürecinin iktisadi analizi: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Tekin, Ö. F. (2016, 6-8 Mayıs). *Alternatif bir turizm türü olarak yayla turizmi ve Bozkır ilçesinin potansiyelinin değerlendirilmesi*. [Sözlü bildiri]. Uluslararası Sempozyum, Geçmişten Günümüze Bozkır, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Tekkulak, M. (2017). *İktisadi büyüme ve istihdam ilişkisi: Türkiye uygulaması (2000-2015)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tellioğlu, S. ve Tekin, M. (2016). Türkiye'de iç turizm hareketlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*(32), 488-507.

Tenenhaus, M., Amato, S., & Vinzi, V. E. (2004). A global goodness of fit index for PLS structural equation. *Proceedings of the XLII SIS Scientific Meeting*, *1*(48), 739-742.

Tıraş, H. H. (2019). Türkiye için insani gelişmişlik göstergeleri. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, *14*(1), 15-31.

Tıraş, H. H. ve Ağır, H. (2018). OECD ülkelerinde sağlık harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Panel nedensellik analizleri. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6*(4), 13-29.

Tiryaki, G. F. ve Tiryaki, A. (2007). Post-Keynesian theory and ıts critique to neoclassical economics. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *7*(13), 118-138.

Toman, M. (2003). *The roles of the environment and natural resources in economic growth analysis,* (1st ed.). Washington: Resources for the Future.

Topcu, E. (2021). Teknolojik gelişmenin istihdam üzerindeki etkisi: Türkiye ekonomisi üzerine sektörel bir analiz. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *11*(2), 481-491.

Travel and tourism direct contribution to GDP. (2022, 12 December). Retrieved from: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/tot.direct.gdp?country=MCO&indicator=24650&countries=BRA&viz=line_chart&years=1995,2021

Tsephe, N. P. & Obono, S. D. E. (2013). A theoretical framework for rural tourism motivation factors. *International Journal of Economics and Management Engineering, 7*(1), 273-278.

Tuncer, İ. ve Tunç, T. (2006). Türkiye ekonomisinde büyümenin kaynakları: faktör birikimi ve üretkenlik (1980-2004). *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(2), 51-62.

Turizm istatistikleri. (2022, 12 Eylül). Erişim Adresi: https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html

Tutar, F., Fırat, E., Erkan, M. Ç., ve Tutar, E. (2013) Yerel ekonomilerin yeni aktörü bölgesel inovasyon stratejileri: RIS Mersin uygulaması new actor of the local economies, Regional Innovation Strategies: RIS Mersin Application. *Seccion 3C: Girişimcilik*, *1*(1), 627-634.

Türkcan, B. (2018). Türkiye'de iç turizm harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisi. *Efil Journal, 1*(1), 158-171.

Türker, M. T. (2009). İçsel büyüme teorilerinde içsel büyümenin kaynağı ve uluslararası ticaret olgusuyla ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(25), 87-94.

Türkiye Ekonomi Kurumu. (2003). *Büyüme Stratejileri Türkiye İktisat Kongresi Büyüme Stratejileri Çalışma Grubu.* Ankara. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/download/67009425/Byme_Stratejileri__Economic_Growth_Stra20210504-4113-1qftmhj.pdf

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği. (2022, 2 Şubat). *Turizm gelirleri*. Erişim Adresi: https://www.tursab.org.tr/istatistikler-icerik/turizm-geliri.

Tüylüoğlu, Ş. ve Çeştepe, H. (2004). Kalkınma teorilerinin temelleri ve gelişimi. S. Taban ve M. Kar (Der.), *Kalkınma Ekonomisi Seçme Konular*, Bursa: Ekin Kitabevi, 27-71.

Uçan, O. ve Koçak, E. (2014). Türkiye'de dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, *7*(2), 51-60.

Uçan, O. ve Yeşilyurt, H. (2016). Türkiye'de eğitim harcamalari ve büyüme ilişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9*(2), 179-185.

Uçkun, U. (2004). *İşletme ve işletme türleri* (1. Basım). İstanbul: Değişim Yayınları.

UNDP annual report 2020. (2022, 23 Oct). Retrieved from: https://www.undp.org/publications/undp-annual-report-2020

Uslu, A., Alagöz, G. ve Güneş, E. (2020). Socio-Cultural, economic, and environmental effects of tourism from the point of view of the local community. *Journal of Tourısm and Servıces, 21*(11), 1-21.

Usta, Ö. (2009). *Turizm genel ve yapısal yaklaşım* (2. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.

Ünal, Ç. (2008). İnsani gelişmişlik endeksine göre Türkiye'nin bölgesel farklılıkları. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, *6*(2), 89-113.

Ünsal, E. M. (2016). *İktisadi büyüme,* (2. Basım). Ankara: Murat Yayınları.

Wang, X. & Liu, D. (2020). The coupling coordination relationship between tourism competitiveness and economic growth of developing countries. *Sustainability, 12*(6), 1-18.

Wang, Y. & Liu, S. (2016). Education, human capital and economic growth: empirical research on 55 countries and regions (1960-2009). *Theoretical Economics Letters, 6*(2), 347-355.

Wang, Z., De Graaff, T., & Nijkamp, P. (2016). Cultural diversity and cultural distance as choice determinants of migration destination. *Spatial Economic Analysis*, *11*(2), 176-200.

Wibowo, W., Widayat, W., & Siswandi(2018). Effect of tourism gdp to human development: case study of ASEAN countries. *Proceedings of the 3rd International Seminar on Tourism*, *2019*(06), 107-110.

Wong, K. K. K. (2013). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) Techniques Using SmartPLS. *Marketing Bulletin*, *24*(1), 1–32.

Wu, T. P. & Wu, H. C. (2019). The Link Between Tourism Activities and Economic Growth: Evidence from China's Provinces. *Tourism and Hospitality Research, 19*(1), 3-14.

Wu, T. P., Wu, H. C., Liu, S. B., & Hsueh, S. J. (2018). The relationship between international tourism activities and economic growth: Evidence from China's economy. *Tourism Planning & Development*, *15*(4), 365-381.

Wu, X., Zhang, S., Guo, X., Yang, Z., Liu, J., He, L., Zheng, X., Han, L., Liu, H., & Wu, Y. (2019). Assessment of ethanol blended fuels for gasoline vehicles in China: Fuel economy, regulated gaseous pollutants and particulate matter. *Environmental Pollution*. *3*(253), 731-740.

Yaprak, B. (2022). *Algılanan sosyal medya pazarlama faaliyetlerinin satın alma niyetine etkisinde tüketici temelli marka denkliği ve tüketici-marka bağının aracı rolü: Karşılaştırmalı bir çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, N. (2011). *İktisadi Büyüme Teorisi,* (1. Basım). Ankara: Barış Kitap.

Yıldırım-Özcan, K. (2019). Yeşil yeni düzen ve yeşil büyüme bağlamında Kayseri, Sakarya, Hatay ve Samsun örnekleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 23*(3), 1013-1031.

Yıldız, D. (2006). *Akdeniz Havzası'nın hidrojeopolitiği ve Türkiye, içinde TMMOB su politikaları kongresi bildiriler kitabı*, (2. Basım). Ankara: Türkiye İnşaat Mühendisleri Odası.

Yıldız, E. (2021). *Smart PLS ile yapısal eşitlik modellemesi* (1. Basım). Ankara: Seçkin Basımevi.

Yıldız, E. B. ve Berber, M. (2011). İthalata dayalı büyüme: 1989-2007 Türkiye örneği. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı*, *2*(25), 165-179.

Yıldız, O. (2018). The comparıson Of R" D investment policies between Turkey and OECD Mediterranean Countries. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, *23*(2), 669-682.

Yılmaz, V. ve Kinaş, Y. (2020). Kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modellemesiyle bir elektrik dağıtım şirketinin hizmet kalitesinin araştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, *15*(2), 437-456.

Yiğiteli, N. ve Şanlı, D. (2020), Türkiye'de illere göre insani gelişme endekslerinin hesaplanması: 2009-2018, *Journal of Economy Culture and Society. 3*(61), 1-40.

Yozcu, S. (2020). Türkiye mağara turizmine yönelik bir değerlendirme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 1493-1508.

Zhao, X., Lynch, J. G., Jr., & Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. *Journal of Consumer Research, 37*(2), 197-206.

Zoğal, V. ve Baykal, F. (2020). Geçmişten geleceğe Akdeniz ülkelerinde turizm. *Coğrafya Dergisi*, *1*(41), 255-270.

Zortuk, M. (2009). Economic impact of tourism on Turkey's economy: Evidence from cointegration tests. *International Research Journal of Finance and Economics*, *1*(25), 231-239.

Zortuk, M. ve Bayrak, S. (2013). Seçilmiş ülkelere göre Türkiye'nin turizm talebi. *Istanbul University Econometrics and Statistics e-Journal*, *2*(19), 38-58.

EKONOMİK DÖNÜŞÜM VE RİSKLER: EKONOMİ POLİTİKALARINDA KÜRESEL VE ULUSAL PERSPEKTİFLER

Editör

Prof. Dr. Kerem KARABULUT

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-30-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

EKONOMİDE YAPISAL DEĞİŞİMİN ÖLÇÜLMESİ: ENDEKS TEMELLİ BİR DEĞERLENDİRME 1
Yunus Yücel
Serap BEDİR KARA
Aylin SOYDAN

PANDEMİ DÖNEMİNDE MERKEZ BANKASI POLİTİKALARI 23
Mustafa Okan ERGİN
Serap BEDİR KARA

ENFLASYON BELİRSİZLİĞİNİN SERMAYE PİYASALARINA ETKİSİ 65
Kerem Fırat ÇOŞKUN
Dilek ÖZDEMİR

TÜRKİYE'NİN DIŞ BORÇ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 89
Doç. Dr. Tuba ŞAHİNOĞLU
Nermin TOYDEMİR YÜKSEK

YARATICI YIKIM PERSPEKTİFİNDEN DOĞAL AFET VE BÜYÜME İLİŞKİSİ 121
Arzu TURAL DİKMEN

SİYASİ KRİZLER VE ENERJİ KRİZLERİ FİNANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN BİR RİSK MİDİR? 149
Rahman AYDIN

FİNANSAL GELİŞME VE EKONOMİK KARMAŞIKLIK İLİŞKİSİ: ÇİN ÖRNEĞİ 169
Elifnur TIĞTEPE

KARBON EMİSYONU YAKINSAMASI: KİRLETİCİ ÜLKELERDEN KANITLAR 185
Kerem KARABULUT
Buket AYDIN

KAYNAKÇA

Adabar, K., & Sahoo, T. M. (2018). Structural Change and Economic Growth in India—A state-wise analysis. İçinde A. K. Mishra, V. Arunachalam & D. Patnaik (Eds.), *Current Issues in the Economy and Finance of India* (s. 153-170). Springer.

Andriansyah, Nurwanda, A., & Rifai, B. (2023). Structural change and regional economic growth in Indonesia. *Bulletin of Indonesian Economic Studies,* 59(1), 91-117.

Aslam, A., Novta, N., & Rodrigues-Bastos, F. (2017). *Calculating trade in value added* (Working Paper No. 17/177). International Monetary Fund.

Bagchi, A. K. (1987). Industrialization. İçinde J. Eatwell, M. Milgate & P. Newman (Eds.), *The New Palgrave: A Dictionary of Economics* (s. 1-10). The New Palgrave Dictionary of Economics.

Baldwin, R. (2006*). Globalisation: the great unbundling(s).* Prime Minister's Office Economic Council of Finland.

Banga, R. (2013). *Measuring value in global value chains* (Background Paper RVC-8). UNCTAD.

Berber, M. (2017). *İktisadi büyüme ve kalkınma* (6. baskı). Celepler Matbaacılık Yayın ve Dağıtım.

Cáceres, L. R. (2017). Deindustrialization and economic stagnation in El Salvador. *Cepal Review,* 122, 57-77.

Chun, H., Hur, J., & Son, N. S. (2021). Global value chains and servicification of manufacturing: Evidence from firm-level data. *Japan and the World Economy,* 58, 1-10. 101074.

Cieślik, E. (2024). From traditional to digital servicification: Chinese services in European manufacturing. *Networks and Spatial Economics,* 24, 1-39.

Coşkun, N., Lopcu, K., & Tuncer, İ. (2018). The economic complexity approach to development policy: Where Turkey stands in comparison to OECD plus China?. *Topics in Middle Eastern and African Economies Proceedings of Middle East Economic Association*, 20(1), 112-124.

Dietrich, A. (2009). Does growth cause structural change, or is it the other way round?: A dynamic panel data analyses for seven OECD countries. *Jena Economic Research Papers,* 034, 1-49.

Doğruel, A. S., & Doğruel, F. (2019). Küreselleşme, unutulan sanayi politikaları ve sanayisizleşme. *Çalışma ve Toplum,* 1(60), 209-230.

Duarte, M. & Restuccia, D. (2010). The role of the structural transformation in aggregate productivity. *The Quarterly Journal of Economics,* 125(1), 129-173.

González-Díez, V., & Moral-Benito, E. (2019). *The process of structural change in the Spanish economy from a historical standpoint* (Occasional Paper No. 1907). Documentos Ocasionales Banco de España, 1907, 1-33.

Gupta, A. S., More, V., & Gupta, K. (2016). S*tructural change and poverty reductuion at sub-state level in India* (MPRA Paper No. 72740). Munich Personal RePEc Archive.

Harvard Growth Lab. (2025). The Atlas of Economic Complexity. https://atlas.hks.harvard.edu/rankings

Hausmann, R., & Klinger, B. (2006*). Structural transformation and patterns of comparative advantage in the product space* (Working Paper No. 128). Center for International Development Kennedy School of Government Harvard University.

Hausmann, R., Hidalgo, C. A., Bustos, S., Coscia, M., & Simoes, A. (2013). *The atlas of economic complexity: Mapping paths to prosperity*. MIT Press.

Havlik, P. (2014). Patterns of structural change in the new EU member states. *DANUBE: Law and Economics Review,* 6 (3), 133–157.

Herrendorf, B., Rogerson, R., & Valentinyi, A. (2014). Growth and structural transformation. *Handbook of Economic Growth*, 2, 855-941.

Inomata, S. (2017). Analytical Frameworks for Global Value Chains: An overview. İçinde D. Dollar, J. G. Reis & Z. Wang (Eds.), *Measuring and Analyzing the Impact of GVC's on economic development* (s. 15-35). Global Value Chain Development Report.

Jinn, B. C. W., & Shuhaimen, M. S. (2018). *Complexity and growth: Malaysia's position and policy implications.* Central Bank of Malaysia Economics Department.

Lema, R., Pietrobelli, C., Rabellotti, R., & Vezzani, A. (2021). *Deepening or delinking?: Innovative capacity and global value chain participation in the ICT sectors* (Working Paper No. 2021-007). UNU-MERIT.

Matsuyama, K. (2019). Engel's law in the global economy: Demand-induced patterns of structural change, innovation, and trade. *Econometrica,* 87(2), 497-528.

Milićević, S., Cvetanović, S., & Despotović, D. (2017). Competitiveness of industry in countries on different levels of development during the 1970-2015 period. *Ekonomika Preduzeca,* 65, 518-529.

Productivity Commission. (1998). *Aspects of structural change in Australia,* https://www.pc.gov.au/research/completed/structural-change/strctchg.pdf

Rodrik, D. (2016). Premature deindustrialization. *Journal of Economic Growth,* 21, 1-33.

Rowthorn, R. E., & Wells, J. R. (1987). *De-industrialization foreign*. Cambridge University Press.

Sørensen, B. B., Estmann, C., Sarmento, E. F., & Rand, J. (2020*). Economic complexity and structural transformation: The case of Mozambique* (Working Paper No. 2020/141). UNU-WIDER.

Stamer, M. 1999. *Strukturwandel und wirtschaftliche entwicklung in deutschland. den USA und Japan*. Shaker.

Sumner, A. (2017). *What is structural transformation?* (GPID Briefing Paper No. 2). Global Poverty & Inequality Dynamics Research Network.

The World Bank. (2025). World Development Indicators. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators

Timmer, C. P., Falcon, W. P., & Pearson, S. R. (1983). *Food policy analysis.* A World Bank Publication Johns Hopkins University Press.

Tregenna, F. (2015). *Deindustrialisation, structural change and sustainable economic growth* (Working Paper No. 2/2015). UNIDO.

UNCTAD-Eora (2025). Global Value Chain Database. https://worldmrio.com/unctadgvc/

Van Neuss, L. (2018). Globalization and deindustrialization in advanced countries. *Structural Change and Economic Dynamics,* 45, 49-63.

Williams, P. (2011). *Structural change and economic development* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Department of Economics and the Graduate School of the University of Oregon.

World Intellectual Property Organization. (2017). *Intagible capital in global value chains.*

World Trade Organization. (2014). *Trade and development: Recent trends and the role of the WTO*.

Yazgan, M. E. (2020). Koronavirüs Sonrası Dünyada Dış Ticareti Ne Bekliyor?. İçinde Ö. F. Çolak N. (Ed.), *Salgın Ekonomisi* (s. 141-162). Efil Yayınevi.

Ye, M., Meng, B., & Wei, S. J. (2015). *Measuring smile curves in global value chains*.(Discussion Paper No. 530). IDE.

Zulkhibri, M., Naiya, I., & Ghazal, R. (2015). Structural change and economic growth in selected emerging economies. *International Journal of Development Issues,* 14(2), 98-116.

KAYNAKÇA

Aguilar, A. & Cantú, C. (2020). Monetary policy response in emerging markets: Why was it different this time?, *BIS Bulletin,* No 32, November, 1-6.

Aizenman, J., Ito, H. & Pasricha, G. K. (2022). Central bank swap arrangements in the COVID-19 crisis. *Journal of International Money and Finance*, 122, 1-20. https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2021.102555

Amamiya, M. (2021). The Bank of Japan's monetary policy in the time of Covid-19. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 93-102). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Asian Development Bank (2021). ADB COVID-19 policy database. https://covid19policy.adb.org/

Bahaj, S. & Reis, R. (2020). Central bank swap lines during the COVID-19 pandemic, İçinde Wyplosz, C. (Eds.) *COVID Economics, Vetted and Real-Time Papers,* Issue 2, 1-12, Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Boone, L. & Rawdanowicz, L. (2021). Assessment of monetary and financial policy responses in advanced economies to the Covid-19 crisis. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 325-340). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Broadbent, B. (2021). The Bank of England's response to Covid-19. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 137-146). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Cantú, C., Cavallino, P., De Fiore, F. & Yetman, J. (2021). A global database on central banks, monetary responses to Covid-19, *BIS Working Papers*, No. 934, 1-23. https://www.bis.org/publ/work934.htm

Cavallino, P. & De Fiore, F. (2020). Central banks' response to Covid-19 in advanced economies, *BIS Bulletin,* No. 21, June, 1-6. https://www.bis.org/publ/bisbull21.htm

Céspedes, L. P. & De Gregoriso, J. (2021). Central banking and credit provision in emerging market economies during the COVID-19 Crisis. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 371-388). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Clarida, R. H., Duygan-Bump, B. & Scotti, C. (2021). The COVID-19 crisis and the Federal Reserve's policy response. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 147-171). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Debelle, G. (2021). Monetary policy in Australia during Covid. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 45-60). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Drakopoulos, D., Goel, R., Papageorgiou, E., Petrov, D., Schneider, P. & Sever, C. (2021). Emerging markets during Covid-19: Unconventional policies and financial markets. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 357-369). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Edge, R. M. & Liang, J. N. (2021). Macroprudential bank capital actions in response to the 2020 pandemic. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 405-416). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Ergin, M. O. (2024). COVID-19'un Ekonomiye Etkileri: Merkez Bankası Politikaları ve Önlemleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gravelle, T. & Wilkins, C. A. (2021). The Bank of Canada's response in 2020 to the Covid-19 pandemic. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 147-171). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Guofeng, S. (2021). The People's Bank of China adhered to normal monetary policy and enhanced support to the real economy to offset the impact of Covid-19. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 213-226). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Haas, J., Neely, C. J. & Emmons, W. R. (2020). Responses of international central banks to the COVID-19 crises, *Federal Reserve Bank of St. Louis Review,* Volume 102, No 4, 339-384.

International Monetary Fund (2020). *World economic outlook, April 2020: The great lockdown.* https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020

International Monetary Fund. (2021). *Policy responses to Covid-19*. https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19

Jansson, P. (2021). The response in Sweden. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 103-122). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Jordan, T. J. (2021). The Swiss National Bank's monetary policy response to the Covid-19 pandemic. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 123-136). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Kara, H. (2021). Monetary policy in the Covid era: The Turkish experience. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 293-310). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Lane, P. R. (2021). The monetary policy response in the euro area. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 81-92). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Loewald, C. (2021). Weathering Covid: South Africa's central bank policy in 2020 and 2021. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 281-292). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Mohan, R. (2021). The response of the Reserve Bank of India to Covid-19: Do whatever it takes. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 227-254). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Mosser, P. C. (2020). Central bank responses to COVID-19, *Business Economics*, 55, 191-201. doi:10.1057/s11369-020- 00189-x.

Nechio, F. & Fernandes, B. S. (2021). Brazil: Covid-19 and the road to recovery. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 175-192). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Silva, P. G. (2021). The Central Bank of Chile's policy response to the Covid-19 crisis. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 193-212). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Warjiyo, P. (2021). Bank Indonesia's response to Covid-19: Synergise to build optimism for economic recovery. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 255-270). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

Yudaeva, K. (2021). Bank of Russia policy during the Covid-19 pandemic. İçinde English, B., Forbes, K. & Ubide, A. (Eds.) *Monetary policy and central banking in the covid era* (s. 271-280). Centre For Economic Policy Research (CEPR).

KAYNAKÇA

Ameen, M. H., Temizel, F., & Kamışlı, M. (2020). Enflasyonun borsa endeksleri üzerindeki etkileri: BIST 100 endeksinden kanıt. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 9(3). https://doi.org/10.15869/itobiad.735746.

Boamah, M. (2017). Common stocks and inflation: an empirical analysis of G7 and BRICS. *Atlantic Economic Journal,* 45(2), 213-224. https://doi.org/10.1007/s11293-017-9543-9.

Bollerslev, T. (1986). Generalized autoregressive conditional heteroskedasticity. *Journal of Econometrics,* 31(3), 307-327. https://doi.org/10.1016/0304-4076(86)90063-1.

Bollerslev, T. (1990). Modelling the coherence in short-run nominal exchange rates: A multivariate generalized ARCH model. *The review of economics and statistics*, 498-505. https://doi.org/10.2307/2109358.

Bozkurt, Y., & Kaderli, Y. (2024). Enflasyonun BIST 100 endeksi üzerindeki etkisi: Rals-eg eşbütünleşme testi yaklaşımı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 8(1), 15-28.

Choudhry, T. (2001). Inflation and rates of return on stocks: evidence from high inflation countries. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money,* 11(1), 75-96. https://doi.org/10.1016/S1042-4431(00)00037-8.

Coşkuner, M., & Özer, A. (2024). Döviz kuru ve enflasyonun hisse senedi getirisi üzerindeki etkisi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 15-24.

Engle, R. F. (1982). Autoregressive conditional heteroscedasticity with estimates of the variance of United Kingdom inflation. *Econometrica: Journal of the econometric society,* 987-1007. https://doi.org/10.2307/1912773.

Eyüboğlu, S., & Eyüboğlu, K. (2018). Enflasyon oranı ile Borsa İstanbul sektör endeks getirileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(4), 89-100. https://doi.org/10.18037/ausbd.552686.

Fama, E. F. (1981). Stock returns, real activity, inflation, and money. *The American economic review*, 71(4), 545-565.

Feldstein, M. (1980). Inflation and the Stock Market, American Economic Review, 70(5).

Fisher, I. (1930). The Theory of Interest. New York: Macmillan.

Güngör, B., & Kaygin, C. Y. (2015). Dinamik panel veri analizi ile hisse senedi fiyatini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences Journal,* 6(9), 149.

Hatipoğlu, M. (2021). Hisse senedi getirileri ve enflasyon ilişkisi: Gelişmiş ülke borsalarından kanıtlar. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 155-172.

Hepsağ, A., & Akçalı, B. Y. (2016). Analysis of volatility spillovers between the bank stocks traded in İstanbul stock exchange and New York stock exchange. Eurasian Academy of Sciences Eurasian Econometrics, Statistics & Emprical Economics Journal, 1, 54-72.

Ilgın, K. S., & Sarı, S. S. (2020). Döviz kuru, faiz oranı ve enflasyon ile BIST Tüm ve BIST sektörel endeksler arasındaki ilişkinin ampirik analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi,* 5(3), 485-510. https://doi.org/10.30784/epfad.693266.

Jung, C., Shambora, W., & Choi, K. (2007). The relationship between stock returns and inflation in four European markets. *Applied Economics Letters*, 14(8), 555-557. https://doi.org/10.1080/13504850600580452.

Karamustafa, O., & Karakaya, A. (2004). Enflasyonun borsa performansı üzerindeki etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 23-35.

Kendirli, S., & Çankaya, M. (2016). Döviz kuru ve enflasyonun BİST banka endeksi üzerindeki etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 215-227.

Khil, J., & Lee, B. S. (2000). Are common stocks a good hedge against inflation? Evidence from the Pacific-rim countries. *Pacific-Basin Finance Journal,* 8(3-4), 457-482. https://doi.org/10.1016/S0927-538X(00)00019-6.

Kılıç, R., & Dilber, C. (2017). Türkiye'deki enflasyon ve dolar kuru volatilitesinin BIST-100 endeksi oynaklığı üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8(1), 164-174.

Koyuncu, T. (2018). BİST-100 endeksinin makroekonomik değişkenler ile ilişkisi: Ampirik bir çalışma. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 615-624. https://doi.org/10.29106/fesa.423051.

Kuwornu, J. K. (2012). Effect of macroeconomic variables on the ghanaian stock market returns: A co-integration analysis. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, 4(2), 15-26. https://doi.org/10.22004/ag.econ.131359.

Lin, S. C. (2009). Inflation and real stock returns revisited. *Economic Inquiry*, 47(4), 783-795. https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2008.00193.x.

Okşak, Y., & Sarıtaş, T. (2020). Seçilmiş makroekonomik değişkenlerin BIST-100 endeksine etkisi: Türkiye üzerine bir nedensellik analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(23), 535-549. https://doi.org/10.14784/marufacd.785241.

Saleem, F., Zafar, L., & Rafique, B. (2013). Long run relationship between inflation and stock return: evidence from Pakistan*. Academic Research International*, 4(2), 407.

Sönmez, S., & Noyan, E. (2022). Türkiye'de Hisse Senedi Getirileri, Enflasyon ve Büyüme İlişkileri: Wavelet Uyum Analizi. *Maliye Dergisi.* 183: 49-68.

Şekeroğlu, G., Uçan, O., & Acar, M. (2019). Enflasyon ve dış ticaret açığının borsa endeks getirileri üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul 100 endeksinde bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* (82), 221-234. https://doi.org/10.25095/mufad.536077.

Yurttançıkmaz, Z. Ç. (2012). Döviz kuru ve enflasyonun hisse senedi getirileri üzerindeki etkisi. *EKEV Akademi Dergisi,* 16(51), 393-410.

Zügül, M., & Şahin, C. (2009). İMKB 100 endeksi ile bazı makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik bir uygulama. *Akademik Bakış,* 16(1), 1-16.

KAYNAKÇA

Akçay, S., & Çelik, N. (2020). "Dış Borçların Sürdürülebilirliği: ECOWAS Ülkeleri Örneği", Siyasal: Journal of Political Sciences, 29(2), 207-230. https://doi.org/10.26650/siyasal.2020.29.2.0015

Akın, T., & Güneş, S. (2022). "Dış Borçların Sürdürülebilirliği: Kırılgan Beşli Ülkeleri Panel Eşbütünleşme Analizi", Mehmet Akif Ersoy İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(3), 1605-1629.

Aktaş, E. E., & Can, K. (2022). "Türkiye için Borç Sürdürülebilirliği Analizi: MAC-DSA Yaklaşımından Bulgular", Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 4(1), 34-53.

Alesina, A. & Perotti, R. (1995). "Fiscal Expansions and Adjustments in OECD Countries". Economic Policy, 10(21), 205–248.

Azgün, S. (2005). Dış Borç Sürdürülebilirliği ve Türkiye Uygulaması. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Barkbu, B. B., Beddies, C. H., & Le Manchec, M. H. (2008). Debt Sustainability Framework for Low-income Countries. International Monetary Fund.

Bilginoğlu, M. A., & Aysu, A. (2008). "Dış Borçların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği". Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (31), 1–23.

Calvo, G. A., Izquierdo, A., & Talvi, E. (2003). Sudden Stops, the Real Exchange Rate, and Fiscal Sustainability: Argentina's Lessons. NBER Working Paper No. 9828. https://doi.org/10.3386/w9828

Cömert, H., Düzçay, T. G., & Öncü, S. (2024). Navigating Debt Sustainability: An In-Depth Analysis of the IMF's Debt Sustainability Framework and its Critique (Paper No. 03/2024).

Çakmak, U. (2020). "Türkiye'de Dış Borçların Sürdürülebilirliği ve Ekonominin Finansal Kırılganlığı Üzerine Analizler: 1989–2019", Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(3), 1837-1862.

Dallı, T. (2022). "Dış Borçların Sürdürülebilirliği: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Analiz", Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2), 1-11.

Dayıoğlu, T., Gürbüz, M. B., & Aydın, Y. (2020). "Türkiye'de Dış Borcun Sürdürülebilirliği". Anadolu University Journal of Faculty of Economics, 2(2), 1-15.

Demir, E. & Can, G. (2015). "Borç Sürdürülebilirliğine İlişkin Değerlendirme". Türkiye İş Bankası Raporu, 1–17.

Dikmen, N. (2012). Ekonometri: Temel Kavramlar ve Uygulamalar. Dora Yayıncılık.

DPT. (2021). Borçlanma, İç ve Dış Borç Yönetimi. Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Sekizinci Kalkınma Planı, Ankara, (s. 55).

Egeli, H., & Egeli, H. (2008). "Bir Geçiş Ekonomisi Olarak Kırgızistan'ın Dış Borçlarının Sürdürebilirliği", Sosyoekonomi, 7(7). https://doi.org/10.17233/se.21209

Erdem, M. (2015). Devlet Borçları (6. baskı, s.7-64). Bursa: Ekin Basım Dağıtım.

George, M., & Shanmugam, K. R. (2022). Public debt and external debt sustainability among BRICS countries. Margin: The Journal of Applied Economic Research, 16(3–4), 231–253. https://doi.org/10.1177/09738010231154772

Göktaş, Ö. ve Hepsağ, A. (2015). "The Analysis of External Debt Sustainability by Periodic Unit Root Test With Structural Break: The Case of Turkey". Research in Applied Economics, 7(4), https://doi.org/10.5296/rae.v7i4.8123

Gümüş, N. (2022). "Türkiye'nin Dış Borçlarının Sürdürülebilirliği", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 9(4), 228-245.

Güriş, S., Çağlayan Akay, E., & Güriş, B. (2020). R ile Temel Ekonometri. DER Yayınları.

Heimberger, P. (2023). "Debt Sustainability Analysis as an Anchor in EU Fiscal Rules: An Assessment of the European Commission's Reform Orientations". Economic Governance and EMU Scrutiny Unit (EGOV), Directorate-General for Internal Policies, European Parliament

International Monetary Fund (2003a). Debt Sustainability in Low-income Countries: Towards a Forward-looking Strategy (IMF Policy Paper). https://www.imf.org/external/np/pdr/sustain/2003/052303.pdf

International Monetary Fund (2003b). External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users. Washington, D.C.: IMF. https://www.imf.org/external/pubs/ft/eds/eng/guide/index.htm

International Monetary Fund (2014). The Joint World Bank–IMF Debt Sustainability Framework for Low-income Countries: Staff Guidance Note (p. 166). IMF.

International Monetary Fund (2021). Staff Guidance note on the Sovereign Risk and Debt Sustainability Framework for Market Access Countries. IMF.

International Monetary Fund (2023a). Net Foreign Assets and Their Relation to GDP. https://www.imf.org/en/Data

International Monetary Fund (2023b). World Economic Outlook: October 2023. https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/10/10/world-economicoutlook-october-2023

International Monetary Fund, & World Bank (2009). Developing A Medium-term Debt Management Strategy: Guidance Note For Country Authorities. IMF and World Bank. https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/030309a.pdf

Kıran, B., (2012). "The Sustainability Of Turkish External Debt: Evidence From Fractionally Integrated Approach Under Structural Breaks", Economic Research - Ekonomska İstraživanja, Vol. 25 No:1, 21–33.

Konat, G. (2021). "Türki Cumhuriyetlerinde Dış Borç Sürdürülebilirlik Analizi: Doğrusal Olmayan Panel Birim Kök Testi", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(3), 1725-1734.

Kutlar, A. (2009). Uygulamalı Ekonometri. (Geliştirilmiş 3. Baskı, s.331). Nobel Yayın Dağıtım

Mankiw, N. G. (2014). Principles of Economics (7th ed.). Cengage Learning

Meriç, M. (2015). Devlet Borçları. Ankara: Gazi Kitapevi.

Mert, M., & Çağlar, A. E. (2023). Eviews ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi (2. baskı, s.107). Detay Yayıncılık.

Mustapha, S., & Prizzon, A. (2015). Debt Sustainability and debt Management in Developing Countries. Overseas Development Institute.

OECD (2025). OECD Revenue Statistic, Erişim Tarihi: 02.03.2025, https://www.oecd.org/en/publications/revenue-statistics-2024_c87a3da5-en.html

Olcar, A. (2013). Türkiye'nin Dış Borç Sorunu ve Kriz Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.

Önel, G., & Utkulu, U. (2006). "Modeling the Long-run Sustainability of Turkish External Debt With Structural Changes". Economic Modelling, 23(4), 669–682.

Özbek, S., & Türkmen, S. (2021). "Türkiye'de Dış Borçlar Sürdürülebilir mi? Geleneksel ve Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testlerinden Yeni Kanıtlar", Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(4), 651-662. https://doi.org/10.29106/fesa.979945

Rodrik, D., & Velasco, A. (1999). Short-term Capital Flows (NBER Working Paper No. Social Service Investments. World Bank Publications.

Sevüktekin, M. (2013). Ekonometrik Zaman Serileri Analizi. Dora Yayıncılık.

Stiglitz, Joseph E. (2002). Globalization and Its Discontents. W.W. Norton & Company.

Sumanaratne, B. M. (2022). "External Debt Sustainability and Economic Growth in Sri Lanka". Journal of Social Sciences and Humanities Review, 7(4), 271–293.

Şahin, H. (2009). Türkiye Ekonomisi, (10. baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

Tarı, R., Koç, S., & Abasız, T. (2019). Ekonometri (14. Baskı). Umuttepe Yayınları.

Tekin, F. (1998). "Vergi Teorisine Giriş". In. B. Erdem & F. Heper (Eds.), Kamu Maliyesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2024). Döviz Rezerv Yönetimi. Erişim Tarihi: 10.02. 2025, https://www.tcmb.gov.tr

Ucal, M., & Oksay, S. (2011). "The Solvency Ratio of External Debt (SRED) As an Indicator of Debt Crisis: The Case of Turkey". Munich Personal RePEc Archive (MPRA).

Ulusoy, A. (2006). Devlet Borçlanması (3.Baskı). Mikro Yayıncılık.

UNDP (2023). Human Development Report 2023/24: Breaking the Gridlock. United Nations Development Programme.

United Nations Conference on Trade and Development. (2022). Trade and Development Report 2022. UNCTAD. https://unctad.org/tdr2022

Uslu, H. (2019). "Türkiye'de Dış Borçların Sürdürülebilirliği: Yapısal Kırılmalı Bir Analiz", Sakarya Üniversitesi İktisat Dergisi, 8(4), 351-374.

Waheed, A., & Abbas, S. (2021). Determinants and Sustainability of External Debt: A Panel Data Analysis for Selected Islamic Countries. Karachi, Pakistan: University of Karachi, Karachi, Pakistan; Institute of Business Management.

World Bank (2021). Debt Management Performance Assessment Methodology: 2021 Edition. Washington, DC: World Bank. https://documents1.worldbank.org/curated/en/526391628746190611/pdf/DebtManagement-Performance-Assessment-Methodology-2021-Edition.pdf

World Bank (2021). Debt Sustainability Analysis (DSA) Reports.

World Bank. (2022). Poverty and Inequality Report. World Bank Publications. https://www.worldbank.org/

World Bank. (2023). Public Financing for Development: Supporting Infrastructure and Social Service Investments. World Bank Publications. https://documents1.worldbank.org/curated/en/099433011162311647/pdf/IDU002e5d5a10eb5e047280aaf2088a5c6f0f2f4.pdf

Yalçınkaya, Ö. (2019). "Türkiye Ekonomisinde Dış Borçların Sürdürülebilirliğinin Analizi: Doğrusal ve Doğrusal Olmayan Birim Kök Testlerinden Kanıtlar (1970-2018)", Maliye Dergisi, 176, 27-51. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/176-02.pdf

Yeniay, H. (1950). Yeni Osmanlı Borçları Tarihi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Yılancı, V., & Özcan, B., (2008). "External Debt Sustainability of Turkey: A Nonlinear Approach", International Research Journal of Finance and Economics, No:20, 91–98.

Yılmaz, B. E. (2002). "Osmanlı İmparatorluğu'nu dış Borçlanmaya Iten Nedenler ve Ilk Dış Borç". Akdeniz University Faculty Of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi, 2(4).

Yurt, E. (2008). "Türkiye'nin Dış Borçlarının Gelişimi ve Sürdürülebilirliği", Öneri Dergisi, 8(29), 159-176. https://doi.org/10.14783/maruoneri.683195

KAYNAKÇA

Akar, S. (2013). *Doğal afetlerin kamu maliyesine ve makro ekonomiye etkileri: Türkiye değerlendirmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Albala-Bertrand, J. (1993). Natural disaster situations and growth: A macroeconomic model for sudden disaster impacts. *World Development, 21*(9), 1417–1434.

Alfaro, L., Chanda, A., Kalemli-Ozcan, S., ve Sayek, S. (2004). FDI and economic growth: The role of local financial markets. *Journal of International Economics, 64*(1), 89–112.

Altun, T. (2019). Doğal afet önlemlerinin politik ekonomisi. *International Journal of Public Finance, 4*(1), 75–98.

Ayoo, C. A. A. (2005). *Three essays on the economics of natural disasters* (Doctoral dissertation). University of Guelph, Department of Agricultural Economics ve Business.

Benson, C., Clay, E. (2004). "Understanding The Economic and Financial Impacts of Natural Disasters", The World Bank Disaster Risk Management Series, No.4, 28406.

Berlemann, M., ve Wenzel, D. (2018). Hurricanes, economic growth and transmission channels: Empirical evidence for countries on differing levels of development. *World Development, 105*, 231–247.

Blöschl, G., Hall, J., Parajka, J., Perdigão, R. A., Merz, B., Arheimer, B., … Živković, N. (2017). Changing climate shifts timing of European floods. *Science, 357*(6351), 588–590.

Boudreaux, C. J., Escaleras, M. P., ve Skidmore, M. (2019). Natural disasters and entrepreneurship activity. *Economics Letters, 182*, 82–85.

Cavallo, E., Galiani, S., Noy, I., ve Pantano, J. (2013). Catastrophic natural disasters and economic growth. Review of Economics and Statistics, 95(5), 1549-1561.

Cavallo, E., ve Noy, I. (2009). *The economics of natural disasters: A survey* (IDB Working Paper No. IDB-WP-124).

Charveriat, C. (2000). *Natural disasters in Latin America and the Caribbean: An overview of risk* (Working Paper No. 434). Inter-American Development Bank.

Chhibber, A., ve Laajaj, R. (2008). "Disasters, Climate Change And Economic Development İn Sub-Saharan Africa: Lessons And Directions". Journal Of African Economies, 17 (Suppl_2). ii7-ii49.

Clò, S., Ciulla, L., Martellozzo, F., Gatto, A., ve Segoni, S. (2025). Creative destruction revisited: Regional impacts of natural disasters beyond GDP. *Regional Studies, 59*(1), Article 2546973.

Coelli, F., ve Manasse, P. (2014). *The impact of floods on firms' performance* (Working Paper No. 946). Quaderni-Working Paper DSE.

Cuaresma, J. C., Hlouskova, J., ve Obersteiner, M. (2008). Natural disasters as creative destruction: Evidence from developing countries. *Economic Inquiry, 46*(2), 214–226.

Díaz-Fernández, M., Llorente-Marrón, M., ve Méndez-Rodríguez, P. (2025). Disasters of natural origin, gender equality and GDP growth: a co-integration analysis for Latin America and the Caribbean. Environmental Development, 101252.

Dombrowsky, W. R. (1995). Again and again: Is a disaster what we call disaster? Some conceptual notes on conceptualizing the object of disaster sociology. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters, 13*(3), 241–254.

Doytch, N. (2020). Upgrading destruction? How do climate-related and geophysical natural disasters impact sectoral FDI. *International Journal of Climate Change Strategies and Management, 12*(2), 182–2003.

Doytch, N., ve Klein, Y. L. (2018). The impact of natural disasters on energy consumption: An analysis of renewable and nonrenewable energy demand in the residential and industrial sectors. Environmental Progress ve Sustainable Energy, 37(1), 37-45.

ECLAC. (1991). *Manual for estimating the socio-economic effects of natural disasters*. United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean.

EM-DAT. (2024). *EM-DAT: The international disaster database*. https://files.emdat.be/reports/2024_EMDAT_report.pdf

Erkan, E.A. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar, DPT Uzmanlık Tezleri, Yayın No: 2812, Ankara, ISBN 975- 19 -4855 -7

Felbermayr, G., ve Gröschl, J. (2014). "Naturally Negative: The Growth Effects Of Natural Disasters". Journal Of Development Economics, 111, 92-106.

Gökçe, O., Özden, Ş., ve Demir, A. (2008). *Türkiye'de afetlerin mekansal ve istatistiksel dağılımı: Afet bilgileri envanteri*. T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü.

Guha-Sapır, D., Hargıtt, D., Hoyoıs, P. (2004). Thirty Years of Natural Disasters 1974-2003: The Numbers, Centre for Research on the Epidemilogy of Disasters, UCL Presses Universitaires de Lovuvain, Belgium.

Guha-Sapir, D., D'Aoust, O., Vos, F., ve Hoyois, P. (2013). The frequency and impact of natural disasters (pp. 7-27). Oxford University Press, Oxford, United Kingdom.

Gujarati, D. N. (2004). Temel Ekonometri. (Çev. Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Gülkan, P., Balamir, M., ve Yakut, A. (2003). *Afet yönetiminin stratejik ilkeleri: Türkiye ve dünyadaki politikalara genel bakış*. ODTÜ Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Güvel, E. A. (2001). *Doğal afetlerin politik ekonomisi: Doğal riskler ve afet planlaması*. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası.

Hallegatte, S., ve Dumas, P. (2009). Can natural disasters have positive consequences? Investigating the role of embodied technical change. *Ecological Economics, 68*(3), 777–786.

Hochrainer, S. (2009). *Assessing the macroeconomic impacts of natural disasters: Are there any?* (Working Paper No. 4968). The World Bank.

Hoyois, P., Scheuren, J. M., Below, R., ve Guha-Sapir, D. (2007). *Annual disaster statistical review: Numbers and trends 2006*. Catholic University of Louvain.

Hsiang, S. M., ve Jina, A. S. (2014). *The causal effect of environmental catastrophe on long-run economic growth: Evidence from 6,700 cyclones* (Working Paper No. 20352). National Bureau of Economic Research.

IPCC. (2012). *Managing the risks of extreme events and disasters to advance climate change adaptation (SREX)*. Cambridge University Press.

Jaramillo, C. R. H. (2009). Do natural disasters have long term effects on growth? *Documento CEDE*, 2–38.

Jha, S., Martinez, A., Quising, P., Ardaniel, Z., ve Wang, L. (2018). *Natural disasters, public spending, and creative destruction: A case study of Philippines* (ADBI Working Paper No. 817).

Jovel, R. (1988). "Economic And Social Consequences Of Natural Disasters İn Latin America And The Caribbean", Cepal Review, No. 38, 134-145.

Kadıoğlu, M. (2005). Afete hazırlık ve afet bilinci eğitiminde verilen mesajların standardizasyonu. In *Deprem Sempozyumu* (pp. 23–25). Kocaeli.

Katoka, B. (2021). Do Natural Disasters Reduce Foreign Direct Investment in Sub-Saharan Africa?. In Economic Effects of Natural Disasters (pp. 529-546). Academic Press.

Kim, C. (2011). The effects of natural disasters on long-run economic growth. *Michigan Journal of Business, 4*(1), 11–49.

Klomp, J. (2015). "Sovereign Risk And Natural Disasters İn Emerging Markets". Emerging Markets Finance And Trade, 51(6), 1326-1341.

Krichene, H., Geiger, T., Frieler, K., Willner, S. N., Sauer, I., ve Otto, C. (2021). Long-term impacts of tropical cyclones and fluvial floods on economic growth—Empirical evidence on

transmission channels at different levels of development. *World Development, 144*, 105475.

Leiter, A. M., Oberhofer, H., ve Raschky, P. A. (2009). Creative disasters? Flooding effects on capital, labor and productivity within European firms. *Environmental and Resource Economics, 43*, 333–350.

López, R. E., Thomas, V., ve Troncoso, P. A. (2016). Is climate change behind the rise in natural disasters?.

Mechler, R. (2003). *Natural disaster risk management and financing disaster losses in developing countries* (Doctoral dissertation).

Monllor, J., ve Murphy, P. (2017). Natural disasters, entrepreneurship, and creation after destruction. *International Journal of Entrepreneurial Behavior ve Research, 23*(4), 618–637. https://doi.org/10.1108/IJEBR-02-2016-0050

Narayan, P. K., ve Narayan, S. (2005). Estimating income and price elasticities of imports for Fiji in a cointegration framework. Economic Modelling, 22(3), 423-438.

NATCAT. (2012). *Topics Geo: Significant natural catastrophes 1980–2011*. Munich Re Group.

Noth, F., ve Rehbein, O. (2019). Badly hurt? Natural disasters and direct firm effects. *Finance Research Letters, 28*, 254–258.

Noy, I. (2009). The macroeconomic consequences of disasters. *Journal of Development Economics, 88*(2), 221–231.

Noy, I. And A. Nualsri. 2007. "What Do Exogenous Shocks Tell Us About Growth Theories?" University Of Hawaii Working Paper 07-28.

Noy, I., ve duPont IV, W. (2016). The Long-Term Consequences Of Natural Disasters Â€" A Summary Of The Literature (No. 4981). Victoria University Of Wellington, School Of Economics And Finance.

Noy, I., Vu, T.B. (2010). "The Economics Of Natural Disasters İn A Developing Country: The Case Of Vietnam, Science Direct", Journal Of Asian Economics, 21, 345 354.

Oh, C. H., ve Oetzel, J. (2011). Multinationals' response to major disasters: How does subsidiary investment vary in response to the type of disaster and the quality of country governance? *Strategic Management Journal, 32*(6), 658–681.

Okuyama, Y. (2003). "Economics Of Natural Disasters: A Critical Review, Regional Research Institute", Research Paper, No. 12, 2 -23.

Otero, R. C., ve Marti, R. Z. (1994). The impacts of natural disasters on developing economies: Implications for the international development and disaster community. In *Disaster prevention for sustainable development: Economic and policy issues* (pp. 11–15). International Bank for Reconstruction and Development/World Bank.

Panwar, V., ve Sen, S. (2019). Economic impact of natural disasters: An empirical re-examination. *Margin: The Journal of Applied Economic Research, 13*, 109–139.

Pelling, M., Özerdem, A., ve Barakat, S. (2002). The macroeconomic impact of disasters. *Progress in Development Studies, 2*(4), 283–305.

Pesaran, M. H., Shin, Y., ve Smith, R. J. (2001). Bound testing approaches to the analysis of long run relationships. *Journal of Applied Econometrics, 16*, 289–326.

Pindyck, R. S., ve Wang, N. (2009). *The economic and policy consequences of catastrophes* (NBER Working Paper No. 15373).

Quarantellı, E.L. (1999). "Disaster Related Social Behavior: Summary of 50 Years of Research Findings", University of Delaware Disaster Research Center, Preliminary Paper 280, 2 - 15.

Raddatz, C. (2007). Are external shocks responsible for the instability of output in low-income countries? *Journal of Development Economics, 84*(1), 155–187.

Schumpeter, J. (1942). Creative destruction. Capitalism, socialism and democracy, 825, 82-85.

Skidmore, M., ve Toya, H. (2002). Do natural disasters promote long-run growth? *Economic Inquiry, 40*(4), 664–687.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023, Mart). *Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu.* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf

Suto, H., Kataoka, F., Kikuchi, N., Knuteson, R. O., Butz, A., Haun, M., … Kuze, A. (2020). Thermal and near-infrared sensor for carbon observation... *Atmospheric Measurement Techniques Discussions*, 2020, 1–51.

Şahin, C., ve Sipahioğlu Şengün, A. (2002). *Doğal afetler ve Türkiye.*

Toner-Rodgers, A., ve Friedt, F. (2020). Natural disasters, FDI and intra-national spillovers: Evidence from India. FDI and Intra-National Spillovers: Evidence from India (July 11, 2020).

Türkoğlu, H., Tezer, A., ve Yiğiter, R. (2002). Şehir planlama ve zarar azaltma yöntemleri. In *Kentlerin depreme hazırlanması ve İstanbul gerçeği sempozyumu* (pp. 8–9). Mimarlar Odası.

World Bank. (2020). *World development indicators*. https://data.worldbank.org/indicator

Yeyati, E. L., Panizza, U., ve Stein, E. (2007). The cyclical nature of North–South FDI flows. Journal of International Money and Finance, 26(1), 104-130.

Yılmaz, A. (2003). *Türk kamu yönetiminin sorun alanlarından biri olarak afet yönetimi*. Pegem Yayıncılık.

KAYNAKÇA

Abdulkareem, H. K., Jimoh, S. O., Nofiu, T. T., & Akande, R. S. (2025). Leaving No One Behind: Examining the effect of financial, gender, and digital inclusion on sustainable development. *Sustainable Development*, *33*(2), 2519-2534. https://doi.org/10.1002/sd.3245

Abuzayed, B., & Al-Fayoumi, N. (2021). Risk spillover from crude oil prices to GCC stock market returns: New evidence during the COVID-19 outbreak. *The North American Journal of Economics and Finance*, *58*, 101476. https://doi.org/10.1016/j.najef.2021.101476

Ahmad, R., Etudaiye-Muhtar, O. F., Matemilola, B. T., & Bany-Ariffin, A. N. (2016). Financial market development, global financial crisis and economic growth: evidence from developing nations. *Portuguese Economic Journal*, *15*(3), 199-214. DOI 10.1007/s10258-016-0123-8

Aizenman, J., Jinjarak, Y., Lee, M., & Park, D. (2016). Developing countries' financial vulnerability to the eurozone crisis: an event study of equity and bond markets. *Journal of Economic Policy Reform*, *19*(1), 1-19. https://doi.org/10.1080/17487870.2015.1018831

Ali, W., Dash, D. P., Dagar, V., Kagzi, M., & Elmawazini, K. (2025). Financial development for energy access: Evidence from credit rationing and carbon emission in MENA region. *International Review of Financial Analysis*, *103*, 104176. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.104176

Asif, M., Khan, K. B., Anser, M. K., Nassani, A. A., Abro, M. M. Q., & Zaman, K. (2020). Dynamic interaction between financial development and natural resources: Evaluating the 'Resource curse'hypothesis. *Resources Policy*, *65*, 101566. https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2019.101566

Aydın, R., & İmamoğlu, İ. K. (2023). The Effect of Global Crises on Emerging Markets. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *8*(1), 203-214. https://doi.org/10.29106/fesa.1233485

Aydın, R., Polat, İ. H., Alpagut, S., & Lögün, A. (2021). Cross-country analysis of the impact of Covid-19 on share markets. *Journal of Applied Economics and Business Research JAEBR*, *11*(2), 80-89.

Bansal, S., Kumar, S., Ali, S., Singh, S., Nangia, P., & Bamel, U. (2025). Harnessing digital finance for sustainability: An integrative review and research agenda. *Research in International Business and Finance*, *74*, 102682. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102682

Bilal, M. J., & Shaheen, W. A. (2024). Towards sustainable development: Investigating the effect of green financial indicators on renewable energy via the mediating variable. *Renewable Energy*, *221*, 119819. https://doi.org/10.1016/j.renene.2023.119819

Bollerslev, T., Engle, R. F., & Wooldridge, J. M. (1988). A capital asset pricing model with time-varying covariances. *Journal of political Economy*, *96*(1), 116-131.

Boubaker, S., Goodell, J. W., Pandey, D. K., & Kumari, V. (2022). Heterogeneous impacts of wars on global equity markets: Evidence from the invasion of Ukraine. *Finance Research Letters*, *48*, 102934. https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102934

Brooks, C. (2014). *Introductory econometrics for finance*. Cambridge university press. www.cambridge.org/9781107661455

Brooks, R. D., Faff, R. W., & Sokulsky, D. L. (2005). The stock market impact of Germanreunification: International evidence. *Applied Financial Economics, 15*(1), 31–42. https://doi.org/10.1080/0960310042000281158

Chadwick, M.G. (2018). *Dependence of "fragile five" and "troubled ten" emerging markets' financial system to us monetary policy and monetary policy uncertainty* (No. 18/17). Working Paper.

Chowdhury, E. K., & Khan, I. I. (2024). Reactions of global stock markets to the Russia–Ukraine war: An empirical evidence. *Asia-Pacific Financial Markets*, *31*(3), 755-778. https://doi.org/10.1007/s10690-023-09429-4

Çelik, İ. ve Bozkuş Kahyaoğlu, S. *Finansal Zaman Serisi Analizleri*. Gazi Kitabevi. Ankara. 2021

Çiğdem, G., & Altaylar, M. (2020). Cointegration evidences from the new fragile five. *Journal of Life Economics*, *7*(3), 269-282. https://doi.org/10.15637/jlecon.7.020

Derindere Köseoğlu, S., Mercangöz, B. A., Khan, K., & Sarwar, S. (2024). The impact of the Russian-Ukraine war on the stock market: a causal analysis. *Applied Economics*, *56*(21), 2509-2519. https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2188168

Fukuda, S. I., & Tanaka, M. (2017). The impacts of emerging Asia on global financial markets. *Emerging Markets Finance and Trade*, *53*(12), 2725-2743. https://doi.org/10.1080/1540496X.2017.1342244

Guo, X., Lu, X., Mu, S., & Zhang, M. (2024). New roles for energy and financial markets in spillover connections: context under COVID-19 and the Russia–Ukraine conflict. *Research in International Business and Finance*, *71*, 102403. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102403

Hák, T., Janoušková, S., & Moldan, B. (2016). Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators. *Ecological indicators*, *60*, 565-573. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2015.08.003

Harman, B. (2017). Petrol fiyatlarındaki oynaklığın doğalgaz fiyatları üzerindeki etkilerinin çok değişkenli GARCH analizi ile incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler*.

https://www.investing.com/

https://www.kureselamaclar.org/

Huang, Y., Shen, L., & Liu, H. (2019). Grey relational analysis, principal component analysis and forecasting of carbon emissions based on long short-term memory in China. *Journal of Cleaner Production*, *209*, 415-423. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.10.128

Ighrarah, A. S. M. A., & Khalifa, W. M. (2025). Sustainable Finance and Corporate Performance: A Dynamic Panel Analysis of New York Stock Exchange Firms. *Sustainability*, *17*(18), 8229. https://doi.org/10.3390/su17188229

Im, K. S., & Schmidt, P. (2008). More efficient estimation under non-normality when higher moments do not depend on the regressors, using residual augmented least squares. *Journal of Econometrics*, *144*(1), 219-233. https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2008.01.003

Im, K. S., Lee, J., & Tieslau, M. A. (2014). More powerful unit root tests with non-normal errors. In *Festschrift in honor of Peter Schmidt: Econometric methods and applications* (pp. 315-342). New York, NY: Springer New York.

Khan, M., Karim, S., Naz, F., & Lucey, B. M. (2025). How do exchange rate and oil price volatility shape Pakistan's stock market?. *Research in International Business and Finance*, *76*, 102796. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2025.102796

Kotsompolis, G., Konstantakis, K. N., Stamos, D. L., & Michaelides, P. G. (2024). Oil prices and developing stock markets: Evidence from East Asia. *Development and Sustainability in Econom* https://doi.org/10.1016/j.dsef.2024.100006

Lang, C., Xu, D., Corbet, S., Hu, Y., & Goodell, J. W. (2024). Global financial risk and market connectedness: An empirical analysis of COVOL and major financial markets. *International Review of Financial Analysis*, *93*, 103152. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103152

Lögün, A., Aydin, B., & Aydin, R. (2024). Impact of Infectious Diseases on Stock Markets: Evidence from Developed Markets. *Zagreb International Review of Economics & Business*, *27*(2), 223-236. DOI: 10.2478/zireb-2024-0024

Lyu, Y., Zhang, X., Cao, J., Liu, J., & Yang, M. (2024). Quantitative easing and the spillover effects from the crude oil market to other financial markets: Evidence from QE1 to QE3. *Journal of International Money and Finance*, *140*, 102989. https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2023.102989

Mlachila, M., & Ouedraogo, R. (2020). Financial development curse in resource-rich countries: The role of commodity price shocks. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, *76*, 84-96. https://doi.org/10.1016/j.qref.2019.04.011

Oanh, T. T. K. (2024). Sustainable development: Driving force from the relationship between finance inclusion, green finance and green growth. *Sustainable Development*, *32*(3), 2811-2829. https://doi.org/10.1002/sd.2808

Oanh, T. T. K., & Dinh, L. Q. (2024). Digital financial inclusion, financial stability, and sustainable development: Evidence from a quantile-on-quantile regression and wavelet coherence. *Sustainable Development*, *32*(6), 6324-6338. https://doi.org/10.1002/sd.3021

Ozili, P. K., & Iorember, P. T. (2024). Financial stability and sustainable development. *International Journal of Finance & Economics*, *29*(3), 2620-2646. https://doi.org/10.1002/ijfe.2803

Parhizkar, T., Rafieipour, E., & Parhizkar, A. (2021). Evaluation and improvement of FFPI consumption prediction models using principal component analysis based feature reduction. *Journal of Cleaner Production*, *279*, 123866. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.123866

Shahbaz, M., Meo, M. S., Kamran, H. W., & ul Islam, M. S. (2024). Financial regulations and sustainability: The role of energy price and climate policy uncertainty. *Journal of environmental management*, *359*, 121037. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.121037

Soltani, H., & Abbes, M. B. (2024). Regime-specific spillover effects between financial stress, GCC stock markets, Brent crude oil, and the gold market. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-27. https://doi.org/10.1007/s13132-024-02209-z

Su, Y., & Lee, C. C. (2025). Green finance, environmental quality and technological innovation in China. *International Journal of Finance & Economics*, *30*(1), 405-425. https://doi.org/10.1002/ijfe.2924

Sun, Y., Wu, M., Zeng, X., & Peng, Z. (2021). The impact of COVID-19 on the Chinese stock market: Sentimental or substantial?. *Finance Research Letters*, *38*, 101838. https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101838

Taera, E. G., & Lakner, Z. (2025). Sustainable Finance: Bridging Circular Economy Goals and Financial Inclusion in Developing Economies. *World*, *6*(2), 44. https://doi.org/10.3390/world6020044

Tiwari, A. K., Dam, M. M., Altıntaş, H., & Bekun, F. V. (2025). The dynamic connectedness between oil price shocks and emerging market economies stock markets: Evidence from new approaches. *Energy Economics*, *141*, 108101. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2024.108101

Ünver, M., & Dogru, B. (2015). The determinants of economic fragility: case of the fragile five countries. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/68734/1/MPRA_paper_68734

Xiao, Y., Lin, M., & Wang, L. (2024). Impact of green digital finance on sustainable development: evidence from China's pilot zones. *Financial Innovation*, *10*(1), 1-32. https://doi.org/10.1186/s40854-023-00552-9

Zhu, H., Huang, X., Ye, F., & Li, S. (2024). Frequency spillover effects and cross-quantile dependence between crude oil and stock markets: Evidence from BRICS and G7 countries. *The North American Journal of Economics and Finance*, *70*, 102062. https://doi.org/10.1016/j.najef.2023.102062

KAYNAKÇA

Adeola, O., & Evans, O. (2017). Financial Inclusion, Financial Development, and Economic Diversification in Nigeria. *The Journal of Developing Areas*, *51*(3), 1-15.

Ajide, K. B. (2024). Exploring the Belationship between Trade Openness, FDI, and Economic Complexity in Africa. *The International Trade Journal*, 1-27.

Atlas of Economic Complexity, https://atlas.hks.harvard.edu/rankings, Erişim Tarihi: 28.07.2025

Basile, R., & Cicerone, G. (2022). Economic Complexity and Productivity Polarization: Evidence from Italian Provinces. *German Economic Review*, *23*(4), 567-594.

Başoğlu, A., & Kömürcüoğlu, Ö. F. (2024). Finansal Teknolojilerdeki Gelişmelerin Ekonomik Kompleksiteye Yansımaları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *20*(4), 1230-1249.

Can, M., & Doğan, B. (2018). Ekonomik Kompleksite ve Finansal Gelişme İlişkisi: Türkiye Örnekleminde Ampirik Bir Analiz. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (638), 5-16.

Canh, N. P., & Thanh, S. D. (2022). The Dynamics of Export Diversification, Economic Complexity and Economic Growth Cycles: Global Evidence. *Foreign Trade Review*, *57*(3), 234-260.

Chu, L. K. (2020). The Effects of Financial Development on Economic Sophistication: Evidence from Panel Data. *Applied Economics Letters*, *27*(15), 1260-1263.

Chu, L. K., & Hoang, D. P. (2020). How Does Economic Complexity Influence Income Inequality? New Evidence from International Data. *Economic Analysis and Policy*, *68*, 44-57.

Gnangnon, S. K. (2021). Effect of Productive Capacities on Economic Complexity. *Journal of Economic Integration*, *36*(4), 626-688.

Hartmann, D., Guevara, M. R., Jara-Figueroa, C., Aristarán, M., & Hidalgo, C. A. (2017). Linking Economic Complexity, Institutions, and Income Inequality. *World Development*, *93*, 75-93.

Hausmann, R., Hidalgo, C. A., Bustos, S., Coscia, M., Simoes, A., Yıldırım M.A., (2014). The Atlas of Economic Complexity Mapping Paths To Prosperity, The MIT Press, Malaysia.

Hidalgo, C. A., Hausmann, R., (2009). The Building Blocks of Economic Complexity, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(26), 10570-10575.

Indexdotnet, https://indexdotnet.azurewebsites.net/index/explore, Erişim Tarihi: 11.07.2025

Inoua,S., (2021). "A Simple Measure of Economic Complexity," arXiv. org.

International Monetary Fund, https://legacydata.imf.org/?sk=f8032e80-b36c-43b1-ac26-493c5b1cd33b, Erişim Tarihi: 11.07.2025

Laverde-Rojas, H., & Correa, J. C. (2019). Can Scientific Productivity Impact The Economic Complexity of Countries?. *Scientometrics*, *120*(1), 267-282.

Low, S.W., Albada, A., & Ghazali, N. (2024). Does Financial Development Matter for Economic Complexity? -Cross-Country Evidence. *International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences*, 14, 496–513.

Mealy, P., & Teytelboym, A. (2020). Economic Complexity and The Green Economy, *Research Policy*, 103948, 1-24.

Ndoya, H., Ongo Nkoa, B. E., Kemeze, F. H., & Nchofoung, T. N. (2024). Financial Development and Economic Complexity: The Role of Country Stability. *Economics of Transition and Institutional Change*, *32*(2), 415-447.

Nguyen, C. P., & Su, T. D. (2021). Financing The Economy: The Multidimensional Influences of Financial Development on Economic Complexity. *Journal of International Development*, *33*(4), 644-684.

Nguyen, C. P., Schinckus, C., & Su, T. D. (2020). The Drivers of Economic Complexity: International Evidence from Financial Development and Patents. *International Economics*, *164*, 140-150.

Nkemgha, G. Z., Nchofoung, T. N., & Sundjo, F. (2023). Financial Development and Human Capital Thresholds for The Infrastructure Development-Industrialization Nexus in Africa. *Cities*, *132*, 104108.

Ogbuabor, J. E., Emeka, E. T., & Ukwueze, E. R. (2025). Do International Tourism Arrivals, Infrastructural Development, and Trade Openness Promote Economic Complexity in Africa?. *The Journal of International Trade & Economic Development*, *34*(1), 126-147.

Sajid, S., Hassan, S. S. U., Rehman, S. U., Arooj, M., & Sadekin, M. N. (2025). Unlocking Trade Potential: Gender Equality, Economic Complexity and Trade Openness in the Developing-8 (D-8) Countries. *International Journal of Social Economics*, *52*(5), 730-746.

Sallam, M.A.M. (2025), "Determinants of Economic Complexity: Evidence from BRICS countries, Egypt and Turkey using Panel ARDL Approach", *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 21, No. 2, pp. 107-121.

Sepehrdoust, H., Tartar, M., & Gholizadeh, A. (2022). Economic Complexity, Scientific Productivity and Income Inequality in Developing Economies. *Economics of Transition and Institutional Change*, *30*(4), 737-752.

Şahin, D., & Durmuş, S. (2020). Yeni Sanayileşen Ülkelerde Ekonomik Kompleksite Düzeyinin Belirleyicileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *10*(2), 334-351.

Tabash, M. I., Mesagan, E. P., & Farooq, U. (2022). Dynamic Linkage Between Natural Resources, Economic Complexity, and Economic Growth: Empirical Evidence from Africa. *Resources Policy*, *78*, 102865.

Tsong, C.C., Lee, C.F., Tsai, L.J., Hu, T.C. (2016). The Fourier Approximation and Testing for The Null of Cointegration. *Empirical Economics,* 51(3), 1085-1113.

World Bank, https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS, Erişim Tarihi: 11.07.2025

Yu, Y., & Qayyum, M. (2023). Impacts of Financial Openness on Economic Complexity: Cross-Country Evidence. *International Journal of Finance & Economics*, *28*(2), 1514-1526.

Zhu, S., & Li, R. (2017). Economic Complexity, Human Capital and Economic Growth: Empirical Research Based on Cross-Country Panel Data. *Applied Economics*, *49*(38), 3815–3828.

KAYNAKÇA

Ahmed, M., Khan, A. M., Bibi, S., & Zakaria, M. (2017). Convergence of per capita CO2 emissions across the globe: insights via wavelet analysis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *75*, 86-97. https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.10.053

Akbay Arama, Z., Bekdaş, G., Işıkdağ, Ü., Hepsağ, A., ve Yücel, M. (2022). The application of Residual Augmented Least Squares method to predict the consistency properties of special clayey soils, Arabian Journal of Geosciences, 15(5), 436. https://doi.org/10.1007/s12517-022-09715-x

Aldy, J. E. (2006). Per capita carbon dioxide emissions: convergence or divergence?. *Environmental and Resource Economics*, *33*(4), 533-555. https://doi.org/10.1007/s10640-005-6160-x

Apergis, N., & Payne, J. E. (2017). Per capita carbon dioxide emissions across US states by sector and fossil fuel source: evidence from club convergence tests. *Energy Economics*, *63*, 365-372.https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.11.027.

Bayraktar, Y., Koc, K., Toprak, M., Ozyılmaz, A., Olgun, M. F., Balsalobre-Lorente, D., & Soylu, O. B. (2023). Convergence of per capita ecological footprint among BRICS-T countries: evidence from Fourier unit root test. *Environmental Science and Pollution Research*, *30*(22), 63022-63035. https://doi.org/10.1007/s11356-023-26532-1

Bello, M. O., Erdogan, S., & Ch'Ng, K. S. (2022). On the convergence of ecological footprint in African countries: New evidences from panel stationarity tests with factors and gradual shifts. *Journal of Environmental Management*, *322*, 116061. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.116061,

Belloc, I., & Molina, J. A. (2023). Are greenhouse gas emissions converging in Latin America? Implications for environmental policies. *Economic Analysis and Policy*, *77*, 337-356. https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.11.022

Borowiec, J., & Papież, M. (2024). Convergence of CO2 emissions in countries at different stages of development. Do globalisation and environmental policies matter?. *Energy Policy*, *184*, 113866. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113866

Brännlund, R., Karimu, A., & Söderholm, P. (2014). Convergence in Carbon Dioxide Emissions and the Role of Growth and Institutions-A Parametric and Nonparametric Analysis. *Available at SSRN 2573611*.

Brännlund, R., Lundgren, T., & Söderholm, P. (2015). Convergence of carbon dioxide performance across Swedish industrial sectors: an environmental index approach. Energy Economics, 51, 227-235.

Bulte, E., List, J. A., & Strazicich, M. C. (2007). Regulatory federalism and the distribution of air pollutant emissions. *Journal of Regional Science*, *47*(1), 155-178. https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2007.00504.x

Cialani, C., & Mortazavi, R. (2021). Sectoral analysis of club convergence in EU countries' CO2 emissions. *Energy*, *235*, 121332. https://doi.org/10.1016/j.energy.2021.121332

Dogah, K. E., & Churchill, S. A. (2022). Carbon emissions convergence and determinant analysis: evidence from ASEAN countries. *Journal of Environmental Management*, *323*, 116299. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.116299

Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. *Economics Letters*, *117*(1), 196-199. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.04.081

Erdogan, S., & Acaravci, A. (2019). Revisiting the convergence of carbon emission phenomenon in OECD countries: new evidence from Fourier panel KPSS test. *Environmental Science and Pollution Research*, *26*(24), 24758-24771. https://doi.org/10.1007/s11356-019-05584-2

Erdogan, S., & Okumus, I. (2021). Stochastic and club convergence of ecological footprint: an empirical analysis for different income group of countries. *Ecological Indicators*, *121*, 107123. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.107123

Erdogan, S., & Solarin, S. A. (2021). Stochastic convergence in carbon emissions based on a new Fourier-based wavelet unit root test. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(17), 21887-21899.

Grafström, J., Söderholm, P., Gawel, E., Lehmann, P., & Strunz, S. (2023). Government support to renewable energy R&D: drivers and strategic interactions among EU Member States. *Economics of Innovation and New Technology*, *32*(1), 1-24. https://doi.org/10.1080/10438599.2020.1857499

https://ourworldindata.org/

Im, K. S., Lee, J., & Tieslau, M. A. (2014). More powerful unit root tests with non-normal errors. In *Festschrift in honor of Peter Schmidt: Econometric Methods and Applications* (pp. 315-342). New York, NY: Springer New York.

Im, K. S., ve Schmidt, P. (2008). More efficient estimation under non-normality when higher moments do not depend on the regressors, using residual augmented least squares, *Journal of Econometrics*, 144(1), 219-233. https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2008.01.003

Işık, C., Ahmad, M., Ongan, S., Ozdemir, D., Irfan, M., & Alvarado, R. (2021). Convergence analysis of the ecological footprint: theory and empirical evidence from the USMCA countries. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*, 32648-32659.

Jalil, A., & Mahmud, S. F. (2009). Environment Kuznets curve for CO2 emissions: a cointegration analysis for China. *Energy policy*, *37*(12), 5167-5172. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.07.044

Karabulut, K. & Aydın, B. (2024). Karbon Emisyonu Yakınsaması: BRICS Ülkelerinden Kanıtlar. 2. Uluslararası Enerji Kongresi: Enerjinin Teknolojik, Ekonomik ve Sosyal Boyutları, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye, 19-20 Aralık 2024, ss. 62-63. (Özet Bildiri).

Lee, J., Yucel, A. G., & Islam, M. T. (2023). Convergence of CO2 emissions in OECD countries. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, *2*(1), 100029.https://doi.org/10.1016/j.stae.2022.100029

Li, X. L., Tang, D. P., & Chang, T. (2014). CO2 emissions converge in the 50 US states—sequential panel selection method. *Economic Modelling*, *40*, 320-333. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2014.04.003

Li, X., & Lin, B. (2013). Global convergence in per capita CO2 emissions. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *24*, 357-363. https://doi.org/10.1016/j.rser.2013.03.048

Meng, M., Payne, J. E., & Lee, J. (2013). Convergence in per capita energy use among OECD countries. *Energy Economics*, *36*, 536-545.

Nazlioglu, S., Payne, J. E., Lee, J., Rayos-Velazquez, M., & Karul, C. (2021). Convergence in OPEC carbon dioxide emissions: Evidence from new panel stationarity tests with factors and breaks. *Economic Modelling*, *100*, 105498. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2021.105498

Nguyen Van, P. (2005). Distribution dynamics of CO2 emissions. *Environmental and Resource Economics*, *32*, 495-508. https://doi.org/10.1007/s10640-005-7687-6

Nie, C., & Lee, C. C. (2023). Synergy of pollution control and carbon reduction in China: Spatial–temporal characteristics, regional differences, and convergence. *Environmental Impact Assessment Review*, *101*, 107110.

Phillips, P. C., & Sul, D. (2007). Transition modeling and econometric convergence tests. *Econometrica*, 75(6), 1771-1855. https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2007.00811.x

Phillips, P. C., & Sul, D. (2009). Economic transition and growth. *Journal of Applied Econometrics*, *24*(7), 1153-1185. https://doi.org/10.1002/jae.1080

Rodríguez-Benavides, D., Andrés-Rosales, R., Álvarez-García, J., & Bekun, F. V. (2024). Convergence of clubs between per capita carbon dioxide emissions from fossil fuels and cement production. *Energy Policy*, *186*, 114007. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2024. 114007

Romero-Ávila, D. (2008). Convergence in carbon dioxide emissions among industrialised countries revisited. *Energy Economics*, *30*(5), 2265-2282.https://doi.org/10.1016/j.eneco.2007. 06.003

Shen, N., Peng, H., & Wang, Q. (2021). Spatial dependence, agglomeration externalities and the convergence of carbon productivity. *Socio-Economic Planning Sciences*, *78*, 101060. https://doi.org/10.1016/j.seps.2021.101060

Solarin, S. A. (2019). Convergence in CO 2 emissions, carbon footprint and ecological footprint: evidence from OECD countries. *Environmental Science and Pollution Research*, *26*, 6167-6181. https://doi.org/10.1007/s11356-018-3993-8

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

Strazicich, M. C., & List, J. A. (2003). Are CO 2 emission levels converging among industrial countries?. *Environmental and Resource Economics*, *24*, 263-271. https://doi.org/10. 1023/A:1022910701857.

Tiwari, A. K., Kyophilavong, P., & Albulescu, C. T. (2016). Testing the stationarity of CO2 emissions series in Sub-Saharan African countries by incorporating nonlinearity and smooth breaks. *Research in International Business and Finance*, *37*, 527-540. https://doi.org/10. 1016/j.ribaf.2016.01.005

Ulucak, R., & Apergis, N. (2018). Does convergence really matter for the environment? An application based on club convergence and on the ecological footprint concept for the EU countries. *Environmental Science & Policy*, *80*, 21-27.https://doi.org/10.1016/j.envsci.2017.11.002

Wang, J., & Zhang, K. (2014). Convergence of carbon dioxide emissions in different sectors in China. *Energy*, *65*, 605-611. https://doi.org/10.1016/j.energy.2013.11.015

Westerlund, J., & Basher, S. A. (2008). Testing for convergence in carbon dioxide emissions using a century of panel data. *Environmental and Resource Economics*, *40*, 109-120. https://doi.org/10.1007/s10640-007-9143-2

Yavuz, N. C., & Yilanci, V. (2013). Convergence in per capita carbon dioxide emissions among G7 countries: a TAR panel unit root approach. *Environmental and Resource Economics*, *54*, 283-291. https://doi.org/10.1007/s10640-012-9595-x

Yilanci, V., & Pata, U. K. (2020). Convergence of per capita ecological footprint among the ASEAN-5 countries: evidence from a non-linear panel unit root test. *Ecological Indicators*, *113*, 106178. https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.106178

Yu, S., Hu, X., Fan, J. L., & Cheng, J. (2018). Convergence of carbon emissions intensity across Chinese industrial sectors. *Journal of Cleaner Production*, *194*, 179-192. https://doi.org/ 10.1016/j.jclepro.2018.05.121

Zang, Z., Zou, X., Song, Q., Wang, T., & Fu, G. (2018). Analysis of the global carbon dioxide emissions from 2003 to 2015: convergence trends and regional contributions. *Carbon Management*, *9*(1), 45-55.

Zheng, S., & Zheng, Y. (2025). Assessing sectoral convergence and influencing mechanisms of carbon intensity in China: Insights from quantile regression analysis. *Environmental and Sustainability Indicators*, 100739. https://doi.org/10.1016/j.indic.2025.100739

ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN GELECEĞİ: DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİNDE KAMU VE ÖZEL SEKTÖRE DÜŞEN GÖREVLER

Esra GÜNDEŞLİ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-24-1

Ağustos 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1

2. ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN TEKNOLOJİK VE EKONOMİK DİNAMİKLERİ 2
2.1. Elektrikli Araç Teknolojilerinin Evrimi ve Yenilikçi Gelişim Süreçleri 2
2.2. Pil Teknolojilerindeki Gelişmeler ve Yenilikçi Uygulama Yaklaşımları 3
2.3. Ulaşım Teknolojilerinde Dijitalleşme ve Akıllı Sistemlerin Dönüştürücü Rolü 4
2.4. Elektrikli Araçların Pazar Dinamikleri ve Büyüme Projeksiyonları 6

3. DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİNDEN ELEKTRİKLİ ARAÇLAR 7
3.1. Döngüsel Ekonomi İlkeleri: Atık Azaltımı, Kaynak Verimliliğinin Artırılması ve Ürün Ömrünün Uzatılması 7
3.2. Elektrikli Araçlarda Malzeme Döngüsünün Yönetimi ve Geri Dönüşüm Süreçleri 8
3.3. Dijital Ürün ve Pil Pasaportları: İzlenebilirlik ve Şeffaflık İlkelerinin Değerlendirilmesi 9
3.4. Ürün Tasarımında Onarım Kolaylığının Sağlanması ve Tasarım İlkeleri 11
3.5. Enerji Sistemlerinde Sürdürülebilir Dönüşüm Süreci ve Elektrikli Araç Teknolojilerinin Rolü . 12

4. KAMU SEKTÖRÜNÜN GÖREV TANIMI VE POLİTİKA GELİŞTİRME SÜREÇLERİ 16
4.1. Elektrikli Araçların Yaygınlaştırılmasına Yönelik Politika ve Düzenleyici Çerçeveler 16
4.2. Şarj Altyapısının Stratejik Planlanması ve Yönetim Mekanizmaları 17
4.3. Destekleyici Finansman Mekanizmaları ve Teşviklerin Rolü 18
4.4. Döngüsel Ekonomi İlkeleriyle Uyumlu Mevzuat Geliştirme Süreci 19
4.5. Elektrikli Araçların Yaygınlaşmasında Kamu Alımları ve Talep Yönlü Politikaların Rolü 21
4.6. Uluslararası Standartlar ve İş Birlikleri 22

5. ÖZEL SEKTÖRÜN ROLLERİ VE SORUMLULUKLARI 23
5.1. Teknoloji Geliştirme ve Ar-Ge Faaliyetleri 23
5.2. Döngüsel İş Modelleri ve Yenilikçi Finansman 24
5.3. Pil Geri Dönüşümü ve Malzeme Yeniden Kazanımı 24
5.4. Üretim Süreçlerinde Sürdürülebilirlik ve Kaynak Optimizasyonu 25
5.5. Dijital Ürün Pasaportlarının Uygulanması 26
5.6. İş birliği ve Akademi ile Ortaklıklar 28

6. ELEKTRİKLİ ARAÇ EKOSİSTEMİNDE KAMU-ÖZEL SEKTÖR İŞ BİRLİĞİ 29
6.1. Bütüncül E-mobilite Ekosistemi Tasarımı 29
6.2. Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Koordinasyonu 30
6.3. İnsan Kaynakları ve Girişimcilik Ekosisteminin Güçlendirilmesi 31
6.4. Dijitalleşme ve Akıllı Şebeke Entegrasyonu 32

7. ULUSLARARASI DENEYİMLER VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ 34
7.1. Avrupa Birliği'nin Döngüsel Ekonomi ve Elektrikli Araç Politikaları 34
7.2. Çin'in Pil Geri Dönüşümü ve Döngüsel Yaklaşımları 35
7.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Döngüsel Ekonomi Politikaları 36
7.4. Diğer Ülkelerde Döngüsel Otomotiv Stratejileri 37

8. TÜRKİYE'DE ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN DÖNGÜSEL EKONOMİ PERSPEKTİFİ 39
8.1. Mevcut Durum Analizi ve Potansiyel 39
8.2. Kamu ve Özel Sektörün Rol Dağılımı 40
8.3. Politika Önerileri ve Yol Haritası 41
8.4. Bölgesel Fırsatlar ve Zorluklar 42

9. GELECEĞE YÖNELİK STRATEJİLER VE ÖNERİLER 44
9.1. SÜRDÜRÜLEBİLİR ELEKTRİKLİ ARAÇ EKOSİSTEMİ OLUŞTURMA 44
9.2. DÖNGÜSEL EKONOMİ İLE UYUMLU TEKNOLOJİK YENİLİKLER 45
9.3. KAMU-ÖZEL SEKTÖR İŞBİRLİĞİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ 45
9.4. EĞİTİM, FARKINDALIK VE İNSAN KAYNAKLARI GELİŞİMİ 46

10. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 47

KAYNAKÇA 48

KAYNAKÇA

Acar, M. (2023). Döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma: Mevcut durum ve yapılması gerekenler. Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilir Hayat (s. 268–286). Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. https://doi.org/10.53478/TUBA.978-625-8352-57-3.ch14.

Akan Özkök, G. (2024). Sürdürülebilir Tedarik Zinciri Yönetiminde Döngüsel İş Modellerinin Rolü ve Önemi. Uluslararası İktisadi Ve İdari Çalışmalar Dergisi, 2(2), 37-52.

Allgood, K., & Na, N. (2024). Automotive industry circularity: How the EU, China and the US are revving up sustainability. World Economic Forum. Erişim adresi:

https://www.weforum.org/stories/2024/03/automotive-industry-circularity/.

Altınkaya, H. (2025). Elektrikli Araç Şarj İstasyonlarının Elektrik Şebekesine Entegrasyonu: OYF, LHÖ ve YSA ile Karabük Üniversitesi Yerleşkesi Durum Çalışması. Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 37(1), 15-36. https://doi.org/10.35234/fumbd.1462820.

Ankrah, S. and AL-Tabbaa, O. (2015) Universities-Industry Collaboration: A Systematic Review. Scandinavian Journal of Management, 31, 387-408.

https://doi.org/10.1016/j.scaman.2015.02.003.

Ari, Y. O. (2020). Küresel Elektrikli Otomobil Piyasasına Genel Bakış. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 193-203. https://doi.org/10.47140/kusbder.714905

Association of Southeast Asian Nations. (2023, May 10–11). ASEAN Leaders' Declaration on Developing Regional Electric Vehicle Ecosystem [Declaration]. ASEAN Summit, Labuan Bajo, Indonesia. https://asean.org/wp-content/uploads/2023/05/07-ASEAN-Leaders-Declaration-on-Developing-Regional-EV-Ecosystem_adopted.pdf

ASEAN Centre for Energy. (2024). APT Energy Cooperation: Road to Electric Vehicle Ecosystem. ASEAN Centre for Energy. https://aseanenergy.org/post/apt-energy-cooperation-road-to-electric-vehicle-ecosystem/.

Ata, B. (2025, July 2). EPDK Türkiye şarj noktaları 2025 raporu. Yeşil Haber. https://yesilhaber.net/epdk-turkiye-sarj-noktalari-2025-raporu/.

Atılgan, D. (2025). Çevresel teknolojik inovasyonun küresel ısınma üzerine etkisi: BRIC ve Türkiye ülkeleri üzerine ampirik bir inceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(52), 1-14. https://doi.org/10.61904/sbe.1591309.

Atılgan, D. (2025). Çevre Vergisi Karbon Emisyonlarını Azaltmakta Mı? Panel Eşbütünleşme Analizi. Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences, 12(1), 145-156. https://doi.org/10.30910/turkjans.1586719.

Atılgan, D., & Günay, E. (2024). Makroekonomik Değişkenlerin Ekolojik Ayak İzi Üzerindeki Dinamik Etkisi: BRICS-T Ülkelerinden Kanıtlar. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 19(76), 507-522.

Avcı, G., & Özdemir, A. (2023). Atık LFP Bataryaların Geri Dönüşümü. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Part C: Tasarım ve Teknoloji, 11(4), 997-1023. https://doi.org/10.29109/gujsc.1332596.

Aydınoğlu, A. Ç., Çetin, T., Topal, A. U., Şişman, S. (2025). Elektrikli araç şarj istasyonlarının optimum yerleşimine yönelik coğrafi analiz araçlarının geliştirilmesi. Akıllı Ulaşım Sistemleri Ve Uygulamaları Dergisi, 8(1), 39-52. https://doi.org/10.51513/jitsa.1525522.

Aydınoğlu Yalçın, Zeynep Nihal. "TÜRKİYE ÇEVRE AJANSININ HUKUKİ YAPISI VE ÇEVRENİN KORUNMASINDAKİ ROLÜ". Kırıkkale Hukuk Mecmuası 4, sy. 2 (Ekim 2024): 459-91. https://doi.org/10.59909/khm.1417163.

Aysan Özdemir, Z. H., & Gür, B. (2024). Döngüsel Ekonomi: Avrupa Birliği Çalışmaları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(50), 2031-2051. https://doi.org/10.46928/iticusbe.1474221.

Beefull. (2025). EPDK Türkiye elektrikli araç ve şarj altyapısı gelişim raporu Mayıs 2025. Beefull. Erişim adresi: https://beefull.com/blog/epdk-turkiye-elektrikli-arac-ve-sarj-altyapisi-gelisim-raporu-mayis-2025/.

Bolayır, S., & Eroğlu, İ. (2025). Doğrusaldan Döngüsel Ekonomiye Geçişte Bazı Ülke Örnekleri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(83), 221-231.
https://doi.org/10.51290/dpusbe.1577953.

Batmaz, Ü., (2023). "Elektrikli Araçlarda Batarya Teknolojileri", Mühendis ve Makina Dergisi, https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/011_17.pdf.

Baum, Z. J., Bird, R. E., Yu, X., & Ma, J. (2022). Lithium-ion battery recycling—Overview of techniques and trends. ACS Publications.

Benson, S., Samaras, C., & Reolfi, R. (2023). Advancing a circular economy to meet our climate, energy, and economic goals. Office of Science and Technology Policy, The White House. Erişim adresi: https://bidenwhitehouse.archives.gov/ostp/news-updates/2023/07/05/advancing-a-circular-economy-to-meet-our-climate-energy-and-economic-goals/ .

BIS Research. (2025). Automotive circular economy market. BIS Research. Erişim adresi: https://bisresearch.com/industry-report/automotive-circular-economy-market.html.

Blomsma F. & Brennan, G. 2017. "The Emergence of Circular Economy: A New Framing Around Prolonging Resource Productivity," Journal of Industrial Ecology, Yale University, vol. 21(3), pages 603-614, June.

Bruneel, Johan & D'Este, Pablo & Salter, Ammon, 2010. "Investigating the factors that diminish the barriers to university-industry collaboration," Research Policy, Elsevier, vol. 39(7), pages 858-868, September.

Cangöz, M. C., Emek, U., & Uyduranoğlu Karaca, N. (2022). Türkiye'de kamu-özel işbirliği (KÖİ) modeli uygulaması: Etkin risk paylaşımına yönelik bir model önerisi. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV).
https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/mce/2022/turkiyede_kamuozelisbirligi_uygulamasi_etkin_risk_paylasimina_yonelik_bir_model_onerisi.pdf.

Chigbu, B. I. (2024). Advancing sustainable development through circular economy and skill development in EV lithium-ion battery recycling: A comprehensive review. Frontiers in Sustainability, 5. https://doi.org/10.3389/frsus.2024.1409498.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2020). Döngüsel ekonomi için AB eylem planı – 2020. https://dongusel.csb.gov.tr/dongusel-ekonomi-icin-ab-eylem-plani---2020-i-106857.

Çelenk, İ. (2023). Elektrikli araçlarda enerji depolama ve araçtan şebekeye enerji aktarım uygulamaları (Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Enerji Sistemleri Mühendisliği Bölümü). Kocaeli Üniversitesi.

Çetin, M. S., Karakaya, B., & Gençoğlu, M. (2021). Elektrikli Araçlar İçin Lityum İyon Bataryaların Modellenmesi. Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 33(2), 755-763. https://doi.org/10.35234/fumbd.953296.

DENSO. (2024). The future of the circular economy: Revolutionizing the automotive industry with advanced robotics and AI. DRIVEN BASE, DENSO. Erişim adresi: https://www.denso.com/global/en/driven-base/project/circular-economy/.

Doğan, E., & Narin, M. (2024). Enerji Sektöründe Dijitalleşme ve Blokzincir Teknolojisindeki Gelişmenin Ekonomik Etkileri. Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 10(1), 125-148. https://doi.org/10.20979/ueyd.1438329 .

Egbue, O., & Long, S. (2012). Barriers to widespread adoption of electric vehicles: An analysis of consumer attitudes and perceptions. Energy Policy, 48, 717–729. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.06.009.

Electrification Coalition. (2025). Federal EV Policy. Electrification Coalition. Erişim adresi: https://electrificationcoalition.org/work/federal-ev-policy/.

Ellen MacArthur Foundation. (2021). Circular economy in Africa: Automotives. Erişim adresi: https://content.ellenmacarthurfoundation.org/m/2f5f56e094204f95/original/Circular-economy-in-Africa-Automotives.pdf.

European Training Foundation. (2021). The future of skills: A case study of the automotive sector in Turkey [Report]. European Training Foundation. https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-10/future_of_skills_automotive_sector_in_turkey_tr.pdf

European Parliament & Council of the European Union. (2024, June 13). Regulation (EU) 2024/1781 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for sustainable products, amending Directive (EU) 2020/1828 and Regulation (EU) 2023/1542 and repealing Directive 2009/125/EC (Regulation (EU) No. 2024/1781). Official Journal of the European Union L 1781. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1781/oj.

Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. Research Policy, 29(2), 109–123. https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4.

Gençer, Y. G., & Bediroğlu, G. (2024). ELEKTRİKLİ ARAÇ SATIŞLARI, KARBON EMİSYONU VE ELEKTRİK TÜKETİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 23(91), 1192-1209. https://doi.org/10.17755/esosder.1452405.

Global Environment Facility. (2021). Accelerating the Shift to Electric Mobility [Brochure]. GEF. Retrieved from Global Environment Facility. https://www.thegef.org/sites/default/files/documents/2023-08/Accelerating_shift_electric_mobility_brochure_2021.pdf.

Gülenç, İ. (2025). Dijital Ürün Pasaportu: Döngüsel Ekonominin Yeni Kimlik Kartı. Yeşil Büyüme. https://yesilbuyume.org/dongusel-ekonominin-yeni-kimlik-karti-dijital-urun-pasaportu/.

Güler, A. (2024). Türkiye'de Satışa Sunulan Elektrikli Araçların BWM ve LOPCOW Yöntemleriyle Ağırlıklandırılması ve Kriterlerin Sıralanması. Ordu Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi, 14(1), 106-120. https://doi.org/10.54370/ordubtd.1365690.

Güven, F., & Rende, H. (2017). Elektrikli Araçların Tasarımında Malzeme Seçiminin Önemi. Mühendis Ve Makina, 58(689), 81-95.

Haustein, S., & Jensen, A. F. (2018). Factors of electric vehicle adoption: A comparison of conventional and electric car users based on an extended theory of planned behavior. International Journal of Sustainable Transportation, 12(7), 484-496.

Ikonix Asia. (2021, Temmuz 1). Electrical vehicle charging station: IEC 61851 and IEC 62196 ensure for the ultimate electrical safety. https://www.ikonixasia.com/eec/2021/07/electrical-vehicle-charging-station-iec-61851-and-iec-62196-ensure-for-the-ultimate-electrical-safety/.

International Energy Agency (IEA). (2023). Global EV Outlook 2023. https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2023.

IICEC. (2021). Türkiye elektrikli araçlar görünümü. Sabancı Üniversitesi İstanbul Uluslararası Enerji ve İklim Merkezi. Erişim adresi: https://iicec.sabanciuniv.edu/sites/iicec.sabanciuniv.edu/files/inline-files/T%C3%BCrkiye%20Elektrikli%20Ara%C3%A7lar%20G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm%C3%BC%20Web_0.pdf.

Ipaki, B., & Hosseini, Z. (2025). Repair-oriented design and manufacturing strategies for circular electronic products, from mass customization/standardization to scalable repair economy. Results in Engineering, 25, 104169. https://doi.org/10.1016/j.rineng.2025.104169.

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2025). IKV Monthly Newsletter – Issue 118: March 2025. Erişim adresi: https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_monthly_118_march.pdf.

İletişim Başkanlığı. (2023). 21. Yüzyılda Türkiye'nin çevre seferberliği. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/21-yuzyilda-cevre-seferberligi-min.pdf.

İlhan, A. (2021). "Çevresel Sürdürülebilirlik Kapsamında Döngüsel Ekonomi Üzerine Bir İnceleme", Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi: Krizler, Belirsizlikler ve Arayışlar. Bingöl Üniversitesi, 142-151.

İstanbul Kalkınma Ajansı. (2025). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Makine İhtisas Sanayi Bölgesi (MİSAB) 2024 Yılı Teknik Destek Projesi Sonuç Raporu. İstanbul Kalkınma Ajansı. Erişim adresi: https://www.istka.org.tr/media/pdf/Do383KRlEKiaglh9KpDN9QpXqDH5ADyExvqFiute2HaXvIOZqgTR.pdf.

Ja'afar, N. F. M., Mohd Khir, F. N., Jusoh, F., & Mohamad, M. (2024). Sustainability-linked loans for EV manufacturers: An emerging trend in banking. International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS), 8(11), 84–89.

Karahan, İ., Kaplan, Y., & Ünaldı, G. G. (2022). The Current Situation of the Development of Electric Vehicle Technology in Turkey. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi(36), 284-287. https://doi.org/10.31590/ejosat.1112093.

Kaya, M. (2022). State-of-the-art lithium-ion battery recycling technologies. Circular Economy, 1(2), 100015. https://doi.org/10.1016/j.cec.2022.100015.

Kesteloo, H. (2025, Mayıs 20). Toyota's bid for Nissan alliance signals strategic shift in EV landscape. EVXL.co. https://evxl.co/2025/05/20/toyota-bid-nissan-alliance/.

Kley, F., Lerch, C., & Dallinger, D. (2011). New business models for electric cars—A holistic approach. Energy policy, 39(6), 3392-3403.

Köksal, E., Ardıyok, Ş., & İkiler, B. (2024). "Türkiye'de Elektrikli Araçlar için Şarj Altyapısı Nasıl Yaygınlaşır?", Ekonomi-Tek, 13(1), 84-121.

Legardeur, J., & Ospital, P. (2024, June). Digital product passport for the textile sector (EPRS Study for the Panel for the Future of Science and Technology, Scientific Foresight Unit (STOA), Study No. PE 757.808 EN). European Parliamentary Research Service. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/757808/EPRS_STU(2024)757808_EN.pdf.

Lee, J., Choe, H., & Yoon, H.-Y. (2023). Past trends and future directions for circular economy in electric vehicle waste battery reuse and recycling: A bibliometric analysis. Journal of Cleaner Production, 396, 136488. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136488.

Lepre, N., Burget, S., & Gabriel, N. (2023, January 12). U.S. investments in electric vehicle manufacturing (2023). Atlas Public Policy. https://atlaspolicy.com/wp-content/uploads/2023/05/U.S.-Investments-in-Electric-Vehicle-Manufacturing-2023.pdf.

Makine İhtisas Sanayi Bölgesi. (2025). Sürdürülebilirlik e-bülteni: Döngüsel ekonomi eylem planı 2025 (Cilt 1, Sayı 21). Makine İhtisas Sanayi Bölgesi. Erişim adresi: https://makinebirlik.com/.

Mullan, J., Harries, D., Bräunl, T., & Whitely, S. (2012). The technical, economic and commercial viability of the vehicle-to-grid concept. Energy Policy, 48, 394-406.

Özdemir E. ve Kayak, H.,(2025). "Elektrikli Araç Bataryalarının Sürdürülebilir Yeniden Üretimi ve İkinci Ömür Kullanım Uygulamalarının İncelenmesi", Yekarum, c. 10, sy. 1, ss. 1–30.

Özgüner, Z. (2022). Sürdürülebilir Üretimin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 4(8), 40-63. https://doi.org/10.47994/usbad.1054565.

Öztürk, S., & İbik, T. (2025). Elektrikli Araç Teknolojisi, Ekonomi ve Ulaşım Sektörü: Doğu Anadolu Bölgesi Örneği. Yönetim Bilimleri Dergisi, 23(55), 432-456. https://doi.org/10.35408/comuybd.1542953.

Rematec. (2025). Circular economy in the Automotive industry – part one. Rematec. Erişim adresi: https://www.rematec.com/news/strategy-and-concept/circular-economy-automotive-industry-part-1/.

Reşber, E. G. (2024). Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçiş potansiyelinin değerlendirilmesi için teknik destek projesi: AB batarya ve atık batarya tüzüğü 2023/1542(AB). Döngüsel Ekonomide Entegre Atık Yönetimi Eğitimi, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ankara, Türkiye.

Perkmann, M., Tartari, V., McKelvey, M., Autio, E., Broström, A., D'Este, P., & Sobrero, M. (2013). Academic engagement and commercialisation: A review of the literature on university-industry relations. Research Policy, 42(2), 423-442.

Pierce, B. (2025). Electric Vehicle Marketing Consultant, Writer and Editor. Publisher EVinfo.net. Services. https://evinfo.net/2024/12/sp-global-mobility-projects-15-1m-global-bev-sales-for-2025-up-by-30-compared-to-2024/.

Piller. (2025). Elektrikli otomobil zorlukları ve çözümleri: 5 kritik sorun rehberi. Erişim adresi: https://piller.com.tr/elektrikli-otomobil-zorluklari-ve-cozumleri-2025/.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Mobilite Araç ve Teknolojileri Yol Haritası, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/MobiliteAracveTeknolojileriYolHaritasi.pdf.

Sarp, M. & Altın, N.,(2020). Review on Vehicle-to-Grid Systems: The Most Recent Trends and Smart Grid Interaction Technologies. Gazi University Journal of Science, 33(2), 394-411. https://doi.org/10.35378/gujs.554206.

Shi, L., & Hu, B. (2022). Battery as a service: Flexible electric vehicle battery leasing. Forthcoming at Manufacturing and Service Operations Management.

Sierzchula, W., Bakker, S., Maat, K., & Van Wee, B. (2014). The influence of financial incentives and other socio-economic factors on electric vehicle adoption. Energy policy, 68, 183-194.

Soytas, M. A., & Durak Uşar, D. (2021). Kurumsal sürdürülebilirlik ve finansal performans: Türkiye üretim sektörü örneği. ODTÜ Gelişme Dergisi, 48(2), 201–250. http://www2.feas.metu.edu.tr/metusd/ojs/index.php/metusd/article/view/1228.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Otomotiv sanayi çalışma grubu raporu. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Otomotiv-Sanayi-CG-Raporu_01082025.pdf.

Şahin, H. (2025). Electricity Consumption of Electric Vehicles in Türkiye and its Share in Total Electricity Consumption: 2030 Projection. Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 37(1), 423-432. https://doi.org/10.35234/fumbd.1603738.

Şahinaslan, E. (2023). İş Süreci Optimizasyonu: Yöntem, Teknoloji, Riskler ve Fırsatlar. Akademik İzdüşüm Dergisi, 8(2), 570-604.

TEVMOT. (2025). Teşvikler – Destekler. https://www.tevmot.org.tr/tesvikler-destekler/.

Topal, O. (2024). Türkiye'de Elektrikli Araçlarda Kullanılan Tahrik Bataryalarına Yönelik Geri Dönüşüm Yaklaşımları. Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik, 25(1), 37-46.

Topal, O. (2025). Elektrikli Araç Şarj Gereksinimlerine Yönelik Yenilikçi Bir Yaklaşım: Şarj Servis Hizmeti İşletme Modeli. İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi, 8(16), 69-78. https://doi.org/10.55830/tje.1581320.

Turhan, E., Kartum, G., & Özdemir, Y. (2018). Sürdürülebilir Üretim ve İşletme Uygulamaları. Bucak İşletme Fakültesi Dergisi, 1(1), 1-15.

TÜBİTAK RUTE. (2024). Electric vehicle competitions at TEKNOFEST. TÜBİTAK RUTE. https://rute.tubitak.gov.tr/en/electric-vehicle-competitions-at-technofest/.

Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2023). Yenilenebilir enerji istatistikleri raporu. https://www.energy.gov.tr. Erişim Tarihi: (02.05.2025).

Ulu, T.B., & Kaya, H. İ. (2025). Döngüsel Ekonomi Politikalarının Gelişimi: Avrupa Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti İncelemesi. EnergyTR, 2(1), 45–74.

U.S. Environmental Protection Agency. (2024). What is a circular economy? U.S. Environmental Protection Agency. Erişim adresi: https://www.epa.gov/circulareconomy/what-circular-economy.

Voltify (2023). Türkiye'de elektrikli araba teşvikleri ve vergi avantajları. https://www.voltify.com.tr/turkiyede-elektrikli-araba-tesvikleri-ve-vergi-avantajlari.

Wolbertus, R. (2020). Evaluating Electric Vehicle Charging Infrastructure Policies. Research HvA, graduation external, TU Delft, TRAIL.

World Bank. (2025). Turkey's circular economy transition in the EU's global value chain ecosystem. Retrieved from https://www.worldbank.org/en/country/turkey/publication/turkiye-s-circular-economy-transition-in-the-eu-s-global-value-chain-ecosystem.

Yaş, H. (2022). Döngüsel Kentler ve Türkiye'deki Çevre Mevzuatının Uygunluğu. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 71-92.

Yavuz, V. A. (2014). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri/Concept Of Sustainability And Sustainable Production Strategies For Business Practices. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(14), 63-86.

Yeşil Büyüme. (2025). Genişletilmiş üretici sorumluluğu (EPR). https://yesilbuyume.org/genisletilmis-uretici-sorumlulugu-epr/.

Yeşiltepe, S., & Şeşen, M. K. (2016). Primer Pillerin Geri Dönüşüm Prosesleri Hakkında Genel Değerlendirme. Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 1(1), 33-38.

Yıldırım, M., & Özdemir, Ş. (2021). Tüketici Etnosentrizmi ve Tüketici Yenilikçiliği Açısından Yerli Elektrikli Otomobili Satın Alma Niyetleri: Bir Ön Değerlendirme. Journal of Entrepreneurship and Innovation Management, 10(2), 110-142.

YouthPOWER. (2025). "How big market in China for EV battery recycling". YouthPOWER. Erişim adresi: https://www.youth-power.net/tr/news/how-big-market-in-china-for-ev-battery-recycling/.

Yoo, E., Lee, U., Kelly, J. C., & Wang, M. (2023). Life-cycle analysis of battery metal recycling with lithium recovery from a spent lithium-ion battery. Resources, Conservation and Recycling, 196, 107040.

ELİT TENİS OYUNCULARINA UYGULANAN SPESİFİK ANTRENMANLARININ TEKNİK PERFORMANS VE MAXVO_2 DÜZEYLERİNE ETKİLERİ

Dr.Öğr.Üyesi Turan IŞIK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-20-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....1
1.1. ÇALIŞMANIN AMACI.....3
1.2. HİPOTEZLER.....4
1.3. VARSAYIMLAR.....4
1.4. LİMİTASYONLAR.....5
1.5 ALT PROBLEMLER.....5

2. GENEL BİLGİLER.....6
2.1. SPORA ÖZGÜ DAYANIKLILIK İÇİN İNTERVAL ANTRENMAN.....6
2.2. AEREOBİK GÜÇ VE MAKSİMAL OKSİJEN KULLANIMI.....7
2.3. SPORCULARDA VE SPORCU OLMAYANLARDA MAXVO_2.....8
2.4. ANTRENMAN VE MAXVO_2.....10
2.5. PERFORMANSIN BELİRTECİ OLARAK MAXVO_2.....11
2.6. MAXVO2'İ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....12
2.7. MAXVO_2'İN BELİRLENMESİ.....13
2.8. TENİSİN ÖZELLİKLERİ.....17
2.8.1. Tenisin Fizyolojik ve Mekaniksel Görünümü.....17
2.8.2. Tenisin Fizyolojisi.....17
2.8.3. Tenisin Mekaniksel Görünümü.....18
2.9. YÜKLENME/DİNLENME ANALİZİ.....19
2.9.1. Yüklenme/Dinlenme Oranı.....20
2.9.2. Tenis İçin Enerji Sistemlerine Özgü Antrenman.....20
2.9.3. Teniste Antrenman Program Tasarımındaki Olası Hatalar..22

3. YÖNTEM VE PROSEDÜRLER.....24
3.1. BİREYLER.....24
3.2. YERLEŞİM.....24
3.2.1. Laboratuvar Testleri.....24
3.2.2. Saha Ölçümleri.....25
3.3. DENEYSEL PROSEDÜR.....25
3.3.1. MaxVO_2 Ölçüm Protokolü.....25
3.3.2. Saha Testi Ölçüm Protokolü.....27
3.4. 8 HAFTALIK SPESİFİK MAXVO_2 ANTRENMAN PROGRAMI.....29
3.5. İSTATİKSEL ANALİZ.....39

4. BULGULAR 40

5. TARTIŞMA.....53

6. ÖNERİLER.....74

KAYNAKLAR.....77

KAYNAKLAR

1. Ak M., Aşçı A., Akalan C., Hazır T. Validity of aerobic field tests in young soccer players. Journal of Sports Science and Medicine. 2007, Supply 10, pp: 116.
2. Akgün N. Egzersiz Fizyolojisi, 2. Baskı, Ege Üni. Basım Evi, Bornova-İzmir, 1986, s:135.
3. Applewhaite C. Assessing and diagnosing players. Coaches and Coaching, issue: 1989, 10, 6-7.
4. Astrand, P. O. Textbook of work physiology. Physiology Bases of Exercise, Mc Graw Hill- Book Company, New York, 1986; pp: 35.
5. Austrilian Sport Commission. Physciological Test for Elite Athletes. 2000, pp: 388. Human Kinetics.
6. Balke B. Cardio pulmoner and metabolic effects of physical training. Health and Fitness in the modern world, The Atletic Institue and ACSM. 1969.
7. Bergeren M.F, Maresh C.M., Kraemer W.J., Abraham A, Conroy B, Gabaree C. Tennis: A physiological profile during match play. Int J Sports Med 1991; 12: 474-9.
8. Bompa, T. O. Antrenman Kuramı ve Yöntemi. Bağırgan Yayınevi. 1998, s:423-24, Ankara.
9. Bouchard C., Dionne F.T., Simoneau Ja, Boulay Mr. Genetics of Aerobic and anaerobic Performances. Exerc Sport Sci Rev. 1992, 20: 27-58.
10. Castagna C., Abt G.; D'Ottavio S. Physiological aspects of soccer refereeing performance and training. Sports medicine (Auckland, N.Z.) 2007, 37(7):625-46
11. Chandler T. J. Sport specific conditioning for tennis. Med sci tennis 2001, 6 (1): 1-2.

12. Christmass M. A, Richmond S.E., Cable N.T., Arthur P.G., Hartmann P.E. Exercise intensity and metabolic response in single tennis. Journal of Sports Sciences, 1998, 16, 739-7.

13. Çolakoğlu, M. Dayanıklılık antrenmanın metabolik temelleri II. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Eylül 1995, cilt:1, sayı:2, s:34-35

14. Cooke K, Davey P. Tennis ball diameter: the effect on performance and the concurrent physiological responses. J Sport Sci. 2005, 23:31-9.

15. Cooke K., Davey P. R. The physiological cost of velocity coupling during tennis groundstrokes. Journal of Sport Sciences, May, 2007, 25(7): 815-821.

16. Davey P. R., Thorpe R.D., Williams C. Simulated tennis match play in a controlled environment. Journal of Sports Sciences, 2003, 21, 459-67.

17. Dick. F. W. Sports Training Principles. Published by A.C. Black Ltd. Third Edition. 1997, pp: 80.

18. Elliott B, Dawson B, Pyke F. The energetics of single tennis. J Human Mout Studies 1985, 11: 11-20.

19. Fernandez J, Mendez A. Villanueva, Pluim BM. Intensity of tennis match play. Br J Sports Med. 2006, 40: 387-391.

20. Fernandez J., Fernandez G. B., Villanueva A.M Exercise Intensity in Tennis Simulated Match Play Versus Training Drills. Medicine and Science in Tennis, April, 2005, vol:10, Nr.1, pp:6-7.

21. Filipcic A. Analysıs of time and game characteristics in top profile tennis. 14th ITF Worldwide Coaches Workshop, Turkey 2005.

22. Fox EL, Bowers RW, Foss ML: The Physiological Basis of Physical Education and Athletics Fourth Edition, 1988, s:12-15.

23. Gatterer H. Oxygen uptake during soccer. Journal of Sports Science and Medicine. 2007, Suppl. 10, pp:111-2.

24. Girard O, & Millet P.G. Effect of the ground surface on the physiological and technical responses in young tennis players. Journal of Sport Sciences, April 2006, Vol. 24, No.4, pp. 333-353.

25. Girard O, Chevalier R, Levegue F, Miczllef P.J., Millet PG. Specific incremental field test for aerobic fitness in tennis. Br J Sports Med 2006, 40: 791-796.

26. Gül M., Gül K. G., Ceylan S. Avustralya Open Tenis turnuvası erkekler çeyrek final, yarı final ve final maçlarındaki hatalı vuruşların bölgesel analizi. 2. Raket Sporları Sempozyumu, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi basımevi, Kocaeli, 2005.

27. Holmyard, D.J., Cheetham, M.E., Lakemy, H.K.A, Williams, C. 1988. Effect of recovery duration on performance during treadmill sprints. In Science and Football (edited by T.Reilly, A.Less, K.Davids and W.J. Murphy) 2000, pp:134-142 London: E&Fn Spon. International Tennis Federation. Rules of Tennis. London : ITF.

28. Houmard A Scott BK, Justice CL, Chenier JC The effect on taper on performance in distance runners. Med Sci Sports Exerc. May 1994, 26(5):624-31.

29. James A., Davis P., D. Direct Determinaton of Aerobic Power, "In: Peter J.M., Foster C., Physiological Assessment of Human Fitness; Human Kinetics: United States of America, 1995, PP: 9-17.

30. Konig D., Huonker M., Schmid A., Halle M., Berg A., Keul J. Cardiovascular, metabolic, and hormonal parameters in Professional tennis players. Med.Sci. Sports Exerc. 2001, 33;654-658.

31. Kovacs M. S. Applied physiology of tennis performance. Br J. Sports Med 2007, 40: 381-6.

32. Kovacs M.S. Energy system-specific training for tennis. Strength & Conditioning Journal. 2004, 26 (5): 10-13.

33. Krustrup P., Mohr M., Bangsbo J., Activity profile and physiological demands of top-class soccer assistant refereeing in relation to training status. Journal of Sports Sciences, 2002, 20, 861± 871.

34. Lees A., Science and the major racket sports: a review. Journal of Sports Sciences, 2003, 21, 707-732.

35. Leone M., Comtois S.A., Tremblay F., Leger L. Specifity of running speed and agility in competitive junior tennis players. Med Sci Tennis. 2006, 11(1), 10.

36. Macdougall, J.D., Hicks A.L., Macdonald R.J., Mckelvie RS., Green H.J., Smith K.M.. Muscle performance and enzymatic adaptations to sprint interval training. J. Apply. Physiol. 1998, 84: 2138-42.

37. Macher R., Schneiker K. Strength and conditioning in tennis: Current research and practice. Journal of Science Medicine in Sport 2008, 11, 248-256.

38. McArdle W.D, Katch F.I. and Katch V.L. Essentials of Exercise Physiology: 2.nd Edition Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins. 2000.

39. McMillan K., Helgerud J., Macdonald R., Heff J. Physiological adaptations to soccer specific endurance training in Professional youth soccer players. Br J. Sports Med. May 2005, 39(5): 273-277.

40. Michael A., Christmass, Richmond E.S., Cable N.T., Arthur P.G., Hartmann P.E., Exercise intensity & metabolic response in single tennis. Journal of Sports Sciences, 1998, Vol. 16, Number 8, 739-747.

41. Muller E., Benko U., Raschner C., Schwameder H. Specific fitness training and testing in competitive sports. Med Sci Sports Exerc. 2000, 32: 216-220,

42. Novas A.M.P., Rowbottom D.G., Jenkins D.G. A practical method of estimating energy expenditure during tennis play. J Sci Med Sport 2003, 6: 40-50.

43. O'Donoghue P, Ingram B. A notational analysis of elite tennis strategy. J Sports Sci 2001, 19: 107-15.

44. Pugh S.F, Kovaleski J.E, Heitman R.J., Gilley W.F., Upper and lower body strength in relation to ball speed during a serve by male collegiate tennis players. Percept Met Skill 2003, 97: 867-72.

45. Pullock M.L. Quantification of endurance training programs. Exercise and Sport Sciences Reviews. 1973, 1, 155-188.

46. Reid M, Crespo M, Lay B, Berry J. Skill acquisition in tennis: Current research and practice. J Sci Med Sport 2007, 10 (1): 1-10.

47. Reid M., Physical training issues in tennis, Med Sci Tennis 2002, 7 (1): 11.

48. Richers, T. A. Time-motion analysis of the energy systems in elite and competitive single tennis. J.Hm. Movement Stud 1995, 28:73-86.

49. Rucso H; Haver, M. and Karvinen, E. Aerobic performance capacity in athletes. European Journal of Applied Physiology, 1978, 38,151-159.

50. Sjodin B, Svedenhag J. Oxygen uptake during running as related to body mass in circumpubertal boys: a longitudinal study. Eur J Apply Physiol Occup Physiol. 1992, 65(2);150-7.

51. Smekal G., Duvillard V.S., Rihacek C., Pokan R., Hofmann P., Beron R., Tschan H., Bachl N. A physiological profile of tennis match play. Medicine & Science in Sports exercise 2001, 33, No: 6, 999-1005.

52. Smekal G., Polen R., van Duvillard SP., Baron R., Tschan H., Bachl N. Comparison of laboratory and "on-court" endurance testing in tennis. Int J Sports Med. May 2000, 21(4):242-9.

53. Smekal G., Von Duvillard S.P., Pokan R., Lang K., Baron R., Tschan H., Hoffmann P., Bachl N. Respiratory gas exchange and lactate measurement during competitive orienteering. Med Sci Sports Exerc. 2003, 35: 682-689.

54. Solano R. Seasonal changes in aerobic fitness of circumpubertal football players. Journal of Sports Science and Medicine. 2007, Suppl. 10, 170.

55. Stolen T., Charmari K., Castagna C., Wisloff U. Physiology of soccer. Review Article. Sport Med 2005, 35 (6): 501-536.

56. Vergauwen L., Spaepen A. J., Lefeure J., Hepsel P. Evaluation of stroke performance in tennis. Med Sci Sports Exerc. 1998, Vol. 30, No:8, pp:1281-1288.

57. WEB_1, 2009, 25/07/2009, www.sport–fitness-advisor.com/VO2max html.

58. Weber K. Demand profile and training of running speed in elite tennis. In: Crespo M, Reid M, Miley D, editors. Applied sports science for high performance tennis. London: ITF Ltd.; 2001.

59. Wilmore J.H. and Costill D.L. Physiology of sport and exercise: 3rd edition. Champaign, IL: Human Kinetics. 2005.

60. Wilmore, J.H. & Costill, D.L. Physiology of Sport and Exercise, 1.(Eds), U.S.A., Human Kinetics, 1994, pp: 216-232.

ENDÜSTRİ 4.0 DÖNEMİNDE KADIN EMEĞİNİN YERİ (Women's Labor in the Age of Industry 4.0)

Editörler (Editors):
Fatmanur ÖZEN
Kurtuluş Yılmaz GENÇ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-37-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER (Contents)

I. BÖLÜM (Chapter)

STRATEJİK ÇERÇEVE: ENDÜSTRİ 4.0, GİRİŞİMCİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET
(Strategic Framework: Industry 4.0, Entrepreneurship and Gender)

1. ENDÜSTRİ 4.0 DÖNEMİNDE ÜNİVERSİTE SANAYİ İŞ BİRLİĞİNDE KADIN GİRİŞİMCİLERİN YERİ (The Role of Women Entrepreneurs in University–Industry Collaboration during Industry 4.0) 3
Merve ARSLAN, Özlem ATAY

2. DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN GÖLGESİNDE: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN YENİ BİÇİMLERİ (In the Shadow of Digital Transformation: New Forms of Gender Inequality) 21
Yasemin HANCIOĞLU BAŞKÖY

3. DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN KADINLARIN İSTİHDAM SÜRECİNE ETKİLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ (The Effects of Digital Transformation on Women's Employment and Gender Equality) 41
Kenan ÖZCAN, Aygen KOÇ KOCA

4. GENDER GAP IN ALBANIA DURING THE YEARS 1990-2015 63
Elda GJERGJI, Valbona Softa LOSHI, Florinka GJEVORI

II. BÖLÜM (Chapter)

EĞİTİM, STEM VE TOPLUMSAL CİNSİYETİN İNŞASI
(Education, STEM and the Construction of Gender)

5. REIMAGINING EDUCATION: WOMEN'S TRANSFORMATIVE ROLE IN INDUSTRY 4.0 THROUGH EARLY CHILDHOOD PEDAGOGY and STEM..... 79
Elif OZTURK

6. İLKOKUL BİRİNCİ SINIF HAYAT BİLGİSİ EĞİTİM ARACINDAKİ YAZILI VE GÖRSEL İÇERİKLERİN ÇOCUĞUN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISINA ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (An Evaluation of the Effects of Written and Visual Content in First-Grade Life Studies Textbooks on Children's Gender Perceptions) 101
Ebru KIRBAŞ ÖZTORUN, Fatma Hürrem SÜNNEY

7. ENDÜSTRİ 4.0'DA KADIN EMEĞİ VE EĞİTİM POLİTİKALARI: MESLEKİ YÖNLENDİRME, DİJİTALLEŞME VE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ (Women's Labor and Education Policies in Industry 4.0: Vocational Guidance, Digitalization, and Gender Inequality).....117
Aydın BALYER, Zehra YALÇIN

8. EMPOWERING WOMEN EDUCATORS THROUGH AI: PEDAGOGICAL CHANGE IN THE DIGITAL ERA..... 145
Melissa Özlem GRAB

III. BÖLÜM (Chapter)

İSTİHDAM, ÇALIŞMA BİÇİMLERİ, SEKTÖREL DÖNÜŞÜM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA
(Employment, Work Patterns, Sectoral Transformation and Sustainable Development)

9. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE UZAKTAN ÇALIŞMA: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (Gender Inequality and Remote Work: An Assessment of Türkiye) 163
Nida GÜNSAN

10. ENDÜSTRİ 4.0 DÖNEMİNDE KADIN İŞGÜCÜNÜN YARATTIĞI İSTİHDAM (Employment Generated by Women's Labor in the Industry 4.0 Era)..... 179
Emek Aslı CİNEL

11. KADIN EMEĞİNİN İKİZ DÖNÜŞÜM SÜRECİNDEKİ STRATEJİK ROLÜ: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA PERSPEKTİFİ (The Strategic Role of Women's Labor in the Twin Transformation Process: A Sustainable Development Perspective) 199
Burcu YILMAZ ŞAHİN

12. ENDÜSTRİ 4.0 DÖNEMİNE GÖRE MODA SEKTÖRÜNDE KADIN EMEĞİ (Women's Labor in the Fashion Industry in the Context of Industry 4.0).....211
Nurdan KUMAŞ ŞENOL

IV. BÖLÜM (Chapter)

AKADEMİ, AR-GE VE KURUMSAL KAPASİTE GELİŞİMİ
(Academia, R&D and Institutional Capacity Building)

13. FEMALE SURVIVAL IN MALE-DOMINATED DISCIPLINES IN ACADEMIC PUBLISHING: EVIDENCE FROM ACCOUNTING ACADEMIA 229
Murat SERÇEMELİ, Serap Nur ÖZATA CANLI, Melek ŞARDAĞ KARABULUT

14. AR-GE VE YENİLİK ALANINDA KADIN EMEĞİ (Women's Labor in R&D and Innovation) . 253
Gözde TOPRAKCI ALP

15. KADINLARIN MESLEKİ NİTELİKLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: KAMU–SANAYİ ORTAKLIKLARI (Developing Women's Professional Qualifications: Public–Industry Partnerships)..... 269
İnci ÖZTÜRK ERKOÇAK, Fatmanur ÖZEN

6. Kaynakça

Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship Theory & Practice, 30*(5), 595–621.

Ahl, H., & Marlow, S. (2021). Exploring the dynamics of gender, entrepreneurship and institutional change. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *45*(6), 1360–1388.

Benita, R. (2020). Digital entrepreneurship and gender in the Fourth Industrial Revolution. *Technovation*, *90*, 102125.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology.* ***Qualitative Research in Psychology*****,** ***3***(2), 77–101.

Brush, C. G., de Bruin, A., & Welter, F. (2009). A gender-aware framework for women's entrepreneurship. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, *1*(1), 8–24.

Brush, C., Greene, P., & Welter, F. (2009). *Women entrepreneurs and the global environment for growth*. In C. Brush, A. de Bruin, E. J. Gatewood, & C. Henry (Eds.), ***The Global Entrepreneurship Monitor: Women and entrepreneurship*** (pp. 21–35). Edward Elgar Publishing.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Carter, S., Anderson, S., & Shaw, E. (2015). Women's enterprise and social capital: Exploring network and community. *International Small Business Journal*, *33*(5), 479–500.

Connell, R. (2012). *Gender, power, and social change*. Polity Press.

Dülger, M. (2020). *Women Entrepreneurs in Turkey: A Contemporary Analysis.* IGI Global.

Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy, 29*(2), 109–123.

Hisrich, R. D., & Öztürk, S. A. (1999). Women entrepreneurs in a developing economy. *The Journal of Management Development*, *18*(2), 114–125.

Kagermann, H., Wahlster, W., & Helbig, J. (2013). *Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0*. National Academy of Science and Engineering (acatech).

Karadeniz, E., & Özdemir, Ö. (2009). Entrepreneurship in Turkey and developing countries: A comparison. *Journal of Global Strategic Management*, *3*(1), 16–24.

Karatay, C. (2024). *Women's technology entrepreneurship in Türkiye: Challenges in accessing finance in the context of gender* (Master's thesis, Middle East Technical University). METU Open Access. https://hdl.handle.net/11511/110416

Kırçiçek, Ö. B., & Aytar, O. (2021). *Kadın Girişimciliği: Motivasyon Faktörleri Üzerine Bir Araştırma. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *12*(24), 494-518.

Müller, J. (2019). Business model innovation in Industry 4.0: New challenges for entrepreneurs. *Journal of Manufacturing Technology Management, 30*(8), 1236–1254.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). *2024 yılı faaliyet raporu*. https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/STB 2024YiliFaaliyetRaporu.pdf?1758326400074

Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum.

Şenel, A. D., & Sevim, U. (2022). Kadın girişimciliği üzerine bir araştırma: Giresun örneği. *Journal of Emerging Economies and Policy, 7*(2), 171-185

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *İstatisliklerle Kadın. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Kad%C4%B1n-2024-54076&dil=1*

Ulusoy, G. (2019). *Endüstri 4.0 uygulamalarının lojistik sektöründe operasyonel verimlilikle ilişkisi üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

7. Kaynakça

Aydın, D., & Çam, M. S. (2016). Bilgi toplumu dönüşümünde Türkiye'de kadın olmak. Sosyal Bilimler Dergisi, ICEBSS özel sayısı, 224-247.

Başol, O., & Çetin Aydın, G. (2025). Dijitalleşme ve toplumsal cinsiyet eşitliği: Avrupa Birliği ülkeleri üzerine bir analiz. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 27*(1), 37-56.

Baştürk Akça, E., & Kaya, B. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden dijital bölünme ve farklı yaklaşımlar. *Intermedia International e-Journal, 3*(5), 301-319.

Bekkhus, R. (2016). Do KPIs used by CIOs decelerate digital business transformation? The case of ITIL. In *DIGIT 2016 proceedings, 16*. https://aisel.aisnet.org/digit2016/16

Bolukbasi, T., Chang, K. W., Zou, J., Saligrama, V., & Kalai, A. (2016). Man is to computer programmer as woman is to homemaker? Debiasing word embeddings. *Advances in Neural Information Processing Systems, 29*. https://doi.org/10.48550/arXiv.1607.06520

Bonnet, D., & Westerman, G. (2020). The new elements of digital transformation. *MIT Sloan Management Review, 62*(2), 82–89.

Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşcı, G., & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 7*(2), 35-63.

Bray, F. (2007). Gender and technology. *Annual Review of Anthropology, 36*, 37–53. https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.36.081406.094328

Çifci, B. S., & Başfırıncı, C. (2020). Yapay zeka konusunun toplumsal cinsiyet kapsamında incelenmesi: Mesleklere yönelik bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29*(4), 183-203. https://doi.org/10.35379/cusosbil.819510

Crawford, K. (2021*). Atlas of AI: Power, Politics, and the Planetary Costs of Artificial Intelligence*. Yale University Press. https://doi.org/ 10.56315/PSCF3-22Crawford

Criado Perez, C. (2019). *Invisible Women: Data Bias in a World Designed for Men*. Abrams Press. https://doi.org/ 10.7196/SAMJ.2020.v110i9.15131

Dong, B. (2023). A systematic review of the enterprise digital transformation literature and future outlook. *Frontiers in Computing and Intelligent Systems, 3*(3), 11-14. https://doi.org/ 10.54097/fcis.v3i3.7984

Elnur, A. (2022). Siberfeminizmden teknofeminizme: feminist teknoloji çalışmalarında yaşanan gelişmeler. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 10*(32), 321–338. https://doi.org/10.33692/avrasyad.1176864

Faulkner, W. (2001). The technology question in feminism: A view from feminist technology studies. *Women's Studies International Forum, 24*(1), 79–95. https://doi.org/10.1016/S0277-5395(00)00166-7

Gerşil, G. (2015). Küresel boyutta yoksulluk ve kadın yoksulluğu. *Yönetim ve Ekonomi, 22*(1), 165-187. https://doi.org/10.18657/yecbu.24134

Gunnarsson-Östling, U. (2011). Gender in futures: A study of gender and feminist papers published in Futures, 1969–2009. *Futures, 43*(9), 1029-1039. https://doi.org/10.1016/j.futures.2011.07.002

Hanelt, A., Bohnsack, R., Marz, D., & Antunes Marante, C. (2021). A systematic review of the literature on digital transformation: Insights and implications for strategy and organizational change. *Journal of Management Studies, 58*(5), 1159–1197. https://doi.org/10.1111/joms.12639

Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203873106

Harding, S. (2004). *The feminist standpoint theory reader: Intellectual and political controversies*. Psychology Press.

Ho, J. Q., Hartanto, A., Koh, A., & Majeed, N. M. (2025). Gender biases within artificial intelligence and ChatGPT: Evidence, sources of biases and solutions. *Computers in Human Behavior: Artificial Humans, 100145*. https://doi.org/10.1016/j.chbah.2025.100145

ILO. (2021*). World Employment and Social Outlook: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work*. ILO.

Ismail, M. H., Khater, M., & Zaki, M. (2017). Digital business transformation and strategy: What do we know so far. *Cambridge Service Alliance, 10*(1), 1-35.

James, A. (2022). Women in the gig economy: feminising 'digital labour'. *Work in the Global Economy, 2*(1), 2–26. https://doi.org/ 10.1332/273241721X16448410652000

Karagiannaki, A., Vergados, G., & Fouskas, K. (2017). The impact of digital transformation in the financial services industry: Insights from an open innovation initiative in fintech in Greece. In *MCIS 2017 proceedings*, 2. https://aisel.aisnet.org/mcis2017/2

Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Harvard University Press.

Leavy, S. (2018). Gender bias in artificial ıntelligence: the need for diversity and gender theory in machine learning. IEEE/ACM 1st International Workshop on Gender Equality in Software Engineering (GE), 14-16, Gothenburg, Sweden.

Li, F. (2020). Leading digital transformation: Three emerging approaches for managing the transition. *International Journal of Operations & Production Management, 40*(6), 809–817. https://doi.org/10.1108/IJOPM-04-2020-0202

Marcuse, H. (1964*). One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Beacon Press.

Margiono, A. (2020). Digital transformation: Setting the pace. *Journal of Business Strategy, 42*(5), 315–322. https://doi.org/ 10.1108/JBS-11-2019-0215

Memiş Doğan, M., & Gönç Şavran, T. (2024). Toplumsalın dijital yansıması: cinsiyetlendirilmiş teknolojiler ve eşitsiz temsiller. *Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni, 4*(1), 4–12.

Muradoğlu, C. (2024). Dünya çapında yapay zeka teknolojisine güç veren 10 kadın. Webrazzi. https://webrazzi.com/2024/03/08/yapay-zeka-teknolojisine-guc-veren-10-kadin/

Nasiri, M., Ukko, J., Saunila, M., & Rantala, T. (2020). Managing the digital supply chain: The role of smart technologies. *Technovation*, 96–97. https://doi.org/10.1016/j.technovation.2020.102121

Neumeyer, X., & Liu, M. (2021). Managerial competencies and development in the digital age. *IEEE Engineering Management Review, 49*(3), 49–55. https://doi.org/ 10.1109/EMR. 2021.3101950

Noble, S. U. (2018). *Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism*. New York University Press.

O'Neil, C. (2016). *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy.* Crown.

Oktay Yılmaz, B., & Damla, A. (2022). Dijital çalışma platformlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine etkisi. In *Dijitalleşen Dünyada Birey, Toplum, Siyaset Kongresi* (ss. 104-123). İstanbul.

Özdemir, Z. (2023). Türkiye'de bilgi iletişim teknolojileri sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliği: Bir feminist teknobilim perspektifi. *Alternatif Politika, 15*(3), 505-521. https://doi.org/10.53376/ ap.2023.19

Pehlivan, M. (2015). Bireysel ayrılıklar ve toplumsal dezavantajlar çerçevesinde işyerinde psikolojik taciz: Mobbing. *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(4), 65-78.

Sezen, H. K., & Eren Şenaras, A. (2022). Dijitizasyon, dijitalizasyon, dijital dönüşüm kavramlarina ilişkin bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 51*, 49-59.

TÜBİTAK-BİLGEM. Dijital dönüşüm nedir? dijital dönüşüm portalı. https://www.dijitaldonusum. gov.tr/dijital-donusum-nedir

TUSİAD-KAGİDER. (2008). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler Ve Çözüm Önerileri*. TÜSİAD, KAGİDER.

Türkyılmaz, S. (2024). Dijital dönüşümün işletmeler üzerindeki etkisi. *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(1), 276-297. https://doi.org/ 10.52122/nisantasisbd. 1459265

Üçler, N., & Şahin, Z. B. (2025). Yapay zeka uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretimi: Kodlama ve veri setlerindeki gizli önyargılar. *Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi, 3*(12), 1-13.

UNESCO. (2022). *Yüzüm kızarabilseydi, kızarırdı: Dijital becerilerdeki toplumsal cinsiyet uçurumunu eğitim yoluyla aşma* (ISBN:978-605-2124-58-1). https://unesdoc.unesco.org/ark:/ 48223/pf0000382901

Urhan, B. (2022). Dijital Emek Platformlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri. *Çalışma ve Toplum, 4*(75), 2583-2612. https://doi.org/10.54752/ct.1191421

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies, 35*, 29-56.

Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J. Q., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research, 122*, 889-901. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.022

Vlasceanu, M., & Amodio, D. M. (2022). Propagation of societal gender inequality by internet search algorithms. *Psyhological and Cognitive Sciences, 119*(29), 1-8. https://doi.org/10. 1073/pnas.2204529119

Wagman, K. B., & Parks, L. (2021). Beyond the Command: Feminist STS Research and Critical Issues for the Design of Social Machines. Proceedings of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, 103, 1–14. https://doi.org/10.48550/arXiv.2102.00464

Wajcman, J. (1991). *Feminism Confronts Technology.* Polity Press.

Wajcman, J. (2004). *TechnoFeminism.* Polity Press.

Wajcman, J. (2007). From women and technology to gendered technoscience. Information, *Communication & Society, 10*(3), 287–298. https://doi.org/10.1080/13691180701409770

Wajcman, J., & Young, E. (2023). Feminism Confronts AI: The Gender Relations of Digitalisation. In J. Browne, S. Cave, E. Drage, & K. McInerney (Eds.), *Feminist AI: Critical Perspectives on Data, Algorithms and Intelligent Machines* (ss. 47-64). Oxford University Press. https://doi.org/ 10.1093/oso/9780192889898.003.0004

WEF. (2018). The Future of Jobs Report 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf

World Economic Forum. (2022). Global Gender Gap Report. https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/

World Internet Project. (2012). International Report 2012. http://www.worldinternetproject.net/_files/_Published/_oldis/770_2012wip_report4th_ed.pdf

Yankın, F. B. (2019). Dijital dönüşüm sürecinde çalışma yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 7*(2), 1-38.

Yardibi, F., & Adalı, G. (2025). Dijital aktivizm ve toplumsal cinsiyet odağındaki araştırmaların bibliyometrik analizi: mevcut eğilimler ve gelecek yönelimler. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 8*(1), 124-147. https://doi.org/10.33708/ktc.1603132

5. Kaynakça

Aksu, H. (2018). Dijjitopya-Dijital Dönüşüm Yolculuk Rehberi. *Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık A.Ş.*, 1. Baskı, İstanbul

AlNuaimi, B. K., Singh, S. K., Ren, S., Budhwar, P., & Vorobyev, D. (2022). Mastering digital transformation: The nexus between leadership, agility, and digital strategy. *Journal of Business Research*, *145*, 636-648.

Alp, G. T. (2019, 25-29 Ekim). Endüstri 4.0 perspektifinden kadın istihdamı [Sözlü bildiri]. *VI. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi*, Mirage Park Resort, Antalya.

Altun Ada, A. (2021). Fütüristik bir yaklaşım ile dördüncü sanayi devrimi ve sürdürülemez yoksulluk. *Emek Araştırma Dergisi, 12*(19), 1-20.

Arslan, M. Ç. ve Demirkan, S. (2019). Endüstri 4.0 ve muhasebe sistemine etkisi üzerine kuramsal bir inceleme. *Enderun Dergisi, 3*(1), 40-56.

Aytaç, S., Sevüktekin, M., Işığıçok, Ö., Bayram, N., Yıldız, S. ve Eryiğit, K. Y. (2002). *Çağdaş sanayi merkezlerinde kadın işgücünün konumu: Bursa örneği.* Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.

Akyüz, E. (2020). Çocukluk çağı travmaları ve boşanma ilişkisi: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerine başvuran bireyler örneği.

Bayramoğlu, A. T. ve Dökmen, G. (2017). Türkiye'de kadın istihdamı ve mikro kredi uygulamları ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(16), 41-64.

Bozlar, T. (2018). 4. Sanayi Devrimi ve İşgücü Piyasasına Olası Etkileri, İŞKUR İstihdamda 3İ Dergisi, Sayı 27, ss. 62 - 67.

Bondar, S., Hsu, J. C., Pfouga, A. & Stjepandić, J. (2017). Agile digital transformation of System-of-Systems architecture models using Zachman framework. *Journal of Industrial Information Integration*, 7, 33-43.

Bimber, B. (2000). Measuring the gender gap on the Internet. *Social science quarterly*, 868-876.

Bouzari, P., Salamzadeh, A., Soleimani, M., & Ebrahimi, P. (2021). Online social networks and women's entrepreneurship: A comparative study between Iran and Hungary. *Journal Women's Entrepreneurship and Education*, (3-4), 61-75.

Dabbous, A., Barakat, K. A., & Kraus, S. (2023). The impact of digitalization on entrepreneurial activity and sustainable competitiveness: A panel data analysis. *Technology in Society,* 73.

Deloitte (2018). Digital enablement turning your transformation into a successful journey. .https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Technology/IE_C_HC_campaign.pdf.

Demirci, O. (2023). Dijitalleşmenin Tarihi. https://boboscope.com/icerik/dijitallesmenin-tarihi. (Erişim: 21/06/2025)

Demirkan, H., Spohrer, J. C., & Welser, J. J. (2016). Digital innovation and strategic transformation. *It Professional*, *18*(6), 14-18.

Doğrul, K., (2007). *Kentsel alanlarda kadın işgücü arzının belirleyicileri ve kadın işgücü arzının ücret yapısı üzerindeki etkisi: Türkiye üzerine bir uygulama* (Tez no 215180) [Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Donovan, J. (1997). *Feminist teori* (1. Basım). (A. Bora, M. Ağduk Gevrek, & F. Sayılan, Çev.). İletişim.

Ebert, C. & Duarte, CHC. (2018). Digital transformation. *IEEE Softw*, *35*(4), 16–21. doi:10.1109/MS.2018. 2801537

Engels, F. (2019). *İngiltere'de emekçi sınıflarının durumu* (2. Basım). (O. Emre, Çev.) Ayrıntı.

Erdoğan, S. ve Yaşar, S. (2018). Türkiye'de kadın istihdamının gelişimi: Konya- Karaman örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 20*(34), 18-28.

Efeoğlu, R., & Bozkurt, E. (2018, 7-8 Eylül). Sanayi 4.0 ve işgücü piyasasına etkisi [Sözlü bildiri*]. IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress,* Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Eru, O. (2019). Bolu ili'nde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin pazarlama bilgi düzeyleri üzerine bir inceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *11*(2), 806- 825.

Feliciano-Cestero, M. M., Ameen, N., Kotabe, M., Paul, J., & Signoret, M. (2023). Is digital transformation threatened? A systematic literature review of the factors influencing firms' digital transformation and internationalization. *Journal of Business Research, 157,* 113546.

Genç, K. Y., Çakıroğlu, M., Özmen, C. ve Karadirek, G. (2019). *Sanayi devrimleri*. Gece Akademi.

GEM (2022). Golbal Entrepreneurship Monitor, 2022 Raporu.

Gülşen, İ. & Özdemir, Ş. (2019). Mobil Teknolojinin Perakendecilik Üzerindeki Etkileri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, *14*(2), 421-440.

Hansen, B. (2019). The digital revolution–digital entrepreneurship and transformation in Beijing. *Small Enterprise Research, 26*(1), 36-54.

Harry Menear (2020). Digital Transformation History: https://technologymagazine.com/dataand-data-analytics/history-digital-transformation. (Erişim: 28.06.2025)

Henriette, E., Feki, M., & Boughzala, I. (2016). Digital transformation challenges.

Hilbert, M. (2011, December). Mapping the dimensions and characteristics of the world's technological communication capacity during the period of digitization (1986-2007/2010). In *9th World Telecommunication/ICT Indicators Meeting, International Telecommunication Union*.

Uluslararası Çalışma Örgütü ILO (2021). https://www.ilo.org/ (11.06.2025 tarihinde erişilmiştir.)

Kahraman, F. (2017). *Çalışma ilişkileri bakımından dördüncü sanayi devrimi ve Sivas ilinde farkındalık üzerine alan araştırması* (Tez no 494091) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Kıvanç, A. (2022, 12 Mart). *Sanayi 4.0'a hazır mısınız ? Geleceğin meslekleri belli oldu.* Erişim Adresi: https://www.haberturk.com/gelecegin-meslekleri-ne-olacak-3314527-ekonomi.

Kocacık, F. ve Gökkaya, B. V. (2005). Türkiye'de çalışan kadınlar ve sorunları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6*(1), 195-219.

Korkmaz, M., Dilbaz Alacahan, N., Tuna Cesim, D., Yücel, A. S. ve Aras, G. (2013). Türkiye'de kadın istihdamının Amerika Birleşik Devletlerindeki kadın istihdamı ile karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(9), 1845-1863.

Küçükkalay, M. (1997). Endüstri devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(2), 51-68.

Larjovuori, R. L., Bordi, L. & Heikkilä-Tammi, K. (2018, October). Leadership in the digital business transformation. In *Proceedings of the 22nd international academic mindtrek conference,* 212-221.

Legner, C., Eymann, T., Hess, T., Matt, C., Böhmann, T., Drews, P., ... & Ahlemann, F. (2017). Digitalization: opportunity and challenge for the business and information systems engineering community. *Business & information systems engineering*, 59, 301-308.

Lazic, A., & Jovic, M. (2019). Strategic digital transformation of organisations. *Proceedings of the 5th IPMA SENET Project Management Conference*, *108*(1), 184-188.

Miric, M., Yin, P. ve Fehder, D. C. (2023). Population-Level evidence of the gender gap in technology entrepreneurship. *Strategy Science, 8*(1), 62-84.

OECD. (2018). Going digital in a multilateral world. Retrieved from https://www.oecd.org/going-digital/C-MIN-2018-6-EN.pdf

Okan, M., Elmadag, A. B., (2018). A hierarchical approach for defining and classifying constructs in management and marketing research: examples from the field of dysfunctional behavior. *Journal of Management, Marketing and Logistics (JMML), 5*(1), 55-65.

Olsson, K. A. ve Bernhard, I. (2020). Keeping up the pace of digitalization in small businesses–women entrepreneurs' knowledge and use of social media. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, *27*(2), 378-396.

Özkan, M., Al, A. ve Yavuz, S. (2018). Uluslararası politik ekonomi açısından Dördüncü Sanayi Endüstri Devrimi'nin etkileri ve Türkiye. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 6*(2), 126-156.

Özsoylu, A. F. (2017). Endüstri 4.0. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21*(1), 41-64.

Pamuk, N. S. ve Soysal, M. (2018). Yeni sanayi devrimi Endüstri 4.0 üzerine bir inceleme. *Verimlilik Dergisi, 1*, 41-66.

Parviainen, P., Tihinen, M., Kääriäinen, J. and Teppola, S. (2017), "Tackling the digitalization challenge: how to benefit from digitalization in practice", *International Journal of Information Systems and Project Management*, *5*(1), 63-77.

Peker, E. ve Kubar, Y. (2012). Türkiye'de kırsal kesimde kadın istihdamına genel bir bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(2), 173-188.

Satı, Z. E. ve Yılmaz, B. O. (2020). Endüstri 4.0 ortamında değişen iş ve mesleklerin Türkiye'de kadın istihdamına etkileri. *Strategic Public Management Journal, 6*(11), 54-76.

Schallmo, D., Williams, C. A. & Boardman, L. (2017). Digital transformation of business models—best practice, enablers, and roadmap. *International Journal of Innovation Management*, *21*(08), 1740014.

Schwab, K. (2016). *Dördüncü sanayi devrimi* (Z. Dicleli, Çev.) Optimist.

Şahin, K. ve Develi, A. (2021). Kadın istihdamında kayıt dışılık sorunu. *Kesit Akademi Dergisi, 7*(27), 386-400.

Straková, J., Talíř, M., & Váchal, J. (2022). Opportunities and threats of digital transformation of business models in smes. *Economics and Sociology*, *15*(3), 159-171.

Suddaby, R. (2010). Editor's comments: Construct clarity in theories of management and organization. *Academy of Management Review*, *35*(3), 346–357.

TİSK. (2016). 26 *Genel kurul çalışma raporu.* Ankara: TİSK Yayın No: 356.

Taşdemir, D. S. (2021). Sosyo-Ekonomik kalkınmada kadın girişimciler ve işletmeleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, *16*(2), 76-90.

Toptalent. (2022, 11 Şubat). *Geleceğin meslekleri nelerdir? 2021 sonrası hangi meslekler değerli olacak?* Erişim Adresi: https://toptalent.co/gelecegin-meslekleri-nelerdir-2021-sonrasi-hangi-meslekler-degerli-olacak.

Tunzelmann, N. V. (2003). Historical coevolution of governance and technology in the ındustrial revolutions. *Structural Change and Economic Dynamics, 14*(4), 365-384.

Turhan, M. (2023). Girişimcilikte Dijitalleşme: Kadın Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *13*(3), 976-1007.

Women, U. N. (2021). Women's representation in local government: A global analysis. *Hämtad*, *27*(2021), 2022-01.

Uzun, H., Cerev, G. ve Savuk, F. (2017). Türkiye'deki teknoparklarda kadın istihdamı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4*(2), 65-84.

Verina, N., & Titko, J. (2019). Digital transformation: conceptual framework. *Contemporary Issues in Business, Management and Economics Engineering Conference*, 9-10.

Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems, 28*(2), 118-144.

van Dijk, J. (2006). Digital divide research, achievements and shortcomings. *Poetics, 34*(4-5), s. 221-235.

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Harvard Business.

World Economic Forum WEF. (2016). The Future of Jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution, World Economic Forum, Cologny, Switzerland.

Weking, J., Stocker, M., Kowalkiewicz, M., Bohm, M., & Krcmar, H. (2020). Leveraging industry 4.0 – A business model pattern framework. *International Journal of Production Economics*, *225*, 107588. https://doi.org/10.1016/j. ijpe.2019.107588

Yazıcı, E. ve Düzkaya, H. (2016). Endüstri devriminde dördüncü dalga ve eğitim: Türkiye dördüncü dalga endüstri devrimine hazır mı?. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 7*(13), 49-88.

Yılmaz, A., Bozkurt, Y. ve İzci, F. (2008). Kamu örgütlerinde çalışan kadın işgörenlerin çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(2), 89-114.

Ziyadin, S., Suieubayeva, S., & Utegenova, A. (2020). Digital transformation in business. In Digital Age: Chances, Challenges and Future, *Springer International Publishing*, *7*, 408-415

4. References

Albanian Institute for International Studies. 2010. “Twenty Years After: People on State and Democracy”, Tirana.

All Different – all Equal. Education Pack. Ideas, Resources, Methods and Activities for Informal Intercultural Education with Young People and Adults. 1995. European Youth Center.

Aurela Anastasi. 2010, Të drejtat e Gruas në Legjislacionin Shqiptar, Prezenca e OSBE-së në Shqipëri.

Bernd Fischer. 2010. “Enver Hoxha dhe diktatura staliniste në Shqipëri. Instituti i Studimeve Ndërkombetare Tiranë

De Haan, A. 1999. Social Exclusion: Towards an Holistic Understanding of Deprivation. London: Department for International Development.

Elez Biberaj. 2001. “Shqipëria në Tranzicion”. Shtëpia botuese: AiiS – Tiranë.

Kissinger, Henry. 1999. Diplomacia. Shtëpia Botuese „Laert” Tiranë.

INSTAT. 2003. Shqipëria: Një vlerësim i varfërisë.

INSTAT, 2005. Studim shumëfaktorësh për gratë e fëmijët, raporti paraprak, Tiranë.

Instituti i Shëndetit Publik & Instituti Kombëtar i Statistikës, 2002. Shqipëria: Vrojtimi mbi shëndetin riprodhues.

Manfred Nowak 2003. Human Rights Treaties and Monitoring Mechanisms. Introduction to the International Human Rights Regime.

Manfred Nowak 2003. Obligations of States to Respect, fulfill and protect human rights. Introduction to the International Human Rights Regime

Marsela Dauti & Erika Bejko. 2019. Përdorimi i Evidencës Shkencore në Hartimin e Politikave të Mbrojtjes Sociale në Shqipëri. Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim.

Morsink, J. (2001).'The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent: Review. Edinburgh Law Review, 5 (2).

Nowicki, Marek Antoni. 2003. Rreth Konventes Evropiane. Botim i Qendres Shqiptare per te Drejtat e Njeriut. Tirane.

Pano, Nicholas. 1968. “The People"s Republic of Albania”. Johns Hopkins Press.

Puto, Arben. 2009. “Shqipëria Politike ”, Shtëpia Botuese “Toena”. Tiranë.

Puto, Arben. 2015. “Sfidat e të drejtave të njeriut për një shoqëri të lirë ”, Shtëpia Botuese “Toena”. Tiranë.

Qendra Shqiptare e Dokumentacionit për të Drejtat e Njeriut. 1995. Revista Shqiptare për të Drejtat e Njeriut. Grafika ARS.

Qendra Shqiptare për të Drejtat e Njeriut. 2004. Edukimi me të Drejtat e Njeriut në Universitete Tiranë.

Raija Hanski dhe Markku Suksi. 1999. Hyrje në mbrojtjen ndërkombetare të të drejtave të njeriut. Instituti për të Drejtat e Njeriut. Universiteti i Abo Akademisë.

Schmidt, Manfred G. 2012. Teorite e Demokracise. Shtepia Botuese Boart.

Strategjia kombëtare për barazinë gjinore dhe reduktimin e dhunës me bazë gjinore, 2011-2015

UNDP, 2005, Raporti i Zhvillimit Njerëzor, Shqipëri.

UN Department of Economic and Social Affairs/Population Division. 2004. World Population Prospects: The 2004 Revision, Highlights.

Vickers, Miranca dhe Pettifer, James. 1997. "Albania: from anarchy to a Balkan Identity". London, Hurst.

Xhezair Zaganjori, Aurela Anastasi, Eralda (Methasani) Çani. 2011. Shteti i së Drejtës në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë. Shtëpia Botuese Adelprint.

Xhumari, Vaso, Merita. 2014. "Proçesi dhe Institucionet e Politikës sociale", Botimet Pegi. Tiranë.

Zyhdi Dervishi. 2004. Gratë në syrin e ciklonit të sfidave dhe perspektiva.

10. References

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Dijital eşitsizlik ve toplumsal cinsiyet araştırması*. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/yayinlar/arastirmalar

Aksu, M., Demir, Y., & Sarı, M. H. (2022). Türkiye'de eğitim yöneticiliğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Nicel bir analiz. *Eğitim ve Bilim, 47*(211), 1–25.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2023). *Transformational leadership* (3rd ed.). Psychology Press.

BBC Türkçe. (2023). *Itır Erhart: Yapay zeka etiği ve teknoloji felsefesi*. https://www.bbc.com/turkce/articles/c4n1p5zq5vno

Bilim Genç. (2021, April 29). *Prof. Dr. Feryal Özel ile söyleşi*. TÜBİTAK. https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/prof-dr-feryal-ozel-ile-soylesi

Booth, A. L., Francesconi, M., & Frank, J. (2003). A sticky floors model of promotion, pay, and gender. *European Economic Review, 47*(2), 295–322.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Dede, C. (2022). *Learning in the metaverse: The educational possibilities of immersive virtual reality*. The Brookings Institution. https://www.brookings.edu/articles/learning-in-the-metaverse-the-educational-possibilities-of-immersive-virtual-reality/

Eagly, A. H., & Carli, L. L. (2007). *Women and the labyrinth of leadership*. Harvard Business Review Press.

Eğitim Reformu Girişimi [ERG]. (2022). *Türkiye'de STEM eğitimi ve toplumsal cinsiyet raporu*. https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-stem-egitimi-ve-toplumsal-cinsiyet-raporu/

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2nd ed.). Norton.

European Commission. (2021). *Digital Education Action Plan 2021–2027*. Publications Office of the European Union.

European Commission. (2021). *She figures 2021: Gender in research and innovation*. Publications Office of the European Union.

European Commission. (2022). *Digital Education Action Plan 2021–2027: Mid-term review*. Publications Office of the European Union. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d8b4a14-a691-11ed-b508-01aa75ed71a1/

European Commission. (2022). *Women in Digital Scoreboard 2022*. Publications Office of the European Union.

European Commission. (2022). *Women in the teaching profession: Evidence from across Europe*. Publications Office of the European Union.

Fletcher, J. K. (2004). The paradox of postheroic leadership: Gender, power, and the "new organization." *Leadership Quarterly, 15*(5), 647–661.

Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Vintage Books.

Fullan, M., Quinn, J., & McEachen, J. (2023). *Deep learning: Engage the world, change the world*. Corwin Press.

Geels, F. W. (2004). From sectoral systems of innovation to socio-technical systems. *Research Policy, 33*(6–7), 897–920. https://doi.org/10.1016/j.respol.2003.10.015

George-Reyes, C. (2024). Education 4.0, complex thinking and gender disparities. *Journal of Digital Education Research*. (in press)

Grogan, M., & Shakeshaft, C. (2011). *Women and educational leadership*. Jossey-Bass.

Haraway, D. (1991). A cyborg manifesto. In *Simians, cyborgs, and women* (pp. 149–181). Routledge.

Herman, K. (2025). Competency model for early childhood educators in the digital age. *Early Childhood Education Journal*. (forthcoming)

Kızılay, E. (2023). Türkiye'de kadın öğretmenlerin kariyer gelişiminde mentorluğun rolü [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Kodluyoruz. (2023). *2022 Faaliyet Raporu*. https://kodluyoruz.org/faaliyet-raporu/

Lagesen, V. A. (2011). A cyberfeminist utopia? *Science, Technology & Human Values, 36*(2), 221–243. https://doi.org/10.1177/0162243910366151

Marsh, J., Kumpulainen, K., Nisha, B., Velicu, A., Blum-Ross, A., Hyatt, D., … Thorsteinsson, G. (2018). *Makerspaces in the early years: A literature review*. University of Sheffield.

Marsh, J., Kumpulainen, K., Nisha, B., Velicu, A., Blum-Ross, A., Hyatt, D., … Thorsteinsson, G. (2023). Digital storytelling in early childhood: A systematic review. *Journal of Early Childhood Literacy*. https://doi.org/10.1177/146879842311684

MEB. (2023). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2022–2023*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2023). *Türkiye Dijital Eğitim Stratejisi 2023–2027*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2023). *Öğretmenlik mesleği kariyer uzmanlığı verileri*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2023). *Öğretmenlik Mesleği ve Dijital Dönüşüm Anketi*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB–UNICEF. (2023). *Anadolu'nun kadın liderleri projesi sonuç raporu*. Ankara: MEB Yayınları.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017–1054. https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x

Morrison, A. M., White, R. P., & Van Velsor, E. (1987). *Breaking the glass ceiling*. Addison–Wesley.

Moss, P., & Dahlberg, G. (2008). Beyond quality in early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood, 9*(1), 76–85. https://doi.org/10.2304/ciec.2008.9.1.76

OECD. (2023). *Education at a Glance 2023*. OECD Publishing.

OECD. (2023a). *Digital Education Outlook 2023*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/c7c3f4d3-en

OECD. (2023b). *Bridging the Digital Gender Divide: Include, Upskill, Innovate*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/3c8f423c-en

OECD. (2023c). *Early Learning and Child Well-being*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/3990407f-en

O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction*. Crown Publishing.

Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. International Universities Press.

Schleicher, A. (2022). *Building on COVID-19's innovation momentum*. OECD. https://oecdedutoday.com/building-on-covid-19-innovation-momentum-digital-inclusive-education/

Selwyn, N. (2022). *Education and technology* (3rd ed.). Bloomsbury.

Sobel, D. (2008). *Childhood and nature*. Stenhouse.

Stanford HAI. (2020). *Fei-Fei Li: How to make AI that's good for people*. https://hai.stanford.edu/news/fei-fei-li-how-make-ai-thats-good-people

Suchman, L. (2007). *Human–machine reconfigurations* (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511808418

Teach For All. (2023). *Global leadership development report*. https://teachforall.org/global-leadership-development-report

TÜBA. (2023). *TÜBA Üye Listesi*. https://www.tuba.gov.tr/tr/uyeler/tam-uyeler

TÜBİTAK. (2022). *2022 Faaliyet Raporu*. https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2022_faaliyet_raporu.pdf

TÜBİTAK. (2023). *Prof. Dr. Şermin Genç'in araştırması Nature'da*. https://www.tubitak.gov.tr/tr/haber/prof-dr-sermin-gencin-arastirmasi-prestijli-bilim-dergisi-natureda

TÜİK. (2021). *COVID-19 Sürecinde Çocukların Eğitime Erişimi*. https://data.tuik.gov.tr/…

TÜİK. (2023). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. https://data.tuik.gov.tr/…

TÜİK. (2023). *İşgücü İstatistikleri 2022*. https://data.tuik.gov.tr/…

TÜİK. (2023). *Zaman kullanım araştırması*. TÜİK.

TÜSİAD. (2022). *Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı ve dijital dönüşüm*. https://tusiad.org…

TÜSİAD. (2023). *Türkiye'de kadın girişimcilik raporu*. https://tusiad.org…

UNESCO. (2023). *Gender Report: Deepening the debate on those still left behind*.

UNESCO. (2023). *Technology in education: A tool on whose terms?* https://doi.org/10.54676/UZQV8501

UNICEF. (2022). *Education in a digital world*.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Harvard University Press.

Wajcman, J. (2010). Feminist theories of technology. *Cambridge Journal of Economics, 34*(1), 143–152. https://doi.org/10.1093/cje/ben057

Williamson, B. (2021). *Big data in education*. SAGE.

Wood, E., & Attfield, J. (2005). *Play, learning and the early childhood curriculum* (2nd ed.). Paul Chapman.

World Economic Forum. (2023). *The Global Gender Gap Report 2023*. https://www.weforum.org/…

YÖK. (2023). *Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu*. Ankara: YÖK Yayınları.

YÖK. (2023). *Yükseköğretimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Ankara: YÖK Yayınları.

Zhang, K., & Aslan, A. B. (2021). AI technologies for education. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 2*, 100025. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2021.100025

5. Kaynakça

Baştürk, M. (2008). Ders kitaplarının tarihçesi. Ö. Demirel & K. Kıroğlu (Ed.), *Konu alanı kitap inceleme* içinde. Pegem Yayınevi.

Bayrakçı, M. (2005). Ders kitapları konusu ve ilköğretimde ücretsiz ders kitabı dağıtımı projesi. *Millî Eğitim Dergisi, (165)*, 1–10.

Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *2014*(3), 108-114.

Connell, R. W. (2009). *Gender in world perspective*. Polity Press.

Çakır, H., & Baş, H. (2018). Cinsiyetler ve cinsiyetlerle özdeşleşen davranışların sosyolojik ve biyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *5*(5), 176-191.

Çimen, C. A., & Bayhan, S. (2018). Değişen ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, 36*, 72–102.

Demirhan, E. I. (2021). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından öğretim programı ve ders kitabı inceleme (4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi). *Journal of Innovative Research in Social Studies, 4*(1), 69–82. https://doi.org/10.47503/jirss.931329

Doğan, Y., & Tuğ, O. (2017). Uluslararası sınavlarda başarılı ülkeler ve Türkiye'nin sosyal bilgiler ders kitaplarının tasarım boyutu açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 1*(1), 56–79.

Dökmen, Y. (2018). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.

Ersoy, E. 2009. Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Fırat University Journal of Social Sciences)*. 19(2): 209-230.

Eşitlik, Adalet, Kadın Platformu (EŞİK). (2024, Haziran 6). *ERG ve Eşik'ten müfredat eleştirisi: Toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapılması gerekiyor*. https://esitlikadaletkadin.org/erg-ve-esikten-mufredat-elestirisi-toplumsal-cinsiyet-esitligine-vurgu-yapilmasi-gerekiyor/

Fidan, S. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Gümüşoğlu, F. (2016). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet: 1928'den günümüze* (4. basım). Tarihçi Kitapevi.

Güzel, D., & Şimşek, A. (2014). Milli eğitim şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(23), 172–216.

Helvacıoğlu Gümüşoğlu, F. (1994). *1928'den 1994'e ders kitaplarında cinsiyetçilik* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Jineps Gazetesi. (2024, Haziran 6). *ERG, TMMOB ve Eşik'ten Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli eleştirisi*. https://jinepsgazetesi.com/2024/06/erg-tmmob-ve-esikten-turkiye-yuzyili-maarif-modeli-elestirisi/

Kısa Dalga. (2024, Haziran 1). *'Türkiye Yüzyılı Maarif Eğitim Modeli'nde kadının adı yok*. https://kisadalga.net/podcast/detay/turkiye-yuzyili-maarif-egitim-modelinde-kadinin-adi-yok_101588

Lee, J. F. (2014). Japonca EFL ders kitaplarında gizli bir müfredat: Cinsiyet temsili. *Dilbilim ve Eğitim, 27*, 39–53.

Millî Eğitim Bakanlığı (2021, 14 Ekim). *Ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. Resmî Gazete (Sayı: 31628). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211014-1.htm

Millî Eğitim Bakanlığı (2024). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (1., 2., 3. sınıflar). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. Ankara.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli tanıtım kılavuzu*. TTKB Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2025). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Özdemir, H. (2019). Erken çocukluk dönemindeki çocukların, annelerinin ve öğretmenlerinin oyun ve oyuncaklara ilişkin kalıp yargılarının incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiye].

Özen, F. (2018). Investigation of the experiences of classroom teacher candidates in the reconstruction of gender role: A case study in Turkey. *Journal of Education and Training Studies, 6*(8), 29–43. https://doi.org/10.11114/jets.v6i8.3211

Sever, M. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin amacını anlamak*. Eğitim Reformu Girişimi. https://egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2024/08/Turkiye-Yuzyili-Maarif-Modelinin-Amacini-Anlamak.pdf

Şahin, N., Hemde, A., Altuntaş, B., Dikmen, G., Güleç, H., Başpınar, N., Genç, N., & Taşçı, S. (2024). *İlkokul 1 Hayat Bilgisi ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tietz, W. M. (2007). Women and man in accounting textbooks: Exploring the hidden curriculum. *Issues in Accounting Education, 22*(3), 459–480.

Toraman, Ç., & Özen, F. (2019). An Investigation of the effectiveness of the gender equality course with a specific focus on faculties of education. *Education Policy Analysis and Strategic Research, 14*(2), 6–28. https://dx.doi.org/10.29329/epasr.2019.201.1

Vatandaş, C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies, 35*, 29–56.

Yıldırım, Y., & Çalışkan, A. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 13*(26), 204–220. https://doi.org/10.55605/ejedus.1548121

6. Kaynakça

Aydın, M. (2021). Does the digital divide matter? Factors and conditions that promote ICT literacy. *Telematics and Informatics*, *58*, 101536.

Babaroğlu, A. (2023). Türkiye'de kadının eğitimi. N. Yılmaz (Ed.), *Kadın ve yaşam* içinde (s. 93–108). Eğitim.

Bakker, I. (2007). Social reproduction and the constitution of a gendered political economy. *New political economy*, *12*(4), 541-556.

Cindiloğlu Demirer, M., & Erat Ocak, L. (2023). Dijitalleşme ve kadın. N. Yılmaz (Ed.), *Kadın ve yaşam* (s. 109–124) içinde. Eğitim yayınevi.

Campos, D. G., & Scherer, R. (2024). Digital gender gaps in Students' knowledge, attitudes and skills: an integrative data analysis across 32 Countries. *Education and Information Technologies*, *29*(1), 655-693.

Dedeoğlu, S., & Yaman Öztürk, M. (Der.). (2010). *Kapitalizm, ataerkillik ve kadın emeği: Türkiye örneği*. Sosyal Araştırmalar Vakfı.

European Training Foundation. (2024). *The gender dimension of labour market transitions: An ETF assessment.* ETF.

Filiz, S., & Güzelyurt, K. (2017). Meslek lisesi öğretmenlerinin meslek alanları açısından toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *15*(2), 239-264.

Günsan, N., & Yergin, H. (2022). Dijital dönüşüm, endüstri 4.0 ve kadın istihdamı: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(14), 238-254.

International Labour Organization. (2018). *Care work and care jobs for the future of decent work*. ILO. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_633135.pdf

Karakuş, G. (2022). Kadın girişimciliği ve cinsiyet eşitsizliğinin insani gelişme üzerine etkisi, *Yeni Fikir Dergisi*, *14* (28), 01-10

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_no1_turkiyede_mesleki_ve_teknik_egitimin_gorunumu.pdf

OECD. (2018). *Bridging the digital gender divide: Include, upskill, innovate*. OECD.

Qazi, A., Hasan, N., Abayomi-Alli, O., Hardaker, G., Scherer, R., Sarker, Y., ... & Maitama, J. Z. (2022). Gender differences in information and communication technology use & skills: a systematic review and meta-analysis. *Education and Information Technologies*, *27*(3), 4225-4258.

Sırım, V., & Kapçak, S. (2021). Geçmişten günümüze Türk kadın emeğinin değişim ve gelişim süreci. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(1), 12-35.

Sorgner, A. (2021). Gender and industrialization: developments and trends in the context of developing countries. https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep61661.pdf?acceptTC=true&coverpage=false&addFooter=false

Taş, B., & Bozkurt, E. (2020). *Türkiye'de STEM alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri araştırma ve izleme raporu.* Uçan Süpürge. https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2021/02/Ucan-Supurge-Turkiyede-STEM-Alanindaki-Toplumsal-Cinsiyet-Esitsizlikleri-Arastirma-ve-Izleme-Raporu.pdf

UN Women. (2022). *Gender analysis in technical areas: Digital inclusion – Guidance note*. UN Women. https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-12/Gender%20Analysis%20Guidance_Digital_Inclusion.pdf

UNESCO. (2017). *Cracking the code: Girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM)*. UNESCO. https://doi.org/10.54675/QYHK2407

UNESCO. (2022). *Transforming technical and vocational education and training for successful and just transitions*. UNESCO.

UNESCO. (2022). *Transforming technical and vocational education and training for successful and just transitions: UNESCO strategy for TVET (2022–2029).* UNESCO.

UNESCO–UNEVOC. (2018). *Women and technical and vocational education and training: Exploring perspectives in the Middle East and North Africa.* UNESCO–UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training.

Utar, S. (2023). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji ilişkisi çerçevesinde mühendislik mesleği ve mühendislik eğitimi. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(1), 1-21. https://doi.org/10.56206/husbd.1239871

Uysal, M., & Erbilen, S. Ü. (2025). STEM alanlarında kadın temsilindeki eşitsizlik: Sosyal dışlanmanın görünmeyen yüzü ve nedenleri üzerine bir derleme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(1), 1-18.

Üstündağ Yıldırım, İ., & Zabun, B. (2024). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılmasının önemine dair uzman görüşlerinin değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *22*(1), 642-659.

Van Dijk, J. (2020). *The digital divide.* John Wiley & Sons.

9. References

Abdelghani, R., Wang, Y.-H., Yuan, X., Wang, T., Lucas, P., Sauzéon, H., & Oudeyer, P.-Y. (2024). GPT-3-driven pedagogical agents to train children's curious question-asking skills. *International Journal of Artificial Intelligence in Education, 34*(2), 483–518. https://doi.org/10.1007/s40593-023-00340-7

Acker, J. (2006). Inequality Regimes: Gender, Class, and Race in Organizations. *Gender & Society, 20*(4), 441–464. https://doi.org/10.1177/0891243206289499

Agarwala T (2015), Gender hierarchy to gender equality: an agenda for transition in higher education. *Gender in Management: An International Journal, 30*(5), No Pagination Specified. https://doi.org/10.1108/GM-07-2015-143

Ahmadzada, K. (2025). *The impact of internationalization of education on women's empowerment: a comparative study of Finland and Azerbaijan* (Master's thesis, K. Ahmadzada).

Antelm-Lanzat, A. M., Gil, A. J., Cacheiro-González, M. L., Pérez-Navío, E., & Fonseca-Pedrero, E. (2020). Learning styles and vocational guidance in secondary education. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice, 20*(3), 1–15.

Benjamin, D. J. (2019). Errors in probabilistic reasoning and judgment biases. In B. D. Bernheim, S. DellaVigna, & D. Laibson (Eds.), *Handbook of behavioral economics - Foundations and applications 2* (pp. 69–186). North-Holland/Elsevier. https://doi.org/10.1016/bs.hesbe.2018.11.002

Bian, L. (2022). Gender stereotypes and education. In D. P. VanderLaan & W. I. Wong (Eds.), *Gender and sexuality development: Contemporary theory and research* (pp. 255–275). Springer Nature Switzerland AG. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84273-4_9

Buchholz, S., Gathof, A. K., Grossmann, A. J., Kowarik, I., & Fischer, L. K. (2020). Wild bees in urban grasslands: Urbanisation, functional diversity and species traits. *Landscape and Urban Planning, 196*, 103731. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.103731

Buolamwini, J., & Gebru, T. (2018). Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. *Proceedings of Machine Learning Research, 81*, 77-91.

Cardoso, P. J., & Rodrigues, J. M. (2025). Human-centered AI in placemaking: A review of technologies, practices, and impacts. *Applied Sciences*, *15*(17), 9245.

Chowdaiah, D., & Mathew, S. (2024). Technology-Driven Economy: Policy Suggestions For Increasing Women's Involvement With Artificial Intelligence, Big Data, And Cloud Infrastructures. *Library of Progress-Library Science, Information Technology & Computer*, *44*(3).

Chun, J., Kim, J., Kim, H., Lee, G., Cho, S., Kim, C., Chung, Y., & Heo, S. (2025). A Comparative Analysis of On-Device AI-Driven, Self-Regulated Learning and Traditional Pedagogy in University Health Sciences Education. *Applied Sciences, 15*(4). https://doi.org/10.3390/app15041815

Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *Data Colonialism: Rethinking Big Data's Relation to the Contemporary Subject. Television & New Media*. https://doi.org/10.1177/1527476418796632

Folbre, N. (2006). Measuring Care: Gender, Empowerment, and the Care Economy. *Journal of Human Development, 7*(2), 183–199. https://doi.org/10.1080/14649880600768512

Gerlich, M. (2023). Perceptions and acceptance of artificial intelligence: A multi-dimensional study. *Social Sciences*, *12*(9), 502.

Holmes, W., Porayska-Pomsta, K., Holstein, K. et al. (2022). Ethics of AI in Education: Towards a Community-Wide Framework. *Int J Artif Intell Educ 32*, 504–526 . https://doi.org/10.1007/s40593-021-00239-1

Hoffmann, R., Šedová, B., & Vinke, K. (2021). Improving the evidence base: A methodological review of the quantitative climate migration literature. *Global Environmental Change, 71,* 102367. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102367

Huang, W., & Yu, W. (2025). Barriers to integrating artificial intelligence education: implications from five early adopters in South Korea. *Computer Science Education*, 1–24. https://doi.org/10.1080/08993408.2025.2565199

Jakonen, O., & Sokka, S. (2022). Finnish cultural policy as public funding: Regime view across policy domains. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift, 25*(3), 293–313. https://doi.org/10.18261/nkt.25.3.9

Kang, C., Jo, H., Han, S. W., & Weis, L. (2023). Complexifying Asian American student pathways to STEM majors: Differences by ethnic subgroups and college selectivity. *Journal of Diversity in Higher Education, 16*(2), 215–225. https://doi.org/10.1037/dhe0000326

Kaarakainen, MT., Saikkonen, L. (2023). Remark on digital accessibility: educational disparities define digital inclusion from adolescence onwards. *Univ Access Inf Soc 22*, 1279–1292. https://doi.org/10.1007/s10209-022-00908-5

Kim, J., Park, E., Kim, J., & Park, E. (2024). Analysis of Perceptions and Requirements for Creative Experiential Activity Curriculum for the Revision of Special Education in South Korea. *Sustainability, 16*(20). https://doi.org/10.3390/su16209121

Li, Y., & Chai, Y. (2025). Bridging regional disparities through AI-driven personalized learning paths: evidence from Chinese high school education. *Interactive Learning Environments*, 1–16. https://doi.org/10.1080/10494820.2025.2523388

Li, K., & Li, K. (2023). Determinants of College Students' Actual Use of AI-Based Systems: An Extension of the Technology Acceptance Model. *Sustainability, 15*(6). https://doi.org/10.3390/su15065221

Luckin, R., Cukurova, M., Kent, C., & Du Boulay, B. (2021). Empowering educators to be AI-ready. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 3*, 100076. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100076

McDonald, P., Coles, L., & Thorpe, K. (2024). How women educators frame the scarcity of men in early childhood education and care. *Gender and Education, 36*(5), 510–526. https://doi.org/10.1080/09540253.2024.2357825

Mhlanga, D. (2023). Open AI in Education, the Responsible and Ethical Use of ChatGPT Towards Lifelong Learning. In *FinTech and Artificial Intelligence for Sustainable Development*. Sustainable Development Goals Series. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37776-1_17

Mousa, K. M. (2024). *Leadership Dynamics in Higher Education: An Integrated Model Exploring the Role of AI-Literacy, and Gender in the China*.

Nieminen, M. (2022). Women teachers and the feminization of the teaching profession in a Finnish journal for primary school teachers (The Teacher), 1915–1920. *Paedagogica Historica, 58*(1), 139–153. https://doi.org/10.1080/00309230.2020.1818797

Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York University Press.

Osgood, J. (2010). Reconstructing professionalism in ECEC: the case for the 'critically reflective emotional professional'. *Early Years, 30*(2), 119–133. https://doi.org/10.1080/09575146.2010.490905

Park, H., & Kim, S.-Y. (2022). Consumer empowerment in corporate social responsibility: The effect of participatory CSR on company admiration and word-of-mouth communications. *Corporate Communications, 27*(2), 346–367. https://doi.org/10.1108/CCIJ-02-2021-0025

Sanni, B. (2025*). Leveraging Artificial Intelligence in Women's Leadership Training: Personalized Learning Paths for Skill Enhancement*.

Scherer, R., Siddiq, F., Howard, S. K., & Tondeur, J. (2023). Gender divides in teachers' readiness for online teaching and learning in higher education: Do women and men consider themselves equally prepared*? Computers & Education, 199*, 104774. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104774

Shah, S. S. (2024). Gender Bias in Artificial Intelligence: Empowering Women Through Digital Literacy. *Journal of Artificial Intelligence*, *1*, 1000088.

Treuthart, M. P. (2019). Connectivity: The global gender digital divide and its implications for women's human rights and equality. *Gonz. J. Int'l L.*, *23*, 1.

UNESCO (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. https://www.unesco.org/en/articles/guidance-generative-ai-education-and-research

UNESCO. (2023). Women4Ethical AI: Global report. UNESCO Publishing. https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/women4ethical-ai

Williamson, B., & Eynon, R. (2020). Historical threads, missing links, and future directions in AI in education. *Learning, Media and Technology, 45*(3), 223–235. https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1798995

Yada, A., Björn, P. M., Savolainen, P., & Kyttälä, M. (2025). All ready for action in inclusive classrooms? Conceptions of the tiered support framework, professional roles, and collaboration among Finnish pre-service teachers. *International Journal of Inclusive Education*, 1–23. https://doi.org/10.1080/13603116.2025.2581766

Yadav, D. S. (2024). Navigating the landscape of AI integration in education: opportunities, challenges, and ethical considerations for harnessing the potential of artificial intelligence (AI) for teaching and learning. *BSSS Journal of Computer*, *15*(1), 38-48.

Yoder, J. D. (2018). Challenging the gendered academic hierarchy: The artificial separation of research, teaching, and feminist activism. *Psychology of Women Quarterly, 42*(2), 127–135. https://doi.org/10.1177/0361684318762695

5. Kaynaklar

Aktaş, E., & Beşer, B.H. (2025). Sosyal sürdürülebilir kalkınma açısından kırılgan kesimdeki kadın istihdamın rolü ve önemine ilişkin bir değerlendirme. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi, 8*(1), 55-70. DOI: https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1503

Aksoy, N., Felek, Ş., Yayla, N., & Ceviş, İ. (2019). Türkiye'de kadın istihdamı ve etkileyen faktörler. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 17*(3), 146-163. DOI: https://doi.org/10.11611/yead.594124

Aydın, M., & Kuldaş, E.(2024). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında ataerkil bakışın reklamlarda tekrar üretilmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(3), 554-572.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2024). Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı 2024-2028. Erişim Adresi: https://kadingirisimci.gov.tr/media/1vzpdrdc/2024-2028-ksgm-eylem-plan%C4%B1.pdf

Bardakçı, Ş., & Oğlak, S. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, *3*(1), 71-90.

Barrero, J. M., Bloom, N., & Davis, S. J. (2023). The evolution of work from home. *Journal of Economic Perspectives*, *37*(4), 23-49.

Baysal, Ş.K.(2024). Kadın istihdamında yarı zamanlı çalışma: Esnek çalışma bir alternatif mi? Erişim Adresi: https://sosyalveri.net/analiz/kadin-istihdaminda-yari-zamanli-calisma-esnek-calisma-bir-alternatif-mi Erişim Tarihi: 04.12.2024.

Beham, B., Drobnič, S., Präg, P., Baierl, A., & Eckner, J. (2019). Part-time work and gender inequality in Europe: A comparative analysis of satisfaction with work–life balance. *European Societies*, *21*(3), 378-402. DOI: 10.1080/14616696.2018.1473627

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı (2008-2013). Ankara.

Bek, A., & Akyol, İ. T. (2025). Türkiye'de aile dostu çalışma politikaları ve COVID-19 döneminde esnek çalışma deneyimleri üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *23*(57), 1726-1755. DOI: https://doi.org/10.35408/comuybd.1617944

Çelik, N. (2025). Dijital eşitsizlikte kadının konumu: Türkiye'deki politika ve uygulamaların değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 9*(1), 1-22. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/mukatcad.45

Damgacı, T. (2024). Türkiye'de toplumsal cinsiyet ana akımlaştırma stratejisinin analizi ve cinsiyet eşitliği izleme derneği. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(3), 22-237.

European Institute for Gender Equality, (2025). Erişim Adresi: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1125

Erbay, H. (2019). Tarihsel süreçte dünyada ve türk toplumunda kadın algısı ve haklarının gelişimi üzerine bir değerlendirme. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(1), 1-25.

Gender Economy, (2020). Remote work and gender ınequality throughout and beyond the COVID-19 pandemic. Erişim Adresi: https://utoronto.scholaris.ca/server/api/core/bitstreams/21bed406-c391-4ddb-ada6-971ef6f30fdc/content

Gülsoy, M. Ç. (2025). Uzaktan ve yarı zamanlı çalışma ışığında örgütsel vatandaşlık davranışı: kuramsal bir inceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, *16*(1), 72-112.

Has, A. F., & Bal, Y. (2024). Uzaktan çalışan bireylerin iş tatmini ve iş-yaşam dengesi üzerinde demografik faktörlerin etkisi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 142-168.

İçli, G. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 133-143.

ILO. (2025). Gender equality programme: more and better jobs for women. Erişim Adresi: https://www.ilo.org/projects-and-partnerships/projects/gender-equality-programme-more-and-better-jobs-women

Karlankuş, N., & Eser, B. (2023). Covid-19 döneminde evden çalışmanın kadın çalışanların iş-yaşam dengesine etkisi: Trabzon ili üzerine bir araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *9*(2), 347-366. DOI: https://doi.org/10.20979/ueyd.1351541

Koray, M. (2011). Avrupa birliği ve Türkiye'de "cinsiyet" eşitliği politikaları: Sol-feminist bir eleştiri. *Çalışma ve Toplum*, 2(29), 13-54.

Kurnaz, I. (2024). Analysis of the effect of flexible working styles on women's decent work. Erişim Adresi: https://www.ilo.org/publications/analysis-effect-flexible-working-styles-women%E2%80%99s-employment-and-decent-work

Makridis, C.A. (2025). Interactions reimagined: the ımpact of hybrid work on team communication and coordination. *The Future of Labour: How AI, Technological Disruption and Practice Will Change the Way We Work. Edt. (Davit Autor, Graham Mark, Ming, Vivienne)*. Taylor & Francis: USA.

Messenger, J. C. (2019). Introduction: telework in the 21st century–an evolutionary perspective. In *Telework in the 21st Century* (pp. 1-34). Edward Elgar.

Nilles, J. (2003). Telecommunications and organizational decentralization. *IEEE Transactions On Communications*, *23*(10), 1142-1147.

Okan, A. (2024). Toplumsal cinsiyet eşitliğini etkileyen faktörler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 16*(4), 753-766.

Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu anadolu bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Journal of International Social Research*, *2*(8), 302-312.

Özkazanç, S. (2024). Evaluation of urban and regional planning students' perceptions and attitudes towards gender equality. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute,* 64, 30-45.

Román, J. G. (2025). Gender differences ın routine housework among one-person households. *Demographic Research*, 52, 369-382.

Rüzgâr, M. T., & Altay, A. (2024). Toplumsal cinsiyet eşitliği yönünden kullanılan endeksler: Avrupa birliği ülkeleri ve Türkiye. *Kadın/Woman 2000*, *25*(2), 109-134.

Sancar, S.& Bilgin, M. (2021). Erkekler, erkeklikler ve toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması. Erişim Adresi: https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/erkeklik-genis-ozetpdf.pdf

Sarıbay, B. (2023). Uzaktan çalışma üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Sosyoloji Dergisi,* (46), 221-241. DOI: https://doi.org/10.59572/sosder.1275821

SKD Türkiye (2025). 2024'te cinsiyet eşitliği konusunda neler oldu? Erişim Adresi: https://www.skdturkiye.org/esit-adimlar/yakin-plan/2024te-cinsiyet-esitligi-konusunda-neler-oldu/

Streger, G. (2024). What's the gender digital divide? Erişim Adresi: https://www.isocfoundation.org/2024/10/whats-the-gender-digital-divide/?gad_source=1&gad_campaignid=18448539282&gbraid=Erişim Tarihi: 30.10.2024.

Şahin, S., & Bayhan, A.C. (2020). Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik boyutu. *Lectio Socialis,* 4(1), 59-71.

Şırkı, E., & Güney, M. E. (2023). Uluslararası toplumsal cinsiyet eşitliği endekslerine göre Türkiye'nin durumu ve öneriler. Conference: 2. International Congress on Social Sciences & Humanities İzmir. Türkiye

TİHEK (2021). Ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik. Erişim Adresi: https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/ayrimcilikla_mucadelevesitlik_2021raporu.pdf

TÜİK. (2025). İstatistiklerle kadın. Erişim Adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2024-54076#:~:text=Kad%C4%B1nlar%C4%B1n%20istihdamda%20 Erişim Tarihi: 06.03.2025.

TÜİK. (2025). İşgücü istatistikleri. Erişim Adresi https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2024-54059#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3. Erişim Tarihi: 20.03.2025.

UNDP. (2022). Kadın dostu dijital yol. Erişim Tarihi: https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/kadin-dostu-dijital-yol Erişim Tarihi: 06.12.2022.

UN (2024). Women. Erişim Adresi: https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/women-in-turkiye-a-statistical-overview-2024

Ünal Miçooğulları, S.(2025). Dijital dönüşümün toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine etkisi(Tez no 929186) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Türkiye].Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Villamor, I. (2023). 3 ways remote work is a double-edged sword for women's careers. https://www.weforum.org/stories/2023/11/remote-work-workplace-women-careers/ Erişim Tarihi: 24. 11.2024.

Yıldız, A. (2023). Aile ve sosyal hizmetler bakanı Göktaş: Kadınlara esnek ve uzaktan çalışma modeli üzerinde çalışıyoruz. Erişim Adresi: https://www.aa.com.tr/tr/politika/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakani-goktas-kadinlara-esnek-ve-uzaktan-calisma-modeli-uzerinde-calisiyoruz/3062809 Erişim Tarihi: 23.11.2023.

WEF (2025). Gender report. Erişim Adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf

World Population Review. (2025). Erişim Adresi: https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gender-equality-by-country

5. Kaynakça

Arbix, G., Mario, S. S., Eduardo, Z., Guilherme, A. ve Miserlin. L. (2017). O Brasil E. A. Nova Onda De Manufatura Avançada. Novos Estudos Cebrap. *São Paulo: Cebrap, 36*(3), 29-49.

Baggaley, K. (2017). Robots are Replacing Humans in the World's Mines. Here's why. Mach, Technology Retrieved November. Erişim adresi: https://www.nbcnews.com/mach/science/robots-are-replacing-humans-world-s-mineshere-s-why-ncna831631. Erişim tarihi: 09.12.2025.

Bozlar, T. (2018). 4. Sanayi Devrimi ve İşgücü Piyasasına Olası Etkileri. *İŞKUR İstihdamda 3İ Dergisi,* 27, 62- 67.

Bughin, J., E. Hazan, S. Lund, Dahlström, P., Wiesinger, A. ve Subramaniam, A. (2018). Skill Shift Automation and The Future of The Workforce. *McKinsey Glob Inst 1*, 3-84.

Buhr, D. (2015). Social Innovation Policy for Industry 4.0. Friedrich-Ebert-Stiftung, Division for Social and Economic Policies. Erişim adresi: http://library.fes.de/pdffiles/wiso/11479.pdf. Erişim tarihi: 11-11.2025.

Dawson, J., Kersley, R. ve Natella, S. (2016). The CS Gender 3000: The Reward for Change: Credit Suisse. Erişim adresi: https://glg.it/assets/docs/csri-gender-3000.pdf. Erişim tarihi: 15.11.2025.

Deloitte, A. (2017). Future of Work in Mining: Attracting, Developing and Retaining Talent: Deloitte/NORCAT. Erişim adresi: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Energy-and Resources/deloitte-norcat-future-work-in-mining.pdf. Erişim tarihi: 15.11.2025.

Dietrich, P. ve Garcia, M. H. (2022). New Challenges For Women Workers in Brazil Facing the Wave of Industry 4.0 Technologies. *Gender &Development*, *30*(3), 459-476.

Durrant-Whyte, Geraghty R., Pujol, F. ve Sellschop, R. (2015). How Digital Innovation Can Improve Mining Productivity. McKinsey&Company. Erişim adresi: https://www.mckinsey.com/industries/metals-and-mining/our-insights/howdigital-innovation-can-improve-mining-productivity. Erişim tarihi: 16.11.2025.

Dünya Çalışma Örgütü (2017). Erişim adresi: https://rshiny.ilo.org/dataexplorer40/?lang=en&segment=indicator&id=SDG_0852_SEX_AGE_RT_A Erişim Tarihi: 20.11.2025.

Dünya Çalışma Örgütü (2025). Erişim adresi: https://rshiny.ilo.org/dataexplorer62/?lang=en&segment=indicator&id=SDG_T552_NOC_RT_A Erişim Tarihi: 20.11.2025.

Field Research. (2018). Field Research. Personal Communication With Industry Stakeholders by Karina Fernandez-Stark and Penny Bamber.

Grubic, T. ve Peppard, J. (2016). Servitized Manufacturing Firms Competing Through Remote Monitoring Technology. *Journal of Manufacturing Technology Management, 27*(2), 154-184.

GSA (The Geological Society of Australia) (2015). Achieving Women's Equality. South Australia Women's Policy: Government of South Australia. Erişim adresi: https://www.officeforwomen.sa.gov.au/__data/assets/pdf_file/0010/29656/FINALAWE-Womens-Policy-CONTENT.pdf. Erişim Tarihi: 10.11.2025.

Kagermann, H., Johannes H. ve Wolfgang, W. (2013) Recommendations for Implementing the Strategic Initiative Industrie 4.0: Securing the Future of German Manufacturing Industry; Final Report of the Industrie 4.0 Working Group, Berlin: Forschungsunion and Geschäftsstelle der Plattform Industrie 4.0.

Karakaya, E. ve Nuur, C. (2018). Social Sciences and the Mining Sector: Some Insights into Recent Research Trends. *Resources Policy*, *58*, 257 - 267.

Kasper, J. (2018). Maintenance Battle is On: Digital Thread to Determine Winners. Industry Week.

Macdonald, C. (2017). The Role of Gender in the Extractives Industries. Helsinki, Finland: United Nations University World Institute for Development Economics Research.

Mather, M. ve Lighthall, N.R. (2012). Both Risk and Reward are Processed Differently in Decisions Made Under Stress. *Current Directions In Psychological Science, 21*(2), 36-41.

McKinsey Global Institute. (2017). Making it in America: Revitalizing US Manufacturing. Erişim adresi:https://www.mckinsey.com/~/media/McKinsey/Featured%20Insights/Americas/Maki ng%20it%20in%20America%20Revitalizing%20US%20manufacturing/Making-it-inAmerica-Revitalizing-US-manufacturing-Full-report.ashx. Erişim tarihi: 15.11.2025

MIRH (Mining Industry Human Resources Council) (2016). Strengthening Mining's Talent Alloy: Mining Industry Human Resources Council. Erişim adresi: https://www.mihr.ca/pdf/MiHR_Gender_Report_EN_WEB.pdf. Erişim tarihi: 21.11.2025.

Oshokoya, P.O. ve Tetteh, M.N. (2018). Mine-of-the-Future: How is Africa Prepared from a Mineral and Mining Engineering Education Perspective?. *Resources Policy, 56,* 125 - 133.

Porter, M., Eric, S. ve Kathleen, M. (2014). Strategic Choices in Building the Smart Connected Mine. Harvard Business Review.

Rocha, M. (2021). Indústria 4.0 e Desemprego Tecnológico na Manufatura Brasileira: Propostas de Políticas. *RBEST Revista Brasileira De Economia Social E Do Trabalho*, *3*,1-21.

Sarti, F. ve Hiratuka, C. (2017). Desempenho Recente da Indústria Brasileira no Contexto de Mudanças Estruturais Domésticas e Globais. Texto para Discussão. Unicamp. IE, Campinas, 290.

Sroet, G., Daryl B., Mark T. C. ve Keith, R L. (2013). Are Women Better than Men at Multitasking?. *BMC Psychology, 1*(1), 18.

Stefanovic, A. F. ve Alvayay, M.S. (2016). Las Mujeres en el Sector Minero de Chile: CEPAL.

Teixeira, M. O. (2017). Um Olhar da Economia Feminista Para as Mulheres: os Avanços e as Permanências das Mulheres no Mundo do Trabalho entre 2004 e 2013. Tese (Doutorado) Programa de Pós-Graduação em Desenvolvimento Econômico, Instituto de Economia, Universidade Estadual de Campinas.

Turner, J. (2018). Mind the Gap: Training Mining Workers for a Digital Future. Analysis Retrieved. Erişim adresi: https://www.miningtechnology.com/features/mind-gap-training-mining-workers-digital-future/ Erişim tarihi: 10.11.20025.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Duzeyinde-Isgucu- Istatistikleri-2023-53838 Erişim Tarihi: 17.11.2025.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2025). Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Duzeyinde-Isgucu- Istatistikleri-2023-53838 Erişim Tarihi: 17.11.2025.

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) (2021). Technology and Innovation Report: Catching Technological Waves, Innovation with Equity. United Nations Publications. New York. Erişim adresi: https://unctad.org/webflyer/technology-and-innovation-report-2021 Erişim tarihi: 16.11.2025.

WEF (World Economic Forum) (2016). The Future of Jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. Cologny, Switzerland. Endüstri 4.0 Perspektifinden Kadın İstihdamı. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/339135513_Endustri_40_Perspektifinden_Kadin_Istihdami#fullTextFileContent Erişim tarihi: 25.11.2025.

WEF (World Economic Forum) (2017). Accelerating Gender Parity in the Fourth Industrial Revolution. An Agenda for Leaders to Shape the Future of Education, Gender and Work: World Economic Forum. Erişim adresi:https://www.weforum.org/whitepapers/accelerating-gender-parity-in-the-fourthindustrial-revolution. Erişim tarihi: 10.11.2025.

Wisskirchen, G., Blandine, T. B., Ulrich, B., Annemarie, M., Gunda, N., Guillermo, J. S. ve Beatrice, B. (2017). Artificial Intelligence and Robotics and Their Impact on The Workplace. *IBA Global Employment Institute Report*, *11*(5), 49–67.

World Bank (2024). World Development Indicators. Erişim adresi: https://ourworldindata.org/grapher/ratio-of-female-to-male-labor-force-participation-rates-ilo-wdi Erişim Tarihi: 15.11.2025.

6. Kaynakça

Agenjo-Calderón, A., & Gálvez, L. (2019). *Feminist economics: A theoretical and research agenda*. *Feminist Economics, 25*(3), 1–23.

Alasoini, T. (2025). *Twin transition as a transformer of work and an opportunity for development*. Finnish Institute for Occupational Health.

Baran Shajari, M., & David, I. (2025). *Bridging the silos of digitalization and sustainability by twin transition: A multivocal literature review*. arXiv:2506.04267.

Boserup, E. (1970). *Women's role in economic development*. St. Martin's Press.

Elson, D. (1998). The economic, the political and the domestic: Businesses, states and households in the organisation of production. *New Political Economy, 3*(2), 189–208.

European Commission. (2020). *The twin transition: How digital and green transformations reinforce each other*. Brussels: European Commission.

Folbre, N. (1994). *Who pays for the kids? Gender and the structures of constraint.* Routledge.

Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica, 37*(3), 424–438.

Hilbert, M. (2011). Digital gender divide or technologically empowered women in developing countries? *Gender, Technology and Development, 15*(1), 25–52.

ILO. (2020). *Women in the green economy.* International Labour Organization.

Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change, 30*(3), 435–464.

Mellor, M. (1997). *Feminism and ecology*. New York University Press.

OECD. (2022). *The effects of AI on the working lives of women.* OECD.

Salleh, A. (2017). *Ecofeminism as politics: Nature, Marx and the postmodern*. Zed Books.

Satı, Z. E., & Yılmaz, B. O. (2020). Effects on women's employment in Turkey of the changing job and occupations in the Industry 4.0 era. *Sosyoekonomi, 28*(43), 183–200.

Schneider, E. (2022). *Gender, green skills and the digital transition*. OECD Skills Studies.

Sorgner, A. (2021). *Women, work and digitalization: New labor market prospects.* Springer.

UN Women. (2023). *Gender equality in the sustainable energy transition.* UN Women Publications.

UNIDO. (2021). *Empowering women and girls in digitalization and Industry 4.0.* United Nations Industrial Development Organization.

World Bank. (2023). *Gender and green jobs: Impacts of the twin transition in emerging economies.* World Bank Group.

6. Kaynakça

Akalın, T. (2018). Sanayi 4.0'ın Toplumsal Cinsiyet Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Politik Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2*(2),115-128.

Akın, S. (2017). *Akıllı Üretim Sistemleri ve Endüstri 4.0.* İstanbul: Derin Yayınları.

Alçın, S. (2016). Üretim İçin Yeni Bir İzlek: Sanayi 4.0. *Journal of Life Economics*, *8*(1), 19-30.

Aydın, N. (2018). *Endüstri 4.0 Dördüncü Sanayi Devrimi*. Ankara: İksad Publishing House Yayıncılık.

Batista, N. C., Melício, R. and Mendes, V. M. F. (2017). Services Enabler Architecture for

Smart Grid and Smart Living Services Providers under Industry 4.0. *Energy and Buildings,* 141, 16-27.

Bilen, U. (2024). Sürdürülebilir Modanın Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Üzerindeki Rolünün

İncelenmesi. *European Journal of Engineering and Applied Sciences,* 7(1), 6-20.

Bora, A. (2018). Kadınların Görünmeyen Emeği. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bujor, A., Aungurencei, Ş. L., Vasilcai, S., & Avram, E. (2022). The Impact of Industry 4.0 on the Workforce. The 18th Romanian Textiles and Leather Conference.

Can, V. ve Kıymaz, M. (2016). Bilişim Teknolojilerinin Perakende Mağazacılık Sektörüne Yansımaları: Muhasebe Departmanlarında Endüstri 4.0 Etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, CİEP Özel Sayısı, 107-117.

Cihan, C. (2020). *Dijital Sanayi ve Endüstri 4.0*. Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Clean Clothes Campaign. (2021). *Tailored Wages 2021: The State of Pay in The Global Garment Industry*.

Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, *43*(6), 1241-1299.

Dural, A. ve Köksal, S. (2020). Moda Pazarlamasında Dijitalleşme ve Toplumsal Cinsiyet: Yapay Zekanın Algoritmik Yanlılığı. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 13*(2), 215-230.

Drath, R. & Horch, A. (2014). Industrie 4.0: Hit or Hype. *IEEE Industrial Electronics Magazine, 8*(2), 56-58.

Dökmen, Z. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji İlişkisi: Algoritmik Yanlılığın Analizi. *Kariyer ve İstihdam Dergisi*, *5*(2), 55-68.

Elson, D. & Pearson, R. (1981). Nimble Fingers Make Cheap Workers: An Analysis of Women's Employment in Third Word Export Manufacturing. *Feminist Review, 7*, 87-107.

Evans, P. C. & Annunziata, M. (2012). Industrial Internet: Pushing the Boundaries of Minds and Machines. Retrieved from http://www.ge.com/docs/chapters/Industrial_Internet.pdf

Eraydın, A. (2010). Küreselleşme Sürecinde Kadın Emeği: Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Örneği. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, *65*(2), 97-118.

Fair Wear Foundation. (2023*). For Fair Fashion: Improving Due Diligence, Wages and Gender Equity in The Turkish Garment Sector*. Amsterdam.

FashioanatingWorld. (2023). Industry 4.0: A Responsible Approach Needed to Propel Growth in Apparel Sector. https://www.fashionatingworld.com/new1-2/author/691-fwadmin2.feed?type=atom&start=5870

Gökalp, E., Gökalp, M. O., & Eren, P. E. (2019). Hazır Giyim ve Konfeksiyon Sektöründe Endüstri

4.0 Devrimi: Akıllı Konfeksiyon Fabrikası Önerisi. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, *10*(37), 73-96.

Green, N.L. (1997). Ready-to- Wear and Ready- to – Work: A Century of Industry and Immigrants in Paris and New York. Duke University Press.

Hermann, M., Pentek, T. & Otto, B. (2016). Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios.

IEEE Computer Society, 49th Hawaii International Conference on System Sciences, 3928-3937.

Herter, J. & Ovtcharova, J. (2016). A Model Based Visualization Framework for Cross

Discipline Collaboration in Industry 4.0 Scenarios. *Procedia CIRP*, *57*(1), 398-403.

Hoskins, T. (2014). Stitched Up: The Anti- Capitalist Book of Fashion. London: Pluto Press.

IMF. (2018). Gender, Technology and The Future of Work. IMF Discussion Paper.

International Labour Organization (ILO). (2019). The future of work in textiles, clothing, leather and footwear. Geneva: International Labour Office.

Jian, Q., Ying, L. & Grosvenor, R. (2016). A Categorical Framework of Manufacturing for

Industry 4.0 and Beyond. *Procedia CIRP*, (52), 173-178.

Koca, C. (2012). Toplumsal Cinsiyet ve Moda: Kadın Kimliğinin İnşasında Giyim – Kuşamın Rolü.

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 4(1), 45-63.

LightCastle Partners. (2024). Comprehensive Study of the Future of Women Garment Workers.

https://lightcastlepartners.com/insights/2024/01/comprehensive-study-of-the-future-of-women-garment-workers/

Maggioli, S. & Cunha, L. (2023). A Systematic Review Discussing the Sustainability of Men and

Women's Work in Industry 4.0: Are Technologies Gender-Neutral?. *Faculty of Psychology and Educational Sciences*, (15), 5615.

McKinsey, (2016). Yeni Sanayi Devrimi Akıllı Üretim Sistemleri Teknoloji Yol Haritası. Tübitak, Türkiye.

Mentoro Platform (2019). Türkiye Tekstil Sektörünün Endüstri 4.0 Durum Değerlendirmesi ve Yol Haritası. Erişim Adresi: https://www.mentoroplatform.com/wp-content/uploads/2019/01/Tekstil-Sektorunun-Endustri4.pdf Erişim Tarihi: 11.08.2025.

Monteiro, R. A., Djalma, S. G. J., Eryka, F. M. S., Falcão, P. B., Melo, F. J. C. & Filho, C. B. (2024).

Global Trends and Practices of Industry 4.0 Applications in the Clothing Sector: A Systematic Literature Review. *Administrative Sciences,* (14), 258.

Mrugalska, B. & Wyrwicka, M.K. (2017). Towards Lean Production in Industry 4.0. *Procedia Engineering*, (182), 466473.

Olgun, B. A., ve Turan, F. K. (2022). Tekstil Sektöründe Dijital Dönüşüm ve Tekstil

Firmalarının Endüstri 4.0 Kavramsal Farkındalık Düzeyini Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma. *Tekstil ve Mühendis, 29*(125), 28-40.

Öcal, F. M., ve Altıntaş, K. (2018). Dördüncü Sanayi Devriminin Emek Piyasaları Üzerindeki

Olası Etkilerinin İncelenmesi ve Çözüm Önerileri. *OPUS International Journal of Society Researches*, *8*(15), 2066-2092.

Satı, E.Z., ve Yılmaz, O. B. (2020). Endüstri 4.0 Ortamında Değişen İş ve Mesleklerin Türkiye'de Kadın İstihdamına Etkileri. *Strategic Public Management Journal*, 6(11), 54-76.

Sağbaş, A., ve Özdil, H. (2022). Konfeksiyon İşletmelerinde Endüstri 4.0 Perspektifinde Akıllı Üretim Sistemleri Entegrasyonu İçin Bir Model Önerisi. *Duzce Üniversity Journal of Science and Technology, 10*(1), 434-447.

Saygı, E. (2020). Endüstri 4.0 ve Eğitim Politikaları: Kadınların Dijital Dönüşüme Entegrasyonu. *Eğitim ve Toplum Dergisi*, *8*(3), 201-215.

Scott, J. W. (1988). *Gender and the Politics of History.* Columbia University Press.

Schumacher, A., Erol, S. & W. Sihn. (2016). A Maturity Model for Assessing Industry 4.0

Readiness and Maturity of Manufacturing Enterprises. *Procedia CIRP*, vol. 52, pp. 161-166.

Standing, G. (1999). Global Feminization Through Flexible Labor: A Theme Revisited. *World Development*, *27*(3), 583-602.

Sönmez, M. (2019). *Sanayi 4.0: Geleceğin Fabrikaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şen, C., Kılıç, A., ve Öndoğan, Z. (2020). Endüstri 4.0 ve Moda Sektöründeki Uygulamaları.

Turkish Journal of Fashion Design and Management, 2(2), 53-65.

TextileSchool. (2023). Industry 4.0 in Textiles: Driving Efficiency and Sustainability. https://www.textileschool.com/29283/industry-4-0-in-textiles-driving-efficiency-and-sustainability/

Toksöz, G. (2014). *Küresel Üretim Zincirlerinde Kadın Emeği*. Ankara: İletişim Yayınları.

Tonga, M. Y. ve Tonga, M. (2022). Endüstri 4.0'a Genel Bir Bakış: Sanayinin Geleceği. *G. Ü. İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 6(6), 40-60.

Unesco. (2021). *Cracking the Code: Girls' and Women's Education in Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM).* Paris: Unesco Publishing.

Wajcman, J. (2015). *Pressed for Time: The Acceleration of Life in Digital Capitalism*. University of Chicago Press.

WSR (Worker- Driven Social Responsibility). (2023). Overview of Worker- Driven Models. https://en.wikipedia.org/wiki/Worker-driven_social_responsibility

Yıldıran, M. (2022). Dördüncü Endüstri Devrimi ve Moda Endüstrisine Etkileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, *12*(2), 559-578.

Yüksel, F. ve Alkan, O. (2019). Dijitalleşme Çağında Kadın Emeği: Endüstri 4.0 ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi, 60*(1), 241-260.

6. References

Abraído-Lanza, A. F., Echeverria, S. E., Flórez, K. R., & Mendoza-Grey, S. (2022). Latina women in academia: Challenges and opportunities. *Frontiers in Public Health, 10*, 876161.

Abramo, G., D'Angelo, C., & Caprasecca, A. (2009). Gender differences in research productivity: A bibliometric analysis of the Italian academic system. *Scientometrics, 79*(3), 517-539.

Araneda-Guirriman, C., Sepúlveda-Páez, G., Pedraja-Rejas, L., & San Martín, J. (2023, November). *Women in academia: an analysis through a scoping review*. In Frontiers in Education (Vol. 8, p. 1137866). Frontiers Media SA.

Arian, A., & Sands, J. (2024). Gender diversity and research productivity in accounting and finance at Australian and New Zealand HEIs. *Accounting Education*, 1-26.

Baldarelli, M. G., Del Baldo, M., & Vignini, S. (2019). The first women accounting masters in Italy: between tradition and innovation. *Accounting History Review, 29*(1), 39-78.

Bentley, P. (2012). Gender differences and factors affecting publication productivity among Australian university academics. *Journal of Sociology, 48*(1), 85-103.

Bhatti, A., & Ali, R. (2021). Women constructing leadership identities in academia: Intersection of gender and culture. *Issues in Educational Research, 31*(1), 1-18.

Buchheit, S., Collins, A., & Collins, D. (2000). Must female accounting faculty publish more to achieve tenure?. *Women in Management Review*, *15*(7), 344-355.

Casad, B. J., Franks, J. E., Garasky, C. E., Kittleman, M. M., Roesler, A. C., Hall, D. Y., & Petzel, Z. W. (2021). Gender inequality in academia: Problems and solutions for women faculty in STEM. *Journal of Neuroscience Research, 99*(1), 13-23.

Chan, H. F., & Torgler, B. (2020). Gender differences in performance of top cited scientists by field and country. *Scientometrics, 125*(3), 2421-2447.

Clavero, S., & Galligan, Y. (2021). Delivering gender justice in academia through gender equality plans? Normative and practical challenges. *Gender, Work & Organization, 28*(3), 1115-1132.

Council of Higher Education (CoHE) Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024). Yükseköğretim istatistikleri 2024. https://istatistik.yok.gov.tr/

https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/kadinlarin-yuksekogretime-erisimi.aspx

de Lima, J. P. R., Nova, S. P. D. C. C., & de Oliveira Vendramin, E. (2024). Sexist academic socialization and feminist resistance:(de) constructing women's (dis) placement in Brazilian accounting academia. *Critical Perspectives on Accounting, 99*, 102600.

Eslen-Ziya, H., & Yildirim, T. M. (2022). Perceptions of gendered-challenges in academia: How women academics see gender hierarchies as barriers to achievement. *Gender, Work & Organization, 29*(1), 301-308.

Franco-Orozco, C. M., & Franco-Orozco, B. (2018). Women in academia and research: An overview of the challenges toward gender equality in Colombia and how to move forward. *Frontiers in Astronomy and Space Sciences, 5,* 24.

Galizzi, G., McBride, K., & Siboni, B. (2024). Patriarchy persists: experiences of barriers to women's career progression in Italian accounting academia. *Critical Perspectives on Accounting, 99*, 102625.

Giannoula, F. (2014). Female university staff in Greece and Turkey. *Procedia Economics and Finance, 9,* 342-348.

Ha, G. L., Lehrer, E. J., Wang, M., Holliday, E., Jagsi, R., & Zaorsky, N. G. (2021). Sex differences in academic productivity across academic ranks and specialties in academic medicine: a systematic review and meta-analysis. *JAMA Network Open, 4*(6), e2112404-e2112404.

Haynes, K., & Fearfull, A. (2008). Exploring ourselves: exploiting and resisting gendered identities of women academics in accounting and management. *Pacific Accounting Review, 20*(2), 185-204.

Huang, J., Gates, A. J., Sinatra, R., & Barabási, A. L. (2020). Historical comparison of gender inequality in scientific careers across countries and disciplines. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 117*(9), 4609-4616.

Inanc, H., & Özcan, B. (2016). Gender, family and academic careers in Turkey. *Advances in Life Course Research, 29,* 52-65.

Joanis, S. T., & Patil, V. H. (2022). First-author gender differentials in business journal publishing: Top journals versus the rest. *Scientometrics, 127*(2), 733-761.

Jordan, C. E., Pate, G. R., & Clark, S. J. (2006). Gender imbalance in accounting academia: Past and present. *Journal of Education for Business, 81*(3), 165-169.

Jordan, C. E., Clark, S. J., & Vann, C. E. (2008). Do gender differences exist in the publication productivity of accounting faculty?. *Journal of Applied Business Research (JABR), 24*(3).

Kim, L., Smith, D. S., Hofstra, B., & McFarland, D. A. (2022). Gendered knowledge in fields and academic careers. *Research Policy, 51*(1), 104411.

Kiziltan Eliacik, B., & Karahan, M. (2021). Gender differences in academic productivity within pediatric dentistry departments in Turkey. *Journal of Dentistry Indonesia, 28*(3), 139-145.

Knobloch-Westerwick, S., Glynn, C. J., & Huge, M. (2013). The Matilda Effect in science communication: An experiment on gender bias in publication quality perceptions and collaboration interest. *Science Communication, 35*, 603-625.

Liu, F., Holme, P., Chiesa, M., AlShebli, B., & Rahwan, T. (2023). Gender inequality and self-publication are common among academic editors. *Nature Human Behaviour, 7*(3), 353-364.

Llorens, A., Tzovara, A., Bellier, L., Bhaya-Grossman, I., Bidet-Caulet, A., Chang, W. K., ... & Dronkers, N. F. (2021). Gender bias in academia: A lifetime problem that needs solutions. *Neuron, 109*(13), 2047-2074.

Maguire, K. R., Anderson, A. M., & Chavez, T. E. (2025). Women in academia: mentorship from a gendered perspective*. International Journal of Mentoring and Coaching in Education, 14*(1), 103-119.

Muralidhar, S., & Ananthanarayanan, V. (2024). Women's representation in Indian academia and conferences. *Communications Biology, 7*(1), 389.

Nakhaie, M. R. (2002). Gender differences in publication among university professors in Canada. *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie, 39*(2), 151-179.

Nielsen, M. W. (2017). Gender and citation impact in management research. *Journal of Informetrics, 11*(4), 1213-1228.

Nygaard, L. P., Aksnes, D. W., & Piro, F. N. (2022). Identifying gender disparities in research performance: The importance of comparing apples with apples. *Higher Education, 84*(5), 1127-1142.

Ogbogu, C. O. (2009). An analysis of female research productivity in Nigerian universities. Journal of *Higher Education Policy and Management, 31*(1), 17-22.

Paswan, J., & Singh, V. K. (2020). Gender and research publishing analyzed through the lenses of discipline, institution types, impact and international collaboration: a case study from India. *Scientometrics, 123*(1), 497-515.

Pilkina, M., & Lovakov, A. (2022). Gender disparities in Russian academia: A bibliometric analysis. *Scientometrics, 127*(6), 3577-3591.

Prozesky, H. (2006). Gender differences in the journal publication productivity of South African academic authors. *South African Review of Sociology, 37*(2), 87-112.

Quintero, K. R., González, C. C., Patiño-Jacinto, R. A., & Haynes, K. (2024). Gender stereotypes of women accounting academics in Colombia. *Critical Perspectives on Accounting, 100*, 102772.

Rørstad, K., & Aksnes, D. W. (2015). Publication rate expressed by age, gender and academic position–A large-scale analysis of Norwegian academic staff. *Journal of informetrics, 9*(2), 317-333.

Rossiter, M. W. (1993). The Matthew Matilda effect in science. Social *Studies of Science, 23*(2), 325-341.

Sá, C., Cowley, S., Shahrin, B., Stevenson, C., & Su, A. (2023). Disciplinary gender balance, research productivity, and recognition of men and women in academia. *PloS One, 18*(12), e0293080.

Sağlamer, G., Tan, M. G., Çebi, P. D., Çağlayan, H., Gümüşoğlu, N. K., Poyraz, B., ... & Kahraman, S. Ö. (2018, January). Gendered patterns of higher education in Turkey: Advances and challenges. In Women's Studies International Forum (Vol. 66, pp. 33-47). Pergamon.

Sánchez-Jiménez, R., Guerrero-Castillo, P., Guerrero-Bote, V. P., Halevi, G., & De-Moya-Anegón, F. (2024). Analysis of the distribution of authorship by gender in scientific output: A global perspective. *Journal of Informetrics, 18*(3), 101556.

Sarsons, H. (2017). Recognition for group work: Gender differences in academia. *American Economic Review, 107*(5), 141-145.

Silander, C., Haake, U., Lindberg, L., & Riis, U. (2022). Nordic research on gender equality in academic careers: a literature review. *European Journal of Higher Education, 12*(1), 72-97.

Sonnert, G., & Holton, G. (1996). Career patterns of women and men in the sciences. *American Scientist, 84*(1), 63-71.

Tang, L., & Horta, H. (2022). Studies on women academics in Chinese academic journals: A review. *Higher Education Quarterly, 76*(4), 815-834.

Thelwall, M., Bailey, C., Makita, M., Sud, P., & Madalli, D. P. (2019). Gender and research publishing in India: Uniformly high inequality?. *Journal of Informetrics, 13*(1), 118-131.

UNESCO. (2015). UNESCO science report: Towards 2030. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235406

Uribe-Bohorquez, M. V., Rivera-Ordóñez, J. C., & García-Sánchez, I. M. (2023). Gender disparities in accounting academia: analysis from the lens of publications. *Scientometrics, 128*(7), 3827-3865. https://doi.org/10.1007/s11192-023-04718-1

Van den Besselaar, P., & Sandström, U. (2016). Gender differences in research performance and its impact on careers: a longitudinal case study. *Scientometrics, 106*, 143-162.

Van den Brink, M., & Benschop, Y. (2012). Slaying the seven-headed dragon: The quest for gender change in academia. *Gender, Work & Organization, 19*(1), 71-92.

Vidwans, M., & Cohen, D. A. (2020). Women in accounting: Revolution, where art thou?. *Accounting History, 25*(1), 89-108. https://doi.org/10.1177/1032373219873686

Wang, X., Zhao, J., & Zhang, B. (2025). The “leaky pipeline” in the academic growth: evidence from excellent young scientists of the NSFC. *Scientometrics*, 1-30.

Weisshaar, K. (2017). Publish and perish? An assessment of gender gaps in promotion to tenure in academia. *Social Forces, 96*(2), 529-560.

West, J. D., Jacquet, J., King, M. M., Correll, S. J., & Bergstrom, C. T. (2013). The role of gender in scholarly authorship. *PloS one, 8*(7), e66212.

Wills, D., Ridley, G., & Mitev, H. (2013). Research productivity of accounting academics in changing and challenging times. *Journal of Accounting & Organizational Change, 9*(1), 4-25.

Zhang, M., Zhang, G., Liu, Y., Zhai, X., & Han, X. (2020). Scientists’ genders and international academic collaboration: An empirical study of Chinese universities and research institutes. *Journal of Informetrics, 14*(4), 101068.

8. Kaynakça

Bayram, B., Yüney, Z. ve Kuş, D. (2021). Kadın mühendislerin perspektifinden erkek egemen alanda kadın olarak çalışmanın zorlukları. *Bilim Armonisi, 4*(1), 43–54. https://doi.org/10.37215/bilar.859693

Bazel-Shoham, O., Almor, T., & Lee, S. M. The Effect of Board Gender Diversity on R&D (August 29, 2018). 2018 Engaged Management Scholarship Conference: Philadelphia, PA, Fox School of Business Research Paper No. 18-025. https://ssrn.com/abstract=3240783 http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3240783

Bennett, J. F., Davidson, M. J., & Gale, A.W. (1999). Women in construction: A comparative ınvestigation into the expectations and experiences of female and male construction undergraduates and employees. *Women in Management Review*, *14*(7), 273–291. https://doi.org/10.1108/09649429910291122

Beşpınar F. ve Pehlivanlı Kadayıfçı, E. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi-CEİD Raporu. Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik Alanlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması. https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/stempdf.pdf

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2004). *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Kararları*. https://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/btyk/10/10btyk_karar.pdf

Burgon, H. (2009). Innovation, insight and influence: Success strategies in the careers of top R&D technologists who are women (Doctoral dissertation, University of Illinois). University of Illinois at Urbana-Champaign. https://doi.org/10.2172/1018698

Carrasco, I. (2014). Gender gap in innovation: An institutionalist explanation. *Management Decision, 52*(2), 410–424. https://doi.org/10.1108/MD-07-2012-0533

Chen, R. Tong, J. Y. Zang, F., & Zhou, G. (2021). Do female directors enhance R&D performance?. *International Review of Economics & Finance*, (74), 253–275. https://doi.org/10.1016/j.iref.2021.03.003

Chen, J., Ni, X., & Tong, J. Y. (2016). *Gender diversity in the boardroom and risk management: A case of R&D investment*. *Journal of Business Ethics, 136*(3), 599–621. https://doi.org/10.1007/s10551-014-2528-6

Dezső, C. L. & Ross, D. G. (2012). Does female representation in top management improve firm performance? A panel data investigation. *Strategic Management Journal*, *33*(9), 1072–1089. https://doi.org/10.1002/smj.1955

Dyvik, E. H. (2024). Educational attainment worldwide 2020, by gender and level. Statista https://www.statista.com/statistics/1212278/education-gender-gap-worldwide-by-level/

Ersöz, A. G. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi.* Anı.

Fidanboy, C. Ö. (2016). *Ulusal Ar-Ge politikaları bağlamında temel yetenek tabanlı Ar-Ge yönetimi yaklaşımı: Teknokentler örneği* (Tez no 430561). [Doktora tezi, Başkent Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Türkiye]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Fouad, N. & Singh, R. (2011). Stemming the tide: Why women leave engineering. University of Wisconsin-Milwaukee Working Paper, 1–64.

Hewlett, S.A., Luce, C. B., Servon, L.J., Sherbin, L., Shiller, P., Sosnovich, E., & Sumberg, K. (2008). The AthenafFactor: Reversing the brain drain in science, engineering, and technology. Harvard Business Review Research Report. Harvard Business.

Homma, M. K., Motohashi, R., & Ohtsubo, H. (2013). Japan's lagging gender equality. *Science 340*(6131), 428–430. https://doi.org/10.1126/science.340.6131.428-b

Kara, N. (2013). B*ir erkek mesleği olan mühendislikte mühendis kadınların yaşam ve direniş stratejileri* (Tez no 339240). [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Karamanlı, M. B. (2019). *Türkiye'de mühendis kadınlar* (Tez no 609048). [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Kou, M., Zhang, Y., Zhang, Y., Chen, K., Guan, J., & Xia, S. (2020). Does gender structure influence R&D efficiency? A regional perspective. *Scientometrics*, (122), 477–501. https://doi.org/10.1007/s11192-019-03282-x

OECD (2015). *Frascati manual 2015: Guidelines for collecting and reporting data on research and experimental development*. OECD. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/10/frascati-manual-2015_g1g57dcb/9789264239012-en.pdf

OECD (2018). *Oslo manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation*. OECD. https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html

Ramachandran, B., Ramanathan, C., & Khabou, M. (2020). Advancement of women in engineering: Past, present and future. In *Paper presented at 2020 ASEE North Central Section Conference,* Morgantown, West Virginia.

Saggese, S. Sarto, F., & Vigano, R. (2020). Do women directors contribute to R&D? The role of critical mass and expert power. *Journal of Management and Governance,* (25), 593–623. https://doi.org/10.1007/s10997-020-09513-1

Sastre, F. J. (2016). Gender diversity and knowledge innovation barriers. *Int. J. Entrepreneurship and Small Business*, *27*(2/3), 193–212. https://doi.org/10.1504/IJESB.2016.073980

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Ulusal Kadının Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018–2023*. https://www.aile.gov.tr/KSGM/PDF/kadinin_guclenmesi_strateji_ve_eylem_plani.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). *Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Arastirma-Gelistirme-Faaliyetleri-Arastirmasi-2022-49408.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *İstatistiklerle Kadın Araştırması*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Women-in-Statistics-2023-53675.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV). (2019). *81 İlde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/mce/2020/haberler/tobb_tskb_tepav_81_ilde_turkiyenin_toplumsal_cinsiyet_esitligi_karnesi.pdf?utm_source=chatgpt.com

United Nations Development Programme (UNDP) Turkey. (2021). *Global Gender Inequality Index Report 2019 Data*. https://hdr.undp.org/data-center/thematic-composite-indices/gender-inequality-index#/indicies/GII.

World Economic Forum (WEF). (2020). *Global Gender Gap Report.* https://www.weforum.org/publications/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality/

World Economic Forum (WEF). (2025). *The Future of Jobs Report 2025.* https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/.

7. Kaynaklar

Ahmed, R., & Hyndman-Rizk, N. (2020). The higher education paradox: towards improving women's empowerment, agency development and labour force participation in Bangladesh. *Gender and Education*, *32*(4), 447–465. https://doi.org/10.1080/09540253.2018.1471452

Aybaş, M. H. (2018). *Kadın girişimciler için kılavuz*. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Türkiye Ofisi. https://www.ilo.org

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W H Freeman/Times Books/ Henry Holt & Co.

Barnes, S. A., Roy, C., Kettunen, J., & Pullinen, H. (2025). *Vocational Education and Training systems in practice: Country Case Studies* (Deliverable 7.2) Skills2CapabilitiesReport.

Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). Chicago: University of Chicago Press. http://dx.doi.org/10.7208/chicago/9780226041223.001.0001

Betz, N. E., & Hackett, G. (2006). Career self-efficacy theory: Back to the future. *Journal of Career Assessment*, *14*(1), 3–11. https://doi.org/10.1177/1069072705281347

Blau, F. D., & Kahn, L. M. (2017). The gender wage gap: Extent, trends, and explanations. *Journal of Economic Literature, 55*(3), 789–865. doi: 10.1257/jel.20160995

Bonesso, S., Gerli, F., Zampieri, R., & Boyatzis, R. E. (2020). Updating the debate on behavioral competency development: State of the art and future challenges. *Frontiers in psychology*, *11*, 1267.

Brown, S. D., & Lent, R. W. (2019). Social cognitive career theory at 25: Progress in studying the domain satisfaction and career self-management models. *Journal of Career Assessment*, *27*(4), 563–578. https://doi.org/10.1177/1069072719852736

Buchanan, J., Anderson, P., & Power, G. (2017). Skill ecosystems. In C. Warhurst, K. Mayhew, D. Finegold, & J. Buchanan (Eds.), *The Oxford handbook of skills and training*, (pp. 444-465). Oxford University Press.

Burwell, M., & Maldanado, B. (2022, January 7). How does your company support "First-generation professionals"? *Harvard Business Review*. https://hbr.org/2022/01/how-does-your-company-support-first-generation-professionals

Buvinic, M., & O'Donnell, M. (2016). *Revisiting what works: Women, economic empowerment, and smart design*. Center for Global Development. https://www.cgdev.org

Chen, J., Kolmos, A. & Clausen, N. R. (2023). Gender differences in engineering students' understanding of professional competences and career development in the transition from education to work. International Journal of Technology and Design Education, *33*, 1121–1142. https://doi.org/10.1007/s10798-022-09759-w

Cho, Y., & Honorati, M. (2014). Entrepreneurship programs in developing countries: A meta regression analysis. *Labour Economics*, *28*, 110–130. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2014.03.011

Cornwall, A., & Rivas, A.M. (2015). From 'gender equality and "women's empowerment" to global justice: reclaiming a transformative agenda for gender and development. *Third World Quarterly*, *36*(2), 396–415. http://www.jstor.org/stable/24523164

Cotter, D. A., Hermsen, J. M., Ovadia, S., & Vanneman, R. (2001). The Glass Ceiling Effect. *Social Forces*, *80*(2), 655-681. https://doi.org/10.1353/sof.2001.0091

Çağatay, S., Erdélyi, M., Ghiț, A., Gnydiuk, O., Helfert, V., Masheva, I., Popova, Z., Tešija, J., Varsa, E., & Zimmermann, S. (2025). *Women's labour activism in Eastern Europe and beyond: A new transnational history*. UCL Press. https://doi.org/10.14324/111.9781800089303

Dasgupta, N., & Stout, J. G. (2014). Girls and women in science, technology, engineering, and mathematics: STEMing the tide and broadening participation in STEM careers. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, *1*(1), 21-29. https://doi.org/10.1177/2372732214549471

Deschacht, N., De Pauw, A. S., & Baert, S. (2017). Do gender differences in career aspirations contribute to sticky floors?. *International Journal of Manpower*, *38*(4), 580-593.

Ecevit Satı, Z., & Oktay Yılmaz, B. (2020). Endüstri 4.0 ortamında değişen iş ve mesleklerin Türkiye'de kadın istihdamına etkileri. *Strategic Public Management Journal, 6*(11), 54-76. https://doi.org/10.25069/spmj.701685

Elam, A. B., Brush, C. G., Greene, P. G., Baumer, B., Dean, M., & Heavlow, R. (2019). *Global entrepreneurship monitor: 2018/2019 Women's entrepreneurship report.* Global Entrepreneurship Research Association. https://www.gemconsortium.org/report/gem-2018-2019-womens-report

European Commission. (2020). *A union of equality: Gender equality strategy 2020-2025 (COM(2020) 152 final)*. European Commission. https://ec.europa.eu

European Training Foundation. (2020). *Public–private partnerships for skills development: An analysis of PPPs in vocational training*. European Training Foundation. www.etf.europa.eu

Fuller, A., & Unwin, L. (2017). *Apprenticeship quality and social mobility*. The Sutton Trust. Retrieved from https://www.suttontrust.com

Global Entrepreneurship Monitor (GEM). (2022). *GEM 2021/22 Women's entrepreneurship report: From crisis to opportunity.* Global Entrepreneurship Research Association. https://www.gemconsortium.org/report/gem-2021-2022-womens-entrepreneurship-report

Goldin, C. (2014). A pollution theory of discrimination: Male and female differences in occupations and earnings. In *Human capital in history: The American record* (pp. 313-348). University of Chicago Press.

Günsan, N., & Yergin, H. (2022). Dijital dönüşüm, Endüstri 4.0 ve kadın istihdamı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(14), 238-254. https://doi.org/10.54831/vanyyuiibfd.1174492

Heckman, J. J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour economics*, *19*(4), 451–464. https://doi.org/10.1016/j.labeco.2012.05.014

Heintz, J. (2019). Public investments and human investments: Rethinking macroeconomic relationships from a gender perspective. In D. Elson & A. Seth (Eds.), *Gender equality and inclusive growth: Economic policies to achieve sustainable development* (pp. 107–122). UN

Women. https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/01/gender-equality-and-inclusive-growth-economic-policies-to-achieve-sustainable-development

Hirschi, A. (2012). The career resources model: an integrative framework for career counsellors. British *Journal of Guidance & Counselling*, *40*(4), 369–383. https://doi.org/10.1080/03069885.2012.700506

International Finance Corporation (IFC). (n.d.). Working with smallholders: A handbook for firms building sustainable supply chains. World Bank Group. https://www.farms2firms.org

International Labour Organization (ILO). (2020). *Skills for employment*. https://ilo.org

ILO. (2018a). *Women and men in the informal economy: A statistical picture* (3rd ed.). International Labour Organization. https://www.ilo.org/global/publications/WCMS_626831/lang--en/index.htm

ILO. (2018b). *Care work and care jobs for the future of decent work.* International Labour Organization. https://www.ilo.org/publns

Irwin, J., Lipsey, A., & Coronel, S. (2021). *Breaking down barriers to career development*. Blueprint & Future Skills Centre.

Jennings, J. E., & Brush, C. G. (2013). Research on women entrepreneurs: Challenges to (and from) the broader entrepreneurship literature? *The Academy of Management Annals*, *7*(1), 663–715. https://doi.org/10.1080/19416520.2013.782190

Joshi, G., & Dhar, R. L. (2023). Female workers' career success in the handicraft industry: A study of Uttarakhand, India. *Personnel Review*, *52*(3), 745–759, doi: https://doi.org/10.1108/PR-01-2019-0003

Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, *30*, 435-464. https://doi.org/10.1111/1467-7660.00125

Laker, D. R., & Powell, J. L. (2011). The differences between hard and soft skills and their relative impact on training transfer. *Human Resource Development Quarterly*, *22*(1), 111-122.

Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, *47*(1), 36–49. https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36

Livingstone, D.W., Guile, D. (2012). Section One. In Livingstone, D.W., Guile, D. (Eds.), *The knowledge economy and lifelong learning: A critical reader.* The Knowledge Economy and Education, vol 4. SensePublishers, Rotterdam. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-915-2_1

Mutter, J., & Thorn, K. (2017). The enduring penalty of motherhood: A human capital perspective. *New Zealand Journal of Human Resources Management*, *17*(2).

OECD. (2017). *Entrepreneurship at a glance 2017*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2017-en

OECD. (2021). *Entrepreneurship policies through a gender lens*. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/71c8f9c9-en

OECD. (2025). *Gender equality in a changing world: Taking stock and moving forward*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/e808086f-en

Ryan, P. (2000). The institutional requirements of apprenticeship: evidence from smaller EU countries. *International Journal of Training and development*, *4*(1), 42-65.

Sanchez, D. R., Rueda, A., Kawasaki, K., Van Lysebetten, S., & Diaz, D. (2023). Reviewing simulation technology: Implications for workplace training. *Multimodal Technologies and Interaction*, *7*(5), 50. https://doi.org/10.3390/mti7050050

Sant'Anna, A. S., Diniz, D. M., Carvalho Neto, A. M. de, Santos, C. M. M., & Lima-Souza, É. (2022). *Professional women in the transition to the Fourth Industrial Revolution: A Brazilian gaze*. *Revista de Carreiras e Pessoas (ReCaPe), 12*(1), 9–30. https://doi.org/10.23925/recape.v12i1.49766

Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. In S. D. Brown, & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (2nd ed., pp. 147-183). John Wiley & Sons.

Schultz, T.W. (1961). *Investment in human capital*. American Economic Review, 51, 1-17.

Schwab, K. (2016). The fourth ındustrial revolution: What it means and how to respond. *Rotman Management Fall, 308*, 19-24.

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed., pp. 197–261). Jossey-Bass.

Taylor, J. S. (2012). *The relationship between college student success and the student's degree of perceived self-efficacy, career focus, and sense of life calling or purpose* (Doctoral dissertation, Union University).

United Nations Development Programme (UNDP). (2020). *Human development report 2020: The next frontier—Human development and the Anthropocene*. United Nations Development Programme. http://hdr.undp.org/en/2020-report

UNESCO. (2021). *Women a minority in Industry 4.0 fields*. UNESCO.

U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families. (2020). *Measuring employment outcomes in TANF* (Final report). https://acf.gov/sites/default/files/documents/opre/measuring_employment_outcomes_in_tanf_final_508.pdf

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511803932

Wilson, F., Kickul, J., & Marlino, D. (2007). Gender, entrepreneurial self–efficacy, and entrepreneurial career ıntentions: Implications for entrepreneurship education. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *31*(3), 387-406. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00179.x (Original work published 2007)

World Bank. (2022). *Women, business and the law 2022*. World Bank. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1817-2

7.1. İnternet Kaynakları

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2025). *ASHB-OSTİM iş birliği protokolü eğitim programı*. Doğrulama adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ashb-ebys. Doğrulama kodu: 670BABB3-4F3F-4027-856B-FCC1C00D2B82

https://kadingirisimci.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-ile-ost%C4%B1m-osb-arasinda-kadinlar-ve-kiz-ogrencilere-yonelik-is-birligi/ adresinden 09/12/2025 tarihinde erişilmiştir.

https://forms.aile.gov.tr/egitim-basvuru-formu-ksgm-ostim/ adresinden 09/12/2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment adresinden 09/12/2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.oecd.org/en/topics/gender-equality-and-work.html adresinden 13/12/2025 tarihinde erişilmiştir.

https://www.ostimistihdam.com/news/20/detail adresinden 13/12/2025 tarihinde erişilmiştir.

ERCİŞ

Arkeoloji, Tarih ve Kültürel Miras

Editör
Rafet ÇAVUŞOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-32-9

Sayfa Düzeni: Vildan YAVUZ

Kapak Tasarım: Rafet ÇAVUŞOĞLU

Baskı ve Cilt:

Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ERCİŞ'E GENEL BAKIŞ 1
Ayşegül KELEŞ ERİÇOK

ERCİŞ'İN TARİH ÖNCESİ 21
Sinan KILIÇ

TUNÇ ÇAĞLARI'NDA ERCİŞ 59
İsmail COŞKUN

DEMİR ÇAĞINDA ERCİŞ VE TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI 75
Rafet ÇAVUŞOĞLU
Hanifi BİBER

ERCİŞ'TEKİ URARTU YAZITLARI VE ERCİŞ ADI 127
Orhan VAROL

HELLENİSTİK DÖNEMDEN İSLAM'IN YÜKSELİŞİNE KADAR ERCİŞ TARİHİ 147
Muhammet YÜCEL

İSLÂM ORDULARININ FETHİNDEN CUMHURİYETE ERCİŞ 163
Rahmi TEKİN

ORTAÇAĞ/TÜRK-İSLAM DÖNEMİ ERCİŞ'İN TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI 209
Mehmet TOP

ERCİŞ'TE HIRİSTİYANLARA AİT TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI 259
Yalçın KARACA

SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN ERCİŞ'İN TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRASI 299
Dilara DEMİRTAŞ
Yenal SÜRÜN

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ERCİŞ 315
Uğur BOZKURT

ERCİŞ'İN ÇOK KATMANLI KÜLTÜR MİRASINI TURİZM ROTASINA DÖNÜŞTÜRMEK 341
Özkan DENİZ

DÜNDEN BUGÜNE ERCİŞ'TEN KARELER 363
Ali DAĞER
Necmettin KARACA

KAYNAKÇA

AŞAN, M.B. (1992). *XIV yüzyılda Van ve Yöresi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

BAKAN, M. (2019). *Erciş İlçesi Kır Yerleşmelerinin Coğrafi Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

BAŞKAYA, Z. (2013). *Coğrafi Faktörlerin Köy Yerleşmeleri Üzerindeki Etkilerinin Osmaneli İlçesi Bilecik Örneğinde İncelenmesi*. Asia Minor Studies, 1(1), 12-41.

BAYKARA İ., vd. (2017). "Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması-2016" *Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Araştırma Sonuçları Toplantısı* (ss. 27-41), cilt: 2, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 179/2.

BAYKARA İ., DİNÇER B., ŞAHİN S. (2018). "Gürgürbaba Tepesi: Alt ve Orta Paleolitik Dönem Buluntu Yerleri, Erciş-Van", (Ed. M. H. Sayar, E. Konyar, A. Tan), *Anadolu Araştırmaları* (ss. 76-104), sayı: 21, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

BİNGÖL, E. (2020). *Erciş Karakoyunlu Dönemi Tarihi ve Kültür Varlıkları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.

BİRİNCİ GENEL MUFETTİŞLİK. (1939). *Güney Doğu : Birinci Genel Müfettişlik Bölgesi*.

BURNEY, C.A., (1957), "*Urartian Fortresses and Towns in the Van Region*", Anatolian Studies VII.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2003). "Rock-Cut Tombs and an Open-Air Shrine at Madavank, Eastern Turkey", *Ancinet Near Eastern Studies*, Vol.XL, Louvain, s.135-157.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2011), "Eski Erciş-Çelebibağı Höyüğü Tunç ve Demir Çağı Tabakaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Höyük* 3: 1-14.

ÇAVUŞOĞLU, R., SÜRÜN, Y., ÖZGÜNER, E. (2018). *Urartu Krallığı'nın Van Gölündeki Ulaşım ve Taşımacılık Faaliyetleri*, Uluslararası Bitlis Tarihi ve İdris-İ Bitlisî Sempozyumu, 11-13 Ekim 2018. Bitlis

DARKOT, B. (1997). *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 1, MEB yayınları. Eskişehir. S.279.

DOĞRU, H. (1995). *XVIII yüzyıla kadar Osmanlı kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 872

DEMİRTAŞ, D. (2024). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Yerleşim Arkeolojisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

DENİZ, O., YAZICI, H. (2003). *Van Gölü'nde Ulaşım*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 40, s. 17-33. İstanbul

DOĞANAY, H., SERVER, R. (2024)). *Genel ve Fiziki Coğrafya*. 20. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

EKEN, G., vd. (2006). *Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları*, Doğa Derneği: Ankara.

ELMASTAŞ, N. (2013). *Hasanabdal Kaplıcası (Erciş-Van)*. Marmara Coğrafya Dergisi(6).

ERİNÇ, S. (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İ.Ü. Yay. No. 572

ERZEN, A. (1986). *Doğu Anadolu ve Urartular*, Türk Tarih Kurumu Yay. XX. Dizi.

EVLİYA ÇELEBİ. (2012). *Seyahatnâme* (Cilt 4, 2. bs.). S. A. Kahraman ve Y. Dağlı (Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

GÜRBÜZ, O. (1994). *Van Gölü Çevresinin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

HERZFELD, E. (1968). *The Persian Empire Studies in Geography and Ethnography of Ancient Near East*, Wiesbaden.

İZBIRAK, R. (1946). *Cilo ve Nemrut -Dağlarıyla Hakkari ve Van Gölü Çevrelerinde Coğrafya Araştırmaları*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 4(1), 103-112.

KAYA, F. (2011). *Aladağ'da Yaylalar ve Yaylacılık*. Doğu Coğrafya Dergisi, 13(19), 123-148.

KILIÇ, O. (1997). *XVI ve XVII yüzyıllarda Van* (Doktora Tezi). Van Belediyesi. Yayın No:6. Van

KILIÇ O. (2004). "*1571 Tarihli Mufassal Evkaf Tahrir Defterine Göre Erciş, Bargiri (Muradiye) ve Muş Vakıfları*", Osmanlı Araştırmaları (ss. 243-255), sayı: 24, İstanbul.

KOŞAR, S. (2008). *Dünden Bugüne Erciş*. Erciş: ERMA Matbaacılık.

KÖHLER, W. (1989). *Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı* (Çev. H. Işık). Alan Yayıncılık, İstanbul.

LYNCH, H.F.B. (1963). *Armenia Travels and Studies*, Vol II, Beirut,

MANANDIAN, H. A. (1965). *The Trade and Cities of Armenia in Relation to Ancient World Trade*, London.

MATBUAT MÜDİRİET-İ UMUMİYESİ. (1927). Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi: 1926-1927. Matbaa-i Amire, İstanbul.

SADIK, M. (1997). *Rus General Mayewski'nin Doğu Anadolu Raporu - Van Bitlis Vilayetleri Askeri İstatistiki*, Van Belediyesi.

SÜMER, F. (1997). *İslam Ansiklopedisi Karakoyunlular maddesi*, cilt VI

SÜMER, F. (2001). "Karakoyunlular", *İslam Ansiklopedisi,* (C. 24, s. 433-438), İstanbul.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI. (2020). *Van Gölü Havzası Taşkın yönetim planı*. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ta%C5%9Fk%C4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1%2026.12.2022/VAN_Yonetici_Ozeti_v2.pdf

TURNA, M. (2016). *Erciş İlçe Analizi*. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. Van.

ULUÇAM, A. (2000). *Eski Erciş-Çelebibağı Mezarlığı ve Mezar Taşları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 4

VAN TİCARET VE SANAYİ ODASI. (2019). Erçiş İlçe Raporu. https://www.vantso.org.tr/u/files/6-9PSYXRN_733.pdf

YALÇINLAR, İ. (1976). Türkiye'de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmelerinde Jeomorfolojik

Temeller. *Türk Coğrafya Dergisi,* S. 17.

YILDIZ, M.Z. (2002). *Erciş`te kentsel fonksiyonlar ve arazi kullanımı* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

ZYMANSKY, P. E. (1985). *Ecology and Empire: The Structure of the Urartian Empire, The Oriental Institute,* Chicago.

https://webdosya.csb.gov.tr/db/van/duyurular/van-ili-ercis--8230-13459-20180927153452.pdf

https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/maden-haritalari/Van.pdf

KAYNAKÇA

AKKÖPRÜ, E., TUNÇ, R., ROBIN, A. K. ve MOURALIS, D. (2019). Meydan Kalderası ve Gürgürbaba Domu Çevresinin Jeomorfolojik Özellikleri. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 17(2): 428-452.

ALPMAN, A. (1981). Hurriler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi* 14 (25): 283-312.

ARSEBÜK, G. (1974). *Altınova'da Koyu Yüzlü Açkılı ve Karaz Türü Çanak Çömlek Arasındaki İlişkiler Sorunu* (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü).

ARSEBÜK, G. (1995). *İnsan ve Evrim*. İstanbul: Ege Yayınları.

BADALYAN, P., LOMBARD, P., CHATAIGNER, Ch. ve AVESTISYAN, P. (2004). The Neolithic and Chalcolithic Phases in the Ararat Plain (Armenia): The View from Aratashen. A. SAGONA (Edt.) *A View from the Highlands. Archaeological Studies in Honour of Charles Burney* içinde (399-420), Leuven: Peeters.

BAYKARA, İ., DİNÇER, B., ŞAHİN, S., KOÇ, E., SİLİBOLATLAZ-BAYKARA, D., ÖZER, İ. ve SAĞIR, M. (2015). 2014 Yılı Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması. *33. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c. 2, s. 539-552.

BAYKARA, İ., DİNÇER, B., ŞAHİN, S., BAYKARA, D., BOLKAN, İ. H., ÖZER, İ. ve SAĞIR, M. (2016). 2015 Yılı Van İli Pleistosen Dönem Yüzey Araştırması. *34. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c. 1, s. 295-314.

BAYKARA, İ., DİNÇER, B., ŞAHİN, S., ÜNAL, E., KUVANÇ, R., GÜLSEVEN, B. ve BİROL, Ö. (2017). Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması-2016. *35. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c. 2, s. 27-41.

BAYKARA, İ., DİNÇER, B., ŞAHİN, S., BAYKARA, D., ÜNAL, E. ve GÜLSEVEN, B., (2018). 2017 Yılı Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması. *36. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c. 2, s. 343-354.

BAYKARA, İ., DİNÇER, B., ŞAHİN, S., ECE, E., ÜNAL, E. ve GÜLSEVEN, B., (2019). Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması-2018. *37. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c. 2, s. 343-354.

BELLİ, O. (1995). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması, 1993. *12. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 353-383.

BELLİ, O. (1997). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Keşfedilen Urartu Barajlarına Toplu Bakış. *Belleten* 60(227-229): 631-680.

BELLİ, O. (2000). Van Bölgesi'nde Boyalı Mağara Resimlerinin Keşfi. O. BELLİ (Edt.), *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi* içinde (s. 291-297). Ankara: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

BİBER, H. (2018). *Muş İli Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 2009-2014*. İstanbul: Hiperyayın.

BIGAZZI, G., DOMPNIER, E., HADLER-NETO, J. C., POUPEAU, G. ve VULLİEZ, E. (1988). A Reactor Intercalibration for Fission Track-Dating and Uranium Micromapping. *Nuclear Tracks and Radiation Measurements* 15: 755-757.

BIGAZZI, G., POUPEAU, G., YEĞİNLİ ve BELLOT-GURLET, L. (1998). Provenance Studies of Obsidian Artefacts in Anatolia Using the Fission-Track Dating Methode. An Overview. M.-C. CAUVIN, A. GOURGAUD, B. GRATUZE, N. ARNAUD, G. POPEAU, J.-L. POIDEVIN ve C. CHATAIGNER (Edt.), *L'Obsidienne au Proche et Moyen Orient* içinde (s. 69-89). Oxford: BAR Internationl Series 738.

BIGAZZI, G., YEĞİNLİ, Z., ERCAN, T., ODDONE, M. ve ÖZDOĞAN, M. (1997). Doğu Anadolu'daki obsidyen içeren volkaniklerin "Fizyon Track" yöntemiyle yaş tayini. *Türkiye Jeoloji Bülteni* 40(2): 57-72.

BRAIDWOOD, R. J. ve BRAIDWOOD, L. (1960). *Excavations in the Plain of Antioch I. The earlier assemblages, Phase A-J*. Chicago: The University of Chicago Oriental Institute Yayınları.

BURNEY, C. A. (1958). Eastern Anatolia in the Chalcolithic and Early Bronze Age. *Anatolien Studies* 8: 157-209.

BURNEY, C. A. ve LANG, D.M. (1971). *The Peoples of The Hills*. Londra: Phoenix Press.

ÇALIŞKAN-AKGÜL, H. ve DİNÇER, B. (2021). Koskarlı Cave: The first Late Pleistocene/Early Holocene site in the eastern Black Sea region of Turkey. *Archaeological Research in Asia* 27: 100306.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2011). Eski Erciş-Çelebibağı Höyüğü Tunç ve Demir Çağı Tabakaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Höyük* 3: 1-14.

ÇİLİNGİROĞLU, A. (1997). *Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.

DEGENS, E. T. ve KURTMAN, F. (Edt.) (1978). *The Geology of Lake Van*. Ankara: Maden Teknik Arama Enstitüsü Yayınları No: 169.

DI NOCERA, G. M. (2000). Radiocarbon Datings From Arslantepe and Norşuntepe: The Fourth-Third Millennium Absolute Chronology in the Upper Euphrates and Transcaucasian Region. C. MARRO ve H. HAUPTMANN (Edt.), *Chronologies Des Pays Du Caucase Et De L'Euphrate Aux IVe-IIIe Millenaires* içinde (s. 73-76), Paris: De Boccard.

DÖNMEZ, A. ve BRICE, W. C. (1949). The distribution of some varieties of early pottery in Southeast Turkey. *Iraq* 11(1): 44-58.

DUBOIS, E. (1915). *Pithecanthropus Erectus: Eine menschhenaehnliche Übergangsform aus Java*. Batavia: Landesdruckerei.

EDENS, C. (1995). Transcaucasia at the End of the Early Bronze Age. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 299-300: 53-64.

ERZEN, A., BİLGİÇ, E., BOYSAL, Y. ve ÖĞÜN, B. (1961). Van-Toprakkale Kazı Heyetinin 1961 Yılı Kısa Çalışma Raporu. *Türk Arkeoloji Dergisi* 11(2): 5-22.

FRAHM, E. (2023). The Obsidian Sources od Eastern TUrkey and the Caucasus: Geochemistry, Geology and Geochronology. *Journal of Archaeological Science: Reports* 49: 104011.

FRANGIPANE, M. (2001). Centralzation Processes in Greater Mesopotamia. Uruk 'expansion' as the culmination of an early system of interregional relations. M. S. ROTHMAN (Edt.), *Uruk Mesopotamia and it Neighbors. Cross-Cultural Interactions in the Era of State Formation* içinde (s. 307-347), Santa Fe: School of American Research Press.

HARMAND, S., LEWIS, J. E., FEIBEL, C. F., LEPRE, C. J., PRAT, S., LENOBLE, A., BOËS, X., QUINN, R. L., BRENET, M., ARROYO, A., TAYLOR, N. CLÉMENT, S., DAVER, G., BRUGAL,J.-P., LEAKEY, L., MORTLOCK, R. A., WRIGHT, J. D., LOKORODI, S. KIRWA, C., KENT, D. V. ve ROCHE, H. (2015). 3,3-million-year-old stone tools from Lomekwi 3, West Turkana, Kenya. *Nature* 521/7552: 310-315.

INNOCENTI, F., MAZZUOLI, R., PASQUARE, G., RADICATI DI BROZOLO, F. ve VILLARI, L. (1976). Evolution of volcanism in the area of interaction between the Arabian, Anatolian and Iranian plates (Lake Van, Eastern Turkey). *Journal of Volcanology and Geothermal Research* 1: 103-112.

INNOCENTI, F., MAZZUOLI, R., PASQUARE, G., SERRI, G. ve VILLARI, L. (1980). Geology of the volcanic area north of Lake Van (Turkey). *Geologische Rundschau* 69: 292-323.

JAGHER, R. (2011). Nadaouiyeh Aïn Askar-Acheulean variability in the Central Syrian Desert. J-M. L. TENSORER ve R. JAGHER (edt.), *The Lower and Middle Paleolithic in the Middle East and Naighbouring Regions* içinde (s. 209-224), Liège: ERAUL.

JENNY, W. A. (1929). Schamiramalti. *Prähistorische Zeitschrift* 19: 280-304.

KAÇAR, A. (2018). Yazılı Kaynaklara Göre Subartu ve Subarlar. *Archivum Anatolicum* 12(1): 31-48.

KANSU Ş. A. ve ÜNSAL, M. (1952). Tilki Tepe (Şamramaltı) Kazısında Çıkarılan İskeletlerin Antropolojisi. *IV. Türk Tarih Kongresi*, s. 391-397.

KAPLAN, G. (2012). Van Gölü Geç Holosen Polenleri. *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bülteni* 34 (1): 37-52.

KARTAL, M. (2009). *Türkiye'de Son Avcı-Toplayıcılar. Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş Epi-Paleolitik Dönem*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

KEARNEY, R. J., GOFF, J., SMITH, V., SCHWAB, M. J., ÖZDEMİR, Y., KARAOĞLU, Ö., THIRLWALL, M., BARFOD, D. N., APPELT, O., GÜNTER, C. FIETZKE, J., PICKARSKİ, N., NEUGEBAUER, I., TJALLINGII, R. ve BRAUER, A. (2025). Glass geochemistry and tephrostratigraphy of key tephra layers in and around Lake Van, Eastern Anatolian Volcanic Province (EAVP). *Quaternary Science Reviews* 352: 109165. https://doi.org/10.1016/j.quascirev.2024.109165.

KELLER, J. ve SEIFRIED, C. (1990). The Present Status of Obsidian Source Identification in Anatolia and the Near East. *PACT 25: Volcanology and Archaeology, Proceedings of the European Workshops of Ravello*, s. 57-87.

KEMPE, S. ve DEGENS, E. T. (1978). Lake Van varve record: The Past 10,420 Years. E. T. DEGENS ve F. KURTMAN (Edt.), *The Geology of Lake Van* içinde (s. 56-63), Ankara: Maden Teknik Arama Enstitüsü Yayınları No: 169.

KEMPE, S., KHOO, F. ve Gürleyik, Y. (1978). Hydrography of Lake Van and its drainage area. E. T. DEGENS ve F. KURTMAN (Edt.), *The Geology of Lake Van* içinde (30-44), Ankara: M.T.A. Enstitüsü Yayınları No: 169.

KEMPE, S., LANDMANN, G., KAZMIERCZAK, J., KONUK, T., REIMER, A. ve LIPP, T. (1991). Largest known microbialites discovered in Lake Van, Turkey. *Nature* 349, 605-608.

KILIÇ, S., (2006a). Van'da Tarihöncesi Çağlar (Prehistorya). KILIÇ, S. (Edt.), *Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I Tarihsel Değerler* içinde (53-74), İstanbul. Van Valiliği Yayını.

KILIÇ S. (2006b). Van Gölü Havzası Prehistoryası ve Tilkitepe'nin Bugünkü Durumu. ***Arkeoloji ve Sanat Dergisi*** 122: 1-10.

KILIÇ, S. (2009). Doğu Anadolu'daki Kaya Resimlerinin Dili. M. SARICA, N. SARICA ve A. KARACA (Edt.), *XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiriler* içinde (s. 494-504), Ankara: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayını.

KILIÇ, S. (2013). Van Gölü Havzasında Bilinen En Eski Arkeolojik Kalıntılar Üzerine Düşünceler. E. ÖNER (Edt.) *Profesör Doktor İlhan Kayan'a Armağan* içinde (s. 523-535), İzmir. Ege Üniversitesi Yayını.

KILIÇ, S. (2022). *Van Gölü Çevresinde Başlangıcından MÖ III. Binyıl Sonuna Kadar Arkeolojik Bulguların Değerlendirilmesi*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Van.

KILIÇ, S. (2023). Muş/Varto Tepeköy Höyük Erken Tunç Çağı Depo Buluntusu. S. ERDOĞAN, Y. ÇİFTÇİ ve M. ERCEK (Edt.). *Tepeköy Höyük I Erken Tunç Çağı* içinde (s. 133-158), İstanbul: Ege Yayınları.

KILIÇ, S. ve ÇALIŞKAN, H. (2006). Van Gölünün Kuzeybatısında İki Karaz Höyüğü: Giriktepe ve Çelebibağı. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 123: 131-140.

KILIÇ, S., ÇALIŞKAN-KILIÇ, N. ve ÇALIŞKAN-AKGÜL H. (2017). An Archaeometric Study of Provenance and Firing Technology of Halaf Pottery from Tilkitepe (Eastern Turkey). *Mediterranean Archaeology & Archaeometry* 17: 35-48.

KILIÇ, S., ZİREKBİLEK, D. ve TAYFUR-ASLAN, E. (2023). Bitlis-Eski Ahlat Şehri Kalesi İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği. *TÜBA-AR* 33: 51-60.

KIGURADZE, T. ve SAGONA, A. (2003). On the origins of the Kura-Araxes cultural complex. A. T. SMITH ve K. S. RUBINSON (Edt.), *Archaeology in the Borderlands investigations in Caucasia and beyond* içinde (s. 38-94), Los Angeles: The Cotsen Institute of Archaeology Press.

KOHL, P. L. (2001). Migrations and Cultural Diffusions in the Later Prehistory of the Caucasus. R. EICHMANN ve H. PARZINGER (Edt.), *Migration und Kulturtransfer. Der Wandel vorder- und zentralischer Kulturen im Umbruch von 2. Zum 1. Vorchristlischen Jahrtausend* içinde (s. 313-327), Bonn: Habelt.

KORFMANN, M. (1982). *Tilkitepe. Die erste Ansätze prähistorischer Forschung in der östlichen Türkei*. Tübingen: Verlag Ernst Wasmuth.

KOŞAY, H. Z. ve TURFAN, K. (1959). Erzurum-Karaz Kazısı Raporu. *Belleten* 23 (91): 349-413.

KOZBE, G. (1989). Van-Dilkaya Höyüğü Erken Transkafkasya Keramiği. *7. Araştırma Sonuçları Tolantısı*, s. 533-554.

KOZBE, G. (1990). Van-Dilkaya Höyüğü Erken Transkafkasya Keramiği. *7. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 533-554.

KOZBE, G. (1995). Muş Ovası Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Erken Transkafkasya Çanak Çömleği Işığında Bölgenin Erken Tunç Çağı'nın Yeniden Değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* 3: 35-50.

KÖKTEN, İ. K. (1964). Karain'in Türkiye Prehistoryasındaki Yeri. *Türk Coğrafya Dergisi* 22-23: 17-27.

KÖROĞLU, K. (2001). Tufanı Anımsatan Sel Baskınlar. *Toplumsal Tarih* 91: 27-31.

KUHN vd (2015) *Journal of Field Archaeology* 40 (5): 581-602.

KUSHNAREVA, K. (1997). *The Southern Caucasus in Prehistory. Stages of Cultural and Socioeconomic Development from the Eight to the Second Millennium B.C.* Çeviri: H. N. Michael. Philadelphia: Pennsylvania Üniversitesi Yayınları.

LAMB, W. (1954). The Culture of North-East Anatolia and Its Neighbours. *Anatolian Studies* 4: 21-32.

LANDMANN, G., REIMER, A., LEMCKE, G. ve KEMPE, S. (1996). Dating Late Glacial abrupt climate changes in the 14,570 yr long continuous varve record of Lake Van, Turkey. *Palaeogeography Palaeoclimatology Palaeoecology* 122: 107-118.

LEPRE, C. J., ROCHE, H., KENT, D. V., HARMAND, S., QUINN, R. L., BRUGAL, J.-P., TEXIER, P.-J., LENOBLE, A. ve FEIBEL, C. S. (2011). An Earlier Origin fort he Achheulian. *Nature* 477: 82-85.

MARRO, C. ve ÖZFIRAT, A. (2003). Pre-Classical Survey in Eastern Turkey. First Preliminary Report: The Ağrı Dağ (Mount Ararat) Region. *Anatolia Antiqua* 11: 385-422.

MARRO, C. ve ÖZFIRAT, A. (2004). Pre-Classical Survey in Eastern Turkey. Second Preliminary Report: The Erciş Region. *Anatolia Antiqua* 12: 227-265.

MARRO, C. ve ÖZFIRAT, A. (2005). Pre-Classical Survey in Eastern Turkey. Third Preliminary Report: Doğubayazıt and the Eastern shore of Lake Van. *Anatolia Antiqua* 13: 319-356.

MARSHALL, M. (2012). Decline and fall: Civilisations toppied by climate. *New Scientist* 2876, 32-36.

MATSUDA, J. I. (1988). Geochemical study of collision volcanism at the plate boundary in Turkey (comparison with subduction volcanism in Japan). *Initial report of Turkey-Japan volcanological Project I*, s. 31-36.

MAYR, E. (1944). On the concepts and terminology of vertical subspecies and species. *National Research Council Bulletin* 262: 11-16.

McEWAN, C. W. (1937). The Syrian Expedition of the Oriental Institute of the University of Chicago. *American Journal of Archaeology* 41: 8-13.

OTTO, A. (2006). Archeological Perspectives on the Localization of Naram-Sin's Armanum. *Journal of Cuneiform Studies* 58: 1-26.

ÖKSE, T. (1998). Yukarı Kızılırmak Havzası Tunç Çağları ve Demir Çağ Yerleşim Tarihi. *Belleten* 62 (234): 299-335.

ÖZDEMİR, A., KILINÇ, Z. ve DEMİR, E. (2021). *Erken Tunç Çağı'nda Murat Höyük*. İstanbul: Ege Yayınları.

ÖZDOĞAN, M. (2019). *1967 Yılı Van- Hakkari Araştırmaları. Tirşin Kaya Resimlerinin Bulunuşu. Arkeoloji, Etnografya ve Doğal Çevre*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

ÖZER, İ. ve BAYKARA, İ. (2009). Anadolu'da Ele Geçen En Eski Taş Aletler. *Bilim ve Teknik* 42(497): 65-69.

ÖZFIRAT, A. (2001). *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (M.Ö. II. Binyıl)*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özsoy, N. B. (2021). Doğu Anadolu Bölgesi İçin Verilen Eksonim İsimler ve Armenia. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 71: 511- 552.

PHILIP, G. ve MILLARD, A. R. (2000). Khirbet Kerak Ware in The Levant: The Implications of Radiocarbon Chronology and Spatial Distribution. C. MARRO ve H. HAUPTMANN (Edt.), *Chronologies Des Pays Du Caucase Et De L'Euphrate Aux IVe-IIIe Millenaires* içinde (s. 279-295), Paris: De Boccard.

PICKARSKI, N. (2013). *Vegetation and climate history during the last glacial-interglacial cycle at Lake Van, eastern Anatolia* (Doktora Tezi). Bonn: Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität, Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Fakultät.

POIDEVIN, J.-L. (1998). Les Gisements d'Obsidienne de Turquie et de Transcaucasie. Géologie, Géochimie et Chronométrie. M.-C. CAUVIN, A. GOURGAUD, B. GRATUZE, N. ARNAUD, G. POPEAU, J.-L. POIDEVIN ve C. CHATAIGNER (Edt.), *L'Obsidienne au Proche et Moyen Orient* içinde (s. 107-203). Oxford: BAR Internationl Series 738.

ROTHMAN, M. (1993). Preliminary Report on the Archaeological Survey in the Alpaslan Dam Reservoir Area and Muş Plain 1991. *10. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 269-290 (279-286 Türkçe).

ROTHMAN, M. (1995). The Pottery of Muş Plain and the evolving place of a high border land. *12. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 281-304 (295-297 Türkçe).

Sagona, A. (1984). *The Caucasian Region in the Early Bronze Age*. Oxford: BAR International Series 214i.

SAGONA, A. ve ZIMANSKY, P. (2009). *Ancient Turkey*. Londra ve New York: Routledge.

SALVİNİ, M. (1998). The Earliest Evidences of Hurrians Before the Formation of Reign of Mitanni. G. Buccellati ve M.Kelly-Buccellati (Eds.), *Urkesh and the Hurrians Studies in Honor of Lloyd Cotsen* içinde (s. 99-115), Malibu: Undena Publications.

SCHMID, P. (2015). Nadaouiyeh-A *Homo erctus* in Acheulean context. *L'anthropologie* 119: 694-705.

SEVİN, V. (2005). Son Tunç / Erken Demir Çağı Van Bölgesi Kronolojisi. *Belleten* 68(252): 355-386.

SİNCLAİR, T. (1999). Two Problems Ceoncerning the Van Region: Arakel of Tebriz on the Earthquake of 1646 and the Evidence fort he Rise in the Level of the Lake. E. ZACHARIADOU (Edt.) *Naturl Disaster in the Ottoman Empire, Halcyon Days in Crete III, A Symposium Held in Rethymnon 10-12.01.1997* içinde (s. 107-122), Rethymnon: Crete University Press.

SUMMERS, G. D. (2004). Yanıktepe and The Early Trans-Caucasian Culture: Problems and Perspectives. A. SAGONA (Edt.), *A View From The Highlands, Archaeological Studies in Honour of Charles Burney* içinde (617-643), Leuven: Peeters, Ancient Near Eastern Studies 12.

ŞENEL, A. (2009). *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*. İstanbul: İmge Kitapevi (2. Baskı).

ŞENYÜREK, M. S. (1941). Anadolu Bakır Çağı ve Eti Sekenesinin Kraniyolojik Tetkiki / A chronological study of the Copper Age and Hittite Populations of Anatolia. *Belleten* 5 (19), 219-235 / 237-253.

ULUÇAM, A. (1996). Eski Erciş Kalesi ve Çelebibağı Selçuklu Mezarlığı Kazısı 1994. *17. Kazı Sonuçları Toplantısı*, c. 2, s. 429-451.

ULUÇAM, A. (2000). *Ortaçağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı I Van*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları No: 2458-1.

UYANIK, M. (1974). *Petroglyphs of South-Eastern Anatolia*. Graz: Akademische Druck und Verlagsanstalt.

ÜNAL, A. (2002). *Hititler Devrinde Anadolu*. Cilt 1. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

VIALET, A., GUIPERT, G. ve ALÇİÇEK, M.C. (2012). Homo erectus found still further west: Reconstruction of the Kocabaş cranium (Denizli, Turkey). *Comptes Rendus Paleovol* 11(2-3): 89-95.

WICK, L., LEMCKE, G. ve STURM, M. (2003). Evidence of Late-Glacial and Holocene climatic change and human impact in eastern Anatolia: high-resolution pollen, charcoal, isotopic and geochemical records from the laminated sediments of Lake Van, Turkey. *Holocene* 13: 665-675.

ZEIST, W. ve WOLDRING, H. (1978). A polen profile from Lake Van; A preliminary report. E. T. Degens ve F. Kurtman (Edt.) *The Geology of Lake Van* içinde (115-123), Ankara: Maden Teknik Arama Enstitüsü Yayınları No: 169.

KAYNAKÇA

BURNEY, C. A., & LANG, D. M. (1971). *The Peoples of the Hills: Ancient Ararat and Caucasus.* London: Weidenfeld and Nicolson.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2011). "Eski Erçiş-Çelebibağı Höyüğü Tunç ve Demir Çağı Tabakaları Üzerine Bir Değerlendirme." *Belleten.*

ÇİLİNGİROĞLU, A. (1984). "The Second Millennium Painted Pottery of Van Region." *Anatolian Studies,* XXXIV, 123–136.

ÇİLİNGİROĞLU, A. (1989). "Van-Dilkaya Höyüğü 1987 Kazısı." *10. Kazı Sonuçları Toplantısı,* 1, 261–272.

GÖKÇE, B., KUVANÇ, R., GENÇ, B., & KAÇMAZ LEVENT, E. (2023). "Arkeolojik ve epigrafik bulgular ışığında Van Gölü Havzası Urartu Dönemi yol güzergâhları: 2021 yılı yüzey araştırması Erciş ve Muradiye ilçeleri çalışmaları.", *38. Araştırma Sonuçları Toplantısı,* 1, 245–252.

MARRO, C., & ÖZFIRAT, A. (2004). "Pre-classical Survey in Eastern Turkey. Second Preliminary Report: The Erciş Region." *Anatolia Antiqua,* 12(1), 227–265.

ÖZFIRAT, A. (2018). "The Early Iron Age Cemeteries of the Lake Van Basin: An Overview of Burial Tradition of Pre-Urartians." *TÜBA-AR,* 149–185.

ÖZFIRAT, A. (2001a). *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (M.Ö. II. Binyıl).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖZFIRAT, A. (2021b). "Lake Van Basin during the Chalcolithic Period: Yılantaş and Other Survey Sites." *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi,* 2, 55–77.

SAGONA, A. (1984). *The Caucasian Region in the Early Bronze Age.* Oxford: BAR International Series 214.

SEVIN, V., & ÖZFIRAT, A. (2001). "Van-Karagündüz Excavations." In *İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey (1932–2000),* 140–144.

TARHAN, M. T., & SEVIN, V. (1990). "Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları 1988." *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 11(1), 355–375.

ULUÇAM, A. (1993). "Eski Erciş Kalesi ve Çelebibağ Selçuklu Mezarlığı Kazısı 1992." *21. Kazı Sonuçları Toplantısı,* 487–511.

ULUÇAM, A. (1998). "Eski Erciş Çelebibağı Selçuklu Mezarlığı Kazıları." *Sanat Tarihi Dergisi,* 9(9).

VAN KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU ARŞİVİ. Erciş İlçesi Höyük ve Kale Tescil Fişleri.

KAYNAKCA

BELLİ, O. (1984). "Van Ovası'nda Yeni Urartu Merkezleri", *2. Araştırma Sonurları Toplantısı*, Eski Eserler ve Miizeler Genel Miidiirliigii, Ankara, s. 163-168.

CElebibağı kaya işaretleri ile ilgili bakılacak

BELLİ, O. (1995). "Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı 1993", *16. Kazı Sonuçları Toplantısı 1.* (30 Mayıs-3 Haziran 1994 Ankara), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, s. 287,312.

BELLİ, O. (1996). "1995 Yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj ve Sulama Sisteminin Araştırılması", *14. Araştırma Sonuçları Toplantısı II*. (27-31 Mayıs 1996 Ankara), Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi s. 139,169.

BELLİ, O. (1998). "1996 Yılı Doğu Anadolu Bölgesi'nde Baraj ve Sulama Sisteminin Araştırılması", *15. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi s. 163-198.

BELLİ, O. (1999). "1997 Yılı Aşağı ve Yukarı Anzaf Kaleleri Kazısı", *20. Kazı Sonuçları Toplantısı I*. (25-29 Mayıs 1998 Tarsus), Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, s. 507-525.

BELLİ, O. (2008). "2007 Yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması" AST 26/1: 307–312.

BELLİ, O. (2009). "Yukarı Anzaf Urartu Kalesi'nde Bulunan Resim ve Çivi Yazılı Bronz Ağırlık", *Altan Çilingiroğlu'na Armağan Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat/Studies in Honour of Altan Çilingiroğlu A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea.* (Ed. H. Sağlamtimur vd.), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayımları, s. 753.

BELLİ, O. (2011), "Erciş Bölgeisi'nde Keşfedilen Urartu sulama Tesislerine Toplu Bir Bakış" *VI Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozuyumu,* 09-11 Haziran 2010, İstanbul, Atölye Ofset. s.30-70.

BELLİ, O. – KONYAR, E. (2003), *Doğu Anadolu Bölgesinde Erken Demir Çağ Kale ve Nekropolleri,* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

BURNEY, C. A. (1957). "Urartian Fortresses and Towns in the Van Region", *Anatolian Studies VII*. s. 37-53.

BURNEY, C.A. (1966). "A First Season of Excavations on the Urartian Citadel of Kayalıdere", *Anatolian Studies XVI*. s. 55-111.

BURNEY, C. A. ve Lawson, G. R. J. (1960), "Measured Plans of Urartian Fortresses", *Anatolian Studies 10*. s. 177-196.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2003). "Rock-Cut Tombs and an Open-Air Shrine at Madavank, Eastern Turkey", *Ancient Near Eastern Studies XL*. s. 135-159.

ÇAVUŞOĞLU, R. (2006). "Zernaki Tepe'den Urartu Kaya Mezarları", *Anadolu Arkeolojisine Katkılar. 65 Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar.* (Ed. T. Takaoğlu), İstanbul: Hitit Color, s. 89-97.

ÇAVUŞOĞLU, R., GÖKÇE, B. ve USLU, E. (2016). "Van/Çavuştepe Kalesi'nde Arkeoloji Kazılar: 2104 Yılı", *37. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt.* (11-15 Mayıs 2015 Erzurum), Ankara: İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, s.357-379.

ÇAVUŞOĞLU, R. ve SALVİNİ, M. (2003). "The Urartian Rock İnscription of Damla Köy (Erciş)", *Studi Micenei Ed Egeo-Anatolici XLV/2*. Roma: s. 185-190.

ÇAVUŞOĞLU, R. – COŞKUN, İ. – USLU, E. (2023), *Biainili/Urartu Kültür Envanteri I, Türkiye Sınırları,* Ankara, Akademisyen Kitabevi.

ÇİLİNGİROĞLU, A. (1994), *Urartu Tarihi*, Bornova-İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları.

ÇİLİNGİROĞLU, A. (1997). *Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

ERDOĞAN, S. (2017). "*Doğu Anadolu Bölgesi Tek Odalı Kaya Mezarları Kökeni, Gelişimi ve Mimari Tipolojisi".* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

ERZEN, A. (1964), "Çavuştepe, Toprakkale ve Ünsel (Ernis) Kazıları, *Belleten 111, s.* 568-572.

ERZEN, A. (1984), *Doğu Anadolu ve Urartular/ Eastern Anatolia and Urartians,* Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ERZEN, A. (1988). *Çavuştepe I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

GÖKCE, B.- KUVANÇ, R. – GENÇ, B. – KAÇMAZ LEVENT, E., (2023) "Arkeolojik ve Epigrafik Bulgular Işığında Van Gölü Havzası Urartu Dönemi Yol Güzergahları 2021 Yılı Yüzey Araştırması: Erciş ve Muradiye İlçeleri Çalışmaları", (23-27 Mayıs 2022 Denizli) 42. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,* Cilt I, Ankara 2023, s.241-260.

KILIÇ, S., VAROL, O. ve BİBER, H. (2006). "Urartu Krallığı ve Sonrası", *Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I/Tarihsel Değerler.* (Ed. S. Kılıç), İstanbul, s. 95-151.

KLEISS, W. ve HAUPTMANN, H. (1976). *Topographische Karte von Urartu*. AMI Ergänzungsband 3, Berlin.

KÖNİG, F.W. (1955/57). Handbuch der chaldischen Inschriften (AfO Beiheft 8), 1, 2, Graz, 1967 Osnabruck.

MELİKİŞVİLİ, G. A. (1960). *Urartskiye klinoobrazniye nadpisi*, Moskova, s. 1960.

ÖZFIRAT, A. (2010). "Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması, 2008", *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2*. (25-29 Mayıs Denizli), Ankara: İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, s. 223-238.

PAYNE, M. R. (2006). *Urartu Çiviyazılı Belgeler Kataloğu*. (Yay. Haz. Nezih Başgelen), İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayımları.

PİOTROVSKİY B. B. (1965). "Urartu Dini" *AÜDTCFD C.23/1-4*. (Çev. İsmail Kaynak), s. 37-48.

SALVİNİ, M., (1994). "The Historical Background of the Urartian Monument of Meher Kapısı" *Anatolian Iron Ages 3*. s. 205-210

SALVINI, M (2006). *Urartu Tarihi ve Kültürü*, (Çev. Belgin Aksoy), İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayımları.

SALVINI, M (2008). (CTU) Corpus dei testi Urartei. Le iscripzioni su pietra e roccia, voll.I-III. Roma: CNR- İstituto di studi sulle Civilta dell'Egeo e del Vicino Oriente.

SALVINI, M (2011). "Urartu Tarihine Genel Bir Bakış/An Overview of Urartian History" *Urartu Doğu'da Değişim: Transformation in the East*, (Yay. Haz. K. Köroğlu ve E. Konyar), İstanbul: Yapı Kredi Yayımları, s. 74-101.

SEVİN, V. (2004). "Son Tunç/Erken Demir Çağı Van Bölgesi Kronolojisi, Kökeni Aranan Bir Devlet: Urartu", *Belleten, L*X111/252, s.355-386.

TARHAN, M. T. (1980). "Urartu Devletinin "Kuruluş Evresi" ve Kurucu Krallardan "Lutupri=Lapturi" Hakkında Yeni Görüşler", *Anadolu Araştırmaları VIII*, s. 69-114.

TÜRKER, A. (2001). *Urartu Krallığı'nın Yerleşim Birimleri Işığı'nda Yayılımı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum

VAN LOON, M.N. (1966), *Urartian Arts its Distinctive in the Light of Nem Excavations.* İstanbul.

VAROL, O. (2023). Urartu'nun miras sözcükleri için yapısal ve anlamsal belirleyiciler, *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi, ViSBiD*, 6, pp. 62-79.

VAROL, O. (2025a). Unearthing Urartian Ušma Šin 'Blue Heaven' and Associated Meanings. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Special Issue, 419-430.

VAROL, O. (2025b). *Erciş, Arkeoloji Tarih ve Kültürel Miras,* Erciş'teki Urartu Yazıtları ve Erciş Adı, yayınevi, sayfa

ZIMANSKY, P. (2011). "Urartu ve Çağdaşları/Urartu and its Contemporaries", *Urartu Doğu'da Değişim: Transformation in the East*, (Yay. Haz. K. Köroğlu ve E. Konyar), İstanbul: Yapı Kredi Yayımları, s. 106-121.

KAYNAKLAR

ÇAVUŞOĞLU, R., COŞKUN, İ., & USLU, E. (2023). *Biainili/Urartu kültür envanteri I (Türkiye sınırları)*.

ÇAVUŞOĞLU, R., & BİBER, H. (2025). Demir Çağında Erciş ve Taşınmaz Kültür Mirası. *Erciş, Arkeoloji Tarih ve Kültürel Miras*, Ankara: Ekin Yayınevi.

DEMİRTAŞ, D., & SÜRÜN, Y. (2025). Seyyahların Gözünden Erciş'in Taşınmaz Kültür Mirası. *Erciş, Arkeoloji Tarih ve Kültürel Miras*, Ankara: Ekin Yayınevi.

DIAKONOFF, I. M., & KASHKAI, S. M. (1981). *Repertoire geographique des textes cuneiformes. Band 9: Geographical names according to Urartian texts*. Wiesbaden: Reichert.

Electronic Corpus of Urartian Texts Project. (n.d.). *eCUT*. Retrieved from http://oracc.museum.upenn.edu/ecut/

ERATALAY, S. (2021). *Tarihsel Dilbilim ve Türkçe*, Gece Yayınları, Ankara.

ERDEM, M. (2014). Soğdca, Türkçedeki Soğdca kelimeler ve bunların Türkçeye uyumları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 21*(1), 65–90.

HARUTYUNYAN, N. V. (2001). *Korpus Urartskich klinoobraznych nadpisei [Corpus of Urartian cuneiform inscriptions]*. Yerevan: Yerevan University Press.

HAYAKAWA, H., MITSUMA, Y., EBIHARA, Y., & MIYAKE, F. (2019). The earliest candidates of auroral observations in Assyrian astrological reports: Insights on solar activity around 660 BCE. *arXiv*. https://doi.org/10.48550/arXiv.1909.05498

KÖNİG, F. W. (1955). *Handbuch der chaldischen Inschriften* (Archiv für Orientforschung, Beiheft 8, Vol. 1). Selbstverlag Ernst Weidners.

KÖNİG, F. W. (1957). *Handbuch der chaldischen Inschriften* (Archiv für Orientforschung, Beiheft 8, Vol. 2). Selbstverlag Ernst Weidners.

PAYNE, M. R. (2006). *Urartu Çivi Yazılı Belgeler Kataloğu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

PERONO CACCIAFOCO, F., & CAVALLARO, F. (2023). Toponymy and the historical-linguistic reconstruction of proto-languages. In *Place names: Approaches and perspectives in toponymy and toponomastics* (pp. 80–113). Cambridge: Cambridge University Press.

VAN TİCARET VE SANAYİ ODASI. (2019). *Erciş ilçe raporu*. Retrieved from https://www.vantso.org.tr/u/files/6-9PSYXRN_733.pdf

VAROL, O. (2005). *Çivi yazılı belgeler ışığında Urartu dilinin yapısal özellikleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

VAROL, O. (2021). Sembollerden çivi yazısı ve harflere: Yazı sistemlerindeki temel dil bilişsel eylemler. A. Oktay (Ed.), Sembollerden romana içinde (ss. 7-29). Ankara: İksad Yayınevi.

VAROL, O. (2025). Unearthing Urartian Ušma Šin 'Blue Heaven' and associated meanings. *Van Yüzüncü Yıl University Journal of Social Sciences Institute*, Special Issue, 419–430.

WERNING, D. A., GEORGAKOPOULOS, T., HARTLIEB, J., & KITAZUMI, T. (2015). The meaning of ancient words for 'earth': An exercise in visualizing colexification on a semantic map. In *Deixis and frames of reference*.

WILHELM, G. (2004). Urartian. In R. D. Woodard (Ed.), *The Cambridge encyclopedia of the world's ancient languages* (pp. 119–137). Cambridge: Cambridge University Press.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

AMMIANUS MARCELLINUS. (1902). *The Roman History of Ammianus Marcellinus; During The Reigns of The Emperors Constantius, Julian, Jovianus, Valentian, and Valens* (Trc: C.D. Yonge, M.A.). London.

APPIAN. *Syriaca*. (1962). *Appian's The Roman History II* (Trans. Horaca White), Harvard University Press.

ARRIANOS (1883). *The Campaigns of Alexander* (trans. Aubrey de Sélincourt), 1971. E. J. Chinnock (trans.), The Anabasis of Alexander, Hodder and Stoughton.

CASSIUS DIO. (1914–1927). *Dio's Roman History* (Trans. E. Cary). 9 vols. London: W. Heinemann; New York: Macmillan.

CLAUDIUS PTOLEMY (1991). *The Geography* (trans. Edward L. Stevenson), New York, 1991.

CONSTANTINE PORPHYROGENITUS. (1967). *De Administrando Imperio* (Greek text ed. G.Y. Moravcsik; Trans. R.J.H. Jenkins). Washington, D.C.

EBU'L-FİDA (2017). *Ebu'l-Fida Coğrafyası* (Çev. R. Şeşen). İstanbul: Yeditepe Yayinlari.

HERODOTOS (1973). *Herodot Tarihi* (Çev. Müntekim Ökmen). İstanbul: Remzi Kitabevi.

JUSTINUS, *Epitome, https://www.attalus.org/info/justinus.html*

ŁAZAR PʿARPECʿI. (1991). *The History of Łazar Pʿarpecʿi* (Trans. R.W. Thomson). Scholars Press.

MOSES KHORENATSʿI. (1978). *History of the Armenians* (Trans. R.W. Thomson). Harvard University Press.

PʿAWSTOS-BUZAND. (1989). *The Epic Histories Attributed to P'awstos Buzand (Buzandaran Patmut'iwnk')* (Trans. N.G. Garsoïan). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

PLUTARCH. *Sulla*. (1967). Plutarkhos, *Plutark's Lives: Demosthenes and Cicero-Alexander and Caesar* (trans. B. Perrin), (Loeb Classical Library).

POLYBIUS. (1998). *The Histories (Trans. W. R. Paton), Harvard University Press (Loeb Classical Library).*

PETER THE PATRICIAN (2007). In DİGNAS, B. and WİNTER, E. *Rome and Persia in Late Antiquity: Neighbours and Rivals*. Cambridge University Press.

SEBEOS. (1999). *The Armenian History Attributed to Sebeos* (Trans. R.W. Thomson; Comm. J. Howard-Johnston). Liverpool: Liverpool University Press.

STRABO. *Strabon'un Coğrafyası (Strabon-Geographika) 1-2-3,* (çev. Ekber Ataman) İstanbul: Dorlion Yayınları

-Strabon (1889). *The Geography of Strabo* (trans. H.C. Hamilton). Vol III. London 1889.

ŠKZ, HUYSE, PH. (1999) *Die dreisprachige Inschrift Šābuhrs I. an der Kaʿba-i Zardušt (ŠKZ),* Corpus Inscriptionum Iranicarum 3.1. (ed. and trans), London: School of Oriental and African Studies.

TOVMA ARTSRUNI. (1985). *History of the House of the Artsrunikʿ* (Trans. R.W. Thomson). Detroit: Wayne State University Press.

Modern Çalışmalar

ADONTZ, N., & GARSOÏAN, N. (1970). *Armenia in the Period of Justinian: The Political Conditions Based on the Naxarar System*. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation.

BLOCKLEY, R.C. (1984). "The Romano-Persian Peace: Treaties of A.D. 299 and 363", *Florilegium, 6*, 28-49.

BLOCKLEY, R. C. (1987). "The Division of Armenia between the Romans and the Persians at the End of the Fourth Century A.D.", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte, 36*(2), 222-234.

CHAUMONT, M.-L. (1969). "L'Arménie entre Rome et l'Iran: de l'avènement d'Auguste à l'avènement de Dioclétien", *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, II*(9.1), 71-194.

CİNEMRE, İ. T. (2022). "Geç Antik Çağ Armenia'sında Kimlik Paradigması: Armenialılar Ermeni midir?", *Belleten*, *86* (305), 61-88.

CİNEMRE, İ. T. (2018). *Geç Antik Çağda Romalılar ve Sasaniler Arasında Armenia,* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış doktora tezi).

DAN, R. (2019). Zernaki Tepe: an Artaxiad hippodamian city in Greater Armenia. ARAMAZD: Armenian Journal of Near Eastern Studies, 13(1), 111-133.

DE BLOIS, L. (2016). "Rome and Persia in the Middle of the Third Century AD (230–266)", In *Rome and the Worlds Beyond its Frontiers* (Eds. Slootjes, D. and Peachin, M.) (pp. 33–44). Brill.

DIGNAS, B. and WINTER, E. (2007). *Rome and Persia in Late Antiquity: Neighbours and Rivals*. Cambridge University Press.

EDWELL, P. (2013). "The Euphrates as a boundary between Rome and Parthia in the late Republic and Early Empire", *Antichthon, 47*, 191–206.

EPRIGYAN, H.S. (1902). *Badgerazart Pnaşxarhig Pararan I-II*. Venedik.

GARSOÏAN, N. (1997). "The Aršakuni Dynasty", In *The Armenian People from Ancient to Modern Times, Vol. 1*: 63-95. (ed. Hovannisian, R. G.), New York: St. Martin's Press.

GROUSSET, R. (2005). *Başlangıcından 1071'e Ermeni Tarihi* (*çev. Sosi Dolanoğlu),* İstanbul: Aras Yay.

HEWSEN, R. H. (1982). "Ptolemy's Chapter on Armenia: An Investigation of His Toponyms", *Revue des Études Arméniennes, Nouvelle Série, XVI*, 111–150.

HEWSEN, R. (1985). "Introduction to Armenian historical Geography IV: The Boundaries of Artaxiad Armenia", *Revue Des Etudes Armeniennes Tome XIX*55-84.

HONIGMANN, E. (1970). *Bizans Devletinin Doğu Sınırları* (Çev. F. Işiltan). İstanbul.

HOVANNISIAN, R. G. (2001). "Armenian Baghesh/Bitlis and Taron/Muş", in *Armenian Baghesh/Bitlis and Taron/Muş,* (ed. Hovannisian, R. G.): 1-40.

IŞIK, K. (2015). *Urartu Yazılı Kaynaklarında Geçen Yer Adları ve Lokalizasyonları*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış doktora tezi).

JONES, A. H. M. (1971). *The Cities of The Eastern Roman Provinces* (2nd. edition), Oxford at the Clarendon Press.

MANANDIAN, H.A. (1965). *The Trade and Cities of Armenia in Relation to Ancient World Trade* (Trans. N.G. Garsoïan). Lisbon: Livraria Bertrand.

MARGARYAN, M. (2017). "The Titles of King Artashes I according to the Aramaic Inscriptions on Boundary Stones", *Aramazd, XI* (1–2), 221–236.

NAVEH, J. (1971). "The Aramaic Inscriptions on Boundary Stones in Armenia", *Die Welt des Orients, 6*(1), 42–46.

PERIKHANIAN, A.G. (1966). "Une inscription araméenne du roi Artāšēs trouvée à Zanguezour (Siunik')", *REArm.*, III, 1966: 17–29.

PERIKHANIAN, A.G. (1971). "Les inscriptions aramèennes du roi Artaches", *RÉArm, 8*, 169–174.

ROLLINGER, R. (2005). "Das Phantom des Medischen 'Großreiches' und die Behistun-Inschrift", In E. Dobrowa (Ed.), *Ancient Iran and Its Neighbours: Studies in Honour of Prof. Józef Wolski on Occasion of His 95th Birthday* (pp. 11–29). Cracow.

ROLLINGER, R. (2009). "The Median "Empire", the End of Urartu and Cyrus the Great Campaign in 457 B.C." (Nabonidus Chronicle II 16). *Ancient West & East, 7*, 49–63.

RUSSEL, J. (1997). "The Formation of the Armenian Nation", In *The Armenian People from Ancient to Modern Times, Vol. 1*: 19-37. (ed. Hovannisian, R. G.), New York: St. Martin's Press.

SEVİN, V. (1997). "Van/Zernaki Tepe: On the Urartian Grid Plan Once Aganin", *Anatolica, XXIII*, 173–180.

TOUMANOFF, C. (1963). *Studies in Christian Caucasian History*. Georgetown University Press.

TRAINA, G. (2023). "The Satrapies of the Persian Empire: Media and Armenia", In *The Oxford History of the Ancient Near East, Vol. V*: 556–591, Oxford University Press.

KAYNAKÇA

BOA, *EV.HMH.d. no.6224,* s.8.

BOA, *A.DVNS.MHM.d. no.3,* s. 473, hük. nu. 1411.

BOA, *A.MKT.UM. 800-65.*

BOA, *AE.SAMD.III,* 196-18993.

BOA, *AE.SMMD. IV. 104-12145.*

BOA, *C.MF. 165-8205.*

BOA, *EV.d. 18819,* s.4a.

BOA, *EV.d.14163.* s.4b.

BOA, *EV.HMH.d.* 6224, s.9a.

BOA, *İ.ŞD. 36 / 1800.*

BOA, *İE.EV,* 10-1229.

BOA, *İE.EV,* 36-4111.

BOA, *TS.MA.d / 1581,* s. 1-86.

BOA. NFS.d.2800.

CCA, 1004-876-1, 490/01, s. 1-3.

TKG. KK.TTd. 198-66/202, s. 47a

VGMA. *Atik Şahsiyet Kayıt Defteri,* No, 488, s.127.

VGMA. *Yeni Şahsiyet Defteri,* No, 200, s.190, sıra nu, 1645.

Abdürrahim Şerif. (1932). Ahlat Kitabeleri*,* İstanbul.

BALTACI, C. (1976). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*,* İstanbul.

BAŞ, Y, Tekin, R. (2007). Maraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi), Konya.

Ebu'l-Hasan el-Belâzurî. (1991). Fütû'l-Büldân*,* Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye Yayınları. HONİGMANN, E. (1970). Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*,* İstanbul.

ERGİN, O. (1939). Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi*,* İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

Evliya Çelebi Mehmed Zılli ibn Derviş, (1314). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, 4, Dersaadet: İkdam Matbaası.

GÖYÜNÇ, N. (1997). Hâne, *TDV İslâm Ansiklopedisi,* 15, İstanbul: TDV Yayınları, 552-553.

Gregory Abu'l-Farac, (1987). *Abu'l-Farac Tarihi,*1*,* Ankara.

GÜMÜŞÇÜ, O, Küçükaşçı, M, S. (2019). Köy, *TDV İslam Ansiklopedisi,* Ankara, 85-87.

İbnu'l-Cevzi, (Tarihsiz). Miratu'z-Zaman Fî Tarihi'l-Ayan, *14(18).*

İbnu'l-Esir, (1979). el-Kâmil fi't-Tarih, 10*,* Beyrut.

İbnu'l-Ezrak, (1974). Tarihu'l-Fârikî ed-Devletu'l-Mervaniyye*,* Beyrut.

İPŞİRLİ, M. (2003). Medrese, *TDV İslam Ansiklopedisi,* 28, Ankara: TDV Yayınları, 327-333.

KAFESOĞLU, İ. (1992). Selçuklu Tarihi*,* İstanbul.

KARACA, Y. (2016). Van Gevaş taki Saınt Etienne Manastırı (Nakaravank-Agın) ve Gevaş Kıyı Şeridindeki Tek Nefli Kiliseler Üzerine Bir Ön Değerlendirme, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (SBED) cilt.1, sa.31, Van, 151-193.

KARACA, Y. (2018). Van Gevaş Altınsaç (Ganjak) Köyü Kiliseleri, *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD)*, sa.17, Elazığ, 126-160.

KAZICI, Z, (1985). İslamî ve Sosyal Açıdan Vakıflar*,* İstanbul.

KILIÇ, O. (2004). 1571 Tarihli Mufassal Evkaf Tahrir Defterine Göre Erciş, Bargiri (Muradiye) ve Muş Vakıfları, *Osmanlı Araştırmaları*, 24, İstanbul, 247-248.

KOÇ, Y. (2007). Nüfus, *TDV İslâm Ansiklopedisi,*33, İstanbul: TDV Yayınları, 294-299.

KOÇLAR, B., Bozkurt, U. (2021). I. Ve II. Dünya Savaşı Arası (1914-1945) Van'da Nüfus Hareketleri ve Demografik Yapı, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 104, 108, 113, 119, 123, 124.

KÖYMEN, M. A. (1993). Selçuklular Devri Türk Tarihi, Ankara.

MAYEWSKİY, W. T. (1330). Van Bitlis Vilayetleri Askerî İstatistiki, İstanbul: Matba-i Askeriye, 262-267.

MAYEWSKİY, W. T. (1904). Voyenno-Statistiçeskoye Opisaniye Vanskova i Bitliskovo VİLAYETOV, Izdaniye Ştaba Kavkazskova Voyennovo Okruga, Tiflis.

Mirza Musa-Han Tabatabayî Ensarî,(1396). Zübdetü'l-Vekâyi' Tarih ve Coğrafyâ-yı Van, Tahran.

Nasihü's-Silahî Matrakçı, (2014). Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han, Ankara.

OCAK, A.Y, Sümer, F. (1986). Zaviye. *İslam Ansiklopedisi.* 8, 468- 471.

Ömer el-Vâkidî, (Tarihsiz). Fütûhu'ş-Şam,2, Beyrut: Daru'l-Ceyl Yayınları.

ÖZCAN, T. (2008). Osmanlı Şehirciliği ve Vakıflar, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi,* İstanbul, 113-128.

Reşiduddin Fazlullah, (1960). Camiu't-Tevarih,2(5), Ankara.

SERTOĞLU, M. (1986). Osmanlı Tarih Lügatı, İstanbul.

SEVİM, A. (1993). Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, Ankara: TTK Yayınları.

Sıbt İbnu'l-Cevzi, (1992). Miratu'z-Zaman Fî Tarihi'l-Ayan, *Belgeler Dergisi,*14, Ankara,169-180.

STRECKE, (1988). Ermeniye, İslam Ansiklopedisi, 4, İstanbul, 317-326.

SÜMER, F, Sevim, A. (1971), İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı (Metinler ve Çevrileri), Ankara.

SÜMER, F. (2001), Karakoyunlular, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 24, İstanbul: TDV Yayınları, 434-438.

SÜMER, F. (1992), *Kara-Koyunlular,* Ankara: TTK Basımevi.

SÜMER, F. (Tarihsiz), Kara-Koyunlular, *İslam Ansiklopedisi,*6, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 301- 310.

Şemseddin Sami, (1306). Kâmûsu'l-A'lâm, 1, İstanbul.

TEKİN, R. (2018). Türk Tarihinde Ahlat, Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.

TURAN, O. (1969). Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, İstanbul.

Urfalı Mateos, (1987). Urfalı Mateos Vekayi-Namesi (952-1136) Ve Papaz Grigorun Zeyli, Ankara.

ÜLKEN, H. Z. (1971), Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği, *Vakıflar Dergisi,* (9), Ankara, 13-37.

ÜLKEN, H. Z. (1990), Anadolu'da Şehirlerin Gelişimi, *Milli Kültür,* Ankara.

VARDAN, M. (1937). Türk Fütühat Tarihi (889-1269), *Türk Seminer Dergisi Metinler ve Vesikalar,* 1/2, İstanbul.

Yakut bin Abdullah el-Hamevî, (Tarihsiz). Mucemu'l-Bildân,1, Beyrut.

YILMAZ, M. (2015). Türkiye'de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1982-2012), *Doğu Coğrafya Dergisi,* 33, 164.

YİNANÇ, M. H. (Tarihsiz). Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, Ankara.

Yurt Ansiklopedisi, (1984).10 (7587), İstanbul.

KAYNAKÇA

ASLANAPA, O. (1957). Doğu Anadolu'da Karakoyunlu Kümbetleri, *Yıllık Araştırmalar Dergisi,* 1, 105–114.

BEYGU, A. Ş. (1932). *Ahlat Kitabeleri*, İstanbul.

BÜLBÜL, S. (1995). *Van Gölü Havzası Türbe ve Kümbetlerinde Mimari Süsleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

BİNGÖL, E. (2020). *Erciş Karakoyunlu Dönemi Tarihi ve Kültür Varlıkları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı

CUİNET, V. (1892). *La Turquie d'Asie* (Tome II), Paris.

ÇELEBİ, E. (1986). *Seyahatname,* (M. Zıllioğlu, Çev.), 3–4, İstanbul: Üçdal Neşriyat.

ÇETİN, Y., & Bingöl, E. (2019). Erciş'te Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisine Ait Dört Yapı Üzerine Bir Değerlendirme, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 219–245.

ÇETİN, Y., & Bingöl, E. (2020). Erciş Tekler Mahallesi Mezarlığı'nda Bulunan Karakoyunlu Dönemi Mezar Taşları, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 219–245.

DARKOT, M. B. (1988). Erciş, *İslam Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, 285

DURAK, N. (2012). İlhanlılar Döneminde Aladağ Çevresi, In O. Belli (Ed.), *I. Uluslararası Ahlat-Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu,* İstanbul, Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları, 242–251.

ELMASTAŞ, N., & Polat, S. (2007). Van Gölü'nde Seviye Değişiklikleri ve Erciş Şehri, *Öneri*, 7(27), 383–392.

GEYİKOĞLU, H. (2008). Kara-Koyunlular'ın Van Gölü Çevresindeki Faaliyetleri ve Günümüze Ulaşabilen Kültürel Mirasları, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 38, 207–226.

GÜNEŞ, B. (2003). *Van Gölü Havzası Türk Mimarisinde Yazı Sanatı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

İŞGÜZAR, M. Y. (2019). *Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf ve dönemi (1389–1420)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.

KARACA, Y., (2023) Van Çatak İlçesinde Bilinmeyen Çılga (Çiçan) Kilisesi, Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi Yıl: 6, Sayı: 12, , 61-101

KARACA, Y., (2018), Van Gevaş Altınsaç (Ganjak) Köyü Kiliseleri, TİDSAD Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 17, Haziran 2018, 126-169.

KELEŞ, E. (2012). Kara Koyunlular döneminde Van Gölü Havzası, O. Belli (Ed.), *I. Uluslararası Ahlat-Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu,* İstanbul, Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları, 252–259

KILIÇ, O. (2004). 1571 Tarihli Mufassal Evkaf Tahrir Defteri'ne Göre Erciş, Bargiri (Muradiye) Ve Muş Vakıfları, *Osmanlı Araştırmaları*, 24, 243–255.

KONYAR, H. B. (2004). *Karakoyunlu Dönemi İmar Faaliyetleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KOŞAR, S. (2008). *Dünden bugüne Erciş,* Erciş: ERMA Matbaacılık.

Nasûhü's-Silahi (Matrakçı). (1976). *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han* (H. G. Yurdaydın, Haz.). Ankara.Türk Tarih Kurumu Yayınevi

ÖZKURT, K. (2006). Van Gölü Çevresi Mezar Taşlarında Kandil Motifi, In O. Belli (Ed.), *II. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu* Ankara: Bitlis Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, 132–142.

SAKAOĞLU, S. (1995). Ercişli Emrah, *Diyanet İslam Ansiklopedisi,*11, İstanbul:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

SEVGEN, N. (1982). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türk Beylikleri* (Ş. Kaya Seferoğlu & H. Kemal Türközü, Haz.). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

SÜMER, F. (1992). *Kara Koyunlular (Başlangıçtan Cihan-Şah'a kadar)* 1, Ankara: TTK Yayınları.

SÜMER, F. (2001). Karakoyunlular, *İslam Ansiklopedisi*, 24, İstanbul. 433–438.

ŞEMSEDDİN, S. (1889). Arciş. *Kamusu'l-Alam* C. 1, İstanbul.

TALAY, A. (2017). *Bizim Eller Van*. Van: Van Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

TOP, M., KILIÇ S., KARACA Y. (2006). Van'da Ortaçağ ve Sonrası Yapılar, *Van 2006Tültür ve Turizm Envanteri I Tarihsel Değerler,*Van: Van Valiliği Yayınları.

TOP, M. (1998). "Van'ın Tarihi Köprüleri", *Dünya'da Van,* 13, İstanbul.12-17.

TUNCEL, M. (2011). Göl Sularındaki Seviye Değişiklikleri Nedeniyle Erciş'in Yer Değiştirmesi. In O. Belli (Ed.), *VI. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu* İstanbul: Erciş Belediyesi Kültür Yayınları, 374–375.

TUNCER, O. C. (1992). *Anadolu Kümbetleri,* 3. Ankara.

TURAN, O. (1998). *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

ULUÇAM, A. (2000a). *Eski Erciş-Çelebibağı Mezarlığı Ve Mezar Taşları*, Ankara: TTK Yayınları.

ULUÇAM, A. (2000b). *Ortaçağ Ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı-I Van*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

UZUNÇARŞILI, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: TTK Yayınları.

ÜNAL, R. H. (1976). Az Tanınan Ve Bilinmeyen Doğu Anadolu Kümbetleri Hakkında Notlar, *Vakıflar Dergisi*, 11, 121–164.

KAYNAKÇA

CUNEO, P. (1988). *Architetture Armena, I,* Roma: Fondazione Gulbenkian.

GROUSSET, R. (1947). *Histoire de L'Armenie Des Origines a 1071,* Paris: Payot.

KARACA, Y. (2004). *Doğu Anadolu Bölgesi Hıristiyan Dini Mimarisinde Jamatun Yapıları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

KARACA, Y. (2005). Doğu Anadolu Bölgesi Hıristiyan Dini Mimarisinde Jamatun Yapıları", *Bilim Eşiği 2: Sanat Tarihinde Gençler Semineri Bildiriler,* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1-28.

KÜÇÜK, A. (1997). *Ermeni Kilisesi ve Türkler,* Ankara: Ocak Yayınları.

MNATSAKANYAN, S. X. (1952). *Arxitektura Armyanskix Pritvorov (Ermeni Jamatun Mimarisi*), Erivan.

NİŞANYAN, S. (2024). *Türkiyenin Ermeni Coğrafyas,.* İstanbul: Liberus Kitap.

SINCLAIR, T.A.(1987). *Eastern Turkey: An Architectural and Archaelogical Survey-I*, London: The Pindar Press.

SÜMER, F. (1992). *Karakoyunlular (Başlangıçtan Cihan Şah'a Kadar) – 1,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ŞENER, A. (1983). "İslam Hukukunda Gayri Müslimler", *Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu,* 41-47.

THİERRY, M. (1976). "L'Eglise Armenienne de la Mere de Dieu D'Arcuaber", *Cahiers Archeologıques - XXV,* 39-57.

THİERRY, J.M. (1989). *Monuments arméniens du Vaspurakan*, Paris: Librairie ORİENTALİSTE PAUL GEUTHNER.

THİERRY, J.M. ve Donabedian, P. (1989). *Armenian Art*, New York: H.N. Abrams

URAS, E. (1950). *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi,* Ankara: Türkiye Matbaacılık ve Gazetecilik.

https://www.collectif 2015.org/tr/100Monuments/Le-Monastere-de-Medzop. E.T: 05.05.2025

https://atlas.nisanyanyeradlari.com (Erişim Tarihi: 05.05.2025)

KAYNAKÇA

BARBARO, J. (2009). *Anadolu'ya ce İran'a Seyehat.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

BEKMEZ YELEN, A. (2023). Van Gölü Çevresindeki Kadın Türbeleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (*13*), 1561-1590. https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1394923.

BELCK, W., LEHMANN-HAUPT, C. F. (1898). "Entdeckungen in Armenien", Zeitschrift fur Ethnologie (Verhandlungen der Berliner Gesellschan fur Anthropologie, Ethnologie, und Urgeschichte) XXX, 568–591.

BORÉ, E. (1840). *Correspondance et mémoires d'un voyageur en Orient*. Paris: Olivier-Fulgence.

BRANT, J., GLASCOTT, A. G., (1840). "Notes a Journey Through a Part of Kurdistan in the Summer of 1838". *The Journey of the Royal Geograhhical Society of London* Vol. 10, 341-434.

CLAVİJO, G. (1928). *Embassy to Tamerlane, 1403-1406.* London: G. Routledge.

CUİNET, V., (1892) *La Turquie d'Asie: geographie administrative, statistique, descriptive et raisonnee de chaque province de l'Asie-Mineure*, Leroux, Paris.

ÇAVUŞOĞLU, R., USLU, E., DEMİRTAŞ, D. (2024). "Zernaki Tepe Antik Kentinin Van'ın Kültür Vizyonundaki Yeri", *Uluslararası Vizyon Van 2024 Kongresi* (08-09 Şubat 2024), 887-893.

ÇELEBİ, E. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bağdad-Basra-Bitlis-Diyarbakır-Isfahan-Malatya-Mardin-Musul-Tebriz-Van*, 4. Kitap, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.

DUYMUŞ FLORİOTİ, H. H. (2015). *Çivi yazılı metinler ve arkeolojik kaynaklar ışığında Asur İmparatorluk Dönemi Kraliçeleri / Assyrian Queens of the Imperial Period in the Light of the Cuneiform Texts and the Archaeological Sources*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

EBİNÇ, S. (2025). *Faiz Demiroğlu'nun Van Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Gazioğlu, C. (2007). Bütün Yönleriyle Tarih ve Kültür Hazinesi Erciş, Erciş: Erciş, Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı.

JAUBERT, P. A. (1805–1806). *Voyage en Arménie et en Perse, fait dans les années 1805 et 1806*. Paris

KHORENATSİ, M. (1978). *History of the Armenians* (R. W. Thomson, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

KİNNEİR, J. M. (1818). *Asia Minor Armenia and Koordistan in the years 1813 and 1814 with remarks on the Marches of Alexander. London: Johnh Murray.*

LYNCH, H. F. B., (1901). *Armenia Travels and Studies II,* London*, Longmans*, Green, and Co, New York.

LUCKENBİLL, D. (1926). *Ancient Records of Assyrian and Babylonia* (*LAR I-II*). Chicago.

PTOLEMAİOS, K. (ca. 150). *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* [*Geōgraphikē Hyphēgēsis* / *Geographia*]. In C. Müller (Ed.), *Klaudii Ptolemaei Geographia* (Vol. 1–2). Paris: Firmin-Didot, 1883.

SARAÇOĞLU, H. (1956). *Doğu Anadolu*. İstanbul: Marif Yayınevi.

SCHULZ, F.E. (1840) "Memoire sur le lac de Van et ses Environs", JA 3 (9), 257-323.

SHİEL, J. (1838). *Notes on a Journey from Tabríz, through Kurdistán, via Vân, Bitlís, Se'ert and Erbíl, to Suleïmániyeh, in July and August, 1836.* Journal of the Royal Geographical Society of London, 8, 54-101.

TARHAN, M. T. (1964). "Van Kalesi'nin ve Eski Van Şehrinin Tarihi- Milli Park Projesi Üzerinde Ön Çalışmalar", *Araştırma Sonuçları Toplantısı II*, 179-204.

VAROL, O. (2025). "Erciş'teki Urartu Yazıtları ve Erciş Adı". *Erciş, Arkeoloji Tarih ve Kültürel Miras*, Ankara: Ekin Yayınevi.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başkanlık Osmanlı Arşivi

BOA, DH. SN. THR. 82/55, H-29-04-1337.

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 272-0-0-11/14-53-7, 08.12.1919.

BCA, 272-0-0-11/15-60-15, 11.06.1921.

BCA, 30-18-1-1, 5-22-1, 27.07.1922.

BCA, 272-0-0-12/42-57-4, 24.11.1924.

BCA, 30-11-1-0/10-5-16, 12.02.1925.

BCA, 272-0-0-11/23-118-34, 12.11.1927.

BCA, 272-0-0-11/23-118-35, 12.11.1927.

BCA, 272-0-0-12/54-133-7, 22.08.1927.

BCA, 272-0-0-12/55-138-5, 25.10.1927.

BCA, 272-0-0-12/55-141-26, 30.11.1927.

BCA, 30-18-1-2/41-85-11, 03.12.1933.

BCA, 30-11-1-0/102-9-17, 06.03.1936.

BCA, 490-1-0-0/1005-880-3, 23.12.1936.

BCA, 30-10-0-0/120-849-1, 19.09.1941.

BCA, 30-10-0-0/179-235-4, 13.09.1941.

BCA, 490-1-0-0/1013-910-1, 30.05.1941.

BCA, 490-1-0-0/1795-1274-1, 06.08.1942-29.06.1944.

BCA, 490-1-0-0/1004-876-1, 01.09.1945.

BCA, 490-1-0-0/1004-876-2, 29.09.1945.

BCA, 490-1-0-0/977-786-3, 29.09.1947.

BCA, 30-18-1-2/116-29-13, 22.04.1948.

BCA, 30-18-1-2/119-35-8, 21.04.1949.

BCA, 490-1-0-0/967-743-6, 01.12.1949.

BCA, 490-1-0-0/1795-1276-1, 26.03.1932-18.03.1950.

BCA, 490-1-0-0/1234-111-2, 03.11.1950.

BCA, 490-1-0-0/1049-1031-2, 13.10.1950.

BCA, 490-1-0-0/1059-1069-1, 31.08.1950.

BCA, 490-1-0-0/845-342-1, 25.11.1950.

BCA, 30-18-1-2/181-65-18, 23.10.1964.

BCA, 30-18-1-2/190-70-16, 04.12.1965.

BCA, 30-18-1-2/218-30-15, 27.04.1968.

Resmi Yayınlar

Cumhuriyet Halk Partisi. (1935*). Halkevleri 1932-1935; 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları.

Resmî Gazete, Sayı: 8625, 4 Şubat 1954, 8093-8095.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanîn Mecmuası. (1338/1336). İkinci Cild, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Genel Nüfus Sayımı. (1929). *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül I, Yayın No: 7, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Genel Nüfus Sayımı. (1940). *20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.

Vilayetler İdaresi Genel Müdürlüğü (1946). *İdare Taksimatı 1946*, Sayı 3, Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Yayınları.

Gazeteler

Akşam

Bugün

Anadolu'da Yenigün

Cumhuriyet

Doğu

Haber (Akşam Postası)

İkdam

İleri

İstiklal

İstanbul Vilayet Gazetesi

Milliyet

Son Posta

Tan

Tasviri Efkâr

Ulus

Vakit

Vansesi

Vatan

Yeni Asır

Yeni Sabah

Araştırma Eserler

ÇEÇEN, A. (1990). *Atatürk'ün Kültür Kurumu: Halkevleri*, Ankara: Gündoğan Yayınları.

ÇEVİK, M. (1992). "Tarihte Van (XX. Yüzyıl)", Van Kütüğü, Abdulkadiroğlu, A., Yiğit, M., Oğuzbaşaran, B. (Edt), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 124-134.

DEMİROĞLU, F. (1985). *Van'da Ermeni Mezalimi (1895-1920),* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

DENİZ, M. (2021). "Ernis Köy Enstitüsü", *4. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, 14-18 Nisan 2021, Muğla, Türkiye, 94-111.

GAZİOĞLU, C. (2017). Bütün Yönleriyle Tarih ve Kültür Hazinesi Erciş, Yayın Bilgisi Yok, 2017, s. 221.

İPEK, N. (1999). "Birinci Dünya Savaşı Esnasında Karadeniz Ve Doğu Anadolu'da Cereyan Eden Göçler", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12, S. 1, 167-254.

KAPLAN, M. (1992). "Resmi Kültür Kurumları", Van Kütüğü, Abdulkadiroğlu, A., Yiğit, M., Oğuzbaşaran, B. (Edt), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 576-580.

KATOĞLU, M. (2008). "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Eğitim, Kültür, Sanat", Türkiye Tarihi IV, Ed: Sina Akşin, 10. Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi, 417-420.

KİRBY, F. (1962). Türkiye'de Köy Enstitüleri, Ankara: İmece Yayınları.

MCCARTHY, J. (1998). *Ölüm ve Sürgün*, Çev: Bilge Umar, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

NİHAD, A. (1928). Askeri Tarih ve Coğrafya, 1. Kitap, 1. Kısım, İstanbul: İstanbul Harbiye Mektebi Matbaası.

ÖĞÜN, T. (2004). Vilayât-ı Şarkiye Mültecileri (1915-1923), Ankara: Babil Yayınları.

ÖZBEK, M. (1990). "Van İli, Erciş İlçesi Çavuşoğlu Samanlığı'nda Katliâma Maruz Kalmış Türkler", Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu, 2-5 Nisan 1990, Ankara: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

RENOUVİN, P. (1993). I. Dünya Savaşı, Çev: Teoman Tunçdoğan, İstanbul: İletişim Yayınları.

SÜSLÜ, A. (2014). "Ermeni İddialarına Yeni Cevaplar: Türkiye'deki Toplu Mezarlar", Yeni Türkiye, III, 62, 2230-2246.

TALAY, A. (2017). Yıkılan Bir Şehrin Anatomisi-Van'da Ermeni Olayları, II. Baskı, Van: Van Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları.

TETİK, A., KİPER, S., SEVEN, A., DEMİRTAŞ, S. (2005). *Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi Harekâtı;1935 Yılında Harp Akademisinde Verilen Konferanslar*, Ankara: Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları.

TURAN, Ş. (2005). *Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap I. Bölüm, Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, II. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

ZÜRCHER, E. J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 33. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

KAYNAKÇA

AMBROSEYS, N., & JACKSON, J. (1998). Faulting associated with historical and recent earthquakes in the Eastern Mediterranean region. *Geophysical Journal International, 133*(2), 390–406.

ASHWORTH, G. J. (2013). Heritage and tourism: An argument, two problems and three solutions. *Journal of Heritage Tourism, 8*(4), 78–85.

CHAMPION, E. (2021). *Virtual heritage: A guide*. Ubiquity Press. https://doi.org/10.5334/bhz

ÇAVUŞOĞLU, R., & DEMİRTAŞ, D. (2023). Zernaki Tepe Antik Kenti'nin Van'ın kültür vizyonundaki yeri. [Abstract]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

ÇETİNKAYA, A. (2019). *Kültür rotaları: Planlama ve uygulama ilkeleri*. Ankara, Turkey: Detay Yayıncılık.

DE KNOP, P. (1987). Some thoughts on the development of trekking and long-distance trails. *Leisure Studies, 6*(1), 13–26.

DOĞU, A. F., GÜRBÜZ, A., & GÖKTEN, E. (1996). Van Gölü çevresinin Kuvaterner jeomorfolojisi. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 5*, 117–134.

European Institute of Cultural Routes. (2020). *Cultural Routes of the Council of Europe Programme: 30 years*.

Fédération Française de la Randonnée Pédestre. (2021). *Balises et signalisation: Cahier des charges*.

GABRIEL, A. (1940). *Voyages archéologiques dans la Turquie orientale*. Paris, France: E. de Boccard.

IŞIKLI, M. (2018). *Doğu Anadolu arkeolojisi*. İstanbul, Turkey: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

JOKILEHTO, J. (2018). *A history of architectural conservation*. Abingdon, England: Routledge.

KARPUZ, H. (2004). *Türk kültür varlıkları envanteri: Van*. Ankara, Turkey: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KESKİN, M. (2003). *Doğu Anadolu volkanik provensinin petrojenezi*. İstanbul, Turkey: İTÜ Vakfı Yayınları.

KORKMAZ, H. (2017). Van yaylalarının floristik özellikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 22*(2), 124–135.

KOUNAVIS, C. D., KASIMATI, A. E., & ZAMANI, E. D. (2012). Enhancing the tourism experience through mobile augmented reality: Challenges and prospects. *International Journal of Engineering Business Management, 4*, 1–6. https://doi.org/10.5772/51644

MCKERCHER, B., & DU CROS, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. New York, NY: Routledge.

MORGAN, N., PRITCHARD, A., & PRIDE, R. (2010). *Destination brands: Managing place reputation*(3rd ed.). Abingdon, England: Routledge.

ÖĞÜN, B. (1978). Van ve Erciş kaleleri üzerine gözlemler. *Belleten, 42*(165), 125–138.

ÖNGE, Y. (1969). Erciş'te Kadem Paşa Hatun Camii ve Türbesi. *Vakıflar Dergisi, 8*, 175–180.

ÖTER, Z., & KAYA, Ş. (2021). Kültür rotalarında erişilebilirlik ve yönlendirme sistemleri. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 16*(2), 110–125.

ÖZGÜR, N., ATEŞ, Ö., & YILMAZ, Ş. (2019). Van Gölü batısındaki volkanik sistemlerin jeotermal potansiyeli. *MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni, 35*, 7–24.

RICHARDS, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 36*, 12–21. https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005

SINCLAIR, T. A. (1989a). *Eastern Turkey: An architectural and archaeological survey* (Vol. 1). London, England: Pindar Press.

SINCLAIR, T. A. (1989b). *Eastern Turkey: An architectural and archaeological survey* (Vol. 2). London, England: Pindar Press.

SINCLAIR, T. A. (1989c). *Eastern Turkey: An architectural and archaeological survey* (Vol. 4). London, England: Pindar Press.

TARHAN, T. (1994). Van bölgesinde Urartu kaleleri. In *X. Türk Tarih Kongresi bildirileri* (pp. 75–85). Ankara, Turkey: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

TIMOTHY, D. J., & BOYD, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

TOP, M. (1999). Erciş Zortul Kümbeti. *Van Valiliği Kültür Yayını, 16*, 23–26.

ULUÇAM, A. (2000). Van ve yöresinde Osmanlı dönemi mimarisi. In *Osmanlı dönemi'nde Van uluslararası sempozyumu bildirileri* (pp. 165–180).

UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*.

UNESCO. (2015). *Policy for the integration of a sustainable development perspective into the processes of the World Heritage Convention*. Paris, France: UNESCO World Heritage Centre.

Van İli Kültür Envanteri. (2007). Cilt 1. Ankara, Turkey: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

WATERTON, E., & SMITH, L. (2009). There is no such thing as heritage. In E. WATERTON & L. SMITH (Eds.), *Taking archaeology out of heritage* (pp. 1–12). Newcastle upon Tyne, England: Cambridge Scholars Publishing.

YELEN, A. B. (2023). Van Gölü çevresindeki kadın figürleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 13*, 1561–1590.

YÜKSEL, İ. (1993). Van ve yöresindeki Türk mimarî eserleri. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 1*, 45–68.

ETKİNİN MUHASEBESİ: FİNANSAL MUHASEBEDEN ETKİ MUHASEBESİNE PARADİGMA DEĞİŞİMİ

Dr.Filiz YÜKSEL

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-93617-5-8

Kasım 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM: MUHASEBENİN KURAMSAL TEMELLERİ VE SINIRLILIKLARI **2**
1.1. MUHASEBENİN TANIMI 2
1.2. MUHASEBENİN FONKSİYONLARI 4
1.2.1. Kaydetme 4
1.2.2. Sınıflandırma 4
1.2.3. Özetleme 4
1.2.4. Raporlama 5
1.2.5. Analiz ve Yorum 5
1.3. MUHASEBE BİLGİSİNİN KULLANICILARI 5
1.4. MUHASEBENİN BÖLÜMLERİ 6
1.4.1. Finansal Muhasebe 6
1.4.2. Maliyet Muhasebesi 6
1.4.3. Yönetim Muhasebesi 7
1.4.4. Muhasebe Bölümleri Arasındaki İlişki 7
1.5. MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI 8
1.5.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı 8
1.5.2. Kişilik Kavramı 8
1.5.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı 8
1.5.4. Dönemsellik Kavramı 9
1.5.5. Parayla Ölçülme Kavramı 9
1.5.6. Maliyet Esası Kavramı 9
1.5.7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı 9
1.5.8. Tutarlılık Kavramı 9
1.5.9. Tam Açıklama Kavramı 10
1.5.10. İhtiyatlılık Kavramı 10
1.5.11. Önemlilik Kavramı 10
1.5.12. Özün Önceliği Kavramı 10
1.6. GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE İLKELERİ 10
1.7. FİNANSAL RAPORLAMA VE FİNANSAL RAPORLAR 12
1.8. MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMAYA İLİŞKİN SINIRLILIKLAR-ELEŞTİRİLER 13

2. BÖLÜM: MUHASEBENİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER **16**
2.1. DÜNYA'DA MUHASEBENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ 16
2.2. TÜRKİYE'DE MUHASEBENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ 19
2.3. MUHASEBENİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 21
2.3.1. Sistematik Faktörler 22
2.3.1.1. Ticaret ve Ekonomik Büyüme 22
2.3.1.2. Sermaye Piyasalarının Gelişimi 23
2.3.1.3. Globalleşme ve Standardizasyon 23
2.3.1.4. Finansal Krizler 23
2.3.1.5. Finansal Skandallar 24
2.3.2. Teknolojik Faktörler 24
2.3.3. Sosyo-Kültürel Faktörler 24
2.3.3.1. Kültür ve Muhasebe Değerleri 25
2.3.3.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışı ve Paydaş Beklentisindeki Değişim 26

3. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA **28**
3.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 28
3.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı 29

3.1.2. Sürdürülebilir Kuruluş ve Sürdürülebilirliğin Sağlanması....29
3.1.3. Sürdürülebilirlik Boyutları....30
3.1.4. Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sürdürülebilirlik....32
3.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA....32
3.2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişim Sürecinde Önemli Adımlar....33
3.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı....35
3.2.3. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları....36
3.3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA YÖNELİK ELEŞTİRİLER....37
3.3.1. Tanımın Yetersizliği ve Belirsizliği....37
3.3.2. Yeşil Aklama Eğilimi....38
3.3.3. Az Gelişmişlik ve Kalkınma İkilemi....38
3.3.4. Ekonomik Boyut Odaklı Kalkınma....39
3.3.5. İnsan Merkezli Çevrecilik Anlayışı....39
3.3.6. Geç Müdahale ve Zaman Kaybı....39
3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA MEVCUT DURUM....39

4. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN İŞLETME VE MUHASEBE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ....44
4.1. İŞ MODELİ: GİRDİ, ÇIKTI, SONUÇ VE ETKİ....44
4.1.1. Girdi ve Çoklu Sermaye Kavramı....47
4.1.2. İş Faaliyetleri Kavramı....48
4.1.3. Çıktı, Sonuç ve Etki Kavramları....49
4.1.4. Girdi, İş Faaliyetleri, Çıktı, Sonuç ve Etki İlişkisi....50
4.2. ÇİFT YÖNLÜ ÖNEMLİLİK....51
4.3. MUHASEBEDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ....52

5. BÖLÜM: 1970'LERDEN 2010'LARA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÖLÇÜMÜ, DEĞERLEMESİ VE RAPORLANMASI....55
5.1. SOSYAL MUHASEBE: KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASI....55
5.1.1. Sosyal Muhasebe Kavramı....55
5.1.2. Sosyal Muhasebe Raporlama Modelleri ve Uygulama Örnekleri....56
5.1.2.1. Sosyo-Ekonomik Muhasebe (Linowes Yaklaşımı)....57
5.1.2.2. Kapsamlı Sosyal Muhasebe Raporları (Abt Yaklaşımı Yaklaşımı)....58
5.1.2.3. Toplam Etki Muhasebesi (Social Accounting, Cost Benefit Analysis, Social Audit)....59
5.1.2.4. Kurumsal Amaç veya Felsefe Muhasebesi/Raporlaması....60
5.2. ÇEVRESEL RAPORLAMANIN YÜKSELİŞİ....61
5.2.1. Çevresel Raporlama ve Çevresel Raporlamanın Özellikleri....61
5.2.2. Çevresel Raporlamanın İlk Uygulama Örnekleri....62
5.3. TRIPLE BOTTOM LINE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI....63
5.3.1. Triple Bottom Line ve Sürdürülebilirlik Raporlaması İlişkisi....64
5.3.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amaçları ve Faydaları....66
5.3.3. Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları....67
5.3.3.1. Global Reporting Initiative (GRI) Kılavuzları ve Standartları....68
5.3.3.2. Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (SASB)....72
5.4. ENTEGRE RAPORLAMA VE ENTEGRE RAPOR....74
5.4.1. Tarihsel Gelişim Sürecinde Önemli Adımlar....74
5.4.2. Entegre Düşünce....76
5.4.3. Entegre Raporlama, Entegre Rapor ve Raporlama İlkeleri....78
5.4.4. Entegre Raporlamanın Faydaları ve Zorlukları....79
5.4.5. İlk Entegre Rapor Örnekleri ve Türkiye'de Mevcut Durumu....80

6. BÖLÜM: 2010'LARDAN GÜNÜMÜZE ETKİNİN ÖLÇÜMÜ, DEĞERLEMESİ VE RAPORLANMASI....84
6.1. ETKİ, ETKİ FAKTÖRÜ, ETKİ YOLU VE ETKİ YÖNETİMİ....84
6.2. ETKİ DEĞERLEME....87
6.2.1. Etki Değerleme Kavramı ve Amacı....87
6.2.2. Etki Değerleme Aşamaları ve Türleri....87

6.2.3. Etki Değerlemenin Faydaları ve Sınırlılıkları 89
6.2.4. Ölçüm ve Değerleme Yaklaşımları ve Yöntemleri....90
6.3. ETKİ TABLOLARI: ENTEGRE KÂR / ZARAR TABLOSU....91
6.4. KARŞILIKLI KÂR / ZARAR TABLOSU 94
6.5. ETKİ MUHASEBESİ....96
6.6. ETKİ ÖLÇÜM, DEĞERLEME VE RAPORLAMASINA DAİR DİĞER METODOLOJİLER 98

7. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTEN ETKİ MUHASEBESİNE: RAPORLAMA YAKLAŞIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI, TÜRKİYE UYGULAMALARI, MUHASEBELEŞTİRME BOYUTU....103
7.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ETKİ ODAKLI MUHASEBE VE RAPORLAMA YAKLAŞIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI....103
7.2. TÜRKİYE'DEKİ İŞLETMELERİN ETKİ TEMELLİ RAPORLAMAYA EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ: BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE BİR UYGULAMA 107
7.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi....108
7.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları....108
7.2.3. Araştırmanın Yöntemi 110
7.2.4. Bulgular....112
7.2.4.1. Sürdürülebilirlik Performanslarını Raporlama Eğilimleri 112
7.2.4.1.1. 2007-2024 Döneminde Kullanılan Raporlama Araçları ve Yayımlanma Sıklıkları 112
7.2.4.1.2. 2024 Yılı Raporlarının Hazırlanmasında Kullanılan Rehber, Çerçeve, Standart ile Güvence Bilgileri....115
7.2.4.1.3. 2024 Yılı Raporlarında Parasal Değerlemesi Yapılan Performans Ölçütleri....117
7.2.4.2. Sürdürülebilirlik ve Etki Odaklı Muhasebe ve Raporlama Yaklaşımlarına Uyum....119
7.3. MEVCUT MUHASEBE VE RAPORLAMA STANDARTLARI ÇERÇEVESİNDE ETKİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI 126
7.3.1. Örnek 126
7.3.2. Geleneksel Muhasebe Anlayışı Dahilinde Muhasebeleştirme ve Raporlama 127
7.3.3. Sürdürülebilirlik veya Etki Temelli Muhasebe Anlayışı Dahilinde Muhasebeleştirme ve Raporlamaya İlişkin Analiz/Öneri 141
7.3.4. Geleneksel Muhasebe Anlayışı ve Sürdürülebilirlik veya Etki Temelli Muhasebe Anlayışı Dahilinde Yapılan Muhasebe ve Raporlama Sonuçlarının Karşılaştırılması 156

8. SONUÇ 157

KAYNAKÇA....161

EKLER 177

KAYNAKÇA

Acar, D., ve Tetik, N. (1998). Genel Muhasebe (8 b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Accounting for Sustainability. (2004). *Governance & Collaboration Establishing an "International Connected Reporting Committee".* https://www.accountingforsustainability.org/content/dam/a4s/corporate/home/KnowledgeHub/Governance%20&%20Collaboration%20Establishing%20an%20IIRC.pdf.downloadasset.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Accounting for Sustainability. (2019). *Essential Guide to Natural and Social Capital Accounting – An Introduction to Integrating Natural and Social capital into Accounting and Decision Making*. https://www.accountingforsustainability.org/content/dam/a4s/corporate/home/KnowledgeHub/Guide-pdf/The%20A4S%20Essential%20Guide%20to%20Natural%20and%20Social%20Capital.pdf.downloadasset.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Accounting for Sustainability. (2025). *Timeline*. https://www.accountingforsustainability.org/en/about-us/impact/timeline.html#item-2009 (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Accounting Tools. (2025, 01 14). *The difference between cost accounting and financial accounting.* https://www.accountingtools.com/articles/what-is-the-difference-between-cost-accounting-and-financial.html (Erişim Tarihi: 20.04.2025)

Adams, C., Coulson, A.B., Emmelkamp, T., Greveling, R., Klüth, G. ve Nugent, M. (2013). *Capitals-Background Paper for <IR>*. https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2013/03/IR-Background-Paper-Capitals.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Adams, R., Coulson, A., Mueller, K., Sturm, A. ve Bartel, C. (2002). *Accounting and Financial Reporting for Environmental Costs and Liabilities*. https://unctad.org/system/files/official-document/iteeds4_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

Adem, M. (1980). Eğitimin Kalkınmadaki Yeri ve Önemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16. doi:https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000649

Akdoğan, N., ve Tenker, N. (2003). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akgemci, A. (2020). Geçmişten Günümüze Muhasebe Uygulamaları ve Gelişimine Etki Eden Çevresel Faktörler. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies,* 6(15), 123-136. doi:http://dx.doi.org/10.26728/ideas.244

Almanya Federal Hükümeti. (2025). *Germany's Sustainable Development Strategy*. https://www.bundesregierung.de/breg-en/federal-government/germany-s-sustainable-development-strategy-354566 (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

American Accounting Association. (1974). Report of the Committee on the Measurement of Social Costs. Accounting Review, 49, 99-113, https://www.jstor.org/stable/244905 (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Andrews, F. B., Queenan, J., ve Smith, C. (1953). *Accounting Terminology Bulletins. USA. American Institute of Certified Public Accountants*. https://egrove.olemiss.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1355&context=dl_aia (Erişim Tarihi: 27.05.2025)

Aras, G. ve Sarıoğlu, G.U. (2015). *Kurumsal Raporlamada Yeni dönem: Entegre Raporlama*.https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/8539-kurumsal-raporlamada-yeni-donem-entegre-raporiama (Erişim Tarihi: 27.05.2025)

Argüden Yönetişim Akademisi. (2015). Argüden Yönetişim Akademisi Entegre Rapor 2015. https://argudenacademy.org/documents/Arguden-Yonetisim-Akademisi-Entegre-Rapor-2015.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Avon Rubber. (1976). *Social Audit Report*. https://www.twhc.org.uk/book/AvonRubber.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Ayboğa, H. (2002). Globalleşme Sürecinde Muhasebe Alanındaki Gelişmelere Ülkemizin Uyumu. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 39-55. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/864477 (Erişim Tarihi: 19.05.2025)

Ayboğa, H. (2004). Muhasebe-Hukuk İlişkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 68, 1-14. https://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/68MaliCozum/03%20hanifi%20ayboga.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2025)

Bahadır, S. (2021). *Roma Kulübü haklı mı çıkıyor?*. Ekonomim: https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/roma-kulubu-hakli-mi-cikiyor/632594 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Ballwieser, W. (2004). *Reasons, forms, and limitations of global information-oriented financial reporting rules.* C. Leuz, D. Pfaff, ve A. Hopwood (Ed.) içinde, The Economics and Politics of Accounting: INternational Perspectives on Trends, Policy, and Practice, 58-78. Oxford. doi:https://doi.org/10.1093/0199260621.003.0003

Berk, A.A. ve Varoğlu, A.K. (2013). İş Modeli Kavramını Tanımlama ve Strateji Kavramı ile Farklılıklarına Yönelik Bir Araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi,* 12(2), 95-118, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/180236 (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Berthoin Antal, A. Dierkes, M. MacMillan, K. ve Marz, L. (2002). *Corporate social reporting revisited, WZB Discussion Paper*, No. FS II 02-105, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin. https://www.econstor.eu/handle/10419/49812

Bicshof, A., Wubben, E.F.M., Hagelaar, G., Saumel, I., Reddy, S. ve Martinez, L. (2020). *Report on Triple Bottom Line Business Models (D.6.5*). EU Open Research Repository, https://zenodo.org/records/3678364#.Xk_l55OyijQ (Erişim Tarihi: 06.07.2025)

Birleşmiş Milletler. (1972). *Report of the United Nations Conference on the Human Environment.* https://digitallibrary.un.org/record/523249?v=pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Birleşmiş Milletler. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Birleşmiş Milletler. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. https://docs.un.org/en/A/RES/70/1 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Birleşmiş Milletler. (2025a). *The 2030 Agenda for Sustainable Development*. https://www.unssc.org/sites/default/files/2030_agenda_for_sustainable_development_kcsd_primer_en.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Birleşmiş Milletler. (2025b). *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konusunda Yüksek Düzeyli Siyasi Forum.* https://hlpf.un.org/vnrs (Erişim Tarihi: 10.06.2025)

Birleşmiş Milletler. (2025c). *Conferences | Environment and sustainable development*. https://www.un.org/en/conferences/environment (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Birleşmiş Milletler. (2025c). *Greenwashing – the deceptive tactics behind environmental claims.* https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/greenwashing (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Borsa İstanbul. (2022). *Şirketler İçin Entegre Raporlama Rehberi*. https://www.borsaistanbul.com/files/sirketler-Icin-Entegre-raporlama-rehberi.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Borsa İstanbul. (2025a). *BİST Pay Endeksleri, Sürdürülebilirlik.* https://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay/surdurulebilirlik (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Borsa İstanbul. (2025b). Endeksler. https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Bozloğan, R. (2004). Sürdürülebilir Gelişme Kavramı Üzerine Yapılan Tartışmalara Bir Bakış. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 18(3-4), 1-20. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29955

Bozloğan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (50), 1011-1028. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9155 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Buallay, A.M. (2022). *International Perspectives on Sustainability Reporting*. UK: Emerald Publishing Limited

Büyüksaatçı Kiriş, S. ve Yılmaz Börekçi, D. (2018). Sürdürülebilir Liman İşletmeciliğini Yönlendirici ve Engelleyici Faktörler: Bir Üçlü Bilanço Yaklaşımı. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(1), 192 - 220, 10.17336/igusbd.378645

Capital Coalition. (2025a). *Accounting for Value: Emerging Approaches of Integrated Profit & Loss and Impact Statements.* https://capitalscoalition.org/publication/accounting-for-value-emerging-approaches-of-integrated-profit-loss-and-impact-statements/ (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Capital Coalition. (2025b). *Total Impact & Valuation Assessment by Yorkshire Water*. https://capitalscoalition.org/casestudy/total-impact-valuation-assessment-by-yorkshire-water/ (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

Capital Coalition. (2025c). *When profit is no longer enough: purpose of impact accounting.* https://capitalscoalition.org/when-profit-is-no-longer-enough-purpose-of-impact-accounting/ (Erişim Tarihi: 01.11.2025)

Carey, J. (1966). Structure committee recommends stronger Institute organization*. American Institute of Certified Public Accountants Historical Collection*. https://egrove.olemiss.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1108&context=aicpa_news (1 Erişim Tarihi: 1.05.2025)

Carnegie, G., Parke, L. ve Tsahuridu, E. (2021a). Redefining Accounting for Tomorrow. https://www.ifac.org/knowledge-gateway/discussion/redefining-accounting-tomorrow (Erişim Tarihi: 17.05.2025)

Carnegie, G., Parke, L. ve Tsahuridu, E. (2021b). It's 2020: What is Accounting Today?. *Australian Accounting Review,* 96(31), 65-73, doi: 10.1111/auar.12325

Castro, C.J. (2004). Sustainable Development: Mainstream and Critical Perspectives. *Organization & Environment*, 17(2), 195-225. https://www.jstor.org/stable/26162866 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Cheever, F. ve Dernbach. (2015). Sustainable Development and Its Discontents. *Transnational Environmental Law*, 4 (2), 247 – 287, DOI: https://doi.org/10.1017/S2047102515000163

Climate Governance Initiative. (2023). *Natura &Co: IP&L, circular carbon, and a triple bottom line approach,* https://climate-governance.org/case-study-natura-co-ipl-circular-carbon-and-a-triple-bottom-line-approach/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

College Hive. *Differences between Cost Accounting, Financial Accounting, and Management Accounting:* https://collegehive.in/docs/4th_sem/site/CMA/Unit-1%20Introduction%20to%20Cost%20and%20Management%20Accounting/1.d%20Relationship%20and%20Differences%20between%20Cost%2C%20Management%2C%20and%20Financial%20Accounting.html (Erişim Tarihi: 30.05.2025)

Coşkun Aslan, M., & Kısacık, H. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Çözümü: Üç Boyutlu Muhasebe. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Özel Sayı*, 18-34. https://doi.org/10.25095/mufad.402214

Cripps, J.(1994). *Partıcularıs de Computıs et Scrıpturıs.* https://ia804501.us.archive.org/5/items/summa-de-arithmetica-geometria-proportioni-et-proportionalita/Summa%20de%20arithmetica%2C%20geometria%2C%20proportioni%20et%20proportionalita_text.pdf (Erişim Tarihi: 04.05.2025)

Crumbley, D.L. ve Epstein, M.J. (1975). Tax Effects of Corporate Social Responsibility Decisions. *The National Tax Association-Tax Institute of America,* 68(1975), 86-92, https://www.jstor.org/stable/42910684

Çimsa. (2010). Sürdürülebilirlik Raporu 2010. https://cimsa.com.tr/wp-content/uploads/2022/04/8EBC8CD0B75E43228F63580F729A4811.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Çimsa. (2020). *Çimsa 2020 Entegre Faaliyet Raporu.* https://cimsa.com.tr/wp-content/uploads/2022/12/CIMSA-EFR20TR_KOD_GUNCEL.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Çimsa. (2024). *2024 Entegre Faaliyet Raporu.* https://cimsa.com.tr/wp-content/uploads/2025/03/Cimsa-E.F.R.-2024-Final-web.pdf (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

Çokişler, N.ve Çokişler, E. (2017). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramına Getirilen Eleştiriler. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1 (2017), 1-7, https://doi.org/10.30625/ijctr.320412 (25.05.2025)

Dauderis, H., ve Annand, D. (2023). *Introduction to Financial Accounting*. Canada: Lyryx Learning Inc.

Deloitte. (2024). *Unpacking the Double Materiality Assessment Under the E.U. Corporate Sustainability Reporting Directive.* https://dart.deloitte.com/USDART/home/publications/deloitte/heads-up/2024/csrd-esrs-double-materiality-assessment (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Demir, B. (2012). Muhasebeye Yön Veren Gelişmeler ve Meslek Yüksekokullarında Verilen Muhasebe Eğitimine Yansımaları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 109-120. tarihinde http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/13a.demir.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2025)

De-Wint, M. (2020). *Impact basics exemplified: Outputs, outcomes and impacts*. https://medium.com/@melek.dewint/impact-basics-exemplified-outputs-outcomes-and-impacts-2e0c744ab6dc (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Dictionary Cambridge. (2025a). concept: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/concept (Erişim Tarihi: 10.05.2025)

Dictionary Cambridge. (2025b). reporting: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/reporting (Erişim Tarihi: 10.05.2025)

Dictionary Cambridge. (2025c). report: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/report adresinden alındı

Dictionary Cambridge. (2025d). technology: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/technology (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Dierkes, M. (1977). *Corporate social reporting: From a theoretical concept to regular business information? Some thoughts on recent developments in Germany*, WZB Discussion Paper, No. IIUG pre II 77-2b, Wissenschaftszentrum Berlin (WZB), Berlin

Dinç, Y., ve Cengiz, S. (2014). Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilenin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 5(1), 221-236. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253906 (Erişim Tarihi: 18.05.2025)

Divrik, B. (2022). Critical Approaches to the Concept of Sustainable Development. *International Journal of Rural Development, Environment and Health Research*, 6(3), 26-29, https://dx.doi.org/10.22161/ijreh.6.3.4 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Eccles, R., ve Stroehle, J. (2021). *The Impact of Mutual Profit on Business Behaviour*. C. Mayer, & B. Roche (Ed.) içinde, Putting Purpose Into Practice - The Economics of Mutuality. Oxford. https://purposeintopractice.org/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Eccles, R.G. ve Krzus, M.P. (2010). *One Report - Integrated Reporting for a Sustainable Strategy*. Canada: John Wiley & Sons, Inc.

Eccles, R.G. ve Laurent, F. (2021). *Implementing a Mutual Profit and Loss*, Mayer, C. ve Roche, B. (ed) (içinde), Putting Purpose Into Practice – The Economics of Mutuality (187-198). UK: Oxford University Press

Ecosystem Valuation. (2025). *Damage Cost Avoided, Replacement Cost, and Substitute Cost Methods*. https://www.ecosystemvaluation.org/cost_avoided.htm#:~:text=Replacement%20Cost%20Methods-,The%20damage%20cost%20avoided%2C%20replacement%20cost%2C%20and%20substitute%20cost%20methods,cost%20of%20providing%20substitute%20services. (Erişim Tarihi: 25.08.2025)

Ehrenfeld, J. R. (2008). *Sustainability by Design: A Subversive Strategy for Transforming Our Consumer Culture.* USA: Yale University Press.

Elkington, J. (2004). *Enter the Triple Bottom Line*. A.Henriques ve J.Richardson (Ed.) içinde, The Triple Bottom Line – does it all add up? s.1-16, UK: Earthscan

Engin, E., ve Eker Akgöz, B. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim Dergisi,* 8(1), 85-94. https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19026/200531 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Epstein, M., Flamholtz, E. ve McDonough, J.J. (1976). Corporate Social Accounting in The United States of America: State of the Art and Future Prospects. *Accounting, Organizations and Society,* 1(1), 23-42. https://doi.org/10.1016/0361-3682(76)90005-2

Ernst&Young. (2016). *Total Value – Impact Valuation to Support Decision-Making*. https://tca2f.org/wp-content/uploads/2019/09/ey-total-value-impact-valuation-to-support-decision-making.pdf (Erişim Tarihi: 20.08.2025)

Ernst&Young. (2022). *How can business work for sustainability and sustainability work for business? Excellence in Integrated Reporting 2022. https://integratedreportingsa.org/ircsa/wp-content/uploads/2022/09/ey-com-2022-ey-excellence-in-integrated-reporting-report.pdf* (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

ERTA. (2025). *Türkiye'de Yayımlanan Entegre Raporlar*. https://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx (Erişim Tarihi: 05.07.2025)

Ertaş, F. C. (2021). *Muhasebe Bilgi Sistemi Yönetimi- Teori-Kuram* (5 Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

European Commission. (2011). *Communıcatıon From The Commission to the European Parlıament, The Councıl, The European Economıc and Socıal Commıttee And The Commıttee of The Regions*. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0900_/com_com(2011)0900_en.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

European Commission. (2019). *Guidelines on non-financial reporting: Supplement on reporting climate-related information.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0620(01) (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

European Commission. (2025). *EXACT - EU External Action Wiki* . (https://wikis.ec.europa.eu/spaces/ExactExternalWiki/pages/33522152/Introduction+to+Results+and+Monitoring (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

European Financial Reporting Advisory Group. (2021). *Proposals For A Relevant And Dynamic EU Sustainability Reporting Standard-Setting*. https://finance.ec.europa.eu/system/files/2021-03/210308-report-efrag-sustainability-reporting-standard-setting_en.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025).

European Financial Reporting Advisory Group. (2022). *European Sustainability Reporting Guidelines 1 - Double materiality conceptual guidelines for standard-setting [Draft].* https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/Appendix%202.6%20-%20WP%20on%20draft%20ESRG%201.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Farley, H.M. ve Smith, Z.A. (2020). *Sustainability-If It's Everything, Is It Nothing? (2nd edition)*. NewYork: Routledge

Fiksel, J., Eason, T. ve Frederickson, H. (2021). *A Framework for Sustainability Indicators at EPA.* Eason, T. (Ed.), https://19january2021snapshot.epa.gov/sites/static/files/2014-10/documents/framework-for-sustainability-indicators-at-epa.pdf (Erişim Tarihi: 20.07.2025)

Finansal Raporlama İyileştirmeleri Danışma Komitesi. (2008). *Final Report of the Advisory Committee on Improvements to Financial Reporting to the United States Securities and Exchange Commission*. https://www.sec.gov/about/offices/oca/acifr/acifr-finalreport.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2025)

Forum for the Future. (2025). *The Five Capitals - a framework for sustainability*. https://www.forumforthefuture.org/the-five-capitals (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman Publishing Inc.

Frontline. (2018). Environmental Social Governance Report. https://www.frontline.bm/wp-content/uploads/2019/12/Frontline-Ltd-ESG-Report-2018.pdf (04.07.2025)

Gerekan, B., & Bulut, E. (2018). Sürdürülebilir Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama: Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporu Yayınlayan Bankalar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 80-88. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/468056

Gladwin, T. N., Kennelly, J. J., ve Krause, T.-S. (1995). Shifting Paradigms for Sustainable Development: Implications for Management Theory and Research. *The Academy of Management Review*, 20(4), 874-907.

Global Reporting Initiative. (2000). *Sustainability Reporting Guidelines*. https://www.globalreporting.org/media/q0vl5ima/annual-sustainability-report-2020.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2002*). Sustainability Reporting Guidelines*. https://www.r3-0.org/wp-content/uploads/2020/03/GRIguidelines.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2013). *Sustainability Reporting Guidelines.* https://commdev.org/wp-content/uploads/pdf/publications/Global-Reporting-Initiative-G4-Sustainability-Reporting-Guidelines.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2021). *GRI Standards.* https://www.globalreporting.org/standards/ (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2022a). *25 years as the catalyst fo a sustainable future*. https://www.globalreporting.org/media/b15hggfc/gri-25-years-history.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2022b). *The GRI Standards Enabling transparency on organizational impacts*. https://www.globalreporting.org/media/wmxlklns/about-gri-brochure-2022.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2024). *Shaping the future of sustainability policy.* https://www.globalreporting.org/news/news-center/shaping-the-future-of-sustainability-policy/ (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2025a). *GRI Standards.* https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/ (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Global Reporting Initiative. (2025b). *Our mission and history.* https://www.globalreporting.org/about-gri/mission-history/ (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

Gould, S., O'Sullivan, M., Tilley, C. ve Topazio, N. (2013). *Business Model-Background Paper for <IR>.* https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2013/03/Business_Model.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Göksoy, S. (2019). Paradigma ve Paradigmalar. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1): 1-15, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/717436 (Erişim Tarihi: 03.06.2025)

Gönen, S. ve Güven, Z. (2014). Çevresel Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesine Yönelik Bir Seramik Fabrikasında Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (63): 39-58, https://doi.org/10.25095/mufad.396476

Gray, R. ve Bebbington, J. (2001). *Accounting for the Environment,* Sage Publications Ltd.

Gray, R. (2008). Social and Environmental Accounting and Reporting: From Ridicule to Revolution? From Hope to Hubris? - A Personal Review of the Field. *Issues in Social and Environmental Accounting,* 2(1), 3-18, https://iiste.org/Journals/index.php/ISEA/article/view/909 (04.07.2025)

Green, S. (2004). A Look at the Causes, Impact and Future of the Sarbanes-Oxley Act. *Journal of International Business and Law,* 3(1), 33-52 https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/jibl/vol3/iss1/2/ (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

Güvemli, O. (1995). *Türk Devletleri Muhasebe Tarihi - Osmanlı İmparatorluğu'na Kadar (Cilt 1)*. İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.

Güvemli, O. (2013). Cumhuriyet döneminde muhasebe mesleğinin örgütlenmesi üzerine. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi,* (4), 136-151. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/319941 (Erişim Tarihi: 05.05.2025)

Haftacı, V. ve Soylu, K. (2007). Çevre Kirlenmesi ve Çevre Koruma Bağlamında Çevre Muhasebesinin Önemi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (33), 102-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35602/395494 (Erişim Tarihi: 28.08.2025)

Harvard Business School. (2025). *Research-Initiatives & Projects.* https://www.hbs.edu/faculty/research/Pages/initiatives-projects.aspx (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Herzig, C. ve Schaltegger, S. (2004). *Corporate Sustainability Reporting-An Overview.* S.Schaltegger, M.Bennet ve R.Burritt (Edb.) içinde, Sustainability Accounting and reporting (s. 301-324). Netherlands: Springer.

Hofstede, G., Hofstede, G., ve Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations*. USA: McGraw Hill.

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 2-26. doi:https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014

Horngren, C., Sundem, G., Elliott, J., ve Philbrick, D. (2014). Introduction to Financial Accounting. USA: Pearson.

Host-Madsen, N.K., Damgaaard, C.K., Szeler, A., Jorgensen, R., Mikkelsen, K.D., McManamon, D., Bullock, St., Taylor, J., Sireyjol, A. ve Schmidt, J. (2014). *Novo Nordisk's Environmental profit and loss account.* https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2014/02/978-87-93178-02-1.pdf (Erişim Tarihi: 05.07.2025)

Hyrslova, J., Beckova, H. ve Kubankova, M. (2015). *Sustainability Accounting: Brief History and Perspectives.* The 9th International Days of Statistics and Economics, Prague, September 10-12, 2015. https://msed.vse.cz/msed_2015/article/74-Hyrslova-Jaroslava-paper.pdf (Erişim Tarihi: 05.07.2025)

IFAC. (2017). *Creating Value for SMEs Through Integrated Thinking*. https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2017/08/IFAC_CreatingValueforSMEs.pdf (Erişim Tarihi: 06.07.2025)

IFRS Foundation. (2021a). *International <IR> Framework*. https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2024/08/IntegratedReporting_Framework_061024.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

IFRS Foundation. (2021b). *IIRC and SASB form the Value Reporting Foundation, providing comprehensive suite of tools to assess, manage and communicate value*. https://integratedreporting.ifrs.org/news/iirc-and-sasb-form-the-value-reporting-foundation-providing-comprehensive-suite-of-tools-to-assess-manage-and-communicate-value/ (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

IFRS Foundation. (2022). *Integrated Thinking Principles*. https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2022/07/VRF_ITP-v1point0.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2025).

IFRS Foundation. (2024). Using the SASB Standards to meet the requirements in IFRS S1. https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/ifrs-s1/using-sasb-standards-for-ifrs-s1.pdf (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

IFRS Foundation. (2025a). *SASB Standards.* https://sasb.ifrs.org/about/ (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

IFRS Foundation. (2025b). https://sasb.ifrs.org/sasb-your-pathway-to-issb/ (Erişim Tarihi: 04.07.2025)

IFRS Foundation. (2025c). *10 Years of the IIRC.* https://integratedreporting.ifrs.org/10-years/10-years-summary/ (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

IFRS Foundation. (2025d). *Value Reporting Foundation*. https://www.ifrs.org/sustainability/value-reporting-foundation/ (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

IFRS Foundation. (2025e). *Integrated thinking*. https://integratedreporting.ifrs.org/integrated-thinking/ (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

Impact Atlas. (2023). *What are the Differences between Inputs, Outputs, Outcomes & Impact*. https://helpcenter.impactatlas.com/en/measuring-impact-resources/what-are-the-differences-between-inputs-outputs-outcomes-impact (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Impact Economy Foundation. (2024). *IWAF Guides – The What and Why of an Integrated Profit and Loss (IP&L) Statement.* https://impacteconomyfoundation.org/wp-content/uploads/2024/10/What-is-an-IPL.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Impact Institute. (2023). IP&*L Assessment Methodology*. Retrieved from https://www.impactinstitute.com (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Impact Management Platform. (2025). *Impact and the impact pathway.* https://impactmanagementplatform.org/impact/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Impact Management Project. (2020). *Standardisation in impact management - A summary of the discussions with the IMP's Practitioner Community*. https://impactfrontiers.org/wp-content/uploads/2022/05/IMP_Standardisation-in-impact-management-discussion-document.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Impact Valuation Roundtable. (2017). *Operationalizing Impact Valuation - Experiences and Recommendations by Participants of the Impact Valuation Roundtable.* https://docs.wbcsd.org/2017/05/IVR_Impact_Valuation_White_Paper.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Institute of Directors South Africa. (1994). *The King Report on Corporate Governance*. https://cdn.ymaws.com/www.iodsa.co.za/resource/collection/94445006-4F18-4335-B7FB-7F5A8B23FB3F/King_1_Report.pdf (Erişim Tarihi: 06.08.2025)

Institute of Directors South Africa. (2002). *The King Report on Corporate Governance-2002*. https://cdn.ymaws.com/www.iodsa.co.za/resource/collection/94445006-4F18-4335-B7FB-7F5A8B23FB3F/King_1_Report.pdf (Erişim Tarihi: 06.08.2025)

Institute of Directors South Africa. (2009). *The King Report on Corporate Governance-2009*. https://cdn.ymaws.com/www.iodsa.co.za/resource/collection/94445006-4F18-4335-B7FB-7F5A8B23FB3F/King_III_Report.pdf (Erişim Tarihi: 06.08.2025)

Institute of Directors South Africa. (2016). *The King IV Report on Corporate Governance-2016.* https://cdn.ymaws.com/www.iodsa.co.za/resource/collection/684B68A7-B768-465C-8214-E3A007F15A5A/IoDSA_King_IV_Report_-_WebVersion.pdf (Erişim Tarihi: 06.08.2025)

Institute of Directors South Africa. (2025). *King Reports*. https://www.iodsa.co.za/page/king_reports (Erişim Tarihi: 06.08.2025).

Integrated Reporting Committee of South Africa. (2025a). *Guidance.* https://integratedreportingsa.org/integrated-reporting/guidance/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Integrated Reporting Committee of South Africa. (2025b). *Our history*. https://integratedreportingsa.org/about/our-history/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

International Foundation for Valuing Impact. (2025a). *Our History.* https://ifvi.org/about-us/our-history/

International Foundation for Valuing Impacts. (2024). *General Methodology 1. Conceptual Framework for Impact Accounting.* https://ifvi.org/wp-content/uploads/2024/02/IFVI_VBA_General-Methodology-1_Letter.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

International Foundation for Valuing Impacts. (2025). *Methodology*. https://ifvi.org/methodology/general-methodology/ (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

International Integrated Reporting Committee. (2011). *Towards Integrated Reporting - Communicating Value İn The 21st Century.* https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2025)

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. (1980). *World Conservation Strategy - Living Resource Conservation for Sustainable Developmen*t. https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

INTOSAI Working Group on Environmental Auditing. (2013). *Sustainability Reporting: Concepts, Frameworks and the Role of Supreme Audit Institutions*. https://www.environmental-auditing.org/media/2935/2013_wgea_sustainability-reporting.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Irvianti, L.S.D., Hindarwati, E.N., Nursanti, T.D. ve Augie, R.K. (2023). *Does Sustainability (Reporting and Three Bottom Lines) matter: The Facts from Energy Sector Companies Listed on The Indonesian Stock Exchange 2017-2021*. E3S Web of Conferences 426, 02072 (2023), https://doi.org/10.1051/e3sconf/202342602072

Jha, N. (2004). *Accounting Theory. Rohtak: Maharshi Dayanand University*. https://www.drnishikantjha.com/booksCollection/Accounting%20Theory-M.%20Com.%20.pdf (Erişim Tarihi: 11.05.2025)

Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2025). *Endeksler-Sürdürülebilirlik Endeksi*. https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler (Erişim Tarihi: 01.08.2025)

Kandıralı, Ş. (1984). *İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Karabınar, S., ve Kışlalıoğlu, V. (2014). Muhasebe Kültürü ile İlgili Seçilmiş Bazı Çalışmaların Amprik Analizi. *Balikesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 17(31), 233-254. doi:https://doi.org/10.31795/baunsobed.664038

Karayalçın, Y. (1988). *Muhasebe Hukuku*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Katı, M. (2023). Çevresel Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesi ve Denetimi. İçinde: Güngör Karyağdı, N. (ed.), *Denetimde Yeni Trendler: Teori ve Uygulamalar 2.* Özgür Yayınları. DOI: https://doi.org/10.58830/ozgur.pub88.c346

Kaya, N. (2021). *Muhasebe Tarihi*. Ankara: İksad.

Keleş, R. (2023). Dünyada ve Türkiye'de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*, 1(3), 24-30. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2936906 (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Kenniston, S. (2024). *Emergence of impact accounting: The journey to apply monetary values to environmental, social & human capital*. https://www.thomsonreuters.com/en-us/posts/esg/impact-accounting/ (Erişim Tarihi: 25.10.2025)

KGK. (2018). *TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı*. https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS%201%20Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf (Erişim Tarihi: 19.04.2025)

KGK. (2020). *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B (Erişim Tarihi: 19.05.2025)

KGK. (2023a). *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamına İlişkin kurul Kararı*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1-10.pdf (Erişim Tarihi: 09.09.2025)

KGK. (2023b). *Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının (TSRS) Belirlenmesi*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1-9.pdf (Erişim Tarihi: 09.09.2025)

KGK. (2025a). *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) 2021 Sürümü*. https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10265/Bu%CC%88yu%CC%88k-ve-Orta-Boy-I%CC%87s%CC%A7letmeler-I%CC%87c%CC%A7in-Finansal-Raporlama-Standard%C4%B1-BOBI%CC%87-FRS-2021-Su%CC%88ru%CC%88mu%CC%88 (Erişim Tarihi: 05.05.2025)

KGK. (2025b*). Küçük ve Mikro İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS).* https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/11692/Ku%CC%88c%CC%A7u%CC%88k-ve-Mikro-I%CC%87s%CC%A7letmeler-ic%CC%A7in-Finansal-Raporlama-Standard%C4%B1-KU%CC%88MI%CC%87-FRS (Erişim Tarihi: 05.05.2025)

Kızıl, C., Akman, V., Zorkalkan, T., ve Türkmen, R. (2018). Muhasebenin Tarihine Küresel Kapsamda ve Türkiye Kapsamında Vergisel Bir Bakış. *Leges Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3) 70-87. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3181410 (Erişim Tarihi: 04.05.2025)

Koparal, C. (2004). *Uluslararası İşletmeciliğe Giriş*. İ. Özalp (Ed.) içinde, Uluslararası İşletmecilik (s. 1-16). Anadolu Üniversitesi.

Kotze, L.J. ve Adelman, S. (2022). Environmental Law and the Unsustainability of Sustainable Development: A Tale of Disenchantment and of Hope. *Law and Critique*, 34, 227–248, https://doi.org/10.1007/s10978-022-09323-4

Köse, T. ve Ağdeniz, Ş. (2018). Yönetim Muhasebesinin Yeni Paradigması: Bütünleştirme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* Özel Sayı 2018(20), 518-541. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/634168 (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

KPMG. (2008). Sustainability Reporting – A guide. https://kpmg.com/tr/en/home/services/deal-advisory/esg-sustainability-services.html (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

KPMG. (2015). *KPMG True Value Case Study-Volvo Group*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/10/volvo-group-kpmg-true-value-case-study.pdf (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

KPMG. (2022). *Big shifts, small steps Survey of Sustainability Reporting 2022.* https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/10/ssr-small-steps-big-shifts.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

KPMG. (2024). *The move to mandatory reporting: Survey of Sustainability Reporting 2024*. https://kpmg.com/xx/en/our-insights/esg/the-move-to-mandatory-reporting.html (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

KPMG. (2025). *True Value*. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/10/volvo-group-kpmg-true-value-case-study.pdf (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). *Türk Kültür Tarihi.* https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur.html#:~:text=K%C3%BClt%C3%BCr%2C%20bir%20toplumu%20di%C4%9Fer%20toplumlardan,olu%C5%9Fturan%20ya%C5%9Fay%C4%B1%C5%9F%20ve%20d%C3%BC%C5%9F%C3%BCn%C3%BC%C5%9F%20tarz%C4%B1d%C4%B1r (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

LafargeHolcim. (2016). *LafargeHolcim Integrated Profit and Loss Statement 2016*. https://www.holcim.com/sites/holcim/files/2022-04/integrated-profit-loss-statement_2016.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Laine, M., Tregidga, H. ve Unerman, J. (2022). *Sustainability Accounting and Accountability - Third Edition*. New York: Routledge

Larrinaga, C. ve Bebbington, J. (2021). The pre-history of sustainability reporting: a constructivist reading. *Accounting, Auditing & Accountability Journal,* 34(9), 162-181, DOI 10.1108/AAAJ-03-2017-2872

Lazol, İ. (1995). *Genel Muhasebe*. İstanbul: Ekin Kitabevi.

Lev, B. (2018). The deteriorating usefulness of financial report information and how to reverse it. *Accounting and Business Research,* 48(5), 465-493. doi:https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470138

Li, J. (2020). Research on Limitations of Financial Statement Analysis Based on Data of Listed Companies. *Advances in Economics, Business and Management Research,* 110, 378-382. doi:10.2991/aebmr.k.191225.066

Maliye Bakanlığı. (1992). *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No:1*. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21447_1.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Maliye Bakanlığı. (1993). *2 Seri Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*. https://ismmmo.org.tr/Mevzuat/2-Seri-No-lu-Muhasebe-Sistemi-Uygulama-Genel-Tebligi-16-12-1993---4053 (Erişim Tarihi: 10.10.2025)

Mathews, M.R. (1984). A Suggested Classification for Social Accunting Research. *Journal of Accounting and Public Policy*, 3(3): 199-221, https://doi.org/10.1016/0278-4254(84)90017-6 (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Mayer, C. ve Roche, B. (ed). (2021). *Putting Purpose Into Practice – The Economics of Mutuality*. UK: Oxford University Press

Mazars Denge. (2022). *Mazars Denge Entegre Raporu 2022.* https://www.forvismazars.com/tr/tr/content/download/1162460/59341505 (01.07.2025)

Mert, H., Güner, M., ve Duyar, G. (2022). Dijitalleşme Sürecinin Gelişimi ve Muhasebe Uygulamalarına Etkileri Yönünden İstanbul İlinde SMMM'ler Üzerinde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (66), 195-218. doi:10.55322/mdbakis.1055937

Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294 https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356

Migros. (2024). *Migros 2024 Entegre Faaliyet Raporu*. https://migroskurumsalstr.blob.core.windows.net/migroskurumsalstr/migros-tr-2024-high-638773297229903887.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Moreano, G. (2011). *A Year Later: BP Down $49 Billion in Market* Cap. https://www.cnbc.com/2011/04/20/a-year-later-bp-down-49-billion-in-market-cap.html (Erişim Tarihi: 23.05.2025)

Morros, J. (2016). The integrated reporting: A presentation of the current state of art and aspects of integrated reporting that need further development. *Intangible Capital*, 12(1), 336-356, http://dx.doi.org/10.3926/ic.700

Munilla, L. S., ve Miles, M. (2005). The Corporate Social Responsibility Continuum as a Component of Stakeholder Theory. *Business and Society Review*, 110(4), 371-387. doi:10.1111/j.0045-3609.2005.00021.x

Nalbantoğlu, R. (2003). *Muhasebe Uygulamaları Konusunda Meslek Mensuplarının Bakış Açıları. VI.* Muhasebe Denetimi Sempozyumu. http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/5Oturum/RifatNalbantoglu.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2025)

National Oceanic and Atmospheric Adminitsration. (2017). *Deepwater Horizon oil spill settlements: Where the money went*, https://www.noaa.gov/explainers/deepwater-horizon-oil-spill-settlements-where-money-went (Erişim Tarihi: 23.05.2025)

Natura. (2021). *Natura Integrated Profit & Loss Accounting 2021*. https://api.mziq.com/mzfilemanager/v2/d/9e61d5ff-4641-4ec3-97a5-3595f938bb75/d8f2cae6-7a86-1d24-8100-62ae5871c7fc?origin=1 (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Natura. (2025). *Management by Impact iP&L*. https://ri.natura.com.br/en/sustainability/management-by-impact-ipl/ (31.08.2025)

Natural Capital Coalition. (2016). *Natural Capital Protocol*. https://naturalcapitalcoalition.org/wp-content/uploads/2018/05/NCC_Protocol_WEB_2016-07-12-1.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Norman, W. ve MacDonald, C. (2004). Getting to the Bottom of "Triple Bottom Line". *Business Ethics Quarterly*, 14(2), s.243-262, https://www.jstor.org/stable/3857909

Novo Nordisk. (2000). *Annual Report*. https://www.novonordisk.com/content/dam/nncorp/global/en/investors/irmaterial/annual_report/2001/20010221_Annual%20Report%202000_UK.pdf (Erişim Tarihi: 05.07.2025)

Novo Nordisk. (2008). *Novo Nordisk Annual Report 2008- Financial, social and environmental performance*. https://www.annualreports.com/HostedData/AnnualReportArchive/n/NYSE_NVO_2008.pdf (05.08.2025)

Novo Nordisk. (2012). *Annual Report*. https://www.novonordisk.com/content/dam/nncorp/global/en/investors/irmaterial/annual_report/2013/20130204_%20Annual%20Report%202012_UK (Erişim Tarihi: 06.07.2025)

Ocean Tomo. (2025). *Intangible Asset Market Value Study*: https://oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/ (22.05.2025)

OECD. (2022). *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results-Based Management-2nd Edition – Prepublication version*. https://one.oecd.org/document/DCD/DAC/EV(2022)2/en/pdf (Erişim Tarihi: 02.07.2025)

OKR International. (2025). *Navigating the Nuances of OKRs: Understanding Inputs, Activities, Outputs, Outcomes, and Impact*. https://okrinternational.com/inputs-activities-outputs-outcomes-and-impact/?srsltid=AfmBOoqKPLHxSUK2OIv2yC7jffGN0TYKv8nqUoS-3Uvt4Pt0gmFGDO3U (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Ökten, S., Özerhan, Y. ve Gökten, P.O. (2020). The historical development of sustainability reporting: a periodic approach. *The Theoretical Journal of Accounting,* 107(163), 99-118, DOI:10.5604/01.3001.0014.2466

Özçelik, F. (2018). *Çevre Muhasebesi*. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5(1), 41-68, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1526031

Özyürek, H. (2009). *Türkiye'de Muhasebe ve Muhasebe Mesleğinin Tarihi, Muhasebecilerin İş Tatmini, Beklentileri, Karşılaşılan Sorunlar*. Ufuk Üniversitesi SBE İşletme ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Pacioli, L.(1494). *Suma de Arithmetica*. https://library.si.edu/digital-library/book/summadearithmeti00paci (Erişim Tarihi: 04.05.2025)

Pallardy, R. (2025). *Cleanup efforts in Deepwater Horizon oil spill*. (Erişim Tarihi: 23.05.2025). https://www.britannica.com/event/Deepwater-Horizon-oil-spill/Cleanup-efforts (Erişim Tarihi: 23.05.2025)

Peker, A.A. (2024). Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi Bağlamında Üç Boyutlu Raporlamanın İşletme Performansına Etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (102), 19-38, 10.25095/mufad.1414108

Picard, N., Ohl, A. ve Beagent, T. (2023). *Today's externalities, tomorrow's internalities-Why impact matters for company valuations*. https://www.pwc.com/gx/en/services/audit-assurance/corporate-reporting/esg-reporting/esg-impact-company-valuation.html (Erişim Tarihi: 13.09.2025)

Pizzol, M., Weidema, B., Brandao, M. ve Osset, P. (2015). Monetary valuation in Life Cycle Assessment: a review. *Journal of Cleaner Production*, 86(2015), 170-179, http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.08.007

Porritt, J. (2007). *Capitalism As If The World Matters*. USA: Earthscan

Potts, T. (2004). *Triple bottom line reporting: a tool for measuring, communicating and facilitating change in local communities*. Roundtable on Sustainability and Social Science Conference, https://researchers.westernsydney.edu.au/en/publications/triple-bottom-line-reporting-a-tool-for-measuring-communicating-a (Erişim Tarihi: 06.07.2025)

Prengel, R. (2025). *Impact Valuation.* https://www.pwc.de/en/sustainability/impact-valuation.html (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Pulaşlı, H. (2021). Halka Açık Anonim Şirketler Hukukunda Son Yıllardaki Önemli Gelişmeler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27(1), 414-439. DOI: 10.33433/maruhad.907940

PWC. (2013). *Measuring and managing total impact – strengthening business decisions for business leaders*. https://www.pwc.com/th/en/ss/publications/assets/measuring-and-managing.pdf (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

PWC. (2021). *PwC's Global investor survey The economic realities of ESG December 2021*. https://www.pwc.com/gx/en/corporate-reporting/assets/pwc-global-investor-survey-2021.pdf (Erişim Tarihi: 19.07.2025)

PWC. (2025) *Mistakes to avoid as you assess impacts, risks and opportunities - 10 pitfalls companies should avoid when conducting a CSRD-aligned double materiality assessment*. https://www.pwc.com/us/en/services/esg/library/csrd-double-materiality.html (01.07.2025)

Quidianwei ve Yangcuiping. (2011). *Inclusive Growth and Social Responsibility Accounting*. 2011 International Conference on E-Business and E-Government (ICEE), DOI: 10.1109/ICEBEG.2011.5882154

Raun, D. L. (1962). What is Accounting?. *The Accounting Review*, 37(4), 769-773. https://www.jstor.org/stable/242370 (Erişim Tarihi: 11.05.2025)

Reporting 3.0. (2018). Blueprint 2: Accounting. https://www.r3-0.org/wp-content/uploads/2019/07/R3-BP2.pdf (Erişim Tarihi: 03.09.2025)

Rodriguez, R.P. (2009). *Three Essays on the Quantification, Validation, and Application of Gray's Accounting Values*. The University of Texas at El Paso DOCTOR OF PHILOSOPHY. https://scholarworks.utep.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1344&context=open_etd (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

Rosen, M. A. (2018). Issues, Concepts and Applicatins for Sustainability. *Journal of Culture, Polittcs and Innovation*, (3), 1-21. doi:https://doi.org/10.12893/gjcpi.2018.3.40

Ross, S. (2025, 05 22). *Financial Accounting vs. Managerial Accounting: What's the Difference?.* https://www.investopedia.com/ask/answers/041015/how-does-financial-accounting-differ-managerial-accounting.asp (Erişim Tarihi: 30.05.2025)

Rouen, E. ve Serafeim, G. (2021). *Impact-Weighted Financial Accounts: A Paradigm Shift.* https://www.ifo.de/DocDL/CESifo-forum-2021-3-serafeim-rouen-impact-weighted-financial-accounts-a-paradigm-shift.pdf (Erişim Tarihi: 02.06.2025)

Rowbotton, N.ve Locke, J. (2016). The Emergence of Integrated Reporting. *Accounting and Business Research*, *46*(1), 83–115. https://doi.org/10.1080/00014788.2015.1029867

Sachs, J., Lafortune, G., Fuller, G., ve Iablonovski, G. (2025). Financing Sustainable Development to 2030 and Mid-Century. *Sustainable Development Report 2025*. Dublin: Dublin University Press. doi: https://doi.org/10.25546/111909

Sajjad, P.F. (2019). *Grounding Corporate Strategy in Planetary Health.* https://oms-www.files.svdcdn.com/production/downloads/Corporate-Strategy-and-Planetary-Health-for-web-1.pdf?dm=1712574806 (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Schaltegger, S. ve Burrit, R. (2000). *Contemporary Environmental Accounting - Issues, Concepts and Practice*. UK: Greenleaf Publishing Limited

Segatelli, A. (2022). *Case Study: Integrated Profit and Loss Accounting at Natura &Co.* https://www.ifac.org/knowledge-gateway/discussion/case-study-integrated-profit-and-loss-accounting-natura-co (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Senal, S. ve Aslantaş Ateş, B. (2012). Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Muhasebe ve Raporlama. *Muhasebe ve Denetime Bakış,* (36), 83-98, https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdbakis/issue/63909/967329

Serafeim, G., Zochowski, T.R. ve Downing, J. (2019). *Impact Weighted Financial Accounts – The Missing Piece for an Impact Economy.* https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/Impact-Weighted-Accounts-Report-2019_b609b7a8-3556-466f-96a9-da58e47034af.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Sermaye Piyasası Kurulu. (2020). *Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/10/20201002-4.htm (Erişim Tarihi: 09.09.2025)

Sevilengül, O. (2001). *Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe (10 Baskı).* Ankara: Gazi Kitabevi.

Shafer, S.M., Smith, H.J. ve Linder, J.C. (2005). The power of business models. *Business Horizons*, (2005), 48, 199—207, doi: 10.1016/j.bushor.2004.10.014

Shinwell, M. ve Shamir, E. (2018). *Measuring the impact of businesses on people's well-being and sustainability: Taking stock of existing frameworks and initiatives*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/11/measuring-the-impact-of-businesses-on-people-s-well-being-and-sustainability_c941b8e0/51837366-en.pdf (Erişim Tarihi: 25.08.2025)

Signitzer, B., ve Prexl, A. (2007). Corporate Sustainability Communications: Aspects of Theory and Professionalization. *Journal of Public Relations Research*, 20(1), 1-20. https://doi.org/10.1080/10627260701726996

Simister, N. (2024). *Outputs, Outcomes And Impact.* https://www.intrac.org/app/uploads/2024/12/Outputs-outcomes-and-impact.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Singer, T. (2018). *Total Impact Valuation Overview of Current Practices*. https://www.eticanews.it/wp-content/uploads/2018/09/Total-Impact-Valuation-The-Conference-Board.pdf (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

Stroehle, J. ve Murthy, S.R. (2019). *Integrating Frameworks for Multi-Capital Accounting, Reporting and Valuation* (August 6, 2019). Available at

SSRN: https://ssrn.com/abstract=3433090 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3433090 (Erişim Tarihi: 01.02.2025)

Stroehle, J.C.,Soonawalla, K. ve Metzner, M. (2019). *British Academy, Future of the Corporation Working Paper Series,* 2019, https://ssrn.com/abstract=3504530 (Erişim Tarihi: 25.08.2025)

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Amaçlar. (2025). *Küresel Amaçlar.* https://www.kureselamaclar.org/kaynak-merkezi/temel-konular/ (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Sürmen, Y., ve Aygün, D. (2013). Muhasebe Çevresi ve Çevrenin Muhasebeye Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 4(7), 1-24. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84428 (Erişim Tarihi: 19.05.2025)

Şişman, Y. (2001). Kayıt Dışı Ekonomi, Enformel Ekonomik Faaliyetler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (5), 2-19. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55182 (Erişim Tarihi: 19.05.2025)

Taylan, H.H. (2011). Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 63-76, https://dergipark.org.tr/tr/pub/busbed/issue/29514/400435

Tayyar, A. (2001). *Türk İş Dünyasında Muhasebe Mesleğinden Beklenenler.* Uluslararası Muhasebe Sempozyumu. https://ismmmo.org.tr/Yayinlar/Muhasebe-Denetimi-Sempozyumu-Bildirileri/sayi-5/--2297 (Erişim Tarihi: 20.05.2025)

Tenker, N. (1997). *Finansal Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.

The Club of Rome. (2025). *History*. The Club of Rome: https://www.clubofrome.org/history/ (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

The GIST Impact Team. (2024). *Integrated Profit and Loss Reporting*. https://www.gistimpact.com/integrated-profit-and-loss-reporting/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Toorop, R.A., Ouboter, K., Bergman, E., Scholte, M. ve Ruiz, A.G. (2016). *Integrated Profit & Loss -Creating shared value with integrated thinking*, https://trueprice.org/wp-content/uploads/2022/07/Integrated-Profit-and-Loss_Creating-Shared-Value-with-Integrated-Thinking3.pdf (Erişim Tarihi: 02.07.2025)

Toorop, R.A., Kuiper, J., Hartanto, V.V. ve Ruiz, A.G. (2019). *Framework for Impact Statements Beta Version (FIS Beta).* https://admin.circl.nl/wp-content/uploads/2020/02/Framework-for-Impact-Statements-Beta-1_FIS.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Toshiba. (2004). Corporate Social Responsibility Report 2004. https://www.global.toshiba/content/dam/toshiba/jp/sustainability/corporate/related-information/report-backnumber/2004/report04_en.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Tregidga, H. ve Laine, M. (2021). *Stand-Alone and Integrated Reporting.* Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. ve Thomson, I.(Ed) içinde, Routledge Handbook of Envıronmental Accounting (108-124). NewYork: Routledge

Türk Dil Kurumu. (2025). *Kavram:* https://sozluk.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 10.06.2025)

Türker, M. (2018). Dijitalleşme Sürecinde Küresel Muhasebe Mesleğinin Yeniden Şekillenmesine Bakış. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 202-235, https://doi.org/10.31460/mbdd.383319

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). *Sürdürülebilir Kalkınma*. http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/dokumine/ (Erişim Tarihi: 01.06.2025)

Uçma, T. (2011). Muhasebe Okulları ve Uluslararası Muhasebe Literatürünün Gelişimine Katkıları: Tarihsel Perspektiften. *Muhasebe ve Denetime Bakış,* (35), 117-135 https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1869455

University of Oxford Said Business School, Mars ve Economics of Mutuality. (2019). *Responsible Business Forum - The Economics of Mutuality Report 2019*. https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-09/RES-0065%20Responsible%20Business%20Forum%20report_190904_Digital%20-%20FINAL.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

UPM. (2021*). UPM impact valuation white paper*. https://www.upm.com/siteassets/responsibility/people-and-society/documents/upm-impact-valuation-paper.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Uzay, Ş. (2004). 21. Yüzyılın Başında Muhasebe Mesleğini Etkileyen Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler. *Mali Çözüm Dergisi*, (67), 229-248. https://archive.ismmmo.org.tr/YAYINLAR/MALI_COZUM/MALICOZUM67.pdf

Value Balancing Alliance. (2021). *Methodology-Impact Statement General Paper – Version 0.1*. https://www.value-balancing.com/_Resources/Persistent/2/6/e/6/26e6d344f3bfa26825244ccfa4a9743f8299e7cf/20210210_VBA%20Impact%20Statement_GeneralPaper.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Value Balancing Alliance. (2022). *The Case of Monetary Valuation – Reasoning to Integrate Monetary Impacts in Accounting Systems.* https://www.value-balancing.com/_Resources/Persistent/f/2/f/e/f2fe0928f157bfe7a467ad3d7eb7379b5aa56c5b/The%20Case%20of%20Monetary-Valuation.pdf (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Vancity. (2001). *Annual Report*. https://www.vancity.com/SharedContent/documents/AnnualReportArchives/2000_2001_AccountabilityReport.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2025)

Vergi Usul Kanunu. (1961). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=213&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4 (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

Vionnet, S. ve Bleasdale, M. (2021). *From impact valuation to investing for purpose— Wilstar social impact portfolio assessment. Whitepaper, Valuing Impact*. https://sinapse.gife.org.br/download/from-impact-valuation-to-investing-for-purpose (Erişim Tarihi: 31.08.2025)

Ward, A. M., Thomas, A., ve Farrell, N. (2025). *Introduction to Financial Accounting* (10.Edition). UK: McGraw-Hill Education (UK) Limited.

WifOR Institute. (2025). Our Research, https://www.wifor.com/en/ (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Willis, J., Blower, L. ve Buchanan, L. (2025). *Impact Accounting-uses, challenges and prospects*. https://www.wbcsd.org/resources/impact-accounting-uses-challenges-and-prospects/?submitted=true (Erişim Tarihi: 25.10.2025)

World Business Council for Sustainable Development. (2002). *Corporate Social Responsibility The WBCSD's Journey*. WBCSD. https://www.globalhand.org/system/assets/f65fb8b06bddcf2f2e5fef11ea7171049f223d85/original/Corporate_Social_Responsability_WBCSD_2002.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

Yaman, A. (2009). Yönetimin Kontrolünden Kontrolün Yönetimine: Paradigma Değişimi. *Denetişim Dergisi*, 3(3), 22-28. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208993 (03.06.2025)

Yardımcıoğlu, M., ve Ada, Ş. (2013). Kronolojik Bir Sırayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 43-56.

Yılmaz, B. B., Şar, O., Baykal, E., Sadık, E., Kaya, İ., ve Tuntaş, F. (2024). *Sürdürülebilirlik Rehberi.* Borsa İstanbul: https://borsaistanbul.com/files/surdurulebilirlik-rehberi.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

Yongkui, Z. (2013). Limitations of Financial Statements and Disclosure of Core Information. *Journal of Applied Sciences*, 13(13), 2505-2511. doi:10.3923/jas.2013.2505.2511

Yorkshire Water. (2018). *Total Impact and Value Assessment - Methodology Report*. https://www.yorkshirewater.com/media/hm2dfl0b/tiva-methodology-report.pdf (Erişim Tarihi: 02.09.2025)

Yücel, G. (1982). Muhasebenin Çağlar Boyunca Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi,* 11(1), 217-227. https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/muhasebe.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/03/MuhasebeninCaglaBoyuncaGokselYucel1982.28.pdf (Erişim Tarihi: 11.04.2025)

Yünlü, M. (2020). Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi* (18), 180-192. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/920707

Zott, C., Amit, R. ve Massa, L. (2010). *The Business Model: Theoretical Roots, Recent Developments, and Future Research*. IESE Business School, University of Navarra, Working Paper WP-862, https://www.iese.edu/media/research/pdfs/DI-0862-E.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2025)

Prof.Dr. Gültekin RODOPLU Anı Kitabı

FİNANS METAFORLARI

Editör
Prof.Dr. Cemal ELİTAŞ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-43-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

SAYFA Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cad.
Polat Sk. No.: 2 Pursaklar / ANKARA
Tel.: 0312 394 83 94
Sertifika No: 77079

Baskı Tarihi: Şubat 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM
METAFORLAR, DAVRANIŞSAL FİNANS VE TEORİ

FİNANS METAFORLARI ÜZERİNE TEORİK BİR ANALİZ 3
Cemal ELİTAŞ

BANKACILIK UYGULAMASINDAKİ FAİZ RİBA MIDIR? BANKALARIN İŞLEVLERİ IŞIĞINDA FİNANSÇI GÖZÜYLE BİR YAKLAŞIM 23
M. Kemalettin ÇONKAR

KRİPTO PARALAR VE DAVRANIŞSAL FİNANS: BİBLİYOMETRİK LİTERATÜR ARAŞTIRMASI 59
Zeliha CAN ERGÜN
Elif KORKMAZ ORAK
M. Banu DURUKAN SALI

ÖRGÜTLERDE LİDERLİK KAVRAMININ, AİLE VE BABA METAFORU ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ 89
Didem RODOPLU ŞAHİN

FİNANSAL PİYASALARDA YATIRIM FONLARININ ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ 127
Sultan GEDİK GÖÇER
Didem RODOPLU ŞAHİN

2. BÖLÜM
UYGULAMALI FİNANS

ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİNİN YATIRIM KARARLARINA ETKİSİ: BİLİŞİM SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA 153
Cantürk KAYAHAN
Hasan KORKMAZ

TÜRK OTOMOBİL PAZARINDA İTHAL ARAÇLARA GETİRİLEN EK VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN BU PAZARDA YER ALAN ŞİRKETLERİN BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN HİSSE SENETLERİNİN GETİRİLERİNE ETKİSİNİN OLAY ÇALIŞMASI YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ 183
Mustafa Talha UZUNER

BANKACILIKTA ÖZKAYNAK KÂRLILIĞININ FİNANSAL RASYOLARLA İLİŞKİSİ 199
Batuhan MEDETOĞLU

EKONOMİK GÜVEN, KÜRESEL EKONOMİK POLİTİK BELİRSİZLİK VE VOLATİLİTE ENDEKSLERİ İLE KREDİ TEMERRÜT TAKASININ KIYMETLİ METAL FİYATLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 215
Yasemin KARATAŞ ELÇİÇEK

3. BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE FİNANS

TÜRKİYE'DE NÜKLEER ENERJİ KARBON EMİSYONUNU AZALTIMINDA BİR UNSUR OLABİLİR Mİ? 243
İsmail AKTAR

YEŞİL FİNANSMAN UYGULAMASI VE TÜRKİYE'DE BANKALARIN EĞİLİMLERİ 261
Mehtap KARAKOÇ
Meral GÜNDÜZ

KURUMSAL VE BİREYSEL YATIRIMCILAR AÇISINDAN HERDİNG (SÜRÜ DAVRANIŞI, TAKLİT ETME) KAVRAMI ÜZERİNE BİR İNCELEME 285
Mehmet Altan MASUN

KAYNAKÇA 294

SON SÖZ 297

KAYNAKÇA

Alejo, R. (2010). *Where does the money go? An analysis of the container metaphor in economics: The market and the economy*. Journal of Pragmatics, 42, 1137–1150.

Aristoteles (2017). *Poetik*. Çeviri: Manfred Fuhrmann. Aristoteles Poetik 2017, Stuttgart: Reclam.

Aristoteles (2017): *Rhetorik*. Çeviri: von Gernot Krapinger, Aristoteles Rhetorik 2017, Stuttgart: Reclam.

Bicchieri, C. (1988). *Should a scientist abstain from metaphor?.* Editör: Klamer, A., McCloskey, D.N. ve Solow, R. M., The Consequences of Economic Rhetoric, Cambridge University Press, 100-114.

Bielenia-Grajewska, M. (2009). *The role of metaphors in the language of investment banking*. Ibérica (Asociación Europea de Lenguas para Fines Específicos), (17), 139-155.

Black, M. (1962). *Models and metaphors*. Ithaca, Cornell University Press.

Boers, F. (2000). *Enhancing metaphoric awareness in specialised reading*. English for Specific Purposes, 19(2), 137–147.

Charteris-Black, J. (2000). *Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics*. ESP Journal, 19, 149-165.

Charteris-Black, J. (2000). *Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics*. English for Specific Purposes, 19(2), 149–165.

Charteris-Black, J. ve Ennis, T. (2001). *A comparative study of metaphor in Spanish and English financial reporting*. English for Specific Purposes 20, 249-266.

Chhatwani, M. & Mishra, S. K. (2021). *Does Financial Literacy Reduce Financial Fragility during COVID-19? The Moderation Effect of Psychological, Economic and Social Factors*. International Journal of Bank Marketing, 39: 1114–1133.

Coenen, H. G. (1997). *Der Löwe Achilles. Überlegungen anläßlich der Metaphernlehre des Aristoteles.* Editör: von Beate Czapla, Tomas Lehman, Susanne Liell, Vir Bonus Dicendi Peritus. Festschrift für Alfons Weische zum 65. Geburtstag, Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag, 39–48.

Cui, Y. (2013). *Jing ji yu pian zhong de gai nian yin yu-yi <Jing ji xue ren> zhong guo zhuan lan wei li [Conceptual Metaphor in Economic Discourses: A Case Study of Special Column China in The Economist.* Journal of Kunming Metallurgy College, 29(04), 76-80.

Deignan, A., Gabrys, D. & Solska, A. (1997). *Teaching English metaphors using cross-linguistic awareness-raising activities.* ELT Journal, 51, 43-51.

Dingfang, S. (2000). *Research of Metaphor Theory*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.

Dingfang, S. (2002). *On the working mechanisms of metaphor.* Foreign Language Teaching and Research.

Drucker, P. (2000). *Die Kunst des Managements.* München: Econ.

Dudley-Evans, A. & Henderson, W. (1990). *The language of economics: The analysis of economics discourse.* London: Macmillan.

Espinoza, A. M. (1997). *Contrastive analysis of the Spanish and English passive voice in scientific prose*. ESP Journal, 16, 229-243.

Fuchs, H. & Huber, A. (2011). *Metaphern der Organisation – Organisieren und Führen durch Metaphern*. Editör: Matthias Junge, Metaphern und Gesellschaft. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien Wiesbaden, 141-164.

Gioia, D. & Poole, P. (1984). *Scripts in organizational behavior*. Academy of Management Review, 9/3, 449-459.

Gordon, D. (1991). *Review of McCloskey's "If you're so smart*". Review of Austrian Economics (5) 2, 123-127.

Güler, M. (2022). *Bilime Karşı Algının Metaforlar Yardımıyla Ölçülmesi: Sosyoloji ve İşletme Öğrencileri Örneği.* Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 5(1), 140-156.

Henderson, W. (1982). *Metaphor in economics*. Economics, 18, 147-157.

Henderson, W., Dudley-Evans, A. ve Backhouse, R. (1993). *Economics and language*. London: Routledge.

Hesse, J. (2023). *Metapher, Kontext und Kognition*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH.

Hewings, A. (1990). *Aspects of the language of economics textbooks*. Editör: A. Dudley-Evans ve W. Henderson, The language of economics: The analysis of economics discourse, London: Macmillan, 29-42.

Hill, R. & Levenhagen, M. (1995). *Metaphors and mental models: Sensemaking and sensegiving in innovative and entrepreneurial activities*. Journal of Management 21/6, 1057-1074.

Ho, J. & Cheng, W. (2016). *Metaphors in financial analysis reports: How are emotions expressed?*. English for Specific Purposes, (43), 37–48.

Ho, J. (2016). *When bank stocks are hobbled by worries: A metaphor study of emotions in the financial news reports*. De Gruyter Mouton, Text&Talk 2016, 36(3), 295–317.

Jakobson, R. & Halle, M. (1988). *The metaphoric and metonymic poles*. Lodge, 57-61.

Kieser, A. & Hegele, C. (1998). *Kommunikation im organisatorischen Wandel.* Stuttgart: Schäffer-Poeschel.

Kieser, A. (1996). *Moden/Mythen des Organisierens*. Betriebswirtschaft (56), 21-39.

Koller, V. (2004). *Metaphor and Gender in Business Media Discourse*. A Critical Cognitive Study, New York: Palgrave.

Kong, D. (2002). *Cong ren zhi kan jing ji yu pian zhong de gai nian yin yu [Application of Metaphorical Concept in Economic News Reports].* Foreign Languages and Their Teaching, (02), 13-16.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by Chicago*. University of Chicago Press.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1999). *Philosophy in The Flesh, The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought.* New York.

Lakoff, G. & Johnson, M. (2007). *Leben in Metaphern.* Carl-Auer-Verlag, Heidelberg.

Lakoff, G. (1990). *The invariance hypothesis: is abstract reason based on image-schemas?*. Cognitive Linguistics, 1/1, 39-74.

Lakoff, G. (1992). *Metaphor and semantics*. *Bright*, 417-418.

Lakoff, G. (1993). *The Contemporary Theory of Metaphor*. Editör: A. Ortony, Metaphor and Thought, New York, NY: Cambridge University Press, 202-251.

Lakoff, G. ve Turner, M. (1989). *More than cool reason*. Chicago: University of Chicago Press.

Langer, T. (2015). *Metaphors in Economics: Conceptual Mapping Possibilities in the Lecturas of Economics.* Procedia Economics and Finance, (25), 308-317.

Levi, P. & Regge, T. (1992). Conversations. Hardmondsworth: Penguin.

Liang, S. (2021). *A Corpus-Based Study on Conceptual Metaphors in the Finance & Economics Column of The Economist.* International Journal of English Language Studies, 3(8), 14-26.

Lieb, H.-H. (1983). *Was bezeichnet der herkömmliche Begriff ‚Metapher?*. Editör: von Anselm Haverkamp, Theorie der Metapher, Darmstadt: WBG, 340–355.

Liebert, W.-A. (2003). *Wissenskonstruktion als poetisches Verfahren Wie Organisationen mit Metaphern Produkte und Identitäten erfinden*. Editör: Susan Geideck ve Wolf A. Liebert, Sinnformeln, Linguistische und soziologische Analysen von Leitbildern, Metaphern und anderen kollektiven Orientierungsmustern, Berlin, New York: de Gruyter, 83-101.

Lissack, M. (1997). *Mind Your Metaphors: Lessons From Complexity Science*. Online-Paper: http://www.lissack.com/writings/longra.htm (Erişim Tarihi: 13.07.2024).

Luo, X. (2018). *A Cognitive Approach to the Study of Conceptual Metaphors in Chinese China-U.S. Strategic and Economic Dialogues*. Master Dissertation, Henan University. China National Knowledge Infrastructure.

Malik, A. (2023). *Evaluating the Visual Metaphors of Financial Concepts through Content Analysis*. Journal of Risk and Financial Management, 16(202), 1-14.

Mandell, L. & Klein, L. S. (2009). *The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior*. Journal of Financial Counseling and Planning, (20), 15–24.

Mao, R., Du, K, Ma, Y., Zhu, L. & Cambria, E. (2023). *Discovering the Cognition behind Language: Financial Metaphor Analysis with MetaPro*. 2023 IEEE International Conference on Data Mining (ICDM), 1211-1216.

Marshall, A. (1920). *Principles of economics: An introductory volume*. London: Macmillan.

Mason (1990). *Dancing on air: Analysis of a passage from an economics textbook*. Editör: A. Dudley Evans ve W. Henderson, The language of economics: The analysis of economics discourse London: Macmillan, 16-28.

Mc Closkey, N. (1985). *The Rhetoric of Economics*. Madison: University of Wisconsin Press.

McCloskey, D. (1983). *The rhetoric of economics*. Journal of Economic Literature. XXI, 481-517.

McCloskey, D. N. (2009). *Ökonomen leben in Metaphern*. Editör: Rainer Diaz-Bone ve Gertraude Krell, Diskurs und Ökonomie, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 109-125.

McGoun, E. G. (2003). *Finance models as metaphors*. International Review of Financial Analysis, 12, 421–433.

Moreno, A. I. (1997). *Genre constraints across languages: Causal metatext in Spanish and English Ras*. English for Specific Purposes, 16, 161-179.

Morgan, G. (1986). *Pictures of organisations*. London: Sage, Stuttgart: Klett-Cotta.

Morris, M. W., Sheldon, O. J., Ames, D. R. & Young, M. J. (2007). *Metaphors and the market: Consequences and preconditions of agent and object metaphors in stock market commentary.* Organizational Behavior and Human Decision Processes (102), 174–192

Moss, G. (1992). *Cognate recognition: Its importance in the teaching of ESP reading courses to Spanish speakers.* English far Specific Purpases, 11, 141-158.

Nelson, R. R. (1995). *Recent theorizing about economic change.* Journal of Economic Literature, XXXIII, 48-49.

Phillips, P. J. (2010). *Financial crisis of metaphor*. Austrian, (23), 223–242

Pielenz, M. (1993). *Argumentation und Metapher*. Narr, Tübingen.

Rigotti, F. (1994). *Die Macht und ihre Metaphern, Über die sprachlichen Bilder der Politik.* Campus, Frankfurt am Main.

Schiefer, M. (2006). *Die metaphorische Sprache in der Medizin, Metaphorische Konzeptualisierungen in der Medizin und ihre ethischen Implikationen untersucht anhand von Arztbriefanalysen*. Wien.

Serido, J. (2020). *Weathering Economic Shocks and Financial Uncertainty: Here We Go Again*. Journal of Family and Economic Issues, (41), 389–90.

Ungerer, F. & Schmid, H.-J. (1996). *An introduction to cognitive linguistics*. London: Longman.

Walters, M. & Young, J. J. (2008). *Metaphors and accounting for stock options*. Critical Perspectives on Accounting (19), 805–833.

Wang, J. (2018). *Comparative Study of Conceptual Metaphors in Chinese and American Economic News Headlines from Cross-Cultural Communication Perspective*. Master Dissertation, Tianjing University of Commerce. China National Knowledge Infrastructure.

Weick, K. (1995). *Der Prozess des Organisierens*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, The social psychology of organizing, 2nd edition, Reading, MA: Addison-Wesley).

White, M. (2003). *Metaphor and economics: the case of growth*. English for Specific Purposes, (22), 131–151.

Woodcock, A. & Davis, M. (1980). Catastrophe theory. Harmondsworth: Penguin.

Zhao, Y. (1994). *Yin yu de ren zhi ji chu [The Cognitive Base of Metaphor].* Journal of PLA University of Foreign Languages, (02), 30-34.

Zhuanglin, H. (2004). *Ren zhi yin yu xue [Metaphor and Cognition].* Beijing: Peking University Press.

KAYNAKÇA

Akgüç, Ö. (1989). *100 soruda Türkiye'de bankacılık*. Gerçek Yayınevi.

Akyol, T. (2022). *Son Mermi*. Karar Gazetesi Köşe Yazısı, 04/10/2022. Erişim linki: https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/son-mermi-1594321

Akyol, T. (2024). *Hayrettin Karaman'a Açık Çağrı*. Karar Gazetesi Köşe Yazısı, 07/06/2024. Erişim linki: https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/hayrettin-karamana-acik-cagri-1600129

Alper, D., & Erdoğan, C. (2012). 16. ve 18 yy arasında Bursa para vakıfları ve Bursa ekonomisine etkileri. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 28 (1), 85-99.

Bardakoğlu, A. (2017). *İslamın Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme,* Kuramer Yayınları.

Bardakoğlu, A. (2019). *İslam'ı Doğru Anlıyor Muyuz*?, Kuramer Yayını.

Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve Faiz.* Süleymaniye Vakfı Yayınları.

Cumhurbaşkalığı Finans Ofisi. (2022). *Katılım Finans Strateji Belgesi.*

Çağrıcı, M. (2024). İstihsan: İyi ve Güzel Olanı Tercih Yöntemi. Karar Gazetesi Köşe Yazısı, 14/08/2024. Erişim Linki: https://www.karar.com/yazarlar/mustafa-cagrici/istihsan-iyi-ve-guzel-olani-tercih-yontemi-1600842

Çizakça, M. (1993). *Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları.* İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları.

Çonkar, M. K. & Gökgöz, H. (2021). Katılım Bankaları Kar Payı Oranlarını Etkileyen Faktörler: Mevduat Faiz Oranları ve Kar Payı Oranlarının Yakınlığıyla İlgili Bir Değerlendirme, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *13* (1), 235-251. https://dx.doi.org/10.20491/isarder.2021.1131

Çonkar, M. K. (1988). *Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye'deki Uygulama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çonkar, M. K. (2017). Para Vakıflarından Katılım Bankalarına Türkiye'de Riba'dan Kaçınma Çabaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiz Dergisi,* 44, 109-137.

Erdem, E. (2008). *Para, banka ve finansal sistem*. Detay Yayıncılık.

Güler, İ. (2019). *Sabit Din Dinamik Şeriat*. Ankara Okulu Yayınları.

Karaman, H. (1985). İslam Hukukunda İçtihad, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kazgan, H. (1997). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Bankacılık Tarihi*. Creative Yayıncılık.

Khalil, A. H., Thomas, A. (2017). *Riba Hakkında Mısır'daki Modern Tartışma,* İçinde: Riba'yı Anlamak, İslam İktisadında Faiz, Ed: A. Thomas, İktisat Yayınları.

Küçüksavaş, N. (1980) *Kalkınma Bankalarında Finansal Analiz ve Rantabilite Denetimi.* Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Paçacı, M. (2016). *Kur'an ve Ben Ne Kadar Tarihseliz?,* Ankara Okulu Yayınları.

Özcan, T. (2003). *Osmanlı Para Vakıfları: Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği.* Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Öztürk, M. & Şahin, H. (2021). *Riba ve Faiz Nedir, Ne Değildir?* Ankara Okulu Yayınları.

Öztürk, N. (2011). *Para, Banka, Kredi.* Bursa: Ekin Yayınları.

Şener, A. (1974). *Kıyas, İstihsan, İstislah*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Turhan, İ. M. (2023). *İslam İktisadı ve Para: Nasıl Bakmalı,* İçinde: Geçmişten Bugüne Müslüman Toplumlarda Para ve Faiz, Ed: İ. M. Turhan, Kuramer Yayınları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi (2022). *Katılım Finans Strateji Belgesi, 2022-2025*.

Uludağ, S. (1988). *İslam'da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*. Dergah Yayınları.

Yazır, E. H. (1992). *Hak Dini Kur'an Dili*. Azim Dağıtım.

REFERANSLAR

Ababio, K. A. (2020). Behavioural Portfolio Selection and Optimisation: Equities versus Cryptocurrencies. *Journal of African Business*, *21*(2), 145–168. https://doi.org/10.1080/15228916.2019.1625018

Abdeldayem, M., ve Aldulaimi, S. (2024). Investment decisions determinants in the GCC cryptocurrency market: a behavioural finance perspective. *International Journal of Organizational Analysis*, *32*(6), 1073–1087. https://doi.org/10.1108/IJOA-02-2023-3623

Ahmed, M. S., Alsamman, A., and Chebbi, K. (2024). Feedback trading in the cryptocurrency market. *Studies in Economics and Finance*, *41*(1), 46–63. https://doi.org/10.1108/SEF-02-2023-0096

Amirat, A., ve Alwafi, W. (2020). Does herding behavior exist in cryptocurrency market? *Cogent Economics and Finance*, *8*(1). https://doi.org/10.1080/23322039.2020.1735680

Aria, M., and Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, *11*(4), 959–975. https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007

Ballis, A., ve Drakos, K. (2020). Testing for herding in the cryptocurrency market. *Finance Research Letters*, *33*. https://doi.org/10.1016/j.frl.2019.06.008

Bharti, ve Kumar, A. (2022). Asymmetrical herding in cryptocurrency: Impact of COVID 19. *Quantitative Finance and Economics*, *6*(2), 326–341. https://doi.org/10.3934/qfe.2022014

Bouri, E., Gupta, R., ve Roubaud, D. (2019). Herding behaviour in cryptocurrencies. *Finance Research Letters*, *29*, 216–221. https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.07.008

Bouteska, A., Mefteh-Wali, S., ve Dang, T. (2022). Predictive power of investor sentiment for Bitcoin returns: Evidence from COVID-19 pandemic. *Technological Forecasting and Social Change*, *184*. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121999

Bowden, J., ve Gemayel, R. (2022). Sentiment and trading decisions in an ambiguous environment: A study on cryptocurrency traders. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, *80*. https://doi.org/10.1016/j.intfin.2022.101622

Cai, C. X., ve Zhao, R. (2024). Salience theory and cryptocurrency returns. *Journal of Banking and Finance*, *159*. https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2023.107052

Cascavilla, A. (2024). Between money and speculative asset: The role of financial literacy on the perception towards Bitcoin in Italy. *Journal of Economic Psychology*, *102*. https://doi.org/10.1016/j.joep.2024.102716

Chalid, D. A., and Handika, R. (2024). Cryptocurrencies: hedging or financialization? behavioral time series analyses. *Cogent Business and Management*, *11*(1). https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2394581

Chang, E. C., Cheng, J. W., and Khorana, A. (2000). An examination of herd behavior in equity markets: An international perspective. *Journal of Banking and Finance*, *24*, 1651–1679. www.elsevier.com/locate/econbase

Cheah, E. T., and Fry, J. (2015). Speculative bubbles in Bitcoin markets? An empirical investigation into the fundamental value of Bitcoin. *Economics Letters*, *130*, 32–36. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.02.029

Chen, R., Lepori, G. M., Tai, C. C., and Sung, M. C. (2022a). Can salience theory explain investor behaviour? Real-world evidence from the cryptocurrency market. *International Review of Financial Analysis*, *84*. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2022.102419

Chen, R., Lepori, G. M., Tai, C. C., and Sung, M. C. (2022b). Explaining cryptocurrency returns: A prospect theory perspective. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, *79*. https://doi.org/10.1016/j.intfin.2022.101599

Chiang, T. C., and Zheng, D. (2010). An empirical analysis of herd behavior in global stock markets. *Journal of Banking and Finance*, *34*(8), 1911–1921. https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2009.12.014

Christie, W. G., and Huang, R. D. (1995). Following the Pied Piper: Do Individual Returns Herd around the Market? *Financial Analysts Journal*, *51*(4), 31–37. https://doi.org/10.2469/faj.v51.n4.1918

Coskun, E. A., Lau, C. K. M., and Kahyaoglu, H. (2020). Uncertainty and herding behavior: evidence from cryptocurrencies. *Research in International Business and Finance*, *54*. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101284

da Gama Silva, P. V. J., Klotzle, M. C., Pinto, A. C. F., and Gomes, L. L. (2019). Herding behavior and contagion in the cryptocurrency market. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, *22*, 41–50. https://doi.org/10.1016/j.jbef.2019.01.006

El Haj, M., and Moustafa, A. A. (2023). "Bitcoin now": temporal discounting in Bitcoin holders. *Frontiers in Neuroscience*, *17*. https://doi.org/10.3389/fnins.2023.1205814

El-Chaarani, H., Mawad, J. L., Mawad, N., and Khalife, D. (2022). Psychological and demographic predictors of investment in cryptocurrencies during a crisis in the MENA region: the case of Lebanon. *Journal of Economic and Administrative Sciences*. https://doi.org/10.1108/JEAS-07-2022-0165

Evrim Mandaci, P., and Cagli, E. C. (2022). Herding intensity and volatility in cryptocurrency markets during the COVID-19. *Finance Research Letters*, *46*. https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102382

Fry, J., and Serbera, J. P. (2020). Quantifying the sustainability of Bitcoin and Blockchain. *Journal of Enterprise Information Management*, *33*(6), 1379–1394. https://doi.org/10.1108/JEIM-06-2018-0134

Gemayel, R., and Preda, A. (2024). Herding in the cryptocurrency market: A transaction-level analysis. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, *91*. https://doi.org/10.1016/j.intfin.2023.101907

Geuder, J., Kinateder, H., and Wagner, N. F. (2019). Cryptocurrencies as financial bubbles: The case of Bitcoin. *Finance Research Letters*, *31*, 179–184. https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.11.011

Grubbs, J. B., and Kraus, S. W. (2024). Cryptocurrency and addictive behaviors in a census-matched U.S. Sample. *International Gambling Studies*, *24*(2), 291–305. https://doi.org/10.1080/14459795.2023.2273995

Güler, D. (2023). The Impact of Investor Sentiment on Bitcoin Returns and Conditional Volatilities during the Era of Covid-19. *Journal of Behavioral Finance*, *24*(3), 276–289. https://doi.org/10.1080/15427560.2021.1975285

Gurdgiev, C., and O'Loughlin, D. (2020). Herding and anchoring in cryptocurrency markets: Investor reaction to fear and uncertainty. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, *25*. https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100271

Haryanto, S., Subroto, A., and Ulpah, M. (2020). Disposition effect and herding behavior in the cryptocurrency market. *Journal of Industrial and Business Economics*, *47*(1), 115–132. https://doi.org/10.1007/s40812-019-00130-0

Jay, P.; Kalariya, V.; Parmar, P.; Tanwar, S.; Kumar, N.; and Alazab, M. (2020), "Stochastic Neural Networks for Cryptocurrency Price Prediction", IEEE Access, Vol. 8, No. 2020: 82804-82818.

Kaiser, L., and Stöckl, S. (2020). Cryptocurrencies: Herding and the transfer currency. *Finance Research Letters*, *33*. https://doi.org/10.1016/j.frl.2019.06.012

Kalyvas, A., Papakyriakou, P., Sakkas, A., and Urquhart, A. (2020). What drives Bitcoin's price crash risk? *Economics Letters*, *191*. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2019.108777

King, T., and Koutmos, D. (2021). Herding and feedback trading in cryptocurrency markets. *Annals of Operations Research*, *300*(1), 79–96. https://doi.org/10.1007/s10479-020-03874-4

Lopez-Martin, C. (2022). Ramadan effect in the cryptocurrency markets. *Review of Behavioral Finance*, *14*(4), 508–532. https://doi.org/10.1108/RBF-09-2021-0173

Manahov, V. (2020). Cryptocurrency liquidity during extreme price movements: is there a problem with virtual money? *Quantitative Finance*, *21*(2), 341–360. https://doi.org/10.1080/14697688.2020.1788718

Manahov, V. (2023). The great crypto crash in September 2018: why did the cryptocurrency market collapse? *Annals of Operations Research*, *332*(1–3), 579–616. https://doi.org/10.1007/s10479-023-05575-0

Marinoff, E. A. (2024). Behavioural Finance and Cryptocurrencies: Studies of Behavioural Finance in Cryptocurrency Markets. (Unpublished Doctoral thesis, City, University of London)

Mnif, E., Jarboui, A., and Mouakhar, K. (2020). How the cryptocurrency market has performed during COVID 19? A multifractal analysis. *Finance Research Letters*, *36*. https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101647

Mnif, E., Salhi, B., Mouakha, K., and Jarboui, A. (2022). Investor behavior and cryptocurrency market bubbles during the COVID-19 pandemic. *Review of Behavioral Finance*, *14*(4), 491–507. https://doi.org/10.1108/RBF-09-2021-0190

Nakavachara, V., Ratanabanchuen, R., Saengchote, K., Amonthumniyom, T., Parinyavuttichai, P., and Vinaibodee, P. (2024). Do people gamble or invest in the cryptocurrency market? Transactional-level evidence from Thailand. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, *41*. https://doi.org/10.1016/j.jbef.2024.100895

Nguyen, L. T. M., and Nguyen, P. T. (2023). Do crypto investors wait and see during policy uncertainty? An examination of the dynamic relationships between policy uncertainty and exchange inflows of Bitcoin. *Review of Behavioral Finance*, *16*(2), 234–247. https://doi.org/10.1108/RBF-01-2023-0013

Nyakurukwa, K., and Seetharam, Y. (2023). Beyond the hype: examining the relationship between Wikipedia attention and realised skewness for crypto assets. *Risk Management*, *25*(3). https://doi.org/10.1057/s41283-023-00124-2

Osakwe, C. N., Ogunmokun, O. A., Elgammal, I., Baeva, D., and Kamneva, V. (2024). An integrative model for understanding cryptocurrency investment-related behaviours: A comparison between millennials and pre-millennials. *International Journal of Finance and Economics*. https://doi.org/10.1002/ijfe.3031

Park, B. J. (2022). The COVID-19 pandemic, volatility, and trading behavior in the bitcoin futures market. *Research in International Business and Finance*, *59*. https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2021.101519

Park, S., and Yang, J. S. (2024). Machine learning models based on bubble analysis for Bitcoin market crash prediction. *Engineering Applications of Artificial Intelligence*, *135*. https://doi.org/10.1016/j.engappai.2024.108857

Pham, Q. T., Phan, H. H., Cristofaro, M., Misra, S., and Giardino, P. L. (2021). Examining the Intention to Invest in Cryptocurrencies. *International Journal of Applied Behavioral Economics*, *10*(3), 59–79. https://doi.org/10.4018/ijabe.2021070104

Pintelas, E.; Livieris, I. E.; Stavroyiannis, S.; Kotsilieris, T.; and Pintelas, P. (2020), "Investigating the problem of cryptocurrency price prediction: a deep learning approach". In: Maglogiannis I., Iliadis L., Pimenidis E. (eds) Artificial Intelligence Applications and Innovations. AIAI 2020. IFIP Advances in Information and Communication Technology, Springer, vol 584: 99-110.

Rubbaniy, G., Tee, K., Iren, P., and Abdennadher, S. (2022). Investors' mood and herd investing: A quantile-on-quantile regression explanation from crypto market. *Finance Research Letters*, *47*. https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102585

Rutkowska, A., and Kliber, A. (2021). Say anything you want about me if you spell my name right: the effect of Internet searches on financial market. *Central European Journal of Operations Research*, *29*(2), 633–664. https://doi.org/10.1007/s10100-019-00665-6

Shen, D., Urquhart, A., and Wang, P. (2019). Does twitter predict bitcoin?. Economics letters, 174, 118-122.

Siu, T. K. (2021). The risks of cryptocurrencies with long memory in volatility, non-normality and behavioural insights. *Applied Economics*, *53*(17), 1991–2014. https://doi.org/10.1080/00036846.2020.1854669

Sobolev, D., and Kallinterakis, V. (2024). Risk is in the eye of the investor: Cryptocurrency investors' engagement with risk, regulatory advice, and regulatory institutions. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, *44*, 100994. https://doi.org/10.1016/j.jbef.2024.100994

Sonkurt, H. O., and Altinoz, A. E. (2021). Cryptocurrency investment: A safe venture or a new type of gambling? *Journal of Gambling Issues*, *47*, 199–216. https://doi.org/10.4309/jgi.2021.47.8

Sood, K., Pathak, P., Jain, J., and Gupta, S. (2023). Gauging investors' investment decisions in the crypto market through the PRISM of behavioral biases: a fuzzy AHP approach. *International Journal of Emerging Markets*. https://doi.org/10.1108/IJOEM-02-2022-0263

Steinmetz, F. (2023). The interrelations of cryptocurrency and gambling: Results from a representative survey. *Computers in Human Behavior*, *138*. https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107437

Ünvan, Y. A. (2024). A Study on Bitcoin Price Behaviour with Analysis of Daily Bitcoin Price Data. *Facta Universitatis, Series: Electronics and Energetics*, *37*(1), 229–247. https://doi.org/10.2298/FUEE2401229U

Urquhart, A. (2016). The inefficiency of Bitcoin. *Economics Letters*, *148*, 80–82. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2016.09.019

Vidal-Tomás, D., Ibáñez, A. M., and Farinós, J. E. (2019). Herding in the cryptocurrency market: CSSD and CSAD approaches. *Finance Research Letters*, *30*, 181–186. https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.09.008

Yadav, M. (2023). Behavioral biases of cryptocurrency investors: a prospect theory model to explain cryptocurrency returns. *Review of Behavioral Finance*, *16*(4), 643–667. https://doi.org/10.1108/RBF-07-2023-0172

Yao, S., Sensoy, A., Nguyen, D. K., and Li, T. (2024). Investor attention and cryptocurrency market liquidity: a double-edged sword. *Annals of Operations Research*, *334*(1–3), 815–856. https://doi.org/10.1007/s10479-022-04915-w

Youssef, M., and Waked, S. S. (2022). Herding behavior in the cryptocurrency market during COVID-19 pandemic: The role of media coverage. *North American Journal of Economics and Finance*, *62*. https://doi.org/10.1016/j.najef.2022.101752

Yu, Z., Wang, M. D., Wei, X., and Lou, J. (2023). News Credibility and Influence within the Financial Markets. *Journal of Behavioral Finance*, *24*(2), 238–257. https://doi.org/10.1080/15427560.2021.1974443

KAYNAKÇA

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2), 179–211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 1269–1287. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x

Anderson, D. L. (2017). *Organization development: The process of leading organizational change* (3rd ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Bass, B. M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations.* Free Press.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership.* Sage Publications.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership* (2nd ed.). Psychology Press.

Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity.* Sage Publications.

Beckhard, R. (1969). *Organization development: Strategies and models.* Addison-Wesley.

Bianchi, S. M. (1995). Changing economic roles of women and men. *Journal of Marriage and Family, 57*(4), 998–1010. https://doi.org/10.2307/353414

Bjerke, M. B., & Renger, R. (2017). Being smart about writing SMART objectives. *Evaluation and Program Planning, 61*, 125–127. https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2016.12.009

Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice.* Jason Aronson.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment.* Basic Books.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design.* Harvard University Press.

Burns, T., & Stalker, G. M. (1961). *The management of innovation.* Tavistock Publications.

Child, J. (2015). *Organization: Contemporary principles and practice* (2nd ed.). Wiley.

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*(2), 310–357. https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310

Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1998). *Charismatic leadership in organizations.* Sage Publications.

Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H., Lorenz, F. O., & Simons, R. L. (2002). Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents. *Child Development, 73*(1), 156–173. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00397

Daft, R. L. (2020). *Organization theory and design* (13th ed.). Cengage Learning.

Daft, R. L. (Çev. Ö. N. Timurcanday Özmen). (2015). *Örgüt kuramları ve tasarımını anlamak* (10. basım). Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma 2014'te yayımlanmıştır).

Deal, T. E., & Kennedy, A. A. (1982). *Corporate cultures: The rites and rituals of corporate life.* Addison-Wesley.

Dent, E. B., & Goldberg, S. G. (1999). Challenging "resistance to change." The Journal of Applied Behavioral Science, 35(1), 25–41.

Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2002). Very happy people. *Psychological Science, 13*(1), 81–84. https://doi.org/10.1111/1467-9280.00415

Doran, G. T. (1981). There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review, 70*(11), 35–36.

Durkheim, E. (1897). *Suicide: A study in sociology.* Free Press.

Durkheim, E. (1895). *The rules of sociological method.* Free Press.

Fiedler, F. E. (1967). A theory of leadership effectiveness. McGraw-Hill.

Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach.* Pitman.

French, J. R. P., & Raven, B. (1959). The bases of social power. In D. Cartwright (Ed.), *Studies in social power* (pp. 150–167). University of Michigan Press.

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures.* Basic Books.

Giddens, A. (1997). *Sociology.* Polity Press.

Giddens, A. (2010). *Sosyoloji.* (Çev. H. Özel). Kırmızı Yayınları.

Goode, W. J. (1963). *World revolution and family patterns.* Free Press.

Gottman, J. M., & Silver, N. (1999). *The seven principles for making marriage work.* Harmony Books.

Greiner, L. E. (1972). Evolution and revolution as organizations grow. Harvard Business Review, 50(4), 37–46.

Greenleaf, R. K. (1977). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness.* Paulist Press.

Hakim, C. (2003). *Models of the family in modern societies: Ideals and realities.* Ashgate Publishing.

Hannan, M. T., & Freeman, J. (1984). Structural inertia and organizational change. *American Sociological Review, 49*(2), 149–164. https://doi.org/10.2307/2095567

Hatch, M. J. (1993). The dynamics of organizational culture. Academy of Management Review, 18(4), 657–693. https://doi.org/10.2307/258594

Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: Software of the mind.* McGraw-Hill.

House, R. J. (1971). A path-goal theory of leader effectiveness. *Administrative Science Quarterly, 16*(3), 321–339. https://doi.org/10.2307/2391905

Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). *The social psychology of organizations* (2nd ed.). Wiley.

Kazanjian, R. K. (1988). Relation of dominant problems to stages of growth in technology-based new ventures. *Academy of Management Journal, 31*(2), 257–279. https://doi.org/10.5465/256548

Kimberly, J. R., & Miles, R. H. (1980). *The organizational life cycle: Issues in the creation, transformation, and decline of organizations.* Jossey-Bass.

Kotter, J. P. (1996). *Leading change.* Harvard Business Review Press.

Kotter, J. P., & Heskett, J. L. (1992). *Corporate culture and performance.* Free Press.

Köse, S., Tetik, S., & Ercan, C. (2001). Örgüt kültürünü oluşturan faktörler. *Yönetim ve Ekonomi, 7*(1), 1–14. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/145795

Kübler-Ross, E. (1969). *On Death and Dying*. Macmillan.

Larson, R. W., & Richards, M. H. (1994). *Divergent realities: The daily emotional experience of mothers, fathers, and adolescents.* Basic Books.

Lewin, K. (1951). *Field theory in social science.* Harper & Row.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist, 57*(9), 705–717. https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705

Malinowski, B. (1944). *A scientific theory of culture.* University of North Carolina Press.

Manz, C. C., & Sims, H. P. (2001). *The new superleadership: Leading others to lead themselves.* Berrett-Koehler Publishers.

McLeod, J. (2013). *An introduction to counselling.* Open University Press.

Mintzberg, H. (1993). *Structure in fives: Designing effective organizations.* Prentice Hall.

Morgan, G. (2006). *Images of organization.* Sage Publications.

Nichols, M. P. (2009). *Family therapy: Concepts and methods.* Pearson Education.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation.* Oxford University Press.

Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy, 22*(2), 144–167. https://doi.org/10.1111/1467-6427.00144

Parsons, T. (1951). *The social system.* Routledge & Kegan Paul.

Parsons, T. (1955). The American family: Its relations to personality and to the social structure. In T. Parsons & R. F. Bales (Eds.), *Family, socialization and interaction process* (pp. 3–33). Routledge.

Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective.* Harper & Row.

Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance.* Free Press.

Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2019). *Organizational behavior* (18th ed.). Pearson.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values.* Free Press.

Satir, V. (1983). *Conjoint family therapy.* Science and Behavior Books.

Schein, E. H. (1985). *Organizational culture and leadership.* Jossey-Bass.

Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (4th ed.). Jossey-Bass.

Scott, W. R., & Davis, G. F. (2007). *Organizations and organizing: Rational, natural and open systems perspectives.* Pearson Prentice Hall.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization.* Doubleday.

Sichone, M. (2004). *Effective leadership strategies.* Oxford University Press.

Simon, H. A. (1997). *Administrative behavior: A study of decision-making processes in administrative organizations* (4th ed.). Free Press.

Skinner, H. A., Steinhauer, P. D., & Santa-Barbara, J. (1999). *Family therapy: A guide to the literature.* Guilford Press.

Sussman, M. B., Jantz, R., & Willett, G. (2014). *The changing family.* Pearson.

Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management.* Harper & Brothers.

Tushman, M. L., & O'Reilly, C. A. (1996). Ambidextrous organizations: Managing evolutionary and revolutionary change. *California Management Review, 38*(4), 8–30. https://doi.org/10.2307/41165852

Tylor, E. B. (1871). *Primitive culture.* Cambridge University Press.

Ulrich, D., & Brockbank, W. (2005). *The HR value proposition.* Harvard Business Review Press.

UNICEF. (2020). *Alternative care for children: UNICEF guidance for social workers.* UNICEF Publications.

Van Maanen, J., & Schein, E. H. (1979). Toward a theory of organizational socialization. *Research in Organizational Behavior, 1*(1), 209–264.

Vroom, V. H., & Yetton, P. W. (1973). *Leadership and decision-making.* University of Pittsburgh Press.

Wagner, J. A., & Hollenbeck, J. R. (2010). *Organizational behavior: Securing competitive advantage.* Routledge.

Walsh, F. (2012). *Strengthening family resilience* (2nd ed.). Guilford Press.

Weick, K. E., & Quinn, R. E. (1999). Organizational change and development. *Annual Review of Psychology, 50*, 361–386. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.361

Yukl, G. (2012). *Leadership in organizations* (8th ed.). Pearson.

Zuboff, S. (1988). *In the age of the smart machine: The future of work and power.* Basic Books.

KAYNAKÇA

Anadolu Hayat Emeklilik, https://www.anadoluhayat.com.tr Erişim Tarihi: 15.09.2024.

Baur, D. G., & McDermott, T. K. (2010). *Is gold a safe haven? International evidence*. Journal of Banking & Finance, 34(8), 1886-1898.

Borsa İstanbul, https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/488/pay-piyasasi-urunler , Erişim Tarihi: 10.09.2024.

Böni, P., & Manigart, S. (2022*). Private Debt Fund Returns, Persistence, and Market Conditions.* Financial Analysts Journal, 78(4), 121–144. https://doi.org/10.1080/0015198X.2022.2092384

Crypto Fund Research. (September 15, 2022). *Cumulative value of assets under management (AUM) of crypto funds worldwide from 1st quarter 2018 to 2nd quarter 2022 (in million U.S. dollars) [Graph].* In Statista. Retrieved November 10, 2024, from https://www.statista.com/statistics/1203383/cumulative-crypto-funds-aum-worldwide/

Dağlı, H., Karakaya, A., & Bulut, E. (2015). *Emeklilik yatırım fonlarının karakteristik özellikleri ve performansı: Türkiye örneği.*

Daştan, E., Şan, H. H., & Almisshal, B. (2022). *Evaluation Of Banks' Equity Umbrella Funds Performance In Turkey.* Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(2), 1-14.

Emeklilik Gözetim Merkezi, Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu (BEFAS), https://www.egm.org.tr/fonlar/bireysel-emeklilik-fon-alim-satim-platformu-befas/befas/ Erişim Tarihi: 20.08.2024.

Emmrich, O., & McGroarty, F. J. (2013). *Should gold be included in institutional investment portfolios?.* Applied Financial Economics, 23(19), 1553-1565.

ETFGI. (September 17, 2024). *Number of Exchange-Traded Funds (ETFs) worldwide from 2003 to 2023 [Graph].* In Statista. Retrieved November 07, 2024, from https://www.statista.com/statistics/278249/global-number-of-etfs/ Erişim Tarihi: 28.08.2024.

Fin Tables, https://fintables.com/ , Erişim Tarihi: 28.08.2024.

Garanti Bankası, https://www.garantibbva.com.tr/yatirim/borclanma-araclari-fonlari#ga1---garanti-portfoy-borclanma-araclari-fonu Erişim Tarihi: 13.08.2024.

Insurance Association of Türkiye. (August 21, 2024). *Value of financial assets of private pension funds in Turkey from 2010 to 2023 (in billion Turkish lira) [Graph].* In Statista. Retrieved November 10, 2024, from https://www.statista.com/statistics/1342102/turkey-value-of-financial-assets-of-private-pension-funds/

Islamic Financial Services Board. (August 28, 2022). *Distribution of assets of Islamic funds worldwide in 2021, by country of domicile [Graph].* In Statista. Retrieved November 10, 2024. https://www.statista.com/statistics/1264393/islamic-fund-assets-share-country/

İş Bankası, https://www.isportfoy.com.tr/yatirim-fonlari Erişim Tarihi: 14.08.2024.

Kaya, Ö., & Akbalık, M. (2021). *Gayrimenkul Yatırım Fonları Ve Gelişimlerine Yönelik Öneriler.* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 963-986.

Kosev, M., & Williams, T. (2011). *Exchange-traded funds*. RBA Bulletin, March, 51-59.

Lettau, M., & Madhavan, A. (2018). *Exchange-traded funds 101 for economists*. Journal of Economic Perspectives, 32(1), 135-154.

Macit, A. (2023). *Havalimanı Altyapı Yatırım Projelerinin Finansman Yöntemleri. İçinde, Kurumsal Finans Alanında Sektörel Uygulamalar 1*. Detay Yayıncılık,179-196.

Macit, A., & Basar, M. (2023). *The Effects of The Vertical Cooperation Strategy Between Airports and Airlines on The Operating Performance of Airlines*. OPUS Journal of Society Research, 20(Human Behavior and Social Institutions), 984-1001.

Malhotra, D. K. (2023). *Are Precious Metals Mutual Funds A Good Investment?.* Journal of Beta Investment Strategies, 14(4).

Otero, L. A., & Reboredo, J. C. (2018). *The performance of precious-metal mutual funds: does uncertainty matter?.* International Review of Financial Analysis, 57, 13-22.

Sarıoğlu, Serra Eren, *Yatırım Fonlarında Riskler*. https://iyigelir.net/yatirim-fonlarinda-riskler-nelerdir/ Erişim Tarihi: 10.09.2024.

Sermaye Piyasası Kurulu, *Gayrimenkul Yatırım Fonları.* https://spk.gov.tr/kurumlar/fonlar/yatirim-fonlari/gayrimenkul-yatirim-fonlari/tanitim-rehberi Erişim Tarihi: 10.09.2024.

Sermaye Piyasası Kurulu, https://spk.gov.tr Erişim Tarihi: 30.08.2024.

Sermaye Piyasası Kurulu, Yatırım Fonları, https://spk.gov.tr/data/61e34f9a1b41c61270320792/Yatırım%20Fonları.pdf Erişim Tarihi: 30.08.2024.

Sönmez, Y. (2022). *Emeklilik Yatırım Fonları ve Menkul Kıymet Yatırım Fonlarının Çeşitli Yöntemlerle Karşılaştırmalı Performanslarının Analizi ve Fon Yöneticilerinin Zamanlama Yetenekleri.* EĞİTİM YAYINEVİ.

Statista, *Borsa Yatırım Fonları*. https://www.statista.com/statistics/278249/global-number-of-etfs/ Erişim Tarihi: 28.08.2024.

Şengül, G. (2017). *Gayrimenkul yatırım fonları ve Türkiye'deki uygulamalarının değerlendirilmesi*.

TEFAS ve BEFAS Fonları, İş Portföy, https://www.isportfoy.com.tr/ Erişim Tarihi: 05.09.2024.

Teker, S., Karakurum, E., & Tav, O. (2008). *Yatırım Fonlarının Risk Odaklı Performans Değerlemesi.* Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9(1), 89-105.

Tevfik, A. T., & Tevfik, G. (2006). *Investment Fund Industry In Turkey: A Descriptive Study.* Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15), 213-223.

Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu, https://www.tefas.gov.tr/ Erişim Tarihi: 20.08.2024.

Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Görünümü Ekim 2024, https://tspb.org.tr/veriler/ Erişim Tarihi: 20.10.2024.

Yatırım Fonları Performans Raporu, Ludens İleri Finansal Hizmetler, 2021.

KAYNAKÇA

Ak, M. (2004). *Yatırım projelerinin değerlendirilmesi ve gerçek tercih (reel opsiyonlar) yöntemi*. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Akçay, M. B., Kayahan, C., & Yürükoğlu, Ö. Ö. (2015). *Türev ürünler ve risk yönetimi sözlüğü*. Scala Yayıncılık.

Akgüç, Ö. (1998). *Finansal yönetim* (7.Baskı). Muhasebe Enstitütüsü.

Anamerĭç, H. (2005). Yönetĭm bĭlgĭ sĭstemlerĭnĭn yönetĭm fonksĭyonlari üzerĭne etkĭsĭ. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 025-043. https://doi.org/10.1501/Dtcfder_0000000930

Anbar, A., & Alper, D. (2015). *Yatırım projeleri analizi*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Aşıkoğlu, R. (1995). *Yatırım ve Proje Değerlendirme*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aşıkoğlu, R., Demir, S., Kaderli, Y., & Çelikkol, H. (2011). *Yatırım projelerinin hazırlanması değerlendirilmesi ve realize edilmesi* (2. bs). Sözkesen Matbaa.

Aydın, N., Başar, M., & Coşkun, M. (2014). *Finansal Yönetim* (4.Baskı). Detay Yayıncılık.

Brealey, R. A., Myers, S. C., Allen, F., & Mohanty, P. (2018). *Principles of corporate finance, 12/e*. McGraw Hill Education (India) Private Limited.

Brealey, R. A., Myers, S. C., & Marcus, A. J. (2001). *Fundamentals of corporate finance*. McGraw-Hill/Irwin.

Brealey, R. A., Myers, S. C., Marcus, A. J., Bozkurt, Ü., Bozkurt, T., & Doğukanlı, H. (1997). *İşletme finansının temelleri*. Literatür.

Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2011). *Financial management: theory & practice*. Cengage Learning.

Büyükyazici, M., & Sucu, M. (2003). The analytic hierarchy and analytic network processes. *Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics*, *32*(1), Article 1.

Göker, O. (1996). *Yatırım projelerinin değerlendirilmesi: teori ve uygulama*. Atlantis İletişim.

Gürsoy, C. T. (2014). *Finansal yönetim ilkeleri* (3.Baskı). BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Güvemli, O. (2001). *Yatırım projelerinin düzenlenmesi değerlendirilmesi ve izlenmesi* (7. bs). Atlas Yayınevi.

Horcher, K. A. (2005). *Essentials of financial risk management*. Wiley.

Kargül, İ. D. (1996). *Yatırımlarda proje analizi*. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları.

Kayahan, C. (2021). *Yöneticiler için finans*. Nobel Akademik Yayincilik.

Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2002). *Management ınformation systems: managing the digital firm*. Prentice Hall.

Long, L. E. (1989). *Management ınformation systems*. Prentice Hall.

Lucey, T., & Lucey, T. (2005). *Management ınformation systems*. South-Western Cengage Learning.

Mersinkaya, İ. (2011). Yerel yonetimlerde yonetim bilisim sistemlerinin uygulanması aydın merkez, nazilli ve söke ilçe belediyeleri örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi.*

Modigliani, F., & Miller, M. H. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of ınvestment. *The American Economic Review*, *48*(3), 261-297.

Moyer, R. C., McGuigan, J. R., & Kretlow, W. J. (1990). *Contemporary financial management*. South-Western College Pub.

O'Brien, J. A. (1998). *Management ınformation systems: managing ınformation technology in the networked enterprise (subsequent edition).* Richard d Irwin.

Okka, O. (2013). *Finansal yönetim: teori ve çözümlü problemler*. Nobel.

Pınar, C. (1977). *Yatırım projelerinin değerlendirilmesi ve finansmanı*. Ege Üniversitesi Matbaası.

Ross, S. A., Westerfield, R., & Jaffe, J. F. (2008). *Corporate finance*. McGraw-Hill/Irwin.

Saaty, T. L. (1984). The Analytic Hierarchy Process: Decision Making in Complex Environments. Içinde R. Avenhaus & R. K. Huber (Ed.), *Quantitative Assessment İn Arms Control: Mathematical Modeling And Simulation İn The Analysis Of Arms Control Problems* (ss. 285-308). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4613-2805-6_12

Sarıaslan, H. (1997). *Yatırım projelerinin hazırlanması ve değerlendirilmesi*. Turhan Kitabevi.

Sayılgan, G. (2019). *İşletme finansmanı* (8.Baskı). Siyasal Kitabevi.

Uslu, M. Z., & Önal, Y. B. (2007). *Yatırım projeleri*. Karahan Kitabevi.

Ülgen, H. (1990). *İşletme yönetiminde bilgisayarlar*. İ.Ü.

Veeris Ammarapala, Thanwadee Chinda, Pimnapa Pongsayaporn, Ratanachot, W., Koonnamas Punthutaecha, & Koson Janmonta. (2018). Cross-border shipment route selection utilizinganalytic hierarchy process (AHP) method. *Songklanakarin Journal of Science and Technology*, *40*, 31. https://doi.org/10.14456/SJST-PSU.2018.3

Winger, B. J., & Mohan, N. (1991). *Principles of financial management*. Merrill.

Yalçıner, K., & Aksoy, E. E. (2011). *Yatırım projelerinin değerlendirilmesi*. Detay Yayıncılık.

Yescombe, E. R. (2002). *Principles of project finance*. Elsevier Science.

KAYNAKÇA

Altuntaş, S. C. (2021). *Türkiye Otomotiv Endüstrisinin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Modeli Açısından Rekabet Analizi*. Gümrük Ticaret Dergisi, 8(25), 36-49.

Ashley, John W.(1962). *Stock prices and changes in earnings and dividends: some empirical results*. Journal of Political Economy 70(1) (1962): 82-85.

Ball, R. & Brown, P. (1968). *Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers*. Journal of Accounting Research, 6, 159-17

Baker, C. A. (1956). *Effective Stock Splits*. Harvard Business Review,34(1),101-106.

Baker, C. A. (1957). Stock Splits in a Bull Market. Harvard Business Review, 35(3), 72-79.

Baker, C. A. (1958). *Evaluation of Stock Dividents*. Harvard Business Review, 36(4), 99-114.

Başkaya, H. (2012). *Halka Açık Firmalarda Kâr Payı Dağıtım Duyurularının Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisi*. İktisat Publishing House, Ankara.

Derin Güre P. & Kütük S. (2016). *Türkiye'de Kurumlar Vergisi Değişikliğinin Hisse Senedi Fiyatları Üzerine Kısa Dönemli Etkisi*. SBF Dergisi,71(1), 303-322.

Dolley, J. C. (1933). *Characteristies and Procedure of Comman Stock Split-UPS*. Harvard Businnes Review, 11, 316-326.

Fama, E., F., Fisher, L., Jensen, M.,C.,& Roll, R. (1969). *The Adjustment of Stock Prices to New Information*. International Economic Review, 10, 1-21.

Kandır, S. Y.& Yakar, S. (2012). *Kurumlar Vergisi Oranındaki Değişikliğin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Maliye Dergisi, 163, 170-186.

Kayalı, M., M. & Baş, R. (2017). *Finansal Tüketicilerden Faiz Dışında Alınacak Ücret, Komisyon ve Masraflara İlişkin Yönetmelik Taslağının Borsa İstanbul'da İşlem Gören Banka Hisse Senedi Getirilerine Etkisi*. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 54 (630), 25-39.

Koçyiğit, M. & Kılıç, A. (2008). *Leasing Sektöründe KDV Oranı Değişikliğinin İMKB'de İşlem Gören Leasing Şirketlerinin Hisse Senedi Getirisine Etkisi*. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 40, 165-174.

Korkmaz Aras, İ. (2021). *Türkiye'de Verilen Vergi Teşvikleri ve Bunların Ekonomiye Etkisi: Otomotiv Sektörü Örneği*. Yüksek lisans Tezi, T.C. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı.

Kütük, S. (2014). *Impacts of the Corporate Income Tax Change on Asset Prices in Turkey.* Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University Graduate School of Social Sciences, Ankara.

Myers, J. H. & Bakay, A.(1948). *Influence of Stock Split-Ups on market Price*. Harvard Business Review, 26, 251-255.

Poyraz, E. & Türkün Kaya, B. (2020). *Ülke Kredi Derecelendirme Açıklamalarının Borsa İstanbul Üzerindeki etkisinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi. Cilt: 9, Sayı: 1, 2-21.

Sakarya, Ş. (2011). *İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi Kapsamındaki Şirketlerin Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin Olay Çalışması (Event Study) Yöntemi İle Analizi*. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), 147-162.

Sakarya, Ş., Çalış, N., & Kayacan, M. A. (2018). *Temettü ödeme duyurularının hisse senedi fiyatlarına etkisinin ölçülmesi: Borsa İstanbul'da bir uygulama.* Sakarya İktisat Dergisi, 7(2), 92-106.

Tekin, M. & Çağlayan, E. (2003). *Excel ile Temel Ekonometri*, Der Yayınları, No: 361, İstanbul.

Uzuner, M. T. (2024). 1.Uluslararası Üsküdar Bilimsel Araştırmalar Kongresi. Ed: H.B. Pandaya, N. Akhter ve S. Sağlık. İksad Publishing House.

Yalçın, C. (2010). *The Effects of Taxation of Financial Instruments on Stock Returns Traded In İstanbul Stock Exchange: Evidence From ISE-30 Index*. Unpublished Master Thesis, Dokuz Eylül University Institute of Social Sciences, İzmir.

KAYNAKÇA

Altay, E. (2015). *Bankacılıkta risk - piyasa riski, kredi riski ve operasyonel riskin ölçümü ve yönetimi.* Derin Yayınları.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2024). *Temel Bankacılık Verileri*. Haziran 2024 tarihinde https://www.bddk.org.tr/ adresinden alındı.

Bankacılık Kanunu (2005). *5684 Nolu Bankacılık Kanunu.* Haziran 2024 tarihinde https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5411.pdf adresinden erişildi.

Demirel, E., Atakişi, A. ve Abacıoğlu, S. (2013). Bankacılık faaliyet oranlarının panel veri analizi: Türkiye'deki kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların durumu. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (59), 101-112.

Ersoy, H., Gürbüz, A. O., & Fındıkçı, M. (2020). Covid-19'un Türk bankacılık ve finans sektörü üzerine etkileri, alınabilecek önlemler. İsta*nbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19* (37), 146-173.

Güngör, B. ve Dilmaç, M. (2020). Finansal kriz ortamlarında sermaye yapısının bankaların finansal performanslarına etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* (85), 153-172. https://doi.org/10.25095/mufad.673717

Güriş, S. ve Sak, N. (2019). Çevresel Kuznets eğrisi hipotezinin toplamsal olmayan sabit etkili panel kantil yöntemiyle incelenmesi. *Business and Economics Research Journal*, *10* (2), 327-339.

Güzel, A. ve İltaş, Y. (2018). Ticari bankalarda kârlılığın belirleyicileri: Türkiye örneği (2003-2016). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20* (3), 505-534.

Güzel, A. (2023). Türkiye'de bankaların net faiz marjlarının belirleyicileri ve ticari bankaların finansal yapısına etkisinin teorik ve amprik olarak incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24* (4), 606-624. https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1295369

İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E. ve Atioğlu, E. (2012). Türk Bankacılık sektöründe büyüme, büyüklük ve sermaye yapısı kararlarının karlılığa etkisinin analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *7* (1), 291-311.

Karakaş, A. ve Acar, M. (2022). Ticari bankalarda likidite ve kârlılık ilişkisi: Türk bankacılık sektörü üzerine bir uygulama. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, *16* (2), 139-171. https://doi.org/10.46520/bddkdergisi.1178316

Karakuş R., Zor İ. ve Yılmaz Küçük Ş. (2017). Ticari bankalarda karlılığın içsel belirleyicileri: Yerli ve yabancı sermayeli bankalarda karşılaştırmalı analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies,* 62, 379-398. https://doi.org/10.9761/jasss7253

Kavas, Y. B., ve Çoban, M. N. (2023). Finansal gelişmenin yenilenebilir enerji tüketimine etkisinin toplamsal olmayan sabit etkili panel kantil yöntemiyle analizi: CIVETS ülkelerinden ampirik kanıtlar. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *18* (69), 60-78. https://doi.org/10.19168/jyasar.1174542

Koenker, R. ve Bassett, J. G. (1978). Regression quantiles. *Econometrica, 46* (1), 33-50

Kutner, M., Nachtsheim, C., Neter, J. Ve Li, W. (2011). *Applied Linear Statistical Models* (Fifth Edition). New York: McGraw-Hill Education.

Powell, D. (2016). *Quantile regression with nonadditive fixed effects.* Unpublished paper: https://works.bepress.com/david_powell/1/

Saldanlı, A. (2024). Finansal Tabloları Anlama Kılavuzu. Filiz Kitabevi.

Taşkın F.D. (2011). Türkiye'de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış, 11* (2). 289-298.

Türkdönmez, C. S. ve Babuşcu, Ş. (2019). Bankaların karlılık performansını etkileyen faktörler. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *3* (1), 37-54.

Türkiye Bankalar Birliği. (2024). *2023-2024 Faaliyet Raporu*. Temmuz 2024 tarihinde https://www.tbb.org.tr/tr/hakkimizda/kurumsal/hakkinda/faaliyet-raporlari/17 adresinden alındı.

Türkiye Bankalar Birliği (2024). *Seçilmiş Rasyolar*. Ağustos 2024 tarihinde https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/--2023---secilmis-rasyolar/6304 adresinden erişildi.

Yaman, S. (2021). Bankalara özgü faktörlerin banka karlılığına etkisi: Türkiye bankacılık sektörü üzerine panel veri analizi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, *3* (2), 77-100.

Yerdelen Tatoğlu F. (2020). *Panel Zaman Serileri Analizi*. Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9* (2), 107-117.

Yıldırım, O. (2020). Bankacılık sistemindeki gelişmeler ve Türkiye'de bankacılık sistemi. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, *1* (2), 63-77.

KAYNAKÇA

Alam, I., & Quazi, R. (2003). *Determinants of capital flight: An econometric case study of Bangladesh*. International Review of Applied Economics, *17*(1), 85-103.

Bakas, D. & Triantafyllou, A. (2018). *Volatility forecasting in commodity markets using macro uncertainty*. Energy Economics, 81, 79-94.

Baker, S. R., Bloom, N., & Davis, S. J. (2016). *Measuring economic policy uncertainty*. The Quarterly Journal Of Economics, 131(4), 593-1636.

Barışık, S., & Dursun, E. (2020). *Türkiye'de ekonomik güven endeksi ile altın fiyatları ve döviz kuru arasındaki ilişkinin analizi*. Iksad Journal, 6(23), 370-384.

Berger, T. & Uddin, G. S. (2016). *On the dynamic dependence between equity markets, commodity futures and economic uncertainty indexes*. Energy Economics 56, 374-383.

Bomfim, A.N. (2015). *Understanding credit derivatives and related ınstruments*. Academic Press.

Çağlayan, E. (2006). *Enflasyon, faiz oranı ve büyümenin yurtiçi tasarruflar üzerindeki etkileri.* Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, XXI (1), 423-438.

Çelik, M. Y., & Kara, O. (2021). *Covid-19 pandemisi sürecinde kredi risk primi, hisse senedi piyasası ve altın fiyatları arasındaki ilişkilerin analizi; Türkiye örneği.* Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 6(12), 91-99.

Evci, S. (2019). *Ekonomik güven endeksi ile yatırım araçları arasındaki nedensellik ilişkisi: Toda-Yamamoto yaklaşımı*. İşletme Araştırmaları Dergisi, 11(4), 2893-2901.

Ferrer, E., Salaber, J., & Zalewska, A. (2014). *Consumer confidence ındices and stock markets meltdowns.* The European Journal of Finance, 22(3), 195-220

Ganz, D. L. (2011). *The essential guide to ınvesting in precious metals how to begin, build and maintain a properly diversified portfolio*. Penguin.

Gotthelf, P. (2005). *Precious metals trading: How to profit from major market moves*. John Wiley & Sons.

Gülhan, Ü. (2020). *Altın fiyatları ile vıx endeksi, bist 100 endeksi, döviz kuru ve petrol fiyatları ilişkisi: ekonometrik bir analiz*. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 576-591.

Güngör, S. (2019). *Ekonomik güven endeksi ve finansal yatırım araçları getirileri arasindaki nedensellik ilişkisi: 2007-2017 döneminde ABD doları ve altın getirileri örneği*. Journal of Management and Economics Research, 17(1), 22-39.

Hernandez, J. A., Kang, S. H., & Yoon, S. M. (2021). *Spillovers and portfolio optimization of precious metals and global/regional equity markets*. Applied Economics, 2320-2342.

Ilgın, K. S., & Sarı, S. S. (2018). *Vix korku endeksi global altın piyasaları üzerinde etkili midir?*. 5th International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 247- 253.

Kamışlı, M., Kamışlı, S., & Temizel, F. (2017). *Emtia fiyatları birbirlerini etkiler mi? Asimetrik frekans nedensellik analizi.* International Journal Of Management Economics And Business, 13, 1079-1093.

Kavaz, I., & Ceylan, F. (2021). *Korku indeksi (vıx) ile petrol ve altın fiyatları arasındaki ilişkinin ampirik bir analizi.* Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 58(657), 165-188.

Kıldıoğlu, K. (2008). *Kıymetli madenlerin fiyatlarındaki değişimlerin bazı makroekonomik göstergelerle ilişkisi üzerine ekonometrik bir deneme*. Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finans Bankacılık Doktora Programı, Doktora Tezi.

Korkmaz, Ö., & Güngör, S. (2018). *Küresel ekonomi politika belirsizliğinin borsa İstanbul'da işlem gören seçilmiş endeks getirileri üzerindeki etkisi*. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(18), 211-219.

Kuzu, M. (2022). *Türkiye altın fiyatlarını (Gau/Try) etkileyen faktörlerin birbirleri ile mukayeseli olarak incelenmesi*. İşletme Araştırmaları Dergisi, 14(2), 1316-1338.

Münyas, T., & Bektur, Ç. (2021). *Korku endeksi (vıx) ile kredi temerrüt swap (cds), dolar kuru, euro kuru, BİST 100 ve altın arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği.* TESAM Akademi Dergisi, 8(2), 555–571.

Narayan, P. K., & Smyth, R. (2006). *What determines migration flows from low-ıncome to high-ıncome countries? An empirical ınvestigation of Fiji-U.S. migration 1972-2001.* Contemporary Economic Policy, 24 (2), 332-342.

Nkoro, E., & Uko, K. A. (2016). *Autoregressive distributed lag (Ardl) cointegration technique: Application and interpretation.* Journal of Statistical and Econometric Methods, 5(4), 63-91.

Nural, S. (2023). *Kıymetli madenlerin para ve sermaye piyasalarında kullanılması, katkıları ve gelecek perspektifi: Altın örneği*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İslam Ekonomisi Ve Finans Anabilim Dalı, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans Doktora Programı, Doktora Tezi.

Öner, H., (2018). Altın, petrol, döviz kuru, faiz ve korku endeksi arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 10(19), 396-404.

Öner, H., İçellioğlu, C.Ş. & Öner, S., (2018). *Volatilite endeksi (Vıx) ile gelişmekte olan ülke hisse senedi piyasası endeksleri arasındaki engel-granger eş-bütünleşme ve granger nedensellik analizi.* Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 10(18), 110-124.

Özhan, E., Özbey, F., & Kandır, S. (2023). *VIX korku endeksi ile seçilmiş varlık getirileri arasındaki ilişkilerin araştırılması.* Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 297-308.

Pata, U. K., Yurtkuran, S., & Kalça, A. (2016). *Türkiye'de enerji tüketimi ve ekonomik büyüme: Ardl sınır testi yaklaşımı*. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 38(2), 255-271.

Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). *Bounds testing approaches to the analysis of level relationships.* Journal of Applied Econometrics, 16, 289-326.

Qadan, M. & Cohen, G. (2011). *Is it profitable to invest according to the vix fear index.* Journal of Modern Accounting and Auditing, 7(1), 86-90.

Sari, R., Hammoudeh, S., & Soytas, U. (2010). *Dynamics of oil price, precious metal prices, and exchange rate.* Energy Economics, 32(2), 351 – 362.

Shahzad, S. J. H., Raza, N., Balcilar, M., Ali, S. & Shahbaz, M. (2017). *Can economic policy uncertainty and investors sentiment predict commodities returns and volatility?*. Resources Policy, 53, 208-218.

Spurga, R. C. (2006). *Commodity fundamentals: How to trade the precious metals, energy, grain, and tropical commodity markets*. John Wiley & Sons

Starchild, A. (1998). *Portable wealth- the complete guide to precious metals ınvestment.* Paladin Press,

Tuncel, M. B., Alptürk, Y., Yılmaz, T., & Bekci, İ. (2021). *Korku endeksi (Vix) ile kıymetli madenler arasındaki ilişki üzerine ekonometrik bir çalışma*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(3), 1069-1083.

Ünal, A. E., & Süsay, A. (2021). *Güven, volatilite, belirsizlik endeksleri ve seçilmiş ekonomik göstergeler ile Türkiye kredi risk primi arasındaki nedensellik ilişkisi.* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (60), 25-41.

Yalçınkaya, Ö., & Aydın, H. İ. (2017). *Ekonomik ve politik belirsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: g-7+brc ülkeleri üzerine bir panel veri analizi (1997-2015)*. Ege Akademik Bakış, 17(3), 419-430.

Yılancı, V. (2012). *Türkiye'de para talebi istikrarlılığının testi: kayan pencerelerde sınır testi yaklaşımı*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33, 67-74.

Zhu, X.H., Chen, J.Y., & Zhong, M.R. (2015). *Dynamic interacting relationship among international oil prices, macroeconomic variables and precious metal prices*. Transaction of Nonferrous Metals Society of China, 25, 669-676.

KAYNAKÇA

Addo, Kusi., Emmanuel., Kabo-bah, Amos, Tiereyangn, Diawuo, Felix, Amankwah., & Debrah, Kofi, Seth (2023). *The Role of Nuclear Energy in Reducing Greenhouse Gas (GHG) Emissions and Energy Security: A Systematic Review*. International Journal of Energy Research, s.1-31. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1155/2023/8823507 (Erişim Tarihi 09/10/2024)

Aras, E. (2013). *The Necessity of Nuclear Energy in Turkey: A Comparison with Hydropower Energy, Energy Sources, Part B:* Economics, Planning, and Policy, Cilt: 8, Sayı: 2, Sayfa: 107-114

Çoban Orhan & Nazan Şahbaz Kılınç (2015). *Yenilenebilir Enerji Tüketim ve Karbon Emisyonu İlişkisi: TR Örneği*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:38, sayfa: 195-208.

Güllü, Mustafa & Murat Güngül (2019). *Türkiye'de Nükleer Enerjiye Geçişin Ekonomi ve Çevre Üzerindeki Etkisi: ABD, Fransa ve Japonya Örneği*. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) cilt 6, sayı 3, s 466-483

Kapluhan E. (2020). *Türkiye Özelinde Karbon Ayak İzinin Azaltılmasında Nükleer Enerjinin Etkisi.* Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar, s:453-504, İKSAD Publishing House, Ankara, Türkiye.

Önder Hüseyin & İbrahim Gündüz (2019). *Nükleer Enerji Tüketiminin Makroekonomik Belirleyicileri: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi*. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 14, sayı 51, sayfa: 18-37.

Solomon Prince Nathaniel, Md. Shabbir Alam, Muntasir Murshed, Haider Mahmood, & Paiman Ahmad (2021). *The roles of nuclear energy, renewable energy, and economic growth in the abatement of carbon dioxide emissions in the G7 countries*. Environmental Science and Pollution Research, 28:47957–47972

Sovacool, Benjamin K., Schmid, Patrick., Stirling, Andy., Walter, Goetz., & MacKerron, Gordon. (2020). *Differences in carbon emissions reduction between countries pursuing renewable electricity versus nuclear power.* Nature Energy, Vol:5, November 2020, p.928-935.

Sahin, A.G., & Kucukkocaoglu, G., (2023). *Exploring carbon taxes as catalysts for financing nuclear power projects in Turkey*. PressAcademia Procedia (PAP), V.18, 31-37.

Yıldırım, K., Tuğba Akın (2023). *OECD Ülkelerinde Enerji Kaynakları ve CO2 Emisyonu arasındaki ilişkinin STIRPAT Modeli ile İncelenmesi*. Journal of Yasar University, 18/71, 316-341.

Yim, M. S. (August 2006). *Nuclear Nonproliferation and the Future Expansion of Nuclear Power.* Progress in Nuclear Energy, Cilt: 48, Sayı: 6, Sayfa: 504- 524.

Zinkle, S. J. & Was, G. S. (2013). *Materials Challenges in Nuclear Energy*. Acta Materialia, Cilt: 61, Sayı: 3, Sayfa: 735-758.

KAYNAKÇA

Akbank (2024, 1 Mart). *Akbank 2023 entegre faaliyet raporu.* Akbank T.A.Ş. https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/images/pdf/akbank-2023-entegre-faaliyet-raporu.pdf

Akbank (2024). *Akbank sürdürülebilir performans raporu.* Akbank T.A.Ş. https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/surdurulebilirlik/detay/Surdurulebilirlik-Performans/655/1734/0#chartPopup

Akbank (2024). *Akbank sürdürülebilir finansman çerçevesi.* Akbank T.A.Ş. https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/surdurulebilirlik/detay/Surdurulebilir-finansman/629/1567/0

Anadolu Ajansı (2022, 22 Nisan). *VakıfBank sürdürülebilir finansmana katkısını sürdürüyor.* Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/isdunyasi/finans/vakifbank-surdurulebilir-finansmana-katkisini-surduruyor/672443

Arslan, Seçkin ve Berkman, Ayberk Nuri (2022). *Yeşil Finans Kavramı ve Dünya'da Yeşil Finans Uygulamaları Hakkında Bir Literatür İncelemesi*. Dünden Bugüne İktisadi Ve Finansal Konular Üzerine Tartışmalar, Ed. Doç. Dr. Ahmet Arif Eren,Doç. Dr. Emre Günerşer Bozdağ, Gazi Kitabevi, Ankara.

Aslan, Yakup (2021). *Yeşil Finansman ve Yeşil Finansmanın Muhasebeleştirilmesine Bir Öneri, Güncel Finansal Yönetim Yaklaşımları 2*. Ed. Ömer Faruk Aslan, Bahattin Erden, Efe Akademi.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2024). *Türk Bankacılık Sektöründe Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti Bulguları.* Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ağustos 2024.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2018). *Türk Bankacılık Sektöründe Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik, Araştırma Raporu*. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Aralık 2018.

Bayri Erinç, İmamoğlu Hatice (2024). *Green Finance: A Bridge to a Sustainable Future. International Research In Social.* Human and Administrative Sciences XXII, 39.

Climate Bonds (2024). *Sustainable Debt Market Summary H1 2024*. August 2024, https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_mr_h1_2024_02e_1.pdf

Garanti BBVA (2024). *Sürdürülebilir Faaliyetlerin Finansmanı.* T. Garanti Bankası A.Ş.https://www.garantibbva.com.tr/kurumsal-iletisim/surdurulebilir-faaliyetlerin-finansmani

Garanti BBVA (2024, 1 Mart). *Garanti Bankası 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* T. Garanti Bankası A.Ş. https://www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/images/pdf/GBFR23_entegre_TR.pdf

Gündoğan Arif Cem ve Bitlis, Melis. (2018) *Dönüşen Dünyada Fırsatları Yakalamak: Sürdürülebilir Finans Görünümü 2018*, ESCARUS

Halk Bankası (2024, 11 Mart). *Halk Bankası 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* T. Halk Bankası A.Ş. https://www.halkbank.com.tr/content/dam/corporate-website/tr/dokumanlar/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2023-entegre-faaliyet-raporu.pdf

ICMA (2021). *Yeşil Tahvil İlkeleri, Yeşil Tahvil İhracı için Gönüllü Süreç Rehberleri Haziran 2021* https://www.icmagroup.org/assets/documents/Regulatory/Green-Bonds/Translations/2021/Turkish-GBP-2021.pdf?vid=2

İklim Eylem Planı (2021). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, Ankara.

İş Bankası (2024, 7 Mart). *İş Bankası 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* Türkiye İş Bankası. https://www.isbank.com.tr/contentmanagement/IsbankSurdurulebilirlik/pdf/EFR2023.pdf

Keskin, Meltem (2023). *Sürdürülebilir Tahvillerle Değer Yaratma, Sosyal Bilimlerde Toplumsal Sorunlara Bakış: Teorik Çalışmalar*. Ed. Bora Öçal, Efe Akademi Yayınları.

Kuloğlu, E., & Öncel, M. (2015). *Yeşil Finans Uygulaması ve Türkiye'de Uygulanabilirliği.* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 2-19.

Mua, K., (2017). *Green Financing (March 25, 2017).* Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2940765.

Ng, T.H. ve Tao, J.Y. (2016). *Bond financing for renewable energy in Asia.* Energy Poliy, 95, 509-517.

Noh, H. J. 2018. *Financial Strategy to Accelerate Green Growth*. ADBI Working Paper 866. Tokyo: Asian Development Bank Institute. https://www.adb.org/publications/financial-strategy-accelerate-green-growth

Özkan, T. (2019). *Green bonds: the case of Turkey.* PressAcademia Procedia (PAP), V.10, 73-75.

Söylemez Yakup, Caba Nihan (2023). *Sürdürülebilir Finansman Aracı Olarak Yeşil Yatırım Fonları. Teorik ve Uygulamalı Sürdürülebilirlik Çalışmaları Muhasebe ve Finans*. Ed. Hakan Cavlak, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Şekerbank (2024, Ekim). *Şekerbank Krediler.* Şekerbank T.A.Ş. https://www.sekerbank.com.tr/bireysel/bireysel-krediler/eko-kredi)

Şekerbank (2024, 12 Mart). *Şekerbank 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* Şekerbank T.A.Ş. https://cdn.sekerbank.com.tr/uploads/1/551/1a0efed9-0714-42a5-a562-a36902d36700.pdf

Şekerbank (2024,). *Şekerbank Sürdürülebilirlik Hedeflerimiz*. Şekerbank T.A.Ş. https://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda/surdurulebilir-bankacilik/surdurulebilirlik-hedefleri

TSKB (2024, 5 Nisan). *TSKB 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* TSKB A.Ş. https://www.tskb.com.tr/hizmetler/surdurulebilir-bankacilik/raporlarimiz/entegre-ve-surdurulebilirlik-raporlari

Turguttopbaş, Neslihan. (2020). *Sürdürülebilirlik, Yeşil Finans ve İlk Türk Yeşil Tahvil İhracı*. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 12(22), 267-283

Vakıfbank (2024, 6 Mart). *Vakıfbank 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* 2024 Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. Vakıfhttps://vbassets.vakifbank.com.tr/bankamiz/yatirimci-iliskileri/Entegre%20Faaliyet%20Raporlar%c4%b1/2023_entegre_faaliyet_raporu.pdf

Yapı ve Kredi Bankası (2024, 7 Mart). *Yapı Kredi 2023 Entegre Faaliyet Raporu.* Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. https://www.yapikrediinvestorrelations.com/tr/images/pdf/faaliyet-raporlari/2023/yk_faaliyet_raporu_2023.pdf

Zengin, Burcu (2021). *Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Yeşil Finans Ürünleri," Sürdürülebilirlik ve Yeşil Örgüt*. Ed. Tuğçe Şimşek, Ankara: Gazi Kitabevi.

KAYNAKÇA

Avery, C. and Zemsky, P. (1998). *Multidimentional Uncertainty and Herd Behaviour in Financial Markets.* American Economic Rewiev, *Vol. 88,* No. 4, 724-748

Başar, M., Tosunoğlu, Ş. (2005). *EU Integration Process Will Turkey Overcome the FDI Obstaells.* Managing the Process of Globalization in New and Upcoming YLY Members, 6th International Conference of the Faculty of Management Koper Congress Entre Bernerdin, Slovenya, 24-26

Bollinger, J. (2008). Combining Technical and Fundemantel Anaylsis, *CFA Institute Conference Proceedings,* No.4, pp.60-70.

Bikhchandeni, S. and Sharma, S. (2001). *Herd Behaviour in Financial Market*. Staff Papers International Monetary Found, *Vol.*47, No.3, 279-310.

Campbell, J., Grossman, S. and Wang, J. (1993), *Trading Volume and Serial Corelation in Stock Returns.* The Quarterly Journal of Economics*, Vol.*108, No. 4, pp. 905-939

Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2008). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi.* Ekin Kitabevi, 5. Baskı, Bursa, 745.

Chiang, T. and Zheng, D. (2010). *An Empirical analysis of herd bihaviour in Global Stock Market.* Journal of Banking and Finance*, Vol* 34, No. 8, 1911-1921

Chui A., Titman, S. and Wei, J. (2010). *Induvidualizm and Momentum Arround a World*. Journal of Finance*, Vol.*65, No. 1, 361-392

Harris, M. And Ravi, A. (1993). *Differences of Opinion Make a Horse Race*. Rewiev of Financial Studies*, Vol.* 6 No. 3, 473-506

Hwang, S. and Salmon, M. (2004). *Market Stress and Herding*. Journal of Empirical Finance, Volume 11, Issue 4, September 2004, 590

Labao, J. and Serra, A. (2006). *Herding Behaviour: Evidence from Portuguese Mutual Funds*. in Greg N. Gregoriou (ed.), Diversification and Portfolio Management of Mutual Funds, 167-197.

Lakonishok, J., Shliefer, A. and Visni, R. (1992). *The Impact of Institutional Trading on Stock Prices*. Journal of Financial Economics*,* Vol. 32, No: 1, 23-43

Lakonishok, J., Shliefer, A. and Visni, W. (1994). *Contrarian Investment, Extrapolation and Risk.* Journal of Finance*,* Vol. 49, No: 5, 1541-1578.

Maio, J. M. P. (2014). *Herding Araund the World: Do Cultural Differences Influence Investor' Behavior,* Master Dissertation in Economics, FEP Economia Gestao, U.Porto.

Nobau, J. and Serrra, A. (2006). *Herding Behaviour: Evidence from Portuquese Mutual Funds.* in Gregorian Diversification and Portfolio Management of Mutual Funds, Palgrave-McMillan, 167-197.

Palomino, F. (1996), Noise trading in small Markets, *Journal of Finance, Vol. 51*, No.4,pp. 1537-1550

Shefrin, H., Statman, M. (2000). Behavioural Portfolio Theory, *Journal of Financial and Quantitative Analysis, Volume 35(2)*, pp.127-151, June.

Oehler ve Chao (2003). *Coexistence of disposition investors and momentum traders in stock markets: Experimental evidence*. Journal of International Financial Markets Institutions and Money, February 2003.

Okur, M. (2008). *The investment behaviour of institutional investors in stock exchange markets: Evidence from İstanbul Stock Exchange*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı (İngilizce).

Wermers, R. (1999), *Mutual Fund Herding and the Impact on Stock Prices*. Journal of Finance, Vol.54, No. 2, 695-732.

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR

Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU
Dr. Öğretim Üyesi Yunus Emre KAHRAMAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-17-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm
FİNANSAL PİYASALAR

1.1. Giriş 3
1.1. Finansal Piyasaların Önemi 3
1.2. Finansal Sistem 4
1.3. Finansal Piyasaların İşlevleri 5
1.4. Finansal Piyasaları Etkileyen Faktörler 6
1.5. Finansal Piyasalarda Küreselleşme Eğilimleri 7
1.6. Finansal Piyasaların Sınıflandırılması 8
1.6.1. Hisse Senedi Piyasası 8
1.6.2. Borç Araçları Piyasası 9
1.6.3. Para Piyasası 9
1.6.4. Döviz Piyasası 9
1.6.5. Türev Piyasalar 9
1.6.6. Mal Piyasaları 10
1.6.7. Kripto Piyasalar 10
1.7. Finansal Varlıklar 10

İkinci Bölüm
FİNANSAL KURUMLAR

2.0. Giriş 21
2.1. Genel Olarak Finansal Kurumlar 21
2.2. Para Yaratan Finansal Kurumlar 21
2.2.1. Merkez Bankaları 22
2.2.2. Ticari Bankalar 23
2.2.3. Katılım Bankaları 23
2.3. Para Yaratmayan Finansal Kurumlar 24
2.3.1.Yatırım ve Kalkınma Bankaları 24
2.3.2. Sigorta Şirketleri 26
2.3.3.Yatırım Ortaklıkları 27
2.3.4. Portföy Yönetim Şirketleri 28
2.3.5. Aracı Kurumlar 29
2.3.6. Finansal Kurumlar Birliği Üyesi Şirketler 30
2.4. Finansal Piyasaları Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar 32
2.4.1. Sermeye Piyasası Kurulu 32
2.4.2. Türkiye Sermaye Piyasası Birliği 33
2.4.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu 33
2.4.4. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu 34

Üçüncü Bölüm
PARANIN ZAMAN DEĞERİ VE FAİZ

3.0. Giriş 41
3.1. Paranın Zaman Değerinin Önemi 41
3.2. Paranın Zaman Değerini Etkileyen Faktörler 41
3.3. Faiz Oranlarını Belirleyen Faktörler 43
3.4. Faiz Türleri 43
3.5. Faiz Hesaplamaları 45
3.6. Gelecek Değer 48
3.7. Bugünkü Değer 52
3.8. Anüite 53

Dördüncü Bölüm
BORÇ PİYASASI

4.0. Giriş 63
4.1. Borç Piyasası 63
4.1.1. Hazine Bonosu 63
4.1.2 Finansman Bonosu 65
4.1.3. Tahviller 66
4.1.4. Repo 75
4.1.5. Eurobond 76

Beşinci Bölüm
FAİZ ORANLARININ RİSK VE VADE YAPISI

5.0. Giriş 85
5.1. Faizin Finansal Piyasalara Etkileri 85
5.2. Faiz Oranlarını Etkileyen Faktörler 86
5.3. Faiz Oranlarının Risk Yapısı 87
5.3.1. Geri Ödenmeme Riski 87
5.3.2. Likidite 88
5.3.3. Gelir Vergi Etkisi 88
5.4. Faiz Oranlarının Vade Yapısı 89
5.4.1. Bekleyişler Teorisi 89
5.4.2. Bölünmüş Piyasalar Teorisi 89
5.4.3 Likidite Primi Teorisi 90
5.5. Tahvillerde Süre 90

Altıncı Bölüm
HİSSE SENEDİ PİYASASI

6.0. Giriş 101
6.1. Hisse Senedi Piyasası 101
6.2. Hisse Senetleri 101

6.3. Hisse Senetlerinin Türleri 102
6.4. Hisse Senetlerinde Değer Kavramı 104
6.5. Hisse Senetlerinde Değerleme 105
6.5.1. İndirgenmiş Nakit Akımları Yöntemi 106
6.5.2. Kâr Payı Iskonto Modeli 108
6.5.3. Göreceli Değerleme Yöntemleri 113

Yedinci Bölüm
RİSK VE GETİRİ

7.0. Giriş 123
7.1. Risk ve Getiri 123
7.2. Risk Çeşitleri 125
7.3. Beklenen Getiri 127
7.4. Tek Bir Varlığın Riskinin Ölçülmesi 129
7.5. Portföyün Beklenen Getirisi ve Riski 131
7.6. Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli (CAPM) 134

Sekizinci Bölüm
DÖVİZ PİYASASI

8.0. Giriş 145
8.1. Döviz Piyasasının Kısaca Tarihi Gelişimi 145
8.2. Döviz Piyasasının Avantaj ve Dezavantajları 146
8.3. Döviz Piyasasında İşlem Yapma Amaçları 146
8.4. Döviz Kurlarının Önemi 149
8.5. Döviz Kuru Türleri 150
8.5.1. Spot Döviz Kuru 150
8.5.2. Nominal Döviz Kuru 152
8.5.3. Reel Efektif Döviz Kuru 152
8.5.4. Çapraz Kur 153
8.5.5. Forward Kur 153
8.6. Döviz Kurlarını Etkileyen Faktörler 154

Dokuzuncu Bölüm
TÜREV PİYASALAR

9.0. Giriş 163
9.1. Türev Piyasaların Önemi 163
9.2. Türev Sözleşmelerin Türleri 164
9.2.1. Forward Sözleşmeler 164
9.2.2. Futures Sözleşmeler 166
9.2.3. Opsiyon Sözleşmeleri 169
9.2.4. Swap Sözleşmeler 173

Onuncu Bölüm
KRİPTO PARA PİYASASI

10.0. Giriş 185
10.1. Genel Olarak Kripto Paralar Piyasası 185
10.2. Önde Gelen Kripto Paralar 186
10.2.1. Bitcoin 186
10.2.2. Ethereum 187
10.2.3. Binance Coin 187
10.2.4.Tether 187
10.3. Kripto Paralar Piyasasında Risk 188
10.4. Kripto Paraların Özellikleri 188
10.5. Kripto Paraların Avantaj ve Dezavantajları 189

Kaynakça 195

Kaynakça

Babashep, A. (2015), Financial *Markets* Knowledge Management and Research Organization.

Bailey, R. E. (2005), *TheEconomics of Financial Markets*, Cambridge University Press.

Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (2008), *Investments*, McGraw-Hill/Irwin.

Bolak, M. (2001). *Sermaye Piyasası Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi*, (4. baskı), Beta Yayınları.

Brentani, C. (2004). *Portfolio management in practice*. Elsevier.

Brealey, R. A., Myers, S. C., & Marcus, A. (2023), *Fundamentals of Corporate Finance* (11th ed.). McGraw-Hill Irwin.

Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2007), *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi* (4. baskı). Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Chambers, N. (2009), Türev *Piyasalar*, (2. basım), Beta Yayınevi.

Cramer, J. J. (2025). *How to make money in any market*.

Demir, Y., & İbicioğlu, M. (2007). Türkiye'de Tüketici Finansman Şirketlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisi, *Mevzuat Dergisi*, 10(13).

Doğar, N. K. (2023). Yabancı Sermaye Piyasası Araçları ve Depo Sertifikaları, EconHarran *Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*.

Doğukanlı, H. (2008). *Uluslararası Finans*, Karahan Kitabevi.

Fabozzi, F. J., Modigliani, F., & Ferri, M. G. (1998). *Foundations of Financial Markets and institutions*. Prentice-Hall.

Fabozzi, F., & Modigliani, F. (1996). *Capital Markets* (International ed.), Prentice-Hall.

Fullenkamp, C. (2024). *Understanding the World of Financial Markets*, The Great Courses.

Gökhan Ö. & Ateşağaoğlu, O. E. (2012). *Türkiye Sigortacılık Sektörü Ekonomik Etki Analizi*, Türkiye Sigorta Birliği.

Hull, J. C. (2016), *Fundamentals of Futures and Ooptions Markets*, (9th ed.), Pearson Prentice Hall

Karan, M. B. (2010), *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*, (3. baskı), Gazi Kitabevi.

Kocaman, B. (2004). *Finansal Piyasalar: Kurumlar, Teknikler ve Araçlar*. Siyasal Kitabevi.

Korkmaz, T., Aydın, N., & Sayılgan, G. (2019). *Portföy Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Madura, J., Hoque, A., & Krishnamurti, C. (2022), International *Financial Management*, Cengage.

McDonald, R. L. (2013), *Derivatives Markets* (3rd ed.).

Mishkin, F. S. (2004), The *Economics of Money, Banking and Financial Markets*, Addison-Wesley.

Mishkin, F. S., & Eakins, S. (2023). *Financial Markets and Institutions* (10th ed.).

Nangalia, R., & Kothari, S., Basics *of Stock Market*. Flame Invest Lab.

Parasız, İ. (2007), Finansal *Kurumlar ve Piyasalar*, Ezgi Kitabevi.

Santomero, A. M., & Babbel, D. F. (1997). *Financial Markets, Instruments, and Institutions*. McGraw-Hill.

Seyidoğlu, H. (2001). *Uluslararası Finans*, Güzem Can Yayınları.

Şamiloğlu, F. (2002), *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Finansal Kaynak Sorunu*, Gazi Kitabevi.

Şamiloğlu, F., & Yılgör, A., ve diğ., (2012), *Finansal Yönetim*., Lisans Yayıncılık.

Solnik, B. (1989). *International İnvestments*, Addison-Wesley.

Strumeyer, G., & Swammy, S. (2017). *The Capital Markets: Evolution of the Financial Ecosystem*. John Wiley & Sons.
Tunalı, H. (n.d.). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*, İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ders Notları.
Yalçıner, K., Tanrıöven, C., & diğerleri. (2014), *Finansal Teknikler ve Türev Araçlar* (3. baskı), Detay Yayıncılık.
Young Investor Society. (2016), *Stock investing 101*.
BDDK. (n.d.). https://www.bddk.org.tr/
BDDK. (n.d.). https://www.bddk.org.tr
Borsa İstanbul. (n.d.). Piyasalar. https://borsaistanbul.com/piyasalar/pay-piyasasi/urunler
Business Dictionary. (n.d.). Inflation risk. http://www.businessdictionary.com/definition/infl
CFI. (n.d.). Financial markets. https://corporatefinanceinstitute.com/resources/career-map/sell-side/capital-markets/financial-markets/
Economics Times. (n.d.). Investment risk. http://www.economictimes.indiatimes.com/definition/it
GCM Yatırım. (n.d.). Varant ve opsiyon farkları. https://www.gcmyatirim.com.tr/egitim/makaleler/varant-ve-opsiyon-farklari
Gedik Yatırım. (n.d.). Repo. https://gedik.com/yatirimci-sozlugu/r/repo
Gedik Yatırım, https://gedik.com/yatirimci-sozlugu/d/doviz-kuru
Garanti BBVA Yatırım. (n.d.). Varant nedir? https://www.garantibbvayatirim.com.tr/varant/varant-
InvestingAnswers. (n.d.). Reinvestment risk. http://www.investinganswers.com/financial-dictionary
Investopedia. (n.d.). Beta. http://www.investopedia.com/terms/b/beta.asp
Investopedia. (n.d.). Risk-free rate. http://www.investopedia.com/terms/r/risk-freeate.as
İMKB. (n.d.). Varant nedir? https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/Araci_Kurulus_Varantlari.pdf
Kalyan City. (2012). Types of risk. http://kalyan-city.blogspot.com/2012/01/types-risk-systematic-and.html
Math is Fun. (n.d.). Standard deviation. http://www.mathsisfun.com/date/standard_deviation.html
Mount Holyoke College. (n.d.). Corporate finance risk types. http://www.mtholyeke.edu/wvv stepan/corporate-financeweb/typerisk.htm
Princeton University. (n.d.). Risk-free interest rate. http://www.prirceton.edu/wachaney/tmvvve/wiki10
SEC. (n.d.). What are corporate bonds? SEC Investor Bulletin.
SDDK. (n.d.). https://www.seddk.gov.tr/tr/kuruluslar/sigorta-reasurans-ve-bes-sirketleri
Simpilearn. (n.d.). Financial risk and its types. http://www.simplilearn.com/resources/finance-management-articles/financial-risk-and-its-types-rar131
Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı. (n.d.). *Finansal Piyasalar*.
Türkiye İş Bankası. (n.d.). Eurobond. https://www.isbank.com.tr/eurobond
TSB. (n.d.). Sigortacılık Mevzuatı. https://www.tsb.org.tr/tr/mevzuat/sigortacilik/kanunlar
Türkiye Finans, https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/blog/sayfalar/doviz-kuru-nedir.aspx
Mahfi Eğilmez, https://www.mahfiegilmez.com/2012/11/reel-efektif-doviz-kuru-endeksi-nedir.html
Bireysel Yatırımcı, https://www.bireyselyatirimci.com/forward-sozlesmesi-nedir/
Ünlü Menkul, https://www.unlumenkul.com/blog/repo-ters-repo-nedir

FOURIER APPROACH and APPLICATIONS in ECONOMETRICS

Editor: Asst. Prof. Dr. Lütfü SİZER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-5661-83-8

Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

CONTENTS

CHAPTER ONE 1

THE RELATIONSHIP BETWEEN S&P 500 AND BRENT CRUDE OIL: A CROSS-SPECTRAL ANALYSIS

Lecturer Dr. Tuğba YILMAZ

CHAPTER TWO 24

ANALYZING THE CAUSAL RELATIONSHIP INFLATION AND EXCHANGE RATES IN TURKEY: EVIDENCE FROM THE FOURIER TODA-YAMAMOTO METHOD

Asst. Prof.Dr. Emre ÜRKMEZ

CHAPTER THREE 33

EXAMINATION OF UNEMPLOYMENT HYSTERESIS IN THE TURKISH ECONOMY USING FOURIER UNIT ROOT TESTS

Asst. Prof. Dr Ömer Faruk BÖLÜKBAŞI

CHAPTER FOUR 49

ANALYSIS OF PER CAPITA INCOME CONVERGENCE IN CIVETS COUNTRIES WITH FOURIER UNIT ROOT TESTS

Asst. Prof. Dr. Anıl LÖGÜN & Asst. Prof. Dr. Hasan Hüseyin TEKMANLI

CHAPTER FIVE 61

DOES TRADE OPENNESS REDUCE INFLATION? TESTING THE ROMER HYPOTHESIS IN E7 COUNTRIES USING THE FOURIER APPROACH

Asst. Prof. Dr. Mehmet AYDIN

CHAPTER SIX 77

A RESEARCH ON THE CAUSALITY RELATIONSHIP BETWEEN ENVIRONMENTAL TAXES AND LOAD CAPACITY FACTOR IN TÜRKİYE

Asst. Prof. Dr. Muhammet KUTLU & Assoc. Prof. Dr. Şeyma ŞAHİN KUTLU

CHAPTER SEVEN 93

CARBON HYSTERESIS HYPOTHESIS IN DEVELOPED AND DEVELOPING COUNTRIES: EVIDENCE WITH FOURIER FUNCTIONS

Lecturer Dr. Uğur AYIK, Asst. Prof. Dr. Gökhan ERKAL & Prof. Dr. Ömer YALÇINKAYA

CHAPTER EIGHT 121

THE ROLE OF FINANCIAL LIBERALIZATION IN THE TURKIYE ECONOMY: THE FOURIER APPROACH TO THE MCKİNNON-SHAW COMPLEMENTARITY HYPOTHESIS

Asst. Prof. Dr. Ramazan ÖZ

CHAPTER NINE 151

THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMAN CAPITAL AND ECOLOGICAL DEFICIT IN TURKEY: FOURIER-SHIN COINTEGRATION TEST

Asst. Prof.Dr. Hüseyin ÜNAL

REFERENCES

Alvarez-Ramirez, J., Cisneros, M., Ibarra-Valdez, C., & Soriano, A. (2002). Multifractal Hurst Analysis of Crude Oil Prices. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications, 313*(3-4), 651-670.

Amornbunchornvej, C., Zheleva, E., & Berger-Wolf, T. Y. (2019, October). Variable-lag granger causality for time series analysis . *In 2019 IEEE International Conference on Data Science and Advanced Analytics (DSAA)* (s. 21-30). IEEE.

Bâra, A., Georgescu, I. A., Oprea, S. V., & Cristescu, M. P. (2024). Exploring the Dynamics of Brent Crude Oil, S&P500 and Bitcoin Prices Amid Economic Instability. *IEEE Access, 12*, 31366-31385.

Bielcik, J., Ceska, J., Das, A., Kosarzewski, L., & Myska, M. (2022). Monte Carlo simulations of Upsilon meson production in p+ p at= 500 GeV. *Physica Scripta, 97*(12), 124001.

Biswas, A., & Ombao, H. (2022 May). Frequency-specific non-linear granger causality in a network of brain signals. *In ICASSP 2022-2022 IEEE International Conference on Acoustics, Speech and Signal Processing (ICASSP)* (s. 1401-1405). IEEE.

Brillinger, D. R. (2000). *Time Series: General.* Berkeley: University of California.

Brockwell, P. J., & Davis, R. A. (2009). Time series: theory and methods. *Springer science and business media. New York: Springer*, 245-250.

Chatfield, C., & Xing, H. (2019). *The Analysis of Time Series: An Introduction with R.* New York: CRC Press.

Chen, H., Wang, J. G., Ding, P., Ye, X. Y., Yao, Y., & Chen, H. L. (2023 May). Chen, H., Wang, J. G., Ding, P., Ye, X. Y., Yao, Y., & Chen, H. L. (2023, May). A Granger causality analysis method based on GRBF network. *In 2023 IEEE 12th Data Driven Control and Learning Systems Conference (DDCLS)* (s. 1871-1876). IEEE.

Chopra, R., Murthy, C. R., & Rangarajan, G. (2018). Statistical tests for detecting granger causality. *IEEE Transactions on Signal Processing, 66*(22), 5803-5816.

Ekonomist. (2024, 05 15). *Brent Petrol Nedir? Ne Anlama Geliyor?* https://www.ekonomist.com.tr/sozluk/brent-petrol-nedir-ne-anlama-geliyor adresinden alındı

Ezin, S., Samırkaş, M. C., & Uluyol, O. (2023). Bitcoin ile Altın, Petrol, Dolar Kuru ve S&P500 Endeksi Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 275-296.

Gençyürek, A. G., Ekinci, R., & Ağan, B. (2023). Volatility Spillover, Hedging and Portfolio Diversification Between Oil Market and S&P Sectoral Indices. *Ege Academic Review, 23*(1), 127-144.

Gokmenoglu, K. K., & Fazlollahi, N. (2015). The interactions among gold, oil, and stock market: Evidence from S&P500. *Procedia Economics and Finance, 25*, 478-488.

Granger, C. W., & Hatanaka, M. (2015). *Spectral Analysis of Economic Time Series (PSME-1)*. New Jersey: Princeton University Press.

Granger, C. W., & Newbold, P. (2014). *Forecasting Economic Time Series.* California: Academic Press.

Hatanaka, M. (1963). *A Spectral Analysis of Business Cycle Indicators: Lead-Lag in Terms of All Time Points.* New Jersey: Princeton University.

Hayashi, F. (2011). *Econometrics.* Princeton University Press.

Heckbert, P. (1995). Fourier Transforms and the fast Fourier Transform (FFT) algorithm. *Computer Graphics, 2*(1995), 15-463.

Iacobucci, A. (2005). Spectral Analysis for Economic Time Series. *New Tools of Economic Dynamics*, 203-219.

Kalay, A. (1999). Zaman Serilerinde Çapraz-Spektral Analiz: Türkiye'de Para Arzı ile Fiyat Düzeyi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lahmiri, S., & Bekiros, S. (2020). Renyi Entropy and Mutual Information Measurement of Market Expectations and Investor Fear During the COVID-19 Pandemic. *Chaos, Solitons & Fractals, 139*, 110084.

Lam, W. S., Lam, W. H., Jaaman, S. H., & Lee, P. F. (2023). Bibliometric analysis of granger causality studies. *Entropy, 25*(4), 632.

Lima, V., Dellajustina, F. J., Shimoura, R. O., Girardi-Schappo, M., Kamiji, N. L., Pena, R. F., & Roque, A. C. (2020). Granger Causality in the Frequency Domain: Derivation and Applications. *Revista Brasileira de Ensino de Física*(42), e2020007.

Maghyereh, A., & Abdoh, H. (2020). Tail Dependence Between Bitcoin and Financial Assets: Evidence from a Quantile Cross-Spectral Approach. *International Review of Financial Analysis, 71*, 101545.

Mohammadalizadeh, P., & Jafari, M. (2021). S&P500 Index Direction Prediction Using Textual Tweets and Their Corresponding Sentiment. *Journal of Applied Interlligent System&Information Sciences, 2*(1), 22-28.

Pokharel, J. K., Tetteh-Bator, E., & Tsokos, C. P. (2022). A Real Data-Driven Analytical Model to Predict Information Technology Sector Index Price of S&P500. *arXiv preprint arXiv:2209.10720*.

Priestley, M. B. (1981). *Spectral Analysis and Time Series: Probability and Mathematical Statistics.* New York: Academic Press.

Rafiuddin, A., Daffodils, J., Gaytan, J. T., & Sisodia, G. S. (2021). Trend of Oil Prices, Gold, GCC Stocks Market During Covid-19 Pandemic: A Wavelet Approach. *International Journal of Energy Economics and Policy, 11*(4), 560-572.

Santos, D., Lucas, E. C., Brunassi Silva, V., & Medeiro, B. (2015). Influência Intradiária Do Preço Internacional Do Petróleo Nas Ações Da Petrobrás (Influence of Intraday International Oil Price in Petrobras' Stocks). *Journal of Financial Innovation, 1*(1), 4-17.

Serletis, A., & Andreadis, I. (2004). Random Fractal Structures in North American Energy Markets. *Energy Economics, 26*(3), 389-399.

Shojaie, A., & Fox, E. B. (2022). Granger Causality: A Review and Recent Advances. *Annual Review of Statistics and Its Application*(9), 289-319.

Sizer, L., & Karagöz, K. (2022). Petrol fiyatlarının BIST ulaştırma endeksi üzerindeki asimetrik etkisi: NARDL yaklaşımı. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 41*(2), 167–187.

Tarkun, S., & Çakır, F. S. (2023). Belirsizliğin Gelişen Avrupa Ülkeleri Arasındaki Aktarımı: Frekans Nedensellik Testinden Kanıtlar. *Maliye Dergisi*(185), 1-22.

Tekin, B., & Hatipoğlu, M. (2017). VIX Endeksi, Döviz Kuru ve Petrol Fiyatlarının BIST 100 Endeksi Üzerindeki Etkileri: Bir Kuantil Regresyon Yaklaşımı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7*(3), 627-634.

Uysal, D., Mucuk, M., & Alptekin, V. (2008). Türkiye Ekonomisinde Vektör Otoregresif Model ile Enflasyon-Büyüme İlişkisinin Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 4*(8), 55-72.

Xiong, Q. (2021). Forecast on S&P 500 Index Based on HAR-RV Model. *In 2021 3rd International Conference on Economic Management and Cultural Industry (ICEMCI 2021)* (s. 1333-1338). Paris: Atlantis Press.

Yılmaz, T. (2024). Ekonomik Büyümenin İç ve Dış Borçlanma ile Arasındaki İlişkinin Çapraz Spektral Analizi. *Doktora Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

REFERENCES

Aron, J., Macdonald, R., & Muellbauer, J. (2014). Exchange Rate Pass-Through in Developing and Emerging Markets: A Survey of Conceptual, Methodological and Policy Issues, and Selected Empirical Findings. *The Journal of Development Studies*, *50*(1), 101–143. https://doi.org/10.1080/00220388.2013.847180

Berument, H., & Pasaogullari, M. (2003). Effects of the real exchange rate on output and inflation: Evidence from Turkey. *The Developing Economies*, *41*(4), 401–435. https://doi.org/10.1111/j.1746-1049.2003.tb01009.x

Bilgili, F., Kuşkaya, S., Gençoğlu, P., Ünlü, F., & Magazzino, C. (2024). Exchange rate pass-through at high and low frequencies in Turkey: A continuous wavelet transform model approach. *Journal of Economic Structures*, *13*(1), 1- 23. https://doi.org/10.1186/s40008-024-00341-2

Campa, J. M., & Goldberg, L. S. (2005). Exchange rate pass-through into import prices. *The Review of Economics and Statistics*, *87*(4), 679–690. https://doi.org/10.1162/003465305775098189

Dornbusch, R. (1976). Expectations and exchange rate dynamics. *Journal of Political Economy*, *84*(6), 1161–1176. https://doi.org/10.1086/260506

Edwards, S. (2006). The relationship between exchange rates and inflation targeting revisited (NBER Working Paper No. 12163). National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w12163

Enders, W., & Lee, J. (2012). A unit root test using a Fourier series to approximate smooth breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, *74*(4), 574–599. https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.2011.00662.x

Enders, W., & Jones, P. (2015). Grain prices, oil prices, and multiple smooth breaks in a VAR. *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics*, *20*(4), 399–419. https://doi.org/10.1515/snde-2014-0101

Frankel, J. A. (2003). Experience of and lessons from exchange rate regimes in emerging economies (NBER Working Paper No. 10032). National Bureau of Economic Research. https://doi.org/10.3386/w10032

Gagnon, J. E., & Ihrig, J. (2004). Monetary policy and exchange rate pass-through. *International Journal of Finance & Economics*, *9*(4), 315–338. https://doi.org/10.1002/ijfe.253

Goldberg, P. K., & Knetter, M. M. (1997). Goods prices and exchange rates: What have we learned? *Journal of Economic Literature*, *35*(3), 1243–1272. https://doi.org/10.3386/w5862

Goldberg, L. S., & Campa, J. M., (2010). The Sensitivity of the CPI to Exchange Rates: Distribution Margins, Imported Inputs, and Trade Exposure. *The Review of Economics and Statistics*, *92*(2), 392–407. https://doi.org/10.1162/rest.2010.11459

Kara, H., & Öğünç, F. (2008). Inflation targeting and exchange rate pass-through: The Turkish experience. *Emerging Markets Finance and Trade*, *44*(6), 52–66. https://doi.org/10.2753/REE1540-496X440604

Kholdy, S., & Sohrabian, A. (1990). Exchange Rates and Prices: Evidence from Granger Causality Tests. *Journal of Post Keynesian Economics*, *13*(1), 71–78. https://doi.org/10.1080/01603477.1990.11489832

Koç, Ü., Öğünç, F., & Özmen, M. U. (2025). The role of expectations in the inflation process in a period of exchange rate shock. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies,* 1–17. https://doi.org/10.1080/17520843.2024.2445895

Lee, C. C., & Chang, C.P. (2008). Unemployment hysteresis in OECD countries: Centurial time series evidence with structural breaks. *Economic Modelling, 25*(2), 312–325. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2007.06.002

Lee, J., & Strazicich, M. C. (2013). Minimum LM unit root test with one structural break. *Economics Bulletin*, *33*(4), 2483–2492.

McCarthy, J. (2007). Pass-through of exchange rates and import prices to domestic inflation in some industrialized economies. *Eastern Economic Journal*, *33*(4), 511–537.

McKinnon, R. I. (1988). Monetary and exchange rate policies for international financial stability: A proposal. *Journal of Economic Perspectives, 2*(1), 83–103. https://doi.org/10.1257/jep.2.1.83

Orphanides, A. (2004). Monetary policy rules, macroeconomic stability and inflation: A view from the trenches. *Journal of Money, Credit and Banking, 36*(2), 151–175.

Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis. *Econometrica*, *57*(6), 1361–1401. https://doi.org/10.2307/1913712

Sizer, L. (2020). Döviz kuru ve dışa açıklığın enflasyon üzerindeki etkisi: Doğrusal olmayan regresyon analizi. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(19), 146–158.

Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, *66*(1–2), 225–250. https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8

REFERENCES

Baktemur, F. İ. (2024). Linear and nonlinear analysis for testing the hysteresis hypothesis in Tu□rkiye. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 181-191. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1384757

Balcı, A. İ. (2025). The analysis of youth unemployment in Türkiye under the impact of COVID-19 wıthin the framework of unemployment hysteresis and the natural rate of unemployment. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 411-430. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1560055

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis*, *27*(3), 381-409. https://doi.org/10.1111/j.1467-9892.2006.00478.x

Blanchard, O. J., & Summers, L. H. (1986). Hysteresis and the European unemployment problem. *NBER macroeconomics annual*, *1*, 15-78. https://doi.org/10.1086/654013

Bolat, S., Tiwari, A. K., & Erdayi, A. U. (2014). Unemployment hysteresis in the Eurozone area: evidences from nonlinear heterogeneous panel unit root test. *Applied Economics Letters*, *21*(8), 536-540. https://doi.org/10.1080/13504851.2013.872755

Bozkurt, E., & ALTINER, A. (2018). Doğrusal ve doğrusal olmayan birim kök testleriyle Türkiye'de işsizlik histerisinin tespiti. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 167-180.

Cerra, V., Fatás, A., & Saxena, S. C. (2023). Hysteresis and business cycles. *Journal of Economic Literature*, *61*(1), 181-225. DOI: 10.1257/jel.20211584

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2007). Unemployment hysteresis in EU countries: what do we really know about it?. *Journal of Economic Studies*, *34*(2), 80-89. https://doi.org/10.1108/01443580710745353

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2010). Smooth breaks and non-linear mean reversion: Post-Bretton Woods real exchange rates. *Journal of International Money and Finance*, *29*(6), 1076-1093. https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2010.02.003

Çağlayan Akay, E., Oskonbaeva, Z., & Bülbül, H. (2020). What do unit root tests tell us about unemployment hysteresis in transition economies?. *Applied Economic Analysis*, *28*(84), 221-238. https://doi.org/10.1108/AEA-05-2020-0048

Dadam, V., & Viegi, N. (2024). Investigating unemployment hysteresis in South Africa. *South African Journal of Economics*, *92*(3), 331-353. https://doi.org/10.1111/saje.12366

Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. *Economics Letters*, *117*(1), 196-199. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.04.081

Furuoka, F. (2017). A new approach to testing unemployment hysteresis. *Empirical economics*, *53*(3), 1253-1280. https://doi.org/10.1007/s00181-016-1164-7

García-Cintado, A., Romero-Ávila, D., & Usabiaga, C. (2015). Can the hysteresis hypothesis in Spanish regional unemployment be beaten? New evidence from unit root tests with breaks. *Economic Modelling*, *47*, 244-252. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2015.02.035

Hepsağ, A. (2022). *Ekonometrik zaman serileri analizlerinde güncel yöntemler (WinRats Uygulamalı)*. İstanbul: DER Yayınları.

Khraief, N., Shahbaz, M., Heshmati, A., & Azam, M. (2020). Are unemployment rates in OECD countries stationary? Evidence from univariate and panel unit root tests. *The North American Journal of Economics and Finance*, *51*, 100838. https://doi.org/10.1016/j.najef.2018.08.021

Lee, J. D., Lee, C. C., & Chang, C. P. (2009). Hysteresis in unemployment revisited: evidence from panel LM unit root tests with heterogeneous structural breaks. *Bulletin of Economic Research*, *61*(4), 325-334. https://doi.org/10.1111/j.1467-8586.2008.00287.x

Meng, M., Strazicich, M. C., & Lee, J. (2017). Hysteresis in unemployment? Evidence from linear and nonlinear unit root tests and tests with non-normal errors. *Empirical Economics*, *53*(4), 1399-1414. https://doi.org/10.1007/s00181-016-1196-z

Smyth, R. (2003). Unemployment hysteresis in Australian states and territories: evidence from panel data unit root tests. *Australian Economic Review*, *36*(2), 181-192. https://doi.org/10.1111/1467-8462.00278

Şak, N. (2021). Tu□rkiye'de işsizlik histerisi: Kadın ve erkek işsizliğine bir bakış. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(2), 467-477. https://doi.org/10.25287/ohuiibf.714090

Yagan, D. (2019). Employment hysteresis from the great recession. *Journal of Political Economy*, *127*(5), 2505-2558. https://doi.org/10.1086/701809

Yaya, O. S., Ogbonna, A. E., Furuoka, F., & Gil-Alana, L. A. (2021). A new unit root test for unemployment hysteresis based on the autoregressive neural network. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, *83*(4), 960-981. https://doi.org/10.1111/obes.12422

Yıldırım, K., Algan, N., & Bal, H. (2025). Hysteresis in Unemployment: An Empirical Examination for the Turkish Economy. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-46. https://doi.org/10.1007/s13132-025-02752-3

Yilanci, V., Ozkan, Y., & Altinsoy, A. (2020). Testing the unemployment hysteresis in G7 countries: A fresh evidence from fourier threshold unit root test. *Romanian Journal of Economic Forecasting*,

REFERENCES

Ball, V. E., Hallahan, C., & Nehring, R. (2004). Convergence of productivity: an analysis of the catch-up hypothesis within a panel of states. *American Journal of Agricultural Economics*, *86*(5), 1315-1321.

Barro, R. J. (2012). *Convergence and modernization revisited* (No. w18295). National Bureau of Economic Research.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. *Journal of Political Economy, 100*(2), 223-251. https://doi.org/10.1086/261816

Barro, R. J., Sala-i-Martin, X., Blanchard, O. J., & Hall, R. E. (1991). Convergence across states and regions. *Brookings papers on economic activity*, 107-182.

Bernard, A. B., & Durlauf, S. N. (1995). Convergence in international output. *Journal of Applied Econometrics, 10*(2), 97-108. https://doi.org/10.1002/jae.3950100202

Boyle, G. E., & McCarthy, T. G. (1999). Simple measures of convergence in per capita GDP: a note on some further international evidence. *Applied Economics Letters*, *6*(6), 343-347.

Canova, F., & Marcet, A. (1995). The poor stay poor: Non-convergence across countries and regions. *CEPR Discussion Papers*, No. 1265.

Cheung, Y. W., & Pascual, A. G. (2004). Testing for output convergence: A re-examination. *Oxford Economic Papers, 56*(1), 45-63. https://doi.org/10.1093/oep/56.1.45

Chowdhary, R., Jore, S., Thakur, R., Agrawal, K., & Geete, V. (2010). Convergence of GDP per capita in ASEAN countries. *Prestige International Journal of Management and Research*, *3*(2/1), 1.

Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. *Economics Letters*, *117*(1), 196-199.

Güriş, B. (2019). A new nonlinear unit root test with Fourier function. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, *48*(10), 3056-3062.

Hall, J. B., & Ludwig, U. (2006). Economic convergence across German regions in light of empirical findings. *Cambridge Journal of Economics*, *30*(6), 941-953.

Helliwell, J. F., & Chung, A. (1992). Convergence and growth linkages between North and South.

Hepsağ, A. (2022). Ekonometrik zaman serileri analizlerinde güncel yöntemler (WinRats Uygulamalı).

Kruse, R. (2011). A new unit root test against ESTAR based on a class of modified statistics. *Statistical Papers*, *52*, 71-85.

Li, Q., & Papell, D. H. (1999). Convergence of international output: Time series evidence for 16 OECD countries. *International Review of Economics & Finance, 8*(3), 267-280. https://doi.org/10.1016/S1059-0560(99)00026-8

Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *Quarterly Journal of Economics, 107*(2), 407-437. https://doi.org/10.2307/2118477

Nahar, S., & Inder, B. (2002). Testing convergence in economic growth for OECD countries. *Applied Economics, 34*(16), 2011-2022. https://doi.org/10.1080/00036840210128734

Obrimah, O. A. (2020). Endogenous Technical Change and Convergence of Per Capita Income: New Theory and Evidence. *Available at SSRN 3562217*.

Phillips, P. C. B., & Sul, D. (2007). Transition modeling and econometric convergence tests. *Econometrica, 75*(6), 1771-1855. https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2007.00811.x

Quah, D. (1993). Galton's fallacy and tests of the convergence hypothesis. *The Scandinavian Journal of Economics*, 427-443.

Rangelova, R. (2008). Convergence in the neo-classical model of economic rowth. *Икономическа мисъл*, (7), 3-20.

Sala-i-Martin, X. X. (1996). Regional cohesion: evidence and theories of regional growth and convergence. *European economic review*, *40*(6), 1325-1352.

Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *Quarterly Journal of Economics, 70*(1), 65-94. https://doi.org/10.2307/1884513

Stengos, T., & Yazgan, M. E. (2014). Persistence in convergence. *Macroeconomic Dynamics*, *18*(4), 753-782.

Swan, T. W. (1956). Economic growth and capital accumulation. *Economic Record, 32*(2), 334-361. https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.1956.tb00434.x

Yin, L., Zestos, G. K., & Michelis, L. (2003). Economic convergence in the European Union. *Journal of Econ*

REFERENCES

Afzal, M., Malik, M. E., Butt, A. R., & Fatima, K. (2013). Openness, inflation and growth relationships in Pakistan: An application of ARDL bounds testing approach. *Pakistan Economic and Social Review*, 13–53.

Aron, J., & Muellbauer, J. (2007). Inflation dynamics and trade openness: With an application to South Africa.

Atabay, R. (2016). The relationship between trade openness and inflation in Turkey. *International Journal of Research in Business and Social Science*, *5*(3), 137–145.

Banarjee, A., Dolado, J. J., & Mestre, R. (1998). Error-correction mechanism tests for cointegration in a single-equation framework. *Journal of Time Series Analysis, 19*(3), 267–283.

Banerjee, P., Arčabić, V., & Lee, H. (2017). Fourier ADL cointegration test to approximate smooth breaks with new evidence from Crude Oil Market. *Economic Modelling*, *67*, 114–124. https://doi.org/10.1016/j.econmod.2016.11.004

Bowdler, C., & Malik, A. (2017). Openness and inflation volatility: Panel data evidence. *The North American Journal of Economics and Finance*, *41*, 57-69.

Chhabra, M., & Alam, Q. (2020). An empirical study of trade openness and inflation in India. *Decision*, *47*(1), 79-90.

Cooke, D. (2010). Openness and inflation. *Journal of Money, Credit and Banking*, *42*(2-3), 267-287.

Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. *Economics Letters, 117*(1), 196–199. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.04.081

Evans, R. W. (2007). Is openness inflationary? Imperfect competition and monetary market power. *Globalization and Monetary Policy Institute, Federal Reserve Bank of Dallas, GMPI Working Paper*, (1).

Granato, J., Lo, M., & Wong, M. S. (2007). A note on Romer's openness-inflation relation: the responsiveness of AS and AD to economic openness and monetary policy. *Applied Economics*, *39*(2), 191-197.

Haq, I. U., Alotaish, M. S. M., Kumara, N. G. S. & Otamurodov, S. (2014). Revisiting the Romer's hypothesis: time series evidence from small open economy, *Pakistan Journal of Applied Economics*, *24* (1), 1-15.

Jin, J. C. (2006). Can openness be an engine of sustained high growth rates and inflation?: Evidence from Japan and Korea. *International Review of Economics & Finance*, *15*(2), 228-240.

Kızılgöl, Ö. A., & İpek, E. (2015). Türkiye'de enflasyon ile ticaret açıklığı arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(4), 43-54.

Kurihara, Y. (2013). International trade openness and inflation in Asia. *Research in World Economy*, *4*(1), 70.

Lane, P. R. (1997). Inflation in open economies. *Journal of international Economics*, *42*(3-4), 327-347.

Lin, F., Mei, D., Wang, H., & Yao, X. (2017). Romer was right on openness and inflation: Evidence from Sub-Saharan Africa. *Journal of applied economics*, *20*(1), 121-140.

Lin, H. Y. (2010). Openness and inflation revisited. *International Research Journal of Finance and Economics*, *37*(1), 40-45.

Lotfalipour, M. R., Montazeri, S., & Sedighi, S. (2013). Trade Openness and Inflation. Evidence from MENA Region Countries. *Petroleum-Gas University of Ploiesti Bulletin, Technical Series*, *65*(2).

Martinez, R., & Iyer, V. (2014). Openness and inflation: evidence from nine Eastern European nations. *The International Business & Economics Research Journal (Online)*, *13*(1), 21.

Mukhtar, T. (2010). Does trade openness reduce inflation? Empirical evidence from Pakistan. *The Lahore Journal of Economics*, *15*(2), 35-50.

Mwangi, C. W. (2017). Relationship between openness and inflation in Kenya: Testing Romer hypothesis using Autoregressive Distributive Lag.

Neiss, K. S. (2001). The markup and inflation: evidence in OECD countries. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*, *34*(2), 570-587.

Rangkakulnuwat, P., & Thurner, P. (2017, August 8–9). Trade openness and inflation: An empirical evidence of Thailand. In *Proceedings of 76th IRES International Conference* (pp. 15–22). Osaka, Japan.

Romer, D. (1993). Openness and inflation: theory and evidence. *The Quarterly Journal of Economics*, *108*(4), 869–903.

Sahu, P., & Sharma, N. K. (2018). Impact of trade openness on inflation in India: An Autoregressive Distributed Lag (ARDL) approach. *The Empirical Economics Letters*, *17*(1).

Sakanko, M. A., & Joseph, D. (2019). Trade openness and inflation: Empirical explanation of the nexus in Nigeria. *Innovation Journal of Social Sciences and Economic Review*, *1*(2), 01-09.

Samimi, A. J., Ghaderi, S., Hosseinzadeh, R., & Nademi, Y. (2012). Openness and Inflation: New Empirical Panel Data Evidence. Economics Letters, 117(3), 573-577.

Samimi, A. J., Ghaderi,S.ve Sanginabadi, B. (2011). Openness and Inflation in Iran. *International Journal of Economics and Management Engineering*, *1* (1), 42-49.

Semančíková, J. (2016). Trade, trade openness and macroeconomic performance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *220*, 407-416.

Sepehrivand, A., & Azizi, J. (2016). The effect of trade openness on inflation in D-8 member countries with an emphasis on Romer theory. *Asian Journal of Economic Modelling*, *4*(4), 162-167.

Seyidoğlu, H. (1976). *Uluslararası iktisat: teori ve politika*. Atatürk Üniversitesi.

Stock, J. H., & Watson, M. W. (1993). A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems. *Econometrica, 61*(4), 783. https://doi.org/10.2307/2951763

Tasci, M., Esener, S. Ç., & Darici, B. (2009). The effects of openness on inflation: panel data estimates from selected developing countries. *Investment Management and Financial Innovations*, (*6*, Iss. 4), 28-34.

Zakarıa, M. (2010). Openness and inflation: evidence from time series data. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, *11*(2), 313-322.

REFERENCES

Ahmad, M. and Satrovic, E. (2023). Modeling combined role of renewable electricity output, environmental regulations, and coal consumption in ecological sustainability. *Ecological Informatics*, 75, 102121.

Akkaya, S. and Hepsag, A. (2021). Does fuel tax decrease carbon dioxide emissions in Turkey? Evidence from an asymmetric nonlinear cointegration test and error correction model. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 35094–35101.

Balcılar, M., Ozdemir, Z. A., Arslantürk, Y. (2010). Economic growth and energy consumption causal nexus viewed through a bootstrap rolling window. *Energy Economics*, *32*(6), 1398–1410.

Bayar, Y. and Şaşmaz, M. Ü. (2016). Karbon vergisi, ekonomik büyüme ve Co2 emisyonu arasındaki nedensellik ilişkisi: Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç ve Norveç Örneği. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, *1*(1), 32-41.

Bozatlı, O. and Akça, H. (2025). Effectiveness of environmental protection expenditures and resource tax policy in the Netherland's load capacity factor: Do government effectiveness and renewable energy matter? Evidence from Fourier augmented ARDL. *Resources Policy,* 92, https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2024.105030

Carrilho-Nunes, I. and Catalão-Lopes, M. (2022). The effects of environmental policy and technology transfer on GHG emissions: The case of Portugal. *Structural Change and Economic Dynamics,* 61, 255–264.

Çelebi-Boz, F. and Örs-Onur, T. (2024). Çevre vergileri, karbon emisyonu ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: OECD ülkeleri üzerine bir analiz. *Sosyoekonomi*, *32*(59), 325-342.

Chen, P., Rao, M., Vasa, L., Xu, Y., Zhao, X. (2023). Spatial effects and heterogeneity analysis of the impact of environmental taxes on carbon emissions in China. *Heliyon, 9*(11), 1-11.

Chien, F., Sadiq, M., Nawaz, M.A., Hussain, M.S., Tran, T.D., Le Thanh, T. (2021). A step toward reducing air pollution in top Asian economies: The role of green energy, eco-innovation, and environmental taxes. *Journal of Environmental Management, 297*, 113420.

Değirmenci, T. and Aydın, M. (2020). The effects of environmental taxes on environmental pollution and unemployment: A panel co-integration analysis on the validity of double dividend hypothesis for selected African countries. *International Journal of Finance & Economics, 28*(3), 2231-2238.

Doğan, B., Chu, L.K., Ghosh, S., Truong HH, D., Balsalobre-Lorente, D. (2022). How environmental taxes and carbon emissions are related in the G7 economies?. *Renewable Energy, 187*, 645–656.

Enders, W. and Jones, P. (2016). Grain prices, oil prices, and multiple smooth breaks in a VAR. *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics, 20*(4), 399–419.

Esen, Ö. And Dündar, M. (2021). Do energy taxes reduce the carbon footprint? Evidence from Turkey. *Journal of Emerging Economies and Policy, 6*(2), 179-186.

Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods. *Econometrica*, *37*(3), 424–438. https://doi.org/10.2307/1912791.

Granger, C. W. J. (1980). Testing for causality. *Journal of Economic Dynamics and Control, 2,* 329–352. https://doi.org/10.1016/0165-1889(80)90069-X

Kesbiç, C. Y. and Şimşek, D. (2020). Çevresel riskleri azaltmada çevre vergilerinin etkisi: Avrupa Birliği ve Türkiye örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 21*(46), 20-39.

Kılınç, E. C. and Altıparmak, H. (2020). Çevre vergilerinin Co2 emisyonu üzerindeki etkisi üzerine bir uygulama. *ODÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(1), 217-227.

Lütkepohl, H. and Kratzig, M. (2004). *Applied Time Series Econometrics.* Cambridge University Press, New York.

McMorran, R. T. and Nellor, D. C. L. (1994). Tax policy and the environment: Theory and practice. *International Monetary Fund, Working Paper,* 94/106.

Meireles, M., Robaina, M., Magueta, D. (2021). The effectiveness of environmental taxes in reducing CO2 emissions in passenger vehicles: The case of Mediterranean countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18,* 5442.

Ministry of Environment, Urbanisation and Climate Change (2025). Climate Change Mitigation Strategy Action Plan 2024-2030. URL: https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi%20Azalt%C4%B1m%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2024-2030).pdf

Ministry of Treasury and Finance (2023). Tax Council Report, URL: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/8/2024/01/5Yesil-Vergileme-Uluslararasi-Gelismeler-SorunlarCozum-Onerileri-2023-1-1.pdf

Nazlıoğlu, S., Görmüş, N. A., Soytaş, U. (2016). Oil prices and real estate investment trusts (REITs): Gradual-shift causality and volatility transmission analysis. *Energy Economics*, *60*, 168–175. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.09.009

OECD (2025). Environmental Tax, https://www.oecd.org/en/data/indicators/environmental-tax.html? (Erişim Tarihi: 11.06.2025)

Özer, M. Ö. (2022). *Çevre Vergilerinin Çevre Kirliliği Üzerindeki Etkisi, Güncel Yaklaşımlarla Sağlık ve Çevre Ekonomisinde Ampirik Uygulamalar*, Editörler: Kapkara Kaya, S. ve Dürrü, Z. Ekin Basım Dağıtım: Bursa.

Shammre, A. A. S., Benhamed, A., Ben- Salha, O., Jaidi, Z. (2023) Do environmental taxes affect carbon dioxide emissions in OECD countries? Evidence from the dynamic panel threshold model. *Systems, 11*, 1-21.

Siche, R., Pereira, L., Agostinho, F., Ortega, E. (2010). Convergence of ecological footprint and emergy analysis as a sustainability indicator of countries: Peru as case study. *Communications in Nonlinear Science and Numerical Simulation, 15*(10), 3182-3192.

Silajdzic, S. and Mehic, E. (2018). Do environmental taxes pay off? the impact of energy and transport taxes on co2 emissions in transition economies. *South East European Journal of Economics and Business, 13*(2), 126-143.

Sinn, H.W. (2015). Introductory comment–the green paradox: A supply-side view of the climate problem. *Rev. Environ. Econ. Policy*, *9*, 239–245.

Tekin, A. and Şaşmaz, M. Ü. (2016). Küreselleşme sürecinde ekolojik riskleri azaltmada çevresel vergilerin etkisi: Avrupa Birliği örneği. *Yönetim ve Ekonomi, 23*(1), 1-17.

Toda, H. Y. and Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, *66*(1), 225–250. https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8

Wolde-Rufael, Y. and Mulat-Weldemeskel, E. (2021) Do environmental taxes and environmental stringency policies reduce CO2 emissions? Evidence from 7 emerging economies. *Environmental Science and Pollution Research, 28*, 22392–22408.

Xie, P and Jamaani, F. (2022). Does green innovation, energy productivity and environmental taxes limit carbon emissions in developed economies: Implications for sustainable development. *Structural Change and Economic Dynamics 63,* 66–78.

REFERENCES

Ahmed, M., Khan, A. M., Bibi, S., & Zakaria, M. (2017). Convergence of per capita CO2 emissions across the globe: Insights via wavelet analysis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 75, 86-97.

Ajmi, A. N., Hammoudeh, S., Nguyen, D. K., & Sato, J. R. (2015). On the relationships between CO_2 emissions, energy consumption and income: The importance of time variation. *Energy Economics,* 49, 629-638.

Aldy, J. E. (2006). Per capita carbon dioxide emissions: Convergence or divergence? *Environmental & Resource Economics*, 33, 533-555.

Aldy, J. E. (2007). Divergence in state-level per capita carbon dioxide emissions. *Land Economics*, 83(3), 353-369.

Anoruo, E. (2014). Carbon dioxide emissions among African countries: An application of the sequential panel selection method. *Research in Applied Economics*, 6(2), 34-46.

Bahmani-Oskoee, M., Chang, T., & Ranjbar, O. (2017). Fourier quantile unit root test with application to PPP hypothesis in OECD. *Applied Economics Quarterly*, 63, 295–317.

Bahmani-Oskooee, M., Chang, T., Elmi, Z. M., & Ranjbar, O. (2018). Re-examination of the convergence hypothesis among OECD countries: Evidence from Fourier quantile unit root test. *International Economics*, 156, 77-85.

Bahmani-Oskooee, M., Chang, T., Niroomand, F., & Ranjbar, O. (2020). Fourier nonlinear quantile unit root test and PPP in Africa. *Bulletin of Economic Research*, 72 (4): 451–481.

Bai, J., & Perron, P. (1998). Estimating and testing linear models with multiple structural changes, *Econometrica*, 66 (1), 47-78.

Bai, J., & Perron, P. (2003). Computation and analysis of multiple structural change models, *Journal of Applied Econometrics*, 18 (1), 1-22.

Barassi, M. R., Cole, M. A., & Elliott, R. J. R. (2008). Stochastic divergence or convergence of per capita carbon dioxide emissions: Re-examining the evidence. *Environmental and Resource Economics*, 40, 121-137.

Barassi, M. R., Cole, M. A., & Elliott, R. J. R. (2011). The stochastic convergence of CO2 emissions: A long memory approach. *Environmental and Resource Economics*, 49, 367-385.

Barassi, M. R., Spagnolo, N., & Zhao, Y. (2018). Fractional integration versus structural change: Testing the convergence of CO2 emissions. *Environmental and Resource Economics*, 71, 923-968.

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis*, *27*(3), 381-409.

Caglar, A. E., & Mert, M. (2022). Carbon hysteresis hypothesis as a new approach to emission behavior: A case of top five emitters. *Gondwana Research*, 109, 171-182.

Christidou, M., Panagiotidis, T., & Sharma, A. (2013). On the stationarity of per capita carbon dioxide emissions over a century. *Economic Modelling*, 33, 918-925.

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2010). Smooth breaks and non-linear mean reversion: Post-Bretton woods real exchange rates. *Journal of International Money and Finance*, 29 (6): 1076–1093.

Churchill, S. A., Inekwe, J., & Ivanovski, K. (2018). Conditional convergence in per capita carbon emissions since 1900. *Applied Energy*, 228, 916-927.

Cuestas, J. C., & Garrant, D. (2011). Is real GDP per capita a stationary process? Smooth transitions, nonlinear trends and unit root testing. *Empirical Economics*, 41, 555-563.

Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. *Economics Letters*, 117(1), 196-199.

Harvey, D. I., Leybourne, S. J., & Xiao, B. (2008). A powerful test for linearity when the order of integration is unknown. *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics*, 12(3), 1-22.

Hoque, M. E., & Zaidi, M. A. S. (2019). The impacts of global economic policy uncertainty on stock market returns in regime switching environment: Evidence from sectoral perspectives. *International Journal of Finance & Economics*, 24(2), 991-1016.

Jarque, C. M., & A. K. Bera. (1987). A test for normality of observations and regression residuals. *International Statistical Review/Revue Internationale de Statistique*, 55 (2), 163–172.

JRC (2022). Global CO2 Emissions Rebound in 2021 After Temporary Reduction During COVID Lockdown. Retrieved 25 October 2022 from https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news/global-co2-emissions-rebound-2021-after-temporary-reduction-during-covid19-lockdown-2022-10-14_en#:~:text=Emissions%20across%20the%20world&text

Kapetanios G., Shin Y., & Snell A. (2003). Testing for a unit root in the nonlinear STAR framework. *Journal of Econometrics*, 112, 359-379.

Koenker, R., & Xiao, Z. (2004). Unit root quantile autoregression inference. *Journal of the American Statistical Association*, 99, 775–787.

Lee, C. C., & Chang, C. P. (2008). New evidence on the convergence of per capita carbon dioxide emissions from panel seemingly unrelated regressions augmented Dickey–Fuller tests. *Energy*, 33, 1468-1475.

Lee, C. C., & Chang, C. P. (2009). Stochastic convergence of per capita carbon dioxide emissions and multiple structural breaks in OECD countries. *Economic Modelling*, 26, 1375-1381.

Leybourne, S., Newbold, P., & Vougas, D. (1998). Unit roots and smooth transitions. *Journal of Time Series Analysis*, 19, 83–97.

Li, H., & Park, S. Y. (2018). Testing for a unit root in a nonlinear quantile autoregression framework. *Econometric Reviews*, 37(8), 867–892.

Matsuki, T., & Pan, L. (2021). Per capita carbon emissions convergence in developing Asia: A century of evidence from covariate unit root test with endogenous structural breaks. *Energy Economics*, 99, 1-10.

Mele, A., Paglialunga, E., & Sforna, G. (2021). Climate cooperation from Kyoto to Paris: What can be learnt from the CDM experience? *Socio-Economic Planning Sciences*, 75, 1-9.

Nazlioglu, S., Altuntas, M., & Kilic, E. (2022). PPP in emerging markets: evidence from Fourier non-linear quantile unit root analysis. *Applied Economics Letters*, 29(8), 731-737.

Nourry, M. (2009). Re-examining the empirical evidence for stochastic convergence of two air pollutants with a pair-wise approach. *Environmental and Resource Economics*, 44, 555-570.

Ozcan, B., & Gultekin, E. (2016). Stochastic convergence in per capita carbon dioxide (CO2) emissions: Evidence from OECD Countries. *Eurasian Journal of Business and Economics*, 9(18), 113-134.

Payne, J. E., & Apergis, N. (2021). Convergence of per capita carbon dioxide emissions among developing countries: Evidence from stochastic and club convergence tests. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 33751-33763.

Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis. *Econometrica*, 57(6), 361-1401.

Presno, M. J., Landajo, M., & Gonzalez, P. F. (2018). Stochastic convergence in per capita CO2 emissions. An approach from nonlinear stationarity analysis. *Energy Economics*, 70, 563-581.

Roeckner, E. (1992). Past, present and future levels of greenhouse gases in the atmosphere and model projections of related climatic changes. *Journal of Experimental Botany*, 43 (253), 1097-1109.

Romero-Ávila, D. (2008). Convergence in carbon dioxide emissions among industrialised countries revisited. *Energy Economics*, 30, 2265-2282.

Romero-Ávila, D., & Omay, T. (2022). Are CO2 emissions stationary after all? New evidence from nonlinear unit root tests. *Environmental Modeling & Assessment*, 27(4), 621-643.

Solarin, S. A. (2014). Convergence of CO2 emission levels: Evidence from African countries. *Journal of Economic Research*, 19, 65-92.

Soytas, U., Sari, R., & Ewing, B.T. (2007). Energy consumption, income, and carbon emissions in the United States. *Ecological Economics*, 62(3-4), 482-489.

Strazicich, M. C., & List, J. A. (2003). Are CO2 emission levels converging among industrial countries? *Environmental and Resource Economics*, 24, 263-271.

Tarı, R. (2018). *Econometrics*. Extended 13th Edition, Kocaeli: Umuttepe Publications.

Wang, Y., Shi, R., Zhang, C., He, Y., Jiang, H., & Kubota, J. (2022). Structural changes and trends in China's renewable electricity production in the policy evolution process. *Renewable Energy*, 182, 879-886.

Westerlund, J., & Basher, S. A. (2008). Testing for convergence in carbon dioxide emissions using a century of panel data. *Environmental and Resource Economics*, 40, 109-120.

Xiao, Z. (2012). Robust inference in nonstationary time series models. *Journal of Econometrics*, 169(2), 211-223.

Yang, Y., & Zhao, Z. (2020). Quantile nonlinear unit root test with covariates and an application to the PPP hypothesis. *Economic Modelling*, 93, 728-736.

Yavuz, N. C., & Yilanci, V. (2013). Convergence in per capita carbon dioxide emissions among G7 countries: A TAR panel unit root approach. *Environmental and Resource Economics*, 54, 283-291.

Yoro, K. O., & Daramola, M. O. (2020). CO2 emission sources, greenhouse gases, and the global warming effect. *Advances in Carbon Capture*, Chapter 1, 3-28.

Zivot, E., & Andrews, D. W. K. (1992). Further evidence on the great crash, the oil-price shock, and the unit-root hypothesis. *Journal of Business & Economic Statistics*, 10(3), 251-270.

REFERENCES

Abe, S., Fry, M. J., Mın, B. K., Vongvıpanond, P., & Yu, T.-P. (1975). The Demand for Money in Pakistan.Some Alternative Estimates. *The Pakistan Development Review*, *14*(2), 249–257. https://www.jstor.org/stable/41258286

Ağırkaya, M. B. (2023). Ağırkaya, M. B. (2023). N 11 Ülkelerinde Yoksulluk ve McKinnon Tamamlayicilik Hipotezi: Panel Nedensellik Analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(4), 81–104. https://doi.org/10.53443/ANADOLUIBFD.1224768

Ahmed, S. M., & Ansari, M. I. (1995). Financial Development in Bangladesh—A Test of the McKinnon-Shaw Model. *Canadian Journal of Development Studies/Revue Canadienne d'études Du Développement*, *16*(2), 291–302. https://doi.org/10.1080/02255189.1995.9669598

Akhtar, M. A. (1974). The Demand for Money In Pakistan. *The Pakistan Development Review*, *13*(1), 40–54. https://ideas.repec.org/a/pid/journl/v13y1974i1p40-54.html

Akkina, K. R., & Celebi, M. A. (2002). The Determinants of Private Fixed Investment and the Relationship between Public and Private Capital Accumulation in Turkey. *The Pakistan Development Review*, *41*(3), 243–254. https://ideas.repec.org/a/pid/journl/v41y2002i3p243-254.html

Altıntaş, H., & Ayrıçay, Y. (2010). Türkiye'de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Sınır Testi Yaklaşımıyla Analizi: 1987 - 2007. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(2), 71–98. https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423869500.pdf

Andersen, T. B., & Tarp, F. (2003). Financial liberalization, financial development and economic growth in LDCs. *Journal of International Development*, *15*(2), 189–209. https://doi.org/10.1002/jid.971

Azeem, M. M., & Mohammad, A. (2015). Money and Physical Capital Relationship: McKinnon's Complementarity Hypothesis on Turkey's Economy. *Expert Journal of Finance*, *3*(1), 21–30. https://finance.expertjournals.com/23597712-304/

Bal, H., Erdoğan, E., & Palandökenlier, B. (2021). McKinnon Tamamlayıcılık Hipotezinin ARDL Sınır Testi Yaklaşımı ile Analizi: Türkiye Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(3), 1124–1147. https://doi.org/10.21547/JSS.868429

Banam, K. C. (2010). *Impact of Financial Liberalization on Economic Growth in Iran: An Empirical Investigation*. Eastern Mediterranean University.

Bashar, O. K. M. R., & Khan, H. (2012). The Impact Of Economic Reforms On Growth: A Case Study Of Bangladesh. *Journal of Developing Areas*, *46*(2), 125–143. https://ideas.repec.org/a/jda/journl/vol.46year2012issue2pp125-143.html

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A Stationarity Test in the Presence of an Unknown Number of Smooth Breaks. *Journal of Time Series Analysis*, *27*(3), 381–409. https://doi.org/10.1111/j.1467-9892.2006.00478.x

Berkman, A. N. (2011). *Finansal liberalizasyonun gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye üzerindeki etkileri* [Sosyal Bilimler Enstitüsü]. https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/132765

Bouzid, A. (2012). McKinnon's Complementarity Hypothesis: Empirical Evidence for the Arab Maghrebean Countries. *Romanian Economic Journal*, *15*(44), 23–36. https://ideas.repec.org/a/rej/journl/v15y2012i44p23-36.html

Brada, J. C., & Iwasaki, I. (2024). Does financial liberalization spur economic growth? A meta-analysis. *Borsa Istanbul Review*, *24*(1), 1–13. https://doi.org/10.1016/j.bir.2023.10.015

Charlier, F., & Oguie, C. N. (2002). The Impact of Interest Rate Liberalization: Empirical Evidence from Sub-Saharan Africa. *Savings and Development*, *26*(4), 355–380. https://www.jstor.org/stable/25830807

Dhakal, D., Gyan, P., & Upadhyaya, K. P. (2022). McKinnon's Complementarity Hypothesis: Empirical Evidences from India and Sri Lanka. *The Journal of Developing Areas*, *36*(1), 31–40. https://www.jstor.org/stable/4192900

Dinar, G. B., Dalgıç, B. Ç., & İyidoğan, P. V. (2015). Financial Liberalization and Economic Growth in Turkey: A Reexamination. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *33*(1), 251. https://doi.org/10.17065/huiibf.75983

Doğan, H. (2011). McKinnon'ın Para ve Fiziki Sermaye Arasında Tamamlayıcılık Hipotezinin Kırgızistan Örneğinde Testi. In S. Sarı, J. Pirimbaev, A. H. Gencer, & A. Turdalieva (Eds.), *International Conference on Eurasian Economies* (pp. 343–349). Beykent University Publication & Kyrgyzstan - Turkey Manas Publication.

Doğru, M. E., Coşkun, N., & Değirmen, S. (2017). McKinnon ve Shaw Tamamlayıcılık Hipotezinin Türkiye için Sınanması. In S. Koç, K. Çolak, & S. Yılmaz Genç (Eds.), *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları* (pp. 269–289). Umuttepe Yayınları.

Engle, R. F., & Granger, C. W. J. (1967). Co-integration and error correction: Representation, estimation, and testing. *Applied Econometrics*, *39*(3), 107–135. https://doi.org/10.2307/1913236

Eschenbach, F. (2004). Finance and Growth: A Survey of the Theoretical and Empirical Literature. In *SSRN Electronic Journal* (TI 2004-039; 2). Elsevier BV. https://doi.org/10.2139/SSRN.530123

Fry, M. J. (1978). Money and Capital or Financial Deepening in Economic Development? *Journal of Money, Credit and Banking*, *10*(4), 464. https://doi.org/10.2307/1991576

Gregory, A. W., & Hansen, B. E. (1996). Tests for Cointegration in Models with Regime

and Trend Shifts. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, *58*(3), 555–560. https://doi.org/10.1016/0304-4076(69)41685-7

Hatemi-J, A. (2008). Tests for cointegration with two unknown regime shifts with an application to financial market integration. *Empirical Economics*, *35*(3), 497–505. https://doi.org/10.1007/S00181-007-0175-9

Hepsağ, A. (2009). Finansal Liberalizasyon Politikilarının Geçerliliğinin McKinnon Tamamlayıcılık Hipotezi Çervesinde Sınanması: Türkiye Örneği. *BDDK Bankac›l›k ve Finansal Piyasalar*, *3*(1), 63–80. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bddkdergisi/issue/57363/812726

Howard, M. (2001). Financial Liberalization in Jamica. *Savings & Development*, *25*(4), 457–473.

Ibhagui, O. (2020). Financial Reforms, Capital Investment and Financial Intermediation in China. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*, *9*(1), 58–86. https://doi.org/10.1177/2277978719875624

Ilugbusi, S. B., Ajala, R. B., Akındejoye, J. A., & Ogundele, A. (2020). Financial Liberalization and Economic Growth in Nigeria (1986-2018). *International Journal of Innovative Science and Research Technology (IJISRT)*, *5*(4), 184–192. https://www.ijisrt.com/financial-liberalization-and-economic-growth-in-nigeria-19862018

Johansen, S., & Juselius, K. (1990). Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration - with Applications to the Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, *52*(2), 169–210. https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.1990.mp52002003.x

Kadılar, C., Doğan, H., & Işık, S. (2005). Ekonomik Büyümede Para Ve Fiziki Sermaye: McKinnon Tamamlayıcılık Hipotezinin Türkiye İçin Testi. *İktisat İşletme ve Finans*, *20*(233), 37–51. https://doi.org/10.3848/IIF.2005.233.2592

Kargbo, S. M., & Adamu, P. A. (2009). Financial Development and Economic Growth in Sierra Leone. *Journal of Monetary and Economic Integration*, *9*, 30–61.

Kasekende, L. A., & Atingi-Ego, M. el. (2003). Financial liberalization and its implications for the domestic financial system: The case of Uganda. *Working Papers*. https://ideas.repec.org/p/aer/wpaper/67bbd621-eeca-441c-8ab5-a001cd901f51.html

Khan, A. H., & Hasan, L. (1998). Financial Liberalization, Savings, and Economic Development in Pakistan. *Economic Development and Cultural Change*, *46*(3), 581–597. https://doi.org/10.1086/452359

Kwiatkowski, D., Phillips, P. C. B., Schmidt, P., & Shin, Y. (1992). Testing the null hypothesis of stationarity against the alternative of a unit root: How sure are we

that economic time series have a unit root? *Journal of Econometrics*, *54*(1–3), 159–178. https://doi.org/10.1016/0304-4076(92)90104-Y

Laumas, P. S. (1990). Monetization, Financial Liberalization, and Economic Development. *Economic Development and Cultural Change*, *38*(2), 377–390. https://doi.org/10.1086/451798

Laurenceson, J., & Chai, J. C. H. (1998). Fiancial liberalization and financial depth in China. *Savings and Development : Quarterly Review*, *22*(4). https://www.jstor.org/stable/25830668

Maswana, J.-C. (2005). A Test of the Controversial Assumptions in the McKinnon-Shaw Hypothesis versus Neo-Structuralist Propositions An Empirical Test From a Field Survey in the Congo. *Development and Comp Systems*. https://ideas.repec.org/p/wpa/wuwpdc/0511025.html

McKinnon, R. I. (1973). *Money and Capital in Economic Development*. The Brookings Institution. https://www.brookings.edu/books/money-and-capital-in-economic-development/

Moore, T. (2010). A Critical Appraisal of McKinnon's Complementarity Hypothesis: Does the Real Rate of Return on Money Matter for Investment in Developing Countries? *World Development*, *38*(3), 260–269. https://doi.org/10.1016/J.WORLDDEV.2009.09.010

Munir, R., Awan, R. U., & Hussain, Z. (2010). Investment, Savings, Interest Rate and Bank Credit to the Private Sector Nexus in Pakistan. *International Journal of Marketing Studies*, *2*(1), p140. https://doi.org/10.5539/IJMS.V2N1P140

Mwega, F. M. ., Ngola, S. M. ., & Mwangi, N. . (1990). *Real interest rates and the mobilization of private savings in Africa : a case study of Kenya*. Initiatives, Nairobi, KE. http://hdl.handle.net/10625/10967

Nair, L. R. (2011). Financial Sector Liberalization and Household Savings in India. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/SSRN.876879

Natke, P. A. (1999). Financial repression and firm self-financing of investment: empirical evidence from Brazil. *Applied Economics*, *31*(8), 1009–1019. https://doi.org/10.1080/000368499323724

Nwakwe, C. P., Echekoba, F. N., & Ezu, G. K. (2024). Financial Liberalization and Economic Growth of Nigeria: 1986 – 2022. *African Banking and Finance Review Journal*, *9*(9), 100–113. https://www.abfrjournal.com/index.php/abfr/article/view/146

Nyanzi, S., & Kaberuka, W. (2013). The Effect of Financial Sector Liberalization on Private Financial Savings in Uganda (1980-2007). *Greener Journal of Social Sciences*, *3*(4), 187–202. https://doi.org/10.15580/GJSS.2013.4.021813466

Odhiambo, N. M. (2004). Money and physical capital are complementary in kenya.

International Economic Journal, *18*(1), 65–78. https://doi.org/10.1080/1351161042000180647

Orji, A., Ogbuabor, J. E., & Anthony-orji, O. İ. (2015). Financial Liberalization and Economic Growth in Nigeria: An Empirical Evidence. *International Journal of Economics and Financial Issues*, *5*(3), 663–672. https://dergipark.org.tr/en/pub/ijefi/issue/31970/352170

Osei-Assibey, E., & Baah-Boateng, W. (2012). *Interest Rate Deregulation and Private Investment: Revisiting the McKinnon –Shaw Hypothesis in Ghana*. Indian University Press. http://197.255.68.203/handle/123456789/2231

Özel, H. A. (2012). Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 63–72. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32889/365361

Ozuzu, C., Nwankwo, N. U., & Odungweru Kingsley, N. (2024). Financial Sector Liberalization and Nigeria Economic Growth: A Time-variant Study. *International Journal of Economics and Financial Management*, *9*(6), 1–21. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32889/365361

Pentecost, E. J., & Moore, T. (2006). Financial Liberalization in India and a New Test of the Complementarity Hypothesis. *Economic Development and Cultural Change*, *54*(2), 487–502. https://doi.org/10.1086/497007

Peter, A., & Temidayo, O. J. (2017). Testing the Validity of McKinnon-Shaw Hypothesis: Empirical Evidence from Nigeria. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, *2*(2), 1–24. https://doi.org/10.9734/AJEBA/2017/30725

Savanhu, T. (2012). *Financial liberalization, financial development and economic growth: the case for South Africa* [Rhodes University; Faculty of Commerce, Economics and Economic History]. http://vital.seals.ac.za:8080/vital/access/manager/Repository/vital:1048?site_name=GlobalView&view=null&f0=sm_creator%3A%22Savanhu%2C+Tatenda%22&sort=sort_ss_title%2F

Serieux, J. (2008). *Financial Liberalization and Domestic Resource Mobilization in Africa: an Assessment* (45). https://repositorio.ipea.gov.br/handle/11058/15321

Sevüktekin, M., & Çınar, M. (2014). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi: EViews Uygulamalı* (4.Baskı). Dora Yayıncılık.

Shaw, E. S. (1973). *Financial Deepining in Economic Development*. Oxford University Press.

Shin, Y. (1994). A Residual-Based Test of the Null of Cointegration Against the Alternative of No Cointegration. *Econometric Theory*, *10*(1), 91–115. https://econpapers.repec.org/RePEc:cup:etheor:v:10:y:1994:i:01:p:91-115_00

Sowah, J., & Kirikkaleli, D. (2020). *Modelling the Effects of Financial Liberalization and Economic Growth in Liberia: Evidence from Combined Cointegration Test*. https://doi.org/10.21203/RS.3.RS-24707/V1

Stiglitz, J. E. (2000). Capital Market Liberalization, Economic Growth, and Instability. *World Development*, *28*(6), 1075–1086. https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00006-1

Stock, J. H., & Watson, M. W. (1993). A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems. *Econometrica*, *61*(4), 783. https://doi.org/10.2307/2951763

Sulaiman, L. A., Oke, M. ., & Azeez, B. A. (2012). Effect of Financial Liberalization on Economic Growth in Developing Countries: The Nigerian Experience. *International Journal of Economics & Management Sciences*, *1*(12), 0–0. https://www.hilarispublisher.com/abstract/effect-of-financial-liberalization-on-economic-growth-in-developing-countries-the-nigerian-experience-19478.html

Tajudeen, E., Olusola, A. T., & Ademola, B. A. G. (2017). Interest rate liberalization, financial development and economic growth in Sub-Saharan African economies. *African Journal of Economic Review*, *5*(2), 109–129. https://www.ajol.info/index.php/ajer/article/view/161697

Thornton, J. (1989). The Demand for Money in India: A Test of McKinnon's Complementarity Hypothesis. *The Indian Economic Journal*, *37*(1), 82–86. https://doi.org/10.1177/0019466219890106

Thornton, J., & Poudyal, S. R. (1990). Money and Capital in Economic Development: A Test of the McKinnon Hypothesis for Nepal: Note. *Journal of Money, Credit and Banking*, *22*(3), 395. https://doi.org/https://doi.org/10.2307/1992568

Tsong, C. C., Lee, C. F., Tsai, L. J., & Hu, T. C. (2016). The Fourier approximation and testing for the null of cointegration. *Empirical Economics*, *51*(3), 1085–1113. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s00181-015-1028-6

Üçler, G., & Özşahin, Ş. (2014). Money- Physical Capital Nexus: How Valid Is McKinnon Complementarity Hypothesis In Turkish Economy? *Alphanumeric Journal*, *2*(2), 1–12. https://doi.org/10.17093/AJ.2014.2.2.5000084652

Watson, P. K. (1992). Savings, The Rate of Interest and Growth in a Small Open Economy: The Trinidad & Tobago Experience. *Regional Programme Of Monetary Studies*, *41*(4), 1–23. https://www.jstor.org/stable/27865113?seq=1

Yılancı, V. (2017). Petrol Fiyatları ile Ekonomik Büyüme Arasindaki İlişkinin İncelenmesi: Fourier Yaklaşımı. *Istanbul University Econometrics and Statistics E-Journal*, *27*, 51–67. https://dergipark.org.tr/en/pub/iuekois/issue/34234/378328

REFERENCES

Ahmed, Z., Wang, Z. (2019), Investigating the Impact of Human Capital on the Ecological Footprint in India: An Empirical Analysis, *Environmental Science and Pollution Research*, 26(26), 26782-26796.

Ahmed, Z., Zafar, M.W. & Ali, S. (2020), Linking Urbanization, Human Capital, and the Ecological Footprint in G7 Countries: An Empirical Analysis, *Sustainable Cities and Society,* 55,102064.

Apergis, N. & Ozturk I (2015), Testing environmental Kuznets Curve Hypothesis in Asian Countries. *Ecological Indicators*, 52,16-22.

Arai, Y. & Kurozumi, E. (2007), Testing for the Null Hypothesis of Cointegration with a Structural Break, *Econometric Reviews*, 26(6), 705-739.

Barnosky, A. D., Hadly, E. A., Bascompte, J., Berlow, E. L., Brown, J. H., Fortelius, M., ... & Smith, A. B. (2012), Approaching a State Shift in Earth's Biosphere, *Nature,* 486(7401), 52-58.

Basoglu, A. (2018), STIRPAT modeli kapsamında Türkiye'de Ekolojik Ayak İzinin Belirleyicileri. In: Erdem HF, Basoglu A (ed) İktisat Seçme Yazılar. Celepler Matbaacılık Yayın Dağıtım, Trabzon, ss. 133-155.

Baz, K., Xu, D., Ali, H., Ali, I., Khan, I., Khan, M.M. & Cheng, J. (2020), Asymmetric Impact of Energy Consumption and Economic Growth on Ecological Footprint: Using Asymmetric and Nonlinear Approach, *Science of the Total Environment,* 718,137364.

Becker, R., Enders, W. & Lee, J. (2006), A Stationarity Test in the Presence of an Unknown Number of Smooth Breaks, *Journal of Time Series Analysis*, 27(3), 381-409.

Borucke, M., Moore, D., Cranston, G., Gracey, K., Iha, K., Larson, J., ... & Galli, A. (2013), Accounting for Demand and Supply of the Biosphere's Regenerative Capacity: The National Footprint Accounts' Underlying Methodology and Framework, *Ecological Indicators,* 24, 518-533.

Carrion-i-Silvestre, J. L. & Sansó, A. (2007), The KPSS Test with Two Structural Breaks, *Spanish Economic Review,* 9(2), 105-127.

Caselli, F. (2005), Accounting for Cross-Country Income Differences, Handbook of Economic Growth, 1, 679-741.

Chen, Y., Lee, C.C. & Chen, M. (2021), Ecological Footprint, Human Capital, and Urbanization, *Energy & Environment,* 0(0), 1–24.

Costanza, R., d'Arge, R., De Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., ... & Van Den Belt, M. (1997), The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital, *Nature,* 387(6630), 253-260.

Daly, H. E. & Farley, J. (2011), Ecological Economics: Principles and Applications, Island press.

Dogan, E., Taspinar, N. & Gokmenoglu K.K. (2019), Determinants of Ecological Footprint in MINT Countries, *Energy & Environment,* 30(6), 1065-1086.

Figge, L., Oebels, K. & Offermans, A. (2017), The Effects of Globalization on Ecological Footprints: An Empirical Analysis, *Environment, Development and Sustainability*, 19(3), 863-876.

Galli, A., Wiedmann, T., Ercin, E., Knoblauch, D., Ewing, B., & Giljum, S. (2012). Integrating Ecological, Carbon and Water Footprint into a "Footprint Family" of Indicators: Definition and Role in Tracking Human Pressure on the Planet, *Ecological Indicators*, 16, 100-112.

Global Footprint Network (2020), National Footprint Accounts, Ecological Footprint, Retrieved, http://data.footprintnetwork.org, (accessed 11.01.2024).

Goudie, A. S. (2018). Human Impact on the Natural Environment: Past, Present and Future, John Wiley & Sons.

Inklaar, R. & Timmer, M. P. (2013), Capital, Labor and TFP in PWT8.0, University of Groningen (unpublished), 23-24.

Kurozumi, E. (2002), Testing for Stationarity with a Break, *Journal of Econometrics*, 108(1), 63-99.

Kwiatkowski, D., Phillips, P. C., Schmidt, P. & Shin, Y. (1992), Testing the Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root: How Sure Are We that Economic Time Series Have a Unit Root?, *Journal of Econometrics*, 54(1-3), 159-178.

Lin, D., Hanscom, L., Murthy, A., Galli, A., Evans, M., Neill, E., Mancini, M.S., Martindill, J., Medouar, F. Z., Huang, S. & Wackernagel, M. (2018), Ecological Footprint Accounting for Countries: Updates and Results of the National Footprint Accounts 2012–2018*, Resources,* 7(3), 58.

Mincer J (1981), Human Capital and Economic Growth, NBER Working Paper Series No. 803.

Monfreda, C., Wackernagel, M. & Deumling, D. (2004), "Establishing National Natural Capital Accounts Based on Detailed Ecological Footprint and Biological Capacity Accounts." Land Use Policy, 21, 231–246.

Moore, D., Cranston, G., Reed, A., & Galli, A. (2012), Projecting Future Human Demand on the Earth's Regenerative Capacity. *Ecological Indicators*, 16, 3-10.

Nathaniel, S., Nwodo, O., Adediran, A., Sharma, G., Shah, M. & Adeleye, N. (2019), Ecological Footprint, Urbanization, and Energy Consumption in South Africa: Including the Excluded, *Environmental Science and Pollution Research*, 26(26):27168-27179.

Nathaniel, S.P. (2020), Ecological Footprint, Energy Use, Trade, and Urbanization Linkage in Indonesia, *GeoJournal* 86, 2057-2070. https://doi.org/10.1007/s10708-020-10175-7

Nathaniel, S.P. (2021), Biocapacity, Human Capital, and Ecological Footprint in G7 Countries: The Moderating Role of Urbanization and Necessary Lessons for Emerging Economies, *Energy, Ecology and Environment*, 6(5), 435-450.

NFA, (2021), Working Guidebook to the National Footprint Accounts. Edition, 2021. Global National Footprint.

Penn World Table (PWT 10.01) (2025), https://www.rug.nl/ggdc/productivity/pwt/ (accessed 15.02.2025).

Psacharopoulos, G. (1994), Returns to Investment in Education: A Global Update, World Development, 22(9), 1325-1343.

Rees, W.E. (1992), Ecological Footprints and Appropriated Carrying Capacity: What Urban Economics Leaves Out. *Environment and Urbanization*, 4, 121–130.

Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin III, F. S., Lambin, E. F., ... & Foley, J. A. (2009). A Safe Operating Space for Humanity, *Nature,* 461(7263), 472-475.

ScHleSinger, W. H. (2009), Planetary Boundaries: Thresholds Risk Prolonged Degradation, *Nature Climate Change*, 1(910), 112-113.

Shin, Y. (1994), A Residual-Based Test of the Null of Cointegration against the Alternative of No Cointegration, *Econometric Theory,* 10(1), 91-115.

Stock, J. H. & Watson, M. W. (1993), A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems, *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 61(4), 783-820.

Syrovátka, M. (2020), On Sustainability Interpretations of the Ecological Footprint, *Ecological Economics,* 169, 106543.

Tsong, C. C., Lee, C. F., Tsai, L. J. & Hu, T. C. (2016), The Fourier Approximation and Testing for the Null of Cointegration, *Empirical Economics*, 51(3), 1085-1113.

Ulucak. R. & Bilgili, F. (2018), A Reinvestigation of EKC Model by Ecological Footprint Measurement for High, Middle and Low İncome Countries, *Journal of Cleaner Production*, 188, 144-157.

Ünal, H. & Aktuğ, M. (2022), The Impact of Human Capital and Bio-capacity on the Environmental Quality: Evidence from G20 Countries, *Environmental Science and Pollution Research*, 29(30), 45635-45645.

Wackernagel, M. & Rees, W. (1996), Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth, Philadelphia, New Society Publishers.

Wackernagel, M., Monfreda, C., Moran, D., Wermer, P., Goldfinger, S., Deumling, D., & Murray, M. (2005), National Footprint and Biocapacity Accounts 2005: the Underlying Calculation Method.

Wang, Y., Kang, L., Wu, X. & Xiao, Y. (2013), Estimating the Environmental Kuznets Curve for Ecological Footprint at the Global Level: A Spatial Econometric Approach, *Ecological Indicators*, 34, 15-21.

World Bank Group (WBG) (2020), The Human Capital Index 2024 update (online), https:// openk nowle dge. world bank. org/ (accessed 15.10.2024).

World Development Indicator (WDI) (2025), World Bank Development Indicators Database (online), https://data.worldbank.org/ (accessed 15.02.2025)

Gençliğin Eğlenceyle İmtihanı:
Üniversite Öğrencilerinin Gece Hayatı Pratikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma

Muhammet Nurullah ÇAKMAK

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-54-8

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

GECE HAYATININ İMALATI: GEÇMODERN EĞLENCENİN ŞEKİLLENME SÜRECİ **9**

Ayarlayan İktidardan Ayartan İktidara 14
Arzu İçin Arzu: Eğlencede Kışkırtmanın İdeolojisi 21
Haz Zorunluluğu: Gece Hayatında Tatminin Siyaseti 26
Popüler Kültür ya da Kitle Kültürü 33
Boş Zamanın Krizi: Yaratıcılıktan Eğlenceye 37
Normatif Sınırların İhlali Olarak Uyuşturucu Madde 42
İktidar, Piyasa ve Arzu: Eğlence Biçimlerinin Türkiye'deki Seyri 45
Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet'e Eğlence 45
Seçkinin Gölgesinden Piyasanın Işıltısına: Çok Partili Hayattan Günümüze Eğlence 49
Bir Kentin Karnavalesk Dönüşümü: Eskişehir 53
Sessiz Kasabadan Tüketim Merkezine 54
Öğrenci Kenti Eskişehir 58

YÖNTEM **62**

Paradigma ve Araştırma Deseni 62
Araştırma Grubu ve Veri Toplama Teknikleri 66
Verilerin Analizi 67
Güvenirlik, Geçerlik ve Etik İlkeler 67

BULGULAR **68**

Gecenin Çağrısı: İçerilme, Kaçış, Merak 71
Eskişehir'de Gece Hayatının Öğrenci Gündeliğine Yerleşmesi: Mekân, Rutin ve Kentsel Teşvik 80
Gece Hayatının Estetik Rejimi: Mekân, Müziğin Ritmi ve Tüketim Kültürü 86
Sınıra Dayanmak: Alkol, Uyuşturucu ve Riskli Davranışların Normalleşmesi 95
Hazdan Tükenişe: Akademi, Beden, Zihin 106
Aile, Değerler ve İkili Yaşam: Çatışmaların Mekânı 117

TARTIŞMA VE SONUÇ **131**

KAYNAKÇA **149**

KAYNAKÇA

Adorean, Cristian Emanuel, Jordi Nofre, Oana-Ramona Ilovan, ve Viorel Gligor. 2020. "Exploring Nightlife in the University City of Cluj-Napoca (Romania): A Mixed Methods Research Study". *Fennia - International Journal of Geography* 198(1-2):180-95. doi:10.11143/fennia.90011.

Adorno, T. W. 2008. *Kültür Endüstrisi: Kültür Yönetimi*. 3. bas. İletişim Yayınları. İstanbul: İletişim Yayınları.

Adorno, Theodor W., ve Max Horkheimer. 2014. *Aydınlanmanın Diyalektiği*. İstanbul: Kabalcı.

Ak, İlyas, ve Hüseyin Baha Öztunç. 2023. "Osmanlı Devleti'nde balo adabı ve sefaret baloları". *Tarih İncelemeleri Dergisi* 38(1):1-31. doi:10.18513/egetid.1332377.

Aka, Veysi, Hakan Karaman, ve Ömer Miraç Yaman. 2021. "gençlerin esrar kullanımında akran/arkadaşlık ilişkilerinin etkisi: Bingöl ili örneği". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 21(50):129-61. doi:10.21560/spcd.vi.621418.

Akarçay, Erhan. 2014. "Sınıfiçi Farklılaşma Ve Sınıfiçi Bütünleşme Biçimi Olarak Eskişehir'de Orta Sınıfın Yeme-İçme Örüntüleri". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akçura, G. 2016. "Eğlence tarihimiz". *TRT Akademi* 1(1):288-93.

Akis. 1955. "Sosyeye: Kabareler, Colette ve Trupu". *Akis Dergisi*, Kasım 5, 13.

Aksoylu, Sevin. 2013. "Kentin Pazarlama ve Markalaşmasına Yönelik Eylemlerin Turizme Etkilerinin Eskişehir Örneğinde İncelenmesi". *İDEALKENT* 4(8):150-69.

Alay, S. ve Koçak, S.. 2003. "Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimleri ile Akademik Başarilari Arasindaki İlişki". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 35(35):326-35.

Alkan, H. 2008. "Popüler Kültür Ve Eğlence Hayatı, Ankara'nın Eğlence Hayatı Üzerine Sosyo-Kültürel Bir İnceleme". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altuncu, D. 2022. "1917 BOLŞEVİK DEVRİMİ SONRASINDA İSTANBUL'A GÖÇ EDEN BEYAZ RUSLARIN EĞLENCE KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ: MAKSİM GAZİNOSU".

Anonim. 2024. "Üretim: ihtiyaç ve kâr". Ss. 183-209 içinde *Neden Çalışalım Ki? Boş zaman toplumuna dair savlar*, editör Freedom Press. İstanbul: Tellek.

Arıcı, A., ve Yaman, Ö. M. 2021. "Gençlerde Alkol Kullanımı ve Kültürel Yapının Bağımlılığa Etkisi". *Turkish Journal of Social Work* 5(2):71-89.

Arslan, H. ve Kırlıoğlu, M. 2019. "Drug Subculture as a Way of Expression: Rap Music." *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 6(3):819-43. doi:10.15805/addicta.2019.6.3.0075.

Avcı, M. G., ve Kıran, E. 2021. "Cumhuriyet Modernleşmesinde Bir Halkevi Dergisi: Batı Yolu". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10(3):2179-2205. doi:10.15869/itobiad.853925.

Aytaç, Ö. 2005. "Kapitalizm ve Boş Zaman". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6(1):1-22.

Baldwin, P. C. 2015. "Nightlife in the City". içinde *Oxford Research Encyclopedia of American History*.

Barthes, R. 2016. *Yazı Üzerine Çeşitlemeler/Metnin Hazzı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Baudrillard, J. 2012. *Karnaval ve yamyam*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi yayınları.

Baudrillard, J. 2014. *Baştan çıkarma üzerine*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Baudrillard, J. 2016. *Tüketim Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Baudrillard, J. 2017. *Simulakrlar ve simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bauman, Z. 1999. *Çalışma, tüketicilik ve yeni yoksullar*. İstanbul: Sarmal.

Bauman, Z. 2018a. *Akışkan modernite*. editör S. O. Çavuş. İstanbul: Can Yayınları.

Bauman, Z. 2018b. *Kuşatılmış toplum*. İstanbul: Ayrıntı.

Bauman, Zygmunt. 2002. "Modernite, Poslmodernite ve Etik.Zygmunt Bauman ile Soyleşi". *Doğu Batı Dergisi* (19):1-12.

Bayraktar, A. N. 2016. "Large-Scale Change in the Capital Ankara after the Declaration of the Republic: The Construction of Modern Life and Modern Spaces". *Journal of Ankara Studies* 4(1):67-80. doi:10.5505/jas.2016.69875.

Beckley, R. E., ve H. Paul Chalfant. 1979. "Contrasting Images of Alcohol and Drug Use in Country and Rock Music". *Journal of Alcohol and Drug Education* 25(1):44-51.

Belk, R. W., G. Ger, ve S. Askegaard. 2003. "The fire of desire: A multisited inquiry into consumer passion". *Journal of consumer research,* 30(3):326-51.

Berardi, F. B. 2012. *Ruh işbaşında: Yabancılaşmadan otonomiye*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bernstein, J. M. 2008. "Sunuş". içinde *Kültür Endüstrisi: Kültür Yönetimi*, *İletişim Yayınları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Blake, A. 2007. "Drugs and popular music in the modern age". Ss. 29-49 içinde *Drugs and Popular Culture: Drugs, media and identity in contemporary society*, editör P. Manning. Cullompton: Willan Publishing.

Bocock, R. 1997. *Tüketim*. Ankara: Dost Kitabevi.

Bouchier, N. B. 1989. "'Aristocrats' and Their 'Noble Sport': Woodstock Officers and Cricket during the Rebellion Era." *Canadian Journal of History of Sport* 20(1):16-31.

Bourdieu, P. 2015. *Ayrım: beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. Ankara: Heretik.

Bulubay, C. 2020. “Bir Alt Kültür Olarak Rock Kültürünün Türkiye’deki Evrimi”. *Kültür Araştırmaları Dergisi* (7):127-47. doi:10.46250/kulturder.812296.

Cardoso, F. L. 2009. “Similar Faces of Same-Sex Sexual Behavior: A Comparative Ethnographical Study in Brazil, Turkey, and Thailand”. *Journal of Homosexuality* 56(4):457-84. doi:10.1080/00918360902816866.

Chatterton, P., ve R. Hollands. 2003. *Urban nightscapes: youth cultures, pleasure spaces and corporate power*. Critical geographies. London ; New York: Routledge.

Chomsky, N., ve E. S. Herman. 2012. *Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği*. İstanbul: Bgst Yayınları.

Crawford, J., Elizabeth S. C., ve R. Cooke. t.y. “‘Missing the memories you could have made that night!’ – how does viewing social drinking scenarios affect young adults’ feelings of regret?” *Addiction Research & Theory* 0(0):1-11. doi:10.1080/16066359.2025.2506995.

Creswell, J. W. 2018. *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. 4. baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çınar, S. 2005. “Eskişehir Eğitim Tarihi (1876–2004)”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dayi, A. 2013. “Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı”. Tıpta Uzmanlık Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

Debord, G. 2021. *Gösteri toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Deleuze, G., ve Guattari, F. 2017. *Anti Ödipus Kapitalizm ve Şizofreni 1*. Ankara: Bilim Ve Sosyalizm Yayınları.

Doğan, C., ve Yıldırım, M. 2024. “Osmanlı eğlence hayatında hokkabazlık ve canbazlık”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 12(40):331-52. doi:10.33692/avrasyad.1503369.

Duman, D. 2024. “Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet Dönemin’e: Batı Kültürünün Bir Yansıması Olarak Balolar”. *Journal of Turkish Studies* 11(Volume 11 Issue 1):39-58. doi:10.7827/TurkishStudies.9362.

Durukan, A, ve Ulusu Uraz, T. 2009. “Cumhuriyetin kültür kurumu olarak Halkevi Binaları”. *İTÜDERGİSİ/a* 7(1). http://www.itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/view/266.

Erçoban, G. 2023. “Eskişehir Halkının Gözünde Eskişehir Algısı Ve İmajı Üzerine Teorik Ve Uygulamalı Bir Çalışma”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eskişehirde Cuma eğlenceleri. 1934. *Akşam*, Haziran 21, 6.

Evren, S. ve Kozak, N. 2012. “Eskişehir’in Çekici Faktörlerinin Günübirlik Ziyaretçilerin Bakış Açılarıyla Değerlendirilmesi”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 23(2):220-32.

Featherstone, M. 1996. *Postmodernizm ve tüketim kültürü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fiske, J. 2012. *Popüler kültürü anlamak*. İstanbul: Parşömen.

Foucault, M. 2007. *İktidarın Gözü, Seçme Yazılar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M. 2019. *Hapishanenin doğuşu*. Ankara: İmge kitabevi.

Foucault, M. 2017. *Cinselliğin tarihi*. Sekizinci basım 2017. İstanbul: Ayrıntı.

Freedom Press, ed.Berkman, B., çev. 2024. *Neden Çalışalım Ki? Boş zaman toplumuna dair savlar*. İstanbul: Tellek.

Freud, S. 2021. *Uygarlığın huzursuzluğu*. İstanbul: Kapra yayıncılık.

Garaudy, R. 2015. *Yüzyılımızda yalnız yolculuğum*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Carpintero, G.; Ángeles, M.;Diego-Cordero, R.; Pavón-Benítez, L.; ve Tarriño-Concejero, L. 2022. "'Fear of Walking Home Alone': Urban Spaces of Fear in Youth Nightlife". *European Journal of Women's Studies* 29(1):39-53. doi:10.1177/1350506820944424.

Glesne, C. 2012. *Nitel araştırmaya giriş*. Ankara: Anı yayıncılık.

Goffman, E. 2015. *Tımarhaneler*. İstanbul: Heretik yayıncılık.

Grazian, D. 2008. *On the Make: The Hustle of Urban Nightlife*. Chicago: University of Chicago press.

Güdek, B. 2023. "The effects of whıte russıan ımmıgratıon on istanbuls musıc, entertaınment". *International Journal Of Eurasia Social Sciences* 54. doi:10.35826/ijoess.3362.

Güner, Uğur. 2020. "Youtube platformunda yayınlanan pop müzik üzerine nitel bir analiz". masterThesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürbilek, N. 2016. *Vitrinde yaşamak: 1980'lerin kültürel iklimi*. 8. İstanbul: Metis Yayınları.

Han, B. C. 2020. *Psikopolitika Neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri*. İstanbul: Metis.

Han, B. C. 2024. *Yorgunluk toplumu*. İstanbul: İnka kitap.

Hanioğlu, M. Ş. 2017. *Atatürk: an intellectual biography*. Revised paperback edition. Princeton: Princeton University Press.

Harmandar, S. 2020. "19.Yüzyılda İstanbul'da Değişen EğlenceAnlayışı ve Yeni Eğlence Mekânları". *ETÜT Dergisi* 1(1):114-17.

Hart, M., ve A. Negri. 2023. *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hayward, K. 2016. *City Limits: Crime, Consumer Culture and the Urban Experience*. London: Routledge-Cavendish.

Hecksher, A. 2024. "Amerika'da boş zaman kültürü". Ss. 151-61 içinde *Neden Çalışalım Ki? Boş zaman toplumuna dair savlar*, editör Freedom Press. İstanbul: Tellek.

Hunnicutt, B. K. 2006. “The History of Western Leisure”. Ss. 55-75 içinde *A handbook of leisure studies*, editör C. Rojek, S. Shaw, ve A. Veal. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Hunt, Geoffrey, Molly Moloney, ve Kristin Evans. 2010. *Youth, Drugs, and Nightlife*. London: Routledge.

Inglis, Ian. 2007. “‘Sex and Drugs and Rock’n’Roll’: Urban Legends and Popular Music”. *Popular Music and Society* 30(5):591-603. doi:10.1080/03007760600836445.

Kaptanoğlu, C. 2010. “Ruhunu arayan beden”. içinde *Bedende kıpırdanmalar*, editör G. Elçik ve T. Özgenç. İstanbul: Varlık Yayınları.

Kılıç, Veysi. 2024. “Neoliberalizmi Freud İle Düşünmek: Haz ve Mutluluğun Toplumsal Tahakküm Mekanizmalarındaki Etkisi Üzerine Bir İnceleme”. *International Journal of Social Inquiry* 17(3):665-82. doi:10.37093/ijsi.1492253.

Kim, Jeeyoon, Younghan Lee, ve Mi-Lyang Kim. 2020. “Investigating ‘Fear of Missing Out’ (FOMO) as an Extrinsic Motive Affecting Sport Event Consumer’s Behavioral Intention and FOMO-Driven Consumption’s Influence on Intrinsic Rewards, Extrinsic Rewards, and Consumer Satisfaction”. *PLOS ONE* 15(12):e0243744. doi:10.1371/journal.pone.0243744.

Koca, B., ve Oğuzöncül, A. F. 2015. “İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin sigara, alkol, madde kullanımı, madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden aldıkları sosyal desteğin etkisi”. *Kocaeli Tıp Dergisi* 4(2):4-13.

Kosnick, K. 2018. “Racialized youth mobilities in European nightlife cultures: Negotiating belonging, distinction and exclusion in urban leisure”. *Transnational Social Review* 8(3):286-98. doi:10.1080/21931674.2018.1509927.

Közleme, A. O. 2020. “Bir modernleştirme projesi olarak cumhuriyet baloları”. *Journal of International Social Research* 13(70):554-66. doi:10.17719/jisr.2020.4114.

Közleme, A. O. 2021. “Batılı anlamda yeni bir toplum yaratma aracı olarak halkevleri.” *Journal of International Social Research* 14(76):421-36. doi:10.17719/jisr.11365.

Kracauer, S. 2011. *Kitle süsü*. İstanbul: Metis yayınları.

Kuhn, S. T. 2021. *Bilimsel devrimlerin yapısı*. İstanbul: Kırmızı.

Laclau, E. 2005. *On populist reason*. London: Verso.

Laidler, J., ve A. Karen. 2005. “The Rise of Club Drugs in a Heroin Society: The Case of Hong Kong”. *Substance Use & Misuse* 40(9-10):1257-78. doi:10.1081/JA-200066788.

Lewis, Bernard. 2002. *The emergence of modern Turkey / Bernard Lewis*. 3rd ed. Studies in Middle Eastern history. New York: Oxford University Press.

Lewis, G.L. 1974. *Modern Turkey*. New York: Praeger Publishers.

M ter Bogt, Tom F., ve Rutger C. M. E. Engels. 2005. "'Partying' Hard: Party Style, Motives for and Effects of MDMA Use at Rave Parties". *Substance Use & Misuse* 40(9-10):1479-1502. doi:10.1081/JA-200066822.

McCaughan, J. A.;Carlson, R. G.; Falck, R. S. ve Siegal, H. A. 2005. "From 'Candy Kids' to 'Chemi-Kids': A Typology of Young Adults Who Attend Raves in the Midwestern United States". *Substance Use & Misuse* 40(9-10):1503-23. doi:10.1081/JA-200066830.

Melbon, B. 1998. "Clubbing: Consumption, Identity and Spatial Practices of Everynight Life". Ss. 267-87 içinde *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*, editör T. Skelton ve G. Valentine. London: Routledge.

Merriam, S. B. 2009. *Qualitative research: a guide to design and implementation*. The Jossey-Bass higher and adult education series. San Francisco: Jossey-Bass.

Modleski, T. 1998. "Haz Terörü: Çağdaş Korku Filmi ve Postmodern Kuram". Ss. 197-210 içinde *Eğlence incelemeleri*, editör T. Modleski. İstanbul: Metis.

Neuman, L. 2022. *Toplumsal araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ozgun, A., ve Şavk, S.. 2020. "Club Med Foça: The Transformation of Leisure Culture in Turkey". *Kültür ve İletişim* 23 (2)(46):342-75. doi:10.18691/kulturveiletisim.735562.

Öncü, H. 2018. "Marka Şehir Algısı Ve Rekreasyon Eskişehir İli Örneği". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Önder, S. 1986. "Cumhuriyet Devrinde Eskişehir 1923- 1973". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, İnklap Tarihi Enstitüsü.

Özdemir, Ö. 2014. "KARNAVALESK CLUB KÜLTÜRÜ". *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi* 4(1):30-46.

Öztürk, A. Ç.. 2016. "Eskişehir'in Geçmişteki ve Bugünkü Kent Belleğinin Zihin Haritaları Üzerinden Okuma Denemeleri". 7(20).

Paschall, M. J., ve Freisthler, B. 2003. "Does Heavy Drinking Affect Academic Performance in College? Findings from a Prospective Study of High Achievers". *Journal of Studies on Alcohol* 64(4):515-19. doi:10.15288/jsa.2003.64.515.

Patton, Michael Quinn. 2014. *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice*. SAGE Publications.

Philips, A. 2023. *Freud olmak: bir psikanalistin gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pollard, M. 1996. *Henry Ford ve Ford*. Ankara: İlk Kaynak Yayınları.

Ponting, C. 2016. *Dünya tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Porsukta sandal safaları. 1934. *Akşam*, Mayıs 10, 6.

Poser, Stefan. 2011. "Leisure Time and Technology".

Quigg, Zara, Charlotte Bigland, Karen Hughes, Mariangels Duch, ve Montse Juan. 2020. "Sexual violence and nightlife: A systematic literature review". *Aggression and Violent Behavior* 51:101363. doi:10.1016/j.avb.2020.101363.

Rief, S. 2009. *Club Cultures: Boundaries, Identities and Otherness*. New York: Routledge.

Rojek, C.; Shaw, S. ve A. Veal, ed. 2006. *A Handbook of Leisure Studies*. 1. publ. in paperback. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Russell, B. 2024. "Aylaklığa övgü". Ss. 19-34 içinde *Neden Çalışalım Ki? Boş zaman toplumuna dair savlar*, editör Freedom Press. İstanbul: Tellek.

Sadioğlu, U., ve Yürük, E. 2020. "Eskişehir'in Endüstriyel Mirası Fabrikalar Bölgesinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri". *İDEALKENT* 11(Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı):1049-72. doi:10.31198/idealkent.673775.

Sevim, G. 2018. "Kulüp madde kültürünün bilinirliği". masterThesis, Adli Tıp Enstitüsü.

Singleton, R. A., ve Wolfson, A. R. 2009. "Alcohol Consumption, Sleep, and Academic Performance among College Students". *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 70(3):355-63. doi:10.15288/jsad.2009.70.355.

Smith, N. 2006. "Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma". *Planlama* 2:13-27.

Soellner, R. 2005. "Club Drug Use in Germany". *Substance Use & Misuse* 40(9-10):1279-93. doi:10.1081/JA-200066791.

Sokal, A., ve J. Bricmont. 2002. *Son moda saçmalar*. İstanbul: İletişim yayınları.

Söğüt, H. Ege. 2024. "Üniversite Ve Kentsel Gelişme: Eskişehir Örneği". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sunbas, A. 2013. "Türk modernleşmesi'ni ankara palas üzerinden okumak: "doğu'dan batı'ya açılan bir pencere". *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 31(1):171-98. doi:10.17065/huniibf.103661.

Sygaco, K. P. B. 2021. "The Correlation of Sleep and Academic Performance". *Asian J. Interdicip. Res* 4(1):47-57.

Şen, B. 2011. "Kentsel mekanda üçlü ittifak: sanayisizleşme, soylulaştırma, yeni orta sınıf". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (44):1-21.

Tanrıkulu, D. 1985. "Ankara'da eğlence yaşamı 1928-38". *Mimarlık* (2-3):22-27.

Tellan, Derya. 2016. "Mekân, Eğlence ve Popüler Kültür İlişkisini Değerlendirmek". *TRT Akademi Dergisi* 1(1):136-53.

Terzi, Ş. 2005. "Diskoteği Türkiye'ye getiren Tefo gece hayatında hálá en hızlı". *Hürriyet*, Aralık 24.

Thornton, S.. 1995. *Club Cultures : Music, Media and Subcultural Capital*. Cambridge, UK : Polity Press.

Tracy, S. J. 2013. *Qualitative research methods: collecting evidence, crafting analysis, communicating ımpact*. UK: Wiley Blackwell.

Türk Toksoy, F. 2021. "75. Yıldönümünde Amerikan Zırhlısının Türkiye Ziyareti". *Derin Tarih*.

Üstün, B. ve Tutal, O. 2008. "Tüketim alışkanlıklarındaki değişimler ve bu değişimlerin alışveriş mekânlarına etkisinin eskişe;hir örneğinde irdelenmesi." *Anadolu University Journal of Social Sciences / Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(2):259-81.

Vaadal, K. 2022. "From Hooking up to Staying in? Women Negotiating Appropriate Sexuality in Nightlife with Age". *Sexualities* 25(8):1111-25. doi:10.1177/13634607211033866.

Veblen, Thorstein. 2005. *Aylak sınıfın teorisi*. 1st ed. İstanbul: Babil.

Weber, M. 2011. *Protestan ahlakı ve kapitalizmin ruhu*. Istanbul: BilgeSu.

Weber, T. 1999. "Raving in Toronto: peace, love, unity and respect in transition". *J Youth Stud* 2(3):317-36.

Williams, R. 1998. "Raymond Williams ile Söyleşi". Ss. 23-40 içinde *Eğlence incelemeleri: kitle kültürüne eleştirel yaklaşımlar*, editör T. Modleski. İstanbul: Metis.

Wilson, B. 2002. "The Canadian Rave Scene andFive Theses on Youth Resistance". *Canadian Journalof Sociology* 27(3):373-412.

Wolfenstein, M. 2001. "Eğlence Ahlakının Ortaya Çıkışı". *Defter Dergisi* (43):109-20.

Wolkowicz, N. R.; Ham, L. S.; Carrigan, M. ve Pazda, A. D. 2023. "Trait- and State-Fear of Missing Out: Influences on Alcohol Craving and Drinking Likelihood". *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 84(2):245-56. doi:10.15288/jsad.22-00079.

Yılmaz, A., ve etgin, D. 2018. "seyyahların anlatımı ile Osmanlı'nın son 30 yılındaki Eskişehir (1892-1922)". *Akademik İncelemeler Dergisi* 13(2):159-82. doi:10.17550/akademikincelemeler.319392.

Yin, R. K. 2011. *Qualitative research from start to finish*. New York: Guilford Press.

Yirmibeşoglu, G. 2016. "Eğlence Endüstrisi veya Kültür Endüstrisi: Tüketim Toplumu Mimarları". *TRT Akademi* 1(1):230-45.

Yumul, A. 2021. "İstanbul'un erken baloları". *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi* 4(5):18-52.

Zahrah Rizwan, F. 2021. "Leisure economies and night clubs: Spaces for resistance from productive/reproductive roles?" *Geoforum* 126:263-66. doi:10.1016/j.geoforum.2021.08.004.

Zizek, S. 2008. *1968*. İstanbul: Encore.

Zizek, S. 2022. *Yamuk Bakmak / Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş*. İstanbul: Metis yayınları.

GENÇLİK POLİTİKALARI VE İŞSİZLİK

Editör
Doç. Dr. Mahir Özhan

Yazarlar
Zozan TUTCAN & Uğur TUTCAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-81-4

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Kapak Tasarımı: Onur ÇAKAN

Baskı ve Cilt:

Sonçağ Yayıncılık

Matbaacılık Reklam

San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı

48/48 İskitler - Ankara

Tel.: (0312) 341 36 67

Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Mayıs 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE İSTİHDAM SORUNU VE İŞSİZLİK: SİİRT İLİ ÖRNEĞİ

UĞUR TUTCAN

GİRİŞ 1

1. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK SORUNU 3
1.1. İSTİHDAM TÜRLERİ 4
1.1.1. Tam Zamanlı İstihdam 4
1.1.2. Yarı Zamanlı İstihdam 4
1.1.3. Serbest Meslek: 5
1.1.4. Geçici veya Mevsimlik İstihdam: 5
1.1.5. Staj veya Çıraklık: 5
1.1.6. Uzaktan veya Uzaktan Çalışma: 5

2. TÜRKİYE'DE AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARI 5
2.1. İŞ GÜCÜ EĞİTİM VE GELİŞTİRME PROGRAMLARI: 6
2.1.1. İstihdam Sübvansiyonları: 6
2.1.2. İşsizlik Ödeneği: 6
2.1.3. Bayındırlık Programları: 6
2.1.4. İşgücü Piyasası Bilgi Sistemleri: 6

3. İŞSİZLİĞİN GENEL TANIMI 6
3.1. İŞSİZLİK TÜRLERİ 7
3.1.1. Sürtünmeli işsizlik: 7
3.1.2. Yapısal işsizlik: 7
3.1.3. Döngüsel işsizlik: 7
3.1.4. Mevsimsel işsizlik: 7
3.1.5. Teknolojik işsizlik: 8
3.2. İŞSİZLİK SORUNU VE NEDENLERİ 8
3.2.1. Ekonomik durgunluk: 8
3.2.2. Otomasyon: 8
3.2.3. Küreselleşme: 8
3.2.4. Mevsimsel İşsizlik: 8
3.2.5. Ayrımcılık: 9
3.2.6. Bölgesel Eşitsizlikler: 9

4. TÜRKİYE'DE İSTİHDAM VE İŞSİZLİĞİN YAPISAL ANALİZİ 10
4.1. EKONOMİK BÜYÜME 10
4.1.1. Endüstriyel Yapı:.....10
4.1.2. İşgücü Piyasası Politikaları: 10
4.1.3. Eğitim:.....11
4.1.4. Demografik değişkenler: 11
4.2. TÜRKİYE'DE İSTİHDAM.....11
4.2.1. İmalat:.....12
4.2.2. Turizm:.....12
4.2.3. Tarım: 12
4.2.4. Bilgi Teknolojileri:.....12
4.2.5. İnşaat:.....12
4.3. EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE İSTİHDAM 13
4.4. SEKTÖR GRUPLARINA GÖRE İSTİHDAM.....13
4.4.1. Sağlık ve Sosyal Yardım:.....13
4.4.2. Perakende Ticaret:.....13
4.4.3. Profesyonel ve Ticari Hizmetler: 14
4.4.4. Boş Zaman ve Ağırlama: 14
4.4.5. Eğitim ve Öğretim: 14
4.4.6. İmalat:.....14
4.4.7. İnşaat:.....14
4.4.8. Nakliye ve Depolama:.....14
4.4.9. Devlet:.....14
4.5. TÜRKİYE'DE KAMU VE ÖZEL SEKTÖR İSTİHDAMI 15
4.5.1. Kamu Sektörü İstihdamı:.....15
4.5.2. Özel Sektör İstihdamı:.....15
4.6. TÜRKİYE'DE GENÇ İSTİHDAMI 15

5. SİİRT İLİ TANIMI VE TARİHÇESİ 17

6. SİİRT İLİ EKONOMİK FAALİYETLERİ.....18
6.1. SİİRT İLİNDE TARIM 18
6.2. SİİRT İLİNDE HAYVANCILIK.....19
6.3. SİİRT İLİNDE MADENCİLİK.....19
6.4. SİİRT İLİNDE SANAYİ 21
6.5. SİİRT'TE ULAŞIM 22
6.6. SİİRT'TE TURİZM.....22

7. SİİRT'TE İSTİHDAM 23

8. SİİRT'TE İŞSİZLİK.....27

SONUÇ 29
KAYNAKÇA.....31

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE: SİİRT İLİ ÖRNEĞİ
ZOZAN TUTCAN

GİRİŞ 33

1. YOKSULUĞUN TANIMI 35

2. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK ANLAYIŞI.....35

3. TÜRKİYE'NİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU.....37

4. TÜRKİYE'NİN YOKSULLUK PROFİLİ.....37
4.1. İŞSİZLİK 38
4.2. GELİR DAĞILIMI 39
4.3. TÜKETİM HARCAMALARI 39

5. TÜRKİYE'DE YOKSULLUĞUN TEMEL GÖSTERGELERİ 40
5.1. TÜKETİM HARCAMALARI YÖNTEMİNE GÖRE YOKSULLUĞUN GÖSTERGELERİ.....40
5.2. GELİR YÖNTEMİNE GÖRE YOKSULLUĞUN GÖSTERGELERİ.....41
5.3. İNSANİ GELİŞMEYE GÖRE YOKSULLUĞUN GÖSTERGELERİ.....42
5.4. TOPLUMSAL YAŞAMA GÖRE YOKSULLUĞUN GÖSTERGELERİ.....43

6. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLET VE SOSYAL POLİTİKALAR 46

7. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK İLE MÜCADELE UYGULAMALARI 47
7.1. NAKİT TRANSFERİ PROGRAMLARI.....47
7.2. KÜÇÜK İŞLETMELERİ DESTEKLEMEK.....47
7.2.1. Mesleki Eğitim.....48
7.2.2. Uygun Fiyatlı Konut.....48
7.2.3. Gıda Bankaları.....48
7.2.4. Mikro Finans Programları:.....48
7.2.5. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerine Erişimin Sağlanması.....48
7.2.6. Sosyal Sigortalar.....49
7.2.7. Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler.....49
7.2.8. Aile Yardımları.....50
Doğum ve Babalık İzni:.....50
7.2.8.1. Eğitim ve Sağlık Yardımları:.....51
7.2.8.2. Yaşlı ve Engelli Yardımları:.....52
7.2.8.3. Sosyal Hizmet Projeleri:.....53
7.2.8.4. Hane Halkının Geçim Stratejileri:.....54

8. YOKSULLUKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....55
8.1. MUTLAK YOKSULLUK:.....55
8.2. GÖRECELİ YOKSULLUK:.....56
8.3. YOKSULLUK SINIRI:.....56
8.4. İNSANİ YOKSULLUK:.....56
8.5. YOKSULLUK ALGISI:.....57
8.6. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ.....57

9. EKONOMİK BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMI.....58
9.1. İŞGÜCÜ PİYASALARI:.....59
9.2. NÜFUS BASKISI:.....60
9.3. SOSYAL SERMAYE YETERSİZLİĞİ:.....60
9.4. TOPLUMSAL NEDENLER:.....61
9.5. SOSYAL DIŞLANMA:.....62
9.6. SİYASİ NEDENLER:.....62
9.7. İNSAN HAKLARI İHLALLERİ:.....63
9.8. SİYASİ KATILIM YETERSİZLİĞİ:.....64

10. SİİRT İLİ TANIMI VE TARİHÇESİ.....66
10.1. SİİRT İLİNDE YOKSULLUK.....67

10.2. SİİRT İLİNDE YOKSULLUKLA MÜCADELE KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR 67
10.2.1. Siirt'te Yoksullukla Mücadeleye Katkı Sağlayan Projeler ... 68

HÜKÜMET PROGRAMLARI VE KALKINMA PLANLARINDA GENÇLİK
ZOZAN TUTCAN & UĞUR TUTCAN

GİRİŞ *75*
I. HÜKÜMET PROGRAMLARINDA GENÇLİK POLİTİKALARI (1923-2018) 77
A. Tek Parti Dönemi (1923-1950) Gençlik Politikaları 77
B. Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) Gençlik Politikaları 81
C. Planlı Dönem ve 1960'lı Yıllar (1960-1970) 84
D. 1970'li Yıllar: Siyasi Çalkantılar ve Gençlik Politikaları 88
E. 1980 Sonrası Askeri Yönetim ve Liberal Dönem (1980-1990) ..93
F. 1990'lı Yıllar: Demokrasi, Kriz ve Avrupa Etkisi 98
G. 2000'li Yıllar ve AK Parti Dönemi (2002-2018) 104
II. KALKINMA PLANLARINDA GENÇLİK POLİTİKALARI 110

SONUÇ 119

KAYNAKÇA 124

KAYNAKÇA

Alkan, A. (2017, 02 23). Siirt İlinin Nüfus Gelişimi, Yapısı ve Dağılışı. (D. C. Dergisi, Dü.) *22*(37), s. 79.

Alkan, A. (2017, 02 23). Siirt İlinin Nüfus Gelişimi, Yapısı ve Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi, 22*(37), s. 79.

Coğrafya Dünyası. (2023). 06 21, 2023 tarihinde https://www.cografya.gen.tr/tr/siirt/ekonomi.html adresinden alındı

Gazetesi, S. (2023). *Siirt Gazetesi*. 06 24, 2023 tarihinde https://siirtgazetesi.com.tr/siirtin-tarim-sanayi-ticaret-ulasim-egitim-ve-kulturel-durumlari/ adresinden alındı

İstihdam. (2023). *Sabah*. 06 21, 2023 tarihinde https://www.sabah.com.tr/egitim/istihdam-ne-demek-tdk-sozluk-anlamina-gore-istihdam-nedir- adresinden alındı

İşkur. (2023). 06 21, 2023 tarihinde İşkur.gov.tr: https://media.iskur.gov.tr/52107/siirt.pdf adresinden alındı

Karadoğan, S., & Özgen, N. (2009, 01 22). Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(2), s. 64.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, A. (2023). *Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü*. Siirt İli Maden Ve Enerji Kaynakları: https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden_potansiyel_2010/siirt_madenler.pdf adresinden alındı

Morgil, O. (1988). Harrod - Domar Modelinde Tam Kapasite Kullanımının Ve Tam İstihdamın Sağlanması . *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(1-2), s. 124.

Orhan, A. (2010). Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde “Coğrafi İşaretlerin” Kullanımı:İzmit Pişmaniyesi Örneği Anatolia. *Turizm Araştırmaları Dergisi, 21*(2).

Savaşır, R. (1999). *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

T.C Siirt Valiliği. (2023, 06 20). http://www.siirt.gov.tr/tarih adresinden alındı

KAYNAKÇA

Ahluwalia, M., Carter, G., & Chenery, B. (1979). Growth and Poverty in Developing Countries. *Journal of Development Economics*, s. 299-341.

Bakanlığı, S. T. (tarih yok). Eruh İlçesi Dikboğaz Köyü Fasulye Yaygınlaştırılıyor. Siirt. 07 03, 2023 tarihinde https://siirt.tarimorman.gov.tr/Haber/812/Eruh-Ilcesi-Dikbogaz-Koyu-Fasulyesi-Yayginlastiriliyor adresinden alındı

Bilen, M., Şan, M., & Aydın, M. (2005, 06 01). Yoksulluk Sorunu Üzerine. *Bilgi Yayınları*(1), s. 1-26.

Ceren, A., & Erdem, T. (2018, 12). Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergİ, 2*(1), s. 7.

Dağdemir, Ö. (1992). Türkiye Ekonomisinde Yapısal Değişim ve Gelir Dağılımı. *T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Fields, S. (1994). Poverty and Income Distribution Data for Measuring Poverty and Inequality Changes in the Developing Countries. *Journal of Development Economics, 44*(1), s. 89.

Özer, I. (2017, 09 26). En yoksul iller Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt. *Ekonomi*. 07 01, 2023 tarihinde https://www.gazeteduvar.com.tr/ekonomi/2017/09/26/en-yoksul-iller-mardin-batman-sirnak-ve-siirt adresinden alındı

Siirt Kırsalda Üretim ve İstihdam için Arıcılığın Geliştirilmesi Projesi. (2023, 05 25). Siirt. 07 02, 2023 tarihinde https://siirt.tarimorman.gov.tr/Haber/817/Siirt-Kirsalda-Uretim-Ve-Istihdam-Icin-Ariciligin-Gelistirilmesi-Projesi adresinden alındı

Siirt Sebzecilikte Canlanıyor Projesi. (2023, 05 25). *"Siirt Sebzecilikle Canlanıyor Projesi" İle Siirt Sebze Üreticilerine 268 Bin Sertifikalı Fide Dağıtımı Yapıldı*. Siirt. 07 02, 2023 tarihinde https://siirt.tarimorman.gov.tr/Haber/816/%e2%80%98%e2%80%98siirt-Sebzecilikle-Canlaniyor-Projesi-Ile-Siirt-Sebze-Ureticilerine-268-Bin-Sertifikali-Fide-Dagitimi-Yapildi adresinden alındı

T.C Siirt İl Valiliği. (2023, 07 01). http://www.siirt.gov.tr adresinden alındı

Kaynakça

Acar, Hakan. “Türkiye’nin ulusal gençlik politikası nasıl yapılandırılmalıdır?”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5/1 (2008), 1-20.*

Acar, Halit. “Türkiye’nin ulusal gençlik politikası nasıl yapılandırılmalıdır?”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 5, no.1 (2008).*

Akman, Kaan. “Türkiye’de Gençlik ve Siyaset: Gelecek İçin Nasıl Bir Katılım?” *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 4/1 (2001), 157-181.*

Aykın, Alparslan Gazi ve Fatma Pervin Bilir. “Hükümet Programları ve Spor Politikaları (1923-2013)”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 22, no.2 (2013): 239-25*

Çiftçi, Ali.- Biçici, İbrahim. *“Aile Rehberi”,* Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2005.

Denstad, Finn Yrjar. *“Ulusal gençlik stratejisi nasıl geliştirilir?: gençlik politikaları kılavuzu”,* (Çev. Hale Akay), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Öztan, Güven Gürkan. “Türkiye’de Çocukluğun Dönüşümü: Cumhuriyetin Küçük Yurttaşı’ndan Dindar Müteşebbislere”, *Ayrıntı Dergi, 2014.*

Saydam, Çağdaş. "Türkiye’de Spor Politikaları ve İstanbul Planlarında Spor." *Journal Of Social, Humanitas And Administrative Sciences (JOSHAS) 7/46 (2024),2354.*

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *“Tarihçe”* (Erişim 14 Nisan 2025).

Tanğ, Esra. *Türkiye’de 1923-1950 Dönemi Ulus Devlet Yapılanması ve Gençlik Politikaları.* Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Türkiye Sutopu Federasyonu, *“Gençlik ve Spor Bakanlığı”* (Erişim 14 Nisan 2025).

Yaman, Ahmet. “Kamu Politikası Analizi Bağlamında Türkiye’nin Gençlik Politikası”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 10 (2021), 45-71.*

Yurttagüler, Laden –Oy, Burcu.- Kurtaran, Yörük*. “Özerklik ve Özgürlükler Açısından Türkiye’de Gençlik Politikaları”,* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Gençlik ve Siyaset
Iğdır'da Siyasal Temsil ve Katılımın Sorunları

Yazarlar
Ramazan Mutlu DOĞANER
Selçuk GÜRÇAM

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-79-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM
1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 7
2. ARAŞTIRMA SAHASI 8
3. LİTERATÜR TARAMASI 10

İKİNCİ BÖLÜM
2. SİYASETTE TEMSİL VE KATILIM SORUNU 15
2.1. TEMSİL KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....15
2.2. SİYASİ TEMSİL KAVRAMI VE MODERN DEVLET ANLAYIŞI.....18
2.3. GELENEKSEL TEMSİL YÖNTEMLERİ.....22
2.3.1. Biçimsel Temsil.....22
2.3.2. Betimleyici Temsil 23
2.3.3. Sembolik Temsil.....24
2.3.4. Asli Temsil 24
2.4. TEMSİL VE SİYASİ TEMSİLE YÖNELİK YENİ YAKLAŞIMLAR 24
2.5. SİYASİ TEMSİL İLE SİYASİ KATILIM ARASINDAKİ İLİŞKİ VE GENÇLİK ...27
2.6. TÜRKİYE'DE SİYASİ TEMSİL, KATILIM VE GENÇLİK.....32
2.7. SİYASAL KATILIMIN ZORLUKLARI.....39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. IĞDIR'DA SİYASAL KATILIM 43
3.1. BULGULAR 43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 85

KAYNAKÇA.....93

Kaynakça

Adalet ve Kalkınma Partisi. (2023). Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü. https://www.akparti.org.tr/media/277004/cep-boy-tu-zu-k-2019.pdf

Akıncı, A., Eriş, V. (2019). 21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım: Türkiye Örneği.Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 35–55. https://dergipark.org.tr/en/pub/iuusbd/589197

Aksoy, A., ve Türkölmez, O. (2020). Dijital çağa demokrasiyi çağırmak: Cambridge Analytica skandalı. Journal of Political Administrative and Local Studies, 3(1), 41-59.

Alelaimat, M. S. (2023). Factors affecting political participation (Jordanian universities students' voting: field study 2017-2018). Review of economics and political science, 8(1), 54-67.

Arslanel, M. N., Eryücel, E. (2011). Modern Devlet Anlayışının Felsefi Temelleri.Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2), 1–20.

Aydın, G. Ç., Başol, O. (2014). X Ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı?. Electronic Journal of Vocational Colleges, 4(4), 1-15.

Bakan, S. (2007). 1980'den Günümüze Türkiye'de Uygulanan Neo-Liberal İktisat Politikaları. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2), 116-125.

Bello Hutt, D.(2022) Rule of Law and Political Representation. Hague J Rule Law 14, 1–25. https://doi.org/10.1007/s40803-021-00163-5

Benedicto, J., ve Luz Morán, M. (2007). Becoming a citizen: Analysing the social representations of citizenship in youth. European societies, 9(4), 601-622.

Bilgin, H. D., Sayarı, S. (2018). Karşılaştırmalı Siyaset: Temel Konular ve Yaklaşımlar.İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. https://www.academia.edu/8387142/Karşılaştırmalı_Siyaset_Temel_Konular_ve_Yaklaşımlar

Bişgin, O. N. (2021). Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Parlamenter Denetim.Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 197.

Boulianne, S. (2015). Social media use and participation: A meta-analysis of current research. *Information, Communication ve Society, 18*(5), 524–538.

Brennan, G., ve Hamlin, A. (1999). On Political Representation. British Journal of Political Science, 29(1), 109–127. http://www.jstor.org/stable/194298

Brink, David (2022). Mill's Moral and Political Philosophy, Stanford Encyclopedia of Philosophy, https://plato.stanford.edu/entries/mill-moral-political/

Bouchut, J. (2024). May '68: The Effectiveness of Students and Industrial Workers Through a Contentious Politics Lens. Open Journal of Social Sciences, 12, 14-39. doi: 10.4236/jss.2024.1212002.

Bulut, Y., Tanıyıcı, Ş. (2008). Türkiye'de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: Erzincan Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 171–197.

Cumhuriyet Halk Partisi. (2022). CHP Gençlîk kolları Yönetmeliği. https://izgazetenet.teimg.com/izgazete-net/images/upload/genclik_kollarY_yonetmeliYi_1_1.pdf

CIRCLE. (2018). Youth voting and political engagement in the United States. Center for Information ve Research on Civic Learning and Engagement. https://circle.tufts.edu/latest-research/2018-election

Citrin, J. (1974). Comment: The political relevance of trust in government. *American Political Science Review, 68*(3), 973–988.

Clegg, Stewart R., ve James R. Bailey. 2008. "Iron Law of Oligarchy". Içinde International Encyclopedia of Organization Studies, 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc. doi:10.4135/9781412956246.n248.

Coffé, H., ve Bolzendahl, C. (2010). Same game, different rules? Gender differences in political participation. *Sex Roles, 62*(5–6), 318–333.

Çaha, Ö., Köktaş, M. E., Çaylak, A., Önder, M., Akın, A., Kapu, H., Doğaner, R. M. (2018). TRA2 Bölgesi Gençlik Araştırması.Serhat Kalkınma Ajansı.

Çam, A. (2018). Gençlik Politik Mi? Apolitik Mi? Siyasetin Değişen Doğası: Üniversite Gençliğinin Siyaset Algısı ve Siyasal Katılımı. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın. 217.

Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. Political studies, 56(1), 76-98.

Demir, Ş. (2016). 12 Mart Askeri Muhtırası. Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi, (2), 130-137.

Demirkıran, E. (2019). Y Kuşağının Sîyasal Katılımı. Yükek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü, İstanbul. 149.

De Benoist, A. (1999). What is Sovereignty?, TELOS-ST LOUIS MO THEN NEW YORK-,99-118.

Deželan, T., Diez, E. H., and Sardoc, M. (2025). The challenges of youth representation: normative perspectives and empirical evidence. https://www.frontiersin.org/research-topics/63919/the-challenges-of-youth-representation-normative-perspectives-and-empirical-evidence

Dikici, A. (2014). 27 Mayıs 1960 askerî darbesi ve Türk polisi. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 30(89), 11-60.

Dovi, S. (2011). Political Representation. https://www.researchgate.net/publication/270588800_Political_Representation

Easton, D. (1975). A re-assessment of the concept of political support. *British Journal of Political Science, 5*(4), 435–457.

Ekici, S. (2009). 1982 Anayasasında Seçme ve Seçilme Hakları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 155.

Ercoşkun, B. (2020). Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecindeki Parametreleri. Lectio Socialis, 4(1), 41–58. https://dergipark.org.tr/en/pub/lectio/641850

Erdoğan, E. (2009). Olasılıksızlığın kuramını aramak: Türk gençliği ve siyasal partilere katılım. içinde Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.

Erdoğan, Ç. (2015). 1990-2000 Yılları Arasında Türk Siyasal Yaşantısındaki Depolitizasyon Sürecinin Siyaset Sosyolojisi Bağlamında Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale. 103.

European Social Survey. (2020). ESS Round 9 Data. https://ess.sikt.no/en/study/bdc7c350-1029-4cb3-9d5e-53f668b8fa74

Farthing, R. (2010). The Politics Of Youthful Antipolitics: Representing The "issue" Of Youth Participation In Politics. Journal of Youth Studies, 13(2), 181–195. https://doi.org/10.1080/13676260.903233696

Garsten, B. (2009). Representative government and popular sovereignty. Political representation, 90, 91.

Görücü, V. (2019). Türkiye'de Katılımcı Demokrasi. Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale. 402.

Görücü, V. (2021). Katılımı Etkileyen Faktörler ve Katılım Yolları. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 155–202. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2180546

Güldiken, N., Kaya, G. (2004). Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre:12 Eylül 1980. Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(2), 105–111.

Gürçam, S., Konuralp, E., ve Ekici, S. (2021). Determining the effect of air transportation on air pollution in the most polluted city in Turkey. Aircraft Engineering and Aerospace Technology, 93(2), 354-362.

Gürçam, S., ve Konuralp, E. (2022). Küreselden yerele çevresel politika yapımı: Iğdır İl Özel İdaresi üzerine bir memorandum. Igdir University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, (6), 65-84.

Gürleyen, S. (2012). Siyasi Temsil Teorisi: Kavram, Tarih, Felsefe. Gazi Üniversitesi In Sosyal Bilimler Enstitüsü,. https://dspace.ups.edu.ec/bitstream/123456789/5224/1/UPS-QT03885.pdf

Halkların Demokratik Partisi. (n.d.). Halkların Demokratik Partisi Tüzüğü.

Henn, M., ve Foard, N. (2013). Social differentiation in young people's political participation: the impact of social and educational factors on youth political engagement in Britain. Journal of Youth Studies, 17(3), 360–380. https://doi.org/10.1080/13676261.2013.830704

Henn, M., Weinstein, M., ve Wring, D. (2002). A generation apart? Youth and political participation in Britain. *The British Journal of Politics ve International Relations, 4*(2), 167–192.

Heywood, A. (2012). Siyaset. (Çev. B. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A Yayla, H. Y. Başdemir), Adres Yayınları.

Howe, N., ve Strauss, W. (2009). Millennials rising: The next great generation. Vintage.

İyi Parti. (2022). İyi Parti Tüzüğü. iyipartikadikoy.org/wp-content/uploads/2021/04/iyiparti-tuzuk-20191004.pdf

Karipçin Teke, H. (2016). Üniversite Gençliği ve Siyasal Katılım: Selçuk Üniversitesi Örneği. Selçuk Üniversitesi.Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 112.

Kaya, F. (2015). Iğdır İli'nin İdari Coğrafya Analizi. Journal of International Social Research, 8(41).

Kenty, J. (2020). Cicero's political personae. Cambridge University Press.

Kılın, T., Kalaycı, İ. (2020). İki Darbe Arası Dönemde Türkiye'de Üniversiteler (1960-1980). Kafdağı, 5(2), 191-211.

KONDA Araştırma ve Danımanlık. (2022). Gençlerin İnsan Hakları Algısı: Kamuoyu Araştırması. Hakikat Adalet Hafıza Merkezi.

Konuralp, E. (2020). Between neoliberal appetence and environmentalist reservations: the political economy of sustainable aviation. International Journal of Sustainable Aviation, 6(2), 134-147.

Konuralp, E., Bicer, S. (2021). Putting The Neoliberal Transformation Of Turkish Healthcare System And İts Problems İnto A Historical Perspective. Review of Radical Political Economics, 53(4), 654-674.

Konuralp, E. (2020). Limits of post-secularism in Turkey: Comparing the attitudes of the Justice and Development Party towards the headscarf and Alevi issues. *Religion Compass, 14*(6), e12352. https://doi.org/10.1111/rec3.12352

Konuralp, E. (2022). On Bülent Ecevit and the Ottoman-Republican contention: A Kemalist hardliner or a mediator? *Turkish Historical Review, 13*(1–2), 122–140.

Konuralp, E., ve Dayioğlu, N. (2022). Analysing the implications of the Health Transformation Program on perceptions of the welfare state and public services in Turkey. Acta Oeconomica, 72(2), 153-174.

Konuralp, E. ve Yılmaz, O. A. (2022). Post-seküler bir önerme olarak inançlara saygılı laiklik, DSP ve 28 Şubat**.** *28 Şubat* içinde, Onur Alp Yılmaz (der). Nika

Krook, M. L., ve Norris, P. (2014). Beyond quotas: Strategies to promote gender equality in elected office. *Political Studies, 62*(1), 2–20.

Kovacheva, S. (2014). Gençlik Siyasi Katılım Kalıplarını Gençleştirecek Mi?. Der. Yılmaz, V. ve Bahçeci, D.), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları, (6), 149-159.

Kutlu, A. (2018). Dönüşen Medya Çağında Siyasal Katılım: İstanbul'da Yaşayan 18-22 Yaş Seçmen Örneği. Erciyes İletişim Dergisi, 5(3), 90-106.

Kwan, J. Y. (2022). 'Democracy and active citizenship are not just about the elections': Youth civic and political participation during and beyond Singapore's nine-day pandemic election (GE2020). Young, 30(3), 247-264.

Leighley, J. E. (1995). Attitudes, opportunities, and incentives: A field essay on political participation. *Political Research Quarterly, 48*(1), 181–209.

Lincoln, A. (1863). Government of the people, by the people, for the people.

Loewe, M., Zintl, T., ve Houdret, A. (2021). The social contract as a tool of analysis: Introduction to the special issue on “Framing the evolution of new social contracts in Middle Eastern and North African countries”. World Development, 145, 104982.

Maßlo, J. (2010). Jugendliche in der Politik. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Meera, Mundayat, and Khatera Yekta. (2021). “The Challenges to Political Participation of Women in Afghanistan: Historical and Cultural Perspectives”. Asian Studies 9 (1): 65-91. https://doi.org/10.4312/as.2021.9.1.65-91.

Mindzie, M. A. (2015). Challenges to Political Participation. In Building Peace and Development in the Sahel: Enhancing the Political Participation of Women and Youth (pp. 3–8). International Peace Institute. http://www.jstor.org/stable/resrep09525.5

Nacak, O. (2015). Türk Yönetim Anlayışında Bir Değişim: Siyasal Temsilin Doğuşu ve Gelişimi.Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 147–169. https://doi.org/10.5578/JSS.8765

Nie, N. H., Verba, S., ve Kim, J.-O. (1974). Political participation and the life cycle. *Comparative Politics, 6*(3), 319–340.

Niemi, R. G., ve Junn, J. (2005). Civic education: What makes students learn. Yale University Press.

Örs, B. (2006). Siyasal Temsil. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Issue 35). https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/6051

Özdil, M. A., ve Konuralp, E. (2025). Dressing the future: the bibliometric interplay between sustainability and fashion studies amidst the neoliberal era. Fashion Practice, 17(1), 156-191.

Özer, S. Y. (2015). Siyasi Partilerde Genç Seçmen Memnuniyetinin Parti Sadakatine Etkisi: Keçiören İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 98.

Özkan, M. (2019). Modern-Demokratik Devlette Siyasal Temsil.Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 319

Özkan, M. (2020a). Siyasal Temsil: Bir Kavramın Dönüşümü. Felsefe Dünyası. 1(71), 232–263.

Özkan, M. (2020b). Temsili Demokrasiden Demokratik Temsile: Pitkin'i Yeniden Düşünmek.Muhafazakârdüşünce, 58, 55–83. https://orcid.org/0000-0001-6562-1981

Özkan, M. (2020c). Demokrasi ve Temsil: Paradoksu Rousseau Üzerinden Okumak. Siyasal: Journal of Political Sciences, 29(2), 403–430. https://doi.org/10.26650/siyasal.2020.29.2.0030

Öztürk, O. (2020). Aile Kurumunun Z Kuşağının Sîyasal Katılım Davranışına Etkîsî. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 125.

Pan, Z., ve Shan, L. (2021). John Locke's Doctrine of Limited Government: Establishment, Limitations and Criticisms. Advances in Politics and Economics. https://doi.org/10.22158/ape.v4n3p25.

Pérez-Crespo, C. (2024). Sieyès's idea of constituent power: a moderate and illiberal idea of sovereignty in the French revolution. History of European Ideas, 50(6), 1029–1051. https://doi.org/10.1080/01916599.2024.2319390

Pitkin, H. F. (2014). Temsil Kavramı (Çev. Seda Erkoç); Sakarya.

Rehfeld, A. (2006). Towards a general theory of political representation. The Journal of Politics, 68(1), 1-21.

Runciman (2010). D. Hobbes's theory of representation: anti-democratic or proto-democratic? In: Shapiro I, Stokes SC, Wood EJ, Kirshner AS, eds. Political Representation. Cambridge University Press; 2010:15-34.

Seemiller, C., ve Grace, M. (2016). Generation Z goes to college. John Wiley ve Sons.

Shapiro, I., Stokes, S. C., Wood, E. J., Kirshner, A. S. (2010). Political Representation. Cambridge University Press. www.cambridge.org

Smith, A., ve Anderson, M. (2018). Social Media Use 2018: Demographics and Statistics. Washington DC: Pew Research Center. https://www.pewresearch.org/internet/2018/03/01/social-media-use-in-2018/

Strate, J. M., Parrish, C. J., Elder, C. D., ve Ford, C. (1989). Life span civic development and voting participation. *American Political Science Review, 83*(2), 443–464.

Şimşek, O. (2018). Iğdır ilinin nüfus özellikleri. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 5(14), 180-210.

Tekindal, M. (2017). The Position Of The Youth In Political Participation. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 39, 119–140. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.375476

Thompson, D.F. 2001. "Political Representation". International Encyclopedia of the Social ve Behavioral Sciences, Elsevier, 11696–98. doi:10.1016/B0-08-043076-7/01228-6.

Thompson, D. F. (2008). Deliberative democratic theory and empirical political science. Annu. Rev. Polit. Sci., 11(1), 497-520.

Trüstedt, K. (2020). Representing Agency: An Introduction. Law ve Literature, 32(2), 195–206. https://doi.org/10.1080/1535685X.2020.1763588

Turan, İ. (1987). Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar. Belediye İş Sendikası Eğitim Yayınları. İstanbul.

Türe, İ. (2005). Çağdaş Demokrasinin Temel Koşulu: Siyasal Temsil. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 3(3), 68–100. https://dergipark.org.tr/en/pub/yead/234630

TÜİK (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500

Urbinati, N. 2006. "Political Representation as a Democratic Process". Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory 10(1): 18–40. doi:10.7227/R.10.1.3.

Urbinati, N., Warren, M. E. (2008). The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory.Annual Review OfPolitical Science, 11, 387–412. https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.053006.190533

Uslu, A. (2021). Siyasal Düşüncelerin Toplumsal Tarihi-1. Yordam Kitap.

Varlık, Ü., Ören, B. (2003). Demokrasi ve Temsil. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 3 (5). 173-185. .https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/302941

Veyne, P. (1983). Did the Greeks invent democracy?. Diogenes, 31(124), 1-32.

Vieira, M. B. (2017). Reclaiming Representation. M. B. Vieira (Ed.), Taylor ve Francis.

Vieira, M. B., Runciman, D. (2008).Representation (M. B. Vieira ve D. Runciman (eds.)). Polity Press. https://libys2ovk7oh7uyzpfll5vbz5ja.booksc.eu/book/2729328/5d3907

Williams, G., Gunn, B., ve Brennan, S. (2004). 'Sovereignty'and its relevance to treaty-making between indigenous peoples and Australian governments. The Sydney Law Review, 26(3), 307-352.

Yılmaz, E. (2017). Türk siyasi tarihinde askeri müdahalelere bir örnek: Demokrat Partililere siyasi haklarının iadesi meselesi ve 14-21 Mayıs 1969 buhranı. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 16(32), 21-64.

Yüksek Seçim Kurulu, (2022, Aralık). Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, Seçim İstatistikleri 2009-2019.https://www.ysk.gov.tr/tr/secim-istatistikleri/78318 Erişim Tarihi 01.06.2023.

Zhang, W. (2022). Political disengagement among youth: A comparison between 2011 and 2020. Frontiers in Psychology, 13, 809432.

MESLEK YÜKSEK OKULLARI İÇİN

GENEL İŞLETME

Prof. Dr. Zeyyat SABUNCUOĞLU **Prof. Dr. Tuncer TOKOL**

Uludağ Üniversitesi İİBF

5. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-65-4

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
İŞLETME KAVRAMI, DİĞER BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİLERİ, AMAÇ VE İLKELERİ

1.1. İŞLETME KAVRAMI 1
1.1.1. İşletme Girdileri 2
1.1.2. İşletme Çıktıları 3
1.1.3. İşletmenin Yapısal Özellikleri 4
1.2. İŞLETMECİLİĞİN DİĞER BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİLERİ 6
1.2.1. İşletme ve İktisat 7
1.2.2. İşletme ve Davranış Bilimleri 8
1.2.3. İşletme ve Hukuk 8
1.2.4. İşletme ve Matematik 9
1.3. İŞLETMEDE YÖNETİM BİLGİ SİSTEMLERİ 9
1.4. İŞLETMEDE İZLENEN AMAÇLAR 11
1.4.1. Kâr Etmek 11
1.4.2. Topluma Hizmet 12
1.4.3. Büyümek ve Gelişmek 13
1.4.4. Tüketicilere Hizmet 14
1.5. İŞLETMECİLİK TEMEL İLKELERİ 15
1.5.1. Verimlilik 15
1.5.2. Ekonomiklik 17
1.5.3. Karlılık 17
1.5.4. Toplam Kalite 18

BÖLÜM 2
İŞLETMENİN SORUMLULUKLARI

2.1. İŞVERENE KARŞI SORUMLULUKLAR 20
2.2. TEDARİKÇİLERE KARŞI SORUMLULUKLAR 21
2.3. ÇALIŞANLARA KARŞI SORUMLULUKLAR 21
2.4. TÜKETİCİYE KARŞI SORUMLULUKLAR 22
2.5. DEVLETE KARŞI SORUMLULUKLAR 23
2.6 TOPLUMA KARŞI SORUMLULUKLAR 23

BÖLÜM 3
GİRİŞİMCİLİK

3.1. GİRİŞİMCİLİĞİN TANIMI, ÖNEMİ VE GELİŞİMİ 25
3.2. GİRİŞİMCİLERİN ÖZELLİKLERİ 28
3.3. GİRİŞİMCİ VE YÖNETİCİ FARKLILIKLARI 31
3.4. GİRİŞİMCİLİK FİKRİNİN GELİŞMESİ VE GİRİŞİMCİLİK SÜRECİ 31
3.5. GİRİŞİMCİLİĞİN GELİŞMESİNİ ENGELLEYEN UNSURLAR 33

BÖLÜM 4
BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE İŞLETMELER, İŞLETME TÜRLERİ, İŞLETMELER ARASI ANLAŞMA VE BİRLEŞMELER

4.1. BÜYÜMENİN ÖNEMİ VE YARARLARI 35
4.2. BÜYÜKLÜK ÖLÇÜTLERİ 36
4.2.1. Niceliksel Büyüklük Ölçütleri 36
4.2.2. Niteliksel Büyüklük Ölçütleri 37
4.3. BÜYÜME ŞEKİLLERİ 38
4.3.1. Ekonomik Büyüme 38
4.3.2. Fiziksel Büyüme 38
4.3.3. Sosyal Büyüme 39
4.3.4. Örgütsel Büyüme 39
4.4. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETMELER (KOBİLER) 40
4.4.1. KOBİ'lerin Üstünlükleri 41
4.4.2. KOBİ'lerin Başarısızlık Nedenleri 44
4.5. ÇOKULUSLU İŞLETMELER 45
4.6. İŞLETME TÜRLERİ 47
4.6.1. Endüstri İşletmeleri 47
4.6.2. Ticaret İşletmeleri 48
4.6.3. Hizmet İşletmeleri 49
4.6.4. Kamu İşletmeleri 50
4.6.4.1. Döner Sermayeli İşletmeler 50
4.6.4.2. Katma Bütçeli İşletmeler 50
4.6.4.3. Yerel Yönetim işletmeleri 50
4.6.4.4. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT'ler) 51
4.7. YASAL YAPILARINA GÖRE İŞLETMELER 53
4.7.1. Kişi İşletmeleri 54
4.7.1.1. Tek Kişi İşletmesi 54

4.7.1.2. Adi Şirket 54
4.7.1.3. Kollektif Şirket 55
4.7.1.4. Adi Komandit Şirket 56
4.7.2. Sermaye Şirketleri 57
4.7.2.1. Anonim Şirket 58
4.7.2.2. Limited Şirket 58
4.7.2.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket 59
4.7.3. Kooperatif İşletmeler 60
4.8. İŞLETMELER ARASI ANLAŞMA VE BİRLEŞMELER 61
4.8.1. Centilmenlik Anlaşması 62
4.8.2. Karteller 62
4.8.3. Tröst 63
4.8.4. Holding 63
4.8.5. Tam Birleşme (Merger) 64
4.8.6. Ortak Girişim (Joint Venture) 64
4.9. KAPASİTE KAVRAMI 65
4.9.1. Teorik Kapasite 65
4.9.2. Gerçek Kapasite 66
4.9.3. Kullanılan Kapasite 66
4.9.4. Boş Kapasite 67
4.9.5. Optimal Kapasite 67

BÖLÜM 5
İŞLETMENİN KURULUŞ ÇALIŞMALARI VE KURULUŞ YERİ SEÇİMİ

5.1. FİZİBİLİTE ETÜDÜ 71
5.1.1. Ekonomik Araştırma 73
5.1.2. Teknik Araştırma 74
5.1.3. Finansal Araştırma 74
5.1.3.1. Kâra Geçiş Analizi 75
5.1.3.2. Fon Kaynaklarının Saptanması 77
5.1.3.3. Değerlendirme ve Yatırım Kararı 78
5.1.4. Yasal Araştırma 78
5.1.4.1. Yasal İşlemler ve İzinler 79
5.2. ENDÜSTRİYEL İŞLETMELERİN KURULUŞ YERİ SEÇİMİ 80
5.2.1. Kuruluş Yeri Seçiminde Etkenler 81
5.3. HİZMET İŞLETMELERİNDE KURULUŞ YERİ SEÇİMİ 84
5.3.1. Toptancı İşletmelerin Kuruluş Yeri 85
5.3.2. Perakendeci İşletmelerin Kuruluş Yeri 85

5.3.3. Servis Ve Büroların Kuruluş Yeri....87
5.4. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ....87
5.5. KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ....89

BÖLÜM 6
YÖNETİM VE ORGANİZASYON İŞLEVİ

6.1. YÖNETİMİN TANIMI VE ÖNEMİ....91
6.2. GELENEKSEL YÖNETİM YAKLAŞIMI....92
6.2.1. Bilimsel Yaklaşımın Temel İlkeleri....93
6.3. YENİ GELENEKSEL YÖNETİM YAKLAŞIMI....96
6.4. ÇAĞDAŞ YÖNETİM YAKLAŞIMLARI....97
6.4.1. Sistem Yaklaşımı....97
6.4.2. Durumsallık Yaklaşımı....98
6.4.3. Toplam Kalite Yönetimi....99
6.5. YÖNETİMİN ALT İŞLEVLERİ....102
6.5.1. Planlama İşlevi....103
6.5.2. Örgütleme İşlevi....104
6.5.3. Yürütme İşlevi....105
6.5.4. Denetim İşlevi....107
6.5.5. Eşgüdüm İşlevi....108
6.5.6. Eğitim İşlevi....109
6.6. ORGANİZASYON KAVRAMI....111
6.6.1. Yetki Devri....112
6.6.2. Organizasyon İçinde Bölümler ve Şemalar....112
6.6.3. Yeniden Yapılanma (Reorganizasyon)....114
6.6.4. Yeni Organizasyon Yaklaşımları....115
6.6.4.1. Yalın Organizasyon....115
6.6.4.2. Öğrenen Organizasyonlar....116

BÖLÜM 7
FİNANSMAN İŞLEVİ

7.1. FİNANSMAN KAVRAMI....119
7.2. FİNANSAL ANALİZ....119
7.2.1. Likidite Rasyoları....120
7.2.2. Finansal Yapı Rasyoları....121
7.2.3. Varlık Kullanım Rasyoları....121
7.2.4. Kârlılık Rasyoları....122

7.3. FİNANSAL PLANLAMA VE DENETİM 123
7.4. İŞLETMELER İÇİN GEREKLİ FİNANSMAN KAYNAKLARI 124
7.4.1. Öz Kaynaklardan Finansman 124
7.4.2. Yabancı Kaynaklardan Finansman 125
7.4.2.1. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakla Finansman 126
7.4.2.2. Orta Vadeli Yabancı Kaynakla Finansman 127
7.4.2.3. Uzun Vadeli Yabancı Kaynakla Finansman 128
7.4.3. Otofinansman 129
7.4.3.1. Açık Oto Finansman 129
7.4.3.2. Gizli Oto Finansman 130
7.5. FONLARIN YATIRIMI 131
7.5.1. Duran Varlıklara Yatırım 131
7.5.2. Stoklara Yatırım 132
7.5.3. Alacaklara Yatırım 133
7.5.4. Nakitlere Yatırım 134
7.6. SERMAYE PİYASASI 134
7.6.1. Sermaye Piyasalarının Araçları 135
7.6.1.1. Pay Senetleri 135
7.6.1.2. Tahviller 137
7.6.2. Sermaye Piyasası Kurumları 138
7.6.2.1. Aracı Kuruluşlar 139
7.6.2.2. Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları 140

BÖLÜM 8
ÜRETİM İŞLEVİ

8.1. ÜRETİM VE ÜRETİM YÖNETİMİ KAVRAMLARI 141
8.2. ÜRETİMİN DİĞER İŞLETME İŞLEVLERİYLE İLİŞKİSİ 141
8.3. ÜRETİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ 143
8.4. ÜRETİM TÜRLERİ 144
8.4.1. Belirli Bir Sürede Üretilen Miktara Göre Üretim Türleri 144
8.4.2. Üretimde İzlenen Yola Göre Üretim Türleri 144
8.5. ÜRETİM YÖNETİMİ SİSTEMİNİN ALT SİSTEMLERİ 145
8.5.1. Üretim Planlaması 145
8.5.2. Ürün Tasarımı 146
8.5.3. Fabrika İçi Yerleşim Düzeni 147
8.5.4. Üretim Kontrolü 148
8.5.5. Stok Kontrolü 148
8.5.6. Bakım 149
8.5.7. Hareket ve Zaman Etütleri 150

8.5.8. Kalite Kontrol....151
8.5.8.1. İstatistiksel Kalite Kontrol....153
8.5.8.2. Toplam Kalite Kontrol....153

BÖLÜM 9
PAZARLAMA İŞLEVİ

9.1. PAZARLAMA KAVRAMI....155
9.2. PAZARLAMANIN GELENEKSEL İŞLEVLERİ....156
9.3. PAZARLAMANIN YÖNETSEL İŞLEVLERİ....159
9.3.1. Mamul Planlama ve Geliştirme....159
9.3.2. Dağıtım....160
9.3.2.1. Dağıtım Kanalı....160
9.3.2.2. Fiziksel Dağıtım....161
9.3.3. Fiyatlama....163
9.3.4. Satış Çabaları (Tutundurma)....166
9.3.4.1. Reklam....166
9.3.4.2. Kişisel Satış....168
9.3.4.3. Satış Geliştirme....170
9.4. PAZARLAMA ARAŞTIRMASI....170
9.4.1. Problemin Teşhisi ve Tanımlanması....170
9.4.2. Veri Kaynaklarının Belirlenmesi....171
9.4.3. Örnekleme....172
9.4.4. Verilerin Toplanmasında Kullanılacak Yöntemlerin Seçilmesi....172
9.5 ULUSLARARASI PAZARLAMA....175

BÖLÜM 10
İNSAN KAYNAKLARI İŞLEVİ

10.1. İNSAN KAYNAKLARI İŞLEVİNİN TANIMI VE AMAÇLARI....177
10.2. İNSAN KAYNAKLARI BÖLÜMÜNÜN ORGANİZASYONU....179
10.3. İŞGÖREN SEÇİMİ....180
10.3.1. İç Kaynaklar....180
10.3.2. Dış Kaynaklar....181
10.3.3. İşgören Seçim Süreci....182
10.4. İŞGÖREN EĞİTİMİ....184
10.4.1. İş Dışı Eğitim Yöntemleri....185
10.4.2. İşbaşı Eğitim Yöntemleri....186
10.5. PERFORMANS DEĞERLEMESİ....187

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKDOĞAN, Nalân : Maliyet Muhasebesi Uygulamaları, Cem Ofset, Ankara, 1998.

APAK, Sudi : Uluslararası Finansal Teknikler, Eskişehir, 1995.

ASLAN, Demir : Üretim Planlama, 1985.

BARUTÇUGİL, İsmet : Üretim Sistemi ve Yönetim Teknikleri, Uludağ Üniversitesi Matbaası, Bursa, 1988.

BEKTÖRE, Sabri - BENLİGİRAY, Yılmaz : Envanter - Bilanço, Eylül Yayınları, Eskişehir, 1991.

BERETTA, Victor : Politique et Strategie de l'Entreprise, Les Editions d'Organisation, Paris, 1975.

BODO B. Schlegelmilch, Marketing Ethics: An International Perspective, 1. Ed., London : International Thomson Business Press, 1998.

BOONE Luis - KURTZ, David, Contemporary Marketing, The Dryden Press, Forthwort, 1995.

BOŞ, Melih - AYHAN, Artar : İşletmelerde Verimlilik Denetimi MPM, No: 435, Ankara, 1991.

CEYLAN, Ali : Finansal Yönetim, Bursa, 1995.

ÇETİNDAMAR Dilek, **Türkiye'de Girişimcilik,** Tüsiad Yayınları, 12/340, İstanbul, 2002

DEMİR, Hulusi : Üretim Yönetimi, Ege üniversitesi İşleme Fakültesi Yayını, No: 9, İzmir, 1982.

DEMİROĞLU Yasemin, **Firma Davranışı Olarak Girişimcilik,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 2007.

DOLGUN Uğur, **Girişimcilik,** Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ağustos 2003.

DORUKAN Tülin, "Dünden Bugüne Girişimcilik ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İbrahim Bodur Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Cilt:1, Sayı:2, Aralık 2006

ERDOĞAN Ekrem, Çetinkaya Emel, Kurutkan M. Nurullah, "Bilgi Toplumunda Girişimciliğin Değişen Boyutu: Sanal Girişimcilik", **Uluslararası Girişimcilik Kongresi,** Manas Üniversitesi Yayınları, 86/11, 2006

GENE R. Loczniak, Patrick E. Murphy, Ethical Marketing Decisions: The Heigher Road, Boston : Ally and Bacon, 1993.

GENE R. Laczinіak, Patrick E. Murphy, Marketing Ethics - Guidelines for Manager, Lexington, Mass : Lexington Books, 1985.

GORDON, Judith : Organizational Behavior, Ally and Bacon, Boston, 1993.

GÜCENME, Ümit : Mali Tablolar Analizi, Marmara Kitabevi, Bursa, 2000.

GÜCENME, Ümit : Ticaret İşletmelerinde Envanter İşlemleri, Marmara Kitabevi, Bursa, 2000.

ISİKAWA K, What is Total Quality Control, Prentice - Hall, Inc, New Jersey, 1985.

KARALAR, Rıdvan : Genel İşletme Ekonomisi, Engin Yayınları, Ankara, 1993.

KIZIL Ahmet : Genel Muhasebe, Der Yayınları, İstanbul, 1996.

KOÇEL, Tamer : İşletme Yöneticiliği, Beta, İstanbul, 2013

LAUDON C. Kenneth, Laudon P. Jane, Management Information Technology, 4th Edition, Prentice Hall, 1996.

LAWRENCE B. Chonko, Ethical Decision Making In Marketing, Thousand Oaks, Sage Publications, 1995.

LIPSON, Harry A. : DARLİNG, John R. : Marketing Fundementals, John Wiley and sons, New York, 1974.

LUIS E. Boone, David L. Kurtz, Comtemporary Business, Dryden Press, Fortworth, 1996.

MAVİŞ, Fermani, Halkla ilişkiler - Seçme Yazılar - Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 1986.

MUCUK, İsmet : Modern İşlemecilik, Der Yayınları, İstanbul, 2008

MUCUK, İsmet : Pazarlama İlkeleri, İstanbul, 2010

ÖZDEMİR, Mahmut : Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri, Ankara, 1990.

ÖZDEMİR, Muammer :Finansal Yönetim, İstanbul, 1999.

ÖZKAN Şule, Gündoğdu Fatma, "Türkiye'de Girişimcilik ve Belirleyicileri: Marmara ve Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama", Ankara Üniversitesi, **SBF Dergisi,** 2003

PARKER Charles, Management Information Systems Strategy and Actions, Mc Graw Hıll, New York, 1989.

PEKER, Alparslan : Modern Yönetim Muhasebesi, Muhasebe Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1988.

RISTAU, Robert - EGGLAND, Steven - DLABAY, Les - BURRON, Jammes – SCOTT, Anne : Daurghtfey Intoduction to Business, South-Western Com., Cincinatti 1997.

RUDELIUS, William : ERICKSON, W. Bruce : BAKULA, W.J. :An Introduction to Contempory Business, Hartcourt Brace Javnovich, New York, 1976.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat : İnsan Kaynakları Yönetimi, Beta Yayınevi, 2012

SABUNCUOĞLU, Zeyyat : Örgütsel Psikoloji, Alfa Kitabevi, Bursa, 2005.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat : Halkla İlişkiler,Beta yayınevi 2013

SARIASLAN, Halil : Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi, Ankara, 1990.

SOYDAN Hakkı, ILDIR Ali : Şirketler Muhasebesi, Alfa Yayınları, Bursa, 2000.

TOKOL, Tuncer : Pazarlama Araştırması, Bursa, 2000.

TOKOL, Tuncer, Pazarlama Yönetimi, Bursa, 1996.

TOSUN, Kemal : İşletme Yönetimi, Genel Esaslar, Cilt: 1, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1992

VERGİLİEL, Melek Tüz : Kriz ve İşletme Yönetimi, Alfa Yayınları, Bursa, 2012

WİLLİAM F. School,, Gary Dessler, John A. Reinecke, Introduction to Business, Boston : Alyn and Bacon, 1993

YALKIN, Yüksel Koç : Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, Ankara, 1995.

Prof. Dr. Şakir DIZMAN

GENEL MUHASEBE

PEDAGOJİK ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Güncellenmiş 3. Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-06-7

Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Temmuz 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ……..……..…..……I
İÇİNDEKİLER……..……..……...….III
TEKDÜZEN HESAP PLANI…….....……..…IX

MUHASEBE I
TEMEL KAVRAMLAR-TANIMLAR VE DÖNEM İÇİ MUHASEBE İŞLEMLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR
(BİRİNCİ HAFTA)

1.1. MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ……...……1
1.2. İŞLETME TÜRLERİ……..…… 3
1.2.1. TİCARET İŞLETMELERİ……..……....3
1.2.2. ÜRETİM İŞLETMELERİ……...……..…..3
1.2.3. HİZMET İŞLETMELERİ…...……..…..3
1.3. MUHASEBE'NİN TANIMI……..……...3
1.4. MUHASEBE'NİN BÖLÜMLERİ……..……..3
1.4.1. GENEL MUHASEBE……...……..……....3
1.4.2. MALİYET MUHASEBESİ…….……..….4
1.4.3. YÖNETİM MUHASEBESİ....……..…..4
1.5. MUHASEBE BİLGİLERİ İLE İLGİLENEN KİŞİ VE KURULUŞLAR....4
1.6. MUHASEBE'NİN TEMEL KAVRAMLARI…….....5

İKİNCİ BÖLÜM
TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİ
(İKİNCİ HAFTA)

2.1. TEKDÜZEN HESAP PLANI……..……..……..7
2.1.1. HESAP SINIFLARI……..……..……....7
2.1.2. HESAP GRUPLARI……..……..…..7
2.1.3. HESAPLAR…...…..……..…….....8
2.1.4. HESAP KAVRAMI...…….…....9
2.1.5. TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ.....11
2.1.5.1. BİLANÇO…….……..…….....11
2.1.5.2. GELİR TABLOSU.……...…..……..…….....15
2.1.5.3. MALİYET HESAPLARI..…….……..…….....16
2.1.5.4. NAZIM HESAPLAR.....……..…….....16

(ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ HAFTA)
2.1.5.5. HESAPLARIN İŞLEYİŞ ŞEKLİNİN BİLANÇO ÜZERİNDEN GÖSTERİMİ……..…....……17
2.1.5.6. MUHASEBE FİŞLERİ…..……....18
2.2. BİLANÇO TEMEL EŞİTLİĞİ…....……....19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÖNEM İÇİ MUHASEBE UGULAMALARI
3.1. TEKDÜZEN HESAP PLANI DÖNEM İÇİ MUHASEBE UYGULAMALARI…….27
3.1.1.1. DÖNEN VARLIKLAR…….…..……....27
3.1.1.1.10. HAZIR DEĞERLER……..……27

(BEŞİNCİ HAFTA)
3.1.1.2. 11 MENKUL KIYMETLER..…….……31
3.1.1.3. 12 TİCARİ ALACAKLAR……..…..……...……..33
3.1.1.4. CİRO……..……...……..…….39

(ALTINCI HAFTA)
3.1.1.5. 13 DİĞER ALACAKLAR……..40
3.1.1.6. 15 STOKLAR.....……45
3.1.1.7. 17 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ……..……49

(YEDİNCİ HAFTA)
3.1.1.8. 18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER……....50
3.1.1.9. 19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR…….…52
3.1.2. 2 DURAN VARLIKLAR…….……56
3.1.2.1. 22 TİCARİ ALACAKLAR…….……....56
3.1.2.2. 23 DİĞER ALACAKLAR…….……..…59
3.1.2.3. 24 MALİ DURAN VARLIKLAR……..……....61

(SEKİZİNCİ HAFTA)
3.1.2.4. 25 MADDİ DURAN VARLIKLAR..……..…66
3.1.2.5. 26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR..……....70

(DOKUZUNCU HAFTA)
3.1.2.6. 27 ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR…….……74
3.1.2.7. 28 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI……..……...……....77

3.1.2.8. 29 DİĞER DURAN VARLIKLAR……..…79
3.1.3.3. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR……..……...…...82
3.1.3.1. 30 MALİ BORÇLAR……..……....82

(ONUNCU HAFTA)

3.1.3.2. 32 TİCARİ BORÇLAR…….……..……....86
3.1.1.9. 33 DİĞER BORÇLAR……...……..…89
3.1.3.4. 34 ALINAN AVANSLAR……..……....92
3.1.3.5. 35 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKEDİŞLERİ……..…94
3.1.3.6. 36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER…….....95

(ONBİRİNCİ HAFTA)

3.1.3.7. 37 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI…….……....98
3.1.3.8. 38 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI.……..….100
3.1.1.9. 39 DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR...101
3.1.4.4. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR ….……....104
3.1.4.1. 40 MALİ BORÇLAR……..…104

(ONİKİNCİ HAFTA)

3.1.4.2. 42 TİCARİ BORÇLAR…….……..…108
3.1.4.3. 43 DİĞER BORÇLAR…….…..……..…111
3.1.4.4. 44 ALINAN AVANSLAR...…….……..…113
3.1.4.5. 47 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI……...……..…114
3.1.4.6. 48 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI……....……..…116
3.1.4.7. 49 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR..117
3.1.5.5. ÖZ KAYNAKLAR …….…….……....118
3.1.5.1. 50 ÖDENMİŞ SERMAYE...…….……..…118
3.1.5.2. 52 SERMAYE YEDEKLERİ……...…..……..…120
3.1.5.3. 54 KÂR YEDEKLERİ……...…...……..…122
3.1.5.4. 57 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI...…..…….…....125
3.1.5.5. 58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)……...…125
3.1.5.6. 59 DÖNEM NET KÂRI (ZARARI)……..……..…125

(ONÜÇÜNCÜ HAFTA)

3.1.6.6. GELİR TABLOSU HESAPLARI….....……..…….……....126

3.1.6.1. 60 BRÜT SATIŞLAR……. ……..…126
3.1.6.2. 61 SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)…….……..…128
3.1.6.3. 62 SATIŞLARIN MALİYETİ (-)…….……..…130
3.1.6.4. 63 FAALİYET GİDERLERİ (-)……...…….……..…131
3.1.6.5. 64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR…….……..……132
3.1.6.6. 65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)……..……135
3.1.6.7. 66 FİNANSMAN GİDERLERİ (-)...…….……..…137
3.1.6.8. 67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR……..…….138
3.1.6.9. 68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)...…….…138
3.1.6.10. 69 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI...…...…….…139
3.1.7.7. MALİYET HESAPLARI….....……...…….……....141
3.1.7.1. 70MALİYET MUHASEBESİ BAĞLANTI HESAPLARI143
3.1.7.2. 71 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ.144
3.1.7.3. 72 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ……...……..…145
3.1.7.4. 73 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ……...……..…147
3.1.7.5. 74 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ….…..……..…148
3.1.7.6. 75 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ…...…149
3.1.7.7. 76 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ....150
3.1.7.8. 77 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ…….....……...…151
3.1.7.9. 78 FİNANSMAN GİDERLERİ……...….……..…153

(ONDÖRDÜNCÜ HAFTA)

3.1.7.10. 79 GİDER ÇEŞİTLERİ…….....…...…….……..…154
3.1.8.9. NAZIM HESAPLAR…….....……....…….……....158

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YARDIMCI HESAPLAR

4.1. YARDIMCI HESAPLAR VE İŞLEYİŞİ…....……..…..…..…161

MUHASEBE II
ENVANTER VE DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLERİ

BEŞİNCİ BÖLÜM
ENVANTER İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ
(BİRİNCİ HAFTA)

5.1. ENVANTER……..…..…..…165
5.1.1. MUHASEBE DIŞI ENVANTER……....……....165

5.1.2. MUHASEBE İÇİ ENVANTER……...……...165
5.1.3. ENVANTERİN YAPILMA ZAMANI……...……....165
5.1.4. SAYIM FAZLALARI…….....……...……....165
5.1.5. SAYIM NOKSANLARI……..…….....……...……....166
5.1.6. KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV) MAHSUBU……...168

ALTINCI BÖLÜM
KARŞILIKLAR
(İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ HAFTA)

6.1. AKTİF'TE VE PASİF'TE YER ALAN KARŞILIKLAR……...…173

YEDİNCİ BÖLÜM
REESKONTLAR
(DÖRDÜNCÜ HAFTA)

7.1. REESKONT HESAPLAMA VE MUHASEBESİ……...…181

SEKİZİNCİ BÖLÜM
AMORTİSMANLAR
(BEŞİNCİ HAFTA)

8.1. AMORTİSMAN HESAPLAMA VE MUHASEBE KAYITLARI.....…187

DOKUZUNCU BÖLÜM
DÖNEM AYIRICI HESAPLAR
(ALTINCI HAFTA)

9.1. AKTİF VE PASİF DÖNEM AYIRICI HESAPLAR……...…195

ONUNCU BÖLÜM
DİĞER VADELİ İŞLEMLER

10.1. AKTİF VE PASİF'TE YER ALAN VADELİ İŞLEMLER……...…199

ONBİRİNCİ BÖLÜM
ENFLASYON MUHASEBESİ
(YEDİNCİ HAFTA)

11.1. ENFLASYON DÜZELTMESİ…….....…203

ONİKİNCİ BÖLÜM
MALİYET HESAPLARI
(SEKİZİNCİ HAFTA)

12.1. MALİYET HESAPLARI DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLERİ209
12.1.1. 7/A SEÇENEĞİ DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLER…209
12.1.2. 7/B SEÇENEĞİ DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLER…212

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GELİR TABLOSU HESAPLARI
13.1. GELİR TABLOSU HESAPLARI DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLERİ…….217

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HATALI KAYITLAR
(DOKUZUNCU HAFTA)
14.1. HATALI KAYITLAR VE DÜZELTİLMESİ…….221

ONBEŞİNCİ BÖLÜM
YABANCI PARALI İŞLEMLER
(ONUNCU HAFTA)
15.1. YABANCI PARALI MUHASEBE İŞLEMLERİ……..…….225

ONALTINCI BÖLÜM
MUHASEBE SÜRECİ
(ONBİRİNCİ HAFTA)
16.1. MUHASEBE SÜRECİ AŞAMALARI..…...…….……229

(ONİKİNCİ HAFTA)
16.2. ÖRNEK OLAY (MONOGRAFİ) 1 (ÇÖZÜMLÜ)…….233

(ONÜÇÜNCÜ HAFTA)
16.3. ÖRNEK OLAY (MONOGRAFİ) 2……....247

(ONDÖRDÜNCÜ HAFTA)
16.4. ÖRNEK OLAY (MONOGRAFİ) 3……..249

KAYNAKÇA……...……251

KAYNAKÇA

Akdoğan, Nalan (2004), Enflasyon Muhasebesi, Ankara, Gazi Kitabevi, 1. Baskı.

Bayazıtlı, Ercan (2015), Genel Muhasebe Problemleri, Ankara, Siyasal Kitabevi, 16. Baskı.

Kutlu, Hüseyin Ali (2016), Tekdüzen Genel Muhasebe, Ankara, Nobel Yayıncılık, 4. Basım.

Resmi Gazete (1992), 1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Resmi Gazete Tarihi ve No: 26.12.1992, 21447 (M).

Resmi Gazete(2004), 338 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği, 13.08.2004, Sayı: 25552.

Sevilengül, Orhan (2016), Genel Muhasebe, Ankara, Gazi Kitabevi, 18. Baskı.

Vergi Usul Kanunu, Kanun No: 213, 4.1.1961, (Değişik: 17/12/2003-5024/2 md.).

Yükçü, Süleyman (2016), Genel Muhasebe, İzmir, Altın Nokta Basım Yayın Dağıtım, 8. Baskı.

GENEL MUHASEBE

(TMS/TFRS/BOBİ FRS AÇIKLAMALI)

- **Kavramlar ve Muhasebenin Teknik Yapısı**
- **Dönem İçi Muhasebe İşlemleri**
- **Dönem Sonu Envanter İşlemleri**
- **Mali Tabloların Düzenlenmesi**

Prof. Dr. İbrahim LAZOL

28.Baskı

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-41-8

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Eylül 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1
TEMEL KAVRAMLAR VE MUHASEBENİN TEKNİK YAPISI

BİRİNCİ BÖLÜM
TEMEL KAVRAMLAR VE MUHASEBENİN TEKNİK YAPISI 3

1.1. İŞLETME VE MUHASEBE KAVRAMLARI 3
1.2. MUHASEBENİN YASAL DAYANAĞI 3
1.3. MUHASEBE SÜRECİ 4
1.4. MUHASEBE TÜRLERİ 5
1.5. MUHASEBE BİLGİLERİNİN ÖZELLİKLERİ 6
1.6. MUHASEBE BİLGİLERİNDEN YARARLANAN GRUPLAR 7
1.7. MUHASEBE TEMEL KAVRAMLARI 9
1.8. TEMEL MUHASEBE EŞİTLİĞİ 12
1.9. HESAP KAVRAMI 16
1.10. YEVMİYE MADDESİ 21
1.11. MİZAN 25
1.12. TEMEL FİNANSAL (MALİ) TABLOLAR 27
1.12.1. BİLANÇO (FİNANSAL DURUM TABLOSU) 28
1.12.2. GELİR TABLOSU 30
1.13. YARDIMCI HESAPLAR 37
1.14. BELGELER 40
1.15. MUHASEBE FİŞLERİ 41
1.16. MUHASEBE DEFTERLERİ 43
1.16.1. İŞLETME DEFTERİ 44
1.16.2. BİLANÇO ESASINA GÖRE DEFTERLER 45
1.16.3. DEFTERLERİN TASDİKİ, SAKLANMASI VE KAYIT ESASLARI 46
1.16.4. BİLANÇO ESASINDA MUHASEBE KAYIT SÜRECİ 47
1.17. MUHASEBEDE DÖNEMSEL SÜREÇ 48
1.18. I. BÖLÜM BİTERKEN 49

2
TEKDÜZEN HESAP PLANI

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI VE TEKDÜZEN HESAP PLANI 53

2.1. GENEL AÇIKLAMALAR 53
2.1.1. TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI 53
2.1.2. TEKDÜZEN HESAP PLANLARI 56
2.2. TEKDÜZEN HESAP PLANI - BİLANÇO HESAPLARI 57
2.2.1. TEKDÜZEN HESAP PLANI - AKTİF HESAPLAR 60
2.2.1.1. Dönen Varlıklar 60
2.2.1.1.1. Hazır Değerler 61

2.2.1.1.2. Menkul Kıymetler 70
2.2.1.1.3. Ticari Alacaklar 74
2.2.1.1.4. Diğer Alacaklar 83
2.2.1.1.5. Stoklar 88
2.2.1.1.5.1. Stokların Tanımı ve Kapsamı 88
2.2.1.1.5.2. Tekdüzen Hesap Planı Kapsamında Stoklar 89
2.2.1.1.5.2.1. Devamlı Envanter Yöntemi 95
2.2.1.1.5.2.2. Aralıklı Envanter Yöntemi (Tecrübi Yöntem) 96
2.2.1.1.5.2.3. Yöntemlere Göre Karşılaştırmalı Ticari Mal İşlemleri 97
2.2.1.1.5.3. TMS-2'ye Göre Vade Farkının Muhasebeleştirilmesi 105
2.2.1.1.5.4. BOBİ FRS'ye Göre Vade Farkının Muhasebeleştirilmesi 107
2.2.1.1.5.5. Stoklarla İlgili Çözümlü Örnekler ve Çalışma Soruları 107
2.2.1.1.5.6. Stok Değerleme Yöntemleri (VUK /TMS/TFRS/BOBİ FRS) 122
2.2.1.1.6. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri 131
2.2.1.1.7. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları 132
2.2.1.1.8. Diğer Dönen Varlıklar 135
2.2.1.1.9. Dönen Varlıklar Çalışma Soruları 145
2.2.1.2. Duran Varlıklar 151
2.2.1.2.1. Ticari Alacaklar 151
2.2.1.2.2. Diğer Alacaklar 152
2.2.1.2.3. Mali Duran Varlıklar 152
2.2.1.2.4. Maddi Duran Varlıklar 162
2.2.1.2.4.1. Maddi Duran Varlıklar (MSUGT / VUK / TDHP) 163
2.2.1.2.4.2. Maddi Duran Varlıklar (Türkiye Muhasebe Standartları 181
2.2.1.2.5. Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar 215
2.2.1.2.6. Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları 217
2.2.1.2.7. Diğer Duran Varlıklar 220
2.2.2. TEKDÜZEN HESAP PLANI - PASİF HESAPLAR 223
2.2.2.1. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar 223
2.2.2.1.1. Mali Borçlar 224
2.2.2.1.2. Ticari Borçlar 230
2.2.2.1.3. Diğer Borçlar 233
2.2.2.1.4. Alınan Avanslar 237
2.2.2.1.5. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakediş Bedelleri 238
2.2.2.1.6. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler 240
2.2.2.1.7. Borç ve Gider Karşılıkları 245
2.2.2.1.8. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları 247
2.2.2.1.9. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar 250

2.2.2.2. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar 257
2.2.2.2.1. Mali Borçlar 258
2.2.2.2.2. Ticari Borçlar 261
2.2.2.2.3. Diğer Borçlar 263
2.2.2.2.4. Alınan Avanslar 265
2.2.2.2.5. Borç ve Gider Karşılıkları 266
2.2.2.2.6. Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları 268
2.2.2.2.7. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar 269
2.2.2.3. Özkaynaklar 270
2.2.2.3.1. Ödenmiş Sermaye 270
2.2.2.3.2. Sermaye Yedekleri 272
2.2.2.3.3. Kar Yedekleri 276
2.2.2.3.4. Geçmiş Yıllar Karları 279
2.2.2.3.5. Geçmiş Yıllar Zararları 279
2.2.2.3.6. Dönem Net Karı (Zararı) 279
2.3. TEKDÜZEN HESAP PLANI -GELİR TABLOSU HESAPLARI 280
2.3.1. BRÜT SATIŞLAR 282
2.3.2. SATIŞ İNDİRİMLERİ 285
2.3.3. SATIŞLARIN MALİYETİ 286
2.3.4. FAALİYET GİDERLERİ 290
2.3.5. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR 293
2.3.6. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-) 299
2.3.7. FİNANSMAN GİDERLERİ 302
2.3.8. OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR 303
2.3.9. OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR(-) 304
2.3.10. DÖNEM NET KARI (ZARARI) 305
2.4. MALİYET HESAPLARI 313
2.4.1. 7/A SEÇENEĞİ 313
2.4.1.1. Maliyet Muhasebesi Bağlantı Hesapları 314
2.4.1.2. Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri 316
2.4.1.3. Direkt İşçilik Giderleri 318
2.4.1.4. Genel Üretim Giderleri 321
2.4.1.5. Hizmet Üretim Maliyeti 324
2.4.1.6. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri 325
2.4.1.7. Genel Yönetim Giderleri 328
2.4.1.8. Finansman Giderleri 330
2.4.1.9. Ticaret İşletmelerinde 7/A Maliyet Hesaplarının Akışı 331
2.4.2. 7/B SEÇENEĞİ 334
2.4.2.1. Gider Çeşitleri 334
2.4.2.2. Ticaret İşletmelerinde 7/B Maliyet Hesaplarının Akışı 340
2.5. NAZIM HESAPLAR 343
2.5.1. TEKDÜZEN HESAP PLANINDA NAZIM HESAPLAR 343
2.5.2. NAZIM HESAPLARIN İŞLEYİŞİ 343
2.5.2.1. Teminat Mektubu İşlemleri 344
2.5.2.2. Konsinye Mal İşlemleri 345

3
DÖNEM SONU ENVANTER İŞLEMLERİ VE TEMEL MALİ TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

3.1. ENVANTER KAVRAMI ... 351
3.2. ENVANTER YAPILMA NEDENLERİ ... 351
3.3. ENVANTER YAPILMA ZAMANI VE ENVANTER DEFTERİ ... 352
3.4. ENVANTER İŞLEMİNİN AŞAMALARI ... 353
3.5. DEĞERLEME (ÖLÇME) ... 353
3.6. DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ ... 353
3.7. DÖNEM SONU ENVANTER İŞLEMLERİ ... 356
3.7.1. HAZIR DEĞERLERİN ENVANTER İŞLEMLERİ ... 356
3.7.1.1. Kasa Envanteri ... 356
3.7.1.1.1. Türk Lirası Kasasının Envanteri ... 356
3.7.1.1.2. Yabancı Para Kasası Envanteri ... 358
3.7.1.2. Alınan Çeklerin Envanteri ... 359
3.7.1.3. Bankaların Envanteri ... 360
3.7.1.4. Verilen Çekler ve Ödeme Emirlerinin Envanteri ... 361
3.7.2. MENKUL KIYMETLERİN ENVANTERİ ... 361
3.7.3. TİCARİ ALACAKLARIN ENVANTERİ ... 363
3.7.3.1. Reeskont İşlemleri ... 364
3.7.3.2. Şüpheli Alacak İşlemleri ... 365
3.7.4. STOKLARIN ENVANTERİ ... 368
3.7.4.1. Stok Değerleme Yönteminin Seçimi ... 368
3.7.4.2. Stok Sayım Farkları ... 369
3.7.5. MADDİ DURAN VARLIKLARIN DÖNEM SONU İŞLEMLERİ ... 371
3.7.5.1. VUK'a Göre Yeniden Değerleme ... 371
3.7.5.2. VUK'a Göre Amortisman İşlemleri ... 372
3.7.5.3. VUK'a Göre Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ... 373
3.7.5.4. TMS 16 Açısından Ölçme (Değerleme) ... 373
3.7.6. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN DEĞERLEMESİ ... 382
3.7.7. MALİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ ... 383
3.7.8. TİCARİ BORÇLARIN DEĞERLEMESİ ... 383
3.7.9. GELİR VE GİDER HESAPLARINDA DÖNEM AYRIMI İŞLEMLERİ ... 383
3.7.9.1. Gelirlerde Dönem Ayrımı İşlemleri ... 383
3.7.9.2. Giderlerde Dönem Ayrımı İşlemleri ... 385
3.8. MALİ (FİNANSAL) TABLOLARIN DÜZENLENMESİ ... 386
3.8.1. BİLANÇO TİPLERİ ... 386
3.8.2. GELİR TABLOSU TİPLERİ ... 387
3.9. ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER ... 387
3.10. ÇALIŞMA SORULARI ... 408

EKLER ... 415
YARARLANILAN KAYNAKLAR ... 441

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akdoğan, Nalan ve Sevilengül, Orhan; *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, 9. Baskı, Ankara, 1999.

Alexsander, Britton, Jorissen; *International Financial Reporting and Analysis*, 5.Edition, South-Western .uk, 2011.

Alfredson, Leo, Picker, Pacter, Radford; *International Acccounting Standards*, Kyodo Printing Co., singapore, 2005.

Arzova, Burak; *Finansal Muhasebe*; Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.

Arıkan, Türkan; *Muhasebe Teknik*; Der Yayınları, İstanbul, 1982.

Bayırlı, Rıdvan ve diğerleri, Çözümlü Genel Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, Ankara, 2011.

Civan, Mehmet; *Finansal Muhasebe*, Gaziantep Üniversitesi Basımevi, Gaziantep, 2002.

Cömert, Nuran ve Ersen Cömert, Çağla (Ed.), *İlk Uygulama Yılında Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı,* İSMMMO Yayınları: 175, İstanbul, 2019.

Çabuk, Adem; *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, Vipaş, Bursa, 2001.

Çam, Mustafa; *TMS-16 Açısından Maddi Duran Varlıklarda Amortisman Uygulamalarının Vergi Usul Kanunu İle Mukayesesinin İncelenmesi*, Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi, cilt 7, sayı 1, 2015.

Demir, Şeref; *Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) – VUK Değerleme Yaklaşımı*, Seçkin Yayıncılık, 2012.

Gökgöz, Ahmet; *İştirak Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi,* Muhasebe ve Finansman Dergisi, MUFAD, Nisan - 2013.

Gürsoy, Yaser: *Bilgisayarlı Muhasebe*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2016.

Gürsoy, Yaser; *Sektörlerde Genel Muhasebe Uygulamaları*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.

Gürsoy Yaser; *Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi*, 12. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.

Horngren,Harrison, Bamber; Accounting, 6. Baskı, New Jersey, 2005.

Kaya, Pınar Hatice**;** *Stoklara İlişkin TMS 2 ve BOBİ FRS Karşılaştırması***,** Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, Haziran 2018.

Karahan, Murat*; Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu ile Büyük ve Orta Boy İşletmeler(BOBİ) Açısından Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme*, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 13 Sayı 19, Eylül 2019.

Kırlıoğlu Hilmi ve Öztaş, Saadet; *Türkiye'de Finansal Kiralama İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi*, Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies,1-21, 2015

Kızıl, Ahmet; G*enel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları* Bahar Yayınevi, İstanbul, 2004.

Kızıl, Ahmet; *Tek Düzen Muhasebe Sistemi*, Der Yayınları, İstanbul, 1993.

Kishalı, Yunus; *Şirketler Muhasebes, 10. Baskı, Beta yayını, İstanbul, 2008.*

Koç Yalkın, Yüksel; *Genel Muhasebe; İlkeler ve Uygulamalar, Tekdüzen Muhasebe Sistemi*, 20. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2019.

Lazol, İbrahim ve Gürsoy, Yaser; *Bilgisayarlı Muhasebe,* ETA7 ve LOGO, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2003.

Lazol, İbrahim; *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi,* Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2016.

Lazol, İbrahim; *Maliyet Muhasebesi,* 6. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2013.

Libby, Libby, Philips, Whitecotton; *Principal of C,* McGraw Hill Companies, 2007.

Libby,Libby, Short; *Financial Accounting,* 5.Edition, McGraw Hill Irwin, 2009.

Rich, S.Jay,, Jefferson P. Jones, Dan L. Heitger, Maryanne M. Mowen, Don R. Hansen; *Financial and Managerial Accounting*, South-Western Cengage Learning, USA, 2010.

Sağlam, Nejdet ve diğerleri, UFRS Uygulama Rehberi, Ankara, 2012.

Sevilengül, Orhan; *Genel Muhasebe*, 13. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

Sevilengül, Orhan; *Çözümlü Genel Muhasebe Problemleri, 4*. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.

Şenyüz, Doğan, Yüce Mehmet, Gerçek, Adnan; *Türk Vergi Sistemi*,17. Baskı , Ekin Yayınevi, Şubat 2020.

Williams, Haka, Bettner; *Financial and Managerial Accounting*, Call Wiley, 2008.

——— *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğleri*

——— *TMS/TFRS – BOBİ FRS : www.kgk.gov.tr*

——— *Vergi Mevzuatı*

——— *Türk Ticaret Kanunu*

GEROPSİKİYATRİK HASTALIKLARDA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMLARI

Editör

Doç. Dr. Mehtap PEKESEN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-27-5

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
GEROPSİKİYATRİYE SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN BAKIŞ 1
Prof.Dr. Gülay GÜNAY

BÖLÜM 2
GEROPSİKİYATRİDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR: SOSYAL HİZMET VE AİLE BİLİMLERİ PERSPEKTİFİNDEN UYGULAMALAR 39
Prof.Dr. Ayfer AYDINER BOYLU

BÖLÜM 3
YAŞLI RUH SAĞLIĞI VE YAŞLILARA YÖNELİK BAKIM HİZMETLERİ 61
Doç.Dr. Gülsüm KORKUT

BÖLÜM 4
DEMANS SPEKTRUM BOZUKLUKLARINDA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI 77
Öğr.Gör. Gülnihal ALTUN

BÖLÜM 5
YAŞLI BİREYLERDE KAYIP, YAS SÜRECİ, SOSYAL DESTEK SİSTEMLERİ VE SOSYAL HİZMET UYGULAMASI 101
Sosyal Hizmet Uzmanı Gülsu DEMİR
Doç. Dr. Deniz SAY ŞAHİN

BÖLÜM 6
DEPRESYONDA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI 125
Öğr.Gör. Gülnihal ALTUN

BÖLÜM 7
YAŞLILARDA ANKSİYETE BOZUKLUKLARINDA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI 145
Sosyal Hizmet Uzmanı Kaan DİNÇ
Doç. Dr. Deniz SAY ŞAHİN

BÖLÜM 8
YAŞLILIKTA PSİKOTİK BOZUKLUKLAR: PSİKOTİK BOZUKLUKLARDA SOSYAL HİZMET MÜDAHALELERİ 169
Doç. Dr. Mehtap PEKESEN

BÖLÜM 9
MADDE VE İLAÇ KULLANIM BOZUKLUKLARINDA SOSYAL HİZMET YAKLAŞIMI 197
Sosyal Hizmet Uzmanı Pınar POLAT
Sosyal Hizmet Uzmanı Seda Nur ARSLANTAŞ
Prof.Dr. Serap DAŞBAŞ

BÖLÜM 10
ETİK VE HUKUKİ BOYUTLAR 215
Gerontolog Sena EDEŞ
Doç. Dr. Deniz SAY ŞAHİN

BÖLÜM 11
YAŞLI RUH SAĞLIĞI VE SOSYAL HİZMETİN POLİTİKA YAPIM SÜRECİNE KATKILARI 227
Doç. Dr. Gülsüm KORKUT

BÖLÜM 12
GEROTEKNOLOJİ VE DİJİTAL UYGULAMALARIN GEROPSİKİYATRİDE KULLANIMI 247
Doç. Dr.Türkan AKYOL GÜNER

KAYNAKÇA

Abendstern, M., Tucker, S., Wilberforce, M., Jasper, R., Brand, K. and Challis, D. (2014). Social workers as members of community mental health teams for older people: What is the added value? *British Journal of Social Work*, 46(1),63–80.

Adelman, R. D., Tmanova, L. L., Delgado, D., Dion, S. and Lachs, M. S. (2014). Caregiver burden: A clinical review. JAMA, 311(10), 1052–1060.

Akçay, C. (2011). *Yaşlılık kavramlar ve kuramlar*. İstanbul, Kriter Yayınevi

Al Huraizi, A.R., Al-Maqbali, J.S., Al Farsi, R.S., Al Zeedy, K., Al-Saadi, T., Al-Hamadani, N. and Al Alawi, A.M. (2023). Delirium and Its Association with Short- and Long-Term Health Outcomes in Medically Admitted Patients: A Prospective Study. *Journal of Clinical Medicine*, 17;12(16):5346–5358.

Anonim (2009). *Geriatric Social Work Initiative.* Erişim tarihi: 20.06.2025 https://www.johnahartford.org/ar2009/JAHF_GSWI.html

APA (2024). Apa guidelines for psychological practice with older adults. Erişim tarihi:02.11.2025 https://www.apa.org/practice/guidelines/guidelines-psychological-practice-older-adults.pdf

Areán, P. A., and Reynolds, C. F. II. (2005). The Impact of Psychosocial Factors on Late-Life Depression. *Biological Psychiatry, 58*(4), 277–282.

Ashcroft, R., Sheffield, P., Adamson, K., Phelps, F., Webber, G., Walsh, B., Dallaire, L.F., Sur, D,. Kemp, C., Rayner, J., Lam, S. and Brown, J.B. (2024). Scoping review of social workers' professional roles in primary care. *BMJ Open*, 31;14(12),e090527.

Baltes, P. B., and Baltes, M. M. (1990). *Successful aging: Perspectives from the behavioral sciences*. Cambridge University Press.

Bark, H., Dixon, J. and Laing, J. (2023). The Professional Identity of Social Workers in Mental Health Services: A Scoping Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health,* 20, 5947.

Barr, H., Anderson, E. S., Fenge, L.-A. and Hutchings, M. (2024). Social work in integrated care. *Journal of Interprofessional Care, 38*(6), 997–1007.

Bartels, S. J. (2003). Improving the system of care for older adults with mental illness in the United States. Findings and recommendations for the President's New Freedom Commission on Mental Health. *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 2003 11(5),486–497.

Beard, J.R., Officer, A., de Carvalho, I.A., Sadana, R., Pot, A.M., Michel, J.P., Lloyd-Sherlock, P., Epping-Jordan, J.E., Peeters, G.M.E.E.G., Mahanani, W.R., Thiyagarajan, J.A. and Chatterji, S. (2016). The World report on ageing and health: A policy framework for healthy ageing. *The Lancet*, 387(10033), 2145–2154.

Berkman, B. (2011). *Gerontological social work research in health and mental health*. Erişim tarihi: 29.10.2025 https://www.britishgerontology.org/DB/gr-issues-2007-to-present/generations-review/gerontological-social-work-research-in-health-and-

Blazer, D. G. (2003). Depression in late life: review and commentary. Journals of Gerontology: Series A, 58(3), 249–265.

Blazer, D.G. and Wallace, R.B. (2016). Cognitive aging: What every geriatric psychiatrist should know. *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 24(9),776–781.

Blazer, D.G.(2000). Psychiatry and the oldest old. *American Journal of Psychiatry,* 157(12),1915–1924

Bodner, E., Palgi, Y. and Wyman, M.F. (2018). Ageism in mental health assessment and treatment of older adults. In *Contemporary Perspectives on Ageism*. Ayalon, L. and Tesch-Römer, C. (Edit.) Springer International Publishing.

Bohlmeijer, E. T., Roemer, M., Cuijpers, P., and Smit, F. (2007). The effects of reminiscence on psychological well-being in older adults: A meta-analysis. *Aging & Mental Health*, 11(3), 291–300.

Borges, A.F. and Domingues, V. (2024). Integration of Geriatric Psychiatry and Geriatrics: Enhancing Mental Health Assessment in the Elderly. *European Psychiatry*, 27(67),S634.

Brodaty, H. and Donkin, M. (2009). Family caregivers of people with dementia. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 11(2), 217–228.

Bromley, D.B. (1974). *The psychology of human aging* (2nd Ed.). Middlesex, England:Penguin

Butler, R. N. (1963). Life review: an interpretation of reminiscence in the aged. *Psychiatry*, 26(1), 65–76.

Carstensen, L. L. (1999). Taking time seriously: A theory of socioemotional selectivity. *American Psychologist,* 54(3), 165–181.

Chen, X., Liu, X., Li, F., He, H., Li, X., Qin, T., Jiang, B., Chen, Y., Wang, Y., Su, Y., Wang, X., Liang, L., Hua, H., Wu, J., Ma, J., Hu, F. and Qin, P. (2025). Depression and health outcomes: An umbrella review of systematic reviews and meta-analyses of observational studies. *Translational Psychiatry* 15:298

Cohen, C. I. (2000). Schizophrenia into later life: treatment, research, and policy. *American Journal of Geriatric Psychiatry,* 8(1), 19–28.

Correll, C.U., Solmi, M., Croatto, G., Schneider, L.K., Rohani-Montez, S.C., Fairley, L., Smith, N., Bitter, I., Gorwood, P., Taipale, H., Tiihonen, J., (2022). Mortality in people with schizophrenia: a systematic review and meta-analysis of relative risk and aggravating or attenuating factors. *World Psychiatry*, 21, 248–271.

Cross, A.J., Elliott, R.A., Petrie, K., Kuruvilla, L. and George, J. (2020). Interventions for improving medication-taking ability and adherence in older adults prescribed multiple medications. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 8;5(5)

Cumming, E., and Henry, W. E. (1961). Growing old: The process of disengagement. Basic Books.

Çiftlik, B., & Pekesen M. (2024)." Yaşlılarda Psikoaktif İlaçların Kötüye Kullanımının Sonuçlarının Yansımaları" Say Şahin, D., Tufan İ. (Eds).*Yaşlılık ve Bağımlılık* içinde 1. Basım (167-182) . Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ekşi, H., Öztürk, M., Ulusoy, M.A., Altay, D. ve Çelimli, Ç. (2024). Yaşlıların yaşam ve yaşlılık algılarının incelemesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 10(2),138–155.

Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle. International Universities Press.

Fiske, A., Wetherell, J. L., and Gatz, M. (2009). Depression in older adults. *Annual Review of Clinical Psychology,* 5,363–389.

Fulmer, T. (2005). The geriatric interdisciplinary team training (GITT) program. Journal of the *American Geriatrics Society*, 53(4), 703–708.

Grossberg, G.T. (2010). Geriatric psychiatry- An emerging specialty. *Missouri Medicine*, 107(6):401-405.

Grover, S. and Avasthi, A. (2024). An approach to a geropsychiatric assessment. *Journal of Geriatric Mental Health*, 11(2),67–77.

Haight, B. K., Michel, Y., and Hendrix, S. (2000). The extended effects of the life review in nursing home residents. *International Journal of Aging & Human Development*, 50(2), 151–168.

Havighurst, R. J. (1961). Successful aging. *The Gerontologist*, 1(1), 8–13.

Heimann, H. (1991). Psychiatry at the end of the 20th century. *European Psychiatry, 6*(1), 1–6.

Hilton, C. (2005). The origins of old age psychiatry in Britain in the 1940s. *History of Psychiatry*, 16(3),267–289.

Hilton, C. and Arie, T. (2010). The development of old age psychiatry in the UK. In Abou-Saleh, M. T., Katona, C., and Kumar, A. (Eds.), *Principles and Practice of Geriatric Psychiatry* (3rd ed., pp. 7–11). Wiley.

Institute of Medicine (2012). *The mental health and substance use workforce for older adults: In whose hands?* Eden, J., Maslow, K., Le, M. and Blazer, D. (Edit.) National Academies Press. Erişim tarihi: 20.06.2025 https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK201410/pdf/Bookshelf_NBK201410.pdf

Jeste, D. V., Palmer, B. W., Rettew, D. C. and Boardman, S. (2015). Positive psychiatry: its time has come. *Journal of Clinical Psychiatry*, 76(6), 675–683.

Kang, B., Scales, K., McConnell, E.S., Song, Y., Lepore, M. and Corazzini, K. (2020). Nursing home residents' perspectives on their social relationships. *Journal of Clinical Nursing,* 29(7-8):1162–1174.

Kart, C. S. and Kinney, J. M. (2001). *The realities of aging: An introduction to gerontology* (6th Ed.). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Kitwood, T. (1997). *Dementia reconsidered: The person comes first*. Open University Press.

Lee, J. A. (2001). *The empowerment approach to social work practice* (2nd ed.). Columbia University Press.

Lenze, E.J., Miller, M.D., Dew, M.A., Martire, L.M., Mulsant, B.H., Begley, A.E., Schulz, R., Frank, E. and Reynolds C.F. (2001). Subjective health measures and acute treatment outcomes in geriatric depression. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 6(12):1149–1155.

Livingston, G., Huntley, J., Sommerlad, A., Ames, D., Ballard, C., Banerjee, S., Brayne, C., Burns, A., Cohen-Mansfield, J., Cooper, C., Costafreda, S.G., Dias, A., Fox, N., Gitlin, L.N., Howard, R., Kales, H.C., Kivimäki, M., Larson, E.B., Ogunniyi, A., Orgeta, V., Ritchie, K., Rockwood, K., Sampson, E.L., Samus, Q., Schneider, L.S., Selbæk, G., Teri, L., Mukadam, N.(2020). Dementia prevention, intervention, and care: 2020 report of the Lancet Commission. *Lancet*, 8;396(10248),413–446.

Martin-Giacalone, B.A. and Weng, S. (2025). Interdisciplinary team roles and challenges in integrated healthcare settings: social workers' perspectives. *Social Work in Public Health*, 40(5), 277–287.

Maslach, C., and Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior,* 2(2), 99–113.

McDonalds, W.M. (2017). Neurocognitive Disorders in Geriatric Psychiatry. *Focus,* 15,1–2.

Merz, C. C., Koh, D., Sakai, E. Y., Molinari, V., Karel, M. J., Moye, J., and Carpenter, B. D. (2017). The big shortage: Geropsychologists discuss facilitators and barriers to working in the field of aging. *Translational Issues in Psychological Science, 3*(4), 388–399.

Morley, J.E. A brief history of geriatrics. *Journal of Gerontology: Medical Sciences,* 59A(11),1132–1152.

Nakao, M., Shirotsuki, K. and Sugaya, N. (2021). Cognitive-behavioral therapy for management of mental health and stress-related disorders: Recent advances in techniques and technologies. *Biopsychosocial Medicine*, 315(1), 16–3

NASW (National Association of Social Workers). (2010). *NASW standards for social work practice with family caregivers of older adults*. NASW Press. Erişim tarihi: 20.06.2025 https://www.socialworkers.org/Practice/NASW-Practice-Standards-Guidelines/NASW-Standards-for-Social-Work-Practice-with-Family-Caregivers-of-Older-Adults

Nelson, T. D. (2016). Promoting healthy aging by confronting ageism. *American Psychologist*, 71(4), 276–282.

Park, M. and Unützer, J. (2011). Geriatric depression in primary care. *Psychiatric Clinics of North America*, 34(2),469–87.

Patel, V., Saxena, S., Lund, C., Thornicroft, G., Baingana, F., Bolton, P., Chisholm, D., Collins, P. Y., Cooper, J. L., Eaton, J., Herrman, H., Herzallah, M. M., Huang, Y., Jordans, M. J. D., Kleinman, A., Medina-Mora, M. E., Morgan, E., Niaz, U., Omigbodun, O., ... UnÜtzer, J.Ü. (2018). The Lancet Commission on global mental health and sustainable development. *Lancet,* 392(10157), 1553–1598.

Peinhaupt, C., Fassolder, G., Habacher, W., Singer, M., Hermann, G. and Klug, G. (2021). Effectiveness of geropsychiatric home treatment concerning parameters of physical health: matched-pair study. *BJPsych Open* 2;7(5):e163.

Pekesen, M. (2021). "Yaşlılıkta Sık Karşılaşılan Sağlık Sorunları". Akın, G ve Pekmezci Purut, H. (Eds.). *Yaşlılık ve Yaşlanma Sürecine Genel Bakış* içinde. 1. Basım (ss.105-138). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık

Poulin, J. E. and Walter, C. A. (1993). Burnout in gerontological social work. *Social Work*, 38(3), 305–310.

Pulvirenti, M., McMillan, J. and Lawn, S. (2014). Empowerment, patient centred care and self-management. *Health Expectations,* 17(3),303–310.

Reynolds, C. F., Jeste, D. V., Sachdev, P. S., and Blazer, D. G. (2022). Mental health care for older adults: recent advances and new directions in clinical practice and research. *World Psychiatry,* 21(3), 336–363.

Rowe, J. W. and Kahn, R. L. (1997). Successful aging. The Gerontologist, 37(4), 433–440.

Sadavoy, J. (2009). An integrated model for defining the scope of psychogeriatrics: The five Cs. *International Psychogeriatrics,* 21(5),805–812.

Saleebey, D. (2009). *The strengths perspective in social work practice* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Sarıçam, H. ve Canatan, A. (2023). Yaşlılık kuramları. *Yaşlılık sosyolojisi*. Canatan, K. ve Küçük, M. (Edit.) İstanbul DünBugünYarın Yayınları, ss.29-56

Scogin, F., Welsh, D., Hanson, A., Stump, J., and Coates, A. (2005). Evidence-based psychotherapies for depression in older adults. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 12(3), 222–237.

Sezer Balcı, A., Kolaç, N., Köse, M., Safa, İ. ve Öğüt Düzen. K. (2022). Effect of group reminiscence therapy on the loneliness, depression and life satisfaction of the elderly in the nursing homes. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,* 13(3),394–399.

Shah, A., Scogin, F., Presnell, A., Morthland, M. and Kaufman, A. V. (2013). Social workers as research psychotherapists in an investigation of cognitive-behavioral therapy among rural older adults. *Social Work Research*, 37(2), 137–145.

Sheafor, B. W. ve C. J. Horejsi (2015). *Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler*, Nika Yayınevi: Ankara.

Skoog, I. (2011). Psychiatric disorders in the elderly. *The Canadian Journal of Psychiatry / La Revue canadienne de psychiatrie, 56*(7), 387–397.

Smith, G.S., Gunning-Dixon, F.M., Lotrich, F.E., Taylor, W.D. and Evans, J.D. (2007). Translational research in late-life mood disorders: Implications for future intervention and prevention research. *Neuropsychopharmacology,* 32,1857–1875.

Stewart, R.S. and Stewart, M. (1982). Psychiatric interface with neurology: conflicts and cooperation. *General Hospital Psychiatry,* 5,225–228.

Subramanyam, A.A., Singh, S., Raut ,N.B. and John, T. (2021). Disability assessment in geriatric psychiatry and social welfare measures in geropsychiatry in India. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 3(5),78–87.

Sum, G., Nicholas, S.O., Nai, Z.L.., Ding, YY. and Tan, W.S. (2022). Health outcomes and implementation barriers and facilitators of comprehensive geriatric assessment in communi-

ty settings: a systematic integrative review [PROSPERO registration no.: CRD42021229953]. *BMC Geriatrics*, 29;22(1):379–403.

Szuhany, K.L., Malgaroli, M., Miron, C.D. and Simon, N.M. (2021). Prolonged grief disorder: Course, diagnosis, assessment, and treatment. *Focus*, 19(2),161–172.

Tadic, V., Ashcroft, R., Brown, J.B. and Dahrouge, S. (2020). The role of social workers in interprofessional primary healthcare teams. *Healthcare Policy*, 16(1),27–42.

Tampi, R. R., Williamson, D., Muralee, S., Mittal, V., McEnerney, N., Thomas, J. and Cash, M. (2011). Behavioral and psychological symptoms of dementia: Part I - Epidemiology, neurobiology, heritability, and evaluation. *Clinical geriatrics*, 19(5),41–46.

Tampi, R.R., Young, J., Hoq, R., Resnick, K. and Tampi, D.J. (2019). Psychotic disorders in late life: A narrative review, *Therapeutic Advances in Psychopharmacology*, 9,1–13.

Tenea-Cojan, S.-T., Dinescu, V.-C., Gheorman, V., Dragne, I.-G., Gheorman, V., Fortofoiu, M.-C., Fortofoiu, M. and Dobrinescu, A.G. (2025). Exploring multidisciplinary approaches to comorbid psychiatric and medical disorders: A scoping review. *Life*, 15, 251–276.

Tornstam, L. (2005). Gerotranscendence: A developmental theory of positive aging. Springer.

UNPF (United Nations Population Fund) (2012). *Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge.* New York, London: United Nations Population Fund; HelpAge International; Erişim tarihi: 29.10.2025 http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Ageing%20report.pdf, accessed 20 July 2015)

Unützer, J., Katon, W., Callahan, C.M., Williams, J.W. Jr, Hunkeler, E., Harpole, L., Hoffing, M., Della Penna, R.D., Noël, P.H., Lin, E.H., Areán, P.A., Hegel, M.T., Tang, L., Belin, T.R., Oishi, S., Langston, C. and IMPACT Investigators (2002). Improving mood-promoting access to collaborative treatment. Collaborative care management of late-life depression in the primary care setting: a randomized controlled trial. *Journal American Medical Association JAMA*, 11;288(22):2836–2845.

Varghese, M. and Dahale, A.B. (2018). The geropsychiatric interview- assessment and diagnosis. *Indian Journal of Psychiatry,* 60(3),S301-S311.

Vasanthra, C., Banerjee, D. and Sahu, K.K. (2020). Psychiatric Social Work services in geriatric mental health care: COVID-19 as an 'eye-opener'. *Indian Journal of Psychiatric Social Work*, 11(2),47–52.

Wagner, L. S. and Wagner, T. H. (2003). The effect of age on the use of health and self-care information: Confronting the stereotype. *The Gerontologist*, 43, 318–324.

WHO (World Health Organization) (2017). *Mental health of older adults (Fact sheet).* Erişim tarihi: 22.10.2025 https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-of-older-adults

WHO (World Health Organization) (2021). *Global status report on the public health response to dementia.* WHO Press. Erişim tarihi:20.10.2025 https://www.who.int/publications/i/item/9789240033245

WHO (World Health Organization) (2023). *Mental health of older adults (Knowledge exchange platform update)*. Erişim tarihi: 20.10.2025 Retrieved from: https://knowledge-action-portal.com/en/content/mental-health-older-adults

WHO (World Health Organization). (2015). *World report on ageing and health*. WHO Press. Erişim tarihi:29.10.2025 https://www.who.int/publications/i/item/9789241565042

Yon, Y., Mikton, C. R., Gassoumis, Z. D., and Wilber, K. H. (2017). Elder abuse prevalence in community settings: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Global Health*, 5(2),e147–e156.

Zenebe, Y., Akele, B., W/Selassie, M. and Necho, M. (2021). Prevalence and determinants of depression among old age: a systematic review and meta-analysis. *Annals of General Psychiatry*, 18;20(1):55–74.

KAYNAKÇA

Alghamdi, H. O., Roseliza-Murni, A., İsmail, R., Rahman, A. (2025). The impact of aging perceptions on depression among older adults: A systematic review of evidence and implications for mental health practice. *Environment & Social Psychology, 10*(5), 3588. https://doi.org/10.59429/esp.v10i5.3588

Allen, J. O. (2024). Racial and ethnic differences in ageism and health: Evidence from the experiences of aging in society project. *Innovation in Aging, 8*(Suppl 1), 30–31. https://doi.org/10.1093/geroni/igae098.0091

Atta, M. H. R., Shaala, R. S., Mousa, E. F. S., El-Monshed, A. H., Abd El Fatah, N. K., Khalil, M. I. M. (2024). Exploring the mediating influence of acceptance of change: A study on gerontechnology acceptance, mental well-being, and urban–rural disparities among older adults. *Geriatric Nursing, 58*, 324–335. https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2024.06.006

Ayalon, L., & Bramajo, O. (2023). Perceived age discrimination in the second half of life: An examination of age, period, and cohort effects. *Innovation in Aging, 7*(8), igad094. https://doi.org/10.1093/geroni/igad094

Banerjee, D., Rabheru, K., de Mendonça Lima, C. A., Ivbijaro, G. (2021). Role of dignity in mental healthcare: Impact on ageism and human rights of older persons. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 29*(10), 1000–1008. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2021.05.011

Belanger, H. G., & Winsberg, M. E. (2022). Do older adults benefit from telepsychiatric care: Comparison to younger adults. *Frontiers in Psychiatry, 13*, 998401. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.998401

Birditt, K. S., Miller, L. M., Fingerman, K. L., & Lefkowitz, E. S. (2009). Tensions in the parent and adult child relationship: Links to solidarity and ambivalence. *Psychology and Aging, 24*(2), 287–295. https://doi.org/10.1037/a0015196

Blanco, A. L., Batistoni, S. S. T., & Nunes, D. P. (2023). Expressions of ageism during the pandemic as perceived by older persons. *Geriatrics, Gerontology and Aging, 17*(2), e0230032. https://doi.org/10.53886/gga.e0230032

Borghouts, J., Eikey, E. V., De Leon, C., Schueller, S. M., Schneider, M, Stadnick, N. A, Zheng, K., Wilson, L., Caro, D., Mukamel, D. B, Sorkin, D. H. (2022). Understanding the role of support in digital mental health programs with older adults: Users' perspective and mixed methods study. *JMIR Formative Research, 6*(12), e43192. https://doi.org/10.2196/43192

Bosco, A., Consiglio, A., Di Masi, M. N., Lopez, A. (2024). Promoting geropsychology: A memorandum for research, policies, education programs, and practices for healthy aging. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 21*(9), 1172. https://doi.org/10.3390/ijerph21091172

Bražinová, I., & Chytil, O. (2024). The family as a source of social support for older adults: Implications for gerontological social work. *Journal of Social Work, 24*(3), 339–356. https://doi.org/10.1177/14680173231222612

Cacioppo, J. T., & Cacioppo, S. (2018). The growing problem of loneliness. *The Lancet, 391*(10119), 426.

Carpenter, B. D., Gatz, M., Smyer, M. A. (2022). Mental health and aging in the 2020s. *American Psychologist, 77*(4), 538–550. https://doi.org/10.1037/amp0000873

Carr, D., & Springer, K. W. (2010). Advances in families and health research in the 21st century. *Journal of Marriage and Family, 72*(3), 743–761. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00728.x

Chan, S. W. C., Kwan, R. Y. C., Ng, F., Po Lau, B. H. & Chan, A. (2024). S17: The translation of digital technology to promote mental health of older adults. *International Psychogeriatrics, 36*(Supplement 1), 28–32. https://doi.org/10.1017/s1041610224001200

Cheng, S. T., & Chan, A. C. (2006). Filial piety and psychological well-being in well older Chinese. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 61*(5), 262–269. https://doi.org/10.1093/geronb/61.5.p262

Coelho-Junior, H. J., Calvani, R., Picca, A., Landi, F, Marzetti, E. (2024). The influence of ageism on the hallmarks of aging: Where age stigma and biology collide. *Experimental Gerontology, 196*, 112575. https://doi.org/10.1016/j.exger.2024.112575

Davey, A., Janke, M., & Savla, J. (2005). Antecedents of intergenerational support: Families in context and families as context. In M. Silverstein & K. W. Schaie (Eds.), *Annual review of gerontology and geriatrics, 2004: Focus on intergenerational relations across time and place* (pp. 29–54). Springer Publishing Company.

Durğun, A. & Merde, E. (2023). Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal politika ve sosyal hizmet analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 9*(18), 38–62. https://doi.org/10.25306/skad.1265458

Emery-Tiburcio, E. E., Mack, L. J., Wang, S., Buehler, S. (2023). Building foundational competencies in older adult mental health: Virtual and in-person training. *Innovation in Aging, 7*(Suppl 1), 1873. https://doi.org/10.1093/geroni/igad104.1873

Fingerman, K. L., & Birditt, K. S. (2011). Relationships between young adults and their parents. In *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 219–254). American Psychological Association.

Flores-Flores, O., Carrión, I., Rey, L., Oyague, D. O., Morales, A. Z., Parodi, J., Siddharthan, T., Steinman, L., Hurst, J., Gallo, J., Pollard, S. (2023). FC12: Ageism and mental health stigma: Key barriers to accessing mental health services among Peruvian older adults. *International Psychogeriatrics, 35*(S1), 102–103. https://doi.org/10.1017/s1041610223001102

Garcia, M., Ramírez-Aldana, R., Acosta-Castillo, G. I., Garcia, F. L. J., Pena, C. G. (2024). Psychosocial characteristics and cognitive function in community-dwelling adults over 50 years old from the Mexican Health and Aging Study (MHAS). *Psicología, Conocimiento y Sociedad, 14*(1), 24–45. https://doi.org/10.26864/pcs.v14.n1.2

Greenfield, E. A., & Russell, D. (2011). Identifying living arrangements that heighten risk for loneliness in later life: Evidence from the U.S. National Social Life, Health, and Aging Project. *Journal of Applied Gerontology, 30*(4), 524–534. https://doi.org/10.1177/0733464810364

Hansen, S., Gogan, J., Baxter, R., & Garfield, M. (2018). Informed collaboration in health care: An embedded-cases study in geriatric telepsychiatry. *Information Systems Journal, 29*(2), 514–547. https://doi.org/10.1111/isj.12218

Harerimana, B., Forchuk, C., & O'Regan, T. (2019). The use of technology for mental healthcare delivery among older adults with depressive symptoms: A systematic literature review. *International Journal of Mental Health Nursing, 28*(3), 657–670. https://doi.org/10.1111/inm.12571

Hawkley, L. C., & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine, 40*(2), 218–227. https://doi.org/10.1007/s12160-010-9210-8

Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Medicine, 7*(7), e1000316. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316

Humboldt, S. von. (2025). Older LGBTQIA+ adults: Analyzing shame and double stigmatization. *European Psychiatry, 68*(Supplement1), 870. https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2025.1764

Ishikawa, M. (2023). Internalization of negative societal views on old age into self-perceptions of aging: Exploring factors associated with self-directed ageism. *Frontiers in Sociology, 8*, 1291325. https://doi.org/10.3389/fsoc.2023.1291325

Jain, N., Zdanys, K. F., & Montilla-Santiago, A. (2022). Telepsychiatry in older adults: Taking the lessons learned from the pandemic into the future. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 30*(4), 22. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2022.01.288

Jeste, D. V., Palmer, B. W., Rettew, D. C., & Boardman, S. (2015). Positive psychiatry: Its time has come. *Journal of Clinical Psychiatry, 76*(6), 675–683.

Kalaivanan, R. C., Rahul, P., Manjunatha, N., Kumar, C. N., Sivakumar, P. T., Math, S. B. (2021). Telemedicine in geriatric psychiatry: Relevance in India. *Indian Journal of Psychological Medicine, 43*(5), 121–127. https://doi.org/10.1177/02537176211033007

Karel, M. J., Gatz, M., & Smyer, M. A. (2012). Aging and mental health in the decade ahead: What psychologists need to know. *American Psychologist, 67*(3), 184–198. https://doi.org/10.1037/a0025393

Katiyar, R. V., Ahmad, S., Beg, M. W., Baqar, T. (2020). Geriatric mental health challenges in India: A review. *Journal of Evolution of Medical and Dental Sciences, 9*(23), 1787–1794. https://doi.org/10.14260/jemds/2020/391

Kim, J. R., Park, S., & Lee, C. D. (2023). Relationship between resilience, community participation, and successful aging among older adults in South Korea: Mediating role of community participation. *Journal of Applied Gerontology, 42*(11), 2233–2241. https://doi.org/10.1177/07334648231183772

Kwon, J., & Moore, R. (2024). The social pandemic of ageism: Exploring ageism toward older Americans during COVID-19 using stereotype embodiment theory. *European Journal of Geriatrics and Gerontology, 6*(3), 226–230. https://doi.org/10.4274/ejgg.galenos.2024.2024-8-6

Lam, J. A., Aftab, A., Lee, E. E., Jeste, D. (2020). Positive psychiatry interventions in geriatric mental health. *Current Treatment Options in Psychiatry, 7*(4), 471–488. https://doi.org/10.1007/s40501-020-00228-6

Lee, M. A., & Song, R. (2022). I am not supposed to be treated like this: Associations between age discrimination, perceived social respect for older adults, and depressive symptoms in Korean older adults. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 77*(12), 2276–2285. https://doi.org/10.1093/geronb/gbac112

Li, M., Le, Q., Guo, M., Peng, C., Tang, F., Da, W. & Jiang, Y. (2024b). Intergenerational solidarity and mental health in Chinese American families: A dyadic approach. *Innovation in Aging, 80*(Supplement 1), 1342. https://doi.org/10.1093/geroni/igae098.4282

Li, T., Fung, H. H., & Hoppmann, C. A. (2024a). Dynamics in intergenerational family relationships in the Chinese context. *Innovation in Aging, 31*(8), 490. https://doi.org/10.1093/geroni/igae098.1600

Lim, M. H., Rodebaugh, T. L., Zyphur, M. J., & Gleeson, J. F. (2016). Loneliness over time: The crucial role of social anxiety. *Journal of Abnormal Psychology, 125*(5), 620–630. https://doi.org/10.1037/abn0000162

Liu, H., & Waite, L. (2014). Bad marriage, broken heart? Age and gender differences in the link between marital quality and cardiovascular risks among older adults. *Journal of Health and Social Behavior, 55*(4), 403–423. https://doi.org/10.1177/0022146514556893

Lüscher, K., & Pillemer, K. (1998). Intergenerational ambivalence: A new approach to the study of parent–child relations in later life. *Journal of Marriage and the Family, 60*(2), 413–425. https://doi.org/10.2307/353858

Ma, B. (2023). Effects of intergenerational support on the older adults' mental health in China. *International Journal of Social Science and Humanity, 13*(3), 187–191. https://doi.org/10.18178/ijssh.2023.v13.1142

Mahne, K., & Huxhold, O. (2015). Grandparenthood and subjective well-being: Moderating effects of educational level. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 70*(5), 782–792. https://doi.org/10.1093/geronb/gbu147

Martin, D.B., Ijaz, N., Kheirbek, R.E. (2023). Ageism Revolution and Human Longivity Beyond Age 100. In Kheirbek, R.E., Llorente, M.D. (eds) Current Perspectives on Centenarians. International Perspectives on Aging, vol 36. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30915-1_1

McClain, T. (2024). The wired couch: Untangling the promise and peril of telepsychiatry and mental health apps. *Psychiatric News, 59*(4), 29–32. https://doi.org/10.1176/appi.pn.2024.04.4.29

Nathiya, P., & Sudha, V. (2025). The golden ties: Intergenerational care and elderly wellbeing in families. *International Journal of Research and Innovation in Applied Science, 10*(7), 623–626. https://doi.org/10.51584/ijrias.2025.100700055

National Council on Aging. (2021). *Healthy aging research priorities: Building evidence for policy and practice.* Washington: NCOA Publications.

Nyblade, L., Stelmach, R., West, J. S., Zhu, X., Saalim, K., Wu, C., Stockton, M. A., Troutman, A. E., Kraemer, J. D. (2024). Preliminary validation of experienced ageism measures with four populations in the United States. *Ear and Hearing, 45*(Supplement 1), 62S–69S. https://doi.org/10.1097/aud.0000000000001475

Ohta, T., Hatanaka, S., Shida, T., Kojima, N., Osuka, Y., Okamura, T., Hirano, H., Awata, S. (2024). Physical, cognitive and mental characteristics and digital health technology use among prefrail older adults. *Innovation in Aging, 8*(Suppl 1), 4045. https://doi.org/10.1093/geroni/igae098.4045

Ong, A. D., Uchino, B. N., & Wethington, E. (2016). Loneliness and health in older adults: A mini-review and synthesis. *Gerontology, 62*(4), 443–449. https://doi.org/10.1159/000441651

Park, S., Kim, J. R., & Lee, C. D. (2023). Association of resilience with successful ageing and the mediating role of community participation. *Alzheimer's & Dementia, 19*(S23), e074099. https://doi.org/10.1002/alz.074099

Patel, S. R., Yeh, H. H., Eke-Usim, A., Ahmedani, B. K, Rossom, R. C. , Miller-Matero, L., Simon, G. E., Penfold, R. B., Owen-Smith, A. , Beebani, G. , Akinyemi, E. (2024). Reduced disruption in psychotherapy visits among older adults during the COVID-19 pandemic. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 32*(5), 644–645. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2023.12.023

Pilkauskas, N. V., & Cross, C. (2018). Beyond the nuclear family: Trends in children living in shared households. *Demography, 55*(6), 2283–2297.

Podgorski, C. A., Anderson, S. A., & Parmar, J. (2021). A biopsychosocial-ecological framework for family-framed dementia care. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 744806. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.744806

Pruchno, R. A., Wilson-Genderson, M., & Cartwright, F. (2010). A two-factor model of successful aging. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 65*(6), 671–679.

Richelson, E. (2023). Telepsychiatry. *Handbook of Clinical Neurology,*196, 20–35. https://doi.org/10.1016/b978-0-323-95702-1.00020-8

Rigas, C., Rej, S., Sekhon, H., Vahia, I. (2022). Telehealth intervention program for older adults (TIP-OA) for stress and mental health symptoms: Predictors of treatment response. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 30*(4), 79–80. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2022.01.208

Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (1997). Successful aging. *The Gerontologist, 37*(4), 433–440.

Rutherford, B. R., Taylor, W. D., Brown, P. J., Sneed, J. R., & Roose, S. P. (2016). Biological aging and the future of geriatric psychiatry. *Journals of Gerontology Series A: Biomedical Sciences and Medical Sciences, 72*(3), 343–352. https://doi.org/10.1093/gerona/glw241

Segal, D. L., Granier, K. L., Pifer, M. A., Stone, L. E. (2020). Mental health in older adults: An introduction for integrated care professionals. *Clinics In Integrated Care, 2*, 100015. https://doi.org/10.1016/j.intcar.2020.100015

Silverstein, M., Gans, D., & Yang, F. M. (2006). Intergenerational support to aging parents: The role of norms and needs. *Journal of Family Issues, 27*(8), 1068–1084. https://doi.org/10.1177/0192513X06288120

Sivakumar, P. T., Mukku, S. S. R., Kar, N., Manjunatha, N., Phutane, V. H., Sinha, P., Kumar, C.N., Math, S.B. (2020). Geriatric telepsychiatry: Promoting access to geriatric mental health care beyond the physical barriers. *Indian Journal of Psychological Medicine, 42*(5), 415–465. https://doi.org/10.1177/0253717620958380

Stroebe, M., Schut, H., & Stroebe, W. (2007). Health outcomes of bereavement. *The Lancet, 370*(9603), 1960–1973.

Stuart, L., Jones, C., & Windle, G. (2022). A qualitative systematic review of the role of families in supporting communication in people with dementia. *International Journal of Language & Communication Disorders, 57*(5), 1130–1153. https://doi.org/10.1111/1460-6984.12738

Sumarsih, G., Freska, W., Desriza, T., Hernowo, B. (2024). Social interaction and successful aging in elderly with chronic diseases. *JKP: Jurnal Konseling Pendidikan, 12*(4), 233–241. https://doi.org/10.29210/1129400

Takeuchi, M. (2024). The psychosocial impacts of ageism: Findings from surveys in Japan. *Innovation in Aging, 8*(Suppl 1), 312. https://doi.org/10.1093/geroni/igae098.1018

Tcymbal, A., Abu-Omar, K., Hartung, V., Bubkamp, A., Comito, C., Rossmann, C., Meinzinger, D., Reimers, A. K. (2022). Interventions simultaneously promoting social participation and physical activity in community living older adults: A systematic review. *Frontiers in Public Health, 10*, 1048496. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.1048496

Udhayakumar, P., & Ponnuswami, I. (2020). Gerontological social work practice in mental health: A comparative analysis between India and Australia. In *Advances in social work education and practice* (pp. 285–302). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-9797-8_18

Vahia, I. V., & Cray, H. V. (2022). Two years of COVID-19: Understanding impact and implications for the mental health of older adults. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 30*(4), 444–447. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2022.02.005

Vahia, I. V., Jeste, D. V., & Reynolds, C. F. (2020). Older adults and the mental health effects of COVID-19. *JAMA, 324*(22), 2253–2254.

Williams, K., & Umberson, D. (2004). Marital status, marital transitions, and health: A gendered life course perspective. *Journal of Health and Social Behavior, 45*(1), 81–98. https://doi.org/10.1177/002214650404500106

Wilmer, S. (2022). Tele-psychiatry and the underserved older adult population: An integrative review exploring tele-psychiatry effectivity. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 30*(4), 49–50. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2022.01.040

Woerner, M., Sams, N., Rivera Nales, C. J., Gorstein, T, Johnson, M., Mosser, B. A., Areán, P. A. (2022). Generational perspectives on technology's role in mental health care: A survey of adults with lived mental health experience. *Frontiers in Digital Health, 4*, 840169. https://doi.org/10.3389/fdgth.2022.840169

Wu, J., Li, Y., & Chao, Q. (2025). An emotional support model in aging families: Linking interaction patterns to positive mental health through social activity engagement and aging attitudes. *Frontiers in Public Health, 13*, 1531110. https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1531110

KAYNAKÇA

Abay, A.R., Çölgeçen, Y. (2018). Psikiyatrik Sosyal Hizmet- Koruyucu, Tedavi Edici ve Rehabilite Edici Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Çalışmacıların Rolü, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2147-2185.

Ağcasulu, H. (2021). Sosyal Politika Olarak Evde Bakım Hizmetleri: Ülke Örnekleri ve Türkiye, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(2), 167-183.

Akgül, İ. (2024a). Ruh sağlığı ve sosyal politika, *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 15(3), 321-336.

Akgül, İ. (2024b). Ruh Sağlığı Hizmet Sunumunda Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi, *Hakkari Review*, 8(1), 16-31.

Altındiş, E.,Üner, E. (2023). Yaşlı Bakım Modellerinin Karşılaştırılması, *Geriatrik Bilimler Dergisi*, 6(1), 60-71.

Ardahan, M. (2010). Yaşlılık ve Huzurevi, *Aile ve Toplum*, 5(20), 25-32.

ASHB. (2025a). Aylık İstatistik Bülteni, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, https://www.aile.tr/sgbd/istatistik-sayfalari/aylik-istatistik-bulteni/ (Erişim Tarihi: 03.12.2025).

ASHB. (2025b). 2024 Yılı Faaliyet Raporu, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Başer, D., Kırlıoğlu, M., Mavili Aktaş, A. (2013). Sosyal Hizmet Mesleğinin Bir Uygulama Alanı Olarak Toplum Temelli Ruh Sağlığı Sistemi ve Güncel Değişimler, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 179-192.

Bilge, U., Elçioğlu, Ö., Ünalacak, M., Ünlüoğlu, İ. (2014). Türkiye'de Yaşlı Evde Bakım Hizmetleri, *Euras J Fam Med*, 3(1), 1-8.

Bilir, M.K. (2018). Deinstitutionalization in Mental Health Policy: from Institutional-Based to Community- Based Mental Healthcare Services, *Hacettepe Journal of Health Administration*, 21(3), 563-576.

Birinci, E. (2021). Demografik Dönüşüm ve Gerontolojik Sosyal Hizmet, Emre Birinci (Ed.), *Gerontolojik Sosyal Hizmet* içinde (1-13), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Buz, S., Ertan Koçak, Y., Gözen, Ö. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Sunulan Hizmetlerin Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Ankara Örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 77, 388-410.

Çav, E. (2019). Aktif Yaşlanma İçin "Ulusal Evde Bakım Sistemi", *Turkish Studies*, 14(6), 3145-3166.

Çoban, M. (2021). Entegre Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Toplum Temelli Bakım Modelleri, Mehtap Pekesen (Ed.), *Yaşlı Bakım Hizmet Modelleri ve Sosyal Politika Yaklaşımları* içinde (137-148), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Demir, A., İnce, C. (2021). "Huzurevi Köşesine Atılmak" Ya Da "Ölümün Bir Adım Öncesi": Yaşlı Bireylerin Huzurevini Tercih Etme Nedenleri ve Huzurevine Yönelik Algıları, *International Social Sciences Studies Journal*, 7(78), 769-778.

Durğun, A., Merde, E. (2023). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Analizi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 38-62.

Erkayıran, O. (2025). Yaşlılıkta Karşılaşılan Zorluklar ve Yaşlı Ruh Sağlığının Geliştirilmesinde Geropsikiyatri Hemşireliği Yaklaşımları, Esra Engin, Emel Öztürk Turgut ve Ege Miray TOPCU (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (55-62), Ege Üniversitesi Yayınları Hemşirelik Fakültesi Yayın No: 2, İzmir.

Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik. (2005, 10 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 25751), Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7542&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Finnerty, S. (2020). Mental Health Services For Older People, Mental Health Commission, Erişim Adresi: https://www.mhcirl.ie/sites/default/files/2021-01/Mental-Health-Services-for-Older-People-Report-2020.pdf

Gedik, M. (2023). Disiplinlerarası Sosyal Hizmet "Holistik Yaklaşım", Mehmet Gedik (Ed.), *Disiplinlerarası Sosyal Hizmet -Holistik Perspektif-* içinde (3-45), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Genç, Y., Barış, İ. (2015). Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Çağdaş Yaklaşım: Kurumsal Bakım Yerine Evde Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 36-57.

Gökçearslan Çiftçi, E., Akgül Gök, F., Arslan, E. (2015). Kurum Bakımından Toplum Temelli Bakıma Geçiş: Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 163-175.

Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Veren Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. (2001, 21 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 24325), Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4414&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Kalebaşı, A. (2023). Disiplinlerarası Ruh Sağlığı ve Sosyal Hizmet, Mehmet Gedik (Ed.), *Disiplinlerarası Sosyal Hizmet -Holistik Perspektif-* içinde (149-174), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Karakuş, B. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Kaya Kılıç, A. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Ruh Sağlığı Hizmetlerinin ve Ruh Sağlığında Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi, Ayten Kaya Kılıç (Ed.), *Toplum Temelli Ruh Sağlığında Sosyal Hizmet Uygulamaları* içinde (3-23), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Kaya Kılıç, A., Yılmaz, S. (2018). Türkiye'de Ruhsal Hastalığı Olan Bireylere Yönelik Kurum Bakım Hizmetleri ve Bu Hizmetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları, *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 5(1), 1-14.

Kılıç, Ü., Şelimen, D. (2017). Yaşlıları Huzurevi Yaşamını Seçmeye Zorlayan Nedenlerin Belirlenmesi, *JAREN*, 3(2), 73-82.

Koç, O., Ceylan, R. (2021). Bütünleşik Sosyal Hizmet Modeli, Mehtap Pekesen (Ed.), *Yaşlı Bakım Hizmet Modelleri ve Sosyal Politika Yaklaşımları* içinde (95-119), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Korkmaz, M., Korkmaz, D. (2022). Yaşlı Bireylerin Ruh Sağlığının Geliştirilmesi, Mükerrem Kabataş Yıldız (Ed.), *Geriatrik Psikiyatri* içinde (403-418), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Mellor, M.J., Lindeman, D. (1998). The Role of the Social Worker in Interdisciplinary Geriatric Teams, *Journal of Gerontological Social Work*, 30(3/4), 3-7.

Oral, M. (2020). Toplum Temelli Ruh Sağlığında Bireyle Sosyal Hizmet Uygulaması, Ayten Kaya Kılıç (Ed.), *Toplum Temelli Ruh Sağlığında Sosyal Hizmet Uygulamaları* içinde (157-190), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Oral, M., Tuncay, T. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 93-114.

Önal Dölek, B. (2013). Geriatrik Hizmetlerde Ekip Çalışması ve Geriatrik Ekipte Sosyal Çalışmacı, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 191-198.

Öztop, H., Şener, A., Güven, S. (2008). Evde Bakımın Yaşlı ve Aile Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 39-49.

Pınar, R., Sert, H. (2009). Türkiye'nin Ulusal Yaşlı Bakım Politikası Nasıl Olmalıdır?, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2, 46-55.

Saruç, S., Duyan, V. (2009). Psikiyatride Ekip Çalışması ve Sosyal Hizmet Bakış Açısı, *Kriz Dergisi*, 17(1), 37-44.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoğlu, A.T., Artan, T. (2025a). Traumatic Grief and Suicide Cognitions Among Turkish Older Adults: The Serial Mediation Role of Grief Cognitions and Geriatric Depressive Symptoms, *OMEGA-Journal of Death and Dying*. https://doi.org/10.1177/00302228251397893

Say Şahin, D., Arifoğlu, A.T., Altun, G., Artan, T. (2025b). Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: the mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors - findings from a large-sample survey, *Current Psychology*, 44:18841–18855 https://doi.org/10.1007/s12144-025-08462-y

Solmaz, T., Altay, B. (2019). Yaşlılara yönelik evde bakım hizmetleri, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(2), 150-157.

Takak, Ö. (2025). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmeti Yeniden Konumlandırmak: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 36(1), 89-110.

Tekin, H.H. (2020). Toplum Temelli Ruh Sağlığında Sosyal Hizmet Uzmanının Görevleri ve Rolleri, Ayten Kaya Kılıç (Ed.), *Toplum Temelli Ruh Sağlığında Sosyal Hizmet Uygulamaları* içinde (143-155), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Tok, N., Öztürk, O.Ö. (2021). Evde Bakım Hizmetleri, Teknik Rapor No: 15/2021-1, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı.

Tükel, R. (2020). Dünden Bugüne Toplum Ruh Sağlığı Hizmetleri: Nasıldı Nasıl Olmalı?, *Toplum ve Hekim*, 35(3), 165-178.

Vongxaiburana, E., Thomas, K.S., Frahm, K.A., Hyer, K. (2011). The Social Worker in Interdisciplinary Care Planning, *Clinical Gerontologist*, 34, 367–378.

Vourlekis, B., Zlotnik, J.L., Simons, K., Toni, R. (2005). Social Work's Contribution to Psychosocial Care in Nursing Homes: Results of a National Conference, *IGSW Issue Brief*, Instıtute For Geriatric Social Work, Boston.

Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2008, 7 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı: 26960), Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12318&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Yılmaz, M., Sametoğlu, F., Akmeşe, G., Tak, A., Yağbasan, B., Gökçay, S., Sağlam, M., Doğanyılmaz, D., Erdem, S. (2010). Sağlık Hizmetinin Alternatif Bir Sunum Şekli Olarak Evde Hasta Bakımı, *İstanbul Tıp Dergisi*, 11(3), 125-132.

Zhang, C., Lei, X. (2025). Home or institution: A comparative analysis of elderly care efficacy in China, *Journal of Asian Economics*, 98, 1-12.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2022, 23 Eylül). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından Alzheimer hastalarına destek*. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligindan-alzheimer-hastalarina-destek

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Evde bakım sisteminden 140 bin yaşlı yararlanıyor.* https://aile.gov.tr

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Yaşlı bakım hizmetleri istatistik raporu.* Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları.

Akpınar Söylemez, B., Küçükgüçlü, Ö., Mert, H., & Yardımcı, T. (2016). Demans hastasına bakım veren aile üyelerinin, hastalarını bir bakım kurumuna yerleştirdikten sonraki deneyimleri. *Türkiye Klinikleri İç Hastalıkları Hemşireliği Özel Konuları, 2*(1), 24–29.

Akpınar Söylemez, S. (2016). *Türkiye'de demans hastalarına yönelik bakım tercihleri ve aile yapısının rolü.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Alzheimer Society. (2021). *Alzheimer's disease statistics.* https://www.alzheimers.org.uk

Alzheimer's Society. (2023). *Alcohol-related dementia (including Korsakoff's syndrome).* Retrieved from https://www.alzheimers.org.uk/about-dementia/types-dementia/alcohol-related-dementia

Alzheimer's Association. (2024). Alzheimer's disease facts and figures. *Alzheimer's & Dementia, 20*(3), 700–789. https://doi.org/10.1002/alz.13700

Amlak, B. T., Getinet, M., & Getie, A. (2025). Functional disability in basic and instrumental activities of daily living among older adults globally: A systematic review and meta-analysis. *BMC Geriatrics, 25*, 413. https://doi.org/10.1186/s12877-025-06056-8

Anadolu Ajansı [AA]. (2024). *Türkiye'de yaşlı bakım hizmetlerinin güncel durumu.* https://www.aa.com.tr

Beerens, H. C., Zwakhalen, S. M. G., Verbeek, H., Ruwaard, D., Hamers, J. P. H., & Tan, F. E. S. (2015). Greater independence in activities of daily living is associated with higher health-related quality of life scores in nursing home residents with dementia. *Healthcare, 3*(3), 503–518. https://doi.org/10.3390/healthcare3030503

Browning, W. R., Yildiz, M., Maxwell, C. D., Sullivan, T. P., Yefimova, M., Hernandez Chilatra, J. A., & Pickering, C. E. Z. (2024). Patterns of family conflict and accusations of abuse in dementia family caregivers: A latent class analysis. *The Gerontologist, 64*(10), gnae108. https://doi.org/10.1093/geront/gnae108

Büscher, A., Reimer, T., & Dräger, D. (2022). Integrated care and interprofessional collaboration in home care: Current challenges and future perspectives. *International Journal of Integrated Care, 22*(3), 1–12.

Culberson, J. W., Kopel, J., Sehar, U., & Reddy, P. H. (2024). *Urgent needs of caregiving in ageing populations with Alzheimer's disease and other chronic conditions: Support our loved ones. Frontiers in Aging, 5*, 1378974. https://doi.org/10.3389/fragi.2024.1378974

Custodio, N., Montesinos, R., Lira, D., Herrera-Pérez, E., Bardales, Y., & Valeriano-Lorenzo, L. (2017). Mixed dementia: A review of the evidence. *Dementia & Neuropsychologia, 11*(4), 364–370. https://doi.org/10.1590/1980-57642016dn11-040005

Dietzel, N., Graessel, E., Kürten, L., Meuer, S., Klaas-Ickler, D., Hladik, M., Chmelirsch, C., & Kolominsky-Rabas, P. L. (2022). The Dementia Assessment of Service Needs (DEMAND): Development and validation of a standardized needs assessment instrument. *Journal of Alzheimer's Disease, 89*(3), 1051–1061. https://doi.org/10.3233/JAD-220363

Edemekong, P. F., Bomgaars, D. L., Sukumaran, S., & Schoo, C. (2025). *Activities of daily living*. StatPearls Publishing. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470404/

Erbay, E., & Toprak, S. (2019). Sosyal hizmette yaşlı bakımı ve güçlendirme yaklaşımı. *Sosyal Hizmet Dergisi, 33*(2), 145–162.

Folkerts, A. K., Holzner, M., & Holle, B. (2024). Cognitive stimulation for people with dementia in nursing homes: Structure, implementation, and effects. *BMC Geriatrics, 24*(1), 127. https://doi.org/10.1186/s12877-024-05489-x

García-Martín, V., de Hoyos-Alonso, M. C., Delgado-Puebla, R., et al. (2023). Burden in caregivers of primary care patients with dementia: Influence of neuropsychiatric symptoms according to disease stage (NeDEM project). *BMC Geriatrics, 23*, 525. https://doi.org/10.1186/s12877-023-04234-0

Giusti, A., Pukrittayakamee, P., Alarja, G., Farrant, L., Hunter, J., Mzimkulu, O., Gwyther, L., Williams, N., Wannarit, K., Abusalem, L., Alajarmeh, S., Alrjoub, W., Thongchot, L., Janwanishstaporn, S., Edilbi, A., Al-Ani, R., Shamieh, O., Guo, P.,

Grand, J. H., Caspar, S., & Macdonald, S. W. (2011). Clinical features and multidisciplinary approaches to dementia care. *Journal of Multidisciplinary Healthcare, 4*, 125–147. https://doi.org/10.2147/JMDH.S17773

Griffiths, A. W., Shoesmith, E., & Sass, C. (2021). Relational counselling as a psychosocial intervention for dementia: Qualitative evidence from people living with dementia and family members. *Medical Research Archives, 9*(8), 1–15. https://doi.org/10.18103/mra.v9i8.2526

Harden, B., Funk, M., Drew, N., McDermott, O., Seeher, K., Dua, T., & Orrell, M. (2024). *Developing good practice guidance for community dementia services: Person-centred and rights-based care approaches. 53*, 92. https://www.researchgate.net/publication/387995963

Hoe, J., Profyri, E., Kemp, C., Manela, M., Webster, L., Anthony, J., Costafreda, S., Arrojo, F., Souris, H., & Livingston, G. (2024). Risk assessment for people living with dementia: A systematic review. *International Psychogeriatrics, 36*(4), 263–288. https://doi.org/10.1017/S1041610223004398 openaccess.city.ac.uk+2sciencedirect.com+2

Hohenberg, G., Ehlers, J., & Ostermann, T. (2025). The impact of digital cognitive stimulation therapy combined with online hearing training on quality of life in dementia patients. *Journal of Dementia & Alzheimer's Disease, 2*(2), 8. https://doi.org/10.3390/jdad2020008

Hwang, Y., Hodgson, N. A., & Gitlin, L. N. (2024). Implementing dementia caregiver programs in real-world settings: Fidelity considerations. *Journal of the American Medical Directors Association, 25*(1), 34–40.e11. https://doi.org/10.1016/j.jamda.2023.10.019

Huling Hummel, C., Pagan, J. R., Israelite, M., Patterson, E., Van Buren, B., & Woolfolk, G. (2020). *A summary of commentaries submitted by those living with dementia and care partners.* Paper prepared for the National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine's Committee on Decadal Survey of Behavioral and Social Science Research on Alzheimer's Disease and Alzheimer's Disease-Related Dementias.

Kaplan, A. (2021). Türkiye'de aile yapısında ve kültüründe yakın gelecekte önem kazanacak gelişmelerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 69–81.

Karakuş, B. (2018). *Türkiye'de yaşlılara yönelik hizmetler, kurumsal yaşlı bakımı ve kurumsal yaşlı bakımında illerin durumu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Karataş, H., & Öztürk, N. (2020). Evde bakım hizmetlerinde multidisipliner yaklaşım. *Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 5*(1), 55–72.

Kaya, M., & Çelik, A. (2022). Demanslı bireylerde bakım planlaması ve sosyal hizmetin rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 33*(3), 211–230.

Kim, S. K., & Park, M. (2017). Effectiveness of person-centered care on people with dementia: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Interventions in Aging, 12*, 381–397. https://doi.org/10.2147/CIA.S117637

Klein, E. G., Schroeder, K., Wessels, A. M., Phipps, A., Japha, M., Schilling, T., & Zimmer, J. A. (2024, February 7). How donanemab data address the coverage with evidence development questions. *Alzheimer's & Dementia.*https://doi.org/10.1002/alz.13700

Kumar, A., Sidhu, J., & Lui, F. (2024, February 12). *Alzheimer disease.* In *StatPearls* [Internet]. StatPearls Publishing. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK499922/

Li, R., Cooper, C., Austin, A., Livingston, G., & Mukadam, N. (2022). Effectiveness of social support interventions for caregivers of people with dementia: A systematic review and meta-analysis. *BMC Geriatrics, 22*(1), 521. https://doi.org/10.1186/s12877-022-02787-0

Marjinal, A. (2021). Dementia prevalence and age-related risk. *Journal of Aging Studies, 35*(2), 101–110.

Mollah, S. A., Nayak, A., Barhai, S., & Maity, U. (2024, April 22). A comprehensive review on frontotemporal dementia: Its impact on language, speech and behavior. *Dementia & Neuropsychologia, 18*, e20230072. https://doi.org/10.1590/1980-5764-DN-2023-0072

National Association of Social Workers. (2023). *Standards for social work practice with family caregivers of older adults.*Washington, DC: NASW Press.

Nazlıer Keser, E. N. (2019). Alzheimer hastalarına ve bakım verenlere yönelik sosyal politikalar: Türkiye–Almanya karşılaştırması. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 20*(45), 93–112.

Outeiro, T. F., Koss, D. J., Erskine, D., Walker, L., Kurzawa-Akanbi, M., Burn, D., Donaghy, P., Morris, C., Taylor, J. P., Thomas, A., Attems, J., & McKeith, I. (2019). Dementia with Lewy bodies: An update and outlook. *Molecular Neurodegeneration, 14*(1), 5. https://doi.org/10.1186/s13024-019-0306-8

Özdemir, G. (2021). Demanslı bireylerde evde bakım sürecinde sosyal hizmet müdahalesi. *Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 102–119.

Park, H. H., Armstrong, M. J., Gorin, F. A., & Lein, P. J. (2024). Air pollution as an environmental risk factor for Alzheimer's disease and related dementias. *Medical Research Archives, 12*(10), 5825. https://doi.org/10.18103/mra.v12i10.5825

Podgorski, C. A., Anderson, S. D., & Parmar, J. (2021). A biopsychosocial-ecological framework for family-framed dementia care. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 744806. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.744806

Pekesen, M., Keser, G. (2021). Alzheimer Olan Ebeveynine Bakım Verenlerin Bakıcı Rolünü Algılama Biçimleri ve Deneyimleri: Bakımın El Değiştirmesi. *Türkiye Klinikleri J Health Sci*. doi: 10.5336/ healthsci.2021-81088.

Pekesen, M. (2020). Yaşlı Hasta ile İletişim. Say Şahin, D. (Ed). Yaşlanmaya Sağlık Sosyolojisi Perspektifinden Multidisipliner Yaklaşımlar içinde, 1. Basım (ss.49-78) Ankara: Ekin Basım Yayın.

Raglio, A., Cetrangolo, R., & Bellandi, D. (2024). Music-based interventions in dementia: Effects on cognition, emotion, and social functioning. *Frontiers in Aging Neuroscience, 16*, 11352551. https://doi.org/10.3389/fnagi.2024.11352551

Reinhard, S. C., Given, B., Petlick, N. H., et al. (2008). Supporting family caregivers in providing care. In R. G. Hughes (Ed.), *Patient safety and quality: An evidence-based handbook for nurses* (Chapter 14). Agency for Healthcare Research and Quality (US). https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK2665/

Sağlık Bakanlığı. (2023). *Bütünleşik evde sağlık ve bakım hizmetleri: Sağlık teknolojisi değerlendirme raporu*. T.C. Sağlık Bakanlığı. https://www.saglik.gov.tr/

Scourfield, P. (2022). *Social work practice with people with dementia* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003191667

Scrutton, J., & Barancati, C. (2016). *Dementia and comorbidities: Ensuring parity of care.* International Longevity Centre – UK. https://ilcuk.org.uk/dementia-and-comorbidities-ensuring-parity-of-care

Sheetal, S., & Mathew, R. (2024). Cognitive stimulation therapy in dementia – Are we sufficiently stimulated? *Annals of Indian Academy of Neurology, 27*(1), 9–10. https://doi.org/10.4103/aian.aian_227_23

Slachevsky, A., Grandi, F., Thumala, D., Baez, S., Santamaria-García, H., Schmitter-Edgecombe, M., & Parra, M. A. (2024). *A multidimensional, person-centered framework for functional assessment in dementia: Insights from the "what," "how," "to whom," and "how much" questions. Journal of Alzheimer's Disease, 99*(4), 1187–1205. https://doi.org/10.3233/JAD-230376

Singh, D., & Singh, D. (2025). Social workers' intervention to address depression among the elderly. *Proceedings of the Global Conference on Aging and Gerontology, 1*, 13–25. https://doi.org/10.33422/agconf.v1i1.815

Spínola, B., Ferreira, C., & Sousa, L. (2022). Cognitive stimulation programs in dementia care: Promoting social engagement and daily life integration. *Applied Sciences, 12*(22), 11612. https://doi.org/10.3390/app122211612

Türkiye İstatistik Kurumu (2014). *Huzurevleri ve yaşlı bakım merkezleri istatistikleri.* Ankara: TÜİK Yayınları.

Tawfik, N. M., Sabry, N. A., Darwish, H., Mowafy, M., & Soliman, S. S. A. (2021). *Psychoeducational program for the family member caregivers of people with dementia to reduce perceived burden and increase patient's quality of life: A randomized controlled trial. Journal of Primary Care & Community Health, 12*, 21501327211014088. https://doi.org/10.1177/21501327211014088

Vu, H. T., Nguyen, D. M., & Tran, Q. L. (2024). Effectiveness of non-pharmacological interventions for dementia: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Public Health, 12*, 11050290. https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.11050290

Warren, A., Lomas, D., & Heller, T. (2023). An integrative approach to dementia care: Combining cognitive, social, and emotional interventions. *Frontiers in Aging, 4*, 1143408. https://doi.org/10.3389/fragi.2023.1143408

Wiese, L. A. K., Gibson, A., Guest, M. A., Nelson, A. R., Weaver, R., Gupta, A., Carmichael, O., Lewis, J. P., Lindauer, A., Loi, S., & Peterson, R. (2023). Global rural health disparities in Alzheimer's disease and related dementias: State of the science. *Alzheimer's & Dementia, 19*(9), 4204–4225. https://doi.org/10.1002/alz.13104

Wiegelmann, H., Speller, S., Verhaert, L. M., et al. (2021). Psychosocial interventions to support the mental health of informal caregivers of persons living with dementia – A systematic literature review. *BMC Geriatrics, 21*, 94. https://doi.org/10.1186/s12877-021-02020-4

Woods, B., Aguirre, E., Spector, A., & Orrell, M. (2023). Cognitive stimulation to improve cognitive functioning in people with dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews, 2023*(1), CD005562. https://doi.org/10.1002/14651858.CD005562.pub4

Yu, D. S. F., Cheng, S. T., & Wang, J. (2021). Unravelling positive aspects of caregiving in dementia: An integrative review of research literature. *International Journal of Nursing Studies, 114*, 103845. https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103845

KAYNAKÇA

Afyonoğlu, M. F., Kesen, N. F., Canpunar, M., Yavuz, M. (2021). Bireylerin Çocuk Kaybı ve Yas Sürecinin Aile Sistem Teorisi Temelinde Sosyal Hizmet Perspektifiyle Değerlendirilmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* (17), 59-81. https://doi.org/10.46218/tshd.908201

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Broşürleri.

Akiyama, H. (2018). Community-based grief support in East Asia: Social participation and bereavement outcomes. *International Journal of Social Welfare,* 27(2), 123–135.

Akpınar Söylemez, B., & Özgül, E. (2022). Yaşlılarda Tele Hemşirelik Uygulamaları. *İzmir Kâtip Çelebi* Üniversitesi *Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7*(3), 619-622.

Akyazı, A. (2018). Dijitalleşen Ticaret: Yaşlı Dostu E-Ticaret Siteleri Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Online Journal Of Design Art And Communication,* 8(4), 602-614.

Altun, G., & Say Şahin, D. (2024a). *A social problem: Age discrimination against older adults*. *International Journal of Active & Healthy Aging, 2*(2), 64–70. https://ndpapublishing.com/index.php/ijaha

Altun, G., & Say Şahin, D. (2024b). *Social isolation in older adults*. *International Journal of Active & Healthy Aging, 2*(2), 95–100. https://ndpapublishing.com/index.php/ijaha

Altun, G., & Say Şahin, D. (2025). *Ethical dilemmas in social work practice: The fine line between intervening and not intervening. International Journal of Active & Healthy Aging,* 3(1), 25–31.

Arslan, B. S., & Buldukoğlu, K. (2019). Grief Support Programs Implemented to Reduce the Effects of Grief on Family/Yasin Aile Uzerine Etkilerini Azaltmak Icin Uygulanan Yas Destek Programlari. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar/Current Approaches to Psychiatry*, 11(3), 402-418.

Aydıner Boylu, A., & Günay, G. (2018). Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Desteğin Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 7(2), 1351–1363.

Beğer, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim,* 25(3), 1-3.

Bildik, T., (2013). Ölüm, Kayıp, Yas ve Patolojik Yas. *Ege Tıp Dergisi,* 52(4), 223-9.

Cesur, G. (2017). Kayıp Yaşantılarının Sonrası: Tartışmalı Bir Kavram "Karmaşık Yas". *Nesne-Psikoloji Dergisi,* 5(10), 289-310.

Çağlar, T. (2014). Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Yaşam Destek Merkezi. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 25(2), 145-162.

Çolak, G. V., & Hocaoğlu, Ç. (2021). Kayıp ve Yas: Bir Gözden Geçirme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi,* 3(1), 56-62.

Demir, G., Ünsal, A., Arslan, G. G., & Çoban, A. (2013). Huzurevinde ve Evde Yaşayan Yaşlılarda Depresyon Yaygınlığının Karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,* 2(1), 1-12.

Demirel, M., N. (2017). Yaşlılarda Psiko-Sosyal Güçlükler ve Sosyal Hizmet İhtiyacı. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı Tezi, Ankara.

Er, F. (2025). Sosyal Bilimlerde Teorik ve Uygulamalı Perspektifler 2 Editör: Doç. Dr. Shalala Ramazanova. İntihar ve Yas Süreci: Danışmanlık Modelleri ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. 89-104.

Genlik, Ö. (2012). Yas Süreci ve Yas Sürecindeki Kişilerin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gizir, C. A. (2006). Bir kayıp sonrasında zorluklar yaşayan üniversite öğrencilerine yönelik bir yas danışmanlığı modeli. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2(2), 195-213.

Göksal, E. Ve Pala, K. (2015). Yaşlılarda Sağlık Hizmetlerine ve Sosyal Hizmetlere Erişim Sorunları. *Türk Halk Sağlığı Dergisi,* 13(1), 83-86. Https://Doi.Org/10.20518/Thsd.57135

Kalaycı, S., & Erkoç, B. (2023). Yaşlılarda Yalnızlık Algısının Sosyal Hizmet Perspektifi ile İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(61), 787-806. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1239556

Kayıhan Pala, E. G. (2015). Yaşlılarda sağlık ve sosyal hizmetlere erişim sorunları. *Turkish Journal of Public Health,* 13(1), 83–86.

Kızılkaya, M. (2025). Yaşlılarda Kayıp ve Yas Süreci. Yaşlı Ruh Sağlığında, 19.

Korkmaz, A., Korkut, G. (2019). Artan Yaşlı Nüfus Bağlamında Yerinde Yaşlanma, Adem Korkmaz ve Gülsüm Korkut (Ed.), *Güncel Gelişmeler Işığında Sosyal Politika Tartışmaları* içinde (s. 127-143), Detay Yayıncılık.

Korkut, G. (2020a). Sosyal Politika ve Yaşlılık, Deniz Say Şahin (Ed.), *Etik Yönleri ile Yaşlılık ve Yaşlanma* içinde (s.141-159), Ekin Yayınevi.

Korkut, G. (2020b). Yaşlılık ve Ailenin Önemi, Deniz Say Şahin (Ed.), *Yaşlanmaya Sağlık Sosyolojisi Perspektifinden Multidisipliner Yaklaşımlar* içinde (s.297-312), Ekin Yayınevi.

Korkut, G., Say Sahin, D., & Altun, G. (2025). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Özgecilik Düzeylerinin Sosyo- Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(3), 1622-1659. https://doi.org/10.15869/itobiad.1697329.

Kumar, S., et al. (2020). Online grief support during COVID-19 pandemic: Challenges and opportunities. *Journal of Loss and Trauma,* 25(8), 635–647.

Mavili Aktaş, D. A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 7(7). https://doi.org/10.21560/spcd.29223

Nazlı, E. (2025). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *International Journal Of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR),* 12(115), 171–182. Https://Doi.Org/10.5281/Zenodo.14787691

NeimeyerR. (Ed.). (2016). Yas Terapisi Teknikleri: Değerlendirme ve Müdahale. New York, NY: Routledge. 352 sayfa. ISBN: 978-1-138-90593-1. 44,95 ABD doları (karton kapak).

Önal, A. A., & Yalçın, İ. (2019). Yas Sürecinin Grupla Psikolojik Danışmada Ele Alınması Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Psychological Counseling And Guidance Journal,* 9(55), 1013-1051.

Özel, Y., & Özkan, B. (2020). Kayıp ve Yasa Psikososyal Yaklaşım. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 12(3), 352-367.

Özgeldi, E. B., & Gölge, Z. B. (2018). Belirsiz Kayıp: Belirsizlikle Yaşamayı Öğrenmek. *Türk Psikoloji Yazıları,* 21(42), 108-120 DOI: 10.31828/tpy1301996120180618m000001

Pekesen, M. (2020). "Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma". Gençtürk, Z. (Ed.) *Yaşlılık ve Sosyal Politika Tartışmaları* içinde, 1. Basım (ss. 122-148.) Ankara: Detay Yayıncılık.

Pekesen, M. (2023). "Afet Sonrası Yaşlı Yetişkinlere Sunulan Psikososyal Destek Müdahaleler" Pekesen, M., Doruk Kondakcı, D. (Eds). *Afetlerde Yaslılığa Geriatrik ve Gerontolojik Bakım Perspektifinden Yaklaşım* içinde 1. Basım (167-188). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoglu, A. T., & Artan, T. (2025a). *Traumatic grief and suicide cognitions among Turkish older adults: The serial mediation role of grief cognitions and geriatric depressive symptoms. OMEGA—Journal of Death and Dying,* 0(0), 1–23.

Say Şahin, D., Arifoğlu, A. T., Altun, G., & Artan, T. (2025b). *Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: The mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors – Findings from a large-sample survey. Current Psychology*.

Sertler, N., & Semiz, T. (2022). The Use Of Dıgıtal Health Systems In The Elderly A Lıterature Study. *Journal Of Innovative Healthcare Practices,* 3(1), 29-40.

Shear, K. (2015). Complicated grief treatment: An evidence-based approach. *Journal of Clinical Psychology,* 71(3), 304–312.

Softa, H., Bayraktar, T., & Uğuz, C. (2016). Yaşlı Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Sistemleri, Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Etkileyen Faktörler. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi,* 9(1), 1-12.

Şahin M. Ve Yalçın, M. (2008). Huzurevinde veya Kendi Evlerinde Yaşayan Yaşlılarda Depresyon Sıklıklarının Karşılaştırılması. *Türk Geriatri Dergisi,* 6*,* 10–13.

Şimşek Arslan B, Buldukoğlu K. Yasın Aile Üzerine Etkilerini Azaltmak İçin Uygulanan Yas Destek Programları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(3):402-417.

Türken Çağlar (2014). Yaşlılık ve sosyal hizmet: Yaşam destek merkezi. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 25(2), 145–162.

Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Yetişkinlerde Kayıp ve Yas Süreci Rehberi. Ankara: ASH Bakanlığı Yayını.

Yelboğa, N. & Gündağ, G. G. (2025). Eşini Kaybeden Yaşlı Kadınların Kayıp ve Yas Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 15(29), 319-349.

Yelboğa, N. (2023). Kahramanmaraş Depremi Özelinde Travmatik Yas ve Sosyal Hizmetin Yas Danişmanliği Müdahalesi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi,* 7(1), 97-121.

Yelboğa, N. (2024). *Ölüm, Yas ve Sosyal Hizmet.* (2.Basım). Nobel Akademik Yayıncılık.

Yelboğa, N., & Abay, A. R. (2024). Güçlendirme Yaklaşımı Perspektifiyle Yakınını Kaybeden Bireylerin Yas Deneyimleri ve Sosyal Hizmetin Yas Danışmanlığı Görevi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 24(3), 1083-1110. https://doi.org/10.18037/ausbd.1426975

Yelboğa, N., & Gündağ, G. G. (2025). Eşini Kaybeden Yaşlı Kadınların Kayıp ve Yas Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(29), 319–349.

Yolcuoğlu, İ. G., & Özırmak, F. T. (2025). Sosyal Koruma Sisteminin Sosyal Yardımlarla Etkili Yönetimi: Sorunlar ve Stratejiler. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi,* 6(1), 65-80. Https://Doi.Org/10.61861/Spshcd.1712971

KAYNAKÇA

Ahmed, A., & Patil, P. S. (2024). Navigating the shadows: A comprehensive review of suicide in the geriatric population. *Cureus, 16*(1), e53352. https://doi.org/10.7759/cureus.53352

Ahmed, H., Alqarni, M. A., Alshahrani, M., Alshahrani, S., & Alzahrani, F. (2024). *Depression in geriatrics: A systematic review and meta-analysis.BMC Geriatrics, 24*(1),512. https://doi.org/10.1186/s12877-024-05484-2

Amit, N., Ismail, R., Zumrah, A. R., & others. (2020). *Relationship between debt and depression, anxiety, stress, or suicide ideation in Asia: A systematic review. Frontiers in Psychology, 11*, 1336. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01336

Bermudez, J. M., & Stinson, M. A. (2020). *Counseling older adults: A strengths-based approach.* In D. Capuzzi & M. D. Stauffer (Eds.), *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions* (7th ed., pp. 485–509). Alexandria, VA: American Counseling Association.

Cohen-Mansfield, J., Hazan, H., Lerman, Y., & Shalom, V. (2016). Correlates and predictors of loneliness in older adults: A review of quantitative results informed by qualitative insights. *International Psychogeriatrics, 28*(4), 557–576. https://doi.org/10.1017/S1041610215001532

Conwell, Y., Duberstein, P. R., & Caine, E. D. (2002). *Risk factors for suicide in later life. Biological Psychiatry, 52*(3), 193–204. https://doi.org/10.1016/S0006-3223(02)01347-1

Courts, R., Brophy, L., Bleue, M., Jacques, M., & Badcock, J. C. (2024). *Mapping social work's response to the 'grand challenge' of loneliness: A systematic scoping review of the literature. The British Journal of Social Work, 54*(2), 817–837. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad272

Cuijpers, P., Karyotaki, E., Reijnders, M., & Purgato, M. (2023). *Cognitive behavior therapy: An updated systematic review of meta-analyses. World Psychiatry, 22*(2), 254–265. https://doi.org/10.1002/wps.21046

De Leo, D., & Giannotti, A. V. (2021). *Suicide in late life: A viewpoint. Preventive Medicine, 152*, 106735. https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106735

Devkota, R., Cummings, G., Hunter, K. F., Maxwell, C., Shrestha, S., Dennett, L., & Hoben, M. (2023). *Factors influencing emotional support of older adults living in the community: A scoping review protocol. Systematic Reviews, 12*(1), 186. https://doi.org/10.1186/s13643-023-02346-7

Dhole, A. R., Petkar, P., Choudhari, S. G., & Mendhe, H. (2023). *Understanding the factors contributing to suicide among the geriatric population: A narrative review. Cureus, 15*(10), e46387. https://doi.org/10.7759/cureus.46387

Duyan, V., Şahin-Kara, G., Camur Duyan, G., Özdemir, B., & Megahead, H. A. (2017). *The effects of group work with institutionalized elderly persons.* Research on Social Work Practice, 27(3), 366-374. https://doi.org/10.1177/104973151665457

Erlangsen, A., Stenager, E., & Conwell, Y. (2015). *Physical diseases as predictors of suicide in older adults: A nationwide, register-based cohort study. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 50*(9), 1427–1439. https://doi.org/10.1007/s00127-015-1051-0

Escobar-Agreda, S., Luna, E., Mezones-Holguín, E., Cárcamo, C., & Bernabé-Ortiz, A. (2023). *Complicated grief and its relationship with anxiety, depression, and suicidal ideation in older adults. BMC Psychiatry, 23*, Article 412. https://doi.org/10.1186/s12888-023-05412-5

Faronbi, J. O., Eromosele, B., Fawole, H. O., Idowu, O. A., Akinrolie, O., Akinsulore, A., Adeniji, T., Ibekaku, M. C., Oyinlola, O., Faronbi, G. O., & Mbada, C. (2025). *Effects of social support interventions on depressive symptoms and quality of life among older adults: A*

systematic review and meta-analysis. BMC Geriatrics, 25, 512. https://doi.org/10.1186/s12877-025-06146-7

Fässberg, M. M., Cheung, G., Canetto, S. S., Erlangsen, A., Lapierre, S., Lindner, R., Draper, B., Gallo, J. J., Wong, C., Wu, J., Duberstein, P., & Wærn, M. (2016). *A systematic review of physical illness, functional disability, and suicidal behaviour among older adults. Aging & Mental Health, 20*(2), 166–194. https://doi.org/10.1080/13607863.2015.1083945

Fakoya, O. A., McCorry, N. K., & Donnelly, M. (2020). *Loneliness and social isolation interventions for older adults: A scoping review of reviews. BMC Public Health, 20*(1), 129. https://doi.org/10.1186/s12889-020-8251-6

Gellis, Z. D. (2010). Social work practitioner knowledge and assessment of late-life depression. *Journal of Gerontological Social Work, 53*(6), 495–511. https://doi.org/10.1080/01634372.2010.494196

Gerlach, L.B., Solway, E.S., Malani, P.N. (2024). Social ısolation and loneliness in older adults. JAMA, 331(23), 2058.

Greenblatt-Kimron, L., Kestler-Peleg, M., Even-Zohar, A., & Lavenda, O. (2021). *Death anxiety and loneliness among older adults: Role of parental self-efficacy. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(18), 9857. https://doi.org/10.3390/ijerph18189857

Hernandez, S. C. (2022). *Suicidal ideation across adulthood: Applying Erikson's theory of psychosocial development* (Doctoral dissertation, Case Western Reserve University). Retrieved from https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_etd/send_file/send?accession=case1659461468614546&disposition=inline

Hosseingholizadeh, N., Sadeghi, R., Eftkhar Ardebili, H., Rahimi Foroushani, A., & Taghdisi, M. H. (2019). *The correlation of self-efficacy and social support with social participation: A cross-sectional study among the elderly.Journal of Medicine and Life, 12*(3), 239–246. https://doi.org/10.25122/jml-2019-0010

Huang, Y.-T., & Fang, L. (2016). *Understanding depression from different paradigms: Toward an eclectic social work approach. The British Journal of Social Work, 46*(3), 756–772. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcv135

Koo, Y. W., Kõlves, K., & De Leo, D. (2019). *Profiles by suicide methods: An analysis of older adults. Aging & Mental Health, 23*(3), 385–391. https://doi.org/10.1080/13607863.2017.1411884

Laflamme, L., Vaez, M., Lundin, A., & Sengoelge, M. (2022). *Prevention of suicidal behavior in older people: A systematic review of reviews. BMC Geriatrics, 22*(1), 110. https://doi.org/10.1186/s12877-022-02756-4

Lapane, K. L., Lim, E., McPhillips, E., Barooah, A., Yuan, Y., & Dube, C. E. (2022). *Health effects of loneliness and social isolation in older adults living in congregate long-term care settings: A systematic review of quantitative and qualitative evidence. Archives of Gerontology and Geriatrics, 102*, 104728. https://doi.org/10.1016/j.archger.2022.104728

Larsson, H., Rämgård, M., & Bolmsjö, I. (2017). *Older persons' existential loneliness, as interpreted by their significant others – An interview study. BMC Geriatrics, 17*, 138. https://doi.org/10.1186/s12877-017-0533-1

Lee, O. E., & Ryu, S. (2017). *Effects of pride and regret on geriatric depression: A cross-cultural study with mixed-methods approaches. The International Journal of Aging and Human Development, 86*(2), 152–171. https://doi.org/10.1177/0091415017697726

Maier, Riedel-Heller, Pabst, & Luppa (2021)**.** Maier, A., Riedel-Heller, S. G., Pabst, A., & Luppa, M. (2021). *Risk factors and protective factors of depression in older people 65+: A systematic review. PLOS ONE, 16*(5), e0251326. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251326

Mak, H. W., Noguchi, T., Bone, J. K., Wels, J., Gao, Q., Kondo, K., Saito, T., & Fancourt, D. (2023). *Hobby engagement and mental wellbeing among people aged 65 years and older in 16 countries. Nature Medicine, 29*(9), 2233–2240. https://doi.org/10.1038/s41591-023-02506-1

Niu, L., Jia, C., Ma, Z., Wang, G., Sun, B., Zhang, D., & Zhou, L. (2020). Loneliness, hopelessness and suicide in later life: A case-control psychological autopsy study in rural China. *Epidemiology and Psychiatric Sciences, 29*, e119. https://doi.org/10.1017/S2045796020000335

Nurhidayati, T., Pandin, M. G. R., & Nadya, C. (2022, September). *Systematic review psychoeducation of elderly with depression in public health: Philosophical study. medRxiv.* https://doi.org/10.1101/2022.09.27.22280394

Okolie, C., Dennis, M., Simon Thomas, E., & John, A. (2017). *A systematic review of interventions to prevent suicidal behaviors and reduce suicidal ideation in older people. International Psychogeriatrics, 29*(11), 1801–1824. https://doi.org/10.1017/S1041610217001430

Quinn, E. A., Millard, E., & Jones, J. M. (2025). *Group arts interventions for depression and anxiety among older adults: A systematic review and meta-analysis. Nature Mental Health, 3*(5), 374–386. https://doi.org/10.1038/s44220-024-00368-1

Patel, A. B. (2022). *Vulnerability as determinant of suicide among older people in Northern Indian states. Frontiers in Psychology, 13*, 971080. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.971080

Saldivia, S., Inostroza, C., Bustos, C., Rincón, P., Aslan, J., Bühring, V., Farhang, M., King, M., & Cova, F. (2019). *Effectiveness of a group-based psychosocial program to prevent depression and anxiety in older people attending primary health care centres: A randomised controlled trial. BMC Geriatrics, 19*, Article 237. https://doi.org/10.1186/s12877-019-1255-3

Santini, Z. I., Jose, P. E., Cornwell, E. Y., Koyanagi, A., Nielsen, L., Hinrichsen, C., Meilstrup, C., Madsen, K. R., & Koushede, V. (2020). *Social disconnectedness, perceived isolation, and symptoms of depression and anxiety among older Americans (NSHAP): A longitudinal mediation analysis. The Lancet Public Health, 5*(1), e62–e70. https://doi.org/10.1016/S2468-2667(19)30230-0

Schofield, T. (1999). Social isolation in old age: A qualitative exploration of service providers' perceptions. *Ageing and Society, 19*(1), 69–91. https://doi.org/10.1017/S0144686X98007181i

Soroush, A., Ziapour, A., Abbas, J., Jahanbin, I., Andayeshgar, B., Moradi, F., Najafi, S., & Cheraghpouran, E. (2021). *Effects of group logotherapy training on self-esteem, communication skills, and Impact of Event Scale-Revised (IES-R) in older adults. Ageing International, 46*(1), 1–20. https://doi.org/10.1007/s12126-021-09458-2

Stevens, M., Lieschke, J., Cruwys, T., Cárdenas, D., Platow, M. J., & Reynolds, K. J. (2021). *Better together: How group-based physical activity protects against depression. Social Science & Medicine, 286*, 114337. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114337

World Health Organization. (2023). *Mental health of older adults.* WHO. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-of-older-adults

Xu, L., Li, S., Yan, R., Ni, Y., Wang, Y., & Li, Y. (2023). *Effects of reminiscence therapy on psychological outcome among older adults without obvious cognitive impairment: A systematic review and meta-analysis. Frontiers in Psychiatry, 14*, 1139700. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1139700

Zeppegno, P., Gattoni, E., Mastrangelo, M., Gramaglia, C., & Sarchiapone, M. (2019). *Psychosocial suicide prevention interventions in the elderly: A mini-review of the literature. Frontiers in Psychology, 9*, Article 2713. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02713

KAYNAKÇA

Abramowitz, J. S., Olatunji, B. O., & Deacon, B. J. (2007). Health anxiety, hypochondriasis, and the anxiety disorders. *Behavior Therapy, 38*(1), 86–94. https://doi.org/10.1016/j.beth.2006.05.001

Ağar, A. (2020). Yaşlılarda ortaya çıkan psikolojik değişiklikler. *Geriatrik Bilimler Dergisi, 3*(2), 75–80.

Akkaya, N., & Artan, T. (2025). Sosyal kaygı bozukluğunda bilişsel davranışçı terapi temelli grup çalışmasının etkililiğinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 36*(3), 455-475. https://doi.org/10.33417/tsh.1610165

Alioğulları, A. (2021). *Covid-19 virüs salgını sırasında yetişkin bireylerde sağlık anksiyetesi, ölüm anksiyetesinin yaş ve cinsiyete göre incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].

Altun, G., & Say Şahin, D. (2024a). *A social problem: Age discrimination against older adults*. *International Journal of Active & Healthy Aging, 2*(2), 64–70. https://ndpapublishing.com/index.php/ijaha

Altun, G., & Say Şahin, D. (2024b). *Social isolation in older adults*. *International Journal of Active & Healthy Aging, 2*(2), 95–100. https://ndpapublishing.com/index.php/ijaha

Altun, G., & Say Şahin, D. (2025). *Ethical dilemmas in social work practice: The fine line between intervening and not intervening. International Journal of Active & Healthy Aging,* 3(1), 25–31.

Amarya, S., Singh, K., & Sabharwal, M. (2018). Ageing process and physiological changes. In *Gerontology*. IntechOpen. https://doi.org/10.5772/intechopen.76225

American Association for Geriatric Psychiatry (AAGP). (2022). *Anxiety and older adults: Overcoming worry and fear*. https://aagponline.org/patient-article/anxietyand-older-adults-overcoming-worry-and-fear/

Aydemir, Ö., Kırpınar, İ., Satı, T., Uykur, B., & Cengisiz, C. (2013). Reliability and validity of the Turkish version of the health anxiety inventory. *Nöro Psikiyatri Arşivi, 50*(4), 325–331. https://doi.org/10.4274/npa.y6383

Bahadır-Yılmaz, E., Ayvat, İ., & Şiran, B. (2018). Hastanede yatan hastalarda sağlık anksiyetesi ile sağlık programlarını izleme motivasyonları arasındaki ilişki. *Fırat Tıp Dergisi, 23*(1), 11–17.

Bandelow, B., Michaelis, S., & Wedekind, D. (2017). Treatment of anxiety disorders. *Dialogues in Clinical Neuroscience, 19*(2), 93–107.

Bilir, N. (2018). Yaşlılık tanımı, yaşlılık kavramı, epidemiyolojik özellikler. In A. Ertürk & F. Koşar (Eds.), *Yaşlılık ve solunum hastalıkları* (pp. 13–32). İstanbul: TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi.

Birgit, M., Tak, L. M., & Rosmalen, J. G. (2018). Death anxiety and its association with hypochondriasis and medically unexplained symptoms: A systematic review. *Journal of Psychosomatic Research, 115*, 58–65. https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2018.10.002

Bryant, C., Jackson, H., & Ames, D. (2008). The prevalence of anxiety in older adults: Methodological issues and a review of the literature. *American Journal of Geriatric Psychiatry, 16*(5), 301–309. https://doi.org/10.1097/JGP.0b013e3181654bfc

Byers, A. L., Yaffe, K., Covinsky, K. E., Friedman, M. B., & Bruce, M. L. (2010). High occurrence of anxiety among older adults with depression: A longitudinal study. *Journal of Psychiatric Research, 44*(7), 1021–1027. https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2010.03.019

Cicirelli, V. G. (2002). Fear of death in older adults: Predictions from terror management theory. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 57*(4), P358–P366. https://doi.org/10.1093/geronb/57.4.P358

Cox, C. B. (2015). *Social work with older adults* (4th ed.). Boston, MA: Pearson Education.

Craske, M. G., & Stein, M. B. (2016). Anxiety. *The Lancet, 388*(10063), 3048–3059. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)30381-6

Craske, M. G., Stein, M. B., Eley, T. C., Milad, M. R., Holmes, A., Rapee, R. M. (2017). Anxiety disorders. *Nature Reviews Disease Primers, 3*(1), 17024. https://doi.org/10.1038/nrdp.2017.24

Çetin, S. (2019). *Yaşlılarda yaşam kalitesi ve yaşlılık algısında sosyal hizmetin rolü: Ankara örneği* [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi].

Duru, S., & Kalaycı, E. (2017). Yaşlı ayrımcılığının önlenmesinde sosyal hizmet uzmanının rolü. *Social Sciences Studies Journal, 3*(7), 1394–1399.

Duyan, V. (2012). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri.* Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Duyan, V. (2012). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri.* Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Flint, A. J. (2005). Generalised anxiety disorder in elderly patients: Epidemiology, diagnosis and treatment options. *Drugs & Aging, 22*(2), 101–114. https://doi.org/10.2165/00002512-200522020-00003

Frontera, W. R. (2017). Physiologic changes of the musculoskeletal system with aging: A brief review. *Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America, 28*(4), 705–711. https://doi.org/10.1016/j.pmr.2017.06.001

Geçtan, E. (1990). *Varoluş ve psikiyatri.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gül, İ., Özdemir, T., & Börekçi, E. (2016). Health anxiety levels in patients admitted to internal medicine outpatient clinic for several times. *Journal of Clinical and Analytical Medicine, 7*(4), 437–439. https://doi.org/10.4328/JCAM.2951

Hsu, K., & Marshall, V. (1987). Prevalence of depression and distress in a large sample of Canadian residents, interns and fellows. *American Journal of Psychiatry, 144*(12), 1561–1566. https://doi.org/10.1176/ajp.144.12.1561

International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). *Global definition of social work.* https://www.ifsw.org/what-is-social-work

International Federation of Social Workers (IFSW). (2014, July 1). *International definition of social work.* https://www.ifsw.org/policies/definition-of-social-work/

Ionescu, D. F., Niciu, M. J., & Henter, I. D. (2013). Defining anxious depression: A review of the literature. *Harvard Review of Psychiatry, 18*(5), 252–260. https://doi.org/10.3109/10673229.2013.819782

Işık, E., & Işık, T. Y. (2006). *Çocuk, ergen ve erişkinlerde anksiyete bozuklukları.* İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınları.

Jones, S. L., Hadjistavropoulos, H. D., & Gullickson, K. (2014). Understanding health anxiety following breast cancer diagnosis. *Psychology, Health & Medicine, 19*(5), 525–535. https://doi.org/10.1080/13548506.2013.845300

Jorm, A. F. (2000). Does old age reduce the risk of anxiety and depression? A review of epidemiological studies across the adult lifespan. *Psychological Medicine, 30*(1), 11–22. https://doi.org/10.1017/S0033291799001452

Kaloğlu-Öztürk, Z. (2010). *Yaşlı bireylerde ölüm kaygısı* [Tıpta uzmanlık tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı].

Karamustafalıoğlu, O., & Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *The Medical Bulletin of Şişli Etfal Hospital, 2*(1), 1–7.

Kaya, B. (1999). Yaşlılık ve depresyon-1: Tanı ve değerlendirme. *Turkish Journal of Geriatrics, 2*(2), 76–82.

Kessler, R. C., Petukhova, M., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., & Wittchen, H. U. (2018). The epidemiology of social phobia: Findings from the National Comorbidity Survey. *Psychological Medicine, 48*(2), 225–237. https://doi.org/10.1017/S0033291717001493

Korkmaz, A., Korkut, G. (2019). Artan Yaşlı Nüfus Bağlamında Yerinde Yaşlanma, Adem Korkmaz ve Gülsüm Korkut (Ed.), *Güncel Gelişmeler Işığında Sosyal Politika Tartışmaları* içinde (127-143), Detay Yayıncılık.

Korkut, G. (2024). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika Gereksinimleri, Gülsüm Korkut ve İsmail Tufan (Ed.), *Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar* içinde (1-18), Nobel Akademik Yayıncılık.

Korkut, G., Say Sahin, D., & Altun, G. (2025). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Özgecilik Düzeylerinin Sosyo- Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(3), 1622-1659. https://doi.org/10.15869/itobiad.1697329

Korkmaz, M., Aytaç, A., Talas, M., & Derman, G. S. (2019). Dünyada ve Türkiye'de yaşlılığın farklı parametrelere göre karşılaştırmalı incelenmesi. In Ü. Sevil & V. B. Değer (Eds.), *Geriatriye disiplinler arası yaklaşım* (pp. 96–117). İstanbul: Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları.

Kurtoğlu, S., & Koç, A. (2019). Dünyada yaşlılara sunulan hizmet örnekleri. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi (BÜSBİD), 4*(2), 115–123.

Laan, W., Termorshuizen, F., & Smeets, H. M. (2011). A comorbid anxiety disorder does not result in an excess risk of death among patients with a depressive disorder. *Journal of Affective Disorders, 135*(1–3), 284–291. https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.06.050

Lehto, R. H., & Stein, K. F. (2009). Death anxiety: An analysis of an evolving concept. *Research and Theory for Nursing Practice, 23*(1), 23–41. https://doi.org/10.1891/1541-6577.23.1.23

Oral, M., & Tuncay, T. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 23*(2), 93-114.

Özateş Gelmez, Ö. (2019). Sosyal hizmet mesleğinde etik sorunlar ve mesleki özerklik. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(2), 211–225.

Özateş Gelmez, Ö. S. (2019). Sosyal hizmet öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin kalıpyargıları: Keşif ve dönüşüm. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (SAD), 22*(1), 157–188.

Özdelikara, A., Ağaçdiken, A. S., & Mumcu, N. (2018). Hemşirelik öğrencilerinde sağlık algısı, sağlık anksiyetesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi, 14*(3), 275–282. https://doi.org/10.5350/BTDMJB.20170310015347

Özdil, K., Muz, G., & Öztürk, G. K. (2020). Yaşlılarda farmakolojik olmayan uygulamalar ve etkisinin incelenmesine yönelik Türkiye'deki mevcut tezlerin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 7*(3), 196–205.

Özer, Ö., & Yöntem, M. K. (2019). Sosyal anksiyeteye müdahalede teknolojik bir araç: Sanal gerçeklik. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 10*(4), 296-301.

Özgüler, N. E., & arkadaşları. (2004). Yaşlılarda travma sonrası stres bozukluğunda eş tanı özellikleri. *Düşünen Adam, 17*(3), 141–145.

Öztürk, M. O., & Uluşahin, N. A. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (10. baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Papola, D., Miguel, C., Mazzaglia, M., Franco, P., Tedeschi, F., & Romero, S. A. (2024). Psychotherapies for generalized anxiety disorder in adults. *JAMA Psychiatry, 81*(3), 250–260. https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2023.4567

Pekesen, M. (2020). "Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma". Gençtürk, Z. (Ed.) *Yaşlılık ve Sosyal Politika Tartışmaları* içinde, 1. Basım (ss. 122-148.) Ankara: Detay Yayıncılık.

Pekesen, M. (2021). "Yaşlılıkta Sık Karşılaşılan Sağlık Sorunları". Akın, G ve Pekmezci Purut, H. (Eds.). Yaşlılık ve Yaşlanma Sürecine Genel Bakış içinde. 1. Basım (ss.105-138). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık

Russac, R., Gatliff, C., Reece, M., & Spottswood, D. (2007). Death anxiety across the adult years: An examination of age and gender effects. *Death Studies, 31*(6), 549–561. https://doi.org/10.1080/07481180701356936

Say Şahin, D., & Baş, E. (2020). *Yaşlılık sosyolojisi.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoglu, A. T., & Artan, T. (2025a). *Traumatic grief and suicide cognitions among Turkish older adults: The serial mediation role of grief cognitions and geriatric depressive symptoms. OMEGA—Journal of Death and Dying,* 0(0), 1–23.

Say Şahin, D., Arifoğlu, A. T., Altun, G., & Artan, T. (2025b). *Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: The mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors – Findings from a large-sample survey. Current Psychology*.

Sevil, U. (2005). Sosyal hizmetin temel kavramları ve uygulama alanları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 21*(2), 37–45.

Spitzer, R. L., Kroenke, K., Williams, J. B. W., & Löwe, B. (2006). A brief measure for assessing generalized anxiety disorder: The GAD-7. *Archives of Internal Medicine, 166*(10), 1092–1097. https://doi.org/10.1001/archinte.166.10.1092

Stinson, F. S., Dawson, D. A., Grant, B. F., Saha, T. D., & Ruan, W. J. (2015). Specific phobia: National epidemiologic survey on alcohol and related conditions. *Psychological Medicine, 35*(7), 1047–1059. https://doi.org/10.1017/S0033291705004364

Suhail, K., & Akram, S. (2002). Correlates of death anxiety in Pakistan. *Death Studies, 26*(1), 39–50. https://doi.org/10.1080/07481180210146

Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık kavramına bir bakış. *Geriatri ve Gerontoloji Dergisi, 16*(2), 45–53.

Tobin, D. J. (2017). Introduction to skin aging. *Journal of Tissue Viability, 26*(1), 37–46. https://doi.org/10.1016/j.jtv.2016.03.002

Toseland, R. W., & Rivas, R. F. (2017). *An introduction to group work practice* (8th ed.). Boston, MA: Pearson.

Tuncay, F. Ö., & Fertelli, T. (2018). Yaşlılarda bilişsel işlevlerin günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 32*(3), 183–190.

Uhlenhuth, E. H., Balter, M. B., Mellinger, G. D., Cisin, I. H., & Clinthorne, J. (1983). Symptom checklist syndromes in the general population: Correlations with psychotherapeutic drug use. *Archives of General Psychiatry, 40*(11), 1167–1173. https://doi.org/10.1001/archpsyc.1983.01790090063008

United Nations (UN). (2023). *World social report 2023: Leaving no one behind in an ageing world* (J. Lin, Ed.). New York: United Nations.

Wetherell, J. L., Sorrell, J. T., Thorp, S. R., & Patterson, T. L. (2005). Psychological interventions for late-life anxiety: A review and early lessons from the CALM study. *Clinical Psychology Review, 25*(6), 912–930. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.03.004

Wolitzky-Taylor, K. B., Castriotta, N., Lenze, E. J., Stanley, M. A., & Craske, M. G. (2010). Anxiety disorders in older adults: A comprehensive review. *Depression and Anxiety, 27*(2), 190–211. https://doi.org/10.1002/da.20653

World Health Organization (WHO). (2020). *WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour: Web annex—Evidence profiles.* Geneva: WHO.

Yalom, I. D. (2018). *Varoluşçu psikoterapi* (Çev. Ed. Z. Babayiğit). İstanbul: Pegasus Yayınları.

Zastrow, C. (2017). *Introduction to social work and social welfare: Empowering people* (12th ed.). Boston, MA: Cengage Learning.

Zubaroğlu Yanardağ, M., & Say Şahin, D. (2019). Yaşlı bireylerde sürekli kaygı ve sürekli depresyon üzerine bir inceleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 30*(1), 37–55.

KAYNAKÇA

Allerby, K., Goulding, A., Ali, L., & Waern, M. (2020). Striving for a more person-centered psychosis care: results of a hospital-based multi-professional educational intervention. *BMC psychiatry*, *20*(1), 523.

Allen, J., Balfour, R., Bell, R., & Marmot, M. (2014). Social determinants of mental health. *International review of psychiatry*, *26*(4), 392-407.

Altun, G., & Say Şahin, D. (2025). Ethical dilemmas in social work practice: The fine line between intervening and not intervening. International Journal of Active & Healthy Aging, ***3****(1), 25–31.*

Bark, H. (2023). Resilience as part of recovery: The views of those with experiences of psychosis, and learning for British mental health social work practice. A scoping review. *The British Journal of Social Work*, *53*(8), 3627-3646.

Brennan, J., Reilly, P., Cuskelly, K., & Donnelly, S. (2020). Social work, mental health, older people and COVID-19. *International psychogeriatrics*, *32*(10), 1205-1209.

Bronfenbrenner, U. (2013). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Adolescents and their families*, 1-20.

Chong, A. M. L. (2007). Promoting the Psychosocial Health of the Elderly— The Role of Social Workers. *Social work in health care*, *44*(1-2), 91-109.

Colijn, M. A., Nitta, B. H., & Grossberg, G. T. (2015). Psychosis in later life: a review and update. *Harvard review of psychiatry*, *23*(5), 354-367.

Corrigan, P. W., Druss, B. G., & Perlick, D. A. (2014). The impact of mental illness stigma on seeking and participating in mental health care. *Psychological science in the public interest*, *15*(2), 37-70.

Çölgeçen, Y., & Abay, A. R. (2018). Psikiyatrik sosyal hizmet-koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici ruh sağlığı alanında sosyal çalışmacıların rolü. *OPUS International Journal of Society Researches*, *9*(16), 2147-2185.

Devanand, D. P., Jeste, D. V., Stroup, T. S., & Goldberg, T. E. (2024). Overview of late-onset psychoses. *International Psychogeriatrics*, *36*(1), 28-42.

DeVylder, J. E. (2016). Preventing schizophrenia and severe mental illness: A grand challenge for social work. *Research on Social Work Practice*, *26*(4), 449-459.

DeVylder, J. E., Andorko, N. D., Smith, M. E., Fitzgerald, J., Petti, E., Solender, E., ... & Schiffman, J. (2022). Social Work Training Intervention to Increase Referral Rates for Preventive Psychosis Services: A Randomized Trial. *Research on Social Work Practice*, *32*(3), 322-327.

Ebrahimi, H., Hosseinzadeh, M., Seifi Saray, R., Wilson, M., & Namdar Areshtanab, H. (2022). Ability of older adults to recognize cognitive changes and its relationship with mental health: a cross-sectional study. *BMC geriatrics*, *22*(1), 402.

Fischer, C. E., Namasivayam, A., Crawford-Holland, L., Hakobyan, N., Schweizer, T. A., Munoz, D. G., & Pollock, B. G. (2022). Psychotic disorders in the elderly: diagnosis, epidemiology, and treatment. *Psychiatric Clinics*, *45*(4), 691-705.

Gilleard, C. (2020). The final stage of human development? Erikson's view of integrity and old age. *International Journal of Ageing and Later Life*, *14*(2), 139-162.

Gilligan, R. (2017). Resilience theory and social work practice. *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches*, 441-450.

Howard, R., Rabins, P., Seeman, M. V., & Jeste, D. V. (2020). Late-onset schizophrenia and very-late-onset schizophrenia-like psychosis: Clinical and research update. *International Journal of Geriatric Psychiatry,* 35(5), 570–589. https://doi.org/10.1002/gps.5271

International Federation of Social Workers **(**IFSW)**.** (2018). *Global social work statement of ethical principles.* International Federation of Social Workers. https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles

Iswanti, D. I., Nursalam, N., Fitryasari, R., Sarfika, R., & Saifudin, I. M. M. Y. (2024). Effectiveness of an integrative empowerment intervention for families on caring and prevention of relapse in schizophrenia patients. *SAGE Open Nursing*, *10*, 23779608241231000.

Killaspy, H., Harvey, C., Brasier, C., Brophy, L., Ennals, P., Fletcher, J., & Hamilton, B. (2022). Community-based social interventions for people with severe mental illness: a systematic review and narrative synthesis of recent evidence. *World Psychiatry*, *21*(1), 96-123.

Lavretsky, H., Steffens, D., Blazer, D., Smith, G., Spieler, J., & Vahia, I. (2021). American Journal of Geriatric Psychiatry: Translating Research Evidence into Clinical Geriatric Mental Health Practice. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, *29*(4), S13. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2021.02.015

NASW (National Association of Social Worker) (2005). NASW Standards for clinical social work in social work practice (pp:7) Washington, DC, NASW Press.

National Institute for Health and Care Excellence., (NICE), (2014). *Psychosis and schizophrenia in adults: Prevention and management (CG178).* London. Erişim Tarihi: 11.10.2025 https://www.nice.org.uk/guidance/cg178

Nebhinani, N., Pareek, V., & Grover, S. (2014). Late-life psychosis: An overview. *Journal of Geriatric Mental Health*, *1*(2), 60-70.

Newlin, M., Webber, M., Morris, D., & Howarth, S. (2015). Social participation interventions for adults with mental health problems: a review and narrative synthesis. *Social Work Research*, *39*(3), 167-180.

Pachana, NA, Molinari, V., Thompson, LW ve Gallagher-Thompson, D. (Ed.). (2021). *Yaşlı Yetişkinlerin Psikolojik Değerlendirmesi ve Tedavisi* . Hogrefe Publishing GmbH.

Ray, M., Milne, A., Beech, C., Phillips, J. E., Richards, S., Sullivan, M. P., ... & Lloyd, L. (2015). Gerontological social work: Reflections on its role, purpose and value. *British journal of social work*, *45*(4), 1296-1312.

Reinhardt, M. M., & Cohen, C. I. (2015). Late-life psychosis: diagnosis and treatment. *Current psychiatry reports*, *17*(2), 1.

Reamer, F. G. (2018). *Social work values and ethics*. (5th ed.). New York, NY: Columbia University Press. Reviewed by Stephen M. Marson, Ph.D., Editor, Journal of Social Work Values and Ethics

Reynolds 3rd, C. F., Jeste, D. V., Sachdev, P. S., & Blazer, D. G. (2022). Mental health care for older adults: recent advances and new directions in clinical practice and research. *World Psychiatry*, *21*(3), 336-363.

Rossi, E., Seppänen, M., & Outila, M. (2018). Assessment, support and care-taking: gerontological social work practices and knowledge. *Nordic Social Work Research*, *8*(2), 133-145.

Say Şahin, D., Arifoglu, A. T., Altun, G., & Artan, T. (2025a). *Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: The mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors – Findings from a large-sample survey*. *Current Psychology*. Advance online publication.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoğlu, A. T., & Artan, T. (2025b). *Traumatic grief and suicide cognitions among Turkish older adults: The serial mediation role of grief cognitions and geriatric depressive symptoms*. OMEGA—Journal of Death and Dying, 0**(0),** 1–23.

Sánchez-Izquierdo, M., Echegoyen, I., Lee, E., Peinado, V., López-Arroyo, F., & Caballero, R. (2025). Psychosocial Interventions for Older Adults With Severe Mental Illness: A Systematic Scoping Review and Meta-analysis. *Schizophrenia Bulletin*, sbaf169.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2021). *Psychosocial interventions for older adults with serious mental illness* Rockville, MD: SAMHSA. Erişim Tarihi: 11.10.2025 https://library.samhsa.gov/product/psychosocial-interventions-older-adults-serious-mental-illness/pep21-06-05-001

Tampi, R. R., Young, J., Hoq, R., Resnick, K., & Tampi, D. J. (2019). Psychotic disorders in late life: a narrative review. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, *9*, 204512531 9882798.

Tampi, R. R. (2021). Diagnosing and Treating Psychotic Disorders in Late Life. *Psychiatric Times*, *38*(8).

Tong, P., & An, I. S. (2024). Review of studies applying Bronfenbrenner's bioecological theory in international and intercultural education research. *Frontiers in psychology*, *14*, 1233925.

Upasen, R., Saengpanya, W., Awae, W., & Prasitvej, P. (2024). The influence of resilience and social support on mental health of older adults living in community: a cross-sectional study. *BMC psychology*, *12*(1), 397.

Van Breda, A. D. (2018). A critical review of resilience theory and its relevance for social work. *Social Work/Maatskaplike Werk*, *54*(1), 1-18.

Vinu, M., & Georgiades, A. (2025). Social Functioning Interventions in Psychosis: A Systematic Review. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *32*(3), e70090.

Webber, M. (2022). Development and evaluation of interventions in social work practice research. *China Journal of Social Work*, *15*(3), 221-232.

Westerhof, G. J., Bohlmeijer, E. T., & McAdams, D. P. (2017). The relation of ego integrity and despair to personality traits and mental health. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, *72*(3), 400-407.

World Health Organization, (WHO). (2023). *Mental Health Gap Action Programme (mhGAP) guideline for mental, neurological and substance use disorders*.

KAYNAKÇA

Australian Institute of Health and Welfare. (2024). *Alcohol, tobacco & other drugs in Australia.* https://www.aihw.gov.au/reports/alcohol/alcohol-tobacco-other-drugs-australia

Banks, S. (1995). Ethical issues in social work. Içinde *Ethics and values in social work*. Macmillan Press.

Blow, F. (1998). *TIP 26: Substance abuse among older adults: treatment improvement protocol.* Center for Substance Abuse Treatment. https://library.samhsa.gov/sites/default/files/SAMHSA_Digital_Download/PEP20-02-01-011%20PDF%20508c.pdf

Borazan, N. G., Kırışık, H., & Ulusal, F. (2025). Yaşlılarda ilaç bağımlılığı ve ilacın kötüye kullanımının gerontolojik perspektiften değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, *26*(1), 116–126. https://doi.org/10.51982/bagimli.1471584

Briggs, W. P., Magnus, V. A., Lassiter, P., Patterson, A., & Smith, L. (2011). Older adults' substance use, misuse, and abuse: Implications for clinical mental health counselors. *Journal of Mental Health Counseling, 33*(2), 112–127. https://doi.org/10.17744/mehc.33.2.y107266w86215440

Can, İ., & Ulutaş, E. (2021). *Teşhir toplumu*. Ayrıntı Yayınları.

Cash, T. F., & Smolak, L. (Eds.). (2012). *Body image: A handbook of science, practice, and prevention* (2nd ed.). Guilford Press.

Chang, S.-R., & Chao, Y.-M. (2007). Hu li za zhi. *The Journal of Nursing*, *54*(3), 77–81. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17554672/

Chen, J., McLaren, H., Jones, M., & Shams, L. (2022). Aging experiences of LGBTQ ethnic minority older adults: A systematic review. *The Gerontologist*, *62*(3), 1-31. https://doi.org/10.1093/geront/gnaa134

Chhatre, S., Cook, R., Mallik, E., & Jayadevappa, R. (2017). Trends in substance use admissions among older adults. *BMC Health Services Research*, *17*(1), 1-8. https://doi.org/10.1186/s12913-017-2538-z

Choi, N. G., & DiNitto, D. M. (2022). Characteristics of mental health and substance use service facilities for older adults: Findings from U.S. national surveys. *Clinical Gerontologist*, *45*(2), 338-350. https://doi.org/10.1080/07317115.2020.1862381

Cıbır, S. E. (2022). Alkol ve madde bağımlılığında sosyal hizmet bakış açısıyla bir uygulama yöntemi: Motivasyonel grup çalışması. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 241-252.

Clay, S. W. (2010). Treatment of addiction in the elderly. *Aging Health*, *6*(2), 177-189. https://doi.org/10.2217/ahe.10.14

Colliver, J. D., Compton, W. M., Gfroerer, J. C., & Condon, T. (2006). Projecting drug use among aging baby boomers in 2020. *Annals of Epidemiology*, *16*(4), 257-265. https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2005.08.003

Culberson, J. W., & Ziska, M. (2008). Prescription drug misuse/abuse in the elderly. *Geriatrics*, *63*(9), 22–31. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18763848/

Curtis, S. L., & Eby, L. T. (2010). Recovery at work: The relationship between social identity and commitment among substance abuse counselors. *Journal of substance abuse treatment*, *39*(3), 248-254. https://doi.org/10.1016/j.jsat.2010.06.006

Çavuşoğlu, Ç., & Demïrkol, M. E. (2018). Yaşlılarda bağımlılık. *Bağımlılık Dergisi*, *19*(3), 59-69.

Demir Erbil, D., & Hazer, O. (2021). Yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinin ve sosyal ağlarının başarılı yaşlanmaya etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 20(80), 1846-1857. https://doi.org/10.17755/esosder.867218

Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2018). Advances and open questions in the science of subjective well-being. *Collabra: Psychology, 4*(1), 1–49. https://doi.org/10.1525/collabra.115

Dopp, A. R., Manuel, J. K., Breslau, J., Lodge, B., Hurley, B., Kâse, C., & Osilla, K. C. (2021). The value of family involvement in the treatment of substance use disorders: Aligning clinical and financial priorities. *Journal of Substance Abuse Treatment*, *132*, 108652. https://doi.org/10.1016/j.jsat.2021.108652

Gfroerer, J., Penne, M., Pemberton, M., & Folsom, R. (2003). Substance abuse treatment need among older adults in 2020: The impact of the aging baby-boom cohort. *Drug and Alcohol Dependence*, *69*(2), 127-135. https://doi.org/10.1016/S0376-8716(02)00307-1

Hafford-Letchfield, T., McQuarrie, T., Clancy, C., Thom, B., & Jain, B. (2020). Community based interventions for problematic substance use in later life: A systematic review of evaluated studies and their outcomes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *17*(21), 1-26. https://doi.org/10.3390/ijerph17217994

Jones, K. F., Beiting, K. J., Ari, M., Lau-Ng, R., Landi, A. J., Kelly, L., Pravodelov, V., & Han, B. H. (2023). Age-friendly care for older adults with substance use disorder. *The Lancet Healthy Longevity*, *4*(10), 1-2. https://doi.org/10.1016/S2666-7568(23)00174-5

Köken, A. H., & Örnek Büken, N. (2020). Acil servislerde madde kullanımı olan hastaya etik yaklaşım. İçinde H. Çoşkunol, C. Döğer, & B. Bayrak (Eds.), *Acil servislerde madde kullanım bozukluklarına yaklaşım rehberi*. T.C. Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü.

Kuerbis, A., Sacco, P., Blazer, D. G., & Moore, A. A. (2014). Substance abuse among older adults. *Clinics in geriatric medicine*, *30*(3), 629-654. https://doi.org/10.1016/j.cger.2014.04.008

Laudet, A. B., Morgen, K., & White, W. L. (2006). The role of social supports, spirituality, religiousness, life meaning and affiliation with 12-step fellowships in quality of life satisfaction among ındividuals in recovery from alcohol and drug problems. *Alcoholism treatment quarterly*, *24*(1-2), 33–73. https://doi.org/10.1300/J020v24n01_04

Le Roux, C., Tang, Y., & Drexler, K. (2016). Alcohol and opioid use disorder in older adults: neglected and treatable illnesses. *Current psychiatry reports*, *18*(9), 1-10. https://doi.org/10.1007/s11920-016-0718-x

Lee, Y., & Jean Yeung, W.J. (2019). Gender matters: Productive social interaction and associated cognitive changes among older adults. *Social sciences and medicine*, *229*, 87–95. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.08.024

Lemke, S., Schutte, K., Moos, R. H., & Brennan, P. L. (2014). Age-sensitive psychosocial treatment for older adults with substance abuse. Içinde I. B. Crome, L.-T. Wu, R. Rao, & P. Crome (Eds.), *Substance use and older people*. John Wiley & Sons.

Lin, J., Arnovitz, M., Kotbi, N., & Francois, D. (2023). Substance use disorders in the geriatric population: A review and synthesis of the literature of a growing problem in a growing population. *Current Treatment Options in Psychiatry*, *10*(3), 313-332. https://doi.org/10.1007/s40501-023-00291-9

Marcus, M. T., & Zgierska, A. (2009). Mindfulness-based therapies for substance use disorders: Part 1. *Substance Abuse , 30*(4), 263-265. https://doi.org/10.1080/08897070903250027

Mueller, P. S., Hook, C. C., & Fleming, K. C. (2004). Ethical issues in geriatrics: A guide for clinicians. *Mayo Clinic Proceedings*, *79*(4), 554-562. https://doi.org/10.4065/79.4.554

Mutlu, E. (2015). Madde bağımlılığının tedavisinde sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevleri: Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi alkol ve madde bağımlılığı tedavi ve eğitim merkezi örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, *5*, 16-23.

National Council on Aging. (2012, June 11). *Older adults and prescription drug misuse and abuse.* National Council on Aging. (Retrieved: 03.11.2025) https://www.ncoa.org/

National Institute on Drug Abuse. (2022). *Substance use in older adults.* https://nida.nih.gov/publications/substance-use-in-older-adults

Çiftlik, B., &Pekesen M. (2024)." Yaşlılarda Psikoaktif İlaçların Kötüye Kullanımının Sonuçlarının Yansımaları" Say Şahin, D., Tufan İ. (Eds). *Yaşlılık ve Bağımlılık* içinde 1. Basım (167-182) . Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ogbonna, C. I., & Lembke, A. (2019). Substance use among older adults: Ethical issues. *Focus: Journal of Life Long Learning in Psychiatry*, *17*(2), 143-147. https://doi.org/10.1176/appi.focus.20180041

Oslin, D. W., Pettinati, H., & Volpicelli, J. R. (2002). Alcoholism treatment adherence: Older age predicts better adherence and drinking outcomes. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, *10*(6), 740-747. https://doi.org/10.1097/00019442-200211000-00013

Özsungur, F. (2020). Sosyal hizmette başarılı yaşlanma yönetimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(1), 5277-5307. https://doi.org/10.26466/opus.714226

Quek, H. W., Page, A., Potter, K., & Etherton-Beer, C. (2023). Prescribing considerations for older adults in general practice. *Australian Journal of General Practice*, *52*(4), 173-180. https://doi.org/10.31128/AJGP-08-22-6547

Rao, R. (2021). Older people and substance misuse. Içinde N. el-Guebaly, G. Carrà, M. Galanter, & A. M. Baldacchino (Ed.), *Textbook of addiction treatment: international perspectives*. Springer International Publishing.

Rao, R., Crome, I., Crome, P., & Iliffe, S. (2019). Substance misuse in later life: challenges for primary care: a review of policy and evidence. *Primary Health Care Research & Development*, *20*, 1-7. https://doi.org/10.1017/S1463423618000440

Rothrauff, T. C., Abraham, A. J., Bride, B. E., & Roman, P. M. (2011). Substance abuse treatment for older adults in private centers. *Substance Abuse*, *32*(1), 7-15. https://doi.org/10.1080/08897077.2011.540463

Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (2015). Successful aging 2.0: Conceptual expansions for the 21st century. *The Journals of Gerontology. Series B, Psychological Sciences and Social Sciences*, *70*(4), 593–596. https://doi.org/10.1093/geronb/gbv025

Satre, D. D., Bahorik, A. L., & Mackin, R. S. (2018). Alcohol and drug use among older adults: Associations with widowhood, relationship quality, and physical health. *The Journals of Gerontology: Series B*, *73*(4), 633-635. https://doi.org/10.1093/geronb/gbx158

Seyyar, A. (2013). *Engelli ve yaşlı hizmetlerinde sosyal bakım.* Rağbet Yayınları.

Simoni-Wastila, L., & Yang, H.-W. K. (2012). Drug abuse and addiction in elderly. Içinde J. C. Verster, K. Brady, M. Galanter, & P. Conrod (Ed.), *Drug abuse and addiction in medical illness: Causes, consequences and treatment*. Springer.

Steppe, J., Ramos, M. D., & Falvai, R. (2022). The role of social engagement in older adults' health. *Research in Gerontological Nursing*, *15*(3), 152–160. https://doi.org/10.3928/19404921-20220324-01

Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2020). TIP 26: Treating substance use disorder in older adults. U.S. Department of Health and Human Services.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2023). *Treatment of substance use disorders in older adults.* U.S. Department of Health and Human Services.

Tait. (2013). Working with selected populations: Treatment issues and characteristics. Içinde P. Stevens & R. L. Smith (Ed.), *Substance abuse counseling: Theory and practice* (5. bs). Pearson.

Taylor, M. H., & Grossberg, G. T. (2012). The growing problem of illicit substance abuse in the elderly: a review. *The primary care companion for CNS disorders*, *14*(4), 27309. PCC.11r01320. https://doi.org/10.4088/PCC.11r01320

Tiggemann M. (2004). Body image across the adult life span: stability and change. *Body Image*, *1*(1), 29–41. https://doi.org/10.1016/S1740-1445(03)00002-0

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi. (2023). *Türkiye uyuşturucu raporu eğilimler ve gelişmeler*. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı. https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2023_TURKIYE_UYUSTURUCU_RAPORU.pdf

Volkow, N. D., & Blanco, C. (2023). Substance use disorders: A comprehensive update of classification, epidemiology, neurobiology, clinical aspects, treatment, and prevention. *World Psychiatry: Official Journal of the World Psychiatric Association*, *22*(2), 203–229. https://doi.org/10.1002/wps.21073

Wang, B., Hua, Y., & Dong, X. (2020). Development and validation of a predictive index of elder self-neglect risk among a Chinese population. *Aging & Mental Health*, *25*(8), 1572–1579. https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1758903

Wang, Y.-P., & Andrade, L. H. (2013). Epidemiology of alcohol and drug use in the elderly. *Current Opinion in Psychiatry*, *26*(4), 343-348. https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e328360eafd

West, L. A., Cole, S., Goodkind, D., & He, W. (2014). *65+ in the United States: 2010*. U.S. Government Printing Office. https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2014/demo/p23-212.pdf

World Health Organization. (2020). *Active ageing: A policy framework.* Geneva: WHO Press. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/0418705f-1c82-4fe2-82d6-d4faee89dfa0/content

World Health Organization. (2023). *Rehabilitation 2030: A call for action.* Geneva: WHO Press. https://www.who.int/publications/m/item/rehabilitation-2030-a-call-for-action

Yarnell, S., Li, L., MacGrory, B., Trevisan, L., & Kirwin, P. (2020). Substance use disorders in later life: A review and synthesis of the literature of an emerging public health concern. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, *28*(2), 226–236. https://doi.org/10.1016/j.jagp.2019.06.005

KAYNAKÇA

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, (1976). *Resmî Gazete,* (Sayı: 15642). 2022 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2022.pdf (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Ağar, A. (2020). Yaşlılarda ortaya çıkan psikolojik değişiklikler. *Geriatrik Bilimler Dergisi*, *3*(2), 75-80.

Altun, G., & Say Şahin, *D. (2025). Ethical dilemmas in social work practice: The fine line between intervening and not intervening***. International Journal of Active & Healthy Aging, 3***(1), 25–31.*

Arıcı, A., Bolat, G. B. & Artan, T. (2021). Sosyal hizmet uygulamalarında en sık karşılaşılan etik ikilemler: gizlilik-raporlama ve özerklik-paternalizm. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 21 (2), 317-337.

ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/ (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Bahçecik, A. N. (2019). Yaşlılık ve etik. R. P. Bölüktaş (Ed.), *Temel Gerontoloji* içinde (s. 190-216).

Belediye Kanunu, (2005). *Resmî Gazete,* (Sayı: 25874) 5393 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Beycan Ekitli, G. (2025). Yaşlı Ruh Sağlığında Tedavi Edici Hizmetler Kapsamında Bilişsel Davranışçı Terapi. E. Engin, E. Öztürk Turgut ve E. M. Topcu (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (s. 81-90). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Buz, S., Ertan Koçak, Y., & Gözen, Ö. (2018). Türkiye'de yaşlılara sunulan hizmetlerin birleşmiş milletler yaşlılık ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*(77), 388-410.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, (2004). *Resmî Gazete,* (Sayı: 25531) 5216 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Çobanoğlu, N. (2009). *Kuramsal ve uygulamalı tıp etiği.* Ankara: Eflatun Yayınevi.

Das, M. (2017). Autonomy in long-term elderly care.

Ekmekçi, P. E., & Arda, B. (2015). Yaşlılık ve etik sorunlar; sağlık hakkı, özerkliğe saygı ilkesi ve aydınlatılmış onam. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*, *23*(2), 65-72.

Erden Aki, Ş. Ö. (2019). Yaşasın ihtiyarlık!. *Türk Psikiyatri Dergisi*, *30*(3), A5-A6.

Erkayıran, O. (2025). Yaşlılıkta Karşılaşılan Zorluklar ve Yaşlı Ruh Sağlığının Geliştirilmesinde Geropsikiyatri Hemşireliği Yaklaşımları. E. Engin, E. Öztürk Turgut ve E. M. Topcu (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (s. 55-62). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi̇, (1948). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019101449insanhaklaribeyannamesi.pdf(Erişim Tarihi: 30 Kasım 2025)

İzgi, M. C. (2009). *Etik açıdan yaşlı mahremiyeti: Huzurevi örneğinde hizmet alanlar ve verenler açısından bir değerlendirme* (Doctoral dissertation, Ankara Universitesi (Turkey)).

Jacobs, M. L. (2014). *Power and autonomy in the nursing home* (Doctoral dissertation, University of Alabama Libraries).

Olsson, İ. A. (2019). Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Yaşlı Hakları. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, *3*(3), 39-47.

Öz, C. S., & Balta, S. (2020). Türkiye'de yaşlılara yönelik güncel sosyal politikaların analizi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(1), 69-94.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoğlu, A. T., & Artan, T. (2025a). *Traumatic grief and suicide cognitions among Turkish older adults: The serial mediation role of grief cognitions and geriatric depressive symptoms*. **OMEGA—Journal of Death and Dying, 0**(0), 1–23.

Say Şahin, D., Arifoglu, A. T., Altun, G., & Artan, T. (2025b). *Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: The mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors – Findings from a large-sample survey*. *Current Psychology*. Advance online publication.

Selek, C. Ö. (2010). *Sosyal belediyecilik bağlamında evde bakım hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli büyükşehir belediyeleri örnekleri)* (Doctoral dissertation, Sakarya Universitesi (Turkey)).

Sosyal Hizmetler Kanunu, (1983). *Resmî Gazete,* (Sayı: 18059). 2828 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (2006). *Resmî Gazete,* (Sayı: 26200). 5510 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5510&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Şen, B., Aydın, M., & Altınbaş, K. (2020). Bir üniversite hastanesi psikiyatri kliniğinde yatırılarak tedavi gören yaşlı hastaların tanı ve tedavilerinin değerlendirilmesi. *Genel Tıp Dergisi*, *30*(1), 5-10.

Taneli, B. (2017). GeroPsikiyatri. İsmail Tufan ve Mithat Durak (Ed.), Gerontoloji Cilt 1 içinde (s. 197-241). Ankara: Nobel Yayıncılık

Türk, M., & Ensari Özay, M. (2025). Geropsïkìyatrï Üzerïne Kapsam İncelemesï ve Bïblìyometrik Analizi. E. Engin, E. Öztürk Turgut ve E. M. Topcu (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (s. 151-164). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). *Resmî Gazete,* (Sayı: 17863). 2709 https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2025)

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, (2022). Dünyada Yaşlı Haklarının Genel Durumu. *Türkiye Yaşlı Hakları Raporu* içinde (s. 25-30). https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1661929782.pdf (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2025)

Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal devlet bağlamında Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *8*(3), 275-305.

Ünsal, Ç. Z., Karahancı, O. N. (2020) Yaşlılık ve Mahremiyet. D. Say Şahin (Ed.), *Etik Yönleri ile Yaşlılık ve Yaşlanma* içinde (s. 179-198). Bursa: Ekin Yayınevi.

Yaylacı, N. (2023). Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Yaşlı Bireylerin Hakları ve Yaş Ayrımcılığı (Birleşmiş Milletlerin Ülke Raporları Işığında Bir İnceleme). *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 75-108.

KAYNAKÇA

Altun, Z. (2021). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler: Sivil Toplum Kuruluşları Üzerinden Bir Değerlendirme, *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(1), 30-44.

Arıcı, A., Artan, T. (2021). Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet, Zafer Danış ve Beyza Erkoç (Ed.), *Sosyal Hizmet Meslek ve Disiplininin Diğer Meslek ve Disiplinler ile İlişkisi* içinde (119-142), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Asi Karakaş, S., Ayaz, Ü. (2022). Yaşlılık ve Ruh Sağlığı, Mükerrem Kabataş Yıldız (Ed.), *Geriatrik Psikiyatri* içinde (45-63), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Attepe Özden, S. (2020). Psikiyatri Kliniğinde Sosyal Hizmet Uygulamaları, Seda Attepe Özden ve Emre Özcan (Ed.), *Tıbbi Sosyal Hizmet* içinde (125-135), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 3. Basım.

Aydın, M., Aydın Avcı, İ. (2022). Yaşlı Kimdir? Temel Kavramlar, Mükerrem Kabataş Yıldız (Ed.), *Geriatrik Psikiyatri* içinde (1-12), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Azmat, S. (2014). Social Works Perspective on Policy Making, *Inernational Journal of Social Science*, 3(Özel Sayı), 243-252.

Başer, D., Kırlıoğlu, M., Mavili Aktaş, A. (2013). Sosyal Hizmet Mesleğinin Bir Uygulama Alanı Olarak Toplum Temelli Ruh Sağlığı Sistemi ve Güncel Değişimler, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 179-192.

Birinci, E. (2021). Demografik Dönüşüm ve Gerontolojik Sosyal Hizmet, Emre Birinci (Ed.), *Gerontolojik Sosyal Hizmet* içinde (1-13), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Borazan, N.G. (2025). Factors Affecting Mental Health in the Elderly: Living Alone, *Advances in Chronic Diseases*, 2(2), 104-115.

Bölükbaşı, S., Sütçü, S. (2025). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Yaşlı Ruh Sağlığı, Esra Engin, Emel Öztürk Turgut ve Ege Miray Topcu (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (31-40), Ege Üniversitesi Yayınları, Hemşirelik Fakültesi Yayın No:2, İzmir.

Brennan, J., Reilly, P., Cuskelly, K. Donnelly, S. (2020). Social work, mental health, older people and COVID-19, *International Psychogeriatrics*, 32(10), 1205–1209.

Bulut, I. (2018). Psikiyatride Ekip Çalışması ve Sosyal Hizmet, Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Seda Attepe Özden (Ed.), *Psikiyatrik Sosyal Hizmet* içinde (41-44), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Chen, H., Chen, Y., Wang, Y., Chen, H., Sue, L., Pan, T., Wang, Y., He, Y. (2023). A Study on Mental Health Service Needs among Older Adults and the Policy Response in China: Experiences in Urban Shanghai, *Ageing International*, 48, 1063–1085. https://doi.org/10.1007/s12126-022-09516-3

Chew-Graham, C.A., Ray, M. (2016). Setting the Context, Carolyn A. Chew-Graham ve Mo Ray (Ed.), *Mental Health and Older People A Guide for Primary Care Practitioners* içinde (3-8), Springer International Publishing, Switzerland.

Danış, Z. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 51-64.

Elshaikh, U., Sheik, R., Saeed, R.K.M., Chivese, T., Alsayed Hassan, D. (2023). Barriers and facilitators of older adults for professional mental health help-seeking: a systematic review, *BMC Geriatrics*, 23: 516. https://doi.org/10.1186/s12877-023-04229-x

Erkayıran, O. (2025). Yaşlılıkta Karşılaşılan Zorluklar ve Yaşlı Ruh Sağlığının Geliştirilmesinde Geropsikiyatri Hemşireliği Yaklaşımları, Esra Engin, Emel Öztürk Turgut ve Ege Miray Topcu (Ed.), *Yaşlı Ruh Sağlığında Güncel Yaklaşımlar* içinde (55-62), Ege Üniversitesi Yayınları, Hemşirelik Fakültesi Yayın No:2, İzmir.

Fahy, M.A., Livingston, G.A. (2001). The needs and mental health of older people in 24-hour care residential placements, *Aging & Mental Health,* 5(3), 253–257.

Gerayllo, S., Shahini, N., Ghorbani, S., Ghabel, B. (2024). Study of the Mental Health of the Elderly and Related Factors, *Journal of Social Behavior and Community Health*, 8(2), 1370-1379.

Gökçearslan Çiftçi, E., Akgül Gök, F., Arslan, E. (2015). Kurum Bakımından Toplum Temelli Bakıma Geçiş: Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 163-176.

Hatfield, B. (2008). Powers to Detain under Mental Health Legislation in England and the Role of the Approved Social Worker: An Analysis of Patterns and Trends under the 1983 Mental Health Act in Six Local Authorities, *British Journal of Social Work,* 38, 1553–1571.

Işıkhan, V. (2019). Yaşlılara yönelik sosyal hizmet sunumlarında neredeyiz?, *Sağlık Düşünce ve Tıp Kültürü Dergisi*, 52, 74-77.

İçağasıoğlu Çoban, A. (2018). Ruh Sağlığı ve Sosyal Politika İlişkisi, Arzu İçağasıoğlu Çoban ve Seda Attepe Özden (Ed.), *Psikiyatrik Sosyal Hizmet* içinde (361-370), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

İçağasıoğlu Çoban, A. (2020). Toplum Temelli Ruh Sağlığında Ailelerle Sosyal Hizmet Uygulaması, Ayten Kaya Kılıç (Ed.), *Toplum Temelli Ruh Sağlığında Sosyal Hizmet Uygulamaları* içinde (257-274), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

İlik, B., İçağasıoğlu Çoban, A. (2021). *Yaşlılık ve Sosyal Hizmetler*, Teknik Rapor No: 16/2021-2, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı, Ankara.

Jané-Llopis, E., Gabilondo, A. (2008). Mental Health in Older People, Consensus paper, Luxembourg: European Communities.

Kalaycı, S. (2023). Disiplinlerarası Geriatri ve Gerontolojik Sosyal Hizmet, Mehmet Gedik (Ed.), *Disiplinlerarası Sosyal Hizmet-Holistik Perspektif* içinde (195-211), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Kalebaşı, A. (2023). Disiplinlerarası Ruh Sağlığı ve Sosyal Hizmet, Mehmet Gedik (Ed.), *Disiplinlerarası Sosyal Hizmet-Holistik Perspektif* içinde (149-174), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Karakuş, B. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Karel, M.J., Gatz, M., Smyer, M.A. (2012). Aging and Mental Health in the Decade Ahead: What Psychologists Need to Know, *American Psychologist*, 67(3), 184-198.

Koç, N.E. (2017). Sosyal Hizmetler Alanında Çalışan Profesyonellerin Yaşlılığa Karşı Tutumlarının ve Geriatrik Yetkinliklerinin Belirlenmesi: Ankara Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.

Koppner, J., Lindelöf, A., Iredahl, F., Tevell, M., Nilsson, S., Thorsell, A., Faresjö, Å., Israelsson Larsen, H. (2024). Factors affecting self-perceived mental health in the general older population during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study, *BMC Public Health,* 24:660. https://doi.org/10.1186/s12889-024-18199-1

Korkmaz, M., Korkmaz, D. (2022). Yaşlı Bireylerin Ruh Sağlığının Geliştirilmesi, Mükerrem Kabataş Yıldız (Ed.), *Geriatrik Psikiyatri* içinde (403-418), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Kök, H. (2022). Azheımer Hastaları ve Bakım Verenleri İçin Gündüz Bakım Hizmetleri, *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 22(2), 195-213.

Nazlıer Keser, E.N. (2019). Alzheimer hastalarına yönelik sosyal hizmet müdahaleleri, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(2), 121-128.

Oral, M., Tuncay, T. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 93-114.

Özben, Ş. (2022). Yaşlıların Ruh Sağlığının İncelenmesi, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 2(2), 119-127.

Pandey, N.M., Tripathi, R.K., Kar, S.K., Vidya, K.L., Singh, N. (2022). Mental health promotion for elderly populations in World Health Organization South-East Asia Region: Needs and resource gaps, *World Journal Psychiatry,* 12(1), 117-127.

Parkar, S.R. (2015). Elderly Mental Health: Needs, *Mens Sana Monographs*, 13(1), 91-99.

Passos, J., Sequeira, C., Fernandes, L. (2012). The Needs of Older People with Mental Health Problems: A Particular Focus on Dementia Patients and Their Carers, *International Journal of Alzheimer's Disease*, 2012: 638267. https://doi.org/10.1155/2012/638267

Renn, B.N., Area´n, P.A., Unützer, J. (2020). Epidemiology of selected mental disorders in later life, Nathan Hantke, Amit Etkin ve Ruth O'Hara (Ed.), *Handbook of Mental Health and Aging* içinde (7-22), Third Edition, Academic Press.

Reynolds, C.F., Jeste, D.V., Sachdev, P.S., Blazer, D.G. (2022). Mental health care for older adults: recent advances and newdirections in clinical practice and research, *World Psychiatry*, 21(3), 336-363.

Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011-2023), Sağlık Bakanlığı Yayın No: 847, Ankara.

Samefors, M., Johansson, M.M., Lyth, J., Segernäs, A. (2025). Mental health and contributing factors to mental wellbeing in older people at high risk of hospitalization in Sweden, *Aging&Mental Health*, 29(9), 1731-1741.

Saruç, S., Kaya Kılıç, A. (2015). Toplum Ruh Sağlığı Merkezinden Hizmet Alan Hastaların Sosyal Profili ve Merkezde Verilen Hizmetler, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 53-71.

Say Şahin, D., Altun, G., Arifoğlu, A.T., Artan, T. (2025a). Traumatic Grief and Suicide Cognitions Among Turkish Older Adults: The Serial Mediation Role of Grief Cognitions and Geriatric Depressive Symptoms, *OMEGA-Journal of Death and Dying*, https://doi.org/10.1177/00302228251397893

Say Şahin, D., Arifoğlu, A.T., Altun, G., Artan, T. (2025b). Perceived family social support and successful aging among Turkish older adults: the mediation of engagement in meaningful activities and moderation of socio-economic status factors - findings from a large-sample survey, *Current Psychology*, 44:18841–18855. https://doi.org/10.1007/s12144-025-08462-y

Sharma, G., Morishetty, S.K. (2022). Common Mental and Physical Health Issues With Elderly: A Narrative Review, *ASEAN Journal of Psychiatry*, 23(S2), 1-11.

Sivakumar, P.T., Harbishettar, V., Pandey, N.M., Tiwari, S.C. (2024). Clinical practice guidelines for promoting mental health and well-being of older adults: A special focus on strategies for coping with social isolation and loneliness, *Indian Journal of Psychiatry*, 66(2), S331-S337.

Suwanmanee, S., Nanthamongkolchai, S., Munsawaengsub, C., Taechaboonsermsak, P. (2012). Factors Influencing the Mental Health of the Elderly in Songkhla, Thailand, *J Med Assoc Thai,* 95(6), 8-15.

Tan, Y. (2024). Social Work and Old Age Policy: An Exploration of Ways to Promote Mental Health in Old Age, *International Journal of Social Sciences and Public Administration*, 5(2), 183-187.

Thi, H. N. (2025). Needs For Accessing and Using Social Work Services in Mental Health Care of Older Adults, *International Journal of Humanities and Social Science*, 15, 111-124. https://doi.org/10.30845/ijhss.v15p10

UNFPA ve HelpAge International. (2012). Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge, United Nations Population Fund (UNFPA), New York, HelpAge International, London.

Wang, Y., Jia, S., Wang, A., Li, H., Xu, R., He, X. (2025) Multilevel factors affecting mental health literacy among older adults: a qualitative study based on social ecological model, *Frontiers in Public Health*, 13:1656116. https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1656116

WHO. (1948). Summary report on proceedings, minutes and final acts of the International Health Conference held in New York from 19 June to 22 July 1946. United Nations, World Health Organization, Interim Commission. https://iris.who.int/handle/10665/85573

WHO. (2001). The World health report : 2001 : Mental health : new understanding, new hope, World Health Organization, Geneva.

WHO. (2012). Risks to Mental Health: An Overvıew of Vulnerabilities and Risk Factors, Background Paper by WHO Secretariat for the Development of A Comprehensive Mental Health Action Plan. https://www.who.int/publications/m/item/risks-to-mental-health

WHO. (2021). Global status report on the public health response to dementia, World Health Organization, Geneva.

WHO. (2022). World mental health report: transforming mental health for all, World Health Organization, Geneva.

WHO. (2025). Mental Health of Older Adults, https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-of-older-adults, (Erişim Tarihi: 28.11.2025).

Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1278-1287.

Zengin, O. (2011). Sosyal Hizmetin Sağlık Hizmetlerinin Sunumundaki Rolü, *Konuralp Tıp Dergisi*, 3(3), 29-34.

Zubaroğlu Yanardağ, M. (2019). Sosyal Hizmet Mesleğinde Gerontolojik ve Geriatrik Boyut Üzerine Bir İnceleme, Umut Yanardağ ve Melek Zubaroğlu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet* içinde (31-42), Nika Yayınevi, Ankara.

Zubaroğlu Yanardağ, M., Lotfi, S. (2021). Gerontolojik Sosyal Hizmet Uygulama Düzeyleri, Emre Birinci (Ed.), *Gerontolojik Sosyal Hizmet* içinde (15-28), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

KAYNAKÇA

65 yaş ve üstü vatandaşlar için “Dijital Okuryazarlık Projesi
https://atasehir.com.tr/haber/65-yas-ve-ustu-vatandaslar-icin-dijital-okuryazarlik-projesi-3-etabinda-41339

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2021, 22 Aralık). Yaşlılara yönelik dijital ve finansal okuryazarlık eğitimleri başladı. https://www.aile.tr/eyhgm/haberler/yaslilara-yonelik-dijital-ve-finansal-okuryazarlik-egitimleri-basladi/

Alruwaili, M. M., Shaban, M., & Elsayed Ramadan, O. M. (2023). Digital health interventions for promoting healthy aging: A systematic review of adoption patterns, efficacy, and user experience. Sustainability, 15(23), 16503. https://doi.org/10.3390/su152316503

Andrews, J. A., Brown, L. J. E., Hawley, M. S., & Astell, A. J. (2019). Older adults’ perspectives on using digital technology to support their mental health and well-being: A qualitative study. Journal of Medical Internet Research, 21(2), e11694. https://doi.org/10.2196/11694

Arora S, Yttri J, Nilse W. Privacy and Security in Mobile Health (mHealth) Research. Alcohol Res. 2014;36(1):143-52.

Ataşehir Belediyesi. (2024, 22 Şubat). 65 yaş ve üstü vatandaşlar için “Dijital Okuryazarlık Projesi” 3. etabında. https://atasehir.com.tr/haber/65-yas-ve-ustu-vatandaslar-icin-dijital-okuryazarlik-projesi-3-etabinda-41339

Atmakuru, A., Shahini, A., Chakraborty, S., Seoni, S., Salvi, M., Hafeez-Baig, A., Rashid, S., Tan, R.-S., Barua, P., Molinari, F., & Acharya, U. R. (2025). Artificial intelligence-based suicide prevention and prediction: A systematic review (2019–2023) [Preprint]. SSRN. https://ssrn.com/abstract=4863171 or https://doi.org/10.2139/ssrn.4863171

Ban, S., Kim, Y., & Seomun, G. (2024). Digital health literacy: A concept analysis. Digital Health, 10. https://doi.org/10.1177/20552076241287894

Belanger, H. G., & Winsberg, M. (2022). Do older adults benefit from telepsychiatric care? Comparison to younger adults. Frontiers in Psychiatry, 13, 998401. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.998401

Berardi, C., Antonazzo, D., Golinelli, D., & Paolini, D. (2024). Barriers to and facilitators of digital health technology adoption in mental health services. BMC Health Services Research, 24, 10536. https://doi.org/10.1186/s12913-023-10536-1

Bertolazzi, A., Quaglia, V., & Bongelli, R. (2024). Barriers and facilitators to health technology adoption by older adults with chronic diseases: An integrative systematic review. BMC Public Health, 24, 506. https://doi.org/10.1186/s12889-024-18036-5

Buzkıran, M.K., Arıcı, A., Kavak, G., Arslankılıç, D., Yalçın, E., & Uslu Arı, Ş. (2025). Sosyal hizmet uygulamalarında sosyal çalışmacıların dijitalizasyon farkındalığı üzerine nitel bir araştırma. Premium e-Journal of Social Sciences, 9(56), 689–703.

Cammisuli, D. M., Taurisano, P., Schuller, B. W., & Qian, K. (2024). Digital health and virtual health care for adults and older adults: Innovative technological solutions for diagnosis, management, and rehabilitation. Frontiers in Medicine, 11, 1417069. https://doi.org/10.3389/fmed.2024.1417069

Chen, C., Li, X., & Zhang, Y. (2023). Digital health for aging populations. Nature Medicine, 29, 1232–1245. https://doi.org/10.1038/s41591-023-02391-8

Choukou, M. A., Maddahi, A., Polyvyana, A., & Monnin, C. (2021). Digital health technology for Indigenous older adults: A scoping review. International Journal of Medical Informatics, 148, 104408. https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2021.104408

Dijital Kapsayıcılık https://yaslihaklaridernegi.org/tr/projelerimiz/yaslilar-icin-dijital-okur-yazarlik/

Erdoğdu, M., Yıldızeli, S., & Mazman, İ. (2024). Psikoterapide yapay zekâ ve chatbot: Etik kurallar ve sınırlılıklar. TÜSEB, 7(1), 30–41.

Falvo, I., Ciaramella, A., Testa, G., Catapano, F., & Pezzella, F. (2021). Participants' comprehension of the informed consent in an epidemiological study on dementia prevalence: A qualitative study. Frontiers in Psychiatry, 12, 656822. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.656822

Fang, Z., Liu, Y., & Peng, B. (2024). Empowering older adults: Bridging the digital divide in online health information seeking. Humanities and Social Sciences Communications, 11, 1748. https://doi.org/10.1057/s41599-024-04312-7

Groenewald, F. C. E., & Kok, R. M. (2024). Side effects of clozapine in older adults with treatment-resistant schizophrenia compared to younger adults. International Journal of Geriatric Psychiatry. Advance online publication. https://doi.org/10.1002/gps.6051

Grossman, J. T., Frumkin, M. R., Rodebaugh, T. L., & Lenze, E. J. (2020). mHealth assessment and intervention of depression and anxiety in older adults. Harvard Review of Psychiatry, 28(3), 203–214. https://doi.org/10.1097/HRP.0000000000000255

Gün & Partners. (2022, 11 Mart). Kişisel sağlık verilerinin korunması. https://gun.av.tr/tr/gorus lerimiz/guncel-yazilar/kisisel-saglik-verilerinin-korunmasi-1

Gutiérrez-Rojas, L., Alvarez-Mon, M. A., Andreu-Bernabeu, Á., Capitán, L., de Las Cuevas, C., Gómez, J. C., Grande, I., Hidalgo-Mazzei, D., Mateos, R., Moreno-Gea, P., De Vicente-Muñoz, T., & Ferre, F. (2023). Telepsychiatry: The future is already present. Spanish Journal of Psychiatry and Mental Health, 16(1), 51–57. https://doi.org/10.1016/j.rpsm.2022.09.001

İlgar, Y., & Bilgili, N. (2023). Yaşlı bireylerde e-sağlık okuryazarlık düzeyi ve dijital sağlık hizmetlerinin kullanımı. Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities, 10(32), 126–135. https://doi.org/10.5281/zenodo.8078854

Jarvis, M. A., Padmanabhanunni, A., & Chipps, J. (2019). An evaluation of a low-intensity cognitive behavioral therapy mHealth-supported intervention to reduce loneliness in older people. International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(7), 1305. https://doi.org/10.3390/ijerph1607130

Kalınkara, V., & Sarı, İ. (2023). Yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımı ve yaşlanma algısı. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 27(1), 87–102.

Karasoy, G. (2023). Yaşlılara yönelik dijital teknolojiler ve sosyal hizmet uygulamaları gerontekno-lojik sosyal hizmet uygulamasını doğurabilir mi? Toplum ve Sosyal Hizmet.

Kılıç, B., Yıldız, N., İpek, L., Sönmez Demirci, S., Güçlü Saz, M., Aytepe, A., & Özgün Başıbüyük, G. (2025). Gerontechnology: Technological solutions for sustainable long-term care. Istanbul Gelisim University Journal of Social Sciences, 12(1), 387–401. https://doi.org/10.17336/igusbd.1429059

Kişisel Verileri Koruma Kurumu. (2019, 18 Şubat). Kişisel verilerin korunması kanunu (6698 sayılı Kanun) uyarınca sağlık verilerinin özel nitelikli kişisel veri olduğu hususunda görüş [Karar]. https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5364/2018-143

Kişisel Verilerin Korunması Kurumu (KVKK). (2025). Sağlık verilerinin işlenmesi ve mahremiyetin korunması rehberi. KVKK Yayınları. https://www.kvkk.gov.tr

Knotnerus, H. R., Liu, S., & Verhey, F. R. (2024). Understanding older adults' experiences with a digital health intervention: A qualitative study. JMIR Aging, 7(1), e59168. https://doi.org/10.2196/59168

Lampit, A., Hallock, H., & Valenzuela, M. (2014). Computerized cognitive training in cognitively healthy older adults: A systematic review and meta-analysis of effect modifiers. PLoS Medicine, 11(11), e1001756. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001756

Leff, B., Gagliardi, J. P., Lazur, B. H., & Mate, K. (2025). Addressing barriers to equitable telehealth for older adults. Frontiers in Medicine, 12, 1483366. https://doi.org/10.3389/fmed.2025.1483366

LoBuono, D. L., Leedahl, S. N., & Maiocco, E. (2019). Older adults learning technology in an intergenerational program: Qualitative analysis of areas of technology requested for assistance. Gerontechnology, 18(2), 97–107. https://doi.org/10.4017/gt.2019.18.2.004.00

MindMate. (n.d.). MindMate – Your all-in-one app to keep your mind & body healthy. https://www.mindmate-app.com/

Özkan, Ö., Aydın Son, Y., & Aydınoğlu, A. U. (2019). Security and privacy concerns regarding genetic data in mobile health record systems: An empirical study from Turkey. [Preprint]. https://doi.org/10.1101/678912

Qiu, C. S., Lunova, T., Greenfield, G., Kerr, G., Ergüven, Ö., Beaney, T., Hayhoe, B., Mayer, E., Majeed, A., & Neves, A. L. (2025). Determinants of digital health literacy: International cross-sectional study. Journal of Medical Internet Research, 27, e66631. https://doi.org/10.2196/66631

Pekesen, M., (2021). "Yaşlı Sağlığı Ve Bakımında Yenilikçi Yaklaşımlar: Dijital Dönüşüm ve Geronteknoloji". Pekesen, M. (Ed). Yaşlanan Toplumlarda Güncel Yaşlılık Konuları içinde (pp.225-256), İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.

Saçıkara, Z., Duran, G., & Cingil, D. (2024). Yaşlılarda teknoloji kullanım becerileri ve sağlık okuryazarlığı düzeyinin belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 11(2), 160–168. https://doi.org/10.31125/hunhemsire.1422376

Salar, S., & Duran, S. (2023). Aile Sağlığı Merkezlerine başvuran yaşlı bireylerin e-sağlık okuryazarlığı durumunun incelenmesi. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 10(2), 396–412. https://doi.org/10.21020/husbfd.1268108

Shahbazi, M., Bagherian, H., Sattari, M, & Saghaeiannejad-Isfahani, S. (2021). The opportunities and challenges of using mobile health in elderly self-care. Journal of Education and Health Promotion, 10, 80. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_871_20

SilverCloud by Amwell. (n.d.). Evidence-based, digital mental health and wellbeing platform. https://silvercloud.amwell.com/

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2024). Yaşlı Destek Programı (YADES) 2024: Uygulama usul ve esasları [PDF]. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/yades/yades2024/

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). YADES Mobil Projesi Bilgilendirme Dokümanı. Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

https://aile.gov.tr

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi 2023 yıllık değerlendirme raporu. https://enabiz.gov.tr

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). Evde Dijital Destek Programı Tanıtım Raporu. Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü.

https://sbsgm.saglik.gov.tr

T.C. Sağlık Bakanlığı. (n.d.). Karar Destek Sistemi (KDS). e-Sağlık Portalı. https://e-saglik.gov.tr/TR/7081/kurumumuzda-karar-destek-sistemi.htm

Takano, E., Maruyama, H., Takahashi, T., Mori, K., Nishiyori, K., Morita, Y., Fukuda, T., Kondo, I., & Ishibashi, Y. (2023). User experience of older people while using digital health technologies: A systematic review. Applied Sciences, 13(23), 12815. https://doi.org/10.3390/app132312815

TUBA. (2022). Türkiye'de sağlık hizmetlerinde dijital dönüşüm: e-Nabız kişisel sağlık sistemi (Bölüm 17). Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. https://tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-625-8352-16-0_ch17.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, 13 Mart). İstatistiklerle yaşlılar, 2024 (Bülten No: 54079). https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?dil=1&p=Istatistiklerle-Yaslilar-2024-54079

Vaca-Benavides, D. A., Uthayakumar, S., McSwiggan, E., Ostrishko, K., Wanok, G., Halpenny, C., & Cardamone, E. (2024). Experiences of digital transitions in health and social care services in later life: Findings and reflections from a collaborative, interdisciplinary exploratory review. Social Sciences, 13(10), 526. https://doi.org/10.3390/socsci13100526

Walsh, J., Cave, J., & Griffiths, F. (2024). Combining topic modeling, sentiment analysis, and corpus linguistics to analyze unstructured web-based patient experience data: Case study of modafinil experiences. Journal of Medical Internet Research, 26, e54321. https://doi.org/10.2196/54321

Wilson, J., Heinsch, M., Betts, D., et al. (2021). Barriers and facilitators to the use of e-health by older adults: A scoping review. BMC Public Health, 21, 1556. https://doi.org/10.1186/s12889-021-11623-w

Woebot Health. (2024). Woebot: Your mental health ally. https://woebothealth.com/

World Health Organization. (2019). WHO guideline: Recommendations on digital interventions for health system strengthening. WHO Press.

World Health Organization. (2025, October 1). Ageing and health [Fact sheet]. World Health Organization. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health

Wysa. (2025). Wysa: AI mental health support. https://www.wysa.com/

Yaşlı Destek Programı(YADES)-2025. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/yades/yades2025/

Yaşlılara Yönelik Dijital ve Finansal Okuryazarlık Eğitimleri Başladı https://www.aile.tr/eyhgm/haberler/yaslilara-yonelik-dijital-ve-finansal-okuryazarlik-egitimleri-basladi/

Yildirim, M. S. (2024). The relationship between digital literacy and health literacy in individuals aged 18–65. BAUN Health Sci J, 13(3), 721–727. https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1544000

Zhang, K., Burr, J. A., Mutchler, J. E., & Lu, J. (2023a). Online engagement, resilience, and loneliness among older people during the COVID-19 pandemic. Social Science & Medicine, 329, 116026. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2023.116026

Zhang, Y., Kuang, J., Xin, Z., Fang, J., Song, R, Yang, Y., Song, P., Wang, Y., & Wang, J. (2023b). Loneliness, social isolation, depression and anxiety among the elderly in Shanghai: Findings from a longitudinal study. Archives of Gerontology and Geriatrics, 110, 104980. https://doi.org/10.1016/j.archger.2023.104980

GÖÇ VE YOKSULLUK

Doç. Dr. Faruk MİKE
Dr. İbrahim Ethem AKYILDIZ

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-31-9

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Ağustos 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
GÖÇÜN TEMEL KAVRAMLARI VE TÜRLERİ

1. Göç Tanımı 1
2. Göç Kavramları 2
3. Göç Tarihi 5
4. Göç Türleri 8
5. Göçün Nedenleri 11

İKİNCİ BÖLÜM
YOKSULLUK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Yoksulluk Kavramının Tanımı 15
2. Yoksulluğun Tarihsel Gelişimi 16
   2.1. Erken Dönemde Yoksulluk 16
   2.2. Yakın Dönemde Yoksulluk 17
3. Yoksulluğun Nedenleri 19
   3.1. Ekonomik Faktörler 20
   3.2. Sosyal Faktörler 22
   3.3. Politik Faktörler 25
4. Yoksulluğun Sonuçları 26
   4.1. Aile İçi Sorunlar 26
   4.2. Sağlık Sorunları 27
   4.3. Eğitim Sorunları 27
   4.4. Evsizlik ve Barınma Sorunları 28
   4.5. Suç ve Mağduriyet Sorunları 28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YOKSULLUK: TÜRLERİ VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

1. Yoksulluk Türleri 29
   1.1. Mutlak ve Göreli Yoksulluk 29
   1.2. Gelir ve İnsani Yoksulluk 30
   1.3. Objektif ve Subjektif Yoksulluk 32
   1.4. Kentsel ve Kırsal Yoksulluk 33
   1.5. Kronik ve Geçici Yoksulluk 35
2. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri 36

2.1. Ekonomik Alan Yaklaşımı 36
2.2. Çok Boyutlu Alan Yaklaşımı 38
3. Yoksulluk Ölçümlerinde Kullanılan Özet İstatistikler 41
3.1. Yoksulluk Oranı Endeksi (Headcount Index) 41
3.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty Gap Index) 41
3.3. Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi (Squared Poverty Gap) 42
3.4. Yoksulluk Profilleri (Poverty Profiles) 42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GÖÇ VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

1. Göç ve Yoksulluk Arasındaki Etkileşim 43
2. Göçün Yoksulluk Üzerindeki Etkisi 44
2.1. İyimser Senaryolar 44
2.2. Kötümser Senaryolar 45
3. Yoksulluğun Göç Kararları Üzerindeki Etkisi 47
3.1. Ekonomik Fırsatların Sınırlılığı 49
3.2. Temel İhtiyaçların Karşılanmasındaki Yetersizlikler 49
3.3. Altyapı ve Kamu Hizmetlerindeki Eksiklikler 50
3.4. Sosyal Dışlanma ve Eşitsizlikler 50
3.5. Doğal Afetler ve Çevresel Yoksulluk 51
3.6. Göç Ağlarının Etkisi 52
4. Göçmen Havaleleri ve Yoksulluk Üzerindeki Etkisi 52
5. Göçmenlerin Karşılaştıkları Yoksulluk Riskleri 54
6. Geride Kalanlar İçin Yoksulluk Riskleri 55
7. Göç ve Yoksulluk Döngüsü 56

BEŞİNCİ BÖLÜM
GÖÇÜN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ

1. Göçün Etkileri 58
2. Göçün Ekonomik Etkileri 59
2.1. İstihdam ve İşsizlik Üzerindeki Etkisi 60
2.2. Enflasyon Üzerindeki Etkisi 62
2.3. Gelir Üzerindeki Etkisi (İşçi Döviz Gelirleri) 63
2.4. Kalkınma Üzerindeki Etkisi 65
3. Göçün Sosyal Etkileri 66
4. Göçün Politik Etkileri 69

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç: Konuk Işçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, 2.b, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adaman F., Kaya A. (2012) "*Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe: Turkey*" Report Prepared for the Directory General of Employment, Social Affairs and Inclusion of the European Commission Under the Auspices of GVG in Cologne, Germany (April).

Aijun, W. (2025). Income Poverty. In: Yinxing, H. (eds) Dictionary of Contemporary Chinese Economics. Springer. Singapore.

Akyıldız, İ. E. (2022). Dış ve Iç Göçler Bağlamında Türkiye'nin Dinamik Göç Yapısının Değerlendirilmesi. *İçtimaiyat*, *6*(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 1-15.

Alpay Y., Alkin E. (2017), *Olaylarla Türkiye Ekonomisi: Yirminci Yüzyıl Türkiye Ekonomi Tarihi*, 1.b., İstanbul: Hümanist Kitap Yayıncılık.

Asch, B. J. (1994). Emigration and Its Effects on The Sending Country. Santa Monica: Rand Corporation.

Bahar, I. I. (2014). *Turkey and the Rescue of European Jews*. Routledge.

Bailey, R. (2010). *Immigration and Migration*. New York: Infobase Publishing.

Bakens, J., & Nijkamp, P. (2011). Lessons From Migration Impact Analysis. (Research Memorandum; No. 201122). FEWEB VU University.

Baldwin, R. (2019). *The Globotics Upheaval: Globalization, Robotics, and the Future of Work*. Oxford University Press.

Ballyn, S. (2011). The Why and the Therefore of Human Migration: A Brief Overview. *Lives in migration: Rupture and continuity*, 6-15.

Barkan, S. E. (2013). Social Problems: Continuity and Change. Flat World Knowledge, Incorporated. Boston, USA.

Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53), 515-542.

Berker, A. (2011). Labor-Market Consequences of Internal Migration in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*, *60*(1), 197-239.

Bozkurt, G. S. (2010). Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, *10*(2), 51-95.

Brian, K. (2009). *OECD Insights International Migration The Human Face of Globalisation: The Human Face of Globalisation*. OECD publishing.

Brown O. (2008). *Migration And Climate Change*. United Nations Publications, No.31.

Card, D., Dustmann, C., & Preston, I. (2005). Understanding Attitudes to Immigration: The Migration and Minority Module of The First European Social Survey (CReAM Working Paper No. 0503). London: Centre for Research and Analysis of Migration (CReAM), University College London.

Castles, S., & Miller, M. J. (1998). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. London: Macmillan Press.

Cohen, R. (1991). East—West and European Migration in A Global Context. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *18*(1), 9-26.

Cohen, R. (1995). *The Cambridge Survey of World Migration*. Cambridge University Press.

Constant, A. F., & Zimmermann, K. F. (2013). Migration And Ethnicity: An Introduction. In *International Handbook on The Economics of Migration* (pp. 13-36). Edward Elgar Publishing.

Cuong, N. V., & Linh, V. H. (2018). The Impact of Migration and Remittances On Household Welfare: Evidence from Vietnam. *Journal of International Migration and Integration*, *19*(4), 945-963.

Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. *Bilig*, *41*, 123-154.

Çiçekli, B. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. *Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları*, (18).

Çoban, C. (2013). Different Periods of Internal Migration in Turkey from the Perspective of Development. *American International Journal of Contemporary Research*, *3*(10), 58-65.

Danış, D. (2011). Changing Fortunes: Iraqi Refugees in Turkey. *Intellect*, *5*(2), 199-213.

De Haan, A. & Yaqub, S. (2010). Migration and Poverty: Linkages, Knowledge Gaps and Policy İmplications. In South-South Migration: Implications for Social Policy and Development (pp. 190-219). Palgrave Macmillan. London: UK.

De Haas, H. (2010). Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*, *44*(1), 227-264.

De Knijff, P. (2010). Population Genetics and The Migration of Modern Humans (Homo Sapiens). In *Migration History in World History* (pp. 36-56). Brill.

Deshingkar, P. (2008). Circular İnternal Migration and Development in India. Migration and Development Within and Across Borders: Research and Policy Perspectives on Internal and International Migration. Geneva: International Organization for Migration/Social Science Research Council, 161-87.

Dixon, J. & Macarov, D. (1998). Poverty: A Persistent Global Reality. Routledge. London: UK.

Doğan İ. (2018). *Göç ve Kültür*, 1.b., İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın.

Doğanay F. (1997). "*Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi*", Ankara, DPT.YBM 1997.

DPT (1993). "*Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*", Ankara: DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Yayınları, 1993.

Edo, A., Ragot, L., Rapoport, H., Sardoschau, S., & Steinmayr, A. (2018). *The Effects of Immigration in Developed Countries: Insights From Recent Economic Research* (No. 05). EconPol Policy Report.

Eğilmez M. (2018), *Değişim sürecinde Türkiye: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sosyo-ekonomik bir değerlendirme*, 12.b., İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eltis, D., & Richardson, D. (2010). *Atlas of the Transatlantic Slave Trade*. Yale University Press.

Emgili, F. (2012). Bosna-Hersek Trajedisinde (1992-1995) Türk Birliği. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (21), 57-87.

Erdoğan M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, 2.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erichsen, R. (1999). Bir Sığınak Yeri Olarak Türkiye Alman Araştırıcıların 1933-1945 Göçü. Çev. Ali Osman Öztürk*, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (13), 69-74.

Fang, C., & Dewen, W. (2008). "*Impacts of Internal Migration on Economic Growth and Urban Development in China*", IOM, 2008, ss. 247-237.

Fry, J. (2014). *Migration and Macroeconomic Performance In New Zealand: Theory and Evidence* (No. 14/10). New Zealand Treasury Working Paper.

Gebremedhin, T. A., & Mavisakalyan, A. (2013). Immigration and political instability. *Kyklos*, *66*(3), 317-341.

Giannoccolo, P. (2009). The Brain Drain: A Survey of The Literature. *Università degli Studi di Milano-Bicocca, Department of Statistics, Working Paper*, (2006-03), 02.

Goldin I., et al. (2018). "*Migration and The Economy: Economic Realities, Social Impacts and Political Choices*", Citi GPS: Global Perspectives & Solutions September 2018.

Gordon, D. (2000). The Scientific Measurement of Poverty: Recent Theoretical Advances. In J. Bradshaw & R. Sainsbury (Eds.), Researching Poverty (pp. 37–58). Ashgate.

Greve, B. (2020). Poverty: The Basics. Routledge: Taylor & Francis Group. Abingdon: UK.

Güleryüz N. A. (2015), "Geçmişten Günümüze Anadolu'ya Yahudi Göçü", *Türkiye'nin Göç Tarihi*, der. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya,1.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hagenaars, A. J. (2017). The Definition and Measurement of Poverty. In Economic İnequality and Poverty (pp. 134-156). Routledge.

Hagen-Zanker, J. (2008). Why Do People Migrate? A Review of The Theoretical Literature. *A Review of the Theoretical Literature (January 2008). Maastricht Graduate School of Governance Working Paper No*.

Haller, A. P., Butnaru, R. C., & Butnaru, G. I. (2018). International Migrant Remittances in The Context of Economic and Social Sustainable Development. A Comparative Study of Romania-Bulgaria. *Sustainability*, *10*(4), 1156.

Haralambie, G. A. (2016). Migration Within the EU and Its Impact on Unemployment Rate. Annals-Economy Series 3, 2016, ss. 109-113.

Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review*, *60*(1), 126-142.

Hartland, A., Braun, D., Carteny, G., Navarrete, R. M., & Reinl, A. K. (2025). The Role of Key European Issues in the 2024 Election Campaign. *West European Politics*, 1-28.

Hatton, T. J., & Williamson, J. G. (1998). *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact*. Oxford University Press.

Heckmann, F. (2008). *Education And Migration. Strategies For Integrating Migrant Children in European Schools and Societies. A Synthesis of Research Findings for Policy-Makers*, Report Submitted to The European Commission by the NESSE network of experts.

Hiscock, P. (2013). Early Old World Migrations of Homo Sapiens: Archaeology. *The Encyclopedia of Global Human Migrations*.

Hoffmann, S., Samuk, S. (2016). Turkish Immigration Politics and The Syrian Refugee Crisis. Working Paper Research Division Global Issues, No.1

Islam, A. (2007). Immigration Unemployment Relationship: The Evidence from Canada. *Australian Economic Papers*, *46*(1), 52-66.

İçduygu A. (2003), *Irregular Migration in Turkey*. Geneva: International Organization for Migration.

İçduygu A., Aksel D. B. (2012), "Irregular Migration in Turkey", Ankara: IOM.

İçduygu A., Sirkeci İ., Aydıngün İ. (1998), "*Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi*", Türkiye'de İçgöç: Türkiye'de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri, Konferansı 6-8 Haziran 1997 Bolu-Gerede, 1998, ss.207-244.

İçduygu, A. (2013). Turkey and International Migration, 2012-13. In *Report Prepared for The Annual Meeting of the OECD Expert Group on Migration*.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish Migration Policies: A Critical Historical Retrospective. *Perceptions: Journal of International Affairs*, *18*(3), 167-190.

Jäger, J. (2010). Environmental Change and Forced Migration Scenarios.

Kačapor-Džıhıć Z., Oruč N. (2012), "*Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe*", Final Country Report. Bosnia and Herzegovina. *Online verfügbar*, 2012.

Kale B. (2015), "Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri", *Türkiye'nin Göç Tarihi*,der. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya,1.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kalkınma Bakanlığı (2014), Onuncu Kalkınma Raporu, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014.

Kamu Denetçiliği Kurumu (2018), *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*, Ankara.

Kancs, D. A., & Lecca, P. (2017). Long-term Social, Economic and Fiscal Effects of Immigration into the EU: The Role of the Integration Policy: JRC Working Papers in Economics and Finance, 2017/4.

Karpat K. (2015), "Önsöz", *Türkiye'nin Göç Tarihi*,der. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya,1.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Karpat K. (2017), Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, çev. *Bahar Tırnakçı, İstanbul: Timaş Yayınları*.

Khanal, P. (2013). The Nature of Chronic and Transient Poverty: Analyzing Poverty Dynamics in Nepal. Economic Journal of Development Issues, 103-115.

Khatun, T. (2024). Causes of Poverty: A Comprehensive Analysis.

Kiguchi, T., & Mountford, A. (2019). Immigration and unemployment: A macroeconomic approach. *Macroeconomic Dynamics*, *23*(4), 1313-1339.

Kirişci, K. (2007). Turkey: A Country of Transition from Emigration to İmmigration. *Mediterranean politics*, *12*(1), 91-97.

Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices. *Middle Eastern Studies*, *36*(3), 1-22.

Kirişçi, K. (2001). UNHCR and Turkey: Cooperating Towards an Improved Implementation of The 1951 Convention on The Status of Refugees. *International Journal of Refugee Law*, *13*(1/2), 71-97.

Kok, P. (1999). The Definition of Migration and Its Application: Making Sense of Recent South African Census and Survey Data. *Southern African Journal of Demography*, *7*(1), 19-30.

Kothari, U. (2002). Migration and Chronic Poverty (Vol. 16). Chronic Poverty Research Centre. Manchester: UK.

Kubiciel-Lodzińska, S., & Jędrzejowski, J. (2012). *The Wage-earning Immigration Into Opole Province: The Scale, Conditions and Prospects*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej.

Kunwar, L. S. (2021). Impacts of Migration on Poverty Reduction: A Critical Analysis. Journal of Population and Development, 2(1), 92-103.

Kuruyazıcı, N. (1999). Farklı bir sürgün: 1933 Türkiye Üniversite Reformu ve Alman Bilim Adamları. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (11), 37-50.

Laczko, F., Pinto-Dobernig, I., & Pinto-Dobernig, I. (2005). Migration, Development and Poverty Reduction in Asia. International Organization for Migration.

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, *3*(1), 47-57.

Lenhardt, A. (2023). The Role of Migration in Ending Extreme Poverty. DEEP Thematic Paper 3, Data and Evidence to End Extreme Poverty Research Programme, Oxford.

Lewis, A. (1954). Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *Manchester School of Economic and Social Studies*, 22, 139–191.

Liu, H. (2018).”*The Causes and Countermeasures of Brain Drain in Enterprises*”, Business Information Technology Oulu University of Applied Sciences.

Macar E. (2015), "Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç: Nüfus Mübadelesi" , *Türkiye'nin Göç Tarihi*,der. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya1.b., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mannaert C. (2003), "*Irregular Migration and Asylum in Turkey*", Working Paper No. 89, UNHCR.

Manning, P. (2015). Migration in Human History. *The Cambridge World History*, *1*, 277-310.

Mansoor, A. M., & Quillin, B. (Eds.). (2006). *Migration and Remittances: Eastern Europe and The Former Soviet Union*. World Bank Publications.

Martin, P. L., & Houstoun, M. F. (1982). European and American Immigration Policies. *Law & Contemp. Probs.*, *45*, 29.

Martin, P., Abella, M., & Kuptsch, C. (2008). *Managing Labor Migration in The Twenty-First Century*. Yale University Press.

Martin, S. F. (2001). *Global Migration Trends and Asylum*. UNHCR.Working Paper No. 41.

Mayda, A. M., Peri, G., & Steingress, W. (2022). The Political Impact of Immigration: Evidence from the United States. *American Economic Journal: Applied Economics*, *14*(1), 358-389.

Mayr, K. (2003). Immigration: Economic Effects and Political Participation–An Overview and Assessment of The Literature. *University of Warwick*.

McAuliffe, M., & Ruhs, M. (2017). World Migration Report 2018. *Geneva: International Organization for Migration*, 1-32.

McKeown, A. (2004). Global Migration, 1846-1940. *Journal of World History*, 155-189.

Mike, F., Kızılkaya, O. & Akyıldız, İ. E. (2025). İklim Değişikliğinin Ekonomisi. Ekin Yayınevi: Bursa.

Murrugarra, E., Larrison, J., & Sasin, M. (Eds.). (2010). *Migration and Poverty: Towards better opportunities for the poor*. World Bank Publications.

Müller, H. (1998). German Librarians in Exile in Turkey, 1933-1945. *Libraries & Culture*, *33*(3), 294-305.

Myers C. (2017), "*Refugee Flows Through Turkey: 1980 – 2017*", Turkish Heritage Organization, No.2.

Nallari, R., & Griffith, B. (2011). Understanding Growth and Poverty: Theory, Policy, and Empirics. World Bank Publications.

Neumark, F. (2017). *Boğaziçine Sığınanlar*, çev. Şefik Alp Bahadır, Kopernik Kitap.

Ng, A. H., Farinda, A. G., Kan, F. K., Lim, A. L., & Ting, T. M. (2013). Poverty: Its Causes and Solutions. International Journal of Humanities and Social Sciences, 7(8), 2471-2479.

Nişanyan S. (2007). *Sözlerin Soyağacı*, İstanbul: Adam Yayınları, 2007.

Nørredam, M., & Krasnik, A. (2011). Migrants' Access to Health Services. *Migration and health in the European Union*, 67-78.

Nussbaum, M. (2006). Poverty and Human Functioning: Capabilities As Fundamental Entitlements. In D. Grusky & R. Kanbur (Eds.), Poverty and İnequality (pp. 47–75). Stanford University Press.

Orshansky, M. (1965). Counting the Poor: Another Look at the Poverty Profile. Social Security Bulletin, 28: 3-29.

Ortaylı İ. (2018), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul: Kronik Kitap.

Öksüz, H. (2000). İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923–1938). *Atatürk Dergisi*, *3*(1).

Özdemir Z., Dökmeci V. (2017), "Türkiye'de İller Arası Göçün Demografik Özellikleri", *Türkiye'de Göç ve İllerin Demografik, Ekonomik ve Fiziksel Dönüşümü*,der. Kerem Korkmaz, Vedia Dökmeci, Zeynep Özdemir,1.b., İstanbul: Hiperyayın.

Perruchoud R, and Redpath-Cross J. (2004). Glossary on Migration. Geneva: International Organization for Migration.

Perruchoud R, and Redpath-Cross J. (2017). Glossary on Migration. Geneva: International Organization for Migration.

Ratha, D., Mohapatra, S., & Scheja, E. (2011). Impact of Migration on Economic and Social Development: A Review of Evidence and Emerging Issues. *World Bank policy research working paper*, (5558).

Ravallion, M. (2015). The Economics of Poverty: History, Measurement, and Policy. Oxford University Press. New York: USA.

Rechel, B., & Mladovsky, P. (2011). *Migration and Health in The European Union*. McGraw-hill education (UK).

Reisman, A. (2007). German Jewish Intellectuals' Diaspora in Turkey: 1933–551. *The Historian*, *69*(3), 450-478.

Rowntree, B. S. (1901). Poverty: A Study of Town Life. Macmillan. London: UK.

Sachs, J. D., Binagwaho, A., Birdsall, N., Broekmans, J., Chowdhury, M., Garau, P., ... & Schmidt-Traub, G. (2019). Investing in Development A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals: Overview. Routledge.

Sarınay, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *27*(80), 351-388.

Schleicher, A. (2015). Helping Immigrant Students to Succeed at School–and Beyond. *Paris: OCDE*.

Sen, A. (1982). Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation. Oxford University Press. New York: USA.

Sen, A. K. (1992). Inequality Reexamined. Harvard University Press. Massachusetts: USA.

Skeldon, R. (2006). Migration and Poverty. In: International migration: Economics and Politics, (Ed.) Vladimir Iontsev, Scientific Series "International Migration of Population: Russia and the Contemporary World", pp. 47-61.

Sriskandarajah, D. (2005). Migration and Development. *A Paper Prepared for The Policy Analysis and Research Programme of The Global Commission on International Migration. Global Commission on International Migration, September*.

Suter B. (2013), "Asylum And Migratıon In Turkey An Overview Of Developments In The Field 1990–2013, MIM Working Paper Series 13:3.

Taylor, J. E. (2001). Migration: New Dimensions and Characteristics. Food, Agriculture, and Rural Development: Current and Emerging Issues for Economic Analysis and Policy Research, 167.

TBMM (2013). On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ile Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

Thet, K. K. (2014). Pull And Push Factors of Migration: A Case Study in The Urban Area of Monywa Township, Myanmar. *News From the World of Statistics*, *1*(24), 1-14.

Todaro, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment In Less Developed Countries. *The American Economic Review*, *59*(1), 138-148.

Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living. Allen Lane and Penguin Books.

Turkish National Police Academy**.** (2017). *Mass Immigration and Syrians in Turkey* (1st ed.). Turkish National Police Academy Press.

Türkeş, M., Rüma, Ş. İ., Akşit, S., & Açar, D. A. (2012). Kriz Sarmalında Bosna-Hersek:"Devlet Krizi". *Cycles of crises in Bosnia-Herzegovina: the 'state crisis'], Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu, DPF*, 1-55.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1997). *Genel Kurul Tutanağı 20. Donem 2. Yasama Yılı 112. Birleşim,26 Haziran 1997 Perşembe*

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2018). "Göç ve Uyum Raporu", 26. Dönem 3. Yasama Yılı Mart,2018.

United Nations Development Programme (UNDP) & Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI). (2024). *Global Multidimensional Poverty Index 2024: Poverty amid conflict*.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). International Migration Report 2017: Highlights (ST/ESA/SER.A/404).

Veit-Wilson, J. H. (1986). Paradigms of Poverty: A Rehabilitation of B.S. Rowntree, Journal of Social Policy 15(1): 69–99.

Veney, C. (2006). *Forced Migration in Eastern Africa: Democratization, Structural Adjustment, And Refugees*. Springer.

Wagle, U. R. (2023). Research Handbook on Poverty and Inequality. Edward Elgar Publishing. Massachusetts: USA.

Wang, X. (2022). Multidimensional Poverty Measurement: Theory and Methodology. Springer: Singapore.

Watts, H. W. (1967). The Iso-Prop Index: An Approach to the Determination of Differential Poverty Income Thresholds. Journal of Human Resources 2(1): 3-18.

Williams, L. S. (1995). *Understanding The Economics of Immigration*. Canberra: Australian Government Publishing Service.

World Bank (2024). *Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024: Pathways Out of the Polycrisis*. Washington, DC: World Bank.

World Economic Forum (2017). Migration and Its Impact on Cities. Ref: 061017, USA.

Yönlü K. Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*,1.b., İstanbul: Doğu Kitapevi.

Zetter, R., Griffiths, D., & Sigona, N. (2006). *Immigration, Social Cohesion and Social Capital: What Are the Links?*. Joseph Rowntree Foundation.

İnternet Kaynakları

AFAD, https://www.afad.gov.tr/, Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, https://www.aile.gov.tr/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

Bank of Albania, https://www.bankofalbania.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

BBC News, https://www.bbc.com/news Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF), https://www.bamf.de/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

Ecole Globale, https://www.ecoleglobale.com/ Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2025

Endpoverty, https://endpoverty.org/ Erişim Tarihi: 10 Haziran 2025

European Commission, https://commission.europa.eu/index_en Tarihi: 31 Temmuz 2025

Financial Times, https://www.ft.com/ Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), https://www.fao.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA), https://www.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2025

Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

ILO, https://www.ilo.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

INSTAT (Albania Institute of Statistics), https://www.instat.gov.al/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), https://www.ipcc.ch/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

Internal Displacement Monitoring Centre, https://www.internal-displacement.org/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

International Labour Organization (ILO), https://www.ilo.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

International Organization for Migration (IOM), https://www.iom.int/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

Kızılay, https://www.kizilay.org.tr/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

Le Monde, https://www.lemonde.fr/ Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025

Mülteciler Derneği, https://multeciler.org.tr/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

OECD, https://www.oecd.org/en.html Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2025

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), https://www.oecd.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

Resmî Gazete. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2025

Resmî Gazete. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2025

Reuters, https://www.reuters.com/ Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025

Statistisches Bundesamt (Destatis), https://www.destatis.de/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

The Global Economy, https://www.theglobaleconomy.com/ Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2025

TIME, https://www.time.com/ Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2025

TÜİK, https://www.tuik.gov.tr/ Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2025

Türk Dil Kurumu, https://tdk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

UCCRN Education, https://www.uccrn.education/ Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2025

UMHD, https://www.umhd.org.tr/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

UNHCR, https://www.unhcr.org/tr/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

United Nations Development Programme (UNDP), https://www.undp.org/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

United Nations Economic Comissions For Europe, https://unece.org/ Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025

United Nations, https://www.un.org/en/ Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2025

Vision of Humanity, https://www.visionofhumanity.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

World Bank, https://www.worldbank.org/ Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2025

World Economic Forum, https://www.weforum.org/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

World Food Programme (WFP), https://www.wfp.org/ Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2025

World Migration Report, https://worldmigrationreport.iom.int/ Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2025

GÖZE ÇARPMAYAN TÜKETİM

Nil Esra DAL[1]

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

[1] *Doç.Dr. / Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi /Bucak İşletme Fakültesi/ nilesradal@mehmetakif.edu.tr.*

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-8544-16-9

Aralık 2025

Sayfa Düzeni/Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜKETİM

Tüketim Olgusu 3
Tüketime Sevk Eden Güdüler 5
İhtiyaçlar 5
İstek 6
Arzu 7
Haz ve tatmin 7
Tüketici Davranışı Kavramı 8
Tüketici Davranışı Türleri 9
Ekonomik Tüketici Davranışı: 9
Rasyonel Tüketici Davranışı: 10
Faydacı Tüketici Davranışı: 11
Duygusal Tüketici Davranışı: 12
Sosyal Tüketici Davranışı: 13

İKİNCİ BÖLÜM
LÜKS TÜKETİM

Lüks Kavramı 14
Lüksün Sınıflandırılması 20
Lüksün Unsurları 21
Lüks Tüketim 22
Lüks Tüketim Motivasyonları 24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÖSTERİŞÇİ TÜKETİM VE STATÜ TÜKETİMİ

Gösterişçi Tüketim 26
Sosyal Medyada ve Çevrim İçi Gösterişçi Tüketim Davranışı 33
Statü Kavramı ve Statü Arayışı 36
Statü Tüketimi 37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GÖZE ÇARPMAYAN TÜKETİM

Göze Çarpmayan Tüketim 40
Göze Çarpmayan Tüketimi Etkileyen Teoriler 45
Göze Çarpmayan Tüketimin Ortaya Çıkışı 46
Göze Çarpmayan Tüketimin Yükselişi 47

Göze Çarpmayan Tüketimin Aşamaları 49
Göze Çarpmayan Tüketim Tarzları 51
Bilgi Maliyeti Göze Çarpmayan Tüketim 52
Maliyeti Açısından Engelleyici Göze Çarpmayan Tüketim 53
Göze Çarpmayan Tüketim ve Kimlik 54
Göze Çarpmayan Tüketim ve Güç Mesafesi 56
Göze Çarpmayan Tüketim ve Çevrim İçi Sosyal İmaj 58

SON SÖZ 60

KAYNAKÇA 61

KAYNAKÇA

Açıkalın, S., & Erdoğan, L. (2004). Veblen'ci gösteriş amaçlı tüketim. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *4*(7), 1-18.

Akel, G., & Candan, G. (2023). Conspicuous consumption and social media addiction: the role of social media usage*. Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 16(2), 249-278.*

Akyıldız, P. (2008). Tartışılan boyutlarıyla "homo economıcus". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13*(2), 29-40.

Ariely, D., & Norton, M. I. (2009). Conceptual consumption. *Annual review of psychology*, *60*(1), 475-499. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.60.110707.163536

Aslay, F., Ünal, S., & Akbulut, Ö. (2013). Materyalizmin statü tüketimi üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 27*(2), 43-62.

Atmaca, A., & Giray, C. (2024). Pazarlama kararlarının arkasındaki mantık: Rasyonel müşteri davranışlarını anlamak. *Turkish Journal of Marketing Research, 3*(1), 67-74.

Attanasio, O. P. (1999). *Consumption.* Handbook of macroeconomics, 1, 741-812.

Aydoğan, D. (2024). Sosyal medya bağımlılığı ve gösterişçi tüketim ilişkisinde benlik saygısının aracılık rolünün incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,(37),* 165-182. https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1356449

Bakırtaş, D., & Demirhan, H. (2015). "İhtiyaç ve istek paradoksu: İktisadi ve metafizik bir yaklaşım". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *3*/3, 71-87.

Baytekin, E. P. (2005). Toplam kalite hedefinde müşteri memnuniyetinden müşteri sadakatine. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler*, *1*(1), 41-52.

Bayuk, M., & Küçük, F. (2014). Müşteri tatmini ve müşteri sadakati ilişkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *22*(1), 285-292.

Belk, R. 2011. Benign envy. *AMS Review, Springer; Academy of Marketing Science, vol. 1*(3), 117-134, https://doi.org/10.1007/s13162-011-0018-x

Benli, B. (2019). A comparative study among Turkish and American consumers on the relationship between cultural dimensions and the two important outcomes of consumer society: conspicuous consumption and online compulsive buying behavior [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Işık Üniversitesi.

Berger, J. A., & Ward, M. (2010). Subtle signals of inconspicuous consumption, *Journal of Consumer Research, 37* (4), 555-569. http://dx.doi.org/10.1086/655445

Buluk, B., & Erdem, S. H. (2019). Statü Temelli Turizm Tüketimine Teorik Bir Bakış. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, *3*(3), 470-487. https://doi.org/10.32958/gastoria.579860

Boulding, K.E. (1945). The consumption concept in economic theory. *The American Economic Review*, *35*(2), 1-14. https://www.jstor.org/stable/1818427

Brun, A. & Castelli, C. (2013) 'The nature of luxury: a consumer perspective', *International Journal of Retail & Distribution Management*, *41* (11-12), 823-847. https://doi.org/10.1108/IJRDM-01-2013-0006

Carbajal, J. C., Hall, J. & Li, H. (2015). Inconspicuous conspicuous consumption. *Peruvian Economic Association,* No: 38, 1-20.

Ceylan, T. (2011). Toplumsal sistem analizinde toplumsal statü ve rol. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15* (1), 89-104.

Charles, K. K., Hurst, E., & Roussanov, N. (2009). Conspicuous consumption and race. *Quarterly Journal of Economics*, *124*(2),425-467 https://doi.org/10.1162/qjec.2009.124.2.425

Chen, M., Zhang, J., Xie, Z., & Niu, J. (2020). Online low-key conspicuous behavior of fashion luxury goods: The antecedents and its impact on consumer happiness. *Journal of Consumer Behaviour, 20*(1),148-159. https://doi.org/10.1002/cb.1863

Ciornia,R., Pop, M.D., Bacila, M.F. & Drule (Trica), A.M. (2012). Was luxury little researched? An exploration of studies and research trends in the area of marketing of luxury goods, before 2005. *Management & Marketing,* X/2, 325-340.

Çınar, D. (2022). Ulaşılabilir Lüks Olmak: "Masstige" Markalar Üzerine Genel Bir Değerlendirme, ed. Zeynel Karacagil-Meryem Bulut, içinde, *Sosyal Bilimlerde Güncel Değerlendirmeler 10, Bilgin* Kültür Sanat Yayınları, (1007-1015).

da Cunha Brandão, A.M.P., & Barbedo, H.E.M.(2023). Going (in)conspicuous: antecedents and moderators of luxury consumption*. Journal of Marketing Analytics*, *11*(2), 202-218. https://doi.org/10.1057/s41270-022-00157-8

De Barnier, V., Falcy, S. & Valette-Florence, P. (2012). Do consumers perceive three levels of luxury? A comparison of accessible, intermediate and inaccessible luxury brands. *Journal of Brand Management*,19,623-636 https://doi.org/10.1057/bm.2012.11

Deeter-Schmelz, D., Moore, J., & Goebel, D. (2000). Prestige clothing shopping by consumers: a confirmatory assessment and refinement of the PRECON scale with managerial implications. *Journal of Marketing Theory and Practice, 8,* Fall, 43-58.https://doi.org/10.1080/10696679.2000.11501879

Derinözlü, E. (2019). Lüks marka iletişiminde duygusal reklam çekiciliklerinin marka tercihine etkisi ve bir uygulama [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.

Dilek, S., Küçük, O., & Özdirek, R. (2017). Homo economicus mu? İslami insan mı? *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *3*(4), 635-641.

Dion, D. & Arnould, E. (2011). Retail luxury strategy: assembling charisma through art and magic, *Journal of Retailing*, *87* (4), 502-520. https://doi.org/10.1016/j.jretai.2011.09.001

Dubois, B., Laurent, G., & Czellar, S. (2001). Consumer rapport to luxury: Analyzing complex and ambivalent attitudes. *Consumer Research Working Article*, No. 736, HEC, Jousy-en-Josas.

Durmuş, H. (2022). Aşırı tüketim ve israf; çözüm olarak orta yollu tüketim. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 8*(3), 272-298. https://doi.org/10.54427/ijisef.1179674

Eastman, J. K., Goldsmith, R. E., & Flynn, L. R. (1999). Status consumption in consumer behavior: Scale development and validation. *Journal of Marketing Theory and Practice,* 7(3), 41-52. https://doi.org/10.1080/10696679.1999.11501839

Eastman, J. K., Iyer, R., & Babin, B. (2022). Luxury not for the masses: Measuring inconspicuous luxury motivations, *Journal of Business Research,145,* 509-523. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.03.022

Eckhardt, G. M., Belk, R. W. , & Wilson, J. A. J. (2015). The rise of inconspicuous consumption. *Journal of Marketing Management*, *31*(7-8), 807-826. https://doi.org/10.1080/0267257X.2014.98989

Erkan, E. (2018). *Gençlerde Tüketim ve Din*, İstanbul: Hiperyayın.

Feltovich, N., R. Harbaugh, & T. To (2002). Too cool for school? Signalling and countersignalling, *The RAND Journal of Economics*, *33,* 630-649. https://doi.org/10.2307/3087478

Gao, H., Winterich, K. P., & Zhang, Y. (2016). All that glitters is not gold: How others' status influences the effect of power distance belief on status consumption. *Journal of Consumer Research, 43*(2), 265-281. https://doi.org/10.1093/jcr/ucw015

Glock, C. Y., & Nicosia, F. M. (1964). Uses of Sociology in Studying "Consumption" Behavior. *Journal of Marketing, 28*(3), 51-54. https://doi.org/10.1177/002224296402800311

Graeber, D. (2011). Consumption, *Current Anthropology*, *52*/4: 489-511. https://doi.org/10.1086/660166

Granot, E., & Brashear, T. (2008). From luxury to populence: ınconspicuous consumption as described by female consumers. in NA - *Advances in Consumer Research. Volume*: *35,* eds. Angela Y. Lee and Dilip Soman, Duluth, MN: Association for Consumer Research, 991-995.

Güregen Dereboyu, E.P. (2024). Tüketim kültürünün inşasından postmodern zamanlara Web 2.0 'da "aşk" olgusu: Aşk ile tüketim ilişkisinde sosyal medyanın etkisinin incelenmesi [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Halkett, E., C., Lee,H. & Painter, G.,D. (2018). Veblen goods and urban distinction: The economic geography of conspicuous consumption. *Journal of Regional Science, Wiley Blackwell*, *59*(1), 83-11. https://doi.org/10.1111/jors.12399

Halwani, L. (2021). The rise of inconspicuous consumption: insight into the luxury context, *Luxury Research Journal*, *Vol.2*, No.1/2, 48-69. https://doi.org/10.1504/LRJ.2021.116286

Han, Y. J., Nunes, J. C., & Dr`eze, X. (2010). Signaling status with luxury goods: The role of brand prominence. *Journal of Marketing, 74*(July), 15-30. https://doi.org/10.1509/jmkg.74.4.015

Hoffower, H. (2018). Forget shiny rolexes and Louis Vuitton handbags - rich people are investing more in education and health, and it shows that discreet wealth is the new status symbol, *Business Insider*, November 25. https://www.businessinsider.in/forget-shiny-rolexes-and-louis-vuitton-handbags-richpeople-are-investing-more-in-education-and-health-and-it-shows-that-discreet-wealth-isthe-new-status-symbol/articleshow/66798093.cms (Erişim Tarihi: 21.06.2025).

Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage Publications.

Husic, M. & Cicic, M. (2009). Luxury consumption factors. *Journal of Fashion Marketing and Management,* 13/2, 231-245. https://doi.org/10.1108/13612020910957734

Hürmeriç, P. & Baban, E. (2012). Simmel, Veblen ve Sombart'in penceresinden hedonik tüketim: ütopyada negotium ve otium, *Global Media Journal*, *2/*4, 87-101.

Işık, E. (2023). Homoeconomicus'tan girişimciye iktisat sosyolojisinden girişimcilik sosyolojisine bir disiplinin yol haritası, *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *(7)*2, 108-128.

Jiang, L., Gao, H. & Shi,L.H. (2021). The effect of power distance beliefs on the inconspicuous versus conspicuous consumption of luxury accessories in China and the USA, *Journal of Marketing Management, 37*:15-16, 1459-1489, https://doi.org/10.1080/0267257X.2021.1913214

Kaban Kadıoğlu, Z.(2014). *Tüketim İletişimi: Süreçler, Algılar ve Tüketici,* İstanbul: Pales Yayınları.

Kapferer, J. N. (1998). Why are we seduced by luxury brands? *Journal of Brand Management*, *6*(1): 44-49. https://doi.org/10.1057/bm.1998.43

Kapferer, J. N. (2010). Luxury after the crisis: Pro logo or no logo. *The European Business Review,* (September-October), 42-46.

Kapferer, J. N. (2016). *The challenges of luxury branding*. In The Routledge companion to contemporary brand management (pp. 473-491). Routledge

Kapferer, J. N., & Bastien, V. (2009). *The luxury strategy: Break the rules of marketing to build luxury brands*. Kogan Page Limited.

Karaboz, G. (2019). Erkek giyiminde moda akımlarının marka oluşumu üzerine etkileri [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].Marmara Üniversitesi.

Kauppinen-Räisänen, H., Björk, P., Lönnström, A., & Jauffret, M. (2018). How consumers' need for uniqueness, self-monitoring, and social identity affect their choices when luxury brands visually shout versus whisper. *Journal of Business Research, 84,* 72-81.https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.11.012.

Kıraç, S. (2020). Felsefe Sanat Psikanaliz. içinde *Arzu Var Olmaktaki Eksikliğin Metonimisidir,* (59-63).

Kızılkaya, E. (2002). Homo economicus tipolojisinin reddi: Karl Polanyı ve Thorstein Veblen'in iktisada bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *20* (2), 73-91.

Kilsheimer, J. C. (1993). "Status consumption: The development and ımplications of a scale measuring the motivation to consume for status", *The Florida State University, Phd.* Dissertation, UMI.

Koç, E. (2016). *Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri,* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Köker, N. E., & Maden, D. (2021). Hazcı ve faydacı tüketim bağlamında tüketicinin ürün temelli yenilikçiliği algılaması: Amprik bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 94-121.

Köse, G., & Yeygel Çakır, S. (2016). Sembolik tüketimin lüks markalara olan izdüşümü: louıs vuıtton markasının dergi reklamlarına yönelik bir analiz. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, *(51),* 27-48. https://doi.org/10.17064/iuifd.289360.

Makkar, M., & Yap, S. F. (2018). The anatomy of the inconspicuous luxury fashion experience. *Journal of Fashion Marketing and Management, 22*(1), 129-156. https://doi.org/10.1108/JFMM-08-2017-0083

Marcoux, J.S., Filiatrault, P. & Cheron, E. (1997). The Attitudes Underlying Preferences of Young Urban Educated Polish Consumers towards Products Made in Western Countries. *Journal of International Consumer* Marketing, 9, 5-29. https://doi.org/10.1300/J046v09n04_02

Mola, H. (2025). Duygusal Manipülasyonların Tüketim Sürecine Etkileri: Tüketici Davranışları Üzerindeki Psikolojik Yansımalar. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 17*(32), 390-406. https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.1623926

Mucuk, İ.(2014). *Pazarlama İlkeleri,* İstanbul: Türkmen Kitapevi.

O'Cass, A. & McEwen, H. (2004). Exploring consumer status and conspicuous consumption. *Journal of Consumer Behaviour*, *4*(1), 25-39. https://doi.org/10.1002/cb.155

Odabaşı, Y. & Barış, G. (2003). *Tüketici Davranışı*, İstanbul: MediaCat Kitapları.

Oral, S.G.(2014). Lüks tüketim algısı ve lüks tüketim odaklı tüketici davranışları üzerine bir araştırma [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Maltepe Üniversitesi.

Öymen Dikmen, G. (2012). Lüks marka pazarlaması, vertu örneği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* , (31). https://doi.org/10.17064/iüifhd.41332

Özdemir, Ş.(2019). Tüketici Davranışlarının Analizi. Ed. Ö.Torlak, M.Özmen içinde, *Pazarlama İlkeleri,* (s.48-67) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3012.

Özden, A. T. (2019). Tüketici yaşam tarzları ile statü tüketimi ilişkisi üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *37*(3), 517-546. https://doi.org/10.17065/huniibf.448656

Özer, B. (2025). Doomspender kavramı ve postmodern tüketim olgusu bağlamında üniversite öğrencilerinin tüketim alışkanlıklarının incelenmesi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 18*(3), 599-636. https://doi.org/10.15659/ppad.18.3.1642596

Özrendeci Bayat, Ö. (2020). Explaining variation in luxury goods consumption: A core self-evaluation perspective [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Pangarkar, A. & Shukla, P. (2023). Conspicuous and inconspicuous consumption of luxury goods in a digital world: insights, implications, and future research directions, *International Journal of Advertising, 42*:7, 1226-1238, https://doi.org/10.1080/02650487.2023.2246260

Pino, G., Amatulli, C., Peluso, A. M., Nataraajan, R., & Guido, G. (2019). Brand prominence and social status in luxury consumption: A comparison of emerging and mature markets. *Journal of Retailing & Consumer Services, 46*, 163-172, https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2017.11.006

Płudowska, M. & Sękowski, A. E. (2018). Inconspicuous consumption: a departure from materialism or its new manifestation? *Roczniki Psychologiczne, 4*, 365-376. http://dx.doi.org/10.18290/rpsych.2018.21.4-5

Płudowska, M., Bartczuk, R. P., Cichy-Jasiocha, B., & Sękowski, A. E. (2021). Inconspicuous consumption scale - development and validation. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration,*19 (November), https://doi.org/10.31234/osf.io/wj54c

Rodrigues, P., Sousa, A. & Veloso, M. (2022). Happiness leisure experiences in consumption. *Journal of Asian Finance, Economics and Business, 9*/3, 377-388. https://doi.org/10.13106/jafeb.2022.vol9.no3.0377

Roper, S., Caruana, R., Medway, D. & Murphy, P. (2013). Constructing luxury brands: exploring the role of consumer discourse. *European Journal of Marketing*, *47*, 3/4, 375-400. https://doi.org/10.1108/03090561311297382

Samırkaş Komşu, M., & Akboz, A. (2019). İnternet alışverişlerinde tüketici davranışları: rasyonel ve irrasyonel davranış. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 15-30.

Sarıipek, D. B. (2017). "İhtiyaç" kavramı ekseninde sosyal koruma: Temel ihtiyaçlar yaklaşımı. *İnsan ve İnsan*,*4*(12), 43-65. https://doi.org/10.29224/insanveinsan.313027

Sexton, S. E. & Sexton A. L. (2014). Conspicuous conservation: The Prius halo and willingness to pay for environmental bona fides*, Journal of Environmental Economics and Management, 67*/3, 303-317. https://doi.org/10.1016/j.jeem.2013.11.004

Schiffman, L. & Kanuk, L. (2010). *Consumer Behavior*. 10th ed. Englewood Cliffs, N.J.: Pearson education.

Schultz, M. D. & Seele, P. (2023). Gestalt-switch of luxury products: exploring pitfalls of ınconsistent value expressions in conspicuous consumption. *Luxury: History, Culture, Consumption*, 1-25. https://doi.org/10.1080/20511817.2022.218592

Sharma, R.R. & Shingari, S. (2025). Subtle indulgences: Motivations behind inconspicuous consumption of luxury apparel. *IIM Ranchi Journal of Management Studies,* Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.https://doi.org/10.1108/IRJMS-08-2024-0079

Shove, E. & Warde, A. (2002). Inconspicuous consumption: The sociology of consumption, lifestyles, and the environment. in R.E. Dunlap, F.H. Buttel, P. Dickens and A. Gijswijt (eds) Sociological Theory and the Environment, pp. 230–251. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Smith, M.L.(2007). Inconspicuous consumption: Non-Display goods and ıdentity formation. *J Archaeol Method Theory 14*, 412–438. https://doi.org/10.1007/s10816-007-9040-6

Souiden, N., M'Saad, B., & Pons, F. (2011). A cross-cultural analysis of consumers' conspicuous consumption of branded fashion accessories. *Journal of International Consumer Marketing, 23*(5), 329–343. https://doi.org/10.1080/08961530.2011.602951

Sullivan, O., & Gershuny, J. (2004). Inconspicuous consumption: Work-rich, time-poor in the liberal market economy. *Journal of Consumer Culture, 4*(1), 79-100. https://doi.org/10.1177/1469540504040905

Şahin, O. (2018). Statü ve gösterişçi tüketim eğilimlerinin algılanan sembolik statü üzerindeki etkileri [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Şengöz, M. (2022). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi modeli'nin bütünleşik bir süreç olarak yeniden yorumlanması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 9*(1), 164-173. https://doi.org/10.51725/etad.977931

Tan, M. (2019). Tüketim kültürü bağlamında istek ve ihtiyaçların oluşumu: Kavramsal bir analiz. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3*(2), 193-218.

Temel, E. & Anbarcı, M. (2025). Yoksa rasyonel tüketici eğilimleri de esasında hedonik mi? Tüketicilerin rasyonel satın alma eğilimleri ve haz üzerine fenomenolojik bir çözümleme. *Kapadokya Akademik Bakış Dergisi,* 9(1), 38-70. https://doi.org/10.69851/car.1660721

Thomas, T.A. & Thomas T. (2021). Inconspıcuous consumption of luxury products: a literature review. *Journal of Tianjin University Science and Technology, 54 /10: 522-531. https://doi.org/10.17605/OSF.IO/Z28YD*

Thompson, C.J. & Kumar, A. (2021). The existential dilemmas of liquid modernity and the ideological masking of class differences through inconspicuous consumption. *Marketing Theory, 20*/4, 547-572.

Thoumrungroje, A. (2014). The influence of social media intensity and ewom on conspicuous consumption. *Procedia-Social and behavioral sciences*, *148*, 7-15 https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.009.

Ting, M. S., Goh, Y. N. & Mohd Isa, S. (2018). Inconspicuous consumption of luxury fashion goods among Malaysian adults: an investigation. *Global Business and Management Research: An International Journal,* 10/1, 313-330.

Titiz, İ. E. (2025). Gazali'nin "Câh ve Riyâ'nın Zemmi" metninden hareketle" Fayda" kavramı üzerine bir soruşturma. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy,* 15/1, 269-288. https://doi.org/10.29228/beytulhikme.76299

Tokgöz, E. (2020). Lüks üründe mutluluk arama motivasyonu ve lüks ürün satın alma niyeti: Tüketici sosyal uyumu ve cinsiyetin düzenleyici rolü. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *23*(43), 311-344. https://doi.org/10.31795/baunsobed.672289

Tolunay Kuşçu, A. (2021). Inconspicuous Luxury Consumption: Another Form of New Luxury?, In Paula Rodrigues & Ana Pinto Borges (ed.), *Building Consumer-Brand Relationship in Luxury Brand Management* .Pennsylvania: IGI Global. (65-85).

Torlak, Ö. (2016). *Tüketim Bireysel Eylemin Toplumsal Eyleme Dönüşümü*, İstanbul: Inkılab Yayınevi.

Tsai, S. P. (2005). Impact of personal orientation on luxury brand purchase value: An international investigation. *International Journal of Market Research*, *47*(4), 427-452.https://doi.org/10.1177/147078530504700403

Tümer Kabadayı, E., & Koçak Alan, A. (2021). Duygu tipolojilerinin tüketici davranışları üzerindeki etkisi ve pazarlamadaki önemi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 93-115.

Türk, Z. (2018). Hedonik ve faydacı tüketim eğiliminin plansız satın alma davranışı üzerindeki etkisi: Bir araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches, 9*(16), 853-878. https://doi.org/10.26466/opus.474486

Veblen, T. (1899) 1994. *The Theory of the Leisure Class*, Transaction Publishers, New Brunswick, NJ.

Vigneron, F. & Johnson, L. W. (1999). A review and a conceptual framework of prestige-seeking consumer behavior. *Academy of Marketing Science Review, (1)*,1-15.

Vigneron, F. & Johnson, L.W. (2004). Measuring perceptions of brand luxury. *Journal of Brand Management,* 11/6, 484-508. https://doi.org/10.1057/palgrave.bm.2540194

Wai, L. K., & Osman, S. (2019). The influence of self-esteem in the relationship of social media usage and conspicuous consumption. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, *9*(2), 335-352. https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v9-i2/5549

Wang, Y. (2022). A conceptual framework of contemporary luxury consumption, *International Journal of Research in Marketing*, 39/3, 788-803, https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2021.10.010.

Whalley Hammell, K. (2006). Contesting assumptions; challenging practice. In Karen Whalley Hammell (ed.), *Perspectives on Disability & Rehabilitation,* Churchill Livingstone. *185-200.*

Widjajanta, B., Senen, S. H., Masharyono, M., Lisnawati & Anggraeni, C.P. (2018). The impact of social media usage and self-esteem on conspicuous consumption: Instagram user of hıjabers community bandung member, *International Journal of e-Business and e-Government Studies, 10*(2), 1-13.

Wiedmann, K-P., Hennigs, N. & Klarmann, C. (2012). Luxury consumption in the trade-off between genuine and counterfeit goods: What are the consumers' underlying motives and value-based drivers?', *Journal of Brand Management*, *19/7*, 544-566. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51127-6_6

Wilcox, K. & Stephen, A. T. (2013). Are close friends the enemy? Online social networks, self-esteem, and self-control. *Journal of Consumer Research, 40*(1), 90-103.https://doi.org/10.1086/668794

Williams, P. (2014). Emotions and consumer behavior. *Journal of consumer research, 40*(5), viii-xi. https://doi.org/10.1086/674429

Wu, Z., Luo, J., Schroeder, J. E., & Borgerson, J. L. (2017). Forms of inconspicuous consumption: What drives inconspicuous luxury consumption in China?. *Marketing Theory*, *17*(4), 491-516. https://doi.org/10.1177/1470593117710983

Wu, Z. (2022). Crafting inconspicuous luxury brands through brand authenticity in China. *Frontiers Psychology*, *13*, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.826890

Yaşar, M. (2017). Hedonik ve faydacı tüketim bağlamında tüketici davranışlarının incelenmesi: Gençlerin hedonik tüketim eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma [Yayınlanmamış Doktora Tezi].Dumlupınar Üniversitesi.

Yıldız Turan, E. (2015). İlkçağ felsefesinde faydacılığın temelleri. *Atatürk İletişim Dergisi, 8* / Ocak, 249-250.

Yılmaz, O. (2021). Kaygı, korku ve arzu üçgeninde fantazi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, *8*(3), 424-443. https://doi.org/10.31682/ayna.862854

Zorlu, A. (2006). *Üretim Kapitalizminden Tüketim Kapitalizmine Üretim ve Tüketim Teorileri.* Ankara: Glocal Yayınları.

Zukin, S., & Maguire, J. S. (2004). Consumers and consumption. *Annual Review of Sociology,30(*1), 173-197. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110553

İnternet Kaynakları

Cowles, C. "Vuitton Expanding Into 'Extra High-End' Goods" https://www.thecut.com/2013/09/vuitton-expanding-into-extra-high-end-goods.html (Erişim Tarihi:28.11.2025).

"Gucci Artırılmış Gerçeklikte Giyilebilen Spor Ayakkabı Tasarladı" https://bigumigu.com/haber/gucci-artirilmis-gerceklikte-giyilebilen-spor-ayakkabi-tasarladi-gucci-virtual-25/ (Erişim Tarihi: 29.11.2025).

https://www.hermes.com/us/en/content/106191-birkin/ (Erişim Tarihi: 30.11.2025).

https://us.burberry.com/l/mens-clothing/shirts/ (Erişim Tarihi: 28.11.2025)

https://www.oggusto.com/sanat/eser-ve-muze-incelemeleri/faberge-yumurtalari (Erişim Tarihi: 29.11.2025).

GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİ

Hikmet YAZICIOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-70-8

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Ekim 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİ NEDİR? 1

MEVZUAT MÜHENDİSLİĞİ 6
GTİP MÜHENDİSLİĞİ 6
Tarihçe ve Standardın Doğuşu 6
HS'nin Mantığına Eleştirel Bakış 7
Doğru Kodlamanın Kritikliği 8
Alternatif Kod / Ürün Tasarımı 8
Tarife Mühendisliği Metodu 9
Saha Uygulaması: Akıllı Saat 10
YZ ve Açıklanabilirlik 10
Veri Analitiği ve Panolar 11
Ticari Zekâ ile Karar 11
Operasyonel Standardizasyon 12
Bugün Doğru, Yarın Daha İyi 12
Bağlayıcı Tarife Zekâsı 17
MENŞE MÜHENDİSLİĞİ 23
Menşe'nin Anlamı ve Tarihçe 23
Kuralın Yapısı: Tekstil ve Diğerleri 24
Dijital Ürünlerde Menşe Sorunu 24
Tercihli ve Tercihsiz Menşe 25
STA Kural Listeleri ve Mühendislik 25
Kümülasyon ve Strateji 27
Doğrudan Nakliyat ve Belgelendirme 27
Hibrit Senaryolar ve Oranlar 28
Belge Yönetimi ve Doğrulama 29
Dijital İzlenebilirlik ve CBAM 29
Menşe Mühendisliğinin Katmanları 30
KIYMET MÜHENDİSLİĞİ 31
Kıymetin Mantığı ve Satış Bedeli 31
Ambalaj, İşçilik ve Mühendislik Bedelleri 32
Royalti/Lisans ve Navlun-Sigorta 32
Uluslararası Çerçeve: OECD–WCO–WTO 33
AB/Türkiye/Çin Uygulamaları 34
Transfer Fiyatlandırması ve Emsal 34

Satış Bedelinin Testi ve Veri Kaynakları 35
Teslim Şekilleri ve Kıymet 37
Dijital Kontrol: OCR/RPA ile Kıymet 38

RİSK VE DENETİM MÜHENDİSLİĞİ 39
Beyannameni Röntgeni 39
Anlık Kontrol Mantığı 40
Hata Sonucu Ceza Mekaniği 40
Üçlü Güvence Hattı 41
Kültür Değişimi 42
KIRMIZI HAT, DİJİTAL TEKNOLOJİLER VE DÜNYA UYGULAMALARI 42
Kırmızı Hat Organizasyonu 42
Kırmızı Hat ve Tahminleme Modülü 43
OCR/RPA ile Eşleştirme 46
AB–ABD–Japonya Karşılaştırması 47
MÜFETTİŞ DENETİMLERİ, KUTUCUK BAZLI KONTROL VE GELECEK PERSPEKTİFİ 48
Geriye Dönük İnceleme 49
Kutucuk Bazlı Checklist 49
Risk Simülasyonları 50
Proaktif Risk Haritaları 50
Sürekli Eğitim 50
AEO VE REAKTİF DENETİM MODELLERİ 51
AEO'nun Doğuşu 51
Türkiye'de AEO 52
AEO = Sorumluluk 53
Reaktif Modelin Bedeli 54
GÜMRÜKTE ETİK RİSKLER VE GÖZETİM 54
Şirket İçi Etik 54
Kamu Tarafı Riskleri 54
Gözetim Mekanizmaları 55
YÖNETİŞİM: ROLLER, SORUMLULUKLAR VE HESAP VEREBİLİRLİK 55
Roller ve Akış 55
Hesap Verebilirlik 56
VAKA ANALİZLERİ: DENETİM BAŞARISIZLIKLARININ GÖRÜNMEYEN MALİYETLERİ 56
Görünmeyen Maliyetler 56
Mühendislik Bakışının Dönüştürücü Gücü 57

DİJİTALLEŞME VE OTOMASYON 58
Omurga: OCR–RPA–EDI 58
RPA ile Çapraz Kontrol 59
EDI ve Senkron Akış 59
Veri Ambarı ve Panolar 59
AI ile GTİP Önerisi 60
Risk Analitiği ve Eşik Yönetimi 60
Mini Vaka: Moda Perakendesi 61
Yönetişim ve Sürüm Yönetimi 61
İnsan ve Yetkinlik Dönüşümü 62
Yol Haritası: 3 Faz 63
Finansal Etki 65
İç Kontrol Güvenlik Ağı 65
YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ KARAR SİSTEMLERİ 66
GTİP: Metin + Görsel Yaklaşım 66
Menşe Mühendisliği ve Veri Disiplini 67
Risk Tahmini ve Hedefleme 68
Yarın: LLM'ler ve Ajanlar 69
GÜMRÜK VERİ BİLİMİ VE ANALİTİK YAKLAŞIM 72
Veri Kaynakları ve Araçlar 73
Kullanım Alanları: Anomali–Tahmin–Risk 73
KPI Seti ve Yönetişim 74
GÜMRÜKTE İNOVASYON VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ 78
İTİRAZ DİLEKÇELERİNE YAPAY ZEKÂ GEREKÇESİ 84

SÜREÇ OPTİMİZASYONU VE YALIN GÜMRÜK YÖNETİMİ 89
Değer Tanımı ve Değer Akışı 89
Ölç ve Yönet: Serbest Bırakma Süresi 91
Sektöre Göre Yalın Tasarım 91
Alışkanlık Bariyeri 92
Risk Tabanlı Güvenlik (İstisna-Öncelikli Kontrol) 92
Canlı Panolar ve Sürekli İyileştirme 93
Tek Bakışta Akış 93
Tek Tık Beyan Vizyonu 94
30–45–90 Gün Yol Haritası 94
Maliyet Etkisi ve Koordine Sınır Yönetimi 94
Hız–Doğruluk–Uyum Dengesi 95
Ortak Akışın Resmi 95

FİNANSAL MÜHENDİSLİK 96
KIYMET OPTİMİZASYONU 96
Menşe & Tarife Etkisi 96
Rejim Demek Strateji Demek 97
Risk ve Getiri Dengesi 97
YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ STATÜSÜ (YYS): GÜMRÜKTE YENİ NESİL KOLAYLAŞTIRMA 98
Neden YYS? 98
Eksik Beyan Kolaylığı 98
Teminat Mimarisi 99
Yerinde Gümrükleme 99
Tahlil & TAREKS 100
Küresel Perspektif 100
SERBEST BÖLGELER VE MENŞE AVANTAJI 101
Serbest Bölge Mantığı 101
Menşe Mühendisliği 101
Vergi Muafiyetleri 102
Ticaret Politikası Bypass 103
DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR): İHRACATIN SESSİZ MOTORU 104
Mantık & Nakit Akışı 105
KDV Tecil–Terkin 105
Eşdeğer Eşya 106
Telafi Edici Vergi 107
HARİÇTE İŞLEME VE TAMİRAT: EŞYANIN İKİNCİ HAYATI 108
HİR'in Özeti 108
Tamirat Senaryoları 109
İkame Eşya 109
Kayıt & Ayniyat 110
ANTREPO REJİMİ 111
Vergiyi Ertele 111
Sınırsız Süre Avantajı 112
C Tipi Esneklik 112
Elleçleme Özgürlüğü 112
Geçici İthalat Rejimi 114
Tam vs. Kısmi Muafiyet 114
Kullanım Alanları 115
Süre & Risk Takibi 116
TRANSİT REJİMİ 117

Vergisiz Akış 117
Damga Vergisi & KKDF 117
Döviz Esnekliği 118
NİHAİ KULLANIM VE TARİFE KONTENJANI 119
Nihai Kullanım Mantığı 119
Kontenjan Stratejisi 120
Risk & KPI'lar 121
GÜMRÜK CEZALARI VE UYUM MEKANİZMALARI 122
Kendiliğinden Beyan 122
Uzlaşma 123
Post-Mortem Kültürü 123
Önleyici Sistemler 124
CFO'NUN GÖZÜNDEN GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİ 126
Kıymet Kalemleri 126
Rejim = Finansman 127
Beyan Stratejisi 127
FOB/CIF Tercihi 127
KPI ve Ölçüm 128
OCR: Hata Bariyeri 129
RPA: 54 Kutucuk 129
AI: Risk Skoru 130
Erken Uyarı 130
YYS Sinerjisi 130
Dijital KPI'lar 131
VAKA SENARYOLARI VE GÜMRÜK KATMA DEĞER ÖLÇÜMÜ 131

GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİ ARGÜMANLARI VE UYUM 136
ULUSLARARASI MEVZUAT VE UYUM YÖNETİMİ 136
Uyumun Stratejik Önemi 136
Küresel Çerçeve: DTÖ–AB–ABD 136
Neden Gümrük Mühendisi? 137
Uyumun Refleks Hâline Gelmesi 138
Orkestrasyon ve İç Entegrasyon 139
Menşe Hatasının Bedeli 140
Finansal Boyut ve Stratejik Tedarik 140
Risk ve Beyan Öncesi Denetim / Dijital Uyum 141
İtibar ve Müşteri Güveni 142
Uyum Kültürü ve Kurumsallaşma 142

GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİNDE TEDARİK ZİNCİRİ ENTEGRASYONU 143
Gümrüğü Zincirin Ortasına Koymak 143
Zaman Kıstası: JIT/JIS/VMI 143
Görünürlük ve Tek Ekran Akışı 144
Belge Otomasyonu: OCR–RPA–EDI 145
Antrepo & Transit: OFOQ ve Blockchain 145
Küresel Uyum Ağı: AEO/MRA & Tek Pencere 146
Finansal Etki ve KPI'lar 147
Başlangıç Planı: Envanter → Hızlı Kazanımlar → Yol Haritası ...147
Saha Senaryosu: Perakende Sezonu 148
Strateji ve Risk: GTİP–Menşe–Risk Motoru–Mod/Rota 148
İnsan, Eğitim ve Yetkinlik 149
Güvenlik ve Yönetişim 150
Süreklilik: Canlı Sistem ve Gelişim 150
Özet: Entegrasyonun Getirdikleri 150
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE YEŞİL GÜMRÜK UYGULAMALARI 151
Neden Yeşil Gümrük? 151
Yaklaşan Zorunluluklar 151
CBAM/SKDM: Takvim ve Kapsam 152
Karbon Hesabı: ISO 14067 & LCA 152
Yeşil Tarifeler ve Teşvikler 153
ETS ve Karbon Sertifikaları 153
Yeşil Lojistik: Antrepo ve Nakliye 153
Dijital Altyapı ve YZ Kontrolleri 154
Sektörel Dönüşümün Gümrük Etkisi 154
Küresel Politikalar ve Yönelim 154
Yeni Uzmanlık Dalları 155
Ufuk: Yeşil Gümrük Mühendisliği 155
GÜMRÜK MÜHENDİSLİĞİNİN ŞİRKETE ENTEGRASYONU: ADIM ADIM YAKLAŞIM 156
Neden Entegrasyon? 156
Vaka: 2020 Tekstil İç Denetimi 156
Veriyle Denetim: YZ & Anomali 157
Mevzuat ve Organizasyon Tasarımı 158
Tarife & Menşe Yönetimi 158
Rejim Stratejisi 159
Finansal Mühendislik ve Kıymet 159
Kur Riski, Incoterms ve Finansman 160

KAYNAKÇA

- Biçer, R. (2019). Gümrük kıymet takdiri ile transfer fiyatlandırması kurallarının karşılaştırılması. *Vergiport*.
- Desiderio, D. (2020). The WCO study report on disruptive technologies. *DDC Customs Law Blog*.
- DHL & IBM. (2018). *Blockchain in logistics: Perspectives on the upcoming digital transformation*.
- European Commission. (2016). Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013. *Official Journal of the European Union*.
- European Commission. (2019). *The European Green Deal* (COM(2019) 640 final).
- European Commission – Taxation and Customs Union. (2020). *Special procedures under the Union Customs Code (UCC): Guidance document*.
- European Union. (2013). Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code. *Official Journal of the European Union*.
- European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/956 of 10 May 2023 establishing a Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). *Official Journal of the European Union, L130*.
- EY (Ernst & Young). (2021). *Global trade & customs value optimization* (White paper).
- Grainger, A. (2024). Customs tariff classification and the use of assistive technologies. *World Customs Journal, 18*(1), 3–32.
- Green Customs Initiative & UNEP. (2018). *Green Customs Guide: Multilateral environmental agreements and the customs officer*.

- Henn, D., & Sjögren, E. (2018). Authorized Economic Operator (AEO) programmes—Benefits and best practices. *International Customs Journal, 10*(2), 15–27.
- International Monetary Fund. (2022). *Customs matters: Strengthening customs administration in a changing world*. Washington, DC: IMF.
- Inama, S. (2022). *Rules of origin in international trade* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Inbound Logistics. (2020). End-to-end visibility: The see-through supply chain.
- Karklina-Admine, S., Cevers, A., Kovalenko, A., & Auzins, A. (2024). Challenges for customs risk management today: A literature review. *Journal of Risk and Financial Management, 17*(8), 321.
- Lee, E., Kim, S., Jung, S., et al. (2024). Explainable product classification for customs. *ACM Transactions on Intelligent Systems and Technology, 15*(2), 1–24.
- OECD. (2017). *Integrity in customs: Taking stock of good practices*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2022). *Transfer pricing guidelines for multinational enterprises and tax administrations* (Updated ed.). Paris: OECD Publishing.
- Pérez Azcárraga, A. A., et al. (2022). *Customs matters: Strengthening customs administration in a changing world*. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Tekin, Ü. E. (2019). Tercihli ticaret anlaşmalarında menşe kurallarının önemi. *International Journal of Academic Value Studies, 5*(1), 12–24.
- Thomson Reuters. (2024). Duty deferral program opportunities across the globe. *Tax & Trade Insights*.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2016, 3 Haziran). *Gümrük Genel Tebliği (Tarife) (Seri No: 14) – Bağlayıcı Tarife Bilgisi. Resmî Gazete* (Sayı: 29731).
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2005 ve müteakip değişiklikler). *2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı*. *Resmî Gazete*.

- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). *İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli* (TGTC). Ankara: Ticaret Bakanlığı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025, 11 Eylül). *Dahilde İşleme Rejimi – Tanıtım Bilgisi*.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020). *Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYS) Elektronik Başvuru Kılavuzu* (Genelge 2020/17). Ankara: Gümrükler Genel Müdürlüğü.
- World Bank. (2017). *Managing risk in customs: Good practices and case studies*. Washington, DC: World Bank.
- World Customs Organization. (2003). *Revised Arusha Declaration on Customs Integrity*. Brussels: WCO.
- World Customs Organization. (2015). *Rules of origin handbook*. Brussels: WCO.
- World Customs Organization. (2015). *WCO guide to customs valuation and transfer pricing*. Brussels: WCO.
- World Customs Organization. (2021). *SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade* (2021 ed.). Brussels: WCO.
- World Customs Organization. (2022). *Harmonized System (HS) Nomenclature — 2022 edition*. Brussels: WCO.
- World Customs Organization & World Trade Organization. (2019). *WCO/WTO study report on disruptive technologies*. Brussels/Geneva: WCO–WTO.
- World Customs Organization. (2018/2019). *Study report on disruptive technologies — Update*. Brussels: WCO.
- World Customs Organization. (2021/2022). *WCO at a glance: Annual report 2021/22*. Brussels: WCO.
- World Customs Journal. (2025). Vijayakumar, S. Technology-centric and data-driven customs risk management for supply chain security. *World Customs Journal, 19*(1), 38–62.
- World Trade Organization. (2017). *Agreement on Trade Facilitation (TFA)*. Geneva: WTO.

- Zhou, X., Tan, Y., & Rukanova, B. D. (2021). Enabling supply chain visibility and compliance through voluntary information sharing with customs: A case study of the GQTS in China. *World Customs Journal, 15*(2), 129–150.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINDA GÜVENCE DENETİMİ

(GDS 3000 -GSD 3410 STANDARTLARIYLA UYUMLAŞTIRILMIŞ)

Prof.Dr. Seval SELİMOĞLU - Prof.Dr Serap Sebahat YANIK
Prof.Dr. Ayşe Banu BAŞAR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5968-62-3

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti.
Alaaddinbey Mah. 634. Sk.
NİLTİM Ayaz Plaza No: 24
Tel. (0224) 249 33 20
Sertifika No: 48334

Baskı Tarihi: Mart 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE RAPORLAMASI: TEMEL KAVRAMLAR VE ULUSLARARASI STANDARTLAR

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK TANIMI 1

2. KÜRESEL BOYUTTA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇALIŞMALARI 3
2.1. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 3
2.2. Paris İklim Anlaşması 4
2.3. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve 55'e Uyum Paketi 6

3. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 7

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI 7
4.1. Finansal Raporlama ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Arasındaki Farklar 8
4.2 Sürdürülebilirlik Raporlamasının İşletmelere Sağlayacağı Faydalar 10

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMA STANDARTLARI VE ÇERÇEVELERİ 11
5.1. Küresel Raporlama İnisiyatifi (Global Reporting Initiative- GRI) 13
5.1.1. GRI Evrensel Standartları 14
5.1.2. GRI Sektör Standartları 15
5.1.3. GRI Konu Standartları 15
5.2. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council -IIRC) 16
5.3. Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project- CDP) 19
5.4. İklimle İlgili Finansal Açıklamalar Görev Gücü (Task Force on Climate-related Financial Disclosures- TCFD) 20
5.5. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ve Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (ESRS) 21
5.5.1. ESRS 1 – Genel Gereksinimler 24
5.6. Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB – International Sustainability Reporting Board) ve IFRS S1 ve IFRS S2 26
5.6.1. IFRS S1 29
5.6.2. IFRS S2- İklimle İlgili Açıklamalar 36

6. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASINDA ÖNEMLİLİK KAVRAMI 42

7. TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ GELİŞİMİ 43

KAYNAKÇA 47

GÜVENCE DENETİMİ STANDARDI 3000 TARİHÎ FİNANSAL BİLGİLERİN BAĞIMSIZ DENETİMİ VEYA SINIRLI BAĞIMSIZ DENETİMİ DIŞINDAKİ GÜVENCE DENETİMLERİ

1. GİRİŞ 51

2. GÜVENCE DENETİMİ 54

3. GÜVENCE DENETİMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ 55
3.1. GÜVENCE DENETİMİNİN UNSURLARI 55
3.1.1. Üç Taraflı İlişki 56
3.1.2. Dayanak Denetim Konusu 58
3.1.3. Uygun Kıstas 60
3.1.4. Kanıt 62
3.1.5. Güvence Raporu 64

4. GÜVENCE DENETİMİ STANDARDI 3000 TARİHİ FİNANSAL BİLGİLERİN BAĞIMSIZ DENETİMİ VEYA SINIRLI BAĞIMSIZ DENETİMİ DIŞINDAKİ GÜVENCE DENETİMLERİ 65
4.1. GÜVENCE DENETİMİNİN KAPSAMI 65
4.2. GÜVENCE DENETİMİNİN AMACI 65
4.3. GÜVENCE DENETİMİNİN TÜRLERİ 66
4.3.1. Sözleşme Kapsamına Göre 67
4.3.2. Sözleşme Türlerine Göre 70

5. GÜVENCE DENETİM SÜRECİ 72
5.1. RİSKİ BELİRLEME VE DEĞERLENDİRME AŞAMASI 72
5.1.1. Müşteri İlişkisinin ve Sözleşmenin Kabulü ve Devam Ettirilmesi 73
5.1.2. Denetimin Planlanması ve Yürütülmesi 77
5.1.3. Denetim Ekibi 84
5.1.4. İç Kontrol Sistemi 85
5.2. RİSKE KARŞILIK VERME AŞAMASI 87
5.3. GÜVENCE RAPORUNUN HAZIRLANMASI 91
5.4. BELGELENDİRME 103

KAYNAKÇA 105

GDS 3410 SERA GAZI BEYANLARINA YÖNELİK GÜVENCE DENETİMLERİ STANDARDI

1. GİRİŞ 107

2. KÜRESEL ISINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 108

3. ULUSLARARASI VE ULUSAL DÜZENLEMELER 114

4. GDS 3410 SERA GAZI GÜVENCE DENETİM STANDARDININ GETİRDİKLERİ 116

4.1. STANDARDIN AMACI 118
4.2. STANDARDIN KAPSAMI 119
4.3. STANDARDI İLE İLGİLİ TERİMLER 120
4.4. STANDARDIN GEREKLİLİKLERİ VE UYGULANMA ESASLARI 125
4.4.1. Geçiş Tarihi 135
4.4.2. Ulusal ve Uluslararası Rapor Örnekleri 135
4.4.2.1. ULUSAL ÖRNEKLER 136
4.4.2.2.ULUSLARARASI ÖRNEK 139

SONUÇ 144

KAYNAKÇA 145

KAYNAKÇA

Aras, G., & Sarıoğlu, G. U. (2015). *Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama* (TÜSİAD Yayın No: T/2015, 10-567). TÜSİAD.

Başar, A. B. (2024). Sürdürülebilirlik raporlamasında kullanılan uluslararası çerçeve ve standartlar. *Sürdürülebilir kalkınmanın muhasebe ve denetime yansımaları* In C. A. Kayalı & F. Yüksel (Eds.) (ss. 156-184). Ekin Yayınevi.

Berkup, S. (2024). Sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu kılan regülasyonlar; Hangi şirketler ne zaman sürdürülebilirlik raporlaması yapmak zorunda? Retrieved October 22, 2024, https://www.surdurulebilirlikajansi.com/blog-surdurulebilirlik-raporlamasini-zorunlu-kilan-regulasyonlar.html

Birleşmiş Milletler Türkiye. (t.y.). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA).* Birleşmiş Milletler Türkiye. https://turkiye.un.org/tr/sdgs

Borsa İstanbul (BIST) & Entegre Raporlama Derneği (ERTA). (2022). *Şirketler için entegre raporlama rehberi*. https://www.borsaistanbul.com/files/sirketler-Icin-Entegre-raporlama-rehberi.pdf

Busco, B., & Sofra, E. (2021). The evolution of sustainability reporting: Integrated reporting and sustainable development challenges. In P. Taticchi & M. Demartini (Eds.), *Corporate sustainability in practice: A guide for strategy development and implementation*. Springer.

Çanakçıoğlu, M. (2024). Sürdürülebilir kalkınmada yeşil ekonominin önemi. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal, 37*, 63-80. https://doi.org/10.17740/eas.econ.2024-V37-04

Deloitte. (2024). *IFRS S1 — General requirements for disclosure of sustainability-related financial information*. https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs-sds/ifrs-s1

Deloitte. (2024). *IFRS S2 — Climate-related disclosures*. https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs-sds/ifrs-s2

Doğan, S. (2024). Çevre, sosyal ve kurumsal yönetim (ÇSY) kriterleri ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik açıklamaların finansal performansa etkisi: BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelere yönelik analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Doktora Tezi*.

Dursun, G. D., & Tutcu, B. (2024). Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında hesap verilebilirliğin anahtarı: Entegre raporlama [The key to accountability in higher education institutions in Turkey: Integrated reporting]. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 7*(3), 240-246.

Dursun, G. D., & Tutcu, B. (2024). Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında hesap verilebilirliğin anahtarı: Entegre raporlama. *Üniversite Araştırmaları Dergisi, 7*(3), 240-246.

Global Reporting Initiative (GRI). (2021). *GRI Universal Standards 2021: Frequently asked questions (FAQs)*. from https://www.globalreporting.org/media/zauil2g3/public-faqs-universal-standards.pdf

Gülenç. (2023). *Küresel Raporlama İnisiyatifi (Global Reporting Initiative – GRI)'nde raporlamalarında önemlilik değerlendirmesi (Materiality Assessment) nasıl yapılır?* https://yesilbuyume.org/kuresel-raporlama-inisiyatifi-global-reporting-initiative-grinde-raporlamalarinda-onemlilik-degerlendirmesi-materiality-assessment-nasil-yapilir/

Hazır Aksoy, Ç. (2024). UFRS Sürdürülebilirlik Açıklama Standartları ile Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın karşılaştırması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 46*(1), 78-105.

International Financial Reporting Standards (IFRS). (2024) -a. *IFRS sustainability disclosure taxonomy*. https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2024/ifrs-sustainability-disclosure-taxonomy/#about

International Financial Reporting Standards (IFRS). (2024). *IFRS sustainability disclosure taxonomy*. https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2024/ifrs-sustainability-disclosure-taxonomy/

International Financial Reporting Standards (IFRS). (2024)-b. *IFRS sustainability disclosure taxonomy*. https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2024/ifrs-sustainability-disclosure-taxonomy/#final-stage

İklim Değişikliği Başkanlığı, AFD, & Frankfurt School of Finance and Management. (t.y.-b). *D-5: Potansiyel kullanıcıların belirlenmesi ve analizi: Türkiye'de yeşil taksonomi raporlama kılavuzlarının hazırlanması ve potansiyel kullanıcıları ile faydalanıcılarının belirlenmesi*. İklim Değişikliği Başkanlığı. https://iklim.gov.tr/db/turkce/projeler/files/2.Potansiyel%20Kullanıcıların%20Belirlenmesi%20ve%20Analizi%20Raporu.pdf

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (t.y.). *Sürdürülebilirlik: Sıkça sorulan sorular*. Retrieved [erişim tarihi], from https://www.kgk.gov.tr/surdurulebilirlik-sss

Kayalı, C. A. (2024). *Sürdürülebilirlik kavramları.* In C. A. Kayalı & F. Yüksel (Eds.), *Sürdürülebilir kalkınmanın muhasebe ve denetime yansımaları* (ss. 1-9). Ekin Yayınevi.

Köse, T., & Çetin, Ö. O. (2023). Uluslararası sürdürülebilirlik açıklama standartları IFRS S1 ve IFRS S2'nin yayınlanmasının ardından sürece ve standartlara ilişkin bir değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6*(4), 1145-1158. https://doi.org/10.33712/mana.1374381

KPMG. (2023b). *Get ready for European Sustainability Reporting Standards.* KPMG. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/07/talkbook-get-ready-for-esrs.pdf

Kutluca, S. S. (2023). Sürdürülebilir finansın gelişiminde sermaye piyasası araç ve kurumlarının rolü. In E. Y. Acı, R. A. Kuşçu, & F. Sezgin (Eds.), *İklim değişikliği ve sürdürülebilir finans* (s. 100). Çağlayan Kitap, Yayıncılık, Eğitim.

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 2012*(1).

PwC. (t.y.). *IFRS sustainability disclosure standards guidance*. https://www.pwc.com/id/en/esg/ifrs-sustainability-disclosure-standards-guidance.pdf

Savaşan, Z. (2018). Uluslararası iklim değişikliği müzakerelerinde Türkiye: Paris İklim Anlaşması öncesi ve sonrası. *Çevre ve Yaşam Yürütme Dergisi, 27*(2), 71-94.

Sayıştay Başkanlığı. (2020). *Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik hazırlık süreçlerinin değerlendirilmesi*. Sayıştay. https://www.sayistay.gov.tr/files/1002_SDG%20Rapor.pdf

Sayıştay. (t.y.). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları*. Sayıştay. https://www.sayistay.gov.tr/pages/127-surdurulebilir-kalkinma-amaclari

Selçuk, S. F. (2023). Uluslararası iklim değişikliği anlaşmaları ve Türkiye'nin tutumu. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, 6*(1), 9-19.

Semtrio. (t.y.). *Karbon Saydamlık Projesi*. https://www.semtrio.com/blog/karbon-saydamlik-projesi

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları Türkiye 2. ulusal gözden geçirme raporu 2019*. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Turkiye-2nci-Ulusal-Gozden-Gecirme-Raporu_TR-WEB.pdf

Sultankhanova, G., Yanık, S. S., & Ayanoğlu, Y. (2019). Sürdürülebilirlik raporlarına verilen güvence beyanlarının içerik analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış, 58*, 25-50.

Sultanoğlu, B., & Özerhan, Y. (2020). İklim değişikliği raporlaması: Türkiye'deki işletmelerin gönüllü Karbon Saydamlık Projesi (CDP) açıklamaları. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 22*(Özel Sayı), ös176-ös194.

Sürdürülebilirlik rehberi-2: Paris İklim Anlaşması. (2025). [Ekoetki].

Şimşek, K. (2024). Sürdürülebilirlik raporlama standartlarında yaşanan güncel gelişmeler ve Türkiye'deki düzenlemeleri üzerine incelemeler. In *Muhasebe ekseninde sürdürülebilirlik raporlaması* (ss. 73-105). Gazi Kitabevi.

Şirin, M., & Atıcı, B. (2023). Uluslararası sürdürülebilirlik standartları. In E. Y. Acı, R. A. Kuşçu, & F. Sezgin (Eds.), *İklim değişikliği ve sürdürülebilir finans* (s. 184). Çağlayan Kitap, Yayıncılık, Eğitim.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı. (t.y.-a). *İklim değişikliğine uyum stratejisi ve eylem planı 2024-2030*. https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/İklim%20Değişikliğine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan_%202024-2030.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı. (t.y.-b). *İklim değişikliğine uyum stratejisi ve eylem planı 2024-2030*. https://www.iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/iklim%20Degisikligine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan.pdf

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı yıllık faaliyet raporu*. Ticaret Bakanlığı Yayını. https://ticaret.gov.tr/data/643ffd6a13b8767b208ca8e4/YMEP%202022%20Faaliyet%20Raporu.pdf

T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.). *Avrupa Yeşil Mutabakatı*. https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati

T.C. Ticaret Bakanlığı. (t.y.). *Yeşil Mutabakat: Genel bilgi*. Ticaret Bakanlığı. Retrieved [erişim tarihi], https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/genel-bilgi

Task Force on Climate-related Financial Disclosures. (2024, May 11). *About TCFD.* Financial Stability Board. https://www.fsb-tcfd.org/about/

Wagenhofer, A. (2024). Sustainability reporting: A financial reporting perspective. *Accounting in Europe, 21*(1), 1-13. https://doi.org/10.1080/17449480.2023.2218398

World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development*. United Nations. https://digitallibrary.un.org/record/139811?ln=en&v=pdf

Yereli, A. B., & Ünal, M. (2022). Stratejik yönetim süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma amaçları: Bakanlıklar ve büyükşehir belediyeleri üzerinden Türkiye için bir değerlendirme. *Ombudsman Akademik, 8*(16), 13-37.

Yeşil Büyüme. (t.y.). *Küresel Raporlama İnisiyatifi (Global Reporting Initiative – GRI)'nde raporlamalarında önemlilik değerlendirmesi (Materiality Assessment) nasıl yapılır?* from https://yesilbuyume.org/kuresel-raporlama-inisiyatifi-global-reporting-initiative-grinde-raporlamalarinda-onemlilik-degerlendirmesi-materiality-assessment-nasil-yapilir/

Zozik, A., & Doğan, Z. (2022). Entegre raporlama ve güvence. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15*(2), 361–385.

KAYNAKÇA

Altıntaş, N.N. (2011). Bağımsız Denetim ve Vergi Denetimi Dışındaki Güvence Hizmetleri. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Bora Kılınçarslan, T., (2020). İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları Bağlamında Sera Gazı Beyanlarının Raporlanması Ve Güvence Denetimi: Türkiye'deki Farkındalığın Araştırılması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERTA Sürdürülebilirlik Güvence - Denetim Raporu Rehber Çalışması, Entegre Raporlama Türkiye

IAASB (2023). Proposed International Standard on Sustainability Assurance 5000, General Requirements for Sustainability Assurance Engagements (ED 5000), Erişim Adresi: https://www.iaasb.org/publications/proposed-international-standard-sustainability-assurance-5000-general-requirements-sustainability

Jones, A., Jonas A., G. (2011). "Corporate social responsibility reporting: The growing need for input from the accounting profession." The CPA Journal, 81, 65-71.

Karataş, M., TÜRMOB, SÜRGEM Eğitim Ders Notları

Kardeş Selimoğlu, S.; Özbirecikli, M.; Uzay, Ş. ve Uyar, S. (2015). Bağımsız Denetim, TÜRMOB, Ankara

Kardeş Selimoğlu, S., & Özsözgün Çalışkan, A. (2016). Sürdürülebilirlik Bağlamında: Uluslararası Güvence Denetimi Standardı GDS (ISAE) 3410-Sera Gazı Beyanları -I. Muhasebe ve Denetime Bakış, 15(47), 1-22.

KGK (2023). GDS 3000'in Sürdürülebilirlik ve Diğer Genişletilmiş Dış Raporlama (GDR) Güvence Denetimlerine Uygulanmasına İlişkin Zorunlu Olmayan Rehber, Erişim Adresi: https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2023_UygulamaRehberleri/GDS_3000_Zorunlu_Olmayan_Rehber.pdf

KGK (2023). Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Sürdürülebilirlik Raporlarına Yönelik Gerçekleştirilecek Güvence Denetimlerine İlişkin Duyuru, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/surdurulebilirlik-duyurular

KGK (2024). BDS 220 Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Kalite Yönetimi, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2024_Seti_/BDS%20220.pdf

KGK (2024). BDS 330 Bağımsız Denetçinin Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlara Karşı Yapacağı İşler, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2024_Seti_/BDS%20330.pdf

KGK (2024). GDS 3000 Tarihî Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi Veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/GDS/3000%20site(1).pdf

KGK (2024). GDS 3410 Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2024_Seti/GDS%203410%20son%20de%C4%9Fi%C5%9Fiklikler.pdf

KGK (2024b). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarına Yönelik Zorunlu Güvence Denetimlerine İlişkin Duyuru, Erişim Adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/KurumsalSurdurulebilirlikRaporlar%C4%B1naYonelikZorunluGuvenceDenetimlerineIliskinDuyuru.pdf

KPMG & UNEP (2010). Carrots and Sticks – Promoting Transparency and Sustainability; An Update on Trends in Voluntary and Mandatory Approaches to Sustainable Reporting.

Manetti, G., Becatti, L. (2009). "Assurance services for sustainability reports: Standards and empirical evidence." Journal of Business Ethics, 87, 289-298.

Sultankhanova, G. (2020). Güvence Denetiminin Sürdürülebilirlik Raporlarının Güvenilirliği Üzerine Etkisi Ve Bir Araştırma, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yanık, S. S., Ayanoğlu, Y., Dölen, T., Gürdal, K., (2024), Uluslararası Sürdürülebilirlik Güvence Standardı Taslağı 5000 – Sürdürülebilirlik Raporlarına İlişkin Güvence Denetimleri İçin Genel Gereklilikler, Gazi Kitabevi

KAYNAKÇA

Anadolu Efes, Sürdürülebilirlik Raporu 2017. https://www.anadoluefes.com/Upload/Docs/Anadolu_Efes_Surdurulebilirlik_Raporu_TR12112018.pdf, (Erişim: 06.06.2020)

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (2002). https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf

Boiral, O., ve Heras-Saizarbitoria, I. (2020). Sustainability Reporting Assurance: Creating Stakeholder Accountability Through Hyperreality?. Journal of Cleaner Production, 243, 118596.

CN, (2018). Delivering Responsibility. https://www.cn.ca/delivering-responsibly, (Erişim Tarihi: 3.06.2020).

CN, 2020. "About CN", https://www.cn.ca/en/about-cn/, Erişim (3.06.2020).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018) "Türkiye'nin Yedinci Ulusal Bildirimi", https://www.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-7NC-TUR-2019.pdf. (Erişim Tarihi: 07.05.2020).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2020), "Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi, Raporlanması ve Doğrulanması (MRV) Konusunda Kapasite Geliştirme Projesi", https://carbon-turkey.org/tr/mevzuat. (Erişim Tarihi: 07.05.2020).

Datt, R., Luo, L., ve Tang, Q. (2020). Corporate Choice of Providers of Voluntary Carbon Assurance. International Journal of Auditing. Vol. 24, Iss. 1, pp.145-162.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), (2000). İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Ankara: Sekizinci 5 Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)), 2000, DPT Yayın No: 2532, ÖİK Yayın No: 548.

EPA, Climate Change Indicators in the United States, 2104, Third Edition.

Farooq, M. B., ve de Villiers, C. (2019). How Sustainability Assurance Engagement Scopes Are Determined, and its Impact On Capture and Credibility Enhancement. Accounting, Auditing & Accountability Journal. Vol. 33 No. 2, pp. 417-445.

Global Reporting Initiative (GRI) (2015). G4 Sustainability Reporting Guidelines: Reporting Principles and Standard Disclosures. https://www2.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf, (Erişim tarihi: 03.05.2020).

Global Reporting Initiative (GRI) (2020). Sustainability Disclosure Database. https://database.globalreporting.org/, (Erişim Tarihi: 07.06.2020).

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2019). Annexes. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/01/SYRAR5-Glossary_en.pdf, Erişim Tarihi: 05.05.2020).

International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB).(2012a), IAASB At a Glance.

International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB, 2012b), IAASB Releases New Global Standard On Assurance On Greenhouse Gas Statements, https://www.iaasb.org/news-events/2012-06/iaasb-releases-new-global-standard-assurance-greenhouse-gas-statements, (Erişim Tarihi: 07.04.2020).

International Standard on Assurance Engagements (GDS) 3410, Assurance Engagements on Greenhouse Gas (GHG) Statements (2023) https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2018-HB-Vol-2.pdf, (Erişim Tarihi: 07.12.2019).

Kadıoğlu, M. (2012). Türkiye'de İklim Değişikliği Risk Yönetimi. Türkiye'nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını, 172.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2020). https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5169/Gu%CC%88vence-Denetimi-Standartlar%C4%B1, (Erişim tarihi: 05.05.2020).

Kardeş Selimoglu, S. ve Özsözgün Çaliskan, A. (2016). Sürdürülebilirlik Bağlamında Uluslararası Güvence Denetimi Standardı GDS (GDS) 3410-SERA GAZI BEYANLARI-I. Muhasebe ve Denetime Bakis, 15(47), 1.

KPMG (2017). https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2017/10/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.pdf, (Erişim tarihi: 05.05.2020).

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. Muhasebe ve Vergi Uygulamalari Dergisi (MUVU). Cilt 5, Sayı 1, 2012, ss. 41-68.

Özsözgün Çalışkan, A. (2017). Sürdürülebilir kalkınma hedefi ve sürdürülebilirlik raporu. İçinde Y. Selvi (ed.), İşletmelerde Finansal Olmayan Verilerin Raporlanması (ss:89-138). İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Özsözgün, Ç. A. ve E. Esen, "Diversity Management in Sustainability Reports: Case Studies from Turkey", Ed: Andri Georgiadou, Maria Alejandra Gonzalez- Perez, Miguel R. Olivas- Lujan, *Diversity within Diversity Management*, Advanced Series in Management, Volume 21, 2019, Emerald, ISBN: 987-1-78754-821-3, pp. 65-83.

Pattberg, P. (2012). How climate change became a business risk: analyzing nonstate agency in global climate politics. Environment and Planning C: Government and Policy, Vol 30, Iss. 4, pp. 613-626.

Searcy, C., ve Elkhawas, D. (2012). Corporate Sustainability Ratings: An Investigation Into How Corporations Use The Dow Jones Sustainability Index. Journal of Cleaner Production, Vol. 35, pp. 79-92.

Türkeş, M. (2001). Hava, İklim, Şiddetli Hava Olayları ve Küresel Isınma. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2000 Yılı Seminerleri, Teknik Sunumlar, Seminerler Dizisi:1, Ankara, ss. 187-205.

Vakıfbank, 2019 Entegre Faaliyet Raporu. https://www.vakifbank.com.tr/documents/surdurulebilirlik/2019-Y%C4%B1%C4%B1-Entegre-Faaliyet-Raporu.pdf, (Erişim: 06.06.2020)

Varınca, K. B., Güneş, G. ve Ertürk, F. (2008). Hava Kirleticilerinin İnsan Sağlığı ve İklim Değişikliği Üzerine Etkileri. zUlusal Hava Kalitesi Sempozyumu, Konya, Türkiye, ss. 1-8.

World Economic Forum (WEF). (2020). The Global Risks Report 2020, 15th Edition.

HAKKÂRİ İLİ'NDE BULUNAN BAZI ÇEKİRGE TÜRLERİNİN YAĞ ASİT PROFİLİNİN SAPTANMASI

Sadık ORHAN
Dr. Öğretim Üyesi Ayhan GÜLER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-04-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1
1.1. ÇEKİRGE 2
1.1.1. Çekirge Türlerinin Tanımı ve Yayılışı 2
1.1.2. Çekirge Türleri ve Özellikleri Nelerdir? 3
1.1.3. Zararlı Olduğu Bitkiler 4
1.1.4. Zarar Şekli 4
1.1.5. Kimyasal Mücadele 4
1.1.6. Doğada Mücadelesi 6
1.2. HAKKÂRİ İLİ'NDE VE ÇALIŞMAMIZDA YER ALAN ÇEKİRGE TÜRLERİNİN YAYILIŞI 7
1.3. LİPİTLER VE YAĞ ASİTLERİ 10
1.3.1. Biyomedikal Önemi 10
1.3.2. Lipitlerin Sınıflandırılması 11
1.3.3. Yağ Asitleri 12
1.3.4. Eikozanoidler 15
1.3.5. Lipid Taşınması vc Depolanması 17
1.3.6. Eser Yağ Asitleri 19
1.3.7. ω-3 ve ω-3 Kaynakları 20

2. KAYNAK ÖZETLERİ 21

3. MATERYAL VE YÖNTEM 35
3.1. ARAZİDEN ÖRNEKLERİN TOPLANMASI 35
3.2. LİPİD EKSTRAKSİYONU VE METİL ESTERLERİNE DÖNÜŞTÜRME 35
3.3. FAME ANALİZİ İÇİN TÜREVLENDİRME 36
3.4. YAĞ ASİTLERİ KOMPOZİSYONU 36
3.5. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER 36

4. BULGULAR 37
4.1. SAGA HAKKARICA SIRIN & TAYLAN (2019) YAĞ ASIT PROFİLİ SONUÇLARI 37
4.2. UVAROVISTIA ZEBRA (UVAROV, 1916) TÜRÜNE AIT YAĞ ASIT PROFİLİ SONUÇLARI .. 39
4.3. BRADYPORUS (CALLIMENUS) LATIPES (STÅL, 1975) YAĞ ASIT PROFİLİ SONUÇLARI 41
4.4. ISOPHYA HAKKARICA (KARABAĞ, 1962) YAĞ ASIT PROFİLİ SONUÇLARI 43
4.5. PEZODRYMADUSA İNDİVİSA (KARABAĞ, 1961) YAĞ ASIT PROFİLİ SONUÇLARI 45
4.6 TÜRLERİN YAĞ ASİT PROFİLLERİNİN KARIŞLAŞTIRMASI 47

5. TARTIŞMA VE SONUÇ 51
5.1. SAGA HAKKARİCA ŞİRİN &TAYLAN 2019 51
5.2. UVAROVISTIA ZEBRA UVAROV, 1916 52
5.3. BRADYPORUS (CALLIMENUS) LATIPES STÅL, 1875 53
5.4. ISOPHYA HAKKARİCA KARABAĞ, 1962 53
5.5. PEZODRYMADUSA İNDİVİSA KARABAĞ, 1961 54
5.6. ÇEKİRGE TÜRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI 55

KAYNAKLAR 63

KAYNAKLAR

Acosta-Estrada, B.A., Reyes, A., Rosell, C.M., Rodrigo, D., Ibarra-Herrera, C.C., 2021. Benefits and challenges in the incorporation of insects in food products. *Front. Nutr.*, *8*, 344.

Agriculture Vıctoria Report. 2023. Department of Energy, Environment and Climate Action. Australian plague locust – identification, biology and behaviour, agriculture.vic.gov.au.

Alamu O. T, Amgo A. O, Nwakedi C. I., Oke O. A. and Lawal I. O. (2013).Diversity and nutritional status of edible insects in nigeria: a review. *International Journal of Biodiversity and Conservation.* 5 (4): 2015-222.

Alborn, H.T., Hansen,T.V., Jones, T.H., Bennett, D.C.,Tumlinson,J.H., Schmelz,E.A., and Teal,P.E.A., 2007.Disulfooxy fatty acids from the American bird grasshopper Schistocerca americana, elicitors of plant volatiles. PNAS August 7, vol. 104 no. 32. p:12976-12981.

Arafat, E.A., LaSamad, L.M.EL., Moussian, B., Hassan,M.A. 2023. Insights into spermatogenesis in the migratory locust, Locusta migratoria (Linnaeus, 1758) (Orthoptera: Acrididae), following histological and ultrastructural features of the testis. Micron. Volume 172, 103502.

Beyter, N., 2008. Farklı ticari yemlerle beslemenin gökkuşağı alabalıklarının (Oncorhynchus mykiss) büyüme performansına, balık eti bileşimine ve yağ asitleri profiline etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gıda Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara.

Bidochka, M.J., Khachatourians, G.G., 1992. Growth of the entomopathogenic fungus *Beauveria bassiana* on cuticular components from the migratory grasshopper, *Melanoplus sanguinipes.* Journal of Invertebrate Pathology Volume 59, Issue 2, March, Pages 165-173.

Binici, B., Şirin,D., Taylan, M.S., 2021.Molecular genetics and phylogeny of *Ephippigera* species group of genus Saga Charpentier, 1825 (Orthoptera: *Ensifera*: *Saginae*) in Anatolia. Zootaxa 4991 (2): 331–342.

Blıgh,E,G.,dyer,W.J.(1959).A rapid method of total lipid extraction and purification. Canadian J. Of biochemand physi.,37(8),911-917.

Bronson, W.S., 2009. The Grasshoper Book. Harcourt Brace and Company. ISBN 0152323627, 9780152323622.

Brullé, A. 1836 In Audouin & Brullé. Cinquième Ordre. Orthoptères. Histoire naturelle des insectes, Société bibliophile, Paris 9 [1] (5):1-225 p.225–416.

Çabuk, M., Ergül, M., Basmacıoğlu, H., Akkan, S., 1999. Yumurta Ve Piliç Etindeki n-3 Yağ Asitlerinin Artırılma Olanakları. Uluslararası Hayvancılık 99 Kongresi, 224-24 Eylül, İzmir.

Çelebi S. ve Karaca H.2006. Yumurtanın besin değeri, kolesterol içeriği ve yumurtayı n-3 yağ asitlerince zenginleştirmeye yönelik çalışmalar. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 37(2): 257-265.

Ceylan, N., Yenice, E., Gökçeyrek, D., Tuncer, E., 1999. İnsan Beslenmesinde Daha Sağlıklı Yumurta Üretimi Yönünde Kanatlı Besleme Çalışmaları. YUTAV'99 Uluslararası Tavukçuluk Fuarı ve Konferansı, 3-6 Haziran, İstanbul, 300-307.

Chen, X., Feng, Y., Chen, Z., (2009). Common edible insects and their utilization in China.*Entomol. Res.*, 39: 299-303.

Cinci, G., Pagani, R., Pandolfi, M.L., Porcelli, B., Pizzichini, M., Marionello, E.,1993. Effects of Testosterone on Cholesterol Levels and Fatty Acid Composition in the Rat. Life sciences. 53:92-97.

Das UN. 2006. Essential fatty acids: biochemistry, physiology and pathology. Biotechnol J; 1: 420-39.

Dawwrueng, P, Tan., M. K., Artchawakom, T., Waengsothorn, S. 2017, Species checklist of Orthoptera (Insecta) from Sakaerat Environmental Research Station, Thailand (Southeast Asia), Zootaxa 4306 (3), pp. 301-324 : 307

Dreassi, E. 2017. Dietary fatty acids influence the growth and fatty acid composition of the yellow mealworm *Tenebrio molitor* (Coleoptera: Tenebrionidae). *Lipids* 2017, *52*, 285–294.

Dyerberg J, Bang HO, Hjorne N. 1975. Fatty acid composition of the plasma lipids in Greenland Eskimos. Am J Clin Nutr; 28: 958-66.

Evans, E.W and Hodgson, E.W. 2008. Grasshoppers, UTAH Pests Fact Sheet. ENT.125-08

Fallah A. A, Saei-Dehkordi S. S., Nematollahi A., 2011, International Journal of Food Science and Technology, Volume 46, Issue 4, Pages 767-773.

FAO., 2010,: Review of Food consumption data on edible insects: *Food and Agricultural Organization. The International Network of Food Data Systems* (INFOOD).

FAO., 2009. The State of Food and Agriculture. Rome: *Food and Agriculture Organization of the United Nations;* 2009.

FAO/WHO/UNU., 2007. World Health Organization, Food and Agriculture Organization of the United Nations and United Nations University, Geneva. Protein and amino acid requirements in human nutrition. Report of a Joint WHO/FAO/ UNU Expert Consultation.

Finck,J., Berdan,E.L., Mayer,F., Ronacher,B., Geiselhardt,S.,2016. Divergence of cuticular hydrocarbons in two sympatric grasshopper species and the evolution of fatty acid synthases and elongases across insects. www.nature.com/scientificreports. 6:33695.

Folch, J.,Lees, M and Sldare Stanley, G.H., (1957). A simple method fort theisolation and purification of total lipids fromanimaltissues. J.biol. Chem., 226:497-509.

Gavloski, J. 2021. Grasshoppers: Identification, Monitoring and Management entomologist, Manitoba Agriculture and Resource Development. https://www.gov.mb.ca/agriculture/crops/insects/grasshoppers.

Ghosh, S., Lee, S.-M., Jung, C., 2017. Meyer-Rochow, V.B. Nutritional composition of five commercial edible insects in South Korea. *J. Asia-Pac. Entomol.*, *20*, 686–694.

Gills, H.S., Weatherley, A.H., 1984. Protein, lipid and caloric content of bluntnose minnow, Pimephales notatus Rafinesque, during growth at different temperatures. Journal of Fish Biology, 25(4):491-500.

Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü. (GKGM)Ç 2016. Zararlı Mücadelesi Faaliyet Raporu.

Harris WS, Miller M, Tighe AP, Davidson MH, Schaefer EJ. 2007. Omega-3 fatty acids and coronary heart disease risk: clinical and mechanistic perspectives. Atherosclerosis; 197: 12-24.

Hunter, P.J. 1966. Rearing and breeding locusts in the laboratory. Anti-Locust Research Centre (Great Britain).

Ibarra-Herrera, C.C., Acosta-Estrada, B., Chuck-Hernández, C., Serrano-Sandoval, S.N., Guardado-Félix, D., Pérez-Carrillo, E. 2020. Nutritional content of edible grasshopper (*Sphenarium purpurascens*) fed on alfalfa (*Medicago sativa*) and maize (*Zea mays*).*Cy TA J. Food*, *18*, 257–263.

Jacobson v. Massachusetts, 197 U.S. 11.,1905. subfamily Tropidopolinae. Taxa hierarchy. Orthoptera Species.

Joyce A. Nettleton. 2000. Fatty Acids in Cultivated and Wild Fish.IIFET Proceedings.

Karabağ, T. (1949) *Ankara vilayeti dahilinde mevcut çekirgelerin ekolojik, coğrafi ve sistematik durumları üzerinde araştırmalar. No. 4*. Ankara Üniversitesi yayınları, Ankara, 121 S.

Karabağ, T. (1958) *Türkiye'nin Orthoptera faunası*. Şirketi Murettebiye Basımevi, İstanbul, 192 pp. [in Turkish].

Karabağ, T., Balamir, S., Gümüşsuyu, İ. & Tutkun, E. (1971) Türkiye Orthoptera Faunasının Tesbiti Üzerinde Araştırmalar. *Bitki Koruma Bülteni*, 11 (2), 73–100.

Karabağ, T., Balamir, S., Gümüşsuyu, İ. & Tutkun, E. (1974) Türkiye Orthoptera Faunasının Tesbiti Üzerinde Araştırmalar (II).*Bitki Koruma Bülteni*, 14 (1), 3–18.

Karabağ, T., Gümüşsuyu, İ. & Tutkun, E. (1980) Türkiye Orthoptera Faunasının Tesbiti Üzerinde Araştırmalar (III). *Bitki Koruma Bülteni*, 20 (1–4), 1–25.

Kinyuru, J.N., Kenji,G.M., Muhoho, S.N., M. Ayieko,M. 2010. Nutrional Potential of Longhorn Grasshopper (Ruspalia Differens) Consumed in Siaya District, Kenya. ir.jooust.ac.ke. p:32-46.

Kinyuru, J.N.,2021. Oil characteristics and influence of heat processing on fatty acid profile of wild harvested termite (Macrotermes subhylanus) and long-horned grasshopper (Ruspolia differens). International Journal of Tropical Insect Science. 41:1427–1433.

Leay, M. 1821. Horae Entomologicae or Essays on the Annulose Animals 2

Linnaeus,C.1758. Systemanaturaeper regna trianaturae. Edn10,Vol.1. Laurentii Salvii, Holmiae, Sweden.

Malcicks M., Bertane V. and Jacintha E. (2018): An Evolutionary Perspective on Linoleic Acid Sythesis *Evolutionary Biology,* 45: 15-26.

Metcalfe, L.D.,and Schmitz, A.A., (1961). The Rapid Preparation of Fatty Acid Esters for Gas Choromatographic Analysis. Analitical Chemistry. 33:363-364.

Mol, A., Taylan, M. S., Demir, E. & Şirin, D. (2016) Contribution to the knowledge of Ensifera (Insecta: Orthoptera) fauna of Turkey. *Journal of Entomological Research Society*, 18 (1), 75–98.

Monter, J.G -Miranda., Zamudio, P.B –Flores., Tirado, J.M-Gallegos., Molina,F.J-Corral, Ochoa, E-Reyes., Rios,C-Velasco., Hernández,M-González., Hernández,F-Centeno·, Haydee Yajaira López de la Peña. 2018. Nutritional characterization of fatty acids and minerals in Brachystola magna (Girard) during their development. Emirates Journal of Food and Agriculture. 30(5): 389-395.

Moss, C.W., Lambert, M.A. and Merwin, W.H. (1974). Comparision of rapid methods for analysis of bacterial fattyacids. Applied Microbiology. 28:80-85.

Muğlalı, Ö.H., Ergün, A., Doğan, S., Dıbırdık, İ., Nazaroğlu, N.K., Güler, A., Oba, G., 1997. Effect of Force-Feeding on Fatty Liver Production and Some Blood Parameters of Native and Romanov Geese Turk. J. Vet. Anim. Sci., 21: 107-113.

Muğlalı, Ö.H., Ergün, A., Ağca, C., Güler, A., Küçükersan, K., Orman, M., Yalçınkaya, İ., Saçaklı, P. 2002. Effect of Force Feeding With Various Energy Levels of Diets on Fattening Performance and Fatty Liver Production of Adult Geese Turk. J. Vet. Anim. Sci., 26: 1405-1413.

Murray.K.R., Mayes.P.A., Granner.D.K., Rodwell.V.W.,1993. Harper's Biyokimyası Kitabı.ISBNb975-95.331-1-1.

Naskrecki, P. 2001. Grasshoppers and their Relativesin in Encyclopedia of Biodiversity.https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-andbiological-sciences/acridoidea

Naskrecki, P. 2013. Grasshoppers and their Relativesin in Encyclopedia of Biodiversity (Second Edition)

https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-and-biological sciences/acridoidea

Nelson, D.L., Cox, M. (2021). Lehninger Principles of Biochemistry. W.H.Freeman and Co.Ltd. ISBN 9781319381493.

Noyan, A. (1989). Fizyoloj Ders Kitabı. Meteksan.

Oku, H., Nakanishi, T., Kumatomo, K. U. And Chinen, I. (1990). Distribution of branched Chainfatty in the skin surfacelipid of laboratory animals. Com. Biochem. Physiol. 25:193-203.

Öz, M., 2009. Pozantı'da yetiştirilen ve Körkün çayından avlanan gökkuşağı alabalıklarının (Oncorhynchus mykiss) vücut kompozisyonları ve yağ asidi profillerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Su Ürünleri Anabilim Dalı, Adana.

Özoğul, Y., Özoğul, F., 2007. Fatty acid profiles of commercially important fish species from the Mediterranean, Aegean and Black Seas. Food chemistry 100 (2007) 1634-1638.

Reyes,A-Herrera., Pérez,E-Carrillo., Amador,G-Espejo.,Valdivia,G-Nájar and Celeste, C. Ibarra-Herrera. 2022. Changes in the Chemical Composition of Edible Grasshoppers (*Sphenarium purpurascens*) Fed Exclusively with Soy Sprouts or Maize Leaves. *Insects 13*(6), 510.

Robin, J.H., Regost, C., Arzel, J. and Kaushik, S.J. 2003. Fatty acid profile of fish following a change in dietary fatty acid source: model of fatty acid composition with dilution hypothesis. Aquaculture 225, 283-293.

Rodriguez C, Acosta C, Badia P, Cejas JR, Santamaria FJ, Lorenzo A, 2004. Assessment of lipid and essential fatty acids requirements of black seabream (Spondyliosoma cantharus) by comparison of lipid composition in muscle and liver of wild and captive adult fish. Comparative Biochemistry and Physiology. 139 B: 619-629.

Simopoulos AP, Leaf A, Salem Jr N. 2000. Statement on the essentiality of and recommended dietary intakes for omega−6 and omega−3 fatty acids. Prostaglandins Leukot Essent Fatty Acids ; 63: 119-21.

Şirin, D., Taylan, M.S., Bircan, R., Akyıldız, G. & Can, L. (2021) Phylogenetic and phylogeographic analysis of *Myrmeleotettix maculatus* (Orthoptera: Acrididae: Gomphocerinae) species group in Anatolia. *Zootaxa*, 4949 (1), 149–162. https://doi.org/10.11646/zootaxa.4949.1.8.

Şirin, D., Taylan, M.S., Sevgili, H. & Mol, A. (2019) Bioacoustics review of Anatolian species of the predatory bush-cricket genus *Saga* (Orthoptera: Tettigoniidae: Saginae) with the description of a new species. *Zootaxa*, 4664 (1), 83–102. https://doi.org/10.11646/zootaxa.4664.1.3.

Suit, B., 2005. The Grasshopers, Life and Utopia. Vol.9 ISBN-13 978-1551117720.

Sun,T., Liu, Z., Qinb, L., Longb, R., 2012. Meat fatty acid and cholesterol level of free-range broilers fed on grasshoppers on alpine rangeland in the Tibetan Plateau. J Sci Food Agric ; 92: 2239-2243.

Svoboda, J.A., Pepper,J.H., Baker,G.L., 1966. On the lipids of the egg of the grasshopper, *Aulocara elliotti.* Journal of Insect Physiology Volume 12, Issue 12, December 1966, Pages 1549-1565.

Taylan, M.S., Şirin, D.,Sevgili, H., Yeşilyurt,F., 2021. A preliminary research and notes on Orthoptera (Insecta) Fauna of Hakkari Province.CZ ootaxa 5060 (1): 045–070.

Thomas C. N., Kiin-Kabari D. B ., 2022. Comparative Study on Fatty Acid Profiles of Selected Edible Insects and Animals in Africa: A Review. J.of Biology and Genetic Research Vol.8 No.1 p18-30.ISSN 2545-5710 P-ISSN 2695-222X.

Torruco-Uco, J.G., Hernández-Santos,B., Herman-Lara, E., Cecilia E., Martínez-Sánchez, J.M., Juárez-Barrientos., Rodríguez-Miranda,J., 2019. Chemical, functional and thermal characterization, and fatty acid profile of the edible grasshopper (Sphenarium purpurascens Ch.).European Food Research and Technology. 245: p:285-292.

Tumlinson, J.H., Engelberth, J. 2008. Fatty Acid-Derived Signals that Induce or Regulate Plant Defenses Against Herbivory. Induced Plant Resistance to Herbivory pp 389-407.

Uysal, İ., Çaklı, Ş., Çelik, U., 2002. Kültür Şartlarında Extruder Pelet Yemle Beslenen Abant Alabalığı (Salmo trutta abanticus T., 1954) ile Gökkuşağı Alabalığı (Oncorhynchus mykiss W., 1792)'nın Biyokimyasal Komposizyonları. E.U. Journal of Fisheries & Aquatic Sciences 2002 Cilt/Volume 19, Sayı/Issue (3-4): 447 – 454 Ege, ISSN 1300 - 1590 http://jfas.ege.edu.tr/

van Vliet, T. and Katan, M.B., 1990. Lower ratio of n-3 to n-6 fatty acids in cultured than wild fish, Am. J. Clin. Nutr. 51:1-2.

Williams. C,L, 2000. Dietary fatty acids and human health. Ann. Zootech. Volume 49, Number 3, Page(s)165-180.

Womeni, H. M., Linder, M., Tiencheu, B., Mbiapo, F. T., Villeneuve, P., Fannni, J., Parmentier, M., (2009). Oils of insects and larvae consumed in Africa: potential sources of polyunsaturated fatty acids. *Oléagineux, Corps gras, Lipides* 16: 230-235.

Wattenwyl C.B.V.1893. Révision du système des orthoptères et description des espèces rapportées par M. Leonardo Fea de Birmanie. Annali del Museo civico di storia naturale di Genova 33: 5–230. BHL Reference page. : 150

Yang, L-F., Sırıamornpun, S., L., I., D., 2006. Polyunsaturated Fatty Acid Content of Edibleinsects in Thailand. Journal of Food Lipids 13 (2006) 277–285.

TÜRKİYE'DE HAVA KARGO TAŞIMACILIĞI: ULUSLARARASI TİCARET VE TEDARİK ZİNCİRİ PERSPEKTİFİ

Dr. Şule GÜNGÖR[1]
M. Koray ÖNDER[2]

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

[1] Öğr. Gör. Dr., Tarsus Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, e-posta: sulegungor@tarsus.edu.tr, ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-6154-8817
[2] Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Anabilim Dalı, e-posta: koray.onder@seadoor.com.tr, ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-5837-4166

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-26-8

Kapak Tasarımı: THE/Çağlar ESER

Sayfa Düzeni: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:

Vadi Grafik Tasarım ve

Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420.

Cad. No: 58/1

Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0 312 395 85 71

Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....1

BÖLÜM I
ULUSLARARASI TEDARİK ZİNCİRİNDE HAVA KARGONUN STRATEJİK ROLÜ

1.1 HAVA KARGONUN ULUSLARARASI TEDARİK ZİNCİRİNDE ÜSTLENDİĞİ TEMEL İŞLEVLER 6
1.1.1 Zaman Kazandırma ve Envanter Azaltma 6
1.1.2 Tedarik Zincirinde Güvenilirlik ve Risk Yönetimi 8
1.1.3 Coğrafi Uzaklıkları Stratejik Avantaja Çevirme 9
1.2 HAVA KARGONUN KÜRESEL EKONOMİDEKİ ARTAN ÖNEMİ.....10
1.2.1 Uluslararası Tedarik Zincirinde Hava Kargo 12
1.2.2 Türkiye'nin Hava Kargo Rekabet Avantajları ve Yapısal Niteliği 14
1.2.2.1 Jeostratejik Konum ve Erişilebilirlik Avantajı 15
1.2.2.2 İstanbul Havalimanı ve Hub Tabanlı Kargo Altyapısı 15
1.2.2.3 Türk Hava Yolları Kargo (Turkish Cargo) ve Küresel Ağ Yapısı 16
1.2.2.4 Çok Modlu Taşımacılık ve Lojistik Entegrasyon Potansiyeli 17
1.2.2.5 Bölgesel Hava Kargo Merkezleri Arasında Rekabet: İstanbul-Dubai-Doha Karşılaştırması.....17
1.2.2.5.1 Coğrafi Konum ve Ulaşılabilirlik Avantajı 18
1.2.2.5.2 Altyapı ve Operasyonel Kapasite Karşılaştırması ...19
1.2.2.5.3 Gümrük Süreçleri ve Ticaretin Hızlanması.....19
1.2.2.5.4 Uluslararası Ticaret ve Tedarik Zinciri Entegrasyonu.....20

BÖLÜM II
HAVA KARGONUN ULUSLARARASI TİCARET VE DÜZENLEME BOYUTU

2.1 HAVA KARGONUN ULUSLARARASI TİCARET TÜRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 21
2.1.1 Yüksek Katma Değerli Ticaret ve Hava Kargo İlişkisi 21
2.1.2 Zaman Hassas (Time-Sensitive) Ticaretin Gelişimi 22
2.1.3 Küresel Değer Zinciri ve Parçalı Üretim Yapıları 23
2.1.4 Hizmet Ticareti ile Dolaylı Etkileşim 23
2.1.5 Ticaret Yapısının Coğrafi Yeniden Dağılımı 24
2.2 GÜMRÜK, DÜZENLEME VE KURUMSAL BOYUT 25
2.2.1 Gümrük Süreçleri ve Zaman Maliyeti 25
2.2.2 Düzenleyici Çerçeve ve Ticaretin Öngörülebilirliği 26
2.2.3 Kurumsal Koordinasyon ve Çok Aktörlü Yapı 26
2.2.4 Hava Kargo ve Ticaretin Hızlanma Etkisi 27

BÖLÜM III
KÜRESEL ŞOKLAR, DAYANIKLILIK VE DÖNÜŞÜM

3.1 KÜRESEL KRİZLERDE HAVA KARGONUN TEDARİK ZİNCİRİ DAYANIKLILIĞINA KATKISI 29
3.1.1 Küresel Şokların Tedarik Zinciri Üzerindeki Etkisi 29
3.1.2 Hava Kargo ve Dayanıklılık Mekanizması 30
3.1.3 Dayanıklılık, Çeşitlendirme ve Hava Kargo 30
3.1.4 Küresel Ticaret Politikaları ve Hava Kargo Dayanıklılığı 31
3.2 HAVA KARGO TAŞIMACILIĞINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KARBON AYAK İZİ 31
3.2.1 Düzenleyici Baskılar ve Dolaylı Etkiler 34
3.2.1.1 Karbon Fiyatlama ve Ticaret Maliyetlerinin Yeniden Tanımlanması 34
3.2.1.2 CBAM ve Zaman-Duyarlı Ticaret Akımları Üzerindeki Dolaylı Etkiler 35
3.2.1.3 Modlar Arası Rekabet ve Lojistik Karar Mekanizmaları 36

3.2.2 Tedarik Zinciri Temelli Karbon Değerlendirmesi ve Hava Kargonun Rolü....36
3.2.2.1 Ürün Düzeyi-Tedarik Zinciri Düzeyi Karbon Muhasebesi: Scope 1-2-3'ün Lojistikle Kesişimi....39
3.2.2.2 Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi: Cradle-to-Gate/Cradle-to-Grave ve Taşımacılığın Sisteme Dâhil Edilmesi....39
3.2.2.1.3 Well-to-Wake/TTW Ayrımı ve Hava Kargo Emisyonlarının Bileşenleri....40
3.2.2.4 Gömülü Karbon İçinde Taşımacılığın Payı ve Hava Kargonun Önemi....41
3.2.2.5 Karar Modeli: Ürün Segmentasyonu ve Çok Kriterli Optimizasyon Yaklaşımı....42
3.2.3 Uluslararası Ticaret ve Lojistik Kapsamında Değerlendirme .43
3.4 DİJİTALLEŞME VE VERİ ODAKLI HAVA KARGO TAŞIMACILIĞI 43

BÖLÜM IV
HAVACILIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE ALTYAPISI

4.1 HAVACILIK OTORİTELERİ VE GENEL TANIMLAMALAR 47
4.2 ULUSAL HAVACILIK OTORİTELERİ....55
4.3 HAVACILIK TANIMLAMALARI 59
4.4 TÜRKİYE HAVALİMANLARI 83
4.4.1 Türkiye Cumhuriyeti Sivil Havalimanları 83
4.4.2 Türkiye Uçak, Kargo Posta-Bagaj ve Yük Trafiği....89

SONUÇ 99

KAYNAKÇA....103

KAYNAKÇA

Aichele, R., & Felbermayr, G. (2012). Kyoto and The Carbon Footprint of Nations. Journal of Environmental Economics and Management, 63(3), 336-354.

Air Transport Action Group. (2005). The Economic & Social Benefits of Air Transport. Erişim adresi: https://www.icao.int/meetings/wrdss2011/documents/jointworkshop2005/atag_socialbenefitsairtransport.pdf Erişim tarihi: 30. 05. 2025

Air Transport Action Group. (2018). Powering Global Economic Growth, Employment, Trade Links, Tourism and Support For Sustainable Development Through Air Transport. Erişim adresi: https://share.google/8CHs9Aid7ZCNEqOkC Erişim tarihi: 30. 05. 2025

Air Transport Action Group. (2024). Powering Global Economic Growth, Employment, Trade Links, Tourism and Support For Sustainable Development Through Air Transport. (S 10-11-12) Erişim adresi: https://aviationbenefits.org/media/e5ynn4x0/abbb2024_full_report.pdf Erişim tarihi: 30.05.2025

Air Transport Action Group. (2025). Our Members. Erişim adresi: https://atag.org/our-members/ Erişim tarihi: 25.05.2025

Airports Council International. (2025). About ACI World. Erişim adresi: https://aci.aero/about-aci/ Erişim tarihi: 19.05.2025

Airports Council International. (2025). Airport Industry Connectivity Report 2024. Erişim adresi: https://www.aci-europe.org/downloads/resources/ACI%20EUROPE%20Airport%20Industry%20Connectivity%20Report%202024.pdf Erişim tarihi: 30.05.2025

Akoğlu, B., & Fidan, Y. (2020). Dünyada Hava Kargo Taşımacılığı ve Türkiye'nin Yeri. Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi, 4(1), 30-51.

Altuntaş, M., & Kılıç, E. (2021). Havayolu Taşımacılığı ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(1), 187-202.

Antràs, P. (2015). Global Production: Firms, Contracts, and Trade Structure. Princeton University Press.

Aslan, A. (2025). Hava Taşımacılığı, Ticaret Açıklığı ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi: Türkiye Ekonomisine İlişkin Kanıtlar. Journal of Aerospace Science and Management, 3(1), 81-94.

Aydın, A., Öztürk, E., & Akgül, G. (2021). Hava Kargo Yük Trafiğinin Sera Gazı Emisyonları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Uygulaması. Pearson Journal, 6(13), 10-32.

Ayrancı, M. Uluslararası Hava Kargo Stratejilerinde Türkiye'nin Rekabetçi Konumu: İstanbul Havalimanı Üzerinden Bir Değerlendirme. Ege Üniversitesi Ulaştırma Yönetimi Araştırmaları Dergisi, 2(2), 73-92.

Aytekin, H.Ö., (2020). Artan Hava Ulaştırma Taleplerine Bir Çözüm Önerisi: Hub Sistemi. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 3(5), 57-70.

Baldwin, R., & Venables, A. J. (2013). Spiders and Snakes: Offshoring and Agglomeration in The Global Economy. Journal of International Economics, 90(2), 245-254.

Bañez, D.C., Lyall, A., & Walton, R.O. (2019). Air Freight-Historical Perspective, Industry Background and Key Trends. in Air Cargo Guide. Washington, D.C.: ACI-NA Air Cargo Committee.

Bilgili, L., Çetinkaya, A., & Kuzu, S.L. (2022). Life Cycle Comparison of Passenger Air and Rail Transportation. Environmental Research and Technology, 5(1), 44-49.

Boeing. (2024). Basın Bültenleri. Erişim adresi: https://www.boeing.com.tr/press-releases Erişim tarihi: 10.08.2025

Böhringer, C., Carbone, J.C., & Rutherford, T.F. (2018). Embodied Carbon Tariffs. The Scandinavian Journal of Economics, 120(1), 183-210.

Bryan, D.L., & O'kelly, M.E. (1999). Hub-and-Spoke Networks in Air Transportation: An Analytical Review. Journal of Regional Science, 39(2), 275-295.

Cavcar M. (2019). Havacılığa Giriş. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Choi, J.H., & Park, Y.H. (2020). Investigating Paradigm Shift From Price To Value in The Air Cargo Market. Sustainability, 12(23), 1-15, 10202.

Cora, Ç.R., & Yolcu, İ.U. (2022). Dijitalleşmenin Dış Ticaret Üzerine Etkisi ve Kağıtsız Dış Ticaret. Atlas Journal, 8(47), 2597-2610.

Çelik, Y.E. (2025). Türkiye'nin Sürdürülebilir Ulaşım Vizyonunda Hareketlilik Merkezlerinin Rolü: Stratejik Bir Dönüşüm Aracı. Ulaştırma ve Altyapı, (2), 116-142.

Danış, A.O., & Bozkurt, C. (2022). Türkiye'de Hava Kargo Taşımacılığının Gelişimi ve OECD Ülkeleri ile Türkiye Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2022). Havacılık Terimleri Sözlüğü. Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2025). Hava Seyrüsefer Dairesi Başkanlığı, EUROCONTROL Teşkilatı. Erişim adresi: https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Ssd/EuroControlSbMd/Eurocontrol.aspx Erişim tarihi: 19.05.2025

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2025). İstatistikler. Erişim adresi: https://dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx Erişim tarihi: 11.05.2025

Djankov, S., Freund, C., & Pham, C.S., (2010). Trading on Time. The review of Economics and Statistics, 92(1), 166-173.

Durak, M. (2016). Türkiye Hava Kargo Taşımacılığı Sektöründe Havayolu Seçim Kriterlerinin Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

European Union Aviation Safety Agency (EASA), (2025). Avrupa Birliği Havacılık Emniyeti Ajansı. Erişim adresi: https: //www.easa.europa.eu/en/the-agency/the-agency Erişim tarihi: 30.05.2025

Edgeman, R. (2015). Strategic Resistance For Sustaining Enterprise Relevance: A Paradigm For Sustainable Enterprise Excellence, Resilience and Robustness. International Journal of Productivity and Performance Management, 64(3), 318-333.

Ekinci, N.E., & Rodoplu, H. (2024). Küresel Hava Kargo Pazarında Turkish Cargo'nun Yeri. International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies, 10(3), 46-53.

Erdem, U. (2024). Türkiye'nin Uluslararası Hava Taşımacılığında Rota Genişlemesi ve Dünya ve Bölge Havalimanı Ağına Erişebilirliğinin Değişimi. Ege Coğrafya Dergisi, 33(1), 55-75.

EUROCONTROL. (2025). About Us. Erişim adresi: https://www.eurocontrol.int/about-us Erişim tarihi: 30.05.2025

European Civil Aviation Conference (ECAC) (2025). ECAC Activities. https://www.ecac-ceac.org/ Erişim tarihi: 19.05.2025

European Statistical Office (EUROSTAT). (2025). NUTS-Nomenclature of Territorial Units For Statistics. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts Erişim tarihi: 30.05.2025

Evans, C., & Harrigan, J. (2003). Distance, Time, and Specialization. National Bureau of Economic Research Working Paper, 9729. Cambridge.

Federal Aviation Administration. (2022). International Aviation Authorities. Erişim adresi: https://www.faa.gov/aircraft/air_cert/international/bilateral_agreements/link_intl_sites Erişim tarihi: 19.05.2025

Freund, C.L., & Weinhold, D. (2004). The Effect of The Internet On İnternational Trade. Journal of İnternational Economics, 62(1), 171-189.

Gerede, E. (2015). Havayolu Taşımacılığı ve Ekonomik Düzenlemeler Teori ve Türkiye Uygulaması. Ankara: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Yayınları, 2-4.

Gereffi, G. (2020). What does the COVID-19 Pandemic Teach Us About Global Value Chains? The Case of Medical Supplies. Journal of International Business Policy, 3(3), 287-301.

Gössling, S., & Humpe, A. (2020). The Global Scale, Distribution and Growth of Aviation: Implications For Climate Change. Global Environmental Change, 65, 1-12, 102194.

Hava, H. T. (2022). Evaluation of The Effects of Air Cargo Transportation On Global Competitiveness. Journal of Aviation, 6(2), 206-217.

Hornok, C., & Koren, M. (2015). Administrative Barriers To Trade. Journal of International Economics, 96, 110-122.

Huang, J., Chen, Y., Wang, M., Wu, Y., & Shen, X. (2022). Distributed Offloading in Overlapping Areas of Mobile-Edge Computing for Internet of Things. IEEE Internet of Things Journal, 9(15), 13837-13847. https://doi.org/10.1109/jiot.2022.3143539

Hummels, D. (2007). Transportation Costs and İnternational Trade in The Second Era of Globalization. Journal of Economic Perspectives, 21(3), 131-154.

Hummels, D.L., & Schaur, G. (2013). Time As A Trade Barrier. American Economic Review, 103(7), 2935-2959.

International Air Transport Association (IATA). (2025). Value of Air Cargo: Air Transport and Global Value Chains-Summary. International Air Transport Association. Erişim adresi: https://www.iata.org/en/programs/cargo/sustainability/benefits/ Erişim Tarihi: 18.07.2025

International Air Transport Association CEIV Pharma. (2023). Make Air Cargo The Transport of Choice For Pharmaceuticals. Erişim adresi: https://www.iata.org/en/services/certification/special-cargo/ceiv-pharma/ Erişim tarihi: 18.09.2025

International Air Transport Association (IATA). (2020). Air Connectivity. Erişim adresi: https://www.iata.org/economicsair-connectivity-measuring-the-connections-that-drive-economic-growth/ Erişim tarihi: 25.05.2025

International Air Transport Association (IATA). (2024). The Value of Air Transport to Türkiye Erişim Adresi: https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/the-value-of-air-transport-to-turkiye/ Erişim tarihi: 01.06.2025

International Air Transport Association (IATA). (2025). Erişim adresi: https://www. iata.org/en/about/history/ Erişim tarihi: 14.05.2025

International Civil Aviation Organization (ICAO). (2023). 2023 Trends Cargo Operations. Erişim adresi: https://www.iata.org/globalassets/iata/pressroom/gmd/cargo-ops-2023-trends.pdf Erişim tarihi: 15.07.2025

International Civil Aviation Organization (ICAO). (2025). About ICAO. Erişim adresi: https://www.icao.int/about-icao/Pages/default.aspx Erişim tarihi: 14.05.2025

International Civil Aviation Organization (ICAO). (2025). History. Erişim adresi: https://www.icao.int/about-icao/History/Pages/default.aspx Erişim tarihi: 14.05.2025

Ivanov, D., & Dolgui, A. (2020). Viability of Intertwined Supply Networks: Extending The Supply Chain Resilience Angles Towards Survivability. A Position Paper Motivated by COVID-19 Outbreak. International Journal of Production Research, 58(10), 2904-2915.

İmer-Ertunga, E., & Seyhun, Ö.K. (2022). Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması ve Türkiye'nin İhracatına Olası Etkileri. Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 13(1), 1-13.

İnan, T.T. (2017). Havayolu İçinde Havayolu ve Düşük Maliyetli Taşımacılık Kavramları Üzerine Bir İnceleme. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(60), 292-305.

Joint Aviation Authoroties (JAA) Training Organisation. (2025). About JAA Training Organisation. Erişim adresi: https://jaato.com/about-jaa-to/ Erişim tarihi: 19.05.2025

JAA Training Organisation. (2025). Joint Aviation Requirements. Erişim adresi: https://jaato.com/joint-aviation-requirements-jars/ Erişim tarihi: 19.05.2025

Kanat, Ö.Ö. (2023). Dronelar ve Hava Kargo Faaliyetleri. Detay Yayıncılık.

Karataş, E.C. (2023). Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi ve Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması. Makro Boyutlarıyla Çevre Ekonomisi, 23-45.

Kaya, H.G., Sağbaş, A., & Dursun, Z. (2025). Karbon Ayak İzi ve Karbon Emisyonunun Sektörel Değerlendirmesi: Havacılık Sektöründe Bir Uygulama. Journal of Engineering and Basic Sciences, 3, 12-19.

Kesternich, I., & Schnitzer, M. (2010). Who is Afraid of Political Risk? Multinational Firms and Their Choice of Capital Structure. Journal of International Economics, 82(2), 208-218.

Kırbaş, İ., & Kocakulak, T. (2022). Burdur İli Karbon Ayak İzinin Belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi, 24(70), 317-327.

Korkmaz, C.A. (2017). Hava Kargo Taşımacılığı Güvenliğine Yönelik Tehditlerin Asgari Düzeye İndirgenmesi İçin Alınması Gereken Önlemler. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi, 1(2), 10-18.

Korkmaz, E. (2024). Türk Hava Kuvvetlerinin İlk Pilotu: Mehmet Fesa Evrensev. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 40(110), 327-360.

Kramel, D., Muri, H., Kim, Y., Lonka, R., Nielsen, J.B., Ringvold, A.L., & Strømman, A.H. (2021). Global shipping emissions from a well-to-wake perspective: the MariTEAM model. Environmental science & technology, 55(22), 15040-15050.

Kuyucak, F., & Şengür, Y. (2009). Değer Zinciri Analizi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2009(1), 132-147.

Larbi, S., Khaldi, A., Maherzi, W., & Abriak, N. E. (2021). Formulation of Compressed Earth Blocks Stabilized by Glass Waste Activated With Naoh Solution. Sustainability, 14(1), 102.

Lee, D.S., Fahey, D.W., Skowron, A., Allen, M.R., Burkhardt, U., Chen, Q., & Wilcox, L.J. (2021). The Contribution of Global Aviation to Anthropogenic Climate Forcing for 2000 to 2018. Atmospheric environment, 244, 117834, 1-29.

Marchet, G., Melacini, M., Perotti, S., Rasini, M., & Tappia, E. (2018). Business Logistics Models in Omni-Channel: A Classification Framework and Empirical Analysis. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, 48(4), 439-464.

McKinsey & Company. (2025). The State of Aviation 2025. Erişim adresi: https://www.mckinsey.com/industries/travel/our-insights/the-state-of-aviation Erişim tarihi: 09.08.2025

Milliou, C. (2008). Technological Proximity and Exclusive Buyer-Supplier Relationships. The BE Journal of Economic Analysis & Policy, 8(1), 1-28.

Miroudot, S. (2020). Resilience Versus Robustness in Global Value Chains: Some Policy İmplications. COVID-19 and Trade Policy: Why Turning İnward Won't Work, 2020, 117-130.

Moïsé, E. and S. Sorescu (2013), Trade Facilitation Indicators: The Potential Impact of Trade Facilitation on Developing Countries' Trade, OECD Trade Policy Papers, No. 144, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/5k4bw6kg6ws2-en

Moody, A.B. (2018). The Nautical Mile. The International Hydrographic Review, (1).

Nathan Nunn, Relationship-Specificity, Incomplete Contracts, and the Pattern of Trade, The Quarterly Journal of Economics, Volume 122, Issue 2, May 2007, Pages 569-600, https://doi.org/10.1162/qjec.122.2.569

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2016). Global Value Chains and Trade in Value-Added: An Initial Assessment of The Impact on Jobs and Productivity. OECD Publishing.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Global Value and Supply Chains. Erişim adresi: https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/global-value-and-supply-chains.html Erişim tarihi: 08.09.2025

Oxford Economics. (2025). Our Partners. Erişim adresi: https://www.oxfordeconomics.com/our-partners/ Erişim tarihi: 30.05.2025

Özkaya, B., & Kazançoğlu, İ. (2020). Lojistik İşletmelerini Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimine Yönlendiren Etkenlerin Değerlendirilmesi. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 15(59), 490-502.

Paling, C., Hooper, P., & Thomas, C. (2016). The Sustainability of Air Transport. In The Geographies of Air Transport (125-140). Routledge.

Pilot Institute. (2024). Airport Codes Explained (FAA, ICAO, IATA). Erişim adresi: https://pilotinstitute.com/airport-codes-explained/ Erişim tarihi: 17.05.2025

Pinna, A.M., & Lodi, L. (2021). Trade and Global Value Chains At The Time of COVID-19. The International Spectator, 56(1), 92-110.

Protocol, G.G. (2011). Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard. Chapter, 2, 11.

Puente-Mejia, B., & Lange, A. (2025). Characterizing Global Air Cargo: A Study Profiling Air Cargo Operations Worldwide. Journal of Transport Geography, 127, 1-21, 104260.

Rodrigue, J.P. (2020). The Geography of Transport Systems. Routledge.

Santos, R., Gravelle, H., & Propper, C. (2017). Does Quality Affect Patients' Choice of Doctor? Evidence From England. The Economic Journal, 127(600), 445-494.

Seymen, T., & Sözüer, A. (2023). Türkiye'de Gümrük İşlemlerinde Dijitalleşme Üzerine Bir İnceleme. Yönetim Bilişim Sistemleri, Özgür Yayınları, 97-114.

Shaw, J., & Docherty, I. (2014). Geography and Transport. In The Routledge handbook of mobilities (25-35). Routledge.

Sivil Hava Genel Müdürlüğü (SHGM), (2024). Hava Yolu Uçak Filosu İstatistikleri. Erişim adresi: https://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/2024ISTATISTIKLER.pdf Erişim tarihi: 20. 05. 2025

Sivil Hava Genel Müdürlüğü (SHGM), (2015). Yük Kontrolü ve Haberleşme Hizmetleri. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara. Erişim adresi: https://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/kurumsal/yayinlar/HAREKAT_Kitabi.pdf Erişim tarihi: 20.05.2025

Sivil Hava Genel Müdürlüğü (SHGM), (2016). SHGM Gözetim ve Yönetim Hizmeti Kitabı. Erişim adresi: https://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/kurumsal/yayinlar/Gozetim_ve_Yonetim_Hizmeti_Kitabi.pdf Erişim tarihi: 16.05.2025

Sivil Hava Genel Müdürlüğü (SHGM), (2025). Tarihçe. Erişim adresi: https://web.shgm.gov.tr/tr/kurumsal/1--tarihce Erişim tarihi: 20. 05. 2025

Sümer, S., Kasa, H., & Göçmen, D. (2025). Türk Hava Yolları Örneklemi ile Havacılık Sektöründe Sürdürülebilirliğin Önemi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1), 111-138.

Şekerli, E.B. (2021). Kuruluştan Günümüze Türk Hava Yolları'nın Dönüşümüne Yönelik Bir İnceleme. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 10(1), 849-876.

T. C. Resmî Gazete. (1983). 19 Ekim 1983 tarih ve 18196 sayılı 2920 Sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu.

T.C. Resmî Gazete. (1933). 20 Mayıs 1933 tarih ve 2186 sayılı Havayolları Devlet İşletme İdaresi Hakkında Kanun.

T.C. Resmî Gazete. (1945). 12 Haziran 1945 tarih ve 6029 sayılı Şikago'da 7 Aralık 1944 tarihinde akit ve imza edilmiş olan Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşması ile Sivil Havacılık Geçici Sözleşmesi ve Bunların Eklerinin Onanması Hakkında Kanun.

T.C. Resmî Gazete. (1948). 8 Kasım 1948 tarih ve 18569 sayılı Kamu iktisadi Teşebbüsü Ana Statüsü Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) Ana Statüsü.

T.C. Resmî Gazete. (1984). 6 Haziran 1984 tarih ve 18435 sayılı Mükerrer Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK/233).

T.C. Resmî Gazete. (2005). 10 Kasım 2005 tarih ve 5431 sayılı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022). Ulaşan ve Erişen Türkiye 2002-2022. Erişim adresi: https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/bakanlik-yayinlari/ulasan-erisen-turkiye-171122.pdf. Erişim tarihi: 30.05.2025

Taşdemir, M., & Yıldız, R. (2022). Hava Kargo Taşımacılığının Dış Ticaret ve GSMH Üzerindeki Etkilerine Yönelik Çalışma: Avrupa Örneği. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 18(4), 1150-1180.

Temel, N.Ü. (2022). Türkiye'nin sivil havacılık politikalarının küresel sürdürülebilir havacılık kapsamında değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Turhan, M. (2020). Hans Kelsen'in "Normatif Alternatifler Kuramı"nın Gözden Geçirilmesi. Anayasa Yargısı, 37(1), 1-32.

Türk Hava Kurumu. (2025). Türk Tayyare Cemiyeti (T.TA.C.). Erişim adresi: https://www.thk.org.tr/turk_tayyare_cemiyeti Erişim tarihi: 16.05.2025

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1945). 7. Dönem, 3. Yasama Yılı, 69. Birleşim, Tutanak Dergisi. 18. Cilt. Erişim adresi: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c018/tbmm07018069.pdf (S: 28) Erişim tarihi: 25.05.2025

UN Trade and Development. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on trade and development. Erişim adresi: https://unctad.org/programme/covid-19-response/impact-on-trade-and-development-2021 Erişim tarihi: 11.09.2025

Ünlü, D.B., & Tosun, Ö., (2018). Lojistikte Taşıma Modu Seçim Kararına Etki Eden Faktörlerin Analizi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 22, 531-551.

World Bank. (2020). Air Transport, Air Freight Data Indicators. Erişim adresi: https://data.worldbank.org/indicator/IS.AIR.GOOD.MT.K1 Erişim tarihi: 11.09.2025

World Bank. (2023). Logistics Performance Index, Erişim adresi: https://lpi.worldbank.org/ Erişim tarihi: 13.09.2025

World Economic Forum. (2020). Global Competitiveness Report Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery.

Wulf, C., Reuß, M., Grube, T., Zapp, P., Robinius, M., Hake, J.F., & Stolten, D. (2018). Life Cycle Assessment of Hydrogen Transport and Distribution Options. Journal of cleaner production, 199, 431-443.

Yeniçeri, Ö., İnce, M., & Saraç, D. (2005). Bilgi Yönetim Stratejileri ve Girişimcilik. IQ.

Zhang, F., & Graham, D.J. (2020). Air Transport and Economic Growth: A Review of The Impact Mechanism and Causal Relationships. Transport Reviews, 40(4), 506-528.

HAVACILIKTA ÇATIŞMA VE KARAR ALMA

Dr. Ercan İNCE
Derya HACIOĞLU

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.
Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-8544-46-6

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad.
No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Aralık 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ 1

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 3
2.1. Çatışma Kavramı 3
2.2. Çatışmanın Nedenleri 5
2.2.1. Kişisel Farklılıklardan Kaynaklanan Çatışma Nedenleri 5
2.2.1.1. Kişilik Farklılıkları 5
2.2.1.2. Amaçlardaki Farklılıklar 6
2.2.1.3. Rol ve Statü Farklılıkları 6
2.3. Çatışma Türleri 8
2.3.1. İçsel Çatışma 8
2.3.2. Bireysel (Kişilerarası) Çatışmalar 8
2.3.3. Gruplar Arası Çatışmalar 9
2.4. Çatışmaların Ortaya Çıkış Şekline Göre Çatışma Türleri 11
2.4.1. Potansiyel Çatışma 11
2.4.2. Algılanan Çatışma 12
2.4.3. Hissedilen Çatışma 12
2.4.4. Açık Çatışma 13
2.5. İletişimden Kaynaklanan Çatışma Nedenleri 13
2.5.1. Algılamadaki Farklılıklar 13
2.5.2. Yetersiz Bilgi Alışverişi 14
2.5.3. Dinlenmeme Sorunları 15
2.6. Örgütsel Çatışma 16
2.7. Örgütsel Yapıdan Kaynaklanan Çatışma Nedenleri 17
2.7.1. Örgütün Büyüklüğü 17
2.7.2. İş Bölümü 18
2.7.3. İşlevsel (Fonksiyonel) Bağımlılık 19
2.7.4. Örgütsel Değişimin Etkisi 19
2.7.5. Sınırlı Kaynaklar İçin Rekabet 20
2.7.6. Rekabetçi Ödül Sistemi 20
2.7.7. Yöneticinin Görüş ve Uygulamalarındaki Farklılıklar 22
2.7.8. Örgütsel Görev ve Sorumluluklardaki Karışıklıklar 23
2.8. Çatışma Yönetimi ve Çatışma Yönetiminde Kullanılan Stratejiler 24
2.8.1. Çatışma Yönetimi 24
2.8.2. Çatışma Yönetiminde Kullanılan Stratejiler 26

2.9. Örgütsel Çatışma Yönetimi 29
2.9.1. Örgütsel Çatışma Yönetimi Yaklaşımları 30
2.9.2. Çatışmanın Sonuçları 31
2.9.2.1. Çatışmanın Olumlu Sonuçları 32
2.9.1.2. Çatışmanın Olumsuz Sonuçları 35
2.10. Karar Alma Kavramı ve Tarzları 36
2.11. Karar Alma Süreci 41
2.11.1. Karar Alma Süreci Özellikleri 45
2.11.2. Karar Alma Süreci Evreleri 49
2.12. Havacılık Sektöründe Çatışma Yönetimi 50
2.12.1. Havacılık Kavramı 50
2.12.2. Havacılık Sektöründe Çatışma Yönetimi 52
2.13. Havacılık Sektöründe Karar Alma 62

3. KAYNAK ÖZETLERİ 71

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 75
4.1. Araştırmanın Amacı 75
4.2. Araştırmanın Önemi ve Veri Toplama Yöntemi 75
4.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Teorik Modeli 77
4.4.Bulgular 79
4.4.1. Demografik Değişkenlere Ait Frekans Analizleri 79
4.4.2. Faktör Analizi 81
4.4.3.Güvenilirlik Analizi 82
4.4.3.1. Karar Alma Tarzları ve Örgütsel Çatışma Ölçeği Faktör ve Güvenilirlik Analiz Sonuçları 82

5. SONUÇ ve ÖNERİLER 105

6. TARTIŞMA 119

KAYNAKÇA 123

KAYNAKÇA

Ajam, R. (2015). ***The Need For* (*Conflict Management In Organisations*(*A Health Insurance Company, Port Elizabeth),*** Nelson Mandela Metropolitan University ,40

Akdağ, İ.,(2020). Çatışma Teorisi Bağlamında Tarihsel-Toplumsal Çatışmanın Değişen Biçimleri Üzerine Bir İnceleme, *Amasya Üniversitesi Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi,* (15),5232-5234.

Aktaş, K., Doğan, E., Güngör, H.Y. (2017). Kriz ve Kriz Liderliğine Geniş Çaplı Kuramsal Bir Yaklaşım, *International Journal of Scientific and Technological Research,* 3 (8), 17-27.

Aktaş, K., Kılınç, E., Doğan, E. (2021). The Effect of Employee Engagement on Individual Performance: A Case Study, *Journal of Business Research-Turk*, 13 (1), 112-122.

Aksu B. ve Odabas Ms. (2021). Havacılık Sektöründe Stres Yönetimi ve Çözüm Önerileri. ***Karadeniz Kamu ve Sosyal Bilimler Dergisi***. 4(2). 102.

Aktaş, H. (2011). ‘’***Sivil Havacılık İşletmelerinde Beşerî Faktörler Perspektifinden Uçuş Ekibi Kaynak Yönetimi: “Sivil Havacılık İşletmeleri Pilotlarının Kişilik Yapıları İle Uçuş Ekibi Kaynak Yönetimi Tutumları Arasındaki İlişki”.*** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. 42-45.

Alagöz, A., Öge. S. ve Koçyiğit, S, N. (2013). Muhasebe Bilgi Sistemi ve Karar Destek Sistemleri İlişkisinin Yönetsel Karar Alma Faaliyetlerine Etkisi. ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** (30), 33.

Allwood, C. M. ve Salo, I. (2012). ***Decision-Making Styles And Stress. International Journal Of Stress Management,*** 19(1), 35-38.

Altan, S.(2020). Karar Alma Sürecinde Duyguların Rolü Ve Etkileri. ***Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,*** 6(2), 54.

Altan, Y.(2010). Örgütsel Çatışma Ve Etkileri.***Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*** (27), 159-160.

Anameriç, H. (2003). ***Kütüphanelerde Yönetim Bilgi Sistemleri ve Bir Model Önerisi.***Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 60-63.

Andıç, B. ve İşler, S. (2009). ***Yönetim Düşüncesinin Evrimi***.İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları Yayın No: 69, İstanbul, 75.

Ardil, C.(2021). ***Airline Quality Rating Using Parıs And Topsıs In Multiple Criteria Decision Making*** *Analysis*. International Journal Of Industrial And Systems Engineering, 15(12), 516.

Artan, M. (2018). ***Sivil Havacılıkta Yer Hizmetlerinde Çalışanların İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılıklarına Yönelik Bir Araştırma.*** Yüksek Lisans Tezi. 3-4.

Asunakutlu, T. (2001). Klasik ve Neo-Klasik Dönemde Örgütsel Güvenin Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme***. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.*** (5), 11.

Aşık, Cumhur. (2010). ***Örgütlerdeki Çatışma Nedenleriyle Çalışanların Performansları Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi ve Bir Uygulama***. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.31.

Atalay, D. (2015). Havacılık Eğitim Kurum ve Kuruluşlarında Liderler İçin Bir Çatışma Yönetim Önerisi. ***Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,*** (3.20). 169-171.

Aydın, E. (2019). ***Uçak Bakım Teknisyenlerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Takım Algısına Etkisi.*** Yüksek Lisans Tezi.14-36.

Barutçu, S, B. ve Çolakoğlu, Ü. (2024). ***Havayolu Taşımacılığında Sürdürülebilirlik Analizi:*** *Türkiye*. Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi. 24(24). 118.

Başsayın, N. (2022). ***Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Çatışma ve Çatışma Yönetimine İlişkin Görüşleri***. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tezsiz Yüksek Lisans, 12-15.

Baykal, K. ve Kovancı, A.,(2008). Yönetici ve Astlar Arasındaki Anlaşmazlıkların Çözümüne Yönelik Bir Araştırma, İstanbul Hava Harp Okulu, ***Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*** 3(3),23.

Bayrak, C. (1996). Örgütlerde Çatışma Üzerine Düşünceler, ***Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,*** Eskişehir, 6(1),S21.

Begeç, S. (1999). ***Modern Liderlik Yaklaşımları ve Uygulaması***. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 62-63.

Beşir, E,Ş. (2021). ***Girişimci Örgüt İklimi İle Yöneticilerin Karar Alma Tarzı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Tekstil Sektöründe Bir Araştırma,*** İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi, 76.

Boyraz, S. (2015). ***Öğretmenlerin Çatışma Yönetim Stratejileri İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi***, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 33.

Bozkurt, Ö. ve Ercan, A. (2019). Çalışanların İşe Adanmışlıklarında Karar Verme Tarzları Belirleyici Olabilir Mi? ***. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi***, 18(70), 885.

Budak, G., Arpacı, Ç,S. ve Tolay,E. (2017). Performansa ve Yetkinliğe Dayalı Ücret ve Ödül Yöntemi Arasındaki Bağlantılar, ***Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 10(4), 21.

Canbaz, S. (2014). ***Kobilerde Stratejik Planlama ve Karar Alma Sürecinde Yönetim Bilgi Sistemlerinin Rolü ve Önemi: Edirne'de Bir Araştırma***. Trakya Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı. 52-56.

Canıtez, F. (2016). ***Kurumsal Tasarımın Kurumsal İmaj ve Kurumsal İtibar Oluşumu Üzerine Etkisinin Hizmet Sektöründe İncelenmesi: Thy Örneği,*** İstanbul Haliç Üniversitesi, 109.

Ceylan, A. ve Ergün, E. ve Alpkan, L.(2000). Çatışmanın Sebepleri ve Yönetimi,***Gebze Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi Doğuş Üniversitesi*** **Dergisi,** 1(2), 39-51.

Coles, V, B. (2011). ***Emotion And Conflict: An Analysis Of Strategic Emotion Management During Relational Conflict***.Doctoral Dissertation, University Of Georgia, 19.

Çağlayan, O, A. (2006). ***Örgütsel Çatışma Yönetimi ve Bir Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*****.** Yüksek Lisans Tezi, 72.

Çalışkan, A. ve Eğmir, R, T. (2020). Max Weber ve Niskanen'in Bürokrasi Yaklaşımlarının Türk Bürokrasi, Yapısı Bağlamında Değerlendirilmesi. ***Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** 20(4). 855-856.

Çelikten, M., Çelikten, Y., Yıldırım, A., Gılıç, F. (2019). Karar Verme Süreci. ***Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,*** *15*(2), 583.

Deutsch, M. ve Caleman,P.T. ve Marcus,E.C. (2006). The Handbook Of Conflict Resolution: Theory And Practice, San Francisco*,* ***Jossey Boss A Waley Imprint Journey,*** 176.

Ebhote, O. ve Monday, O. (2015). Conflict management: managerial approach towards improving organizational performance***. International Review of Social Sciences and Humanities,*** *9*(1), 51-60.

Ekmekçioğlu, E, B., Akparep, J,Y. ve Ergenç, C., (2023). ***Exploring The Rule Of Climate For Conflict Management And High İnvolvement Work Practices As Moderators In The Work Place Bullying And Work- Related Depression Link.*** 35/4. 707-732.

Emhan, A. (2007). Karar Verme Süreci ve Bu Süreçte Bilişim Sistemlerinin Kullanılması. ***Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi****,* 6(21), 212-214.

Erdağ, T. ve Yaşlıoğlu, M. (2020) Tecrübeli ve Sinyor Kabin Görevlileri Kapsamında Kabin Ekibi Çatışma Yöntemleri: Bir Havayolunda Kalitatif Araştırma. ***Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*** (5), 2 40.

Erdem, Z. (2018). ***Ekip Kaynak Yönetiminde Kabin Ekiplerinin İletişim, Ekip Çalışması ve Stresle Başa Çıkma Tutumları İle Kişilik Yapıları Etkile-***

şimi: Kabin Ekipleri Üzerine Yapılan Bir Araştırma. İstanbul Kültür Üniversitesi, Doktora Tezi. 68-70.

Ertekin, Y. (1982). ***Örgütsel Çatışma: Yönetim Psikolojisi İkinci Ulusal Sempozyumunda Sunulan Bildiriler***: Yorumlar: Tartışmalar, Ankara: Sevinç Matbaası.

Ertürk, M. (1994). Organizasyonlarda Çatışma, Çatışma Nedenleri, Çatışmanın Yönetimi ve Erciyes Üniversitesinde Bir Anket Uygulaması. ***Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi****(11),* 124-127.

Eryeşil, K. ve Öztürk, M. (2015). Çatışma Yönetiminde Kullanılan Stratejilerin Çalışanların İşten Ayrılma Niyetlerine Etkisi: Selçuklu Belediyesi Örneği, ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi,***18(1), 141-142.

Eryılmaz, B. (2013). ***Bürokrasi ve Siyaset, Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, Beşinci Baskı,*** İstanbul. Alfa Yayınları.

Eser, G. (2022). Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. ***Ekonomi İşletme ve Uluslararası İlişkiler Dergisi.*** 1(2), 147.

Fagbola, O,O. ve Popoola, O,S. (2015). ***A Survey Of Determinants Of Decision-Making By Managers In The Aviation Industry In Nigeria.*** 5(12), 61.

Feyzullayev, M, (2023). ***Duygusal Zekâ Ve Çatışma Çözüm Stratejileri İlişkisi: Bir Alan Araştırması,*** Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi 22.

Fırat, A. (2019). ***Havacılıkta İnsan Faktörü, Ekip Kaynak Yönetimi ve Türk Uçucu Ekiplerin Ekip Kaynak Yönetimi Performansı Açısından Değerlendirilmesi,*** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 92-95.

Ford, J., Henderson, R. ve O'hare, D. (2014). The Effects Of Crew Resource Management (Crm) Training On Flight Attendants' Safety Attitudes***. Journal Of Safety Research.*** 48.

Geçmez, T. (2009). ***Yöneticilerin Dönüşümcü ve Etkileşimci Liderlik Stilleri İle Çatışma Yönetimi Stilleri Arasındaki İlişki ve Kimya Sektöründe Bir Araştırma***. Marmara Üniversitesi, 30.

Göçer, O. ve Şahin, A. (2022). Ortaokul Müdürlerinin Çatışmalara İlişkin Görüşleri Ve Çatışma Yönetimi Stratejileri. ***Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*** 19(1), 46.

Gregorich, Steven, E., Helmreich, Robert L. ve Wilhelm, John, A. (1990). The Structure Of Cockpit Management Attitudes, ***Journal Of Applied Psychology***. 75(6). 682.

Güneri, S. (2023). Dünyada ve Türkiye'de Havacılık Örgütleri *Temelleri*, 222. 35-36.

Güngör, S. ve Özcan, U. (2022). Karar Kuramı Ve Karar Verme. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.***Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi***. (33). 120-124.

Gürer, A., Öneren, M. ve Bozacı,İ. (2014). Çalışanların Bireysel Değerleri İle Örgütsel Çatışma Yönetimi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: Kamu Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma, ***Kırıkkale Üniversitesi Akademik Sosyal Bilimler Çalışmaları Dergisi*** (29), 439-455.

Ismael, A, A. (2020). ***The Impact Of Ethıcal Work Clımate On The Management Of Organızatıonal Conflıct: Case Study; Duhok Unıversıty In Turkey***. Master's Degree Thesis. 9 -55.

Kajtazi, M., Haftor, D. ve Mirijamdotter, A. (2011). Information inadequacy: Some causes of failures in human, social and industrial affairs. ***Electronic Journal of Information Systems Evaluation*****,** *14*(1), 63-72.

Kalfaoğlu, S. (2021). ***Ahlakî Zekâ İle Rasyonel Karar Alma İlişkisinde Duygusal Manîpülasyonun Düzenleyîcî Etkîsi: Sanayî İşletmeleri Araştırması***. (45-47).

Kaluma, E, V, A. (2017) ***Conflict Management In Secondary Schools In Tanzania: A Case Of Selected Secondary Schools In Shinyanga Municipal Council, Shinyanga*****.** Masters Thesis, The Open University Of Tanzania. 17-19.

Karakaplan Özer, E., Doğan, E., & Güngör, H. Y. (2017). Günümüz yönetim ve organizasyon sorunlarına genel bir bakış [A general overview of today management and organization issues]. ***The Journal of International Anatolian Investigations and Review***, 1(1), 1–10

Karcıoğlu, F. ve Alioğulları, Z.D., (2012). Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi, ***Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi***. Erzurum. 26/3-4, 216-217.

Kavas, A. (2019). ***Yöneticilerin Nesil Sonrası Çatışma Yönetim Stillerine İlişkin Algıları,*** Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 6-10.

Kavaş, Ş, K. (2022). ***Okul Yöneticilerinin Çatışma Yönetim Stratejilerinin Mesleki Deformansyonları Yönünden Değerlendirilmesi***. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 17.

Kaya, S. (2022). ***Yöneticilerin İşyerinde Dini ve Batıl İnançlarının Karar Alma Tarzlarına Etkilerinin Örgütsel Adalet Algılarının Düzenleyici Rolü Altında Yerel Yönetimlerde Araştırılması***. İstanbul Arel Üniversitesi, Doktora Tezi. 35-36.

Kaya, T. (2008). ***Okul Müdürlerinin Çatışma Yönetim Yöntemlerini Kullanma Sıklıkları ve Bu Yöntemlerin Etkililiğine İlişkin Öğretmen Algıları,***Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 17-19.

Kayra, F. (2024). "Taylor'dan Ötesi Bir Miras Olarak Bilimsel Yönetim Yaklaşımı: Derinlemesine Bir Bakış", ***Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İibf Dergisi***, 19(1), 81.

Kıbuı, A, W. (2013). ***The Role Of Conflict Management In Maintaining Discipline: The Case Of Kenya's Public Secondary Schools, Port Elizabeth***, Nelson Mandela Metropolitan University Port Elizabeth Faculty Of Arts, 88-110.

Kılınç, T. (1985). ***Örgütlerde Çatışma: Mahiyeti Ve Nedenleri***. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi,14(1), 106.

Kılınç, E., ve Doğan, E. (2022). Organizational conflict and psychological well-being relationship: The moderating effect of workplace ostracism. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(2), 619-630.

Kit, O. ve Kilag, F. E. ve Angtud M.K. ve Book, H. F.,(2024). Conflict Management And Strategies Of Managers, ***International Multidisciplinary Research Journal Of Innovation, Sustainability And Excellence*** 1,1.60.

Koçak, Z. ve K. Aktaş, M. A., (2019). Çatışma ve Çatışma Yönetimi Kavramlarına Güncel Bir Bakış. ***Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** *1(2)*, 130-137.

Koçoğlu, E. (2010). ***İşletmelerde Yöneticilerin Karar Verme Süreci ve Bu Süreçte Bilişim Sistemlerinin Kullanımı***. Ankara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. 55-57.

Koparan, E. (2005). ***Takım Performansına Etki Eden Takım Çalışmasına İlişkin Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Uygulama***. Yüksek Lisans Tezi. 47.

Lange, D, R. (2021). ***Exploring Principles Of Conflict Management In Community Policing: The Case Of Broadlands Park, Port Elizabeth***. Nelson Mandela University, Faculty Of Humanities,35-39.

Liu,J.Xu.J. (2018). ***How To Manage Conflict: An Exploratory Study Of Conflict Management Styles Of Managers In The Intercultural Workplace Through The Lens Of Cultural Intelligence, School Of International Business.*** Jönköping University, Sweden,88.

Mehmood, S., Ramzan, M. ve Akbir,M,T. (2013), Managing Performance Through Reward System, Pakistan, ***Iosr Journal Of Humanities And Social Science,***15(2),65.

Michailidis, E. ve Banks, A. P. (2016). ***The Relationship Between Burnout And Risk-Taking In Workplace Decision-Making And Decision-Making Style***. Work, Stress, 30(3), 5-7.

Mieroop,V,D., Schoofs, D, K. ve Gryspeert, T. (2023). Leadership Style In Transition? Decision-Making Processes In Cabin Crew's Pre-Flight Briefings. ***Journal Of Pragmatics,*** 206, 5-18.

Mirzeoğlu, N. (2005). Örgütsel Çatışma Ve Yönetimi: Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Bir Uygulama. Sakarya Üniversitesi, ***Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*****,** 3(2),52.

Mukazhanova, A. (2023). Örgütsel Çatışma Türleri ve Çatışmanın Örgüt Açısından Olumlu ve Olumsuz Etkileri. ***Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi*** 1(2), 165-166.

Orasanu, J. ve Martin, L. (1998). ***Errors In Aviation Decision Making: A Factor In Accidents And Incidents. In Proceedings Of The Workshop On Human Error*****,** Safety, And Systems Development 101-102.

Orasanu, J., Martin, L., Davison, J. ve Null, C. H. (1998). ***Errors In Aviation Decision Making: Bad Decisions Or Bad Luck?.***In Fourth Conference On Naturalistic Decision Making. 4-5.

Öneren, M. ve Çiftçi, G,E. (2013). Yöneticilerin Öz Yeterlilik ve Karar Verme Tarzlarına İlişkin Özel Bankalarda Bir Araştırma. ***Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 27***(3). 306-307.

Örnek, A, Ş. (2013).Etkin Çatışma Yönetimi ve Akademisyenlerin Karşılaştıkları Çatışma Nedenlerine Yönelik Bir Araştırma*,* ***Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*****,** 29-30.

Özalp, İ.,(1989).Örgütlerde Çatışma, *A****nadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** 7(1), 88.

Özcan, Ş. (2021). Çatışma Yönetimi, ***Ekonomik Kalkınma Ve Sosyal Araştırmacılar Kurumu Yayınları,*** Ankara, 25-65.

Özkan, B. (2018). ***Afet ve Acil Durum Çalışanlarının Kültürel Değer Yönelimleri İle Bireysel Çatışma Yönetim Yaklaşımları İlişkisi:*** *Çanakkale İl Örneği,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 74-75.

Öztürk, Z. ve Demir, Ö. (2017). Klasik, Neo-Klasik ve Modern Yönetim Yaklaşımlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Analiz. ***Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*****,** Ankara Gazi Üniversitesi, 3(2), 120-121.

Park, C. K. (2016). ***Developing And Teaching A Bible-Based Conflict Management Program At The Colorado Springs Korean Baptist Church*****,** Colorado Springs, Colorado. 16-17.

Piazza, A. ve Castellucci, F. (2014). Status in organization and management theory. ***Journal of Management*****,** *40*(1), 289-290.

Polat, M. (2009). ***Conflict Management And Effective Communication: Types Of Conflict Confronted And The Skills, Needs, And Attitudes Of Students In Handling Conflicts***.Middle East Technical University, Institute of Social Sciences,16.

Qiong, O. U. (2017). A brief introduction to perception. ***Studies in literature and language*****,** *15*(4), 9-10.

Sarı, Ö. (2011). Toplumsal cinsiyet ve mesleki rol ilişkisi: hemşirelik bölümünde okuyan erkek öğrenciler örneği. ***Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, *4*(2), 493-504.

Seçtim, H. ve Erkul, H. (2020). Yönetim Yaklaşımları Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme. ***Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi. Yönetim ve Siyaset Bilimleri Dergisi,*** 2(1), 30-35.

Seval, H. (2006). Çatışmanın Etkileri ve Yönetimi, Bişkek, ***Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** 8(15). 246-250.

Singh, T. (2024). **Effect Of Conflict Management Style On Job Satisfaction With Moderating Effect Of Self-Monitoring**. Bahçeşehir Unıversity, Master's Degree Thesis. 16-17

Sökmen, A. ve Yazıcıoğlu, İ. (2005). Thomas Modeli Kapsamında Yöneticilerin Çatışma Yönetimi Stilleri ve Tekstil İşletmelerinde Bir Alan Araştırması, ***Ticaret Ve Turizm Dergisi,*** (1),5-10.

Sur, H. (2008). Örgütsel Çatışma Yönetimi, ***İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölüm Dergisi****,* 32-36.

Sütlü, T. (2007). ***Örgütsel Çatışma ve İşgören Üzerine Etkileri.*** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 3.

Syagga, L. (2012**). *Intuitive Cognitive Style And Biases In Decision Making*** (Doctoral Dissertation, Eastern Mediterranean University (Emu)).10-11.

Shirzadi, S. M. (2020). ***Kümeleme Ve Anova (Varyans) Yöntemleri İle Erzincan Gümüşhane Ve Bayburt İllerinin Kuraklık Analizi***. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. 43.

Şahin, A. (2004). Yönetim Kuramları ve Motivasyon İlişkisi, ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (***11), 529-532.

Şahin, A. ve Örselli, E. (2010). Devlet Hastanelerinde Örgütsel Çatışma Nedenleri Bir Anket Uygulaması,***Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi****,* 10(19), 45-55.

Şendur, F, E. (2006).***Örgütsel Çatışma ve Çatışma Yönetimi****.* Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.11-26.

Taşçı, H., Kazar, M. ve Sezgin, B. (2024). Havacılık Sektöründe Duygusal Zekanın Çatışma Yönetimine Etkisine İlişkin Bir Derleme. ***Havacılık ve Uzayda İnsan Faktörleri Dergisi,*** *1*(1), 73-85.

Temel, M. (2017). Sağlık Örgütlerinde Çatışma: Nedenleri, Yönetimi ve Çözüm Önerileri, İ.Ü. ***Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi,*** 5 (2), 33-34.

Topaloğlu, C. ve Avcı, U. (2008). Çatışma, Nedenleri ve Yönetimi: Otel İşletmelerinde Yönetici Bakış Açısıyla Bir İnceleme, ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.*** 13(2) 77-78.

Uysal, İ. (2004). ***Örgütsel Çatışma Yönetimi ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na Yönelik Bir Uygulama****.* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yeterlilik Tezi, 24.

Uzonwanne, F, C. (2023). ***Rational Model Of Decision-Making. In Global Encyclopedia Of Public Administration, Public Policy, And Governance. Springer International Publishing***. (11230-11235), 2-3.

Üngören, E. ve Cengiz, F. ve Algür, S. (2009). İş Tatmini ve Örgütsel Çatışma Yönetimi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: Konaklama İşletmeleri Üzerinde Bir Araştırma, ***Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi***,8 27-39.

Üngüren, E. (2011*).* ***Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları***. Akdeniz Üniversitesi. Doktora Tezi. 144.

Victor-Igun, O,O. (2012). *Conflicts İn Organizations, Nijerya University Of Benın,* 1(2),58.

West, M.A. ve Tjosvold, D. ve Smith, G,K.,(2003)**.** ***International Handbook Of Organizational Teamwork And Cooperative Working,Library Of Congress Cataloging*****,**England,383.

Yatkın, A. (2008). ***Örgütsel Çatışmanın ve Performans Değerlendirmenin İşgören Performansına Etkileri***. Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi. 14-15.

Yelkikalan, N. ve Dalboy, Z. ve Doğan, S. ve Oflaz, A. (2020). Covıd-19'un Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Etkisi: Durumsallık Yaklaşımı Bağlamında Bir **Araştırma.** ***Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi***, 15(2), 145-146.

Yenisu, E. ve Şahin, F. ve Öztekkeli, H. (2019). Yönetim Düşüncesinin Evriminde Sistem Kuramının Etkileri: Kavramsal Bir Çözümleme. ***Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*****,** 6(18), 517-518.

Yıldız, O. (2022). Örgütsel Değişim ve Örgütsel Çatışma Arasındaki Olası İlişki Üzerine Bir Farkındalık Çalışması. ***İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi****,* 2(5), 432.

Yıldız, B. (2018*).* ***Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarının İnovasyon Ve Firma Performansı Üzerindeki Etkisinde Çevresel Dinamizmin Düzenleyici Rolü*****.** Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep. Doktora Tezi.

Yılmaz, E. (2019). ***Algılanan Çatışma Çözüm Stratejilerinin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Rolü: Karabük Üniversitesi İdari Personel Örneği****,* Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. 45.

Yılmaz, Ö. (2019). Örgütsel Çatışma Yönetimi ve Stratejileri, ***Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi****,* Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, 6(42), 2769-2775.

Yürür, S. (2005). ***Ödüllendirme sistemleri ile örgütsel adalet arasındaki ilişkilerin analizi ve bir uygulama*****.** Bursa Uludağ Üniversitesi.Doktora Tezi.

Zakaria, N., Ahmad, A. ve Azman, N.(2023). ***Conflict Management Styles And Organizational Commitment: A Study Among Perbadanan Kemajuan Negeri Selandor Employees.*** 2525-3654.

HEYKEL'E ÇIKMAK

1960-1980 YILLARI ARASINDA ATATÜRK CADDESİ'NDE BİR TUR

EKREM HAYRİ PEKER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-95-1

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0224) 220 16 72- 223 04 37
Fax.: (0224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

SETBAŞI..... 1

Heykelde Eğlence Hayatı 51

HEYKEL..... 93

ÇAKIRHAMAM 276

GAZETE İLANLARINA GÖRE ATATÜRK CADDESİ'NDEKİ İŞYERLERİ 284

1960'LI YILLARDA BURSA'NIN KABADAYILARI..... 380

Dönemin Kartvizitlerinden Örnekler..... 400

Gazetelerden İlginç Haberler 405

KAYNAKÇA

- Abraş, Güzin, Bizim Dükkân, Bursa-2021
- Akkılıç, Yılmaz, Bursa'da Yakın Zaman, Bursa-2006
- Akkuş, Mine, Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi, Bursa-2011
- Akkurt, Bülent, Bir Zamanlar Bursa'da, Bursa-1998
- Akyüz, Yüksel, Mahfel, Yenişehir-2002
- Altıntaş, Samet, Evliyâ Çelebi'nin İlk Seyahati, İstanbul-2024
- Armağan, Mustafa, Bursa Şehrengizi, İstanbul-1998
- Bilgi, Selma Güler, Erken Cumhuriyet Döneminde Gündelik Yaşam (1927-1960), Bitirme Tezi-2007
- Bubik, Yavuz, Bir Avuç Bursa, İstanbul-2012
- Bursa Ansiklopedisi, BCG Yayını, Bursa-
- Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu Albümü 1946-1985, Bursa-1986
- Bursa'nın Kentsel Gelişimi, Sempozyum Kitabı, Bursa-2009
- Baykal, Kazım, Tarihte Bursa Yangınları, Bursa-1948
- Bursa'nın Tarihi Mahalleleri I-II-III-IV, Bursa-2011-2017
- Can, Alper, Antik Çağ Sözlüğü, Bursa-2015
- Çarşının Öyüsü, Bursa-2010
- Çetin, Osman, Bursa'da Gezileri, Bursa-2017
- Çetin, Osman, Sicillere Göre Bursa'da İhtida Hareketleri ve Sosyal Sonuçları 1472-1909, TTK-1999
- Çınarlı Kentin Dili, 7.Edebiyat Günleri, İstanbul-2002
- Dayanıklı, Gül, Bursa'da Kent Siyasetinde Elit Döngüsü ve Kent Yönetimine Etkisi, Ocak-2020,
- Dalkılıç, Deniz, Bursa'nın Demir Kanatları, Bursa-2020

- Demirağ, Banu, Manolya Ağacının Kökleri-Dün Bursa, İstanbul-2000
- Doktor Osman Şevki, Bursa ve Uludağ, Bursa-2009
- Dostoğlu, Neslihan, Osmanlı Döneminde Bursa: 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları, AKMED, Antalya-2001
- Elal, Melih, Mekânın Bursa olsun, Bursa-2009
- Enver, Ayhan-Uzoğuz, Aykan, Hey Gidi Günler Hey-Bursa-1978
- Enver, Ayhan-Uzoğuz, Aykan,Spor Dünyası-Bursa-1982
- Êrler, Şeref, Bursa'da Eski Eserler Eski Şöhretler, Bursa-1978
- Fatma Fahrunnisa Hanım, 1896 Baharında Bursa, Bursa-2010
- Gabriel, Albert, Bir Türk Başkenti Bursa, İstanbul-2010
- Göçmenöz, Nuri Levent, Eski Bursa'dan Öyküler, Ankara-2023
- Günaydın, Nurşen-Kaplanoğlu, Raif, Seyahatnamelerde Bursa-2000
- Gür, İhsan, Bursa'da Rahvan Atın Dünü ve Bugünü-2009
- Hasan Tâib Efendi, Hatıra ya da Bursa'nın Aynası, Ankara-2009
- Hüseyin Vassaf, Bursa Hatırası, Bursa-2010
- İlhan, Ali İhsan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İstanbul Basınında Bursa-2012
- İbnülcemal, Ahmet Tevfik, Velosipet ile bir Cevelan 1900'e Doğru İstanbul'dan Bursa'ya Bisikletli Bir Gezi, İstanbul-2006
- İlhan, Ali İhsan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İstanbul Basınında Bursa, Bursa-2012
- Kağıtçıbaşı Ergun, Dibaçenin Ertesi Günü, Bursa-2012
- Kağıtçıbaşı Ergun, Yaşar, Enis, Bursa Ekonomik Tarihi 1326-1900, Bursa-2005
- Kandes, Vasileos I, Kuruluşundan XIX Yüzyıl Sonlarına Kadar Bursa, Mart-2009

- Karpat, Kemal, Osmanlı Nüfusu (1830-1914), İstanbul-2003
- Karpat, Kemal, Osmanlı Devleti'nin Kısa Sosyal Tarihi, İstanbul-2009
- Kayra, Cahit, 38 Kuşağı, İstanbul-2012, T. İş Bankası Kültür Yayınları
- Kemankaş, ismail Kemal, Gazi'nin Stadyumu, Bursa-2019
- Kinçov, Vasil, Marmara'nın Öte Yakasında, İstanbul-2021
- Kumaş, Nursal, Cumhuriyet Dönemi İstatistiklerinde Bursa (1923-1938)
- Kumaş, Nursal, II. Abdülhamid Döneminde Bursa'da Sosyal Hayat (1876-1909)
- Kuter, Yalçın İpbüken'in Yaşamından, İstanbul-2023
- Mat, Ertuğrul, Bursa Günleri, Ankara-2015, Berikan
- Mehmed Ziya, Bursa'dan Konya'ya Seyahat, Ankara-2009
- Menteş, Niyazi, Vefasız Olsa da Zaman Gönül Kahvesi, Bursa-1997
- Menteş, Niyazi, Vefasız Olsa da Zaman (Gönül Kahvesi Serisinden:2) Bursa Hikâyeleri, Bursa-1999
- Menteş, Niyazi, Sonbahar Yaprakları, Bursa-2006
- Mülazım Abdülkadir (Kadri), Bursa Rehberi, Ankara-2009, Bursa İl Özel İdaresi Yayını
- Naçov, Nikola, Bursa'ya Gidiş ve Dönüş, İstanbul-2019
- Nesin, Aziz, Bir Sürgünün Anıları, İstanbul-2015
- Oğuzoğlu, Yusuf, 8500 Yıllık Uygarlığın İzinden Bursa Tarihi, Bursa-2013
- Okur, Ali, 1927-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Radyo Yayıncılığı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019

- Ortaylı İlber, (2016), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul-2016
- Öcalan, Hasan Basri, Seyahatnameye göre Ruhaniyetli Şehir Bursa, Ankara-2009
- Özdemir, Nezaket, Bursa'nın Anısal Tarihi, Bursa-2009
- Özgüç, Agâh, Ansiklopedik Türk Filmleri Sözlüğü, İstanbul-2014
- Peker, Ekrem Hayri, 1950-1960 Yılları Arasında Bursa'da Kültürel ve Sosyal Değişim, Bursa-2022
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'da Sinema, Ankara-2021
- Peker, Ekrem Hayri, Emirsultan-Heykel Arasında Nostaljik Bir Gezi, Bursa-2020
- Peker, Ekrem Hayri, Altıparmak-Muradiye-Çekirge Arasında Nostaljik Bir Gezi, Bursa-2020
- Peker, Ekrem Hayri, 1930-1960 Yılları Arasında Bursa'da Eğlence, Bursa-2022
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'nın Meyhaneleri, Bursa'nın Şaraphaneleri Nilüfer Şarapçısı, Misi şaraphaneleri ve Tirilye'de Baküs Şarapçılık, Bursa-2023
- Peker, Ekrem Hayri, Kültürpark, XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
- Peker, Ekrem Hayri, Altıparmak,XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
- Peker, Ekrem Hayri, Bursa'nın Kahve Kültürü ve Kıraathaneleri ve Çay Bahçeleri, Bursa-2023
- Pekşen, Yalçın, Dilin Kemiği Yok, İstanbul-1986

- Scheneider, Eliza Cheney Abbott, Bursa Mektupları, İstanbul-Ekim 2009, Dergâh Yayınları
- Suat, Mustafa, Bursa ve Civarı, Bursa-2011
- -Şahin, Haluk, Babıali'ye Son Tren, İstanbul-2024
- Şehitoğlu, Elif, Bursa Hamamları, İstanbul-2008
- Toklucu, Taraftarın Seninle, İstanbul-2001
- Yandayan, Ayşe, Mollaarap, Bursa-2024, Kültür-sanat
- Yaşayanlar, İsmail, Osmanlı Dönemi Bursa Otelleri, Bursa-2003
- Yazıcıoğlu, Necla Kitay, Bir Cumhuriyet Kadınının Anıları, Bursa-2010
- Yetişen, Y. Kenan, Bursa Kılıç-Kalkan Halk Oyunu ve Tarihçesi, Bursa-2011
- Yetişen, Y. Kenan, Bursa'da Taşımacılık, Bursa-2020
- Yıldız, Özgür, Amerikan Protestan Misyonerlerinin Bursa'da Teşkilatlanmaları ve Faaliyetleri 1884-1928, TTK-2016

MAKALELER:

- Aksoy, Feyza, Y., Geçmişten Günümüze Altıparmak Caddesi, Bursadakultur.org
- Bayramoğlu, Kerim, Bursa'nın Unutulmaz Valisi Haşim İşcan, Şehrengiz Dergisi. Sayı:134 Mart-Nisan, Bursa-2022)
- Ceyhan, Mümin, Bursa'da Elektriğin Tarihsel Gelişimi, www.belgeseltarih.com
- Ekim, Büşra, Bir Bursa Beyefendisi İrfan Eroğlu'nun anılarından, 9.05. 2021, www.lıfebursa.com
- Ekim, Büşra, Nilüfer Çayı'nı siz nasıl bilirdiniz? 9.07.2021, www.lıfebursa.com

- Kırayoğlu, Mithat: Luigi Piccinato, Bursa Planı Deneyimi (L'esperienza del Piano di Bursa), Urbanistica, no: 36-37, 1961, s. 110-136, İtalyancadan çeviren: Kemal Atakay (Mithat Kırayoğlu'nun www.tchayat.org'da 19.8.2005 tarihinde yayınlanan yazısı)
- Kolaylı, H. Gül, Hayata dair bir çeşitleme: Eski Bursa'da Kandiller çocuklarındı**...**11.03.2021 Yeni Dönem
- Öztahtalı, İbrahim İmran, Divan Edebiyatının Sonbaharında Bursa'da Bir Yaban gülü: Murad Emri Efendi, U.U. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:11, Sayı:19, 2010/2
- Peker, Ekrem Hayri, Benim Sinemalarım, Bursa Araştırmaları Dergisi sayı:38, Bursa-2012
- Peker, Ekrem Hayri, Organizatör Hayri Küçük, www.belgeseltarih.com
- Pınar, İlhan, Gezginlere göre 18.,19. Yüzyıllarda ve cumhuriyetin ilk yıllarında Bursa, Toplumsal Tarih sayı:8 Ağustos 1994)
- Şen, Fevzi, Bursa Arabacı Hanları, Yeşil Bursa Dergisi
- Uysal, tamer, Uludağ ve Sinema, www.bursadakultur.org,
- Yaşayanlar, İsmail, Bursa'da Bir Fransız Kadın Girişimci: Madam Brotte, Bursadakultur.org

GAZETELER-DERGİLER

- ANT
- Atlas 47. Sayı Mart-1997
- Bursa Araştırmaları Vakfı Dergisi
- Bursa Defteri
- Bursa'da Yaşam
- Bursa Hakimiyet
- Haber

- Hakimiyet Milletindir
- Milliyet
- Olay
- Resimli Şark Ağustos 1932 NO:20
- Yeni ANT

SİTELER

- Bursadakultur.org
- belgeseltarih.com
- www.sinemalar.com
- www.sinematurk.com
- www.tsa.org.tr
- Vikipedia

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- Adnan Önürmen
- Ahmet Çokran
- Bahattin Yılmaz
- Bursa Kent Müzesi
- Bülent Örendil
- Cahit Aka
- Ertan Ertarman
- Fahri Yıbar
- Faruk Okumuş
- Hüseyin Karaburun
- İsmail Konçi
- Metin Atliman

- Müzehher Barsbey (Peker)
- Nazım Çavdar
- Nazif Dağdelen
- Nurdan Tezgin
- Oya Peker
- Oktay Peker
- Ömer Günay
- Ömer Sirkeci
- Refia Aydın (Peker)
- Serdar Tanman
- S. Zafer Ünver
- Şinasi Çelikkol
- Umut Göktaş
- Y. Kenan yetişen
- Yusuf Ozanoğlu

EKLER

- 1960'lı Yıllarda Bursa'nın Kabadayıları
- Dönemin Kartvizitlerinden Örnekler
- İlginç Gazete Haberleri

HİBRİT ÇALIŞMA, YÖNETİM ve ORGANİZASYON PERSPEKTİFLERİ

Prof. Dr. OZAN BÜYÜKYILMAZ
Arş. Gör. Duygu ÖZKAN

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

e_ISBN: 978-625-93617-8-9

Aralık **2025**

Sayfa Düzeni:

Vildan YAVUZ

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.

Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA

Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37

Fax.: (0.224) 223 41 12

e-mail: info@ekinyayinevi.com

www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
HİBRİT ÇALIŞMANIN EVRİMİ: TARİHSEL VE GÜNCEL PERSPEKTİFLER 1
Ozan BÜYÜKYILMAZ

BÖLÜM 2
HİBRİT ÇALIŞMA ÇAĞINDA ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ 17
Duygu ÖZKAN

BÖLÜM 3
HİBRİT ÇALIŞMA MODELLERİNİN ÖRGÜT YAPILARINA ETKİLERİ 29
Nurdan GÜRKAN

BÖLÜM 4
TEKNOLOJİ VE HİBRİT ÇALIŞMA: DİJİTAL ALTYAPILARIN ROLÜ 47
Sümeyra SEZER KAPLAN

BÖLÜM 5
HİBRİT ÇALIŞMADA İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ VE PERFORMANS YÖNETİMİ 55
Aysun ÇALIK

BÖLÜM 6
HİBRİT ÇALIŞMADA YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ KARAR ALMA SÜREÇLERİ 69
Canan YILDIRAN

BÖLÜM 7
HİBRİT ÇALIŞMADA ÇALIŞAN DENEYİMİ: KİŞİSELLEŞTİRME VE ESNEKLİK 87
Nuriye KARAKAYA

BÖLÜM 8
HİBRİT ÇALIŞMA VE ÖRGÜTSEL ÖĞRENME: SÜREKLİ GELİŞİM KÜLTÜRÜ 101
Oya ÖNALAN

BÖLÜM 9
HİBRİT ÇALIŞMA VE ÇALIŞAN BAĞLILIĞI 117
Fatma YILDIRIM

BÖLÜM 10
HİBRİT ÇALIŞMA VE HALKLA İLİŞKİLER 127
Abdulkadir KURTULAN

BÖLÜM 11
HİBRİT ÇALIŞMA VE İŞE ALIM SÜREÇLERİNDE DİJİTALLEŞME 139
Hayriye KUTLU

BÖLÜM 12
HİBRİT ÇALIŞMA VE PAZARLAMA..... 151
Mehmet Emin BOZKURT

BÖLÜM 13
HİBRİT ÇALIŞMA VE MOTİVASYON STRATEJİLERİ 163
İskender KOYUNCU

BÖLÜM 14
HİBRİT ÇALIŞMADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ: YENİ ZORLUKLAR 179
Neşe YILDIZ

BÖLÜM 15
HİBRİT ÇALIŞMADA ZİHİNSEL SAĞLIK VE TÜKENMİŞLİK SENDROMU 205
Nur ÇAMLICA ŞENDEMİR

BÖLÜM 16
HİBRİT ÇALIŞMA VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ..... 213
Nuriye KARAKAYA

BÖLÜM 17
HİBRİT ORTAMDA PSİKOLOJİK GÜVENLİK VE TAKIM DİNAMİKLERİ 225
Esra YILMAZ

BÖLÜM 18
HİBRİT ÇALIŞMADA KRİZ YÖNETİMİ VE ESNEKLİK 237
Sümeyra SEZER KAPLAN

BÖLÜM 19
TÜRKİYE'DE HALKA AÇIK FİRMALARDA ESNEK ÇALIŞMA VE SEKTÖREL PERFORMANS: FİNANSAL, SOSYAL VE YÖNETSEL BOYUTLARDA BİR DEĞERLENDİRME 245
Meltem ECE ÇOKMUTLU

KAYNAKÇA

Akar, İ., & Meçik, O. (2021). Çalışma Yaşamında Yenilikler: Pandemi ile Dijitalleşme Deneyimi. *Journal of Life Economics*, *8*(4), 403-411.

Bailey, D. E., & Kurland, N. B. (2002). A Review of Telework Research: Findings, New Directions, and Lessons for the Study of Modern Work. *Journal of Organizational Behavior*, *23*(4), 383-400. https://doi.org/10.1002/job.144

Balcı, A. İ., & Eraslan, E. (2023). GİG Ekonomisi: Bibliyometrik Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, *85*, 155–167. https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1305805

Bick, A., Blandin, A., & Mertens, K. (2023). Work from Home before and after the COVID-19 Outbreak. *American Economic Journal: Macroeconomics*, *15*(4), 1–39. https://doi.org/10.1257/mac.20210061

Bloom, N., Han, R., & Liang, J. (2024). Hybrid Working from Home Improves Retention without Damaging Performance. *Nature*, *630*(8018), 920-925. https://doi.org/10.1038/s41586-024-07500-2

Burtch, G., Carnahan, S., & Greenwood, B. N. (2018). Can You Gig It? An Empirical Examination of the Gig Economy and Entrepreneurial Activity. *Management Science*, *64*(12), 5497-5520. https://doi.org/10.2139/ssrn.2744352

Carraro, E., Rapisarda, P., Acquadro Maran, D., Filippetti, S., Palella, M., Pellegrino, E.,…Fiore, M. (2025). Remote Workers' Life Quality and Stress during COVID-19: A Systematic Review. *European Journal of Public Health*, *35*(1), 141-152. https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae167

Cascio, W. F., & Montealegre, R. (2016). How Technology is Changing Work and Organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, *3*, 349-375. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-041015-062352

Clark, S. C. (2000). Work/Family Border Theory: A New Theory of Work/Family Balance. *Human Relations*, *53*(6), 747-770. https://doi.org/10.1177/0018726700536001

De Stefano, V., Durri, I., Stylogiannis, C., & Wouters, M. (2021). *Platform Work and the Employment Relationship, ILO Working Paper 27*. I. L. Organization.

Eng, I., Tjernberg, M., & Champoux-Larsson, M.-F. (2024). Hybrid Workers Describe Aspects That Promote Effectiveness, Work Engagement, Work-Life Balance, and Health. *Cogent Psychology*, *11*(1), 2362535. https://doi.org/10.1080/23311908.2024.2362535

Eurofound. (2020). Living, Working and COVID-19: First Findings – April 2020. *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*, *EF/20/058/EN*.

Field, J. C., & Chan, X. W. (2018). Contemporary Knowledge Workers and the Boundaryless Work–Life Interface: Implications for the Human Resource Management of the Knowledge Workforce [Perspective]. *Frontiers in Psychology*, *9* 02414. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02414

Fostervold, K. I., Ulleberg, P., Nilsen, O. V., & Halberg, A. M. (2024). The Hidden Costs of Working from Home: Examining Loneliness, Role Overload, and the Role of Social Support During and Beyond the COVID-19 Lockdown [Original Research]. *Frontiers in Organizational Psychology*, *2*, 1380051. https://doi.org/10.3389/forgp.2024.1380051

Froese, F. J., Blay, T., Gibson, C. B., Shaffer, M. A., & Benitez, J. (2025). Global Virtual Work: A Review, Integrative Framework, and Future Research Opportunities. *Journal of International Business Studies*, *56*(6), 691-719. https://doi.org/10.1057/s41267-025-00775-1

Golightly, L., Chang, V., Xu, Q. A., Gao, X., & Liu, B. S. (2022). Adoption of Cloud Computing as Innovation in the Organization. *International Journal of Engineering Business Management*, *14*, 18479790221093992. https://doi.org/10.1177/18479790221093992

Gökçe, Ç., & Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *6*(1), 58-80.

Gratton, L. (2021). Four Principles to Ensure Hybrid Work Is Productive Work. *MIT Sloan Management Review*, *62*(2), 11A-16A.

Hall, C. E., Davidson, L., Brooks, S. K., Greenberg, N., & Weston, D. (2023). The Relationship between Homeworking during COVID-19 and Both, Mental Health, and Productivity: A Systematic Review. *BMC Psychology*, *11*(1), 188. https://doi.org/10.1186/s40359-023-01221-3

Hanzis, A., & Hallo, L. (2024). The Experiences and Views of Employees on Hybrid Ways of Working. *Administrative Sciences*, *14*(10), 263. https://doi.org/10.3390/admsci14100263

Hirsch, P. B. (2021). Sustaining Corporate Culture in A World of Hybrid Work. *Journal of Business Strategy*, *42*(5), 358-361. https://doi.org/10.1108/jbs-06-2021-0100

Homberg, M., Lükemann, L., & Abendroth, A.-K. (2023). From 'Home Work' to 'Home Office Work'? *Work Organisation, Labour & Globalisation*, *17*(1), 74-116. https://doi.org/10.13169/workorgalaboglob.17.1.0074

Khateeb, F. R. (2021). Work Life Balance - A Review of Theories, Definitions and Policies. *Cross-Cultural Management Journal*, *23*(1), 27-55.

Kniffin, K. M., Narayanan, J., Anseel, F., Antonakis, J., Ashford, S. P., Bakker, A. B.,…Vugt, M. V. (2021). COVID-19 and the Workplace: Implications, Issues, and Insights for Future Research and Action. *American Psychologist*, *76*(1), 63-77. https://doi.org/10.1037/amp0000716

Lane, J. N., Leonardi, P. M., Contractor, N. S., & DeChurch, L. A. (2024). Teams in the Digital Workplace: Technology's Role for Communication, Collaboration, and Performance. *Small Group Research*, *55*(1), 139-183. https://doi.org/10.1177/10464964231200015

Le Blanc, P., Ulfert, A.-S., Peeters, M., Rispens, S., & Scherer, S. (2024). How Emerging Technologies Shape the Future of Work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, *33*(2), 115-119. https://doi.org/10.1080/1359432X.2024.2324937

Marston, S., Li, Z., Bandyopadhyay, S., Zhang, J., & Ghalsasi, A. (2011). Cloud Computing — The Business Perspective. *Decision Support Systems*, *51*(1), 176-189. https://doi.org/10.1016/j.dss.2010.12.006

McKinsey Global Institute. (2024). *A New Future of Work: The Race to Deploy AI and Raise Skills in Europe and Beyond*.

McPhail, R., Chan, X. W., May, R., & Wilkinson, A. (2024). Post-COVID Remote Working and Its Impact on People, Productivity, and the Planet: An Exploratory Scoping Review. *The International Journal of Human Resource Management*, *35*(1), 154-182. https://doi.org/10.1080/09585192.2023.2221385

Moro-Visconti, R. (2024). Artificial Intelligence-Driven Digital Scalability and Growth Options. R. Moro-Visconti (Ed.), *Artificial Intelligence Valuation: The Impact on Automation, BioTech, ChatBots, FinTech, B2B2C, and Other Industries*. İçinde (ss. 131-204). Cham: Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53622-9_3

Naqshbandi, M. M., Kabir, I., Ishak, N. A., & Islam, M. Z. (2023). The Future of Work: Work Engagement and Job Performance in the Hybrid Workplace. *The Learning Organization: An International Journal*, *31*(1), 5-26. https://doi.org/10.1108/tlo-08-2022-0097

Oakman, J., Kinsman, N., Stuckey, R., Graham, M., & Weale, V. (2020). A Rapid Review of Mental and Physical Health Effects of Working at Home: How Do We Optimise Health? *BMC Public Health*, *20*(1), 1825. https://doi.org/10.1186/s12889-020-09875-z

Oppong Peprah, E. (2023). Hybrid Workplace: Current Status, Positives, Negatives, Challenges, and Team Learning. *The Learning Organization: An International Journal*, *31*(1), 88-103. https://doi.org/10.1108/tlo-11-2022-0150

Polat, Y. (2023). Covid-19 Salgınının Çalışma Biçimine Etkisi: Hibrit Çalışma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, *23*(2), 163-172. https://doi.org/10.25294/auiibfd.1283133

Santos, F., Pache, A.-C., & Birkholz, C. (2015). Making Hybrids Work: Aligning Business Models and Organizational Design for Social Enterprises. *California Management Review*, *57*(3), 36-58. https://doi.org/10.1525/cmr.2015.57.3.36

Sarıbay, B. (2023). Uzaktan Çalışma Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Dergisi*(46), 221-241. https://doi.org/10.59572/sosder.1275821

Sarıipek, D. B., Cerev, G., & Ayhan, E. E. (2023). İşgücü Piyasasında Pandemi Sonrası "Yeni Normal"; Hibrit Çalışma ve İş-Yaşam Dengesi. *İnsan ve İnsan*, *10*(35), 11-27. https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1189607

Shockley, K. M., & Allen, T. D. (2007). When Flexibility Helps: Another Look at the Availability of Flexible Work Arrangements and Work-Family Conflict. *Journal of Vocational Behavior*, *71*(3), 479-493. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.08.006

Sin, J. C. C., & Kathiarayan, V. (2023). The Evolution of Remote Work: Analyzing Strategies for Effective Virtual Team Management and Collaboration. *International Journal of Management and Commerce Innovations*, *11*(1), 91-101. https://doi.org/10.5281/zenodo.7920161

Singh, S., & Sant, S. (2023). The Moderating Role of Workplace (Hybrid/ Remote) on Employee Engagement and Employee Turnover Intention. *Employee Responsibilities and Rights Journal*. https://doi.org/10.1007/s10672-023-09480-3

Stanton, C. T., & Thomas, C. (2025). Who Benefits from Online Gig Economy Platforms? *American Economic Review*, *115*(6), 1857–1895. https://doi.org/10.1257/aer.20221189

Uşen, Ş., & Balcı, A. İ. (2020). Covid-19 Salgını Nedeniyle Alınan İstihdam Tedbirlerinin Beyaz Yakalı Çalışanların Ücret ve Yan Haklarına Yansıması. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İnsan Kaynakları Araştırma Merkezi*.

Vallas, S., & Schor, J. B. (2020). What Do Platforms Do? Understanding the Gig Economy. *Annual Review of Sociology*, *46*, 273-294. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-121919-054857

Vartiainen, M., & Vanharanta, O. (2024). True Nature of Hybrid Work [Original Research]. *Frontiers in Organizational Psychology*, *2*, 1448894. https://doi.org/10.3389/forgp.2024.1448894

Wang, B., Liu, Y., Qian, J., & Parker, S. K. (2021). Achieving Effective Remote Working During the COVID-19 Pandemic: A Work Design Perspective. *Applied Psychology*, *70*(1), 16-59. https://doi.org/10.1111/apps.12290

Williams, S., & Shaw, N. (2024). Hybrid Working – Benefits and Challenges for Productivity and Performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, *74*(1), 163-179. https://doi.org/10.1108/ijppm-05-2023-0230

Wood, A. J., Graham, M., Lehdonvirta, V., & Hjorth, I. (2019). Good Gig, Bad Gig: Autonomy and Algorithmic Control in the Global Gig Economy. *Work, Employment and Society*, *33*(1), 56-75. https://doi.org/10.1177/0950017018785616

Wood, A. J., Martindale, N., & Burchell, B. J. (2025). Beyond the 'Gig Economy': Towards Variable Experiences of Job Quality in Platform Work. *Work, Employment and Society*, *39*(5), 1154-1178. https://doi.org/10.1177/09500170251336947

Yang, L., Holtz, D., Jaffe, S., Suri, S., Sinha, S., Weston, J.,…Teevan, J. (2022). The Effects of Remote Work on Collaboration among Information Workers. *Nature Human Behaviour*, *6*(1), 43-54. https://doi.org/10.1038/s41562-021-01196-4

Zammuto, R. F., Griffith, T. L., Majchrzak, A., Dougherty, D. J., & Faraj, S. (2007). Information Technology and the Changing Fabric of Organization. *Organization Science*, *18*(5), 749-762. https://doi.org/10.1287/orsc.1070.0307

KAYNAKÇA

Ali, M., Usman, M., Pham, N. T., Agyemang-Mintah, P., & Akhtar, N. (2023). Remote leadership and employee outcomes: The role of digital communication and trust building. *Journal of Business Research*, 161, 113847. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113847

Allen, K. S., Grelle, D., Lazarus, E. M., Popp, E., & Gutierrez, S. L. (2024). Hybrid is here to stay: Critical behaviors for success in the hybrid work context. *Personality and Individual Differences*, 217, 112459. https://doi.org/10.1016/j.paid.2023.112459

Aroles, J., Mitev, N., & Vaujany, F. X. (2019). Mapping the future of work: Hybrid organizations, digital labor and new ways of working. *Information and Organization*, 29(1), 1–10. https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2018.12.002

Baruch, Y. (2000). Teleworking: Benefits and pitfalls as perceived by professionals and managers. *New Technology, Work and Employment*, 15(1), 34–49. https://doi.org/10.1111/1468-005X.00063

Baruch, Y. (2001). The Status of Research on Teleworking and An Agenda for Future Research. *International Journal of Management Review*, 3(2), 113-129.

Bıçkı, D. (2022). COVID-19 sonrası uzaktan ve hibrit çalışma deneyimleri: Türkiye'de çalışanların algıları üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 51(2), 345–367.

Bloom, N., Liang, J., Roberts, J., & Ying, Z. J. (2015). Does working from home work? Evidence from a Chinese experiment. *Quarterly Journal of Economics*, 130(1), 165–218. https://doi.org/10.1093/qje/qju032

Bulgur, N. E., & Bal, Y. (2022). Uzaktan Çalışma ve İş-Yaşam Dengesinin Çalışan Motivasyonuna Etkisinin Kavramsal Açıdan İncelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 67 (Aralık), 1393-1404. https://doi.org/10.7816/ulakbilge-09-67-02

Bolino, M. C., Klotz, A. C., & Daniels, D. (2022). The impact of self-management and work design on modern employees. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 9(1), 1–24. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012420-091007

Cascio, W. F., & Montealegre, R. (2016). How technology is changing work and organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 3, 349–375. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-041015-062352

Çiftçi, D. Ö. (2022). The New Way of Working: Hybrid Work Model. Gökhan Ofluoğlu (Ed.), *Current Approaches in Management and Organization in the Process of Globalization*, 131-146. İksad Publishing House.

De Smet, A., Dowling, B., Mugayar-Baldocchi, M., & Schaninger, B. (2021). *What employees are saying about the future of remote work*. McKinsey & Company.

Edmondson, A. C. (2019). *The fearless organization: Creating psychological safety in the workplace for learning, innovation, and growth*. Wiley.

Fauville, G., Luo, M., Queiroz, A. C. M., Bailenson, J. N., & Hancock, J. (2021). Nonverbal mechanisms predict Zoom fatigue and explain why women experience it more than men. *Technology, Mind, and Behavior*, 2(1). https://doi.org/10.1037/tmb0000036

Gajendran, R. S., & Harrison, D. A. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: Meta-analysis of psychological mediators and individual consequences. *Journal of Applied Psychology*, 92(6), 1524–1541. https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.6.1524

Gibson, C., Gibbs, J., & Dunlop, P. (2023). Collaboration in hybrid teams: Balancing virtual and face-to-face rhythms. *Journal of Management Studies*, 60(4), 1023–1048. https://doi.org/10.1111/joms.12897

Golden, T. D., Veiga, J. F., & Dino, R. N. (2008). The impact of professional isolation on teleworker job performance and turnover intentions. *Journal of Applied Psychology*, 93(6), 1412–1421. https://doi.org/10.1037/a0012722

Gökçe, Ç., & Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 58-80.

Kanat, B., & Ayyıldız Ünnü, N. A. (2022). Covid-19 Küresel Salgını ve Dijital Dönüşümün İnsan Kaynakları Uygulamaları Üzerine Yansımalarını Açığa Çıkarmaya Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), 185-213.

Kniffin, K. M., Narayanan, J., Anseel, F., Antonakis, J., Ashford, S. J., Bakker, A. B., ... & Vugt, M. V. (2021). COVID-19 and the workplace: Implications, issues, and insights for future research and action. *American Psychologist*, 76(1), 63–77. https://doi.org/10.1037/amp0000716

Makarius, E. E., & Larson, B. Z. (2017). Changing the perspective of virtual work: Building virtual intelligence at the individual level. *Academy of Management Perspectives*, 31(2), 159–178. https://doi.org/10.5465/amp.2015.0194

Olson-Buchanan, J. B., & Boswell, W. R. (2021). Navigating the shifting boundaries of hybrid work. *Human Resource Management Review*, 31(4), 100856. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2021.100856

Polat, Y. (2023). Covid-19 Salgınının Çalışma Biçimine Etkisi: Hibrit Çalışma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 23(2), 163-172. https://doi.org/10.25294/auiibfd.1283133Putnam, L. L., Myers, K. K., & Gailliard, B. M. (2014). Examining the tensions in workplace flexibility and exploring options for new directions. Human Relations, 67(4), 413–440. https://doi.org/10.1177/0018726713495704

Rapp, T. L., Bachrach, D., & Rapp, A. A. (2021). Managing remote workers: Boundary blurring, burnout, and well-being in the COVID-19 era. *Journal of Management*, 47(6), 1529–1555. https://doi.org/10.1177/01492063211022602

Sarıipek, D. B., Cerev, G., & Ayhan, E. E. (2023). İşgücü Piyasasında Pandemi Sonrası "Yeni Normal"; Hibrit Çalışma ve İş-Yaşam Dengesi. *İnsan ve İnsan*, 10(35), 11-27. https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1189607

Schein, E. H. (2017). *Organizational culture and leadership* (5th ed.). Wiley.

Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 38(5), 1442–1465. https://doi.org/10.5465/256865

Steude, D. H. (2021). Challenges of Remote Leadership in a Digitalized Working World 4.0. *Management of Organizations: Systematic Research*, 85(1), 65-86. https://doi.org/10.1515/mosr-2021-0005

Toscano, F., & Zappalà, S. (2020). Social isolation and stress as predictors of teleworking satisfaction and performance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(4), 1341. https://doi.org/10.3390/ijerph17041341

Waizenegger, L., McKenna, B., Cai, W., & Bendz, T. (2020). An affordance perspective of team collaboration and enforced working from home during COVID-19. *European Journal of Information Systems*, 29(4), 429–442. https://doi.org/10.1080/0960085X.2020.1800417

Wang, B., Liu, Y., Qian, J., & Parker, S. K. (2021). Achieving effective remote working during the COVID-19 pandemic: A work design perspective. *Applied Psychology*, 70(1), 16–59. https://doi.org/10.1111/apps.12290

Wang, Y., & Haggerty, N. (2011). Individual virtual competence and its influence on virtual work adjustment. *Journal of Management Information Systems*, 27(4), 165–198. https://doi.org/10.2753/MIS0742-1222270406

Williams, J. (2020). The impact of longer working hours on productivity in remote work settings. *MIT Sloan Management Review*.

Yosunkaya, Ş. (2023). Türkiye'de hibrit çalışma: İş-yaşam dengesi, memnuniyet ve psikolojik etkiler. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 44(1), 112–132.

Zhang, X., & Bartol, K. M. (2010). Linking empowering leadership and employee creativity: The influence of psychological empowerment. *Academy of Management Journal*, 53(1), 107–128. https://doi.org/10.5465/amj.2010.48037118.

KAYNAKÇA

Anheier, H. K. ., Krlev, Gorgi., & Mildenberger, Georg. (2019). *Social innovation : comparative perspectives*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Annosi, M., Brunetta, F., Magnusson, M., & Boccardelli, P. (2018). Strategic and Organizational Insights into Learning and Innovation in Hybrids and "New" Organizations. In P. Boccardelli, M. C. Annosi, F. Brunetta, & M. Magnusson (Eds.), *Learning and Innovation in Hybrid Organizations*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-62467-9

Burns, T., & Stalker, G. M. (1961). The Management of Innovation. In *The Economic Journal* (Vol. 79, Issue 314). Tavistock. https://doi.org/10.2307/2230196

Claver-Cortés, E., Pertusa-Ortega, E. M., & Molina-Azorín, J. F. (2012). Characteristics of organizational structure relating to hybrid competitive strategy: Implications for performance. *Journal of Business Research*, 65(7), 993–1002. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2011.04.012

Cornelissen, J. P., Akemu, O., Jonkman, J. G. F., & Werner, M. D. (2021). Building Character: The Formation of a Hybrid Organizational Identity in a Social Enterprise. *Journal of Management Studies*, 58(5), 1294–1330. https://doi.org/10.1111/joms.12640

Eng, I., Tjernberg, M., & Champoux-Larsson, M.-F. (2024). Hybrid workers describe aspects that promote effectiveness, work engagement, work-life balance, and health. *Cogent Psychology*, 11(1). https://doi.org/10.1080/23311908.2024.2362535

Handke, L., Aldana, A., Costa, P. L., & O'Neill, T. A. (2024). Hybrid Teamwork: What We Know and Where We Can Go From Here. *Small Group Research*, 55(5), 805–835. https://doi.org/10.1177/10464964241279078

Hopkins, J., & Bardoel, A. (2023). The Future Is Hybrid: How Organisations Are Designing and Supporting Sustainable Hybrid Work Models in Post-Pandemic Australia. *Sustainability*, 15(4), 3086. https://doi.org/10.3390/su15043086

Huybrechts, B., & Haugh, H. (2018). The Roles of Networks in Institutionalizing New Hybrid Organizational Forms: Insights from the European Renewable Energy Cooperative Network. *Organization Studies*, 39(8), 1085–1108.

Judijanto, L., Muhtadi, M. A., & Arini, R. E. (2025). The Future of Hybrid Work: A Bibliometric Mapping of Employee Productivity and Well-Being. *West Science Social and Humanities Studies*, 3(03), 395–405. https://doi.org/10.58812/wsshs.v3i03.1767

Khan, G. M., & Lopez, J. C. (2023). Impact of Hybrid Work Culture on Organizational Effectiveness. *Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology*, 44(3), 2503–2509. https://doi.org/10.52783/tjjpt.v44.i3.732

Kleimann, B. (2019). (German) Universities as multiple hybrid organizations. *Higher Education*, 77(6), 1085–1102. https://doi.org/10.1007/s10734-018-0321-7

Lauring, J., & Jonasson, C. (2025). What is hybrid work? Towards greater conceptual clarity of a common term and understanding its consequences. *Human Resource Management Review*, 35(1), 101044. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2024.101044

Malhotra, A., Wright, A. L., & Jarvis, L. C. (2025). Hybridity in Nonprofit Organizations: Organizational Perspectives on Combining Multiple Logics. *Journal of Business Ethics*, 196(2), 291–307. https://doi.org/10.1007/s10551-024-05687-y

Ménard, C. (2022). Hybrids: where are we? *Journal of Institutional Economics*, 18(2), 297–312. https://doi.org/10.1017/S1744137421000230

Mintzberg, H. (1979). *The Structuring of Organizations: A Synthesis of the Research*. Prentice-Hall.

Mitzinneck, B., & Greco, A. (2021). Organizational Hybridity. In R. W. Griffin (Ed.), *Oxford Bibliographies in Management*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/obo/9780199846740-0204

Pache, A.-C., & Thornton, P. H. (2020). *Hybridity and Institutional Logics* (pp. 29–52). https://doi.org/10.1108/S0733-558X20200000069002

Padma, J. (2025). Study on Impact of Hybrid Workers on Organizational Culture. *International Research Journal on Advanced Engineering and Management (IRJAEM)*, 3(01), 06–08. https://doi.org/10.47392/IRJAEM.2025.0002

Sanchez, R., & Mahoney, J. T. (1996). Modularity, flexibility, and knowledge management in product and organization design. *Strategic Management Journal*, 17(S2), 63–76. https://doi.org/10.1002/smj.4250171107

Santa, M., & Kitanovikj, B. (2023, December 15). *Hidden Costs, Visible Challenges: Diagnosing the Dysfunctions that Lead to Hidden Costs in Hybrid Work Models of ICT Companies*. Proceedings of the 4th International Conference Economic and Business Trends Shaping the Future. https://doi.org/10.47063/EBTSF.2023.0017

Sundari, P., Khasanah, A. S. A. N., & Nugroho, G. S. (2024). Social Interaction and Corporate Culture in the Hybrid Work Era: A Qualitative Perspective. *Journal of Social Science and Business Studies*, 2(4), 303–309. https://doi.org/10.61487/jssbs.v2i4.107

Vidya Sri, B., & Vasantha, S. (2024). Effectiveness of hybrid workplace and its sustainable impact of determinants of organizational commitment among it companies. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*, 3, 908. https://doi.org/10.56294/sctconf2024908

Zamani, E. D., Watson-Manheim, M. B., Abbott, P., & Lin, A. (2025). The new wave of "hybrid" work: An opportunity to revise assumptions and build theory. *Information Systems Journal*, 35(2), 710–719. https://doi.org/10.1111/isj.12558.

KAYNAKÇA

Aboobaker, N., & Shanujas, V. (2025). Towards a sustainable workplace: investigating workplace cyberbullying and its relationship with employee wellbeing and intention to stay in remote and hybrid work settings. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 74(2), 453-470. doi: 10.1108/IJPPM-12-2023-0662.

Banks, G. C., Dionne, S. D., Mast, M. S., & Sayama, H. (2022). Leadership in the digital era: A review of who, what, when, where, and why. *The Leadership Quarterly*, 33(5), 101634. doi:10.1016/j.leaqua.2022.101634.

Barrero, J. M., Bloom, N., & Davis, S. (2021). *Why working from home will stick*. National Bureau of Economic Research. Advance online publication. https://doi.org/10.3386/ w28731

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership*. Psychology Press. doi:10.4324/9781410617095.

Basulo-Ribeiro, J. B., Amorim, M., & Teixeira, L. (2023). How to accelerate digital transformation in companies with lean philosophy? Contributions based on a practical case. International *Journal of Industrial Engineering and Management*, 14(2), 94–104. doi: 10.24867/IJIEM-2023-2-326

Bennett, A. A., Campion, E. D., Keeler, K. R., & Keener, S. K. (2021). Videoconference fatigue? Exploring changes in fatigue after videoconference meetings during COVID-19. *Journal of Applied Psychology*, 106, 330–344. doi:10.1037/ apl0000906

Bouisse-Bloigu, I., & Chamakiotis, P. (2024, September). Leading Hybrid Virtual Teams: An Exploratory Qualitative Study. In *European, Mediterranean, and Middle Eastern Conference on Information Systems* (pp. 156-165). Cham: Springer Nature Switzerland.

Braa, J., Hanseth, O., Heywood, A., Mohammed, W., & Shaw, V. (2007). Developing health information systems in developing countries: the flexible standards strategy. *MIS Quarterly*, 381-402.

Daft, R. L., & Lengel, R. H. (1986). Organizational information requirements, media richness and structural design. *Management Science*, 32(5), 554–571. doi:10. 1287/mnsc.32.5.554.

De Quadros, E. L. L., Lisboa, A. S., Souza, M. Q. B., Prikladnicki, R., & Chaves, M. S. (2022, November). The migration from forced remote work to hybrid work and its impacts on software quality: the case of a multinational company. In *Proceedings of the XXI Brazilian Symposium on Software Quality* (pp. 1-10). doi: 10.1145/3571473.357149.

Dua, A., Ellingrud, K., Kirschner, P., Kwok, P., Luby, R., & Palter, R. (2022). *Americans are embracing flexible work — and they want more of it. McKinsey & Company*. http s://www.mckinsey.com/industries/real-estate/our-insights/americans-are-embrac ing-flexible-work-and-they-want-more-of-it.

Ceniza-Levine, C. (2023). *New survey reveals the return-to-office divide – 3 ways to find your ideal remote to onsite balance. Forbes*. https://www.forbes.com/sites/carolinecenizale vine/2023/08/08/new-survey-reveals-the-return-to-office-divide–3-ways-to-find-yo ur-ideal-remote-to-onsite-balance/.

Cimini, C., Lagorio, A., Romero, D., Gaiardelli, P., & Tortorella, G. (2024). On job profiles enlargement and enrichment when lean and industry 4.0 paradigms meet. *International Journal of Industrial Engineering and Management*, 15(4), 338–347. doi: 10.24867/IJIEM-2024-4-367

Henfridsson, O., & Bygstad, B. (2013). The generative mechanisms of digital infrastructure evolution. *MIS Quarterly*, 907-931.

Höddinghaus, M., Nohe, C., & Hertel, G. (2024). Leadership in virtual work settings: What we know, what we do not know, and what we need to do. *European Journal of Work & Organizational Psychology*, 33(2), 188–212. doi: 10.1080/1359432X.2023.2250079

Kirchner, K., Ipsen, C., & Hansen, J. P. (2021). COVID-19 leader-ship challenges in knowledge work. *Knowledge Management Research & Practice*, 19(4), 493–500. doi:10.1080/14778238.2021.1877579

Liu, K. (2019). Regulating health and safety at the workplace: Prescriptive approach vs goal-oriented approach. *Safety Science*, [e-journal] 120, pp.950-961. doi:10.1016/j.ssci.2019.08.034.

Locatelli, G., Ika, L., Drouin, N., Müller, R., Huemann, M., Söderlund, J., Geraldi, J., & Clegg, S. (2023). A manifesto for project management research. *European Management Review*, 20(1), 3–17. doi: 10.1111/emre.12568

Lund, S., Cheng, W.-L., Dua, A., De Smet, A., Robinson, O., & Sanghvi, S. (2020). *What 800 executives envision for the postpandemic workforce*. McKinsey Global Institute. https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/what-800-executives-envision-for-the-postpandemic-workforce.

Massa, N., Sommovigo, V., Rubera, A., & Consiglio, C. (2025). E-Skill Self-Efficacy and Perceived Performance in Remote Work: A Cross-Lagged Study on the Mediating Role of Technostressors. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2025(1). doi: 10.1155/hbe2/8886180.

McPhail, R., Chan, X. W., May, R., & Wilkinson, A. (2024). Post- COVID remote working and its impact on people, productivity, and the planet: An exploratory scoping review. International *Journal of Human Resource Management*, 35(1), 154–182. doi:10.1080/09585192.2023.2221385

Montealegre, R., Iyengar, K., & Sweeney, J. (2019). Understanding ambidexterity: Managing contradictory tensions between exploration and exploitation in the evolution of digital infrastructure. *Journal of the Association for Information Systems*, 20(5), 1.

Nickson, D & Siddons, S. (2004). *Remote Working. Linking People and Organization*. Oxford:Elsevier Butterworth Heinemann.

Oppong Peprah, E. (2024). Hybrid workplace: current status, positives, negatives, challenges, and team learning. *The Learning Organization*, 31(1), 88-103. doi: 10.1108/TLO-11-2022-0150.

Pereira, J., Varajão, J., & Takagi, N. (2021). Evaluation of information systems project success—Insights from practitioners. *Information Systems Management*, 39(2), 138–155. doi: 10.1080/10580530.2021.1887982.

PICU, C. G., & Popescu, A. C. (2017). Empirical study regarding flexible work proliferation in multinational companies. In *Proceedings of the International Management Conference* (Vol. 11, No. 1, pp. 175-181). Faculty of Management, Academy of Economic Studies, Bucharest, Romania.

Radonić, M., Vukmirović, V., & Milosavljević, M. (2021). The impact of hybrid workplace models on intangible assets: The case of an emerging country. *Amfiteatru economic*, 23(58), 770-786. doi: 10.24818/EA/2021/58/770.

Reshma, M., Baral, R., & Dey, C. (2025). Strategies for technology and culture integration for effective remote work. *International Journal of Organizational Analysis*.

Samardzic, M., & Marjanovic, U. (2021). Multi-perspective view on sustainable production: A literature review. In A. Dolgui, A. Bernard, D. Lemoine, G. von Cieminski, & D. Romero, D. (Eds.), *Advances in production management systems: Artificial intelligence for sustainable and resilient production systems* (pp. 55–63). doi: 10.1007/978-3-030-85906-0_6

Shenhar, A. J., & Dvir, D. (2007). *Reinventing project management: The diamond approach to successful growth and innovation*. Harvard Business School Press.

Tilson, D., Lyytinen, K., & Sørensen, C. (2010). Research commentary—Digital infrastructures: The missing IS research agenda. *Information systems research*, 21(4), 748-759. doi: 10.1287/isre.1100.0318.

Walther, J. B., & Whitty, M. T. (2021). Language, psychology, and new new media: The hyperpersonal model of mediated communication at twenty-five years. *Journal of Language and Social Psychology*, 40(1), 120–135. https://doi.org/10.1177/0261927X20967703

Vaast, E., & Walsham, G. (2009). Trans-situated learning: Supporting a network of practice with an information infrastructure. *Information Systems Research*, 20(4), 547-564. doi: 10.1287/isre.1080.0228.

Yang, L., Holtz, D., Jaffe, S., Suri, S., Sinha, S., Weston, J., Joyce, C., Shah, N., Sherman, K., Hecht, B., & Teevan, J. (2022). The effects of remote work on collaboration among information workers. *Nature Human Behaviour*, 6(1), 43–54. doi:10.1038/s41562-021-01196-4

Yasuoka, M., Miyata, T., Nakatani, M., Taoka, Y., & Hamaguchi, N. (2023, July). How Remote-Controlled Avatars Are Accepted in Hybrid Workplace. In *International Conference on Human-Computer Interaction* (pp. 295-307). Cham: Springer Nature Switzerland

KAYNAKÇA

Ashdown, L. (2018). *Performance management: A practical introduction* (2nd ed.). Kogan Page.

Babapour, M., Hultberg, A., & Bozic, N. (2022). Post-Pandemic Office Work: Perceived Challenges and Opportunities for a Sustainable Work Environment. *Sustainability*. 14(1):294. https://doi.org/10.3390/su14010294

Balkan, D., & Suiçmez, H. (2017). Türkiye ve dünyada işgücü verimliliğinin karşılaştırmalı analizi. *Verimlilik Dergisi*, 1, 93–113.

Baráth, M., & Schmidt, D. A. (2022). *Work from Home as a Tool for More Efficient Business*. Poprad Economic and Management Forum.

Bloom, N., Han, R., & Liang, J. (2023). Hybrid work and productivity: A field experiment. *American Economic Review*, 113(7), 1895–1936.

Boell, S. K., Campbell, J., Cecez-Kecmanovic, D., & Cheng, J. E. (2013). Advantages, Challenges and Contradictions of the Transformative Nature of Telework: *A Review of the Literature. Telework: Advantages, Challenges and Contradictions* [Conference]. Proc

Brutyan, A., & Varis, K. (2022). Collaboration Challenges of Hybrid Working Model in Knowledge Intensive Organizations. *Talk by Student Journal*. https://talkbystudents.turkuamk.fi/yamk/collaboration-challenges-of-hybrid-working-model-in-knowledge-intensive-organizations/

Cabrita, J., & Eiffe, F. (2023). *Hybrid work in Europe: Concept and practice. Eurofound*. Retrieved from https://www.eurofound.europa.eu/publications/all/hybrid-work-europe-concept-and-practice

Cardy, R. L. (2004). *Performance management: Concepts, skills, and exercises*. Armonk, NY: M. E. Sharpe.

Charalampous, M., Grant, C. A., Tramontano, C., & Michailidis, E. (2019). Systematically reviewing remote e-workers' well-being at work: A multidimensional approach. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 28(1), 51–73.

Chiguvi, D., Bakani, K., & Kalayakgosi, S. (2023). The Impact of Covid-19 on Employees' Work-Life Balance: A Case Study of Botswana Unified Revenue. *International Journal of Research In Business and Social Science*, 12(6), 118-133.

Charbonneau, É., & Doberstein, C. (2020). An Empirical Assessment of the Intrusiveness and Reasonableness of Emerging Work Surveillance Technologies in the Public Sector. *Public Administration Review*, 80(5), 780-791.

Cook, Mor, A., & Santos, B. (2020). [Makale başlığı bilinmiyor]. (Atıf edildiği kaynak: Krajčík, M., Schmidt, D. A. & Baráth, M., Hybrid Work Model: An Approach to Work–Life Flexibility in a Changing Environment, *Administrative Sciences*, 13(6), 150).

Daulay, A. E., Harianto, & Asikin, Z. (2024). Improving Employee Performance Effectiveness Strategy in Implementing Hybrid Working At Switching Service Companies. Eduvest – *Journal of Universal Studies*, 4(5), 4091-4103.

Davidescu, A. A., Apostu, S.-A., Paul, A., & Casuneanu, I. (2020). Work flexibility, job satisfaction, and job performance among Romanian employees. *Sustainability*, 12(6086).

De Leede, J., & Kraijenbrink, J. (2014). The mediating role of trust and social cohesion in the effects of new ways of working: A Dutch case study. *Advanced Series in Management*, 14, 3–20. https://doi.org/10.1108/S1877-636120140000014006

Den Hartog, D.N., Boselie, P., & Paauwe, J. (2004). Performance management: A model and research agenda. *Applied Psychology: An International Review*, 53(4), 556–569. https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2004.00188.x

Economist Impact. (2021). *Making Hybrid Work Human 2021 Global Survey Report* (ss. 1-15). https://impact.economist.com/projects/make-work-human/pdfs/EI_GoogleWorkspace_2021SurveyReport.pdf

Eurofound. (2023). *Hybrid work in Europe: Concept and practice*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Gratton, L. (2021). Four Principles to Ensure Hybrid Work Is Productive Work. *MIT Sloan Management Review*, 62(2), 11A–16A.

Gruman, J. A., & Saks, A. M. (2011). Performance Management and Employee Engagement. *Human Resource Management Review*, 21, 123-136.

Halford, S. (2005). Hybrid workspace: Re-spatialising work, re-scaling bodies. *Organization*, 12(6), 731–754.

Hopkins, B., & Bardoel, E. (2023). Leading hybrid teams for resilience and engagement. *Human Resource Management Review*, 33(2).

Jaffe, S., & Butler, J. (t.y.). *What is hybrid? Microsoft Research*. Retrieved from https://www.microsoft.com/en-us/research/project/the-new-future-of-work/articles/what-is-hybrid/

Jumbo, G. S. (2022). The Effect of Remote Working on Employee Productivity. *International Journal of Management and Business Research*, 1–4.

Kaushik, M., & Guleria, N. (2020). The Impact of Pandemic COVID-19 in Workplace. *European Journal of Business and Management*, 12(15), 9–18. https://doi.org/10.7176/EJBM/12-15-02

Karaçınar, A., & Filizöz, B. (2023). Uzaktan Çalışma Modelinin (Hibrit Model) Çalışan Performansı Üzerine Etkisi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(4), 1073-1089.

Krajčík, M., Alshatti Schmidt, D., & Baráth, M. (2023). Hybrid work model: An approach to work–life flexibility in a changing environment. *Administrative Sciences*, 13(6), 150. https://doi.org/10.3390/admsci13060150

Kuvaas, B., Buch, R., & Dysvik, A. (2014). Performance Management: Perceiving Goals as Invariable and Implications for Perceived Job Autonomy and Work Performance. *Human Resource Management* 55(3), 401–412. https://doi.org/10.1002/hrm.21680

Mabaso, C.M., & Manuel, N. (2024). Performance management practices in remote and hybrid work environments: An exploratory study. *SA Journal of Industrial Psychology*, 50(1), 1–13. https://dx.doi.org/10.4102/sajip.v50i0.2202

Martinez-Sanchez, A., Perez-Perez, M., De-Luis-Carnicer, P., & Vela-Jiménez, M. J. (2007). Telework, Human Resource Flexibility and Firm Performance. *New Technology, Work and Employment*, 22(3), 208-223. https://doi.org/10.1111/j.1468-005X.2007.00195.x

Newman, S.A., & Ford, R.C. (2021). Five steps to leading your team in the virtual COVID-19 workplace. *Organizational Dynamics*, 50(1), 100802. https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2020.100802

Offsite. (2023). *Understanding hybrid working meaning: Models, benefits, and insights*. Retrieved from https://www.offsite.com/blog/hybrid-working-meaning

Özdemir, D., & Duman, Ç. N. (2024). İşgücü verimliliğinin insani gelişmişlik endeksi ile ilişkisi: OECD örneği. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED)*, 19, 42–58.

Promberger, M. (2021). *A Short History of Flexible Hour*.

Qualtrics. (t.y.). *Hybrid Work: Definition, Tips & Strategies*. Retrieved from https://www.qualtrics.com/articles/employee-experience/hybrid-work/

Saylam, A., & Leblebici, D. N. (2015). The Trends and Their Driving Forces in Human Resource Management, and the Applicability of Them in Public Administration. *Cumhuriyet University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 16(1), 187–204.

Song, Y. and Gao, J. (2020), "Does telework stress employees out? A study on working at home and subjective well-being for wage/salary workers", *Journal of Happiness Studies*, Springer, Vol. 21 No. 7, pp. 2649-2668.

Sokolic, D. (2022). Remote Work and Hybrid Work Organizations [Conference]. *78th International Scientific Conference on Economic and Social Development*, Aveiro, Portugal.

Steude, D. H. (2021). Challenges of Remote Leadership in a Digitalized Working World 4.0. *Management of Organizations: Systematic Research*, 85(1), 65–86. https://doi.org/10.1515/mosr-2021-0005

Tenderis, A., & Kazdal, Ö. S. (2023). Hibrit çalışma modelinin örgütsel bağlılık ve çalışan performansı etkisi üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1–11.

Tavares, A. I. (2017). Telework and health effects review. *International Journal of Healthcare*, 3(2), 30–36.

Vartiainen, M., & Vanharanta, O. (2023). *Hybrid Work: Definition, Origins, Debates and Outlook* [Research]. Report number: WPEF23002. Affiliation: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12847.71844

Verma, A., Venkatesan, M., Kumar, M., & Verma, J. (2022). The future of work post Covid-19: key perceived HR implications of hybrid workplaces in India. *The Journal of Management Development*. https://doi.org/10.1108/JMD-11-2021-0304

Wang, B., et al. (2023). The impact of telework on employee well-being. *Work & Stress*, 37(1), 1–15.

Yarberry, S., & Sims, C. (2021). The impact of COVID-19-prompted virtual/remote work environments on employees' career development: Social learning theory, belongingness, and self-empowerment. *Advances in Developing Human Resources*, 23(3), 237–252.

Yosunkaya, M. (2023). Hibrit çalışma biçiminde istihdam edilen çalışanların hibrit çalışmaya ve iş-yaşam dengelerine yönelik yaklaşımları: Bir alan araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 85, 1–15.

Zwanka, R. J., & Buff, C. (2021). COVID-19 generation: A conceptual framework of the consumer behavioral shifts. *Journal of Consumer Behavior*, 20(1), 1–13

KAYNAKÇA

Agustono, D. O., Nugroho, R., ve Fianto, A. Y. A. (2023). Artificial Intelligence in Human Resource Management Practices. *KnE Social Sciences*, 958-970.

Akturan, A. (2024). Yapay Zekânın İşletme Yönetimi ve Liderlik Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 1305-1348.

Aylak, B. L., Oral, O., ve Yazıcı, K. (2021). Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi Tekniklerinin Lojistik Sektöründe Kullanımı. *El-Cezerî Fen ve Mühendislik Dergisi*, 8(1), 74-93.

Aydın, N. (2024). Türkiye'de Yapay Zekâ Alanında Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(52), 387-407.

Başar Sarıipek, D., Cerev, G., ve Ayhan, E. E. (2023). İşgücü Piyasasında Pandemi Sonrası "Yeni Normal"; *Hibrit Çalışma ve İş-Yaşam Dengesi. İnsan ve İnsan*, 10(35), 11-27.

Belk, R. W., Belanche, D., ve Flavián, C. (2023). Key Concepts in Artificial Intelligence and Technologies 4.0 in Services. *Service Business*, 17(1), 1-9.

Bellman, R. (1978). *An Introduction to Artificial Intelligence: Can Computers Think?*. San Francisco: Boyd & Fraser.

Boell, S. K., Campbell, J., Cecez-Kecmanovic, D., ve Cheng, J. E. (2013). The Transformative Nature of Telework: A Review of the Literature. *Proceedings of The Nineteenth Americas Conference on Information Systems*, Chicago, Illinois.

Cohen, M. C., Mancenido, M. V., Chiou, E. K., ve Cooke, N. J. (2023). Teamness and Trust in AI-Enabled Decision Support Systems: Current Challenges and Future Directions. In *CEUR Workshop Proceedings*, 3456, 175-187.

Çınar, D. (2024). The Role of Artificial Intelligence and Big Data Analytics in Business Management: A Review of Decision-Making and Strategic Planning. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 219-229.

Dellermann, D., Ebel, P., Söllner, M., ve Leimeister, J. M. (2019). Hybrid Intelligence. *Business & Information Systems Engineering*, 61(5), 637-643.

Dörfler, V. (2025). *Yöneticiler İçin Yapay Zekâ*. (Çev. Cihan Altay). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Ismagilova, E., Aarts, G., Coombs, C., Crick, T., ... ve Williams, M. D. (2021). Artificial Intelligence (AI): Multidisciplinary Perspectives on Emerging Challenges, Opportunities, and Agenda for Research, Practice and Policy. *International Journal of Information Management*, 57, 101994.

Efe, A. (2021). Yenilikçi Endüstri 4.0 Paradigması Kapsamında Kurumsal Kaynak Planlaması ve Yönetim Bilişim Sistemlerinde Yapay Zekâ. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 186-214.

Erdoğan, O. (2025). Karar Verme Sürecinde Yeni Bir Yaklaşım: Yapay Zekâ Ombudsmanlığı. *Ombudsman Akademik*, (22), 47-78.

Eroğlu, S. E. (2025). Hibrit Zekâda Sosyolojik İmgelem: Stratejik İnovasyon Kapsamında İnsan Zekâsı ile Yapay Zekânın Bilgi Ekosistemleriyle Etkileşiminin İncelenmesi. *Medya ve Kültür*, 5(1), 71-89.

Fayard, A. L., Weeks, J., ve Khan, M. (2021). Designing The Hybrid Office. *Harvard Business Review*, 99(2), 114-123.

Fernández-Márquez, C. M., ve Vázquez, F. J. (2018). How Information and Communication Technology Affects Decision-Making on Innovation Diffusion: An Agent-Based Modelling Approach. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 25(3), 124-133.

Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., ... ve Vayena, E. (2018). AI4People-An Ethical Framework for A Good AI Society: Opportunities, Risks, Principles, and Recommendations. *Minds and Machines*, 28(4), 689-707.

Gandomi, A., ve Haider, M. (2015). Beyond The Hype: Big Data Concepts, Methods, and Analytics. *International Journal of Information Management*, 35(2), 137-144.

Gil de Zúñiga, H., Goyanes, M., ve Durotoye, T. (2024). A Scholarly Definition of Artificial Intelligence (AI): Advancing AI as A Conceptual Framework in Communication Research. *Political Communication*, 41(2), 317-334.

Glauner, P., Meira, J. A., Valtchev, P., State, R., ve Bettinger, F. (2017). The challenge of Non-Technical Loss Detection Using Artificial Intelligence: A Survey. *International Journal of Computational Intelligence Systems*, 10(1), 760-775.

Gökçe, Ç., ve İnci Bolat, O. (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 58-80.

Grzegorczyk, M., Mariniello, M., Nurski, L., ve Schraepen, T. (2021). *Blending The Physical and Virtual: A Hybrid Model for The Future of Work*. Bruegel Policy Contribution, 14.

Halford, S. (2005). Hybrid Workspace: Re-Spatialisations of Work, Organisation and Management. *New Technology, Work and Employment*, 20(1), 19-33.

Howard, J. (2019). Artificial Intelligence: Implications for The Future of Work. *American Journal of Industrial Medicine*, 62(11), 917-926.

Iqbal, K. M. J., Khalid, F., ve Barykin, S. Y. (2021). Hybrid Workplace: The Future of Work. In *Handbook of Research on Future Opportunities for Technology Management Education* (28-48). IGI Global.

İnce, H., İmamoğlu, S. E., ve İmamoğlu, S. Z. (2021). Yapay Zekâ Uygulamalarının Karar Verme Üzerine Etkileri: Kavramsal Bir Çalışma. *International Review of Economics and Management*, 9(1), 50-63.

İşcan, H., ve Durgun Kaygısız, A. (2024). Yapay Zekâ: Alt Dalları ve Uygulama Alanları. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(4), 201-234.

Janiesch, C., Zschech, P., ve Heinrich, K. (2021). Machine Learning and Deep Learning. *Electronic Markets*, 31(3), 685-695.

Jarrahi, M. H. (2018). Artificial Intelligence and The Future of Work: Human-AI Symbiosis in Organizational Decision Making. *Business Horizons*, 61(4), 577-586.

Johnson, P. C., Laurell, C., Ots, M., ve Sandström, C. (2022). Digital Innovation and The Effects of Artificial Intelligence on Firms' Research and Development-Automation or Augmentation, Exploration or Exploitation?. *Technological Forecasting and Social Change*, 179, 121636.

Kar, S., Kar, A. K., ve Gupta, M. P. (2021). Modeling Drivers and Barriers of Artificial Intelligence Adoption: Insights From A Strategic Management Perspective. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 28(4), 217-238.

Karabulut, N. (2025). Kamu Yönetiminde Yapay Zekâ Destekli Otomatik Karar Verme Sistemleri: Türkiye Bağlamında Bir Değerlendirme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 151-183.

Karaca, M. (2024). Yapay Zekanın İç Denetime Etkileri Fırsatların Yakalanması ve Tehditlerin Yönetilmesi. *Denetişim*, (31), 86-101.

Karaçınar, A., ve Filizöz, B. (2023). Uzaktan Çalışma Modelinin (Hibrit Model) Çalışan Performansı Üzerine Etkisi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(4), 1073-1089.

Kesgin, K. (2025). Yapay Zekâ Tabanlı Karar Destek Sistemlerinde Teknik, Etik ve Yönetişimsel Yaklaşımlar: Çok Sektörlü Bir Derleme Çalışması. *International Journal of Management Information Systems and Computer Science*, 9(1), 29-48.

Kıranlı, S., ve İlğan, A. (2007). Eğitim Örgütlerinde Karar Verme Sürecinde Etik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 150-162.

Kolbjørnsrud, V., Amico, R., ve Thomas, R. J. (2016). How Artificial Intelligence Will Redefine Management. *Harvard Business Review*, 2(1), 3-10.

Kumar, B. R., Reddy, S. M., Madhuri, A., ve Shireesha, M. (2024). The Role of Artificial Intelligence in Decision-Making Processes. *Africa Journal of Biological Sciences*, 6(6), 6344-6362.

Lawrence, T. (1991). Impacts of Artificial Intelligence on Organizational Decision Making. *Journal of Behavioral Decision Making*, 4(3), 195-214.

Meireles, M. R., Almeida, P. E., ve Simões, M. G. (2003). A Comprehensive Review for Industrial Applicability of Artificial Neural Networks. *Transactions on Industrial Electronics*, 50(3), 585-601.

Mossavar-Rahmani, F., ve Zohuri, B. (2024). Artificial Intelligence at Work: Transforming Industries and Redefining The Workforce Landscape. *Journal of Economics & Management Research*, 5(2), 2-4.

Mumali, F. (2022). Artificial neural network-based decision support systems in manufacturing processes: A systematic literature review. *Computers & Industrial Engineering*, 165, 107964.

Nell, P. C., Foss, N. J., Klein, P. G., ve Schmitt, J. (2021). Avoiding Digitalization Traps: Tools for Top Managers. *Business Horizons*, 64(2), 163-169.

Nilsson, N. J. (1998). *Artificial Intelligence: A New Synthesis*. San Francisco: Morgan Kaufmann.

Phillips-Wren, G. (2012). AI Tools in Decision Making Support Systems: A Review. *International Journal on Artificial Intelligence Tools*, 21(02), 1-13.

Polat, Y. (2023). Covid-19 Salgınının Çalışma Biçimine Etkisi: Hibrit Çalışma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 23(2), 163-172.

Poole, D. L., ve Mackworth, A. K. (2017). *Artificial Intelligence: Foundations of Computational Agents*. New York: Oxford University Press.

Sahadevan, S. (2023). Project Management in The Era of Artificial Intelligence. *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 1(3), 349-359.

Sevinç, H. G. (2025). Yönetimin Değişen Paradigması: Yapay Zekâ Liderliği. *Liberal Düşünce Dergisi*, (118), 89-116.

Shafa, H. (2025). Artificial Intelligence-Driven Business Intelligence Models for Enhancing Decision-Making in US Enterprises. *ASRC Procedia: Global Perspectives in Science and Scholarship*, 1(01), 771-800.

Shaw, J., Rudzicz, F., Jamieson, T., ve Goldfarb, A. (2019). Artificial Intelligence and The Implementation Challenge. *Journal of Medical Internet Research*, 21(7), e13659.

Sinap, V. (2025). *Yapay Zekâ Destekli Karar Destek Sistemleri ve Yönetim Bilişim Sistemlerine Entegrasyonu*. Yönetim Bilişim Sistemleri Alanında Yenilikçi Çözümler ve Güncel Yaklaşımlar, 25.

Strang, K. D., ve Sun, Z. (2022). ERP Staff Versus AI Recruitment with Employment Real-Time Big Data. *Discover Artificial Intelligence*, 2(1), 21.

Sunman, G. (2025). Yönetimde Yapay Zekâ: Bibliyometrik Analiz. *Politik Ekonomik Kuram*, 9(2), 723-739.

Sümer, N. (2024). Kanada'da İdarenin Karar Alma Süreçlerinde Yapay Zekayı Kullanımı: Otomatik Karar Alma Yönergesi. *Bilişim Hukuku Dergisi*, 6(1), 155-197.

Şalvarlı, M. S., ve Kayışkan, D. (2022). Pazarlama Alanında Yapay Zekanın Gelişen Rolüne Genel Bir Bakış. İzmir *Yönetim Dergisi*, 2(2), 106-115.

Taburoğlu, Ö. (2025). *Yapay Zekâ 101*. Ankara: Say Yayınları.

Tenderis, A., ve Kazdal, Ö. S. (2023). Hibrit Çalışma Modelinin Örgütsel Bağlılık ve Çalışan Performansı Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-11.

Tozlu, A. (2016). Karar Verme Yaklaşımları Üzerinde Herbert Simon Hegemonyası. *Sayıştay Dergisi*, (102), 27-45.

Tuğaç, Ç. (2025). Yerel Yönetimlerde Yapay Zekâ, Dijitalleşme ve Etik Yönetişim: Barselona, Şanghay ve Ankara Kentleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 160-191.

Uçar, Z., ve Bulut, T. (2024). İşletme Fonksiyonlarının Dönüşümünde: Yapay Zekâ. Bitlis *Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 141-153.

Uğurlu, H. Ü. A., ve Doğan, A. (2023). İnsan Kaynakları Yönetiminde Dijital Dönüşüm ve Dijitalleşen İşe Alım İşlevi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(45), 1-16.

Ünal, A., ve Kılınç, İ. (2020). Yapay Zekâ İşletme Yönetimi İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi*, 6(1), 51-78.

Vakıflı, I. (2025). Bütüncül Çerçevede Yapay Zekâ: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler. *İş'te Davranış Dergisi*, 10(1), 1-29.

Zerfass, A., Hagelstein, J., ve Tench, R. (2020). Artificial Intelligence in Communication Management: A Cross-National Study on Adoption and Knowledge, Impact, Challenges and Risks. *Journal of Communication Management*, 24(4), 377-389.

KAYNAKÇA

Anderson, A. J., Kaplan, S. A., & Vega, R. P. (2015). The impact of telework on emotional experience: When, and for whom, does telework improve daily affective well-being? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 24(6), 882–897. https://doi.org/10.1080/1359432X.2014.966086

Bailey, D. E., & Kurland, N. B. (2002). A review of telework research: Findings, new directions, and lessons for the study of modern work. *Journal of Organizational Behavior*, 23(4), 383–400. https://doi.org/10.1002/job.144

Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2017). Job demands–resources theory: Taking stock and looking forward. *Journal of Occupational Health Psychology*, 22(3), 273–285. https://doi.org/10.1037/ocp0000056

Bentley, T. A., Teo, S. T. T., McLeod, L., Tan, F., Bosua, R., & Gloet, M. (2016). The role of organisational support in teleworker wellbeing: A socio-technical systems approach. *Applied Ergonomics*, 52, 207–215. https://doi.org/10.1016/j.apergo.2015.07.019

Binns, R., Van Kleek, M., Veale, M., Lyngs, U., Zhao, J., & Shadbolt, N. (2018). 'It's reducing a human being to a percentage': Perceptions of justice in algorithmic decisions. *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1–14. https://doi.org/10.1145/3173574.3173951

Biron, M., Casper, W. J., & Raghuram, S. (2023). Crafting telework: A process model of need satisfaction to foster telework outcomes. *Personnel Review*, 52(3), 671–686. https://doi.org/10.1108/PR-04-2021-0259

Chadoin, M., Calvet, B., Denis, D., Ledoux, É., Gonella, M. et Labelle, P. (2021). *Returning to the office after the COVID-19 health crisis : an approach to transitioning to a new organization of work*

Chafi, M., Hultberg, A., & Söderman, S. (2022). The well-being of employees in a hybrid workplace: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15), 9243. https://doi.org/10.3390/ijerph19159243

Contreras, F., Baykal, E., & Abid, G. (2020). E-leadership and teleworking in times of COVID-19 and beyond: What we know and where do we go. *Frontiers in Psychology*, 11, 590271. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.590271

Cooper, C. D., & Kurland, N. B. (2002). Telecommuting, professional isolation, and employee development in public and private organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 23(4), 511–532. https://doi.org/10.1002/job.145

Cropanzano, R., & Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of Management*, 31(6), 874–900. https://doi.org/10.1177/0149206305279602

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological *Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Delanoeije, J., Verbruggen, M., & Germeys, L. (2019). Boundary role transitions: A day-to-day approach to explain the effects of home-based telework on work-to-home conflict and home-to-work conflict. *Human Relations*, 72(12), 1843–1868. https://doi.org/10.1177/0018726718823071

Eurofound. (2020). *Living, working and COVID-19*. Publications Office of the European Union.

Gajendran, R. S., & Harrison, D. A. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: Meta-analysis of psychological mediators and individual consequences. *Journal of Applied Psychology*, 92(6), 1524–1541. https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.6.1524

Gartner. (2023, May 10). *Gartner survey reveals 47% of digital workers struggle to find the information needed to effectively perform their jobs*.
https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2023-05-10-gartner-survey-reveals-47-percent-of-digital-workers-struggle-to-find-the-information-needed-to-effectively-perform-their-jobs

Gibson, C. B., Gilson, L. L., Griffith, T. L., & O'Neill, T. A. (2023). Should employees be required to return to the office?. *Organizational Dynamics*, 52(2), 100981.

Golden, T. D. (2007). Co-workers who telework and the impact on those in the office: Understanding the implications of virtual work for co-worker satisfaction and turnover intentions. *Human Relations*, 60(11), 1641–1667. https://doi.org/10.1177/0018726707084303

Golden, T. D., & Veiga, J. F. (2005). The impact of extent of telecommuting on job satisfaction: Resolving inconsistent findings. *Journal of Management*, 31(2), 301–318. https://doi.org/10.1177/0149206304271768

Golden, T. D., Veiga, J. F., & Simsek, Z. (2006). Telecommuting's differential impact on work–family conflict: Is there no place like home? *Journal of Applied Psychology*, 91(6), 1340–1350. https://doi.org/10.1037/0021-9010.91.6.1340

Groothboom, U. (2024). *Experiences Of SME Employees Returning To The Office Post Covid-19 Pandemic* (Master Tezi). Johannesburg: University of Johannesburg.

Harker Martin, B., & MacDonnell, R. (2012). Is telework effective for organizations? A meta-analysis of empirical research on perceptions of telework and organizational outcomes. *Management Research Review*, 35(7), 602–616. https://doi.org/10.1108/01409171211238820

Johnson, S. K., Bereby-Meyer, Y., McKay, A. S., & Van Epps, E. M. (2020). Artificial intelligence as a tool for improving work outcomes. *American Psychologist*, 75(9), 1355–1370. https://doi.org/10.1037/amp0000720

Kossek, E. E., & Michel, J. S. (2011). Flexible work schedules. In S. Zedeck (Ed.), *APA handbook of industrial and organizational psychology: Vol. 1. Building and developing the organization* (pp. 535–572). American Psychological Association.

Laloux, F. (2014). *Reinventing organizations: A guide to creating organizations inspired by the next stage of human consciousness*. Nelson Parker.

Morganson, V. J., Major, D. A., Oborn, K. L., Verive, J. M., & Heelan, M. P. (2010). Comparing telework locations and traditional work arrangements: Differences in work–life balance support, job satisfaction, and inclusion. *Journal of Managerial Psychology*, 25(6), 578–595. https://doi.org/10.1108/02683941011056941

Morgan, J. (2017). *The employee experience advantage: How to win the war for talent by giving employees the workspaces they want, the tools they need, and a culture they can celebrate*. Wiley.

Offstein, E. H., Morwick, J., & Koskinen, L. (2010). Making telework work: Leading people and leveraging technology for competitive advantage. *Strategic HR Review*, 9(2), 62–68. https://doi.org/10.1108/14754391011022294

Pandita, D., Gupta, D., & Vapiwala, F. (2024). Rewinding Back into the Old Normal: Why is Return-to-Office Stressing Employees Out?. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 1-18.

Spilker, M. A., & Breaugh, J. A. (2021). Potential ways to predict and manage telecommuters' feelings of professional isolation. *Journal of Vocational Behavior*, 131, 103646. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2021.103646

Vyas, L. (2022). "New normal" at work in a post-COVID world: Work–life balance and labour markets. *Policy and Society*, 41(1), 155–167. https://doi.org/10.1093/polsoc/puab011

Wang, Y., Liu, Y., Cui, W., Tang, J., Zhang, H., Walston, D., & Zhang, D. (2021). Returning to the office during the COVID-19 pandemic recovery: Early indicators from China. In *CHI '21 Extended Abstracts: CHI Conference on Human Factors in Computing Systems Extended Abstracts* (pp. 1–6). Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/3411763.3451685

Wrzesniewski, A., & Dutton, J. E. (2001). Crafting a job: Revisioning employees as active crafters of their work. *Academy of Management Review*, 26(2), 179–201. https://doi.org/10.5465/amr.2001.4378011

KAYNAKÇA

Alblooshi, Mohamed & Shamsuzzaman, Mohammad & Haridy, Salah. (2020). The relationship between leadership styles and organisational innovation: A systematic literature review and narrative synthesis. *European Journal of Innovation Management*. ahead-of-print. 10.1108/EJIM-11-2019-0339.

Aligning Great Hybrid Work & Learning Cultures (2024). In *Sync Training* May 1, https://blog.insynctraining.com/aligning-hybrid-work-learning-cultures

Alves, S., & Thiebaut, E. (2024). Building and nurturing a learning culture: a cross-dynamic and interactional perspective. *The Learning Organization*, 31(1), 104–121.

Argyris, C., & Schön, D. A. (1997). Organizational learning: A theory of action perspective. *Reis*, (77/78), 345-348.

Bartsch, S., Weber, E., & Büttgen, M. (2020). Leadership matters in crisis-induced digital transformation: how to lead service employees effectively during the COVID-19 pandemic. *Journal of Service Management*. https://doi.org/10.1108/josm-05-2020-0160

Besharov, M., and Mitzinneck, B. (2020). Heterogeneity in organizational hybridity: A configurational, situated, and dynamic approach, in: Besharov, M., and Mitzinneck, B. (eds.), *Organizational Hybridity: Perspectives, Processes, Promises, (Research in the Sociology of Organizations; Vol. 69)*, Emerald Group Publishing Limited, pp. 3-25.

Biron, M., Casper, W. J., & Raghuram, S. (2022). Crafting telework: a process model of need satisfaction to foster telework outcomes. *Personnel Review*, 52(3), 6713686. https://doi.org/10.1108/pr-04-2021-0259

Braun, T. J., Hayes, B. C., DeMuth, R. L. F., & Taran, O. A. (2017). The development, validation, and practical application of an employee agility and resilience measure to facilitate organizational change. *Industrial and Organizational Psychology*, 10(4), 703-723.

Carvalho, Marly & Ho, Linda & Pinto, Silvia. (2014). The Six Sigma program: An empirical study of Brazilian companies. *Journal of Manufacturing Technology Management*. 25. 10.1108/JMTM-04-2012-0045.

Chamakiotis, P., Panteli, N., & Davison, R. M. (2021). Reimagining e-leadership forreconfigured virtual teams due to Covid-19. *International Journal of Information Management*, 60, 102381.

Dannenbaum, J., Edinger-Schons, L. M., Rese, M. & Plötner, O. (2020). What Does it Take to Successfully Implement a Hybrid Offering Strategy? A Contingency Perspective, *SMR-Journal of Service Management Research*, 4(2-3), 100-120.

Ebojoh, S. (2023). *Leadership And Learning In Hybrid Work Teams: What Do We Know?*. In INTED2023 Proceedings (pp. 3305-3314). IATED.

Haneberg, D. H. (2020). Interorganizational learning between knowledge-based entrepreneurial ventures responding to COVID-19. *The Learning Organization*, 28(2), 137–152.

Farooq R, Lathabhavan R, Tripathi N (2024), Guest editorial: Learning in hybrid workplace: past, present and future. *The Learning Organization: An International Journal*, 31(1), 1–4, doi: https://doi.org/10.1108/TLO-01-2024-302

Ford, J.K. (2020). *Learning in Organizations: An Evidence-Based Approach* (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429260018

Fryer, K. J., Antony, J., & Douglas, A. (2007). Critical success factors of continuous improvement in the public sector: A literature review and some key findings. *The TQM magazine*, 19(5), 497-517.

Galanti, T., Ferrara, B., Benevene, P., & Buonomo, I. (2023). Rethinking the Unthinkable: A Delphi Study on Remote Work during COVID-19 Pandemic. *Social Sciences*, 12(9), 497. https://doi.org/10.3390/socsci12090497

Gajendran, R. S., & Aparna J. (2012). Innovation in globally distributed teams: The role of LMX, communication frequency, and member influence on team decisions. *Journal of Applied Psychology*, 97, 1252–1261.

Goffman, E. (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Doubleday: University of Edinburgh Social Sciences Research Center.

Gonsalves, L. (2020). From face time to flex time: The role of physical space in worker temporal flexibility, *Administrative Science Quarterly*, 65(4), 1058-1091

Gratton, L. (2021). How to do hybrid right. *Harvard Business Review*, 99(3), 66–74.

Grossman, R. J. (2015). How to create a learning culture. *HR Magazine*, https://www.shrm.org/hr-today/news/hr-magazine/pages/0515-learning-culture.aspx

Grzegorczyk, M., Mariniello, M., Nurski, L., & Schraepen, T. (2021). Blending the physical and virtual: A hybrid model for the future of work, *Bruegel Policy Contribution*, No. 14/2021, Bruegel, Brussels

Hamburg, I. (2021). Approaches to support learning in today´s workplace. *Industry 4.0*, 6(4), 169–173

Hanzis, A., & Hallo, L. (2024). The Experiences and Views of Employees on Hybrid Ways of Working. *Administrative Sciences*, 14(10), 263. https://doi.org/10.3390/admsci14100263

Halford, S. (2005), 'Hybrid workspace: re-spatialisations of work, organisation and management', *New Technology, Work and Employment*, 29(1), 19-33.

Hilla, E., J., Grzywaczb, J. G., Allena, S., Blancharda, V. L., Matz-Costac, C., Shulkinc, S., & PittCatsouphes, M. (2008). Defining and conceptualizing workplace flexibility Community, *Work & Family*, 11(2), 149-163.

Hofmann, J.(2024) *Cultivating a Strong Hybrid Work Culture with Collaborative Learning*. https://blog.insynctraining.com/cultivating-a-strong-hybrid-work-culture-with-collaborative-learning

Jackowska, M., & Lauring, J. (2021). What are the effects of working away from the workplace compared to using technology while being at the workplace? Assessing work context and personal context in a global virtual setting. *Journal of International Management*, 27(1), 100826.

Jordan, B. (2009). Blurring boundaries: The 'real' and the 'virtual' in hybrid spaces. *Human Organization*, 68(2), 181–193.

Kulkarni, P. M., Appasaba, L. V., Gokhale, P., & Tigadi, B. (2022). Role of digital simulation in employee training. *Global Transitions Proceedings*, 3(1), 149–156.

Lewis, S. (2003). Flexible working arrangements: Implementation, outcomes, and management', in Cooper, C. L., & Robertson, T. (eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology 2003*, Vol. 18, Wiley, pp. 1-28.

McKinsey and Company (2021). *What executives are saying about the future of hybrid work*. www.mckinsey.com/capabilities/people-andorganizational-performance/our-insights/whatexecutives-are-saying-aboutthe-future-of-hybrid-work#/

Mishra, N., & Bharti, T. (2024). Exploring the nexus of social support, work–life balance and life satisfaction in hybrid work scenario in learning organizations. *The Learning Organization*, 31(1), 27–47.

Mortensen, M., & Haas, M. (2021). Making the hybrid workplace fair. *Harvard Business Review*, 24(1), 1-7.

Mortensen, M., & Edmondson, A. C. (2023). Rethink your employee value proposition. *Harvard business review*, 101(1), 45-49.

Namada, J. M. (2018). Organizational learning and competitive advantage. In *Handbook of research on knowledge management for contemporary business environments* (pp. 86-104). Pennsylvania: IGI Global Plublisher.

Nunes, Isabel. (2015). *Integration of Ergonomics and Lean Six Sigma. A Model Proposal*. 6th International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics (AHFE 2015) and the Affiliated Conferences 3 890-897.

Overmyer, S. P. (2011), *Implementing telework: Lessons learned from four federal agencies* (pp. 8-15). Arlington, VA: IBM Center for the Business of Government.

Örtenblad, A. (2001). On differences between organizational learning and learning organization. *The learning organization*, 8(3), 125-133.

Örtenblad, A. (2004). The learning organization: towards an integrated model. *The learning organization*, 11(2), 129-144.

Pedler, M., & Burgoyne, J. G. (2017). Is the learning organisation still alive? *The Learning Organization*, 24(2), 119–126.

Reilly, P. A. (1998). Balancing flexibility – Meeting the interests of employer and employee. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 7(1), 7-22.

Saini, G., & Baba, M. M. (2024). Psychological expedient of multimedia in blended learning and metamemory satisfaction. *The Learning Organization*, 31(1),

Schwarzmüller, T., Brosi, P., Duman, D., & Welpe, I. M. (2018). How Does the Digital Transformation Affect Organizations? Key Themes of Change in Work Design and Leadership. *Management Revue*, 29(2), 114–138.

Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday/Currency

Sharifi, H., & Zhang, Z. (1999). A methodology for achieving agility in manufacturing organisations: An introduction. *International journal of production economics*, 62(1-2), 7-22.

Shockley, K. M., Gabriel, A. S., Robertson, D., Rosen, C. C., Chawla, N., Ganster, M. L. & Ezerins, M. E. (2021). The fatiguing effects of camera use in virtual meetings: A within-person field experiment. *Journal of Applied Psychology* 106: 1137–55.

skillscaravan (2024). *Developing a learning culture in hybrid organizations*: August 16, 2024 https://www.skillscaravan.com/post/developing-a-learning-culture-in-hybrid-organizations

Trovas, Stephanie (2022) *Center for Creative Leadership*. https://www.chieflearningofficer.com/2022/04/26/make-learning-the-foundation-of-hybrid-workplace-culture/

Wallo, A., Lundqvist, D., & Coetzer, A. (2024). Learning-Oriented Leadership in Organizations: An Integrative *Review of Qualitative Studies. Human Resource Development Review*, 23(2), 230-275. https://doi.org/10.1177/15344843241239723

Wöhrmann, A. M., & Ebner, C. (2021). Understanding the bright side and the dark side of telework: An empirical analysis of working conditions and psychosomatic health complaints. *New Technology, Work and Employment*, 36(3), 3483370. https://doi.org/10.1111/ntwe.12208

KAYNAKÇA

2020 European Semester: Country-specific recommendations. (2020). [Tavsiye Raporu]. *European Commission*. https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0500

Afşar, S. T. (2011). *Çalışma Yaşam Kalitesinin Örgütsel Bağlılık Düzeyi Üzerindeki Etkisi: Devlet Ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Akademisyenler Üzerine Nicel Bir Araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Al, B. (2025). Hybrid Work and Sustainable Employment: A Study on Female Employees in Türkiye. *Researches on Multidisciplinary Approaches (Romaya Journal)*, 5(SI-IXASC2025), 177-200.

Allen, N. J., ve Meyer, J. P. (1996). Affective, Continuance, and Normative Commitment to the Organization: An Examination of Construct Validity. *Journal of Vocational Behavior*, 49, 252–276.

Allen, T. D., Golden, T. D., ve Shockley, K. M. (2021). How Effective is Telecommuting? Assessing the Status of Our Scientific Findings. *Psychological Science in the Public Interest*, 16(2), 40–68.

Ausare, I. Y. (2024). The Impact of Hybrid Work Models on Employee Productivity and Engagement. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 5(1), 2656–2666.

Barreto, A. (2025). The Impact of Hybrid Work Models on Employee Performance and Well-Being Post-Pandemic. *The Journal of Academic Science*, 2(5), 1–12. https://thejoas.com/index.php/thejoas/article/view/366

Becker, H. S. (1960). Notes on the Concept of Commitment. *American Journal of Sociology*, 66, 32-42.

Bloom, N., Han, R., & Liang, J. (2024). Hybrid Working From Home Improves Retention Without Damaging Performance. *Nature*, 630(8018), 920–925. https://doi.org/10.1038/s41586-024-07500-2

Bloom, N., Liang, J., Roberts, J., ve Ying, Z. J. (2015). Does Working From Home Work? Evidence From A Chinese Experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 130(1),165–218. https://doi.org/10.1093/qje/qju032

Buffer | State Of Remote Work 2023. (2023). *Buffer: All-You-Need Social Media Toolkit for Small Businesses*. https://buffer.com/state-of-remote-work/2023

Bülbül, M. (2007). *Örgütsel bağlılık ve kamu kuruluşlarına yönelik araştırma*. Yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Çetin, F. (2011). *Örgütsel vatandaşlık davranışlarının açıklanmasında örgütsel bağlılık, iş tatmini, kişilik ve örgüt kültürünün rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duffy, J. (2022). *The Everything Guide to Remote Work: The Ultimate Resource for Remote Employees, Hybrid Workers, and Digital Nomads*. Simon and Schuster.

Esen, E. (2016, Nisan 6). İş-Aile Dengesini Kuramayanlara. *Harvard Business Review Türkiye*. http://hbrturkiye.com/blog/is-aile-dengesini-kuramayanlara

Ferreira, R., Pereira, R., Bianchi, I. S., ve da Silva, M. M. (2021). Decision Factors for Remote Work Adoption: Advantages, Disadvantages, Driving Forces and Challenges. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 70. https://doi.org/10.3390/joitmc7010070

Gilson, L. L., Maynard, M. T., Jones Young, N. C., Vartiainen, M., ve Hakonen, M. (2015). Virtual Teams Research: 10 Years, 10 Themes, And 10 Opportunities. *Journal of Management*, 41(5), 1313–1337. https://doi.org/10.1177/0149206314559946

Greenhaus, J. H., ve Beutell, N. J. (1985). Sources and Conflict Between Work and Family Roles. *The Academy of Management Review*, 10(1), 76-88. https://doi.org/10.2307/258214

Has, A. F., ve Bal, Y. (2024). Uzaktan Çalışan Bireylerin İş Tatmini ve İş-Yaşam Dengesi Üzerinde Demografik Faktörlerin Etkisi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 79-105.

Linder, C., ve Sperber, S. (2020). The Role of Creativity in Hybrid Work Environments. *Journal of Creative Behavior*, 54(3), 628–642.

Methot, J. R., Rosado-Solomon, E. H., ve Allen, D. G. (2021). Social Connectivity in the Virtual Workplace: The Role of Leader and Coworker Relationships in Employee Well-Being. *Journal of Applied Psychology*, 106(8), 1220–1234.

Meşhur, H. F. A. (2010). Organizasyonların Tele Çalışmaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-24.

Mowday, R. T., Porter, L. W., ve Steers, R. M. (1982). *Employee–Organization Linkages: The Psychology of Commitment, Absenteeism, and Turnover*. Academic Press.

Nilles, J. (1975). Telecommunications and Organizational Decentralization. *IEEE Transactions on Communications*, 23(10), 1142-1147. https://doi.org/10.1109/TCOM.1975.1092687

Oakman, J., Kinsman, N., Stuckey, R., Graham, M., ve Weale, V. (2022). A Rapid Review of Mental and Physical Health Effects of Working at Home: How Do We Optimise Health? *BMC Public Health*, 22(1), 120. https://doi.org/10.1186/s12889-021-12410-0

Purvanova, R. K. (2014). Face-To-Face Versus Virtual Teams: What Have We Really Learned? *The Psychologist-Manager Journal*, 17(1), 2–29.

Ramachandaran, S. D. (2024). Human Resource Management Strategies for Engagement and Talent Attraction in Hybrid Work Models. *Journal of Ecohumanism*, 3(5), 1286-1296. https://doi.org/10.62754/joe.v3i5.3972

Randall, D. M. & Cote, J. A. (1991). Interrelationships of Work Commitment Constructs. *Work and Occupation*, 18, 194-211.

Romzek, B. S. (1990). Employee Investment and Commitment: The Ties That Bind. *Public Administration Review*, 50, 374-382.

Spataro, S. E. (2021). Adapting to A Hybrid Work World. *MIT Sloan Management Review*, 62(4), 12–15.

van Laar, E., van Deursen, A. J., van Dijk, J. A., ve de Haan, J. (2020). The Relation Between 21st-Century Skills and Digital Skills: A Systematic Literature Review. *Computers in Human Behavior*, 110, 106–128.

Vartiainen, M. A. (2008). Facilitating Mobile and Virtual Work. Içinde C. Wankel, *21st Century Management: A Reference Handbook* (s. II-348-II-360). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781412954006.n84

Vartiainen, M. (2024). *Hybrid Work in the Digital Era*. Springer.

Waizenegger, L., McKenna, B., Cai, W., ve Bendz, T. (2020). An Affordance Perspective of Team Collaboration and Enforced Working From Home During COVID-19. *European Journal of Information Systems*, 29(4), 429–442.

Wang, B., Liu, Y., Qian, J., ve Parker, S. K. (2021). Achieving Effective Remote Working During the COVID-19 Pandemic: A Work Design Perspective. *Applied Psychology*, 70(1), 16-59. https://doi.org/10.1111/apps.12290

Yosunkaya, M. (2023). Hybrid Employees Approaches Toward Hybrid Working and the Work-Life Balance: A Field Study. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (85), 169-198. https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1271772

KAYNAKÇA

Akman, G., Alkan, A., & Canbay, K. (2020). Organizasyonel kültür ve GLOBE kültür unsurları arasındaki etkileşimin bulanık DEMATEL ile incelenmesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 288–308.

Argenti, P. A. (2022). *Corporate communication* (8. baskı). McGraw-Hill Education.

Bloom, N., Han, R., & Liang, J. (2022). *How hybrid working from home works out* (No. w30292). National Bureau of Economic Research.

Çataldaş, A. G. D. İ. (2023). Dijital halkla ilişkilerde hikâye anlatıcılığı: Apple Stories örneği. *1. Bilsal International Gordion Science Researches Congress*, 29–30 September.

Fombrun, C. (1996). *Reputation: Realizing value from the corporate image*. Harvard Business School Press.

Grunig, J. E. (2001). Two-way symmetrical public relations: Past, present, and future. In R. L. Heath (Ed.), *Handbook of public relations* (pp. 11–30). Sage Publications.

Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. Holt, Rinehart & Winston.

Güzeloğlu, E. (2015). *Sanal ortamda duygular: Bireyler, sanal topluluklar, takımlar*. Konya: Literatürkacademia Yayınları (pp. 181–210).

Jiang, H., & Men, R. L. (2017). Creating an engaged workforce: The impact of authentic leadership, transparent organizational communication, and work-life enrichment. *Communication Research*, 44(2), 225–243.

Kara, Ç. (2024). Sürdürülebilir iletişim: Halkla ilişkiler perspektifinden bir analiz. *Uluslararası Sürdürülebilir İşletmecilik ve Ekonomi Stratejileri Kongresi*, 11–12 Ekim 2024, 32.

Kaya, M., & Erdoğan, E. (2023). Uzaktan çalışmanın işyerlerinde uygulanmasına dönük bir öneri. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 42–76.

Koçyiğit, M. (2017). *Dijital halkla ilişkiler ve online kurumsal itibar yönetimi.* Eğitim Yayınevi.

Ledingham, J. A., & Bruning, S. D. (1998). Relationship management in public relations: Dimensions of an organization-public relationship. *Public Relations Review*, 24(1), 55–65.

Macnamara, J. (2025). *Public communication and public policy: Reviving democracy by recalibrating public communication*. John Wiley & Sons.

Oktar, Ö. F., & Doğan, B. (2021). Yeni kurumsal kuram bağlamında hibrit örgütlerde işe alım ve sosyalizasyon politikaları. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 7–29.

Ozimek, A. (2020). *The future of remote work*. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.3638597

Öksüz, B., & Sabuncu, Ş. (2025). Metaverse dünyasında işveren markalaşması: Çalışan deneyimlerinde yeni fırsatlar yaratır mı?. *Yeni Medya*, (18), 329–357.

Özkanlı, F. M., & Turgut, T. (2025). Örgütsel şeffaflık. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(55), 201–228.

Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (Vol. 2). John Wiley & Sons.

Tench, R., & Yeomans, L. (2013). *Exploring public relations*. Pearson Higher Ed.

Verčič, A. T., Verčič, D., & Špoljarić, A. (2022). *Internal communication and employer brands*. Routledge.

Wang, M. (2017). Using crisis simulation to enhance crisis management competencies: The role of presence. *Journal of Public Relations Education*, 3(2), 96–109.

Yaran, B. Y. (2025). Zamansız ve mekânsız çalışma: Özel ve kamusal alan kıskacındaki akademisyen kadınların üretkenlik krizi üzerine nitel bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 317–347.

Yurtsever, B. B. (2024). Uzaktan insan kaynakları yönetimi ve liderlik. In *Sanal dünyada insan kaynakları yönetimi* (p. 49).

Zito, M., Ingusci, E., Cortese, C. G., Giancaspro, M. L., Manuti, A., Molino, M., ... & Russo, V. (2021). Does the end justify the means? The role of organizational communication among work-from-home employees during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 3933.

KAYNAKÇA

Abdul, C., Wang, W., & Li, Y. (2020). The impact of technology on recruitment process. *Issues in information Systems*, 21(4), 9-17.

Agustian, K., Mubarok, E. S., Zen, A., Wiwin, W., & Malik, A. J. (2023). The Impact of Digital Transformation on Business Models and Competitive Advantage. *Technology and Society Perspectives (TACIT)*, 1(2), 79-93.

Akduman, G. (2019). Dijital İşe Alım: Dijital Dünya'nın İnsan Kaynakları İşe Alım Fonksiyonuna Etkisinin Kavramsal ve Uygulama Örnekleriyle Değerlendirilmesi. *International Journal of Arts and Social Studies*, 2(3), s. 24-44.

Aksoy Uğurlu, H. Ü., & Doğan, A. (2023). İnsan Kaynakları Yönetiminde Dijital Dönüşüm ve Dijitalleşen İşe Alım İşlevi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(45), s.1-16. https://doi.org/10.35343/kosbed.1247587.

Al-Alawi, A. I., Naureen, M., AlAlawi, E. I., & Al-Hadad, A. A. N. (2021). The role of artificial intelligence in recruitment process decision-making. In *2021 International Conference on Decision Aid Sciences and Application (DASA)*, 197-203. IEEE.

Alkahlout, O., & Çetin Karabat B. (2024). Dijital Dönüşüm Sürecinin İşe Alım İşlevine Etkileri: Bir Kamu Kuruluşunda Dijital İşe Alım Uygulamalarının İncelenmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi (Journal of Administrative Sciences)*, 22(54), s. 2117-2143. https://doi.org/10.35408/comuybd.1447331.

Allal-Chérif, O. Aránega, A.Y. ve Sánchez, R.C. (2021). Intelligent recruitment: How to Identify, Select, and Retain Talents from around the World Using Artificial Intelligence. *Technological Forecasting and Social Change*, 169, 1-11.

Bal, M., Bal, Y., & Bozkurt, S. (2019). İnsan Kaynakları Yönetiminde Etkin Bir İşe Alım Süreci İçin Yapay Zekâ Yöntemlerinin Kullanımı, *3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi*, Bodrum Muğla, 18-21 Nisan 2019, s.1068-1080.

Barut, A. (2017). *Öğretmenlerin işyeri ruhsallığı ile pozitif psikolojik sermaye algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi).

Bauer, W., Schlund, S., & Vocke, C. (2017). Working Life within A Hybrid World–How Digital Transformation and Agile Structures Affect Human Functions and Increase Quality of Work and Business Performance. *International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics*, Cham: Springer International Publishing, 3-10.

Bejtkovský, J., Rózsa, Z., & Mulyaningsih, H. D. (2018). A phenomenon of digitalization and E-recruitment in business environment. *Polish Journal of Management Studies*, 18(1), 58-68.

Bulgur, N. E., & Bal, Y. (2022). Uzaktan Çalışma ve İş-Yaşam Dengesinin Çalışan Motivasyonuna Etkisinin Kavramsal Açıdan İncelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 67 (Aralık), 1393- 1404. https://doi.org/10.7816/ulakbilge-09-67-02

Cappelli, P. (2019). İşe Alıma Yaklaşımınız Tamamen Yanlış. *Harvard Business Review* Türkiye, 8(5), 47-60.

Çıplak, Z., Yıldız, S. G., & Doğan, B. (2024). Bilişim Sektörü ve Yakın Alanlardaki Çalışanların; Hibrit, Uzaktan ve Yerinde Çalışma Modelleriyle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi*, 7(1), 123-139.

DeCenzo, D. A., Robbins, S. P., Verhulst, S. L. (2017). *İnsan Kaynakları Yönetiminin Temelleri*. Onikinci Basımdan Çeviri. Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Canan Çetin, Doç. Dr. Lütfi Arslan, Nobel Kitapevi: İstanbul.

Eroğlu, E. (1999). İşletmelerde "İnsan Kaynakları" Bölümünün Gelişimi ve İşlevleri. *Kurgu Dergisi*, 16, s.267-282.

Fayard, A. L., Weeks, J., & Khan, M. (2021). Designing The Hybrid Office. *Harvard Business Review*, 99(2), 114-123.

Grzegorczyk, M., Mariniello, M., Nurski, L., & Schraepen, T. (2021). *Blending the Physical and Virtual: A Hybrid Model For the Future of Work* (Research 14). Bruegel Policy Contribution.

Gökçe, Ç., & Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 58-80.

Hamad, Y., Burhanuddin, M. A., Ghani, M. K., Elzamly, A. & Doheir., M. (2019). Identifying Critical Factors to Adopt E-HRM Based Cloud Computing System for Healthcare Organizations. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 28 (8), 30-46.

Hughes, H. P., & Davis, M. C. (2024). Preparing a Graduate Talent Pipeline for the Hybrid Workplace: Rethinking Digital Upskilling and Employability. *Academy of Management Learning & Education*, 23(4), 578-599.

Kanova, O., Kryvobok, K. ve Myroshnyk, O. (2025). *Personel işe alım ve oryantasyonunun optimizasyonu: bir iş süreci yönetimi yaklaşımı*.

Luthans, F. (2002). Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths. *Academy of Management Executive*, 16, 57–72.

Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B. ve Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60(3), 541-572.

Luthans, F., Vogelgesang, G. R. veLester, P. B. (2006). Developing the psychological capital of resiliency. *Human resource development review*, 5(1), 25-44.

Luthans, F. ve Youssef, C. M. (2004). Human, social, and now positive psychological capital management:Investing in people for competitive advantage. *Organizational Dynamics*, 33(2), 143-160.

Mahajan, S., Pandey, P. K., Behera, J., Pandey, P. K., & Beg, R. A. (2024). Hybrid Work Models, Metaverse Integration, and Talent Management Strategies: Navigating Post-Pandemic Realities. *Green metaverse for greener economies*, 142-167.

Malhotra, A. (2021). The Postpandemic Future of Work. *Journal of Management*, 47(5), 1091-1102. https://doi.org/10.1177/01492063211000435.

Mihajlovski, G. (2022). Hybrid Work-Concept Of Work Of The Future. *Knowledge-International Journal Scientific Papers*, 50(1), 91-94.

Mihu, C., Bogoslov, I. A., & Lungu, A. E. (2021). The Impact Of Dıgıtal Transformatıon On Busıness Management. *Revista Economică*, 73(4).

Mubarak, M. F., Shaikh, F. A., Mubarik, M., Samo, K. A., & Mastoi, S. (2019). The impact of digital transformation on business performance: A study of Pakistani SMEs. *Engineering technology & applied science research*., 9(6), 5056-5061.

Mujtaba, B. G., & Lawrence, E. T. (2024). Workplaces of Today and Tomorrow to Attract and Retain top Talent: Challenges and Opportunities With Remote/Hybrid Practices. *SocioEconomic Challenges*, 8(2), 12-30.

Öztuna, B. (2017). *Endüstri 4.0 Dördüncü Sanayi Devrimi ile Çalışma Yaşamının Geleceği* (1. bs.). Ankara: Gece Kitaplığı.

Puljević, S., & Čiković., K. F. 2024. Digitalization of the Recruitment Process: A Case Study of the Talentlyft Platform. *UTMS Journal of Economics*, 15(2),148–155.

Rachmanda, F., Reindrawati, D. Y., & Sos, S. (2022). The Hybrid System for Recruitment and Selection during Covid-19 Pandemic. *Global Business and Management Research: An International Journal*, 14(3s).

Ramachandaran, S. D. (2024). Human Resource Management Strategies for Engagement and Talent Attraction in Hybrid Work Models. *Journal of Ecohumanism*, 3(5), 1286-1296.

Sołek-Borowska, C. & Wilczewska, M. (2018) New technologies in the recruitment and selection process, *Nowoczesne Systemy Zarządzania*, 13(3):219-232.doi:10.37055/nsz/129504.

Tenderis, A., & Kazdal, Ö. S. (2023). Hibrit Çalişma Modelinin Örgütsel Bağlilik Ve Çalişan Performansi Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-11.

Uğur, A., & Ataseven, B. (2022). Dijital Dönüşümün İş Modelleri Üzerindeki Etkisi. *Journal of Research in Business*, 7(2), 354-375. https://doi.org/10.54452/jrb.1038044.

Vahdat, S. (2021). The role of IT-based technologies on the management of human resources in the COVID-19 era. *Kybernetes*, 51(6), 2065-2088. https://doi.org/10.1108/K- 04-2021-0333.

Zgalat-Lozynska, L., Kryshtal, H., Drinke, Z., Lych, V., Kulikov, O., & Panin, Y. (2023). Impact Of Dıgıtal Transformatıon On Busıness Structures. *Scientific Bulletin of National Mining University*, (4).

KAYNAKÇA

Al Moosa, H.A., Sobaih, A.E., Zaiem, I., Alzahrani, T., Zouari, E.A., Alshebami, A.S., Edrees, H.N.E., ve Al- Qutaish, A.A. (2025). The AI paradox in marketing: Fascination, resistance, and reinvention. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity 11* 100629

Alsaad, A. Abubakar, A.M., ve Dasuki, S. (2025). Work Intensification in hybrid workplace: The potential downstream effects on perceived exploitation and negative work outcomes. *Technological Forecasting & Social Change. 218* 124221.

Baruch, Y. (2000). Teleworking: Benefits and pitfalls as perceived by professionals and managers. *New Technology, Work and Employment, 15*(1), 34–49. https://doi.org/10.1111/1468-005X.00063

Basly, S., ve Hammouda, A. (2020). Family business and digital entrepreneurship adoption: a conceptual model. *J. Entrep., 29* (2), 326-364.

Bettache, M. ve Foisy, L. (2019). Intelligence Artificelle et transformation des emplois. *Quest. S. De. Manag. 25* (3), 61-67.

Binsaeed, R. H., Yousaf, Z., Grigorescu, A., Chițescu, R. I., Nassani, A. A., ve Samoila, A. (2023). Customer engagement and customer relationship management capabilities' effects on innovation performance and customer distrust's moderating role. *Sustainability, 15*(12), 9475. doi:10.3390/su15129475.

Bratianu, C., Stanescu, D. F., ve Mocanu, R. (2023). The mediating role of customer knowledge management on the innovative work behavior and product innovation relationship. *Kybernetes, 52*(11), 5353–5384. doi:10.1108/K-09-2021-0818

Currie, C., ve Coletti, L. (2022, March 08). Entering Year Three of the pandemic, American workers face new challenges and changes https://news.prudential.com/american-workers face-new-challenges-and-changes.htm laura.coletti@prudential.com,11.10.2025

Dastjerdi, M., Keramati, A., ve Keramati, N. (2023). A novel framework for investigating organizational adoption of AI-integrated CRM systems in the healthcare sector; using a hybrid fuzzy decision-making approach. *Telematics and Informatics Reports, 11*, 100078. doi:10.1016/j.teler.2023.100078 Article

Ding, A.W., ve Li, S. (2021). National Response strategies and marketing innovations during during the Covid-19 pandemic. *Business Horizions, 64* (2), 295-306. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2020.12.005

El Ouidani, R., ve Oul-caid, B. (2023). L'adoption de 1'IA dans le secteur bancaire marocain: entre enjeux 'economiques et enjeux juridiques. *J. Econ. Manag. Environ. Droit (JEMED)* 6 (1), 37-56.

Ergen, F.D. (2021). Artificial Intelligence applications for event management and marketing. *Impact ICTs Event Manag. Mark*. 199-215.

Gajendran, R. S., Ponnapalli, A. R., Wang, C., ve Javalagi, A. A. (2024). A dual pathway model of remote work intensity: A meta-analysis of its simultaneous positive and negative effects. *Personnel Psychology, 77*, 1351–1386. https://doi.org/10.1111/peps.12641

Garrido-Moreno, A., ve Padilla-Melendez, A. (2011). Analyzing the impact of knowledge management on CRM success: The mediating effects of organizational factors. *International Journal of Information Management, 31*(5), 437–444. doi:10.1016/j.ijinfomgt.2011.01.002.

Gartner. (2023, March 1). Gartner forecasts 39% of global knowledge workers will work hybrid by the end of 2023. https://www.gartner.com/en/newsroom/press releases/2023-03-01-gartner-forecasts-39-percent-of-globalknowledge-workers-will-work-hybrid-by-the-end-of-2023.

Green, F. (2001). It's Been A Hard Day's Night: The Concentration and Intensification of Work in Late Twentieth-Century Britain. *Br. J. Ind. Relat. 39* (1), 53-80.

Gr'eselle Zaibet, O., ve Dejeoux, C. (2023). Perception du ro'le de l'IA dans le processus de transformation des conditions de travail: investigation base'e sur le dialogue social dans le secteur de la m'etallurgie. *Rev. De. Gest. Des. Ressour. Hum. 128*,2, 3-21.

Holtel, S. (2016). Artificial intelligence creates a wicked problem for the enterprise. *Procedia Comput. Sci. 99*, 171–180.

Jain, P., ve Aggarwal, K. (2020). Transforming Marketing with Artificial Intelligence. *Int. Res. J. Eng. Technol. (IRJET 7* (7). 3964-3976.

Jamil, K.; Dunnan, L., Gul, R.F., Shehzad, M.U., Gillani, S.H.M., ve Awan, F.H. (2022). Role of social media marketing activities in influencing customer intentions: A perspective of a new emerging era. *Front. Psychol.* , 12, 808525. [CrossRef]

Javaid, M., Haleem, A., Singh, R.P., ve Suman, R. (2022). Artificial Intelligence applications for industry 4.0: a literature-based study. *J. Ind. Integr. Manag. 07* (01), 1-29.

Jeske, D. (2022). Remote workers' experiences with electronic monitoring during Covid-19: Implications and recommendations. *International Journal of Workplace Health Management, 15*(3), 393–409. https://doi.org/10.1108/IJWHM-02-2021-0042

de Jong, J., ve Hartog, D. (2010). Measuring innovative work behavior. *Creativity and Innovation Management, 19*(1), 23–36. doi:10.1111/j.1467-8691.2010.00547.x.

Komi, A.K. (2019). Le management des r'esistances a un projet d'innovation par l'intelligence artificielle dans une perspective de changement. *Rev. Interdiscip. Manag. Homme(s) Entrep. 8 (n 36)*. 29-54., 2019/3.

K S, Deepika ve Massand, A. (2025). A study on reflective factors of social media marketing activities and its influence on purchase intention of gen z. *Acta Psychologica 259,* 105459. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105459

Kumar, V., Rajan, B., Venkatesan, R., ve Lecinski, J. (2019). Understanding the role of artificial intelligence in personalized engagement marketing. *Calif. Manag. Rev. 61* (4), 110–135.

Mann, S., ve Holdsworth, L. (2003). The psychological impact of teleworking: stress, emotions and health. *N. Technol. Work. Employ. 18* (3), 196-211.

Lim, W. M., Gunasekara, A., Pallant, J.L., Pallant, J. I., ve Pechenkina, E. (2023). Generative AI and the future of education: Ragnarok ¨ or reformation? A paradoxical perspective from management educators. *The International Journal of Management Education. 21* (2) https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100790

Livne-Ofer, E., (2015) Perceived Exploitative employee-organisation relationships: A multi-study investigation of a new construct In: PQDT-UK & Ireland, June.

Nadimpalli, M. (2017). Artificial intelligence risks and benefits. *Int. J. Innov. Res. Sci.* 6(6).

Neti, S. (2011). Social media and its role in marketing. *International Journal of Enterprise Computing and Business Systems, 1*(2). 1-15. July. Retrieved from http://www.ijecbs. com/July2011/13.pdf.

Neuhofer, B., Magnus, B., ve Celuch, K. (2021) The impact of artificial intelligence on event experiences a scenario tecnhique approach *Elecron. Mark. 31* (3), 601-617.

Nguyen, T., Nguyen, K., ve Do, T. (2019). Knowledge sharing and innovative work behavior: The case of Vietnam. *Uncertain Chain Management, 7*(4), 619–634. doi:10.5267/j.uscm. 2019.5.001.

Nicolescu, L., ve Ripa, A. I. (2024). Linking innovative work behavior with customer relationship management and marketing performance. *Journal of Innovation &Knowledge 9* (2024) 100560.

OCDE, 2017. Key issues for digital transformation in the G20: report prepared for a joint G20 German presidency/ OECD conference. OECD Publishing.

Pennings, M. C., Striano, T., ve Oliverio, S. (2014). A Picture tells a thousand words: Impact of an educational nutrition booklet on nutrition label gazin. *Marketing Letters, 25*(4), 355-360.

Piquette, A. (2023). *The Future of Generative AI: Potential Impacts Five Years After Launch*, Policy Horizons Canada. Canada. Retrieved from https://coilink.org/20.500.12592/ dt6tf7 on 21 Oct 2025. COI: 20.500.12592/dt6tf7.

Puntoni, S., Reczek, R.W., Giesler, M., ve Botti, S. (2021). Consumers and artificial intelligence: an experiential perspective. *J. Mark. 85* (1), 131–151.

Reguieg Issad, D. (2022). L'intelligence artificielle appliqu'ee au marketing dans les entrepises alg'eriennes: des proble'matiques organisationelless. Les. Ouvrages du Crasc 103-122.

Ryals, L., ve Knox, S. (2001). Cross-functional issues in the implementation of relationship marketing through customer relationship management. *European Management Journal, 19*(5), 534–542. doi:10.1016/s0263-2373(01)00067-6.

Seo, E.-J., ve Park, J.-W. (2018). A study on the effects of social media marketing activities on brand equity and customer response in the airline industry. *J. Air Transp. Manag., 66*, 36–41. [CrossRef]

Simonetti, A., ve Bigne, E. (2022). How visual attention to social media cues impacts visit intention and liking expectation for restaurants. *International Journal of Contemporary Hospitality Management. 34*(6), 2049–2070 https://doi.org/10.1108/IJCHM-09-2021- 1091

Sin, L. Y. M., Tse, A. C. B., ve Yim, F. H. K. (2005). CRM: Conceptualization and scale development. *European Journal of Marketing, 39*(11/12), 1264–1290. doi:10.1108/ 03090 560510623253.

Sofi, M. R., Bashir, I., Parry, M. A., ve Dar, A. (2020). The effect of customer relationship management (CRM) dimensions on hotel customer satisfaction in Kashmir. *International Journal of Tourism Cities, 6*(3), 601–620. doi:10.1108/ijtc-06-2019-0075.

Sobaih, A.E.E., Elshaer, I.A., ve Hasanein, A.M. (2024). Examining students' acceptance and use of CHATGPT in Saudi Arabian higher education. *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ. 14* (3), 709-721.

Soltani, Z., Zareie, B., Milani, F. S., ve Navimipour, N. J. (2018). The impact of customer relationship management on organizational performance. *The Journal of High Technology Management Research, 29*(2), 237–246. doi:10.1016/j.hitech.2018.10.001.

Statista. (2022a). Most popular social networks worldwide as of January2024, ranked by number of monthly active users https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/

Sun, B., Li, S., ve Zhou, C. (2006). "Adaptive" Learning and "Proactive" customer relationship management. *Journal of Interactive Marketing, 20*(3/4), 82-96.

Swift, R. (2001) *Accelerating Customer Relationship Using CRM and Relationship Technologies*. Prentice Hall Inc., New York.

Turban, E., Outland, J., King, D., Lee, J.K., Liang, T.-P., ve Turban, D.C. (2017). *Electronic Commerce 2018: A Managerial and Social Networks Perspective,* ninth ed. Springer Texts in Business and Economics

Vraga, E., Bode, L., ve Troller-Renfree, S. (2016). Beyond self reports: Using eye tracking to measure topic and style differences in attention to social media content. *Communication Methods and Measures. 10* (2-3), 149-164.

Wigert, B., ve Agrawal, S. (2022, August 31). Returning to the office: The current, preferred and future state of remote work. Gallup.Com. https://www.gallup.com/ workplace/397751/ returning-office-current-preferred-future-state-remote-work.aspx.

Xu, P., Chen, L., ve Santhanam, R. (2015). Will video be the next generation of e-commerce product reviews? Presentation format and the role of product type. *Decision Supoort Systems. 73*, 85-96.

Yang, L., Holtz, D., Jaffe, S., Suri, S., Sinha, S., Weston, J., ve Teevan, J. (2021). The effects of remote work on collaboration among information workers. *Nature Human Behaviour*, 1–12. https://doi.org/10.1038/s41562-021-01196-4.

KAYNAKÇA

Acaray, A. (2019). Pozitif Psikolojik Sermaye, Duygusal Emek, Görev Performansı ve Bağlamsal Performans Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bankacılık ve Sigortacılık Sektöründe Bir Çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi. 9*(1), 73-99.

Ada, Ş., Akan, D., Ayık, A., Yıldırım, İ. ve Yalçın, S. (2013). Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(3), 151-166.

Ağca, V. ve Ertan, H. (2008). Duygusal Bağlılık İçsel Motivasyon İlişkisi: Antalya'da Beş Yıldızlı Otellerde Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, *X*(II), 135-156.

Akbolat, M., Işık, O. ve Yılmaz, A. (2013). Dönüşümcü Liderlik Davranışının Motivasyon ve Duygusal Bağlılığa Etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (11), 35-50.

Akkaya, M. A. (2021). Bilgi Kaynağı ve Bilgiye Erişim Aracı Olarak İnternet Algısı: Kuşaklararası Yaklaşım Farklılığının Karşılaştırılması. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, *4*(2), 222-239.

Akkaya, S. (2021). Okul Müdürünün Personel Gelişimi ve Motivasyonu. *Genç Mütefekkirler Dergisi, 2*(1), 158-172.

Al, B. (2024). Uzaktan ve Hibrit Çalışma Modellerinde Liderliğin Dönüşümü: Dijital Liderlik ve Sanal Ekip Yönetimi Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Sosyal Bilimler Metinleri,* (2), 121-140.

Alay-Demirel, B. ve Yıldız-Bağdoğan, S. (2023). İş Yaşamında Kuşaklar ve Motivasyon Farklılıkları. *Bursa Uludağ Journal of Economy and Society, 42*(2), 129-141.

Alemdağ, C., Öncü, E. ve Yılmaz, A. K. (2014). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Akademik Motivasyon ve Akademik Öz-Yeterlikleri. *Spor Bilimleri Dergisi: Hacettepe Journal of Sport Sciences*, *25*(1), 23-35.

Alkan, A. D. (2021). Kurumsal Kültür: ADB, Japonya ve Türkiye'de Başarılı Şirket Yönetimleri (Kitap İncelemesi). *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, *6*(1), 127-151.

Alkış, H. ve Öztürk, Y. (2009). Otel İşletmelerinde Motivasyon Faktörleri Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(28), 212-236.

Altındağ, E. ve Akgün, B. (2015). Örgütlerde Ödüllendirmenin İşgören Motivasyonu ve Performansı Üzerindeki Etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *12*(30), 281-297.

Altun, E. (2019). Çalışma Hayatında Örgütsel Bağlılık ve Performans Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 1-13.

Altundağ, O. (2019). *Elektronik Bilgi Kaynaklarında: Seçim ve Sağlama, Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/334943796_Elektronik_Bilgi_Kaynaklarinda_Secim_ve_Saglama_Acik_Erisim_ve_Kurumsal_Arsivler, [Erişim Tarihi: 28.10.2025].

Ardıç, M. A. (2021). Ortaöğretim Öğretmenlerinin Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Görüşlerinin ve Teknoloji Entegrasyon Düzeylerinin Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 42,* 391-414.

Arslan, A. (2023). Ortaokul Öğrencilerinin Motivasyon Düzeylerinin Okuma Stratejileri Bilişüstü Farkındalıkları Üzerindeki Etkisi. *Millî Eğitim Dergisi*, *52*(239), 2133-2158.

Aslan, M. ve Doğan, S. (2020). Dışsal Motivasyon, İçsel Motivasyon ve Performans Etkileşimine Kuramsal Bir Bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *11*(26), 291-301.

Atlı, Y. ve Yücel, N. (2016). Hibrit İletişim Teknolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *21*(3), 785-797.

Baker, N. (2022). Liderliğin Evrimi ve Başlıca Liderlik Tarzları. *Florya Siyasi Ekonomi Günlükleri*, *8*(1), 29-46.

Baloğlu, N. (2011). Dağıtımcı Liderlik: Okullarda Dikkate Alınması Gereken Bir Liderlik Yaklaşımı. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(3), 127-148.

Bayram, G. E. (2019). Turist Rehberlerinde Duygusal Zekâ, Motivasyon, Performans İlişkisi. *Turizm Akademik Dergisi*, *6*(2), 43-59.

Bayyurt, N. (2007). İşletmelerde Performans Değerlendirmenin Önemi ve Performans Göstergeleri Arasındak İlişkiler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53), 577-592.

Bentley, T. (2000). *Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede İnsanları Motive Etme*. İstanbul: Hayat Yayınları.

Bilgili, A. S. (2016). Üniversitelerde Bilimsel/Akademik Özerklik ve Özgürlük Hakkında Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *20*(1), 1-15.

Brower, T. (2021). *How To Sustain Company Culture In A Hybrid Work Model*. Forbes, Erişim Adresi: https://www.forbes.com/sites/tracybrower/2021/02/07/how-to-sustain-company-culture-in-a-hybrid-work-model/, [Erişim Tarihi: 19.10.2025].

Budak, G., Arpacı, S. Ç. ve Tolay, E. (2017). Performansa ve Yetkinliğe Dayalı Ücret ve Ödül Yönetimi Arasındaki Bağlantılar. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *10*(4), 15-34.

Celep, C. (2004). *Dönüşümcü Liderlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çelik, V. (2003). *Eğitimsel Liderlik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ergin, B. ve Alkış, H. (2024). Dijital Pazarlamanin Tüketicilerin Satin Alma Davranişlari Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Çalışma. *Journal of Humanities and Tourism Research*, *14*(4), 575-591.

Ergin, C. (2005). *İnsan Kaynakları Yönetimi: Psikolojik Bir Yaklaşım*. Ankara: Elma Yayınevi.

Griffin, M. A., Neal, A. ve Neale, M. (2000). The Contribution of Task Performance and Contextual Performance to Effectiveness: Investigating The Role of Situational Constraints. *Applied Psychology: An International Review*, *49*(3), 517-533.

Hogarty, S. (2021). *Advantages and Disadvantages of the Hybrid Workplace Model*. Erişim Adresi: https://www.wework.com/en-GB/ideas/workspace-solutions/hybrid-workplace-advantages-disadvantages, [Erişim Tarihi: 19.10.2025].

Iqbal, J., Yusaf, A., Munawar, R. ve Naheed, S. (2012). Employee Motıvatıon in Modern Organızatıon: A Revıew of 12 Years. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, *4*(3), 692-708.

Karakaya, A. ve Uçar, M. (2015). İş Esnekliğinin İşgören Motivasyonuna Etkisi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Özel Sayı I), 19-35.

Karakose, T., Kocabas, I., Yirci, R., Papadakis, S., Ozdemir, T. Y., & Demirkol, M. (2022). The development and evolution of digital leadership: A bibliometric mapping approach-based study. *Sustainability*, *14*(23), 7-26..

Küçük-Aksu, S. (2023). Çalışma Hayatının Dönüşümünde Yeni Çalışma Türleri ve İşyeri Kavramı. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 12*(33), 206-229.

Kuzgun, K. İ. (2007). Türkiye'de Firma Açısından Esnekliğe Dayalı İstihdam Stratejisi. *Journal of Yaşar University, 2*(8), 841-861.

Mortensen, M. ve Haas, M. (2021). *Making the Hybrid Workplace Fair*. Harvard Business Review (Digital Article). Erişim Adresi: http://alanyc.org/wp-content/uploads/2021/02/Making-the-Hybrid-Workplace-Fair.pdf, [Erişim Tarihi: 18.10.2025].

Moss, S. A., McFarland, J., Ngu, S. ve Kijowska, A. (2007). Maintaining an Open Mind to Closed Individuals: The Effect of Resource Availability and Leadership Style on the Association Between Openness to Experience and Organizational Commitment. *Journal of Research in Personality, 41*(2), 259-275.

Ören, K., ve Yüksel, H. (2012). Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 1*(1), 34-59.

Özdemir, S. ve Muradova, T. (2008). Örgütlerde Motivasyon ve Verimlilik İlişkisi. *Journal of Qafqaz University*, (24), 146-153.

Pelit, E. ve Öztürk, Y. (2010). Otel İşletmeleri İşgörenlerinin İş Doyum Düzeyleri: Sayfiye ve Şehir Otel İşletmeleri İşgörenleri Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 43-72.

Şerefoğlu-Henkoğlu, H., Mahiroğlu, A. ve Keser, H. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Bilgiye Erişim Aracı Olarak İnternete Yaklaşımları: Betimleyici Bir Çalışma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 6*(1), 72-110.

Seyidoğlu, H. (2001). *Ekonomi ve İşletmecilik Terimleri Açıklamalı Sözlük*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Şimşek, M. (2002). *Toplam Kalite Yönetiminde Başarının Anahtarı İnsan Faktörü*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.

Sri, V. B. ve Vasantha, S. (2024). Effectiveness of Hybrid Workplace and Its Sustainable Impact of Determinants of Organizational Commitment Among It Companies. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*, *3*, 1-8.

Utaş, T., Çinko, L. ve Işıl, G. (2017). Hibrit İş özellikleri Kuramı Çerçevesinde İş Motivasyonu ve Üretim. *Social Sciences Research Journal*, *6*(1), 1-21.

Van Scotter, J. R. ve Motowidlo, S. J. (1996). Interpersonal Facilitation and Job Dedication as Separate Facets of Contextual Performance. *Journal of Applied Psychology*, *81*(5), 525-531.

Yalçın, M. ve Akıncı-Vural, Z. B. (2021). Covid-19 Pandemisinde Uzaktan Çalışma ve Kurumsal Aidiyet: Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk İletişim Dergisi*, (Özel Sayı), 129-139.

Yanar-Bayam, B. ve Süral-Özer, P. (2023). Dönüşümcü Liderlik Tarzı ve Lider-Üye Etkileşiminin İnovatif Çalışma Davranışına Etkisi: Sistematik Bir Derleme Çalışması. *Journal of Business in The Digital Age*, *6*(1), 13-32.

Yenihan, B. (2015). Örgüt Kültürünün Motivasyona Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, *4*(10), 170-183.

Yiğit, B. (2021). Pandemi Döneminde Uzaktan ve Evden Çalışma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *8*(4), 313-319.

Yıldırım, B. (2000). Yönetimde Motivasyon Kaynakları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5), 565-672.

Yılmaz, S. (2017). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Motivasyon Stratejilerine İlişkin Beklentiler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, *6*(17), 439-473.

Yosunkaya, M. (2023). Hibrit Çalışma Biçiminde İstihdam Edilen Çalışanların Hibrit Çalışmaya ve İş-Yaşam Dengelerine Yönelik Yaklaşımları: Bir Alan Araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, *85*, 1-15.

Yürür, S. (2009). Ödüllendirme Sistemi Yapı ve Süreçleri ile Örgütsel Adalet Arasındaki İlişkilerin Analizine Yönelik Bir Araştırma *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(1), 235-260.

Zeynel, E. ve Çarıkçı, İ. H. (2017). Akademisyenlerin Mesleki Motivasyon Algı Düzeyini Ölçmeye Yönelik Bir Mesleki Motivasyon Ölçeğinin Tasarımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(3), 125-148.

KAYNAKÇA

Akça, M., & Tepe Küçükoğlu, M. (2020). Covid-19 ve İş Yaşamına Etkileri: Evden Çalışma. Journal of International Management, *Educational and Economics Perspectives*, 8(1), 71-81.

Bhabha, H. K. (2004). *The location of culture*. Abingdon: Routledge.

Bowen, T., & Pennaforte, A. (2017). The impact of digital communication technologies & new remoteworking cultures on the socialization and workreadiness of individuals in wil programs. In *International Perspectives on Education and Society* (Vol. 32, pp. 99–112). Emerald Group Publishing Ltd. doi:10.1108/

Camacho S, Barrios A. (2022). Teleworking and technostress: early consequences of a COVID-19 lockdown. *Cogn Technol Work Online*. 22 janv 2022;1 17.

Carayol V, Laborde A. (2022). *Télétravail et incivilités numériques en période de pandémie. Enquête qualitative et quantitative auprès de télétravailleurs* [Internet]. 2022. p. 32. Available at: http://veille-travail.anact.fr/ark:/20179/KH9015207270127997805

Carillo K, Cachat-Rosset G, Marsan J, Saba T, Klarsfeld A. (2021). Adjusting to epidemic-induced telework: empirical insights from teleworkers in France. *Eur J Inf Syst*. 2 janv 2021;30(1):69 88.

Caroly S, Barcellini F. (2014). The development of collective activity. In Falzon P. *Constructive ergonomics*,[Internet]. 1st edition. CRC Press; 2014. Available at: https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.1201/b17456-7/development-collective-activity- sandrine-caroly-flore-barcellini?context=ubx&refId=d63b2919-7679-4a0c-933d-c0b005cc1fce

Chirico F, Zaffina S, Di Prinzio RR, Giorgi G, Ferrari I, CAPITANELLI I, et al. (2021). Working from home in the context of COVID-19: A systematic review of physical and mental health effects on teleworkers. *J Healh Soc Sci*. 2021;319 32.

Christensen, A. (1987). Detection of conflict patterns in couples. In *Understanding major mental disorder: The contribution of family interaction research* (pp. 250–265). Family Process Press.

Crummenerl, C., Perronet, C., Ravindranath, S., Paolini, S., Lamothe, I., Schastok, I. et al (2020), *The future of work: From remote to hybrid*, Capgemini Research Institute.

D'Cruz, P., & Noronha, E. (2021). *Mapping "Varieties of Workplace Bullying": The Scope of the Field*. doi:10.1007/978-981-13-0134-6_1

Ekpanyaskul C, Padungtod C, Kleebbua C. (2022). Home as a new physical workplace: a causal model for understanding the inextricable link between home environment, work productivity, and well- being. *Ind Health*. 5 sept 2022

Elbaz S, Blaise Richards J, Provost Savard Y. (2022). *Teleworking and Work-Life Balance During the COVID- 19 Pandemic: A Scoping Review*. Can Psychol-Psychol Can [Internet]. 2022 Available at: https://psycnet.apa.org/fulltext/2022-64857-001.html Emerson S, Emerson K, Fedorczyk J. Computer Workstation ergonomics: Curren

EU-OSHA (2024). *Hybrid Work: New Opportunities And Challenges For Occupational Safety and Health*. https://osha.europa.eu/sites/default/files/documents/Hybrid_work_OSH_en_0.pdf

Eurofound (2022). *The rise in telework: Impact on working conditions and regulations* [Internet]. Publication Office of the European Union, Luxembourg; 2022. Available at: https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2022/the-rise-in-telework-impact-on-working-conditions-and-regulations

Eurofound (2023a). *Hybrid work in Europe: Concept and practice*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Eurofound (2023b). *The future of telework and hybrid work* [Internet]. Publications Office of the European Union, Luxembourg. Available at: https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2023/the-future-of-telework-and-hybrid-

Eurofound, (2025). *Place of work in teleworkable jobs, 2022–2024*, EU (%) https://www.eurofound.europa.eu/en/surveys-and-data/data-catalogue/place-work-teleworkable-jobs-2022-2024-eu

Furuya Y, Nakazawa S, Fukai K, Tatemichi M. (2022). Health impacts with telework on workers: A scoping review before the COVID-19 pandemic. *Front Public Health*. 31 oct 2022;10:981270.

Gajendran RS, Harrison DA. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: meta- analysis of psychological mediators and individual consequences. *J Appl Psychol*. 92(6),1524 41.

Gallup, (t.y.). *Hybrid Work*. https://www.gallup.com/401384/indicator-hybrid-work.aspx

Gürcüoğlu, S. (2022). Türkiye'de Uzaktan Çalışma Modelinin Kamuda Uygulanabilirliğine İlişkin Bir Değerlendirme. Cafer Şafak Eyel (Ed.), *Covid-19 Sürecinde Çalışma Yaşamı ve İşletme Yönetiminde Yaşanan Değişim* içinde (ss. 5-21). İksad Yayınevi.

Halford, S. (2005), 'Hybrid workspace: Re-spatialisations of work, organisation and management', *New Technology, Work and Employment*, 29(1), 19–33.

ILO and WHO (2021), *Healthy and Safe Telework Technical Brief* — Geneva, 2021, https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo

ILO, (2014). *Improving health in the workplace: Framework for action*. 16 December 2014. https://www.ilo.org/publications/improving-health-workplace-ilos-framework-action

ILO, (2020). COVID-19: *Guidance for labour statistics data collection, Defining and measuring remote work, telework, work at home and home-based work*, ILO technical note, 5 / June / 2020

Iqbal, K. M. J., Khalid, F., & Barykin, S. Y. (2021). Hybrid Workplace: The Future of Work. B. A. Khan, M. H. S. Kuofie, & S. Suman (Ed.), *Advances in Educational Technologies and Instructional Design* içinde, (ss. 28-48). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8327- 2.ch003

Juchnowicz M, Kinowska H. (2021). *Employee Well-Being and Digital Work during the COVID-19 Pandemic*. Information. 23 juill 2021;12(8):293.

Kaur K, Gurnani B, Nayak S, Deori N, Kaur S, Jethani J, et al (2022). Digital Eye Strain- A Comprehensive Review. *Ophthalmol Ther*. 11(5),1655 80.

Kılkış, İ. (2018). *İş Sağlığı ve Güvenliği* Bursa: Dora Basın Yayın.

Lawrance University (t.y.), *Jack Nilles tried to ignite a work-from-home trend 48 years ago. It's fially here* https://www.lawrence.edu/articles/lu-alum-jack-nilles-father-telecommuting

Matsugaki R, Ishimaru T, Hino A, Muramatsu K, Nagata T, Ikegami K, et al. (2023). Low back pain and telecommuting in Japan: Influence of work environment quality. *J Occup Health*. 64(1), e12329.

Natomi K, Kato H, Matsushita D.(2022). Work-Related Stress of Work from Home with Housemates Based on Residential Types. *Int J Environ Res Public Health*. 19(5), 3060.

OECD (2021), *The future of remote work: Opportunities and policy options for Trentino, OECD Local Economic and Employment Development* (LEED) Papers 2021/07, OECD Publishing, Paris. https://dx.doi.org/10.1787/35f78ced-en

Olson, M. H, Primps, S. B (1984). Working at Home with Computers: Work and Nonwork Issues. *Journal of Social Issues*, 40(3), 97-112

Olson, M. H. (1982). New information technology and organization culture. *Manugernent Information Systems Quarterly*, 6(5), 71-92.

Olson, M. H. (1983). Remote office work: Changing work patterns in space and time. *Conirnunications of the ACM*, 26(3), 182-187. S1479-367920170000032006

Reznik J, Hungerford C, Kornhaber R, Cleary M.(2022). Home-Based Work and Ergonomics: Physical and Psychosocial Considerations. *Issues Ment Health* Nurs. 43(10), 975-979.

SAYEM (y.y.). *ISG açısından Hibrit Çalışma Modellerinin Avantajları*- https://isgvekili.subu.edu.tr/isg-acisindan-hibrit-calisma-modellerinin-avantajlari

Şen, M. (2015). İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Dayanakları, *Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 117-142.

Teevan, J., Baym, N., Butler, J., Hecht, B., Jaffe, S., Nowak, K., Sellen, A. and Yang, L. (eds.) (2022), *Microsoft new future of work report 2022*, Microsoft Research Tech Report MSR-TR-2022-3.

Tezuka M, Nagata T, Saeki K, Tsuboi Y, Fukutani N. Association Between Abrupt Change to Teleworking and Physical Symptoms During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Emergency Declaration in Japan. *J Occup Environ Med*. 64(1), 1-5.

The Economist, (2022). *And the word of 2022 is*… https://www.economist.com/culture/2022/12/14/and-the-word-of-2022-is

Trede, F., Markauskaite, L., McEwen, C., & Macfarlane, S. (2019). Workplace Learning as a Hybrid Space. In *Education for Practice in a Hybrid Space* (pp. 19–31). Springer. doi:10.1007/978-981-13-7410-4_2

Trott M, Driscoll R, Irlado E, Pardhan S. Changes and correlates of screen time in adults and children during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *EClinicalMedicine*. 48, 101452.

UNICE/UAPME, CEEP, & ETUC. (2002). *Framework Agreement on Telework*. https://www.asi.is/media/312703/teleworking_agreement_en.pdf

Wütschert MS, Romano-Pereira D, Suter L, Schulze H, Elfering A. (2022). A systematic review of working conditions and occupational health in home office. *Work Read Mass*. 72(3), 839-852.

Zuhoff, S. (1982). New worlds of computer-mediated work. *Harvard Business Review*, 60(5), 142-152.

KAYNAKÇA

Adıbelli, B. L. (2024). *Ofiste, Uzaktan ve Hibrid Çalışan Bireylerde Sosyal İzolasyon, Yalnızlık ve Depresyon Belirti Şiddetlerinin Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi). Topkapı Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Alarcon, G. M. (2011). A Meta-Analysis of Burnout With Job Demands, Resources, and Attitudes. *Journal of Vocational Behavior*, 79(2), 549–562.

Budak, G., ve Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama, *İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 20(2), 95-108.

Bulgur, N. E., & Bal, Y. (2022). Uzaktan çalışma ve iş-yaşam dengesinin çalışan motivasyonuna etkisinin kavramsal açıdan incelenmesi, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*. 67, 1393-1404.

Carpenito, L. J. (2018). *Handbook of nursing diagnosis*. Jones & Bartlett Learning.

Clair, R., Gordon, M., Kroon, M. (2021). Pandemi sırasında sosyal izolasyonun refah ve yaşam doyumu üzerindeki etkileri. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8(1). https://doi.org/10.1057/s41599-021-00710-3

Clark, S. C. (2000). Work/Family border theory: A new theory of work/family balance. *Human Relations*, 53(6), 747-770.

Eroğlu, F. (2006). *Davranış Bilimleri*, İstanbul: Beta Yayınları.

Eurofound. (2022). *Working Conditions The Rise in Telework: Impact on Working Conditions and Regulations* (s.1-77) [Research].https://www.eurofound.europa.eu/system/files/2023-01/ef22005en.pdf

Figueiredo, E., Margaça, C., Hernández-Sánchez, B., & Sánchez-García, J. C. (2024). Teleworking effects on mental health—a systematic review and a research agenda. *International journal of environmental research and public health*, 21(3),243. doi: 10.3390/ijerph21030243.

Gökçe ve Bolat (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(1), 58-80.

Göktepe, A. (2016). *Tükenmişlik Sendromu*. İstanbul:Nesil Yayınları.

Hämmig, O., & Bauer, G. (2009). Work-life imbalance and mental health among male and female employees in Switzerland. *International journal of public health*, 54(2), 88-95.

Hawkley, L. C., & Capitanio, J. P. (2015). Perceived social isolation, evolutionary fitness and health outcomes: a lifespan approach. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 370(1669), 20140114. DOI: 10.1098/rstb.2014.0114

Iqbal, K. M. J., Khalid, F., & Barykin, S. Y. (2021). Hybrid Workplace: The Future of Work. B. A. Khan, M. H. S. Kuofie, & S. Suman (Ed.), *Advances in Educational Technologies and Instructional Design* içinde, (ss. 28-48). IGI Global. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8327-2.ch003

Jalagat, R. ve Jalagat, A. (2019). Rationalizing remote working concept and its implications on employee productivity. *Global journal of advanced research*, 6(3), 95-100. ISSN: 2394-5788

Junça Silva, A., Almeida, A., & Rebelo, C. (2024). The effect of telework on emotional exhaustion and task performance via work overload: the moderating role of self-leadership. *International Journal of Manpower*, 45(2), 398-421.

Kawachı, I., Kennedy B. P., Glass R. (1999). Social Capital and Self-rated Health, *American Journal of Public Health*, 89(8), 1187-93. doi:10.2105/ajph.89.8.1187.https://www.psychologytoday.com/us/contributors/gleb-tsipursky-phd

Kondratowicz, B., Godlewska-Werner, D., Połomski, P., & Khosla, M. (2022). Satisfaction with job and life and remote work in the COVID-19 pandemic: the role of perceived stress, self-efficacy and self-esteem. *Current Issues in Personality Psychology*, 9(1). DOI:10.5114/cipp.2021.108097

Kotowski, S. E., Davis, K. G., & Barratt, C. L. (2022). Teachers feeling the burden of COVID-19: Impact on well-being, stress, and burnout. Work, 71(2), 407-415. doi: 10.3233/WOR-210994.

Lenka, R. M. (2021). Unique Hybrid Work model-The future of remote work. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 18(7), 2687-2697.

Mann, S. ve Holdsworth, L. (2003). The Psychological İmpact of Teleworking: Stress, Emotions And Health. *New Technology, Work and Employment*, 18(3), 196–211. https://doi.org/10.1111/1468-005x.00121

Morrison-Smith, S., Hofmann, M., Li, Y., ve Ruiz, J. (2016). Using Audio Cues to Support Motion Gesture İnteraction on Mobile Devices. *ACM Journal. Transactions on Applied Perception*, 13(3), 1–19. https://doi.org/10.1145/2897516

Serrão, C., Rodrigues, A. R., Teixeira, A., Castro, L., & Duarte, I. (2022). The impact of teleworking in psychologists during COVID-19: Burnout, depression, anxiety, and stress. *Frontiers in public health*, 10, 984691. doi: 10.3389/fpubh.2022.984691.

Topal, E. (2023). *Uzaktan Veya Hibrit Çalışanlarda İş Yaşam Dengesinin Duygusal Tükenmişlik Üzerindeki Etkisinde Erteleme Davranışının Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi).Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Aydın. DOI:10.29226/TR1001.2023.340

Turner, M., Lingard, H., & Francis, V. (2009). Work-life balance: an exploratory study of supports and barriers in a construction project. International *Journal of Managing Projects in Business*, 2(1), 94-111.

Wright, S.L. (2007). Organizational Climate, Social Support and Loneliness in the Workplace. In: *Research on Emotion in Organizations*. Emerald (MCB UP) 123-42. https://doi.org/10.1016/S1746-9791(05)01106-5

Yılmaz, E. ve Altınok, V. (2009). Okul Yöneticilerinin Yalnızlık ve Yaşam Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15(3), 451-470.

Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational research methods*, 18(3), 429-472. doi: 10.1177/1094428114562629.

KAYNAKÇA

Acker, J. (1990). Hierarchies, jobs, bodies: A theory of gendered organizations. *Gender & Society, 4*(2), 139–158.

Al Riyami, S., Razzak, M. R., Al-Busaidi, A. S., & Palalić, R. (2023). Impact of work from home on work-life balance: Mediating effects of work-family conflict and work motivation. *Heritage and Sustainable Development*, *5*(1), 33.

Allen, T. (2013). Work-Family Research in. *Expanding the Boundaries of Work-Family Research: A Vision for the Future*, 333.

Ashforth, B. E., Kreiner, G. E., & Fugate, M. (2000). All in a day's work: Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management Review, 25*(3), 472–491

Bailyn, L. (1993). *Breaking the mold: Women, men, and time in the new corporate world*. Simon and Schuster.

Becker, G. S. (1985). Human capital, effort, and the sexual division of labor. *Journal of labor economics*, *3*(1, Part 2), S33-S58.

Blair-Loy, M. (2005). *Competing devotions: Career and family among women executives*. Harvard University Press.

Bloom, N., Han, R., & Liang, J. (2022). *How hybrid working from home works out* (No. w30292). National Bureau of economic research.

Carreri, A., Dordoni, A., & Poggio, B. (2022). Work-life balance and beyond: premises and challenges. In *Research Handbook on Work–Life Balance* (pp. 8-26). Edward Elgar Publishing.

Colquitt, J. A., Conlon, D. E., Wesson, M. J., Porter, C. O. L. H., & Ng, K. Y. (2001). Justice at the millennium: A meta-analytic review of 25 years of organizational justice research. Journal of Applied Psychology, 86(3), 425–445.

Connell, R. (2013). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. John Wiley & Sons.

Crompton, R., & Lyonette, C. (2006). Work-life 'balance'in Europe. *Acta sociologica*, *49*(4), 379-393.

Eby, L. T., Maher, C. P., & Butts, M. M. (2010). The intersection of work and family life: The role of affect. Annual review of psychology, 61(1), 599-622.

Golden, L. (2012). The effects of working time on productivity and firm performance, research synthesis paper. *International Labor Organization (ILO) Conditions of Work and Employment Series*, (33).

Gökçe, Ç., & Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde hibrit çalışma modeli üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(1), 58–80.

Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of management review*, *10*(1), 76-88.

Greenhaus, J. H., & Powell, G. N. (2006). When work and family are allies: A theory of work-family enrichment. *Academy of management review*, *31*(1), 72-92.

Hewlett, S. A., & Luce, C. B. (2006). Extreme jobs. *Harvard business review*, *84*(12), 49-59.

Hochschild A. R., & Machung, A. (1989). The second shift. New York: Avon Books.

Ibarra, H. (1993). Personal networks of women and minorities in management: A conceptual framework. *Academy of management Review*, *18*(1), 56-87.

Karlankuş, N., & Eser, B. (2023). Covid-19 Döneminde Evden Çalışmanın Kadın Çalışanların İş-Yaşam Dengesine Etkisi: Trabzon İli Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *9*(2), 347-366.

Kossek, E. E., & Ollier-Malaterre, A. (2013). Work-life policies: Linking national contexts, organizational practice and people for multi-level change. In *Expanding the boundaries of work-family research: A vision for the future* (pp. 3-31). London: Palgrave Macmillan UK.

Lantsoght, E. O. (2025). Improving Work–Life Balance in Academia After COVID-19 Using Inclusive Practices. *Societies*, *15*(8), 220.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, *1*(1), 61-89.

Moen, P. (2011). From 'work–family'to the 'gendered life course'and 'fit': Five challenges to the field. *Community, Work & Family*, *14*(1), 81-96.

Morrison, A. M., White, R. P., & Van Velsor, E. (1987). *Breaking The Glass Ceiling: Can Women Reach The Top Of America's Largestcorporations?*. Pearson Education.

Nishii, L. H. (2013). The benefits of climate for inclusion for gender-diverse groups. Academy of Management journal, 56(6), 1754-1774.

Sarıipek, D. B., Cerev, G., & Ayhan, E. E. (2023). İşgücü piyasasında pandemi sonrası "yeni normal"; Hibrit çalışma ve iş-yaşam dengesi. *İnsan ve İnsan, 10*(35), 11–27.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict relations. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Vroom, V. H., & Yetton, P. W. (1973). Leadership and decision making University of Pittsburgh press. *Pittsburgh, Pa*.

Yörübulut, M. Ç. (2025). Kadınların Evden Çalışmasının Dezavantajı: Birleşik Mesai. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *15*(3), 984-1016.

KAYNAKÇA

Akduru, H. E., ve Semercioöz, F. (2021). Farklılık İkliminin Psikolojik Sermaye Üzerindeki Etkisinde Etik Liderlik ve Psikolojik Güvenliğin Rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2260–2275.

Baltaş, A. (2007). *Yeni Yöneticinin El Kitabı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Demirbağ, O., Cide Demir, D. H., ve Yozgat, U. (2021). Uzaktan Çalışmanın İş Güvencesizliğine Etkisinde İş-Yaşam Dengesi ve Psikolojik Güvenliğin Düzenleyici-Aracılık Rolü. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-25. https://Doi.Org/10.17218/Hititsbd.881224.

Demircan N. ve Ceylan A. (2003) Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 10(2), 139-150.

Edmondson, A. C., Roberto, M. A. ve Watkins, M. D. (2003). A Dynamic Model of Top Management Team Effectiveness: Managing Unstructured Task Streams. *The Leadership Quarterly*, 14(3), 297-325. https://doi.org/10.1016/s1048-9843(03)00021-3

Edmondson, A.C. (2003). Psychological Safety, Trust, and Learning in Organizations: A Group-Level Lens. In *Trust and Distrust in Organizations: Dilemmas and Approaches*, Kramer, RM. Cook, K. (Eds). New York: Russel, Sage Foundation, 239–272.

Edmondson, C. E. ve Lei, Z. (2014). Psychological Safety: The History, Renaissance and Future of an Interpersonal Construct. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. Kaliforniya: Annual Reviews.

Horuz, İ. ve Taşgit, Y. E. (2020). Çalışanların Psikolojik Güvenlik Algısı ve Politik Taktik Davranışları Arasındaki İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(4), 1513-1541. https://doi.org/10.16951/atauniiibd.766569.

Koçak, D. (2020). Psikolojik Güvenlik ve Çalışan Performansı İlişkisi: Algılanan Örgütsel Engelin Aracı İş Güvencesizliğinin Düzenleyici Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(1), 119-140. Https://Doi.Org/10.16951/Atauniiibd.620054.

Koçel T, (2003). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınları, 633-653.

Mathieu, J. E., Hollenbeck, J. R., Van Knippenberg, D. ve Ilgen, D. R. (2017). A Century of Work Teams in the Journal of Applied Psychology. *Journal of Applied Psychology*, 102(3), 452-467.

Milkman, K.L., Chugh, D. ve Bazerman, M.H., (2009), How Can Decision Making be Improved? *Perspectives on Psychological Science*, 4(2), 379- 383.

Özdemir, Ş., Eker, D. ve Balcı, H. (2024). *'Takım Liderliği', Örgütsel Güven ve Liderlik: Yeni Nesil Yönetim Yaklaşımları*, Türkiye: BİDGE Yayınları, 175-205, ISBN: 978-625-372-491-7.

Roy, D. (2019). Development and Validation of A Scale for Psychological Safety in School among High School Students in İndia. *Management and Labour Studies*, 44(4), 394-416. Https://Doi.Org/10.1177/0258042x19870330

Salas, E., Reyes, D. L. ve McDaniel, S. H. (2018). The Science of Teamwork: Progress, Reflections, and the Road ahead. *American Psychologist*, 73(4), 593–600.

Salas, E., Sims, D. E. ve Burke, C. S. (2005). Is there a "Big Five" in Teamwork?. *Small Group Research*, 36(5), 555-599. https://doi.org/10.1177/1046496405277134.

Setiyono, B., Rahmita, R., ve Fuzail, M. (2025). The Effectiveness of Hybrid Working in İmproving Employee Work-Life Balance and Employee Performance. Al-Tijarah: *Journal Of Islamic Economics And Business*, 11(1), 45–56.

Soyalın, M. (2021). Psikolojik Güvenlik ve Sanal Kaytarma Arasındaki İlişki: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 279-290.

Soyer, F., Can, Y., Güven, H., Hergüner, G., Bayansalduz, M., ve Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu ile Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 225-239.

Tamdjidi, C., ve Rupprecht, S. (2023*). Insights from Assessments of 100 Hybrid Teams: The Role of Team Habits on İnnovation and Psychological Safety. Make A Difference Media*. https://makeadifference.media/culture/insights-from-assessments-of-100-hybrid-teams-the-role-of-team-habits-on-innovation-and-psychological-safety/

Taştan, S., ve İşiaçık, S. (2020). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı ve Yenilikçi İş Davranışları Arasındaki İlişkide Psikolojik Güvenlik Algısının Rolünün İncelenmesi. International *Journal of Management and Administration*, 4(7), 84-99. Https://Doi.Org/10.29064/İjma.669673.

Tröster, C. ve Brosi, P. (2025). How Hybrid Work Shapes Communication Ties: The Role of Concern about Relationship Loss and Organizational Identification. *Journal of Management Studies*.

Us, T., (2007), *İşletmelerde Motivasyon*, İstanbul: İGİAD Yayınları.

Yener, S., (2016). Özel Ortaöğretim Kurumlarında Paylaşılan Liderlik Davranışı ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkide Psikolojik Rahatlık Algısının Aracı Değişken İlişkisi, Konya Örneği. Selçuk Üniversitesi *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), 168-187.

KAYNAKÇA

Adolph, C., Amano, K., Bang-Jensen, B., Fullman, N., & Wilkerson, J. (2021). Pandemic politics: Timing state-level socialdistancing responses to COVID-19. *Journal of Health Politics, Policy and Law*, 46(2), 211–233, doi:10.1215/03616878-8802162.

Al Balushi, M. I. A. (2020). *Organizational resilience through quality management: a study on the impact of theimplementation of quality management principles on resourcefulness*. (Unpublished doctroal dissertation). TheUniversity of Edinburg.

Ameel, M., Myllynen, M. ve Kallakorpi, S. (2022). Exploring hybrid leadership: experiences of remoteleadership in healthcare. *JONA: The Journal of Nursing Administration*, Vol. 52 No. 12,pp. 653-658, doi:10.1097/NNA.0000000000001227.

Backhaus, I., Hoven, H., Di Tecco, C., Iavicoli, S., Conte, A., & Dragano, N. (2022). Economic change and population health: lessons learnt from an umbrella review on the Great Recession. *BMJ open*, *12*(4), e060710, doi: 10.1136/bmjopen-2021-060710.

Backhaus, I., Hoven, H., Bambra, C., Oksanen, T., Rigó, M., di Tecco, C., ... & Dragano, N. (2023). Changes in work-related stressors before and during the COVID-19 pandemic: differences by gender and parental status. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, *96*(3), 421-431, doi: 10.1007/s00420-022-01933-w.

Bakshi, V. (2017). *The Forward-Looking manager in a VUCA world*. Sage Publishing India

Barrero, J. M., Bloom, N., & Davis, S. J. (2021). Let me work from home, or I will find another job. *University of Chicago, Becker Friedman Institute for Economics Working Paper*, (2021-87).

Bianchi, E., Bloomfield, L. S., Bencharit, L. Z., Altaf, B., Sawe, N. A., Murnane, E. L., ... & Billington, S. L. (2023). A study of the role of indoor nature on solidarity and group identity during remote work. *Building and Environment*, *245*, 110909, doi: 10.1016/j.buildenv. 2023.110909.

Brynjolfsson, E., Horton, J. J., Ozimek, A., Rock, D., Sharma, G., & TuYe, H. Y. (2020). *COVID-19 and remote work: An early look at US data* (No. w27344). National Bureau of Economic Research, doi: 10.3386/w27344.

Chakrabarti, A. (2015). Organizational adaptation in an economic shock: The role of growth reconfiguration. StrategicManagement Journal, 36(11), 1717–1738, doi: 10.1002/smj.2309.

Čavrak, I., Bosnić, I., Ciccozzi, F., & Mirandola, R. (2019). Resilience of distributed student teams to stress factors: A longitudinal case-study. *Information and software technology*, *114*, 258-274, doi: 10.1016/j.infsof.2019.05.011.

Collins, C., Landivar, L. C., Ruppanner, L., & Scarborough, W. J. (2021). COVID-19 and the gender gap in work hours. *Gender, Work & Organization*, *28*, 101-112, doi: 10.1111/gwao.12506.

Craig, L., & Churchill, B. (2021). Dual-earner parent couples' work and care during COVID-19. *Gender, Work & Organization*, *28*, 66-79, doi: 10.1111/gwao.12497.

Di Gennaro, F., Pizzol, D., Marotta, C., Antunes, M., Racalbuto, V., Veronese, N., & Smith, L. (2020). CoronavirusDiseases (COVID-19) Current status and future perspectives: A narrative review. International Journal ofEnvironmental Research and Public Health, 17(8), 1–11, doi:10.3390/ijerph17082690

Dirani, K.M., Abadi, M., Alizadeh, A., Barhate, B., Garza, R., Rosemary, C., Gunasekara, N., Ibrahim, G.ve Majzum, Z. (2020). Leadership competencies and the essential role of human resourcedevelopment in times of crisis: a response to Covid-19 pandemic. *Human Resource DevelopmentInternational*, Vol. 23 No. 4, pp. 380-394, doi:10.1080/1367 8868.2020.1780078.

Di Tecco, C., Persechino, B., & Iavicoli, S. (2023). Psychosocial risks in the changing world of work: moving from the risk assessment culture to the management of opportunities. *La Medicina del lavoro*, *114*(2), e2023013, doi: 10.23749/mdl.v114i2.14362.

Doğantan, E., & Kozak, M. (2019). Resilience capacity in different types of tourism businesses. Tourism: An InternationalInterdisciplinary Journal, 67(2), 126–146, doi: 10.1007/978-3-319-01669-6_279-1.

Duchene, D. (2017). Sustainable leadership: How to lead in a VUCA world. Belgium: Die Keure Publishing.

Ford, D., Storey, M. A., Zimmermann, T., Bird, C., Jaffe, S., Maddila, C., ... & Nagappan, N. (2021). A tale of two cities: Software developers working from home during the covid-19 pandemic. *ACM Transactions on Software Engineering and Methodology (TOSEM)*, *31*(2), 1-37, doi: 10.1145/3487567.

Freysteinson, W.M., Celia, T., Gilroy, H. ve Gonzalez, K. (2021). The experience of nursing leadershipin a crisis: a hermeneutic phenomenological study. *Journal of Nursing Management*, Vol. 29No. 6, pp. 1535-1543, doi:10.1111/jonm.13310.

Gjellebæk, C., Svensson, A., Bjørkquist, C., Fladeby, N. and Grunden, K. (2020). Managementchallenges for future digitalization of healthcare services. *Futures*, Vol. 124, p. 102636, doi:10.1016/j.futures.2020.102636.

Goodger, K., & Murray, J. (2022, March). How the Covid-19 pandemic helped to achieve better well-being in construction: a case study. In *Proceedings of the Institution of Civil Engineers-Civil Engineering* (Vol. 175, No. 5, pp. 42-48). Thomas Telford Ltd, doi: 10.1680/jcien.21.00246.

Hossny, E.K., Morsy, S.M., Ahmed, A.M., Saleh, M.S.M., Alenezi, A. ve Sorour, M.S. (2022). Management of the COVID-19 pandemic: challenges, practices, and organizational support. *BMC Nursing*, Vol. 21 No. 1, p. 196, doi:10.1186/s12912-022-00972-5.

Hughes, H. P., & Davis, M. C. (2024). Preparing a graduate talent pipeline for the hybrid workplace: Rethinking digital upskilling and employability. *Academy of Management Learning & Education*, *23*(4), 578-599, doi: 10.5465/amle.2023.0106.

Inkpen, A. C., & Tsang, E. W. (2005). Social capital, networks, and knowledge transfer. *Academy of management review*, *30*(1), 146-165, doi: 10.5465/amr.2005.15281445.

Kok, J., & Van den Heuvel, S. C. (2018). Leading in a VUCA world: Integrating leadership, discernment and spirituality.New York, NY: Springer.

Iavicoli, S., & Di Tecco, C. (2020). The management of psychosocial risks at work: state of the art and future perspectives. *La Medicina del lavoro*, *111*(5), 335, doi: 10.23749/mdl .v111i5.10679.

Iavicoli, S., Leka, S., & Nielsen, K. (2020). Promoting occupational health psychology through professional bodies: The role of the European Academy of Occupational Health Psychology. *Work & Stress*, *34*(3), 215-218, doi:10.1080/02678373.2020.1774939.

Leka, S., Jain, A., Iavicoli, S., & Di Tecco, C. (2015). An evaluation of the policy context on psychosocial risks and mental health in the workplace in the European Union: achievements, challenges, and the future. *BioMed research international*, *2015*(1), 213089, doi: 10.1155/2015/213089.

Michie, J., & Sheehan, M. (2005). Business strategy, human resources, labour market flexibility and competitive advantage. *The International Journal of Human Resource Management*, *16*(3), 445-464, doi: 10.1109/CCDC.2014.6852215.

Moghadasi, S. H., & Mousavi, A. (2003). Crisis management in Tehran, University of Tehran.

Nadkarni, S., & Narayanan, V. K. (2007). Strategic schemas, strategic flexibility, and firm performance: The moderating role of industry clockspeed. *Strategic management journal*, *28*(3), 243-270, doi: 10.1002/smj.576.

Njiforti, P. (2015). Impact of the 2007/2008 global financial crisis on the stock market in Nigeria. Journal of AppliedStatistics, 6(1), 49–68.

Nurmeksela, A., Kinnunen, J. ve Kvist, T. (2020). Nurse managers'work content: development of thequestionnaire and results of the pilot study. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, Vol. 34No. 4, pp. 839-851, doi:10.1111/scs.12796.

Pariès, J. (2017). Complexity, emergence, resilience. In E. Hollnagel, D. D. Woods, & N. Leveson (Eds.), ResilienceEngineering: Concepts and Precepts (pp. 43–53). Farnham, UK: Ashgate Publishing Limited.

Okoli, J., Arroteia, N.P. ve Ogunsade, A.I. (2022). Failure of crisis leadership in a global pandemic:some reflections on COVID-19 and future recommendations. *Leadership in Health Services*,Vol. 36 No. 2, pp. 186-199, doi:10.1108/LHS-06-2022-0061.

Östergård, N., Högberg, K., & Lundh Snis, U. (2025). Trust and Leadership in the Hybrid Workplace. In *58 th Hawaii International Conference on System Sciences 2025 (HICSS)* (pp. 5427-5436). University of Hawai'i at Mānoa, doi: 10.24251/hicss.2025.652.

Palmi, P., Morrone, D., Paolo Miglietta, P., & Fusco, G. (2018). How did organizational resilience work before and afterthe financial crisis? An empirical study. International Journal of Business and Management, 13(10), 54–62, doi: 10.5539/ijbm.v13n10p54.

Radonić, M., Vukmirović, V., & Milosavljević, M. (2021). *The impact of hybrid workplace models on intangible assets: The case of an emerging country. Amfiteatru Economic, 23 (58), 770-786*.

Ralph, P., Baltes, S., Adisaputri, G., Torkar, R., Kovalenko, V., Kalinowski, M., ... & Alkadhi, R. (2020). Pandemic programming: How COVID-19 affects software developers and how their organizations can help. *Empirical software engineering*, *25*(6), 4927-4961, doi: 0.1007/s10664-020-09875-y.

Rick, S., & Jasny, R. (2022). The Compliance Index: a behavioral approach to compliance risk management in the (post-) Covid-19 era. *Journal of Operational Risk*, *17*(3), doi: 10.21314/JOP.2022.020.

Sanford, K. ve Janney, M. (2019). Preparing the nurse executive of the future. *JONA: The Journal ofNursing Administration*, Vol. 49 No. 4, pp. 171-173, doi:10.1097/NNA.0000000000 00732.

Schulte, P. A., Delclos, G., Felknor, S. A., & Chosewood, L. C. (2019). Toward an expanded focus for occupational safety and health: a commentary. *International journal of environmental research and public health*, *16*(24), 4946, doi:10.3390/ijerph16244946.

Serenko, A. (2023). The great resignation: the great knowledge exodus or the onset of the great knowledge revolution?. *Journal of knowledge management*, *27*(4), 1042-1055, doi: 10.1108/JKM-12-2021-0920.

Sharp, H., Lopez, T., Wermelinger, M., Levine, M., Jay, C., & Nuseibeh, B. (2020). Why we didn't conduct studies in socio-technical resilience during the pandemic. In *Proceedings of the 18th European Conference on Computer-Supported Cooperative Work: The International Venue on Practice-centred Computing on the Design of Cooperation Technologies*. IEEE.

Smith, M., & Zeigler, S. M. (2017). Terrorism before and after 9/11 – a more dangerous world? Research and Politics, 1–8, doi: 10.1177/2053168017739757

Taghvaee, A. A. (2006). Crisis management in cities.Paper presented at the national conference of earthquake crisis management in cities with historical structure, Yazd university.

Tsianaka, E. (2023). Commentary: The Pandemic: Shuffling the Deck of the Global Business Environment. *Global Trade and Customs Journal*, *18*(6), doi: 10.54648/gtcj2023024.

Xu, L. (2014, May). How does knowledge learning mediate between HR flexibility and product innovation performance. In *The 26th Chinese Control and Decision Conference (2014 CCDC)* (pp. 5331-5333). IEEE, doi: 10.1109/CCDC.2014.6852215.

Wang, Z., Chou, Y. H., Fathi, K., Schimmer, T., Colligan, P., Redmiles, D., & Prikladnicki, R. (2022). Co-designing for a hybrid workplace experience in software development. *IEEE software*, *40*(2), 50-59, doi: 10.1109/MS.2022.3229894.

Vuorivirta-Vuoti, E., Kuha, S., ve Kanste, O. (2024). Nurse leaders' perceptions of future leadership in hospital settings in the post-pandemic era: a qualitative descriptive study. *Leadership in Health Services*, *37*(5), 33-48.

KAYNAKÇA

Akay, M., ve Kundakcı, N. (2021). ÇKKV ve Tamsayılı Programlama Yöntemleri ile Bir Üretim İşletmesinde Uzaktan Çalışma Modelinin Oluşturulması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24 (2), 548-568.

Altındağ E., Siller F. (2014). Effects of Flexible Working Method on Employee Performance: An Empirical Study in Turkey. *Bus Eco J* 5(3). doi:10.4172/2151-6219.1000104

Aydınlı Kulak, F., ve Tüzüner, V. L. (2020). A Comparative Analysis of Flexible Working Patterns in Germany and Turkey. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 9(4), 1-14.

Aydıntan, B., ve Kördeve, M. K. (2016). Çalışanların Esnek Çalışma Modeli Çerçevesinde Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, *2*(3), 27-48.

Bek, A., ve Akyol, İ. T. (2025). Türkiye'de Aile Dostu Çalişma Politikalari Ve Covid-19 Döneminde Esnek Çalişma Deneyimleri Üzerine Bir Araştirma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(57), 1726-1755.

Buzkıran, M.K., Arıcı, A., Hasanoğlu, R., … Gümüş, B. (2024). Covid-19 Pandemisi Döneminde Esnek Çalışma Modeliyle Çalışan Bireylerin Aile İçi Rol ve Sorumluluklarında Meydana Gelen Değişimler, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1580-1602. doi.org/10.33437/ksusbd.1418743

Çalış, S. (2024). Esnek çalışma modelleri ve işgücü piyasasına yansıması**.** Ü. T. Gümüş (Ed.), *Sosyal bilimler alanında disiplinlerarası çalışmalar* içinde (1.Baskı). İKSAD Yayınları, Ankara.

De la Torre-Torres, O. V., Venegas-Martínez, F., ve Álvarez-García, J. (2024). The Benefits of Workforce Well-Being on Profitability in Listed Companies: A Comparative Analysis between Europe and Mexico from an ESG Investor Perspectiv, *Journal of Risk and Financial Management,* 17(3), 118. doi.org/10.3390/jrfm17030118

Dragomir, V.D. (2022). Comparative Evidence on Corporate Governance Outcomes in the G20 Countries. *World*, 3, 993–1008. doi.org/10.3390/

Gökçe, Ç., ve Bolat, O. İ. (2025). Örgütlerde Hibrit Çalışma Modeli Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 58-80.

Hu, Y., Marra, M., ve Yin, C. (2024). *Post Covid-19 World of Work: Firms Characteristics and Adoption of Flexible Work Policies*. SSRN. doi.org/10.2139/ssrn.4684797

Karakoyun, Y. (2007). Esnek Çalışma Yoluyla Kadınların İşgücüne Katılım Oranının ve İstihdamının Artırılması: İşkur'un Rolü. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genele Müdürlüğü, Ankara.

Kuzucu, A. K. ve Aksoy, B. (2024). Y kuşağı ve Esnek Çalışma: Çalışma kültüründe dönüşüm. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 592-610. doi.org/10.47097/piar.1566291

Ok, Şahay, ve Göktaş, F. (2024). Kurumsal Sürdürülebilirlik Analizi için Bütüncül Bir Bakış Açısı: BIST Katılım Sürdürülebilirlik Endeksi Hizmet Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *16*(2), 1067–1080. doi.org/10.20491/isarder.2024.1843

Özer, G., Aktaş, N. ve Çam, İ., (2023). Environmental, Social, and Governance (ESG) Scores and Financial Performance of Publicly Listed Companies in Turkey, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(2), 337 – 353. doi.org/10.17153/oguiibf.1239759

Özeren, A., (2025) Türk Kamu Yönetiminde Bir Esnek Çalışma Modeli Olarak Uzaktan Çalışma: Kalkınma Planları Üzerinden Bir Değerlendirme, *Çalışma ve Toplum.* 87(4), 1871-1912. doi.org/10.54752/ct.1667278

Öztürkoğlu, Y. (2013). Tüm Yönleriyle Esnek Çalışma Modelleri. *Beykoz Akademi Dergisi*, *1*(1), 109-129.

Soylu, Ö. B. (2020). Türkiye Ekonomisinde COVID-19'un Sektörel Etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *7*(6), 169-185.

Telli, S. G., Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi* 3(1), s.25-34.

Tilev, F. (2018) Esnek Çalışma ve Kadın İstihdamı, *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2(2), s.121-150.

Turna, E. A., ve Usta, G. (2021). Covid-19 pandemisinde evin değişimi ve evde çalışma ortamları. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3(2), 115-128.

Yolcu, F. S. (2025). Kamu Personel Yönetiminde Esnek Çalışma Modelleri: İskandinav Ülkeleri ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 8(4).

Zhou, G., Liu, L., ve Luo, S. (2022). Sustainable Development, ESG Performance and Company Market Value: Mediating Effect of Financial Performance. *Business Strategy and the Environment,* 31(6), 2718–2733. doi.org/10.1002/bse.3089

www.lseg.com. Lseg-Esg-Scores-Methodology October,2024.

LALELERİN ve RESSAMLARIN ÜLKESİ HOLLANDA'DA BİR CEVELAN

EKREM HAYRİ PEKER

EKİN
Basım Yayın Dağıtım
2025

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-01-2

Sayfa Düzeni / Kapak Tasarımı: Aslı AYRANCI

Baskı ve Cilt:
Sonçağ Yayıncılık
Matbaacılık Reklam
San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı
48/48 İskitler - Ankara
Tel.: (0312) 341 36 67
Sertifika No: 47865

Baskı Tarihi: Haziran 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım
Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

İÇİNDEKİLER

AMSTERDAM 3
AMSTERDAM'DA BİR TUR VE REMBRANDT EVİ 10
DENİZCİLİK MÜZESİ 33
EİNDHOVEN 48
UTRECH'DE RUNİK YAZI 63
NYENRODE 70
YEL DEĞİRMENLERİ-ZAANSE SCHENS 81
DÖNÜŞ 85
SABİHA GÖKÇEN-GİDEMEYİŞ/GİDİŞ 87
RİJK MUSEUM 93
VAN GOGH MÜZESİ 102
EİNDHOVEN 107
YEL DEĞİRMENİ 115
PHİLİPS MÜZESİ 116
AMPULDEN HIGH TECH KAMPUS'A 119
PSV STADYUMU 126
GÖÇMEN MAHALLESİ 132
VE ATİLLA BORA 136
VAN GOGH'UN KÖYÜ 139
ANVERS-RUBENS'E YOLCULUK 148
MAS 165
DEN BOSH 168
ROTTERDAM 177
DENİZ MÜZESİ 182
DEN HAAG/LAHEY-İNCİ KÜPELİ KIZ 192

ŞATOLAR 204
KASTEEL DE HAAR 206
MUİDEN ŞATOSU 218
UTRECHT VE TREN MÜZESİ 227
UTRECHT TREN MÜZESİ 231
MONSCHAU 243
MAASTRİCT 249
EKLESİA KİTAPÇISI 260
DÖNÜŞ 263

KAYNAKÇA

-Amsterdam Gezi Rehberi, National Geographic, İstanbul-2015

-Ana Britannica, İstanbul, 1986-1990

-www.belgeseltarih.com

-Edgü, Ferit, Van Gogh 100 Yıl Sonra, İstanbul-2007, Sel Yayınları

-Müzelerin broşür ve tanıtım yazıları

-Wikipedia

Sözlü kaynaklar:

-Eray Peker

-Melike Peker

-Neşe Peker

-Selen Deniz Kaplan

-Setenay Peker

EK

Eşim, kızım ve torunum birkaç Hollanda'yı gezmeye geldiler. Onlardan da birkaç resim koymak istedim.

HYBRID & ELECTRIC VEHICLES TECHNOLOGY

Principles, Electronics, Diagnostic

Editors:

Prof.Dr. Ridvan Arslan

Prof. Dr. Abdil Kuş

Prof.Dr. Lubomir Dimitrov

Prof.Dr. Dorian Gorgan

EKİN

Basım Yayın Dağıtım

2025

© 2025 Ekin Publishing

All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilised in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publishers.

Certificate Number: 48743

© 2025 Ekin Yayınevi

Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz.

Sertifika No: 48743

ISBN: 978-625-5661-99-9

Sayfa Düzeni / Page Layout : Aslı AYRANCI

Kapak Tasarımı/ Cover Design: Mürekkep Ad. Agency

Baskı ve Cilt:

Vadi Grafik Tasarım ve
Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420.
Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

Baskı Tarihi: Kasım 2025

EKİN Basım Yayın Dağıtım

Şehreküstü Mah. Cumhuriyet Cad.
Durak Sk. No: 2 Osmangazi / BURSA
Tel .: (0.224) 220 16 72 - 223 04 37
Fax.: (0.224) 223 41 12
e-mail: info@ekinyayinevi.com
www.ekinkitap.com

CONTENT

CHAPTER 1
Automotive Electric And Electronics

1. Automotive Electric and Electronics 1
1.1. Basic Concepts of Electricity and Electronics 1
1.1.1. Direct and Alternating Current Concepts 1
1.1.2 Analog and Digital Signal Concepts 2
1.1.3. Conductor, Insulator, and Semiconductor Concepts 4
1.1.4. Magnetic and Electric Field Concepts 5
1.1.5 Passive Circuit Elements 6
1.1.6. Ohm's Law and Kirchhoff's Law 6
1.1.7. Concepts of Power and Energy 7
1.1.8. Series and Parallel Electric Circuits 8
1.1.9. Star and Delta Connections 9
1.1.10. Measurement Tools 10
1.1.11. Active Circuit Elements 10
1.1.12. Electromagnetic Interference and Noise Concepts 11
1.2. Sensors 12
1.2.1. Angular Position and Rotation Sensors 12
1.2.2. Temperature Sensors 14
1.2.3. Pressure Sensors 16
1.2.4. Flow Sensors 17
1.2.5. Acceleration Sensors 19
1.2.6. Lambda Oxygen Sensors 21
1.2.7. Current Measurement Sensors 22
1.3. Electronic Control Systems 24
1.3.1. Open Loop Control Systems 25
1.3.2. Closed-Loop Control Systems 27
1.3.3. Microcontrollers 29
1.4. Electric Motors 30
1.4.1. Types of Electric Motors 32
1.4.2. Differences between DC and AC motors 33
1.4.3. DC Motors 36
1.4.4. AC Motors 38
1.5. Rectifiers, Converters and Inverters 40
1.5.1. AC/DC Rectifiers 41
1.5.2. DC/DC Converters 42
1.5.3. DC/AC Inverters 44
1.5.4. Rectifiers and Inverters in EVs and PHEVs 46
1.6. Vehicle Communication Technologies-Data Buses 50
1.6.1. Data buses 51

1.6.2. UDS protocols and services 51
1.6.3. OBD II protocols and services 54
1.7. Advanced Driving Support Systems and Autonomous Driving 57
1.7.1. Structure and Equipment 57
1.7.2. Levels 58
1.7.3. Sensors 59
1.7.4. Sonar, Radar, Lidar, Image Detection 60
1.7.5. Positioning Systems 64
1.7.6. Driving Decision Systems 65

CHAPTER 2
Introduction to Hybrid and Electric Vehicles

2. Electric And Hybrid Vehicles Technology 70
2.1. Electro-Mobility Concepts 70
2.2. Hybrid Vehicle Technologies 73
2.2.1. Types and Structural Features 74
2.2.2. Working Principles 75
2.2.3. High Voltage Components of Hybrid Vehicles 77
2.2.4. Hybrid Vehicle Control Systems 78
2.2.5. Powertrain Systems 79
2.2.6. 48V Hybrid Vehicle System 82
2.3. Electric Vehicle Technologies 82
2.3.1. Types and Structural Features 83
2.3.2. Working principles 84
2.3.3. Driving Systems 84
2.3.4. Power Electronics 84
2.3.5. Electric Motors 86
2.3.6. Batteries 88
2.3.7. Self-Safe Vehicles (ECE-R100) 88
2.4. Electrical Machines 92
2.4.1. Torque and Power Characteristics, Motor Efficiencies 92
2.4.2. Types and Structural Features of Electrical Machines 95
2.4.3. AC Alternating Current Motors 96
2.4.4. Traction Motors Used in Electric Vehicles 100
2.5. Motor Control Systems (EV Power Electronics) 103
2.5.1. Structural features and operation of Motor Control systems 103
2.5.2. Power Electronic Systems 104
2.6. High Voltage Batteries Used in HEV and EV Vehicles 105
2.6.1. Structural features and types of high voltage batteries 105
2.6.2. HEV and EV vehicles battery charging connector-charging units 110
2.7. Other Systems 111

2.7.1. Thermal Management Systems 111
2.7.2. In-Vehicle Air Conditioning Systems 113
2.7.3. Steering Systems 114
2.7.4. Brake Systems 116

CHAPTER 3
Battery and Energy Storage Systems

3. Battery and Energy Storage Systems 121
3.1. Energy Storage Systems 121
3.2. Battery Performance Characteristics 123
3.3. High Voltage Battery Technology 126
3.3.1. Types of Batteries 126
3.3.2. Lead-Acid Batteries 127
3.3.3. Nickel-Based Batteries 128
3.3.4. Lithium-Based Batteries 129
3.3.5. Sodium-Based Batteries 131
3.4. Battery Architecture (Design) 132
3.5. Battery Management Systems (BMS) 136
3.5.1. Structure and Functions 137
3.5.2. Thermal Management Systems 140
3.5.3. Battery Electronics 142
3.6. Battery Transportation and Waste Management 144
3.6.1. Battery Transportation Processes 145
3.6.2. Thermal Runaway and Fire 146
3.6.3. Waste Management and Recycling 149
3.7. Charging Methods and Systems 150
3.7.1. Charging Methods 150
3.7.2. Charging Modes 152
3.7.3. Charging Connectors 154
3.8. Battery Failures and Maintenance 155
3.9. Fuel Cell Technology 156
3.9.1. Fuel Cell 157
3.9.2. Hydrogen Tanks 158

CHAPTER 4
Diagnostics in Hybrid and Electric Vehicles

4. Diagnostics in Hybrid and Electric Vehicles 161
4.1. Diagnosis and Servicing 161
4.2. Protective Equipment, Hazard Management and Safe Working Practices 162
4.2.1. Personal Protective Equipment 165
4.2.2. Environmental Protective Equipment 167
4.2.3. Qualifications of HEVs Maintenance Personnel 170
4.2.4. Safe Working Practices Under High Voltage 171
4.3. Electrical Measuring Instruments 174
4.3.1. Basic Electrical Measuring Instruments 175
4.3.2. Measuring Voltage, Current and Resistance 176
4.3.3. Electrical Measurements in HEVs 178
4.4. Automotive Diagnostic Equipment 181
4.5. Common Faults and Solutions in HEVs 187
4.6. Road Assistance 197

REFERENCES

[1] Albert, Malvino, David, Bates, “Electronic Principles”, 8th Ed., New York: McGraw Hill, ISBN 978-0073373881, 2016.

[2] Alexander, Charles K., Sadiku, Matthew N.O., “Fundamentals of electric circuits”, 5th Ed., New York: McGraw-Hill, ISBN 978-0078028229, 2016.

[3] Piher, “Hall-Effect Through-Shaft Rotary Position Sensor”, piher.com. [Online]. Available: https://www.piher.net/products/rotary-position-sensors/through_shaft/pst-360/. [Accessed November 29, 2024].

[4] Minebea Mitsumi, “Basic mechanism of resolver”, minebeamitsumi.com. [Online]. Available: https://www.minebeamitsumi.com/english/strengths/column/resolver/. [Accessed November 30, 2024].

[5] Minebea Mitsumi, “Hybrid stepping motors. Encoder type”, minebeamitsumi.com. [Online]. Available: https://product.minebeamitsumi.com/en/product/category/rotary/steppingmotor/hybrid/Encodertype.html. [Accessed November 29, 2024].

[6] Ametherm, “When to Use NTC Thermistor Probes and Why It’s Necessary”, ametherm.com. [Online]. Available: https://www.ametherm.com/blog/thermistors/when-to-use-ntc-thermistor-probes-and-why-its-necessary/. [Accessed December 1, 2024].

[7] Ametherm, “Temperature Sensors – Thermistors versus Thermocouples”, ametherm.com. [Online]. Available: https://www.ametherm.com/blog/thermistors/temperature-sensors-thermistors-vs-thermocouples. [Accessed December 1, 2024].

[8] Ametherm, “NTC Thermistor vs. RTDs”, ametherm.com. [Online]. Available: https://www.ametherm.com/blog/thermistors/ntc-thermistor-vs-rtds-choosing-the-right-sensor/. [Accessed December 1, 2024].

[9] Strainsense, “H Series Ballistics Pressure Transducer”, strainsense.co.uk. [Online]. Available: https://www.strainsense.co.uk/product/h-series-pressure-transducer/. [Accessed December 1, 2024].

[10] Measurex, “MRT21 Strain Gauge Pressure Transducer”, measurex.com. [Online]. Available: https://www.measurex.com.au/products/pressure-sensors/pressure-transducers/mrt21/. [Accessed December 1, 2024].

[11] Lorentzzi Instrument, “M18 Capacitive Sensor”, lorentzzi.com. [Online]. Available: https://lorentzzi.com/products/proximity-sensor/capacitive-proximity-sensor/m18-capacitive-sensor/. [Accessed December 1, 2024].

[12] Bosch, “Differential pressure sensor”, bosch-mobility.com. [Online]. Available: https://www.bosch-mobility.com/en/solutions/sensors/differential-pressure-sensor/. [Accessed December 1, 2024].

[13] Spectra Premium, “Mass Air Flow Sensor”, spectrapremium.com. [Online]. Available: https://www.spectrapremium.com/en/aftermarket/north-america/mass-air-flow-sensor. [Accessed November 30, 2024].

[14] Flow Technology, “Flow Measurement Technology for Electric Vehicles”, ftimeters.com. [Online]. Available: https://ftimeters.com/industries/automotive/electric-vehicles/. [Accessed November 30, 2024].

[15] PCB Piezotronics, “Introduction to MEMS Accelerometers”, pcb.com. [Online]. Available: https://www.pcb.com/resources/technical-information/mems-accelerometers. [Accessed December 1, 2024].

[16] IPA, “Piezoelectric Accelerometer”, ipaindia.com. [Online]. Available: https://ipaindia.com/our-products/sensors/piezoelectric-accelerometer/. [Accessed December 1, 2024].

[17] CO2Meter, “How Does a Zirconia Oxygen Sensor Work?”, co2meter.com. [Online]. Available: https://www.co2meter.com/blogs/news/how-does-a-zirconia-oxygen-sensor-work. [Accessed November 30, 2024].

[18] My-Cardictionary, “Wideband sensor”, my-cardictionary.com. [Online]. Available: https://www.my-cardictionary.com/exhaust-system/wideband-sensor.html. [Accessed November 30, 2024].

[19] EngineerLIVE, “The impact of shunt technology on electric mobility”, engineerlive.com. [Online]. Available: https://www.engineerlive.com/content/impact-shunt-technology-electric-mobility. [Accessed December 1, 2024].

[20] Meatrol South Africa, “Rogowski Flexible & Rigid Coils”, meatrol-southafrica.co.za. [Online]. Available: https://meatrol-southafrica.co.za/rogowski-coils/. [Accessed December 1, 2024].

[21] Engineering.com, “What engineers need to know about current sensors for EV applications”, engineering.com. [Online]. Available: https://www.engineering.com/what-engineers-need-to-know-about-current-sensors-for-ev-applications/. [Accessed December 1, 2024].

[22] R. Rajamani, *Vehicle Dynamics and Control*, 2nd ed. New York, NY, USA: Springer, 2012. [Online]. Available: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1433-9. [Accessed: Nov, 2024].

[23] I. Husain, *Electric and Hybrid Vehicles: Design Fundamentals*, 3rd ed. Boca Raton, FL, USA: CRC Press, 2021. [Online]. Available: https://books.google.ro/books?id=YRnSBQAAQBAJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. [Accessed: Nov, 2024].

[24] W. Bolton, *Instrumentation and Control Systems*. Oxford, UK: Newnes, 2004. Available: https://books.google.ro/books?id=X-gADDWI-NIC. [Accessed: Nov, 2024].

[25] R. C. Dorf and R. H. Bishop, *Modern Control Systems*, 13th ed. Upper Saddle River, NJ, USA: Pearson, Jan. 2017, ISBN: 0134407628.

[26] F. E. Valdes-Perez and R. Pallas-Areny, *Microcontrollers: Fundamentals and Applications with PIC*, 1st ed. Boca Raton, FL, USA: CRC Press, 2009. [Online]. Available: https://doi.org/10.1201/9781420077681. [Accessed: Nov, 2024].

[27] ABB, “NEMA Super-E® Premium efficient motors,” abb.com, October 2014. [Online]. Available: https://library.e.abb.com/public/e35d57ce4df3160285257d6d00720f51/9AKK106369_SuperE_1014_WEB.pdf. [Accessed December 20, 2024].

[28] Baldor, “Direct Current Motors and Drives 1/50 – 3000 Hp,” baldor.com, May 2013. [Online]. Available: https://www.baldor.com/mvc/DownloadCenter/Files/BR600. [Accessed December 20, 2024].

[29] A. Zhaksylyk *et al.*, “Review of Active Front-End Rectifiers in EV DC Charging Applications,” *Batteries 2023, Vol. 9, Page 150*, vol. 9, no. 3, p. 150, Feb. 2023, doi: 10.3390/BATTERIES9030150.

[30] I. Aghabali, J. Bauman, P. J. Kollmeyer, Y. Wang, B. Bilgin, and A. Emadi, “800-V Electric Vehicle Powertrains: Review and Analysis of Benefits, Challenges, and Future Trends,” *IEEE Transactions on Transportation Electrification*, vol. 7, no. 3, pp. 927–948, Sep. 2021, doi: 10.1109/TTE.2020.3044938.

[31] “Alternative Fuels Data Center: How Do All-Electric Cars Work?” [Online]. Available: https://afdc.energy.gov/vehicles/how-do-all-electric-cars-work [Accessed January 9, 2025]

[32] J. Reimers, L. Dorn-Gomba, C. Mak, and A. Emadi, “Automotive Traction Inverters: Current Status and Future Trends,” *IEEE Trans Veh Technol*, vol. 68, no. 4, pp. 3337–3350, Apr. 2019, doi: 10.1109/TVT.2019.2897899.

[33] Abbassi, Khubaib. (2020). *Automotive Communication Buses*. Technische Universität Chemnitz. 10.13140/RG.2.2.31967.68006. (research report).

[34] Xie, Lingfeng & Luo, Feng. (2016). *Research and Implementation of the UDS Diagnostic System*, 6th International Conference on Information Engineering for Mechanics and Materials. 10.2991/icimm-16.2016.1.

[35] ISO 14229-1:2013 Road vehicles – Unified Diagnostic Services (UDS) – Part1: Specification and Requirements.

[36] Rybitskyi, Oleksandr & Golian, Vira & Golian, Nataliia & Dudar, Zoia & Kalynychenko, Olga & Nikitin, Dmytro. (2023). USING OBD-2 TECHNOLOGY FOR VEHICLE DIAGNOSTIC AND USING IT IN THE INFORMATION SYSTEM. Bulletin of National Technical University KhPI Series System Analysis Control and Information Technologies. 97-103. 10.20998/2079-0023.2023.01.15.

[37] Schlager, B., Muckenhuber, S., Schmidt, S., Holzer, H. et al., "State-of-the-Art Sensor Models for Virtual Testing of Advanced Driver Assistance Systems/Autonomous Driving Functions," SAE Intl. J CAV 3(3):233-261, 2020, https://doi.org/10.4271/12-03-03-0018.

[38] V. K. Kukkala, J. Tunnell, S. Pasricha and T. Bradley, "Advanced Driver-Assistance Systems: A Path Toward Autonomous Vehicles," in IEEE Consumer Electronics Magazine, vol. 7, no. 5, pp. 18-25, Sept. 2018, doi: 10.1109/MCE.2018.2828440

[39] DEWESoft, “What is ADAS (Advanced Driver Assistance Systems)?,” 2024. [Online]. Available: https://dewesoft.com/blog/what-is-adas. [Accessed 2 December 2024].

[40] CARADAS, “The 6 Different Autonomous Driving Levels,” 2024. [Online]. Available: https://caradas.com/levels-of-autonomous-driving-all-levels/. [Accessed 2 December 2024].

[41] Ublox, “The evolution of automotive technology from assistance to autonomy,” 2024. [Online]. Available: https://www.u-blox.com/en/adas. [Accessed 2 December 2024].

REFERENCES

[1] https://www.danfoss.com/en/about-danfoss/insights-for-tomorrow/e-mobility

[2] Eardley, C. Electric Mobility: Inevitable, or Not? Final report 43.

[3] Grauers, A.; Sarasini, S.; Karlström, M. Why Electromobility and What Is It? Chalmers University of Technology: Gothenburg, Sweden, 2013.

[4] Diego Sánchez-Repila, John Edgar William Poxon, Hybrıd electrıc vehıcles: current concepts and future market trends, The University of Warwick, Coventry, CV4 7AL, u.K. BURAN 2006

[5] US Department of Energy, https://afdc.energy.gov/vehicles/electric-basics-hev

[6] Modelling and Design of systems and components for Hybrid Powertrains, Available at https://webthesis.biblio.polito.it/secure/12188/1/tesi.pdf

[7] Chris Mi, M. Abul Masrur, David Wenzhong Gao, Hybrid Electric Vehicles: Principles and Applications with Practical Perspectives, 1st Edition

[8] https://www.bosch-mobility.com/en/solutions/powertrain/hybrid/high-voltage-hybrid-systems/

[9] Goodheart-Willcox Co., Hybrid and Electric Vehicles and High-Voltage Systems (Sample), Available at https://www.g-w.com/assets/files/pdf/sampchap/9781637767535_Un11.pdf

[10] A. El Baset A. El Halim, Ahmed & Bayoumi, Ehab & El-Khattam, Walid & Ibrahim, Amr. (2022). Electric vehicles: a review of their components and technologies. International Journal of Power Electronics and Drive Systems. 13. 2041-2061. 10.11591/ijpeds.v13.i4.pp2041-2061. (PDF) Electric vehicles: a review of their components and technologies. Available from: https://www.researchgate.net/publication/364737960_Electric_vehicles_a_review_of_their_components_and_technologies [accessed Nov 04 2024].

[11] https://skill-lync.com/student-projects/project-1-modelling-an-electric-car-with-li-ion-battery-6

[12] https://www.thomsonreuters.com/en/reports/electric-vehicles

[13] Diego Sánchez-Repila, John Edgar William Poxon HYBRID ELECTRIC VEHICLES: CURRENT CONCEPTS AND FUTURE MARKET TRENDS, BURAN N"23 MARZO 2006

[14] Modelling and Design of systems and components for Hybrid Powertrains, https://webthesis.biblio.polito.it/secure/12188/1/tesi.pdf

[15] https://en.wikipedia.org/wiki/Mild_hybrid

[16] Chris Mi, M. Abul Masrur, David Wenzhong Gao, Hybrid Electric Vehicles: Principles and Applications with Practical Perspectives, 1st Edition

[17] Bosch,https://www.bosch-mobility.com/en/solutions/powertrain/hybrid/high-voltage-hybrid-systems/

[18] Macharia,V.M., Garg, V.K., Kumar, D.: A review of electric vehicle technology: architectures, battery technology and its management system, relevant standards, application of artificial intelligence, cyber security, and interoperability challenges. IET Electr. Syst. Transp. e12083 (2023). https://doi.org/10.1049/els2.12083

[19] https://www.autoweek.com/news/a36331077/48-volt-hybrid-system-explained/

[20] https://www.iqsdirectory.com/articles/electric-motor/ac-motor.html

[21] Khajepour A., Fallah S., Goodarzi A., Electrıc and hybrıd vehıcles technologıes, modelıng and control: a mechatronıc approach, First edition, 2014 John Wiley & Sons Ltd,ISBN 9781118341513

[22] Regulation No. 100 Uniform provisions concerning the approval of vehicles with regard to specific requirements for the electric power train, 14 September 2017

[23] K. L. Stricklett,, Advanced Components for Electric and Hybrid Electric Vehicle, NIST Special Publication 860, Workshop Proceedings October 27-28, 1993 Gaithersburg, Maryland

[24] Emerging Technologies for Electric and Hybrid Vehicles, ISBN978-3-03897-190-0 (Paperback), ISBN978-3-03897-191-7 (PDF), https://doi.org/10.3390/books978-3-03897-191-7

[25] Larminie J., Lowry J., Electric Vehicle Technology Explained, John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England, 2003.

[26] Electronic Automotive Handbook 1. Edition © Robert Bosch GmbH, 2002

[27] Diagnostics and repair of motor vehicles with electric or hybrid drive - Students workbook - A textbook for the professions of 2487 H car technician, 01 car mechanic, 03 car body mechanic, 04 and 2495 K car mechatronic

[28] Robert Bosch GmbH (Ed.) Bosch Automotive Electrics and Automotive Electronics Systems and Components, Networking and Hybrid Drive 5th Edition

[29] Prajapati, Karan & Sagar, Rachit & Patel, Ravi. (2014). Hybrid Vehicle: A Study on Technology. International Journal of Engineering Research & Technology, ISSN: 2278-0181. 3. 1076-1082.

[30] Prafulla B. Fadnavis, " A Review on Electric and Hybrid Vehicles, International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology(IJSRSET), Print ISSN : 2395-1990, Online ISSN : 2394-4099, Volume 4, Issue 9, pp.59-68, July-August-2018.

[31] Hybrid & Electric Vehicles, A CRCPress FREEBOOK

[32] https://batteryuniversity.com/article/bu-107-comparison-table-of-secondary-batteries

[33] Zwicker, Maximilian & Moghadam, Maede & Zhang, Wenqi & Nielsen, C.. (2020). Automotive battery pack manufacturing – a review of battery to tab joining. Journal of Advanced Joining Processes. 1. 100017. 10.1016/j.jajp.2020.100017.

[34] https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352484723007217#b148

[35] https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1364032123010298

[36]https://www.researchgate.net/publication/331417484_A_Hybrid_Electric_Vehicle_Motor_Cooling_System-_Design_Model_and_Control#pf2

[37] https://www.mikrostechnologies.com/home/applications/electric-vehicles/

[38] https://www.mdpi.com/1996-1073/6/11/6102

[39] https://knaufautomotive.com/air-conditioning-in-an-ev/

[40] https://www.iqytechnicalcollege.com/BAE%20685-Electric%20Vehicle%20Technology.pdf

[41] https://www.researchgate.net/figure/Schematic-diagram-of-the-high-voltage-electric-heating-system_fig1_351485438

[42] https://www.wired.com/story/heat-pump-helping-but-not-solving-ev-cold-weather-problem/#:~:text=With%20a%20heat%20pump%2C%20an,vehicle's%20efficiency%20in%20cold%20weather

[43] https://www.todaysoftmag.com/article/3539/electric-power-steering-systems-the-now-and-the-future

[44] https://www.raycatena.com/how-brakes-on-electric-cars-are-different/

[45] https://nrsbrakes.com/blogs/blog/exploring-the-braking-systems-of-electric-vehicles-what-types-of-brakes-are-used

REFERENCES

[1] https://www.imeche.org/news/news-article/flywheel-kers-bus-enters-service-in-kent-1

[2] https://archive.epa.gov/otaq/technology/web/html/prototype-vehicles.html

[3] https://www.bt2000.co.uk/news2?aid=31331

[4] https://newsroom.porsche.com/en_AU/2021/company/porsche-cellforce-basf-development-partners-lithium-ion-batteries-25200.html

[5] https://www.quantumscape.com/resources/blog/distinguishing-charge-rates-for-next-generation-batteries/

[6] Liang, Yeru & Zhao, Chen-zi & Yuan, Hong & Chen, Yuan & Zhang, Weicai & Huang, Jia-Qi & Yu, Dingshan & Liu, Yingliang & Titirici, Magda & Chueh, Yu-Lun & Yu, Haijun & Zhang, Qiang. (2019). A review of rechargeable batteries for portable electronic devices. InfoMat. 1. 10.1002/inf2.12000.

[7] Denton, T. ve Pells, H. (2024). Electric and hybrid vehicles. Routledge.

[8] https://www.atria-europe.com/glossary/accumulator/

[9] Demĭr, P. ve Ungan, H. (2023). Yakıt pili batarya şarj sistemleri. R. Arslan, A. Kuş ve M. Karahan (Ed.), Hibrit ve elektrikli taşıt teknolojileri içinde (s. 91-129). Ekĭn Yayınevĭ.

[10] http://tr.solar-led-lights.com/info/new-high-capacity-sodium-ion-could-replace-lit-31359308.html

[11] https://www.audi-mediacenter.com/en/battery-technology-15511

[12] https://www.quantumscape.com/blog/ev-battery-cell-formats-for-lithium-metal/

[13] https://www.evlithium.com/LiFePO4-Battery/196ah-short-blade-lifepo4-cell.html

[14] https://www.evenergi.com/electric-battery-management/

[15] https://www.shunlongwei.com/what-is-an-analog-front-end-afe-in-a-battery-management-system-bms/

[16] https://www.tycorun.com/blogs/news/types-and-characteristics-of-bms-in-energy-storage-systems

[17] https://www.modineev.com/ptc-versus-thin-film-based-heaters-in-btms/

[18] https://www.hyundai.com/au/en/news/electrified/hyundai-and-kia-turn-up-ev-efficiency-with-new-heat-pump-technology

[19] https://www.eaton.com/tr/tr-tr/catalog/emobility/battery-disconnect-unit.html

[20] https://www.ti.com/lit/pdf/slvaf35

[21] https://www.autoliv.com/sites/autoliv/files/202409/ DownloadAutolivPyroFuses.pdf

[22] Ji, Yi & Kpodzro, Edwin & Jafvert, Chad & Zhao, Fu. (2021). Direct recycling technologies of cathode in spent lithium-ion batteries. Clean Technologies and Recycling. 1. 124-151. 10.3934/ctr.2021007.

[23] https://4gkurumsal.com/tmgd/lityum-pillerin-tasinmasi/3662/

[24] https://corplex.com/packaging-storage/ev-solutions/

[25] https://www.emobility-engineering.com/making-the-cases-forbattery-transport/

[26] Alyar, H. (2022). Elektrikli Otomobillerin Yapısı ve Yangın Riskleri. Uluslararası Yakıtlar Yanma Ve Yangın Dergisi, 10(1), 1-8. https://doi.org/10.52702/fce.1057432

[27] https://www.firehouse.com/operationstraining/news/21236083/ belgium-firefighters-submerge-burning-hybrid-car-in-container

[28] https://www.technava.gr/viking-life-saving-equipment-bridgehill-fireblankets-for-electric-vehicles/

[29] Akhmetov, N., Manakhov, A., & Al-Qasim, A. S. (2023). Li-Ion Battery Cathode Recycling: An Emerging Response to Growing Metal Demand and AccumulatingBatteryWaste. Electronics, 12(5),1152. https://doi.org/10.3390/electronics12051152

[30] https://avvale.co.uk/ar/pages/wireless-ev-charging-industry-market-research-report

[31] https://latamobility.com/en/aleatica-unveils-arena-of-the-future-at-latam-mobility-mexico-2023/

[32] https://www.autoblog.com/news/more-info-on-better-place-in denmark#&gid=ci02e6e4bb50032670&pid=better-place-battery-demo-9-jpg

[33] https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/150259/ Thesis_Aneta_Chodakowska.pdf

[34] https://www.evconnect.com/blog/guide-to-ev-plug-types

[35] https://www.toyota.no/beyondzero/mirai-hydrogenbilen/brenselsceller

[36] https://alumifuelinc.com/hydrogen-fuel-cell/

REFERENCES

[1] Arslan, R., Sürmen, A., “Otomotiv Elektroniği, 3. Baskı,” Alfa-Aktuel Publishing, 2016, In Turkish, ISBN:975-8770-28-4

[2] Bauer, R., Ringel, J., Koch, M., Laschke, M. W., Burkovski, A., & Karl, M. Design-Dependent Electrophysiological Effects of Electrolysis Electrodes Used for Endodontic Disinfection. Applied Sciences, 14(4), 2024, 1445. https://doi.org/10.3390/app14041445

[3] Arslan, R., Kuş A., Karahan M., Sürmen A., Kaplan C., Demir P., Ungan H., et al. Hibrid ve Elektrikli Taşit Teknolojileri, 2023, Ekin Publishing. In Turkish, ISBN:9786256460157

[4] Tantia, S. (2023). Evaluating the Reliability and Safety of Lithium-Ion Batteries in Electric Vehicles: Advancements, Challenges, and Environmental Considerations.

[5] Kaplan, C., Arslan, R., Sürmen, A., “Otomotiv Elektriği,” Alfa_Aktuel Publishing, 2009, In Turkish, 2. Baskı 2012.

[6] Bosch Automotive Handbook; 6th Edition, Bosch GmbH, 2004 ISBN;0–8376–1243–8

[7] https://www.hgs-data.com/

[8] https://tr.hella-gutmann.com/tr/servis-coezuemleri/diyagnoz/mega-macs-pc/

[9] https://www.boschdiagnostics.com/

[10] Bosch, ESItronic software

[11] Nissan Motor Corporation. (2014). 2014 LEAF EV Battery System Section EVB.

[12] Nissan Motor Corporation. (2014). 2014 LEAF Traction Motor System TMS.

[13] https://euroncaprescuesheets.blob.core.windows.net/rescuesheets/Renault/Renault_ZOE__Hatchback_2013_5d_Electric_EN.pdf

[14] www.boschotomotiv-egitim.com

[15] https://www.youtube.com/watch?v=Fs_1B0vLhEc&ab_channel= Hella Gutmann

[16] https://www.hybridbattery911.com/article/common-hybrid-vehicle-trouble-codes

[17] https://infinitev.au/pages/common-fault-codes-in-hybrid-electric-vehicles-and-how-to-service-them

[18] https://cdn.polarisportal.com/servicemanagement-public/OwnerManuals/9929772/E-VESDiagnosticTroubleCodesDTCs-3AEF743E.html